VNIVERSALIS
Plantarum
HISTORIAE
Tomus I.

UNIVERSALIS

PLANTARUM

HISTORIAE

Tomus I.

יְהוָה
IHOVA DOMINE NOSTER QUAM MAGNI
FICUM EST NOMEN TUUM IN UNIVERSA TERRA.

THEOPHRASTUS.

DIOSCORIDES.

HISTORIA
PLANTARUM
UNIVERSALIS.

Auctoribus

JOHANNE BAUHINO,
Archiatro.

JOH HENRICO CHERLERO,
Doctore:
Basilienfibus.

Quam recensuit et auxit

DOMINICUS CHABRAEUS,
D. Genevensis
Iussu vero publici fecit,

FR. LUD. AGRAFFENRIED.
Dñs in Gertzenlee etc.

EBRODUNI.

MDCL.

to Apples

IO. HEN. CHERLERUS.

Relegimus.

Quam ampla sunt, Opera tua, O IHOVA! quam ea omnia sapienter
fecisti! quam plena est Terra possessione tua. Psalm 104

THE
MAGAZINE
OF
THE
LITERARY
AND
ARTS
OF
THE
CITY
OF
NEW-YORK
FOR
THE
YEAR
1841
PUBLISHED
BY
J. VAN NORDEN
AT
THE
OFFICE
OF
THE
MAGAZINE
NO. 10 NASSAU ST.

HISTORIA
PLANTARVM
VNIVERSALIS. NOVA,
ET ABSOLVTISSIMA
CVM CONSENSV ET DISSENSV
CIRCA EAS.

Auctoribus

IOH. BAVHINO ILL. CELS. WIRT.
ARCHIATRO

ET

IOH. HEN. CHERLERO PHILOS. ET
MED. DOCT. BASILIENSISVS

Quam recensuit & auxit

DOMINICVS CHABREVS MED. DOCT.
GENEVENSIS.

Iuris verò publici fecit.

FRANCISCVS LVD. A GRAFFENRIED.
Dominus in Gertzensee &c.

Continens

DESCRIPTIONES STIRPIVM EXACTAS, FIGVRAS NOVAS, EX IP SO PROTO-
typo maxima ex parte depictas: earumdem Satum, Cultum, Mangonia: item Vires omnigenas: Preparationes, Extra-
ctiones, ac Destillationes præcipuas: Exoticarum Orientis arque Occidentis, aliarumque ante n d trum seculum
incognitarum supra mille Historias novas. Synonyma: Æquiuoca: Succedanea: præcipuarum
linguarum appellationes.

In primis verò

PLACITA VETERVM GRAECORVM, ARABVM, LATINORVM
& posterioris seculi Scriptorum:

INTERPRETATIONES AC CORRECTIONES SENTENTIARVM
obscurarum & deprauatarum:

In qua præterea

Notantur ERRORES eorum qui de Plantis scripserunt. Ac continentur
pleraque omnia, quæ

THEOLOGI, IVRISCONSULTI, MEDICI, PHILOSOPHI, HISTORICI, POETÆ, GRAM-
matici, Geoponici, Architecti, aliique de Plantis promulgarunt.

Vt meritò omnium Herbariorum vicem supplere queat.

OT ΔΟΚΕΙΝ ΑΛΛ' ΕΙΝΑΙ.

EBRODVNI.

clb lb cl.

AVTHORES

AD LECTOREM.

Etis verbum est, amice & erudite Lector: VINO
VENDIBILI NON OPVS ESSE HEDERA SV-
SPENSA. At contrâ, illud & necessarium hodie dici-
mus, & nobis ita bene placitum: quippe, quod in Rem-
pub. proficuum, & tibi volupe futurum, pro certo ac
indubitato asserere non dubitamus. Nam quis tibi,
aut alteri dicat, quid totis istis annis, imò tot annorum lustris in tot
prouinciis, cordis litarum Mundi plagarum, montibus, piarum
niualibus, nudis cauitibus, collium cespitibus, confragosis,
crepidinibus, cochlacibus, speluncis, opacis, apricis, syluosis, & gen-
bus, veteretis, vauactis, aruis, glareosis, pratis, riguis, riuis, littori-
bus, mari ipso, parietinis, ruderibus, hortensianis, hortis Adon d.
iamq; Regiis, subgrundiis, rudectis, frutectis, neglectis, sed nobis
spectis, atq; in ipso etiam Musæolo nostro, per diu, perniox, è tot volu-
minibus, totzodicibus, tam variè inter se contrariis, imò ex ipso ad
nostro cerebello vindemiauerimus? Quod, ut ne nescias, accede bonis
auiibus, ingredere, aspice, gusta, imò sapias, ut in hoc saltem sapias, &
quid fons ipse, quid ipsa contineat cella, obiter tantum subolfacias.
Cautum est nostro edicto, ne vina hæc iniqua sint vestris capitibus,
sed placida, iucunda, proficua: vt tandem intelligatis, non esse, quod
Adagio circumfertur:

Aliud in scripto, seu titulo

Aliud in pixide.

VOS IN HANC REM

ô POSTERI

TESTIMONIUM PERHIBETOTE.

ΠΟΤΕΡΟΝ Η ΠΟΤΕΡΟΣ.

GENEROSISS. NOBILISS. SPLENDI-
didissimis, Excellentissimisque Viris

DN. FRANCISCO LV-
DOVICO AB ERLACH
LIBERO BARONI
IN SPIETZ, &c.

DN. NICOLAO DACHSEL-
HOFFERO, POTENTISSIMAE
BERNATVM REIPVBLICAE
CONSVLIVS perpetuis.

Ut &

EIVSDEM REIPVBLICAE QVÆSTORIBVS,
atque TRIBVNIS:

TOTIQVE SENATVI FOELICI, INCLITO,
Dominis gratiosissimis.

ABET, PROCERES ILLVSTRIS-
simi, In quosibi gratuletur Aetas
nostra, eorum Compos quæ nois-
simis saluam mouerunt. Trige-
minos enim quos per quinque Li-
stra parturiuit foetus Vrbs vestra E-
BRODVNVM enixa est. In procin-
ctu est SAPIENS DIVITIARVM ^{veneca epist.}

NATVRALIVM QVÆSITOR ACERRIMVS. Orbi ^{19.}
nouum accedit lubar. Cimmericæ secedunt tenebræ. De-
cussâ papyrorum syluâ facilis in Memphyticam Abaton
aditus. Mystis Apollineis omnis excutiendæ caliginis conce-
ditur *διχαλγία.*

Obscurè de plantis scripserat Theophrastus: barbarè Ara-
bes:

Scalig. de
Diosc. Juvai-
ciani.

bes: oscitanter interdum Dioscorides: infulsè nonnunquam ex
aliis Plinius: per transennam tantùm Galenus: Millies lapsi
erant Recentiores, etiam *δαφνηφόροι*: ac quotusquisque ab alio
non dissidebat. Prodit natator Delius, conjector Oedipus, e-
munctæ naris Censor, integer differentiarum Conciliator.
Prælis submittitur nostris O P V S, cujus immensitas omnes
huc usque Typographos deterruit: utilitas infinita vota exci-
tauit: varietas & elegantia maris & terræ opes, *ἑσπερίδων μήλα*,
exhibet. *Ἀέρες ἢ Ἐλικῶν ἔργον*. O P V S, inquam,
IOANNIS BAVHINI, in quo perficiendo conse-
nuit Vir iudicij acris, exactæ memoriæ, studij indefessi. Qui,
cùm Epimenidis Poëtæ attigerit annos, ejus tamen non dor-
miuit somnum: sed, vt Aristo Scepticus, semper in quærendo
aut confidendo fuit. O P V S certè eximium, utile, junc-
dum. O P V S, quod non immeritò incomparabile dicatur,
siue dicticem spectes, siue affabrè pictas & sculptas Icones
innumeris. Sed *Ἐπιμενίδεον δέσμα*, quod diu admodum Tinea-
rum & Platarum esca fuerat, tandèmque omnino in illarum
cessisset escam, si non à situ, à mucore, & ab Abderitarum for-
te vindicasset.

Benedictio & MAIESTAS sit sacrosanctæ & inenar-
rabilis Trinitati, quæ in hac cadaucrosa Mundi canicie &
seculorum senectæ, inter fatales rerum mutationes, Helueticis
Laribus tuto impertiri voluit Halcyonia, quibus ponerentur
hæ Oua, hie ducerentur Pulli. GLORIA sit Vobis,
PROCERES ILLVSTRISSIMI, ob Potentis-
simæ Reipublicæ ad cujus clauum sedetis, in ancipiti valdè sta-
tu ab omni injuria vindicias: & quòd eâ sitis erga Literas Lite-
ratósque propensione, vt meritò jam in vestris Collibus Mu-
sæ suum quærant Heliconæ, in vestris Lymphis Gratia suum
Fontem Acidalium. HONOS maneat perpetuus Nobi-
lissimis, Amplissimis, & Splendidissimis DN. MANVE-
LIBVS, DIESBACHIIS, STEIGERIS, cæ-
terisq; qui in hoc laudabili Instituto nobis glaciem fregère, a-
peruere viam. Perennet LAVS magni illius Genij: contin-
gat ejus scriptis eadem veneratio quæ olim Accij Tragici: su-
spi-

ſpiciant Medici BAVHINI NOMEN, plurimum illi debet Ars Apollinea. Nec illaudatus abeat Gener eus CHERLERVS, egregiam in hoc opere navavit operam: & (quod de Cælio Oratore Quintilianus) longiore vitâ dignuſerat.

NOBIS verò ſi quid debetur honoris & laudis: Totum id Vobis, PROCERES ILLVSTRISSIMI, ſacrum eſſe volumus: Primum hunc HISTORIAE VNIVERSALIS PLANTARVM Tomum, in quo non diſcerptum Abſyrtum, ſed numeris omnibus abſolutam ΔΕΝΔΡΟΛΟΓΙΑΝ exhibemus, ſplendidiffimo NOMINI VESTRO ſubmiſſè inſcribentes. Quibus enim aliis? Apud Vos inchoatus eſt, de Veſtro crevit, in Veſtro naſcitur. Quibus aliis Ciuis veſter, cuius tota Proſapia Vobis obſtricta: cui tot Prouincias concedidiſtis, in quem tanta beneficia contuliſtis? Quibus aliis Ciuis Geneueſis, Urbis vobis fœderatæ, quem non ita pridem, nec leui gratiæ argumento, in re ardua ſuſtinere dignati eſtis: Qui veſtram in gerenda publica re admiratus Prudentiam & Fœlicitatem: Aulæ verò perſæctus, nec ampliùs Mauortios ferens fremitus, quum Colonus veſter fieri exoptaſſet, benignè admodum ac munificè, tum ab Ampliſſimis harum Ditionum Præſectis, tum à veſtris Ebrodunenſibus exceptus eſt.

Trita incedentibus via hîc veſtris eſſet locus laudibus: verùm illis recenſendis ſuperſedemus: Cui eni m ad id ſuppetat dicendi flumen? Præterea inſignes quibus eminetis Dotes prædicat Orbis: permanebunt illæ in animis hominum, in æternitate temporum, in fama rerum. Commendatione eget ΔΕΝΔΡΟΛΟΓΙΑ, noſtra, non vos, PROCERES ILLVSTRISSIMI: Ac ſic, ne quid παράγγοι, ad rem redimus.

Admittite igitur Sacrariis veſtris AETERNVM SVAE GRATITVDINIS & OBSERVANTIAE MONVMENTVM appendere volentes. Suſcipite tenellum Fœtum cui tamdiu in ouo fauiſtis. Fouete illũ in vîculis partus. Sereno vultu facite animum ad reliqua. Veſtris Auſpiciis manu mittatur in publicos vſus.

Vestrae

Vestre Autoritatis munimine comitatus micantiùs sese omni-
bus offerat. Timeant malè feriatì homines arroderè tanto præ-
sidio redimitum. Cæterùm in secula floreat Inclyta BERN-
NA cum toto suo imperio: Vósque, PROCERES
ILLVSTRISSIMI, quàm diutissimè CONSV-
LES, QVAESTORES, TRIBVNOS, PA-
TRIAE PATRES, RECTORES FOE-
LICISSIMOS habeat. Nobis verò cultu & obsequiis
nostris apud vos gratiam detur promereri.

Hæc sunt XAPHΣTHPIA, hæc Vota.

Vobis

PROCERES ILLVSTRISSIMI

Deuotissimorum

FRANCISCI LYDOVICI à GRAFFENRIED
gratiosa concessione vestra Ebrodunensis ditionis pro tempore Praefecti.

ET

DOMINICI CHABRÆI M. D.
*Illustriss. Celsit. VVirtemb. à Consiliis Medicis,
Vrbisq. Ebrodunensis Medici ordinarij.*

Dabant Ebrodun. Idib. Septemb. anno à partu Virginis M. DC. L.

EPIGRAMMA

In Botanicum Baubinianum Fausti ominis ergò scriptum.

Ad Lectorem.

QUas spectas Plantas in mole VOLVMINIS hujus
Non illas Solis prolucit ardor humo,
Conspua non illas tellus, non carula trūdunt.
Ponti, non valles, non iuga celsa ferunt:
Non illas peperit felix quondam hortus Edenis
Illas Hesperidum non aluere sata:
Sculptorū ne te frustretur Dextera solers,
Non vivunt quas tu viuere fortè putas.
Non te decipiat Scriptoris pagina docta,
Nature certans cognitione sua.
Ha non sunt plantae, Plantarum at Dædala signa
Qua q̃ illas oculis restituisse valens.
Quas spectas cunctas in mole VOLVMINIS huius,
Sive illas Solis prolucit ardor humo.
Educat aut tellus sata, vel maris imarecondite,
Aut valles humiles, aut iuga celsa ferunt.
Quasque aluere olim pulchra viridaria EDENIS,
Et quas HESPERIDVM læta trahere sata;
Hic cunctas spectas, & ni pigmenta deessent,
Ars te consilij redderet ambiguum.

Scriptit GEORG. MÜLLER, Phil. Prof. Lausann.

NOBILISSIMO ET MAGNIFICO

Vno

DN. FR. LVD. A GRAFFEN-
RIED DOMINO AGER-
ZENSEE.

EBRODVNENSI PRO TEMPORE PRÆFECTO
AMPLISSIMO.

VT ET

CLARISSIMO ET DOCTISSIMO VIRO.

DN. DOMINICO CHABRÆO MEDI-
CINÆ DOCTORI PERITISSIMO

Incomparabilis magni IOHANNIS BAVHINI Phytopinacis
Restauratoribus.

*Regerat insatis fore ab omni parte beatum.
Nil quod flammifero Phæbus ab axe videt.
Perpetuo humanis ingentibus obstitit ausis,
Vltima mors rerum linea, ducta Deo.
Deserit inceptum Pictori imitabile nulli,
Docta celebrati Dexteræ APPELLIS opus.*

*Nobilis ÆNEIS sætura incæpta MARONIS,
Perpetuus tenebris nunc premere cur adhuc.*

Tanta nisi exuri veruisset carmina flammis

*ÆGËSTVS vindex Romæ ipse fuit.
Tuccæ, Fariisque, mannæ, partum iuuere redemptum.
Prodiit hinc tantum Nobile vatis opus.*

Sic quoque, Teuthonica, Baubinus gloria terræ;

Cui sua nascenti munera Apollo dedit:

*Nosse potestates herbarum, usumque medendi;
Letho quoque instanti necesse posse moras.*

Infandum suscepit opus, mirabile doctis,

Natura cunctas quod quoque promittit opes.

Invidiam præpropera abruptum sed fila senectæ,

Hoc etiam inceptum nobile abruptum opus.

Munificus tandem dum Grassinæ Heros,

Præsidium Aonii dulce decusque chori:

Hoc lacerum miseratus opus, restaurat Apollo:

Plantarumque Sacra consulit historia:

*Adfuit obstetrix percunctis prævida partus,
CHABRÆVS, Medica luxque decusque Scholæ.*

Virgilius quantum Augusto debetque Poëtis,

Per quos Aeneis restituta foret.

Tantum etiam Heroi tanto, medicoque celebri,

Debet Baubini nobile mentis opus.

His Ductibus depromit opes natura latentes,

Aut horis quoque ingens inde resurgit honos.

Cedere Romani Scriptores, cedite Graii.

Nescio quid maius nascitur Hippocrate.

Omnifera hic thesaurus habet miracula terræ

Et quicquid sensus pascere posse datur:

Arboreos quot quot præbent viridaria fœtus;

Frugiferos fructes, umbriferumq; nemus:

HISTORIAE GENERALIS

STIRPIVM SIVE PLANTARVM

LIBER PRIMVS.

QVI CONTINET POMIFERAS, ET

EAS, QVÆ MHAEA GRÆCIS DICTA

prof. runt: Item Pyra, & quæcunque ad hæc aliquo modo
possunt referri, tam indigena,
quàm exotica.

IOTIVS natura Botanica (quantum quidem hactenus innotuit) biforaeum pro virili traditum, arborum honores primum celebrasse conveniat. Exordium itaque fiat à Pomiferis arborum vulgariis. Quid si & dignioribus careris, utilissimis, atque aded humani generi primo cognitis? quippe quarum fructus (cuiuscunque tandem generis Pomi fuerit) primum illis à primi humanis desiderium, quamvis à summo Opifice vetitum, commoveret; quæ fundi nostri esset calamitas. Quamobrem sequi par est ordinem naturæ, ac ipsius aded vitæ, ac DEI OPT. MAX. honoribus primordia ingerere. Sed & ordo d. Æternæ, qui vel maxime nobis, quantum per varietatem luebit, in hoc opere spectandus, existere videtur, nempe vi à vulgarissimis, ac nobis prius cognitis incipiamus. Sic studijs quoque, quibus pomifera non ster hic labor dicitur, haud parum confiderum videbitur. Quod enim vulgaris Pomi in genere dicitur in toto hoc tractu Europæ? ac ipsa quidem copiosa, et aquæ, eam statim vel curio cordato innotat difficultatem, ut existimet, vix omnia à quoquam tradi posse. Sed n. sciam est, & ab alijs tradita in ordinem cogere, & ex propriarum observationem cognitione, quanto possimus maximo studio, opus nostrum ducere. Deus adservet capitis.

OTIVS natura Botanica (quantum quidem hactenus innotuit) biforaeum pro virili traditum, arborum honores primum celebrasse conveniat. Exordium itaque fiat à Pomiferis arborum vulgariis. Quid si & dignioribus careris, utilissimis, atque aded humani generi primo cognitis? quippe quarum fructus (cuiuscunque tandem generis Pomi fuerit) primum illis à primi humanis desiderium, quamvis à summo Opifice vetitum, commoveret; quæ fundi nostri esset calamitas. Quamobrem sequi par est ordinem naturæ, ac ipsius aded vitæ, ac DEI OPT. MAX. honoribus primordia ingerere. Sed & ordo d. Æternæ, qui vel maxime nobis, quantum per varietatem luebit, in hoc opere spectandus, existere videtur, nempe vi à vulgarissimis, ac nobis prius cognitis incipiamus. Sic studijs quoque, quibus pomifera non ster hic labor dicitur, haud parum confiderum videbitur. Quod enim vulgaris Pomi in genere dicitur in toto hoc tractu Europæ? ac ipsa quidem copiosa, et aquæ, eam statim vel curio cordato innotat difficultatem, ut existimet, vix omnia à quoquam tradi posse. Sed n. sciam est, & ab alijs tradita in ordinem cogere, & ex propriarum observationem cognitione, quanto possimus maximo studio, opus nostrum ducere. Deus adservet capitis.

DE MALIS

CAP. I.

Etymon.

Summa significatio.

Descriptio
Mali, vni-
uersalis.
Cortex.

Materia.

Ergo agmen pri-
mum ducant Mali
feu Pomi, quarum
haud temere aliud ge-
nus superet varietate.
Et sanè blanditur
suo operi humana
quoque industria, maioremque
viri dationum
fructuiferis arboribus
honorem tribuit, inter
quas sine dubio emi-
net Pomus, restricta
laxiore vocabuli signi-
ficatione, quam eandem
Malum vocant, ex
Græco fonte deduc-
to nomine, unde enim
& unde dicant Græci,
quam nos Malum:
Cuius summa fastigia
duo; sylvestre & domesticum. Illud neglectum suæ
spontis est: hoc cultu experitur, ut notius ita villius,
compluriamque specierum. Sic ut vnicuique ferè
provinciæ suæ sint, quas alia vix agnoscat, differen-
tiæ: quibus ferè commune, ut ramis magis patula ple-
rumque sit, quàm alta arbor, cortice scabro, sæpe
muscoso oblecta, foris cinereo, intus flavo, ac laui
potius quàm aspero, materie alba vel candidæ, medio-
citer dura, & variis utensilibus præsertim domesticis
parandis, atque ad tomi artificium haud incommo-
de, radice non valdè multa, nec admodum profunda,
sed in summo ferè terræ obhærente. Folia ex rotundo
oblonga, vel obtusa, vel acuminata, infernè villosa ma-
gis, quàm supernè, præsertim noua, in ambitu crenata.
Flores simul multi, ex breuib. tomentosis pediculis, Flores
suaveolentes, candidi vel purpurascens, ex quinque
foliolis congesti, apicibus in medio sufflavis. Ipsa verò
Mala aded variant formam, magnitudine, colore, sapore,
ut dinumerare haud sit facile. In genere tamen Malum
fructus est, magnitudine & figura varius: quippe, aliud
rotundum, aliud turbinatum, aliud sessile, quædam
etiam angulosa. Sunt etiam quæ ad pugni gemini ma-
gnitudinem accedant, sunt & parva, & mediocritia, Malis suis
tunicâ omnia contexta vel pallidâ, vel flavescente, in-
terdum & rubra, aut ex toto, aut ex parte, rariùs sub-
nerea, aut ad glaucum vergente, cui caro seu pulpa
subest mitis, odorata in maturis, in imimaturis &
sylvestribus durior: sapore vel dulci, vel subacido atque sapon-
inoso, vel acidodulci: in sylvestri austera atque acer-
ba. Pediculo suo quodque hæret, eo ipso longitudine
& crassitudine diverso, è parte inferna atque, ut plu-
rimùm cavata, rariùs piomimente, emerso: in cuius op-
posito, parte nimirum superna est, id quod *malum* qui-
dam vocant ex Polluce, alij *malum*, vniculus nempe
feu cavitatis quædam, cui inutile illud floris residuum
incider, nigrum & foliaceum, quod Germanis *malum* di-
citur, quasi res nihil & reiectanea. In ipso fructus ma-

Mali suis
descriptio
generalis.

Pediculus.

Malum qui-

malum

malum

ditullio seu Volna Scribonio dicta Grecis *μυρτιά* *μυρτιά* femina latitant oblonga, altera parte obtusa, altera acuta quae pectolium spectant intus latentia, uigra quod maturitatis signum est, alioqui candida, membranaceis quibusdam atque duris pelliculis seu parietibus intergerinis secludenda, ita ut singula, in singulis latent cellulis, interdum etiam gemina, quorum medulla candida, sapore subdulci. Hæc ferè sunt quæ omnibus malis sunt communia, & in figura apponita, quantum fieri potuit, in tantula tabella satis feliciter expressa.

Theophrastus magni nominis philosophus, & priscorum Botanicorum sine amulo Clarissimus & antiquissimus scriptor, varia diuersis locis de Malo prodidit, quæ compendio huc censuimus referenda, quod ad historiam & naturam eius declarandam plurimum faciant. In genere igitur domesticam agnoscit atque agrestem, & aliam præcoem, aliam serotinam, causam quæ refert ad coctionis facilitatem, vel difficultatem. Sed de differentiis postea specialius agemus. Nunc ea videamus, quæ naturam earum maximè respiciunt. Omnia (inquit ille) quæ montibus & planis communia sunt, specibus maiora, pulchrioraque in planis nascuntur, sed si usum speciei, vel materiei, vel fructus, in montibus meliora, exceptis Malis Pyrisque; Hæc quippe in planis & fructu & materie præstantiores spectantur at in montibus breues, tortuosæ & spinosæ. Et quæ fructibus suis satis proueniunt, ea omnia quodammodo deteriora redduntur, quædam etiam proflus degenerant, ut Malus suo nata fructu vel deterior exit genere vel ex dulci fit acida. Arborum facillima & innocuissima est Malus, neque enim numerosam agit radicem, & alimento mediocriter contenta est, cito senescit, ut diu infestare nequeat. Nam brevis est vitæ, præcipue vernæ, citiusque senescit dulcis, quam acida. Senescunt quidem putrescuntque vel locis ceteris quibusdam arboribus, sed rursus germinant ex seipsis. Ex omnibus infamissima est Vernæ, & earum potissimum dulcis, quæ tamen præter debilitatem fertilissima est, quæ si aqua feruente rigetur, fit melior, & si plagis debilitetur, ramorum præcissione sanatur. In genere Malus raro ex ramis emergit: Vernæ tamen oritur auulsiōne, siue radice aut foliōne. Maxime præciliates Malis sunt nodi, quorum sunt quæ bellunam faciem referunt, quæ ferè vnus insignis, quem alij minores circumquæ; supant. Possunt Mali ferè & plagas, & incisiones ipsas, aded fissiones, cum reliqua ferè vniuersa filio caudice percat. Mali dulces magis putredini obnoxii sunt, quam acide, & omnino maximè vernæ, succi, atque totius imbecillitate nature.

Verniculantur quoque maximè Mali, præsertim in locis calidioribus, quod radices earum breui arescunt. Fructum item antequam coquant, amittere possunt, & solent. Hæc ferè Theophrastus de Malo arbore, diuersis, ut dictum, locis, quorum quædam obseruationem & experientiam curiosiorem flagitant, quemadmodum est illud, quod alicubi quærit, cur Mali non congelascant, quam tamen alibi raro corpore esse scribit, quæ dispositio quædam esse videtur ad meliorem frigoris receptionem. Et sanè apud nos Montbelgardi & in toto ferè hoc tractu Mali curtipendulæ dictæ, haud tardè patiuntur gelu, eoque necantur. Illud mirum, quod Theophrastus ait: Mala agrestia sui generis vrbis esse Odoratiora, & Malorum, tam syluestrium quam vrbano, quæ acerbissima sint, suauissimè olerè: denique eadem plus reddere odoris, si cocta omnino non sint. Causam verò quæ scire desiderat, legat c. 2. p. 1. 6. de caus. plant. Item: Malu trahit & suscipit humorum odores, quod est catnosum sit & putredini obnoxium, ipsa tamen semina diutissimè durant. Atque videtur iis pulpa maior obecta in eum finem, ut diutius perdurent, quasi ad eorum tutelam à natura esset creata, cui interim hic præfixus sit terminus, ut in hominis cedat usum. Solebant veteres Mala etiamnum

arbori annexa grandiora efficere hac arte. Ea itaque ramo suo annexa atque oller inclusa sequaci flexu deducebant, atque tertia obruabant. Ita optima ratione fiebant maiora. Nam quantū humoris à sole accedisset, habebatur, tantū vitæ, olla coercedo seruabatur: ipso interim fructu è terra quoque alliciente succo, quo abundè aleretur. Sed hæc tenus de Mali natura in genere.

Nunc nomina persequamur & differentias. Malus Latinis, à malicia dicta, ut vult D. Hieron. sed Grammaticis à Græco tracta vox, alii Pomus, sed restrictiore significatione, ut iam antè dictum. Tamen Plinius in quintodecimo genere neutro ipsam quoque arborem appellauit, ubi Poma putanda esse docet, sicut & Vites Græcis *μυρτιά*, ut Hippocrati, Theophrasto, Dioscoridi, & reliquis. Constantinus tamen in Geoponicis *μυρτιά* quoque dixit ipsam arborem, quæ vox apud Gal. *μυρτιά* *μυρτιά* dicitur de Malo Cotonea. Hebræis Tappuah, quod & arborem & fructum significat, autore Trago. Germ. *Apffelbaum* vel *Apffelbaum*. Belg. *Appelboom*. Gallicè *Pommier*. Ital. *Pomo*, *Pomero*, *Melo Pomaro*. Hisp. *Mancana*, Angl. *Appel-tree*. Nomina huius.

Ipsæ verò fructus Malum Latinis, & Pomum angustia significatione. Alioqui Pomum sub se complectuntur, quicquid apud Græcos *μυρτιά* continet, ut annotant Hermol. atque Marcellus apud Diosc. Pomum M. Varro dictum autumat, quia potu siccitatis indiget. Cui non assentitur Scaliger, qui dictum potius putat, quia situm etiam tollant eorum plurima, simul vel sint cibo & potui. Quid si etiam Malum dictum, quasi *μυρτιά* *μυρτιά* Antonomasticè (siquemur Monachi apud Mesum) Poma & Maloidem sunt, & referuntur ad illos, quæ vulgo Mela, seu Mela, quasi mellea vocantur.

Sed quid ad hæc Gortypus, ut ille doctissimus: Nimirum Malum, inquit, vocabulum Latinis & Græcis vt commune est, ita apud neutros etymologia eius reperi, quæ quidem tolerabilis possit videri. Quid enim scigimus, quæ *μυρτιά* *μυρτιά* deducere &c. Mali nomen è sermone nostro (Cimbicio) ad Græcos & Latinos venit &c. Poma Mala dicta sunt, quia ex iis primum hominum conuiuium, siue Mat fuerit apparatus. Item alibi Malum si de prima origine interpretemur, omnem arboris fructum significat, qui hominum conuiuium est idoneus, qui vetus fuit huius vocabuli usus, quod Eustachius nō sēmel annotat. Et de nouo alibi: Malum apud Græcos & Latinos pro Pomo, à *μυρτιά* &c. Græcis *μυρτιά* & *μυρτιά* *μυρτιά*, vt testatur M. Varro de lingua Latina: & Melophori apud Persas dicebantur speculatores & satellites, quod thoraces, in quibus Malorum effigies expressæ forent, ferrent. Ex quibus mille selecti, regis custodiz destinarentur & Philomeli dicti, qui auidè Mala comederent: qualis memoratur princeps Gordianus iunior, qui cum esset in omni ciborum genere parcissimus, Pomorum tamen semper aliquid deuotaui, ut tradit Curtius. Constantinus etiam princeps, (referente Ammiano) quoad vixit, Pomorum aliquid semper degustauit. Tales igitur haud temerè quis dixerit Milophagos. Nec male hic referemus, quod apud Athenæum Dionysius primus Pomorum inuentor fuisse legitur, quem Latini Bacchum vocant. Homerus Malum *μυρτιά* dixit, ob splendidi fructus atque formosi præstantiam & suauitatem.

Arab. *Tuffa*, *Tuffa*. Germ. *Apffel*, *Apffel*. Belg. & Angl. *Apffel*. Gall. *Pomme* vel *Pomme*. It. *Pomo*, *Melo*, Hisp. *Castil*. *Manzana*, *Manzana*. Portug. *Macan*, *Bohem*, *galita*. In differentiis multiplex & propemodum infinita varietas occurrit Hippocrates in secundo de dicta duas agnouit: *μυρτιά* & *μυρτιά* Mala dulcia: & *μυρτιά* Acida. Theo. Dulcia. *μυρτιά* & *μυρτιά* Agrestia & vrbana. Item à tempore Vernæ, ferocinad sapore, dulcia, acida, sed neutrum horum generum exadè describit. Dioscorides habet *μυρτιά*, alij *μυρτιά* dicta. Item *μυρτιά* *μυρτιά* Romanis *μυρτιά*: sed neutrius vel lemma quidem adiciet, quæ qualia ve intellexerit, posteritatu constare possent. Galenus

heeph.
Maloru dif-
ferentia.

Mali in pla-
nis & mon-
tibus.

Mali faciem
degenerant:
Mali radice
& atas.

Malus Ver-
na.

Malorum
nodi facie
& et vrbana.

Malidulces.

Malorum
vernacula-
rio.
Mali fructu
amittunt.

Quæstio.

Malorum a-
grestium &
vrbano-
rum odor.

Quæ are
Mala, sunt
grandiora.

Nomina
Mali arbo-
ris.
Pomus.
Pomum.

Tappuah.
Reor.

Nomina
huius.

Pomū vnde

Mila.

Mala dicitur
voce Ger-
manica.

Melophoriæ

Philomeli.

Milophagi.
Pomorum
inuentor.

Bacchus.
Aglaoacar-
pos.

Tuffa Arab.
Differentiæ

Hisp.
Dulcia.

Agrestia.
Vrbana.

Serotina.
Mali.

Galenus *γυνή, αὐτὴ ἡ ἀνδρὶς, ὡς ἡ ἀνδρὶς ἡ ἀνδρὶς* hoc est; dulcia, auster, acerba, acida, exoluta & aqua, quæ postrema quis non insubidit, nostro iudicio, *ἡ ἀνδρὶς* dixerit, vel insipida. His addes ea, quæ *μαλακία* vocat, quod tenera Platanorum folia gustu quodammodo representent, qualia apud se & in multis Atir locis subus proici testatur, quod minus laudatæ sint bonitatis. Transierimus ad Latinos, neq; enim omnia ex omnibus Græcis, sed ex præcipuis tantum, & qui ex professo aliquid de plantis prodiderunt, referti par est. M. Cato de re Rustica meminit malorum Scantianorum, quæ & alia in dolis condi solebant, item syluaticorum, quorum anni condiri solitorum. Varro Mali bifore, agri Consentini. Conditia hæc recesit: Struthia, Cotonæa, Scandiana, Quiritiana, Orbiculata, & quæ antea Mustæa vocata, postea Melimela dicta sint. Columella ista: Orbiculata, Sextiana, Melimela, Matiana, Scandiana, Pelusiana, Amecina, Syriaca, Cydonia; quorum tria genera facit: Struthia, Chrysomeliana, Mustæa. Palladius quoque Malorum plura genera scribit, quæ tamen numerare superfluum putant. Speciatim Rotunda tantum nominat, quæ & Orbiculata dici ait. Celsus trium tantum meminit, Orbiculatam, Scandianam & Amerinorum. Virgilius in Elogis Malorum atque Pomorum, sine Malorum in genere tantum meminit. *----- sunt nobis patria Pomæ: item*

Cui pendere sua patet in arbore P.mæ:

Vbi tamen quidam Mala legit cuius & alibi meminit idem Poeta.

Mala me Galatea petis lesiva puellæ:

quos versus ad Malum, de quo hoc capite agimus, referunt, quamvis alij aliter interpretentur. Mitia sunt Poma quam optimè dicuntur, hæc nostra, quod epicheon haud felicius alteri euidam Pomorum generi dicaueris. Que verò sint Cana illa Mala, quorum idem in istis in Elogis meminit, debitum. Io. Frisius in annotationibus suis in eisdem *Struthia* interpretatur quasi propriè sint Mala. S. d. ex ipso uet. Virgilio satis patet non veram esse illam interpretationem, quippe qui sanguinem habere dicit, quam sanè in nostro Malo propriè dicto non videmus. Nos alio referimus. Martialis Melimela celebrat in Epigr.

*Si tibi Cæcypio saturata Cydonia melle
Pensuræ dicat hæc Melimela licet.*

Item: *Dolcibus aut certant qua Melimela fauis.*

Sed relicti hæc Poetis, naturæ potius miraculum, Plinium consulamus, qui paulo cutiosius de his prodidit, Malorumque plura genera tradidit. Penè peregrina sunt (inquait) in vno Italici agro Veronensi nascuntur, (Tubera intelligit Hemolus: nos ad Mala referimus) quæ Lanata appellantur. Lanugo ea obducit, Struthis quidem Persicisque plurima: his tamen peculiare nomen dedit, nulla alia commendatione insignibus. Ergo (Mala) habent originem à Matio, Gestioque & Manlio, item Claudio. (Cestiana vocat Galenus l. 13. Meth. c. 14. videndum legendum Cestio, Dal.) Quibus Cotonæo insito (Cotonæa insita. Vet. Quin & Cotonæo insita. Dal.) ab Appio è Claudia gente, Appiana sunt cognominata. Odor est his Cotonæorum, magnitudo quæ Claudiana, (Scandiana Ca.) color rubens. Ac ne quis id ambitu valuillet elaricari & familiæ putet, sunt & Sceptiana ab inuente libertino, insigni rotunditate. Cato adiicit Quiritiana, & quæ tradit in dolis condi, Scantiana. Omnium autem nuperimè adoptata sūt parua, gratissimi saporis, quæ Petisia nominantur. Patrias nobilitauit Camerina, & Græcula: (Teneriana & Græcula. Ch. vel vit Columella, Ameriana) Cetera è canis taxere nomen, germanitate colarantia & Gemella, nunquam singula in fetu, colore Serica, cognatione Melappia. Mustæa à celeritate mitescendi, quæ nunc Melimela dicuntur, à

sapore melleo. Orbiculata, à figura orbis in rotunditate circumacti. Hæc in Epiro primum prouenisse, argumento sunt Græci, qui Epitotica vocant. Mammæum effigie Orthomastica (Orthomastica. Ch.) A conditione castrati feminis, quæ Spadonia appellat Belgæ. Melosoliis (alij Melophyllis habent) solum vnum, aliquando & geminum erumpit è latere medio. Celerimè in rugas marcescunt Pannucea. Stolidè tument Pulmonæ. Sunt quibus sanguineus est color, origine ex Mori insito tracta. Cūctis verò, quæ fuerunt à sole, partes rubent. Sunt & parua gratia saporis, atq; etiam acatiora odore syluatica. Id peculiare improbitatis & acerbicatis conuictus, & vis tanta, ut aciem gladij perstringat. Dacis ferè villisimè nomen quaquam primis aduentu, & cerpique properantibus. His annumeranda Cadia, quorū idem Plin. alibi meminit: & addit: Amerina maxime durare: (vbi tamen Camerina legendum putat Dal. ut paulò antè) Melimela minimè. Et rursus alibi: Biferæ & in Malis ac Pyris quædam, sicut & præcoes. Malus syluestris Bifera. Sequens eius fructus post Actuum in apricis maxime. Marcus Varro autor est, fuisse bifera Malum in agro Contentino. In genere, Malis in senecta cadit cortex, quibus breuissima est vita: & in his præcoebus breuior, quàm fetorinis dulcibus, quàm acutis. Malis odor acutus, Persicis dilutus, dolobus nullus. Reliqua quæ passim de Malorum natura habet Plinius, ex Theophrasto desumpta sunt, quæ iam supra recentius. Non temerè tamen mirantur aliqui cur Plinius non hic memoratit *pila cū sū duriora, minutilla*, sed quæ tantum in amoribus conciliandis valere crediderunt, ut feminas posse iis pellicere & concubitu sperarent. Corona ex illis Bacchi statua imponebantur. Theophrastus.

Mela pila duriora, præcoes minutilla.

Eius loci generis factum Mala, quæ manibus tenentem Nana Nympham concepiisse tradit Arnobius: quod fortassis perinet hic versus ex Annalibus Attij apud Nennium,

Mala manu retinens granido concepit in aluo.

Ios. Scalig. Sed mittamus Græcorum sapulas, & perquiramus potius quænam sint illa Plinij Malorum genera, & nunquid eorum quædam ad nostram etiam ætatem peruenierint? Dalechampius diligentissimus Plinij interpret, vult, Cestiana esse Capandū Gallis dicta, nobis Curtipédica, quæ infra describemus: Petisia, vulgò *Apioles* dicta, quasi Apolina dicas, Serica, *Szime*: Melapia, *Poirpe*, nunc, vel *P. mmpire*, quasi Malopyra, aut Pyromela dicas, vulgò Gallis *Grandete*: Mustæa siue Melimela, quæ prima omnia maturescunt, nunc Poma S. I. o. iisdè vulgò idiomate dicta: alii Poma amotis auctore Scaligero. Orbiculata, *Pomme rose*: Orthomastica, *Taponne*: Spadonia, Belgis *Passepomme*, Allobrogibus Sabaudis, *Pommes Grillottes*: Pannucea, *Panneres*: Pulmonæa, *Follames*, quod & ipsum stolidorum nomini conuenit: Sanguinea *Grosse Pomme rouge*: Camerina *Granoi*: cæque omnia Malorū genera etiam nū hodie circa Lugdunum esse frequentia. Pannucea quidam putant, quæ Provinciales vocant *Pommes gelees*. Et sanè Melapia haud malè quadrat cū voce Melopyra, si nomen species, atq; inde etiā à Plinio nomen inditū volunt, quod Malorū & Pyrorū specie quadā habeat, illāq; esse cognationē à Plinio ea voce indicatā. Pannucea verò Tuncbus tradit dicta, quasi in pannos fatiscientia, & rugarum plicas, Persio Pannucea Baucis, vel tumida & prepinguis ac infarcinata, vel pannis multis conglobata, & conglomerata. Hætenus quæ ex Plinio & ad eius explicationem. Athenæus quoque quosdam ponit Malorum differentias, ex Mnesithei cuiusdam Atheniensis libro de Eduliis desumptas. Primum Mala Delphica dicta.

2. Orbicata, quibus astriclio cū dulcedine. 3. Setania

Orbiculata:

Epitotica
Orthomastica
Spadonia.

Pannucea.
Pulmonæa.
Sanguinea
ex Mori insito.

Syluestria.
Dacia.

Cadia.

Malibifera.

Malorum
gras.

Mala Bacchi.

Veterum
Mala nostris
accommodantur.
Mala Capandū.

Apioles.
Szime.
Pommes Poirpe.

Malopyra.
Poirpomme.
Pyromela.

Pomme rose.
Taponne.
Passepomme.
Pommes Grillottes.
Panneres.
Follames.
Grosse pomme rouge.

Pommes gelees.

Pannuceorū
etymon.

Malorum
differentiæ
ex Athenæo.

Delphica.
Orbicata.
Setania.

Platanina.
Mordiana.

& Platanina, succi bonitate commendata. 4. Mordiana dicta, quæ optima speciosissimaque nascuntur Apolloniæ, quam Mordiam nominant: proportionem respondere obicitis. Glaucides inquit, omnium fructuum esse præstantissima Mala Cydonia, Struthia, & Phaulia. His addit Verna Mala: quæ ex Philotimi libro de Alimentis, Pyris ægris coquantur: Excellentia quid, mala nascuntur in Sidunte agri Corinthij quid, vt auctor est Euphorion, siue Archytas, in Cruce, his verbis.

*Elegans vt Malum quod in argill sis ripis.
Siduntis parua purpureum alitur.*

Purpurea.
Laconica.
Siduntia.
Lanuginosa.

Vernat Malos (cydonia) Laconicas & Siduntias lanuginosas (cydonias) appellat. Ego verò, inquit Athen. omnium maximè admiratus sum Mala Romæ venalia, nomine Martiana, (quidam esse volunt nostra Curtipendula) quæ aduchi ferunt è quodam pago, sito in Alpibus propè Aquileiâ. Illis bonitate non multum cedunt, quæ in Gangis vrbe Paphlagoniæ gignitur. Miror inquit Goropius, quid Natali de Comitibus venerit in mentem, vt Battiana in Atheno verteret pro Matianis, vel hæc sunt, vel horum loco edi possunt quæ nos *Speier-fach*, Hispani Camozar vocant: apud quosdam vitiosè legitur Martiana, quæ admodum & apud Macrobiū. Idem Athen. l. j. Malorum Delphicorum meminit: sed ea munis probare videtur. Ex recentioribus HERMOLAVS præter ea, quæ ex Plinio transcripsit, pauca de suis adiecit: speciatim Matianorū quoque meminit, ex vico Aquilensi sub ipsas Alpes, quibus similitudine respondent Gangris Paphlagonie vrbe nascuntia, nūc Hispaniæ vernaculo vocabulo Matiana in commune esse Mala omnia. In nomine esse & Gelsiana siue Sextiana, siue, vt Græci scribunt, *xystris*: quoniam & Cestomela vocantur ab *Ætio*, quamquam ridiculè à Cesto, id est, loco dicta quidam interpretum existimant, cui similia sunt cortice. Hæc ipsa & Pezomela vulgo dicit & aspera prædicat. Austeræ è dulci sūt Aphratomela: Odorata hæc, & pulpâ habent asperâ & squallentē, vt Cidonis. C V R T I V S partim, ex aliis, partim ex sua obseruatione hæc habet: Columella lapidosa vocat, in quibus reperiuntur calculi. A colore Sunicata, Rubra Macrobio, quæ & Rubelliana, cortice sanguineo, carne intus subili, non ingrato sapore, & ex auctore subdali, nec citò fugientia. Melinela arbitrantur quidam Mitia à Virgilio in Bucolicis vocari. A Celeri prouentu Macrobio Præcocia, Columellæ & Macrobio Scandiana, Cato Scantiana vocat: hic etiâ Quiriana: ille verò addidit Conimela, & reliqua, de quibus supra. Itē *Amorica*, Martiana, Agrana, Prolina, Situtia. Polluci quedam *quarta* dicta, alij Delphica vocant: Syrica etiam Macrobio Tiburneriana, siue Tiburtia, vt ait Horatius, quæ Picenis cedunt, vt hic ait:

*Picenis cedunt Pomis Tyburtia succo.
Nam facie præstant*

Hermolaus
differentia.

Martiana.

Gangeriana
Martiana
Hispansis.

xystris.

Cestomela.

Aphratomela.

Curtia differentia.

Amorica.

Martiana.

Agrana.

Prolina.

Situtia.

Quarta.

Delphica.

Syrica.

Tiburneriana.

Picenis.

Mitia Præcocia.

Scandiana.

Quiriana.

Amorica.

Martiana.

Agrana.

Prolina.

Situtia.

Quarta.

Delphica.

Syrica.

Tiburneriana.

Picenis.

Mitia Præcocia.

Scandiana.

Quiriana.

Amorica.

Martiana.

Agrana.

Prolina.

Situtia.

Quarta.

Delphica.

Syrica.

Tiburneriana.

Picenis.

Mitia Præcocia.

Scandiana.

Quiriana.

Amorica.

Martiana.

Agrana.

Prolina.

Situtia.

Quarta.

Delphica.

Syrica.

Tiburneriana.

Picenis.

Mitia Præcocia.

Scandiana.

Quiriana.

Amorica.

Martiana.

Agrana.

Prolina.

Situtia.

gustū austeriore, oblonga, mediocri magnitudine, dura, vt castanea carullagine, vnde nomen suspenderunt. Alia Francerina, rotundo habitu, & amplo, durior callo, modica acerbitate grata, quæ iū dulce diu non degenerat. A tēpore maturitatis Ioannina vocamus, quod circa D. Io. Bapt. maturitatem eius sint. Parua sunt, albertia, citò fugacia, nulla alia de te prædicta, quæ quidā prima edantur. Didia in honore sunt, ampliora, rotunda: Pollana etiam plurimum, albo callo, carne molli, ac grato sapore, Blandurella, pulchra, rotundior forma, colore albo, nitente cute. Sunt ab Augusto mense, alij Præpomum vocant, quod alia Pomorum genera præcellat, sapore suauis & odorati: Oblongum est, à pediculo in acumen tendens, Patriam nobilitauit quod Sufinum dicitur, à Sufa oppido Italiæ: parum hoc, orbiculatum, à latere per lineas rubens, gratissimi gustus, Rosea nonnulli existimant, quæ antiquis Pyrotica dicebantur, Sulinis maiora, à colore rubro, sic appellata. Apud Allobroges Girodeta celebrantur: parua sunt in latitudinem rotunda, & in rubrum rufa, multum ferotina. Monachi in Mesuen celebrant dulcia, acerofa & Muza dicta. Sic illi vocant: adduntque Mesuici per dulcia Mala intelligere Apia nūcupata, in quorum defectu substitui possentia iunt Maciana, seu Mala Derij, seu alia dulcia. Pro acerofis siue acerbis syluestria recipi possunt. Muza verò Mala esse media inter dulcia & acia. Eluch. Tab. 2. Poma dulcia, & Syrocyti ex Ierusalem sunt optima, ceteris tēporatiora. Sequuntur Fotani & Malui. Tū Poma acida: *Epigynia* p. 1. Idē Tab. 3. Poma dulcia Paradisiaca, Melonib. dulcibus similes habent vites. Qualia autem ista sint omnia, & quæ, statemur nos ignorare. An versio Heronis bona perquirant diligentes. Gallis vt scribit R V E L I V S Pomorum differentia propè innumere, quando citi videret hæc genera Malorum annotauit, posteritas miscellâ inquisitione antiquitatem longè viciit. In Gallia principatum obtinent, quæ Capendua vulgò vocant, sui saporis, vt iam aded grati, vt & trans maria vancant: gestatam plus quam alicui sit credibile, viderant in tanta suauitate minimè fugacia, magnitudine media, colore, citi maturerint luteo, suauis odore, sed angusto, quo tamen animum exhilarat: carullagine corporis dura, vt quæ possint in annum protelari. Sæpè & bina vidimus. Secundas partes sibi vendicant, quæ ab Ambianensi municipio Rambura vulgus nominat, prægrandia, rotunda, callo fragili, tenero, vt quæ ventorum flatu deturbata in partes desiliant, mira & suauitate gustus & tenetudine, ita vt in ore frustra liquecant, sed vt fugientia, diu seruari non possunt, neque ferè ad exitum Autumni prorogantur. Proxima sunt, nec eis suauitate cedentia, quæ vulgò Passipoma nominantur, quod cum reliquis omnibus de primatu certant, nisi tam fugacia noscerentur, inde vernaculum nomen ductum est, mediocri magnitudine, turbinatiore figura, carne suauis, prætenera, gustu per quàm iucundo, semine per maturitatem in vtero sonante. Sed vt mihi placent, ira citò fugiunt. Accedunt, quæ Paradisiaca, quasi cælitus missa nominantur, præparua, mellea dulcedine, præcoci celeritate, quasi verni, concretu paucos ea malacis prægnantium expectant, omnium ferè Pomorum fugacissima. Alia dulcia, callo corporis durior, rotunda, quæ Dulcia ob sui nimiam dulcedinem, à palato morosiore laborantium fastidiuntur, ea palatuerim esse, quæ Melinela dicuntur, à melleo sapore, eadem à celeritate miscendi, Mullea, vt inquit Varro, vocabantur. Mustea sanè veteres appellabant, id quod nos præcocia. Acida vulgus nostrum Malacia à saporis cremento nuncupat, oblongiora, dura carne, ex acido leniter accedente. Annum hæc sæpius durant, ægris ad inuitandam elanguescentem appetitum nonnunquā concessa.

Alia

Francerina.

Ioannina.

Didia.

Pollana.

Blandurella.

Præpomum.

Sufinum.

Rosea.

Pyrotica.

Girodeta.

Monachi.

Mesuici.

Maciana.

Derij.

Mala Derij.

Poma Ierusalem.

Fotani.

Malui.

Acida.

Paradisiaca.

Ruellio Pomorum differentia.

Capendua.

Rambura.

Passipoma.

Paradisiaca.

Dulcia.

Melinela.

Mustea.

Acida.

Malacia.

Castinea. Alia Castinea, austeriore gustu, dura, velut castaneæ, cartilagine, mediocri magnitudine, oblonga. Alia vulgò Francetina, rotundo habitu & amplo, duriore callo, grata acerbitate, quæ tandem in dulcedinem degenerat, ea diu feruari possunt, & annicula sæpè reperiuntur. Sed

Rubelliana. & Rubelliana, sanguineo cortice, carne intus friabili, sapore non ingrato, & ex austero subdulci, nec citò fugitiva. Melimela verò, quorum antea aliquoties meminimus, nullam in antiquis longiorem habent historiam. De Epiroticis autem, quæ Romani Orbiculata dixerunt, faciliè citè (inquit Marcellus) genus & formam coniectere, si penderimus, quales Orbiculi sint in Trocleis. Nam si ad Palladij attendamus verba, qui ait: Mala rotunda, quæ Orbiculata dicuntur, siue cura toto anno se feruare possunt, faciliè nobis indicabunt hæc Mala esse, quæ Rosea appellantur a nostra, à Colore.

Rosea. Præteritis Botanici CORDVS diligenter tradidit differentias Malorum Germanicorum, quas hic lubet proponere cum suis descriptionibus.

Witt-Appel treu id est, Pulmentaria lata, satis magna sunt, latitudine altitudinem superant, nam quadrantem altitudine non attingunt, aut raro, cum latitudinis diametro tridentem nonnunquam excedant. Colorem habent rubentem & modicè purpureis vibicibus mixtum, carne constant miti, *geruchlos* & omnis succi experte: facili in ore, dissolubilique gustu, in dulci subacida, & suavi, odorem verò incundum spirant. Copiosus eorum est Illebij proventus.

Witt-Appel id est, *Witt-Appel*, sic dicta sunt, quod figura protuberantes & ferè acuminatas puellarum mamillas imitentur, tam exquisita similitudine, ut etiam pythmen eorum, papillas aspectu referant: longitudo iis est sextantalis, à qua latitudo basis nihil, aut parùm differt, iuxta pythmen in obtusum, latum, & vmbilici figura cauum mucronem desinunt. Colorem habent flauum, carnem verò teneram, succosam, gustu suauem, subacidam, vinosamque odorem, reposita, gratum spirant, maturefcunt Autumni initio, & ad Hyemis principium vsque durant, vel paulò diutius. Illebian agro copiosè proveniunt.

Witt-Appel runde id est, Pulmentaria rotunda, ut plurimum globosa, aut rotunda sunt; interdum tamen latitudine longitudinem superant, & e contra, longitudine latitudinem. magnitudine etiam inter se differunt, quantum ad individua attinet; specie autem minimè. Ut plurimum autem quadrantem cum semuncia lata sunt, sed altitudine quadrantem vix attingunt, inveniuntur etiam multa maiora. Colorem habent vndique ferè rubentem; longis & in purpura roseis ceu vibicibus, distinctum. Carne constant miti in dulci modicè accescente, faciliè in gustantium ore liquecente, mediocriter succosa, gustu suavi, vinosaque. Odorem habent incundum. Maturefcunt Autumni principio, & ad Hyemis initium vsque durant, aut aliquantò diutius. Habentur VVitembergæ.

Witt-Appel klei id est, Pulmentaria minora, rotundis Pulmentariis forma & colore similia sunt, multò tamen minora, oblongioraque, carne etiam teneriore, succosiore, sapore suavi, vinoso & subacido. Odore incundo. Maturefcunt cum rotundis, similiterque durant. Proveniunt in agro VVitembergensi.

Witt-Appel gelb id est, Pulmentaria flava, maximis rotundis Pulmentariis æqualia sunt. Colorem habent flauum, ab vna parte raris vibicibus colore sanguineis confertum. Carne constant suavi, dulci, vinosaque, veluti rotunda Pulmentaria. Odorem bo-

num spirant. Autumni initio perficiuntur & in Hyemem vsque durant. Magnus eorum est Illebij proventus.

Witt-Appel klei id est, dulcia minora, formâ & colore minoribus Pulmentariis similia sunt, sed multò minora; nam rarissimè Corethiorum magnitudinem excedunt. Carnem habent teneram, succosam, gustu vehementer dulcem & gratam. Odorem spirant suauem. Maturefcunt hæc etiam Autumni initio, & in Hyemem vsque durant.

Witt-Appel id est, Paterniana, lata & plana sunt, altitudine sextantem cum semuncia æquant, latitudine verò quadrantem nonnunquam excedunt. Colorem habent flauum, sanguineis vibicibus, Pulmentariis instar, maculosum. Carne constant tenera, mediocriter succosa, gustu subacida, vinosâ & vehementer suavi. Odore pulmentaria æmulantur. Maturefcunt cum prædictis, durantque similiter. Proveniunt in VVitembergensi agro.

Witt-Appel id est, Orbiculata, Paternianis similia sunt figura, odore, & sapore, plerumque tamen paulò minora, pauloque magis in latitudinem compressa. Colorem habent pallidum, interdum flauum in croceo, paucisque vibicibus, liisq; sanguineis pictum.

Witt-Appel sue *Witt-Appel* oblonga sunt, & in medio, aut inferius aliquantulum tumidiora, quorum pythmen profundiusculè insidet superius, veluti laccana. Colore sunt in spadiceo rufâ, aut fusca: ab altera interdum parte pallidiora, ac rubentibus vibicibus maculosa. Longitudinem habent multò plerumque maiorem quadrante, latitudinem verò quadrantem æqualem. Carne constant tenera, miti ac rara, fungosa, & tamen aliquantulum succosa. Gustu subacida, suavi & in ore faciliè dissolubili. Maturefcunt cum prædictis, atque post medium Hyemis vsque durant. Habentur in omnibus Germaniæ regionibus.

Witt-Appel *Witt-Appel* vel Biscope, vel Episcopia, Episcopia, omnium dulcium Malorum nobilissima sunt. Figura eis est ut plurimum rotunda, colorem habent ab vna parte suauiter tenuissimis, contignis, roseisque vibicibus rubentem, ab altera verò in candido pallidum, vix euidetibus, dilutisque vibicibus confertum, incertum, & descriptu difficilem, vnde etiam Cartechianorum nomen inueniunt. Odorem spirant gratum, ac incundum, longitudine quadrantem cedunt, latitudine verò eundem æquant. Carne constant tenerissima, succosa, niueaque. Gustu supra modum suavi, dulci atque miti. Maturefcunt Autumni initio, & in Hyemem vsque durant. Habentur in omnibus ferè Germaniæ nationibus.

Witt-Appel id est, Duracina alba, rotunda sunt atque modicè in latitudine compressa, altitudine sextantem, latitudinis verò diametro sextantem & semunciam excedunt. Colorem habent vna parte, qua solem exceperunt in flauo rubentem, altera autem viridi candicantem: intus albescentibus maculis, per eorum transparentibus aspersa sunt. Carne constant tenera, & tamen solida, succosa, gustu acida, vinosâ & suavi. Odorem, reposita, aliquandiu spirant incundum. Maturefcunt Autumni initio, & in Hyemem totam durant. Habentur vbiq; ferè in Germania.

Witt-Appel id est, Porstoriana, eandem habent, quam Duracina alba figuram & proportionem, paulò tamen minora sunt, colore quoque non multum ab eis differunt. Siquidem ab vna parte pallent, ab altera verò suauiore insipientes rubore delectant. Carne constant iam dictis duracinis simili, gustu vehementer suavi & generoso, veluti si quis Duracina Cartechianis commisceat. Odorem

spirant gratum. Colantur in Misnia, vbi propter saporis nobilitatem ceteris omnibus præferuntur. Maturefcunt cum dactylis, & similiter fere durant.

Presliana. Preslium apertum id est, Presliana aspectu sunt pulcherrima, figura rotunda & globo similia, colore rosea, atque preslij materie dilutum provocantia, magnitudine quadrantem vt plurimum æquant, nonnunquam etiam excedunt. Carne constant tenera, subsolida, gustu dulci, simulque accescente & suauis. Maturefcunt Autumni initio, & vsque ad hyemale solstitium durant. Magnus eorum est Hildeshymij proventus.

Crocina. Cassiandete vel Spannerete id est, Crocina, è nobilissimis haud quaque sunt poltrema, figuram habent globosam propemodum, tam longitudine, quam latitudine sesquiuncialia, latitudo eorum longitudinem non raro excedit, paululum tamen, in summa Coreitthijs fere æqualia & similia. Colore sunt inter viridem flauum crociæ dilutum medio, quem ferenis & calidis æstibus puniceæ crociæque macule tenues, que vibices distinguunt, eo insigni pluuiolis æstibus distrahuntur. Carne consistunt tenera, gustu dulci, aliquantulum subacida, suauis & aromatico quodam halitu gustantis palatum commendante: quin etiam suauiter & iucundè redolent. Maturitatem adipiscuntur Autumni principio, & vsque ad æquinoctium verum durant, frequenter etiam longius. Habentur Hildeshymij, præsertim in horis Monachorum in Salta extra urbem sito Cœnobio.

Crocina rubra. Cassiandete id est, Crocina rubentia, Crocinis figura & magnitudine æqualia sunt, colore verò pulmentis & dulcibus minoribus: nam similiter sanguineis vibicibus roseam superficiem distinctam habent. Carnis substantia, saporis qualitate, maturefcendi, durandique tempore. Crocinis respondent. Proveniunt autè in Saxonia Hildeshymij ac Honouera.

Pulmonea. Walscher mala quæ Romani Pulmonea olim nominabant, omnium dulcium maxima sunt, figura globosa, diametri quoque versus non raro trientalis, colore flaua, nonnunquam etiam in viridi pallido, præsertim vbi frigidiore humidiorque æstate enata fuerint. Carne constant rara, sangosa, instar pulmonis, vnde etiam nomen sortita sunt: ea digitis confricata & auribus admota strepitum edunt. Sapore habent dulcem, non insuauem, nulla alia qualitate mixtam, maturitatem consequuntur æstatis exitu. Durare aliquandiu possunt, nunquam tamen aut raro hyemale solstitium attingunt. Proveniunt copiosè in Hassia.

Pulmonea salicina. Wabenstetche id est, Pulmonea salici inserta, Pulmonis iam dictis æqualia & similia sunt. Carne constant paulò rariore, gustu dulci atque aliquantulum amarescente. æstatis exitu hæc quoque maturefcunt, & similiter modico tempore durant, colantur à quibusdam in Hassia. Possunt horum ad exemplum etiam alia salici inseri, præsertim dulcia & alioquin raræ substantiæ, auctuque facilia.

Vitrea. Walscher id est, vitrea, pulmonis similia equaliaque sunt, non tantum figura, verum etiam colore, præterquam quòd superficiem, nonnunquam etiam carnem habent obscuri vitri modo pellucidam, quod horum Malorum proprium est, idem si alijs Malis contingat, vicium censendum est. Carne constant dulci, suauis, modicè vinosa. Maturefcunt æstatis exitu, diu autem durare minimè valent. Nascentur Coburgi in Franconia.

Duracina rufa. Walscher id est, Duracina rufa, figuram habent orbiculatam, interimque globosam, magnitudinem verò neque omnia, neque vbique eandem, vt plurimum tamen altitudine sextantem, latitudine sextantem & semunciam attingunt: colore sunt roseo, san-

guineis longisque vibicibus vndique distincta. Carne constant admodum solida & densa, attamen valdè tenera, succosa in gustu, acetosa, cū peculiari suauitate. Odorem spirant non ingratum. Maturefcunt autem Autumni initio atque omnium diutissime durant: nonnunquam enim vsque ad æstatis mediam atque non raro diutius, prorogantur. Proveniunt fere in omnibus totius Germaniæ pomariis.

Oenoximela. Weinstrauch id est, Oenoximela, Orbiculatis figurata & quantitate similia sunt, paulò tamen altiora, nec vsque ad eò in planum compressa. Colore ab vna parte in viridi pallidoque candicante, ab altera leuiter interdum rubescente. Carne constant admodum solida duraque, interim tamen delicata & tenera, succosa gustu vinosaque suauitate, tunc, austerum, sincerumque vinum æmulante. Maturitatem adipiscuntur Autumno incunte, & vsque post æquinoctium verum durant. Abundant in Hassia.

Angulosa longa. Eckstetche id est, Angulosa longa, ab angulis nomen inueniunt, à pediculo enim vsque ad pythumena vndique angulis crassioribus fulcantur, qui tamen iuxta vtrumque caput eminentiores sunt, in medio verò, hoc est, ventre, non tam evidentes. Longitudinem habent quadrantalem, latitudinem sextantalem, nonnunquam tamen in maiorem adulescunt. Colorem autem flauum, sanguineis vibicibus, densè confertum. Caro eis tenera, succosa & mitis, gustu inter dulcem atque acetosum saporem media, & suauis valdè. Maturefcunt Autumni principio, ac verum vsque ad æquinoctium durant. Proveniunt in Hassia ac Misnia.

Angulosa rotunda. Eckstetche id est, Angulosa rotunda, angulorum eminentis, colore, carnis substantia, sapore, maturefcendi, durandique tempore, Angulosi longis similia sunt, in hoc tantum ab ijs differunt, quòd vt plurimum globosam figuram habeant, magnitudine sunt quoque versus quadrantalem, non raro tamen maiora, quamquam frequenter etiam minora inueniantur. Proveniunt in Misnia.

Praefomela. Walscher id est, Praefomela, figuram habent oblongam, latitudinem sextantalem, longitudinem autem semunciam maiorem, colore sunt in viridi pallido. Carne constant tenera, gustu suauis, dulci, simulque acerofa. Maturefcunt æstatis exitu, & totam Hyemem durant. Proveniunt copiosè in Hassia Marpurgensi agro, ac in vicina.

Gothardina alba. Walscher id est, Gothardina alba, Gothardinis figura, carnis teneritudine, sapore, maturefcendi, durandique tempore similia. Magnitudinem verò inter Praefomela ac Gothardina mediam habent. Colorem autem in viridi candicantem. Frequens eorum est Marpurgi in Hassia proventus.

Augustina. Walscher id est, Augustina, parua sunt atque propemodum globosa, sesquiunciam tam latitudine, quam longitudine raro excedunt. Colorem habent flauum, carnem teneram, gustu dulcissimam & valdè suauem. Odorem gratum & iucundum. Maturefcunt Augusto mense, vnde nomen inueniunt, eadem fugacia sunt, minimeque durant. Nascentur vbique fere in Germania, sed in Hassia copiosissime. Saxones ea Epfen vocant.

Rosacea. Walscher id est, Rosacea, Preslianis magnitudine & colore similia existunt, carnem habent paulò dulciorem, figuram verò non vsque ad eò globosam. Maturefcunt æstatis exitu & ad Hyemem vsque durant. Proveniunt Coburgi in Francia.

Northman-
ta inuis &
oris Coccine-
a. Differtentia.
Gerardus.
Carbonaria.
Carbonaria
onga.
Regale.
Regale.
Platomela.

Platarchia.

Gerardus
notatur.

Taberna-
montani
differentiis.

Tabern. ne-
tatur.

Ca. Alpini
differentiis.
N. appia.

Rofea.

Sanguinea.

Orthomasti-
ca.
Calamagna.

Pulmonia.

Testa.
Orbiculata
pauca.

Dica.
Verna.

Syluestria.

Ang. Galli
differentiis.
Italica.
Pomi dol-
cissimi.
Poma D.
Petri.

Pomo roſto.

Pomum Ta-
radifi.

quæ feris intusque Coccineo succo & aſpectu mi-
cant. Ad Anglica quod attinet, Gerardus in ſuo Her-
bario Anglico hæc reſenſet. 1. Malus Carbonaria,
The yeme water tree, 2. Malus Carbonaria longo fructu,
The Baderes diſch Apple tree, 3. Malum regale, *The King of
Apples*: (Tabern. icon. p. 1007. *Nect Sommer Dattung*) 4.
Malum reginale, *The Quinning or Queen of Apples*, (Tab. ic.
p. 1007. Mala rubentia, *Streming*) 5. Platomela, ſive Pyra-
rſina, *The Sommer Pearmaine* (Tab. ic. p. 2004. Platomela,
Streming) 6. Platarchia ſive Pyra hyemalis, *The winter
Pearmaine* (Tab. ic. p. 2004. Platarchia) 7. Chamæma-
lus Londini, *The waſſe Apple tree or Paradiſe Apple*. Hæc
Gerardus, qui ex viginti Tabernamontani figuris qua-
tuor tantum alluſſit, nec tamen ipſa deſcribit. Mi-
rum etiam cur ex duobus Pomis ſive Malis faciat Py-
ros, nulla eius rei aſſecta ratione! Item cur Chamæ-
malum reſenſeat inter Sylueſtria Poma?

Tabernamontanus, qui poſtremus eſt eorum qui
quidem Herbarium ſcripſerint ex profeſſo, iſta propo-
nit. 1. Mala præcocia, & *Deans Apples*, 2. Mala auguſtea,
Wagatens Apples, 3. Mala præcocia rubra, *Nor & Deans
Apples*, 4. Mala Carbonaria, *Nor Apples*, 5. Mala Carbonaria
longa, *Long Nor Apples*, 6. Mala rſina, *Sommer Apples*, 7. Ma-
la Orbiculata, *Streming*, 8. Glycomela, *Suſp Apples*, 9. Gly-
comela 2, *Suſp Nor Apples*, 10. Oenomela, *Wem Apples*, 11.
Oximela, *Santing*, 12. Hamotamela, *Suſp Apples*, 13. Plato-
mela, *Streming*, 14. Platarchia, 15. Platomela alia, *Streming*,
16. Melapia, *Streming*, 17. Mado Apples, 18. Chæſſimantur, 19.
Wagatens, 20. *Sommering*, 21. Mala rubentia, *Streming*. Et
ante iſta, ſcribitur Duracina alba dicit, & Perſicis ad-
iungit, quæ bene, notum, quibus nomen *Streming*
cognitum eſt. Et quid voluit inanitatem ſuâ, quæ em-
poris impetſa tot figuras dare ſine viliſ descriptioni-
bus?

CASALPINVS Medicus Romanus, in opere ſuo
Botanico ſua veteribus accommodare ſtudet, hic: Ma-
lappia parua ſunt, nucem vix excedentia, rotunda, ex-
terius tantum pallida, odoratiſſima, ſapore dulci. Vide-
rentur hæc Appiana eſſe apud Plinium, ab Appio è
Claudia gente nullo Cotonco, quibus odor eſt Coto-
neorum, magnitudoque: ſed cum obſet magnitudo,
melius dicitur apud Dioſcoridem Melimela à ſapo-
re melleo eſſe, quæ à multis dulcia Mala vocantur.
Nullum enim in genere Malorum illis dulcius eſt.
Roſea mediæ magnitudinis ſunt orbiculata colore
rubenti, quæ parte ſol aſperit: odor inſuavis: ſa-
pore dulci ſubacido; tota Hyme ſervantur incorru-
pta, meliora ſunt, cum rugas contraxerint. Dioſcori-
des Epitroica & orbiculata vocat ſtomacho vtilia. Plin-
ius ex Epitro primùm allata putat ob nominis argu-
mentum. Sanguinea roſeis ſimilia, minimis odorata, inſi-
pidioraque. Plinius colorem ſanguineum ex inſitu
Monti tractum putat, in hoc genere quædam oblon-
giora, figurâ Mammæ, acidi ſaporis, Plinius Orthoma-
ſtica vocat. Calamagna, quali pulchre magnitudinis
Mala, colore rubente: ſapore magis aquoſo, Plinius
Pulmonia videtur appellâſſe, quæ ſolidè tument.
Quædam colore quali ferrugineo; ſolidiori carne; ſa-
pore dulci ex auſtero, vulgè Teſta vocant, figura ſcu-
theorum. Quædam parua humili frutice, orbiculata,
virentia adhuc, gultu non ingrata. Plinius inter vilissi-
ma Dacca vocat, quæ prima aduentu decerpi properant.
Dioſcorides per verna hæc videtur intellexiſſe: omni-
no damnata. Sylueſtria ſimiliter parua, quæ præ ac-
erbitate ingultabilia, Dioſcorides Verna ſimilia ſcri-
bit. Auguſt. Gallus Lombardiz quædam Poma recen-
ſens, meliora apud Brixianis ait, eſſe dicta Poma dol-
ciani, parua & media, eodem tempore cum Pyris moſ-
chatellinis matura. Proximè ſequuntur D. Petri Mala,
Pomi di S. Pietro: nec nouit aliud genus maturum ante
Autumnum. Malum quod dicitur Pomo roſto groſ-
ſo, gratum eſt, quia carne eſt tenera: optimum tam
crudum, quàm coctum cum ſaccharo, ſanis & ægris.
Verum non diu durant. Probatur & Pomum paradifi

fatis diu durans, quod optimum eſt poſt natalitia.
Eius duo genera, vñ longius altero. Malorum dicto-
rum Pomi ruginenti duo genera. Præſentunt aci-
da dulcibus: dulcia edulia ſunt, paulò poſt natali-
Domini. Iis prætercunctibus bonitatis perfectionem
acquirunt acida, in aliquot menſes duratura; maiora
ſunt prædictis, ſimiora, ſapidioraque. Omni tempo-
re conditi poſſunt, Pomi Calamini dicta Mala, om-
nibus placent, ſapidiffima, nec minus durant cæteris.
Pomi Pupini dicta in pretio ſunt, tum propter bonita-
tem, tum propter diuturnitatem. Mala dicta Pomi
roſaroli, grata ſunt, quia palchritudine & liquore ſu-
perant omnia alia: vñ mitum non ſit in bacchanalibus
tanto pretio inuenibus vendi, præſertim iis, qui per
vibes, compita, & choreas debachantur. Pomi Appoli
quod genus magni ſicbat ab antiquis, recentioribus
quoque hodie habentur in pretio, quippe quæ omni-
bus reliquis delicatiora.

Nec Hiſpanica ſua penitus indiſta voluit Lacuna.
Vulgè Mancana Camueſa omnibus cæteris præſenti-
tur, quod præter aromaticam gratiam, quam habent,
guſtu & liquore ſunt graſſiſſimo. Nec ſibi viſum hoc
Pomi genus putat extra Hiſpaniam & aliqua Flandriæ
loca: Flandrica tamen multum Caſtellanis cedere.
Hiſ ſuccedunt Mala dicta Pomopero de ueludo. Se-
quuntur Melapia Italorum. In Hiſpaniæ partibus non
cognoscuntur Dioſc. Melimela & Epitroica, vñ idem
tradit. Redeamus in Germaniam.

Colerus in ſuo diario Oecoromico, pauca quidem
aſſert, attamen ab aliis non prolata, aut ſaltem non
iſtis nominibus, vñ ipſo eius diligentia proban-
da videatur. 1. Mala *Streming*, 2. *Streming*, 3. *Streming*, 4.

Corn. nota-
ur. *
Meſperi-
um mala.

Matum Welch 3.

Klein Bet
1 217.

pago Bollenſi vicino. Sept. 20. carne erat alba, ſatis dura, ſapore acido, nec dum maturum videbatur.

Malum Watch *It* aliquam maius & minus.

quasi Italica,

A detailed woodcut illustration of a round, ribbed object, possibly a piece of pottery or a fruit, with a small handle or stem at the top. The object is shown in a three-quarter view, with numerous fine, concentric lines radiating from the top, suggesting a ribbed or woven texture. The top has a small, pointed protrusion. The overall style is characteristic of 19th-century book illustrations.

Auctoribus
observatz.
Pomorum
differentiæ.

Malum VVirtembergicum Betula sufflaum.

In ducatu VVirtēbergico, & speciatim iuxta Balneum admirabile circa Bol, Pomum hoc Wettin dictum Allatum etiam ē pago Bliespach, vbi Wettinisch vocari tradunt.

Magnitudinem figura docet, vt & reliquarū quæ sequuntur, sicut & formam extrinsecam, quam figuram vocant. Est ex albo luteolum, pediculo satis longo. Sept. 20. nondum perfectè maturum : carne tamen iam sublutea, dura, acida. Delatum Montebellarum ad Febr. durauit.

Malum Metich 2r

Klein Wetzsch, ex
 Bolpago eius-
 dem Ducatus
 Wirtemberg.
 Multum habet
 albidum, cum lu-
 teolo mixtum: ali-
 cubi rubellum:
 nonnihil angu-
 losum, pedicu-
 culo mediocri.

Septembris 20. carne erat alba satis tenera, acida, grata. Diu durare aiunt, nec grandescere, fragran-

Oenomeum VVirttembergicum.

Wenapffel, Pomum vinosum vulgò dictum, elegans, candidum, umbilico tenus parùm angulosum

Weinapfel

Durare perhibent vsque ad Aprilem. Coluntur in
Mante & alibi. Multum habet similitudinis cum
præcedenti, minori præsertim, quo tamen pau-
lò habitius est, colore albo, ad pediculum non-
nihil luteolo.

Malum Butech viridans.

Crimineid

sumus, quod adferuatum diu, sed negotiis impediti,
nec Potui, nec saporis designandi meminimus. No-
runt id incolæ. Verisimile tamen est, prioribus gustu
non multum esse dissimile, siquidem communis
concedit nomine.

Malum Virgineum, acidum.

Dumfries.
dyffet.

Dumfries dyffet, quasi dicas Virgineum po-
mum, sessile, colore ex albo subluteo, aliquot striis
& maculis rubentibus decoratum, pediculo satis
longo, tenui. Caro alba, dura, acida non tam edulis
Sextuaginta, grata tamen, etiam ante perfectam maturi-
tatem.

Duracinum album, Zellense.

Weiss
Hartung.

Weiss Hartung, Duracinum album, ex Zell, medio-
cre Pomum, album cum luteolo intermixto, parte
præsertim superiore ad umbilicum, ad pedicu-
lum verò rubello. Angulosum est, carne du-
riuscula & firma, (vnde nomen) sapida. Aiunt
durare ad Pascha ac etiam vsque ad operan. Nobis
adferuata, integra adhuc fuerunt medio Maio, se-
quentis anni.

Duracinum album Bollenfe.

Weiss Hartung Zoffet, quasi duraci sculum album Bol-
lenfe dictum, quoddam diu duret, vt ij retulerunt, qui
in ea obtulerunt: nonnihil angulosum, coloris
albi subulci. Accepimus ex Mante paulò ma-
jora. Sed hoc idem existimamus cum præce-
denti, & his pictum, aut certe quam minimum
variare. Hortulanus Ill. E. C. Montbelgar-
densis eadem significatione blanc-dure vocat Gal-
lico idiomate, & in horto E. C. Montbelgardi
provenire ait.

Pomum Pentagonum perelegans, acidu-
dulce, utrinque sessile.

Elegans hoc rarum. Pomum Pentagonum.
que Pomum, ab Ill. Ducissa V. Vintem-
bergica, Principissa nostra Clementis-
sima missum, cum aliis quibusdæ exo-
ter elegantior naturalibus dono ac-
cepimus. Mediocriter est, & figura magni-
tudinem non ad-
quæ quippe trium
aut quatuor vnci-
arum latum, seseun-
cia nò alius com-
pressum, utrinque
sessile. Parte super-
na, qua Pythmene,
impressum. Angu-
lis quinque protu-
berantibus conspi-

cuum est, maiori parte luteis, reliqua eleganter rubi-
cunda, punctis tamen luteis notata. Februario
sectum carne satis molli erat, acidodulce, ac
penè vinoso. Surculos ab eadem E. C. missos in
horto E. C. quem Montbelgardi colimus, inferti
curauimus. Figura utramque faciem oppositam
exprimit.

Poma quadrata vulgò dicuntur Montbelgardi
Pommes carrees, propter angulos. Sunt tamen com-
muniter pentagona, interdum Hexagona aut He-
pragona, angulis nimirum per longitudinem protu-
berantibus, quorum pars suprema, propter umbili-
cum, in gibbos & tubercula eleuatur: totumque
adèd Pomum angulis scatur. Quatuor vncias alta,
tres lata, sessilis, pediculo breui, flaua, punctis
arancosis nigricantibus conspersa. Mense Oct.
lecta, odorata sunt, sapore vinoso, acidulo, gra-
to: carne tamen adhuc duriuscula. Ex horto E. C.
Montbelgard.

Pomum
quadratum
Montb. aci-
dum, flauu.

Malum

DE MALIS.

11

Malum Orbiculatum Bollenſe album, acidum.

pauciſſimo rubore ab vna parte, in ambitum ven-
trioſa ſunt, vnde forte Orbiculata dicta, pccio-
lo

In Ducatu VVirtēbergico propē Wei & Zell Scheibing
vocatur, ac ſi dicas orbiculare, modicè tamen depref-
ſum eſt ac ſiſtile; colore albo ſubluteo cum aliquo
rubore conſperſo: anguloſum eſt, pediculo breui.
Sept. 20. caro non omnino alba, ſed ſubulcola, tene-
ra: ſapor acidus, gratus, viuoſus, Bona adhuc Oct. 14.

breui, craſſiuſculo, duranti ad Ianuarium. Sept. 20.
guſtata, carne ſublutea, acida atque eduli. Obla-
tum etiam in Zell, ſub eodem nomine, eiufdem ſa-
poris reſtimonia dedere. Montbelgardum delatum
Maij medio incorruptum adhuc erat.

Oen. mela Bollenſia alba.

Oen. melum magnum Blienſpachianum.

Wienſing Vinofum Blienſpachianis dictum in Du-
catu VVirtēbergico: Elegans & magnū, anguloſū,
album, pediculo breui. Sept. 20. erat maturum, carne
candida, tenera, ſubacida, etiam ad Oct. 14. viſque fe-
mina tamen quæ inerant, caſſa & modica vacua.

Malum turbinatum album.

Wien apper, Poma Vinofa Bollenſibus & VVal-
denſibus dicta quibusdam Scheibing. Altera parte al-
bicant, altera rubent, ea nimirum, quæ ſolem ſpe-
ctabant. Sep. initio nondum matura ſatis, ideoque
eſui minus apta: ſucco tamen viuoſo. Ad Aprilem
viſque durare ſerunt. Guſtata Sept. fine, ſaporis acido,
grato, vt & demum Nouem. 23. Habentur & in Zell,
eodem nomine. Montbelgardum delata, integra ad-
huc erant medio Maio ſequentibus anni.

Orbiculatum aliud quibusdam.

Quidam & hoc Orbiculatum vocant, germanico
idiomate Wienſing, communiter tamen Bollenſibus
& VValdenſibus Wienſingbrunner quali Fontiphagia di-
cas. Elegans Pomi genus, ex albo luteolum, cum

Montbelgardum integrum adhuc Februatio.

Wienſing quali
Vlmenſe,
VValdenſi-
bus dictum
elegans, lo-
giuſculum,
nonnihil tur-
binatū, co-
lore albo
ferè, ex al-
tera parte
rubello, pe-
diculo craſſo
breui. Aiu-
diu dura-
re. Delatū

Lilium turbinatum ex flavo vire-
scens, punctatum.

Linderae fœt. *Linderae* fœt. *Bollensis* & *Vvaldensibus* dictum
Quassiae fœt. simile satis *Quassiae* fœt. à pileo turbato vocato. Ea-
dem enim forma fœtè colorque, sed minus hoc. Ei-
colore tamen hoc differiminis animadvertimus,
quod licet sit ex albo subluteus & virefcens, multa
tamen habet puncta candida. Quædam etiam ali-
quid ruboris habent diffusi. Pediculis quidem bre-
vis est, sed crassior. Videntur & angustiora, quam ex-
primat eicon. Aiunt durare vsque ad Ver, interdum
etiam vsque ad æstivum. Sept. 19. nondum erant esui
apta, caræ dura, sapore vinoso austero, luteola. Tali
adhuc erat Orob. Montebægardum delatum, inte-
grum adhuc Maij medio.

Alum turbinatum maius, virescens.

Spittlins
a ffe.
Landsoffice

Sulfingraspidi, iisdem nuncupatum, quod *Pileum* turbinate fortè referat, quibusdam *Sulfuraphetis*, quasi *Prasina* dicas, forè à colore. Pomum oblongum, qualiore, in angulum fatigium excurrente, peciolo breui, crassifusculo. Durant vsq; i.e ad Febr. vii. aiant. Sept. r. nondum erant eius apti. Sapori vinosi, Color ex albo fuluente & virescenti. Quædam etiam aliquid vitulæ habent versus basim. Zillienæ hyemalia vocat. *Antiaraphetis*, yetracula lingua. Aiant & *Emetaphetis* dicti, hoc est, exacuta. Oâ. 25. carne adhuc dura, acida, necdum eius apta. Suspiciamur effcid, quod

Winterapfel
 Epithapfel

Seuckardie Hammerapffel, & Basilea, Epistartigen vom Hammer.
cant, quasi naturæ acutæ dicas quod delatum apffel.
Montbelgatium, Decembri. 13. carne. dura ad Epistartigen.
huc & acida deprehensum. At hincingapffel in-
tegrum adhuc erat febr. carne duriuscula, subaci-
dula, vinosâ. Ad medium Maij esui aptum, cum
aliqua aciditate.

*Malum turbinatum, lactescentibus
punctulis conspersum.*

Wesling ex *Waldem*, Pomum album, superne turbidum, inferne fissile. Diuturnare ajuunt. Punctulis planis lacteis asperum est. Eiusdem generis aliud ex *Waldem* accepimus, sed folio multo maius, & supra quinque digitos altum, quinque crassum in ceteris simile, acidum est. Provenit etiam in *Waldem*, & aliis montibus in locis, ut aiunt. Bonum adhuc & sapidum Montbelgardi loci. Febr.

Malum Vlmense.

Umer affet, Vilmensia poma, ex luteo subalbida, vna parte strias aliquas rubentes habent. Eadem ferè latitudo quæ longitudo: pediculus longiusculus crassus. Pomum hoc quod vnicum accepimus contortum erat & veluti in medio bipartitum, nescimus an cætera italia.

Mala speciosa alba Fontis Admir.

Magna hæc & speciosa Mala in Ducatu VVirtû.
circa fontem Adm. proueniunt. Figura variant,
iccirco

iccirco binæ eicones appositæ, varietatem ostendentes. Alba sunt & angulis eminentibus inæqualia,

Wacharffer quasi Frixoria dicas, quod fixa sint optima. Habentur in 3^a. Cuius generis data nobis duo maxima, quorum altitudo excedebat sex digitos: crassitudo fere septem. Color uniformis ex albo subluteus, raris lacteis maculis resperis. Aiunt multò etiam maiora reperiri, esse subacida, diu durare. Figura hæc magnitudinem laudæquat. Hospes noster Bollenis in discernendis fructibus peritus, noluit diuersum dicere, & Gellius vocata, quasi luteola dicas, in 2° oppido, se eadem suspicari cum his. Sept. 20. caro non omninò candida, si d. fere sublutea, duriuscula, sapore non admodum acido, grato. Sept. 30. degustatis vtrisque iam descriptis, manifestè deprehendimus verum esse, quod hospes mouerat, non differre: sed esse tantum figuræ aliquam varietatem. Ergo tres propositæ figuræ vnius sunt & eiusdem speciei, licet non parua diuersitas inter duo appareat, vti dictum. Huius generis pulchrum & insignis magnitudinis Montbelgardum delatum, ad medium Maij integrum adhuc erat.

Erichromelon seu Pimum magnum, rubrum, striatum.

presertim rotundiora, altetum magis turbinatum est. Acida sunt, & diu durant. Hæc suo eadem esse videntur cum sequenti, vti patebit.

Aliaeicon prædictorum.

Wacharffer, quasi rubrum frixorium dicas, va- Wacharffer, nigratum, magna ex parte rubrum, variis intercur- apffci.

fructibus striis. Sed & l'edinis luteo commixta habet: Umbilicus profundus, peciolus brevis: nonnihil quoque angulosum est. Suauis est & vinoso acore, ob id lautioribus mensis expetitur ad fixa, ad quem usum etiam à Basiliensibus hoc ipso nomine, nisi multum fallimur, celebrantur. Montbelgardum delatum, integrum adhuc Decembri. Aiunt in 2° ad Quadragesimam vsque durare.

*Eribromelon, seu Malum rubrum
magnum, fugax.*

Diob. Wein. Kether Wein. Nysa. ex Weibing & Wäite. vnde etiam
tunc dicitur. accepimus sub nomine Tauricæ, Tauricum, his val-

dè similia, attamen maiora, sessilia, quædam rubra,
nec ita striata. Partes quædam albæ ex luteolo, mix-
to sparsim rubore. Sed & inf. eo apparet differentia,
quod multa puncta habeant alba. Pediculi non ad-
modum crassi, nec breues. Alterum, quod oblatum
fuit, altitudinis erat quatuor digitorum, crassitudi-
nis sex: alterum quinque, totidem crassum. Sept. 17.
incipiebant putrescere. Caro haud ita candida, te-
nera tamen, acida, grata. Tauricum tamen sapore
videbatur gratus. Fugax est Pomum.

Eribromelon magnum Parisiacum.

Diob. ap. In oppido Nysa præmagnum & elegans hoc Po-
tum oblatum nomine Gr. f. Paris. Nysa, quasi Parilia-

cum dictum, mense Octobri. Hospes idè indicat cum
precedenti. Rubris striis pulchrè picturatum est, asper-
tis hinc inde punctis albis, non sine luteolo colore.
Pediculus brevis. Caro tenera, acida, vinosa. Bo-
num adhuc Octobr. 17. Eiconem exhibuimus pro-
pter formam à superiori diuersam: an differat etiam
specie, incolæ viderint. Sanè ita videtur.

Malum Tauricum æstiuum, rubrum.

Comme. Sommer Tauric. Pulchrum, magnum, rubens valdè
Tauric. allatum Vracho. Sept. 7. Striatæ rubedini luteum &

albedo permixta. Caro alba, tenera, subacida, sapore
vinoso, grato. Haud durabilia esse perhibent, idco,

que æstiva vocant. Et vel Sept. 19. iam quædam pu-
trescebant. Eodem sub eodem nomine vidimus in
Weib. Kirchen & in Wäite. quæ etsi minus rubra, tamen
erant magis striata. Putamus cum Plinio ruborem
& strias à Sole fieri, prout magis apico sunt exposi-
ta, quod & rustici obseruatione quotidiana asseue-
rant. Etenim Sept. fine eadem allata ex Blienspach,
non rubra erant, vt Vrachiana, sed multa albedine
persusa. Tribuendum tamen etiam aliquid formæ
specificæ, & generum proprietati. Sept. 12. iam trans-
ierant in 3. Vnum tamen nobis in Octobr. vsque
integrum persistit.

Malum Tauricum Hyemale.

Winter Tauric. in Weib. & Wäite, pagis Vrittemb. est,
Tauricum hyemale dictum, pulchrum magnumque

Pomum simile Taurico æstiuo: quædam rubra valdè,
alicubi alba, sublutea, striata: quædam minus rubra,
diuersæ magnitudinis. In genere tamen, omnia hu-
ius generis videntur prædictis minus sessilia, & pau-
lo magis angulosa. Pecioli etiam videntur longio-
res. Alij duratè vsque ad April. Sept. 19. nondum
erant esui apta, sed carne dura, sapore tamen acido,
non ingrato. Nacti sumus etiam eodem nomine ex
3. insigniter vna parte rubens, turbinatum. Perhi-
bent diu durare, & acido esse sapore. Octobr. 25. gustu
erant acida, nec dum esui prorsus apta, carne solida,
luteola. Montbelg. delara, Maij medio nulla adhuc
putredine inquinata, saporis iucundi, vinosi.

Eribromelon acidum, subæstringens.

Eschmappet ex Ditspach: prædicto Taurico æstiuo
apprimè

apprimè simile. *Echymatæ* dicta putamus, quasi pudoris Poma, quòd rubedo faciei pudoris

Malum Tigrinum minus.

Hoc genus Bollenfes & VValdenfes simpliciter *Sürl appfel* vocant; hoc est, Tigrinum Pomum. Minus *Sürlsch appfel.*

signum esse solet: iuxta illud; Et rubuit, salua res est. Rubens enim hæc Poma, sed dilutius, ac minus quàm prædicta. Sunt & quædam alba tantum, alia mixta, quasi & ipsa facierum humanarum instar, colorem mutant. Puncta alba nulla. Pediculi brevissimi. Sept. 10. Caro dura fatis, nec dum perfectè matura, saporis acidiusculi, non nihil astingentis. Sunt & parum angulosa. Decemb. 13. Pomum delatum Montbelgardum ex *Witten* nomine *Echmetter Taurisch*, carne erat alba, duriuscula, vinoso gratoque sapore.

dici potest, quia priori magnitudine cedit. Ex albo subluteum est, paucis striis, non multum angulosum, pediculo breui, crasso. Ad Aprilera durare narrant. Septembr. sine nondum esui erant apta, sed carne dura, acida. Eadem eodem nomine habentur in *Roden*, ubi aiunt fixa perquam esse incunda. Montb. delata Febr. medio acidula, grata.

Malum striatum, Balnei Adm. perelegans.

Stremung appfel t'accolis Balnei Adm. dictum, quasi *Stremung* striatum nomine sumpto ex argumento: pulchrum *appfel*.

Malum Tigrinum maius, seu album VVirttembergensibus.

Weiss-Sürlsch appfel. Album Tigrinum Pomum, *Weiss Sürlsch appfel*, oblatum hoc nomine in *Sell*, fortè quòd Tiguro in agnū

est Pomum, non nihil angulosum, multis striis & punctis rubens, ac veluti picturatum. Parte superma albet, inferna propè pediculum breuem, valde rubet: & in rubro colore striæ saturatiores. Sunt etiam minora quàm figura exhibet, & valde durabilia, vt aiunt. Delatum Montb. exeunte Maio nihil penitus vitij contraxerat. Carne est sumiuscula, gustu acido.

Duracinum striatum, seu Malum D. Martia.

Strellinger *Sell* quasi duracinum seu duriusculum *Quatlinge* dicas, prælibato striato aliquatenus simile. Habet enim & hoc strias, sed dissimiles. Rubor etiam diversus, cui puncta passim inspersa. Pediculus, quàm dicti longè breuior, & crassiusculus. Superne etiam angulosum conspicitur, diu durat, vt perhibent, & acidum est. Suspiciamus idem Pomi genus non *Wirttemberg* bisoblatum in *Witten* sub nomine *Wirtbergchen*, quod ad *appfel*.

Aprilē vsque durare aiunt. Idem Pomum datum
in Bellenomine Mansiphet, hoc est, Matthiz Pomum, aci-

Manis-
apht.

dum quoque, & durabile, quod & ipsum erat per ru-
bedinem punctatum. Decembr. 12. cum iam putredi-
nis nota adesset, duram adhuc carnem, albā, acidam-
que deprehendimus. Durauit tamen ad Maij me-
dium vsque.

Malum rubellum VValdense.

Waldens.

Dicitur qua-
si Robellū
dictum, in
Bellen. Pul-
chellū Po-
mum, cu-
ius superior
pars valde
ruber, infe-
rior hinc in
de albicat,
cū pulchris
striis, & vi-
luti guttis
rubris. Pe-
diculus me-
dioctis, cras-
sus scilicet. V-
nicum tan-
tum acce-

pimus ex illo loco, quod nonnihil erat angulosum.
Aiunt durare diu, vsque ad Quadragesimam. Datum
nobis in Bellen eodem nomine Pomum, sed maius, qua-
tuor digitos altum, crassitudine eadem: Color idem,
nisi quod non tantum rubeat: pediculo paulo lon-
giori. Hic tamen prius exhibemus. Quædam etiam
ex iis, quæ in Bellen nacti sumus, minora sunt. In Bellen
eodem vidimus, nisi fallimur nomine Bellen, quæ
Montbelgardum delata, durarunt vsque ad finem
Febr. carne tenera, saporis subacidi, valde grati.

Phrygomelon striatum.

Phrygomelon.

Phrygomelon quasi fixationi opportunum aptum-

que, Bellenibus dictum. Simillimum est Streptum

dicto. Duo accepimus, quorum alterum quatuor
ferè vncias altum, crassum totidem, alterum depres-
sius, ad tres tantum vncias, quatuor ferè crassum.
Parte altera rubet, cum striis item saturatus ruben-
tibus: altera sublutea est, intercurrentibus quo-
que striis rubentibus. Durum est Pomum, pediculo
crasso admodum & breui. Montbelgardum dela-
tum integrum adhuc Febr. quo tempore adhuc car-
ne erat dura, acida, grata.

Malum Bellenense Zellenibus.

Bellenense Zellenibus dictum, durabile Pomum Bellenense
& ut aiunt, medioctis. Vna parte rubet intercurrentibus

tibus striis, magis rubentibus: cetera luteum. Pedi-
culo est satis breui. Admodum simile est hoc Pomum
paulo ante descripto, quod & strias rubras habet,
sed hospes noster, in discernendis fructibus solers,
dixerunt ait. Montbelgardum delatum, integrum ad
Februarium vsque, putredinem non sensit.

Malum Bellenense dictum.

Ita Bellenenses & Zellenenses appellat apud quos pro-
uenit. Pulchrum genus est, multumque rubens, striis

Bellenense
apht.

tum intercurrentibus nonnullis partibus luteolis
& virecentibus. Multum habent similitudinis cum
dicto & cum Phrygomelon striatis & cum Streptum. Pedi-
culo sunt longiusculo: carne acida, durabilia. Va-
riant inter se. Alia virescunt sine multo rubore: alia
parua, pediculis ipso ferè Pomum longioribus. Vi-
rore quidam distinguunt à dicto. Septembr. 20. non-
dum edulia, carne alba duraque, acida valde. Circa
Pascha primum maturantur, cuiusque sunt apta.
Montbelgardum delata, mense Maio, integra adhuc
& abunde grata erant.

Rubellum

DE MALIS.

Rubellum Bliensbachianum.

Duracinum VValdensc, acidulce.

Stilling.

Stilling / hoc est Rubellum ex *Bliensbach*; co-
tum ferè rubrum est, parum angulosum, pediculo

Stilling nomine data in *Walden*; quasi durabile, vel *Stilling*.
prædurū dicas: Et *Stilling*; quasi corticis imitatur.

tenui, satis longo. Medio Martio integrum adhuc,
saporis grati, subacidi.

Malum Hemingium Bollenfc.

Hemingium
Bollenfc.

Hemingium Bollenfc. in *Boh*; Latiusculum, sessile, superne
nonnihil turbinatum: colore ex albo luteolo, & sub-

viriditate, vna parte cum striis nonnihil rubentibus.
Aug. 26. nondum maturum: colligi tamen potest &
reponi. Bona sunt circa ferias Natalitias, durantque
vsque ad Quadragesimam. Montb. delatum integrū
adhuc medio Maio, acidulum.

Malum Tröstling dictum.

Tröstling
Bollenfc.

Tröstling Bollenfc. in *Boh*. Hospes noster se solum habere
dicebat hoc Pomi genus, saltē eo in loco. Durare

vsque ad Aprilem. Medioere Pomum, sessile inferna
parte, superiore turbinatum. Maxima parte rubet,
interiectis multis striis: reliqua pallida subluteaq;
pediculo satis longo, carne subacida. Vnicum dela-
tum Montbelgardum Febr. 12. duravit adhuc.

durum dicas. Et sanè ad duos annos durare perhi-
bent, aut etiam ad triennium. Altera parte ruben-
striata: altera sublutea, pediculo longiusculo ad vn-
ciam vnam.

Ex *Bliensbach* simile Pomum allatum nomine
Stilling, quasi testacium dicas, aut quoddam non sint
comedenda nisi decorticata, propter duritiē. Decor-
ticare enim sceler est) sed maius. Delatum Montbel-
gardum, Maij medio carne dura, ex dulci acida.

Duracinum latum VValdensc, seu rubrum.

Brentbärtling, quibusdam etiam *Stilling* ex *Walden*; *Stilling*.
pulchellum, sessile, multumque durabile, vt aiunt. *Stilling*.
Stilling.

Colore vna partē
subluteo, altera ru-
bente, vtrinque
dispersis maculis
albis, seu lacteis
quibusdam veluti
punctis; pediculo
satis longo. In
ætate intensius ru-
bent, & minora
sunt: dura admo-
dum carne. Sept. 20.
acida, albā, cui nondum apta. Perhibent durare ad
Oporam vsque.

Prasomelon B. lense, Font: s Adm.

quibusdam: pediculo breui, crasso. Videtur idem genus esse Pomi quod Stutgardiaë Weising vocant, sed Weising.

Einung
apfel.

Grüniger ayffel
in Weß, quali
viride Pomum.
Nam colore
maximè om-
nium est viref-
cente, punctis
albis aspersum,
angulosum: pe-
diculo vnciali,
acidum. Mont-
belgardum de-
latum ad me-
dium Maimum
vsque integrum
permanet.

maius, & maculis pulchrioribus. Vtrumque Mont-
belg. translatum integrum Nouemb. fine. Sturgar-
dianum ad medium Maij vsque durauit, carne val-
de candida ex dulci subacidula, vinosa.

Zuppen-
schwanden.

Malum Zappenschwanden Bollenfibris dictum.

Sic in *ger* vocant & circa Fontem Admirabilen;
aque mirabili profecto nomine, vt patet idioma in-
telligentibus. Pomum est acidum durabile ad Opo-
ram vsque. Color virescens cum luteolo, sabinde
stris & veluti gustis rubentibus aspersum, pedicelo
sesquiuinciam longo.

Malum longipedunculum Zeilenföus dickeum.

63: 611 10.

longior; quasi
longo pedicu-
lo Pomum ex-
git : durabile:
praedicto huius-
modi multum ab-
simile, differre
tamen videtur
diligentius co-
ferent. Viri
enim tam viri-
de est hoc, &
per album lu-
teas strias ha-
bitare intercu-
tantes: ad huc

angulosum est: Pediculum unciam longum habens,
& in umbilico cavitatem profundiorē.

Malum Concharum Venerarum modo ma-
cularum, dulce acidum.

Сравн. Сл.

Circa Balneum Admirabile Ducatus VVitem-
bergenſis hoc genus pomi *Sempruſi*, ſatiuum Pomū
quibuſdam etiam *Ran. Apſi*, quaſi granatū Pomū
nuncupatur, quòd ex granis & ſemine pronatiat.
Pulchellum eſt vna parte album, altera rubellum
cum maculis rubentibus, vt in conchis Venergis

3. *Mala Loracina Bollenfis* Fent. Adm.

Lehrer: H. Pfeil, Lehrer: Pfeil.

Loram po-
tionis ge-
nus, *Aurum*
Græcis di-
ctum, in-
grediuntur,
quod ferè
à Germanis
ex vinde-
miæ fraci-
bus & reli-
quiis fieri
solet adie-
ctis Pomis

& aliis quibusdam) in *Teste* & *Mante*, accedunt aliquatenus ad *spēficat*, rubore multo perfusa, per quem veluti stitæ guttaeque magis rubentes discurrunt: In vna etiam parte ex luteo virescunt. *Pediculus* tenuis, longus.

Variant & magnitudine, & colore: quædam enim magis rubra, quædam lutea magis. Alia magis striata, aliaminûs. Diu durare dicuntur. Caro alba, dulcis, grata, Sept. 20. nondum tamen edulis. Montb. delatum Maij medio integrum adhuc.

Paradisæ Apri vel Paradisææ Vulgò Basilienſibus di-
cta, prima fuit Pomò, Junio matura & Julio, in par-
vis arboribus progenita, omnium vrbanoſum
Pomorum minima, quæ quidem hæcenus videri-
mus, incundi odoris & lapidis, dulcis, fuanitate
quadam propria ori blandientia, exteriùs candida,
carne tenera. Habentur & Lugduni & Genevæ &
Monſpeſſuli, Junio tempore matura, Putamus ea-
dem

Mala 'Para-
diana Bati-
lentibus di-
cta, prae-
cia,

d. m. esse, quæ ex Ruellio sub eodem nomine descri-
ptius ante dicitur prædictis paulo maiora, paulo tardius
quoque maturefcunt; Colore rubra, pediculo
fatis longo. Caro firmiuscula, & quàm prædicto-
rum solidior: sapore admodum dulci, & propomo-
dum melleo.

tiore magis etiam rubens, & angulosum, gustu dul-
ci. Delatum Montbelgardum in corruptum erat ex-
ante Februario.

*Malum dulcedum album dura-
bile, & aliud dulce.*

Græci vocantur in hoc pago Duratus VVitem-
bergici Alba sunt cum viore, ac lateis veluti oblon-

Malum granif. m. Zellerse.

Rendy flet in Bet & circa fontem Adm. quæli grano-
rum Pomum, vel granatum Pomum, ex albo sublu-

teum, ad virorem aliquatenus tendens, pediculi
longitudine & crassitudine mediocri. Hæc in se-
gmæta carfa repositaque diutissime asservari solent.
Sept. 20 carne erant alba, duriuscula, dulci tamen, &
elui grata. Aiunt in Bet vocari Zenthopffel.

Zenthopffel

gis maculis: Pediculi breves. Idem Pomum eodem
nomine habent in Bet. Dulce tamen esse aiunt. Sunt
& magis albicantia, aliqua etiam aspera viridiaque.
Paffen gra. Passengraben in Wäite vocantur, quo fit, ut non tam
long. nominis, quàm formæ varietate moti, duas figuras
demur. Sunt verò posteriora colore albo cum luteo
palescenti, pediculo brevi, tenuique, durabilia.
Aiunt vocari etiam Zenthopffel. Accepiimus etiam no-
mine Schmetsung. Oct. 20. in Kerden carne dulci, soli-
dior. Hospes errorem esse ait in nomine, & ipsum
met esse Græci: delatum, Montbelgardum medio
Maio adhuc durabat vtrumque.

*Poma sacerdotum dicta
quibusdam.*

Malum turbinatum dulce.

Meysing. Alpfel vocantur in Bet, & circa fontem Ad-
mirabilem. Turbinatum est ut Græci apfel (à pileo
turbinato dictum Pomum, de quo supra) sed basi la-

Paffenapfel, (id est Sacerdotum Poma) nomine no-
bis data in Dünspach, eiusdem ferè cum præcedenti apfel.

LIBER PRIMVS

Prenatling.

precedenti, pediculo longiori. Añunt diu durare. Vtrumque expressimus.

Malum preciosum dictum.

Pestifer
ap. l.

Est etiam ap. l. id est, preciosum Pomum in Ducatu VViremburgico vocant circa fontem Adm.

Angulosum est, ex luteo albidu, quædam etiam vna parte rubent, pediculo breui. Durant vsque ad Aprilem, carne

fatis tenera, dulci. Ex horto nostri hospitis, qui se solum habere putabat. Habentur tamen etiam in Wâte, vbi Süssapfel, & Süssing, id est, dulcissima vocant. Hospes ille noster rapaces veritus manus, paulo tempelius sub Augusti finem collegit. Illud autem quod ex Wâte accepimus maius fuit isto, nimirum vncias quatuor altum, crassum quatuor & semissem. Octob. 4. adhuc bona: & Montbelgardum delata integritatem suam seruabant vltius.

Mala liquefcentia & sonora dicta dulcia.

Chmeling.

Chmeling, quali dicas, facile liquefcentia Poma, forte quod ob carnis teneritudinem facile in ore dissoluant, ex Woll & Wâte, nonnihil sunt angulosa, ex

Rispf
ling.

albo & luteo pallida: pediculus non ita brevis. Aliquando dicuntur durare. Sept. 20. gustata, dulcia quidem, sed non ita grata, carne tenera, alba. Eiusdem generis datum etiam in præ nomine Rispf, id est, sonorum, dulce quoque & durabile. Interdum

Süssapfel
ling.

Süssapfel vocat à latitudine, ita ut prædicta nomina omnia sint Synonyma vnius Pomii. Varietas tamen nominum & aliqua etiam formæ mouit, ut duas figuras fieri curauerimus. Ac posterius, quod Süssapfel vocant, denud ita descripsimus. Magnum est, latu, depressum, pediculo breui, nonnihil angulosum, ex pallore luteo albicans. Sept. 20. gustatum sapore dulci, gratu, tenerum. Quidam vocant Süssapfel, Delata Montbelgardum ad finem Ianuar. nondum putrida erant: carne tenera, dulci. Quod verò Rispf nomine datum in præ Montb. aduectū ad Febr. medium durauit, carne dulci.

Pomum Orbiculatum VValdensium.

Est etiam ap. l. id est, rotundum Pomum, ex Woll & Süssing albo luteolum, aspectu elegans. Sept. 20. carne tenera, alba, dulci. Habentur etiam in Woll, & ad Ianua-

rium durare añunt. Montbelgardum delatum ad medium Febr. vsque durauit.

Fragrantis odoris præcox Pomum angulosum dixit vulgi consensus, quod sub Augusti mensis principium maturum, Montbelgard mensis inferri consuevit, quod vola interdum comprehendas, aliàs altero tanto grandius, thorulis ab umbilico secundum

Malum præcox angulosum acido-dulce.

dum longitudinem decurrentibus, angulosum, quæ solem sensit, confusa flauit rubescens, cætera ex herbaceo pallescens: carne tenera, sapida, acorem temperante, sufficiente dulcedine.

Speciosum Mali genus, quod concussu strepitum intus contentis seminibus efficit. Quinque vel sex vncias longam, quatuor latam, vndique ferè angulosum & inæquale, modicè sessile, striis rubris passim decoratum, quædam vna tantum parva. Sunt & quædam ininora. Item quæ vno latere tota ferè rubra, opposito flaua, mediis striis & sanguineis veluti guttis nibilo minus decorantibus. Umbilicus profundus est, angulis vndique cum monticulis obuallatus. Peciolas tenuis, brevis, & non vnciam longus. Adapertum Pomum, vel per inmedium sectum cavitatem ostendit amplitudine notabilem: fornicatam dicas concamerationem, in qua, Pomum commoto, semina strepitant, vt dictum. Decaplo plus feminum caperet, quam cõtinet. Caro Hyeme demum mollis, dulcis, grata. Aprilis adhuc durans, sapidum, edule tamè Sept. licet carne durum. Quædam etiam ritè lecta & adseruata durant in æstatem. Montbelg. & Burgundi Crillans, Lothar. *Pomme Loqerite* vocant, omnes à sonitu. Montb. etiam dicuntur *Pommes de Chareuon*, Legantur Septemb. Montbelg. in Pomario Principis.

Pomum angulosum, albocitrinum, fugax.

Trientem aut quincuncem altum, tribus vix latias, angulosum: cute albocitrina luteum, odoris gratissimè fragrantia commendatum, qua vel vestes & reliqua interpositum afflat: carne molli, sapida vinosà. Pediculo breuissimo, & penitus serobiculo immerito. Vmbilico profundo sauis. Montbelgardi mensè Augusto matura, diu non durat, cavitatem magnæ, grana multa, hinc sonora, si separetur agitatione, à suis pediculis abis, vel vbi exsiccentur.

Malum ænematum, à talo grand talon dictum.

Elegans aspectu Pomum, ea parte, quæ adhæsit, veluti mamam habet, aliàs rectè protuberantem, aliàs incuruam & veluti pendulam. Immediatè suo hæret tamo, absque pediculo. rubris striis variegatè parte vna, opposita flauum, figura subouatè, si mamam demas. Acidulo & vinoso gustu. Matura Sept. vix durant vltra solstitium hybentum. In horto Montbelg.

Cambour in Lotharingia dicta poma Præmagna & pulchra, ex flauo viridantia, absque vlla vel striæ, vel rubedinis nota: sed punctis quibusdam fuscis & araneosis conspersa, subrotunda, sed latiora, quàm altiora. Cato vinosà, grata. In horto prædicto.

Aestina dulcis vulgò dicta, tota flauent, si elegantem illam purpurissimam, quæ vt plurimum circa pediculum donata sunt, adimas. Sessilia sunt, ex rotundo leuiter compressa, mediocria magnitudine, cute læuissimè. Breui & tenui hærent petiolo. Gustu dulcissimo, ac melleo, succoso. Matura Sept. non durant. Ideo *Aestina* dicta. Sunt enim horaria. Vt aulicè, vt manducari solita.

Pomum cristatum nobis dictum, magnitudinis mediæ, sub longum, vncias circiter quatuor latum, tres crassum, cute flaua, plurimis punctis & maculis nigricantibus notata, cui in vno latere cristæ plerumque parua, secundum longitudinem donata: pediculus cõtortus, brevis vnciam ferè semis longus: Caro sublutea firmiuscula, grati, acidi saporis: Decem ibi erant esu bona, durabilia videntur. Helicitià nobis delata fu ère.

Celebertimum hoc Pomi genus est totius Europæ, sic dicta, quod ex curto admodum pendeant pe-

diculo. tam supra ex Ruellio descriptum est nomine Capenduorum: sed minus tantum. Nam apud nos Mõtbelgardi duo habemus genera: Maius & minus. Maius tres vncias latum, duas altum, sessile, sed non ita compressum, vt minus. Cutis subterroca tota maculis paruis ac verrucosis leatet. Odore sunt præluauit, carne quoque fumiufcula, sed minus, quàm minor, flauescens, saporis præcipui & maxime commendabilis. Facile durant in Oportam vsque, si diligenter legantur & adseruentur. Quosdam etiam ad biennium diligenti cura seruasse nouimus, quod Basiliensibus haud aded insolens. Minora sunt ea ipsa, quæ Curtius Capendina vocant, & apud Gallos in maximo honore esse testatur. Quidam esse volunt Mattiana illa Romanorum, vt annotat Dalapud Athenæum. Alij Cestiana esse putant, vt & supra nouimus. Coluntur Mõtbelgardi diligenter in hortis, præcipuè Illustissimi Principis, & Basilicæ sunt frequentissima. Habentur etiam Monspelij & in Italia. Sed arboris summitates facile congelantur asperiore Hyeme. Habetur etiam præmagna & speciosa in Megni-Danigon Ill. Ducis V Vir. arce.

Curtipendulorum sæcenum Medici sagaci iudicio in Syrrupum ad Melancholicos & Cordiacos affectus concinnare præcipiunt. Eorundem vsus est ad nobilem & preciosam illam confectionem Alkeimas, quam Monspellali parari vicinus, & alibi Phamacopeci quoque diligentiores eorum segmèta decoctata saccharo vel melle condiant, delicatis & ægrotantibus expetita, horumque vsus præ aliis omnibus præstat. Nostri Capendinæ vocant. Galli Capendu vel Carpendu.

Epamandoduri, (qui nunc vicus est è vetustissimæ vrbis reliquiis exortus, sub dominio Ducis V Vitrè, in Comitatu Montb.) Pomi quoddam genus habetur, *Cour: equeste*, quasi curtipedaneum, aut curta cauda dicas, forè ex insitione, Curtipendulæ Mali cum alia quadam, comparata, cum & facie & gustu quodammodo ad ea accedant: Speciosiora tamen, & altero tanto maiora, quædam vndique flaua, alia rubella arca decorata (quod in Curtipendulis nunquàm obseruauimus), punctis araneosis repleta. Vmbilico sunt magno & profundo, peciolo breuissimo, vt apprehendere manibus non sit. Durant ad Martium & Aprilem vsque, quo tempore satis integra ac vegeta nobis exhibita, nomine prædicto. Sapor acidulus, vinosus, gratus, & à Curtipendulorum, quæ proprium quendam habent vix exprimentum, diuersus. Substantia carnis flauescens, æquabilis, minus dura, quæ illorum. Ipsum vetò Pomum odore fragrantiss. est.

Malus non florida dicta.

Elegans hoc Mali genus è Regio illo illust. E.C. V Vitembergicæ horto Stutgardiano, à radice (quibus abundare solet) anulis sirculis & stolonibus, in E.C. hortum Mõtbelgardensem transplantauimus. Et iam in pulchras arbusculas excreuerit, quæ quarto anno, loco florum, in fine Aprilis & initio Maij, protulerunt foliaceæ & muscosam quandam congeriem viridem, vel florum vel rudij.

Maiora & Minora.

An Mattiana aut Cestiana.

Vites & v. fus.

Nomina.

Malum Capendinæ, Capendu, Capendinæ.

Mali sine floribus put. taræ.

mentum quoddam, vel sanè distinctum à reliquis floribus Pomorum omnibus, viridans & calyculo longo quinquepartito subfirsuto, & vtelegantier in figura exprellim. His inter folia confistunt, & velut è linu eorum emersis, succedunt singulis ferè annis fructus seu Poma duas vncias alta, totidem lata, angulosa, vtequadam penè quadrata videantur, pediculo breuissimo, colore luteolo, carne tenera, acidula, lapida admodum, quod norunt & vespæ, & alie mulæ, quæ Iulio & Augusto, quo tempore apertè nosmatura Iulio, ea arrodunt. Solent carere seminibus. Meminit Theophrastus in tertio de Causis & Magnitudine rerum, quod siquidam de Peruvia, Boetius de Aetio, & alij, hunc esse, Mali Vernæ, quæ aqua feruenti rigata melior euadat, & fructum edat line nucleo. Ac hæc nostra sanè inter vernas haud temerè referenti queat, quòd vel in frigido hoc climate ante alias pleraque, nempe Iulio, fructum perficiat, quid fiat in regione calidioribus Theophrastus quoque alibi Mali Vernæ meminit, quæ Iulio fructum perficiat. Et habuisset hæc caligari, in quo subtilissimum ingenium sum exercebat, cur melior fiat calentis asperione: cur fructum edat line nucleo? Sed prudens entiauit hos scopulos. Quid si semen non erat, aut saltem non integrum atque perfectum, quòd neque florem integrum vel reliquum Malorum meo, formatum, edat? Hæc causa ex interiore principio desumpta. Est enim flos fructus principium, & præuia quadam dispositio. Sed cur non fert florem: aut talem, qualem cætera? Dic tu, qui es Philosophus. Non autem florem ipse Gesnerus, quoque in appendice fatetur. Malus, inquit, prope vibem nostram (Tigurum) non floret & fructificat tamen. Eiusdem & Camerarius in horto videtur meminisse, quando ait: Malus arbore exiguis admodum & pallidis floribus prædita, fructum fert, quæ vocantur Poma nana, id est, pumila. Habentur etiam line semine interius in fructu. Sed huius nostræ Mali fructus non adeò exiguis est, vtpatet ex descriptione. Fortè arbor ipsa, quæ exigua, rectius diceretur nana.

Malum paruum Italicum.

Malicorū. Allatus nobis ex Italia fructus exicatus, Sorbi domesticæ fructum magnitudine æquans, colore foris partim puncto, partim glauco, perquam rigofus, umbilico paruo, pediculo gracili, confiftenti folidâ, fapore dulci, fubacido, cum aftrictione quadam. Tranſuerſus ſectus, quinque loculos membraneos radiatæ ſtellæ inſtar offentat, quam notamiſſi cum gultu coniungas, facile coniciis Malorum genus quoddam eſſe paruum. Et iam ex aliis, & poſſiſſimum ex Thoma Platero, ſagaci Medico, intelleximus talia in Italia exicari, & ad exteros etiam efferri: quæ & nos accepimus Monſpeluli inde importata, quæ etiamnum inter naturalia noſtra adſeruamus. De hoc Pomo fortè ſcribit Amat. Comment. in Dioſc. Malicorium Granatorum putamen eſt, ſiue cortex, quæquam recentiores, Malicorium tantum parua illa Poma rubricantia eſſe velint, quæ & ipſa aſtingendi vires habet. Hæc ille. Breuius & obſcurius, quàm vt aliquid aſſerere audeamus. Suboritur enim dubium, an de noſtris paruis Pomis loquatur, vel de paruis Pomis Granatorum?

Habet præterea cæteræ regiones quamplurimæ præstantissima Pomorum genera, quorum quædam ut nomine ita & specie, à prædictis nostris indubie distincta sunt: verum quoniam cum iis nondum diligenter fuerint collata, non confuso loco, & lectori oriatur ut illis: iis nunc tradere superfedemus. Atque hæc sunt Pomorum differentia, non quidem omnes, sed hæcenus à nobis observata. Quis enim possit omnes: cum tanta sit hodie hortulanorum indultitia,

& curiositas habendi, vt non solum aliunde passim
translati, nouis numerum adaugeant, sed varia illa
& multiplicium inter se specierum mangonio, infe-
ctione atque commixtione hodie effectum sit, vt
nunc non tantum secundum diuersas regiones euar-
ient, sed & oppidum & vicatim iisdem regioni-
bus, dixerimus propè etiam per hortos ac domos, vt
nullus ferè hodie sit, qui non sua cura ille velit si-
bi, quod fecit alteri.

Dicamus nunc de tempore & loco. Florent Mali-
duerfimum, pro speciei & regionis varietate. Ver-
na & præcox citius, tardius ferotina. Similiter
de fructuum maturitate censendum. Florent apud
nos & in Germania ferè sub finem Aprilis, & initio
Maij. Et quod rarum fit, in his præsertim regioni-
bus, Aethiis longioribus, quædam bis florent,
quod anno 1599 & 1603 euenit, & speciosè in horto
E. C. Montbelgardensi, in quem varias & multipli-
ces, ex Gallia, Germania, Lotharinga, alijsq; regio-
nibus conquisitos stolonis & furculos transplanta-
turauimus, magnam etiamnum spem facientes
copiosè messis futuræ. Ita posteritati studendum,
etiam in istis. Maturant fructus suos Poma, ac Ver-
na quidem ferè præcoxia, apud nos Iulio & Augusto
mensibus, varijs, citius, teliqua Septembri, aut etiam
tardius. Scrotina ad Hyemem vsq; ad matrem pend-
ent gelu murescentia, vt de Amerinis & Scantia-
nis scribit Plinius. Immo quædam sunt, que ne in
arboribus quidem maturantur, sed in hyeme de-
num repolita, & diligenter in cella aut alio loco
frigidiore adseruata, in stramine, vt solent nos.

Amat quavis ferè loca Malus, si feruentiora exi-
mas, fed maxime temperata, aut etiam humidiora:
non tamen frigidiſſima, qualia ſunt montium celſa,
niue magna anni parte operata. Non amant à procel-
lis & ventis vehementioribus percelli, fed flatu tepi-
do, præſertim Zephyro, aut etiam paullo frigidiore
aſſati. Ergo loca cis conuenientia ſunt colles de-
preſſiores, & prata rigida, quivis in locis paſſim in to-
to Gallico & Germanico tractu conſpiciuntur. Ra-
ridè ſin interiore Italia, & Galloprovincia, ob celi
feruorem. Abhorrent etiam loca maritima, nec vi-
ſiam nobis vilam in cuſpidi locis: ac ne in vicinis
quidem commodè coluntur. Iam ſupra ex Theo-
phraſto diximus, montibus & planis gaudere. Lo-
bus & Pema volunt ſapidiora Pema naſci in locis ſecio-
ribus. Tamen adhibendus modus. Nam vt Pema non
amant imbrim vbertatem, ita fane nec loca calida,
vt annotat Scalapud Theoph. Sunt quidam, inquit
idem, Mali in Egypto, fed nihilo meliùs. Ergo tem-
perata loca querunt, quæ tamen nonnihil ad calo-
rem & ſiccitatem vergant, vt naſcantur ſapidiora.

LV D.ROM.Navig.l.i.c.6.f.191.Damasci sunt Po-
ma omne genus suauissima.

Pomis nostris haud absimilis fructus ferunt arua
urbis Indiae Tarnasari. Lvd. Rom. l. 6. Nau. c. 6. p. 255.
F. BROCH. In locis sanct. descr. p. 32. In terra
sancta inueniuntur raro Poma, sed à Damasco illuc
deferuntur; quæ tamen aded Solis ardore decocta
sunt, vt diu conservari nequeant.

P.MARTYR.l.4. Ocean.dec.3.p. 50.vniuerſa terra
Taja & Maja appellata, eſt arborifera, vbique her-
bida ac perpetuo Vere Autumnoque gaudet. Arbor-
ibus toto anno frondet, & Pomifera eſt.

Io. BAVU. In Burgundia oua Pomaque ne à frigore congelentur, vt audio, in stramen auenaceum recondunt.

Porro quod vires attinet. Hippocrates in secundo de dieta scribit: Mala dulcia ægrè concoqui, acida verò, & quæ matura, citius. Succus cori m sinit vomitum, & vinum ciet: & ante vomitum odor ipsorum eundem prohibet. Mala sylvestria (de quibus postea specialius agetur) aluum sistunt. Reliqua verò

Tempus &
Locus Maio-
rum in ge-
nere.

Malus Ver-
na Thcop.

Malus fine
flore Gelb.

Camer. Po-
ma una
pallida flo-
ribus.

Malum par-
uum mali-
cum.

Malicorin.

Ut Pomæ
non conge-
lentur.

Malorum
vires & v.
fus.

verò cocta, comesta, magis alium mouent. Verùm ad Orthopnœam, hoc est, respirationem, quæ erecta ceruicæ fit, & succi ipsorum, & ipsa quoque hausta profunt. Hæc Hipp. Nos verò in tali casu dulcibus malinis uti, quàm acidis. Mali omnis folia, auctore Diosc. & flores, & germina, astringunt, maxime Cydonia. Et ipse fructus crudus quidem astringit, maturus autem non similiter. Quæ verò per Ver in vigore sunt Mala, bilem inducunt, & etiam neuoso generi incommoda sunt, ac inflant. Melimela aluum molliunt, & lumbricos expellant, sed stomacho incommoda sunt, & ardorem inducunt. Appellantur ab aliquibus Mala dulcia. Quæ Epitroica appellantur Mala & Romanis orbiculata, stomacho comoda sunt, aluum distant, vinam prouocant. Deliliaria tamen Cydoniis sunt. Porro ad id, quod Diosc. ait, lumbricos expellere, Marcellus in Græco vitium latitare putat, quando ait, *Ongia dumilones*, & à Barbato, & à nobis ad ventris animalia & lumbricos pertinetur creditum, patum felici, ut credimus, interpretatione, si rem & vocem æstimemus. Nam (inquit ille) dulcia hæc Mala sunt, mellisque sapore, à quo nomen inuenerunt, nec videntur posse ventris animalia facile pellere: nisi forte deiectam hoc cibo aluum ea etiam sequuntur. Illud Dioscoridi & aliis scriptoribus omnino non conuenit, quòd ventris animalia *Ongia* appellantur, quæ voce nunquam veteres vsi sunt, præterquam in bestijs & venenatis illis, quæ ita morsive venenum relinquunt: Serapionis ætate tamen, hæc erat etiam eius loci lectio & intellectus. Sed cur non conueniat (ut Marcellus putat) Dioscoridi *Ongia* vocare *Ongia*, cum idem fecerit Hippocrates, ut testatur Galenus in Glossis. Sar veneni inferunt, quando putridas febres accendunt, & per eas interficiunt hominem. Deinde per accedens Poma dulcia interanea efficiunt, aluum nimium laxando, ut ipsemet fateatur Marcellus. Quid si descendente Pomorum dulcedinem sequantur odore illecti vermes, & deinde mutata sede, à natura promptius eiciantur. Quid si & serpentis specie quidam in homine nascantur, quales & Parus depinxit? Sed ad Galenum accedamus. Malus, inquit ille, non omnis eiusdem est naturæ, veluti nec eiusdem fructus: quippe quædam Mala dulcia sunt, quædam austera, nonnulla acida, alia extremè exoluta & aquea, & sanè in istis aqueum exsuperat, ut temperies eorum sit tum humidior, tum frigidiore: in acerbis autem terrenum frigidum: in austeis verò tum istud, tum aqueum frigidum, sicut in dulcibus aqueum temperatum. Sic quoque succi, cortices foliaque inter se dissident. Itaque si austeriora sint, atque acidiora, vulnera illis glutinare possis, tum in phlegmonarum principio influxionem repercutere, ac stomachum, ventremque exsolutum ac languidum roborare: at aquosioribus mediocres phlegmonas incipientes & gliscientes remittere. Porro quòd plurima Pomis omnibus excrementitia frigidaque insit humiditas, vel hinc liqueat, quòd eorum omnium nullus omnino succus durate, ac vetustatem ferre possit, verùm acescant corruptanturque vniuersi. Quæ de re, prout in alimenta veniunt Poma, perspicue quid iudicandum sit, docet idem in secundo de Alim. Genus Malorum non est simplex, quomodo neque Pyrorum, neque Punitorum. Quædam enim sunt, quæ saporem habent austerrum, alia acidum, alia dulcem, nonnulla etiam ex iis mistum, apparentque & dulcia simul & astringentia. Præterea alia quædam cum dulcedine manifestum habent acorem. Ad hæc, alia cum acore acerbitate. Inuenias autem interdum, & quæ hos tres sapores simul habeant euidentes; adeò ut acida appareant & dulcia, acerbitateque habeant nonnihil. Perspicuum autem est, quòd adstringens, austerrum & acerbum,

tria hæc nomina saporis, qualitatem vnica significent. Quòd verò acieba quidem in eo ab austeis differant, quòd valentius adstringant (commune autem ipsorum genus est adstringens) ex 4. l. de simpl. facult. didicisti. Memor igitur illorum scito, Mala quidem quæ adstringunt, succum habere frigidum & tertium: quæ verò acida apparent, frigidum quidem, verùm tenuium esse partium: mediâ autem temperaturâ esse dulcia, quæ tamen ad calidius vergunt: quemadmodum, quæ omnis qualitatis sunt expertia, ac velut aquosa, ad frigidum inclinant. His igitur vitæis pro vincenti in saporibus facultate: austeris quidem Pomis cum ventriculus vel propter calidam intemperiem, vel multam humiditatem fuerit imbecillus: acerbis autem, cum duo hæc acuta admodum fuerint: acidis, quando succum crassum, qui non magnoperè frigidus sit, suspicaberis in ipso esse collectum, quando quidem succus frigidus non acida, sed acia postulat. Vtrique certè, & acia & acida succos et alios incidunt: in eo tamen differunt, quòd illa quidem cum calfactione: hæc autem cum refrigeratione id præstent. Perspicuum quòd astringentia quidem, quantum in ipsis est, alui deiectiones semper cohibent: acida verò, cum succum crassum in ventre inuenerint, ipsum incidunt, ac deorsum subducunt, ob idque deiectiones humectant. Quod si ventrem purum inuenerint, ipsum magis sistunt. Porro succus dulcis, cum sine acrimonia & crassitie, hoc est, cum solus planè fuerit, celestius quantum in ipso est, distribuitur: quòd si acrimoniâ aut crassitie habuerit, citius subducitur. Est autem & aliud fucel genus, non in Pomis uisòd, verùm etiam in aliis omnibus, quod aqueum & qualitatis experte appellat, ut antea quoque diximus, quod stomachum quidem minimum iuuat, in medio autem est memoratarum facultatum, quemadmodum & aqua ipsa. Inest autem Pomo, cuiusmodi id vitium, quòd, cum ad mandendum ipsum aut voluptate, aut utilitate adducantur, quando neque gustu iucundum ipsum, neque, quemadmodum astringentia, robur ventri inducere, neque fluentem ipsum silitere compariunt, merito contemnunt: quemadmodum & apud nos quidem in multis Asiæ locis, subius ipsis proicimus, *maxurion* appellant, quòd tenera Plantanorum folia (ut iam supra dictum in differentijs) gustu quodammodo representent. Cæterum optima genere Poma non sunt antè colligenda, quàm in arboribus maturuerint: concocta enim sunt difficilia & frigida, tardeque permancant, & prauis sunt succi: ut interim omittam, quòd succum etiam habent frigidum ac leuiter crassum. Quæ verò bellè matura in Hyemem & Ver proximum adferunt, ea sapè in morbis maximum afferunt præsidium, vel cataplasma matris modò cum farina admota, aut in calidis cineribus mediocriter assata, aut pulchrè in aqua bullientis vaporibus percocta. A cibo præterea statim dare ipsa conueniet, nonnunquam autem & cum pane ad ventriculum & stomachum roborandum iis, qui deiecti sunt appetitibus, tardeque concoquunt, quique vomitu, diarrhœa ac dysenteria infestantur. In hunc vsum acerbæ sunt apta. Parata enim, ut iam præcepi, mediocrem retinent adstrictionem, cum si mediocriter austera fuissent, in eiusmodi apparatu adstrictionem omnem deposuissent, ob idque similia iis euadunt, quæ ab initio sunt aquea. Hæcenus Galenus. De qua re paulò aliter sentire & consulere videtur Aristoteles. Querit namque cur Poma prius escitata non ita repletionis mole respondeant, quàm si possint? An quòd cæteris esculentis, grauius Pomorum genus sit? Idcirco ante cibum ingesta, suo pondere in imum delapsa, superne loci capacitatem desumpturis cibis relinquunt? At contra si possint edantur, innatant, & partem inanem occupant

Dulcia.

Ventriculus calidus.

Acida.

Alii deiectiones.

Aquea.

Plantanifolia.

Poma immatura non.

Cataplasma.

A cibo danda.

Vomitus, Diarrhœa, Dysenteria.

Quæstio.

pant, quoniam promptè dorsum ferri haud possunt. Videtur igitur Aristoteles probare, ut ante cibum sumantur. Et sanè ipse respondet effectus. Sumpta enim Poma ante cibum, facillimè aluum solvunt: at si post cibum, nihil ferè aliud quàm inflant, & status excitando molestiam parium. Stomacho, ut proprio periculo didicimus. Poma sanè sunt fungosa & spongiosa, quæ injecta aquæ innatant, contra Pyra r. sidunt, unde Poma difficulter in ventriculo concoquantur. Et Hippocrates: Solum (inquit) & languentem vexant Poma: quoniam his deuoratis, corpus humorem haurit. In Autumno verò repleti noxium est, non ob satietatem tantum, verum etiam quoddam vitiosum humores inde nascantur, atque flatum quoque excitent.

Paulus quoque Ægineta non omnino consentit Galeno. Is enim vult Mala omnia frigida esse, atque in eis experire humiditatem, multoque magis illa, quæ suspecta naturæ huius habitus sint. Nempe & ceteris omnibus magis præstare, ac in eis aquam minime nocere, quia subtilior, citiusque excernatur, quo fiat, ut minis noceant, nec vique ad eorum particulas tentent. Querit autem Alex. Aphrodisæus, cur Poma noceant? quoniam, inquit, frigida sunt, ac humida. Ergo dicere debuisse tantum Philo sophum, non simpliciter nocere, sed frigido tantum, humidoque ventriculo. Calculum etiam gignere prohibentur, si ad saturitatem edantur. Ad animi verò deliquia vitia sunt, & cordis debilitatum. Quæ aut in nondum ad maturitatem pertinen- t, noxium parium succum, morbos creant, & horum causas adferunt. Melioris autem succi, qui maturitatem induerint, ex eodem Paulo. Colum: illa præter utilitatem æconomicam nihil habet.

Mala siccata Mala, ait, in duas vel tres partes diuisa, & in Sole posita, donec alescant, non minimam partem cibatorum per Hyem. in rusticis vendicant: nam pro pulmentario cedit licuti ficus. Istud verò diligenter apud nos præstant attentiores ad rem: & decidia quæque Poma Piræque in segmenta confecant, ad Solem aut in furno torrent, & in aliquot etiam annos adferunt, non sine rei familiaris compendio, si frequentè anno frugum non sit proventus & ceteris vocant G. r. m. & quarters Galli. Plinius de Malorum vitibus sic habet. Mala verna, acerbis, stom. acho in- utilia sunt: alium cogunt, & vesicam circumagunt: neruos lædunt. Cocta meliora. Melimela & reliqua dulcia, stomachum (vexant, adde ex Diosc.) & ventrem solvunt, siticulosi, æstuosa, sed neruos non lædunt. Valeriana non parum commendatur ad pulmonis & iccinotis affectiones: quæ Domitianus etiam se fectur, de quo supra. Orbiculata sistant alium & vomitiones, vrinæ cient. Sylvestria Mala similia sunt vernis acerbis, aliumque sistant. Sanè ad hunc usum immaturis opus est. Fit vinum è Malorum omnibus generibus. Diphilus apud Athen. inquit, rec. n. & immatura Mala prauum succum generant, offendere ventriculum, reliquis cibis innatare, procreare bilem, morbos inuicere, horrores efficiere. Ex his quæ matura sunt, succi laudabilioris esse dulcia, excernique minori negotio, quia nihil adstringunt: acida succi deterioris esse, aliumque magis tardare. Quorum autem remissior dulcedo est, illa sanè ori placere cum edantur, & ob aliquantulum astrictionem ventriculo prodesse. Orchicata (sic enim vocat. quibus adstrictio iucunda est cum dulcedine, ventriculo conferre, Setania, & Placania quæ nominant, succi bonitate commendari, & propterea quoddam excernuntur facile: sed ventriculum nihil iuuare. Philoimius quoque scribit, verna Mala Piræ ægris coqui, siue vtraque nondum matura sint, iam ad maturitatem peruenierint. Quod ad facultatem spectat, acidorum & immaturorum

succum reliquis acerbiorè esse, & aliquantulum itumescere, id est, mordacem, illaque succum præstare corpori, quem radentem aut lancinantem (Erythra) vocant. Itaque Mala Piræ in totum difficilia: coqui, & si quis pauciora Mala comedat, in illis conficiendis plus laborare: si plura idem Pita sumperit, minus. Radentem, qui ex ipsis gignitur, Praxagoras succum appellat. Quæ quidem à ventriculo tum Pira, tum Mala petcocta non fuerint, ea crassiores succum præstent. Est igitur à nobis demonstratum, in vniuersum coqui difficilia Mala, quàm Pira: tum etiam quæ acerbis sunt, solere crassiores succos gignere. CELSVS stomacho aptissima ex Pomis, dicit Malum Orbiculatum, aut Scandianum vel Amerinum. Ex recentioribus probatur nobis Trag. diligenter, ipsis etiam Medicis phaleratis annuatisque imitanda, qui è vinosis Pomis Electuaria non aliter atque è Cydoniis præstantissimum conficiunt, quod & palato quàm gratissimum est, & in ardentibus febribus quàm accommodatissimum. Nam sitim restinguit, & languescentem appetentiam inuitat, ægris quandoque gratius, quàm alia quæcumque seplasiariorum confectioes. Acida (inquit ille) Poma ventrem inhibent, vrinam pellunt, vomitiones eructationesque stomachi cohibent, id quod sylvestribus potissimum adferendum fuerit. Omnis generis Poma in classes, sapores secutus, digerit. Dulcia Poma, ut scribit Dod. minus frigida sunt ac humida, carnis suæ soliditatem hæc cuncta retinent, alimentum conferunt amplius, ac minus humidum, quàm cetera Pomaminiis facile per ventrem etiam descendunt: Acida frigidiора sunt, tum & humidiora. Horum coctorum substantia dissiluit, nec soliditatem suam retinet: alimentum parcius subministrant, idque crudum ac frigidum. Ita verò & facile & cito delabuntur, ut etiam remorantem alium promoueant, præsertim ante alium cibum assumptum. Acreba aut austera Poma, ut sunt sylvestria, ac immatura, frigidiора sunt: succum ingenerant crassiores, ac omnino flatulentum. Minus nocent, si cito ac velociter descenderint. Si hæserint, status gignunt, ac colicos adferunt dolores. Quæ inter hæc medijs sunt saporis Poma, ac non raro duarum aut trium qualitatum gustum referunt, vinctis saporis facultates præcipue obtinent, aliarum verò particeps sunt. Præstant autem semper crudis Poma cocta, quorum malignitas sæpenumero non modo per ignem emendatur, sed & additis vel aromatis, vel aliis corrigi potest. Prodesse autem possunt Poma ventriculo calido: austera verò etiam calore languentem ac resolutum roborare. Succus Pomorum odoratorum, ac medijs saporis, compositionibus nonnullorum medicamentorum impensius rescantur inditur ad eorum nimiam qualitatem remittendam, ut sunt Serapium ex Pomis Regis saporis, Antidotum ex granis Cocci baphici, & si quæ sunt alia. De Serapij conficiendi ratione & vsu, multa habes apud Practicos, speciatim etiam apud Amatum Lusit. Conficitur verò & cum ejusmodi Pomis vnguentum ex adipè porcina & aqua rosacea, cuius ad nitorem faciei & aduersus cutis asperitatem vsus est. Etiam si autè facilius concoquitur dulcia Poma, si tamè, ait Matth. in calidioris temperamētū ventriculi ingerantur, faciliè in hiliolos conuertuntur humores. Succus è dulcibus Pomis expressus cum liquore stillatitio Buglosi miltus, contra melancholiam prodesse, sanguinem obsecutum clariorem reddit.

GESN. l. 3, ep. ad Contr. Fortemp. p. 127. 6. Poma non nisi dulcia & cocta edat interdum mulier melancholica. Acidodulcia benè matura, per Hyemem & in vernum quidè tempus confersuta, non improhantur: ægrotis quoque vitia, tum elixa, tum aspa. Omnibus autem ferè Pomis commune est, quoddam succus

Electuaria ex Pomis.

Acida.

Dulcia.

Acreba & austera. Sylvestria.

Medij saporis.

Correctio.

Ventriculi calor.

Serapium de Pomis.

Vnguentum ad faciem.

Melancholia.

Acidodulcia.

succus expressus admisto pauxillo Croci ebibitus,
 veneno aduersatur, & ventris animalia pelle. Pū-
 ctionibus lateris Camerarius Cataplasma inducit
 ex pomo dulci, cui thus confusum induitur, vt si-
 mul assentur. Idem ad pulueris Pyrii empyreu-
 ma ex tingendum, pomum dulce in Plantaginis
 latifolia aqua coquit ad tabitudinem, dein cum
 lacte faeco cataplasmate vulnere inducit. Pargi ex-
 perimentum est, si Fullo vermiculus (quem
 Ghrenmirel siue Ghrengrübel Germ. vocant,
 Galli *perce-oreille*) interfit in aurem, applicetur
 media pars Pomi dulcis, cuius odore illectus pro-
 dicit vt rodatur, & auris liberabitur vermiculo. Nos
 in quotidiano vfu habemus, & magni facinus ex-
 perimentum quod de pomis in aqua coctis paratur,
 & pulmenti specie oculorum inflammationibus
 imponitur. Possunt & ex lacte coqui vel caprino
 vel muliebri, vel ex aqua rosea, euphrasie aut alia aqua
 frigida. Cuius rei testis est Arnold. de cur. morb.
 ad dolorem, inquit, oculorum, & dolorem, ardorem,
 & ex calida causa humorem, Malum bene mitur-
 rum adiectis feminibus in aqua diligenter coquat-
 ur, tundatur, & addito lacte mulieris supra pan-
 num lineum extendatur, clausisque palpebris su-
 pra oculos ponatur. Ego tamen feliciter sepius
 hoc medicamentum in expertis sum etiam sine lac-
 te. Hydropicus Alciticus corripiebatur ashelan-
 di difficultate, suffocationis periculum præ se fe-
 rente, eaque non tam inter comedendum, quam
 per somnum, vel dum obdormiscere conaretur:
 at is sedari sibi [ex Schenck. Obs.] statim synip-
 toma hoc affirmabat, quamprimum crudi Pomi
 frustulum vnum atque alterum deuoraret. Hinc
 Gess. in vitus pulmonis, & dyspnoe. Milum
 aslum, excauatum & drachma Thuris repletum
 scilicet cum successu comedendū dedit. Comendunt
 & Pomorum cortices sicca i & accensi ad cor-
 rigendum aciem tempore pestis. Ipsius verò ar-
 boris folia cum astringendi & refrigerandi dote
 polleant, incipientibus inflammationibus cata-
 plasmatiss specie confusa atque concocta vtiliter
 adhiberi possunt. E floribus aqua stillantia elici
 potest, quæ abluta facieculæ ac in multis dies
 facies, & rubedine & maculis rubris seu pustu-
 lis liberatur, vt scribit Tabernaemontan. Para-
 tur etiam eadem arte aqua ex ipsis pomis ad Cæ-
 liacos & Dysentericos affectus vtilis. Tragus quo-
 que annotat è cereo cortice Malorum cocto, ad-
 dito alumine colorem luteum confici ad tinctu-
 ras. Rustica gens Silesiaca è talis & aqua per-
 fusis pomis, atque expressis potum conficit,
 quem *Apffeltrank* vocat: Schwenckfeldius. I-
 dem & in aliis locis parari solet, & apud Helue-
 ticos nostros, etiam sine aqua. Et quod ad Ma-
 lorum quoque historiam faciat, mirum quod an-
 notat Curtius audiuisse se à præclaris viris, apud
 Tholofates hominem non plebeum fuisse, eorum
 quo si poma cruda apponerentur, statim defice-
 re solitum: nonnunquam etiam cum vitæ pericu-
 lo, ni illi extemplo succurreretur. Nos quoque
 quibus afferrent Mala fastidium plures nouimus.
 Sed harum rerum causas neque nos scimus, ne-
 que scire labores. Insignem antipathiam ad-
 uersus Poma obseruauimus in Nobili Ill. E. C.
 VVirtemb. Alciato. Ita enim hortebat Pomorum
 odoratum, vt ne ferre quidem posset habentes:
 qua arte speciatim ego (Bauhinus) vt cluderem ca-
 sci amorem, quo ipse delectabatur: ego verò hor-
 reo simili antipathia Poma postulatam illo pete-
 re caelo. Ita mutua vtriusque cautela res eique
 aduersaria deinita. E contra tam mirè delecta-
 tur Pomis, Medicus quidam haud vulgaris, iam

Tom. I.

sexagenarius & amicus singularis, vt singulis par-
 tibus, quotiescunque offerebantur, aliquot ma-
 la innoxie voraret. Ast meo sanè periculo dili-
 ci fungosam pomorum substantiam ventriculo
 frigidiori atque etiam intestinis haud esse com-
 modam, nam præterquam quod diu in ventricu-
 lo obhærescit, status excitat atque dolores. Quæ
 res tandem effecit, vs & coctis, & crudis in to-
 tum abstinere. Pyra siue cruda siue cocta faci-
 lissimè sero, meliusque digero. Summè recrebatur
 pomis Domitianus Imperator. At satietatem
 enim pransus non temerè quicquam super cenā
 præter Martianum Malum, teste Suetonio, &
 modicam in ampulla potunculam fumpsit. Mo-
 nendi principes, ii præsertim qui insidius obno-
 xii, ne temerè & inconsideratè comedant Pomi,
 ne illis eueniat, quod Clarinda quondam Prin-
 cipissæ Mantuana. Quippe Adilon Princ. ps Ita-
 lie nescio qua zelotypia commotus erga D. d. d.
 leges Gallum diu multumque, maxumque sum-
 ptibus modum intoxicandi hunc quærens, tandè
 hunc inuenit, vt per pediculum Pomi virus im-
 perceptibile inderet, Pomumque præcipua ele-
 gantur offerret. At is Pomi venustate potiss,
 quam dolo commotus abstinent ab eius mortu ac
 prædictæ principissæ offert. Illa subito comes les
 paulo post mulus cruentibus fatigata facieque
 miserè interit. Fertur sanè ill. Chusio; h. VVir-
 tembergicum fuisse Pomo intoxicatum. Modum
 inferendi venena Pomis vel adhuc arboribus suis
 harentibus, nec annotare lubet, nec scriptus pro-
 dere integrum. Facile inueniet modum in dendi
 cui venenè parandi virus notum, nec odore, nec
 sapore aut colore se prodens &c.

Nunc quod reliquum est, si velimus iudicium
 ferre de vino Pomorum, [Cider] habenda (teste
 Nic. Abr. è Framboisere) ratio gustus, ætatis, &
 compositionis. Gustus non solum pendet à Po-
 mis ex quibus paratur, dulcibus, aut aciculis, aut a-
 cerbis: verum etiam ab ætate. Succus enim con-
 structus mutat cum tempore saporem, postquam
 defecatus acquirit alium, quæ ubi habet primum.
 Vinum Pomorum dulce, propter dulcedinem,
 que provenit à colore temperato, modicè tunc
 calefacit, & minus ceteris refrigerat, plus nutrit,
 estque salubrius, potissimum in iis, quibus ventriculus
 frigidus est & siccus. Acidum verò siue confectum
 sit ex Pomis aciculis, siue succelli temporis acidum
 redditum sit, quæ valde aequosum & non nihil ter-
 restre, adstringens & corroborans, nihilominus
 tamen tenue & penetrans, singulare est pro tem-
 perando calore ventriculi & hepatis & sanguine
 feruido & bilioso: ad vomitum compescendum
 & defluxiones biliosas, ad sedendam sitim, ad in-
 cidendum humores crassos & viscidos. Asperum,
 quæ valdè frigidum, & siccum non vtile nisi cum
 successu temporis, ubi acerbiterem derelinquit,
 & magna frigiditas & siccitas, mutata in minorem
 frigiditatem cum aliqua humiditate mixta, vt dul-
 cedine aut aciditate. Roborat quodammodo ven-
 triculus languidum & relaxatum, compescit ni-
 mium vomitum, & omnes alai fluores, sedat pal-
 pitationem cordis & lipothymiam, concoctio-
 nem iuuat potum in sine pastus, dilutum pauca
 aqua, vt minuatur pondus & distributionis tar-
 ditas. Quod ætatem attinet Vini Pomorum. In-
 salubre nuper paratum, adhuc curbidum & non
 defecatum: ledit ventriculum, excitat dolores ca-
 pitis, obstructions generat. Vescitum & acce-
 dens non minus nocuum prædicto, id igitur bi-
 bendum, quod repurgatum & mediocri ætatis.
 Compositionis habitū consideratione, id semper

Malum
 Marti-
 nis
 Domitiani

Cautio.

Historie
 dati & re-
 nis in poma

Vina po-
 morum.
 Cider.

Pomorum
 succus.

Vinum
 Pomorum
 dulce.

Vires
 Acidum.
 Vires.

Vinum
 asperum.

Vires.

Actas.
 Recent no-
 cium.

Vescitum
 nocium.
 Delectus.

Vini po-
 morum.

melius & salubrius & concoctu facilius, quod pariter ex Pomis bene maturis suo tempore collectis, non diu reſernatis & ſine aqua ex emulſa mixta, naturalium ſaporis admittit, ac in cauſa eſt, vt aſceat & facile corumpatur, & non diu aſſeruiri poſſit. Omnium peſſimum ex Pomis ſylueſtribus cum aqua compoſitum.

*Vinum ex
Pomis ſyl.
Pomorum
delectus.*

Poma montana, auctore Scaligero, maxima ex parte, pro cibis, ſucco ſunt aptiora: campeſtra diluſiora, minus ſapiunt, celerius corumpuntur: minus alunt propter aquae materiae ineptitudinem: ſicuti montana propter terreſtrem ſiccitatem. In genere praefertunt odoratiora, guſtu aromatico, dulci aut ſubacido vel vinoſo, temperate ſeu leſta, rariſ aſſeruata. Malos, quae fructus ſuos tanquam ſteriles, dare recuſant, ſecundas effeceris, ſi plumbeo circulo earum caudicem altitudine pedis à terra ſtriſtim conſuleris, ante ſorum aduentum, & cum Mala ceperint adoleſcere, ſoluto vinculo eas libertate donaueris, vt reſert Matth. Et ſi vſu veniat, vt tota ab ore deſignata pondere ſeruum, laborare videatur, ita vt non nunquam eam rami ſcindantur. Sicut canit Ouidius:

*Mala ſi
ſunt ſcinda.*

Aſpice curuatos Pomorum pondere ramos,

Vt ſua, quod peperit, vix ſeruat arbore mſ.

tunc rami oneri impares furcis ſuppoſitis ſulciuntur. Ita namque ipſe:

Pomaeque leſſisſimam reſi ſubdita ramo

Longa laboranti ſura culiſſe opem.

In Italia ſic Mala diſ gentes leſta, & ſelecta reponunt. In vas vinarium vel aliud paleis interſerunt, ne ſe mutuo contingant. Tum vas optime obturatur, ne aër penetrare queat, & in loco frigido collocatur. Hac ratione ad Quadrageſimam & Paſchatis feſtum vſque, ſi inquit Aug. Gaſus] tam vegeta & recentia adſeruantur, ac ſi modo ex arbore leſta eſſent. Viſe etiam quae poſt huiusmodi Mali ſyl. tradita ſunt. Si vero Poma quandoque cor gelentur, ea ſi vt ſcribit Leu. Lemm.] in frigidam aquam demerſa, ad naturam ſuam redeunt, totaque illa glaciata concretio liqueſcit ac reſoluitur.

*ſi poma
congelata
ad ſuam
reſeruant
naturam.*

DE MALIS SYLVESTRIBVS.

SCiliger ex Platonis Timaeo alicubi ſcribit, ſatuas omnes arbores olim fuiſſe ſaras, neque à ſiſiſ, niſi cultu diſſerre, tranſlatamque Malum agreſtem ex ſeris locis, cultu miſcelere, quod non fieret, inquit, ſi natura eſſet ſterilis. Vero tamen conſentaneum eſt, Deum Opt. Max. ſolum & vnicum reum omnium Creatorem, tales homini condidiſſe arbores, quib. & ſui & commodè veſci poſſet atque enutriti, cum homo herbis & ſylueſtibus nutriti debuerit. Aut certe dicendum ſquod & ſanctis & grauiſſimis quibuſdam placuiſſe noſtimus] longe aliam olim ſylueſtrium frugum ſiſſe conditionem, quam ea quae nunc eſt, & ante diluuium vniuerſale, vel vnicum Pomum omnem Indiam qualis nunc eſt, immò ſi vt quidam ait] omnem Pharmacopolarum medicamina ſua uitate ac viribus ſuperaſſe. Id aded ex hac re in mentem venit nobis, quidd ſciamus Malum agreſtem, quemadmodum & eius fructum, ita diſſerre à Mitum genere, vt merito velut diſtincta ſpecies haberi poſſit, ſiſſeque deſque habentes, naturae ipſa, an culturae neglectus ſit in cauſa.

Deſcriptio

Eſt enim Malus ſiue Pomus agreſtis, minus ferè procerà quam ſatiua, tortuoſior, ramoſior, ſtrigoſior: materie, vti putatur, firmiore. Multi-

plex illa ramorum, & ſurculorum incondita diuſura, agreſtem & incultum habitum facile oſtendit. Sed & ſolones tam è caudice, quam radici- bus luxuriantes, vt neglectum cultum, ita & propria rigiditate ſylueſtem naturam proſunt. Folia, quam ſatiua, magna ex parte minora, conſtituta: flores ſatiua ſimiles, ſed ſarè minores, egregie odorati, interdum ſubrubelli. In fructu diſſerentia praecipua, qui paruus, & raro luglandem aequans, magnitudine ferè Meſpiti, ſed figura rotundior, longiuſculo ac tenui pendet pediculo, corne ſeu cute viridi, tandem & ſtaueſcente: quorundam etiam pulchre rubente. Sed nec ſubſtantia molliti, nec ſaporis conuenientia vquam ad ſatiua accedunt, ac ne quidem ad infima noſe acidiffima vel aſtera. Tanta poſſent adſtringendi ſicilitate, tantaque acerbitate, vt eſui plarè inepta, nec vquam ſiant apta. De eorum ſiſſe oſteſta dicitur.

*Folia,
flores,
fructus.*

Malus ſylueſtris Plinio, & Herbariis ferè omnibus, ſeu Malus agreſtis, *μῆλα ἀγρία* Theophr. ſiſſus *ἀγρία*, & *ἀγρία*, ſicut & Dioſcor. Theocr. *μῆλα ἀγρία* vocat, id eſt, montana Mala. Nec de ſylueſtribus tantum praecipere Dioſcoridem, quando ait, ad adſtringendum immaturis opus eſſe, quod ex Plinio Barbarus vertit, ſed in vniuerſum de omnibus acerbis, Murelli ſententia eſt. Dodon. ſylueſtres Malos eas dicit, quae culturae ex parte ſunt. Scilicet cultu tantum diſſerere ait, & de ſylis in hortos & vridaria e ducta cultu miſcelere, Germ. *Holzäpfel*. Gall. *Pomme ſauuë*, quorum genus quoddam Cat. Steph. *ſtraunguliers* vocat, qualiſ itraugulatoria dicas: ob vehementem enim acerbicatem guſtantes velut ſtranguilare videntur: quorundam etiam tanta viſ aciemque dum perſtringant, vt Hernol. ex Plinio tradit, obliſ conuulſa dicata. Angliſ in Merſtonaliſbus *Gſtre*, in Septentrionaliſbus *Starbtree* / auctore Turnero. Vaſcones Auerca vocant, vt annotat Scal.

*Nomina &
Synonyma
Montana
mala.*

*Stranguil-
iers.*

Auerca.

Veteres de Malorum agreſtum diſſerentis nihil annotant, quantum haecenus quidem obſeruaueramus. Et quamvis, inquit Curtius, inter ſe magnitudine, facie, aut colore, nonnullique etiam aliis inuicem diſcrepent, per genera tamen non diſtinguntur. Illis enim nomen tantum vnum remanſit. At diſcretior Tregus ſylueſtria Mala rō vnius generis eſſe tradit, & tria annotat quae ſibi maxime probari ait, nempe ea quae vocant *Brandwurtpffel*: poſthac *die gelen heiz melting* / poſtremo quae *Sermelting* vocat. T. bernamontanus haec habet. 1. Malus ſyl. maior alba, *Weißgroß holzäpfel*. 2. Mala ſyl. rubentia, *Holzäpfel*. 3. Malus ſyl. minor, *Heimholzäpfel*. 4. omnium trium figuras addit quidem, ſed none ſuo, deſcriptiones nullas. Gerardus Angliſ itas. Malus ſyl. rubens. The. gerat *Wißding* / or red Crabtree. 2. Malus ſylueſt. alba. The. *weite wißding* / or Crabtree. 3. Malus ſyl. minor, The. *Schmeller Crab tree*. 4. Malus duracina ſyl. The. *Eſching leane Crabtree*. [Tab. Icon. pag. 102.] Oenomela *Weinäpfel*. Verum miramur cum figuras omnes quatuor habeat ex Tabern. & ſine deſcriptionibus quoque, cur quartum genus, quod cultum eſt, [ipſi etiam Tabern.] ſaciāt ſylueſtre. In noſtris regionibus etiam aliquot proueniunt ſpecies ſylueſtr. Pomorum.

Florent cum ceteris ferè, & paulò etiam tardius, quemadmodum & tardiùs maturantur, nempe Octobri, vt & Geſn. annotauit.

Proueniunt ferè in tota Germania, tam planis quam

quàm montosis, & tam montanis atque syluosis, quàm campestribus, & frequenter secus vias & semitas. Thomas Hariot in historia Virginie insula scribit, Poma syluestria, seu vtille vocat *Pomes sauvages*, similia Anglicis ibi nasci.

Etsi de syluestrium viribus inter satia quædam sparsim dicta sint, tamen libet hic specialiora quædam assignare. Syluestria Mala, autore Theophr. odoratissima sunt & acerbissima, cui ex parte etiam subseribit Hermolaus, qui odore acutiora dicit vrbis, quod concesserimus quidem, sed non odoratiora, nisi per syluestria Poma, montana intelligas, vt Theophrast. intelligi posse videtur, cum non erunt simpliciter syluestria. Dioscor. syluestria Mala vernis similia scribit, & astringere. Et addit, oportere ad ea, quæ adstrictione opus habent, omnibus immaturioribus vii, quasi insinuarè veli, immatura syluestribus esse vi & facultate succedanea, vt reuera se res habet, Omnibus porò syluestribus succus vehementer austerus est & acidus, ex quo & hic Montbelgardi & passim in Gallis, vbi proueniunt, succum Omphacinum prælis expriment, quem repositum per annum aut etiam plures asservant: nam vim acquirit aceti, quo in cibis vtuntur, eius loco, existimantes speciatim pisces ex eo coctos firmiores fieri & sapidiore, quod & nobis probatur. Verdius vocant. Picardi etiam potionis genus ex iis parant, quo viuunt vini loco. *Piquette* vocant. tale parant etiam Montbelgardenfes & Vicini Burgundi, vocant *Picasse*, magnos vltus habens in re coquaria ad *supbarum* & inunctus varios, potissim ad coquendos pisces, quos sua adstrictione & aciditate firmiuscula carne reddere nouimus.

Ipsa autem Poma aluum sistunt immatura, cocta verò mouent, vt scribit Cælius: quorum succi si sumantur, rectam spiritus angustiam leniunt. Stomacho inutilia, alui & velticam circumagunt, neruos ledunt. Vtilia sunt ad impinguandos lues, quod in defectu gladium apud nostros fieri solet. Supereffet, ne alicuius oblici videretur quod ad Malorum historiam pertineret, vt aliquid etiã addideremus de Mali morbis, vt vermiculatione, & aliis: vt & earum purgatione, & situ, de quibus Theophrastus, & ex eo Plinius satis copiosè scripsit, & Scaliger suis annotationibus illustrauit. Mali etiam quomodo inferendæ, & quando, quomodo putandæ, colendæ, quâ ratione cauendum ne fiant caduce. Sed ne in immensum nostra excreseat historia, & vt Lectoris compendio consulamus, eundem ad Plin. Colum. Pallad. Petrum de crescentiis, Conradum Herespach, Ruellium, & alios, qui de hac scripserunt ablegamus. Apud eosdem inuenias, Mala quomodo colligenda, reponenda & conseruanda, aut etiam condicienda.

Car. Stephanus speciatim aceti rationem parandi docet ex malis syluestribus. Item quâ ratione Mala rubra facias. Item dulcia quomodo fructifera reddenda, & inferenda: ut Malus in Cotonæam, satiuam in satiuam, syluestris in syluestrem: vt Mala saporem quatuor diuersorum habeant Malorum: ut fiant dulcia & acida: Pyra & Mala in eadem arbore: quæ omnia diligentissimè persequitur. Denique Colerus quoque magna diligentia in suo diario Oeconomico, & quædam etiam mirabilia prodidit. Quomodo curandus Morbus Germ. Vtater dictus, id est, vipera, qui Malos infestat. Vt Mala fiant rubra cum sanguine Lupi piscis: Quomodo Mali inferendæ Alno, Sorbo aucupariæ, Ceraso, Salici, Populis: Pyrum & Malum inserta eidem trunco, v-

Tom. I.

namquamque sunt ferre fructum, sed Mali fructum non diu suum ferre. Item inferi Malum in Brassicam & Vitem, & alia multa, vtilitatis & iucunditatis plena, quæ hic curiosius persequi non est nostri instituti, quod in alio Opere fortè agemus. Varios modos recondendi & reseruandi Poma habes in cap. de Pyris, quos & ad Malos referre possis. Aug. Gallus censet non prius colligenda Poma vel Pyra, quàm ter aut quater pruinam fenserint, q. de hyemalibus intelligendum.

DE MALIS SYRIÆ ET GOMORRHÆ

CAP. II.

Magnum quidem & admirandum, quod auctores nonnulli, inter quos Iulius Solinus, gratis certè auctor, de Pomo quod in sinu Indæ Gomorrhæ gignitur, memorant: quod licet matutinitatis præ se gerat speciem, mandati tamen non possit. Nam fauillæam intrinsecus fuliginem, ambitio tantum extimæ cutis cohibet, quæ vel leui tactu pressa, fumum exhalat, & in vagum puluerem fatiscit, & cinerescit, vt oculis tenus placeat. Id verò multi è nostris Theologis, in memoriam & vltionem criminis postica Veneris, quo incolæ regionis Pentapoleos tam sæditer & communiter laborarunt, esse arbitrantur.

DE MALO COTONEA. CAP. III.

COTONEA MALVS.

MALVM COTONEVM.

descriptio
Lignum.

Cortex.
Folia.

Flora.

Fructus.

Semina.

Radix.

Sapo.

Cotonea et
varia si-
gnificat.

Nomina.
Arbor.
Cotonia.
Cydonia.

Fructus.

Malum a-
stutum.
Malum
castum.

Malus Cotonea, pusilla arbor est, ligno con-
torto, intus pallente & albicante firmo sa-
tis & aequabili, cortice obiecto mediocri non ti-
moso nec valde scabro, infernâ parte suffusco, su-
perne subcinereo, lauiore atque glabro. Folia ge-
rit Malo vulgari aequalia, nulla in ambitu crenâ
incisurâ dissecta, pronâ parte cana lanugine vi-
bertim obstita, supina verò viridantia & laui fe-
rè, rariùs [& non nisi tenellis foliis] lanuginosa,
quæ lanugo facilè affricu digiti deraditur : flo-
res non multi simul vt in Malis, sed in furculis
singulares, Rosistyluestribus per similes, quin-
que foliis subrotundis, ac semuncia latioribus,
carneo colore præditis constantes, in quorum
medio stamina multa purpurascencia apicibus
luteolis : flori autem toti subsunt quina folia ex
viridi canescencia, villosa, quæ postmodum fru-
ctuum pythema foliatum efficiunt. Sub illis la-
nuginosum quod extuberat, futuri fructus rudimen-
tum, quod cadentibus florum foliolis incre-
mentum capeffit, donec fructus perficiatur, ma-
gnitudine Mali, figura varius, turbinatus, & to-
ulus eminentibus tuberosus, paruus, magnus,
mediocrius, densa lanugine rasili obductus : pul-
pa melina, odora, adstringente, & subacida. Semina
in ipso Pomi centro, quinque cellulis distinctis
continentur, cortice spadiceo, medulla alba, Pyri
feminibus non multum dissimilia, viscido qua-
dam lentore lubrica, quem in aquam deiecta de-
ponunt, & ipsam mucilaginosam reddunt. Ra-
dix copiosa, fusco cortice vestita, aliâs recta, aliâs
obliquè acta, è cuius summo multi stolones vir-
gati se se exerunt.

Scrutur a uallione, infusione, viuiradice, ramu-
lis & talcis. Ipse verò fructus ex arbore pendens,
incuruatus trahit ramos, prohibetque crescere
parentem, vt Plin. ait : habetque hec arbor omni-
um Malorum infima, omnium Malorum maxi-
ma, vt Gotopius annotat. Democritus Cotonei
cuiusvis animantis effigiem representare promit-
tit, si in formulis insculptis clausum adoleat. Dif-
ferentias postea describemus.

Malus Cotonea, quo nomine primus Cato ap-
pellasse traditur, & **Cotonea** simpliciter, aliis **Cydo-
nia** à Cydone Cretæ oppido, vnde primum adue-
cta putatur, vnde Serenus :

Aut qua pîma Cydon Cretæis misit ab oris.

De qua re postea fusius agitur. Platina etiam Co-
ctonia vocat. In officinis **Citonia**. Græcis **κυδωνία**, vt Theophr. & **κυδωνία**, cæteris. Germ.
Quitten, oder **Küthenbaum**. Belg. **Quicappelboom**.
Quicperboom. Gal. **Coingnier**, **Coignacier**. It. **Co-
rognaro**. Hisp. **Cod.nero**. Ang. **Quince tree**. Fructus
κυδωνίου μήλου, Cotoneum & Cydonium malum.
Lonic. putat Cotonea dici, quia lanugine [quæ,
vt ille ait, Coran Græcis est] tecta sint : [& vt C.
Bauh. scribit,] quia Cotone seu lanâ tecta videan-
tus. Verum apud nullum hætenus probatum
Authorem legimus, Coton vel Cotoneum, aut
Cotona esse Lanuginem, sed barbarisino eæ voces
ex Gallico & Italico mutuata videntur, quibus
Coton gossipium est, quod nec ipsum quidem
quis propriè lanam dixerit. Aliis **Codymalum**, si-
ue **Cydomalum**, vt Cretensibus, vt dicitur postea,
quod Galeno **κατ' ἑξῆς**, & per excellentiam di-
citur **μήλον κατ' ἑξῆς** c. i. & apud Diof. **μήλον**, me-
linum vnguentum Plinio, quod ex Cotoneis pa-
ratur, & vinum quod **κυνόστη**, & **κυνόστη** vocat. Ju-
lius Pollux æstium Malum. Virgil. Malum canum
αἰσθητικόν. Eclog. 2.

Ipse ego cana legam tenera lanugine mala.

Et alibi: Aurea Mala:

-- *Aurea dicitur,*

Mala ferant Quercus, &c.

Et Eclog. 3.

*Quod potui puer, syluestri ex arbore lecta,
Aurea mala decem misit, cras altera mihi erant.*

Et rursus. roscida Mala: Eclog. 8.

*Sepibus in nostris, parua sunt roscida Mala
(Dux ego vester eram) vidi cum matre legentem.*

Alter ab undecimo tum me iam ceperat annus.

Iam fragiles poteram à terra contingere ramos.

Quæ quidem Virgiliana nobis videntur de Malo
Cotoneo intelligenda, & perperam à nonnullis
ad Mala Punica referri.

Aurea poma manu, &c.

dicit Ouid. Metam. 10. *αὐρὰν χρυσόν*. Mala au-
rea & coloris aurei dicit Seruius, vnde Martia-
lis:

Cerropio saturata Cydonia melle.

Frilius ad Eclogas addit: Græcis **χρυσά μήλα**, aurea
Mala, & citina Mala esse ein **Art der Küthen-
schön Goldgecl.** *καὶ χρυσά μήλα*. Ob huius fru-
ctus & formosam speciem, & amplitudinem in
arbore tam parua nascentis, ac tenui, Tryphon
Medicus apud Plutarch. 5. Sympo. Malum ab Ho-
mero dictam fuisse *αὐράκιον* commemorat, tam-
etsi de Mali Citrix fructu id potius explicandum
putet Dal. Quod autem Mala aurea, Cydonia
sint, multi probare satagunt, ex Herculis signo,
ante ætatem nostram Romæ desolito, manu tria
mala cotonea tenente: vultur nunc Romæ in curia
Conseruatorum. Curtius. Nota autem est fa-
bula de Hesperidum hortis ab Hercule spoliatis.
Herbari ferè omnes prædictis vulgaris nomini-
bus tam Græcis quàm Latinis vocant: Sed in de-
signandis distinguendisque Veterum differentiis
non benè conueniunt, vt patebit. Arab. *Saffar-
gel*, vt est apud Serap. Germ. *Quitten / Küthen-
apfel* oder *Küthenapfel*. Qui-
buldam etiam *Goldapfel*, quasi aurea mala. Gal.
Coing, & *Pomme de Coing*. Ital. *Pomo di Melo Cotogno*.
Hisp. *Codoyas*, *Membrillos* & *Marmellos*. Anglie.
Quince & *Quince tree*, quæ tamen posteriori no-
mine appellantur. Pyris similia dicit Tinnere-
rus, quàm Malis Cydonia. Belg. *Quicappel* &
Quicper, quod posterioris cotoneum Pyrum de-
notat. Bohem. *Saule*.

Porro de aureis & Hesperidum malis multi
multa. Doctissimus Goropius vult nihil esse aliud
quàm Cydonia Mala. Quæ igitur Aurea mala
sint ex Plinio discamus, qui inter Cydonia & la-
Chrysomela vocat, quæ cæteris colore præstant.
Satis perspicuum esse puto Cydoniorum genui il-
lud, quod aureo colore maximè est insignè, aurea
Mala esse, idcirco Mala Hesperidum, ostendam
tamen quid Propertius de Virgili aureis Malis
fenserit: cuius iudicio qui stare nolet, is cadat in
quot velit errores. Eius versus sunt ad Lycen:

Vt que decem possent corrumpere Mala puellam, &c.

Felix qui vultis Pomis mercaris amores.

Quis hic non videt, vilia Poma fuisse, quæ aurea
Virgilius vocauit. Minimè verò ex Assyria vique
& Media aduecta. Non esse autem Scandiana, aut
Matiana, aut Melimela, idem in eo carmine clarè
demonstrat, dicens:

Illis pompa fuit, decussa Cydonia ramos, &c.

Succinat Propertio Palladius.

Cum præstet cunctis se fulua Cydonia pomis, &c.

Eadem & Columella habet, qui Plinium præcel-
serat, & Chrysomela vocat, vt iam dictum. His
igitur autoribus qui nondum credit aurea He-
speridum mala, magnum inter cætera Herculis
ornamentum, Cotonea mala esse, eum dignum
iudi-

*Mala au-
rea.*

*Aglaiar-
pos.*

*Mala au-
rea & He-
speridum.*

*Mala He-
speridum.*

Vilia Pomæ

*Mala He-
speridum
aurea.*

iudico, quem Pomona pascat. Sic legimus Poma Veneris donum esse gratissimum. Hinc Philotas:

Μύλα Διόνυσον δίδωσι ἀπὸ κρατερῶν:

Quà de causa Theocritus:

Μάλα μὲν ἐν γάμοις Διονύσου φιλόδοτον.

Hinc & illud *παρὰ Περικλέους δὲ μέλει* &c: Ad quem locum interpres Malum Veneri Sactum dicit. Hinc & illud apud Eustachium, nescio an ex Anacreonte:

Μύλα ἔρωτες ἴδω σφραγῶσι: &c:

Et illud Aristophonis ex Nephel.

Μὴ ὡς τὸ παρὰ τῶν βληθῶν: &c:

Quamobrem non otiose ab Homero factum, quod in Phæacum hortis dixit *μὴ εἶναι ἀγλαακρότερος*, vitam supra diximus: & cicerō Malum à Paride datum pulcherimam. Quod verò non generatim

quavis Mala Veneri aequè grata fuerint, sed Cydonia, præ ceteris omnibus Stesichorus fati indicat in Helena, ubi commemorat in regis Curæ, multa quoque Cydonia coniecta fuisse. Ita An-

tiphyli epigramma quo Struthion (Cydonii species, de qua mox) ad Venerem fuisset, sic incipit: *μύλας ἔρω σφραγῶσι* &c: Item Zonar in Epigrammate quodā *ἀπὸ τῶν ποτὶ δὲ μύλων*. Philippo *μύλων δὲ ἡδύπονον* &c: Virgilius eadem ipsa cana dixit, id est albā lanugine vestita, vitam dictum. In Saxonum

verò historia legitur, Veneris in ipsorum regione simulachrum fuisse, quod tria aurea Poma tenebat: quæ res cum Cypria Malo ab Ovidio descripta egregiè consentit. Porro Cydonia & Citria nomina nec Græca nec Latina videntur.

Nam quod à Cydone Crete viderentur, id faciunt non tam quod ita sit, quàm quòd, nisi id ex allusione vocum inuenissent, nihil haberent, quòd nomen referrent. Quòd si à Cydone nomen traxisset, nemo putò id mebus scire potuisset, quàm ipsi Cretenses. At hi hæc Poma non

Cydonia sed Codymala vocant: cuius rei testis est Hermon in linguis Creticis. Apollodorus item & Sosibius Codymali nomine Cydonium intelligunt. Nec Veneris apud Ovidium narrationi conuenit aurea Mala primum è Cydone Cretica venisse: Allemanni hoc *Κῆρε* vocatur, & eodem nomine apud Cymbrios membris muliebre intelligitur. Iam quicquid de Veneris Malis apud Antiquos legimus, id ad Cotonea Mala referendum, ut modo ostensum. Et *κεκολλημένον* apud Græcos, non, ut vulgus Grammaticorum opinatur, à quouis Malo traxit originem: sed à Cotoneo.

Theocritus, & Aristophanes vocant *μύλα* & *μάλα*, uti & Virgilius, quod Cydonium dicitur.

Vidimus Mala Veneris pudicæ Symbolum principiò fuisse. Quid quòd ipsa tellus, fecunda omnium mater, Mala aurea pro nuptialibus donis Ioui & Iunoni contrahentibus protulerit, ut in Aegyptiacis suis Asclepiades prodit. Cydonei & Cotonei, inquit Goropius, nomenclaturæ ab eo vocabulo, quò nobis muliebre membrum notatur, derivantur. Item: Malum quoduis Pomum dici potest: sed dum solum ponitur pro Cydonio maxime accipitur. Hinc oleum Melinum. Item: Hermolaus, si rectè memini Nerantii nomen deducit à Narantia, è qua vel Hercules aurea Mala portasse, quod quia Virgilio & veritati repugnat qui Cotonea docet aurea Mala vocari, vanum existimo. Hactenus ex Goropio. Transcimus ad differentias, non idèò omitteutes, si quid occurrat quod ad nomen, & differentiarum, ipsiusque adeò rei intelligentiam faciat.

Tom. I.

Theophrast. Cydonii meminit quidem, verum non distinguit, sed ait Cydonium Malum aliquàdo fieri ex Struthia. lib. 2. hist. pl. cap. 3. *ἐκ σφραγῶν καὶ δύνων*. Sed ex ipsius verbis facile colligere est, eum Struthia pro nobiliori, & satia habere, Cotoniam verò quasi ab ea degenerare. Dioscor.

expressè Cydoniorum duo genera facit. Vera [*ἀλθύνω*] rotunda, parua & odorata: quæ verò Struthia [seu ut alii legunt Struthea] dicuntur magna quidem sunt, sed minùs vitia. Columella tria: *Struthia, Chrysmela*, [quidam perperam Chrytomeliana legunt] & *Mistea*: quæ omnia non solum voluptatem, sed etiam salubritatē adferunt. Plinius: Cydonia incuruatos trahunt ramos, prohibentque crescere parentem. Plura eorum genera: Chrysmela incutitur distincta, colore ad aurum inclinate. Quæ candidiora, nostrata cognominata, odoris præstantissimi. Est & Neapolitanis suis honos. Minora (leg. Mi-

iorea ex Gal. & Dioscor.) ex eodem genere Struthia, odoratis vibrant, ferotino procreantur: precoci verò Mustea. Struthis autem cotonea insita suum genus facere Muluianum: quæ sola ex his vel cruda manduntur. Sunt præterea parua Sylvestria, à Struthis odoratissima, in seipibus nascentia. Galenus quædam Cotonæorum dulciora, ac minùs acerbâ esse scribit, quæ in Asia Struthia vocantur. Idem alibi Cydonia à Struthis, quæ etiam Struthiomela vocant, manifestè distinguit: Cydoniorumque succu nuntius esse suauè asserit, & maxime adstringentem. Athen. Struthiorum meminit & Phaulthium, & Cydoniorum, horum genus quoddam Struthia esse inquit, & Phaulia. Nicander Thyateirensis, ut idem scribit, Cydonia Mala Struthia vocant tradit, sed ignoranter. Refragatur enim quod Glaucus memorat, dum ait: esse præstantissima Cydonia mala, Phaulia, & Struthia. Cydoniorum malorum Stesichorus in Helena meminit.

Multa Cydonia tum mala iacebant in sellam regi.

Multa etiam Myrti folia, rosarumque ac Violarum elegantes coronas.

Alcman:

Cydonia Mala Cantharus asserunt, quæ magnitudine sunt mammis parua. Philemon in Rustico, Cydonia mala Struthia vocat. Hermon in Glossis iudiciariis Codymala vocat: tradit mala Cydonia. Polemon libro quinto sui operis ad Timæum [alii Contra Timæum Dal.] floris genus esse Codymalon ait. Alcman verò cum inquit, Struthium minus, vel Codymalum: Apollodorus & Sosibius Cydonium malum interpretantur. A Struthio differre malum Cydonium Theophrast. historia libro secundo palam facit. Hæc Athenæus, qui paulò post addit, Androcionem in Georgico Malos Phaulias, Struthias etiam vocare: non enim malum in Struthiis decidere à pediculo (Phaulias namque ac Struthiis id commune fuit, quòd fructus à suo pediculo non diffederet. Dal.) Vernas autè Malos Laconicas & Sidantias lanuginosas appellare, quòd earum vel fructus, vel folium lanugine pubesceret, ut annotat Dalech. Ergo habes ex Athenæo, καὶ δύνων, φανλία, σφραγῶν, & quomodo Veterum quidam has voces acceperint.

Sed in designandis differentiarum nominibus non consentiunt. Dioscor. enim Struthia vocat illa quæ sunt magna. Plinius verò minora, nisi mendosus sit codex, & pro minora legendum sit maiora. Nam & Galenus maiora Struthia dixit. Ex Athenæo verò nihil certi colligas, qui aliorum

Differe-

tiæ

Cydonia

Vera.

Columella

correct.

Struthia.

Chrysmela.

Candidiora.

Neapolitanis.

Plin. emendatur.

Mustea.

Atuliana.

Sylvestria.

Struthiomela.

Struthia.

Phaulia.

Codymala.

Struthia.

Phaulia.

Struthia.

Phaulia.

Codymala.

Struthia.

Phaulia.

Codymala.

Struthia.

Phaulia.

Codymala.

Struthia.

Phaulia.

Codymala.

Struthia.

Phaulia.

Codymala.

Struthia.

Phaulia.

Codymala.

Struthia.

Phaulia.

Codymala.

Struthia.

Phaulia.

Codymala.

Struthia.

Phaulia.

Codymala.

Struthia.

Phaulia.

Codymala.

Struthia.

Phaulia.

Codymala.

Struthia.

Phaulia.

Codymala.

Struthia.

Phaulia.

Codymala.

Struthia.

Phaulia.

Codymala.

Struthia.

Phaulia.

Codymala.

Struthia.

Phaulia.

Codymala.

Struthia.

Phaulia.

Codymala.

Struthia.

Phaulia.

Codymala.

Struthia.

Phaulia.

tantum placita recenset. Notat tamen Alcmannum Struthium minus dixisse, ex sententia Apollodori & Sosibii. Hermol. sic habet: Genera eorum in Chrysomela, hoc est aurea mala, incisuris distincta. Nostra candidiora sunt, odoris praestantissimi. Neapolitana ex eodem genere minor, odore vibrantia, prouentu serotino, quae Struthea nuncupentur, sicut quae celeriter mutescunt & praecoxia sunt mustea. Vides eum in Plinii lectionem & sententiam secutum. Aëcius: Struthea, inquit, dicuntur, quae magnae sunt & suauiora, minusque acerba. Eiusdem sententiae & Theophrastus fuisse videtur ante hos omnes. Nam ubi de arborum degeneratione scribit, ait ex Struthiis fieri Cotonea, quemadmodum Pyrum vitatum migrat in Pyraltrum. Eiusdem sententiae & Mir. Virg. est. Nam postquam Herm. Barbarum reprehendisset, quod τὰ ἀγρία, id est, quae vera Cotonea sunt [id enim ἀγρία significat] vertisset Alechina, quasi genus quoddam priuatim indicaret, ait: nullibi haecenus id à se inuentum, quod nec ipse inuenisse testetur: Nos [addit] ex communi eius vocis in Graecis significatione vertimus: probari quae vera Cotonea sunt: nam Struthia cognata magis, quam eadem sunt. Nec aliud inter Cotonea vera & Struthia discrimen esse ostendit, quam ex forma, magnitudine & odore. Haturia Pyri & Mali discretis appellationibus indicat: quae rotundiora & minora sunt, à consimili figura, Mala: quae verò maiora & oblongiora, Pyra appellans. Licetque in his variare Antiqui Scriptores videantur, vna tamen omnium ratio fuit, & quae tota huic referatur: indicatque id Theophr. lib. 2. de Plant. hist. qui cum de plantarum degeneratione in aliud genus ageret, inter cetera dixit Pyrum in Pyraltrum degenerare, & dulce Malum in acutum, & ex Struthio, id est, maiore & oblongiore Cotoneo, Cydonium fieri minus, & sessilibus rotundius Pomonum, quale Dioscorides ἀγρία dixit, & in medicina vsum magis probat. Haec itaque Marcelli sententia est. Sed mirum quomodo satium, aut nobilius in verum degenerare possit. Aut cur verum dicatur id, in quod aliud nobilius aut praestantius degenerat: Dicendum: Dioscoridem ad vites maxime respexisse: ideoque verum appellasse id quod minus est, quia maiorem habeat adstrictionem, quae in hoc pomum desideratur, & cuius etiam nomine in medicina celebratur: inde quiddam acutius vibret odorem, uti putatur. Porro in differentiis designandis non conuenit inter Neotericos.

Ruellius tria apud se inueniri genera scribit: quaedam minora, rotunditatis in orbem circinatae, odoratius spirantia, quae peculiariter *cognea* vocat. Alia grandiora, amplitudine pinearum nunc, pauciori lanugine canescentia, colore tam intus, quam exterius aureo, odorem non tam latè iactantia, quae *cognacea* quasi Cotoneacea vulgo vocari tradit. Alia medio habitu, sibi Cotoneorum nomen detorquentia.

Cordus in assignandis Cotoneorum differentiis à seipso differt. Nam apud Diosc. ait: quaedam maiora & Malis similia esse: quaedam verò minora, & Pyri modo turbinata, maioraque etiam *γαστέρα* dici. At in Historia sua sic habet: Cotoneum, siue Malus Cydonia siue Cotonea, vnum maius, alterum minus, id est Struthium.

Tragus Cotonea, Cotonea & Chrysomela idem dicit, Struthia verò vult esse maiora, *Grossifurra* apud Aëcium: alia dici Mustea Miscella, Mellita, & Melimela in Diosc. quae intelligit de

melle conditis, quomodo condienda docent Columella, & Palladius. Quod verò Cydonii genus sit Phaulium Athenaeo, ingenue fatetur se nescire. Mirum tamen quod idem scribit, Cydoniorum genus vnum tantum in Germania extare, & id passim vulgatum, quod & nullo negotio prouenire soleat. Fortè eius tempore maiora nondum erant conquisita. Vt & ea hodie habentur in laudibus Germania hortis ut postea specialius doceamus appositis descriptionibus.

Curtius sic distinguit: Struthia, siue ut alii volunt Struthea, Dioscoridi, Galeno & Liacibus magna sunt, & lauiora. Nam minori placent acerbitate, minis tamen vilia, serotino prouentu. At ex hoc genere sunt sylvestria, odoratissima, in sepius crescentia. Chrysomeliana siue Chrysomela, incisuris sunt distincta, colore in aurum inclinante, vnde illius nomen, de quibus Virgilium intellexisse voluit, aurea Mala vocitantem. Cydoniorum Malorum tria in Italia inueniuntur genera. Palma illis quae peculiariter Mala Cotonea cognominantur, prella, incisuris interfecta Melopeponum modo, colore ad aurum inclinato, lanuginosa & longè ceteris odoratio- ra. Proximum locum fortuantur, quae maiore admodum corporis mole proueniunt, Dioscor. & Gal. Struthia vocata. Hetrusci haec Pyra Cotonea vocant: quippe quod formà magis Pyra, quam Mala referant. Pulpa ac succo ceteris praesalient, colore tamen, suauolentia ac viribus cedunt. Postremò Plinio Miliuana sunt, quae nonnullis notha dicuntur, quod tantum proueniunt ex Cotoneis Malis, quae Struthis inlitae fuerint, vel ex Struthis, quae Cotonearum succulos receperint. Haec Malis grandiora, Pyris verò siue Struthis minora videntur: formà verò, ac facultate inter vtrumque media.

Castor. Durantes: Tres species in Italia, Melecotogae parua, quae plaris sunt. Secunda Struthia & Pere Cotogae, maiora minus efficacia. Tertia, Miliuanae & Bastarde. Caspino Cotoneorum duo genera: quaedam orbiculata, & vtrinque deprella, Mala cotonea dicta: Quaedam oblonga, vti plurimum in vertice tenuiora, quasi figura mammae amplioris molis, Pyra cotonea vocantur. Piora Dioscor. vera: posteriora Struthia.

Satis confidenter Anguill. scribit, omnes species à Plin. traditas, nostro adhuc seculo cognosci in Italia, ea quae costis distincta Melonum modo, Graecorum esse Chrysomela, & Latinorum Aurea mala. At aliter Lacuna, qui Membilos vocat: Legitima Dioscor. aut Chrysomela Plin. vult esse parua lutea, rotunda, valde odorata. Aliam differentiam esse Pyris similia, Tertiam dictam Plinio cotonea Miliuana. Haec esse Cydonia spuria, nasci ex infertione vera Cydoniae infertae in Struthia, aut & contrario.

Gesnerus quoque Plin. secutus Struthia dicit ea, quae minori sunt amplitudine, serotino prouentu, & odoratius vibrant. Maiora verò esse ea, quae Struthia dicuntur des Coignasses. Malum Musteum est Cotoneorum genere praecoxius & celeriter mutescens, vnde & Melimela appellantur ab Atheniensibus, hoc est mellita & dulcia Mala, itémque Miscella, quod fiant ex infertione furem Mali dulces & communis in Malo cydonia & ab his distinctum ponit *μίσχον γαστέριον* etiam de genere cydoniorum apud Athen.

At in horto idem Gesnerus Magna VVoiffello dicit esse Pyra cotonea Struthia. Galeni videri ait, pulcherrima & maxima. Camer. Cydoniae Mali fru-

Chrysomela.

Neapolitana Struthia. Mustea.

Barb. not.

Discrimen inter cotonea & Struthia. Cotonea. Mala. Cotonea. Pyra.

Cur verum distinctum cotoneum?

Cognaea.

Cognaea. Cotonea. simpliciter.

Cordus. er. tor.

Melimela.

Phaulium.

In Germ. Snam.

Struthea.

Sylvestria. Chrysomela.

Cotonea prella.

Struthia. Pyra cotonea.

Miliuana.

Melecotogae. Pere cotogae. Bastarde. Orbiculata.

Coignasse.

Melimela.

Miscella.

γαστέριον.

littens
ren.abern &
erardus
tantur.

Hortensia.

Descriptio
minorum.de aiorum
descriptio.Locus &
Tempus.

fructus vatiij generis esse ait. Sed qualia sint ea genera non explicat. Tabern. præter vulgata etiam *Miliaria* habet, & *Bastart* furtim vocat, hoc est, *Spuria* *Cotonea*: Item in Icon. & hist. *Pyra* *Cydonia*, *Zithrenbiren*: Ac secundum quidem genus pingit fructu ad pediculum lato & ventricoso, & qui definit in obtusam pyramidem, sed nihil describit, aut docet. Deinde inter *Pyra* refert *Pyra cydonia*, quæ tamen à *Cydoniorum* historia nequaquam fuissent separanda. Icon. Tabern. quæ & in vltima edit. Matthioli. appositâ falsâ est: non enim plures flores simul fert *Cotonea*, vt in ea affectum. Melior erat Matthioli prior. Nihil melius Gerardus Anglus *Pyrorum* *Cydoniorum* Tabern. figuram capite proprio habet, & postea *Malum* *Cydonum* Tabernamontani ponit pro *Pyro* *Cydonio*. Sic bonifisi viri post tot Herbariorum descriptiones, distinctiones, repetitiones & dixerimus ferè inculcationes, adhuc nesciunt sub quo versetur *Cælo*, & qui lucem asserre huic difficultati debuissent, miscere quadrata rotundis. Explicemus rem paucis, & quid nobis videatur de *Cydoniorum* distinctione & differentiis. Ergo *Cydoniorum* duo genera summa: *hortense* & *siluestre*: hoc suæ spontis est, nullo fructus cultu, de quo mox.

Hortensium alia maiora, alia minora, & tertium quod *Miscellaneum* vocant. Nam *quævis* hodie non videtur cognitum. *Miscellanea* verò nihil aliud existimamus esse, quàm ex variorum furtulorum de *Malorum* aut *Pyrorum* genere infusione prognata *Poma*, siue iam *Melimela* dicas, siue *Mullea*, siue quouis alio nomine vocites. *Solerij* sanè opinio fuit *Mullea* *Cotonea*, siue præcocia, in *Delphinatu* vix cognosci. Reliqua duo tantum hodie in nostris regionibus coluntur, etiamque à nobis, quorum talis forma.

Minora quæ omnium vulgarissima, pugnum vix æquant, nam quatuor uncias raro superant, circa pediculum turbinata, iuxta *Pythmæna* latiora & quodammodo sessilia, angulis torosis inæqualia, & veluti per longitudinem sulcata, colore primum quidem virescente, sed mox maturata latiore aureolo, copiosa lanugine obduta, odore grati quidem, sed vehementi, & qui quorundam capita ita procellit, vt ipsi dolore moueat, præsertim si conclami aut *Masæo* inclusa habeantur. Caro flaua, firma atque quouis *Pyro* compactor.

Maiora verò, vt prædicta tantum magnitudine superant, ita & figura variant ab iis, & inter se quoque. Omnia verò circa *pythmæna* videntur angustiora, circa pediculum verò aliàs acuta, aliàs sessilia, immò & vtinque sessilia vidimus, vt in figuris insinuatur. Porro *Cortice* hæc longè laxiori contexta, exiguo, aut ferè nullo cotone obduta: dilatiores etiam eorum color, siue flauum spectes, siue ex flauo viridantem: Caro minus firma, quàm minorum, nec tam vehementem, vt illa, de se odorem spirant. Hæc *struthea* putamus Veterum, illa verò *Cydonea* simpliciter dicta, & *αὐθιγνὴ* *Dioscoridis*, si modò nobis sint ea ipsa vera genera *Cydoniorum* quæ à Veteribus descripta sunt. Cordus ait maiora iuxta pediculum latiora esse, circa *pythmæna* angustiora, quod non semper responder, nam etiam contrarium obseruimus uti dictum. Hæc *Delphinatibus* dicuntur *gros Perus Coings*: Prouincialibus, *gros* *Codons*.

Hæc duo genera, quæ modò descripsimus hodie in vsu sunt: & minora quidem per totâ Germaniam sæ frequenter habentur, in hortis, præ-

tis, & vinetis quoque. Neque vllis defunt instructioribus hortis, vt Gesner. annotauit. Habentur & in Italia & Gallia, aliisque circumiacentibus locis. At vt *Tragus* ait, vnum tantum genus *Cydoniorum* in Germania extat, & id passim vulgatum, quod & nullo negotio apud eos provenire solet, licet iis quoque aliquando peregrinum fuerit. Intelligit autem parua, *struthea* verò seu maiora hand ita vbius obuiam sunt, & primum quidem in principium tantum hortis habita, inde postea ad alios quoque dimanarunt. Camer. scribit *Lugduno* delata in Germaniam, & ex *Heluetia*. Nos vtique colimus in orto E. C. Month. Habentur & *Basilæa*. Sed præcipue magnitudinis & elegantie habetur in orto E. C. *Stuckardiano*, item in orto arcis *Göppingen*, turbinata & non turbinata, vnde copiose uituntur *Stuckardiam* in aniam. Obseruamus etiam vtique genus *Patauii*, *Montepesuli*, *Nemausi*, *Genue* & alibi. Amant in genere loca frigidiuscula tam plana, quàm decliua: humidiora, quàm sicciota.

Florent Sole ab *Aricæ* ad *Taurum* propere, Tempus hoc est circa Non April. & *Kalendas* Maii, variant etiam florum, sicut & maturatio eorum tempore pro natura loci. Poma matrescunt Septembri & *Octobrimensibus*: quæ si cruda quis per hyemem asseruare velit, seu si à pensilibus vasis reponat, nam vvas acerrimo suo sapore aded vitiant, ut ex statim marcore conficiantur, vt scribit *Camerarius*. *Palladius* putat *Cydonium* malum nullam infestationem admittere: sic enim canit.

Cum præstet cunctis se salua *Cydonia* pomis,
Alterius nullo creditur hospitio.
Roboris externi librum aspernat superbit:
Sic tantum nullo crescere posse decus.
Sed propriis pendens cognata cubilia raris
Stat, contenta suum nobilitare bonum.

Posteris tamen obseruatum & aliorum coniungim ferre. *Monardus* scribit, *Persica* arbore in *Cydo-* *Persica* in
niam inserta, *Cydoniam* enasci. Hæc vtique miscella distinctam à prædictis omnibus efficiet speciem. Malus item, *Pyrus*, *Prunus*, *Armeniaca*, & aliæ quæ similes *Cydoniis* insitæ, deliciores euadunt, teste nostri seculi diligentissimo *Ita*lorum *Geoponico*, *Aug. Gallo*. Sed an *Cydonia* furtuli prædictis arboribus inserta ad frugem perueniant, nondum obseruatum. Rami recentes, vel bimuli *Novembri* vel *Februarii* Luna crescente depacti, breui tempore fructus ferunt, eodem teste. Id apud nos fieri posset *Martio*. Rami inserti possunt excindi primo vel secundo anno, & plantari *Februarii* vel *Martio* Luna noua, & fructus suo tempore ferent gratos. *Cydonia* frigido & terrestri temperamento prædita sunt, ac propter vincentem adstrictionem minus cæteris *Malis* humectant.

Dioscor. *Mali* omnis folia & flores, & get-vites & mina adstringunt, maxime *Cydonicæ*. Ergo frivius. gida sunt primo ordine, & sicca secundo. *Cydonia* verò *Mala* stomacho commoda sunt, & vinâcient. Assata mitiora sunt. Vitia sunt cæliacis, dysentericis, pectore suppuratis, vel potius sanguinem spuentibus, (vt mox declarabitur) bilem *Cæliacæ*, superne ac inferne excernentibus, maxime crudæ. Sed & cremor ipsorum, in stomachi aut alui fluxionibus commodè bibitur. At crudorum succus potus, orthopnoicis prodest. [*οὐδὲν τοῦτο* *Diosc. corr.* malimus legi *ἀντιπνοῖς*: quamvis *Serap.* quoque priore modo legisse videatur, cum ait: Succus cōfect asthmati: ac *Plin.* quoque scribat succum *Orthopnoicæ*. *Asthma*, *Sputum*, *Sang.*

thopnoicis conferte, qui tamen prius dixerat, cruda prodesse sanguinem excreantibus.] decocto fouentur vuluæ & sedes, si procident. Quæ melle conduntur vrinam mouent, mel autem sibi constringentem illorum vim, & spissantem adfiscit. Quæ cum melle coquantur, stomacho atque origi gratiora sunt, sed minus adstringunt. Cruda cataplasmatibus adhibentur ad cohibendam aluum, aut si stomachus æstuet, aut in vomitiones effundatur, ad mammarum inflammationes, prædutos lienes, & condylomata. Fit vinum ex ipsis tuis atque expressis: Sed quod perduret, quindecim sextans succi, vnus mellis adungitur, alioquin acorem degenscat. Fit oleum ex his, id Melinum vocant, quod vixit quoties adstringente oleo est opus. Flos & viridis & siccus cataplasmatibus additur, & his conuenit, quæ adstrictionem desiderant, inflammationibus oculorum, reiectionibusque sanguinis: contraxit aluum, & mensium impetus in vino bibitur. Porro ad illud quod Diosc. ait: vitæ est: pectore suppuratis seu ut in Græco legitur *ἐν πνεύματι*, quæ vox purulenta excretionis denotat: annotat Marcellus Virg. in Antiquioribus & melioribus Græcis non *ἐν τινί*, sed *ἀπο τινός*, id est, sanguinem expuentibus legi, quemadmodum & vertendum est: cuius rationi & Plinius subscribit, qui ait: Matura prodesse sanguinem excreantibus, & c. ut dicitur mox. Atque hoc non idem est, ut Barbarus existimauit. Ad intestinorum difficultatem [*δυστερειν*] Mala cydonia Hipp. dilecat, dilecta aqua macerata, cuiusque aqua colorem habuerit, potui exhibet. Galenus: ex omnibus [inquit] Malis, solus Cydoniorum & Struthiorum [vtpote quæ propter vincentem adstrictionem minus cæteris sunt humida] succus eo tuis cum melle durare potest, tamen si ipse per se non ita durare queat. Item alibi: Cotonea cinixim quiddam, quod in aliis non inuenitur habent. Nam præterquam quod adstrictionem fortita sunt copiosiorum, succus enim eorum diu durat, si quis ipsum cum melle coctum asseruerit: cum ariorum Pomorum succus, si reponatur, acefeat, quæ a marta habet humiditatem. Permanet & Struthiorum succus, quando paratus rectè fuerit, quemadmodum & Cydoniorum. Verum hic minus est suauis & minus per adstringens. Quare ad ventriculi maximè exoluti robur vti eo aliquando possis. Plinio Cotonea cocta suauiora, cruda tamen duntaxat matura prosunt sanguinem excreantibus, ac dysentericis, cholericis, cæliacis. Non idem possunt decocta, quoniam amittunt constringentem illam vim succi, Imponuntur & pectori in febris ardoribus, & tum decoquantur in aqua, ad eadem, quæ supra scripta sunt. Ad stomachi autem dolores cruda decocta uerè cerati modò imponuntur. Lanugo eorum carbunculos sanat. Cocta in vino, & illa cum cera alopecis capillum reddunt. Quæ ex iis cruda melle conduntur, vrinam mouent. Mellis autem suauitati multum adiciunt, stomachoque id vilius faciunt. Quæ verò in melle conduntur cocta, quidam ad stomachi vitia trita cum rosaceo foliis decoctis dant pro cibo. Succus cydoniorum lenibus, orthopnoicis, hydropicis prodest. Item murtis, condylomatibus, varicibus. Flos & viridis & siccus inflammationibus oculorum, excretionibus sanguinis, mensibus mulierum. Fit & succus ex his mixtis cum vino dulci, vtilis & cæliacis & cæciorum. Decocto quoque eorum fouentur, si procident vuluæ & interanea. Fit & oleum ex his, quod Melinum vocamus, quoties non fue-

runt in humidis nata. Minus vitia Struthia, quamuis cognata: vtilissima verò quæ ex Sicilia veniunt. Nunc consideratione dignum, an cocta cotonea, ut vult Plin. amittant constringentem facultatem: quemadmodum & matura, quod Serap. ex Diosc. scribit, quod tamen nusquam apud Diosc. scriptum legimus. Remitti adstrictionem concedimus: amitti, nequaquam. Quod Plinius quoque tradit Hydropicis prodesse, quomodo id præsent, nisi roborando, non videmus. Potiorum eorum vsum dixerimus ante hydropem, nisi quis vereatur, ne augeant sua adstrictione obstructiones, quod Medicis diligentius examinandum relinquitur. Eluchales ex versione Heronis Tab. 2. Cotonea tradit, sumpta à cibo consistare, nocere partibus, præterquam si inungantur in balneo cum oleo, vrinam mouere. Et Tabern. 30. ait, odorem eorum refrigerare & cerebrum roborare.

Phylarchus [vt scribit Athen.] memorie prodidit lethaliū medicamentorum vim Cydoniorum Malorum odore iucundo hebetari, Pharia- *Siciliana.* cumque venenum [pharicum D. osc.] iniectum canistro [*τῆς πόλεως*] adhuc olente cydonia Mala in eo reposita, euaniūm factum, maleficam vim suam amisisse: itaque mixtum & in potu exhibitum, quibus insidie truebantur, nihil attulisse noxæ: cuiuslamque postea eius rei cognitum fuisse illius inquisitione & inuestigatione, qui venderat. Comperit enim hoc accidisse, propterea quod condita in eo calathio Mala fuissent. Celubeni Verati succum, quo sagittis illis feras immedicabili vulnere conficiunt, si vbi cydonia Mala fuerint, reponatur, elanguescere, & maleficam vim suam exuere vñ deprehenderunt, eamque recuperari, si venenum per aliquot dies suspensum maneat, vbi alui excrementa egeruntur. Exhibitis malis cydonia succum acerbiorum generant, Struthia pauciorum minusque acerbum, & à ventriculo superantur facilius. Plutarchus verò in suis præceptis conubialibus tradit, Malum cydonium plurimum ad odoris suauitatem conferre, ut antiquis, sponfam cum sponso non prius inleudetur, quam Malum cotoneum delibasset. Innuens primam gratiam, ab ore, votèque sponse demanare oportere, & bene compositam, aptamque & suauem esse debere: & videri in Problematis scripsit, primus horum complexus nihil triste, aut iniucundum habere debet. Adhuc etiam nostra tempestate quibusdam locis obseruatum est, ut vir nouus, & noua spona ante primos congressus bellariis ex cotoneo malo vitæ, auctore Curtio, additiam hic suo præstanti odore lethaliū venenorum vires retundere, & eorum vehemētiā hebetare, sicut [vt ipse ait] venenum uidentes rem ita se habere deprehendunt. Ad narium etiam odorem Mala cydonia olfacere bonum, ut ait Aesculap. *Venenum.* gineta. Celsus cydonia stomacho idonea dixit, quod cum adstringant atque corroborent. Vrinam sistunt, aluum adstringunt, quod quidam interpretantur, [vt inquit idem Curtius,] si ante cibum sumantur. Si verò post, ventrem ciunt, maxime dulcia, quæ minus adstringunt, & vomitum magis compescunt. Credibile tamen, aluum ciere per accidens, adstrictione sua & mole cibos detrudendo, & promouendo ad exitum. Alioqui si ad satietatem edantur difficilis concoctionis sunt. Si autem dentibus terantur, & manducantur, vini sium compescunt, ut illius vapore caput lædatur minimè.

Mirum est, quod multi referunt, mulierem præ-

*Stom. flu-
xus.
Ardor sto-
machi.
Vrinam cy-
don.*

*Ol. Meli-
num.
Inflam-
matio.
Sanguis reie-
ctio.
Menstr.*

*Diosc. lectio
ex Hermol.
Versio cor-
rigitur.*

Dysenteria.

*Succus co-
don.*

*Ventricu-
lus.*

*Febris.
Stomachi
dolor.
Lanugo
Carbuncu-
lus.
Alopecia.
Vrina dis-
ficultas.*

*Lien.
Orthopnea.
Hydropis.
Mamma.
Condyloma-
ta.
Varices.
Spus sang.
Menstr. mu-
ter.*

Venenum.

*Aduersus
Veratrum
malignum.
rem.*

*Mos Pili-
rum.*

Venenum.

*Contra e-
briem.*

prægnantem quæ cydonia mala crebrius esitauerit, parituram esse infantem & industrium atque ingeniosum, vti refert Simeon Sethi; qui & ipse scribit, post cibum sumpta ventrem mouere: sed quibus sit imbecilla facultas ventris retentrix & exercetrix valida, eos plus cibi inde capere.

Math. de Gradibus in ardore vini cum vlcere, & sine eo à Cydoniis cauendum suadet, quod inter diuretica ab authoribus vt Io. Mich. Paschasio, qui ex eorum est Regem Neapol. Alphonsus in diabetem incidisse scribit referantur.

Diosc. sanè *supernus* dicit. At quidem & *cydonius* & *cydonius* dicit, quæ contraria sunt. Nisi quis forte nobis hic obtrudat proprietatem aliquâ occultâ. Videndum igitur, an effectus respondeat. Quamquam non videamus quid præstare queat occulta illa facultas, cui contraria sint qualitates manifeste. Malum ius vti in Diabete ac fluxu seu mictu sanguinolento. Interim perpendant etiam docti, quâ ratione Cotonæ rectâ ceruice spirantibus & hydropicis conserre queant, vt Brunsfelsi ex aliis sublegens prodidit.

Hollerius lanuginem Cotonæ eorum ad hæmorrhagiam commendat.

Est & feminibus sua præstantia. Ea siquidem cum aqua rosacea madefacta ac mollita, lento crasôque humore ambutis igni, & lingua: gulæque ardori [Germani dicê Brûne vocant] illitu medentur, quod remediî genus vel vulgo hodie cognitum nouimus, & Tragus quoque in scripta retulit. Succum ex optimis Cydoniis expressum bibunt manè Hispani ad pestis præseruationem, & quod admiratione non caret, sudorem præsertim febribus prouocat. Potest idem contra anginas Gargarizari.

Ex Cydoniis quoque destillatur aqua cuius, non vt vulgò fit, in quibusvis febribus vltus esse debet, obseruatione Camerarii.

Porrò quamplurima ex Cydoniis tam à Veteribus, quam à Recentioribus parantur, & ad medendi vium, & ad palatum. Veteres vinum parabant, quod Melinum siue Cydonites vocabant: Melomeli siue Cydonomeli, quasi vel Cotonæum dicas: hydromelum, Cydonites siue pulmentum à Cydonio, Melinum oleum, Melina Emplastrum, & vnguentum Melinum dictum, quorum quædam hodie ex vltu recesserunt, vt Vinum Cydonites seu Melites, cuius parandi rationem Dioscor. hanc præscribit. Ex Malis Cotonæ exempto semine concisis, minas duodecim in musti metretam ad dies triginta immittito. Deinde excolatum reponito. Paratur & sic. Post contusa & expressa mala Cydonia, ad duodecim sextarios succi ipsorum, mellis sextarius vnus admiscetur, & sic reponitur. Adstringit, stomacho commodum est, dyscætericis prodest, hepaticis, nephriticis, & in vrinæ difficultate. Palladius duos alios modos parandi vini Cydonitis habet, hos. Abiecto corio mara Cydonia matura in breuissimas ac tenuissimas particulas recides, & proicies durum, quod habetur interius: dehinc in melle decoques, donec ad mensuram mediam reuertatur, & coquendo Piper subtile consperges. Aliter. Succi Cydoniorum sextarios duos, aceti sextarium vnum semis, & mellis duos sextarios miscbis & decoques, donec tota permixtio pinguedinem puri mellis imiteatur. Tunc utri Piperis atque Zinziberis binas vncias admiscebis. Plinius vti è Cydoniis medicum quidem, sed modum parandi non tradit. Hydromelum Dioscor. quoque, quomodo fiat, docet. Melomelitis ex Cydoniis parati metretæ vna (Plin. Cadum vocat: sunt Congii decem) ad duas metretas aqua decocta admiscetur, & in

ardoribus sub cane insoleatur. Et huius vis eadem, quæ superiorum est. Duos etiam preparationis modos tradit Paulus quos ex eius scriptis petendos Lectori relinquimus.

Melomeli seu Cydonomeli parat Dioscor. Malis Cotonæ exemptis feminibus in mel plurimum coniectis, vt planè coarctentur. Fit gratum post annum, vino mulso simile, conueniens ad eadem, ad quæ Vinum Cydonites. Columella scribit, Mel in quo condita fuere Cydonia, Melomeli appellatum sine noxa posse interdum dari fabricantibus: intellige à pituita corrupta, aut in quibus metus est defluxionis in nobile aliquid viscus. Sed placet etiam eiusdem Columellæ descriptionem adicere. Nihil cetris, inquit, aut melius experti sumus, quam vt Cydonia maturissima integra, sine macula, & sereno celo decretescente luna legantur, & in lagena noua, quæ sit patenti-ssimi oris, deterga lanugine, quæ Malis incit, componantur leuiter, & laxè, ne collidi possint. Deinde quum ad fauces vsque fuerint compesita, vimineis furculis sic transuersis arctentur, vt modicè mala comprimant, nec patiantur ea, quum liquorem acceperint, subleuari. Tum quum optimo & liquidissimo melle vas vsque ad summum ita tepleatur, vt pomum submersum sit. Hæc ratio non solum ipsa Mala custodit, sed etiam liquorem mellei saporis præbet. Possit & hodie parari, & Quitten honig, mel Cydoniatum appellatur, quæmad. & mel rosatum.

Melini olei atque vnguenti confectiones habes apud eundem Dioscor. & Actium, & Melinum Emplastrum apud Galenum, quæ cum ad Medicos & pharmacopæos potissimum perineant, exinde desumi possunt. Nam & compendii nobis ratio habenda, & ea interim exhibenda, quæ & rei Medicæ, & æconomice ex equo prodire possint. Præscripa igitur etiam multas maximasque utilitates habeant, tamen hodie pleraque ab vltu recessisse videntur: Et eorum loco à Recentioribus reseruatæ sequentia, vt minima Cydoniorum, quæ nihil aliud est, quam decorticatum Cydoniorum, & ex aqua & melle vel Saccharo, addita etiam parte vini, ad suauitatem decocta caro, atque Condita. Vlex succo fit Cydoniorum cum vino cocto, addito melle optimo, despumato.

Domestici nostri Cydoniorum & malorû carpentulorum partes æquales sumunt decorticata, & in frusta confecta ex aqua addito melle vel saccharo & modico vini in crassam & suauissimam consistentiam decoquunt, & in scutulis vel fistilibus vitreatis adseruant, magno vsu ad pleraque prædicta, potissimum alui fluxiones diuersas, & ventriculi robur. Alii ex mero vino decoquunt, & addito Saccharo vel Melle ita parant.

Condiuntur & segmenta integra, Cydonia Condita in officinis vocant, ad eodem vsu. Segmenta ex aqua pura coquunt, cocta reponunt: aqua verò quæ eorum vim magnam exorspit, cum melle vel Saccharo in syrupo consistentiam decoquunt: tum prædicta segmenta cinnamomi fistulis in ea defixis in co syrupo condunt. Cydoniorum Officinis dictum sic paratur. Cydonia recens ab arboris decerpta [vt vult Math.] decorticata & à feminibus repurgata atque concisa in aqua coquuntur, in qua soluta fuerint Sacchari libræ tres, agitantur conuertunturque pistillo ligneo inter coquendum, quoad spissitudinem mediocrem acquirant: tum demum ab igne remota decoctio in formulas effunditur. Vle Sacchari albi lib. ij. Succi Cydon. depurati lib. iij. simul decoquuntur ad spissitudinem, posteaque in

pyxides effundantur: hanc vulgò *Gelatinam* vocant & *diadydonium lucidum*. Aut sic melius. Segmenta diutius ex aqua elixa, donec tabescant, per linteum colentur, sine compressione: (vt clarius fiat) dein cum Saccharo coquatur in syrupi crassioris consistentiâ, vt in scutulas effusum & formulas melius coctat. Res est visu pulcherrima, & præcipue suauitatis, apud præcipuas totius Europæ nationes haud in postremis deliciis habita.

3 Suauius effeceris, si succi Pomorum Curtipendulorum depuratorum aliquid addideris cum modico uini albi: aut si ipsa Pomorum segmenta decorticata cum Cydoniis decoxeris, & vti prius perfecteris. Ex eo quod reliquum est, attentiores ad rem, fortius cochleari expresso, cum Saccharo aut melle crassius & vilius Cydoniatum cõficiunt: sin verò tam lucidum illud, quàm crassum simul misceantur, & cum saccharo, vti prædictum, percoquantur, *Cydoniatum vulgare* dictum, quod Galis in frequentissimo vsu, sit: quod ante cibum nucis magnitudine sumptum, aluum cohibet, post cibum verò soluit, & nihilominus ventriculū roborat, & vapores caput petentes cohibet. Hi serè simpliciter sunt modi parandi cydoniati.

Galenus quoque temporibus in vsu fuisse videtur, qui in Syria edulium componi tradit, quod *μαροπυρέξ*, id est, placenta ex Malis cotoneis appellant. Id adeò durare vt patinæ recent: si plò plenæ Romam adferrentur. Componebatur autem ex melle, & carne cydoniorum læuigata simul coctis. Illust. noster Princeps Dux V. Viri. aliquando dedit Cydoniatum album *Marto malada* dictum, in Lusitania factum.

Medicorum verò, quorum est ad multa respicere, fuit aliquid in hoc genere supra vulgus sapere. Ideò *diacydonium compositum*, vel *diacydonites* cum speciebus, vti vocant, excogitarunt. Paratur autem ex segmentis Cydoniorum in vino coctis, & melle despumato igne lento denuò percoctis, additisque cinnamomo, caryophyllis, pipere, galanga, aliisque aromatibus, pro diuersa ventiont intentione, ad roborandum ventriculum, appetitum promouendum, coctionem nuuandam, vomitum biliosum, pituitosumque nimium sistendum, ad pristinum calorem colorēque corpori restituendum, dissipandos flatūs, & alia eiusmodi, si à frigida causa oriantur: sin verò à calida, Cydonia cum aceto decoquant, additis iis quæ refrigerant, vt præter succum pomorum, ex quoque refrigerent. Ita Mesues docet ad stomachi & Hepatis robur, & ad vtriusque vim reuenticem confirmandam eiusmodi diacydonium cum variis aromatibus parare. Paratur & Miua composita seu aromatica, ratione præscripta, iniectis tantum aromatibus: Alii sacculo excepta aromata in ea tantum macerant, cuius idem vsus qui prædictorum. Galenus quoque meminit alicuius medicamenti, quod non ex Malorum succo solo & Melle constat, sed & piperis albi quippiam habet, & zingiberis & acetis: quod & alibi fusiùs describit, & post ipsum Actius, quod tum ad appetentiam excitandam his, quibus ea languet, tum ad concoctionem iis, qui parum feliciter concoquunt, præstat, quod denique ventri robur conciliat. Nec inconueniens est illa compositio, quam Marth. habet. si demas rhabarbarum. Ad quid enim rhabarbarum miscebimus cum vehementer adstringentibus: erit tantum ægris molestum irritando ad expulsiōem vi sua purgante. Cydoniorum succus libræ pondere, in quo corall. rub. feminis rosar. rub. & rhabarb. cuiusque drachma, cum Hypocistidis & Acacia bi-

nis scrupulis ad tertias bullierint, magno est ad biliosas vomitiones, & ad dysenteriam auxilio. Datur bis quotidie, manè & vespere, horis duabus ante cibum, sed ægrissimam purgatis frequens quoque hodie est vsus syrupi, qui è succo Cydoniorum in Pharmacopæorum officinis paratus habetur, aut si non habetur eidem substitui potest Gelatina, in aqua, vel vino dissoluta, pro ratione scopi.

Nec his contenta Medicorum industria: cum enim viderent alterando & roborando se plurimum hoc medicinæ genere præstare, & insuper etiam morosiorum palato blandiri, vltieris progressi, ibi etiam placendum existimant, in quibus nihil minus, quàm placendum, si necessitas non compellat. Huic igitur, aut ægotantium genio cedentes, quòd Cydoniorum succum atque substantiam familiarissimam stomacho adnerterent, qui serè purgantibus ledi solet, medicinas purgantes adiecerunt, & diacydonium laxatiuum dictum, seu purgans confecerunt: cuius diuersæ habentur descriptiones apud Recentiores, aliis scammonium tantum addentibus, vt Chologogum, & turbethum cum Cnico, vt phlegmagogum reddatur: aliis omnia simul, vt vtrumque præstet: ex quibus nobis maximè probatur Fernelianæ, quæ talis est. Pulpæ Cydon. expurg. coctæ & cribro transmissæ lib. j. sem. succi Cydon. lib. sem. sacchari albi lib. ii. Coquantur in mellis crassitiem, inspergendo sub finem cinamomi triti vnc. j. zinzib. maceris, caryophyll. singulorum drach. ii. diagrydii vnc. ii. dosis à drach. iii. ad vnc. sem. Tenuis aquosusque humores paulò moderatius atque facilius è distantioribus locis proliciunt: his vtile ac tutum, qui articulari morbo laborant, nec admodum vehementi febre iactantur. In secretis hodie secretorum suorum buccinautores veriùs, quàm gratiosi Medici (quibus nihil secreti esse par est, quod non in communem veniat vsum non tantum *χρησι*, sed & *πρῶσι*) habent diacydonium purgans lucidum & non lucidum, vtrumque sapore & suauitate commendabile, & nihiloties sufficenter suo fungens munere, quæ in gratiam studiosorum medicinæ libenter communicabimus, ne posthac præ illis habeant saltem in hoc isti ampullatere, quod coram iis, de istis gloriatur, quasi illis solis, ceu altera quædam Helenæ Nepenthes contigerit.

Accipe Ele. & diacyd. lucidi, vt prius docuimus parati vnc. xx. scammon. vnc. ii. vel eius loco diacyd. paulò magis infundatur scammonii bis in spiritu vini: deinde coquantur spiritus collectus cum præscripto electuario ad consumptionem spiritus vini. Vltimò adde Aq. ros. vnc. x. vel xii. Coquantur ad iustam consistentiam. Possis, si aromaticum voles efficere, eadē opera cum Scammonio, aliquid cinamomi, piperis, & caryophyllorum contusorum infundere, aliāve pro vtendi scopo, si loco Electuarii diacydonii lucidi, sumas idem cum corticibus citri, aut cum carne cydon. vel malorum curtipendulorum, vel vtrorumque paratum, & procedas, vti iam dictum, fiet id quod non lucidum vocant, claritate prædicto inferius, non suauitate. Possit etiam qui volet radicem Mechoacam, aut Turbethum contusum simul infundere: vt ita simul etiam reddatur phlegmagogum. Dosīs prædictorum drach. ii. Sed vt ingenue fateamur, eorum vsus non in omnibus tutus: tantòque magis ridendi, uel potius deplorandi (magis aliqui nominis Medici visi) qui illud in dysenteris exhibere sunt ausi, sed quali cum successu & illi norunt & nos. Sunt etiam qui Anrimonii

Diacyd. lucidum.

3

4

5

6

Vires.

7

Diacyd. lucidum.

Placenta ex Malis cotoneis.

Cydonia cum albi.

Diacyd. compositum.

Vires.

Miua composita.

Compof. Galeni.

Form.

Compof. Marth.

Vires.

Diacyd. purgans.

Diacyd. purg. lucidum & v. n. lucidum.

monii vitrum in succo macerare audent, ut reddatur purgans, & ita in Diacydonium coquere cum Saccharo, quod eius gustus magis celetur, quam scammonii; & hoc pro insigni secreto habent. Sed habeant quantum velint: non inuidemus. Fuimus profixiores in exaggerandis Cydoniorum viribus diuersisque eorum preparandis modis, cum ob eorum præstantiam atque nobilitatem, rursus verò ob communem eorum usum, quem habent & in arte, & in vita æconomica.

DE COTONEA SYLVESTRI.

Descriptio Cotonea Malus sylvestris, sativæ per omnia similis existit, à qua ramis distat minoribus tantum, caudice assurgens magis recto, iuxta terram minus fruticoso, sed singulari frequentius: eadem numerosioribus scatur floribus, & largius fructificat. Fructus serò perficit, qui etiam sativæ fructibus multò sunt minores. Nascuntur in Danubii Petrosi ripis, & collibus, plurimumque supra Ratisbonam & Keilheimium oppidum, usque ad Petras fauces, per quas Danubius labitur: frequenter inter petras atque in vinearum sepius, autore Cordo.

omina Syonny a. Mala Cydonia sylvestria, odoratissima, in sepius nascuntur, Plinio. Atque de his Virgilium quoque intellexisse, sunt qui putent. Curtius scribit, sylvestria esse de genere *Sruthiorum*, quod mirum est, si *Sruthia* sint maiora, ut ex Dioscor. & Galeno ostendimus, atque Sylvestria vel ipsis parvis & vulgarissimis magnitudine cedant. Cordus Cydonii tertium genus, sui sponte proveniens vocat apud Dioscor. Et in hist. *Cotoneam Malum sylvestrem*. Cam. *Struthia* & *Cotonea sylvestris* dicitur à *Struthia*. Germ. *Wild: Burrenen*. Gal. *Cotinas fauantes*. It. *Guragno silvestre*.

ies Est adstringendi vinulò efficacius cæteris Cotoneis. Cordus.

Quomodo Malus Cotonea ferenda sit, & quando: quomodo colenda, putanda, inferenda habes apud Plinium lib. 17. cap. 19. Colum. de arb. cap. 25. & de re rust. lib. 2. cap. 45. Multa præclara quoque de his scripsit: Car. Stephanus in sua Agricultura: & Collerus in suo dictione æconomico: & nos antea quædam annotavimus.

DE PYRIS.

CAP. IV.

Descriptio Pyrus sativæ crasso eoque recto & simplici assurgit caudice, & altius quam Malus, sed minus fit patula, ramis usque plurimis, surrectis potius quam laterorsum extensis: Cortice quam Mali scabriore, matre firma, satiusque tractabili, præsertim ad typos & sculpturas apta, (ex qua & nostrarum harum figurarum pars maior parata, item ad tornum & alia, ex pallida rufescente, quæ siccata magis etiam rutila fit. Folia circinata ferè vel ex circinato oblonga, eorum figurà pro specierum diversitate variante, longiusculo pediculo hærentia, supernè lævia, virentia, infernè asperiuscula, albicantia. Flores ferè, quales Malo, Pentaphyllis albicantes apices purpurei. Fructus, hoc est, Pyra, penè omnia tui binata, circa Pythymena crassiora, iuxta pediculum tenuiora, & ve-

& sapore. In genere, nam viuidus his color ut Malis: neque cuti tam lævi connecta, sed altis virenti, altis araneola, altis viridi aut subflava, rarius rufescente, ut plurimum obsoleta & leuiter scabra. Sapor vel dulcis, vel acidus, vel austerus, vel acerbus. Arbor caret spinis. Radicem habet profundè actam, ut scribit Theophrastus, qui de Pyro diffusè hæc ferè habet.

Pyrus in senectute fecundior redditur. Minus diu tamen vivit quam Piræster. Sin Pyrus sylvestris. Flores profert foliatis: folia orbiculata: fructum succo aquoso constantem, semina congesta, putamine inclusa. Corticem habet ex nervo carne & humore constantem. Rarè ex ramis crescit. Facile amittit fructum, ob molem & pediculi tenuitatem. Plagis debilitatur, idèoque minus recidi postulat. Vermibus obnoxia est. Reliqua quæ Theophrastus habet, suis quoque locis dicuntur.

Pyrus, ut annotat Scaliger, interdum pullulat ab imo: verum ex eadem radice nullis prognatis radicibus, sed radicis brachiata promotione quæ brachia serò tandem radicales emittunt. Dicitur est quidem *conspicua*, hoc est, vni stipites, sed *multa* *exarantia*, id est à radice emittens pullum: huic enim longè etiam subter terram productis radicibus, stolones enascuntur. Cultura gaudet, & si ne ea nequit proficere. Salsis offenditur. Fructus verò eius habet quod elui sit aptum & generationi. Illi pulpa, huic semen. Ac pulpa quidem non tantum ob cibum data est, sed etiam ad seminum præsidium: quæ etsi coriaceo amictu donata sint, melius tamen & felicius intra pulpam vel putridam etiam, totà conseruantur hyeme, quam exempta. Eadèque ratio valet, & in Malis, & in Pomis, & in vniuersum in fructibus omnibus quibus Pulpa data est, vel aliud quodvis operimentum ad seminis tutelam. Porò eidem Theophrasto fructificat Pyrus ex annotinis surculis, germinat ex cacumine & latere: serotina est, quippe quæ hyeme magna ex parte sua perficiat Poma: quoddam genus Autumnio. In trimatu ferè incipit, & interdum antè, autore Plinio. Dioscor. scribit Mali Medici semen simile esse semine Pyri, vel ut Sarracenus reddit, Pyri semen habere: Græcum habet, *σπέρμα ἐξ ὧν ἀπὸ ἐκείνης*, quod consideratione dignum. Nostrorum enim Pyrorum semina non multum nobis respondere videntur seminibus Malorum Medicorum vel Citriorum.

sut in Pyramidem fastigiata, in qua tamen figura multum euariant, carne quam Malorum densiori, satis succosa, sed plerumque acrofa, præsertim circa media: vbi semina foris nigra, intus alba qualia Mali, cellulis coriaceis distincta continentur: pediculo ferè quàm Pomorum longiori. Colore multum variant, quemadmodum

Sententia Theophr. de Pyro.

Pyrus pullulat.

Cultura gaudet.

Cur pulpa Pyra data?

Mali Medici semen.

Differen-
tarum
pinnis cum
lostris secu-
s Pinnis col-
atione.
Superba.
Torden-
sum
Moscatel-
inum.
Crustume-
niana.
Etc.

Only.v

Опущенъ
Ручица.

Emend te-
xus Plin
Vel Mar-
celli
Post-
summat.
Volema
Sude?

Libra 26

3. *Americana.*

Una arbor
varios fructus
ferens

Crustumi-
na.
Glatiola.
Picentina.
Signina.

ela Corocla.
alli Tarentina.
er- Testacea.
cat Nigra.
Lur- Gracula.
Lulliana
Nicomina
Tulliana.
Septimana.

Memorable verò quod idem tradit: tot se mo-
dis in vitam aeternam vidisse iuxta Tiburtes Tulas
[Tiburtes Tilian Vet.] omni genere Pomorum
onustam, alio ramo nucibus, alio baccis, aliunde
vitis, ficis, Pyris, Punicis, malorumque generi-
bus. Sed huic breuem vitam fuisse.

Crustumia, siue Crustumina à Crustumio Thuf-
ci oppido dicta sūt. Ex parte enim rubet. Glau-
la nunc in Italia vocari existimantur. Picentin-
olimi Romae celebratissima, quibus contenderet
Signina & Syria, si Iuueni ali ctedatur Satyr. ii.

dem:

	<i>Acumula Picenis.</i>	
ce.	Syria nunc apud Italos creduntur, quæ Coræla	<i>Coræla.</i>
ali.	vocantur; alii putant dici Tarentina. Nonnulli	<i>Tarentina.</i>
rio.	etiam à Colore testacea: Tam suprà diximus Ser-	<i>Testacea.</i>
gre	nigra Nigra interpretari. Græca, Græcula vocat	<i>Nigra.</i>
ur.	Macrobius. In nomine quod sunt, & à Cur- tione citantur, præter predicta, Lolliana, Meui-	<i>Græcula.</i> <i>Lolliana.</i> <i>Acumula.</i> <i>Tulliana.</i>
G.	na, [fortè Neuiana Colum.] Tulliana, Septima,	<i>Septimiana.</i>
		D.

Turtiana.
Turtiana.
Antiana.
Antiana.
Antiana.
Turtiana.
Turtiana.
Antiana.
Antiana.
Antiana.

na: sora sunt. Idem habet, Titiana, Turtiana, [Turtiana forte Colum.] Antiana, [Anciana, Cato.] Parciana, Valeriana & turbinata. A caulosa calculosa dicta, quod vitium est huius generis. Solus, quod sciam, Criterium, Ceruiscorum, Timolorum, meminit Macrobius. Antiphon in libris de Agricultura, Phocidas quoque inter Pyrorum genera recenset, ut refert Athen. Reliqua quæ idem Pyrorum nomine proponit, Amalides & Epimelides, Pyra non sunt, sed illud Amelanchier Herbariorum, hoc Mespili genus, de quibus suo loco. Quæ verò Aristoteles Apem bloadas nominat, insitui generis intelliguntur, inquit Hermolaus. Quæ Cato, Virg. & Plinio Vollemia dicuntur, Macrobius, Vollemia dicit, qui & Ceritia & Ceruiscia, & Calculosa, & Lolliana, & Iauinia & Melsia & Myrtea & Orbiculata & Piciana, & Rubilia, Tulliana, Titianaque nominat. Item Mespilaceum & Valerianum indicauit, Cloratum securus.

Macrobius
differentia

Non omnia
Peterum
Pyra inter-
esse, aut
serie nulla.

Fontes
de Pyra
et reliqua
rum fru-
ctuum no-
mina de
promptis.
Cursio
Pyra
et reliqua
differentia.

Iouannina.

Laur-
etiana.
Martiana.
Bergoma-
ti.

Dameiana.

Mariana.
Vbertina.

Rubellina.

Rosata.
Calliana.
Burpina.

Strangulo-
nea.

Hæc ferè sunt, quæ de Pyrorum generibus differentis scappellationibus ex Antiquis Scriptoris promerere debuimus, & quæ ratione Recentiorum quidam huius seculi Pyra vel eadem cum is esse putauerint, vel saltem ad ea referre studuerint, quamuis nullum Veterum nomen, quod e quidem sciamus, apud nos remanserit, quod & Curtius fatetur. Genera tamen aliqua superesse minimè ambigendum putat, nec interuulserit, forsitan etiam nulla, sicut nec alias arbores, verum tantum nomina immutata, quæ non prætereunda, vt non tam antiquitatis obseruatores, quam nostræ ætatis amatores esse videamus.

Neque prætereundum est, Pyrorum genera, nunc quoque nomina ex eisdem causis, vt antiqua, accepisse. A tempore, ab autore vel cultore, à loco, odore, colore, sapore, figura & similibus. Ergo & nostrarum, hoc est, nostri seculi Pyrorum vindemiam celebremus, primam sportulam importante Curtio. A tempore enim vel præcocia vel ferotina appellantur, additâ interdum cuiusdam diui appellatione, quæ ex tempore solet celebrari, vt Iouannina, quæ festinantius, & in festiuitate natiuitatis Diui Iohannis Baptiste matura sunt. Huius autem generis plures differentia, quæ omnia persequi difficile. Sequuntur & Laur-etiana, & serius Martiniana. Bergomatia verò Bergamum Italix oppidum insigniuit sua peregrinatione. Nunc in Gallia in pretio habita, succo saporeque egregia, rotundiore forma, colore herbaceo, qui nec dotem refert. Per Autumnum siue cruda, siue cocta eduntur, vtrique elui præstantissima. Ab autore dicta Dameiana: præcocta hæc, colore ex parte altera ruheo, ex altera croceo. Mariana, aquosa & dulcissima, tenerimâque, sed fugacia. Vbertina apud Belgas, & totâ Galliâ, pretiosa, & præcocia, satis grandia, à colore iucunda croceo. A colore ruheo, nunc etiam Rubellina dicta, & ab auro Aurea, asperiore carne, durioraque, nec priusquam gelu experiantur, edomitâ duritie, mitescent: serissima hæc sunt. Rosatis rosæ odor nomen dedit. Callianis odor præcipuus, orbiculata, ex parte rubentia, & ex altâ viriditâ, molli carne. A figura bicipitia, quod gemino capite videntur. Singulari sunt commendatione, succo grato, qui etiam palatum morosum recreet, minimè calculosa. A natura verò Strangulonea. Hæc enim mansa, tantâ acerbitate displacent, vt deuorari nequeant, & strangulare videntur, vnde sic dicta: pulchritudine tamen prædita, colore rubro, & maturitatis indicium præbentia, vel prætereuntes ad legendum

inuitent. Sunt Romæ & in ipsa Italia, quæ Papa- lia vulgus vocat, ampla, succo suauissimo, à quibus doubtus sic cognominata, non alia ratione, quam in cæteris fructibus Regia. Christiana in Gallia celebrantur, ferotina hæc, vt in annum durent, amplissima, cucurbitæ figura, herbaceo colore, subnigro, succo dulcissimo, vt etiam cum senuerint, cruda per orbiculos in latum tenuiores dissecta, addita aqua rosacea, & saccharo edantur. Per summos enim calores refrigerare perhibentur, vt æris etiam contra ardores præbeantur. Pretiosissima apud Turones nascuntur, vt non ingrato munere aliis elargiantur. Sertana etiam in Gallia laudatissima, præsertim verò apud Belgas. Parua hæc sunt, oblonga, colore rubro & albo, serius eduntur. Edunt etiam & Pseudoduritem satis clara, ab vrbe Gallie sic cognominata: ferotina sunt, satis ampla, colore nigro, non nisi sub cineribus cocta eduntur, succo abundant. Ab amore verò dicta, quæ, si maus, Amabilia vocabo, vt cæteris acetibiora sint, si cruda edantur: visu quoque minimè iucunda, sed esu omni alio iucundiora, si decoquantur. Durant & in alterum annum. Apud Hispanos verò, pretiosa sunt, quæ tegia & comesea vocantur. Vno etiam generi interdum plures appellationes, etiam sub vno idiomate per plura loca indita sunt, quod in vno genere ostendisse latet. In Gallia propè Lugdunum ager Forensis dictus est. In eo vicus Verrianus, ditionis equitum diui Ioannis Hierosolymitani, siue Rhodotum. Eques autem huiusce religionis, & vici, dum viueret, dominus, è Rhodo aliquod insitui Pyri genus illuc deportat, primum apud Forenses Pyra Verriana vocari ccepit, apud exteros, ab agro Forensia. A Burquendis verò Lugdunensis à loci, vicinitate. Neque dubitandum est, aliam apud Rhodum sortiri denominationem. Hæc enim odoratissima, & succo suauiora, præcocia, & citò fugacia, forma cucurbitina, ruheo & albo coloribus.

In villa Iacobi Regii, [inquit Dalechamp.] pagum quem Fontaines vocant, haud procul Lugduno siti, Pyra nascuntur, è quorum medio corpore folium exerit, ea simili ratione Pyrophylla vocari possent, quâ Melophylla apud Plin. cap. de Malis. Nec prætereundum, quod Scaliger [qui & ipse in Gallia vixit] scribit, in Vasconia Pyrum se vidisse, tam bellè humanam faciem representans, vt pro humano capite allatum sit à pastotibus ad eius loci Regulum, de quo autem genere Pyrotum fuerit, aut qualis saporis vel coloris, ne verbulo quidem docet, quod sanè tam sagacem & curiosum scriptorem deiecit. Idem alibi refert, in suo suburbano Pyri quandam esse speciem, cuius fructus non à floris parte incipiat maturefcere, sed à pediculo, contra quam hacten alius. Pulchra mehercle & subtilis obseruatio, quâ deprehenditur, quâ parte Pyrum maturefcere incipiat. Sed quale & hoc fuerit Pyri genus, ne verbulo quidem docet. Fortè illud accidentarium fuit, in vnicò illo Pyro, aut quoddam obuersum fuerit Soli, aut quoddam Vespæ vel muscæ quædam ea parte subintravit, qua Sol postea melius penetrare atque ad eam maturitatem promouere potuerit, vt in Fico fieri videmus.

Ruellus quoque quædam in Gallia prouenientia describit, quorum partem iam supra meminimus. Quia tamen ea exactius paulò describit, ne ipsius diligentiam, vel spreuisse vel neglexisse videamur, cum aliis ab eo obseruatis subicere placet.

Francis gratissima Bonchrestiana, [Bonchrestian] cogn.

Papa in

Christiana

vsu contri
ardores.

Turonis
Sertana.

Educi
Pseudoc
daa.

Amabilia

Comesea

Verriana
Forensis
Lugdunensi
sa.

Pyrophylla

Pyrum hu-
manam fa-
ciem repræ-
sentans.

Pyrum à
floris parte
maturefcere
incipit

cognominis, non ob hoc solum, quod in eximia suauitate librale pondus æquent, sed quia in tenuitudine tanta, vt à gustatu vel ipso ore statim eliquescant, & perennem, gestatimque tolerant, ad Neapolim vsque delata, Carolo octauo ibi res gerente, à felicilla Campana in dotibus adoptata. Proxima magnitudine sunt iis *Mariana*, vulgò dux *Maria*: *Pyra dicta*, [*Poires de nostre Dame*] a quosda dulcedine suauis, miraque teneritudine placent, sed fugaciora multò. Minima omnium sunt *Muscata*, quæ nomine alio *Chia*, *Poires muscates*, *poires de chia* vulgò dicuntur, baccas copiosis mole non excedentia, quina, sensaue, sapè plura, ab vna origine longis dependent pediculis, odorata, moschi inuendunt, ob hoc non contraxerunt. Condiuntur saccharo à siliamariis, vt in sequentem inuim progenerent. Media magnitudine sunt *Calliana*, [*Poires de calliana*] carne iucunda, dulci, odorata, friabili, à præstantia Pyri, Græcum nomen vulgus emendauit, quasi dixeris meliora. *Rufus* odor nomen dedit quodd Rosas oleant [*poires d'œur rose*]. Bicipitia, [*poires à deux testes*] quod gemino capite videntur, singulâ sunt commendatione, corpore suauis, non lapidoso, succi grati, palatum etiam morosum recreant. Turbinatiora omnibus *Certiana*, quæ *Campanica* alio nomine dicuntur. Ea in meta forma mucronant, hyemem tolerant, durior corporis calis, mira suauitate, succo paucio. Ea prunis tosta fugaciâ ad veris exitum suppleunt inopiam. Condiuntur & saccharo adiecta Cinnamomi portu uicula, vt cenas claudant. Alia item *Martiana*, [*poires de S. Martin*] quæ ad hyemem vsque in patiente propendunt, suauis gustu, firmiulata carne, quæ non nisi cocta ferè manduntur. Vbi gelidâ senserit, teneriora multò: à etiam hybernas mentas fiunt. Quæ *Finia*, [*poires de pinor*] Gallicè nominantur, quod anti puri colorem referant, asperiore carne, duriorque, nam prius quàm vitæ experiantur, edomita duntè miscunt. Ea diu sibi durant, quamuis in eo genere æstiuæ inueniantur & præcocia. Magnopere commendantur *Bergamota*, feri patrum nostrorum memoria capta, & sapore & succo præstantia. Non sunt omittenda *Pyra* quæ ut pulchritudine & rubro colore & luteo, quasi maturitatis indice, prætereuntes inuitant ad captum, mansa tamen tanta displicent acerbitate, vt deuorari nequeant, sed demotâ protinus respuantur, ob id *Strangulana* vulgò dicuntur. [*poires d'estranguill*]. Carol. Steph. pyrorum de *paris*. *Rionle main*, & de *Rionle* [præter citata] Gallis dictorum, meminit.

Matthiolus Italia *Pyra* recensens, Hetrusci nostri inquit, Antiquorum consuetudinem secuti, variis nominibus, à diuersis inditis causis sua *Pyra* vulgò appellant. 1. *Muscata*, 2. *Guignole*, 3. *Campanole*. 4. *Roggie*. 5. *Ghiaccinole*. 6. *Spinose*. 7. *Quadrane*. 8. *Caronelle*. 9. *Papali*. 10. *Sau. Nicolo*. 11. *Durelle*. 12. *Zuccaie*. 13. *Campane*. 14. *Vernareccie*. 15. *Gentili*. 16. *Porcine*. 17. *Sementine*.

Horum quædam & Casalpini habet, & quædam alia, sed breuiter describit, & Pliniam accommodare conatur. Inter æstiuâ, inquit, sunt *Muscata*, ab odore Moschi appellata, parua & dulcia, ex viridi flauescientia: fortè apud Plin. Superba cognomine: parua hæc fed occysima. Paulo post succedunt *Iunio* appellata, quia mense Iunio maturantur, paulò *Moscatalis* maiora, colore virentia, succosâ multum, quæ videtur Plinius *Faleria* vocasse à potu: quoniam tanta vis succi abundat. Hinc turba sequitur, sed in iis *Glaciola*

præferuntur in acutum longius producta pyramide, lacteo intus colore: vnde lactea vocat Plinius. Et *Radia*, turpi quidem colore, sed sapore cæteris dulciori, Glacioli crassiora, breuioraque. In genere Autumnalium *Sementina* vocamus crassa & breuia, rubentia, præfertim quæ Sol aspicit, sapore subacida, quæ appellatio etiam apud Catonem & Plinium reperitur, quia in tempore sementis maturantur. *Tiberiana* eadem, quod Tiberio principi placuerunt. *Hyemal* a magna ex parte crassiora sunt, cæteris vtiliora, quia per totam hyemem asseruantur, & pleraque gratiori etiam succo constant, quàm fugacia. In his *Caronelle* crassa, & oblonga, breui pediculo, colore ferrugineo: quæ Plinius *Tessacea* à colore appellata scribit, vt nos in genere malorum *Testa* vocamus, colore simili. Sunt *Papalia* grandia, & breui pediculo sessilia: qualia Plinius *Regia* vocat. Sunt *Bergamota*, magis depressa & Branchia, oblonga, omnia colore viridi. Sunt *Cucurbitina* sic etiam à Plinio appellata, ingentia, sed ignauia. Multa alia sunt nomina apud nos, quemadmodum apud Antiquos, &c. Hæcenus Casalpini. Ex quibus constat Plinii & antiqui tadis nomina apud Italos & Hetruscos [vbi hæc scribit Celsus]. nondum esse deleta, sed in hanc vsque diem permansisse, etiam apud vulgus. Fortè & ea ipsa sunt *Pyra*, ab Antiquis celebrata. Nam si Fueniculum, Napus, Morus & similia Antiquis celebrata perpetua successione ad nos pertigere, & quidem ea ipsa specie, vt à nemine dubitatur, cur non & eadem specie Mala vel *Pyra*? Sed pergamus.

Aug. Gillas, natione Italus, in opusculo suo Geoponico Italicè conscripto, hæc Italiæ & Lombardiæ *Pyra* refert, *peri m. faretinus*, matura Mai fine: quæ licet gustui valdè grati sint, Medici tamen spernunt, quia vix collecti statim corruptuntur. 2. *peri canalleri*, *Pyra* equestris, Ianui principio matura: digna hoc nomine, quia & gustui grata, & nihil infalubre habent. 3. *peri ghiaccinoli*, prædicta sequuntur, cruda elui gratissima. 4. His prætereuntibus sequuntur, *peri ciconi*, *Pyra* ciconiarum, pulchra quidem, sed non bona. 5. Paulo pòst his similia, sed minus pulchra, verum suauitate gustus & odoris, qui moschum refert præstantia. 6. Mox *Pyra dicta peri de gramella*, magna, copioso grato succo abundantia. 7. *Pyra* moschatellina maiora, non minora equestribus, quibus sapor & odor moschi, & suauissimus. 8. *Pira* Autumnalia, dicta *peri Bergamoti*, quæ saporis iucunditate, fortè omnia alia superant, verum diu non reseruantur, nisi colligantur nonnihil immatura, & commodè reponantur. 9. *Pyra* Autumnalia dicta *peri garauillis*, pretiosa cruda, & cocta post natalitia, verum arbori infesti vermes, qui subili ferro perquiritendi. 10. *Pyra* Autumnalia dicta *bazanarefchis*, magna sunt, grati saporis, durabilia. 11. *Pyra* Autumn. *b. m. Christiani*, quia bona cruda & cocta, hortis vulgaria. 12. *peri garzignoli*, omnibus placent, quia grata cruda, & durant adhuc toto mense Martio. Hæc sunt *Pyra* laudata Venetiis, & vicinis vrbibus. 13. *Pyra* spinula, *peri di spina*, magnifacio, quia quotannis abundant: grata cocta & condita melle vel saccharo. Earum arbores præ cæteris excrefcunt, & fructu turgent. Hæcenus de *Pyris* Italicis.

Nec suæ Germaniæ deesse voluit Cordus, quominus eam à variorum Pyrorum pronentia celebraret. Eius igitur diligentia frequentia debentur. Ipsorum fructuum, quæ *Pyra* nuncupa-

Radia.

Sementina.

Tiberiana.

Hyemal.

Caronella.

Tessacea.

Papalia.

Regia.

Bergamota.

Branchia.

Cucurbitina.

Ciconi.

Aniquora.

Pira etia-

num exta-

re.

Aug. Gillas.

Pirorum I-

tal-catalo-

g.

Moscatali-

na.

Equestris.

Ghiaccinoli.

Ciconi.

Ciconi.

Moscata.

Pira di-

gramella.

Moscatali-

na maiora.

Bergamoti.

Pira gar-

auillis.

Pira baz-

anarefchis.

Pira b. m.

Christiani.

Pira gar-

zignoli.

Pira spin-

ula.

Pira di-

spina.

Pira di-

spina.

Pira di-

spina.

Pira di-

spina.

Pira di-

spina.

Pira di-

spina.

Pira di-

spina.

Pira di-

spina.

Pira di-

spina.

mas infinita sunt genera, ex quibus aliquot in Germania proueniencia describemus: adiectis etiam Germanicis eorum nominibus, quæ tamen secundum diuersas Prouincias variant.

*Præposita-
ma.*

1. *Præpsbirn*, id est, Præpositana ex lata basi, iuxta pediculum in obtusum mucronem desinunt, longitudinem habent quadrantalem, latitudinem verò paulò minorem, color iis est in viridi pallescens, viridibus maculis ceu punctis conspersus: gustu adstringunt, & succi abundantia sunt extinguunt, maturescunt Autumni initio, & citò putrescunt, propter frigidiorem & aquei succi abundantiam. Habentur copiosè Illebbii propè Herciniam Saxoniam.

Laridina.

2. *Specfbirn*, id est, Lardina, in medio crasso ventre intumescunt, à quo subitò in mucronem desinunt, longitudinem habent tribus vnciis maiorem, latitudinem verò quadrante paulò minorem, colore sunt pallido, & Præpositanorum modo, viridibus punctis conspersa, gustu admodum muci & suauis, & porcini adipis modo in ore liquecunt, vnde etiam nomen inuenerunt, atque succi abundantia sic in resinguunt, cum excorticantur suauem spirant odorem, maturescunt Autumni initio, & Præpositanorum modo faciliè putrescunt.

Globosa.

3. *Baalbirn*, id est, Globosa, globi ferè rotunditatem habent, nisi iuxta pediculum in obtusum & vix euidenter turbinem fastigiarentur, longitudine duas vncias vix, & rarò excedunt, latitudine verò longitudinem modicè superant, colore sunt in viridi pallescente, sapore & odore Laridina æmulantur, cum quibus etiam maturescunt: faciliè & hæc putrescunt. Habentur Illebbii.

Cannabina

4. *Banffbirn*, id est, Cannabina, Globosis similia sunt, sed paulò maiora, colorem habent viridem, maculis ceu punctis distinctum, sapore globosis respondent, non tamen adeò in ore liquecunt, simul cum illis maturescunt, & faciliè putredine corripuntur. Habentur & hæc Illebbii.

*Campana
Pyra.*

5. *Glocken birn*, id est, Campana, à sessili basi in angustum veluti collum coarctantur, à quo deinde in obtusum ceu caput desinunt, habentque omninò campanæ figuram, vnde etiam nomen inuenerunt. Colore sunt omninò flauo, punctisque maculoso, longitudine quadrante paulò minora, latitudine verò duas vncias non assequuntur, odorem spirant non insuauem, maximè excorticata, gustu Cannabis respondent, proutque cum eis maturitatem consequuntur, & faciliè putrescunt. Illebbii proueniunt copiosè.

Regalia:

6. *Bünigsbirn*, vel *Regelbirn*, id est, Regalia, grandia sunt & ventrosa, longitudinem habent interdum quatuor vnciarum, latitudinem verò paulò minorem, colore sunt casto, eà autem parte, quæ Solem acceperunt, leuiter rubescunt. Gustu adstringunt, & copioso succo eoque siccato, & aliquantulum in vino sum sedant. Maturescunt Sole in libram ingresso, nec adeò faciliè putrescunt.

Turgida.

7. *Blunfbirn*, id est, turgida, duplicis sunt differentia, vtrumque tamen genus Regalibus proportionaliter forma respondet, sed quantitate illis cedunt, differentia in colore est: vnum siquidem genus, castrum habet colorem, alterum in casto rubentem, succum habent Regalibus gustu similem, fortius tamen adstringunt. Maturescunt cum Regalibus. In Saxonia magnus eorum est prouentus, maximè Hildesheimii.

Bonnana.

8. *Bonnebirn*, id est, Bonnana, à Bonna op-

pidi, Rheno imposito sic appellata, vnde in has regiones translata sunt, figuram habent ferè globosam, nisi modicè in obtusum mucronem iuxta pediculum desinerent, longitudine sunt quadrantali, latitudine paulò minore. Coloriis ab vna parte viridis aut pallescens, ab altera, quæ Sole tacta fuerunt, rubens: gustu modicè adstringunt, succo abundant copioso, eoque ferè aqueo, actu vehementer eos refrigerante. Maturescunt Sole ad Scorpionem propertante. Abundant Marpurgi in Hassia.

9. *Schmalgsbirn*, id est, *scamaria*, sic dicta, quod adipis aut liquaminis cuiusdam instar, in ore liquecunt, fructus sunt ferè in ima parte tumidi, ac paulatim iuxta pediculum in angustum collum desinunt, vt cucurbitula: longitudine quadrantali, aut plerumque maiori, latitudine verò sextantem excedunt semunciam. Colorem habent in pallido flauum, odorem spirant iucundum: gustu autem strenuè adstringunt, non sine admixtione præcipui & vinosi saporis, non satis matura, nec bene confecta dentibus, & nimis auide deuotata, in faucibus aliquandiu manent & anhelitum remorantur, alioquin matura ac bene mansa in ore adipis modò liquecunt. Maturescunt antequam Sol in Libram transeat. Habentur in Hassia, præsertim Francoberge, vbi magnus est eorum prouentus.

10. *Zunckstawenbirn groß*, id est, Virginea maiora, turgidis similia sunt odore & formâ, quantitate verò paulò minora. Gustu efficacissimè adstringunt, adeò vt fauces exasperent, atque labra in angustum, instar virginei osculi contrahant, succum habent æquem, veluti vino austero mixtum. Maturescunt æstatis exitu. Brunsvici in Saxonia copiosè proueniunt.

11. *Zungfrawen birn klein*, id est, Virginea minora, à tumido ventre in angustum collum desinunt, longitudinem habent quadrante paulò breuiorem, latitudine verò sesquiunciam aliquantulum excedunt: colore sunt pulchro, veluti si quis cereum rubentia ac puniceo misceat: insuper etiam punctis conspersa sunt, gustu adstringunt, simulque faciliè in ore resoluuntur. Maturescunt Autumni initio. Illebbii maximè coluntur.

12. *Banelsfwanste*, id est, *neobryonia*, nomen ab eo inuenerunt, quod verucum ventriculos tumore amulantur, & crasso veluti ventre turgent, longitudine quadrantem æquant, & sæpè etiam excedunt, latitudine verò quadrante minora sunt. Colore sunt casto, eo autem latere, quo Solem aspexerunt, subrubente, Saporem habent valde cum gratia quadam & vino succo adstringentem. Maturescunt æstatis exitu. Habentur Simelsus in Hassia, & vicinis pagis, ibique reliquis Pyris præferuntur.

13. *Röwenbirn*, id est, Leonina, à præstantia sic appellata, eam in Turingia & vicinis locis Hassiatica nominantur, insignes sunt fructus, inter omnes Autumni dotes principatum, propter durationem & saporis succique bonitatem, obtinentes. Sunt autem inferius tumida & plerumque inæqualia, longitudinem habent quadrantalem & frequenter maiorem, latitudine verò sextantem non rarè excedunt. Colore sunt casto sub viridi & modicè rufo. Saporem habent adstringentem, cum præcipua suauitate. Succo abundant, copioso, vinoso, odorato, & actu refrigerante: vnde sum confectum sedant, quin & ipsa Pyra vehementi & aromatico odore mirum in modum agros recreant. Maturescunt Sole in Libram ingresso. Reposita in longum tempus durant,

rant, abundant in Hassia, maximè Marpurgi, Eadem Francobergæ; Schærerbirn / id est, Tontoriana vocantur, à tonsore quodam qui ea primus ed trāstulit.

14. Hangelbirn / id est, pendula, Steatapiis figura, colore, & quantitate æqualia sunt, pediculo depēdent longo, vnde etiam nomen sortita sunt, gustu à Steatapiis differunt, non enim ita vinoso constant succo, nec aded adstringunt, nam simpliciores saporem habent, nec ex tot qualitatibus compositum, cum iisdem tamen simit maturescunt. Coluntur & hæc in Hassia.

15. Margarethen birn / id est, Margarethana, sic dicta sunt, quod circa festum diuæ Margarethæ maturescunt, Sole in Leonem ingrediente in oblongum collum fastigiantur, longitudine quadrātem latitudine verò uix sextantem assequuntur. Colorem habent in cereo rubentem. Carne constant tenera, succosaque, gustu vehementer suauis, & in ore facili relolubili, odore sunt admodum grato. Abundant Bruhlci in Saxonia.

16. Winterbirn / id est, Hyemalis, ex rotundo modicè turbinatur, longitudine quadrante minora sunt, latitudine verò sextantem parum superant. Colorem habent viridem, substantiam verò densissimam, vt vix dentibus cedant. Gustu itenuè adstringunt & refrigerant, succo aequo simulque auctero sitim sedant. Maturescunt serò in autumno, post omnes alios fructus, postquam pruinis & gelu tacta fuerint. Habentur Francobergæ in Hassia.

17. Knochenbirn / id est, ossæ, à duritie nomen inueniunt, ex tumido ventre paulatim in breue & angustum collum desinunt, longitudine sextantem, latitudine verò sequentiā tardè excedunt. Colorem habent subrubentem, substantia sunt aded dura, vt eruda mandī non queant, sed cocta tantum. Gustu valdè adstringunt, maturescunt autumnii initio. Coluntur Francobergæ in Hassia.

18. Augstbirn / id est, Augustana, ferè rotunda essent, nuli in breuem mucronem desinerent. Longitudine sextantem parum excedunt, latitudine verò paulò minora sunt. Colorem habent flauum interdum in pallido rubentem; gustu adstringunt: cum peculiari succi, suauitatem, maturescunt tempestiue Augusto mense, vnde etiam nomen inueniunt. Eadem fugacia sunt nec diu durant. Abundant in Hassia vbique.

19. Sonigbirn groß / id est, Mellea maiora, in oblongum desinunt turbinem, longitudine quadrante semunciā minora sunt: latitudine verò sextantem ferè assequuntur. Colorem habent in flauo cæsum, & superficiem non aded glabram, gustu adstringunt, succoq̃ abūdant suauis, maturescunt Autumnii initio, aliquandū durantes. Habentur V Vittembergæ in superiori Saxonia.

20. Benigbirn klein / id est, Mellea minora, turbinata sunt, longitudine sequentiā non excedunt, latitudine verò paulò minora sunt, colorē habent subrubentem, saporem valdè dulcem & suauem, vnde nomen inueniunt. Liquefunt facili in ore gustantium, maturescunt paulò post Augustana. Abundant in Hassia.

21. Muscatellerbirn / id est, Muscatellina, parua admodum sunt & turbinata, longitudine vnciam paululum excedunt, latitudine verò vnciam paulò minora. Colore in viridi rubente, saporem habēt suauissimum & aromaticum, veluti modico musco condita essent, vnde etiam nomen sortita sunt. Facili in ore liquefunt, odorem quoque incun-

dum spirant. Maturescunt Iunio mense. Coluntur studiosè in Misnia.

22. Schafbirn / Melleis maioribus similia sunt quantitate, figura & colore, paulò tamen oblongiora & angustiora. Saporem verò habent vehementer suauem, modicè adstringentem, faciliq̃ propter carnis & succi tenebram molliem in ore reloluuntur. Maturescunt Sole ad Libram properante. Habentur Francobergæ in Hassia.

23. Warbirn / id est, Cerea, inferiūs ventrosa sunt, superiūs in turbinem desinunt; longitudine quadrātem paululum interdum superant, latitudine verò sextantem rarè excedunt. Colorem habent flauum aut cereum, vnde nomen illis inditum: ab ea etiam parte, quā Solem receperunt, grato & maculoso rubore intuentes ad comedendum se inuitant. Saporem habent suauem modicè adstringentem: carne constant miti, & facili in ore liquefcente. Maturescunt Sole in Virginem ingressos, fugacia sunt, nec diu durant. Habentur Marpurgi in Hassia.

24. Rosibirn / id est, Rostia, in medio ventrosa sunt, & vtrique in angustum desinunt, longitudine quadrātem semunciā excedunt, latitudine verò sextantem cum semunciā æquant. Colorem habent flauum, cælis punctis conspersum: gustu sunt admodum miti & suauis, ac facili in ore liquefunt: eadem propter nimiam molliem nimè durant. Maturescunt autumnii initio. Coluntur Ilsebiū & vicinis oppidis.

25. Aschenbirn / id est, cinerea, nomen habent quod cineris modò mollia sunt, & facili in ore dissoluant. Rostia, figura, colore carnis, substantia & sapore, æmulantur, paulò tamen minora sunt, magisque in vnam partem versus pediculum turbinata, quamuis interdum Rostiorum modò in medio ventrosa sunt. Maturescunt cum Rostiis, coluntur Ilsebiū.

26. Orinckebirn / id est, *πρινκιν*, sic dicta sunt, quod alieuius potus instar sitim arceant, in medio tumēt & in obtusum mucronem desinunt, longitudine sextantem parum superant, latitudine verò sextantem ferè æquant. Colore sunt omnino flauo, rubescunt tamen ea parte, quā Sol exposita fuit. Saporem habent suauem, carnemq̃ teneram & largo potabilique succo abundantem, maturescunt cum Rostiis, & similiter vt illa, citò putrescunt. Coluntur in agro Islebia no.

27. Eyrbirn / id est, Ouata, à figura nomen inueniunt, quæ illis est vtrique, brevis oui instar turbinata, alioquin etiam à potius proportionē & forma non multum differunt, paulò tamen minora existunt: colorem habent flauum, punctis conspersum sapore Rostiis æmulantur, simulque modicè adstringunt: odorem spirant admodum suauem, maturescunt cum potius, citòq̃ putrescunt. Habentur & hæc Islebiū & vicinis oppidis.

28. Pfaltzgrävisch birn / id est, Palatina, quæ in Hassia Noebirn vocantur, fugacium omnium generosissima sunt, æqualiter plerumque in turbinem desinunt, longitudine quadrātem, semunciā demptā æquant, latitudine verò sextantem rarè excedunt. Colore sunt inter croceum, puniceum & rubentem medio, carne tenera, succosa, sapore supra modum suauis, & veluti aromatica. Odorem habent ram integrā, quā incisa suauissimum, quem nullum Pyrorum genus bonitate superet. Maturescunt Augusti

HISTORIAE PLANTARVM

42

exitu, Sole in Virginem ingreffo. Habentur in Rheno tractu, Francia, Haffia, & multis alijs regionibus.

Rombacea.

29. *Spundebern* / *huc Rautenbern* / id est, Rombacea, Rostii figura, colore, & magnitudine similia sunt, paulò tamen angustiora, substantia verò & sapore ab illis differunt, durior siquidem carne constant, ideoque diutius durant: sapore habent adstringentem simulque suauem. Maturefcunt cum Rostii. In agro Illebianò coluntur.

Zucharina.

30. *Zuckerbern* / id est, Zucharina, longitudine sextantem paululùm excedunt, latitudine verò eundem vix aut rarò attingunt: colore sunt viridi. Carne constant tenera, facili, instar Zucharis in ore liquefcnte, gustu suauis & dulci. Maturefcunt cum ouatis nec diu durant. Coluntur in agro Illebianò.

Pachlemiana.

31. *Pachlemisch bern* / id est, Pachlemiana. Zucharinis quantitate & figura similia sunt, colorem habent viridem & caesium, superficie aliquantulum sunt scabra, carne constant dura, succosa & adstringente, maturefcunt cum Zucharinis, & si iniuria ablit, non facile putrefcunt, sed aliquandiu durare possunt, sicut pleraque alia, quæ dura carne & adstringente succo constant. Coluntur in agro Illebianò.

Rotunda.

32. *Rothmeßbern* / rotunda & ventrosa sunt, & versus pediculum in longum, angustum & valde attenuatum mucronem desinunt: longitudine triente semenciù breuiora sunt, latitudinis verò diametro sextantem excedunt, quamvis etiam minora nascantur, colore sunt flauo, carne constant tenera succosaque, gustu simul Palatina. & Potima referunt. Maturefcunt Autumno, durante ferè donec Sol Sagittarium ingreditur. Habentur in VVirttembergæ vicinis locis.

Tumida & Mellea flaua.

33. *Bnaufßbern* / *huc Gelbe hongßbern* / id est, Tumida, & Mellea flaua, laui, habent basin, atque Turgidorum instar tumida & subrotunda sunt, iuxta pediculum in breuem, obtusum ac rotundum mucronem desinunt, tam longitudine, quam latitudine, sextantem cum semencia interdum excedunt, sed raro. colore sunt flauo at punctato, circa Pythmenam plerumque Melleorum maiorum colorem & asperitatem affectant, carne constant subdura, succosa, & circa seminum receptacula lapidosa. Saporem habent inter Mellea maiora, & Leonina medium, estque hic admodum gratus. Maturefcunt Autumno, & nonnunquam ferè vsque ad hyemale Solstitium durant. Coluntur in VVirttembergæ vicinis locis.

Cænobiana.

34. *Blosser bern* / id est, Cænobiana, inæquali ventre turgent, & iuxta pediculum turbinantur, longitudine quadrantem attingunt, ac latitudine quoque non multum cedunt, colorem habent flauum, & viridibus punctis conspersum, substantia eis est subdura, & aliquantulum lapidosa. Gustu mediocriter adstringunt, & modicè glutinosa cum suauitate existunt. Maturefcunt cum tumidis, illisque similiter durant. Habentur in agro VVirttembergensi.

Vitreæ.

35. *Glass bern* / id est, vitrea, rotunda sunt, & modicè turbinata, longitudine sextantem cum tertia plerumque vncie parte aquant, latitudine verò sextantem paululùm excedunt, colorem habent in flauo modicè virescentem: caro iis est tenera, succosa, gustu adstringens, suavis & vinosa. Maturefcunt cum Rostii, paulò ante Autumni initium. Illebi copiosius eorum est prouentus, vicinisque oppidis: durant vsque quò Sol Sagittarium ingreditur.

36. *Kirchbern* / id est, Templaria, oblongam & ouatam habent figuram, magis tamen quam ouum in turbinem desinunt, longitudine sextantem aquant, latitudine verò sesquiquintam aliquantulum excedunt. Colore sunt ab vna parte in flauo viridi, ab altera autem, quæ Solem receperunt, rubente. Carnem habent duram, modicè acetosam, ac vehementer adstringentem. Maturefcunt ætatis exitu, diùque durant. Horum quoque magnus est Illebi prouentus.

37. *Quittenbern* / id est, Cotoncaria, Cænobia- *Catonaria*

norum modo inæquali ventre tument, iuxta pediculum in breuem mucronem, veluti turbinata Coronea, desinunt, paritèrque tuberosa existunt. Vnde etiam nomen illis factum est: sextantem cum tertia vncie parte, tam latitudine quam longitudine excedunt. Colorem habent viridem, carnem verò duram, succosam, gustu modicè vinosam & mediocriter adstringentem. Maturefcunt Autumni initio, durantque vsque in hyemem. Habentur Illebi.

Parisiensis.

38. *Parßßbern* / id est, Patifiana, inferius rotunda sunt, & sæpius in mucronem desinunt. Longitudine sextantem cum semencia aquant, Latitudine verò sextantem non excedunt, aut rarò. Colorem habent ab vna parte flauum, ab altera autem, quæ Solem senserunt, puniceum. Caro iis est succosa, gustu cum suauitate adstringens. Maturefcunt cum pradietis, durantque in hyemem vsque. Copiosius eorum est in agro Illebianò prouentus.

Thelyphona.

39. *Weyßerßbern* / id est, Thelyphona, rotunda essent, nisi iuxta pediculum in breuem obtusumque mucronem fastigiarentur, sextantem iam latitudine, quam longitudine plerumque excedunt. Colorem habent flauum, & iuxta basin croceum & puniceis punctis conspersum. Carne constant dura, aliquantulum lapidosa, succo, gustu modicè acetoso & valde adstringenti, quemadmodum Templaria, cum quibus etiam maturefcunt. Durant in hyemem vsque. Coluntur in agro Illebianò.

Brassicana.

40. *Kölßbern* / id est, Brassicana, magna, subrotunda & turbinata sunt, longitudine quadrantem aquant, cui etiam latitudo eorum respondet, si semencia, aut tertia vncie pars detrahatur. Colorem habent in viridi pallidum, ab altera parte modicè rubentem & punctis conspersum. Carne constant duriuscula, succosa, gustu aliquantulum acetoso & fortiter adstringente: quemadmodum Thelyphona, cum quibus etiam maturefcunt, & similiter durant. Illebi coluntur.

41. *Gößpener* / id est, vassa: magna, ventrosa, *Vassa.*

inæqualia & turbinata sunt, longitudine quadrantem cum semencia interdum excedunt, latitudine autem longitudinem ferè aquant. Color iis est viridis. Carnem verò habent succosam, gustu vinosam, modicè acetosam, & Brassicanis fortius adstringentem. Maturefcunt Autumni initio, diùque vsque in hyemem durant. Frequens est eorum in agro Illebianò prouentus.

Succulenta.

42. *Saffßbern* / id est, Succulenta, vassis similia sunt, paulò tamen minora, minisque inæqualia, colore in viridi flauo, carne constant solida, quæ incisa copioso succo maneat, eadem manducata ferè tota in succum transit, nimium enim quiddam remanet siccum, cum deglutitur succus, qui gustu frigidus, subacidus, vinosus, & adstringens est. Maturefcunt Autumni initio, diùque durant. Habentur in VVirttembergæ.

43. *Eierlinge* / id est, Oualia, à forma ouali nomen acceperunt, mediam habent inter Potima *Oualia.*

&

biern/Scholzenbiern/qua & Parisiana vocat, quorum & supra mentio facta. 5. burgbiern. 6. römische biern. 7. bachbiern. 8. Zapperzenbiern. 9. Schönbirgerbiern. 10. Faulbiern. Rotunda, &c.

Colerus inter alia, nondum dicta, Waldbiern/Häfenbiern/3 appendbiern habet.

Turnerus Anglus non modò suæ Prouinciæ Pyra quædam celebrare voluit, sed & Priscis restituere nominibus conatus est, sic pote. 1. Pyra superba Plinii, id est Proud peares / parua celerimè maturefcunt. 2. Falerna alicubi Anglis water-rypeares / aut woyfipeares vocantur. Dolabel-
 lina longo sunt pediculo, non memini quo nomine apud Anglos appellentur. Fauoniana rudent, paulò maiora superbis. Autumnalia, Septembri primùm maturantur, gustu suauis, acido. Angli. Peares of the autumn. Volema, Anglis vulgò mardens, si adstrictionem habeant, & tosta rubeant, durèntque in Febr. aut Martium vsque. Nomen videntur adeptæ à duratione: id enim Germania wårten vocat, vnde nostrum derivatur. Serotina ad hyemem vsque in arhore sua pendet, gelu maturantur. Ea sunt partim wårdens nobis dicta, partim Germanis winterbiern nominata, quæ & Anglicè winterpeares appellare cret.

Gerardi
 Pirorum
 Anglice
 numeratio.

Gerardus itidem Anglus tutius vulgi appellationibus hærendum existimauit, & in Anglia hæc prouenire tradit. 1. Pyra præcocia. Thegem-
 metting pear. 2. Iacobæ. S. James pear. 3. Regale. The pear Royall. 4. Palatinum. The Burgomote pear. 5. Pyrum Cydonium, The Quince pear. [hoc Tabern. p. 997. Malus Cydo-
 nia dictum.] 6. Pyrum Episcopatum, the Bish-
 ops pear. [Tabern. Fochelbiern.] 7. Superba, siue Catharina, the Katherine pear tree. 8. Py-
 rus Hyemalis, the winter pear tree. 9. Pyrum
 strangulatorum maius. the great Choke pear.
 10. Pyrus pedicularia, the Lowrie wilde pear.
 11. Pyrus Coruina, the Crowe pear tree. [Taber-
 Scidinger] Nihil hic quoque describit, figuras
 ex Tabern. habet, nec tamen omnes. Mirum verò
 cur tres ex his species syluestres dicat.

Gerard.
 not.

Habes Pyrorum differentias tam à Priscis quàm à Recentioribus (quos quidem nos insperimus) propo-
 sitas, & non pauca annotata, quæ ad Prisco-
 rum cum nostris collationem illustrationemque faciant: æquum est, vt & à nobis obseruatorum
 Pyrorum syluestrum prodamus, quamvis quædam
 fortè & ab aliis iam priùs dicta sint: dicenda ta-
 men, vt constet, & nostris regionibus ea largitam
 naturam, & vtspecialiori lemmate adhibito, Le-
 ctori clariùs patefcant, exorssi à Moscatellorum
 genere, quòd odore, suauitate gustus atque pro-
 uentus prioritate præ aliis superbiant. Hactenus
 vnicum eorum genus tantùm dictum à singulis
 qui de iis tradiderunt, nos eorum aliquot diffe-
 rentias obseruauimus.

Authoribus
 obseruata
 Pirorum
 differentia.

Pira Mos-
 catellina
 minima.

1. Pira Moscatellina minima, valdè parua, carafa
 domestica vix superant, rotunda, longiusculo
 pediculo, odore præsuauis, sapore vino Moscatel-
 lino seu Apiano simili. Basileæ muscateller biern
 vocantur. Abundant Lugduni, vbi p. res musca-
 deles petires vocantur: vnde eum Guil. Rouilius,
 Typographus insignis aliquando furculis ad nos
 misit, quos Genex inferendos curauimus: Item
 Montbelgardi in horto E. C. Vescuntio missos ab
 amicis. Habentur & in Alsatia, speciatim in Geb-
 viller.

Moscatelli-
 na rubra.

2. Clareuallæ ad Dubim, oppido Excel. C. V. Vir-
 temb. principio Augusti gustauimus. Pira admo-
 dum sapida & Moschem haud obscurè redolen-

tia, prædictis maiora, vncias duas ferè longa, aur-
 binata, parte Soli obuerfa saturè rubentia, altera
 flauentia, pediculo vncia longiore, carne tenera,
 albida & nonnihil flauesciente. Pira Iesu vulgò
 vocant. Montbelgardi iisdem figuræ & magnitu-
 dine similia habent, sed non sunt rubra, verùm
 albicant potiùs, gustu suauis, & dictis non admo-
 dum dissimili, sicut nec odore.

Pires de
 Iesu.
 Horum va-
 rietas.

3. Maiora Moscatellina in horto E. C. V. Vir-
 temb. Montbelgardi celebramus, habentur non-
 niam maiora, istà curà inserta.

4. Serotinum Moscatellinum genus, ma-
 gnitudine variat, aliàs tres vncias altum, & plu-
 quàm duas crassum, aliàs vix duas vncias altum,
 fescunciam crassum, pediculo vnciali, cortice ex
 leui rubore flauesciente, punctato, carne medio-
 criter solidà, ex albo in buxum vergente, gru-
 mosa, odore moschi fragrantissimo, sapore dulci,
 vinoso. Tugax est hoc genus, neque diu alleruari
 potest. Habentur in pretio in horto arcis Grand-
 uille, Montbelgardi vicinæ. Mignotus Medicus
 Burgundus dicebat in Burgundia, speciatim op-
 pido Villaffan dicto, pires d'or vocari, id est Pira
 aureola: & Lutetie pires d'amydon, id est, Pira A-
 myli. Esui gratissima sunt, Septembri matura.

Moscatelli-
 na maiora
 Autumnalia.

Pira au-
 reola.
 Amyli pira.

5. Habetur Piri genus Montbelgardi, quod
 Calneum vocant: rotundum est, satis magnum,
 minimè fugax, molchum redolens, quod mani-
 bus contrectatum etiam odorem ingeminat, sua-
 ue & sapidum. Nostrà curà inserti furculi in hor-
 to E. C. quorum partem quoque Illustri. Principi
 Landgrauio Hassiæ, omnis virtutis, & rerum et-
 iam naturæ studiosissimo misimus. Vocant vulgò
 pires caluier, & pires d'au. Aiunt durare vsque
 ad Maium, nec ante commodè edi, cocta tamen
 esui esse suauissima. Duo horum genera descripta.
 Aliud enim quod non ita Moschem redolet, sed
 maius, tenerius, quod commodè edi potest
 crudum, rotundum n & sessile, colore ferè cum pi-
 ro Campanaceo: Mense Nouembri mihi non in-
 iucundus eius. Hoc maius vocant Caluier ba-
 siard.

Pira rotun-
 da Moschi
 redolentia,
 vulgo Cal-
 neum.

6. Basileæ & in Alsatia paruum quedam Pi-
 ri genus satis frequens est, quod heurbiere / hoc
 est, Fœnaria Pira, sic dicta, quo ipso Fœnicio
 maturefcant, nempe Iulio mense. Moscatelli-
 nis quodammodo similia, sed in oblongum ver-
 gentia, cute luteola, pediculo longo, carne dul-
 ci, solida, sic fatis. Variant hæc eodem nomine.
 Alta parua, crocea, pediculo breui, odorata, iu-
 cundi saporis, carne solida. Alia carne molliore,
 in ore liquefciente, lutea, prædictis maiora, mi-
 nùs odorata. Alia denique longo pediculo, car-
 ne grandinosa, externè flaua. Considerandum
 an aliquod horum genus sit id, quod Lugdunen-
 ses Pira Sancti Ioannis vocant, de quibus etiam
 supra.

Pira Fœna-
 ria.

Varietas

7. Verdette Burgundis Pira obseruata nobis
 in Dampierre arce Montbelgardo non longè
 distante: matura Septembris initio, viridia, vnde
 nomen, non pulchra, suauis tamen, & odore
 & sapore, & aliquid etiam Moschi inter come-
 depdum redolentia.

Pira Viri-
 dantia.

8. Vinofini dictum nonnullis Pirum elegans
 est, paruum, non totas duas vncias altum, pau-
 lò magis vnciæ crassum, cortice partem maximam
 ex flauo rutilante, cæteròquin flauesciente, carne
 sapida, vinosà, medio criter firma, & circa mem-
 branosum seminum loculos, granulis multis gru-
 mosa. In horto Montbelgardi matura Augusto. Qui-
 dam Vinere vocant, à vinoso sapore. Germ. weins-
 biern dicere possis.

Pira Sine-
 sa parua
 VVernum.

dum erant matu-
ra, sed dura valdè
lapidosa. Intra o-
cto dies mature-
scunt, & breui
mollescunt. Oct.
25. adhuc bona &
sapida. Sed No-
uemb. fine mol-
lescere & fracida
esse incipiebant.

Pira Angelica.

Engelßbirn in Boll, parua sessilia, crassiora,
quàm altiora: coloris obscuri, pallidi, & non ni-
hil inæqualia. Mollescunt faciliè, & citò facessunt.
Gustu sunt sapido. Medio Septembri adhuc inte-
gra.

Pira Brumaliae

Reiffacherbirn, quasi Brumalia, quodd non
priùs maturescant. Minùs sunt præcedentibus
sessilia, lutea, alcubi rubentia cum punctis & a-
spersitate quadam ad tactum. Durant vsque ad
Ianuarium. Medio Septemb. gustu valdè aspero,
intus lapidea. Sunt quædam picturà maiora
subrotunda. In VValde & in Zell, & in Boll.

spach etiam maxima obseruauimus; ad tres vna
cias alta, totidem crassa. Oct. 14. sapida, dulcia, &
quæ cruda edi possent. Putamus idem quod Bas-
lex & Reinfeldæ Straßelbirn vocant. Durant
adhuc Ianuar. gustu dulci succulento.

Pira Bohemica.

Böhemisch. Bohemica Pira, turbinatà, ventrio-
sa, luteola, & albicantia, punctis notata. Matura
fine Aug. Sept. medio fracida, dulcia, sapida, odo-
rata, etiam sine feminibus, sapore aromatico ferè,
Sept. fine incipiunt mollescere.

Pira decerpta.

fracida, bona, sic fatis.

Pira Coriacea.

Lederbirn/Coriacea, in Boll, haud durabilia
nec admodum grata, nisi sint mollia, faciliè autem
mollescunt. Lutea vna parte, ab altera rubent.
18. Sept. gustati quædam mollescebant, austerata-
men cum aliqua dulcedine, vt cunque grata, gra-
tiosissima. Montb. delata ad finem Nouemb. integra
adhuc.

Pira Leyuarne di. 7a.

Leyuarnebirn in Boll. Figura ferè sunt ouali,
supernè tamen magis turbinata: lutea, carne satis
solida, dulci. Septemb. 17. bona adhuc, necdum
mollia.

Pira Leyuarne di. 7a.

Pira Laterum. *Pira Herilia.*

Berrenbirn/
Herilia à gustus
fortè præstan-
tia, in Boll, eâ-
dè cum Specta-
birn formâ, sed
media parte
minora. Color
quibuskdam vni-
formis, luteo-
lus: aliis alterâ
parte rubens,
intercurfanti-
bus liris. Caro
mollis, saporis
aciduli, grati.
Facilè molles-
cunt. Matura
Aug. fine. Inte-
gra adhuc Sept.
16. Fortè eadem
quæ supra ex

Trago citauimus, qui & Berrenbirn & Pfaffen-
birn / id est, dominorum & sacrisorum Pira vo-
cat, & ad superba Antiquorum refert. Sed quia
non deservit, difficile est iudicare.

Pira Cydoniata.

Siegelbirn/Pira laterum, à colore lateritio, &
quod diu durent ita dicta, ad oualem accedunt
figuram alterâ tamen parte magis turbinata, alte-
râ ferè sessili. Magnitudine variant, vti figuræ do-
cent, maxima & minima exprimentes. Auant du-
rare ad Oporan vsque. Oct. 25. gustu adhuc auste-
ra. Montb. delata, sub Ian. finem integra, austera
carne, durâque: subdulci.

Pira Picea globosa.

Pechfuglen (quasi piceos globos dicas) vocan-
tur in Schierbach pago Vvintemb. Globi figuram
quàm proximè æmulantur, interdum etiâ nō ni-
hil torosa: ex luteo virefcentia, insigniter ab y-
na parte rubentia, punctis albicantibus multif-
que etiâ striis rubentibus intercurrentibus.
Montb. delata Ian. exeunte adhuc inuidet duri-
tici. Auant durare vsque ad quadragesimam, nec
edulia fieri priusquam nigrescant. In Kirchen etiâ
Winterbirn vocant, id est, hyemalia pira, & no-
mine prædicto.

Büttensbier / id est cydoniata Pira, quòd obferuata cydonii odorem spirent, quorum etiam formam quodammodo referunt. Ex *Wälde*. Aliàs *Wungstier*, quasi vinum veneno inficientia dicas, incognita ratione nominis cydonii more nonnihil largulosum, coloris aurei, altera parte rutulo tinctum. Aunt tardè durare ad Nouembrem. Sept. 20. ber è maximum, carne tenera & granulosa tamen, dulci gratoque sapore. Posterius adpietum aliter tantum maius, eodem nomine oblatum in Zell. Aunt & maiora reperiri, cotoneo-que perquam similia, & aliquando ad Ian. durare.

Pira Hyemalis.

Winterbier / Hyemalis Pira, rubra, subinde etiam alicubi lutea. Aunt durare vsque ad Aprilem. Maius hic depictum est ex Boll, ab vna parte pulchrè rubens cum punctis albis. Aunt etiam eo maiora haberi. In *Firden* vocant *Strawenbier* / quasi muliebria dicas : Esui iucunda, odorata, sapida, *Stutgardie* *paradisbier* / paradisi Pira. Ex *Montb.* delatis quædam mollia Nou. exeunte reddita : alia in Febr. finem integra incorruptaque permanebant, frasca, carne granulosa. Non videntur eadem, quæ suprà ex *Cordo* descripta, vt facillè patebit descriptiones diligenter consideranti.

Pira Fr. ant. fortiana.

Strandforter bier, *Frankfortiana* in Boll & Zell, turbinata ventriosa, valdè rubra : matura Aug. fine & Septemb. principio, oblongo petiolo. Facillè mollescunt, boni odoris & saporis, velut aromatici cum dulcedine, nonnihil etiam sunt granulosa. Octob. 14. adhuc sapida, licet frasca. Idem genus *Puri* habetur etiam in *Wälde*, vbi cum prædicto nomine etiam *Wortbier*, rubra Pira vocant. Habetur & eodem nomine *Montb.* nuper ex Germania importatis furculis infusa.

Pira quædam fugacia.

29. *Reindelfernbirn* / quod non facile Latine exprimas, ex *Alnchingen*: parum turbinata, sessilia, lutea. Sept. 8. Caro satis dura & granulosa, sapore cum dulcedine nonnihil austero, sed aromatico. Alia etiam erant molliora in *Boll*, & dulcia valde. Fugacia sunt *Pira*.

Pira Angelica magna.

30. *Angelica*, seu *A. gelorum Pira Bollenfis* dicta, supra descriptis longe maiora, superne turbinata, & interum nonnihil reflexa: basi lata, sessilia, alioqui ventucosa. Lutea sunt, sapore aromatico, subaustero, grato tamen. Durare aiunt ad Ian. Nobis integra adhuc 25. Octob.

Pira ferotina VValdensium.

31. *Späthbrehern* / quasi sero decerpta, vel decerpi solita *VValdensibus* dicta, inaequaliter angulosa, lutea, vna parte rubentia. *Bollenses* & *Zellenfes Wildbrehernbirn* vocant, ac si è sylvestribus decerpta dicas. Aiunt ad Feb. durare De-latum Montb. durauit ad Febr. Sed fracidum.

Pira ferotina viridis

32. *Späthig Grünbirn* / *Serotina viridis Pira* iisdem *VValdensibus*, pulchra, magna, ventricosa, sessilia, leuiter turbinata, turbine nonnihil nutante, vel ad latus inclinante, colore virescente. Videntur alicubi veluti in duas partes diuidi.

Tom. I.

Pira domestica.

33. *Gausbier* / domestica *Pira Bollenfis*. Mediocria, turbinata, sed inaequaliter, ventre in vna parte magis protuberante, sessilia, in corulos vel costas eleuata, lutea. Matura fine Aug. & principio Sept. Citò fracescunt. Sept. 17. Saporis boni, subdulcis, carne non admodum molli. Similitudinem habent cum *Fausbier*, sed meliora

E

hæc dicunt. Septemb. 8. oblata in Wâlde maiora, quam hoc depictum. sed minus tuberosa, nec ita inclinata tubi re, ab vna parte pulchrè rubentia, a petioli punctis. Referuari posse aiebant adhuc quind. ann. dies. Huius generis maximum integrum oblata Septemb. 20. quod nondum fracebat. Altitudinis crassitudinisque erat quatuor digitorum & semis, atque ad finem Octob. usque mansit incorruptum.

Posterior etiam eiusdem generis Piri est, licet nonnulli ucinguisse: bini dixerint, sed falsò. Nam & in Wâlde supra scripto nomine nobis exhibitum, atque planè idem est cum eo. Durant usque ad Ian.

Pira Pugillaria Bollensum.

34. Fausbirn, Pugillaria Bollenibus dicta, ad modò descripta domestica accedunt, sed duplo sunt maiora, magnitudine pugni, unde nomen. Sessilia sunt, nec multum turbinata: paulò tamen magis, quam figura exhibet: valdè ventricosa, & ventri quibusdam ab vna parte magis prominulo, quædam tuberosa & angulosa ferè ut cotonea: quædam videntur velut bipartita, ut figura ostendit. Color ex luteo pallescens, ad virorem inclinans. Vbi maturuerunt, magis luteus, facillè fracescunt. Aug. sine maturescere incipiunt. Sapidæ sunt carne, cum leui austeritate, molli, valdèque dulci. Septemb. 17. Pulchra nobis oblata ex orto Pfecti pagi Gärzer dicti, in Ducatu VVirt. siti, sub nomine Bachofen Buren id est, Cliban Pira, à præcedentibus haud absimilia sed maiora. Oct. 14. integra adhuc.

Pira Zellenia dicta.

35. Zelnerbirn / quasi Zellenia. Ex Gröbling / pago VVirttemberg. magna, inæqualia, tuberosa, cute tenui, lucida, polita, lutea, vna parte etiam rubente cum punctis, non multum turbinata, turbine parum inclinata, valdè ventricosa. Carne satis molli, sapida, dulci, & nonnihil etiam aqueo sapore. Bona Octob. 14. Eodem nomine in Zella, ubi fructum fugacem esse perhibebant. Apta quæ in segmenta caesa, siccataque in usus reponantur. Anno 1600. ibidem eodem nomine oblata sed maiora. Octob. principio carne adhuc satis firma, sapore dulci cum austeritate.

te. Verùm Autumnus eius anni erat tardior.

Pira aquosa maiora.

36. Wasserbirn, aquosa Pira in Kirchen, oppido VVirttemberg. ita vocata, sicque & alibi appellatur. Pius Spectern dictis æqualia: turbinata vna parte, altera sessili, ventricosa, satis æqualia, lutea. Septemb. 17. nondum erant molliora. Ante depicto hoc longè etiam reperiuntur maiora. Durant ad Septemb. finem, carne dulci, grata.

Pira decorticata VValdensium.

37. Schelsbirn VValdensibus dicta, quasi decorticata, decorcare enim Schelen est, sortè à cuius teneritudine, quòd quasi nullam curam habere, & decorticata esse videantur. Ouata ferè sunt, & nonnihil angulosa, lutea, cute tenera. Differunt à supra descriptis Aquosis Basiliensibus & Vlmenitis dictis, quòd hæc maiora sint, magisque angulosa. Sed non diu quoque durant. Sept. 16. caro satis tenera, succulenta, dulcis, sapida. Sept. fine omninò fracidæ.

Pera

adstringente, cum modica & obscura quadam dulcedine. Cocta tamen vel per se, vel in iure, mollescunt, & acceptabili gratia in mensis comeduntur. Proueniunt Montb. in horto Principis. Leguntur post Autumnum.

Pira Canina.

42. Leitschbier in Boll, & Wälde & Zell, quasi Canina dicas: [Leitsch enim quibusdam Germanis capis est] pulchra Pira, longa, turbinata, infernè sessilia, non vndique aequalia, luteola, alicubi, & viridia cum quadam asperitate, pediculò aliàs longo, aliàs breui. Figura longum exhibet. Aiunt & maiora reperiri, & ad hyemem durare. Torrent integra in fornace. Segnenta etiam concisa siccant. Sept. 18. Sapore grato, licet adhuc subaspero, semina tamen vel tum matura, nigra. Oct. medio admodum sapida. Videntur potius putrescere, quam frascere: Nam ex Montbelg. delatis 23. Octob. vix integri quicquam restabat, adeò euaserant putrida interim tamen sapida.

Pira longo pediculo.

38. Perelegans Piri genus, & magnitudine praestans, in lautioribus quibuidam superioris Altitatiz hortis, speciatim in illustri Illa Massouienfium Abbatia habetur, quod pentagonum à figura, quàm ferè donata sunt plerique, libuit appellare. Aug. maturum, magnitudinis pugni, circumscriptiuncione penè ouata, si angulos demas, Pediculus vncias duas longus, tenuis pro fructus magnitudine, cutis flaua, & qua parte Solem respexit, ruffa. Caro alpera satis & granulosa, gustu subadstringens, dulcis, & quæ paucis diebus mollescit. Odore praestat. Lautiora perhibentur cocta, quàm cruda. Suspicio est, dem esse posse cum praecedenti, quod depictum apud fontem Adm.

39. In Strenni & Nobilit. D. à Richach horto Montbelgardenfium habentur Pira, sex vncias alta, vtrinque turbinata, in medio ventriosa, sic satis. Media parte obscure rufescentia, reliqua obsoleto colore ex flauo luteo & suffusco mixto. Tota cæterum maculis lenticularis obfita. Septembri pecta dura adhuc, Sapore acidulo, adstringente. Fugacia tamen sunt: quædam enim paucis diebus computruerunt.

40. Hoc nomine (Speesbier) id est, Lardina Pira iam supra descripta sunt ex Cordo, quæ etiam descriptio Lardinis Basiliensibus dictis Pius satis conuenit, nisi quod apud nos non Autumri, vt ille ait, initio, maturefcent, sed Iulio aut certè Aug. principio, vnde etiam Montbelgardenfibus *Poirres de Meffin* hoc est, Meffis Pira dicta, à tempore, quo matura sunt. Alioqui celesiter fiacessunt, & Autumno iam euanescere apud nos.

41. Pira Serotina ruffa pediculo harent sessili, mediocriter crasso. Magnitudo ferè qualis Angelorum Pirus, vna parte turbinata & nutante, altera quæ circa umbilicum, qui profundus satis, sessili. Tota vel ruffa sunt, & quasi ferruginea, vel in pallido virore rubicis maculis densè obfita, inæqualia, dura, sapore acerbo. Mense Februarii adhuc illata, dura, rugosa, carne acerba,

Tom. I.

43. Pira à pediculo longo nomen indepta, Langstier VVirtembergenfibus, in Boll, Zell & Wälde, & locis vicinis propè fontem Adm. & versus Vrachum dicuntur. Ouata ferè sunt, sed inæquali & tuberosa superficie, colore viridi, pallescente. Pediculus non rarò longitudine ipsa Pira superat. Sept. 17. nondum erant matura, arbor etiamnum harentia, acetba valdè, lapillisque durioribus farcta. Integra manere perhibent vsque ad Ianuar. In Wälde & Kirchen Octob. 22. sapida erant. Montb. delata, durarunt ad Ian. finem. Friburgi Brisgoie, Ratten & Meusßbier à pediculis caudam muris referentibus, appellantur. Matura erant Septembri. Eadem exultimamus, quæ Pendula Montbelgardenfes indignant, Pira pugillaria, minora tamen Lardinis dictis, longo pe-

E 1

diculo, quæque furculo committuntur, crasso harentia, cortice ex viridanti fusco, rugoso, carne dura, austera & subdulci, candida, nondum omnino matura Septembri.

Pira longo pediculo flava.

Gelblangsfilerbirn, hoc est, Lutea, longoque pediculo Pira Bollenfibus dicta, satis accedunt ad formam Schlesfchbirn / nisi quod pediculi longiores: odor etiam differt, tardius maturefcunt, alioqui ovalia ferè. Colorex albo subluteus, non virefcens, vt in aliis, à longo pediculo Langsfiler vocatis: alioqui nonnihil angulosa, vt illa. Pediculus Piri ferè longitudinem æquare solet. Montb. delata, grati adhuc saporis, licet iam fragescerent.

Pira Regalia, seu Magnatum.

Et si Pira Regalia dicta iam suprà ex Cordo descripta sint, quia tamen figuras paratas habebamus, placuit & nostram descriptionem apponere. Regelebirn Bollenfibus & VValdensibus, quemadmodum & Basiliensibus, & passim vbi obseruauimus dicta magni sunt: Nam & carè venduntur, & ad Aprilem, & quorundam diligentia etiam ad oporan vsque durant. Magnitudinem vulgatam maior icon ostendit, rarius minora videntur, videntur tamen, vt prior figura docet. Supernè turbinata sunt, infernè sessilia, ventricosa, nonnihil angulosa. Sunt & quædam non ita longa, interim tamen crassiora. Colore sunt subuindi, & ex prassino ad casium vergente, gustu dulci & præsuau Septemb. fine, quo tamen nondum perfectè erant matura. Pulcherrima habentur in Zirbenheim, oppido & pictis maioribus. Ioh. Lutz Pharmacopæus Kirchenfis illustras & Illust. Exc. Cellit. nulli secundus, ex ho-

rum Pitorum succo Ele&. elegantissimum suauissimūque, & ad modum eius quod ex succo Cydoniorum paratur, confecit, elegantibusque figuris effigiatum Abietinis exceptis scatulis. O& sine valdè sapida sunt & succulenta. Montbelg. delata, sub finem Februarii nullam expecta erant corruptionem.

Pira boni Christiani.

His valdè accedunt Pira Boni Christiani dicta, [nam vtraque habemus in horto Montbel. Principis, & distinctis hisce nominibus] quæ demum circa Festum Pentecostes cruda esui apta: de quibus suprà.

Ex Regalibus sunt quædam serotina dicta, Späht Regelebirn vulgò dicta, quod tardius adhuc maturefcant, sunt angulosa valdè & inæqualia. In cæteris ferè conueniunt cum præcedentibus. Lubet & horum geminam [quæ cum aliis quibusdam Pitorum & Pomorum iconibus Ill. E. C. V. Virt. liberalitate paratæ erant] figuram subicere.

Pira Regalia Serotina. Späht Regelebirn.

Pira dorsalia, eademque Libralia dicta.

48. Pira Bollenfibus & circa fontem Adm. Rusefbern & Arebaefbern / à dorso & natibus, quorum musculos & lacertos aliqua parte referunt) id est, dorsalia & natium Pira dicta, pramagna sunt & speciosa, vt ex figuris facile deprehendi potest. Tota sunt inaequalia, & quodammodo tuberosa, colore obliuro, virenti ferè. Aiunt ad Iun. durare. Aliis etiam vocantur *De Tom.*

merbern / aliis Pfundichbern : Prius Vlmensia sonat, posterius libram pendentia : sunt enim ponderosa. Aliis etiam Rurbabirn / Cucurbitina rectè dicas. Octob. 14. sapore adhuc aultero. Montbelg. delata ad finem anni durauere. Eadem nisi fallimur, in Brisgoia in splendida illa arce Ill. Equitum Rhodienium nobis vocata Zapsfenbern / & Pita S. Catharinae.

49. His affinia sunt Præmagna illa Pira, quæ à pondere libralia Burgundi vocant. Plerisque enim libram pendunt, & interdum etiam magis. Crassa sunt, Ventricosa, sessilia, umbilico profundo, vix altiora, quàm crassa. Diameter est sex vel septem vnciarum. Cute quoque sunt crassa, vndique maculis pullis obsita. Octob. lecta sapore sunt austero, cum quadam dulcedine, nondum tamen cibo apta : Carne firma, succulenta. Habentur in horto Montb. Principis, ex furculis è Burgundia accersius insiutione comparata, de quibus etiam Ill. Principi VVilhelmo Landgrauo Hessæ misimus. Eadem postea in horto egregii viri Io. Vvild Tabellionis E. C. VVitt. comparata. In Lotharingia vt aiunt, *P. res de 16. onces* vocantur, id est, sedecim vnciatum Pira. Durant ad oporan vsouè rectè reposita, & sanctas eorum lequenti demum estate præcipua.

50. Anlibralia Plinii Pomi quodammodo figuram habent, aded rotunda sunt & sessilia : E magnorum Pirorum numero, Aurantii mali maioris magnitudine, vt quædam inter ea libram ferè pendeant, communiter mediam. Tota angulosa sunt, & lenticulatis guttulis vndique aspersa, vna parte rubra, reliqua flaua, non sine punctis viridantibus. Umbilicum profundum habent, cui anguli torosi eminent, sicut in malis Cydonis. opposita pars, quæ pediculus brevis & crassus est. Fragrantissimo ore nares percellunt. Mòrbelg. in horto nobiliss. D. à Ryschach Septembri leguntur. Sapore sunt prædulci, grato. Carne duriscula, neutiquam tamen lapidosa.

Pira Strangulataria.

E 4

51. Valida a led his aditigendi vis, vt cruda comest, praesertim à delicatioribus, eos in strangulationis metum coniciunt: quapropter cruda edere vis possunt, absque molestia. Optima tamen sunt cocta & exsiccata. Bollerles Eufelbiren vocant. Non diu durant. Sub finem Aug. mature-
 scunt. Quidam vocant Mansbiren, id est, vitilia Pira. Reperiuntur & maiora, tum alibi, tum Basileae, vbi Zammenbiren, [quasi Canthari Pira dicas] vocantur, à figura. Ibidem in segmenta concidunt Oeconomica rei studiose matronae, tunc siccant vel torrefaciunt etiamque integra, & interdum in aliquot annos asseruant. Habentur enim hac Pira torrefacta prae aliis optima. Tubinge quoque pronuntiant. Eleganti flauedine placent. An verò sint Strangalea supra ex Curcio & Ruellio descripta, difficile indicare est, quod figuram non doceant. Sed quia rubrum colorem in eis commendat, fortè ab his diuersa, quae omnia aut certè magna ex parte lutea sunt.

Eufelbiren.

Mansbiren.

Zammenbiren.

52. Pira acuminata.

Spitzbiren.

Pira Campanacea Montbelg.

Spitzbiren VVirttembergensibus, id est, Acuminata Pira, ex figura ratione vocata videntur. Etenim si quod aliud Piri genus, certè hoc ad Pyramidis figuram accedere, non obsecrum. Lutea sunt, habentur & hac figura maiora. Praecocia sunt, & fugacia. Septemb. 17. mollescebant Caro alioqui satis tenera, lapida, dulcis.

Pira Campanacea Montbelg.

53. Sunt & nostris atque Burgundis sua Campanacea, à Campanis [Cordo dictis] Piris, vt nobis quidem videtur diuersa, licet figura & nomine conueniant. Ille enim sua omnino flauadicit & facile putrefcere nostra obsoleti coloris sunt, & ad aridorum foliorum, emicante tamen viuidi, non parum accedentia. Diceret viridem ferrugineo conspersum. A pediculo longiusculo & parte turbinata ita in latum se pandunt, vt manifesto argumento nomen indepta videantur. Quinque vel sex vncias altitudine aequant, latitudine vix quatuor. Nec facile putrefcunt hac nostra, vt illi Cordi, sed diu durant, & demum mense Nouembri eduliantia: alioqui hyeme cocta fugacium vices supplere possunt, cum Certolinis vel Campanicis Ruellii. Leguntur ex horto Montbelg. Principis, Septemb. fine, quo tempore, carne firma, non multum succosa, adstringente, cum quadam dulcedine, quae omnia spem faciunt longioris durationis. Poire cloche vulgò vocant.

Poire Cloche.

Pira curta, Stumpf ling.

54. In Than & Entzen Alsaciae superioris oppidis, habentur Pira, quae Stumpf ling vocant, quasi curta vel manca dicas: volam quaedam impleant, alia etiam minora sunt, aliquid commune habent cum ouatis dictis Eyerbiren, adè carne sunt molli, dulci, atque suauis: verum non vtrique turbinata sunt vitilla, sed ad pediculum

tantum, vt circa Pythmema latè & testilia, rubentia, punctata, pediculo aliis breui, aliis longiusculo. Ex his maiora pauca aut nulla habent semina, quasi horum materia in Pira alime nunt & accrementum esset absumpta.

55. Rouge Vacon Loharingi Pirum vocant, nobis ab hortulano radicatum, speciosum magnitudine & figura, quatuor ad minus vncias altum, diabus latius, turbinatum, sed turbine obtusiori, pediculo laterosum [quod peculiare huius Piri esse videtur] inserto, cortice scabro, dilute croceo, sed vna parte saturè rubro, ac quasi sanguineo. Carne firma admodum est, succo dulci, odorato, subadstringente: Nouembri nondum edule, est enim hybernum Pirum diuque durans. Decembri gustui apta coepta, mollescebant, sapore & odore suauissimo, verum granosa lapillisve abundantia. In hort. Ill. E. Cels. V Virc. Montb. inserta.

Rubra Pira.

56. Pira saccharina dicta, Zueferbiren oriuntur Leoberge Silesiorum vrbe, in praedio suburbano, aspectu non iniucundo, stuis sanguineis cum vitore aspersa, Pira Spectebiren dicta magnitudine referentia, arbore decerpta lapidis paulo acerbioris, lapidosa, quatuor verò deinceps, vel quinque dierum spatio ita mitescunt, vt Sacchari instar commansa in ore liquefiant, à sapore nomen indepta. Surculi alio translati infusione nulla traducuntur, quae causa subit, vetustitine? an alia ratio ex Sole petenda? an verò prima plantatio artificiosa, naturalisve, in dubio est. Hoc genus Piri tradere videtur Schvvenckfeldius inter Stipes Silesiacas sine descriptione his verbis: Saccharopia Zueferbiren.

Saccharina Pira.

In nomine sunt & alia multa apud Alsatos, vt Creuselbium Mallocomi, Pira Riparium [fortè à figura] Rubbiren, & alia quae nondum à nobis descripta sunt: item Schilbiren/Geiglebiren/Grannen oder Etschbiren/flugbiren/weißeserlingbiren &c.

Saccharina Pira.

Creuselbiren Rubbiren.

In Burgundicis oris ferè hac habentur, de quibus omnibus acerulos surculos etiam in hortum gundica Montb. Ill. E. C. inferi curauimus, vt constet posteritati, possi. nihil Montbelgardiacae de nostra diligentia & iuuant studio. Nomina sunt hac. Pira nigra, poires noires, Pira dicta de Roussel, optima cocta. 3. Pira S. Laurentii. 4. Pira Augusti mensis, poires d'Aoust, ex Barmont arce Burgundica. 5. Pira Saccharina viuida: poires verdes succres: ex Barmont. 6. Pira poma, poires pommes: ex Barmont: fortè eadem cum Poma Piri. 7. Pira magna dicta d'arbe: ex Barmont. 8. Alia magna dicta, poires magnets: ex Barmont. 9. Pira hortensia, poires de courtil, ex Grange, arce Exc. Celsitud. V Virtemb. 10. Pira operaria, poires ouvrieres: ex Grange. 11. Pira Charie: ex Gr. 12. poires de Gramont: ex Gr. 13. Pira Germanica, poires d'Allemagne. 14. Pira Campanae similia, poires comme cloche. 15. Pira campanacea alia, poires de cloche, vtrique ex Gr. fortè alterutrum horum est id quod paulo ante descriptum. 16. Pira dicta poires de parement, quasi apparentiae dicas ex Gr. 17. Pira strangulatoria, poires d'angoisse, fortè eadem cum antea descriptis. 18. Pira domini, poires Monsieur: ex Clareuallie oppido Exc. Celsitud. delata ex Taranaisse, & alia multa aliunde illata, praeter supra descripta. Faxit Deus Opt. Max. vt posteritas admirandis istis illius operibus aliquando cum gratiarum actione fruatur.

Sed satis iam satis Pirorum ostentationi indulgetum, nec tamen omnia dicta: Equis enim possit in

Chi antiq. res longior. res in Pirum enim metatione.

in tanta hominum infirmitudineque confusione? Hoc tantum volumus, ut Germanix opulentiam cum Italia, Gallie (quas & ipsi aliquando suis passim locis vidimus, & gustauimus) atque Angliæ Gazis cōferamus, & curiosis ingeniis, quibus anguli Illustrum harum nationum hodie perscrupunt, etiam hac in re satisfiat. Nunc ad reliqua pergamus.

Satius Pirus auctor Theophrasti, pauca admodum in locis calidis, ut in Aegypto, & vitata ob temperamenti contrarietatem. Eadem in plano melior prouenit tam materie, quam fructu. Loca specialia ex supradictis satis parent. In genere omnes latam solum amant. Gaudet iis Italia. Nihil frequentius Germaniæ, Galliæ, & præsertim Septentrionis plagis, Belgio, Northmanniæ, Angliæ, ubi Cidre & Pere admodum suasu potiones vini vicarias faciunt, ut annotat Lobelius. Florent mensibus Aprili & Maio: Aestate & Autumno fructus maturefcit. Quæ tardè floret, tardè fructificat, Pirus Trago ante Malum cum Ceraso pletumque ex Pruno florem fert. Pirus etiam si non plantat, sed fiat Austrinum cœlum, aut nubilum, amittit florem & primos fructus, si cum deflorentales dies fuerint, ex Theophrasti. & Pinio. Item: quæ citò occidunt, velocius sunt, & tamen antecedunt diuitiis, ut Malus & Pirus, Magog apud Plin.

Pira non eodem tempore omnia feri iubet, quoniam non æquè florent. Eadem oblonga, aut rotunda ab occasu [ab ortu Dal.] Vergiliarum ad brumam. Reliqua genere media, hyeme, ab occasu Sagittæ, Subtolanum aut Septentrionem spectantia. Serendi vel inferendi tempus, & culturarum habes apud Geoponicos, potissimum apud Carol. Stephanum, qui docet quo modo inferenda ut citius vel tardius proueniant, ut fructifera reddantur, & acquirant odorem, aliæque multa prædara. Communis quidem Italiæ ratio serendis vel inferendis Piris autumnum tribuit, ita ut brumam in xv. nec minus diebus antecedant, ut tradit Plinius. Et Scaliger Pirus & Malum Autemnon potius feri suadet, quòd hybernas impressiones melius tolerare valeant, quam æstiuas. Hæcque fortè ratio cur Pirus calidis regionibus, ut Aegypto malè habeat.

Denique Pirus, ut & Malus, in montibus breuius, nodosa, spinosaque: in planis amplior, pulchrior visu, meliorque tam materie, quam fructibus. In Calabria tamen, regione calidissima copiosum haberi Pirus vel ex Horatio discimus, ut dicitur infra. In historiis Indiciis legimus, in insula Palmæ ita proficere Pira, ut à sedecim ad triginta vncias ponderent: Eorundem etiam meminit Cardanus, sed quod genus Pisorum sit, non docent.

Dioscoridi Pisorum genera adstringunt. Quare conuenienter adduntur Cataplasmatibus repellentibus. Decoctum siccatorum, & ipsa cruda, altum sistant: ieiunos tamen esitata ledunt. Quam sententiam & Plinius confirmat. Pisorum omnium, inquit, cibis etiam valentibus onerosus, agris quoque vini modo negatur. Decocta eadem mirè salubria & grata, præcipuè Crustumina. Quæcunque verò cum melle decocta, stomachum adiuvant. Fiant Cataplasmata à Piris, ad discutienda [leg. repellenda, ex Dioscor.] corporum vitia: & decocto eorum ad duritias vituntur. Ipsa aduerfantur Boletis atque fungis, pelluntque pondere, & pugnante succo. Quod posterius Dioscor. de Piris sylvestribus scribit, (de quibus infra) quemadmodum & hæc. Pisorum ligni

Tom I

cinis contra fungos etiamnum efficacius proficit. Mala, Piræque portatu iumentis mirè graui sunt, vel pauca. Remedio aiunt esse, si prius edenda dentur aliqua, aut utique ostendantur. Conduuntur verò Pira, ut vix, ac totidem modis. Piriis ut & Poinis, proprietates vini, similiterque in agris medentes cauent: Hæc Plin. Idem & Plutarchus refert, & Lucianus in Asino aureo. Quod verò de iumentis ait, consideret lector, an rationi & experientia sit consentaneum: nisi fortè ided molesta sint, quòd serant id, quo frui nequeant, odorque identidem illiciat ea, etiam ad molestiam vsque. Neque enim facile crediderimus odorem per se iis molestum.

Galeno Pira est stomacho grata sunt: quin & vim habent exiccandi: atqui sylvestribus magis exiccandi vis inest. Quæ de Malis diximus, si omnia ad Pira & Punica transferantur, nihil nouo alio super his sermone opus erit. Nam in iis quæque alia austerantur, vel acerbæ apparent, veluti quedam acida, quedam dulcia, quedam denique ex horum mixtione composita: sunt quæ nullam penitus huiusmodi qualitatem exuperantem habent: quo fit: ut cum aqua sint ac hebetia, nulla roborandi vi polleant. Talisigitur omnino Pisorum usus, qualis Malorum. At Piriis, præsertimque grandibus, quæ apud nos Menitæ vocantur, aliqua alendi facultas donata est. Proinde ea: sita in tenues orbiculos, sicaræque reponunt. Quibus coctis per hyemem & Ver, cum famens est, ciborum parum nutrimentum vice vescuntur. Erin libris simplicium: Piri folia, inquit, pariter ac turtiones austerantur: fructus dulcedinis quiddam obtinent aqueæ: ex quibus clata quoque temperies est, inæqualis secundum partes: Nam pars vna terrea est, alia aquea, ceteram utraque frigida, cum alia temperata. Proinde Pira est stomacho grata sunt, & si in prohibent. Illa autem desiccant, & modicè refrigerant. Nam ego iis illius vulnus glutina se memini.

Serapio ex Aben Mesuai. Proprietas Piri tam domestici quam sylvestris est, ut si coquatur quodcumque eorum cum fungis, emendat illorum malignitatem. Maioribus vis potior, quam paruis, magisque nutriunt Pira quam Cydonia. Succus Pisorum inspissatus cohibet fluxus biliosos, & ventriculum sanat, sed colicam causare solet. Remedio est, si post, hauriatur vinum mellis paratum cum aromatibus.

Albertus scribit Piri radicem à muliere portatam Conceptum impedire: Fœtum idem posse, si iuxta, vel supra se habeat. Id etiam à nonnullis creditum, à latentibus in parturientis lecto Piris, aut illuc transportatis, partum tardari, aut difficiliorem fieri. Sed hæc fabulis, quam experimentis sunt similiora, quibus Alberti scripta sciant. Illud verò similis, quod alicubi Plinius ait: iis qui bupestim hauserint, prodesse Pisorum genus omne comedisse.

Sunt, inquit Curtius, qui absolute, primo ordine refrigerate Pira dicant, & secundo deficcare: alii verò matura calefacere; humectare & mouere. Quod sanè intelligendum erit ex saporum vi, ac natura, ut dulciora calefaciant. Quæ autem inter dulcorem & aciditatem naturæ sunt compositæ, parum caliditatis & siccitatis habent, ut omnium denique vires ex saporum generibus metiri sit. Ante cibum verò sumptæ, ventrem sistunt, maxime cruda. Grana, quæ illi sunt, peculiari quadam proprietate pulmonis viis medentur, sed tenibus officiant.

Ligni cinis.
Pira summa.
qualitatemStomacho grata.
Pisorum qualitatem

Menitæ

Folia

Stomacho

Folia

Succus Colicæ

Radix

Conceptum

Partem

Albertus notatur

Pira: Pisorum ex sapore metiri

Inter Pira, v. t. Celso placet, potissimum fragilia conferunt Stomacho, qualia sunt Crustumina, vel Meuana, & Tarentina & Signina. Sitim repellunt. Quæ Pira, quia nobis defunt, substituemus alia, eadem dote donata. Pirorum succus atque dilutum sitim sedat. Eorum folia & rami pariter austeri sunt. Nam arboris partes omnes, non eiusdem temperici sunt, vt alie terrestres, alie verò aquæ, vtræque enim frigida.

Succus.
Folia &
rami.

Moschatel-
lina.

Sylvestria.
Piericuli-
tu.
Cor.

Pomus.
Electuar.

Pieri pro-
cid.
Dylent.
Celtica.
Sang. sim-
am.

Flora.

Cor.

Bila.

Matthiolo Pira acerba terreæ sunt naturæ, acida frigida & aquæ: dulcia medio modo se habent. Moschatellina aliæque odorata, ad modicam caliditatem inclinant, parumque admodum adstringunt. Quæcunque autem dulcia non sunt, adstringunt & obstruunt: & sylvestria quidem magis satius: acida & acetba dulcibus: siccata recentibus. Ventriculo vtilia sunt Pira, si postrema in pastu comedantur. Cocta crudis præstant. Cordi robur addunt: sitim extinguunt. Ad ventriculum imbecillum vomitionibus obnoxium sit Electuarium ex Piris quibusdam, illi simile, quod ex cydoniis conficitur, de quo satis multa diximus in capite de Cydoniis. Vulnere conglutinant, sylvestria potissimum, & cocta. Ex foliis Piri vel Pirastrii inessus apparantur ad vteri & ani prociendam viles. Dysentericis & cæliacis in cibo conueniunt. Arida ac refecata Pira, sine cocta siue cruda edantur, ventris fluxus sedant, & sanguinis quoque fluores sistunt: ad muliebria profluvia accommodari possunt, dulcia & vntuosi saporis plus quam cætera nutriunt: aquosa exigui sunt alimenti, parca etiam alunt acerba & austera, velut & acidiora. Crudis semper cocta vtiliora, & ad corporis nutritionem meliora. Quædam verò & adeo acerba & austera sunt vt non nisi cocta edi queant. Horum autem & nonnullis tam copiosa humiditas, vt super prunas, vel sub ipis coqui expediat. Alimentum denique Pira omnia amplius & copiosius, quam Mala siue Poma conferunt, sed hoc ipsum frigidum quidem ac reprobum: ex Dodo nro.

Piri flores, inquit Porta Neap. frigida sunt & humidæ naturæ, quia albi: quod si verum, ex iis aqua destillari potest, conueniens ad effectus à causis contrariis. Idem scribit Pira quemadmodum & Cydonia, quia Cordis figuram expriment, miscic auxiliari affectibus cordis, quæ verò flaua sunt, aut coloris crocei, qualia ferè sunt verna, bilem generare, ob coloris signaturam, ex qua rerum causæ atque vires dependere novus ille Philosophus opinatur, de qua re nunc non est disputandi locus.

Cæterum errant Medici cum Pyra febricitantibus vtilia iudicant. Febres namque omnes putridæ ob obstructione ortum ducentes, adstrictionem habentia Pyra, Aug. Ferrar. teste, recusant.

Suprà dictum, ex Setapione Pira cruda choliam causare solere, atq; hoc euenire videtur propter flatum, quos ingenerant: idèò consultum, vt iis haustus meri superbibatur, quodd flatu dissipet, & Pirorum frigiditatem emendet. Huc spectat antiquum illud Dystichon:

Ferè Pira nostra Pirum sine vino sunt Pira virus:

Si Pira sunt virus, sic maledicta Pirum.

Sapa è Pi-
ra.

Pinguedinem quandam corpori, præsertim odorata atque cocta conciliare, sunt qui ferbant.

Nostri sub cineribus coctis & decorticatis, aliquid fœniculi inspergunt, vt sic cænas claudant. Idem quoque ex maturis, siue deciduis siue collectis: sed benè mundis succum expriment, & ad sapæ consistentiam decoquant, quæ etiam stomacho ad suprà scriptos vsus sit gravior, si aliquid

coriandri aut fœniculi addas. Possunt & condiri, vt Cydonia, in legmenta concisa & Electuaria ex succo parari, haud secus ac de Cydoniis dictum, cuiusmodi perelegans indutrium Pharmacopœum parasse suprà retulimus.

Veteres & vinum è Piris parabant, quod à Græca Pirorum denominatione, Apiites vocatur, Apites & Latine Piratum. Palladius sic. Contusa in sacco rarissimo, ponderibus vel prælis compriuntur. In hyemem durat, sed prima estate accescit. Acerbum est, stomacho tamen accommodatum, intestinasque destillationes compescit. Multis etiamnum hodie locis, in primis verò in Valconia, Anglia, Northmannia, ex Piris, selectis porum confici Cidre & Pere illis nominatum sapore suauis, quem vini loco bibere iam antea retulimus, & Camerarius in scripta retulit.

Fiebat olim & acetum è Piris austeri saporis, vel sylvestribus. Matura in cumulo pertetidum adferuntur, deinde in vasculum mittuntur, cui pluvialis, fontanæ aqua infunditur. Apertum vas per triginta dies relinquo, deinde quantum ad vsum sublatum fuerit, tantum ad copiam aquæ reddito. Vides quàm ad rem attentis fuerint Veteres; nos ista hodie omittimus, nec aliud sapit nobis, quàm quod à vino.

E Piris quoque, vt refert Hermolus, antiquitus liquamen ad feminarum ieiunia, quod Castimoniale dicebatur, fieri solitum, hac ratione: Pira maturissima cum sale integra calcantur, & vbi carnes resolutæ fuerint, in capulis vel vasculis picatis condiuntur. Post mensem verò tertium ea suspensa liquamen fundunt, non iniucundi saporis, & albi coloris. Tradunt & Nigellam, cum saluantur, addi solitam. Quæ verò possit esse saporis suauitas talis cum Piro: fatemur nullà cupiditæ eius hætenus palatus nostros illectos.

Aliud prædium, & in contrarios planè vsus, nempe ad sedandam immensam famem, qua aliquot millia hominum miserè perierunt, quæfuerunt in obidione sua, Lugdunenses Batavi ex foliis Pirorum alisque, quæ variè præparabant, vt refert Stratus in Historia tumultuum Belgicorum.

In conuiuiis Græcorum Pira secundis mensibus inferebantur, aqua mersa, vt mitissima quæque legi possent. Quin & Calabri, qui (vt scribit Curtius) Piris abundanti, Pira hospitibus apponere consueverant, deinde saturos, bellatorum vice, domum auferre iubebant. Quod si recusassent, eadem porcis obiciebant, vnde Horatius in Epistolis:

Non quo more Pirum velli Calaber inbet hospes,

Tu me fecisti, docuisti, velle fides.

Iam satum est, at tu quam vni velle benignè:

Non inuisa ferces pueris munuscula paruis.

Tam tene, & domos, quàm si dimitteret vniuersus.

Seruari Pira Democritus adfirmat, quæ illis pice sacculus suspendantur. Alii in sapa, vel passio, vel dulci vino, vel multo mersa custodiunt cadis plen-

nis. Plurimi inter scrobem obruta seruantur. Alii siccatis frondibus luglandis inuoluta recondunt. Alii in viceis fistilibus in vino vel multo demergunt, & operculo vase reponunt. Alii vinacais discretæ, ne se contingant, obruunt. Pira seruantur in fistilibus picatis inuersis obruta inter scrobes. Alii Pitis singula vasa fistilia assignant, & opercula eorum picata, dolio iterum includunt. Aliqui arena in scrobe subiecta sicca operunt, mox terra. Alii in floccis, capsis condunt, quas luto paleato illeuerint. Plurimi Pira inter paleas aut frumenta obruta seruantur, quæ ferè ratione hodie

Elect. è Pir.

Apites.

Piratum.

Cidre & Pere.

Acetum è Piris.

Liquamen Castimoniale.

Cibus è Pira.

Mos Græcorum & Calabrorum.

Pira seruandi rationes Græcorum.

hodie à nostris seruari solent in cella vinaria, vel conclauis fornicato reposita. Diutius adseruabis, si mutuo sibi non incumbant, ac se ne contingant quidem. Adhuc diutius si ex filo suspensa pendcant. Alii statim lecta cum tenacibus suis picatis vrceis condiderunt, & oribus vasculorum gypso vel pice clausis, ipsa sub dio obreuta sabulone tegunt, quem modum hodie quidam pro secreto habent. Alii Pira quæ se non contingerent in melle seruauit. Aliqui aquam salfam cum coeperit vndare calfacta, despumant: & ei post iam frigida Pira seruanda demergunt: tunc exempta post tempus exiguum condunt vrceo, & eius lito ore custodiunt: vel diu nocturne in frigida salsa manere patiuntur, post in aqua pura biduo macerant, deinde sapa vel passio, vel dulci vino mersa feruant. Sed Pira quæ huic negotio destinantur, à cadiuis diligeret electa integrad bentelisse, placido die, crescente luna, manu decerpta, vegeto Solis calore. Dura tunc & aliquantulum viuidia vase claudantur, quod tegatur operculo: & inclinato deorsum ore, breui obreuta ur scrobe, loco iuxta quem perennis aqua defluit. Item quæ dura sunt in carne & cute prius in acervo posita, vbi se mollire coeperunt, in fistile picatum ponuntur, & operculo superueniente gypso linuntur: vas breui scrobe demergitur, loco qui quoti die Sole tangatur. Ex Plin o. Nostris isto conseruationis apparatu non egent, sed ferotina & hyemalia dicta, iam dicta autem ne facile adseruant, ita vt quouis serè anni tempore haberi possint & solum integra. At vel in gra vel in gienta concisa & granis purgata Sole siccantur: vel si non sufficiat, in furno, postquam exempti fuerint panes, deinde facies aut eadem excepta in sicco loco, ne fiant mucida, in annos etiam adseruant, non sine compendio æconomico.

Pira vetò vel ante Columellæ tempora condire consuevit erat, vt ex eo patet sic licet bene: Pira ultimam matra, non tamen percussa legeris, diligenter inspicio, vt sint integra, sine viuo aut vermiciat, tum in fistili picata fistula composito, & aut passio, aut desueto complero, ita vt omne pomum submersum sit, operculo deinde imposito, gypso.

Illud in totum præcipiendum existimaui, nullum esse pomi genus, quod non possit melle seruari. Itaque cum sit hæc res salutaris agroranti-bus, censeo vel pauca poma Piræque in melle custodiri, sed separatim generari: nam si commisceas, alterum ab altero genere corrumpitur.

Qui plura de hac re, quemadmodum & de Piri cultu, in genere, & in specie volet, Consulat Columellam, Constantinum, Palladium, Petrum, de Crescent. Conradum Hæresbach, & Carol. Stephanum, & Colerum in suo Diario æconomico. Vnicum illud Grataroli quidam Medici Basilien-sis haud ignobilis experimentum addamus. Si, inquit, suspicio est ne vinum aqua dilutum sit, Pirum in vino impositum indicabit: nam si supernauerit, merum est vinum, si fundum petat, mixtum aqua est.

Memorable est & illud, quod est apud Suet. de Claudio Cæs. Drusum filium Pöpelij impuberem amisisse Piro per lufum in suble in iactato, & hiatu oris excepto frangulatum. Nec prætereundum & illud quod de Vulpe traditur, eum Pirum, nisi carnes cibis desuerit, non edere, atque illud difficulter, & non nisi in fame. Vnde apud Plautum à Tranione dictum, idque adagaliter in Mustellaria.

Tam facile vinces, quam Pirum vulpes comest.

In eos enim dicitur, qui rem perdifficilem aggrediuntur, vt annotat Curtius.

DE PIRASTRO SEV PIRO

SYLVESTRIS.

Pirus Sylvestris minus procera serè est arbor, quam satua: verum furculosa admodum & ramorum extremis spinosis, caudice rimoso, & hulco cortice, materie rutila, & quam satius duriore, ideòque discos & tabellas ex ea conficiunt, quoniam vt in molli retunditur, ita in duro ferru acuitur, vt scribit Theophrastus. Primitia emergunt flores, instar umbellæ, ex eodem furculo multi, lanuginosis pediculis insidentes, quinque foliolis constantes, aibis, rotundis, cochlearis modo concavis, inter quorum singula intercedit subiecti hirsuti umbilici radius, in viridi canescens: apices in medio multi, purpurei. Folia florente arbore subtilis & in ambitu canã lanugine obsita, foliorum Cotonei instar, superne virentia, splendida: latius utrinque glabra, lucida, subtotunda, crassiuscula. Fructus non vniformes, sed aliis rotundi & modicè compressi, aliis ex rotundo leuiter turbinati & longiusculi, austeri & acerbis valdè, nec edules, donec siacefiant, quod serè fit Octobri, semen intus continentes Pomorum seminibus simillimum. Extrema alioqui facie Piri speciem facile representat. Verum à radice statim numerosos emittit stolonos valdè spinosos, cortice rubicundo vestitos: Copia & rigiditate spinarum facile discernitur à stolonibus Malorum sylvestrium.

Theophrasto Piraster, quam Achiada vocat, aculeos fert in ramis: facilius germinat, quam satua: cum enim pluribus minoribusque internodiis diuidatur, principia illa germinandi agiliora, propensioraque ad germen, opera cæli ambientis redduntur. Nec non & siccitas non nihil cõferre videtur: sic enim minus humoris relinquunt. Quod autem minus est humidum, ad motum promptius: quapropter & germinatio sylvestris citior, quemadmodum satuarum melior Pirastro longior vita, quam Piro. Tarde admodum maturitatis est: prius amittit folia, quam fructum percoquat.

Resistit frigori propter densitatem. Domestica ex semine lata, vitium oritur Pirastrum. Pirastrum autem Pirus fieri non potest. Cui postrema sententia contradicere videtur Scaliger, qui scribit Pirum sylvestrem è syluis in hortos aut viridaria cuku mifescere. Theophrasto subscibit Ruelius, Pirastrum, inquit, Pirus fieri profus recutare. Scaligero verò Porta Neapolitanus: Pirus, inquit, feris translata locis adhibito cultu deponit agrestem illum habitum simul cum aculeis, quos adulta tulisset, simulque & laxatur illa densitas, quæ verba ex Scaligero transcripsit: nec tamen omnia: nam addit Scal. quæ videtur in eius popularibus, vnde transportata fuit, ad naturam meliorem. Porro Pirastrum mifescere duobus modis intelligi potest: vel in sitione satua in sylvestrem, qua ratione ex sylvestri intem fieri apud hortulanos translatum est: vel ex ipsa met arbore culta: absq; in sitione alterius, quod voluisse videtur Scaliger, de qua re amplius cogitandum.

Pirus sylvestris seu Piraster, Aristoteli, Synonyma

Descriptio

Flores.

Folia.

Fructus.

Achiada.

An Pira-
ser mix-
cat.

Nomen &

Theophrasto & plerisque Græcis. Etsi verò Dio-
scoridi *ἀχράς* species est *ἀχράς* vel *ἀχράς αἰνός*, tamen
Theophrastus multis in locis simpliciter Pi-
rastrum Achradam appellat. Cordus quoque Ach-
radas vocabulo quemcumque Pirastrum signifi-
ficari censet: sunt enim diuersæ eius differentiæ.
Et tam Pirus arbor, quàm fructus *ἀχράς* est Cor-
nio. Dicitur & *ἀχράς*, vt scribit Curtius: & Co-
lum alpera syluis Achrados, cuius etiam meminit
Achyrales. Aristophanes. Quid autem Achyrades Aliano,
quasi in cibo primùm Trynthios habuisse memo-
rat, nondum compertum, [inquit Hermol.] Nisi
quis non Achyradas sed Achradas, hoc est, Pira
sylvestria in eo legat. Nam, idem author inquit:
ante Panis vsum Argiuos esse talle Pira, vt Athe-
nenses Ficos: Glandem Arcades: Indi Arundin-
em: Carmani Palmulas: Milium Sarmatæ: Tere-
binthum Nastiutiumque Persæ. Achyra certè pa-
leam significat: nec video quàm sit verisimile pa-
leam quemquam vesci potuisse, quasi veterinum,
etiam si Arcadas radicibus herbatum & arborum
foliis recenti us ante glandis Fagine vsum à Pe-
lago traditum, victitasse creditur. Idem Herm.
Achdon Pirus syluaticam, Achrada dicit, & ap-
ud quosdam, vt & apud se vrbana fertiliorum
predicari Nicandro *ἀχράς*, vt citat H. Iun. quo no-
mine putatur vñs fuisse Virgilius in 3. Aeneid.
Vñtum in foliis bacas lapidosasque corna.

ἀχράς Theocr. Schol. quomodo in *ἀχράς* pro sylue-
stri Piro accipitur, apud eundem & apud Poetas
quosdam alios, atque ad eundem ipsum quoque
Theophrastum, vt iam suprà dictum. Had. Iun. in
suo Nomenclatore mutato, in *ἀχράς* scribit dici. [nisi
sit mendum scriptura, nam ita scriptum apud nul-
lum alium inuenimus: dixerat tamen idem iam
prius *ἀχράς*, vt hac ratione ipsum legisse haud vana
sit coniectura] Aliis *ἀχράς*. Ita *ἀχράς*, *ἀχράς* in *ἀχράς*,
in Epigram. Græcorum. Vtraque vox *ἀχράς* &
ἀχράς vt idem Theocr. annotat, hoc est, à suffo-
cando. Vnde sortè nostrum *Angst*, & Latinorum
angustia, qualis euenit iis, qui Pira sylvestria co-
medunt & strangulatoria. Goropius diceret v-
tramque vocem tractam à Germanico. Sic Thra-
sybulus cum deberet sententiam de re consula-
tuam dicere, à Lacedæmoniorum legatis munere
corruptus, simulauit se Pira sylvestria comedis-
se, & præ angustia otis non posse loqui, vt refert
Zvingerus in suo Theatro.

Germ. Ein wilder birnbaum, wildebirn/holz-
birn/ & feldbirn. Lonicerio, feldbirn Silesiæ. Belg.
wildepereboom/wildeperecen. Gall. Poirier ba-
stard, ou saunage. Ital. pero seluatico. Hisp. Guadapero,
o Peruerano. Angl. wild pear tree. Ebonse pere
tree/woory pear tree.

Ex Diole. verbis facile est colligere ipsum plu-
res Piti sylvestris species agnouisse, quando ei
ἀχράς species tantum *ἀχράς* est. Trago Pira sylue-
stria varii generis sunt, inter quæ minutissima
quæ dura & lipidosa sunt. Germ. Geißbohen.

Tab. Pira sylu. trinum generum facit. 1. Pira syl-
vestri simpliciter, holzbirn. 2. Pira sylu. maiora,
großholzbirn. 3. Pira sylu. minima, kleinholzbir-
lein/Geißbohen.

Gerardus Anglus ita distinguit. 1. Pirus stran-
gulatorium minus the small cheffe pear. 2. Pirus
sylu. the wilchedge pear tree. 3. Pirus sylu. mini-
ma, the wilde ceab pear tree. Cur autem tres si-
guras Pirorum satiuorum Tabernamontani po-
luerint inter sylvestres, & sex faciat, non indicata
vel differentia, vel caula, ipsi excusandum relin-
quimus.

In Silesia quoque duo genera obseruata Schvveik-

feldio, maiora & minora. Apud nos Mont-
belgardi in syluis aliquot differentiz obseruan-
tur, potissimum in fructibus conspicuæ, maiores,
mediæ, paruæ, rotundæ, turbinatæ: pediculo lon-
go & breuiori: sapore etiam differunt, quidam ac-
cerbiotes, quidam magis edules.

Passim occurrunt in Germania, & locis circum-
iacentibus, præsertim in syluis, sepibus, & ad ar-
uorum margines. Item in montosis. Neque his
caret Gallia & Italia. Quin & in regione Græciæ
Apia dicta nasci Achrades, vnde & Apii vocen-
tur, Scaliger scribit. Et ex Theophrasto, Pirum
sylu. in calidis malè haberi, vt in Ægypto, vbi et-
iam mites Piri & Mali nihilo melius. Nullam
proflus syluestrem ibi in Pirorum genere, quod
germen nequeant emittere: mitem autem raram.
In Heluetiæ montosis & asperis frequentes ad-
modum sunt. Vix ante Octobrem fructum per-
ficiunt. Florent cum cæteris, & plerumque etiam
ante. Diole. & Plin. tardissimè eius fructum matu-
rescere scribunt.

Pirus sylvestris auctore Theophrasto natura
est terrena, acerba, solida. Diofor. Achras syl-
vestris, vñ Piro satina adstringentiorum hab-
et, & ad eadem conduct. Adtingunt & so-
lia eius. Ligni verò ipsorum cinis efficacissimè
his auxiliatur, quos fungi strangulant. Atunt
Fungos, si sylvestria Pira cum eis coquantur, in-
noxios fieri. Pirum syluestre, inquit Plin. concidit
suspendensque succatur ad sistendam alu-
um, quod & decoctum eius potum præstat. De-
coquantur & folia cum pomo ad eodem vñs.
Galeno quoque Pira sylvestria magis, quàm reli-
qua adstringunt & desiccant: & proinde sanè
maiora vñs nec glutinant, fluxusque repellunt.
Folia Piri sylvestris, æquè ac domestici, ad vuluæ
procidentes, aliæque mala vñs sunt, notante
Trago. Pirafter, teste Curtio, eadem cum Piro
satina vires habet, verum longè efficaciores. Fun-
gi quoque in nocentiores tutioresque fient, si in
Pirastris vel fructu vel folio cocti fuerint. Proflant
etiam contra eodem Pira coctum sumpta, nec
non etiam lixiua ex cinere eius arboris facta, &
cum sale, posca, vel nitro epota.

Sed eruditus atque in arte versatus hoc loco con-
siderandum relinquimus, antequam sit vñs Piro-
rum sylu. cum Fungis, vt non noceant, vel vt no-
cumentum tollant. Nam quis credat ab iis vene-
natam qualitatem in Fungis malignis retundi-
mò censemus Pira eorundem folia, etiam cum sa-
lubribus fungis profusi inutilia. Quippe Fungi
cuiuscunque tandem generis sint, quod citius à
natura deiciuntur & extra corpus pelluntur, eò
salubrius, quum ventriculum grauent, aut lani-
nent vexent, ac vt Diole. ait, *ἀχράς* *ἀχράς* *ἀχράς*
ἀχράς *ἀχράς* *ἀχράς*, omnes spiritus via quasi la-
queo interclusa prætorcant. At Pira & eorum folia,
potissimum syluestrium, cum polleant adstrictio-
ne non parua, ac certè ne modicà quidem, sed
magna, superius ventriculi os coarctant, quom-
inus per vomitum reiici queant, simuliter & aluum
constringendo eorundem expulsiorem diffi-
cilem reddunt, contra Aph. Hippoc. Quod natura
vergiti, eò ducere oportet. Atqui natura in iis, qui
assumplerunt venenatos Fungos, vel etiam non
venenatos copiosius, conatur eos per vomitum
vel aluum reiicere. Enimvero sanè si aliquis Piro-
rum syluestrium eorundem foliorum ad assumptos
fungos vñs esse possit: hunc potissimum esse pu-
tamus in iis, qui sortè ab eorum esu in *ἀχράς* *ἀχράς*
inciderint. Vomitus tamen præferimus quem i-
pe quoque Diole. præferbit, dicens: Confectum
succur.

Locus & tempus.

vires. & vñs.

Folia. Ligni cinis.

Alii flu- xus.

Vulua præ- cid.

Ad fungos.

Pira sylu. ad fungos nihil con- ferre con- uentum tollant. Nam quis credat ab iis vene- ratam qua- litatem in Fungis malignis retundi- mò censemus Pira eorundem folia, etiam cum sa- lubribus fungis profusi inutilia. Quippe Fungi cuiuscunque tandem generis sint, quod citius à natura deiciuntur & extra corpus pelluntur, eò salubrius, quum ventriculum grauent, aut lani- nent vexent, ac vt Diole. ait, ἀχράς ἀχράς ἀχράς ἀχράς ἀχράς, omnes spiritus via quasi la- queo interclusa prætorcant. At Pira & eorum folia, potissimum syluestrium, cum polleant adstrictio- ne non parua, ac certè ne modicà quidem, sed magna, superius ventriculi os coarctant, quom- inus per vomitum reiici queant, simuliter & aluum constringendo eorundem expulsiorem diffi- cilem reddunt, contra Aph. Hippoc. Quod natura vergiti, eò ducere oportet. Atqui natura in iis, qui assumpserunt venenatos Fungos, vel etiam non venenatos copiosius, conatur eos per vomitum vel aluum reiicere. Enimvero sanè si aliquis Piro- rum syluestrium eorundem foliorum ad assumptos fungos vñs esse possit: hunc potissimum esse pu- tamus in iis, qui sortè ab eorum esu in ἀχράς ἀχράς inciderint. Vomitus tamen præferimus quem i- pe quoque Diole. præferbit, dicens: Confectum succur.

fuccurrendum oleo citatâ vomitione. Mirificè etiam iuuare lixiua fermentitia, aut è Piraſtri ligno parata. Vnde mitamur Matth. in hac verba promittere auſum; poſtquam tantam cum palato fungi gratiam iniere, vt ab his abſtinere hominès non poſſint, ſaltem diſcant velim, vt ſeipſos à morte vindicent, Fungos nunquam eſſe lumen- dos, niſi priùs cum ſylueſtr. Piriſ decocti fuerint. Quòd ſi ſylueſtria deſiderentur, ex domeſticis ea ſupplere poſſe, quæ cæteris aſteriora habentur. Hæc ille. Qua verò ratione, quæve temeritate hoc dicat, iudicent docti. Nos tutiora cætiórque ſectamur. Ad dignoſcendum autem, an muſtum aquam habeat, Pirus ſylui in hoc contigit quod ſi aquam habuerit, in profundum demergitur, quod antea de Piro domeſtico ex eratorolo diximus. Res in vtroque experimèto eſt facilis. Aqua ſtillatitia è Piriſ ſylueſtribus, ſæpè bibita facit ad fluorem immodicum hamorrhoidum: Camer. E ſucco in dyſenteria viſciſſimam credit Geſn. Fit & Portionis genus ex Piriſ Sylueſtribus additis etiam Malis & prunis ſylueſtribus, omnibus conuſis, per ſe expreſſis, aut aſuſi aqua, muſto ſimilem potum parant ruſtici in Haſſia, autore Cordo. Nec in Haſſia modò, ſed & alibi locorum parari ſolet, quemadmodum & hoc. Prædicta conuſa, additis etiam granis Berberis in doſiolum coſciant, aquam aſundunt, vt bulliat. Tum vini loco bibunt. præſertim pauperes. Sed iis, qui ad Colicum dolorem proclius ſunt minùs conducit cuiusmodi potus. Præſtat vinum Gallicum, Burgundicum vel Rhenum. Noſtri etiam ex Sylueſtri Piro ſapam faciunt, cuius vſus vaiius ad condiendum, loco mellis & Sacchari.

PIRVS POLVILLERIANA.

criptio

ia.

lar. ex.

v. 112.

Piri genus pulcherrimum, & rariſſimum habent. Generuſi D. Barones à Pollviller, quod Ret birle vocat, cuius arbor eſt proceræ, vt Pir. magnæ, ramis ad cælum ſurrectis cortice ceu cæterarum Piorum veſtitis. Folia Piorum foliis diſſimilia, intus Piri & Mali media, ad Malitiamen magis accedentia, vel potiùs So. bi Alpi-

ne, ſed minora, oblonga, inſià incana denſaque lanugine pubeſcentia, ſuprà quòque piloſa, ſeminuſ multò, atrouirentia, ſplendida, ferrata flores è ſurculis, vt in Sorbo Alpina, craſſis, multiſimul iuncti, ad 40. vſque interdum, umbellam æmulantes, odore ſatis iucundo, ex pediculis, partim longis, quadrantalibus, ex oculis prodeuntibus, partim breuib; vncialibus, ſemuncialibus, ex longioribus exortis. Flores ſinguli quinis conſtant foliis, vt in Piro, ſed minoribus, nec ita candidis, ad luteum inclinantibus: apices, vt in Piriſ, rubentes. Fructus

ſunt Piorum formâ, ſic vt non immeritò Pira dici poſſint: parui vt Pira moſchatella, nec maiores, nonnunquam etiam minores extremo pollicis articulo, ſi ad vnguem reſecetur, externè rubètes, interdum punctulis albis notati, internè lutei: in quibus ſemina eadem quæ Piriſ, iucundi ſaporis. Vbi matura ſunt, facilè decidunt, agitatâ arbore. Aliquandiu à collectione aſſentantur, deinde, vt cætera pleraque Pira, ſcaceſcunt. Arbores has vidimus ptimùm Polluille: in Aſſatia, dein etiam VVauille in horto D. à Flachſander, præterea Maſſocouii in horto Baronum à Polluille, vbi inſerta etiam ſuit Piriſ ſylueſtribus, ne hanc alibi notam comperimus, licet quamplurimis demonſtratam. Inde accepimus dono ſurculos, quos Montb. in horto Principis inferendus curauimus, & iam aliquot arbuſculas habemus, quæ ramen nondum floruerunt. Floret Aprilis fine & ad Maii medium vſque. Anno 1539. Ex inopinato ventuſta & elata cuiusmodi Pira potulit in horto E. C. VVirt. prædicto, quæ matura Iunio. Magna ei ſimilitudo cum Sorbo alpina, ex qua fortè per inſitionem eius origo.

Semina.

Locus.

Tempus.

PIRVM LANVGINE SALSA THEOPH.

Meminit Theophrast. Piri cuiuſdam generis in Caria naſcentis, quod lanugine tam ſalfa obductum dicit, [χρυσὴ ἀρίστη καὶ σαυρία: αὐτὴν vocat,] vt niſi aqua ablutum & abſterſum, edi non poſſit. Piro autem extraiſidet hæc lanugo: non verò intus naſcitur: (quod & in ſiliquis quibuſdam fieri Ruell. ait, quæ falſe ſuperficie tenus appareant, & ſint.) alio qui ne poſt ablutionem quidem educationem eius origo.

Deſcriptio

DE SORBO.

CAP. V.

Sorbus pro- Deſcriptio
ceræ eſt arbor & ramoſa, cortice ru- goſo, vel vt ait Matthiol. ſcabriuſculo, colore ex flauo albicante, radice rara; craſſa, ſolida atque deſcendente. materie rubente, ſolidiſſima atque compa- cta. Folia pin- nata pediculo vnciali, ſeptena, aut nouena, foliorum vncialium; an-

Folia.

guſtorum, in ambitu ſerratorum, coſta per longitudinem decurrente, hiſſutorum, ſupina parte vireſcentium, ptonâ caneſcentium, conuagatione, impatiq; vno reliquis conſimili alam claudente, omnibus ad coſtam incanam villoſamque alligatis conſtantia, facie quodammodo Rhois, ſapore acerbo. Flores eidem ſurculo cum foliis

Flores.

Fructus. insident ex pediculis vncialibus & sextantalibus, simul multi iuncti, quasi in umbellæ formam, albidus. Fructus Pirum moschatellinum paruum equat, turbinatus, umbilicatus, magis minusve rubens, prout Solem sensit, Scal. rubiginosum dicit, carne flavescente & ante maturitatem adeo austero succo, ut strangulet. [teste Casalp.] colore in rutilum transeunte, at ubi veluti fermentatione quadam emollita fuerit, [vix mutato interim colore, quod tamen in Pirus fit] dulci satis & vesca non sine adstrictione. Semina Piri sunt compressa latiora, medullâ albâ, eiusdem saporis, folliculis membranis inclusa, tria numeravimus.

Icon.

Theoph. description.

Materies.

Folia.

Flos.

Fructus.

Vermes.

Theoph. revisio.

Icon.

Theophrasto Sorbi arbor procera est, recta, concinna coma, ovata: quippe quæ magna ex parte nucis Pineæ figuram referat, nisi quod impedit vertice suo caput. Materies solida, spissa, colorata, valida. Radices haud multas, nec altè descendentes habet, validas tamen, crassas & incorruptas. Nascitur radice, aulione, semine. Folia Lauri tenuifolia figuram imitantur, sed ambitu serrata, sed non multum, nec in extremum tam acutè mucronata, verum rotundius orbiculata: prolixo, nervosque pediculo dependent, singulaque in versum condita, alæ modo, tanquam ex omnibus vnum sit, ad nerosum vsque pediculum, velut in lacinias divisa. Ea verò licet densa, & se invicem distantia, singulatim tamen non decidunt, sed simul tota illa pinnata congeries: minor quidem & pauciorum foliorum, in recentioribus, quæ per summa sunt: Omnibus in extremo pediculi folium est impar, ita ut cuncta dispari numero absoluat. Flos candidus, parvus, racematim è pediculo dependens. Fructus quoque, cum copiosus eius proveniunt, velut in racemum coit, quod plures Sorbi ex eodem pendente petiolo, ut faui quodammodo effigiem imitentur. Fructus immaturus adhuc à vermibus eroditur, & magis quam Mespila, Pira, & Pirastri fructus, quamvis sit omnium acerbissimus. (Hæc verior est Theophr. lectio.) Ipsa quoque arbor vermibus infestatur, atque ita senescens arefcit. Vermis ei peculiaris est, rufus, pilosus, (de quo specialius agetur in opere de insectis &c.) Nova mediocriter fructificat: nam trima continuò parit. Autumno, cum folia amiserit, germinabundum quiddam protrudit, pingue & turgidum, quasi iam parturiet germina, atque ita per hyemem durat. Caret aculeis Sorbus ut & Mespilus, Adolescentior cortice vestitur lævi, subpingui, colore ex flavo albicante. Annofa verò scabio, nigroque.

Aristoph.

In omnibus sunt Sorba [αυαδωρα] sponte plurima nascentia.

Theopomp.

Matura Sorba [αυαδωρα] Myrti baccas, edunt & plurimos fructus.

Crates,

Certe sunt tempestiva maxima, velut Malum & Sorba.

Amphis,

Ve Mora Morus fert, vides ut Robora

Glandes, Comarisque Sorba.

Sorbus.

Miramur autem Natalem de Comitibus apud Athenæum conuertiisse αὐαδωρα in Sorbum.

Nomina

Synonyma Apud Theophrastum enim & αὐα & αὐα Sorbus est & αὐα arbor, quæ admodum αὐα Sorbum, id est fructus: & αὐα Sorbi Fructus. Dicitur etiam αὐα, ei-

dem Diof. quæ αὐα Sorba nominat, & αὐα Hipp. & etiam Gal. Ex quo auctororum consensu innotescit Pollacis error, qui αὐα & αὐα idem esse credidit, ut annotat Constant. Had. lun. quodque utramque vocem, hoc est, αὐα & αὐα pro fructu ponit, & eam quoque pro arbore. At qui distinctè loqui maluit, ut αὐα & αὐα arbor est: αὐα verò & αὐα fructus, sicut dictum. Sic Hermol. Sorbi arborem, inquit, Græci Oen & Oien: Fructus Oa & Va vocant. Latins tam Geoponicis, ut Cato-

ni, Varroni, Columellæ, Palladio, quàm Herbarius Sorbus de arbore, & Sorbum de fructu. Mo-nachi in Mesiun haud inconcinne à sorbendo dicta putant, quod caro matura sorbetur. Et sanè fracidora illa pulpa vix commodius, quàm sorbendo assuntur, ne simul cutim, & si quid intus, seminum aut calculosi, deglutias. Goropius verò, Sorbus, inquit, Latini nostro quoque nomine hæcenus appellant. Nam Saryn, acidum vinum notat, è quo Sorbum. Melius fortè à Germani. Surpen, quod sorbere est, deduci possit.

Guiland. ad Gesnerum in epist. Poma inquit mortis in Pienencia Peru Occidentalis, an Sorba esse ignoras? At Garcias & Acosii negant Sorba provenire in India, quicquid dicat Rhafis. Gudura ex Rhafi apud Serapionem de Lacea, est, Sorba, aut Soruas, aut Sorbe, ut Itali dicunt: ex eodem Acosta. Ruell. Oe Græcis, dicta Galis Corma vel Sorba. Idem & Tragus. Dicuntur idem etiam

Sorbes. Sorbus domestica, Cast. Dur. & Lob. qui dubitat, an fortè sit Ostra Theoph. Sorbus legitima Clus. Aschizn Austriaci. Berzinye fa.

Hungar. Sorbus esculenta Camer. Sorbum ovatum, Anglie Sorhappel Turn. qui Fructui Pirastri conferens copiosè provenire ait in Germania superiore, ubi fructum vocant Sorbere, Sorbopfel / Sperlein: nos (addit) ab iis nomen mutuabimur, dicemusque Sorhappel. Germanis etiam Sporopfel / & Spörpfel / Sporbirn / & Speierling / auctore Cordo. Et Corn. Sorba

Germ. nota sunt, & Malorum & Picorum generis esse censentur, ali Sporopfel / alii Sporbirn / quasi Mala aut Pira Sorborum. Trag. Spervierbaum: fructus Spervel / Spervling. Idem scribit Hebræis, teste Anich Monsien, Tulesch dicit.

Fuchl. Sporopfel corruptam apud Germ. vocem putat pro Sorbopfel. Eius pictura turbinatum fructum exhibet, quem ait Germ. Spörbirn corrupta voce dici, pro sorbbirn / vel saurbirn / ut sit quasi austerum Pirum. Io. Agric. Vulgares Sorba quibusdam Artesbeer. Lonic. præter prædicta nomina Germ. etiam Nalgenasfen dici tradit, quasi Elephantium seu leprosum nasum. Delphinatibus & Prouinc Cormier, Solerius. Ital. Sirbe,

Sorbo, Sorbolero, Anguill. tamen scribit in Italia communes esse sub nomine Sorbole. Hisp. Serual, Sorbas. Lacuna distinctiis: Sorbus Serual Castil. Serua & Seruas, Catal. Serues, Portug. Sorba & Sor-neiro. Bohem. Kserbiny. Belg. sorbenboom. Supra-

scriptis tam Græcis quam Latinis reliquiter Herbarii omnes videntur.

Sorborum genera duo facit Theophr. lib. 3. c. 12. Differentia: Fecit nam fructiferam, & marem sterilem. Ceterum fructu d. ferunt, quod alia orbiculatum, alia oblongum, alia ovatum ferant. Sed & inco ipso differunt, quod orbiculata magna sunt ex parte sunt odoratoria, dulcioraque, ovata sæpè acida, minusque odorata. Sunt ergo αὐα & αὐα, αὐα & αὐα.

Idem & lythæum agnoscat, & quæ maturitatem adeptæ, vrbani sit suavior, cuium verò admittere negat. Sorbus Phnio quadruplex differentia: Aliis enim rotunditas mali, aliis turbinata.

Idem & lythæum agnoscat, & quæ maturitatem adeptæ, vrbani sit suavior, cuium verò admittere negat. Sorbus Phnio quadruplex differentia: Aliis enim rotunditas mali, aliis turbinata.

Idem & lythæum agnoscat, & quæ maturitatem adeptæ, vrbani sit suavior, cuium verò admittere negat. Sorbus Phnio quadruplex differentia: Aliis enim rotunditas mali, aliis turbinata.

Idem & lythæum agnoscat, & quæ maturitatem adeptæ, vrbani sit suavior, cuium verò admittere negat. Sorbus Phnio quadruplex differentia: Aliis enim rotunditas mali, aliis turbinata.

Mespila Pollucis error.

Sorba Sinus du.

Corma.

Gudura.

Corma.

Ostra Theoph.

Mala: Pira Tulesch Hebr.

Differe- tiæ Theoph.

phio.

natio.

natio Piri, aliis ouata species, ceu malorum aliquibus. Hæc obnoxia acori, odore & suauitate rotunda præcellunt: cæteris vini sapor. Generosissima, quibus circa pediculos tenera folia. Quartum genus Terminalæ appellant, remedio tantum probabile. Matthiol. Sorba alia striua esse tradit, alia lyulcetra. Satiuorum duo esse genera, marem & foeminam, Hisque differentiis plerique, qui de Sorbo aliquid tradiderunt, distinguunt. At nos præter prædictas differentias etiam alias Sorbi nomine circumferri deprehendimus: *Sorbus Aucuparia* dicta, *Sorbus terminalis*, & *Sorbus Alpina*, de quibus infra ordine agetur. Hic tantum de verè dictæ Sorbi differentiis agimus, quamvis Plinius eisdem adiecerit *Terminalem*, Lacuna duas tantum differentias dicit, *rotunda* aliis *Sapidiora*, & *longa*: Matthiolus quoque orbiculata, succo odoratiore, ouata verò & Piri faciem referentia, gustu esse asperiore: Hæc maris, illa foeminae arboris creditur tradit. Nostratia Sorba (inquit Io. Bruyer.) ante maturitatem Malorum colorem representant: quibus & ouata species aliquando, & aliquando turbinata: sed odor nullus. Lugdunenses nomen Sorborum retinuerunt, Gallia verò maxima pars Coronas appellat. Copiosissimè proueniunt in quibusdam Gallia tractibus. Nam & eorum arboribus siluæ scætant.

Sorbus ut scribit Theophrastus solum frigidum amat & humectum, in quo etsi viuacior sit, & difficilè perdat, tamen etiam in montibus nascitur. Plinio teste, aquosis montibus gaudet Sorbus, itemque frigidis. Matthiol. Sorba fructus in Italia vulgarissimè habentur ferè vbique locorum in campis, vineis & viridariis. Decerpuntur immatura, & in manipulos colligata suspenduntur, aut supra stramen reponuntur, donec mollescant, ut Mespila, non autè non possunt comedi propter eorum asperitatem. Gaudet Sorbus, teste Trago aliois montibus & lapidosa terrâ, tractu Rheni, nec non syluis Mediomaetricum ad fluuios Saram & Blifam dictos, satis admodum familiaris, ut vel hinc luce clarissè fiat, Sorbum frigidis tractus naturâ suâ magis amare, quam feruentia loca. In montibus Helueticis frequens occurrit, etiamque circa Tigurum ut scribit Gesnerus. Amat loca humida, montana, & frigidis proxima, & solum pinguisimum. Colitur & in hortis viridariis & vineis. Nos in hortu Montebelg. plantandam curauimus allatam Horburgo, Richenuillâ & VVattwillâ. Basileam venalia important ex Alsatia, mense Octobri. In sylua Hard dicta prope Omeriam cum fructu subcroceo obseruauimus mense Sept. Magne conspiciuntur arbores inter VVattwillâ & Polluillâ. Vidimus & Lugduni in hortis quibusdam. Non ferunt Sorba, si Plinio credimus ante trimatum, ex vilo genere. Floret mense Martio, Septembri maturat fructum, Aprili florentem vidimus Montspeli. Sapidâ & bona ex Lothar. delata degustauimus Nouembri Montbelgardi.

Sorbus feri posset, sed Tragus in sitionem magis probat. Insecuratur autem, inquit, Malo Cydonia, Piro, Cynosbato seu spina alba, & Sorbo terminali. At Gesnerus, Sorbos tradit, & Cornos in meliores arbores sui generis inferi posse, quosdam credidisse. Item in Piro, Pomo, & Cydonia: sed id nunquam verum esse, aut posse iure fieri, comprehendere potuisse. Rectiusque, inferi posse aut debere putat in Oxyacantha (id est, spina alba) quemadmodum & Mespila. Mense Ianuar. Feb. & Martio, locis frigidis: calidis verò

Octob. & Nouemb. Sorba feruntur egregiè, ita ut matura in seminario ipsa poma pangantur: autore Palladio, qui testatur se expertum multas arbores ex Pomis spontè progenitas, & in crescendò, & in ferendo extitisse felices. Colum. post mediam mensem vique ad Idus Feb. feri præcipit. At Palladius Ian. & Feb. mensibus, Idemque mense Aprilis Sorba in se: & in Cydonia, spino alba, vel trunco vel cortice: de cuius insitione ita canit.

Sorba suos partus meritis maioribus hmostrant
Seminis, & pulchra curua labore nitent.
Hæc arbor spina doros mucronibus artus
Exiit, ac libris miribus arma tegit.
Antræque amplexu miscere Cydonia festu,
Gaudet, & externi dona coloris amitt.

Insitionis
modi.

Sorbus spino-
sæ.

Considerandum quam arborem Palladius per Sorbum spinosam intelligat: talis enim nulla hætenus nobis obseruata, nec est, qui se vidisse prodiderit. Suspiceremur quidem Sorbum spinosam Palladii esse Mespilum nostram vulgarem, nisi hæc potius videretur Hypomelis eiusdem, de quo amplius inquirendum. Per Mespilum verò apud Palladium intelligimus Aroniam. Idem & alibi agrestibus Pirs Sorba insci posse monent.

Fuerunt Sorba olim in gratia, qualem his cum Armeniacis & Persicis non minimam tribuit Colum. Ideo Cato villicam iubet cibum sibi & familie curare, ut Pira arida: itemque Sorba: eadem quoque in sapa sic Varro Sorba distilla, & in Sole macerata, sicut Pira, vbicumque posita fuerint in arido, facillè durare scribit. Lecta duriora, ac posita, vbi miscere ceperint, fistilibus vique ad plenum claudantur viceolis, gypso desuper tectis, & bipedanea scrobo loco secco merguntur, ore peruerso, & desuper spissius terra calcatur. Item lecta per partes liccantur in Sole & feruantur in vasculis in hybernium. Cum vouerimus viam aquâ feruenti macerata reuiviscant sapore iucundo. Aliqui cum pediculis suis viridia lecta suspendunt locis opacis & siccis. Alii Sorba in sapa asserunt diu posse feruari, notante Palladio. Possint & reposita atque siccata in vino ebulliri, & ad usum conuerri.

Ita recentia
fiunt
Sorba sic-
ca.

Dioscor. Sorba dum luteus color est, antequam matura planè sint disiecta, & Sole siccata mandu-
vires & vili.
Alui flui-
xus.
Tempera-
mentum
quàm Mespilus: proinde sanè etiam esui iucunda est, minusque quàm Mespilus ventrem constri-
gens. Iis parè est descendendo non autem affluenter. Non enim iis ut alimento, sed potius ut medicamento indigemus. Sistant alium Sorba sicca, Plinio nam recentia stomacho & aluo citè
Stomachus
profunt. Vnde Martialis.

Sorba sumus, molles nimium durantiæ ven-
tres:

Aprius hæc puero, quàm tibi, Poma dabis.

Nam (quod ad interpretationem huius Distychi faciat) solent ferè puerorum ventres esse molliores, idè puero potius, quàm seni Sorba deuoranda suadet. Palladius: Fit è maturis & vinum, & acetum. Hinc Virgil.

Vinum
Sorbi.

Hic noctem ludo dabunt & pocula lari
Fermento atque arque acidis imitantur Vi-
rea Sorbi.

Ac nobis quidem narratum bonum parari acetum, iniectis Sorbis immaturis in vinum. Q. Serenus

F

quoque ad puerorum firmendam aluum Sorba commendat: cū ob dentitionem laxior est,

*Ad firmā.
dentes
Sorba con-
dita.*

*Pruderit & pueri, quos dentes origo fatigat
Castaneas coxisse naces, & Sorba veteris.*

Clem. Clement. Sorba condita confortant stomachum, excitant gustum, & frequenter compescunt fluxum & vomitum. Accipe Sorborum serē maturorum sine cortice & ossibus lb. 4. coq. in suff. aqua, in qua bullierint Rosa & Balaustia. Postea accipe huius pulpæ lb. 3. mellis vel sacchari lb. 1. sem. coquantur ad spissitudinem. Sorba, inquit Tragus, quocunque modo præparata, medicinis aluum sistentibus adhiberi possunt. Quidam

*Elst. &
Sorba ad
vomitum.*

Siccata.

*vt conser-
uanda.*

*Alus pro-
fluum.
Anspruc.*

*Dysent.
Tenesmus.*

Lignum

Virga.

Autumno in Clibano, instar Pinorum hos fructus torrent: alii in quatuor partes dissecant, quas in aëre siccandas suspendunt. Nonnulli melle condunt. Alii recentia in vino dulci cocto seu supra conseruant. Particulæ arefactæ vel in puluerem rediguntur, aut calida aqua molliuntur, vel denique vino decoquantur. Tusa & cum foliis suis aqua decocta, alui profluuiis, & sedi procidenti profunt in folio aut deflectionibus. Balneum paratum ex Sorbis immaturis, confusis cum foliis & in aqua coctis, compescit Dysenteriam, Tenesmum & alios conuales morbos. Sorbum immaturum apprimè conspuit, maturum verò, vt scribit Amatus, adeo parum, vt merito Sorbum maturum non constingere aut consipare sit dicendum. Dod. tamen adstringentem eis tribuit facultatem, sed vliidiorem duris quàm mollioribus. Portatidò Sorbum adstringere vult, quod fronde sit dura, vires ex signatis quibusdam colligens. Ipla quoque ligni materies solidissima ac compacta: idòque ad mensas parandas, lignariis Fabricis præquam libenter expetitur, quemadmodum & virgæ à bubuleis ad stimulos parandos, teste Matthiolo.

SORBUS AUCUPARIA.

CAP. VI.

Descriptio

Folia.

lata, vt illa, sed glabra, supra virentia, infra candidantia, hæc ita variè ludunt, vt aliquando existimauerimus diuersas plantas, donec in eadem arbore diuersitas nobis agnita. Sunt enim ei interdum quædam folia, non nihil vtiunque hirsuta, & vtiunque eiusdem coloris serè, mollia, profun-

dis incisa, potissimum in arbutis adolescentibus, sapore amaricante. Flores umbellatim coherentes multi, candidi, odori: quibus succedunt bæccæ, acinis Sambuci aquatice pares, ex flavo miniatæ, sapore acido insuau, in quibus semina aliquot oblonga. Oculi huic magni, longi, atropurpurei, quorum squamamis intertexta est incana lanugo.

Sorbum aucupariam vocauimus, quod ad aucupia conferat, illicendis aibus.

Ruellius, nostra, inquit, Fraxinus magna ex parte flore caret & fructu. Vidimus tamen frequenter bæccas ex quadam Fraxinea arbore ex rubro nigricantes, quibus per inopiam frugum annonæ rura vefantur. Ea arbor est Fraxino aliquantum humilior. Item alibi: Ornus Gallicum nomen non inuenit, vulgò tantum Frefnæ campestris voce cognita arbor. Lucio Columellæ Orniflyestres Fraxini sunt. Idem ait Lentiscum *Sabinum* esse arborem Sorbi folio. Sed planè reicienda opinio Ruellii. Frefnæ enim eius campestris nec Ornus est, nec Fraxini species, tantòque inconfuliis ab eo factum, quod ei vires & vltus attribuat alterius arboris: neque placet duas ab eo descriptiones vnius plantæ propositas, quasi essent diuersæ. Lentiscum Ruellij meritò reiecit Matth. Quæ autem Ruellio sit Lentiscus illa ignota, ignoramus, nisi sit Sorbus aucuparia, quam forte Dodon. confundit cum Lentisco in Histor. Gallica, Lentisco tribuens folia Fraxini. Cordus Quintum Sorbi genus dicit aucuparium cognominatum, pomo gustu austero. Aucupes Germani Vogelbeer vocant, & addit: Ruellius Ornum esse credit, sed alia ab hac est Ornus. In margine: Sorbus aucuparia, & Eberast & Quisfchelbeer Stolberge. Et alibi: Ruellius Ornum putat: sed ad nullum aliud genus arboris, quàm Sorbi meritò referri debet, acerbæ vi. Tragus: Großer Nalbaum: An Melæ aut Fraxini species arbor cuius meminit Ruellius: Michael Hern in Columella Lentiscum vertit Nalbaum, sed Lentiscus cum hac arbore non conuenit. Folia Sorbo magis exigua. Solertius ind. cio Sorbus humilis Veribus incognita, Fraxinea arbor Trago & Ruellio, ad Fraxinum non est referenda. In Sabaudia dicitur Timel, & Timelle. Matth. Sorbus sylvestris & propriè Dod. Hist. Gal. Fraxini secunda species, Theophr. *baucæ*: Gaze Fraxinus bubula: Plin. & Colum. Ornus & Fraxinus syluest. German. Nalbaum Belg. Zancreschen & Qualsier. Idem in Hist. Lat. ad Sorbi sylvestris genus refert. Et alibi & eodem opere. Ornus Lat. & non rarè syl. Fraxinus. Plin. & Theophr. Fraxinus humilior, Ornus & *germ. paria*, siue montana Fraxinus. Sed hæc Dod. opinioniones minimè placent, ob rationes paulò pòst dicendas. Turner. Sorbus prima. Angl. Northumbria Rowne tree / vel whiffen tree. Anglis meridion. Quif beame tree. Idem cap. de Orno, negat Ornum esse. Et alibi: de Orno inquit controuersum est: Aliis est Sorbus aucuparia: aliis Ornus quidem est, sed non Fraxinus montana, vt Trago, qui Germ. vocat Zambûchen / vel Zagenbûch. Alii Germani, [& quidem Iac. Dettler Pharmacopœus V Vitzburgensis] referunt Ornum, Germanicè propriè appellari waldescheren / aut wildescherenbaum. At [inquit] meo iudicio Ornus non est Sorbus aucuparia, sed Fraxinus montana. Lonic. Neelbaum / Groswelbaum / Fraxino similis, sic dicta, quia folia aspersa farina aut puluere. Idem duas eius proponit figuras, vnam nomine Eschenbaum siue Fraxini, alteram titulo Neelbaum.

Verum

Nomina
Synonymi
& aucto-
rum sen-
tentia.

Ornus.

Frefnæ c.
pelt.
Lentiscus
Schnos.

Ruellius.

Dodon.

Ruellius
pelt.

Melica.
Fraxinus.
Mich. Hern.
not.
Lentiscus.
Sabaudia.

Fraxini
baucæ.
Fraxinus
humilior.
Prax. mon.
taaa.
Dod. not.

Sorbus pri-
ma Turne-
ro.
Sorbus au-
cup.

Fagus se-
pinum.

Verum non bene Fraxini loco posita. Nec quicquam nos farinacei aut puluerulenti obsecuimus in Sorbo aucuparia. Rectius ab altera parte candidantibus foliis nomen tractum putasset, quod tamen nondum asserimus. Gesnero ornus, grosser Nalbaum / Wieselstb / ut ille interpretatur, Ornus aucuparia. Eidem alibi, Fraxinus aucuparia qui & Sorbum aucup. Bellonii vocare solebat. Lob. & Penz Sorbus sylu. alpina: Gall. Cormer Sauvage. Cast. Dur. idem. Hist. Lugd. Sorbus Torminalis, sylvestris arbor à sequanis Tormigne nominatur, magna nonnunquam spectatur: & addit, Plinium quartum hoc Sorborum genus constitucere. Et alio loco eidem: Sorbus sylu. Marthiol. Torminalis vera. Atque sic, ne careret multitudine, duas icones posuit unius arboris, & quidem locis diuersis: nec videmus cur veram dicat Torminalem, & Plinii quartum genus: quando quidem Plinius eam dicit foliis penè Platanis, à quo folia hæc, de qua & illa & nos agimus, multum diuersa: vt suspitionem nobis inicit, ei nec Platanum nec Sorbum Torminalem probè fuisse cognitam. Classio Sorbus aucuparia. Germ. Vogelbeer / vel Vlasbeer dicta. Vngaris Voroosbees finye. Nec (addit idem) cur Dalechamp. Torminalem censet. viliam video causam, cum eius rubris baccis nemo Veleatur, sed foliis Turdis aliis que syluiculis aubus, Gallinagine præsertim expetatur. Casalp. Sorbus sylu. in Alpibus, bæccas ferens rubentes, similes Sorbo Torminali. Calceolar. Sorbus racemosa. Camer. Sorbus aucupalis: & aucuparia Thallio. Tabern. in Icon. Stribus sylu. Wildsporn / Wildesperwerbaum: Et in hist. Sorbus 2. sylu. Schvenckf. Sorbus montana aucuparia. Ebersf. enbaum. In ductu V. Virmemb. & circa Boll. vocant Adelsbeer / & Sperbeeren: Quidam & Sannbeer. In Rhætia vocant Wieselche. Burgu. di. Agnallon. Crescit Viginolis & opacis syluis, & in vallibus, & secus ripas torrentium, in quibus maximè locis gaudet. Thallius scribit passim in Marcyria Saxonothingica provenire. Prouenit etiam in altissimis montibus, vt in monte Baldo quem & Fractum vocant autonibus Gesnero & Calceolario. Floret Maio & Iunio. In Silesia quique [vt annotat Schvenckf.] arbor notissima, montibus propria: vbi flos in Corymbis Iulio, fructus sequitur primum vndis, deinde ruber, qui perficitur Septembri. Colitur etiam Goppingæ in horto Ill. E. C. V. Virt. Iacobus Cargillus Medicus doctissimus & aliquando conuictor noster & amanuensis, testatur in Scotia insigniter proceras arbores adnlescere: bæccas venales nonnunquam in forum adferri. Prouenit etiam in montibus Alsatice, Burgundicis, in monte Salene, propè Geneuam: circa fontes acidos Griesbachianos, in Nünchenstein propè Basileam. Nostri cura etiam plantata fuit in hortum Month.

Aucupes Germani fructus eius aubus insidiantur. Baccæ à Merulis, Turdis & eiusm. di. aubus hyeme magnopere quaruntur: nos etiam bæccas eius inuenimus in ingluvie Attagenis [Caselshun vocant] & Turdi viciuori, quem Trosteln vocat, itemque Merule, quæ Bergamfel dicitur. Sapor tamen earum tam ingratus est, vt gustantem capere frontem cogant: vnde in morosos & quibus frons nubila, dieterum vulgi apud Scotos, ingratiore esse quam sint Sorbi aucuparie bæccæ, vt referebat D. Cargillus. Aiunt lignum vile ad clauos, qui rotarum molarum alas retinent. Faluntur, inquit Turnerus, Londinenses qui pro corticibus Tamaricis, Sorbi dictæ Whiesentree

Tom. I.

corticibus vtuntur. Baccæ Matthiolo adstringunt, sicant & repellunt, quæ per hyemem ad aucupia asseruantur: ea enim Turdis gratissima sunt, vt dictum. Villicis virgæ eius, quod solide robustæque sint materiæ, pro stimulis boum expentur.

DE SORBO TORMINALI, ET CRATÆGO THEOPHRASTI.

CAP. VII.

Torminalis autem Sorbus figurâ differt à vulgaribus: quidem folia, sambuci aquaticæ folia æmulatur: acutius ramem & argutius incisâ atque serrata, pedis anserini formâ, excurrente in singulos angulos neruo, vtirque penè glabra, potissimum autumno: apparent tamen pili in pediculis vncialibus & lequincialibus.

Descriptio

Folia.

Flores.

Fructus.

Semina.

Cortex.

Materies. Oculi.

Cratægo Theophr. Descriptio Theophr.

Theophr. sit.

Cotinus.

apore subadstringente, interdum etiam in iis quedam tubercula. Florum dispositio, quæ in vulgari, ex pallido candidi, Cordo suauaci, candidi) quibus succrescunt fructus rotundi vmbilicati, quales Oxyacanthæ vulgaris, coloris ferruginei, punctulis albidis notati, cum sint molles saporis primum austeri, tandem vbi mollescunt acidulo, grato: in quibus callus vel crusta bina vel terna semina continens. Piri feminibus similia, minora, penè triangula, coloris ferè castaneæ, nonnihil subanthera, medullâ albâ. Cortice teguntur rami spadiceo subluteoque, adstringente, amaricante: caudex verò albicante, læui: (Cordus flauo cortice vestitam, & Piro æqualem arborem dicit) Materies alba, durâque. Oculi imbricatas conorum scandulas æmulantur, intundi ferè, non acuti, vt in Sorbo Alpina.

Hanc arborem quidam Cratægum Theophrasti dicunt: quapropter quæ ad eius descriptionem faciant, ex eo hic consignanda. Cratægus inquit, quam & Cratægona vocant, folium habet Mespili, (usuique) nempe Aroniæ Dioscor. Anthedonis Theophrasti. [eius enim solùm folia descripsit Theophrasti. non aliarum. Dal.] rigidum, [τεταννόν: quam vocem & de Anthedonis folio usurpat] sed maius, latius, longius, eius modo laciniatum: [legendum enim: τὸ δὲ χαραγμὸν ἔχει ἀσπρὸν ἢ αἰσιν: non verò τὸ δὲ χαραγμὸν τοῦ ἔχει &c: vt vulgati codices habent.] Arbor ipsa, haud valde procera, nec crassa. Materies varia, solida, flaua, cortice recta læui, sicut Mespilus. Communiter vnicam radicem in profundum agit. Fructum habet rotundum, magnitudine Cotini [Athen. xiii. 9.] habet: vulgati codices, [κόλιν] qui maturescens flauescit, [καὶ δὲ γίνεται, non vt Ath. γίνεται] & quodammodo nigrescit: [καὶ γίνεται αἰσιν] succo

F z

Mesp. filu. & gustu, qualis Mespili. Vt proinde Mespilus syluestris videri possit.

Nomina & synonyma. Magna est authorum diuersitas de hac arbore auctoribus aliquid scribentium, in nominibus. Theophrastum citans Athen. in mendosis exemplaribus habet. Est verò idem Theoph. *αδρυγος* vel *αδρυγος*, vti pater ex loco citato, Porro Sorbum de qua hic agimus Plin. quartum genus torminale appellat, re nullo tunc in probabile, assiduum prouentum minimè in hoc pò no, arbore à reliquis Sorbis dissimili, falsis penè [planè alii.] Platani. Plinius [inquit Dal.] Sorbi syluestris, quam Aucupariam Herbarii vocant. Se quant verò lignatores Tormi-

Genus 4. torminale

Torminale

Plin. not.

Crataegus

gue, & que vera Torminalis est, nusquam meminit: Crategi verò folia eam fortè vidisset, ei strictum & negligenter descripsit, Torminalisque Sorbi esse credidit, namquam alibi facta Crategi mentione, præterquam cap. 8. lib. 27. vbi Crategum, que in Cratego non seu Crategogona vocatur, considerat Aquifolium [*αδρυγος*] Italorum esse tradit. Genus id Sorborum Andromacho dictum volunt *αδρυγος* [vim cohibendi habens] quamuis nonnulli legant *αδρυγος* lib. 9. *αδρυγος* Galeni in curatione dysenterie. Idq; à Plauto significatum volunt in Penuolo.

Adag. de sorbo.

Nempe Torminali: tormenta scilicet multa, & cruciatus esse perferendos. Quo etiam significato vulgò Gall. *poires d'anguisses*, id est, Pira anxietatis dicunt.

Sorbus torminalis.

Cordo *sorbus torminalis*, qui addit Romana auctoritate Plinium quartum statuere Sorbi genus, quod torminale vocat. Theoph. è Mespilorum genere putat, nec immerito: æmulatur folio veram Mespilum, proprio nomine eam *αδρυγος* Theophrast. appellat. Germ. *Älgenbaum*: fructus *Älgenbeere*. Triago in Hist. Germ. *Äpfel* / *Äpfel*, est, [Sorbus syluestris] wild *Äpfel* verba, videlicet quartum genus Torminale. Et in Hist. Lat. idem dicit, & Ruellium sua sententia suffragari testatur. Ac nemini quidem Ruellius Sorbi Torminalis ex Veterum sententia, verum an hanc arborem, de qua hic agimus, vel aliam intellexerit, nescimus, nec apparet ex loco à Triago citato.

Anguil. *αδρυγος*, Crategus eadem planta est cum Sorbo Torminali Plinii. An Bellonio Sorbus torminalis, quam Galli *Alisier* nominant? Solerius: Crategus Theophrast. Prouincialibus *Aliguiet*, Delph. *Alisier*, est Plin. Aquifolia folio deciduo. Crategi Theoph. fructus dicitur à Diof. Epimelis. Idem Soler. putabat Sorbum torminali Plin. esse Phyliram femininam Theophr. addens dici Delphinatibus *Tertier*, de qua postea. Atheni verba de Crategone sunt cap. de Ceraso, quia eandem existimant cum Theoph. Ceraso. Rob. Const. dicit Crategonem vulgò dici *Magalier*: quam autem plantam intelligat eo nomine, nondum nobis constat. Vix putamus ipsum Machaleb putasse. Gualth. Ryff. Epimelis, Vnedo: *αδρυγος*, Cornar. Mespili 2. genus & Epimelis Diof. & Gal. cui & Vnedo dicitur. Galenum secutus Paulus. Sed Plin. Vnedonem, que Gal. & Paulo Epimelis est, cum Memecylo Arbuti fructu confundit. Gal. in glossis notat, Hipp. *αδρυγος* dicitur diuise Epimelidas à Diof. appellatas. Hipp. de morb. mul. *αδρυγος* idem. Verum Cornar. opiniones nobis non placent, vt apparebit suis locis.

Frequens in Heluetia. Viennensi saltu & plerifque Austris & Pannonis syluestribus frequens: teste Clusio. Fructus maturus Sept. Basilean copiosè ex vicinis syluis importatur, pueris & mulierculis expectus cibis, vbi mollis, facis suavis. In Burgundia quoque & Comitatu Montb. multis locis prouenit, quemadmodum & in horto Principis nostra cura fata: adferuntur Montbelgardu maturi fructus Septembri, racematim dispositi & colligati in fistis Corylli baculis.

Maturi fructus & iam fracidi eam acerbiteratem, quam crudi habebat ex parte deponunt, & subacidam acquirunt, nec iniucundam, relicta tamen etiamnum aliqua adstringentia in callo, qui eis inest. Aluum adstringunt, sicut Mespila: eo tanquam singulari & presenti remedio contra tormina (Dysenteriam) vtuntur, qui Hercynios montes accolunt rustici, vbi testatur Gordus. Eadem vim eis & Matchiol. tribuit; additque eadem posse omnia quæ Sorba domestica, sed inefficaciora haberi. In Comitatu Montb. lg. fusos ex ligno patant optimos, & quanto possunt studio arbores conquirunt, ad eum vsum. Retulit Mercator quidam Gallus, pestines quos elegantes & magnos venales habebat, fieri ex ligno arboris *Alstier* in Yuri oppido Normandis. Erant inter eos quidam albi, & alii quæ parte lussulci, quos ex ligno propè radem confectos dicebat: Alii subflauis, & quodammodo ad Buxum accedentes, sed tinctura mangonio. Verum cum *Alstier* vox sit equiuoca, tam ad Sorbum Terminalem, quam ad Aloriam, (de qua mox) cuius lignum teste Anguillara, est durissimum, nolimus pro certo asserere ex utrâ illarum fiant pestines: fortè ex ambabus.

dari, in quibus semina aliquot spadicea, Piriferè, minora, medullâ albâ, eodem penè sapore, cortice quodam duriculo obiecta, vrin Sorbo torminali.

Anguillara haud indiligens Botanicus, hanc putat esse *delar*, seu *Atiam*: additque eius lignum adeo esse durum, vt in Apennino dicatur Metallo, quasi Metalle. Sed non placet hanc Arborem pro *Atia* Theophrasti. Iam quæ eadem videtur cum Phellodii, de qua suo loco. Perperam in hist. Fontis admir. impressum est Acer pro *Atia*. *Atiam* Theophrasti, quoque putat Lob & Pena, (nisi quoddam addit effigie *Alni*: quorum tamen figura non placet: nec non Camerarius & Tabern. Verum quæquid dicant *Atia* Theoph. esse non potest. Nec Clusius, abestissimus Herbarius, eorum sententia subleuare ausus, qui Sorbi genus dicit, nonnullis *Atiam* Theoph. putatam. Sorbus Alpina vel pilosa *Italis* dicitur, Geln. Gall. *Tralier*. *Heluetis* *Elzbirdle*, *Thelobirdle* / vnser *Stranz* *wenbirdle*: aliquibus *Nalbaum*. Austriacis *Melberbaum*, Clus. *wilder sperbaum*, Tab. cuius figura non placet. Sequans & Aucernis *Alstier*: Nantensis Gallis *Cirier* vocabulo ex *Atia* detorto, Hist. Lugd. Burgundi, *des Anates* vocant. Sorbi torminalis alterum genus in Alpibus, Cesp. Brucrinus scribit, in tractu Sigotonto Anrellis contemniho *Alysiam* vocari. In annotationibus nostris inuenimus, à quibusdam *Oenariam* dici. Conferant *Sirpium* partii Sorbum hanc Alpina cum *fici* idem Theophrasti, quam postea posuimus cap. de Diospyro.

Gaudet praeclatis frigidis montibus iisdemque syluosis vt in monte *Alaie* in Abruzzo teste Anguill. In Anglia frigidioribus syluosis frequentem videas: in Viennensi saltu & plerisque aliis Austris & Pannonis locis inter saxa & rupe: in montibus Norimbergensibus, rariùs calidioribus, nec nisi Alpium iugis Narbonensis, Seuenis, & Sabaudis, vt tradunt Lob. & Clus. Nobis feliciter prouenit & etiamnum viget in horto Montb. quicquid dicat Hist. Lugd. cultum omnino designare acrespuere, nec in hortos translatam proficere. Occurrit etiam haud infrequens in Helueticis & Burgundicis montibus & non longe interdum à pagis. Celebratur quoque in horto Patatino. Florere solet Maio, & fructum perficit Sept. & Octob.

Sapor mollium fructuum non ingratus, nec periode astringens vt Torminalibus immaturis Montbelgardenfes & Burgundi auidè vescuntur vbi mollis euasit fructus. Legunt maturum rusticis, & condunt. Neque enim fugax nimis est, sed in hyemem vsque durat si bene alleruetur: Suauis dulcedine gratus Tullis non aliter quam *Zwezphi* bacca lenit, spiritum adiuvat, crudos humores pulmone infarctos coquit. E ligno firmi & solidi fiunt bacculi, Dal. teste. Fiunt & optimi Carbones ex ligno, & qui diu retineant ignem, vt aiunt, quod sine dubio ligni duritiei adscribendum.

DE SORBO ALPINA.

CAP. VIII.

Frigida cœgregiè adolefcit, recto & robusto caudice atq; cortice rubente, pouissimum extremorum remorum, materie alba & firma. Oculi primum emergunt sublutei, acuti, squammati cum simbria nigricante. Folia *Alni*, ex oblongo rotundata, rugosa, pron. parte incana supina viridia, ferrata, sapore

adstringente, pediculis breuib, lanuginosis. Flores conferti, Sorbi torminalis modo, umbellæ quodammodo instar, candidi, odorati: quibus succedunt Poma parua Auellana minora, rubra, pauca quadam lanugine obducta, vmbilicata, pulpa luteola, sapore acerbo primum, quæ tamen mollita reddita gratiore sapore incipiant commē-

Tom

F

DE MESPILO, EPIMELIDE, VNE-
DIONE, AMAMELIDE, HOMOMELIDE, ORO-
malide & Hypomelide: Veterum des-
criptiones differentiarum & sententiarum, & Re-
centiorum in genere.

ET DE MESPILO ARONIA IN
SPECIE, QUAM VERAM MESPILYM
Veterum esse censuimus.

CAP. IX.

Cur Veterum
sententia pra-
miserantur.
Theoph.
Mespilorum
differentia
& descriptio.

Q Via plurima dubia de istis Veterum appel-
lationibus passim apud auctores occur-
runt, in diuersas sententias distractos, consultum
nobis visum, eorundem & Recentiorum quo-
rundam sententias primum proponere: sed in ge-
nere, ne cogamur multoties eadem repetere,
quae tamen specialius suis explicabuntur locis, vt
& constet Lectori, sub quo caelo [quod aiunt]
versetur.

Setanios.

Theoph. tria Mespili facit genera, ex sententia
Idaeorum: Anthedon, Setanios, [Plin. Setanios
habet] & Anthedonides. Hist. Lugd. Anthede-
noeides, quali legisset ad in diuersis. Setanios fru-
ctum fert maiorem, candidiorem, laxiorem, &
nucleos intus molliores, continentem. Reliqua
minorem, odoratioremque, gustuque magis ad-
stringentem, vt diutius adseruari possint. Mate-
ries quoque his densior & flauior: caetera similes.
Flos omnibus Amygdala, non tamen ruber, vt
illi, sed propemodum vitidans. Anthedon haud
procreta est arbor, [legendum enim, ad in diuersis, vt
Gaza] contra quam Plin. & eundem secutus Ga-
za, qui amplissimam & magnitudine praecellen-
tem arborem dicunt, in orbem comata, folio
multis fissuris diuiso [melior enim lectio, parum
differens, non latius patet, vt Gaza], & perius quo-
que Gaza [dixit] quod Apium circa extremam imi-
tatur, sed diuisis maioribus [σφαιρα, non σφαι-
ρα] rigidum, nervosum, Apio magis scabrum,
[λατύτερον, non λεπτότερον, vt Gaza], oblongius, &
vndique lacinii sinuatum. Fructus autem tenui
& longo haeret pediculo, qui antequam folia de-
cidant, vehementer rubet [huc namque melior
lectio, Gaza omnia peruenit]. Radice nititur nu-
merosa profundaque, ideoque diuturna & non
cuntumaci. Ligno est spisso, solido, minusque
putredini obnoxio. Nascitur & semine & aui-
lione. Morbus harum arborum, vt senescentes à
vermibus erodantur: qui grandes, & reliquarum
arborum, vermibus dissimiles. Minus, tamen eo-
rum fructus vermibus obnoxii, quam Sorba aut
Pira. Caret aculeis Mespilus. Flos candidus & Ce-
raso proximus. Haec ferè Theoph. de Mespilo
habet.

Alia de
rept.

Alia.

Vermes
Mespili.

Diose dif-
fer. & de-
scrip. Mesp.
Aronia
Spinosa.

Mespilorum
coccus.
Epimelis.
Setanios.

Crataegus.

Mespila
temperata.

1. Diose. verò, Mespilus arbor, inquit, quae à qui-
busdam Aronia vocatur, spinosa est, foliis Oxy-
acanthae: [sic enim legimus ex Vetusso quodam
codice cum Laetia πικραλίδος, alii etiam πικραλίδος
habent.] fructum fert exiguo malo similem, sua-
uem, tria intus continentem ossicula, vnde qui-
dam πικραλίδος, id est, triplici grano praeditum nun-
cupant, sed maturescit. 2. Est & alterum Mespili
genus in Italia nascens, quod Epimelida nonnul-
li, alii Setanium vocant. Arbor est Malo similis
foliis, nisi quod minor est. Habet autem & haec
fructum rotundum, esculentum, vmbilico latiore
praeditum, quique tardè maturescit. Crataegum
Theoph. folio Mespili dicit, cuius [Crataegi] de-
scriptionem posuimus cap. de Sorbo torminali.
Idem ait Mespila esse terrenae acerbae & solidae
naturae, ideoque Hyerni maximè posse resistere,

demum arbore sua decrepta maturefcere, est
non eadem maturitate, quam in arbore acqui-
runt. Sed alii, quia cibo reddantur idonea, siue
putredinem maturitatis hoc genus liceat appella-
re, vt in Drupis aut Oliuis, siue alio aliquo modo.
Et alibi: ex toto penè fructus, qui gustu suauis
sunt, benè olent, vt Mespilum, Pirum, &c.

Plinius Mespilorum differentias ex Theophra-
sti verbis supra scriptis transcripsisse videtur. Ma-
lorum Pirorumque generi [inquit] iure adnu-
merentur Mespila atque Sorba. Mespili tria gene-
ra, Anthedon, Setania, tertium degenerat: tam-
etsi Anthedoni similis est, quod Gallicum vo-
cant. Setania maioris pomum candidiusque, acini
molliore ligno: caeteris minus pomum, sed odo-
re praestantius, & quod diutius seruetur. Arbor i-
pla de amplissimis. [suspecta haec videtur lectio,
vt patet ex supra citato loco Theoph.] Folia ante-
quam decidant, rubescunt, radices multae atque
altae, & ideò inextirpabiles. Non fuit haec arbor
in Italia Catonis aeuo. Item Putamen Nucibus &
Castaneis detrahitur: at in Mespilis manditur.

Galenus de obsoleto Hipp. vocibus, quatuor-
da, inquit genus quoddam esse Mespili, pluri-
mum in Italia nascens, vt Diose. ait: quidam au-
tem emendat, ut aiunt esse Ponia parua syluestria.
Item: Mespilum alii tricocon nominant, quod
tria intus in vniuersum gerat grana, quorum v-
numquodque arboris est semen, cetera quae in
Mali inueniuntur, ipsius Mali & vinacei ipsius
vitis. Et in simpl. Epimelis acerba planta est, vt
que dixerit quipiam, Pomus syluestris. Vocatur
autem ab Italia rusticis Vnedon. Iagens eius in
Calabria proventus. Fructus eius acerbus quidem
est, nihilominus tamen stomacho ingratus, & ca-
pitis mouens dolores. Admissa siquidem ei est
aliena quaequam qualitas. Et alibi: ex plantarum
agrestium genere est frutex qui emendat, ut fert.
Appellatur autem fructus in Italia Vnedo, sto-
machoque nocet, & capiti dolorem affert, acer-
bisque est ad nodum, cum exigua quadam dul-
cedine. Cornis quidem & Canrubif fructu, &
glandibus, & emendat [sic autem Comari fru-
ctus appellatur] rusticis passim velseuntur, reli-
quarum autem arborum aut fructuum fructibus
non admodum vntur. Cum tamen fames regio-
nem nostram aliquando inuasisset, essetque in-
agnus glandium ac Mespilorum proventus rusticis
in fossis ipsa condentes, hyeme tota & Vere pri-
mo pro frumentaceis edulus sunt visi.

Athenaeus scribit, Pira non esse Amamalides
[vulgò Amalenchier & Ambrazeller Gall. Dal.] vt
quidam arbitrantur, sed alterum genus fructus
suauioris, absque nucleo. [Nuclei vice semina
habet Pira omnino similia, quae fortassis causa
fuit, cur quidam Pirum esse crediderint.] Aristo-
menes in Baccho:

Annexius [inquit] in Chio generari Amamalides
Apitis has discrepare, & suauiores esse Aeschylides
lib. 3. Georg. monstrat, cum de insula Ceo loqui-
tur, quam ait optima Pira educare, & quas in Io-
nia vocant Amamalidas, carentes nucleo, grati
saporis, dulces. Aethlius lib. 5. de limitibus Samio-
rum, si modò verè illius est hoc opus, Omomeli-
das ipsas nominat. Pamphilus libro de linguis &
nominibus Epimelidas, Piri genus [Epimelis
Diose. Mespili genus est, vt patet ex supra loco
cit.] esse tradit. Antiphan in libris de Agricul-
tura. Phocidas quoque inter Pirorum genera re-
cenfer. Haec Athen.

Palladio Hypomelides Poma sunt [vt Martia-
lis asserit] Sorbo similia. Mediocri arbore nascun-
tur,

Hypomeli-
des.
Cultura.

locus.

epifilio.

arbor.
cap. in-
terpres no-
viconium.

vimelis.

cala flus.
pomali-
s.

vimelis.

medo.

in. nor.

vimelis.

epifilio.

e.

efcor.
v.

tur, & flore candidulo. Dulcedo huic fructui cum acuto sapore commista est. Scribitur mense Decembris, nucleis in valculis positis. Mense autem Feb. Hypomelidis planta, sed pollicis magnitudine robusta transferetur breuissimum Scrobe, soluta terra, plurimo stercore, sed munda est, quia cito arefcit, si radices eius ventus afflauerit. Terram qualemcunque non respuit. Amat loca tepida, aprica, maritima, & sæpe saxosa. Poma eius aut in Picatis, & minutis vireolis, aut scrobe Populi, aut in ollis inter vvas vineas obruta seruabuntur.

Serapio: Zarar, id est, faciens appetitum. Interpretis verba vertit: sed perpetam. Nam de Mespilo ibi loquitur adducens Dioscor. & Gal. verba, arborem dicens spinosam, Pomum nominari Triconium, additque, in Italia aliam esse speciem Zarar, quam multi vocent Epimelida.

Hermol. in Dioscor. Alii [infic] Homomelidas vocant, vt Alcibiades, non Pira, sed mala syluestria & montana: quæ Theocritus Oimelidas appellauerit, cum sic maturefcant.

Dubitati non debet. [vt scribit Corn.] quin alia arbor sit *ἐπιμυλιδες*, quæ vna cum fructu suo in Italia Vnedo appellatur, & alia Arbutus, cuius fructus Memecylon Græcis dicitur, atque hoc propterea, quod diuersis locis eorundem mentio fiat, & hoc ab iis Autoribus, nempe Gal. & Paulino qui æquæ ac Plin. in Italia vixerunt: quanquā Plinius innuat potius, quam exprimat, duo Vnedonis genera esse, vt videlicet alterum de Vnedone accipi possit. Sed tamen mox leuiter satis dictum confundit, quum ait: alio nomine Arbutus vocatur. Quare certum est ipsum existimasse Arbutum & Vnedonem Latinis esse, quod Comarus & Memecylon Græcis, atque id, vt opinor, ob similitudinem vini, quæ de Memecylo & Vnedone proditur. Verum ex Galeni verbis ostenditur Vnedonem Epimelidis fructum esse, Memecylon autem Arbuti. Neque refert fructuum & arborum appellationes singularem inter se in suo genere confundi. Quin & lib. 2. de alim. idem Galenus manifestè inter Comarum arborem, cuius fructus Memecylon appellatur, & inter arbutum aut sentem potius, quæ Epimelidas fert, & in Italia Vnedo appellatur, distinguere: vt certum sit duo diuersa genera Vnedonem & Memecylon esse, quorum *ἐπιμυλιδες* Galenum fuisse credo: Plinium verò, vt non aded circa has res curiosum, ex Græcis tantum transcripsisse, & in his, velut multis aliis, eos non affequutum esse.

Potest Dioscor. alterum genus Mespili in Italia nasci prodidit, quod ab aliquibus *ἐπιμυλιδες* vocetur, vt ex eius verbis Epimelis & Vnedo de genere Mespilorum sint, Arbutus verò & Comarus ac Memecylon sui generis, & ab eis diuersa.

Quid verò sit Epimelis Cornario dictum capite de Sorbo torminali. Pollux Mespila & *ἐπιμυλιδες* vocari scribit, vt annotat Rob. Const. reperitur & ea vox apud Platonem, teste Curtio.

Ergo ex dictis patet Mespilorum tria genera esse Theophrasto, *Anthedon*, *Seraneios*, (vel *Setanios*) & *Anthedonides*: Dioscoridi duo, *Aronia* quæ *Anthedon* est Theophrast. vt vult Dalech. *Seranium* siue Epimelis: *Antenoides* is non meminit, quanquam in exemplaribus m. f. legatur in hunc sensum: Mespili alterum genus in Italia nascitur quod nonnulli Epimelida vocant: atque aded alterum quod *Setanion*, vt hæc tria sint Mespilorum genera Diosc. *Aronia* quæ *Anthedon* est Theophr. vñ dictum: *Epimelis* quæ *Antenoides*, & *Setanios*. Quoniam igitur Aroniam Veterum Me-

spilum esse, nostra est sententia, placet de ea primo loco agere.

MESPILVS ARONIA VETERVM.

Mespilus Aronia fo- Descript.
lis ad spinum albam accedit, sunt ea ramen maiora, crassiora, in tria plerumque segmēta primaria diuisa, aliquando in plura, profunda, altioribus incisuris & rarioribus subdivisa, quam vt serrata dici possint. Rami & folia nonnihil pilosa sunt, magis tamē his, illi. Fructū fert rotundum, rubrum, umbilica-

tum, Mespilo vulgari minorem, in quo nucleis terni, Cerasi nucleis paulo maiores triquetri, duriusculi, oblongi. Fructus (Curtio) longiori pediculo pendet, qui antequam decidat, rubet, suauis est & exiguus, vno intus osse. Arbor ipsa, teste Matthioli, mediocriter proceritatis, cortice ac materia Pruno haud dissimilis: sporis horrida, non tamen admodum acutis, floribus albicantibus, racematim cohaerentibus. Fructus Sorborum crassitudine, oblongi, rubentes, vulgari Mespilis æquales, sed arctiore umbilico. Pluribus hæc de planta egit Cordus, diligentissimus sua ætate Botanicus in iuuentute Romæ mortuus, cuius, qui vult consulere poterit annotat. in Dioscor. lib. 1. cap. 170. & 171. de Mespilo. Mespilus Aronia;

Nomina
Synonyma
ma aucto-
rumque o-
piniones.
Aronia.
Anthedon.
Tricoccos.
Anthedon.
Pomum
triconium.
Avic. na-
tur.
Nomen
quod ab aliquibus dicitur *ἀνθηδών*.
Sic enim legendum esse, iam supra dictum. Mespilus Gal. qui alius Tricoccos appellat ait. Mespili genus Anthedon Plinio. Serap. Zaror, & Pomorum triconium. Nos apud Eluchastem Tab. 2. per voces Dacrie & Zarole Mesp. Tricoccon intelligimus. Auicenna, vt tradunt Monachi apud Meusen, confundit duo capita Dioscor. de Mespilis. Zaror & Zarur equiuocè dicitur de Lazarolo, & de Mespilo, quod probatur per Serapionem & per Hali, cui Zaurum rubrum est Mespilum tricoccon. Absolutè verò per Zaror intelligitur *Lazarolum dictum*, siue Alzarolum tam Arabibus quam Italis, quibus & *Lazarolum*. Mespilo Aronio, *Azzarolo*, *Tricoccos*, & *Pomo Imperiale*, teste Anguillara: quæ voces omnes Tricocco Dioscor. ceniunt; Cuius sententiæ quoque sunt Monachi & Cordus, qui propriè Mespilum dici ait, eandemque Anthedon, Solelerius. Mespilus Tricoccia Syluio. Hunc consensum Marcellus quoque confirmat, dicens: quam Dioscor. genere nutro Mespilum arborem fecit, Theophrast. feminino descripsit. Primum verò Mespili genus Dioscor. arbor peregrina & incognita Italiæ Marcello videtur, & sui generis arbor spinosa. Sed, vt Marcello sortè incognita fuerit & peregrina, non idè toti Italiæ. Gallie tamē tempore Ruellii sortè primum innotuit. Eadem anim esse videtur, quam sic describit. Apud Gal.

[Aronia] fructus admodum acerbus est, inquit Gal. vixque edi potest, ventrem strenuè coercens. Quin & ingermibus & folio acerba hæc qualitas non paucæ reperitur. Item : Mespila multo valentius adstringunt quàm Sorba. Proinde ventri fluenti cibus sunt viliissimus. Sed his parè vellecedum, non affluenter, vt Vuis ac ficibus. Porro vbi maturitatem senserint, gustui haud parum placent, quo fit vt ab Italis pro deliciis non solum cruda expetantur in cibis, sed iis etiam Saccharo mellèque adfèrnatæ edantur. Eadem etiam gratissimus sunt cibis vtero gerentibus, earumque malaciæ subueniunt, teste Matthiolo.

DE MESPILO VVLGARI.

CAP. X.

Mespilus.

MESPILVS vulgaris parua est arbor, foliis quàm Pomii longioribus, angustioribus, Laurinis ferè patibz, [Matthiolo Cerasorum] infernè incana lanugine pubescentibus, superne quoque nonnihil pilosis, sed latratibus vrentibus, aliàs serratis, aliàs non serratis. Flores singulatim nascuntur candidi, ex ruffo pallescen-

tes Ceraspino. Cotoneæ mali: quibus succedunt poma exigua, fulua, perquàm acerbi saporis. Paris sylvestribus paria, hirsuta, ex angusto principio in umbilicum latum excauatumque desinens, ex cuius supercilio emicant quina folia oblonga, angusta, acuminata, quæ florem antea tegebant. In singulis autem Pomis quina ferè officula compressa, triangula. Caro dura, alba, adstringens valdè, quæ tamen frasca reddita acidulum suauèque acquirit saporem. Matthiolum figuram habet cuius folia serrata, breuiora, rariora: ramalibz lanugine pubescunt.

Videamus quid de hac nostra vulgata dicant autores. Μεσπίλιος arbor pletisque Herbatibus vocatur, si modò sit hæc, aut rectè referri possit, vt plerisque hac appellatione quasi præsupponere videmus: aliquibus etiam μέσπιλος vocatur: sed quo autore. Had. Iun. μέσπιλος, ἀγρίος μέσπιλος, τὸ μέσπιλον indifferenter pro Mespilo ponat, non addit. Sunt tamen quibus Mespilus Anthenocides Theophrast. esse putatur, & Plinii Gallica vt Solerio, & aliis multis, atque adeò Setanios & Epimelis Dioscor. pletisque vuparebit in progressu.

Hebrei Mespilum teste Elia Camischiot vocat, à quinque nimirum officulis, vt scribit Tragus. Et apud Eluchafen Gulbraira Arab. nobis Mespilus est, quorum figura malè ponitur pro Nabach.

Dubitat Hermol. an Mespilum Veteres cum Sorbis Sorbi arbore confuderint, quandoquidem altissimis connumerat Theophrast. quod certè Sorbo quàm Mespilo nunc vocatæ magis conuenit, nisi quis nostratem Mespilum, non tam Mespilum quàm Chamæmepilum appellandam fortè censet. Certè Iulius Pollux Mespila ait & Sorba quoque appellari. Nostrates Mespili inquit Mar. Virg. quinque nucleis farctæ & nullis spinis armatæ, Epimelides idèd nos credimus à Grecis dici, quòd felicissimè in Malo inferantur: videnturque eandè habere causam: Similes huic in aliis Scriptoribus in hac aut simili arbore aliquot appellationes, vt Epimelides, Hypomelides, Hamamelides & Omomelides.

Ruellius Mespilum Græcorum, ait esse Mespilum & Nestium Gallorum: dubitari tamen an cum Sorbo Veteres confuderint. Nos quidem iam capite de Sorbo mouimus dubium, an Palladii Sorbus de qua scribit libro de insitionibus possit esse nostra Mespilus vulgaris nec quicquid adhuc inuenimus, quod repugnet. Scapionis enim interpres Zaror Sorbum interpretatus est, addens interim verba Dioscor. & Gal. de Mespilis, vt dictum de Sorbis. Suspicionem auget, quod spinosam suam Sorbum facit Palladius, qualem sanè nullam nouimus. Sed rursus ab eadem suspitione nos retrahunt, quæ de Hypomelide scribit in Decembri: quæ nostra Mespilo vulgari conueniunt.

Mespilum Tragus Cratægum seu Cratægona Theophrasti putat: & pingit foliis non serratis: addens longiora esse foliis Lauri, niminè serrata. Cornar. primam Diosc. Verùm ea molitum à nostrate dissent, in qua semina non sunt similia feminibus Mali, vt de priori sua Mespilo scribit Dioscor.

Altera Mespili species Cordo: Græcis Epimelis & Hamamelis quòd iuxta Malos soleat nasci. Gal. Epimelida Vnedonem ab Italis rusticis appellari testatur, sed malè illi Arbuti vitia assignat: Cùm constet experientiâ Epimelida [quæ Mespilus in Germania etiam vocatur] stomacho non inuicem esse, neque capitis dolores facere: fructum interim nemo comedere ad deglutire possit, antequàm mollescat: adeò epimi fauces adstringit.

Porro quæ Germ. Viespeln vocantur, vnedones sunt Cordo, hoc est, [vt ille interpretatur] Epimelides fructus non propriè vocatæ Mespili, vt hæcenus omnes credunt. Eum errorem non putat alium ante se deprehendisse.

Porro si secunda Mespili Diosc. species, nostrum sit Mespilum, vt Marcellus, Manardus & Brasanola sentiunt, neque contradicit Mundella, restabit tamen [inquit hic] nobis adhuc incognitum quid Epimelis Gal. fuerit. Ipse enim in 7. simpl. Memecylum, Arbuti, quæ à græcis νήμαρις dicitur, fructum esse scribit: Vnedonem verò Epimelidis: de quibus sanè & Plinium diuersis locis confusè locutum fuisse apparet, vt rectè Cornarius in primo de Comp. med. annotauit. Illud etiâ nobis non constat, quoniam in loco Galeni Pauli & Arbutum siue Cornarum, quod idem est, rem sanè Mespili utroque genere distinctam, nomine verò & effigie similem, Epimelidis voce appellauerint, vt Manardus voluit, cùm aliter potius sentire videantur.

Curtius quoque fatetur. Ex descriptione omnium tam Theophrast. quàm Dioscor. aut Plinii, nullam nostrati Mespilo conuenire, maximè verò cùm Plin. ex amplissimis arborem dicat. E' con-

Epimelis.
Nespilum.

Zarur.
Epimelis.
Zaurum.
Nespilum.
Vulgare.

Setania.
Epimelis.

Vnedo.

Matth. nos.

Penticoccus.

Epimelis.

Gal. nos.
Nespilum.
Alb. a.

Sil. ar. in m.

Meff. Gal.
Luc.

Nespilum.
ferrato fo-
lio.
Epimelis.

trà Monachis in Mesfuen, Mespilus Setania siue Epimelis est vulgare Nespilum, scilicet vt illi aiant, Nespilum Italicum de quo Dioscor. Serapioni alia species Zaror, quam multi vocant Epimelidem. Hali Abbatis filio Zaurum vel Zarura citrinum, est vulgare Nespilum Italicum. Per Nespilum in Italia, absolute intelligitur Nespilum vulgare. Anguil. Nespolo Setaneo & simpliciter Nespolo, in Italia vulgarissimum.

Matthiolus: Nostrates Nespli non sunt Dioscori prima Nespilus. Quæ verò Mespili aliquibus Setania & Epimelides appellantur, vulgaribus nostratibus collata, nihil inter se dissentire comperiuntur. Quapropter nihil mirum Dioscor. alterum hoc Mespili genus, copiose in Italia nasci. Verumtamen Galenum Epimelidis appellationem aliam arborem, à nostratibus Mespilis diuersam sumi iussit, liquidò constat, quoniam lib. 6. simpl. scribit eius fructum acerbum esse, & ventriculo noxium. Epimelida autem à rusticis Italia Vnedonem nominari. Hoc in super illud confirmat, quòd Gal. de vtroque Mespilorum genere seorsum diuersis capitibus tradidit. Hæc Matthiol. Nec tamen citat Galeni verba de secundo, nec vbi existeret locus hætenus nobis constare potuit præter locum de Epimelide & Vnedone, olim pinxit Mespilum folio ferrato: nunc non serratum pingit, quasi non vtraque specie habeatur.

Amatus in Dioscor. Mespilum secundum genus vbiq; inquit, vulgatum est, Penticoccum dictum, Setanicum. Epimelis à Dioscor. dicitur, quam Epimelis apud Gal. Vnedo sit fructus Comari. Io. Agric. Mespilus cuius quinque lapidibus est fortassis secundum genus Mespili, Epimelis, & apud Hipp. & Gal. Amamelides nuncupatum. Comarum & Memecylon Theophrasti, Galenus falsò Epimelida vocat: Est enim Arbutus, de qua suo loco. Idem scribit in Corcopal India Prouincia Mespilum esse colore albo, Mali magnitudine, de quo nos cap. de Guaiacum.

Dodon. Mespilus 2. Græcè *ἐπιμήλις*, eadèmq; Dioscor. quibusdam *ἐπιμήλις*, Sitanium aut Setanium: Maior species Gallicè *Nesse cultinée*: Brabantis potent *Uesplen*, *Uesplian* Theoph. eadem. Sub Mespili voce haud alterius quàm Tricocci meminit: atque Satanium Theophr. conuenire cum Mespilo vulgari.

Goropius in Vertumno. Mespila nostratia eo sunt sapore vt non vnum tantum sed complura etiam edere soleamus.

Lob. & Pen. Mespilus Dioscor. de qua cecinit Politianus:

Regum imit at a coronas Mespila, &c.

Item Mespilus domestica in idem, edit. Belgica, ac vtroque folio non ferrato pingunt, sicut & Camer. qui & *ἐπιμήλις* & *ἐπιμήλις* dici ait, & eam, quæ maioribus est fructibus, Gallicam.

Cæsalpinus verò aliam plantam Gallicam facit, in cæteris cum Dod. consentit, sicut & Clus. & alii. Quidam tamen cautiore Mespilum nostratem seu vulgarem appellare insuerunt, metuentes fortè ne quid temerè in re dubia pronuntiarent.

C. Bauh. Mespilum folio ferrato cum hoc titulo ad nos misit. Sorbus ex qua Epimelis: Epimelis Galeni, Mespilus 2. Dioscor. Vnedo rusticorum Italicorum. Idem in Animaduers. in Hist. Lugd. Mespilum Setaniam itauit nostram esse vulgarem, cui folia nonnihil per ambitum serrata tribuit. Tragus tamen minime serrata dicit: & sanè Germanica serratis foliis non est. Quare Matthiol. in maioribus icon. Trag. Lob. & Dod. foliis integris

pungunt. At in epitome sua exhibet Matth. foliis serratis qualem & nos in Italia collegimus. Dal. ab his dissentit, qui vulgarem Mespilum existimant Setaniam siue Epimelidem Dioscor. folia ait non habere Mali similia, nec minora, qualia Epimelidis esse dicit Dioscor. quin potius Lauto similia, & foliis Mali maiora, fructum non rotundum esse, vt Epimelidis, sed oblongum, infernè graciliorem, supernè latiorē siue tubinatum, ex rufo lineescere. Ex vnica autem lacuno si umbilici nota in Mespilo nostrate valdè perspicua, quam etiam Epimelidi Dioscorides assignat, indubios fuisse Herbarios, venisimile esse, vt crederent Epimelidem esse. Epimelis autem siue Setanios Dioscor. & Gal. siue Mespilus Anthenoides Theophrasia est arbor Dalech. de qua post. Clus. contra asserit, vulgarem nostram Mespilum esse Dioscor. Epimelidem quam & *ἐπιμήλις* appellari ait.

Luhet subnectere quæ olim Manardus de Mespilo vulgò vocata scripsit. Pomum id, inquit, continetur sub secundo Mespili genere, Setanion & Epimelis vocato: de quo fortè ait Theoph. Setania fructum grandiorē, candidiorē, lignūq; intus mollius habentem, &c. Mespilum nostram magnitudine ita superat Azarolum, vt ad iusti Mali crassitudinem aliquando accedat: colorq; est, si non plenè candido, ad candorem tamen plus quàm Azarolum deuergente, maturum facilius soluitur, vt succū etiam ab edentulis succus eius possit forberi: lignum intus mollius.

Marcellus Hermoulum carpit, quòd *πυβύλιος* Marcellus *μακρότερος*, acinos molliore ligno conuerterit, *not.* quum *πυβύλιος* nucleus, non acinum significet. Sed *Hermol. ex- cul.* Hermol. taxari in hoc non potest, nisi pariter & Plin. accusetur, qui lib. 15. c. 20. eisdem omnino verbis locum illum Theoph. in suam transcripsit historiam.

Avic. lib. 2. cap. 157. Zarur siue Alzarur secundum genus vocat à Græcis dicit Tescimon & Sentalum pro Setanio & Epimelide, facere capitū dolorem & esse malum stomacho: quæ ratione carent, bonis Authoribus aduersantur, nec experimento comprobantur. Ea enim quæ adduntur, quum vapores deprimunt, caput potius iuuant, & vi illa adstringente ventriculum roborant. Causa erroris Avic. fuisse putat Monar, quòd Comari vel Arbuti fructum, rem quidem à Mespili vtroque genere diuersam, nomine verò similem [nam & ipsa Epimelis à Galen. & Paulo dicta est] cum Mespilo confundit. Cur verò Comarum siue Arbutum Manardus effigie quoque cum vtroque Mespili genere similem dicat, non videmus: nobis plurimum differre videtur. Illud etiam considerandum an Gal. & Paul. non malè Epimelidis nomen applicuerint Comaro, [si modo idem esse voluerint: nondum enim planè constat nobis.] Et cur non potius secuti sint Dioscoridem. Quo etiam loco Paulus meminit Setanæ, si id non fiat lib. 7. sub Epimelide, sub litera E. nondum inuenimus. Idem dicimus de Galeno à quo Paulus desumpsit. Vt apertè quòd sentimus exponamus. Exilimanus finè cum Cordo, Epimelidi siue Setanæ, nescio quā incuriā attribui vires quibus caret, nempe Arbuti siue Comari, quæ fortè melius Latine dicta Vnedo à Plin. quàm Mespilus Setanæ, vt quidam volunt. Non propterea excusamus Avic. qui perpendere debebat vires Mespili Setanæ siue Epimelidis. Illud addimus, si Comarus à Gal. & Paulo Epimelis dicta est, vt vult Mirardus, ad quid illa repetitio in vtroque, vtrius planta duobus locis, nempe sub K. & sub E. Paulus quoque non magis quàm Avic. excusari potest. Apud Gal. fortè inter-

Zarur.
Alzarur.
Tescimon.
Sentalum.
Avic. not.

Manardus.
not.

Gal. corteis.
plic

psit error culpa transcribentium, apud quem de-
leni velimus, quæ de Vnedone scribit, de dolore
stomachi, capitis, & qualitate aliena. Marcellus vi-
detur *πυλῖος* *μαλ' αὐτῷ* hoc est nucleos molli-
ores apud Diosc. tribuere priori Mespilo, præter
nostram & Manardi sententiam. Præterea no-
stram Mespilum dicit nullis spinis armatum, quod
tamen Theoph. sive Anthedoni siue primæ Mes-
pilo tribuit.

E *πυλῖος* à Græcis dicta videtur, quod feliciter
in Malo inferitur. & quasi *ἐν τῷ μῆτι* unde, id est, in
Malo adoptata creuerit, ut annotat Marcel.

Lat. Mespilus G. *Μάσπελbaum* / *Μάσπελbaum* /
fructus *Μάσπελ* & *Μάσπελ*. Hung. *Μάσπυλ*,
Belg. *Μάσπελboom* / *Μάσπελ*. Gal. *Nesplier*, *Nesplier*.
Nesple. Ital. *Nesplara*, *Nesplara*. Aliud verò est *Azaro*
Neapolit. & Italici plerisque, ut liquet ex superio-
ribus, et nonnulli confundant, atque ipse aded
Had. Jun. Hisp. *Calbl. Mespere*, aut *Nespero*. Catal.
Nesple. Portug. *Nespeyera*. In Hispania vulgò vo-
cant *Nespera* à similitudine campanularum; qui-
bus vtuntur ad nocturnas vigilas, recte Lacuna.
Bohem. *Tyspule*. Angl. *Wobler tree*, vel *open ar*
tree.

Nomenclator Tubing. Aesculeum *Μάσπελ*-
baum vertit: sed vnde illud nominis sublegerit,
nescimus.

Potèd vt de Specialioribus etiam huius differe-
ntiis distinctis aliquid dicamus, annotat Ruel.
ia Gallia duo genera Mespili obseruari, vnum,
quod rariobus horret spinis, poma parua; Al-
terum grandiore poma, ita vt Mala reliqua ma-
gnitudine perexquet, sine spinis, quam mutatio-
nem videtur crebro insitum in hortis subiisse. Nos
quoque & vtramque agnoscimus, & colimus. Et
in minore vtriusque generis folia nuper admodum
obseruauimus, serrata & non serrata, quod non-
dum annotaueramus.

Gestnerus distinguit inter Vrbanam atque Syl-
uestrem, huiusque fructum ait esse odoratiorem.
Vnicum tantum genus putat Tragus, sed culum
differre. Matthiolus scribit Franciscum Calceola-
rium Mespila ad se misisse: nulla intus ossicula cõ-
tinentia. Fab. Columna quoque meminit mino-
ris Mespili ex genere Setanæ, quam Neapoli
exossem appellant: de qua capite præceden-
ti.

Mespilus vulgò dicta passim hodie colitur in
hottis Germaniæ, Gallia, Italia, etiamque Angliæ.
Nos & maiora & minora habemus in horto E.C.
etiamque insitas in Oxyacantha, [spino alba di-
cta] fructu amplo, cuius folia partim non serrata,
partim serrata. Quæ non insitæ sunt, spinolæ se-
ræ sunt, & paruos edunt fructus. In Germania
etiam spontè prouenit, sed semper vicinam habet
Malum, autore Cordo. Floret Aprilis & Maio. Fru-
ctum perficit Sept. sine, aut etiam tardius: decer-
ptaque demum mollescunt, & esui sunt grata.
Non magna alioqui indiget cura in plantando,
nam asperis & incultis locis gaudet. Sic inter Ar-
gentinam & Badenenses thermas inferiores in syl-
uis sua sponte luxuriat, ac omnino eos serè tra-
dus amat, quos & Sorbus quærit. Sed maior &
præstantior, non nisi cultura comparatur, inseri-
turque aptè Piro sylu. aut Cynosbato [id est spi-
no albe] vt annotat Tragus. Basileam ex Alsatia
maiora importari solent Nouembri adhuc integra
& edulia. Obseuatur est sapidiore meliorisque
futura si legantur, postquam pruinam vnam aut
alteram senserint.

Theophrastus Mespila terrestria dicit, ideò-

que serò maturati, quod ob duritiem serò fiat æ-
quabilis eorum caro ad succi representationem,
vt ex eo his nostris accommodare videtur Scalgi.
Et sunt sanè etiam Mespila nostra (quemadmo-
dum & Sorba) vtriusque generis frigida & sicca
serè qualitatibus, alio ideo sustenda vilia. Eiusdem
que temperamenti sunt folia. Et quæcunque de
Sorbis dicta sunt, de Mespilis quoque intelligi
possunt, autore Trago. Comesta Mespila vulga-
ria conferunt vomitui, dysenteria & omni flux-
ioni ventris. Si decocto immaturorum colluan-
tur os & fauces, reprimunt fluxiones in fauces den-
tes atque gignas. Infusus reprimunt menses mu-
lierum. Paratur quoque ex Mespilis ficcis, succo
rosarum, Giryophyllis, pauco corallo, & nuce
moschata, cataplasma quod applicatum regioni
orificii ventriculi, potenter compescit vomitum
c. borum. Puluis glutinat vulnera recentia, reprimi-
t fluorem sanguinis: denique constringunt, cor-
roborant, cõstipant, fructus & folia. Nuclei pulue-
risati & poti cum vino albo in quo decoxerint radi-
apii satini, mirabiliter pellunt calculos renū, vt
scribit Matthiolus. Nec Mat. tantum, sed & Corn.

in puluere detrita ossicula, tam ad renū quam ad
vesicæ lapidem atterendum commendat. Et Agri-
cola, licet (inquit) fructus astringat, seminum ta-
men puluis lapillos vehementer ex renibus eiicit,
vriam cit, & vesicæ lapidem comminuit. Bras-
sauolus solo huius pulueris auxilio magnam vim
lapidum è renibus cuiusdam calculosi se expulsi-
se gloriatur. In altero verò aded renum lapillos
comminuisse, vt in puluere redacti sine dolore
exierint. Ex Herbariorum ceterum quamplurimi,
eisdem eis vires attribuunt, calculos conterendi.

Nec Herbarii modò, sed Practicorum pars maior
eadem commendant & passim in suis libris calcu-
losis præscribunt, atque ita quæ primum data por-
ta est, ceu impetu quodam, rutilant omnes, magno,
mehercle, & artis & rationis ludibrio. Nam cedò
det aliquis lapillos contritos, vel per se vel cum a-
liis adstringentibus, quis credat qualitatem ad-
stringentem quæ manifestè in iis est, tale quiddam
præstare posse, cum potius constet talia nephriti-
cis & calculosis valde esse contraria? Rursum de-
tur cum aliis non adstringentibus, sed aperientibus
& diureticis, vt [Matthiol. imitatione] cum
decocto Apii, quis rationis compos non videat
contrariæ qualitatis mixta, sibi iniucem obesse, &
se mutuo retundere? At inquit experientia hoc
docet, quæ rerum magistra, vel decem resutanti-
bus rationibus sufficiat. At quotusquisque quæso
mortalium sit, aut prudens esse possit, qui pro ve-
ro & indubitato asserere audeat euenisse illud (Si
fortè contingat iis sumptis reuic) vi & virtute nu-
cleorum Mespili? Quid si fortè fortuna calculi
reiciantur paulò ante assumpto casco, num pro-
pterea ei hanc vim tribuimus? licet fortè magis
rationi consentaneum hoc esset, quippe in quo
propter sal partes quædam sint attenuantes & ab-
stergentes. Sed quid oclamatur vulgo, cui nec
in decernendo nec iudicando modus. Aliter do-
ctis & peritis Medicis persuasum nouimus. Aggri-
tis & gloriosis hominibus, talia sua secreta & ne-
scio quæ talia (quibus serè hodie scatent practica-
tium libri) fabulosa relinquamus, se digna. Enim-
uerò sanè pluri fecerimus ad calculum api radicu-
las vel senniculis semina ex vino albo decocta,
& epota, quàm immensani nucleorum Mespilorum
vin.

Dodonæus fructum ipsum Mespili
vulgati ob nimiam acerbicatem *αποσφραγισ* dicit,
ac ventriculo ingratum, ideòque capitis mouere
dolores, vt Gal. scribit: quod quidem verum, si

adhuc durus & priusquam mollis tenēque reddatur, edatur. Mollior factus minūs adstringit, nec ventriculo æquē molestus est: citò ramen corrumpitur, vt qui iam semicorruptus existat, quamobrem & parçē admodum hoc fructu vtendum.

Mespila

Hæc ille. Nostri ea cruda adhuc, necdum frasca, sed maturitati proxima condiunt, quo modo parata stomachicis, & calidis ventris in ætate profliuius conducunt. Eadem per gelicidia, non condita quidem, sed acerbitate domita in pasto vel mulso coquantur, adiecto Cinamomi momento, cibatu vscenitibus gratissimo. Sunt qui patinis ex aqua decoquant, alii ex vino. Omnium v-

Decoctum.

fusus ad coërcendum alui ruentis imperum. Aqua in qua cocta quatuor aut quinque Mespila matura, grato est sapore, & colore similis aque ex Cinnamomo parata, roborat mirabiliter relaxatum ventriculum, teste, Lacuna. Galli, inquit Ruell. plurimum ligno ad venabula & aurigarum flagella vtuntur. Optassemus tandem Petrum Pigray in Chir. dixisse, an de maturo, vel potius immaturo Mespili, vel vt ipse legere videtur Mespidi fructu intellexerit, quod scribit, fructus frigidus & siccus tertio cum adstrictione. j

Lignum.

LATA GVINEÆ, MESPILVM

OSSICVLO LEVI, SPADICEI coloris.

CAP. XI.

*Officulum
Mespila
Descriptio*

Fructus exoticus quem VVilhelmus Pardiunus è VValachia misit, inquit Clus. Exot. lib. 2. cap. 22. ex Guineæ allatus est, quo se à nauta donatum scribebar officuli Mespili appellatione: quod sanè ab illius forma non erat valdè ab simile, præternum prægrandium Mespilorum, & lene, & spadicei coloris, in medio nonnihil tumens, & paululum ab vno latere seabrum & subalbidum. Honestissimus vir Franciscus Peninus similia etiam mittebat anno 1598. recens allata ex Guineæ ab ipsius folio Petro, asserente mali, esui apti semina esse. Is autem in sequente anno Guineam denudè profectus, paulò diligentius hunc fructum obseruabat, vt ineunte anno 1600. intellegebam. Porro, ipso referente Lata [sic illum fructum appellabat] exigui Pyri est magnitudine, magis tamen rotundus coloris ex aureo flauo, interdum etiam rubentis instar pomi, tenui cortice prælitus, qui detractus, in tenuia stamina sili modo abstergebat cum dulcedine adstringens, ita vt os valdè refrigeret: eam ob causam Lusitani istic degentes in febribus ardentibus exhibebant: ipsam pulsam esse dicebat, coloris aurei Saturi ad rubrum inclinantis, lentam nonnihil & viscidam. Singulos autem fructus, quina officula continere surrecta, quemadmodum Mespila, eaque separatim tenui inuolucro tecta, Serico crudo candido simili. Nasci in arboribus Pyro similibus, humanam tamen altitudinem non superantibus, cuius folia ex atro viridia essent, pyrique foliis magis orbiculata.

MESPILO NON VALDE ABSIMI-

LIS FRVCTVS, OSSICVLIS SPADICEI coloris splendentibus.

CAP. XII.

Descriptio

A pud Clusium Exot. lib. 2. c. 14. fructus depictus terro loco, missus à Petro Careto, de

quo scribit: Mespilo Setanio non erat valdè ab similibus, eiusdemque penè magnitudinis, capite tamen non plano, vt illud, sed in angustum contracto, verultate rugas contraxerat, & satis fragili cortice consistebat, fusco, nullius ferè saporis, qui tamen ore retentus, nonnihil adstrictionis cum pauca acrimonia coniuncta possidere videbatur: quina introrsum officula Mespili instar continebat: sed maiora, & non rugosa vt illa, verum valdè leuia, & splendentia, spadiceique coloris, & nucleum continentia.

MESPILO VALDE SIMILIS FRVCTVS SINE GRANIS.

Fructus Exoticus per Mercatores Amstelredamenses delatus in Ianua nauigatione, quem Clus. Exot. lib. 2. c. 15. iconē exhibet sub numero 8. ac scribit. Mespilo valdè similis erat Octauus fructus, vncialis magnitudinis, terfusus, & politus, fusci coloris, adeo autem fragilis, vt paululum compressus disrumperetur, valdè leuis, materiam continens fragilem & spongiosam, valdè salis saporis, in qua nulla grana obseruare poteram: corona autem illa superna sumum fructum occupans, alis carebat, quibus Mespilum est præditum. Huius icon cum præcedenti est num. 2.

Icon.

MESPILO SIMILIS FRVCTVS AMERICANVS.

Obsenuit LER in Brasilia in maris ripa multas arbutulas fructus ferentes Mespilis notis similes, quorum esus perniciosissimus. Syluestres si videant Gallos & alios peregrinos, monent vt hos fructus vitent, dicentes *ipochi*, id est, non sunt boni.

CHAMÆMESPILVS.

CAP. XIII.

Inter siccas Descriptio In nostras plantas, Chamæmespili nomine ramos habemus frutices cuiusdam, crassiores quam vel Cotonastri vel Diospyri, cortice nigricante striato obductos: folia ple-

Folia.

Flor.

semunciam lata, vtrahet in acumen desinentia, per ambitum serrata, vtrinque glabra, nervosa, atrouitenta, pediculo sanis breui hærentia. Flores densi velut in umbellam, Sorbi alpinæ more, digesti, pediculis lanuginosis, modò breuibus, modò

DE COTONEASTRO.

CAP. XIV.

Cotoneaster Gesneri frutex est ramulosus, cultu tamen arborefcens, cui folia Mali Cydoniæ, auersâ parte candicantia & lanuginosa, aduersâ verò neruosa & virentia, minime per ambitum ferrata sinuataue, pediculis breui appensa. Flores concaui, herbaei plures iuncti coherent, quibus succedunt fructus in extremis ramulis, veluti in oxyacantha Matthioli. siue spino

Descriptio
Folia.
Flores.
Fructus

alba, bini, terni, vel plures, parui, compressi, ex rotundo oblongi, in umbilico quinque partitis sectiunculis insigniti, cortice vbi maturefcunt primò rubefcente, cui tamen obducta est lanugo cinerea: sapor iis acerbus, officula intus conueniuntur terna, aut quaterna, oblonga, hinc angulosa, illinc plana, duriuscula, quæ tamen dentibus faciliè conteruntur, medullam claudentes albi. Fructum Clusii dicæ colore foris initio subfluafcente, deinde rubro, carne intus pallida, fungosa, oxyacanthæ serè sapore, quina officula siue semina continente.

An Bellon. *Malancier* Sabaudia, & Cretenfium Codomalo?

Cotoneaster vel Cydonago Gesner. quoddam folia sint Cotoneæ Mali serè. Fructus, bacca Cotoneæ strigidem. Alibi tamen sui oblitus: Bacca illa rubra, inquit, umbilico quinque partito non sunt Cotoneæ sed Chamæmepili, quam ego sic vocavi & descripsi in operibus Cordi. Verum Cotoneastrum ipsemet Gesnerus mihi [Bauh.] aliquando demonstrauit, nec dum video, nec iple docet, quâ in re differat à suo Chamæmepilo. Diligentiores rem inuestigent. Descriptio sanè & figura Chamæmepili opumè conuenit cum Cotoneastro: quod ut pateat clariùs, placet eius descriptionem in medium adferre. Chamæmepilum (inquit) fruticem nomino, quoddam valde humilis & fructum ferens Mespilaceum proueniat. Frutex est lignosus, cubitalis serè, foliis ocymifolius, subrotundis penè, parte supina incanis vel alhicantibus, & modicè lanuginosis, serè insipidis. Bacca in eo singula aut binæ dependent, elegantes aspectu, cocci colore, magnitudine quâ fructus Polygonati, umbilico in sex partes dissecto, ut in spina appendice siue oxyacanthæ, cuius etiâ saporem refert, hoc est, insipidum. Caro intus ficior, colore subluteo: grana terna parua ceu vinacea. Maturefcunt initio Iulii. Ramuli cortice subrufo vestiuntur, & minores ex eis in star viminum lenti sunt. Nascitur iuxta Badam & in Albio. In Bernensium agro Melpi vocant. Licebat etiam Zwergnesplen id est, Mespilum terre-

Nomina
& Synonyma.
Melan-
cier.
Codomalo.
Cotone-
aster.
Cydonago.
Gesneri.
Chamæspi-
lus.
Chamæ-
mepila.
Gesneri.
Descriptio.
Tempus.
Locus.
Mespilus
terrestris.

dò longis, in extremis ramorum hærent: quibus fructus succrescunt eodem dispositi ordine, Sorbi terminalis fructibus similes, oblongi, rubri, quantum fici ostendunt, umbilico mediocri: in quibus bina grana continentur oblonga.

Huius fructus & fruticis primus, quod equidem sciamus, meminit Gesnerus in epist. ad Fabricium, scribens: Bacca illa rubra rotunda umbilico quinquepartito insignes, quas misisti non sunt Cotoneæstri sed Chamæmepili, quam ego sic vocavi & descripsi cum operibus Cordi. Quæ eius verba hic posita benè conueniunt cum Chamæmepilo: non item ea quæ apud Cordum, vbi Cotoneæstri descriptio. Clus. in Pann. scribit: quam Gesnerus Cotoneastrum vel Cydonaginem & Diospyron, & Wildkûten (quasi dicas Cotonea sylu. in epistolis appellat, à Vire. Idæa Theoph. quæ Penæ & Lob. *Amelanchier*, distinguere videtur, cum illius baccas rutilas esse ait siccas, carne & succo nullas, seminibus intus quaternis, triangularibus. Eum fructum legisse arbitror in Snealben iugis, Iulio florentem, & fructus rudimentum efformantem cubitalibus tamis, lentis, nigro cortice tectis & nudis, quorum summitates desinebant in breui germine incana, quinis aut senis foliis prædita, Malo similibus, superne virentibus, inferne nonnihil candicantibus, in ambitu ferratis, gustus amaricanis inter quæ veluti umbellæ officulorum occultabatur quinque foliis constatum, coloris purpureascentis, quorum deinde sedes in exigua mala extuberabat. Illum ipsum quem legabat ramum depictum exhibet, hoc titulo Cotoneaster fortè Gesneri. In post. hist. retinet hunc titulum. & addit: An verò Agriomelea Bellonii, quam Lib. 1. cap. 17. in Crete montibus inuenisse scribit, exiguius malorum, Paris forma similitum feracem? Et sanè *Agriomelea* Athenæi quodammodo conuenire videtur. Et ipse Bellonius eodem loco, Allobrogi *Amelanchier*, siue Cretenfium Codomalo, ab Agriomelea distinguit. Hec ille.

Figura Clusii respondet Chamæmepilo nostro, non item Cotoneastro Gesneri, cui folia non ferrata. Conuenit etiam nostræ Chamæmepilo, quod ait, folia in ambitu ferrata. cum tota adeo descriptione: quæ item cap. 22. in Pannonicis: Chamæmepili in epistolis apertè à Cotoneastro differre docet Gesner. Si tamen quod res est, fateri liceat, suspicamur non benè notam Gesner. Chamæmepilum: & plantæ, quam pingit Clusius haud conuenire possunt Cotoneæstri, Cydonaginis & Wildkûten nomina: nec etiam Diospyri, quæ est titulus Idææ ipsius Clusii. Agriomeleam diuersam suspicamur, nempe eandem cum Vite Idææ tertiam. *Amelanchier* verò, vel, ut habet Bellon. *Malancier* est fortè Cotoneaster.

Porrò eiusdem à nobis depictæ Chamæmepilum perlegantes habet D. Casp. Bauh. Misit ad nos quoque D. Rentzius Medicus Fontis admi. doctiss. amicus noster singularis pulchrum ramum, nomine Vux Vrsi Cortusi in monte Baldo collectum, ut ille asserit.

Pirus ceruina. streu vel Nauam appellare. Itali, ni fallor, Pium ceruinam [vulgò *Pero Ceruina*] nominant: vt ex ramulo quem Aldroandus misit, facile concipio: et si Bellonius cum apud me Chamæmepilum hanc videret, similem potius Piro ceruina, quam eandem existimabat. Nascitur & Italicorum Pirus caudina in Alpihus: ramulo quem habeo cum foliis nihil differt: fructum non vidi. Bellonius Chamæpium nominabat. Mihi rectius Mespilis adnumeranda videtur. Idem alicubi in obseruationibus suis Gallicis, hunc fruticem *Melancier* appellat. *Chamæpion* Chamæpiti nomen non laudo, Chamæpion potius dixerim. *Hæc Gesneri verba* nobis suspicionem inieciunt ane cum Chamæmepilo confundat plantam, quæ quibuldam diospyros & *Amelanchier* dicitur. Nec benè distinguit à Chamæmepilo folio serrato. Erroris occasio dicitur posita.

Locus. Lob. & Pen. Arbusculus frutæve folio Mali, Baccæ Oxyacanthæ aut Pyracanthæ, in asperis Mindenis Narbonne & saxosis ad Baldum Veronensem. Quidam apprimè docti Chamæmepilum ipsis suadebant: alii Eonymum Alpinum faciebant. Horum tamen figura non placet, in qua duplex genus florum, vnum nempe cum foliis longis conuenit Diospyro: alterum Cotoneastro: folia etiam Cotoneastrum. Veremur ne duas confundant plantas. Nolter quoque pictor, ne non castigatus abeat, ramos nimis pinxit crassos, neque flores & fructus adeò feliciter expressit.

Chamæmep. Camerat. Chamæmepilus, quibuldam Epimelis, & alibi Mespilus altera humilis. Chamæmepilus Simerio & Thaho.

Mesp. Dalechamp. Epimelidem esse arbitratum Diosc. & Theoph. Mespilum Anthenoidem nuncupatâ: peculiari nomine Italici olim Vnedonè appellatâ fuisse exhibet ex Galeno. Hippocratis *diomedidis*, eandem esse, quas Diosc. Epimelidas dicit etiam ex Galeno. Item eide, Epimelis altera, Cotoneaster Gesnero, & plerique Herbaris. Eius ramum fructu onustum cum ad Dalech. ille misisset Epimelidis genus esse iudicauit. Prior figura quam Hist. Lugd. ex Dalech. obseruationibus exhibet, eadem est cum Chamæmepili Gesneri icone: alia icon, quæ florentem exprimit & fructum non maturum, Dalechampio Lugdunum allatus, ramus ex Rambert. An verò sit Epimelis, iudicent docti Botanici. Nobis non satisfacit eius opinio. Nec placet Hist. Lugd. duo facere capita, quasi Epimelis Dalecham. & Cotoneaster diffidentes sint plantæ, cum sint tantum diuersæ icones huius plantæ.

Dalech. & Hist. Lugd. reproch. Clusius: Quam Gesnerus [inquit] Cotoneastrum & Cydonaginem & Diospyron & wilds fuitren eodem loco appellatâ sua eiusdem Myrtomelide distinguere videtur. Ast nobis Gesnerus, vt dictum, non videtur benè distinxisse has duas plantas, sed nomina confudisse. Icon à Clusio posita sub titulo, Cotoneaster fortè Gesn. non est Cotoneastrum Gesneri. Idem Clusius in Pann. cap. seq. Gesnero [inquit] Chamæmepilum appellare placuit, quem alii Recentiores sequuti sunt. Verum in epist. satis apertè docet à Cotoneastro differre, cui maiores baccas, non adeò rubras nec adeò rotundas tribuit. In postrema histor. pro Chamæmepilo Gesneri nouam habet iconem, ac addit. Sunt qui Diosc. *diomedidis* & Theophr. Mespilum *diomedidis* esse censent. Epimelida sanè Dioscor. quam & *diomedidis* appellati tradit vulgarem nostram Mespilum esse. Anthenoides verò Theophr. [quam Gaza Gallicæ appellatione expressit] qualis sit, non facile iudicari posse. Sibi porò videri

hunc fruticem plurimas notas habere cum *Epimelis* *Comarum* siue Arbutio Diosc. quæ à Theophr. Arbutio differat. Idem Clus. pro Chamæmepilo Gesneri eius Cotoneastrum describit. Nobis verò minimè videtur Arbutus siue Comarus Diosc. à Theophrasto differre, multò minùs Cotoneaster esse, si Chamæmepilus est, vt Clus. nominat. Error inde prouenire videtur, quòd apud Diosc. quidam legunt Comarum esse folio Cotoneæ, licet id Diosc. non scripserit.

Frequens est hic frutex in omnibus non modò Alpibus, sed montibus etiam quibuldam, Viennæ Aulnæ vicinis. Ineunte Vere profert flores. Augusto maturat fructus, vt testatur Clus. Epimelis Dalech. vt tradit Hist. Lugd. in Alpibus, Apennino, & in excelis montis ingo. qui apud Allohrogos D. Rambert cenocho imminet, copiosis nascitur, nec non in nuosis montibus. Nos obseruauimus in Rhaticis montibus, & in monte Saleua Geneuensem: In Aquædâ monte Basilienis [vulgò *Wasserfall*] vidimus Augusto, cum fructu maturo. Dole pulchram arborem obseruauimus in horto D. de Bellesur, aie, florentem Aprilis. Sed & DD. Jacobus Zuingerus, singularis amicus noster, & omnis naturæ atque scientiæ diligentissimus cultor in horto suo coluit satis elegantulam arbuticulam. Ramum nobis cum aliis multis naturæ reliquit insignis ille sui seculi Pharmacopœus Valerandus Donrez cognatus noster: (qui sua omnia familiarissimè Gesnero communicare solebat) cui hæc erant adscripta. Diospyros quorundam, Chamæmepilus Cordi, Agriomelea Bellonii: Lotus arbor Constantino: *Amelanchier* Gallis. Atque hinc fortè lapsus supra ostensi. Ea enim nomina, quæ Valerandus ex aliorum potius quam sua [vt videtur] sententiâ adscripsit, qualia sunt, Diospyrus, Agriomelea, Lotus arbor Const. neutquam Cotoneastro conueniunt.

De huius fruticis vitibus, nihil hæcenus, quod equidem sciamus, specialius proditum. Lob. & Pen. præfeco gustu dicunt, non nihil tamen calido, acris & adstringente.

DE CYANO ARBOREA.

CAP. XV.

Trachio *Descriptio*
T nis locum sibi vindicat totiorum similitudo arboris cuiusdam, cuius ramum adscribat ex Candia aduectum Calabona, quem Cyanum arborescam nuncupabat: cuius foliis, [quod apud D. Rentnium vidimus, 1595. eiusdem Calabonæ munus] quod immediatè ramis adhærebat, vt ille dicebat ad Cotoneastrum

Gesneriani folia accedit, colore subtus argenteo, superius

superius virente, simbria alba, latitudine & proportionem quam icon repræsentat, quæ & vtramque folii faciem ostendit, cum costæ diuisurâ.

Diligens Philatrios D. Ioan. Henricus Frolich. Basil. anno 1608. duo mihi solia obtulit. Vnum magnitudinem nostræ iconis, cum pediculo longitudinis vnciæ vnius & semis. Alterum in omnibus erat multò maius.

Periti considerent, quantum à modò descripta differat, planta ab Hon. Bello ex Creta missa Clusio, quam sic describit: pulcherrimus frutex, cuius femina etiam mitto, ad duorum cubitorum altitudinem affurgit, in orbem diffunditur, perpetuòque viret. Folia habet longa, rotundiuscula tamen instar foliorum Mali, firmiora, latissimè virentia superne, inferius verò alba quadam lanugine obducta, vt argentea videantur, cauliculis albos, lanuginosos, quos solia vtrinque ambiunt, in quorumque extremitate flores cernuntur specie liliifera, vt in Saponaria vulgari dispositi, sed figura Cyani, colore phœniceo, calyce tamen longiore quam Cyani, squammato, albo & rubro colore prædito. Flores in pappos resoluuntur. Semini longius quam Cymini, calicisque sunt perennes. In altissimis præcipitiis inter faxa prouenit. Quo nomine autem vocetur, nondum se scire potuisset ait.

DE DIOSPYRO.

CAP. XVI.

Pulcher est frutex, & qui multos à radice statim foliones edat, homine etiam procerior, còsque ramosos, cortice intactos spadicæo. Folia primo pullulatu ex oculis plura simul proueniunt, incanà lanugine subtus pubescentia, superne viridia, quæ adultiora decussa, penitus vtrinque glabra sunt. Piri solis similia, magnitudinem varia, vnciam aut seiscunciam longa, latitudine semuncialis, aut etiam plusquam vncialis, per extremum rotunda, circumquaque crenata, pulchris frequentioribus nervulis obliquis à medio recto donata. Flores inter lanuginosorum foliorum rudimenta oriuntur plures iuncti, candidi, è quinque foliolis longiusculis compositi, in odori ferè: quos bæccæ excipiunt violacei vel nigri coloris, vmbilicate, quinque lacinis coronatæ, sapore dulci, suauis, in quibus semina plura [dena aut interdum plura Clus.] oblonga, nigricantia, Pirorū feminibus similia.

An Ficus Idæa Theophrasti? Quam sic describit: Ficus Idæa fruticosa est, nec procera sed crassa, vt vel cubiti spatium in ambitu habeant fruticantes rami, ligno contorto, lento, inferius læui, enodi, superius in orbem comoso, colore tam folii, quàm corticis liuido, figurâ foliis Tiliæ simili, mellis, latòque, magnitudine pari. Flos Mespili, & cum Mespilo floret. Fructus quem Ficin vocant, rubet, magnitudine Olux, sed rotundior, gustu Mespili. Crassas agit radices, vt Ficus vrbana, lentasque: Arbor hæc non putret, cui cor solidum, & absque medulla. Hæc ille.

Flos & fructus satis accedunt. Folia potissimum difficultatem iniiciunt. At docti norunt, Theophrastum pleræque sua ex relatu aliorum de plantis prodidisse: vt tantò facilius cum ratione coniectantibus venia sit danda. Non enim statimur, sed considerandum relinquimus Doctioribus.

Conferant etiam periti adductam Theophrasti.

Tom. I.

descriptionem cum Sorbo Alpina, de qua superius traditum.

Athen. Ficus Idæa meminit ex Theophrasti de Ficorum generibus loquens: Idæa inquit, rubet; oliuæ magnitudine, rotundior tantum, sapore Mespili, Alexandrinam hancibi vocant (at hoc Theophrasti non de Ficu, sed de Lauto) crassitudine cubitali ramosam, materie validam, lentam, sine lacte (hoc de suo addit) cortice viridi (at

χρυσία τὴν φανερὰν εἶναι esse dicit) folio Tiliæ, sed molli. Profectò (inquit Scal.) vanos mortales. Nihil Ficus obtinet, non colorem, non folium, non fructum. Floret hæc: non floret Ficus: postremò lignum dissimile tum constitutione, tum natura. Bellon. Agriomelea: in Creta fert parua Poma, Piri similia: in Gallia reperitur tantum in rupibus Fontainebleau, Regiæ arcis dicitur. Ges. Diospyros eruditorum circa Riurium lacum Pira S. Ioannis: Bernenses flubiten: Videtur aut Sorborum aut Mespilorum genus pertinere. Sic describit: Arbutula foliis ferè Rosæ, venosis, fructu rubente, vmbilicato, magnitudine & figura Cerasi, per maturitatem ad subcæreuleum primum, deinde nigri coloris tendente, floribus albis. Cubitos alta quatuor aut quinque: quanquam etiam octo cubitos proceræ inueniatur, trunco non crassiori baculo. Idem alibi: Sorbis etiam cognata videtur Diospyros, si fructum respicias, nam foliis plurimum differt. Et alibi specie & figura omnino vitis Idæa dicit, ad eò vt vel

Lotus Alpina dici mereatur. A Germanico flubirle / etiam Pyrastrum Idæam, vel petræam vocare poterimus. Et rursus alibi: Fruticem quem Chamæmepilum nomino, Itali, ni fallor, Pirum Ceruinam (vulgò Pero Ceruino) vocant: vt ex ramulo quem Aldron ad me misit facillè concipio, etsi Bellonius eum apud me Chamæmepilum hæc videret, similem potius Piro Ceruinæ, quam eandem existimabat. Nascitur & Italorum Pirus ceruina in Alpibus. Bellon. Chamæpirtum nominabat, quam vocem non pto. Chamæpirtum potius dixerim. Verum existimamus Gesnerum tunc eum suam describeret Chamæmepilum, quæ eadem facimus cum Cotoneastro (vt iam diximus in precedentibus) non distinxisse bene è Diospyron quorundam, seu Pirum ceruinam, à suo Chamæmepilo: & rectè monitum fuisse à Bellonio.

Eroris causam diximus cap. de Coroneastro. Et alibi: [in epist. vt præcedentia pleraque.] Quem Itali fruticem Pirum ceruinum vocant, ego quia antiquum nomen non inuenio, Myrtomelidem, aut Petromelidè tantisper nominabo: Idem scribit Diospyron in Creta Codimalon, Bernensibus flubirle, Tigutinis Wildfüttenen dici. Sed posterius hoc nomen, quod cotoneam syluestrem sonat, neuiquam probamus, quòd nec folia, nec florem fructumve similem habeat Cotoneæ. An verò sit Codomala Cretensium, nos latet: & Gesnerius tamen non esse existimauerimus. Si considerentur Bellonii verba, sortè apparebit non esse. Neque iis assentiri possumus, qui Diospyron Theophrasti faciunt. Baccæ sunt potius Myrti similes, quàm Ceraso, vmbilicate: nec durum continent nucleum, quæ duo requirit Theophr. in sua Diospyro.

Cum essemus Patau, Nobilis Botanicus Corrusus appellabat Vitim Idæam Anguillæræ. Quidam circa Lugdunum Meleques vocant. Ben. Aretius, Pyrastrum. Lob. & Pena Amelanchier Galloprovinciæ montanæ: An eadem Alifir Gallorum sit dubitant. Amelanchos vulgò, quasi mel-leas dici bæccas, propter saporem.

Agriomelea.

Diospyros.

Pira S.

Sorbi ceruini.

Descriptio.

Idæa.

Diospyros.

Lotus Alpina.

Pyrastrum.

Idæa.

Chamæmepilum.

Pirus ceruina.

Chamæpirtum.

Chamæmepilum.

Pirus ceruina.

Gesnerius.

Pirus ceruina.

Idæa.

Myrtomelidem.

Petromelidem.

Codimalon.

Gesnerius.

Pyrastrum.

Idæa.

Amelanchier.

Idæa.

Amelanchier.

Idæa.

Amelanchier.

Idæa.

Auelaguer. Lingua Gottorum. Dalech. Athenæi *αυλων* & *ομαυλον*. Myrtomelis Cordo. Etiam Allobrogum vulgus *Ame Aubier*, perinde ac si *αμυρ*, id est, Melleum pomum dicere vellet, aut Hamamelida: Nantuatenses, *Mancernier*, quæ vox ex Alaterno videtur esse deprauata, cum tamen Alaternus esse non possit. Non est ut quidam autumant [Lob. & Pen.] Gallorum *Alister*. Vitis Idæa; Clus. Terna [inquit] ab Italici vitis Idæa Theophr. censetur. Rustici montani Austriaci *fliegenber* vocant, aut quoddam musci eius fructum ob dulcedinem appetant, aut quoddam neglecta ab auibus, muscis in pabulum cedat. Simlerus *flübirlin*, hoc est, Pium petream, nifallor, appellat. Idem Clusius ait Gesnerum huic in epistolis varia tribuere nomina, [si modò hanc intelligat] quam paulò antè diximus. In post. Hist. addit Clus. Dalechampium Epimelidem 2 vocare, ac Cotonastrum Gesneri esse putare. Deinde alio loco *Αυλων* seu *Ομαυλον* Athenæi eisdem Dalech. dicit. Sed in eo fallitur Clus. quando Cotonastrum Dalech. eundem censet cum sua Vite Idæa; quandoquidem dux sunt diuersæ plantæ.

Clus. taxat. Gesnerus duas species dicit, vnam foliis obtusis: alteram acuminatis: cuius diligentæ succrescens Dalech. duas figuras posuit: vnam latiore, alteram angustiore folio, quamvis reuera variatio tantum sit eiusdem speciei, ut nobis quidem videtur.

*Differen-
tia.* Locis montanis, præruptis & saxosis potissimum gaudet. Nec vllus est locus paulò asperior montanæ Galloprovinciæ, cui desit huius fruticis prouentus. Sic Helueticis, Austriacis, Sabaudicis ac Burgundicis, aliisque montosis variarum regionum locis prouenire solet. Floret Maio aut etiam April. Fructum maturat Iunio & Iulio mensibus. Speciatim perelegans prouenit ad facellum quoddam, vix binis Basilæ distans leucis, in viuo saxo exculptum, quod *Silvserer frauen* ini *Strün* vocant, in rupe proxima. Eam aliquando delatam ex monte iuxta Oppidum & Castellum Claræ Vallis, in hortum transplantauimus, sed curam respuebat: Gesnerus quoque euulsum in horto plantare frustra se conatum scribit. E semine aut tenellula aliqua plantula in locum suæ naturæ competentem, fortè melius proueniret.

Locis & tempus. Suavis est eius fructus, & ita aptus stomacho, ut qui copiosè etiam ingesserit, non grauetur, ut testatur Gesnerus. Iam suprà dictum sapore esse dulci, & propemodum melleo. Virgis in scopas vinctis vtuntur, ad areas verrendas, auctore Lobelio.

*Plus & fac.
Stomachus.* Scopa.

DE MALO PVNICA.

CAP. XVII.

Dicta sunt Mali & Piti genera vulgata, & his ad finitatem vel specie vel natura iunctæ arbores: ordinis nostri ratio flagitat, ut reliqua Mala persequamur, transitu facto ad Malum Punicum, inter notam & ignotam ferè mediam, donec ordine quodam succedant exotica & ipsa Pomii nomine comprehensa. Nam & doctissimus Cæsalp. Punica partim cum Malis, partim cum Cito conuenire scribit.

MALVS PVNICA.

Punica Ma. Descrip-
lus in iustā etiam arborem excreuit, ramis tenuibus angulosis brachiata, quos armant spinæ rigide aliquot, cortex obducitur rubescens: in his folia in-
Folia
condita, Myrti vulgaris æmula, vel etiam maior, non ita acuta, ex viridi in leuem quādam rubedinem vergentia, auersā parte neruosa, odore graui, præsertim si ma-

nibus contrectata naribus admodum vaneantur. Ex ramorum lateribus flores emittant puniceæ, quin-
Flora
que foliis constantes, quorum medium occupant complura stamina Cyano insidentia, siue calyci, qui puniceo etiam colore fulget, vincti longior, corticosus, in plures lacinias mucronatas facies, quæ umbilicum postea pomum succedentis coronant. Est autem Pomo magnitudo varia, omni ferè ampla, & maximis ferè Malis aequalis, rotunda ferè, nisi quædam vtrinque leuiter compressa. Cortex mediocriter crassus, durissimus, fragilis tamen, ante maturitatem viridis ac lævis, post puniceus & rugosus, qui tandem etiam ad spadicum accedit, intus luteus, gustu adtingenti, numerosis acinis plenus, vino abundante ebriis dulcissimis, aliis acido, interdum medio, fauorum
Sapor
modo dispositis, carnosus membranisque dissipimentis ceu parietibus intergerinis circumscriptis, amatis, modò candidis: modò purpureis: modò viridis: ipsi verò granis gygatorum vitis similibus, quæ constant ligneo cortice & nucleo amaro, non tamen sine adstrictione. Alii hortus Stutzgardianus Punicam, flore quidem illam multiplicato, sed longè minùs densò quàm sint Balaustia, à quibus & cytinus dispeccit longus, ut Puniceæ iam descriptæ, quæ inadin & apices, quibus Balaustia carere videntur.

Malus Punica Theophrasto non benè prouenit semine, sed ex virgæ, quin & cultura vno caudice, cæteris abscissis feliciter adolescit. Aucta facilius est: Innocentissima arbor, quia paucam nec numerosam agit radicem, paucòque eget nutrimento, citò senescit: rigationes tamen amat, & umbras. Caudice est breui atque contorto, medullâ carnosa, ramis aculeatis, foliis angustis. Facile amittit flores, quod tenui ac debili petiolo appensi sunt: supra debilitatem fertilissima arbor est: inulta tamen sustinet, nec tantum, sed & diuturnam, discissionem inquam, & fissionem. Mutatione durior redditur. Fructum fert, ex liquore & cortice constantem: semina congesta, putamine inclusa: succo acido, aliis dulci. Flos huic foli Puniceus, fructui insidens. Ex dulcibus acinis viliis prodit, [legendum enim *in punicis*, non *in punicis*: non enim glaucis acinis reperitur, ut & Cæsalp. annotat] ex enucleatis dura, & plerumque acida. Huic frigus non nocet: dulcescunt suillo ster-

Theophr. sententia de mala Punicis.

Theophr.
locus resti-
tuit.

legit. Lestionem illam Athen. insinuat, atque ipse adeo verborum sensus, reique natura. Nam totum quidem Sidæ caput Milo Punico simile dicit Theophr. grana verò inius conclusa mali Punici grans dissimilia: quidam etiam Malogranata vocant.

Malogranata.
Rimox.
Ruman.

Hebraeis *Rum*, teste Trago. Chaldaeis *Rimman*. Arab. & Serap. *Ruman*: sunt tamen qui depravatè scriptum putent pro *Ruman*. Alii vtrumque ponunt, & *Ruman* quoq; pro eodem. G. Granatbann / Granatöpfel Marie Magdalenens: öpfel: Belg. Granatappelboom, Granat appel. Gal. Pomme de grenade: grenadier, Pomme de grenade & Magrane. Ital. Pomo granato, melagrano, granatario. Hesp. Gran ider: granadas Romanis, Castul. granada, Catal. magrana, Portug. R. man.

Parsium
Punica no-
menclatu-
ra.

Sed opere preteritum est etiam partes eius paulò specialius explicari, quod plerarumque vltus in Medicina sit maximus.

Rhicinum.

Sunt qui primum arboris germen erampens Rhicinum vocitent.

Cytinus.

Solum Apuleius ampullaceum dixit, fortè quòd sit quasi calathi effigie.

Ambulacium.

Plerisque authoribus sativæ flos, Cytinus dicitur, *ambula- cium* in cuius capto & ambitu futurum pomum iam tum continetur, & quasi conceptum acinorum, & fertus ad maturitatem claudatur sic Græcis dictus: *ambula- cium* enim illis sinus, venter vel cavitus est.

Balaustia.

Aurelianus Cytinum Ampullagium vocat, ab ampullæ similitudine quadam, quæ lectio magis probatur, quàm quæ alio loco extat, Ambulacium, aut ut I. Iunio. Sylvestris florem, *Calyculum*, Balaustium esse voluit potissimum Diof. & alii.

Cytinus.

Balaustia.

Plinius verò ab his dissentiens primum Pomi partum, cùm iam florere incipit Cytinum vocat, tam fatur, quàm sylvestris. In ipso verò Cytino antè, quàm Malum ipsum prodeat, Balaustia vocat. Alii ut Columella & Apuleius balausta: alii Balaustium vocare tantum educunt, ex Græco extorquentes, ut annotat Curtius. Sed & suam opinionem habet Cordus. Nam postquam Diof. nomina & significationes proposuisset: nos [inquit] arbitratur alio modo distetre. Cytini sunt Punice tenelli fructus, qui statim post flores decidunt. Quod Diof. scribit Cytinum florem, intelligimus de parte quæ fructus rudimentum est. Hæc etiam Balaustii nomine in Pharmacopoli cognoscitur. Balaustium verò est flos sylvestris Punice, qui decedit spontè, quoniam inter pediculum & floris folia non habet caput, ex quo fructus fiant. Tales abortivi flores in multis arboribus & herbis videntur, præsertim in cucurbita & cucumeratis. Possunt tam in sylvestri quàm Sativa Punice & Cytini & Balaustia nasci. Hæc Cordus apud Diof.

Cardi not.

In historia verò sui oblitus, eandem cum Diof. cantat cantilenam: steriles flores Balaustia: Sativæ Cytinos dici affirmans. Et sanè multas Malos Punicas vidimus in duersis regionibus, tam sativas, quàm sylvestres, nunquam tamen animaduertere potuimus duersos flores, hoc est deciduos & non deciduos in eadem arthore, cucurbitarum modo, nec etiam ferentes Balaustia. siis vidit Balaustia in sativa Punico nasci, cur non indicat? scimus quidem Plinium circa distinctionem tam sylvestris quàm sativæ florem Balaustium vocare, atque ita etiam indiscriminatim ipsas etiam Officinas Balaustia nominare atque usurpare, quippe quibus Cytinorum appellatio de

sativorum flore sit incognita: sed an verè ac distinctè illud dicatur, de eo ambigitur: in qua tamen re potius Diof. corium sequendum arbitramur.

Cortex siue putamen mali punice Diof. & Græci *Sidin*, vel *Sidia* in plurali Galeno: Plinius & cum secuti sunt Launi, atque adeo officina, Malicorium, quòd vulgus ex eo corium parare novit: ob id Malicorium Medicis dictum putat Plinius: Immo inquit Dalec. quòd Mali putamen & tanquam corium sit cortice durius, nucis involuero tenerius: quin & corrupto ex Græco nomine Psidia, & cortex Psidia passim iisdem officinis dicitur: sunt tamen qui putent Atab. Psidas dicitur: potuit & ab his corrupti: vox Græca: cautiorebus cortex granatorum, *adibit* & *adibit* *adibit* Nicandro: aliis ut Io. Agric. *adibit* *adibit* *adibit* Marcellus Med. caliculos Punici vocat.

Cortex.
Sativum.
Malicorium.
Psidia.
Cortex pfi-
dia.

Cortex gra-
natorum.
Punica
granata.

Sunt & Acini & granarubra, in quibus succus, quem vinum Granatorum vocant, quorum nuclei Acini femina Celso *melibus* Diof. Acini tunica Varroni.

Membrana acinos discriminans Cicus vel Cicum Varroni. Capitula Mali Punici Celsus Cytinus vocavit lib. 5. in descriptione emplastr. Rhyphodis. Nec illud tacendum Cytinum Diof. eandem impropiè dici Hioscyam: propriè enim tantum mali Punice est.

Cicus Sel-
cium Cy-
tini.

Differen-
tia.

Mali Punice summa & generalissima differentia, *Muris* vel sativa, & *agrestis*: & tertio ea quæ *Balaustia* ferri iudem sylvestris. Agrestem illam vocamus, quæ passim sua spontè fructicat in sepibus Narbonensibus, spinosior sativa. De Balaustia agatur postea. Mitum alia *adibit* Athen. dicta, seu durum nucleum continen: alia *ambula- cium*, cui vel nulli, vel certè quæminimi, & vix escari digni nuclei: vtrumque genus agnoscit Theophrastus & Plinius. Sclerococci sapore distinguuntur & magnitudine, suntque vel dulcia, vel vinosa Theophrasto: Diof. dulcia, acida, & vinosa: Galeo dulcia, acida & austera. His plura adiecit Plin. & quinque facit species: dulcia, acida, [austera Galeno] mista, acida, vinosa, quæ tamen tria genera facit ad tria Diof. possint reduci. Recentiores tria quoque tantum celebrant præter *ambula- cium* dicta, Sapore quoque distincta, dulcia, vinosa, & quæ *Mura*, quali *metum*: De Montepel. etiamnum hodiè Mezanas vocant. Perperam verò apud Plin. lib. 22. c. 6. novem esse genera scribitur, cùm hoc nupiam apud vllum authorem extet. Ergo ex eodem, pro nomine, vox quinque substituenda, vel sanè vtrique omittenda.

Plin. lib. 22.
corr.

Malag.

Nostro hoc tempore Galli Provinciales & Narbonenses dulcia celebrant, acida, & acido dulcia quæ nos vinosa putamus Diof. Hæc vulgò *V. a. a. a.* vocat Hetruria, quæque alibi *Ghiana*, & alibi *Meza* sapore Italico idiomate appellantur.

Sed & magnitudine distinguuntur: dulcia enim sunt multò maiora & speciosiora, teste Lacuna. Quin & Castal. dulcia vt plurimum esse grandiora scribit, & grans maioribus, *granata* vocat Theophr. qualia proveniunt apud Pinarum amnem. Quibus verò parvus nucleus inest, his natura potius vum & vinum, non equidem multum aperuit.

Callisocca.

Perhibentur etiam dulcia ceteris magis scabro esse cortice. Samia & Egyptia distinguuntur Erythrocoecis & Leucocoecis, authore Plinio. Magis enim placet hæc lectio, quàm illa, Erythrocoeca, & Leucocomis, quàm tamen plerique secuti sunt, excepto doctissimo Dalechampio. Vt sensus

Erythroco-
ca Leuco-
coeca.
Plin. locus
restitu-
sus
exple.

bus sit Samiœtum & Aegyptiorum Punica alia ruralis esse gravis, alia candidioribus vel albis.

Athen. Punica sic distinguit: Ex Punicis grana sunt albis dura, albis tenella & mollifcula, quæ Apyrena vocant, quorum & Aristoph. meminit in Agriocolis, & in Non senescente. Apyrena Plinius dulcia dicit lib. 23. At in 17. *apryrena* vocat, non quidem dulcia, sed quibus blandiores sunt acini, natura candidiore, minisque amaris distincti membranis: talia fieri ait Celciana, mutato solo, qui eiusdem mutatione dulcia in acida, & vicissim, hæc in illa transmutari scribit. Seneca autem apyrinon dici vult, non cui nulla sit nucleci durities, sed quibus minima, de quibus Martialis.

Non tibi de Lybiis tuberes, & Apyrina ramis: De Nomentanis sed damus arboribus.

Amatus Poma Granata lignoso acino carentia Hispanis Caparilia, Italici Alusi vocari scribit, per quæ nos Apyrena intelligimus.

Casalp. tradit in dulcium genere reperiri Punica adeo patuo osse, vt eo carere videantur, quæ fortè & ipsa ad Apyrenam referri queant. Seneca in epistolis: sic sapiens imperturbatus dicitur, quo modo Apyrena dicitur: non quibus nulla inest duritia granorum, sed quibus minor.

Non prætereunda hoc loco Punica apyrena Scaligeri. In Agro Babylonio sunt Punica Mala, non magna, cortice valde tenui. Quo ablato manduntur, vt Pira. Non enim veluti nostra distinguuntur carnis dissuementis, nisi perquam parum in imo medio. Duorum sunt generum. Partim lignum pyrena habent adeo tenerum, vt mensum pro nihilo habeatur. Partim nullum habent. Sunt igitur vera *ἀπύρενα*, sicut *ἀπύρενα* Manucodiata. Prior autem species *ἀπύρενα*, sicut *ἀπύρενα* Vesperuliones, & Cypelli. Apud Beroas Thebas, atque in tumulo Mæceni Cæionis filii Punica nata (vt scribit Panfania) cuius pomum sanguineum intus colore præfalebat. Hæcenus de differentiis.

Amathæa arbor solum Cretosum, macilentum: sed in pingui quoque provenit in horto Montebelgard. Creduntur acida fieri, si ligentur assidue: nam si ceras in iis suauitatem præstat ac copiam. Circumfodi autumnis & verè debet. si dum pendunt in matre Poma, furculos semel vel iterum intorseris, ad ver usque integritate vegeta custodiuntur.

Diophanes in suis Georgicis scriptum reliquit, rubra creari Mala, si glandium cinere radices aspergantur.

Democritus testatur Punicam Myrtumque mutua consuetudine in modum oblectari quod si inter se societate ac consortio fruuntur, fertiliores reddi: radices quoque etsi aliquanto distent intervallo, multo complexu exhalant.

Sine nucleis nasci scribit Africanus, si dempta, vt in vite, medulla, furculus adobruatur, & dum comprehenderit, amputetur quod emergit. Cinis cum limbo circa Punici truncum frequenter infusus, lata & fructuosa reddit arbuta.

Asserit Martialis, candida in his grana fieri, si argilla, & creta quartam partem gypsi miscas, & toto triennio hoc genus terræ radicibus eius adiungas.

Idem tradit miræ magnitudinis poma protuberare, si olla scissilis obstruat circum arborem, in eaque ramus cum flore claudatur, ne resiliat ad palum ligatus: tum operta olla contra incursum aquæ muniatur, autumnis patefacta suæ magnitudinis poma exhibebit.

Multa in punico ipse asserit Punica nasci, si Tithymali & Portulacæ succus benè committitur

Idioribus regionibus citius floret. Platero magis nominis Medico, amico nostro, etiam fructum ad notabilem magnitudinem producit Basilææ. Fructum maturant tardè & vix ante Autumnum: fortè citius in regionibus calidioribus.

Græci fabulantur & hic, more suo: fati nempe primum Panicam à Venetis, in Cypro.

Sylvestre genus in planis & maritimus provenit, in Gallia Narbonensi & Prouinciâ passim, gustu valde acerbo vt Monspelii in sepibus. Non temerè in montibus visa est arbor Punica: colles tamen non planè respuit. Patani etiam ad aquas crescit. Perdit faciliè ante maturitatem fructum, & florem quoque roribus nimis atque pruinis: quæ de causa infleunt ramos eius, ne subiecti humorem insectum excipiant atque contineant.

Malum Punicum autore Palladio, vtre, vsque in Calendas Aprilis rectè feruntur. Locis quidem temperatis, Martio vel Aprilis: calidis verò & siccis, Nouembri. Scribitur plantis de matrum radice deuulsis. Sed quamuis multis generibus feratur, melius ramus eius cubitalis incisus manubrii crassitudine, & capite vtroque acuta falce lanigatus, serobi velut obliquus immergitur, prius tamen porcino stercore & in capite, & in imo oblinatur, vel in crudo solo malleo cogatur ad inferiora desigi. Melius provenit, si ponendus ramulus gemmatum iammatre sumatur. Sed qui in serobe deponit, si tres apulos in ipsa radice constituat, prouidebit, ne oma findantur.

Lemnos incolæ, teste Bellon. Nerii flores spargunt & obligant ramis Granatorum, sibi persuadentes vim esse iis floribus impediendum de fluxum florum: affirmant etiam impedire, ne findatur poma. Nos ista vix superstitione carere putamus. Sane perhibenter hic aliquem Philosophum huiusmodi audiremus.

Curandum in primis virgulta inuersa deponas. Nobis etiam ex semine provenit in horto Montebelgard. Creduntur acida fieri, si ligentur assidue: nam si ceras in iis suauitatem præstat ac copiam. Circumfodi autumnis & verè debet. si dum pendunt in matre Poma, furculos semel vel iterum intorseris, ad ver usque integritate vegeta custodiuntur.

Diophanes in suis Georgicis scriptum reliquit, rubra creari Mala, si glandium cinere radices aspergantur.

Democritus testatur Punicam Myrtumque mutua consuetudine in modum oblectari quod si inter se societate ac consortio fruuntur, fertiliores reddi: radices quoque etsi aliquanto distent intervallo, multo complexu exhalant.

Sine nucleis nasci scribit Africanus, si dempta, vt in vite, medulla, furculus adobruatur, & dum comprehenderit, amputetur quod emergit. Cinis cum limbo circa Punici truncum frequenter infusus, lata & fructuosa reddit arbuta.

Asserit Martialis, candida in his grana fieri, si argilla, & creta quartam partem gypsi miscas, & toto triennio hoc genus terræ radicibus eius adiungas.

Idem tradit miræ magnitudinis poma protuberare, si olla scissilis obstruat circum arborem, in eaque ramus cum flore claudatur, ne resiliat ad palum ligatus: tum operta olla contra incursum aquæ muniatur, autumnis patefacta suæ magnitudinis poma exhibebit.

Multa in punico ipse asserit Punica nasci, si Tithymali & Portulacæ succus benè committitur

Satio.

1^a melius præstat.

Ne poma findantur.

1^a sunt acida.

1^a Segeta feruntur punica.

1^a rubra creantur punica.

1ª Sympathia 1ª Punica sine nucleis nascuntur.

1ª lata sunt Punica arbuta. 1ª Punica sunt candida.

1ª Punica sunt magna.

1ª nascuntur multa.

arboris truncu antequam germinet adlinatur.

Acinos totidem granatis numero in singulis affirmat Aphricanus, etiam si magnitudo variet, modò ex eadem arbore legantur.

Varie, vt Græci produnt, inferitur, in se, & aliis arboribus. Martialis inferi posse affirmat de ramorum connexione, vt medulla vtrinq; diuisa se iungat. Caudex itaque flexilis, qui possit ad terram vsque deduci, obruitur, ita vt ramulorum connexione medulla vtrinq; diuisa se iungat: deinde vinculis distriktus ligatur, ne possit in suam sedem resiliere, deindè a nucè suffunditur. Sed insecto truncu furculus quàm recentissimus statim debet infigi, ne moria exiguum, qui est, siccet humorem, alia tamen scitu non indigna quàm cæteris, ratione. Nam in Punica furculus iam oculis gemmæ nasci debet, in aliis verò prius quàm germinet. Latatur hæc Myrtu coniugio, vt refert Didymus: idè insita Myrto Punica, multò plurima poma hregietur. Salici item & Cytro, vt idem testatur inferi consuevit. At huc & Græcis contradicit Palladius, qui scribit, in se tantum inferi posse circa Apriles Calendas. Vnde hi eius versus:

Punica non alius antiquam dignat a saporis

Malus, nec extremis affixa comis.

Ipsa suas argente murtat, semine gemmas,

Et sibi cognato pidaui bore placent.

Qui plura de his vult, legat Palladium ex quo hæc pleraque desumpta, & Columellam. Item Ruellium, qui de his multa præclara ex Veterum monumentis congeffit. Consultat etiam Plinium & reliquos Geoponicos, tam Pisicos quàm Neoteticos.

Nam vires perpendamus ex Diosc. Gal. Plinio & aliis, Punicum malum refrigerandi atque exsiccandi secundo ordine facultatem habet. Quæ optima Venetis impetus exorditur, eorum imprimis, quæ fugidæ temperaturæ sunt. Nam non eadem in omnibus vis exuperat. Nempe ex saporum discrimine vires ad augeri vel minui oportet. Nam dulce minus refrigerat: austerum valentius, siccitiusque est, & stomacho magis amicum, maximè assuanti auxiliatur. Acidum quoque dulci magis fufcigat, ac maiorem etiam inuadendi facultatem possidet. Eadè quoque in adstringendo facultates ex saporum differentia habet, quæ ex mixta in omnibus sunt. Dulce pectus adiuuat, succique boni est, non nihil coloris habens. Sub dulcissimi verò appellatione apytina veniunt, veliora: in filtrationes tamen pariunt, colorè quoque gignunt, quam obrem febribus abdicantur. Acris vnam ciunt, & ad morbos fluxus bilis, & ad ventriculi icterisque calores plurimum profunt, atque ad stomachi lincinationes, quæ propter male humores eueniunt: ori ingrata, gingiuisque lædunt. Vinosa medias sortiuntur vires, stomacho profunt, duntaxat pauca, citràque satietatem, alium siliunt: cauentur in vomitionibus ac bilem reuocentibus, nec acinorum carne, nec succo vtilia. Omne verò malum Punicum boni succi est & iucundi saporis, & stomacho accommodatum, sed vix vilius alimentum authoribus Diosc. & Gal. syncope auxiliatur etiam, vt Rustius ait. Pomum verò in olla noua positum, ind. to o perculo, ac in vitro tostum, post contritum, & in vitro potum, alium siliit, tormina discentit & teneas pellit. Alii contritum & ex tubis vini heminis, ad heminam vnam decoquunt. Dulce autem coctum & tritum, atque illitum, mirabilem, multiplicè quoque præstare effectum auri, tum ad capitis naturaliumque vlcera, tum ad ea, quæ to-

tum corpus excruciant, & ad oculorum inflammationes. Nam vlcera celeritè ad cicatricem adducit. Acidorum nucleis in Sole siccatis, & obsoniis inspersis, ac cum iis etiam decoctis, alium stomachique fluxionem siliit. Aqua verò celsi maceratus, sanguinem excreantes potui iuuat, & ad infleiss dyfer tencorum, profluuiisque laborantium accommodatur. Porro succus ex acinis ipsis, vt Diosc. ex acerbis vt Plin. expressus si coquantur mellis admixtus, perutulis fuerit ad oris, genitalium & sedis vlcera, nec non ad digitorum pterygia, nomas, & quæ in vlcenbus excreant: nemque ad aurium dolores & nanum vitia: maximè verò si ex acidi punici granis exprimatur, vocaturque hoc medicamentum genus stonitice Plin. Mala ali subcaudiora triginta confringunt, & in dolium conficiunt, virique nigui ac aulteri congios tres superinfundunt, quò post triginta dies ad Dysenteriam vtuntur. Diuiditur etiam malum, & cælesti aqua ternis ferè diebus madescit. Hæc enim aqua cælestis frigida bibitur, [hoc Diosc. cor. de acinis Punici.] Contra Leporem marinum hoc modo: Acinis detracto cortice tuis, succoque decocto ad tertias, cum croci & aluminis scissis, myrrhæ, & mellis Atici lelibris. Alii & hoc modo faciunt. Punica æda multa traduntur: succus in cacabo nouo coquitur mellis crassitudine, ad virilitatis & sedis vitia, & omnia quæ Lyco, aut hypocyllide curantur, aures purulentas, Epiphoras incipientes, rubras maculas. In manibus rami Punicorum serpentes fagant, Antore Plinio. quod ante eum scripsit Nicander. Sed hoc ob oculum potius [vt Creuim. de venenis exillimant] quàm manifestam qualitatem habent. Mirum Diosc. eadè huius non meminisse, eum non siliit quicquam eorum, quæ de herbarum facultatibus Nicander memorat: prodiit, silentio præterit. Porro dulcis Punica succum, forbitionis modo sumptum, bonum colorem facere, & bilem fluxam sine molestia euacuat, ventriculumque roborat. Aduersus vulnere dolores, & inflammationem prodest.

Hippoc. verò scribit acre Punicum quid æstuosum habere, vinofum minus, austerum magis refrigerare. Acris verò liquor cum melle oculis illitus, acutum visum reddit, maximè autem si vulnerantur. Cum polenta cardiaca bibendus offertur succus: vt propterea Hipp. & stomachi ardoribus, ob depranatorum multitudinem humorum dandum præcipiat. Acidi cum mastice frequentius sumptus, nauseam seu vomitum compescit, icterisque in inflammationes à violentia fedat: idem adstringit, siccit & mundat. Cum cibis sumptus superfluitatem in ventriculum de fluxe non sinit: vtilis etiam ad feminariæ fluxiones. Ad fluorem enim muliebrem rubrum, aut mali Punici dulcis assati succum cum vino nigro propinat, aut radicem, aut malum ipsum in vino nigro decoquit, & detracto cortice, quod intus est, tritum cum polenta polline ex vino nigro potui exhibet. Si adulterum insans, vt soluat ventrem, mali Punici acidi: nucleum [suis & ins contris] melle & hordeacea farina ammixta. Sic quidem legunt exemplaria omnia, sed vltima cum Cornario legitur scissus. Idem ex mali Punici vinosis [suis & ins contris] succo detracto, eo polentam subigit, ac siccit, deinde tenuiter tritam ex vino bibendam dat. Sic & mali Punici dulcis assati drachmam tritam ex vino propinat. Eusdem etiam inter orem partem pari aquæ portione admixtâ, in potu offert. Corticem quoque & malcoria ex vino propinat,

In singulis
Punicis
huius
numero
esse
præparat.
Injicio.

Punica
in
suis
pecu-
nariæ.

In se
tunc
inferi
posse.

vis & v-
lu-
Cauter
Punicum.

Dulce.

Stomachus
assuans.

Apyrina.

Acria
tine.

Calor
Stom-
acchi
et in-
crevis

Vinosa
acidi
sunt

Forma
lo-
cuna.

Aluus
Torm-
ina. In-
pica.

Vlcera.

Nucleus.

Stomachus
pauca.

Spas
Dysenteria.
Diarrhæa.

Vlcera
genitalia.

Pterygia.
Nomas.

Stomachicæ
medicæ.
mentum.

Contra
leporum
marinum.

Sedis
op-
pendens
vlcera.

Aures
purulentæ.
Epiphora.

macula.
aduersus
serpentes.

Bonum
color.

Fluxus.
Inflammatio.

Acres
Punici
cum.

Ad
Stomachum.
Cardiacæ.

Nausea.
Vomitum.
Icterus.

Fluxus
muliebri.

pinat. Sed hæc non videntur nobis inter vteros purgantia reponenda: suspicamur transpositos titulos & multa confusa.

Aranei muris mortui acinorum dulcis decoctus, emplastri modo appositum aduersatur. Scopes inquit Aelianus, Punice grano pereunt. Addamus & hoc ex Theophr. Punica inquit, natura est humida, minusque calida quam Laurus. Dulcia citius putrescunt quam acida, nam succus eorum dulcis facilis mutationem recipit, quoniam imbecillior acido. Ex malis Punice contusis cum suis corticibus exprimitur succus, qui purgat bilem flauam vt scribit Cæsalp. Quod forte alicui videatur mirum, præsertim cum constet eorum corticem valde adstringere, & à Veteribus, sicut & ipse succus ad variis generis fluxiones commendari, & vbiunque adstrictione & condensatione sit opus, vti patebit.

Sed inuitabitur lector, ad assensionem si succum dulcium maximè intelligat, aut acium: si consideret in cortice non esse tantum adstrictionem, sed & amaritudinem quandam, in qua vis purgatrix esse potest, quemadmodum & in Rhabarbaro. Nec dubitamus esse illud experimentum doctissimi viri & exterorum sagacissimorum Medicorum Italix. Idè placuit experimento adiungere rationem, quæ duo sunt maxima tutissimaque artis Medicæ fulera. Quando verò Plinius scribit de vinolis, caueri aquæ vomitionibus ac bilem reiciuntibus, videtur contra Dioscoridem facere, qui ait, mederi acinos vomitionibus. Verba sunt: *veritas, & sequenda prima multis ignota.* Apud Port. Acini mali punice verè dentes representant: ad gingiuarum vitiæ, & dentium firmitatem, valere cinis decoctum, testantur Autores. Vt vox corroboretur ac clara reddatur, experientiâ compertum esse scribit Bapt. Cordronch. maximè ex vso esse si grana mediâ vinosa, à Dioscor. dicta Punica seu Granata, saccharo albissimo inspersa, & simul calefacta & in ore retenta, illorum succus paulatim glutiat. Ex Turn. Punica acida pro sunt cardialgia, ex bili nato animi deliquio, inflammationibus hepatis, appetentæ excitandæ. Syrupus Granatorum grauidis mulieribus vtilis vt ventriculo & icteri cæstantibus.

Fit & vinum è Malis Granatis hoc modo, tradente Palladio. Grana matura purgata digerunt in palmeam fiscellam mactis, & in cochlea exprimis, & lentè coques, vsque ad medietatem, cum refriguit, picatis & gypsis v. sculis claudes. Alii succum non excoquunt, sed singulis sextariis libras mellis singulas miscunt, & in prædictis vasculis ponunt & custodiunt. Dioscor. Rheetes hoc vinum vocat, à Græca Pomi appellatione: ex apyinnorum maturorum acinis expressum succum simpliciter, aut ad tertias decoque, postea reponne. Efficax est ad fluxiones internas, & febri cum alui profluuiio exortam: stomacho accommodatum. Aluum adstringit, & vinum mouet. Contra pestem quoque vtilissimum. Hodie acini maturi diligenter à cortice & membranis purgati prælo committuntur, ac exprimuntur: mox vinum factum ad accommodatis percolatur, & in vasculis exsiccantibus desidère sinitur, defæcatum reponitur affuso oleo, ne vascetur aut acescat. Sic Itali & Galli medicis suos Pharmacopæos paratum adferunt iuuent, in prædictos vsus præcipuè verò ad vim febrientium, quibus frequenter exhibent Itali vel per se, vel admixta aqua aliqua conuenienti destillata, aut simplici fontana.

Habetur & Syrupus è Granatorum succo pa-

ratus in instructioribus Italix, Galix & Germanix Pharmacopoliis: sed malè faciunt qui indifferenter dulcia cum acidis miscunt. Rectè igitur à Cordero factum, qui vtrumque seorsim conficiendum præcipit, quòd diuersis morbis, morborumque accidentibus medeantur. Sytupi quidem dulcium vsus ad tussim, & pleuritidem. Acidorum verò, ad sitim, febres biliosas, aut etiam pituitosas si magnus calor adsit: ventriculum & viscera magis corroborat, vomitiones & animi depressiones sedat. Vtriusque descriptionem habes apud Aetium, & in Dispensario Cordi. Paratur quoque ex Punice floribus, hoc est, ex internis Cytinorum, puniceis, ac tenuibus foliis Saccharum, perinde ac ex puniceis rosis, admixta bilis cultatis, ad vtriusque vteri fluxiones, si femine pondere sumatur ex vino rubro austeriusculo, aut ex Punicorum acidorum succo, aut ex aqua in qua ferrum, quod Græcis *σύνταξις* vocant, extinctum fuerit. Præstat quoque magno sanè præsidio, ad Gonorrhæam, ad Cæliacos & Dyentericos: quo medicamento plurimè adiutæ sunt mulieres, quæ diuturna vteri fluxione laborarunt, vt testatur Matth.

Punice flores, qui & Cytini vocantur autore Dioscor. & ipsi quoque adstringunt siccant & coarctant. Hæc cruentia vulnera glutinant & quas Puniceum ipsum præstant vilitates. Eorum decoctum ad gingiuas humore flaccidas dentæque mobiles colluitur, & ramices ex intestini prolapsu Cataplasmatis inditum agglutinat & restringit.

Sunt qui tradant toto anno lippitudinem non passuros, qui tres, quantumvis exiguos Cytinos Lippitudo deuorauerint. Ex iis velut ex hypocistide succus elicitur, ad eadem valens ad quæ Hypocistis. Galenus Cytinos cortici facultate similes dicit. Idolorum miras obseruationes dicit Plinius, plurimum experimentis. Quæ verò Dioscor. de lippitudine tradit, ea Plinius pauidè superstitiosis propiorit, idè studio omittimus. Dicamus meliora & rationi congruentia. Siccari Cytini, triuicque, ex crescentes carnes cohibent: gingiuis & dentibus medentur: vel si mobiles sint decocto succo. Ipsi autem triti, vlcibus, quæ serpunt, putrescunt, ue, illinuntur, & oculorum intestinorumque inflammationi. Aduersantur scorpionibus.

Ipsi quoque cortices vim adstringendi præcipuam habent, & quos Cytini præbent vsus. His ex acerbis magnus vsus. Vulgus Coria maximè proficere illis nouit: Succo verò efficacioris sunt. Etenim refrigerant, & ipsis etiam Cytinis & acinis virtute valentiores. Spissandi vim efficaciter obtinent. Vinam cieri iisdem à medicis affirmari tradit Plinius, quod falsum. Dioscor. quidem eadem dicit magis vinam cieri, quam dulcia: Nihil verò tale de cortice. Expeditur grauidarum malacix, quoniam gustatu moueat infansem. Hoc Dioscor. de Mali succo aut cortice potius. Ex vino autem decoctus & impositus, pernioles sanat. Fumo eius culices abiguntur.

Quin & nucleos ipsos acinorum experiri non piguit. Tosti tusique stomachum iuuant, cibo aut potioni inspersi: de quibus plura antea ex Dioscor. iisdem ebibitis, aqua, quæ cutem subiecit sicatur. Radix decocta succum remittit, qui tineas necat, seu latas ventris tæniâs, easdemque expellit. Sylvestris verò radix, quam tenuissimè trita phalangiorum ictibus imposita prodest. Quæ verò rubro cortice sunt, denarii pondere potæ somnos faciunt. Termitæ Mali punice, venenata bestia, ac serpentes etiam sugantur: propterea, subadix, toros, & attegias, hac pestilentia lue

Syrupus
dulcium
granato-
rum
Syrupus
Viregaci

Vires Cytini
Dioscor.
Floris Granatorum
Vulsera
dentes
Ruptura

Succus Cytini
Hypocistis
Succo
dancum
Plin super
stitionis

Gingiuæ
Vlcera
Inflammationes
Scorpionum

Malicorix
Corticis
granatorum
Syrupus

Plin. anax

Malacia

Perniones
Colices

Nucleorum
Sis.
Stomachus

Hydrops
Radix
Sylvestris

Radix
Ista
Termitæ
Virus

putant vindicari. Ex Plinio & Curtio. Scribit

Tinea.

Afcandis.

Tuffu.

Catarthum.

Polypus.

Tellurum.

Gefu.

Euchar.

Rafus.

Ve Punica

mala le-

gendu &

adjuvanda.

Poma cum

fuis pedicu-

lis in & ra-

mis legen-

da.

Ve din cu-

stodiantur.

Ve yugata

recentibus

fiant simi-

lia.

Ve acida

mife-me.

Ve flores

non decida-

Contra in libris de cognosc. morb. Malicorium vi-
no decoctum ac potum omnes ventris tineas e-
necare, maxime eas, quas Afcandas nominant,
addens omnibus malis Punicis peculiarem vim
tineas ventris enecandi inesse. Idem contusos
flores, & in puluerem redactos acie iuno stoma-
cho sumptos, vnicè ad frigidam facere tussim, &
catarrhum alserit. Corticis cum ipsis granis con-
tusi succus, si inspissetur, Polypum natum delet:
reprimat enim carnem supercrecentem, & tene-
lam absumit inest enim in cortice cum adstrictio-
ne amaritudo quædam, vt annotat Casalp.

Nec dubium foliorum contusorum, aut deco-
ctorum magnam quoque esse vim ad multa præ-
dicta, præsertim ad lotiones, infusos, infusiones,
vbi adstrictione opus. Ast illud nobis nemo per-
suadebit, quod Euchar. notat, Granatorum ma-
lorum cortices, si edantur, cor roborare & palpi-
tationem eius tollere.

Porro vt & in Pharmacopolarum gratiam ali-
quid addamus, qui in multos dies Punica asseruare
conantur: Punica mala, vt Græci tradunt, ad hy-
bernos vsus referuanda leni manu, ne tactu aspe-
riore vitientur, aut vulnus sentiant, interlegi de-
bent, nam illa putrilaginis origine non adferunt, &
in cocta pice mergi, refrigerataque suspendi. Co-
lumella suadet Punica & in genere omne Po-
mum, quod in vetustatem reponitur, cum pedi-
culis suis legendum esse, & si sine arboris noxa
fieri possit, etiam cum ramulis, nam ea res pluri-
mum ad perennitatem confert. Multi cum ramu-
lis suis arbori detrahunt, & creta figulari cum di-
ligenter mala obruerunt, in Sole siccant: deinde
si rimam creta facit, luto linunt, & afficata frigi-
do loco suspendunt. Palladio Punica seruantur, si
picatis pediculis ordinata suspendas. Longo cu-
stodiuntur tempore, si in fermentem aquam intin-
gantur, & protinus erepta, in arena sicca compo-
nantur, aut Tritici cumulo in umbra dum rugas
contraxerint recondantur. Aliiter. Lecta integra
in aqua marina, vel muria fermentem mergantur,
vt combibant. Post triduum Sole siccantur, vt
sub die nocte non maneant, post in loco frigido
suspendantur. Cum volueris vt aqua dulci pridie
macerabis. Feruntur hæc poma recentia æ-
mulari. Item si tactu inuicem separata paleis ob-
ruantur. Plures modos habes apud Palladium &
Columellam, qui & cultum Punicæ diligentissime
describit lib. 12. de re rustica cap. 44. quem consule.

Acida Panica murescere & dulcia fieri, scribit
Matth. si suillo, aut humano stercore foueantur
arboris radices, & veteri vrina sapius irrigentur.
Si florem arbor non continet, vrinam veterem
cum pari aquæ mensura temperare, & ter per an-
num radicibus infundere efficacissimum est re-
medium.

DE PVNICA BALAVSTI- FERA.

Placet de hac specialius agere, tum quodd di-
uersa sit à vulgata, & nunquam fructum ferat,
tum quodd à Theophrasto Botanico Pontifice maximo & vetustissimo manifestè distin-
guatur, vt patebit: tum denique quodd à Diosc.
Balauastia syluestris Punicæ esse dicantur,
quæ tamen à nostris syluestribus
differunt.

BALAVSTIA HISPANICA.

Pro Hispanicis importantur plurimum Balau-
stia, quæ Punicæ cuiusdam flores sunt ampli,
densissimo foliorum purpurascensium sæctu sti-
pati, gustu adstringentes, non Cythino oblongo,
vt in satina pomifera Punica, aut etiam Stuttgar-
diana flore multiplicato insidentes, sed compres-
so lato suffulti, cui color ex lauo purpurascens,
corum durum lignosum, in lacinias quoque di-
uisum. Sicca Balauastia nonnihil simile habent
cum Rosarum fronsolis.

De his vtique intelligendus

Theophrastus in primo historiarum scribens: esse genus quoddam & vitis & Punicæ, quod fructum perficere nequeat, sed cuius ad florem vsque tantum generatio perueniat: qui densus & plenus, & amplitudinem quodammodo Pomum æmulat.

Nostra sententia subscribit Casalpini: Reperitur, inquit, in Punicacum genere sterilis, sed peregrina in Italia, [at non est peregrina syluestris communis] flores tantum ferens, adeo multiplici folio constantes, vt Rosæ videantur centifolia, colore saturato.

Eiusdem Helychii meminit, ita scribens: Βαλαυστία ἢ Γ- γένος ὄψος ἀγρὶν ὡς τῆς τριτάτης. Vbi miramur quid in mentem venerit Constantino in lexico hunc citanti locum, dicentique Helychium nugari. Ipsemet potius nugatur Constantinus, cui Syriacum Balauastium incognitum, nihilominus animo sugillandi prurit. Rectè dictum ἢ Γ- γένος, vt distinctum ostendat à vulgatis Punicis.

In cogitante verò Plinius [& merito à Dalec. reprehensus] scribit: Cythini flosculos alibi à se balauastia vocatos. Nam tam satiuæ, quam syluestris Punicæ flores incipientis, [desinentis legendum suspicatur Coanar.] primum partum, Cythinum vocare videtur: balauastium verò flosculum vtriusque, antequam malum prodeat, in ipso erumpentem Cythino. Confundit igitur Balauastium cum Cythino, hic enim flos est satiuæ Punicæ: Balauastium syluestris ex Dioscoride. Nam si quis Balauastiorum figuram considerauerit, deprehender, ea non Cythino aut oblongo vasculo simili tuberculo, vt satiuæ flos, sed dilatata veluti suâ basi foliola sua complexi, atque in eo rosæ non admodum dissimilia.

Cordus quoque simili errore lapsus, quando ait: Punicæ syluestris, satiuæ per omnia similis est, nec incultior tamen, spinisque horridior, cuius Balauastia ac Cythini in satina Punica natis efficaciora sunt: Punicam, inquam, malum, ferentem Balauastia non distinguere videtur à syluestri vulgata. Monspeli syluestris frequens, & tamen fructifera: sed Balauastia non fert. Stuttgartia in horto Ill. E. C. est malus Punicæ infructifera, cui flores sunt

Descriptio Balauastiarum.

Descriptio Theoph.

Punica speciosa peregrina.

Constant. not.

Plin. not.

Cardus.

sunt quidem pleni, sed non tales nec tali figura aut specie, quales Balauftiorum. Nam & Cytinum habent, seu Calycem oblongum, de quo supra.

Gal. quoque licenter, vtriusque florem Balauftia dicit cum Plinio, qui tamen ferendus, quod ex professo de iis non egerit, potuisset tamen distinguere ex Dioscoride.

Matthiol. scribit Laudatissimos satuarum flores, colore perquam rubro ex Creta & Cypro hoc auro Venetias importari, aspectu quidem specioso, & ceteris ceteris praestantiores. Sed & mangonio fieri in Italia peregrinis non dissimiles, non tamen usque adeo praestantes. At sane non videmus quomodo ex Cytinis fieri possint Balauftia: debebat Matthiolus demonstrare discrimen inter vera & mangonio facta, si talia nouerat, aut fiant: suspicamur enim ei non fuisse nota, quia non decripsit, aut certe non esse Balauftia.

Balauftia *Bardania* Dioscor. & Graecis: à *Cordia* verbo tractum nomen putat Cordus. *Balansta* Colum. Inuenimus & *Balansta* scribi. Quidam simpliciter *Balauftia* dicunt, alii flores Balauftiorum: quibus nominibus omnes Herbarii vtiuntur. G. wild Granatopffel blihe: vel vt alii, simpliciter Granatblihe. Belg. de bloem oft bloeyfel van eenen wilden Granaet appelboom. It. Fior di pomo granato: Sed Doctis à Graeco mutato nomine, *Balansta*. Hisp. *Flor del granado*. Angl. *The flowers of the wilde Pomegranate tree*.

Balauftii differentiarum solus, quod equidem sciamus, meminit Dioscor. colore discrepantium: Balauftiorum inquit, complura sunt genera: reperitur enim candidum, rutilum & colore rosaceo: *ῥοδαῖνον* Graeco habet: Orib. *ροδαῖνον*: alii vtrunque legunt. Quae ad nos importantur sunt ferè colore roseo: candida nondum vidimus nec est inter Herbarios qui e vidisse scribat.

Rauwolfius scribit circa Tripolim prouenire in sepibus Granatos sylvestres cum pulchris floribus plenis. Proveniunt, inquit Anguill. & in Syria circa Alep in sylvestribus spontè: non crefcit in Italia. In hortis quibudam plantata videntur, vt Ferrari in Nigrosoli, Armini, Pharmacopaei Iulii Moderati. Venetias magna copia ex Syria, Cypro & Creta importantur. Cordus tradit, nasci in Aphrica ac in Hispania freto vicina spontè, Regno hoc ob id Granati cognomento gaudente. Nos sicca habemus elegantia & è multis fellecta. Habentur & in plenisque Pharmacopoliis. Siccum tamen Patavi vidimus apud Cortusum, vulgato non valdè ab simile. Hortus Stutgardianus, pulchras alit Punicas malos, & inter eas nonnullas flore pleno, minus tamen, quàm Hispanicas: ex Hispanica Balauftifera lata, nescimus.

Balauftia Mali Punice cytino similia sunt, & ex iis quoque succus elicitor hypocistidis modo. Vis ei adstrictioria, eadem efficiens, quae hypocistis & Cytinus, autore Dioscoride.

Curtius tradit & potenter adstringere, mirè exciccandi & refrigerandi facultate. Vnde arefactum & contritum, & intertriginibus reliquisque viceribus interdum, celerimè ad cicatricem absque erosione perducit, & destillationes cohibet: quo praesidio ad sanguinis excreationes, ad Dysenterias, & ventris profluvia, & vteri nemo feliè medicus est, qui ingierit non viatur. Plin. medicis idonea sunt Balauftia. Sunt, & tingedis vestibibus, quorum color inde nomen accepit: nempe puniceus, qui & Balauftinus Scaligero. Aduersantur Scorpionibus. Sifunt potu menses femi-

narum: sanant oris vlcera, (vlcera capitis Dioscor. *ῥοδαῖνα*) tonsillas, vnam, stomachi solutiones, gentialia, vlcera quacunq; in parte manantia. Siccauere etiam experti, vt sic quoque experientur, inueneruntque tuforum farinà dyentericos à morte reuocari, & aluum fisti. Possint & pleniusque antè dictis de Granatorum vlibus accommodari, cum eadem facultate polleant ferè, quàm illorum Cortex.

Tristura.
Aduersus
Scorp.
Menses.
Tonsilla
Vna.
Stomachus.
Dysent.

DE ARBVO.

CAP. XVIII.

Arbutus: Comarus Theophr.

Vix aliò commodius *Descriptio* referas Arbutum quam quidam arborem dicunt: plurimum tamen est frutex, quatenus obseruauimus, cœ tortis solonibus scabro cortice interitis: in quibus perpetui vitoris folia. Laurinis similia, & paria sepe, crassa, virentia, per eternum tantillum purpurascencia, circumquaque crenata.

Flores tanquam ex amento racematim penduli, pulchri similes ferè floribus Lili conuallii, concaui, albi, odoris iucundi: hos excipiunt fructus, Fagis, similes, sed multò maiores, exactè rotundi, acorosi, antè maturitatem lutei, maturi autem rubentes, sapore valdè grato & dulci praediti. Semen non benè obseruauimus. Cladius ait Milio non multò esse maius, inque fructus meditullio contentum, nihilominus tenui obductum esse membranà.

Hanc Theophrastus Comari nomine sic describit. Comarus, quæ Memæcyon fert esculentum, non est admodum magna arbor. Corticem habet tenuem, Tamarici similem: folium inter Illi-cem & Laurum medium. Floret mense Pyanep-sione [quem Gaza Cornar. & Dalec. Iulium vertunt, cum potius Nouember sit aut October: Cæfelp.] Flores prodeunt ab vna appendice extrema parte racematim, & quisque similis est Myrti bæce oblonge forma & magnitudine, non foliatus, sed velut ouum exalptum, ore aperto. Quum defloruit, etiam retinaculum, quo adhæret perforatum est. Quod defloruit, tenue est, sicut verticillum circa solum aut Doricæ columnæ capitulum. Fructus annuo spatio maturefcit, vt simul contingat & hunchaberi, & alterum flore spondei. Idem alibi dicit eius corticem radicis speciem habere, & perpetuò virere. Sed quando ait: *ἔναρ* folia inferiora dimittit, eacumini-bus perpetuò virentibus, Gaza vñedinem reddit: fortè legit *ἔναρ*. Porro tria habet nomina Theophrastus, quasi tria essent genera di-

Florè.
Fructus.
Semen.
Descriptio
Theophr.
Memæcy.
lin.
Gaza Cornar.
et Dal.
repræh.

stin. & a, vt Scaliger & Czfalpa. aiunt: *κίμαρον*, quæ Arbutus est nostra: *ἀρδύχλιον*, de qua postea, & *κοκορηλίαν*, vt acutissimè legunt Ruell. & Scal. vel Coggygian, quæ tamen parum commune habet cum prædictis, si folia demas, de qua sub capite de Cotino.

Differen-
tiz. Czfalpinus etiam modicam quandam differen-
tiam obseruauit in fructu: nam quidam parua ma-
li amplitudine implet, tubore magis nigricante:
mollior & suauior, in mediterraneis proueniens:
quidam Auellanae magnitudinem non excedit,
flauior & asperior, in maritimis tractibus magis.
Virgil. horridam arbutum dixit.

Diosc. de-
scriptis. Dioscoridi Comarus seu Arbutus, arbor est,
Cotoneæ malo assimilis, tenui cortice, sic enim
legenda n. nempe *ἀρδύχλιον*, non *ἀρδύχλιον*: non
enim folia Arbuti sunt tenuia, sed cortex fructum
proferens Pruni magnitudine, nucleo carentem
[*ἀρδύχλιον*] quem Memecylon vocant, quique vbi
maturum subfultus aut rubicundus conspicitur:
in esu acerolus. Pater itaque satis liquidè, vt equi-
dem arbitramur, Arbutum esse Veterum *κίμα-*
ρον.

Qui Arbutu mali Cotenei assignant folia, in-
quit Scal. non norunt alterutrum. Etenim à Lau-
ro ad Illicem si transeas, Arbutum inuenies, & Su-
ber. Rectius Theoph. Lantro & Illici contulit. Dio-
scorides verò illa sua collatione quosdam in suspi-
cionem coniecit, quæ crederent Arbutum eius &
Theoph. d. ferre.

Nomina &
synonyma,
authorita-
que sen-
tentiæ. Ergo *κίμαρον* Theoph. Diosc. Gal. cæterorumque
Comarus. Græcorum. Lar. Arbutus. Fructus eius *μυαδικόν*,
Memecyl. vel vt alii legunt *μυαδικόν*, alii *μυαδικόν*. Sarrac.
apud Diosc. *μυαδικόν* legit, & memacylum verut,
fid quo authore non addit. Diciturque *κίμαρον*,
& in mase genere apud A. h. cum sit femin. apud
Theoph. Hinc *κίμαρον* apud Arrist. ph. in A-
uibus, vt annotat Const. Scal. legit *μυαδικόν*. A-
then. ex variorum Scriptorum autoritate *μυαδικ-*
κίμαρον. Sunt denique tam è Græcis, quàm Latinis,
qui fructum & Memacylum, & Comarum, & V-
nedonem vocitent. Fructum verò Virg. Arbutum
in neutro, vt Georg. i.

— Cum iam glandes, atque Arbuta sacra
Deficerent sylua.

Et in secundo:

— Dani Arbuta sylua.

Et de arbore:

Et quæ nos rara viridis tegit Arbutus umbra.

Horatium tamen Arbutum sœm. gen. posuisse vo-
lunt, hoc carmine:

Impune tunc per nemus Arbutos
Quærent lærentes

Arbuta pascuntur apes dixit Virgil. 4. Georg.

Arbuta matura Lucretius.

Ouidius:

Arbutos sacros, montanaque fraga legabant.

Idem de arbore:

Pomūque onerata rubenti Arbutus.

Vallæ Arbutus ea est arbor, quæ Poma instat Ce-
rasorum seu Fragorum fert. Plinius de ea tradit
duos locis: Alia, inquit, acinis caro, alia Mo-
ris: alia Vnedonibus. Aliud corpus est terre stri-
bus fragis, aliud congeneri eorum Vnedonit: quod
solum Pomum simile fructui terræ gignitur. Ar-
bor ipsa fruticosa: fructus anno maturefcit: pari-
térque floret subnascens, & prior cogitur [co-
quitur M. colligitur Vet.] Mas sit an femina ste-
tilis, inter authores non constat. Pomum inhono-
rum, vt cui nomen ex argumento sit vnum tan-
tum edendi. Duobus tamen hoc nominibus ap-
pellant Græci, Comarum & Memecylon: quo ap-

paret totidem esse genera & apud nos. Alio no-
mine Arbutus vocatur. Iuba author est, quin-
quagenum cubitorum altitudine in Arabia esse
cas. Hæc Plin. Verùm quando ait: solum hoc Po-
mum simile fructui terræ gigni, non recordaba-
tur [inquit Dal.] Adrachnes fructum, quem simi-
lem Memecylo Theoph. esse tradit, fructui quo-
que terræ nempe Frago similem esse. Idem Plin-
ius Vnedoni folium mali Allyrie seu Medice
tribuit, eandemque inter syluestres arbores Græ-
ciæ cum Atrachne recensens, perpenisfoliam di-
cit. Ergo Plin. quatuor has voces, Vnedonem,
Comarum, Memacylum, Arbutum, vni arbori ac
fructui tribuit. At verò Vnedonem fructum Ar-
buti non esse, sed Epimelidis arboris Gal. scribit
his verbis: ex syluestrium plantarum genere est,
& siutex qui *ἐπιμήλιος* fert. Appellatur autem is
fructus in Italia Vnedo, stomachoq; nocet, & r. neda. *Epimelis.*
capiti dolorem adfert, acerbūque est admodum,
cum exigua quadam dulcedine. Coruus quidem,
& Canitubi fructus, & glandibus, & *μυαδικόν* [sic
autem Comari fructus appellatur.] rutili pulsim
vescuntur: reliquarum autem arborum aut fruti-
cum fructibus non admodum vtuntur. Ex quo
Galenus hoc apparet eum diuersum esse à Plinio,
cui Vnedo, vni d. Comari fructus est: Gale-
no autem Epimelidis, vt & in sexto de simplici-
bus tradit, licet easdem vires attribuat vtrique,
hoc est, & Comaro & Epimelidi: eundemque se-
cutus est Paulus.

Quorum fortè autoritate motus Dalech. apud
Plinium scribit hunc incitè & negligeret *μυαδικ-*
κίμαρον fructum Arbuti, *μυαδικόν*, cum Vnedone
fructu Epimelidis confudisse binis locis: neg-
ligentis etiam Memacylum fructum cum Coma-
ro, siue Arbutu arbore sua. Et addit Dalech. Vne-
donem fructum esse Epimelidis. Nec tamen sibi
constat. Sed huius suæ opinionis oblitus, aut fortè
Palinodiam canens apud Athen. in notis suis mar-
ginalibus annotat. Abui fructus esse Vnedo-
nes.

Sed ante ipsum dixerat Cornatius, Plinium V-
nedonem, quæ Galeno & Paulo Epimelis est cum
Memecylo Arbuti fructu confundere, & addit a-
libi: Galenum manifestè inter Comarum arbo-
rem, cuius fructus Memecylon appellatur, & in-
ter Arbutum aut Sentem potius, quæ Epimelidas
fert, & in Italia Vnedo appellatur, distinguere: vt
certum sit duo diuersa genera Vnedonem & Me-
mecylon esse, sed tamen iisdem viribus prædita.
Fatetur tamen, haud faciliè esse pronunciarè quid
sit fructus Arbuti, Memecylondictus, & quæ ar-
bor illum proferat: non dubitare tamen se hanc
in Germania nasci, & iis, qui sylvas scrutantur,
notam, & fructum adeo in vtu esse: sibi tamen
nucleo carentem nullum talem fructum cogni-
tum. Sic de ignotis decernit bonus ille vir, & Cornatius
nullius autoritate motus, Plinii reiecta senten-
tiam, approbans Galeni.

Eidem subscribit Lonicerus, nec alia sultus ra-
tione. Quin & Constantinus, hisque subscribit
& Sarracenus in suis Scholiis ad Diosc. itaque falli
Plinium quando ait, Memecylon Vnedonem vo-
cari.

At verò ne Plinio quidem sui desunt adstipu-
latores, sique viri maximi, & in re Herbaria non
contemnendi Scriptores. Hermolaus sanè omnis fen-
ditur.
bonæ literaturæ alumnus Pomum huius arboris
[Arbuti] & Comarum & Memecylon Græcis dici
ait: Latinos Pomum & arborem quoque ipsam
Vnedonem & Arbutum. Sūntque, inquit, qui
duo genera constituant, Theophrastum fortè se-
cuti.

Arbutus.

Arbutus

factus.

Montana

fraga.

Vnedo.

Terrestria

fraga.

Pomum in-

honorum

Vnedo

do dictus

Arbuti
fructus
Comarus.
Memecyl.
Arbutus
maxima
Arabica.
Plin. not.

Folia mali
Medica.

Epimelis.
r. neda.

Memecylon.

Plin. reprobi.

Epimelis.

Cornatius.

Plinij sem-
tentia des-
conditur.

Comarus.
Memecylon.

Arbuti dicitur.

enti: Comarum, id est Arbutum, & Memecylon, id est, Vnedonem; à Theophrasto Neliam vocatum: desitio & hoc cortice: foliis quoque. Sed in tantum parte deciduis, virescente perpetuò comâ. Montana fraga nominatur à Poëtis, vt & terrestribus distinguere. Differt Comarus à Comaro: vt in Paliuri mentione diximus. Testandum est & illud, Grammaticos Græcos esse, qui fructum Arbuti, Acylon vocari tradant falsò, eum Memecylon cum dici conser: Acylon verò Illegians fit. Hæc Hermol. Sed Cordus liberè, nullaque circuitione vltus, Galeo inquit, non assentimur, Epimelidi, Memecyli vitia adscribenti: proculdubio insinuare volens vel diuersa esse, vel saltem non iidem præditi viribus, de qua re infra. Amatus quoque, nonnulli (inquit) differentiam faciunt inter plantam istam quàm frutescit, & eam quæ in arborem crescit, in quam sententiam Theophrastus vitæ & animaduertit, cum Comaron, id est, Arbutum ab Vnedone arbore, lib. 1. de hist. Plant. ubi corticum differentias enarrat, diuersas facit: quam tamen idem Theophrast. nunquam de Vnedone sermonem priuatum, quod equidem obseruauerim, habuere: Gal. tamen illum imitatus, vno in capite de Vnedone fructu sermonem fecit: alio verò de Arbutu siue Comaro, vt lib. 7. videre est. Postea addit: Mea tamen sententia, Vnedo ab Arbutu siue Comaro in nulla re differt, quum eadem sit arboris species, & vtrique fructus Vnedo, siue Memecylus dicatur. Sed in eo tamen saltem Amatus, quod ait, Theophrastum de Vnedone priuatum egisse, & Arbutum ab Vnedone arbore facere diuersam: Nam ne meminit quidem vnquam Vnedonis Theophrastus, sed Gaza, illius interpres, Vnedonem dicit *vnēdon*, & arbutum *voūdon*. Vnde Scal. Habes, inquit, eiusdem generis *vnēdon* & *voūdon*. Arbutus Latine arbor est, fructus autem Vnedo. Ac Neliam apud Theophr. Vnedonem vertit quidem Gaza, sed an benè nescimus: Et cæ Nelia sit Arbutus, aut eius species, nondum nobis constat, nec nullus est, qui explicet, quamuis Clus. etiam dicat *vnēdon* apud Theophrast. enā significare Vnedonem sed cur hoc dicit aut cuius autoritate? aut quid est *vnēdon* Theophrasti? Fortè rectius legas *vnēdon*, id est, Malum cum Const.

Potè Gazam reprehendens Scaliger, quòd apud Theophrast. *vnēdon* Pomum, nimis communi appellatione sit interpretatus, addit: Vnedo est. Et in exerc. Cardanum reprehendens, quòd putarit Ederam & Arbutum esse idem posse, subdit: Est Arbutus satis grandis, folio Lauri, crispiore, & ad Suberinum haud ita parum accedente, A' Calabria, nisi me fallit memoria, Cerasus Marina dicitur. Huius Vnedo fructus, Comaron & Memecylon audis apud Theophrast. apud Gal. falsò Epimebda. *Arbutus* vocatur à Pyrenæis.

Eandem sententiam sequuntur Lob. & Pena in adu. Camer. & alii. Dod. veluti fluctuans ex aliorum potius sententia loquitur quàm declarat suam: Arbutus, inquit, quibusdam Vnedo Gal. subdit tamen: fructus quibusdam *vnēdon*, Lat. Vnedo & Memecylon Gal. sed profectò suspecta nobis videtur Galeni sententia, quem scimus in Italia fuisse peregrinum, adeoque Plinio qui Italus fuit, citius falli potuisse. Si autoritatem spectes, vtrique ferè par pondus: At profectò, non placet Galenus Epimelidi Vnedonis facultates & vitia tribuens. Nam si Epimelis sit Mespilus, vt

plerisque doctis persuasum scimus, quis dicat eius fructum noxam asferre capiti? aut itomacho esse uolensum, quem tamen plerique Medici itomacho familiarem dicunt?

Non pratercunda opinio Constantini, qui penitioribus considerandum proponit, quæ sit ea arbor, de qua sic scribit Palladius in Decemb. Hypomelides Poma sunt (vt Martialis asserit) Sorbo similia: [intelligit Const. magnitudine] medio-cris arbore nascuntur, & flore candidulo. Dulcedo huic fructui cum acuto sapore commista est. Omnia hæc probè Arbutu conueniunt. Repugnat verò quod insinuat: nucleis feri, & Poma asseruari. Denique etiam Soterio Arbuti fructus nunc Vnedo, nunc Memecylum, nunc Comarum vocatur. Quod verò Ruell. scribit, Galenum & Paulum, Arbutum, Comarum, Vnedonem à rusticis Italiæ, scripisse, neutiquam verum: quin potius illi clari & manifestis verbis Arbutum ab Epimelide, cuius fructum Vnedonem dixere, distincturum, vt liquet in præcedentibus, sed an benè doctiorum iudicium esto. Nec placet quod eadem putet, quamuis eandem Galenus & Paulus illi vim reddiderint: difficile siquidem probare à solis viribus. Multa sunt viribus similia, quæ tamen nec forma, nec genere eadem.

Sed quid de Arbutu Athæneus? nimirum ceu in alium nos ducens hortum. Asclepiades, inquit, Myrleanus arborem quandam Chamæcerasum nominans, in agro Bithyniæ gigni ait, radice parua: quin & arborem ipsam non magnam, sed Rosarum arbori parem: (sic enim legit Natalis de Comitibus *ἀλλὰ τὸ ῥόδον ἴσον*, pro eo quod in nostro & vulgatis codicibus mendosè legitur *ἀλλὰ τὸ ἴσον*, quam præc. lectionem etiam Dalechamp. sequitur) cætera fructum omnino Ceraso similem, quo largiore si quis vitatur, non aliter quàm vini potu caput dolore, & graue esse. Hæc quidem Asclepiadem scripisse putat de Memecylo, id est Arbuti fructu: (non de Sorbi fructu, vt Nat. de comitibus vertit) Talem enim fructum, addit, arborem illam gignere, & qui plura septem ex ea poma comederit, capitis dolore vexari.

Theopompus huius fructus meminit hoc versu.

Myrris bacis vescuntur, martisque Memecylo.

Et Crates:

Longè somposissimæ sunt mammae, quale est Malum, aut Memacylum: nimirum rotunde, globosæ, paruulæ, colore subruilo nitentes, qualis est Memacyli. Amphius: Quid vides, Morus Mora fert, Ilex acylos, Arbutus Memecyla. Miramur quæ confidentiâ Natalis de Comitibus his locis citatis apud Athen. *vnēdon* in Sorbum cœuertit. Præstitit retinuisse Græcam vocem.

Potè Arbutus omnibus ferè Herbariis recensionibus dicta: Arab. *Hnūladib*: vel vt alii scribunt, diuisim, *Hnūl Atib*. Qui Germananicè *Sagapfelbaum* / & Belg. *Sagappelboom* vocant, vt Hellicus & alij, satis id licenter faciunt: non enim sunt Poma vel Malasepium, vt illis nomina sonant: nec in Germania proueniunt. Præstaret nominare *Erdbeerbaum* / id est Fragorum arborem. Goropius scribit Comarum dictam à Cimbriorum Com-ar. Sed quæ Etymologiæ ratio? Gal. *Albansier*, fructus *Arbutus*: Ital. *Albastro*: & Rossello de lecretis teste, *Arbati* alijs *Romirni*. Hisp. *Castil. Madronno*: Catal. *Arbus*: Portug. *Medronheyo* aut *Medronho*. Angl. *Zibutree* / vel *Strawberrytree* / quasi dicas Fragum arborem.

Turnerus putat Ouidium supra citato versu Fraga arborea & terrestria coniunxisse, sed fallitur, vt nobis quidem videtur: Existimamus enim Arbutos fructus, & montana Fraga esse Synonyma.

Turner. Sed nouas turbas nobis mouet Anguillata, qui putat Arbutum à Theoph. descriptam à Dioscor. Achuto differre, quòd Theoph. dicat, folium Arbuti inter Illicem & Laurum: Dioscor. verò arborem similem Cotoneæ, foliis paruis. Ostendit [inquit] hic Diosc. non esse dissimilem arborem, foliis, ramis, & trunco malo Cotoneæ. Itaque fortè intellexit de Portulacæ Theoph. quæ folia habet minora, & similia folio Cotoneæ, nec non reliqua. Quamobrem dici posset, Arbutum Theoph. ac eam quæ hodie Italici familiarissima est, vocaturque *Arbuti* & *Comari* in ditione Patruina, ac Portulacam esse Arbutum Diosc. quæ hodie vocatur in Grecia Andracos.

Portulaca Theoph.

Arbuti.

Andracos. Huius sententia, inquit Clusius, non possum non scribere, cum hæcenus mihi obseruata Arbutus nihil cum Cotonea malo similitudinis habeat. Scilicet bonus interdum etiam dormitat Homerus. Nec animaduertunt hi viri, alioqui stuprum peritissimi, Dioscoridem, dum Arbutum Cotoneæ malo comparat, non de foliis, sed de crescendi modo, arborisque forma intelligendum esse. Dicit *επιφύων*, quod folii angustiam denotare videtur, non paruitatem: quamvis non desint, qui *επιφύων* legèdū censeant, vt specialius dicitur postea. Præterea non dicit Diosc. folia Arbuti esse similia Cotoneæ, sed arborem, cum teste Theoph.

Andracos. Anguillata. Clus. sententia reiectur. Adrachne sit folio Arbuti simili, nec vllam similitudinem Cotoneæ folii attribuit. Diosc. autem dicere arborem esse similem Cotoneæ, non miratur: solet enim interdum similitudines minis proprias habere: quamquam si nulla esset alia similitudo, hæc esse posset, quòd vtræque arbores vltimum parua maneat, ac à radice multos emittant stolones, ita vt speciem serè fruticis præbeant vtræque. Certum est Theoph. & Diosc. in descriptione fructus, quem vterque Memecylon vocat, sicut & Plin. conuenire: vt sit inconcussa etiam ex peritiorum iudicio, sententia, Arbutum Theoph. & Diosc. vnam planè eandemque esse Arborem. Rectè igitur Matth. Et si ait] Arbutus Diosc. reddatur malo Cotoneæ adsimilis, magis tamen putauerim ab eo arboris proceritatem repræsentari Cotoneæ, quàm folia & caudicis corticem. Vel deprauatus fortasse [vt magis suspicatur] est hoc in loco Diosc. codex: quandoquidem Serapio, Diosc. ipsius testimonio, Arbutum non describit in vniuersum Cotoneæ malo similem, sed eam tantum proferre folia malo Cotoneæ inuoluit: Nec scribit tenuia habere folia, *λεπτοφύων*, vt vulgata habet Diosc. lectio. Siquidem, vt palam est, Arbuti folia in sunt Lautinis & Ilignis crassiora. Probat igitur Matthiolo *λεπτοφύων* legi tum apud Diosc. tum apud Orisabium: cui adfl pulatur etiam Sarracenus, idque ex lectione & autoritate Theoph. vti iam antè dictum.

Diosc. acc.

Diosc. ext. facit.

Arbuti. Theoph. & Diosc. ead.

Diosc. de. p. 108.

Diosc. & vtriusq. loci cor. est.

Locus. Amat Arbutus loca montana: Hinc Aristoph. apud Athen.

Arbuti. Theoph. & Diosc. ead.

Locus. Amat Arbutus loca montana: Hinc Aristoph. apud Athen.

In montibus spontè Memecylos nascuntur permulta. Crescit & in syluis Italici & Gallicæ Narb. Abundat Pisis, Siennæ & Genue, circa Neapolim & in montibus Euganijs. Copiosè, inquit Clusius in insulis Bætiæ & Lusitanie inter Myrtum, Cistum, & alios frutices, semperque serè, aut florens, aut fracti omnia conspiciunt, imò interdum & flore & fructu abundans: solet enim decido flore novum germen extremis ramis pro-

ferre, in sponsonem alterius floris. Idem testatur apud se [in Belgio] creuisse ex semine, & à nonnullis in siccilibus ali, & cum aliis perpetua fronde virentibus diligentissimè seruari. Scribit Bellonius in montis Athos, tantoperè præficus celebrati, vallibus vicinis, Arbutos [qui vltimum alius locis fruticent] in vastæ magnitudinis arbores euadere. Speciatim etiam prouenit in ylua Agremont dicta, propè Monspelium, in notubus Calcaris fructum ferentem & flotentem simul obseruauimus mense Septemb. & Oct. Lugduno, & Monspelio, accersitas arbutusculas in hortos Stuttgardianum & Montb. E.C. VVitem. plantandas curauimus. Lutetia & Bononiæ quidam magnates in hortis aliquando colebant. Creuit Camerario ex semine inuolante, in ipso fructu, non ex paruis granis, quæ fructui, vt Fragis exterius adherent. Floret potissimum mensibus Iulio & Aug.

Obseruata etiam florere Septembri, aut etiam tardius: postquam integrum annum fructum detinuit atque concoxit, tandem maturat.

Arbuti fructus Dioscor. *εχρησμεν* est, hoc est, in esu acerofus, vel, vt alii vertunt, velut paleas linguæ offert, ventriculo incommodus, & capitis dolorem inducens. Plinius ait Arbutum fructum ferre difficilem concoctioni, & stomacho inutili. Gal. eadem dicit quæ Diosc. & præterea, arborem cum fructu qualitatis esse acerbæ. Et alibi vitare oportet non solum in dolore capitis per consensum stomachi oborto, sed omnibus etiam aliis, circa caput obortis affectionibus, Arbuti fructus Memecyla dictos. Et rursus alibi *εχρησμεν* glande Querna ad omnia est deterior, exiguum quidem habent alimentum, verum pauci sunt succi, & stomachum ledunt, ob id suum sunt pabulum, & eorum quidem non domesticorum, sed qui vitam in montibus degunt: his enim nutrimentum ab his & similibus, fructibus plurimum accedit. Iam supra ex Atheniensi sententia diximus, eum qui plures septem Arbuti fructibus comederit, capitis dolore vexari. Mihi sanè speciatim [Bauluno] quoties comedi, dolorem causarunt ventriculi, Clusius annotat se longè plures quàm septem ab aliis deuorari obseruasse, cum per Bæticam & Lusitaniam proficisceretur, & semel multos edisse sine vlla noxa. Verum quidem est non esse adeò grati saporis velut fraga, sed interim dulci, cum proprio & peculiari quodam gustu acerbo, quem vix exprimas. Quod si vim habeant capitis dolores mouendi, necesse fuerit eam esse ab occulta aliqua proprietate potius quàm manifesta: nisi fortè quibusdam ventriculum molestando etiam caput in consensum rapiant per accidens. Scribit tamen Amatus, hunc fructum non ita noxium in Hispania prouenire, quum cum multi auidius, quàm par sit, comedant, & tamen in nullum corporis detrimentum incurrant: idèd & à tenuis fortunæ hominibus admodum expectatus, Vlyssipone, & aliis quibusdam locis venalis à mulierculis in foro proponitur. Idem Amatus ex Arbuti foliis & floribus aquam vitreis organisi elici tradit, eamque seruari tanquam sacratissimum aduersus pestem & venena antidotum. Et Rosellus præscribit radices Arbuti aduersus pestem. Eam verò aquam itatim ipso morbi initio propinandam. Curus adstringendi vi pollet & arbor & fructus. Folia etiam Coriari expectantur, & hædis quoque teste Virgilio. Fructu etiam delectantur Turdi, & Merule, quo fit, vt hoc illicio, hyeme viscoso, ietibus, aut aliis decipulis faciliè capiantur. Ex ligno carbonem optimi sunt, quip-

Tempus

Temperamentum & vires.

Stomachum

Cap. dolor

Sui cibum

Dolor & irritul.

Folia? Flores? Aqua. Pess. Venena Radix? Tempera. Coriarius. Aues. L. gna. Carpa. nec.

pe solidissimi, viles ad argentum excoquendum. Arbuto pasci apes suprà ex Virgil. dictum. Apud eundem discimus Crates olim ex Arbuto fieri solitas cum ait : *Arbuta Crates & Myrica Van-nastachi*. Alii legunt Vallus.

ADRACHNE THEOPHR.

CAP. XIX.

Comaro facinè accedit Adrachne, ideò eiusdem historiarum immediatè subiicienda imitatione Theophrasti. Nobis verò quia solium tantum est, & ramul⁹ visus apud D.C. Bauh. inseruitur hoc loco descriptio Doctissimi Medici Hon. Belli, apud Cretenses Celeberrimi, quam Clusius proponit his ferè verbis. Potulaca seu Adra-

chne Theophrasti, fuitis potius, quàm arboris modo prouenit : perpetuè fronde viret, foliaque habet Laurinis adeò similia, ut solo odore dignoscantur : nam Adrachnes folium odore caret : caudicis & ramorum omnium cortex adeò lauis, rubens & splendens est, vt corallii ramu esse videatur. Aestate rumpitur cortex, & in tenuissimas bracteas decedit, quo tempore neque rubens, neque splendens cernitur, sed medium quendam inter pallidum & cineraceum colorem acquirit. Florem & fructum bis, vt Arbutus profert, & hunc quidem adeò similem, vt alterum ab altero nullo modo dignoscere queas. Differt tamen arbor hæc ab Arbuto : quoniam tantum prouenit in montibus, neque folium ferratum habet, neque corticem caudicis scabrum. Ligni materies durissima est, fragilis tamen, quia flecti non potest. Folium verò quod habemus, substantià quidem ipsà Lauri folio simile est, sed figurà subrotunda, & altera parte, nempe dorso scabra, & quodammodo ad incanum vergente, oppositè leui & splendente. Nervi medium cœu costam fibræ utrinque laterotum ordine quodam stipat, nec tamen ad solii ambitum vsque excurrunt. Pediculus longiusculum habet, & veluti ex prædicta costâ atque fibrarum concursu compactilem. Sed operæpretiū est eius potissimum audire verba, qui primus hanc arborem descripsit. Sic autem ait Theophrast. Virent perpetuè ex syluestribus Adrachne, [vulgata exemplaria ἀδράχνη habent : priorem tamen lectionem etiam probant Hon. Bellus & Clus.] Arbutus &c. Et mox : Adrachne & vna & [Gaza veritè Vnedo, fortè legit ἀδράχνη] folia inferiora amittunt, summi autem rami (nam assidue ramos gignunt) semper virent. Adrachne quoque folio Arbuto [καυκάρι] similis est, magnitudine haud procera, cortice albo, & circumrupti folio. (ἀδράχνη) Fructum Arbuti similem

parit : maturatur primò cum vna dulcescit, postèrior cum floret. Bis enim fructum dare videtur, excepta Adrachne, quæ tamen & ipsa, vehementius pressa, aut germine luxato, moritur. Itaque vetiùs fortè, excepto Snbere, dixerim hanc enim & iuari potius, cortice detractò, alleuerant, scilicet tam externo, quàm carni proximo, sicut etiam Adrachnem. Germinare incipit cum Virbanis arboribus, folium habet simile Malo Medicæ, & penè æquale. Plin. verò sic de ea tradit. Adrachnen omnes ferè Græci portulacæ nomine intèrpretantur, cum illa sit herba, & Adrachne vocetur, vnus litera diuersitate. Ceterum Adrachne, est Sylvestris arbor, neque in planis nascens, similis Vnedoni, folio tantum minore, & nunquam decidente : cortice non scabro quidem, sed qui circumgelatus videri possit, tam tristis aspectu est. Bifera est æquè ac Apatce. Quando autem ait circumgelatus, apparet eum legisse ἀδράχνη, cum potius legendum sit ex Theophr. ἀδράχνη, circumruptum : quam etiam lectionem Gaza sequitur & Hon. Belli observatio confirmat.

Idem Plin. alibi : Cortice in orbem detractò, non offenditur Adrachne, si non simul incidatur & corpus. Hermol. liberè tradit falsò Adrachnen Portulacæ nomine quosdam interpretari, cum illa sit herba & Adrachne vocetur. Idem tamen Hermol. lectionem Plinii, quæ legit ἀδράχνη hoc est, circumgelatum veriorè putat. Sed non est amplius putandum, quando experientia Theophrasti veriorè dicit, vt patet ex observatione Belli. Corticem quoque candidum Gaza ei reddidit, quia ἀδράχνη, vt existimat Hermol. legat. Hermol. verò ἀδράχνη, id est, squarosum, scabrumque legit, Plinium secutus. Nec omittenda hoc loco alterius loci apud Theophrast. corrupti emendatio : quo loco legitur, ἡ δὲ ἡ ἀδράχνη, οὗτος ὁ ἀδράχνης, ἡ δὲ ἡ ἀδράχνη, &c. emendandum ἀδράχνη, vt intelligatur ἡ ἀδράχνη : vel in dandi casu sequentes voces legende, & ita scribende : ἡ δὲ ἡ ἀδράχνη, οὗτος ὁ ἀδράχνης. nam ex eo loco & de cortice loquens Plin. dixit : Quibusdam etiam cadit, vt Malo Vnedoni : quare malè transtulit Gaza inquit, Quibusdam etiam cadit, vt Portulacæ, Vnedoni, Arbuto. Vbi verò Theophrast. habet Malum Medicam siue Persicam [quam & Plin. Allyriam] folio esse ἀδράχνης, vel vt in vulgatis legitur, ἀδράχνης : Plin. lib. 12. cap. 13. habet Vnedonis. Et quid quæso Portulacæ (quæ ἀδράχνη est) vel cum Malo Medicæ, vel cum hac arbore commune? Quod aduertens Gaza Adrachnen apud Theophrast. Portulacem reddidit, eruditius, vt decernit Hermol. quàm felicitius : quanquam equidem non videamus quid eruditionis in ea voce esse possit, quæ nuspiam apud nullum mortalium scriptorem extet, nisi quis dicere velit iuris retributionè Pythagoricam Gaza fuisse cordi. Etenim quia in Adrachne τὸ Ν demptū animaduertit, quod habet Adrachne [Portulacæ ab ipso conuersa, nec malè] æquum duxit, vt seruata legationis etiam literulà aliquā cateret dictio Latina. Idèò Potulacem dixit Adrachnen : Portulacem, Adrachnen. Adèò Pythagoreorum illud ἀντιστοιχίας seruare nouerat Gaza, etiam in vocabulorum dispensatione. Magis nobis placeat vox Adrachne, cuius speciem quoddam etiamnum hodie extat in Creta, vbi Andrecles vocant, si Dalechamp. credendum, & ἀδράχνη tam Cretensibus tùm Vniuersè ferè Græciæ, & Bello, vt equidem par est. Sic & apud Theophrast. vbiique de arbore agit, pro ἀδράχνη legendum ἀδράχνη.

*portulaca
arbor.*

Andrachnos

Anguil.
usq. Verum cum ex precedentibus satis pateat,
quid sit Arbutus Diof. quæ eadem cum Arbuto
Theophrast. non opus hic pluribus Anguillam
conuellere, si rectè legeretur apud Theoph. An-
drachne, etiam ille ferri posset, dicens Arborem
Portulacam.

Dodon. *Ανδραχην* quædam arbor sylvestris est:
nondum enim ei innotuerat. Ex Plinio tamen sa-
cile didicisset non temere Gazam quoque Adra-
chenn legisse, iis nempe locis, ubi Portulacam
reddidit. Cæteris Europæis linguis, hætenus ferè
incognita arbor.

Locus. Frequens prouenit Adrachne in Creta, montibus Leucis, & alibi inter saxa, teste Bellon. In Heliconē etiam frequentem esse Pausanias tradit, vbi fauissimum pomum ferunt. Eandem multis locis in sua peregrinatione obseruauit Bellonius: scribitque iter facienti Halepo Antiochiam, in tumulis nascentem sibi conspexit, cuius ramos suo fructu onustos, quilibet eorum, qui comitabantur, abstulerit, vt in itinere ederet: maturus enim erat, elegantiq[ue] vbi colore singulos ad edendum inuitabat. Racematim autem cohaerebat, magnitudine & colore fructus Rubi Idæi, mollisque, vt Arbuti fructus. Eadem, vt & Apharca, anno bisera, priorem fructum perficit [inquit Theophrastus] cum variat vna, [apud Plinium, cum pubescit] alterum cum floret vna.

Visus Lignum eius mulieribus ad opus textorium utile, authore Theophrast. H. Bello verò teste, rusticis Cretensibus signi fruendo seruit, & ad verticilla conficienda mulierum sulis appendenda. Eiconem eiusdem diligentie debemus Clusio transmissam.

CHARAMEI ACOSTÆ FO-
LIO PIRI.

CAP. XX.

Eti Piri fit
foliis exotica
hæc arbor, ta-
men quia per-
petua fronde vi-
ret, placuit A-
drachnes histo-
rix ex Acosta
subficere. Huius
arboris duo sūt
genera : Vnum
Mespili magni-
tudine , foliis
Piro similibus,
dilutè virenti-
bus, fructu Auel-
lanis simili, ad-
modum flavo,
elegantè in
multos angulos
desinente,apo-
re Omphacii, &
tutum vel matu-

rum, vel sale conditum vulgariter edunt. *Alce- Descriptio.*
rum genus eiusdem est magnitudinis, foliaque
habet Malominora, fructum verò priore maiorem: cuius decocto cum fantalis aduersus febres
vtuntur Canarici Medici. Crescit in syluis & locus.
montibus procul à Mari distans.

Charameis vulgò, vocantur in Canara, Decan, Nomina
Arazauali, Arab. Persis & Turcis *Ambela*, autho- *Charameis*
re Acoſta: ex quo & Hiſtor. Lugd. habet nomine *Decan.*
Charamei. *Araza-*
uali.

E primi generis, quodd secundum aquas nasci-
 tur, arboribus, siliquis Decanini & Canariini eam,
 quæ longius a marinis abest. Huius radicis cor-
 ticem [cui lacteus succus inest] quatuor digito-
 rum longitudine fumentes cum drachma sinapi
 præbetur, & asthmaticis exhibetur, valenter e-
 nim purgat per aluum, & vomitum. Quod si im-
 modica libequeatur euacuatione, Caramobas fru-
 ctum vnum viridem edunt, vel acetum Canariini
 haustum sumunt [quod nihil aliud est, quàm a-
 qua decoctionis orizæ vno aut altero die referu-
 ata, donec acescat, Canariinis acetum vices præbens,
 & medicum vsum præstans.] & , si profluuium
 non cessat, æris caput frigida ablunt. Magnus
 est horum Charameis vsus in illis Prouinciis, &
 ad orexim ciendam edere solent immaturos, ma-
 tuos, salitos, vel sale & aceto conditos, vt antè
 dictum, aut aliis edulis quibus aciditatem con-
 cillare volunt, admiscunt. Sed quibus nostris deli-
 catulis in nimio profluuii auit caput frigida lau-
 re. Aut quæ huius medelæ possit esse ratio?

IAMBOLOINS INDICA.
FOLIO ARBVTI.

С А Р. XXI.

Iambolins incolis [inquit Garcias] nascitur Descriptio
[sponte] frutex quidem in agris Indiciis, Myrti ef-
figie, sed foliis Arbuti. Fert fructum maioribus Sapor.
Oliui persimilem. Sed gustu admodum adstrin-
gentem. Muria conditur Oluarum modo. Cate-
rum neque hic fructus, neque iaca admodum sa-
lubres ab eius regionis incolis affirmantur. Eius-
dem arboris historiam & Acoſta refert. Huius ar-
boris materies, inquit, cortice integitur fere eiu-
dem cum Lentilci cortice, folia Arbuti similia
habet, sed Myrti virentis solorum sapore ; fru-
ctus Cordubensibus Oliui maturis similes ; ad-
stringentis gustus & fauces contrahens. Nul-
lum vsum in medicina obtinent, sed eduntur cum
Oriza cocta : nam appetentiam excitant. Vulgus
Iambolins appellat, quo nomine & Hist. Lugd. ex
Acoſta proponit. Cluſ. *Iambolus* vertit.

CARANDAS INDICA,
ARBVTI FACIE.

CAP. XXII.

Carandas uel Indici Arbutula est Arbuti Descriptio
 magnitudine, foliis similibus, copioso flore,
 odore Peridymeni: fuctu exiguis Malis persi-
 mili, nigricante per maturitatem, grauissimo uua-
 rum sapore, ex quo à nonnullis uinosus succus
 exprimitur. Fructus autem uirens magnitudine
 est nucis Ponticæ cum suo putamine, interdum
 maior, succum nonnumquam exillans viscidum
 & lacteum. Editur à nonnullis fructus maturus
 cum sale. Solet tamen, cum uiridis est, muria aut
 aceto

grata aciditate, quem vel immaturum vel matu-

aceto conditi, & ita aſſeruari, ad excitandam e-
langueſcentem appetentiam. Naſcitur tunc in
continenti, tum in Balagate, vocaturque *CANARICA*.

M. Fumee in hiſt. gen. Ind. occid. meminit ar-
boris cuiusdam *Azubar* incolis dictæ: conſideran-
dum an hæc eadem?

Cluſ. ſanè annotat Carandas ferè ſimilem de-
ſcribere. Quiedum, Auzuba dictam, in hunc mo-
dum. In Hiſpaniola inſula, vaſta eſt arbor pul-
chræque, materia firma & vili, Auzuba no mine,
fructu quidem longè ſuauiſſimo, vt ſunt Pira A-
piana, (muſcatellina vocant) ſed qui lacteo ſuc-
co eoque viſcido & glutinoſo abundet, quiliſ eſt,
qui in ſcibus immaturis, iccirco moleſtus hiſ, qui
eo veſcuntur, niſi priùs fructum in aquam ini-
ciant, & lacteum ſuccum digitis exprimant, qui in
aqua ſidit. Arborum proceritas differt. Ergo in
eadem ſit vel diuerſa arbor, illarum regionum ve-
ſtigatoriſ decernendum reliquimus.

CORV CANARICA, ARBUTO VEL MALO AVREÆ SIMILIS.

C A P. XX.

CORV, auctore Garcia, frutex eſt in Arbuti alti-
tudinem aſſurgens, aut paulò minor: ſolus
Mali Perlicæ, ſtrobiliſ candidiſ, Perclymeni odo-
rem æmulantiſ.

Acolla verò paulò ſpecialiùſ deſcribit, hiſ ſerè
a. verbis: In Provinciis China, Iapan, Malaca, &
Bengila, præter Macer arborem, [de qua nos ſuo
loco] naſcitur & Coru uſſem cum Macere faculti-
tibus. Eſt verò hæc arbor pu uilæ Malo aureæ ſi-
milis cui etiam perſiſſima habet folia, ſed que me-
dium neruum craſſiorem habeant, aliſ oſto aut
nouem in latera excurrentibus. Flos luteus eſt,
odoris ſerè expers: radicis cortex diſturo virore
præſtius eſt, leuiſ & tenuiſ, qui ſi frangatur aut
vulneretur, nullo lacteo ſucco immat, lentiore
& magiſ viſcido, quàm qui ex ſuperiore ſtuit, gu-
ſtu inſipido, amantudiſ tamen alicuius partici-
pæſſigidiſ & ſiccus, pluſ tamen ſiccitatiſ, quàm
in frigidiſtatē poſſidentiſ, in quo ordine Medici illiſ
pronunciæ etiam conſtituunt.

Garciaſ: Coru lingua Canarica dictuſ. Luſita-
ni Indiani incolenteſ Herbam Maluauricam no-
minant, quoniam Maluarenſeſ eiſ uſum primi
docuerunt. Acolla: In Malabar Curodapala &
Curo: In Canaria Coru: Brachmaniſ Curo. Hiſt.
Lugd. Coru. Caſt. Dur. Coru Canariæ: Portugal.
Herba Maluaurica.

Hæc plantæ, vt ſcribit Garciaſ, cuiuſcuſque
generiſ dyſenteriaſ præſentiſſimè curant Malu-
arenſeſ, euacuata primùm magna ex parte peccan-
te materia, alioqui facili in eundem morbum
ruſſuſ incident. Vuſ eſt corticis radicem primùm
exſiccari, quoniam recens lacteum liquorem ex-
ſtillat, quem initio calidum putauit: ſed deguſta-
tum: inſipidum & ſigidum inuenit. Quamobrè
ob eiſ effectūſ ſigidum & ſiccum coſtituit, pluſ
tamen ſiccitatē, quàm frigidiſtatē obſonentem.
Puluerem huiſ radicis conſuſe in ollulam deſtil-
latoriam imponunt, ac ſero lactiſ macerant: de-
inde additiſ Ammeoſ, Apii, Coriandri ſicci, &
cumini nigri ſeminibz tritiſ & toſtatiſ, vnci-
que vna butyri non ſaliti, igniſ calore eliciunt
aquam ſtillantiæ, cuiuſ quatuor vnciæ, cum a-
quæ roſ. aut aq. è pedic. roſ. aut plantag. duabz
vnciſ ægro propinant. Quod ſi opus eſt, adii-

ciunt puluerem paſtillorum ex herba Maluaurica
conſectorum. Formantur autem ex iſdem rebus,
è quibz ſit aqua, dempto butyro. Iniciuntur
etiam clyſtereſ ex hac aqua conſecti, magno cum
ſucceſſu: ſed frigidi, quoniam regio calida eſt.
Quod ſi neceſſe ſit, eam aquam hiſ ſinguliſ die-
bz propinant, manè videlicet hora ſexta, & à
meridie hora ſecunda. Tameſi verò Garziæ
ſemper benè ſucceſſerit huiſ aquæ uſuſ, ſatetur
tamen Maluauricam herbam ab ipſiſ Maluarenſi-
bz præparatim, magiſ præſentancam opem ad-
ferre. Ea verò paratur ex iſdem, è quibz dicta
aqua, rebus tenuiſſimè tritiſ, & ſero, aut iuſculo
orizz probè coctæ maceratiſ. Sunt qui ſuccum
ex planta virente exprimant, cuiuſ ſeptem vnciæ
manè exhibent, & totidem ſub veſperam, ſi ne-
ceſſitas urgeat. Sed quoniam amaruſ eſt ſuccuſ
& ingratuſ, ab eiſ potu ſerum propinare ad oſ
eluendum ſolent. Quod ſi Maluarenſeſ fortiori
adhuc remedio opuſ eſſe vident, Opium admiſ-
cere ſolent tameſi id ſemper ſtrenuè negent. Sa-
lutare eſt item hoc medicamentum ſtomachi de-
bilitati: eum etiam vomituſ compoſcit, cum aqua
Mentha & Maſtiche puluere ſumptum.

Porrò de eiſdem vitibz, & præparationiſ
modo, paulò ſpecialiùſ Acolla quoque ſic ſcri-
bit. Huiſ virentiſ corticis ſucco, licet admodum
ingrato, plurimùm vtuntur incolæ eum Gentileſ,
tum Chriſtiani, ob adiuuandoz, quoz præbet ef-
fectuſ, in omni genere profluuii, eum in Liente-
ria, tum in Diarhœa & Dyſenteria à quacunque
cauſa prognata. Luſitani tamen Medici metho-
dum in eo exhibendo ſeruant. Vtuntur etiam eo
ſiccò veluti priore: ſed prior cortex longè præ-
ſtat. Diſtillant verò atque vtuntur in hunc mo-
dum. Corticis in puluerem tritiſ, unc. oſto: an-
meoſ, apii, coriandri ſicci, cumini nigri nonnihil
toſtorum & in puluerem redactorum, ſing. drach.
tres: Corticum Myrobal. chebul. drach. ſeptem:
butyri vaccini non ſaliti vnc. duæ: lactiſ acidi,
q. ſuff. ad pulueres iſtoſ excipiendum, ſumunt, in
deſtillatoriam ollam vitream [ſi delicatioribuſ
paratur] aut in vulgarem [vt maxima ex parte
ſit] imponunt, & ſtillatitium liquorem eliciunt,
cuiuſ quatuor vel quinque vnciæ cum aque A-
uellanæ Indicæ, vulgò Areca nominatæ, aut aque
è pedic. roſ. vnc. duabz propinant alii profluuiio
laborantibuſ, (interdum, ſi neceſſitas urgeat,
trochiſcoſ de charabe, vel de Lemnia terra admiſ-
cent) ſemel in die, vel biſ, ſi opuſ ſit: illicè au-
tem poſt eiſ ſumptiõnem, Orizam cum oxyga-
la exhibere ſolent. Clyſtereſ etiam ex eo conſec-
ti, præſertim ſub noctem iniiciuntur. Licet verò
hic liquor admodum commendabilis ſit, longè
tamen præſtantiõr eſt Maceris cortex viridiſ, licet
multò ingratior, & ſumptu diſſiciliõr. Vuſiſ etiã
hæc eſt radix Coru ſeu cum Orizæ decoctio ſump-
ta, ſiue inuncta aduerſuſ hæmorrhoidaſ & an-
ſciſſuraſ. Foliorum eiſ cum Tamarindorum fo-
liſ decoctum vapore crura tumentia vtiliter
ſouentur: ipſo autem decoctio niadenteſ panni
commode in tympanite applicantur.

BRINDONES INDICI, FRVCTVS RVBENTES, ACIDI.

C A P. XXIV.

IN Goa Indiæ, vt reſert Garciaſ, eſt fructuſ qui-
dam, Brindones vocatuſ. Iſ ſortis aliquantulum
rubiçat, intuſ verò ſanguiniſ modo ruber: guſtu

Sapor. admodum acido. Inuenitur interdum foris nigrescens [qui color maturitate concolitur] nec adeo acidus, uti superior, qui tamen non minus, quam ille intus rubeat. Multorum palato sapidus est hic fructus, meo verò [inquit Garcias] nimis, ob nimiam aciditatem. Eo tinctores vtuntur. Cortex verò adseruatur, atque mari aliò transuehitur, aceri conficiendigratia: quod à Lusitanis quibusdam etiam in Lusitania factum est.

Placuit ita hæc exotica hoc loco inferere, tum quòd poma quoque ferrent, tum quòd ad antè descriptarum arborum, maximè verò Arbuti naturam & similitudinem quodammodo accederent.

DE MALIS MEDICIS SIVE PER-
SICIS, QUÆ ETIAM CITRIA DI-
cuntur, Veterum & Recentiorum
sententiæ & differentiæ
in genere.

CAP. XXV.

Instituti ratio. NE eadem sepiùs repetere, & Veterum placitis lectorem in diuersis locis obuiundere cogamur, præsertim quòd difficilis ac lubrica sit illorum dogmatum ad nostri seculi obseruationes accommodatio, lubet ea summam proponere.

Locum naturalis. Devisitaque Theophrast. primum consuli par est. Omnino, inquit, plaga ad ortum spectans atque Meridicem, ut animalia, ita & plantas præ cæteris locis peculiare ferre videtur, ut Media regio & Persis, cum alia multa profert, tum quod malum Medicum & Persicum vocant. Habet hæc arbor solum simile, & penè æquale Adrachna [non ad præterea ut vulg. habent, quid enim Malo Medice cum Portulaca? Ridendi verò etiam ii, qui ad præterea id est, araneorum tele, si diis placet, simile, legendum censent.] Aculeos quales Pirus [æquus] aut Oxyacanthus, sed leues & admodum validos. Pomum aliqui non manditur, sed odore præstat, quemadmodum & solum. Ipsum verò

Malum Medicum & Persicum Theophrasti. Malum vestibus interpositum, inoffensas [æquum] conferuat. Vile etiam, cum lethale quis pharmaco hauserit & odoris halitum commendat: quippe si quis interna [præterea] vid. num legendum præterea. Nam corticis gustu potissimum, non pulpe, aut seminis, hilitas laudabilis redditur [in iure aut alio aliquo humore concocta in os expresserit & sorpserit, suauem reddet halitum. Semen exemptum, Vere sulcis [præterea] sentit diligentissimè cultis, rigatur deinde quarto aut quinto die. Atiam mascula reddita, transplantatur rursus in molle rigumque solum, nec valde tenue: tale enim amat. Fert poma omnibus horis, aliis cadentibus, aliis florentibus, aliis maturiscentibus. Floribus hiantium fructus enascitur, qui, ut dictum, [in lib. 1. Hist.] veluti scapum aut stylum quandam extantem, [colum vocant] in sui medio habent: Quem quæ habent, secunde: quæ verò non habent, infecunde sunt. Scribit etiam fistilibus in vasis perforatis, veluti Palma. Hæc ut dictum, Persidis Mediæque peculiaris sunt. Mali Mediæ germinare, florereque simul, alius tamen atque abis sui partibus possunt, nec idè maiorem quandam & cæteris magis peculiarem sortiuntur facultatem, siquidem id agere possunt perpetuò. Hæc Theophr. de Malo Medice.

Dioc. de iudicio reprobis. Dio. sc. de iudicio reprobis, hæc præterea, hæc præterea, Romanis præterea, omnibus nota sunt. Est enim o-

mnis anni temporibus fructifera, aliis atque aliis malis vicissitudine perpetuà sibi inuicem succedentibus. Ipsum verò Malum oblongum est, rugosum, atque coloris, cum grauitate quadam odoratum, semen habens Piri simile, [præterea] præterea, sic ille. At sanè vix villam, immò nullam penitus, videmus similitudinem feminis Citriorum, aut eius differentiam, cum Piri feminibus. Istud etiam quod paulò antè Theophrast. dixit, Pomum non mandi, non leuem nobis prebet coniecturam eius Mala Medica seu Persica esse Aurantia nostra, ut præterea, specialius declarabitur postea suo loco.

Medicorum dictorum Malorum aliquoties meminit Varro & Palladius: ille Libyam citrum nominat: hic specialitè & Persicum & Citreum & Assyrium, atque de hoc particulatim sic ait: Affertit Martialis apud Assyrios pomis hanc arborem non carere, quod ego in Sardinia & in territorio Neapolitano in fundis meis competi, [quibus solum & celum tepidum est & humor exundans] per gradus quoddam sibi semper poma succedere cum maturis se acertha substituunt, acerbiorum verò etatem florentia consequuntur, orbem quandam continuè fecunditatis sibi ministrante naturà. Ergo Malus Assyria etiam à regione dicta, uti Theophrasto Persica & Media ab eadem.

Diphilus etiam Persica pruna vocat. Aristophanes verò Grammaticus à Lacedæmoniis Oxy-mela Persica à sapore, ut coniectura est, acido, quibus & deos coronant. Prohus autem in Media Rhododaphnen vocari scribit, propter Lauri similitudinem, ut suspicatur Curtius & nasci in Italia, non tamen chilidem facultatis.

Eandem & Virgilius celebra it nomine Felicis Mali Medice, hoc carminibus:

Media fert tristis sacris, tardumque saporem
Felicis mali: quoniam non profectus ullum
(Poculi si gratia, sate insecere nectare,
Miserumque herbus, & n. n. xia verba.)
Auxilium vixit: ac membris agit æra venena.
Ipsa ingens ab his, sate, utque similima Lauro:
Et, si non alium late iactaret ad ænem,
Lauro erat: filia hæc vili laboria veniens
Flos apprimere tenax animas, & olentia Medi
Orascent illo & senibus medicantur anhelis.

Oppius apud Microbium Citrum etiam præterea vocatam arborem putat, & de illa versum hunc Homeri exponendum:

Alti Thuium pomum dici: & Sicq. eadem, præterea Thuium. Rucilio: sed id quoque de ligno potest audiri. Quidnam verò id sit, cuius eius florem apprimè tenacem esse Virg. scribit, habes diligenter explicatum à Victorio c. 12. Obseru.

Fructum huius arboris aureum Malum dictum voluit, inquit Scalcius meminit Orpheus, crepundia Bacchi & suppellectilem infantum enumerans:

De Citro Pomo, inquit Atheneg. Deipnosophistis oborta est magna questio, an eius mentionem Veteres fecerint. Myrtilus enim nos id perscrutantes, velut ad capras syluestres [præterea] quæstrem obsecram, & inueni perquam difficilem inuestigare: vide Eras in Adag.] relegans, inquit: Hegesandrum Delphum in suis Commentariis eius dictionis meminisse, sed locum in præsens memoria non tenere. Huic repugnans Plutarchus, At ego, inquit, assero, nunquam Hegesandrum ea voce vsum fuisse, perlectis,

Malum Persicum Cedromela Citrium.

Mala Aurantia.

Citrus Libyca Medica mala, Mala Persica, Citrus Assyria.

Persica Pruna.

Oxy-mela Persica, Rhododaphne.

Felix mali, laus Medice.

Lauri folio.

Semper vivens, Flos æonax, Citrus, Thya.

Aureum malum.

Citrium malum, An Citrum mali Persici res mentionis fecerint.

le dicit, ut inuenirent, totis eius Commentariis: cum ex amicis quispiam alius ita se habere affirmaret, cuiusdam scriptoris non incelebris adnotationibus & scholii adductus: quare iam repus est, testem alium tibi, o Myrtille, perquirere. Tum Amilianus, Iubam, dixit, Mauritaniam regem, virum doctissimum, suis de Libya com. facta citi mentione, scripsisse apud Lybias id vocari *μηδικον* [Medica & Persica Mala hanc Theophrast. vocat; Medica Virg. Dal.] inde Herculem in Graciam transulisse, aureaque vocata eius arboris Mala, ob coloris speciem. Asclepiades lib. 60. Rerum Aegyptiarum memoria prodidit in Iouis & Iunonis nuptiis arborem illam à terra editam fuisse. Hos sic loquentes Democritus com-

modum intuitus: si quid horum, inquit, Iuba narrat, valeto cum libris suis Libycis, præterea que Hannonis erroribus. (Carthagenensium Datis, iussu ambitum Africa explorare Punicis rebus florentibus sua navigationis Commentaria ille scripta reliquit: Dalechampius) ego verò pernego Citrii nomen extare apud Veteres: at ipsa res descripta prorsus ab Eresio Theophrasto in plantarum histotia, credere me cogit, Citrium esse quod oratione sua ille significat: Verba Theophrasti antea citata sunt. Variat verò Athen. in eo à vulgata lectione, quòd folium Mali Medicæ non tantum folio Atrachine, sed etiam Lauri & Nucis Si uideat, quod apud Theophr. non legitur. Præterea Athen. rationem reddit, cur veneno huius conferat, quia potus è vino succus, alium deturbat, & venenum exigit, quod & ipsum non habetur in Theophrasto. His subdit Athen. Theophrasti verbis impulsus, & ea perpendens, quæ scripte de odore, & foliis, designatum ab eo fuisse reor malum, quod Citrium vocamus. Vestrum autem neminem in aliminationem trahat, quod ille prodidit, potum non mandi, quandoquidem adasque in mortuam auro- rum nostrorum nullus comedit, sed cum vestibus in acris reponchatur, ut res quedam ingentis pretii, & thesauro digna. Quod autem ex Asia superiore (Media, Persia,) plagam Græciam teneat stirps ea descendit, scriptum à Comitis Poëtis inuenitur, qui de ipsius Pomis, cum aliquid dicunt, de Citrii Malis videntur id tradere. Antiphanes in Bæotio:

A. De optimo quidem fultum est quidquam apud vos dicere, Tanquam inferabiles: sed hæc accipe, o virgo, Mala. B. Pulchra sanè A. Pulchra quidem, dii boni. Nuper semen hoc peruenit Athenas, à megnes Persarum rege. B. Ab Hesperidibus credidi, sic mihi Lucifera propitia sit: Aurea hæc Mala tria esse inquirunt. Tantummodò. A. Paucum est quod pulchrum, & vbiuis in honore.

Eriphus in Melibœa præpositis iambicis illis versibus, Antiphanis stylo ac elegantie maximè proptiis, subdit: Et vbiuis.

In honore: prohi obolum, quod multum non est.

Impensum numero: Rationes post ego supp-
tabo.

His si quis reluctetur, & quod Citrium vocamus, locis à me citatis indicatum minimè fuisse contēdat, clariora testimonia proferro, quibus sententiam suam tueatur. Phanius tamen Eresius inicit nobis suspicionem, Citrium à Cedro [ἀπὸ τῆς κέδρου] tanquam Cedrium, nominatum fuisse. Cedrus enim, ut ille scribit, libro 5. de plantis, circa folia spinas exerit: id autem in Citria malo videri, nemo est qui ignoret. Athenæum tamen putant quidam apud Phaniam hæc rectè non le-

gisse, idèoque futilem esse coniecturam illius: meliorèque esse hanc lectionem, ἀπὸ τῆς κέδρου, nō autem ἀπὸ τῆς κέδρου: ut sensus sit, forhorum loco spinas habere Cedrum, quod est de oxycedro vetustissimum. Sed si nostra Citrus vel Malus Citria est genuina antiquorum, rectè ab Athenæo dictum ἀπὸ τῆς κέδρου, hoc enim (ut rectè Dalechamp. & alicubi Scal. annotant) propriè significat, foliis minimè aculeatis, spinas in ramis ac surculis exerere, quod de Cappari & Tribolo dixit Theophrastus, & nos æquè in Citriis. Medicis ac Aurantiis malis nostris videmus. Quid si quis dicat Citrium rectius deductam à Cedro, propter odorem, in dēque dictam Cedrium? Sed nihil astruimus.

Videamus potiùs quid Plinius de his tradat. Peregrinæ [inquit] & Cerasi Persicæque, & omnes quarum Græca nomina aut aliena: in præsentia externis persequemur, à salutari maximè orsi. Malus Assyria, quam alii vocant Medicam, venenis medetur. Folium eius est Vnedonis, intercurrentibus spinis. Pomum ipsum aliàs non manditur: odore præcellit foliorum quoque, qui transit in uestis vnā conditus, arcetque animalium noxas. Arbor ipsa omnibus horis pomifera est, aliis cadentibus, aliis maturefcentibus, aliis verò subnascantibus. Tentare gentes transferre ad sese propter remedi præstantiam siccitibus in valis, dato per cauernas radicibus spiramento: qualiter omnia transiit longius, scilicet acutissimè transferique meminisse conueniet, ut semel queque dicantur. Sed non nisi apud Medos, & in Perside, nasci noluit. Hæc est autem, cuius græca (corticeem Dalechamp. & rectius.) Parthorum præceteres incoquere diximus esulentis, commendandi habitus gratia. Nec alia arbor laudatur in Medis: & Citrus arbor, à Græcis Medica dicitur. Mirum tamen cum Plinius iam adducto loco salutarem maximè dicat Medicam arborem, (Citriam siue Assyriam vtique intelligens, ut & iudicat Dal. & verborum series ipsi satis insinuat) dicere Malum ferre exeatum aliquibus odore & amaritudine, aliis etiam expectum, domos etiam decorans, nisi eadem id licentiā fecerit quā Virg. de eadem dixit: Media fert tristes succos &c. ut paulò antè dictum. De eadem quoque scribit. Macrobius ex Oppio, in libro de syluestribus arboribus, his verbis: Citrea item Malus, & Persica altera generantur in Italia, & in Media. Et paulò post, de Citro loquens, ait: Est autem odoratissimum, ex quo interiectum uesti, tinea necat. Fertur autem venenis contrarium, quòd tritum cum vino purgatione virum suarum bibentes seruat.

Vides hic [ut ille ait] & Citrium vocari, & omnia signa pomi, quæ de eo Virgilius dixit, licet nomen citri ille non dixerit. Seruus tamen, Apuleium in libris, quos de arboribus scripsit, citans, aliud arboris genus citrum esse ait. Nec Solino indicatum citrium.

Et Galenus: *μαρία, κέδρον*, inquit, Malus Medica, cuius fructus non amplius Malum Medicum, sed ab omnibus citrium nuncupari adsolet. Narrat Pamphilus in linguis, citrum apud Romanos appellari.

Hæcenus Veterum placita de Medica, Assyria & citra Malo, earundem fructu potuimus, verum quamnam intelligant ex citriis aut Medicis hodie nobis vocatis, nondum quis temerè concludat, quāvis ad nostra citria magna satis benè accedant, quæ tantum abest, ut hodie non comedantur, ut de suis tradunt Veteres, ut ea hodie præ ceteris omnibus in maximis deliciis habeantur: ut illi, si

Malus Assyria & Medica.

Citrus arbor.

Citrea Malus, Persica Malus.

Citrium.

Malus Medica, Malum Medicum, Citrium.

Autorum iudicium de Veterum placitis.

tatem confequatur : tum demum formas auferūt, vt malum natiuum colorem adfciscat, iucundo fanē ſpectaculo.

Citria ferē ſimilis eſt, quam ipſi *Limneram* appellant, cuius fructus minoribus citriis pares, oblongi, ſatis denſa carne & multo ſucco acido præditi, nullis aut perpaucis intus acinis: folia citriis breuiora, ſtos purpuraſcens foris, ſpinæ minores & breuiore, quàm in *Limera*. Huius generis reperiuntur etiam dulces, minores tamen, & oblongis *Limis* ſimiles. Audio & eius genus prægnans reperiri, alium fructum minorem in ſe cõtinentes, incolæ ſua lingua *Limones premadus* vocant, vetumid genus non eſt mihi conſpectum. Doctiſſ. vir S. de Tovar ex Fortunatis Inſulis delatum ſcribebat in Indice ſui horti, quem ad me mittebat anno M.D.XCV. & aliud genus ſe alere totum ferē carneum, quod varias huius repræſentat, eam ob cauſam ab Hiſpanis *Limones de fig'ras* appellari. Quantum autem genus omnium maximum conſpiciebam Haga Comitum apud Batunos anno M.D.XCIII. Ill. Heroine Principi de Chimay, à Doctiſſ. viro Bernardo Paludano Medico miſſum: id enim citrii mali grandioris magnitudinem æquabat, corticem verò minus denſum, & auri inſtar fulgentem habebat: grumos etiam interiores minus acidus, quàm reliqua genera.

Quam ipſi *Limneram* nuncupant, magno caudice aſurgit, grumòſque habet tenuiores, longos, firmis, longis, vitentibus ſpinis armatos, folia per ambitum nonnihil ſerrata, ſtorem candidum, fructum paulò minorem *Limnera*, oblongiſculum, vbi maturuit flauelcentem, cortice tenui, vt nil niſi ſuccum ferē contineat, eumque acidiffimum. Semper flore & fructu onuſta conſpicitur. Aliud porro eius eſt genus per omnia ferē ſimile, niſi ſpinis careret, vel eas perquam exiguas haberet & illius fructus rotundus eſſet, ſumma parte quaſi corona aut vmbilico inſignitus. Viriſque acini ſeu grana oblonga ſunt.

Aurea Malus reliquis huius generis magnitudine ſuperat, Malo vulgari non inferior fertili ſolo, rameſſi humilis interdum reperiatur: firmos habet ramos, ſpinas paucas & breues, folia viridia, minimè per ambitum ſerrata, flores candidos odoratiſſimos: fructum, *Naranas* Hiſpani vocant, maturitate autem coloris, ſucco prædium aut dulci, aut vinoſo, aut acido, in quo grana frequentia, rotundiora, quàm in Limonibus. Habet etiam hæc arbor ſui generis pumilionem, qui inſtitutione vel inoculatione propagatur. Liberalior eſt hæc ferendis floribus & malis etiam in frigidis regionibus, modò ritè curetur.

Ex eo genere, quod dulci eſt ſucco, Hiſpali apud Chariſianus (Hiſpani *las cuenas* nominant) trās Britum flumen, binas arbores conſpexi, quæ fructum ferebant carne mæltò firmiore prædium, Armeniacorum ferē modò, licèt ſimiliter Camerulis diſtinctum & ſucculentum, vt reliquorum, cuius cortex vnà cum carne & ſuccoſa ſubſtantia mandebatur: corticis color inſigniter aureus eſt. Hiſpani *Naranas axel* vocant. Aliud inſuper genus, cuius ſuccus acidus, vnicum granum continebat.

Quæ vulgò Pomà Adami dicuntur, ea Galli *Poncires*, Batuci *Toronas*, Luſitani *Zambas* appellant. Arbor ipſa interdum humilior eſt, citria perquam ſimilis, magna tamen ex parte celſiorem Malum auream æquat: breues habet ſpinas, folia Limonera: ſtorem candidum, odoratum: fructu rotundum, triplo maiorem Aurea malo, maturitate flauelcentem, cortice inequali, denſo, craſſa

& fungoſa carne, quæ à nonnullis cùm cortice ſimul editur, ſucco breuibz folliculis vt & mali Aureæ comprehenſo, (in reliquis enim generibus folliculi ſiue veſiculæ ſuccum continentes oblongiſculæ ſunt) granis ſubrotundis. Nonnulli *Aſſyrium malum* vocant.

Cæterum præter *Aurantiam malum* eduli cortice, decem mali Medici genera apud Hiſpalenſes inueniri ex altero Indice, quem anno M.D.XCV. erudiſſimus vir de Simon de Tovar mittebat, intelligebam: accipiebam enim ab illo ſemina illius quod Hiſpani *Zambas* appellant, deinde *Limones de carnes*, *Limones de figura*, *Limones premadus*, *Limones ponties*, *Limonis centies*, *Limones dulces*, *Limas dulces*, *Limas agrias*, *Limonis de Yltre*, vel *Limas del Emperador*, quoniam, inquit, ab Imperatore Carolo v. ex Vngaria in Hiſpaniam primò delata hæc planta fertur, cuius quidem opinionis fidem augere videtur, quòd vltra cætera mali Medici genera, hæc frigoris patientiſſima exſtat. Eſt autem eius fructus edulis multò ſuauiore guſtu præditus quàm *Anarantia caxel*, ſuccus verò eius maximè ad acidum dulcem accedens, ideòque omnium mali Medici generum acidorum ſuauiſſimum. Omnium porro folia perpetuò viridia ſunt, mul-tiſque veluti foraminibus, ſi Soli obſticiantur pertuſa, inſtar foliorum Hyperici, iuncturà quadam pediculo in hærentia: ſola mali aureæ folia ſecundum iuncturam tanquam appendices habent.

Corn. Citriorum generis eſſe & Poma Arantia ſtauit. Eiusdem generis & Limones ſiue Limonia mala, omnibus ferē perſuaſum eſſe, ipſaque adeò citria hiſpanos *Limones* appellare. Suſpicio tamen eſt, cum citrum & Limonem vulgò dicta Poma confundere, tantum abeſt ne differentias tradat, quod ſe feciſſe putat.

Monardes putat Aurantia è Citria, primùm acri vel acida, atque adeò inculcata, peramaros & acetofos fructus proferente, prognata: ficque & alia citriorum genera inſiſtione multiplicata fuiſſe, vnde reperias tot genera Limonum & alia, quæ citro nec Limonibus conueniant, *Zambas*, *Toronas*, *Limas*, *Limonis*, (Nebruſſenſis vocat cidras, *Naranas*, *Toronas*, *Limas*, *Limonis*,) quæ omnia, inquit, nec Priſci cognouerunt.

Et Lacuna: Mancana Medica hiſp. quæ ſub ſe comprehendunt *Cidras*, *Limonis*, *Limas*, *Toronas* & *Naranas*. Dioſcor. cognouit tantum Citrum: Limon, Tima, & Toronia: carent propriis nominibus Græcis & Latinis. Valentini vocant *Naranas*, id eſt *Aurantia*, *Toronia*, licèt *Toronia* ſit ſpecies diuerſa, & *Cidra* ſatis ſimilis.

Raimundus à Vinario, Malorum Medicorum nomine Arantia, Limones & citria comprehendit.

Sic Turn. Malus Medica, quæ & Aſſyria, & Citrus. Angl. Citron tree: ſub qua comprehenduntur & Arantia, Angl. Orange tree / & Limonia Angl. Limon tree.

Doct. ita diſtinguit. 1. Malum Medicum ac citriū. 2. Medici alterum genus Limonium. 3. Anarantia aut Anarantium. 4. Aſſyrium vulgò Ital. Lo-

Lob. & Penz. *Cedrus* Theophræſt. Dioſcor. Medica Mala, ſiue *Cidromela*: Arantia, Citria, Lima & Pomum Aſſyrium. Antiqui (inquit) à ſolo Medo Medicum, ab odoris fragrantia Cedrum & Citriū dixerunt, quaſi Cithyon odoramentum Diuiliſſi- bandum: tametiſi hæc in Africa ſit ſylueſtris & Olbiæ Galloprovinciæ adeò familiaris in aſſatu oræ matitima: vt ſemper uſentium licorum amenitate & Pomorum ſætura perenni neuita- quam inquilina videatur.

Aſſyrium malum.

Medici mali decem genera.

Arantia.

Limonis.

Citria.

Corn. noſ.

Aurantia.

Citrorum differentia.

Citrus non omnes huius aut Citrorum differentia.

Cognita.

Limon.

Lima.

Toronia.

Naranas.

Cidra.

Medicum.

Limonium.

Arantium.

Aſſyrium.

Cithyon.

Sylueſtris.

*Citrus.
Limon Aurantia.*

Casalp. sic distinguit. Citrus fructu grandissimo, quem Citrium vocant, aliquando magnitudine Melopeponis. Limon Citro similis. Aurantia arbor Limone maior. Melangula, quam alii Citrangulam vocant, sentice & fructu similior Citro.

Ponzirus ambigit inter Limonem & Aurantium.

Limonocitrium.

Aug. Gallo, Congenerum fructuum quinque species. Cedri, Limoni, Auranii, Pomi d'Adamo, Limoniae fructus minor vulgaris, medius inter Limonem & Pomum Adami. Meminit & Limonocitrii, seu Limoni cedromali, prognati ex infusione citriæ in Limonia; peritiores tamen inferunt Limonias citrii, vt specialius docebitur postea. Etiamnum alterius generis *Staffegari* dicti, figura mirabilis, arbore minus frugifera, de quo etiam mox.

Citrum mirabile.

Hæc sunt Veterum & Recentiorum de Malis Medicis, citrii, atque Assyrii placita, & differentia, confusæ potius, quam exactè distinctæ [excepto Clusqui omnium distinctissimè de iis prodidisse videtur] cum omnes à pleiisque sub Medicorum nomine & titulo comprehendantur, neque tamen hæcenus pro certo constet, quòdnam eorum sit Medicam Theoph. aut citrium Diosc. & Gal.

Proponamus nobis obseruatas differentias ordine quodam, vulgi nominibus, vt hodie in vsu sunt, insignitis: de quarum cum Prætorum collatione quilibet statuat prout libuerit.

CITRIA MALVS CVM FRVCTV MAGNO ET MEDIOCLI.

Descriptio

Co. ex.

Succus.

Arbor.

Folia.

Elor.

Descriptio
Aisanar.

hodie apud pleiosque Citrio malo dignatio, quòd alias turbinata Limonis rima, sed mole multò maius, alias figura melonis, ac vel maiori etiam par, dilutè aureo cortice tuberculis asperato tectum. Succus huic quàm Limoni peritior, nobilior, acidus: puluinitus cortex, carne multà albida, nullo peregrino sapore

ingrata. Athor ipsa haud magna, folio Laurino, odorato, foraminulento. Rami spinis rigidis, uculis, flexilibus tamen, & non valdè infestis armati. Flos albidus, odoratus, perpetuus, duobus modis progeneratus, cum colo, qui secundus: qui colo caret, in fecundus. Ratò hæc arbor fructu caret etiam apud Magnates Germaniæ, vbi colitur. Talem & Cl. Felix Plat. aliquando coluit, qui & fructus maturos, & alios subnascentes, & flores nouam prolem spondentes ostentabat.

Citrus, inquit Monard. [in epist. ad Quadi.] quæ mala Citria ferebat, Veteribus humilis est, omnibus nota, omni tempore pomifera, semper prægnans fecundaque, vt trium annorum fru-

ctum habeat: Flores emitit succundissimos, pomum oblongum, interdum rotundum, aliquantulum angustum, colore aureum, odore gratum. Arbor non multæ proceritatis, folio Lauri con-

similis, aculeos habet acutos, vehementes & rigidos.

Curiosius descripsit Cordus his verbis. Citrus arbor est fruticosa, veluti Cotoneus, ramos habet viridi glabròque vestitis cortice, ferendæ sæ-

tutum moli valdè impares & ad terram pronos, ideòque subiectis per transversum hastilibus, sarcisque fulciendos. Folia Laureis similia, densiora tamen, multoque maiora, & ad luglandis magnitudinem accedentia, oblonga, vtrinque acuminata, egregiè viriditatis splendorisque, præsertim supernè, infernè enim pallidiora existunt.

Tota hyeme arborem suam exornantia, odoris acerrimi, latè spirantis, qualis in Melissophyllo sentitur, cum gravitate quadam cimeicè imitante. Spinis armatur sub omnium foliorum annexibus, longitudine vncialibus, rectis, acutis, ac viridibus. Flores, vientes gemmarum caliculi emittunt oblongos, candicantes, & quorum duplex est genus, videlicet sterile & fructiferum.

Sterile nullum post se tuberculum producit. Fructiferum verò, præterquam quòd à tergo fructus rudimento sibi annexo comitetur, etiam in medio aliud insigne exerit pensum colo inuolutum amulans, quod Theophr. quoque nouit. Fructus florem sequuntur singuli, longitudine non rarè dodrantali, figura ouata, superficiei rugosa tuberosique, colore primùm viridi, in maturitate verò aureo seu citrino: nec solim ouata nascuntur figura, tum etiam globosum consequuntur habitum, vtrumque eundem est odoris ac foliorum similis. Cortice ambiuntur gustu amato, seruido, simulque tenui, cui subest caro ceratilineæ duræque consistentie, colore candido aspectu, atque acetoso sapore, condita capitate Brassicæ truncos referens: In medio malo cauitas quedam est, succo vehemente acetoso, suis membranis contento plena, cui immixta sunt oblonga & semuncialia semina, vtrinque ferè acuminata, cute foris flaua striataque, intus candido duplicique nucleo constantia: quibus amarus, tenuis & mediocriter feruens est sapor præsertim cutis: nucleis enim dulcedinem quandam admixtam habet. Radicibus nititur copiosis & tenuibus.

Latina & Græca Synonyma Citrii mali supra pleraque dicta sunt: Annotat tamen Had. Jun. quibusdam dici. Particulariter verò quæ huius species sint nomina videntur.

Serap. Atrog. id est, Citrium. Gal. Fructus huius arboris nominatur Græcè Pomum aque. Aue. Ci-

trium, id est, malum Medicum, Bellunensis in marg. Alatrungi, seu Atrungi, vel Atrangi. Scalig. malum laturangi. Medicum Theophr. & Citrium præter semen totum esculentum. Cur autem Scal. citrii potius ad

malum Medicum referat, quàm Aurantia, vide cap. de Aurantiis ex Scaligeri verbis, cuius tamen ratio non vique quaque nobis satisficit. Citria minora videntur respondere descriptioni Dioscor. quamuis similitudo seminis cum semine Piri non nihil claudicare videatur, vt antè dictum. Manard. citrium Diosc. Gal. Serap. & Aue. & Eluchas. Citria mala.

Cord. medicum malum, Assyrium, Persicum, Citrium, Cedromalum, & Citrium à colore corticis: in cedro non nascitur arbor. Citrium eadem.

Trag. eadem nomina dat, & præterea addit, esse Plin. Theoph. & Virg. & conicit ex Assyria ad ludæos

*Descriptio
Cord.*

Odor.

Spina.

Sterile & fructiferum.

Fructus.

Caro citrii.

Semina.

Radix.

Nomina Synonyma.

Atrog.

Pomum aque.

Aue. Citrium.

Malum Medicum.

Bellunensis in marg.

Alatrungi, seu Atrungi, vel Atrangi.

Scalig. malum laturangi.

Medicum Theophr. & Citrium præter semen totum esculentum.

Cur autem Scal. citrii potius ad malum Medicum referat, quàm Aurantia, vide cap. de Aurantiis ex Scaligeri verbis, cuius tamen ratio non vique quaque nobis satisficit.

Citria minora videntur respondere descriptioni Dioscor. quamuis similitudo seminis cum semine Piri non nihil claudicare videatur, vt antè dictum.

Manard. citrium Diosc. Gal. Serap. & Aue. & Eluchas. Citria mala.

Cord. medicum malum, Assyrium, Persicum, Citrium, Cedromalum, & Citrium à colore corticis: in cedro non nascitur arbor.

Citrium eadem.

Trag. eadem nomina dat, & præterea addit, esse Plin. Theoph. & Virg. & conicit ex Assyria ad ludæos

Iudeos Mala citria fuisse olim allata. Variat, nonnunquam (inquit) grandius, quandoque magis exiguum apparet, effigies operata rugis, prælonga: interdum rotundior: odor plusquam incundus, & qui Martias Violas ferè referat.

Hebræi *Hadar* arborem esse volunt cuius fructus *Ethrogim*, vulgò *Citra* dicuntur, quam vocem Paraphrastes posuit. *Hadar* autem propriè pulchrum, formosum & decorum significat, sicut & septuaginta verterunt *ἡ γὰρ ἔβλεψε ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ*, id fructum arboris pulcherrimæ. Similiter & vulgata editio habet: sumetisque vobis die primo fructum arboris pulcherrimæ. Quia autem citrium speciosissimum fructus est, idèd pro citro arbore *Hadar* interpretatur, atque eo fructu citranum hodie Iudei in suo festo celebrando vtuntur, & ex Massilia Prouinciæ accerunt. Celebratur autem octaua Septembris ea dies cum magnis solennib⁹, vocaturque *Chag Arasû*, id est *Festum Palmarum*, in quo sumuntur fructus quos *Ethrogim*, id est, *Citra* vocant, & spatula *Palmarum* ad inuendum, quod Deus deduxerat eos per desertum in delicias terram. Circum: aut etiam septimo dies septies altare, portantes Palmas, in memoriam depopulatæ Hiericho ex annotat. Pauli Fagu. Ex his (addit Kyberus) facillè liquet Hebræis *Eth-hadar* Citream arborem, fructum verò eius Chaldaïs *Efrug* festi *Ethrog* significare, quæ vox nihil, quod ad substantiales literas attinet, (nam in punctis tantum, quæ Hebræis, Chaldaïs & Arabibus vice vocalium inferuntur, apparet, sed levis mutatio,) ab *Atrog* Serapionis Arabico nomine differt. Vnde cum Arabica & Chaldaica lingua (quæ Iudeorum à relictis ex Babilone vernacula fuit, vt multis noui testamenti vocibus patet) in hac voce cõsentiant, nemo in posterum dubitare debet, quin *Ethrog* Chaldaeorum citrum sit, maximè cum Serapio sub voce *Atrog* ea dicat, quæ Gal. & Diosc. de citro iam ante eum scripserant. Decuit hæc adduci hoc loco, quodd & ad historiam & dignitatem citri facerent, ne tantopere in sacris celebratum literis, in sua historia quæ debuit esse amplissima, sitio honore priuaretur.

Cæterum quæ Cornarius de Malis Medicis tradit, ad Citria Mala, de quibus hoc loco agimus, potiss. referenda videntur: suspicamur tamen ei non cognitum descimen inter citrium minus & Limonem.

Anguil, quoque eius sententiæ est, citria hodie dicta *Citronum*, esse *ἡ πομπή*. Grecorum & *Aurea* Mala Athen. Medici Dioscor. Medici & Persici Theophrast. Alsyria Plin. & hespericum Veterum.

Agricola ad Theophrast. Amatus ad Virg. refert, & ait: eum exactè & arborem & fructum citri supra allegatis verbis descripsisse. Prioribus etiam subtribit Loue.

G Ryff. & Cæsalp. Dod. Medicum & hesperidum dicit. Antiquorum plūs sitis citra nomina huc tribuunt quoque Tab. Galp. Bruh. & plerique alii herbarii qui id nominibus Veterum diuersis condecorare studuerunt.

Vulgata nomina sunt, *Citria*, *Citrea*, *Citrome-la*. Germ. *Citronspffel* / *Citronen* / *Citriren*, *Citratnen*, *Citronaten* & *Judenapffel*, id est, Iudeorum Poma, qui quotannis in festo Palmæ tenentur habere. Belg. *Citroen* / *Citronen*. Gal. *Citrou*. It. *Cedri* & *Citroni*. Hisp. *Cidras*. Ang. *Citroure*. Bohem. *Citronowe* / *Jablka*.

Huius obleruatur quædam differentia: Nonnulla enim, inquit Matthioli, in tantam excrecunt magnitudinem, vt Melopepones adæquent, cu-

iufmodi sint quæ ex Liguria Hadriatici Aegeique pelagi insulis adferuntur. Alia his paulò minoræ: alia verò Limonum magnitudine, at paulò maiora, cumfmodi quæ in lacu Benaco comportantur. Hæc principem in cibis locum obtinent: Nam et si cæteris pumiliora sint, maiorem reliquis in ore ineunt gratiam. Atqui quæ grandiora sunt, et si speciosa magnitudine excellent, cum tamen insipida gustu non multum placeant, in cibis recentia non æquè atq; illa præstant: verum, quodd pulpa copiosiore consent officinis expetuntur, Saccharo vel melle adseruanda.

Cardanus scribit in Lombardia ad pondus librarum decem quandoque provenire, licet rarò. Sunt qui existimant magnitudine potius & loco natali variare, quam genere, quod ns considerandum relinquimus qui ea loca, vbi proveniunt, inhabitant.

Quicquid sit, earum differentiam perspicuè docent Pena & Lob. in Citri tribu [aiunt] Medicum Dioscor. Malum tres amplexum est varietates: vulgatus est similis Limorio, oblonga effigie: sed maiore, cute rugosiore, magisque caeperata, odoratus est, medicatus, antiodos commendatus: Pulpâ & succo in acetariis multò gratius. *Limæ* autem quæ dicuntur, illis duplo ferè maiores sunt, callosa carnosò corio, pollicem interdum crasso, oblonga cucumeris aut Melonis effigie, superficie concolore Limonio aut citrio: puluillis & tortulis rugosis papillatum extuberante, vt citri sapore condito, & crido grato. Tertium Alsyrium, Adami vocatum, de quo postea.

Ang. Gallus has differentias facit. Primum Pulchrum a Lombardibus: Magnum Germanicè: cum glande. Primum genus delicatius & magis ediacum, inter omnia quæ in Europa nouimus pluris sit, quò maius, longius, costis elationibus. Arbor eius fruct⁹ feri modò paucos modò plures, interdum forma rotunda, interdum sine costa, interdum diuersarum & monstrofarum figurarum. Germanicè genus valdè grande est, & sponis dulcioris, sed non ita iucundi, nec tam grati odoris. Citrium cum glande præstantissimum omnium, sed minus: ideo minis vulgare: quasi vilitas in magnitudine posita sit vel numero.

Si citria hæc sint illa Antiquorum, ita supra satis indicatum, in quibus proueniât regionibus. Amat verò Cœlum calidum, hibernis iniuriis minimè obnoxium, quod si nactum fuerint, aut sub paulò tolerabiliore etiam diligenter colatur, flores, adolefcentes, maturefcentes, maturòque fructus simul producant, non solum æstate, verum hyeme. Magnus est huius arboris malorūque eius in regno Neapolitano & Hispania prouentus. Seritur etiam in Germania, sed frustra, nihil enim præter folia producit, vt testatur Cordus. Vidimus & florentem, & fructus ferè in Basilææ in horto D. adfinis nostri & eiusdem vrbis consulis primarii, Hieremix Felschii, in pulchra & pereleganti arbore, de cuius fructu maturo decerpito etiam comedimus. Erant magnitudine Limonibus similia, videbanturque primi generis Matthioli. & Penæ. Gustus tamen sanitate Italici & Prouincialibus cedebant, quemadmodum & carnis teneritudine. Alioqui in Germania frigore siderata facillè perit, ideo diligenti cura à Principibus à frigore custodiri solet præsertim Stuckardiz & Cassellis, in verè Regiis & qui nec Italici quidem illis cedant, hortus, si plantarum cultum, copiam, artificium topiarium, edificiorumque magnificientiam spectes: non item si aëris & cœli

Citrato. 7.

Ciri tres.

Varietates

Vulgatus.

Delectus.

Lima.

Alsyrium.

Pulchrum

Lombardibus

cum

Magnum

Germanicè

Citrium

cum glan-

de.

Locus.

genium. Quapropter illata in cauedia aut cellaria, vel studio ad hoc extrusa ex lignis ædificia, in multos annos viuunt: qualia sanè vel Ferraria & alibi circumiacentium locorum in eundem vsum, ipsi etiam Italici erigi solitis nouimus.

Cùm fructificat substructis iugis hastilibus, furcisque fulciendam suadet Cordus, ne malorum pondere in crescente detracta succumbat, ac fracta prosteratur. Verùm hoc in Germania timendum minimè est, in qua vix frondes ab hyemis sæuitia vindicari queunt, quantumuis tepidis specubus foueantur.

Porro in Galloprovinciæ quibusdam tractibus maritimis, tam frequentem obseruauimus, vt integra Citreæ potius eaque peramena iudicauerimus, quàm multo studio vel cura conquisitas vel custoditas malos citrias.

Tempi.

Floret diuersimodè Pæauii, Februatio florentem vidimus, & quidem cum floribus purpureiscentibus in ædibus nobilis alicuius. Item Romæ tam flore quàm fructu stipatam Maio. Denique in calidioribus regionibus rarè floribus aut fructu viduam videas: nobis sanè talis nunquam visa, quæ non vtrumque iugiter ostentaret.

CITRVM MONSTROSV DE MAXIMIS.

Descriptio

Citri maioris Carboem vidimus Stugardiz in horto Ill. Duc. V. Virtemb. qui hyeme tegitur, & cum hypocausto calefit, eamque florentem Anno 1599. Ex qua arbore postea Montbelgardum vsque ad nos misit Ill. E. C. decerptum fructum, monstrose raritatis, torulis cannulatum, calceum Polonicum aut Turcicum referentem: in acumem enim desinens, aduncum,

fursum recuruum, lacunam largiorem ostendit, paricibus vtrinque prominentibus, è media lacuna costa longa surgitur elatiuscula, decliuibus in parietes circumiectos lateribus. Merebatur figuræ monstrose raritatis eiconem, quæ eleganter depicta & sculpra.

Fortè huius aut consimilis alicuius varietatis meminit Aug. Gallus in suo lib. de Agricult. Italicè conscripto. Memini [inquit] vidisse Citrii alterum genus, quod prouenit Staffegiati, quod propter diuersas formas visu mirabile: æquè bonum atque præcedentia genera: verùm cùm arbor paucos fructus producat, rarè plantatur. Nostrum hic depictum fructum integrum exiccatum adseruamus inter nostra naturalia.

Marantha quoque hic silentio prætereundus non est, qui multas ex Theophrasto plantarum differentias enumerat, quæ cultu vel adhibito, vel neglecto non faciem solùm variant, sed in aliis etiam species permutantur. Tradit enim hic

inter alia lib. 2. Meth. cognosc. simpl. c. 11. quod mala Medica operoso cultu ita efformant, vt & maris & feminæ sexu distinguant: rem certè admirabilem, & visu iucundissimam. Maris enim pomum adnatum habet quoddam veluti infantis genitale, eiusdem cum pomo corticis & coloris: feminæ muliebre pudendum ad veram eius effigiem efformatum videtur, quo simile magis sculptor non fingat. Mala citria ad formam peponis, aut cucumeris, aut cydoni, aliorumque quorundam fructuum ita effingunt, vt nihil amplius pristina figura, præter colorem & substantiam retinere videantur. Mala etiam Medica & Limunculos vocatos & dulces & mediū saporis ex acidis conficiunt.

LIMONIA MALVS.

Am verò Limonibus facies paulò alia quàm Aurantiis, ad Citria in specie dicta propius accedentibus, color pallidior languidior croco tingitur. Forma Pommo oblonga, turbinata, rugosa & tuberculis inæqualis, sed minis quàm Citria, minori quoque, à quibus & in eo differunt, quòd cortice pulposo tenuiore nuntisq; carnoso, succo a-

temyberiore donantur, eoque acidior: semen non multum ab simile amaricat: folium autem non gemellum, vt Aurantiis, sed simplex, longius, latiusque, crenatum, serratumve, foraminulentum tamen illis consimiliter. Spinæ & hic quoque reperiuntur, viridique ille perpetuus. At flo. res purpuree sunt.

Cordus paulò specialius sic describit. Limon ex Citri est genere multò tamen minore ac fruticosiore arbusto, pluribus ab vna radice virgis excurrentibus, cùm largè fructificat, subiectis hastilibus ac furcis fulcienda est. Arbusto, cortices ramos, vestiunt priorum instar virides. Folia multò minora producit, Piti cotoneique foliis æqualia, rotundiora tantum, densa, viridia ac glabra. Spinis armatur veluti Citrius atque Arangius, minimè tamen rectis, sed aliquantulum hamatis, multoque pluribus quàm illæ, quo fit vt eius virgæ ac ramuli aduncis aculeis quandam Rubi imaginem referant. Flores Citrio figura non dissimiles profert, paulò tamen minores. Fructus verò Citreis ac Arangiis aspectu, odore ac sapore non dissimiles.

Eorum quadruplex ad nos peruenit genus. 1. Primum asperum cui formam ac magnitudinem habet, odore inter Citriam atque Arangiam malum medio. 2. Secundum globosum, mirèque prædicto, vtròque capite veluti eminente umbilico insigne, ceterà sui parte tuberosum. 3. Tertium oblongum est, gallinarum oui quantitate, & figura. 4. Quartum tertio æquale est. Sed globosum,

Descriptio fructus.

Quo differt rat à Citrio.

Semen.

Folia.

Flores.

Descriptio Cordi.

Differen-

tia.

Oblongum.

maius.

Globosum.

Oblongum.

minus.

Globosum.

glabrum.

bosum & superficie magis æquali. Omnibus crassior, ac aurei palloris cortex, qualis Atangii: odore vehemens, gustu amarus, feruidus ac tenuis. Reliquum corpus caro est, rara cauernosaque per longitudinem membranis quibusdam interseptis, cui mixta sunt citris similia, figura, odore aut gustu semina, minor tantum. Succus per totam carnem diffusus est largus, saporis vehementer acetosi, ac dentes heberantis. Radicibus nititur qualibus Citrus ac Arangius.

Matthiol. maiora & minora facit, succi suauitate differentia, & corticis crassitudine. Nam quæ grandiora sunt, & succo & cortice carnæque longè sunt crassiora.

Amatus scribit, Hispania ferre Limonia acida, dulcia, & mediæ saporis: figura item varia: quædam enim, vel Cæsalp. teste, cortice sunt crassiori, oblongiora asperioraque, citris magis similia, vt quæ in Gaeta nascuntur: alia leuiori cortice tenuiorique, succo acidiori.

Probantur quæ crasso cortice constant, teneriorique, succo dulciori, quos *dulces Limones* vocant.

Quoddam præterea genus in Hispania habetur minimo fructu, vix nucis amplitudine, odore cæteris præstantiori, excellere arbore.

Aug. Gilo, Limones quædam communes, qui tamen & ipsi variant pulchritudine & bonitate: quidam dicuntur cedronati, quia pulchra cedrorum forma, sed minores, quamvis in citris abiores infert. Genus est quoddam Genus nascens, delicatissimum, dulcedinis Arantiorum, cui non soleant Limones esse acidi. Arbor multis producit spinas, potissimum iunior. Inuenitur tamen in Maderno non spinosa, quorum magna commoditas. Præterquam enim quoddam spinæ acerrimè pungerent, habent aliquid venenati aut maligni, præ aliarum arborum spinis. Limones meliores, quod maturiores ac teneriores succulentioresque. Hinc cæteris, etiamque reliquæ Italiæ Lombardiæ Limonibus quædam bonitatis cum Limonibus, rarior tamen earum usus, quia pulchritudo minor.

Limonia [vox hanc arborem aut fructum denotans,] haud temerè apud vllum probatum autorem vel Græcum vel Latini inuenias, videturque posterioris seculi esse inuentum: tantoque magis mirari subit quæ autoritate Matthiol. Græcè *λίμονα* uel *λίμνα* dici scribat, nisi forte hodie in Græcia ita vocentur, quod tamen ille non docet. Plerique & hanc ad Venerum Malum Medicam referunt. Medici Mali genus, *Limones* Cordo: Limoni ex citri genere eidem. Limones & Limonia omnes penè Herbarum cum vulgo & Pharmacopæorum officinis vocant. Citrea speciem dicit Amatus, & Ryff. Mali Medica & citrea secunda species Dod. Ant. Musa ait, Italos vocare Citrium Malum. Cæsalp. verò & Aug. Gall. non citrium, sed Limonium Citrio similem dicunt. Et sanè Limones hodie dicti fructus, vel à Præcis non describuntur, vel sub nomine citri comprehenduntur, vt æstimat Agricola. Germ. *Limonen* / *Limone*. Belg. *Limoen*. Gal. *Limone*. It. *Limone*. Hisp. *Limonzas*. Angl. *Limonree*. Boh. *Limany*. Porro Limones hos propè distos non esse posse Medica vel Persica Theophrasti & antiquorum, ex eo satis patere arbitramur, quod facillimè putrescât, ideoque vestibus interferi ad arcendos tineas commodè non posse, quod tamen in Medico Malo Venerum.

Tom. I.

terum apprimè desideratur.

Gaudent Limones eodem celo calido cura, ac Locus. cultu. Quapropter in Hispania, Italia & Galloprouincia frequentes habentur, & ad Lacum Benacum ferè vbique viridarii habentur, tam his, quam reliquis Malis. Med. cori arboribus conlita, vbi in eam sese attollunt proceritatem, quæ aliis in locis Salices & Vlmis, vt Cæzolarius testatur: totòque ferè anno fructibus onusta spectantur. Ex prædictis locis terra marique vehuntur in Germaniam, partim recentia, partim muria condita. Coluntur & Stutgardia in E. C. hortis, vbi Nouembri fructibus onustas vidimus, & nos ipsi aliquando arbuticula colummus in horto. Pulcherrimas colit & sumet manu magnà industria inferit D. Fel. Platerus Basileæ. In ruderibus Caini propè Boulas, Limones syluestres, fructu nunquam maiore ouo columbino meminit esse Bellon. In Zeilam Limones proueniunt sua specie, pusilli, qui nullum propè capiunt incrementum, sapore dulcissimo. Syluestrium Limonium arbores in Syria, Aegypto, Africa frequentes, pomis admodum exiguis, acidissimis, vt refert Scal. Meminerunt quidem Amatus, Cæsalp. & A. Gallus, vt antè demonstratum, Limoniura id idcirco, verè in partibus non tradunt. Cæsalp. minimos scribit in Hispania prouenire, verum quo sapore sint non indicat.

An huius generis pauci Limones, qui in doliosis interdum importantur ad nos muria conditi, cum carnibus & piscibus coquendi, iucundi saporis.

ARANTIA MALVS.

Notissima verò reliquisq; vulgatiore sunt Aurantia dicta, quibus aureus ille & rutilus cortici s fulgor nomen dedisse potuit. Hæc aliis magis orbiculata, non nihil compressa, parum tugolo & foraminulento luteo cortice, interius tamen albicante, non multum spisso, (fœminas vocant) vel crasso, (mares dicunt) amarissimo & euidenter calido teguntur, quæ tamen antè maturitatem viridis tegit cortex. Sapor succo pro maturatationis progressu aut generis varietate, acidus, dulcis, aut medius, seminibus æqualibus multa medulla fardis, amarus. Folio peculiaris formæ, semper viridi, & hyperici instar infinitis propemodum

Limones.
pusilli dulces.

pusilli Hæc
saporis.

Aurantia
Ende.
Descriptio

Mali
fam.

Sapor.

7 cila.

Elet.

foraminulis peruto, quippe quo Igemellum videtur possit, maiori Laureo, acuminato, nec crenato, alio ceu corculo subiecto. Flos vt & fructus fragrantis odoris, [qui Cordo cimicum virus nonnihil redolere videtur] coloris candidi, staminulis multis medium obtidentibus, pulchrior quàm in citro, & odorator, intus subcitrinus, per oram verò limbi purpurascens. Acti- boni quæ multò maior quàm citri, cortex viridis, spinæ rigide sed ræte. Monstrosa naturæ ludentis in Aurantiis nobis obseruata luxuries, quæ tantarum deliciarum conscia non sat habuit spinis arborem armasse, nisi & fructui cornuum ter- rimenta adiungeret. Solet & hæc superfortare, quemadmodum & malus citria & Limonia.

Nomina & synonyma.

Aurantia dicta volunt ab auri colore : alii ab oppido, in quo abundant : Orange sanè Gallorum æquiuocum est & ad Pomum hoc, & ad oppidum Galloprovinciæ. Sed aliud est oppidum Achaïæ, Arantium à quo dicta volunt : vel Arania à Gente eius nominis in Persia. In officinis tamen Arantia dicuntur. Hæc Manardus putat esse Virgilii Medica mala & Auic. citrangelum. Hier. Brunh. citrangelum. Brunfel. citia, Arantia dicta. Cordo Medici mali genus Arangia, ab Italis Naranzia : & arbor Arangius eadem. Tago dicuntur etiam Citria, medica, Aurea, & Hesperica mala : In Nicand. Alexiph. *μῆλον ἑστὶ τὸ ὑνδὸν : τὸ νερὰν τὴν*, eide- m : à qua voce Germanica appellatio Pomeran- gen quasi Poma neranzia deriuata videtur. Amatus etiam Rancidum vocat : & Auic. citrangelum dicit : Alii & huius & Mesuei citrangelum. Cornarius ceu pratorio quodam edicto de citriorum genere Poma Arantia vulgò dicta, Matiana, & Cestiana mala à Plinio & Galeno dici, in comment. med. à se ostensum tradit. Motus autem hic maxi- mè ad hæc opinionem capessendam, quòd ea frequenter Galenum cum malis Punicis coniun- gere animaduertet.

Corn. not.

Ast verò, cum Theoph. & Plin. dicant malum Medium non comedi, quòd vel maximè de Au- rantis dici possit, quæ non comeduntur nisi in condimentis, ex Suetonio verò constat T. Fl. Domitianum non temerè super cœnam præter Matianum malum sumpsisse, non sit verisimile, fuisse malum Aurantium, nisi fortè habuerit dul- cia, aut tota edulia, de quibus mox dicemus. Sed Plinius ipse eam opinionem ei eximere debuit, qui ait, à Cestio Cestiana, sicut à Matio Matiana, quemadmodum & alia, ab inuentoribus, à Ro- manis fuisse cognominata. Quare Gal. cum ex au- rhoritate Apollonii tradit in capitis dolore ex- brietate cestiana mala Romæ sic appellata, in ci- bis cocta conferre, Aurantia intelligere non po- tuit, tum quòd Apollonio & Galeno incognita fuisse censetur, tum quòd ea nunquam cocta ex- hibentur, [vt Dalech. annotat] saltem non per se, & quatenus eibus, sed quatenus *ἐν ὕδρῳ* seu condimentum. Eandem tamen opinionem Cornarii & Montui secutus videtur, & Agricola.

Crysotom. lant. aurum malum.

Inter Citria ref. sunt Fuch. Manard. Ryff. Iou- bertus, Saracenus & alii multi. At Dodonæo *μῆλα ὑνδὸν*, malus Medica, cuius prima species Antiquis *χρυσωμένη* et, Aureum malum, & malum Hespericum, & Neoteris Anantium & Aran- tium, ab aliis Auregium.

Malum Hespericum Auregium.

Lonicero Poma neranzia, genus Citri, Po- mum aureum Hesperidum Poëtarum.

Loebel. & Pen. Citri & Cedri Theoph. species. Had. Jun. *χρυσὸν Ἀθεν. & ὑνδὸν* Nicand. Schol. & Turn. Qui add. [inquit] Aurantia volunt differre à citris, legant illud Nicandri in Alexiph.

τὸ ὑνδὸν ὑνδὸν, τὸ νερὰν τὴν. Neralia etiam, Sarace- no, quæ eadem Aurea vel Hesperica. Arangia quæ buldam, aliis chrysea : Pomum Arangie Hist. Lugd. Aurea Virgih C. Bauh. de quibus nos su- præ alio loco. Idem suspicatur esse Matianum Suetonii in Domitiano. Cæterum plerique Her- barii & Practici Arantii vel Aurantii nomine de- signant. Germ. Pomeranzen. Gal. orange, pomme d'orange. Belg. Aranie appel/ appel van aramen. Ital. Arancio. Hisp. Naranzas, naranjas, melaranz. Angl. Orange tree.

Sed dubium hoc loco ventilandum ex Scalige- ro. Medici mali Theophr. vsum nullum scribit in- ter cibos : iccirco [inquit ille] quæsiuere doctio- res, vtrum esset de quo scriberet, Arantium ne an citrium. Nam citrium præter semen totum escu- lentum est. Non animaduertere [addit] folii fi- gura tolli respondendi cunctationem. Non enim est Arantio Lauri folium, sed peculiare quod- dam, nempe duplex. Hæc ille. Quasi verò appen- dix ille folii impediat, quominus folium dicatur Laurino simile, quemadmodum reuera est : non quòd inde velmus astruere, esse reuera Medica Theophr. mala, quæ nobis Aurantia dicuntur : nam & reliqua citriorum genera folia Lauri simi- lia habent, sed vt constat Scaligerianà subtilitate nondum sublatam responderi cunctationem. Et iam rursus Scalgeri malum aliquem sub- tilitatis proflorem sine cunctatione respon- dentem perlibenter audiremus : Aurantia vel in multis annos exicata, situm tamen odorem non amittere, non faciliè corrupti, & vel corrupta, tamen tandem sicari, & odorem feruare, idè- que vestibus interponendis ad arcenda noxia ap- tissima esse. Citria verò etsi siccantur quoque, qualia & nos habemus, esse tamen euania, idè- que nec odore nec vfu commendabilia.

Porrò plerique Herbarii duas Aranciorum dis- ferentias agnoscunt, acida & dulcia. Matth. tria in Italia genera nasci tradit : acida, dulcia, & vino- lenta siue musta, quæ & Cæsalp. & Aug. Gallus re- ferunt, & vinolenta medijs saporis vel mediocria nuncupant : hincque addit, non dignosci posse nisi comedendo. Peritu tamen Medici & Hortu- lani optimè discernunt ex folijs & corticibus fru- ctuum. Semper verò meliora sunt Genuensium Lombardici : quanquam hæc non colligerentur propter frigus antè perfectam maturitatem non differrent, quemadmodum nec Limones. Prouinciales ad Genuenses bonitate quàm proxime accedunt. Scal. scribit se in Prouincia Narbo- nensi, eiusdem arboris Arantia nonnulla acida, quædam dulcia degustasse, eodem tempore, qui- bus tamen nihil defuerit ad perfectionem. Et quamuis iam alibi scripserat, neque Arantium, ne- que citrium, neque Limonium dissimiles fructus edere in eadem arbore, nisi illud fiat per insitio- nem, neutiquam verò per propria & connata principia : hic tamen rationem tribuit materiei diuersitati, quæ non æqualiter coqui potuerit. At- qui si non æqualiter coqui potuit, quomodo al- terutro nihil deesse potuit ad perfectionem? Si diuersi fructus non nascuntur in eadem arbore, nisi per insitionem, [quod faciliè concedimus] quid opus ex coctionis gradu rationem petere, quæ nulla est in hoc negotio, cum abundè sup- petat ex mixto & gemino ex eadem arbore diuer- sorum fructuum principio. Dicamus itaque di- uersi saporis Arantia, quæ Scaliger ex eadem ar- bore gustauit, aut ex insita fuisse, aut cadere illam *ὑνδὸν*, non posse diuersos fructus ex eadem spe- cie arbore progigni : cuius sententiæ & nos su-

Neralia, Arangia, Chrysea.

Nationum nomina.

An Arantia sit medicum Theoph.

Scal. not.

Arantia cur possint esse medica mala Theophr. ?

Aurancio- rum disse- rentia. Acida. Dulcia. Vinolenta.

Acida & dulcia ex eadem ar- bore.

Scal. re- preh.

must.

ma: ideoque ex insita arbore diuersa decerpisse Scaliger. quamuis illud neuiquam insinuet, minus verò etiam sic intelligere videatur.

Græci, autore Monarde, Aurantias *Poma aurea* vocant. Perfusum habet per insitionem advenisse complura genera, & sic magnificatum esse insitionis usum, ut aliquæ corticem habeant dulcem, quæ totæ comedi possint. Quanta diuersitas saporum in eis degustetur communi relinquit iudicio, sat esse concludens, constare multa fieri posse per insitionem, quæ in monumentis Antiquorum non memorentur. Enatam esse Aurantiam ex insitione Citri arboris in Malo punica idem asserit. Et hinc Aurantiam Malo Citrio non ab similem scribit, & cum Malis Punicis in rotunditate & colore, corticē ve satis convenire tradit, quinimò Malis Punicis virgente necessitate in eorum penuria substitutendam censet. Id nondum constare circa Aurantias sint Citranguli ab Anticenis. & Mesue commemorati.

Gaudent Aurantia in eodem locis & regionibus, quibus Mala medica ubi passim abundant in viridariis & hortis, maritimis præsertim tractibus. Abundant in tota Campania, Apulia, Calabria, & aliis regni Neapolitani locis, quemadmodum in Germania arbores domifera. Iidem scatur & Liguria, Gallopingia, & totus Benaci lacus tractus ubi pulchro curiosius colantur, quam locis prædictis: parcius etiam fundit Gallia Narbonensis, præsertim superior. Frequentius verò hodie etiam in Gallia Septentrionali & Germaniæ magna in hortis colitur, quam vllum reliquorum Citriorum genus, vel quod communiores sint, vel quod cæli mitioris genium paulo facilius tollerent. Quapropter Sturgadiæ in orto Ill. C. V. Viti magna copia præ aliis exoticis arboribus coluntur, ubi mense Nouemb. pomis gravidas, tam maturis, quam immaturis, magnæ copiam, iucundissimo spectaculo, dulcibus, acidis, subacidis, magnitudine variantibus, cortice tenui, crasso, amaro, eduli, magis & minus acti, vidimus & gustauimus, ubi & toto anno abundant. Acco vsque eas habendi cupiditas excreuit, ut & nobilitates, Doctores plerique, ipsique adeo pharmaceutici colere incipiunt, in multis Germaniæ & Galliarum locis. Nos etiam plures coluimus, insitione & sat, nam ex semine facile nobis proveniunt, tum dulci, quam acido. Sed hic Montbelgardi ad fugem nondum pervenire. Doctores Platerus Basileæ plurimas habet fructiferas, & infructiferas, quas sylvestres vocat ex semine natas, & suamet manu (quæ indultu eximie pollet) insent, & fructiferas reddit, quas tunc haud contemnendum inde facit. In orto Principis in Heiterseheim aurea mala pulchra, rugosa & polita matura Septembri observauimus. Scribit Lobel in Africa sylvestrem & Olbia Gilloprovinciæ adeo familiarem in afflatu oræ maritimæ, ut temperarentur lutorum aménitate & Fomorum ferturæ perenni, neuiquam inquina videatur. Recordamur sanè doctum & insignem Pharmacopæum Io. Rosselet Montbelgardi Ill. C. V. Viti. insipientem narrasse nobis, se in adolescentia sua penè fame perisse quondam in hispanis agentē, inter sylvas Arantiorum sylvestrium. Tantam enim earum fuisse aciditatem ut in plures dies offensus auidius seu stupore dētes malitiam omnino ineptos haberet. Sed vsu hoc obiter moneamus, facile mēderi potuisset mansu Portulacæ, id sua dente Aristi. & plerique Medicis. Aut si hæc desuipit panis calidus, caesus, nuxes Pineæ, Auellana, Iuglandes, sal aut mel calefactu affricatum, amur-

Tom. I.

ca in æneo vase cocta ad mellis spissitudinem, oleum immatura oliuæ infricatum, vices eius suppleuissent.

Floret Arantia Aprili, Maio, tardiùs aut citiùs pro loci conditione, præcipue commendationis odore. Flores decerpi etiam per maria in longinquas regiones perferuntur. & aqua quoque quam *Nassam* vocant, fragrantissimi odoris, ex us parata arte destillatori. Apud Germanos hyeme diligenter contegenda, & extructis in eam rem ædificiis atque hypocaustis fouenda aduersus hyemis iniurias.

Non tacendum hoc loco, quod mirifica subtilitate, acutissimus prælicat Scaliger. Arantii, inquit, quod gelu perisset, triennio post effossi radicem mirati sumus, non solum vivere, sed etiam latissimam. Sed si superuixit, & quidem læta, ergone perierat? Atqui, dicit ille, arbor perierat, hoc est, truncus cum ramis & foliis, non item radix. Atqui, inquam non igitur perierat, superstitē vitæ etiamnum fonte, ex quo pristinus vigor promanare possit. Nondum igitur tota perierat arbor. Sic bonus quoque interdum dormitat Homerus.

POMA ADAMI.

Proxima Aurantii sunt quæ Adami nuncupant poma, si fructum spectes orbiculatum illum quidem & autem æquabili Aurantiorum superficie, sed multis numeris maiorem, & nunquam ad umbilicum velati ambelem, colore migis fuluo, quam Aurantia, & odore ignauiori, carne Citris simili, sed gustu insuauis, multo interim succo pragnan-

tem, sapore Aurantis affini. At verò solum in Limonum aut Citriorum familiam cooptare iubet, ut cui nulla subiecta pinnula: nam poti, quibus pertunditur, omnibus communes sunt, veluti & spinæ, viorque pertinacis vitæ folii. Flores Citri. Omnes partes satis bene & eleganter expressit pictor.

Hanc & plerique ad Medica Antiquorum referunt. Pomum verò Adami dictum voluit, quod in superficie ceu infixorum dentium vestigia habere videatur, quasi ab Adamo primo homine commorsum fuisset, quo nomine & ab Italis agnoscitur.

Sic Matthioli. Adami poma vulgò vocata, nos *Lomie* dicimus, & *Pomum d'Adami*. Autantis duplo triploque maius, rotundum, cortice non admodum crasso, inæquali fistulis quibusdam apparentibus, perinde ac si dentibus demotum esset, vnde illi nomen, quod putet ignarum vulgus, hoc illud esse pomum, quod ab Adamo in Paradiso demorsum fuit. Medici mali genus, Poma

Tempus.

Aqua Nassæ.

Mirabilis! Scaligeri observatio.

Descriptio

Quo differt ab Aurantia.

Caro

Sapor.

Foliorum

Flores.

Medica antiquorum Etymon

Nomen & Synonyma. Adami Poma Lomie

Medici mali genus

Adam, Cordo. Amatus quoque Citri speciem facit. *Pomum Asyrium* quatuor, etiamque Medicum Dod. *Pomum Asyrium*, Adami vocatum, Mali medicis Dioscori tria varietas Pen. & Loh. *Malus Asyria* Tabern. & Gerard. *Poma Adami* Hist. Lugd. & Neoterics plerisque. Soleus Limes vocabat. An Celsalp. *Melangula*, quam alii *Citrangulum* vocant: fructus & fructu similior Citro, ingenti fructu, omnium maxime tuberoso & crispo: colore pallido, sed rotunditate & succo interno Aurantiae: cortice quoque similiter fungoso, sed tenero & dulci, cum leui quadam amritudine. Ponzirus ambigit inter Limonem & Aurantium: non enim oblongus, vt Limon, nec omnino rotundus, vt Aurantium: vtrique amplior: cortice crasso & leui, colore ad Aurantium vergente, dulci cum quadam amritudine, succo intus Limonis. Condidere perit in citrangula Celsalpini, non sint poma, quæ vocant Adam: & Ponzirus differentia quadam citri maioris. Ita saltem descriptio insinuare videtur.

Nomina Germ. Adamsöpfel. Gall. *pommes d'Adam* &
linguar. *pom. preside* in teste Lob. Hisp. & Lusit. *Azamboa*.
Locus Angl. *The Assyrian Apple tree* Gerardo.

Non vbiq; hæc obuia, in Lusitania tamen & Hispania colitur: item in Calabria, authoribus Amato & Cordo. Ad Benacum lactum toto anno ferè perpetuè fronde virent & florent, teste Calzolari. Vidimus nos Lugduni aliquando, & in horto Illi. C. V. Viri. Sturgardiano, vbi arbor pulcherrima, magna ferens poma, nec pauca.

Quod in genere de loco omnium malorum Medicorum dictum fit, abundante ea hodie *Al' Goffi* Antagis, ubi multo maiora, quam in Lusitaniam in insula S. Helenæ. In Brasilia & aliis nouioribus partibus, à Lusitanis ex nostro orbe illata, multiformia mala Medica hodie suppetunt, vtdifsimæ ex historiis & nauigationibus Indicis Hulsii, Maffei, & aliorum. Citrus apud Medos & Perlas imprimis frequens, deinde Palladii diligentia in Italiam translata fuit : postea verò in vltum deuenit, vt nemora & campos occuparet.

Medicam
malum
Creta non
Sicilis.

Mitum, quod scribit Scaliger apud Theophras-
tum: Arbor Medica tota Græcia [scimus enim]
nulla visitur. Hæc enim eius sunt verba. Et in In-
dice in eius annotationes in Theophr. his repeti-
tur, inulm Medicam in Græcia non videri. Quod
si verum est [de quo tamen vehementer dubita-
mus] frustra sanè à pœicis in Græciam inuecta
creditur, vt in præcedentibus dictum. Mirari
porrò subit, quare non sintibi, aut esse possint,
præsertim cum nec terræ fertilitas, nec cœli re-
pugnet temperies. Sed iudicium penes eos esto,
qui Græciam incolunt, aut perlustrant. Nisi
fortè barbaries Turcica, quæ iam ante Scaligeri
secula in Græciam irreperat, eadem vel negle-
xerit, vel penitus exterminatit. In Creta sanè,
teste Bellonio, maximæ sunt arbores Arantio-
rum, citiorum, pomorum Adami & Ponceio-
rum. Græci, eodem referente, succum expri-
munt, doliâ eo replent, vendunt Turcis Con-
stantinopoli & aliis locis, quod deuchunt. Eo enim
Turæ frequenter vtuntur loco Omphaci.

In Creta.

Succa sicut

Opera pretium nos facturos existimamus [si
antequam de viribus malorum Medicorum agamus,
aliquid dicamus de eorum fatu, cultu, institutione,
& si qui talia sunt, quae ad eorum conseruationem
facere possint, idque in Germanorum & Septentrionalium
potissimum gratiam, quos hodie tanto studio ac
arboribus colendi & propagandi ardere videmus.
Precepta igitur da-

bimus ex probatissimis & diligentissimis earum cultoribus, potissimum, Varrone, Palladio, Aug. Gallo, & obseruatione nostra.

Ergo mensis Martio citri arbor quatuor modis Quatuor
sationum
modi.
Locys.
scrifitur, femine, ramo, taleâ, clauâ. Amat terram
rarioris naturæ, calidam calidum, humoricque
continuum. De Medica in primis obferues, ne in
terram nimium aridam, sed temperatam femem
demittas. In iugerum vnum, si est naturâ tempe-
rata terra, scrifunt opus esse Medicæ fefquimo-
dio. Id scrifur ita, vt femem iactetur, quemad-
modum follicit cùm pabulum & frumentum fe-
scrifur. Stigitur granis velis ferere, ita facies: ter-
ram in duos pedes fodies, cinerem mifcebis, bre-
ues areas facies, vt vtrique per canales aqua dif-
curat. In his areis palmare fcerobem manibus
aperies, & tria grana deorfum verfo examine
iuncta conftitues, & obruta quotidie rigabis, vt a-
nimata femina melius adolefcant. Cuius proced-
ent, fi beneficio aquæ tepentis vatis. Natis
germinibus femper proxima herba runcetur. Po-
teft hinc trima planta transferri. Acres medul-
læ mutant, fi femina per biduum mulâ mace-
rentur. Si ramum velis ponere, non amplius
fequipede debebis immergere, ne putrefcat.
Clauâ feri commodius eft, longitudine cubi-
tali, vtraque parte leuigata, nodis & aculeis re-
cife: fed integra fummitate germinum, per quas
fpes futuri getminis erumpat. Diligentiores & fi-
mo bubulo adlinunt vtrique, quod fumum
eft, vel marina Alga veftiunt, vel argilla fubacta
vtriusque extrema cooperiunt, atque ita pafina-
to folo deponunt. Talea & gradior & breuior
effe potest, quæ fimilitur vel claua mergetur. Sed

talea palmis diobus superfit, claua omnis obti-
 tur. Non debet aliis arboribus annecti. In spa-
 tio non desiderat interualla maiora. Caldis, sed
 irriguis & maritimis maxime gaudet locis. Sed si
 quis hoc genus, vt in regione frigida nutritur,
 extorquet, loco vel parietibus munito, vel in me-
 dianam partem dispoſito hanc arborem. Sed hy-
 bernis menſibus teſtam ſtramine velet aegreſti,
 aut aliis regetibus vel ſportulis muniat à frigore.
 Iuuari creditur maxime circumſecti cucurbitæ fla-
 gellis, quarum cineres vtilem quoque citri arbo-
 ribus materiam præbent. Gaudet aſſiduâ folioſi-
 tudine, hinc proueniunt Poma maiora. Niſi quæ ari-
 da ſunt, rariſſime debemus abſcindere. Illud quo-
 que ſatu dignum, quod arbor citri ſimilis erit,
 quæ beneficio inoculationis coaleſcit. Diuites,
 & qui dant operam genio, fœnicibus conceme-
 rat ad Solem ſpectantibus, reponunt, aut etiam
 fornace iunctis exſtructa, ſouent. Vbi æſtas reſul-
 ſcit, fornices apertos, Sole ſunt illuſtrari, &
 eius tepore foueri: omnino ærii nuda & libera
 reddenda, ſed eatenus vſecura ſit. Nam hæc ar-
 bor, poſſiſſima citrus, vtpote ſuapte natura te-
 nerior, ſi paucam glaciem expenatit, ſyderata
 contabefeſcit. Talea, ſive claua eius calidiſſimis re-
 gionibus, & per Autumnum ponitur. Figidiſſi-
 mus Iulio & Auguſto poſitas, & quotidianis ri-
 gationibus animatas, vſque ad poma & magna
 incrementa perducet.

Nomina
linguar.
Locus.

Nomina
linguar.
Locus.

Medicament
malum
Cura non
videt.

In Creta.

Success & No

Inferio &
cultura ma
lorum Me
decorum.

Quatuor
sasonum
modi.
Locus.

S. 4110 gr
707477.

Ramif
t. 111.
Cl. 114 x 119.
t. 119.

Valeriana
1105.

Sims

It seems
major
first.

1281

quendam continuæ fecunditatis sibi ministrante natura, quæ hanc fecuram non interpellat.

Inferuntur etiam ex Piro, vt quidem volunt, & Moro & Punice Malo: sed insiti furculi qualo desuper omnino munendi sunt, vel fictili vasculo: De satû & insitione hos versus condidit Palladius.

*Nec non & Citris patiuntur mutua rami
Pignora, quæ grauidæ Cortice Morus alit.
Pomaque pasturi blandis red- lentia succo
Armatas mutant spicula vitæ Piris.*

Posteritas quoque semine fert, sed voluptatis potius gratia, quam vtilitatis: tardè quippe fructus producunt. Plantandi potius bacelli cuiuscunque prædictarum specierum, longitudine palmi, politi. Ad quatuor digitos deradenda exterior cuticula, & terra insigendi, præferuendi à magno æstu & frigore. Spatium sit palmiter singulos, quos oportet extra terræ ad duos aut tres digitos eminere: sæpius circumfodiendi. Facilius proueniunt, si propagentur. Arantæ tamen minis feliciter, quia ligno sunt limbo, quod non facillè radicant. Eæ igitur seminandæ, & quia tardius fructificant, inferendæ Pomis Adami, Citri, Limonia: & plures proferunt fructus, & citius, & meliores.

Hortulani Italique nunc diligenter desigant bacillos Pomorum Adami propter inferiorem, quia commodè prouenit, earumque fructus cæteris hodie ferè rarior. Qui Citrium insere vult, melius faciet, si nobilioris ignobilioribus inferat. Sunt qui Citrias Limonibus inferant: peritiores tamen inferunt Limonias Citius quia sic fructus nascuntur pulchriores, quos Limonios vocitant Itali, quique ventriculo melius conueniunt, quam Limones, qui vehementer refrigerant. Inferunt etiam Citri & Limones Arantæ: sicque plures ferunt fructus quam in propriis truncis, & rigori magis resistent. Ad Lacum Bennacum in parte S. Iuliana Arantæ arbor ferunt hyemem non tectæ. Archipresbyter de Maderno in Citreis suis arborem habet Arantiorum magnorum, ex vitiis filiculis infusione comparatam. Habet etiam Limonias quamplurimas, quæ æquè & Aranciæ etiâ non tectæ per hyemem frigus ferunt. Fructus tamen eius loci ad bonitatem Gemmæsum & reliquorum locorum maritimarum Italici neutiquam cedunt, vbi haud ita frigoris iniurias pati solent. In deliciis habentur præ aliis Arantæ mediae sporis, quocirca hodie sæpius inferuntur, quam dulcia & acida. Quoniam verò Aranciorum & Pomorum Adami arbores fructiferos flores copiosos ferunt, Citriorum autem multos infructiferos, Limones etiam plures, ideo hæc due inferri solent Aranciis, & Pomis Adami.

Inferuntur autem per scutum, oleatum modo: nimirum non sub cortice, sed fuso trunco. Diligentiores in istos furculos cera diligenter obliunt, ne aer aut humiditas aliqua penetrare possit. Verùm adimendi omnes oculi superflui, etiamque superuenientia Gemina. Sic relinquatur ramis lupia inoculationem, et appendatur vasculum terra plenum, ita adaptatum vt radices agere possint in eo, & sequenti anno plantari.

Infectiones autem fieri par est interlunio, mensibus prædictis aut etiam tardius, dummodò lignum sit succulentum. Mundandæ arbores sine Martii & principio Aprilis, vbi frigus cessauit. Tum desigantur bacelli seu clauæ: & ramis vasculum applicatur cum terra, parie per vasculum etiam missa. prius scarificata vt promptius radiceatur.

Tom. I.

Quæ granis sit ratio, tardissimè ad frugem peruenit, speciatim Aranciorum, non ante duodecimum annum, et si rectè curentur. Citri & bacculis uel taleis sæpe fructum ferunt tertio aut quarto anno. Limones quinto.

Terra sit pinguis, petis vacua. Locus vbi consistat sunt à Boreæ afflatu sit immunis. Ex simis præstat equinum, ouinum, sed benè puridum, quo obruantur & muniantur contra frigus. Aestiuo tempore sæpius rigandè, singulis mensibus circumfodiendæ: Magna diligentia putandæ tollendæque spinæ, ne arbori noceatur. Heme siccas esse oportet, antequam recondantur.

Periti hortulani, & ad rem attentiores, metuentes ne flores hyeme pereant, priusquam Citros tegant, vt quæ figoris magis impatientes, flores, fructuum rudimenta & teneras summitates tollunt, & sale condunt atque aceto, ad cibum tempore quadragesimali, & toto anno.

Cauendum ne villo stillitidio rami inadescant: virgente frigore, accendatur ignis in loco vbi repositæ sunt, ex lignis siccis, aut carbonibus, nisi adsit hypocaulum. Interdum mitiori celo existente apertendæ fenestra, vt fiantur in aliquot horulas, potissimum circa meridiem, radis Solaribus. Ex Limonia rariis & minis decerpuntur flores quia plerumque fructifera: Aranciis verò & Pomorum Adami semper. Aibores ha supra fidem durare putantur, aiunt in valle S. Iuliana & circa Lacum Bennacum extare nonaginta & centum: Rome quoque Arantiorum arborem in templo S. Sabine à D. Dominico sitam tradunt quæ etiamnum delicatissima ferat poma: Possent ergo esse 400. circiter annorum. Fructus id demum non perfecti creduntur, qui per annum durant in robore, & qui nulli non ferunt frigus. Minus probantur qui sua sponte cadunt. Aranciæ arbores vix amittunt folia, reliquæ facilius, potissimum Citrus quæ cæcis delicatior. Verum primò vere facillè recuperant noua ac etiam flores & fructus.

Vt caueas ne flores ferant inanes, prædicendi rami superflui, cauendūque ne vltra modum exerceant: ita copiosos edent, & fecundos. Diguis tutissimè ramulorum multitudinem decerpes potissimum vere, & interlunio, idque ordine quodam, quo apparent: ipsas etiam gemmas abundantiores demes.

Quum transplantandæ aut transferendæ, Vere quoque sciendum, considerato etiam situ eodem, quo erant antea positæ, singulis partibus, sibi consuetas celi plagas respicientibus.

Magnò sanè harum arborum damno, præsertim in vasis repositarum, negligitur situs ratio cum educuntur. Si tamen Septentrionales rami cæteris essent teneriores, etiam consuetum situm mutari, haud improbauerimus. Transplantatio fiat potissimum circa vespæram in bona terra, quo etiam tempore probatur rigato, si sit opus: In Britannico agro quidam meridie plantant & Soli etiâ expositis locis, non tamen mutato situ, in vasis ligneis aut terreis, qui etiam non tam mihi fruantur Cælo vt Riuerani, culturæ tamen & diligentia interdum meliores pulchriorèsq; habent fructus, sunt qui capis videntur è ligno Lariceo, quod melius resistat aquæ, sufficit altitudine palmi, ne terra corruptela aut situ inficiantur. Latitudo & longitudo capfarum ferè vix vnius & semis esse solet: tertiam quotannis renouant, admixto stercore columbino, gallinarum, equino aut etiam cloacarum. Circa D. Martinum sub porticibus & tectis collocant, ne piumis lædantur, ita tamen,

Tempo
satura.

Qualis
terra deli-
genda.

Flores &
rudimenta
fructuum
quando col-
ligenda.

Arborum
Citrorum
C. Iulianum
& Medi-
camentum
Arantia
a D. Do-
minico fa-
cta.

Ne flores
ferant inane-
mes.

Transplā-
tatio.

Situs.

Hora tras-
plantatio-
nis.
Modus
Britannicus
exempli
gratia pro-
ponitur.
Cultura &
diligentia
multum
parat.
V. A. A.

vt Sole fruantur. Ad diem D. Catharinæ reponunt in domos, vt à frigore conseruentur per hyemem. Vigente fummo frigore accenditur ignis carbonum: cum opus est etiam rigantur, Mense Martio paulatim educuntur, vt aëre fruantur liberiorē & Sole etiam. Circa D. Georgium omaino aëri exponuntur, similiterque rigantur, si videatur opus. Eductis aut educendis ad quatuor digitos superficiei tenus detegitur terra, & radicem superficialis fibræ exscinduntur. Arbores quas colant in vasis terreis, sunt præcipue pulchritudinis, & aspectu mirabiles ob insignem fecunditatem.

In Suis
terreis colantur.

Visa stupendum, arbasculam, cubito aut sesquicubito non altiore, in vase cubito non altiori, cuius fundum palmo non latius, cum maximis Citris onustam, tantæque copia, vt plures sint fructus quàm folia. Citri itaque, Limones, Arantii, Limonii, ponendæ in parua vasa terrea, sed profunda, cum parca terra valde pingui, & arcendæ à Boreali vento. Sic fructum ferent intra triennium, exceptis Araneis, quæ dñiori ligno.

Vt autem citius ferant, inferuntur Citris vel Vt Arancii potius Adami pomis, sicque ipsa etiam Arantia citius ferat eade vt maiora.

Vt diu conseruentur

Vt diu conseruentur, tertio vel quarto quoque anno eximendæ, & tollendæ terra, secandæ radices, vt ad tres vel quatuor digitos tantum relinquantur longæ: deus terra noua, qualem antea diximus: diligenter præscindantur ramuli luxuriantes: arceantur à nimia siccitate & calore, & statim temporibus rigentur. Sic & bonas & diuturnas efficies, neque spem sui fallent Agricole. Dicamus etiam aliquid de Mangoni.

De Mangoni
torum Me-
dicorum
vt aëre
sunt dulces

Feruntur acres medullas mutare dulcibus, si per triduum aqua nulla semina ponenda maceantur, vel ouillo lacte, quod præstat. Aliqui mense Februarii truncum obliquò foramine ab imo terebant, ita vt altera pars non exeat: ex hoc humorem fluere permittunt, donec poma fermentur: tunc foramen tuò replent, Sic quod est medium fieri dulce confirmant. Citreum & in arbore potest per totum annum propemodum custodi. Melius si vasis, quibuscuque claudatur. Si pubescens malum fictili vel vitro claudatur, per incrementa formam vasis contrahet, & tanta magnitudine, quanta vas, extuberabit. Ad hoc autem Pomum videtur incumbere: sed cauetur foramen, per quod aër inspiret, si subactò gypso pomum oblinas, noxi omnino non patebit.

Vt Sarsa
figura cre-
ant.

Vt non pa-
teat morbi.

Vt hominis
aut animalis
inducant
imaginem.

Africanus scriptum reliquit modum, quo vel humanam, vel animalis alterius induet imaginem, si gypso vel luto siccefer te hanc obducens, mucronis acie bipertito, videhæet in anterior & posterius dissecueris, vt ea iterum aptè possint coniungi, postea in fictilia posueris: cumque pomum ad dimidium pæcularis incrementi peruenit, iis formulis claudes, diligenterque vinculis distringes, ne obuoluti ponu peractum fictiles typi diuellantur: & siue Citrium, siue aliud quoduis mali genus fuerit, breui has exprimet effigies, nec non has animalium figuras representabit, quorum & habitum & imaginem mentiri placeat.

Vt rubra
sunt Citria

Repositio.

Si rubra Citri poma voles efficere, furculum Moro inserto, & malum rubrum dabit. De Citriorum & Limonum cultu consule etiam Iouianum Pontanum in hortis Hesperidum.

Si velis legere atque feruare mala Medica omnis generis, nocte Luna latente debebis cum ra-

mis foliatis carpere, & secreta à se inuicem disponere. Diu integra à putredine præseruantur, præsertim Citria, si reponantur loco non nimium frigidò aut calidò, in vas in quo hordeum benè exsiccatum. Cauendum tamen ne se mutuo contingant. Sotior rei rusticæ celebris author, iubet poma Citri subacta gypso studiosè perlui, vt toto anni curriculo, inoffensâ integritate, illa omni vitio seruentur. Citria mala non putrescere promittit, quæ acervis Hordei fuerint obruta. Alii singula vasis singulis claudunt, vel gypso adlinunt, & opaco loco ordinata custodiunt. Plerique in Cedri terrohe, vel in straminibus minutis, vel in paleis testâ feruant.

Vt diu conseruentur.

Notanda & hæc anticipathia, quam Citrii accideret scribit Fracast. quod scilicet inperso in eorum cumulum pane putrescant. Attrahere enim panem eorum humiditatem, quâ de causa necessitudo paulatim flaccescant.

Vires & virtus cultura.

Sed quæ vtilitas tam diligentis culturæ redundat in cultorem? Maxima sanè: Nam etsi delectatio ipsa, & tam saluberrimarum arborum cultus, pro vilitate sit habendus, vñra tamen inde diligentioribus & copiosas colentibus redit non contentenda. Multa primum acquiruntur pecunie ex venditione arborum, quæ multiplicari possunt: florum Citri pro acetariis, pro condiendis aceto, melle, & saccharo: florum Aranciorum, pro pretiosissima aqua Naphæ, quam vocant: fructuum immaturorum, pro conditis: Aranciorum pro globulis & corollis, quæ grati admodum odoris: maturorum pro conuiuiis, pro ægrotis & medicamentis: coricum Aranciorum pro bona sinapi confectura, & aliis conditis, vt pane aromatico, etiamque corruptorum propter succum & semina: Aranciorum ieiunantur, Citriorum venduntur Pharmacopæis. Solent verò Mercatores emere hos fructus mense Septembri & Octobri. Separant maturos ab immaturis. Immaturus vehunt in Germaniam, Hungariam, Poloniam, ac etiam Moscouiam, qui suam interea acquirunt maturitatem, & crudi edi possunt, in quibus locis magni venduntur. Et hæc ipsamet die [Octobr. 14.] qua hæc commentatur huc Montebelgardum attulerunt geminæ differentie Arantia. Italica non perfectè matura, & Prouincialis fus matura: hæc citius, illa Pharmacopæi [maturiora respuentes, quòd diu feruari non possint] coemebant, dicentes maturitatem acquisitione suo tempore rectè custodita. Tum sibi futura Aurancia, cum defuerint aliis. Maturos, quàm certissimè possunt, diuendunt Itali hortulani Pharmacariis ad condituras. Vidimus vnicam arborem Citri, satis tamen elegantem, Basileæ centum florentis diuenditam. Ipsa etiam folia quibudam in locis venduntur, cum cum cibis decoquant ad odoris gratiam. Denique nihil hîc quòd non vtile & frugiferum suo cultori, quouis modo esse possit. Scribit Calzolarius, ex vno tantum terræ rugero malorum Medicorum circa Lacum Benacum diuersi generis arboribus confito, centum & quinquaginta, & quandoque plures etiam ducatos, annuatim colonos recipere.

Iam quis vñus in Medicina, quanta commoditas, quæ gratia? Charta prius deficeret, quàm omnia persequi possemus. Fas sit tamen, institutæ nostræ Methodo satisfaciens, ex probatissimis quibusque anthoribus malorum Medicorum omnium vires & vñs recitare.

vires & vñs.

Iam suprà ex Theoph. diximus, quæ sit Malorum eius Medicorum vñtilitas. Diosc. malum Medicum in vino bibitum venenis resistit, aluum subdu-

Malorum medicorum in genere et speciei & eorum

subducit: decocto aut succo colluto suauitatem oris facit: estur verò maxime à mulieribus contra malaciam, quam picam vocant. Arcis quoque uehementius impositum eas ab erosione vitio vindicare creditur.

Galeno Mala medica in femine (καὶ μὲν τὸ σπέρμα, succosam medullam, femina ambientem intelligimus) quidem vincentem habent qualitatem acidam & siccam, vt ipsum tertii sit ordinis resiccantium refrigerantiumque: in cortice verò itidem deficcantem temperiem sunt sortita, non parum tamen habentem acrimonia: Proinde deficcant hic secundo excessu, non tamen frigidus est, sed aut temperatus, aut paulò infus.

Cortex Aetio in tertio excessu exalefacit, deficcaturque in secundo. Variat tamen calor corticum pro ratione amaritudinis: esseque Arandorū ceteris calidior: Ciriurum temperatior.

Porro caro Mali medici, Galeno crassi succi est, & pituitosa [id est pituitosum humorem generans] frigidaque. Nam & ipsa editur sicut & cortex. Semen omne edineptum est, tūm humidum illud & acidum, de quo modò dictum, & nucleis qui in eo inuenitur, id quod reuera semen est. Hic amarus est, & digerendi videlicet siccantique facultatem obtinens, secundo quodammodo ordine à temperatis recedens. Folia denique exiccandi ac digerandi vim obtinent.

Plinio Citreū contra venenum in vino bibuntur, vel ipsa vel semen. Faciunt oris suauitatem decocto eorum colluto, aut succo expresso. Horum semen edendum præcipitur in malacia prægnantibus: ipsa verò contra infirmitatem stomachi, sed non nisi ex aceto facillè manduntur. Item alibi: Citreis odor acerrimus, sapor asperissimus. Rursus alibi: Malum execeratum aliquibus odore & amaritudine, alius expetitum, quod sanè verissimū esse, Nobiliss. matrone à Ryschach exemplo nobis comperit, quippe quæ diuturna ventriculi imbecillitate & nausea vexata, pro remedio, quod illi opportunum & salutare (nec sine ratione & experimento quotidiano) putabant, corticis citri vel erudi vel conditi, non aliud ei præstantius vomitorium fuit: quippe cuius vel odore solo nausea concepta, paulò post multoties eruperit in vomitum. Quod de femine ait Plin. aduersus Malaciam: id de succo potius aut cortice intelligendum, ex Diosc.

Scrap. ex Ahen: Magna vis carnis citri ad restringendum calorem stomachi: succi illius, impetigo tollitur. Eiusdem decoctum cardiace confert, appetitum excitat, incidit bilem flauam & crassam, vomitum compescit, fluxumque ventris. Calorem hepatis restringit, & à proprietate quadam tristitiam abigit, præsertim eius syrupsus. At succus eius pulmōni nocet & nervis, propter nimiam suam acerositatem. Grana resistent venenis drachmæ pondere sumpta ex aqua repida, & loco infecto imposita. Ventrem etiam emolliunt.

Porro de Citri feminis temperamento sibi neutiquam constare videtur Auic. quod lib. 2. suæ medicinz, calidum: ad in comment. de viribus cordis frigidum & quidem in tertio ordine facit. Dicendum: illum priore loco locutum de feminis inuolucro: posteriore de nucleo quem tamen non remere frigidum dixerimus tantò minis ordine tertio. At tamen sic quidam euadendum censet Auicennistis, quos vocant. Alii Corticem Citri calidum dicunt ordine primo, siccum in fine secundum, in quo à Gal. differunt, qui temperatum dicunt, aut certè temperato proximum. Monard.

sanè semen calidum dicit in tertio gradu, & commune theriacam aduersus venena, acidum verò succum frigidum & siccum in tertio: robur addere Cordi, & scorpionum, serpentūque ictibus & morsui resistere. Cū lingua in tantam molem increuerit, vt ore retineri nequeat, fricanda est citriorum acido succo, aut Malo punico, donec multa salua defluerit. Citri cortex est ex veris rhericalibus & & letificantibus, cui accedit illos & folium, sed subtilioris sunt substantia: Caro Citrorum inflat, sed folia inflammationem compescunt. Quare cū paulò tardioris sit digestionis, facilius conditam fumere: Esti verò cortex quoque difficilior coquant ob suam duritiæ, additus tamen cibariis cōcoctionem adiuvat. Qui citrum deuorare vult, solum comedat per se, & extra alios cibos. Qui ad colicum dolorem procliues sunt, caueant ab eius succo. Ex eodem factum Collyrium Icterus oculorum obstergit. Acidus eius succus nocet quidem sed in syrupum concinnatus, prodest gutturi & pulmonibus: subaudi, pituitoso infarctu oppressis. Incidendo enim spiritum & blennam excreta faciliorem reddit. Succus acidus Citri Ictero confert, & choleram morbum sedat. Semen hæmorrhoidibus confert, in quo etiam est vis purgantium: succus corticis viperæ moribus adnectatur bibitus: ipse verò etiam cortex emplastris forma impositus.

Athen. experimento iam dudum innotuit, sumptum Citrium antè quoduis alimentum, siccum pariter & humidum omnibus venenis resistere, quemadmodum se satis nouisse scribit, à suo ciue id edoctum, cui Aegypti mandata fuerat administratio. In malelicio deprehensos quosdam ille ad serpentum morsus damnauerat, quos oportebat eiusmodi bestias obici. Productis illis, & ad theatrum euntibus declinatum latronum supplicio, in via fortè ciupona quadam misericordia commota, quod in manibus tum habebat, Malum Citrinum dedit. Acceptum verò illi comederunt: & paulò post ingentibus ac ferocissimis anguibus oblecti, commorsique ab aspidibus, nihil læsi sunt: qui tandem cū illorum custodem militem interrogasset, num quid bibissent aut edissent, vt id comperit quod acciderat, nimirum abique dolo Citrium illis traditum fuisse, postredie alteri mīsum dari iussit, alteri minime: Percussus hic confestim periit, illo altero qui Citrium comederat. Indeque multis & expertis cognitū est Citriū aduersari venenis omnibus. Quod si quis Citrium integrū, & quale naturā est, cū semine, in Attico melle coquat, donec liquatum tabescat, & eius liquoris matutino tempore haustulum summat, tutus erit à venenatis omnibus medicamentis.

Scribit etiam Theopompus Clearchum Heracleotum Ponti tyrannum infinitos veneno sustulisse, sed longè plures, si populum præstantis Citri vis larulisset. Ex quibus patet Citrio præcipuam esse ad arcenda venena facultatem, quod ad futura, non etiam iam sumpra quidam arbitratur: alii contrā: vt perspicuum sit amuletum, & præsentissimum contraiam ebibita. Rei veritas solo constare potest experimento.

Igitur cum vino contra venena bibitur, vel semen ipsum, præsertim verò contra scorpionum ictus, & etiam appositum, vt dictum. Per se mensies educit, sed embryonem in matrice enecare creditur. In aqua decoctus cortex, pedibus in tumore vtiliter additur. Arcet pestilencia contagia omnia quocunque modo vsurpatus. Proinde recentiores medici ad febres pestilentes syrupis ex iis confectis, præsertim ex Citrio, feliciter

Calicū
dolor
liber
colorum.
Pulmones.

Icteri.
Hæmorrhoides.
purgans.

Historia
experimentum
Citri
aduersus
Venena.

Aduersus
venenata
medicamenta.

Scorpionū
ictus
Menses.
Embryo.
Feb. pestilis.

Syrup. A-
ceris. Citri
& su-
Syr de cor-
rice Citri.

Citriorum
conditura.

Inimio-
rum temp.

Conditura.

Syrupus.

Arancio-
rum temp.

Syrup. A-
ranci &
condit. cor-
tice.

Vermet.

Acetaria
ex foliis
Pentstemon-
is
Ad hamor-
rhoid.

Somnus.

Florum &
su & qu-
bit.

Aqua Na-
phae.

vtuntur, syrupus de acetositate Citri inflamma-
tionibus & æstibus succurrit, & valet ad omnes
morbos biliosos, & qui aliquam malignitatem
præferunt, & ad sitim extinguendam. Est etiam
alter non incelebris syrupus qui est corticibus Ci-
triorum aut Limonum conficitur, cuius vsus est
ad cerebri & cordis affectus frigidos & pituitosas
ægritudines. Pro quo, si desit, Citriorum condit-
tura vi poteris, quæ & facilius stomacho obedit
quàm cruda, ventriculūque nihilominus corro-
borat, quamuis in cibo Itali cruda præferant, præ-
sertim cum carnibus assatis esitata. Condiendi
modum cortices postea docebimus.

Limonia verò cum gustu omnibus reliquis spe-
ciebus uti acidiora, idè succo & frigidiora &
siciora esse probabile est. Valent ad eisdem vs-
us, ad venena tamen, vt minus efficacia, ita ad
æstuant morbos potentiora habentur. Et hos
quidam comedunt, sed integra & asperso multo
saccharo, sed neque hæc faciliè obediunt coctioni,
quia cortice quàm ipsa Citria sunt duriore, licet
multò tenuiore. Condiuntur & parua integra ad
varios vsus, etiam medicinales.

Syrupus de succo Limonum magni fit ad cal-
culum & obstructionem renum, item ad sitim &
æstus, in febribus atdenuis. Cordi robur ad-
dit, præsertim verò officio ventriculi, bile qua-
cunque obfessa: idè quæ haud infelicis imbeci-
litates, lipothymias, fluctuationes, vomitus &
singultus, febribus ardentibus superuenire solitis
curat.

Arantia, quia diuersi sunt gustus, diuersarum
quoque esse virium censendum: dulcia in omni-
bus partibus excalescunt, cæterorum verò suc-
cus refrigerat: acidum non editur. Paulus ta-
men, & Aetius Antiquos succum tantum deglu-
ture, & corticem ore solum detinere, & carne ves-
ci solitos, scribunt. Nos verò hodie acidorum
succo tantum vtimur ad delicias, cortice verò ad
obsonia.

Tantò calidiorem corticem Aranciorum esse
statuendum, quantò cæteris gustu amarior
deprehenditur. Paratur & ex horum succo syru-
pus: & cortices condiuntur, verminantibus pue-
ris optimi futuri, nisi amarorem respuerent. Se-
mina quoque vtiliter iisdem dantur. Ex semine
terre commisso arbutusculæ primo anno prodeunt,
quæ in acetarii modum comestæ, admodum pala-
to sunt gratæ, ventriculū in super corroborant,
& appetitum excitant, aethore Dod.

Ad acerbissimos hamorrhoidum dolores mi-
rabile est experimentum Amati, & est tale. Aran-
cium excavatum oleo rosaceo & pseudonardi seu
lauendulæ dictæ semine reple, & ad cineres cali-
dos tepesactum applica, & sæpè innoua, & est
mirum. Succus ex Aranciis dulcibus expressus,
potu somnum prouocat, potissimum verò cum
succo violarum in Pleuriide & similibus morbis
calidis.

Sullatius quoque liquor ex floribus Arantio-
rum patatur, rard aut nunquam ferè ex aliis. Aran-
tiorum quippe flores odore primi, pomorum A-
dani secundi, Limonum tertiū, Citriorum sem-
per vltimi, vt scribit Aug. Gall. quod mihi. An
quia nobilior pars abit in fructum: nam & Citria
cæteris odoratiora, si recentia. Ea multò suauis-
sima fragrant, & præcipua diligentia fit Neapo-
li & Luca, vt testatur Camerarius, vbi Naphæ &
Angelica aqua nuncupatur, aliis Naphæ &
Angelicæ & a Medicis communiter aquæ florum Ci-
trangulorum appellantur, Lacunæ de Azahar. Ad
multa vtilis propter odoris fragrantiam. Hispani

infantis in graui partu propinant, maximè cum
pauillo aquæ Pulegii. Sed in hunc vsum longè
efficacius est oleum est corticibus confectum, quod
& cordi amicum est, & in multis morbis vtilissi-
mum compertum. Pestis tempore, vtile est ab-
luere faciem, manus, axillas, pudenda, aqua flo-
rum Citrangulorum: eadem & sudores mouet,
aethore Platero.

Destillatur etiam aqua ex ipso Citrio pomo to-
to, gustu suauis, admodum cordi & cerebri con-
ferens, cuius vsus est in febribus putridis & mali-
gnis cum conferua acetositate Citri.

Huius semina vt & Arantiorum & Limonum
cum cortice ad 40. vel plura comesta alium sol-
uunt, quod & Dioscorotauit: & Brassiula in tra-
ctatu de purg. med. verum esse assentit.

Aqua verò quæ de Limonum sicut & Citrio-
rum succo per B.M. vitreis organis elicitur, excel-
lens est ad decorandam mulierum faciem, quæ
plurimum vtuntur in Italia, in potu exhibitæ pue-
ris lumbricos perimit, sed & extrinsecus vitiligi-
pes, vbicunque sint, & totius corporis maculas
emendat, varos delet, & acaros interimit.

Syrupis admixta in febribus acutis & contagio-
sis mirè succurrit, id quod etiam præstat succus
recenter expressus, vnicuique pondere potus, aethore
Matth.

Flores Arantiorum sedulò decerpuntur ab vn-
guentariis ad varia odoramenta conficienda. A-
qua verò, inquit Dalec. quæ inde elicitur ad pesti-
lentes febres cum exanthematibus corpus obfi-
dentibus. Nam sexunciarum pondere hausta,
putres humores ab internis ad exteriora attrahit,
persudores, quos valenter euocat, cordique plu-
rimum confert. Succus Limonum ex vino Creti-
co haustus misceat caliculis pellit. Aliqui succum
Arantiorum vino commiscet, ita citius inebriare
credentes.

Potè ex historiis Navigationum discimus ad
Scorbutum hodie in Indiam nauigantibus nul-
lum præstantius remedium malis Aurantiis & Ci-
trinis, vt quidam etiam solo esu crudorum diutur-
no curati perhibeantur. Quidam cortices Aran-
tiorum præscribunt ad sursum & lentes. Mo-
nard. Nonnulli tanquam magnum arcanum, a-
quæ stillatitiæ florum mali Aurantiis tepidæ qua-
drantem præbent: nam vomitum prouocat, &
occulta facultate veneni vim extinguit. Insigni-
ter vtile aduersus venena Arantiorum in Citro-
infectorum semen.

Porta Neapol. noua sua philosophandi ratio-
ne, vult mala Medica, potissimum Citrium idè
potissimum ad cordis ægritudines prodesse, quod
eiusdem figuram representet: Item quod imite-
tur superlatationes leporum, idè eorum virtutes
esse mutuas: denique quia flauis sint cortices
Citriorum & Arantiorum, idè flauam bilem res-
tinguere. Armethercule, si quia flauus est res-
tinguit cortex, ipsa eiusdem pars, quæ maximè
flaua, maximè resstinguet, quæ cum sit actis &
amara, non nobis persuadebit Porta bilem res-
tinguere.

Oleum quod ex Citriorum & Aurantiorum
corticibus exprimitur forte est, vt Auic. scribit,
nos igne penè qualitatibus esse comperti sumus,
quod facile patebit ei qui corticem recentem
iuxta candulam presserit, vt exiliant guttulæ in-
staroris, videbit, strepitum & scintillas flam-
meas excitari ac si puluerem sulphureum adhi-
bisset. Sunt qui existiment eodem modo expres-
sos cortices in oculis, clarificare visum. Sequi-
tur quidem dolor breuis, sed mox oculi clario-
res,

Partis.
Oleum
est
corticibus.

Aqua Ci-
tri.

Purganti.

Aqua Li-
monum.
Fucus.

Imperigo.
Alacula.
Febres.

Exanthema.
mata.

Sudorifici.

Calculus.
Ebricitas.

Scorbutus.

Furor.

Aurantio-
rum aqua
vomitu
mouet.

Semen ad-
uersus ven-
ena.

Vires Ci-
triorum &
figura seu
characteris.

Porta no-

Oleum cor-
ticum.

Claritas
visus.

res, & visus penetrantior reddi videtur. Oleum factum ex floribus debilius est ad omnia, ex eodem Auic. quod tamen hodie ferè non est in vsu. At oleum ex corticibus Arantiorum extortum, & Citriis stillatum necandis lumbricis & teredinibus idoneum, teste Olio in Museo Calceolarii.

Fiunt & ex tenellis deciduiis Arantiis globuli, qui vel ornatus vel odoris gratia de collo suspenduntur, quod frequens hodie in Gallia, vbi à feminis omnis penè conditionis gestantur. Scribit tamen Dalechamp. Pomorum Adami succum ad ea omnia valere, ad quæ Limonia, quæuis minore efficaciâ. Peculiariter autem valent ad Scabiem, si per medium secta, & tenuissimo pulvere aspersa, deinde cinere seruente calefacta, corpori scabioso afficerentur.

Folia Milorum Medicorum siccandi discutientique possunt obtinere: quamobrem variis medicinis addi possunt, vel per se vsurpari, vbi tales vires postulantur.

Palladius Rosatum fieri docet sine rosa, hoc modo. Folia citri viridia sporta palmea missa in multi nondum feruentis vase depones, & claudes, & exemptis quadraginta diebus melle addito, ad modum rosati, cum placebit, vtæris.

Restat vt modum condiendi Citria breuiter doceamus. Condiuntur autem Limones ferè integri, sed minores: Caro Citri. Cortices Citri, & Arantiorum: Arantia integra: flores Citri & Arantiorum, sed hi prauales. Citium exempli gratia sic condiantur. Recens per longitudinem in quatuor partes sectum, mundetur ab acetolitate & semine. Cortices macerentur in aqua addito sale crasso, per dies septem: ita salis vi & acrimonia quasi contritiore apprebunt: hinc demta omni faldedine & abluti, affundatur alia limpida & dulcis, sepe mutando, & gustando donec perfectè dulcorentur, omnisque faldedo ahierit. Tum accipe mellis honi, part. j. aquæ, part. ij. eâ quantitate vt cooperiantur cortices, & in vase terreo, sed vitreato docoquantur, igni lento, horis duabus: deinde eximantur cortices & resigescant. Sequenti die ebullito & despumato prius molli prædicto inciantur rursus, & serueant bullitione vna & recondantur in vasa cum suo Syrupo, qui ad perfectionem coctus esse debet. Hunc modum præscribit Auicenna, & etiam aromata addit: habetque etiam alium modum, isto laboriosiore, cum Saccharo & melle, prius in aqua à frigore hyemis aliquandiu gelatis corticibus, quem consulat Lector, si volet. Commendat ad debilitatem stomachi, & ad iuuandam digestionem. Hodie ferè condiuntur Saccharo clarificato, cum Syrupo & absque eo: priores cortices conditi simpliciter: posteriores, Cortices conditi siccâ à seplariis appellantur, eodemque modo & Limones, & Arantiorum cortices condiuntur. Horum speciatim vsus præstantissimus ad quasvis frigidas affectiones stomachi.

Cum Monspelii ageremus, obseruauimus naves Aurantiis onustas aduectas, & multò minori pretio diuenditas, quàm vulgaris Mala. Aliquando 24. pro vno asse regio coemimus. Lugdunum quoque tanquam ad celeberrimum totius Gallie Emporium magna copia conuehantur ac inde in varias prouincias distribuuntur. Quum redundat vel corrupti incipiunt: cortices detrahât pro bellariis saccharatis: succum diuendunt in odoribus feraci: eo enim vtuntur. sicut & succo Limonum. Huic tanta vis, vt corallium etiam dissoluat.

Succo Arantiorum scribuntur literæ occultæ, quæ igni adnotæ manifestantur. Limonum acido

succo tam elegantem purpuram confertur rosarum conciliabis, vt nihil supra. Variat & in eandem elegantiam confertur florum Violarum, aliorumque diuersorum, vt quisque pro libitu experiri poterit.

Cùmego [Bauh.] iam ante 40. annos in dira & feruissima illa peste quæ Lugduni 5000. hominum extinxit, publico stipendio medicinam facerem, & frequentissimè Mala Aurantia præscriberem, horumque succum, tanta eorumannonæ caritas oborta, vt singula testili caritis, terena aut bina etiam non rarò aureo diuenderentur.

Vidit Ioach. Cureus Venetiis succo Limonum, lignum Indicum, Guaiacum appellatum, emolli, vt ex Saccharo deinde condiri posset. Idem quoque succus calculos renum potenter frangit. Antiquitas (ex sententia Manard.) non vescebat Citro, sed odoris causa in vsu erat, & magnâ hominum curâ ex acri dulcem cibum fieri docuit. Alexipharmacâ etiam virtute pollet, quamquam Marcellus dubitet an semen, aut pomum sit: quoniam Dioscor. relatiuum, tam ad semen, quàm ad pomum refertur, sed Plinii doctrinâ monitus, tam semini, quàm pomo attribuit virtutem. Theophr. verò totam vim integro pomo assignauit, cuius vestigia Paulus secutus est: Contra omnia venena est præsentaneum remedium. & contraictus animahum venenatorum. Ad diuersas regiones propter remedii præstantiam deuenient Citria, & cum non vescerentur propter odorem, medicamenta tantùm erant in vsu, quod Plutarchus retulit & Athenæus affirmat. Tunc enim inculta erat arbor & maximam amaritudinem & acetositatem Citria habebat, vt non absque ratione Solinus Plinii simia, miræ amaritudinis esse scribat, quod homines magna cura peruerterunt, & Constantinus Cæsar docuit: nam in ouillo lacte femina, priusquàm ponerentur, maduerunt, sic autem ad dulcedinem mutata sunt. Et non amiserunt in totum suam amaritudinem, nam cortices huius primi, intensam amaritudinem adhuc possident. Non autem omnia Citriorum genera amaritudinem intensam nobis habere videntur, quinimò scribunt de Arantiis, quibus cortex dulcis in Zelim Insula.

DE CARCAPVLI.

CAP. XXIX.

Exgressi ex Descripte
Ehortis & viridariis Europæis, Exoticâ Pomatia quoque spectemus. Primum selesimilitudinis cuiusdam prærogatiuâ offert Carcapuli, quæ (autore Acosta) vultæ magnitudinis arbor, fructum ferès Malo aureo, cui cortex exemptus sit, magnitudine & forma similem, ex grumis omnino

Cortex.
Sapor.

constantem, [sed non separabilibus ab inuicem, vt in malo Aureo] tenui, lauique & splendenti cortice tectum, non admodum secco, colore pallido, at vbi maturuit aureo: gustu admodum austero, sed quadam adstrictione grato.

Carcapuli Malabaribus, Carcapuli Canarinis, Costæ ex quo & Histor. Lugdun. habet, in appendice.

Nomina &
Synonyma

Bry fratres in iconibus Indiz Or. Carcapuli, inquit, in Insula Sunda crescit, fructus est suavis, magnitudine Cerasi. Ergo differt Carcapuli eorum ab hac, in eo, quod fructus dicat magnitudine tantum Cerasi: verum figura eorum quam proponunt, non multum differt ab hac.

Vires. &
Vfus.

Eo videntur [addit Acofta] in cibis, magnaque apud incolas illius est laus in curationibus: sed inter omnes, quæ experientia comprobata sunt, primas obuiet profluuii alui cuiuscunque generis constrictio, in iis præsertim qui nimio Veneris vsu hoc malum contraxerunt. Editur verò aut ipse fructus maturus, aut eius fructus cum oxygala sumitur, aut illius exiccati puluis. Cum oxygala autem mixtus & cocta oryza, mirificè appetitum deiectum reuocat. Vtilis etiam est eius succus, & exiccati puluis, in oculorum caliginibus & suffusionibus. Familiaris est fructus puluis obstetricibus, puerperis enim exhibere solent ad pellendas secundas, & ad purgationes, atque lacus vbertatem præstandam: tum etiam ad facilitandum partum, magnè, vt aiunt, efficaciam. Succus eius cum aliis plantis mixtus, vngui maioris digiti pedis imponitur, eodem latere quo quis aut caliginem, aut suffusionis initium in oculo habet, vtilèmq; esse perhibent. Transfertur hic fructus siccus ex Malabar in alias Prouincias.

Appetitur.
ad oculos
ad seu-
das
ad gene-
rat lacus

Partus.

Suffusio.

Locus.

Arbor.

Differen-
tiæ.

MELO CORCOPALI: ARBOR CYDONII FACIE.

CAP. XXX.

Descriptio Corcopal Indiz Prouinciæ est, in qua Cydonii magnitudine & foliis arbor prægnantem gerit fructum, Melonis figura, eodemque sulcatum modo. Intra quem terna quaternave grana acinorum vix facie, acore Cerasi. Melo hic & edendo est, & ad medicinas vtilis.

Theuetus in Promontorio Comari fertilissimo tradit arborem Malo Cydoniz magnitudine & foliis similem, cuius fructum *Corcopal* vocant, elu gratissimum, gustu suauissimum, quo etiam agrotantes vruntur, quia prauos humores per aluum expurgat. Hist. Lugd. Melocorcopali Scaligeri vocat. Verum considerandum relinquimus an hæc arbor non sit eadem cum prædictis.

Carcopal.

Vfus.

ARACYNAPPIL, AVRANTIIS PARVIS SIMILIS FRVCTVS.

CAP. XXXI.

Descriptio Inter fructus Exoticos Ill. C. V. Virt. sel. record. Stutgard. 1758. fuerunt duo fructus vterque

perforatus, transmissumque filum, appendebat scheda, cui erat inscriptum nomen manu D. Paludani *Aracynappil*, quod si non fuisset appensum, ego nihil aliud iudicasset, quam parua mala *Aurantia*, sunt enim eo modo orbiculares rugosi & nigricantes, sapore eodem. Maiorem referuauit, minorem reliqui Ill. Principis.

AVRANTIO SIMILI FRVCTV ARBOR.

CAP. XXXII.

Descriptio Palmaris [te- ste Clusio Exot.] ramulus annu 1595. vifus apud C.V. Paludanum, è regione Nigritarum allatus, quadrangulus, rugosus nodis distinctus fragilibus, bini semper ex aduerso innascebantur hinc ramulo furculi, sustinentes breui crassoque petiolo fructus è calyce veluti quatuor squamis constante prodeuntes, vncialis vt

plurimum magnitudinis, orbiculatæ formæ, rugosos, nigros, instar Arantii parui reficcati: intus plenos fungosâ quadam pulpâ [cui commixta parua nonnulla grana penè vt in ficibus] adstringentis initio saporis. Nulla porro in eo ramulo foliorum vestigia apparebant, vt dubitari possit an hæc arbor ex illarum sit numero, quæ pediculo siue ramulo deorsum suos flores & fructus profert, vt aromatici caryophylli.

FRVCTVS BRAS. OVALIS FIGV- RÆ INSTAR LIMONIS.

CAP. XXXIII.

Descriptio Fructum ex Brasilia allatum afferbat Paludanus, vt testatur Clusius Exot. l. 2. c. 7. penè ovali figura, instar mali Citrii seu Limonis. Superficies tamen parte magis mucronatus, tres vncias longus, eius ambitus sex vnciarum erat: durissimo tamen cortice præditus, intus verò pulpa nigra continebatur, quæ propter vetustatem in pollinem prorsus resoluta erat. Ceterum hunc fructum lectum fuisse arbitror, antequam maturitatem adeptus esset, quandoquidem rugoso erat cortice, plerisque locis veluti in lacunas contracto.

CITRA INDIS LIGNVM.

CAP. XXXIV.

Descriptio Rustula olim ad nos misit Coldenbergius, ligni arboris, quæ *Citra* Indis nominetur, pectinibus

nibus contexta Faginis, transfueris micis interla-
centibus, odora, colore subrubente, sapore non-
nihil aromatico, cum quadam falfedine, quam
accidentariam fufpicamur.

Idem Coldenbergius difquirendum propofuit,
num effet Veterum Citrus arbor, qua inenfe pa-
rabantur, de qua nos infra fuo loco. Huius verò
odor & nomen hunc locum flagitabat.

PIRI FACIE AGNACAT.

Pirca India provincia, quæ sub terra Laborato-
ris eft verſus Iſthmum Dariem, arbor eft Pyri
facie & magnitudine perpetuo folio viridiſſima,
nidiſſimæque ſuperficie. Fructus quoque Pyri
ſpecie, ſed colore viridi, etiam cùm maturus eſt,
medulla intus concolor, dulcis, pinguis, butyri
ſapore. Validos adẽ efficit ad coitum, vt propolis
miraculo ſit eius efficacia. *Agnacat* illi nomen eſt.
Scalig. exerc. 135.

MANGOSTANS.

CAP. XXXV.

Inter celeberrimos fructus India recentent in-
cola quendam, *Mangostans* nuncupatum, guſtus
ſua uitate commendabilem. Eum exigui mali au-
rei magnitudine eſſe ferunt, cortice cinereo, [ali-
ẽ viridi nigricante] pulpâ, quæ Malorum aureo-
rum pulpâ ſimilis ſit, ſed quæ cortici non adhe-
reat. Nâſcitur hic fructus in puſilla arbore, Malo
vulgari ſimili. Folis eſt Laurinis, floribus luteis.
Hunc fructum dulciſſimum eſſe perhibent, non
tamen adẽ vt ſua dulcedine nauſeam moueat.
Garcias & Cluſius.

MOGORI FLORES, ODORIS

FLOR. MALI AUREÆ.

CAP. XXXVI.

Claſſi ſux quoque debentur, quæ reſpectum
& cognationẽ habent. Tales ſunt flores Mo-
gori dicti Indis Mali aureæ floribus multo odora-
tiores, quorum ſtillatius liquor eundem apud
iſtos vſum obtinuit, quem apud Hiſpanos ſorum
Mali aureæ aquæ.

CHAMPE FLORES INDICI.

CAP. XXXVII.

Et quoniam ſorum incidit mentio, dicantur
& hi: quorum in Indiis magnus vſus, Cham-
pe vocantur, odore grauiori quàm Liliũ album,
ex eodem: qui forma aut ſtipem cui innâſcitur
non deſcribit. Sunt verò odoribus adẽ dedit
illius regionis incolæ, vt plerumque cibo abſti-
neant, quò habeant vnde odores ſibi comparare
poſſint: ideòque non immeritò, inquit Garcias,
proniore in venerem eſſe cenſetur. Munera quæ
à tenuioribus offerri ſolent Regibus, prædicti
ſunt flores, & Roſæ noſtrates, quibus ſolent cubi-
cula Regis infernere.

TIANCHE FLOSCVLI INDICI.

CAP. XXXVIII.

Floſculi autore Cluſ. Exot. delati par Batauos
Ex nauigatione prima in Iamam, qui an in ar-
bore nati eſſent, an in aliqua alia planta me laret:
ſed charta, in qua inuoluti erant, *Tianche* inſcri-
ptionem habebat: candidus ne verò an flauus
fuerit floſ, dubium, nam ex reſiccato diſſicilis erat
dignotio, præſertim tam breui momento peteun-
te natiuo colore: calycem autem habebat eſt qua-
tuor veluti ſquamis compactum & breui petiolo
præditum, in quo floſ erat quatuor ſolis longio-
ribus & calycem ſuperantibus conſtans, an-
guſtionibusque quàm calycis ſquamæ, decuſſatim
compoſitis, protuberante in medio umbone, vt
in malorum aureorum & citriorum floribus: odor
[ſi quem habuerat] euanidus, quemadmodum
& ſapor, propter ſiccitatem: ab incolis tamen in
aliquem vſum adſeruatos fuiſſe, verſimile eſt.

Deſcriptio

ARBOR VIOLARVM INDICA.

CAP. XXXIX.

Arbor eſt Indica, & flores fert, exoticis ita-
que, coronariis accenſenda, ex Garcia. In In-
dia Pharmacopola Violarum loco vtuntur flori-
bus cuiuſdam Arboris diuerſæ planẽ ſcultis à
noſtris violis, quorum tamen vſum non admittit
Garcias, niſi in iis medicamentis, quæ foris ap-
plicantur. Syrupum verò violaceum eorum loco
conſici iubebat eſt violis conditis ex Ormuz aut
Luſitania delatis. Plura de iis nondum compe-
rimus.

ſus
ſuccell-
neum.

DE BELI SEV SIRIFOLE BENGAL.

LENSIYM: CYDONIA EORVM-
dem Garcias.

CAP. XL.

Fructum ita Bengalẽſibus diſtorum arbor,
eſt magnitudine Oleæ, aut amplior, foliis Per-
ficæ mali eiſdemque odoris, floribus paucis &
ſtatim deciduis: fructu perinitia tenero, colore
ex viridi nigricante, cortice tenui, magnitudine
exigui Mali aurei: ſenſim verò matureſcens fru-
ctus auctior fit, donec plenam iam maturitatem
conſecutus, in Cydonii mali magnitudinem eua-
dat. Cortex autem denſatur, exiccaturque, & in-
dureſcit, veluti putamen Nucis Indicæ, quam
Coccum vocant. Garcias.

Deſcriptio
Folia,
Flores,
Fructus,

Appellauimus, inquit idem, hunc fructum Lu-
ſitanica Lingua, *Marmelos de Bengala*, id eſt, Ma-
la Cydonia eſt Bengala: quoniam ſaccharo condita
primũ ad me perlata ſunt eſt Bengala, cum hac
inſcriptione: Vitilia ſunt aduerſus alui profluui-
a. Ceterũ n legitimum huius fructus nomen tum in
Bengala, tum in reliquis, ubi prouenit region-
ibus, eſt Sirifole & Beli: Sirifole quidem nomine
vulgo cognitum eſt: Beli verò appellatione medi-
cis duntaxat, qui in ſuis ſcriptis hoc vocabulum
ſeſe inuenire aiunt. Intellexi autem ab amico qui
frequenter in proximas ſylvas venationis cauſa
excurrit, hunc fructum non modò in Bengala na-
ſci, ſed eius multas arbores in continenti huius
provincia inueniri. C. Durantes quoque Mar-

Nomina
ſynonyma
Marmelos
de Beng.
la.
Mala Cy-
donia.
Alui pro-
fluuii.
Sirifole.
Beli.
Locus.

Criffa os.
Vires &
vires.

melos de Bengala, Benzifulos & Cotognos Benzifalense vocat.

Fructu maturo pulpa sine medulla eximitur, quamin taleolis sectam saccharo cordiunt. Autener adhuc & immaturus n. uria adferuatur in vsum. Solent Guzarateses Medici uti hoc fructu tenero adhuc & immaturo, aceto vel saccharo condito, in inueteratis alui profluuiis sistendis: adstrictionem enim illam semper conferuant, tamen si maturi. Retulit mihi [Garcia verba sunt.] clarissimus vir Dymas Boique, Valentinus Medicus, rei herbarie peritus, se, cum castra illustr. Principis D. Constantini in India pro Rege sequeretur in Iasanapatan, magno & admirabili successu vsum esse in profliganda dysenteria, quæ vniuersum eius exercitum affligebat, cum ad marum non essent vsitata remedia. Etenim nunc ex huius fructu & saccharo, mium parabat, quam ægris daret, nunc pulpam eius emplastri modo ventriculo & aluo applicabat: modò pulpam saccharo exceptam, ut in Cydoniis solet, ægris exhibebat: interdum fructum assum inperso saccharo: nonnunquam cortices exempta pulpa decoquebat, atque id decoctum per clysteis iniiciebat. Similem verò effectum præbebant, qualem balaustiorum aliorumque adstrigentium medicamentorum, quibus ut soleamus, decocta præstare solent.

Alui profluuium.

Dysenteria.

Mium.

Clysteres.

Observatio.

At silentio prætereundum non est, quod eadem castra sequenti contigisse refert. Dederat Seruo Aethiopi bina eiusmodi Mala assanda, ut euidam militi dysenteria laboranti edenda præberet: verum dum assantur, creperunt: itaque pulpa Aethiopis faciem, pectus & brachia sicad. ussit, ut puluere tormentario vsulatus videretur: quod contigisse puto ob pulpæ lentorem & visciditatem similem & adstrictionem quæ semel accensa vehementius viit, quàm si sicca aliqua materia, quemadmodum ferrum incensum magis, quàm lignum aut stupam vrere videmus.

ARBOR FRVCTVM MELONIS FACIE PROFERENS.

CAP. XL.

Descriptio Celsa hæc est Arbor, in Insula S. Mariæ Indica proueniens, ex qua crescunt fructus, Melonis facie, cortice duro atque lignoso, plurima intus continens grana, viscida, lata, aluum cientia. Linschott.

GVAYAVA INDICA, FRVCTV MALI FACIE.

CAP. XLI.

Descriptio Gayanas fructus, inquit Monardes, quem Indi & Hispani ita vocant, arbor est mediocritas magnitudinis, ramis parvis, folio Laurino, flore candido, Auræ malis floribus simili, aliquantò tamen maiore, odorato. Facile nascitur quocunque loco feratur, adeoque luxuriat & serpit, ut in terra vitiorum numero habeatur, nam plurimorum agrotum gramen quod depastur essent greces corrumpit, nimio, vñ Riki, implexi. Fructus nostris Malis similis est, eorum magnitudine, quæ ab Hispanis Camuefas vocantur, vñ sinitio, & per maturitatem aureus, pulpa interiore alba, interdum etiam

Folia, flores.

Fructus Mali. Camuefas.

ref. a. Diuisus quatuor concameratus resat vascula habere conspicitur, in quibus semina reconduntur, Mespilorum seminibus similia, colore fusco, durissima, omnino ossæ, medulle & saporis expertia.

An de hac ipsa arbore Scal. ad Card. quando ait: Guaiuum Malorum nostrum congenerem faceres

si notam habuisses. Est enim arbor, tunc fructus, Mali facie: sed color fructui candus, in quo semen nigrum, minutum, rotundum, eximit ipsum ex illarum natura.

Considerandum quantum differat etiam ab his fructibus, Mespilum Indicum Scalig. de quo ait: Corcopal Indæ Prouincia est, in qua Mespilum colore a bo, Mali magnitudine. Qui do etiam quædam describitur, quæ eadem videtur cum Guaiua, ut & Hist. Lugd. censet.

Varia, inquit G. maria, Guayauanos genera, eademque varietas est in fructu, qui plerumque Pomis Hispanicis, Camuefas appellatus, similis est, modò rotundus, modò alia forma, omnino viridis, foris coronatus ut Mespila, intus albus aut tubescens, in quatuor partes diuisus quemadmodum Iuglandes, & in singulis partibus multa grana continens. Maturus s. pidus est, immaturus verò asper & adstringens Sorbotum modo. In nimium maturo color perit & sapor, vermescit que generantur. Clus. sentit Guaiaræ arboris ramulum ad se misisse eruditissimum Simonem de Touar, addito ipsius arboris fructu, sed proflus rugoso, & vtilis putat, immaturo, quem pluribus describit.

Idem Clus. apud Garciam. Fragosus tradit in sua Rhapsodia [& alii ante eum] in Guatimala fructum nasci Guayauas ab incolis nuncupatum, non minus adstringentem, quàm prædicta Cydonia Bengalenfis, eumque ad similem morbum [nempe dysenteriam, qui incolis eius regionis admodum familiaris est] propinari solere, sed prius tostum.

Petrus Martyr de rebus Oceani & noui orbis tradit Guaiuum Darienses colere, arborem quæ fructum ferat Citriorum generi, quos vulgò Limones appellant, simili sapore, acri, dulci commixto. Dubitamus an Scaligeri sit Guaiua, quòd minutum semen dicit in sua: An sortè eiusdem Mespilum sit album, iam suprà dubitatum. Guayauos Gomar. Guayauas Monar. Guaiabos M. Fumec. Guaiuanus Benzoni, qui arborem tradit Persici aut Armenii specie, foliis ut Lauri, sed crassius & longioribus, celerrimè senescere. Fructum eius Mespili similitudine sed multò crassiores, pendente in arbore maturefcere, nisi maturius decerpatur, vermes gignere. Hos fructus multa semina & grana claua habere. Purpureos candidos prællare, & optimi saporis esse.

Linschott. refert, crescere in Insula Iauæ, S. Ma.

rix dicta, fructum quendam nostris Pomis similem, colore aureo, lapides inostis continetem qualis Mespilorum.

Hist. Lugd. bis habet locis diuersis. Primò sub nomine Guaiava Scalig. secundo in app. nomine Guaiuas Indorum & Hispanorum.

Vulgaris est pet totam Indiam: fructus tam Indis: quam Hispanis celebrati.

Fructus edi solet, prius dempto cortice palato gratus est, sanus & facilis concoctionis. Viridis in alui profusus vtilis est, nam valdè adstringit. Præmaturus alium soluit, At medius, hoc est, neque immaturus neque præmaturus, si affetur, valentibus & ægris confert: nam ea ratione paratus sanior est, gratiorisque saporis. Præstantior autem is est, quem domesticæ & cultæ arbores ferunt. Foliorum decocto Indi vultu tumentia crura lauant: eodem Lienis obstructiones tolluntur. Fructus frigidus esse videtur: Propterea febricitantibus affatus datur. Monardus.

DE GVANABANO SCALIG.

CAP. XLII.

Guanabanus, qualem vidimus apud Ill. nostrum Princ. V. virt. fructus est Cucurbitæ forma, cubitalis ferè longitudinis, pugillaris crassitudinis, cuius cortice Cucurbitino minimùm duro detracto, medulla in conspectum se dat, ex albo tantillimè pallefcens, non ingrata aciditate prædita, in pulvisculum vetustate satiscens, cui semina immerguntur pertinaciter hærentia, turgidula, renum figuram imitata, cortice si vngue radatur obducta nitidissimo, coloris nigri, quibus nucleï insunt candidi, callosi, saporis strobili dulcis, tenui pellicula obuolui. Cæterùm grana adhuc medulla inuoluta, filis appenduntur tenuibus, quanquam semina sola nequaquam obseruimus fibrillis annexa.

Arborem, inquit Alpinus de Baobab, quæ hos fructus fert, vidi in quodam viridario, foliis magnitudine ac figura Aranis valdè similibus.

Scalig. ait suam Guanabanum arborem Pini stipite, proceram, folio magno, oblongo. Fructum Melonis magnitudine, Cortice coloris viridis, splendore Cydonii, digitalis crassitudinis: Carnem candidam, dulcedine lactis coacti, semina continere fæseolea.

Bern. Paludanus, Medicus insignis, & omnis naturæ sine æmulo persecutor sagax, fructum hunc misit Ill. E. C. V. virt. cum hac inscriptione: Guanabab, Alpino dictus Baobab. Alpinus etiam Bahobab dicit tradit, fructum magnitudine Citri.

An Cucurbita arbor Petro Martiri lib. de reb. ocean. & noui orbis: de qua ait: In Xaquara habet cucurbitæ arbores ad potus ferendi vsum. Eas vocant H buero. Benzo: Patere [inquit] in Nicaragua, quæ Cucurbita specie è certis arboribus per omnem Indiam enascuntur: in saltationibus gestant cucurbitam lapillis plenam.

Tradit Osonius in sua Hist. Portug. Brasiliæ nos piscatores pellere pisces in magnas cucurbitas causas. Brasilianorum diuinores ferre cucurbitam cui facies humana imponere ignem: herbarum vaporem excipere naribus, vnde quasi ebit reddantur. De qua re vide plura in historia Nicotianæ. Considerandum verò an illæ cucurbitæ ad Guaiabanum sint referendæ.

Scaliger Guanabanum vocians, Cardanum Tom. I

reprehendit, quòd non in duodecimum librum cum Mammei fructu retulerit: item quòd eius pulpam liquorem appellarit, fædo errore.

Gefnero. Guanabanus fructus forsan Scaligeri Coldenbergio. Scaligeri Guanabanum dicunt Lobel. Hist. Lugd. Scholasticæ historiæ arom. Ind. Guanabanum medulla & semina Clusio, Ico. Plant. Idem Clus. apud Garciam, Guanabanum inquit, cuius meminit Scal. puto esse eum qui superioribus annis ex Aethiopiæ Mozambique Antuerpiam allatus est, fructus crassus &c.

Huic simillimum fructum describit Theuet. c. 10. lib. singul. America, foliis tamen ab hoc diuersis. Sed & alium fructum apud Canibales Theuetus & alii tradunt, cuius historia non malè nostro (inquit Clus.) fructui quadrare videtur. Maraka & Tomaraka nuncupant de quibus nos posita.

An M. Fume hist. gen. Ind. Gallicæ: Cucurbitæ in Nicaragua quæ maturescunt 40. diebus, quarum magnus vsus viatoribus ad ferendam aquam?

Porro Guanabanum ab Ill. nostro Principe E. C. V. Virt. cum aliis quibusdam exoticis dono accepimus. Item à Perississimo stirpium Robino hortulano Regio, Lutetiæ. Alpinus scribit in Aethiopia nasci. Seminus aliquoties, sed frustra. Clus. tamen ex laus plantulas foliis Laurinis similibus Antuerpiæ produisse scribit, quæ tamen subsequente hyeme perierint.

Bahobab fructus, Alpino, recenter ab arbore excisus, gustui admodum gratus est, in Aethiopiæ inflammatis locis, acido sapore, quem contemperant diuites saccharo: sicut valenter extinguunt, multumque refrigerant. Ibi eo vtuntur ad omnes calidos effectus, febrilesque omnes putridas, præcipueque ad pestilentes, tum eius pulpam cum saccharo comedentes, tum succum expressum cum saccharo potantes, vel ex eo paratum syrupum accipientes. Cayti etiam quo loco recentes fructus non habentur eius pulpâ in puluerem redacta vtuntur, quæ est veluti terra rubra, adstringenti acidoque sapore, gustum ferens qualis in terra Lemnia obseruatur: estque apud multos familiarissimus illius vsus ad pestiferas febres, tum ad sputum sanguinis, ad Lienteriam, Dysenteriam, cruentumque hepaticum fluorem, nec non ad vteri menses firmandos. Alii eiuscæ terræ in subtilissimum puluerem redactæ drachmâ cum aq. plantag. dissolutam, ad eadem exlibent, alii decocto, alii infuso vtentes. De eius succo eadem ferè scribit Paludanus in suis obseruationibus.

ABAVVS AETHIOPICVS FRVCTVS BELLO. CAP. XLIII.

Fructum quemdam peregrinum nomine Abauo famicus Cayro misit è Zeila Aethiopiæ emporio, extra Erythraeum mare sito allatum: magnitudine mali Citrii mediocris, denso duroque cortice vt Cucurbita vestites, nullis excurrentibus sulcis, sed tantùm extremâ eius parte mucronatâ, quâ arbori adhæret pediculo crasso & firmo, sulcorum rudimentum cernitur, in quibus lanugo quædam inest, reliquoadmodum in Cydoniis malis videre licet, reliquo corpore læuis: alterâ non in mucrone, sed in obtusam rotunditatem desinit, vt primo aspectu Cucurbita sicca appareat colore fusco: pulpam continet subrubram, friabilem, vt faciliè in pollinem resoluatur, acidam, ori gratam, adstrictionis expertem, per quam sparsa sunt semina renibus animalium similia, seminum Ana-

Locus

Maraka
TomarakaCucurbita
arbor.Locus &
Tempus.Vires &
Tempera:
mentum.

Syrupus

Pulvis.

Sputum.

Sanguis.

Lienteria.

Dysenteria.

Menses.

Descript.

Cortex
Cucurbitæ.

Lanugo.

Pulpa.

Semina.

K

gytidis æmula, duro cortice, qui rubente quadam membrana tegitur, quâ dempta, semina fusca, ad nigram inclinantia, & splendens cernuntur, intus medullam albam continentia, edulem. Avelanæ gustu: verum semina ex umbilico fibræ non suspenduntur [licet per pulpam multæ fibræ recte excurrant] vt semina fructus quem tu Clusi [inquit Honor. Bell.] Guanabano Scaligeri similem ex Mozambique allatum spectandum proponis. Conuerire autem multum mihi videtur cum fructu, quem Guanabano similem ex Theueti America descriptis folio Fici: sed hic longè minor est. Affinitatem etiam habet cum *Bahobab* ab Alpino descripto partibus internis, sed forma differt: nam *Bahobab* vtunque mucronatus est, pulpamque continet [vt ille scribit] non acida tantum, vt hic, sed adstringentem Lemniz terræ instar, quæ nota in hoc desideratur. Plantæ ex semine enate descriptionem graphicam secundum omnes eius partes habet idem Honorius Bellus ex quo petenda.

Differentia
inter A-
baum &
Bahobab.

BAOBAB, SIVE ABAVI CLVS.

CAP. XLII.

Baobab.

Alpinus
not.

Descript.

*

Hic autem quem à perito pectore exprimi curabam, maior eo quæ exhibet videbatur, vt qui pedem Romanum longis esset, decem & sex vncias in ambitu crassus, sulcis quibusdam, sed vix

apparentibus, secundum longitudinem distinctus, iuxta pediculum minus crassus, & in extremo mucronatus, cortice denso & crasso præditus, fragili tamen, si nimium comprimitur, & breui quadam lanugine, seu flore virescente [nisi vbi deterfus erat] obfuso, triunciali pediculo, interdum tamen [quemadmodum in alio fructu longè meo minore obseuabam] cubitali, crassitudine digitali, valdè fibroso. Multos habebat hic fructus interna parte nervos, ab infimo, siue à parte quæ pediculo inhaerens, ad summam fructus partem excurrentes, & fibræ in latera sparsas, inter quas pulpa siue substantia satis friabilis, alba, gustu acido, in qua latebant semina exilium renum formam referentia, duro fuscòque putamine tecta, nucleo albo, non ingrati saporis, prædita: sed & tenues quadam fibræ veluti cincinni per albam illam pulpam sparsæ erant, etiam nonnullæ ipsorum seminum umbilico inhaerebant, vt ex eis suspensa viderentur, quemadmodum in binis aut ternis huiusmodi fructibus obseuabam. An verò substantia illa siue pulpa quam continet, humida sit dum recens est, vt Alpinus suo *Bahobab* tribuit, me latet, siquidem nullum recentem fructum conspicerem mihi hætenus contigent: certè rubram esse non arbitror, cum in binis quos habui fructibus candidam & valdè friabilem repererim: verum quidem est, in vetustis magis fuscæ esse, qualem in eo fructu quem C.L.V. Honorius Bellus *Abaum* nomine ad me postea mittebat, deprehendebam, sed omnium pulpa vt est friabilis, non lenta, sic etiam acida est. Itaque nihil mirum, si Æthiopes vtuntur ad extinguendam sitim, sitque utilis ad ea quæ Alpinus de *Bahobab*, lib. de plantis Ægypti tradit.

Pulpa
ad
sem r.
bus sim

Ad sitim

Alpinus
salutemTerra
Lemniz

Folia:

Sed in eo quod pulpa saporem, quem ipse acidum fatetur, cum terræ Lemniz sapore comparat, fallitur, meæ quidem sententiæ: adstringit certè illa habetque omnes eas facultates quas ipse illi tribuit, aciditatem tamen nunquam in illa deprehendi, tametsi selectissimum, ab aliquot Cæsareis Legatis, quos Turcarum Imperator, tali munere atque aliis, sint à legatione discedentes prosequi solet, dum in Cæsaris aula vivebam aliquoties acceperim, Augurio Burshequoio videlicet, Cardo Rimio, Davide Vngnado, & Sándio Praynæro, Frederici, [qui tunc legationis tempore Constantinopoli obijt] fratre, cui n. eius sarcinas recepisset: nec etiam vllam adstrictionem in huius fructus & *Abaum* pulpa percipiebam. Cuiusmodi potèr foliis sit præditi illa arbor in qua hic fructus natus, ignoro: diuersa tamen esse ab iis arbitror, quæ Alpinus suæ *Bahobabifera* arbori tribuit & adpingit, nisi recens semine natum conspexerit. Nam Bellus *Abaum* plantas habuit semine natas, vt ex quarta epistola ad me data, apparet, quarum prima folia mali quidem Citrii foliis similia fuisse scribebat, nullo pediculo subnixæ, at vbi caudæ pedalem altitudinem nactus fuisset, in ramos spargi cœpisse, foliaque adquisiuisse longiore pediculo prædita, & illa non singularia, sed initio bina, deinde terna quaterna, & tandem quina ex eodem pediculo prodeuntia, quemadmodum in Pentaphylli, Lupini, Castanæ equinæ foliis videre licet, quorum medium folium reliquis maius est, deinde illi vtinque proxima, reliquas notas ex prædicta eius epistola petere ne sit graue.

Et sanè, eius *Abaum*, ab hoc, quem exhibeo, fructu differre non arbitror, tametsi is quem illa appellatione ad me mittebat, extinam partem non mucronatam vt meus sed obtusam haberet: pulpa

pulpa tamē præter colorem [quia fortē vetustior] similis substantiæ, friabilis, & semina prorsus similia nec dissimili nucleo prædita: eius autem longitudo vncie octo cum semisse, crassitudo vncie duodecim.

Sed alium eiusmodi fructum, quadriennio aut quinquennio post à iam dicto Gareto accipiebā, cuius longitudo vncie decem, crassitudinis ambitus vncie nouem duntaxat, vt etiam in eadem arbore fructuum magnitudo sæpe dispar: hic pul-
pam omnium candidissimam habebat, semina aliis similia pleraque (pulpa attrita & in pollinem comminuta) ad vmbilicū à fibris dependentia.

Similem præterea fructum apud amicum conspicebam & Gorgadibus anno à Christi natiuitate 1600. allatum, & à Lusitanis sic habitantibus, vt intelligebam, Calabacera appellatum, propter similitudinē quā cū cucurbita habet, sed is minis crassus erat illo, quem propono, & graciliore mucrone prædictus, non dissimilis illi qui in scholio ad caput 2. l. b. 2. Historiæ atomatum Gareti ab orta pro Guanabano Scaligeri fortē positus: pediculi autem longitudo binos pedes Romanos æquabat.

An porro affinis non est fructui eius arboris cuius Theuetus cap. 10. lib. Singularium America meminit his verbis: Tres sunt insule ad Aethiopum promotorium, Caput viride vulgò appellat, in quarum vna, arbor inuenitur folio nostratis fici (an rectè obseruari solis formam nescio) fructu Cyprisi cucurbitis haud absimili, duorum fere pedum longitudine, & crasso. Nonnulli eo fructu videntur vt Melonibus: continet verò semina sibi magnitudine, leporinis renibus similia. His quidam simias alunt, alii monilia ex iis collo aptanda faciunt: siccata enim & bene matura aspectu pulcherrima sunt. Ceterum Abauo folia, quæ in plantis semine acquisitis, sibi nata, Bullus cum fructu ad me mitebat, in adposita tabella exprimer da curabam, singularia, gemina, quina, & illa quidem contractiore forma, quàm natiua quæ accipiebam.

SAMACA.

CAP. XLIV.

tem hanc eidem descriptionem tantisper subii-
cere placuit, donec aliquid specialius de eadem
addicamus. Folia sunt arboris Iudæ foliis similia,

Tom. 1.

quinque, sex, septem, plus, minisque ramis ha-
rent, ad quorum exortum flos singularis breui-
simo pediculo hæret, quadrifolius. Succedit fru-
ctus instar Cucumeris, sed ventriosior. Alpinus
habeticonem satis similem plantæ nomine Bao-
bab, de qua nos cap. de Guanabano egimus. Sa-
macæ tamen folia rotundiora.

ARBOR CUCURBITIFERA.

FICUS NIGRITARVM.

CAP. XLV.

In insula quadam inhabitata, prope Caput viride dictum, arbor quædam crescit, folis habens no-

stratis Ficus si-
milis, fructum
longum, bipe-
daneum, aut cir-
citer, crassum
ad proportio-
nem, vt ad ma-
gnas longasque
Cyprici Cucurbi-
tas accedere vi-
deatur. Quidam
hunc citant,
haud secus ac
nos Melones
nostros. Intus
semen est, reni
leporino figu-
ra simile, magni-
tudine fici:
Theuetus de
Francia Anta-
tica. Hist. Lugd.

Descriptio
Folus.

Fructus.

Semen.

Synonyma

Ficus Nigritarum Theueto in America singula-
ritatibus, & Cosmographia: cui arbori similis fe-
re, sed folio valde diuersa. Quidam Higuero. Ea-
dem cap. de Guanabano Quiedi, hanc Guanabano
Scaligeri simillimam dicit, foliis tamen di-
uersam: eademque & Clusius dicit, ante ipsam.

Ficus Ni-
gritarum.
Higuero.
Guanab.
Scalig. si-
milis.
Vfus.

Quidam auctore Theueto simias hoc fructu
nutrunt: alii ex eo probè maturo ritèque sicca-
to monilia collo appendenda faciunt, præci-
piuè elegantia.

HIGVERO OVIEDI.

CAP. XLVI.

Higuero O-
uiedo ar-
bor est prægrā-
dis, veluti Mo-
rus nigra fructu
ferens Cucurbi-
te rotunda, in-
terdum verò
oblongæ simi-
lem. Ex eo pa-
teras & alterius
generis vasa cō-
ficiunt. Mate-
rie est robusta,
atque apta sedi-
bus, subfelliis,
ephippiis aliis
que operibus
fabricandis. Ma-
li etenim Medi-
cæ aut Punica

Descriptio

Fructus.

Vfus.

Materiæ.

K 2

materiam esse diceres: cortice faciliè deliberatur. Folio est longo, angusto, per extremum latiore, à quo ad pediculum vsque paulatim angustius fit. Indi nonnunquam præ aliorum fructuum penuria hoc vescuntur, hoc est, eius carne, quæ cucurbitæ carni, cum adhuc viret, similis est. Corticis color & forma cucurbitæ. Maximus eius fructus libram aquæ continere potest. Minimus verò pugnum non excedit magnitudine. Vulgus est hæc arbor in Hispaniola, reliquisque insulis, & Indiæ Americanæ continente.

In hac tabella exhibetur vnà Mamei arbor, de qua dicemus H. n. g. lib. seq.

CHIVEF THEVETL.

CAP. XLVII.

Descript.

Nigitarum ficui similiorum, [vt scribit Hist. Lugd.] non tamen eandem, memorat Thevetus. Fructus alicubi in Insula Zipangu provenit, magno Meloni par. cui nomen *Chinef*, quod Syriacè Ficum significat. Suauissimus est, cum manditur Manæ modo in ore liquefens. Semina intus continet, qualia in cucumere nostro reperitur, cortice cum maturuit croceo, folio arboris eximie viridi, exquisitè rotundo, aureo numero Gallico pari.

Sapor.
Cuius.

ANON OVIEDI.

CAP. XLVIII.

Descript.

Anon Oviedi arbor est, cuius fructus magnam cum *Guanabano* similitudinem habet, cum forma, tum carne & semine. Sed & ipsa Anonis arbor *Guanabani* arbori similissima est, cum magnitudine tum forma & folio. Duabus verò in rebus differunt: primum quòd huius fructus minor sit *Guanabano*, corticisque color luteus, qui in *Guanabano* viridis est, deinde, quòd meo quædam iudicio gravior sit palato Anon, quàm *Guanabanus*, utpote firmiore carne. Vtrumque magno in pretio habent Indi Americi, & diligenter in suis prædiis colunt. Ex Oviedo.

Vt differat
a Guanabano.

Locus.

Clusio Mangas plus similitudinis habet cum Anon Oviedi: latama eiusdem.

CHOYNE AMERICANA.

CAP. XLIX.

Descript.
Cuius.

Folia.

Maraca.

Locus.

Est Americanis Morpionem regionem incolentibus arbor, ipsorum lingua *Choyne* dicta, fructum ferens magnitudine mediocri citrulli, formâ omni struthiocamelæ: folia Lauriis similia: Thevetus.

Letius eadem de hac arbore & fructu tradit, & addit fructum esse magnitudine capitis infantis, non edulem, cortice duro, quem perforant, & ex eo faciunt instrumentum, eis dictum Maraca, & pateras ad potandum, aliaque vascula.

Clusius fructus huius apud Canibales à Theveto & aliis traditam historiam, non malè *Guanabano* quadrare videri tradit, præsertim si interiora, quæ à nemine [inquit] describantur, demas: idcirco num semina contineat Phaeolacea incertum; ipsa arbor folio Lauri est: fructum

excautum Mayzo alijsve seminibus aut lapillis replent: Maraka & Tamaraka nuncupant. Arborem Hist. Lugd. *Choyne*.

Nomi

Frequens est in regione Americanorum, quam Morpionem vocant.

Fructus *Choyne*, auctore Theveto, non est odulius, quantumvis aspectu elegans. Americani, præterquam quòd ex eo pocula conficiunt, ad præstigias magicas vtuntur. Excautum enim fructum repletum semine Milii, aut aliis, bacillo affigunt in terram adacto, circumquaque plumis ornatum. Quo modo singulæ familia duos aut tres referunt, idque magna cum veneratione, rati miseri idololatæ, vbi fructum hunc pullauerint, *Toupan* [id est sui Dei: Sic à suis Paygi, seu diuinatoribus perlasi] colloquio sese frui, qui arcanæ reuelet. Potissimum verò etiam in eodem errore versantur eorum dicti Propheta. Vade & diuinitatem quandam fructui attribuerunt, nec quicquam quod in sensu incurrat, adorant, quàm tinnulum hoc instrumentum.

Præstigiæ
Americi
Morpionem

BRYATHAER CHINÆ.

CAP. L.

Descript.

AD Chinæ sinum maritimæ arbores stupenda sunt vastitate; tantâ, inquam, vt in eis imense magnitudinis aubus stabulari liceat. Etenim tam grandes sunt, vt eis etiam grauiora animalia integra sustollantur, atque auferantur. Has arbores vocant incolæ *Bryathaer*. Fructus ferunt Augustinus non minores: auctor Scaliger: eademque etiam scripsit M. Ant. Pigafetta in itinerrario suo, teste Hist. Lugd.

Fructus.

VHEBEHASOV THEVETL.

CAP. LI.

Descript.

Vhebehasou miræ altitudinis est arbor, cuius rami alii alios subeunt, folia habet Brassicæ: singulos ramos onerant fructus pedem longi, fert & eadem gummi rubrum.

Hist. Lugd. quoque Vhebehasou vocat, ex Theveto.

An Higuero in nauigationum historiis Arborea circa Peru, quæ melledo refert,

Locus.

vt pertuso cortice aut trunco quinque aut sex exstillent mensuræ mellis limpidissimi & optimi: Dum in America esset Thevetus, sex millianibus ab eo loco quo subsistebat, obseruatam sibi hanc arborem tradit, quam eminus artificio potius quàm natura arbitratetur quispiam effictam.

Ad

Ad huius fructum (refert idem) quem ego quidem viridem vidi, innumeræ apes conuolant, ex eo alimentum petentes: receperat se in foramen eiusdem arboris, vbi mellificio & ceræ incumbant. Harum genera duo: talis nocturnæ magnitudine sunt pares, quæ non nisi ex sua uolentibus floribus victum quaerunt, & mel quidem optime notæ faciunt: Ceram verò non vsque adeò flauam ac nostram. Aliud genus dimidio minus, quarum mel bonitate superat: iam dictum, quod syluestres illi *Hira* vocant. Et dissimili ab aliis victu utuntur, quæ meo quidem iudicio causa est, quòd ceram earbonis instar nigram faciunt, & quidem copiosè, præsertim ad flumen Vases & Plateas: vbi animal quoddam inuenitur, *Heprat* nomine, hoc est bestia mellis, quod vndique has arbores quaerit, vt mel quod apes dictæ faciunt depopuletur. Est autem coloris ferruginei, magnitudine Aeluri, & quod vnguibus mel norit extrahere, ita quidem ne ipsum apes, nec ipse has contingat.

Magno istic in pretio est hoc mel, vt quod soleant syluestres egrotantibus exhibere, mistum farinae recentis, quam è radicibus confecerunt facere. Ceræ verò apud illos nullus alius est vsus, nisi ad conglutinandas pennas, quibus capita coronant: aut ad obstruendas arundines magnas, quibus plumas suas inferunt, qui maximus est Syluestrium illorum thesaurus. Fructus verò *Vhebehsu*, quantumvis ab apibus frequenter, non tamen est edulis: propterea quòd non facile maturescat, sed apibus solis, quantum quidem ego animaduertere potui, in alimentum cedit.

ARBOR FOFIO LAVRI, FRVCTV CUCURBITÆ EX GVINEA.

CAP. LII

ARborem (inquit Clus. Exot.) cuius iconem damus ab honestissimo viro Petro Gareto acceptam cum eiusdem fructu anno 1602. In glandis arboris celsitudine equare nec dissimili cortice testam esse ferebant, Folia Laurinis habere similia, ad quorum exortum fructus in ramis nasceretur, inuid quidem

viridis, deinde vbi maturitatem adeptus, eius coloris quem in eius historia dicam. Erat porò fructus Magni mali instar, & orbicularis penè formæ: nam ducta à pediculo per longitudinem fructus mèsurà ad alteram partem pediculo proximam, decem vnciarum fuisse reperta est, quam, ea quæ fructum transuersum per medium ambi-

Tom. I.

læui & splendente, ex flauo spadicei coloris, interdum etiam nigris maculis consperso, interna autem parte fuliginosi, & nihil continens præter nigrum quemdam pollinem. Certè quum illum inuid conspiciebam (mittebatur enim primum solus nulla addita icone) Cucurbitæ genus quoddam peregrinum esse censebam, præsertim ob corticem Cucurbitæ cortici non valde dissimilem, tam etiam propter leuitatem: sed conspecta iconis suis coloribus expressa, in qua arboris ramus, cum fructu & solis, opinionem mutare non piguit. Hæc sunt quæ de ista arbore & eius fructu intelligere potui post longam disquisitionem: quæ beneuolum lectorem boni consultorum arbitror.

Cucurbitæ a simili fructu.

LAGENVLAE AMERICAE.

CAP. LIII.

Cuius arboris esset hic fructus Exoticus, quæ nomine diceretur Clusium latet. Erat autem orbicularis penè formæ, binas vncias longus, tantūdem serè crassus, duro, læui, spadicei coloris cortice præditus: an nucleum aut semina continerit ignorat, sin autem habuerit, exempta fuisse oportet: Quia binos accipiebat à Jacobo Gareto extrema parte funiculo traiectionis & quodammodo con-

Descriptio

modo connexos, foraminibus per quæ funiculus, qui eos connectebat, traiectionis erat, nigræ ceræ obturatis, & infima similiter parte, quæ videlicet pulvis quidam ex albidis ad cineraceum tendens (quo pleni erant) iniectionis fuerat: salsus eius sapor & linguam vellens, quo verisimile est incolas vsos ad

sua edulia condienda, propterea secum circutuisse, Gareto significabat, è mari Australi, quod pacificum appellant Hispani vulgò *Mar del sur*, allatos esse. Et ipse aliquot annis antè, cum adhuc Clus. Viennæ viveret, similem miserat, sed singularem, & longè maiorem, eumque inanem, summa parte apertum & funiculo traiectionis. Sibi porò persuadet, has lanegulas iis cucurbitulis, esse persimiles, quarum Americus Vesputius Navigatione secunda meminit agens de moribus eius gentis ad quam appulerat. Ait enim singulos viros ex collo pedentes pusillas siccatasque binas cucurbitas gestasse vnam plenam herbam quam mandebant, alteram farinam quadam candicante gypso cominuto simili, è bacillo quodam in ore madefacto, atque in cucurbitam farinam plenam immisso, statim exemisse, quæ herbam quam manducabant aspergebant, subinde id repetentes: illudque facere exilimasse, vt sicim fedarent, quia aqua recentis quam bibere possent, penitus erant destituti.

Cucurbitula Americi Vesputii.

FRVCTVS INDICVS PYRIFOR-
MIS GRANIS INTVS NIGRIS,
Cucurbitani generis.

CAP. LIV.

Descriptio.

*

Fructus.

Cortex.
Pulpa.

Grana.

Cucurbita
genus.

R Edimebat
inquit
Clusius Exot.]
Franciscus Pen-
ninus, cuius &
Pharmacopaeus
Amstelredamē-
sis, fructum
quendam exo-
ticum anno re-
paratae salutis
humanae 1601.
ex India, vt ai-
bant, relatum,
cuius nec nomē
nec in quo ar-
boris genere
natus esset, in-
telligere potue-
rat: quia tamen
eius formae er-
at, qualem antē

vidisse non memineram, pro ea quae mihi cum il-
lo est vetere amicitia, commodatō impetrabam,
vt breuē illius historiam concinnatē possem,
quam in Exoticorum librum inferrem, & eius ico-
nem, in tabella ex piumi curarem. Erat hic fructus
penē quinque vnciarum longitudinis à pediculo
ad summum mucronem, ambitus qui parte cras-
sior fructus nonem vncias cum semelle explebat,
à pediculo satis crasso sensim tumescens, deinde
à medio corpore paulatim in obtusum mucro-
nem desinens [vt ex icone facilius obseruari po-
test] fisco durōque cortice constans, & nucleum
aut pulpam, cum seminibus in globum conge-
stam continens, strepitum enim agitatus edebat:
qualis autem inesset nucleus aut pulpa, ignora-
bam cum haec scriberem, quandoquidem illum a-
perire verebar, quoddā meus non esset, propterea
integrum illi restituebam. Post aliquot tamen
dies fructum ad me remittebat in binas partes
transuersim sectum, vt internam partem etiam
describere possem, quam valde leuē & exigui
esse ponderis comperiebam, cineraceique ex fus-
co coloris, connentem pulpam spongiosā,
nigram, mollem, acidiusculi saporis, in globum
compactam, in qua latebant aliquot grana, nigra,
penē orbiculata, comprellata tamen, & magis lata
quā longa, in binas partes sectilia, quemadmo-
dum Cucurbitarum & similiarum semina, sic vt
Cucurbitacei generis alicuius plantae fructum esse
mihi persuadeam.

GVANABANVS OVIEDI, FRVCTV
SQVAMMATO.

CAP. LV.

Descriptio
folia.
Fructus.

Guanabanus Oviedi procera arbor est, & for-
mosa, folio ferē Mali Medicae, quam Limo-
niam vocant, virente: fructu pulcherrimo, medio-
cris Melonis magnitudine, qui tamen interdum
in capitis pueri magnitudinem excrescat. Cortex
huic fructui viridis, & qui certis quibusdam squa-

mis distinctus videatur, & strobilus, laxioribus
tamen, neque ita tumentibus, quandoquidem to-
tus cortex tenuis sit, neque crassior, quā in Pi-
ris. Caro candidissima saporisque delicatissimi,
quae faciliē pinguedinis lactis instar in ore resol-
uitur. Per eius carnem sparsa sunt semina magna.

Frigidus est hic fructus, & per aëstus vilis. Nam vires
tametsi quis integrum Gvanabanum deuoret, su-
nullum inde sentiet nocumentum. Infirma est li-
gni materies.

Clusius ait, cum Dorionibus planē conuenire
Guanabanum
Ouedi, quem
per vniuersam
ferē Americam,
siue Nouum Or-
bem nasci tra-
dunt. Diuersus
est ab eo cuius
Scaliger memi-
nit, de quo pau-
lō antē.

Generalis Hi-
stor. Indic. author
tradit Guanaba-
ni fructus corti-
cem viridem &
tenuem esse, vt
Piri, superficiēq;
squamulis di-
stinctā.

Hic Gvanaba-
nus, inquit Hist. Synonym.

Lugd. planē conuenire videtur cum Ouedi Gva-
nabano & uterque diuersus esse à Scaligeri.

At Fumez, Gvanabano, & Gvanabano, pulchra
arbor, fructus crassus vt humanum caput, cutis
squammata &c. Gvanabanus Oviedi Clusio.

An Benzoni Gvanabanus arbor modica & gra-
cilis, fructum ferens cordis effigie, cortio viridi &
subili, squammarum in morem vestitum, intro-
tus candidum.

Extant etiam pauld diuersae ab his formae or-
bicularae eius arboris fructus, crocei coloris &
prioribus illis longē meliores, omnes verō intus
acinos exiles spadiceae coloris gerunt. Videntur
quidem nobis haec, praesertim prioris varietatis de-
scriptio, huic Gvanabano Ouedi satis bene con-
uenire.

DVRIONES ACOSTAE CAP. LIV.

Inter celeberrimos, inquit
Garcias, Indiarum
fructus recensentur à pleris-
que Doriones
in Malaca vocati: fructus Me-
lopeponis ma-
gnitudine, den-
so cortice ro-
stratisque tu-
berculis pluri-
mis obductus,
veluti is quem
Iacca Goa vo-
cant, [de quo
suo loco] foris
virescens, intus
verd concame-
ratus: semināq;
exigui oui gal-
linae.

Alia Icon Bry fratrum.

linacei magnitudine in singulis cameris continens, coloris & saporis eius condimenti, quod ex Amygdalis contusis, lacte, farina, aqua rosea, & saccharo fix, *Manger blanc* vocant Galli, non tamen ita mollescentia aut glutinosa: in nonnullis vero non candida sunt, sed pallidi coloris. Officulus hanc in se continet, Mali Persici officulis persimile, sed rotundum. Folia huius arboris

medium palmum oblonga, acuta, salso gustu, colore viridi diluore parte aversa, interna vero parte admodum virelcentes. Flos est candido flauescens. Arborem luglandis modo prae-grandem esse aiunt, foliis Laurinis.

Calidus, inquit Acofta, & humidus est hic fructus, & qui edere volunt, pede leuiter comprimere & sfangere solent, propter spinas quibus oblitus est. Qui nunquam hos fructus ederunt cum primum illos olfaciunt, videntur putridas Capas odorari: sed postquam degustarunt, pre reliquis cibis bene olere & sapere censent. Est vero in tanta existimatione apud eos, qui gula dediti sunt, hic fructus, ut putent neminem eo posse saturari, propterea varia dant illi epitheta. Tanta tamen est huius fructus in Malaca abun-dantia, ut singulis pluis, quam quatuor menses veniat praeter in mensibus Iunio, Iulio & Augusto: nam reliquis praeterum intenditur pro hominum arbitrio. Admiratione porro digna est Betele, cum hoc fructu antipathia, quae prolebat tanta est, ut si quis in nauem Durionibus plenam, adesse aut concamerationem, ubi obferuentur, aliquot Betele folia reponat, corrumpantur & putrescant omnes. Et si cui ex Durionum immodico esu ventriculus inflammatur & grauat, folio Betele supra ventriculum imposito, subito mitigatur inflammatio, tumorque tollitur. Et, si à Durionum esu ingerantur aliquot Betele folia, nullam noxam sentiet, quantumuis multos ederit. Inde fit, tum etiam ob eius gustum suauem, ut vulgo dicatur, neminem eorum esu posse satiari.

Eiusdem fructus & Linschottanus meminit, Duriacon vocitans, in Iaua crescere, magnis arboribus, quales apud nos Pomi arbores. Gustu quidem suauissimo, sed inasuetis primum aduerso, ob odorem cepacei, adusti aut putridi vehementiam. Extimam faciem Castaneae cortici assimilat, sed aculeis hunc esse paulo maioribus & quadrangulis, Alueos communiter intus habere tres, parietibus intergerinis dissepitos, in quorum singulo tria grana cepacea facie, & horum vnumquodque rursus alios tres nucleos contineat. Haberi inter meliores, salubriores, suauioresque totius Indiae, sed non dum durare. Reperiri etiam copiose in Baly & Malacca.

Vocantur Duriones in Malacca, Garciae: cum quibus Clusait, Guanabanum Ouiedi planè con-

uenire. At ex utrinque historia facile patet rectè intuenti, res esse diuersas. Cast. Dur. *Iacca maggiore*, ut vult C. Bath. Durio Coste: In Malayo (quae est provincia ubi gignitur) Duriaon: ipsius flos *Buaa*: ipsa arbor *Butan*. *Duri nos* Linschottano. Hist. Lugd. *Duriones* Acofte, & fortè *Darian* Scaligeri eidem, An Scal. Durian? Meloni & Corcopali similis, Taprohanæ fructus, qui Durian dicitur. An *Durioans* Bry fratrum in Icon. Ind. Oriet. qui addunt hos fructus totius orbis existimari optimos, & in sola Malacca reperiri.

Durionis.

ERINACEVS FRVCTVS INDICVS

CAP. LVII.

Fructus quidam nascitur in Insula Baly, Descripti: magna, copia, magnitudine Pomi nostratis, vel potius Piri, liquidem infractum rotundus superne turbatus, cortice munitus aspero & echinato, vnde ab Holandis *Schwenigel* id est Echinus portulacae vel foliis *Porciandi* vocatur. Cond. *Esui*. Fructus hic fructus dulcis est, sapidus, & nauigationum Indiarum commodum subsidium. Diu durat. Crescit in celsis arboribus, racematim cohaerens, uti bacca in racemis vitium. Ex historiis Indicis.

IACA INDICA.

CAP. LVIII.

Iacca arbor est Descriptio in India praegrandis, fructu *Fructus*. in summo caudice non in ramis ferens, praegrandem, magni Melonis effigie interdum maiorem, virentem, foris, intus vero flauescentem, multis spinulis instar erinacei, sed mollibus, obteptum. Continet autem hic fructus in semina magnas quoddam nubes, duro putamine tectas. Cortex fructus

gustu Melonis, sed difficillime concoctionis, nempe qui plerumque solet, ita ut assumitur, excer-

K 4

ni. Nuces verò intus natæ torrentur aut elixantur, abiectione putamine [qui nullus est usus] Castanearum modo, quibus sunt perfimiles eduntur. Nascentur duntaxat in maritimis. *Garcias.*

Locus.
Alius descriptio.

Fructus.

Cucurb.
magnitud.

Locus.

Differen-
tiæ.
Barca.
Papa.
Girasal.
Pretium.

Castanea.
Sapor.

Vitis.
Adfuerit.

Durionis
pulpa.

Descriptio
Linschott.

Melopepo-
nis forma.
Amanæ si-
milit.

Girasal.
Chambasal.

Cachi Sa-
lig.
Ciccaria.

Pinea nucis
forma.

Acosta verò paulò aliter sic: Vasta est arbor, foliis palmaris amplitudinis prædita, dilutè virentibus, nervo crasso & duro per longitudinem excurrente. Malum fert non è germinibus, aut foliorum sede, quemadmodum alie arbores, sed ex ipso trunco maioribusque ramis nascens, longum, crassum, obscurè virens, crasso duròque cortice tectum, omni ex parte culpidibus lepto, quæ in spinam breuem, viridem, nigroque aculeo præditam desinunt, admodum similem Durionis spinæ, sed minimè acutam aut pungentem, tametsi minitari videatur. Horum fructuum minimus est maximæ cucurbitæ amplitudine atque etiam maior, præsertim in Malabar, ubi præstantiores nascuntur. Nam qui in Goa proveniunt, minores & peiores sunt, atque magis insipidi. Cum maturus est hic fructus, bonum odorem spirat. Eiusque duas differentias constituunt. Vnu n̄ Barca appellatum, & præstantior: alterum Papa aut Girasal dictum, minùsque bonum: deprehenditur postremus ex mollitie: quoniam si manu apprehendas, digitis cedit. Præstantissimi verò fructus pretium quadraginta maravedis non excedit, hoc est, paulò plùs regali Castellano. Per longitudinem secti hic fructus, intus candidi, & densa carne præditi apparent, ac veluti in capsulis aut receptacula diuisi, plena Castaneis longioribus & crassioribus quàm sint Dactyli siue Palmule, cinerea tunica tectis, & intus albis Castanearum vulgarium modo, gustu terrestri & aspero, si virides edantur, multòque status generantibus. At si uti Hispanicæ Castaneæ, assentur, gustu sapido & Venerem excitantibus, oh quam solam rem plebs frequentius uti solet. Sunt autem singulæ hæ Castaneæ pulpa flavescente, & aliquantulum lenta inuolutæ, & pulpam Durionis nonnihil referente, tametsi ab eo differat. Grati foris est, præsertim quæ in Laca Barca cognominata continetur, optimi Melonis pulpa admodum similis.

Describitur etiam paulò aliter à Linschottano apud figuras æneas, his verbis: Laxe mirabilis naturæ ex trunco altissimæ arboris nascuntur fructus, ad litus maris: Vbi arbor in folia & ramos se fundit, nulli sunt fructus. Magnitudine autem & forma Melopeponis ferè sunt, ad Ananas accedunt, colore tamen subviridi. Tunicis aurem distinctus est interior nucleus, colore inter albedinem & flavedinem, sapore mellis. Tales ferè tunice centum numero in vno pomo reperiuntur. Est autem duplex genus: optimum vocatur Girasal, illud quod est simplicius est Chambasal. Arthoribus & fructibus eadem forma est, sed ex gustu suauitate discernuntur. Hæc ille. Vtramque figuram ponimus ut non parum variantes iudicent qui arborem ipsam cominus inspexerunt.

Scaliger videtur de eadem planta & fructu scribere, his verbis: Spinosa est arbor in Malabar, cuius folium non pingunt. Ipla Cachi, eius fructus Ciccaria dicitur, longitudine pedali, humanæ coræ crassitudine. Pondus fidem superat. Cortici color primùm viridis: maturefcens in luteo fuscescit: corpus firmiusculum, compressioni tamen ita cedit, ut frangatur. Temporis quoque suapte natura impatiens. Haud enim ita multò post, quàm detractus sit, fit rugosum. Totius forma, ut Pinea nucis. Intus enim Cancruræ membranis distinguuntur, ut in Punica. Pulpa odor suauissi-

mus. Sapor mistus ex Melone Moschato, Persico, Arancio dulci, & melle. Intus poma ducenta quadraginta ad tercentena vsque, Fico rum tum specie, tum dulcedine, sine cortice, ut aiunt. Membranulis tamen distingui necesse est, quibus segregantur: ut ouorum vitella: In his pomis fructiculus est alius, figura castaneæ. Qui ad eundem, quo castanea, modum inter coquendum crepitat: esculentusque est. Etiam hobs in pastum datur. Exit è trunco fructus, sicut & *Immeiz*, id est, Sycomoro, inter spinas, & frondes. Interdum, quod magis mirum est, è radice, subtus terra, vnde prodit. Hic longè præstantior, regibus dono datur. Legitur mense Decemhri.

In Calecut, inquit Ludouicus Romanus, reperiuntur nonnulli fructus quos cultores *Iaceros* appellant. Idem vult eundem fructum idem esse cum *Laca*, atque eo nullum præstantiorem digniorremque scribit, cuiusque descriptionem fusè tradit.

Vocatur hic fructus in Malabar *Laca*: in Canara & Guzarate *Pana*? intus nuce velut castaneæ: *Garcias.* *Iacera* Lud. Romani, eadèmq; *Laca* Clusio. *Laca* Malabarenfibus. Guzaratenfibus *Panax*, Canarinis, *Panasa*. Arabibus, *Panax*, & *Laca*. Persis *Funax*: Eius dicitur species, vna dicta *Barca*, altera *Papa* vel *Girasal*, Acosta *Laca minor*, in Canara *Panax*, Durant.

An Scal. arbor *Cachi*, fructus *Ciccara*. Historia sanè Lugd. huius sententiæ est, & addit, eadem proflus scripsisse Lud. Bonon. in Itiner. suo, quæ Scaliger. ac nasci in Calicut.

Eadem Nic. Costin. in Itine. nisi quod non fructus ait bubus pro cibo præberi, sed eorum cortices. Præterea arborem grandi Fico similem esse, foliis diuisi Palmæ modo, ligno buxæ, ad multa vtili. Eadem Hist. Lugd. & alibi de hac arbore tractat, sub titulo, *Laca* Acosta, vique hanc diuersam putans, à Cachi Scaligeri.

Iam suprà dictum, quæ ratione Castaneæ intus latitantes, grauitè comedentes excent ad Venerem. Scribit tamen Costa, nullum vsum medicum præbere: dure esse concoctionis, & admodum grauari ventriculumque ut illarum Indiarum Prouinciæ Medici dicunt, si in ventriculo corrumptur, noxios & venenosos humores generare: quæ frequentius hoc fructu vescantur, facile in pestilentem illum morbum, atque funestum *Morxi* incolis vocatum inciderè.

IAMBOS.

CAP. LIX.

Iambos Acosta.

Magna, ut scribit *Garcias*, apud Indos in estimatione est is fructus, cuius nunc mentione facturi sumus, primùm è Malacca [ubi plurimus nascitur] paucos ante annos illic translatus. Est autem is fructus oui asneris magnitudine, aut paulò maior, colore ex candido purpurascens, pulcherrimo odore rosaceo.

Vel,

LIBER

PRIMVS.

117

Lambos Linschottan.

Vel, vt verius dicam, similis est hic fructus magnis Gallis recentib. [quas *poma de Cucuo* nuncupamus] eum in odore, tum in colore: gustu suauissimo, sed humido. Nisi verò (annotat Clus.) Garcias gallas istas maiores, quæ in Robore passim per Hispaniâ & Lusitaniam, nascuntur, intelligat per *Bugualbas* grandes quid sibi velit ignorare me fateor. Ceterum eas

exigua pila palmaria maiores nunquam vidi, colore pulcherrimo rubicantes, dum recentes sunt, & odoratas. Vel fortè prægrandes illas Iuglandes vult, quæ vulgaribus duplo maiores sunt: quemadmodum vulgares suo operimento nudatas *Bugallo* appellare videtur.

Porro ipsa *Lambos* *Aibulcula*, ex eodem Garcîa, in Pruni magnitudinem assurgit, folia ferens magnam similitudinem habentia cum cuspidate ferrea maioris alicuius lanceæ, viridia, aspectu pulcherrima. Flos ruber, odoratissimus, gustu acido. Firmis nititur radicibus hæc arbor, quoniam admodum fertilis est. Post quartum enim annum fructifera, nec semel duntaxat fert in anno vt pleræque omnes ferè arbores, sed pluries singulis annis novos edit fructus.

Arbor, inquit *Acosta*, quæ *Lambos* fructum præbet, vasta est, maximam *Malum* auream quæ in Hispaniis nascitur æquans, multis ramis in latum expansis multamque umbram præbentibus brachiata, aspectuque pulcherrima: caudex maiorisque rami cinereo cortice læreguntur: folia pulcherrima sunt, læuia, palmum aut amplius longa, crassiora verò per longitudinem, multis autem obliquis venis in latera excurrentibus, parte supernâ saturatis, infernâ dilutius virentia: flores ex rubro purpurascens, viridi admodum coloris, multis staminibus in medio præditi, aspectu pulcherrimi, gustu capreolorum vitis simili. Fructus magnitudinis est *Piri*, quod à Rege cognomen accepit, cuiusque duo sunt genera: vnius enim adeò obscurè rubet, vt niger videatur, magnique ex parte officulo caret, & sui bonitate prægit: alter ex candido rubescit, & officulum continet album, durum, non admodum rotundum, officuli quod in *Perfico* malo est, magnitudinis, læue, & candida hirsutaque membrana tectum: qui licet superiori bonitate cedat, dignus tamen est hominum etiam delicatissimorum palato: vtiusque odor suauissimam rosam refert, frigidus & humidus est, & admodum tener, cortice adeò tenui & molli tectus, vt cultello auferri non queat. Altiè suas radices terræ insigunt hæc arbor, & post quartum annum fit fructifera. Fructum sæpius eodem anno perficit, & nonnunquam sine flore & fructu conspicitur, eum iudem rami floribus, fructu viridi & maturo semper ferè

onusti sint, decidentibusque quotidie floribus [sic vt solum rubro colore tinctum quandoque videatur] noui subnascantur, fructusque alii primum enascantur, alii maturescant, alii iam maturi colligantur, succosa arbore maturi facillè decidunt, comprehensi verò rami ad fructus colligendos facillimè ab arbore reuelluntur.

Linschottamus ad figuram ære exculptam annotat *Lambos* officulum habere, vt fructus *Cyparissii*: sed quid sibi velit fateamur nos ignorare. *Cyparissii* fructus nullum habet officulum, nisi fortè ipsam intelligat nucem: præterea quia eius figura non parum differt ab *Acostæ*, vtramque Synonyma proponimus.

Lambos in *Malaca* dicitur etiamque Hispanis, *Garciz*. *Lambos* fructum *Malabares* & *Canarini* *Lamboli* vocant. *Lusitani* istic habitantes *Lambos*: *Arabes* *Tupha*: *Indi* *Perfè* *Tuphar*: *Turci* *Alma*: *Lusitani* arborem *Lamheiro*, *Acosta*. *Hist. Lugd.* quoque & *Linschott.* *Lambos* vocant.

Fructus ante reliquos cibos initio mensæ edi solent, atque interdiu. Conduuntur etiam tum fructus tum flores, atque ita afferuantur.

Officulum Cyparissii.

Lambos. Lamboli. Tupha. Tuphat. Alma. Lamheiro. Piu.

CARAMBOLAS ACOSTÆ.

CAP. LX.

Carambolas, autem *Garcia*, fructus est in *Goa* magnitudinis minoris oui galinæ, in quatuor vt videtur, partes distinctus, flauescens.

Plinius describit *Acosta*. Arbor *Cotonæ* magnitudine foliis *Mal*, paulo longioribus, coloris viridis saturatoris, & gustus amaricatus, floribus parvis quinque foliolis constatibus, ex albo rubescentibus, nullo quidem odore gratus, sed aspectu elegantibus, & gustu oxalidis acetoso. Ipse verò fructus maiusculi oui gallinæ magnitudinem æquat oblongus, flauescens, atque veluti in quatuor partes diuisus, sulcis illis paulò altius impressis, magnam gratiam addentibus. In medullis continet semina tenera saporis aciditate palato grata.

In *Malauar* *Carambolas* vocatur, in *Canara* & *Decan* *Camariz*: in *Malio* *Balimba*. *Garcias*.

Acosta verò *Carambole* *Lusitanis*: *Decaminis* & *Canarinis* *Camarix*: *Perfianis*, *Chamaroch*: in *Malayo*, *Balimba*: *Caramboles* *Acostæ* *H. Lugdunens.*

Nullus eius in medicina vsus, præterquam quod in febribus quotidianis exhibetur, & ex eius succo, cum aliis idoneis, sunt *Collyria* ad oculorum lippitudines utilia: plerisque bene sapit hic fructus, præsertim qui vinosus est saccharo conditur, gratissimusque est palato. Ed verò utor syrupi acetosi loco. *Garcias*: *Costa* verò scribit multi usum esse in medicina & cibis: namque matutum exhibere in biliosis febribus & laccharis

Descriptio fructus.

Descriptio arboris. Cotonæ magna.

Malis foliis.

Flores.

Fructus.

Synonyma Carambolas. Camariz. Balimba. Carambole. Chamaroch. Balimba. Vites.

Febres. Ad oculos.

subres bi-
da.

Ad secun-
dum mor-
tum
Cibae.

conditum fyrupi acetosi loco præberè: Canari-
nos eius succo cum aliis medicamentis isthic na-
scentibus, collyrii parare, ad oculorum nubecu-
las tollendas: Obitericem (quæ illis *Daya* dici-
tur) vidit fructu sicco & in puluerem confrito,
& foliis *petele* virentem, ad secundinas à partu ex-
pellendas, foetumque mortuum educendum. E-
ius etiam muria conditi frequentem esse vsum,
cum gratissimi sit saporis & appetentiam exci-
tet.

AMBARE INDICA.

C A P. LXI.

Descriptio

Folia.

Flores.

Ambare Indis
dicta, crassa
magnaque est
arbor, folia ha-
bet Inglandis fo-
lis magnitudi-
ne respódentia, sed
non eius forme,
dilutis virentia
& multis venis
elaborata, quæ
illis magnâ gra-
tiam addit. Flo-
res exiguos can-
didos, Fructus
nucis Inglandis
magnitudine, di-
lutis virentes,
& cortice quàm
illa leuiore: o-
doris grauis &
gustus acerbi,

dum adhuc viret: coloris verò flauo in maturo,
gratioris odoris & gustus grata aciditate com-
mendabilis, medullam continentes cartilagi-
nosam & duram, è duntis ervis oblique inter-
textis constantem: *Hæc Acofita*. Breuiter *Garcias*:
Fructus in India nucis magnitudine, maturus o-
doratus, fulvus: immaturus cartilagineo quo-
dam integitur cortice virecente.

Synonyma

Ambare,
Amba,
Clul nor,
Ambares,
Ambereth,
Wab,
Amba.

Vires & v-
tus.

Ambare Indis, *Garcia*. *Cluius* annotat *Lud.*
Romanum hunc fructum *Amba* nominare,
& caudicem *Monga*. *Ar Acofita* distinguit *Amba*
ab *Ambare*, ideo nos *Ludouici Romani*
Amba non huc reduimus, sed ad *mangam* siue
Ambam de qua sequenti libro. *Acofita*, *Amba*-
re arbor Canariis: & fructus *Ambares*, *Per-*
fus Ambereth: *Turcis Harb*. *Lusitanis Amba-*
res. *Cast. dur*. In *Canana Ambre*, & fructus
Ambares. *Indis Ambare*, *H. Lugdunens. Ambare A-*
cofita.

Propter fructus gratam aciditatem cum *Omp-*
hacii seu *agrestis* modo cibus admiscet: matu-
rum ex sale & aceto edunt: excitat enim edendi
appetitum Indi aduersus biliosos humores nu-
lem esse perhibent, *Sale* & aceto conditus diu
conservari potest.

CACHOS.

C A P. LXII.

Descriptio
Atals insu-

Cachos nascitur arbusci modo: insigni viro-
re prædita est, folio rotundo & tenui: frun-
tum fert *Malo insano* similem, altera parte levis-

lem, altera turbinatum, cinerei coloris, græu sapo-
ris, & acrimoniæ expertis, minutum admodum
semen continens. Inuenitur dumtaxat in *Pe-*
ruuanis montibus: *Monardes*: qui sibi huius
plantæ semen apud *Indos Cachos* vocatæ missum
testatur.

H. Lugd. Cachos: Magnæ est apud *Indos* æ-
stimationis, ob insignes eius facultates. Nam
vrius ciuit, calculum è renibus pellit, quodque
præstantius est, illius vsu calculum in vesica com-
minui ferunt, si mollis adhuc sit, vllisque medica-
mentis comminui queat, eiusque rei tam multa
proferunt exempla, vt admirationem pariant.
Nam ea est mea opinio (inquit *Monardes*) vesicæ
calculum bandquaquam expelli posse, solimque exco-
pionem illius remedium esse, nullum autem medica-
mentum adeo esse, ac esse, vt eum confringere valeat.
Aunt tamen illius semen tritum, ex aqua aliqua
ad eam rem vtili sumptum, calculum in lutum
dissoluere, quod excretum denuò concreseat, &
in lapideam duritiem conuertatur. Adolescen-
tem vidi, cui hoc obtigisse scio. Is cum vesicæ,
calculo torqueretur, idque à lithotomis, qui cal-
culum deprehenderant, intellexisset, & ex sym-
ptomatis quæ ostendebatur agnoscerem, hominem
veris initio ad fontem, qui de petra cognominatur,
abieci: vbi cum duos menses hæsisset, à
calculo liber rediit, & omne lutum, quod paula-
tim eiecerat, denuò in lapidea fragmenta con-
cretum secum in charta detulit.

DE MORO.

C A P. LXIII.

His indicis Pomis inferenda fuit *Morus*, & ip-
sa *Pomifera*, sed quæ vt vulgatio, alijs *Po-*
miferis sequentibus, ab alinitatem nominis fuit
præmitrenda.

MORVS NIGRA.

Moro dici-
tur cau-
dex satis crassus,
contortus ac
nodosus: alti-
tudo iuxta ar-
boris, rami pa-
tuli, cortex ru-
gosus, crassus,
lentus. Mate-
ries robusta, &
mediullitudo
flaua. Radices
numerosæ, ma-
gnæ ac robustæ,
non tamen altè
descendentes,
sed sese diffun-
dentes, si *March*.
credimus. Folia
ex rotunditate
in acumen desin-
entia, inter-

dum vitiginea, sinuata, per ambitum serrata, ta-
ctu non nihil aspera, hirsuta, sapore subdulci &
viscido. Pro floribus *Dod. auctore* Iuli sunt, vi-
rentes, lanuginosi: Fructum fert breuissimo pe-
diculo hærentem, maiorem & longiorem quàm
Rubus, glomeratum similiter, sed acinis minis
rotundis, primum quidem virentem & austerum,
post

Locus.

Nomin.

Vires.

Vrina.

Calcul.

Opinio.

Nardus.

Fysica.

culo.

Hystori.

Hystori.

Hystori.

Hystori.

Hystori.

Hystori.

Hystori.

Hystori.

Hystori.

Hystori.

Hystori.

Hystori.

Hystori.

Hystori.

Hystori.

Hystori.

Hystori.

Hystori.

Hystori.

Hystori.

Hystori.

Hystori.

Hystori.

Hystori.

Hystori.

Hystori.

Hystori.

Hystori.

Hystori.

Hystori.

Hystori.

Hystori.

Hystori.

Hystori.

Hystori.

Hystori.

Hystori.

Hystori.

Hystori.

Hystori.

Hystori.

Hystori.

Hystori.

Hystori.

Hystori.

Hystori.

Hystori.

Hystori.

Hystori.

Hystori.

Hystori.

Hystori.

Hystori.

Hystori.

Hystori.

Hystori.

Hystori.

Hystori.

Hystori.

Hystori.

Hystori.

Hystori.

Hystori.

pōst rubentem, acidum & adstringentem, per mat-
teritatem nigrum, sanguineo dulci succo madi-
dum, manus & os inficientem. Matth. ait, modi-
cam vbi maturuerit remanere austeritatem.

Morus alba tota delicatior est, vt à nobis quidem
obseruatum, quàm nigra, eaque propter bomby-
cibus salendis magis expetita: folia teneriora, an-
guſtiora, firmaque, oblonga magis, non minùs
Nigræ folijs serrata: aliquando vitiginea, sed tam
concinna diuisurà, vt Gallici ſceptri lilia artifi-
ciſtoris manu ficta ad certamen prouocent. Iulos
longiusculis pediculis hærentes, plures sæpè ſi-
mul profert, vt in ramo ſpontaneæ Mori ex Italia
delato obſeruauimus. Fructus, non, vt præceden-
tis, niger, sed per maturitatem albus, ſapore
(Matth. teste) mellæ dulcedinis, quo fit vt mini-
mè cum nigro facultate conueniat, minor etiam:
antè maturitatem viridis & ſubuiridis, austerius-
culo ſapore. Radix in ingentem ſeſe diffundit
longitudinem magis quàm nigra, fortasſe quo-
niam amplior, altior, proceriorque ſemper quàm
nigra habeatur.

Symphoricarpos Theophr. vocat, nomine à Ficu deri-
uato, quàm ſimilem dicit Egyptiæ, folio, magni-
tudine, totaque ſacie: materie ſpiſſam & lentam,
validam, ad opera facilem, quæ vetuſtate nigreſ-
cat, vt lotus: medullam eius nigram & duram:
tarde germinare, citòque amittere folia: fructu
eſſe paruo pro magnitudine arboris, læui, diluto,
ex humore & cuticula conſtante, ſucco viſcoſo:
flores lanugineo, fructibus infidente. Fructum,
quia nudus, humidus, tenuique tactus ſit cuticu-
la, promptè vel leuiter à ſole tepeſcitur perfici,
quippe qui ad ſui perfectionem minimo eget
calore. Valida namque viſa quædam conſertum &
celeriter prorumpere ſolita, ſiſtunt percoquit,
ſicut & in germinatione ſit. Longa enim proroga-
tio ac velut cunctatio germinis collectum maxi-
mum facit. Hinc ſit, vt germina congeſta magno
cum impetu prorumpant, etiam cum ſtrepitu quo-
dam, vt quidam perhibent. Ita concuſſio eius celeri-
ter perfici ſolet. Eodem namque huiusmodi euenit, ſicut
frumentis, quæ hyems diu retinuit. Quæ ubi ſemel la-
xata fuerint, celeriter augeſcant. Adde, quòd Mo-
rus fructum non vniuertim, ſed particulatim per-
coquere ſoleat. Idèd & longo tempore in arbore
manet, [alijs nimirum tranſeuntibus aut caden-
tibus, alijs matureſcentibus] & maximè cum ijs
humiditas illa tenuis & aquæ. Hiſigitur de cauſis
præcox Mori fructus. Caterùm vt Mneſtor tra-
dit, ſerò germinat hæc arbor, ob frigiditatem loci:
Citò maturat, propter tenuitatem: *ἀπὸ τοῦ ἀδύ-
ναι*. Placuit ita reddere, non propter ſuam imbe-
cillitatem, ſicut Gaza, quamuis eundem ſecutus
ſit Scaliger. Nam quid hoc eſt dicere, debilitatem
eſſe cauſam citæ maturationis: quàm rectius cau-
ſam dixerimus ſerotinæ germinationis. Et res ipſa
reſpondet. Succus tenuitas præprioris maturationis
cauſa, quemadmodum craſſitudo tardioris, vt in
Cidonijs, Paris hyemlibus, Prunis ſilueſtribus,
Meſpilis & alijs id genus videmus. Neque repu-
gnat vocabuli ſignificatio, quàm, ſi lubet Gram-
maticis, huc vſque extendent vt & reuinitatem de-
notet.

Dioſc. *μύστα* ἢ *Συκαμυρία*, arbor nota: alijs tamen
legunt *μύστα* ἢ *Συκαμυρία*, Morus Sycaminea, vel
Morus ſimpliciter.

Συκῆ Hipp. vt explicat Gal. in eius vocibus:
Cui & *Συκαμυρία* id eſt *μύστα*. Fructus ipſe δὲ *Συκα-
μυρία* Theophr. quod & *μύστος*, Morum.

Morus Palladio & Plin. ipſa arbor, qui fructum

inter carnoſa Poma refert: Moris, inquit hic, ſuc-
cus in carne viſcoſus: trini colores, candidus pri-
mò, mox rubens, maturis niger. In nouiſſimis
florent, inter prima matureſcunt. Tingunt ma-
nus ſucco matura, eluunt acerba. Minimum in hac
arbore ingenia profecerunt, nec omnibus, nec
inſitu: (aliàs inſitis.) Nec alio modo, quàm Pomi
magnitudine. Differunt Oſtenſia & Tuſculana *Differentiæ*
Roma. Naſcuntur & in Rubis, multum differe-
te callo. At nos parum differente callo, ad rem ac-
commodatiùs legi cenſemus, licet nec Hermol. *Plin. car-
reâ*,
naſuſſimus alioqui Plinij leſtor, nec ipſe aded
Dalech. eius commentator alijue veterem corti-
gant leſionem. Idem Plin. Moro viſcoſum ſuc-
cum tribuit. Et alibi: Pro cute in animalibus,
cortex in arboribus eſt. Mirum, hiſ in Moro me-
dicis ſuccum quærentibus, ſerè hora diei ſecunda,
lapide incuſſus [ſinciuſis, alijs] manat, altiùs fructus
ſiccus videtur (nempe cortex) quanquam hoc
Plin. non de Moro, ſed de ſycomoro tradere de-
buiſſet, vt ſentit Corn. de qua re plura ſuo loco.
Ad Rubi Mororum differentiam Officinæ hodie
ſerè Mori arboris fructus Mora Celſi vocant.

Morum arborem, vt ſcribit Curtius, nonnulli à
Græco nomine deriuant, propter fructus nigri-
tatem: *μαύρος* enim nigrum eſt. Græcis præter præ-
dicta nomina, & *Συκία* & *Συκῆ*, Moros, ab Hip-
pocrate, niſi mendum ſit, Poma ſycaminon:
Ætio fructus Sycamina & Sycomorora. *Æſchylus*
tamen, autore Iulio Polluce, Sycamina ea voca-
uit, quæ tantum ex Rubo colligerentur.

Primas fructus germinationes, ſeu futura po-
ma, Ricinos, vel, vt alijs malunt Cytinos, Græci vo-
cant. Alij Mora oblonga, vel Iulos teretes ar-
bitrantur. Nigram celebrat Vitg. Eclog. 6.

Sanguineis fontem Moris, & tempora pingit.

Fabulantur Poete, Mori fructus priùs albos tan-
tùm fuiſſe: poſtea verò Pyrami & Thyſbes ſan-
tium ſanguine tinctos, ac rubeum colorem mu-
tuatos, dum vterque ſibi ipſi ſub Moro apud fon-
tem & Nini ſepulchrum, propè Babylonem ma-
nus conſciuiſſent. Sic enim Quid. Metamorph. 4.
Canit:

----- Arbor ibi nitens uberrima pomis
Ardua Morus erat, gelido contemmina ſunni.

Et pòſt:

Arboris ſatus aſpergine cadit in aram
Vertuntur ſaciem, maleſactaque ſanguine radix
Purpureo ringit pendente Mora calore.

Pòſt Thyſbe ad Morum:

Signa tene cadis, pulſiſque & luctibus aptos
Semper habes ſortis, gemini monumenta cruoris;
Dixit: & aptato pectus mucrone ſub inum,
Incubuit ferro, quod adhuc à cade tepebat.
Vota tamen tetigere Deos, tetigere parentes.
Nam color in pomo eſt, ubi permaturuit, ater.

Athen. Sycamina, inquit, cum ſimpliciter omnes
appellent Mori fructum, Alexandrini ſoli Mora no-
minant. Sycamina quidem, non intelligo fructum
Egyptiæ ficus, quem nonnulli Sycomorum vo-
cant. Apud Æſchylum in Phrygiſus Hecctor.
Sycamina mora vocat:

Εὖτε οὗτος ἴστωρ Μορίσ ματῦρος.

Idem in Crefſis ſic nominat: & in Camicis:

Candidum enim Morum, ac nigrum ſuccum ſim-
dentibus,
Veniſſoque rubrica colore tinctis onuſta ſunt
eius regionis arbores.

Sophocles:

Primum quidem cernes candidam quæ flores ſpiciat
Deinde teres atque puniceum Morum,

Mora Celſi

*Mori ety-
mon.*

*Sycæ
Mora.*

*Pomum Sy-
caminon.*

*Ricini.
Cytini.*

*Pyrami &
Thyſbes ſan-
tium de
Metamor-
phoſi Mori.*

*Mora ni-
nea*

*Sycamina. &
Mora.*

*Candida
Mora.*

tantum ob tardum illum ortum, sed quod folia sua tenella ab ortu statim rugosa producat, *Sapientia* simbolo notatam putat hanc arborem, seque observasse scribit, non protrudere folia, nisi exacto iam frigore & pruinis, iis maxime quæ perniciem adferre possent. Quod sanè vel *de bñ to mod* intelligendum, vel in locis temperatis. Alioqui apud nos & contrarium euenisse observatum, & pruinæ superuentu folia iam emersa contabuisse. Sed hoc rarit. Ergo vplurimum mense demùm Maio, germina emittunt: Fructum maturant Augusto, vt Dod. obseruauit. At nos citius, nempe Iulio Basileæ, immò medio etiam Iunii maturalegimus Montpelii, nec tardius in Austris Italiquelocis plerisque, Auenionensi & Veronensi agro plurimum gaudent. Cæterum hanc arborem tardissimè senescere Veteres prodiderunt.

Morus, inquit Plin. talea tantum feritur, quoniam ramo eam (in Vmo scrii alii: vet. inseri) religio fulgurum prohibet. Seruandum in eo ante omnia, vt taleæ ex feracibus sint arboribus: ne curdæ, nèue scabæ, aut bisuræ: nèue tenuiores, (quod & Theophrast. & Colum. de arboribus talea ferendis in genere præcipiunt) quàm vt manū impleant: nèue minores pedalis: vt illibato cortice: atque vt tectura inferior ponatur semper, & quod erit ab radice: accumuleturque germinatio terræ, donec robur planta capiat: quæ conditiones & leges vniuersaliter arborū talea ferendæ sunt. Mororum sationis tempus ab Idibus Feb. usque ad æquinoctium vernum Columella designat. Vt Berytius autem est, feritur autumno ramulis scilicet in eodem modo terræ defixis, etiamque vere. Habitiora sunt terra ipsi circumscripta assidue sarculata, non in profundum, sed vsque ad superficialium radicum. Mora etiam semine plantari possunt, si quis ipsum Morum prius dissoluerit, & grana eius electa in terram demiserit ac rigauerit: Præstat tamen plantari ad claua & talea na ex semine nata degenerant. Quidam taleis & cacuminibus seque pedalibus, vtraque parte leuigatis, melius prouenire tr. dunt, si fimo oblinantur. Locum in quem palum demerserunt, cinere teris admixto tegunt, sed non amplius quatuor digitos operiunt.

Fossione gaudet & stercore. Putria in iis & arida post triennium sunt putanda.

Plantam si robusta, transferes mense Octob. si tenera, Feb. & Martio. Scrobes desiderant altiores interualla maiora, ne altera umbris prematur alterius. Circa Cal. Octob. Morus ablaqueanda est, & radicibus vini veteris recentissimæ feces in spargendæ. Amica est Morus & Vitis.

Feraciorum præcocioremque fieri arborem tradiderunt, si perforato hinc inde trunco, singuli cunei Terebinthi vel Lentisci adigantur.

Inseritur, si priscis Geoponicis credendum, Castanæ & Fago. Item Fico sub Cortice. Infit Vmo comprehendit, sed parit magnæ infelicitatis argumenta vt iisdem persuasum. Berytius apud Const. Cæsarem scribit, si Populus alba inseratur autinoculetur in Morum nigram, alba Mora nascitur. Sed Quinquernus de laudibus Prouinciæ ait, si quis Morum nigram Populo albæ inserat, in Morum albam facere. Quin & Io. Agric. vulgò Mora alba fieri tradit per insitionem supra populum albam, nouumque esse inuentum, cuius Antiquiores non meminerint, in quo fallitur. Sed quicquid sit, tam Veterum, quàm Recentiorum fabulam putamus, neque est, qui se expertum tradat. Et Geoponicorum Clariss. scriptor Palladius, qui de Mori insitionibus sequentes versus com-

posuit, huius rei & Populi albæ ne verbulo quidem meminit: refert verò & alias quasdam artes, quarum coniugium admittat.

Mutua quin etiam Mori commercia Ficus
Præstat, & oblatum Robore germen alit.
Fraxinus huic amide confert sua membra sorori,
Et meruit sterni sparsa cruore monos.
Præterea Fagus, & poma hirsuta virentis
Castanæ, duræ aspera mala comui
Inficiens monstrat picco nigrescere partu,
Et succopasit turgida pomauis.
Obsequitur Mori blando Terebinthus odore,
Et geminis veniunt munera mista bonis.

Res est experimenti: experietur qui volet.

Morus si tardius folia producat pro bombycum alimento, nouilunio finum radicibus eius adhibeatur.

Mori foliis deficientibus Vlmi folia & Vrticæ germina substituenda suadet Car. Steph. Quidam & Laqueæ folia præbent & Endiuia, sed iunioribus tantum, nam egregiè depascuntur: sed si nimium des, aut paulò maioribus, alio fluida facile dissoluntur ac pereunt, vt ipsimet experti sumus. Quidam & Rubi folia tenella dare suadent, sed his ne utiquam delectantur. Mori albæ foliis nos nigra substituiimus, nec sine successu. Hæc eadem quoque, vt pote magis pulposa conueniunt adultis: sic etiam ferico pondus maius acquiritur & crassities, vt annotat Cæsalp.

Colligenda potius vetera folia, quàm noua, manè ubi ros decidit: aut si madida fuerint diligenter prius abstergenda aut ad ignem siccanda: Nam nimia humiditas obest bombycibus.

Cæterum Mori culturam, administrandi modum, quemadmodum & bombycum ferici architecticum curiosè & diligenter descripserunt Car. Steph. & Hieron. Vida Cremonensis elegantissimo carmine. Sed his adhuc specialius & curiosius Aug. Gallus in opere suo Geoponico Italicæ conscripto.

Mora in vitreo vase diligenter condita plurius tempore durant, proprio suo vino demersa diligenterque operta, auctore Constantino. Morus semper maximi fit, in iis regionibus ubi sericum paratur, vt Lucæ, Genuæ, Granatæ, in tota penè Lombardia, Auenioni, nuper Turoni Gallorum, & hodiè Stuckardie quoque.

Qui muscas vitare volunt, non plantent iuxta domos.

Hipp. autore, sanienem cruentam ex vtero educit *ovius* (Mori, gal. & Cornar.) radix cum melle subdita, & postea rosaceo illinita. Sanè nisi interuenisset autoritas galeni, (quem meritò tantam fidem Hipp. interpretem suspicere debemus) *ovius* voce malleus Ficum intelligere, quàm Morum. Ficus enim à Dioscor. & aliis *ovius* dicitur. Et si rem & rationem ipsam inspicias non temerè nostram reiicias coniecturam. Ficus quippe nostro iudicio, melius fortè id præstabit lactis sui acrimonia, quàm Morus. Videtur & ipse Hipp. propter radicis acrimoniam illi cum postea præscribere ex oleo rosaceo. Et galenus asserit, in radice Mori restringendi partes vincere. Quod si ita est, vt reuera esse censemus, quæ questio ratione proluciat vteri sordes purulentas? Sed hanc nostram sententiam libenter doctiorum subiicimus censuræ. Hoc saltem præstitisse putamus, si Hipp. non Ficum intellexisse videatur, id tamen, quod intendit, eius radice vel ramo haud inefficacius præstari posse, quàm Mori. Is præterea si prægnantes bilis vexet, pitasanc succum dat Rhoe rubro inspecto, aut eo qui ex Moris paratur

Succeda-
nea.

Delectus

Repositio

Vires &
vius.
Sanienem
et.

Coniectu-
ra melle

Idem ad faciei maculas helidas dictas inter alia, Mori folia adnouet. Vlcenibus, si sordida fuerint insulum & fomentum ex Mori radice adhibet. Apud Nicandrum in Antidoto Aconiti, Mori radicle mortano tuse vino ac melle cocta praescribuntur aduersus Aconitum. Mnestor apud Theophrast. calidam esse Morum prodidit.

Eignis suis. Materia vilis operibus, quae flexu constant, aut flexi postulant: eique hac in re primatus datur. Aeternam, idem Theoph. tradit esse arbitrantur ac validam, ac vetustate Loti modo nigrescere: ideo furculas ex ea circosque faciunt: item nauibus tornacula: similiter & auriculas Liburnicis, & testudines atque firmamenta.

Præparatio & usus. Mori fructus, ut scribit Diosc. aluum soluit, facile corruptionem sentit, & ventriculo inimicus est. Hæc eadem ipsius succus praestat. Decoctus autem æreo vale, aut insolutus, adstringentior redditur. Admisit mellis exiguum, facit ad fluxiones, nomas & tonsillarum inflammationes. Sed augetur eius vis adiectis, Alumine scissili Galia, Myrrha & Croco: insuperque fructu Tamariis, Iride ac Thure. Immatura autem Mora siccata contusaque, Rhois vice obsoniis admiscetur, Caliacosque inuauit.

Caliacæ. Radicis verò cortex decoctus in aqua & potus aluum soluit, latas ventris tinea expellit, & his auxiliatur qui Aconitum hauserint.

Purganti. Folia trita cum Oleo imposita, ambustis igni madentur. Cocta verò in aqua pluua cum Vitis. Fici quæ nigra foliis, capillum tingunt. Succu foliorum Cyathi mensura potus, à phalangio demorsis opitulatur. Corticis autem in foliorum decocto dentes aptissimè in dolore colluuntur.

Morsus phalang. Cæterum radix circa messem circumfossa & incisa dat succum, qui quodammodo concretu possitidè reperitur. Is ad dentium dolores efficax est: tubercula d. seuit, aluumque purgat.

Succus & radice. Quod hoc in loco Diosc. succu dentium dolor. cõsistere scribit, id Mantius, & post eum Schenck ita tradere videtur. Ut dens putris sine ferro citra dolorem eruat, & capsulam ex gummi arboris Mori imponit.

Tubercula. Galenus eadem ferè cum Dioscoride habet sed specialius diducta, & aliis quibuldam adhaucta: ex cuius etiam verbis perspicuè est intelligere, quomodo & quomodo sunt & quomodo non sunt: Moris, inquit, fructus, maturus quidem ventrem subducit, immaturus verò ubi aruerit, admodum restringit. Itaque ad dysenterias accommodus est, & affectiones caliacas, & quascunque alias fluxiones. Contunditur autem ac obsoniis commiscetur, veluti Rhois, fructus: aut si cui ita videatur, ex aqua aut vino bibat. Porro quod maturorum succus

Dysenteria. ad stomachica medicamenta sit vilis propter eam videlicet quæ illi inest, adstrictione neminè lateat. Præterea ad alia complura particularia quæ medicamentum possunt adstrictionem, competit. At immatura Mora, præter acerbiteriam, etiam aciditatem forsit sunt, & tota adeo arbor in omnibus suis partibus mistam aliquam vim obtinere videtur ex restringente & purgante compositam. At tamen in radicis cortice purgatoria cum quadam amantudine exsuperat, adeo ut & latum lumbicorum interficiat: in aliis autem partibus restringens vincit: in foliis tamen & germinibus quodammodo media utriusque temperies est. Ipsa porro Sycamina celerimè pertransiunt, cibique aliis præeunt, si in ventriculum purum in-

Admini- stranda mor- dno. *Stomatica.*

Radices purgantes.

ciderint & sumpta primis epulis fuerint. Quod si sumpta post alios cibos fuerint, aut etiam prauum succum in ventriculo offenderint, celerimè vnà cum aliis cibis corrumpuntur nouo quodam corruptionis genere & quod verbis explicari nequeat, ut in cucurbitis accidit. Omnia enim hæc, si modò celeriter incorrupta subfederint cibis fugacibus minis sunt noxia: sin minus, corrumpuntur non aliter, quàm Pepones, quanquam hi quoque, si celeriter subducantur, nullam magnam noxam adferunt. Tempus autem vtendi, ut Peponibus, ita & Moris est, cum corpus ventriculi squalore astuat, quo tempore necesse est quodammodo hepatis quoque idem accidere. Cucurbita quidem & Cucumeri tum maturo, tum ante maturitatem, adhuc & Melopeponi, nulla adstringens qualitas inest: sycaminis verò, & potissimum, cum nondum admodum maturuerint, qualitas eiusmodi conspicuè inest: immaturioribus autem inest simul & acida. Proinde nonnulli ipsa ab arbore detrahentes ac siccantes reponunt, medicamentum ad dysenteriae ac diuturnæ Diarrhoeæ curationem utile sibi futurum. Quod verò celeriter subducantur fortè accidit propter solam substantiam humiditatem ac lubricitatem, fortè etiam propter admixtam qualitatem quandam acriori, quæ deiectioni excitande satis esse possit, quantumquid qualitas adstringens non modò ad subducionem nihil confert, verum etiam suapte natura ventrem constipat. Coniectura itaque est, Mora exiguum in seipsis habere facultatem eiusmodi, qualis magna medicamentis purgantibus inest, cuius beneficio non modò facile sedantur: sed corrumpuntur etiam si diu in ventre manserint. Quod si corrupta non fuerint, omnino quidem humectant, non tamen omnino refrigerant, nisi sumpta fuerint frigida: alimentum autem corpori præbent minimum, quomodo Pepones, non tamen, ut ii vomitum excitant, nec stomachum lædunt: *Haftenus Gal.*

Paucis spondis. Audiamus & Plin. qui postquam de Mori Aegyptiæ vinibus egisset subdit: Nec apud nos succo vltus minor. Aduersatur aconito & araneis, in vino potus. Aluum soluit, pituitasque ac tæniæ & similia ventris animalia extrahit. Hoc idem præstat & cortex tritus. Folia tingunt capillum cum Fici nigra & vitis corticibus simul coctis in aqua celesti. Pomi ipsius succus aluum soluit protinus. Ipsa poma ad præsens stomacho vtilia, [Dioscoriditilla dixit] refrigerant, sium faciunt. Si non superueniat alius cibus, intumescunt. Ex immaturis succus sistit aluum. Fit ex pomo pancrestos stomatice, eadem arteriace appellata, hoc modo: sextarii tres succi ex Pomo, leni vapore ad crassitudinem mellis rediguntur: Pòst additur Omphacii auri pondus denarii. Myrrhæ denarii. Croci vnius, simul trita miscentur decocto: sic enim legendum ex vetustissimæ auctoritate, teste Corn. Neque est aliud oris, arteriæ, vix, stomachi iucundius remedium. Fit & alio modo. Succus sextarii duo, mellis Attici sextarius, decoquantur ut supra diximus.

Alius admodum. Huic apud Galenum Hiere similis est ex Moris compositio. Succu Mororum heminas sex ad strigentiam spissitudinem coquito. Deinde tritis Croci drach. j. Myrrhæ drach. ij. Onopachii drach. j. Alum. scissi obolos iij. Mellis heminam vnâ addito. Hæc ad vnas, tonsillas, ac omnes, quæ repente oriuntur in ore inflammationes conueniunt.

Aliam ex Moro stomachicæ idem Gal. ex Andro-

dromacho recenser. Caterum Plinio nequitiam confentit Horatius, iniquenti, intumescere Mora comesta, nisi alius superueniat cibis, vt his declarat versibus:

*— ille salubris
Aestas peraget, nigris qui prandia Moris
Finit, ante grauem qua legerit arbore Solem.*

Nec Dioscoridi confentit Diphilus Siphnius Medicus apud Athen. sic scribens: Sycamina, quæ & Mora nuncupant, succum mediocriter bonum generant, parum alunt, celeriter excernuntur, *De sycamina*, hoc est, ventriculo grata sunt. Peculiari verò facultate ante maturitatem lumbricos expellunt [hoc Dioscorides de cortice radices scribit.]

Pythermus, vt inquit Hegesander, memoria tradidit, æuo suo Moros annis viginti fructum non edidisse, & populatæ morbum podagram ita fuisse grassatam, vt non solum viros, sed etiam pueros, virgines, eunuchos, mulieres in morbus corpuerit: quin & eam egritudinem adeo vehementer fuisse in greges, vt ouium partes duas ille morbus affligeret.

Mira sunt præterea, inquit Plin. quæ produnt. Mori germinatione, pennis quàm in folia exeat, sinistra decerpiti iubentur futura poma: rictos Græci vocant [Cytinos Hermod.] Hi terram si non attigere, sanguinem sistant adalligati, siue ex vulnere fluat, siue ore, siue naribus, siue hæmorrhoidibus: ad hoc seruantur repositi. Idem præstare & ramus dicitur, Luna plenâ defractus, incipiens fructum habere. Si terram non attigerit, priuatim mulieribus adalligatus lacerto contra abundantiam mensium. *Sed veremur ne superstitio eiusmodi remedijs generibus sit profaculata.*

Vtiliora sunt quæ sequuntur. Folia Mori trita, aut arida decocta, serpentium ictibus imponuntur. Ad idemque potu proficitur. Scorpionibus aduerfatur è radice corticis luccus ex vino aut pocaportus. Succum exprellum maturi pomi immaturi que mistum coquebant Antiqui in vase æreo ad mellis crassitudinem. Aliqui myrrha adiecta & expresso: vel, vt alii malunt, passo, prædurantes, vas Sole torrebant permiscentes spatha terdie. Hac erat stomatica, qua & vulnera ad cicatricem perducebant.

2. Alia ratio: immaturi succum exprimebant, siccat Pomo multum saporis obfionorum conferente. In medicina verò contra nonas, & pectoris pituitas, & vbicunque opus esset adstringi viscera. Dentes quoque colloabant eo. 3. Tertium genus succi, folijs & radice decoctis, ad ambusta ex oleo illinenda: imponuntur & per se folia. Radix per menses incisa, succum dat ærissimum dentium dolori, collectionibusque & suppurationibus. Aluum purgat. Folia Mori in vrina madefacta, pilum conis detrahunt. Placuit hæc ex Plinio ad verbum transcribere, quamuis pleraque & à Diosc. tradita videantur, sicut & ipse Veteres citat Plinius: sunt tamen & quædam à Plinio superadicta, quæ excindere ex Plinii verborum serie nolimus. Et quoniam iam aliquot Diamori descriptiones ex Diosc. Gal. & Plinio proposuimus, meritis & eam adscribendam censuimus, quæ hodie in Pharmacopæorum Officinis parari solet ex descriptione Nic. Florentini.

Succi Moror. Celsi lib. 6. m. Succus Moror. Rub. lib. j. Mell. opt. despum. Sap. vnc. iij. Cordus loco sap. succos Mori Rubi Idrii & Fragor, pari singulorum cum succo Mororum pondere addit. Vius ad depascientia oris vlcera, ad dentium affectus & gingiuarum noxas, atque ad omnia oris vitia

Tom. I.

cum, aq. conuenienti succo vel decocto gargarizatus non sine magno profectu. Potest etiam omnibus ferè supra scriptis morbis diuersimodè accommodari.

Aegineta autor est, Mora impensè humectare & mediocriter refrigerare: Neque tamen hæc facultates acerbitati & aciditati, vt Curtius putat, eorum tribuendæ, cum vtraque illa facultas terrestribus alicuius naturæ potius sit socia, quàm humiditatis. At immaturis vtramque inesse non negamus. Succus illorum, Cyathi pondere contra phalangiorum morbus auxilio est. Sub dio verò in vino decoctus & bibitus, ventris defluuia compescit, vel Sereno hoc testante his versibus.

Arbre pyramica cortex direpta liquetur

Axe sub æthere, sic nigra mixta Lyæ,

Immensum poterit potu retinere fluorem.

Bayrus ad defluuium capillorum radices Celsi ex corticatis atque combustis coquit cum oleo ros. & vngit.

Constat (inquit Matth.) alba Mororum astringentem facultatem longè minorem, quàm nigra esse adepta (etsi Diosc. & Gal. alborum non commenerint) & multa & perspicua, sed paululân insipida dulcedine: in maturis nulla adstringendi vis planè percipi potest. Quare nec ita vt nigra in medicos vsus assumuntur, quamquam magis nigris alvum subducant.

Schuenckfeld. annotat folia x aceto ambustis mederi Camet. Anno 1559. tantam annonæ penuriam Italia loca quadam pressisse, vt pauperioribus turiones Mororum in alimentum cesserint.

Ex Mori etiam materia, autore Marcello, paratur Italici ignarium, si, (vt ferè matutino tempore fit) extinctis ignis hæsterni reliquijs omnibus, instaurandus iterum focus sit. In quem vsum mutuo eius ligni attritu flammam excitari dixerunt. Eandem vim Mnestor apud Theophrastum Moror tribuit, quòd ad expiendum ignem aprissima videtur ob materie lentorem.

Tradunt & pastorum religione olim consecratam, nunquam nisi sanguineo eius Pomi succo tinctis corporibus, Pana numen suum precibus & votis ad suam sui que gregis opem inuocantium. Superest insignis ille foliorum vsus, quibus quadraginta ferè diebus à vergiliarum exortu vsque ad solstitij pastus vermes serici plasse, velletis nunc omnibus notissimi quo principes quondam & magistratus ornabantur, vt esset potestatis & honoris insigne: nunc autem promiscuo vsu ad plebem, & vti nam non ad meretricium luxum pellucentem translatum, vel in agris etiam fordere cæperit.

Plinius id vestimenti genus scæminis olim tantum in delicijs habitum haud obscure insinuat: nec puduit tamen has vestes vsurpare etiam viros, leuitatem propter æstiuam. In tantum à lorica gerenda discessere mores, vt oneri sint etiam vestes, vt merito cum Seneca rogemus: nonne videntur tibi contra naturam viuere, qui commutant, cum scæminis vestem? Nec sine ratione Tiberius olim, vt refert Tacitus, promiscuas virorum & scæminarum vestes accusabat.

Porro siue nendi, siue texendi varium serici artificium, immò si ipsam animalculorum adnirandam inspicias naturam & varietatem tam vitæ, quàm operis, nullibi sagaciorẽ naturam, industriam magis deprehendas artem: at si vsum & reditus, qui inde manant species, haud vanè tantoperè Italici atque Hispani hodiè etiam Gallis atq; Germanis optabilem haberi ceptam, vt sint, qui in re rustica Morum etiam vitibus &

L 2

Oleis aded præferendam censuerint, quoniam in Italia vestig. l. præcipuum iamdudum esse cepit, annonamque rihilo hercle minus, quam vitis & Olea augeant.

Præfertur tamen ab omnibus, copia & teneritudine foliorum magis [vt inquit Marcellus] quam bonitate Motus candida, priscis naturæ cultoribus atque historiographis, vti videtur, ignota, & in Italiam non nisi serò translata, quando, [vt iam prius monuimus] nec Theoph. aut Plin. nec in disciplina ruris tot Latini auctores aliquid de ea tradiderint: non rel. tū in augenda domini re tam facilem simul & honestam quæstus rationem, si quod tam libere nunc patet tractare & exercere, eā quā nunc exercetur ratione, & ipsi quoque didicissent. Fuisse tamen fecici, & quidem bombycum opera facti, apud ipsos vsum maximum, vel ex Plinij historijs abunde patet, sed longè differente

ab hodierno conficiendi modo, de quo ipsemet consuli potest. De bombycum historia, & l. Morum administrandi ratione specialiori hic tractare super sedemus, eū breuitatis causa, tūm verò quod illud negotij iamdudum mihi [Cherlero] datum nouerim in historia mea Insectorum.

Non omittendum quod Porta in noua sua Philosophandi ratione, à signaturis petita, annotat, Mora in somnijs visa vulnere portendere obco- borem. Immaturum, hoc est, nondum perfectè maturum, quia iubeus sit, tunc præcipue astringere ac sanguinem reprimere: maturum verò, quia nigrescat, soluere alium: quos effectus vt concedimus, ab ijs coloribus tanquam causis produci: immò nec ^{tezuha} quidem censemus vel signa infallibilia. Dicemus & hæc ne ^{ciadon} quidem verè ac propriè censeri posse, quibus temerè fides in arte sit habenda. Sed hæc alteri* sunt tractationis.

DE SYCOMORO ET FICV CYPRIA.

CAP. LXIIII.

Sycomorus Matth.

C. MOTUS Alp.

Cypria.

Descriptio
Folium.

IN sicco nostro Herbario folium habemus Sycomori, paulò palmā latius, longitudine aliquatò maiore, in obtusum mucronem desinens, nonnihil sinuatum, quod secundum longitudinem percurrit nervus, vnde oblique in latera venæ, ptopaginis suis quoque donate, porrigitur, quale ad figuram Ficus Cypriæ adpingi curavimus. Sycomorū siccam præterea vidimus apud Celeberum Vnum D. Vlyssē Aldroandum, Professorem doctiss. & rerum naturalium peritissimum, Medicum Bononiensem, cuius figuram exhibent Bry Frates in zneis tabellis effigiatam.

Rauvvolffii
descriptio.

Fructus.

Ex rotius arboris inspectione descriptionem dedit Rauvvolff. vt sequitur. Tam Cypria quam Aegyptia Ficus sylvestris, seu Sycomorus, proceritate crassitieque Morum albam adequat folijs quoque consimilibus donata, paulò ramen magis rotundata, in ambitu nullis incisuris crenata, serratave: Fructus ferunt nostris Ficubus non abissimiles, dulciotes tamen, cenchramidum expertes, horitateque inferiores: quò fit vt minoris est mentis, nigraque ex parte in pauperum vltus cedat obuenditi. Vtraque sp. cies caudice, folio, structu admodum est simili: abique eo quod

vt huic fructus inferius potius est in ramis maioribus ipsoque etiam caudice, ita illi, iidem nascuntur non in ipsis ramis, sed in priuatis furculis, foliorum expertibus, spinham longis, plerumque admodum conferti. Fructus ferunt hæc arbores ter quatēne quotannis, paruos, ad cinereum colorem vergentes, ex oblongo rotundos, Prunorum instar, toto serè anno in arbore sua inueniendos.

Alpinus sic describit. Maxima arbor ramos latissimè spargens, folijs Mori crassioribus, candidioribus atque asperioribus. In sitionem Fici su-
Alpinus
criptus
infertur
ex Fici
Mora
parata
pra Morum plures Aegyptii asserunt. Truncus, ramus, cortexque, fructus, lac, foliorum asperitas colorque Fici apparet: foliorum figura & magnitudo Moro responderet. Fructus tardè, neque perfectè maturescit, atque saporem aqueum & iucundum habet: nunquam inultis fructibus caret, qui caudici adnascuntur, minimeque ramis: neque fructum producit hæc arbor, nisi prius multis verberibus sæpè lacere ur, sic vt caudicis cortex vulnecetur, vnde exiguis furculis Ficus fert modò ternos, modò quinos, modò septenos & plures etiam. Ex feminibus non nascitur, sed ramis propagatur.

Ad huc

Ad hec Leo Aphric. lib. 9. Ficus Aegyptia, incolis dicta *Giamet*, arbor & folia similia cæteris ficibus: Verum arbor est insignis altitudinis & crassitudinis: fructus non fert supra ramos nec in extremitate eorum, sed tantum ad radicem arboris, ubi nulla folia: saporidem, qui ficibus vulgaribus, crassi & violaci odoris. Considerandum an bene describitur Ficus Aegyptia à Leone foliis similibus Ficibus, quandoquidem alii aliter tradunt.

Συγγενὴς Aegypti propriam, & Ficum Cypriam describit Theophrast. & ex eo ad verbum penè Plinius in hunc modum. Et in Aegypto multa genera, quæ non alibi. Ante omnia Ficus, ob id Aegyptia cognominata. Arbor Moro similis folio, magnitudine, aspectu. Pomum ferens non ramis, sed caudice ipso. Idque ipsum Ficus est prædulcis, sine granis interioribus, perquam secundo procreant, scalpendo tantum ferreis vnguibus: aliter non maturefcit. Sed cum factum est, quarto die demittitur, alio subnascente &c.: In Theophrast. autem quædam emendanda: nam pro *ἐν τῇ* leg. *ἐν τῇ* ex Plin. & ad τὸ *φύλλον*, addendum *ἐν τῇ*, ex ipso sensu.

Quod verò Theophrast. ait Ficum Aegyptiam fructum ferre non furculis non ramis, sed caudice ipso: quàmque sententiam & Dioscor. sequitur: Athen. aliter habet, sic: *φῆκεν καρπὸν ἀπὸ τοῦ ξύλου ἐν τῇ ἀκτὶ τοῦ ὅτι ὁπλοισίων*. ubi, *ἐν τῇ* *καρπία* teneros ramos vocat. Gal. verò in 2. de alim. fac. cap. 35. omnia hæc aliter, & fortè corruptus codex est.

Testatur Galenus se arborem vnà cum fructu in Alexandria vidisse, fructum quidem consimilem Ficui parum albæ, cumque in medio Mororū a cicuum locari posse ait. Vnde etiam nomen sine deceptus, à similitudine videlicet, quam ad verumque fructum habet, vnde Sycomorus dicitur. Insuper etiam ridiculos eos esse ait, qui Sycomora dicta putant, quod fatius Ficubus, hoc est, *τῆς μαρτίης σίκοις* similia existant. Quibus verbis palmam est Dioscor. ab eo notari, quem & ipsum de Sycomoro tradente audiuisse par est.

Sycomorum, inquit ille, aliqui etiam Sycaminum vocant: cuius fructus Sycomoron quoque propter ignauum infirmumque saporem appellatur. Est autem arbor magna, Fico similis, largo sicco abundans: (*πολύστον ἢ πολυχυλόν* ex Theophrast. vulgata quædam *πολύχυλον* habent. & Sarrac. testatur, in vetustis codicibus *πολύχυλον* legi, sicque & Serap. & Rnell. legisse videntur: & id ipsum etiam Plin. innuit, quando aliàs multo lacte, aliàs largo succo abundare Ficum Aegyptiā dixit) foliis Mori. Fructum & ter quaterque anno profert, non è summis ramis, vt Ficus, sed è caudice ipso, caprifisco simile, grossis dulciorem, sine granis interioribus: quique non maturefcit, nisi vngue ferròque scalpatur.

Athen. Sycomori seu Ficus Aegyptiæ fructum indigenæ, ubi ferro leuiter scalpserint, in ipsa plâta relinquunt: tandem verò vento iactatus, eà curâ intra triduum maturefcit, odorisque fit ac esui iucundus, præsertimque si Faunii spirauerint. Et ante Dioscor. Athen. & Plin. dixit Theophrast. maturefcere nequit, quin scalpturn fuerit, id quod ferreis præstant vnguibus.

Cum verò citra scalpturn eius fructus maturefcere vix queat idem Theophr. declarat alibi, sed olæo quoque petungi debere aut pôst scalpturn, idque nisi fiat maturitatem adipisci non posse, propter assue uam pabuli: siquidem scalpturn aliquid humoris prolicetur.

Quod ad scalpendi modum, Theophrast. Plin.

Tom. I.

& Athen. ferri tantum meminerunt, vel vnguibus ferrei: at Dioscor. & vnguibus simpliciter, & ferri. (*σφυγὴ ἢ σιδῆρον*) sed parum referre videtur, siue humano, siue ferreo scalpatur vngue, modò scalpatur, quod & alio instrumenti genere fieri queat. Sed soli scalpturna non sufficit, sed & oleo inungi oportere aliquoties inculcat Theophrast. quod Plin. non obseruauit, ita parum consideratè scribens: scalpendo tantum ferreis vnguibus &c.: quamvis nec ipse etiam Dioscor. vel verbulo solo meminerit olei, nec Athen. qui tamen pleraque ex Theophrast. mutuati videntur, aut certè omnes hi ex aliquo vetustiore.

Cæterum Dioscor. eam Ficum quæ in Cypro nascitur, (quam Cypriam vocauimus) ab Aegyptia specie differre ait: quippe, inquit, quæ Vlmus (*σπύλεια*) cum sit, folia Sycamini [Sycomori Corn. verit] refert: fructum verò Pionorum magnitudine [*τὸ μέγεθος καυκωνήων*] & quàm Perna ipsa dulciorem. Cætera omnia antedictis similia sunt. At Theophrast. hanc Cypriam Ficum paulò aliter describit. Nam arboris caudicem, cui fructus adnascitur, Populo albæ (*τῇ λευκῇ*) similem facit: folium (*τὸ σπύλεια*) Vlmo. At Plin. in hoc tantum à Theophrast. discrepat, quòd non Pruni sed Sorbi fructum dicat esse magnitudine. Sed à magnitudine exigua differentia, modò paruum, aut mediocriter tantum Pionum cum Sorbo confetas maiusculo.

Vides itaque Dioscor. cum Theophrast. Cypriam Ficum à Sycomoro diuersam facere, hancque inter Vlmorum genera referre. Plinius distinguere videtur, quando ait: Mora in Aegypto & Cypro sui generis, vt diximus, largo succo abundans summo cortice desquamato, altiore plaga sicantur, mirabili natura. Athen. quoque leparatum de Cypria Fico agit, lib. 3. qui iam de Aegypto lib. 2. tradiderat. Nihil verò aliud, quàm Theophr. citat verba, quæ cum iis, quæ supra ex Plinio adduximus penè coincidunt. Verum Athen. cum Theophr. in hoc tantum differt à Diosc. quòd hic arborem Vlmo similem esse tradat, ille solum tantum. Sunt tamen qui apud Theophr. pro *σπύλεια* legendum censeant *πύλεια*, eo sensu, adultam Populo similem esse. Lectionem tamen vulgatam Diosc. confirmare ait Dalech. quod non simpliciter verum, quippe qui arborem ipsam, non solum, vt illi, similem Vlmo dicat esse, sicut dictum.

Cæterum haud supinè hoc loco prætereundum, quod & cap. superiori de Moro obiter monuimus, Plin. lib. 16. c. 38. Moro tribuere, quæ Sycomoro competunt, quando sic inquit: Mirum, hæc in Moro Medicis succum quærentibus, ferè [verè M.] hora diei secunda lapide inculsus [incisus M. inculso vet.] manat, alius fractus cortex siccus videtur. Quod sanè Dioscor. manifestè de Sycomoro refert, his verbis: Liquorem verò fundit arbor [Sycomorus] primo Vere, priusquam fructum profert, lapidis ictu summo cortice desquamato: si enim frangatur aliud, nihil quicquam emittit. Spongia aut vellere lachryma colligitur, quæ siccata & in pastillos coacta, sicili vase reponitur, ex quibus Diosc. verbis facillè Plin. restitui potest. Sed diuersum modè hic locus apud ipsum quoque Diosc. legitur. *ναρὴν δὲ σιδῆρον τοῖς καρποῖσιν ἐπὶ τῷ σφυγμῷ*. Dalech. nempe lacteum succum ex arbore tenella colligitur priusquam fructum ferat. Plin. pro *ναρὴν*, aut *παρὰ τὸν σφυγμὸν* seu *τῷ σφυγμῷ*, aut tale quid legisse videtur, quando diei horæ secundæ mentionem facit, quæ in matutinum tempus inciderat, vt classissimi Scriptores anno-

tant. Ruell. primo Vere arbore tenera, succum eximi vertit apud Diof. tanquam *εαγρὸς* pro *ναγρὸς* legisset. Vulgata exempl. habent *καμπυλῶς* & *ναγρὸς*. Sunt qui facilem lapsum animaduertentes, *αὐτὸν* *ναγρὸς*, *εαγρὸς* simpliciter reposuerint. Sed vetusti codicis lectio placibilior, quam & Sarrae. secutus: *καὶ τὰς καμπυλῶς εαγρὸς ἀφ' αὐτῆς*.

Porro vero similis esse putat idem ex adulta, quam ex tenella adhuc nouellæque arbore tantum succi emanare, vt faciliè spongia aut vellere excipi possit: quippe cùm nouellæ necdum adultæ arbores vix amplius succi habeant, quàm quod ad ipsarum incrementum satis esse possit. Sed mirum, Virum alioqui doctissimum modestissimumque cò securitatis delapsum, vt de arbore sibi incognita, siue nouella siue adulta iudicium in re propria ac ei specialiori ferre sit ausus: mirum etiam cò obliuionis eum lapsum, vt non recordatus sit, quòd & a se annotatum, hanc arborem Theophrasto *πρὸς δέντρον*, vel vt ille apud Diof. legit ex vet. cod. *πρὸς ὕψος* dici, vt iam non amplius dubitandum sit, incisione vel in tenellas [quales, aliter quàm ipse censet, succulentiores ferè in vniuerso arborum genere ad proportionem esse solent] vel in adultas facta, tantum effluere succi, vt spongia excipi queat, nec tamen deficiat ipsi pro incremento. Quippe si multum reddet, multum etiam trahet, vt patet in frequenti eius fructificatione.

Corn. Cellus de Phreniide tractans, in quaquidam sonnum moluntur, alii addit, vel Amomum vel Sycamini lachrymam fronti inducunt. Hoc nomen apud Medicos reperio. Sed cùm Gregi Morum Sycaminum appellant, Mori nulla lachryma est: sic verò significatur lachryma arboris in Ægypto nascentis, quàm ibi *Μορῶν* appellant: quæ postrema verba Hist. Lugd. apud Cellum supposititia esse censet, ex cuiusdam glossæ, qui Cellum vellet liberare ab ea dubitatione, quæ hæsitabat inserta textui.

Porro *Συγγιν* Theoph. seu *Συκωρ* Diof. & Gal. apud Lucam Euangelistam etiam *Συκωρ* dicitur: Supra vnam ascendit Zachæus, cùm vellet Christum videre. Eidem, quòd fructu carentem vidisset Christus, maledixit, vt ne posthac ferret fructum, & mox exaruit, vt historię nos docent Euangelicæ. Idem de hac arbore statuunt Bellon. Ravvolff. & alii qui illas regiones perlustrarunt. Item Matth.

Quin & D. Hieron. Sycaminum arborem Syryæ peculiarem dicit: eius etiam meminit Esai. c. 9. & Amos 7. *Συγγιν* *αἰγυπτία*, Morus Ægyptia, *Συκωρ*, *ἢ* *Συκὴ αἰγυπτία*, quod nomen etiam Ceronix arbori improprie attribuitur, autore Theophrasto. Appellatur vulgò Syris Ficus Phataonis, testibus Gesn. Bellon. & Rob. Consi. qui & *Gien-meiz* iisdem in Syria dici testatur.

Aceris speciem, [inquit Bellon.] Obs. lib. c. 2. quibam Sycomorum existimant, licet Sycomorus rara sit planta, quæ nunquam visa fuit, nec sylvestris nec culta, nec in Græcia, nec in Italia. Quales verò in Palæstina conspiciuntur, ramos in trunci summo gerunt in ferti speciem: parulæ sunt admodum, foliis agminatim iuxta se inuicem positis, trunco crasso.

Idem tradit, iuxta Cairum, in horto quodam Materco dicto Sycomoros quoque haberi, quos Ficus Pharaonis vocent. Fructus eorum, inquit, similes essent nostris Ficibus, nisi exterius essent rubri, magnitudine oui, & perpetuò ferè fissi & aperti. Sici nihil valent, sunt enim duri, exsucco, granosi, gultu ingrato & satuo, iis præsertim qui

his non sunt assueti. Recentes magis probantur, qui tamen nec ipsi, si quod res est fateri velimus, maximè committere dandi videantur, quamvis in Ægypto magni fiant ex iis redditus.

Dod. gloriatur Sycomori ramum cum fructu ac foliis ad se misisse Cortusium, quod nobis tar è non sit verisimile. Nam quomodo ramus finclibus ac foliis onustum accipere potuerit, fateamur nos neuiquam intelligere, cùm iam prius ex Theophr. Plin. & aliis atque ab ipso adeq. Alpin. o teste oculato didicerimus, fructus caudici adnasci, minimèque ramis. Propius igitur considerandum fuit ac inspicendum Dodonæo, quid à Cortuso accepit. Botanici sumus, non plastra vel curtus, vt truncos seramus pro ramis aut surculis.

Præterea mirari subit eundem in post. sua Hist. retinere fictitiam illam suam iconem, quam iam olim foliis tetratis, & ramis fructibus stipaus, etiamque minoribus iuxta folia, exhibuerat.

Arborem Ægyptiam esse fatetur quidem Amatus, sed in India quoque procerè crescere tradit, & sicut ab us, qui ex Alexandria & India ad nos sunt reuersi, acceperit, similem esse Moro. Multi addit idem *Ficum Adami* appellant, quia in ea Adamum peccasse credunt. At Indiæ Historiographi *Ficum Indicum* à Sycomoro diuersam tradunt, de qua nos paulò post.

Quod de Adamo dictum, etiam Lonicerus refert: de quo nihil ceru asserere possumus.

Sed Lonic. sicut & Lacuna figuram fictitiam Matthioli commentum habent, qui ait, imaginem Sycomori sibi à D. Aldroand. missam. At in primis comment. pinxerat ex descriptione vel suo potius cerebello, folio omninò Mori, quam secundò in Diof. editis comm. tanquam fictitiam reiecit, aliamque substituit, quamque & nos exhibemus primo loco: sed valdè veremur ne & ipsa aliquid fictiti præ se ferat, præsertim cùm Alpini eiconi qui arborem ipsam vidit non respondeat. Nobis sanè olim Patavii à Pharmacopœo ad Aquilam pro Sycomoro exhibitum, quale Ficus Cypriæ ex Ravvolffii Hist. desumptæ adpingi seorsum curauimus.

Camer. ad Hist. Matth. Germ. pingit portionem ex fig. Matth. decerptam, & alteram Sycomori Cypriæ Ravvolffii, quibus addit figuram folii similis ei quod Gesnero à nobis communicatum fuit.

Pena & Lob. sibi amicos & studiosiores quosdam ambulones Monachos qui hanc arborem in Syriam profecti viderint, ita oratione representasse testantur, similiorem multò Moro, quàm Ficu: fronde Apocyni aut Mori, & cognitu facillimam de fructu, qui caudici, aut imis ramis propè alas hæreat, media inter Ficum & Morum constitutione & figura, pusillam Ficum exquante, granulorum tamen intus experte. Granulis etiam carere tradiderunt Veteres: & Alpinus atque Ravvolffius ipsi qui *αὐτὸν* *Συκωρ* idem testantur.

At Bellon. contrò, Sycomori fructus plenos granis, Cécramides, *καὶ* *αὐτὸν* *Συκωρ* Græcis dictis, esse conceptis verbis testatur, vt ex eius descriptione paulò antè allata quet, propter quæ & ingratum & odiosum vetustiori excecitiuue fructum esse ait: in quam rem studiosi peregrinantes diligentius obseruabunt.

Alpinus tradit fabulosum esse, quod dicit Matthiol. truncos ramosque huius arboris nunquam ficcari, ni prius in aquam proiciantur, & morentur aliquantulum. Verùm istud Matthioli inuentum

Sycomora in sacra scriptura clata. Sycam. Ægypt. Morus Ægypt. Ficus Ægypt. Ficus Phataonis. Ciumeiz. Aceris species.

Bellon. descriptio.

Ficus Phataonis.

Dod. non

Alter D. err. r.

Ficus Adami.

Amatus nat.

Lonic. C. Lacuna. At acti n.

Frapp. cones de rantur.

Pena & Lobel.

Similior Moro qu Ficus.

Controuersia an sit Ficus si g mulgosa.

Bellon.

Matth. reprehendit Alpin. Similiorum.

tum non est, sed ante eum Theoph. & Plin. scripserunt materiem eius stagnis mergi, quod eius ficari sit, quæ tamen verba alii aliter accipiunt & interpretantur, Plinium igitur potius vel Theophrast. reprehendere debuit Alpin. quàm Matthiolum, nisi fortè Matth. nimium dixerit in eo, quod absque iniectione in aquam nunquam ficari tradident: de qua re nihil adhuc nobis certi constat.

Illud notandum in Alpini figura à Matth. diuersa Ficus non adherere trunco sine petiolis. Vtra nunc verior sit figura Matth. an Alpini, indicabunt, qui utramque cum fructibus viderint.

Ceterum considerandum an aliquid, cum Sycomoro commune habeat Theueti arbor, quam is in regione Catay nasci refert, quæ Phœl dicatur, fructum edere magnum, Muxæ Aegyptiæ fructui parem, sed paulò breuiorem: quam ob causam nonnullis Ficum Pharaonis dictam: folium habere Plantaginis, sed paulò spissius: fructus ligno inhaerentes. Arborem octo cubitorum altitudinem vix superare. In qua tamen descriptione quædam à Veterum & Recentiorum descriptione diuersa sunt. Vtramque speciem ab Antiquis traditam agnoscat, additque eam, quæ in Cypro prouenit Ficum syluestrem aut Sycomorum posse vocari Cyprioticam, vt prima species Aegyptiaca aut Pharaonica.

Curios de Ficu Cypria diuersa tradit. Theophrast. & Plinium eius interpretem foli Tiliæ sed latioribus atque mollioribus dimisse, ait: radices agere, vt Ficus virbana, & crassas & lentas: molli medulla carere: cor autem solidum, minimè putrescens esse: quare materiem præualidam, ac sine lacte: Mespilo similem habere florem: fructum obuiæ magnitudine secundum Theoph. rotundiorum tantum, secundum Diosc. Pruni: Gustu esse Mespilaceo, dulciore tamen, & Aegyptiæ Fici aut cæterorum omnium generum suauior. *Hæc sane eius sunt verba*, mutatus tantum modo & casu. Quæ omnia demonstrant Curtium non distinguere Ficum Idæam, de qua Theophrastus, l. 3. c. 17. de ficu Cypria.

Sycamoreg, Sycamora, Sycamora, Sycamorus, Sycaminus, Moraficus, vel vt Celsus diceret Mersicus, Ficus Aegyptia. Marcellus putat posse etiam vocari *Sycamoreg*. vt sit, quasi *fructu Ficus*, propter saporis ignauiam, quæ sententia iam suprà explosa est: nec quenquam hactenus inter probatos auctores Græcos vidimus qui per se scribat. Sycomorus Hebraicè dici posset *Theena bacha*: & iuxta Marcelli scripturam, *Theena celsuth*: sed Ficus Aegyptia iudem *Theena mixraim*: Sycomorus Cypria *Theena bacha copher*, vt annotat Lonic. Arab. *Mumeiz*, *Iuneis*, *Alumeiz*, *Giumezoi*, *Giumezetiz*, *Iumeiz*, *Giumeziz*, vt diuersi diuersimodè scribunt. Alpin. etiam *Giumez* habet. Rauuolf. testatur Moris & Arabibus hodiernis adhuc die retineri nomen *Mumeiz*, vt circa Tripolim, qui & Wildefeygenbaum, Germ. vocat. Alii Aegyptiæ feygenbaum, aut *Thunibeenfezgen*, Adams feygen. It. Fico d'Egitto, Fico de Adams, Sycomoro. Gal. des sicomores, figues d'Adam ou d'Egypte. Hisp. Fuisguera de Adams, Figo de Adams. Bob. Morisse.

Sycamore, siue Morea Dioscor. ea creditur, quæ Latinis Morus dicitur: auctore Gesnero in catal. Gopropio, in Vorummo, & Rob. Conf. in Lex. *Sycamore*. Hipp. vt vult. Bened. Curt. nisi mendam sit Pomum Sycamini, Aëcio fructus Sycamina & Sycomora. Est & Sycaminus, siue Sy-

comorus, Diosc. *συκάμωρος*, aliquibus etiam *συκάμωρος*. Theoph. Sycaminus Aegyptia. Sycami-

ni folio Ficus Cypria Dioscoridi: quibusdam Sycomori genus: Rauuolfius eius iconem proposuit, quam exhibemus. Dilechampus existimat Ficum Cypria in Diole. & Theoph. esse arborem Sebesten quæ Myxa fert. Sycamina & Sycomora dicuntur de Rubi Moris, vt videre est ex

Curio & D. Hieronymi, vt suo dicitur loco. Scribit Amatus eos toto erare celo, qui Sycomorum existimant esse Ficum agrestem in prætibus frequentem. Sycomorus non est eadem cum Fico Aegyptia, vt malè vertit Gaza, Plinio suffragando. In Italia malè olim dicebatur arbor Azadiracht. Lotum inquit Anitus, Cerasum hyemale appellare solent quam non desint eorum aliqui, qui Sycomorum vocent: sed falsò. Nobis videntur loco citato multa continere, cum Lauro-ceraso, vt ibidem à nobis demonstratur. Acerem minorem & maiorem à quibusdam malè vocari Sycomorum dicitur alibi.

Gels. scribit Arborem Iudæ quibusdam dici Sycomorum.

Nascitur plurima in Caria, Rhodo, locisque non multi Tritici feracibus, vbi prouentu fecundo resobilique iuuamentum adfert eum annonæ caritas premit. Diosc. Circa Tripolim copiosè prouenire ambas species Rauuolf. refert. Item ad Turcarum monumenta in illustratione montis Libani. Prouenit & Alpino teste in arenosis sterilibusque Aegypti locis, atque crescit, diutissimèque quod mirum videtur, viuit. Quædam Sycomoris in Meterea visitur in cuius trunci cavitare credunt virginem beatissimam iram Herodis Hierosolyma fugientem, Christum feratorem nostrum adhuc puerulum occultasse. Abundat ea Syria nec repetitur in Italia, si Angul. credimus. Authore Besson, locus vbi Christus maledixit Sycomoro, est in Bethania: is dixit sibi visas in Palestina non longè à Carbasara vbi erant diuersaturus, in plateis ordine dispositas quo disponuntur iuglandes nostrates. Item alibi scribit: Incole Carii quia vexantur ardore Solis coguntur vmbas querere arborum vitentium, ac idè colunt Sycomoros multis in locis & plateis.

Quidam, vt annotant Aduers. frustra sunt conati Italæ Hispaniæque tum Europæ, tum Indicæ inquilinam facere: nam ne geminavit quidem: tamen in syluis Syriacis per familiarem esse, vel Propheta testatur Amos, qui se opilionem dicebat, & legere solum Sycomora illic aut locis vicinis: nec pauci sunt hodiè, qui eandem inibi illuc peregrinati viderunt. Cypria solum natale & ipsa specialius insinuat. In Iudæa nasci abundè sacra testantur literæ. Cautum est, auctore Vlpiano I. C. cum de extraord. criminibus disserit. Ne quis Sycomorum per Aegyptum excidat. Hæc autem maximè in Nili aggenibus plantata hos suis radicibus colligit, per quos Nili incrementa dispensantur & coarctantur.

Pomum Sycomori tradente Diosc. alio utile est, sed perquam exiguum præbet alimentum, stomacho que aduersatur. Lachryma eius vim habet emolliendi, vulnera conglutinandi, & ea discutendi, quæ ægè maturantur. Bibitur etiam, nec non & illinitur contra serpentium morsus, in scitum induratos lienes stomachi dolores, & que perfrictiones, (æquius) Celenter vetò teredinem sentit.

Fructus Sycomori, inquit Gal. nullam habet acrimoniam: exigua tamen dulcedinis est parti-

Ficus Cypria.

Segeten. Rubi Mora.

Ficus agrestis. Ficus Aegyptia.

Azadiracht.

Laurocerasus.

Acer minor & maior.

Arbor Iudæ.

Locus.

Cautio Iudæ.

Constitutio.

Constitutio.

Constitutio.

Constitutio.

Constitutio.

Constitutio.

Constitutio.

Constitutio.

Constitutio.

Constitutio.

Tempe-
ram.

ceps, estque facultate, vt Mora, humidior quodammodo ac frigidior. Quin potius in medio Mororum ac Ficuum iure quis ipsum collocarit, indeque nomen ipsi arbitror esse positum. Et in 14. meth. K. T. in curatione tumoris ex crasso vaporosoque spiritu, mium in modum commendat Emplastrum dicitur *Ευκράτης*, cuius descriptio est apud Paulum Aeginetam.

Ardor stom-
achi cum
febre.

Athen. Sycomori fructum probè maturum, odoraum, ac esu iucundum dicit. Eundem ob lenem refrigerandi vim, eorum quos febris vixit stomacho impositum cum rosaceo, non parum ardorem agrotantium mitigare.

Paulus de fructu & lachryma eadem tradit quæ Diosc.

Aduersus
serpentes.
Dysenteria
Pans &
tumores.
Vulnera.
Capiti do-
lor & an-
nimus.

Succus Mori Aegyptiæ & Cypriæ, vt tradit Plin. aduersatur venenis serpentium, prodest dysentericis, discutit panos, omnisque collectiones: vulnera conglutinat, capitis dolores sedat, item aurium: splenicis bibitur. Illinitur & contra perfrictiones. Idem Plin. fructum prædulcem dicit: Et Cyprio suauitatem Fici tribuit.

At Bellon. vt iam priùs monuimus ingratum potius dicit, nec maximè expetendum, fortè quòd fatua illa dulcitudine sensum non excitet, eademque fastidio magis quàm nouæ voluptatis titillatione edentes impleat, adeoque inertis lapidis esse, videatur. Vtin hunc sensum trahendum videatur quod Plutarchus de Sylla & ab eo obfessis Atheniensibus ait: qui intra vibem clausi, & moris hominis ignauia maledicentes ac iridentes, nunc metellam quasi mulierem appellabant, nunc, hoc scommate impetebant *συκώριον* id est Sylla Sycomorum est polenta maceratus: ignauore adunato alio, hominis ignauiam ingeminatam insinuare volentes.

Scoma
in Syllam.

Sylla Syco-
morum.

Theuetus scribit Fructus Photol siue Ficus Pharaonis præter ceteras dotes ad sedandam sitim & febrium ardentium estus refrigerandos peritiles esse: ac folia arthritidi mirè conferre.

Febris.
Situ.
Arthritis.
Naxa.
Naxa.

Vitis figuum, teste Alpino, in citho stomacho est noxius, ipsumque laxat, labefactat atque subuertit. Ii verò Ficus vtiliter comedunt, qui vel itinere, vel Sole incaluerint, refrigerationeque opus habent, & humectatione: fructus siquidem hi frigidi temperatè existunt, multumque humidum: alium faciliè lubricant, atque relaxant: tumores omnes calidos atque duros, emplastri modo impositi sanant.

Tempe-
ram.
Aluum la-
xant.
Tumores.

Idem Alp. ait Dioscoridem tradere, succum Sycomori non ignobilem ad pestem vsum habere. Necessè est igitur alio loco hoc scribere Dioscor. quàm capite de Sycomoro vel Ficu Cypria, nam hæc verba, huncque verborum sensum apud eum hæcenus non legimus, qui Sycomori fructum aduersus pestem de prædicit.

Vinum Sy-
comorum.

Fit & vinum è Sycomoris (*συκωμένον* dictum) eodem modo quo Catorchites, de quo cap. de Ficu: sed in acetum acre degenerat, quo niam non ita praeualeat vis eorum, vt manantis liquoris dulcedo retineri possit. Dioscor. Eiusdem aceti meminuit & Plin. qui postquam de Sycite vino locutus fuisset, subdit: E Cypria Fico & acetum fit præcellens, atque Alexandrino quoque melius. Per Alexandrinum autem acetum non aliud intelligit, quàm id quod ex Sycomoro paratur, quæ Alexandria plurima est, vt vel ex Diosc. lectione patet.

Plin. illust.

Iamen, inquit Rhazes, calidi sunt ventriculo mali, nauseam excitant, subtilioris naturæ quàm Ficus, citiusque descendunt. Per Iamen Sycomorum intelligimus apud Rhazem.

Digrum certè notati, quod D. Augustinus de

ciuitate Dei ad Marcellum libro. 21. capite 5. perferbit. Lignum cuiusdam Ficus Aegyptiæ tradunt, non vt ligna cætera in aquis natare, sed mergi, & quod est mirabilis chim in imo aliquandiu fuerit, inde ad aquæ superficiem rursus emergere, quando madefactum debuit humoris pondere grauari.

SYCOMORO SIMILIS.

In insula Mayo, (quæ vna est Viridum, graduum quindecim eleuationis poli versus Septentrionem) multæ arbores patulæ & longiusculæ à se inuicem distantes conspiciuntur. Similitudinem quandam habent cum Sycomoro, foliis velliuntur paulò minoribus quàm Ficus: fructus fuerunt Ficibus adfines, paruos, luteos, sine granulis aut semine. Trunco, ramis, cortice, fructu, succo lacteo & foliorum acrimonia planè similes sunt Ficibus. Fructus eorum, nunquam ad perfectam maturitatem peruenit. Arbor est admodum fructifera, vt haud faciliè inueniatur absque fructu. Non provenit ex femine seu fructu, sed ex furculis aut taleis in terram depactis, vt Mori nostrates. Lischottanus.

Locus.

Descriptio
Folia.
Fructus.

FICVS. CAP. LVI.

Chamaeficus.

Morus Sycomori, hæc Ficum familiæ nexu post se trahit. Huius caudex licet sit vbi grandescat & contortus videatur, parum tamen est firmus, vt qui tum vitigineo, læui tamen cortice, insertè cineraceo, in ramulis viridi sit vestitus, tàm ligni parum, medullæ verò fungosæ plurimum obtineat. Materie namque constat molli, rara, ampla intus cauitate, cuius inane crassa fungosæque medulla, sicut in Sambuco ferè, refertum est. Ipsa alioqui arbor mediocri Sambuci magnitudinem nonnùm superat, pluresque ab vna eademque radice innitit stolonæ crassitudine variantes & preceritate. Raricibus incitur multis, longis, firmis, lentis, euulsu contumacibus, multis capillamentis fibratis, colore fla-

us atque Rutæ radicibus similibus, maioribus tamen multò, ut Cordus annotat: Abundant cortices sicut & folia adeoque fructus ipsi nondum maturi lacteo copiosèque satis succo, glutinoso, odore ad Rutam accedente, quemadmodum & reliquæ eius partes, sapore subacri, qui tamen in fructu paulatim in dulcem excoquitur succum. Folia conspiciuntur sunt latitudinis, crassâ, in lacinias plerumque quinque profundas divisa, minùs acutius, quàm Platani, aspera, pediculo mediocriter longo, qui abruptus lac fundit. Flores, ut omnes hæcenus tradiderunt, non fert, sed statim parva fructuum rudimenta, quos *gerassus* aut *grossus* Latini vocant, Piso aut Fabæ aequalia, ea paulatim inefcunt, donec Piri mediocri figura & magnitudinem consequantur. Cùm ad mediam magnitudinem pervenerint, intra se flores [quod fortasse mireris] concipit figura confertis staminibus similes, colore in candido purpurascens, vindique & carne eximies, atque ad mediam fructus cauitatem se dirigentes: quam florum observationem atque descriptionem primò Cordo diligentissimo naturæ botanicæ vestigatori acceptam referimus, ac nos ipsi aliquando rem ita se habere, observauimus. Ut in hac planta, duo spectanda veluti miracula euenire naturæ studiosi obseruandum sit: vnum, florem intra fructu recondi: alterum, maturitatis causam ipsum fructum meditari, interuentu caprificacionis, de qua infra.

Fructus ex furculis, Piriformes nascuntur, basi latiore cœlum spectante, pulposi & molles, virides, sed viroris quodammodo obfoletis, aut ex viridi rubentes, fusciue, quidam etiam per maturitatem ad flauum inclinantes, melleæ dulcedinis, carne pallida aut subrubea, innumeris granis luteolis quæ *κρυσταλλίδες* vocant respecta, ex quibus seminibus nihil producit, autore Camerario odorem etiam spargit haud inuicundum, sibiq; peculiarem.

Est & humilis, sesquicubitalis altitudinis inter ceteris prioribus similibus: Chamæficum vocant.

Videntur sane auctores, cùm Philoſophi & Geoponici, & in vniuersum naturæ plantarum consulti Scriptores, humanitatis itent cultores, quos vocant, ac ipsi adeò Poetæ de hac planta veluti certatim ingenii sui doctes posteritati reliquit. ut vnde ritè ordiaris, vel non ordiaris eorum placita proposituro dubitare facilius sit, quàm decernere. Conandum tamen, ne hæc Autorum multitudo materięque cœmiffis & *ἁπορία*, in ipſo narrationis prociuctu hæſitationem atque ipſam adeò *ἀπορίαν* peperisse videatur. Sicut igitur veluti *ἀπορία* quedam Poetarum signenta.

Fingunt hi Syceam aliquem de Titanibus fuisse, quem quum Iupiter insectaretur Terra mater suæ prolis misera, intra se occulit: ac in eius gratiam in Syceam arborem, hoc est Ficum commutauit. In cuius rei memoriam, vbi in Sicilia Syceæ nomen inditum volunt. Sic ipsa antiquitas non potuit alio magis munere ipsam plantam commendare, quàm ipsius à suis Diis origine.

Lacedæmonios Sotibius tradit, Dionysium colere Sycrien cognomento, Milichius etiam dicitur quandoque: nam Milicha pro Ficus usurpari animaduertimus, & Melichen pro ipsa planta.

Apud Naxios certè simulachrorum facies nunc vitiginea conformatur, nunc Ficulnea, prout vel Bacchus dicitur, vel Milichius, ut testantur Athen. & Cæl. Rhod. Alii de eius inuentione aliter arbitrantur, ut tamen semper ad Deos suos referant.

Locum vbi primum inuenta visâque fuit. Greci *Σάκκον* vocant, & Athenienses *ὄβον* inquit *ὄβου*, Ficum sacram vocant (& hinc fructus Hegeſiora dictus) quæ Eleusinem ducit, in qua Phytalum, angustî agellî, iuxta Marathonem, dominum, Cereſem apud Cephisum hospitio benignissimè recepisse ferunt. In cuius gratiam, & accepti beneficii non immemor, illum fureulo ficulneo donarit, qui primum in Attica coalescit. In cuius rei memoriam, ad eius tumulum præclarum stat eſlogium, omnia referente Panſania, quod ex Greco ita conuertit Calderinus:

Hic situs est Heros, Cereſem qui in cella recepit

Phytalus: hoc quondam primum ex dulcia poma

Manſtrant, Ficos nomen dixerè priores,

Phytalus æternos inde sortitus honores.

Sed vtiliora scẽtemur, ipsam naturam eius propriis contemplantes.

Theoph. partim Ficus meminit, quæ tamen vox apud eundem anceps & multiplex est, & non tantum diuersas Ficus differentias, loco, facie, aut pumis alia nota d flerentes complectitur. Sed latet etiam, quæ nihil minùs ferè, quàm Ficum representant, ut ex ipsiusmet verbis ac descriptionibus colligere est.

De Ficu autem simpliciter dictâ, eiusque fructificatione, implicata sanè, præsertim rem ipsam non cognitam habenti, recessione agit, quam tamen facilius intelligit qui totum eiusdem variationis decursum perlegerit causâque diligenter pendente ex cap. i. lib. 3. caus. & diuersis eiusdem operis locis. Nos rem paucis ex nostra & summi Scaligeri obseruatione sic explicamus.

Tria Ficum genera fert Ficus. Vnum valdè præcox quod idcirco vocantur Greci *ἀγρίων*, quasi præcox, præcursorum, præcoquum Gaza. Atque is quidem edendo est. *Βολύς* vocant Veneti: Vascones *Fl. rones*: Colum. communi voce, priorem fructum: Plin. *præcozes*. Aliud genus postea prodit, cuius duæ sunt species: vna quæ maturatur, Ficum dicimus, Greci *ὄβον*: altera quæ temper cruda est, & prius cadit, quàm absoluitur: vocaturque Plinio *aborſus*. Alio nomine & Grossius dicitur. Greci, quia referunt indomita natura sua Caprifici fructum, eadem qua illum donarunt appellatione: *ὄβωδον* dicunt, cum quibus apud Theoph. *ἑσπρίων* idem sunt, ex sententia Scaligeri. *ὄβωδον* verò propriè est *ὄβων ὄβων* & *ὄβων* inquit *πρωτοῦ* siue *πρωτοῦ*, Ficus immatura, Latini hic vel hæc Grossius: effecturque propriè de Fico domestica vox vtrique tam Græca quàm Latina simpliciter: alioqui cum adiectione, ut grossi Caprifici, *πρὸς ἀγρίων ἀγρίων ὄβων*. Tamen plerumque confundunt Authores differentiam, indifferetèque ab ipsis vsurpantur *ἑσπρίων* & *ὄβων* qui & *ἑσπρίων* dicuntur, ut multis testimonis confirmat Const. in Lex. Alioqui *ὄβωδον*, etiam ficum syluestrem, *ἀγρίων ὄβων*, Lat. Caprificum apud Authores significat: quæ nominum & vocum confusio magnam huic historię peperit obſcuritatem, quam nos partim iam dictis, partim licendis pro virili discussisse speramus. Ipse verò etiam Theophr. inter Ficum syluestrem & Caprificum manifestè distinguit in Histor. 2. quando ait: *ἡ ἀγρία ὄβων ἀγρία ἀγρία* &c. Ceterum indem grossi, si scalpantur, aliquando matureſcunt, admiſſo Sole: quemadmodum è legitimis non pauci manent crudi, neque perſcuntur præuerti ſtigroribus. Rurſus ex Ficuhus, quadam Ficos propriè dictos *ὄβων* tantum ferunt: quadam grossos seu Olynthos tantum: [*ὄβωδον*, qui nihil aliud sunt, quàm Fici immaturi, grossuli dicti, qui admatu-

*Ficus sacra
H. geloria.*

Theoph.

*Tria Ficum genera.
Prodromus
Bola.*

*Ficus.
Aborſus
Grossi.*

*Olymbi
Grossi acci
prio
Ficus im
matura.*

*Erime.
Erimeas.
Ficus sylu.
Caprifici.*

*Differ. Ficum sylu.
a Caprifici.*

ritatem non pertingunt: Gaza Caprificos penè
semper vertit, Olynthos nimirum cum *leuotis*,
quos caprificos propriè vocat Theophr. confun-
dens, non sine plurimorum tamen autoritate
vri dictum priùs: quædam vtrumque: quædam
etiam Prodromos: [præcoquos vocant] quæ-
dam non. Deinde variant fructum: vt quarundam
grossi etiam sint esculenti. Variant item in officio
seu ferendi modo. Nam nonnullæ constanter
tales sunt: aliqua non, sed mutant. Mutant au-
tem vel quia nunc ferunt esculentum, aliàs non.
Norat etiam à calore fructuum differentias, & à
loco natalium, vel situ. Quosdam supra folium,
quosdam post, quosdam subtus nasci. *Hel est vrb.*
Iis implicatæ Theophrasticæ recensionis. Quæ
grossos ferunt [*ἐν ὑπερῷ*] tres faciunt differen-
tias: non ferunt nisi grossos: ferunt albos: se-
runt esculentos. Aliæ verò quatuor: ferunt Fic-
us: ferunt grossos: ferunt nigros: ferunt gros-
sos tum esculentos tum non esculentos. Ac sanè
sua natura esculenti non sunt grossi, sed sunt vir-
les per accidens, quoniam nascuntur in ipsis
cinibz, de quare suo loco. Notabis præterea dif-
ferentiam variationis in ferendo duplicem: vel
enim non ferunt aliquando, vel non bonos fe-
runt. Item triplicem differentiam sids: secun-
dum frondes, & iussà, & ex tamis valde crassis:
ἐν τῷ τριπλῶν ἐσθλῶν. Ergo ex ficibus priùs gignun-
tur Prodromi, deinde grossi, tum Ficus, vbi &
temporis differentia consideratur.

Ficorum itaque differentias ex ipsa natura, na-
scendi modo atque tempore desumpsisse Theo-
phrastum apertum est. Ceteri verò Authores
tam Græci, quàm Latini generum Ficorum in-
gentem recensuerunt numerum, quantum in alia
arbore reperire vix sit. Respexerunt autem præ-
ter prædicta etiam vel ad diuersitatem figuræ, co-
loris & magnitudinis: vel ad regionum, in qui-
bus nascuntur, varietatem, vel denique ad Au-
thores ipsos. M. Cato habet *Africanas, Herculanæ,*
Saguntinas, hybernas, Telanas, Teliænas, arvas Plin.]
pediculo longo: quibus omnibus præmittit *Ficos*
mariscas. His adiecit Varro *Chias, Calcidicas &*
Lydiæ: Item alibi & *Sabinas* memorat. Columel-
la Ficorum genera sapore atque habitu distare
ait, & præter dicta habet *Liuianas, Sulcas, Calli-*
strutias, Topias, Rhodias, Libycas, Hibernas: omnes
etiam biferas & triferas flosculos. Quid autem si-
bi velit Columella cum hac voce [flosculos] non-
dum omninò percipimus.

Idem tradit Fici corticem seu librum (vt ille
vocat) humidum, succosum & validum esse, &
laetis plurimum fundere.

Ficum differentias varias tradit Plinius libri.
15. c. 18. Inibi enim meminit *Aegyptiæ: Cypriæ:*
Lydiæ: Callistruthiæ: Africanæ: Alexandrinæ,
Nigræ: Rhodiæ: Tibartina: Liuiæ: Pompeiæ:
Herculanæ: Albiceratæ: Aratiæ albæ: Porphy-
ritidis: Popularis, Chelidoniæ quam Athenien-
ses *Erythromelænam* vocant: *Serotinæ: Omæ,*
&c. super quibus Plinium ipsum consulere, haud
grauè erit.

Meminit Cato *Africanarum, Herculanearum,*
Saguntinarum, Hybernarum & Teliænarum.
Sed à Catone, inquit Plinius, appellata iam tum
Africana, admonet & *Aphricæ,* ad ingens docu-
mentum vso eo pmo. Namque perniciali odio
Carthaginis flagrans, nepotumque securitatis an-
xius, cum clamaret omni Senatu Carthaginem
delendam, attulit quodam die in Curiam præco-
cem ex ea promincia Ficum ostendensque Patri-
bus. Interrogo vos, inquit, quando hoc po-

num demptum putetis ex athore? Cum inter
omnes recentem esse constaret. Atqui tertium,
inquit, ante diem scitote decerptum Carthagine:
tani propè à muvis habemus hostem: statimque
sumptum est Punicum tertium bellum, quo Car-
thago deleta est: quanquam Catone anno se-
quente raptò. Quid primum in eo mitemur?
Curam ingenii, an occasionem fortuitam, cele-
ritatemque cursus, an vehementiam viri? Su-
pra omnia quiddam est, quo nihil equidem daco
mirabilius, tantam illam urbem, & de terrarum
orbe per cxx. annos æmulam (vrbis æmulam
ver.) vnus pomi argumento euerfam: quod
non Trebia aut Tralymenus, non Cannæ busto
iulignes Romani nominis perficere potuere:
non castra Punica ad tertium lapidem vallata, *Ficus*
portæque collinæ adequitans ipse Annibal. Tan-
tò propius Carthaginem pmo Cato admouit:
(adiit D. adiri monuit. Vet.)

Prolixus Idem, nec non parum perturbatus in
Historica relatione Ficum duarum Romanis sa-
crarum: Quarum alteram *Ruminalem* appellatam
dicit, eò quòd sub ea arbore Lupa Rumina id est
mamam Romulo & Romo dederit: Alteram ve-
rò *Nautiam,* quæ ab augere Attio Nauto Romæ
in comitio quidem nata: sed ibi spontè nata, vel
illuc spontè transisse credebatur.

Quidam existimant Ruminalem Ficum dictam
quod sub ea pecudes æstatistempore, frigora ca-
prantes: herbas ruminare consueuerunt: An Ta-
citus per ruminalem arborem intellexerit, consi-
derandum: quandoquidem longè fuit arbor. Fi-
cus autem breuissimæ vitæ, Theophrasto autore.
De Ruminali Ficu hæc Ouidius.

Arbor erat, remanent vestigia: quæque vocatur

Romula nunc Ficus, Rumina Ficus erat.

Ceterum Fidis (Plinio) succus dulcis: odor nul-
lus: [quem repichendens Scal. malè cum ait ne-
gare Fici odorem: est sanè etiam ficis odor,
quamuis tenuis atque exiguus] folia latissima,
maxima & ymbrosissima, & idèd supra id po-
num, eidemque seriùs folium nascitur quàm po-
mum. Insigne prodit in quodam genere Cili-
ciæ, Cypri Helladis, ficos sub folio, grossos verò
post folium nasci. In Laconico genere maxime
sunt. Inferiore sui parte fertiliores sunt Fici, ma-
risca, Onescritus tradit in Hircania fertiles admo-
dum esse Ficos, vt sint quæ modios celx. singulæ
ferant prægrandes. Nullo flore exhalantur, na-
talisque pomorum recurrentis annuos versicolori
nuncio neque Fici neque Caprifici promittunt.
Dixit tamen Plin. loco iam supra citato præcoces
ficos cum venientium flore maturefcere. Nos
flore, vel florì respondens aut analogum, ex
Cordo prodimus.

Difficile autem fuerit, simul & inutile, vt Ca-
salsp. æstimat Plinianæ Ficorum appellationes,
nostris, hoc est, huius seculi Italicis accommoda-
re, vt *Africanas* iis, quos vulgò *Hetruria, Bru-*
sciortos vocat, inter *nigras: Aratias,* seu potius
Auratias à colore aureo, inter *albas* iis, quas qui-
dam *Citreas* cognominant, inter præcoces: nam
post grossos primæ marurantur.

Diosc. prædictarum differentiarum nullas no-
mine tenus tradit, sed *olusum,* hoc est, Ficum in
in genere, *ἀγέλης φύλης,* Ficus syluestris, & *ὀρυζαν*
καὶ τῶν ἐν τοῖς ὄρεσι καὶ ὑψηλοῖς, Grossorum, inquam, quæ
à nonnullis Etinci nominantur, vires tradit.

De Ficu inter alia habet Athenæus lib. iii. Di-
pnosoph. cap. 3. Nulli quicquam concederem in
sermonibus ad Ficum pertinentibus, etiam si su-
spendi oporteret, quoniam Ficus nimirum in ru-
dum

Grossi sine
Olynthi.

Sulci. ar.

Ficus dif-
ferentia Ca-
tonis Var-
ronis & Co-
lum.

Differentia
Plinio.

Ar.

Historia de
Catone &
Fico Car-
thaginensi.

Carth.
Fici m.
menio

Ficus
cultu.

Ficus
minulo

Ficus
ma.

Rumin-
Gude.

Plin. n.
Scalig.
rept.

Cur sup-
foun sic-
na, cana

Laconio
maximè

Non flo-

Casalsp.

Brusciop-
ficos.

Aurati-
Citreae.

Dioscori-
Ficus.

Ficus syl-
vestris
Grossi
nei.

dum sum amicus, quare diuine de his quæ mihi
inciderint edisseram. Ficus, ò viri amici, simplicis
vitæ principium extitit, quod attestari videtur
locus qui ab Atheniensibus Sacra ficus nomina-
tus, in quo primum Ficus inuenta fuit, atque fru-
ctus hinc dictus Hegeroria, quia primus ad victum
mansuetum inuentus fuit. Ficuum multa sunt
Genera de quo Antiphanes in Homonymis. Lau-
dans enim agrum Atticum inquit:

*Qualia fert, ò Hippone, ista regio,
Excellentiora quam vniverfus orbis, mel,
Panem, Ficus. Ficus enim, ita me amet Iuppiter,
Abundè gignit.*

Istrus in Atticis prodidit, vetitum fuisse Caricas
exportare in Atica nascentes, his indigenæ vt
foli fruerentur. Cùm verò multi furtim anhere
deprehenderentur, delatores qui apud iudices il-
los accusarent, vocatos principio fuisse Syco-
phantas. Alexis in poeta:

*Sycophanta nomen prauis viris
Decenter haud nunc ponitur:
Nam qui foret bonus, & urbanus, is debuit
Indicatis Ficibus mores approbare suos.
Nunc autem flagitiosos cùm sic nomenent,
Dubitare id cogit, cur id factum sit.*

Indicatis ficibus, inquit, nempe quæ contra le-
gum auctoritatem clanculùm asportabantur: mo-
res suos probabant, id est, fidem suam, probita-
tem, integritatem. Philonnestus lib. de Smin-
thus Rhodius scribit, Sycophantam inde nuncu-
patum fuisse, quòd illis temporibus è ficum mer-
catum, vini, olei, tributa colligerentur, ac portor-
ia, & multarentur qui ea non soluisent, è qui-
bus in administratione Reipub. sumptus fieret,
itaque coactores qui exigerent, & eorum pro-
uentum suis rationibus ostenderent, vt credibile
est, appellatos fuisse Sycophantas, ad idque mu-
nus delectos fuisse ciues spectatissimos ac optime
fidei. Latoneq; ficus meminit Aristophanes in A-
griolis his verbis:

*Ficus omnes ego seram prater Laconicas.
Infeste namque sunt illæ, ac tyrannicæ:
Nec enim possunt forent, si animosè plebem odio non
prosequerentur.*

Vel, nisi plebi odiosæ foret ea Ficus, id est, domi-
nandi ratio: Sic Dal. explicat. Ficum scilicet eam
pusillam vocat poeta, quòd exigua & humilis
planta sit. Significat & Lacedæmoniorum hos-
tilem animum erga Athenienses, ac eorum domi-
natus crudelitatem, & summum abolendæ popu-
laris potestatis studium. Alexis in Olynthio, cùm
Phrygiæ ficus mentionem facit, ait:

*Et diuinus cibus, à matre data mihi delicia,
Carica ficus,
Phrygiæ munus.*

Phibalearum Ficuum meminere Comici multi:
quin & Pherecrates in Crapattallis:

*Febricitans, ò miser, nulla de re felicitus:
Et nunc per æstatem Phibaleas ficus comedo:
Illisque saturo meridiator.*

Deinde Sphaceli inexpectato, ardeto, vociferator
Telechides in Amphicty onibus:

Quàm pulchra Ficus, Phibalea quidem sunt.

Est autem Phibaleos, Atticæ locus.
Chelidoniarum meminit Epigenes in Branchia:
[Raucedisono.]

*Deinde paulò post aduenit Chelidoniis
Ficibus onusta confertim quadra.*

Androntion, siue Philippus, siue Hegemon in
Georgico, hæc Ficuum genera sic recenset: In pla-
nis & campestribus ferere Chelidoniæ Ficus ex-
pedi, Capusicos, Leucericas, Phibaleas: at quo-

uis loco Oporobasilidas [Monspel. hocie vocant
Ficus regias D.] Horum enim generum cuique
sua est vilitas, maxima verò Coluris, & Phory-
niis. Fructuose sunt & in primis viles, bifera, La-
conica, Megarica, si rigentur. Rhodiorum me-
minit Lynceus in Epistolis, ea comparans quæ
proueniunt Athenis præstantissima cum Rhodi-
aciis. Eius hæc est oratio: Atheniensium [*scilicet*,
sylvestres ficus] certare de bonitate sic videntur
cum Laconicis Rhodiaciis, vt Mora cum Ficibus.
Id ego, non cernatus, vt Athenis sit, peruerso
iam gustu ob satietatem, sed ante cernam, cùm
appetentia intacta & nondum occupata est, com-
paratione facta perpexi. At quas in pulchra Ro-
ma Callistruchas vocant, si quemadmodum ego,
Lynceus gustasset, bestia eiudem nominis longè
fuisse peripacior in huius contentionis indi-
cio, adeò Ficus illæ antecellunt omnes quæ in v-
niuerso terrarum orbe generantur. In pretio sunt
& alia Ficuum genera Romæ nascentium, nempe
Chia, Liuanæ, [fortè Liuiæ vel Lydiæ: ambæ
rum meminit Plin.] et quas Chalcidicas vocant
[Plinio Duracinæ à duro Corio D.] & Aphrica-
næ, vt testatur Herodotus Lycius in opere de
Ficibus. Parmeno Byzantius in Iambis, è Cauno,
quod oppidum Asiæcum est, laudans, vt excel-
lentes, ait,

*Per longa mari spatia ego accessi, nec tamen ficuum
Cauniarum fascem [*scilicet*, batallum] aduexi.*

Caunias è Caria ficus celebrari peruulgatum est.
Toxaharum ficuum meminere Heracleon E-
phesius, & Nicander Thyatirenus, citatis versi-
bus ex fabula Apollodori Carystii, cuius est titu-
lus, Mendica veltaria.

Ceterum vili: in admodum fuit

Et ad m. & improb. m. adeò vt me pueret:

Alia quidem regiones Toxaliæ ferunt

Ficus mea verò etiam vites.

In Insula Paro eximia gignuntur Ficus, Hæmo-
nias [*scilicet*, *scilicet*,] tanquam infectas sanguine: san-
guineas incola nominant: congeneres Lydiis,
quas ob rubrum colorem [Plinio Lydiæ purpu-
ræ sunt] eodem quoque nomine vocant. Earum
sic meminit Æschylus:

*Paron missum facito, & Ficus illas, & marinam
Vitam. [assiduas navigationes.]*

Hæ certè Ficus tantum à reliquis vulgaribus dif-
crepant, quantum apri caro ab altilis porci & vil-
latiçi pulpa. Leucericas Ficus species est, illa
fortassis cuius albus est fructus. Eius sic meminit
Hermippus in Iambis:

Scor sim verò è Leucericas Caricas.

Hermonax in Glossis Cretensibus genera Fi-
cium enumerat, Amadea, & Nicylea. Philemon
in Atticis vocabulis quasdam Ficus Regias voca-
ri tradit, & ab illis regias caricas nominatas fuisse.
Huic idem narrationi addidit maturas Ficus voca-
ri Colytra [fortassis quasi *καλυπτρά*, id est, leues:
sunt enim maturæ Ficus immaturis seipsis leuior-
es D.] Seleucus in Glossis refert, Glycididen
quandam vocari, figura perquam similem Fico,

[Præonia Glycidide est fico similis, vel filiquis,
quæ semen continent, vel appendicibus glandi
similibus in radice firmat. Emendatus locus ex
Plin. & Diosc. D.] à Medicisq; obseruatum fuisse,
in cibo sumptam, rubra seminaria proflua
sistere, ac valere contra malum mentis, & insa-
tuationes: id quod Plato Comicus ait in Cleo-
phonte. Pamphilus hybernas Ficus vocari tradit
ab Achæis Cydonæa, idque scriptum ab Aristo-
phane in Glossis Laconicis. Hermippus in Mithi-
bus Coraceas Ficus: [tanquam Coruinæ: ob ni-

*Oporobasil-
des.
Colura.
Phor. mia.
Megarica.
Rhodia
Athenienses
Erinica.*

*Callistru-
chia.*

*Ficuum
præstantis-
sima.*

*Chia.
Liuanæ.
Chalcidica.
Duracinæ.*

*Caunici
Toxalia.*

Hæmonias.

Lydia.

Amadea.

Nicylea.

Regia.

Colytra.

Glycidide.

Hyberna.

Coraceæ.

gedinam puto D.] eorum quandam (speciem vocat his verbis:

Phibalearum porisimum, aut CORACATUM.

*Charitis
Arata.*

Theop. lib. 1. hist. plant. scribit, Ficus arboris tale quoddam genus esse, quale id est, quod Charitiam siue Acateam nuncupant. *Hæc Athen.* Nisquam verò arud Theop. hæc legatur, (& mutila esse videtur hæc oratio D.) Quam verò idem

Ficus Idæa.

Athen. ex lib. 3. eiusdem autoris Ficus Idæa adfert descriptionem, & inter Ficus recenset, non huc pertinet, sed aliud, de qua vide cap. de Diospiro.

Præcoces.

De præcocius Ficus idem Theop. lib. 5. caus. ad hunc modum scribit: Ficus humidus aer & clemens, cūmelicitur germinatio, & eā de causa præcoces Ficus: Idem progressus inquit; quasdam Ficus, præcoces fructus gignere, vt Laconicam, & Leucomphalian, quasdam minimè. Seleucus in Glossis, Ficus speciem quandam vocat *πρωτερον* id est, Primariam, quia præcocium fructum pariat ante ceteras.

Primæva.

id est, Primariam, quia præcocium fructum pariat ante ceteras.

Bifera.

Ficus bifera meminit Aristophanes in concionatricibus:

*Portentum
de Ficus etc.*

Vos, quasi sumperitis Ficus bifera folia.

Antiphanes in Sceleris:

Iuxta bifera Ficum, inferni est.

Theopompus lib. 50. hist. scribit, Philippi regis principatu, circa Bistatiam, Amphipolim, & Grestoniam Macedoniæ, medio vère ficus poma, vitem, vuas, Oleam, quando ipsam florere par est, Olias edidisse, omniaque tunc ex voto successisse Philippo. Non me fugit, (inquit Athen.) aliis quoque nomenclaturis Ficum species appellari, Regios, Regios ficos, Cirrhoceladios,

*Regia.
Regia ficos
Circio cō
Lidia
Hyladiæ
etc.*

Hyladios, Sarcelapheos, Lapyrios, Picridios, Diacontias, Leucophias, Melanophias, Crenecos, Mylaicos Flauos & tanquam excautos: syluestres: carne cuti ceruorum simili: amariuculos: phortos draconum more: nactura nigros, & albos, fontanos: mole instar rotundos: Afcalonius similes: ob suauitatem deuotandos. D.) Tryphon. lib. 2. hist. plant. de Ficuum appellatione differens, inquit, Dorionem in Georgico narrare, Syceam vnum ex Titanibus, terræ filium insequente Ioue acceptum à matre fuisse, illamque gnato arboreum emisisse, cuius fructu oblectaretur, & aleretur: præterea nominatam ab illo Titane Syceam fuisse Ciliciæ ciuitatem: at

Sycea.

Pherenicus epicus poeta, Heracleotes genere, appellatam fuisse tradit à Syce Oxyli filia. Oxylium enim Otie filium concubitu Hamadryadis sororis genuisse Nucem, Iuglandem, Cornum, Oxyam, Aegiron, Vlnum, Vitem, Ficum, quas Hamadryadas omnes vocarunt, illarumque nomine multas arbores nuncupatas fuisse, ac ideo Hipponactem dixisse:

*Nigra
Sanguinea.
Pulla.*

Nigram ficum vitis sororem.

Porro is color nonnullis sanguineus putatur.

Horatius pullam dixit:

Suamque pulla ficus ornat arborem.

Coroneæ.

Coroneas Strabo habet, quæ eadem videntur cum Coriatis vel Coriaceis Anstoph. antè dictis.

Duricorice.

Duricorice & Plautus celebrauit:

*Chia pum-
geni.*

Ficus n. bis artuliz, duricorice, præcoces.
Chiam Martialis ob salis viniq; sapore pungentè,
Infante melimela dato, facnaque mariscas,
Nam n. bi qua nouit pungeri Chia sapit.

Et alibi clarius.

Chia seni simili Baccho, quam Seria misit,
Ipsa merum secum portat, & ipsa salem.

Mariscæ.

Mariscæ, teste Curtio, Græcè *ἐρύκω* Felto & Macrobio dicitur. Nam Græci magnis & amplis rebus, syllabam Bu, affueci sunt præponere, vt Bu-

pedo, Bulmæ. Sunt etenim magnæ, quæ me breuiter inter omnia Ficum genera, hæc tantum Senecio commendabat. Nempe is solum grandia appetebat, vt propterea Grandionis nomen sibi assumpserit, autore Seneca. Præ pinguedine verò rumpitur, seménque ostendit. Quod patefecit idem poeta.

Donasti, Lupe, rus sub orbe nobis.

Non Bolerus hiare, non mariscæ

Ridere.

Mariscæ etiam morbus est, sic dictus à Fici similitudine, qui idem & Ficus dicitur, de quo Iuuenalis:

-----Et podice leni

Ceduntur tumida medico ridente mariscæ.

Eadem ratione Græcè etiam *αβουας* dicitur. Coctanas, siue, vt alii vocant Coctana, quæ inter minores numerantur Iuuenalis habet:

-----Quo Pruna & Coctana ventro.

Missabantur olim inter Saturnaliam & xerida, vase turbinato. Quod declarauit Statius hendecasyllabo.

Nisquam turbine conditus ruentis

Prunorum globus atque Coctanorum.

In vasculis etiam mitti solebant, quorum forma metæ instar erat. Quod dischico comprobatur Martialis:

Hæc tibi que torti venerunt condita meta,

Si maior forent Coctana, Ficus erat.

Fico autore Helmol. circa Elephantium agrum folia non defuunt. Similiter & in Tylo caduca non sunt. Callistrutias & Ficus, & Passarias vocari Capitolinus autor est in Clodio albino. Inuenio Phytalia vocari quoddam earum genus ab algore, nisi quis malit ab Atticæ regionis insula Phytalia. Sed an Callistrutia sint, quæ Plinio frigidissima dicuntur, parum constat. Sunt qui Phytalia intelligant, quæ recentes non sint quidem, non tamen siccatæ. Phibalex dictæ quoque Hippocrati. Iulius Pollux Chelidonias dicendo,

*Ficus
enim
folia
Calli-
strutia,
Passa-
rias
Phyda-*

Atticas inquit, intelligimus, quas Lacedæmones Chelidonias appellabant. In Ficum genere, caricas peculiari arbore fert Syria, & minores eius generis, quas Coitana appellant. Habentur & Cauniz, omniales M. Crasso in Parthos bellum mouenti. In auctione vitæum Luciani, de Epicuro querit licitator, quibus edulis delectetur: respondet Mercurius, dulcibus vescitur & mellitis, *quædæm* addit, *πὺς ἰσχυρὸν*. Subicit licitator *χελιδόνες ἰσχυροί, ἀνθρώπων γὰρ αὐτῶν τὰς δυνάμεις οὐκ ἔχουσιν.*

*Phyda-
Attica
Carie-
Cau-
Cauniz*

Sic & Paulus *καλὴν* pro Ficu arida videtur usurpasse, quando scribit, aut *καλὴν* drachmæ octo, famelichi drachma, trais cum oleo, donec cetati fiat spissitudo vitæ: quo loco *καλὴν* nihil aliud esse videtur, quam quæ *ἰσχυρὰ* quoque Græcis dicitur, vel ex doctiss. Dalech. sententia.

*Phyda-
Attica
Carie-
Cau-
Cauniz*

Apud Cic. de diuin. legimus: Quum M. Crassus exercitum Brundisii imponeret, quemdam in portu Caricas Cauno aduectas vendentem Cauno clauitasse, quæ res inferius specialius declarabitur.

*Cauno
clauitasse*

Cauniz porro sunt ex Caricæ oppidulo, unde nomen Caricas apud nos, vt aperte conicit Helmol. siue itaque à loco, siue aliunde nomen habeat carica, Græcis & Latinis usurpari constat. Antiochenæ verò Caricæ, quas & Triphyllas vocant, vt inquit Strabo, ab Antiochia Phrygiæ nomen habent. Omnia hæc [& multa ex superius dictis] L. Vitellius in Italiam Tiberii principatu transfudit.

*Cauno
clauitasse
de
Antiochia
Thryphyl*

Plato in legibus & Ficus & Vites quasdam commemorat, quasi nobiles: etiam si nobile:

si

si nobile à genetofo, vt inquit Aristoteles, diuēt-
sum est: fortassis illa genera intelligens, quæ di-
cuntur Aegilides inter Ficos: & racemosis Nio-
státicos inter vuis: quæ dicitur Athenis maxime
commendabantur, vt racemosis Hippomus in
Rhodo insula. Thracinas ad honem probati
apud Aetium legitur.

Hactenus Ficorum differentias Veterum, quæ
potissimas diligentia, persecuti sumus, & notis cū
ipsis autoribus illustrauimus. Merum verò ab eui
haud immeritò videatur, è tot generibus, ne qui-
dem solam appellationem (quod nobis quidem
constat) remansisse, nisi fortè sue originis: neq;
enim nunc aliter vocamus quàm in Hispanicis, Mas-
silenses, Liguribus, Campanis, & ita de aliis, quæ
patrio suo nomine designantur, vt idem iudiciu
cum Plinio faciendum sit, quamuis euentu con-
trario, inquitur: subire tot Ficorum nomina:
atque genera, vt vel hoc solum attaman-
tibus appareat, mutatam esse vitam. Annotat
tamen Matthiol. plura esse genera in candican-
tium & nigrescentium discrimine, sed differentiarum
nomina nulla tradit. Quidam etiam, inquit,
Pirifaciem representant, alii sessiles sunt, alii verò
inter hos medi.

Differunt etiam colore Ficus: quippe quoddam ali-
quæ, aliæ nigre, aliæ purpureæ, aliæ virides, aliæ
subroseæ, aliæ pallide, & aliæ variegatæ colore spe-
dantur. Celebrantur in Hetruria Pisani, Brigiotti,
Gracelli, Balignanesi & Perugini. Anguili autem
multas esse Ficuum species, sed omnes notas esse
in Italia: Nos etiam aliquot differentias tam in
Prouincia & Gallia Narbonensi, quàm in Italia
obseruauimus: vt magnas illas quales Genueæ na-
scentur, & in horto Stutgardiano, suntque multo
Massiliensibus & Prouincialibus maiores, hæ
tamen nobis lapidiores videntur. Vulgatæ ubi-
que ferè notæ sunt. At paræ illæ luteæ, quas &
in Italia & in Prouincia celebrant, sine dubio re-
liquis omnibus excellunt.

Caricarum seu Ficuum siccicarum hodie tres species
ad nos in Germaniam communiter importantur,
vt annotat Cordus: si modò specie differant.
Flauæ in sparteis corbibus, quas Germ. *Borbfeigen*
vocat. Aliæ etiam in cistis Laurinis foliis
commixtæ, quas à foliis *Laubfeigen* appellant.
Tertium genus ex Prouincia adfertur, quas Mas-
silenses dicunt, in minutis & turbinatis sparteis
corbibus: hæ paræ quidem sunt, sed suauitate
præstantes: *Masilische feigen* dicunt. Sed hodie
etiam, quia nostris fucibus nihil ingustatum vo-
luimus, etiam magnæ illæ purpureæ Genuefenses di-
cunt à laurionibus insitoribus in Germaniam im-
portantur.

Potè succus maturiscentibus lactis: perco-
ctis, mellis: tactus omnibus mollis, sed maturis.
Lac, inquit Macrobius, propriè ficorum dicitur.
Ficus tæquam non Pomum cecernit à Pomis apud
idoneos autores Aftanium Ciceronemque repe-
rias. Senescunt, ficus in arbore, anisique destil-
lant innummi modo lachrymam [vt Plin. scribit]
siccatique tales *figas* dicuntur Græcis non mi-
nùs quàm *Ficus passa*. Athenienses *agalas* vocant
earum folliculos, vt Varro glamas.

Fuerunt ex Veteribus, qui Ficum nunquam
fulmine percussu afferere non dubitarunt, quod
Marcellus non nisi amaritudine, & malo materie
eius habuit, fieri posse autumat. Quæ enim hu-
iuscemodi sunt, inquit ille, iniurias cæli illas non
sentiant, quales phocæum & hyemum pelles,
& in arboribus aliquæ etiam aliæ traduntur. De-
buerat ob has causas nocentibus sibi repugnare
Tom. I.

Ficus, nec minùs, quàm in natura, in scriptore
hoc integra & incolumis securi, & qui voluptate
sanitatem & mensis nostras quotannis auget,
æqua felicitate noster deuinam etiam instruere. Secu-
rus nimirum perdoctus ille Marcellus de quaestio-

ne *figæ*, sollicitè *figæ* sibi perquirat, cùm istud *figæ*,
si nostro iudicio aliquid tribuendum, nentiquam
est ratum & indubitatum. Quod si verò maximè
res ita se haberet, quem malum in materia habitum
quæso tribuet Luro tantoperè omni æuo ad-
uersus ictus fulmineos celebratæ, eoque etiam
ipsis aded Imperatoribus orbis sacre? In qua ta-
men re si quid ariolandum, rationabilis fortè
dicemus proceras arbores fulminibus esse oppor-
tuniores, manifestumque in us noxam imprellam
apparere, quàm in minoribus, qualis Ficus, ut ra-
tionem illam Physicis celebratam & doctis notam
nunc taceamus. Hoc tamen certum in ficis pa-
ginis & à celebratis Ecclesiæ doctoribus imprimis
commendatum Ficum. Apud Hieremiam cap. 4.
offendit mihi dominus &c: Duo Calathi pleni fi-
cis &c: Calathus vnus Ficus bonas habebat ni-
mis, (inquit Hieron.) vt solent Ficus esse prius
temporis (videatur intelligere præcoces) & Ca-
lathus vnus ficus habebat malas nimis, quæ co-
medi non poterant, eò quod mæle sint &c: Qui-
dam interpretantur in lege & Euangelio, Syna-
goga & Ecclesia &c:

Talia multa habent D. Hieron. & D. Augusti-
nus aliique Ecclesiæ Patres, quod monuisse tan-
tùm hoc loco sit satis, aliquando publican-
da.

Est & Ficus tessera abundantie lactis, vt Go-
ropius annotat in Vertumno. Lac enim prop-
riè, inquit Macrobius, ficorum dicitur: quod
etiam sentit Ouidius Fastor. 2.

An ribi dum Lactem hærebit in arbore ficus.

Ficum autem à fecunditate dictam volunt, auto-
ribus Varrone & Quintil. ne Græcis omnia con-
cedere videamur.

His *Συνη*, & *Συκα* ipse (Mæuius & Sycon fru-
ctum Latine dicit) fructus & *συκα*, quamquam
per hanc vocem nouellam ferè Ficum intelligant,
autore Iul. Polluce: nam *ισχάδες* aride Fici sunt,
aut Caricæ interdum. Inuenias apud Græcos
ισχάδες recentes & veteres quoque dici. Ipsa ar-
bor *Συκα* & *Συνη*, prima longa. Attici Ficum ipsam
ισχάδου quoque nominant, vt dictum. Arhor
Hebræis *Theenah* Hierem. 4. Fici aride Lat. *Carica*,
Hebræis *Deselab*, *Deselath*, *Theemin*, *Deselim*, teste
Trag. vid. 1. Samuel. 30. & 2. Reg. 20. Cordus re-
prehendit Marcellum quod Caricæ vocem malè
in Diote. contextum posuerit: habere enim Ca-
ricas ficus suum peculiare genus, vt ex Plin. &
Hermol. colligere est. Germ. *Feig* / *Feigenbaum*.

Belg. *Dygh* / *Dyghenboom*. Gal. *Figuier*. It. *Fichi*.
Hisp. *Higos*, *Higuera*. Angl. *figetree*. Boh. *Füßfe-
pei*, Arab. *Sin*, *Fin*, seu *Tin*. Caricæ vulgò sicæ, *Fi-
cus passa*: *ισχάδες*, *ισχάδες* *δύου* Epigr. *ισχάδες* *περα-
γύβου* Eustath. Ger. *Stürre feigen*. Belg. *Sode*.
schade. scd *Dyghen*. Gal. *Figues seches*. *Figues de Carisme*.
It. *Fico di Quadragesima*. Ouida. Fastor:

Quid vult. Palma sibi, rursusque Carica dixi.

Habetur quoque apud Hip. Caricum medica-
mentum duplex, andum & liquidum, sed neu-
trum Caricæ recipit, neque à Caricis nomen ha-
bet, sed à Carum gente, quibus erat in multo
vfu, dictum fuisse tradunt Grossius, quem & im-
maturum fructum vocari diximus *ἀκμή* *φύλον*,
ἐμπύκνους, America. Germ. *Grüne feigen* / *Duzzeitige
feigen*, Groene *Dyghen* / dic noch niet ripe zyn.
Gal. *Figie qui n'est pas encore mûre*. It. *Florato*, bole

Ver cui. Hisp. *iligo* auno *maduro*.

Chamaeficus
Humilis
ficus.

Ficus Na-
na.

Folium
Tetras.

Adagium.

Frondes.

Ramuli.

Crade.

Frondes.

Folliculus.

Cruma.

Frustrum.

— Eiusdem arboris nominibus insignitur *Chamaeficus* dicta cum eius fructibus, quæ & humilis ficus, quam in ollis & hortilibus pensilibus alunt. An vero à vulgata differat aliter, quam magnitudine, nondum asserimus. Doctiss. Medicus Chiffletius, apud quem in horto Vesuntii vidimus [& apud D. Abbatem de pulchro fonte] *Ficunasi* vocat. Denique tanta fuit apud Antiquos commendatione Ficus, ut & secundum locum habuerit à vite : Et eius partes omnes peculiaribus sint nominibus designata. Ipsum solum *ficus* prisce Græci vocarunt propter eius asperitatem quo conuoluto anguilla piscis facile detineri queat : unde adagium, *τὸ ἴσιον τῷ ἔχρῳ*, id est, Folio ficulo anguillam, nempe tenes, dirigendum in versutum aut versatilem hominem, quem alius arctiore nodo retinet atque constringit. Sunt qui existiment frondes etiam ficorum ea voce insigniri. Ficulus ramus, *ῥαβδός*, & *ῥαβδός*. Poni fundū vmbilicum. *ἡ δὲ ἀνταρὰ τῶν οὐκὸν τῶν πόδα*. Folliculus Fici, sicuti frumenti Varioni *grumia* dicitur. Granum Ficarum, Frumentum Plinio, *ῥαβδός* Theoph. & Gal. Germanis quibusdam *Lusen* dicuntur, quasi pediculi, à sonitu, quem eundem cum pediculis pressi efficiunt.

Produntur & proverbia de Ficu. *Ficum post piscem : Legmina post carnem* : alii tamen pro Ficu, Nucem dicunt, *Gallinaceos auanibus ficum ne ferito, Assentari nequeo, Ficum, Ficum : panem, panem dico*.

Ficus atra.

Ficum atram infelicem pontifices putabant, felicem, albam : teste Hermolao.

Sed antequam reliquam historiam pertexamus de *Caprifico*, prius specialius quædam tradenda.

DE CAPRIFICO.

Quomodo
differant
Caprificus
et
Sylvestris.

Caprificum, sylvestrem Ficum tradunt, quamvis [inquit Cam.] non immerito docti quidam discernen faciant inter Ficum sylu. & Caprificum. Nos ita censuimus. Sylvestrem esse incultam, & vel natura, vel neglectu sterilem, aut eatenus saltem, quatenus fructum non perficiat : Caprificum verò eam, quæ Caprificatur, quæ tamen & ipsa sylvestris sit, ita ut re ipsa quidem conueniant, sed ratione tantum fructus & cultus differant. Quid? quod ne à sativa quoque specie differat Caprificus vel ficus, sylu. quod ex grano sativa n. scatur Caprificus : ut dicetur in progressu. Hac verò sententia distinctionis Caprifici, à ficu sylvestri ipsius etiam Theophr. est, qui in 2. de caus. c. 3. de Caprificatione & Caprifico [quam *ἰσχυρὸν* vocat, & *Gaza* semper Caprificum reddit] locutus : esse verò quædam loca quæ Caprificatione non egent, absurdum non est, quippe quæ temperiem idoneam (*ὑποκρίσιον*) habeant tam alimenti quam aëris. At humorem totum hoc genus (sub eorum quæ caprificatione egent.) nimium esse, vel ex ipsis sylvestribus, (*ἡ δὲ αὐτὴ τῶν ἀγρίων*) : ex ipsis erraticis vertit *Gaza* constat. Cruditas (*ἀσάτω*) enim illa non nisi ea de causa sit, nempe ob alimenti copiam] & eas ergo solent caprificare, ut possint permanere. Vides ut *ἡ δὲ φύσις* intelligat incultas ficus non autem Caprificos? Id. d. dicit *ἡ φύσις αὐτῶν ἀσάτων*. Quæ sententia & doctissimi Scaligeri est & verò Theophrastum quoque ita sentire statuit, quamvis eundem *ἀσάτων* in sequentibus *ἰσχυρὸν* quoque

videatur appellare : ut non temerè Scaliger, quoniam igitur modo *ἰσχυρὸν*?

Potèd Caprificum longè validiorem tradunt, quam ficum : nullis ferè vitis obnoxiam, ut etiam fico infusa grossos suas tueri credatur : materie flexili : nunquam ut in ea maturefcere pomum.

Cordus Caprificum urbane per omnia similem dicit : inculciorem tamen, duriori emque : grossos ferè, quales urbane, sed nunquam maturefcen- tes : liquore minare, quam sativa actiore, tam gustu, quam odore. De ea Theophrast. passim multa : ex quibus præcipua hæc sunt : *Ἐμπρὸς*, Caprificus scia ficus sylvestris inuente vere germinat, montibus propria est, fructus suos non maturat nec perficit, sed ex putredine in iis parui gignantur culices, qui alimenti gratiã aduolantes alios ficus appetunt, & crebro morsu aperiunt : hinc fit ut superfluo humore absumpto, adapertoque fructu facilis Solis admittatur vis, unde melius & à Sole, & à propriã naturã vegetante percoquantur : quod nisi fiat, grossi earum decidunt, nec ad maturitatem perueniunt. Atque hæc ipsa quoque ratio cur culices gignantur : nempe quia fructus maturari nequeunt : Ergo interuentu putredinis culices in iis gigni, ut & in ceteris putrescentibus solent. In hunc finem caprifici rami cum ipsis Olynthis ficis appenduntur, ut culicum opera ficus tueantur, ne decidunt, sed maturentur, eo quo diximus modo. Aut etiam iuxta ficos caprificos conferunt, ut culices inde prognati promptè & facilè aduolare & ingredi queant. In summo autem ficeti limite conferendæ, unde culices ad ficos secundo vëto deseri queant. In Italia autem non egent ea Caprificatione, quia spontè ficus maturantur.

Laudantur potissimum Caprifici nigri, & locis ortæ laxioris, quod tales per multa contineant grana Culicibus gignendis aptiores habentur rubræ, vericOLORES & robustæ : quæ minis aptæ, albae sunt & imbecilles. Vbi pluuus est pulvis, ibi & plurimæ validissimæque Caprificus ex- eunt.

Hæc ferè summa est historię Theophrasti de Caprifico & Caprificatione (quamvis multus sit & copiosus, in causam eius peruestigatione, eamque passim inculcet.) quam & Plin. pereleganter tradidit his verbis : Caprificus vocatur & sylvestri genere ficus, nunquam maturefcens, sed quod ipsa non habet, aliis tribuens : quoniam est naturalis transitus, atque è putrescentibus identem generatur aliquid. Ergo culices parit : hi fraudati alimento in matre, putri eius tabe, ad co- gnam volant : morsuque ficum crebro, hoc est, audiore passu aperiens ora earum, atque ita penetrantes, intus Solem primò secum inducunt, cerealisque (sæcundas) auras immittunt foribus apertis. Mox lacteum humorem, hoc est, infantiam pomi, absumunt : quod fit & spontè. (naturæ vi, sed longiore temporis spatio) Ideo- que Fictis caprificus permittitur (permiscetur D.) ad rationem venti, ut status euolantes in Ficusterat. Inde repertum, ut illata quoque a- lunde, & inter se colligata intercerentur Fico : quod in macro solo & aquilonio non desiderat : quoniam spontè areleunt loci situ, rimisque eadem, quæ culicum opera, causa perficitur : nec non ubi multus pulvis, quod euenit maximè frequen- ti via apposita. Namque & pulueri vis liccandi, succinque lactis absorbendi : quæ ratio pulueris & caprificatione hoc quoque præstat, ne decidunt, absumpto humore tægro, & cum quadam fragilitate pouderosi.

Ex dictis itaque patet caprificacionem nihil aliud esse quam medicationem quandam (sic libeat ex Plin. at. verbis dicere) quā putrescent caprifici fructū culices geniti in vrbana fructus evolvant, fructūque morfu apertientes, eiusdem maturitatem promovent & accelerant. Ad aperta namque media Ficu superfluum depaſcunt culices humiditatem, vtriusq; aſſiduo exuberabat, a calore nativo reliquum poſſit excoqui: deinde vt iuvare queat hic calor ab externo, cui patere queat aditus per apertionem illam, ad expeditiorem, perfectioremque concoctionem & inſaturationem. Caprificari (inquit Siportinus) eſt adhibita caprifico, ne fructus propinquæ Ficus ante maturitatem decidant, promovere.

Non potuit, imò nec debuit tantus Philosophus Scaliger, qui suum acumen in hoc tam insigni natura opere (prope modum dixerim miraculo) exerceret, quod vix p'issim præstitit in suis in Theophr. editis doctissimis & quotiescunque superioribus commentariis, ita his potissimum verbis succinctis rem (sanè quàm subtilissimè) concludit. Propositum naturæ Caprifici fructum perficiendum, rem vilem admodum: non potest vertit operam illam plebeiam ad operosiorem functionem, quippe culicem: queniadmodum contingit hominibus nequam, quibus pœnitentia est sordior peccato. Dicendum, naturam omnem vbi inacta fuerit materia, adiungere formam idoneam. Neque est culcx *παραπρῶτος*, aut accessorium opere quæ parabat ad caprificum: sed æquale propositum naturæ, vt ex materia caprifici culicem generet, opus caprifici fructu nihilo minus. Nec miretur quispiam quomodo in caprifici cruditate fieri queat putrefactio: contraria namque sunt. Est quidem cruditas cessatio eius caloris qui intendebat fructus maturationem. In hac huiusce opere suspensione subit externus calor, qui sit anchor putrefactionis. Calore enim extraneo, quando prohibetur *διανθῆναι*, necesse est fieri putrefactionem: atque hinc generationem culicis, qui postea maturationis fiat promotor, fiat dictum: de qua re (ego Charly) fusius in Historia de insectis.

In Cœa (*Chio*) insula auctore Plin. caprifici tri-
feræ sunt. Primo sætu sequens evocatur, sequen-
ti tertius:hoc Fici caprificatur. Hodie etiam in-
colas eius insule dictum caprificari di modum re-
tinere Dal.ad Plin. annotat. Caprificorum (inquit
idem Plin.) laudantur maxime nigri, & in pe-
torosis, quoniam frumenta plurima habeant. Ca-
prificatio ipsa post imbrem. In primis autem ca-
uendum, ne ex remediis vitia fiat: quod evenit
nimia aut tempestiva medicina.

Theophrastus author est meliores quodam loco nasci ficus, sine vlla crispifiope, quas *atēsi-*
vasa predicari commendabit venundantim in
iudicatura ac symbolo, quippe non pallas capsi-
ficationem. Eam ob causam nonnullos abicere
consilium capsi ficandi: easque plus probare, que
cū cum pertusione fuerint expertes, suo succo
liores, quæ commendatio excellentie versetur
in opinione hominum. Esse etiam quædam loca,
quæ non egent opera culum, causamque *su-*
uergit statuit ætis ad alimentum. Vt neque
excedat in humido, quod est in Gadacia: neque in ca-
lore, quod sit in Ægypto: in sed æquabili vtrique
temperatura. Maxime verò decessatur humoris
copiam. At in macro loco non queri capsiotio-
nem: neque in Boreali, quia ficus ventus.

Quædam sunt in stirpium genere, inquit
Aristoteles lib. 1. de gener. animal. c. primo, quæ
Tom. I.

res, quæ fructum ferunt, & quædam quidem
quæ non ferunt, sed ferentes adiuvant illas ad ma-
randum: vt inter Ficū [φικύ] & caprificū [κα-
ρυφό].

Mirum verò (si nostri in hoc negotio iudici
valet ratio) caprificatio quàm vocant, non pos-
se substitui aliam quandam apertionem quæ vel
cultello fiat vel vngue, vel quouis alio instru-
mento commodo: vel scarificationem. Nam his
artibus & fucci abundantius pars absumetur, & ex-
terni caloris beneficium admittitur: nisi laboris
molestia ficiumque multitudo tardum causare
solita, fortè absterceant. Maximus sanè quoad
nos si suo succo letas esse non detur, cuiusmodi
apertione maturatas, quàm tot culicellorum ro-
stellis perforatas, & suis fortè etiam excrementis
inquinatas, degustare. *sed de caprificacione plus
satis.*

Cæterum caprificum multi quoque classici
Scriptores in memoriam commendare dignati sunt.
Nam, ut annotat Athen. *Εἰς τὴν Ficis*, id est, agrestis,
seu caprifici, meminit Euripides in Scirone , vel
adfiget *ἐς τὴν Ficis*, id est, caprifici ramos. Epicharmus
in Sphinge : *Ἐστὶν ἡ Ficis* hec nullo pacto similia sunt.
Sophocles in Nuptiis Helenes fructum arboris
nomine, figuratè sic dixit:

*Immaturus erinus, id est, immatura Caprificus
Cum sis, nec idonea*

Cibo, alios orati me tua caprificus, [ἐπειδὴ αὐτῶν] Adag.
 Conuenit hoc adagium in temerarios adolefcentes qui senes peritiores docere conantur. ἵνα πένοντες
 ἐπειδὴ, id est, immatura caprificus nimirum ille
 fructu, pro ἵνα πένοντες ἐπειδὴ, id est, immaturus caprifici
 fructus. Lepidē profectō Alexis in Lebetē:

Quid præterea nos dicere opus est? frequenter,
Ficos

Qui vendunt in Canistis, infernè quidem
Duros & curiosos semper
Occulant, bonis autem & maturis superne
offendant:
Deinde qui mercatur, quasi tales emat,
Primum numerat, eaque fraude, pecuniam in
buccam absrussa
Caprificum (zu eodè) ille dat, invarit se cum fi-
cis vendere.

Agrestis Ficus arbor masc. gen. *ἄγριος* appellatur, fructus neutro, *ἄγριος*. vnde Homerus Odyll. II.

Huic adeſt Erinus prœcerus, foliis patuli.
Amerias ſcribit groſſos vocari *Epivæges*. Plin. quo-
que Caprificum dixit pro Caprifici fructu. Te-
rent. in Adelph. Illic vbi etiam caprificus magna
eſt.

Erinus.
Erinac.
Caprificus
profructu.

Caprificum à carpendo dictam volunt, quòd
muros, saxaque ac parietes carpat, quod Martia-
lis insinuasle putatur, Epigr. lib. 10.

*Caprificus
magne.
Etymon.*

Marmora Messala findit Caprificus.

Qui tamen Sycomorum, Ficum agrestem, parietibus frequentem esse autumāt, toto errant cœlo.

Ereder Plutarcho & Paulaniaz, quod in Erino
Theſſaliaz, vel vt alii volunt , Achaiæ municipio
primū apparuerit, vt Phocioni placuit. Alij,vt
Phautorinus, Fici ſpeciem, ab Erino vrbe Dorica.
Meſſinorum lingua ἑρῖον, teſtante Pauſania, &
Herodotoꝝ quod & Apollo Ariſtomeni & Theo-
cli vati, de ſalute conſultantibus ſignificauit. Ἡς
ἡρώδης οὐκ ἀνέγνω τὸν νόμον ἀλλὰ καὶ τοὺς περὶ αὐτῆς
μυθίας.

Συγγήγεια, etiam Græcis dicitur: Aliis *ῥαυδο*
zeteztes Lycophronis interpretis, Ficum fatuam di-
 xit. Fructus Polluci *ῥερα* vocantur. Lat. *Caprifi-*
cus, ricas sylu. Ficus agrestis, inculta: errata Ga-
 zæ. Germ. *Ein wilder feygenbaum*, Belg. *Wils*
 M 2

de Dyegeboom. Gal. Fiquier *sauage*. It. Fidia *sal-*
natica, Fichi *saluaticchi*. Hsp. *Cabrabigo*.

Figus. *Figus* Caprificari: *ἡλυσθῆναι* etiam dixit Theo-
 phrast. propterea quod *ἡλυσθῆναι* sit capri-
 fici. Caprificatio *ἡλυσθῆναι*.

Ipsos etiam grossos siue grossulos *ἡλυσθῆναι* & *ἡλυσ-*
θῆναι vocant, de quibus in precedentibus abunde
 dictum: nimirum grossos proprie Olynthos esse,
 hoc est, primitiuas Ficus.

Crasp. Apud Mactob. Grossos legas, Ficos esse qua-
Plat. nunquam maturefcunt. Alii sic distinguunt, vt
Seyces t. Ficus primò sit *ἡλυσθῆναι*, deinde *phicex*, postea Sy-
scus. com, postremò *lchias*, vt annotat Herimol.

Nicol. Nicolai lib. 2. c. 8. nauig. narrat in Chio
 Ficus diuersa & contraria esse natura, quas ta-
 men oporteat habere, & Ficus inuiles reddere,
 alias viles, mirabili modo qui ibi narratur.

Locus. Ficus in toto Europæ tractu temperatiore ca-
 lidiorie obuia, ne Germaniæ quidem vsq; adeò
 insolens habetur, quippe quæ & in lauioribus
 magnatum hortis colatur, & non raro fructum ad
 maturitatem perducit locis etiam plusculum ad
 Septentrionem vergentibus. In Hispania, Italia
 & Gallia Narbonensi copiosè nec sine subsidio
 vite provenit, vbi syluulas vernæ & autumnali for-
 turâ bifurca Ficus perelegantes videas. In Brasilia
 quoque, illata ex nostro orbe, autore Massio. Le-
 uin. Hullius scribit se in insula S. Helene Indię, vi-
 disse in Ficuum arboribus nomina inscripta An-
 no 1510. & 1515. Ficus autem ibi fates per Lusita-
 nos.

Quod Ficus omen fecisse ait Plinius. M. Crasso
 in Parthos exercitû mouenti, id ita se habet. Cras-
 so nauem expeditione illa conscendenti, cum
Cauneas Ficus venales quidam vociferaretur, di-
 xisse visus est, *Cau ne eas*. Romani enim olim, vt
 auruncate pro anerruncate, doctum pro diuor-
 tium dixerunt, sic & *Cauneas*, pro *caue ne eas*.
 Cic. 2. de din. vt supra monuimus: Cum M. Cras-
 sus, inquit, exercitum Brundisij imponderet,
 quidam in portu caricas cauno aduersas vendēs,
Cauneas clamitabat. Dicamus, si placet, moni-
 tum ab eo Crassum *caueret ne uer. &c.* Vid. Scal. in
 Festum, voce Aurum: & Isach. Camer. in Plau-
 tum.

Caterum Stuckardia in horto principis ma-
 gnæ coluntur arbores ficus magnas purpureas ad
 inaturitatem gustumque suaves perducentes,
 quemadmodum & Heidelbergæ in horto Ele&to-
 ris: Item Basileæ in prinatorum quibusdam præ-
 fertim D. Plateri hortis, sed vtroque hyeme cõ-
 duntur. Apud Mompelgardenses rariùs perfici-
 unt fructum. Fructus in his partibus, maiores
 Montpelienfibus, sed suauitate inferiores. Extitit
 in horto Montpelgardensi inter alias etiam veta-
 tula iam ante multos annos lata ab Ill. Georgio
 & c. E. C. V. Virtemb. Patrie f. m. quæ iam sepiùs
 frigore perempta, à radice tamen stolones emi-
 tens semper reuiuifcebat. Caprificus Germaniæ
 incognita, inquit Cordus, Romæ frequens pro-
 uenit in uetustorum ædificiorum ruinis & muris.
 Monspessuli & in agro Narbonensi passim proue-
 nit Caprificus totòque ferè anno abundat grossis:
 in Italia: tem' multis locis crescit. Horat. iubet
 sepulchris Caprificos erutas, flammis aduri Col-
 chichis.

Tempus Est portò breuissima vitæ Ficus, longioris ca-
 & *2125.* prificus, auctore Theoph. causam tribuit fecun-
 ditati eius: vnde & Plin. citò occidunt, quia ve-
 loces, & tamen abundant diuitiis: omnia autem
 celerius senescunt præfecunda. Quin & protius
 moriuntur aliqua, cœlo omnem fecundipa-

tem eblandito, quod & maximè vitibus enenit.
 In trimatu ferre incipiunt, ostendentes & ante.
 Serius solum nascitur, quàm fructus. Serotina
 Fici antè quàm fructum percoquant, sola deper-
 dunt. Germinat sub æræum post Ver, quod
 tempus commune omnibus est, præsertim edo-
 mitis, ac præcipuè Fico & Viti. Ed melior futu-
 rus intelligitur fructus, quò lætius gerimen ante-
 cesserit, contra quàm ceteris arboribus. Fructus
 omnis ferè vrbana Ficus, vt & Cordus testatur,
 bis producit: ætatis initio vnum: autumnino ve-
 rò alterum, vtroque simul fouens, sed diuerso
 tempore perficiens. Monspessuli Iunio & Iulio
 maturas comedimus, Iulio etiam Basileæ. Roma
 Maio. Qua ratione florent, supra dictum.

Ficos marifcas M. Cato in loco ceterofo & apri-
 co feri præcipit: Africanas & Herculanæ, Sagun-
 tinas, Hybernas, Telanæ, atras pediculis longo,
 in loco crasso & stercoato. Loca calida amat,
 quia densa eius materia non est: hincque sit, vt
 in locis frigidis [intellige valdè frigidis] sicca fieri
 non possint, testè Varrone. Ficum, inquit Co-
 lum, frigibus ne ferito: loca aprica, calculosa,
 glareosa interdum & saxosa amat. Eiusmodi a-
 gro citò conualefcit, si serobes amples & ido-
 neos feceris. Ficorum genera etiam sapore &
 habitu differunt, tamen vno modo, sed dispari
 differentia agri feruntur. Locis frigidis & Au-
 tumni temporibus æquos, præcoces ferito, vt
 ante pluuiam fructum deligas. Locis calidis hy-
 bernas serotinas ferito. At si voles Ficum quan-
 uis non natura seram facere, cum grossuli immen-
 ti erunt, fructum decutito. Iterum alterum edet
 fructum, & in hyemem seram differet maturita-
 tem. Nonnunquam etiam, cum frondere cæpe-
 rint arbores, cacumina Fici acutissimo ferramen-
 to summa amputare prodest. Sic firmiores arbo-
 res & feraciores fiunt: ac semper conuenient si-
 mul ac folia agere cæpetit Ficus, rubricam amur-
 ca diluere, & cum stercore humano ad radicem
 infundere: ea res efficit vberiorum fructum, &
 factum Fici pleniorum meliorumque. De Fici sa-
 tione controuersia orta est. Theoph. ex eius se-
 mine interiore, id est, nuculis eius geritis [vt
ἡλυσθῆναι vocati diximus] caprificum nasci. Sic &
 plerique Geoponici Scriptores tradunt, ex semi-
 ne satam omnino degenerare. Cicero fatetur ex
 semine nasci, in Catone maiore. Ex Fici, inquit,
 tantulo grano tantos truncos præcreat. Et Cossil.
 Cæsar. Plantatur, inquit, Ficus commodè à finibus
 ipsius granis. Alii vt Plin. & Ruell. Ficum omni-
 bus emergere modis, præterquam ex talea seu
 ramo & furculo. M. Varro ex semine vix nasci pos-
 se scribit, his verbis: Fici semen naturale intus in
 ea Fico, quam edimus, quæ sunt minuta grana, è
 quibus paruis, enasci coliculi vix queunt. Omnia
 enim minuta & arida, ad crescendo tarda. Qua-
 re furculis potius viuendum, quàm semine ad sic-
 ca faciendâ: teraq; obuenda, præter si aliter
 nequeas, vt si quando quis trans mare semina
 mittere, aut inde petere vult, tum enim reliqua
 per Ficos, quas edimus maturas perferunt, &
 eas cum inaruerint, complicant, ac quò volunt
 mittunt, vbi obtuta in seminario pariant. Sic ge-
 nera ficorum Chææ & Chalcidicæ & Iydæ & A. Fici in
 africanæ. Item cetera transmarina in Italiam per-
 hant per-
 lata. Hæc Varro. Colum. Ficulnea cacumina iam
 tumentia locis frigidis & humidis à Calend.
 Martii vique in decimum Calend. April. vultissi-
 mè poni tradit.

Specialis de Ficorum satæ & cultura differit
 Pelladii in hunc modum. Calidis locis Fici plan-
 ta

Cur. l. 1.
Galien. 1.
Galien. 1.
Galien. 1.

vt ferit
ra fuit.

vt ferit
ra fuit.

vt ferit
ra fuit.

Ex semine
vt ferit

Quomodo
vt ferit

taradicata N. membri mense, temperatis Februario, frigidis melius Martio vel Aprili ponenda est. Si taleam vel cacumen n. ponas, vltimo Aprili, cum ei se viridior succus infuderit: Plantæ in scrobo depositæ lapides substituendi sunt, ad radicem firmo terra miscendi est. Si loca frigida sunt, plantarum cacumina diuisis canna internodiis defendantur à frigore. Si cacumen velis ponere, trifolium ramum bimum vel trimum ab austru parte decidias, & sic obtues, vt diuisi cacumina terra interiacente velut tres surculos reddant.

Taleam sic ponemus vt cætera, cui leuiter ab infima parte diuisæ lapidem mergemus in fissio. Ego, inquit P. illad. mense Feb. vltimo, vel Martio in Italia plantas grandes riorum per pastinatum solum disposui, & eo anno poma peperere supra comprehendendi felicitatem, velut tributa redcentes.

Legendæ sunt plantæ, in quibus frequens nodus exuberat. Steriles creduntur, quæ nitidæ sunt, & oculos suos per longa internodia distulerunt.

Si plantam rici prius nutrias in seminario, & maturam transferas in scrobum, poma generosiora producet. Aliqui multum prodesse confirmant, si plantam rici diuiso Squillæ bulbo interficant, striccamque vinculis colloquant. Scrobes amat alia, interualla maiora, terra genus durum & gracile & siccum pro vili sapore pomorum. Prouenit & petrosus & alpestris, tamen potest locus propè omnibus ferri.

Quæ in montanis & frigidis locis nascuntur, quia minus lactis habent, ad siccitatem durare non possunt. Vfus illis in viridi est, melioris magnitudinis & saporis arguti. Quæ nascuntur in campis, & locis calidis, & pinguioribus sunt, & in siccitate durabiles.

Si genera numerare velimus, immensam est: sufficit, quod omnibus aqua cultura est. Illa distans est, quod in caricis melius alba feruatur. In locis nimie frigidis præcoquas rici seramus, quæ citò veniant, vt antè imbres genus hoc possit occurrere: calidis verò, & estuosis eas, quæ serò maturant.

Gaudet aëdua fossione. Per Autumnum proderit, si sterces admoueas, præcipue de auariis. Recidenda sunt in ea, quæ aut putria aut male nata reperies, & earatione putanda est, vt inclinata per latera possit expandi.

In locis humidis rici saporis obtusi est, cui circuncisus contra hoc radicibus aliquantus cinis debet affundi. Aliqui inter ficarias caprifici arborem serunt, vt non sit necesse per singulas arbores pro remedio eadem poma suspendi.

Mense Iunio, circa solstitium caprificandæ sunt arbores rici, id est, suspendendi grossi ex caprifico, lino, velut ferta, pertusi. Si hoc desit Abrotani virga suspendatur, aut callum, quod in Vlmis foliis inuenitur, aut arctina cornua circa radices arboris obruuntur, vel truncus arboris: quo loco turget, scarificandus est, vt possit humor effluere. Cum folia incipiunt producere rici, vt fructum multum & pinguem ferant, in principio germinis cacumina summa decutimus, vel illud tantum cacumen, quod ex arboris medietate procedit.

Vt Ficus citò maturat succo cæpe longioris cum oleo, & Pipere mixto vnge poma, quando grossi incipiunt subrubere.

Ficus ex Didymi traditione, referente Constantino Cæsare, duobus annis temporibus, Vere & autumno commodissime feritur: Vernam ta-

men sitionem magis desiderat, quippe cum arbor omnium serè tenerrima & delicatissima sit, gelicidia & glacies horret, ventis que minus in modum formidat, quod cum ruunt aut ferunt fluxus rumpatur. Ego tamen, inquit, Iulio mense toto plantas disposui rigans, & transferens, & poma in arborem magnam adolecentes peperere. Calidioribus tamen locis solo pastinato neque admodum irrigato pangi debent: siquidem aquarum copia genituum earum pulchritudinem nativumque, dectorem tollit, & corruptioni reddit opportuniores.

Plantatur & alio modo. Si quis maceratas ficos resti obducatur, frequentique riget rore, complures emergent arbuticula, quas oportet transferre in scrobes, vbi in hoc seminario nutrueris. Si verò vitradices quis deponat, eas scilla immixtas plantare oportet.

Quidam muria macerantes plantam pangunt. Præstat autem, si ramos plantaturus es, vitiplos in bubulo stercore riges.

Alii cum planta calcem viam incipiunt, & non fallit neque frustratur ipsos plantatum.

Alii rubricam oblaqueatis radicibus incipiunt. Si in altitudinem luxuriam nolis, clauam in caput serito. Scire expedit senescentem Ficum fertilior rem euadere.

Ficum Plin. omnia infitionis genera admittere scribit. Inferitur in Morum & in Plantanum, teste Leontio. Inferitur autem non solum vere, quemadmodum aliæ arbores, sed etiam æstate vique ad solstitium hyemale, velut etiam Florentinus prodit. Aprili mense, tradente Palladio. Ficum inferere debemus inter corticem, vel si nouellæ arbores sunt, fissio ligno, quod ita ut oporietur est & ligandum ne ventus introeat. Melius comprehendunt, si circa ter am rectam inferantur arbuta. Aliqui & Iunio mense inferunt. Varro circa solstitium.

Surculus legendus est anniculus, inutilis enim creditur maioris vel minoris ætatis. Inoculati Ficus solet locis siccis Aprili, sed humidis melius Iunio mediante, Octobri mense locis tepidis. Propagati & ramis potest. Inferitur autem in Caprifico, in Moro, in Platano, & oculis & surculis. Idem Pallad. de infitionibus.

*Persuadet Moris tetrum mutare colorem
Ficus, & inuasis dat sua iura Comis.
Se quoque miratur pingui grandescere succo,
Et solitum gaudet vincere poma modum.
Insignes foliis Platanus felicia mensis
Brachia gaudentes ortis honore Comas.
Ingrediens pingui se cortice maxima Ficus
Seruat, & optatus impler adeptus finis.*

Nunt ficulnea cacumina obruuntur vtiliter, cum tumescunt, vt plantas faciant, si sarum copia non abundat.

Vt etiam varios fructus vna Ficus exhibeat, ramos duos nigre, & albæ arborum inter se ita vinculo stringes atque torquebis, vt germina miscere cogantur, sic vt obruti & stecorati, & humoris rigati iuti, vbi prodire capeunt, germinantes oculi aliquo inter se annexu conglutinentur, & compactum germen in vnum caudicem coalescat, qui bicoloris fructus pariet: sed bimam transferre plantulam melius, autore Leontino qui eundem modum præscribit. Quidam tu illis eiusmodi coitum moluntur. Ficaria grana ex diversis coloris ficibus linteolo illigata serunt, & deinde suo tempore transplantant.

Si in oculo, Fici quid scribatur, Ficus scriptas germinaturas dicit Democritus.

Vi fructum
non ab-
stant.

Vi fructus non abstant idem cauere spondet, si caudex eorum Mororum succo sit illitus: nec amittere velut agram pomum, si radix eius sale & alijis marinis obducta sit, aut si grossi ex ipsa amuleti vice suspendantur: aut si quadrantibus Lunæ rubrica caudix oblinantur, vel intor- ta ex caprificis ferta suspendantur. Quapropter alij in singulos ramos ipsos inferunt, ne illud singulis annis facere cogantur. Continet etiam fructum ricus, si circa Pleiadas scrobes circumfo- deris, & amurca cum aqua æqualiter mixta trun- cum perfuderis.

Vi ficus
sua man-
suetudine
per septem
dies.

Ficum syluestrem mansuetudine affirmando id Africano, si putatos ramos vino & oleo inadesce- ceris, & rigaueris per septem dies. Grossi seu im- maturæ ricus non decidunt, si arboris radice inci- sa, quater nos salis sextarius inieceris, & terram in- super aggesseris.

Vi ficus
purgantem
fructus fe-
rat.

Democritus tradit si quis Fici esu, aluo deie- ctionem moliri cupiat, Elleborum nigrum cum Tithymalo tritum, radicibus arboris, quæ depoi- nitur inferi debere, sic enim inde enatas Ficus purgatrices futuras.

Vi praeoces
fiant.

Præoces Ficos, hoc est, ante tempus mature- scentes idem fieri promittit, si columbarum ster- cus & Piper & oleum iuxta adieceris.

Florentinus in Georgicis suis, præcocem & Theriacam Ficum fieri ait, fructu ex antidoto Theriacâ illito. Pollere idem affirmat aduersum ferarum morsum pomum, quod antidoto Thera- ce pubescens fuerit delibutum. Si verò ante tempus Ficus edere velis, columbarum ster- cus & Piper oleo mixta olynthis & grossis idem circum- linenda suadet.

Vi ficus Ci-
ridis con-
seruanda.

Ficus post maturitatem in arboribus manere non possunt, quemadmodum alij pomorum fru- ctus, sed sponte cadunt: possunt tamen, si Africano credimus recentes seruari, quales in ar- bore erant, hac arte. Quum opercula vini doliis obditutus es, ollam nouam accipito, aut aliud vas non rotundum & oblongum, sed potius, ex arbitrio quadratum, fundoque solum. Huic immitte recentes ficus minis maturas, cum suis pediculis umbilicisue, hoc est, particula qua ar- boribus suis dependent leuissas, sed leui manu, at- que ita ut distent inter se, ollamque diligenter obtura, & in dolum vino plenum ut inuatet im- mitte, tum dolum tege & occlude. Hæ Ficus permanent quales fuerunt iniectione, nisi vinum ac- cescat. Conseruantur recentes Ficus etiam hoc modo. Ex recentibus cucurbitis eximere oportet ex lateribus, eas partes quæ splenis similes existunt, easque exanare velut thecas aut vagi- nas. Deinde in singulas, singulas ficus impo- nes, Cucurbitamque exemptis splenis obturabis, & in loco vmbroso suspendes, vbi nec ignis in- spiret nec fumus. Sed, ut antè dictum, legendæ cum petiolis, quippe quæ diutius durent inte- græ. Alii sic in melle disponunt ficus, ut neque se inuicem: neque vastangant, dein indito o- perculo sinunt. Atque vitreum poculum, aut aliud quodnis pellucens, fibus leniter immer- tum super imponunt, & obducto cera spiramen- to ita relinquunt, sicque immarcescibiles manere promittunt.

Vi carica
conser-
uanda.

Sin tegete, qualo vel cratibus ita dicit Fici cal- facto furno post exemptum panem propendeant, & in fistilem & herè picatam fideliam cordan- tur, diu seruantur illæ. Sed eas cum pediculo ex quo deperderet decipere conuenit, & mu- riam cum oleo seruata in Sole irrorare, & in vas mittere, idque luto oblinere, noctem tamen

vinam antea rori exponere, ac postea vasi com- mittere. Alii cratibus expandunt, toto Sole sic- candas, & recipiunt nocte sub terra. Alii pin- guissimam quamque viridem Ficum eligunt, & arundine vel digitis diuisam dilatant, atque ita in Sole arescere patiuntur, quas deinde bene sicca- tas meridianis teporibus, cum calore Solis emol- litæ sunt, colligunt: & ut est mos Afis atque Hi- spanis, inter se compositas comprimunt in for- mam panis redigentes: tum rursus in Sole assic- cant, & ita in vasis recondunt.

Modum Campaniæ consuetum tradit Palladius: ac varios etiam habet Columella, quos breuitati consulentes hic prætermittimus. Ex dictis au- tem patet, ricus olim in iunceis capsis, arcis & cadis reseruatus fuisse: hodie [vt ad nos impor- tantur ex Galloprovincia & Italia] in iunceis spor- tis reponuntur.

Sed & de Ficus morbis quædam diximus conue- nient, ut & huic rei cultaræ modus præscribatur. Est itaque ei, authoribus Theoph. Plin. & Geopon- icis tam Græcis quam Latinis, peculiaris Verm- iculatio. Bestiolas istas vocant Ceraſtas, stridulum animalculum, de quo fusius alio opere. Præ- terea xgd, scabies, cochlex. Crados est, cum marcescunt rami, quos priuatim Cradas in ficu vocari, supra diximus. Item patella, sed aliter quàm in Olea, quoties videlicet radices imbrum superuentu quali deglabrantur. Eandem & vredo afficit xabhis: & tabes xpanhis Theoph. dictæ, est- que quasi quidam stupor rigorque. Frigore & gelu aliosis annis contrahitur. Illi etiam vt & plerique alius arboribus infestæ sunt formicæ & Sideratio.

Dicamus & remedia quædam. Ergo ne ve- mes patiat, suadente Palladio ramum Terebin- thi vel Lentisci taleam cum plantis Fici cacumine ponemus inuerso. Vncinis areis tollendi vermes ex Fico. Alii amurcam, alij veterem vrinam ab- laqueatis radicibus miscent. Alii bitumen & o- leum, aut solam calcem vrinam latebris vermium linunt. Si formicæ molestæ sunt, rubrica, butyro, & pice liquida mista circa truncum debet induci. Alii Coracium piscem contra formicas in arbore suspendendum suadent. Si fructus suos velut æ- gra proiciet, alij rubrica aut amurca insulsa mista aqua arborem linunt, vel cancrum fluuialem cum ramo Ruta suspendunt, vel algam marinam, vel fascem Lupinorum, vel radici terebratæ cu- neum figunt vel securi arboris corium sepiliis pro- sciunt. Quædam etiam ad idem diximus su- pra. Scabiosam ficum curabis scilla iuxta radices eius plan- ata, aut rubrica aqua diluta circum trun- cum ipsius oblita.

Ficus arbores vt perquam pumilæ habeantur, & in vasis super fenestris spectentur à viatori- bus ita docere mangones referente Matth. Abs- cindito rici furculum verno tempore, paulò an- te germinationem, prominente iam corculo, & subinde contorto manibus cacumine, in quo vis vase terra referto furculum ipsum ferico cacumi- ne inuerso, circa quem hordei miliique non nihil inpergit, & terra deinde obruito, demissa ex- tra tellurem resecta parte. fit enim hoc mango- nio, ut inde ramuli enascantur parui, qui ex- cum vase sese funderet, breui admodum tempo- re ficus optimos edant, pumila perpetuò manen- te arbore.

Sed tandem ad vires. Sunt qui huic fructui præcipuum honorem, inter eos, quos horanos di- citimus, deberi assenerent, vt potè cuius succus mi- nus vitiosus sit, & qui magis alar quàm quàm

Alius
dus.

Fici m.

Verm-
iculatio.

Crados
Scabies
Cochlex

Vredo

Remo

Ad fr-
casu

Ficus
mila
fiant.

Vires
vius.

vua,

vina, succo etiam præstantior. Vique adeo apud
priscos existimata, vt Ananias, *αὐτὰ πρὸ χρηστῶ χρεώ-
διντα*, id est, ricos auro vtiliores meliorisque di-
xent: Et Homero ingeniorum fonti, *σύνθε-
ζαυκερῶν ἰσχυρῶν ἀνδρῶν ἀδερῶν*. Sic & Tryphon ficum
magnopere laudant. Atque adeo ficum in maxi-
ma admiratione fuisse apud Græcos argumento
est, quod & hi, & maximi quique viri eandem &
scriptis, & appetitus famulatio profecti sint.
Hercules virides ficus ac recentes cum bubula
edisse fertur. Plato Philosophorum ille tri-
megistus & Philosophus, sed ne mireris, & *φιλόσοφος*
que ac *φιλόσοφος*, haud minus, inquam, ficum,
quàm vuarum amator, cognominatus fuit.

Sed, vt specialius eius vires inspicimus, Hipp.
cum contingit, vt menses duæ retenti derepente
affatim prorumpant, tunc huic ita se habenti
Grossum siccam [*ἐλασθὺν ὑγρὴν*] contusam & cri-
bratam, in linteo ligatam in subditiō apponit, &
imo ventri refrigerantia admouet, ea cautione,
ne inhorrescat. A medicamentis etiam potione v-
teros Grossorum decocto, postea etiam acerbis
collinit. Grossos quoque hybernas in aquam in-
iectas lento igne coquit, deinde percolat, & af-
fuso oleo, vteros colluit. Idem per subditiō
purgante & emolliente caricam coquit, donec
grana interiora [*παρὰ τὴν χερμαίδα*] deponat, id ex-
pressum laussimè tritum in vellere [*ἐν ἐλεῶ*] cum
vnguento rosaceo subdit. Si tandem ex partu,
aut inflammatione exulcerati fuerint vteri, Gros-
sos hybernas [*ἐλασθὺς χερμαίτης*] affusâ aquâ de-
coctas excolat & deponit, deinde oleum tepi-
dum affundit & permiscet. Durius ad summum
hemini colluit, & purgat. Vlcetibus autem pur-
gatis eisdem ita corroborat. Grossos hybernas
terit & affusâ aquâ per diem totam macerat, & o-
leo affuso colluit. *Sed hæc collegisse hic sufficiat, qui
plura vult, apud Hipp. legat.*

Fici maturæ, autore Diosc. recentes ventricu-
lum lædunt, aluumque solunt: vt et si hic fructus
in maxima sententia vî antotitate sit, nihilominus
peculiare ac commune ferè pomorum omnium
probrum hoc effugere minimè poterit. Sed
contracta ab his alui fluxio faciliè cohibetur:
papas euocant, sudorèque mouent: sitim se-
dant, calorèque restringunt: Sicæ verò sunt
alibiles & exalactoriæ: sitim magis afferunt, al-
uūque sunt viles: at alui ventriculique fluxio-
nibus [*ὑπερματισμῶν*] contrariæ: gutturi autem arte-
ria, vesicæ ac renibus peritiles: nec non & iis
qui ex longa valetudine decolorati sunt, Anhe-
latoribus, Comitialibus atque Hydropicis. Fer-
uēfactæ cum hyssopo & potæ, quæ pectore con-
tinentur expurgant: veteris tussis ac diuturnis pul-
monum vitii conueniunt, aluūque molliunt
cum nitro & crico tuse, deinde manducate. Ipsa-
rum decoctum arteriæ ac tonsillarum inflamma-
tionibus gargarizatu prodest. Quin & Cataplas-
matis ex hordeacea farina misceatur, itēque in
mulieribus fatus cum Fœnugræco aut pisanâ.
Caterum cum Ruta coctæ, & ad torsiones colicas
infunduntur. Coctæ, deinde tritæ ac impositæ,
duriat discutiunt: parotidas & furunculos e-
molliunt, panos maturant, efficaciusque addita
Iride, nitro aut calce viuâ. Crude quoque si cum
antedictis tundantur eadem efficiunt. Cum malico-
rio: pterygia repurgant. Cum aramento su-
torio, medentur agrè sanabilibus malignisque ti-
biarum fluxionibus. (Vlcibus Pl.) Quin & in vi-
no defervēfactæ, addito abstinio & hordeacea
farina, vtiliter hydropicis illiuntur. Crematæ &
cerato admixtæ perimones sanant. Quod si cruda

terantur, & liquido sinapi exceptæ antribus indan-
tur, sonitus tinnitūque sanant. Porro tam syl-
uestris, quàm sativæ Fici lacteus succus coaguli
modo lac contrahit, coagulatūque aceti modo
dissoluit. Idem corpora exulcerat, ora vasorum
refert, aluum soluit & vterum relaxat cum trito
amylō potus: [*συνὸν ἀμύλον*] ita & Plin. legisse vide-
tur. Melius *αὐτὸ ἀμύλον δὲ*, rationabiliūque. Menses
quoque ciet appositus cum oui luteo aut cera Tyr-
rhenica: Podagricorum cataplasmatibus cum farina
Fœnugræci & aceto vtilis: Lepras verò, Lichenas,
maculas à Solis ardore cōtractas, vitilignes, plo-
ras, vlceraque capitis manantia cum polenta ex-
purgat. Infunditur plagæ, percussis à scorpione,
venenatorum ictibus & canis moribus auxilia-
tur: dentium dolori prodest lana exceptus, & in
eorum cauis additus: denique formicolarum vetru-
cam tollit, carne quæ in ambitu est adipē circum-
lita.

Hæc eadem præstat succus à teneris sylvestris
Fici cauliculis, quandiu lacteo liquore prægnans
est, nec dum ocul⁹ egerminavit. Tum enim hi tussī
exprimuntur, & succus siccat⁹ in vmbra reponi-
tur. Porro & liquor & succus ad exulceratoria
medicamenta vsurpantur. Decocti verò cum bu-
bulis carnibus ficulnei furculi efficiunt, vt hæc fa-
cilis percoquantur. Lac quoque si dum coqui-
tur, spathæ vice ficulneo eiusmodi furculo mouea-
tur, maiore illud vi præditum efficiunt.

Grossi, quæ & Esin ei quibusdam dicuntur, co-
ctæ & illitæ, collectionem omnem, strumāsque
emolliunt. Crude verò cum nitro & farina impo-
sitæ, formicationes thymūsque tollunt. Quin &
hæc eadem ipsa folia possunt. Cum aceto autem &
sale illita, vlcera in capite manantia, furfures &
epinyctidas sanant. His quoque ficosæ scabæque
genæ perficiantur. At nigra Ficus foliis ramulic-
que vitilignes albæ perunguntur. Faciunt quo-
que aduersus canum morsus cum melle, & ad vl-
cera quæ faui, Græcis *κνέλα* vocantur. Grossi cum
papaueris sylvestris foliis ossa extrahunt: furuncu-
losque cum cera discutunt. Caterum cum eruo ac
vino impositæ, contra muris aranæ morsus &
scelopendræ venena possunt. Fit & cremato-
rum tam sylvestris quàm sativæ Ficus caliculorum
cinerelixiuum. Sed cinerem plurimum diutissi-
mèque macerari oportet. Vile porro est ad me-
dicamenta caustica, & partibus prodest gangræna
tentatis. Nam expurgat & consumit quæ excre-
sunt: Vfus est, vt eo imbuta subinde sponsia su-
perponatur. Interdum & infunditur, quæ in ad.
Dysentericis, & in vetustis fluxionibus, nec non
& sinibus cunicularum depascentib⁹ iisq; magnis
Etenim purgat, conglutinat, carne replet & oras
committit, æquè ac emplastra quæ cruentis vul-
neribus imponuntur. Propinatur & ad san-
guinem in grumos coactum itēque contra
precipitationes, rupta atque conuulsa cum aqua
cyatho recens excolatum, admisto olei exiguo.
Cœliaci, ac dysenteris per se Cyathi mensura da-
mm auxiliatur. Nervorum vitii & conuulsis ex
oleo conuenienter illinitur: quippe quod sudo-
res moueat. Bibitur & aduersus gypsi potum,
phalangiorumque morsus. Eisdem porro effu-
sus exhibent lixiua reliqua, præsertimque quer-
num: omnia verò astringendi vi possent. Hæte-
nus Diosc. De qua postrema eius sententia infis, & plera-
que alia Diosc. de Ficu placita confirmat diuersis
locis, additque Lac eius pilos detrahere, palpe-

Tinnitus.

Lactū Sili.

Aluus.

Vterus.

Menses.

Podagra.

Lepra.

Lichen.

Vitiligo.

Piora.

Vlcera capi-

tis.

Ictus Scen.

Dentium

dolor.

Fervida.

Fici silu. Si-

res.

Exulcerat.

Grossorum

vis.

Struma.

Formicatio.

Folia.

Vlcera cap.

S. abritia.

Facies.

Vitiligo.

Canis mor-

sus.

Vlcera ce-

Ficus

vulturna.

Ictus Scenæ.

Lixiuum

Causticum

Gangræna.

Dysenteris

Fluxiones

Scurra

Vlcera ca-

Facultates.

Sanguis co-

cretus.

Cafus ex

alio.

Celiaca.

Dysenteria.

Nervus com-

nuus.

Sudorificum

Catera Cy-

plum.

Morsus phæ-

long.

Vires ex

Pluvio.

Pileorum

nifesta ad sum effectum. *A*monia nimirum la-
ctis ficulnei, quale in ficu immatura deprehendi-
tur, eam vorandi cupiditatem inducit. Mala ve-
rò id duplici ratione efficiunt, vel propter frigi-
ditatem & adstrictionem, si immatura sint: (vtra-
que enim hauri facultatem famem & appetitum
ciere potis est) vel quia citò descendunt, & ven-
triculum vacuum relinquunt, si lapida sint, tene-
ra atque dulcia. At non est aperta illa vis Ficus
ad appensa tantummodò carum? Quod si
paulò diutius ex ea penderet, temporis potius
spatio causam acceptam ferremus, quippe quo
vel alibi Ficu carnes, & potissimum gallina-
ceas, tam nostratum quàm Indicorum Gallorum
tenerescere atque adeò friabiles reddi, tam certò
scimus, quàm huius cognitionis optatam inter-
dum ferimus appetitus conuiualis gratiam. Quo-
modo enim id à spiritu vel halitu arboris simplici
euenire queat, (nisi quis fortè & hic occultum a-
liquam vim causari velit) fatemur ingenua illa,
sed fragilitatis interim suæ confessionis formula:
nos nescire.

*I*dem Plutarchus & alii plures, Ficum fulmine
non icipi existimant: causam tribunt idem amarori
& truci vitio, vt talia fulgure non percellantur.
Quod si verum sit, multiplex profectò, còtra rem
tam horridam, tamque pertinenscenda, & tantum
naturæ periculum remedium iam nobis innouit,
cùm tot res amaris inuenire sit obuium. Aliud
de hacre iudicium in superioribus exposuimus.
Hæc Philosophia sentio.

Magis etiam ad artem accedit, quod ille ipse
autot quæritin Sympo facis: cur Ficus *ἄνηρ* & *ἡλικία*
ἡλικία *ἡλικία* nascatur *ἡλικία* *ἡλικία* *ἡλικία*? Cur,
inquam, cùm Fici arbor amarissima sit, fructum
tamen ferat dulcissimum. Et sanè haud parum
torfit hæc quæstio Plutarchum, vltro citòque inge-
nitum pendente vela pro consequendo cursu ra-
tionis & veritatis. At non vidit ille disputator
idem euenire in aliis plerisque arboribus. Amara
succus Pruni potissimum similis: at fructu
maturatione eandem ad gratiam rediit atq. dul-
corem. In Cerasi nihil dulce. Ad fructus pleri-
que dulces nascuntur. Amaranis, austerus vel
insanius Piri non fucus modò, sed partes eius
omnes pluraq. videas Pira dulcia, quàm non duli-
cia, præsertim probè natura. Concludamus cum
summo disputatore Aristotele, omnia coctio ne
dulcescere. Quantò magis gemit: internà, in-
quam, à forma & calore anime Fici, Cerasi, Piri
&c. & externà à colore Solis. Eodem rationes, cur
Fici arbor amarissima Plutarcho fructus ferat dul-
cissimos quod nobis fuit demonstrandum. Et de-
cuit fortassis lectorem in tam longa Ficium tra-
datione, aliquot quæstionum ventilacione
recreare.

Nunc & cæterorum autorum placita de Fici vi-
ribus persequamur, vbi prius quadam de Sycte
vino adiecerimus.

Obscurè de eo Plinius: Id verò tenuium esse
partium, status gignere, stomacho aduersari, fasti-
dium creare, bonam tamen facere alium, vrinam
ciere, mensis trahere, lactis vbertatem præstare, at
vitium sanguinem creare. Elephantiasimque &
zythum inferre tradit Dioscorides, modum pa-
randi addens.

Aceti fycitis seu ficulnei parandi modum hunc
docet Columella. Sunt quadam regiones, in qui-
bus vini, idè què etiam aceti penuria est. Itaque
Ficus viridis quàm maturissima legenda est, vtique
etiam si iam pluuia incescerunt, & propter im-
bres in terram decidit; quæ cùm subleuata est, in

dolum vel in amphoras conditur, & ibi singur
fermentari deinde cùm exaruit, & remisit liquo-
rem, quicquid est aceti, diligenter colatur, & in
vasa picata benè olida disfunditur: hoc primè notè
acerrimi aceti vltum præbet, nec vnquam situm
vel mucorem contrahit, si non humido loco
positum est. Sunt qui multitudini studentes a-
quam Fici permisceant, & subinde maturissimas
Ficus recentes adiciant, & patiantur in eo iure
tabescere donec sitis acris aceti sapor fiat. Postea
in iuncis fiscellis, vel sparteis saccis percolent, li-
quatùmque acetum feruefaciant, dum spumam,
& omnem spurcitiam eximant, aut torridi salis
aliquid adiciant, quæ res prohibet vermiculos a-
liuè innasci animalia.

Cæterum Ficus aridæ, ex traditione Galeni, vim
habent exalfaciendi ordine primo completo aut
secundo incipiente: habent verò etiam partium
tenuitatem quandam. Ex istis duabus: donec
sunt, quæ duos tumores concoquant: itam ve-
rò etiam eos digerant atque ipsæ per se illius eiuf-
modi vim obtinent. Sed & decoctum earum eiuf-
dem vtique naturæ est. Verùm vbi magis conco-
quere consilium est, miscenda est farina triticea:
vbi verò plus digerere, hordeacea: panis horum in
medio. Porro lire oportet, quòd quæ pinguio-
res sunt, magis possunt concoquere: quæ verò
gustu aciores, magis tu n extergere, tum digere-
re.

Cæterum quod ex his plurimum in aqua co-
ctis efficitur, simile est mellis non solum consili-
tia, sed & facultate. At Ficus vires comestæ, pro-
pter admixtam humiditatem facultatis sunt inbe-
cillioris: subducunt tamen alium vtrique tum
humide, tum sicce. Ficus verò Caprifici acris &
digerentis facultatis sunt. Sic etiam domesticarum
grossi, quas *ἡλικία* vocant diximus: inest enim il-
lis non nihil etiam succi ex Ficu arbore. Ipsa Ficus
arbor calidæ tenuiùque partium temperaturæ
est, vt indicant & liquor eius & foliorum succus.
Valenter vterque calidus est: quare non mordi-
cit tantum aut vehementer abtergit, sed & vlcè-
rat & ora valorum referat, & verrucas quas myr-
mecias vocant elicit. Sed & purgare potest. Ficus
agressis, tum liquor tum succus ad omnia quàm
satiè valentior est. Sed & crada earum adeò sunt
cædæ: tenuiùque partium, vt carnes bubulas
duras, si coquendis adiciantur, friabiles ac tene-
ras efficiant. *Hæc Gal. in 8. simpli.*

Idem lib. de alim. Ficus, inquit, tametsi minis
præui succi gignant, quàm cæteri omnes non mo-
dò fugaces sed & autumnales fructus, non tamen
prorsus id vitium effugere potuerunt. Cæterum
hæc ipsi infant bona, nempe quòd commeabi-
les sint, & faciliè in totum corpus peruadant pe-
netrentque. Nam & abtergendi vi possent haud
obscurè cuius gratia post ipsarum elum nephritidæ
multas arenulas exerunt. Cum porò omnes
autumnales fructus exiguum corpori alimentum
præbeant, minimè omnium Ficebus id vsu venit:
carnem tamen non compactam neque firmam
generant, cœn panis & nulla caro, sed turgidulam
& subinamem, veluti Fabæ. Quin ventrem fla-
tibus implent & ipsæ, nec mediocrem profectò
hinc molestiam intulissent, ni etiam celerem des-
centum essent adeptæ, cuius beneficio cùm ce-
liter peruadant, status quem excitant non diu
manet, atque ob id minis cæteris autumnis fructi-
bus lædere consueverunt. Maturæ Ficus imma-
turas non mediocriter antecellant, quod & in a-
liis omnibus cernitur fructibus, quanquam non
tantum in illis discrimen existat. Siquidem ad
plenum maturæ Ficus paulò minis omni prorsus

*Alia ratio.**Caricatum
tempera-
mentum
ex Gal.**De alim.**Ficus Capri-
ficis.**Laxant
alium.
Ficus Ca-
prificis.
Arboris
temperam.**Succi tem-
peram.**Ad Gerra-
cam.**Tempe-
ram grad.**Nephritis.*

noxa vacant. Meus & Vuar, quemadmodum inter fructus autumnalis principatum obtinent, ita fugacibus omnibus magis nutiunt, nihilinque prauifolii habent, præsertim cùm exactam maturitatem fuerint adepti. Quòdque nutiant, maximo argumento sunt ii, qui vinearum fructum custodiunt: siquidem cùm duos menses foliis vuis ac Ficibus, quarum custodiæ præfunt, vescantur (nisi fortè panis quippiam cum illis addant) obest tamen ac pinguis fiunt. At caro quæ ex ipsis gignitur, haudquaquam est firma ac densa, quemadmodum ea quæ ex carnisbus fit, sed laxa ac præhumida: obid celeriter etiam cùm velsi ipsis defierint, contrahitur ac confidet.

Caricæ quidem multiplicem habent vtilitatem, si quis tamen largitus fuerit ab eis offenditur: non admodum enim probum sanguinem gignūt: quo propter pediculorum quoque agnens eas comitatur. Incidendi extenuandi quoque vim habent, qua & ventrem ad excretionem irritant & renes expurgant. Pecori autem Lienique inflamma-
tione obfessi sunt noxie quemadmodum & ficiis, non peculiari quadam omnia facultate, sed communi ratione dulcium omnium ciborum ac

comum labore dictum omnium ciborum ac potum. Obstrictis illis aut scirrho tentatis ex fese nihil profuit aut obstruit, sed medicamentis incidentibus ac extinguentibus & extergentibus mixta non mediocriter auxiliantur. Ideoque nonnulli medicorum in dictis Lieniis ac hepatis affectibus exhibentibus fese lapideam cibum cum

Thymo aut Pipere, aut Zingibere aut Pulegio,
aut fatureia, aut Calamintha aut Origano, aut hyf-

topo ad eundem etiam modum li carica cum alio quopiam illorum quæ facultatem habent accendi aut omnino incidendi assumantur, non fo-

Porro Gal. lib. 8. simpl. cap. de Cinere. Diosco- Diosc.
 ridem hanc iniuria reprehendisse videtur, quod Lixiu
 lixivia omnia adstringendi vim habere prodide- omnib.
 rit, inter quæ & ficulneum continerant. Nam string
 cum Lixivium per Gal. verbis utamur, sit tantum-
 modum *αὐτὴν ὡς περὶ τῆς*, id est, cineris tota : id
 certe cinis, è quo fit, naturam respicere consen-
 taneum fuerit. Porro cum cinerum natura non vi-
 na sit & eadem, led per materiam combusta diver-
 sitate diversa, aliorum quidem adstrictoria, alio-
 rum verò acris & absterfior, & ipsa quoque li-
 xivia per cinis, è quo facta fuerint, varietate
 vana esse necesse fuerit. Quapropter de cist. Sat-
 rac. v. ne Galeni reprehensionis locus esset vllus,
 suprâ adducto loco apud Dioscor. mendum suble-
 vare haud male suspicatur, & *αὐτὴν τὴν ἐν τῇ σφαιρῇ* Diosc.
σφαίρῃ legendum esse indicat. cur.

Non abs re fuisse Simeonis Sethi paucis ver-
bis & veluti compendio, tradita de Ficuum vici-
tis adscribere, nisi plerique ex Gal. essent de-
sumpta. Dicamus quædam ex eo. Ficū, inquit, pri-
mo ordine calefaciunt intenso: deficiant verò
medio primo, nutritique abundè, sed vento
ventriculū complent nisi probè concoquan-
tur. A Nephriticis comestæ, multas areolulas
educunt. Pectus & pulmones iuvant: aint in-
ferunt contra venæ medicamentum ficos esse,
eos singulis diebus: ieiunis si quis fumat.

Sed ut de Ficonum erga venena vi magis con- *Ad Sc*
flet, nota est Mithridatis compositio, tantopere à
multis celebrata, de qua etiam Iuuenalis. Saty-
ra 14.

---Atque eme quod Mitbridates
Composuit. si vis aliam decerpere Eicum.

Quippe cancrum cum Iuglandium nucibus com-
manducatæ, egregiè venenorum maleficia hehe-

ture creduntur. De Mithridatis antidoto plura habes in historia Nucis Iuglandis. Denique omnium fructuum quos *gymnes*, id est, Ligneos, [quoniam è materia stipium lignea oriuntur, à quibus diuersi cereales, *ermeis*] appellant, vtilissimos esse ficos etiam Herodotus Lycius in opere suo de fribus [vt scribit Athen.] planum facit multis verbis, ac Ficuum succo recens natos pulchulos optimè ali, vegetatòque fieri, si illis nutriantur, affirmat. Phorcocrates, qui Persas edidit, *tasim*
recens
terru
inquit.

*Affexit nostrum si quispiam aliquando Ficum feren-
tem,
cum tempestiva est,
Puellis, ut niteant, obtritam in cibum dat, tani-
quam
medicamentum non vulgare Ficum sit.*

Herodotus in primis admirandus & mellifluus
lib. hitingens bonum mortalitatem hucus est, ad
hunc modum scribit: Aduersus illos homines, ô
rex, exercitum comparis, qui anaxyride [femo-
rali fere tubigaculo] & reliquo vestitu coriaceo
vntur: cibantur verò non iis que capiunt, sed
is que suppetunt, regionem asperam incolunt:
vinum, per Iouem, non bibunt, nec ficis nec alis
lauris cibis vescuntur.

Polybius Megalopolites lib. 12. narrat, Philip-
pum Perſei patrem, cū in curſu ſionibus Aſiam va-
ſilaret, commeatus inopiā, quia ſumentum deſec-
tit, in e baria militum a Magnēſis Ficus accepiſſe,
idēque potum Myunte, ac pro datis ficis eum
locum tribuiſſe Magnēſis. Ananius Iambicus:
In adiū auri multum ſiquis conſulerit,
Et paucas Ficus, &c,
Quanti Ficus auro ſint preſtantiores intelliget.
Tam prolixē Magnus de Ficibus cum tractaviſſet,
ad

ad hunc modum locutus est Daphnus medicus Philotimus lib. 3. de alimentis, recentium Ficum ait plures esse inuicem differentias, nempe generis, temporis quo proueniunt, & facultatis: exteriorem in vniuersum, humidam & maturam ocysimè dissolui ex omnibus, & quous alio fructu celerius coqui, nec alius impedire cibi coctionem: humidam facultatem glutinosam esse ac dulcem, subnitrosam tamen: (ob lactis exiguum acrimoniam) deiectiones moliri largiores, liquidiores, promptiores, minimèque molestas: succum salum & lubricum corpori suppeditare emia tale deuoratas: at quod præbent alimentum citò dissipari. Itaque multis Ficum mesu valdè auctam molem corporis, breui post tempore gracilescere ac extenuari supra modum: quod profectò non accideret, si præstaret alimentum & Ficu perceptum, & statim disiceretur.

Reliquis porò sugacibus fructibus à ventriculo facilis superari hoc arguit, quòd non solum citra noxam copiosius albis fructibus ingerimus, sed etiam quòd illis præsumptis si consuetum & parum cibi modum addamus id nihil incommodet: vnde manifestum est, vtrumque cibum à ventriculo confici, & minore negotio Ficus vinci quàm alios fructus, nec ob stare quominus alius cibus coquatur. Facultas quidem ea Ficus est, quam proposuimus. Glutinosa & salua, ex eo deprehendimus, quòd ob lentorem manibus inhaerescit, & illas tamen absterget: dulcem lingua & oris iudicio cognoscimus: Quòd autem sine torminibus & perturbatione alui deiectionem moueat celeriora, copiosiora, molliora, vt probemus, verbis haud multis fuerit opus. At verò in ventriculo Ficus parum immutatur seu alteratur, non quia difficilis sit earum coctio, sed quia confectum deglutimus dentibus nondum extritas & comminatas: qua de causa promptior est earum excretio.

Salum quidem succum à Ficis procreari, & in corpus diduci indicauimus, quoniam, vt est demonstratum, nitrosi sunt: augetur salugo addito sale, quo cum ferè recentes comedit solent etiam hodie in Italia & Galloprovincia. Ita augebatur olim acrimonia etiam adiecto vel Thymo, vel reliquis supradictis herbis, vel aceto. Ac veteres esitasse Ficum cum sale, i Thymo atque aceto, abunde colligere licet ex Athenæo.

Heraclides Tarentinus in Conuiniò (vt idem refert) dubitat & percontatur, post esum Ficum an aqua gelida bibenda sit, an calida. Qui calidam alunt, illos inquit hoc suadere, quod animaduertant fordidas manus aqua calida lotas confectum purgari, & hoc exemplo credibile putent in ventriculo Ficus è vestigio dissolui, præsertim cum extra corpus nostrum aqua calida ficum continentes partes distrahant, & in tenues portiunculas liquatas diuidat, frigida verò illas contrahat, & cogat. Ediuerso, qui frigidam bibendam sentiunt, sic ratiocinantur: frigida potione ob eius gravitatem, quæ insident ventriculo deorsum prorudat: non admodum bellè ventriculum habere post esum Ficum, quia gustuosus & imbecillus reddatur: quamohrem quidam exemplò merumbibunt: aquam porò frigidam in ventriculum acceptas illas depellere.

Est autem post sumptas Ficus largius & assotum bibendum, ne in ventriculo subsistant, sed ad inferiora intestinorum partem delabantur.

Quidam Ficus aiant edendas meridie non esse, quia tunc morbose sint, id quod etiam in Crapattalis Plerectates dixit. Aristophanes in Proagone.

Agrotantem verò aliquando ipsum esitare cum vidisset.

Vt agrotaret etiam ipse, meridie Ficus comedat.

Eubulus in Sphingocratione:

Per Ionem ita egi: Etenim rectè non valebam, si vir optime,

Vt quæ nuper Ficus edissem meridie.

Nicophon in Sirenibus:

Vestrum si quis Ficus meridie

Recentes, posteaquam esitanti obdormis, at, febri causo à febre,

protrinus.

Cursu aduenit.

Diphilus Siphnius inquit, recentes ficus & prauum & paucum alimentum præbere, egeri facilè, innatare ventriculo, & citius in habitum corporis distribui, quàm siccas.

Demetrius Scepius lib. 17. Troiani apparatus scribit, eos qui ficis abstinent, esse vocaliores, ideòque Hegesiana ctiem Alexandrinum, qui historias composuit, cum initio pauper esset eximium Tragædiarum actorem & histronem euasisse, vocèque mirum in modum sonora, quia per annos octodecim ficum non esitasset: ideo studiis vocis abstinere ficu Græci iubent.

Notum est quod de ficis tractatur prouerbum.

Post piscem Ficus, post carnem legumina.

De quo, quia extat apud Eras in adagiis, plura non dicemus.

Baptista fierus vites quasdam ficuum breui nec ineleganti carmine complexus est:

De illis etiam Eob. Hellus:

Ergo tot inter opes regnantis fructibus anni,

Prima locum merito Ficus & ona tenent.

Vtraque nam succis implet melioribus, & nil

Quæ nocent viris damna ferentis habent.

Decoctum, inquit Paulus, scicorum, plerique Syraceni appellant: quod & destuto quoque nomen est. Hippocrates Sycon.

Posteritatis obseruationi tribuendum, ficos cum sermento tritas, admixto sale, pestem atque vlcera vel tumores emollire adco vt intra paucos dies abscessus rumpatur. Eodem tamen medicamento Regem Ezechiam vsum fuisse (2. Reg. c. 20.) existimat Tragus.

Matthioli sibi experimento compertum esse, tradit caricis duas aut tres nocte vna in aqua vitæ maceratas Asthmaticos iuuare, qui manè eas deuorauerint. Ad nephritidem & dolorem colemum experimentum excellens & præsentaneum eiusdem, vtille ait: Caricarum albi, Græci ana M. i. coquantur in lib. 1. f. vini ad consumptionem tertie partis, cum sale paucò iniciatur per clysterem, sordes multas ad flauas educit. Ficum decoctum calidum infantibus propinatum, cæthymata & exanthemata protrudit.

Ficulneo lacte vermiculosa, sanantur aures: & ficulneis foliis facilè afflicti citantur hemorrhoides, qui hodie vulgò facillimus & tutissimus habetur hemorrhoides excitandi modus. Practici quoque & ad promptè maturandos panos caricis decoctis (quibus tamen vel solis magnam in eo casu tribuunt vim) addunt radices Lilii, Altheæ, caprarum &c.

Si quis ictus, vel demorsus ab animali venenoso, is insillat tres, vel quatuor guttas lactis ficulneæ supra vulnus, & mirum, teste Mizaldo, inueniet præsidium.

Rondeletius in sua praxi de calculo renum non vult in Enemate addi ficus, quia inquit vesicæ nocent: quæ verò possit esse ratio nec addit ille, nec nouimus ipsi. Arenulis expellendis opportunas

Qui ficis abstinent, esse vocaliores

Abstinentia à ficibus, Prouerbiū de pisci.

Syraceni, Sycon.

Experimentum ad Asthma.

Aliud ad Nephritidem & colemum.

Exanthemata, Hemorrhoides.

Ad ictus animalium, Generatorem.

Pediculi.

suprà diximus ex Galeno. Ficum frequentem v-
sunt pedunculos generare præter Galenum, &
Paulus Aegineta, & Orbasius, & posteriorum
quamplurimi, ipsæque adeo vulgus, peruersum
habere, causamque referunt, quod malum generent
sanguinem. Quod si certum sit eas pediculos
causare, (nondum enim hoc omnino nobis com-
pertum) malum equidem causam referre ad id
quod nimis impingunt, vti dictum, & quod vi
sua Diaphoretica, quæ & exanthemata protrudunt,
carne molis & cutis excrementa in cor-
poris superficiem expellunt, sicque occasionem
præbeant generationi pediculorum.

*Superstitio-
sus Carda-
nus.*

Hactenus abundè de seriis, nunc ex aliis enu-
meranda naturæ aliquot miracula, si non potius
figmenta. Referunt nonnulli apud Cardanum
experitumque esse dicunt, folio Ficulneo conta-
ctas verrucas aboleri, si folium ipsam sepeliatur.
Sed quid sepultura hæc soliorum? forsan etiam
insepulta idem efficiunt. Ficus albas in somniis
boni quid denotare, nigras verò inopportuno
tempore, calumnias & detractiones Porta scribit.
Hem somniorum prudentem! At idem scri-
bit quia habent frondes neruis conspicuas, idem
earum cinis neruorum vitii & conuulsionibus
illinitur ex oleo. O diuinatorem egregium! Co-
chlearia ex ficulno ligno facta, hoc habent pecu-
liare, inquit Keckerman. ex Mizaldo quod car-
nes ad celerem concoctionem adigant, si elixatio-
ni earum sapidus admoventur. Cur tantus Philo-
sophus vocabulum *Quia* non adiunxit?

*Philemon
conspicatus
asinum fi-
cabus se-
scientes,
mortuus.*

Lepidum, quamuis sinistri euentus est, quod
Cicero alicubi de Philemone poeta refert: is
conspicatus ficibus vescentem asinum, quæ in
prandium parata erant, tanta vehementia cepit
tendere, vt statim emoreretur.

*Fabula de
Coruo A-
pollinis.*

Non infusidè nunc fabulam Corui Apollinis
& alias quasdam Coronidis loco subiiciemus.
Tradunt, aut potius fabulantur Poetæ, sacrifi-
cante Apolline, coruum, qui in eius tutelâ esse
dicebat, ad fontis puram aquam asportandam mis-
sum. Vidit hic ficorum plures arbores, & in his
fructus nondum maturos: ac in earum aliqua
confedit, expectaturus nimirum, dum eius fru-
ctus maturecerent: quod ubi euenit, plures à
Coruo ad sanitatem vsque comestæ sunt. Cuius
moram, tam esus quam maturitatis, utpote non
parvam, pertulit Apollo, quum etiam re alia
ad sacrificandum vti necessarium fuisset, Coruum
hæc poena atque ignominia ultus, vt quoad Fici
maturecerent, bibere posset nequaquam. Per
illud enim tempus guttur pertulit habet, vt
propterea aquam minime haurire possit. Aliter
alii: vt Ouid. in secundo Fastorum. Dum Iupiter
sestum solemne appararet, coruum, vt aquam
ferret, misit: qui, vt iam dictum, dum Ficus ma-
turandas expectasset, quas prius rostro immatu-
ras deprehendisset, diu immoratus, & Ioui mo-
ram causam mentitus, [Nam illi aquarum obfeso-
rem hydrum affirmat] Ob quod mendacium in
fydus celeste commutatus, si credere fas est.

*Forma im-
fici vti o-
mnes mi-
rata.*

Eadem aut simili incude & hæc fabricata fabu-
la. Ficus arbor fuit in qua Æacus Iouis & Ægi-
næ filius formicas vidit, quas in sociorum ob pe-
sistentiam amissorum, solatium, in homines con-
uertere desiderauit. Quod statim euenit: qui deinde
Myrmidones dicti. Iuxta Eleusinem Atticæ ciui-
tatem, & propè Cephalum illicium fons est, quem
Cepheum appellant, quo Plutonem, raptâ
Proserpina, ad inferos descendisse fama est. Pau-
sanias in Atticis. Nondum innotuit nobis ex quo
fonte habeat hoc Curus, quod tam categoricè

Curt. not.

nullaque haesitatione scribat Adamum & Eua-
post in Deum præuaticationem factam, cum se-
nudos cognouissent, fici [ac huius quidem fici de
qua ibi tractat] folia conuulisse, & sibi ipsi perizo-
mata confecisse.

ARBOR PEREGRINA, FRUCTVM FICVI SIMILEM GERENS.

CAP. LXVI.

Civis sit hic
ramulus & Clu-
sium & Paluda-
num, qui ramu-
lum describen-
dum Clusio de-
dit, laet. Erat
autem cum suo
fructu in vna
modum quasi
congesto, relin-
catus, durus,
crasso cortice
tectus, gracilis,
& digitalis lon-
gitudinis, colo-
ris ex fusco ci-
neracei, octo
fructus exiguu-
rum Ficuum in-
star, crasso bre-

uique pediculo subnixos summo fastigio susti-
nens, fuliginosi coloris, cineraceis maculis con-
spersos, duos, & satis solidos: vt quandam assi-
nitatem habere viderentur cum Sycomori circa
Tripolim Syriæ nascentis fructu, descripto à
Rauvolfio, nisi ipse Paludanus, qui Sycomoros
in Egypto & Syria viderat, Clusium ab ea sen-
tentia submoueret. Cæterum, similem fructum à
Iac. Gareto missum Londino, Francofurti ad Mæ-
num accipiebat Exoticorum author, non tamen
tam copiosè ramo inhaerentem, sed singularem
duntaxat, vel interdum geminum, suis pediculis
simul connexum.

Quum porrò hic fructus ficui vulgari valdè
sit similis figurâ, & nonnunquam etiam adè pu-
illus, vt Cicero magnitudinem non multum ex-
cedat: an ad ficus Indicas circa Acelinam amnem
nascentes referri non possit, cuius Theoph. Hist.
plant. lib. 1. cap. 12. & lib. 4. cap. 5. mentionem facit?
Verum is negat copiosum fructum ferre, & ex
Fabriciana relatione, singulares inter folia, vulga-
rium ficuum instar, nasci deberent. An verò fru-
ctus arboris *Gaguey*, quam describit Ferd. Ouied.
cap. 13. lib. 3. 1. part. general. & nat. Historiæ.

FICVI SIMILIS FRUCTVS.

CAP. LXVII.

Fructus exoticus, quem Clusio misit Iac. Pla-
teau, non valdè abhincilis erat fructui, qui im-
matura ficui similis esse scribitur, cum forma,
tum magnitudine, & colore: etenim durus erat
& solidus, levis tamen: eius color ex fusco cine-
raceus, albis maculis aspersus, nec alia ratione
ab illo differre videtur Clusio, nisi quod hic gra-
cilior pediculo esset præditus: an verò plures in
vno

vine rāculo hācēne, vt illi, ignoratidem, quia singularem accipiebat.

PIMPINICHI ARBOR

LACTESCENS.

CAP. LXVIII.

IN omnibus continentis Indiae oris, inquit Mo-
nardes, lacteus quidam succus elicitur ex arbu-
sculis Malorum similitudine: Indi Pimpinichi
vocant: ē cuius tamis recisus lacteus humor illicō
emanat, aliquantulum densus & viscosus.

Huius succi tres aut quatuor guttae sumptae,
validissimē per alium purgant bilem & aquas.
Bibitur ex vino, aut desiccata pulvis deglutitur
pauca quantitate propter nimiam vehementiam.
Illud autem peculiare habet, quod si quis illo
sumpto iusculum, vinum, aut aliud quid iniciat,
subito eius operatio infringitur & cessat. Sed eo
sumpto, à somno abstinendum. Calidus est &
ficus huius liquor in tertio gradu: ideoque vali-
dum nimis & pernitiosum medicamentum, quo
etiam sicut & aliis eiusdem generis, vt desitum
est, adueto Mechoacā, de quo suo loco.

FICUS INDICA.

CAP. LXIX.

Ficus Indica
auctore Clu-
sio in magnam
altitudinē vni-
co trunco eo-
que admodum
crasso assurge-
re solet: ramos
deinde in om-
nia circumlate-
ra expandit, qui
tenuēs quas-
dam fibras sine
filamenta [qua-
lia in Cuscuta
vulgō nuncu-
pata conspici-
mus] coloris
dum recentia
sunt, aerei su-
aerei demittit
illis vbi terram

attigerint firmantur, nonāque quasi sobolē ge-
nerant: etenim magnam crassitudinem paulatim
acquirunt, & veluti in nouos arborum caudices
transcunt, qui nouos rursus summa sui parte in
latera ramos spargentes, nouis denno fibris deor-
sum missis sese propagant. Sic alii deinceps rami
in infinitum, vt interdum vnica arbor suis pro-
paginibus integrum ferē miliare Italicum in am-
bitu occupet, sitque difficilē, quā primaria sit ar-
bor, siue omnium istarum prolium parens diui-
dicare, praeterquam ex trunci amplitudine, quae
nonnunquam in matre tanta est, vt triū viro-
rum vlnis vix apprehendi queat. Verū non
modò inferiores rami similes fibras spargunt, sed

Tom. I.

etiam in arbore summi: ideoque vnica arbor
densissimā syluam efficit. Sub eas autem ar-
bores aditum sibi paraturi incolae fibras iam in
truncos conuerfas, tenuiores scilicet, excindere
solent, atque ea ratione veluti concamerationes,
& vmbracula facere, arcendi caloris gratia: adeo
enim densis ramulis reliqui maiores rami luxu-
riant, vt Solis radij nulla ratione penetrare queāt:
immò concaui istarum fornicum multiplicisque
sinus sciunt in aqualiter inde resultantem aëra,
quae causa est, vt Echo multis in locis ter atque
etiam sepius humanas voces reddat. Vidit verò
qui hac retulit D. Fabricius Salernitanus, qui ali-
quot annis in Indis vixit: Interdum octingentos
aut nulle viros, quo in numero & ipse fuit, vnus
huiusmodi arboris vmbra regi: atque affirmabat
terna etiam hominū millia sub tali arbore latere
posse. Folia fert in nouellis ramis Mali color ei fo-
liis similia, supernè viridia, infernè candicantia,
& lanugine, vt illa, pubescencia, quae mirum in
modum ab Elephantis expetuntur, ideoque in eo-
rum pabulum cedere solent. Fructus extremi pol-
licis articuli magnitudine, ricibus exiguis similis,
colore foris & intus sanguineo, granisque, vt
vulgares Ficus, plenus, dulcis quidem & edulis,
verū saporis minis grari quā illa. Nascitur
autem inter folia, quemadmodum vulgares Ficus,
hoc est, in nouellis tamis, qua parte folia illis in-
haerent.

Ioan. Hugo Linschot, qui ante paucos Annos
Goā rediit, eius iconem exprimit, sed logē ab hac
nostra diuertam: etenim non singulares radices
ē ramis dependentes, verū innumeras, itāque
adeo multitudine, vt vix arborem aut fruticem tam
variè multipliciterque sectas radices habere pu-
tem: hanc ob causam valde suspecta ea est.

Graciam huius arboris nullam mentionem fa-
cere, satis mirari nequeo.

Indica regio inquit Theophrastus arborē Ficum
appellatā gignit, quae ē ramis radices demittit sin-
gulis annis. Demittit autem non ex nouellis, sed
ex anniculis, atque etiam vetustioribus. Illae se-
terre inferentes veluti sepiem circum arborem ef-
ficiunt, vt fiat veluti tabernaculum quoddam,
sub quo & homines degere solent. Radices autem
enascantes manifestē à ramis discernuntur: sunt
enim candidiores, hirtae, [δυσκία] actortuofae, bi-
naeque fronde foliae. [δυσκία] Ipsa arbor co-
mam supernè lasciuam gerit, [ἔχει δὲ τὴν ἀνθηρὰν
περὶ τὴν] totaque fornicato ambitu pulchrè orbic-
ulatur, & magnitudine vehemēter excellit, quip-
pe vmbra bino studio facere fertur: & crassitu-
dine caudicis pleraque vltra quā sexaginta gra-
dium [ἑνὸς πόντος] pedis vestigiorum. Plin. passuum] orbem colligere, magna verò ex parte quadra-
ginta. Folium pelta non minus habet: [potius ad
similitudinem quā ad amplitudinem referenda
hac comparatio. Clus.] fructum admodum paru-
m magnitudine Ciceris, Ficui similem: quam-
obrem Graeci Ficum eam arborem appellabant.
Pauca verò admodum fructus fert: non tantum
pro arboris magnitudine, sed etiam omnibus re-
bus. Cur autem adeo exiguum & paucum fetat
fructum, idem Theophrastus causam reddit hanc,
nempe quod ad germinum efformationem to-
tum penē absumat alimentum: nam cū folio
amplissimo sit, etiam radicem ab eius foliis demis-
sarum generatio, nutrimenti causa videtur acce-
dere. Sed fortē ē diuerso, vt quoniam in ea quo-
que pabulum dispensatur, ideo fructus exiliotes
atque paruos proferat.

Nec à Strabone omīssa fuit hac arbor, quam si Strabo,

N

non nomine expresso at lemmate manifesto describit, tali. India multas quidem admirabiles arbores fert, è quibus vna ramos ad terram pronos habet, frondes [alii folia vertunt] non minores clypeo.

Onciscitas, qui curiosus ea persequitur, quæ sunt in Musicana terra, Indiarum australissima, refert arbores quosdam ingentes esse, quarum rami, cum ad duodenos cubitos creuerint, reliquum incrementum pronum faciunt, deflexi, quousque terram contingant. Deinde terram ingressi radices agunt veluti propagines: mox rursus in truncum exeunt, à quo postquam aucti fuerint, inde flectuntur, & aliam propaginem efficiunt, & deinde aliam, & sic deinceps, vt ab vna arbore vmbra culum fiat, tabernaculo multicolunio simile. Narrat præterea miras arborum quarundam magnitudines, quarum stipitem vix quinque homines complecti queant.

Aristobolus ubi Acelines Hyarotidi permiscetur, de arboribus dicit, quæ ramos deflexos habent, & de earum magnitudine, vt sub vna arbore quinquaginta equites meridiari possint. Nearcus verò quadringentos ait.

Ficum Indicam mirata est & Alexandri victoria, eo orbe patfacto, digna quidem, quàm non solum ipse Alexander, ingenii sui nobilitate & sagacitate, atque omnis eius ingens exercitus demiraretur, sed ceteri quoque quotquot mortales sunt, de qua Q. Curtius in Historum ab Alexandro gestarum tradit [licet Fici nomenclaturæ non meminerit.] Alexandrum Poro rege, & Hydaspæ amne superato, ad interiora Indiarum processisse. Sylvas autem propè in immensum spatium fuisse diffusas, procerisque & in excelsam altitudinem editis arboribus: plerisque ramos in star ingentium stipitem flexos in humum, rursus quæ le curuauerant erigi, adeo vt species esset non rami resurgentes, sed arboris ex sua radice generatæ.

Plinius verò hanc arborem ex Theophrasti placitis [qui Alexandri cæsaræus fuit, & cique ad usum hominum narrationes haud dubiè magna diligentia excepit] descripsisse videtur, sed tam eleganter, vt, quod Scal. ait, sub ea æstiuare potius, quàm eius historiam legere videatis.

Ficus, inquit, ibi [in India] exilia poma habet. Ipsa se semper ferens, vastis diffunditur ramis: quorum imi ad eam in terram curuantur, vt annuo spatio insignantur, nonnàmque sibi propaginem faciant circa parentem in orbem, quodam opere topiario. Intra septem eam æstuant pastores, opacam pariter & munitam vallo arboris, decora specie subter intuenti, proculve fornicato ambitu. Superiores eius rami in excelsum emicant, siluosa multitudine, vasto matris corpore, vt LXX. pleraque orbe colligant, vmbra verò bina stadia operiant. Foliorum latitudo peltæ effigiem Amazonicæ habet: quæ fuit, auctore Xenophonte, Hederae folio consimilis, vt sub ea equitum turmæ condantur] ea causa fructum integens, crescere prohibet. Rarùque est, nec Fabæ [Ciceris Theophr.] magnitudinem excedens: sed per folia solibus coctus, prædulci sapore, dignus miraculo arboris. Dixerat autem iam prius, arbores in India tantæ proceritatis gigni, vt sagittis superari nequeant. Hæc [addit] sicut vbertas Soli, temperies cœli, aquarum abundantia [si liceat credere] vt sub vna ficu turmæ condantur equitum. Vt deinceps nemini amplius dispiciendum dubitandumque videatur, num arbor hæc Veteribus cognita fuerit, quorum iam tot descriptiones, & vix in pauculis dissentientes produximus.

Eiuldem meminit Athen. sed paucis duntaxat verbis ex Theophr. mutuatis.

Ceterum propositarum descriptionum vnus eiusdemque arboris collatio, perspicuum reddit, qualis & quanta sit Ficus Indica. Vnum relictum nobis est è Theophr. dubium, qui arboris trunco LX. *Chytra* adscripsit, quæ gradus Gaza vertit, quæ vox & sellam, suggestum, pulpitum & subfellum denotat, vt annotat Scal. Sed & passus mensuram denotat apud Plutarch. in Demetr. Vulgata significatio gradus est, quem Boëtius gradum inter mensuras numerauit duobus pedibus & dimidia to definiens, quo videtur *Chytra* Euclidis interpretari. Georgius nullum scriptorem inuenit qui gradus vel *Chytras* mensuræ usus sit, & ea loca quæ obici posse videt, aliter exponit, qui tamen Goropio minimè probatur hac parte. Si de Plinio Theophrastus intelligi posset, *Chytra* non gradus sed pedes essent vertendi.

Est & alia difficultas, nam Theophr. folia, & qui horum meminerunt amplissima dicunt, atque alio pelta seu clypeo non minora esse. Clusius verò ex supra dicta Fabricii relatione, Mali Cidonix vel Cotonæ foliis similia dicit, peltæ verò similitudinis potius quàm amplitudinis gratià conferri.

Linschottanus qui ex postremis Ficum Indicam describere videtur nomine Arboris radicem, foliorum ne veruulo quidem meminit, videturque descriptionis suæ membra quædam, aut qui eius obseruata Latio reddidit, ex Plinio fublegisse: sic enim habet. India arborem fert multiplici radice, mirabili aspectu. Crescit enim è terra vt ceteræ arbores, ac spargendo ramos radices iis adicit, quibus denud sua sponte terra infixis, ingentem serie numerosa subolem trahit, cum ramus vnus arbori recenti, secundo euentu, Labyrinthoque similis, vagis vtque itineribus sufficiat. Ita triginta aliquando passus vna arbor implet, in summam crassitiem productis ramis, vt mater eademque genitrix omnium arbor vix agnoscat, ex omni parte copia radicum funium more primo aspectu dependente. Fructum visibus humanis aptum non fert. Nam is qui Oliuarum formâ excreuit, volucres tantum delectat. Hæc ille.

An verò vnicum Clusium vel eius recitorem Fabricium tam spectare antiquitati, Theophr. inquam, Straboni & Plinio opponere debeamus, sola vnus testis relatio id haud ita temerè persuadebit. Goropius verò tantum abest, vt credat, folia eius exigua esse, vt planè sit in ea opinione, Ficum Indicam eam esse arborem, cuius fructum vetium primi parentes comederunt, & sub qua se absconderunt, cuiusque ingentibus foliis (sic ille ait) perizomata sibi consuerunt, atque fecerunt. Vides (inquit) quàm omnia inter se consentiant: Nomen ipsum Ficus cum Moese consentit. Impia est illorum cogitatio, qui arborem hanc symbolicâs duntaxat intelligunt, in quorum numero præcipuus Philo Iudæus Cosmopæa. Lege quæ de ea re scripsit Corn. Agrippa, & opinionis nouitatem prauitatemque miraberis, fortè & ridebis.

Idem Gorop. in Vertumno. Primi nostri, inquit, parentes, cum serpentis fraude seducti vetium pomum comedisent: nomen ei dederunt, quo eius abominatio indicaretur. Ery enim dicitur per Apocopen *Erythra*, (Cimbris) id est, tu abominande. Hinc Latini Ficum serè, & Græci corruptè *σικερα* nominarunt. Hi Goropii conceptus sunt & opiniones, quæ si vera esset Clusii de foliorum magnitudine sententiâ, per se ipsæ facile in nihilum abirent.

Dicta

Tabernaculum multicolunio

Ficus Indica.

Curtius.

Plin.

Exilia poma.

Folia, pelta Amazonicæ

Cursus equitum

Athen.

Dubium

Theophr.

Pulchrum

Difficilis

Linsch.

Descriptio

Arboris

Arboris

Fructus

Arboris

Arboris

Arboris

Arboris

Arboris

Arboris

Cæterum quoniam *M. ngle* Quedi non ex grã cognationem habere videatur cum *Ficu Indica* quod multi eius tanu deorũ quoque verge videantur. & postea radices figere, al oſque rufusianos ſulum vere nates producere : verum qui arbor ſiliquata eſt, magnas & ſpecioſas profrens ſiliquas, noſtri memores ordi is inſtituti commoduſ de ea trademus poſt Caſiam ſolucum, in libro ſiliquarum, & quamiſ Hilt. Lugd. eodemtem capite huius & *Ficus Indica* hiſtoria coniunxerat quem admodum Clauſius : ſeruan- di Lopez Mangio ſus relegimus ad caput de *Mangle* quod eſt in libro. noui. hiſtor.

CAP. LXX.

CAP. LXX.

CAP. LXX.

Congrua parti perluentis sita, na-
scitur arbor, *Exzanda* ab incolis
nuncupata, celsa & sem-
per virens &c.

Tom. I.

CAP. LXXI.

Description

CAP. LXXII.

[illegible]

CAP. XLV.

Theophr.
corr & ill
instr.

Alia rursus fructu longo, non recto, sed con-
torto aut flexuato, (*acris*) in cibo suavi. Hic
in ventre morsum excitat atque Dysenteriam:
ideo Alexander, ne quis manduclat, edicto cauit.
Nomina verò his autoribus, nulla tribuit Theoph.
Imò, paulò pòst Indi arbores *acris* dicit.

Plinius tamen nomina habet prima: nam postquam Scipio de Fico Indici tradidisset, ita subdit: Maior ala, pomio & suaviore præcellenter, quo Sapientes Indorum videntur. Folium alas aniu imitatur, (videtur Plinius prima & secundam Theophrastum confundere.) longitudine et trium cubitorum, latitudine duum. Fructum cortice emittit, admirabi-

Tala arbor Ariana fructus.

lem succi dulcedine, vt vno quaternos latiet. Arbori nomen *Pala*, pomo *Ariana*. Plurima est in Syriacis, expeditionum Alexandri termino. Est & alia similis huic, dulcior pomo, sed interaneorum valetudini infesta. Edixerat Alexander, ne quis agminis sui id pomum attingeret. Vbi vides Plinium sapientem quidem, sed non Nudorum, quod Gaza fecit, meminisse.

Tala.

Pala, inquit Curtius, sine vt alii volunt, *Tala*, licet Theophrastus nominis non meminerit, Arbor Indiz est, Fico Indice maior, pomi suauitate præcellentior. Indos *Pala* folijs velci Arrianus refert, in quorum fastigio quoddam pingue, *Palmarum* instar, gignant.

Quercus. a non erit.

Dalech. arborem *Palam* Plinii ait esse, qui Tamandinos nostros putent. Qui verò ij sint, qui istud putent, nondum occurrat: neque sanè videmus quomodo conuenire possit. Dicit Plin. dulci pomo: Theophr. cibo dulci: [id est] quod nequiquam videtur conuenire cum Tamandinis, qui ob summam aciditatem commodè edi nequeunt. Quidam Musam esse putant. Ouedus *Platanos* vocat. Theuetus arborem vocari ait *Paghere*: fructum *Pacona*. Vtrumque nomen ad *Palam* quodammodo accedit. Alium huic similem & vsus frequentissimi Theuetus scribit vocari *Hoyriti*. Ouedus *Iaiama*. Sed de *Hoyriti* inter carduos de *Musa* qua propius ad prædictas arbores accedere videtur, nunc trademus.

Pacona.

M V S A.

CAP. LXXIV.

Descriptio folij sic.

EX folij Musæ fragmento, quod adseruamus, apparet esse amplissimum: nam & latitudo exhibitum facillè æquat, cuius medium costâ crassiusculâ striatâ fungosâ fulcitur, à qua vtrinque exporrigitur folij tenuis lævisque inoffensum æquor, fibris tenerrimis transuersis contextum: colore rano altera facie, altera ferè fusco, quod fibrarum ductus secutus, facillè diuidas.

Descriptio Ouedus arboris.

Musam Ouedus in hist. Indica sic describit. Inuenitur, inquit, hic fructus *Platani* nomine. ramentis neque arbor dici possit, neque vera sit *Platanus*: sed planta quædam huic India haudquaquam peculiaris, & aliunde translata sub *Platani* nomine. Interdum autem hæc improprie dicta *Platanus* in arboris celsitudine excreuit, & ad hominis crassitiem intumescit: aliàs verò coxa humana crassitie conspicitur, pro folij natura & vbertate augescens. Ab infimo ad summum folia fert amplissima, interdum duodecim palmos longa, ternos aut quaternos lata, plerumque minora. Hæc ventorum flatibus facillè multifaria

Arboris crassitudo.

Musa arbor.

Musa cum fructu.

dissecantur, & ex costâ illa per folij longitudinem excurrente pendere spectantur eû in modum dissecta. Tota planta veluti germen est, aut surculus, è cuius summo enascitur pediculus aut malleolus brachiali crassitudine, qui vâa producit, vicenos, tricenos, interdum centenos & plures fructus palmari longitudine, brachiali, crassitudine, sustinentem, nonnunquam minores, quandoque etiam ampliores,

pro planta ipsius & soli fertilitate. Cortex huic latis crassus, sed qui facillè eximatur, continens pulpam siue carnem bubulæ medullæ persimilem. Caudex qui vnam profert, annuus est, & semel duntaxat in vita fructus gignit: verum ad radices consurgunt quinque, sex, aut plures surculi, qui parentem renouant, & subsequente anno fructum perficiunt. Ad eò verò secunda est hæc planta, vt nunquam intercidat, sed subinde nouas proles gignat, vt fructus toto anno vbertimè legere liceat.

Arbor, quæ poma fert *Paradisij* [inquit Cardan.] breuissimæ est vite: anno enima secundo truncus arefcit, fructus fert in botris, vt sunt acini vna, sed mali magnitudine, ac in botro vno quandoq; centenos, vnde cistæ magnitudinem refert botrus: croceo verò velatur amictu, quo detracto fructus prædulcis, ac suauis subest. Folium tam longum fert, vt hominem stantem æquet: latum non parum.

Theuetus in *Cosmographia* arborem *Mauze* in *Ægypto* vocatam describit non maiorem ficu mediocri, cuius folia quinque aut sex pedes longa sunt, duos lata: fructus in caule coarctatus, non secus ac dactyli in *Palma*, crassus & longus, mediocri cucumeris instar, delicatissimus atque suauissimus, quem domi suspendunt, vt nos vvas pensiles, eoque sæpè solo tanquam optimo vtuntur alimento. Arbor tenella est & fragilis, adeò vt nisi maxima truncum haberet coxæ hominis crassitudine parem, minima tibi in cremiorum, non in arborum numero, recensenda foret. Truncus, auctore *Garcia*, ex squarumoso foliorum corice constat: nullis constat ramis, sed è germine flores quosdam coniunctim profert, subrufo, oui effigie, & palmi longitudine: circumeminent pediculi, centum, interdum ducentos aut plures ficus sustinentes.

Describit & *Acosta* in hunc modum, Musam seu *Ficum Indicam* vocans: decem & octo aut viginti (inquit) palmorum magnitudine attollitur hæc pulchra & elegans arbor, cuius truncus ex multorum corticum sibi mutuo incumben-
tium coniunctione constat, & humani cruris crassitiem adipiscitur, radice rotunda & crassa, Elephantorum grato pabulo: folijs nouem palmorum longitudine, duorum eam semisse latitudine

Musa. Indica.

Radix.

dine, neruo satis crasso per longitudinem excurrente, & transuersis fibris in latera sparsis, parte superiore fatuis, inferiore dilutioribus. Ex huius arboris fastigio nascitur veluti thyrsus quidam florum simul congestorum in modum Pinei strobili, coloris rufi: deinde vnicuique ramum fert humani brachii crassitie in multos nodos diuisum, e quorum singulis decem aut quatuordecim dependentibus, ita vt nonnunquam ramus centenis aut ducentis fimbriis onustus conspiciatur. Hos diuersas species distinguunt Lusitani. Illi enim primò *Cenurias* appellant qui admodum flauent, laues, longiuiculi, gratieque saporis sunt, & odoratiores: 2. *Chincapnoes*, verò, qui virescunt nonnihil, longiorisque sunt, iique etiam grati saporis. 3. Laudantur præterea qui in Cosala nascuntur, *Aethiopibus* *Innigæ* dicti. Legitimam nomen apud Arabes & Persas (vt è præstante Medico Persa in Ormuz nato intellexisse se testatur idem Costa) est *Musa*, non autem *Musa* aut *Amusa*: arboris verò *Daracht* *Mons. Rhafis* *Musam* vocat: Serap. *Mamum*, id est, *Musam*. Sic & Auiapud quem in margine *Mauzi* vel *Mauzi* annotant Bellunensis. Verum neuter horum describit. Sed nostro iudicio, recentiorumque consensu, hanc ipsam intelligunt, de qua hic agimus.

Ex prædictis si Clus. iudicio aliquid tribuimus, nemo accuratius hanc stirpem descripsit, quam Ouedus sub Platani nomine. Acotis peculiarem habet iconem, quæ variat à Matthioli (quam & nos proponimus, cui nostrum solum egregiè respondet) & Linshottani iconem, & à Paquonere figura Theuci.

Hist. Lugdun. tres icones proponit: primam, eamque geminam, ex Matth. nomine *Musa* arboris & fructus: secundam, titulo *Musa Passuera* Theuci: tertiam pro *Musa* seu Ficu Indica Acotis, qui ait Musæ fructus inuenisse Ruell. ex auctoritate Theoph. & Strabonis.

Nondum tamen pro certo asserere ausimus, an Veteres Græci Musæ meminerint: consideranda quæ Theophr. lib. 2. hist. plant. c. 9. tradit inter Palmas, his verbis: Est & aliud Palmæ genus in Cypro, quod & folium latius habet seu amplius, & fructum multo maiorem peculiarique forme, magnitudine Mali Punici, figura oblongam, luc comitis grato [καὶ οὐχ ὄσφρ.] quam in cæteris, sed radicibus similes [καὶ οὐχ ὄσφρ.]: Dal. vult legendum *καὶ οὐχ ὄσφρ.* id est, Panico similis. Sed ferri potest antiqua lectio, si modò de hac arbore, de qua hic agimus, intelligendus sit Theophrast. Nam & antè dictum eius radicem rotundam esse & crassam. Itaque non deuotatur, sed communis expuitur. Consideret etiam lector quæ paulò antè scripsimus ex Theophrast. de *Arboribus Indicis*, & ex Plin. de *Pala*. Quæ verò ex modò citato Theophrast. loco verba transtulit Plinius, ea capite de *Pala* [quod & ipse fecit] retulimus.

Matthiol. in Diolcor. Sunt, inquit, qui palmarum generi adscribant plantam in Aegypto Cyproque nascentem, quam Veneti redeuntes *Musam* appellant, & *Musæ* similiter fructus. Inclinat animus eam esse quæ Theophrasto in Palmarum genere recensetur folio cæteris ampliore & c: vt iam modò citatum. Idem tradit ex quorundam relatione solia aridius esse, torrefecere à state sui natura, vel etiam fortasse Solis ardore, aded vt mense Septembris eorum coctæ prorsus nudæ cernantur, decedente foliorum materia, quod admodum fit tenuis. Caudex [addit idem] squamoso foliorum cortice vestitus, Palmæ aut Arundinis ferè

modo. Ramos habet nullos, sed caudice tantum constat. E vertice germen emergit materie molli, longitudine ferè cubitali, à quo alia ab origine ad summum prodeunt germina ternum, quaternumue digitorum inuicem distantia: è quibus circumeminent fructus parui, cucumeris magnitudine, qui per maturitatem quadantenus flauescunt, cortice Fici, qui eodem modo digitis detrahitur. Substantia pulpæ consistit Melopeponum modo, nullo intus ossè neque semine: sapore cum quadam insipiditate dulci. Primum gustibus fructus insipiditatem quandam præ se ferre videntur, aded vt primo statim gustu non placeat: verum qui esui adnescunt, ij indies magis delectantur: quippe qui quadam occultâ saporis suauitate allecti, quæ nisi tractu temporis cum palato in gratiam, nunquam satui videantur.

Ita sibi Musam descripsisse tradit Matthiol. qui ex Aegypto & Cypro ad nos reuertuntur. Sed quoniam antiquis Musæ fuerit planta quid referat non habere: sibi tamen videri eam esse Theoph. Plantam, quam paulò antè diximus, adductis eiusdem verbis.

Matthiolo more suo contradicens Guilandinus in suo Theone: Musam, inquit, tertio à Theophrasto inter Cyprias Palmas loco describi, malè coniicit, quod fructus huius lapideus non sit, sed, radicibus similis, vt non denoretur, sed succo tantum expresso, expiatur. Musæ verè, vel ipsomet [Matthiol.] teste, longè omnium suauissimus est lapideus fructusque.

Idem Guiland. plantæ huius tribus tantum in locis vniuersis Bibliis, sub nomine *Budaim*, mentionem haberi animaduertit: & ab Aeschilo, antiquissimo Tragico, *Phrymilion* dici: à cæteris ferè Græcis iuxta atque Latinis *Margaritani*: à Mauritanis *Muz* & *Gemez*. Qui Cyprum incolunt, *Quinta* vel *Mondelou* vocant, argumento à vulgari Aristicorum opinione ducto, qui Musam esse contendunt eam plantam, quæ hominum omnium protoplasto, diuino olim mandato in cibis interdicta fuit: quod imitati nostrorum temporum scriptores, Pomum Paradisi nominant. Rhafis Ficus Pharaonis dici memorat, vt idem Guil. censet. Indi, qui in orientem protenduntur, *Melapolandam* nuncupant: qui in occasum, *Platanum*. Denique in quilibet insula D. Thomæ, *Abellanam*.

Camer. annotat, Aegyptiis, apud quos copiosè inuenitur, hodiè *Maus* vocari. Antonii Musæ coniectura est, Elatem Plinii esse fructum illum dulcissimum, quem vocat Musam, vel vt Mauritanii loquuntur Muzam, hoc est, mitem, qui habet Prunorum crassorum similitudinem.

Curtius annotat Syriæ accolis [apud quos gignuntur] Poma Paradisiaca vocitari, satis admirandaque esse.

Non abs re fuerit & Bonzonem Indicarum rerum historiographum non contemnendum, de hac arbore sub Platani nomine tradita referre. Platani, ait, longiores quàm crassiores sunt: minores multum maioribus præstant. Arbor ipsa folia selquipalmi latitudine, quatuor palmorum longitudine porrigit, inter quæ ramus enascitur, qui centum ac plures Platanos minores fundit: si verò maiores, viginti quinque aut paulò amplius. Tenuis est hæc arbor, nec nisi semel fructum fert, qui annuo spatio perficitur, & ex ipsis radicibus alii stolones fruticant. Vbi maturuit fructus, leuiter immaturum adhuc & acerbum non decerpunt, sed excissam arborem loco calido reponunt: ibi Platani celeriter maturescunt flauescuntque. Corio vè siuntur obtusæ cultellæ partis crassitudi-

Germæ.

Fructus speculator descriptus.

Guiland.

Matthiol.

not.

Palmæ Cy-

pria Theo-

phrast. non

est.

lapi-

dissimi

fructusque.

Budaim

Bibl.

Phrymi-

lion.

Margaritani.

Muz.

Gemez.

Mala Pa-

radisi.

Ficus Phara-

onis.

Melapolandam.

Abellanam.

Platanus.

Abellana.

Elate.

Muzæ.

Poma Pa-

radisiaca.

Fructus

maturus.

Ficus aris-

tosa.

ne : quod superest, pulpa est, sapore in dulcedinem vergens.

De eadem peculiaria quædam Rauuolfius & ipse illarum regionum oculatus scriptor refert, his verbis : Intia Tripolim inter alias, arbores peregrinæ, Musa dictæ, crescunt, trunco v-nius & semis, aut duorum virorum altitudine, extrinsecus glabro, nisi quoddam multiplici foliorum incubitu, arundinum ferè in morem, inuestitus sit. Pulchrè virent. In caudicis cacamine latè expansa folia veluti pennaceum sertum aut cristam præmagnam referunt. Eius enim longitudinis sunt atque latitudinis, vt hominem in longum procumbentem in plenum comprehendant. Fructus Citrulli formam referunt, nisi

quoddam pauld sint maiores, extrinsecus leues, cortice crasso testæ, primò flavescente, mox paucis diebus post reposu nigricante, qui facild, vt in recentibus Ficibus, detrahatur. Interior substantia candida, referta, absque granis aut semine dulcis & sapida : sed facild & citò satietatem inducunt, mœxque & nauseam pariunt magnam & vehementes cruciatu colicos : ob id ab Alexandro exercitui sito ab eorum esu interdictum. Hæc Rauuolfi. Ex quibus patet eum hanc, quam hoc loco describit, eandem putare cum ea quam præ-

cedenti capite arboris Indicæ nomine ex Theophrasto tertio loco posuimus, cuiusque verba adduximus : Nobis verò Musa de qua hic agimus, potius conuenire videtur cum secunda, cuius folium prælongum dicit, simile pennis Struthiorum, vt dictum. De Musæ enim fructu, nemo, præter Rauuolfium, ait villam prædictam noxatum parere, vt ab eius esu sit vel fuerit interdicendum.

Dodon. scribit Musam nunc in Syria Mosa vocari, additque Græcis & incolis Christianis ac Indæis arborem censi, de qua à Deo sibi prohibita comedit Adam.

Lob. & Pena in Aduers. restantur folia Musæ portetosa magnitudinis se habuisse: usque effigiem, sinuatum, florèsonè atabre d-lineare esse apud Matth. Idem in Osem. tradunt foliis esse Cannæ Indicæ mioribus, quibus Gummii Eleni inuolutur sesquipedalibus, duos pedes longis, inferi è complessis. Iam præ annoratum: Palam quosdam Musam exiliuic, quam Theuetus Pagonere vocari dixit: fructum Patona: Ouied. Platanus: quæ omnia nomina ad Palam vtunque accedunt.

Musa vulgò dicta, vt scribit Cæsalp. inter Palmas videtur recenseri posse : oritur in Aegypto & Cypro, cuius folia in Italia videntur sacchari panes conueltentia: distinguuntur ab Algæ latifolia, qua similiter saccharum condunt in Occidente, quoddam Algæ folia nulla media costa donentur. Musæ autem folia costam perpetuam & crassam habent, per medium folium discurrentem, aliquando aculeis quibusdam à tergo armatam.

Clusius aliquot annis in ea se fuisse opinione tradit, vt existimaret Musam Arabum eam esse plantam cuius Plinius meminit his verbis: Maior alia pomo, & suauitate præcellentior, quo Sapientes Indorum viuunt &c. Nam ferè omnia pulcherrimè ad Musæ descriptionem quadrant. Huaccedit, quod in Prouincia Malauar, quæ supra Indum flumen est, intra Gangem, Palam nomen adbucretinet, à quo Latini suum Pala mutuati videntur. Vlyssipone, vbi aliquot plantas vidi [addit idem] minimè tamen fructiferas, nomen hoc retinet, vocant enim etiamnum Figuera Banana, id est, sicut Bananas ferentem.

Meminit huius fructus Lud. Rem. M. n. g. ac tria eius genera [Malapolanda, Ciarchapalen, & Cadelapalon] constituit, de quibus pauld antè.

Meminit item F. Brocardus qui Terram sanctam descripsit, sub nomine pomorum Paradisi, quem per omnia secutus est Cardan. lib. de subtilit. & Theuet. lib. singularium Americæ.

Lerius verò in hist. sua fructum Patæ, & arborem Patæ aire nominat.

Quid si Palmæ genus illud sit, ait Clus. quod Theophr. in Cypro nasci prodidit. An verò eadem arbor, quam idem solum prælongum habere ait, simile pennis Struthiorum?

Ridiculum autem, inquit Garcias, est quod scripsit quidam Franciscanus. Appellatur, inquit, hic laudabilis fructus Musa, quoddam dignus sit Musis, aut quod eorum sit cibis. Addit præterea eum esse fructum quem degustauit Adam in Paradiso terrestri.

Alpino autore, Manz seu Muza dicta Aegyptiis. Vocatur nunc Ficus Martabanis. In Malauar Chincapalones: Meliores Cenrins. Aethiopicis Ininga. sed hæc differentie eius sunt, quas mox in viribus specialius designabimus.

Etsi ex prædictis satis pateat de locis, vbi nascuntur, tamen & hæc specialius addenda, propter nomina. Nascitur in Canara, Decan, Guzarate, & Bengala: vocaturque illis Quelli. Nascitur etiam in Malauar, vbi Palay: & in Malayo, vbi Pigan dicitur. Provenit etiam plerisque aliis locis, & in ea Afice parte quæ in Guineam appellatur, vbi Bananas nuncupatur, teste Garcias. Pauci crescunt Tripoli, sed ex vicinis locis satis copiosè inuehuntur, vt scribit Rauuolfius. Itaque ex Orientali in Occiduas Indias insulas, adeoque in Portugalliam translata Musa iaudiu multis innotuit. Eandem vidimus Patani in aribus Priuli, sed emortuam ob præcedentis hyemis frugitiam.

Hæc planta non nisi semel scitur. Nam scilicet semel sata, ex trunco pede multos stolonos emittit, qui sauo in arbusculas euadunt. His itaque stolonibus propagatur. In America semel aut summum bis fructus fert. In Aethiopia & Arabia vicinisque insulis etiam trisera est. Ex Garcias & Theuet.

Integrè vult ante maturitatem colligendam Collect. præcipit Ouiedus, eum videlicet aliquis fructus flauescere incipit, deinde in aribus suspendendam, illic enim plenam maturitatem consequitur. Formicæ huic plantæ admodum infeste sunt, ideoque plurimæ iniud perierunt, antequam aduersus eas inuenta essent remedia.

Musa, vt scribit Rhales, calida est, stomacho noxia, fistidium & nauseam inducens, & promptè in bilem flammam conuertitur: sed aliqui subducit, & guttoris asperationes lenit. At Serapio ex aliorum autoritate Musam in medio primi calidifacientium, & in fine humedantium ordinis ponit, primum nutrit, & vtilem esse aduersus pectoris, pulmonis & vesicæ ardores: lenite alium, sed grauitatem stomacho parere ris, qui eius fructu multum vtantur, hepatisque obstructions parere. Ideo si complexio sit frigida, eius quifruat, si perhibe ndum melicratum, aut oximel, aut Zingiber conditum. Augere tamen sertum in vtero, tenibus conferre, vinas ciere, & ad Venetrem incitare. At ex Auic. sententia, paucum præbet alimentum, bilem generat & pituitam: prodest tamen aduersus pectoris & pulmonum incendia, stomachum verò offendit. Ideoque biliosis ab eius esu, oxymel cum feminibus propian.

Fructum a-

lia deser-

pita.

Rosa.

Rauuolfi.

mus.

Dodon.

Mosa.

Lob. & Pena.

Arbor A-

damo pro-

hibita.

Folia Can-

na.

Pala va-

gonere va-

gonia.

Musa vul-

go, Cæsalp.

vulva spec-

ies.

Discremen-

ter Algæ

latifolia.

Aculei.

Musa A-

rabum

Clusio.

Pala.

Figuera

Banana.

nandum. picitosis mel. Idem & renibus opitulari tradit: vinnasque prouocare.

Garcia teste commendantur ii fructus, qui in Maraban proueniunt: primum enim è Bengala edelati sunt, deinde sui vt grandiores euaderent. Sed quos *Cenoris* appellant, laues, flauis, & pleni, odorati, & palato gratiores. *Chimnapalanes* Maluatis dicti fructus quoque sunt & palato graui, pleni, colore virelcentes. Laudantur etiam in Sophala nau, quos *Aethiopibus* *Ininga* vocari diximus. Inuenitur etiam in Bagam aliisque prouinciis, genus quoddam amplum, plenum, palmi longitudine. Id assatum & vino deinde maceratum inperfo Cinnamomo, multò melius sapit, quàm malum Cidonium assatum. Idem fructus per medium sectus, & in sartagine cum saccharo probè frictus, inperfo cinnamomo, gratissimus est cibus. Idem in duas partes per longitudinem apertus, & vtrinque incisus, deinde insulatus, gratissimus est saporis, & caricas succi bonitate superat. Tegula item impositus & in clibano coctus, cor reficit, & suauissimus est. Sunt qui cum carnibus elixent, cortice exempto olla imponentes cum carnes ferè coctæ sunt, diutina enim coctio nemini non fert: neque maturus nimium, neque omnino acerbus deligendus est. Sunt qui crudum edunt, at maturum, sine pane aliòue aliquo condimento, gratissimum enim est saporis, nec minus salubris & facilis concoctionis, vt testatur Ouedus. Plantam ipsam collecto fructu, spontè excoire sinant, tantquam in posterum inuilem: aut amputant, in domesticorum Elephanti-rum pabulum. Nonnulli interiora tenerioraque, antequam explicentur folia, florinq; thylum in Piperis Zingibere recenti, allio, sale, & areto condunt, & Cappari modo edunt. Folia verò quoniam amplissima, mollia, frigidaque sunt, subternere ad acumbendum in æstu solent: & ambubis non nunquam imponunt, auctore C. sta.

Alpinus refert huius fructus substantiam mollem esse, pinguem, lentam, dulcem, atque apprinè suauem, eam comedere assuetis, sed stomachum grauari, difficulter concoqui, multum nutrire, succum generare crassum ac lètum, quo viscera obstruuntur, presertim hepatis. Opitulari tamen sufficiens, & suspitionis ex calore factis: eius decocto vtiliter viticolas ad russum ex calidiorum humorum destillatione genitam, atque ad pleuræ & pulmonum inflammationem, ad inflammatos renes, & ad vrinæ difficultatem. Atiunt etiam iidem fructum commenducatum, vel decoctum assumptum Venere incendere. Fructuum cortices exsiccatos multam vim habere ad roboranda omnia viscera iidem affstant, eodem Alpino referente, cord.que opem ferre ex ipsis paratum decoctum in aqua *Calaf*. Vfusque huius decocti ad febres pestilentes apud eosdem dicitur valde vtilis. Puluerem quoque ipsorum corticum in cordis passionibus cum aqua *Calaf* dissolutam hauriunt.

ARBOR POMIFERA.

AN MVSA.

CAP. LXXV.

dium, vel quocunque modo, reperitur in medio sectionis figura nucis, elui sunt optima: alibi non possunt ferre bonum fructum, intra verò 7. dies putrescunt. Sunt & ab æ pomifera arbores quæ ab vna parte morsuram habent vocantur; Poma Adami, parua sunt & similia nostratibus & elui commoda.

FICVS INDICA LINSCHOTTANI.

CAP. LXXVI.

Facile concesserimus hanc Ficum Indicam Linschottano dictam, vel ad Musam antè dictam quoque referendam, vel certè eius aliquam speciem esse aut varietatem: quia tamen icon hæc, vt videre est, euariar, & ipse quoque Linschottanus peculiaria quedam de hac tradit, placet ex eius obseruationibus historiam paucis conecere.

Ad figuram itaque ære exsculptam hæc tradit. *Descriptio*
Ficus Indicæ præstantissima ad hominis magnitudinè crescit, foliis longis a stipitem, & in varios vsus commodissimis. Fructus vuarum specie in magnitudinem Cucumeris multiplices caulibus adherent. Racemum duntaxat vnum quæque arbor fert, & detrunctatur tum arbor, quæ continuo breui spatio extrescit, & novos fert fructus: communis Indorum cibus, & sunt præstantissimi ex Cononor. Racemus aliquando duorum virorum vices implet, vt & S. scriptura testatur. *India* *musche* *Vyghe*: Ficus Indicæ.

Idem in historiis nauig. specialitè de ea scribit, in hunc modum Ficus Indicæ multiplex est, modò crassiore, modò tenuiore forma, diuersis præstantiæ notis. Verùm eadem omnibus imago ac color idem, arboreque ipsa eodem modo viti staturarum æquat. Folia habet vlnæ magnitudine tres dodrantes latè, iis Turcæ vtuntur chartæ bibule vice ad cucullos. Lignum arbor non habet, sed similitudine arundinis truncum. Quod senescente arbore exteriorem corticis partem tegit, in modum cribri ex pilo facti figuratur, aspectu ramentum crassius alquantum: intorsum eadem folia cucullata ac clausa apparent, in medi hominis altitu linem tum explicant sese ac per vices extrescunt: ita vt vetera à recentioribus successione quadam expellantur, donec arbor iusto incremento steterit, fructumque maturum protulerit. Folia in medio crassiore quo diuiduntur, neruum habent. Interfolia ex arbore surgentia flos nascitur, magnitudine oui Scythionis, colore purpureo, ex eo longiore incremento ramus prodit, non ligni quidem materiâ, sed caulis brassicæ, Ficus coaceruata abundè proferens. Primò quidem Fabarum formam habent, cum adhuc voluulis includuntur, magnitudine medi palmi, pol-

*Descriptio**Folia.*
*Fructus.**Portentosa*
racemum
*magnitudinem**Racemus*
sacra scriptura
*plura**Foliorum*
*figuræ**Corticis**Flos*

licetque tres aut quatuor late, Cucumeris castitiam nascuntur. Rarius hic ferè semper C. ficus habet, plus minusve, quæ ut vix in nodum cogantur. Racemi inde quidam ita magni, ut duorum virorum baculo bailantium onus impleant. Nondum planè maturi sciuntur, cum inter viriditatem & flauedinem etiamnum hæret, tum alibi à trabe suspensi, intra 4. aut 5. dies commodè maturefcunt. Arbor siue planta vnicum duntaxat racemum fert, quæ mox tota detrunctur, ac meos spatio iustis denud incrementis adolescit, & fructum toto anno ita perpetuum fert, tantq; abundantia, ut communiter Indis in cibi vsu feruiat, gustu sanè bono. Decorticantur autem, folliculis instar Fabarum existentibus, licet aliqui tenuiore sint tegmine: interitis albescent, ac morfu farinam & butyrum dulci mixtione representant, ideo panis ac lacticiui loco feruiunt, simplici victu, quo corpus hominis absq; alio cibo facilè posset sustentari, ut in India multi sunt, quibus toto vitæ tempore particularis cibi ex ficu est.

Plurimas ac communiore Lusitanæ *Figos d'ortæ* vocant, quasi hortenses diceret, suntque aliquid quantulum crassiores. Aliæ quas *Seroninas* dicunt minores ac extrinsecus lætiores, velut optimæ notæ, suauis odore pollent, ac gustu percommode. *Cadoline* ficus etiam in prelio sunt.

Cæterum maxima laus *Chinapolinis* est, regionis Malabar. Flauescunt illæ partim, viriditate exteriore maximâ, largæ ac proceræ, odore suauis, ac aquæ rosacæ æmulo. Sunt & alia genera. Quæ in Canonor reperitur palmi longitudine, ac crassitudine pro rata, ob magnam ibi copiam siccantur, ac demptis folliculis per Indiam, mercaturæ quodam genere distribuntur. Quando maturefcunt, assantur plurimum, quod crude ob acrimoniam, quam in deglutiendo adferunt, non perinde gratæ sint. Colore introsum rubescunt. Cæterum assatæ decortantur, ac in orbes sciuntur, ad octo vino cassiæque contusâ, præstantia cibi suauissimâ, etiam supra Cidonii mali assatâ excellentiam. Ut ceteræ oblongâ scissione finduntur, saccharoque iniecto tostæ, condimento probò, ab Indis summo perè expectantur. Ex ficibus quippe præcipua plebi sustentatio.

Ex omnibus Indiæ ac Orientis locis inueniuntur, ut & Mosambicæ, Ormuntii, ad oram Ahex, Malabar, Malacca, Bengalæ, &c. Gufarattæ, Decanini, Canarini, Bengaleses eas *Quelli* nominant, Malabares *Palan*: Malacitani *Pyssan*. Etiam in Arabiâ reperiuntur, quas *Musa* vocant: Hierosolymis, Damasci, Cayri item habentur, ut ab iis accepisse se testatur Linschottanus, qui istis in locis negotiantur: persuasum inde quibusdam, primum patrem Adamum ex hoc genere fructum cum peccato gustasse.

Verùm cum in Testamenti Veteris historia legimus, exploratores Terræ sanctæ racemum vuarum retulisse, cui gestando vix duo homines sufficerent, mihi, inquit idem, huius fructus recordatio sæpè incidit: num talis ille racemus extitisset, qui eodem more ab Indis ad domum Archiepiscopi Domini mei translatus, haud falsa illius historię imagine apparebat. *Hætenus Linschottanus.*

Annotat Paludanus Ficus Indicas apud Arabes, non *Musam* aut *Amusam*, sed *Moræ* vocari, arborem verò *Darachi* iisdem. A Brasiliensis *Pacona* & arborem *Paquouer*: in Guinea *Bananas*, in Malabar *Patam*, in Malacca *Pican*, in Canara, *Decan*, Gufaratta & Bengala *Quelli*: quæ nomina plera-

que & Musæ tribui præcedenti capite dicimus. Quin & idem Paludanus addit à Brocardo in Terræ sanctæ descriptione, Paradisi Malum ab Ouedo *Platanum* vocari, atque vires supra Musæ dicatas ex Arabibus etiam huic tribuit, quasi eadem hæc cum illa sit, aut certè aliqua eius species supra dicta.

Paradisi autem *Malæ* idè vocata putat, quod amœno & suauis sint gustu, odore item ac colore probentur, gustum quippe acidum dulcedinem habere adiunctam: odorem velut rosarum nares afficere: colorem flauum, pulchrè item viridem oculos pascere. Accedere ad prædictas rationes figuras Crucis, quæ obliqua fructus scissione apparent, de quibus Syriæ Christiani varia referunt, eadem peregrinis ostendentes.

PACOVERA AMERICANA, MV-SÆ, VT VIDETVR, SPECIES.

Arborem hanc, auctore Theueto, syluestres Americani *Paquouer* suo idiomate vocant, quæ nec in Europa, nec in Asia vel Africa proveniat, quæq; fortè non temerè præ aliis omnibus mirabilissimâ dicas. Caudicem emittit homine non altiore, crassitudine ea, quam ambæ hominis adulu manus ex æquo capiant & am-

plectantur, substantia adeò tenera, ut cultri acies facillimè penetret. Folia latitudine bipedanea, homine sesquidodrante longiora aut amplius. Eiusdem speciei vidisse se, ait idem, in Aegypto & Damasco, Hierosolymâ redeuntem, sed folia ad ista vix mediæ esse longitudinis. Magna quoque differentia est in fructu: nam huius arboris, de qua hic loquimur, fructus maximus pedalis est, crassitudine cucumeris, ad quem etiam figurâ satis bene accedit. Hunc fructum incolæ suo idiomate *Pacona* vocant, qui probè maturus præcipuè est suauitatis lascivisque digestionis. Colligunt ante perfectam maturitatem, & in suis calis recondant, uti nos fructus nostrates. Crescit in arboe in glomerem seu racemum congestus, triginta aut quadraginta simul proximè sibi iniicem iuncti ex furculis è stipite emerfis, ut in figura apposta videre est. Et quod in hac arbore mirabilius, semel tantum fructum fert, qui magnæ parti incolarum cedit in nutrimentum. *Hæc Theueto.*

Lerius *Paco-aire* tradit esse foliis Lapathia aquatici, longitudine fepedali, latitudine bipedali aut latiori, nec putat tantæ magnitudinis folia vspiam extare in Europa, Asia vel Africa: temnia esse, ventisque agitata ita discindi in partes ut primo obtutu quis Struthiorum pennas existimet. Matthioli, addit idem, meminit Musæ, quæ bene

Racemum
magnitudinis.

N. aspratio
artificiosa
fructus.

Exposit.

Cibus.

Ex ficu dicitur
racemum
quidam
virescentem
differetiam
virescentem
horum
tenet.
Seronina.
Cadoline
Chinapolina.

Canonor
va.

Candida.

Tostæ.

Locus.

Synonyma

Quelli.
Palan, v.
san. Musa.

Fructus
peccati.

Racemum
Terra sanctæ.

Moris.
Darachi.
pacona.
paquouer.
Bananas.
Patam.
Pican.
Decan.
Quelli.

benè picta est, & aliquatenus similis *Paco-aire* Brasilianorum.

Hist. Lugd. Musam Pacoueram Theveti vocat. Patet verò tam ex Theveti quam Letii verbis eandem hanc esse cum Mula ex Matthioli. depicta. Quin & ipsa quoque icon non parum differt tam à Mula quam à Linchottani Fici Indica proximè precedentibus capitibus propositis. Peritis tamè diiudicandum relinquantis, an diuersarum plantarum sint icones, vel vnius plantæ figuræ diuersæ.

fluit; quemadmodum ex Cocco arbore.

MALVS AVREA, FOLIIIS

PRÆGRANDIBVS.

CAP. LXXVII.

Foliorum amplitudo, & quod Dodon. qui folius (quod quidem sciamus) exotica huius arboris historiam tradit, *Palam* Plinij [de qua paulò antè] huius quoque historiam hic poni postulabant. Ergo *Mali aureæ* Dod. dictæ, vti scribit, ad *Mali Punici* formam accedit, Possum & ipsum cognomento aureum: sed magna & procerà hæc arbor est. longis ramis valdè patula: folia etiam prægrandia, tres subinde cubitos longa & duos lata, in quibus crassiores venæ secundum longitudinem productæ, veluti in *Cinara* foliis. ructus permagnus est, ad instar humani capiti, forma & colore *Malo Punico* similis: habet verò & intus recondita complurima succi plena grana, sed oblongiora & maiora, quàm *Punici mali*, & colore non rubentia, sed aurii luteo splendens, sapore subacidulo, ori grata. A quo huius descriptionem habuimus (inquit idem) sibi hanc *Panotici* in *Sicilia* visimierunt in horto excellentissimi cuiusdam Medici: haud dubium autem, quin peregrina sit, & ex India vel aliunde illuc olim aduecta. Nomen autem hic vel ab iris vel fructus huius nullum sibi aliud cognitu affirmabat, quàm *Mali aurei*: atque hoc nomine fructum appellari. Potest autem hoc nomen accepisse, quòd grana aurii luteum colorem referant. Plinius huius, vti idem Dod. putat, meminisse libet. cap. 6. ubi arborem hanc *Palam*: fructum vero *Arianam* dici refert. Plinii verba innueniet lector paulò ante capite de arboribus Indicis Theophrasti. Habet verò huius arboris descriptio à Dod. proposita quædam quæcum Mula contineunt, sed plura quæ discrepant, vti conferenti patebit. De scilicet verò (addit. Dod.) nihil quoque aliud accepimus, quàm quòd ipsa aurii colore succulenta grana valdè acutè febricitantibus admodum essent & grana & vtilia: vti pote quæ calorem magnum contemperarent, ac sitim vehementer sedarent.

PALMITES.

CAP. LXXVIII.

Palmitis nomine arborem depictam, & tabulis aeneis Iconum parte 4. sculptam exhibent Bry fratres in historia Indiarum Orientalis, de qua scribunt. *Palmitis* arbor est trunco crasso, è quo folia longissima nullo pediculo hærent. iidem in itinere Holandico anni 1599. annu. In insula Don Galopes, vel D. Mauriti prope Madagascariam inuenimus multas *Palmitis* arbores, ex quibus vinum

ARBORES ALTISSIMÆ PALMITIS SIMILES.

CAP. LXXIX.

In insula parua S. Mariæ altissimæ arbores creantur absque ramis, arboribus similes, quas *Palmitis* vocant. Hæc fructum ferunt, qui externâ facie fructui *Anathæ* quodammodo similis est, aureb. nitori conspicui. Intus grana parua latent qualia *Mali Granati*, quæ parte dulcissimi sunt saporis: reliquâ duri atque inutiles. Linchottanus.

BENIOINO OBVOLVTVM

FOLIVM MAXIMUM.

CAP. LXXX.

Benioino ali. *Descriptio*. Quando folium Lugdani detraximus, quo obvoluta erat maxima gleba. Illud quidem arboris nescit an herba nihil certi habemus: apparet tamen ex eo fragmento, quod penes nos habemus, & hic depictum damus, maximum fuisse, adeoque & Mula fortè folio maius. Est autem colore rufescente, costa

elata posteriorem folii partem secundum longitudinem percurrente, à qua nervi elati & ipsi, lapides oppositi, aliquando inæquali ortu, omnes obliqui prodeunt, inter quos spatium intercedens, vnciam vnum latum est, interdum tres, subinde palmare: aque nervi obliqui vltro citroque discurrunt venulæ transuersæ, semuncia aut paulò

plus inter se distantes, aliquando brevioribus interuallis diffusæ: quo nomine à Musa quoque foliis distat, quæ à cõstita quidem longitudinem percurrente, cuiusvis illis neruis carent, transuersisque, de quibus diximus, venulis destituuntur.

OPUNTIA VVLGO HERBARIORVM.

CAP. LXXXI.

Descriptio

Folia.

Succus.

Flores.

Fruitus.

Prima forma.

Inter naturæ miracula hæc planta merito accensenda, quibusdam ficus Indica appellata, ob quædam fructus similitudinem, licet planta non solum à Ficis, sed à cæteris quoque arboribus mirabili modo differat. Ipsa verò quoque in magnam euadit arborem, cuius folia magna longitudine interdum plusquam pedali, latitudine sesquipalmari, ex

oblongo rotunditate, pollicem crassa, infima etiam crassiora, diuioraque supremis, teris membranâ tecta, plurimis tuberculis asperata, è quibus spinule alba acutæ facile contrectanti adherentes, infixoque aculeo stationi: in nauauam deferuntur, [Matth. etiam sine spinulis visa testatur] succo ibi turgentia colore herbaceo, tactu viscido, saluoso, qui exsiccat, granuloso arenæ tenuissimæ instar attritu digito in dissoluitur: per quem discuntur neruorum plurimorum medietates crassorum reticulati plexus, atque hæc quidem folia ex aliis foliis succundo connexu succescunt, quibus etiam plurimum pro caudice videntur, & in brachia diducunt, ut in appposita figura aperte demonstratur. Folia hæc cum tempore incassantur magis, & fiunt rotundiora, immò ligneam tandem substantiam acquirunt, præsertim inferiora, tumque & spinas magna ex parte amittunt. Femoris crassitudine obleruatum fuisse Gesnerus monet. Foliis in pinnis insident fructuum rudimenta multa, similiter spinosa, è quorum umbilico flores emicant Calathi Balauitii quadantenus effigie, succulentiore magnitudine, multilutei, multis foliis vngue latioribus, rosarum foliis similibus constantes, quibus marcescentibus fructus maturatur Ficum magnam adæquans, lupernè umbilicatus, pulpa sanguineo rubore manus tingente infecta, gustu subdulci, sed quàm henum insuauiore, [serinum quiddam præ se ferenti Cæsalpin.] granulis facta lentis ferè magnitudine, sed sinuatis & inæquali ambitu donatis, iisdemque concoloribus in sinu, ut cur huiusmodi granis quidam contulerint, non videntur, sapore quodam peculiari, non tamen ingrato. Gesn. in fructu granem quandam odorem esse annotat. Cùm primum exit hæc planta [nam creuit nobis Montebelgardii, ex semi-

ne Romæ in diligentissimi Pharmacopœi hortolæto] foliola duo emittit crassa, succulenta [aliquod Sedi genus emergere dices] mucronata, è quorum sinu coniugali ceu pili quidam candicantes & purpurantes, futurarum spinularum primordia, simul exeruntur, quos non multo post folium sequitur iisdem vestitum, & hirsutum totum, nec latum, sed teres ferè, quod tamen temporis progressu paulatim in latitudinem comprimitur, fiuntque aculei cum tempore etiam firmiusculi. Radicula nouella plantula simplex & albicans est. Eandem cum primis foliis iconi nostra adiungi curauimus.

Tradit Matth. parere hanc plantam in Indicis regionibus, foliorum summitatibus fructus Ficus nostratibus similes, sed crassiores, & qui antetiore parte in coronâ speciem desinant, colore ex viridi purpureo. Interiore pulpa perinde esse ac in nostratibus: verum adeo succosam secundamque, ut sanguineo succo Mororum modo manus inficiat. Exsillat & gummi hæc arbor, succino flauo colore & substantia, si duritiem eximas lapidosam, admodum simile, & glebalis concretum & Trajancanthi ferè in modum vermiculatum, adeo durum ut dentibus comminute vix sit. Candelæ admotum flammam non concipit sed comburitur, nec tamen ullam odoris spirat fragrantiam in uitæcatum quoque nullum saporis: sicut dignum exhibet. Tale à Io. Heitz nanno, indultio Pharmacopœo Basiliensi accepimus.

Esti verò facillè in eorum eam sententiam, qui negant plantam modò à nobis descriptam, veram esse Veterum Opuntiam, nihilominus tamen hic proponemus, quæ à Veteribus de Opuntia tradita, quæ nondum planè constat nobis, si ad aliam, ad quam tamen plantam sint referenda.

De ea Theophr. sic tradit. Fico Indica [enim rami in terram curuantur, eique se inferentes rursus radiceantur, de qua supra] simile quiddam est, vel potius quodammodo mirabilis, si qua ex foliis radicem mittat, qualem aiunt circa Opuntiam esse herbulam, quæ & cibo grata sit, & suauis gustu. Malè verò habet Scaligeram, quod tamen clarum tanque singulare herbarum quæ & vsui & miraculo sit, non nominari Theophr. mittendumque potius fuisse curforem quod à se non semel factum testatur.

Plinius eadem pauis repetit, sic: circa Opuntiam Opuntia est herba, etiam homini dulcis. Mirumque, è folio eius radicem fieri, ac sic eam nasci.

Ficus hæc est in Indici, inquit Cardanus, quorum fructu & foliorum magnitudine Ficum refert: Eam Mexicanam apud quos frequens est, vocant Nuhit, arborum Naja: Indi autem insula Hispanæ arborem vocant & fructum Tunas: alii verò Pithaiam etiam huic generi adnumerant. Minus autem diligenter describit Tonam, non semel tollens nos, aut superficiali inspectione falsus ipse, nec eam exactè distinguit a Pithaya, de qua inter Carduos.

Plinius Opuntiam plerisque Ficum Indicam nominari Matthioli testatur, & Indis suo idiomate Tunc vocari, censetque eandem esse cum Opuntia Plinii & planta illa Theophrasti circa Opuntiam crescente. Hispani Niquera de la India vocant.

Quidam, inquit Lacuna, Palam Plinii existimant, quod affirmare non ausim. Nobis tamen descriptio Palæ Plinii, Opuntia dictæ, minime conuenire videtur. Benzo notat Peiuuanis aliisque Ame-

Matth.

Sanguis
neus in
Gummi

Opuntia

Theophr.

Scaliger

Opuntia

Nuhit
Nopai
Tunas
Pithai

Alig
Card.
errore
tepani
Opuntia
Ficus
eamm
dem
Tunc
Opuntia
Pala

Americæ provinciæ incolis *Tunne* appellari. At Gauland. in epistol. ad Langium, Opuntia non Carduus est, aut, cui Tunæ nomen, sed herba eius apta.

Et in Theone: magnus, inquit, error Matth. apparet in Opuntia, quod Theophrasti testimonio *πεδύριον*, non autem arbor, utiple falsò adstruit, cui vulgus perperam Fici Indicæ nomen imposuit. Ea Theophrasto *δένδρον* est: Plinio alioqui Palæ, & Ariano hist. Alex. lib. 8. Talæ nominibus celebrata, ut alterutrum ferè locum mēdolum esse necesse sit.

Gesner. libere dicit Ficum hanc Indicam aliquibus ridiculè Opuntiam nominari: ineptè verò ab alijs *Carduum Indicum* propter spinularum in folijs cœu penicillos.

Idem fructum dodrantalem ferè, verrucosum, ut Cucumis & Pomum mirabile, cui etiam ferè colore similis fit in maturitate ex Clasio annotat: qui coniicit hoc esse Euphorbium quod Io. Leo in descriptione Africæ describit, id quod Gesner. diligentius considerandum monet. Verùm Clusij opinio nobis non probatur: non enim est Euphorbium Leonis Africani, nec est Ficus Indica Veterum hæc planta de qua agimus, licet Clusius Cardanus & alij Ficum Indicam & Carduum Indicum vocitent, quod nomen prius etiam Pena & Lob. ei tribuunt in observationibus: rectius in Aduersarijs Fici feram Tuncam Indorum appellant, ad eundam homonymiam huius nominis, *Ficus Indica*, quod alijs arboribus tam à Veneribus quam à Neotericis tribui in superioribus patet.

Cæterum peculiaris est observatio Dodon. vel potius error de huius plantæ flore: sic ait. in extremis folijs pumum flores erumpunt oblongi, deinde fructus subsequuntur: quorum fastigia foliosa quædam instar coronæ ambiunt, veluti ostendit icon quam Iac. Art. Cortuso acceptam ferimus. Hæcille. Vides quid sit plantæ vel partis aliquam eius descriptionem ex iconè condere: melius Alinum effingere ex eius vmbra, si iocari licet. salutar Dod qui iuxta iconem suam appingit florem separatum calyculo longo, qui videtur esse flos Mexicanus, seu Isidori Indici vocati, cui nihil ferè simile cum flore huius plantæ. Si hunc ei misit Cortusus pro eius flore, sanè impossibile est. Non sunt oblongi flores Fici feræ huius arboris, sed tales quales supra diximus: quales & ipse Dod. in sua iconè à Cortuso missa adpictos foliorum pinnis ostendit quamvis non florem, sed foliosa quædam instar Coronæ vocitet nesciens cum esse florem, & coniectura sua vmbrauli vti malens quam de re sibi ignota scripsisse videri.

Cæsalp. hanc à Ficu Indica Theophrasti non valdè abhominem dicit, & ab ea nequaquam generè differe: Nos planè contrarium dicimus: vter veriora tradat patebit vtriusque historiam diligenter consideranti.

Hist. Lugd. ait: Opuntiam esse non sine ratione quis suspicetur. Camer. Opuntiam vulgò habitam diuersam à Theophrasti Opuntia, Anapallum dici à Bellonio. Legimus quidem apud Bellon. lib. 1. cap. 44. Arborem dictam, Anapala, semper virere in Creta: an verò intelligat plantam à nobis descriptam, in tanta breuitate dubitare rationabilius quam asserere. Lob. & Pen. in Aduers. dicitur Muha seu Opuntia. Tabern. Ficum Indicam spinosam: Germ. *Stachlicht Indianisch Feigen* appellat. Schvenckfeld licentiosè simpliciter Anapallum Bellonii, & *Indianisch Feigen* vocat, ab incerto nomine Latino.

In Americæ insulis Peruvianis, Hispaniola, Nicaragua, Guatimalæ, & toto Novæ Hispaniæ regno, ruri ac spontè abundè arborefcit, testè Benzoni. Peregrina in Europa est arbor, sed in Italia, Hispania Galliis atque etiam Germania iam ante multos annos in magnatum hortis & atrijs potissimum in pensilibus Adonis coli cœpta.

In Monachorum Galliæ Narbonensis Paradisis multis & suburbanis ad Monspelium, non modò elegantes cultæ, sed etiam neglectæ plantæ multos annos viruerunt, ut annotant Aduersaria. Et Camer. testatur Neapoli in Monasterio pone Castellum noui vidisse altero tantò maiorem quam hominem, caudice duro ac lignoso. Tales & nos vidimus Romæ in Belvedere dicto Paradiso, Pontificis Vaticano, alibi que passim Italiæ & Galliæ lautionibus hortis. Sed quid calidiora illa loca dicimus: Coluit iam dudum & etiamnum colit in instructissimo suo horto plures arbores Basileæ Cl. D. Platerus, quouis homine altiores, cui etiam floruit vti vidimus. Coluimus & nos Montebgardix elegantes, tam ex femine quam ex folijs defixis natas. Basileæ gummi profudit planta supradicti pharmacopœi, quod antea descripsimus. Rariùs etiam fructum ferunt in Gallia, qui ad maturitatem perueniat. Matutum vidimus & legimus Romæ in horto Coruini peritissimi pharmacopœi, vbi florēt aliquot obseruauimus Maii fine: Monspelii, Iunio.

Apud nos in hypocaufta & conclauia reponenda tempore hyemis, & à frigore magna cura præseruanda: alioqui facillè putrescunt, & frigoris sunt impatientissima: attamen & loca nimis æqualia odit.

Tam viuax est hæc plantæ, ut tum semiculo satiat, tum soli & tum medio tenus defosso crescat seculum. Vtroque enim nobis prouenit modo & alijs prouenisse scimus. Semine paucis interiectis diebus creuit: quamvis Camer. & demum à fatu die alterum, alterum verò etiam tertio demum mense sibi prodixisse tradat, cautos tenuissimè hyemisteliq; alioqui maturius fortè proditura.

In Italia & calidioribus Galliæ locis felicidè crescit, & hyeme etiam in hortis sub dio relinquuntur: sed vndique stupis inuolutam induunt, & rigatione abstinent. In Gallia Cisalpina non fructificat, ut narrant, ne Patavii quidem aut Ferrariæ. Facillè tamen crediderimus vel ibi diligenti cultu ad frugem peruenire posse. Locis namque calidioribus, ut Romæ (ut diximus) alibi que & in Græcia, fructum perficit, quem aiunt longum esse digitorum ferè octo, graui quodam odore. Superiobus annis, cum diuersis in locis Germaniæ hanc plantam secute aliqui conarentur, in cellis vinariis nimirum (vbi solent) omnibus perit. Septimo aut octauo anno fructu profert, qui maturascit autumno.

Sapor plantæ, quem Sedi maioris similem exhibet, satis apertè, vel Lacuna iudice, ostendit frigidam & humidam esse. Experientia constare idem tradit, vulnera recentia mirabiliter glutinare. Aliquot Ficus comestæ tingunt vinà rubro sanguineo colore. Vrina sanguinea aignotibus causam insignem terrorem attulit non sine consociorum & medicorum risu. Cautio itaque sit non edendum alioqui vrinam cruentam ex plutorum Antorum observatione causaturum. Etenim hoc & Matth. & Pena cum Lohel. Cardanus, Gesnerus, Camer. aliique plures qui fortè *admodum* hoc ipsis retulerunt, hoc testantur. Referunt hoc idem qui Orientales insulas sunt

Tempus

Cultus

Satis

Odor

Suis

Tempus

Vires & v

sus

Tempe

ram

Vulnera

Vrina

Quædam

peruagari. Folio dissecto multus & tenacissimus humor emanat, inftar albuminis oui conuassati, quem viceribus antiquis vtiliter adhiberi tradunt. Ipsi fructus refrigerant: succo quoque foliorum pro aqua vtuntur Indi. Granorum quæ fructibus illis continentur ad sericum tingendum vltus est auctor Gesnero & Cardano.

Picta.

Tinctura.

Purpura
Chermesi-
num.
Cardan.
not.

Sed mox l. b. de var. fer. subdit idem Cardanus: Ceterum non omnino ex granis illis sericum tingatur, haud multum refert quandoquidem æternas res, non quæ mutantur edocemus: singula enim cursu temporum & multa cum regione mutantur: at ratio perpetuū manet, velut si quid colorem hunc rubeum splendens retineat: substantia verò & tenui & densa mediocriter præditum fuerit, tunc cū vires habeat efficares, tincturæ serici vel lanarum erit idoneum. Quod si hæc (Mediolani) planta hæc posset propagari, melior esset hæc Chymica quàm metallorum: nam non solum sericum, verum & lanam hoc medicamento inficiunt, purpuramque seu Chermesinum vocant. Hæc ille. Sanè verò, Oedipo vel Delio aliquo natatore opus esset, qui edoceret, quid prioribus illis suis verbis vellet: vel potius Scaligero aliquo magistro, qui vel malè sentientem exploderet, vel ineptè loquentem castigaret. Quid enim hoc ad rem, querere an granis sericum tingatur: tum dicere, parum referre, quoniam res æternas docere propositum habeat, non mutabiles: subsequentibus verbis quid sibi velit, subolfacimus tantum. Granis inest quædam adstrictio, quibus color à succo in rem tingendum manans firmatur & quasi ne euascat aut alienetur, coercetur. Perinde ac alumen, galla aliæque eiusmodi, diuersis coloribus saturandis & figendis (vti licet hac voce Chymicis consueta) accommoda. Nobis ita visum: succum fructus, colorem, granarum administrata, coloris firmationem, fixationemque subministrare. In succulenta namque fructus substantia cruentum illum colorem in semine nullum, atque verò nullum, præter leuem quandam adstrictionem, hæcenus deprehendimus. Meliora certioque docenti libenter herbam porrigemus. De tingendi enim modo ex hac planta hæcenus nihil certi & definiti nobis compertum.

OPUNTIAE VULGO DICTÆ

COGNATA FERRUMINATIX Indorum.

ARbusculā in Defert India spontè natam, & (Piciu Indicæ vulgò dictæ) admodum cognatam, vocant incolæ Ferruminatricem, arboris siccitatis & luxationib. peramicam. Perpetuū viret, & foliorū sobole successiva arboream magnitudinē adipiscitur: infestæque planè foliis (cum Opuntia dicta) sed fructu minore & spinosiore, purpureum viscidū

succum remittente, adque imbuendos pannos insecturæ tenacissimæ. De eadem & Histor. Lugd. tradit: Indis Ferruminatrix nobis Opuntia Ostocellos dici potest. Ramos profert foliis refertos aspectu deformibus, admodum spissis & spinosis, Tuna foliis similibus, vt describit autor generalis Indiarum historiz. Rami isti folia primum fuere, ex singulis singula oriuntur, atque ex his alia, quæ demum indurantur, & mutuo sibi succedente foliorum sobole in ramos abeunt, ac tandem arboris magnitudinem adipiscuntur, quæ perpetuū viret caudice in imo & ramis cinericiis, asperis.

Succus fructus ad inficiendos pannos insecturæ tenacissimæ: vt dictum folia spinis exemptis tria & cataplasmati modo imposita fracta ossa mirè glutinant, sed illa prius locis suis aptissimè reponi oportet. Nam admotum Cataplasma cū agere in partem cepit? ita hæret, vt auulso perdifficile sit. Ea verò sanata spontè excidit.

FINIS LIBRI PRIMI.

HISTORIAE GENERALIS STIRPIVM LIBER SECVNDVS.

EARVM EST ARBORVM ET FRVCTVVM
QVI POMI QVOQVE VOCE GENERALIORI COMPRA-
HENDVNTVR: SED EORVM POTISSIMVM, QVI OSSEAM NV-
CEM CARNE OBTECTAM HABENT, ESCVLENTA, VEL NON ESCVLENTA:
& quorum aliqua cum his affinitas.

MALORVM natura, quæ vel carne constant pulposâ & edulis, vel tali aliquâ substantiâ, quamvis heterogeneâ, quæ tamen. aut ceriè magnâ ex parte, sit edenda, hæc tamen dicta: etsi externarum quadam mixta conditionis irreprehensibile videantur. Equum enim omnia ita exactè velut in cancellos quosdam cogat, quod ipsi n. n. datam naturam? Parumne diligentia persequamur, quorum ossa visceribus comprehensa, nobiliss & vegetum præparati. n. principium claudunt: seu, ut Plin. ait, vitumque cinctum fructu, cum fructus alibi ministratur vitio: nempe putamine offeo. Quorum natura trigemina est, corpus, deinde lignum, rursusque semen in ligno, ut Persium, & quæ mox eradicantur.

MALVS PERSICA.

CAPVT I.

berculis adnati, calycibus rubentibus in quinque foliola acuta siccè explicantibus. Po. na nonnihil rotunda, densò villo tomentosa, ex luteo herbacea, aliàs pulchrè flava, aliàs puniceâ area decorata, carne alba vel pallida, interdum flava, rariùs ru-

Tom. I.

IUSTÆ magnitudinis arbor sit Persica, caudice satis crasso, ramis brachiata, cortice rubente & suffusco. Flores profert pulchros dilutè rubescentes, odoris exigui, è quinque folijs latis compositos. Medium occupant stamina multa, longiuscula, purpurantia, aut alba, cum parvis magnitudinis stylo. Infident autem flores sine pediculis, raronum tubente penitus, aut sanguineis guttis eruentata, sapore dulciusculo, pertinaci adhæsù ossiculum vix deferente, in quibusdam tamen speciebus facillè solubili (quæ bonitatis nota habetur) cuius profundis sulcis & serobiculis passim se insinuat. Est autem ossiculo crassities insignis, durities ferè invicta, sed interna facie laevis politus, externa multis sulcis profundiusculis nullo ordine canaliculata, binis valvis constans: in quo nucleus callosus, oblongus, exacutus, albus, flavescente cuticula vestitus, quæ detracta geminus conspicitur, amaricans, non tamen gultu insuavi. Folia oblonga, Salicis, acuminata, crenata, Amygdalinis, quibus persimilia, maiora, sapore amaro, qualis in Pericorum nucleis, ingratiore tamen. Materies rufis, & circa media ferè punicea, satis firma, ob id ad torni artificium præ alijs expetita.

Hæc arbor non multam ætatem acquirit, ut c. Actæ: nim citò & promptè adolescit, & ad frugem peruenit, ita non multis annis post senescens tendit ad interitum.

Porrò an de hac arbore aliquid Theophr. prodiderit, haud ita facillè iudicari. Persica [veritè Gaza apud Theophr. lib. 3. c. 5.] in Ægypto & locis proximis fructificat, quanquam in Rhodo usque ad florem duntaxat devenit. Quæ verba Dalech. citans de Persico hac nostra vulgè esse in-

Officulu

Nucleus.

Materies

An Theophr.
de Persico e-
gent.

Gal. nos.

*Tres ab-
res Persica
nomine co-
prehensa*

*Theophrastus
corrupt.*

*Dal. & H.
hug. nos.*

Pho. nos.

*Synonyma
autorum
sententiz.
Shauch.
Persica
Harpocrati
sacra.*

*Rhodacin a.
Duracina.
Coccymala*

*Oxymala.
Adria Per-
fica.*

*Theophr.
corr.*

intelligenda, addens: aliquos perperam pro Persica legere Persicam. Nostra exemplaria *persicas* habent. Ita & Scaliger legit, & male ait verti à Gaza Persicum. Vult enim duas esse *persicas*. Videtur itaque non agnovisse aliud esse *persica* aliud *persicum*. *persica* sanè apud Athen. legitur pro Persica alicubi. Monendus est autem Lector, tres esse arbores, vnam Nucem Persicam quæ nostra est Inglis: alteram Malum Persicam, de qua hic agimus, quam fortè non malè *persica* nomine exprimas: & tertiam veram *persica* Theophrasti, de qua suo loco. Diosc. sanè manifestè distinguit Persicam, à Malo Persica, diuersis locis de ijs tractans. Et Corna. suprà citato loco Theophrasti, *persica* legi vult: Et rectè, ita enim quoque habetur lib. 2. caus. c. 4. vbi Theophr. eadem repetit: vt Theophrast. nihil de hac nostra Persico egisse videatur, quantum quidem nobis hætenus constat: Et locus citatus de Persica intelligendus videtur: neque quicquam exprimit, quod nostra Persici speciem aut naturam declaret, vt minum sit Dalechampii ex Plinio sola versione [deprauata tamen] iudicasse ex Plinio apud Theophr. *persica* vel *persicum* legendum. Theophrastumq; de nostra Persico locutu. Nam quod Plinius, lib. 15. c. 13. scribit: Intorum quidem Persica peregrina etiam Asia Græciæque esse, ex nomine ipso apparet, atque ex Perside aduecta. Persicæ arbores serò, & cum difficultate transire, vt que in Rhodo nihil ferant, quod primum ab Ægypto earum fuerat hospitium. Fallum est, venenata cum cruentu in Peris gigni, & penarum causa à regibus translata in Ægyptu, terra mitigata. Id enim de Persica diligentiores tradunt, que in totum alia est &c. Hac inquam verba tota, non postrema tantum, vt Plinius ait, sed priora quoq; de Persica intelligenda, ex Theophrasto. Teste etiam Euriçio Cordo Persica & Persica, diuersa sunt diuersarum arborum mala.

Diosc. *persicè* & *persica*: Scrap. *Shauch*, id est, Persicum. Auic. Persica. Bellunenſis ponit in margine *Shauch*. Matth. *Shauch* habet.

Harpocrati taciturnitatis Deo Persicam sacram esse tradit Plutarchus lib. de Iside & Osiride, quoniam huius arboris folium lingue simile sit, fructus cordi.

Persica mala, à Græcis nonnulli *iodura* quasi Duracina appellant: nonnulli, vt Aristophanes Grammaticus, in Glossis Laonicis vocari dicunt, (vt Athenæus tradit) Coccymala, & oxymala Persica, & Adria.

Idem Athen. tradit Theophrastum de Persica agere, quando sic ait: Theophr. libro secundo historie plant. de ijs tractans, quorum fructus non est conspicuus, ita scribit. Manifestum quidem est maiorum omnium plantarum principium, vt Amygdali, Nacis, & aliarum huiusmodi, irémque Punice mali, Piri, Mali, excepto Persico, cuius obscurum est, ac minime tale. Atqui hunc locum nec Dalech. imp. neque nos hætenus quamuis diu & diligenter questum inuenimus. Placet itaque Dalechamp. sententia, locum hunc corruptum esse, & ex alijs locis eiusdem autoris ita restituendum. Manifestum quidem est maiorum omnium plantarum principium modis pluribus, veluti Nucis, Amygdali, & aliarum huiusmodi: item Punice Mali, Piri, excepta Malo Persica (*πῦλον τῆς περσικῆς*). Hac enim pluribus modis minime gignitur. Persicam malum scilicet intelligit Citriam, quam is & Persicam & Medicam vocat, vt in superiori libro patet, que senine tantum nascitur, non autem Persica, non nostratem, vt Athenæus videtur existimasse.

Quidam Nucem Molluscam putant, sed malè, vt postea docet Galeno, qui iam suo tempore vulgò ab omnibus Persice tantum appellari tradit, videlicet omiſſa voce *persica*. Idem etiam nunc eius fructum plerique *persicum* & Persicum simpliciter vocant. Paulus & Aetius *persicum* vel, vt alij volunt, *persicum*. Sed vix auctorum placita atque synonyma ritè exequemur nisi prius eorundem differencias assignemus, ne diuersam nomenclaturæ lectori pariant confusionem, ijs non præmissis, & quomodocunque explicatis.

Palladius itaque Persicorum genera hæc posuit: duracina, præcoqua, persica armeniaca, vel vt alij volunt Armenia. Galenus tamen vnum tantum præcocium, & Armeniacum genus esse voluit. Nam Armeniaca vocitari, iam delitum est. de quibus Martialis:

Vilisa materius fuerat præcoquatanius:
Epigr. lib. 15.

Nunc in adoprinis, Persica cara sumus, Aetius hoc genus etiam Bericocum vocat: quod Pomo cæteris minimum est: sunt tamen è Neotericis plures, qui hoc genus ad Pruna Armeniaca referant, quibus Curtius neutriquam ad stipulatur. Neque sanè putandum Dioscoridem ita confusè hoc genus Prunorum cum Persicis Malis miscuisse, cum alibi Prunorum meminerit.

Plinius autem regionum habere cognomina prodidit: Gallica, Africana, & Supernatia. Sed Persicorum (inquit) palma duracina. [Rhodacenis Comar.] Nationum habent cognomen, Gallica & Asiatica. Post autem maturescunt: citate præcoqua, intra xxx. annos reperta, & primo denariis singulis venundata. Supernatia è sabinis veniunt, popularia vndique. Pomum innocuum expetit ægris: pretiumque iam singulis triceni nummi fuit, [alij, tricenis, nummi fuit.] nullius maiore: quod miremur, quia non aliud fugacius. Longissima namque decipro bidui mora est: cogitque se venundari.

Solstratus *ἡ τῶν ἀπὸ Ῥόδου τῆς δούρας*, Persicam Rhodacineam vocari ait, translataque ex Æthiopia in Ægyptum: Nicander in Alexiph. Persicum Mycenis Iensile, à Cepheo Andromedes patre dono acceptam: eiusque nucleos ceruisse veneno auxiliari. Vterque scilicet, quamuis classicis & vetustis scriptor Persicam cum Persica confundit, vt doctissimus annotat Dalech. Neque verò etiam placet eiusdem Nicandri interpres in hunc modum scribens: sciendum est Socratem in comment. de reptilibus testari, Persicam quam Rhodacineam dicunt: hac voce autem Græci Persica nunc etiam appellant: ex Æthiopia in Ægyptum translata fuisse. Et Rhodolus Democriteus in Comment. de his quæ *ἀντιπῶν* & *συμπῶν* dicuntur: Persas (ait) lethalem arborem habentes in Ægyptum misisse credentes perituros multos ab ea, sed utilem cōtrario euentu illis profuisse, protulisseque suauissima poma, qualia nunc videntur: Non placet inquam interpretatio Scholasticis Nicandri, existimantis Persicam & Persicæ nucs idem esse cum Rhodacinis siue Persicis Nicandri, de qua re specialius cap. de Persica.

Paulus *τὸ περσικὸν* his verbis distinguit: *τὸ δὲ περσικὸν τὸ καὶ διὰ τὴν αὐτὴν ἀλὶς* [alij legunt *ἡ αὐτὴ*] καὶ ἀπὸ τῆς ἡγετῆρας τῶν περσικῶν &c. Corn. vertit: præcoqua & Rhodacena & Armenia meliora sunt Persicis, neque enim acescunt, neque similiter corrumpuntur: sunt autem & incanda. Verum non probatur nobis Cornarius, reponens vocem Rhoda-

*Dur.
Persi-
ca
sed.*

*Diffi-
Duri-
Præ-
Persi-
Armen-*

Berice

*Gallica
Asiatica
Supernatia
Præcoqua
Popularia*

*Persica
Rhodacina
Nica-*

Persica

*Socrate
Nica-*

Persica

*Rhodolus
Persica*

*Inter-
Nica-*

*Cor-
repro-*

cena pro Duracena: quandoquidem ipse etiam Palladius, probatus Latinus & Geoponicus, eodem nominavit, differentiasque similes posuit ante Paulum in Nouembri cap. 6. quas paulo ante adduximus. Merito igitur reprehensus fuit à Matthiolo, ut particularius dicitur cap. de Armeniacis.

Mirum quod Plin. lib. xv. cap. xxix scribit, nullum succum Persicis, cum præsertim duracina succo abundant. Quis verò dicat nullum succum esse Persicis, quorum omnia genera, quæ hodie quidem habentur, nemo est qui non fateatur succulenta, licet alia magis, alia minus qualia fortè sua duracina intelligit Plinius: quamvis fortassis Duracina latinis dicta quis putare possit, quòd solidiori sint carnis duritie cæteri quorum substantia tenera & mollis, ut quid de eo Plinij loco fiat uiamus vix occurrat.

Addit idem alia quadam ad persicorum explanationem facientia his verbis: sua & in odore miracula: Malis acutus, Persicis dilutus, dulcibus nullus. Sed quid? dulcibus nullus? Intelligat licet vel Poma vel Persica, non stabunt eius verba. Non meminerat Plin. (inquit Scal.) cum hæc diceretur, naturalium, quæ vel quotidianum in usu sunt. Vel enim & valde dulce, & valde odoratum est: & probum mel quod dulcius, odoratius Dioscor. Male igitur dulcia ab odoratis excludit.

Pergit Plin. Alis foris corpus, intus lignum, ut Persicis & Prunis. Quædam statim à ligno recedunt, ut Nuces & Palmæ: quædam adherent, ut Oliuæ, Laurique. Quorundam generi utraque est natura, ut Persicis. Etenim Duracina aliter corpus, est lignoque aucti nequit, cum in cæteris facile separetur. Quoridā natura si gemina est, Corpus, deinde lignum, rursumq; semen in ligno, ut Persicis.

Porrò Rhodacena Pauli, Dalech. dicit quæ Galii Auberger. *Miraculous & Presses* vocant, sic dicta quòd vel rosam oleant, vel rosea & rubro colore picturata ferè conspiciantur. Duracina verò, quorum caro sit durior. Per Præcocia item intelligit magna & ampla: sic dicta, quòd è montanis & superius locis adducherentur. Vulgò *Abricots*. Alex. ab Alexandro Gen. Dicitur Nuces ocellatas, quibus auctore Tranquillo Augusto cum pueris lusit, probabilius nucleos putat quos in Persicis Pomis sitos inspicimus, quibus per se ludere, nostros pueros hodie videmus. Et Gels. in Catal. Idem comprobatur, dum ait: Nux persica, hanc aliqui Ocellatam apud Suetonium accipiunt *Ein Persichstein*. Dalechampi probat eam opinionem, quæ vult nucleos Ocellatas esse Aucellanas, ut licet videre l. 3. H. n. g. Aliam verò longè differentem opinionem habet Rob. Const. qui Ocellatis, vel ossiculis nucleisque existimat legendum, ut demonstratur c. denuce juglande.

Simeon fethi. *podolun*. & *peruonora*. habet.

Persica, inquit Hermol. ex Perside aduecta in Rhodo ad florē vique perueniens. Inde Rhodacina fortasse vernaculo Græcorum sermone dicta, nisi quis inuermum nomen putet, quasi Doracina: sic enim Persica ipsa nominantur à Græcis recentioribus Paulo & Actio, quasi Duracina.

Mollisecam nucem sunt qui Persicum interpretati falsò fuerint.

Persica sine suis ossibus & inscripta quemadmodum nascantur, docet Palladius.

Mirari verò subit cur Hermol. scribat, Palladium tria tantum genera Persicorum enumerare, cum manifestè quatuor habeat, ut supra ostēdimus, quorum Hermol. præcoqua omittit. Sint hæc Armenias, quæ Prunorum generis quidam volunt, an

diuersa, studiosi salgarum dijudicent. Hermolao eadem videri placet.

Macrobius qui Persicum vulgò dictam Mollisecam Nucem esse putat, apertè hallucinatus est, inquit idem. Mollisecam autem Nucem dictam putabat Macrobius, quòd cæteris generibus mollior esset, cuius putamen facillè rumpatur, de qua Plautus in calceolo:

Mollisecam Nucem super eius dixit impendere tegulas.

Sueuij testimonio fretus, in Idyllio, quod inscribitur Moretum, ita putauit Macrobius. Errorisque causa fuit quòd ipse existimauerit idem esse Malum Persicum & Nucem Persicam. Sic enim hic Idyllio seu Edalio, quod Moretum inscribi diximus:

*Admisse tu Arca Basilicæ hac, Nux partim,
Partim Persica, quod n. m. denique fertur:
Propterea quod qui quondam cum rege Ponti
Nominæ Alexandro Magna sera prælia bello
In Persas retulere suos, inde retentum
Hoc genus arboris in prælia sinibus Graijs
Disseruere, nonos fructus mortalibus dantes,
Molliseca hæc Nux est, ne quis fortè iustus erret.*

Non enim hic, ut hic arbitrat de Persico teniori Pomo agit, sed de Nuce Persica. In Moreto enim poma tenera poni non solebant, sed Persicae nucleos. Hæc fuit Perotti sententia, qui Macrobiū reprehendere voluit, in quam irē, inquit Curtius, si eiusdem classici auctoris monumentis me doceret, in Moreto non poma tenera, sed persicas tantum Nucleos, id est, inglandes, poni solere, quod ex Vergiliano Moreto non probatur. Ad Hermolai autoritatem accedit quoque Ruellij, idem dicentis, nimirum Macrobiū Mali persici & Nucleos persici confusione lapsū.

Marcellus nouum quidem Persicorum genus omne & formam tradit, nondam tamen in Antiquioribus satis patere, an huius pomi arbor sit, quam Diosc. pluresque alij Persicam dicunt, in Æthiopia lethate, in Ægypto autem Silebrem, de qua in horulo cecinit Colum. an quæ malus Persica ubique nascitur? Ex Nicandri (addit ille) interprete in Theriacis credi potest eandem esse. Poeta ubi de Cerasia agit, præcipit duras Persice nucleos: Nucleosque appellat Persicorum ossa soliditate sua nucleibus similia: Quas hic ipse in remedijs cerussam *meagrat* ossa appellauit. Ex quibus manifestè patere putat Marcellus, quam alij *meagrat* arbores dicunt, Poeticè à Nicandro interpretèque eius *meagrat* vocari. In hanc enim ait inclinare animum eius, etsi id Plinius negauerit, & aliorum multorum auctoritati obicit. Et alibi: In Persica Theoph. plura sunt quæ nostrati Persice eadem sunt: aliqua nihil nostris idem aut simile habent: inclinat animum genere eandem, specie diuersam nostratē ab Ægyptia esse, de qua tantum Veteres egerunt. Huius rei testis Columella est.

Considerandum an idem senserit Nicander quod eius interpretes scholiastesque, & ex eo Marcellus. Fortè Nicander de Persica tantum scribit & nō de Persicis. Columellam de persicis scribere existimamus: Marcello assentiri non possumus: persicam diuersam à persica statuimus.

Ruellius putat Theophrasto non indicta Persica, quod colligimus ex his verbis, quando ait: Persica Theophrasti temporibus in Ægypto & vicinis locis ferebat &c. Sed an de Persica intelligendus sit ex præcedentibus patet.

De differentijs idem sic ait: Tria Pomorum obseruant genera: (Verū ex Palladio & Plinio satis patuit quatuor ipsis obseruata) posteritas innu-

*Mollisecam
nucem esse
esse Persicam.*

Persica.

Nuxes Persica.

Persici.

*Marcellus
putat Persi-
ca idem
esse.*

*Persicorum
ossa.*

Persica.

*Marcellus
not.*

Duracinum mera penè fecit. Populare u. lgb notum est, *(sbe*
vocalo, Duracinum ex re dictam, quod corpus
peritineis haret ossi, Galli *Pressum* quo etiam
genere reperitur. Poma quæ sanguineo lacte ma-
nus si ficiant, Præcox, Antepersicum officinum, vulgò
Trecacinum, quod inde ad nos adferatur, æsta-
renti utens: Hoc ut reliquis est minus, ita in-
cendibilis, cetera præueniens, placet sapore, at-
que innocenti; usui, ut quod inipune manditur æ-
gris. Nec figura, nec succo, nec gustu, nec colore,
sed sola celeritate proueniendi distat à vulgari.
Armenica peregrina sunt, de quibus agitur pos-
tea. Verum quæ ex ossi (ex Malis, ut ait Curtius)
proueniunt, Græcis Agricultura peritis *Idæa* &
appellatur.

Cordus Categoricè affirmat Persica nostra dif-
ferre à Persicis. In differentiis quædam parua dicit,
quædam in grâdia, & crocèa carne, quæ omnibus sa-
poris bonitate præferantur. Nos ex candidis gen-
us degutauimus, quod sapore vix ulli cedat cro-
cco.

Vulgaris Persici, ut annotat. Scaliger species
à colore tres. Vna subluta valdè diluta, si corticè
species: alba pulpa. Altera tota lutea, dum gen-
erum: Alterum natium, minus nobile, alterum
longè commendabilius, an arte sit tactum, nescire
seui. Myrocoronem Galli vocant. Tertia species
tota sanguinea est. Primam speciem due partiun-
tur differentie. Marem ac foemellam dicunt. Ma-
ris caro ab ossi non abscedit: foemellæ abscedit.
Hæc generalia sunt differentiæ fundamenta.
Sed speciales quoque differentias sectemur, ex
recentiorum Herbariorum observationibus, atque
etiam nostris.

Cornarius Persica omnibus nota Rhodacena
dici & à seclibi ostensu n ait. At apud Paulum,
vulgaria Armenica, quæ Ger. *Martischey* di-
cit esse Simonis Sethi Rhodacena.

Tergus sic distinguit: Vulgatus Persicum dicitur
populare aliud, quod non facit à nucleo se-
paratur, Duracinum & doracinum: Tertium Super-
natium: Sabinum Persicum totum rubrum. Persica
autem mala primum ex Perside allata.

Persicorum, inquit Matth. plurima reperiri-
tur species: Nam quædam rubent, alia aureo co-
lore fulgent, alia virescunt, alia candida sunt, alia
sanguineo lacte madent, alia Duracina, alia Co-
ronea vocantur. Ad hæc quædam habentur dulcia,
quædam acida, quædam vinosa, quædam amari-
scula, & quædam etiam austera. Prima laus in ci-
bis Duracinis, quod duriore sint pulpa, & rariò
pertinaciter harent ossi. Præcipua autem in hoc
genere illis laus, quæ ab aurei coloris nitore odo-
reque perquam incundo Coronea cognominant.
Secundas sibi vendicant partes, quæ cortice de-
tracto, sanguineum succum fundunt, non propterea
quod sint gustu reliquis suauiora, sed etiam
quia magnitudine & colore sunt speciosa. Proxi-
ma sunt, nec prædicto generi fortasse cedunt, quæ
à Nucis similitudine Nucipersica cognominan-
tur, quod Nucum Inglandium faciem repræsen-
tent. Hæc enim cum colore & sapore non refra-
gentur Persicis Coroneis, tum etiam non ingrata
dentibus duritie, gustum mira absiciunt volutate.

Est & genus aliud Persicorum in Hetruria, ac in
alijs Italiae locis agricolis in margine factum,
quæ idè Persica Auz. *Idæa* vocant, quoniam Per-
sicorum ossium virentes Amygdalarum nucleos
includunt. Hæc quoque Matth. differentia sunt. At
si, ut loquitur, Nucipersica colore & sapore non re-
ferantur Persicis Coroneis, quod idè Nucum In-
glandium faciem repræsentant, quæ scimus per-
petuè esse virides: Videtur quoque Matthioli Per-
sico Amygdala diuersa à nostra Amygdalo Persi-
cæ quæ cap. de Amygdalo.

Cornar. Contendit ubique corruptum esse Plinij
Codicem ijs in locis, in quibus de Duracinis
stantini Cæsaribus libros corruptos esse: Matthiolus
potius Cornarium hallucinatum credit, quam li-
bros deprauatos esse quod non intellexerit, quid
Plinio & Palladio Duracina, quid Paulo *Duracina*,
quidue Actio & Cōstantino & alijs quibuscumque
Græcis *Idæa* extiterint. In Paulo *Idæa*, ut vulgata
habet lectio, non *Idæa*, Cornarij modo, legend-
um: ut Corn. ipse faceret, Rhodacena, non est alia,
quàm Malus Persica, quemad. Rhodacena ni-
hil aliud sunt, quàm Mala ipsa Latinis Persica vo-
cata. Sed Paulo *Idæa* genus est præcox siue Ar-
meniaci mali, ut ipse declarat. Non ut Corn. nostra
atque vocat quædam Persica mala Duracina, quod
ossi ceteris duriore sint, sed Antiquos secutus, quod
pulpa consistenter gustu gratiori sese offerant, &
longiori tempore perdurent.

Actius, Const. Cæsar & Simeon Sethi, inter
recentiores Græcos pluribus in locis manifestè
demonstrant, nihil aliud per Rhodacenam se in-
tellexisse, quàm veram Persici plantam.
Marcellus Flor. & Symphorianus Campegius
in historiis Galeni campis existimant, eandem
Plantam esse Persicam & Persicam, sed qui
perlegerit quæ Theoph. Diosc. & Gal. scribunt,
has plantas inter se differre comperit.

Porro non nobis propositum hoc loco tueri
opinionem Cornarij, verum illud obseruandum
existimamus apud Paulum non nobis videri *Idæa*
genus esse Præcox siue Armeniaci Mali, ut
vult Matth. sed Persicorum, quod apparebit, no-
stro iudicio, ijs, qui considerabunt verba
Pauli.

Lacuna Mancanas Persicas (Persica mala) multas
habere differentias scribit, ut *Duracina*, *Priscia*,
Melocorona, *Alnor* & quæ, aliasque species, quarum
nomina ipse ignoret. Antiquis Duracinis, prius-
quam immorisset Melocoroneis, plures fiebat, (in-
quit) & propter duriciem vocabantur mala Du-
racina: verum cum industria humana produxit
Melocoronea, famam amiserunt Duracina. Me-
locorum reuera est Duracinum spurium, ex in-
fusione Duracini & Coroneæ, maius & pulchrius
est legitimo: Duracino autem simile figura &
sapore ac pulpa adherente ossi: Coroneo magni-
tudine, colore luteo ac nomine. Priscorum vox
de omni genere usurpari Hispanis, videturque,
ex Persica corrupta & deprauata. Vocamus tam-
en Priscos omnia Duracina cui pulpa adheret
firmiter ossibus, nec facile ab eis separari potest,
huius Hispanis celebrantur differentia, quas
vernacula lingua *blancos*, *armillos*, *bermeios*, *pardil-
los* & *azules* vocant. Item alia sunt extrinsecus
villosa, alia glabra: alijs caro firmiuscula & du-
ra, alijs euinodi, quæ vel leui manu con-
tractari in succum dissuunt.

Sic & Amatus quamuis Persicorum varia ag-
noscat genera, vniuersa tamen ad duo præcipua
reducit, ad Duracina & Præmollia. Duracinum
ei quoque dictum quia difficulter ab ossibus auel-
litur, non verò à Rodacino, ut quidam fabulan-
tur. Hoc in vniuersa Hispania in maximo ha-
betur pretio & merito, quia Ro-nacho suo suauis
& vix perceptibili stypticitate conueniat, imò ea
de causa inter cordialia medicamenta à nonnullis
reponatur. Præmollè verò ut vile infimæ plebis
hominibus relinquitur, sic dictam, quia facile
ab ossi

Myroco-
ronem.

Cornarior.

Differentia
Trag. &
Matth. *pe-*
pulere
Duracina,
Supernatium,
Sabinum,
Rubra,
Aurea,
Virentia,
Candida.

Differentia
si sapore, ut
que dele-
tiis
Duracina,
Coronea.

Sanguinea.

Nucipersi-
ca.

Persica A-
uz. *Idæa*,
Matth.

Corn.

Durac.

Rhod.

Idæa.

Persica.

Durac.

Idæa.

Matth.

Idæa.

Corn.

Marcel-
linus

Matth.

Durac.

Idæa.

Matth.

Idæa.

Persica.

Idæa.

Persica.

Melo-

coronea.

Differen-

Amat.

Durac.

Rhod.

Præm.

ab osse suo diuellitur: sunt tamen nonnulla præmolli Persica in Italia, intus rubra, quæ Duracinis non cedunt, grata sapore, stomacho accommodata. Hæc vero omnia Persica poma in Persia lethalia & venenosa erant, in Ægypto postea mitia facta & suauissima, qualia nunc videntur.

Quid sibi velint tam hi, tamen antea citati auctores, quando vno quasi ore omnes dicuntur Duracina difficile separari ab osse, scimus quidem, sed rem ipsam intuentes, contrarium, vtpurimum deprehendimus. Enimvero sanè hæcenus in Italia, Gallia atque Germania obseruauimus magna ex parte persica, quibus pulpa hæret, ossibus cæteris ferè esse mollia, ac interdam penitus mucosa & succulenta: firmiori verò pulpa cui non adhæret.

Verfatur vero Amatus quoque in ea hæresi, Persicam arborem eandem esse cum Persica, etiã apud Dioscoridem, vanitatis insinulans eos qui contrarium statuunt. At sanè vanissima est eius ratio quæ ad suam opinionem defendendam nititur: quoniam (inquit) de Malis omnibus egit, (sub. Diosc.) sermonem habuit de Pomis arboris Persicæ: nunc vero (sub finem lib. 1.) de ipsa arbore: & addit, suo iudicio subscribere Io. Agricola, & Ammonium. Subscribant sanè quotquot velint, nobis post hæc non persuadebunt, vel plurium auctoritates. Neque verò confutimus Dioscoridē hic de fructu, illuc de eius arbore agere, vt ipse in exemplum trahere conatur. Sed quid opus rationibus, vbi ipsa rei suppetit veritas?

Angul. Persica notissima dicit, tam Duracina Durasse. Italis dicta, quam & Nucipersica (Persiche noci) quæ Auerrhoes Antipersica vocauit.

Geshnerus ex Vuoyssello Silesio has differentias ponit. *Maiores & odoratiora*, qualia circa Lacum Verbanum prodeunt: *Persica Hungarica*, quæ trium generum quædam magnitudine pugni: alia intus & foris colore aureo: alia intus sanguineo succo, *Duracina & ferocina*.

Persica arbore in Malum Cydoniam inserta Cydoniam malum euasici videntur, inquit Monardes.

Est & species quedam Italica, fructus maiores proferens, in horto patricij Tigurini, eidem Geshnero.

Lob. & Penæ Vulgaris Persica, sole mutato & venenata vi, patrio nomine notissima.

Rob. Const. existimat Theoph. lib. 3. c. 7. de Persica loqui, quod nobis non videtur. *iodanvika*. Nicandri Scholiastæ eidem & *iodanvika* Constantino, Paulo, Aetio & Simeoni Sethi. Persica Diosc. & Theoph. l. 4. c. 4. hist. (in quo fallitur, si de his intelligit, vt intelligere videtur: nam hæc est Malus Medica, quæ & Persica dicitur Theophrasto) siue *diogeni* Alexand. Aphrodisico in problem. recentioribus Græcis *iodanvika* aut *iodanvika*. Auctores Persicarum nomina alibi distinxerunt, alibi verò confuderunt, cum tamen diuersas plâtas pingerent. Persicam ipsam sub Persicæ arboris nomine voces ipsas commiscens depingit Plin. lib. 9. c. 13. Persicæ arbori tribuit Plin. quæ Theoph. de Persica prodidit. *Hæc Cnifl*.

Cæsalpino Persica arbor est parua, citissimè omnium senescens. Eius genera plura: quedam os habent à pericarpio explicabile: quedam id pertinaciter adhærens, quod genus *Duracinum* appellatur. Figurâ quoque differunt: nam quedam orbiculata, simula quadam in latere: quedam in rotunditate oblonga, quod genus *Caritæ* cognominatur: Colore alia candicant: alia modico rubore aspersa sunt, præcipuè quæ Solē spectant, & intus in ossis contactu: alia Buxæ ex toro, quæ à Cotoneis cognominata omnium tardissimè maturantur: quedam enim præcoccia sunt, insita super Amygdalam, *Nucipersica* vocant, nucleo etiã grato. Aliud est genus Persicorum quod recensuit Plin. inter Pruna: Græci quidam Rhodacena appellant, fortè à roseo floris colore.

Io. Agricola quoque ex iis est qui Pomum Persicum in sua terra lethale dicit, quod aliò transplantatum admodum siccæ & ventriculo gratum reddatur, licet succus eius valdè corruptioni obnoxius sit, atque ob id initio mensis expetendus.

Dod. qui Malum Persicam *negomineu* vocat eadem ferè de differentiis habet quæ Cæsalp. Persica (addit) nullam ferentia lanuginem, sed glabra, leuius, exterius interiore carne virentia, aliis duriora: nucleus Amygdalo persimilis, medium quoddam genus inter Persicum & Amygdalum videtur: vulgò *Persicix*, aut *Persicæ* appellant: Latine id *Nucipersicam* sonat.

Camer. Genuensia cæteris omnibus præfert, eosque taxat qui Persicam & Persicam malum confundunt. Sed specialius H. Lugd. illud docet his verbis Nicander aduersus Cerasia venenum remedia docens Persicæ nucleos pro Persicorum nucleis intelligere videtur: nam Dioscor. exhibet. (Quid si apud Diosc. legendum sit *negomineu*?) Paulus verò sicut & Nicander *negomineu* ad id laudat, ut ipse Nicander inter Persicam malum nihil discriminis nouisse videatur, & contra ipsum imprimis dictum esse credibile sit, quod Plinius dixit: Nicander in Theriacis dixit Phalangij genus Persicæ folijs innutriti. Scholiastes Solstratus citat, qui scribit, Persicam Rhodacenam vocari, & ex Æthiopia in Ægyptum translata fuisse, vt iam aliquoties ex diuersis auctoribus inculcatum. At Rhodacena nihil aliud est, quàm Malus Persica & Rhodacena Persica mala.

Nicandri interpretes, inquit Gorreus, Nicandri versibus subiungit. Persicæ ossa, Persicorum ossa, siue nuclei euidentem habent amaritudinem. Proinde calciant & detergunt. Est autem Persicæ arbor à Persicæ dicta. Ex quibus intelligitur Nicandri interpretem aperto errore Persicam & Malum Persicam eandem arborem putasse.

Scribit Rauuoltius ex relatu cuiusdā mercatoris Persæ, Persica Persianis nota esse, & nominari *Mel*, quæ vt quidam volunt, non ita venenata vt Persicæ fructus. Laudant enim nucleos pro antidoto venenorum. Quod autem parui fiant, accidit quia sibi persuadent Nimrod Persica mala sua magia ita intoxicasse, vt ab eo tempore non sint edendo.

Persica Malus Germ. *Pfersichbaum*, & *Pfersingbaum*. Fructus, *Pfersing* / *Pfersifen*: & Silesiis, *Pfersen*. Taber. quatuor differentias proponit. 1. Persica Mala, *Pfersingbaum*. 2. *S. Jehans Pfersing* / Persica præcocia. 3. *Kotpfersing*. Persica rubra. 4. Persica Cydoniata *Quittenpersing*. Toridem quoque figuræ habet. Primi Persici colorem non tradit. Secundo tribuit colorem luteum, ac minorem dicit. Præcox sanè genus nondum vidimus luteum. Persica nouitius lutea, parua & magna. Sed nec quarto suo assignat colorem. Turn. Angl. *Pechetree*. Gerardus Anglus qui Taber. quatuor habet figuras sic distinguit & nominat. 1. Persica alba, *The wyte peach*. 2. Persica rubra, *The red peach*. 3. Persica præcocia, *The*

Caritæ
Candida
Rubra
Buxæ
Cotoneis
Nucipersica
ca
Rhodacena.

Persica Glabra.

Genuensia.

Nicander.

Rhodacena
Rhodacena.

Persica Persica
status nota
nomine Mel.

Cur persica parui fiant persicæ.

Nomina linguarum cum differentiis.

D'auant peach. 4. *Persica lutea.* The yellow peach. Belg. *Peersich* / *Peersche*. Gal. *Un Perschier, persche*. It. *Persico* & *Persiche*. Hisp. *Perexgo, Durafu*. Castil. *Prisco*. Catal. *Presects*. Portug. *Pellego*. Hung. *Bararksa*.

Restat ut nobis obseruatarum differentiarum lemmata subnectamus.

*Autoribus
obseruata
Persicorum
differentia.
Persica mi-
nima præ-
coc. alb. 1.*

Persica minima, magnitudinis paruorum Malorum Armeniacorum, alba, hirsuta, pulpâ albâ, adhærente ossi: matura Augusto in Allatia, potissimum horto Nobilissimi Reguli Waldner à Freudensteim. Eadem nobis obseruata Lugduni matura fine Iulij, gustu sapida. Ossa sunt valde parua, oculata tamē. De his scripsisse viderur Cordus his verbis. *Persica minima* ab Armeniacis differunt, nostratibus per omnia respondent, multo tamen minora sunt, ut ex nucibus æstimate facile quis potest: quæ cum à vulgari nucebus lignosa substantia, & scabro cauernofoque habitu nihil differant, duplo tamen aut triplo minores sunt paruis, & ex Asia venientibus Amygdalis. Saporem & qualitates vulgaribus easdem habent. Considerandum an sit id quod Ruell. vocat *Præcox*, *Antepersicum*, quod dicit gustu non discedere à vulgari: vulgò *Trecacinum*, & *Gesin*, in Catal. *Præcocia* seu *præcoqua Persica*, *πρόκοκα*, *die früzeitigen persich*: *auant-peschés*, *pesches de Troye*. Malum præcoquum ex Persicorum genere, & *πρόκοκκος*: ab urbe Treceis, *Trecacinum*. Anitem Camerario *Persica pumila*, fructu præcoci, dulci admodum & paruo, apud Norimbergenses *Johannes Persich* / admodum suauis. Casp. Bauh. apud Marth. ait: *Præcocia* dici *Persica S. Iohannis* parua, instar Armeniacorum, eiusque ferè saporis. Nostra *Persica* non habent cum saporem, nec etiam qui de paruis Persicis scribunt, talem tradunt, quod adhuc obseruauerimus.

*Præcox.
Antepersicum.
Trecacinum.*

*Præcoquum
Persica S.
Iohannis.*

*C. Bauh.
not.*

*Persica præ-
coc. alb. 2.*

Alud genus est carne facile separabili à nuclea parua, sapore commendabili. In ipsius ossibus quoque conspicua differentia, quæ non ita profundè, nec tam frequenter sulcata, sed frequentibus punctis & foraminulis referta. Ex pago *Valentini*, Comitatus Montbelg. matura Septembri.

*Persica mediocria al-
bida. 3.*

Persica mediocria, tunica vestiuntur ex luteo pallescente, carne alba, facile ab ossibus separabili, prædictis magnitudine superiora. Ex *Epamanduro*.

*Persica al-
ba maxima. 4.*

Est & alborum maximum genus, carne sapida, nucleis non multum adhærente. Habetur in horto Principis Iohannitarum in *Heuserischen* Briscoix.

Persica lutea mediocria. 5.

Montbelgardi habentur *Persica mediocria* externè lutea, quibus pulpa firmiuscula facile abscedit ab ossè, saporis grati. Figurâ etiam nonnihil differunt à cæteris, nec ita rotunda sunt ut illa, præsertim mediocria alba. Profundiore adhæc sinu sulcata. Abundat hoc genus *Epamanduri*. Habetur etiam in horto E. C. Montbelg.

Persica maxima lutea. 6.

Ex flauis maximum genus habent Basilienses & Burgundi, sapida & duriuscula pulpa, quæ facile recedit ab ossè. Ipsa saturâ flauedine & propemodum crocea, & magnitudine insigni, quæ coronæ ferè æquant, à cæteris flauis mediocribus facile discernuntur.

Persica alba maxima ex suæniensis. 7.

Est & Persicorum genus quoddam aqueum & succulentum, & quod ad aptum & leuiter pressum facile in liquorem diluitur, ex acido ac vino-fo aliquid amaricatis habens, præsertim circa æstiva. Pulpa mordicus ossibus adhæret, vnicæ notæ

non probata bonitatis. Horum alia mediocria sunt, alia paulo minora: Basilienses *Wasserpersich* / *aquea Persica* vocant. Meminimus nobis alicubi *Santepersich* / *Persica porcina* vocitata, quod plerumque suisbus prociui soleant. Non probantur hæc in cibis, & infima fortis hominibus, (ut fieri solet) relinquuntur. Prædicta omnia cure sunt tomentosa, quamvis alia minus.

PERSICA HISPANICA : MELOCOTONEA QVORVNDAM.

Melocotoneam vocant quidam arborē, cuius flores & folia Persicæ, à qua tamen nonnihil differre videtur. Fructus autē maiores, tardius maturescentes, sed diuturniores, puluato calyce foris rubente, atque ex vna parte maculis nigris notato: pulpâ intus Pomii, difficile os deserente, quomodo nobis Vestuntione missa descriptio. Idem fructus nobis prouenit, pugno maior, sublongus, albidus, osculo in ipso Pomio sepius dehiscente, in quibusdā etiam ita in frustula diffracto, ac si id malleo esset factum, quod aspectu mirabile, quomodo id euenit, fructu nondum aperto: carne ipsa testaceo nucamento adhærescente, & purpurea atque sanguinea, eā ipsa parte, quā adheret. Os ipsum compressum, quā cæterorum Persicorum, altera præsertim parte, addoque figurâ ipsi euarians, fragilius quoque, si integrum sit, nucleum continens qualem cæteri, iuxta quem viscifolius quidam lentor interdum deprehenditur. Et hoc notabile quod aliquando obseruatur carnem circa pediculum ita abscedere, ut cum ipsi ossi substantiæ insertum, fructu etiam nondum aperto, conuerti sit facile, ipsique etiam animalcula insecta, per eam apertionem subeuntia, intus stabulentur. Caro firma & quæ dentibus trita, strepiter, sicut Pomorum, alba, & circa extrema subviridis interdum, gustu suauis, sapida, vinosa: Cute dura villosa viridante, & altera parte purpureascente, & punctis suffusis maculata.

Totius pomi figura sublonga, & quā reliquorum angulifior. Primum hæc nobis visa Montbelgardi, ex Burgundia missa, ab amicis, nomine Melocoton: quæ in hortum E. C. plantata in arborem excreuit, quæ iam sepius pulcherrima poma protulit ipsi etiam Principi peculiariter expetita. Diutius incorrupta seruantur cæteris. Matura sunt Septembri.

An Gesnero *Cydonipersica* mala ex insitione nata: persicis incognita. Montbelgardi habentur quedam glabra parua, carne quoque nucleo adhærente quæ non admodum sapida. Fortè ad idem genus pertinent, quod antea succulentum appellauimus, nisi cutis leuor impediatur.

Colmarie tandem obseruauimus *Persica* magna & speciosa, carne vique ad eā rubra, ut Carotarum instar tingant, vnde arbutulas & nucleos importatos transplantaui in hortum I. E. C. Helicuriæ etiam habentur in horto præfecti. Item Maslovij: sed minora Colmarienisibus, adhærescente pulpâ ossibus. Huius iconem ex Camerario, quam & ipse pro *Persica* rubra exhibet, desumpsimus, eamque quod pluribus (si arboris & florum speciem spectes) accommodari possit persicorum generibus, in principio huius capituli posuimus. In qua iconem partes oēs affabre expresse sunt. Non sunt silentio prætereunda quæ faciunt parentis succumque adoptionis exhibent, appellata ab vtroque Nucipersica, quæ & Martialis (ut vult Ruellius) *distycho* superius adducto commendauit.

Namque

Namque ut idem Ruell. tradit, Nuciperfica arbor est humilis, præcoci Perfici proceritate, folio Amygdalæ, sed maiori: flore puniceo. Pomum emicat viride, Carnosum, succulentum, nulla exterius lanugine pubescens, medio inter Inglandem & Persicum malum sapore, dura intus & scabra nuce, in qua nucleus, qualis Amygdali, aut Perfici Pomii. Maturescit autumnii exitu, diutiusque Perficis ætatem prorogat, non tam celeriter marcescens, sed multò Nuce fugacius est. lucendo placet sapore, leuiter amaro atque innoctenti gustu.

Sciat hac arbore Galliarum plerique tractus, rura nostra Persiconum, aut potiùs curtato nomine Persiconem vocant. Ea foboles mediam inter utrumque progenitorem naturam, ut spero, contraxit: artulitque infitionis, ut arbitror, diligentia, aut satorum mistio nouum adulterij genus, ita ut ex Amygdalo seu Nuce Græca & Persico progenies inuisa ingeniis seculis exoriretur, utrinque parentis ingenium referens, & effigiem simul adoptans: hoc est Malum quod foris æmula facie Persicum pomum mentitur, intus dulcem Amygdalam & facie & gustu representat, ipsum rectè uterque parens Amygdaloperficum nominabit.

Recordamur nos aliquando hos fructus Anenioni in Gallia degustasse, videnturque iidem esse fructus, quorum mentionem fecimus inter Persicorum differentias, nempe Matthiolo Nuciperfica & Persica Amygdala, Anguil. *Persiche noci*, quæ vocantur ab Aucrihoe *Aucriperfica*: Cæsalp. *Nuciperfica*: Dod. *Nuciperficum*, *Personaux* & *Persennux*.

Nos & aliam nouimus mediam inter Persicum & Amygdalum, fructu hirsuto, ab hac non parùm differentem, de qua post Amygdalum nomine Amygdaloperfici.

Porò quia præci illi scriptores Columella, maximeque Palladius *Tuberes* multoties perficis annuerant, hisque nucleos tribuunt: verisimile est *Tuberes* esse de genere Persicorum. Hanc nostram coniecturam etiamnum magis firmant Ruellius & Dalechampius, viri doctissimi, & in naturalibus hand vulgariter versati: ille Nuciperfica Gallis vulgò Persiconem (*Pechenix* vocant) tradit: At hic etiam specialius apud Plin. lib. 15. c. 1. tradit *Tuberes* vulgò dici *Peschex noix*, ut quo commodius loco antiquorum *Tuberes* pertractentur, præ illo, non videamus. His alij viri doctissimi subscribunt, ut patebit, & res ipsa satis aperte declarabit: quamvis interim non nesciamus, quosdam aliter de ijs statuere, ut suis quibusque patebit locis. Aded verò icinè & breuiter de his agunt, cum iam citati Antores tum etiam Plinius (ut in alijs multis, quorum negligentia in describendis stirpibus posteritatem in eas turbas & controuersias coniecit) ut nec quid velint ipsi clare doceant, nec quid intelligere debeamus instruant nos. Videamus tamen paucis quid de ijs tractent, ne vel in hoc lectori curioso, porissimum herbarie studiosi, quantum quidem in nobis est, desinisse videamur.

Ergo Tuber priore correpta arboris genus est & fructus. Arboris utique quoniam Colum. scribit: possunt etiam his diebus Cerasi, & Tuberes, & Armeniacæ, atque Amygdala, cæteræque arbores, quæ primæ florent, inferi commode. Nota: quæ primæ florent dicit.

Palladius quoque Tuberes feri præcipit & inferi, & (mox immediate) addit, ossa duraciorum (quod persicorum genus esse ex præced. pater) vel

plantas eiusdem generis poni &c. Et alibi: Mense Septembri circa Cal. Oct. vel Februario Tuberes feremus sobole, vel nucleis. Rursus alibi: Ianuario Tuberes inferuntur Cydoneo: nunc locis temperatis perfica ossa ponuntur. Vbi rursus notandum, inferi Cydoneo.

Inter differentias habuimus Melocotonea (quæ fortassis non incognita fuerunt Antiquis, ut Lacuna existimant) ex infitione duracina & Cotoneæ comparata. De iisdem sic Plin. Aequè peregrina (ac Medica) sunt zizipha & Tuberes, quæ & ipsa non pridem venere in Italiam, hæc ex Africa, illa ex Syria. Sext. Papinius, quem Consulem vidimus, primus utraque attulit, Diui Aug. nouissimis temporibus, in castrorum aggeribus sata, bacis similia (de ziziphis, non Tuberibus, hoc audiendum Dal.) quam Malis, sed aggeribus præcipuè decora, quoniam & in recta iam iyluè scandunt.

Tuberum duo genera eidem: candidum, & à colore Sericum dictum. Penè peregrina sunt in vno Italiæ agro Veronenis nascencia, quæ Lanata appellantur. Lanugo ea obducit, Struthis Perficique plurima: his tamen peculiare nomen dedit, nulla alia commendatione insignibus. Ab Amygdala proximè Armeniacæ dein Tuberes, & Præcoci: illæ Pregrine, hæc coactæ, hoc est, (ut Dal. annotat) hominis industria & cultura effectæ. Tuberes melius inferuntur in Pruno syluestri, & Malo cotoneo, & in Calabrice: ea est spina syluestris.

H. Lugd. Plinius inter Malorum genera, & Tuberes, vulgò peschenox [Nuciperfica] in agro Veronenis nascencia lanata [Mala] à lanugine obducunt nuncupata numerat. At Nuciperfica sunt glabra, quomodo igitur possunt dici lanata Mala? Et alibi, Tuberum, inquit, quos Nuciperfica vulgus appellat, duo genera cunctis ferè nota sunt: alterum etiam cum maturuit, ex albo subnitescens, eodem in toto pomo colore: alterum, fructu rubro, vel qua parte Solem spectat, rubescens, altera sublimo, quem esse credunt suauioris & delicatioris gustus. Hoc videlicet esse putatur Sericum Plinij, vel ut Dal. apud eundem legere videtur Syricum, quamvis ipse Plin. suam lectionem abundè confirmet, quando ait à colore sic dictum, hoc nempe candido opponens: Tuberis huius meminit Petronius his lepidissimis versiculis:

*Infelix mudò crenibus nitebas,
Phoebo pulchrior & sorore Phæbi.
At nunc lanior ære vel rotundus
Horti Tuber, quem riganit vnda,
Ridentes fugis & times puellas.*

Tuber itaque in male genere à Petronio pro fructu huius arboris ponitur. Martial. lib. 13.

*Lecta suburbanis, mittunt Appyina ramis
Et Verne Tuberes, quid tibi cum Libycis?*

Vernæ, id est domi nostræ natæ. Et rursus idem, de arbore:

*Non tibi de Libycis Tuberes, & Appyina ramis,
De Nomentanis, sed damus arboribus.*

Suet. in Domitiano cap. 16. Oblatos Tuberes feruari iussit in crastinum. *Napostepanox*, id est Nuciperfica Martiali atque Palladio, Constantino apud Theophrastum: nosque inquit, vocamus *Noix pesches*, quas arbores Tuberes à Plinio dici nonnulli arbitrantur. Dalech. sanè non semel Tuberes apud Plin. *Peschennix* interpretatur, sicut dictum.

Gefnerus arborem peregrinam dicit, fortasse quia ipsi non erat cognita. At nimia profectò securitate MATTH. cap. de Ziziphis negat Columellam scripsisse de Tuberibus, cuius locum paulò antè citauimus: fortè Plinij imitatione i-

Tuberis
110.

Zizipha
Tuberes.

Tuberum
differentia
Sericum.
Locus.

Tempus
Tuberes in
fitione esse
ita.

Nuciperfica
ca.

Differentia
rum descri
piones.

Synonima.
Sericum
Plin.

Syricum.
Dalecham.

Rotundus
Tuber.

Vernæ Tuber
res.

Caryopercica
Nuciperfica

Arbor peregrina.
Matth. not.

Aud facere voluit, qui miratur, Persici Pomi mentionem à Catone non habitum.

Tuber diffi-
littere aser-
phia.

Porro à Tuberibus diuersam Ziziphum esse, vel ipsa cultura verarumque diuerso loco & tempore à Palladio tradita videtur demonstrare. Ziziphi autem culturam, quæ est in Aprili c. 4. referemus in eius historia l. 6. sub titulo de Iuibis. Tuberum autem, quæ est in Septembri, eiusmodi est. Circa Cal. Octob. vel Februario Tuberes feremus sobole, vel nucleis, cuius tenera diligenter nutrirî debet infanti. Sumatur cum radicibus planta diuulsa, bubulo fimo linatur ac luto, statuat pingui terra & subacta, subditis conchis & marina Alga, terris magna sui parte condatur. Alij pomis statim grana decussa, & Sole siccata, pingui & propè cribata terra autumnio tria simul ponunt, quæ feruntur in vnum coire virgultum, quod assidua rigatione iuuandum est, atque fossura quæ solum leuiter scalpens teneritudini robur inducat. Post annum deinde, vel aliquantò tardius, quæ fuerit de semine planta transferatur, & hoc genere fructus efficit dulciores. Mense Ian. ultimo vel Feb. Tuberum furculus mirabiliter proficit Cydonio insitus. Inferitur autem Malis omnibus, & Piris, & Prunis: & Calabrici, melius trunco fissio, quàm cortice: de super squalo, vel fictili vase munitur, repletur propè summam furculis terra subacta cum stercore. Profunt Tuberibus, quæ Malis proficere memorauimus. Tuberes feruabuntur, si obruantur in Milio vel vrcolis picatis & oblitis. Sed ad Persica reuertamur.

Tuberum
fatio & cul-
tura.

Inferitur Tu-
berum.

Reposicio.

persicorum
locus in
genere.

Si Poma rugosa crebatur aut putrida, circa imum truncum cortex recidatur, & cum inde modicus humor effluxerit, argilla, vel paleato luto plaga retegatur.

Persica qualibuscunque locis proueniunt, vt tradit Palladius: sed & Pomis & frondibus & durabilitate præcipua sunt, si cælum calidum, solum arenosum & humidum fortiuntur. Frigidis verò & maximè ventosis, nisi obiectu aliquo defendantur, intereunt. Plin. Romanâ grauitate: quid attinet, inquit, in Pontum abire: Iuxta Romanam ipsam Persica agrè proueniunt in Tusculano. Item, Peregrinæ & Cerast, Persicæque, & omnes, quantum Græca nomina aut aliena. Seatent sanè Persicis tam Germaniæ quàm Gallia, etiamque loci paullo magis frigidiusculi. In Anglia verò in magnas arbores non excreuerunt, teste Turnero. In Italia vbique copiosa, sed in Apulia (regione calidissima) copiosissima proueniunt, teste Matth. Et Porta Neapolitanus, Persica, inquit, tam apud nos facunda sunt, & leta profluunt, vt potius Persæ à nobis petiisse, quàm ad nos misisse videantur. Ex quo patet, calidis regionibus hanc arborem non minùs letam, quàm paullo frigidioribus spectari. In Germaniæ & Gallia sanè, etiam paullo frigidioribus locis, vt horris ac vineris, vel planis, vel in collem clatis, passim vidcas, diuersi generis, vt ferè nulla hodie apud nos vinea conticipiatur, quæ ea careat. In monte Pannoniæ & Zysenberg diuersi generis quoque, præstantissimæ, maximaque arbores, autore Clusio. Nos quoque aliquot differentias colimus in E. C. orto Montb. sed facillè apud nos gelu conficiuntur, & difficulter in magnas arbores adolefcunt, ob frigiditatem loci.

Tempus.

Florant paulò post erumpentibus folijs, Martio, Aprili, tardius aut citius pro natura loci. Fructus magna ex parte Septembri perficitur: Basileæ tamen vbi magnus diuersorum generum prouentus, etiam Augusto matura habentur. Præcocia passim Augusto maturantur, & in calidis regionibus etiam citius, vt Monspelij.

Satis.

Persica ante hiemem per autumnum feri iubet Columella. Nouembri mense, auctore Palladio, locis calidis, cæteris verò Ianuario Persici ossa in

pastinatis areis sunt ponenda. Sed ossa ponantur acuminis deorsum versò, & non amplius, quàm duobus aut tribus digitis obruantur. Ossa verò, quæ ponenda sunt, aliqui siccata prius paucis diebus cineris mistione terra soluta reseruant, alij sine vlla cura.

Dum tenera sunt germina, sæpè herbis circumfossa liberentur. Bimam plantam rectè transferemus scrobe breui. Nec à se longè statuendæ sunt, vt inuicem se à calore Solis excalescant. Ablaqueandæ sunt per autumnum, & suis stercoreandæ sôlijs. Putanda Persicus in autumnio est, vt arida & putrida tantùm virgulta tollantur. Nam si quid viride resecemus, arefcit. Languenti arbori veteris vini feces aquæ mistas oportet infundas. Si arbor ardore Solis siccata contabescat, frequenter aggestione cumuletur. Vespertino iuuetur humore: obiectis defendatur umbraculis. Iuuat in ea & spolum serpentis appendi. Contra pruinas sterces ingeratur Persico, vel feces vini, cum aqua permixta, vel, quod magis prodest, aqua in qua faba decocta est. Si vermes arborem infestent, eos cinis amurcæ mistus extinguit, vel bonis vrina, cum aceti tertia parte confusa. Si poma caduca sunt, nudatæ radici eius, vel trunco Leuitici, aut Terebinthi canescens affigitur, vel terebratæ in medio, palus Salicis imprimetur.

Si Poma rugosa crebatur aut putrida, circa imum truncum cortex recidatur, & cum inde modicus humor effluxerit, argilla, vel paleato luto plaga retegatur.

Magna Poma Persicus affert, si florenti, per trium terminos sextarius caprini lactis ingesseris.

Contra vitia persici proficit Spartum ligatum, vel sparte suspensa de ramis.

Mense Ianuario vel Februario, locis frigidis, Nouembri calidis persicus inferatur, maximè circa terram Persicis plenioribus, & propè arborem natis: nam cacumina vel non tenebunt, vel diu durare non poterunt. Inferitur in se, in Amygdalo, in pruno: sed Armenia vel præcoqua, prunis, Duracina Amygdali, melius adherescunt, & tempus ætatis acquirunt.

Mense Aprili vel Maio locis calidis, in Italia verò vtroque exente, vel funio persicus inoculari potest (quod Emplastrati dicitur) præciso superius trunco, & emplastratis pluribus gemmis.

Persicus rubescit, si platano inferta figatur. Arbor etiam in herbam inferitur, teste Costro, vt persicus in Brassicam, quam rationem inferendi (inquit) ætas nostra inuenit. Nostra sanè ætate incognita videtur, aut saltem non in vsu. Nam de ea nihil Herbarij nostri. Et difficilis videtur apprehensio arboris in herbam. Experiantur curiosi.

Adhæmantibus Græcis persicus scripta nascitur, si ossa eius obruas, & post dies septem, vbi patet fieri caperint, apertis his nucleos tollas, & his cinnabari quod libebit inscribas. Mox ligatos simul cum suis ossibus obruas diligentius adhærentes. Inscipta persica nasci putat Democritus, si exco corpore internum os tridui madescat in aqua, & dein aperto sensim ligno, nucleus intus inuentus cortice tenuis anco sçlo non altè, quibus placebit literis, exaratur: dein papyro vel charta inuolutus, commixtis carinis feratur: quod enim in co Amygdalo depinxeris, hoc enatum inde pomum representabit.

Rubra nascuntur persica, eodem tradente, si Rosas sub arbore conferas. Altera ratione rubra creati promittit, si post septem dies, quàm patet fieri caperint, (nam spontè totidem ferè diebus

Cultura

Citra p.
nos.
Adversus
Germeti.

Ne endu
fuit pomu

Ne per
rugosa
aut putri
da.

Vt persi
nascantur
magna.
Contra
tia.
Inferitur.

Inferitur.

Vt Persi
rubescat.

Vt inferi
pta nasci
tur.

Vt persi
nascantur
rubra
Alus mo
dus.

bus aperta fatiscunt) in ossum internis ventris sinus cinnabarim infundas, mox vt cohaereant, strictim obligata simul cum suis nucibus adobruas: Sic rubra daturas arbores. persica. Si alium quemvis instilles colorem, in talem enatam progeniem degeneraturam. persica sine ossibus nasci tradit Africanus, si in perforatum truncum extrusa medulla, Salicis vel Corni pulum adegeris. persici poma & hac arte sine suis ossibus nasci voluit, qui sese afferunt expertos. Brachij crassitudine ramum Salicis solidum, longum cubitis duobus iubent perforari in medio: plantam persici ramis omnibus spoliata solo capite relicto, per impressum foramen induci loco in quo confuit. Tunc eundem salicis ramum Capite vtroque demerso in arcus similitudinem incuruari, foramen luto, musco, vinculisque alstringi: anno deinde exacto, ubi infra medullam, Salicis caput plantulae sic cohaerit, vt vnitas ex duobus mista corporibus contrahatur, plantam subter incidi atque transferri, et ramque aggerati, quae Salicis arcum cum persici cacumine possit operire: sed hoc locis humidis vel riguis conuenire. Salices aquatilibus iuuandas, vt tigni naturā vigeat, quae humore delectatur, & copiam succi germinibus ministret alienis. Sed satis de Mangonio. Quomodo Duracina & Tuberes inferantur, supra dictum. De persicorum infusione sic caesit palladius:

Ipsa suos onerat meliori germine ramis

Persicus, & Prunus seu fœcure genus.

Imperique leues in stipite phyllidis umbras,

Et tati distor fœtor ossi, grad.

Difficulus adferuatur persica, quia non aliud pomin fugacius, vt plinius ait: Duracina tamen palladio seruatur, coacta rursus & oximelle, vel detractis ossibus secorum more in sale siccantur, ac pendent. Idem sapè de vidisse testatur, detractis ossibus Duracina melle conditi, & saporis esse iucundi. Item bene seruatur, si vmbilicum pomi gutta picis calentis opplueris, vt sic sapè innatare cogantur, vase concluso. Tuberes seruabuntur, si obruantur in milio, vel vrcolis picatis & oblitis, quemadmodum & in superioribus docuimus.

persica mala secundo excessu refrigerant & humectant, nonnullis tertio, alijs etiam quarto: vt Curtius scribit, quamuis autores non citet. Verum in secundo Galenus & sequaces sentiunt. Dioscor. persica Mala ventriculo vitia sunt, & alium quoque bonam præstant, si matura fuerint. Immaturo verò eandem cohibent, sed siccata vehementius. Sumptum eorumdem secorum decoctum, in stomachum ventremque decumbentes fluxiones sistit. Galenus verò tradit arborem ipsam in germinibus & folijs vincentem habere amarum qualitatem, ideoque folia eius trita, & vmbilico imposita lumbros necare, & alioqui sanè etiam discutiens medicamen esse. Fructum eius esculentum, ipsum videl. persicum, humidius esse & frigidius temperie. Idem alibi scribit, pomorum persicorum succum, & veluti carnem facile corrumpi, omninoque noxam inferre. Quamobrem non post alios cibos, vltimamque, vt nonnulli solent, illa offerri oportere, quod in summo nantia corrumpantur. Hoc verò quod omnibus commune est, memoria tenendum, quæcumque vitiosi succi, humidique & lubrica sunt, facileque descendunt ac secedunt, ante alios cibos, sumenda esse. Ita enim fit vt & ipsi citius subducantur, & alijs præcundo ipsius quali viam inueniant. Quod si verò postremo sumantur, vtrūsecum alia quoque corruptioni reddant obnoxia.

Valerianus de iisdem persicis sic scribit. persicum in cibo est quidē stomacho inutile, eò quod succus eius citò marcescit, & caro aquè per concoctionem vitatur, verum minime graue, dummodo non diu in intestinis moretur, & ad ima semper exitu celeri festinet. persica in cibo negant medici membra nutrire. Folia persicorum sicca & in puluerem trita, recentes plagas vulnerum cruentorum claudunt. Gummi seu gutta, quam persicorum truncus illacrymat, fluxum aliquo medetur: eadem mixta cum vino, etiam in vesica lapillos frangit; (vt ille ait) Trita cum aceto impetigines reprimunt: decocta cum croco tumores faucium mitigat. Asperum arterie canalem lauiorem facit. Excreantibus sanguinem miro modo subuenit. Thoracis obstruções sinus reterat, vitia pulmonis expurgat.

Plin. præclarius sentire videtur de persicis, quam Gal. & Valerianus. Is enim postquam dixerat: poma alium mollire, stomacho verò vtilissima esse, sed breui momento: mox subdit: Vtiliora persica, succusque eorum etiamnum in vino aut in aceto expellitur. Nec est alius eis pomis innocentior cibus. Nusquam minus odoris, succi plus, qui tamen sitim stimulat. Folia eius trita illita, hæmorrhagiam sistunt. Nuclei in aceto & oleo capitis doloribus illinuntur.

Plinio verò refragari Galenum ex supra citatis eius verbis liquet: nimirum persicorum omne genus damnauit vt prauis succi, & quæ facile corrumpantur, ac noxam ventriculo inferant. Quæ mirari subit, ex quorum scriptis deprompserit plinius, quod in uocis expectatur egriss. Nihil fortasse & ipse pro persico persicam deceptus accepit, vt suspicatur Marti. quemad. & recentiorum nonnulli fecere. Quamquam, quod apud Diosc. dicitur de persica, fructum cibo idoneum & stomacho vtilem, ibi eodem etiam Diosc. dicitur de persicis. Nos tamen plus tribuimus sententiæ Galeni ac pauli ei subscribentis, quam Diosc. & plinij, hac quidem in re.

porro tam Diosc. quam paulus pro remedio aduersus Ceruicellam præscribunt ossa persicorum, si rectè legatur in codicibus Dioscoridis, qui habent *περσικῶν τῶν ὀστέων*: fortasse melius *περσικῶν κόκκων* legas. paulus & Nicander habent *περσικῶν κόκκων*.

Diphilus Siphnius (vt refert Athen.) libro de iis quæ vescenda bene valentibus & agris dantur, ita scribit: Quæ persica mala vulgò nuncupantur, & à quibusdam persica pruna, succi sunt medicocriter boni, & plus nutriunt quam mala.

Philotimus libro de alimentis scribit, persici mali nucleum pinguiorem esse, laxiorem, rufum olei multum reddere, raucedinem, stertoremque excitare: Deuocata nimirum pituita è Cerebro, exasperatisque amarore suo faucibus, vt Dalan. notat. Oleum nucleorum persicorum confert dolori aurium frigido, & morbillis si illinatur. Folia trita etiam cum floribus, & expressorum succus haustus ascarides expellit purgando. Eodem succo si linatur pecten factorem emendat. Succus foliorum instillatus in aurem vermes necat: ex Serapione.

Auicenna. Persica sunt frigida in fine secundi gradus, humida in primo. Leniunt, sed cum aliqua adstrictione. Siccata magis adstringunt, & alium cohibent, quemad. & immatura. Oleum nucleorum ait conferre hemicranæ, & doloribus aurium tam calidis, quam frigidis. Matura bona esse stomacho, & excitare appetitum, modò non post alium cibum comedantur. Siccata tardius concoqui, minusque boni esse nutrimenti, quam-

Folia.

Vulnera.

Gummi.

Alii flu.

xxi.

Calculus.

Impetigo.

Tumores faciei.

Asperitas.

Sanctum.

Sputum.

Sanctum.

Vitis Pale.

montis.

Capitis do-

lor.

Diose. &

Plinio, Gal.

contraria-

tur.

Aduersus

Cervicellam.

Persica me-

liora quam

Mala.

Oleum nu-

cleorum

Persicor.

Dolor au-

rium.

Ascarides.

Tempera-

mentum.

Hemicra-

nia.

Dolor au-

rium.

Alii fluxus

uis plurimi. Vt matura leniunt aluum, ita immatura restringere. Addit, ex quorundam sententia, excitare libidinem, sibi autem videri illud verum tantum in corporibus fectis & calidis. An potius ob flatus, quos ingenerant.

Simeon Sethi testatur, Persica quosdam in tertio ordine refrigerantium humectantiumque potuisse: alios in primo, alios in secundo, quod exactius factum dicit. In ceteris eadem penè quæ Gal. dicit, & addit: eos qui crebrius ijs ad satietatem vtuntur, febre corripitur, nempe quod celeriter in ventriculo concoquantur. Legere & nervos proprietate quadam. Suadet itaque vt & ante cibum sumantur, & insuper meracum superbibatur. Rhodacina cibi appetentiam excitare, prodesse ventriculo inflammato, & genitali semini adijcere: sanguini tamen seroso quid putredini obnoxium preparare, sepiusque post vnum vel alterum mensem ob putredinem febres gignere, non quales sunt ex ijs, quæ Armeniaca dicuntur: illa etenim breuiore, & quæ faciliè soluantur, febres facere: hæc verò longiores, & quæ difficile soluantur. Illud etiam obseruare precipit, ne super hæc aqua bibatur, vel cibaria acida superingerantur.

Paulus Duracena & Armeniaca, quemadmodum & præcocia meliora dicitur persicis. Neque enim accescere, neque similiter corrumpi: sunt autem & iucunda. E Contra Eluchastes, persica inquit, (Pferich) meliora sunt Armeniacis. (Nuclei) quia non ita facile corrumpuntur: crassiorum etiam sunt puriorum, tardius febrem generant, forte intra mensem aut duos: odoratiora sunt & ventriculo gratiora quam Armeniaca, eis alioqui similia: meliora quæ faciliè ab ossiculis separantur, facilius concoquantur: conferunt iuuenibus, calidis, & subtile naturam habentibus, & in febribus ardentibus.

Arnoldus scribit, quemdam diu laborasse dolore frontis vehementi quotidie ad vespertinam, frustra varijs vsu remedijs, tandem illum & alios multos curatos cataplasmate ex nucleis persicorum optimè tritorum.

Vittembergicus quoque Cento Medicus eodem varijs modis aulibicis commendat in doloribus capitis, vt confusus cum telis araneorum & oleo rosaceo.

Quartana. Aucenna in quartana permittit persica: melius fuerit, ex sententia Hollerij, uti conditis. Coquantur si recentia sunt, nec condita, & saccharum inspergitur: ita prædesse possunt hæc nocent. Vino quoque contra errorem multorum persica insundi possunt.

Persici flores recentes autore Matthiolo est aluum deiciunt, itemque vomitiones cient. Hydrioporum aquas pellunt, si recentes in acetarijs edantur, sed non absque agrotantium labore. Arboris lachryma datur ex aqua plantaginis, aut portulacæ succo vtiliter ad eruentas deiectiones: tussientibus verò & anhelosis, ex mulla, aut tussilaginis decocto, addito croci momento.

Datur calculosis cum succo raphani, aut Limonium, ex vino duarum drach. pondere. Nuclei tormina ventris tollunt, si deuorentur: quintemiam potantes inebriari prohibent, si seni septeniue præsumantur. Tanduntur iidem & decoquantur in aceto, quousque liquecant, pulticulæ modo, ad alopeciam: namque illi miram in modum capillos replicant. Oleum consulsorum somnum conciliat cum aqua Verbenacæ, & fronti acque temporibus illitum dolores capitis ipsamque adeo hemiericam sedat, id quod & cremor facit. Idem oleum tam potum, quam Clysteribus

insusum Coli dolores à flatu genitos, ac etiam à facibus exicatis, perbellè mulcet: datur pariter potandum Ilicis & Calculosis quatuor vnciarum pondere. Atque maximè calculosis auxiliatur hoc modo: sumito nucleos ossium persicorum L. nucl. ossium cerasorum C. florum sambuci manipulum, vini Cretici lib. tres: excipiantur hæc omnia fictili nouo, & sepeliantur in simo, diebus decem, deinde destillètur vitreis organis. Aqua quæ inde fluxerit, pota ante cibum, quatuor vnciarum pondere, mitum in modum renum calculos pellit. Contusa folia recentia illinuntur vtiliter ventri ex aceto, ad interaneorum vermes. Viceri vermimolæ tantum iniicitur quidam succu foliorum Persici.

Nuclei persicorum autore Dodon. calidi sunt ac sicci, aperiant & extergunt, aduersus lienis & hepatis obstructions conducunt: breuiter Amygdalis amaris facultate ac viribus similes.

A prandij initio memineris (inquit Gesn.) vt plurimum nucleos persicor. sex aut septem deuorare, nam & lumbicos eliminant, & alijs viles sunt valitudini. Ebrietatem acient præsumpti persicorum nucleis, sicut & foliorum expressi succus ieiunio assumptus cyathi mensura. Extrahitur verò ex his cum aqua pulgij succus lacti similis, quem in ore frequenter contineri Apoplecticis prodest, saluam elicit, & linguam expedit: folia persica amara exalfaciunt quoque ac rescant: viscerum obstructions aperiant, ac purgandi potentiam obtinent, quæ biliosos ac pituitosos humores per aluum detrahunt. Decoquantur in aqua, sero lactis aut vino diluto. Feruntur & flores saccharo potissimum conditi ad alui expurgationem quoque facere. Gummi temperamento mediocre est: sed substantia lentum & glutinosum, cuius beneficio tenuium humorum acrimoniam obundat: pthilicis ac tussientibus in Eclegmate conducit, & ad omnes sanguinis excretiones, alioque fluores accommodatur.

Potro quæcumque supra ex Gal. & Simeone Sethi de noxa persicorum dicta sunt, ea Amatus de præmolibus intelligenda esse credit: secus enim ait esse de Duracinis, ex quibus optimus spirat odor, suavis, gratus, & spiritum recreans: nam eorum sapor delicatissimus est, cum quadam austeritate perceptibilis, qua mediante stomacho conducit, & ipsum roborat: quibus de causis post victum accipi possunt. Imò omnes principes Hispaniarum, & viri delicatissimi ea post victum comedunt, non nisi prius vino insusa, & nullam inde noxiam euenire perscunt.

Brasua sub cineribus coctum vnum vel alterum persicum egrotantibus suis, quum eorum instat tempus, offert, maximè saccharo aspersa, quod à nullo alio nec Hispano, nec Gallo, nec Germano medico, cum quibus abundè versatus est, vquam id animaduertisse idem Amatus testatur. Cibum verò delicatissimum esse & egris perquam gratum & iam ab alijs quoque medicis Hispanis, viris insignibus in vsu trahi capisse.

Sicata persica vbique ferè adseruantur. Condita vt idem testatur nuspian clariùs aut sapidiùs, quam Genæ parantur, quanquam & apud Ferrarienses non postremè notè concinnentur, quod conditum Abinzoar libro sui Theisir maximè laudasse videtur.

Persica ad condituram laudatissima putantur præcocia & duracina. Ritè lecta manu, decorticataque tenuiter cum aqua & saccharo vel melle ad consistentiam decoquantur syrupo debitam, vt supra in romis & Cotoneis docuimus. Mirificè placent egrotantibus, præsertim siti & lingue arida.

Colica

Nuclei

Aqua

Ad res

Nuclei

Hepat

Apople

Fehor

Purga

Flores

Gummi

Pthilic

Tussit

Durac

Persica

Sicata

Persica

Condit

modus

In quib

morbis

ducant

ditate vexatis, refrigerando corroborant, & in omnibus calidis morbis apprimè conducunt. Sed antequàm coquas dissecanda & nux eximenda optimeque purganda.

Condies & sic, præsertim rubra. Decorticata, vt prius, & concisa in ollam vitream pone & depuratum & sufficienter coctum mel affunde, vt supereminet, & adserua. Eadem ratione ex saccharo affuso syrupo parare possis. Si cui mellis sapor molestus, prius lauentur aqua fontana, antequàm egro exhibeantur. Versica que condimatur firmi-
tutem esse oportet, & paullo infra perfectam maturitatem.

Melues conditum ex versicis præscribit tale, persicorum maturorum intus & foris purgatorum, & succi persicorum aliorum sume singul: lib. res. sacch. alb. lib. duas: tere persica in modellæ consistentiam coque cum syrupo, secundum artem. possunt aspergi aromata, vt lignum aloës, santalum, cinnam. cubebe, macis &c. sed sine aromatibus admodum salubre est, & expertum, nam ventriculi ardorem mitigando ipsum roborat, sitim extinguit, tectum oris halitum emendat: odore præterea cor ipsum spiritumque vitalem recreat, persica aliqui in vino macerant, in fuita dissecata, atque decorticata, existimantes ita citius in venas deduci, minus asserere noxæ, ac sanguinem nihilominus refrigerare: simili ratione vitur in cibis.

Flores quoque persicorum quemad. Rosarum flores, saccharo conduntur, pueris res utilissima aduersus vermes & omnes putredines, quominus illi generentur. Hac conferua manè potissimum reuinis exhibenda. Ex istdem acetarium cum sale, aceto, & oleo parabitur, quod erit palato gratissimum, alium leuiter leniens, bis terue purgans.

Oleum ex nucleis expressione conficitur, vt oleum Amygdaluum. Ex quo Tabern. tale remedium parat non continentium ad terrores hemorroidum quos nocos & Manicas appellant. Acc. Ol. nucleor. persicor. & Amygdal. amar. sing. vnc. j. styrcis liquide, Bdellij, ling. drach. j. Millec & locum illine.

Quæ ex floribus persicorum destillatur aqua, si eâ manè & vespri abluatur facies, maculas delet, eamque splendidiâ reddit, auctor Rôls. in se cretis.

Sed & syrupus è floribus persicorum à posteris inuentus hodie in benè institutis pharmacopolijs paratur, ad plures prædictorū effectū aptissimus. purgat n. trum viciarum dosi, putredines atect, ossarctus liberat diuturnus eius vsus, & inprimis vermes enecat ac exterminat. paratur infusione multiplici, vt syrupus infusionis Rosarum.

Fontanonus ex ipsis persicis expressis ingeniosè satis parauit hunc syrupum. Acc. succi persicorum non absolurè maturorum, lib. duas, coque ad dimidias, sine vt feces subsideant. Colato adde succi Malorum Granatorum vnc. iij. sacch. q. s. coque in syrupum & clarificetur fust. quantitate santali citrini. Hunc industrius medicus probè accommodare nouerit in rem præsentem.

Nec sua quoque utilitate carent ipsa nucamenta ossa. Nam, vt nobis pro certo asseruit industrius & ingeniosus Ill. duces Wirtemberg. Architectus Hen. Schickart, ex ijs in carbonem redactis lautissimum & præstantissimum paratur atramentum pro impressione figurarum ere insculptarum.

Iam supra diximus, ligni materiam præ alijs ad tornum ab artificibus probari.

DE ARMENIACIS, SEV MALIS PRÆCOCIBVS PRISCORVM.

CAP. II.

Armeniaca Mala minor.

Descript.

MAGNA est Arbor, quæ Armeniaca dicta Mala ferit, pericæ aliquatenus a mris, cortice nigrore, caudice cæliore, firmo, ramis magis patulis brachitata. Folia habet pertice folijs latiora, breuiora, ad Populeæ aut Betulæ quodammodo accedentia, rubedine subinde secundum nectarios respersta, acuminata, denticulata, & pinnulis subinde ad pediculum auriculata, sapore acidulo. Flores ex roseo rubore pallent, Persicæ floribus persimiles: Fructus vero præcocior: citius maturatur, pruno æqualis, intus totiusque luteus, carne solidiore siccioreque quam persica, nec non magis sapida, (quamvis aliqui diuersum statuere videantur) gulto vinoso, quæ ab ossiculo facillè abscedit, non ita rugoso vt persicorum, compresso modicè, vt nihilominus verumque protuberet, nucleum claudente ad ossiculi proportionem, sed minùs longum, quam persici, & pro proportionem crassiore, sapore minis amaro, quam illius, & nonnihil ad Amygdala accedente non sine impressione aromatica. Est nobis inter naturalia nostra geminum ossiculum indissolubili coalitu monstruosum.

Folia.

Flores.

Fructus.

Ossiculum.

Ossiculum geminum.

Armeniaca Mala maior.

ARMENIACA Descriptio. Magna malora maiora. cognominantur, quæ paulo minoribus Persicis, saltem vt plurimum, impressa lacuna sulcata, altera parte nonnihil interdum rubentia & maculosa, altera ex luteo pallida, carne tenera, sed callosiore quam Armeniacis minoribus, dulciore, grata, odorata, quæ ossiculum facillè relinquit, Amygdalino æquale, latius, lenius, compressum, ab vno latere cristatum, fractu haudquaquam facile.

Arbor.

Ipsa quoque arbor à prædicta nonnihil euariat: Nam præterquam quod infior e hæc comparata ctedatur, raro in proceram exeresit arborem. Matth. & Dalech. Folia, populi nigrae æmul. quàm prædictæ rotundiora, quaterna, quinave si-
n al emergunt. Flos albus Cerasi florum figurâ, cui succedunt fructus Persicorum quadrante-
nus specie aëreo colore cum purpura mixto, unde
Chrysomela Romanis nuncupata.

Chrysomela.

Gal. qui *ἡνὸς τὰς ἀρβύλλας*, Melean Armenicem vocat, scribit huius vetus; omen deicere: vo-
care enim omnes tum fructum tum arborem æ-
κόντιος, Præcocion.

Præcocion.

Diosc.

Diosc.

Diosc.

Diosc.

Diosc.

Diosc.

Diosc.

Diosc.

Diosc.

Diosc.

Diosc.

Diosc.

Diosc.

Diosc.

Diosc.

Diosc.

Diosc.

Diosc.

Diosc.

Diosc.

Diosc.

Diosc.

Diosc.

Diosc.

Diosc.

Diosc.

Diosc.

Diosc.

Diosc.

Diosc.

Diosc.

Diosc.

Diosc.

Diosc.

Diosc.

Diosc.

Diosc.

Diosc.

Diosc.

Diosc.

Diosc.

Diosc.

Diosc.

Diosc.

Diosc.

Diosc.

Diosc.

Diosc.

Diosc. *Μῆλα ἀρβύλλας καλεῖται*. *ῥομαϊοὶ δὲ περ-
σικήα*. Armeniaca, Latine præcoqua, vel præco-
cia vt alij voluit, minora sunt Persicis. Galeno
tamen Armeniaca & Præcoqua diuersa fuisse vi-
dentur, qui 2. de alim. fac. Præcoqua facit Arme-
niacis præstantiora, licet eodem capite de ambo-
bus agat: addit tamen, qui Præcocion nomen
fugiant, vtraque Mala Armeniaca vocitant, alij
verò Armenia. *Ἀρβύλα Ἀρβύλλης*. Dicuntur & *Βε-
ρίκοκα*, Bericocca, vel, vt quidam scribunt Berico-
coca, alij Bericoccia.

Armenia.

Bericocca.

Palladio

Palladio

Palladio

Palladio

Palladio

Palladio

Palladio

Palladio

Palladio

Palladio

Palladio

Palladio

Palladio

Palladio

Palladio

Palladio

Palladio

Palladio

Palladio

Palladio

Palladio

Palladio

Palladio

Palladio

Palladio

Palladio

Palladio

Palladio

Palladio

Palladio

Palladio

Palladio

Palladio

Palladio

Palladio

Palladio

Palladio

Palladio

Palladio

Palladio

Palladio

Palladio quoque Præcoqua differunt ab Arme-
nijs, vt vulgè rinosas, cui Armeniaca siue Ar-
menia Prunorum generis sunt, peregrina. Sola è
Prunis odore commendantur, eadem: (nos tamen
multa Pruna odorata nouimus) Armeniaca
vocari desita, & præcocia nunc præcoqua tantum
dici iam dictum ex Gal. Greci non præcocia, sed
Bericoccia ferè pronunciant. Quæ Vtutes de Ar-
menijs & præcoquis scripserunt præcedenti capite
sunt annotata, quia plerique simul de ijs cum
persicis scribunt, vt commodè a nobis separari
haud potuerint, nisi inani repetitione Lectorem
obtundere voluissimus.

Differen-

Differen-

Differen-

Differen-

Differen-

Differen-

Differen-

Differen-

Differen-

Differen-

Differen-

Differen-

Differen-

Differen-

Differen-

Differen-

Differen-

Differen-

Differen-

Differen-

Differen-

Differen-

Differen-

Differen-

Differen-

Differen-

Differen-

Differen-

Differen-

Differen-

Differen-

Differen-

Porro Plinius præcocium duo genera indicat:
alterum Supernas, amplum & magnum, quod è
Sabinorum locis aduehebatur, vulgè *gros Abricots*:
alterum vulgare, paruum & strigolium, etiam Ar-
menicum dictum, vulgè *des Armeques*, vt notat
Dalech. Ruellius putat de voce Bericoca tractum
nomen vulgi *Abricoca*, vtrinque (ait) potius pru-
ni quàm persici & naturam & faciem referre,
quanquam diuersi generis esse multis placeat.
Cornar. *ῥοδαῖνα*, seu Rhodacena (sic enim legi
yult apud Paulum, quam lectionem tamen supra
improbauimus) existimat esse quæ Germanis pro
locorum varietate alibi *Wietzen* alibi *Cartome-
len*, alibi *Marischten* appellantur. Idem præ-
cocia Sethi ac etiam Armeniaca ad Cerasi refert,
veluti capite de Cerasi dicitur. Cordus Arme-
niaca Persicorum generis facit. Persicum quatu-
rum Treacacium Trago: & Lonic. quidam (ad-
dit ille) volunt reducere sub caput Diosc. Persi-
cæ: vtrum descriptio apud Theoph. & Plutarch.
facit vt aliam existime.

Persicorum

Persicorum

Persicorum

Persicorum

Persicorum

Persicorum

Persicorum

Persicorum

Persicorum

Persicorum

Persicorum

Persicorum

Persicorum

Persicorum

Persicorum

Persicorum

Persicorum

Persicorum

Persicorum

Persicorum

Persicorum

Turn. *ῥοδαῖνα*, quam Gal. Paul. & Æ-
tius mox Persicis subiungit, nec non Dioscorid.
Plinius latinus Scriptor vocat Præcocia mala, &
inter Persica recenset. Differunt tamen Præco-
cibus folia latiores, quàm Persicis, citiusque mul-
tò maturescunt. Persicorum ossa rugosa, caner-
nosa. Præcocium plana, laeua atque horum fru-
ctus totus minor Persicis.

Præcocia

Præcocia

Præcocia

Præcocia

Præcocia

Præcocia

Præcocia

Præcocia

Præcocia

Præcocia

Præcocia

Præcocia

Præcocia

Præcocia

Præcocia

Præcocia

Præcocia

Armeniaca, vt tradit Matth. plura videntur
genera, magnitudine potius, quàm genere diffe-
rentia, quod euenit non modo cæli clementia &
terre admodum frugiferae sortibus, sed & cultu-
rum manibus. Omnia vbi maturitatem senser-
unt aëreo colore splendent: iccirco Romanis

Præcocia

Præcocia

Præcocia

Præcocia

Præcocia

Præcocia

Præcocia

Præcocia

Præcocia

Præcocia

Præcocia

Præcocia

Præcocia

Præcocia

Præcocia

Præcocia

Præcocia

vulgè *Grisfomele*, quasi Chysomela dicitur, eque
præcipue quæ in contractu cum Persicis magnitu-
dine certant. Maturescunt incunite aestate, mense
Iunio ante alios fugaces fructus: unde meritis
Præcocia dicta. Os in quibusdam amarum repe-
ritur, vt in Persicis, in alijs verò dulce, vt in A-
mygdala. Est & alia differentia prædicta minor,
Armeniaca minor dicta.

Chrysomela

Chrysomela

Chrysomela

Chrysomela

Chrysomela

Chrysomela

Chrysomela

Chrysomela

Chrysomela

Chrysomela

Chrysomela

Chrysomela

Chrysomela

Chrysomela

Chrysomela

Chrysomela

Chrysomela

Chrysomela

Chrysomela

Chrysomela

Chrysomela

Chrysomela

Chrysomela

Chrysomela

Chrysomela

Chrysomela

Chrysomela

Chrysomela

Chrysomela

Chrysomela

Chrysomela

Chrysomela

Chrysomela

Chrysomela

Chrysomela

Chrysomela

Chrysomela

Chrysomela

Chrysomela

Chrysomela

Chrysomela

Chrysomela

Chrysomela

Chrysomela

Chrysomela

Chrysomela

Chrysomela

Chrysomela

Chrysomela

Chrysomela

Chrysomela

Chrysomela

Chrysomela

Chrysomela

Chrysomela

Chrysomela

Chrysomela

Amarus, Armeniaca dicit à Præcocibus diffe-
ferre, quanquam nullam inter illa differentiam,
ob nimiam quam habent similitudinem, faciat.
Geshnerus quatuor differentias ponit. 1. Mala
Armeniaca vel præcocium (Duracium) com-
munes Amarellen / Barille. 2. Mala Armeniaca
ex Hungaria magna & optima, VVoyello. 3. Ma-
la Armen. candidantia, gustu suauissima, nucleo
oblongo, dulci, vt Amygdala videantur esse.
4. Mala Armeniaca alia longè maxima, quæ ille
existimat esse vera Veterum Armeniaca, ex an-
not. eiusdem VVoyelli.

Differen-

Differen-

Differen-

Differen-

Differen-

Differen-

Differen-

Differen-

Differen-

Differen-

Differen-

Differen-

Differen-

Differen-

Differen-

Differen-

Differen-

Differen-

Differen-

Differen-

Differen-

Differen-

Differen-

Differen-

Differen-

Differen-

Differen-

Differen-

Differen-

Differen-

Differen-

Differen-

Differen-

Differen-

Differen-

Differen-

Differen-

Differen-

Differen-

Differen-

Differen-

Differen-

Differen-

Differen-

Differen-

Differen-

Differen-

Differen-

Differen-

Differen-

Dod. Mala Armeniaca quædam parua, nec præ-
nis vulgaribus maiora: alia ad mediocrium per-
ficorum magnitudinem accedunt, vel etiam æ-
quant. Ex hac arbore gummi colluit.

Maiora

Maiora

Maiora

Maiora

Maiora

Maiora

Maiora

Maiora

Maiora

Maiora

Maiora

Maiora

Maiora

Maiora

Maiora

Maiora

Maiora

Schvvenckf. scribit in Silesia dici: *Flem Nozel* len. Hort. Lusat. *The lesser. Aprecocke tree* / alijs *aprecocke* aut *pericocke* Gerardo. Armeniaca ma- iora: *Groß Marillen* / *Groß Malleyen* / *versica* praecoxia, *Sommerpferdenn* / *Goldpferdenn* / *Malhlen* de genere sunt perficorum Schvvenckf. *The greater Aprecocke tree* Gerardo. Hungar. *Tengöri barack* / h. e. *Marium pericum*. Sed differentia satis explicatae in superioribus. Lin- guarum dialecti, istam nominum multitudinem inueverunt, quas placuit in Nationum gratiam hic assignare.

Coluntur in viridariis & hortis Italiae & Gal- liae. Minora etiam in Germania haud infrequen- tia sunt, sed maiora multò rariora. Scribit tamen Turn. se multas huius generis arbores in Germa- nia vidisse: aliquas etiam in Anglia. Maiora in Hetruria cum ipsis etiam pericis magnitudine certant teste Marth. Eadem Luteria abundant, ubi magnae arbores: item Argentina. Minora frequentia sunt Basileae. Apud nos Montbelgardi utrumque genus vix immune, quin singulis ferè annis aliquid patiat, praesertim maius cuius summitates vtpurimum gelu marcescunt, & in- fructiferae redduntur. Tam minora, quàm maiora habentur in Asia, sed haec in hortis pauco- rum nobilium.

Montpelij Martio florescentes vidimus cum fru- ctu satis iam magno, Basileae fructus maturescit Iulij principio aliquando etiam Iulio, praeser- tim maiorum, ut Geneae & Lugduni. In Hispania matura Maio: autore Lacina. Vidimus et- iam Roma Maio, optima & sapidissima.

Inferuntur optimè in prunum. *Albercocke* Ita- lis dicta, quorum fructus Armeniacis ferè similis, & partim Perficis, non autem foliis. Autore Aug. Gallo, inferuntur prunis & Malis Arme- niacis. Fructus qui inde emergunt admodum delicati sunt dicti *Albergefi*: qui licet possint in- feri perficis & prunis, melius proueniunt ex osli- bus autumno plantatis potius quàm vere.

Transferri etiam gaudent. Nam vti Gesner. scribit, Perficus praecox vel Armenia cum femoris crassitudine truncum haberet, effossa & translata pulchrè creuit, & Vere floruit. De cultura plu- ra habes capite praecedenti.

Armeniaca autore Dioscor. stomacho utiliora sunt quàm Perfica. Galeno verò, fructus humi- dus est, & frigidus, utrumque in secundo excessu. Sunt enim haec quoque ex genere Perficorum, bonitate tamen nonnihil illa superantia. Neque enim in ventriculo, ut illa, corrumpuntur, neque accescunt, vulgò autem suaviora apparent, unde etiam stomacho sunt gratiora: cetera enim illis sunt similia. Praecoxia tamen que vocant Arme- niacis sunt praestantiora. Quidam recentiores medici Dioscoridis & Galeni dicta sententia re- fragantur, & ea magis quàm perfica in stomacho corrumpi putant, ut tradunt Marth. & Dalech. quod nos vniuersiusque experientia dijudican- dum relinquitur.

Oleum è nucleis Armeniacorum expressum, misricè valere tradunt inunctum ad inflamma- ras hemorroidas, & ad vlcera tumores, ac lin- guae impedimenta, & pariter ad aurium dolores. Item potum vnciarum quinque pondere, cum vi- ni Cretici vicia, calculos pellit, & colicos iu- nat. Reliqua vide in viribus Perficorum.

Tom. I.

MYNIACVS ARBOR.

Myniacus arbor quaedam (inquit Petr. Cresc. l. 5. agricultura) similis fere pru- no, verùm magis nodosa, cuiusque fructus est magnitudinis communium prunorum, similis fructuum Perficorum in forma, valde tamen odo- riferum, & in colore aureum eius ponunt aërem & terram desiderat, ut prunus, solum tamen so- lum desiderat, non argillam, vel cretam. Scri- tur semine, mense Febuario, & Martio: trans- plantatur in se verò, pruno & perfico, & forsan Amygdalo potest inferi. Circumfodi debet as- siduè, & siccis temporibus irrigari, atque putrida & arida in ea recidi, atque ut prunus formari. Minus sunt humida poma eius quàm perfica, aut pruna, magis tamen ito nacho & cerebro confor- tatiua, cum optimè matura existant, quod eorum color, sapor & odor aperte demonstrat.

Nos tolerabilis naturalium indagatoribus considerandum relinquitur: An Armeniaca Malus?

PERSEA.

CAP. III.

Persea arbor Descript.

est Piro simi- lis, in latum dif- fusa, perpetua- que Coma virens, ramulis ex viridi pallescentibus. Fo- lia Laui latifoliae habet, parte su- perna uirentia, inferiore verò ci- nerei coloris, sic- ma, nervis ali- quot per obliquū discurrentibus, o- dore & sapore cō- mendata, cum adstrictione lin- guam mordican- tia. Flos Lauri ferè copiosus, ra- cematum compa-

ctus, pallidus, sex foliolis constans. Fructus per- initia pruno similis: deinde successu temporis pi- ri in modum oblongus, nigro colore, iucundò- que sapore: nucleum cordis effigie continet, gustu Castaneae aut dulci Amygdalae haud absimili. Clus.

De Persia Theoph. in quarto hist. sic scribit. Ar- bor est in Aegypto Persia dicta, aspectu procera pulchraque: folijs floribus & ramis totaque adeò figura Piro similis, nisi quòd altera perpetua (nè- pe Persia) altera decidua sit foliò. Fructus co- piosus profert, omnique tempore maturum edit, nouo semper veteri subnascente. Maturat per- fectè sub Etesiarum flatum: reliquum crudiorum rollunt & reponunt. Est magnitudine Piri, figu- ra oblongus, Amygdali specie, colore herbidus, nucem intus quemadmodum Pruni continens, sed multò minore mollioremq. Caro ei dulcis ad- modum & iucunda, & concoctu facilis. Nihil e- nim molestiarum affert iis, qui multum comed- erint. Arbor ipsa radicem cum longitudine, tum

Armeniaca
arbor
Prano si-
mila.

Perfica.

Satio.

Infero.

Folia.

Sapor.

Flos.

Fructus
Pruni &
Piri facie.

Nucleum
cordis effi-
gie

Synonyma
autouique
placita.

Piro simi-
lis.
Fructus.

Amygdali
specie
Nux Pru-
ni.

Radix.

Lignum.

erassitudine, tum etiam multitudine firmitateque excellit. Materie est robusta, aspectu elegans, Loci. Loci modo nigra, ex qua simulachra, grabata & mensulas conciliunt. Hæc arbor in Aegypto & locis proximis fructifera, in Rhodo ad florē duntaxat peruenit. Et si per loca ita procedas, fructificare quidem eam comperies, sed parcissime: nec enim alibi quàm in Aegypto largum suauemque fructum producit.

Persea
Phalagium
Cranoclapra
pium.
Quibmodam
leialu.

Uppia Diosc. arbor est in Aegypto fructum ferens cibo idoneum, in quo phalangia *Cranoclapra* nomine reperiuntur, præsertim verò in Thebaide. Hanc arborem prodidere nonnulli in perside quidem exitiosam esse; translatam verò in Aegyptum, natura mutata cibo idoneum fructum produxisse. Quod de phalagio *cranoclapra* ait, hoc ante eam tradidit Nicander in Theriacis, qui ait rapilioni simile esse, & in persea inueniri. *Aristot.* lib. de coccolvi ait, *ἐπιτολὴν ἢ φάλαγγιν ἢ ἀρσάαν, οὐκ ἐλάττω, &c. ἡδυνάτω.* Suidæ Rob. Const. qui & *ἀρσάαν* & *περσάαν* scribit: *περσάαν* & *τὴν περσάαν* Athenæo diuersis locis: ac utrobique annotat Dalech. persicam hanc arborem inter illos, ut ex textu ipso sit verisimile.

Nicander
explicatur.

Inter Diosc. & proposita nomina quæ apud Martellam habentur, legitur, persicam pariter Græcis persicam sive persicam dici.

De eadem locutus est Strabo Geographiæ vltimo, l. c. c. p. p. t. au. coman tribuens, & fructum viri magnitudinis, figura oblonga, Amygdale modo putamine inclusum & corio.

Persea.

De eadem intelligendus idem autor, quando eodem libro scribit: persicum & in india & in Ethiopia solum nasci, arborem magnam, fructu dulci & grandi. De persea inquam hoc audiendum, non de Persico, ut nobis quidem videtur: quamvis in vulgato nostro legatur Persicus.

Strabo e-
mend.

Persea.

Legitur & *περσάα* & *περσάα* apud Theoph. *περσάα* verò apud Nicand. in Ale. aph. ubi Perseos vocat *ἀρσάαν*, hoc est nucem. Videtur (inquit Dalech) Nicander aduersus cerule venenum remedia docens Persæ nuce pro Persicorum nucleis intelligere. Sic & Diosc. contra cerussam *περσάαν* d. a. exhibet. (nisi forte legendum sit *περσάαν*, ut iam alibi monuimus.) Pallas tamen, sicut hic Nicander, *περσάαν* ad id laudat. Videamus nunc quid de Persea tradat Plinius. Aegyptus, inquit, & Persicam (Persicam Theoph.) arborem sui generis habet, similem piro, folia retinentem. Fertilitas assidua ei, subnascente crastino fructu. Maturitas Etæsiarum assatu. romum longius piro, inclusum Amygdale putamine, & corio colore herbido: sed ubi nux illi, huic pomum differens breuitate ac mollitie, & quamvis blandiatur prædulcis suauitas, innocuum. Materies hincate, firmitudine, nigritia quoque nihil differens a Loto. Simulacra ex ea factitauerunt, non eadem gratia, quàm fideli materie, ut ex arbore quam Balanum appellauimus, magna ex parte contorta. Noualis itaque tantum est. Quæ posteriora Plin. verba sic legenda censet Dalech. factitauerunt. Non eadem gratia equè fideli materie ex arbore &c: contortæ. Et sanè videtur hæc lectio esse planior & plausibilior. Mirum verò Plinium de persea tradere quæ Theoph. de persea, ex quo tamen indubiè locum hunc transcripsit. Idem facit quoque alibi, quando ait: persicæ arbores in Rhodo florent tantum. Nam & hoc Theoph. de persea, ut paruit in præcedentibus. Verum quando idem Plin. ait, ubi nux illi, huic pomum: videtur ingluissè exprimere illa Theoph. verba *ἀρσάαν* & *περσάαν* ut *τὸ πικρὸν ἀρσάαν*. Nucem quemad. pirus, intus habet:

Fructum pi-
ri.

Persea.

Persea.

Persea.

Materies.

Plin. emend.

Plin. re-
prob.

Nux.

Fructus.

Alij vertunt nucem Pruni magnitudine, ut annotat Dal. Alioqui quid tibi velle ijs verbis Plinius, haud ita clarum, ut alicui fortè videri possit.

Circumspectis idem Plinius alio loco persicam diligentioribus dici ait, nisi ibidem quoque quidam diceret de persicis, quæ Theoph. de persea. In hunc enim modum tradit: persicæ arbores ferò & cum difficultate transiere, ut quæ in Rhodo nihil ferant, quod primum ab Aegypto earum fuerat hospitium (hæc quoque Theoph. de persea.) Falsum est, venenata cum cruciatu in persis gigni, & panarum cantia à regibus translata in Aegyptum, terra mitigata. Id enim de persea diligentiores credunt, quæ in totum alia est, Myxis rubentibus similis, nec extra Orientem nasci voluit. Eam quoque emulsiões negauerunt ex perside propter supplicia translata, sed à perseo Memphi latam. Et ob id Alexandrum illa coronari victores ibi instituisse, in honorem atau sui. Semper autem folia habet & poma, subnascentibus alijs. Videtur autem hoc loco Nicandrum & Solstratum falsitatis insinulare, qui istud prodiderunt, ut superiori capite monere coacti fuimus, quod plerique persicam cum persea confunderent. Eo itaq; remittimus lectorem, ne eandem decies repetamus Cramhen. Per diligentiores autem, Plinium intelligere Theophrastum dubium non est.

Porro Galquoque lib. 1. p. 1. κατὰ τὸν πῦρ, persicam à se visam in Alexandria solum, & in nulla Romanis subdita gente. Quidam, addit, persion illam vocant, aiuntque in persis lethalem eius fructum esse, qui in Aegyptiorum regione innocuus existat. Et alibi de persio scribens, (postquam prius persici mentionem fecisset, ut constet etiam Galenum diuersas fecisse arbores) Vidi & hanc, (inquit) plantam in Alexandria, quæ & ipsa magna arbor exiit. Narrant autem quidam fructum eius ad vitiolum in persis esse, ut in cibo acceptus interficiat. In Aegyptum verò translata, ad cibum idoneum factum esse, ut qui eodem modo vclut Pira & Mala edatur, quorum etiam magnitudinem habet.

Plutarcho persica arbor inter omnes ludi gratissima est, & in Aegypto maximè celebrata, quia fructum fert cordi similem, solum verò linguæ.

Auic. *Allabuch*. id est, Persica: dicunt quod est Al-fadar. Hermol. Persicam inquit arborem Ethiopia & Aegyptus habent sola. Persicum Egypti Plin. appellare quodam loco maluit: Fortasse hæc intelligit cum textilem persicam in Aegypto plurimam nemore Thebaico fuisse scribit. Quidam pro Cuci capiunt palme simili. De Cuci verò agemus l. 3. inter palmas, capite de Cucio Phora Palma.

Ruell. persica arbor sui generis Aegyptia, Straboni celebrata. Cornar. quoque agnoscit ex Plinij loco persicam à persica differentem. At Nicander (inquit) in Alexiph. persicam & Malum Persicam, pro eadem arbore accepisse videtur & confirmat eius interpretes, citato ad hoc Solstrate, qui ipsi suffragetur, ut videri possint Plinij verba ad Nicandrum redarguendum pertinere. Nobis sanè Nicandri verba magis videntur demonstrare persicam Theoph. quàm persicam.

Tragus & Cordus aperte distinguunt: itemque Scaliger, qui in hæc verba prorumpit. Gal. in 1. *ἐν τῇ τῆν* ita scriptum reliquit: ab se visam Persicam in terris imperij Romani, præterquam Alexandria nullam. Quæ verba si habuissent in memoria Ipicleguli nostri, non animum indulsissent disputare, & querere, diuersissime locis eadem venena-

Aliis
error.
Persi-
myx
milia.
persi-
a per-
a quo

Nican-
eg-Sol-
strato

persea
persi-

venen-
quibon

Cordi
figura
simi-

Alabub
Alfad.

persea
persica
talis.

persea
persica
Viram
confuso
Nis.

Cornar
ist.

nenata, & non venenata queat esse. Quo persuaderent nobis, Perseam dictam, cum esset Venenata, & Persicum, ubi non esset. Nam si Alexandrinus in agro tantum vidit Perseam Galenus, quo tempore Persicus esset in Græcia & in Italia plurima: quid actum agant? vel Plinium legissent, qui apertobello impugnare hanc inscitiam. Nam quod affectum est Dioscoridis. tam Persæ quam Persici fructum esse ventriculo commodum, tantum adest ut eorum foueat pertinaciam, ut ipsam quoque subruat occasionem desipiendi: quando illi duas, non unam esse vident arbores. Sed quid opus est verbis? Persæ Piro similis: Persicus Amygdalo. Persæ semperuirens, Persicus non. Persæ *πέρσαι ὅσαι πέραιον*; Persicus autumno tantum. Persæ Pomum oblongum: Persico rotundum. Illi colore viridis: huic aureus aut flauus: Illi nucleus intus minor Pruno & mollior: huic maior, ac duritia penè inuicta. Illius materia valida: huius mollis, & nullius usus. Illi nigra: huic vulgaris, ut alias multas differentias prætereamus.

Bellum verò subterfugium Agricola iniquitatis: Perseam nemo mirabitur à nobis ignorari, qui apud Galen. Iegerit, nullibi sub Romanorum imperio eam arborem præterquam in Alexandria à se visam.

G. Sceleratus medicus Augustanus, inquit Agricola, Persicum & Perseam eandem arborem adnoscitur adstruere; postquam eandem sententiam adferre deprehendit. Ioh. Rodericum Lusitanum, subscribere placet. Idem præterea existimat Columellam in hortulo de Persæ scripsisse, verum nec hic in hortulo de Persæ scripsit, nec ille cum suo Rodrico rectè sentit.

Rectius Scaliger cum nondum sciret quid esset persæ: Necessè est, ait, aliud esse perseam, quam nostratam persicam, contra Nouatorum temeritatem: nam & aliquando dubitauerat an possit non esse diuersa. Postquam verò rationes, quas supra diximus inspicere in sententiam abiit.

Gesner. in epist. ad Oceonem scribit nescire se quo nomine vernaculo Aegyptijs vocetur persæ, audiuisse tamen *Amigdalin* vocari.

Hadr. Jun. in emblematibus ex Theophr. persæ descriptione (inquit) deprehendere licet persicam nostræ persico esse congenerem, specie tamen dissidentem. Sed non placet idem persæ arboris figuram ponens quam qui videat, & perseam norit, aut descriptionem Veterum consideret ad libitum factam liberè dicat.

Sic & Porta Neapol. cum sua cordis signatura picturam nobis dat plantam nunquam visæ: si rem ipsam nouisset, aut Veterum credidisset placitis, non tam ex figura aucupari tentasset naturalium vires, quam ipsarum vel qualitate, vnicæ rerum actrice, vel, si quæ esset, proprietate occulta. Voluit nimirum, hoc sibi nouum tribui aucupium in naturæ sacris: quantitati, vel infimæ adeò qualitatis specie, figura, vel proportioni debere, quod alij quaesivissent in patibili qualitate, vel manifestas, vel sanè nec ipsi quidem manifestas.

Suam quoque hic agat personam Matthiolus, dum in Marcellum sibi vix alium quam popularem inuehitur, sic pote: Persæ arbor Aegyptia est, (ut putat Marcellus Virgilius Florentinus) nostras Italica malus Persica, sed planta plurimum. Olim in suis primogeniis operibus, non annotauerat ubi vidisset suam Perseam: tandem verò prodit & imaginem suis coloribus ornata sibi dono datam fatetur Tridenti, per Odoardum Polanum medicum: qui Syrium & Aegyptum peragrasset.

Sed si vera & genuina eius icon Persæ, quam proponit: cur olim inuentorem vel obseruatorem suo fraudauit honore ac merito? Merebatur sine tam rara planta, & confessionem veri & indignam vltiore, propter eius difficultates, quibus Muth. seculo obruta doctissimis quibusque videbatur, sed habeat ille suam figuram, & quidem eam solam, solus: quippe quam puram imaginariam existimamus: & ad descriptionem Theophrasti (atque vnam benè effictam, nobis nullatenus acceptandam, donec prodeat nouus quidam parronus, qui nos doceat contrarium.

Aliam iconem exhibuit C. Bauh. excluso nomine Persæ secundæ & Plinij, qualis & nostra.

Rob. Const. in Lex. annotat *περσαι* sine *πέρσαι* Rodol. Suidæ *περσαι* dici, etiamque Aristoteli *περσαι*, lib. de Mundo.

Lob. & Pena Persæ, qui diuersam quoque à Persica agnoscunt. Hist. Lugd. Persæ America Matth. Et alibi Persæ America Clus. cum fructu. Sed prior figura nihil est aliud quam merum figmentum Matthioli: proinde ad eam nihil attinent, quæ ibi Persæ nomine traduntur. Posterior figura quæ Clusij est, Perseam quidem refert, sed appictus Cucio-phoræ fructus Persæ non est, ut ibi significatur, sed peculiaris, atque distinctus etiam ab ipso Theoph. factus, de quo nos capite proprio.

Gesner. in epist. ad Oceon. Persæam inquit arborem nostri vernaculam esse Aegyptio: sed quo illis nomine vocetur nescio. Audiui tamen Amygdalam vocari. Fructus dicitur Piro similis, & os habere intus & prunum. Ioan. Placa Medicus, ut testatur Clusius, incolis regni Valentini *Mamay* dici asserbat, tametsi qui nobis Americam descripserunt Hispani, aliam ab hac diuersam arborem hoc nomine insigniant. Multis post annis à Simone de Tovar Medico Hispanensi non *Mamay*, sed *Aquante* vocari edoctus sum.

An verò, addit Clus. hæc arbor Veterum Persæ sit nec ne, dispiciendum est. Plinius Persæam simili modo, iussilemque ferè verbis describit, voces ipsas commiscens, quas tamen alio loco apertissime distinguit: qui sanè locus eorum sententiæ apertissime refellit, qui Persæam cum Persica malo eandem esse volunt. Arbor quam exhibeo flore & folio Laurum magis refert quam Pirum, fructu etiam oblongo est, qui Myxis (qualem illi Plinius tribuit) aut oblongis Prunis similior sit, quam Amygdalis, & colore (ut Placa referebat) nigro, non herbido. Itaque, ut verum fatear, tametsi nonnullis cum Persæ Theoph. descripta notis hæc nostra conueniat, mihi tamen ea aptius quadrare videtur ei, quam Plinius describit, & Plutarch. in Aegypto nasci testatur hîdi gratissimam, quod fructum fetat Cordis æmulum, folio linguae. Quibus verbis Clusius videtur velle distinguere inter Persæam Theophrasti, & eam quam Plin. & Plutarch. descripserunt, de quo iudicium esto peritiorum.

Lectores quoque Solerij considerent opinionem, qui uult *Mangam* sine *Amiba* esse Veterum perseam, de qua re capite proprio. Inter eius verò scripta hæc legimus, perseam cum persicis confundit Columella. Plinius siue sua, siue typographi culpa, malè legit Persica. Matth. Persæam ibi non visam figuram euentur.

Dicta iam sunt loca ex Veteribus in superioribus. Clusius scribit, valde raram esse hanc arborem: nam solo Valentini regno vnicam arborem vidisse, in monasterio D. Virginis cui cognomen

de Iesu, primo ab vrbe Valentia lapide, ex Armenia, vt ferebatur, edelataim.

T. mpus.

Vere florentem conspexit idem. Autumno maturum fructum ferre intellexit à D. Io. Placa Medico & professore Valentino, qui ei loco dicto monstrabat. Simon de Tourato Med. Hispal. similem arborem in suo hortu alit. Persion, inquit Athen. gignit Arabia.

Vires & Vius.

Fluxus jung.

Persicæ fructus, autore Diosc. cibo idoneus est, & stomacho utilis. Arida folia trita & inspersa sanguinis eruptionem sistendi vim habent. Persicæ folia, vt scribit Gal. adstringentem vim modicè participant, aded vt queant etiam nonnunquam utiliter sanguinis eruptione affectis partibus imponi. Paulus persicæ radicem inter menses ducentia recenset. Apud neotericos, Europæos saltem, quantum nobis constat, nullo adhuc experimento celebratur.

PERSICÆ NVCI SIMILIS FRV- CTVS NVCLEO venenato.

CAP. IV.

Vites & Vius.

Fluxus.

Locus.

Persicæ nuci similis.

Nucleus venenatus. Pulpa edulib.

Cathartica, vel, vt verius loquamur, septica est huius fructus facultas, quo Indus quidam Æthiopissam (vt refert Monardes) cuius crura malignis & inueteratis vlceribus scatebant, in pulcrem redacta atque insperso curabat, exesa carne putrida. Eundem pulcrem cum elychnio isidem imposuit vlceribus, ad generandâ carnem, & vlcus ad cicatricem perducendum. Est is fructus in insula Margarita dicta admodum vulgaris, quo etiam in cibo frequenter vtuntur, magnitudine Mali Assyrij vel Arantij, nucem Persici mali officulo similem continens, cuius concremati pulvis (nam ob duritiem cremandum, alioqui difficile attritu) ad ea quæ modò dicta vellis est. Nucleus qui intus continetur aded noxius est & deleteria facultate præditus, vt siue homo, siue bestia eo vescatur, præsentaneam mortem sibi moliat, cui nullo remedio occurrî potest, tanquam sublimarum aut corrodens aliud medicamentum sumpserit.

Hæc pauca à Monarde prodita reuocant nobis in memoriam, quæ Diosc. Plin. & Gal. scribant de Persicæ venenata vel lathali, quæ adhuc pauciora & dubij plena.

Huc fortè etiam referenda quæ Rauuolff. scribit: Persianum quemdam mercatorem indicasse sibi de venenato fructu Persicæ, eis noto nomine Sephar: propterea ab ijs negligi. Confer etiam quæ dicuntur de Manga venenata.

MAMAY ARBOR.

CAP. V

Descript. Folium. Lignum. Fructus. Ossa amara. Castanea facies. Mamei. Exaltat fructus descriptio.

Mamay ab Hispanicis historicis descripta (cuius iconem lib. præcedenti cap. 45. sub titulo, Guanabano fortè similis Higuero, damus) arbor est formosa, simili modo virens vti Iuglans, alta latæque cona, sed quæ aliqui intellum in pyramidem declinat, Capressi modo, Folium longius quam latum: materies ligni fungosa: fructus rotundus & magnus, carne Malum cotoneum referens, sed sapore Persici duracini: huic insunt terna quaternæque ossa, interdum plura simul iuncta, valdè amara: Gomara.

Vt Scaliger verò tradit, Mamei Castanea tum facies tota, tum magnitudo. Idem folium, sed maximum. Fructus non solum ingentis Persici, sed etiam maximi Cidonij superat globum. Nucleus duas habemus, quas intus fert: quarum altera penè æquat Persicum, altera longè maior. Ex qua potes, addita, aut circumiecta pulpæ corpulentia, totum ambitum animo metiri. Pulpa rubro colore est: Corium fructui fuluum. Sapor Persici, non, vt Cardanus scribit, Piri. Quod & testatur Cardanus ait: Nuculam esse triangularem: verum quidem est, sed minùs accurate pictum. Vnum enim è lateribus aded est obtusum, vt dorsum potiùs, quam anguli acies esse videatur. Vna planities illa, non dux: Latissima, splendidissimaque pars hæc, colore ferrugineo. Tertium latus planius, & ad vtrumque caput cuneatum. Rossellum quoque alteri prominere geminum: sed infernè productius magis. Eius figuram quod referret, nauigium præfatum sculpsimus vidimus. Quod verò idem Card. scribit, in nucula nucleum ferruginei coloris, verum non est. Potiùs ruber est. Eius nempe coloris, cuius vel China, vel Air, vel Ben rubrum. Odor, qualem diximus, Persici nucleo proximus: item sapor, verum longè dilutior. Vbi gustaris: tandem, licet lentè, ac serò, palatum acuit, ac pungit parum. Intra medullam hanc, quam alteram medullam amarissimam Card. profertur, nullam inueni, nec vero simile est. Si verum est, hæc æstus est. Hæc Scal.

Oviedus tam arborem quam fructum paulò aliter describit, sic: Mamei arbor est speciosissima, magnæ Nucis iuglandis proccitate, folijs paribus aut maioribus crassioribus, altera parte viridioribus, palmum longis & ad proportionem latis. Huius fructus est omnium qui in insula Hispaniola dicta proveniunt gustui suauissimus, quandoque perfectè, quandoque imperfectè rotundus, pugnos duos magnitudine æquans, aliquando minor, cortice contegitur fulio, modicè aspero, Pitorum syluestrium ritu, nisi durior crassiorque esset. Sunt qui vnum, alij duos tresve concludunt nucleos, in pomi medio, interstitiis distinctos, acinorum ritu membranula tenui opertos, delibrate castaneæ colore, quorum pulpam, si secueris, iudicabis castaneæ, præterquam sapore similem, sed interior acinus fellis est amaritudine, delicata tunicula contextus, quam inter & priorem illam membranulam cito siue pulpa intercedit ferè fulva, Persici Duracini gustu, aut meliori, non tamen tam succulenta est, neque tam odora. pulpa isti digitalis est crassitudo in maioribus, minor in minoribus pomis.

Benzo huius fructus lemma & varietatem paucissimis verbis comprehendit. Mamei arbor mediocris Nucis magnitudine, longiore quam latiore folio. Fructus eius in Hispaniola insula rotundi, in continenti verò longi & crassiores, & gustu iuennidore sunt, tres quatuor acinos seu interiora ligna habent pulpa in spadiceum colorem vergente, tenui tunica, sapore aliquantum dulci.

Mamay, Gomarae in histor. gen. Indiae. Item Clusio. Mamei Scalig. Ouied. Hist. Lugd. Figuram quam exhibemus ex Hist. Lugd. delumpta est, nec videmus magnam similitudinem cum Castaneæ folio, quale ei Scaliger tribuit: Gomara autem & Ouiedus tribuunt Iuglandis. Haud multò felicis, si figuram speciem, qualem tamen illi circumscribunt. Quod si etiam vera dicit Ouiedus interiorem acinum esse fellis amaritudine, etiam-

etiam pum stabit Cardani sententia, alteram medellam interius hinc itare amarissimam: nec recte à Scaligero repta hinc, dicente vero id non esse simile. Fumca in hist. Ind. Ovid. Gallicè *Mangos* dici fructum cum nucleo scribit. Item Ma-

may arbor viridis ut iuglans, fructus bonus in Dariem, eidein, alio loco, *P. Mart. l. 9.* Ocean. *Mangis* est arbor alia apud Darienenses, quæ fructu producit aurei mali magnitudine: sapore, melione proximis, haud infuauiozem.

MANGAS SIVE

AMBÆ.

CAP. VI.

Mangas Acofta. Mangas alia Icon, Linschottani.

SCalig. autore: Est in Malabar Magna dicta arbor, Piri facie, cuius fructus Persico par, aut maiore corticis color viridis immaturo. Augusto mense cum maturitate recipit luteum: simul acquirit splendendum nitorem. Caro, ut Pruno, mellei saporis. Os intus sicut Amygdalo. Immaturo condunt, ut oliuas. Amba nomen.

Acofta verò, qui Mangas siue Ambam neutiquam Piri folio de-

Descriptio

Arbor Piri facie
Fructus Persicæ par.
Tempus Augusti in Persia.

Tempus & locus.

sumpta, sic describit. Vita hæc est arbor, & multis ramis prædita, fructuque fert magna ex parte aserino uno maiorem, nonnullis interdum India locis binas libras aut amplius pendentem: in eadem verò arbore per se colore differentes isti fructus conspiciuntur: alij enim diluti virent, alij flurent, quidam etiam ex viridi rubescunt: grati admodum saporis odorisque est; & quando non est corruptus, Duracinis Persicis (quæ a carne firmiore flavaque Melocotonea vulgò appellantur) præstat. Antequam probè maturus sit gustu adstringente est, ut ea pars quæ officulo vicinior est, acerbior: sed maturus dulcis & saporis. Prædura putamine, vndiqueque tomento aut duris fibris transierim & oblique excurrentibus operto tegitur nucleus longiusculus & crassiusculus, magnitudine lignæ glandis, candidus, & candida cute tectus, gustu amaro, dum crudus est. Inuenitur etiam huius genus sine officulo, palato admodum gratum. Aliud eius genus siluestre reperitur, *Mangas bracon* nuncupatum: dilute viret, aliquantulum splendet, lacteo succo abundat, paucaque carne præditum est: nam crasso cortice solummodo intus gignit, officulum prædurum & cartilagineum, Coronei tamè mali magnitudine est.

Per universam provinciam Malabar, copiosè provenit hæc arbor, domestica siue sativa minor, breuioribus & crassioribus foliis. Pueri his fructibus, aureorum Malorum loco, sese mutuo petere confueverunt.

Io. Linschottanus ad suam figuram ære exculptam hæc annotat. *Mangas* ex arboribus dependens, ad similitudinem arborum lactæ, magnitudine Persici sunt, colore viridi, & ad ruborem accedente. Officulum habent maius, sed ad usum nullo vsu. Interior Mægæ color ad flavedinem accedit, magni in India vsus, ut oliuarum in Hispania. Post Ananas gustu sunt maxime suavi: orizum cum hisce fructibus coquunt, estque quotidianus mancipiorum cibus.

Amba, inquit Lugd. Romanis simillima est arbor frequentesque ut piro fructus: qui intra corticem occultantur ut amygdale amaræ. Condiuntur in Cadis ut apud nos Oliuæ: sed sunt longè meliores.

Tom. I.

Maturitatis tempus à quadragesima illis ad Augustum durat ingere passim numero & virili puerio. Ludovicus Bononiensis in Irin. Quod etiam in Calicut nasci tradit, sicut & Munsterus in sua Cosinographia.

Amba dicitur fructus: Caudex *Magna*, (forte *Manga* legendum) Lugd. Romano. Clusius verò non refert, ad *Manga* siue *Ambam* arborem hæc Lugd. Romani, sed ad *Ambare*. *Manga* arbor Scaliger. Fructus conditus *Amba*, *Mangas* Indis, Garcie, & Castori dur. Clus. in annotat. ad Garciam: *Mangas* fructus in memoriam mihi reuocat Isaima Oniedi, quam lib. 2. suæ historiæ describit, cap. 13. tamen plus similitudinis habere videatur cum eius *Anou* de quo lib. 8. cap. 18. Costæ *Mangas*, in Canarin *Ambo*: à Persis & Turcis *Amba*: huius aliud genus sine officulo: & tertium sylvestre *Manga bracon*. Hist. Lugd. distinctis capitibus longè distinctis locis de hac agit. Primum sub nomine *Manga* & *Amba*. Secundo sub titulo *Mangas*, cum figura arboris, quasi diceret essent arbores, & prioris loci ne verbulo quidem meminit.

Noua nec hæc dicta sua opinione prodit Sollerius. quid autè Persicæ, inquit, in Calecut *Magem* dici & fructu *Ambæ*, descripta à Lud. Bartholib., tamè à nobis dubitatur sint ne idè, posterio nostri inuestigent. Porro quod loci & tempus attinet, Garcias utrumque luculenter explicat, his verbis. Tanta est huius fructus suauitas, ut cum in foro prostat, Ormuz incolæ, apud quos frequens est cum aliis plurimis fructibus, reliquis neglectis, hunc sibi emant.

Colligendi tempus est in regionibus calidioribus mense Aprilis: aliis regionibus serotinis, Maio & Junio: Interdum tamen Octobri (quem ipsi *Rodolph* vocant) & Nouembri.

Cæterum pro regionum natura & diuersitate, variat etiam saporis bonitate hic fructus. Primas tenet is qui in Ormuz nascitur. Secundum locum obtinet, qui in Guzarate provenit, præsertim is, qui per excellentiam Guzaratus nuncupatur, magnitudine quidem reliquis cedens, saporis tamen & odoris gratia iis superior, exiguo intus ossè vel nucleo. Tertium bonitatis graduu

Synonyma
Clim. maba-
tur.
Ambo.
Mangas.
Manga.
Amba.

Mangas.
Ambo.

Hist. Lugd.
not.

Persicæ ef-
se Magam
putat Solei
rus.
Locus &
tempus.
Fructus
suauitas.

Varietas
delectus.
Guzaratus.
tenet.

obinet, quem Balagate gignit, maior in vniuersum supra dictis. Memini enim duos vidisse, qui quatuor libras cum dimidia penderent. Sed inter eos suavior mihi visus est, quem proferunt Chacanna, Quondor, Madanager & Daltabado, primariæ vrbes Regis Nizamoxa. Boni sunt item hī fructus, qui in Bengala, Pegu & Malaca proueniunt. Habeo in meo prædio, quod est in Bombana arborem huiusmodi fructus proferentem, quæ bifera est. Nam Maio mense fructum fert, saporis quidem & odoris gratia excellentiorem. Autumni verò sub finem aliam superiori eo ipso commendabiliorem, quoniam præter tempus solitum nascatur. Hæc Garcias. Costa quoque autor est, in multis prouinciis nasci, vti in Balabari, Goa, Gazarate, Balagate, Bengala, Pegu, Malaca, aliisque India locis: at in Ormuz reliquis præcellens. In Persia sunt fructus *Frax* dicti illis, inquit Rauuolf. rotundi, rubetes, magnitudinis fere Indicorum Melonum. Considerandum peritis relinquimus, an Mangas tantopere ob suam bonitatem commendata possit esse *Wac* Persis dictus, per mare delatus in Persiam.

Esfera.

An *Perisac*
Perisacum
Rauuolfii
Vitis &
Vitis.

Cibus.

Tempe-
ram.
Officinalis ad
alui pro-
flumum.

Vermes.

Qualitas.

Noxi-
men-
ta.

Mangas
braui
Yuccum
sumum.

Perisac
pomo
venen-
atum
Perisac.

Garcias autor est, colore hunc fructum esse ex viridi rubescente, & odore gratissimo. Exempto cortice editur, aut sine vino, aut generoso aliquo vino maceratus, veluti *Perisac* Duracina. Conditur etiam saccharo, interdum & aceto, & oleo, & sale, inspersis in eius medullis Zingibere & aliis. Interdum editur cum sale, & nonnunquam elixus. Frigidus verò est & humidus, quemadmodum *Perisac*. Eius officulis assatis alui profluvia sili aiunt, quod verum esse deprehendi. Nuclei verò recentes lumbricos, & ventris tinea necare dicuntur, quod rationi consonum esse puro ob eorum amarorem.

Vt verò Costa tradit, editur hic fructus in laminas sectus, aut sine vino aut cum vino maceratus. Conditus etiam saccharo, vt commodius adseruari possit, atque interdum cultello aperitur, & in eius medullis Zingiber recens, Allia, sinapi, sal cum oleo & aceto insperguntur, vt vel cum oriza edant, vel oliuarum conditarum modo.

Saliunt etiam, & elixant, atq; in forum venalem proferunt. Frigidus & humidus est, tamen vulgus calidum constituit, & multas mordicationes in eorum, qui vescuntur, ventriculo parere admittit. Quin & indigenæ medici calidum faciunt, & vituperant, dicentes serpiginem, Erysipelas, biliosas febres, phlegmonas, & scabiem generare: quod fortè accidit ab eius in ventriculo corruptione: sed eo tempore quo inuenitur hic fructus, propter immoderatum estum, in similes morbos incidunt, etiam nonnulli qui illo abstinent. Tostus Ilignas glandes sapit.

Genus syluestre *Mangas braui*, ad eò præsentis est veneni, vt indigenæ illis sese mutuo perimant. Nam si quis paululum ederit, illico moritur. Interdum oleum admiscunt, ad exacuendam eius vim, vt celeritorem perniciem adferat. Sed quocunque tandem modo sumptum, adeò celeriter perimit, vt hactenus nullum sit repertum antidotum ad illius vim compescendam. Cum venenata *Mangas* conferri possunt, quæ antè dicta sunt, de *Perisac* Pomo, simili fructu venenato, & *Perisac* Veticum & *Rauuolfii* venenata.

AMYGDALVS, DVLCIS ET AMARA.

CAP. VII.

TA M arcta Defecti
foliis Amygdali est cum
Perisac foliis si-
militudo, vt dis-
ficulter distingui
possint: oblon-
ga, angusta, ac-
cuminata, crenata,
valde obscuro
amarore, maiore
autem lentore
prædita. Flos
quoque non ab-
milis, nisi maio-
re candore parti-
ciparet, folia
præit: magna
quoque eorum
similitudo cum
floribus Malorū.
Pomum Perisac

non ineptè compares, sed compressum & in arcum reuolutum, paluinato callo, minus spisso, eduli, acidulæque dum tener est, spontè, in maturitatem tendente fructu dehiscente, & facile officulum leue superficialibus serobiculis peritum relinquent: putamini aliàs fragili, aliàs duro, nucleus inest dulcis, curicula tenui rufa, veluti puluisculo respersa obductus, tam in culine quam seplasia vsu: vel amarus officinis magis expectatus. Lachrymam quoque plorat in gummi con- crescentem arbor ipsa. Gemellum nobis obseruatum Amygdali officulum, quod inter naturalia nostra adseruamus. Radix quæ ex medio trunco descendit, autore Theophr. prægrandis est, & altè demissa citò germinat.

Amigdala & *Amigdali* Diosc. pro arbore, & Synon.
Amigdali & *Amigdali* Diosc. pro arbore, & Synon.
autem
que p
ca.
Amig-
lea.
Noces Thassia decorticatæ habentur: ex quo loco videtur apparere Hippocrati Amygdala & Noces Thassias differre. Idem l. 1. de morb. mul. Amygdala præferunt: & l. 2. Amygdala amara depurgata, aliquoties. Apud Theophrast. quoque passim *Amigdali* legitur pro eadem. Ab aliis tamen *Amigdali* tam pro arbore quam pro fructu scribitur: aliis pro fructu tantum, qui & *Amigdali* dicitur. Et *Amigdali* pro eodem apud Lucianum. Amygdalus arbor, *Nux pluri-* Nux p
ma dicitur: Vocatur & *Nux Græca*, & *Nux Thassia*, & similiter *Thassia*. Amara verò etiam *Nux Græca* id est, Noces amara Archigene autore apud Gal. *Nux Græca* sit mentio apud eundem. Ita & Cloatius voluit Amygdalam eandem esse cum *Nux Græca* & Thassia. Amerias verò Amygdalum Myserum vocari tradit.

Porò, Theophr. de Amygdalo multa sparsim tradidit. Abundè fructificare, ideòque citò senescere: sed arare grandiore reddi fecundiorè: Non plagi tantum sed & scissionem ferre: Stille-
lure

lare guinni, interdum copiosius fructificare, quam producere folia, quæ etiam nonnunquam ob fructuum multitudinem cerni non possint, quoniam natura se totam ad fructuum generationem direxit. Damnosam esse arborem, quoniam & viribus sit robustis, & radicem habeat numerosam. Cultu transire ex amara in dulcem, idque trienio post: tardè folia amittere, florem foliarum, quarundam subrusum: fructificare ex annotinis luteolis: Eius extrema germinare non posse, nisi id raro & præter naturæ consuetudinem eueniat. Quin & rami prægrandis eiusdem geramen raro erumpere. Amittere maxime suos fructus antequam maturiscant, quod & nec debili hæreat, & mole grauiuscula sit vt facile à ventis decutiat. Quandiu virens ac recens est Amygdala, aquosa sentitur, siccificans autem pinguiscula redditur. Non diu durat quemad, nec luglandes, quia raro minimeque compacto putamine oblecta. Scritur avulsione, semine degenerat: cultu miscit.

Idem autor Amygdalæ Corni tribuit folium, nisi quod pinguis crassiusque sit; Et alibi scribit, fructum Therebinthi in Asia similem esse Amygdalis, etiam magnitudine. Dioſcori, Paonia filiquas, [reſcit] *ἀμυγδαλίας* similes dicit.

Corn. Celsus Amygdala amara, nuces amaras generaliiori voce nuncupat: sic enim Pantinus eius Commentator explicat.

De Amygdalis sic Plinius. Tertia ab his [anelanis] natura Amygdalis, rariore sed simili Iuglandium summo operimento: item secundo putaminis. Nucleus distinctis latitudine, & acriore callo. [de amaris hoc verum, non de dulcibus, dal.] Hæc arbor an fuerit in Italia Catonis ætate, dubitatur, quoniam Græcos nominat, quas quidam & in Iuglandiam genere ferunt. Græcarum verò Nucum Caro meminit c. 8. Per quas Varro l. 1. c. 6. Amygdali intelligit, vt facile colligimus ex diuersis locis alijs præsertim l. 1. c. 9. cum ait: Quidam Nucleibus Græcis in aqua tritis perungunt eorum aures, & inter digitos, quod mulæ & ricini, & pulices solent (h hoc ungine non sis viti) eos exulcerare. Item l. 1. c. 16. Apes morbidas fieri tradit, propter primores vernos pastus, vt florum Nucleis Græcis atque Corni indeque Castaneas fieri, atque viti pota refici.

Miramur verò Dalechampium in suis ad Plin. annot. ad l. 24. c. 1. hæc Varonis loca citata ad Noces Iuglandes referre. Nam per noces Græcas neutiquam Iuglandes esse intelligendas ex ipso apparet Varrone, qui l. 1. c. 16. eas nominat Iuglandes, & quid per eas intelligat satis aperte demonstrat, vt ostendimus in Iuglandis historia. Locus ubi melius provenire aut Noces Græcas, optimè euenit Amygdalis. Præterea Amygdala vitia esse aduersus muscas ricinos & pulices, verisimile est. Iuglandes sanè non florent vel tulos ferunt cum Cornio: Amygdalus autem est prima quæ floret post Cornum, & sepe simul cum ea. Idem tamen Plin. manifestè, ubi de Amygdalarum viribus agit, noces Græcas nuncupat.

Ceterum non minor nobis occasio dubitandi quæ fuerint noces Græcæ Columellæ, quam Plinio, quæ Catoni. Colum. de re rust. l. 5. vno & eodem capite, nempe nono, meminit Nucleis Græcæ simpliciter: & Nucleis Græcæ ac Austlanæ Tarentinæ (qua ratione minime tales facere oporteat) Iuglandis & Castaneæ: & in fine eiusdem cap. Amygdalæ. Item lib. arborum c. 22. eadem scribit quemad. & de Amygdala c. 25. Columellam tamen per Noces Græcas intelligere Amygdala id fortè

demonstrat, quod Palladius, qui Nucleis Græcæ non meminit, in Ianuar. tradit de Amygdalis, quæ Colum. de Nuce Græcæ: nempe de maceratione faciendâ in mullâ, & de faciendis Amygdalis nucleibus teneribus. Repugnare tamen videtur, quod hic eodem cap. scribat de Nucleibus Græcis & Amygdalis, quod tamen, vt ipsi non insolens, fortassis excusari possit, si exculationem non respiceret nominum diuersitas. Item quod Palladius, ubi scribit de teneribus Amygdalis, non eundem doceat modum faciendi, nec nominat Tarentinam, ac omittat Austlanam Tarentinam. Item quod postea alio capite nempe de Nuce Iuglandis doceat, quomodo Nux Iuglans faciendâ Tarentina. Sed rursus, quæ antea ex Varrone adduximus loca facere videntur pro ea sententia, quæ statuit, Noces Græcas Columellæ esse Amygdala. Sed de hæc re doctorem esto iudicium.

Consulamur Athenæum. Carya [inquit] id est, Noces, & Attici, & alij Scriptores communi vocabulo fructus omnes operimento duro rectos appellant: Epicharmus verò, vt nos per excellentiam Amygdalas vocat *καρυδοειδὲς κάρυα*, [quidam calidas noces interpretantur] id est, Noces quæ pro bellarijs costæ mensis apponuntur. Philyllius:

Sorba, Noces, Amygdale.

Heracleon Ephesus scribit, & Amygdalas, & quas nunc Castaneas appellant, Noces vocatas fuisse. Carya, id est, Nux arbor, legitur apud Sophoclem. Amygdalas Naxias Veteres celebrant: nec immerito: quandoquidem in ea insula gignuntur egregiæ, vt mihi persuadeo, inquit Athenæus. Rhymichus:

Dentes molares omnes ruptis ut

Nec Naxiam quidem Amygdalam frangere possim.

Herodianus Alexandrinus autor est Amygdalas dictas fuisse, quod sub virenti cortice illarum putamen *καλὰς ἀμυγδαλίας*, i. e. mulco scarificatu & vultu discissum atque fissum. Neutro genere Amygdalum etiam dicitur Diphilus,

Bellarius, Myrti bacæ, placentæ, Amygdala.

Sed de vocis tono atque accentu, ubi statuendus sit, æmbigitur. Pamphilus quidem censet, cum fructum significat, vltimam syllabam graui notandam esse, vt in hoc dandi calu *ἀμυγδαλίας*: at cum pro arbore usurpatur, eam syllabam circumflexo signandam esse, *ἀμυγδαλίη*. Aristarchus æquè fructum & arborem cum acuto in penultima profert. Philoxenus in vtroque significatione circumflexum addit. Eupolis:

Ναὶ μὲν οὐδὲν ἀμυγδαλίη: id est, Per Amygdalum tu me perdisti.

Aristophanes. Agedum, has *ἀμυγδαλίας* sume, capntque tuum saxo frangito.

Phrynici: *ἀμυγδαλίη* tussis remedium optimum est.

Quidam in vltima cum graui *ἀμυγδαλίη* pronunciant. Typhon in opere de Atticis accentibus, fructum *ἀμυγδαλίη* cum graui tono in vltima, & genere foem. dixit, quod neutro *τὴν ἀμυγδαλίην* nos efferimus: arborem autem *ἀμυγδαλίη* namque arbor Amygdalas fructum parit, alit, sonet, & tanquam sobolem suam habet & tuetur.

Porro huic tam anxie accentus & scriptiois inquisitioni Athenæi optimè quadrat quod Galenus de alimentis alicubi scribit: Qui se Atticos appellant, alij fructum genere feminino Amyg-

Nucer.

Caryotrogonia nuxculidanus

Nuces!

Nux arbori Naxia.

Amygdale Nucle dicta. Amygdali.

Tussis remedium.

Amygdala

Athen. not.

dalas enunciarī oportere contendunt: alij neutro Amygdala: ne id ipsum quidem, de quo tantopere contendunt, intelligentes, utroque nomine apud viros Atticos scriptum esse.

Pamphilus in glossis apud eundem Athen. ait: *μαυροβατον* à Laconibus vocari *καυροβατον* (Nucifrangulum: qua voce vsus est Plautus, nimirum instrumentum, quo franguntur nuces Amygdalas, & reliquæ) pro Amygdalocacte, quia Lacedæmonij *μαυροβατον* vocant Amygdalas.

Magna verò huius arboris æstimatio, etiam in sacris literis, & apud populum Israeliticum, quod in hanc ipsam, Aaronis virgam siccam, ineffabili metamorphosi permutarit rerum Creator summus, vt Num. 17. legimus. Quam virgam ita floridam, Iudaicus postea populus in suis nummis, quos *filos* vocant, designari curauit. De qua re eleganter D. Augustinus, vt omnia, in opere suo de mirabilibus sacre Scripturæ, Aaron, inquit, virgam inserto nomine acceperat. Crastino manè Aaron virga gemmulas Amygdalini floris ostendit, quo patet Aaron præ omnibus in sacerdotium Dominum elegisse: nec tamen in hoc contra naturam virga monstratur aliquid effecisse. Sicut itaque virga Aaron genuit in populo Iudæorum, ita crux Christi floruit in populo Gentium. Quis autem iste est fructus quem attulit?

Amygdalas, inquit. Amygdalæ fratres, nuces sunt. Qui fructus primo quidem indumento amarus est, sequenti munitur ac tegitur, tertio tumentem pascit ac vurit. Nam quia sacramentum sacerdotale est virga nucis: ideoque arbitror etiam Hieremiam, qui vnus erat ex sacerdotibus ex Aiothor vidisse virgam Nuceam.

In Canticis Canticorum, sponsa dicitur descendisse in hortum Nucis, vbi etiam pariter cum Nucibus sacerdotalium quodammodo pomorum copiam perscribitur inuenisse. Ait scriptura: Ecce genuit virga Aaron in domo Leui, &c. produxit frondes & protulit flores & genuit Noces. Et alibi, de vnitatis trinitatis & incarnatione Verbi. Virga Aaron post alterum diem inuenitur subito produxisse flores & frondes & peperisse Noces, &c. Virga ergo potuit contra naturam Noces educere, Virgo non potuit contra naturæ iura Dei filium generare? Dicit igitur mihi Iudæus incredulus, quemadmodum arida virga floruit & fronduit, & Noces protulit? Virga Aaron, Virgo Maria fuit, &c. Nux trinam habet in suo corpore substantiâ vniuouem, corium, testam & nucleum, &c. Non autem intelligimus, quid velit D. Augustinus, quum ait: qui fructus primo quidem indumento amarus est, & postea lignum in testâ: nam ista Nuci iuglandi potius conueniunt quàm Amygdalo. Nisi per amarum intelligamus non edulem corticem acerbum, quem ille *καυροβατον* amarum dixerit, tanquam non edulem: quanquam & tota Amygdala tenella comedatur, etiam cum extimo cortice. Sed in Theologo de de re medica aut herbaria non nisi *καυροβατον* tradente, *καυροβατον* exacta non postulanda.

Sciendum porro ex D. Hieronymo quod vbi nunc 70. Interpretes posuerunt *καυροβατον*, ipsum verbum sit *σόδ*. Soded, quod in Hieremix principio est: sed ibi in Nucem versus est, hic Amygdalum, &c. vide Saced. Et placuit quidem paucula hæc & ad Amygdali encomium atque historiam facientia hoc loco in medium adferre: qui plura vult, consulat ea de re Theologos: nos quæ naturæ sunt hic potissimum perséquimur.

Arabes *luz* vocant tam dulcia quàm amara

Amygdala, vt est apud Scapionem. Bellum. apud Auic. *luz* Amygdala conuertit: quidam etiam *luz* scribunt.

Ceterum quod suprà de Nuce Græca obiter attigimus, hic denuò in questionem venit. Nam etsi Columella videatur diuersa statuisse genera, Nuci Græcæ, Iuglandis, Amygdalæ, & libro 5. scorsim Amygdalæ feracitatem profecutus sit, per Græcam tamen Nucem tantum Amaram Amygdalem eum intellexisse suspicatur Rhellius: Num primam (inquit) Nucem Græcam gemmascere fatetur, quod Plin. de Amygdala confirmat: qui ex iis quæ in hyeme Aquila exoriète concipiunt, florere primam omnium Amygdalam mense Ianuario prodidit. Martio verò poma maturefcere. Eandem antequam deponatur, in aqua mullâ nec minùs dulci maceradam Lucius censet, vt iucundioris saporis fructum, quum adoleuerit, præbeat, & interim melius atque celerius fiondet, quod de amara Nuce vt amarorem exuat intellexisse Columella facillè crederetur: nisi diuersis locis rem eandem reperat, & quidem tunc vsurpatis. Nam nisi Nuci Græcæ vocabulo Amygdalum complexus fuisset, prætermisâ eius ratione non explicuisset, quomodo fertilis redderetur, inquit: Amygdala si parum serax fuerit forata arbore lapidem adigito, & ita librum inolefcere finito.

Κάδυν *καυροβατον* Nux amara Celso, id est, amarum Amygdalum, siue Amygdala amara Rob. Const. Placotomus apud Eob. Heslum de valet. tuenda, Amygdala amara, tradit aliàs Nuces amaras dici. David Kyberus in Lexico Nucem Græcam siue Thasiam Amygdalum interpretatur.

Amygdala dicitur *Schæd* Hieremix, id est, Hebræis, autore Trago: qui addit, Catonem Amygdala Græcas nuces vocasse. Verum ex loco suprà à nobis citato vix elicias Catonem per Nuces Græcas Amygdala intellexisse, nisi aliam habeas coniecturam. Addit verò Tragus eius verba aliquos priuatim de amaris intelligere.

Quin & Cordus & Lonicerus apertè dicunt Amara Amygdala alio nomine Græcas nuces appellari.

Anguillara verò scribit per Nuces Græcas intelligi oportere Amygdala cum suo cortice, quum vitent. Mirabilis vero est cum sua censura, quando ait in epistola quadam: de Amygdala Dioscoridem agere capite proprio, cap. verò de Peronia Nuces Græcas dici: quod nec vllas vnquam ex eo nos docebit capite. Fieri potest, vt interprete priore loco Amygdala, posteriori Nuces Græcas conuerterit: Verum quid hoc ad Dioscoridem? Posteriori loco nihil aliud de Amygdalis habet, quàm hæc verba *καυροβατον* *καυροβατον*. I nunc, & interpretibus fide, sua licentia eandem vocem diuersimodè conuerterentibus, præsertim propriam, & hoc tale significantem.

Goropius in Vertumno scribit nomen etiam Amygdalis commune esse: Iuglandes non magis nocere capiti, quàm Amygdala: qua ratione, indagari poterit inter vires Nuci Iuglandis.

Monachi apud Mesuem de re medica & Pharmaceutica statuunt: Vbiunque simpliciter scribitur Amygdala, intelligendas esse dulces: ad compositionem autem Diaphenici amaras esse capiendas. Leuin. de Biblicis plantis: Amygdali, inquit, fructus Ziræis Amandel *Amandel*: Dulcium Amygdalarum comæatu Iacob Patriarcha filios instruxit. De Amygdalo Salomon in Ecclesiaste. Idem Iacob virgas ex Amygdalo posuit ante ouium oculos. De Aaron Virga suprà. Denique Herbarij

Macerobaeus
Car. vocata.
c.
Amygdala
c. iude.
Mucros.
Magna A.
mygdali in
sacris et apud
populū
Israeliticū.
æstimatio.

Amygdala
nux.

Virga nu-
cia.

Pulchra cō-
paratio.

Alia com-
paratio

Saced
Hebr.

luz
Arab.

Lauzi

Nux C.
ca. for.
mygdala
amara

Nux
ra.

Amygdala
amara
Nux
ca. si
habent
Schæd
Hebr.

Nux
ca.

Anguill.
nos.

Interp.
licentia

Garg.

Amygdala
luz in
eru. litz

Herbarij omnes Amygdali vulgato nomine tam ad deligendam arborem, quam fructum ipsum videntur.

Germ. *Mandelbaum*: *Mandlen* & *Mans* *del Fernen*. Belg. *Amandelboom*, *Amandel*. Gal. *Amandrier*, *Amandres*, & *Anende*. Ital. *Mandolia*. *Mandole*. Hisp. Castil. *Almendro*, *Almondras*: Catal. *Amellos*: Portug. *Amendoas*. Anglic. *The Almond tree*. Bohem. *Mandlij*. Vngaricè, vt refert Clus. *Mondola* / amygdalus dicitur.

Quoad differentias: autores penè omnes suprà citati, tam Græci quam Latini, aliique dulces agnoscunt & amaras, tanquam præcipuas differentias. Aliquorum tamen diligentia etiam aliæ obseruatur sunt, qualis est illa de qua Athen. scribit, præstantes nati in insula Cipro, diuersi ab ijs que alibi proueniunt figurâ: sunt enim (inquit) & oblongæ, & in summo reflexæ.

Seleucus in Linguis scribit dulces Amygdalas à Lacedæmonijs vocari *Tenios*: ampliores verò nuce, *Myceros*: At *Amerias*, *Myceros* Amygdalas dicit tradit. Genseras tradit, esse etiam Amygdalum, nuce rotundas ferentem: & aliam *Peritico* insitam, (de qua nos postea) in horto Matthiæ Curtij.

Tragus tria facit genera: putamine duro: alia molliore: tertia anara.

Math. dulcium plures facit differentias: magnas, paruas, mediocres, compressas, rotundiores: quarum nonnullæ durissimæ, no integuntur operimento: aliæ fragili: sunt item quæ duplici constant nucleo. Nos & omnes has differentias obseruauimus, & in naturalium nostrorum thesauro etiamnum adiciamus: His adde Amygdala lanugine carentia, d. quibus postea. Amygdalæ minores vulgaribus per omnia similes sunt, quibus etiam sapore & facultatibus respondent: multò tamen, hoc est, triplo aut quadruplo minores & ad proportionem gracilem continent nucleum. Hæ, ex obseruatione Cordi, quoque duum sunt generum: vna enim amara, altera dulces producit. Adferuntur adhuc putaminibus suis inclusæ cum Galis Asiaticis alijsque medicamentis ex Asia aduehi solitis.

Amygdalæ fragili & flexili putamine multiplici ratione à vulgaris differunt. Primò putamen nullis foraminibus habent punctatum aut scari ficatum, sed quodammodo fuscum potius, cui extrinsecus venulæ albæ ex carne separata residuæ adherent. Latitudo vncialis ferè, longitudo vncia maior, cortex quatuor toglandæ aut Amygdala fragilior, cæteris tenuior, nihilominus pulchros & benè succulentos intus continet nucleos, nescio quid in ipso etiam gustus, si rectè iudicamus, à vulgaris discrimini, habentes. Leuissimo digitorum pressu vel quamuis huius generis puer decennis facile frangat, quod in cæteris vix mallei vi præster. An hæc fortè sit Nux Græca Tarentina Columellæ? Nux tenera Amygdali Palladio. Amygdala putamine molliore dentibusque fragili, Trago.

Lanugine carentium Amygdalorum meminuit Cæsalpinus, his verbis: Amygdalorum fructus tenellus, antequam os induerit, cibus gratus est, subacidus: laudantur in hunc usum, qui lanugine carent & grandiores sunt: huius gratia inferere solent super Prunum.

At maximi generis nuce quas habemus, duas vncias longæ, vnciam latiores, sed ad proportionem compressæ conspiciuntur, tales quoque nucleos, nempe longos & compressos continentes. Extrin-

secus alicubi striata testa apparet, crista per ambitum eminenti & acuta.

Mediocria vncia longiora, latitudine inferiora, Amygdalæ lauiori prædictis putamine, crista minori, obtusiorique, minùs frequentibus punctis notata, interrim ventriosiora, eius generis putamus, cuius nucleï passim in officinis prostant. Huius generis geminam habemus, tam fabrè vinctam, vt nates puerili pulchrè representent.

Minimi generis Amygdalæ, minùs reliquis omnibus compressæ, sed ferè ad Cylindri rotunditatem accedentia, triplo longiora quam lata, medioctibus quam maximis putaminis leuore similia, pulchellum sui generis nucleum continent.

Post differentias locum teneat delectus. Amygdalæ tam dulces quam amaræ probantur flauissimæ, plenæ, integræ, non contractæ nec erosæ, tamen leues, duræ & siccæ, quantum illis datum est, ob id fragiles, intus albidissimæ. Ex his dulces, sapore delicatæ, propè indicibili in Castaneam tostam & panis purissimi benè cocti qualitatem inclinantes, odore ante esum nullo, aut perquam exiguo, inter edendum autem iucundo, quales Venetis omni penè tempore, potissimum circa Autumnum habentur: quo tempore nos ibi comedisse meminimus. Tales aut his fortè meliores adhuc, Monachi celebrant apud Mesien, quando aiunt, ex dulcibus meliores esse Apulicenses, quæ Ambrosinæ cognominantur, fortassis a saporis suauitate. Ex amaris, magnæ, succulentæ, integræ atque recentes præferuntur.

Amygdalis, vt scribit Theoph. locus gracilis, ferè atque apricus longè commodior est, (scu, vt ait Palladius, durum, sicum, calculosumque solum, coelumque calidissimum) quam humidus, ad alendum & augendum comparatus: nam si altus sit atque pinguis, nimia pabuli vbertate lasciuientes sterilescent: sunt tamen qui inter vires serendas censeant, tanquam innoxiam & alimento medioctri contentam, & simul quod maturè fructificet, nec latè inumbret, minimè grauem. Sed hi non rectè exultant. Umbra enim, & serus fructum prouentus, non tam infestant, quam radicem vires: rapiunt enim alimentum suo amplo discursu, implexuque enecant.

Porro in Creta horti abundant Amygdalis: In Italia familiaris est: In Galloprovincia Delphinatique consistit sunt planities parentissime: Ex quibus dulce illud oleum, quod & nobis interdum, in mensa buryi vice crudum expetitur, Lugdunum, & inde in diuersas prouincias importatur. In genere dicendo, Loca amat Amygdalus regionelque calidiores, atque iccirco vberior adolefcit in insulis: præsertim quæ pluuijs intempestiuis non infestantur: & ob hanc & frigidam coeli temperiem, difficulter nascitur aut fructum facit in Belgio, teste Dod. In Anglia maturant interdum nuce, autore Lob. Circa Argentinam complures sunt. Reperiuntur in tractu Rheni non paucis locis: sed primas in Germania nascentibus tribuunt in Spirensi agro natis. Camerario teste, in Germania hodie copiosè proueniunt, Laudatissimæque Landauenses. Turnerus scribit in Anglia quidem esse, sed nullo fructuum memorabili prouentu. In Asia haud infelicitè benè cultam prouenire nouimus. Quicquid sit præstantiores semper Germanicis Prouinciales & Narbonenses, quæ Lugduno ad nos aduehuntur, solidiores & minùs rugosæ. Sic videas Genex prouenientes Prouincialibus multò esse rugosiores. Bassilæ paucis hortis colitur, sed tamen ad frugem interdum peruenit

Amygdalæ
mediocria.

Delectus.

Ambrosinæ.

Locus.

Amygdalus
non inter
vires serens
dus.

Delectus à
regione.

*Amygdalus
Glycyrris.*

*Amygdala
revera cor-
tice.*

Tempus

Rauwolf. tradit circa Tripolim in sepibus syl-
uestres prouenire Amygdalas, quarum fructus
cepiose circumferant Mauri pauperibus diuen-
dendos. Nos quoque Amygdalas aliquot colim-
mus Montbelgardi sed facile gelu caligantur,
quominus ad perfectam frugem perueniant. Ar-
gentinæ vidimus apud insignem mercatorem A-
mygdala ex Italia Genua delata ita tenero corti-
ce, vt facile digitis attererentur: nos nuces plan-
tauimus Mours. in hort. Il.E.C.

Ex his quæ hyme, Aquila exoriente concipi-
unt, florēt omnium prima (autore Plinio) A-
mygdala, mense Ianuario. Martio verò Pomum
maturat. Sed de Italia sua loquitur. Sic Cæ-
salpinus & ipse Italus. Floret inquit, Ianuario:
Martio fert matura, id est, esui apta. Mirum
intra mensem matura fieri Amygdala. Placet
lectio Plinij, non maturat, scribentis. Palladio
& Columelle maturant muria Oliuæ. Ma-
tura esse aliud est, teste Cic. qui lib. de senect.
scribit, Poma ex arboribus si matura decidunt. Si
quid tamen dicat (mellos fructus qui esui apti, di-
ci posse maturos, per nos licet: modo concedat
improprie id dici. Si autem Plin. & Cæsalp. per
maturat & matura fert, intelligant ita matura
Martio, vt decidunt, id notatu dignum, præfer-
tim quod Matth. tradit. In Apuleia Siciliaque
optimè copiosissimeque florere vere, legi Augu-
sto. Esto, Ver sit in Apulia Ianuario, vitore re-
gione calidissima: at Augusto dein legi ibi,
cui regioni nulla Roma vel quævis alia Italia ci-
uitas comparari queat cæli calore, nihil aliud est,
quàm dicere, citius Romæ maturari non pos-
se.

Circumspectè Do donatus: Floret, inquit, eod-
em quo Persica tempore: subinde Iulio ad
perfectiorem perueniunt Amygdala. Florentium
nos vidimus Monspelij Ian. & Feb. vbi abundant
dulces pariter ac amara: Patauij & Lugduni
Feb. & Martio: Genæ April. principio: & ita Ba-
silæ, aut Martio, si mitius sit cælum veris: aut
April, si secus. Ita vides proclimatam diuer-
sitate variare florendi tempora, quod nunc semel
pro semper (vt aiunt) dictum esto. Flores Pata-
uij vsque adeo Pomorum floribus similes obser-
uauimus, vt facile eis, qui prius non viderint,
imponent, nisi tempus florendi diuersum, & cor-
tex Persicorum cortici similis, discriminarent.
Omnia verò Amygdala puluinari calycis operi-
mento tamdiu obiecta manent, quoad mature-
cant: tum demum abiciunt, haud secus ac Iu-
glandes, id quod Autumno locis minùs calidis
feri solet. Florem paulo post excipiunt folia,
Salicis haud admodum dissimilia.

Porro Amygdalæ, etiam si non pluuiat, dummodo
aër Austrinus nubilusque sit, amittunt & flores, &
primos fructus, si in flore vel post incideris, auro-
ribus Theoph. & Plinio.

Satio.

Nunc de satione & cultu aliquid dicendum.
Magus apud Plinium Amygdalas ab ocaflu arcturi
ad brumam feri iubet. Idem & Græci tradunt:
nam verno fatu difficillius comprehendit, quod ar-
bos ea præcoci partu germinet. Pangitur auius
ramulo, viuit adice, & semine. At autore Palladio,
feritur Ian. & Feb. Item locis calidis Octobri &
Noembri, semine & plantis, quæ de maiori rade-
ce tolluntur. Sed in hoc genere arboris nihil vti-
lius est, quam seminarium facere. Noces verò quæ
feri debent, pridè liquido sumo macerantur: alij
aqua mullâ n. adeficiunt, in eaque noctem solam
esse patiuntur, ne germen extinguat mellis morda-
citas. Cacumina in terram rectè figuntur, sicut

vt Ge-
neret na-
sentur.

lignosior pars sursum spectet. Tradunt vegetiores
enasci, si in scrobiculos, quibus obuiuntur, scutula
coniciantur. Sed ipsa Amygdala, ad ponendum, &
noua legamus, & grandia. Surculos qui vel arbori
vel terræ credatur, præcipit Paxamum & media ar-
bore, non summatim legendos nonnulli tamen ra-
mulos qui de cacumine sumerentur, non infelici
succede deponerunt.

Nucem græcam Columella circa Calendas Fe-
bruarias, quæ prima gemmascit, feri iubet, in a-
gro duro, calido, siccoque: nam in locis diuersis si
nucem deposueris inquit, putrescit. Antequam
nucem deponas, in aqua mullâ, nec nimis dulci
macerabis, ita iucundioris saporis fructum, cum
adoleuerit præbebit, & interrim melius ac celerius
frondebit. Ternas nuces in trigonum staruito, &
nux à nucè minime palmo absit, & anceps ad Fa-
uonium spectet. Omnino autem nux vnam radicem
mittit, & simplici stylo prorepat. Cum ad ferobis
solum radix peruenit, duritia humi coercita re-
curuatur, & ex summo duotum ramorum ambas
radices emittit. Nucem Græcam aut Auellanam
Tarentinam hoc modo facere poteris. In quo
serobe destinaveris Noces ferere, in eo terram
minutam pro modo semipedisposito, ibique fe-
men Ferule repangito. Cum Ferula fuerit enata,
eam findito, & in medulla eius sine putamine
Nucem Græcam aut Auellanam abscondito, & ita
adobruito. Hoc ante Cal. Mart. facito vel etiam
inter Non. & Id. Martii.

Magus, autore Plinio, operosus est. Amygdala
in argilla molli meridiem spectante feri iubet:
gaudere & dura calidaque terra: in pingui aut hu-
mida mori, ac sterilesce. Serendas quàm maxi-
mè falcatas & è nouella, simoque diluto macera-
tas per triduum, aut pridè quàm ferantur, aqua
mulla. Mucrone desigi, aciem lateris in Aquilo-
nem spectante: Ternas simul serendas triangula
ratione, palmo inter se distantes: denis diebus (de-
cimo quoque die) aduari donec grandescant.

Cæterum nihil æquè degenerat quàm Amyg-
dalus: nam neglecta, amara efficitur: nam princi-
pio alterato, finis quoque alteratio sequitur: hinc
quoque fit vt neglecta in syluestrem transeat, au-
tore Theophrasto. Hoc cauebis si paxillum (πύρα-
λον) vel clauum ligneum potius adigas, lachry-
mamque diutius defluentem auferas reliquumque
cultum impendas.

Amygdalam etiam, dum fructum patit, neque
rigandam, neque stercoreandam, præterquam ari-
dis, neque purgandam, neque vlla cura tractan-
dam existimant, sed ab omnibus iis abstinent, ne
plus æquo validior reddita fructum in flore amit-
tat. Quamobrem agrum quoque minùs pin-
guem quarunt, & si post hæc fructum parere non
possit, radices nudas ac detectas hybernus frigori-
bus abiciunt, & reliqua coercendi (χρῆμα δὲ ἀσ-
κῆτος) genera, ac imminutiones, quas diximus,
adhibent. Bonum erit in hoc casu interdum
niniam quoque nutrimenti ybertatem detrahi:
Nam omnino his ferè duobus remedijs generibus
indigent Amygdali, vt vel detractio nutrimento,
vel ablaqueatione castigentur.

Alij quoque ne degeneret Amygdalus, sapius
transfert, aut adultam inferi præcipiunt. Nam
vt idem Theoph. prodidit Thasi Amygdalas a-
dultas inoculant. Ex mollibus enim prædura
post satum redduntur: quod idem vel in reliquis
Nucibus fieri potest.

Mense Decembri, vel Ianuario, circa Idus A-
mygdalus inferitur, locis verò frigidis & Februa-
rio, autore Palladio. Si tamen surculos condias,

ante-

Nux G.
quando
renda.

vt nuc-
dior sp-
fructus.
Serenda
modus.

Nux G.
ca & T.
rentina.

Ne fero-
scit.
Culm.

Ne Ad-
dalaris
Itum si
amittat.

Nec de-
neret.

Inocula-
ne cau-
Ne ex-
libus si
dura.

antequam germinant, viles sunt, qui de summitate sumuntur. Inferuntur & sub cortice, & in trunco. Inferuntur in se, & in Persico: quidam & Pruno inferunt. Palladius.

Philis odoratos primævis floribus artus.

Disfissi Prun cortice fixa regis.

*Pomaque permixta velamine Persica misso,
Duritiemque ducet regnavit esse loco.*

*Id modicam torat siliqua tendente figuram
Et frondes pulchro ditat odore foras.*

*Cassianæque cruce depulsi cogit echinis
Mirari fructus, Lenia poma sui.*

Amygdalus si parum fetax erit, forata arbore lapideis adicito, & ita librum arboris inolescere finito Columella. Copiosiores fructum dari affirmat Theophr. si ferreus palus adigatur arbori, impressioque foramini quereus inferatur paxillus quo modo in eam animadverti volunt, perinde quasi arbor iniuria lasciviat. Palladius tede cuneum terebratæ radici immergere suadet, in eundem finem.

Locis frigidis ubi metus est de pruina, Martialis dicit hoc remedium subueniri. Antequam floreat radices nudatæ, & albi lapides minutissimi mistis arenis congeritur, & ubi iam tempus videbitur, ut debeant germinare, effossi iterum lapides submouentur.

Teneras nunc Amygdalus creabit si ante flores radicibus ablaqueatis per dies aliquot calida aqua ingeratur. Ex amaris dulces fiunt, si circumfoso stipite tribus digitis à radice fiat cauerna, per quam noxium defudet humorem: vel mediis truncis terebretur, & cuneis ligni melle oblitus imprimatur: vel si circa radices suillum sterces, vel vinum affundas. Idem tradit Africanus. Theophrastus verò palo densò humorem nimium & abundantem educi iubet, sed ea lege ac omne ex amaris dulces euasuras, si id biennio aut triennio facias. Plinius circumfodi tantum iubet, & ab ima parte circumforari, ut defluens pituita abstergeatur.

Amarefcent si à pecore rodantur, idè ab ijs seruandæ, qui istud nolit.

Cum in seminario Amygdala disponimus, si siccitas intercesserit, iter in mense rigemus, & herbis nascentibus circumfodiendo sæpè purgemus. Tertia seminarj lætamen debet habere admissum.

Putandæ sunt Nouembri mense, ut superflua & arida, & densa tollamus.

Democritus alium modum præcipit, si ferax non sit Amygdalus, nempe rede præpinguis adactum terebratæ radici cuneum, insulo prius humano lotio mergere.

Greci asserunt, & inter eos idem Democritus nasci Amygdala inscripta, si aperta testa nucleum sanum eximas, & in eo quodlibet scribas, & inuolutum luto & suillo stercore charta reponas. Sed satis de Cultura & Mangonio.

Amygdala, ut Florentinas & Palladius tradunt ad legendum maturitatem fatentur, cum fuerint spoliata corticibus. Hæc sine cura hominis feruantur in longum: si dilliculter corium dimittet, paleis obruta continud relaxantur. Item decorticare, si aqua marina laneraus, aut salis, & candida sient, & plerimum durabunt.

Amygdalæ, auctore Hippoc. æstuosæ sunt, verum probè nutriunt. Aëstuosæ quidem sunt propter pinguedinem: nutriunt autem propter carnositatem.

Dioscorides: Amygdalæ amare radix, si trita

decoquatur maculas in facie à Solis ardore contritas tollit. Ipsa quoque Amygdala illita eadem præstant: apposita verò mentes cieut, & capitis doloribus auxiliantur, fronti temporibusque inducunt cum aceto & rosaceo. Valent & ad epinyctidas (seu pustulas nocturnas) ex vino, itenique ad putrescentia vlcera, herpetas cantharide morsus cum melle. Porro comesta dolores adiuungit, aluum emolliunt, somnum faciunt, vrinamque cient. Profunt etiamnum ad sanguinis reiectionem, si cum Amylo & mentha sumantur. Ex renibus verò & pulmonum inflammatione laborantibus, conferunt cum aqua pota, aut in eclegmate cum resina therebinthina. Vrinæ difficultate affectis atque calculosis in passo opitulantur: itenique eclegmate cum melle & lacte hepaticis, rursi, & coli inflationibus, Nucis auellane magnitudine. Quinæ sentææ si præsumantur, ebrietatem auerent. Eneant & vulpes cum quapiam esca deuorata.

At gummi ipsius arboris adstringit, calcacit, & contra sanguinis reiectionem potum auxilio est: cum aceto verò illitum, impetigines in mamma cute tollit. Tussi diuturnæ cum vino diluto potum medetur: calculosis verò cum passo bibicum prodest. Ceterum dulcis & cibo idonea Amygdala, quantum ad efficaciam spectat, multo quam amara est inferior: attamen & ipsa extenuandi, vrinæque ciendi vi pollet. Amygdalæ vero quæ virides cum suo putamine degluuntur, humida stomachi vitia emendant.

Olei Amygdalini perandi ratione idem Diosc. hanc tradit, quod aliqui Meropion vocant: Amygdalarum amararum repurgatarum & arfactarum choenices quatuor in pila ligneo pistillo leuiter in offam contundito, assutisque aquæ feruentis heminis duabus finito semihora spatio humorem imbibere, tuncque postea maiore vi terito, ac deinde tabellis comprimens exprimito, quodque digitis hælerit concha excipito. Tandem magnatiterum aspersa aquæ hemina, quam combibere fueris, idem facito. Singulas porrò heminas reddunt quaterni choenices. Est autem efficax contra vuluarum dolores & strangulatus, ac eorundem locorum tum conuersiones tum etiam inflammationes: itenique ad capitis dolores, auriumque ægitudines, sonos incertos atque tinnitus. Iuuat & vitij renum laborantes, agrè meientes atque calculosos, suspitiosis item lienosisque prodest. Quin & maculas tollit à facie, à Sole vltis medetur, & cutem erugat, ad nixtum mellis, Lilij radici, ac Cyprino rosaceo cerato. Hebetem etiam oculorum aciem emendat: denique vlcera quoque manantia & furfures cum vino expurgat. Plinius ferè eadem tradit quæ Diosc. addit tamen quædã vel de suo, vel ex alijs exscripta. Amygdalæ (inquit) amare radicem decoctam colorem hilariorum facit. Noces ipsæ somnam faciunt & ariditatem. Vrinam & menses cient. Capitis dolori illinuntur, maximeque, in febrî: Si ab ebrietate ex aceto & rosaceo & aquæ sextatio. Et sanguinem sibiunt cum Amylo & Mentha. Lethargicis conitilibusque profunt capite peruncto. Epinyctidas sanant: è vino veteri vlcera putrescentia. Canum morsus cum melle. Et furfures ex facie, ante fori preparata. Item iocinoris & reni dolores ex aqua potæ, & sæpè ex eclegmate cum resina therebinthina. Calculosis & difficili vrine in passo, & ad purgandam euemia aqua multatæ, sunt efficaces. Profunt eclegmate iocinori, tussi, & colo cum Eleliphico modicè addito. In

*Menses.
Cap. dolor.*

Epinyctides

*Vlcera
Herpetas.
Canum
morsus.
Dolor.
Aluus, Somnus.*

*Vrina.
Sanguinis
Reiectio.
Pulmonum
inflammatio
Vrina diffi
cultas.*

*Calculus.
Hepatica.
Tussis.
Calica
Adulescenti
breuitate. in
Pulpiunt.*

*Senenam
ciuumis ita
perum
Languinis
reiectione.
Imperigo.
Tussis*

*Calculus.
Dulcis vi
res.*

*Vrina.
Amygdala
Sordidum cum
putamine.
Amygdalus
olei am. e.
perandi ra
tio.*

*Olei Amyg
dali Sireis
Dolor Sula
narum.
Dolor cap
itis.
Aurium mor
bi.*

*Vrina diffi
cultas.
Calculus.
Asphina.
Lentis ob
struatio.*

*Macula fac
iei.
Virus.
Vlcera
Furfures.
Radices ad
faciem.
Somnus.*

*Capitis do
lor.
Lethargus
Epilepsia.
Vlcera.
Canis mor
sus.*

Cutis.

Vulscum
Genetum
Dalium
Syl.
purgant.
Nucis Gra-
ca.
Merbus re-
gus.
Vitis sedis.
Ovis Sica.
Purgat.
Vari.
Vermiculus
aurum.

Dolor cap.
& oculorū
Flora.
Condyloma-
ta
Ad semina
An Amygd.
amaras sen-
guinem si-
flant.
Citra Plin.
& Diof.

Vlcera pu-
dendi.

Tussis ex
praeoc. Sicut

Ephelis.

Obstructio
secoris.
Lateralis
dolor.

Et dulcia a-
liqua habet
amara.
ducent.

Nulla ad-
fructu.

Ventre non
solum.
Non multum
nutritum.
Sputum.

quinis ferè praesumptis, ebrietatem non sentire potiores: vulpesque, si ederint eas, nec contingit è vicino aquam lambere, mori. Minus valent in remedijs dulces, & haec tamen purgant, & vrinam cient. Recentiores stomachum impleant. Nucibus Graecis cum Absinthij semine ex aceto sumptis, morbus regius sanari dicitur: item illitis per se vitia sedis & pituitariæ condylomata. Idem tussis & sanguinis reiectionis profunt.

Idem Plin. de Oleo Amygdalino has tradit vires. Oleum Amygd. purgat, mollit corpora, cutem erugat, nitorem commendat, varos cum melle tollit è facie. Prodest & auribus, cum rosaceo & melle, & Mali Punici germine decoctum, Vermiculorūque in his necat, & grauitatem auditus discutit, sonos incertos & tinnitus, obiter capitis dolores & oculorum. Medetur furunculis, & à Sole vltis cum cera. Hucera manantia & furfures cum vino expurgat: Condylomata cum meliloto. Per se verò capiti illitum, somnum allicit.

Ut verum fateamur, non placet, quod scribit Plin. Amygdalas amaras sanguinem sistere: quod multò minus existimamus fieri addita Mentha, vt ille vult, quamuis idem quoque sentiat Diof. In vtriusque enim nulla attentio aut frigiditas, sed calor & facultas aperiendi. Quod si sanguinem sisterent, reprobandæ essent in canum moribus: nec viles essent in obstructionibus.

Hippoc. l. 1. de morb. mul. Si praegnantia pudenda superficiali ac seruido vlcere affecta sint, Amygdalas tritas & medullam bubulam cum aqua coquere praecipit, & modica farina addita pudenda illinire, & aqua coctis Myrti bacis perlucere. Idem l. 2. ad tussim ex praefocatione vteri praescribit Amygdalas amaras depurgatas.

Amygdala inquit Gal. quæ palam amara sunt, omnino extremam vim possident, Ephelin expurgant & excretionibus ex pectore pulmonequè crassorum lentorumque humorum impendio conferunt. In icore crassorum viscosorumque humorum in extremis vasibus impactorum obstructiones abundè expurgant expelluntque. Quin & laterum dolores ab huiusmodi causa natos, & Lientis, & Coli & Renum. Porro & ipsa arbor vniuersa similem sortita vim est. Nam huius radices coctæ arque illitæ ephelides purgant. Quotquot verò sunt Amygdala dulcia, & ipsa leuiculam amaritudinem possident, quæ tamen dulcedine superante occiditur: cæterum id temporis spatium clarum sit. Qualitas autem dulcis moderatè calida est.

Idem alibi, Amygdala, inquit nihil prorsus habent facultatis adstringentis: sola enim tenuandi facultas ac detergendi in eis præpollet, quâ tum viscera purgant, tum humores è pulmonibus ac thorace spatis expectorant. Quædam autem ipsarum facultatem habent succos crassos ac lentos incidenti adeò exuperantem, vt mandis præ amarore nequeant: oleosa tamen ac pinguis qualitas, vt Nuces, participes: cuius causa, & ipsa procedente tempore fit, vt illæ, oleosæ. Minor tamè eis inest hæc qualitas, quàm in Nucibus: quo fit vt rariùs, quàm Nuces, oleosæ fieri cernantur. Ex ijs sanè intelligi potest, quod neque ventri subducendo cõsunt, neque corpus inultum nutriunt. Quæ verò qualitate amarâ habent præpollentem, ex ad pus & succos crassos ac lentos ex thorace & pulmonibus expulendos plurimum conferunt.

Rursum alibi: Amygdala amara Mundificant & tenuant, & aperiunt oppilationes hepatis, & adiuvant ad spuendam humiditatem ex pectore & pulmone.

Et de simpl. med. Galeno attributo opusculo hæc leguntur: Amygdala est & suavis & amara, & vtraque viribus simplicia: magis tamen sunt in vtu medicinæ, & aptiores amara, è quod subtile magis. At paulò antè ex eodem Galeno traditum, nihil planè adstrictionis habet amygdala: ex quo patet librum hunc esse spurium, non geminum Galen. Hunc posteriorem locum sequuntur Germani plerique falsò sibi persuadent Amygdala ventem stringere. Eoque res venit vt mulierum medicastre, quæ hoc à non multò se doctioribus hauserunt annularis togatiq; pecoribus, ignorantia ausint insinuare ipsas contrarij persuadere conantes: sed mundus vult decipi, decipiatur ergo.

Porro quod de facultate Amygdalarum aduersus ebrietatem supra ex Plinio & Diof. adduximus, quia id non parum momenti apud quosdam potatores habere videtur, sciant, si in sua arte confirmari velint, cuiusmodi effectus causam esse amaritudinis vim exicantem, & humiditatem discutiendam, vt vult Plutarchus in sympos. lib. 1. quæst. 6. quo loco refert apud Drusum Tiberij Cæsaris filium Medicum eundem, (nimium voluit ex arte bibere) qui alios omnes subinde bibendo vincere solitus erat, antequam potaret, quinque sexie Amygdalas edentem fuisse deprehensum: ac deinceps id facere prohibitum, à vino facillimè superatum fuisse, immò ne tantillum quidem ad computationem perferendam valuisse. Bellum verò mehercle Medicum, qui quod naturæ contrarium deprehendit, ne arte desitutus videretur, arte comparandum, vel sanioris morumque adeò iacturâ, non dubitauit. Vtinam non essent hodie, qui ne Amygdalis quidem ad eam rem egerent. Eandem historiam ex Plutarcho citat quoque Arhen. qui tradit praesumptas Amygdalas bibendi appetentiam sumnoperè excitare. Eupolis:

Da quas manducem Nazias Amygdalas:
Da vinum quod bibam è vte Nazia.

Ipsè quoque Diof. in Eupor. multum Amygdal. amararum Cyathi vini mensura ebrietatem arceret tradit. Nouimus tamen, qui amulem illud aduersus ebrietatem in vtu habentes, nihilo fecius à Baccho obruuntur, ac nimia sui remedij fiducia decepti, ita proferuntur, vt nec manus nec pedes suo amplius fungi possint officio: vt cogitare necesse sit:

Vicisti tandem Bacche, Vicisti.

Diof. apud eundem Athen. scribit nutrimenti multum Amygdalas suppeditare (hoc sup. Gale-nus negauit) iucundas esse ventriculo, calfacere, quia oleosum quippiam habeant: *ἡ δὲ ἀμυγδαλὴ*. Sic legit Ruellius. Quidem legunt *ἡ δὲ ἀμυγδαλὴ*: alij *ἡ δὲ ἀμυγδαλὴ*: alij *ἡ δὲ ἀμυγδαλὴ*. Ruellium sequitur Dalech. quamvis certum sit, vt idem quoque annotat, illos qui plurimum nucibus vtantur, rauescere, humectata illarum pingui liquore tunica interiore gutturi. Amygdalarum tamen minus operosa coctio est. Quamobrem citra noxam multas edimus.

Diphilus scribit, Amygdalas attenuare, prouocare locum, purgare, parum nutrire: recentes ac virides prauum succum gignere, & cum paucioribus: liccas autem inflare & innatere magis: teneras, plenas, albas, lacteas meliorem succum gignere: ex siccis Thasias & Cyprias, quia sunt teneriores promptius excerni.

Mnesitheus Atheniensis libro de edulij, scribit: Amygdalas & Nuces Perlicas castaneis esse deteriores, ex his tamen & cæteris cunctis nucum generibus in vniuersum edendum nihil esse quod

quod non sit igne coctum, præter virides Amygdalas. Siccas enim pingues esse, quarum nocentissimam pinguedinem absumat ignis. Cæterum Diocles scribens nutrimenti multum Amygdalas suppeditare, cum Galeno, dicente, non multum nutrire, sic conciliari potest. Parum nutriunt, si comedantur cruda cum cute nucleum immediate integente, & non optime masticata: vsque adeo compacta & densa eorum substantia est, ut obseruauerimus in multis portiones Amygdalarum deuoratarum, ac dentibus non bene attritarum, integras reiectas. Optime verò tritas, ut reruntur pro lacte Amygdalino & aliis cibis ac *substantiis*, facile crediderimus cum Diole posse multum alimenti suppeditare.

Mnesitheus quoque fortassis considerans incoctas reici Amygdalas, dixit eas, & Noces Perficas Castaneis esse deteriores. In Castaneis sanè pulpa non ita solida & compacta nec obseruauimus vnquam incoctas frustulatim reiectas vt Amygdala.

Simæon Sethi eadem ferè de viribus quæ Diofcor. & Plin. habet: Is tradit modicè calidas esse, satis nutrire, attenuare & incidere. Amaras dulcibus esse calidiores: ebrietatem eius dici auertere. Oleum Amygdalarum dulcium, quod eadem ratione vt amarum exprimi potest: (modi familiarem docebimus postea) modicè & temperatè calidum esse: tectoris obstructions aperire & auertere: Pulmoni etiam & pectori vtile esse, quod postremo nostra experientia multorum commodo sapissimè exploratum.

Serapio ex Aben Meliai, foliorum & florum Amygdalæ expressorum succum epotum ascarides cum purgatione deturbare scribit. Eodem colluta inguina fastorem amittere, iniectum auribus necare vermes. Oleum nucleorum (subaudi amararum) conferre dolori aurium frigido, & morbillis conferre illitu.

Mefues Oleum Amygdalarum dulcium magnis extollit laudibus, asperitatem gutturis, pulmonis, & partium cæterarum etiam externarum lenire, duntium omnem ac siccitatem iuncturarum & partium aliarum emendare: impinguare, conferre hecicis, semen augere, ardorique vulvæ & vrinæ iniectione commodare. Er est sanè medicamentum verè *inhibens*, & ad multa efficax, blandum, gratum, & velut quidam typus aliorum oleorū generis eiusdem: scimus quid possit in colico dolore, ab induratis fecibus, ab humore acris: in quibus tuto & maximo successu multoties exhibuimus. Sed recentior oportet esse expressum: datur ab viciis tribus ad libram semis plus minus, vel per se, vel cum iure carniū. In constipata aluo, mite, tutum & probatum experimentum, etiam renum dolore diuexatis. Est etiam insigne anodynum, & vnicui propemodum infantium medicamen.

Idem Mefues oleum Amygdalarum amararum tradit obstructa aperire, flatus resoluerè & dissipare, etiam in aurium tinnitu, & eiusmodi aurium morbis, asperitates lenire, neruorum mulcere dolores, durities mollire, panum faciei delere. Auicenna scribit pilulas fieri ex Amygdalis & oleo Amygdalino ad famem diu tolerandam. Illud consideratione dignum, quod apud Auic. legitur gummi Amygdalæ adstringere & calefacere, quod nobis quidem vero minus consentaneum videtur, quamuis in eo ipsum adeo Diofcoridem secutus videatur. Facile concesserimus adstringere per accidens, nempe glucinando, viscido liquamine in humore aliquo dissolutum,

Tora. I.

qua ratione dysentericis quoque prodesse putamus. Sed de hac re doctiorum est iudicium, aut quibus est in hac re aliqua experientia.

Non omitendum quod Trallianus tradit Amygdala & Pistacia in hepaticis dysentericis caueri debere, eo quod facile corrumpantur, & oleosa sint, promptèque in bilem mutantur, & excrementum asperius reddant, ut hinc venter magis, crebriusque iritetur. Idem alibi præcipit de purulentis: si alius non sit citata succum Amygdalarum, sin autem sit citata nihil prorsus de iis exhibendū. Quo sanè loco, (quamuis & alios iam supra ex Diof. & Plinio citauerimus huc facientes) facile refutare possis nostrorum Germanorū opinionem qui existimant adstringi aluum vñ lactis Amygdalini. At nos vix existimamus concedendum Tralliano in hepaticis Dysentericis caueri debere Amygdalas, eo quod facile corrumpantur & oleosæ sint, proruptèque in bilem mutantur. Nobis enim videtur ea quæ difficulter concoquantur, non facile corrumpi & in bilem mutari. Nec oleositas tanta est in Amygdalis non rancidis, quæ id præstare possit. Cremor quidem eorum facile acefcit, si loco reponatur calido: non propterea in bilem vertitur. Sunt tamen qui moti autoritate Auic. dicentis Amygdalas ob suam vinctuositatem commouere cholera, sibi persuadent non tutum cremoris Amygdalini vñum febricitantibus, & iis qui stomachum biliosum habent, facile inflammari, nutrire ad caput vapores, vulnerato capite iis non videntum, excitare dolorem capitis. Nos in cremore vinctuositatem illam non obseruauimus, nec quicquam nocuentorum iam dictorum, licet in febris & calidis morbis sæpè vñ simus, & vnamur ipsi in dies, etiam in nostro corpore. Quod si etiam vel tantillum eiusmodi vitiorum iis inest, aqua vel simplex, vel hordei decoctum, quo cum parari iubemus, id facile emendat. Sed diligentibus medicis ista deinceps curiosius examinanda relinquimus: quæ ipsi obseruauimus, annotamus & in publicum conferimus: aliorum obseruationes non spernentes, si ratione & experientia confirmantur. Ridenda profectò & eorum sententia, qui lactem cremorem è dulcibus Amygdalis parari solitum dari minima debere anhelosis extrinsecisque pectoris & pulmonum vitii laborantibus contendunt, quod falsò sibi persuadeant cremorem hunc omninò adstrictoria facultatis non obscure esse participem. Amygdalarum in cibis vñum genitale augere semen volunt, quod profectò vix alia fieri queant ratione, quam quod multum nutriant eà quæ supra dictum ratione est. Etenim semen excrementum benignum vltimi alimenti. Nam nec magno acris calore, nec flatulenta qualitate (quæ duæ etiam causæ semen excitare & stimulare solent) illud præstari certum est.

Tragus Amygdalis adstrictionem non tribuit quidem, sed tamen addit. Amygdale in cibo vñurpata præsertim si pultes ex iis conficiantur, adhibita aqua, in qua candens Chalybs extinctus fuerit, aluum lubricam adstringunt: At id nos Chalybi tribuimus non Amygdalis. Succus Amygdalæ amare expressus coxendicium dolores lenit, teste Sereno.

Amygdalis, inquit Matth. plerique vtuntur & ad roborandam vñerem, & ad reficiendas vires, quamuis Galenus non multum alimenti suppeditare scribat. Egrotantibus nutritibus, Amygdalino lacte, cum aqua cardui benedicti extracto dies aliquot infantes sustentari possunt. Amyg-

Cautio,
Alia Cau-

Germano-
rum error
denuò re-
fucatur.

Cur Amyg-
dala semen
augeant.

Qua ratio-
ne adstrin-
gant Amyg-
dala.

Ad Serenè,
Ad Sirec,

dale dulces masticatæ gingiuarum dolores tollunt.

Virides Amygdalæ, seu integro operimento, comestæ, vt tradit Amarus, bonum faciunt stomachū, & illū ab humiditate emendant. Quia verò Hipp.

Cautio.

Virides Amygdalæ, seu integro operimento, comestæ, vt tradit Amarus, bonum faciunt stomachū, & illū ab humiditate emendant. Quia verò Hipp. atheniensis dicit ob pinguedinem, ideo Auic. dixit sanæ earum commouere Cholerae ob suam vinctositatem: ad quod aduertant (inquit Amarus) qui indifferetē febricitantibus Amygdalatum porrigunt, aut saltem ijs qui stomachum biliosum habent, ne magnum adferant ægris nocumentum. Sed de hac re paullo antè iudicium nostrum diximus.

Dulces Amygdalæ Oleum.

Dulces Amygdalæ, teste Turnero, cerebri substantiam augere creduntur, macilentis viles. Earum oleum ad Convulsionem à siccitate laudatur: amararum verò oleum, vno gradu, eo quod ex dulcibus exprimitur, calidius est, accommodum auribus obstructis, flatu distentis crassiusculo, tinnientibus, surdastis, verminantibus. Experimentū compertum n est, hoc oleum præ cæteris omnibus oleis, auribus esse conuenientissimum. Amygdala amara, sumpta cum vino dulci, vt muscatellino, aut arte facta, quod *Bestard* Galli vocant, vrinam prouocit, ac vrinæ difficultatem tollunt, profunt laborantibus calculo & arenulis, teste Dod.

Vrina diffi-
cultas
Calculus.

Quorundā
error.

Lacuria refert Amygdala dulcia difficulter coqui à ventriculis debilibus, mittere ad caput vapores, ideoque reprehensione dignos esse medicos, qui in omnibus naturis & morbis ægris præferunt Amygdalatum, quod faciliè instamur, nisi admisceantur semina Melonum aut Cucurbitarum & papaueris. Nos verò Lactis seu emulsiōe Amygdalarum dulcium ex decocto Hordei deglubiti, in calidioribus afficitibus pro potu vitmur: Addimus etiam interdum semina Cucurbitæ ac Melonum, etiamque papaueris albi & lactuæ, si vigilare vigeant.

Brucinus de re cibaria: Mirum, ait, cur obesos fieri videntes Amygdalis nonnullis sit traditum, cum leuiter alant. Sed mirari desinet, si cogitauerit tales vel esse famelicos & proinde fimo stomacho, vel sanè in questione adhuc esse vtrumque ab eo possum: vel denique Amygdalas non primariam esse impinguationis causam, necque simpliciter verum esse, leuiter alere, quamuis Gal. id scribat. Sunt enim & multi alij, qui contrarium ita sentiunt.

Causæ.

Paracelsus in sua Chirurgia, in fractura capitis excitare dolorem capitis. De hoc quoque antè dictum. Nec videmus, quia id ratione fieri queat. Sæpe accidenti alicui hæc vel illa assignatur causa, quæ nihil minus quam eius causa est. Ratio inspicienda, non negligenda experientia, si cum aliqua ratione coniuncta sit. Alio qui ne experientia quidem fuerit.

Harchius in suo Enchiridio Amygdalarum vires quasdam paucis versis culis complexit:

Decoctum faciem decorat capitisque dolores

Sanat, at inesse mensura pigra ciet:

Conciliant somno, fructus.

Quoniam verò compositionum aliquot in his Amygdalarum viribus meminimus, placet præcipuas aliquot hic in gratiam studiosorum adijcere.

Eclegma ex
Amygdalis,
eiisque vire.

Prima sit Eclegma illud Mesuei, phthisicis saluberrimum: sed etiam hecticis & aliter consumptis, quod, & tussim lenit, ac inreperiem multam siccam pulmonis & thoracis, & tussim inde siccam. Recipit autem Amygd. dulcium & amar. seminis lini torrefacti, nucleorum pineo-

rum, anisi, trigacanthi, gummi Arab. sicci & rad. glycyrrhizæ ana drach. vnam & dimid. sacchari, penidior. ana drach. tres: excipiantur mellis & succi fœniculi simul coctorum quantitate sufficienti.

Ex Amygdalis & Amylo Seplastiarij hodie delicatis, & deliciarum mancipijs placetas, Marcipan vulgo vocant, conficiunt, quas consultius erat ægris exhiberi, quam nocturnis computationibus, quod ferè fieri solet, inseruire. Meliores his delicatiorisque fiunt ex Amygdalis cum saccharo & aqua rosata. Tabidis conuenientissimum est sequens.

Amygd. dulcium exortie. vnc. ij. pinearum vnc. ij. passul. enucleat. & decorticat. pulpæ dactyl. ana vnc. j. & f. gummi arab. & trag. ana drach. j. Amyli vnc. ij. pulpæ capi elixi vnc. iij. fructus macerati cum aqua cum reliquis tundantur, & saccharo paulatim asperso fiat massa: indeque cuiusq; figuræ panes sensim siccandi. Addere pores & semina cucurb. & melonum cum semine papaueris si magis refrigerare voles. Præstans quoque est Pasta regia Mesuei ex ipsâ parata: Nec tamen dicenda, ne potius ad pompam, quam ad studiosorum compendium & historię huius gratiam id præstitisse videamur. Videat apud ipsum, qui voluit. Luberamen Lactis Amygdalini modum docere, propter exoricos, ad quos fortè hæc nostræ lucubrationes, si Deo ita visum fuerit, vt mereantur, peruenient, apud quosque fortè non est in visu.

Amygdal. dulcium à cuticula purgatarum, (quod sit aqua tepida, non seuerente, ne oleosa substantia prouocetur in actum, sicque lac non benè album seret) quantum voles, vnc. iij. vel iij. addi possunt semina melonum & cucurbitarum, itidem decorticata ad vnc. j. sem. lactuc. & papau. albi (præsertim si refrigerare magis voles, somnue placidum, non violentum, quod sit opiatum, accersere,) singul. drach. j. vel ij. contundantur in mortario marmoreo, quod omnium optimum ad hanc rem, sensum astringit aqua cocta, aut decoctionis hordei, vel etiam sero lactis, pro ratione scopi, traiecit per linteum, & in loco frigidiussculo reserua: nam citò accescit. Possis & cum solo hordeato & Amygdalis parare.

Hæc quæ sequuntur desumpta ex Gesn. libello de lacte & operibus lactariis obliuioni tradenda non sunt. Naturæ lac inuitatur Amygdalatum, quod tum ad delicias, tum ad sanitatis beneficium æras nostra frequentissimè parat. Amygdalæ circiter libræ pondere calida resoluuntur, vt facilius cortice spoliuntur, deinde cum pane excavaato tunduntur. Tulsæ ac dissolutæ recenti aqua in cacabum per setaceum funduntur, & procul flammâ in carbonibus agitata cochleari, propter fumum, coquantur. Sacchari adijciuntur sēlibra. Parum cocturae amant, liquidum enim hoc ferulum magis quam spissum placet. Sunt qui & aquam rosaceam addant. Idem ibid. Calseus ex Amygdalino lacte. Amygdalinum lac ouis remperato, salitum decoquiro, & si libet crocum adice, aut alia quælibet aromata: tum densatum igne cochleari diligenter permiscebis, & impones setaceo, vt quod liquidius est desluat, tandem saccharatum conuiuijs appones.

Si etiam lac cæruleum facere volueris, Amygdalinum cum cyani floris succo para loco aquæ. Huic deinde oryzam aut far incoquere licebit. Aliud cibarium ex Amygdalis, lac coagulatum referens. Amygdala trita per setaceum transferes cum aqua, deinde calfacies ad ignem semper agitando.

gitando rude, miscebatque ius piscium, sine de pedibus vitulinis aut ouinis gelatum, ac vtrius frige factum. Nos non possumus nobis persuadere ex floribus cyani tantum succi posse extrahi. Colerus in libris de coquinaria multa preclatè parare docet ex Amygdalis, quem consule.

Nectacendum quod Theoph. scribit Amygdalæ arboris cinerem lixiuique vt acerrima, ad fornaces artèque aliquas commoda materie vriles esse. Dalech. quoque annotat, Gummi Amygd. in vsu multo esse ad pannos sericeos oblinendos (vulgò artifices id aiunt, *donner l'eau, dare lustrum*) firmiores vt sint, ac minùs corrugati laciniatique, & minùs obterantur.

Dictæ sunt vires, dicantur & noxæ. Tradit Marcellus Virgil. solem non vltra septem aur o-cto Amygdalis amaris haustis torqueri coxisse, & velut furiosum circumactum, toto tandem corpore dissentum periisse, non vltra horam à cibo illo protracta vita.

Matth. quoque non solum Diosc. sententiam confirmat de Amygdalis amaris lachalibus vulpeculis: Sed nos idem quoque accepimus verum esse, ab industrio Io. Lurzio; pharmacopæo Kircheni in Ducat. Wirtemb. qui narrabat ex magnate expressionis olei Amygdalarum amararum in plateas eiectione, mortuas aliquot gallinas, quæ id comedissent, quod olim quoque monuerat Matth. in historia Germanica. Melius itaque posthac suis rebus consulent, si istud magna mulierculis & deliciis deditis virginibus aut adolescentibus dono dent, quod est præstantius ad excrionem manuum & faciei, loco saponis, tam ex dulcibus, quam ex amaris.

AMYGDALOPERSICVM.

CAP. VIII.

Arbor est inter Amygdalum & Persicum am-
bigens, materie; folio, fructu. Folia enim oblonga, serrata, pediculo plusquam semunciali, virentia, sapote amaro. Flos quinque constat foliolis rotundis, colore carneo; vngue sanguineo, flaminibus multis putrantibus, ex umbilico caliceque quinquepartito rubente. Carnis puluius, densior & copiosior quam Amygdalis: minùs copiosus quam Persicis. Os licet Amygdalarum, vt persicis tamen rugosum: nucleus qualis Amygdalis. Teneriorem fructum, antequam duretcat puramen, condiunt. Nucleus verò edulis vt Amygdalarum, à quibus vix gustu discerni queat.

Visa nobis primum hæc arbor in orto nobilissimi Viri Iacobi Waldner à Freundstein in Hartenschuiler superioris Alsatia, ex qua officula plantauimus Montbelgardi. Noua progenies, quæ ex Amygdalo seu nuce Græca & Persica facta, seu Amygdalopersicum, Carol. Steph. *Amygdalo Persico* arbor Græcis haud nominata Gesnero. Consideret tamen Lector quæ de Nucipersico dicta sunt in superioribus. Amygdalopersicus, cuius exterior pulpa Persicum pomum sapit, nucleus interior Amygdalū Camer. Amygdalopersicum nunc in Alsatia frequens, cuius oleus cortex persici instar rugosus, & nucleum Persicum solet, grati saporis: fortè Persico primò insita. C. Bauh. Germ. Ein baum halb Mandel vndt persich. Cal. *Amande Pershier*. It. *Mandiola Persico, Mezo Mandiola mezo Persi-*

co, &c.

AMYGDALAM REFERENS

FRUCTVS HIRSVTVS.

CAP. IX.

Scribit Clus. in Exot. A. Jac. Gueso accepimus Amygdalo
fructus.
Fructum qui ita Amygdalam referebat vt primo aspectu Amygdala esse videretur: sed longi villi quibus erat oblitus, diuersum esse ostendebant.

Huius exhibet figuram in tabella sub numero quarto, Erat autem inquit, vicia paulò longior, minùs vncià latus, fuscus, vndique villis oblitus (nisi vbi attriti & deteriti erant) in dorso autem longioribus, coloris inter fuscum & spadiceum mixti, cortice verò adeò tenaci, licet tenui, præditus, vt magna difficultate aperire possemus: nucleum enim continere, ex spiritu quem motus agebat, intelligebam: erat verò Amygdalæ suo paramine exemptæ par magnitudine, vno tamen latere sinuotus aliquantulum, vt Phæcoli formam verius exprimeret, quam Amygdalæ, quæque in binas partes separari poterat, tenui candicante inembrana tectus, ob vetustatem cariosus, vt quis esset eius sapor discernere nequirem. Solet verò interdum is fructus adferri muria conditus, formâ penè exigui cucumeris, sed multò satutiore viriditate præditus, qui muria exemptus, paulatim floccescit, & pulpa tandem in pollinem cum cute resoluta nucem relinquit, eiusmodi villis tectam, vt obseruabam in ea quam ab ipso accipiebam anno 1602. binas vncias cum semisse longam, vnciam aut paulò amplius latam: illum autem fructum anno insequente Mangia esse deprehendebam: de quo consulendi Garcias cap. 9. lib. II. Christophori à Costa cap. 43. & meum in illud caput scholium:

Adferrebat mihi Anno 1599: Franciscus Rod-
guez, Bengalæ regno oriundus, ex Bantam la-
uæ imperio, Mangas arboris istius nascentis ali-
quot folia, cum fructus eiusdem arboris nucleo.
Erant verò ea folia densa, & quodammodo cuta-
cea, instar annotinorum Laurocerasi foliorum,
nouem, decem interdum plures vncias longa, bi-
nas cum semisse vel rtes lata, in ambitu non serrata; oblongiusculoque muctone prædita, crassiore nervo illa per medium secundum longitudi-
nem secante, à quo vtrinque sedecim vel septendecim crassiusculæ venæ in latera excurrebant, renuoribus aliquot venulis vix apparentibus intersepte: ea manducata acrimoniam habere deprehendebantur, quia fortitan resiccata.

Miror autem neque Garciam, qui hanc arbo-
rem in suo prædio habuisse scribit, neque Christo-
phorum à Costa, qui plura eius genera facit, &
plantas ipsas ad viuum expressisse non vno loco
gloriat, foliorum formam declarasse.

Nucleus porro longioris Amygdalæ suo crasso
operimento repurgatæ magnitudinem habebat,
membrana tectus, cinere coloris, substantia au-
tem penè instar nucis Fausel siue Arca constans,
in qua nullam amaritudinem, imò ne alium quid-
dem manifestum saponem deprehendebam, nisi
in resiccato (qualem accipiebam) euenisset. Ad
scriptum erat valdè commendari ab incolis.

Eiusmodi autem fructus immaturos & adhuc
tenellos, muria conditos, postea adferrebat quot-
quot navigationem instituebat in Indiam, quibus
in reditu cum aliis cibis velerentur, teneriorum
cucumerum muria etiam conditorum loco, vt mo-

Descriptio.

Nucleus.

Phæcoli
forma.

Muria con-
dita.

Mangia.

Locus.

Mangas.
Folia Læ-
uacerasi.

Garcia C.
Costa n.
tancus.

Amygdalæ
forma nu-
cleum.

Fructus
muria con-
diti.

nis est plerique Germanica lecis, similes cucumeres
mensis adponere, atque etiam in Vngaria, cum af-
fis carnibus. Mihi autem donabantur similes bini
fructus ex illis quos Jacobus van Neck anno 1603.
referbat, etantque diuersæ magnitudinis: vnus
enim quatuor vicibus longus aut amplior, tondè
ambitū complectens, quā parte crassior: Alter
paulo minor: uterque tamen eiusdem formæ bre-
uique & crasso pediculo præditus, crasso summa
parte pediculo proxima, gracilior infima, & mu-
rone nonnulli curuo: aperti membranaceum
insolucrum continere deprehendebantur oblon-
gum, longiori Amygdala suo puluino liberata
penè simile, quo nucleus eiusdem formæ tectus erat.
Retinebat adhuc hic fructus, licet muria condit-
tus, tantoque tempore adliuatus, satis gratum o-
dorem.

Sapor.

AMYGDALI FACIE FRUCTVS EXOTICVS HIRSVTVS.

C A P. X.

Descriptio.

Peregina raritate perelegans hic fructus A-
mygdali suo puluino non exuti speciem facie
externa haud obscure repræsentat, cui & figura
sic satis conuenit: quippe quæ oblonga, com-
pressa, altero latere modicè innuato, ex quo tu-
berculum barbatum eminet, opposito arcuatim
gibbo. Nucamento cateroqui est firmo, duro,
toris villis dense obfito, pellidis & subfirmis, qua-
les ferè pili porcellorum, vmbilico quo adhaerit
conspicuo satis, & Persicorum simili, à quo per
fructus longitudinem sulcate linea protendun-
tur. Fructu aperto, corticis facies interna peni-
tus glabra, lauis & charneo nitore conspicua.
Sed nucleus qui intus latet, figura phaeolacea
est cauitatem adimplens, proportionè nucamen-
to respondens, qui geminus membranula qua-
dam per media displicitur, seu pariete intergeri-
no: membrana tamen communi & nigricante
connectitur. Nuclei substantia subdura qualis
glandium vetustiorum, extrinsecus coloris fusci,
interius fului: sapore meduloso, subdulci. Ex-
hibuit nobis frater C. Bauh.

Velle.

Nucleus.

Membrana

Sapor.

Hunc eundem fructum anno 1608. accepi ab
Illustr. Principe Sibylla Anhaltina Wirtemb.
quem tunc sic descripsi: etant autem duo: vnus
villosus Amygdala similis, compressus, sonorus,
sono appareret contineri nucleum: alter idem, ni-
fallor, cum precedenti, cinereus, villosus nonni-
hil, à quo erant detracti pili, vel villi potius, cor-
tice sulcato, fragili, sub quo erat tenuis membra-
na, qualis in ovis, ex albo cinerea, separata à
cortice, modo dicto, & a nucleo contento: nu-
cleus, ni fallor, erat compressus, phaeolum ali-
quo modo exprimens, partim nigricans, partim
rubescens, qui in duas partes diuidebatur, vide-
batur durus, qui tamen faciliè deraderetur, sapo-
rem nullum manifestum animaduerti. Hi mi-
hi videntur idem esse, cum *Manga*, siue *Amba* an-
tè dictis.

DE PRVNIS

C A P. XI.

Descriptio

Notior est Prunus, quam vt longa serie ver-
borum sit copiosè describenda. Dicamus

tamen, Mediocris
est altitudinis: fo-
lia pomi nigriora
glabra, crenata:
flores vt in sylue-
stri, cædidi, maio-
res: caudex satis
crassus, firmus,
materie rubescen-
te aliquatim, sed
pulchrè rutila cir-
ca interna, præ-
sertim vetustioru,
dura mediocriter
& tractabili. (Ca-
salp. inacris fra-
gilem dicit, quam
benè, norunt qui
lignum hoc se-
pius tractant, nisi
fortè rarios ex-
tremos intelligat)

cortice fusco, scabro: ex quo resadat gemini
fulum, pellucidum, origratum. Fructus nihil
aliud sunt, quam succulenta quedam pulpa, tenui
tunica obducta, magnitudine, colore, callo, sapo-
re, infinite propemodum variantes: Os com-
pressum, magna parte oblongum, dentibus fragi-
le, nucleum subanarum gulta continet. Pruni
autore Theophrasto radice nituntur longa, nu-
merosa, robusta ac mori contumaci.

Prunus *maxima* dicitur. Diof. arbor nota est: is
meminit Syriacaram, & maxime quæ in Dama-
seo nascuntur, & syluestrium ac gannu arboris
Pruni.

Est & sua Prunus, seu *maxima* dicitur *maxima*,
quam Theoph. sic describit. Alia quedam *At-*
bor [Ægypti] Prunus est, procreta, tractu, natura
& magnitudine Mespilis similis, nisi quod nu-
cleum rotundum habet. Florere incipit: ense
Julio, fructum maturat circa brumam. Folia
non amittit: [in vulgaris legitur *αβλιν* d' *αβλιν*,
quam lectionem Cornarius sequitur, veritque,
solum ipsi manet. Sed hic sensus ex Græcis
verbis extorqueri commodè nequit: sequimur
itaque Plinij & Gaza lectionem, quam & Dalech.
approbat, sic *αβλιν* d' *αβλιν*] Qui circa Thebaï-
dem habitant, ob luculentam huius arboris co-
piam, fructum siccant, & exarpta nuclea tun-
dunt & in massis cogunt. Idem Theoph. de Pru-
no spartum dicit, super fructum ipsum florem infi-
dentem emittere, semen habere ligno opertum vel
crusta. Hæc Theoph. de Coccyalea siue Pruno,
qui & l. 9. meminit *αβλιν*, in qua humor in la-
chrymæ modum gignatur de qua voce infra co-
piolius hoc ipso capite.

Plinius de Pruno *Ægyptia* paulò aliter scribit,
sic: ibi [circa Thebas] & Prunus *Ægyptia*, non
dissimilis spinæ proximè dictæ, [Ægyptiæ] pomo
Mespilis, maturescens bruma, nec folia dimittens.
Lignum in Pomogrande, sed corpus ipsum na-
tura copiatque meliorem instar incolis. Purgatum
enim tandum, seruanteque eius odore. Vt mi-
rum nobis videatur quid Dalechampio viro do-
ctissimo venerit in mentem, quòd ad hunc Plinij
locum citatum adnotaret hæc verba. Vide
Theoph. cap. l. 4. hist. qui natalibus cum Plinio
conuenit, alia re nulla prorsus. Quæ hæc
quæso oscitantur est? Tantum melicreule abest,
vt nulla prorsus re conueniat præterquam natali-
bus, vt Plinius hunc locum ex ipso Theophras-
to

ho transcripisse indubie adare nare ausimus. In hoc tamen curat Plinius a Theophrasto. Hic Mespilo comparat: ille spinæ Egyptiæ: hic nucleum rotundum, ille lignum grande dicit: reliqua reipsa eadem, verbis tantum discrepantia. An verò Coccynelea Plinii seu Theophrasti Myrobalaris emblica officinarum, vt & Chrysobalanus Galeni ista, vt ex quorundam sententia annotat Dalech. suo loco patebit. Prunis, inquit Plin. succus aquosus: foris corpus, intus lignum.

Alibi verò diligenter persequitur differentias his verbis. Ingens turba Prunorum, versicolor, nigra, candicans. Hordearia appellata, à comitatu frugis eius, (quod cum Hordeum meritis ea maturefcent.) Alia eodem colore feriora maiorique, Atinina cognominata à vilitate. Sunt & nigra, ac laudatiora cerina atque Purpurea. Nec non ab externa gente Armeniaca, quæ sola & odore commendantur. Peculiaris impudentia est Nucibus insistorum, quæ faciem parentis succumque adoptionis exhibent, appellata ab vitroque Nucipruna. Et hæc autem, & Persica, & Cerina, ac Sylvestris, vt Vux, autumnio cadis condita, vique ad alia nascentia etatem fidei prorogant. Reliquorum velocitas citò mitescentium (maturescentium Dal.) transuolat. Naper in Bactica Malina appellari cæperunt Malis insita, & alia Amygdalina, Amygdalis. His intus in ligno nucleus Amygdalæ est: nec aliud Pomum ingeniosius gemitum est. In peregrinis arboribus dicta sunt Damascena, à Syria Damascæ cognominata, iampridem in Italia nascentia, grandiore quamquam ligno, & exiliore carne, nec vquam in rugas siccata, quoniam Soles sui defunt: (quamquam Soles sui non defunt: sed Pruna omnia post Catonem capisse manifestum est. Cereæ quoque Virgil. celebrat vnic.

Sunt autem omnia Cereæ Pruna dic.

Et in Ecloga 2.

Addam Cereæ Pruna, & hæc erit huic quoque P mo.

Columella:

Armeniisque & Cereolis Prunisque Damasci.

Et Ouid, in sua Metamorphosi,

*Prunaque non solum nigro linientia succo,
Verum etiam generosa, nouasque mutantia
ceras.*

Galenus Iberia & Damascena celebrat, vt patebit in viribus. Palladius ea Damascena dicit, quæ suo seculo siccabantur in sole per crates loco sicciora disposita. Talia etiamnum hodiè in officinis Damascena dicta sunt: *Δαμασκήνη κόκκινον* Athenæo tamquam ab alijs diuersum (alijs tanquam cæteris præstantioribus) quæ gignuntur in alijs regionibus. Pruna igitur hæc sunt & alijs & Hipponacti memorata, vt refert idem Athen.

Coronam habui è Prunis atque Mentha.

A lexix;

*A. Quin & in somnis videre visus s. m. mihi
Præmium victoria. B. Quale id erat dicto.*

A. Aduerte iam animum.

*In stadio conuertat orum me quispiam.
Nudus accedens coronare visus est corona tor rili
Prunorum. B. Dij boni. A. Maturorum.*

Idem rursus

*Indistinctum omasum paratum, aut splenem
ingenuatum condimento, maturorumque Pru-
norum sportans?*

Tom. I.

Talis est profusus eius facies.

Nicander:

μῆλον ὁ κόκκινος καλεῖται.

Malum quid, Cucullus vocant.

Ita vertunt. Annotat Dal. *κοκκινόν*: quod granum descendentibus cucullus è suis latebris prodeat & conspiciatur: sed quid commune aut simile Pruno cum cucullo? Clearchus Peripateticus scribit, Rhodijs & sicilis Pruna vocari *βράβυλα*, vt apud Theophrastum Syracusum?

Ramos Brabylii granis & in terram cernuos.

Et alibi:

Quantò Malum Brabylii suauius.

Est autem Brabylium fructus, Pruno vulgati ambitu minor, eodem sapore, sed paulò acrius. Hæc quidam referunt ad Prunum Damascenum, Dalechamp. reprehendit Athen. quod τὸ δριμύτερον incipit vsurper, pro *σφιγνότερον*, vel *δριμύτερον*. Acerbius est Prunum syl. acidius Damasc. Seleucus in linguis, vt idem tradit Athen. eadem esse ait *μαδύνα* *βράβυλα*, *κοκκινῆλα*, καὶ τὰ ἄλλα. Dicta porro sūt *μαδύνα* velut *μαδύνα*: *βράβυλα* verò quia ducunt aluum, quasi *βράβυλα* *βράβυλα* id est, cibis depellentia & ἄλλα quasi *ῥήλα*, id est, Mala, vt Demetrius Ixion prodidit in Etymologia. Theophrastus, Prunus inquit, & spodias, quæ veluti Prunas sylvestris est. Araros Coccyneam vocat ipsam arborem: Coccyneum verò eius fructum. Aristophanes Grammaticus in Glossis Laconicis scribit à Laconibus Pruna vocari *ῥήλα* καὶ *πρῶλα* id est, acida Poma Persica, & à quibusdam Adria. Nec solum *κοκκινῆλα* arbor dicitur, sed & *κοκκινῆλα*, autore Polluce. Suidas *αὐτὸν* *κοκκινῆλα* tradit vocari *βρῖκακος*, quæ tamen rectius dicas Armeniaca, de quibus suo loco.

Pruna multi, vt testatur Curtius *ὄχηρα* Græcè vocari arbitrantur. Nos verò eam vocem in hac significatione apud nullum probatum autorem inuenimus. Onychinae autem ab vnguis colore vocantur eidem. *ὄνυχ* enim vnguis est. Sunt & versicoloria, & inter has differentias quadam præcocia, alia serotina: quadam item lignum itatim dimitunt, & hæc inter pretiosiora habentur, & huius dotis in multis generibus nomine est: Carteris verò carne lignum adhæret.

Goropius è Peni suo Cymbrio nobis aliquid noui importat. Pruna nos (inquit) *Prunnen* vocamus, quasi *Pur-prunnen* id est, Mora euacuantia. Latini itaque Prunorum nomen nostri linguae acceptum ferre debent. Hermolao teste: *κοκκινῆλα* & *κοκκομήλα*, seu ut ille scribit, *Coccomelea* & *Coccomelos* Græcè dicta: Pomum ipsum neutro genere, arborem masculino media comedia pronunciat. Folio Arbuti describitur, si Theodorus Gaza audiatur: sed hoc Plinius Theophrastum secutus, non Pruno sed Coggigryæ vocatæ tribuit. Decepit hominem, vel corrupta lectio, vel nomen affinitas. sunt Pruna onychina Columellæ, nigris laudatiora.

Et quia Pruni Etymi mentio incidit non infulsè nobis Lonicerus in *κοκκινῆλας* deriuationem originem inquirere videtur. Equidem, inquit, haud satis indagare huius vocis, *κοκκινῆλας*, etymon possum, vt reij respondeat. Ex compositione certè, *κόκκινος* granum est, *μῆλον* Malus, aut *μαδύνα* Malum, vnde Pomum potius Granatum erit. Verum historia & natura eius non respondet. Aliud enim est *μαδύνα* id est Malum Punicum, aliud Prunum. Propemodum eò inclinatur animus, vt per barbaralexin putem *κοκκινῆλας* factum esse ex latine conquendj vocabulo, vt supra contigit in Armeniaca

C. 388.

Brabyli.

Brabyli.

Athen. not.

Sylvestre

Damascen

Maadyna.

Brabyli.

Prunus

Spodias.

Coccynelea

Coccynelea

Oxyphala

Persica

Adria.

Coccynelea

lus

Persica

Suidas not.

Ochra.

Oxyphala.

Crissocolo-

ria eorum

que differe-

rentia.

Pruni cty-

men.

Coccom-

lea.

Coccomelos

Gaza not.

Onychina.

Kokkine-

lea.

Etymon.

malis, quæ Præcocia Romani vocant, quam vocem non rectè adsequentes Græci homines, vt sit in aliena lingua, dixere *πρῶκωκία* & *πρῶκωκία*, vt *κοκκωκία*, veluti Coquimalum, hoc est malum coquens & digerens: deijciendi enim alui ei vis incit præcipua. Hinc & in Asia, vt Galenus ait, arborem & fructum *πρῶκωκον* appellant, quæ vox item non satis feliciter, translata est. Prunum enim Asiaticum in medio redundat, quum simpliciter *πρῶκωκον*. Prunum dicendum erat. Atqui satis est *κοκκωκία* vel Gal. teste, esse Prunum. Coquimalum igitur prima sua origine dictum Prunum, postea Græcis *κοκκωκίαν*: & inde *κοκκωκία* dictum putat Lonicerus, quemad. à Pruno latino-rum, Asiaticum illud *πρῶκωκον* corruptum.

At Cordus è contra Pruna & Germanorum, præsertim Hassorum Prunen à Pruno deductū putat. Quod verò Lonicerus de pruno in genere ait vel Prunum esse *κοκκωκία*, minus fideliter ex Gal. dixisse videtur, qui non omnem vel indefinitè, Coccymealeam, sed sylvestrem, *πρῶκωκον* in Asia vocari testatur. Quid si *πρῶκωκον* dictum quis statuatur, quod malum sit, granum vel semen vnum in se continens: id est, Coci malum. Inuò quid si ipsi etiam Theophrasto dicta sit *πρῶκωκία*? Is tanè in nono hist. cap. i. *κοκκωκία* est, hoc est, lachrymas fundentes arbores, quæ concretæ (gummi vocant) recenset: *ἡ δὲ ὕλη*, inquit, *πρῶκωκία* *καὶ ἡ λυγία*, *ἡ δὲ ὕλη* *πρῶκωκία* *καὶ ἡ λυγία*, *ἡ δὲ ὕλη* *πρῶκωκία* *καὶ ἡ λυγία*, *ἡ δὲ ὕλη* *πρῶκωκία* *καὶ ἡ λυγία*, &c. Vides ipsum immediatè contingere eiusdem ferè naturæ ac generis arbores, Amygdalum Cerasum, Prunum. Nam & Gaza Prunum vertit, & Constantino in Lexico *πρῶκωκον* Prunus est arbor Theophrasti ex loco citato. Vnde non mirum si subtilissimo Scaligero mirum videatur, ni nostra vox inde emanauit, si tamen ea nostra sit Prunus, inquit ille. At quominus sit: nihil impedit: immò ex eo ipso loco vel maxime patere videtur (sic, Gummi enim seu lachrymam fundit, & Amygdalo & Ceraso affinitate proxima est. Addit Scaliger: Sufinum Veneti, & Thusei: nescio an è Persis, *πρῶκωκον* etiam apud Galenum: At de sylvestri Coccymealea hoc Asiaticis dici paulò antè monuimus. *ὁ ζῶμαλον πρῶκωκον* Laconibus, Had. Iun.

Anas, id est, Pruna, Serap. Bellunenſis apud A. tie. Pruna in margine annotat *D. miran* dici. Sunt qui & *Anas* seu *Nagias* inde dici tradant. Hebr. *Kaschap*, teste Elia Levita, vt citat Tragus. Germ. *Pflaumen* & *frischen*: quibusdam vt in Hassia etiam *prauen*, quam vocem à Pruno deductam putat Cordus, vt modò dictum. Exsiccata etiam Pruna, quæ ex Hungaria, Bohemia, Austria, Transylvania & Moravia in Germaniam importantur, omnia communi vocabulo *Süßesden* vocantur. Minora ferè *frischen* vulgò: & *Cerea* & *Piling*. Germanis dicuntur, vt patet bit in differentiis. Eadem appellatio arboris, si addas cuique dictioni arborem: *baum*, &c. Gal. *Prunier*: *Prune*. Montbelg. *des Beleses*. It. *Prune*, *Sufino*, vel *Sufino*. Castil. *Ciruelo*, *Ciruelo* aut *Andrino*: fructus *Ciruelas* aut *Andrinas*: Catal. *Prunas*. Portug. *Amexicora*: fructus *Amexas*, aliàs *Amexas*. Belg. *Prunne*. Angl. *Plum tree*. Bohem. *Silivet* & *Silivestz*. Hung. *Szina* fru.

Differentiæ vel à sapore sumuntur, quæ potissima esse videntur, quòd ex ea facultas dependere videatur. Sunt enim quadam alium silentia, sunt & soluentia, alia mediam quodammodo naturam sunt sortita. Quæcunque dulcia sunt, al-

uum soluant: quæ verò acida sunt & austera, eam cohibent. In neutram partem valde inclinant, acidodulcia vel acida, sed hæc sibi febricitantium maximè conueniunt. Sunt rursus alia magna, alia parua. Magna vulgato idiomate ferè *ptisium* nomen parua verò, *frischen* appellari consueverunt. Colorem ac reliquæ differentie ex enumeratione patbunt.

Ergò vt ad Prunorum differentias recentioribus obseruatas propius accedamus, ordine quoddam singulorum diligentiam inspiciamus, exorſi à Ruellij, Gallie Pruna potissimum concelebrantis.

Prunorum itaque, apud Gallos innumera ferè differentia. Prima laus Damascenis tribuitur, nigra cute, carne suauj, rotundo ligno, exili nucleo. Secundas partes sibi vendicant *Perrigina* cognomine, *Iberica*, vt credo vocata, quoniam primum ex Hispania venterunt, vt inquit Actius, succi dulcoris, duriorisque carnis, suauj gustu: ea qua parte Solem spectant, purpureo nitent colore, aduersa parte candicant vel subrubent: vtraque preſta digitis internum os dimitunt. Alia coloris ceræ ex candido in luteum palleſcentia, quæ *Cere-la* vel *Cere* etiam apud Gallos vocitantur: Alia maiuscula, mollia, purpurea, *Pedicularia* vulgò à vilitate dicta; ijs lues rura saginat. *Afinna* non ab re putauerim quoque dicenda. Commendantur maximè quoque quæ *Prun-dactyle*, à longitudine digiti, vt puto dicta, purpurea, suauj carne, duata pomi specie, inſitionis mangonem nufquam non nascencia. Alia *Noberdiana*, item *Iuliana*, aliquantò feriora, coeruleo colore, cumulatim in patente intorto furculo pendunt, dum passa contrahantur, in rugas.

Eadem ferè & Curtius habet: sed nouis annotationibus locupletata: & ab his quadam diuersa alia. Quædam grandiore, inquit, sunt ligno, quædam albo, alia purpureo, cætera nigro sunt colore: omnia tamen parua. Hæc enim reliquis præstantiora, intus pauca etioea, minimùm succo abundantia, vt edentes ad sitim prouocent, quibusdam *Parisina* dicuntur. Hæc autem genera (inquit Curtius) tempeſtate Phaiij nò fuerunt, aut postea hoc nomine vocari cœperunt. *Armenica*, quæ vulgus *Armenica* vocat, minima sunt, purpurea, grata odore. De his Columella in carmine paulò antè citato, Hispania luen, ingrato aspectu, sed miro dulcore prædita, oblonga, ligno intus exili ac longo. Nonnulli à regione citioris Hispaniæ *Catalonica* malunt appellare. *Iuliana* verò quæ apud Turonenses in Gallia nascuntur, dulcissima, colore nigro. Desiccata verò per totam Galliam venalia deferuntur, agris etiam expetita cocta. A dactylorum verò forma *Dactylia* dicta: prægrandia hæc albi purpureique coloris reperiuntur. In honore sunt, quata in longitudinem figurâ. Quædam verò Hordeacea antiquitus, vt supra diximus, dicta à comitatu eius frugis, candida, & eius coloris alia feriora, maioraque & propter vilitatem *Afinna* dicta. In pretio verò nunc sunt, quæ *Pedicularia* dicuntur, alij *Iberica* dicunt, quòd primum ex Hispania venere. Sic enim vocari Symphorianus Champenius medicus doctissimus testatur. A *Pedice* scilicet auct, dicta sunt quòd quemad. ea inter aucts cibi suauitate cæteras excellat, sic hæc inter Prunorum genera. Serotina hæc purpureo colore, forma non grandioris, dulcissimi saporis. Capere nunc & deliciar, vt *Iuliana* non cedant, A bonitate enim *regia* sunt dicta, amplitudine autem post *Dactylia* sunt etiam parua, nigra, ovali figura

Coquimalum.

Prunum.

Coccymealea est Prunum.

Lonicerus not.

Coccymealeum. Prune Theophr.

Prunus à πρῶκωκον Græcorum.

Sufinum. Scal not. Linguarū nomina.

Anas Arab. Dominan.

Pruna exsiccata.

Differentiæ a sapore & facultate.

figura, plurimo succo, si quod aliud genus abundantia, quare *Mithra* vulgus vocat, ac si succum melleare videantur. Alia quædam vique adeo parua sunt, vt magnitudine Pruni sylvestris fructum parum excedunt, nigra, rotunda & feriora. Sunt & Acidula, nigro colore, succo etiam abundantia verum non iactidem. In extremum Autumnum durant, vt hyemem attingant.

Clearchus Rhodius & Siculus, Theocritum Syracusanum *Brayla* pruna appellasse scribunt, quæ & *Madrya* & *Badria* Athenæo dicuntur, vt dictum suprâ. Fructus quidem hic minor, gustus verò idem, ni aliquantò esset asperior.

Loubertus *Pruna Pertigoma*, *Prandistila*, *Damascena* & *Imperialia* vocata præ cæteris commendat.

Solerius *Asinina* seu *Pedicularia* Plin. Gallis Delphinatibus *Prunes Bonais* dici scribit, esseque fortè *Hiberica*. Idem *Pertigoma* Ruellij, suspicatur esse magna Galeni.

Nicol. Abr. à Framboisere de sanitate tuenda: In Francia excellentiora Pruna sunt *Damascena* trium generum. Nigra, rubra, & violacea. Secundum locum obtinent *Dactyla* ob suauitatem. Magni sunt in Provincia pruna ex Brignoles: multi etiam sunt Pruna *Pardygoinia* ob magnitudinem & gratum saporem. Pruna *Reimense* æstimantur ob pulchritudinem potius, quam bonitatem: color enim caruleus visu delectabilior, quam sapor gustui gratus: eis inest minimum aciditatis & adstrictiōis, incolis dicuntur *Nobres*.

Sunt etiam apud Reimenses alia Pruna, dicta *des Vignans*, quæ comeduntur plerumque priusquam maturecant. Propter insignem austeritatem & acerbicatem illi his tantopere delectantur, vt soleant ponere in iuleulis, loco vuarum acerbaturum.

Hispania celebrata pruna, vt tradit Amatus, hodie Pruna *Damascena* præcipua habentur, Syracusana ab Hispanis nominata, nigra, rubentia, vel in totum alba, ad citrinum tendentia, oblonga, boni saporis: Citrina multi Cerea appellare non dubitant. Multi quoque ex omnibus Pruni speciebus præcipuè laudant, quam *Saluaticenses Andrinæ* ob colorem nigrum vocant: rotunda sunt, sapore acido, ori gratissima, quæ matura febriçitantibus apud *Salmaticenses* D. Alteretius non sine optimo successu concedebat. Lacuna verò scribit inter Pruna Hispanica præcipuè commendari dicta *De Monte*. Secundum locum obtinere quæ deferuntur ex S. Michaële. Inter ista sequi rotunda, quæ vocant *Andrinæ*. Ab omnibus laudari *Damascena*.

Perlustremus nunc Italica.

Prunorum, inquit Cæsalp. rotundorum quedam mali amplitudine, flaua, dulcia, odorata, quæ primò maturantur: cognominantur autem à Malis. His minora, & austeriora, quæ Augusto maturantur, Pruna *Augustana* vocata: & *Albanilla* inter pretiosa. Alia nigra, durior carne, sed gratissimo sapore, vulgo *Perdicona* cognominant. Grandiora his sunt *M-simiana*, ac succi bonitate præcellunt. Simili specie constant aria quedam, vt etiam fallant, sed in suauitate saporis quamprimò discernuntur, vt quæ *Asinaria*, & quæ *Gibia* alicubi vocantur ingustabilia. Paulo minora his & oblongiora *Viridacea*, sic appellata, quia dulcia sunt antè perfectam maturitatem, dum adhuc viridia sunt. Hæc maturitate perfecta ad rufum tendunt, sed dulcedine minùs grata. Alia in longitudinem extenuantur iuxta

pediculum, vt *Damascena* colore flauo: *Catellana* colore subuiridi, alia colore nigro. Multæ aliz sunt inexplicabiles differentie, vario cultu, & studio inferendi inueniunt. Est & sylvestris Prunus, &c.

Peculiare (addit idem Cæsalp.) in fructu Pruni, quod deflorescens, si multi imbres coarctent, conuertitur in longum quoddam corpus inane quod *Turca* vocant. Idem ex Theoph. dicit Pruno foliū esse Arbati: ac peculiare ei fructū in *pappum* perire: quæ Prunis nostris conueniant, si *pappus* hic non Lanuginem, sed inane corpus significet, *Turcam* dictum. Quod ad primum, vel non rectè nouit Cæsalp. Arbati folium, vel certè non benè conatuit, atque adeo hæc collatione aliquem in suspicionem conijcere possit, ipsi neutrum probè cognitum. Quod posterius: bellam sanè verò interpretationem vocis *pappi*, quam Theoph. per τὸ ἀνυμνῶν ἑδνὰ τὸν καὶ τοῦτο expressit. Si Cæsalpinus annotasset obseruationem doctissimi Hermolaj, comperisset id à Theophrasto de Pruno non dici sed de alia arbore. τὸ μὲν λέπιδος ὀφθαλμοῦ, sed quo iure is vel alius quicvis *pappum* vocet, nondum agnoscimus. Vitium est fructus *Turca*, non illi par nec ordinariè omni tractui enitit, vt de fructu eius arboris, de qua Theoph. scribit eum in *pappum* abire, tradit. Quod si verum esset de Prunis, ille sua *Perdicona* non tantopere commendasset.

Sed persequamur reliqua Pruna Italica ab Aug. Gallo obseruata. Pruna, *Præque* vel *Præque* dicta Lombardis optima sunt, & bonitate *Damascenis* succedunt, quæ quamuis cæteris minora, pulchra tamen sunt, supida & sana, tam cruda quam cocta, potissimū si cum pullis & auculis decoquantur. Aluum soluunt cocta parum in aqua, & ita mollia comesta, cum multo saccharo. Sunt & alia magna, & dulcia admodum, quæ probè matura aluum magis lubricant. omnia cruda vel cocta in aqua tepida macerata sitim restingunt. His succedunt dicta *Brogne Agostane*, quæ non pulchra, longi tamen & crassa: sana sunt cruda, & cocta, & sicca. Pruna dicta *Brogne grossi*, rotunda non postremas tenent, si præsertim benè matura & decocta sub cineribus folijs inuoluta, decorticataque & saccharo aspersa comedantur: vel etiam & melius, cruda decorticata, & in patella cum saccharo lentè cocta. Inter Pruna, quæ dicuntur *Brogne Myrabolani*, alba, nigra & lutea salubria esu sunt, non cocta. *Brogne Castellane* dicta, benè matura præferuntur cruda, cæteris omnibus, albis, nigris, viridibus aut rubellis, dulcedine & succi gratia præstant: corroborant magis, & præ alijs sitim extinguunt, decorticata à febriçitantibus in ore retenta singulari sunt solatio, mitigant summum ardorem, & restitunt non nihil appetitum. Sunt etiam alia Pruna Italiz vulgò dicta *Agostane bianche*, *Settembrine*, *Massimiane*, *pernicione*, *Gierisaleme*, & alia multa suauitatis & salubritatis non contemnenda.

His addamus quorum meminit Alpinus, (nisi iam suprâ scriptorum aliquo nomine dicta sint) & cum dactylo oblongo, magno & crasso confert, Pruna alba, quæ Iulio mense in agro Bassanensi maturantur.

Matthiolus quem, velut Italum, decebat pulchras istas merces Italicas nobis Germanis præ alijs celebrare, ne quidquid de ijs habet: sed postquam palmam tribuisset *Damascenis*, quæ nec ex Syria Venetias importantur: secundas tenent (addit) in Germania quæ ex Pannonia & Transilvania conuehantur in quorum genere

Catellana.
Nigra

Turca pruni
visum

Cæsalp. rep.
prehen.

Alius. era.
rar

Lombardis
dicta pruna
Sugna

Magna
ducia

Pruna Brog.
grossi

Pruna
crassa

Pruna myr.
rabolani

Catellana

Alba Boffe
namia
Damascena
na Snde
adu eda
Pannonica

quæ minuscula sunt, maiorem cum palato ineunt gratiam in vino et cœcâ, et saccharo asperâ: hoc enim modo parata primisq̃ mensis sumpta, et ori grata fiunt et alium commodissimè citant, nam dulcia sunt et line additione. Verùm si nō gularit aut nouerit alia, quæ ex Germania prædicat, deinceps Germani ipsi audiendi sunt, ut quoniam Germania hoc fructu ditescat, intelligent etiam exteri: Mathiolusque interim excuset, qui Prunorum differentias inexplicabiles ferè dicit, quod non aegrè contineatur si intellexerit omnes.

Damaſcera. Trago itaque multa ſunt Prunorum genera, inter quæ primum apud Germanos quoque locum obtinent Damaſcena vocata, Theocrito Brabalya, Athenæo Badyra & Madria cognominata. Germani Damaſcenen pſſaemen/ Vñdr Queſſchen vocant. Hæc in Pharmacopoliis excicata habentur, quæmadmodum etiam magna illa Hugarica, ab iſtis Hugaris Damaſcena, & à Germanis Große Zwiſſchen vel Queſſchen/ & Ungariſche Pſſaemen vocata. Quidam his pro Damaſcenis vituntur, altere Cordo. Peinde ponuntur, à Trago, purpureæ, quæ ex Hæ pania venerunt, Iberica & Perſona vocata. Germ. Spannſche Pſſaemen. Hinc Cereca ſeu Cerecla. Germ. El Freichen/ Vñdr Eſling dicta. Cordus annotat Brabalya quoddam primum interpretari Fruchten. Quorū ordine collocanda ſunt oblonga illa & Cerulea, aliàs Prunidaſyla, Germ. Blaw lang Pſſaemen/ blaw Epſling/ vñdr Eulſen Pſſaemen nominant. Quinto loco exigua illa (nec enim nunc auctiana maiora ſunt) & Autumno prouenientia Pruna; German. Klein herbſt pſſaemen dicta. Hæc Baſilienſes Zupartien vocant. Poſtremò ſunt & alia genera, vtote nigra illa quæ vocant, groſß Boſſ pſſaemen/ & rotunda illa, magna & dura Pruna, quæ Autumno appetente maturantur, German. Schwaſſpſaemen/ Latini Aſinina & Pediculari nuncupant. Hæc Tragus.

Eadem ferè & *Lonicera* habet, additque fructus *Prunorum Theocrito* dici Brabyla.

Dodon. verò *Cedrona* vult dici magna illa Pruna dulcia cerulea, Lat. Pruna Damascanica: Had. Iun. *Εὐφρασια* Theophristi scribit, *Κήρυς δαμασκηνή*: German. *Bleue Spilling* / *Quersiden*. Belg. *Blauw pruyme* / oft *pruyme van Damasc*. Gal. *Prunes de Damas*. Secundum Dodon. genus fuit Pruna vulgaris ruffa, quæ Hispanica vocatur. *Luteola*, Latine *Cereæ* & *Cercola* Pruna? Hæc Had. Iun. *Rosspina*, German. & Belg. *Reine rospuyme* vocat. Dod. verò quatum luum genus ita nominat, Pruna rubra & rotunda quibuscum Latine *Asinina* Pruna, Gal. *Prunes de cheulinus*. At Pruna asinaria vlt asinina villa dicitur Iunius, & maiora. Belg. *Duspruyme*. Omnium minima Pruna rotunda Dod. *Nana* H. Iunio. Ger. *Kleine herbspflaum*. Belg. *Croefen* / *Palelofen*. Gal. *Cerethes* & *d'auine*, Sic vniuersique patria sua præficit aaccommodare studens, non tamen adferre sibi non conuenire cum eo qui est ante foret.

Alia quaedam adhuc habet H. Iun. aequè Plinij & prilorum nomenclaturis accommodata, & iam prius quoque dicta. Sic Prunum Hordacrium Plinij candens dicit, Belg. Vire Peuyne. Prunum decumanum : Belg. Cierpeynne. Damascenum vero, Prunum pafium vocat, & rugosum. *verdenende ameren*; Belg. Peuyne Van Damasc. ital. *Pruno scuro* Hispan. *Pruna feta*.

Dodonæus quoque addit : Theophr. & Plinij
Ægyptiam Prunum incognitam illis : nosſtam
atatem in Germania , circa Damulcum Syri-
æ ibidem natis Prunis carere. Pannonia huc Hun-
garica laudat oblonga & dulciana, fed magis ta-
men Moraucica , ad aluum lenicundam commen-
dat , præfertim Brana nata , que Moraucæ olim
Marcomannorum Proincia , vrbs et præſentia :
hæc etenim vbi reſecata fuerint,ori ſuauiſi palato-
que gratiſſima , aluum citra mollicitam ita re-
ſci-
ciunt , vt delectoria vti Caſſiam & Mannam
poſt ſe relinquunt , vt Thomas Iordanus affirmat.
Noſtra ætas quædam *Gallia* à patria ap-
pellat.

Perfequuntur cæterorum Germanorum differ-
rentias. Gænerus itaque has habet. Primum quæ
fructus magnos, purpureos & acidos facere fert,
Lindaule & *Sengli* vocant, Tigrini & *Wotshoben*
(quasi capri reticulos dicas) vel *Pflaumen*. His
similia etiam cerei coloris minus frequentia apud
Tigurinos reperiuntur. Pruna Cerea vero
Cercola magna subdulcia. Pruna parva, fer-
tina, cereola, quæ Tigrini & Helvetij nescio
vide *Siparten* appellant: Inter urbana minima,
dardilune cerea ferè maturefcunt Septembri.
Pruna præcociora parva, verticoloria, à tempo-
re quæ Avena metitur apud Tigrinos dicta *Sa-
berfcheigen*, passim illis abundat. Pruna Ne-
apolitana, oblonga, dulcia (ni fallor) alba & Pa-
nicea, Lindaule. Pruna Hungarica, quæ vulgò
Tufova vocant, *Sirepcheigen*, duorum generum:
maiora & oblongiora: & alia minora, rotundiora,
dulciora Lindaule: Basilea probè perficit
ructum, (sancti *Seldici* en vocant) Pruna Hun-
garica præstantissima, Damascena ferè Vvoifeio.
Eusthodi Venetis mittuntur aliquando Augu-
stam magno pretio, crassa & carnosâ, subacida.
Hec vel oblonga Neapolitana, aliqui Impera-
tori sue Augusta cognominant, quod is Impe-
rator Augustus oblectetur. (Itali sua ab Argi-
sto mente, quæ maturefcunt, *Augusta* dicunt, de
quibus supra.) Augustæ Pruna alia Hungarica,
aurei vel cerei coloris: magnitudine ouis gallina-
ceis. Aut etiam Anatini, carnosâ, gratissimi saporis.
Aliud pruni genus, maturefcit circa finem
Iulij, cui fructus parvi cereulæ, dulces: *Blaw-
fræichen*. Pruna minima, subcæreula, acida,
parum humida, *Veinfræichen*, maturefcunt Augu-
sto. *Veyfræichen*, Pruna alba, tardius ali-
quando maturæ: omnino alba. *Wots bode*, par-
tim candida, partim rubella, alium puto magis
soleunt: & hæc aliqui alba vocant, sed minùs
proprie. Hæc *Gerferus*.

Tabernaemontanus quatuor summa Prunorum facit genera : 1. Vulgata, quorum quatuor differentias constituit, nigra, rubella, alba, viridula, quaedam etiam flava & rubra. 2. Pruna Myrobalana, quae antequam maturescant sunt viridia, postea rubescunt, tandem perfecte matura atropurpurea fiunt : succulentae, odoratae, nucleo parvo. 3. Aenaria *Gabris* sive *bleben* vulgo dicta, primo generis familia, sed fructu parvo acido, subastringente sapore, valde tamen. 4. Flava, oblonga, nucleo exaruto, vulgo cerea, *nachts gelbe Pfaffen* oder *Spiting* dicta. His addit quaedam alia sed iam dicta : quamvis & haec forte iam magna ex parte memorata sint, nec vilius sit iam dicorum, descendorumque aurorum, qui non alterius quaedam habeat, etiamque dicatarum regionum. Scopus tamen noster est, vi supra quoque in Pomis diximus, non tam nationum quam ipsorummet aurorum, quae tamen fieri

id possit breuitate, differentias referre quæ etiam
sepius interdu n repantur, nullus tamen est, qui
non sui idio natis appellitiones addat, & diuersi
aliqua annotationum illudat: si malac, vt con-
sensas & dissensas tunc in circa eas lectori ob-
faciem positus, melius innotescat: nec deit no-
bis in Vainerlii, atque adeo specialissima hæc
historia, quod addit alteri: Adui verò etiam nobis,
quod desit aliis ne quis deinceps aliquis nobis
veteratorie obliuiscatur, quam tamen
etiam facile euitare possit, qui o nia exacte co-
gnita haberet. Alioquin lectori fraudem, sibi dede-
cis prabit, quisquis hoc tentauerit. Quod si
placuit huc vel illi nationi, cur non aequè pla-
ceamus & alteri?

Sed pergamus, & lectori aequè rerum diuersi-
tates, quàm autorum placita ob oculos ponamus:
ita enim denu h e opus omnium Herbariorum (qui
nobis propofitus est scopus,) quam à quidem fieri possit,
vices supplebit.

Camer. inter Pruni genera varia, potissimum
Hungarica, Morauica, & quæ vulgò Myrobalanos
dicunt, itémque Græca, quæ postrema *Verdaria*
à viridi colore in Italia vocantur, & aliis præfe-
runtur, concelebrat.

Schauenkf. sua diligentia Silesiæ Pruna
vfitata recenset hæc. 1. Pruna domestica.
2. Pruna Hungarica maiora, Pruna Brunensia,
Pannonica, Brunner Pfäumen/ Ungerische
Pfäumen. Omnium sunt præstantissima, ori-
ginata. 3. Hungarica minora, Tzweitschpen/
tine pfäumen/dulcia sunt, & ori gratiora.
4. Almaria, Rosßpfäumen/ magna sunt, ru-
bore persalua, viliora. 5. Cereæ minora, præ-
cocia, Geelc Pfäumen. Geelc Spillinge.
6. Pruna Cereæ maiora. Moranen/ Ma-
runcken: hortis instructioribus saltem nota:
maxima sunt. 1. Prunidaçyla oblonga & cærulea,
Blawe lange pfäumen/ Blisen pfäumen/ Bla-
we Spillinge/ Blawe Moranen. Ex semine
Prunorū Cereorum maiorum hæc nasci ait, quod
profecto nobis nunquam persuaserit. Considerent
igitur Agricultores studiosi, an ex Prunorum Ce-
reorum maiorum semine, hoc est, a specie di-
stincta, possit nasci alia species, nempe Prunida-
çyla cærulea, quod nobis non sit verisimile.
8. Pruna canina, Sundes pfäumen/ weisse
pfäumen: parua sunt, pallida, nonnihil rubi-
cantia, dulcia. 9. Parua autumnalia, seroti-
na, Auenaria, Herbstpfäumen/ friechen: Sil-
zapparten/ minora sunt & cærulea, hortis rusti-
corum nihil frequentius, ex quibus additā fa-
rinā edulia parantur haud ingrata, salubria: ve-
rum recentium vsus nimis Dysenteriam pro-
creare solet. 10. Pruna parua vinosa, weinz-
pfäumen/ Tarnickel/ vulgò viridia sunt, vinosi
saporis. Condiuntur saccharo febricitantibus
grata. Colerus annotat prunis friechen dictis,
rusticos Silesiæ liberos & familiam suam hyeme
alere, quorum variæ differentia aequè in syluis
proveniant & agris, quàm hortis, eaque adeo
quæ syluis nascuntur elui gratissima & saluberri-
ma esse (gar nerlich zu essen) quasi dicas
optimè natuta conuenire, ventricu-
lum claudere, bonum generare
languinem, In Misnia dici
Tarnickel. Pruna
Onychina.

PRUNVS MYROBALANVS
DICTA.

Sunt quidem
superius dicta
Pruna Myroba-
lana cognomina-
ta, trium generū
nomine solo ex
Augusti. Gallo,
qualia tamen vix
huc pertinere ar-
bitramur. Me-
lius respondent à
Gelsnero citata
addito paruo lē-
mate. Clusius
verò hæc dili-
gentissimè, vt
plerique sua,
describit, his
verbis. Facile a-
dolescit hæc ar-
bor, & in vastam
exerescit ampli-
tudinem, maioresque eius rami subinde in alios
diuisi, opacam admodum præbent vmbra:
caudex multò leuiore gratioreque oculis cortice
præditus est, quàm reliqua Prunorum genera: te-
nuiores rami, graciles admodum, teneri mo corti-
ce vestiuntur.

Folia quodammodo media inter Prunum & Cera-
sim, tenella per ambitum serrata sunt. Flos can-
didus, tenuior, quàm in vulgari. Fructus, cuius
alternis annis feracissimus est rotundus, oblon-
go tenuique petiolo inter folia pendens, aspectu
iucundus, per initia virescit, cum maturare incipit,
ruber: maturitatem adeptus purpurea, nigro
commixta nitet, carnem succulentam & pa-
lato gratam ac nucleū non admodum magnum ha-
bet. Floret cum alijs eius generis nouo Vere, sub
Iulij finem & Augusto fructus maturitatem adpi-
scitur. Nondum vulgaris erat, cum eam describe-
ret Clusius: sed qui habebant, ex Cæsarej Pala-
tij orto nacti erant, vbi omnium primas con-
cepit eius arbores tres ingentes, vnde primū
eò delatas, incertum. Nonnulli è Constantino-
poli, alij è Gallia genus duxisse arbitrantur. Cer-
rè ea arbor quæ Biturigibus Gallorum Myroba-
lanorum Chebulorum nomine ostenditur, huic
perisimilis esse videtur, vt ex eius folio inde dela-
to, & Clusio à Cl. D. Jo. Polthio Palat. Elect. Ar-
chiatro donato, æstimatum. Idem Clusius apud
Garciam scribit, istud folium Persice folio simi-
le non esse, sed Pruni aut Cerasi folium potius
æmulari, atque nihil aliud se comperisse quàm
Pruni genus. Fortè Tabern. vel is a quo accepit
Iconem, hanc Prunum etiam habuit pro Myroba-
lano, vt cap de Myrobalanis monebimus.

Nunc in eodem Cæsareo orto illius genus a-
litur ex superioris nucleo natum, quod minore
fructu & dulciore pulpa est: in cæteris nihil à su-
periore differt. Cur huic generi Pruni, Myroba-
lani sit appellatio data, fatetur se nescire, Clu-
sius: nam, inquit, nec fructus similis est neque
officula, quæ reliquis Pruni generibus similia
habet; licet parua, cum legitimorum Myroba-
lanorum officulis siue nucleis, quæ canaliculata
sunt & striata, quicquam commune habent.

Descriptio
arboris.Folia.
Flos.
Fructus.

Tempus.

Locus.

Myrobalana
ChebuliPruni My-
robalani.
Garcia.

Pruna Bru-
nica. Idem *Clus.* inuenit *Prunorum* Brunensium
Morauiz eorumque pulpa cum Laurocerasorū
pulpa confrens, vtriusque dulcem & edulendi-
cit.
Galatensis
Pruna. In Pannonicis verò Galatensis siue Perana Pru-
da Dactyla. neola scriptis prodit, quæ oblongiuscula albâque
dicit.

AMYGDALINA PRVNA.

Amygdalina Pruna Lobel. in histor. Belgica
oblonga dicit, Dactylorum aut Amygdala-
rum instar. Amygdalina Pruna etiam in Plant. ico-
nibus dicta Belg. *Amandel pruyneri* est *Danz-*
pruyner. An verò sunt ea, quibus Plinius in ligno
nucleum Amygdalæ esse dicit, & ex Pruni & A-
mygdali infusione geminata, asserere non ausimus:
Quemadmodum nec an Prunidactyla Ruellij,
Curtij, Tragi & Silesiæ supra dicta.

Pomaria quædam cultiora: Gallica quondam
Prunoperticum colunt, cuius fructus carne Pruni
est, cute subuiri di Pruni, sed nucleo Persici. Pen.
& Lob. Eiusdem meminit Cam. apud Matth. ex-
ternè Pruno similia dicens, nucleo Persici.

De Prunulis
quibusdam
Indicis
scribit Benzo
in hist. noui orbis his verbis: Ad sinum Caragū
procedimus, Cereis quibusdā n. Prunulis velce-
bamur, quæ quum parum carnis inesset, lignum
seu os interius simul comedebamus.

Hactenus ferè tam à prisicis quàm recentiori-
obseruata, & aliqua tamen parte nobis etiam co-
gnita recensuimus, qua potuimus fide breuitatē
que: restat vt & à nobis obiter obseruata, & for-
tè nec alijs ignota dicamus, adiecto vnicuique
more nostro, suo lemmate.

Solent curiosiores & lautiores Pharmacopœi,
pro delicatioribus, elegans nec minùs vtile ac sa-
pidum quoddam Pruni genus ex Galloprovincia
ad nos importare, quod *Prunes de Brignoles*,
Briolina Pruna vocant. Ea detractā cute, & vna-
rum passarum modo, velut in vnum glomum
compacta, sicuam instar aduehuntur, aut in sca-
tulis. Colore sunt dilutè rubello, ad lauedinem
tamen accedente, carne firmiuscula, qualis corti-
cis Citri conditi aut Cydonij mali, subacida at-
que vinosa, febricitantibus cruda, vel ex aqua le-
uissimè cocta, mirè expetita, nullo officulo: quip-
pe eximunt incolæ qui reponunt. Figurā Caricæ
pingues egregiè referunt, si colorem demas. Ead-
em cum officulis accepimus: oblonga erant,
sicut & officuli, qui durissimi, nucleum continen-
tes modicè amarum, gratum tamen.

Hæc Scal. Nucipersica visus est appellare quando
apud Theoph. alicubi sic scribit. Persea Pruni fa-
cie, de qua olim dubitabam esset ne nostra Nuci-
persica, quam Valcones Brignols vocant. Pruna
Briolina Lob. teste hodie in Prouincia salubritatis
& saporis ergò optima habentur. Idem cum
Pena in Aduersi. Damascenis olim omnium præ-
stantissimis inquit, *Brign lensis* hodie in Gal-
laprouincia palmam præripuerunt bonitate,
salubritate & sapiditate. Distat autem Bri-
gnola 30. mil. Gallicis à Massilia teste Rauuollio
qui eadem & ad sitim & ad febricitantium usum
valdè probat.

Autor postrem. hist. Bellorum Galliz scribit,
pro Cortice Citij condito quem petebat Dux
Guissus, data Pruna Brignolina, ea ipsa hora,
qua morti erat tradendus: quòd ex suspitione haud
vana necis instantis veluti Lythothimi quædam
præferiret.

Prunula
Cyren Indi-
ca.

Autoribus
obiter obser-
uata differ-
entia
Pruna Bru-
lina.

Nucis.

Nucipersi-
ca.

Brignols.

Brignolen-
sis.

Brignolensi
pro Cortice
Citij condito
quem petebat
Dux Guissus,
data Pruna
Brignolina,
ea ipsa hora,
qua morti erat
tradendus:
quòd ex suspi-
cione haud
vana necis in-
stantis veluti
Lythothimi
quædam præ-
feriret.

C. Bauh. apud Matth. eadem *Pruna* de *Prun-*
ioles vocat.

Pruna dicta vulgò Lugdunensibus *Prune dou* satis
magna, breui herent pediculo, orbiculata, ab
vno latere per longitudinem sulcata, aut vesti-
gium fissuræ habentia, nuba ac velut fuligine coe-
rulea aspersa, gustu dulcia, cum quadam acidi-
tate, carne satis dura, quæ haud difficulter ab
osse separatur, Matura Iulio.

Eiusdem *Prunes Armeñes* appellata, prædictis
minora, eiusdem ferè coloris, oblongior, odo-
rata, dulcia cum quadam aciditate, carne firmi-
uscula, ab officulis faciliè separabili, quæ parua,
compressa, laeua, dentibus faciliè contringuntur,
Matura Iulio.

Sunt nobis Montbelgardi in horto E. C. Witt.
Pruna quæ dicuntur Damascena: purpurea, val-
dè rotunda, quibus pulpa ab officulis faciliè abscē-
dit, suntque ea ipsa, nisi fallimur quæ Lugdunū
de *Damas* vocant, maiora iam dictis Armeñis,
purpurea, rotunda, ex breui pediculo pendentia,
coerulea quadam nebula respersa, rota concolo-
ria, etiam adhuc immatura, valdè acida, officu-
la continentia parua, rotunda, similia officulis
Cerasorum. Talia vidimus Ceruinij Pago Passa-
uantino Septembri optima. Ex hoc genere existi-
mamus esse, quæ sicca apud fontes acidis Grief-
bachianos vidimus, parua, rotunda, ab officulis
facillimè abscedente carne. Aiebant Argentinam
Turono vrbe Galliz aduehi.

Pruna Lugd. *Damasc* dicta, Damascenis mo-
dò dictis multò sunt maiora eiusdem tamen colo-
ris ac formæ breuissimo adherent pediculo ipsa-
que caro firmiter nucleis: acida sunt, nubes ob-
longæ, satis tumida, maiores quàm Prunorum
Dates.

Perdigne Gallico idiomate dicta iam modò
descriptis minora, rubra fuligine subcoerulea
adumbrata, rotunda ferè, carne dulci, satis solida,
officulo mediocri minimè adherente. Hæc Da-
mascenis quodammodo similia, paulò maiora ta-
men, nec ita rotunda, & vtriusque per longi-
tudinem fissurâ vel sulco notata. Horum surculos
Montbelg. in horto inferi curauimus.

Pruna Dates Lugdunensibus appellata, Dima-
scenis magnis aequalia aut etiam maiora minùs
rotunda, nec eiusdem coloris, sed rubri, nebula
coerulea obducti, pediculo satis breui, carne fir-
miuscula, dulci, & ab officulo promptè separabi-
li: Tunica inuestiuntur dura & sicca. Officula
breuiuscula, nec magna dentibus fragilia, matura
Iulio. Missi nobis Lugduno surculi Montb.
in horto E. C. inferendi cum hac inscriptione,
Prunes dates, grosses comme ours, id est Prunidactyla
magnitudine oui: possint fortè esse eadem cum
Prunidactylis purpureis Ruellij, Curtij, Tragi &
Silesiæ.

Meretur rara hæc Pruni species Curiosorem
etiam descriptionem, siue arboris formam, aut
fructus elegantiam præstantiâque species. Vili
nobis in horto D. Chaligneti Adianis nostri, Ve-
suntij. Haud procerâ valdè est, sed egregiè pau-
tula. & in quam plurimos ramos brachiata, corti-
ce tecta suffulco, & circa extrema ex pullo ci-
nereo mixto. Folia lata, figura penè ouata, sed
principio angustiore, paulatim in amplitudinem
vergente, ambituleuiter crenata, saturè viridia.
aduersa parte, & quasi atroviuentia, aucta dilu-
tius. Flores denso agmine stipati, albi, sed uni-
tatis, quàm reliquorum. Fructus digiti longi-
tudine, virentes ad perfectam vsque maturitatem,
quæ vix efflat digno momento ad citrinam qua-
dara.

Prun-
ioles

Prun-
ioles

Prun-
ioles

Prun-
ioles

Prun-
ioles

Prun-
ioles

Prun-
ioles

Prun-
ioles

dan flauedinem inclinant, sapore præ cæteris suauiter ac dulci, cute obiecta dura & membranosa, ut melius patet in conditis, pulpa recentibus firmiuscula, & à nucce contenta libera. Nux hæc seu officulum aliquid peculiare præ cæteris habens, vicia longius, gracile, cõpressum, leuiter incuruum, utrinque acuminatum, nucleum gracilem, nec valde amaricantem continet.

Hæc arbore nihil fructuosius: fructuum numero ipsa vincente folia, ingenti nihilominus cæterua humi iacentia: nec extremis tantum furculis, sed crassioribus etiam ramis immediatè hærentes quamplurimos obseruauimus. Magna his gratia in cibis, siue crudis siue decorticatis ex saccharo & vini modico aquaue rosacea coctis. Sed modicum addi melius, quod ipsa per se calefacta satis succi fundant, & ut natiuâ peculiarè inque suauitatem non amittant.

Præcipua gratia conditis. Condiuntur autem saccharo integra, etiam cum ossiculis: sed non perfectè matura esse oportet, maturitati tamen proxima. Sic firmiuscula caro etiam conditis, mirum quantâ gratiâ atque dulcedine. Habet quidem Dactylia alba Curtius, quæ ita fortè vocat ad Purpureorum differentiam: Sed hæc eiusmodi viriditatis speciem ex colorem habent, ut alba dici non mereantur: ex viridi tamen albescunt, ptefecti n. probè matura, sed de Curtij nobis ignotis nostrum statuere non est præsertim cum sua non describat.

Pruna dicta Lugdunensis, *Prunes blanches*, longa sunt satis magna, lutea, cum quadam rubedine, carne satis molli, acido dulci. Ossicula longa, compressa ab vna parte ad sphericam formam tendentia, sicut & ipsa Pruna.

Prunes de Rois, magna quonque sunt, rubra vel potius punicea, rotundi ferè, valde odorata, carne dulci, tunica satis dura & acida. Caro facillè abscedit ab ossibus, quæ magna & aspera. Matura Iulio.

Montbelgardi habent Pruna Augusto matura, rotunda, satis magna, rubelli coloris, carne ossiculis hærente non ingrata. Plantari curauimus in horto Ill. E. C.

In horto iam dicto abundat Prunus, fructu purpureo, satis magno, ferocino, sublongo, acido, carne ossiculis adherente, quæ nostra cura plantata. Hæc sunt ea quæ Lugd. *Prunes D'Aoust* dicta ex postremis maturescunt, si nulla Damascenis, minora, quæ etiam viridia planè concoloria sunt, ut videantur matura.

Pruna purpurea vel coerulea magna, nonnihil sublonga, ossiculo nudo manente, maturescunt Augusti fine. Damascenorum generis quoddam esse videtur, ossiculo incuruato, Montb. in horto E. C. satis copiose prouenit. Talia obseruauimus Goepingæ in Ducatu Wirt. vbi copiose coluntur & exiccantur ad vsus medicos & culinarios. Hungaricis non cedere videntur. vocant *Zwetschyen*. Eadem nobis visa in Wistensteig/ horto Ill. Comitibus.

Aliud pruni genus præcox in horto Montb. habetur, quod citò maturescit, colore purpureo.

Pruna sublonga, parua, alba, vnicæ, digitine latitudine, interdum non maiora, facillè nucleum linguentia, acido dulcia, optima & delicatissima, cruda & exiccata. Hæc ex diuersis Burgundie locis conquisita in horto in Montb. plantata sunt. Maturantur ferè Aug. principio.

Prunecolorum cereorum vulgò *Ziparten* dictorum arbor plerumque vulgaribus Prunorum arboribus minor est, siue caudicè speciosæ, siue ramos & folia

Præcipuè verò est fructuâ discrimen, qui autumno primùm maturescunt, colore ceræ, cui glaucedo aliqua aspersa, non multò maiores. Prunis siluestribus, pediculo sefcunciali hærentes, sapore dulci, ossiculo facillè à pulpa separabili, cui ab altero latere crista secundum commissuram nonnihil elata. Hæc Basileâ accersita, vbi in lautioribus hortis coluntur, in hortum E. C. Montb. plantari curauimus. In pago Raupach Beffordiz vicino copiose coluntur, & in magnas arbores excresecunt. Maturescunt Sept. In Ducatu quoque Wirtemb. potissimum circa fontem adn. habentur prædicto nomine.

Anno 1607. principio Septembris ostendente Char. fratre C. Bauhino vidi pruna valde speciosa, magnitudine ferè paruorum Persicorum, cum sulco in medio, qualem habent Persica, colore sunt rubra, carne firmiuscula, saporis grati, lucundi, subaciduli: pro proportionè fructus paruus, à carne separabilis, aiunt plures in hortis haberi, ac inter alios honorandum nostrum alimen Dn. Feschium Consulem meritissimum. Hoc genus Prunæ existimo esse Prunidactyla Clusij. *Hætenus de generibus & differentiis Prunorum.*

Prunus in genere, solo leto gredit, & humido: Cælo tepidiore melius adlescere putatur, quamuis & frigidius possit sustinere. Non temerè in montibus visa. Prunus, inquit Plin. Locis glareosis & arenosis, nisi iuuetur lætamine, caduca.

Poma & vermiculosa non grandescunt: autor Palladius. Gignuntur hodie in omnibus cogniti orbis regionibus, sed potissimum vbi terra sit soluta & hortenlis. Qui propter paucos videas in Europeo tractu hortos paulò cultiores, in quibus non Pruni aliquod genus reperitur: quamuis Tragus scribat, Pruni varia genera tardè ad Gillos & Germanos commigrasse: sunt tamen hodie apud eosdem vbique ferè locorum notissima.

Pruna omnia, post Catonem cæpisse manifestum esse, ait Plinius: specialia loca in differentiis dicta sunt: Damascena tamen sicca terra & cælo calido gaudent, ut Pamphilus scriptum reliquit.

Florent plerumque cum Ceraso, Aprili, aut etiam citius. Nos Prunum etiam vidimus florentem Septembri in pago *Adincourt*, comitatus Montbelgardici, Anno 1580, & denuò non vno in loco An. 1599: quemad. & hoc quo hæc cõmentamur, 1603: quo & fructus vidimus magnitudine aulanz: Ex quo patet promptitudo germinandi florendique huius arboris, si ultra consuetum tempus ætatem extendatur. Fructum diuersimodè maturant, Iul. Aug. & Sept. mensibus, ut particulatim dictum in præcedentibus. Monspelij obseruauimus Prunum habentem magnum fructum & florem simul mense Aprili: estque contumacis vitæ Prunus.

Pruna Columella post mediam messè, vsque ad Idus Feb. feri præcipit. Plinius verò Italia ferendi tempus Prunis post mediam hiemem & Idus Feb. indixit: oportet autem Prunos distantiores ferere Piriis, autore Theoph. si ossibus ferantur, ut tradit Pallad. autumno, mense Nouembri solo putri & subacto, duobus palmis obstantur. eadè ponantur mense Feb. sed tunc prius lixiuio sunt maceranda per triduum, ut citò germinare cogantur. Ponuntur & plantis, quis ex caudice mense Ian. exeunte, vel Feb. circa Idus sumemus radicibus fimo oblitis.

Extirpandæ sunt soboles à radice, exceptis rectioribus, quæ seruabuntur ad plantas. Si lan-

Pruna parua persicorum similis.

Locus & tempus prunorum in genere. Ne Germie culosa fiant

Stationis tempus.

guida Pruni arbor est, amurca cum aqua æqualiter temperata radicibus debet infundj, vel bubulum lotium solum, vel humanum vetus cum duabus aquæ partibus mixtum, vel cineres ex furno, maxime famentorum. Iuuantur frequenti humore, & assidua foliione.

Si poma decidunt, Oleastri cuneum terebrate infige radici. Vermes eius atque formicas rubrica cum pice liquida si adlinatur, extinguet. sed modestius propter arboris noxam, ne idem faciat remedium, quod venenum.

Si Pruni furculi in mosco intingantur, & deinde inferantur, fructus inde fieri odoratos, Coctus tradit. Mense Martio extremo Prunus inferitur, melius trunco sileo quam cortice: vel mense Ian. antequam incipiat germen lachrymare. Inferitur in se, & Persicum recipi. vel Amygdalum vel Malum, sed eam degenerem reddit & parum. Pruni, inquit Celsus, inferuntur Nucii, Malo, Amygdalo. Castaneæ etiam inferi Talled. tradit his versibus:

Pruna suis adiunt salsicia germina membris.

Donque cognato corpore lata ferant.

Exarmat factus: sed brachia roboris armat

Castanea Prunus inssa tenere lucta.

Nucibus iam olim inserta fuisse, ex Plinio patet: inde Nuciperfica enata. Damascena inferitur istidem horis ut reliqua Prunus, ut Pamphilus scriptum reliquit.

Prunorum furculi sambuco insiti, Cathartica Pruna ferunt. At nisi curam diligentem adhibueris facile pereunt.

Pruna seruantur cadis vino dulci vel nouo fluitantia, operto diligenter vase. Siccantur etiam in Sole per crates loco sicciorè disposita. Hæc sunt quæ Damascena dicuntur. Alij in aqua marina vel in muria feruente recentè lecta pruna demergunt, & inde sublata, aut in furno tepido faciunt, aut in Sole siccari.

Pruni fructus, ut tradit Diosc. esculentus est, sed ventriculum malè afficit, aluumque mollit. At Syriacarum, & earum maxime, quæ Damasci nascuntur fructus exiccant ventriculo utilis est, aluumque adstringit. Decoctum foliorum, ex vino paratum, viam, gingiuas, tonsillæque fluxione laborantes ore subinde colluto reprimunt.

Ceterum gummi Prunorum agglutinandi vinum habet, & in vino potum calculos comminuit. Ex aceto verò illicitum lichenas infantium sanant.

Verum Galenus 8. simp. cum Diosc. non omni ex parte conuenit: ita enim scribit ille: Pruni fructus ventrem subducit, recens quidem plus aridus minus. Ceterum haud scio cur Diosc. Pruna Damascena siccata ventrem sistere dicat, cum & ipsa palam etiam subducant, minus tamen quam quæ importantur ex Iberia. Siquidem Damascena magis adstringunt: quæ Iberia fert, dulciora sunt. Quin & ipsæ arbores fructibus proportionè respondent. Minus enim adstringunt, quæ in Iberia nascuntur: magis verò quæ Damasci. Ut autem in summa dicam, quorum in foliis aut germinibus adstrictio quadam inesse apparet manifesta, iis decoctis phlegmonæ in Columellâ aut tonsillis existentes idoneè colluuntur.

Gummi autem arboris sunt qui dicant cum vino potum lapides confringere, cum aceto, pectorum sanare lichenas. Ac si id præstat, (videtur dubitare Galenum, quod & nos facimus: nam si manifestam glutinandi facultatem habeat, ut Diosc. fatetur, quomodo calculum comminuat)

clarum est incidendi tenuandique illi facultatem inesse. Idem de Alim. fac. l. 2. Raro fructum hunc austerum, aut acidum, aut omnino inincedum inuenias, ubi exactam fuerit confectionis maturitatem. Priusquam enim eo perueniat, nullus est fermè qui non acotem aut acerbicatem præ se ferat: est & qui amaritudinem. Proinde ex hoc fructu minimum alimentum corpus accipit. Verum quum humectare & refrigerare mediocriter ventrem statuimus, vtilis erit, quem subducit humiditatis & lentoris sui gratia. Prunis porro atque ac Ficibus concessum est, ut vel exiccata vitia permancant.

Damascenis prima laus bonitatis magna hominum opinione defertur. Proxima ijs quæ in Iberia & Hispania proueniunt. Probabilissima in Damascenis sunt, quæ cum mediocri adstrictione magna laxaque sunt. At parua, dura, acerbique & in cibo perniolesca, & ventri subducendo minus idonea, cui officio Iberica maxime conueniunt. In melicrato plus mellis habente, abundè ventrem molliunt, etiam si sola comedantur, multo magis si melicratum ipsum suborbeat. Hanc vim Prunorum laxantem multi poete suis carminibus commendauerunt: quale est hoc quo Martialis ludit:

Pruna peregrina carie rugis senectæ

Sume: solent duri, soluere ventris onus.

Sæpe cibi specie, vitio vel corporis ipso:

Potibus aut duris, restricta morabuntur aluus.

Vinciturque, noua et alis cum gramine Mercuriali:

Prunæque conueniunt, quæ mittit clara Damas-

cus,

Pruni folia, inquit Plin. decocta, tonsillis, gingiuas, vias, proliunt in vino decocta, & subinde ore colluto. Ipsa Pruna aluum molliunt, stomacho verò vitilissima, sed breui momento. Sic Apollonius apud Gal. foliorum Pruni contritorum, decoctum lacte permisto ad aphthas colluere præcipit, pueris nimirum lactis vsum cum folijs contulis præscribens, sicut Diosc. & Plin. vini cum foliorum decocto, adultis & in grauioribus affectionibus.

Diphilus Siphnius, ut testatur Athen. Pruna succi medicis boni scriptis, facile corrumpi & egeri, parumque alere.

Audiamus Mesuen, distinctè admodum ac Medicè de Prunorum viribus tradentem. Pruna, inquit, aluum subducunt, & alterant: sed alba, flaua, rubra, minus sunt medicamentosa, quam nigra: quorum quæ uetia, id est dulcicida sunt, alterant magis. Dulcia verò soluunt largius: tamen utraq; alterant, & soluunt, magis scilicet & minus. Damascena verò, & Armena, utrumque præter cætera præstant, humida tamen potius, quam sicca corrumpuntur.

Dulcia calido frigido temperata, aut paulò frigidiora, humida ordine secundo: uetia, id est, dulcicida frigida, principio secundi: omnia tamen lauant, leuiunt, refrigerant: bilem educunt: ob hæc duo biliosis tum febribus, tum morbis alijs sunt salubria: stomacho nocent, pauci sunt alimenti. Quia imbecilliter soluunt, eis adduntur præsertim infusione, Tamar Indi, Cassia fistula, Manna, violæ condite. Ex horum succo fit Sydrupus & ex carnibus Electarium in eadem salubre.

Armeni truncum Pruni arboris locis duobus vel tribus palme vnus intervallo tenuiter perforant: immissoque cammonio lunt, Pruna ob id purgatoria euadunt. Dantur succo seu decocto cum saccharo ad libram vnâ.

Porro Plinius tradit, tam in syluestribus quam satius Prunæ esse Limum arborum, quem Graeci Lichena

Hæc pruna decidunt. Aduerfus germes & formicas. Ite odorata nascantur. Pruna. Inferio.

Ita purgatoria Pruna nascantur.

Repositio.

Damascena

Vires & v. sus.

Stomachus. Alui fluxus.

Defluxio.

Gummi. Calculus.

Lychena.

Diosc. re. trib.

Damascena

Iberia.

Phlegmonæ.

Gummi.

Lichena appellant, rha^{adis} & Condilomatibus mirari lem.

A Prunis, inquit, Tragus, ætate potissimum Augusto mense (quod tum Dysenteria grassari fecit soleat) abstinentum fuerit. Pruna arefacta & tosta, aliquantulum siccioris naturæ, quam recentia, inter quæ Damascena & Cereola maxime commendantur. Quo fit ut in coquinis magnorum dominorum suum quoque iam pridem obtineant locum. Ex his enim elegnata compositionibus nocturnis conficiuntur.

Sepsilarij maiori cum emolumento illis vtuntur, ut qui ex his Electuarij Diaprunum appellatum conficiant, quod ad omnes calidas & siccas febres vnicè facit, quippe cum humectandi & refrigerandi vi polleat. Crediderim magna illa Pruna, quæ autumnò maturantur, & Germ. Schaßpflaumen & Gros Rosspflaumen Lat. Almina nuncupant, arida vino bono & dulci decocta ac usurpata, calido & sicco stomacho prodesse, enimque si durior sit emollire. Homines tenuioris fortunæ arida Pruna viua aqua molliunt, iisque in calidis affectionibus ad restringendum huius & calorem vtuntur.

Cornarus Dioscoridis patrocinium suscepturus contra Galenum his inquit verbis: Miratur Gal. Dioscoridem dixisse quod siccata aluum siliunt, quum etiam ipsa manifestè illam subducant, sed minus, quam Hispana. Quando verò etiam ipse Gal. pruna in communi ventrem subducere dixit, recentia magis, siccata minus: potest & Diosc. Damascena siccata id quod minus præstant, omnino non præstare dixisse, & sic contrarium eius de ipsis pronuntiasse: maxime quum Gal. Damascena magis astringere dicat, quam Hispana, quæ Catalonia hodie à regione appellatur, & ad adstringendi vim insuper accessit assiccatio. Atqui non videt Cornarus cum suo magis & minus neutiquam Galenum cum Diosc. conciliari posse: quod ille comparatione ea usus sit, hic nequaquam. Nec magna subtilitas in eo, dicere, id quod minus præstat, cum eo quod omnino non præstat, quomodoque conuerti posse. Minus sic dixeris Rhababarum purgare, quam Turbethum aut Aloe, ideoque dici posse, omnino non purgare, quod nullus proculdubio vnquam sanæ mentis concefferit.

Matthioli Galenum tuetur contra Diosc. eiusque patronum Brasaulolum de Viribus prunorum laxantibus. Refragitur namque Galeno Brasaulolum, quod non animaduertit Dioscoridem de Prunis Damascenis siccis loqui, quæ præterquam quod sicca sint, gustu etiam acida, & adstringentia percipiuntur. Qua quidem in re Brasaulolum sanè hallucinator. Non solum enim Pruna Damascena sicca, sed plurima alia medicamenta simplicia & adstringendi & deiciendi alui viribus prædita sunt, ut puta, Tamarindi, Myrobalanorum genera, Rhababarum, quæ primum aluum laxant, deinde adstrictam relinquunt, quam prunorum facultatem etiam Gal. agnouit. Quare cum loco citato Pruna Damascena sicca aluum eiere tradiderit, eadem tamen etiam altitiora vi pollere alibi falsus est. Brasaulolum verò Galenum insimulare videtur, quasi hæc nescierit, quem tamen scimus in decernendis simplicium viribus, omnium quotquot de ea re aliquid prodiderunt naturissimum fuisse. Possis & hac ratione Dioscoridem tueri, quando Damascena aluum adstringere dixit, de siccis tantum (ut implemet satis se explicat) ideoque ad saporem & manifestam qualitatem potius respexisse, qualis ferè

Tom. I.

adstringens esse solet. Alioquin dicere Dioscoridem cum respectu ad alia Pruna dixisse, hoc ipsam adeo ridere est rationem: nam quod minus laxat cæteris, & tamen laxat, quis sanus dicet adstringere? Nisi forte id per accidens præstent, ad quam rem sola experientia diiudicandam sufficit. Contra opinionem vulgi ita sentit Ioan. Jacob. Federer Chirurg. Med. Freiburgi in Brügouia de Dysenteria anni 1607. Vulgaris est phantasia fructus horum & potissimum Pruna, copiose comesta ieiuno ventriculo, generare Dysenteriam: Quandoquidem multi Magnates, & infanti, puerperæ & alij nonnulli, qui non comederunt pruna, dysenteria corripiuntur, quinimò eorum esu curati. Clarum est diuersis temporibus & annis grassatum hunc morbum, in quibus non erant Pruna vlla, & hoc anno 1607, in quo pauca fuere Pruna aut alij fructus cum nucleis. Item laudat in victus ratione tum ad præcautionem, tum ad curationem, etiam manè ieiuno ventriculo Pruna, quæ vocat Aromatische Eperpflaumen.

His subnectamus Historiam quam tradit Schenckius l. 4. Obs. 154. Mulier è pagò Berwald me accessit, cuius venter adeo intumuerat, ac si gestaret sobolem, aut aliquam molam diutius retentam: fluxum menstruorum per annum spatium non viderat. Ego consideratis omnibus accidentibus, crassum & compactum sanguinem monstruosum esse in causa putavi. Exhibui digestum, & pilulas purgantes tam intestina, quam vterum. Hinc illa beneficio alui tantam copiam nucleorum Prunorum domesticorum, quæ ante annum conederat, egressit, ut omnibus qui audierunt hoc impossibile videretur, illam tam diu viuere potuisse: reiectis nucleis fluxus menstruorum rediit, ac tumor remissus, tandemque henè valuit, cum antea semper cum morbo conflictaretur.

Pruni lignum vulgo operatiis ad tornum, ad Scolopetarum thecas & ad cultorum maubria expeditur: idque pulchello mangonio præparate notunt, vel cum lixiuo decoctum, vel cum calce viua & vrina aut lixiuo affuso maceratum, ad elegantem rubedinem, si natura non habeat, redigere. Ex tali, pulchella vrentilia parari solent ab artistificibus.

Prunorum
gignit
dysenteriam.

Historia de
Prunorum
osibus per
annum retentis.

Ligni Esui.

Ligni mangonium.

PRUNVS SYLVESTRIS.

ARBOR fruticosa Descriptioni
est Prunus sylvestris, sepibus notissima, radicis multiplici reptante propagans, multis ramis donata, & minacibus spinis horrens, cortice suprapureo & cinereo.
Flores ante
folia ex tamulorum tuberculis profert confertos, niuzo candore insignes, teneros, amaros, odoratos si sepes ijs refer-

R

Folia.

Fructus.

Radix.

*Synonyma
autorū
que placi-
ta
Spodias
Theop.*

*Athen
e-
mend.*

*Spinus
Virgil.*

Prunum syl.

*Erythra spi-
vi.*

Cornu.

Pruna syl.

Prunum.

Prunula.

Poterion.

refertur apropinques, alioqui si singulares naribus adinoveas, odoris ferè expectes, ex quinque foliolis compositos, in quorum medio fibræ albæ apicibus intente croceis, cum stylo viridi longiore. His ortu proxima sunt folia, Pruni sativæ folijs similia, sed multo minore, in ambitu serrata, sapore subamaro & adstringente. Flosculis pari fertilitate succedunt fructus parvi ex rotundo oblongi cerasiis vulgatis minores, alterius generis etiam æquales, primum virides, paullo ante maturitatem glauci, tandem maturiscentes atrocarulei, insigni adstrictione præditi, officulum continent cerasij dicti officulo par, aut paulo minus, sed longius, similem nucleum amariesculum continentes. Radice nigra est, sæpè in rubres & nodos, media etiam radice sese laxat. Igitur si non retortida & scabra, sed levis & nuda, proluxa facundaque fuerit, terram intelligemus esse furcularem, ut Colum. & Curtius tradunt.

Hanc volunt esse quam *σποδίας* Theophrastus appellat, quando inquit: *βαδύρριζον δὲ δοκεῖ τῶν ἀγρίων ἐναιε πρὸς. ἐν αὐτῇ δὲ ἔστι πικρὸς καὶ ἄριστος. τῶν δὲ ὁρθῶν αὐτῶν, ὅτι καὶ πικρὸς, ὅτι σποδίας. αὐτὴ δὲ ἐστὶν ἀσπὶς ἀγρία κοκκινώδης.* Superficialiam eius dicit radicem, quod est, ut dicebamus, reptatu se propagantem, sed per summa terræ. Gaza Ipodias transiit, magna, præter morem eius, fide: cum tamen in citatis verbis satis se explicet Theop. quid ipsi sit *σποδίας*, nempe *ἀσπὶς ἀγρία κοκκινώδης*, veluti Prunus sylvestris. Athenæus cerè hanc locum citans: *Θυάρισος* (inquit) *ἔχει κακὴν ἡλικίαν ὅτι τῶν δὲ τῶν δὲ ἔστιν ἀσπὶς ἀγρία κοκκινώδης.* In vulgatis tamen codicibus Athen. corruptè legitur *σποδίας*. Ad nostri Theophrasti codicis marginè doctissimus Dalech. manu sua adnotavit, Spodias, vulgò des *Prunelles*. Eiusdem sententiæ subscribit Constantinus: quam arborem spinum vocat Virgilius in Georg. 4.

Eandemque *Prunum*, & *Spinum* iam *Pruna* ferentis. De eadem sanè intellexit Colum. scribens: neque enim est vllū n tamdiu viduum solum virgultis, ut non aliquos furculos progeneret, tæquam Pirus sylvestres, & Prunus, vel Rubos certè. Nā hæc quamvis genera spinarum sint, solent tamen fortia & læta, & grauida fructu confurgere.

Palladius spinum vocat, & Virgilium eo ipso loco citat.

Cornar. vult hanc spinī appellationem non à spinis esse, ac si ipsarum generis sit, sed arboris primarium nomen: alioqui, inquit, si non arbor, sed spina esset, quomodo Malus in spinum inferi posset, veluti Palladius lib. 3. docet. Nostri in eius fructu, quem *Spinling* appellant, Latīnam appellationem referunt.

Bellam sanè verò Cornarij subtilitatem, quæ seipsam confodiat. Non à spinis est, velut ipsarum generis sit, inquit, Atqui est de numero arborum spinosarum, & tam est, ut nunquam non horreat spinis: & tamen arbor est, eiusque nomen primarium Spinus. Nec videmus quid impediat, quominus a Spinis hæc dicta sit arbor Spinus.

Pruna Sylvestria Plin. qui miratur huius Pomī mentionem à Catone non habitar, præsertim cum condenda de nostratet quadam & sylvestria. Αὐτοκοκκινώδης Diofco. qua nūis in ueteri legatur ἀγρία κοκκινώδης, id est, sylvestrium Prunorum. Gal. in Aīa *πρῶμα*, alibi *ἀγριοκάρυον* enā vocari ait. Prunuli & Pruneola Latini, etiamque nunc hodie in Italia.

Cornarus noua opinione prægnans, in hæc prorupit verba. Poterion Diofco. Plinio & Galeno

spina & tenuis quæ nostris *Schledern*: eadem *Spin* *Triatyla*. Et alibi: Sylvestrem Prunum omnifè *Scar* *hodie esse purant eam spinam, quæ Schledern à nostris dicitur, & fructus Schlen appellatos profert, & hos etiam Prunulæ. Prunula Italia appellat, quo argumento vel maxime sylvestria Pruna esse censetur. Verū (inquit ille) ego peculiarem sui generis spinam ac sentem potius, quam arborem n, illam esse iudico: & Poterion itemque Neurada à Diofco. Gal. Paulo Plinioque appellari & fructum eius Schlen, Beabyla esse ac dici, lib. 6. Comment. medicorum n clarè ostendi, & repetam capite de Poterion. Sylvestrem verò Prunum iustam arborem esse, & non tam humilem spinam, tum in secunda Puchseide, tum eodem reatorum Commentationum loco, commonstrauī, vbi Gal. de Prunis apud Afianos appellatis agit, velur etiam lib. 2. de alim. air? *ἡ δὲ αὐτὴ ἀγριοκάρυον καλεῖται, ὃ πρῶμα παρ' ἡμῶν καλεῖται.* Afiani itaque Latīna voce Pruna appellauerunt sylvestria sola. Nam satīua κοκκινώδης dicuntur. Et idem etiam sylvestris Pruni arborem solam, Latīna voce *πρῶμα* vocauerunt, ut Gal. 3. simpl. tradit. Sunt itaque sylvestria, sicut in alijs discipulis, ita etiam in Prunis, omnia quæ citra sationem, in sylvestribus locis, extra hortorum cultū proveniunt. Huius autè generis sunt & quæ Helli Bilsen vocant, & quæ Misenses Barbulas caprinas. Sed & *Spinus* appellata arbor pruna sylvestria fert. At ei arbore quæ Pruna sylvestria profert, Bilsen appellata, nulla similior est quam Prunus in Aegypto, à Theopli. l. 4. hist. descripta, ut penitus eadem videri possit, si non locus natalis dispararet: quanquam nihil veter à Theopli. in Aegypto cognitam, etiam in Germania nasci. *Hæc Cornarius*, qui diuersis locis reprehendit Plinium, & taxat Diofco. sed quā bene, ipse viderit: nostro quidem iudicio frustra id onus suscepit: prunica enim sunt, quæ conueniant cum Poterion in nostra Pruno sylvestri, vt examinant & conferenti clarè apparebit: Inter alia, vbi lanosa lanugo &c. Patum profectò vidit Cornar. si Schlen seu Prunum sylvestrem nō vidit in arborem exteferre, quon & spinī nomine Virgilius, inter magnas arbores recensuit, versū citato.*

Prunum nostram silu. non posse esse Ægyptiam Theoph. manifestum conferenti vtrique descriptione. Rectè itaque Tragus: Non subscribendum eorum sententiæ qui Prunum sylvestrem Acaciam, & Poterion nominant: Et Gesner. Non placet (inquit) Cornarium Poterion facere. Et Cordas: Poterion Diofco. non est vt quidam putant, Germ. Schlehendorn: Et Fusch. Caue eorum amplectaris sententiam, qui Prunum silu. Poterion esse putant. Et Matth. Poterion non est Prunus silu. vt Cornar. absurdè putauit, non immeritò a Fuschio reprehensus. Et Lonicerus: Quidā volunt Schlehendorn esse Poterion Diofco. Verū non conuenit descriptio. Et Rob. Const. Cornarus quem Amatus sequitur, Poterion nulla ratione concedit esse Prunum sylvestrem.

Sic autem ait Amatus: *πρῶμα* Poterion, Neuras, Hispanis familiaris Carduus, quem Cornar. Schlen appellari tradit: Etū verò his verbis non directè & per se statuit Poterion esse Prunum silu. seu Schlen / sed ex Cornarij potiùs opinione id dicat, in eoque absurdum tamē præceps cadit sententiam, quod Schlen Carduum dicat, vel poterion.

Nihilò etiam rectius ab eo factum quod pro Poterion, vel Pruno sylvestri, vel pro Carduo probat.

(nam

(nam ex his tribus duo intellexisse eum necesse est) Ribes figura apposita.

Quod autem *Schlehen* seu Prunum siluestrem quam ille Poterionem putat Brabyla esse vult Corn. si Dioscoridis & Plinii auctoritatem recipit, opinionem suam minime veracem fateatur necesse est. Scribit enim Diosc. fructum Poterij inutilem esse, & Plinius Brabyla (in quibusdam codicibus legitur Brabilla) vim habere spissandi, Cotonei mali modo: tum fructus Poterij non poterunt esse Brabyla.

Contra Cornarium facit & hoc, quod de Brabylis scribit Plinius in hunc modum. Vim habent spissandi, nec amplius de ea tradunt auctores. Dubius siquidem locis amplius de Poterio scribit Plinius, Vereres secutus. Ex Plinii igitur auctoritate non idem sunt Brabyla & Poteria. Ideoque nec fructus *Schlehen* Germ. poterit esse Poterion, nec fructus eius Brabyla.

Cronenburgius tamē scribit Cornarium probabilibus coniecturis velle spinam *Schlehen* esse Poterion Diosc. sed Tragum contradicere. Verum siue contradicat Tragus, siue non contradicat, non videntur nobis probabiles coniecturæ Cornarij, quicquid scribat Cronenburgius.

Idem scribit Matthiolum (forte legendum Cornarium, nam hæc apud Matth. non inuenimus) aduersus Fuchium constanter affirmare *Schlehen* neminem unquam Latinorum scriptorum *Prunellam* ac *Prunellam*, siue *siluestre Prunum* appellasse, immo ne Prunorum quidem generis existimasse, cum Pruna ferens planta, iusta arbor sit, non humilis spina ex Gal. & Diosc. testimonio: sed quisquis ille sit, qui hoc scripsit, parum circumspicere, quæ Plinius de Prunis tradit, perquisiuit, qui loco supra à nobis adducto, aperte Pruni siluestris mentionem fecit.

Cautius Turnerus: Latini (inquit) spinum potius, quàm Prunum nominant quantum meminimus: Pruni enim nomen apud solum Plinium legitur. Palladius Pomum spinosum, id est Pruno inseri scribit, sed cum Spinus à spinis sit, Prunus spinosa, siue silu. siue facia spinus recte nuncupabitur. Ut autem Cornarij sententiam refutet acutè sanè spinum seu Pruni siluestris differentias proponit, & alia quædam sua, hoc est Anglica lingua tradit, quæ translata huc referri merentur. Quemadmodum etiam (insit ille) Prunorum hortensium varia sunt genera, ita quoque siluestrium, quorum duas saltem novi differentias. 1. Angl. *Bulles tree* et *Bulles tree*. 2. Angl. *Slo tree* et *plackthorn tree*. Prior illa diuina est generum: vnum in hortos transfertur, & in iustam Pruni magnitudinem excrescit: alterum in seipibus nascitur, nunquam arborefcit, sed inter arborem & fruticem magnam consistit. Minus autem genus spinosius est maiori, ideoque spini nomine dignius. Illud autem genus, quod *Slo tree* vocant Angli, longè adhuc iustius spini nomen ob eandem causam meretur.

At Corn. contra omnium doctorum sententiam negat *Slo tree* esse spinum aut Prunum silu. quod non sit arbor magna, in quam possit fieri insitio (ex Palladio). Male coheret eius ratio. Et si enim Palladius spinum vnum aptum insitionibus censet, non tamen quælibet idoneum facit. Nam nec ille nec Virg. negat spinum quendam minorem insitionibus ineptum. Imò videtur Virg. fruticem *Slo* intelligere per spinum siluestrem: Virides, inquit, occultant spineta lacertos. Quo loco spinetum à spina, id est, Carduo non deducit.

Tom. I.

citur, propterea quod sub Carduis non solent sese occultare lacertæ. Neque spina apud probatos auctores significat *Halbthorn* (id est, Germ. *Agendorn*) nisi cum adiectione albx, idque in Columella solo, quod meminerim. Neque spinetum ab hortensi Spino neque à magno siluestri spino deductum est: non enim solent vquam tam dense tantoque numero crescere, ut spinetum dici possint, ideoque nec lacertos à Sole occultare possunt. Relinquitur ergo verisimile esse, spinetum à spinis silu. minoribus, seu Ger. *Schlehen* derivatum. Idem patet ex Theocrito. *Αγαστας* enim, id est, sepes habet, seu concepta aut sepimenta, quæ ex spinis silu. minoribus fiunt.

Potior quod pertinaciter defecit Corn. *Schlehen*, (Prunum siluestrem) vel Anglorum *Plackthorn* esse Poterion Diosc. inferens inde non esse Prunum silu. ne Dioscorides dicat duobus locis de eadem re agere præter consuetudinem suam, facile probauero non esse Poterion. Non enim habet *Schlehen* ramos longos, lentos, molles, flexiles. Et si enim *Plackthorn* in cacumine ramos multos habeat, non sunt tamen ij longi, sed breues, duri, fragiles: fructus aut nullum aut exiguum habent odorem, tantum abest, ut suauem habeat, quæ omnia in Poterio requirit Diosc.

Ceterum quod scribit Corn. Prunum Theophrasto memoratum lib. 4. c. 3. hist. esse *Bulles tree* / (quæ est Prunus silu. prima nostratam in eo erat, quàm in Pruno silu. Brabylis & Poterio. Arbor siquidem, cuius meminit Theoph. insignis est magnitudinis, cui folia nunquam decidunt. Sed arbori quam nos *Bulles tree* Germani *Hell* *Bilsen* vocant, folia delabuntur, neque insignis est magnitudinis. Neque igitur esse Prunus Theophrasti. Quare nec fidem hic merentur Cornarij coniecturæ. Sed illa Plinii verba, quibus ait, siluestrium Prunorum bacce & errore Cornarij perrefaciunt, negantis *Schlehen* Germ. esse fructum Pruni silu. Nam si in Pruno silu. nascerentur solummodo Pruna magna, nunquam eius fructum nominasset Plinius baccas, quæ uox minoribus tantum fructibus conuenit.

Nihil igitur est quod Harchius tam securè pronuntiet in suo Enchir. *Schlehen* Germ. *Poteria* vulgò. Mirum verò talia pronunciare aliquem audere, non considerata prius descriptione, quæ nihil minus, quàm responderet. Verum, uti sit, ut vnus error, plures post se trahat errores, ita Cornario euenit, existimanti, ne succum quidem ex Prunis siluestribus expressum ac inspissatum Acaciæ loco esse substituendum: quàm benè docti viderint. Sic autem insit. Officium Acaciam vocant, quam ex Prunoli fructu ab ipsis appellato, nostris autem *Schlehen* dicto, parauerunt, succo illius fructus vnà cum carne in massas coacto. Nos autem fructum illum Poterij esse in Comment. medicis, & apud Diosc. clarè docuimus. [Sed quàm clarè ex præcedentibus patet.] Proinde ex ipsorum Acacia illis sperandum relinqueamus eum effectum, qui veræ adscribitur. Nos autem, si sapiemus, illorum Acaciæ non vtemur.

Sed propter suam falsam *Poterij* opinionem, reitit Cornarius *Acaciam Prunellorum*, contra plurimorum doctorum sententiam eam legitimam *Acaciam* substituentium, ut parebit in vitibus.

Nec tamen ideo ferendus eorum error, qui existimant Prunum siluestrem esse Acaciam. Ita videmus quosdam Neotericos Practicos, qui tamen egregiè se sapere putant, in suis receptis scribere solitos: Rec. aquæ florum Acaciæ: siue enim sciant non esse Acaciam, siue nesciant, utroque tamen

Spinetum
vide.

Rationem
Schlehen
non sit *Poterion*.

Prunum
Theoph. non
esse *Prunum*.
Siluestre
Prunum.

Harchius
not.

Cern not.

Acaciæ ex
Prunellis
reijciunt.

Prunus silu.
non esse
Acaciam.

*Alfordita-
tu n quari-
dam causa
occafio.*

modo peccant. Si sciunt non esse, vñ tamen ob-
stinato efficere volunt, vt securè credat posteritas,
esse, quod non est. Est sane hic morbus successio-
nem, vt quæ semel moleuerint, nefas putetur immu-
tare. Sic multa absurda in officinas irrepperunt. Sin
nesciunt, ne ea quidem sciunt, quæ suis egitis præ-
scribunt. Sic Dod. succum expressum, inquit, Aca-
ciam appellant, vnde & Acaciæ Germanicæ stirpi
nomen factum.

*Agriococci-
mala Pru-
na.*

Rectè Lonicerus: quidam qui non benè con-
siderant descriptionem Acaciæ, Agriococcinala &
Prinna Græcè dicta [id est, Prunum silu.] volunt
esse Acaciam.

Porro Prunum siluestrem plerique Herbarii vo-
cant, & Spinum Virgilii dicunt, vt Hermol. Ruell.
Dod. & alii recentiores, atque de his propriè in-
telligendum quod Theoph. ait, contumacis esse
vite Prunum.

*Turca pru-
ni silu.*

In siluestri Pruno hoc peculiare quod desfore-
cens simulatque imbres contigerint, conuertatur
fructus in oblongum quoddam & inane corpus,
quod in Italia *Turcas* vocant, quales se anno 1557.
circa Norimbergam obseruasse Camer. scribit.
Eiusdem rei & mentio facta supra in Prunis.

*Linguarū
nomina.*

Pruna siluestria, Prunella. G. Schlegel / *Dorn-
schlegel / Spindling / Bilsen.* Ipsa arbor, *Schles-
henbaum / Schlehdorn.* Belg. *fleen / fleewen* Flā-
dis. Gal. *Prunelles, Pelouises, Prunes sauvages, Fourde-
nes,* etiamque *Penelles* nonnullis, vt Montbelg. quæ
vox etiam apud eoldem in opprobrium abiit a-
dagio vulgato: *Ce fut des Penelles:* de re nihili, aut
nullius momenti. Ital. *Prunis saluatico,* & in quibus-
dam locis Italiæ, vt in Apulia, *Trique,* siue *Attri-
nes,* vt Pandectarius scribit, vocantur. Hisp. *Prun-
na* Angl. *Slo* rec. Bohem. *Truk.* Vngar. *Kofeny* fa.

Adagium

*Trique.
Attrinea.*

*Differetia.
Auenaria
maiora,
Pruna
Hortensis.
Lacior.*

Prunorum silu. duas species faciunt. Maiora
German. *Saberschlegel* / quāsi dicas Auenaria:
reliqua *Schlegel* simpliciter: hec pusilla & parua
sunt. Ipse quoque frutex infra arboris conditio-
nem constitutus videtur, quod fructibus simili-
or, quā arbori videatur, licet reuera arbor sit horri-
dior verò priore, spinis rigidior: ex harum fructu
fit *Prunellorum* *Acacia* dicta officinis. Legior sylue-
stris transplantatione, infertione & cultu in gran-
dem proceram & domesticam abit, [si Peng &
Lob. credendum] mitiore pomis, succulentiore,
maiore, suauiore. Quod verò Turn. vt Prunorum
hortensium, ita & siluestrium varia genera dicit,
id nondum innotuit nobis. Plura enim duobus
dictis, non vidimus, nisi quis forte cultū respiciat:
nam alterutrum sine dubio cultu speciosius et iadet
initius vnde tamen non specierū numerus, sed va-
rietas tantum oritur: At infertione multiplicari
posse non negamus. Inter siluestria Pruna, inquit
Cana, sunt quæ fructu duplo maiore, quā cōmuni
est, & admodum dulci. Huius forte duas differen-
tias constituit Turner. Vnum quod in hortos
transfertur, & in arboris proceritatem excrefcit:
alterum quod in sepibus maneat, nec vñquam in
iustam arborem assurgat. Idem ait certum esse ex
Columella dari Prunum syluestrem.

*Pruna sil-
uestria dul-
cia.
Siluestra
milia.*

*Locus &
tempus.*

De loco non est, quod multa dicamus: quod pas-
sim ferè proueniant, in sepibus, siluestribus, siluis,
dumetis, collibus & planis. Germani ips. agros sti-
os sepium, & hortos. Montbelgardensis ager etj-
am abundat incommoda valde in sepibus propter
nimium repatum: cōmodior multò Spinus alba,
verum lentè excrefcit. Turnerus nusquam se copio-
sius vidisse testatur, quā in agro Sommericenti
Anglic. In Belgio quoque frequens.

Repositio.

Nōrent Martio & Aprili, Septembri & Octobri
fructum maturant, quæ colligi possunt, & expres-

sus succus reficari, vel ipsamet siccata recondi.

Spino seu Pruno silu. inferitur Pomus, vel poti-
us Pirus, si rectè inspiciamus rextum Palladij. Plin-
ius scribit Tabetes melius inferi in Pruno silue-
stri. Pruna verò eidem omnis generis inferi hodie
translatum est.

Prunorum siluestrum fructus, autore Diosc.
post maturitatem exicatus, eadem prestat, quæ
satiuorum. Cum sapa verò decoctus vtilior & ad
cōhibendum aluum aptior euadit. Siluestrum,
Prunorum baceæ, inquit Plin. vel è radice cortex,
in vino aultero si decoquantur, ita vt triens ex he-
mina super sit, aluum & tormina sistunt. Satis est
singulos Cyathos decocti sumi. Sic & Galeno,
agrestium Prunorum fructus euidenter astrictori-
us est, ventremque sistit.

Prestantissima inter siluestria Pruna, autore
Trago, ea sunt quæ & satis magna apparent, & Au-
gusto mense maturantur, quod in Pruno silu. vul-
gari non contingit, illius namque fructus sicut &
illos frigidioribus occupatur, antequam maturetur.
Nisi verò illa Pruna mollescant, non sunt edendo,
propter immentam ipsorum acerbiteriam. Paupe-
res Pruna silu. igne quandoque vitulare solent, vt
commodius illis vesci queant.

Refrigerantem & adstringentem vinum habent.
Melle condita non tantum commellationibus no-
cturnis propendenda sunt, sed dysentericis etiam
& alui profluuijs laborantibus exhibenda. Ad e-
adem facit vinum ex his fructibus confectum, quod
ad Iulium & Angulium vsque mentes diligenter
adseruare conuenit. Earumdem facultatum est &
decoctum. Aqua è floribus illorum destillata &
data ad laterum dolorem singulari facit experi-
mento. Ea verò efficacior fuerit, si Hores Pruni silu.
recentes per noctem vino forti & optimo mac-
cerati in balneo [vt vocant] Mariæ distillentur.
Hac aqua multis se profuisse, Tragus scribit ea-
que lateris, cordis & stomachi quosvis dolores
seu compressiones & puncturas dissolui.

Aduersus vini penduli vitia nihil efficacius Pru-
nis siluestribus reperitur. Pruna antequam blauo
tingantur colore leguntur, & in mortario tusa,
pro magnitudine & exiguitate valis multa aut
pauca vino iniciuntur cumque probe vina agita-
tione crebra commixta fuerint, obturatur vas per
dies 8 vel 10: tum intra paucos dies vinum resti-
tuitur. Ceterum possunt Pruna silu. tusa & in aere
siccata ad eos vsus per totum annum conservari.
Witlingus scribit quosdam prescribere aquam
horum Pruni silu. ad pleuritidem, se tamen non
animaduertere posse, quomodo proficiat, cum ob-
struat & adstringat hec plaura. Nolimus tamen
dicere aquam horum Prunorum silu. adstringere:
sunt enim valde amari, in quibus nullam adstri-
ctionem animaduertimus. Præterea Cordus in li-
bello de destillatione purgantem facultatem huic
aque tribuit. Quod verò Tragus scribit, prodellè
puncturis cordis, de Ventrículo intelligimus, &
per dolorem lateris, cum, qui fit à flatibus: alio-
qui non videtur conuenire cum vino in Pleuriti-
de cum inflammatione. Florum vitidum vncj.
per noctem in vino albo maceratorum parum mo-
uit aluum. Exhibuimus diuersis maiori etiam
quantitate in vino maceratos pluribus diebus, sed
leuem euacuationem. haecenus in impuris nostro-
rum hominum corporibus prestiterunt: fortè in
delicatis plus efficiant, in quem finem & le-
uiter bulliri post aliquam macerationem possunt.
Sudent tamen Medici Muxpurgentes in consilio
suo de præcautione Dysenterici, si quis diuore stri-
ctiore ut aluo, capiat florum Prunellorum vnc.
semitis.

dimidia mensura vini aut cerevisiae maceret, sepius exprimendo, atque inde per biduum in pasta bibat.

Wittrichius ad febrem epid. cum mania pro purgatione praescribit syr. ex multiplici infusione florum Prunellorum filu. & alibi ait: bene repurgati infantes, si per aliquot dies detur serum lactis in quo per noctem infusus fuerit manipulus florum Praellorum.

Marthiolo tota Prunorum filu. planta adstringenti facultate praestat, quemad. & baccae. He Coeliacis & Dysentericis vultus deuorantur. Eadem cum arbutula radicibus ex aqua vel vino austero decoctae, sanant oris linguae & gingivarum ulcera & fluxiones, quincetiam columellae & faucium ulcera, gargarisato earum decocto. Quia morbem recreantur non parum hoc medicamento, qui hydarergo peracti, oris ulceribus & fluxione laborant, addito Lycio, alumine & rhodomelle: idem decoctum in defensionibus auxiliatur foeminis utri fluxionibus obnoxii. Aqua e florum destillata, haustu intestinorum vermes intericit. Succus baccarum ad imperigines vtilis est & inflammationes. Idem inflammationibus oculorum illitus optimè refrigerat. pilos illitu prohibet nasci: & vel per se vel cum aqua Plantaginis fronti impofitus: & in nares, trinitas, haemorrhagias sistit. Ad prociidentiam ani facit illitus succus ad spissitudinem coctus.

Dao verò in Matth. obseruanda: Primum, an flores adstringendi facultate sint praediti, quod nobis non sit verisimile, vti paullo antè dictum, & aliorum experimento confirmatum contrarium potius praestare. Secundum: an Lycium nouit Matth. quod tam confidenter praescribat: quod nec ipsum quidem nobis videtur.

Goropius in suo Vertumno hoc loco Paradoxus putatur, quando ait: Non absurdum si Prunis arbutibus quoque ventris deiectioni vis tribuatur eo tempore quo pleno autumno ad tardam deuenierint maturitatem, nihil fortè Tamar-Indis seu Daetylis acerbis Indorum vel sapore vel facultate cellura: Atqui scire debuit Goropius purgandi facultatem non ex sapore diiudicandam, & hanc rem experimento potius, quam coniectura decernendam. Si experientia nouit purgare, cur non dixit? si minus, cur adstruit. sed res est expertu facilis, & pauperiores, quibus frequens eorum usus, hoc scire possunt, ad quos lectorem relegamus.

Schunckenfeld. Prunum siluestrè totam exiccantis & adstringentis esse facultatis ait, quod posterius non verum esse, in Matth. iam redarguimus. Idem ait: flores tantillum amaricare, abstergere, siccare, cohibere: resiccatos in Dysenteria aliisque alui fluxionibus magni esse usus. Nobis quidem satis amari visi sunt: an verò cohibeant, ex praecedentibus patet. Considerent etiam docti, an flores sicci in Dysenteria conueniant, vti ille vult: si intelligat abstergendo, ferri potest: si cohibendo, ipse videtur. Placet quod addit ex sua obseruatione. Fructus immaturos pueris Dysenteriam conciliare sapissimè à se visum: quod profecto vix alia ratione euenire potuit, quam cohibendo noxios & impuros humores quibus saepenumero scatent pueri, adstrictoria sua vi, qui alioqui fortè egererentur: nisi quis malit in eorum acerbitate qua intestina torquent & irritant culpam referre. Per maturitatem verò resiccati cocti & saccharo conditi, aluum adstringunt, & ventriculo vtiliores fiunt. Dentium dolores mulcet cortex radicis niger aceto

Tom. I.

decoctus, fluxionemque iahiber. Eadem fortè vis folijs & baccis contulis, & ex eodem decoctis: si frigida sit fluxio ex uino coqui possunt.

Camer. tradit incanum muscum in verustis Prunis siluestribus ex vino rubro decoctum, Hemic incrementum prohibere impostum.

Porro Prunellorum succus inspissatus, Acaciae succedaneum hodie habetur in plerisque Europae officinis. Acaciae loco, inquit Sylius, ex bacculis Prunorum agrestium coctis succum expressum tessellatum, confectum insolatunisque vti pamus minimo errore, quia refrigerat, siccatur, adstringit, vt Veterum Acacia, quae in partibus nostris ignoratur. Idem & Monachi tradunt apud Meluè, & preferant eam, quae fit ex non perfectè maturis, vt adstringentior fiat: Veruntamen, hos fructus non credunt habere tantam virtutis bonitatem, quantam vera Acacia habet. In eius tamen defectu possumus vti. Et Cordus Acaciae loco succum Prunellorum filu. substituit. Idem in fine de prepar. simpl. componit succedaneum. Quam tamen rem Matth. paullo morosius interpretari videtur, satis esse ducens, Dioscoridis praecipis inherere, qui in defectu Acaciae, Rhois arbutulae folia, vel Lentisci foliotum succum, vel hypocistidem medicamentis immiscere praecipit, quibus potius septisarios vti debere putat, quam supposititio siluestrium Prunorum succo. Eadem ferè & Apollo & Bacchanellae de succedaneo Acaciae tradunt: sed viciè hodie consuetudo, praedicantium consensus, & non improbare vtendi felicitas.

Ceterum Germani nostri in delicijs quoque habent, praesertim nobiles & ditiores Asiaticae, vinum quod vocant Schlebenwein / ex Prunellis paratum, quale saepe gustauimus, & duleedine aromaticoque sapore, quem à granis contulis acquirit, haud ingratum. Pruna siluestris matura vel gelu fraccida coquit in fornace, & contusa in multum seu vinum coniungunt. Probatur in fluxionibus, & alij profluuijs, vbi non admodum suspectus sit calor vel febris.

Pauperes quoque ex Prunellis contulis & vinodemia expressa residuo, additis etiam alijs quibusdam, vt Pomis & baccis berberis secundarium vinum, quod Loram vocant, vulgò Leure, parare norunt, adfusa multa aqua, vt simul feruescant ac bulliant. Gratum ipsis est, quod vini quodammodo saporem amuletur, sed delicatis & ad colicum dolorem procliuius, noxium. Parant etià ex folijs Prunellis, (vbi ea abundant) contulis & affusa aqua: tandem vt melius fiat, & cocta adiungunt, vt antea dictum, quale potonis genus per hiemem seruatum non infuauit reddi seuius.

DE MYXIS SIVE SEBESTEN.

C A P. XII.

IN vsu Medico *Schöpfena* dicta, fructus sunt paruis serocinis Prunis pares, nigricantes, turbinati, in acumen desinentes, (in rugas contracti quae in offic. habentur) calyci insidentes facile cedenti, qualem in Daetylis videmus, sed longè maiori, & acerbali instar concavo, cinerei ferè coloris. Horum pulpa atra est, viscida, dulci sapore praedita, pertinaciter ossiculo adhaerescens, quod alijs tribus costis donatur, aliàs compressum Pruni nostratis ossiculum imitatur: in cuius utrolibet fine foraminulum apparet, atque ex inferiore quoque, qui vel in geminos, vel ternos

R. 3

Muscum
Hernia.

Succum in.
spissatus &
Acaciae succo
daneum.
Modus pa-
randi.

Alui succo
cedaneum.

Vinum Pruni
nellorum.

Lora ex
Prunella.

Descriptio
fructus.

Myxa domestica.

Nuclei

Nuclei.

*Myxa silvestris.*Arboris de-
scriptio &
differentia.

Flos.

maiores, melioresque.

Scrapio Sebesten arbutum dicit altum cortice albi, ante, ramorum extremorum verò viridante, folijs rotundis, magnis: fructum racematum magnitudine Nuclei, iapore dulci, qui glaucescat cum maturatur, intus continentem pulpam viscosam, granum oliuæ.

Myxa.

Hæc etiam profert Cardan. de variet. Myxa, nec auditi olim cognita Antiquis, iam nunc in Italia, vicinisque regionibus colliguntur, vt recentia degustare liceat. Arbor est, vt Matthioli refert, pruno similis, aliquando minor, cortice trunci subalbido, ramorum autem subviridi, folio rotundo firmoque, fructus minor pruno, viridis, fuscusque cum maturuerit, ossa triangulara: gustus dulcis, sed adeò lentus, vt viscum guttasse videret, nec ab re forsan: referunt enim, in Oriente ex his fructibus optimum viscum confici.

Synonyma
autem sunt
placita.
*Myxa Pru-
noru Syria-
popularis.*

Syriæ Prunorum inquit Plin. dici possunt populares eorum Myxa, quæ & ipsæ nunc coepere Romæ nasci insitæ forbis, Aegypti perlexæ simili colore.

De his Græci antiqui nihil prodidisse putantur sed posteriores tantum, veluti Paulus, Actius,

mucrones acutos finditur, germinis ueluti rudimentum exilit: Nuclei tribus loculis seorsim tres continentur, oblongi, triangulares, albi, Melonum vulgari magnitudine & sapore, quique eodem modo utultate rancescunt, qui non insuaves in recentibus: aliâ vnicuique nucleo osiculo clauditur. Eligenda plena, maiora, pinguis, carnosa, quæque situm non redolent, calyci adhaerenti, veredine non atroci.

Arbor ipsius duo (inquit Alpinus) sunt genera: alterum silvestre, Pruno simile: alterum Domesticum, folijs latoribus, ac crassioribus, à silvestri differens. Vtraque arbor flores tert albos, paruos, Germanij ptokimos. Silvestris fructus fert minores, tardè maturescens, imperfectiores ijs, quos domestica Sebesten profert, qui sunt

Pellus, Actuarius: *Myxa* quidem Paulo, *Myxa* Actio & Actuarius. *Myxa* ex *Myxa* & *Myxa*: fructus minor pruno, sed facultate similis. Dicitur voluit *Myxa* *Myxa*, id est, à mucro leito, è naribus stillante: nam & hunc fructum simili lentore referunt esse.

Sebesten vulgò officinis, Arabicam appellationem magis quam Græcam retinere malentibus: quod nonnulli in Cæsaribus honorem factum arbitrantur, qui *Myxa*, id est honorabilis dictus. *Abraham* vel *Myrica*, fructus ferens dulces, quos gentes Pharas nominant sebesten, Serapionij. *Myrica* Iliaeo apud eundem, & est *Reb* in Arabia. *Myrica*, Sebesten, Aulic. *Myxa* Græci vocant, non *Myxa*, quibus similis est peticus Aegypti, nisi quod poma Aegypti rubescunt, Herimolao, quæ posteriora verba ex Plinio sumptisse videtur, quamvis in eo non ita legatur, sed rubescunt similia esse, seu, ut ille ait, *Myxis* rubentibus. *Myxa* vel Sebestæ Cordo.

Quidam Serica Galeni putant, notante Trago qui Arabes hunc fructum nobilitauisse, Veteribus minime descriptum, tradit.

In nominibus habet Matth. *Myxa* & Sebestina Primo proxima Sebesten, id est si Lat. interpretetur, *Myxa*, Amato.

Sebastos Lacinae, qui ait, posterioribus Barbaris corruptè Sebesten dicit.

Sebestæ in Augusti honorem dictos putant Ruell. & Ryff. *Sebaston* ex quibus in Syria fit Vileum, Damascenum dictum, Lonic. *Sebestæ* quibusdam: Hanc verò eam esse quam *Myxa* Matron Parodus in coena Attica apud Athen. appellat, suspicari quidem licet, sed adfirmare non est promptum, præsertim cum & exemplaria quedam *Myxa* habeant: *Myxa* de fructu Dod. *Myxa* & *Myxa* Gesm. Prunum Aegyptium Theoph. & Plinij arborem quidam putant quæ *Myxa* gignit.

Hist. Lugd. duas habet icones: priori titulus, *Prunus Sebestina* Matth. alteri *Myxa arborea* Sebestina nostra. At nobis non videretur differentes esse arbores: altera icon est ex Trago.

Pruni Aegypti Theoph. & Plin. descriptiones dedimus cap. precedenti, cui *Myxa* non per omnia conuenire videntur.

Sebesten Persicam vocem, Syluaticus Mammillam canis dicit, est *Myxa* Græca sit, ideo Portus Sebesten similitudinem tribuit mammillarum canum. Germ. *Schwartzbrustberlin*. Arbor Sebestenbaum. Ioan. Lang. Epist. med. l. i. Epist. 66. circa finem, *Myxa* à Sebastia Samarie metropoli, vbi olim crescebant, patrium nomen Sebestæ retinere tradit.

Pruna in Damasco nata & *Myxa* vtraque familiaria suo tempore Italiæ ait Plinius. Alpinus autor est, nasci in Agypto, toto autem anno in arbore fructus cerni. Vere florere, autumno fructum maturari. Hodie raris admodum hortis & viridarijs Italiæ virent: apud Syros quoque proueniunt, æquæ ac Aegyptios, ex quibus locis ad nos conferri Matth. testatur. Aegre verò solo Italico vel Narbonico affluat. Nostra arate in Monspelienfis agri vrbecula, vernaculè Massilarges nominata, quidam aluit sed neglecta, & non diu illis superstit, & tantum arbutuscula fuit, teste Lob. Ex Alexandria Venetias defertur Vileum: Lacuna.

Calabrice, inquit Plin. l. 17. c. 10. spina est siluestris, quæ nunc optimè & *Myxa* recipit. Infertur & forbis. Vnde Idem Plinius l. 15. c. ij. *Myxa* & ipsæ nunc capere Romæ nasci, insitæ Sorbis.

Es Myxis in Ægypto & vina sunt, autore Plinio. Paulus tradit Myxas Prunis facultate esse similes, quod doctioribus considerandum reliquimus, cum pleraque Pruna sint acida nec ea visciditate prædita quæ Myxa. Existimarem Pruna frigidiore. In Pulmonum affectibus pluris facimus Myxa, quam Pruna. Myxæ, enim calore & frigore medio modo se habent. Febricitantibus ventrem laxant. Conferunt tussi cum calore & siccitate iunctæ: Pectus leniunt: catarrhos calidos sistunt. contra stranguriam quam acrior vina concitavit, efficaces. Vermes expellunt, ex Serap.

Vt verò Auic. vult, Sebestena, parum abest, quin temperata sint gutturis asperitates & pectoris leniunt: sitim sedant, potissimum verò eorum semen alium leniendo solvunt.

Ex pulpa eorum, teste Alpino, optimum viscum conficiunt Ægyptij: quippe sebesten maturos contundentes, aque lavantes. Sunt aliqui, qui masticando, pulpam ab osse lingua expuentes, viscum parant: quantitatem horum fructuum in vase collectam, parum, quoad aquea humiditas assumatur, bullientes. Vnde Ioub. Viscum Myxarum [sebesten] siue collam ex pulpa pro visco querno sumi posse autumat.

Visco vtuntur omnes emplastri modo, ad scirrhosos tumores. Ipsum quidem calidum est, in primo gradu, atque humidum in secundo, vimque habet attractoriam & resolutem. Resolvit omnes tumores, & emollit omnem duritiem. Aliqui ad tussim ex eo paratos bolos cum saccharo candido & radicis glycyrrhizæ pulvere multis diebus sumunt.

Fructuum usus familiarissimus est ad tussim, dyspnoeam, Orthopnoeam, Pleuriticam, Peripneumoniam, & ad vocis raucedinem, parato ex ipsis decocto, quo etiam ad multas febres uti consueverunt, præsertim pectore noxam aliquam patiente.

Potest Viscum illud quod ex Myxis Syri & Ægyptij conficiunt, (inquit Matth.) Venetijs Alexandrinum vocatur, aucupij commodissimum.

Pollent autem fructus teste eodem deiectoria facultate, non secus atque Pruna, tam Græcorum quam Arabum testimonio, id quod etiam comprobatur quotidiana experientia, tametsi contrarium confiteri Fuchsius in paradoxis, qui nullam sebestinis deiectoriam esse facultatem contendit, quin potius ea adstrictoria vi pollere. Actuarius pluribus commisit medicamentis quæ bilem eiciunt, ut videre est in suo de comp. med. compendio. Ut millies se expertum ait idem Matth. earum pulpa drach. 10. pondere deorata, aut ad summum 12. eosdem ferè præbet effectus, quos Cassia vocata. Utilliter dantur ex bile febricitantibus. Amatus quoque reprehendit Fuchsum quod restringentem vim Myxis tribuerit: deorata 30. aut 40. ex iure carniū macerata, prima statim mensa, alium commodissimè citare. Electarium quod ex iis conficitur ad ciendam alium facile mucorem contrahit, proinde non nisi recenter parato vtendum. Mirabile est illud Porti verbum, quo faceret Myxa vel Sebesten destillationibus quidem auxiliari, sed ipsam præstare caninam curim cuiuslibet digito circumdatam, res est experimenti. Amariora Prunis Myxa dicit Hermolaus, quem miramur, sed aliquando gustaverit: neque enim ullam unquam in ijs amaritudinem deprehendimus, ut taceamus, & ipsa Pruna amara esse debere si Myxa sint amariora, amari quippe, non nisi respectu amari verè dicitur. Non

malè consulunt, qui hos fructus pueris dandos suadent coctos ex aqua, [possis portulacæ aut aliam aliquam convenientem fumere] aduersus vermes. Decocta cum Glycyrrhizæ, maluæ & rad. Althææ ex vino dulci, & epoca, dolores velicæ mitigant, & gonorrhæam. Eorum etiam varius est usus ad varios affectus, & multas compositiones, præsertim thoracem & pectus respicientes, ingrediuntur.

V. c. m.

Dolor Sess. ca. Gonorrhæa.

HOBVS SEV HOVVS INDICA, PRVNI FACIE:

CAP. XIII

Indi Occidentales abundè habent fructus *Hobus* dictos, Prunorum Damascenorum crassitudine, pauca carne, grandiore ligno: ubi maturare flavescent, subacidi saporis. Arbor cum fructum ferens, magna est, folia verò modica: Benzo.

Descriptio fructus. Prunorum crassitudine. Arbor.

Caluetus apud eundem, *Hobus* seu *Hovus*, inquit, procera & pulchra arbor: vmbra quidem salubritate adeò commendata, ut quoties Indi in militiam aut peregrè euntes, aut greges in pecuarijs pascentes, cubare sub dio necesse habent. *Hobum* semper, vmbra tantum gratia expectant & quantant: quippe sub ea dormientibus caput nunquam gravari, ut aliarum arborum vmbra culis, ferunt.

Expositio arbor pro vmbra culis.

Mirum præterea de hac arbore proditur. Si fortè in squalidis siccitate campis, aquarum penuria peregrè euntibus sitim accenderit, atque illi casu in Hobum inciderint, ablaqueato arboris pede è radicibus eius talem excindunt: Mox alterum talæ caput ori inferentes, velut gutti aut ampullæ epistomium, altero manu clato, tantam inde humoris vim exsugunt, ut facillimè sitim restinguant. Guttatim videlicet primò inde stillante aqua, mox tractim & continuo veluti filo defluente, ut quamvis sitibundos expleat: Id se expertum scribit Ouedus in hist. Ind.

Agnoscere: dicit ad sitim.

Eiusdem meminit P. Martius, de rebus Oceani & nouo orbe: l. 9. dec. 2. *Hovus* arbor Prunis perisimilem generat fructum, & forma & sapore, sed aliquid tantò grandiore: hanc Myrobalanum esse pro certo habent. Est Hispaniolæ adeò peculiaris, ut eius fructibus porci saginentur.

Prunis similis fructus. Myrobalanus.

M. Fumee. *Hobus* fructus cum nucleo, cuius arbor alta *Hovus* dicta, vmbraque grata.

Hobus. Hovus.

Refert Fragosus in noua Hispania fructum Dactylorum modo nasci *Hovos* nomine, Myrobalanis flauis adeò similem, ut plerique eundem esse contendunt. Præalta nascitur arbore, ut vix colligi possit, nisi præmaturus spontè decidat. Hæc igitur Fragosi sententia iam cadit P. Martyris aut eorum sententia, qui existimant esse Myrobalanum.

Myrobalanus flauis similis.

P. Martius. n. c.

De eadem etiam tradit Gomara, in gen. sua Ind. historia. *Hovus*, inquit, arbor est præalta & parula, sanam vnbam præbetis, ex cuius cacumini-bus & cortice odorata sit aqua ad crura roboranda, & fucandam faciem, utilis etenim cutem constringit & densat: in quem usum balnea sunt ex ea etiam itinere defessis salutaria. Eius radice vulnerata, multa aqua manat potui apta, fructu flauo, paruo, & pulpa parum habente, sed officulum in se continente satis magnum. Salubris est is fructus, & facilis digestionis, sed dentibus molestus & noxius, ob fibrarum copiam.

Hovus.

LANGOMAS PRVNIS SIMILIS.

CAP. XIV

Descriptio.

Folia
Flores.

Fructus.

Serens va-
rio.

Spumosa.

Locus.

Vfus.

Arbor Pruni magnitudine, sponte nascitur in agris & etiam in hortis Bagaim, Chaul, & Batequala, multis spinis horrens, folijs itidem Pruni, floribus candidis, fructu Sorbo simili, gustu Prunorum, adstringente & acerbato. Cum primum emergit, strobilo persimilis est. Vocatur incolis langomas: autor Garzias, qui à fide dignis viris accepisse tradit optimam serendi rationem esse, si fructus postquam cum edere certa quadam auis, excretus, vna cum excremento seratur. Facilius enim hac ratione satum emergere, citiusque fructiferam fieri arborem.

De eadem sic Acolta, *Langomas* fructus est forbis ferè similis colore, & immaturis Prunis sapore, quibus & arborem similem habet, [sed spinis obsitam] & folia & flores.

Nascitur sponte in agris & siluis Indiar: sed in hortis etiam colitur.

Fructus, licet maturus, digitis prius emolliendus, antequam edipossit: attamen adstrictionem illam, haud mediocrem, nequaquam adhuc deponit: eaque de causa illius vfus est, vbi adstrictione opus habent.

HYVOVRAHE AMER. PRUNI
FRUCTV.

CAP. XV.

Descriptio.

Lignum.

Fructu Pruni
aureo.Rarè fructu
fert.

Synonyma.

Guaiacum.

Letus Ho-
mery.Hyuorac.
Cortex edu-
lis.Species Gua-
saci.Vires & v-
fus.Morbus
Pianus.Lacteus suc-
cus.

Hyuorache, Americæ arbor est procera, cortice coloris argentei, ligno rubescente, gustu ferè falso, aut ligni Glycyrrizæ, qui recens liquorem lacteum reddit. Eius maceratio aut infusio colorem vini rubelli acquirit. Fructus Pruni nostri magnitudine, auri obryzi colore, nucleu concludens mirè suauem & delicatam. Hac arbor quindeno quoque anno fructum profert, quod plerisque incredibile videri possit: id tamen adfirmare adtenuatione possum, quod curiosius pericrutatus sum, didicique à senioribus Americis, quorum vnus arborem mihi ostendit, & asseruit, se toto vitæ tempore rer quaterue solum huius fructum gustasse. Theuetus.

Idem tradit, Arborem hanc Barbaris *Hyuorache* dictam, idem sonare, quod rem raram. Eodem esse in pretio apud Barbaros, quo Guaiacum apud nos. Quosdam Guaiacum verum existimare, quod ille non probat. Nihilominus Christianos hoc cortice Guaiaci loco vti. Suauitas fructus [addit] mihi reuocat in memoriam fructum Loti cuius meminit Homerus in Odyss. cuius magna erat suauitas.

De eadem & Lelius *Hyuorac*, cui cortex crassitudinis dimidij digiti, esui satis gratus, potiss. recenter ab arbore detactus, species Guaiaci, vt mihi asserunt duo Pharmacopœi, qui nobiscum fuerunt. Clus. quoque ait, non incommode referri posse ad Guaiacum Brasilianorum Theueto *Hyuorache* dictam.

Lelius scribit siuestres homines vti aduersus morbum, illis dictum *Pianus*, qui non minus malus, quam Lues Venerea in his regionibus. Vium verò corticis, quo Guaiaci loco vtuntur ad curandum illum morbum Indici Theuetus docet his verbis. Corticis huius, qui recens ab arbore sua aul-fus, lacteum succum emittit, quantum satis sit, in particulas concidunt, tres quatuorue horas in a-

qua decoquunt, donec vini rubelli colorem acqui-
fuerit. Hoc decocto 15 vel 20 diebus vtuntur con-
tinuis cùm tenui victu, cūa ratione, vt audio, cu-
ratur optimè morbus Indicus, nec eis modo sed
quibus alijs qui à trigidis & pituitosis humoribus
pender, qui huiusmodi decocto attenuantur, ac
propè exiccantur. Eundem Americi in morbis v-
surpant: Elque huius porio etiam sanis sua-
uissima.

Est & id in hac arbore praestantissimum, quod
fructum fert Pruni nostri mediocris magnitudi-
ne, auri colore, nucleum suauissimum, agris &
ijs quibus proflus deiecia est appetentia, vtilissi-
mum.

OGEGHE INDICA.

CAP. XVI

IN Congo arbores Ogeghe dictæ, quas *Prunum*
flauorum forma fructus profertur, odore
& sapore amoenos admodum. Ex his arboribus
ramos detruncant, quibus ferè contextis scimen-
ta coarctant, vt apud nos ex spinarum virgulis: eri-
am ex iisdem porticus ac viridaria extruunt, vt à
Sole tuti sint. Ex Historiis Indicis.

PRUNI FACIE FRVCTVS E GVINEA,
IN QVO SEMINA.

CAP. XVII.

Ostendebat mihi (inquit Clus. Exor.) Theo-
dorus Clutius fructum quemè Guinea alla-
tum dicebat: Pruni ferè magnitudine & forma
erat, duas penè uncias longus fescunciam latus,
infirmâ parte mucronatus, cortice siue ipso corpo-
re satis crasso, veluti fungosa materia constante,
foris aliquantulum rugoso, subfusco colore, in-
ternè cauo & pulpam quandam continente in
globum conuolutam, albicantem friabilem, su-
lipidam, in qua tenella quedam semina.

PRUNI PARVI MAGNITVDINE
FRVCTVS SONORVS, ACIDVS.

Fructus hic peregrinus datus nobis est ex sin-
gulari Ill. nostræ principis munere vnciam ferè
latus, & longus itidem, cortice nigro verultate
verò puluerulento peneque cinereo, leuiter extu-
mefcente, peneque compressa superficie latiore,
circumquaque rotunda, laui ferè, nisi quodd exi-
guæ striæ hinc inde per longum discurrentes, in-
uicemque implicare occurrant visui, petiolum
sustinet obliquum lateraliter infixum, cinereum,
infra rotundum, superius verò post alterum inter-
nodium cinereum atque quadratum, lignosæ de-
ritici: fructus cortex adeo tenuis est, vt leui cõ-
pressionem introcedat, fortiusque compressus dif-
fringatur rumpaturque. Nucleus vnicus intus re-
conditus agitatus resultat. Ex superna pediculi
abrupta parte videtur colligi, hunc fructum aliū
sibi appensum gestasse: cortex apertus interius
ruber veluti Nucleus asperiusculus, lateritiōque
colore infectus, molliusculus & digitis compri-
mendo cedens, eandem, quam cortex ipsius ex-
terior, formam habet, leuiter puta. compressam
in se, subrundam, rotundam, latiusculamque,
ad latus duas habet foueolas, maiorem, minoremque,

que, ob quedam excrementicia compactique, puluerulenta tamen, corpuscula, corticis interiori cavo ad latus adnata: nucleus vel potius pulpa in duas aequas partes diuisibilis esse videtur, non adhaerebat cortici externo, inde fontus: huic pulposae substantiae subest tunica alba, proximè ambiens ossiculum sublateum, subrotundum, latum atque compressum, durum, ad latus exiguum foramen habet cum sulco exiguo per longum inciso, laevis est.

Fructus, inquit Clusius Exot. l. 2. c. 13. donatus à Petro Gareto, orbicularis ferè formæ, vnciam videlicet longus, tantundem latus, paulò tamen

planior, utrinque tamen puluini instar, atque omninò è tenui curuoque oblongo petiolo pendens, tenui fragilique cortice præditi qui pressus, illicò frangebatur, & pulpa non continere comprehendebatur fungosam & friabilem, subrubentis coloris, atque valdè acidi saporis. Tamarindorum penè instar (propterea valdè commodam, meo iudicio, ad sedandum & extinguendam sitim) in cuius medullis seminem planum, fulci coloris, candicante membrana involutum erat. Vbi natus hic fructus, quæve arbor ipsum tulisset, ipse Garetus ignorabat.

DE MYROBALANIS ARABVM.

IN GENERE.

CAP. XVIII.

Myrobalani Indæ, nigra, sine nucleis.

Myrobalani Citrini.

Myrobalani Chebulæ, citrini similes, nigricantes.

Myrobalani Emblicæ, in segmentis nucleum habentes, angulosa.

Myrobalani Bekerisæ, rotundiores.

Arabum seu Mauritanorum inuentum est Myrobalanus, vti putatur, quod si verum, ab ipsis recentiores Græcos accepisse, dicere par est. Cæterum has alij in tres, alij in quatuor, alij in quinque, vel vt alijs placet in sex genera disceuerunt. Sed alios alijs gigni arboribus obseruatum, licet aliqui ex eadem nasci putarint. Placet itaque in genere primum Autorum de iisdem placita prælibare: vt innotescat lectori illorum consensus & dissensus circa eas. Videbatur enim hic locus iisdem conuenientissimus, quod ad Prunorum genera quidam docti referte non dubitarint.

Serapioni itaque Halig, id est, Mirabalani species quatuor: Citrini & Nigri Indi vocati: Kebuli & Seni Citrini. Ex autoritate Abi Mesai & Albafari, Myrobalani de Seni sunt ex speciebus Myro-

Halig.
Dissert.
Serap.
Citrini.
Nigri.
Kebuli.
Seni.

balanorum, cortice tenui, nigro, colore ad citrinum vergente, similes Oliui. Aben Mesues in

lib. de cibis. Mirabalani de Seni, sunt ex speciebus Oliuarum &c: It em Hunain ait: Myrobalanorum

Oliuina spe.

Kebuli.

species, Kebuli, Citrini, & Indi. Errant quidam, qui vendunt nigros ex Kebulis loco Myrobalanorum nigrosum. Nam Nigri reuera sunt Indi, sicut nominant omnes, & ex Kebulis quidam reperiuntur citrini coloris, & quidam nigri, quorum nigredo non ob aliam causam incit, quam propter diuturniorem, qua illum colorem in arbore contraxerunt, suntque Citrini pinguiores, magis amaricant: Citrini verò sunt acerbi.

*Auic. differ.**Citrina.**Inda.**Chebula.**Sinia.**Delcians.**Emblicus.*

Auic. quoque Myrobalanorum varia sunt genera. *Citrina* immatura: Inde Coloris nigri, summam maturitatem consecuta, reliquis pinguiores: *Chebula*, omnium maxima. *Sinia* denique matura, leuiore. Citrina probantur maxime flaua, ad viorem declinantes, graues, magnae, durae. Chebularum laus in magnitudine, grauitate in aqua subidente, colore ad rubedinem vergente. Siniae optime turbinatae. Emblicus conditus efficitur: cedit Myrobalanis conditis: ex eorum tamen est genere.

Mesuei, dif.

Myrobalani, inquit Mesue, Citreae, Nigrae, Cepulae eiusdem arboris fructus quibusdam videntur, ut immaturi sunt Citreae, maturi Nigrae. Cumque arbor ea his autotibus sit bifera, primi parus sunt Citreae & Nigrae: secundi verò Cepulae. Aliis diuersarum arborum fructus videntur, idque creditur quod eorum facultates & opera varient. Citrina colore sunt multum citrina, in viderem inclinante: graues, quia magna, & carne multa, densa: si frangitur, gummosa: osse exiguu. Cepulae subnigrae in rubrum inclinant: quod maiores eo meliores, carne multa: ob haec etiam graues, adeo ut in aqua mergantur. Inda sunt nigrae, magna, carne densa, graues, tamen exolles, a quibus notis quod harum singulae absunt longius, eo sunt deteriores. Emblicae prestantiores sunt magna, carnis multa, densa, graues, ossium paruum. Bellericae optima sunt magna, multa & densa carne graues.

*An veteres**Græci de**Myrobal.**liquida**viderent.**Myrobalanus**Aristo.**vel.*

Sunt qui existiment nullum veterum Græcorum de Myrobalanis aliquid prodidisse. Nam etsi Diosc. Myrobalanorum Arabum alicubi mentionem faciat, plerique tamen id de Ben seu Glande unguentaria intelligi volunt. Aliis contrarium magis placet, ut patebit in progressu. Videtur tamen auri librorum de Plantis Aristoteli tributorum, eorundem sub finem lib. 2. meminisse, dum eorum acerbis causam reddere nititur, cuius etiam sententia fuisse aduertimus doctissimum Sarcacenum, & ipsum adeo summum Scaligerum, qui ad dictum locum haec annotat uerba. Sic statuit autor, inquit: Arborum Myrobalanorum fructus initio dulces esse. Verum natura acerbos, & concretionem amaros. Id euenire propter ramos arboris ipsius, quorum textura sit rara. Cum ergo maturescunt: sequitur, inquit, humorum calor, & maturantur fructus, atque initio dulces sunt. Rursus autem per eandem illam raritatem (sic enim interpretatur Scal., uerba haec corrupta *ἡν ἡ ἀραιότης τῆς δὲ τῶν ἀκέρων* *ἡν ἡ ἀραιότης τῆς δὲ τῶν ἀκέρων* *ἡν ἡ ἀραιότης τῆς δὲ τῶν ἀκέρων*) superat frigiditas, & siccitas calorem, & humiditatem. Atque inde alterantur fructus in acerbitatem. Vincit rursus calore Sol propter attractionem superflui siccitatis in illo semine, quod est in arborum superficie: Vincitque frigus siccitatem. Et sunt fructus uehementis acerbis. Inde ascendit denuo naturalis calor adiutus a calore Solis exteriori: & vincit calor, ac siccitas. Atque ita euadunt amari fructus. Sar erat, addit Scal. haec recitasse tantum, ne vos diutius obtunderem. Quaedam uidetur ipsimet quam indigna sunt, in quibus opera

ponatur ad contradicendum. Ceterum me ut promissis liberem attigero modice. Ait, Myrobalanos amaras esse: gustum autem adstringere. Ramorum affert pro causa raritatem. Arundo tamen quae est sacchari matrix, rarissima & c. Videtis etiam illum ex ueteribus Græcis, qui quis ille tandem sit, *μυροβαλάνος* meminisse, quamuis nihil praeterea habeat, quod ad definitionem aut historiam nostrarum, de quibus agimus, faciat. Illud scire oportet, quod affert, sintne in principio Myrobalani dulces, quod apud nullum alium haecenus autorem legimus, ut ex citato loco pro certo asserere, agi de nostris Myrobalanis, nobis haud ita integrum esse videatur, quamuis Scaligerum & Sarcacenum viros Cel. id simpliciter atque securè credidisse certum sit. Nos interim certiora scētabimur, donec aliquis nobis prodeat Apollo, qui de ea re nos plenius edoceat.

Inter Græcos recentiores Actuarius de iisdem sic scribit. Fructus nobiles, qui ad nos ex Aegypto Syriaque deportantur, callo corporis compacti, osse intus lignoso, quorum nonnullos vocamus flauos, alios Cepulos, (quidam magnos appellant, alij nigros). Communi verò vocabulo haec omnia genera Myrobalana dicuntur. Eandem vim à crassitudine quod Empelicum seu Emblicum, barbara voce nominant, fortuitur.

Posteritas inquit Ruellius Myrobalana in noua alia quinque discreuit fastidia: ea non modò effectum differre obseruauit, sed alia aliis gigni arboribus. Quaedam dixere lutea, quae ex herbaceo colore flauescunt, spissa, ponderosa, exili nucleo, cute crassa. His succedunt quae & a colore cocculeo vulgus Inda nominat, solida, sine nucleo, oliue forma. Proximè iudant, quae vocant Cepula, ceteris ampliori grauiorque ex fusco rufescentia, carnosa. Quartum genus Empelicum vocant, cure ossibus harente, lapillorum penè figura. Sunt qui haec cum Belerzicis Myrobalanis non adnumerent: vtrique specie tota diffidere videntur, angustiora multò, colore in cinereum languente. Belerzica eadem quasi forma spectantur quae Empelica.

Porrò Myrobalanum tam Græci, quam Latini attores, ut annotat Cordus foeminino genere proferunt, cum à Balano foeminini generis nomine vocabulum hoc compositum sit. Posteriores ferè & Barbari ad hanc vique diem masculinum genus eis tribuunt, quorum tres tantum differentias ueriores medici tradiderunt: videlicet Indos, Chebulos & Citrinos: de Bellericis & Emblicis seorsum, seu sui generis medicamentis differentes. Recentiores verò etiam hos duos fructus Myrobalanis annumerant, quinque eorum differentias colligentes, quas hoc disticho comprehendunt.

Myrobalanorum species sunt: quinque bonorum, Citrinus, Kebulus, Bellericus, Emblicus, Indus.

Quam opinionem etiam sequitur Gabr. Fallopius tract. de medic. purg. simplic. dum inquit, Myrobalanum nullus Græcorum nouit, vno excepto Actuario recentissimo & Nicolao Myrepico. Species Myrobalani plures sunt, & septem possem ex Serapione enumerare: sed quinque tantum sunt in vñ in officinis, & primò sunt Myrobalani citrini vocati: secundò Chebuli: tertio Indi qui & nigri nominantur: quarto Emblici, quinto Bellerici. Hi sunt in vñ ad conficiendos syrupos varios, infusiones, & ad componenda varia medicamenta Arabum. Reuera autem neque Bellericus, neque Emblicus, ex eorum numero sunt, cum nullam habeant in figura cum Balano, hoc est glande, similitudinē. At quoniam simpliciter Myrobalanis adstringunt,

ventremque aliquantulum comprimendo subducunt, ac lignolos, ut ipsi, habeant nucleos, vitum est. Recentioribus hos quoque adijcere. Vna & eadem arbor omnes tres Myrobalanorum differentias pignit.

De Acacalide verò quid sit hoc loco ambigi potest. Non cognoscitur in hisce regionibus, cum in Aegypto nascatur, neque fructus eius amplius asseratur: nisi aliquis (Cordi coniectura est) ex Myrobalanis Embilicis seu Belliricis hunc esse existimet, quod, ut non adfirmamus, ita etiam nondum negamus.

Quam Myrobalanum Arabicam, (ait Syluius) intelligat Diosc. cui similem facit fructum Palmarum Aegyptiae, planè ignoro. Nam Arabum recentiorum Myrobalani quinque generibus distinctæ, Veteribus indicæ putantur, & Prunorum generi potius quam Balanorum, id est Glandium, assignande sunt.

Sic Cornar. Myrobalanorum quinque genera ab Arabibus inuēta, penitus à Veterum Myrobalanis diuersa esse, disertis scribit verbis.

At Monachi apud Mesuen de Myrobalanorum differentiis sistantur. Autores (inquiunt illi) non frustra scribunt Myrobalanos nigros Indos, quia ex Chebulis sunt Citrini & Nigri. Chebuli & Citrini verisimè sunt ex vna & eadem arbore, Citrini sunt immaturi, Chebuli verò maturi.

Quod idem soub. Pharm. in Syr. de Fumar. compo. agnoscit: fateatur enim Citrinos & Chebulos eiuſdem arboris fructus esse, & sola maturitate differre.

Absolutè igitur per Chebulos intelliguntur Chebuli citrini. Connumantur etiam inter Myrobalanos, Bellericorum & Embilicorum fructus.

Scrapionis & Auic. *sim* siue *seny* Myrob. non habentur nec cognoscuntur, nec exportantur. Myrobalanorum sunt sex genera siue species.

Gal. in 3. de med. comp. meminit Myrobalanorum citrinorum vocans Chryſobalanos ex digerentibus roborantibusque.

Ryff. enumeratis quinque generibus quæ præcis indicæ putar, & ad Prunæ potius quam glandes recentenda, addit sibi videri Empelica Actuari quoque, *زهره الحبه* & *الحبه الحبه* dici, & Bellirica Belectica vocat.

Matthiol. Quinque Myrob. genera & facie & viribus inter se distincta videns, omnino censet ea à diuersis produci arboribus, quia tamen ortus earum nobis ignotus, nihil certi adfirmare audeat. Flauorum (addit) Chebulorum atque Indicorum arborum imagines excudi curauit Andr. Marinus in suis in Mesuen annot. sed ignoramus an genuinæ sint, an adulterinæ, præsertim quum Mauritanorum nullus habeatur autor, qui Myrobalanorum plantas descripserit.

Amatus in Diosc. caput de Palma, vbi Palmæ fructum Arabicæ Myrobalano comparat, annotat Hermolaum, Marcellum, Manar. Leonie. Brasau. Matth. Agric. & Fuchium intelligere Glandem vnguentariam, quæ Myrobalanus dicitur, quoniam similis est Dactylis. Dioscoridis tamen coparationem se defendere conatur. Sunt, inquit ille, Myrobalani communes quinque ex arboribus dissimilibus lectæ, i. Myrob. citrinus colore, oblongus, intus os habens simile quodammodo cum Dactylis paruis, vt non temere ijs Diosc. similes dixerit: sed citro, non ita sit, qui Chebuli dicuntur ex fisco ruscicentes, carnosii, pingues, semidigitales, adeò Dactylis similes, vt merito ipsis Dactyles per similes fecerit. De Myrobalanis autem non scripsit quia de illis nullam penitus expe-

rientiam habuit, & vires ignorauit. Indici dicti, nullum os habent. a. Emblici, per fragmenta ferè importantur. s. Bellerici sunt rotundi, qui, sicuti Chebuli, saccharo conditi ex India ad nos importantur, caput apprinè roborantes, veluti stomachum & reliqua viscera.

Sed sint, vt tradit Lacuna, qui existiment quinque Myrobalanos offic. idem esse cum Nuce vnguentaria, quæ Myrobalanos Græcis dicitur, qui error maximus, quia Myrobalanos officinarum nullus Græcorum antiquorum cognouit. Existimandum quinque dictas species in diuersis arboribus nasci, quamuis sint qui putent Citrinos & Chebulos ex eadem proficisci, Solus ex recent. Græcis Actuarius scripsit de his Myrobalanis.

Inter eos verò qui censent Dioscoridis Myrobalanos fuisse notas, est etiam Saracenus vt iam supra monuimus, qui in scholijs suis in Diosc. mirari se satis non possit, ut, Arabicæ Myrob. descriptionem à Diosc. prætermisissam: cum tamen ex ea, tanquam suis notæ & vîceta temporibus, cap. de Palma, fructus eius similitudinem describat.

Lonicerus profectò consideratè, si Dijs placeat, de grano *Be* & Myrobalanis agit. Primum enim, caput facit de Ben siue Glande vnguentaria Græcorum, vbi de eius specie natura & viribus tractat: mox verò subsequenti capite sub titulo Myrobalani, omnia quidem Myrob. genera depingit, sed prius eodemmet capite de Balano Myrepica Græcorum tractat, quæ precedenti capiti erant addenda. Lectorem ignarum eò ducit vt existimet Myrobalanis Arabum competere, quæ ille consule & nullo iudicio eorundem figuris subiecit.

Cordus in comm. ad Diosc. censet Arabicas Myrobalanos Diosc. esse eos fructus, qui adhuc in omnibus pharmacopolijs myrobalani appellatioue cognoscuntur, non tamen omnes quinque intelligit, sed tres præcipuas: videlicet Indam Citrinam & Chebulam, quas tres differentias non ita diuersis, sed vna eademque arbore nasci tradit. Indam primum fructus rudimentum esse, quam Plin. Adipſon vocit, & Citrinam, maturiscentem: Chebulam verò maturos iam fructus. Verum ei assentiri non possumus, dictasque has tres differentias neutquam in vna arbore nasci putamus. Eiusdem quoque opinioni resistit rerum Indicarum solers interpres Garcias, vt paulò post apparebit.

Rondeletius verò Arabicam Myrobalanum illam, cum qua immaturum Palmæ fructum Dioscoridem comparare diximus, vnguentariam esse non arbitrat, sed flauam Catharticam offic. Qui peculiare quoddam Palmæ genus Adipſon vocatum à Plin. Myrobalanum offic. esse volunt, hi perspicuè à Diosc. reſelluntur inquit Dalech.

Lo. & Penæ quoque iudicio, hi Syriaci fructus, vulgariùs, quam verius, Myrobalani vocantur. Nam nec ipsi glandes esse volunt, sed Perisici potius aut Prunis accensendos: Quorum & si coplures oriuntur differentie in Syriacis, Arabicis, & Calcutij regionibus, quibus debentur, à Græcis & à nobis tamen (inquiunt) quatuor quinque duntaxat hodiè prostant in offic. differentie: e totidem arboribus. Nam Cepulifera & Citrinifera eadem videtur arbor, prodiuturque à iuperis nauigatoribus, Perisici aut Amygdali folio. Bellericæ autem latiores Laureæ sunt frondes: sed Indicifera salicis, cuiusmodi etiam Emblici videntur. Alioqui inter se congeneres arbores, promunt ipsi fructus: mediam quandam naturam in-

Lonis non scripsit.

Conditi.

Myrob non esse Nucem vnguent Myrobalanus Saracenus.

Diosc cogniti sunt Myrobalanum.

Lonis mor.

Inda. Adipſon Pl. Citri a. Chebula. Cordus reſut.

Myrobal. Diosc.

Adipſon.

Diosc. Libani.

Perisica. Pruna.

Tot arbores quæ Lonis. Adipſon. Cepulifera. Bellerifera. Indicifera.

*Condita.
Delegit.*

*Cebula
vond. alia.*

*Bellerica
cond.*

Palma.

*Nuclei nul-
li in Indis
ex Phoeni-
cobalans.*

*Casalp.
resut.*

Emblies.

*Myrob. du-
uale.*

*Alii duo Ca-
salsp. errores.*

Dal. nec.

*Myrob. citri-
ni.*

*Diosc. Gal.
ex Plin. no-
stra Myro-
bal. in. ogm-
ta.*

*Prunis simi-
lia.
Delegi.*

ter oleam & Prunum sortitur. Horum plurimum duo genera conduntur, aut huc condita adferuntur. Pluris insitiores faciunt horum alterum, qui Kebulus aut Cebulus vocatur, omnium maximus: is oblonga pusilli Limoni aut Persici effigie, compacta, callosa, nigraque carne, sapore luglandis conditæ. Alter minor est, rotundior, tenerior edendo, Bellericus vocatur. Kebulo sunt Citrini similiores. Indi nigri. Emblici sunt porius fragmenta quam integra Pruna.

Casalpinus noua opinione prodiit, existimans Myrobalanos ex genere Palmarum esse, sic scribens: Quos vulgò Mirabalanos vocat, quasi Myrobalanos, vt aliquando Plinius vocat, quos fert Palma, probatissima in Ægypto, quæ ossa non habet in balanis, reliquarum modo, eundem viridem, odore Mali Cotonei tradit, vt Dioscorides: nam alibi per Myrobalanum intelligit ipsam Glandem vnguentariam. Adferuntur autem quinque Myrobalanorum genera: eorum tria os continent, solida pulpa & crustosa inclusum. Primi generis sunt cognomine Citrini: secundi Chebuli grandiores, figura Prunorum Dumalacenorum, saccharo conditi solent. Bellerici Gallæ modo rotundi. Duo præterea sunt nullo intus nucleo manifesti, scilicet Indi & Emblici. Quid si hos Phoenicobalans dicamus: nam nullo intus ligno spectantur, vt Plinius testatur. Qui autem os intus habent, ad Thebaicos & Arabicos Myrobalanos reducamus: de quibus Plinius. Arbores quorundam generum describit Garcias in hunc modum. Folia Emblicorum quidem tenuiter diuisa sunt magnitudine Palmæ: Citrinorum autem vt forbi: Indorum vt Persici. At, me hercle, videtur Casalpinus, suæ intentioni parum satisfecisse: Nam si Plin. intellexit Myrobalanos nostras per eas quas fert Palma, improprie admodum locutus est. Quorum Myrobalanorum obsecro figura vsque adeo similis Dactylis? quæ item arbor eorû similis Palmæ vt Palma dici possit, vel mereatur? Neminem hæcenus inuenimus qui dicat vllam speciem Myrobal. vulgarium similem Palmæ, aut Palmam dici posse. Quæ de Emblicis dicit Casalpinus, aliter sonant apud Garciam, ex versione Clus. dicit quidem Myrobalanum Anuale, quod Emblicum, folijs esse minutim incisis, palmum longis, non, vt ait Casalpinus, Palmæ magnitudine. Quis itidem dicat cum Casalpinus, Emblicos sine ligno esse: cum sapius ligna siue ossa inter earum sicca segmenta appareant manifeste, ac ea quæ condita sunt, sua etiam habeant ligna seu ossa, seu putamina interna: quocunque enim modo libuerit vocites, modo de re ipsa constet.

Videtur tamen & Dalech. eiusdem Casalpinus fuisse opinionis: nam ad id, quod Plin. ait Myrobalanum Palmæ ossa non habere reliquarum modo in balanis, annotat ille: Colliguntur enim virides & immaturæ balani, pomo carne sua tantum obtecto, nondum genito intus nucleo, quibus verbis Myrobalanos Citrinos intelligere vellet videtur, si modo mentem eius probe percipimus. Quod si ita est, nihilo sanè rectius opinatur, quam ipse Casalpinus.

Sed videamus tandem quid Garcias de Myrobalanis tradat. Manifestum est, inquit, neque Dioscoridem, neque Gal. neque Plin. nostra Myrobalana cognouisse, sed eorum Myrobalanum planè aliud esse. Et quoniam Auic. & Serap. interpres vidit hæc nostra quodammodo ad glandis formam accedere, nullo iudicio Myrobalana vertit, cum mea sententia Pruna, quibus similia sunt, melius vertisset: Vocat ea Auic. *Delegit* etiam Serapio,

tamen si Librariorum vitio *Halilic* corruptè legatur. Omnes enim Medici Arabes mihi adfirmant, Omnia Myrobalana *Delegi* vocari. Falluntur tam ij qui omnia Myrobal. genera in eadem arbore nasci putant, quam qui flaua & Chebula tantum. Nam quinque sunt diuersa arborum genera: & quod magis mireris, in regionibus sexaginta aut centum leucis inter se distantibus nascuntur. Proueniunt enim nonnulla in Goa & Batecala: alia in Malauar & Dabul. In toto regno Cambaia quatuor eorum genera inueniuntur: Quebula verò in Bishnager, Decan, Guzarate, & Bengala. Cæterum quæ in Lusitaniam sicca deportantur, magna ex parte sumpta sunt in regione, quæ est inter Dabul & Cambaya. Nam experientia compertum habemus, hos fructus, quos regio septentrionali vicinior producit, minùs putredini obnoxios esse. Et iam longè ante Garciam Munsterus in sua Cosmogr. scripsit Myrobalanos provenire in Cambaia.

Garcia subscribit Acoſta, omnium quinque Myrob. genera diuersis arboribus & regionibus nasci scribens, omnesque esse Pruni magnitudinis.

Tabern. Indicis & Citrini seu flauis duas integras arbores, absque radice tamen, appinxit, vbi viderit, aut vnde habuerit, nos later, illius folia salicis, huius Persicæ. Sed & Chebuli ramum recentem appinxit, cuius fidei acquiescentes & nostris figur. portunculæ appingi curauimus, quâuis Garcia descriptionibus & notis minùs conuenite videantur, vti patebit in progressu.

Ex dictis itaque patet, de sententiâ Arabum, Myrobalanorum quæ à Balano myrepica Grecorum diuersæ quatuor duntaxat esse genera: posteros verò Chebulas & Citrinas differentes fecisse, quales tamen vix essentialiter differre, (saltem vt in offic. hoc nomine habentur) quis existimaue-rit, qui exactè considerauerit quæ mox tradentur. Nunc singularem, vt in offic. hodie habentur exactas descriptiones & nomina subiungamus.

MYROBALANI INDÆ, NIGRÆ, SINE NUCLEIS.

INDÆ dictæ Myrobalani dimidio minores sunt, Di- siue Citrini, siue Bellitici, graciliores, nec, vt illæ, ventriole, rugosæ, turbinate, picæ nigredinis, substantia vbi franguntur succi concreti Hypocistidis aut potius bituminis Iudaici modo nitete, sapore euidenter acido, minimè acerbato, nullo intus vel puramine, vel nucleo, vel semine. His admixte inueniuntur aliquando in officinis aliæ angulosæ magis, paullo maiores, nucleo donatæ, quæ an eadem cum Indis, non ausimus affirmare. Nos Indas nucleo cassas pingendæ curauimus, & ex Tab. ramulum.

De his, inquit Cordus: Indarum Myrobalanarum Plin. in Palmarum enumeratione memin- it.

Inda seu nigra, acerbus, immaturus, & adhuc adoleſcens fructus est, ideoque nullum intra se nucleum habet, sed quoddam cauitatis securum nucleum excepturæ rudimentum: magnitudinis est incerte, quoniam tam intempestiuè quam tempestiuè colligitur. Hinc est, quòd aliquæ earum enitiam, aliqæ etiam scsquinciæ longitudine excedant. Colorem habent foris in viridi fuscum & pallentem, qui tamen non nisi in absterſa & lota apparet: nam cum copiose afferatur, inuicem conscrantur & atteruntur, deritioque sibi fusco puluere, in nigrum colorem tinctæ con-

uertuntur, figuram habent oblongæ & vtrinque turbinate. Carne constant densa, solida, ponderosa, dum confringitur splendente, colore nigra, aut fusca, gustu vehementer adstringente, aliquantulum acida, subdulci, tenui, saluam prouocante ideoque sitim arcente & oris halitum continendante. Odorem nullum fati dignum siccata spirant.

Eligito neque minimas neque maximas, sed mediocres, longitudine viciâ paulò breuiores, aut ad summum viciales, pondere triobolares, nonnunquam excedentes, simulque densas, solidas, intus nigerrimas, & splendentes: foris autem in citrino & fusco colore, si abluerur, virefcentes, minùs rugosas, nulloque aut admodum exilij & compresse cavitatis rudimento inanes.

Myrobalana Indica siue nigra Arab. *Asiat* vocantur. Quod genus quoddam Myrobalanorum Serapio Damascenum appellat, melancholicis morbis perutile: id facit, non quòd in Damasco proveniat, sed quòd hinc ex India Myrobalana Indæ edeferantur. Myrobalanorum alterum genus, incolis *Rezanale* dictum, nostra sunt Indica seu Nigra. *Rezanale* octogonum est, & folia salici similia habet: Garcias. Myrobalanus nigra posset esse Plinij Myrobalanus, os non habens. Solerius. *Indiansch* oder *schwarz* Myrobalanen vocant Germ. Costa prædicit quoque Garcias nòminibus vitur. Fallop. dicit Myrobalanos Indos esse paruos, & nigros valde. Vnde etiam Nigros esse vocatos.

natum, nucleum tenui, pallidaque verticula vestitum claudens: figura & sapore Pinceo nũ, leo sumilem, caro gustu Indæ respondet. Probabilissime sunt maiores, maximè citrinas, minùs rugosæ, densæ, crassæ, & in fracturis splendente subruflæque carne minorique semine prægnantes, & pondere duas drachmas & scrupulum æquantes.

Gabr. Fallopio Citrini sunt parui, citrino colore donati & subherbaceo: habent nucleum magnum, & paruum, ac tenuem corticem.

Hanc quidam existimant esse *χρυσοβάλανον*, cuius meminit Gal. lib. 8 & 9. *χρυσόβαλον*. Alphar. sanè empiricus Myrobalanos citrinos siue Chrysobalanos flauos vocat. Rob. Const. in lex. *χρυσοβάλανον*, alijs Myrobalanus siue citrinus dictus. Nos Syluij quoque iudiciò æquiescimus apud Mef. annotantis, Chrysobalanum Galei, cum calore digerat esse non posse Myrobalanum Citrinam. Garcias scribit: Myrobalana flaua Arab. dici *azfar*. Myrobalanorum primum genus, quod rotundum est, & bilem purgat, indigenæ inquit ille *Arare*, medici Aritici vocant, nobis sunt flaua. Porro *Arare* rotundum est, & sorbi folia profert. Huic verò Garcie foliorum nota non responderet noster ramulus ex Tabern. adpictus: nec intelligimus, quòd Myrobalana flaua rotunda dicitur: quæ enim ad nos importantur, & officinis in vsu pharמעutico sunt, plerumque oblonga esse solent, figura Chebulis similia, multò minùs rotunda. Bellericis. Myrobalana citrina Acothe, quæ à medicis *Aritici*, à plebe *Arare* dici ait, & folia sorbi tribuit Myrob. flauæ, citrinæ, luteæ Herbariorum.

Delectus

Citrini.

Synonyma.

Chryso-
balanus.
Myrob.
flauus.

Azfar.

Arare
Aritici
Sorbi folia

MYROBALANI CITRINÆ.

MYROBALANI CHEBULÆ CITRINIS SIMILES, NIGRICANTES.

Myrobalanis Citrinis nomen videtur dedisse color flauescens, qui tum in superficie, tum in substantia penitiorè conspicitur. Sunt autem ex rotundo oblongæ, aut turbinatæ, Nucis Myrticæ magnitudine, aut maiores, rugosæ, protuberantiorè subinde apophysi donatæ, qua arbori sue vitur adhæsisse, nec non quinque costis, quas sæpè toridem alia intercedunt, per longum decurrentibus. Cuticulæ exteriori itatim subest pulvinatus calix, fragilis, gummosus, sapore mixto acerbò cum obscuro quodam calore & acore: sequitur deinde putamen insigniter crassum; costis donatum, per totam substantiam veluti foraminulentum, serobiculis perpusillis, concreta quadam melligine plenis, nucleum claudens longum; purpurante pellicula reductum, album, minùs acerbum, oleaginosum.

Expendat lector an fortè à Chebulis differant tantum maturitate vnde coloris diuersitas fortassis pendeat. Tam fructus quàm putamen integrè & apertum in icone satis eleganter expressum. Sed placeat etiam Cordi diligentissimi auctoris descriptionem in medium adferre.

Myrobalanus, inquit, Citrina ex Indæ fit: relicta enim in arbore sua Indæ quoad increseat, & marescere incipiat, concepto intus lignoso semine, in eam quam Citrinam nominauimus, euadit: longitudine sesquiuicalem & nonnunquam maiorem, crassitudine verò mediâ & tumentis parte digिताlem, vtrinque in mucronem desinentem, quinque angulis per longitudinem transeuntibus inaequalem, modicè rugosum, tenui cortice densa solidaque carne & semine constantè. Cortici color est citrinus: carni ex citrino ad rufum vergens. Semè eius lignosum, candidè, angulosum, rugosè, febrè valde durè, figurâ oblongè, vtrinque acumi-

Tota. I.

Chebula Citrinis similes, maiores, magisque turbinatæ sunt, in quinque similiter costas eleuatæ, rugosæ, colore foris obscuriore, & ad fuscum inclinante, penitius ex rufo nigricante, sapore consimili, pulpa crassiore, cui putamen subest angulosum, crassum, cauerosum, ut Citrinarum, nucleum continens pinguem, oblongum sapore consimili præditum.

Vide lector, num forte Citrinis eadem sint, maturitate & eam consequente colore differentes. Os adpingere neglexit pictor. Ramulus exhibitus ex Tabern. non respondet descriptioni Garcie, & Persicæ folia tribuentis.

Considerandum an non euenerit Tabern. vel illi, à quo acceperit, ut eam putaret Pruni speciem, cuius meminit Clus. quàmque aliqui Chebulam faciebant de qua videant lectores, quæ scripsimus cap. de Prunis, sub mentione Pruni Myrobalani.

De nostra autem Myrobalano Chebula appellata hæc scribit Cordus. Chebula appellatam Myrobalanus fit; cum Citrina ad consummatam maturitatem peruenit; quæ Citrine figura; carne, semine & nucleo per omnia responderet; maior tamen est, molliori, crassiori & minùs fragili carne constans, colore tam foris quàm intus nigra, gustu Citrinæ aut Indæ simili. Eleganter maxime, ponderosissimæ: foris, cum abluerur, in citrino, puticeoque nigre, carnem crassiorè nigriorem lentam, mollem, & fractu ob succi copiam difficilem habentes: ad trium drach. pondus quàm proximè accedentes. Memoratur Fallop. quòd Chebuli sunt maiores omnium longissimi: Crassi, habent paruum nucleum, Colorem habent citrinum, & qualem habent Myrobalani citrini, suntque rugosi.

Quebula Myrobalana, inquit Garcias, Arab.

S

Delectus.

Delectus.

Synony-
ma
Chebula.
Quebrigi.
Arctea.
C. indica.

Chebula.

Quebrigi Chebula nostra, quæ pituitam purgant, incolis *Arctea* appellantur. *Arctea* magna sunt, & rotunda, oblongiora tamen dum ad perfectam maturitatem perueniunt & angulosa; folia eius Persicis similia. Chebulorum conditorum maior est gloria: conduntur hæc in Bishager, Bengala, & Cambaya: quæ tamen rarius ad nos adferuntur, & non nisi dura & male condita, teste Clus. Chebula quæ *Arctea* folijs Persicæ, Acoftæ: qui tamen fatetur se arborem non vidisse. Myrob. Vel Myrab. Chebula, vel Chebula Herbarijs & offic. Germ. *Groß oder schwarz braun Myrobalanê*.

MYROBALANI EMBLICÆ, IN
SEGMENTIS NUCLEVM HABENTES,
ANGULOSA.

Descriptio. Emblicæ sessiles sunt, puluinato calyce omnium copiosissimo, nigro, sed non nitido, more carnis Indarum striato, etiam in penitioribus substantia pro costarum ollis commissuris sponte dehiscente, qualia plurimum carnis fragmenta adferri solent: sapore Indarum acido parum acerbato: os læve, turgidum, hexagonum, substantiâ læui, solida, non foraminulenta, ut putamina Citrinarum & Chebularum, senis loculis distinctis totidem semina disclusa continet Piracæ, vel Pomacæ, spadicæ, triangularia: sponteque in partes fissile. Hanc crebrè integram cum nucleis pediculo donatis conditam olivauimus, quemadmodum figura repræsentat, ut & reliqua suis eleganter.

De ea autem sic scribit Cordus. Myrobalanus appellata Emblica suum peculiare & proprium genus habet, etiam à Bellirico diuersum: magnitudine Bellirico cedit, eadem nunquam integra adfertur, sed in fragmina diuisa & dilapsa: habet enim eius caro sex in longitudine commissuras, quibus, cum maturuit, dehiscens, in totidem partes dilabitur, quæ singule adhuc in binas partes digitis findi queunt, crassitudine mediocri, habitu contracto, & aliquantulum rugoso, colore cinereo aut fusco. Totus fructus sub commissuris singulas cavitates habet, quarum vestigia in fragmentis apparent. Semen in medio est lignosum, durum, ad rotunditatem accedens, colore fibrato n. æquale, minimè rugosum, parvè rotundæque Auellane æquale: sex angulis & commissuris compactile, & in totidem partes secundum longitudinem fissile, quibus singuli insunt nuclej figura oblongi & triquetri, ligneo, tenui, & tamen duto cortice, intus autem medulla constantes. Saporem caro eius Indæ Myrobalano aut Chebulo similem habet. Eligito fragmenta eius maiora, solidiora, ponderosiora, & minimè rugis contracta.

Gabr. Fallop. notat, quod Emblicæ sunt crassiores, & constant ex pluribus partibus, ita ut videantur constare ex pluribus telluris, & semper deferuntur ad nos in frusta; raro autem poteritis videre vnum ex his myrobalanis integram: nucleus ipsorum est veluti ossis, constatque ex quatuor vel quinque partibus in quibus sunt semina.

Scaliger in Theoph. de Pruno, siue *Myrobalanis* Aegyptiæ; aliquid, (inquit) contemplare super Myrobalanis Emblicis aut eiusmodi: multa enim conueniunt. Corrige *de Pruno* non *Pruno*. Hæc est illa quæ Empellica Syluio dicta, eandem putat esse cum ea quæ Actuarius *Myrobalanê* & *Myrob.* quoque dicitur. Myrobalana Emblica, inquit Garzias, Arab. *Embelgi* vocant, sed sub nomine

Seni, ut patet ex Serapione, qui *Seni* teno *Myro* cortice prædita esse scribit: quæ nota Emblicis conuenit. Quamuis autem Serapio scribat *Seni* cognominata Myrob. genus esse oliuarum, tamen erat, atque erroris causam præbuisse credo, quod Emblica sale aut aceto condita edantur. Quinto genere Myrob. Amuale incolis nuncupato, nobis verò Emblica, dicto, non videntur, nisi denlandis corijs & atramento conficiendo: sunt tamen etiam nonnulli, qui ijs viridibus, vescuntur excitandæ appetentiæ causâ. Amuale folijs est minutim incisus, Palmarum longis. Emblica copiosè recentissima & optimè condita trahuntur Antuerpiam, teste Clus. Emblica autore Acoftæ, incolis Amuale dicta, folia minutim incisâ habent, Filici ferè similia, sed paulo crassiora. *Eschens* fævi Myrobalanen Germ. Emblica Herbarijs & Offic.

MIRQBALANI BELLERICÆ
ROTVNDIORES.

Bellericis, quæ altera parte sessiles ferè, altera *De* *Burbinatæ*, & in apophylen seu pediculi crassius desinentes, magnitudo quæ Citrinis, nisi magna ex parte essent rotundiores: superficies quoque lenior, minus rugosa, obiter diuicaxat costarum putaminis vestigia ostentat, quæ nonnunquam terreo, aliâ ferrugineo colore, licet penitus pulpe substantia etiam flauescat, sapore Citrinarum. Putamen angulosum, breuius & rotundius, cauernas non habet gummi receptrices, velati Citrinæ & Chebulæ: cavitatem autem possidet longè capaciorē, triplo puta quadruploque: in qua nucleus plerumque marcidus.

De hac Cordus: Myrobalanus quæ Bellericus appellatur, à prioribus tribus differt, in alterius generis, quam illæ, arbore nascent, figuram habet rotundam, aut modicè oblongam, superficiem fuscâ, æqualem in longitudine quinquè vel plurimum angulis distinctam, magnitudinem verò maioris gallæ, pondere quatuor aut quinque scrupulosi superans aut æquans, tenui carne, & magno, lignoso, duroque semine constants, Chebulæ semine multò maiorj, drachmæ pondus leuante, & intus oblongo, acuminatum & Auellane propemodum æqualem nucleum claudente. Saporem caro eius habet proximè ad prædictarum Myrobalanorum qualitatem accedentem: substantiam verò illis rariorem. Eligito maiores, ponderosiores, solidiorique carne constantes.

Fallop. Bellericæ rotundi sunt, & quasi pilosi in extrema facie: habent pediculum aliquæ ex parte adactum, & corticem, ac nucleum crassum. Hi sunt Myrobalani qui in officinis habentur, quorum historia est penitus ignota omnibus, an scilicet omnes iste species sint ex vna eademque arbore, an ex pluribus inter se differentibus, & quales sint arbores: Lodouicus tamen Barthelema in libro navigationum inquit, quod aliqui asserunt arborem, quæ producit Myrobalanos esse figurâ Pytorum, tamen sciatis quod est omnino ignota Mese & omnibus. Vnde omnia plantâ accipiamus fructus, & agamus infinitas gratias Deo quod ipsos habemus: & non curemus nunc amplius de historia. Hæc ille.

Myrobalana Bellerica, Arab. *Belerigi*: Myrobal. genus tertium, *Guttu* incolis nuncupatum, rotundum, Guttu folijs Lauri, sed pallidioribus & subcinericis: Garcias. Bellerica rotunda incolis Gotin, folijs Laurinis. Myrobalani Bellericæ recentis

centes & sicca apud Tabern. qui vtraque pingit, & graine Bellerishe Myrobalanen idas, has vero, dicitur Bellerishe Myrobalanen vocat. Sepe citato no ninc, Bellerishe, tam Herbarij quam Practici vntur.

De Myrobalanorum viribus ita scribit Serapio. Myrobalani teruntur, ita calida macerantur, in colatura dissoluitur saccharum cum tereniabini: ita enim acerbitas eorum remittitur, præterquam quod saccharum etiam absterfione deiectionem adiuvat. Magis tamen earum vis intenderetur, si cum Prunis, febeitenis, velliniabini decoctæ propincentur: horum enim lubricus lentor Myrobalanorum acerbicatem & adstrictionem contemperat, ut facilius per aluum secedant. Consecuerunt etiam cum Tamarindis dari: quorum facultas est bilem reprimere, nauseam & vomitum compescere, ventriculum roborare, ex vomitu laxum & imbecillum redditum: calores febriles extinguere: interitum acerositatis ratione tussientibus obsistere. Citrina Myrobalani, autore Auic. Indis calidiores putantur, inde vero Chebulis: quoniam interitum omnes in primo gradu sint frigide, sicca in secundo. Bilis feruorem extinguunt omnes. Inde coloris cutis gratiam addunt. Elephantici viles sunt omnis generis Myrobalani. At Chebulæ sensus acuiunt, memoriam roborant, & actiones principes, profunt in Cephalalgia. Citrina eneeas sunt contra oculorum resolutiones, lachrymas eorum cum imperu tientes restringunt. Profunt ad cõdis palmon & macerem abigendum, allampræ: splenis itidem & visceribus nutritioni destinatis, præsertim vero nigra ambæ: nam & ventriculo robur addunt, potill. infuse, concoctionem adiuvant: ventriculi superfluos humores absorbent, tam Citrina, quam Nigra mihi verò efficaces sunt sinu chebulis. Cæterum Chebulæ nauseam inducunt, conferunt tamen aque intereui. Chebulæ & Inde ex oleo ventrem stringunt. Citrina bilem primario ducunt, secundario picuitam. Nigra melancholicos humores euacuant, conferuntque hæmorrhoidibus. Chebulæ melaneloliam & pituitam purgant, & contra colicos dolores valet creduntur, quarum insularum dosis est, ad drach. v. vsque ad drach. xi. In substantia verò dantur drach. ii. & plures. Citrinatū infusum propinatur interdum vsque ad drach. x. Infundantur autem in aquam tritæ. Chebulæ in diuturnis febribus conferunt. Cæterum Emblicæ ex Iudæi sententia calidæ sunt: alijs plerisque frigide in secundo recessu. Auic. verò sicca videntur, cum pauca frigiditate. Sanguinis feruores extinguunt, capillorum radices corroborant eosque denigrant: metuis utilissima sunt, oculorum tonum conseruant. Cordi robur addunt ipsamque exhilarant, actiones principes intendunt. Ventriculum roborant, sitim sedant, vomitum compescunt, cibi appetentiam excitant. Venærem vegetiorem reddunt firmioremque, & aluum, vti uolunt quidam, cohibent. Verum conditæ elementer ventrem leniunt, melancholicos humores & pituitosos subducunt, hæmorrhoidibus conferunt, spiritus inspissant, & maxime tristitia conferunt a resolutione spirituum. Est enim cordis confortatiuum medicamen à proprietate quadam: & quia mundificant etiam, ideo vehementer conferunt intellectui & memorie, atque de eorum numero & genere sunt, quæ omnia membra confortant.

Mefues de isdem sic tradit: Myrobalani Citree, Nigra, Cepulæ sunt medicamenta benigna. Tantum enim abest, ut purgando vires deciant, ut etiam cor, ventriculum, hepar corpusque re-

liquam confirmant, cogendoque in vnum roborant: quia re vnta his incommodant, qui sunt obstructionibus obnoxij, has enim excitant. Præterea medicamentis acerbis, & purgando exoluntur, ut Scammonio, perfectè corrigendis rectè miscentur: sed huic præsertim Citrinæ sunt miscenda. Id enim contraria, tum substantia, tum qualitate frangit, & purgationem leuat. Hæ autem omnes sunt frigide primo gradu, sicca secundo. Siccando enim excrementa partium putrida valenter absumunt, mollesque partes, & laxas dant, & densant, multaque adstrictione cogunt. Cor, stomachum, reliquamque ventriculum, & hepar roborant: quia propter exhilarant, colorem cutis, odorem oris, & sudoris commendant: corpus floridum & iuvenile diu tenent, tremori cordis conferunt, hæmorrhoidibus commodant. Purgant ventriculum bile, ab eaque tertianam, & reliquas febres biliosas & ardorem extinguunt, præsertim Citrinæ: Hæ enim præter cæteras sunt cholagogæ: ob id calidis & biliosis maturis salubres. Eodem omphacio, vel aqua rosata n, vel sicco Fœniculi macerata, conficitur, oculum tergent, intemperiem eius calidam auferunt. Earum quoque puluis tenuissimus, per se quidem de lachrymationem stringit, oculum ab humore multo laxiorem inuati: cum mastiche verò, vlcera siccando sanat. Cepulæ verò sunt phlegmagogæ, ventriculum purgant, & roborant, rationalem animæ partem vegetant, visum (& sensus alios) acuiunt præsertim conditæ: hydropi & febribus diuturnis conducant. Nigra vel choliam purgant, & bilem vltam tremori, trillirix, lepre, quartanæ, & cæteris affectibus mel cholici profunt, coloremque cutis vniuersum efficiunt. Quia vero dicte Myrobalani omnes obstructionem promptè excitant, in corpore obstructioni opportuno, & villis ventriculi, & intestinorum faciliè adherentes, cum regis quibusdam ea exasperant, non dentur obstructioni obnoxij, alijs verò dentur cum diureticis, vel infuse sago lactis, vel succo Fumarie, vel cum Absinthio, Agarico, Rhabarbaro, Spica nardi. Oleo autem Amygdalarum dulcium, vel rosato, vel sciamino imbuit & conficitur, vel cum Amygdalis dulcibus, aut vis pastis, aut haurum melle citatæ, vel Manna, vel Tamarindis vel Violis conditis, vel alio leniente medicamento sumptæ, ventriculum & intestina leniunt, & citò per ea lubricant, etiam si quibusdam aliter visum est: neque amplius his adherent, aut regas inducunt. Hæc verò ipsarum incommoda sic emendabis, & saporem delicatum acquiras. Tritas æstare merges oleo Amygdalarum dulcium, confricabis, & lubricas reddes in umbra, siccabis Sole, affusoque identidem oleo confricabis: idque triduo cum feceris, altero deinde triduo aqua saccharata, vel sero lactis parum saccharato, aliquandiu mersas, in Sole iterum siccabis, affusoque frequenter eodem liquore confricabis, coques in trochiscos, ac in umbra siccabis. Alii ipsarum tritarum partem vnam diebus octo macerant sero lactis caprini, in vase vitreo oris angustij: deinde semel seruefaciunt, manibus confricant, colant, aqua deinde siccata, trochiscos, vel cataportia fingunt. Hisque addunt nonnulli medicamenta purgantia benigna. Hæc vel illa pro scopis & indicationibus variis. Datur citrinarum tritarum pulvis à drachmis duabus ad drachmas quinque: maceratarum verò expressum, à drachmis quinque, ad drach. viginti. Indatur & Cepularum pulvis à drach. duabus, ad drach. quatuor: expressum infusum à drach: quatuor, ad drachm.

Obstructionibus obnoxij, has enim excitant.

Temperant.

Principes partes roborant.

Factor oris & cutis. Tremor cordis.

Purgant.

Citina.

Oculis conficiant.

Vlcera.

Cepula.

Nigra.

Cautio.

Ut præparanda.

Modus præparandi.

Trochisci.

Dosis.

decem. *Ne sume flante Borea: & his sumptis, piscib. abstine.* Verumtamen harum decoctum promptius & valentius obstruit, quam maceratorum expressum. Alfe item ipse minus purgant, potentius constipant, & adstringunt, & his magis vita. Harum quoque tricarum pulvis quod tenuior, eò vehementius adstringit: maceratorum verò expressum, minus adstringit, omniumq; maximè purgat. Ob id eas infundimus, quando solam vacuatione expetimus. Cephale verò condita purgant quidem minus, partes nutritorias roborant magis: non condita contrà. Condiuntur autem vel recentes, si harum est facultas: vel sicca, sed industria humectata. Recentes quidem, densa, stylo confixa, postea igni lento coctæ, quantum sufficit: aqua deinde expressæ, vno die super tabulam sicantur, post mullâ biduo macerantur, igni lento percoquantur, vase vitreo reconduntur, post sex menses atendæ. Si verò sicca sint, aqua sub Sole dies octo macerentur: deinde in dolio, vel alio vase magno vel fossâ in arenis humidis tertio quoque die mutandis iccretas, identidem aqua irrigabis, donec tumescant: reliqua ut prius perfectere. *Emblica* parum frigent, siccant ordine primo, pituitâ etiam putri ventriculū purgant, eumque & cerebrum, neruos, cor, hepar, & partes laxas constringendo roborant: ob id tremori cordis conferunt, appetentiam inuitant, vomitum sistunt, futorem & latratus eius cohibent, vim animæ rationalem augent, calorem viscerum insigniorem, & inde natam sitim, extingunt. Præstantiores sunt magnæ, carnis mulcæ, densæ, graues, ossium pareorum. Tardiùs purgant, & rugis ventriculi minis incommodant, si aqua in Sole macerentur, donec humectatæ tumescant. Postea expressæ mullâ biduo macerantur, igni lento coquantur: ubi coctæ refrixerint, mellis albißimi parte quarta exceptæ reconduntur. Aromatibus quoque, cinnamomo, xilooloë, cardamomo, croco, gallia, & similis nonnulli condiunt. Eæ etiam lacte manè & vespere mutato, macerantur triduo, sicantur vento, & in umbra, & reconduntur. *Bellerica* etiam sunt benignæ, & roborant: frigida primo gradu, sicca secundo, ceterâ Emblis viribus proximæ. Optinæ sunt magnæ, multa & densa carne, graues. Conditarum vires Mesues alibi persequitur, his verbis. *Cephale* Myrobalani Condita stomachum & ventriculū firmanant, appetentiam inuitant, coctionem promouent, rationalem animæ partem vegetam reddunt, & sensitiuam: quapropter visum quoque clariorē, & usū crebro iuuentutem tuerunt. Accipientes verò sunt ex siccis recentissimæ, & iam præscripto modo præparandæ ad condituram, si recentium non sit potestas. Hac etiam arte, quæ prius Myrobalanos condendi tradita est, possis quoque alios fructus sicciore condire & recentibus similes reddere. Vna manè ieiuno dari potest singulis aliquot diebus. Placent enim sapore austero, & per condituram dulci, & nonnihil aromatico. Quæ autem recentes sunt conditæ, sunt præstantiores: ac diutius seruantur, quam post humectationem condita, ut censet Sylluius. His substitui posse idem putat, ex nostris fructibus non paucos, ut Oliuæ Colimbades, Noces conditæ, Persica Corboliana, Cydonia condita, Pruna damascena & Iorrana, & dactylia dicta, quæ si condiuntur, inquit, eadem præstare possint: de qua re iudicent periti. *Emblica* Myrobalani, eodem Mesue tradente, condita ventriculū roborant, eius substantiam & facultatem contrahendo, & intemperiem humidam corrigendo. Datur

vna semel tota diebus aliquot, ut superior. Non tamen his adeò fidendum censet Sylluius, ut opinionione magis quam veritate adducti eas tamen faciamus, ut agros, quantumuis opulentos, sumptu parum necessario oneremus magis, quam proficiamus aliquid. Quam sim neruis, inquit, iudicare possunt qui usi harum admodum profecerunt. His autem si vtendum sit, mallem contras accutè probare, quam dentibus parum probè commanfas deuorare, ne sua dura substantia ventriculū lædant, & coctioni sitæ diutius resistent adeo, ut ne horis quidem quatuor (quantum tempus harum coctioni tribuere solenne est) percoqui possint, & fortan vix semicoqui.

Porro in iunioribus medicis quædam. & Actuario illud quoque forte reprehensione non careat, quoddam Chebulas tantum phlegmagogas, Citrinas cholagogas duntaxat dicunt: ex Scapionis etiam & Auicennæ supra citatis verbis facillè refelluntur, qui proficue facultatis cathartice disertis verbis meminerunt.

Sed Actuarium quoque ipsum & vnum inter Recentiores de earum viribus tradentem consuli par est. Perquam mediocriter, inquit, alium ciunt Myrobalana: trita duabus aut tribus drachmis repurgant: peculiariter superuacuum capitis humorem exhauriunt: Flaua bilem fluuam: atra nigram detrahunt: quemadmodum pituitam Cephala. Stomachum autem & interanea, sua insidente adstrictione firmanant, sed ista multo magis & eluta: quia de causa magnam purgantem facultatis iacturam faciunt, quod tenuioribus & sicciorebus consentant particulis. In quibus itaque decumbens fluxio partem aliquam fatigat, aut intestina exulcerat, hæc tosta & eluta representamus, & medioeriter intestina subducunt. Eandem vim Emblica fortuitur, unde hæc omnia miscentes genera, sapienter barbarorum medici parum triphalon appellatam ex ipsis componunt.

Gabr. Thollopis tractatu de medicamentis purgantibus simpli. in genere de his hæc habet. Myrobalani in officinis sunt in vsu vel quales sunt, vel conditi. Verum Auicenna non condit omnes, sed Emblis & chebulos tantum, qui etiam nunc conditi solent: Condiuntur & alij. sed precipue ille due species, & ratio est: quia benè condiuntur, cum habeant multam carnem: alij verò habent parum carnis: idè non benè. Condiuntur autem vel vitides, vel siccitæ: virides conditi non deferuntur ad nos: sicci verò possunt condiri eo modo, quem docet Mesues. Illi qui redeunt ex Alexandria, dicunt, quod antequam condiantur, macerantur aqua saponis, & hinc mori aliqui nolunt vnquam vti Myrobalanis conditis, quoniam, dicunt, ratione illius aque saponis, amittere totam suam vim. Sed siue macerentur aqua illa, siue non, quod nescio, nec volo inquirere? video quod habet suam vim, nam obiter quod si quis vtatur frequenter ipsis, siccatur optimè caput, & reperio in ipsis adstrictionem, qualem in ijs, qui non sunt conditi. Ac idè consulo vobis, ut quando volueritis roborare, & siccare caput, exhibeatis pluribus diebus a cibo vnam Myrobalanum conditam: cum verò volueritis magis euacuare quam roborare, exhibeatis vel infusionem, vel decoctum, vel substantiam Myrobalanorum: verum tamen est quod nunc non est in vsu ex hibito ipsorum in substantia: & nisi miscant cum aliquo pharmaco, in cuius compositione ingrediatur, ut in Electuario Indo, & similibus, nunquam medici vtuntur ipsis in substantia: & rectè faciunt quia nimis adstringunt, & idè vtuntur vt pluri-

plurimum eorum, decocto, vel infusione: vtuntur, inquam, ad euacuandos varios humores, nam Emblicæ euacuant bilem, Chebuli pituitam. Sunt etiam in vſu apud recentiores ad conficiendos ſirupos quofdam pro morbo Gallico, quia refrigerant, roborant & euacuant: & reuera optimi ſunt ſi morbus Gallicus ſit in principio, & nondum fixerit radices.

Et, ſubdit, Myrobalanorum omnium vires ſunt, quòd omnes ſunt frigidi in primo gradu, & ſicci in ſecundo: & ſi dicerem quòd in ſiccitate excedunt ſecundum, non errarem: quia dum ipſi ſunt in affectibus oculorum & in malignis viceribus video maiorem ſiccitatem quàm poſſit provenire ex ſecundo gradu. Vnde dicerem, quòd omnes Myrobalani frigidi ſunt in primo gradu intenſo, & ſicci in ſecundo intenſo, vel in tertio incipiente: exceptis tamen emblicis, quos Meſues dicit refrigerare, & ſiccare in primo tantum gradu: ſed intelligatis in primo admodum intenſo. Myrobalani omnes aſtringunt validiſſimè: & ob id ego ſoleo ipſi vti foelici cum ſuccellu in deſtuo capillorum, quando opus eſt aſtringere & roborare cutim, quod eſt poſt euocationem humorum illorum acriorum, atque illarum fuliginum. Incommodum primum, quod eſt in vſu Myrobalanorum eſt, quod obſtruunt vias, & meatus etiam illos, qui bilem defertunt: & idcirco non ſunt exhibendi illis, qui ſunt obnoxij obſtructionibus: corrigitur autem hoc incommodum admixtis aperientibus, acribus, & diureticis, vt ait Meſues, vt ſunt ſemina odorata. Corrigitur quoque & auferitur hoc incommodum, ſi nos non exhibeamus ſubſtantiam Myrobalanorum, ſed eorum decoctum, vel infuſionem. Alterum incommodum, quod habent, eſt quod hærent ventriculo, ita vt non poſſint deſcendere. Tertium eſt, quod corrugant ſubſtantiam ventriculi; quæ duo incommoda corrigetis per pingua, inungendo ſc. Myrobalanos ipſos oleo amygdalarum dulcium, vel butyro, dum atteruntur & comminuantur; vel miſcendo cum ipſiſ paſſulis aut Caſſiam fiſtulam, vt dicit Meſues.

Ait Porta Neapol. nouo ſuo Philoſophandi aucupio, Myrobalanorum diuerſam purgandi vim ex ipſis coloribus depromit: Myrobalanorum inſcens fructus quofdam luteos vel herbaceo colore flauelcentes accenſam bilem è corpore deiſcere: ſi qui atri ſint, ad atram bilem daturbandam efficaſſimos: Genus Empeliticum albicans pituitam trahere: Chebulas: verò ex fuſco ruſcetes ſanguinem ex melancholia repurgare. Similiter, inquit, Myrobalani quia cor referunt, & eidem conferunt. An verò color & figura ſint illarum virium cauſæ, & an ſuos effectus præſtent quatenus vel albe, vel hoc aut illo modo figuratæ iudicent Philoſophi.

Amatus ſcribit, oſſa chebulorum valere vice Spodij.

Maranth. Meth. cognosc. ſimpl. l. 3. c. 7. paucula hæc habet. Omne Myrobalanorum genus poſt longam macerationem pharmacopœi quamplurimi diutius coquant, ita vt non ſolum purgatricem vim in reſeis eorum partibus fundatam in decoctum deducant: ſed eam ruſus nimia ad ignem morâ dependant, dum quæ leuigare corpus credunt, illud potiùs adſtringant.

Porro Myrobalanorum præparationis modus, vt ſcribit Garcias, apud Indos non inualuit, vt pote qui iis non vtantur purgationis duntaxat gratiâ. Nam ſi purgare velint, eorum decocto utuntur, & maiore doſi, quàm nos in Europa. Solent au-

tem iis ſaccaro conditis uti magno cum ſuccellu, nec quiſquam medicorum vlu iſtorum ſanâ vnquam eſt periclitatus. Idem ſtillatitium liquorem ex immaturis elici iubet, quem poſt ſumptam aliquam conſeruam adſtringentem propinat, & ſyrupis admixcet, ſi quando opus eſt. Flaua & Bellerica præſentare ſolet initio menſe, iis qui aut alui profluuiò, aut ſtomachi relaxatione laborant. Talibus enim conuenit huiuſmodi cibus propter adſtrictionem cum pauca aciditate coniunctam. Præterea immaturorum Myrobalanorum ſuccum, in alui profluuiis apprimè efficacem eſſe, exper- tum ſe teſtatur.

*Aqua ſtil-
laci. Myrob.*

*Alui proflu-
uium.*

MYROBALANI SPECIES RAYWOLFIO:

CAP. XIX

Hic fructus Descriptio
qui Myrobalani ſpeciem quandam præ ſe ferre videtur, æquat magnitudi- ne & forma Oli- uam Hiſpanicâ, aut glâdem quer- nam magnam, coloris buxæ, verrucis raris al- peratus, alioqui læuis, nonnihil canſtatus, ſpiris circularibus præ- cinctus; qua ar- bori ſuæ hæſit, ca- lyculi veſtigium, vt in Daſtilis of- tendit. Fragili huic cortici ſub-

eſt caro fungoſa (vetuſtatis, vt videtur, ratione) ſapore amaricante, oſſi aſpero & canulato adha-rens. Nucleus oſſe continetur magnus, vt in Myrobalanis Belliricis, vtrique turbinatus, canalicu- latus, amygdalini nucleî conſiſtentia, pinguis, coloris melini obſcuri, pellicula intectus albican- te. Hunc fructum dono acceptum à D. Raywolf- ſio, inter alia noſtra naturalia cuſtodimus, de quo ad nos ſcripſit: Arborem videre ſibi non licuiſſe, reperiri in iu Paleſtina, quofdam cenſere Myroba- lani ſpeciem eſſe. In hac eadem tabella habes & Fa- garas ſconem, de qua agimus lib. ſequenti.

Sapor

Nucleus

MYROBALANI FACIE FRV-CTVS INDICVS.

CAP. XX.

Ex tima facie ad Myrobalanum quodammodo Loc:
accedere videbatur. Magnitudo eſt penè Nu- cis iuglandis, figurâ, quali Myrobalanus Bellerica, aut Ficus, aut Pirum, ſed paulò ventrioſior, angu- loſus, colore ex pullo ruſcete, ea parte qua ad- hæſit in turbinatam apophyſen extenuatus. Pon- dus leue ſatis, ſubſtantia carnoſa ferè, colore cine- reo, nullo ſapore manifeſto prædita. Quid in eius viſceribus latet, neſcimus, cùm ſationi deſtina- uerit Ill. Duciffa Wirtembergica, cum alijs qui- buſdam exoticis, quæ hunc fructum aliolque

etiam pro descriptione & pictura gratiose nobis commodauit

MYROBALANI VRENTES.

CAP. XXI.

Descriptio.
Aretca.

In Insula S. Marię proueniunt etiam pulcherrimi Myrobalani, quos Aretca vocant. Obscure rubent, & lapidem continent insignem. Gustati linquam & fauces adurunt, in modum vt Piper. Linchott. Bry fratres in tabulis aeneis Hist. Indię Orient. magnam Myrobalanum, Aretca dictam vocant, quę in dicta proueniat insula. Proponunt eadem pagina plures Palmas, sed paruis iocunibus, similes maiori iconi quam exhibuerunt pag. xi. nomine Arequeira & Aretca: vnde nobis suspicio oborta, an fortę aliqua species Palmę Myrobalanifere, cuius Plin. meminit, esse possit. Vtinam essent qui eadem cura vegetabiles hos Indię thesauros persequerentur & obseruarent quā mineralibus vita carentibus inhiant, magno vitę suę (& vtinam non melioris) dispendio.

An Palma
Myrobalanifera Plin.

MYROBALANO CITRINO
ALIQUOMODO SIMILIS FRV-
CTVS CAUVS.

CAP. XXII

Descriptio.

A Pud Chariff. fratrem C. Bauhinum vidimus Anno 1650. fructum cui aliqua similitudo cum Myrobalano citrino, vnciam tantum longum: parui Pyri modò formatus, parte vna latiore, altera angustiore: in eo costę notabiles sex, interpositis quibuscum aliis minoribus inaequalibus, aciculę perforauimus, cauus compertus est. Color sordidus cum virore.

FRVCTVS PENTAGONVS VEL
OSSICVLVM.

CAP. XXIII.

Descriptio.

Fructus Pentagonus à Paludano datus (Clus. Exot. Lib. 2. c. 10.) verius Fructus ossiculum dicendus, vncialis longitudinis, quod ex quinque veluti oblongis tessellis compactum, quibus subleuatis, longus nucleus in singulis apparebat, sed inanis & membranaceus dumtaxat: rotum ossiculum tuberibus inanibus erat oblitum. Illud vnicum habebat, & quidem vetustate quasi attritum.

Nucleus.

MYROBALANI NIGRI OSSICVLO,
NON VALDE DISSIMILIS FRV-
CTVS EXOTICVS.

CAP. XXIV.

Descriptio.

Myrobalani nigri ossiculo non valde dissimilis fructus (per Batauos relatus in prima nauigatione in Iauam) maior tamen, inaequalis, suo externo cortice (si quem habuit) aut pulpā nudatus, & dumtaxat, vt mihi persuadeo, fructus alicuius ossiculum, quod contractum satis crasso putamine præditum esse obseruabam, & nucleum continere subsuscum, atque in binas partes diuisum. Clus. Exot. lib. 2. cap. 15. Quale sit ossiculum Myrobalani nigri nondum nobis constat.

MYROBALANI OSSICVLO SIMILIS
ANGVLOSVS.

Ossiculo Myrobalani, inquit Clusius Exot. lib. 2. communicatus fructus neque inagnitudine, neque etiam forma dispar cum suo ossiculo, ab vna parte hexagono, vel heptagono, neruis oblique per vniuersum dispersis: is autem nigra cute verius quam pulpā reclusus erat, acidi saporis: Ossiculum autem duro putamine constabat, in quo nucleus ex rubro fuluiscens, non insipidi gustus, sed Amygdalam dulcem vetustam referentis.

NICARAGVÆ POMVM, NVCE
ROTVNDA.

CAP. XXV

In Nicaragua, inquit Benzo, noui orbis prouincia, Pomi quoddam genus peculiare est, neque Hispaniola neque vili alteri Indię parti concessum. Piri nostri specie fermè est, ligno interiore rotundo, Nucis crassitudine, & dimidio amplius, optimi & iucundissimi saporis. Arbor procerā, exiguus foliis vossita. Pomum Nicaragua vocant: alij Nicaragua.

COLA FRVCTVS AD SITIM.

CAP. XXVI

A Nonymus quidam ad tabulam Cosinographicam scribit: Fructus qui Cola dicitur, si mansus in ore detineatur, sitim restinguit, & impositus aquę, gratum ei saporem indit, & sanos valde confortat, atque stomachum corroborat. Imò literis proditur, quod si puluis ex hoc fructu confectus, putri ventriculo gallinæ aut alterius cuiuspiam volatilis inspergatur, putredinem discutit, & pristinam ei qualitatem restituit.

Oleum inde destillatum & santalis mixtum, febrienti, si eo iungatur, intra horas duas vel tres sanitatem confert.

Legimus præterea in descriptione Guineę, in regno Congi esse arbores, quę fructum producant Cola dictum, Nucis Pineę magnitudine, continentem alios fructus Castaneis similes: quibus quatuor rubri siue incarnati nuclei continentur, quos dentibus terunt, ac in ore versant, extinguendę sitis gratia. Fructus hi in aquam coniecti eandem acescere faciunt, ac amarefcere palato: stomachum roborant, iecurque corruptum probè emendant.

DE CORNO.

CAP. XXVII.

Cornus satina, seu domestica.

A Prunis & Myrobalanis haud insubidè transimus ad Cornos & Cerafos, quę & ipse carni inclusa puramina, & in iis nucleos edules magna ex parte habent.

Arbor procerā satis est Cornus, & multis ramis brachiata, cortice subrubro vel cinereo, materie alba, firma, solida & dura. (cortice n. scabrum, & adstrin-

adfringentem valde dicit Matth. Flores primum omnium profert, in ramorum furculis extremis insidentes, numerosos, brevissimo pediculo appensos, è quatuor foliolis extrà purpurantibus vel in ora, aliis subluteis, intus conuexis, luteolis: intra quæ alia concoloria foliola, incerto numero, teneriora & minorâ ex quorum

Idem Theoph. fœminæ fructum insuauissimum, (*δ' αρωμα*) lignum infirmum fungosumque dicit tanta est inter ambas differentia, cum mari firmissimum sit: quæ tamen postrema verba vel de suo addit Gaza, vel ex Plinio, nec in Græco extant: nostra tamen benè conueniunt, ut ex natura ipsa deproptissè illa verba videatur, & nostram materiam exilimasse. Sed & in præcoccem ac leuotnam distinguit Theoph. hancque quibusdam fœminam dici ait, & post autumnum demum fructum perficere, quem modò ex eodem insuauissimum & c. diximus. Addit Theop. eodemmet cap. Corni fœminam fructum ingustabilem cunctis animantibus gignere, de qua re in viribus. Quæ verò ratione Cornus omnem respuat cultum, & vel negligi desideret, cum siluestris lapidiorem mitiorumque proferat fructum, ex eiusdem Theoph. sententia, inferius tradetur.

Præcox
Sicotina.

Fructus ingustabilis.
Corna.

Cornus ex sententia Diosc. [*κωνία*] arbor est fortis. [*ἀειδύς*] fructum ferens Oliuæ modo, oblongum, primum quidem viridem, deinde per maturitatem flauum aut cerinum. [*ἔαυδ' ἢ κωνοειδ' ἢ*: alii *ἔαυδ' ἢ κωνοειδ' ἢ*, croceum: Lacuna legit in vetusto codice *ἔαυδ' ἢ*: & rectius, atque ad rem accommodatius.] esculentum, adfringentem & c. Plinius sanè Corno fœminæ sanguineum tribuit. Homer. *Διὸς ἐμὲδ'.* *Ἰατὸν φλοιὸν κωνίας*, corticosam Cornum vocat, quæ inter se quatit extensos ramos sono, nec sine fragore frangi EuroNotoque in montium conuallibus inter se concertantibus ipsamque concutientibus.

Diosc. emēd.

Synonyma.
Lapidea
Corna.

Ferre Pirum & Prunus lapidosa & besiere Corna. Et Aneid. 3.

Forse fuit iuxta tumulus, quo Cornica summo Virgulta, & densi hastilibus horrida Myrtus: Acies, viridemque ab humo conuelleret siluam Conatus, ramis tegeret ut frondibus aras.

Onia Autumnalia Corna. Horat. Rabicunda Corna: & alibi *siluestria Corna*. Eiusdem meminit Colum. traditque Arbuti gallicum desiderare arborem humilem nec frondosam, cuiusmodi sit Opubiscum, Insarbor Corno similis: quinetiam Cornus. Et Plin. Cornus circa solstitia reddit primo candidam, postea sanguineum fructum. Ex eo genere fœmina post autumnum baccas fert acerbas, & ingustabiles cunctis animantibus: (quod de sequentis capitis corno fœmina, si modò ea Plinij sit, intelligi debet) ligno quoque fungosa & inutillis, cuius mas è forissimis quoque sit, tanta differentia ab eodem genere sit. Item: ab his, quibus spissa est firmitas, proxima est Cornus: quamquam non potest videri materies propter exilitatem.

Autumnalia
Corna.
Corna tym-
biscum.
Corna syl-
uestria
Cornus
sanguineus
fructui.

Corna & Cornus Gal. *ἡλικονία*, Cerasa Italica, Cornus Indica Trago. Corni, addit idem, in Germania nostra vnus duntaxat genus habemus, nempe id quod fert rubras baccas, quæ Cereos ferat fructus haudum vidi.

Thebi crania.
Corna In-
dica.

Vera autem Cornus, autore Cordo, duplex est: Siluestris & satua. Vtræque in Germania nascitur. Nascitur siluestris Cornus pinguibus montanis locis. Distinguitur etiam alio modo, siquidem altera mas, altera fœmina existit. Mas apud nos (in Germania) montibus familiaris: quinetiam in hortis feritur. Statim Veris initio flores lutei coloris producit. Fœmina etiam in plana descendie: florem in pallido candicantem serius emittit, & serius fructum percoquit. Inuenitur fœmina Cornus, quam Græci *ἡλικονία* vocant, plurima inter Danubij Viuerdam oppidum, & Augustam Viandelicorum, Cornus fœmina, masculæ Corno per omnia similis est: distat tamen ab hac, caudice minùs procero, minùsque recto flore racemo-

Differentia.
Locus.
Siluestris.
Satua.
Cornus
mas. Cor-
nus fœmi-
na.

Locus.
In quo des-
cendit mas & fœmina.

concurfu apices attolluntur octoni, noneni, deni, hirsuti, qui in quaterna crocea foliola explicantur, staminula exigua continencia. Subsequuntur fructus oblongi, ad Oliuam accedentes, graciliores, primum virides, postea rubri, sanguinei, maiores, manus purpurâ rutila insipientes contriti, forma sua ad Iulubas accedentes: gustu primum acerbo, at ubi maturatione remollita fuerint, acido dulci & suau cum quadam tamen adstrictione, ossa continentes oblonga, teretia, qualia ferè in oliuis, durissima: in quorum angustis cauitatibus nuclei latitant exigui, subdulces, graciles, quique vix integri eximi queant. Folia, qualia iurgæ sanguinea, [Cotonæ Trago.] Videntur in icone paulò angustius picta esse. Reliqua pulchrè expressa.

Theophrasto Cornus [*κωνία*] quædam mas: quædam fœmina, quam & *ἡλικονία*, id est, Corni fœminam [Gaza fœminicornum vertit] vocant. Folium habet Amygdalo [*ἔχουσι δὲ φύλλον ὡν εἰναι δὲ λέγει ὅμοιον*], habet textus, quem & Gaza sequitur; Dal. vertit utrique folium Malo, aut vulgari, aut Cydoniæ ex Matthiolo] simile; nisi pinguis crassiusque esset, corticem neruosum, tenuem: caudicem haud admodum crassum. Stolonem [*ῥαβδόν*] profert fœmina sicut Vitex, [de utrisque hoc dicit Dal.] quæ fruticosior est. [Dal. fœmina quamuis fruticosior, minores.] Vtræque habet, sicut Vitex, geminos, & ex aduerso collocatos. Materies maris excors, totaque solida, corâibus spissitate firmitateque similis. At fœminæ materies medullam habet, & mollior est, atque cauatur, ideoque ad iacula [*εἰς τὰ ἀκρόγια*] inutilis. Maris altitudo duodecim ad summum cubitorum, quanta nimirum sarissarum [*σαρισσών*, quamuis *σαρισσών* in vulgatis legatur] Macedoniæ [quam vocem de suo addit Gaza] longissimarum. Nunquam enim totus caudex altius assurgit, [*τὸ γὰρ ὅλον ἐλέγχος, ὅλας ἔχει, ὅλας ἔχει*] legendum, ut uult Dal. *τὸ θηέας ἐλέγχος* & c. *θηέας* corruptum est in *δα*.] Qui Idam Troianam incolunt, Marem sterilem dicunt, fœminam verò fructiferam. Nucleum fructus Oliuæ similem continet, gustu dulcem & odore: Florem Oleæ similem habet, & Floret (pro *ἀπανθεί*, *ἐπανθεί*) fructumque fert eodem modo, ex vno pediculo plura Corna proferens, atque eodem ferè tempore, quo Oleæ. At Macedones ambas fructíferas agnoscunt, sed fœminæ fructum haud esse esculentum. Radices Viticis modo, validæ & incorruptæ.

lo quidem sed minore, colore in viridi pallido, feriusque erumpente: baccis austerioribus & materie minis ipsa. Cordi historie addita est à Gesn. icon Tragi, quæ, vt ait, Corni maris.

De Corno obseruatione digna hæc scribit Clusius: Præter cornum vulgatum, quæ à cæteris, qui plantarum Historiam descriplerunt, est proposita, aliud genus obseruabam Octobris initio 1593, cum Francofurto Coloniam descenderem, Andernaci ad Rhenum, in horto eius diuersorij cui symbolum S. Spiritus, monente honesto viro Hieronimo Scholier. Non minore porro altitudine assurgebat illa arbor, quam vulgaris mas, eiusque caudex simili cortice erat obductus: verum ramuli, illius ramulis longè fragiliores, folia ex aduerso eos amplectentia, breui pediculo, instar foliorum vulgaris, nitentia, nec illis minùs neruosa, in ambitu non serrata: sed vulgaris foliis latiora, ex quorum alis cutaceæ thecæ emergebant etiam ante brumam, in quibus florum subeunte nouo vere explicandorum gemmæ: floret enim cum vulgari, eiusque fructus cum illo maturefcit, saturatius tamen (ut intelligebam) rubens: crassiora etiam, breuioraque officula habet. Vulgaris autem Cornus, sed syluestrior & magis pumila, frequens nascitur multis Austris inferioris in siluis.

Curtius lapidosa corna Virgil. dicta tradit quia foris carnis parum, intus verò ossis plurimum. Mirum autem unum, ait, in hac arbore, & cæteris contrarium, vt siluestris Corni bacca suauiores sint quam Vrbana: ut nihil hominum ingenium prosit, quinimò noceat. Omnem quidem industriam & artificium aspernatur.

Idem ante ipsum *Hermulans* agnouit, additque, Fructus siluestris Corni maturiores, suauiores quam urbana, quod in hac & Sorbo peculiare ferè sit, quod non aliunde quam ex Theoph. desumpsisse videtur, qui tradit Cornum cultu deteriore fieri, uti patebit infra. Ruellio cornus mas Gallis Cornelia vocatur. Circa hanc materiam quædam alia etiam habet, dum insit. Est & in India, arbor ferens fructus similes cornis, quæ meritò cornus Indica nominari possit. Hunc secuti, vt videtur, Ruellius, Gesnerus, Tragus & Curtius, eiusdem meminere; verum nihil addunt, aut docent. Diligentiores de hac corno Indica fortè aliquando certiora, speculioraque tradent: cur Theophrastum non citant scribentem l. 4. c. 4. suæ hist. In India alia arbor, cui fructus similis cornis (*τοῖς κεραιῶσι*) De simili quadam arbore videtur loqui, cuius fructu Corni ait, & venenatum: de quo præced. l. c. de Fico venenata.

Cornario *κρημα* mas Theoph. Cornus Plin. pro Cynosbato agnita. Sed quis agnouit Cornum pro Cynosbato nisi aut ipse, aut qui in hoc non plus ipso viderunt; Verum quidem, aliquibus spinum album, quæ, Cornar. Cynosbato est (quàm rectè, alibi ostensum) pro Corno habitum, sed perperam. *Cornus lapidosa*, *hastis accommodata*, *edura*, Guidoni de Fontaneo in Epith. Cornus Theoph. Matth. qui Theoph. lectionem deprauatam dicit, quando ait Amygdalæ folio virecere: sed huic rei iam supra prospectum. Dodon. Cornus mas, eademque Theoph.

Cronemburgius fatetur quidem Cornum Theoph. Diosc. & Plin. eandem esse, in marem & feminam distinctam, sed sibi iam dudum alteram visam, in Grumnogano agro apud Abbatem Vincemensem: sed non demonstrat quamnam aut quid intelligat per illam suam alteram.

Pena & Lob. Cornus arbor, cuius stipitis du-

ritem plusquam corneam dicunt. In Niuernensi agro fructu albo aut ceræ colore. Idem & C. Bauh. de coloribus tradit.

Hist. Lugd: *Cornus mas*. Cæsalp: *Cornus mas*. Theoph. & Cornus Diosc. Virgas fert robullissimas, fructum oblongum, specie huiubarum, paulo tenuiorem, in maturitate rubentem intus & extra: sapore austero & dulci.

Camer. ex Hermol. annotat Corni siluestris fructus dulciores esse, quàm vrbang.

Nos quoque Basilicæ diuersa obseruauimus Corna, magnitudine & colore discrepantia. Erant enim ex quadam arbore alijs altero tantò, ac ferè triplo maiora, succulentiora, saturatè colorata, & purpura sua manus inscientia, gustu minoribus non minùs sapida. Sunt & colore rubro manus non inscientia: vtremque genus habet Basilicæ, Clar. vir Dr. Felix Platerus.

Cæteris penè Herbarijs hæc arbor simpliciter *Cornus* dicitur, fructus *Cornum*, quod & Seruio placet. Mauran apud Auic.: vt Iac. Manlius existimat. Germ. in alijs atque alijs prouincijs variant nomina: alijs *Cornelbaum*: alijs *Burbebaum* / *Hornfirschen*, *welschfirschen* / *Tierlenbasen* / *Tierlen* / *Serltsen* / *Corn* / *Burbeer* / *Cornioln*. Belg. *Cornellenboom* / *Cornelienboom* / *Cornelboom* / *Cornelle*. Gal. *Cornier*, *Cornier*, *Cornellier*: *Grand Cornaillet* / *masle*, Bellon. fructus *Cornelle* / *It. Cornolo*, *Cornole*, *Cornate*. Hisp. *Cerezo* / *saluage*, *Cerezo siluestre*, *Cornizelos*: Angl. *Cornell tree*. Bohem. *Strjnsfomy Strom*.

Eti de loco & tempore quadam circa differentias dicta sunt: id tamen obiter tantum. Cornus, autore Theoph. nascitur etiam in humidis locis, nec tantum in siccis. Seritur vel semine vel anulione, seu furculo anulso, quod & Tragus de sata ait, qui existimat in Germania vnum tantum genus corni haberi, nempe id quod baccas fert rubreas: cornus ea frequens in dumetis instar aliarum arborum siluestrium, inter Metensium & Triuerorum vrbes. At quæ ad Mosellam & Rhenum fluuijs sunt sita loca, & in Alsatia, in his iniqua regionibus in hortis seritur modo iam dicto. In inferiori Germ. & apud Heluetos & locis ad Herciniam siluam sitis, ac Gallis quoque frequens inter dumeta minùs arida, aut iuxta fluenta, gustu tamen perquam austero, acore non ingrato, teste Pena & Lob. Siluestris, autore Camer. fructicat tantummodo, sed cultura in arborem pulchram redigitur. Spontè in Thuringia locis decliuibus & siluosis montium prouenit. In itinere ex Siderocapfa Bucephalam, ibamus (inquit Bellon.) in siluis sub cornis. Nos Basilicæ, Montbelg. & alibi locorum proceras arbores vidimus. Bestordiz est maxima in castello, in qua viscum obseruauimus. Basilicæ duorum colorum, speciatim apud D. Platerum. Item magna & parua. Obseruata etiam nobis cum essemus Patauii in montibus Euganeis inter themas Aponenses, & Arqua, aliisque in locis florentem in fine Februarii vidimus.

Scribit Theoph. Cornum tam marem quam feminam ante Fauonium germinare; fructum circa æstiuæ solstitia reddere, præcoccem scilicet: nam serotinam, quam quibundam feminam dici ait, post ipsum autumnum demum fructificare, huiusque fructum insuauissimum esse. Plinio verò, primo Fauonio germinat Cornus: Ordine nature siluestrium prima sambucus, cui medulla plurima: & cui nulla, Cornus mascula. Floret in Germania antequam folia erumpant: Montbelg. mense february & Angusto, Septembri, interdum etiam octobri demum (teste Gesn.) matura. Lug-

Cornus
vulg.
Corni
mas
Hæc cornus.

Saturatius
rubens
vulg. silu.
pumila.

Cur lapido-
sa Cornus.

Syluestris
fructus sua-
uior.

Cornelia.
Cornus in-
dica.

Cornus
similis fru-
ctus.

Respon-
dit.
Cynobato.
Cornar. re-
prob.

Cornus
mas.

Cornus al-
tera
Cronemb.
mas.

duni deflorescentem vidimus Apelli, quod mirum, cum calidior ea regio quam nostra. Basileæ vero anno 1609. cornum confeximus florentem, & apes supra flores, mense Ianuario. Sed multum tribuendum temperiei anni.

Scribunt, inquit Camer. arborem è semine nasci, non fuculo. Ego verò utroque provenire observavi. Semen oleum tota hyeme latet sub tellure atqueam prodeat. Theophrastus discretis verbis tradit provenire & semine & fuculo, uti suprà citatum. Surculo ab tadice auulso & semine plantauimus, sed irritò conatu. Non enim provenire.

Porro si Theophrasto credimus, Cornus non solum non desiderat cultum, verum etiam ab omni abhorret opera, cultumque respuit: atque eò deteriorem fieri, ait, & egrescere. Quod si verum: optimus illius cultus fuerit, qui vocatur nullus. Quamquam Scaliger eam sententiam Theophrasti non plane digerere poterit, quando ait: Quædam cultu multo deteriora redduntur: nonnulla dulcescunt, cum humefcere atque succo abundare cœperint, ut Corni fructus: hic enim mitescens (hæc illi) deterior (χείρων) redditur, atque in totum arbor ipsa humida, soluta, imbecillisque fit. At cum antea dulcedinem esse diceret fructuum perfectionem: hic in corno damnat eam (inquit Scal.) quæ ex cultu capiat. Neque succum modò fieri deteriore: sed materiam ipsam quoque. Sanè queritur ad iacula. Itaque non mirum, si damnetur ob hoc cultura. Cæterum fructus eius si vescendo est,

quare factus dulciore, minùs commendetur, nescio, hæc ille. Quæ eius ratio efficit ut illud (hæc illi) deterius non mitescentem vendendum censuimus, ut Gaza fecit, vulgatam quidem eius sequens significationem, sed, ad cultum redactam, aut, cultu cireum & domesticam: Nam quæ hæc esset simplicitas, mitiores fructus vel mitescentes dicere fieri, aut factos deteriores? Sed nondum transactum cum Theophrasto. Quid enim de dulcedine dicemus? An quia dulcedinem acquirunt fiant deteriora? Ut Theophrasto consulamus, & ipsi ad eò rei veritati, vel dicendum, dulcedinem exactam & intensam illam non requiri in cornis, quæ subacidula ex dulcore quodam longè sine meliora, in sua specie, quam si nimis dulcia reddantur: vel sanè (si alicui, cui valde dulcia magis sapiunt, fortè non sapiat hæc ratio) χείρων non quidem deterius minùsve bonum, sed, minùs, simpliciter vertendum, quæ & ipsa eius vocis significatio est: quamvis prior ratio magis arideat, ob hæc quam modò dicemus causam. Nam si cultu deterior sit, id propter fructum potissimum intelligendum: licet ad materiam quoque trahat Scaliger, uti dictum. Si propter fructum: ergo quia hunc minùs coquit: minùs verò coquit ob humorem, quem vel cultu vel ex terra ipsa haurit culta. Quia igitur plus acquirit alimentum, quam quantum ei opus sit, non benè concoquit: ideoque neque fructum ritè ad perfectionem ducit. Vides ut à cultu hoc fiat, ab humore nimio, à terra præpingui, quam hæc arbor non postulat? Addamus & hoc, quod ad cultum requiritur ramorum & abundantium furculorum præcisio, quibus ferè neglectæ arbores scætant. Hos autem si præcidas, reliquos tum nimium surgere alimentum, quam par sit. Sed vnus scrupulus adhuc nos habet. Nam si Cornus requæ humidis ac fœcis proveniat, cur iam dicamus obesse ei humiditatem terræ pinguem? Solutio facilis. Alind enim arborem commode hoc vel illo provenire loco: aliud hoc vel illo meliorem, lapidioremque fructum aut materiam producere. Ac esset profectò hic latissimus Philosophandi campus,

verum non sumus in Peripato. Illud referunt Theophrasto à me Cherlero restitutum, Læzio reddito, commentario mactato, & varijs ac subtilissimis disputationibus Botanicis, & ex omni natura depromptis locupletato. Nunc hoc agamus: & velut corollario disertatiunculam hæc claudamus hæc quæstionculam.

Sed cur denique respuit cultum Cornus? dicta namque est tantummodò causa ex incommodo consequente: dicamus & ex ipsamet arboris natura, & more depromptam. Sanè verò si arborum robustissima sit Cornus, quo epitheto & Theoph. & Scal. eam dignantur, tunc deque merito habeat nostram in ea fovenda satagentiam. Nunquid nescis homines & equos, quorum natura robustissima, & ad labores comparata, si nimio cultu & mangonio non tantum cirentur, sed & reuera mitescant vigore, hoc est, ut nos interpretamur, remittant, languescant, fieri tandem ad labores, legnes, vacordes, clumbes. Illud etiam consideratione meretur, quod Theoph. inter *δυσήγιστα* reponit *ἀγρούς*, *ἐγείρας*, *πύργους*. Perpendendum an talis reuera dici possit Cornus: & an respondeat experientia: Nos quidem id nondum observauimus. Fortassis malletus legere *δυσήγιστα*, cum hæc omnes arbores tardioris sint incrementi, & durius ligni. Sed siquidem tantum concessum robor cornis, nunc etiam vires earundem perpendi par est.

Cornu, autore Hipp. & Mespila, & quæcunque alia huius generis poma, alium siliunt & acerba sunt. Diote. Fructus editur & adstringit, alui profusio ac dysenteria salutaris, siue sapia conditus, siue aliter in cibo exhibeatur. Oliæ quoque instar in muria seruatur. Sanem verò etiam virentia folia dum vruntur exsulant, lichenibus conuenienter illinitur. Cornarius tamen pro *γύμνω*, *ἐξυγν* legendum suspicatur, ut de ligni sudore, non foliorum, istud intelligatur. Nec temerè: nam huius coniectura autorem habet Plin. qui idem remediij genus ex virgis desumi ait, quamvis diuerso modo: Sudor, inquit ille, virgæ corni arboris lamina ferrea candente exceptus, non contingente ligno, illitaque inde ferrugo, incipientes lichenas sanat. Conditura cura & cornis adhibetur, ne quid non hominis ventri natum esse videatur. Mitescentur saporis, & alio alius placere cogitur. Mitescentur verò & terræ ælique tractus. Sed eorum floribus læduntur apes. Cornum itaque arborem cauere oportet circa aluearia: nam flore eius degustato, aluo concita moriuntur. Hic Tabern. aues pro apibus legit, ridiculo errore. Et quis enim caueat aues, quibus nullus non tractus peruius? At apes arceri possunt, non contra hæc arbore, prope aluearia. Corni arboris fuit, tradente Gal. admodum acerbus est, esui aptus. [experimur illam acerbiter in immaturis non in iis que maturitate frasca sunt.] Itaque mirum videri non debet, ipsam ualenter restringere, sicut & Mespila. Folia quoque & germina gustu acerba sunt, valenterque desiccant. Itaque maxima vuluera glutinare possent, potissimum durorum corporum: at paruis vulneribus & mollioribus corporibus magis contraria sunt. Nam nimium ea contendunt, ac plus satis desiccant. Induntur etiam fructus in pharmacis stomachicis. Ait tamen Schola Salerni.

Cornu nocent stomacho-brunna male grata rigenti.

Si tunc illa vorer aperit, auarus erit.

Ex ramulis Corni capiti impolita corona, sanat eius dolores, qui ex calidis vaporibus & humoribus contracti fuerint. Serenus.

Theoph. re-
stitutus
Corni. a. a.
dus.

Quæstio cur
respuit cor-
nus cultum.

Arborum
robustissima
Cornus.
locus Ce-
rus.

Vires &
vires
alut fluxus.
Tèperam.

Licænes.

Drosc. locu
et.

Cautio.

Tabern. not.

Germia.

Stomachicis
maxis
Aludat
ponenda
condendo.

Gallis, vt refert Ruell. Corna cum enaturuerunt in lagena patentissimi oris satis leuiter & laxè componuntur, ne collidi possint: deinde ad fauces vsque commissa vimineis furculis sic transfueris arctantur, ut modicè Corna comprimant, nec patiuntur ea, cum accepto liquorem, subleuari: quàmoptimo & liquidissimo melle, vel vicario eius saccharo, vas vsque ad summum ira repleatur, vt Corna submersa sint. Hæc ratio non solum ea custodit, sed etiam liquorem mulsei saporis præbet, qui sine noxa possit interdum dari febricitantibus, præsertim si uentris profluvio simul corripiantur: suoque subacido gustu, & palatum inuitante morosam abigit maliciam. Possunt etiam torreri, vel sale Conditi sicut oliuæ, qua de re vide Columellam. Quidam saccharo & melle coniungunt Sicut Cefara & Pruna siluestria: quo pacto parata & esitata dysentericis magno opere profunt. Et iam officinis quibusdam in usu, ea saccharo condite. Diligentiores etiam pulpa ex iis conficiunt & in Electaria concinnant dysentericis expetitisima. Cornar. tradit muria condita ad asistas carnes, in mensa poni, velut oliuæ columbades. Fit & Lapa ex iis quæmad. ex Cerialis ad prædictos usus & ad ophonia. Item ad febres, ad fluxiones biliosas, ad sitim, ad excitandam appetentiam. Quin & ex eorum decocto & saccharo ut tradit Marth liquor, ignis opere & coctura concreuit, coagulaturque, qui præterquamquod gratissimum placeat gustu, datur utiliter dysentericis, ac faminis aeniam profluuiis laborantibus.

Dysenteria.

Vinum ex Cornis.

Elect. ex pulpa.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

Supra.

rior, quæ prælanare, & celerius quàm opus esset sanare sine aperit. Ide in sanguineum fruticem alibi vocat, & de eius usu ac viribus diuersis locis agit, quæ infra trademus in viribus, ne ordo noster interrumpatur.

Dalech. annotat, sanguineos frutices Plinij Tetragonias esse Theoph. quas Gaza Quadratorias vertit: & addit; sanguineam virgam Plinium appellare. Quæ verò ratione Dalech. dicat, fruticem sanguineum esse Tetragoniam Theophrasti, nondum agnoscimus, cum docti aliam iudicent Tetragoniam ab ea de qua dicitur cap. de Euonymo.

An sit columella Opolus, vt olim existimauit Dod. considerandū sanè quæ de opulo pauca tradit Columella, & præcedent cap. à nobis citata sunt, non malè videntur Virgæ sanguineæ competere. In historia Aceris & alia de opulo opinio traditur.

Bellonius eandem plantam Cornum feminam, Virgam sanguineam & sanguineos frutices videtur iudicasse, quando ita scribit: Arbor quam Macedones olim cornum feminam nominarunt, quam Galli nunc Latinos imitantes *Des Sanguins* vocant, in monte Castagna inter vrbes Philippi & Bucephalum nunc *Carallum* dictam, sito, non multò minores proueniunt, quàm magnæ nostræ corni mares.

An Corn. apud Diosc. hanc intelligit, cum ait: Cornum feminam esse puto, quam Germ. Faulberbaum & Faulholz vocant, quidam etiā Spindelholz. Sed forè Cornar. confundit duas diuersas plantas, aut saltem diuersarum nomina. Spindelholz enim Germani de Euonymo dicunt; Faulberbaum verò de Alno nigra.

Apud Cordum in Diosc. quidam hæc annotauit: cornum filu. aliqui interpretantur Faulholz / Faulbaum: sed in aliis locis alios frutices alii.

Cornus femina, inquit Ruell. dumetis & nemoribus familiaris: Sed quod neglectas & ingustatiles ferat baccas, indignam quæ Corni nomine vocetur, rura putauerunt.

Matth. verò, Corno, ait, haud absumilis est planta, quàm in Hetruria à sanguineo virgarum colore vulgari idiomate vocamus *sanguine* & *sanguineo*. Sunt qui velint Cornum esse feminam, sed non video [inquit quibus argumentis hoc probare nitantur: Virgam sanguineam esse Plinii non ausim affirmare.

Et alibi scribit: *Sanguino* in Tuscano, multis *Corne-Li* (Cornus femina,) quorum falsa opinio. Et in Germ. *Harrigel* quidam vocant Pseudocraniam, alii oscam: Plinio est Virga sanguinea, Corniolus.

Nominis Germanici rationem reddit Tragus, quia (inquens) fruticis huius lignum, maximè cum aridum fuerit, securi & terebro, mirum in modum repugnat, ideo apud Germanos id nominis sortitus est, vt *Harrigel* vocaretur, licet ea appellatio liguitro quoque à nonnullis tribuatur, sed perperam. Quod si hic frutex arborecens hyeme folia sua non amitteret, vocarem illum Cellastrum Germanicum.

Gesnerus tamen & Cornum feminam, & Virgam sanguineam Plinij diuersis locis dicit, caprifque gratam, vnde nomen sit apud Gallos. *Sanguinum* Ital. Nor *hengerten*. Pseudocrania Cordi, id est, falsa Cornus. Quarendum monet, an hæc sit arbutella seu frutex, quem à ligni duritia Germ. *Harrigel* appellat, addens Plinio virgam sanguineam esse & cruditis Cornum feminam conici, sed eum mox cap. 30. aliam Cor-

num feminam describere, cuius ipse Iconem apponat.

At verò et icon quæ ex Trago apposta est Cordos nobis neutiquam videtur respondere descriptioni Cordi.

Lonicero, Cornus filu. Spindelbaum *Faulbeer* / Cornus femina: Item alibi *Harrigel*, potest dici osca. Sed malè idem duas ponit figuras & duobus locis diuersis de eodem frutice agit.

Euchar. Roslin in suo Herbar. scribit *Phillyreum* Diosc. existimari à nonnullis *Harrigel*. Intelligit autem Cornum feminam: quo nomine vno loco depingit, & altero sub titulo *Spindelholz* / *Faulbeer* / cornus siluestris.

Dod: hist. Gal. *Cornetier sauvage* Gallis: Theoph. *Θηροκrania*: Lat. cornus scæm. Colum. Q. pulus: quibusdam Brabantis, *Wilden Ulter* / id est, sambucus filu. ita dicta, quia nuper natos ramulos plenos medullæ habet, vt sambuca. Item Virga sanguinea, ab Ital. dicta *sanguine*, *Sanguinell.* Petro crescentio *Sanguis*: Bel. Wilde cornellee, id est Cornus filu. Videtur Theoph. Cornus scæm.

Valerius Cordus *Πευδοκρανία* facit, inquit idem Dod. id est falsam seu spuriam cornum. Nobis verò non videtur Pseudocrania Cordi, licet cum Dod. idem sentiant Lob. C. Bauh. & Schueneck. Apud Cordum enim sunt duæ diuersæ plantæ eodem nomine, quarum neutri nobis videtur conuenire, quicquid dicat Lobel. qui hec ait: cornus scæm. *Πευδοκρανία* in Cordi, Germ. *Spindelholz* & *Faulbeer*, id est, Fulsaria. Coriarij expectitur frutex Cordo. Aduersaria cornum scæm. Pseudocraniam Cordi, & Virgam sanguineam vnum & idem faciunt: quàm rectè, ipsi viderint.

Turner. Cornus scæm. Angl. quibusdam, *Degeherri* tree: alij corne tree femali: alij, quod latinionibus ad verucula conficienda in vultu, *Pric tree*.

Cautè Cæsalp. *Sanguen* inquit, vulgò, folia subhirsuta: hanc Plin. videtur intellexisse Virgam sanguineam vocans. Hanc autem Theoph. cornū scæm. videtur intelligere.

Securè Schueneckel. corniolus *Θηροκrania* Theoph. Pseudocrania Cordi, *Scheßbeeren* Silesijs, *Faulbaum* / *Harrigel* Silec. *Spindelholz*. Eminentèr qui ista nomen in vniuersis plantæ designationem concordat, is nobis egregius & subtilis Botanicus fuerit: difficultates iam in præcedentibus ex parte declarate, & suis quæque locis declarabuntur.

Camer. circumspectius eadem ferè dicit, quæ Cæsalp. Causam reddit, Virgam sanguineam Plinij asseri non posse, quod breuis sit in ea.

Πευδοκρανία & corn. scæm. H. Lugd. Tabern. & Thallio. Cornus filu. scæm. Rylis. Bohem. *Suuetda* / Hung. *Gyrousa*. Reliquarum linguarum synonyma dicta sunt fusc, suis quæque autoribus tributa.

Virgam sanguineam hunc dictum putamus fruticem, si coniecturæ locus est: propterea quod virgæ eius magna ex parte rubent, sanguinis instar: quamvis Veteribus & alia de causâ sic dicta videatur, quod ex verberatione Parricidarum, antequàm morti traderentur, sanguine madebant, vnde forè, eius lignum apud Pæstos infelicissimum habitum, vt specialius dicitur in viribus.

Subeunt in montosa sanguinei frutices: Plinius. Verùm non in montibus tantè. Nam in sepibus, frutetis, siluestribus & saxosis locis passim Germaniæ fruticat. Vidimus etiam circa Monspelium & Patavium. Prouenit in Anglia quoque, Turn.

Phillyrea.

Lonicera. Thelicta.

Cornus. Sambucus filu.

Sanguis.

Dodon. reprob.

Lob. not.

Fulsaria.

Lonicera in sa.

Corniolus.

Schueneck. not.

Locus.

Tempus

Floret April. & Maio, Dod. Iunio, Trago. Iulij initio in Silef. Schuuenckfeldio: Nos Montbelg. etiam Septembri, Geneuz octob. & Nouemb. Lugduni Maio, Basil. Aug. sept. ac etiam octobri, praesertim circa Mutetum, (celebrem ob herbarum frequentiam) montem vicinū florentem obseruauimus. Baccæ imminente autumnino magna ex parte nigrescunt, Septemb. maturantur.

Vires & vius.
Baccarum sapor.
Oleum è baccis.

Cane rabido demor-
si.

Orbus ar-
bor.

Turdorum
cibus
Cæsalp. re.
prob.
Baccarum
Cæsalp. & N.

Cur infelix
putata Vir-
ga sanguin.

Parricida
Olen Virgi
sanguineis
cadebantur.

Lex de Par-
ricid expo-
sita.

Ligno & us

Aqua ad
strumas.

Coriarij

Virgæ sanguineæ baccæ, gustu sunt amato, acerbæ, adstringente, vnde necesse est consimili facultate prædictum esse earum oleum, quod Ananienfia rura in Tridentino agro conficiunt ad lucernarum usum, expressis. torculari, decoctis prius in aqua baccis, vt tradit, Matth. Eodem teste, iam supra dictum in Hetruria demorfos à cane rabido abstinere à contactu sanguineæ virgæ: siquidem si Virgæ tandem manibus teneantur, quoniamque concalescant, illico demorfos rabie axagitant.

An de hoc frutice sequentia scribat Fracast. de contag. morbis. l. 2. in fine capitis. 1. considerandum, ait: cur verò & qui sub Orbo arbore iacent, verrus in rabiem vertantur, si alijs rabidi fuere, consimilem habet latentem causam si modo verum est, quod fama quadam circumfertur, nihil autem prohibet vapores, qui ex ea arbore continenter exhalant, stiptici quidem & hi licet dicere melancholicis, ad hominem delatos, & intus calefactos idem facere posse, quod & semina rabiæ, magis autem in eo, qui rursus rabidus, propter derelictam dispositionem.

Fructus à turdis multum expetitur, autore Cæsalp. Cui non consentit Dod. qui scribit: Baccas sapore ingratas & voluerium nulli desideratas esse. Partium dissimilium sunt, quasdam enim habent calidas, amaras, & exteriorias: plurimas verò frigidas, siccas, acerbæ & adstringentes. Et sanè huic Dod. sententiæ optimè quadrat quod de corno sua femina tradit Theophr. fructum eius & Buxi cunctis animantibus ingustabilem esse. An verò reipsa expertus sit Cæsalp. contrarium, nos latet.

De Virgæ sanguineæ viribus sic Plin. Nec Virga sanguinea felicior habetur. Cortex eius interior cicatrices, quæ præsanauere aperit. Item: sunt qui sanguineis virgis tangunt ea, quæ nolunt his obnoxia esse: nimirum, formicis, crucis &c. Eiusdem frutices vitibus vincula suppeditant. At corticem ea prestare nec compertum, nec verisimile Dod. putat. Nobis vero haud similis putatur quod de eorum contactu insecta fugari scribit. Sed cur infelicem dicit? Modestinus in l. penult. ff. ad leg. Pomp. de Parricid. antequam facco parricidæ inderentur, ostendit in more fuisse positum, vt virgis sanguineis cæderentur: nempe ex hac arbore sumptis, non, vt quidam legunt, sanguineis, aut, vt alij interpretantur, sanguine rubentibus, ac torantibus, quoniam hoc lignum infelicissimum haberetur, ac maximè infame. Magius, & ex eo Dal. Porro quæ ex hoc frutice vtenilia & rustica instrumenta, porissimum verò ad carpos pertinentia conficiuntur, ea diu durant, nec facile corrumpuntur, teste Trago: qui quid in medicina possit, sibi inexpertum facetur. Camer. verò tradit Italos ex huius ligno aquam stillatitiam elicere, qua sola strumas (si qua fieri id possit ratione) penitus discutiatur: sin minus, maturare partim & diminui e. Ryff. Coriarijs expeti hunc fruticem ait: sed indagandum id à coriarijs, an hic ipse sit, quem expetunt. Nobis enim de hac re nihil constat.

CORNVS ADVLTERINA SEV PSEUDOCRANIA CORDO.

CAP. XXIX.

Pseudocrania, arbor est, quatuor, quinque aut sex cubitorum altitudine, caudice distorto vt plurimum, crassiore quàm vt manu complecti queat, cortice vestita spadiceo, ramisque pluribus brachiata. Folia habet subrotunda, ac interim in breuem mucronem desinentia, leuissimè per ambitum serrata, raro sesquialia latiora, figurà inter Tiliam, Betulam ac Pirastrum media. Flores post veris initium secus folia è furculis ramulisque proferunt paruos, flosque propemodum in herbaco pallefcentes, staminibus paucis brevibusque stipatos. In medio flore exiguum & oblongum eminet securi fructus rudimentum, quod paulatim relicto post se flore, in oblongam excreuit baccam, vtinque modicè turbinateam; & Corni fructus modo ouatam. Radice nititur multifida, quoquo versus distracta. Nascitur in saxosis collibus inter petras, quales sunt supra Regenspurgum Loc. vrbem (quam Ratibonam vocant) in vtraque Danubij ripa, & circa Selhemium. Cordus.

Scimus esse qui velint plantam hanc à Cordo descriptam eandem esse cum Corno femina quorundam, seu Virga sanguinea, vt Dod. Lobel. C. Bauh. Schuuencht. Verum descriptio non videtur nobis conuenire, vt iam monuimus cap. præced.

Considerandum an affinitatem habeat cum Alno nostra baccifera altera.

DE CERASIS IN GENERE.

CAP. XXX.

IN tanta Cerasorum varietate, primum Autorum De dogmata de ijs prælibanda.

Ceraso, auctore Theoph. natura peculiaris, magnitudo excelsa, quippe quæ ad xxi v cubitorum altitudinem excreuit, admodum recta, & ab ima radice crassitudinis bicubitalis. Folium habet Mespili sed Seranæ non Anthedonis. Const. fced prædurum & latius. Vt vel è longinquo hæc arbor colore (& altitudine) cerni queat. Corticis leuore, colore, & crassitudine Tiliæ (vbi vbi) similis est: ideoque cistas ex ipso conficiunt, sicut etiam è Tiliæ corticibus. Hic cortex neque recto ductu ascendit, neque in ambitu aqualiter (vbi vbi) circumnascitur, sed volutatim (vbi vbi) vbi vulg. habet: quidam (vbi vbi) legendum censent.) ambit, ab inferius fursum se adducens, quemad. & foliorum descriptio. (vbi vbi) intelligimus figuram quando conuoluuntur, vtinque adductis) cunque desquamatur, hoc eodem modo decorticatur: aliqui scissilis est, nec pars aliqua eodem filo detrahi potest. Crassitudine verò foliatim attenuatur, corticis reliqua parte aequè arborem conferuante, ac integro, quo antea vestiebatur. Cum verò & reliquus cortex auferatur, exit humor quidam. Sin verò externa tantum tunica, reliqua pituitosa (vbi vbi) quodam humore nigrescit. Rursus, quæ anno secundo, tunica, vice illius subnascitur, verum tenuior. Materies neruis cortici similis, tortili ac conuoluta. Virgæ eodem omnes modo illic enascuntur. Ramis crescentibus euenit, vt inferiores assidue vergant & nutrent, alij fursum versus in- crescant

crefcant. Omnino arbor hæc minus nodofa, multo tamen nodofior quam nigra Populus: radice alioqui multiplici, perquam fublimi fed non admodum crassa innititur, & conuoluta eadem radicis, & corticis radice regentis. Flos candidus, Piro & Mespilo proximus, ex parvis floribus confans, forma fauaceus. Fructus rubet, figura Diospyro fimilis, magnitudine Fabæ, Verum Diospyri nucleus durus, Cerasi autem mollis. Nascitur vbi Tilia: omnino autem vbi amnes, & rigaa. Huic arbori humor in lachryma modum densatur. Hæc Theoph. de Cerasi verba, aptè videntur quadrare cum nostra Ceraso, quamvis opaculus admodum videatur in descriptione corticis: si quis tamen diligenter attendat, & nostræ quoque aptari posse, intelligenter periti.

Flores fauaceos (κενεδες) Gaza legit, non κενεδες vt vulg. habent) dicit, vel ob concuitates scilicet frequentes, vt Scal. censet, vel quia, vt ipsemet alibi Theoph. loquitur de re simili, est quadam αὐτοῦ. πικρὰν μισθὸν ἀπὸ μαζὶ κοῦσθαι, ex qua flores Cerasorum dependent. Istud fortè alicui difficultatem inicit, quod Cerasi nucleus mollem dicat. Sed fiat, ipsum relatū hoc dicere: præmittit enim Diospyri durum esse. Alioqui per se & simpliciter osciculum Cerasi durum quidem est, quominus dentibus frangi conueriū possit, id quod in suis animaduertitur, qui ea veluti glandes, agminatim, nulloque negotio fracta comminuntur.

Clara sunt, quæ de Ceraso Plin. habet. Medio genere, inquit, l. 17. c. 24. inter baccas acinosque (fructus sunt) Cerasis. Pomum his primò candidum, vt ferè omnibus bacis. Mox aliis virent, vt Oliuis, Lauris: rubet verò Moris, Cerasis, Cornis. deinde nigrescit Moris, Cerasis, Oliuis. Notandum tamen hoc loco non omnibus Cerasis nigrescere, sed quibudam inter eas speciebus tantum. Idem Cerasum inter peregrinas (Italiæ) arbores recenset. Quando autem esse cæperint, dicitur in loco. Eidem sanguineus succus cerasis, quorum intus lignum, extra caro: cute & succo reguntur. Ramosarum Cerasus etiam in x. l. cubitorum trabes, æquali per totum duum cubitorum crassitudine reperitur.

Athenæus Cerasi historiam potiùs implicat, quàm explicat, quādo in hunc modum ex Theoph. tradit. De cerasis hoc Theoph. in opere de plantis scriptum reliquit. Peculiarē quoque naturam sortita est cerasus, vult magnitudinis, vt quæ ad cubitos x. x. i. v. assurgat: folijs Mespilo (Setaniæ nō Aroniæ Dal.) similibus, duris, crassioribus, cortice Tiliæ simili, flore candido, qualis est Piri: & Mespili, ex parvis floribus compositio, qui ceram olet. κενεδες. Apud Athen. κενεδες. Ruell. fano similis, sicut & nos antè, quam vers. & Scal. & Const. doctissimi viri admittunt. At negat Dal. hoc in flore perspicui, & odoris Cerei reddit, & omnino verum esse dicit. Et admittimus, tantum ingeniosam interpretationem, nec reiiciamus. Sed an ad mentem hoc sit Theophrasti, valde ambigimus: cui consuetum, non vno loco flores aut fructus fauaceos (κενεδες) dicere, qui in densum agmen & velut in glomerem aut umbellam fauaceo stipatu aggregati sunt. Pergit Athen. Fructu rubro figura, Melampyro [Theoph. Diospyro] simili, fabæ magnitudine: At Melampyri [Theoph. Diospyri] nucleus durus est, Cerasi mollis: [Theoph. Diospyri] nucleus mollis est, Cerasi durus. Diospyros autem est Guaiacana, Dal.] Rursum idem Theoph. crategus: aliis crategum dicitur: (cratigon mendosè, legend. crataigona Tom. I.

Const.) Folium, inquit, rigidum habet, Mespilo (Aroniæ non Setaniæ. Arbor hæc Sorbus est terminalis offic. & herbario. Dal.) simile, sed maius: latius, oblongius, & in eo fissuras Mespilo dissimiles. Arbor ipsa nec crassa est admodum, nec procera: lignum varium, flauum, firmum: cortex leuis, qualis Mespili, radix quæ vnica est, non altè descendit: fructus rotundus, Oliuæ siluestris [ήλιου ή κόπης] magnitudine: maturus è flauo nigrescit, succo & sapore Mespili. Quamobrem agrestis Mespilus esse potius arbor videtur. His scilicet verbis Philosophum [Theoph.] arbitror, inquit Athenæus, quod nunc appellat Cerasion indicare. (Egregium sanè verò iudiciū in discernendis plantis: sed danda ei venia, vt parum in re herbaria exercitato. Aesclepiades (pergit Athen.) Myrleanus arborem quandam chamæcerasum nominans, ita scribit. In agro Bithyniæ chamæcerasus gignitur cuius radix non est admodum magna. nec ipsa arbor: sed par rosarum arbori &c.

Mox cerasi originem traditurus idem Athen. in Græcos inuehitur sub nomine Laurentij cuiusdam Rhetoris, his verbis: Vos quidem Græci, vobis multa vendicatis, quod ea primū vel à vobis inuenta sunt, vel nominata, hoc tamen nescitis, Lucullum, Romanum Imperatorem, qui Mithridatem & Tigranem debellauit, è Cerasi urte oppido Ponti, hanc plantam in Italiam primū aduexisse, eundemque nomine ciuitatis illius, fructum hunc Cerasum nuncupasse, quod proditum est à nostris Scriptoribus: (Latinis vix existimamus) Hæc Athenæus. Ex quibus apparet dubitasse illum quid esset cerasus apud Theoph. & an eadem quæ crategus, de qua egimus cap. de Sorbo Terminali, lib. histor. nostræ primo. Nec placet nobis à quibusdam in Græco Athen. textu antiquo & versione Lat. mutata quæ dicuntur de nucleo Diospyri & cerasi in contrarium sensum, quandoquidem ipsemet Theoph. ita habet: aut monendum erat Athenæum habuisse Theoph. cōdicem corruptum, quod tamen diligenter considerandum, priusquam certò assintetur, nec classici Autoris textus tam facile immutandus. Non displicet quidem mutatio lectionis Melampyri in Diospyron, quia ex Theoph. delumpta, resque ipsa se ita habere videtur. Indignum profectò Athenæo indicarem, post cerasum & crategon tradere de comaro & Memecylo, & postea iterū de ceraso, quasi congeneres essent plantæ, nisi & alibi apud eundem obseruassēmus, eiuſdem plantę historiam, interuentu alterius, & fortè nihil minùs quàm congeneris, diuissam, quod in viro docto & ordinis saltem, si non methodi studioso, neuiquam ferendum. Nos ea quæ de comaro scribit, in medio ferè illorum quæ citauimus, & in viribus citabuntur, relegamus ad caput de Arburo. An verò Guaiacana sit Diospyros, vt censet Dal. suo loco videndum: Sic itaque de tribus distinctis arboribus vno quasi tractu agit Athen. quarum prima est cerasus Theoph. altera Arbuti: Tertia (dicenda in viribus) est cerasus vulgaris, quam nec distinguit à ceraso Theoph. nec an eadem sit docet. Quod autem de Lucullo tradit, eadem & à Plinio de ceraso vulgari tribuntur

Cerasi porro & Diosc. meminit, præter vires, nihil habens: & Varro, & Palladius, & Galen- qui & Diosphyra habet. Verum quid sint Diosphyra apud Gal. considerandum, & diligentius perquirendum. Const. Diosphyra Galeni eadem putat

Athen. pa- rum in re herb. exco- cit.

Græci gl- rasi.

Cerasi ety- monstu nō minus orige.

Athen. nec.

Dal. nō.

Athen. nō.

Diosphyra

quæ *diopetra* Theoph. de qua suprà mentio facta in descriptione Cerasi. Nec enim aliud tradit vel Theoph. vel Gal. de Diopetro vel Diophysro (si modò sint vnum) quàm quòd ille quidem nucleum habere satis apertè insinuat, quando cerasa ossiculum durius habere tradidit, hic verò sua Diophysra, quemad. & corna inter eos fructus recenset, qui exiguum quidem habeant alimentum, sed prauis succi sint omnes. Vt suspicio aliqua sit Diophysra Veterum ad cerasorum aliquod genus accedere posse: difficile tamen, quid sint, definitè pronuntiare in tanta Autorum breuitate.

Rob. tamen Const. in Lex. liberè dicit *diophysra* vel *diophysra* genus est Cerasi de quo Theoph.

Hermolaus non separat Cerasum Theoph. à Pliniano atque ad eò nostrate: Gazam verò redarguit, quòd apud Theoph. *diophysra* Iouis flammam interpretatus sit, cum Iouis triticum interpretari debuisset, si vocis vim exprimere voluisset. Sed nec Ruell. distinguit inter Theoph. Plin. & nostram Cerasum, quemad. nec Tragus.

At Anguil. in epist. Dubitas, inquit, an nostra Cerasa sint ea de quibus meminit Theoph. mihi etiam res suspecta est, quia nescio quid velint hæc verba: *ἐν τῷ δὲ κωνοῦ τῷ τῷ κωνοῦ τῷ τῷ κωνοῦ*; quia describendo Mespilum, dicit habere folia Apii: Postea loquens de flore ait: *ἀπὸ δὲ τῶν κωνοῦ τῷ τῷ κωνοῦ* &c. Has notas nostris Cerasis non respondere, nec in foliis nec in floribus apparet: Aliorum tamen esto iudicium. Hec ille. De mespilo suo dictu n loco, & quid de illa foliorum comparatione sentiendum: nempe Setaniam intelligendam, & vt & suprà dictum. Quam verò de floribus adducit difficultatem Anguil. est citè aliqua; nondum enim planè apertum est, quomodo flos Cerasi nostratis ex multis flosculis congeitus sit. Quid si racemosam intellexerit Theoph. Aut, quid si pro *κωνοῦ*, legendum sit *κωνοῦ* ita vt foliola florum, intelligantur. Iudicent docti.

Cratægus. Fuerunt, inquit Goropius qui putant cratægum à Theoph. descriptum Cerasum nostram esse: quàm verè non iudico: id interim displicet, quod siluestrem Mespilum videri dicant.

Cerasus arbor *κράτος* Græcis, & *κράτος* fructus vt Const. interpretatur: & in Geopon. *κράτος* pro eadem arbore, vt idem explicat. Diosc. verò *κράτος* Cerasa, pro fructu, & Cerasia, vt interpretes vertunt, pro eodem. *κράτος* *κράτος* vertunt gummi Cerasorum. Had. Junio Cerasus *κράτος* Græcè est. Iudæis, teste Trago, *Gudgannioth*, ex nomenclatura Eliæ Leuitæ. Arab. *Scrase* & *Sarasie*. Germ. *Birsen* vel *Birschenbaum*: de nemoribus nomen *baum*, & habes fructum. Belg. *Kersboom* & *Erickenboom* / *Briechen* / *Birsen* / *Ericken*. Ital. *Siregie*, *ceraso* Gal. *Cerfier*, *Cerise*. Hils. Castil. *Cerezas* aut *Guindas*: Catal. *Cieres*: Port. *Cerêas*, aut *Gincas*. Bohem. *Wissne*. Hung. *Cherosnyofa*.

Cerasorum multiplex differentia, à sapore, colore, figura, magnitudine, loco, autoribusque seu inuentoribus ipsi.

Cerasorum, inquit Plin. Aproniana maxime rubent: nigerrima sunt Actia: Cæciliana verò & rotunda. Iulianis gratus sapor, sed penè tantum sub arbore sua, ad eò teneris, vt gestatum non tollerent. Principatus Duracinis, quæ Pluiana Campania appellat: in Belgica verò Lusitanis. In ripis etiam Rheni. Tertius ijs colos è nigro ac rubenti viridique similis maturiscentibus semper. Minus quinquennio est, quod prodire quæ vocant Laureæ, non ingratis amaritudinis, insita in Lauro.

Sunt & Macedonica parue arboris, raroque tria cubita excedentes: & minore etiamnum fructice chamæcerasi. Inter prima hoc è pomis colono gratiam annuam refert.

Hermol. etiam quadam ad differentias pertinentia tradit, his verbis: sunt & Laureæ Cerasa. *Amarasia* dicuntur vulgò, quasi amara Cerialia. Etenim Pomum ipsum non Cerasum vocari Seruius præcipit: Cuius & illa quoque verba sunt, Cerasium, inquit, & antequam è Ceraso vrbe Lucullus aduheret, erat in Italia, sed durum, & Cornus appellabatur, quod postea mixto nomine Cornocerasium est vocatum. Sint autem Cornocerasia idem cum Duracinis genus, ah verò Seruio credendum, qui Cornum in Italia Cerasium fuisse prodit, cum alia res sit Cornus, alia cerasus omnino, satis ambigimus. Cerasiorum porro discrimen alterum quod Romæ Visulum appellant, frequentissimum in Germania & Gallia.

Sed in Scythia ferè supra modum, vbi & Viscina Barbari cognominant, vt Pomponius Lætus, quia ea locum modò inuisit, constanter affirmat. Hæc ille. Videntur autem Viscina Barbaris dicta, eadem quæ Germ. *Wiedschlen* vocantur.

Ruellius de Cerasorum differentiis sic scribit: Gallis horum Malorum varia notantur discrimina: quadam inediocri arbore; interdum pumila, quasi fructice (quam chamæcerasum dici puto) pendente: pediculo breui, pomo rotundo, rubente, carne multa, molli, succosa, osse intus duro, nucleo dulci. Hoc maxime grato placet acore, morosoque laborantium morbo palata recreat, prægnantium etiam malacis, antequam matureseat expectum: Hoc Francis tantum cerasi nomen inuenit. Reliqua varias fortuitur appellationes. Quadam Pomo prodeunt proximo ex arbore grandiuiscula; longiore petiolo, fructu multo acidiori & subacido ceteri similis vulgus Cerasia nominat. Ea nimio sui acremento respuuntur, vt alia, nimia sui dulcedine fastidium pariunt. Alia proceris arboribus exeunt, turbinatioris pomi figura, longioreque, pediculis longis, pluribus una coeuntibus: baccis partim candicantibus, nonnunquam in totum rubris: prædulci carne, ori iucunda, fragili intus osse, nucleo non insauui. Sed hoc Malum longè acidis fugacius, primumque in Cerasiorum genere maturitatem sentit; vulgus nunc Guinea, nunc *Guindola* vocat. Sed inter ea habentur crassiora, alba carne, prædura, magna ex parte albicantia, prædulci gustu, callo corporis nucleo pertinacius hærente: ob hoc putarim Veteribus Duracia Cerasia nuncupari. Quæ in totum rubent, mollitie cedunt. Quæ partim albicant, partim rubescunt, cum vtriusque societatem ineunt. Celerius inarescunt, quæ molliori constant carne. Inueniuntur & alia in silvis & nemoribus, nonnunquam in dumetis & cultis, baccis paruis, multum infra dictorum magnitudinem: callo carnis rotundioris, ossibus appressis, parte Soli obuersa rubescente, auersa candicante, sapore dulci quidem, sed diluitori: ruri familiaria, spontè nullo humano cultu nascantia. Alia nigerrima, quibus succus inest sanguineus, ea uelenti manus & labra sanguine suo & Mororum modo, inieciunt: vtraque Sessiana rura vocant. Sed posterius hoc Veteribus Actianum dici putauerim, vt prius illud forsitan Cæcilianum, curtato [vt in Gallia plerumque fieri solet] vetere vocabulo, ac Cæsilianum pro Cæcilianum concisum proferentibus.

Germaniæ visitata Cerasa Tragus describit: Inter varia, inquit, genera vel appellationes pri-

Nostram
Cerasum
esse anti-
quorum,
Gazam nos.

Mespil. fol.

Coniectura
in Theoph.

Cratægus.

Linguar.
Synonyma.

Gudgan-
nuth. Hebr.

Hilsun.

Differetia.

Aproniana.
Actia.
Cæciliana.
Iuliana
Duracinis
seu Pliniana.
Lusitana.
Variegata.
Laurea.
Macedonica.

man locum obtinent apud Germanos, quæ pûnice sunt, seu spadicæ coloris, acidi saporis, *Amarellen* / *Wichslen* / *Weinstell* iisdem appellata. Hæc tortè sunt, quæ nonnulli Macedonica, *Metaria* & *Gindola* vocant. Acida verò & vulgaria *Cerasia* *Emmerling* vnd *Bloderhsen* Germ. dicta, fortè *Aproniana* appellari poterunt. Nigra, Germ. *Wildrogelfirschen* / *Cerasia* *Actiana* Latinis nominantur. 4. Quæ iucundissimi sunt saporis, & Germ. *Großbunderhsen* nominantur, *Iuliana* Lat. dicuntur. Rotunda *Cerasia*, *Cecilianæ* & *Cacilianæ*: Dulcia planè, cuiusmodi sunt alba, Ger. *Wistirschen*. *Duracina* & *Pliniana*, quæ Lauro infusa fure & amara prorsus sunt *Laureæ*, & *Amarasia* nuncupantur.

Fuchsius aliter distinguit, dicens: Multa *Cerasiorum* sunt genera: in Germania tamen tria, quod sciam, duntaxat proueniunt. Primi enim generis sunt rotunda, ac maximè rubent, suæque voce illis dicuntur *Amarellen*. Alterius generis, quod ad figuram attinet, prioribus similia sunt, differunt autem colore qui illis ad nigredinem accedit. Vocantur autem illorum lingua *Wichslen*. Tertij generis prædictis minora sunt ac longiora, partimque rubent, partim nigricant, & nonnullis priuatim *Birschen* vel *Briefsen* appellantur. Quæ in utroque genere nigra sunt, ea vespertium manus & labra succo suo, qui sanguineus est Morum instar insitunt.

Cordus tradit, austera & maiora; quæ non in magnis arboribus nascuntur, esse ea, quæ & Poitum primum in Italiam Lucullus attulit. Quæ verò dulcia sunt & in proceris arboribus nascuntur, sponte sua vbiq; in Germania prouenire. *Duracina* Plinij autore Cornar. etiam hodie durant, suntque ea, quæ ad Rhenum *Rineauiana*, aut etiam *Maguntina* appellantur. Hæc oblonga sunt, & cum albore rubent in perfecta maturitate quæ ipsis circa mediū ferè Maium contingit, & omnino precocium generis sunt. *Chamaecerasia* vt scribit Alex. Bened. vulgus *Mariscas* ob morbi similitudinem fortè vocauit, aut morbum pomii nōmine: alij *Laurocerasa* vocare maluerunt.

Dod. hæc sunt *Cerasiorum* differentie. Prima: magna & procera arbor siluestris, cui fructus quidam rubent, alij nigricant, sapore dulces. *Præcoces* olim vocabat, in hist Gal. *Cerasum* Theoph. & Gallicè *Gugnier* & *Gaigne*. Altera: *Cerasus* magnis folijs, humilior, fortensis, *Ceraso* maiore, carnosiore, dulci, & colore vel rubente, vna tantum parte albidior: vel nigro: vulgò *Hispanicum* cognominatum, fortè *Lusitanicum* Plin. quibus principatum Belgica illius ætate tribuit. Olim Dod. vocabat *chamaecerasum*; Gal. *Grosses Gugnes*, *Cerises d'Espagne*. Brab. *Spanische Kersen*. Tertia: *Cerasus*, prioribus humilior ac tenerior: caudices tenuiores: *Cerasum* rotundius; castrius, sapore vinoso, acidulum; quod rarius est. Est autem & in hoc & nonnulla varietas alia: quæ etenim citra infectionem nascuntur aut in alias eiusdem generis insitit, magna admodum *Cerasia* frequenter ex breuib; pediculis dependentia gigant, quæ subinde adeo magna sunt, vt xvi. vel etiam plura suorum officulorum pendeant. Earū verò quæ in siluestre siue priorem *Cerasum* (quod sapè fit) inferuntur, *Cerasa* minora sunt, & longioribus hærent pediculis. Citius autem maturitatem hæc assequuntur: officula vero istorum minora sunt, quàm superiorum. *Amarenas* posterior ætas huius *Cerasi* fructus nuncupat, vel etiam *Merendas*: Itolorum plerique *Marasche* & *Amerine*: alij *Marbianæ* vel *Duracina*. Germ. *Z-*

marellen: & quæ nigra sunt, *Wichslen* / *Weinstell* Brab. *Cirschen* alibi, in Belgio etiam *Kersen*. Ad *Duracina* Plinij videntur referenda *Cecilianæ*: Item *Actia* nuncupata. Olim Dod. lize dicebatur *Diospyros* siue louis flamma Theoph. interper. Gaza, Gall. *Crisotier* & *Crisotres*. *Hæc* illi, qui nobis obscurè ac intricatè satis de *Cerasis* scribere videntur.

Tabern. quinque icones *Cerasorum* ptoponit, cum his titulis. 1. *Bunderhschen*, *Cerasia* *Pliniana*. 2. *Spanisch Birschen*: *Cerasia* *Hisp.* 3. *Amarellen Birschen*: *Cerasia* *acida*. 4. *Wassers Birschen*: *Cerasia* *aquatica*. 5. *Schwartz Birschen*: *Cerasia* *nigra*.

Schuenenck. in *Silesia* prouenientia *Cerasia* hæc proponit. 1. *Cerasus* *silu*, *Cerasia* *Cacilianæ* *Plin.* *Amarasia* & *Laurea* *rubra* & *nigra*, *duriuscula*, nonnihil *amaricantia*. 2. *Cerasia* *hort. dulcia*, *rubra* seu *Cacilianæ*. 3. *Cerasia* *nigra*, *Actiana*: 4. *Cerasia* *Hungarica*, *Hispanica*, *Iuliana* *Plin.* *Grosse Vngerische Birschen* / *Spanische Birschen*. 5. *Cerasia* *Italica*, *acidula*, *acidodulcia*, *Pliniana*; *Welsche Birschen*: *Weisse Birschen* / *Weinschlechte Birschen*. Hæc omnium sunt *suauissima*, quæ in culinas veniunt: rubent. 6. *Cerasia* *austera*, *Amarena*, *Aproniana*, fructu *acido* *Amarellen*: *Wichslen* vulgò. Oportet autem Schuenenck. egregiè cognita habuisse *Cerasia* *Plinij*; quod tam categoricè de ijs pronuntiare audet. Et, quod magis, differentes species ad eiusdè *Cacilianæ* refert, *siluestria* & *hortensia*, & tam *rubra* quàm *nigra*, *amaricantia*que; item *dulcia*. An hæc omnia ex pauculis illis *Plin.* verbis extorquere potuerit, vt tam certò ipsi constare possit, docti videant.

Sed *Matth. Consulamus*, qui & *Italica Cerasia* & alia quædam celebrat. Inter *Cerasia*; inquit principem sibi locum vendicant, quæ *Hetruscis* vulgò *Marbianæ* & *Duracina* vocantur: tamen *horum* alia maiora, alia saturato colore rubent, alia verò potius albicent. Quæ autem *Plinio* *Iuliana*, nobis verò vulgò *Aquaticum*, hoc est, aquæ dicuntur, in nullo sane habentur pietio, quandoquidem adeò sunt tenera & fragilia, vt nisi sub arbore sua comedantur, facili gestatu colliduntur, & marcescant: quin & ob aqueæ partis redundantiam insipida sunt, orique ingrata. Quæ autem; quod admodum nigricent, *Corbine* nos vulgò vocamus, *Plinius* verò *Actia* & *Cacilianæ*, cum sint *duriuscula* & *dulcia*, gustatu habentur non iniucunda: verum tamen quod manus, dentes ac labra atro colore inficiant, discumbentisque deturpent, mensis raro apponuntur. Sunt & *Cerasia*, quæ vno tantum petiolo ternas, quaterinas, quinasque baccas sustinent: quinetiam quæ racematim vix modo proueniunt, quorum imagines misit ad me *Calzol.* ac quæ peculiaritè in hortis, vineis & viridarijs habentur, viribus & qualitatibus ab alijs *Cerasorum* generibus non differunt. In *Cerasiorum* genere numerantur & illa, quæ Romæ *Visciole*, Senis *Amarine*, & in alijs compluribus *Italica* locis *Marasche* vulgò nuncupantur, à sapore (vt puto) dicta, quod non iniucundi amaris tantillum respiciant. Horum porro varia notantur genera, quæ etsi omnia sibi acidum afficiant saporem, hæc tamen eius plus, illa verò minus habent. Rura *Tiidentina* ea *Marasche* vulgò nominant, quæ minus acidagustu deprehenduntur, quorum genus quoddam admodum gratum habetur, quippè quod in ijs acidodulce sit admistum, ob idque illa palato maximè placeant. Quædam præterea inibi *Marine* & *Maristelle* co-

Duracina.
Cacilianæ.

Tabern. dist.
ferentia.

Differ.
Schuenenck.
Cacilianæ.
Amarasia.
Laurea.
Cacil.
Actian.
Hun. ar.
Hispan.
Iuliana.

Amarena.
Aproniana.

Schuenenck.
feld. not.

Differentia.
Matth.
Italica Cerasia.

1.
2.
Marbianæ.
Duracina.
gæ variet.
3.
Iuliana.

Corbina.
4.
Actia.
Cacilianæ.

5.
Cerasia *Senis*
petiulo
plura.
6.
Cerasia *ternas*
cerosæ.

Visciole.
7.
Amarine.
Marasche.

8.
Marina.
9.
Maristelle.

gnominantur, quæ & minora & rotundiora sunt, & breviori pediculo appensa, gustu nihil ferè prædictis reclamante. Est & horum tertium genus, quæ vulgus illud *Verrilenominat*, longiore pediculo, bacca etiamnum cæteris crassiore, gustu acerbior, & admodum acido, colore perpetuo rufescente, nec vquam in atrum vergente, et si cætera, ubi plene maturuerint, in atrum rubescant. Est etiam *Pumilum silvestre* genus: sunt & silvestria quibus plerumque vescuntur aves.

Lacuna Hispanus *Cerasa* in dulcia, quæ in Castilia propriè *Cerezis* dicuntur, in acida sine astra, & in acidodulcia discriminat: tertij huius generis, sapore, magnitudine & colore innumeras differentias dicens: nec tamen quales ex sint addit, nec de in Hispania nascentibus *Cerasis* specialius quicquam tradit. Eidem quoque assentiri neutiquam possumus tot acidodulcibus differentias tribuenti. In dulcium enim genere multo plures differentias, quàm in villo reliquorum.

Cæsalp. Philosphicè ac verè Methodicè *Cerasorum* differentias colligit, sic: *Cerasi* differentia, ex colore: nam quædam in maturitate parum rubent ex candido: quædam magis: alia ex rubro nigricant, tingente succo. Ex sapore, alia dulcia: alia amaritudinis quid retinent, non tamen ingrata, *Amarena* vocant: alia acidula, *Agriotta* appellata: alia pulpam duriores habent, *Duracina* vocant: alia teneram & aquosam. Magni duc quoque & paruitate differunt, non solum fructus, sed & arbores: nam *Amarena* & *Acidula* breues sunt, pediculo quoque breui, licet fructus non minor sit cæteris. *Cerasus* Theoph. & c. Plin. videtur per *Laurea* significare nostra *Amarena*: per *Macedonica* autem ipsa *Acidula*. *Chama-cerasus* incomperata adhuc, hæc ille.

Had. Junius quoque Neotericonum *Cerasa* quædam Plinianis accommodare studet, & eaque nationum synonymis prodit, hac ratione. *Cerasum actium*: *actium vspans*. Ger. *Schwarz Birsch*. Belg. *Biercken* / *Schwarz Biercken*. Gal. *Grinche*. It. *Corbine*. *Cerasum Apronianum* Plin. quod maxime rubet. Ger. *Amarellen*. Belg. *Noos de Bersen*. Hisp. *Cerasa ambrunesa* *Nebrissen*. *Cerasum Duracinum*. Ger. *Spanische Birsch*. Belg. *Spanische Biercken*. It. *Marchiane*, *duracine* *Hetruscis*. Hisp. *Cereza dura* & *uesla*.

Sed restat vt & nobis obseruatas differentias graphicè depingamus, adiectis etiam differentiarum varietatibus.

CERASVS SILVESTIS, FRUCTV RUBRO ET NIGRO.

Descriptio. *Cerasus* silvestris communiter dicta, vulgaris notitiæ arbor, procera, recta, cortice obducitur exteriore spadiceo aut cinereo, maculoso, læui: interiore virente, sub quo materies firma, subruffa. Folia lori oblonga, Pruni foliis longiora, densè crenata, splendida, subamara. Flores ex eadem quasi vagina plures simul iuncti, pediculis tenuibus sequiuncialibus aut sextantilibus, nonnihil rubentibus, ex foliis quinque candidis, & vt in Piro cauis, [quid si hæc cauitas sit illa ipsa, causa propter quam Theoph. flores fauaceos dicit? de qua re antea] in quorum medio capillamenta multa alba, apicibus Croceis donata, [quid si rursus per hæc capillamenta minutulos flosculos intelligat? ex quibus florem *Cerasi* coagmentatum dicit?] quibus longior stylus in imo calyce surgitur, o-

ris in quinque laciniis reflexas, non nihil purpureascentes, diuisis. Ex hoc stylo obducuimus hortulanum ingeniosè prædicere solitum *Cerasorum* futuram penuriam: sub eo enim

later fructus rudimentum, quod frigore affectum facilè nigrescit, remanentibus nihilominus aliquandiu integris, nullaque iniuria tactis horum foliolis. Fructus succedit rotundus, unciali amplitudine inferior, delcis, magnitudine & colore diuersus, in quo officulum, orbiculatum, læue, durum, denticibus tamen fragile, nucleum continens album, exacutum, amari-

cantem, flauescente tunica contextum. Gummi stillat, flauum, rufum, & densum.

Ex hoc potissimè genere meliora nostri torrent, & Electuar. conficiunt, propeuerorum cibo ac condimento: Hæc, quàm sylvestrem dicimus, quadruplici varietate potissimum differentes fructus gignit: Rubrum & nigrum; & vtrunque vel maiorem & carnosiores, vel minorem & mactiorem. Maior tam ruber quàm niger dulcior est cæteris, cultu talis, vt equidem censemus, effectus. Minor, nullius vquam cultus gnarus, tam ruber quàm niger, plerumque amaricat, sed cætenus, vt præualeat dulcedine haud sit ingratus. Sunt tamen quidam horum qui in umbrosis proueniunt, vix villo vquam Sole illuminatis, quorum fructus haud cuiusvis palatui sapiat. In qua quidem latitudine à perfectè dulci & carnosò, ad amaricantem & macilentum plurimas inuenias varietates.

Monspelijs rubra parua obseruauimus & alibi: sed præcipua dulcedine grata. Amaricantia, tam rubra, quàm nigra, passim circa Basileam proueniunt in Dumetis, siluis & montosis. Obseruantur etiam huius generis diuersæ varietates in valle Perrina Episcopatus Argent. Circa acidos fontes, & alibi locorum. Tam macra, quàm carnosiora, vulgò silvestria. Rote mids *Birschen* appellantur. Nigra quoque vtriusque varietatis, *Schwarze wilde Birschen*.

In hoc genere etiam *Cerasa alba*, parua dulcior in Allatia alibi que obseruauimus, & in hortum Montb. E.C. seuius. Sed ex prædictis præcipua gratia videtur esse cuidam generi, cuius fructus, magnus, ac rotundus, caro satis firma, exteriùs partim albidus, partim rubens, sapore dulci quales in prædicto horto, & aliis quibusdam lautiorebus Germaniæ hortis coluntur.

Hæc videntur esse Trago *Ganz süßen Birschen*, Als die weißen: dulcissima sicut alba, *Duracina* & Pliniana. An Ruell. Guinea nunc *Gundola*? Tabern. *Cerasa* Pliniana, *Bundthierschen*. Videas & in prædictis, ipsa etiam officula, magnitudine & figura variare.

CERASA DVRA CENA OBLONGA.

Speciosus hic Cerasorū fructus, magnus est, oblongus, ad cordis figuram aliquatenus accedens, carne dura, solidaque, dulci, coloris ex albo rubelli, nucleo magno. Eiusmodi Lugduni observauimus Maii principio. Prius etiam videramus in Valle Thelina Rhætorum, matura lunio. Item Monsipeli. Sed rara ibi. Sata quoque in horto.

Hæc videntur à sequentibus autoribus sic vocari. Cerasa Hetruscis, vulgò *Marchane* & *Duracine*, Matth. Cerasa Duracena, & Vngatica dura, Gesn. Cerasa Duracina, Ruell. Cerasa Hispani, *Spannische Bierschen* Lob. & Tab. *Duraines* Lugdunensibus.

CERASA ACIDA RUBELLA.

EX maioribus Cerasis sunt, quæ acida, rubro colore dilutiore, carne haud admodum dura vel compacta. His sapor valde gratus, præsertim probè maturis, non nimium acidus, sed quodam modo vinosus; quamvis alia aliis & in hoc genere acidiora, quod cultui dicendum iudicamus. Fructus breui pendet pediculo, & quam reliquorum ferè, crassiore. Arbores ipsæ haud proceræ, nec rectæ, nec in multos ramos brachiatæ, vt dulci, sed humiliores multo, quorum & minime, atque adeò paucorum annorum, fructum ferre consueverunt. Ramuli etiam non tenues sunt & flexiles, vt in acidis nigricantibus. Ipsa quoque folia rotundiora videntur, quod Lobel. insinuasæ videtur, quando satiu rotundiora scribit siluestribus. Gumi ex se fundit lucidum, aurei penè coloris. Huic radix rependo latè se diffundit, areasque & vicina loca suis stipat stolonibus; qui transplantati & culti in arbores excreverunt. Lignur quoque & ramuli multò fragiliores minusque flexuosi, quam cæterorum: proinde periculosum has arbores cõscendere.

Potè hæc sunt Macedonica Plinij, nisi quis malit eiusdem Chamæcerasum dicere, quamvis prior sententia magis atrideat. *Andiamus Herbartus.*

Cerasa austera & maiora è Ponto primùm in Italiam à Lucullo translata, Cordo. Chamæcerasus, quæ Francis tantùm Cerasij non nomen meruit, Ruellio. Cerasorum i. genus *Amarellen* Fuchf. *Emmerling* & *Blodertsen* possent esse Aproniana Trago. Cerasa acida, rubentia, dilutiora, Amarella dicta vulgò Gesn. qui iudicat esse Plinij cerasa Macedonica parvæ arboris, quas idè & Nanas ac pumilas dicere possis.

Videtur autè Gesn. per Chamæcerasum eandem intelligere cum Ruell. quæ vt plurimùm valde parva & humilis remanet, & quodammodo fruti-

cat. Idem Gesn. eandem putat, quàm apud Miskos *Z. rge* colant: nos verò illam, de qua mox, vt ex Cordo tolligi possè videbitur. Cerasa ruri Tridentino *Marashe* dicta, minus acido gustu: quorum genus quoddam acidodulce. Quidam præterea inibi *Marne* & *Marinelle*, minora & rotundiora, Matth. Cerasa acida rubra, modò nigra, *Griuer*: fructus *Griates*, à Theoph. *Stommes*, Dod. in hist. Gall. Nobis tamen videtur duo genera Oñdèreri: neque enim descriptæ differentia vllum vnam nigrum fructum cognouimus, nec apud quenquam autorem legimus. De nigris postea dicetur. Idè in hist. Lar. De his, inquit, sub Cerasi 3. specie fructu rubente: Amarenæ tertix, Cerasi fructus, Italorum plerique *Marashe* & *Amerine*: alij *Marchane* vel *Duracine* Germ. *Amarellen* *weidelfischen* & *weichselfischen* Lonicer. quo tamè nomine alibi nigra acida designant. Cerasa acidula, *Aigrettes* dicta, Pen. & Lob. Macedonica Cerasus Clus. Basilienses & Alsatij plerique *zame furschen* quasi dicas, domestica aut cicutata cerasa, vocat. Lugdunenses *Des griettes*. Montbelgardi *Cerses Priuces*, *Emmere* Tigur. autore Gesnero.

Macedonica cerasus, teste Clasio, Abundat passim in hortis. Per Pannoniam & Austriam in agrorum & vinearum marginibus frequentissima, raro ad trium cubitorum altitudinem accedit, nihil in reliquo à vulgari, quæ acerbum & tubrum fert fructum, differens. Basileæ & in Alsacia alijsque multis locis ab idè suppetunt. Vidimus hoc genus etiam Monsipeli, sed macrius ferè & acidius, quam in his locis.

Maturi sunt post dulcia. Vidimus aliquando ex solis fieri Vinum, & pulcem, quæ tamen non diu feruatur. Exiccantur etiam ad vsum hyemalæ pro ossis.

Condiuntur etiam melle vel saccharo integræ, præsertim Lugd. Genevæ, etiamque à nostris, ad ægotantium, præsertim febricitantium, situm admodum expectata.

CERASA ACIDA NIGRICANTIA,

SOLIDIORA, TARDIV MATUR-
RESCENTIA.

Inter lautiora Quiddam hoc Cerasigenus habent, cum ob vinosam saporem, rum ob carnis soliditatem, vt equidem censemus. Non est his ea arborum altitudo quæ siluestribus Cerasis. Ab arboribus acidiorum multum quoque differunt. Non enim solent in magnos ramos diuidi & extèdi, sed ramulis tenuioribus, quam cæteræ omnes

donatæ sunt, pendèntibus ferè, & ad Betulam quodammodo accedentibus. Fructus ex longiusculo, pediculo magni nigri aut ex nigro spadicei, suo suc-

Varietas.

Dispyros.

Dod. ner.

Locus.

Tempus
Vinum.
pul.

Descriptio.

Vt differat
à cæteris.

Fructus.

bentur & in horto Stuckardiano E. C. Wirt. acidif-
simi saporis, ut ait D. Schvartz, quæ principio
Iunij nondum erant matura. Eadem vidimus in
horto Seb. Volmarij Essling. Sturgardiâ transla-
ta in hortum Montb. D. Hochstetter Pf. rtzhe-
mia ostendit in horto. Accepimus pulchellos ra-

mos à doctiss. Medico & Botanico D. Agerio,
Argentinenfi, nomine Chamæcerati Pannon.
Clusij.

Floret Aprili cum primùm folia germinare in-
cipiunt. Fructus Iunio, interdum etiam Iulio de-
mum maturat.

CERASVS FLORE PLENO.

P. Vicia cerasorum species est, si vel flores tan-
tum spectes, qui solarum aut Balustiorum
modo pleni sunt, quales aliquando Lugduni vi-
dimus. Aliunt minus fecundam esse cæteris. Et
ratio in promptu. Magna enim vis absorbitur in
flores. Considerandum an etiam fructus & arbor
ipsa à cæteris differant. Multi quidem depingunt,
sed nemo hactenus, quod sciamus, describit. 1. Ce-
rasa sine foliis. 2. Cerasus vulgaris duplici fl. 3. Ce-
rasa alia species maior, pauciores fructus edēs. Belgi
Crickboome pondern bladern/Droech bloyende. 2.

Gemeine Crickboome/mett Dobbel bloemen. 3.
Crickboome met groote ende aerdebbel luttel
Driechten Voorbrengsen. Figuras, vti dictum,
proponunt floribus plenis & appictis etiā fructi-
bus, sine descriptione. Cerasus præcox, Kirschcu.
2. Cerasus multiflora, Kirschcu. 3. Cerasus multi-
flora secunda Kirschcu. Taber. Sed bonus hic vir
non docet discrimen harum differentiarum: ico-
nes ad imitationem Lobelianarum factæ: omni-
bus appicti flores pleni, additque fructus.

L. 4. 1. 1.

Tabern. not.

CERASVS VNO PEDICVLO | CERASVS RACEMOSA.

PLURA FERENS.

IN verè regio & instructissimò Delictis.
Ill. Ducis Wirtemb. horto Stuc-
gardiano dux coluntur Cerasi
species, rubra scil. & nigra: quæ
modo duos, modo tres, sæpè etiam
quatuor aut quinque vno pedicu-
lo proferunt fructus, & ante ipsos,
flores vulgaris similes. Surculos
in hortum Möbelg. inferēdos cu-
rauimus, & iam fructum ferunt
nigrum. Ferunt Vintoduri Tigu-
rinorum provenire, esui iucunda.

De his & de racemosis sic
Matth. Cerasa racemosa He-
trufels. Ceregia grappel se: cate-
ris verò Italici Ceregia del Grappo:
sunt Cerasa, quibus vno tantum
pediculo, ternæ quaternæ bac-
cæ continentur: quibusdam etiam
racematim in vix modum proveni-
unt. Habentur peculiariter in Locis

Locus.

hortis, vineis ac viridarijs Italiae. Qualitatibus & viribus non differunt à ceteris generibus Ceraforum.

Synonyma

De ipsdē Lob. In viretis quibusdam Belgij visitur cerasus, vno pediculo plura cerasa gerens: *Ercehsen viele æu cen stelsfen.* Cerasi species, cuius iconem Matth. exhibet, cerasa com- plurima racematin coherencia ferens, quam idcirco racemosam vocant.

Icon.

Dod. Hist. Lugd. quoque vtramque habet; prædictis nominibus. Icon cerasi vno pediculo plura cerasa proferentis ex ipsa planta parata est. At ea quam pro ceraso racemosa exhibemus, nobis absentibus fuit desumpta ex Lob. qui proposuit pto ceraso auium racemosa: verum nobis minus placeat pro ea. Quandoquidem iam sculpta erat ne otiosa maneat, locum cerasi racemosa Matth. tantisper occupet, donec aliquando succedat melior. Germ. *Ydel Birschē an einem stiel*, cerasia vno pediculo plura. Item: *Kor Fegelschē*: Cerasia racemosa rubra secunda Taber. qui duas habet icones, sed more suo sine descriptionibus. Germ. nomen cerasi auium facit, vt ignoremus quam intelligat Taber. Auium cerasum racemosam rubram non vidimus, nec de ea quicquam audiuius. Si colore tantum fructus differat à nigra, de qua postea, proprio capite, non erat opus icone. *Hactenus de differentijs. ceras. rum.*

Taber. not.

Ceraforum
Locus &
Tempus in
genere.

Cerasus, autore Plinio, Septentrione frigidissima gaudet, itemque aquosis montibus. Cerasi eodem tradente ante victoriam Mithridaticam L. Luculli non fuisse in Italia. Ab urbis anno DCLXXX. is primum vexit à Ponto: annisque CXX. trans Oceanum in Britanniam vsque peruenire. Eadem, vt diximus peregrinæ, in Ægypto nulla cura potuerit gigni. Dixerat, quidem antea cerasos, vt & Persicos peregrinas, sed nusquam Ægypti solum designatas, præterquam hoc loco. Mirum tamen non est, in tam æstuosa regione, siquidem frigido gaudeant celo. Porro Virg. ætate, & sine dubio ante eam, cerasi frequentes fuerant in Italia, vt patet ex his eius versibus, Geor. l. 2.

Pullulat ab radice alius densissima silua:

Vt Cerasi, vlmisque: Etiam Parnassia Laurus.

Intelligit autem stolones, quos à radice expansa emittunt. Plinio quoque de loco ad stipulatur Palladius, sic scribens: Cerasus amat coeli statum frigidum, solum verò positionis humectæ. In tepidis regionibus parua provenit, Calidum non potest sustinere. Montana vel in collibus constituta regione letatur. In Gallia, vt scribit Ruell. adeo frequens est, vt etiam silvæ ea scateant, sed omnino exilior humiliorque, quam Pliniana illa. Iam supra diximus ex Athen. à Cerasunte Pontico municipio, primum arborem hanc in Italian translatam, fructumque gentilitio nomine *Cerasium* appellasse. At hodie tam in Italia quam Gallia & Germania adeo frequens vbiq; locorum hæc arbor, nulloque negotio provenit, vt etiam silvæ nonnullæ ea scateant, vt dictum. Nullaque arbor est, vel Matth. teste in Italia hodiè, quæ vulgò notior sit. Est & frequens in omnibus hortis sed ex species, quæ magnos ferunt fructus *Guignes*, & *Grieters* dictæ cerasi, in hortis tantum plantantur. Cerasus autem ferens parvas *Guignes* Dodonæo, quam nos silvestris generis fecimus, vt plurimum provenit iuxta agrorum & viarum limites, itemque in silvis.

Lusitania, inquit Amatus, vt placet Plinio, bona fert cerasa: sed quod equidem meminimus, nusquam meliora habentur cerasa quam Lug-

duni. Porro acida siue acria cerasa apud Salamanticam Hispaniarum gustui gratissima reperiuntur. Quod de Lugdunenibus tradit Amatus, nobis non improbat: sapidissima enim & ipsi eius loci Cerasa deprehendimus, fortè ob loci temperiem, agrique bonitatem, & quæ non minima fortè bonitatis causa, ob diligentem cultum. Baileenses quoque multa genera habent, & certè bona. Genus etiam vulgaria aliquot genera. In horto E.C. Mōntb. variæ cerasorum genera colimus è varijs locis conquisita: nec de- iunt nobis insitæ etiam.

Florent in Germania omnes Aprili: non dubium in Italia & calidioribus, vt alia pleræque arbores, citius florere. Fructus maturant Iunio & Iulio, pro specierum varietate. Maio optima comedimus Romæ: estque omnino hic fructus qui inter primos è Ponsis colono gratiam annum refert: Monspelij Martio florentem observauimus, fructus maturos Maio, qui ex vicinis montibus tamen adferebantur, alioqui circa urbem non abundant.

Facilis est cultura & plantatio cerasorum. Seruntur enim nucleis seu pomis, & inseruntur surculis. Seritur autem Malorum & Pirorum more. Infitione tamen potissimum letatur, nec vnquam bonum dulcemque dabit fructum, nisi prius insita, ut Florentinus cum Theod. Dorst. tradit. At nos contra sæpius in sylvis optima Cerasa dulcia comedimus.

Cerasi plantam silvestrem transferre debemus mense Octori vel Nouembri, & eam primò Ianuario, cum comprehendit, inferere, vt iuadet Palladius Varro quoque brumalibus diebus Cerasum inserere præcipit. Plataria, inquit, creari possunt, si prædictis mensibus spargantur poma, quæ summa facilitate nascuntur. Ego huius arboris facilitatem probavi, vt virgula ex Ceraso pro adminiculis per vineam posita in arborem prolixisse confirmem. Et Ianuar. mense feri potest. Inferitur mense Nouemb. melius, vel, si necesse sit, extremo Ian. Alij & Octobri inferendas esse dixerunt.

Martialis in trunco inferi iubet. Palladio inter corticem & lignum feliciter semper euenit: facilius namque coalescit. Qui in trunco conferunt, sicut Martialis dicit, omnem lanuginem, quæ circa est, auferre debebunt: quæ si remanserit, insitis nocere manifestat: nam si comprehendit insitum, putrefacit: quare emulcari & profus auferri debet, priusquam trunco conferantur surculi. In cerasis hoc feruendum est, & in omnibus gummatiss, vt tunc inferantur, quando his vel non est, vel definit gummi effluere.

Cerasus inseritur in se, in pruno, in platano, vt alij, in populo. Sed nec Persici, nec Terebinthi respuere hospitium quidam tradunt, nec contra cerasi Terebinthum & Persicum. Plinius & Lauro insitam dixit. De cuius insitione pareleganter sic canit Palladius.

Inseritur Lauro cerasus, parvunque cæcto

Tingit ad prius virginis ora pudor.

Vibrantes Platanus, & iniquam r. bore Prunum

Compellit gemmis pingere membra suis.

Populeasque nouo distinguit munere frondes.

Sic blandus spargit brachia cana rubor,

Si quis [vt Flor. tradit] ceraso nigram vitem inserat, Vere feret vvas. Amat cerasus serobes altas, spatia largiora, affluas fossiones. Putari in ea patria & licca debent, vel quæ densius arctata protulerit, vt rarefcat. Fimium non amat, atque inde degenerat. Contrà proficit, si sui ipsius putamina

ramina falce concisa, circum radices sepeliuntur, ibique marcescant. Cerasos præcoces facit, cogitque maturefcere calx adnota; vel sæpius affusa aqua calida aut lixiviis, sed poma interuelli melius est, vt quæ relicta sunt, grandescant; autor Palladius.

Cerasa sine ossibus enasci Martialis rei rusticæ prudens promittit, si teneram arborem ad binos pedes rescissam, vique ad radicem findas, abraque ferto partis vtriusque medullâ, statim subiunctas partes vinculo perstringas, & summâ partem & diuisuras laterum obliuas fimo. Post annum ducta cicatrice diuortia coalescunt. Hanc arborem furculus qui fructum adhuc non tulerunt, inseris, & sine ossibus poma (vt asserit) nascuntur.

Cardanus in opere suo de rerum varietate cerasâ sine nucleis nasci generali ratione posse, statuit: postea, postquam priorē Martialis modum proposuisset, addit: eum nunquam hunc fructum viciem existimo aut vix viuere posse, tor vultu-ribus acceptis, aut non in Italia.

Si cerasus conceptu humore putrescit, in truncato foramen excauetur, quo possit sanies educi.

Si formicas patitur, succum Portulacæ debetis infundere, cum aceti media parte petinitum, vel vini facibus truncum arboris florentis adlinere.

Si æstu canicularum fatigatur, trium fontium singulos sextarios post solis occasum radicibus arboris iubeamus infundere, sic, ne remedium Luna deprehendat: vel Herbam lymphoniacam circa arboris truncum torquæbinus in coronam, vel ex ea iuxta imum codicem cubile facientis: ex Palladio.

Cerasa dulcia toto anno seruate vix possis: Generæ tamen seruari testatur Cardanus.

Plinii tempore condiebantur, vt Oliuæ, cadis. Ratio hæc à Florentino rei rusticæ autore sic docetur. Cerasia ante solis exortum arbore sua decerpta, in vas substratâ in fundo saturatâ conijciuntur: dein cerasia superponuntur, iterumque alternis furetiis: addicitur nonnihil acidi mellis aliquantulum dulcescentis. Seruantur itidem interiectis Arundinum folijs, & in eundem modum alternatim dispositis in cado. Nostri hanc operam impendere nolunt, sed in feruenti Sole ad rugas siccata, diutissimè seruant: item molliusculo turni calore passa. Alioqui & in sapam densam excoquant in annuos vsus.

Cerasa in genere frigida & humida putantur. Ea tradente Dioscor. bonum quidem aluum præstât, si recentia sumantur: at siccata, aluum sistunt. Gummi verò cerasotum cum vino diluto sumptum diuturnæ russi medetur: colorem quoque commendat: visum exacuit & appetentiam inuitat. Ex vino etiam potum calculosis prodest. Plinio quoque autore, cerasâ aluum molliunt, sed stomacho inutilia. Eadem siccata aluum sistunt, vrinam ciunt. Inuenio (inquit ille) apud autores, si quis matutino rosida cum suis nucleis deuoret, in tantum leuari aluum, vt pedes morbo liberentur. Porro Galen. Paulus, ceterique Græci Medicinæ principes rectius & distinctius à saporum differentijs de cerasorum facultatibus videntur tradidisse. Quoniam enim triplici ferè quoad saporum differentia spectantur, nempe dulci, acerbis, & acido: dulcia statuant magis aluum soluere, & stomacho minis esse grata: acerbis è contra sistere aluum, stomachoque vtilius esse: acida denique ob eam quam habent incendi vim, pituitoso excrementisque repleto ventriculo apprinè conuenire.

Sed interest, Galenum ipsum audiri, quem

scimus accuratè rerum medicinalium vires estimasse. Cerasus, scribit ille, arbor fructum fert non paris adstrictionis in omnibus particulatim plantis participem. Nam & harum, sicut etiam Malorum Granatorum, & Malorum, quibusdam autera qualitas, in quibusdam verò dulcis, non nullis autem acida exuperat. Quinetiam ipsorum dulcium, ea quæ nondum cocta sunt ac matura, quædam admodum sunt acerbis, quædam similiter Motis acida: sed in Moris immaturis acida qualitas acerbam exuperat, in cerasijs non semper. Ergo quæ dulcia sunt, magis quæ in intestinis sunt subducunt, sed minus grata stomacho sunt. Contrà austera & quæcunque acida pituitosis excrementosisque stomachis sunt apta: liquidum austera magis desiccant, & nonnihil etiam incidunt. Porro ipsius arboris gummi communem omnibus viscosis & mordacitatis expertibus medicaminibus facultatem obtinet, quæ & ad attetias exasperatas accommodata est. Proprie autem, si quidem, quod quidam subscribunt, verum est, calculo vexatos adiuvat. (add. cum vino bibitum.) Nam sic illi tenuium partium inesset facultas quædam. Item alibi: Ex cerasis quædam sunt, quæ Moris sunt similia, cuius modi sunt ea quæ minimam habent adstrictionem: alia Ruborum fructus, vt ea quæ euidentiùs astringunt: quædam autem sunt, quæ vel valentiùs ijs adstringant. Proinde memoratæ cuiusque speciei facultatem, ex ijs, quæ de Moris & Rubi fructibus diximus, potes colligere.

Galenus subscribit Paulus. At Simpson Seth. paucissimis rem complexus: Cerasia, inquit, frigida sunt & humida, malique succi, ventrem subducunt, stomacho parum idonea, humidum ventriculum lædunt, præsertim cum matura non sunt: sed calidis & siccis ventriculis & temperaturis profunt. Gummi autem arboris cum vino sumptum calculosos sanat.

Celso quoque refrigerant cerasâ, aluum mouent, stomachoque idonea sunt.

Athen. refert, virum quendam illustrem Diophilum Siphnium nomine, qui sub Lysimacho rege (vno ex Alexandri successoribus) vixit, multis annis Lucullo antiquiorem, (quem supra ex Plinio diximus cerasâ primum in Italiam importasse) Cerasorum meminisse his verbis: Cerasa stomacho grata sunt (*εὐκόμχα*) parum nutriunt, bonum succum gignunt. Cum frigida sumuntur, placent ventriculo: præferuntur cæteris Melleis, & quæ magis rubent, quoniam mouent lotium.

Ita vides non inter se conuenire autores de cerasotum vi stomachicâ: alijs eadē *εὐκόμχα*, alijs *καλοκόμχα* facientibus. Sed facillè litem compones si, vt supra fecimus, ex sapore distinguas. Quid si & sic controuersiam tollamus? Cerasa quæ verè talia minis conuenire stomacho: eò quod dulcia sint. At acida & austera; (vt supra alicubi monitum) ne cerasâ quidem verè dici. Quidam veribus haud inconcinne eorum vires comprehendunt, vt noster ille Virgilius Getmanus.

Eob. Heslus:

Noxia sunt stomacho Cerasi prædulcia poma,
Ingerat hæc eadem si quis a. erba; inuuant.
Illa mouent, hæc astringunt communiter aluum;
Vis vnas eadem rubraque Mora tenet.

Fieri:

Iam dedit è Ponto nobis tria Poma Lucullus
Vix repida & cursus, dulcia, sunt subici.
Dulc. acida, ignita, siccant, aprissima ventri;
Condit adusta vorax Acris Sole Coquus:

Dulcia.
Austera.
Acida.

Gummi.
Arteria as-
pera.

Calculus

Temper.

Calidis præ-
funt.

Parum nutri-
unt.
Melleis Cera-
sa.
Mouent
lotium.
An Cerasi
stomacho
grata.

Dulc. acida

*Asperitum
sunt.*

*His alius fluida arctur, sanis improbus ardet
Crescit &c.*

Schola Salernitana.

S: Cerasum comedas, tibi confert grandia dona

Calculus

*Expurgat stomachum, nucleis lapidem tibi tollit.
Hinc melle toto corpore sanguis inest.*

*Succus Nu-
cleorum
Cerasi.
Lac ceraso-
rum.*

*Cerasi pin-
guiscent
passeres.*

*Cerasorum.
discrimen
Syrhus ac-
commodatū.
dulcia ge-
nerat ier-
mei
Pontica.
Cina.
Cina nigra*

*Obstruit.
hepat.
Fluxu bilis.
Lichenes.*

*Condita.
Aqua destil-
lata.
Ad apho-
niam.*

*Feb biliosa.
ferr.
Oris insua-
uitas
Appetitus.*

*Vinum Ce-
rasorum.
Siluestria.*

*Oleum nu-
cleis.
Macula
Arthritis.
Calculus.
Aqua Ce-
rasorum.*

Nec reiicienda interpretatio Arnoldi. Tria inquit, his versibus enarrantur comoda ex esu Cerasorum. Primum, expurgare stomachum: quod quibusdam verum videtur, si nuclei vna contendantur, hoc enim modo abstergunt & emundant. Secundum est, nucleum cerasorum peculiari proprietate frangere lapidem seu calculum in Vesica, si succus eius fumatur; vel lac inde fiat. Tertium est, carnem cerasorum optimum generare sanguinem, confortare & impinguare. Et hoc experientia comprobatur. Videmus enim passeris qui plurimum cerasis delectantur, eo tempore quo cerasa matura sunt, longè maiora habere hepata, quam alias. Vnde colligitur cerasa hepar augere & confortare.

Hic notandum duplicia esse cerasa, crassa scilicet & parua. Cerasa rursus duplicia; dulcia & Pontica. Dulcia omnia & parua, insalubria sunt, facillè corrumpuntur in corporibus, Vermes generantia. Crassa Pontica, *Cina* vocata, & ipsa dulcia inueniuntur. Quaedam enim rubra sunt & mollis carnis, quæ recentia sunt edenda in principio mensæ: Vim habent adstringendi stomachum, & ciendi appetitus. Alia *Cina nigra* sunt & crassa, dura carnis, & maxime omnium Pontica, quæ summo loco in prandio siue cæna comedenda, quia styptica sua vi in fine mensæ claudunt orificium stomachi, quo clauso digestio melius & citius peragitur.

Ruellius acidis cerasis etiam plus tribuit, obstructions nempe iocinoris infarctu leuare, fluxum bilem extinguere: Gummi lichenes infantium ex aceto sanare.

Et Tragus, Cerasa, insit, acida pituitam incidunt, crassosque humores pellunt. Solent illa siccharo quandoque conditi, agris inflammationibus & calore vehementissimo laborantibus gratissimo cibo.

Quidam è nigris siluestribus aquam destillant, quæ amissam loquelam restituere dicitur. Omnia verò cerasorum genera, inquit Matth. quæ Amarina dicuntur, aptissima sunt, vt insolentur, saccharoque condiantur. Quin & sapore commendantur ad intrinsecos sciendos, quibus non modò sanis edulia iucundissime condiantur, sed etiam ægrotantibus, præsertimque biliosis febribus vexatis. Siquidem illis non modò sitim extinguunt, sed oris insuauitatem emendant, & cibi appetentiam conciliant, nec ita facillè deuorata, vt dulcia corrumpuntur in ventriculo, ideoque ad prædictas febres facillè conceduntur à Medicis Germanis. A pediculis repurgata vniis maturis admiscuntur, & deinde vinum ex his paratur, gustu gratissimum, quod in alui fluxionibus vtiliter usurpatur.

Alium vini cerasorum modum suprâ docuimus, cuius vsus & in hoc casu esse possit, si vino rubro, nec forti paretur. Siluestria quibus plerumque vescuntur aues, raro in cibis admittuntur, præterquam à rusticis, tum quòd plus ossis quàm carnis habeant, tum etiam quòd cum quadam acerbitate amara sentiantur. Oleum è nucleis Cerasorum, faciem abstergit, maculas & lentigines aufert, vtile etiam arthritidi, & calculo renum & Vesicæ. Paratur sicut ex Amygdalis, expressione. Cerasorum quorumvis aqua bibitur contra nimios calores & foris imponitur: præsertim verò dulcium nigro-

tum, quæ & contra Paralytin à multis commendatur si ori infundatur, & os inde benè colluatur, vt amissum lingue vsus restituatur. Destillatur autem vel carò sola, vel vna nuclei quoque contriti, vt calculosam renum & vesicæ materiam educat destillatus inde liquor.*

Nigra & acida, *Vysula* dicta, aquam reddunt salubrem in febribus, tum alijs, tum pestilentibus, refrigerantem, & confirmantem vires: vtilem quoque aduersus sitim & Dysenteriam, autore Eudonymo. Rithius scribit Dulcium nigrosum recentium destillatam aquam quibusdam mirificè commendari ad Epilepsiam, ita vt cumprimùm in os Epileptici paroxismo correpti infusa fuerit, dosi drach. quatuor aut amplius, illicò renouiscat recreatus, nec vllo amplius spasmo conuellatur, donec statuto tempore, vt fieri solet, post aliquot dies, alius paroxisus obortitur, tumquæ iterum, vt prius infundendum impedire enim, auferte, atque sanare Paroxisum. Sunt qui eandem aquam ad hydropem commendent.

Quoniam verò aquæ cerasorum sàm aliquoties mentio facta, præscribamus formulam perbreuem parandi Optimam. Exempli loco sit Aq. Cerasorum acidorum. His contritis & Alembico vitreo immixtis affundas bonum vinum, ac destilles in B.M. His destillatis affundas aliquid succi recentet expressi ex prædictis cerasis, vt sapore iucundior fiat efficaciorque. Cor hæc atque Ventriculum mirificè corroborat. Sietis etiam cerasis affunditur multum: hocque vinum appetitum excitat ac calculum pellit, autore Matth. Existimauerimus, siquidem sicca cerasa, præsertim acida, adstringant, & vinum hoc modo cum ijs paratum adstrictionem induere, ideoque fluctionibus alui varijs accommodum. Aqua ex rubris acidis destillata, ad fluores menitruos expetitissima paratur, itemque ad dysenterias aliasque fluxiones diuturnas vel trinum vnciarum dosi hausta. Hepar refrigerat, & stomachi ardores compescit. Præstans hæc habetur à quibusdam aduersus Pterorum consiliones. Aquæ ceras. nigræ & florum Tiliæ aquas partes misce. dosi vnc. i. aut ij pro ætate.

Egregia est & illa compositio Camer. ad ardorem vrine. Nucleorum Cerasorum n. siluat. vnc. ij. interioris pulpæ optime Melonum lib. f. addito pauco sacch. confusa destillentur. Huius aquæ stillatitiæ cochlearia aliquot ardorem vrine mitigant.

Nucleos Cerasorum Taber. commendat ad spleneticos, & ad difficultates vrine. Labiorum fissuras emendabis mucagine parata ex gummi cerasorum & aqua rosata, eaque sepiculè illita.

Nicol. Abr. à Frambois. noui aliquid adferre videtur his verbis. Cerasa [Cerises] recentia aluum laxant, sicca restringunt. Quæ ad perfectam maturitatem peruenerunt, dulcia sunt, quæ nondum matura, austeri aut acida. Dulcia alunt, soluent; sed ventriculo minùs commoda. Austeri contrà. Acida vtilia ventriculo pituitoso & superfluitatibus pleno. Hæc ille, quem non intelligimus in distinctione cerasorum, aciditas, austeritas & dulcedo cerasorum non pendet à maturitate: sed diuersa sunt genera, dulcia, acida

& austeri.

—

uenit, ut etiam mihi testis locupletissimus Io. An-
guil. totius nar. hist. experientissimus.

Sunt, inquit Hist. Lugd. qui Vaccinium
Plin. Theophrasti verò Lacatham arborem,
nonnulli chamacerasum siue silu. Cerasum esse
existimant: verum à quouis id Cerasorum ge-
nere differt. Non desunt etiam qui Vaccinij nu-
cleos ex Oriente aduectos pro nucleis Mahaleb
ostendant & vendant: ramen Mahaleb alia arbor
est. Vaccinium in sepibus ferè semper prouenit
ad Ligustros: quam ob causam Virgil. fortasse
eodem versu coniunxit:

Alba Ligustra cadunt, Vaccinia nigra leguntur.

Verum Hist. Lugd. more suo frustra duas
posuit figuras vnus plantæ: priorem nomine
Mahaleb Matth. & multis capitibus interiectis,
denuò, nomine Vaccinij Plin. & Lacathæ Theoph.
quamuis eæ figuræ multum inter se differant.

Mahaleb Gesnerus, in Epist. 3. ad Zuïng. ut
annotat Camer. manuult chamacerasum petraeam
aut Petrocerasum vocare quiddam in petrosis monti-
um locis nascatur. Idem ait: non couenire plan-
tam quam vocant nunc Macaleb cum Phillyrea
Diole. quæ videatur esse Macaleb Diole.

Macaleb Gesn. & Matthioli, Lob. diuersis operi-
bus, Macholebum Matth. Tabern. *Et geschlecht
der steinlinderu.* Verum hoc Germ. nomen Ta-
bern. haud nobis placet, quod Tiliam petream si-
gnificat. Quid enim arbori proposuît cum Tilia
commune, aut quæ affinitas: Mahaleb à nonnullis
dictum, ex sententia Clusij ad cerasti genera refe-
rendum, culticis Austriacis steinweixel, hoc est, pe-
trota cerasus. Sunt (addit idem) qui Vaccinium
Plin. & Lacathæ, (cuius nudum nomen apud Theop.)
esse censent: Plinius Vaccinia aquolis solùmmodo
nasci tradit, ringendi causâ, in quem usum neminè
hunc fruticem, aut eius baccas usurpare intellexit:
ad palustris illa Vitis Idæa, cû ea quæ nigris baccis
est tincturæ apta, ut annotauit. Ex his verbis Clu-
sij satis apparet ei non placere opinionem de Vac-
cinij: quæ tamè plausibilior nobis videtur, quam
noua illa de Viti Idæa. Non enim sunt arbores, Vi-
tes Idææ, nec faciliè feri possunt, ut fieri ait Plinius.
Præterea minus cômmodè earum baccæ pro tinctu-
ra vestium municipiorum videntur, in qua re libe-
ter peritiorum audienus iudicium.

Locus. Gesnerus ex Dalech. testimonio tradit ubique
per sepes in Gallia & circa Lugdunum nasci. Bello-
nium sibi quoque retulisse, & inuenisse se in mô-
re illo Rhetorum qui inter Curiam & Clavennam
interiacet. Nascitur [addens] sibi bene meminî co-
piolè in môre proximo Vesg. oppido, quod ad Ri-
varium Lacum in Helveria situm, exeunti Curia
versus, ad sinistram, locis lapidosis. Et, ni fallor in
Vallesia quoque. Calzolarius annotat prouenire
in Italiæ monte Baldo, Clus. quoque testatur nas-
ci scopulis & saxosis Pannoniæ locis, & Collium
vrbi Viennensî vicinorum radicibus: ob eam cau-
sam Steynweixel appellari ut dictum. Hunc et-
iam plerisque Narboneusî Prouinciæ & Allo-
brogum locis, non procul à Rhodano sitis obser-
uare memini. Habemus in horto E. C. Montb.
quæ in magnam excreuit arborem. Abundat circa
Claraualium E. C. Witt. oppidum Burgundiæ vbi
Crenollier vocant. Basileæ vidimus in horto Cl. D.
Zuïngeri, ut & alias multas rariore: Propè vr-
bem illam iuxta pagum & arcem Sornach: in
Heluetia prope Valtar: in Allatia prope Than/
in monte Xang (in quo generosa, dulcia & Ba-
siliensibus celebratissima vina nascuntur) & locis
vicinis.

Tempus Lugd. multis in locis, ut ad portam D. Sebast.

Vaccinium
Plin.
Chamace-
rasus
Silu. cerasus.
Vaccinij
nuclei.
Mahaleb
nuclei.

Hist. Lugd.
not.

Chamace-
rasus Pe-
trocerasus.

Tabernæ-
probenus.
Tilia pe-
traea.
Cerasi ge-
nus
Vaccinium
Plin. Lac-
thæ

Fruit. Idæa.
palustris.

Clus. re-
fus.

Locus.

Crenollier.

Tempus

forenem vidimus Martio & Aprili. Multi etiam
medici, quibus hæc curæ esse deberent, prætereun-
tes, nec obseruantes diligentius, Prunum silue-
stem oscitanti quadam securitate censent. Obser-
uauimus etiam in Delphinatu inter Valentiam &
Lugdunum, fructu paruo, nigro, maturo Iulio.
Tiguri in Wese ad Riuarium eodem mense matu-
rum Tintbeer vocabant: quasi dicas atramentor-
ias baccas, vel potiùs tinctorias, quiddam tingant.

Nuclei plantæ, quam aliqui vocant Mahaleb,
calfaciunt, emolliunt saponarios globulos ingre-
diuntur, pilosque horridiores & duriores emol-
liunt, attenuant, affectu crebro, Matth. Ex nu-
cleis teste Hist. Lugd. oleum conficitur iucundij
odoris, quo ad illinendas matricas vtuntur. Bac-
cis istis maturis Tûrdis, Merulæ, aliæque auiculæ
audissimè vescuntur, quamobrem Italia ad eas
alliciendas, sepes & dumeta Vaccinij consere-
bat. Plinio quoque, ut iam supra dictum, Vacci-
nia Italiæ in atcupijs fata: Galliæ verò etiam
purpura tingendi causâ ad seruitorum vestes. Mô-
belgardi in horto Il. E. C. Ab aurbis deuorantur
baccæ. An horum nucleorû vsus sit, quem tradit
Matth. Hist. Lugd. considerandum.

CERASVS RACEMOSA QVIBVS- DAM: ALIIS PADVS.

CA P. XXXII.

Cerasorum floribus similes, nonnihil odorati,
candidi, è quintis foliis compositi, apicibus luteis,
pediculo semunciali. Fructus nigri, dulces, non
tamè admodum grati, ossiculo duro, oblongo, sca-
bro: nucleum continent. Dalech. scribit, flo-
res suauissimè redolere, nec minùs olfacienti gra-
tos, quàm Mali Citriæ flores. Fructum gustanti
acerbum, Mespilaceique saporis graue quiddam,
cû manditur, naribus afflantem. Id ei admirati-
onem parere: rarè quippe accidere solere ut
suauissimi floris odorem fructum molestus fætor
excipiat.

An h. m. Theophrasti quam ait vehementer
vmbrosis gaudere locis. Sanè Hist. Lugd. apertè
scribit Padum esse Theophrasti, sed quis ei hoc
secretum aperuerit, ut tam liberè de re tam ob-
cura tamque debia pronunciaret, nondû cognou-
imus. Circumspectiùs doctissimus Const. in
Theoph. m. inquit, frutex quem vocant Putier
Allo-

Tim.

Vin.

Vit.

ad p.

Oles.

nuclei.

Cib.

nm.

Dip.

Fol.

Fl.

Syn.

Pat.

Hist.

not.

Allobroges, Pados esse creditur. Sed hæc coniectura incerta: alia est *Pades* apud Plin. Dicta autem *Putter*, id est, putida arbor, à graueolentia. Sequani vocant *Pudis* quasi *Padis*, voce *Padæ* corrupta. Quidam cerasum silu. esse putant, verum à cerasorum natura flos distat maximè.

De eadem sic Clusius tradit. Cerasus autem aut cerasus racemosa vulgo Herbariorum: in siluis frequens: Germ: *Elax* aut *Elaxen* dicunt: Vngari *Selnicefa*. Belgicæ officinæ pro Vitice habuerunt.

Sunt (addit idem) qui Padum Theoph. esse censent: Sed cum Theoph. eo loco Padum duntaxat retulerit inter arbores vmbrosas gaudentes, nulla addita descriptione: qua ratione suam opinionem stabiliant non video.

Arbuscula silu. cerasi folijs Gesh. Pseudoligustrum tradente Dod. Sunt qui *ayow* siue Viticem, sed perperam vocitent, vnde & Pseudoagnos à nonnullis dictum, vulgò *Dogelsusen* (id est, aui cerasa) nominant.

Suspiciantur nonnulli esse Mahaleb de quo A. uic. c. 478. & quod à Serapione ex Mesuria sententia refertur: sed difficillimum fuerit asserere. Pseudoligustrum verò Dod. est hæc ipsa de qua hic agimus.

Nescimus verò quis cerasum racemosum vocitarit Mahaleb: quisquis tamen ille fuerit, suspicamus ei non fuisse notam eam plantam, quæ multis Mahaleb dicitur.

Cerasus racemosa, & Cerasus auium racemosa, Lob. & Pepar. Angl. Cluster Cherries. Cerasia racemosa nigra, Schwartz Vogel Busen Ger. Tabern. qui more suo, nihil præter icenem & purum putum nomen habet. De rubra eius racemosa antè scriptum.

Doctis Herbarijs considerandum relinquimus, an Calsp. de hac scribat, cum ait: Est quedam cerasus silu. brevis, racemulis oblongis, fructum ferens paruum, qui in maturitate ex viridi flauescit; subaulterus, nucleo subsulpero.

Cerasus montana racemosa, Padus Theoph. Germ. Olantbaum/ Oltfischden, Ohlbaum: arbor procerà valde, Schuuenkf. Sed quo fundamento, & is tam confidenter Padum Theoph. statuatur, ipse viderit.

C. Bauh. nobis retulit prouenientem in horto Patuino, Guilandinum vocasse Arborem Vuar Recetiorum, staphylo dendron Veterum veram, & Arborem vitis.

In glareosis & arenosis locis prodit circa sepem & dumeta. H. Lugd. Sectatur ripas fluuiorum in dumetis Silesiæ Schuu. Nos in horto Montb. iam dudum colimus; illam ex vicinis montibus; & ex itinere Basileam versus circa Sept dictum pagum, vbi Schwartzbendele-holz vocatur. Prouenit etiam in vicinis Basil. montibus; potius circa Munchenslein. Item inter Bernam & Solodurum & Eure oppidum: vbi fructu acerbo in principio Iunij vidimus: florentem Geneuæ Maior. In Delphinatu verò vno Miliari Lugduno; florentem April. In montibus Lonharungicis circa thermas Plumbarias quoque nascitur, & inter Bedfordiam ac Girardmegni, vbi à nobis observata, mense Septembri. Magnates quidam Bononienses in hortis colunt.

Semina Germani commendant ad Epilepsias puerorum, appensa collo & vocant *Gichtbæren*, & *Holzbeeren*. In Silesia, teste Schuuenckf. pueris nota, qui verno tempore ramos cum floribus decerpentes in conclauia transportant, odoris gratia. Fructus cibis aui culis gratus quo &

pueri delectantur. Dulces sunt bacculæ, sed ingratae, & facile nauseam mouent. Vehementer adstringunt, & aluum cohibent.

Temperam.
Austius.

CHAMÆCERASVS MONTIS

GENEROS.

CAP. XXXIII.

Misit Gesnerus ad Dalechampium fruticis effigiem, qui nascitur, vt scripsit, in montis Generosi Insubriae crepidinibus; cuius ac præcipitijs, folio Aceris albi, quod Galli *Plane* vocant, latiore & ampliore; per ambitum valde insecto: fructu rotundo, rubro, ceraso simili, vnde Chamæcerasi nomen. Chamæcerasum montis Generosi tam Gesnerus quam Hist. Lugd. vocat.

Descriptio.
Locus.

Folia.
Fructus.

LOTVS ARBOR FRVCTV CERASI.

CAP. XXXIII.

Lotus dicta arbor, magna est, caudice crassissimo, ramis Cerasi instar brachiata, sed in latitudinem magis, quam in altitudinem extensis, cortice leui, subalbido, (ut Calsp. ait: vt Matth. in cæruleum nigrescente) folijs Vlmis longioribus, Felia.

Descriptio.

Correx.

Folia.

Fructus.

Officulum.

Floris.

in viridantibus, rugosis, in ambitu serratis, in acumen desinentibus, quæ nihil nobis cum Illice videtur commune habere: Ad vnumquodque ferè folium est bacca subnigra; ceraso silu. similis, minor tamen, ex longo pediculis; pulpam paucam albam continens cum dulcedine adstringentem, gratam: officulum, ad fructus proportionem magni, bacca tota siccissima, vt vix ea quis satiare possit; Flosculi, teste Calsalpino, ex binis foliolis constât summo fructui insidentibus: Baccæ nigra: officulum durum, veluti quadripartitum, intus unica seminis medulla, dulcis.

Hanc arborem, aut certe huius generis aliquam, ob fructus gratam dulcedinem Vlyssis socij, vel ipse potius Poetarum maximus Homer. suis carminibus celebrasse videtur cui *Aoris* dicta, & *Populi*, qui eius fructu victitabant, *Aestædæon*, ad quos missi ex Vlyssis socijs tribus exploratoribus, qui eorum mores indagarent, fructus dulcedine illecti, ad nauem redire noluerunt, nisi verberibus compulsi: tunc esse rati apud Lotophagos subsistere, quam tot erroribus atque peticulis in mari quotidie cum Vlyssæ iactarij. Vnde præclarè Vlysses apud Hom. Odyss. lib. 9:

Autorum placita ac que
Synonyma
Lotus Hom.

Homer. lo-
cus de Loto-
phagis.

Τῶν δ' ὅστις λωτὸς φάγει μελίσθηα χρυσῶν,
ὅν κ' ἐπ' ἀπαγγελῆαι πάρος ἤδεναι, ἀδ' ἐνέσθαι.
Ἀλλ' αὖτ' ἔβλεπον κατ' ἀνδράσι λωτοφάγοισι
ἄντων ἐπ' ἰσχυρῶν ἰσχυρῶν, νόστον τε λαδίσθαι.

Sensus est: Quisquis horum, Loto mellicum fructum edisset noluit denunciare quicquam, neque redire, sed istuc cum Lotophagis permanere malebant, ut Lotum deciperent, redituque obliuiscerentur. Existimamus autem illos periculi potius (sicut dictum, & doctissimi quique sentiunt,) euitandi causâ, quàm huius fructus illicio tractos emanasse. Eri enim dulcedine non careat, tam macer tamen est (si saltem hanc nostram intelligit) ut si ad voluptatem esurientibus, ad satietatem verò ipsdē nunquam fortē esse possit. Equa verò etiam ex ijs possit esse voluptas, tam exsuccis, tamque adeo [ad nobiliores lapidiorūque fructus comparatis] nullis; Vt mirum huius fructus aridam infecundamque dulcedinem, nomen & genti, & regioni [ut plerisque sentire videmus] dedisse, atque adeo nimis hospitali illa aduenarum obliuione, in adagium [λωτοφάγοι] abiisse. Sed fortē in ijs regionibus carnosior ac vel nostra etiam suauior, cum & esse creduntur quæ nucleo carent, uti dicitur mox.

Loto homonymia.
Loto plures species.

Est verò Loto apud Autores varia & multiplex receptio: immò apud ipsos etiam Botanicos plures non solum plantæ, sed & arbores hac voce comprehenduntur:

Theoph. de huius differentijs & significationibus sic ait: Quædam speciebus pluribus constant, quanquam vnum nomen fortantur, ut ita sint, quasi homonyma sicut *Lotus*. Huius enim plura genera, folio, caule, flore, fructuque ipso discrepantia. Sed de his postea, & suis quibusque locis fusius. Nunc de hac, & præcipua, sine dubio, inter arbores Loto, quam idem autor abundē describit, his verbis. Est autem (λωτὸς Celtis Gaza ex Plin.) peculiare genus, procerum; magnitudine Piri, [πιρὸν δ' ἐστὶν] aut paulò minus: folio inciso, ut Ilicis: (πιρῶδες: Cornar. suspicatur legendum περὶ ὠδὸς: ferrato: nec displicet lectio. Plin. paulò aliter conuertit, uti patet mox) materie nigra. Genera eius plura, fructibus distincta. Fructui magnitudo Fabæ (κίβητος) qui vel uuarum botri inatrescit, colores mutans. Nascitur alternatim, ex aduerso, veluti Myrtorum baccæ, super germinibus densus. In cibo est Lotophagis dictis, dulcis, iucundus, innoxius, & stomacho gratus: πρὸς τὴν καὶ καὶ ἀγὰδον: Gaza vertit, bonæ frugis: Dal. alio ciendæ utilis: Anguil. ventriculo bonus: Scal. Ventriculo utilis. Suauior etiam qui nucleo caret (ὁ ἀπύρνος: sic & Plin. & Gaz. & Scal. Vulgar. exempl. ἄπυρνος δ' ὁ πύρνος, suauior verò nucleus: Anguil. videtur legisse ἀπύρνος, suauior autem primus.) ex quo etiam vinum conficiunt. Copiosa illic est hæc arbor, multumque fructifera. Quare Ophelli exercitum, cum Carthaginem proficisceretur in commectus penuria, eo fructu in plures dies vitam sustentasse tradunt. Est igitur in insula Lotophagite, quam Pharidem vocant [ea nunc Gerbi dicitur. Dal.] ea Lotus frequens. Ea insula sita est, haud longè à Continenti. Ceterum non illic tantum, sed etiam in Continē. ut multò largius prouenit. Nam in Africa [Ἀφρική] uti diximus, Loto ut & Paliuri maximus prouenit: sed hæc Lotus ab illa Lotophagorum differt.

Paliurus
Theoph.

Paliurus Loto fruticosior est, folio huic nostrati similis, sed fructu diuerso: non enim latum, sed rotundum & rubicundum, magnitudine quâ Cedri, aut paulò minore, cuius nucleus non

simul editur; quemadmodum punici. Fructus verò ipse suauis est, cuius quis vinum affundat, & ipsum suauiores fieri tradunt, & vinum ipsum quoque suauius efficere.

Referunt quidam Lotum arborem fruticosam, ramosam, caudice firmo, semine incluso nucleo, exterius non carnosio, sed magis cutaneo, in cibo non tam dulci, quàm ori grato & suauis, sed vinum quod ex eo parant minimè durabile est sed duos tresue dies tantum, dein acefcit. Fructus apud Lotophagos suauior est. Materies optima in Cyrenæa regione, calidiore Lotophagorum regione. Radix arboris, multò est ligno nigrior, minùs densa, & ad pauca commoda, nimirum & ad pugiones, & ad glutinandas assulas: Lignum ad tibias, & ad alia plura vtile.

Idem Theoph. tradit Acanthum Aegyptiam ligno esse λωτὸν colore. Et paulò post, circa Memphim arborem tantæ esse magnitudinis, ut tres homines eius caudicem amplecti nequeant, cuius etiam materies casâ operibus sit apta, densa valdè, & coloris Loto. (λωτοῖδε.) In Africa verò Lotum plurimum, optimamque gigni: itemque Paliurum: quin & alijs quibusdam partibus, ut Nafsamonica regione, & apud Ammonem, alijsque locis prouenit.

Porrò quod Homerus & Theoph. de Lotophagis tradunt, illud & Strabo confirmat quidem, sed de diuersis nationibus id scribit, locaque quamplurima, in quibus nascitur, memorat. Æthiopes inquit, Mauritanie accolæ in Ocasum spectantes, Lotophagi vocitantur, loti cibos carpentes, gramen & radicem quandam, nullo indigentes potu, nec facultatem eius propter aquarum penuriam habentes. Horum Natio vique in Cyrenæorum loca extenditur. Alii tursus Lotophagi nominantur, alteram inhabitantes è regione paræ Syris insularum Menyugem. Et alibi: Minoris Cercinitis [Syris insula est] continua est, minor Syrtis, quam Lotophagitem Syrtim vocant. Iuxta utrumque promontorium, quæ os efficiunt, insule adhaerescunt continenti, Circinisa scilicet, de qua diximus, & Meninx, magnitudine æquales. Meninx Lotophagorum terram putant, cuius Homerus meminit, & signa quadam extant, & Vlyssis terra, & fructus ipse. Nam Lotos multa in ea est, fructu suauissimo.

Plin. de Loto arbore quæ habet ex Theoph. transcripsisse videtur, adiectis tamen quibusdam vel de suo, vel ex alijs quibusdam etiam mutatis. Sic autem scribit. Africa quæ vergit ad nos insignem arborem Loton gignit, quam vocant Celtin, & ipsam Italiæ familiarem sed terrâ mutatam. Præcipua est circa Syrtis (Theoph. vocat Lotophagitem, & Pharidem, hodie Gerbi: Syrtis verò, los Baxos & Scagne di Barbaria Hisp. Dal.) atque Nafamonas. Magnitudo, quæ Piro, quam Nepos Cornelius breuem tradat Incisuræ folio crebriores: alioquin Ilicis viderentur. (Plin. apud Theoph. legit πρὸς ὠδὸς: alij verò πρὸς ὠδὸς: Dal.) Differentia plures eæque maximè fructibus sunt (Nam alij, qui & suauiores, exolles sunt, alij nucleū continent ex Theoph.) Magnitudo huic fabæ, color croci [priusquam perfectè maturescat inaturo niger, Dal.] Sed ante maturitatem alius atque alius, sicut in vuis. Nascitur densus in ramis, Myrti modo, non ut in Italiæ, Cerasi: tam dulci ibi cibo, ut nomen etiam genti terræque dederit, nimis hospitali aduenarum obliuione patriæ. Ferunt ventris non sentire morbos, qui eum mandant. Melior sine interiore nucleo, qui in altero genere ossis videtur. Vinum quoque exprimitur illj, simile

Piri magnitudine. Seruato folio r-lucis.

Genera plura.
Fabæ magnitudinis.
Lotophagite.
Syrtemus.

Vinum ex Loto.

Lotophagites.
Lotus.
Pharidis.

Loto
fructus

Semina
Loto

Loto
fructus

Loto
fructus

Loto
fructus

Loto
fructus

Loto
fructus

Loto
fructus

Loto
fructus

Loto
fructus

Loto
fructus

Loto
fructus

Loto
fructus

Loto
fructus

Loto
fructus

Loto
fructus

Loto
fructus

Loto
fructus

Loto
fructus

Loto
fructus

Loto
fructus

Loto
fructus

Loto
fructus

nije mullō, quod vltra deos (duos quidem; ex Theoph.) negat durare idem Nepos: (hocverō Theoph. de fructu Loti fruticantis) baccasque conulas cum alica (Zea deglubita) ad cibos do-lij condit. Quin & exercitū pīstos eo accepimus Theoph. hoc de fructu prioris Loti] vltro ci- rōque commeantes per Africam. Ligno colos ni- ger. Ad tibiurum cantus expetitur. Et radice cul- cellis capulos, breuēque alios vsus excogitant. Hæc ibi natura arboris. Et paulō pōst. Cyrenaica regio Lotoū flux polipōnit Paliuro. Fruticofior hæc, fructūque magis rubens, cuius nucleus non simul manditur, iucundus per se, atque suauiore vino: quin & vina succo suo copiamendans. Et a- libi. In caecumine ramofa Lotos, siue Faba Græ- ca: quam Komæ à suauitate fructus siluestris qui- dem, sed cerasorum penē natura Lotoū appellat. Præcipuē domibus expetitur ramorum petulantia, prævi caudice, latissima expatiantium vmbra & in vicinas domos sæpe transilientium. Nulli opa- citas breuior: nec aufert Solem hyeme, deciden- tibus foliis. Nulli cortex iucundior, aut oculos excipiens blandius. Nulli rami longiores validio- resque, aut plures, vt dixisse totidem arbores li- ceat. Cortice pelles tingunt, radice lanas. Quid verō per Lotoū suam transinantiā intelligat Plin. cui nullum omnino esse caudicem dicit, nondū no- bis innotuit. Dioscoridi linē Lotos arbor, Lotos silu. & Lotos Aegyptia caulem habent.

Item alibi idem Plin. Ex reliquis siccissima (materie) Lotos, que Romæ ita appellatur. De Loto longevitate sic scribit: Verba leguntur lib. xvii. c. i. & sunt Crassi oratoris Cn. Domitium alloquens. An tu, inquit, qui H- S. millies sex arbores æstimas: Ex fuerit Loto, patula ramorū opacitate inficiat, Cecina Largo ē proceribus crebris in iuuenta nostra eas in dōmo sua osten- tante. Duraueruntque, quoniam & de longissimo tuo arborum diximus, ad Neronis principis in- cendia, quibus cremavit vibem, annis CLXXX. postea, cultu virides iuuenēque, nī Princeps ille accelerasset etiam arborem inortem.

Item: Romæ Lotos in Lucina arca anno qui fuit sine magistratibus 369. v. bis æde condita: in- certum ipsa quantō vetustior: esse quidem vetu- stiorē non est dubiū, cū ab eo Luco Lucina nomi- netur. Hæc nūc circiter annum 450. habet. Antiquior illa est, sed incerta eius ætas, que ca- pillata dicitur, quoniam Vestalium Virginum ca- pillas ad eam defertur. Verū altera Lotos in Vulcanali, quod Romulus constituit ex victoria de Decumis, æquæua ibi intelligitur, vt auctor est Masurius. Radices eius in forum vsque Casaris, per stationes municipiorum penetrant.

Loto autem baccas tribuit Plin. diuersis locis. Hæc eius ferē sunt placita de Loto arbore cūm ijs, que in viribus traduntur.

Diosc. *Λωτός το δένδρον*. Loto arbor, stirps est bene magna: fructum fere Pipere maiorem, dul- cem, edulem, stomacho aptum, & quique alutius sistit. Idem alio loco: Trifolij Asphaleitis folia tribuit, Loto arbori (*Λωτός τὸ δένδρον*) in singulis germinibus tria.

De Loto quoque sic scribit Athenæus. Quæ, inquit, de Loto Lybica scripsit Herodotus, eadē refert Polybius Megalopolitanus, oculatus testis libro duodecimo historiarum, his verbis: Est au- tem Loto, δένδρον in Græco habetur) ὁ μύρα, τρα- γὸν δὲ τι [scilicet Dal.] ἀγρωδάδες: ἐχει δὲ αὐτὸν παρα- πλάσσει τὴν ῥίζαν (scilicet iuxta Theoph. Dal.) μετακρί- νου, βυθίζου καὶ πλάσσει. ὁ δὲ καρπὸς τὰς αὐτὰς μο-

δε ὅτι καὶ τὸ μετακρίνει τοὺς καρποὺς μυστρίαν τοῖς ἡερῶναις. Dalech. verit: minimē procera, aspera (non tamen, addit Dal. aculeata folio Rhamni: vel potius iuxta Theoph. Illici: eidem Dal. qui omittit paruo) paulo latiore & crassiore: Fructus per iaria colore & magnitudine simili perfectis baccis (albi. Dal. omittit.) Myrti, dum auge- cit, coloris phænici, Oleæ magnitudine, ro- tundus, nucleo admodum pusillo. Maturus is colligitur, & cum alicā tulsū ad feruorum famu- lorumque cibum in vasa conculeatur ac si parat: ingenuorum autem edulij, detracto nucleo eo- dem modo reponitur, ac pro cibo est? gustu cari- cis & palmulis non dissimili, odore tamen su- uiori. Fit & ex eo vinum in aqua maccato & tri- to, saporis grati & iucundi, qualis optimi mulli. Merum id & sine aqua bibunt, sed vltra decimum diem non perdurat. Quamobrem paulatim ad vñ tam brevis temporis conciscuit. Fit & acetum ex eo. Hæc ille de sua Loto.

In descriptione Athenæi modō citata videtur Natalis de Comitibus, qui vertit folio crassiore, legisse *μαρτυρεῖ*: quandoquidē *βαδύς* interdum significat amplum & maius: quid si interpretemur paulō amplius vel maius ac latius? Dalech. apud Athen. vbi scriptum Oleæ magnitudine, amiorari Fabæ Theoph. que fructum habet inclusū nucis putami, Herod. l. 4. fractum tradit esse Lentisco similem. Hæc Dalech. à cuius opinione non parā dissentit Anguill. Polybii Lotoi qui diuersā itauit à Dioscorideæ, vt dicemus l. 6. in historia iuuuanti.

Consultamus Arabes, quorum *Nabach*, ad no- stram Lotum accedere videtur nisi sit idem, vt quibusdam placet.

Rhaza: Nabach frigida sunt & sicce, quæ ventrē adstringunt, & bilē flauam reprimunt: dulces verō ad hoc sunt debiliores. An verō Nabach Rhaza sit nostra Loto, pro certo asserere non audent.

Serap: *Sadar* est arbor cuius fructus *Nabach*: Ha- bolanite *sadar* sunt duæ species: vna est Africa- na, altera Adhal: sed Africana non habet spinas acutas, & folia ambarum specierum sunt lata & rotunda: Et Nabach & Adhal sunt fructus parui, qui offeruntur regibus, alijs omnibus dulciores me- jorēque, odoris ac saporis aromatici: odore in- ficiunt vestes, velut alia aromata. Dioscorid. arbor magna Galeno &c. Sed quæ scribit Serapio ex diuersis autoribus, haud vni plantæ nobis con- venire videntur. Consideret lector, quæ à nobis traduntur cap. de Paliuro Athenæj.

Auic. *Nabach* id est Loto arbor dicitur *Alsedar*. Item alibi: de Sadar inquit diximus ca. de Nabach, Bellunenſis in margine scribit Sedar.

Actuar. inter posteriores Græcos meminit tan- rum scobis Loto (*κατὰ τὴν μορφήν* vocat) in *ἀνὰ τὴν κο- πώσην*. Sed nunc Recentiores de Loto differētes pr. dicamus.

Inter eos primus Herinolaus apud Diosc. Loto, inquit, arbor Latinis *Celtis* & *Faba græca*, Scruio *Faba Syria*. *Anacabean* vulgō apud Græcos di- ci auctor Actius, vt fructum eius Alicacabon scri- psit Græci vulgō Romæ *Puls Syria*, Padi acco- le *Baciani Syria* appellant, Polybius vidisse se testatur spinis asperam. Ludicere tibias fieri ceptæ sunt ē Loto, quas Alexandrini Photingas appellant: Propterea Cœnomani Lotum arbo- rem hodiē appellant Calamum. Spectatur Pata- nti antiqua Lotos in quodam Antoniani templi xisto. Est quando Hipp. Luron pro Loto nomi-

nat. Faba Græca siue Arbor Pontica, genus diuersum est à Faba Græca, id est, Loto, magnitudine Fici, fructu Fabæ: succo veltibus expresso quem *Achy* vocant: niger autem crassiusque est. Nasctur in Scythia. Hæc *Hermol.* quem suspicamus nostram Lotum nouisse ac intelligere, quamuis, more suo, misceat quæ Theoph. Plin. & alii scripserunt de Loto, cum suis, quæ pauca sunt: eque nostro iudicio indistincte satis, nec clarè ad erudiendum lectorem accommodata: præstitisset eum Theoph. & Plin. aliisque autoribus suas seorsum relinquere obseruationes, iisdemque suas vel subnectere, vel si libuisset etiam præmittere, non eorum verbis quasi coalita aut coherentia sua interferere: sic omnia apud illum essent clariora.

Manardus: Fuit, inquit, Lotos quandoque Italiae familiaris nunc adde rata, ut ferè pro miraculo ab aduenis spectaretur ea, quæ propè templum Diuo Antonio dicatum Patavii Hermol. viuente videbatur. Scribit de fructu eius Auic. sub grano Anescen: non absque tamen errore: ponit calidum in secundo ordine, quum Razes & Serapio reponant inter frigida. Serapio arborem vocat *Sadar*, fructum *Nabar*, quem sequutus videtur Auic. qui de *Sadar* quoque scripsit cap. 631. nihil tamen aliud tradens, nisi quod ad caput de Nabac lectorem remittit, nulla habita ratione quæ de grano Anescen scripserat. *Celsus* hæc arbor Lat. dicitur & Faba Græca vel *Syraca*, quia autore Theoph. fructum fert magnitudine Fabæ. Hæc *Manardus*.

Interpres Auic. dicit granum Anescen esse Lotum arborem: quanquam non existimauerimus Auic. de Loto intelligere, sed *Anescen* aliam quãdam plantam censemus, ut ex descriptione colligimus. Non igitur reprehendimus Auic. cum *Manardo*, sed eius interpretem.

Hæc autem tradit Auic. Granum Anescen est magnitudine Piperis, eiusdem coloris, fragilius, medulla insigniter alba, boni odoris. Hoc granum est calidum & siccum in secundo gradu: vtile ventriculo frigido & relaxato, sic ille: qui cap. de Nabach quãdam habet quæ ad Lotum pertinent, cuius verba infra referemus, inter Loti vires.

Porrò Loton arborem, teste Bruerio, in Africa gigni inter omnes conuenit: ideoque peregrinum est. Verum & nostri orbis familiarem factam certum est. Plinius terra mutatam in Italia existimat.

Euariant autores, tum Græci tum Latini in arbore hac describenda. Odorem grauem baccis Diof. tribuit: Plin. nullum. Studioli rei arboraria apud nos (Lugduni) eam arborem esse existimant, quam vulgus Alysiam cognominat. Nos & aliam arborem vidimus, quam Alysiam vocant.

Quæ verò sint Loti & Alysiæ Bruerino demonstratum cap. de Sorbo terminali, & cap. de Sorbo Alpina.

Ruell. de Loto agens, arborum agmen producit his verbis: Lotus arbor quam Aphri *Celtis*, Lat. *Fabam Græcam*, Græcum vulgus *Anacabes*, ut Aetius est autor: Italia hodie tu n *Amarenum*, tum *Triscitulum*, quidam *Acrisolum*, alij *Ciceraginem*: Galli *Alysiam* & *Alyserum*. Ut non teneat hoc suo nomen supratu in dubium nos conijciat Ruellius, num cognita ei fuerit Lotus arbor, tam variarum diuersarumque arborum nomina miscens, exhibensque ac si unius eiusdemque essent.

Merito itaque eum Cordus reprehendit scribens: quid sit Lotus non conuenit inter autores. Nam quod Ruell. Hermolai fretus testimonio scribit eam esse quæ Calamum Cenomani appellant, haud induci possum, ut credam. Idem,

Pongeriacum, Visciolum, & Ciceraginem ab Italici vocari scribit, Gallis Alysiam & Alyserum, quod falsum. Est enim Cerasi species, cuius baccæ Recentioribus Visciola, Germ. verò *Verfelsen* dicuntur. Hæc ille. Hermolao notam fuisse Lotum iudicamus. Non placet verò opinio Ruellij Cerasi speciem intelligitis. Cord. in sua Oebler. filius Loti folium describit.

Curtius quoque Lotum non agnouisse videtur, quando ait, Lotum Italici *Amarenum*, Gallis *Alysiam* & *Alyserum* vocari, quæ diuersarum stirpium nomina sunt.

Lotum Monachi apud Mesuem eam existimant arborem, quæ vulgò Romæ *Pulsaraca* nuncupatur.

Quidam Siculus dixit eis vocari in Sicilia Fabam inuersam, volens fortè dicere Fabam Græcam. Idem volunt esse Arabum *Sadar* & *Nabach*.

Anguillara putat Lotum Theoph. & Diof. esse diuersas plantas, quæd Theoph. suam folio Ilicis, Diof. trifolio Alphaltrici similem dicat. Ilicis enim folia sunt dentata, Trifolio omnino aqua-lia. Existimat tamen apud Theoph. legendum *perlar* (περλάρη) volebat scribere) id est, ferratum. Si ita legamus, inquit, nullum dubium quin arbor dicta *Perlar* sit Theoph. & Iamblici Lotus. Plinij Lotus dicta Faba Græca esset Diof. Lotus, si Plinij Loti fructus descriptio responderet descriptioni Diof. ac etiam folia. Eadem enim vires uterque suæ tribuit Lotu. Theoph. verba de Loto quidam male vertunt. Is non erat meo iudicio, qui dicer Lotum descriptam ab Athen. ex Polybio esse Theoph. Lotum Phariidis. Eadem etiam est Lotus olea Plin. Existimo esse *krabbes* satius. Hæc *Ang. 11*. De Loto autem Phariide plura vide cap. de Iuibus.

Matth. eam existimat arborem, Lotum, & quidem Diof. & Plin. veram, quæ in Triden-tino & Goritienfi agro vulgò *Rag. lot.* vocatur: in Veronenfi verò & in alijs quibusdam locis Italiae, *Perlar*, folijs Ilici proximis: Gallis *Alyser*. Lotu Polybij [de qua supra ex Athen.] existimat esse Dactylos ex Trapefonda. Est etiam (addit ille) Lotus Africana altera species. Qui Lotu Athen. ziziphum nostratem putant, decipiuntur. Hæc *Matth.* de Loto Polybij ex Athen. Videat lector cap. de Guaiacana & de Iuibus.

Idem, Matth. Anguillara ridet diligenti in ver-tenda ex Theoph. Loti historia in italicum sermonem. Siquidem is, inquit Matth. dum nescio quos carpit, quod perperam [ut ille putat] Theoph. lectionem venterit, ipse præ cæteris dum se peritissimum eius interpretem facit, erroribus illis omnibus, quorum alios accusat, apertissime notari potest. Nam ubi Theoph. habet *καρπὸς τῆς τῶν βασιλῶν*, manifestò declarans fructum ipsum densum prouenire super ramorum gemina: ille ad arborem non ad fructus respiciens, autoris sententiam destruit, his verbis: ἐ copiosότα germogli: id est, germinibus copiosus est: deinde ubi paulo inferius Theophrasto legitur, *καὶ ἐστὶν πλεῖς τῶν καρπῶν ἀγαθὸν ἵδιόν διὰ τὸ πλεονεξῆν*, id est, *καὶ πλεονεξῶν γένος. πλεονεξῶν δὲ ἐστὶν ἀνόητος*. Inutile admodum, & sine villo prorsus sensu, vertit Anguil. hoc modo: Ma di questo e più soave il primo, perche se ne è una forte così chiamata, & di questo se ne fa uino. id est, isto suauior est primus, quoniam genus vnum est ita vocatum, ex quo vinum parabatur. Hæc qui viderint, facile cognoscent.

os Hip.
ha Græ-
c
bor Pon-
ca
termol.
taxat.

Lorus Ma-
nardo.

Anescen A-
uic
Au c nte
sadar Na-
bar. Seta
pioni.

Celsus.

Manard.
Et Auic.
nat
interpre
reprehen.
Descriptio.
Anescen A-
uicenna.
eius nte
Sjus.

Autorum
discrepantia
na designa-
do Loto.

Alysiæ.

Anacabes.
Amarenum
Visciolum
Acrisolum
Ciceraga.
Alysiæ.
Alysiæ.
serius.

cent Anguillæ in Græcis literis peritiam. Deinde manifestò is hallucinatusprehenditur, ubi Plin. autoritate parari vinum dicit, ex eo Loto arboris fructu, qui nucleum habet. Siquidem contra Plinius ex ipsi Loto baccis vinum fieri scribit, qui sine interiori nucleo habetur, quemadmodum scribit etiam Theoph.

Annotat autem Matth. Lotum *Surgelbaum* Gerin. dici. Matthiolo applaudens Apollo: Lotum (infir) Matthiol. Bagolarum & Perlarum esse, tam evidentibus notis delineat, ut eius opinio maxime probata videatur &c.

Verum non multum irradiat Apollo hoc loco: nam nec describit suam Lotum, nec quid sit Lotus scisse videtur, à qua multum differat Alyfia Bruyerrini. Præterea tam Theoph. quam Plinio imponit bonus ille censor: Theoph. enim ne verbum quidem habet de Croci colore: sed *ἰσχυρὸν* fructum Paliuri suæ dicit, quam tamen à Loto sua utraque differentem facit. Plin. verò non dicit Loto fructum croci colore esse, dum est maturum, non enim habet hæc verba, sed illa tantum, croci colore: quod intelligendum, ut doctiss. vult Dalech. antequam maturefcat, maturo verò niger: cui explanationi optimè conueniunt illa verba, quæ statim subdit Plin. sed antè maturitatem alijs atque alijs, sicut in vuis. Saltem in nostra Loto conspiciatur fructus ptimim viridis, mox flauescens; dein rufus: tandem perfectè maturefcent niger aut nigricans. Melius fecissent, nostro quidem iudicio, boni isti Italiæ doctores Botanici, si illam Plinii difficultatem explicassent, quando ait: mutatione quidem terrarum matum & arborem in Italia: nosque circa eam rem docuissent: num sapore fructus, an figura foliorum, an colore fructus, an florum varietate, an denique proceritate, breuitateque arboris. Horum enim neutrum explicat Plinius. Sed hæc candidè & obiter dicta sint, ut alii quoque qui ingeniosissimè hoc studium excolunt, suam his & similibus difficultatibus mentem adhibeant, eaque præsent ipsi in tanta rerum & nationum frequentia, quæ ob harum carentiam alijs plerisque denegata.

Const. Lotum Theoph. & Celtin Plin. Sabaudicè tradit *Ambroselles* vocari. Lotum Diosc. Italarum esse *Bag. laræ*, siue *Perlato*, & Bergomatibus *Romiglia*, sibi *Alstifer*. Athen. Lotum esse aliam. Esse & Loton Plin. siue Fabam Græcam Romæ, Ceraforum penè natura. Hanc *ῥιόστυγος* Theoph. falso credere nonnullos: quoniam Lotus arbor, vel Plin. teste ad tibiæ cantus expectatur: *ῥιόστυγος* *ἀνδρὶς*, & apud Pollucem etiam *ῥιόστυγος* dicitur unde dicti Lotiages, qui Lotum exercent. Sed dubii hæremus an R. Const. Lotum, de qua potissimum hoc capite agimus fuerit nota, & an rectè distinguat. *Alstifer* nomen non conuenit: quam verò plantam per *Ambroselles* intelligat, inuestigandum. Goropius more sibi solemnè noua prodit opinione, Theoph. Cerafum Lotum suspicatus, dum ait: Theoph. sic Cerafum describit, ut potius maximè eam arborem depinxisse videatur, quam Bononiæ sepiùs sub nomine maioris Loto conspeximus.

In Insula Creta Lotum vocatur Carauia, Gallis *Micaculier*, teste Bellon.

Lacuna Lotum Arab. *Sadar* & eius fructus Nabach dictum scribit vocari, Castil. *Almez*. Ital. *Bagaloro*, aut Cerafe diuerno. Gal. *Alstifer*: quæ tamen postrema appellatio Gallica neutiquam Loto competere videtur, quam vel ex Ruell. vel Matth. haurire potuit, qui idem nomen tribuunt.

Amatus quoque cum Loto aliarum plantarum

nomina confundit, nec videtur Lotum probè cognitum habuisse, ut copiosius dicitur cap. de Lauroceraso.

Lotus arbor, autore Gesn. Italis vulgò vocatur Fago, Monspelienfisbus *Leidmuer*. Et arab.: Faoago, inquit, arbor, Bellonii. cura Lutetie iam cretetur: sic autem nominat Lotum forè, quæ alio nomine Faba Syriaca dicitur.

Turn. Lotum siue Celtin Angl. *Nettefreet*, id est, Vrtice arborem, & *Lot tree* vocati scribit. Et sanè, si, quod res est, scire velimus, haud malè quadrat comparatio foliorum Vrticæ cum folijs Loto. Minus tamen placet figura Turneri, quam sibi propriam effinxit.

Secundo dicto Guiliid. in styrico illo suo scripto, cui non truculentius debet nomen quam inferuit maledicta, Arbor inquit, quæ in Tridentino agro *Bagalaras* vocatur, vel Diosc. non est, vel Diosc. ipsemet Lotum ignorauit.

Itali viderint, maximeque Tridentini, an suæ *Bagalaras* competat descriptio Dioscor. necne. Matth. sanè, nec ille tantum sed & alij plures eandem facere videntur, ut patet in precedentibus.

Lotus arbor Lobelio Lotus Dioscoridea est, *Micocoulier* Linguagottis: It. *Bagaloro*: quæ vox aptius ad Latinam derivationem accedere videtur, quam illud *Bagalaras*, aut *Bagaloro* quæ voces nobis Gymnasium Collegiorumque nobiles illos Baccalureos in memoriam reuocare videntur, ex Baccho & Lauro, aut si mauelis, ex bacca & Lauro, magno interdum labore continnatos.

Fructus *Mirocoules* dicunt Linguagotti, ut annotat Dod. qui Loto simpliciter solia illis tribuit, atque adeo suspectum se reddit, sibi neutram rectè cognitam fuisse, præsertim quum sint alia nobis recentioribus solia quibus nostram Lotum comparemus.

Hist. Lugd. putat *Mirocoules* vocem ex Loto deflectam, quasi *μικρόν κατὰ χυμὸν*. Sit ita. Illud potius videamus, quod addit: Lotum esse Diosc. siue Celtin Dalechampij aliorumque doctissimorum sententia.

Ex Plinio corrigendus Theoph. textus. Plinius inquit eiusdem Loto lignum ad tibiæ cantus expecti, è radice cultellis capulos, breuesque alios vsus excogitari scripsit, quæ Theoph. de ligno & radice Loto secundè prodidit.

Eandem Loton Plin. arborem Syrticam rectè appellat: mox velut immemor eius historia à seipso descriptæ, Fabam Græcam vocat, eique vires eas tribuit quas Loto suæ Diosc. Lotum secundam Theoph. eam esse iudicauit Dalech. quam nonnulli docti Herbarii Laurocerasum nominant, de qua cap. proprio.

Lonicæ ingentem appellationum stipatum ex Hermod. & alijs subiectum eundemque diuersarum plantarum vni tribuit Loto, quem vniuersum huc referre piget, quòd nihil in eo sit, quod non dictu & reprobentum sit prius. Maioris momenti sunt quæ Cæsalpinus ait. Lotum arborem, quam & Lotum Diosc. facit, & Celtin Plinii, fructu graeolente. Hetruscis *Baggatum* vocari. Idemque putat apud Theoph. Loto fructum Diospiron appellari, quasi Iouis triticum, ideo quia in panes coquebatur more tritici, quæ nobis coniectura ingeniosa videtur, verum in Loto fructu nihil graeolentis obseruauimus, quicquid dicat Cæsalpinus, deceptus fortè versione Diosc. apud Marcellum, quæ videtur legisse *ῥιόστυγος* pro *ῥιόστυγος*, i. e. edulem. Oportebat Cæsalp. fidere potius suo gustui, quam malæ versionis Marcelli.

7. *Eximio*

Locus.

I oius col:
 N E.M.
 praelara.

Tempus

Vires &
vſus.
Dieſe.
emend.

Marcell.
not.
Dal & P
Lugd nor

Dysenteria.
Menses.
Capillorum
vinctura
Diosc. illu-
str.
capill. de-
fluu.

*Diosc locus
emend.*

Faba Græca.
Almifluant.
Dysenteria.
Menstrua.
Vertigo.

C: Bauhinus apud Matth. *Fraxinagolum* Cren-
entii esse censet.

Lotus arbor Germaniæ hæcenus peregrina fuit: hæc aramen ex Italiâ & Galliâ, etiamque in Græciâ haud infrequens, in Cræta & non longe à Constantinopoli, in silva muris cincta nascitur. Item Antiochiæ in vrbe & in proximis montibus copiose teste Bellon. Multis aliis locis, in agro Tridantino, Goritienfis, Vëronensis, aliisque etiam autore Marth. In tractu Tyrolensi circa partem in qua sita vrbs Tramin. Coluit aliquando in horto Gelfi. Circa Monspelium arbores vidimus magnas prope Buttaurum pagum. Lugd. in hortis colitur, vti sicut & Genevæ, ex semine nobis aliquando h. ut. Basileæ in horto D. Plateri. Parauit: Veronæ in Theatro. Sed præcipua specie, patulæque ramorum opacitate grata spectatur in media æta. almi Gymnasij Nemaufensis, quæ mihi speciem in Cherlero, honorifico regio stipendio Philothophi professori militanti, cum ornatissimis, & iamiam sine dubio Viris optimis & Clarissimis, tum meis auctoribus non paucis, iucundum & opacum præbuit Peripato nostro vibraculum: nullibi gratiore mihi studiorum oblectamento, ac vel eo id, æternum memoriam antiquissimæ nobilissimæque illius ciuitatis, præcisa illa. ROM. COL. NEM. nunquam non celebrando. Cæsalp. restat in Hertruria amare colles magis quam plana. Turn. Clauennæ Rhiatorum, quæ ad Alpij radices ingrediuntur apud veterem atrem se vidisse testatur. Monb. in horto ex semine nata aliquor annis durauit: at cum quorannis gelu confectetur maior eius pars, remanente tantum radice, vnde aliquotes repullulabat, tandem & ipsa vitæ, perit.

Floret Martio mense, autumnò fructum maturat, Septembri aut etiam antè maturum in Gallia Narbonensi vidimus, locis prædictis. Septembri folia flacescunt, & nouella acquirit cum floribus Vere.

Dioſc. Lori arboris , tradit Fructum dulcem ,
edulem (*εὐδαίμων*) vt malè legiſſe videtur Mirc. *βα-
ρύνει* , qui grauior odoratum verrit , eoq; ipſo
offendit libi Lotum cuiusq; fructum incognitum)
ſtomach aptum , quique alium ſuſtat. *κατα-
ναλινόν* : vt taceat Ali. vel Hiſt. Lugd deinceps
dicere , alium fluidam reddere , apud Theophr. ſi-
modo ſit eadem Lotus Dioſc. qua Theophr. vti
multi docti indicant.) Ramentorum ligni deco-
ctum & porum & infuſum , Dyſentericis fœminis
que fluxu nimio laborantibus coñfert. Ruſia ſta-
uoſe etiam reddit capillos , eoſdemq; deſluen-
tes continet. *ἐκφυλάττει τὰς κιστρίας*, habet rextus : in
antiqua interpretatione legitur ; ſi ex eo caput la-
uerit , capillos cadere prohibet. Plinius : cohibet
& capillum. Suſpicatur Marcellus quondam aliter
legi poſſiſſe , ſed ſuſpicionis *νυναντες* , quo Lecto-
rem erudi , non præbet. Ruſandi capilli vim ha-
bere decocta Lori ramenta , qua Dioſc. *αἰσχυρά* ,
Gal. *πριονία* dicuntur , vix alibi , quam apud
Dioſc. & Serapionem legas. Roborate quidem
capillos ſcribit Paulus : ac eoſdem ciniſmodi deco-
cto cohiberi , & Plin. & Gal. & alij produnt.
Quibus autoritatibus impullus doctiſſ. Sarrae. &
ipſe cum Cornar. legendum cenſuit , *ἀντιτρεῖ* : *αἱ ἐπι-
μαχαι* *παύει* *τὴν ἐξ ὑπερβολῆς ἀνεμπερτείναν*. Quam
lectionem & ipſe adeo ſerapio , hæc Dioſc. verba
reddens , ſecutus videtur.

Plinius parum vacillat à Diosc. in Loti viribus, nisi quòd alia quædam addat. Hæc Loros (inquit) quæ Faba Græca appellatur à nostris, aluum bacis ficit. Ramenta ligni decocta in vino profunt

PLANTARVM.

Dysentericis, menstruis, vertigini, Comitialibus.
Cohibent & capillum. Mirum, his ramentis nihil
esse amari, fructuque dulcius. Fit & e scobe
esse medicamentum, ex aqua Myrti decocta &
subacta & diuisa in pastillos, Dysentericis vtilissi-
mum; pondere Viciatori cum aqua Cyathis tribus.
Porro si Lotus Diosc. & Theoph. & Faba
Græca Plinij diuersæ sunt arbores ab ea, quam
hic tradimus, vtriquam velle videntur: Consi-
derandum scilicet, an vires etiam conueniant Lo-
ro nostre cui fructus est Cerasi. Nolumus sanè
quenquam decipi: nam & hoc ingenui Scriptoris
est, si nullus quoque inde ad nos redundaret fructus.

Confulamus Galenum. Lotus arbor, inquit il-
lic non ita multa adstrictoria qualitatē est parti-
cipis: Sed & tenuium partium est, & exicatoria.
Itaque lignorum ipsorum assilae dicitur muliebri
accommodatur profuū, & dysenterijs, &
Cœliaci affectibus. Decoquuntur verò interim
in aqua, interim in vino, nimirum prout vsus
poposcit, nec infunduntur tantum, sed & bi-
buntur. Quinariam, quod pilos effluentes cohi-
beat, non mediocriter lignum est, ipsum esse ad-
stringentis cuiusdam, similiter mediocriter deli-
cantis facultatis. Aëius ferè eadem dicit, nec
plura.

Libet & vires Nabachi Serapionis adscribere, non quod eadem nostris Lotis inesse pro certo aut nemus, sed quia Lector solum eriam in promptu habeat, quid de suo *Nabac*, quod multi putant esse Lotum, licet aliter sentiant, prædiderint Arabes. sic igitur ait Mefchab apud Serap. *Naba. b* frigidus est & humidus, in primo gradu, fluxum cohibet, & stomachi morbus sedat. Parum nutrit. Siccat, frigido est, flicciore, in vtrique tamen qualitate moderatus & inaccessibilis. Expedit ante alios cibos cum comedi: estque crassi succi. *Avenagene* apud eundem: Nabach dulcis est, bilem solvit, quæ in stomacho est, & intestinis, calores reprimi. Dosis à tertia libæ parte ad libell. cum saccharo. *Abfars*: Frigidus est siccus in primo ordine, ventrem adtingit, refrenat bilem: sed digestionis gravis, & pauci alimentis. *Atabari*: Variat eius vis in recensibus & siccis: Atque recenter collectus & probe maturus, minus adstringendi vi pollet ventremque retinet quam siccatus, propter humiditatem & dulcedinem suam. Maturus itaque & dulcis, minus adstringit, siccato, qui subacidus est. In genere tamen, vresque frigidus est & siccus in primo excessu, & adstringens. Idem & Rafis dicit. *Isaac* vero comparat forbis, & ante cibum cômestum appetitum excitare tradit. Folia Sada, autore *Aben Mefchut*, tumoris calidis imposta remolliunt & resolunt cos.

Aulacena Nabach prohibet capillorum profluvium, remollit eos, confirmat radices, & nihilominus crescere facit. Gummi eius fures furtergit, & capillos rufat. Folia calidis tumoribus impofita, remolliunt eos atque refolvunt. Eadem Afthmati conferunt, & ægriudinihus pulmonis. Confortant fructus ftomachum: aium coërcent & fluxus, etiamque cruentos tam alui, quam vulvæ, potiffimum verò eius [aureich] fuccus. Laxatum ventriculum firmant. Fiunt & Clyfteres ex eius decocto ad prædictos morbos, & ore quoque fumitur. Accedit ad naturam Cydoniorum, pomorum & Piforum. Nam foliis eorum fubftantia adstringendi vi pollent. Verumtamen confideret Lector an quod Auic. ait, conveniant Afthmati & pulmonum morbis folia Loti, quæ

adstringunt. Sed fortè non adeò adstringunt, quin & partes resoluentes quãdam habeant, alioqui tumores quod ille ait, neutriquam resoluere. Legat lector caput de Paliuro Athenari. Baccas Loti maturas aucupijs vriles dicit Matth. Ligni & radicis vsum suprà diximus ex Theoph. & Plinio.

GVAIA CANA.
CAP. XXXV.

dulci. Flores radiatis calycibus infidentis ramis apprimuntur, mari quidem maiores: feminae non tantum minores, sed etiam calyce illo distituti, quos nullus sequitur fructus, qui tamen maris florem sessilis excipit, magnitudine & colore Pruni siliuestris, sapore dulci, suauj, in quo femina aliquot, Pomorum feminibus paulò maiora, eiusdem cum illis Coloris, tanta duritie, vt vix dentibus atteri possint. Cortice vestitur hæc arbor renui, rugoso, fusco. Materies ei spiris in orbem circumata, colore cineraceo, vel subcoeruleo, in omnibus à Guaiaco valde diuersa.

De hæc sic scribit Matth. in edit. cum magnis figuris, Lat. Misit ad me plantam, cuius imaginem damus, Constantinopoli allatam, *Augerius de Buxbeho*, cui subsciptum erat *Dactyli ex Trapezonda dulces & gustu delectabiles*: hæc ego inter Lotorum genera annumerandam censebam, & præsertim cum legerim apud Athen. eadem de Loto scripsisse Polybium quæ de Dactylis scripsit Herodotus: nec fortasse ab re fuerit inter Lotos recensere aliam quoque plantam, quam hic Pseudolotum vocauimus. Hæc Matth. qui duas exhibet icones, vnam nomine Pseudoloti, cuius folia lata pictura ostendit: alteram hoc titulo: Loti Africane species, cui angustiora adpicta folia. Idem in Comment. Ital. cum magnis figuris. At in Epitome: Pseudolotus, Italici *Loto bastarde*: arbor procerâ, foliis latis oblongisque, firmis, ac neruosis, fructu Sebestenorum effigie, sed longè minore: colore per maturitatem coeruleo, pluribus intus ossiculis, sapore non ingrato. Italice peregrina hæc arbor, & rarò in viridariis habetur. Non rectè sentiunt, qui Pseudolotum hæc Guaiaci plantam esse putant. Lotus Africaua altera, siue Loti Africane species eidem arbor est procerâ, foliis alterius Loti latioribus, baccis rotundis, acuminato tantum cacumine, colore coeruleo subnigricante. Hæc pe-

diculis carèt, calyculis tamen ima partè obductis, perinde ac glandes & Mixa, arboris ramis & surculis seriatiim coherentibus. Habentur arbores multis in locis in Italia, è longinquis tamen regionibus allatæ. Aberiant qui hæc Loti speciem Guaiaci esse plantam contendunt.

Hæc historia Matth. satis demonstrat, quantum fidei tribuendum ipsi in Botanica, quicquid tandem de ipso eiusque scriptis sentiant eius Glossatores, & qui se eiusdem patronos profitentur. Is commentarijs editis anno 1565 & anno 1568. Lotum Africanam non describit, sed nuda iconè angustifoliam facit. At anno 1581. Latifoliam pingit, parum differentem ab eius pseudoloto, atque adeò latioribus eam dicit folijs, quàm Pseudolotum. Vtramque Lotum describit, ac proceras ait arbores in Italia peregrinas: differentiam nullam tradit, vt qui nec viderit, nec nouerit. In hist. Germ. quæ conscripta 1563, vnicam proponit iconem cum latioribus folijs ac rotundioribus, cui titulum fecit *Vermeinter Zurgelbaum / Pseudolotus*; de qua scribit: in Italia esse arborem, quæ existimetur Lotus vera: verum multas deesse notas, folia ferè similia Piro, firma: baccas ferè multas simul iunctas, visu pulchras, cæruleas, acuminatas, non ingratas: quosdam existimasse Guaiacum, quibus non assentiatur, quod sciat diuersam eius esse formam edoctus ab Hispanis & Lusitanis. Ecce Comicam profecto vnius arboris metamorphosin, seu diribitor quidam Botanicus pro suo arbitrio, (quod ei propemodum familiare ac solemne, vt passim hoc opere ostenditur, vni & eidem specie, nunc hæc, nunc illam tribuit figuram: susque de quæ habens, quod humanæ sapientiæ antistes Arist. non contemnendo edicto cauet, *Spectes non esse temerè multiplicandas.*

Camer. ad epitomen Matth. duas nouas adposuit icones, ealque differentes, sed longioribus folijs vtramque. Idem ad hist. Germ. vnicam ponit, scribens Pseudolotum Matth. esse, alijs Lotum Theoph. veram: in Italia viciari Guaiacanam.

Gefn.: Guaiacum arbor, quæ Patavij hoc nomine in horto medicorum ostendunt: quam audiisse scribit, nasci in montibus circa Veronam, & è ramis eius aqua maceratis rusticos viscum parare: atque ideo *visaginem* ab eruditis quibundam ficto nomine, quoniam Guaiacum non sit. Fructus eius immaturos adstringere, maruros verò ita dulces esse, vt ferè nauseam moueant. Est & in Córdi hist. adposita icon huius, pro Guaiaco, sed perperam. Nec vsipiam legimus, nec audiuius à quocumque [quod quidem recordemur] Guaiacanam circa Veronam prouenire. Qui de ea Scribunt pro peregrina tradunt, tantum abest, vt rustici circa Veronam ex ea viscum parent. Sed fortè nominis ambiguitas decepti Gesnerum, virum alioqui diligentissimum, & in tradendis suis placitis candidissimum: ex Agrifolia enim, quæ Lotus dicitur quibundam, Viscum parari solet.

Guaiacum à Fallopio fatam (Guaiacanam) & creditam in horto Patavino, quam Commentator sibi Constantinopoli missam iactat, non aliam certè esse, quàm Patavinam, seu Guaiacum Patavinum, Veram Lotum Theoph. Pena & Lob. volunt.

Ermelinas Cæsalp. autore, arbor peregrina: quidam Guaiaci lignum esse putauerunt. Ermelina in Herbaria.

Quid si apud Plin. dicamus inter Mala, esse Tuberum genus, quod Sericum cognominatum è colore? Gal. Serica ab insolentibus tantum cibo expecti testatur. &c.

Guaiacum
Matth. not.

Loti Asi
cana
Angustifo
lia.
Latifolia
Pseudo
lotus.

Lotus Vera.

Guaiacana

Matth. imi
postura.

Guaiacum

Viscago.

Gefn. not.

Guaiacum

Guaiacum
Patavinum.
Lotus Vera
Theoph.

Ermelinas.
Ermelina.

Tubera.
Sericum.

Hist: Lugd: Tertia Loto species, quæ etiam (inquit) Lotus non esset, tamen in Loto generibus numerata est, eaque celebrata à Plin. Lib. 16. c. 30. Lotus & Fabæ Græcæ dicta, quam Romæ, à sua uitate fructus siluestris quidem, sub Cerasorum penè natura, Loto appellat. Hetruscis hodie vocatur *una d'India*, præsertim Florentiæ, unde aduehendam curauit Dalech. Fructu Cerasi non absumili, nucleo duro, qui in Ceraso tenet est ac fragilis, quod Theoph. annotauit l. 3. hist. c. 13. cortice diluto, rubore iucundo, & quo verisimile est pelles tingi posse, radice lanæ; ut mirum sit Marth. suæ Loto cortici tribuisse quod Plin. de huius cortice literis prodiderat, cuius tincturâ colorem rufum fieri alibi scripsit. Ramenta ligni decocta in vino prosunt Dysentericis. Sunt qui, nec vanâ quidem ducti coniecturâ, hanc arborem Theoph. *dioppyros* esse censent, fructu Ceraso simili, duro intus & solido nucleo, non ut in Ceraso fragili: maximè cum Plin. Theophrasti verba singula Latine solitus exprimere, Fabâ Græcâ descriptâ, nusquam alibi Dioppyri meminerit. Plin. l. 24. c. 2. Fabam Græcam cum Loto primi generis confundens, eadem & quæ Diof. Loto suæ tribuit. Hæc est Fabæ Græcæ (addit eadem Hist. Lugd.) quam Bellon. à Constantinopol. Cerasum Trapezuntiam vocati scribit.

Porrò eadem Hist. Lug. duas habet figuras ex Marth. vni titulus Dioppyros suæ Fabæ Græcæ Latifolia, Pseudolotus Marth. alteri Dioppyros suæ Fabæ Græcæ angustif. seu Lotus Africana.

Idem tradit, Laurocerafi fructum accepisse se Byzantio, nomine *Trabizon Curmasi*, licet simili formæ, colore & sapore præditum: bina aut terna habuisse sub pulpa nullo putamine inclusa semina, plana, spadiceæ coloris, plurimum accedentia ad Loto Africanæ, vulgò *Guaicane* nuncupatæ semina. Dixerat autem iam antè in Pannonicis, Lorum Africanam vulgò esse: *Guaicanam*. Semina verò Clusio missa existimamus fuisse Loto Africanæ, & non Laurocerafi, cui ossicula singularia, multum differentia à *Guaicana* seminibus.

Tabern. duas Loto species facit. Vnam Lorum Africanam: alteram Pseudolotum à Marth. descriptâ: *Surgelbaum*. Græcè *καλὸς δ'ιδρυς*, Arabicè *Sadur*:

Lat. *Lotus Africæ* & *Pseudolotus*: It. *Loto albero*. Item in icon. Lotus Africana, & sub altera figura, Pseudolotus Marth. Veremur *Surgelbaum*. Egre- giè sanè verò, si diis placet. Ambas Marth. figuras habet *Guaicane*, verum nomina à Marth. tributa Loto; is miscet cum *Guaicana*, atque adeò huc etiâ tribuit, maiori ne ignorantia an officiantia, Lector iudicet. Nec ullam videmus rationem, cur vna dicatur Lotus Africana, altera Pseudolotus, quum eiusdem plantæ figuræ videantur, aut saltem parum, & foliorum latitudine tantum, differentes, in quod quidem Matth. holium imitatus est, quàm rectè, norunt periti. Sic unus error plures parit errores; ut in proterbio est.

Guaicanam iam à pluribus annis colimus in Il. E. C. orto Montb. sed hæcenus nec florem nec fructum protulit, quia quotannis ferè gelu maior ramorum pars conicitur. Prouenit nobis ex semine quod à D. C. Bauh. Patauio missum accepimus nomine Loto Africanæ Marth. Misit etiâ Vesuntio ad nos Cl. D. Chiffletius, eiusdem vrbis *dephalq*, titulo *Guaicæ*. Argentinæ in orto D. D. Melchioris Sebizio medici & professoris, amici singularis, pulchram vidimus arborem cum fructu: In orto Patauino colitur: Bassleæ, In hortis Plateri, Zuingeri, & Io. Heintzman Pharmacopæj. Lugduni etiam prouenit nobis ex semine, quæ florit Maio: Colebant ibidem & alij in hortis, nec siluestris ibi reperiebatur, ut Pena & Lob. ex Valerândi Donréz testimonio scribunt. In illustri illo orto Stuchardiano magnæ arbores maris & feminæ (quæ sterilis) conpiciuntur: ex quarum matre pulchella vascula tornanda curauimus.

Licet parum fidei tribuamus hoc loco Marth. adscribemus tamen vires, quas Pseudoloto tribuit, sic tradens: Qualitates eadem ferè illi sunt, quæ legitimæ Loto tribuuntur. Vires quoque eadem illi sunt; si rerum experimentatoribus credimus. Item sunt qui velint Lorum Africanam alteram eisdem tum Loto pollere viribus, id quod nos quoque putamus. Sic ille. Sed quinam sunt illi experimentatores: Maneant itaque hæc tantisper talia; qualia sunt, donec aliquid certius resciscamus.

FINIS LIBRI SECVNDI

HISTORIAE VNIVERSALIS PLANTARVM

LIBER TERTIVS.

QVI NVCVVM EST, ET EARVM QVÆ VEL FACIE ARBORIS, AVT FRUCTVS, AVT NOMINE SOLO CVM HIS ADFINITATEM indeptæ, siue indigeat, siue peregrinæ.

DE Pomorum censu & Nuces sunt. Sed harum quoque acceptio ampla & multiplex. *Kaſua* sunt (Nuces) & *Artici*, & alij Scriptores communi vocabulo fructus omnes, operimento duro rectos appellant. Harum intus corpus, foris lignum, ut *Plinius* linicat. Sed sunt, quibus & extra lignum caro vel pulpa, eoque vel edulis, vel *caſſa* & magna ex parte neglecta. Prioru generis pleraque persecutus liber pracedens, nimirum *noces* pleraſque pulpa adulti obiectas, quemadmodum prius *Poma*, quæ magna ex parte sunt edendo. Ergo eas deinceps persequemur, quæ *edendæ* habent vel ex toto vel ex parte. Neque enim operimantur in duas vni. *Aliter* *Nux Inglands* obtegitur, aliter *Auellana* nostrates, aliter *Indica*, aliter *Pistachia*, aliter *Staphylodendros*. Sunt fortè inter peregrinas quibus & nullum tegumentum eſſi obductum: quedam & tota lignum, aut corpus ferè uniforme. Operimentum, vel coriaceum, vel pulpareum: & hoc rursus vel edule, vel non. Edule dicimus ad cibum suæ, non medicatum, quale *Inglands*, aut *Auellanis* plerisque: non alicui animantium, nec homini. In Exoticis tamen nondum de istis plene innotuit, quod ea magna ex parte pulpa vel tegumento exuta ad nos importentur. Sed rem ipsam aggrediemur à *Inglande*, *Nucum* vulgatissima.

NVX IVGLANS.

CAPVT I.

ge, & in rimas altas dehiscente.

Tom. I.

PROcera arbor est *Inglands*, multis prelongisque *nixa* radicibus, trünco ad bündum ter-nümque cubito-rum complexus *sapiis* craslescente, materie ampla, ruffa, vel subfusca, multis exiguis segmen-tis scarificata, quibuldam par-tibus vndulatis crispa, robusta: firmis, vassisque ramis brachiata, cortice cinera-ceo, crasso, laui, per senium hiul-disponuntur, coniugationes claudente folio im-pari, quorum singularia ampla, sesquipalcaum longa, palmum ferè lata, principio & mucrone angustiora, venis obliquis à medio nervo dedu-ctis, pulchrè viridantia, odore iucundo, ferè Laureo, sed grauiori & vehementi, sapore ad-stringente. *Iulm* proferit longum, multiplici cal-lo compactilem, cuius flaccescentes panicule breui decidunt: tumulos emergit herbaceus, toti-démque caliculacea tegumenta, quot florespe-tiolo contrahuntur, quibus singulis singula in-cluduntur *Nuces*. *Nucem* siue fructum [quales simul multi confertim ex eodem pendent pedi-culo] iam perfectiorem tegit pulvinatus calyx, acerbis & amari saporis, nec sine acrimonia, nigro colore manus inhiens, cui subiectus cortex li-gnosus, rugosus, in duas carinas apertilis, nu-cleum continens in binas partes ad medium ferè fissum, & penè quadripartitum, reuolutionibus cerebri similiter inæqualem, primò mucosum, ac insipidum ferè, deinde per maturitatem callo-sum, candidum, dulcem, cuticulapallida testum, exortum trahens ex candida & ex acido amari-

Iulm.

Flor. Fructus

Nucleus

X

cante quadam substantia pulposa, cuius terrestrior portio in lignea vel ex ligneo membranacea quadam nucleorum dissipatione abit, qualibus tenuioribus interior ossis cavitata magna ex parte obducta est. Integri & maturi magnitudine minoris aut mediocri Perfici & pulpa viridi, seu integumento externo puluinato, [quem Festus vocat *Culeolum*, quali exiguum *Culeum*] atque carnosio dempto, vicia ferè latiores, & hac ipsa latitudine longiores, ex rotundo in oblongum subumefcentes, sed delumbata virinque quā vaiuarum commissura est circinatione rotundi. Sunt & vicia non amphiores: in figura naturali, alia rotundiores, longiores alia.

*Fructus
varietas.*

Huius porro fructus varia & magna ex parte monstruosa est varietas. Nux enim Iuglans sui naturalis & consueta constitutione bivalvis est, ex duabus carinis aequalibus commissis constituta. Nobis verò multæ sunt ad manus, plures obstruata, vniualues, bivalues, sed non medio tenus, ut communes triualues: idque diuersa proportionem, valua maiore reliquis, vel geminæ vel tripartitæ maiori aliâ aequaliter tripartita, aliâ inæqualiter, vna integra, altera gemina, & hoc etiam variè.

Nux nana

Gemina

Est & quæ nulla nec valua nec commissura insignis, sed cui ferè in modum, ex integra testa constituta. Sunt & nana, Auellana mediocrem non excedentes. Geminas habemus, tam firmiter & pressim coalitas, ut integras separare non sit: & integra potius duplex, si figuram spectes, quàm ex duabus constituta videatur, si insignis ille sulcus per medium ambitum speciosè diuideret.

Breui mirandâ figurâ luxuriâ vel in hoc fructu naturam lusisse certum. Reliquas differentias speciales postea dicemus, hic enim fructus tantum varietatem, magna ex parte monstruosam, paucis insinuasit sit satis.

*Autorum
plurium
que Synonyma.*

Ceterum difficile est pronuciare & pro certo adfirmare, quid sit Iuglans aut quomodo vocetur apud Theophrast. expressam enim & specialem eius descriptionem non inuenimus.

Fortè lib. 3. cap. 7. meminit, nomine *πρωτὴν καρπὸν*, de qua ait, earum germina in vnum solū finiri. Et Gaza quoque Nucem Iuglandem conuertit. Scaliger tamen annotat, haud satis esse vertere, sed vertendum esse in Perfica Nuce: quæ species sit in Nuce, sicut Pontica & Græca. Non repugnat tamen Scal. esse Iuglandem, alioqui refutasset: non enim mos eius præterire quicquam, quod reprehensionē mereatur: sed verbis Theophrasti naturam suam significationem relinquentem censet: & rectè. Theophrast. cap. 18. lib. 1. ait: Quorundam semen statim post innoluerum ambiens subest, ut Palmæ, nucis: *καρπὸν* Græcè habetur, & Scal. vult interpretandum Iuglandis: non tamen existimamus, hunc locum posse conuenire Auellanis, ideo lectores conferent quæ paulò post de nuce Euboica Theophrast. scribemus, quæ fortè non alia, quàm Iuglans. Scimus Gazam diuersis in locis *καρπὸν* interpretari Iuglandem: verum ea loca, & quæ *καρπὸν* *ἀνδραγαθιστὸν* habet ad Auellanas retulimus: *δὲν* *Κάλαρον*, quæ quibusdam Iuglans existimatur, dicemus capite de Castanea. Nux Iuglans, *καρπὸν* *βασιλικὸν* Dilibcor. c. de Centauro magno: & c. p. proprio: *καρπὸν* *βασιλικὸν*, *ἀνέκει* *πρωτὴν* *καρπὸν*: Et cap. de Pæonia, *βασιλικὸν* *καρπὸν*: quando ait *καρπὸν* *εὐλα* *ἔχει* *καρπὸν* *βασιλικὸν* *μοῖον*. *καρπὸν* *βασιλικὸν* Gal. Nux regia (sic interpretes reddidit) eidem lib. de pond. & mens. pendet drach. quatuor.

Nux Iuglans.

Cato Nuces caluas, Auellanas Prænestinas & Græcas habet: An vna harum possit esse Iuglans, incertum. Varro apertè Nuces Iuglandes appellat, quando inquit: lib. 4. de ling. Lat. Nux Iuglans, quoddam Nux antequam purgetur, similis glandi. Hæc glans optima & maxima ab Ioue & glande Iuglans est appellata. Eadem, Nux, quoddam nux autem, ita huius succus facit corpus arum. Hæc ille. Ad quæ postrema Scalig. Alii, inquit, à nocendo Nucem dictam volunt, quomodo & Græcè quoque *καρπὸν* *δὲν* *καρπὸν*. Est autem vox Syriaca *Luz* sed Lin. Nabii, ut *Lymphæ*, *Nymphæ*. Idem Varro in Geop. ait: Si Iuglandes magnæ crebra, finitima, fundi oram faciunt sterilem. Item: Nucem Iuglandem, quæ dicitur citius promas, iucundior vtare, quoddam vetustate fiat aridior. Eadem in arena seruandam præcipit. Iuglandem & Colum. dicit & Palladius, uti suis patebit locis.

Apud hunc speciatim obseruauimus vocem Tarentinam manifestè competere Iuglandi: quia nulla ficta mentione vilius Nucis præterquam Iuglandis, dicit: Si Tarentinam facere volueris &c. Clarum quoque eandem vncem non tantum de Iuglande dici, verum etiam de aliis nucibus, ut sit epitheton diuersarum specierum, ut patet electione Columellæ, & dicitur quoque cap. de Auellana. Nuces Virgilius suo quoque celebravit carmine: Ed. 8.

*Mysene nas incide faces, tibi docuit uxor:
Spargere marite Nuces, tibi deseruit Hesperus
æran.*

Spargebantur autem olim in Naptis boni omnis ergò, quoddam essent in tutela Iouis, cuius felix erat cum Iunone in trimonium: Indèque & Iuglandem quasi *Unis glandem* d. etiam volunt. Alioqui etiam Nuces spargere adagialiter dicitur, pro relictis nugis & puerilibus exercitiis, ad grauiora se conferre, quod Perlus insinuasit videri: quando ait.

---Et Nucibus sacinus quæcumque relictis
Cim spasmus patruus.

Et Catullus lepidè:

*Da nuces pueris iners
Concubine: satis diu
Lusit nucibus: lubet
Iam seruire Talasio.*

Virgilius verò etiam prædictiones ex Nuce Iuglande desumptas videtur: sic canens: Georg. 1.

*Contemplator item, cims Nux plurima syluis
Induet in florem, & ramos curuabit olentes:
Si superant setus, pariter frumenta sequentur,
Magna cum magno veniet tritura calore.
At si luxuriâ florum exuberat umbra,
Nequiquam pinguis palea teret. vca culmos.*

Curtius Nucem interpretatur hoc loco Nucem Amygdalum: sed quā id ratione, vel quā saltem apparenti nondum videmus. Considerent lectores, an per florem Virg. non intellexerit Iulos Iuglandis, & an Amygdalus propriè habeat ramos olentes. Aut quis vnquam Amygdalum simpliciter vocat Nucem? quis eam in syluis crescere dicat. Crescit sanè Nux, si rariis in syluis, in sylvarum marginibus frequenter.

Sed attendamus quid Plinius de hac tradat. Ab his (Sorbus) inquit locum amplitudine vindicauerunt, quæ cessere auctoritati Noces Iuglandes: quanquam & ipsæ nuptialium Fescenninum comites, multum Pinceis minores vniueritate, eademque portio ne ampliores nucleo. Nec non & honor his naturæ peculiaris, gemino prædictis operimento, puluinari primū calycis, mox lignei putaminis. Quæ causa eas nuptiis fecit religiofas

tot

tot modis factu munito: quod est verisimilius, quam quia cadendo tripudium sonitumve faciant. Et has è Perlide à regibus translatis, indicio sunt Græca nomina. Optimum quippe genus earum Persicon atque Basilicon vocant. Et hæc fuere prima nomina. Caryon à capitis grauedine, propter odoris grauitatem conuenit dictum. Tinguuntur cortice earum lanæ, & rufatur capillus, primum prodeuntibus nucalis. Id compertum infestis tractatu manibus. Pinguefunt vetustate. Sola differentia generum in putamine duro fragilive, & tenui ac crasso, loculoso & simplici. Solum hoc pomum natura compacti operimento clausit. Namque sunt bifida putaminum carinæ, nucleorumque illis quadripartita distinctio, lignea intercurrente membrana. Cæteris quicquid est, solidum est, vt in Aucellanis, & scipio Nucum genere. Cato Græcas nominat, quas quidam & in Iuglandium genere seruant. Adiecit præterea Aucellanas, & Galbas [Caluas ex Ver. gloss. Turn.] Prænestinas, quas maxime laudat, & conditas ollis, in terra seruari virides tradit. Nunc Thasæ & Albenæ celebrantur. Et Tarentinorum duo genera, fragili putamine, ac duro: quæ sunt & amplissimæ, & minime rotundæ. Præterea Molluscæ putamine rumpentes. Sunt qui honoris nomen interpretentur, & Iouis glandem esse dicant. Nuper Consularem virum audiui, biferas & Iuglandes nuces habere se profiterentem. Hæc Plin. qui & diuersis locis de Nuce Iuglande hæc habet. Succus pinguis Nuci Iuglandis: putamine clauduntur: huius corpus, stors lignum: iisdem putamen statim recedit à ligno, extra gemina geminantur vicia: grauis & noxia etiam capiti humano, omnibusque iuxta satis Iuglandum vmbra, quæcumque atigit, non dubie venenum est.

Porro quod de tripudio ait Plin. id ita habet. Patresfamilias (poni) cum domesticos pueros meritorios ab officio turpi dimitterent, nuces dabant, quas spargerent nuptialia fescennina cantantes.

Apud Græcos, eodem instituto nouus sponfus *καὶ τῆς νυμφωμένης*, Iuglandes, Amygdala, & Noces id genus alias spargebat, vt putant Grammatici, nuptæ clamor ne audiretur. Scalig. in Catul. lum.

Duras apud Festum Titinnis *moracis* vocat, unde diminutuum *moracillum*.

In veteri glossa Calua Nux, *καὶ τῆς βακτηρίας*. Turnebo Calua Nux alia est. Plautus in Calceolo Molluscæ Nucem super eius dixit impendere tegulas, quam Iuglandem quidam interpretantur, & Plinius citato loco ad eorum genus refert videtur.

Scaliger reprehendit Plin. quod folius Iuglandis nucleum binis legi valuis scripserit. Nam & in Pistaciis (inquit) vestigia quæ per seipsa hiant, aliquando vetustate. Molluscæ sanè Iuglandis (addidit idem) omnino genus, aut cum Tarentino idem.

Illud animaduertentes ex eiusdem obseruatione, *καὶ τῆς βακτηρίας* apud Theoph. lib. i. c. 18. hist. distingui *καὶ τῆς βακτηρίας*, tanquam diuersum à Iuglande, vt intelligas errorem Gazæ, qui lib. 5. nec semel *καὶ τῆς βακτηρίας* Nucem pro Iuglande est interpretatus, dum Plinii auctoritatem nimis securus fæmæ sequitur. Nec temerè quis dubitauerit, an quæ Plin. de Tarentinis dixit, intelligenda de Iuglande, vt sanè intellexisse videntur Ruell. & Curtius, quorum hic ait: Est aliud nucis Iuglandis genus, quod Tarentinum dicitur, quod ita molle est, vt vix at-

Tom. I.

tractatum frangatur: à Tarento, quod est Sabino- rum lingua molle. Ad quod alludit Horatius:

—*Er molle Tarentum.*

De qua in libro Fauorini, auctore Macrobio, sic reperitur. Itemque quidam Tarentinas oues, vel Nuces dicunt, quæ sunt Tarentinæ. Tarentinorum tamen Plin. duo genera posuit, vt prius dictum.

Esse præterea quoddam genus Iuglandium *Iuglandes* Nuces sine putamine edentium Africanus auctor est, quanquam arte id fiat & cultura. *sine putamine.*

Rarum & propemodum ostento proximum, quod Tragus refert Valonix, qui locus ad Rhenum situs est, Iuglandem repertam, quæ ante diem D. Ioan. sacra (qui non multo ante solitium æstium incidere solet) neque folia, neque Nuces ostenderet. Cum verò id tempus adisset, patem reliquis nucibus fuisse, quod ad fructum & folia atquebat, id quod singulari naturæ miraculo factum credit.

Apud eundem Tragum in margine scriptum inuenimus, eiusmodi arbores Gengenbachii binas extare. Tales sanè aliquando etiam circa Tigurum vidimus. An quia impedimentum ali- quod habeant, vel à radice, vel à solo, quo tardius germinet? An verò species quædam peculiaris naturæ, vel arte aliqua ad hoc comparata?

Cæterum quod Plin. de bifera Iuglande obiter tetigit, haud vanum videtur. Nam & Hæmol. doctus & fide dignus Scriptor, biferas Iuglandes Siluatiano Patauini agri viculo provenire, satis constare tradit.

Eiusdem obseruationis est, germinare hanc arborem, non cacumine, vt mixta pars arborum, sed lateribus, impulso priore pullulo, quæ forma & caudex totus & prægrandis rami crescunt.

Mutari in Quercum senio nonnulli produnt: quod nobis sanè fabulæ aut Græciæ mendacii specimini propius esse videtur, quam vel rationi, vel experientia, quibus non potest non perpetuo incedere stipata veritas in naturalibus. Nam de iis quæ prodigiosè transformantur eos sollicitos esse tinamus, qui se Magos, aut Magiæ professores gloriofâ buccina proclamant.

Tarentinas duriores & amplissimas, à frangendi morâ & *moracillas* à quibusdam vocari, idem Hermol. tradit. Præterea Molluscæ putamen rumpentes. Idem Macrobius qui Persicum vulgò dictum, Molluscam esse putat, apertè hallucinatum, cum is non de Persico, sed de Nuce Regia & Iuglande, quæ sit è Perlide coniecta primum ad nos, *molluscam* intelligat: nam à quibusdam Nucem Persicam vocari tradit, Sueui hominis doctissimi testimonio fretus.

Thasiam quoque Nucem atque Græcam Amygdalarum esse generis Cloatius existimat.

Prænestinam Macrobius eandem esse cum Aucellana Varronis & Neui auctoritate meminit.

Iuglandem Diosbalanum Theoph. vocasse auctor est Cloatius. Sed certè Diosbalanos Castaneam Diosc. significat. Proinde non parcijs errauerit Non. Marcellus, qui Iuglandem pro sylvestri nuce interpretatus est.

Persicas & Regias Græci, vt tradit Marcellus: Romani verò Iuglandes in genere Nucum eas dixerunt, quas nunc priuatim Hetrutia gentisque aliæ multæ Nuces nominant. Nuces Ponticæ, siue vt Theoph. ab Heraclea Ponti ciuitate semper appellat, Heracleoticæ.

Iuglans, (tradente Ruell.) Græcis Caryon Basilicon, id est, Regia Nux, interdum Persica, Euboi-

Iuglans: ræ.

Bisfæ.

Mutatio in Quercum, exploditur.

Moracis Molluscæ Macrobi error.

Thasæ Nux. Nux Græca. Prænestina.

Diosbala. mos Theoph.

Noni error. Persica. Regia.

Nucci. Caryon basilicon. Persica. Euboiæ.

câque, Gallis *Nucerus* dictam. Nucis callosum herbaceumque corticem *Gullocam* dicunt: Tenuis tunica, *Nauca*, vt quidam volunt, nominatur. Inferiori sui parte fertiliores sunt *Iuglandes*. Sed mirum est, quod proditur, Quercum & *Iuglandem* tam pertinaci odio diffidere, vt iuxta Nucem *Iuglandem* depacta moriatur, quâ mutari in Quercum senio nonnulli tradant. Eandem esse Nucem Persicam, Regiam, *Iuglandem*, fatebitur, qui bonos autores euoluerit. Optimum earum genus Persicum atque Basilicon, in eo genere, quæ mollior sit, & putamen frangat, *Mollusca* dicitur, vt *Tarentina* quæ nuda cortice, vel molli & fragili prædeat putamine.

Nos quod de odio inter *Iuglandem* & Quercum scribit Ruellius, facile credimus. *Iuglans* enim citò uelcit, & magna sua umbra Quercui offit, amplius usque radicibus vicinæ cunctabundæ, tardius crescenti alimentum subripit. Sed alterius in alteram mutationem, tanquam fabulosam respicimus. Erroris autem Macrobii causa fuit, quod ipse putauerit idem esse Malum Persicam & Nucem Persicam.

Buyerius. *Buyerius* Nices à nocendo ideo dictas putat, quod frangendo dentibus noceant: quasi verò huius noxæ causa primariè ab ipsa depèdeat Nuce, & non ab homine, qui suum in morem dentibus contereere velit, quod possit alia ratione. Magis aridet illa medicorum, quod edendo aut nimio vsu noceat, vt patebit in viribus: maximè verò quod satis nocere credatur, quod certè sensibile videtur Ouid. in Eleg. de Nuce, cum ait.

Quoniam sut a ledere credor

Cultus in extremo margine fundus habet.

Non Mitcellus vt annotat Curtius, *Iuglandes* Nuces agrestes interpretatur: Sed hoc quidem nunc benè, si vocis ety non consideretur. Maurem Varroni dicitur, quod hæc antequam purgetur, glandi similis sit: Macrobio autem à luando de verb. signif. inferrius, *Iuglans* perinde ac Iouis glans. Græcè autem Cloatio Verrio in lib. à Græcis tract. *hæc bala* ait, vt etiam Theophr. ait. Græcorum enim nonnulli imitatione *hæc bala* id est, capitis grauedine. Plutarch. in Sympos. quod spiritus graui & capiti nocivus sit. Ab hac voce Caryatides (de quibus Vitruuius lib. 1.) dicitur, Luctatius, vt aliis placet Lactantius, apud Statum in Thebaide à Nuce arbore nominatas scribit. Philostratus in iconibus *Iuglandes* Castaneas appellasse videtur. Pontica Nux etiam & Heracleotica dicitur. Plin. verò earum optimum genus Basilicon & Persicum esse dicit. Hoc autem vltimum *Mollusca* Nux dicitur, quod cæteris generibus mollior sit, vt voluit Macrobius, cuius putamen facile rumpatur, de qua Plautus in Calceolo: *Molluscam nucem* &c. Hanc verò ille errore, vt Nicolaus Perotto episcopo Syppontino placet, putat dici ex Sæui autoritate, quæ Malum Persicum est. Sic enim hic in edulio quod Moretum inscribitur.

Mollusca hæc Nux est, ne quis fortè inscius erret.

Malum Persicum Non enim his, vt hic arbitrat, de Persico tenori Pomo agit, sed de Nuce Persica. In Moreto enim Poma tenera poni non solebant, sed Persicæ Nuces. In Perotto sententiam irem, si cuiusdam classici autoris monumentis doceret, in Moreto non Poma tenera, sed Persicas solum Nuces, id est, *Iuglandes*, poni solitas, quod ex Virgiliano Moreto non probatur. Aufonio Nux simpliciter dicitur:

Nux

Et duplici defensa putamine quinque genus Nux.

Culeola Festo cortices Nucum viridium sunt, dicta à similitudine Culeorum, quibus vinum siue oleum continetur, cuius diminutium videtur culeocæ. Eidem verò auctori *Iuglandium* Nucum summa & viridantia putamina sunt.

Nace Festo, vel *Nauca* Pompeio, nucis putamen est, aut oliuæ nucleus, vel medium Nucum discipimentum, id est, membracula illa, quæ in medio Nucis interstita visuntur: denique cuiusvis putamen *sel-Nuca*, nauci vocatum ex illi nant. Quidam à voce Græca *nauci*, quod pellem caprinam declarat. Sosipatro fabæ granum est, cum se aperit. Naucienim facere & nauci esse deriuantur, quod est nihil esse, & nihil facere. Plautus etiam protulit: *Vitam tuam vitiosa Nuce non enim*, quod prouerbialiter dicitur, nec minime quidem. Apud Aristoph. *unica Nuce* emere dicitur.

Regia Nux Caryon, eò quod, [vt scribit Goropius] *Car-hut* ad vnguem Cimbris designet ipsius quod carum est, custodiam, ideo tessera matrimonii. Nucleum *Carn* vocamus.

Inurius est Plinius Iouis glandi, dum à capitis grauedine, quam inducat, nomen accepisse dicit, quod tantum abest, vt verum sit, vt ne hoc quidem ipsi demus, hoc nomen esse peculiare: imò commune non cæteris modò Nucleis: sed etiam Amygdalis esse asseramus. Neque verò *Iuglandes* magis capiti nocent, quam Amygdala. Quid dico nocent? Cum vtrumque genus robur capiti addat, vt in medicorum scholis nemini dubium esse credo.

Latinis (ait idem) ratio nominis Nucum ignota, tamen à ab horum quibundam eò ventum sit, vt à nocendo Nucem deriuent, quoniam satis noxiam esse dicant. Absit omnis, vt fructus dulcissimus tam inauspicio nomine à vetustissimis fuerit vocatus. Nuces teneræ non parum Myrobalanis omnibus præstantiores. Nux Cimbris *Nor* vel *Nut*, à quo non mirum est Latinis Nux fecisse, cum Alemanni quocumque inde formentum dicitur à *Nort*, quod necessitatem significare scimus. I hæc Goropius, cui facile concedimus fructum *Iuglandis*, siue nucis nucleum esse in nocuum, non tamen idè concluderimus, vt malè Goropius, Plinium scilicet Iouis glandi fore inurium: is enim, nostro iudicio, non intelligit per Caryon fructum, siue nucem à suis putaminibus separatam (quæ non habet odoris grauitatem) sed Caryon cum suis putaminibus, vel ipsam potius *Iuglandem* arborem cum suis frondibus, quibus vtriusque gravis inest.

Monachis in Mes. Nux Alexandrina est Nux *Iuglans*.

Corn. Nuces regias, inquit, nostri [Germani] Nuces Italicas nominant. Placotomus annotat, ibi solutè, pro *Iuglande* sumi, vt ab Ouid. de Nuce. Baptista Ficra in Cæna:

Mille Nuces poteras dixisse, sed unica *Iuglans* Nux dicta est. lingua nam nescitur a tua.

Et Rob. Const. Latini cum Nucem simpliciter s. licent, *Iuglandem* intelligunt, *hæc vna*, *hæc vna* arbor ipsa, id est, *Iuglans*. Macrobius euentita Theophrasti autoritate, *Iuglans* inquit, quasi *Dnuglans*, id est, *hæc bala* ait, sicut Theophrast. ait. Trago Nux Persica, Nux regia, Græca, Enboica, Caryon, *Iuglans*, Iouis glans, aut *Diuglans*: Nux, & Nux *Iuglans* plerisque herbaris. Hebr. *Acggon*, Cantia. 6. In Hierem. principio [vt Dru. Hieron. in Ecclef. caput 12. scribit] Baculus Nuceus sacer si varietur accentus & Nucem, significat & Vi-

& Vigiliis in Ecclef. 70. Interpretes pofuerunt *quod dicitur* *ipfum verbum* *Sacced*, quod, in Hieremias principio est: fed ibi in Nucem verfum est, hic in Amygdalum: de quare etiam cap. de Amygdalo. Arab. *leuz*, *Leuz*, aut Giauzi. Serap. cap. 161. Leum, id est, Nux. Germ. *Nußbaum*: fructus, *Baumnuß*, *Welfchnuß*, *Vuß*. Gal. *Vois* fieri, *Voix*. Belg. *Voteboom*, *Voteler*: *Ofernote* / *Walnere*, *Walfchenoten*: Iuli nucum, *Cartefons*. Hifp. *N. gal.*, *Nuez*. Catal. *Nous*: Portug. *Nos* & *Nogueria* arbor. Bohem. *Wafky* *Orech*. Angl. *Walnut tree*. fructus *Walnut*. Hung. *dio*.

Diximus quasdam fuperius Prifcorum ex Plinio differentias: Pofteritas etiam fuis obferuauit, & Nucis Iuglandis proprias. Tragus in teneras & duras diftinguit: quæ tenerum corticem habet, *Tarentinas Noces* dici ait: quæ durum, Germ. *Grû* *belnuß*. Lonicer^{us} triplici magnitudine diftinguit. Primæ magnitudine pugni, *Pferdnuß* / aut *Rofn* *nuß*: Lat. *Nuces equinae*. Secundæ mediæ: gemeine *Nuß*: Tertiæ minores, valde duræ, *Stein nuß*. quæ poftea forte illæ funt, de quibus Cæfalpinus ait, quæ purgari vix à putamine poffint, *Surdas* vocari. At fanè qui ad figuræ, magnitudinis, duritiæ atque adeo faporis varietates refpicere vult, innumeras propemodum deprehendet Nucum Iuglandium differentias. Nam & earum, quas mediæ facit Lonicerus, & teneras Tragus, diuerfa & magnitudo, & figura, & durities. Sic & duras feu *Surdas*, & figura & magnitudine variare nouimus, quarum tamen nuclei, eui difficulter eximantur, fipidiffimi funt. Inrer vulgatas feu mediæ præstant, oblongæ, albican- tes ac fragiles, ponderofæ ac plenæ, albo intus nucleo, putamini non tenaciùs adhærente, gultu dulci & fuaui. At magnum iftud Nucum genus, quas *Caballinas* vocant, honitate & pondere, ad proportionem reliquis cedunt, non enim intus oppletæ, fed magna ex parte vacuæ funt, minùs fapidæ: hæc Malis ferè magnitudine æquales, ex quarum cuppis feu valuis marfipia pueris geftanda funt. Nectacer dum quod Thomas Hartot in hiftor. Virginæ infule tradit: 1. Nucum magnarum in Virgine copiofè provenire duo genera, vnum eiuſdem faporis & formæ, aut parum differentis ab Anglicis, eis tamen putamina duriora effe & craffiora. 2. Aliud genus maius & durius, nucleo magno, oleaginofo, dulci.

Nux Iuglans, authore Pallad. amat loca montana, humida, & frigida, plerumque lapidofa. Potest tamen & locis temperatis iuuante humore nutriti. Exiftimauerimus tamen in Italia aliifque calidioribus regionibus frigida amare, refpectu caloris inagni illarum. Aquas, fi Ruell. credimus, odore Iuglandes, fti, pñtque cupide funt. Paſſim in omnibus ferè Germaniæ hortis prouenit. In plurimis Galliæ, Germaniæ tam inferioris, quàm fuperioris, præfertim agrorum marginibus plantata. Apud nos Montbelgardi & locis vicinis fapiùs gelu perduntur fummitates, quemadmodum & iuniores arbores, præfertim fi loco humidiore plantatæ fuerint. Baſileæ & in Alſatia abundanti, reperuntur etiam in fyluis quibuſdam, vbi arborum vidimus folia cæteris multò tardius proferentem, fimilemque Argentinæ, & circa Tigurum. Dalech. Noces, quæ antea velut arida ac mortuæ, pridie D. Ioannis feſtum, diem repentè germinant, & folia mittunt, in agro Lugdunenſi perquam multas reperiri allerit, qualem cùm Tragus aliquando obſeruaffet, id ſingulari naturæ miraculo fieri credebat. Eiuſmodi arbores Gengenbachii binas hodie etiamnum extare,

Tom. I.

iam fuprà dictum. In Sueuia Noces magnæ funt.

In Rheni tractu fepè totos agros iis conſitos videas, vbi oleum copioſè paratur ex fructu. Omnibus vulgò in Italia nota, teſte Marth. nullumq; aërem afpernatur, fi Curtio credendum. In Heluetia paſſi nobilia, fed ah hortis exulare fuadet Geſn. ob magnam & noxiam umbram, & quòd ſolum vicinum emaciare ſoleat, ob nutrimenti copiam quod attrahit.

Nucem Caballinam maximam in horto Exc. C. Month. à nobis plantatam colimus, & alterius generis plures, variantefque, fructuum figura & magnitudine.

Thalius viſcum vidit in Iuglande in horto Monafterii Ilfeldenſis.

Paniculas feu lulos atque gemmas protrudunt Martio, fi tardiùs, Aprili, feu vt Plinius ait germinant poſt aſſilatum Fanonii, fructificat Aetumno. In noſtris regionibus Noces pleræque maturæ funt circa finem Auguſti, & Septembri magna ex parte. Habentur tamen in quibuſdam locis præcociores, fructum Aug. initio perficientes, quas *Iugſtinnuß*, *noix d'Avuſt* vulgò vocant. Tardæ & ſerotiæ funt, quas à D. Ioann. vocatas diximus non enim ante Octob. maturantur, & cùm aliæ defecerunt, illæ denum recentes menſis adhibentur, quamvis putaminis duritiæ, faporifque gultu fatuo minùs gratas ſint qui dicant: Ex duris tamen etiam cogitum nobis genus præcipuè ſuauiſſimæ. Mul. os ann. ſuperuiuit Nux, ac mirum in modum grandæſcit: Cariem (vt ar. notat Tragus) vetuſtarè inque non ſentit. Tenera eſt arbor in calidioribus regionibus locifque apricis feliciter proueniens.

Seru. cui Noces potrecte commiſſuris iacent. Satiatibus à Cal. Martiis ad Idus eafdem. Ad Idus Martias Iuglandem ferere præcipit Colum. Iuglans, vt Damogeton, & Pallad. anthot eſt, nucibus ſuis eo mote quo Amygdala ſeitur, & iſſdem menſibus: ite maullione & viuiradice. Sed nux quam poſiturus es, melior adoleſcet, fi pueri impubis, vel nondum experti Venerem vituà quinq; diebus maceraueris, quod & Amygdalis commendatur. Sed quas Nouembri menſe diſponis, aliquatenus in Sole ſiccabis, vt excicetur noxium virus humoris. Quas verò menſe Iun. vel Febr. poſiturus es, aqua ſimplici pridie macerabis. Po. nemus autem tranſferas, vt larus, id eſt, Carina ipſa, ſigatur in terra. Cacumen ipſum, cùm ponimus Nucem, in Aquilonis partem dirigemus. Lapis ſubter, vel teſta ponenda eſt, vt radicem non ſimpliciter, fed reperiſſa reſpeget. Letior fiet, fi fapiùs tranſferatur. In frigidis locis bima, in calidis trima tranſferri debet.

Radices plantarum (ſicut in aliis arboribus ſolemus) in hoc genere reſecare non debet. Fimo bubulo ima planta tingenda eſt: fed melius cinis afpergatur in ſcrobibus, ne calore ſtercoris aduratur: nam cinis creditur vel corticis tenetudinem procurare, vel fructuum denſitatem adferre. Altus ſcrobibus delectatur pro arboris magnitudine, & deſiderat interualla maiora, quia ſit denſiſſilicidiis foliorum ſuorum proximis vel ſui generis nocebit arboribus. Debet aliquando circumfodi, ne caua fiat vitio ſeneſcutis, quæ ſi vitietur: canalis longus à ſummo trunco ad imum debet excudi, ſic beneficio Solis, & venti dureſcunt, quæ in putredinem tranſibant.

Poſteritatis memoriæ mandarunt rei ruſtica peniti, (vt reſert Ruell.) neque Iuglandem, neque reſiniferas arbores, nullo inſitionis interſe,

X 3

aut cum aliis pignore iungi posse, ita vt Iuglans alteram non admittat arborem, suum etiam furculum respues si pangatur, nec villo sordis nexu coalescens.

Hinc sortè Tragus commotus, (nisi peculiari vel sua vel aliorum id tradiderit experientia) Nucibus, inquit, seritur Iuglans, nec inferi vult, vt alia arbores. At Palladius contra in Ian. cap. 16. scribit: Inferitur, vt plerique asserunt, mense Feb. in Arbuto, sed melius in trunco, vt alii, & in Pruno, & in se: Deque eius infertione hos fecit verus.

*Arbutum frondes vassa Nucleus occupat umbra,
Pomaque sub duplici cortice tuta refert.*

Et si planè, vt Damogeronti placet, à veritate defecerunt, qui nullam infitionem admittere Iuglandem crediderunt, experientiaque docuit Iuglandis testinose Terebintho aut Pistacio insitum comprehendisse, & in grandiolem sua sorte arborem euasisse.

Terebinthus & Iuglans furculum Pistacii recipiunt, qui conceptus pectore coaliuit. Et licet forsitan non facile coarctat, non idè tamen id habendum neglectui, si res non semper suum sortitum effectum.

Sunt qui hoc infitionis vtantur genere. Nucem obruunt, & vbi adoleuerit, binam aut trimam radicibus erunt, radicique furculi iuxta carnem infigunt, & iterum terræ religant. Alii ramulum anniculum legunt & inuertunt, insitumque diligenter viminibus obligant. Vt vt res sit, nos sanè infitionis multa cura non opus esse iudicamus, siquidem, nucum fatu facile ac feliciter proueniât, & iterata nostri sanè iterata semel atque iterum contenti serè sunt] transplantatione breui adolecant: nisi quis fortè infitionem Mangonii ergo tentare velit. Huic nostræ sententiæ subscribit Ouidius, quando ita canit:

*Sed putomagna mei est operosa cura colono.
Inuenias, dederit quid mihi prater humum?
Sponte mea facilis contempto nascor in agro,
Parsque loci, qua sio, publica penè via est.*

Si dura Nux erit, vel nodosa, cortex [præci- Pallad.] circumcidendus erit, vt vitium mali deducat humoris. Alii radicem summa præcidunt. Alii terebratæ radicis palum de Buxo imprimunt, vel Cuprinum clauum, vel ferreum, ad medullam vsque vt quidam volunt. Sic etiam lætiorem futuram. Si quis terebro (vt Damogeron autor est) per medullam arborem traiciat, atque foramini parem Vlnem adigat cuneum, nodosam duritiem Nux exuet.

Ea fluctum non amittit, si Verbasci radicem vel coccinium è sterquilinio pânium amuleti vice suspendat. Cuius amuleti ratio naturalis cum nulla sit, eius dignitatem inter vanitates Græculas reponimus.

Cinis iugiter, vel caudici, vel radicibus offusus, & tenebitudinem adfert, & fragiliorem nuclei carnem efficit, aut eodem.

Si Tarentinam, inquit Pallad. facere volueris, solam Nuci carnem lana propter formicas obuolutam in seminario debebis obruere. Si ferentem in hoc genus velis mutare, lixiuo per annum continuum ter rigabis in mense.

Nuces nudas & sine putaminibus edent Iuglandes, vt pollicetur Africanus, si fractis vtrinque carinis integer nucleus illesa prorsus carne, lana vel virgineis foliis recentibus, aut Platani frondibus obuoluitur, quominus à formicis enucleatus erodatur fructus: dein terræ mandetur. Hoc idem Florentinus asserit. Vt Tarentina fiat,

sive, quod idem esse putat Ruell. suis operimentis spoliata, solam Nuci carnem vellere propter formicas, inuolutam in seminario obrui iubent, quod in Amygdalis quoque venturum promittunt: sed cinerem scrobibus aspergendum: qui modus serè idem cum prædicto Palladii. Vt Noces in proximum annum copiosius proueniant, mos est hodie apud rusticos quoddam, vt Noces petticis decutiantur. Hinc non inconcinne quidam alludendo cecinit:

Nux, asinus, mulier, simili sunt lege ligata:

Hæc tria nil fructus faciunt, si verbera cessant.

Credunt enim, si Nucem glumeis vinculis obuolutam, subtilibus tundant, reddi fecundiorum.

Democritus scriptum reliquit, si quis piam ieiunus scorum lentus grana mandat, atque dum adhuc mansum in ore versat, quum flore pubet Iuglans, ramum demordeat, Arbor Persica distabescet. Item si flagrans igni Lentus granum radicibus imprimitur: aut si in traiectam terebra arborem, puerile lotum indatur: aut si quis iuxta ablaqueatam radicem diæctum saba, vel panum menstruo sanguine mulieris imbutum deponat, arborem ariditate tabida conficiet. Hæc Constantinus refert, & ex eo Ruellius, sed vt liberè dicamus quod sentiamus, eiusmodi vel superstitiosa, nec vlla ratione fundata putamus, quæ ex Democrito adducta sunt: vel sanè illicito quodam aut Diabolico condimento non vacua: vel denique ab impostoribus & mendaciorum mancipiis veteratorie efficta & ementita. Nostrium est, non solum non tradere ista, sed nec tradita credere, nec si opinio quædam sinistra nos trahat, vt credamus temerè vanæque experiri: inter tam de vanis & nulla bona ratione fundatis aut stabilitis, liberè, nullæque vfi circuitione, sententiam nostram pronunciare. Sed de his satis.

Cortex Iuglandis hians, & abiecdens maturitatis augmentum est, quales & reponi debent. Seruantur, vt tradit Pallad. vel paleis obrutæ, vel arena, vel foliis suis aridis, vel arena ex ligno suo facta incluse, vel Cepis mistæ, quibus hanc vicissitudinem reddunt, vt eis accedinem tollant. Martialis assent, & expertum se ait, vinides Nuces tantum liberæ putaminibus suis melle demergi, & post annum virides esse, & ipsum mella medicabile fieri, vt ex eo facto potio arterias curet & fauces.

Hypocrati Amygdalæ æstuosæ (æstuosæ sunt, vt verum probè alunt [æstuosæ] æstuosæ quidem vfi sunt propter pinguedinem, nutriunt autem propter carnositatem, & Noces (æstuosæ) calidæ similes his sunt. Noces regia, aliquibus Persicæ dictæ autore Dioscor. in cibo sumptæ coctu sunt difficiles, stomacho nocent, bilem gignunt, capitis dolorem inferunt, suntque tussientibus inimicæ: vtilis verò in cibo ieiunis ad vomitiones conatadas. Venenis quoque resiliunt cum sicibus, & conruta præsumptæ, ac etiamnum post ipsa venena diu haulta comestæ. Latius autem est ita, latius lû. brios pellunt. Imponuntur & mammarum inflammationibus, adfessibus, luxatisque, cum mellis exiguo & ruta. Cum Cepa autem melle & sale, contra canis hominisque morsus proficiunt. Eadem cum calyce suo perusta, & umbilico admoctæ, tormina sedant. Putamen vero combustum, tritumque in vino & oleo, perurorum capite peruncto capillos condecorat, Alopeciasque replet. At qui intra ipsum est, nucleus vltus, tritus, & cum vino appositus, menses sistit. Peruerterum autem Nucum nuclei commanducati & impositi, gangænis, carbunculis, argilopibus luy

*Infertione
magna.*

Alii.

*Ne dura
vel nodosa
sit Nux.*

*Fructus
non amittit.*

*Fructus
tenetior
mactatur.*

*Tarentina
fiat.*

*Aliam
modum.*

*Vt Noces
nudas
nascantur.
A Tarentina
nascantur
alio
modum.*

& Alo.

& alopecias præfenti sunt remedio. Fit & ex iis oleum tuis, expressisquæ. Porro recentes, vtpote dulciores, stomacho sunt innocentiores: quapropter & Allis miscentur ad acrimoniam ipsorum eximendam. Eæ ipsæ quoque impostæ luentia seu sugillata emendant.

Nuces Iuglandes, vt scribit Plin. Græci à capitibus grauedine appellauere. Erenim arborum ipsarum foliorumque vires in cerebrum penetrant: hocque minore momento; sed in cibis, nucleis faciunt. Sunt autem recentes iucundiores, sicæ vinguosiores, & stomacho inutiles, difficiles concoctu, dolore capitis inferentes, tussientibus inimicæ, (quoniam impleto vaporoso halitu capite, fluxione concitant, vt pitar Dal.) & vomituris ieiunis: (laxatum enim & emollitum oleo suo vinguine ventriculos, ad vomitionem imbecillum reddunt) apte in Tenebris solo: trahunt enim pituitam. (Conueniunt in Tenebris, non quia trahunt pituitam, sed quia flatus crassos recti intestini extremam oram distendentes discutunt, & viscidam pituitam ibi tenacius inhaerentem abstergunt, Dal.) Eadem præsumptæ venenahebant: item anginam cum ruta & oleo. Item aduerfus Capis (Allis Diosc.) leniuntque eorum saporem. Aurium inflammationi imponuntur cum mellis exiguo. Item cum Ruta mammas & laxis. Cum capra autem & sale & melle, canis hominisque in usui. Putamine nucis Iuglandis densæcuius inuritur. Putamen combustum tritumque in oleo aut vino, infantium capite peruncto, nutrit capillum: & ad alopecias eo sic vituntur. Quod plures nuces quis edent, hoc facilius tineas (Tarius Vet.) pellit. Quæ per veteres sunt Nuces, gangranis & carbunculis medentur: item supillais. Cortex Iuglandium, lichenum vitio, & dysentericis prodest. Folia trita cum aceto, aurium dolori. In Sanctuariis Mithridatis maximi regis deuicti, Cn. Pompeius inuenit in peculiari commentario ipsius manu compositionem antidoti, è duabus nucibus siccis, item Ficis totidem, & Rutæ foliis viginti simul tritis, addito salis grano: & qui hoc ieiunus sumat, nullum venenum nociturum illi die. Contra rabiosi quoque canis morsus, nucleis è ieiuno homine consummanducati illi quoque præfenti remedio esse dicuntur.

Antidoti à Plin. memoratæ, eleganti quoque catinine meminit Sereus cap. 8. de venenis prohibendis:

*Antidotus verò multis Mithridatica fertur
Conferat a modis, sed magnus serinus Regis
Cum caperet victor, vilem deprehendit in illis
Synthesin, vt vulgata sitis rucina risit.
Bis denum Ruta folium, salis & breue granum,
Iuglandisque duas, totideis cum corpore Ficis.
Hæc oriente die parco conspersa Lyao
Sumbat motuens dederat quæ pocula tutor.*

Accedamus ad Galenum. Is diuersis locis de Nucis Iuglandis viribus hæc habet. Nucis regie ad aduocans capitis parit dolorem. Nuces teneræ, rancidæ, vstæ, cinere digerunt & adstringunt. Quidam Nuces regias appellant eas, quæ nunc Noces ab omnibus nominantur. Sunt & aliæ quædam, quæ ætremæ appellantur, prædictis multò minores, quas nonnulli *Torneis*, id est, Ponticas seu Aucellanas vocitant. Multus autem ambarum est vsus: alimentum corpori præbent exiguum, copiosius tamen Pontica nuncupata, quàm Nux regia: quodd ipsius substantia sit coactior, ac minùs oleosa. Regiæ autem laxior est, continetque in se ipsa plus pinguitudinis. Habet

Tom. I.

tamen & adstringentis qualitatibus non exiguum, quæ tandem procedente tempore marcescit, tota ipsius substantia in succum pinguem transmutata, adeò, vt cibo prorsus sit inepta, quodd sua pinguedine, oleo veteri assimilis appareat. Cæterum quæ viridis adhuc est ac humida, neque adstringentis qualitatibus, neque oleose conspicuè est particeps, sed magis quodammodo est *emissa*, id est, Qualitatis expertis, quod saporis genus aqueum vocare consueuimus. Coquitur tamen hæc Nux faciliùs, quàm Pontica, stomachoque est gravior, & multò magis, quando cum Caricis manditur.

Traditum autem à plerisque Medicis est, hominem à Pharmacis lethalibus nihil magnopere læsum iri, si vtriusque has ante alios cibos cum Ruta sumpserit. Liqueat præterea, quodd humida quidem apta ad deiectionem est: sicca verò minùs. Plenique autem ventris subducendi gratia cum gar: etiam ipsam præsumunt: in quæ vsum viridis est accommodatior, vt quæ adstringentis qualitatibus minùs sit particeps. Quin & siccatum quoque, si priùs (quod nonnulli faciunt) in aqua fuerint maceratæ, facilius vitidibus est assimilis. Ipsa verò Caryæ arbor tum in foliis, tum in

germinibus adstrictionem quandam habet. Cæterum euidentem plurimamque in nucis putamine recenti pariter & sicco, proinde eo fullones quoque vti solent. At nos eius expressi succo, similiter vt Mororum & Ruborum, in melle decocto, vice stomachi medicaminis vtimur, & ad omnia reliqua adhibemus, ad quæ modò dicti succi conuenire censentur. Porro ipsius id, quod edendo est, oleosum est, & tenue: itaque etiam facile exprimitur: & quo diutius reconditum fuerit, magis tale efficitur. Quamobrem oleum ex eo inueterato exprimere liceat. Tunc sanè admodum fit per halitum euaporatorium. Itaque quidam eo gangranas, & carbunculos, & ægilopas sanant, ac nonnulli ad neruorum vulnera vuntur. Cæterum si recens sit, adstringentis nonnihil qualitatis etiam obtinet. At quod imperfectum est etiam dum, ac nondum siccum, veluti reliqui fructus omnes, qui virides sunt, plenum est semicoctæ humiditatis. Nucleus tamen eius (alii putamen malunt) vbi inaruit, (aridum & vltum) tenuium partium & exicatorium est medicamentum, morsus expers.

Est & aliud eiusdem Gal. memorabile experimentum à nucibus, quod his tradit verbis. Ego quando primùm in patriam redii, agrum pertransiui, & inueni quemdam hortulanum, ab vna & tonsillis ac glandibus serè suffocatum. Vtebatur autem colluone aquæ mullæ Rosis in ipsa incolis. Cùm igitur uidissem fructum nucum in vigore esse, iussi detractum ab eis extremum corticem, quo etiam tinctorios videram vtentes, statim in mortario contundi, & succum eius per lintum excolari, nondum sciens, quomodo iuxta crassitiem aut tenuitatem haberet: Cùm verò reperissem aquosum, & compage tenuem, gargarizare eum inssi ipsum hortulanum. Postquam verò valde tenuis apparebat, præcoxi: & mel commensuratè, veluti in eo quod ex Moris fit, fieri sciebam, admisceri: atque vbi iam ad compagem mellis redactum esset, hortulano vtendum reliqui. Porro cùm viderem celerrimam vilitatem ipsi inde oboriri, præstabile ratus sum in multis experiri: atque ex hoc sufficiente experimento accepto de facultate eius Pharmaci, semper ipso vtor. Merito itaque mirandum, nullum ex prioribus Medicis aliquid de hoc Pharmaco mente concepisit, vt tum parabili, tum generose

X 4

hoc succo vterentur, maximè cum viderint, quomodo etiam manus inficiantur eorum qui virides Nuces decorticiant. Ex his enim apparet, qualis sit earum succus, & quod agrè elui possit ipsarum adstringendi vis, adeò vt neq; perfortissima exterioria elui queat.

*Extr. nucum
earum sim.
p. 16*

Amplius autem adhuc miratus sum de medicis, quòd non cogitarint fortem esse ipsarum vim, cum etiam tinctorum videant eiusmodi Nucum corticibus vti. Nisi enim profundum manuum descenderet, & nisi per omnem substantiam lanarum penetraret, non certè agrè eluibilis esset. Cum verò descendat, indicat planè substantiam succi tenuium partium esse: rationi autem cōstanteum est, adstringendi vim maximè proficere, vbi in eiusmodi substantia contineatur. Etenim quæ ex adstringentibus crassas partes habent, per adstrictionem cogunt & condensant superficiem corporum quibus adhibentur, & à progressu in altum ipsorum corporum sese impediunt. Quibus enim etiam aliàs ob substantiæ crassitudinem impossibile erat progredi in altum, his sanè amplius impossibile fuerit, densato corpore iuuare, & quod totum est inflammatum. Optimum itaque esse Nucum succum persuasus, vt qui etiam coctum cum melle gustarim, nihil insuauè habentem.

*Flammor-
rhoides.
Capiti
grauis.*

In libello de Dynamid. Galeno attributo, in formula ad hæmorrhoides recipitur cortex virginis nucis. Persicæ nucs, ex sententia Athenapiti non minùs graues sunt quàm Heracleoticæ, magis nutriunt, os & fauces exasperant: asse verò minùs lædunt, & ex omnibus nucibus, si edantur cum melle, egeruntur promptissimè.

*Nuces per-
sica.*

Diphilus Siphnius regias nucs scribit dolorem capitis excitare, innatæque stomacho, & ex iis teneras, quæ adhuc candicant, esse meliores, ac succi laudabilioris: parcius nutrire, quæ in furnis fringuntur. Persicæ nucs Castaneis esse deteriores, nec edendas, nisi igne sint coctæ ac fixæ: harum quippe vnginofam nocentissimamque pinguedinem, ignem assumere.

*Nux Siri-
ca.*

Nux viridis, vt pote adhuc aquatioris humoris, vt refert Plinius Valerianus, stiptica & frigida virtute censetur. Potest eadem & stomacho aliquid vigoris acquirere, & ventrem cum garo sumpta mollire.

*Aluum sol-
uit.
Tempera-
mentum.*

Nucs virides, autore Simeone Sethi, atque recentes, calidæ prima distantia reponuntur: quæ verò siccæ sunt, secunda distantia calidæ censentur. Virides etiam ventrem ciunt. Et idè quidam antè cibum cum sapa vel defruto comedunt: concoquuntur etiam melius, quàm Amygdalæ aridæ autem si edantur inflammationes & vlceræ efficiant. Stomacho quidem meliores sunt, si cum caricis edantur. Concoquuntur insuper Nucs probè in ventriculis frigidis, in calidis verò potius alterantur, ac in biliosum humorem vertuntur: faucium præterea & capitis dolorem adserunt, & tussis augent. Antè alios cibos sumptæ, vomitus sunt effectrices. Si ad saturitatem edantur, ventris lumbrosos educunt, & ad dentium mordicationes lancinationesque viles sunt. Eob. Hestus:

*Quibus co-
medenda:
quibus non*

*Vomitus
Lumbrosi.
Dentium
dolor.*

*Temperā.
partium,
Nucis.*

Iuglandes prodesse ferunt, nec pascere multum: Pascere Auellanas plūs, valuisse minus.

Marcellus Virg. ex antiquorum decretis significat, habere arboris Iuglandis coliculos aliquid quod adstringat: summum verò Nucis operinētum, quod ea maturescere decidit multa hac potestate esse. Interius deinde carinatum & bifidum putamen crematum extenuandi vim acquirere, & sine erosione siccare. Quòdque in eo clauditur

edendo aptum, oleosum quod est, facillimè halem augere: consuetumque ex eo oleum extenuandi vim habere: ac tumores præterea discutere.

Idem Hermol. reprehendit, quod *Sideracum* apud Dioscor. refides in corpore & difficilè trāsire dixerit, longiore quàm decuit verborum ductu: nec satis apto rei intellectu, quoniam aliud sit agrè concoqui aliquid, aliud residere aliquid in corpore, nec facile transire. At vocibus iis vsus aliquando in libris de re rustica Varro est: scimus id quidem: nec Varro nem in iis quæ docuit damnamus: sed quod aptius & certius in Dioscor. ad medicinam dici debuerat, desideramus. Melius Plin. difficiles concoctū dixit.

Fuchsius Virides Nucs primo ordine sicce, secundo verò calidæ censentur. Dodonæo Nux viridis adhuc & recens frigida est & desiccatur, partesque tenues habet. Cortex nucum multum desiccatur, adstringitque. Folia eiusdem ferè sunt temperamenti. At Curtio recentes siue virides Nucs primo ordine exalfaciunt, tenuiumque partium sunt & exsiccantium.

Tragus scribit, quosdam gulioeam [sic enim callosum illum herbaceumque corticem exteriorum vocant] arefacere, inque puluerem redactū, Piperis loco in condendis cibis vsurpare. Quod si huic pulueri folia Saluæ siccatæ ac tusa admiscerentur, non continendū saporis condimentū futurum. Pariterque prima ac tenera rubricque foliola siccatæ ac tusa vsurpari possent.

Nucs Iuglandes exiguæ immaturæ circa Festum D. Ioan. lectæ ac saccharo aut melle conditæ agris exhibentur à mulierculis, quarum confessionem impiis relinquimus. Componitur & medicamentum ex puramine viridi Nucis, quod ore agitatū prodest omnibus inflammationibus & vlceribus incipientibus in gutture, amygdalis & ore. Ad idem etiam faciendū cortex decoctus. Earundem ferè Virium sunt folia.

Dod. Theophrast. Parac. vult testam Nucis Iuglandis (quoniam cranium nostrum referat) summum à natura, vulnèque, omniāque mala cranii factum esse remedium, existimat enim cœli influxu notas quasdam in singulis medicamentis simplicibus impressas reperiri, ex quibus de præcipuis singularum facultatibus iudicandum sit.

Et Gesn. in enumeratione simplicium purgantium ponit Catulos Nucis Iuglandis. Fernel. quoque Iuglandis iulos sursum purgare scribit. Mōtus ad immoderatam menstruorum purgationē hoc præscribit. Acc. flor. cucurbitæ & nucamentorum Iuglandis an. vnc. j. fiat puluis. Concregius dat drach. j. cum ouo torbili. Verū cum puramina seu nucamenta Nucum calida videantur Gesnero atque Fernelio atque purgant: & ipsæ nucs, autore Matthioli. menses ciunt, vix nobis probari potest in eo casu prædictū medicamentū.

Cortices Nucum recentium sæpè infusi in oleo, cum modico alumine, benè tingunt capillos, teste Bayro. Idem tradit, fricatos dentes cum radice Nucis singulo quinduo semel, intellectum uegetare, sensus acueret.

Matthioli tradente, Iuglandes virides decerpit Maio vel Iunio appetente, antequam earum putamina obdurerint, saccharo vel melle adueruatæ stomacho viles euadunt, & ori non ingrata.

Iuglandium Iuli, qui mense Martio prima germinatione erumpunt fici, & in puluerem contriti, & ex viro albo poti, drach. pondere faminis strangulatu vniuersis afficis misce profunt.

Inest quoque Iuglandibus Nucibus propria quædam, & peculiaris facultas ad remoratos menses

mensis ciendos, adeo vt facto periculo, se non parum demiratum testetur Matth. & præsertim vbi cætera medicamenta, quæ ad hoc munus obediendum præstantiora censentur, nihil mouerant. Macerantur itaque ad id in aqua Iuglandis nucibus cum suis putaminibus, quousque remollita, atque hæmefactæ eorum nuclei à contegente membrana, perinde ac vitides, expoliari possint: sumuntur deinde expoliati nuclei, & conduntur macerandi in aqua vitæ præstanti, & post duos dies præpuratis prius foraminis, nuclei duo vel tres integræ Nuts, quotidie dantur manè ieiunis deuorandi, decem continuis diebus, ante tempus menstruæ fluxionis.

Ad Pestem hoc præstat. Nuculorum Iuglandum, bacc. Iunip. Rutæ an. vnc. sem. macerantur in aceto, de hac miscella ieiuno ventriculo, si sumatur, quanta est nux Myristica, hominem eo die à peste tutum præstat.

Aliud ad pestis præcautionem. Acc. corticum Iuglandum virid. vnc. sem. Zedoar. drach. ii. affunde aceti boni lib. ii. stent benè cooperta. Huus omni manè cochlearia bibantur tria quatuorve. Cum prodixi in publicum, Zedoariam ore teneas licet. Aqua stillatitia è virentibus corticibus pota, sanguinem concretum dissoluit. Cortex arboris medius, adhuc succulentus, si exicetur, pro vomitorio est. Catuli seu iuli ex iusculo aut vino ad calculum & colicam propinantur. Emulsio ex Iuglandibus recentibus, cum momento sem. Papau. somnum conciliat. Asparagorum Maio decoctio ex aqua ventrem emolli pota. Succus autem radicis violenter purgat, validis rusticis exhibendus.

Scaliger alienibi tradit, ferre gummi Iuglandem, renibus imbecillis utile.

Et H. ft. Lugdun. Estate, inquit, seruissimæ, quod ærore diffusum è caelo stillat, foliis & frondibus Nucis Iuglandis in ipsis insidere, quæ in vicinarum arborum, obseruauit Dalech. (eoque melle irrigata Iuglandis folia, ori indita, humi sedare) foliis propinquare arborum talibus & aridis, quali maior sit humor arboris cum cælo concordia & cognatio.

Iuglandis aquam ex im maturis Nucibus commendat Pareus ad dissoluendos thrombos concretos sanguinis. Quidam vtuntur in malis viceribus tibiarum, vbi atro putrida apparet, & contra Melicena Celsi: quamvis de hoc vocabulo dubitetur inter doctos, ita tamen rem describit, inquit Camer. vt cum eo affectu, quem vulgò das Stedmaffer vocant, conuenire videatur.

Sed de aqua Iuglandum viribus Euenymithæus paulò specialius tradit, his verbis. Nucum Iuglandium immaturarum aqua, circa festum D. Ioan. parata, foris imposita prodest vulneribus & viceribus calidis, & anthraci pestilenti: pota etiam ad duas aut tres vncias refrigerat, & pestilentie resistit. Ex putaminibus etiam exterioribus Iuglandium (siue maturis, ita vt iam à Nuce soluantur, siue nondum omnino) mensè Sept. aqua destillatur: nec refert, nigra fuerint, modò ne putredinem senserint, imò nigra præferuntur. Huius aquæ mediocriis porio (cum tertia parte aceti, si cum calore morbus ingruat) vena prius secta, aduersus pestem, tanquam certum experimentum propinatur. Laudatur & ad aurium tinnitum, & audiendi difficultatem, & ad anginas gargatila.

Ad mouendum vomitum recipit Fel. Plat. aqua Nucum viridum, cum aceto destillata vnc. iiii. Sed monendum nos ab aceto destillato grama ali-

quando symptomata vidisse. Foliorum, si placet, vsum percipe.

Foliorum verò Iuglandis aqua circa finem Maij destillata, mirè commendatur, ad siccanda & adstringenda vlcera, & inducendam eis cicatricem, si manè & vespere inde lauentur, & madidum inde linteolum imponatur: Brunsvicensis. An verò aqua Iuglandium refrigeret, vt Euenymus tradit, vix adduci possumus, vt credamus. Iudicent docti atque experti. Porro multis modis cibos hominum & medicinas adiuuant nuces. Nam & immaturæ, vt Bruyer. annòtat, & nato nuper nucleo gula delicias præbent: quantò verò propius ad maturitatem accedunt, tantò cibis ingratiore: quippe us tantum pro medicamento in esu piscium vituntur. Medicorum etiam recentiorum schola prædicat, aduersus piscium aquosus & pituitosus succos, aduersari namque pugnante quadam vi, & quadam antipathia piscium æquitati ac malignitati persuasissimum habet: Vnde illud tritum:

Post pisces nuces: post carnes caseus adsit.

Nonnulli hanc virtutem eis tribuunt ob calefaciendi & siccandi earum facultatem. Certum est etiam easdem venenis repugnare præsumptas in cibis, si quicquam aliud, vt iam diuersimodè ostensum, quod & Serenus hoc versu insinuasse videtur.

Ante cibos igitur Iuglandis satus edatur.

Ceparum item & aliorum saporem lenire ac mitigare, inuenerunt gula procures, vnde alliatum vocant vulgò quoddam condimentum, ex Allio & nucibus concinnatum, quod ad *epidymum* & intestus piscium adhibent. Sciente pestilentia procures pariter ac plebs infima, quin etiam turastitas ieiuni mandunt.

Officina nuper natas, & virentes iam maiusculas cum puluinato calyce, & ligneo putamine nondum dantiam adepto, Garyophyllis ac Cinnamomo confixas, saccharo coniunt sectantque in multos annos. Sed nostri in plufculos dies prius obiter decorticatas in aqua frigida fontis macerant, quotidie assusæ nouæ, vt hac maceratione ad condituram quasi aptiores spidiorique reddantur. Ergo tenetæ Nucis cortex, putamenque antequam lignescant, deglubuntur cultro cuticula viiente & teneriuscula tenus, è vestigiòque ne nigrescant in aquam puram proiciuntur, vt dictum, tum vsque dum mollescant coquuntur, tum frustulis Cinnamomi, Garyophyllis aut etiam corticum Atantium legmentis traiectæ, saccharo aut melle in syrupum perfectè cocto bulliunt tribus quatuorve ebullitionibus: tumque quò saccharum ebibant, triduo aut quadriduo inibi sinuntur. Et quia saccharum recrudescit, propter humorem quem imbibat, illud idem saccharum per se denud coquitur, & sic bis tervè repetitur, ex præscripto Lob. & Penæ. Nostri vnica coctura eleganter conditam absolunt, sed post macerationem & coctionem linteis aliteris, non diu in syrupo coqui sinunt, ne nimium mollescant, sic minis lapide palato futura, sed syrupum ad perfectam consistentiam decoquant, conditura complementum vltiori in syrupo macerationi committentes. Posteritatis hoc inuentum putamus, vt eiusmodi alia multa ad medicinam excogitata, sed quæ à salutari orta principio, hodie passim ad ventris gancem rapiantur. Sic conditas ventriculo refrigerato & imbecillo, visceribusque aliis frigidioribus vtilissimas promittunt. Senibus item & pituitosis, ma-

vesicæ.

Conditi modus officinæ.

*Conditi modus
Cinere.
F. ventricu-
lari.
Calfaciunt
Vena.*

ritiſque in Venerem pigris: calidioribus naturis ac bilioſis minds tutas eſſe.

*Schwenck.
not.*

Schwenck. annotat, ligneam illam membranam, nucleis intercutſa, rem, Nauci vocatam, vulgò das bößlin in der Koff, aduerſus calculum vulgi experimento laudatam eſſe. Sed veremur ne ille cum ipſo vulgo decipiatur. Multum eſt, alicui rei experimentum tribuere, cuius nec ratione ſcias, nec effectum euidentem videris vnquam. Equus enim eſt probatorum medicorum, qui eundem vnquam ſibi viſum, & apertè agnitum vilo expenmento teſtetur: Non recipimus hic vaniloquos Empiricos, quibus nil aliud in bacca quam ſecreta & experimenta, tam vera, quam ipſi vires eorum, quæ tractant, medicaminum noſcunt ac intelligunt. Equid obſecro operari queat, inſipida, terreſtris, exueca atque aded tam Nauci illud membranaceum corpusculum, quod fortè adſtrictione, quadam non deſtituitur? Obſeſſe potius atque aded nocere calculoſis exiſtimauerimus, & quantum quidem in iis ſit, exitum calculi vel arenularum potius impedire, quam promouere. Sed mundum velle decipi, iam aliquoties dictum, totieſque dicitur, quoties eiſmodi fruſtulas opinionis in ſacraſſimæ Medicinæ Republicam irrepiſſe deprehenderimus.

*Iuglandis
venenata
oleum pro
pueris.*

Rainundus a Vinario, in opusculo ſuo de peſte ſcribit, Iuglandem rancidam planè venenatà & Rhafis teſtimonio confirmat. Idem ex Iuglandis Nucis medio glandem parat pro pueris. Rhazis ſcribit enim ad Alm. Si quis malè habuerit alieu Nucam corruptatam, vomitus excitetur, deinde exhibetur lyſtupus omphacinus, malorè macianorum, & ſimilia in potu, vti concoctu facilia & appetitum excitant. Haud incelebris eſt hodie apud Medicos eo poſito, *diacaryon* Græci dicta, cuius inuentionem Galeno triuant, noſque ſupra inuentionis occaſionem & modum iam ſuperius abundè docuimus. Lubet tamen & ex Meſue eiſdem uſum & conſiciendi rationem ſubicere. Medicamen eſt: ſiſtax ad catharrum acie & tenuè à capite in aſperam arteriam, pulmones, thoracem, à quo phlegmone, ſuffocatio, mors, impendit. Libre quatuor ſucci ex corticibus Nucum vindium, diebus canicularibus extracti ſemel ſerueſunt: tunc mellis lib. ii. additis, coquantur ad mellis craſſitiem: idque medicamentum pueris, mulieribus & natura humidis ſalubre eſt. Quod ſi phlegmones initium, adſtringentium aliquid admiſcendum eſt, vt Roſa, Balauſtium: ſi in ſtatu crocus & Myrrha: ſi in declinatione, nitrum & ſal ammoniacum, & ſimilia. Aſto qui vires habet eandem cum diamoro ad omnes oris phlegmonas, & cynanchas, ſed efficacioreſ, vt ex Galeno diſcimus.

Ligni uſus

Iuglandis materies menſis & vtenſilibus laudatis dicatur, & operi teſtorio. In Gillie multis locis, præſertim Lugduni plurimi ſit hoc lignum pro menſis, ſcamnis, lectis, abacis, & aliis eiſmodi, quæ tela cerea ſtruant ſepè: ſic egregiè poliuntur, & nitidum ſplendorem acquirunt. Tala multa ſingulis elegantè opera videas Lugduni in tota Burgundia, etiamque Montbelgardi Ad ſuſures V. Vurſ. comburit lignum Iuglandis, vel putanina Nucum, ſcitque ex cineribus lixiuium, quo abluit caput. Ad paruoſiſſimum ſebrium medicamen ex cortice interiore Nucis ramorum parat Felix Plat. quod nigram maculam nonnihil erodit. Recipit autem corticem q. ſ. macerat in aceto, & applicat ubi pulſus arteriarum ſentitur, quo remedio feliciter vitur. Idem probat decoctum hoc. Zing. vnc. ß. pipen. drach. ii. membranarum

Nucum interioſum ſeu Nauci drach. ij. &c. Nos membranam Nucum inſuſam & inſipidam verè nauci ſaciniſm in hoc affectu, cætera autem non. Ex viridibus putaminibus Nucum decoctis colorem parant fabri lignarii ad mentuendam lignum quoduis eo tinctum.

Sed de olei Nucum vitibus ſpeciatiim quoque tradendum, etiamſi iam ſuprà quadam attigerimus. Eodem autè modo, [vt Dioſcor. Aetius & alii ſcribunt] oleum Nucum [vt *viſum*] Iuglandium paratur, quo Amygdalinum, Nucibus aut uſis & expreſſis, aut poſt contuſionem in aquam feruentem coniectis. Dioſcor. eandem ei vim tribuit quam Balanino: Aetius, quam Amygdalino. Inſuperque hoc priuatiim habere tradit, quod inaurantibus, aut inurentibus conducit. Siccat enim, & ad multum tempus inaurationes & inuſiones continet & adſeruat. Diſcutit hoc, (vt Curtius ex quorundam ſententia prodit) & nonnulli ad gægrenas, carbunculos, ægyloſas, & neruorum vlcera vtuntur. Vm habet etiam tumores extenuant, i, ac putredines. Inſuſam verò aurium ſurſitati prodeſt, & idem vile calidis doloribus illitum. Cæterà ad nines & graue corporis laporem. Numero ſi quid in nucleo putredinis fuerit, totus modus deperit, ſietque oleum mox rancidum. Recens verò nonnihil adſtringentis qualitatishabet. Oleum, quod de Iuglandibus Nucibus elicitur, nullius in Medicina uſus eſſe reperit Marſihol. & ſi lucernas & lampadibus, qui paſſimone itudent, id maximo opere expèctant, quippe ignis funiculo non tam cito conſumitur, quam id, quod ex oliuis paratur. Præſertur etiam piſtoribus eo quod è Lini ſem ne exprimitur, ſiquidem hoc ceruſſe admiſſum tractu temporis colorem immutat, illud verò in corruptum perpetuè aſſeruat. Sed quid dicit Marſiholus? Sine eſt oblitus? ut ſibi ipſi inconſtans pro arbitrio contraria tradidit non recordatur verborum ſuorum euſdem libri primi. Fit quoque è Iuglandibus nucibus oleum, quo ad lucernas vtuntur Inſubres, & ad opera ſua piſtores & fabri lignarii, vbi ſplendorem ſuis operibus addere volunt. Hauiſum hoc quinque aut ſex vnciarum pondere, ſtaus potenter diſſipat, quo ſit, vt in coli affectibus à ſtugentis, pluriimùm adferat auxilium. Illitum tumores diſcutit, & contractos neruus emolliat, addita præſertim calce loti: antiquam verò cabiem ſanat. Non animaduertit uſum in Medicina apud Dioſcor. quem commentatur? Nonne dicit Dioſcor. id eandem vim haberet, quam Balaninum: Notanda quoque autem animaduertit, vtò licere vti oleo Nucum Iuglandinum pro Balanino: Non item Balanino pro Iuglandium oleo. Viſmaligna nulla in nucibus, qualis in Balano Myrpica.

Memorable experimentum eſt, quod à Regulo quodà Ducatus V. Virmbergici, optimo ac nobiliſſimo viro acceptum, perliherent poſteritati publicamus. Is pro certo nobis affirmauit ſe oleo è Iulis Iuglandium parato, ruſticum ſordiditate vnius auris egregiè atque perfectè ſanàſſe. Oleum ſic parabat. Per annum cucurbitam vitream Iulis plenam ſub ſimo condiebat, quo tranſacto, ex iis vnguinoſis, oleum exprimebat. Hoc mixtum cum alio Nucum oleo expreſſione parato aliquot guttas in aurem iniiciebat. Oportere autem dicebat ægrum in ſublimi poſitum aure excipere olei guttulas, quo recepto cum impetu diſſilire, vt melius intret ac penetret.

Nec tacendum Plinii Valeriani Oleum ad Alopecia. Inter Calendas & Idus Iulii centum numero

meto Nuces statim vt arbori demptæ sunt, cortice adhærente quassantur; his admixcentur aluminis scissi lib. iiii. & in nouo fictili vase ponuntur: super hæc insunduntur olei boni lib. iiii. & diligenter in loco neque humido neque nimium siccò obruantur, post x. dies dabunt oleum, quod fluentium capillorum damna restituit.

Iam persæpè vtilissimum in peste curanda expertus est Gelnus aceti stillatitium liquorem, cuius compositionem hæc adscribam: Nuces Inglandes immaturæ (in eorum defectu cortices radicis Tamarisci, vel Fraxini substituantur) circa diem S. Ioannis, numero 100. minutim contunduntur ac conciduntur. Scabiosæ, Verbene, Solani, Semperviui an. lib. j. miscantur, & affuso aceto optimo bulliunt: dein manent per noctem, postridiè destillantur igne leui. Sic habet descriptio libri Germ. Augusti olim excusi.

Restat vt & de alia è Nuce Inglande vtilitate dicamus, nempe de *Isca*. Sint autem *Isca* [*Isca*] vt describit Paulus, spongiosa quædam corpora in Quercubus & Nucum regiarum arboribus nascentia, quæ Barbari nigis in vñu habent. Hæc inter cætera cauteriorum genera vñs fuisse Antiquos, idem Paulus testatur, quando in longis stomachi defluxionibus ad imprimendum cauterium supra os ventriculi, non ferramentis, sed *Isca* appellatis vt voluerunt. Eisdem accensas hydropicis quoque super stomachum, iecur, lienem, & vmbilicum imposuerunt, quinque crustas adhibentes. Quomodo autem *Isca* ad vñionem vterentur sic demonstrat Cæli. Aurelianus. Alii fungos ligneos inferius ac superius angustos, formantes parentibus apponunt locis, quos summitate accensos finunt concremari, donec cinerescant, atque sponte decidant. Id hodie imitantes Turcæ fermentum vius bene aridum parti milè affectu applicant, & summitem eius accendunt.

An verò rectè Hermol. medullam appellauerit, ex dictis facile le fortitudicabit. Sic enim scribit: medulla nucis quæ in ligno ipsi continetur, *Isca* dicitur. Et 10. f. ræ, vt alia multa, quoque de præuatè à Latinis id acceptum, quasi *Isca*, quoniam ignitatio & cauterio quoque fit Medicis. Et paulè post: Fomites ex Nuce Mnestor optimas fieri cum dixit, de Inglandis videtur intellexisse. Eius imitatione Cornarus quoque *Isca* medullam Nucis arboris non satis rectè veruisse videtur.

Eisdem Hip. nostro quidem iudicio Fungos videtur appellare, dum hæc tradit.

Καύει αὐτὸν τὸ πρὸς τὸν πυλῶνα, τὸ δ' αὖτε πρὸς τὸν πυλῶνα,
&c.

Bayrus ad denigrandos capillos, fungos, inquit, nucis combure, & in oleo solue & vñge. In Germania creber est vñs Fungorum nucum sicuti & Montbelgardi: solent enim qui sclopetis iaculantur eorum segmentis scipit vñ ad conseruandum ignem: ex iis contalis & suo modo præparatis donec sint molles & spongiis penè similes, sunt ignis fomites, qui facile excipiunt ignem, qui ferro & lapide excutitur: *Sündell* vocant Germani. Fungos integros ponunt, supra lintamina cum luxuio mundantur, vel cum aqua & cinere præparant, deinde in partes secant, & apponunt bombardæ, meliores sunt, quàm funiculi præparati. Audiuius Germanos in carbonibus reducere & præparare, ac modo dicto ad bombardas vñ.

Claudamus Inglandis historiam coronidis loco hac quaestione. Quærit Arist. cur nucis tostæ, re-

frigeratæ deteriores reddantur, rursus calefactæ meliores. Quod in refrigeratis succus accrescat, & constet, tepefactus verò dilabatur. Etenim suauitas non nisi per succum percipi potest.

CARYA, SEV NVX EVBOICA THEOPHRASTI.

CAP. II.

Evboicæ Nucis historia cum sit obscura, cogimur Lectoribus omnia proponere, quæ Theophrastus & Interpretes de eâ scripserunt, vt facilius ad eius cognitionem peruenire possint. Is igitur hist. lib. 5. cap. 7. scribit: τὸ δ' ὅτι τῆς Εὐβοικῆς καρύου [Inglandis Gaza, Plin. Castaneæ, Dalech.] lignum frangi se sonitu pronuntiat: est enim vel eius materies ampla, vñsque ad opus tectorium, ita vt præsentire homines possint, quod & in Antandro accidisse, omnèque è balneis terrefactos profugisse traditum est. Sed hoc in loco (inquit Scalig.) Theodorus Plinium secutus omisit cognomen *Εὐβοικῆς*, malè: namque si non addas: non erunt necessaria verba illa *τὸν δὲ πρὸς τὴν Εὐβοίαν*. Vulgaris Inglandis nostratis non erit opus magnitudinem indicare. Lego *Λογὴν*. Plinius etiam aliter scribit, τὸν ἄνθρωπον. Fiant ex ea trabes. *καὶ τὸν ἄνθρωπον*. Quod alibi *ἐστὶν ἄνθρωπος*. Theodorus ad opus tectorium malè. Vides apud Vitruvium, quid sit tectorium opus, quid trullatio. Plinius simplicissimè: firmissima in tectum. Et hæc Scaliger, Cuius argumenti vim nondum intelligimus: cur non erat opus Inglandis nostratis magnitudinem indicare, an quia Theophrasto vulgaris sit? si ita, quoniam nomine fuit vulgaris? fortè autem nomine Euboicæ nucis fuit vulgaris, nec adhuc videmus, quid impediat, aut cur Plinio repugnemus? non tamen asserimus, quandoquidem peculiarem arborem magnam Scaliger dicit, sed non qualem *Εὐβοικῆς καρύου* [pergit Theoph. lib. 5. cap. 8.] vñs ad rem ædificatoriam, tum subdilem, tum obruendam sub terram: durat enim immanis putredine, quinimò omnium præcipua operi subterraneo redditur. Et cap. 10. Quibusdam operibus molliores carbonibus expeti solent, cæu ferreis metallis, *τὸν καὶ τὸν δὲ καρύου* Inglandis Gaza] cum iam exatferit. Theodorus omisit *Εὐβοικῆς*, sicut sæpè hætenus. Scalig. legit *δὲν ἄνθρωπον*. Nam hoc tractat, quem ad vñum ei *καὶ τὸν καρύου* expetuntur. Natales nunc quod conerant, Solui, vt apud Theoph. lib. 3. de caus. cap. 7. videre est, nuci Euboicæ, opacum atque rosicidum conuenit. Nec non & ad flatus loca situm commodè obtinere non parum prodesse animaduertimus, quamobrem id quoque considerandum est. Prorsus omnia locum spiritus placidi quærunt: etenim alimenta locis eiusmodi meliora, fructusque maturiores præbentur. Ventosum & inquietum nulla penè arbor humana persequitur. Paræ namque detortæ, exigæque proueniunt ex flatuum ictu. Quibusdam etiam syluestribus, locus eiusmodi nocet. Fructus enim suos perficere nequeunt, sicut de nuce Euboica quoque narrant ad florem vñque tantummodò proficisci, cum illæ, quæ locis tranquillissimas, ampla incrementa suscipere, secundissimæque euadere possint. Omnino enim [quod sæpè númerò diximus] temperiem suæ naturæ conuenientem, omnia desiderare videntur: pariter in cæteris rebus, & in mutationibus aëris. Sed fortasse sunt etiam, quæ locorum propria poni debeant: quippe

Euboica
caryu.

Lignum so
nans.

Gaza no.

Scalig. ræ
preh.

Duratio

Carbones

Locus.

flor.

pe cum singula (vt retulimus) diuersa secundum materiam habeant: non solum, quodd eandem meliorem: deteriorémue possideant, verum etiam quodd ferant, vt Tmolus, Olympúque Mysius Nucem, & Castaneam [*καρύνην καὶ κάστανον*, putolendum *καρύων*.] plurimam ferunt. In Eubœa verò, & circa Magnesium Euboicæ, (*Ἐββοῖα* Peculiaris arbor, vnde & cognomen, Scal.) multa quidem habentur, è reliquis autem nulla.

Ysis Eubœa.

Ceteram fossionem huic quoque vtilem esse, ostendit Theophrast. lib. 3. caus. cap. 14. his verbis: Fossio omnibus prodest: tollit enim quæ impediant, vel auferant pabulum, ipsúmque solum humectius atque suspensius reddit. Adhæc aut humo permixtus permisceatur enim necesse est, cum terra agitur) præbet vaporatam quandam humorem, atque alimonium efficit. Quocirca solum squalidum atque siticulosum, fodere, agitareque saepe oportet. Palustribus quoque, viginosisque fossio prodest: quanquam mirum appareat, solis inter se aduersis curam eandem posse conducere. Verum nihil mirandum id est: alterum enim siccit, alterum humefacit, scilicet cum vtrumque contrario adiuuari desideret. Alimento autem meliori, vberiori que, cum ipsæ arbores vigent, fructus meliores creantur. Nam & nuclei minores, & eorum quæ ligno crustæ teguntur, vt Nucis Euboicæ, tegmina tenuiora, inestina verò ampliora vitæ sunt: quippe omnino alimentum copia humefacit, pulpamque auget fructus. Quas ob res ratione sic euenit, quod si reliqua quoque addit cultura, magis magisque amphores, suauioresque fructus perficiuntur, quoniam & plus alimenti, & amplior excoctio foret. Nunc semen (quod auctore eodem, hist. lib. 1. c. 18.) postremum in omnibus est, humoremque atque calorem insitum in se habet: qui cum defierint, infecundum relinquitur) quorundam protinus post tegmen ambiens subest, vt Palmæ, Nucis Amygdalæ: quibus ambientia plura vitæ sunt, ceu Palmæ: quibusdam caro, & nucleus interiacent, vt Oleæ, Pruni, aliorumque.

Nux Eubœa.

Semina.

Pulcherrima hic de semine contemplatio, quæque mereatur esse pars nostrorum (inquit Scal. g.) librorum, quos ad hanc materiam, multis laboribus digestimus numero septem. Ait Theophrastus, in omni semine & humorem, & calor esse: diuina vox. Altera materia est: altera aut forma, aut formæ affecta, atque instrumentum. Alterum est principium actionis, cum proportionem ad viam: alterum passionis ad samellam.

ἡ δὲ καλὴ ἐπιτήρησις. Deficientibus calore, & humore, semina sterilefcere, sicut & oua intelligemus: etiã verò alterutro tantum deficiente. Theodorus defierint. At defuit, quod fuit. Philosophus autem hic profundius sentiat, vt non solum calor, qui fuerit, abeat: verum etiam, qui esse debeat non adsit, sed defuit, vt in ouis hypenemiis: cum abest calor & corrumpitur, *ἐκπύει*, dicitur alibi à Theophrasto: runc defuit: in principiis constitutionis si non insit: deest, non defuit. *ἀδύνατον* vniuersalius, quàm *ἐκπύει*. Sed & hæc verba [*ἡ δὲ καλὴ ἐπιτήρησις* πρὸς τὸ σπέρμα μὴ τὸ σπέρμα ἔχειν] excitabant contemplationem iudicij non vulgaris. Sic enim dicit *ἄλλος*. Statim, inquit, sub tegmine esse semen in quibusdam. In aliis autem *μετὰ*, scilicet tegminis & seminis, est caro, & testa. Igitur opponit *πρὸς* *μετὰ* *ἄλλος*. At videamus exempla *πρὸς* *μετὰ*. Oluam ponit, & Prunum, rectissime. Inter nucleum enim & cutem interest caro, & testa. Videamus exempla *πρὸς* *ἄλλος*. Palmulam ponit & Iuglandem, & Amygdalum: quasi verò non habeat

cutem Iuglans: deinde carnem, tum autem testã. *ἡ δὲ καλὴ ἐπιτήρησις* in Pruno, quod non sit in Amygdalo? Neque enim semen est ipsa testa, sed quod intus. Quid quod etiam aliquid aliud præterea habet Palmula? quippe membranam inter os & carnem. Quid quod ipse, cum dicit, *ἄλλος*, sibi contradicit, atque ait: *ἄλλος δὲ τῶν τῶν ἐπιτήρησις*, ὅς τὸ σπέρμα. Postremo in vtrâque diuisione est, & Palmula, & Oluia. Vtræque cum carne esculenta, vtræque cum cute, vtræque cum testa nucleum operiente. Theodorus *καρὸν*, *ἐκπύει*. Nucis Amygdalæ: verum minus cautè. Nam Amygdalum quoque nux est: melius Iuglandis. *πρὸς* Plinius item nucleum vocat, qui nucis vicem gerat. Nucleum nos excogitauerimus: vt nucleus, quod intus esset esculentum tantum significaret. Est autem valde æquiuocum nomen *πρὸς*, si & Oluæ nucleum significet, & ligneum Punici acini, intra quod nihil aut est, aut non apparet.

Sed quid hæc moramur, ad negotium propius accedamus institutum, Arborum (pergit Theophrast.) nulla semine nudo, sed aut carne obducto, aut cute, aut crusta *πρὸς* *σπερματικῶς*, *δυσπαικῶς* *πρὸς* *ἑλῶδες*) ceu Glans, & Euboicum: aut ligno, ceu Amygdala & Nux: nullum in vasculo semen arboris est, nisi conum vasculum diuixeris, quod absolui de fructibus potest. Semina ipsa quibusdam protinus carnosâ, feuilla, quæ nucleum, & glandium genere comprehenduntur. Quibusdam caro in nucleo est, ceu Oluæ, Lauro, & alius. Sed quid ad hæc Scaliger. *ἡ σαρξ*, *ἡ δὲ καλὴ ἐπιτήρησις* aut carne semen obducitur, aut cute, ne intellige carnē solâ, etenim ipsa quoque cute ambitur, neue intellige cutem aliter, quàm solam. Cutis naturam diuidit in duo, sic: *πρὸς* *σπερματικῶς*, *πρὸς* *ἑλῶδες*. Quid sit *σπερματικῶς*: haud satis percipio. Theodorus vertit crusta, vt sit *ἐκπύει*, sanè placet: verum contextus non placet. Sic enim scribit, aut cute, aut crustâ. Igitur non videtur diuidere *τὸ δῆμα* in crustaceum, & *ἑλῶδες*, at Theophrastus diuidit. Sic ego diuiderem, extum operimentum, in cutem, membranam, corium, lignum, testam, os. Cutis est, in frumento: membrana in acino Punici: corium, in Castanea: lignum, in Iuglande: testa in glande: os, in Pistacio. Notabis diligentius, si pro *σπερματικῶς* legas, *ἐκπύει*, non conuenire exempla de glande. Etiam illud animaduertes *ἄλλος* hic distingui *ἄλλος* *τὸ καρπὸν* tanquam diuersum ab Iuglande. Itaque in 4. hist. Euboicas arbores etiam in Magnesia oriri, pro narratione nimis securus fame sequitur. *Διὰ τὸ καρπὸν* *ἄλλος* *τὸν καρπὸν* Theodorus, quod absolui de fructibus potest. Non intelligi quid velint sibi verba hæc: at Græca ita interpretor: *καρπὸν* *ἄλλος* *τὸν καρπὸν*: à natura fructuum segregari. *αὐτὰ δὲ τὸ σπέρμα*. Semina, inquit, protinus quadam carne, exempla ponit. Quæ in nucum: aut glandium genere censentur: alia, inquit, *ἐν πρηνί* *ἔχει* *τὸ σπέρμα*: intra nucleum carnem habet, vt Oluia. Quæ diligentius quidem sunt notanda. Apertâ namque glandis crustâ, protinus caro inuenitur: & non absimili modo, Oluia nucleo aperto statim carnem habet seminale. Videtur differentia: quia Oluæ nucleus esculentâ obducitur carne: idcirco dixit *ἄλλος*, hoc sic apparetur, vt potest. Nam sanè alterum exemplum videtur labore: ait enim Iuglandem habere statim carnem seminalem. At enim verò eadem sede & Iuglans habet,

bet & Oliua. In vtraque primo æquè loco est caro, quamquam diuerso vfu. Verùm nunc non disputatur: sed de sede, atque ordine inter se, & medullæ feminialis, & integumentorum: deinde est nucleus, tum pulpa. Præterea nulla ratione conuenit exemplum bacæ Lauri, cum Oliua. Habet enim cuticulam Oliua, quæ à carne non abscedit: habet carnem: habet os: postremò intus medullam feminalem puillam: at Lauri bacca os nullum, *medulla* nullum. Sed primum, atque extimum, corium, deinde membranam, intra quam caro firma ac solida: qualis Castaneæ. Ea est bipartita nihil intra se continens, tantùm ad verticem ligulam habet Castaneæ modo, quam ligulam vulgus germen vocat. *Huc usque Scalig.*

Ceterò apud Theoph. nos per *capitulum* intelligimus Aucupiam, quamvis Scal. Iuglandem interpretetur, magna liquid. in similitudo Auellana-rum & Glandium. Per Euboicam autem Iuglandem potius alter, quàm Scalig. nec videmus, quod repugnet, lignosum est eius putamen: cur potius lignum sit in glande, quàm in Castaneæ, vt scribit Scaliget, aut cur Glandis putamen non sit etiam corium, aut dici possit, non intelligimus: Nec etiam illud cur in Iuglande testa, & non etiam in Pistacio? Si de Pistacio os dici potest, poterit etiam de Iuglande, vniuersum est aliud tegumentum aut putamen carneum. Quidam porò *capitulum de druido*, interpretantur Castaneam, vt Athenæus, quod idem faciunt, qui eum sequuntur, inter quos Rob. Cont. qui ait Athenæum cœlum miscere mari, Plinium & Gizam erroris accusat, qui Iuglandem interpretati sunt, eorum tamen opinio melius nobis placet. Constantini verba recitabimus cap. de Castanea lib. 7.

dam, aut ad inuicendos amicos, aut ad solemne aliquid, totum corpus hoc liquore madescent. *Corporis* *enatura.* Is quò magis in corpore exsiccat, eò magis natium colorem acquirit, qui vix verbis exprimi potest: est enim quodammodo inter nigrum & cœruleum, siue eum colorem, qui vulgò azurus dicitur, medius. Hoc insecti Barbari incedunt, non minis ornatos sese existimantes, quàm nos nostris coccineis, aut holosericeis vestimentis. In America reperitur & alia arbor *Genipat* dicta, fructu multò maiore, eoque eduli.

IVNIPAPPEEYWA BRASILIA-

NORYM NVGVN FOLIIS SI-
u: Genipat.

CAP. V.

Arboris ramulum [inquit Clus. Exot.] foliis Nucum cū *Nucum* *fructu*, Franco-*lia* *fieri ad Manum* accipiebam anno restauratē factus humanæ 1591. Lor dino nullum à Richardo Gmth, quem illud in tabella exprime- dum curabam, & eius iconem cū historia lestoris oculis propere- ream. Mittebatur autem Iuniperi *Iuniperus* Brasiliari appel- *Brasilia*- latione, quæ vox *num*.

statim mihi suspicionem iniecit, illius arboris esse posse, quam Brasiliam *Iunipapseeywa* nominant, teste Iano Stadio Hesso, qui apud *Tuppin Inbattos* nouem & amplius mensibus captiuus fuerat, de- mumque non sine Dei benignitate anno 1545. liberatus est: Theuetus & eum sequutus Lerus, corruptè *Genipat* nomen indiderunt. Huius porò *Genipat* præmansū deinde expressi succo, Brasiliam corpus atro colore inficiunt. Is autem quem accipiebam, mediocri malimagnitudine erat, orbicularis penè formæ, supernâ parte, paulò planior, & veluti exigua coronâ insignitus, denso cortice, & [quia resiccatus] duro, exterius rugoso, & sulco colore, internè laui & spadiceo: tota pulpa quasi in massulam contracta erat ob siccitatem, plurimâque grana continebat simul *Grana* iuncta, quemadmodum in Stramonio conspiciuntur, plana, nigra, rugosa. Iplam autem pulpam, *pulpa aci-* licet vetustam & proflus exsuccam, paululùm tamen præmansam, nigro colore inficere, & valdè acidi saporis esse deprehendebam. Summo porò ramulo terminant quaterni fructus inhaerisse videbatur. Sed & ipse Theuetus suo *Genipat* plures fructus extremis ramis coniunctim nascentes tribuit, & Iuglandis folia, quorum Stadium non me- *Iuglandis* *folia* minuit, vt apparebit ex vniuersæ descriptione, reponenda in Peregrinarum Plantarum Historia ex variis Neotericis Authoribus, qui sdas peregrinationes descripserunt, à me, Deo concedente, concinnanda & in lucem producen- da.

Cæterum, an etiam *Xagua*, cuius Oniedus c. 5.

Y

NVX INDICA NON BIFORIS
IUGLANDI SIMILIS.

CAP. III.

A Duchitur quidam fructus ex Occiduis, aded Nuci Iuglandis similis, vt nondum introspectum, tep. us putauimus Nucem Iuglandem esse: sed inspecto, caro fuit vesca, intus albidâ, Castaneæ sapore, nullis distinctâ nucleis: putamine & c. In vtraque crassiore, quàm Nuci Iuglandis. Hunc Roemer sibi dono datum à D. Launzo Medico, Lab. & Penæ obseruationi debet posteris, donec quid certius de ea resciscamus.

GENIPAT AMERICAE FRVCTVS
TINCTORIVS: ET ALIVS EDVLIS.

CAP. IV.

Genipat dictum fructum incolis Americanis, Authore Theueto magni faciunt, non quia edulis, sed propter vsum eius ad tincturam corporis. Hi magnitudine & colore nostris Persicis similes in ramorum extremis nascuntur, sibi mutuo incumbentes, miranda quadam ratione. Folia Iuglandis similia sunt. Fructus huius arboris succo Americani vniuersum corpus inficiunt, hoc modo. Miseri illi & bruti homines cū in succum ex hoc fructu alter exprimere nesciant, illum mandant, ac si voraturi essent: deinde ore reiciunt, & manibus veluti spongiam exprimunt, vt succum emittat, quod ad nodum limpidus est. Profecturi igitur illi ad itragem aliquam eden- Tom. I.

lib. 3. Primæ partis Generalis & Naturalis Historiæ meminit? Certè easdem facultates sũq; Xagux tribuit.

MACOCQVER VIRGINENSIVM.

Descriptio

ped. cu'o ad summum : continebat verò pulpam nigram [quia non recens sed sicca & vetustus] acidæque & quodammodo salis saporis, in qua summa granis inuoluta, subfusci coloris, plana, & cordis [vt vulgò pingitur formam referentia, medulla albicante prædita. Quum porrò hic fructus ex Virginia relatus esse dicatur, facilè mihi persuaderi sinam illum esse, quem eius regionis incolæ *Macocquer* appellant, & [magno aliquo periculo liberati, vel bello defuncti, in lætitiæ signum fructu igni assidentes] pulpâ feminibusque exentis impleant lapillis aut crassioribus quibusdam granis, vt maiorem strepitum agitatus & commotus edat. bacilloque aptantes manu tenent, perinde ac Brasiliiani suum *Tamaraca*, sed nullis pennis ornati.

Similem deinde anno 1602. à Christi nativitate, conspiciebam apud eruditissimum Iuvenem Ioannem de Laet Ioan. F. qui illo anno Amstelredamum redemerat ab iis qui in varias provincias nauigant. Orbicularis verò formæ non erat, vt meus, sed paulò oblongior, fusco colore præditus, qui me præsentē, apertus, nigram pulpam superiorem pulpâ prorsus similem, quâ grana, altèrius granis non dissimilia, etant inuoluta, continere deprehendebatur. Ceterùm hic fructus non valdè dissimilis videtur *Higuero* tetrasyllabo Ferdinandi Ouicdi.

Constant lectores historiam huius *Macocquer* cum Arboris *Iunipappeeyuna* Brasilianorum Clusii paulò antè dicta, compertit in iconibus & descriptionibus plaræque conuenire.

IUNIPAPPEEYVVAE SIMILIS PENE FRUCTVS ORBICULARIS IN quo semina Staphisagrie similia.

Descriptio

Orbicularis penè fructus è Brasilia vt referebat Paludanus, allatus : forma non valdè dissimilis *Iunipappeeyuna* Brasilianorum, teneriore tamen cortice, præditus, & superna parte planus,

atq; quodam modo in tenerum vmbilicatum densens : continebat autem interna parte multa semina rugosa, Staphisagrie seminibus non dissimilia, nucleum continentia in binas partes diuisum : pediculus cui inhaerebat, triuncialis longitudinis. Clus. Exot. lib. 2. c. 7.

IUNIPAPPEEYVVAE ALIVS SIMILIS FRUCTVS.

Referente Clus. Exot. lib. 2. cap. 17. à Richardo Garth. Londino missus fructus receptus è Brasilia, prorsus contractus, vt eius forma dignoscere nequiret : nullum nomen additum : putaminis fragmenta satis fragilia erant, foris & cineracei ex fusco coloris, internè nigri, pulpa rugosa & in vnum coacta, nigra, quæ gustata, acidi saporis deprehendebatur, & nigro colore inficiens, non secus quàm *Iunipappeeyuna* Brasilianorum : huius tamen cortex *Iunipappeeyuna* cortice fragilior, & in huius pulpa nulla semina obseruabam, quemadmodum in illius fructu.

ARBOR VINIFERA, COVTON, IUGLANDI SIMILIS.

CAP. VI.

Mirabilis est arbor, quam Thevetus Americæ suæ cap. 80. sic describit. In Canada prouenit arbor crassitudine & figura similis Iuglandi, cuius vsus diu incognitus mansit, donec quidam extendendo arborem obseruauit fluere succum boni & lapidi saporis, qualis optimi vini Aureliensis, aut Beauuientensis : ita iudicauerunt noster capitaneus & alii nobiles, qui eum comitabantur. Eius succi subito collegerunt quatuor aut quinque magnas amphoras : suo idiomate hanc arborem vocant *Couton*.

LIGNVM COPA-V SIMILE IUGLANDIS LIGNO.

CAP. VII.

Scribit Leri in Brasilia prouenire lignum, quod nominant *Copa-u* : cuius arbor similis quodammodo Iuglandi, non tamen nuces ferens. Alferes, vt vidi pro vtenilibus, adaptati, easdem cum Iuglande venas siue fibras habent.

ARBOR TINCTORIA.

CAP. VIII.

Utor est, Thevetus inter arbores in Regno Senegæ, vbi Aethiopes degunt, arborem esse glandiferarum nostrarum crassitudine, fructu ferentem *Dactylis* parem, ex cuius nucleo oleum exprimitur miris virtutibus prædicum. Aquæ permixtum, croceo colore planè inficit, quò tingunt pocula, ac pileos quoddam ex Lunci, vel orizæ paleis contextos. Præterea id oleum odore est Violæ Marturæ, olei nostri sapore. Quamobrem multi pisces, orizam, aliòsque cibos cocondiunt.

PENO-

PENOABSOV ARBOR AMERI-
CANA.

CAP. IX.

Est in America, eodem teste, arbor Penob-
sou dicta, cortice odoris planè admirandi, fo-
liis Portulacæ, valdè spissis, perpetuò virentibus.
Fructus edit magnos, grandioris Pomi magnitu-
dine, orbiculatos, pilæ luforiæ modo, minimè e-
dules, imò venenatos. Singuli fenas Nuces intus
habent, Amygdalis nostris similes, nisi quòd la-
tiusculæ sunt, & magis compressæ, in singulis
singuli nuclei conduntur. Hi ad sananda vulnera
mirificè profunt, quibus etiam vtuntur Barbari
sagittis icti, aut quouis alio modo in præliis vul-
nerati, ex his confusis oleum exprimentes ru-
sum, eoque vulnera illinentes.

NVX COVLCOVL.

CAP. X.

Constantinopoli, authore Bellonio, vendun-
tur Nuces duos pugnos crassæ, quibus care-
mus, quæ plenæ sunt parvis granis elui bonis, A-
nellanarum modo dulces, Coulcoul vocant, id est,
Nuces Coulcoul. Qualecebenus lib. 3. epist. Matth.
de plantis peregrinis Constantinopolimissis. De
Coulcoul & Hebulden, inquit, nihil dum ceru-
intelligere potui, nisi quòd Coulcoul quibuldam
in delitiis sint, præsertim quando recentes ex A-
gypto aduehuntur. Matth. respondens Qualce-
beno scribit, Nucleus quem Coulcoul & Hebulden
appellat, est arboris quæ Staphylodendron ap-
pellatur. Ex quibus patet Matth. sententiam mul-
tùm dissidere à Bellonio: notandum quoque Bel-
lonium scribere Constantinopoli vendi femina
Hebulden, quibus nos non vtimur: separat au-
tem eà Coulcoul. Nec etiam Qualecebenus vi-
detur idem dicere Coulcoul & Hebulden: de iis
plura nunc non occurrunt nobis scribenda.

NVX AROMATICA, VVLGO
MOSCHATA.

CAP. XI.

Post Iuglan-
dem Aro-
maticam dici conue-
niat. Nam & ge-
neris nomen, &
triplex cum illa
inuolucrum cõ-
mune habet: &
folia huius à nō-
nullis dicuntur
esse Iuglandis si-
milia, vt tacea-
mus has conditas
cum istis ab in-
fistoribus fre-
quenter adule-
rari. Adde quod
exterius eius pu-
tamen viridi Iu-
glandis simile di-
catur.

Quidm porrò

maximè generum sunt Nuces moschata: vnum fi-
gura Oliuari, alterum longius minisque rotun-
dum. Vtrumlibet verò genus, prout conditum
adfertur, Persicam malum mediocre aequat:
primùmque puluinato integitur, Iuglandis vel
Persici in morem, calyce: huic subest mediocri-
tassitudinis putamen seu cortex lignosus, nullo
nec sapore nec odore, intus cinereus, foris ex ni-
gro spadiceus, valleculis hinc inde depressis inæ-
qualis, quas extimo & huic iam dicto cortici in-
teriecta Macis dicta explet, reticulato plexu cer-
tis locis durum illum corticem obuoluens, pertu-
naciùs circa pediculum adherens, alioqui liber
& incubitu duntaxat leui appressus facili negotio
auellendus, coloris ex rubro flauescens, saporis
iucundissimi aromatici, acrisculi cum amarore
quodam, velut oleaginem quandam punctura
remittingens, quem & acui punctus reddit nucleus,
quem vulgò omnes Nucem moschatam, eruditi ve-
rò etiam totius nomine nucem myrsiticam voca-
tam, oliuæ magnitudine, vel paullo lon-
gior, Dactylum tam figura quàm magnitudine
referens, [longas appellant mares: oliuares femi-
nas,] coloris ferè cinerei extrinsecus & rugosus,
spadicis & ex flauo albicantibus venis vndatim,
vel sine vllo ordine hinc inde discentibus, sub-
stantià solida. Sed in pila fragili, nec difficulter
in frustula dissiliens, sapore & odore aromati-
co & subastringente.

Author est Garcias, arborem quæ Myrsiticam
Nucem & Macim profert, Piri esse magnitudinè,
foliis eiusdem, sed breuioribus & subrotundis,
seu verius Persicæ malo haud abhinsimè, breuioribus
tamen foliis. Fructum ferè duro cortice
munitum, quo per maturitatem delibente, cal-
lycum echinatum, qui Castaneas amplectun-
tur modo, macis appareat. Verùm in iis, quæ
nostro orbi conditæ importantur, non obseruati-
mus echinum Castaneæ, sed Persici puluinatum
calycem, vt iam dicebamus. Repentur, sed ra-
riùs, gemellus quoque nucleus, facie interiore,
quæ se ambo nuclei tangunt, compressum, exter-
nè gibbosus, qualem & nos inter Exotica nostra
naturalia reconditum habemus.

Porrò videtur nux moschata *κνιανον* esse apud
Theoph. Scimus alios existimare, Comacum esse
Gariophyllos, de quibus vno loco. Nobis plausibi-
lus videtur, esse nucem aromaticam, quia fru-
ctum dicit. Verba Theoph. sunt: τὰ δ' ἀλλὰ τὰ
τὰ εὐσμία, εἰς τοὺς τὰ ἀρώματα χεῖνται, τὰ μὲν δὲ ἰνδὴν
κνιανόν, κνιανόν ἐστὶ δὲ κατὰ τὴν κατὰ τὴν φύσιν, τὰ δὲ
ἀρβύδας, εἰς τὰς τὰ κνιανόν, & τὴν φύσιν, & κνιανόν.
ἐπεὶ δὲ τὸ τὰ κνιανόν, κατὰ τὸ δὲ ἐπεὶ τὸ ἀρώματιον
εἰς τὰς αὐτὰς τὰς φύσιν. Sed δ' ἐπεὶ superfluum
censemus, & legendum post κατὰ τὸ δὲ ἀρώματιον
in quem modum etiam Gaza legit atque con-
uertit, hoc sensu: Cetera autem odorata, quibus
ad vnguentorum confectioes odoras vtuntur,
quædam ex India aduehuntur, ac inde transmi-
tuntur ad mare: quædam ex Arabia, vt Cinamo-
mum, Cassia, Comacum, atque hunc diuersum
fructum esse, quem vnguentis sumptuosissimis
permiscere solent. Vides ipsum Comacum aper-
tè appellare fructum: Gariophylli propriè sunt
fiores. Vnguentis etiam commodior nux mos-
chata, immò expressus eius liquor per se ipse vn-
guentum est, vt his notis Theophrasti Comaco
apprimè competat.

Eundem Cinnamum & Caryopon esse cense-
mus apud Plinium, nisi fortè Comacum quoque
legendum sit. Chiffletius sanè vir doctissimus &
& amicus noster singularis iam dudum Comacum

Tqm. I.

legit apud Plin. pro Caryopon, vt Dal. quoque obleruauit. Sic autem ait Plin. In Syria gignitur & Cinnamum, quod Caryopon appellant. Hic est succus nucis expressus, multum in furculo veri cinnami differens, vicina tamen gratia. Pretium in libras asses quadraginta. Vt etiam Theophrasto clarius nucem antram moschatam Plinius insinuasle videatur. Nucem manifeste dicit, Caryopon succum ei expressum: quod oleum dicere possis, etiamnum hodie lautioribus Pharmacopæis, pro delicatioribus exprimi solitum, quod mox in vnguentis cōstituta cōnectitur. Reliqua quoque non repugnantiam & vicinam Cinnamo gratiam habet, & ab eo tamen plurimum differt. Massæus autor in hist. Ind. Ad Bandam ditionis Molucarum vicinas aliquot insulas totius orbis terrarum solas [quod constat] sponte, lautiores in epulas & medicamenta mortalium, ex vna eademque arbore Nucem myristicam & Macim prodigine. Arbor [addit] Plinius ad Pyri similitudinem accedit: fructus Mala Persica quadantenus imitatur: floret quo tempore ibidem alia quoque plantæ & herbae varii generis: è quibus vniuersis mirificus odor, incomparabilis cuiusdam suauitatis existit. Vbi desoruit maturefcentis pomum, paulatim è viuidi, tum ceruleas luteasque, tum purpureas & igneis transit in maculas, quales in arcu caelesti: atque eo ipso tempore Phitaci & alia aues eximie pulchritudinis ad gratissimum sibi pascuum aduolantes augent oblectationem, cum folia & fructus & alites ipsæ variis colorum picturis in certamen vique luxurient. Lud. Rom. Nucis Mosch. historiam sequentibus tradit: Mirifice nucis caudex Persico caudici similis, ramos foliaque consimilia producit, verum non nihil angustiora: priusquam nux huiusmodi percoquant, lepit arborem mastix florentis Rosæ instar: & vbi nux percoxerit, mastix eam complectitur. Ex quibus satis verbis apparet Ludouico Romano non bene cognitum fuisse Macis crescenti modum, quem maiore vocat Masticeen: non floret Rosæ instar, latet enim sub pulpa: forte olim Mathiolus ex Lud. Rom. descriptione curarat concinnandam suam iconem. M. Fumee in hist. gen. Ind. Gallicè conscripta Moschatam arborem similem Quercui facit, ferentem Nuces vt Glandes, aut more Dactylorum, quæ habeant Macim. Sed bonus ille vitæ de arbore sibi incognita, neque visa tenens, adiecit quæ omnibus qui de ea tradunt, ignota sunt atque inaudita, ne damna visa, nempe Quercui similem esse. E contra, & rectius Maxim. Transylu. de Moluc. insulis, Nucis Myristicæ arborem proceram, amplamque esse dicit, eique, quæ Nucem luglandem ferat, admodum similem. Neque hanc Nucem aliter, quam luglandem produci, gemino protectam operimento, puluinati primum calycis, sub hoc tenuem membranam, quæ reticulatam nucem amplexatur. Hanc nos Muscata florem, (inquit is), Hispani Macim vocant. Alterum operimentum, ligneum esse putamen, vt Auellane, cui ipsa nux insit Muscata. *ἡ δὲ νύξ ἀπὸ τοῦ καυτοῦ, καὶ ὡς καυτὸν, καὶ ὡς καυτὸν* quidam Græcè vocant: alii etiam *καυτὸν καυτὸν*. Sed nunquid Dioscor. incognita fuit Nux moschata? Fuit: nihil enim de ea scripsit: scribit quidem de Macere non de palliolo huius, seu cuticula foliacea, Macis dicto, à quo Macer haud parum diuersus. Auc. Giuzibian, Nux muschata. Serap. Iezuhave v. I. sch. que, id est Nux muschata. Item Bisbese, id est, Macis. Isaac Eben amtam: Est cortex Nucis Muscatæ, qui est supra corticem crassum in-

utilem: fructus qui vilis, nominatur in Oriente Adaches. Hermol. Nux odorata, quam Græci modò Caryon myristicon appellant, hoc est, Nucem vnguentariam, quæ sanè diuersa à Glande vnguentaria. Moschocaron, teste Ruell. à Græcis recentioribus dictum, Latinis occasionem dedit, vt eius imitatione Nucem moschatam nominarent: ea membrana primum vestitur calyce, foliato, fissili, mox lignoso. Mauritaniae factionis principes Macis nomine extimam intelligunt membranam. Ex quibus Ruell. verbis facile patet ei crassiorē & exteriorem corticem carnem non fuisse cognitum. Nec intelligimus quid sibi velit his verbis, quando ait: Hippocrates Aegyptiæ Balani meminit. Sed multum à veritate mihi deficere videntur, qui Nucem odoratam, quam vulgò dicunt Moschatam, hac glande vnguentaria comprehendere putent, longè proferendū discentem, & Veteubus, vt existimo, prorsus incognitam. Aegyptia reliquarum modo ossa non habet in balanis. Aluum & menses fissit in vino austero, & vulnera agglutinat. *ἡ δὲ νύξ ἀπὸ τοῦ καυτοῦ* Actio, Veteribus ignotum, Syluio: qui ait, historiam eius graphice depingi à Ruellio. In margine: Nux moschata vulgò, etiam si moschum non oleat. At nobis non videtur graphice descriptam à Ruellio, cui non cognitum fuit exterius corpus callosum, vti patet ex eius descriptione. Tagasilius quoque à veritate multum deficere tradit eos, qui Nucem odoratam, seu Muschatam vulgò sub Glande vnguentaria comprehendere putent. Nux Muscata id est, vt scribit Cordus, fructus qui totus cum ad iustum peruenierit incrementum, luglandis, viride carnosiusque putamen habentis, magnitudine cernitur, triphlet cortice nucleoque compositus: exterior cortex carnosus cōstentia, cui subest tenuior, non continuus, Macis appellatur: eo detracto apparet tertius in fusco, purpureus, lignosus, intra se nucleum continens subrotundum, oblongum, longitudine vnicalem. Saporem habet & odorem tenuem, suauiter acrem, iucundum valde aromaticum & adstringentem, qui Nux muschata vocatur: decorticatus ex India adfertur. Adferuntur etiam integri fructus, melle conditi, quos nuper carperit adulterare, eius singulis nucleis, vitidi luglandii putamini diuino impositis, & rursus composito: qui dolus facile deprehenditur mollitia, sapore, & quia diuifera erant commissura. Carnosus enim Moschate nucis cortex iucundum habet saporem, solidiorēque consistentiam: luglandis verò austeriorē & molliorem. Similiter quoque excipiuntur Limonium & Chebulorum: [quos sic vocant] conditorum carne, sed hic dolus cōmissus deprehendus est, quoniam condita earum caro gustu ferè nihil à Nucis moschate carnosio putamine differt. Est & Moschata mascula, precedenti similis, maior tamen oblongiorque, figura atque magnitudine ferè ad vulgares Palmulas accedit, cuius pericarpium quale sit, nondum nobis constat. Saporem habet subacrem, aliquantulum tenuem & aromaticum. An Galeno Chryfobalanos, cuius meminit lib. de comp. med. loc. 8. cap. 3. in duobus pharmacis Asclepiadis stomachicis: vbi ait Chryfobalanon esse ex discutientibus & corroborantibus. Item lib. 9. cap. 4. in medicam. Asclepiadis ad Coli affectus præstabitur Chryfobalanos. Glans muscata, Bapt. Fierè in carnibus canæ. Nux quam pigmentarii Moschatam appellant, Platine de honesta volupt. Myristica Nux Scalig. Cornar. in Gal. lib. 5. de comp. med. cap. 1. Quæ hodie Nux muscata seu Muschata vocatur, non alterius

(inquit)

ce moschata deterius etiam figmentum exhibet, quod vna icone duas falsas Matthioli complectitur: qua postea icone de nouo nouissimam Matthioli editionem mactant eius patronus: digno mehercule patellâ operculo.

*Hist. Eugd.
uor.*

Hist. quoque Lugd. Confarcinator censura dignus qui assumpta Matthioli descriptione ac figura falsa, securè & oscitanter præterit, non animaduerso vtriusque ætæ: quod tamen ei facile fuisse, quippe qui ad manus habuerit libros Arom. Garcia, quem citat in margine.

*Alter hist.
error.
Munsterius
uor.*

Eadem Hist. aliam præterea nouam, sed falsam quoque iconem ex Acosta ostendat.

Facilius excusabimus Munsterum, qui vitiosam descriptionem atque figuram in sua Cosmographia. exhibet quem scimus in alieno foro hac in parte versatum: hoc tamen docet, in Insula Sumatra nasci eas.

*Euch. Raf.
lat. uor.
Curtius
uor.*

Falsam quoque iconem in suo Herbar. habet Euch. Rostin.

Curtius vno eodemque loco Macim bis describit, nec videtur eius extimum putamen carnosum cognouisse.

*Lacuna
uor.*

Lacuna ex his quoque est, qui tum Nucem moschatam tum Macim antiquis Græcis incognitam putant. Is quoque iconem falsam habet, diuersam à Matthioli, icone: in eo tamen cum eius priorē consentientem quoddam externum crassum putamen non habeat, licet iple scribat, de ferri in Lusitaniam siue Portugalliam conditam magnitudine Persici siue Melocotonis, in eius medio tenuem esse corticem, vulgò Macis dictum, restis modo inuoluentem testam duram: mox tamen sui oblitus, contrarium dicit, Macim esse florem Nucis moschate.

*Lonic.
repreh.*

Lonicus eandem cum Lacunæ fictitiam iconem habet, & præterea perperam scribit Macim & Macerem corticem ambire Nucem Moscatam, quæ esset flos eius. Neque idem Macis & Macer, vti patet postea.

Dolendum Cronemb. ita vanum & fabulosum vt cum aliis de peregrinis scribat à se nos visis: Cudit enim hic suam descriptionem ex falsâ icone Matthioli, vel alius alicuius. Si is vidisset Nucem in arbore provenientes, vel eas, quæ ex India cõditæ adferuntur, aliter descripsisset. Est enim supra Macim crassus cortex vel potius caro, & in Insulandibus & Persicis, nec floret Rosa instar, vti dictum.

*Nux My.
rística.*

Nec sapit Amato Nucem Moschatam Myristicam appellari, eiusque nomine Hetimolaum & Manardum, aliòque doctores taxat, quasi minùs hènè ita ab ipsis vocaretur, quoddam nomen Glandi vnguentariæ ex directo respondeat, quâ Græci *βάλανον μυριστικόν* sua voce appellant. Et sanè si rem suo pede metiri velimus, minùs propriè ita vocari compariemus, quod ea vox sit æquiuoca, & vtrique vnguenti significatu atque respectu competat.

*Nen. prop.
rie dicit
Nucem
Myristicâ.*

Sed quid Costa de ea, Indiarum ille explorator? nimis Piro similem facit hanc Nucem, paulò rotundiorē, externum operimentum carnosum & durum aliquantulum, à Bandæ incolis ferè neglectum, nisi viridi cum sale & aceto vescerentur, quoniam grati & adstringentis gustus sit. Verùm eius iconem falsam esse, vel ad libitum factam, vel ex eo apparet, quod dramum pingit cum Nuce aromatica Maci tantum obducta, sine extimo putamine, quâ formâ vtrique ramo non adhaeret.

*Corticis
sapor.*

Cronemhur. lib. 1. de Comp. med. Cornarium falsi scribit, existimantem Chrysolabanon esse Ga-

leni, vt ex colore & sapore vulgaris Nucis moschate demonstrari queat. Sed cur non refutat eundem.

Garcias quoque vult Nucem moschatam cum suo Maci veteribus Græcis incognitam. Eos qui nostram Myristicam nucem Myristicam nucem Chrysolabanum Galeni esse volunt satis conuincit eam formam, tum colore & temperamento. Sed si formam Chrysolabani tam bene nouit, cur eam non docet: ceteris rationibus responsum prius, dum nobis res esset cum Matthioli.

Dod. Nucis moschate descriptionem paucissimis comprehendit. Primum, inquit, habet corticem viridem crassum: deinde pelliculam quæ Macis supra putamen lignosum, in quo Nux.

Assinem fronde & fructu Persico, esse arborem Nucis Myristicæ, quam sequentem habent insulæ orientis è Moluccis, vnde referebant, (vt tradit Pen. & Lob.) qui attulerunt easdem Nuces decerpas suis manibus amici, & triplici cortice protectas, quales conditæ prostant in offic. & posse nostro celo alluere negabant.

Iam Casalpini, qui diuersas descriptiones opinionè quæ nouis habet, audiatur. Nux muscata ex Iululis ultra Gangem aduehitur, maior Auellana, minor Iuglande, rotunda: adfertur autem purgata à suis putaminibus: alique tamen vix cum suis corticibus, vtpote immaturæ, quarum exterior tunica dissecta magis quàm Auellanarum calyx, colore ruffo, aromatica, totam Nucem circumplectens: sub ea cortex ossile continetur. Tradunt eius arborem Persico Malo similem: foliis paulò angustioribus: in inculis nasci, fructum ante maturitatem circumdare instar florentis Rosæ, quæ postea perfectam Nucem complectatur vindique. Incolæ verò eius loci, quamprimum huiusmodi complexu viderint, certatim colligere. Alii distichus referunt, arborem specie & folio Nucis Iuglandis similem: fructum completum magnitudine Mali Cotonei, externo cortice viridi & crasso, vt in Iuglande, qui Saccharo conditus gratus est gustui, & aromaticus. Sub hoc membranam tenuem contineri, quæ Macim (fortè leg. Nucem) circumdat rubicundam & implectam circa duriorē corticem: intra hunc poltreum Nucem muscatam contineri. Eius mentio repetitur apud quosdam ex Græcis recentioribus, *Μυσκατάρων*, & Myristicam vocantes. Fortè Aetius eandem intellexit sub nomine Nucis Indicæ, quod recipit in suffimento muscato. Arabes optimè nouerunt in medicinis expetentes & med ulla internam & externum corticem tenem, quem Macim vocant: nam medius qui ossile est, inutilis iudicatur. Si diuinare liceat in re ad eò ipsis Autoribus incomperata, quid obstitit si dicamus extimum Nucis muscate corticem apud Dioscor. vocatum fuisse *Narcaphthum* inter suffimeta odorata quod ex India corticosum aduehitur. Alterum autem eiusdem corticem crassiorē esse Macerem, qui ob substantiæ crassitiem acerbior sit, & minimum quid redolens: ideo inutilis iudicatur, Serapioni. Quasi putamine tantum iis temporibus afferrentur, Nuce in patria remanente: ea tamen vt pretiosa & valdè peregrina oxosculabatur antiquitas. *Haftenus Casalp.*

Ceterum fabulosum esse historiam priorem Casalp. de tunicis & flore sitis supèrque demonstratum. Nam quando dicit, exteriorem tunicâ totam Nucem circumplecti: circumnasci florentis Rosæ instar: postea cõplecti vndiq; falsas hæc omnia. Vt mirum sit tam magnū Botanicum atque Philosophum, etiam post alios Scriptores, incon-

inconsultis commentatum de re, quæ diligenter considerationem optinere merebatur. Sed, iniquis, ex aliorum relatione ista magna ex parte tradidit. Sed, inquam, eius fuerat, in tanto loco, & tam famosa Italæ regione constitutum aliorum errores taxare, eos præsertim, qui iam ante ipsum fuerant detecti. Censuram & considerationem etiam merentur ista, quando dicit, vîas cum suis corticibus immaturas esse: folia Iuglandi similia, nec addens Authorem, qui viderit: medium verò corticem osseum esse. Qualia sint folia, Persicine, an Iuglandis, scitemus nobis nondum planè constare. Corticem extimum non esse *Narcaphthum*, satis demonstrant ea, quæ de eo dicit Acoſta, nempe serè neglectum corticem Nucis mofchatæ: neque Garcias neque Acoſta aromaticam vim ei tribuit, vt fecit Cæſalp. Cortex ille alter siue putamen nihil habet, quod respondeatis quæ Dioſc. & Gal. de Macere scripſerunt. De Maci & Macere ſubſequentibus agemus capitibus: De Narcaphtho, ſuo loco.

De Nuce mofcata maſcula dicta, vel magis, quædam peculiaria habet. C. Bauh. eam eſſe guſtu adſtringente, odore ſerè nullo, cariolaſam magis, minus oleoſam, affectibus ventriculi & capitis commodiorem. Verùm Nuceſ maſculam hæcenus non obſeruauimus diſſerre à vulgari adſtrictione, odore, carie & oleoſitate: nec etiam viribus: ex veniſſe aliqua poſſit oriri varietas a vulgari, præter magnitudinem & figuram quam habet: nam quia rariore, diutius adſeruari ſolent, vnde fit vt exoleſcant. Deinde ſi odore ſerè nullo ſint, & cariolaſe magis, non videmus quomodo ad prædictos affectus poſſint eſſe commodiores. Verum quidem eſt, Rondeletium olim pro corroborando ventriculo præſcribere eas Nuceſ, in quibus minus ſit oleoſitatis, ſicciores & magis exuccas. M. hi ſanè Bauhino, quæ multo oleo reſertere, uſuſus mouent.

Nux mofcata, *confusus nux mofcata*. Conſt. in Lex. quo authore, ipſe videtur: nūi quia forte eandem vocis vim exiſtimaret quæ *uueſced*, Arab. *Laſſiband*, vt quidam ſcribunt, id eſt, nux Bauſenſis, & *Seigar*: Germ. *Muſcat nuß*. Belg. *Nore mofcaer*. Gal. *Nux mofcade*, ou *myrteite*. Ital. *Nux mofcade*. H. ſp. *Nux de eſpica*, *nux mofcade*. Bohem. *Kuſſi Muſſatowe*. Perſis arbor *Drach*. Turcis *Agache*. Vngar. *Serechón die*.

Nascentur Myrſtice nucis arbor in inſula Banda. Inueniri etiam tradunt in Moluccis, ſed non eſt fructifera, quemadmodum nec ea quæ in Zeilan prouenit. Garcias. Acoſta tradit in Molucis humiles eſſe, & fructu puſillo naſci. In inſula maris Indici, Banda dicta, abundant in ſyluis ſpontaneæ, vt ſcribit Lud. Romanus. Nux mofcata mas ex India quoque ad nos importatur, non tamen copioſe, vt reliquæ, ſed rarò, inter reliqua aromata, præſertim inter mofcatas vulgatas.

Nux mofcata, vt ſcribit Auic. calida & ſicca eſt in ſine ſecundi vſque ad tertium: ſtipica eſt: conſert lentiginibus & odorem oris bonum facit: conſert panniſculæ & vilum acuit: corroborat hepatis, ſplenem ventriculūque, maximè verò eius officium conſtringit, prouocat, & conſert difficultati vrinæ, & cum in oleis ponitur, conſert doloribus & ſimiliter in peſſatis, & prohibet vomitum.

Serapio ſcribit: nucem mofcatam Aben Meſ. uia eſſe naturæ Garyophyllorum, calidam & ſiccam in tertio gradu.

Ventrem & ſtomachum & iecur firmare tradit Aëtius, cibi coctionem iuuare: longis iocinoris

valetudinibus opitulari, ſed pulmo nibus officere. Singulum tollunt toſta, aut ad ignem deficcata: fluxum ventris ſanant, maximè ſi in vino rubro ſumantur. Matrici viles ſunt, renibus & veſicæ: ad difficultatem vrinæ, quæ à frigida cauſa prouenit, & aliis multis morbis, tam virorum quam mulierum.

Calculum ſrangunt & pellunt, maximè ſi macerata fuerint in oleo Amygd. dulcium, authore Dod. Verùm tam calculum ſrangere credimus, quam cætera quæ dicuntur id præſtare ſine vlla certatione aut ſirma experientia. Cordus annotat, Venetas mulierculas Nucem mofcatam maſculam contra difficiles partus aſſumere. Pleſiſque exiſtimatur nux mofcata caput confortare præ aliis medicinis, id quod & Placot. teſtatur in lib. de tuenda bona valetudine. Immatutam, atque adeò integram nucem ſaccharo condunt Luſitani: nam præter odoris ſuauitatem, & ſaporis gratiam, propter quæ expetitur, Indici Medici & Brachmanes multum illa vtuntur, in omnibus frigidis cerebri morbis, Paralyſi, & aliis neruorum atque vteri affectibus. Maioris verò æſtimationis ſunt apud illos grandiores Nuceſ, quam apud noſtros, teſte Acoſta.

Deiſdem conditis ſic Amatus: Eſt Pomum quod non diu ex India à Inſos ſacchato confectum deſerri cæpt, magnitudine qua Pomum Perſicum, roſandam, obſcuiſ quibuſdam lineis interſectum, nam color illi Perſici quoque ineſſe videtur. Huius autem Pomi caro ſuauiſſima ac guſtui gratiſſima eſt, & cordalis: & ea de cauſa eius libra quatuor venditur aureis ducatis.

Nucis myrſtice dimidium, teſte Cam. ex vino huiusmodi, ſicut ad citam reſpirationem. Longè reſtrictius ad diuturnitatem conduntur vina, vna aut altera nuce myrſtica in dololum iniecta, quam imputo ſulphure.

E recentibus prius contuſis & in cacabo calefactis prælo exprimitur oleum ſeu liquor oleagineus, qui reſtigitur Cere nouæ inſtar concret, ſaturè ſtatum, ſragrantiffimum ſpirans odorem, frigidis morbis, poſſiſſimè neruorum articulorumque diuturnis doloribus à frigore excitatis vtiliſſimum, quin & Veneris inunctionibus maximè expetitur, vt tradit Matth. Datur ex calido iuſculo aduerſus dolores Colicos, tormina, & cruciatus nephriticos.

Ex iſdem quoque, ſicut ex aliis aromatibus, deſtillatur oleum, Gummi arboris, quæ nucem myrſticam fert, vt reſert Camer. nonnunquam inter alia aromata à Luſitanis in Italiam importata, reperitur, eximie fragrant odore prædium, ſi accendatur: pulchrè autem rubet, cuiusmodi ſe portiunculam habere teſtatur.

Cl. Medicus Bapt. Montanus ſcribit ſæpiùs ſe huius præclaras expertum eſſe vires in imbecillitate membrorum corrigenda, poſſiſſimè verò articulorum, & podagra. Myrſticum oleum vnguinoſum, [ex ſententia Lob. lib. de Baſſamo] laxando & inquinando nec quicquam vulneribus glutinandis Baſſamo ſimile habet, nec ſtomachi vires colligendo idoneum eſt. Quamobrem Rondeletius in cordis & ventriculi corroborantibus medicamentis immaturas, ſecas, leues, auſteras, aliquantulum cariolaſas, adſtringentes nuceſ mofchatas ponderoſas, maturas, vnguinoſas præſcribat, coquis, culinariis blandimentis committens pingues aut præpingues. In Anglia vocatus ad generola matronam prægnantem, quæ cum ſummo deſiderio auide duodecim nuceſ mofchatas tanquam panem commanduſſet, in-

*Singulæ.
Fluxus &
træ.*

*Difficilis
vina.*

Dod. not.

*Ad diffi-
partum.*

*Conditæ
ſaccharo.*

Paralyſi.

*Conditæ de
ſcriptio.*

Æſtimationis

*Cita reſpi-
ratio.*

*Dolorum
correctio.*

*Oleum ex
preſſum.*

Dolor.

*Calicæ
Nephriti.*

*Oleum de
ſtillatum.
Gummi.*

*Imbecilla
tas membr.
Podagra.*

*Ventricu-
lat.*

*Delirium
ab eju nu-
cum mofc.*

incidit in delirium, vel potius ebrietatem, sed post imperatam quietem & somnum copiosum, repellentibus capiti ad motus conualuit.

Idē Lob. Masculas ad affectus vetriculi & capitis commodiores & aptiores ait: de quare paulo ante vires iudicium nostrum diximus. Praefert tamen posset, iis rationibus, quas modò ex Rondel. attulimus: quia mares terè vetustiores esse consueverunt in nostris officinis, si modò habeantur.

Experimē-
tum ad-
uersus Co-
licum &
flacilem ex-
aquas feru-
pau.

In mea iuuentute, quum ego I. Bauhin. pedes Florentia redirem, & in Apenninis montibus frigidam auidius bibissem, subito incidi in insignes ventris dolores, flatibus in scroto vexantibus, accedente tumore, sine tamen villa bernia praecedente aut subsequente. Cū enim existerem me in monte pro doloribus periturum, itineris locus, insignis nunc medicus Ill. mei Principis, Ducis Wirt. &c. Oualdus Gabelkouer amicè obtulit Noces moschatas, quas secum habebat. Deuoratis 4. subito per D. G. & hoc remedio liberatus fui à doloribus, aque iter perfecti sospes & incolomis: quod perpetuae gratitudinis ergò, & in gratiam alicuius qui in idem periculum incidere possent, hic à nobis referri patuit.

Adulteriū
vici

Sciendum: denique Antuerpiā, & ex aliis locis adiecti ab institoribus oleum Nucis moschatæ, quod interdum adulteratum. Adulterari potest addita cera. Fucus deprehenditur à penitis multicatione qua cera se dentibus prodit, & gustu languidior nuntiūque acris. Odor enim etiam adulterati, vix remittit, vt digno ioco solo queat. Praestatque vti recenter expresso, quale nos parati curamus in vsus quotidianos.

Ita depre-
hendat fu-
cū.

DE MACI ARABVM, SEV CORTICE AROMATICO NVCIS moschatæ.

Placet de Maci seorsim agere, tum ob nobilitatem vtilitatemque eius priuatam: tum ne in iuxta tractatio Lectori pariat confusionem: quamvis in praecedentibus iam satis constet, quid sit Macis. De eo autem sic scribit Serapio. *Bisbese*, id est Macis. Isaac Eben, *Anarum* est cortex Nucis moschatæ, qui est supra crassum corticem alium. Praefertur qui sit coloris fuscus: deterior est niger. Crassioris corticis nulla vtilitas, sed scutius, qui in Oriente vocatur Adaches. Macim dicunt aliqui esse corticem, qui non ex Græcorū regionibus apportatur. Color eius est flauus, estque naturæ crassæ & admodum stipitiæ. Galen: Talisfar est cortex qui deservit ex India. Hæc Serap. qui salutem in eo laudandus quòd nihil tradat temerè ex se, nec confundat Macim cum Macere. Quod scribit. Dicunt aliqui quod Macis &c: (sic enim in impressis legitur) & quæ subiungit de Talisfar Gal. & de Machir Dioscor. ad Macim non pertinent, sed ad Macer. Recitat enim quæ Dioscor. & Gal. scripserunt de Macere.

Bisbese.

Delectus.

Talisfar.

Serapio el-
lustratur.

Macis, inquit Auic. est simile quiddam folii geninis duplicatis seu inuolutis fideis, vergens ad rubedinem & citrinum colorem, sicut cortex, & lignum & folia, mordicans linguam, sicut Cubebe. Filius Mesuæ testatur esse corticem Nucis moschatæ. Auicennam verò confundere Maceris vires cum viribus Macis, patebit postea ex viribus Maci attributis.

Auic. not.
Macer
Xyloma-
cer.

Hermolus scribit: Macis Græcè *μακίς* & *ἐνδομακίς*; cortex est rubens radice magnæ: Recentio-

res Macis non radice, sed Nucis odoratæ corticē ac folliculū esse affirmant, idque verò proprius est, & planè ita modò cernitur. Fallitur in eo Hermol. quod dicit Macis, Græcis *μακίς*: &c: non enim idem sunt Macis Arabum, & *μακίς* Græcorum, quæ tamen errorem non animaduertisse Marcellum, (acutis alioqui censor Hermolai) ex eius verbis apud Dioscor. lib. 1. cap. 100. patet. Ruell. Cornar. Cordus, Bacchanell. Had. Iun. Manar. Brunfels. Braslauola, alique viri alicui doctissimi, secuti sunt. Sic enim Ruell. De primo cortice quasi nucamento Nucem moschatam inuoluentem, non conuenit inter autores antiquos & recentiores. Namque Mauritanae factionis principes Macis nomine intelligunt. Macer cortex est rubens arboris magnæ. Recentiores non arboris, sed odoratæ Nucis corticem esse contendunt: nobis verò licet hanc dirimere non licet. Item alibi: *Macis*, vt alii *μακίς*, offic. *Macis*, Plin. Dioscor. Galeno cortex est arboris. Recentioribus odoratæ Nucis, idque verò proprius. Inimiam facit Ruell. citatis autoribus, quibus non Macis, sed Macer, cortex est arboris.

Nihil melius Cornar. Macis inquit, Dioscoridis profectò etiam hodie tum culinis tum Offic. notissima res est: sed non arboris corticem ipsi vidimus, sed Nucis odoratæ. Vulgus tamen nostrū, *Μακίς* quærit, velut Nucis moschatæ florem appellat. Quare non ambigendum esse putat Cornar. Macis appellatum officinis & barbaris idem esse cum Macere Græcorum & Plinii. Sed fallitur: sunt enim diuersa.

Miramur verò Cordum diligentissimum & naturæ peritissimum in hanc sententiam descendere ausum vt sciberet, conuenire inter omnes promodum doctos, Macer, corticosum illud aroma esse, à pharimacopolis Macis appellatum, ipsi Arabibus etiam id testantibus: qui in descriptione sui Macis Dioscor. caput de Macere allegant.

Nemo autem miretur cur Dioscor. suum Macer arboribus misceat, cū potius inter aromata de eo agere debuisset. Venia dignus est in hac Dioscor. cuius arate res nona, nec penitus cognita fuit. Credebant tamen arboris corticem esse quapropter ab eo inter arbores recensebatur. Nostra verò etate quid reuera sit cognoscere incepimus. Nam Arabes clarè scribunt corticem esse Nucis moschatæ. Item alibi: *Macis* seu vt Veteres vocat, *Macer*, nequaquam exterior vt hactenus nobis traditum est, sed medius Nucis moschatæ cortex. Vides ab eo manifestè confundi, cū tamen quid reuera sit, se scire sibi planè persuadeat. Sciuit nimirum quid esset Macis: non quid Macer. Ipse verò potius venia dignus, (non Dioscor.) qui Arabum scriptis, maxime Auic. deceptus, vnum & idem esse putauit, eaque propter de Dioscor. & Græcorum Macere non diligentius perquisiuit.

Ita Bacchanellus quoque idem peccatum committit in suis consiliis.

At audacius etiam Amatius: non approbo, inquit, illorum iudicium, qui Macerem à Maci Offic. diuersum esse statuunt, quum reuera Antiquorum Macer, Macis nostra sit. (Si diis placet.)

Monachi quoque in Mesuen lata incedentes via: *Macis*, inquit, cortex Nucis Myrsice: apud Dioscor. autē, Gal. Paul. & Plin. *Macer*, seu *Macis*, seu *Macher* vocatur, vt patet ex Serap. & Auic. Arabice etiam Talisfar, vt in Auic. & in Synonymis Rhafis, legimus Macim vocari.

Auic. 2. can. duo capitula habet de Mace: vnum nomine *Macis*, in quo Andreas Bellun. multa correxit: [forte etiam corrupt] & alterum sub titulo

oleo Talisfar siue Talisfar, unde probatur quod ipse Auic. sub vario nomine varia intellexerit simplicia, eum idem sit Macis & Talisfar.

Alouius Mundella, in annot. in examen Brasauolæ præ aliis sapere sibi videtur, quando inquit: Macer non est radice cortex, quemadmodum hæcenus videre potui, sed cortex tantum simpliciter non radice, aut alterius rei vt Hermol. voluisse videtur: verba enim illa Galeni, quæ citat, Galeni non sunt, sed Plinii esse omnibus manifestum est. Sed sapiendo facit Mundella, vt nihil sapiat: nam quid sibi vult, non est cortex radice aut alterius rei, sed cortex tantum simpliciter. Cortex sanè (si sit) esse non potest, quin sit, vel fuerit alicuius rei cortex, & quæ, & res, est enim nostro quidem iudicio de genere *medicinis*: non haud secus ac indumentum, integumentum, vel consimilis aliqua vox, quæ respectu habeat.

Quando verò Hermol. dicit, [vt Gal. inquit] intelligit de his verbis [gustu acerbis, & cum quadam acrimonia, &c.] quæ ex Galeno sunt.

Aufimus & ad Jere, non solum Plin. dixisse esse corticem arboris, verum etiam Gileum, quamuis fortè in Gal. excusari possit (si concedamus nostrum Macim esse Macerem Veterum, quod tamen non concedimus) quod dixerit arboris, non radice arboris, vt Plin. quandoquidem Macis supra Nucem moscatam provenit, quæ fructus arboris est, potest dici quodammodo cortex arboris. Nam siquidem fructus sit arboris, & cortex fructus: cortex vtique arboris quoque fuerit: vel iuxta illud Mathem. quæ vni tertio &c. Hæc igitur in parte non errauit Hermol. sed potius Cordus, qui putauit Macerem Diosc. esse Macim, & idè Diosc. redarguit, quod Macerem inter arbores reposuerit. Consultamus acutissimum Scalig. sic tradentem. Si noster Macis non sit Antiquorum Machir, facit suspitionem, Machir inerte esse: si non interit, nominis affinitatem multum valere ad persuadendum hoc illud esse, & illud hoc. Argumenta verò si verum statuant, Myrsicæ nucis cortium Veteribus ignoratum, fateri necesse est: quod tamen ipsa nuce longè est nobilior, ac fortasse omnium aromaticum obtinet facile principatum. Ex Arabum lectione, Macis aliud, aliud Machir. Macis ab Auic. pingitur Inculentè. Machir verò est, quod vocat idem Talisfar. Vides quanta cautela sur prodit Scaliger: vt si vel peccare videatur, vix tamen inuenias in eo quod reprehendas.

Apertius doctiss. Sylluius: *Macis & Macer* res planè diuersæ, quod ex Plin. apertè patet. Macer hodie incognitum: tamen pro Nicol. Macis Actuar. *Macis* reponit. Macis Arabum membrana est extima, nucem moscatam propè totam vestiens. Propè totam ait, non enim omnino extima est, sed intra eam latet, & conuexus interioris incumbit.

Sic Matth. quoque Offic. inquit Macis, quo Myrsicæ nucis prætextus instat continguntur, à Diosc. Macer multum differt. Differentiam non ignorauit Serapio. (idem & Hist. Lugdun. dicit) Quod cum compertum haberet Auic. de vitroque scissim traiecit, & Macim ad c. 456. relegauit: Macerem cap. 694. sub titulo Talisfar descripsit. Monachi nullam inter Macin & Macerem ponendam differentiam affirmant: nullam tamen auctoritatem (quod equidem sciam) aut rationem nituntur.

Item in postrema editione reformata: Hic asserere non dubitauit Macerem Diosc. & Gal. Myrsicæ nucis florem esse nequaquam. Nam si

ad eos floris cognitio peruenisset, veri quidem simillimum est, quod etiam fructus notitiam habuissent. In hac eadem reformata editione, quod vocat florem, paulò antè dicit sub crasso putamine subesse nucem duro satis putamine occlusam, nostra tenuiori Maci circumuestito &c. egregium sanè florem in Pomo latitantem.

Curtio quoque Macis aliud à Macere. Et Cronemburgio: qui omnes, qui contrarium dicunt, præter Galeni doctrinam, etiam Arabum testimonio conuincantur.

Et Rob. Const. *Macis*. Recentioribus Græcis est Macis Arabibus, res planè diuersa à Macere. Est aromaticus cortex ambiens inuolucrum nucis myrsicæ.

Eadem dicunt atque statuunt apertè Dodi: Lacuna, Garcias, Acosta, Hist. Lugd. Musa, & Recentiorum plurimi.

Cæsalp. denique de hac ipsa re sic scribit. Arabes authores optimè nouerunt in medicinis expectantes nucis moscatæ externum corticem tenuem quem Macim vocant: Macis nomen assumptum ex Macere, cuius Diosc. & Gal. & Plin. meminere. Nam Serap. ex Diosc. transfert, in corticem nucis moscatæ, quæ de Macere scribuntur. Scribit Diosc. de Macere ex Barbaria aduchi, &c. Ex ieiuna Diosc. Plin. & Gil. descriptione significatur incertam illis fuisse historiam, & non esse extimam nucis moscatæ tunicam: repugnat enim eius tenuitas & acredo maior quàm adstrictio. *Haftenas de authorum consensu & dissensu circa Macim.*

Macis, *Macis*, quibusdam *Macis*, non tamen Synonyma antiquorum, Offic. Macis, ab incolis *Bunapalla*, teste Guc'a, qui ait, vocis *Besbahe* Auic. designationem se nunquam scire potuisse. Arab. hodie *rishele & Besbahe*. Macis oleum Arab. *Genssami*: Persis *Genci erugant*: Turcis *Genzar* dicit, testatur Acosta. Germ. *Muscabluhe* / *Muscablsch*: Belg. *Macis* / *foelie* / *bloem* van moscaer. Gal. & It. *Macis*. Hisp. *macas*, *macias*, *Gingibre maci*. In Iaua hodie *maca* vocari, & *Bengus* lingua Malayar: itaque *Macis* nomen est: Indicum.

De loco in præcedentibus quædam attigimus: Et cum pars nucis moscatæ integrans sit atque essentialis, ibidem provenire certum, ubi & ipsa. Ex India autem vehitur per Syriam in Asiam superiorem, & inde in Græciam. Item ab eadem India per Assyriam in Aegyptum, atque porò in Italiam, ad hæc per Oceanum Meridionalem: de iisdem Indiæ partibus in Hispanias. Scaligero teste, & hoc seculò copiosè longa & pertinaci navigatione ex Indis, ac ipso adèd interdum solo natali, à nuperis Belgicis navigatoribus in Germaniam copiosè cum Nucibus moscatæ aliisque aromaticis aduehitur.

Sunt qui annos decent efficacem seruari possent in nostris regionibus credant, quod Syluo ne utinam placeat, qui vires eius citius euanescere magna ex parte existimat.

Deligendus autem Macis integer, crassissimus, silius seu rubentior, copiosior liquorem ex impressa plaga fundens, pinguisissimus & ponderosissimus.

De viribus Macis sic tradit Auic. Macis Mescha dicit facultate similem Natemesch, subtilioristamen. Paulus ait esse æqualis temperamenti, non calidum valdè, & esse siccum in secundo gradu. Resoluit tumores in cerato, quamuis habeat adstrictionem quandam. Halitum oris commendat. Ex eo cum oleo Violato fit caput purgium ad fœdum frigidam à flatibus crassiss in capite, & ad

Matth. n. 1.

Synonyma
linguar.
Bunapalla.
Besbahe.
Bisbahe.

Locus.

Tempus
durationis

Delectus

Vires &
Virus
Temperamentum
Tumores.

Oris halitus.
Soda.

*emera-
ma.
Alus fla-
uis.
Dysente-
ria.*

*Tempera-
mentum.*

*Macis pra-
stus.
Nuce mos-
chata.*

Auc. not.

*Cordia
pulp.
Ventricu-
los.
Nausea.*

Dod. not.

*Vrina sup-
pressio.
Calculus.
Flatus.
Oleum
Macis.*

Podagra

*Ad Venti-
culi frigi-
dos morbos*

Hemicraniam. Confortat hepar & stomachum: fluxum ventris cohibet, & Dysenteriam confert: prodest matrici. *Hæcille.* Sed quædam harum facultatum, præsertim posteriores sunt Maceris: ita ut appareat, vel ex hoc, quod etiam antè plus satis inculcatum, Auic. hoc cap. miscuisse vires Macis & Maceris.

Macis membrana tenuis, ruffa aut flaua, interdum nigricans, aromatica, odore suauis, sapore subacri, & nimium amaro, tenuium partium, calida sicca tertio gradu, ventriculum roborat, coctionem iuuat. Succus expressus Gummi Hedere figura, quàm ipsum Macis est valentius, autore Syluio.

Macis verò ex sententia Scalig. ipsa Nuce moschata nobilior est. Si degustetur, linguam & fauces admodum vellicat: odorem iucundum profundit & leuiusculum amarorem quadam cum siccitate relinquit. Quod facilè ostendit Macin tantum calidi quantum sicci temperamenti concepisse, & fortasse plus calidi, quod pleraque eius essentia sit tenuium partium, quicquid dicat ex Paulo Auic. æquale esse.

Rectè itaque Mithioli. nequiquam errare eos existimat, qui dicunt Macin odoratum exalfacere & pariter ficcare in fine secundi vel in principio tertii ordinis. Quamobrem Macer esse non potest, cum dicat Gal. constare Macerem essentia pleraque frigida, terrestri: paucula verò calida.

Dod. Macis ad Cordis palpitationem facit, utilior ad omnes morbos fugidos quàm ipsa Nux myristica. Oleum è Mace expressum regioni ventriculi inductum, ei robur addit, nauseam & fluctuationes tollit, appetentiam excitat, & concoctionem adiuuat. Quod verò Dod. Macin sistere ait fluores muliebres, & facere ad Dysenteriam consultò omisimus: nam in hac quidem non ausimus præscribere, veluti nec in illis si sanguine sint. Hic error pendet ex eo, quòd vires maceris confunduntur cum viribus macis, calore. n. suo & acrimonia augetur fluorem muliebrem. In dysenteria etiam non conuenit, ea enim à bile & acrimonia sanguinis exoritur: in fluore albo pituitoso mulierum & diarrhæa & lenteria pituitosa non improbamus.

Lacuna quoque testatur, mixtè roborare ventriculum, viuinam pronocare, pellere calculum, & qualescunque flatus resolvere.

Fir in insula Banda ex Maci oleum admodum cōmēdatur in neruorum affectibus & aliis frigidis morbis: Acosta. Hoc Wellerii mercatores Augustani aduehant, quod fragrantissimum est, & podagram, mirabile dictu, pedi oblitum fanate Cronemburgius refert. Clus. quoque testatur vidisse se aliquando Vlyssipone oleum d: Maci ex India magnis fustibus delatum, quod magno æstimabant, atque in ventriculi frigidis morbis plurimum commendabant. Id verò erat inspissatum, & saponis Gallici ferè modo in tabellas vnciam propemodum densas, tres verò latas, totidemque aut amplius lōgas efformatum, pingues, subflauas, odoratas. Paludanus apud Linschotam notat, quod macis optimo remedio infirmitates stomachi sanet, digestionem promoueat, omnēque prauos humores consumat, ventositatibus expulsus.

MACER DIOSCOR. ET GRÆCORVM.

CAP. XII.

EX prædictis liquet, quanta sit inter doctos dissensio de Macere & Maci, multis existimantibus esse vnum & idem. Quamobrem, quia contraria seu diuersa, iuxta se iniunctam posita magis elucescant, hoc loco de Macere agendum duximus.

Cùm ego Io. Bauhin. Lugduni medicinam facere, Antuerpiam misit insignis Pharmacopœus

Richardus Sermois Insulanus corticem sibi ignotum ut dicebat, ex India aduectum, cuius nomē rescire exoptabat: id. a. primus detexit singulari diligentia & in materia medica cognitione versatissimus, Valerandus Dourez Lugd. Pharmacopœus. Est autem cortex crassus admodum, crassior multò quàm Guaiaci, lignosus, durus, dentibus tamen atteri potis, cuius proportio magnæ arboris esse corticem ostendit, exterius rubet: fractus interius strias ostendit pulchras, alias rubras, alias albas, alternantibus pectinibus fulcis siue rubentibus & cinereis, perinde ac si laminis aliquibus constaret: gustu primum dulci, dein manifestè adstringente. Hunc corticem, ante annos triginta, qualem scripsi Macerem Græcorum, collatis eorum descriptionibus, esse indicavi, nec hæc tenus inuenimus, quod melius respondeat.

Reliquam historiam pertinet Cristoph. Acosta in hunc modum. Maceris arbor vasta est & multis ramis prædita, vltimo multò maior, cuius folia in longitudinem sex aut septem vncias longa sunt, duas lata, exteriori parte dilutius virentia, interiore saturata. Ea non alium florem, non alium fructum habere creditur, præter semen quoddam, denarii magnitudine, tenue, cordis effigie, colore flauo, sapore verò Amygdalæ aut nuclei Persicorū malorum, t. nui & candida membrana testu: quod vesica quadà ex tenuissimis duabus simul iunctis & transparentibus membranis constante includitur. Ea autem vesica in medio folio nascitur, alius magnitudine non dissimili, sed cuspidè obtusiore, & circa pediculum angustiore, colore medio inter rubrum & fulvum, inæquali & multis fibris à pediculo ad extremitatem recta linea ductis, crispo & rugoso, haud absimilis illi, quæ in Vltimo nascitur, paulò tamen est planior. Succo lacteo prædita est hæc arbor ut Motus, radicēque habet illi persimiles, magnas, crassas, in latum & profundum diffusas, & cortice tectas crassò, aspero, scabro, duròque, cinereo foris colore, interius albo & lacteo, succo pregnante dum recens est, flauescente autem dum sicca esset, & admodum adstringente. Et licet succus ille cum ad-

strictione

frictione non nihil mordicet, breui tamen euasit hac velut insensibilis mordicatione.

Quia dubitamus an Lobel. eundem corticem nobiscum pro Macere intelligat, exhibemus eius iconem nostræ eadem tabella iunctam.

Macera Diosc. cortex est à Barbaria aduehi solitus, subflauus, [καρδιακός] crassus, satis [ισχυρός] Ruell. & Sarr. perquam] adstringens. Videtur autem Dioscor. Barbariam Gangetis Indiæ fluvii insulam innuere, vt annotat Sar.

Gal. Macer cortex est, qui ex India conuehitur, gustu satis [ισχυρός], non multum, vt quidam vertunt: Cornar. verò qui multè Macim intelligit, multum calfaciens.] acerbum cum leuicula quadam acrimonia, odorata, iucundum sanè redolens, vt pleraque aromata siue odorata, quæ ex India conuehantur. Item: τὸ καρδιακὸν μέλις, ὁμοειδὲς τῷ ὕμνω ελεός, πρὸς σφαιρικόν, οὐ τῆς ἰσχύος καμίζου, ἀλλὰ τῆς ἀναισθησίας ἀπὸ τῆς εὐχαιρίας.

Paulus & Aetius de hocipto verba facientes, οὐ τῆς ἰσχύος seu ἰσχυρίας ἀποportari solitum commemorant.

Sic Plinius. & Macir ex India aduehitur, cortex rubens radicis magnæ, nomine arboris suæ. Qualis sit ea, incompertum habeo.

Serap. Dicunt aliqui Macim esse corticem qui adfertur aliud quàm ex Græcia, flauum, crassum & stypticum valdè: Galeno Talisfar: Diosc. aliter nominat, nempe Machit &c. Idem Serap. eo ipso capite statim à principio tradit Macim diuersum admodum esse à Macere.

Talisfar, cortex Indicis adstringens, Auicenn. Ex infra scriptis autem viribus satis apparere videtur Auic. nomine Talisphar intellexisse Maceris corticem, quamuis cap. de Maci, vires Maceris cum eo confundent, vt priùs dictum cap. de Maci.

Porro Sole clarius est iam Macerem & Macem inter se differre, & res planè diuersas esse. Macer enim cortex crassus est: contra Macis tenuis. Macer perquam adstringit: Macis sapore subacris est. Macer temperatus: Macis calida: reliqua ex vtriusque descriptione facilè innotece, quam differetiam non ignorauit Serapio, vt Matth. censet. Nam postquam tradidisset ex autoritate Iach, Macim esse Nucis odorata operimentum, dixit secus esse, de quo loquebatur Diosc. quippe quòd scriptum reliquit à Macerem esse ligni corticem siue Corium. Quod cum compertum haberet Auic. de vtroque seorsim tractauit.

Præterea maximo est argumento, inquit Matthiol. quòd Macis & Macer vtrique inter se differant, quòd Diosc. Gal. & Paul. de odoratis nucibus, quorum Macis est tegumentum, nihil scriptis memoria reliquerunt: quippe si Macer, qui eis conuehebatur, Macis noster vulgaris extitisset, credendum sanè, quod cum illo quoque adnecterent Myristicæ nuce: quarum illi historiam, & facultatem, cum sint & in viribus & in odore admiuabiles, nequaquam describere prætermisissent.

Quod Macer longè differat à Maci haud obscure ex verbis Gal. colligi potest. Namque ipse gustu non reperio hoc esse adeò acerbum, nec tam leuiscula acrimonia, quin potius si degustetur, linguam & fauces admodum vellicat: odor enim iucundum perfundit, & leuisculum amarorem quadam cum siccitate relinquit, reliquæque supra scriptas qualitates possidet, quas nemo dixerit Maceri conuenire, cui Gal. essentiam frigidam atque terrestrem magna ex parte, paucam

verò calidam tribuit. Matth. sententiam sequitur Curtius.

Sed quid multis hic opus verbis? præcedenti capite authores dicti sunt, qui Macerem à Macere differentem faciunt: nunc hoc agendum vt constet potissimum de natura & essentia Maceris.

An Lob. & Pen. cortex Xylocassia facie, idemque vt ipsi coniectantur Dioscor. & Plin. Macer? Cortex [inquitur] cuiusdam arboris stipitis imo exemptus, interiori sui parte valdè similis & concolor xylocassia, sed mindis crassus, ferè inodorus, aut quiddam luglandis & Lauri redolens gustu: perparum coloris glutinisque mixti adstrictioni habens: cum autem Dioscor. & Gal. adstringens sit & calefaciat, arboris cortex hic videtur. Item Hist. Belg. Cortex Xylocassia facie: an Diosc. & Plin. Macer? Belg. Baselaer.

Monar. *Arbore contra il fluffo*, id est, cortex ad alui profluua: (vt Clus. verit.) Profert (inquit) nouus orbis prae grandem arborem, foliis cordis effigie, nullo fructu. Eius cortex digiti crassitudine aut amplior, solidus, durus, & ponderosus, tenui candicante pellicula integitur. Similis est admodum cortici Gayacan, vt Gentiana amarus, manifestè adstringens, grati tamen seu aromatici cuiusdam odoris particeps.

Cæterum ne quis fallatur, considerent Lectores Monardem tribuere suo cortici amaritudinem, cuius alii non meminerunt quantum nobis quidem constat. An fortè ab aliis audita ille scribat, vel de cortice diuerso?

Considerandum venit, an Clus. Exot. l. 4. c. 4. nostrum Macer intelligat, cum scribit: corticis cuiusdam pedalis aut sexdecim vnciarum longitudinis fragmentum Amstelredami videbam, anno à nato Christo 1603. apud D. Stephanum Backerum illius vrbis Medicum, binas vncias aut paulò amplius latum, satis crassum, subrubentis exterioris coloris & veluti nodosum, internè subfusci, & & multis rimis hiantem, adstringentis saporis. Si meam opinionem de hoc cortice liberè proferre licet, plurimum ad Veterum Macer accedere videtur, tameti paucæ eius notas nobis illi reliquerint, è quibus exactam coniecturam facere possumus. Eisdem tamen facultates, Maceri tribuunt, quibus hunc corticem præditum seiebant, à quibus Backerus se accipere aiebat. Et qui incolas ad alui profluua sedanda frequenter eo vti assererent. Idem apud Acoftam cap. 12. de Macere, procul dubio noster cortex magnam affinitatem habet cum Macere Acoftæ.

Solenand. Macer Græcorum, cortex ille crassus est, qui hoc tempore à Lusit. iterum cognitus cepit importari. Scribit autem hoc in Cons. med. edit. anno 1583. eodèmq; opere alibi his verbis. Macer quod ex Lusitania ad nos ante aliquot annos adferri cepit.

Sic Acofta nomen vulgare huius arboris apud Lusitanos tradit, *Arbore de las Camaras*, & *Arbore Sancto*: hoc est, Arbor Dyfenteria, & Arbor Sancta: ab indigenis Christianis *Arbore de Sancta fenteria* Thomæ, id est, Arbor D. Thomæ, & *Macruye*: à *Arbor Sancta*, *Arbor D. Thomæ*, *Macruye*. Medicis Brachmanis *Macre*, apud quos summo in pretio est arboris cortex. Quidam rhizotomos (addit) cui arborem ostendi, aiebat sua lingua dici, *Cura santea macre nistusa garul*, hoc est, Macre ab Angelis ostensum hominibus ad ipsorum salutem. Certissimum esse ait Græcis probè notum fuisse Macer, de quo dubitamus, & quod plerique adhuc ignorant: nesciuisse autem Macem & nucem moscatam nobis apprimè nota. Admonuisse præterea se Medicum quendam Regis Co-

Cortex Xylocassia facie.

Arbor contra fluxum. Folia cordata. Cortex crassus, tenui candicante pellicula integitur. Similis est Simalis Guaiaci. Amarus.

Descriptio

Macer Veterum.

Macer Græcorum.

Arbor Dyfenteria. Arb. Sancta. Arb. D. Thomæ. Macruye.

Macre.

chin, ne dubitaret, quin hic cortex Auic. Macer esset. Macis & Maceris differentiam Auic. probè fuisse cognitam: quippe qui Macem odoratâ Nucis inuolucrum cap. 456. & Macerem radicis corticem cap. 695. sub titulo Tahsar descripsit. Neque ignotam etiam Serapioni, qui ex auctoritate Isaac, Macim esse Nucis odoratâ operimentum dixit. Macerem esse ligni corticem.

Hinc patet Monachos suam ositantiam satis prodere, quando aiunt Macim & Macerem non differre.

Hist. Lugd. Hist. Lugd. de ea binis locis tractat: Primo sub titulo, Monardæ Arbor foliis cordis effigie. Secundo sub tit. Macer Acofæ.

Xyloma. De Xylomacere nihil habemus, quod dicamus. Solum nomen apud Neotoricos nostros, ut Hermol. Ruell. Curtium &c. inuenimus. Apud Antiquos nihil hæcenus. Crediderimus ab eis fictum occasione verborum Plinii superius citatorum. Meliora tamen docentes perlibenter audiemus.

Locus. Macer, teste Cronenburgio ex India conuehitur ut Plin. & Gal. dixerunt, non ex Barbaria ut Diosc. quare rationali coniectura in eo Scriptore suppositum hoc cap. Marcellus denunciauit sed mathiol. hanc difficultatem explicare conatur hoc modo scribens haud ignorandum est, nec Galeno nec Plinio, quod dixerunt ex India aduehi Macerem Dioscoridem repugnare, qui ex Barbaria adferri dicit: quoniam [ut Ptolomæus est autor] quedam in Indo fluuii insula, vel vrbs sita est, quæ Batharia dicitur, ex qua facilè comportabatur Macer: vel quod afferretur ex Arabia eo maris sinu, qui à Barbaria insula Barbaricus appellatur: Quandoquidem, [ut inquit Strabo] omnia quæ in India proueniunt, ea scilicet parte, quæ ad Austrum vergit, similiter in Arabia nascuntur. Acofæ perhibet, Maceris arborem nasci quibusdam Orientalibus insulis, præsertim verò in Prouincia Malabar, in insulis S. Crucis regni Cochîn, tum in ripis fluminis Mangate & apud Granganor.

Vires & Maser, auctore Dioscor. bibitur ad sputum sanguinis & Dysenterias & alui fluxus. Gal. videtur ex mista constare essentia: pleraque terrena frigida, paucula verò calida, & tenuium partium. Quamobrem deficcata valenter & proinde Caliacis, & Dysentericis miscetur facultatibus, in tertio exiccantium consistens ordine, in calotis frigorisque differentia neutrum in signiter efficiens. Hæc l. 7. simpl. At in lib. qui ei tribuitur de opt. secta Empir. sic ait: Finge à me Macerem nunquàm expertum esse, qui arboris cortex est ab Arabia delatus. Hunc omnes quicunque de medica materia scripserunt alui non constipare affirmant: nunquid illis credendum erit, vel non credendum? ego quidem credendum assero, eundem omnes ita esse conueniant. Tahsar apud Auic. Indicus est cortex, adstringens cum acrimonia, non nihil odoratus, in quo est substantia terrea plurima & subtilis. Nulla in eo nec caliditas nec frigiditas effecta digna à Gal. memorata. Sunt tamen qui calidum & siccum faciant in secundo gradu. Adstringit & potenter siccatur, & resolut, nam ex mixto constat substantiis, sed terrea præualet. Confeit Diarrhæa. Diarrhææ, Dysenteria, mensibus immodicis hæmorrhoidum nimio fluxui atque tenesmo. Hæc Auic. Verum quod antè non uimus, ex viribus Tahsar ab Auic. hic traditis, apparet de Macere hic propriè agi, quem & separat à Maci, licet male huic quoque illius tribuat vires, ut patet ex cap. præcedenti.

Carapota. Paulus catapotia ex Macere ad Dysenteriam

admiranda prædicat. Videtur autem ex eo solo patata intelligere, cum aliquo liquore conuenienti, nam nihil præterea addit. Reinerus Comit. se præscribit ad compescendum fluxum sanguinis venterium, ac dicit Lusitanos in acido lacte ad Dysenterias uti. Radicis cortice recente, ut tradit Acofæ, trito, & cum oxygala seu lacte acido mixto, omnis generis Dysenterias & alui profluvia mirabiliter succellu curant omnes medici cum Brachmanes cum Canarini & Malabarici. Aliqui huius corticis fici & in puluerem redacti semunciam per noctem macerant in quatuor vncis feri lactis, eumque bis in die propinant manè & vespere, deinde medicamento sumpto, oryzam sine sale & butyro coctam, atque pullos gallinaceos coctos, maceratos & tritos in Oryzæ de coctione statim agro exhibent. interdum si necessitas urgeat, Opium admiscunt, roborandi medicamenti causi.

Solent verò etiam Arabes cuiuscunque generis alui profluvia Opio, Nuce moschata admixta curare. Huius item radicis vsus salutaris creditur, ad vomitus compescendos & ventriculorum roborandum cum aqua Menthe, & Maltiches puluere.

Brachmanes quidam Medicus rogatus de huius corticis, quem Macre vocant, facultatibus, in hac verba respondit. Si vos Lusitanum hunc corticem non probè noleatis, multo plurius ipsum faceretis, quam Piper: sed quoniam isthinc Lusitanus faculatas ignoratus, idcirco contemnitur. Peliis quem in omnis generis alui profluvio ex oxygala propinare soleo, ex hoc cortice de quo percontaris, confusus est. Rhizotomus quidam isthinc mihi assererat, istius corticis apud ipsos vsu esse in compescendis vomitibus, aluique profluvio sistendis, pluriusque pollere huius radicis porionculam, quam magnam quantitate Myrobalanorum aut Arecæ, tamque præstantiorem esse Coru Malabarico.

Reverebant præterea Macre fructum omnis generis lumbicos in humano corpore natos necare & expellere, & calculum in renibus frangere: tum etiam eos qui singulis diebus manè eo vterentur, Liberati fore à calculo & à coli doloribus nec, inebriari posse.

Monardes quoque scribit suum corticem magnam esse apud Indos estimationem, ut qui eo vtantur aduersus omnis generis alui profluvia, huius pulueris drachmæ pondere, aut paulo amplius manè propinquant ex aqua conueniente, aut crasso vino rubro. Ter aut quater id remedium repetitur, obseruaturque in reliquis victus ratio, quæ huiusmodi morbo necessaria est. Eiusdem corticis fragmento donatus sum antè paucos dies, cuius periculum iam bis fici in alui profluvio inueteratis magno succellu.

NVX AROMATICA FEMINA

CAP. XIII.

Ubet hic Nucum Atomicorum. descriptiones ex Clusii exoticis subiicere Nucis Myrticæ inquit, vulgò appellatæ, quam feminam censent, & quæ apud nos frequentius in vsu, historiam sitis personarum tradidisse nullo videtur Garcias ab Orta cap. de Maci: nec qui hunc per omnia imitatus, Christophorus à Costa c. de Nuce moschata, multo plura attulit. Horum commentaria ante multos annos in Epitomen contraxebam & Latine faciebam, additis etiam in ea scholiis, & interdum

interdum nonnullis figuris certè in scholio ad caput de Maci Garcia, Nucis integræ per mediũ sectæ iconem, eiusdem insuper suo illo crasso operimento liberatæ, vt Macis scilicet conspici posset, dabam. Quia verò anno 1600. ex insula Banda, in qua folia nasci perhibet, à Batavis recentè allatas conspicebam murâ conditas cum suis tenellis ramulis

& foliis, illius descriptionem paulò accuratiorem dare conabar, quæ in hunc pinum Exoticorum librum inferatur, & ipsius Nucis integræ cum suo ramulo & foliis expressam figuram adiciendam existinabam. Referentibus porro diis qui in Banda insula fuerant, aibor quæ Nucem myristicam fert, magnâ copia illic spontè nascitur, & excelsa est, Pyro haud minor, perpetuò virens, & frequentibus ramis præditi, quos teneriores videlicet & virentes, alternatim, non ex aduerso, sed inæquali serie ambiunt folia, Laurinis proflus similia, minis tamen dura, & paulò interdum latiora, siue, vt verius comparem, Mali Aurantii foliis propiora, ademptis appendicibus, breuique pediculo nitentia, in ambitu non serrata, sed venis quibusdam à medio nervo in latera excurrentibus insignita: fructus suis crassus est, mali Persici magnitudine, orbiculatus, nisi superiâ parte pediculo proximâ aliquantulum turbinatus esset: breui autem pediculo inter folia ramo non inheret, vt Mitthiolus & plerique alii exhibent, sed ex tenuioribus extremitatibus ramulis oblongiusculo crassiusculoque pediculo subnixus, pendet, singularis vt plurimum, quemadmodum ab ipsis Indis, quos Hollandi ex Iava à Amsterdamum anno nonagesimo septimo supra millesimum & quingentesimum aduxerant, deinde ab ipsis Hollandis triennio post ex Iava, vt dixi, reductibus intelligebam, tum ex ipsis nucibus, suis ramulis qui folia adhuc retinebant in harentibus, murâ conditis, ab Hollandis eo anno relatis, deprehendebam: interdum tamen binas etiam nucas coniunctim nasci, se observasse mihi asserbat Chæirurgus, qui Hollandis in ea professione conuersus fuerat. Constat autem is fructus denso operimento, quod veluti sulci cuiusdam, illum in binas aequales partes diidentis, formâ præditum est, eaque etiam parte maturum dehiscit, *Macium* sub ipso latentem & nucis corticem retis instar ambientem ostendens, adeò vt rubentem & elegantem initio, vt admirationem pariat, sed ætèr expositus, paulatim illam elegantiam amittit, & flavescentem colorem tandem contrahit. Ex recenti autem oleum extraxerat D. Lambertus Hortensis Medicus dum in Banda erat, rubens admodum, liquidum, & magni ad pleraque usus, præsertim verò ad roborandum ventriculum.

Audio in eius Insulæ montanis illam etiam arborem nasci, sed fructum vix maturitatem conse-

Tom. I.

qui: eam ob causam illius nucem negligi, cum adseruari nequeat, sed breui teredinem sentiat & duntaxat legi, vt Macis adimatur: quæ verò ad nos aduehantur nucas, earum esse arborum, quæ in planis & cultioribus locis nascuntur.

NVX AROMATICA.

CAP. XIV.

Quia nemo hæcenus (quod equidem sciam) dicit Clusius myristicæ nucis oblongioris, quam marem censent, historiâ tradidit (nisi eam designare videtur Christ. à Costa, quum scribit grandiores nucas maioris esse pretii apud incolas, & pluris æstimari quàm apud nos) non inutilem operam me sumptuum arbitratum sum, si eius breuem historiâ,

qualem videlicet ex ramo sicco sua folia & fructum retinente, donato Cl. V. Petro Pisanio, concinnare potui, hic subicerem, atque ipsius etiam effigiem Lectoris oculis proponerem. Erat porro is ramus sesquipedalis longitudinis, crassitudinem autem habens tubi pennæ anserinæ, quo ad scribendum uti solemus, retinens adhuc aliquam ligni precedente anno nati partem, cineracei coloris cortice tectam, superna autem quæ illo anno quo ramus abruptus nata erat pars, tenerior erat, & multâ medullâ interanâ parte prædita, coloremque habebat ex fusco rufescentem, hunc ramo inæquali serie adnata erant septena aut octona folia, longè sine in uora & crassiore pediculo prædita, quàm illius quæ nucem mofcatam vulgò notam refert: etenim illi folia sunt Mali Aurantiæ foliis non absimilia, exceptâ illâ appendice, qua Nucis folia carent, & tenuiora pediculo nituntur, gracilioribusque etiam ramulis adnascuntur: hæc verò folia, licet non reulè densiora, interdum pedis Romani longitudinem æquabant, trium aut amplius vnciarum latitudinem, magnâ autem ex parte, eorum longitudo septem aut octo vnciarum erat, latitudo duarum cum semisse, color parte prona canescens, supina viridis & splendens: à medio illo crassoque nervo folium per longitudinem medium secante, exoriebantur alii minores tenuioresque nervi, ad folii latera expansi, vtrinque quatuordecim aut quindecim, nonnunquam etiam plures, iique non pro folii amplitudine, sed indifferenter: nam in pedalis longitudinis foliis interdum tredecim aut quatuordecim duntaxat observabam, in iis verò quæ septem vncias solummodò erant longa, quindecim, sexdecim, aut plures: tenues præterea, & vix conspicuæ ob folii spissitudinem, oblique venule per nervorum lateraliū interstitia erant sparæ, & licet ante multos menses abruptus fuisset ille ramus, atque inter chartas adser-

Rami descriptio.

Cortex.

Folia.

Mali Aurantii ramus.

Color foliorum.

Sapor & odor.

Nuxca.

uatus, non modicam tamen acrimoniam, sed suauem & non valde virentem retinebant folia: Summo autem rami fastigio inhærebant binæ Noces crasso breuique pediculo innixæ, in quo tamē binæ aut triæ alie coniunctim creuille videbantur, quia adhuc apparebant vestigia vbi adhærebant, atque etiam in ipso rami fastigio binæ alie similia pediculorum loca: vt non sine causa Abdala Guzaratenfis, qui prima illa Batavorum in laud navigatione Amstelredamum aduectus fuerat, deinde secunda reuectus, mihi affirmaret Noces Myristicam ab illo enim percontabar an singula Noces in foliorum alis nascerentur quemadmodum pingit Matthiæolus] Iuglandis modo promouente, vide licet singulates interdum, binas, ternas, aut plures nonnunquam, & coniunctim in eodem crasso pediculo notas, de hac nimirum nucis mare ipsum voluisse dicere arbitror, quoniam illam quæ nobis in vlu, aliter promouere certum est. Ceterum hæc noces binas vncias longe erant, summoque suo operimento recte valde rugoso, nec illo quidem valde crasso, quia ante earum maturitatem ramis abruptus & villum suum Amygdalarum instar retinente, ferrugine hoc est ex rufo fusci coloris, in binas æquales partes fissa & hians, nucemque ostendente suo maci eam reticulatum amplectente septam, cui similem è suo operimento exemptum, suo tamen Maci operam, ab eodem C. L. V. Paauio acceptam, inferiore tabellæ parte, in qua huius nucis ramus cum suo fructu immaturo expressus, adici curabam: Macis autem illud, etiam resicatum, elegantioris coloris quidem est eo quod aliam nucem ambit, sed multo infirmioribus viribus præditum esse creditur.

Nuxca.

Villum Amygdalarum.

Macis.

ADMIRABILIS FRUCTVS INDVS.

CAP. XV.

Descriptio

Officulum.

*

tudine continebatur, fœtis fusca, & fungosa quadam materia oblitus, durus, vt qui resicatus, interne albus & cornæ durities: membranacea illa folia, multis venis erant distincta, & thomboidis formæ; atque vnicalem longitudinem & latitudinem habebant. Nullum eius nomen indicare poterant Indi ab Hollandis aduerti, quemadmodum multarum aliarum rerum: sed quæcunque ignorabant (ignorabant autem plurima, vt qui omnes vilia mancipia fuissent, præter Abdalam, quem in laua mercede conduxerant, inter-

togati qui vocarentur, Madagascar respondabant, tanquam innuere volentes, apud ipsos non nata, sed è Magascar, siue D. Laurentii insula, esse delata, quia nauceros Hollandos in ea aliquot dies hæsisse non ignorabant, imò illorum natum minimus inde aduectus fuerat.

DE CORYLO ET AVELLANIS.

CAP. XVI.

Corylus satina.

Vtius operimenti modus vt antè indicatum, aliter enim nux Iuglans, nux Myristica ali-

ter, & aliter Auellana ex Corylo producta, folio Alni, sed folio acutiore, nec eū in modum viscido, hirsuto, modicè ferrato, rugoso, suauiter odorato. Flos è gémula crum-
pit coccineis filamentis compositus: simul-
que Iuli longi, tenuiores quam Nuci Iuglandis qui priusquam decidunt, flauifunt. Fructus simul aliquot iun-
cti, inuolucris villosis, succosis,

liethaceis, barbatis, hirsutis, adtingentibus & acidis oblecti, magnitudine dimidio minores plurimum Iuglandis, oblongi vel globosi, putamine umbilicato per maturitatem flauescēte, aut rufo, leui, lignoso ac duro satis: cui subest pellicula in domesticis quibusdam coccinea, in aliis subrufa, nucleum obuehens albidum, firmiusculum sicut Amygdali nucleus, eiusdemque sapore dulci, lacteum remittentem succum. In auellanis nucibus, antequam nucleus formetur aut perficiatur, ambiens pulpa est candicans, fungosa, sapotis acidi. Ipsi verò nucleis plurimum obnoxii sunt vermiculis, qui deficiente intus ac omni consumpto aut in nigrum puluisculum redacto nutrimento, ipsum etiam putamen pertundunt & proevertunt. Ipsa Corylus arbor est, ex radice crassa latè de diffusendente nodosa atque crispâ, caudices magna ex parte aliquot emittens, in multis ac robustos subdiuisos stolonos virgalesque lentas & obsequiosas, quales quotannis emittit nouas, nec ramosas: materie candida, molli. Caudex vbi annosus fuerit, cortice obducitur incano, & Viscum nonnūquam producit, teste Trago.

Theophrastus in Coryli seu Nucis Auellanae histotia haud brevis nec sterilis esse videtur, qui eius in quamplurimis locis & variis, & ἡρακλεωπῆς καὶ κερύρας nomine meminisse videtur, quamuis circa interpretationes non consentiant autotes. Ergo eius de ea dogmata collecta, considerataque in lectoris Botanici gratiam hic referemus: sic igitur ait.

Corylus seu vt Græcum habet ἡρακλεωπῆς καὶ κερύρας (inconsideratè hic quis Nucem auellanam vertat, Conf.)

Const.) (nam & huius quoque natura sylvestris est) quoniam sylvestris, nihilominus, aut certe non multè deterius quàm urbana fructificat, hyemes quascunque ferre potest, montibusque magna ex parte provenit, & quidem secundissima temporaria vberitatis promotione. Præterea non caudicosa, sed fructuosa potius, virgis siue alis enodibus, sed parvis, etiâque crassiss nonnullis assurgit. Cæterùm & manifeste potest. Differt tamen hæc ab illa, quòd fructum meliorem, foliisque maius habeat. Circumferratum solum ambabus, simillimum Alno, sed latius, & arbor ipsa maior est. Fecundior & assidue reddetur, si virgæ prædantur. Vtriusque duplex genus: quædam enim rotundam, quædam oblongam ferunt nucem. Candidiores verò fructus sativæ, & pulchrior, & circa aquatica maximè fructifera est.

Sylvestres translate manifeste, corticem extimum habent tennem, pinguem, maculis albidis peculiariter variatum. Materies admodum lenta, ut prægraciles virgæ, decoctæ, crassæ, densæ renouentur. Habent medullam tennem, flavam, quâ concuantur. In Corylo (ήρακλεια) postquam deciderit fructus, bryodes quiddam (vulg. habent βρυώδες, sicque & Gaza & Dal. legit: nobis melius placet βρύαλε cum Const. & rei accommodatius) verum maioris magnitudine, ex vno petiolo plura (περίω δὲ: vulgari πῶδον, pingue.) idem id est, Iulos nonnulli vocant. (perperam lulum apud Gazam) constans hi ex minutissimis particulis squammatum digestis eodem ordine, quo in Nucibus Pineis (αἱ πεύκαι τῆς πίνας) conspiciuntur, ut non ab similibus hi Nucis Pineæ novellæ ac vindi, nisi esset oblongior, & vbiq; æqualiter crassius. Hyeme augetur: incunte Vere desiccit. Squammatæ illa flava fiunt, & ad trium digitorum longitudinem crescunt. Vere autem erumpentibus foliis decidunt, ac tum totidem calyculacæ tegumenta gignuntur, compactim iuncta, in vno pediculo, quot & flores, horumque singulis singule nuce (κάρυον) insunt.

Idem quod modo lulum dicit, paulò antè, & eodem quidem cap. ῥέχυν, Cichryn appellant (Gaza Amertum reddit) quam & Abietis, & Pino. & Rubori, Tiliæ, καρύς (Nuci Iuglandi Gazæ) Diosbalano, (Castanæ, Gaza) & Picæ tribuit.

A latere (pergit Theophr.) germinant & Nux Persica, & Corylus, (ἀπὸ τῆς καρύος, ἢ τῆς ἡρακλειαίας) & quædam aliæ, quarum omnium germina in vnum solum sinuuntur. Idæi Prunum & Nucem Auellanam (ήρακλειαία) altissimam radicem habere dicunt, sed Corylum (ήρακλειαία) tennem atque robustam, Prunum numerosam. Quæ ratio & quasi necessitas cogat, ut ambæ diuivis viuant, aut difficulter moriantur. (ἐμβιωσαι δέον.) Quidam ἡρακλειαία καρύων (Nucem Auellanam Gazæ) & διὰ βλάστην florere existimant: alii nullum earum, sed ἰσλόν, (villum vertit Gaza, rectius è Græco lulum retinisset) καρύος Nucis, βρύου Quercus &c. grossis prædicuis (στυπαιώτοις & εὐατοῖς) papillis præviis fortè rectius dicas) proportionem respondere existimant. Maturè germinat καρύς, (Nux Iuglans Gazæ) eadèque fructum reddit autumnò. Scalig. in annot. ad Theophr. Considerabis, inquit, quo consilio Nucem Iuglandem interferas connumeret Theophr. Quid si intelligat Theophr. Corylum? Coniungit enim Alnum, ei similem: & egregiè respondet locus. Nam in sylvestribus utraq; & montanis. Vt hac conjectura Scaleri difficultati & suspitioni satisfactum iri non temerè fortè quis iudicavit. Irgen Σουλίου, Betula, folio Caræ dictæ, præter-

quam paulò angustiore. Et Gaza quoque Catyæ reponit. Hinc Scal. Theodorus, inquit, refugit Iuglandis interpretationem: & est ratio. Non enim notis rebus addimus τὸ καρύον, τὸν καρύων. Nostro quidem iudicio malè vertisset Gaza, Iuglandis. Quid enim similitudinis Iuglandis foliò cum Betula? Math. Libere fatetur, sibi non compertum, quid apud Theophr. sit καρύς. Item: καρύς, (Nux Iuglans Gaza.) & διὰ βλάστην (Castanea, id.) frigoris cupida montanæque. Atqui Iuglans non est frigoris cupida: nescimus etiam an verè ac propriè montana dici possit, quapropter hoc loco potius intelligimus Corylum. Item: Thmolus, Olympusque Mylius, καρύον (Nucem Gaza, legend. existimamus, καρύον) & διὰ βλάστην (Castaneam Gazæ) plurimam ferunt: In Eubœa & circa Magnesium Euboicæ &c. καρύων τῶν συς pro Corylo intelligimus, quam Alpinam dixit alibi, ἡρακλειαία γίγνιτο lulum. τὰ καρύα τὰ ἡρακλειαία, (id est, Nuce Auellana) maximè servantur, quæ Ligneo putamine obiecta, eoque densò, sed amara tandem fiunt.

Adhæc ait. Fomites tametsi ex multis fieri possunt, tamen optimi ex nucis: (ut Gaza vertit) celerimè namque & huiusmodi concipit. Quantum ex circumstantiis iudicare possumus, per ῥέχυν hic intelligenda Corylus, cui lignum iaru. a. & quod facilius ignem sumpsit, quàm lignum Iuglandis, quod durum & solidum. Hæcenus ferè quæ Theophr. de Corylo & Nuce Auellana.

De eadem Plin. in hunc scribit modum. Certe (Caryis, dixerat enim de Iuglande) quicquid est, solidum est, ut in Auellanis ex ipso nucum genere, quas antea Abellinas patrio nomine vocabant. In Asiam Græciamque è Ponto venere, & ideo Ponticæ nuce vocantur. Has quoque molis protegit barba. Sed putamini nucleisque solida rotunditas inest. Ex & torrentur. Umbilicus illis intus in ventre medio. Idem tradit: Catonem Nucibus adiacere Auellanas & Galbas Prænestinas, &c. Verùm apud Catonem legimus, Nuce caluas, Auellanas, Prænestinas &c. In veteri glossario Calua nux, καρύον βλαστηνόν. In eodem Albanæ Nuce, Prænestina. In Priapeis, Longæ nuce, Auellana: Nucemque longam, quam vocant Abellinam: Turneb. Calua nux, quæ fructum calvum fert, id est, summo apice nudum, nec vndique putamine & cortice obductum, qualis est Auellana. Turnebus è veteri codice legendum putat Abellanas. Idem & caluas Prænestinas ex dicto glossario, ut annotat Dalech. Idem Plin. Ferunt & Auellana Iulos, inquit, compacti callo, ad nihil viles. Et alibi Xylon barbata Nucis similem deferre fructum tradit. Quia verò loco paulò antè adducto Abellinas seu Ponticas nuce, molli protegi barba scripsit, ideo per barbata nuce Auellanam quidam intelligunt ut postea patebit.

Coryli meminit & Colum. inter ea quibus nemora vestiuntur. Pallad. Auellana. Virg. Georg. 2. Duras Corylos dicit:

Et Egl. 7.

Phyllis amar Corylos: illas dum Phyllis amat
Nec Myrtus vincet Corylos, nec Laureæ Phæbi.
Arbor fragilis canente Ovid.

Et Coryli fragiles, &c.

Dioscor. καρύα ποττὴ, ἢ ἡνιόκαρτα καρύα καλῶνται. Nuce Ponticæ, quas aliqui Leptocarya vocant, id est minores nuce, ποττὴ καρύων, ut & ἡρακλειαία, atque etiam διὰ βλάστην. de hac nuce tandè meminit Acher. aus. sed nucem Iuglandi Pine-

Scal.

Abellana

Abellina

Ponticæ nuce

Plin. Lucæ

refert

Nux caly

na.

Barbata

nux.

Coryli

Arbor fragilis

Nuxes Ponticæ

Leptocarya

Lydia

Lydia

Athen. Sacer

rit explicat

eni & illa

stata

ticarum & Heracleoticarum cognitio haud ita ex
ipso Lectori sit obuia.

Porto Auellanam Seruius ab Auellano, Campaniæ oppido, ubi abundat, dictam putat. Ponticam Græci, quod in Euxino Ponti frequens sit. Ita & Theophrasti. Heracleotiam, ab Heraclea Ponticiuitate: alii Perælatinam ab agro Peræstino atque (ut ait Macrobius) vnaqueque natione nunc nomen indidit ex loco, ubi copiosè nascatur: Coryllus autem arbor *πύρρονος*, autore Priciano, *Ende.*

Nux. Aul-
lana He-
ra-
Pranci-
na
Pontica.
Heracloti-
ca non junc
C. Panca.
A. nec ob.
Nux
Alere.
Alere.

Nucelle.
Cory. ls.
Anther.
Huscl not. 0

Marcell.

*Well. &
F. i. j. not.*

Pectice.

Francisina

Heracleotis-
ca
Anellana
Luz
Lusile
Niprtales,
Praegnum
u Anella-
mis.

*Minima
Noces.*

Nux Auellana, quam Greci Heracleoticam appellunt, nostri (Hermol. verba fecit) Prænestinam & Abellinam patriæ vocabulo: in Asia Græcæque venit à Ponto: propterea nunc Ponticæ nux Heracleotica dicitur: quo nomine Macrobius Castaneas intelligi falsò putat, Opium secutus. Ponticæ sunt, quæ & *Alare* ac Noces conponunt. Inuenio & *Alariam* vocari arborem, unde scula & hæstæ faciantur soleant. Auellana nux, hæc Corymbis, vbi putat Rullara videtur, iussit Theophrasto, qui tam anxid singulis eius partes confectat: apud quem eadem esset cum *Alor*, quod flos effellatore, & fructum ferret. Rullara Galica *Nuxella Coryli* sive *Corylus & Auellana* nominant. At nobis quidem præter fructum & *Alid*, stat videtur inter distinctiones apud Theophrastum: Coryllum & Alnum, vt ex citatis supralocis colligere est.

Marcellus Virg. Ponticas Nuces à Theophrast.
semper Heracleoticas Nuces vocari tradit: de qua
re nobis anceps iudicium. Supra in Theophrast
locis aliquot coniecturas ac difficultates moui-
mus, an & ~~non~~ simpliciter alicubi apud Theo-
phrast. possit esse Corylus vel Avelana.

Porro Ruellius, Fuchſ. aliique nonnulli conſtanter negant Corylum florere, quod proculdubio non erant facturi, ſi Theophraſti codicem, vel potiùs, ut inquit Tragus, in naturæ libro hunc florem vixquam vidiffent.

Quællam ante Abellinæ, aliis Ponticæ vocatæ,
 in magna, inquit Brayer, nominum sunt am-
 tæ. Præfæctis cum nonnulli etiamnum di-
 cunt, quod Præfæcti is abudent, vel quod o-
 lim à Pœris inclatis, famem is tolerarent. Qui-
 dam vero è Hædæntis. Lugdunenſes nomen
 Abellanarum retulerunt. Aulici à maxima Gal-
 liæ pars, Nuculæ. Galli nuptiis religioſas fecer-
 unt, ſed præſertim ipſonſibus : vulgôque i-
 ſtatur, in procurrenti Abellanarum maximo, annu-
 ntiarum quoque fertiliſſimæ fore.

Placotomus apud Eob. de tuend. valetud. inter
Auellanas, & ~~αυελανας~~ Graecis dictas, & Pontic.
proprie dictas distinguit, haeque art. lamparnif.
niffe Germ. dic. reliquisque multò esse meliore
fortè intelligens eas, quae alias rubra vulgò voc-
tantur. vt parebit in differentiis.

Constant: in lex: *κέρυς πομπή*, siue *λεσπη*.
 ρα Dioscor. idest, *κέρυς ἡ ἐχοντα διούρα* Pollu.
 Præfessinæ Nuces Macrobio: *Auellana* siue *κέρυς*
 bellina Plinio. Has minimas Nuces, vt Græci, *I*.
 uen. Satir. 3, nuncupat. Arbor que Virg. *E*.
 c. rylus, Theophrast. *ἡ δὲ λεσπη κέρυς* dicitur, &

libi *καὶ τὸ ἀνακλῶντες*, quo Atheni (apud quem Eu-
bulum Auellanas *καὶ τὸ* exifimo nominaffe) erar-
um coarguitur, ubi inquit, *τὸ δὲ ἀνακλῶντες κα-*
νὴν ἄνθρωπον, οὗ δὲς βαλάνει &c. quibus duo diuerfa, diffin-
ctifque leparata nominibus. Auellanas fcilicet, &
Caltaneas confundit, ficut & Macrobi. Caltaneam
Nucem Hircadicam appellans. Tamen A-
then. malo culpa liberare, errotēque depraua-
to codici imputare : diftinguendum enim pōt
καλὴν δὲς, fubftitutum quod *πρὸς χάδης* pto *καὶ χαδ-*
ης ibi duobus locis inculcatum.

Philotimus *ἐν τοῖς αἰσθητοῖς* prodidit *τὸ πνεῦμα*,
λατρεῖν. Alex. ab Alex. non approbat coram sen-
tentiam, qui apud Tranquillum, vdi dicit Augu-
stus in ocellatis Nucibus fuisse, intelligunt Aeu-
lanum vel offellum. Dalechampius apud Plinium
scribit his verbis: Ocellatas Nuces vocat Tran-
quillus in Augusto, quod ea parte, qua barbata
sue cuti adherent, cum aelluntur, oculi figura
delineata conficiatur, nec id in alia vlla Nuce ap-
pareat. Alex. ab Alex. Quo loco plurima Indorum
genera veteribus visitata commemorat: ocellatas
Nuces dici putat Persicorum nucleos, quod crebris
velut ocellorum foraminibus percussū sint, sed cō-
sidentur magis, quam rectē. Menedicus auto-

re Gioiopo per Nucēs Heracleoticas, Nucēs Ponticas inextellixile videtur, quæ Nucule Pre-nestine dictæ. Nacula Sexto Pompeio, Nux mi-nima. Iuuenali Heracleotica, quamvis Castanea interpretetur falsò: *ἐνεργὲς* Hefych. teste Had. Jun. *ἐννα* Dalechamp. Nux parua: Nux Coryli, Euch. Ræfl. Caspar. Bauhin. tradit Auellanam apud Plin. barbatam Nucem dici. Iam suprà diximus Plin. Ponticas Nucēs dicere, molli protegi barba: Locum verò vhi expresse barbas Nucēs vocitet, vel Auellanas vel Ponticas, nondum inuenimus. Xyli quidem fructui confert barbatas Nucēs, vt antea diximus, quas quidam Auellanas esse volunt, nec refragamus, Corylus: Nux Auellana: Pontica: *Prænestina*: *Leptocarya*: *Heracleotica* *Carya* leu Nux: *Carya* Pontice: apud diuerfos Herbarios dicitur. Nucementum eius oblongum *ἴαορ*. Theophrast. Germ. teste Trago, *Haselzapfen* oder *das getreid*: Cortex exterior Nucis Auellanae, Calyx. Germ. die enstet *höfeler* oder *leiffel*. Quod circa radicem annascitur, Germ. *Näsele* / Theophrast. *ἀγρῶν*, & *ἀντιόχου*. Gaza circumambitionem & circumagnationem interpretatus est. Hist Lugd. frustula florem denegat & floriloco lulos proferre dicit. Nos Theophr. Trago & Gesnero allentunt, dicentibus flores habere præter lulos, vt qui eos sæpius obseruauerimus. *Lusim* Hebr. Gencl. 30. Nucem Auellanam vertunt, notante Trago. *Agileum* apud Serap. id est, Auellana. *Agileuz* seu *Bundach* Arab. dicti tradunt. Germ. *Haselbaum* / *Haselstaud* / *Hasela* *firuch*: Fruct. *Haselnuß*. Gal. *Couldrier*, *Noisfeter*, *Noisfeler* *Auelmier*, *Noisfere*, *Noisfetero*, *Auelmine*. It. *Noccinole*. *Nuccinolare*, *Auellane* & *Nocelle*. *Hisp.* *Auellana*. Castil. & Catal. *Auellanas*. Portug. *Anellan*. Belg. *Haselnore* / *Haselac* / *Baa* *scinotboom*. Angl. *Haseltree* / *Haselstean*. Bohem. *Worechlystow*. Nux Auellana Hung. *myrtoasfa* & iulus coryli flos flos *Myrto barba*.

Sed differentia, harumque nomina quoque dicenda. Carol. Steph. Nuces Auellanas, in majores & rotundiores, des *Auelines*: ac minores & turbatores, des *Noissles*, distinguunt. Fuch. in sylvestrem, quam privatim Germ. *Hafelnuß* vocari ait: & Urbanam seu domesticam *Rognuß* oder *Ruhnß* & *Kampertische nuß*: *Tragnuß* & *tranque*

tranque subdiuidit: satia rubras & oblongas fert, *Rohrhafelnuß* oder *Röuifchnuß*: syluestris alta magnas, alia exiguas: quædam oblongas, nonnulla rotundas largitur Nuces. Turnerus potiùs differentias quàm species esse putat: Hortensis, Angl. *Sylberdree*: syluestris, Woodnut: tree. Duas habet figuras: quarum vna Coryli: altera Pruni, errore typographico sortè.

Dod. Vianas, Gal. *noifertes rouges*, & Germ. *Zobrehafelnuß* antè dictas veras Nuces Ponticas ab antiquis descriptas censet. Lacuna in longas & rotundas distinguunt: longas supidiore, maiores tardius maturari.

Nuces Ponticæ, autore Cordo duplices sunt differentie: quædam spontè ubique in Corylo vulgari nascuntur, quæ à Germ. *Hafelnuß* nominantur: quædam verò, in hortis feruntur arbore Coryli simili, sed fructu oblongiore, & toto ceu barbato putamine vestito: nucleus nuda viplurimum membrana cogitur. Plinius has barbatas in Xyli descriptione appellat. Est & tertium Auellanae genus in hortis satum syluestri simile, sed maius nucleo, & gustu suauius. Quartum genus est, quod in Macedonia nascitur, arbore non quemadmodum apud nos multiplex, caudice fœtioso, sed singulari, procero, & iustam arborem aquantè: foliis latis, Nucibus in grandem tacem pingui magnitudine congestis.

An autem Veteres hanc cognouerint, neque negare neque affirmare aulim. Certè apud eos, qui nunc extant autores, nulla extat descriptio, quæ eam referat. Inuenerunt autem hanc Corylum in Macedonia & Hæmo Thraciæ monte Legati quidam Buda Constantinopolim missi, inter quos fuit & Pulus Robigallus, qui hæc nobis retulit.

Brayerius & satius duplices facit: quippe quædam insignes rotunditate & amplitudine, membranæ, quæ ambit, candidam habentes. Aliæ oblongæ magnæque rubescentem tunicam nactæ, has Gelsait Lombardicæ aliquos cognominare: adlique vrbanas & rotundas, satisque magnas se vidisse in Subaudia.

In Italia, si Matthioli credimus, & in vrbis arum & in syluestrium genere numerosè reperiuntur. Ex domesticis aliæ oblongæ, aliæ rotundæ sunt. Oblongæ præstantiores putamine, vehementer rubent, & fractu minime sunt contumaces, quales sunt Vicentinæ, quæ tam suauis sunt sapore, vt Pistacis ferè comparari possint. Siquidem non omnibus Auellanis idem sapor reperitur, neque eadem pulpæ gratia: aliæ namque prædulces ac manui faciles aliæ verò asperiusculæ & ingratiore, & manso duriusculæ habentur. Oblongæ ferè maturitatem sentiunt: celerius verò rotundæ: quapropter illæ vegetiori sunt nucleo, d. uque perdurant. Syluestres in Tridentinis montibus oblongæ & rotundæ. Vestitur Auellanae nucis putamen viridi callosaque membrana, in extremitatibus tamen mollior & fimbriosa in barbatum protrahitur: quo fit vt quibusdam hæc Barbata Nuces appellentur, et si genus reperitur haud barbatum, sed adeò breui amictu, vt putamen anteriori parte nudum videatur. Nuci nucleus quandoque albus, quandoque præpurea vestitur membrana. Putamen aliis rubrum, aliis fuluo colore autem, rufum aliæ dulces, omnis acrimoniæ expertes: aliæ contra, eodem teste. Cæsalpin. vrbis arum fructum candidiorem dicit, quod admitti potest, si putamine liberum, & cute ruffa exutum intelligat nucleum. Camer. apud Norimbergenses, Cellenses, à quodam monasterio prope VVurzburgum denominatas

Tom. I.

aliis præferri ait: sed quales sint non docet. Cre. scere etiam apud se ad lit miores istas, quæ ipsis à loco, vnde adferuntur, Lugdunenses vocentur. Colligamus paucis iam dictas differentias. Auellanae aliæ syluestres, aliæ hortenses. Syluestres vel longæ vel rotundæ, hortensibus minis sapide. Hortenses oblongæ & rubræ, putamine & cute interna, ceteris nobilissime habita, & Germ. *rothe* vel *zame hafelnuß* / aliis *Rohre Bährnüss* / vt iam monuimus, sunt & hortenses illæ magnæ amplissime, Francicæ, Lugdunenses, Lombardicæ, aliis Italicæ dictæ. Hæ nostris regionibus cognitæ: nam quas Cordus Macedonicas vocat, nostris hortis nondum innotuerunt. Habemus racemifère specie duodecim auellanas sibi mutuo coherentes, verum ex de syluestrium genere sunt. Item geminas, & trigeminas syluestres & satius non inuicundas visu, naturæ peccantis potiùs aut luxuriantis opera, quàm distinctæ alicuius speciei. Non inelegantius est, quod ferè quadrangulum quatuor collis torosis ac eminentioribus constans adferimus. Sed placet, more nostro, nobis obseruatum Auellanae descriptiones, breuiter subicere, quamuis eæ pleræque iam dictæ sint.

1. Quæ passim in nostris proueniunt montibus, syluestres dictæ, parue sunt, albræ, subrotundæ, vel sublongæ, vmbilico gibboso putamine dentibus fragili itaefcente, nucicula, v. continet, fungosa atque ruffa quadam cuticula obtectum.

Syluestres auellanae.

2. Specie distinctæ sunt, an varietas tantum, quas paruas admodum, rotundas, magis ruffas, vmbilico magna ex parte fessili habemus, adfirmare pro certo non aulimus. Hæ quidem syluestres sunt.

Syluestres minores rotunda.

3. In syluestrium quoque censu habentur, vulgatæ illæ, quas passim in h. or. & vrbis arum translatas colunt, arboris & fructus facie primis similes, sed duplò ferè maiores speciosiorèque, sed vtrinque ferè obtusiores, nucleo habitiori suauiorique pellicula albicante rector. Longitudine tamen vnciam non æquant, latitudine semunciali.

Syluestres enla.

4. Eleganti varietate conspicuæ, & ipsæ in hortis cultæ sunt graciles admodum, & quædam callum scriptorium crassiore consuetudine sua, præsertim circa vmbilicum, non superantes longitudine vnciali. Cylindricæ atque torosæ ferè figura: nisi parte inferna modicè dilatarentur, quò fit, vt à notabili illa rotunditate vmbilico tenus prædita, desiscant.

Graciles oblongæ.

Prædictæ omnes & sequentes putamine suo herbaceo media ferè parte detectæ & nudæ, ob quam sortè causam à Pistacis calur nuncupatæ, vt quidam volunt.

Nux calura.

5. Satia rubræ prædictis omnibus maiores, vnciam tamen ferè breuiore, vmbilico magno, celato, opposita parte exacuta: hæ putamini suo herbaceo atque barbato penitus immerse, vix acuminis partem exerunt. Estque exterius putamen magis barbatum ceteris, sed principio minis ferè calloso carnosove. Cortex lignosus durus, rubens, quem excindendo cuiusdem cultro faciliùs adaperias, præsertim non planè recentem, quàm dentibus. Nucleus rubra vel potiùs purpurante tunica contextus, præsertim in recentibus & haud ita pridem decerptis, gustu gratiore præcedentibus: idè & præstis lauciorum nensis adhiberi solitæ. Vulgò persuasum scimus, prædictis omnibus faciliè causari, Dyfenteriam. Vnde *Rohre Bährnüss* à quibusdam, quasi dyfentericæ nucis,

*Satia rubra.**Dyfenterica nucis.*

Nuces Bar-
batae
Auellanae
magna
Lugdun.

Auellana seu Nuces dictae. Has Nuces barbatae, Bartuſi / Io. Wittichius vocat. Reſtant magnae illae, quas alii Lugdunenſes, alii Italicae vocant, vnciali amplitudine, rotundae: Et hae rubro putamine ligneo conteſtae, ſed duriore ceteris omnibus. Latiores tamen ſerè ſunt quàm altæ, umbilico ſeſſili, leuiter impreſſo: nucleo duriore ceteris, guſtus ſuauiſſime ſacile cum rubris diſtis certantes, ideòque delicationibus expeti- ta. Lugduni ſaccharo inſtantur.

Delectus.

Porro ex omni ſpecie Nucum auellanarum præferuntur & modò dictæ magnæ: rubrae ſed & inter has & reliquas, quæ integræ ſunt, ponderoſæ, ligno non perſuſo, corpulento nucleo, ſapore grato, & inter Caſtaneam ac Amygdalum quodammodo medio. Duratione præferuntur maximæ, vel iſtis rubris durabiliores, vti putatur nec tamen ſapore inferiores. Inſimæ ſunt ſylueſtres, ligno ex nucleo candicante. Improbantur leues, perforatæ, quia vermiculoſæ, vetuſtate oleagineæ, ruguloſo nucleo & exuſco. Delectus ſignum haud poſtremum quis capiat à Petronio Arbitro qui in ſuo Satyrico ſic ait. Auellanas Nuces cum præca- ratione merſit in vinum: & ſiue in ſumum redie- rant, ſiue ſubfederant, ex hac coniectura dicebat, nec me falleret, manes ſcilicet, ac ſine medulla ventroſas Nuces in ſummo humore conſiſtere: graues autem & plenas integro fructu ad ima de- ferti. Sed par eſt & Byzantinam dictam Auella- nam inter diſſerentias accenſeri.

AVELLANA BYZANTINA.

Deſcriptio

Calyx.

Fructus.

Nucleus.

Sarone
modus.

dura aſpera que lanugine hirsuti, interiore parte laeuis, continetque fructum Auellanae ſylueſtri & ſpontè nacenti ſerè ſimilem, breuiorem tamè, duriore putamine, vti ille, conſtantem. Qualis verò ſit, qui in eo continetur nucleus, indicare nequeo, cum vnicum duntaxat fructum mihi dederit Manſſ. D. Daniel Vignad (de paucis quod ad ſerendum retinuit) cumque ob cauſam conſtingere noluerim. Poſtea tamen cum plures naſtus eſſet, & aliquot ab ipſo accepiſſem ſuis calycibus inſuſos & exemptos, non modò deguſtare volui, ſed etiam telluri commiſi in ſcicilibus, non cum ſuo calyce, vt antè mihi fuerat ſignificatum, ſed nudos: atque illi quidem altero duntaxat à ſatione anno nati ſunt, & in ſingularem virgulam excreuerunt pedalem, quam ſine ordine oblon-

giora paulò quàm in vulgari ambiebant folia, perinde tamen rugoſa. Eius vnicum fruticem huma- nam altitudinem ſuperantem adhuc alebam, cum Francofurto diſceſſi M. D. XCIII. ſed qui vilius fru- ctus ſpeciem nondum dederat, imò neque etiam anno M. D. XCV. licet in magnà altitudinem ex- creuiſſet, vt ad me ſcribebat, cui arborem diſce- dens reliqueram. Cluſſ.

Idem Auellanae rarum admodum genus hoc atque peregrinum dicit, quod Turcarum Imperatori cuiusque Proceribus in deliciis ſit, Conſtan- tinopoli allatum. Conſtantinopolitanis quoque Baſile- nuſ Taber.

Montes (autore Conſtant.) amat Corylus, de- ſcenditque etiam in plana. Gaudet humidis & argilloſis. Sic Montes in Gallia & Germania palſi ſylueſtribus atque vulgatis Corylis veſtiuntur, & nemora ſcitant, maximè viginofa, aliqua ſunt partibus Rheno finitimis, vt annotat Tragus. Vt Matthiol. in Italia vebanarum patiter & ſylue- ſtium numeroſus proventus. Sylueſtribus Cory- leus, propemodum in numeris, ſcitant Triden- tini montes, quæ oblongas panter, & rotundas largiuntur Nuces, tanta vbertate, vt eaſ rura ſaci- cis legant, vbi maturitatem ſenſerint. Domſti- cis horti ornantur in Gallia & quibuſdam Germa- niæ locis, quorum petzula vmbra ſuperbiunt multa, denſa, per caniculares ardores recubanti- bus expetiſſima. In Heluetia, vt tradit Geſa. ro- tundæ minores in ſepibus & ſyluis, præſertim hu- midioribus locis copioſæ. Vrbanae rotundæ in Sa- baudia, Lauſannæ, præſertim verò Lugduni a- bundant. Has aliquoties Montb. in horto E. C. Lugduno acceſſitas plantandas circumsimus, ſed ſiſtra. Rubras tamen habemus, ex Alſatia & Ba- ſilea acceſſitas, in quibus locis non infrequentes ſunt, & optima. Sylueſtres verò hic paſſim in vi- cinis montibus proueniunt: itémque in Sileſia- cis tam montibus & collibus quàm ſyluis, teſte Schuyvenckſ. In Scotia tum longe, tum rotun- dæ ſpontaneæ in ſyluis vbique, autore Cargillo, medico doctiſſimo. Quales proueniunt Montſpe- li diligenter non obſeruauimus. Aduerunt quidem eò magna copia ex Hiſpania (vt perhi- bent) maxima illa, quæ & Lugduni copioſè ven- ditur, & à noſtratibus interdum emptæ mercato- riis ad nos importantur. Tho. Hariot in hiſt. Virgineæ inſulae ſcribit in ea prouenire Auella- nam Nucem [Coudrier] & ex ea incolæ arcus parare.

Iuli primo quoque tempore erumpunt, nondum ſoluta hyeme. Imò & Octobri & Nouembri lu- los nouos exertos ſæpenumerò conſpeximus, qui deinde Martio aut Aprilis ſuccreſcentibus foliis flau- eſcentes abſcedunt: mox verò floſculi emicant, & poſt eos folia. Fructus ſylueſtrum Auguſto menſe: ſatiarum Autumno maturus legitur, teſte Dod. Nos tamen etiam rubras illas ſatiuas Auguſto in menſis ſæpiſſimè vidimus. Locis ca- lidis Iulio circa Nonas matura eſt, teſte Pallad.

Auellana, eodem præcipiente, ponenda ſunt Nucibus ſuis. Nec ampliùs ſupra terra ducenda eſt, quàm craſſitudine duorum digitorum. Plantis tam. n. & ſobole expertum ſe teſtatur meliùs prouenire. Menſe Februario, ſeu planta ſeu ſemen exponitur. Gaudet loco macro, humido, frigido & ſabuloſo.

Translati miſceſcunt ſylueſtres, prægraciles virgæ deſquamantur, craſſioresque deraſe inter- polantur. Nux Pontica, vt tradit D. dymus apud Conſt. ſeritur eo quo Amygdalus modo, aut Nux, & tempore eodem deponitur: Ex eo gene-

re est rotunda & oblonga. Rotunda si eodem quo longior tempore pangatur, celerius comprehendet, & lætior adolefcet. Arborem si quis frequenter colloctet, fructum meliorem copioſioremque ferre traditur, neque ſtatu migrat in fructum. Quare tonderi reſecarique præcipiant, ſic fecundiores reddi: alioqui ſi arbor eſcere patitur aliquis, in corpulentiam aliuentum omne tranſfert.

Nuces Ponticæ, quæ nonnulli Leptocarya vocant, ex ſententia Dioſcori ſtomacho inſeſte ſunt: ipſæ tamen citæ, & in aqua mulſi potæ, veteri tuſſi medentur. Toſtæ verò ſi cum Piperis exiguo comedantur, deſtillationem concoquunt. Sin autem totæ crematæ fuerint, & cum axungia aut adipæ viſi trita, illitu alopecis capillum reddunt. Aliunt nonnulli viſt putamina, & cum oleo ad læuorem contrita, caſias infantibus oculorum pupillas perſuſo ſincip te denigrat. Nuc s Auellanae, vt tradit Plin. capitis dolorem ſciunt, inflationem ſtomachi, & pinguetudini corporis conferunt, plus quàm ſit veuſimile. Et Gal. Eſt & aliud genus nucum minorum, quæ nimirum Ponticæ nuncupantur, plus habens eſſentia terreſtris ac frigida. Itaque etia in guſtanti auſterior tum cortex tum planta, tum ſunctus apparet. Cæterà magnæ Nuci Inglandi ſimiles ſunt.

Simeoni Sechi Auellanae calidæ ſunt & humidæ, magis nutriunt quàm Inglandes Nuces, difficiliſque concoquuntur: & vt quidam aiunt, comedeſte ieiunum inteſtinum lædunt. Faciliùs autem concoquuntur, miniſque ventrem ſiſtunt, ſi interior earum cortex abiciatur. Dicitur quoque, ſi quis ante reliqua cibaria ſumpſerit, cum ruta, huius venena nec morſus venenatorum efflicere de illa, ſcorpionis èſque ab eo figere. Sumpſit verò cum caricis, mortum ſcorpionis venenat ſanant. Ad acidam qualitatem, quæ à nigro humore in ventriculo excitatur, valdè proficiunt.

Plutarchus ſcriptum reliquit, Quotie Coryli nucula laqueariis appenda cohærebit ſcorpionis domicilia non irepet. Negat enim Auellanam à ſcorpio adiri. Nec eſt omitendum, quòd ſimplex ruſticus obſeruaui & Ruell. annotat, ſerpentem obtoipeſcere, quæ Coryli caudice vel virgâ fuerit icta, & tandem emori. An quia ob earum firmitatem, (propter quam & ad equos caſtigandos expetuntur) icte ſpina, quæ per eius longitudinem extenditur, vertebræ ſibi mutuo per apophyſin haud ſecus ac in cæteris animantibus, inſeritur, loxetur, ſicque ad motum inceptor reddita tandem contabefcat? Peculiarem eis eſſe hanc antipathiam allerere non auiſimus.

Athen. ſcribit, Heraclæoticæ nuces non tantum alere; quantum Amygdala, ac præterea aliquid habere quod innatet, & ſtertorem ac raucedinem (πεχυνός, alii κεχυνός) vocis efflicere: largiùs ſumptis caput granare. & minds nocere recentes quàm ſiccæ. Et mox: Ponticam nucem pinguem dicit, concoctique difficilem, & iterum. Heraclæoticæ nuceſ Caſtaneis eſſe deteriores, ideòque fugendas, vt nocentior pinguetudo abluatur.

Auellana, teſte Aëtio, præterquam quòd frigidiôr, auſterior, terreſtriôrque eſt in reliquis Inglandi aſſimilatur.

Sed quare Auellana tantoperè obnoxia ſunt vermibus? Sanè quia Ariſtoteleſ humor putredinis mater eſt, cauſa vel nimia earum humiditati tribuenda, qualis præterum recentibus necdum maturis ineſſe ſolet: vel quia parum olei habent.

Ac vtraque ratio egregiè conſentit. Nam adultiores & iam oleaginoſiores, vix amplius vermibus inſeſtari videmus, ſed potius contrà, & exiccari. Eandem ob cauſam Inglandibus nulli ſolent innaſci vermes, nempe quòd oleo magis abundant omni tempore, vel recentes vel atique.

Nucibus Inglandibus quoque comparat auellanas Auicen. eaſque tradit declines eſſe ad caliditatem & ſiccitatem pariam: & nonnulli recentes illas in ſecundo ordine calidas ſciunt & ſiccas. Gal. tamen illas potius frigidis cenſet. Maturum fructum primu in ordinem non excedere arbitratu Braſſanola: imò antequam ſit maturus, humiditate n habet, & craſſum.

Porro nuceſ Auellanas ſtomacho tenuioribus, que inteſtinis inſeſtas eſſe, maximè ſi non ſatis mature fuerint, non ſolùm ex verſiculo Micri:

Ex minimis Nucibus, nulla datur eſca ſalubris.

Sed etiam experientiâ ipſâ docere conatur Tragus. Pueri namque (inſit) ſi Auguſto menſe Auellanas nuceſ auidè deuorant, facilè in Dyſentericum motbum incidunt. Idem Ruellum ridens, quòd Coryli hacculo vel eundè ſerpentem icctum ex ruſticorum obſeruatione, mori tradit. Ego verò, addit, non dubitari ſiſtes, quos ex Coryli radicibus ruſti deſampſtos hinc inde ſecum geſtant, id nullo negotio efflicere poſſe, quibus vel canem rabioſum interficere diſſicilè non ſit. Nos verò an aliqua id ratione fieri poſſit, etiam cum tenuioribus virgis, (quæ tamen digitem ſerè habeant craſſitudinem) paulò antè quendam attingimus.

Oleum Nucum Auellanaſum eſſicaciſſimum ad tuſſi u veterem, & deſtillationem, eidem Trago.

Matth. author, bilem iugere Auellanas: ad menſes cohibendos valere ſubruiſſam cuticulam ſub putamine nucleum ambientem. Oleum earum deſtillationes eſſicaciſſimè concoquere, & irriculorum dolores inunctum leuare. Sed quod Dioſcorid. putaminibus viſis, ac cum oleo tritis, glaucas in pueris oculorum pupillas denigrare prodicit, hoc illuſtri experimento factò aliquoties ſe cognouiſſe, & veriſſimum eſſe compenſiſſe gloriatur Cornarius.

I. V. Vittich. in præſer. ſanit. Nuceſ, ait, Auellanas ſeu Ponticas ludat Hippocr. quòd cerebrum augeant, verùm ſunt calidæ & ſiccæ naturæ, facilè grauant caput & ventricululum. In eo laudantur, quòd hepar corroborent.

In Thuringia Mures agrotum coadecruant nuceſ, quas quidam perquirunt, tollunt, ſuſpendunt per aliquot dies ad ſumum, & vocant Miceſ ſennuſſe. Hæ nuceſ non ſolùm ſunt lapidæ, verùm parùm nocent, vt ſapè ſe expertum dicit.

Lacuna ſcribit iſtud quod dicitur ſtomachum & caput grauare, & experientiæ, & communi reclamare opinioni: bonæ quippe matronæ Hiſpanicæ toſtis vulgariter vtuntur ad placendum ſuo ſtomacho, cerebrumque confortandum, non ſine ſeſici ſucceſſu.

Succus ex Auellanis veluti ex Amygdalis lacteus extractus, valenter alium adſtringit Dodonæo, atque Cæliacis & Dyſentericis hac ratione prodeſſe poteſt. Iuli frigidi ac ſicci, & ſimiliter adſtringentes, ventris quoque fluxiones ſiſtunt, Auellanaſum Cellenſium cremor in calculo rennum & ardore vrinae vtiliter exhibetur.

Camer. Auellanae lac generant, quia commandacatæ lactis plenæ ſunt: ad reſtuerdas vires, & ad Venetem roborandam præſtant. Porta ex Galeno.

Cus Inglandibus non inuolcantur ſermet?

Temperat.

Notat.

Dyſenteria

Oleum auell.

Ad merſet. Ad deſtill. et articuloſe.

Experimentum.

Téperam.

Hepar corroborant.

Succus lacteus. Aui ſumant. Celſica. Dyſenteria. Iuli. Calculus. Ardur. na Le. nera.

Hort. Lus.
Anser. nit.

Horti Lusitæ autoris, quisquis ille sit, vana nobis videtur illa coniectura, quæ dicit, Auellanas similes Calculis renum & Vesicæ, eorum affectibus conferre. Similior silex aut lapis alius torhæceus, num igitur conserat? Nec magnopere videmus quid in Auellanis esse possit, quod ad calculum conferre queat, nisi forte exhibitum oleum ex us expressum, quomodo Amygdalinum, ad dilationem, ad lubricandas vias, ad dolorem.

Bruyetius refert, Auellanas rubras, matronis in cibis gratissimas, præsertim recentes & maturitatem exactam non adeptas. In Plinii sententiam, pinguedini corporis conferre, posteror medicina manibus pedibusque descendit. Tostas autem in salubriores dicit, quicquid dicat Athenæus.

Septasarii saccharo incutunt, quæ bellatorum vices implent, præcipuè quæ sunt ampliores & rotundæ.

Notabile est hoc Arnoldi: Ad Albulam & nebulam v. l. ens. Accipe virgam Auellanae, in capite perfora, imple foramen granis Pipetis, & tere supra cotem cum vino albo, quod distillarit, collige, & in oculo pone.

Horsius tradit, ad Dysenteriam pestilentialè Auellanas nocuas, idemque & vulgè persuasum nouimus passim serè. Hinc Illustriss. Princeps Guille. Palatinus Dux Bauar. in quodam mandato de Politia obseruanda tempore pestis, canet ne venales proponantur Auellanae (Hafelnuss) & vinum sublimatum [Brandwein] sine permissu, quia sanitati resistere & Pestis occasionem præbere per doctos existimantur.

Caudex Coryli quotannis multis stolonibus, seu virgibus fruticat, quæ si non lœdantur, intra paucos annos ita crassescunt, vt ex his circulos doliarum elegantissimos conficere queas.

Ex ligno etiam cathones parant pictores, sculptores, & autifabri ad delineationes & figurarum præludia ducenda commodos. Ex huius etiam ligni carbonibus pyrius puluis conficitur. Sed & ligno assulaum secto ad cribra vtuntur.

Ex radice nodosa ac undulata crispa vasa & suppellectilia varia fabricantur, quæ ad longos annos durant, nec facile corrumpuntur. *Tragus.*

Nic. Meiri in libro medico, per Heremiam Martium in lucem edito mirabiliter commendat Viscum, Coryli [Hafelsäulen] [Nischel] quem lhrum, quia non amplius nobis ad manus, lector ipse si lubet, consulat. Coryli vrbanae atque agrestis scenis opere topiatio texendis, & in altum etiam eleuandis conueniunt. Tales in Gallia multis locis, in magnatum & nobilium hortis præcipuè Biturigibus, vt Gesnerus annotat, constructæ videntur. Vidimus in splendissimo quodam horto (putamus fuisse Reguli cui de Fleury cognomen, quondam ad Heluenos Legati) sub topiaria Corylo commessantes, vel potiùs ex gentis more, pomeridiana collatione sub vmbra sum silentes pro libitu hinc isthinc ceu in Muscolo sedentes pulchras & sordidissimas diuersi generis Auellanas decerpisse. Ipsæ aliqui Coryli dentes siondes pullis Gallinaceis optatam præbent vmbra & quoddam velut asyllum, aduersus impetum & rapacium autium insidias.

Restat, vt Coronidis loco, de insigni illa Coryli virgarum utilitate aliquid dicamus, quia nobilis & eximia à nonnullis, spes vana pretio vendentibus, ad inueniendas aut aliorum quem metallorum mineras atque (si Diis placet) gazas subterraneas, præstare creditur. Modum & rationem doctè & eleganter descripsit Agricola, rei Metallæ, si quisquā alius, sui seculi consultiusimus, in hunc

modum. De virgula furcata inter metallicos multa & magnæ contentiones sunt: nam eam alii aiunt, in venis inueniendis, sibi maximo vsui esse, alii negant. Qui tractationem & vsum virgulae probant, eorum alii primò furcam cultro resecant colurnam: quam præ ceteris ad venas querendas idoneam esse censent: præsertim si Corylus supra venam aliquam creuerit. Alii pro varietate metalli diuersis virgulis ad venas inquirendas vtuntur: etenim Coryli virgulas adhibent ad venas argenti: fraxini, ad æris: Piceastris, ad plumbi, maxime candidi: ex ferro vel acie ferri factas, ad aurum: deinde vtrique virgulae cornua manibus preheidentes pugnos faciunt: necesse autem est vt digiti compressi ad cælum spectent, vtque virgula erigatur ea parte, quæ cornua coeunt tum huc & illuc passim cum per locos montolos vagantur: itaque dicunt simul atque supra venam pedem posuerint, statim virgulam versari & volvi, sibi que proderet venam: ubi pedem retulerint: & ab ea discesserint, rursum virgulam immobilem manere. Verùm, vtriusque asserunt, causa motus virgulae est vis venarum: eaque interdum tanta est, vt arborum, prope venas crescentium, ramos ad se flectat. Contra qui virgulam nulli viro bono grauique vsui esse posse dicunt, hi vim venarum iccirco motionis eius causam esse negant, quod omnibus non solet moveri, sed istis tantummodo, qui cantionibus aut astutijs vtuntur: vim præterea venarum negat ad se trahere ramos arborum, sed exhalationem calidam & siccam eos efficere contortos. Ad quæ isti respondent: quod vis venarum virgulam, cum quidam è metallicis aut ceteris hominibus eam tenet in manibus, non vertat, in causa est hominis proprietates quædam singulas, quæ vim venarum impedit atque alligat: quia enim vis venarum versat & voluit virgulam, non altere magnes ferrum ad se allicit & trahit, eam oculata hominis proprietates debilitat & frangit, non secus atque alium Magnetis vires infirmat & excludit. Etenim alii succo Magnes oblitus ferrum ad se non trahit: nec idem trahit rubiginosum. Quin etiam de tractatione virgulae nos admonent, vt digitos leniter non stringamus, neque comprimamus acriter: nam si leniter tangimus virgulam, decidet, inquit, antequam vis venarum eam verteret: sin acriter constringemus, vis manuum vi venarum resistet, & eam superabit. Itaque, vt ipsi censent: quinque res sunt necessariae ad hoc, vt virgula suum faciat officium: quarum prima est, virgulae quantitas: vis enim venarum baculum nimis magnū voluere nequit: altera virgulae figura, nam nisi furcata fuerit, eadem vis eam uertere non potest: tertia vis venarum, quæ naturam voluendi habet: quarta virgulae tractatio: quinta priuatio proprietatis occulta. Ex iam dictis autem solent concludere hoc modo. Si quoddam virgula omnibus non moueatur, in causa est ineptia eius tractatio, aut occulta hominis proprietates, quæ vi venarum repugnat & subleuit, vt supra diximus, qui venas ipsa querunt non necesse habent id cationibus facere, sed satis est eos virgulam aptè tractare posse, & occulta proprietate careo. Virgula igitur in inueniendis venis viro bono grauique vsui esse potest. Verùm de ramis arborum contortis plura non dicuntur, sed manent in sententia.

Cum autem hæc res controuersa sit inter metallicos, ea suis ponderibus examinanda.

Virgula diuina, quæ incantatores scrutantur venas, vt annulis etiam, speculis, crystallis quamuis forma furcæ figurari possit, nihil tamen

Visus Col
porus abu-
sus Virgu-
lae furcatae
Coryli.

Res e-
num
trouer
inter
calice

ad rem interest, recta sit, an in aliam figuram formata: non enim valet virgule figura, sed incantamenta carminum, quæ mihi commemorare non licet neque libet. Veteres autem, non ea modò quæ ad victum & cultum attinent, virgula diuina conquisuerunt, sed rerum etiam formas verterunt: etenim incantatores Ægyptiorum virgas, vt Hæbreorum litteræ narrant, in serpentes mutarunt: & apud Homerum Minerva senem Vlyssæm virgula diuina repentinè in iuuenem conuertit, ac rursus restituit in senium. Circe quoque socios Vlyssæ mutauit in bestias, eisque reddit hominis effigiem: quinedam Mercurius virga, quæ caduceus appellatur, vigilantibus somnium dat, ac à somno excitat dormientes. Itaque virgula diuina primò ex incantatorum impuris fontibus defluxisse videtur in metalla: deinde cum viri boni abhorrent ab incantamentis carminum eaque reuerent, virgula à simpliciter metallicorum vulgo est retenta, & in querendis venis vestigia antiqui vñs remanserunt.

Quoniam autem verò metallicorum virgulæ mouentur, etiam si eas incantare non solent, alii dicunt, motionis earum causam esse vim venarum, alii iactationem, alii vtrunque. Verùm quæ vias se attrahendi prædita sunt, ea omnia in orbem non torquent res, sed eas ad se allicit, verbi gratia: magnes ferum non voluit, sed id ad se trahit: & fuccinum attritu concal factum non verit paleas, sed simpliciter eas ad se allicit. Similiter vis venarum, si eandem cum Magnete aut fuccino naturam haberet, virgulam toties non versaret, sed semel tantum modò ad spatium semicirculi versatum rectà ad se traheret, & nisi compressio hominis qui virgulam teneret in manibus ipsi venarum vi resisteret & repugnaret, virgulam ferret ad terram: quod cum non fiat, necessarid sequitur tractationem esse causam motionis virgulæ. Id verò hinc etiam perspicuum est quòd calidi isti tractatores rectam virgulam non capiunt, sed furcam, atque eam columnam, aut aliquam aliam ita flexibilem, vt si sic tenetur in manibus, vt eam tenere solent, omni homini, quocumque in loco steterit, in orbem vertatur: nec mirum si virgula non versatur cum inertes eam tenent. Etenim eius cornua acriter comprimunt, aut leniter stringunt: hoc autem ipsam vulgo metallicorum fidem facit, virgulà venas inueniri, quòd ea vntes casu aliquas inueniunt, sed iidem multò sepius perdunt operam, & vt venas inuenire possint, nihilo minùs in fossis agendis defatigantur, quàm aduersa partis metallici, Metallicus igitur, quia cum vitum bonum & grauem esse volumus, virgula incantata non vitur, quia rerum naturæ peritus & prudens, furcatam intelligit sibi vitui non esse, sed habet naturalia venarum signa, quæ obseruat. Itaque ea si natura vel casus, aliquo in loco, ad fodiendum apto, patefecit, ibi Metallicus agit fossas, si non ostendit, crebris fossionibus vsque eo scrutatur locum, quoad venam crudariam reperit.

Schuyvenckfeldius rem paucis comprehendit: Vulgus, inquit, Metallicorum ad virgulam Diuinam, vt vocant, qua venas Metallorum inquit, præceteris furcam eligit columnam, verùm cum ex impuris fontibus incantatorum primò in Metalla defluxerit, Metallicus, vt pote vir bonus, & grauis ac natura peritus, ea non vitur, sed alia naturalia signa venarum obseruat. Verè ac rectè, & per omnia Agricola iudicio consentiens. Enimverò sanè pleròque vti virgulà, nulla quidem Magica arte, vel bona, (cuius ne nomen

quidem nouerint) vel mala imbutos existimamus. Sed ex mera quadam impostura, ac spe lucrandi, hoc est, decipiendi Magnates ac Principes, quibus persuadeant hoc futo vt nummos suppedient ad perquirenda metalla. Sunt enim & hi, nocturnæ ad aueniam crumenarum, è quibus aurum, quod pollicentur ipsis, sibi effodiant prius. Talem aliquando vidimus & deprehendimus in insigni quodam & extra pudorem impostore, qui Ill. Exc. C. V. Viri. Principi nostro ac Patrono clementissimo multa vanitatis plena persuadere conatus fuerat, vt suppedicaret argenti & aurum, ad vestiganda effodiendaque illa. Vidimus, didicimus & probè scimus: Solent isti manu vtraque in pugnum contracta, furcam hanc Columnam præhendere, angulo fursum spectante, & vtroque radio ex apprehensione reflexo. (eam autem præferunt quidam, cuius alter ramus cum capite & angulo eiusdem anni, bimulus, alter verò statim post angulum noirit us & proximi anni, solus, & integer sit fetus.) Ita vagantes per loca, metallis (si credere sis est) vel opportuna vel prægnantia, velut in æquilibrio, sicut prædicto, virgulam continent vbi volunt, nullo manifesto motu premunt vel laxant, vtroque enim ferè modo declinare solet si vase tractetur, tam à metallis tractam insigni impudentia mentiuntur. Tenemus & ipsi modum: (nam vt imposturam detegas, imposturam discas licet, quòd nemo temerè fraudem detegat, nisi qui eandem prius nouerit) sed inter nostras manus nullus motus aut tractio inuoluntaria, vel subiecto auro & argento, consecuta. Ita dextrè possumus tenere, vel potius regere virgulam, vt in æquilibrio maneat, nec tamen vi teneatur vlla, si adit vis aliqua, vel leuissima, quominus attrahat. Possimus etiam, nemine id deprehendente, facere, quod illi faciunt, vt allici aut trahi à quodam subiecto metallo videatur. Sed malè fortè nobiscum actum existimabunt, quòd vel Magica arte, (qui eam ad hanc rem possunt) vel sympathia illa metallifica desitumur. Quibus consultandis, & ad turpitudinem, si verecundiam nesciant, redigendis, vel hæc sufficiant rationes. Aut vis trahendi primaria est in metallis, aut in virgula accedendi. Vbiunque sit, ibi certum est, primum esse motionis principium: mouens seu agens, in mouente: patiens in moto. Rursus eadem vel sufficiens, vel non. Si sufficiens, quid opus hominis sympathia, aut Magica arte? Quamuis, vt ingenuè fateamur, consensum adesse oporteat, tam ad laxandam virgulam, quàm ad aucupandum sumptus non necessarios, quod paucis melius dixeris, ad decipiendum. Si non sufficiens: Ergo iam inter hominem & metallum cognatio quadam. Est, est, pro dolor, & maximus inter vtrumque consensus, quo nisi fascinata essent maximorum & ingeniosissimorum alioqui Principum ingenia, eiusmodi nebulonum, patibulo dignorum, arte aut experimento ferè vel nunquam deciperentur: docerentque tandem istos lucripetas nequitias suas exuere, quibus sine opprobrio furti, interim etiam sine virtute, honores atque diuitias licet indagare atque consequi.

Virgula
condensio
metallis

Impostura
mouens
et clare
detegitur.

Ludwig

STAPHYLODENDRON.

CAP. XVII.

Descriptio

Folia

Fructus

Staphylo-dendron densè fruticat, nonnūquam in arborem adolefcens, cortice virente aut ruffo, materie virenti, medulla ampla, alba, molli. Folia Sambucinis proxima, vel Fraxini, acuminata, argutè crenata, quina aut septena ad costam annexa, impari alā claudente. Flores longo & pediculo pediculis ex intervallis verticillatim oriuntur, ita ut emicus intuenti racemulum mentiantur, odor Sambuci, quinis foliis radiatim expansis, albis, mucrone nonnihil interdum foris rubente, totidemque candidis, item surrectis, cōcurrentibus leuiter mucronibus, ut concavum vrceoli figuram exprimere posse videantur, que intercedunt totidem stamina alba, apicibus luteis donata, mediū occupante stylo albido, bifido. Superueniunt vesicę magnę virentes, in duos loculos seu serotum dispersę, in quibus duę nucleę coherentes, putamine fragili & tenui, colore flauo aut subruffo, in quibus nucleę corio virefcenre obteçti, sapore nonnihil nauseoso. Ex nucleis caluarię commodè exprimi possunt, sculptura leui.

De eadem sic scribit Plin. Ist & trans Alpes arbor, similitima Aceri alho materie, quę vocatur Staphylo-dendron. Fert siliquas, & in his nucleos, saporis Nucis Auellane.

Ruell. de Colutea altera Theophrast. tradens, hęc Plinio sit, Staphylo-dendron dici existimant. Quę interim sit Staphylo-dendros aut qualis non docet Ruellius. Cuius quoque nihil aliud habet, præter ea quę Ruellio.

Quidam, ut scribit Tragus, sub Pistaciis Dioscor. comprehensas volunt nuculas, arborēque ipsam Staphylo-dendron Plinii vocant. Verū cum Plin. Staphylo-dendron siliquas ferre dicat, hæc verò Vesicas gerat, non video (inquit) quo iure ex Nuce Vesicaria Staphylo-dendron hi faciant, nisi fortè per siliquas, vesicas intelligere velint, quod per nos quidem illis licebit. Nos tamen in præsentia Nuces Vesicarias & follicula. res nuncupabimus, quoad emergat aliquis qui certiorē nos doceat nomenclaturam. Ex quibus verbis pater Tragum quodammodo hæsitasse an Staphylo-dendron Plinii sit hæc de qua agimus. Difficultas quam obicit, levis est, siliquę vocē ampliore significatu, pro folliculo vel vesicula Plinio usurpante.

At Scal. Apud Iesuitas nostros, inquit, arbor est, de qua virga pæcta, & adoleuit celeritè, & effusus stolonibus frequentissimam circa se confecti syluam. Enodis, si quæ alia, oliuæ folio sim-

pliciter, aut Salicis frondi proximo. E ramis folliculorum, qualem Halicacabus, durum tamen. In eo fructus conduntur bini, terniue, efculenti, natura, colore, sapore Pistaciorum, sed orbiculatiore facie. Quare qui Pistacii arborem ignotam habet: ex hac Pistaciorum medullam elitarim: an sit iam ad Pistaciorum species referenda, non ambigam. Idem paulò antè [extat autem locus lib. 1. de Plāt. falso Arist. tributus] Pistaciis vestigia esse scribit, quę per seipsa hient aliquando vetustate. Ne hac in parte Plinii sequatur errorem, qui solius Iuglandis nucleum binis tegi valuis scripsit, additque Pistacii arborem sibi nunquam vitam.

Scaligerum equidem ut virum doctum atque ad rem summi acuminis admiramur, & ab eius lectione non raro doctiores redire nos profitemur: quando verò tam leui de causa Plinium, grauem, antiquum & venerandum autorem, virum, inquam, ob summos labores & diligentiam, ei præsertim seculo quo scripsit, omnibus admirandum, taxat atque aded erroris accusat, vt solet aliàs, hoc loco id impune non feret, maxime cum ipse met talpa cæcior loco citato grauisimos committat errores. Primum enodis an sit iudicabunt quibus primò occurrit visenda planta. Iam verò, quę obsecro Staphylo-dendri folio similitudo cum oliuæ aut salicis. Quin ne harum sanè ea similitudo, ut vtrique vni eidemque rei, conferri mereantur, aut à subtilitatis aded professore debeant. Melius videntur Tragus & Matthioli. Fraxini foliis comparasse. Natura, color & sapor, Staphylo-dendri fructui diuersus à Pistaciis: quibus putamè fragile tenui membrana [virenti fortè in virente] immediatè obductum atque adhærescens. Staphylo-dendri fructus in amplo & rotundo residet folliculo, vmbilico tenus tantū adhærens, hoc est, basi, velut columna quardam in theatro aliquo constituta. Staphylo-dendri fructus fuscus Trago, & recentes rufi, Pistacia candidissima Cordo, vel sanè pallidula ex albo. At nucleę plurimum differunt: Pistaciis quidem nucleos colore in flauo virefcens, valdè suavis, tenuis [teste Cordo] oris halitum commendas: Staphyl. albus, qui Matthioli. sapore dulci nauleam communens dicitur. Sed fortè pro Scaligero quis obiciat nobis, eum non scribere de Staphylo-dendro, sed de alia planta: quod nobis non fit verisimile, neque persuaderi nobis patiemur vnquam. donec prodeat aliquis, qui doceat, quam aliam intelligat. Cetera quę scribit de sua Pistacia arbore omnia nostrę conueniunt Staphylo-dendro. Gesn. Nux Vesicaria, Staphylo-dendro Plin. Itali quidam, ut Romæ, vocant Sambucum validam.

Emendat. Arbut. virg. Anguil. Lob. & Pen. Aduer. an Staphylo-dendron Plin. ut quidam volunt, qui tamen Aceris folium dicit. In Obstamen, apertè Staphyl. Plin. vocant. Lectori verò considerandum relinquimus vbinam locorum suo Staphylo-dendro Plinius tribuerit Aceris folium. In loco sanè citato de ligno locum intelligimus. Qualecbono scribenti, de Coulequil & Hebulben nil dum certi se intelligere potuisse, respondet Matthioli. Nucleum quem Coulequil & Hebulben appellas, Arbor Plin. Staphylo-dendron. Nobis verò non constat an Qualecbonus idem putarit quod Matthioli. nimirum Coulequil & Hebulben idem esse, nec etiam quo nomine misceat nucleos Matthioli. Ex Bellonio sanè manifestum est Hebulben rem esse diuersam à Coulequil. Descriptio Nucis Coulequil apud Bellon. nullo modo potest conuenire cuni nostra Staphylo-dendro. Hebulben non describit.

Idem

Idem Matth. apud Diosc. scribit, quibusdam in locis Pistaciorum sylvest. nomine appellari cuiusdam arboris fructum, quam Plin. Staphylo-dendron, nominat. Et in Epitom. Staphylo-dendron, siue Pistacia agrestis. Nux vesicaria, Neoterici quibusdam Pistachium, Dodon. Staphylo-dendron Plin. eidem.

Loniceri iudicio posset vocari *Nesicaria* aut *Follicularia*. Pistacia vulgaris Cast. Dur. Staphyl. Plin. Pistacea silvestris quibusdam dicta: alibi videtur Aceri & Fraxino. Casalp. Ex Plinii verbis falsum esse perspicitur, quod multi contendunt, Staphylo-dendron istud Plin. Colyteam esse Theophr. quæ folio est Salicis &c. Hist. Lugdun. Staphylo-dendron vocat sicut & Camerat. & Tab. & reliquum ferè Herbariorum vulgus. *ma-gis* videtur esse quibusdam.

Gemm. Pimpernussbaum/pimpernussle, wilde pimpernussle. Belg. Intucus noctifera, pimpernotre. Gal. *Nesicarpes*, *Baguenandes à paternostres*. It. in Abruzzo, *Lagrine di toppe*, telte Anguilalini in locis Pistachi saluatico. Boh. Hlofad a Hung. Saliagfa.

Nux vesicaria videtur vdis & humidis gaudere locis. Nam Basilæ extra portam Albanam & Rhenanam ad aquas nascitur. Ibidem pulchra arbor in horto Cænobii Carthusianorum. Scalliger quoque ait apud suos Iesuitas arborem pro-uenisse. Genu. testatur provenire in agro Tigurino in sepibus: quamvis raris locis humidioribus: frequentiore circa Arouiâ Helucæ oppidum. Anguil. dicit haberi Patavii in horto, ac in multis Italiae locis. Dodon. Germania infer. interdum in sepibus inueniri. Genevæ & Lugdun. hortis colitur. Ferrariæ in Monasterio S. Dominici à *Angeli*. Bononiæ in horto S. Saluatoris. Inter Solodurum & VVallenburgum quoque sponte provenientem observauimus. Matth. tradit crescere in sylvis & frutetis. Habetur in horto Montb. E.C. à nobis fata.

Florat Maio. Nuculas maturat Autumno, mense Septembri.

Facillimè feritur & propagatur. Triagus annotat, quocunque in loco plantetur, facillè provenire. Seritur autem nuculis, nec non fureculis, seu stolonibus qui quotannis è radice profiliunt circa radicem, sicut in Cotonea. Hi fureculi Autumno aut Vere instante transplantari possunt, quæ ratione à nobis fata egregiè adolevit.

Sunt qui sibi persuadent, in hortis satam arce re venenata animalia. E nuculis multis in locis orbiculos precarios conficiunt, præsertim pauperes, aut qui nummis parcere volunt. Fructus dulcis nauseam commouet, vt si copiosè edatur, ex Matth. sententia, indubiè vomitionem commouere possit.

PISTACIA.

CAP. XVIII.

Pistaciorum arbor.

VT Auellana alio tegumento obducuntur à nucibus, sic Pistacia ab Auellanis diuerso, quorum arbor in longâ coacta è ramis propagata, folia coniungatim disposita habet, quanquam non vsque adeò exactè semper respondeant singulorum foliorum ortus. Sunt ea verò nunc subrotunda, nunc in mucronem acuminata, nervosa, Terebinthi foliis, nisi iis maiora essent, similia. Fructus Officinis notissimi, Auellana magnitu-

dine, oblongi, acuminati, vna parte in gibbum cristatum emittentio-rem protuberantes, altera depressiori, in acutum fastigia-ti, opposita parte, quia pediculi, quo adhererunt, vestigium, obtusi lignolo, lento, fractu contumaci ac propenodum inter esse & crustaceum medio cortice, sed tenui, laui, candido, cui nigrosus alius, ac ferè atidus, cori-

ceus, tenuis, & fragilis, superferuntur, colore supremo Amygdala putamini similis, in exoletis niger. Lignolus cortex nucum modo in duas partes separari solet, interdum sua sponte hians. Nucleum continent iussa pellicula conuictum, in flavo virefcentem, dulcedinis suauissimæ, pinguem, haultum etiam masticatu commendantes, præsertim recentiores. Flores, vt perhibent Aduersana racemoli, purpurantes, Terebinthi.

Rau vult. trauit Pistacia arbores circa Asepum trunco esse crasso, ramis expansis, cortice obductis cinereo, speciosis, rotundis folijs, quæha & pingit in sua rone, fatiè virentibus, illorum Charnubi [id est Siliquis] similibus, iuxta quæ dependent multæ nucleæ racematin dispositæ.

Nucula a Græcis, vt apud Nicandri in Theriac. apud Diosc. Galenum & alios vocatur *πύστος*, *Al-ciphroni*. Dioscor. Pistacia similia Pincis nucibus [et *πύστος*] dicit. Nicander eidem gennina Amygdali tribuit, lochinque natalem docet.

πύστος ὅτι ἰσθὺν χεῖμα πύστος ἐστὶν ὁ τοῦ δένδρου.

πύστος ἀπὸ τοῦ πύστος, ὅτι ἰσθὺν χεῖμα πύστος ἐστὶν ὁ τοῦ δένδρου.

Sunt tamen qui *Λένδρια* apud eundem Nicand. legant, vt Dodon. & alii. Sensus est: quæcunque sub Indum murmurantis Choaspi fluvium Pistacia cum geminibus suis Amygdalis similia videntur.

Vnde Marcellus suspicatur, quoniam apud Diosc. *πύστος* πύστος ὁ πύστος ἐστὶν ὁ τοῦ δένδρου.

posset ergo ex Lonicer. sententia ita instaurari ex hoc Nicandri loco: *πύστος* ὁ πύστος ἐστὶν ὁ τοῦ δένδρου.

quæ verò in India apud Choaspium proueniunt, Amygdalis sunt similia. Marcellus pro *πύστος*, *πύστος* legendum censet, id est, nouimus:

quam veram & antiquam huius loci lectionem putat, facillimè fuisse in vna tantum syllaba ad vitium lapsam. Sed huic difficultati iam consul-

tum ex vet. codice, in quo, teste Sarac. legitur: *πύστος* πύστος ὁ πύστος, omisso *πύστος*. Si sensus integer est, si vera sit lectio: quæ si alicui fortè non sapiat, suspicari etiamnum possit, speciem aliquam apud Diosc. omisam, quòd & Pallad. duas faciat, vt dicitur, aut recurrere ad priorem lectionem.

In Nucum genere Pistacia nota, inquit Plinius. Hermol. scribit Venetiis hanc Iudaico vico fatu-

seninis enatam vidisse, folio maiore, quam Lenti-
fisci. Nicander Colophonius Pistacia [*πύστος*]

vocatit, & alius Nicander, vt idem Hermol. te-
tatur, Pistacia, sunt qui Pistacia [*πύστος*] vt Pos-
sidonius. Inuenitur & Pistacia scriptum in Poëtis:

Cortex.

Nuclei

Flos.

Aurorum
placita &
Synonyma

Pistacia

Diosc. illud.

Diosc. locus
emend. ex
Nicand.Pistacia.
Pistacia.
Pistacia.
Pistacia.

Athen. auctor est Terminthos siue Terebinthos credi solitas à nonnullis, quæ nunc Syri Pistacea vulgò appellant: foliorum similitudine, vt arbitror fallente.

Pistacia.

Offic. *Fistica*, & *Fisticorum grana* vocant: itemque sequaces septa florum medici: qui malunt corruptam vocem sequi quam geminam, vel meliorem nesciunt.

Pustech.

Ruell. teste in Parisiensi agro in arboribus D. Mariae satum feminis enata, folio maiore, quam Lentisci, ita in ordinem vtrinque deposito, distantioribus frondium intervallis. Serapio *Pustech*, voce nimirum, vt putat Tragus, à Pistacia nomenclatura flexa nominavit.

Tereb. Indica.

Matthioli Pisticiam arborem legitimam Indicam Theophrasti Terebinthum nulla dubitatione esse censet: In Italia vidisse foliis Lentisci maioribus, colore ex viridi in luteum inclinante, ac eodem ordine extremis ramulculis emergentibus, è quibus racematim suis quæque pediculis pendeant Pistacia. At postremis comment. omittit, quod de foliis Lentisci tradit, quasi prius vera non dixisset: Nunc verò ait totam arborem Terebintho similem explicasset saltem priorem sententiam, ne leætori facinus scilicet videretur.

Mat. not.

Terebinthum Theophrasti in India nascentem non contemnendis coniecturis Dioscoridis Pistachium credidit esse lo. Vincent. Pinellus. Sunt eadem Pistacia & foliis & arbore Terebintho similia: quanquam nescio, ut Marantha, quo pacto Matthioli pictura serratas in ambitu reddat frondes: quæ ita reuera non sunt, sed nihil à Terebinthi euariant foliis. Adde quod Pistaceorum arbor resinifera est, & in Sicilia passim in Terebintho inseritur, & pulchriores suauioresque fructus profert: quibus induci possumus ad credendum Terebinthi speciem esse. Quod vel illud magis persuadebit, quod Theophrast. nullam facit mentionem de Pistacia: vel quia ex India non adhuc in Græciam allata esset huiusmodi planta: vel quod sua tempestate sub Terebinthi Indici nomine Pistacia noscerentur: paulatimque progressu temporis in hoc nomen transierit.

Porrò quod opinionem de Terebintho Indicam Theophrast. attinet, eam non omnino reiicimus: quid tamen de ea re sentiamus, indicabitur se q. c. de Terebintho Indica.

Ryff. annotat Pistacea vel Pistacia Nicandro dici, quem locum nondum vidimus.

Pistacea. Pistacia.

Pistachium plantam Terebintho similem dicit Anguill. ideoque Terebinthum Indicam Theophrast. vocari.

Lacuna. not.

Lacuna aliquid noui suo figmento sapere voluisse videtur, quando nouam, ab aliis diuersam, foliis seriatam, breui, confectam iconem proponit.

Mat. not.

Turner. testatur se arborem pumilam adhuc Bononiæ vidisse, verum folia nihil eum Lentisci habere simile, vt scribit Matthiol. præter crescendi ordinem, formâ, magnitudine & colore differentia. Eadem ratione & Hermol. & Ruell. censura digni, qui idem tradidere. Nos veram descriptionem ex ipsa planta dedimus. Ipse verò etiam Turner. præter descriptionem propriam, figuram non laudabilem ponit, cui additi fructus: qui vix nisi in pumila adhuc arbore.

Pistacia. Pistacia.

Rob. Const. Syriacas Noces Pistacia interpretatur. Terebinthum Indicam Lob. & Pen. aperte tradunt esse Pistacia Diosc. ac addunt: à nucleis Pistaciae strobilos imitantibus munda dictas. Item in Q. Pistacia cum corniculis. Quo loco mira-

mur à Lob. piagi cū corniculis, & tamē referri ad Aduersaria, ubi aliam posuerat iconem Pistaciae à se visa, sine illis corniculis, & quorum etiam ne verbulo quidem meminit: saltem indicasset ubi vidisset aut legisset. Vtrobique folia pinguntur acuta quemadmodum & à Camer. apud Matthiol. siquæ adeo Matthiol. & hunc secutus aut imitatus Tabern.

Dodon. duas icones habet: vnam cui titulus Pistaciorum arbutum: alteri, Pistacii ramulus cum fructu & corniculis, quæ eadem cum Lob. posteriore: Verum corniculorum tantum titulo tenus meminit: vtraque folia acuta habet. Loniceri icon non est folio acuto. Sunt nobis rami Pistaciae, in quibus folia acuta, quamuis in ramo Luteria collecto quædam folia sint penè rotunda in eodem ramo.

Rauuolff. suæ Pistaciae omnia folia adpingit rotunda: quapropter diligentioribus considerandum relinquimus, an sit aliqua inter Pistacias diuersitas.

Tereb. Indicam Theophrast. statuunt Dodon. Camer. Clus. Sed hic parum considerat in Hispaniis hist. ait omnium consensu esse Terebinthum Indicam. Cautius in historia postrema dicit, plurimorum consensu. Rauuolff. testatur Pistacias arbores circa Alepum *Fistach* appellari: isdem confert Terebinthi nuculas peregrinas, quibus satis similes dicit, nisi essent breuiores: alioqui non minus bonas, de quibus seq. c. specialius.

Cæsalpinus quoque prorsus sibi persuaferat Pistaceam esse Terebinthum Indicam Theophrast. Ait enim Theophrast. non solum nostratam Terebinthum indicare cui paræ sunt bacca, sed & Pistaceam, cuius fructus grandiores viles in cibis afferuntur, aut Pistacea ex Syria, quanquam & in Sicilia proueniant. Nucleos esse oblongos, paulo crassiores Pineis, aut Auellanam longam referentes: cortice albo, crustoso magis quam olivo, externa tunica arida, subingra & decidua: medulla interna viridi, dulci, & subacri. Arborem quæ ex eius satum aliquando apud se, [Pisis aut Florentiæ] prouenerit, magnam esse, foliis Terebinthi aut Siliquæ, perpetuis: florere in cacuminibus racematim ut Rhus, exiguæ & rubro flore. Hanc Theophrast. Terebinthi annuerat, cum aliis Pistaciorum non meminerit: testari & Athen. credi à nonnullis Terebinthos, quas Syri vulgò Pistacia appellant.

Et certè, nisi Rauuolff. nobis demonstrasset Terebinthum Theophrast. de qua seq. c. indubiè & ipsi sentiremus non tantam cum Cæsalp. sed & cum Anguill. Athen. Matthiol. Lob. Camer. & Clus. Pistaciam esse Terebinthum Theophrast. sed *δουρην* & *εγγυρην* vicisse.

Ex quo verò autore Ruell. scribit Pistacea in Syria nasci ex arbore omninò nuda, præterquam ramorum cacuminibus, nos later. Fortè ipsemet nesciuit. An ea sint arbores, quas Plin. ait in Syria peculiare nasci. Peculiares quoque si foliorum speciem rotunditatē, videntur esse quas Rauuolff. depingit, & ipsas in Syria notas, de quibus paulò antè.

Fustech. Serap. interpres *Fistich* reddidit: Cordus Syetiam *Pisticia* vocat, vtraque vox vulgi errore de-torta videtur ex Arabica: quibus & *Pistech* *Pustech* aut *Festich*. Offic. & Barbaris *Fistich* circa Tisopolim & Alepum *Fistich*. Germ. *Welsch pimper-nüßlin*. Belg. *fistich*. Gal. *Pistaches*. It. *Pistachi*. Hisp. *Alhucigo*, *Alhucigos*. Çapal. *Festich*. Portug. *Fisticor*.

Fifcos. Boheim. *Pistacia.* Angl. *Pistacez* & *Fistices.*

Præter foliorum varietatem, quæ vel naturalit, vel auctores decipiuntur, si non sit speciei quædam varietas atque distinctio, vnicus, quod nobis quidem constat, Palladius cum Damogerote Maris & Fœminæ differentiam agnoscit. Maris, inquit, dicunt, cui sub Corio veluti offci videntur latere testiculi: quibus verbis quid sibi velit sciamus nos nescire. Omnes enim fructus Pistaciorum, qui ad nos importantur, inter se sunt similes. Staphylo dendro quidem fructus geninus intra corium latitat veluti testiculi, non tamen Pistaciam marem dicimus.

Pistacia ex sententia Palladii, amat locum calidum, sed humectum, & strigatione gaudet & Sole. Hæc autem tradente Dioscoro in Syria nascitur, vbi & Galeu. vbertum nasci testatur, præsertim vero Alexandriam earum esse feracem, sed in primis Bertheam oppidum Syriæ. Hanc L. Vitellius, qui censor fuit, in Italiam primus intulit & Syria, cum Legatus in ea Prouincia fuisset, nonissimis Tiberi Cast. temporibus: simulque in Hispaniam Flaccus Pompeius, eques Romanus, qui cum eo militabat, auctore Plin. qui & Syriam peculiare habere scribit arbores. Neander in India apud Choaspem amnem Pistacia nasci, supra citatis verbis testatur. Ruellius Parisiensi agro, in ædibus sacris D. Marci sibi feminis enatam vidit. Bruyer. in tractibus Gallie quibuldam satas vidit arbores, sed hæc temere peruenire dicit ad maturitatem: ita nec in Gallia Narb. obuam eam arborem quamquam celum solumque habeat huiusmodi arboribus aotum.

Raavolfi narrat, cum tenderet ex Tripoli ad vrbem Darnand & Halepum, vidisse circa vrbem Sermin sylvas arborum Pistaciorum, quæ ibi coadecernantur, & Tripolim deportantur, vbi nostris mercatoribus venduntur. Scitis vias quoque obseruasse, potissimum in vico Basilæ. Circa Halepum quoque vulgatam admodum esse. Arborem qualem in hortis Italicis vidisse Lobel. scribit, etiamque in horto Pharmacopæi ad Londin in Angliam enia, prorsum [inquit] dicit Terebinthum. Colunt in Italia & Galloprovincie locis quibuldam, sed maturitatem non assequuntur. Angull. in Italia prouenire tradit, sed fructum non ita bonum, ut in Aegypto & Syria. Proueniunt & in Sicilia in Aggentino, ut refert Cassalp. Vt Matth. Pistacia quorum est communis in Ossiensibus, ex Persia, Arabia & Syria Venetias importari solent. Horum arbores [addit] Venetiis, Caietæ, Neapoli, & in aliis Italiae locis vidimus. Quidam doctus vir perhibuit, sibi demonstratam in hortis Carthusianorum Parisiensium. Lugduni vidimus arborem per aliquot annos durantem, vbi etiam fructus tulisse, testatur Hist. Lugd. Item Genevæ quondam visa nobis in quodam horto. Fructum qualis copiosè Lugdunum importari solet, aliquoties terre commiximus in horto Montb. sed frustra. Ramos binos habemus, alterum Lutetia collectum in horto Robini insignis Botanici regi: alterum cum fructibus satis magnis, unde acceperimus, non amplius recordamur.

Pistacia ex sententia Palladii, feruntur Autumno & mense Octobri sobole, & nucibus suis. Sed melius ipsa Pistacia iuncta ponuntur mas & femina. Qui diligentius facere voluerit, perusos calyculos, & stercoreata terra repletos parabit, & in his Pistacia terna constituet, ut ex omnibus germen quodcumque procedat: quod vbi conualue-

rit planta, hinc facilius transferatur, mense Februuario.

Diophanes nucem integram, suisque putaminibus illatam, ac ne desquammatam quidem plantandam præcipit. Damageron circa Cal. April. ferebat, maris & fœminæ coniuncto matrimonio, sed ita ut maris dorsum ad Fauonium spectaret. Sic enim nativis coniunctis largiorem fructum, vtili promittit, producent.

Inferuntur eodem tempore, & in sui generis arbores, & in Terebintho, & vti dem existimat, Amygdalo.

Paxamus iubet serobes prius faciendos esse locis apricis, & optimè insolaris, probè subactos, & accipiendos arborum stiones aut viuitradices nouellas, vegetas, easque vnâ colligatas in serobem demergendas, Luna secunda, terræque in ambitum accumulata serobiculos adimplerendos, & sufficienti stercoreatione passinandos. Sed operam dandam, ut octonis diebus rigentur, & deinde rursus constringantur. Postquam verò triennales facti fuerint caudices, ablaqueatione facta, cossilique serobibus sinum adiiciendum, & impulsio altius trunco, aggere vndique probè muniendos, ut cum arbor in vastam exiret proceritatem firmus staret, aduersus ventorum impetus.

Didymus in Georgicis suis quoque ait Pistacion in Amygdalum inferi. Et Palladius inferi Terebintho tradit mense Febr. vel Martio: ut secundum alios & Amygdalo inferi posse, de qua re hos fecit versus.

Quin & Amygdaleos subeunt Pistacia ramis

Et debent m. m. de breuitate petunt.

Hec & cognatocogens Terebinthus amictu

Necit adoptu. n. n. b. l. r. a. n. d. a. c. o. m. i. s.

Derepositione insitiores eorum locorum, vbi proueniunt, aut qui aduehant curiosi sunt. Nobis sufficiat hoc loco delectu aliquid dixisse. Ergo deligantur maiora, ponderosiora, & candidissima, quæque aded sua sponte modicè deliscant, nucleum recentem, non rugosum neque rancidum conuenientia. Nam quæ ab his notis recedunt, aut inutilia, aut cetè parum grata mirulque proficua sunt. Possunt tamen & ista confectionibus sugillata curantibus immisceri, ex iudicio Cordi. Syllius recentia eligi suadet, nucleo intus herbaceo, sapore iucundo. In crustatur à seplasiariis saccharo, sed perit vetustate gratia: rancida enim ut ceteræ nuces sunt.

Pistacia Dioscor. stomacho grata sunt. Eadem vires & siue edantur, siue trita in vino bibantur, aduersus vires, reptilium bestiarum morsus opem ferunt, quod posterior & Plin. confirmat: alioqui eisdem vsus & effectus habere quos Pinci nuclei. Fructus Pistaciæ, vti scribit Gal. quodammodo tenuioris essentia est, subamarum quid & odoratum habens. Obstructiones itaque liberat, sed maximè obstruendæ iccoris, veruntamen etiam thoracis pulmonis. Et alibi: parum quidem nutriunt, verum ad hepar roborandum, & succos in ipsius vis infarctos purgandos viles sunt: qualitatem enim habent aromaticam, subamaram & subadstringentem. Porro non ausim affirmare vllam ex ipsis stomacho accedere vtilitatem aut lationem insignem: quemadmodum neque quod alium deficiant, vti sistant. Et in lib. de med. expertis Galeno falsè attributo. Decoctio fistici confortat stomachum, & mundificat canales pulmonis & hepatis. At nos nullas eiusmodi vires in cortice deprehendimus, nisi fortè sint in extimo recentium, antequam ad nos aduehantur, aut in cortice arboris iudem recenti. Sic de Dynamis.

diis eidem attributo opusculo Fisticorum sit mentio in Antidoro ad Lumborum dolorem, & frangendos lapides, & vt lumbi pinguecant.

Ceterum consideret hoc loco Lector insignem Gal. modestiā & in tradendis suis scriptis posteritati prudentiam integritatemque, qui ne nobis imponeret, nihil in expertum licetis mandare voluit. Non audeat vti vides affirmare, an stomacho profint vel obstant aliuūne moueant, an cohibeant, vt vel hinc contici, immo quasi sciri possit, non nisi assidua experientia cum fide explorata, ne vitam salutariibus fraudaret, prodidisse.

Tantò magis ridendi neotericorum multi, qui viz cognita pro certis experimentis produnt, facū potius simplicibus, quàm commodum Republicæ medicæ præstantes: de quorum perfidia vel vanitate aliquando ridebit posteritas. Paulus Aegineta Galeno posterior, moderatè grata stomacho censuit, easdemque vires obtinere Amygdalis, in expurgandis visceribus atque thorace: præstantiora verò in leuandis iecinoris astractibus.

Actu tenuioris esse substantiæ, & cætera Galeno confirmat scripsit. Simeon Sethi ait parum nutrire: reliqua quæ habetiam dicta sunt, nisi quodd addat, oleum quod ex Pistaciis confectum est, conferre pectori, renibus & pulmōi.

Auic. scribit: Fistici calidiores sunt quàm Nux & Amygdala, suntque calidi in fine secundi, cū aliqua humiditate. Quidam perperam existimant frigidos esse. Hepatis obstructions & patium nutritioni dicatarum liberant, propter suam aromaticitatem & vim aromaticam, conferuntque stomacho. Oleum eorum prodest in dolore hepatis ab offarctu succi crassi & pituosi: arceat naueam & vomitum, & confortat os stomachi. Alium nec soluit, nec retinet: habent tamen viscidam quandam & aromaticam adstrictionem, propter quam tradunt exhilarare & vt idque corroborare: eaque propter inter themacales medicinas connumerantur.

Aniato teste, Venerem stimulant, & apprimē nutriunt, quibus de causis hodiè bellariis instantibus & rescipientibus diuinitatibus Græcis dictis commiscetur, tam ab Hispanis quàm ab Italis & Gallis medicis.

Rabbinus Moses de Aegypto ex omnibus fructibus Fisticos præstantissimos a sumat. Non abs re miratur Alois. Mundella, cur Trallianus lib. 3. cap. de Dysenteria ex frigida hepatis intemperie sic illa ita damnet, vt cerussimè putredini obnoxia, & in bilem conuerti, idèque summè in morbo vitanda, maximè cū Gal. ea probet ad Iecur refocillandum & tum ipse tum plerique alii Stomachica dicant. Illud quoque dubio non caret, quæ ratione Venerem stimulare credantur, cū modici alimenti perhibeantur à Gal. neque situm generare constet, neque humida esse, cuiusmodi solent esse ea, quæ Venerem prouocant & incendunt. Generant siquidem semen, quæ vel probè nutriunt, vel tota substantia familiaria sūt, vel acrimonia aliqua incitant, vel denique status generant. At horum neutrum manifestè in Pistaciis deprehenditur, nisi quis fortè velit substantiæ proprietatem id præstare, credere, eandemque vti tamquam portitore aromatica illa qualitate, & fortè etiam plus nutrire, quàm vulgò credatur. Nam siquidem restaurantibus accenseantur, talis autem optimè nutriunt, & quæ optimè nutriunt, semen prolificum quoque gignant, certum est & hac vi, & in super suo calore & vegeto, nec nimio tamen, & fortè etiam substantiæ similitudine Venerem cicare posse. Hæc propter medicinæ con-

ditatos: alioqui in historia potius mē, quàm mē solum tractandum scimus, & ab omni disputationis ambitu non necessario sibi temperandum esse.

Matthiol. quoque à medicis ad conciliandam Venerem, & ad pinguedinem inducendam macie & Marasmo affectis, commendari tradit. Perperam facere Pharmacopœos qui odoratam cuticulam nucleis detractam abiciunt: inesse enim huic cuticulæ vim quandam sensum contrahendi, & viscera corroborandi. Pistaceorum oleum potum dolores internos sedare, quibus origo sit à pituita viscida & flatibus. Idem prodest contra spasmi & Paralytin, & interno vsu facere ad generationem.

Dalechamp. in 6. lib. Paul. Aegin. cap. 40. Si fortè [inquit] in sectione venæ basilicæ vulneretur subiecta arteria, Albucasis putaminis Pistacii fissi partem mediam [vt cui vis sit adstrictoria] superius onubet cum plagellis & ligatura, itaque dimittendum in diem inlequecem. At nobis profectò non placet Albucasis medicamentum hoc: non enim tanta adstrictio cortici, vt multum præstare possit ætione impositus: præterea cautitas eius exitum præbere videtur sanguini arterio, non benè comprimendo arteriam, quod Dalech. annotare debuisse.

Rauoulsfeldert in Halepi finitimis locis Aethiopes verno tempore recentes colligere turiones, priusquam se exphcent folia, eosdè in acetiis præparare, sicut nos asparagos. Finiamus Pistaciorum vires hæc Fieræ Dilycho.

Ignæ Nucis superat, & tunc inuat, & Iecur humens

Pistaceum in stomachi Cæna senilis amat.

TEREBINTHVS INDICA MAIOR FRUCTV ROTVNDV.

CAP. XIX.

Terebinthū Indicam cū Theophrast. plarique existimant esse Pistaciam arborem vt patuit cap. præcedenti. Huius porro Terebinthi Indicæ nucle Pistacis bonitate nō cedunt, in quibus præter saporem, salum, inest mediocris quedam siccatas: Pistacis etiam satis similes, sed breuiores & rotundiores, ex racemis pendunt vt illa, vel potius vt bacca Terebinthi,

pro qua etiam nonnullis habentur, potissimum quia arbores suis maximè foliis longiuculis Terebinthi folus satis similes, quā notā facit quoque à Pistacia arbore distinguuntur cui folia rotundiora specioraque, vt testatur Rauoulsfeld.

Pistacia Indicæ Nicandri præcedenti quidem capite meminimus, adscriptis eius verbis, quæ for-

ad hanc haud temerè quis referat, quòd hæc ipsa adeò Nicandri Pistacia Indica videri possit.

De sua verò Terebintho Indica sic scribit Theoph. l. 4. c. 5. Ferunt & Terebinthum in India haberi, ali similem arborem Terebintho: cui folia & rami & reliqua omnia Terebintho similia, fructus autem diuersus, quippe qui similis sit Amygdalis. Sed & in Baetis Terebinthum esse, ferreque nuces Amygdalarum magnitudine, verum non magnas, sed aspectu similes, & suauitate Amygdalis etiam præstantiores, & ideo loci illius homines his potius vi.

Iam antea monuimus hanc Terebinthi Indicæ descriptionem Theoph. satis bene conuenire Pistaciis antè dictis. Verù n eum in ipsa quoque India repenatur arbor correspondens, & quæ nomine quoque conueniat, maluius hoc loco potius recitare quæ Theoph. de ea scribit, quàm eide Pistaciis.

Petegrinæ hæ Terebinthi nuclea, auctore Rauuolfii in Itiner. Arab. Botin, Persis Terback, Botin quibz.

Idem censet maiores has nucleas esse Fael Serap. Aue. & Rhafis, quæ potissimum in India proueniunt: & Theoph. Indicam Terebinthum. I temp. quartæ, ubi figuram proponit, Indica Terebinthus Theoph. Arab. Botin & Albotin. Germ. Groß Terebinthen nüsslin. Serap. tra. & a. Melargie Albazani & Rhafi auctoribus Phel. Pistachiorum aliud genus Rauuolfii. Cam. Terebinthus Indica: Theoph. Hist. Lugd.

Magni Champ Officina & loca vicina abundant Terebinthis Indicis. Copiosè proueniunt in Agema aut Persia, Mesopotamia & Armenia. Rau.

Melargia, ut scribit Serap. Phel est medicina calida & sicca: Albazani & Rhafi confert ventositati hæmorrhoidum.

TEREBINTHVS INDICA FRV. CIV PARVO, AD CORCVLM accedente.

Terebinthin nüsslin.

Serap. tract. 2. Eben Amran. Bel est Medicina Indica. Calidum & siccum est in tertio gradu. Confert deflexioni in nervos & articulos, & podagra, semen prolificum auget Melchar: Prodest etiam ventositati hæmorrhoidum.

Tom. I.

TEREBINTHVS.

C A P. XX.

A Rbor est Descriptione Terebinthus, sed quæ Clus. teste, maxima ex parte fruticat, ramis longis, raris, cinereo cortice tectis, nec ea quidem quantum animaduertimus, sed dis sue perhyemem tenax. Primus ferè est florum verno tempore apparatus, quos è ramulorum tuberculis copiosos in longo racemo producit, menis

ramineis fibris purpureascentibus contextos. Hinc se explicant in alam folia, quanquam non semper æquali sitis, Laurinis similia sed magis obtusa, [Pistachis & eiusdem odoris Cl. f.] coniungatim vt in Sorbo nascentia, subrubentia, quæ crebris obliquis nervulis percurruntur. Fructus delapsos flores excipiunt, parui, extotundo oblongi, rubentes, Carpoballamo Offic. penè similes, resinoso lentore viscosi, nucleum continentes. Pro Carpoballamo, ab impostoribus interdum diuendi putamus.

Observauimus sæpè in Terebintho copiosum excrementum, visis instar, vt in Vlmis: in extremis etiam ramulorum cartilagineæ substantiæ cornicula rubentia, quatuor, quæque aut sex digitos longa, aut etiam longiora, quibus spertis lenta filina in conspectum se dat, quæ inuiscat hærent culices parui, alati. Abundat hæc arbor resinâ.

Bellonius annotat etiam Gallis ferre, de quibus in viribus. Videntur autem Corniculorum tantum primordia esse.

Terebinthum Theophr. inter arbores syluestres, quæ semper folia habent, ponit. Eodem auctore, alia mascula est, alia feminina. Masculæ non fert fructum, ideo [inquit] marem nominant. Feminarum autem alia fructum protinus rubrum fert, magnitudine Lentis, qui coqui nequit, alia viridem [χλωρόν: alia χλωρόν legunt vt Plin. qui pallidum verit] primò editum, postea rubentem, & cum vix mature scentem: postremò nigrum, magnitudine Fabæ, [ήλικον νύκτωρ] resinolum. [Quandissey: Dal. legendum censet Quandissey, id est Thyia fructui similiorem: Gazalegit Quandissey, sulphureosum: Plin. vertit odore iucundior, quasi legisset Quandissey quam lect. Corsi. veram putat: sed & vulgata illa bona est, & fortasse hac melior, & inter omnes optima.] Arbor autem est circa Idam & Macedoniam, brevis, fruticosa, contorta. Circa Damascus Syriæ, magna, frequens & pulchra. Montem enim aunt inibi admodum magnum Terebinthis reerum. Sed in quo nulla alia arbor gignatur. Materies ei lenta, [μαλίσση] radices validæ & profundæ, & tota arbor incorrupta.

Aa 2

ca vindemias, dum maruit virentem.

Terebinthus arbor, inquit Ryff. cuius picturam damus, iuxta Monspesium nascitur, *Pudis* appellata. At non satis mirari possumus quorundam temeritatem [vt ne quid dicamus grauius] de stirpibus historias compilare audentium, qui nihil minus sunt, quàm Botanici, vt ex eorum scriptis faciliè quinis, & passim deprehendat, vel fimestis Herbarius: atque aded plañ è incognita sibi prodere non erubescendum, vt eo abierit etiam fingendi licentia, vt falsas pro veris introducere audeant figuras: qualis est Ryffii, nullo modo Terebinthum exprimens, immò, vt existimamus, nullam plantam naturalem. Et tales sunt, qui vulgi manibus triti, exotica, si Diis placet descripsisse putantur.

Anguill. ex Theoph. annotat: Terebinthum aliam magnam, aliam esse parvam.

Lob. & Pena de Terebintho sic tradunt. Coccinæ racemorum bacculæ aut acini rubelli similes & concolores quadrantes Ciceri nomen Terebintho poterunt fecisse: nam *ἐπίχινδος* Græcè Cicer est. Huius autem semper virentis & perpetuisfolii, nullus collis aut deexus paulò aprior Narbonæ aut Galloprovinciæ non feracissimus, vbi duas folio tenuis discernendas meminimus.

Frequentior quippe est angustiore Lentisci posita (non Fraxini, vt Seneniss) colore & habitu, folio duplo maiore. Alteri autem folia multò latiora, rotundiora, vicina Lauro & Pistachia, aded vt eminus intuentem fallat. Vix vitique eadem, acinulis, quàm Lentisci, maioribus, cocineis, purpurantibus: demùm ex vitid in cæruleum maturefcentibus, non perititia, (vt putauit radiatus Apollo) flore Lentisci aut Sumachi racemosi, folliculi cartilaginei, teretes, aut comici, angulosi, vel sphericæ: vnde culices è fuliginoso excremento euolant, sarco saluare ad Balsama laudato effluunt. Vtiliores, & aduiores sunt, arborem procacitatem affectant: & ferro vulnificulis factis, in Valena Sylua Monspeliensium, sepius nobis non paucam Terebinthinam exhibent lucidam.

Ceterùm si reprehendatur Apollo, cur non potius Theophrastus ex quo transiit? Hoc sanè arguit, Pen. & Lob. non consuluisset Theophrastum, aut eius verborum non recordatos. Quamuis Matth. supra vulgus neitiquam fuerit in cognitione stirpium versatus, vt ex diuersis eius commentariis, potissimum prioribus, vel leniter peritis apertum est, veritati tamen studentes, hoc loco à vero neitiquam deflexisse, vt Pen. & Lob. sibi persuadent, statim. Positus Lentisci, Terebinthi similis, addimus & Fraxini, quatenus posuit: vt ne quis no dum quærat in scirpo. Coniugata folia vbiq; magnæ ex parte, eademque sita & ordine, si impar superum existimas (in Lentisco, cui plerumque deest) disposita, vt patebit dictarum arborum ramos diligenter confectenti. Notandum verò, eos Terebinthum perpetuisfoliam facere: num rectè, ipi viderint. Cæsalp. profectò in Italia deciduis esse foliis testatur, quamuis Theoph. inter perpetuè virentes recenset.

Ceterùm Diosc. [vt annotat Lob.] dicit: Adulteratur Carposalamum semine Hyperico simili, quod è Petra oppido deferretur: sed minnè ita legendum videtur, quamuis & Plin. ita habeat, sed petra Terebintho. Terebinthi resnam ex Arabia Petra defertur asseruerat Diosc. Apparet Carposalamum Terebinthi fructu adulterari posse, quemadmodum euenit hodie. Sed in hoc

solum differunt, quòd Terebinthi fructus immaturus inanis sit, minùsque rotundus, & viraque parte magis acutus.

Τερεβινθος Theoph. Diosc. Polluci & Græcis: Apud Theoph. etiam *τερεβινθος*. Et Pollux, *ἐλκνυ* *αὐτὴ τὴ Τερεβινθοῦ ὁ καρπὸς ὅς ἐστιν ὁ τερεβινθος*: eius resina *ἐν τῇ Τερεβινθῷ*. Plin. & Latinis atque Herbariis vulgò Terebinthus. Et resina, Terebinthina. Monachi apud Mesetiam Terminthum, & ab ea Terminthinam resnam dicunt. Arab. *Helcalimbar*, *Alborin*, siue *Bacin*, vel *Baton*, aut *Baton à Rha*. si *Hael*. *halmibit* scribitur. Gluten *Alimbach*, siue *Alimbac*, siue *Alimbach*, seu *Olimbach*, seu *Albotin*, *Alborbin*, idem quod Terebinthina. Nonnullis Hebræis *Batnen*. Gen. 41. nominatur: Resina iisdem *Zari* Ieremiæ 51. Gen. 43. teste Lonic. Germ. *Terbenthinbaum*. Gal. *Terebinthe*. Ital. *Terebintho*. In *Abruzzo* comitatu de Roca Scaligna vocatur *Truente*. Romæ Cornucapra: In Patavina ditione Lentisco, teste Anguill. Cornucapram Italici dici propter folliculos cornu similes, annotat Camer. Hisp. Castil. *Cornicabra*: Catal. *Lo abre del pi*. Belg. *Terpentun* est *termenthinboom*.

Lob. duas icones habet, vnam, titulo, Terebinthus cum flore: alteram, Terebinthus maior. Totidem & Tabern. 1. Terebinthus. 2. Terebinthus latifolia.

Resina Terebinthi ex Arabia Petra conuehitur. Prouenit tamen etiam in Iudæa, Syria, Cypro, Africa & Cycladibus insulis, auctore Diosc. Plinio verò montes amat Terebinthus. Theoph. tanquam rem miraculo proximam narrat, Terebinthum visam in Olea, & Polypodium vocatum in quibusdam arboribus. Nobis verò non videtur mirabile granum Terebinthi in aliquam causam Oleam incidisse, & ibi geminasse etiāq; excreuisse, vti sepius vidimus in Quercubus Salignis & eiusmodi, alias prouenisse arbores. Mirabilis est in præcæcis muris, vt castrorum vetustissimorum fastigiis, summis montium ac præruptis iugis atque saxis nasci arbores, quales non raro conspiciuntur. Quasi verò non ed delata fuerint olim semina, vel per ventum, vel ab aribus, vel ab animalibus etiam quadrupedibus, vt sunt Mores, Sciuri, &c.

Ceterùm libenter prouenit locis siccis, lapideis & soli expositis, vt testatur Muth. qui primam se vidisse gloriatur in colle vulgò cognomine *Castel Trento*, non procul à ciuitate Tridenti prope Athesim, à Theoph. historia haudquaquam dissimilem: ipsamque deinde reperisse in aliis compluribus Hetruræ locis, videlicet in collapsis Romanorum ædificiis ac rudibus: sed frequentem admodum in Iapidæ collibus, prope Pucinum castrum, Adriatico sinu non longè à Tergesto. Et Bellon. In Creta [inquit] proueniunt. Inter Siderocapsam & urbem de la Cua, olim nominatam Bucephalam, sunt monticuli, in quibus Terebinthi non crescunt in magnas arbores, vt sit in Insula Corfu. Sed cum regio rubis aspera sit, non aliores Corylis proueniunt. Gignuntur & in montibus circa Hierosolymam, circa Libanum: in Cilicia & Syria. Inuenisse se scribit rusticum Arabem ducentem Camelum oneratum seminibus Terebinthi: proximos enim montes refertos esse eiusmodi arboribus, ex quibus Gummi colligunt, quod vendendum ferunt Damascus, quod autem in Cairo venditur: adferri ex regione Turcis dicta Asamia, Latini vocarunt Chaldeam, cuius caput Babylon, Turcæ comprehendunt sub Asamia Mesopotamiam & Assyriam. Constantinopoli in Officiis

Synon.
linguar.

Cornucapra
PIA

Locus

Olea in
Terebinthi

Gummi

rendunt omnes semen viride Terebinthi, & eius resinam, quæ dura est.

Resina dicitur
F.

Veram Terebinthum, si Thurnisio credamus, hodie etiamnum alit Aegyptus & Tmolus Lydz. perhibetur & in monte Horeb Libanique syluosis iugis crescere. In agro Romano circa Virguntum Castellum Vrinorum sunt Terebinthi altissimi & crassissimi, sicuti etiam in Selauonia supra Zaratimum in insula Sala. Sed qui nascuntur in Tuscana & Lombardia & in Abruzzo, parui sunt, atque contorti, Anguli. Veneriis in Franciscano cenobio reperitur, & in montibus, prope Veronam & prope Tridentum iuxta Episcopiatem. In Germania nusquam vel sponte nascitur, vel in villo quod Cordus & Gesnerus quidem se scire aiunt, horto reperitur. Sponte quoque, teste Clus. prouenit plurimis Hisp. & Lusitanie locis, quemadmodum & Gallie Narbonensis, vbi interdum in arboris formam assurgit, sed maxima ex parte solummodo fruticat. Nusquam, quod ille sciat, commemoratis locis resinam & Terebinthina elici. Circa Monspelum in syluis Aegre mont & Valeuz sponte nascentem sapissime vidimus, & flores folliculos, fructus atque cornicula legimus. Sata in horto Montb. etiamnum durat, sed parua, & singulis annis folia decidunt. Diligenter hyeme custodienda à frigore hyemis.

Temper.

Floret Monspelimense April. Septembri cum fructibus legimus, sicut & folliculos atque cornicula. Theophrasto in eunte Vere germinat Terebinthus: circa Tritici messim, aut paulo seruius lemni reddit, eademque se: & Plin. tradit. Montbelgardi prouenit nobis etiam ex semine Terebinthi. Contraria videtur scribere Hipp. de usu fructus Terebinthi. Nancem si fluor muliebis copiosior sit, Terebinthi (resina) fructum tritici ex vino & aqua propinat. Nunc si menses non eant eodem modo ieiunare bibendum dat, & calidat.

Vires & v.
sus.

Terebinthi folia, fructus & cortex (tradente Dioscor.) quæ pollentastringendi vi ad eadem ad quæ etiam Lentiscon conueniunt, simili parata modo sumptaque. Eius fructus esculentus est, ac stomacho noxius: vinum verdè diet & excalescit. Est & ad excitandam Venerem aptissimus: ex vino verdè potus contra phalangiorum morsus prodest. Et Gal. Terebinthi (inquit) tum cortex tum fructus asriticorum quiddam obtinent. Sed & secundo ordine excalesciunt. Itaque quod etiam desiccant manifestum est: recentes quidem etiam humidique modicè: sicci verdè ordine secundo. Ceterum aridus propinquus est etiam tertio ordini desiccantium. Est enim aded calidus, vt mandentibus protinus eius caliditas percipitur. Itaque etiam Vinum prouocat, lienibus prodest. Plin. Terebinthi folia & radix collectionibus imponuntur. Decoctum eorum stomachum firmat.

Liex
Tumor.
Stomachus.

Cap. dolor.
Aluum
mouet.
Elix. Sfrus.
dauiticiu.

Semen in capitis dolore bibitur in vino, & contra diffinitatem vrinæ. Ventrem leuiter emollit: Venerem excitat. Celebratur & Thericles nomine, calices ex Terebintho solitus facere torno, per quem probatur materies. Omnium hæc sola vngi vult, meliorque oleo fit. Color mirè adulteratur luglandæ ac Piro syluestri tinctis, atque in medicamine decoctis. Eiusmodi calices ex Terebintho à Thericle falsos à siglinis discernere facile non erat. Quidam *Amplexia* dicta volunt Terebinthi ligna, quod in iis serz inculperentur Rhodig. Figulum Cotinthium Thericium fuisse, non autem vlem torno scribit Athen. Idem tamen ex Apollodoro Geloo erat *Amplexia mureu*: Dalech. quod ante Plin. & alios Theophrast. prodidit his

verbis. Nigrum admodum ac densum est Terebinthi lignum: Traduntque circa Syriam nigrum esse Ebano: ex hoc quoque capulos pugionum, heni & pocula Thericlea tornari, quæ à fidelibus fecerint non possint: Verum cor tantum accipi, & oportere lignum perungi, sic fieri & melius [*Amplexia*] & nigrum. Hæc Theophrast. qui tamen postea alio loco, vbi recenset vsum diuersarum arborum, tum ad ædificia, tum ad vtenilia diuersa, addit: Terebinthus non nisi fructu resinaque vtilis, quod profectò prædictis contrarium videtur, nisi inueniamus aliquam Theophr. excusandi rationem. Anigitur ibi de Terebintho arbore, hic de fructante tantum locutus? Sed leuis excusatio hæc: & textus ipse Gregus per se fat euident. Existimandum, Theophrastum fuisse hominem, & tam ab aliis falli potuisse, quam fallere alios. Mirum tamen Scaligerum, virum supra Simonidem memorem, in suis annotationibus huius contradictionis ne verbulo quidem meminisse, quam tamen de Phylia eo ipso loco circa eandem rem detexit. Inpositores pro Etheno phalas ad pedestres lanceas venditant de Terebintho. Scal. Bello-nius testatur, veterum morem in comedendis seminis Terebinthi nunc adhuc durare in Chicia & Syria, sibi quæ aliquando rusticum Arabem incurrisse (vt iam supra quoque monuimus) ducentæ Camilum Terebinthi feminibus onustum. Testati sunt auctores fide digni, ante duo millia annorum hominibus, esum leninum Terebinthi in usu fuisse, ac Persas vicitale ante vsum panis. Rustici Thraciæ & Macedonia scientes magnè esse vsum Galliarum Terebinthorum, qui per colles crescunt & abundant, vt idem Bellon. scribit, lueri quod inde sperant occasionem non præmittunt. Nam circa Iunii finem parua poma sub foliis colligunt, aut ad rami radicem, ferentis Lenina ad formam racemi, vbi inueniunt paruum Gallum vacuam & inancem, magnitudinis Auellane, quæ si crescere fineretur, longa euaderet ad formam parui cornu: sed adhuc paruum colligunt, ac carè vendunt, ad tingenda serica subtilia diuersis coloribus in vrbe Boniæ: vbi in communem vsum est simplex hoc veteribus incognitum. Quotannis consumunt plura quam sex milia librarum.

Et alibi. Species sunt Galle, magnitudinis paruarum Gallanum, Romanarum, inusitata, prouenientes ex excrecentiis foliorum Terebinthorum Maseulorum, colliguntur vere, quo tempore nisi colligerentur in longitudinem semipedalem excreverent ad formam cornu.

DE RESINA TEREBINTHINA, EIVSQVE VITIJS.

Non inconueniens diximus de Resina Terebinthi quam Terebinthinam hodiè passim vocant, specialius differere. Nomina, Locis, modisque eliciendi planta sua superius declarata.

Legitur tamen nonnunquam minis rectè, & quasi barbarè per varios libros Ferbentina, seu Ferbentina, vel Terebintina, Trementina aut Fermentina, vt annotant Monachi apud Melfen. Gluten Alimbath, alimbar, alimbath: vt serè omnes iuniores, declarant, idem significat quod Terebinthina. Est verdè Terebinthina vocata, vt describit Cordus Terebinthi arboris resina, colore candida, sub illa, vitrea, aut candida, ceruleum colorem affectans, interdum pellucida, quæ friata, primum in plurimas micæ teritur, mox lente-

scit & glutinosa sit, odorem habet acrem, suauem, aliquantulum grauem, & Laricæ resina non dissimilem, præsertim manibus tractata, & prunis imposita. Gustu modico amarescit, & inter dentes lentescit, iis dum masticatur adhærens. Destillat hæc primum liquida, deinde paulatim arefcit. Eandem hætenus sacrificuli vna cum Thure accensam, in templis adoleuerunt, ob id incensum appellantes: quo factum est, vt hodie adhuc cum Thure ex Syria & Aegypto allata, pro Thuris quadam specie vendatur ab imperitis & impostoribus mercatoribus, qui differentiam inter vtrumque facturi, hanc, Incensum siue Thus appellant: (sed magno errore) Thus autem verum, Olibanum, non intelligentes hæc duo vocabula, alterum Græcum, alterum Latinum, eiusdem rei nomen esse. Porro ex præmissa descriptione facile patet, eam quæ hodie vulgò Officinæ Terebinthina nomine habetur, genuinam Terebinthinam non esse, quippe quæ tenax, liquida, interim lenta, si aucscat, & odore sit graui, Abietino vel Laricæ, de qua re specialius suo loco.

Præfertur autem à Dioscoride magis pellucida, candida, vitreo colore, & in caruleum vergente, odorata ac Terebinthum olens.

Resinas porro omnes eodem autore, antecedit Terebinthina: proxima huic Lentiscina: deinde Pineæ [πινευ] & Abiegna. Post hæc numeratur ea quam ferunt Piceæ [πικιν] & Strobilina.

Vis autem resina cuiusvis molliendi, calefaciendi, discutiendi, dissipandi & expurgandi. Tussi ac tabi conueniunt in elegmate, per se aut ex melle, quæque ex prætore educi oportet expurgant. Vrinam quoque mouent, crudi concoquant & ventrem emolliunt: ad agglutinandos palpebrarum pilos conferunt: itemque ad lepras cum rutigine, futuro atramento ac nitro. Ad aures denique sanie manantes cum melle & oleo, nec non ad genitalium pruritus sunt viles. Emplastis quoque, malagmaus & acopis admiscantur: quin & per se illis aut impositæ laterum doloribus auxilio sunt. hæc Diosc. Ex cuius verbis patet eum resinam Terebinthinam omnium optimam, strobilinam verò infimam statuere. Cui quasi è diametro contrariari videtur Galen. Is enim, de comp. med. & p. p. principem calore facit strobilinam, proximam huic Abiegnam, postremam Terebinthinam esse scribit. Scilicet de bonitate resinarum absolutè locutus est Diosc. Galenus verò de earum qualitate, seu caliditate agit: in aqua primas hæud dubiè obtinet strobilina, velui & eo ipso loco disertè admonuit Gal. ne à Dioscor. dissentire videretur.

In eandem porro sententiam & simpl. Terebinthinam & huic viribus proximam Lentiscinam, ob eam quam præ cæteris maiorem habent partium tenuitatem, magis digerere, magisque attrahere prodidit. Sed ipsummet dicentem audiamus. Inter resinas (inquit) primas meruit omnium Lentiscina: inter alias præfertur Terebinthina, manifestam quidem non tamen similiter atque mastiche adstrictionem possidens. Ceterum adiunctam habet amaritudinem quandam, per quam magis etiam quàm mastiche digerit. Ob eam quæ sit inest & absterfio, tanta quidem, vt & pforas sanet. Quinetiam quæ in profundo residet, cæteris resinis magis attrahit, nimirum, eam illis maiorem habeat partium tenuitatem. Attamen Picea, & hæc etiam magis Strobilina, astrictiores quidem ea sunt, sed non magis tamen di-

gerunt neque attrahunt. Medix inest has sunt Digeris Pineæ & Abietina: astrictiores quidem quàm Terebinthina, minùs tamen quàm aut Picea, aut Strobilina. Habet porro etiam emolliens quiddam Terebinthina. Secundum locum habet in emolliendo Lentiscina, sicut & Cyparissina acrimonia. Quo loco rursus patet Lentiscinam à Gal. reliquis omnibus præferri, sicut à Dioscor. Terebinthina. Sed ad diuersa respexit vterque, vt patebit Galeni integrum illum locum legenti. Non enim hic omnes controuersias specialius declarari consultum.

Persequamur vires ex Gal. Terebinthina resina, cum detergendi discutiendiq; facultatem habeat, etiam affectus tales quod concoquat, quidpiam obtinet. In lib. de sanitate tuenda, vbi docet, quibus senes vti debeant ad aluum ciendum, eam nucis Ponticæ magnitudine, aliquando durum triumve sumi præcipit. Quippe non modò aluum soluere citra noxam possit, sed & viscera omnia, iecur, lienem, renes, pulmonemque abstergere. Idem & Paulus confirmat, & ventri vel oliuæ magnitudine deglutitam apprimè conferre testatur. Andromachus Terebinthinam in suæ Theriacæ addit, & quidem Libycam: de quo miratur Galenus, cur hanc pomis Chiam præferat: hanc enim pendè omnes meliorem iudicare, quanquam & Libycam laudandam censet, si bona sit, sed proculdubio bonam semper non esse, quemadmodum quæ è Chio venit. Nisi quoque & in Ponto, & in aliis aliquot locis optimam. Verùm Chiam reliquas & odore & sapore vincere.

Sic Plin. in Oriente optimam tenuissimamque Terebinthos fundere Terebinthinam, odoratissimamque tradit.

Porro non diu est, inquit Matth. quod Venetias deferretur ex Cypro. Antea coctam afferebant, vel quoddam adnectu aptior, vel quoddam impostoribus, ad adulterationem aditus hoc modo facilius fieret. Verùm liquida, vt per se ex arbore manat, iam frequens facta est. Ceterum quia Terebinthina iam diu in Italiam non aduehebatur, Larigna non modò Terebinthinæ locum sibi vendicauerat, sed etiam cognomentum: Larignam enim falsò Terebinthinam Officinæ vocant, quanquam in hoc magnum errorem hand committi Amatus existimet, quum vtrique eandem serè vires ac facultates obtineat, vt testatur Gal. cui postea & Paul. & Rhet. subscripserunt. Satiùs tamen esset vera vt Terebinthina. At dum ea caremus, illa eius vice vt possumus. At Mopachi, satius esse ducunt, in defectu veræ Terebinthinæ vt Mastiche, quippe quam ipse Diosc. in omnibus Terebinthinæ correspondere tradat. Idèoque tutius quoque esse in eius carentia ponere Mastice, quàm aliud. Sibi autem certè cognitum esse, eam, qua hodie sub Terebinthinæ nomine vitimur, ex Laricis arbore excipi, tamen Aetii auctoritate, ad omnia quæ Terebinthina valet.

Auic. in cap. de Terebinthina nihil dicit: sed mittit lectorem ad cap. de grano viridi. Verumtamen Bellunenensis in capite illo pro Terebinthina, rescripsit alchambat.

Inuenitur etiam apud filium Serap. Helcalimbar, quod idem est, quod Alchalmbar, id est, gluten alimbar. Hæc enim, siue Hæle Arabicè, gluten interpretatur Latine.

Quæ pro resina Terebinthina venditur, ex Syluii testimonio, aut Laricæ est, aut Abietina. Terebinthinam veram è Cypro allatam, Venetiis, ad eum misit, Io. Bapt. Opizzo Medicus, nostræ Laricæ & Abietinæ affinem, sed infinitis

Laricea.

Abietina.

partibus præstantiorem. Terebinthina proxima est Laricea. Larici bonitate & tota natura est affinis Abietina, quæ hodie propè sola pro Terebinthina ab omnibus officinis supponitur, magno errore, cum sit multò inferior Terebinthina.

Quod si Gal. non modò Terebinthinam exigebat, sed Chiam tanquam omnium præstantissimam requirebat, quæ non dico, ignominia, sed pœna mulcandi sunt illi, qui, scientes, Abietinam pro Terebinthina vendunt, vsurpantque non sine Medicorum id permittentium infamia & culpa.

Syluio ad stipulatur Apollo de adulterio, sed de vitium diuersitate nequitiam. Sic enim insit. Terebinthina, multis iam præteritis lustris Medicos omnes luit, nec dudum Venetias ferri cœpit cocta, & in massas velut placentas congesta, fortè quòd ita commodius vehitur, aut sic facilis adulteria admittit. Nec deest liquidæ copia, qualis ex Terebintho manat. Huius loco ætas nostra, resina Langnam vsurpauerat, ei Terebinthina locum, & cognomen tantum falso vendicans: nec grauius admodum errore, quum ex Galen. lib. 4. de comp. med. per gen. cap. vlt. omnibus his Pharmacis, quæ Chironiis conuenire palam est, Larix resina, loco Terebinthina, nullo errore miscetur, sibi inuicem affini similitudine i. de comp. med. per gen. c. 15. atque Lenticine Terebinthinæ respondeat, ex Diosc. altera alterius defectui satisfacere poterit, quamquam Terebinthina passim vendita, flauis coloris, & mellis Atticæ, ex Larice resina sit. *Hæc resina Apollo, qui inter cetera Terebinthinam leuissimam dicit, sed qua vel ratione, vel quo auctore, nupiam apparet. Ex Theophr. id desumpsisse videtur, sed malè intellecto, qui inquit, quod sit λευκώτερον, & λεπυρὰτερον τῆς ὀσμῆς, id est, odoris suauissimi & leuissimi, siue qui leuissimè feratur, quique grauis odore non sit: quod bonus ille Apollo ad pondus retulit.*

Quod veram Terebinthinam, de qua hic agimus, Valer. Doureux annotauit se collegisse ex ipsamet arbore factò sacrificatu. Eiusmodi rara est admodum, vidimus tamen in cucurbitis quæ ex Creta Venetias delatæ dicebantur, quæ etiam vsi sumus Lugduni & Geneuæ ad Theriacem quam preparabat Valer. Doureux me Bauh. præside & intendente. Pulchra erat, lucida, ac multò densior resina illa liquida, quæ ex Abiete colligitur. Veram Terebinthinam Dod. calidam facit ad secundum gradum, non tamen vsque ad eòdè siccum.

Porro vt & de Recentiorum viribus vtendi quodammodo aliquid addamus, dosis eius serè hodie à drach. j. ad drach. 4. quinque etiam exhibemus, vel in bolo cum pulvere Glycyrrhizæ, vel cum drachm. j. pulueris Rhabar. vt Syluius qui drach. iij. rarò excedebat, vel potu dabat ex decocto Cicerum, vel eius loco aquæ illius aut Olei destillando separati vnciam dimidiam cum vino albo propinabat nebruticis: purgatis prius venis primis & ventre reliquo.

Purgat thoracem ab omni immunditie: Item iecur, splenem, renes & Vesicam. Consert veteri tussi, spirandi difficultati, spuro sanguinis putulento, vertiginosis, calculosis, & peculiariter etiam ischiadicis, Podagricis, Chiragricis: aperit, mundat, calfacit & roborat neruos. Vnde Cermisio sanctissimam appellauit medicinam. Quidam eius potum vtilem prædicant in affectibus vteri cum decocto artemisiz, & infusione Chamæmeli. Mulieres Persæ vtuntur ad masticandum gummi Terebinthinæ, quod prodest ita masticati, vt

Temperamentum. Dosis.

Vtendi modo.

Sanctissima medicamentum.

Gummi Tereb.

dentibus non adhaereat, nec in ore consumatur, teste Bellon. Lob. in libello de Balsamo scribit, Lib. Bal. quoris Balsami loco nullum præstantius esse. Opobalsamum, veri Terebinthi latice. Verno namque tempore ramulorum pullulantia tenella Terebinthi effusa flagella ipsoque etiam Narbonensi, Nitiobrigum siue Linguagotico aut Monspelienfi agro, insit. Ficulnæ arboris, lac stillant, quod conchis exceptum & adseruatum in limpidissimum, tenacem, resinofum laticeum abit, qui dum recens est, id est, in musto, vt Plin. verbis vtat, in lancam vestem fusus, neque maculam faciens, neque si eluatur vestigium aut notam relinquens: senescens tempore crassescit: nec abluitur nisi oui vitello addito. Qui Garyophyllorum, Nucis Myrticæ aut Cinnanomi oleum huic liquori præferunt, suauitati & saporis plùs quam optatis facultatibus deserunt. Sic Cleanes Clementinus, Terebinthinam destillatam proximam esse Oleo Balsami prædidit, vel parum calidiorem & consere omnibus ægritudinibus frigidis, & maximè neruorum. Immo ipse Dioscor. Terebinthino oleo Balsamum adulterari dixit.

Quod verò frigeferat vertunt *ἡ δὲ ὕλη* interpretes Dioscor. ostendunt quàm parum ad rem ipsam attendant, cum manifestè calfaciat oleum Terebinthinum, tantum abest vt refrigeret. Melius Sarraz. iuxta alterū *ἡ δὲ ὕλη* significatum siccare conuertit: quandoquidem & fructus Terebinthi & quo illud exprimitur (nam eodem modo, quæ Lenticinum & Laurinum ex fructu parat docet Dioscor.) euidenter exicare proditum est à Gal. 8. simpl. cap. de Terebintho. Quod si quis *ἡ δὲ ὕλη* vitanda gratia *ἡ δὲ ὕλη* legere maluerit apud Dioscor. pro *ἡ δὲ ὕλη* possit. Hoc autem oleum hodie apud nos, vt & in Italia, neque paratur neque habetur, quod & Matthioli testatur. Hoc tamen, vt Mesues tradit, vulgare consolidat: medetur item conuulsis, Opisthotonicis, acruorumque duritiis, & creberrimè Cataplasmatibus adnascetur.

Aliud est Olenum quod arte destillatoria ex ipsamet Terebinthina in retortam posita destillatur in arena, vel per se, vel cum aqua simplici, vel tolarum, aut etiam vino, vel hoc cum illa admixto: quale ego Cherl. haud ante multos annos sæpius Lutetiz parauit pro Generosis ac Nobilissimis coniugibus D. de Sancy Cōsil. Regi à latere, & D. de Fabry Thesaurarii & Conf. Regii, quarum prior illa miserè interdum Nephritide conficabatur, & ex hoc oleo singulare solatium sentiebat. Terebinthinam probè lotam sicco lineo immittebam, huncque in retortam vino albo & aq. ros. semiplenam. Sic arenæ imposita adhibito excipulo, ptimò aqua limpidissima exibat, qua finita, oleum splendore sine dubio margaritis referens exibat, prædictæ aquæ innatans. Dixisses perlas dissolutas. Magna opus cautione, in regimine ignis, quippe si vel paucillum incandescat supra modum, *ἡ δὲ ὕλη* sentiet oleum. Vbi sufficiens album existillasse putauit, mutauit excipulum: non enim expectandum, donec flauescat. Tum & flauum secutum, & tandem rutillum. Primi, quod à sua aqua separatur, vsus est intra corpus, ad omnia supra scripta longè præstantissimum. Secundi & tertii quæ igneam propemodum naturam habent & topica, præferim fridos partium motbos, & summam extensionem. Quod remanet in retorta [quodque tamen non expectandum] Colophonia vulgò habetur,

Bal. succ.

Liq. Tereb.

Oleo. reb.

Diosc. Diosc. reperi.

Diosc. med.

Olen. latu. Tereb.

fiabetur, quæ, quò plus olei extraxeris, eò nigrior fuerit: adde, quòd ea indurata, retortam frangi necesse fit. Modum hunc, & alia destillationis artis nobilissima opera me docuit magnus ille vtriùsque Medicinæ Coryphæus Ios. Quercetanus, Conf. & Med. Regius, cui per aliquot annos, ceu alter adfui Achates.

Varios modos parandi olei Terebinthinae habesin Euonymo, corumque vsum: Item apud Ryffium, Cordum, Cronenburgium & alios. Videnda quaedam etiam lib. 9. titulo de Pini resina.

Diofcor. eam vinum Terebinthinum parat ē
bacciferis eius ramis tufis, decem minurum por-
do, in tribus mufis confis frefactis, donec duo
fuperfint, aut certē dimidium: id vinum colatum
ad vfus reconditur. Adftringit, ftomacho accom-
modatur, & defluxionibus inteflinorum, veficæ
& ftomachi, & languinis profufio. Vlcera omnia
fluxionibus obnoxia, fouit ad cicatricem perducit
fluxiones vulturæ fedis infefione cohibet.

LENTISCVS.

С А Р. XXI.

canaliculatam rubescentem connexa, in spinulam
plerumque definita, inque eandem ferè par-
tem vergentia, iucundum quidam grauitate o-
doris, sapore acidulesco & adstringente. His in-
terdum folliculi (vel vesiculae quaedam) adnascun-
tur culicibus exiguis repleti, haud fecus ac in *Ter-
rebinthinis* vel *Vlmeis*. Ad alæ immo exoritur
fofoli, veluti racenuli, rubentes, vel colore
ex herbaræ palescentes. nonnihil purpurace-
res, qui in fructus abeunt, dimidio ferè *Pisii* mi-
nores, in stylum minutum desinentes, totundis,
rubentes, & per maturitatem nigrescentes, acide,
nucleum continent paruum, durum, nigrum,
aliam medullam partem. Fructum *Cæalp.*
oleagineum dicit, medullam viridem.

Lentiscus siue ea arbor fuit, sub qua Iudeorum accusantium alter se Susannam adulterantem inuenisse Danieli falso testificatus est.

ΣχινοϞ Hipp. de morb. mulier. qui & alibi eiusdem operis σχινα φλλα pro Lentisco. Postea scribit ad strangularum vteri naribus illinito σχινο λεπτωυ υν σελκηνηται. Cornarius sic interpretatur Schinum tenue, Scilla speciem, quæ mordeat.

Theoph. *χίος* eadem est, quæ Lentiscus, quando ait: alii Thuris arborem similem esse dicunt (Lentisci *Gaxa*) et fructum quoque *πίος χίος* (Lentisci *Gaz*) Folum subfrutulum, *ὑπερπτερόν*. At in libris de caus. aliam plantam denotat, scribens: *ἡ γὰρ ἐστὶν ὁμοία τῷ δέντρει, ἀπὸ τοῦ τοῦ ὁμοίως ἐκείνῳ ἐστὶν ὁμοίως ἐκείνῳ, ὅτι γὰρ πρὸς αὐτὸν ὁμοίως ἐστὶν ὁμοίως, ὅτι γὰρ πρὸς αὐτὸν ὁμοίως ἐστὶν ὁμοίως*. *Gaxa* meliora euadunt, & quæ Lentisco aut Scillæ inferta terā mandantur.

Et alibi eisdem operis: omnia quæ Lenticis
(*ξενισ*) inferta terræ mandantur (*αυτοξενισμα*), minus
vermiculationem sentiunt, odoris feruoris
que causa. Quibus posterioribus locis quid sibi
velit Theoph. non intelligimus, aut quam pos-
sint plantari in Lenticis, vel terræ mandari, vt
verut Giza. Si non faceret mentionem odoris:
per *ξενισ* intelligeremus Scillam, quam & ipsi mi-
met intelligere verisimile est, vt patebit con-
ferente proxime antè hunc citatum locum.

Manet tamen difficultas de odore. Equis enim odor acquiri possit ex Scilla. Si acquirat, nullum sane gratum acquireret. Habet autem Lenticulus per se ipsa satis gratum odorem.

Лепісневі

E. Lentisco
Olea

Folia.
Lentischn
- Italica

Resina

Cmises

Leneisen
Gude

Lentiscus
Chia
Italica P.
9. 5. 6.

Pinas offert pro Rosis. Egregium sanè verò Herbarium, Lentisci tres solum facere audentem species cui nulla earum cognita fuerit, binæ verò in rerum natura fortè ne extent quidem. Nam quod de Lentisco Italica Plinii ex Hermolao transcripsit, eum tamen non citans, ad veram hanc nostram Lentiscum referimus.

Schinus & Schinot.

Porro voces hæ, *σχίνος* & *σχινό*, sua similitudine, vt annotat Cord. aliquos in errorem conieceret, alterum pro altero apud autores accipientes: prior Lentiscum, postenot luncum atomaticum denotat. Idem proceram dicit arborem, folia Lénti similia esse, sed maiora: Germaniæ incognitam. Lentiscides, id est, Lentisci arboris bacca, eidem paræ rotundæque sunt, Ligustri baccis siue acinis equales, sed colore virides. Vnde etiam à quibusdam dicitur Lentiscus Athor grani viridis.

Lentiscides

Arbor grani viridis.

Audiamus Matthiol. Lentisci, inquit, nonnullæ sunt plantæ quæ in arborem mediæ proceritatis assurgunt, nonnullæ verò humiles, quæ nullo grandiore caudice à radicibus sublato, sed virgultis, stolonibusque innumeris, Corylorum sylvestrium modo dissiliunt. Vtuntamen Lentiscus tum ramiis, tum foliis densior constat, magisque virgultorum cacuminibus ad terram desecitur. Foliis utraque & Pistacia [in post. edit. Myrti æmulis,] graucolentibus, pinguibus, fissilibus & in oleum virentibus, in ambitu tamen rubent, sicut & quibusdam venulis. Perpetua fionde vitet. Cortice est subrufo, lento, tenaci, flexibilique. Profert Tereb. modo præter recemosos fructus, folliculos corniculati modo intortos, in quibus includitur liquor limpidus: qui tandem veterascens, vertitur in bestiolasius persimiles, quæ ex Vlni & Terebinthi folliculis enolant. Tota plâta grauior olet: quapropter nonnulli, quod olfactu caput aggrauet, ipsam denitant. Sed Lentiscum, quæ Roboris magnitudine proueniat, folio Sorbi, actus sylvestris Punice rubentibus, vt Ruell. scribit, hæcenus non vidi, nec id nunquam me legisse memini apud probatos auctores. Idcirco Ruellium hac in re hallucinatum crediderim: quemadmodum & Hermol. qui ea esse Lentisci folia existimat, quibus Cornari Venetis pelles conficiunt, vulgò propriè appellata *Fuglia*. Siquidem planta, à qua hæc folia decerpuntur, maximè à Lentisco differt: et cum Terebintho aliquam habeat similitudinem.

Cortex subrufo.

Folliculi Lentisci.

Ruell. m. Hermol.

Fuglia Venetis.

Matth. not.

Idem Matthiol. in hist. Germ. Lentiscum folio Myrti dicit: adeo sibi ipse constat. Quando verò ait Lentiscum folio esse Pistacii, alios potius imitatur, quàm rem, vt reuera est, edisserit. Melius Amatus Olius folio comparat, modò intelligantur particularia Lentisci folia: Idem & Pistacii folio confert quidem, sed in eo, quod perpetuò vireat, vt illa, nec ab arbore decidant annuatim.

Matth. not.

Bellonius quoque Lentiscum semper virentem testatur: In sola insula Chio inter alias omnes Mastichen præbere, quamuis Gal. 2. ad Glauconem laudet Aegyptiam. Lentiscos quæ in Prouincia & Italia proueniunt similes dicit nascentibus in Chio: Mastichen autem non fundere. At Matth. vt antè dictum, Lentiscum Italianam Mastichen ferre scribit: & in hist. Germ. solam insulam Chio gummi ferre: quæ si quis nobis accedet, meritò magnus habendus fuerit Apollo, Amatus tamen & in Hisp. & Italia gummi ferre asserit.

Schinus.

Cic. & G.

Arat. not.

Gefn. Schinum vocat, quo nomine [addit] Veteres Hipp. Arist. Theophrast. Scilla speciem nominarunt, et si Gaza malè Lentiscum, vertetit, vt & Cic. ex Arato: nisi fortè & ipse Aratus homo-

nymia nominis deceptus, transcriptum ab aliis Schini nomen pro Lentisco arbore accepit. Lentiscus an tæc floreat alicubi non constat mihi. Hec ille. Si aliquo in loco Gaza apud Theophrast. malè conuertit *σχίνος*, crediderimus id factum lib. 5. de caus. cap. 11. & lib. 7. cap. 7. Imò benè verit Cicero, quum manifestum sit Aratum loqui de arbore: mentionem enim facit *σχίνος*, non *αβύς*. Id manifestè etiam patet ex Geopon. Constant. Malimus itaque credere eos de Lentisco scripsisse, quàm existimare, tam excellentes autores, Aratum, Cicero, Plin. & Constantinum Geoponicum errasse. Sed nec res ipsa repugnat, quoniam, ni multum fallimur, & Lentisci fructus possent tempora indicare, qui non omnes simul maturescunt, non minùs fortè quàm flores Scillæ. Nec videmus quis requirat in Lentisco, vt ter floreat, quicquid dicant Aduersaria Penæ & Lob. Præterea cur non possint duæ plantæ idem indicare, vna flore, altera fructu? Sed quid opus plurius verbis? Aratus vtriusque expressè meminit, ac vtrique tribuit, vt patet ex loco inferius citato. Plin. quoque eandem rem vtriusque locis tradit, hic Lentisco, illic Scillæ.

Turnerus Methiololum taxat, quòd Pistaciorum arborem Lentisco nimis similem pinxerit, ipse interim quoque taxandus quòd figuram tam ineptam & malè Lentisco quadrantem proposuerit. Theophrast. Dioscor. & Pinium notat, quòd Lentiscum non descripserit. Quæ certè reprehensio si locum habeat, reprehensionum non erit finis, quòd innumera pro promodum ab iis non descripta, nulla ferè exactè descripta habeantur.

Cæterùm, vt tradunt Aduersaria, lentorem foliorum attritu, quilibet percipit, vnde Lentiscum dicunt, partim etiam à Græcis mutuati, qui *σχίνος* quasi *σχινα* aut fissile vocarunt, quòd facile & frequens funderetur in denticalpia, ad nitellam alborèmq; dentium, vt etiamnum fit hodiè.

Fruticat & arborefcit, stolonibus & caudice, concolor & similis Terebintho minori sed botris & vteris initio ex sulco purpurantibus, maturendo nigrescentibus acinis, nitidis, Sumachi, Phylææ & Sanduci: vtriusque folliculisque oblongis, rotundis & incuruis, terebibus, quibus intus culices & effigies item Terebinthi, adeoque flores similes, racemosi, muscosi, quos primo Vere Aprilimense promit, non particulatim, vt putarunt ex Arati & Ciceronis versu.

Lentisco triplici filia grande scer factum, Quod Theophrast. meritò Scillæ attribuit: hiantem vocis affinitate decepti, Lentisco. Quare non esse contemptui habendam nomenclaturæ perpensionem, alibi iure asseuerabamus. Verùm iniuria sit hoc loco Arato & Ciceroni, non enim aiunt flores arandi tempora monstrare, vt antè dictum sit *σχίνος*, factum, id est, baccas quamuis idem quoque tradat Ruell. de flore.

Matthiol. verò meritò reprehendunt, qui fallitur & fallit, quòd pumilas recensens Lentiscos, alias à procerioribus specie facit: fit enim tantum refectus cymis ad vsum, ne in arboris amulationem assurgant. Et hunc errorem cumulauit inscitia, cum Vniuersam plantam grauior olere ait: at nobis aliisque studiosis saltus & colles aridos Narbonæ peragrantibus, inserta in os folia, non modò fuisse uti pirabant: sed etiam, quod forè nescit commentator, sitim arcebant, & fauces humidas tuebantur. Itaque nobis silentibus, qui horum Mastichen, & sciunt Lentisci fuculos, vt

Xyloballam

Xylobalsaui succedaneum in Officinis usurari, Lentisciniisque denticulipii post epulas dentes emundari illius resellent & ridebunt commentationem.

Porro Mastiche ementiuntur Caputam hodie Veneti mangones, id quo modo fiat, neque innotuit adhuc nobis, nec ipsi cognitum volunt.

Lacuna fictitiam exhibet figuram ex prioribus comment. Matth. qualem & Dod. proponit, & folia Fraxini tribuit, parum rectè, noitro quidem iudicio.

Qui in Chio aliquandiu haerant, Clusio retulerunt Lentisci arbutulas ab us quæ in Italia nascuntur, nonnihil differre. Et Camer. Sunt, inquit, qui velat Italicam Lentiscum à Chia in eo tantum differre, quod fruticoso sit illa, hæc verò arborescat, etiam sine cultu. Audiui ex quibusdam è Chio oriundis, arbores quæ Mastichen ferunt, longè proceriores pulchriorisque sylvestribus esse, quæ tamen sepe numero eodem loco nasci solent.

Collecluri autem Mastichen, certo die prius arborem vulserant, vnde in subiectam humum mandata lachryma albisima destillat, quæ mox in ore liquecit, quamque ad ventriculi corroboracionem comedunt. Quò vetustior, eò melior.

Lentiscum Germ. Mastixbaum/ Mastichen/ eder Zahnstörbaum Belg. Mastickboom. Dari Arab. Gall. Lentisque/ Refrinde, & Pestinge Monspeliensis. Ital. Lentisco: in Apulia Stinchi nomine corrupto à Græco Schinos, vt putat Auguill. Lentisco, mata, Hifo, nonnullis Charueca: Lusit. Arueira. Boh. Mantysstis.

Floret Lentiscus magna ex parte Aptili, vel Martio. Fructus Octobri & Nouemb. primùm maturefcit, rubens, rotundus, acidus. Ter autem fructum ferre tradunt, fortè quoddam tribus distinctis temporibus eundem perficiat: de qua re sic scribit Constant. in Geopon. ἡ δὲ γένεσις αὐτῆς καρπὸς ἐκτείνετο εἰς τὸν ὅριον τοῦ καλοῦ γένους, τὸν σφόδρον σπέρει καλὸν καρποφόρον συλλέγει· μοῖαις δὲ δὴν ἄλλαι. Studio Græca verba adduximus, vt constet crasso errore hallucinatos Pen. & Lob. qui illud ad flores detorqueunt, vt prius dictum & refutatum. Item Ruellium, qui confidenter ait, ter anno florere, etiam adducit Cic. veribus quos & ipsi hic subignabimus.

Iam verò semper viridis semperque gravata, Lentiscus, triplici folia est grandescere sacra. Ter senes fundens, tria tempora monstrat arandi.

Semper grauatam dicit, quod de fructu utique intelligendum, quem ipsemet exprimit, per, ter fruges, &c. Et Constant. αὐτῆς καρπὸς.

Videamus & Aratum de Scilla, quam eius etiam testimonio, vt Lentiscum, γένος vocant, quod idem prodidit Theoph. lib. 7. cap. 12. hist. vbi tamen σκώλλης expressè legitur, quamvis alibi γένος voce non Lentiscum modò sed & Scillam denotare videatur, de quo in cap. principio satis multa. Id quod idem quoque Aratus vitamque distinctè nominans his confirmat verbis:

ὅσα δὲ δὴ γένος αὐτῆς δὴν ἴσασατο καρπὸς, πῶσα δὲ ἐν σκώλλης τευ αὐτῆς αὐτῆς καυρῆ.

Lentisci in fructu quod seruat rusticus, albo

In flore & Scilla, seruandum existimat idem.

Quasi verò natura quoque ipsa in rustica disciplina insititute voluerit, vt agendasdum retum leges & tempora ex ipsa discamus.

Amat verò Lentiscus humida loca, & plantatur à Cal. Ianuar. authore. Constant. in Geop. Na-

scitur in vniuersa ferè Hispania & Apulia: in Creta, in montibus circa Hierusalem teste Bellon. In Italia frequentissima, inquit Matth. præsertim in Hecuria maritimis Senensibus: in collapsis Romanorum ædificiis ac ruderibus. Quinetiam in tractu Tyrreni vbique copiosa oritur, in Campania maximè. Fert etiam Mastiscus Italica Mastichen, vt testatur idem, quanquam, ait, non ea copia, qua in Chio, & Creta Aegæi insulis. Itaque innumerò à nonnullis notatur Auicenn. quoddam Mastichen Italicam memoriæ prodiderit. Quippe quoddam, qui maiori in errore versantur, existimauerint non alibi fortasse quàm in Chio nasci. Hæc Matth. qui sibi ipsi contradicens in Hist. Germ. dicit: in sola insula Chio Lentiscum Mastichen fundere. Cæsalp. quoque testatur frequentem esse Lentiscum in alpetis maritimis Italiae, sed ibi lachrymam ferre exiguam, in Chio copiosam. Et Lacuna Lentiscus in Italia fert Mastichen, quamvis non faciliè, quæ vel Chir comparanda. Aegyptia autem nigra est.

Indicam Mastichen è spinosa quadam planta manare, non solum Theoph. sed etiam alii tradidè, quemadmodum & Plin. Rauuvollf. inter Rama & Lappe reperiri Lentiscos Mastichen fundentes.

Porro Lentisci feracissima est vniuersa Narbonensis ora maritima, quæ ad Taurinorum iuga atque ad Pyrenæos vsque Alpes protenditur, vbi passim fruticosam tantum obseruauimus, sed nunquam Mastichen fundentem, aut qui viderit, innotuit nobis. In Italiae hortis quibundam colunt & nos paruum vnam aut alteram in horto E. C. Montb. coluimus delatam Montpelio. Interdum quando non cæditur, sed negligitur, vt plerisque locis ad Anam flumen, quod Hisp. Guadiana appellant, obseruauit Clus. in arborem iustæ magnitudinis excreuit. Prouenit copiosè per Lusitaniam, Beticam, regnum Valentinum, & toto illo tractu ad mare mediterraneum obuerso.

Hippocad. vlcera in vtero resicendat. Lentisci (inquit) folia in aqua coquito & cum hac colluto: Idem iisdem vitiis foliis ad resicendum fluxum vteri. Diosc. Lentiscus arbor nota, parubus suis omnibus adstrictiora est. Etenim pius (inquit) fructus, folium ramorum & radices cortex pares vires fortiuntur. Exprimitur & succus ex cortice, radice ac foliis sufficienter in aqua decoctis: quæ deinde vbi à coctione refrigerata fuerit, abiectis foliis iterum coquatur, donec mellis habeat crassitudinem. Valetis, qua pollet adstringendi vi, ad sanguinis reiectiones, alui profluvia & Dysenteriam in potu: itemque contra sanguinis ex vtero eruptiones, atque tum ipsius vteri, tum etiam sedis procidentias. In summa denique Acaciæ & Hypocistidis vice ipso vtilicet. Eadem quoque præstat succus è tritis foliis expressus. Quin & eorum decoctum fotu caua explet, ossaque quæ nondum conserbuerunt obducto callo solidat: ex vtero fluxiones sistit, nomas arecet, verrinas ciet, ac dentes mobiles collutione firmat atque stabilis. Virentes autem furculi arundineorum denticulipiorum vice dentibus afficti, eos repurgant. Fit denique & ex ipso Lentisci fructu adstringens Oleum, ad ea quæ adstrictiorem desiderant accommodatum. Has haccas Plin. velut Oliuas & Corna in cadis muria condidit, ne quid non hominis ventri natum esse videatur. Lentisci, vt idem author est, & arbores, & semen, & cortex, & lachryma vrinam cient, aluum sistunt. Decoctum eorum vlcera quæ serpunt, fotu. Illinitur in humidis, & igni sacro, &

Mastiche Italica Mastiche Cretensis. Auic. desendunt.

Matthias contradicere

Mastiche nigra

Indica & sicke

vt in arboribus excreuit

Vires & vltus vteri & Glacra.

Fluxus vteri Succus in vterum

Alui profluvia Dysenteria Menstru immobilitas vteri &c.

Sedis procidentia vlcera ossaque fractura vteri fluxus Nomas Dentes Dentifera

Oleum Lentisci Bacca composita

& gingivas colluit. Folia dentibus in dolore atteruntur: mobiles decocto colluuntur. Capillum tingunt. Lachryma sedis vitis prodest, cum quid ficiari excalefieriue opus sit. Folia tenera oculis inflammatis illinuntur. Medetur & attritis partibus, siue oleo è semine eius facto [de quo postea] ceræque misto, siue foliis ex oleo decoctis, siue cum aqua virilia foueantur. Quo loco non displicet nobis Dalechamp. lectio, pro virilia, naturalia legentis, nempe vuluæ, quamuis de vtrisque intelligi possit.

Idem Plin. testatur Democratem medicum in valetudine Confiditæ M. Serulii Consularis filie, omnem curationem recusantis, diu efficaciter vsum lacte caprarum, quas Lentiscus pascebat. Morbum eum fuisse Vlcus pulmonis remanere credibile est, aut immo dicæ sanguinis profusiones, ex coniectura Dalech.

Lentiscus, ex traditione Galeni ex aquea essentialiter calida facultate, & terrena frigida non pauca composita est. Desiccatur secundo ordine completo, aut tertio incipiente; in caliditate & frigiditatis differentia quodammodo est medius & symmetricus. Similem omnibus sui partibus astringentem obtinet in radicibus, ramis extremis tenuioribus, germinibus ac foliis: præterea fructu, & cortice: ac si succum ex foliis eius viridibus exprimas, simili hic ordinis est, moderate astringens. Itaque bibitur & per se, & cum aliis medicamentis, quæ Dysenterias & alui affectus sanant: quin & ad sanguinis expuitiones: sanguinisque ex vtero eruptiones, tum sedis vuluæque proidentias idoneus est, ut pote ad hypocyfida nonnihil propè accedens. Idem in Euphorbia: ad gingivas sanguinolentas extremitates Lentisci & Balsastia in posca coqui & collui præcipit. Porro dentiscalpia ex Lentisco parata tum præcis, tum hoc seculo magnatibus & delicatioribus præsertim in vlu quotidiano pro optimis & præstantissimis habentur, quod Valer. Mart. quoque insinuat.

Fodisque confisi ora laxa Lentiscis.

Et in Apophoretis,

*Lentiscum melius: sed si rivi frondea cuspis
Desuerit, dentes penna lenare potest.*

Dentificia eiusmodi per Hispanias, Italiam & Galliam, ubi passim ferè venalia habentur, & ad Germanos quoque à Mercatoribus importantur, in quotidiano sunt vlu. Fabre effectum & exsculptum mihi Cherlero aliquando obtulit mulier Africana, ut arbitror, cum Venetiis Anconam versus solueremus vnà. Sed nec id inter nostra naturalia lignorum ordine positum, nec alia multa exotice raritatis nobis chara, rapaces cuiusdam, cui nimium fidebamus, manus deuitare potuit.

Cæterum eiusmodi assidui dentium exsculptores adagialiter vocantur *γινωγῶνες*, id est, Lentisci atrolores dicuntur, quod in eos potissimum quadrat qui nitiduli esse gestientes nimia satagentia corpus expoliunt. Linguagothi Lentisci virgultis ad calcacienda clibana & ad coquendum pro quouis alio ligno promiscuè vtuntur.

È Lentisco etiam vinum fit, quod Schinium siue Lentscinum dicitur. Si verò Mastichen accipiat, Mastichites. Hac ratione. Bacciferi rami cum foliis tunduntur decem minatum pondo, & in tres musti congios merguntur, coquanturque donec duo super sint, aut certè dimidium, tãdemque colatum id vinum ad vsus reponitur. Astringit hoc, stomacho accommodatum. Eo etiam in testinorum, vesicæ & stomachi destillationes fi-

stuntur, ac etiam eruptiones sanguinis. Vlcera & fountur & ad cicatricem perduntur. Sedis vuluæque fluxiones tum iniectionum potum cohibet.

Vt vini præscripti, ita & Olei Lentiscini parandi rationem & vsum docet Dioscor. Lentiscinum oleum similiter atque Laurinum ex maturo fructu confectum ac prius inspillatum, scabiem iumentorum canisquæ sanat. Pellis, acopis & ad Lepras tollendas accommodatus medicamentis aptè & vtiliter immiscetur: ac sudores etiam cohibet. Idem & Plin. tradit, additque idem effectum quod rosaceum, ni durius paulò intelligeretur: vsum esse ad papulas à nimio sudore excitatas. Gal. in desuio capillorum: Lentiscinum oleum valde commendat, habere namque adstrictionem atque maiorem oleo in Iberia aut Hispania nato, sponteque nature tale existere, quale est ipsum Ladanum. Quare neque experiri se, neque mente concipere posse vllum præstantius Pharmacum ad defluos capillos, quam quod ex Ladano & Lentiscino oleo permixtum consistit.

De eodem sic Actuar. tradit. Quod si gingivæ ob inflammationem doluerint, oleum Lentiscinum, si moderatè calidum ore contineatur, præstantissimum est remedium. Sit autem recens: nam quod vetustum est, deterius est. Porro id in duplici vasi calefieri debet. Eligitur hoc gingivæ inflammationi quàm maximè accommodatum. Nec verò minus, si quis in alia quapiam parte membranae, tum linguam vestientis, tum succingentis totum os, dolor ob inflammationem oriatur, Lentiscinum sedare potest. Repellit enim placidè, & citra asperitatem quam austerorum plutima obtinent. Adhæc, absque morfu discit, quo inflammata omnia inprimis opus habent.

Apud Germanos tamen, teste Cordo, nullus est olei Lentisci vsus, quoniam nec aliunde affertur ipsum oleum neque in Germ. nascitur, ex cuius bacis confici possit: quoniam tamen præstas eius vsus est, ut patet, possent persicidè ex Gallia Narbonensi vel Italia accersiri, cum & ea quæ gula & ventri deseruiunt abundè ista loca institutorum cura nobis suppent. Ab Hispanis siue Oleum fructuum Lentisci in maximo habetur vlu, præsertim etiam pro inficiendis chirothecis, quod sua voce *Azete à Mata* appellat, teste Amato. Et Clus. quoque scribit, cum in Narbonensi degeret Gallia, oleum ex baccis exprimi solitum magni ad varia vsus quod in peregrinas regiones asportabatur.

Adulteratur eiusmodi oleo opobalsamum, si Lob. credimus. Appellatur Gallicis *Huile de Mastie*.

LENTISCINA RESINA, MASTICHE.

Masticen & dictum, Lentiscus Lachrymatur, (modumque superius declarauimus, & specialius adhuc dicitur postea) cuius grami, quales ad nos importari in Officinis habentur, orizæ granum æquant, longè etiam interdum maiores, candidi, pellucidi, fragiles, qui statim sub dente dissiliunt, mox tamen fissura omnis denudè coit continuata masticatione, lentescitque mollitie ceræ, [sine adhesionis ad dentes metu] quam rursum exiit simul atque aërem sensit: prunis iniecta flammam concipit, promptius tamen fumat, quam flammescat, contra ac Thus, guttisque affatim

fatim destillat, id quod Thuri negatum, odorém-
que non ingratum spirat. Sapor leuiter adstrin-
gens cum calore modico.

Cordus annotat aliquos hodie Mastichen San-
daracha adulterare. At Diosc. secundo, ut ipse testatur, Thuris & resinae Strobilum admixtione.

Resina Lentiscina, Mastiche, *μαστιχη, ἡνιγεῖται*.
Offic. Mastix. Germ. Mastich / & Mastix vulgò.
Belg. Mastick. Gal. Mastix. It. Mastice. Hsp. Alhaci-
go, o Almasliga. Arab. Gluten R. manum.

Huius & Theophr. meminit lib. 9. quando ait:
ex Lentisco (*γενε*) & spina Ixine dicta lachry-
ma effluit, quæ *μαστιχη* vocatur. Et Diosc. E. Lenti-
sco, inquit, gignitur quoque resina, Lentiscina
cognominata, & à nonnullis *μαστιχη* dicta. Perstan-
tissima porro & copiosissima in insula Chio pro-
uenit. Praefertur pellucida, ceræ Tyrrenicæ can-
dore similes, densior vel plena, arida, friabilis & o-
dorata. Viridi autem minus probatur. Myrthan
verò Lentisci glebis adulterari, quemadmodum
& gummi, apud Plin. legimus. Scimus inter Ma-
stiches glebas haud raro reperiri glebularum gummi
Tragacanthi & Aracici, qui facus tamen à peritis
facile discernitur, ab aliis etiam mastichatu aut i-
gno. Reliqua vitæ deprehenduntur sapore gum-
mi dente lentescens.

Mastiche, auth. ore Plin. & ex alia spina fit in In-
dia (an hæc illa spina quam supra Ruell. Lenti-
scum dixit similem Iuniperi?) itaque in Ara-
bia: Lamam vocant. Sed mastiche quoque gema-
na est: quoniam & in Asia Græciacæ reperitur
herba, radice folia emittens, & carduum similem
Malo, seminis plenum lachrymæque erumpit in-
cisa parte summa, (sina Dal.) vix ut dignosci pos-
sit à Mastiche vera. Nec non & tertia in Ponto
est, Bruminis similior. Laudatissima autem Chia
canthida cuius pretium in libris xx. nigra verò xii.
Chia è Lentisco traditur gigni gummi modo. Ad-
ulteratur ut Thura, resina. *Hæc Plin.*

Quod verò de herba illa tradit, Ixinem apud
Theophr. h. insinuat videtur, ex quo verisimile est
eum partem transcripsisse. D. l. annotat eum Cha-
maeleonem album intelligere, qui Ixinem Mastiche
similem gignit. Porro in Medicis Græcis Mastiche
etiam solum Chia vocata reperitur, ut falsi pos-
sint qui legunt, & ad proximè antecessens medi-
camentum hanc vocem referre.

Mastichen personatam Marcellus Medicus
empiricus vocat alibei, fortè ex eo quòd faciei
illationibus admixtam, claritatem ac nitorem in-
ducere Diosc. dixit, ut sit velut *mesurine*, ut con-
iicit Cornar. Quamvis autem Gal. ad Glauc. lau-
det Mastichen Aegyptiam, scimus tamen (inquit
Bellon.) in sola insula Chio nunc provenire, ubi
Lentisci arborescunt ea diligentia, & non
minoribus sumptibus quam apud nos vites istius
insule diuitiæ consistunt potissimum in Mastiche.

Et nisi cohererent diligenter, Oleæ modo, Lentisci
parum Mastiches proferrent. Turcæ tributis vice
incolæ annuatim quatuor vel quinque millium
ducatorum Mastichen solvunt, singulo pondo
centum & quinque ducatos æstimato. Reliquum
sibi referunt. Mercatores Galli, quia vident
perpetuò eo diuendi pretio, aiunt ac sibi persua-
dent, Chienles collecta certa quantitate Masti-
ches, reliquam abicere. Sed hoc fallum. Nam,
videtur, multum impendunt, in excolendis
Lentiscis. Sed Mastiches pretium nec minuant,
nec augent propter quantitatem pretii 4000. du-
catorum, quam tenentur Turcæ persolvere: ita
cum detrimento suum imminuerent vel am-
pliatent pretium.

Tom. I.

Ergo quæ ad nos importatur & in vniuersam
ferè Europam vel Matth. quoque teste, in Chio
prouenit ex domesticis solum Lentisci plantis,
vulnerato quotannis arboris trunco. Fluit enim

Modus
colligendi

inde Mastiche, & in terra circumsparsa concre-
scit. Mastiches idemne quod in tota insula pro-
uenit, Reipublicæ debetur, quòd *fig*, ut qui vin-
demine tempore propriis in agris Mastichen col-
ligunt, id totum absque dolo in commune ferant.
Mulctatur secunda manu, qui Lentiscum Masti-
chen fundentem, in proprio vel alieno agro ex-
ciderint, tanta est Mastiches cura & reuerentia a-
pud Chios. Nec abs re quidem, cum illis tantum
Mundus ferè vniuersus tam necessarium & salu-
bre medicamentum acceptum ferat. Tradunt et-
iam in Creta Lentiscum Mastichen fundere, sed
flagram, amaram, & Chia longè deteriorem.

Mastiche
Cretensis

Idem Matth. certò se scire ait, Caphuram, Ma-
stiche, ardenti aqua, Zedoariæque ab impostori-
bus adulterari. Plinium verò tum ipse tum Ama-
tus reprehendit, quòd liquidarum generi Lenti-
scinam adscribat, quæ est nostra Mastiche: ceteris
profectò durior. Sic & Dalech. Plinium falsò Ma-
stichen resinis liquidis annuere. *Hæc scribit. Et ali-
bi: E Lentisco inquit resina liquidam fluere
tradit Plinius, quod tamen vsus fallum esse mon-
strat.*

Caphura
adulterata

Plin. not.

Hæc isti boni viri aduersus Plinium, non ad-
uertentes quàm facile ab eorum reprehensione
vindictam possint. Liquidis vitæ accenseri po-
test, quatenus effluit. Non enim nisi hæc specie
promanare quit. Ex quo & posterior reprehensio
exploditur, nam siquidem liquidum effluit, & in
terram decidens, vel ipso Matth. teste, concrescit,
non videtur falsitatis in eo accusandus Plinius.
Imò nihil concrescit, nisi quod liquidum est.
At rem concretam ne Dalech. quidem negauit.
Statigitur nota Plinii sententia. Si verò con-
trarium vsum sciunt Dalech. cur non docuit? quam-
uis hercle non dum rectè percipimus, quid per
suum vsum intelligat.

Matth. A.
mat. &
Dalech.

Plin. de
datur

Idem Amatus in Hispania & Italia provenire
quidem fatetur Mastichen, ad eò tamen in parua
quantitate reperit, ut de ea colligendæ homines
nullam habeant curam, Sed officio suo sat fecit.
fer, si docuisset, eadèmine cum Chia, an diuersa,
& in quibus differat, aut conueniat. Annotat A-
pollo Dioscor. scripsisse Mastichen propolis more
ductilem esse. Nostram autem vix talem esse com-
pertum existimus, & locum illum in Dioscor.
nondum reperimus.

Amat.

Mastiche pota sanguinis reiectioni & veteri
tussi vtiliter adhibetur. Stomacho quoque est vti-
lis, rusticumque mouet. Additur etiam in denti-
fricia & faciei illitus: quippe quæ nitorem toti
concliet. Quin & pilos oculorum fluentes gluti-
nat & cohibet: commanducata otis halitum
commendat, gingiuasque contrahit, Diosc. Quod
& Plin. confirmat ex parte, his verbis: Mastiche
Lentisci repheandis palpebris, (oculorum pilis
superne agglutinandis) & ad extendendam cu-
rem in facie, & smegmata adhibetur, & sangui-
nem reiectionibus, tussi veteri, & ad omnia quæ
Hammoniaci vis. (Acaciæ vel hypocistidis Dio-
scor.)

Vires & vi-
sus
Rustica
Dentes
Fucus
Pili Hal-
itu
Gingiuæ

Galeno Mastiche candida & Chia consueto mo-
re cognominata quodammodo ex contrariis
composita facultatibus est, adstringente videlicet
& emolliente. Proinde stomachi, ventris, intesti-
norum, iecorisque inflammationibus compertum
ut puta secundo ordine escalfaciens & deficcans. Vires.

Tempera-
mentum.
Sustinet.
Nigra seu
Aegyptia
estque

Nigra verò quæ Aegyptia cognominatur, tum

Bb

Furunculi.

Oleum Mastiches.

Vulua.
Stomachi
Scirrhus.
Cachexia.
DysenteriaParacord
mirus.

magis hac desiccatur, tum minus astringit: quamobrem aptior est ad ea, quae validiorem digestionem pethalicum exposcunt. Hac ratione furunculis bonum est remedium. Porro oleum vnguentumque ex Chia conficitur, non admodum lanè ex Aegyptia. Ceterum similis est & ipsum Mastiches facultatis. Paratur autem docente Diosco. è trita Mastiche. Contra omnia vulua mala efficax est, leniter calefaciens, astringens simul & emolliens. Est & vrile ad prominentes circa stomachum scirrhus, vt & ad Cachiarum Dysentericorumque cruciatus. Vitia quae sunt in facie emendat, colorumque meliorem praestat. Optimè verò in Chio insula componitur. Preparandi modus etiam apud Pauli, Aetium & Mesuen habetur, alter simplex, alter compositus. Prior: Mastiches vnc. iij. ol. sesamini sextario coquantur in vase duplici. Alter. Mastiches vnc. iij. Vini albi boni vnc. iij. alii octo, ol. ros. lib. j. in vase duplici coquantur ad vini consumptionem. Cerebrum nervos, iundururas, ventriculum, hepar corroborat, tumores duos lenit, dolores sedat. Posterius hodiè ferè tantum est in vsu, quia praestantius habetur priore, quicquid clamiter Matthiol. seplasiarios priorem ohlitos conficiendi modum. Sciant tamen Pharmacopoi in duplici vase, hoc est, halneo calentis aquae confici debere, non aereo vase carbonum igni admoto, vt solent. Matthiol. oleum simplex, Sylius cum Paulo olei omphacinum tumèdum potius existimat, quam sesaminum: sed diuersa olea pro diuersis scopis sumi possunt: ac par est scopum Vniuersalem ei relinqui, ne iudicium iuniorum medicorum turbetur.

Durities

Corn.

Ad dolores
ventriculi
repicium.Ad alui pro-
fluvium.

Matthiol. gloriatur se vitreis organis è purissimo tantum Mastiche illud sepius confecisse. In officinis cum oleo rosaceo fieri solet, ad consumptionem viri, ex praescripto Cordi, quem ferè hodie sequuntur. Fernel. loco vini, aq. ros. sumit, & ol. vel omphac. vel ros. Sic lienteriae & vomitioni magis fuerit accommodatum, quoniam magis adstringendo roborat. A. ex ol. ros. & vino antiquo ad portum lassitudinem & imbecillitatem fit Mesuae in fine Canonum. Dioscor. suum, quod simplicissimum est, ad durities imponi praecipit, imbuto videlicet linteo in iplo, atque ita impossibile. verum duritiem prius calidè oleo fricari par sit. Sed vox *ἀντιρροῖς* ad *ἀντιρροῖς* (quamvis Marc. *ἀντιρροῖς* legat) abiguam lectionem fecit: vt putat Corn. Verum inquit, si *ἀντιρροῖς* legitur, & ad oleum refertur, integram & rectam sententiam exhibet. Quasi verò *ἀντιρροῖς* non aequè aptè ad *ἀντιρροῖς* reduci possit, sensu integro & congruo, vt nobis quidem videtur, & ex loco superius ex Dioscor. adducto, satis patere potest.

Ad omnem ventriculi dolorem, vt refert Matthiol. vomitum & nauseam magni faciunt hoc remedium Alfarabius & Matthaeus de gradi. *z.* Vitellum oui no. j. mellis d. spumati cochl. ij. Mastiches gr. xv. Contrita & commista, indantur recte magnae oui asserini, si haberi possit & in calidis cineribus assentur. Ex hoc magmate si comedat eger, certò iuuabitur. Solent & Mastiches grana aliquot in aqua hordei decoqui, iis quibus in terditum est vinum. Ad dolores ventriculi topicum: in puluerem redigitur Mastiche inspergendum linteo aut alute, post calfacta imposita ventriculo dolorem & vomitum compescit. Vel *z.* panem tostum, tere subtilissimè, cui admisce Mastiches drach. ij. Sacculo imposita, & calfacta, ventriculo imponantur. Contra omne alui profluvium, praesertim verò hypercatharsim. Cingitor arctissimè, mox prunis iniecto puluere ex aequali-

bus partibus Mastiches & Thuris suffumano excipito: ex tempore sistit. Egregium & probatum ad inueteratum coxendicis dolorem, *z.* Myrtae & Mastiches ana part. aequal. contrita coquantur in oleo Chamamelino, eo calido inungatur locus dolens. Emplastrum ad arthritidem a frigida causa. *z.* Mastich. Cymini, Puleg. Salu. Bacc. Lacti. Sabinae ana part. aequal. Subacta cum melle calida applicetur.

Addendum Coronidis vice de Mastiche, quod vt annotat Camer. ex liquida adhuc & lenta fiant vasa magna tribus ad debiliorem ventriculum expetita, quae insulo potuigratum saporem conciliant.

NVCVLA EXOTICA PISTACII SPECIE

CAP. XXII.

Rara prorsus & exotica nunc sequuntur: nam ab initio huius libri dictum fuit de nucè vulgarissima Inglande sc. & de peregrina nucè aromatica, Anellanis, Staphylodendro, Pistaciis, Terebintho & Lentisco. Fructus igitur exotici in maxima copia nunc tradendi sequuntur, nucibus Anellanis, Pistachis, Terebintho & Lentisco. Sunt nobis peregrini fructus seu nuculae, quae, si bene recordamur repenuntur interdum cum Anacardis & Aromaticis aliis, ad Pistacia suo clausa osculo accedentes, magnitudine & forma oblonga, nonnihil angulosa & conuexo inaequali: putamen fragile, fuscum, rugosum, nucleum comprehendit solidum, coloris obsoleti, pingui, rancido [in nostris saltem vetustissimis] sapore praeditum, quem obvoluit tenerior quaedam pellicula, coloris cinerici.

NVCVLA PEREGRINA ALIA.

CAP. XXIII.

Cuius in peregrinis lib. *z.* c. 30. describit octauo loco, siue utique hunc peregrinum depingit, quem dicit Pinei alicuius se existimare, adeo nostratus Pineae nucleos referre, licet plerumque sint & longiores & crassiores: duro scilicet putamine eodemque colore. Huc referre libuit, quae de Nucum familia sunt, sed quae rumpantur, nondum innotuit. Haec non est cum superiore.

SEL SERAPIONIS, ET AVIC.

CAP. XXIV.

Fructus *Sel*, quales Rauvolf. vidisse scribit, carent ducis putaminibus, planæque nudi sunt, magnitudine Pistaciorum, colore Iuglandibus nostris non dissimiles, sapore satis amaro cum manifesta acrimonia. Dedit sibi Minoritam quandam Hierosolymis, qui dicebat in vicinis locis provenire. Esse autem *Sel Serapionis* & *Avic.* De quo sic Serap. tradit. *Sel* Isaac Eben Amram, est Citonium Indum, fructus rotundus sicut Auellana, absque cortice. Virtutem habet Zingiberis, calefacit tertio, humectat primo ordine. Attenuat humores crassos, & induratis nervis confert. Mesibaho idem tradit Rauvolf. verò etiam *Sel* vocari citat.

CACAO AMERICÆ, SEV
AVELLANA MEXICANA.

CAP. XXV.

Cacao Scaligero arbor est Castanæ folio, fructu Amygdali, specie rubicundiorum cortice tum nucleo. Benzo sic describit: *Cacauate* vulgò Indi vocant, monet illis vsum præbet. Est arbor modicæ magnitudinis, nec nisi calido loco & opaco vivit. Simul ac Sole tacta est, contabescit: itaque ferè in sylvis umbrato & humido loco feritur, neque id satis, sed iuxta eius generis arborem aliam ediciorum plantant, quæ simul ac

adolescere cæpit, eius cacumen ita concinnant aptantque ut adulta ea arbor *Cacauatem* inumbret defendatque ita ab æstu, ut Solis radii lædi non possit. Fructus Amygdalarum specimen referens, siliquis quibusdam, velut Cucurbitis includitur, crassitudine & latitudine Cucumeris: annuo spatio maturefcit. Maturas eas ubi legere volunt, excussum folliculis fructum super storeis expansum ad Solem exponunt, donec sudorem exsudaerit.

Clusio verò Amygdalo planè similis est hic fructus suo putamine exemptus, membranatus terui, nigra, nucleo qui in binas aut ternas partes dividitur subfulco & cinereis venis distincto, adstringentis & ingrati gustus, quare non mirum est, si qui primum degustant à potione ex eo confecta abhorreant. Eam tamen claris hominibus propinant, ut nos aromates vinum soleamus, referentibus iis qui pauculos fructus retulerunt.

Cacauate Benzoni. *Cacao* Scalig. Clus. Hist. Lugdun. Taber. de quo Guiland. Palmarum, inquit, Tom. I.

naturam obtinet Auellana Mexicana, cuius fructum indigenæ *Cacao* appellant, quæ citra sociam sui generis arborem non fructuat.

Provenit in India Scal. Celebrem per vniuersam Americam multique vñs fructum Peruanæ Prouinciæ littora legentes secum detulerunt Cacao, Clus.

Ex nucleo Cacao fiunt Sorbitum nucleæ refrigerantes: eam ob causam ad expetitur, ut cum eis quidvis vel pretio vel vñ carum facillè commutent. Hunc potum confectum (inquit Benzo) in testa fictili ad focum exsiccant: mox lapidibus, quibus pinsitur papis, contusum & commolutum, fusumque in pateras (quæ cucurbitæ specie è certis arboribus per omnem Indiam enascuntur) paulatim aqua temperant, atque interdum paululo Pipere quali vulgò vtuntur, condiunt, eoque in potu vtuntur. Porcorum ea vitiis colluies, quàm hominum potio. Quam eam Prouinciæ peragrarem, plusquam integrum annum à tali lora abhorui: & cum pagum aliquem prætereuntem Indus fortè aliquis ad bibendum inuitaret, ego verò aspernarer, multum mirans ridensque abibat. Sed cum mihi vini copia non esset, ne semper aqua bibere cogere, alios imitari didici. Ea Cacia sapore aliquid amaro satiat & refrigerat corpus, minime tamen inebriat. Hæc præcipua & clarissima merx earum regionum est: neque quidquam aliud Indi maiore in pretio habent, ubi quidem in vñ est.

CACAO SIMILIS FRUCTVS.

Fructum, inquit Clusius in Exot. à Iac. Gareto Descript. accipiebam adiunctum Oregioellæ: Cacao fructum magnitudine penè æquabat, membrana sulcata testus, per medium secundum longitudinem diuisibilis, ut Amygdalæ, Auellanae, Glandes & similes non oblique, ut Cacao, eiusdem tamen cum illo saporis, & forsitan eius generis: gemellum similem, etiam cum illo accipiebam.

FRUCTVS BRASILIANORVM
PERNITOSVS.

CAP. XXVI.

Descript. Iacobus Garetus Clus. vt inuenti apparebit in Exoticis lib. 2. cap. 16. mittebat fructum, qui vnicalis erat longitudinis, non tam denso quàm lento cortice testus, spadicis ex flavo coloris, nucleum continens cineraceo colore præditum, & tenui, nigerimæque, splendente membrana obvolutum, præterquam infima parte, quæ aut Bb 2

candicans, ~~aut~~ (deterfa membrana) nuda, quantum quidem mihi obseruare licebat, dimidiatum enim fructum cum integro nucleo duntaxat accipiebam, ita vt hic expressus: gustate tamen nolebam, quia, qui mittebat adscripserat, Brasilianos monuisse illos, qui hunc fructum legabant, ne manducarent, quoniam perniciosus ellet.

CURCAS AVELLANAE MAGNITVDINE.

CAP. XXVII.

Descriptio **N**ascitur in Malauar, autore Garcia, fructus quidam magnitudine Auellanae, cum suo putamine, non tamen adeo rotundus est, candidus, gustu quali sunt Tubera cocta, dependet ex iam s cuiusdam plantae quae seritur: nullius, quod sciam, in medicata usus. Dicitur in Malauar *Chiniquilenga*, id est, exiguum Inham. In Cairo vbi frequens est *Curcas*. (sic enim in quibusdam Malauar locis) in Cambaya *Carpata*. Quantum coniectura assequi possum videtur Serap. huius meminisse, vocatque *Habelculent* corrupto vocabulo, cum *Habelculent* dixisse deberet, quod *Curcas* significat. (nisi nos ipsi forte *Curcas* corrupte vocemus) *Habenim* magnum semen sonat: al articulus est genitiui. Scribit autem Serapio eius frequentem usum, seminis quidem copiam facere, sed cholicam, quam vocant, passionem excitare: quae omnia Malauares huic fructui tribuunt. Eius meminit Rhafes de re med. lib. 3. cap. 20. vocatque *Kilhil*, sed forsitan corrupte. Clustamea annotat, videri Serapionem eo loco non *Curcas* intelligere, sed suum potius *Secacul*: Se praeterea ingenue profiteri, quod ignoret, quid sit exiguum *Inham*, nisi sit *Trasi*, quod Hispani *Iuncea Auellanada* appellent. Sed nobis Clusii suspicio non placet, vt dixerimus cap. de *Trasi*, lib. 8.

Synonyma
Chiniquilenga.
Inham.

Habelculent
al Serap.

Vfus
Sperma
anget.
Cholera.

Kilhil.

Secacul.

PETITA PERVANVS : ALIVSQUE
SIMILIS FRVCTVS.

CAP. XXVIII.

Descriptio **I**n fructu hoc quaedam est varietas: nam alter altero maior & amplior est, licet color & forma propemodum eadem. Planus est & oblongiusculus, altera parte latior, altera angustior, glaber & laevis, totus fusci aut interdum spadicei coloris, nisi linea quaedam candicans, quae parte suo fructui adhæsit (nam alteri inclusus fuisse videtur) varium faceret, pregnans est, & sonitum edit. Clus.

Alter similis.

Amygdaloides
laevis *an-*
gustior.

Huic similem si non eundem habemus ex liberalitate Illustrissimæ Ducissæ Wirtembergicæ: qui magnitudine Amygdali, lubrica leuitate splendet, colore ex pullo flauescente obsoleto: cortice mediocriter duro. Supernè latior, infernè angustior, alteram faciem compressam habet, veluti vestigium ex appressu alterius: parte opposita tumidior. Laterorsum hilo insignitur longo, profundo, candicante. Non pictum damus, quod Clus. adpictæ figuræ satis bene expriment. Habet præterea hic fructus affinitatem cum fructu Amygdaloyde nitido peregrino sequenti. Color & magnitudo ferè eadem, sicut & laeior. Figura tantum euariat. Tres à D. Paludano acce-

pimus, forma & colore huic similes, nisi quod v-nus exiis vtrique puluinatus: hylus quoque non albus vt in prædicto. Nucleus qui intus est Pineo nucleo minor, obsoletus & rancidus.

FRVCTVS AMYGDALOIDES
NITIDVS PEREGRINVS,

CAP. XXIX.

Laevis & lubricus est superficie, nuclei Amygdalini magnitudine & forma, nisi quod vna parte paulò est acutior, obtusà Amygdali parte, infraque mucronem alterum lacuna orbicularis insculpta, non tamen effatu digna altitudinis: sortè hinc prodiit germen. Color est ex flauo ferè cinereus: & altera quidem parte magis in arcum curuatur Damasceni Pruni nuclei modo: corticæque tegitur tenui, fragili nucleum in se continens. Vnde acceperimus non occurrir.

FRVCTVS PERVANVS AMYGDALOIDES, SVB TERRA NASCENS.

CAP. XXX.

Missus est (inquit Monar.) ex Peru fructus sub terra natus, pulcher admodum aspectu, & grati saporis, qui & radice caret, neque aliquam plantam profert, aut ab villa planta producit, sed solummodo sub terra enascitur, quemadmodum tubera: Dimidii digiti magnitudinem æquat, rotundus est & contortus, & affabrè elaboratus, coloris spadicei, nucleum intus continens, tesonatè dum siccus est, Amygdalæ similem, cortice fusco, intus album, & in duas partes diuisum, vt Amygdala, grati saporis, & Auellanam gustu referentem. Multæ nos rationes mouerunt, vt ad Noces referremus.

Inuenitur apud flumen Maramnon, nec vspia alibi per vniuersam Indiam. Editur recens & excrucatus, sed torreti præstat. Adponitur secundis mensis bellariorum loco, quoniam ventriculum admodum exsiccet & roborat. Sed si liberalius edatur capitis granedinem generat. Eum admodum estimant cum Indi tum Hispani, nec immeritò, quoniam eos, quos ad se missos traditidem Monardes grati saporis esse deprehendit, cui & temperatus esse videtur.

MANOBI LERII.

CAP. XXXI.

Fructum quendam Syluestribus *Manibi* appellatum, ait, Letius Amer. Hist. sub terra Tuborum modò nasci, tertius filamentis simul coherere, nucleum non esse maiorem domestica Auellana, eiusdemque saporis, cinerei coloris, cortice non duriore, quam Pisorum siliquæ: an verò folia, seniente proferat ignorare se facit, licet frequenter fructum ederet. Clus. Lerium interpretatus, vertit aliter quàm nos: Fructum nucleum continere, ac Manobi sibi videri idem cum fructu Amygdaloide. Nos dubitamus an Monardes bene descripserit suum fructum, qui nobis videtur potius arboreus: sortè Manobi ait *Trasi* genus aliquod. *Trasi* autem sunt veluti fructus & nucleus Auellanarum.

AMYGD.

AMYGDALA PERUVIANA COR-
TICE TRIANGULARI, RUGOSO.

CAP. XXX.

Clusio, vt habetur in Exot. lib. 2. c. 18. Hispani Simon de Touar mittebat fructum anno 1596. cui nomen erat indicum, *Almondras del Peru*, id est, Amygdala Peruanæ, qua fortè operimentum quo hæc Nux tecta fuit, illi simile quod Amygdalam tegit, aut quia nucleus quem continet amygdalæ nucleo non est dissimilis: certè huius quam aperiebam, nucleus, & substantia & sapore, amygdalæ nucleum valdè referebat, sed ossis siue lignei corticis qui nucleum continebat, forma dissimilis: nam triangularis erat, dorso lato, in binaletera angulosa desinente, valdè rugoso, quemadmodum & vtrumque latius: supina pars etiam rugosa, sed angusta & cuneiformis. In aquam injecta hæc nux, non mergebatur, licet nucleum adè integrum haberet, vt totum lignum corticem explect. Iconem huius exhibemus sub Numero I.

FRUCTVS EXOT. PRONA PAR-
TE IN ARCVM ELATVS, SVPINÀ
planus, fuscus.

Delatus per Batanos ex Iaua, inquit Clusius l. 2. c. 15. Fructus, qui binas penè vncias latus, paulò autem longior, pronà parte in arcum elatus, supinà planus, densus, crasso, duroque cortice præditus, fusci coloris, &, quando immaturus, quodammodo spadicci, materia spongiosa, firma tamen, conflans: nucleum verò continebat vncialem, planum, durum, fusci coloris externa parte, subrubentem interna, in binas partes ductum, quadam adstrictione inuicem prædium, dein de saluam cientem, tenui spadicæ membrana inuolutum, nullum nomen erat additum. Huius iconem demonstrat Numerus II. sicut & sequentis tertius.

NVCII CYPOTE ACCEDENS FRV-
CTVS, ORBICULARIS, LEVIS,
spadicci coloris.

Testatur Clus. in lib. 2. quem de Exot. scripsit c. 19. sibi dono datum, anno 1600. per Ornatiſſimum Virum Henricum ab Os Amstelredamo, fructum exoticum, qui orbicularis penè erat formæ, quatuor verò vnciarum erat eius ambitus, cortice, siue veris putamine quidem duro, sed non valdè crasso tectus, qui superna parte levis & spadicci coloris, infernà rugosus & fuscus, nucis Cypote ferè instat, nucleum continens durum, foris fuscum, intus album, non ingrati saporis, eà parte quâ leui putamine tectus fuerat, striatum, altera prorsus rugosum.

FRUCTVS BIVALVIS INDI-
CVS NIGER.

CAP. XXXI.

Leuitatis præcipuæ fructus Anonymos bival-
vi regitur cortice, non duro, &, vt vide-
Tom I.

tur, fragili, hiantibus iam medio tenus valuis, nigris, subcabiis, figura oblonga vtrinque exacuta, modicè compressa, alioqui ouatan relatura. Latitat intus nescio quid nudei, quòd vnicus esset inter Exotica Plateriana, aperire non licuit. Sapor cortici nullus.

AVELLANÆ INDICÆ MAIORES
CORTVSI NIGRICANTES.

CAP. XXXII.

Fructus què Descrip.

hac tabella ex Matth. postremis comment. Lat. & Ital. cum magnis figuris exhibemus ab eodem sic describitur. Auellana Indica, quæ mihi dono d. d. lac Anton. Cortusius. contetur putamine exteriori Cardamomi maioris putamini simili, sed duriore compaciore, & colore magis obscuro: magnitudine Inglandis, viridi adhuc putamine circumtectus. In eo Auellana concluditur oblonga, vtraque parte acuminata, dorso arcuato, & inferiori parte lata, ac sessili, osse contexta duro, leui, Castaneæ colore, in quo nucleus concluditur solidus, eiusdem ferè figuræ, albâque membrana circumuectus, dulcique intus medulla & ipsi quidem albicans. De eius autem facultate hæctenus nihil compertum habeo. Hæc

Math. 1600.

Sed quotusquisque intelligat de quo loquatur fructu, cum in vna eadèque figura ad minus tres vel quatuor differentes fructus depingat, tredecim distinctis iconibus. In epito. solam iconem proponit sine descriptione: tertium genus (vt existimamus) faciens: hic propositas, quas, inquit, ex earum imagine facillè quispiam intelligere poterit. Ita suos Lectores figuris Solis atque ideis fatiare vult. In comment. duorum tantum meminit. Potrò Matthiolum iconibus à nobis hoc loco propositis, vnum tantum genus intellexisse affirmare non possumus, licet vnus eisdemque omnes existimeamus, diuersas tantum facies, tum nucis tum putaminis exhibere, adiecta aperta testa cum nucleo. Camer. ad Hist. Germ. Matth. eadè adiungit, addita descriptione, & descriptionem Auellanae 2. Matth. quam videtur comprehendere sub iconibus à nobis propositis, de quibus sic Clus. apud Garciam. Auellanae nostræ ferè simile genus minus nigricante colore, quod à Matth. inter Indicas Auellanas exhibetur Tabern. & C. Bauh. apud Matth. omiserunt iconem hanc maioris Auellanae Matth. quam Tabern. tradit sub Nucula Indica 3. & reponunt sub iconem *Nucula Indica* Mehenberene, quæ Matth. est Auell. 2. Indica, ni fallimur: quasi Auellana illa maior Matth. comprehendatur sub iconibus Mehenberene. Res eò redit

Bb 3

Matthiol. & prædictos sibi non constare, nec his cum eo convenire, qui eius opera illustrant.

AVELLANA INDICA MAIOR

SVBRVEA CLVS.

Descriptio

Avellana vera Indica hic proposita ex Clus. annot. in Garc. lib. 1. c. 26. pollicari longitudine, duorum vero digitorum crassitie, inferiore parte sessili, rugosa scabrae & cinerea: superius autem, & eminentiore parte levi, subrufig; coloris, ita ut animakulum duro corio contentum videatur: pragnans est, & aliam continet. Huic ferè simile

genus invenitur minus, nigricansq; colore quod à Matthiol. exhibetur inter Indicas Auellanas. Hæc etiam pro Auellana Indica Clus. altera exhibet Hist. Lugd.

Anno 1606. Gener rediens ex Anglia & Belgio detulit, fortè munere Jac. Gareti, fructum planè eà magnitudine & figura, què est icon nostra ex Clusio, ei tamen optimè respondet descriptio, cui hoc addimus, corticem esse fragilem, instar ferè testæ ovorum, minus tamen cum sit spissior, continet nucleum magnum, testum tenui membrana, cinerea, in qua saporem insignem non animadvertimus: Nucleus autem magnus, rugosus, firmus, Amygd. modo, sapre non ingrato. Cum hac Auellana Lectorum oculis inspicenda quoque proponimus iconem Fructus peregrini ovalis, Iudaico lapidi magnitudini paris, itèmq; alterius nucem ponticam non excedentis.

NUX SIVE OSSICVLVM CYPOTÆ SIMILE NVCI BALSAMI Peruviani.

Descriptio

Scribit Clus. Exot. lib. 2. cap. 18. Accipiebam Hispali anno 1596. à Doctiss. viro Simone de Touar, fructum, cui nomen adscriptum erat, Nux siue Ossiculum Cypote. Non autem erat valdè ab- similis illi, qui mihi aliquando missus pro fructu eius arboris, quæ liquorem illum Balsami appellatione donatum, in insula Hayti siue Hispaniola profert: sed minor, nec spadiciei, vitille, coloris, verùm fusci prorsus, & præ liuore splenscens ventre siue inferna parte: cineracei coloris, non leui. ut superna, sed scabrâ: quem pictor valde negligenter expressit. Alio fructu haud dubiè inclusus fuerat, nam ossiculum duntaxat erat alterius fructus: qualis autem fuerit arbor quæ fructum protulit, aut quâ in provinciâ nata, nihil erat adscriptum: tamen autem nucleum continere hanc nucem certum esset, agitata tamen nullum strepitum edebat, nec aquâ merla subsidebat.

BALSAMI PERUVIANI FRVCTVS CLVS

At quos hic exhibemus Clus. lib. 2. de peregr. & Exot. c. 29. similes ait fructu Auellanae Indicae maiori (de qua modò antè) ternas autem vncias longitudine superant, crassitie vnam, altitudine duas ferè equat, alioqui forma & colore illi auellanae planè similes: nèpe crasso cortice seu putamine constantes, inferiore parte &c: ut in præcedenti. Pragnans & hic est, & nucleum intus continet duas vncias longum, vnam latum, geminum, extima parte simul cohaerentem, tenui cineraceâ membranâ testum, materie firma ut Amygdalæ aut Castanæ recentes, subfusca, pingui, & oleaginosa, odore satis iucundo prædita, & gustu non ingrato. Eum acceperit Lusitanus

quidam mercator Petrus de Frias nuncupatus à prouinciâ Peru Protege. pro fructu illius arboris in nouo orbe nascētis, ex qua balsamum elicitur, cum ipso Balsami oleo. Verùm si D. Monardes descriptioni credendum, longè minor est Balsami fructus. Confule sinem cap. 8. ipsius histor. simpl. ex nouo orbe, quem Latine fecimus. Hæc Clus. Hist. Lugd. eandem iconem habet nomine fructus Balsami.

AVELLANA INDICA PRO BALSAMI FRVCTV MISSA, EIVSQVE SPECIES ALIA MINOR.

Hanc primò depictam à superioribus, si non dīspecie, at figura diuersam, Hercules Saxonia ad nos cum aliis aliquot minimis naturæ Indicae monumentis, adiecitque etiam iconibus ad viuum, nobis dono misit sub hoc titulo: Fructus Balsami Petri de Frias minor. Magnitudinē eienn ostēdit, digitum ferè æquat, & si competentē haberet crassitudinem atque rotunditatem, galeam quodammodo repræsentaret. Testa constat leui, splendēda, ex rufso ad spadicem vergente, crassa fatiq;

fatiss, substantia
osseâ. Nucleus
intus latet. Amygdalini facie
sed latior, in cæ-
teris propor-
tioni nucamen-
ti respondens:
sapote rancido,
quippe exole-
to, quem Num.
II. exprimit. Nū
m. III. Prædicto
multo minor
concolor, figu-
ra nonnihil va-
riat: potissimū
hylī illud vesti-
gium, quā in
fibus nostris
vulgatis non la-
tius, nec ut in

prædicto eminet. Testa tenuior multo, nucleum
quoq; paruum, sibi que proportionatū continet.

BALSAMI PERUVIANI FRUCTVS METÆ FORMA.

FRUCTUS Exoticus concessis à Paludano, in-
quit Clus. Exot. lib. II. c. 20. in aquam coniectus,
non mergebatur. licet satis grauis, & nucleum
contineret, vt ex strepitu quem agitatus edebat,
coniecturam faciebam, vicialem superabat ma-
gnitudinem, metæ formam quodammodo refe-
rens, hoc est ab amplâ bāi sensum gracilior assu-
gens, cineracei fortè coloris. Paludano ad le-
missum scribebat pro fructu Balsami Peruiāni: al-
terius tamen erat formæ, & valdè ab eo differe-
rens quem eo nomine ante multos annos acci-
piebam, (Lector eius iconem innemet in prima
tabella cap. XXVII huius libri) vt ex vtriusque
collatione cuilibet manifestum esse poterit. Si
porò vterque conferatur cum fructu à Nicolao
Monardes Balsamo Peruiāno attributo neuter
conueniet.

BALSAMVM EX PERV.

CAP. XXXIII.

Balsamum Peruvianum quod antè aliquot an-
nos ab Illustriss. Principissa D. Dorothea Du-
cissa Lotharingæ, vidua Illustriss. Ducis Brusiæ.
&c. (eū ei in graui morbo à consiliis essemus)
Nucula Indica Qui vix maiori reconditum, gra-
tioso & liberali dono accepimus, liquor est pon-
derosus, melleæ consistentiæ, densus, lentoris
resinacei: color ex ruffo ad nigrum vergens odor
fragrantissimus, Styraçis, ad Benzoini suauitatem
nonnihil accedens, & qui sua fragrantia torum a-
dèdè conclauè perfundat, diūque perseveret. Sa-
por subacris, linguam mordicans. Dentibus attri-
tus lentus, nec illicò separabilis adhærescit. Flam-
mam facillimè concepit igni admotus, suauiterq;
olentem similiter fumum spargit. Aquæ iniectus
mixundum peus, in qua existens, si vel statim
digitis atteratur, albescit in cedèdè lentorem de-
ponit, sed instar resinæ digitis etiam magis, quàm
dentibus adhæret.

Lectores considerent idēne sit cum nostro
hoc quod describit Monardes his verbis: Balsamum
nouæ Indiæ, Xilo, liquor est, qui ex nouæ
Hispaniæ lictoribus præstantissimus ad nos impor-
tatur, & Balsami nomen obtinuit ob insignes &

Tom. I.

admirabiles eius virtutes huic cum Egypti vero
Balsamo communes. Prouenit ex arbore, Granato
maiore, foliis donata vrtice, dissectis, tenuibus.

Fit autem duobus modis. Primus: Fisso incisi-
ris cortice liquor exstillat tenax subalbidus. Al-
ter, Indis vltatus. Dissectum truncum & ramos
in minutissimâ frustula, in capacissimum Lebe-
tem aqua plenum coniciunt & bullire sinunt,
quod satis sit. Quā refrigeratā oleum superna-
tans conchis colligunt; quod pro Balsamo ad
nos inuehitur, & quo istic communiter vtuntur.
Colore est pullo, ex ruffo scilicet ad fuscum ver-
gente, odoris suauissimi. Neque verò aliter af-
feruatur, quā in vase argenteo, stannæo, vitreo
aut vitreato, propter insignem penetrandi vim.

Idem parte secunda ait: Qui per incisionem
exstillat, ad nos non adfertur. Multo enim labore
colligitur. Iam verò nauibus quibudam à con-
tinenti Americæ & noui orbis solventibus ma-
gna copia Balsami incisurâ extracti ad nos inferri
cepit. Illud autem ex arboribus quibudam eli-
citur, arboribus eius Balsami, quod per deco-
ctionem paratur, similibus. Hæ sunt magnitu-
dinis proceræ, à quibus ad radices rami plurimi
extenduntur, duplici cortice testī, exteriori craf-
so, Quercuum cortici simili, tenui altero, qui in-
teriori ligno proximus adhæret. Ac intra hos duos
cortices Balsami liquor collectus per vulnus ex-
stillat, albus, pellucidus, odoratissimus. Huius
Balsami, vel sola guttula toti amphoræ præceden-
tis præfertur, quod vsus eius cuius manifestum
faciet. Et certò mihi persuadeo, huncce Balsa-
mum Egyptiō illo vero, quo iam à tot seculis
caremus, præstantia & vitiis neutiquam esse in-
feriorem, ita vt illum etiam illo multò pretiosio-
rem existimem. Est verò mihi illius fructus, exi-
guus quidem pro arboris magnitudine, cicerif-
que grano vix maior, gustu amaricante, in silique
summo latitans, quæ digitum lata, compressa, al-
ba atque tenuis est. Eo fructu vtuntur Indi in
suffumigiis ad capitis dolores atque fluxiones tol-
lendas. Idem Monardes proponit iconem pro
Balsami fructu. An verò respondeat eius descri-
ptioni, iudicent qui viderunt aut videbunt. Clu-
sius sanè eam omittit. Consideret Lector, quan-
tūm differat ea icon à Balsami fructu Clusii, de
quo nos antè.

Amatus, Opobalsamum (inquit) quod è Pe-
ru regione noua adfertur, purum & sincerum es-
se crediderim, cum tantæ sit fragrantia & odo-
ris, vt omnes alios præstantissimos odores an-
tecèllat: quod, vt tradunt qui arborem illic vi-
derunt ex arbore Pinu persimili non adèdè ta-
men procerâ colligitur, gustu pingue, acutum,
diti in ore saporem retinens, odoris ad Belzui-
num tendentis, colore & substantia aquæ mel-
lis inspisatæ. Manifestum non esse eiusdem spe-
ciei cum Iudaico aut Aegyptio: quanquam Tro-
gus Pompeius arbores Opobalsami, quæ in Iu-
dæa nascebantur, Pincis similes fecit, ita vt has
arbusculas Peru delineasse visus sit.

Matth. liquorem, qui ex Occidentalibus In-
diis odoratissimus adfertur, liquido Styraçi ad-
modum similem dicit, quem qui deferunt, in-
quit, Balsamum vocant. Verum tamen cum, te-
ste Strabone, Balsami lachryma lacteo colore sit,
crediderim potius nouum liquorem hunc, ve-
ram Staçtem vel Styraçis liquorem, quàm Bal-
sami: ob idque non esse penitus ab re si quispiam
eo Balsami loco vteretur.

At Lacuna audentiùs, Balsamum scribit, ex no-
ua Hispania non verum est Balsamum, sed oleum

Bb 4

Arbor Bal-
sami vrtice
folio
Quomodo
fiat

Afferuanti-
bus

Arbores
Balsami
quales

Fructus
exiguus
siliqua
vixi fructus

Amatus
Odoris fra-
grantia

Arbor Pi-
na similis

Differt à
Iudaico
Balsamo
Trogi Pom-
peii Balsa-
mum
Matth.

Styrag

Lacuna
Styragis
oleum

Styracis punissimum. Et alibi: Balsamum odorifertum quod adfertur ex noua Hispania est Dioscor. Styracinum oleum.

Scaliger.
Qua. amax.

Oleum Indicum.

Balsamum Punice si-
milis arbor

Cell. Flor.

Alpinus.

Opobalsamum falsum
Balsamum adulterinum

Geaconax.
Goropius.

Dua genera.

Glenn.

Vires &
Vilus.

Protium.

Vendi
modi.

Asthma.
Menfes.
Ventriculi
dolores.

Confulamus scientissimum Scaligerum. Is ad Cardanum sic scribit. Quæ de Goacomax pingis arbore, vnde oleum fiat Indicum, Balsamum ab Hispanis appellatum: cur eius facies non persuasit tibi, vt Iudaicæ Balsamo congenerem iudicares: Siquidem vt Balsamum Theophrast. ita tu hanc Punicæ similem agnoscebas. Est apud nos liquor is inter alia Indiæ monumenta. Balsami vires multas æmulatur. Non omnes expertus sum. Tantum in aquam stillatum non diffunditur, sed neque lac cogit, neque fundum petit.

Collegium Florentinum quoque & Borgarucus testantur pro Balsamiliquore Balsamum ex India aduehi.

Prosper Alpinus in suo Dialogo de Balsamo, Balsami Occidentalis Indiæ, Amati & Monardis meminit. Idem, Balsamum, inquit, nunquam ab aliquo nostrorum vel Arabum visum est neque auditum: nisi forte produceretur nouissimè ab Occidentalibus Indiis delatum, à quibusdam prolegium Opobalsamo receptum, quod falsum esse planè constat.

M. Fumei in hist. gen. Indiæ scribit: In Insula S. Dominici Balsamum adulterinum provenire ex arbore Geaconax, nec esse eiusdem bonitatis cum Aegypto vel Iudaico. Ad flumen Maragnon incolas coquere panem cum Balsamo, aut saltem cum liquore ei simili.

Goropius: quid dicam, ait, de arbore ex Atlantico orbe, quæ liquorem illum suppetat nobilissimum, quem ob odorem, suavitatem, & maximas recentium vulnerum curandorum vires, Balsamum vocamus? Eius, duo genera sunt, alter cortice inciso limpidissimum distillat, haud secus atque oleum Abieguni: alter excoquitur & iccirco spissior est.

Cesalp. nouum genus Balsami ex India Occid. ex ruffo ad nigredinem vergens: arbori folia Vriticæ: Indi appellant Xylon: decoquunt ramos & colligunt oleum: Lachrymam etiam excipiunt: scitu-
tius Ciceris modo inclusus &c.

Balsamum Peruvianum compactum, quod im-
mixtum in aqua subsidet, Lob. qui & alibi Peruvianum illud officin. Opobalsamum vocans, minime sincerum vt plurimum esse putat.

Balsamum Indicum seu Occid. Hist. Lugd. Monard. fructum Balsami dicit: *Linosier, Fruits de Balsme.*

Eius vsus, autore Monar. in Medicina tantum celebris, & ab eo ipso ferè tempore, quo innotuit Indiis, Hispani quoque Indorum exemplo eo vulnera persanauunt. Tum primum tanto erat in pretio, vt vncia vna decem aut etiam viginti ducatis venderetur. Hodie verò libra vna non pluris tribus aut quatuor emitur. Romam primum delati vncia centum ducatis fuit diuendita. Nunc tam copiosè eo delata, haud ita magni æstimatur, vt etiam amici hoc se mutuo dicent dono: Ad eorum abundantia homines in sui rapit despectu.

Nam quod rarum in principio frequentissimo fuit in vsu, illud vulgatum nunc meliorique emptum pretio ferè contemnitur, iuxta illud:

Omne rariū carū, vile fit quotidianū.

Porro triplex eius vsus medicus. Aut enim per os intorsum assumitur, aut foris applicatur, aut Chirurgici remediis permiscetur. Sumptum manè à ieiuno Asthmaticis vtile est, & vesicæ labes & vlcera abstergit. Menses ciet sumptum, & pessi modo subditum. Dolores Ventriculi inueteratos le-

nit linctū matutino repetito, eumque roborat. Hepatis vitia corrigit: pectus alleuiat infarctum: inuentum conseruat. Illustis mihi notus heros, qui ex huius vsu frequenti ætatis vigorem iuuenilem cunctis repræsentabat, absque vlla corporis molestia. Pthificis plurimis profuit. Femine steriles, pessi vice feliciter asservunt. Omnes frigidus & flatulentos dolores apprimè demulcet: litu calido aut imposito linteo eo imbuto. Resoluit enim, discutit, & apostemata antiqua & frigida absumit. Membra roborat impositum. Cerebrum confortat mirabiliter, dolorumque lenit à qualicunque causa obortum. Paralytin tollit, si caput, ceruix & spina parsque ipsa resoluta eo illinatur. Omnibus pauter neuorum imbecillitatibus & Spasms medetur. Ventriculo illitum, aut panno calido inductum concoctionem adiuuat, & robur ei addit: flatus dissipat: oppilationes eius Lienisque remouit atque aperit: Intestinorum cruciatus abigit, calidè insulsum: Vrinam promoucat illitum: doloribus iuncturarum mirè conserit, in quibus, atque adeò Ischiatis cis primas tenet. Durities & apostemata resoluit. In neuorum passionibus nulli secundum. Destillationes quasvis absumit ac ficit.

Sit & in Chirurgia varios habet vsus, tum per se, tum aliis medicinis admixtum: quæ omnia particulatim exponere longum foret. Quicque perito artifice debitus miscendi vtendiq; modus relictus esto. Vulnera quævis, etiam capitis, vbi cranium non fractum fuerit, contusiones item & sugillata persanant. Sed vulnera etiam recentia sine suppuratione glutinant.

Eius vsus apud Venetos ad plagas celeberrimus est, & vel intra triduum vulnera resilit: omnia præstat quæ ad vulneris glutinationem requiruntur, vt non temerè egenorum thesaurum quis dixerit. Neuorum iuncturarumque, omnia denique tam recentia quàm antiqua vulnera vel per se, vel aliis permixtum, mirum quantà felicitate persanant. In febribus chronicis ipsa eo calente innicta paulò antè paroxysmum, superhausa (que statim vini aliquot guttis horrores abigit & anteuerit discutiendo. Sed repetito vsus opus est.

Cesalp. inquit, Balsamo ex India Occid. delato magnas vires tribui, præcipue vulneribus glutinandis, & cæteris ad quæ Opobalsamum Aegyptium laudatur. Idem ad suprascriptos affectus omnes deprædicat, si quatuor aut quinque guttæ vino vel aqua modica vel intra fauces intro mitantur sensim deglutendo, ita tamen ne linguam attingat, vt vel gustum deprauet vel edeni pertinacius adhareat.

BALSAMVM DE TOLV.

Arbores è quibus colligitur Balsamum de Tolu, inquit Monardes, pumilis Pinis sunt similes, multos ramos, quæ quauersum spargentes, foliaque Ceratæ similia obtinentes, perpetuè virentia.

Præferuntur domesticæ & in cultis nata.

Colligunt verò hunc liquorem Indi vulnerato & inciso arborum cortice, qui tenuis & tenellus est, suppositique & arbori adnexis veluti quibusdam cochlearibus è Cera nigra, in illis regionibus nara confectis, quæ emanantem è vulnere li-
quorem excipiant, quem deinde in alta vascula ad eam rem parata effundunt. Id verò seruentissimo fecti solè necesse est, vt liquor facilius emanet

nam

nam noctu ob frigiditatem nihil effluit. Erumpit etiam interdum ex ipsis arboris nodis & aliis nonnihil liquoris, qui cum exiguus sit, & in folium decidat, perit.

Balsamum verò hoc colore est rubro ad autem tendente, medius inter liquidum & densum consistentie, glutinosus admodum, & vbi cumque reponatur firmiter inhaerens: sapore dulci & grato, nec si fumatur nauseam mouente, quemadmodum reliqua Balsama, odore excellentissimo & limonum fragrantiam quodammodo referente, sic ut vbi cumque reponatur, abscondi non possit, sed suo odore locum gratiorem reddat, ac etiam paucillum in vola manus attritum, suauissimum spiret odorem, vt laesini ferè.

(Lusi. quoque tradit nunc recens aduehi ex continentis quadam Prouincia inter Carthagenam & Nomen Dei sita, *Tolu* ab Indis appellata: ideòque Hist. Lugdun. Balsamum Toletanum vocat.

Monardes paucillo simili Balsamo à Morgano subsumum è Londino discesum donatum se testatur.

Balsamus hic liquor, vt idem refert apud Indos maximè celebris est, ob insignes eius facultates, à quibus edocet deinde Hispani, cum miris eius effectus animaduertessint, pro re maximi pretii inde in Hispaniam detulerunt, magno illum istic redimentes, nec abs re, quandoquidem praestantius esse mirandisq; facultatibus pollere videtur, eo qui è noua Hispania aduehitur. Eius facultates insignes sunt, quoniam incisione elicitur, quemadmodum olim Balsamum in Aegypto: ad eadem omnia, ad quæ illud celebratur, efficitur. Omnia recentia vulnera curat, consolidat, glutinatque labra, nec materiam purulentam in eis exoriri sinit: quòdque maius est, nullum cicatricis vestigium curas vulneribus relinquit, si eorum labra probè iuncta fuerint.

Quapropter in faciei vulneribus singularis est. Primum autem emundandum est vulnus, ab omni spurcitie, & vino eluendum: deinde eius labra probè vnienda, Balsamumque sub tepidum illinendum, & lineus pannus duplicatus eodem Balsamo intinctus superimponendus, atque ita colligendus, vt labra hanc nequeant. Postmodum vitæ ratio sit tenuis, seæturque vena si necesse sit, quarto demùm die soluiat ligatura (nisi symptoma aliquod antè soluere cogat) & vulnus consolidatum inuenietur. Quod si singulis diebus vulnus curare necesse sit, lineum pannum Balsami intinctum liquori subinde adponendo glutinabitur. Etenim eius facultas est prohibere, ne materia in vulnere generetur. Praesertim verò vtile est in vulneribus in quibus confracta sint ossa, exemptis prius iis, quæ separata sint fragmentis, & reliquis intactis, quoniam Balsami facultas ea expellet, vulnusque sensim consolidabit.

Miræ etiam virtutis est in articularum vulneribus & neruorum sectionibus, omnibusque puncturis: etenim ea curat & à contractione liberat, ne partes inutilis fiant, & motu priuentur.

Altè penetrantia & cuniculosa vulnera curantur huius Balsami albo vino mixti per Syringam iniectione, & post ternas deinde horas eius educatione. Idem fit in vulneribus punctim inflatis, semel in die mediocriter calidum iniiciendo. Vtile præterea est in contusionibus, reliquisque Chirurgi operam requirentibus, modò nulla inflammatio adsit: Eà verò conuenienter

bus medicamentis sublata, Balsami est usus. In morbis in quibus Chirurghi opera non est necessaria, plurimum profunt haustæ eius aliquot ex albo vino guttæ, veluti in asthma. Capitis dolorem è frigida causa prognatum lenit lineus pannus eius liquore tinctus capiti circumligatus.

Temporibus adpositum, omnem desluxionem, in oculos præsertim, cohibet, eorū aqua dolores leuat: præcalidum cerebro impositum dolorem tollit, roborat, & Paralyti remedio est. Vbi sunt & nonnulli Phthisici, manè aliquot guttæ à manu lambendo, magnūque senserunt commodum, quoniam pectus egregiè expurgat. Aliquot eius guttæ ex aqua vitæ calida initio rigoris in quartanis aut tertianis diuturnis & importunis sumptæ, viles sunt: sed etiam ante frigus eodem Balsamo feruenti oleo rutaceo permixto ceruices inungenda. Si quis ab officio ventriculi ad vmbilicum vsque inungatur, ventriculus roboratur, & dolore liberatur, languens cibi appetentia excitatur, concoctio in auctur, flatus discutuntur. At longè maiore efficacia istud molitur, si æquales Balsami & olei Nardini compositi vel simplicis partes misceantur: facilius etiam illinuntur. Longa experientia apud Indos probatum est, eos qui Hydropticum in more nument, si hoc Balsamo æquis partibus cum vnguento aperitiuo mixto ventrem illinant, Lienis regionem præsertim, magnum leuamen sentire: quoslibet tumores & cedemata cuiuscunque partis corporis resoluit: omnes dolores à frigida causa promanantes, etiam diuturnos, tollit, emplastri modo applicatum, & continuè delatum donec spontè decidat. Eosdem effectus præbet calidè adpositum, lineòque panno, qui aqua vitæ scilicetissima & calefacta madeat, superimposito, vbi sunt flatus, siue in ventriculo, siue in alia corporis parte. Migne est etiam efficacia in Nephritico dolore, si feruens cum aliis oleis ad eum morbum vtilibus mixtura illinatur: contractum neruorum dolorem lenit, & si per summos æstus illo illinantur & fricentur, eos relaxat. Parotides seu Scrophulas cæcas & apertas curat. Alias præterea multas facultates obtinet hic mirabilis liquor, quæ me latere: sed quas intelligere potui, vniuerso orbi notas facio, vt adeò præclaro medicamento, & tam insignibus viribus prædico (quibusque longè plures & maiores tempus detegeret) quilibet uti queat.

BALSAMVM NOVVM FRVCTV RACEMOSO.

A Vitor generalis historiae Indiarum narrat in India & Hispaniola insula plantam quædam spontè nasci, arboris magnitudine, vtpote quæ ad duorum hominum proceritatem interdum assurgat, caulis circiter, foliis viridibus, superiore parte magis quàm inferiore, grandibus & amplis, costa crassiore & elatiore per

Asthma

Desluxio

Paralyti

Phthisis

Quartana

Tertiana

Ventriculi

Luu.

Ventriculi

mur

Tumores

duerfaræ

partium

Dolores

Flatus

Nephritici

Descriptio

Fruſtus. per medium diuiſis foliorum pediculis non virē-
tibus, ſed ruſceſcentibus. Fruſtus eſt racemoſus,
longus, in ſtar manus digitate, acini eius rari, viren-
tes, quandoque ruſceſcentes, & qui matureſcen-
do magis ac magis ruſceſcunt. Succum ex eo hoc
modo extrahunt. Cyrras & aſparagos teneros huius
plantæ colligunt, alii racemos addunt, & ex
his ſuccum exprimunt, quem in aqua coquunt ad
dimidias: deinde magis ac magis ad ſaporem aut mel-
lis craſſitudinem. Reſidere ſiunt, & ad uſum re-
ponunt. Eius folium hic ad vium eſt expreſſum,
vetroque extremo acuminatum, ſex digitos longū,
latum quatuor cum dimidio.

*Folii de-
ſcriptio.*

Locus

Vires

Sanguis

Aqua de-

ſtill

Vulnera.

Morbi ſan-

guis.

Ventri-

cus.

Reperitur in multis locis Inſula Hiſpaniola.
Vlceribus & Vulneribus admovent: ſanguinem
enim reſpuit: terget & mirificè eis medetur,
etiam vero Baſamo efficacius. Ex eius ſummitati-
bus deſtillatur aqua, præſtantior aqua vitæ, vul-
neribus vtiliſſima, & morbis omnibus qui à fri-
gore ortum habent, vti doloſi ventriculi aut par-
tis alteius, ſi diebus aliquot bibatur. Reſert Hiſt.
Lugd.

De hoc Baſamo Poſthius Electoris Pal. Medi-
cus doctiſſimus ſic cecinit.

Hæſertur ex Hiſpania

Noua nouum, ecce Baſamum,

Aegypto haud minus potens.

Odore nam ſuauiſſimo.

Nares caputque recreat,

Morbiſque prodeſt frigidiſ

Inſirma firmans viſcera.

Idem dolores corporis

Totius illiſum leuat:

Vnguento & omni fortius

Cruenta ſanat vulnera.

Miram ō Dei potentiam!

BALSAMVM VERVM, XYLOBALSAMVM,
CARPOBALSAMVM, OPO-
baſamum.

CAP. XXXVI.

*Ordinis rē-
tio.*

vel adulterari, vel eidem ſubſtitui, aliæque quæ
ſuadere poterant, hoc poſſimū loco de eo
tradendum.

*Xylobal-
ſam.*

Potid vt à nobis notis exordiamur, exoleti illi
ramuli, qui Xylobaſami nomine in Offic. vendi-
ſantur, nec ſaporem nec odorem vllum euidentem

ſenſibus ſtingere ſolent, contorti, digitali craſſi-
tie, duplici cortice inteſti, exteriore tenuiori, ru-
goſo, cinereo, aut ex cinereo ruſceſcente, interio-
re craſſiore, ſuſco, textura ſatis compacta: nodoli
ſunt admodum & multis tenuibus ramulis bra-
chiati.

Carpobaſami nomine in Offic. habentur ſemi-
na Terebinthi acinorum oblonga forma & ma-
gnitudine, pediculo breui donata, cortice ru-
goſo, ſuſco, quatuor coſtis in totidem quadrantes
diſtinſta, cui ſubeſt tenerum putamen album, ſe-
pè caſſum, interdum nucleo pingui dulci, niſi ve-
tuſtate nimia ranceſcat, grauidum: alioqui ſapor
effæcis, cuiuſmodi in officiis aſſeruari ſolent gra-
na, nullus: nullus odor.

In ipſius verò arbuſcula deſcriptione, mirum
quàm inter ſe variant autores, vt patebit in pro-
greſſu. De namque tam pretioſa, tam rara, ſed tam
principibus atque magnatibus omni tempore ex-
petita aliquid ſolidi medicum & Bontanicum ſciſ-
ſe par eſt. Operæ pretium igitur facturi ſi auctori-
tam priſcorum quàm recentiorum, & ipſos hos il-
lorum poſſimū qui Aegyptum peragarunt,
eiufque ſolum natale viderunt obſeruata in me-
dium producamus, exorſi à Theophraſto Bota-
nicotum vetuſtiſſimo.

Baſamum, inquit ille, in valle Syriæ gignitur, Loc-
in duobus tantum, vti ſerunt, hortis, quorum alter
vigniti iugerum eſt, alter multò minor. At-
boris magnitudo, quæ magna malo Punicæ, ra-
mis valdè multis, folio Rute ſimili, ſed ſubcandi-
diore, perpetuè virente. Fruſtus ſimilis eſt Tere-
bintho, magnitudine, figura & colore, valdè odo-
ratus, ipſæque adeò lachryma odoratio. Hanc ex
incitura colligi tradunt in caudicem facta vngu-
bus ſereis circa ſuprema, ſub ſydere, aſtu ſeruente.
Colligi æſtate tota perhibent nonnulli, verum
haud multum eſſe quod effluit, nec magis vna
conchâ plenâ in diem colligi. Sed odoris ſuaui-
tate eximia & diſſuſa præſtare, adeò vt vel tantilli
odor longum ſpatium permeet: ſed ſincerum ad
nos nullum aduehi, ſed cuiuſ collectum eſt atque
permixtum: multarum namque rerum permixtio-
ne vitari, & quod in Græcia venditur
ſæpè adulteratum eſſe: Sed & valdè odo-
ratos eſſe huius arboris ramulos, hoſque quotan-
tis putari, non tam vt reliqua valentiora ſeruente-
tur, quàm vt emolumenti plus comparatur: ven-
di namque vel illos magno poſſe pretio. Atque
huius arborum cultus cauſam ad imbres referunt,
quos crebrè decidere perhibent: Sic & virgarum
amputationem cauſam quandam eſſe dicunt, ne
proceræ ſiant arbores. Etenim ſæpe ſequenter puta-
ta vel attonſa, virgas tantum emittunt, nec ſin-
vnum caudicem vires intendunt. Sylueſtre Baſa-
mum nullibi extare accepimus. Ex maiori hor-
to vaſa duodecim plena colligi, quæ congi dimi-
dium capiant: Et ex altero duo tantum. Sincerum
vendi duplo ad argentum pretio: pro ratione mi-
xionis. Baſami præſtantiam præcipuè in odore
conſiſtere videri.

Soliſus in Polyhiſt. ſimiles vitibus ſtirpes eſſe
tradidit.

Strabo Coſmog. 16. Baſami huiſtoriam paucis
complexus eſt, his verbis: Hiericus eſt campus à
montana quadâ valle circumdatus, quæ in theatri
ſpecie ad ipſum declinat. Hoc in loco eſt Palmetum,
cui immixta eſt etiam alia materies domeſtica, &
ſerax, Palmis abundans, ſpatio ſtadium C. &
totum irriguum & habitacionibus plenum. Vbi
& regia eſt, & Baſami viridarum, quæ arbor a-
romatica eſt & ſuſcoſa, Cytiſo & Terebintho per-
ſimilis

similis: eius corticem scindentes succum in vasis suscipiunt, tenaci lacti persimilem, susceptus autem in conchis coagulatur. Dixerat autem eodē lib. in Arabia apud Sabæos tractu maritimo thūs & myrrham & Cinamonum nasci: in ora etiam Balsamum & quandam aliam plantam valdē odoratam. Et rursus: à Iordane lacum esse: qui aromaticum Iuncum & Calamum ferat: habere etiam paludes. Lacum Genefaticum vocari. Gignere etiam Balsamum. Videtur autem Strabo Sylvestre balsamum ali quod denotare, eo quod spontē in maritimis Sabæorum nascitur, etsi istud incognitum fuerit Theophrasto.

Et Dal. aperte scribit silvestre illud esse. Paulianas in Bœoticis balsami arbores in Arabia describit, Myrtorum magnitudine, foliis Amataci. Videat Lectōr reliquam historiam vipetarum sub eius fronde latitantium, quam longum esset hic referre.

Sed consulamus potius Plinium, qui non parum balsami historiam ex Veterum monumentis, suisque annotatis illustrasse videtur. Postquam agitur de pluvibus Arabiæ & Aegypti odoratis tradidisset, omnibus odoribus præferri (inquit) balsamum, vni terrarum Iudææ concessum, quondam in duobus tantum boris, vtroque regio, altero iugerum xx. non amplius, altero pauciorum. Seruit nunc hæc, & tributa pendit cum sua gente, in totum alia natura, quam nostri externique prodiderant. Quippe Viti similior, quam Myrto. Malleolis seri dicitur, nuper vindā, vt vitis: & implet (at nunc implet Dalec.) colles vinearum modo, quæ sine adminiculis se ipsa sustinent. Tondetur similiter fruticans, ac rastiis nitescit, properatque nasci, intra tertium annum fructifera. Folium proximum Rutæ, perpetua coma. Sæuere in eandem Iudæā, sicut in vitam quoque suam. Contra defendere Romani, & dimicatum pro fructe est. Seritio nunc eum Fiscus: nec vnam suū numerofissimū aut procerior. Proceritas intra hinc cubita subleuit.

Arbori (Xylobalsamo) tria genera. Tenui & capillacea coma, quod vocant *Euthereis*. Alterum scabro aspectu, incurvum, fruticosum, odoratus: hoc *Trachy* appellant. Tertium *Eumeces*, quia est reliquis procerius, læui cortice. Huic secunda bonitas, nouissima Eutheerito. Semen eius (*Carpobalsamum*) vino proximum gustu, colore rufum, nec sine pingui: peius in grano, quod leuius atque viridius. Ramus crassior, quam Myrto. Inciditur vitro, lapide, osse seu cultellis. Ferroladi vitalia odit. Emoritur protinus, eadem amputari superuacua pariens. Incidentis manus libatur artificii temperamento, ne quid vltra corticem violet. Succus (alibi oleum vocat) è plaga manat, quem Opobalsamum vocant, suauitatis eximiar, sed tenui gutta: ploratu lanis parua colligitur in cornua. Ex iis nouo fœchli conditur crassiori similis oleo, & in musto candida. Rubescit deinde, simulque durefcit è translucido. Alexandro Magno res ibi gerente, toto die æstiuo vnam concham impleri iustum erat. Omni verò sæcunditate è maiore borto congios senos, minore singulos, cum duplo rependebatur argenteo (Quem locum ex Dioscor. lect. sic restituit doctil. Budæus lib. 5. de assē: Anni verò sæcunditate è maiore horto congios senos singulis annis, cum & duplo rependebatur argenteo.) Nunc etiam singularum arborum largior vena, ter omnibus percutitur æstatis, postea deputatur. Et sarmenta quoque in merce sunt DCCC. (denarius trecentis.) Amputatio ipsa

fulculisque vanit intra quintum demum annum. Xylobalsamum vocatur, & coquitur in vnguentis. Pro succo ipsum substituere Officina: corticis etiam ad medicamenta pretium est. Præcipua autem gratia lachrymæ, secunda semini, tertia cortici, minima ligno. Ex hoc buxosum est optimum, (πυκνόν Dioscor. Plin. videtur legisse πυκνόν) quod est odoratissimum: è semine autem maximum & ponderosissimum, mordens gustu, seruensque in ore. Adulteratur Potro Hyperico, (semine Hyperico simili, quod à Petra oppido defertur Dioscor.) quod coarguitur magnitudine, inanitate, latitudine ceulongitudine, odoris ignauia, sapore Piperis. Lachrymæ probatio, vt sit pinguis, tenuis, & modicè ruffa, & in fricando odorata. Secundus candido colos, peior viridis crassiusque [cassiusque Dalec.] pessimus niger. Quippe, vt oleum senescit. Ex omni incisura maximè probatur, quod ante semen fluxit. Et aliàs adulteratur semine suo (seminis succo. c. u.) vixque maleficium deprehenditur gustu amariore. Esse enim debet lenis, (læuis Dioscor.) non subacidus, odore tantum austerus. Vitatur & oleo rosæ, Cyperi, [Cypr. m. & ch.] Lentisci, Bilani, Terebintini, Myrti, Resina, Galbano, cera Cyprica, [cerato Cyprino aut Myrtino Dioscor.] prout quæque res fuit. Nequissimè autem gummi, quoniam ipsum quoque inhaerefcit manu inersa, & in aqua fidit: quæ probatio eius gemina est. Debet sincerum & inhaerefcere: sed hoc & gummi addita fragili crusta euenit. Et gustu deprehendatur. Carbone verò, quod cera resinaque adulteratum est, nigrior flamma. Num melle mutatum statim contrahit muscas. Putea rea sinceri densatur in tepida aqua gutta fidens ad ima vasis, adulterata olei modo innat: & si in metopio vitata est, circulo candido cingitur. Summa probatio est, vt lac coagulet, in veste maculis non faciat: nec manifestior alibi fraus. Quippe nullibus denarium sextarii empti: vendente fisco tricenis denariis vaneunt. I tantum expedit augere liquorem. Xylobalsamo pretium in libras vi. (xv. m. & ch.)

Tacitus medicam arborem ait, vt non tam ex aliorum erga ceteras arbores comparatione, quam definitè ex hoc paruum arborem esse oporteat.

Iustinus historicus è Trogo Pompeio tradit, Opes genti ex vectigalibus Opobalsami creuisse, quod in iis tantum regionibus Iudæa gignitur. Est namque vallis, quæ continuis montibus velut muro quodam cincta instar hortorum clauditur, spatium loci ducenta millia iugerum, nomine Iericho dicitur. In ea valle sylua est, & vbertate & amœnitate insignis, siquidem Palmeto & Opobalsamo distinguitur. Et arbores Opobalsami formam similem Pincis arboribus habent, nisi quod illi humiles magis, & in vinearum morem excoluntur. Hæc certo tempore anni Balsamum sistant.

Iosephus quoque magnus ille Hebræorum Historicus in Iudæa nasci confirmat. Et Egesippus de excidio Hierosol. Locum ait propè Iericho esse, in quo Balsamum gignitur, virgultisque innascitur, quæ acutis lapidibus incidunt pueri agricolarum, perque eas incisiones destillare humorem lachrymis pulchrè rotantibus.

Diosc. non solum in conualle Iudææ quadam, sed Aegypto quoque nasci restatur, cuius verba quoque de Balsamo referre libet, quod à prædictis, maximè Plinio, non parum euariet. Sicigitur

Xylobalsamum
Succeda-
neum Bal-
fami
Cortex.
Ligna dele-
ctus
Semini de-
lectus
Adulteriū
Semini de-
lectus

Lachryma
probatio

Aliud a-
dulterium
et id Sa-
rium

Probatio

Summa
probatio

Pretium

Parua ar-
bor

Loci descriptio
alio

Pincis si-
miles esse

*Lycium seu
Pyxanthus
tha. me-
gnitudo
Lencop.
Pyxanthus
tha.*

ait. Balsamum arbor Lycii seu Pyxanthae *[dicitur]* in *[Arabia]* nasci: Ait. quaeque Lycium habet: alii legunt *[dicitur]* in *[Arabia]* nasci: ac videtur *[dicitur]* vocabulum omnino perperam ex dictionum affinitate *[dicitur]* *[Arabia]* irrephisse, quod facile concedet, qui vel ad praedictorum & lequentium autorum iudicium circa magnitudinem respexerit, vel ipsum addo *[dicitur]* cum Pyxanthae aut Pyracanthae, aut Granati, aut Vitis, aut aliqua alia praedictarum vel dicendarum magnitudine coeulerit, magnitudine conspicitur, foliaque habet Rutae proxima, sed candidiora melle & perpetuo magis virentia. In

Folia Rutae.

Varietas.

Theriacum.

Opobalsamum.

Delictum.

Interitum.

*ut depre-
vendatur.
Balsami
probatio.*

*Error in
probatione.*

*Xylobalsa-
mi proba-
tio.*

*Fructus
delectus.
Adulterium
fructus &
dignoscitur.*

Opobal-

Sagadinum.

*Delectus
inter para
Balsamum.*

*Galeni in-
scripta.*

vinis Iudaei certis quadam conuile, & Aegypto nascitur, differens ipsum a seipso, scabritia, proceritate & gracilitate. Quod igitur in ferice renne & capillaceum est, Theriacum quasi demessile dicitur: quoniam fortissimis ob gracilitatem facile demetur. Quod vero Opobalsamum dicitur, restitutum sub ortu Canis ardoribus excipitur incisâ ferreis Vagubus arbore. Sed tam paucum exillat, ut qui tantis vix plures quam seni septemque congligantur: inbique pondus argenti duplo reperitur. Est autem bonus succus qui recens est: validi odoris, sincerus, non subacidus, dilui subtilis, levis attingens, & linguam modicè mordēs. Sed variè vitatur. Sunt enim qui ipsi olea, vnguentâque admisceant, quale Terebinthinum est, Cyprium, Lentiscinum, Salsinum seu Liliaceum, Balaninum ac Metopium: itemque mel & ceratū Myrtinum aut Cyprium valdè liquidum. Humiliusmodi verò maleficium facile deprehenditur: Si quidem sincerus lancea veluti instillatus, si deinde eluatur, neque maculam facit, neque notam illam relinquit: at vitatus inhaerebit. Rursusque purus lacti instillatus, id ipsum coagulat, id quod adulteratus non efficit. Quin & sincerus lacti aut aquae infusus, celestiter diffunditur atque lactescit: at adulteratus olei modo innatat, in orbem circumagens aut diffundens sese stellæ in modum. Attamen sincerus etiam vetustate crassescens, se ipso deterior euadit. Porro hallucinatur qui sincerum hunc existimant aquae instillatum prius ad ima fidere fundumque petere, ac postea tanquam qui facile diffundatur & dissuatur sursum remeare. Lignum verò quod Xylobalsamum nuncant, probatur recens, sarmento tenui, rufum, odoratum, quadantenus Opobalsamum spirans. E fructus flauum, plenum, grandem, ponderosum, gustu mordentem & feruentem in ore, modicè Opobalsamum redolentem. Asportatur à Petra oppido semen Hyperici simile, quo fructus hic adulteratur: sed ex eo dignoscēs, quod minus illud sit, inane, ignauum, sapore Piperis. Scribit tamen Gal. Balsami neque fructus neque lignum fraudes vllas admittere: fortè quoddam succum facillimè deprehendi posse existimaret. Opobalsamum Syriacum, inquit idem, quod à loco in quo plurimum & optimum prouenit, alterum quoque nomen accepit, Sagadinumque dicitur: cunctis aliis melius quod in Palestinae praediis colligitur. Quam verò Salernum vinum eo quod Caupones vendunt, praestantius est, tantum Aegypto Opobalsamo Sagadinum vocatum praestat. Sciens itaque Galenus Balsamum usque adeo pluribus artibus adulterari, ut inter nosci vix queat, ipsemet in Iudaeam navigare & coram inspicere voluit, quomodo liquorem fundat, ac inde particulam ceu regulam quandam aliorum sumptam apud se semper habere. Ac multas quidem dicitur eius adulterationes, quae etiam exercitatus suppos lateant,

quas tamen publicare scientes dignum non iudicauit, ne prauis addiscerēs, in multorum fraudem ea arte abutantur.

Haec enim & Veteribus serè praecipuis Balsami historiam persecutus sumus, studio omittentes eos qui obiter tantum de eo aliquid tradidere, ut illud Virg. Georg. 2.

Quid tibi odorato referam sudantia ligno
Balsamâque &c:

Item

Balsamâque & baccae semper frondentis Acanthi.

Quod nec suis caret laudibus in laetis paginis. Sed restat ex praedictis difficultas explicanda de modo colligendi Balsamum. Nam Theophrastus & Dioscor. ferreis Vagubus incidi scalpue solitas arbores testantur. At Plinius non solum non ferro amputari tradit, sed eo ladi: incidi autem vitro, lapide, ossibus cultellis. Quod & Solinus confirmat, Lignum, inquit, caudicis attriectatum ferro, sine mora moritur: eapropter, aut vitro, aut cultellis ossibus, sed in solo cortice artificis plaga vulnerandum. Tacitus quoque canet ne vis ferri huic arbori adhibeatur, hanc enim puere ideoque, venas fragmine lapidis aut tella aperiri. Sed levis admodum haec difficultas diligentiis consideranti videbitur, praedictique Autores facile inter se conciliabuntur, si dixerimus, rem eò redire, idque vnum voluisse omnes, in vulneranda Balsami arbuscula apprimè cauendum esse, ne quid vitra corticem oblectatur, ideoque fortè à cultellorum ferreorum nimis illa acie abstinentum consuevit hi, illi verò eaeque tendum, non quod ferrum ipsum per se efficiat. Nam terre, s. alioqui etiam vnguibz, haec est, instrumentorum ferreorum eo genere, quod ad vnguis humani figuram (ut Serap. censet, fortè melius ad figuram vnguis autis etiam aptum: f. in fileis speciem, quali & hodie vinitores vti solent) conuerum sit, quidri corticem inuolato intactione caudicis ligno scalpere liceat, h. uel secus atque vitro, tella, fragmine lapidis, ossibus cultellis? Eiusmodi verò ferreorum vnguis mentionem facit Colum. lib. 12. cap. 18. quibus vindemiatores vnguis vices ad colligendas uvas uti voluit, ut ne manibus vnas distingerent, sicque non minima succus portio dispersis acinis in terram diliberetur.

Colligendi modum nobis indicare voluit Fr. Broc. Monach. in descriptione Aegypti, his verbis. Saracenicarum arborum solum vnum à stipite adherent enim folia stipiti & contra radium Solis illud discerpentes, guttam lucidissimam, & supra modum odoriferam colligebant. Etis est verus liquor Balsami qui in phialas vitreas colligitur, & ad diuersas mundi partes mittitur: tamen si rard sine mixtura ad regiones nostras perueniat. Aiunt etiam si solum illud contra radium Solis non frangeretur, minime succum illum stillaret.

Inter recentiores Cordus non dubium esse scribit quin pro Xylobalsamo alterius cuiusdam fructus succi vendantur: reperitur tamen inter eos nonnunquam qui mirum in modum odoris & saporis gratia commendantur. Idem quoque de Carpopalsamo vocato vsu venit. Semina inana sunt & insipida, habentque figuram Hyperici fructuum: non raro tamen inter ea inueniuntur adulterinis granis maiora, pleno pinguique intus & oleoso nucleo, odoris in attritu gratissimi, & quae gustu ineffabili, odoris, saporisque gratia oris halitum diu commendunt. Ipsum porro Carpopalsamum vix credit Cordus ad nos adferri amplus, vastatis Syria, Iudaea, & nunc etiam Aegypto

gypto Turcarum & Barbarorum rabie & incur-
sionibus. Itaque nemo speret temere se sinceram
Balsami lachrymam consecuturum. Quid dicemus
sinceram? ne adulterati quidem copia nobis con-
tingit, & si importetur ea, in Principum tantum
veniat manibus, qui potissimum speciosis eius-
modi imposturis illiciuntur. Vidisse tamen ve-
rum Balsamum gloriatur idem, quod hominum
memoria aliqui ex Aegypto attulerint, Hieroso-
lymis huc reuerſi, colore fulvum, lentum, spi-
sum & inueteratum: interim tamen suauissimi
adhuc odoris, cuius tantillum totum palatium
penetraret. Antiquitus, vt tradunt suprascripti
auctores, Plin. & Theoph. Balsamum vni terra-
rum Iudææ concessum erat. Sed postea, si Matth.
credimus, propagata admodum fuit species, cum
Iudæa ipsa simul cum Balsamo Romani potius
fuerit, qui eam malleolis ferendo, atque iterando,
non secus ac vites in collibus propagantur, la-
tius auxerunt. In Arabia nasci ex Pausania di-
ctum, sed quomodo sit factum [vt in Syriam pe-
regrinantes vno ore fatentur] quod hoc tempo-
re omnibus sanè balsami plantis Iudæa sit peri-
tissima destituta, cum olim sola eiusdem ferax à com-
pluribus crederetur, declaratu haud ita obuium.

Verum, inquit Matth. cum certò sciam proba-
tissimorum virorum testimonio, qui ex Italia sol-
uentes plures in Aegyptum nauigauerunt, Mem-
phi balsami vitidarium extare. Illud fortasse eue-
nisse putandum est, quod è Iudæa ab Aegypti re-
gibus, quibus vniuersa subiciebatur Syria omne
in vniuersum balsamum ed fuisse translatum,
quod decoris inde plurimum Regiæ accederet. Si
vnuquam hodie Opopalsamum venale inuenia-
tur [tamen si in Italia per longas etates non am-
plius venturum putem] non ematur, nisi prius
de eo omne fiat periculum. A Veterum balsami
fructu, quod hodie Carpopalsamum vocatum,
& ex Alexandria importatur longè differt. Suspi-
candum hoc idem esse semen simile hyperico,
quod [vt suprà ex Dioscor. diximus] olim à Petra
Palesina oppido deferrebat.

Quod Xylobalsamum hodie vocant potius
Myrtum quam balsamum referre censet Matth.
Mirum Dioscoridem corticis non meminisse, &
Plinio tamen dictum, eiusque medendi usum.
Amatus certum se ait balsamum in Aegypto
nasci, indeque nunc Xylobalsamum verum ad-
duci, primo aspectu vitis ramulosus figura & co-
lore referens. Caterum hodie alibi balsamum,
quam in supradictis regionibus nasci sibi cog-
nitum. Sed aliud balsamum non intelligit, quam id
quod prius Peruvianum vocatum, quod verum
balsamum Antiquorum non est.

Fuchsius in ea suspitione est, quemadmodum
& Lacuna, neque Carpopalsamum, neque Opo-
balsamum, neque Xylobalsamum Sepalsarium
esse legitimum & verum: ideòque non temere
illis ad conficienda medicamenta vtendum, sed
potius ex officinis Medicorum eicienda, & suc-
cedaneo illorum vtendum esse, de quo nos pos-
tea specialius quædam trademus.

Scaliger suo more censoria stipula in-
cedit. Sic enim Card. alloquitur: balsamum de-
fuisse ais: ac paruo esse in pretio: quorum vtrumque
vanum est. Nam & apud Maximil. Cæs. multum,
& nonnihil apud patrem meum vidimus, ex ipsis
allatum locis purissimum: Nec parum apud Ca-
rolum Sabaudia Ducem. Miror te Iesumino bal-
samum comparasse. Aboli non corrigebas: qui
de balsamo cum scriberet, idem & in aqua con-
ferre, & cum aqua misceri scripserat in eodè loco.

Tom. I.

Lonicerus lignum quod Xylobalsami nomine
adfertur excoctum putat, quemadmodum & fru-
ctum adulteratum. Is falsam figuram habet, ad
descriptionem effictam, non ad visam plantam.

Lonic. not.
Cast. Duræ
not.
Munster.
not.

Castor Durantes quoque figmentum ponete
videtur pro balsamo. Munsterus herbam vocat in
sua Cosmogr. & picturam stirpis nec visæ nec co-
gnitæ exhibet.

Scriptit Lob. ex professo libellum de balsamo,
ex quo sequentia potissimum ex eius obseruatio-
nibus annotanda. Dioscor. vires balsami melius
quàm stirpem notam habuisse, eoque ab Aeg-
ptiis potius & Arabibus quàm à Græcis peten-
dam. Apud Dioscorid. minime legendum *λεωκόν*
[quamuis omnino ita legendum censet Mar-
cell. cell.] sed eam vocem expurgendam, aut legen-
dum *λευκόν*, cui & Strabo comparat. Pro Pyracan-
tha apud Diosc. leg. Pyracantha, cuius nulla men-
tio apud Antiquos.

A quibus
balsami
hist. peten-
da
Marcell.
not.
Diosc. emend.

Apud Trogum Pompeium, quem & Iustinus
historicus citat merito mendum multi docti in
codice suspicantur, quando balsamum Piceæ ar-
bori comparat. Pausania collatio cum foliis Sam-
puchinis balsamo minime repugnat.

Matthiolomæus Guillandinus, Bellonius, &
Prosper. Alpin. qui arbusculam foliis Rutæ aut Len-
tici, aut Iasmini proficentur, quod Theoph. Dio-
scor. & Plin. minime repugnat.

De balsami liquore varia est lectio. Alii *λεωκόν* Diosc. illust.
cum Ruell. & Marcell. legunt, qui citissime pe-
netrat, facile diluitur: quæ lectio rei ipsæ mini-
mè quadrare videtur. Alii, vt rei meliusculè con-
ueniat *λεωκόν*, quod facile scissilis, penetrabi-
lis & facile d. uiditur, vertunt. Vetus interpres Se-
renum interpretatur, qui *λεωκόν* legisse videtur,
Serap. secutus, quem *λεωκόν*, id est, facile solu-
bilem legisse autumant: nam ipse interpretatur
velocis resolutionis. Marcelli verò versio reci-
pienda videtur, quia maximè cum balsamo pati-
tium tenuitate conuenit. Quod etiam Plin. te-
nue dictum est: multoque magis etiam ab ipso
Gal. lib. 7. simpl. qui Diosc. tacite reprehendit. V-
bi autem Diosc. dicit adulterari Cypria cera liqui-
da, videtur legendum Cypreo aut Cyprino cum
nulla sit cera Myrtæ aut Cyprea.

Varia lectio

Diosc. not.
Diosc. corr.

Opobalsamum crassum [inquit Lob.] legitimè
Terebinthinæ Cypriæ veteris siue victæ aut resi-
naceorum liquorum instar densatum seruamus,
glehæ Benzoini ferè concretionem, sapore acri, &
colore fuluo, masticanti vt Mastiche, lentescente.
Recens præfertur Antiquis, quare in hoc maximè
vulgus hallucinatur, qui quod antiquius est, eò
melius opinatur. Viperæ illæ, quæ in balsametis
vitam degunt, innoxæ sunt.

Vulgi error.
Viperæ in-
nocuæ

Carpobalsami arborem Aduersaria ex amici cu-
iusdam relatione sic referunt. Humilis est frutex,
aspectu deformis, cineracei coloris, flore Iasmini
lutei simili, minore, perpetuis virgis. Liquor au-
reus, sapore Moschi. Mirum verò quod Pen. &
Lob. in suis Aduers. referunt, [ex cuiuscunque id
tandem testimonio tradant] & contra omnium
scriptorum authorum sententiam, saporem esse
Moschi. Si odorem intelligunt, neque sic verè
narrare videntur: quis enim vnquam balsamo
Moschi propriè tribuit odorem? Si saporem, quæ
quæso possit esse saporis gratia Moschi, partis ex-
crementitiæ, siue iam sanguis sit, siue sudor, siue
peculiaris alia collectio excrementitia, de quo
nondum constare certò apud plerosque videtur.
De genuini verò balsami odore & sapore, plus fa-
tis suprà.

Carpobala-
sum
fruticex
florLob. not.
Pen. not.

C. Bauh. apud Matth. balsami arbusculam de- C. Bauh.

Gc

*Flor. Viola
alba.*

scribens, ait esse floribus albæ violæ similibus, vt figura Alpini adposita exprimat. Mox subdit in India & Aegypto provenire. At apud nullum hætenus autorem legimus flores esse Violæ albæ, nec illud Alpini icon declarat vlla ratione, nec ipsius Alpini historia, qui expressè ait Acaciæ floribus proximos, id quod dicta icon haud inconcinne exprimere videtur, quæ Rosculos ex meris apicibus constantes exprimit, quales nemo stirpium gnarus facillè dixerit, vllam habere similitudinem cum Leucoio. Præterea negant Alpinus & Bellonius, quibus præ aliis huius fruticis vera & exacta debetur historia, provenire in India ac Aegypto sporaneam.

Sed par est tandem & eos audiri qui ipsam arbutulam in loco suo natali viderunt & eius historiam literis prodiderunt, quales inter alios præcipui sunt Theuetus, Bellonius & Prosp. Alpinus, qui posterior de eo tractatum integrum conscripsit. Hinc Italia, sed potissimum Serenissima Respublica Venetorum debet, quòd Aegyptii Balsamei monumentum vitium in Augusta sua viderint vrbe. Binas, inquam, plantas, ex Arabia cum aliis (nisi fallor secum allatas, aut accersitas, sed duas tantum habuisse & coluisse, ex ipso met [ego Cherlerus, cùm anno 1596 & 1597 Patauii ager] intellexi, & alteram quoque bis vidi, quæ Leucoii magnitudinem non excedebat, foliis lasmini quodam modo: de cæteris certò statuere, quòd è longinquo tantùm & per fenestram viderim, non possum. Altera autem samuli eius vti putabatur, vel cuiusvis alterius maleferiati furto nequissimè erepta, addò morosum ipsum effecit, vt nemini aditus ad residuum pateret. Vidi tamen, & semel vidit mecum Henricus Ellenberger, tum Consil. Illust. Germ. nat. Patauii, qui nunc, vt audio, professorem Celeberrimum agit Marpurgi, qui idem mecum, si recordatur, testari potest. Sed quid magno opus testimonio, cùm hoc notum sit omnibus, & ipsemet iam superioribus annis aluerit, vt ex ipsiusmet testimonio aliorumque infra patebit: & ipse Alpinus adhuc sic in viuis, nunc magno suo merito Celeberrimi illius horti Patauini præfectus, idemque Professor Botanicus Patauinus.

*Theuetus.
In Agypto.*

Sed placet prius audire Theuetum. Hic testatur se vidisse hortum non procul à Cairo Aegypti liquore illo raro & pretioso ex Balsamo arbore profluente celeberrimum, quam Prouinciæ præfectus adhibitis custodibus diligentissimè cõseruauit, vt eius liquorem colligat, quem quotannis ad Turcarum Imperatorem mittat. Itè à Gregorum Patriarcha & vrbis senioribus audiuisse, eum qui hodiè colligitur, neque tam oleosum, neque vulneribus vlcenibusque curandis tam vtilem, quàm qui postremi Regis Aegyptii tempore colligebatur. Plures quidem clam Opobalsamum vendere, sed adulteratum. Narrasse Arabes ex historiis Cleopatram Aegypti Reginam ex Iudæa Balsamum primum in Aegyptum transtulisse. Sed huic historiæ vix assentitur Theuetus, quod in alia vulgari Græca lingua conscripta, in Palestina legitur, Traiani tempore Balsami feracia fuisse montis Engadi, & quædam alia Asiæ minoris loca: quamquam re vera cùm hæclustraret, nullam reperire potuerit Balsami stirpem. Præterea Balsami montis Libani incolæ ex historiis suis referebant, in quadam montis parte, quæ Solis ortum spectabat, Alexi Græcis imperante, tantum Balsami colligi solitum, quantum in Aegypto. Sed regione à Turcarum tyrannide oppressa, & exactis inde Christianis, eius liquoris memoriam vnâ

*De loco
quadam.*

cum planta ipsa exoleuisset. Aegypti Reges nihil pretiosius habebant, quod Regibus & Imperatoribus Persidis, Catax, Aethiopiæ, Græciæ, cæterisque dono darent, siue ad inuendam, siue ad confirmandam cum eis amicitiam.

Autor descriptionis Africæ, in octaua eius parte tradit extra vrbein Aegypti *Milfrucherich* primam in Aegypto à Mahumentanis conditam ad Nilum, excellentes esse & magnificas sepulturas Regum Aegypti: nec procul ab illis esse hortum vnicam alentem arborem, quæ Balsamum producit, nec in toto orbe vllam aliam esse præter hæc solam. Plantata est in medio fontis instar putei: ram est procera arbor. Folia eius similia sunt foliis Vitis & parua. Audiuisse se refert, qui dicebant, si aqua fontis diminuat, plantam ipsam siccatam iri. Hortus cinctus est validissimis muris, in quem ingredi nemo potest nisi maximo fauore, aut dono custodibus dato. Multa quidem hæcilli de Balsamo: nullus tamen notis omnibus delineauit eius imaginem, vt venisimile sit eam præsertim Veteribus illis incognitam fuisse.

Bellonius derique & Alpinus Balsami historiam perspicuè, vt putamus, sic tradunt. Arbutula est (inquit Alp.) viticosa, quæ extelescit ad altitudinem *Elhanne*, seu Ligustr, vel Cythi, folia paucissima gerens, Ruta proxima, non tamen, vt dicebat Dioscorus candidiora, sed potius Lentis foliis similia cernuntur, scilicet colore viridi, subalbido, perpetuòque virentia. Eius lignum gummosum lenèque apparet, colore exterius subrubro, cuius ramuli eodem colore conspiciuntur, longi, recti, graciles, paucis foliis ordinatim resecti, foliaque simul terina, aut quina, aut septena alæ adnata, aliquo pacto Lentis foliorum æmula. Sunt ramuli odorati, gummosi digitisque contrectati eis tenaciter adherentes. Flores fert paruos, albos, Acaciæ floribus proximos, ternos singulis appendicatos, quasi in vmbellæ forma, summè odoratos (odor paululo temporis resoluuntur) à quibus semina promanant flaua, folliculis nigris subrubescens, contenta, valde odorata, intusque humorem flauum melli perisimilem habentia, sapore subinato, parumque acri linguam ferientia, Opobalsamumque, redolentia, Terebinthi fructuum figuræ & magnitudinis æmula, extrema aculeata & medium crassum obtinentia. Opobalsamum, cùm primum educitur, colore, vt audio, est albo, qui paulò post in viridem, tertio in aureum, & demum in melleum mutatur. Eius succi etiam substantia in primis turbida crassaque, vt oleum statim ab Oliui expressum cernitur, postea tenuissima atque clarissima, demùm Terebinthi modo crassescit, odore eximio in primis atque acutissimo Terebinthi redolens, cum suauiore odoris fragrantia cernitur, saporeque amaro, acri & adstringente. Lenissimè est in primis diebus, atque vsque ad eum validi & acuti odoris, vt aliquibus inter odorandum sanguis è naribus eruperit, & præ multà eius leuitate in aquam stillatum non desidet, sed ex alto in eam proiectum prumper in ipsa mergitur, serèque continuò assurgens supra totam aquam superficiem totum expanditur, eique miscetur, & citissimè in ea dissoluitur, vt ab aqua maximà cum difficultate separetur: in qua paulò post concreuit atque coagulatur, coagulatùmque stylo totum ab aqua eximitur, quòd tunc colore lactet, siue album quale lac visitur. Quantò hic succus annosior, eò fit inodoratior, atque ad motum segnior. In primis itaque stium albo colore cõspicitur, qui color paucissimis diebus in viridem mutatur, olei quæ crassitie cernitur, qui postea longo tempo-

ris interuallo depuratur, nonnullique annis tenuissimus euadit atque clarissimus, ex viridique colore in aureum splendidissimum transit. Senio verò confectus, crassius qualis Terebinthina sit, qui si in aqua vel lacte stilletur, statim confidet, multaque cum difficultate, & non nisi longo tempore, denud supraquam fertur, tardissimè que in ea dissoluitur. Vnde Plinium ex variis coloribus ac substantiis in Opobalsamo inspectis, varias eiusse succi differentias vel species facientem errasse clarissimè patet. Impropriè & falsè Opobalsamum quoque appellatur nigrum illud, quod ex India Occid. importatur, cum sit diuersæ arboris, magnitudine, figura, ramis, foliis, fructibus, à vera balsami arbore longissimè differentis.

Bellonio teste, quotquot eius frutices in horto Materæ apud Cayrum aderant, stipitem solum habebant pedis longitudine & pollicati crassitie, tenuibus alis præditum, raris foliis obsitum. Vbi-
cunque autem nascantur, daorum aut trium cubitorum altitudinem non superant: & pedali altitudine cum sint, in multos graciles ramulos anferinæ pennæ caule hand cassiores finduntur. Balsami frutices Materæ iam recens putati fuerant, sic ut soli stipites superessent, qui ramulorum rudimenta producebant. Eiussem etenim est balsamum cum vite naturæ, quam singulis annis putare necesse est, alioqui degenerat. *Alpin.* Audio in Arabia solo ad Lycu, Terebinthi & Pyracanthæ magnitudinem [ut scripserunt Dioscor. atque alii] & maiorem etiam excrecere. Iustinum verò quod Piceæ arbori plantam balsami similem asserat, deceptum omnino fuisse credendum est.

Bellm. Folia utrinque in neruo nata, ut in Rosarum, vel Fraxini, vel Iuglandis foliis videre est: ceteris tamen foliorum magnitudinem non excedant, sicque constructa eracipiorum setis, ut postremum foliorum extimam alam occupans, imparem numerum efficiat: nam totius alæ foliis numeratis, terna, quina aut septena inueniuntur: septenarium certè numerum superare vix animaduertimus: extremum autem folium reliquis maius est: factò etenim ab illo progressu reliqua sensim minora fiunt, ut in Rutæ foliis. Ipsum lignum candidum, odorisque & saporis expers est, non secus atque aliud inutile lignum. *Alp.* Balsamum quod ex feminibus nascitur, bina folia in primis habet, bifoliis nascentis vitis maximè similia, & quæ post hæc, quæ sunt tria quatuor vel quinque, prodeunt, Amaraci foliis sunt proxima: quæ verò tertio nascuntur singula trina exiunt, Rutæque proxima cernuntur. Hæcque sunt Balsami folia, aliter quàm Scriptores antiqui descripserint, ex quibus atque aliis Dioscoridem fortasse atque alios multos antiquos Scriptores viuientem Balsami plantam non inspicisse iure suspicamur. Ramum & folia (addit Bellon.) degustauimus, quæ facultatis non nihil adstrictioris esse compertimus, pinguisque aliquantulum saporis, atque aromatici: ramulorum autem cortex his odorator. Geminio cortice præditi sunt ramuli, extimo foris subrubente, qui ut membrana intumum opent. Is gustatus, inter Thus & Terebinthi folium sapit, Satyreæ sylvestris sapore simili admodum grato, atque digitis tritus Cardamomum olet.

Ex dictis hæcenus patet quanta sit autorum varietas, non tantum circa arboris formam & magnitudinem, sed & partium eius descriptionem, cui tamen controuersia & obsecrati, ex posteriorum, maximè Bellonii atque Alpini [qui ipsimet arbusculas diligentissimè considerant] pla-

Tom. I.

citis & annotatis magnam huic balsami historię lucem accessisse indubiè quis affirmare auit. Restant & de loco & tempore quedam specialius excutienda.

Ergo quoad locum, ut iam patet ex præced. Dioscor. in sola Iudæa in quadam valle & in Aegypto nasci tradit, differens ipsum à seipso aspectu, longitudine & gracilitate. Ante ipsum Theoph. in duobus tantum vallis Syriæ viridariis: Strabo & in Syria, valle illa fertili quæ Libanum & Antilibanum interiacet, iuxta lacum Genesarencum, & in Arabia quoque Sahorum tractu maritimo. Hierony. in Epitaphio Paulæ matris cap. 5. Contemplata est [inquit] balsami vineas in Engiddi. Ita plerique autorum balsamum in Aegypto rasci perhibent, regione quæ nunc Solis oculus siue fons dicitur, quondam Heliopolis, ut annotat Hermol. ex Aui. balsamum, ut scribit Lob. vñ terrarum Iudææ & Aegypti Memphi ciuitate, quæ Cayrum vocant, oriundam Theophrast. Dioscor. Plin. & nonnulli antiqui affirmant: hodiè tamen constat, neque Iudæam, neque Aegyptum, eius esse spontaneum solum. Eius olim multæ plantæ à Mecha Arabia feliceis oppido in Aegyptum translatae. Sed Monardes balsamum antiquorum perisillè scribit in Aegypto, & in hoc mundo non amplius repetiri. Idem & Petrus Martyr confirmat, nempe balsamum circa Cusid Aegypti perisillè: interitus variis recenset causis, & inter alias menstrui sanguinis venenum, quæ nobis non videntur verisimiles. Sed quid ad hæc Bellonius?

P. Martyr
nar.

Sunt, ait, qui existimant Materæ balsamum à Iudæa fuisse translatum, nos verò nunquam in valle Heliocuntina cultum arbitramur. Non longe Cayro Aegypti hortense duntaxat exstitit. Quanquam autem putat Theophrast. nusquam syluestre reperiri, constanter tamen affirmare audemus, & Balsamum olim & etiamnum in Arabia felice existeret, vnde lignum & fructus ab omni antiquitate cum aliis metibus Arabicis deferri solita: quod ex Mubridatica antidoto, ex Dioscor. Dios. Siculo Paulin. Strab. Cor. Tacito facile est probare, adeoque instatores Cayrini de balsamo interrogati, responderunt, quicquid Xylobalsami & Carpebalsami unquam vendiderint, cum aliis medicamentis Mechæ Arabia delatum: meminisse autem balsami arbusculas, quæ hodiè Materæ visuntur, magnis Sultani sumptibus ex Arabia felice adportatas fuisse. Ceterum arbusculas, quas ego Materæ vidi iuxta Cayrum, pauca admodum habebant folia

Syluestre
Balsamum
constr.
Theoph.Insiriorum
Cayrinarum
responsum.

menfe Septembri. Et Alpinus: Habentur, inquit, arbusculæ in horto Matthatia præpè Cayrum, cura Ennuchi Messer di Gi, Aegypti Præfecti Mechæ & Medinæ, ex Monte quodam arenoso in quo multas balsami plantas viuere affirmant, quas insigni Mahemetis miraculo in sterili illo monte natas affirmant, per Haly æi peregrinorum ducem, Anno à partu Virginis 1575 translatae. balsami plantam apud me viuientem verissimam, Iacobus Contarenius Senator clausi Iohan. Vethus nobilis Anglus, Franc. Ferretus Gallus, Ioach. Iungermanus Germanus, Marcus Fennarius Venerus Pharmacopola & plures alii viderunt, verumque etiam Opobalsamum ab eius foliorum alig dist. Et ex stillauisse quod multis maximè mirum fuit cum aliis Italiani hanc plantam habuisse, nusquam appareat. Arabia autem felix balsami locus patrius semper fuit, nunquam Aegyptus ac Iudæa.

Legitimum Opobalsamum nunc omnibus comprobatum vidisse gloriatur Matthiol. apud Imper.

C. 2

Ferdin. à Solisano Imp. Tereatium missum : cui simile omnino sibi vitum ait illud, quod Franciscus Calceolarius Veronensis referebat Reuerendissimo D. Barbaro, Electo Aquilensi Patriarchæ, ad suam parandam theriacem.

Porro, vt Campelius in suo speculo pharmaceutico testatur, Balsamum incognitum (quod non simpliciter, sed magna ex parte intelligendum censemus) in Gallia, Italia, Hispania, & magis in Germania verum non habemus, sed tantum adulteratum. Aliquando se vidisse iactatidem apud D. Annam Franciæ, x. aut x. ampullas vitreas, quarum quædam erant missæ per Sultanum Aegypti Regi Ludovici x. eius patris alix Duci Burgundie Carolo: alix Regi Carolo vii. Sed vnum non fuisse simile alteri, existimatque maiorem partem fuisse veram Terebinthinam ex Grano viridi. Balsamum ramulorum vegetum adhuc nactus Bellon. eundem exiccatum cum Xylobalsamo Offic. collatione facta, per omnia conuenire deprehendit, idemque de Carpobalsamo, dicit.

Tempus.

Incidi tradunt autumno ad liquorem eliciendum, teste Hermol. Alpinus tamen refert mensibus Iunio, Iulio, Augusto, partim spontè, partim stipite ferro scarificato destillare & in vitrea vascula recipi album, quod postea teporis successione mutatur, vt prius dictum. Lob. & Pen. ex amiet cuiusdam relatione perhibent Decembri mense ramulos præscindi, quibus cera oblita appendantur amphoræ excipiendo aureo liquori. Folia, vt idem tradunt exiit Decembri, quibus non nisi mense Maio noua sufficiantur. Quod si verum, iam corrui omnium tam præcorum quam neotericeorum recepta opinio esse perpetuis foliis. Et sanè inter notas à Veteribus proditas, quibus Balsamum dignosci possit, vna est, vt perpetuè vireat illud tamen in Matera, apud Cayrum, teste Bellonio, pauca admodum folia Septembri mense habebat : quod sibi insolens vitum est. Nam reliquæ arbores, quæ hyeme virere solent, folia, inquit ille, solum nouo vere abiciunt, cum videlicet noua germina produxerunt : solentque autumno magis virere, quam nouo vere. At reliquæ, quæ folia abiciunt, id sub hyemem facere solent, vt æstate noua acquirant. Ideoque nobis præter naturam videbatur Balsamum folia abicere, vt hyeme noua germina produceret : nobis enim id obseruantibus, quæcunque habuit folia, recens nata erant. Has fortè difficultates vel ex relatu scientes, vel subsolacientes Pen. & Lob. perpetuis virgis Balsamum dixerunt, non perpetuis foliis : at perpetuis virgis eodemmet merito, vt nobis quidem videtur, dicas salicè, vitem, aliisque arbores vel frutices plurimos.

Pen. & Lob.

Nomina
Linguarum.
Balsamum

Arab.

Balsami
succedanea Recetiorum

Balsamum Paulianis in Bæotiis *Palsamum* profertur vult : *Χαλαρα* Græcis à quo reliquarum ferè Linguarum nomenclaturæ detortæ videntur. Scrap. *Βελεσέν* vel *Βελεσίν*, qui ex Dioscor. dicitur arboris esse magnitudinis Grani viridis & sicut arboris *Bocates*. *Belsan* Auic. Inuenimus & *Balsam* Arab. dici. Alp. tradit antiquis Arabiæ medicis *Baleffam* dictum.

Germ. Balsam. Ital. Balsamo. Gal. Baume. Hermol. liquorem *Oleum Balsaminum* vocat, quam rectè ipse vidit.

Dicta sunt supra Balsami, *αἰνῶν* *αἰνῶν* ex Dioscor. Plin. & aliis: nunc & recentiorum quorundam de ea re sententiam audiamus, antequam transeamus ad vires. Etsi enim ex supra scriptis satisque inculcatis notis Balsamum nosse, fortè haud videatur difficile, attamen cognitum habere longè difficillimum esse certum est. Opera itaque dan-

da accuratissima, quò eius vires quàm exploratissimas habeamus, vt quando non licet illo frui, saltem bonitate proximis & simili facultate præditè vtamur.

Tribus huius plantæ partibus, tria succedanea est imitata possentia. Liquoris namque loco sua Balsama (quæ vocant) vnguinæque vulneraria nostri Barbari in Thesauris habere, quorum ministræ vires lteris & experimentis proditæ sunt. Quidam Ol. Terebinth. vel Laurinum, vel Gummi hederæ substituunt, vt legitur in quodam incerti auctoris libello, quem Sepalsarii Quid pro' quo nuncupant. Sylius Placoto. Borganus, Lacuna, Monachi, Lobel. Myrrham staten substituunt, id est, Myrrhæ pinguislimæ expressæ liquamētum, quod quidem nobis, si ad Myrrhæ facultates quæ respiciat non displicet. Alii substituendum malunt Styrcis electæ liquorem. Verum & ea ipsa rara habetur hodie electa, pura, nec commixta : alioqui non improbaremus. Antidotarium Romanum Oleum & seminis Citri substituit, quod improbare non possumus, præsertim ad venena in theiaca: alioqui si de vulneribus iudicium fiat, aliter statuendum. Matthiol. maullt supponere Ol. Myrsicæ nucis, vel Syracum, quàm Terebinthinum vel Laurinum. Colleg. Florent. Cordus, Placotomus, Borgan. Antid. Rom. Ol. Garryophyllorum. Medici præsertim Romani expressè dicunt Ol. ex Gausoph. non multum distare à Balsamo, quorum sententiam tamen improbant Pen. & Lob. ob nimium eius feruorem. Cordus vult Ol. Cinnam. similes virtutes esse Balsamo : quod ob suam acrimoniam oculis nequaquam conuenire videtur. Placot. speciatim Ol. Iuniper. candidum, quod & ipsum in quibusdam nostro calculo admitti possit. At Terebinthi & pullulantibus botris atque flagellis tempore verno latitem limpidissimum, odoratissimum, non parum tenacem emulxille se proficitur Pen. & Lob. qui digerendo, glutinando, dolorèque nalcendo, vt illi tradit, omnia quæ Opobalsamo insunt, conferre videatur. Quod non modò doctiorum, sed & Chirurgorum consensus secutus est. Nullum enim videt ex illis vnguinibus, quod virum præstantia nomen Balsami meruerit, cui non sit admixta Terebinthina vulgata: Quid putas futurum, si genuinum Terebinthi liquorem admiscuissent? Eà de causa nullum præstantius succedaneum iidem arbitrantur, cuius omnes partes omnibus respondeant partibus, liquori, semini, quàm Terebinthum genuinum. Matthiol. & qui suum Garryophyllorum, Nucis Myrsicæ, aut Cinnamomi oleum, huic liquori præferunt, suauitati & saporis plus quàm optatis facultatibus deferunt. Hæc namque tantè eximios fundant liquores: tamen nec Dioscor. nota, nec venenis aut Theriacis comparata fuisse. Et præterquam quòd plerumque vel færent vel feruent ignis empyreumate, præsertim ab ignavis parata: tamen si vel probè sint confecta, acriora sunt, quàm ad tale institutum par sit, idèque intemperiem feruidam imprimere nata. Oculorum verò hebeti aciei [quod à Balsamo genuino postulat] si quis admouere aufit, ne ille hominem ex luscioso cæcum faciat. Myrsicè verò oleum, laxando & inquinando, nec foris vulneribus glutinandis, nec stomachi viribus colligeri disidoneum est, nec quidquam Balsamo simile habet. Alii, teste Lob. Coppam suam Indorum Balsami loco obtudunt: qualem & nos aliquando vidimus magnis laudibus celebratam pro Balsami genere Ill. Duc. Wirt. quod nominabant *Azeida di Capo vna*.

Carpobalsamo cubebas substituit Cordus, & Matthiol. qui per osque rei medica studiosos seculum sentire confirmat: addit præterea rationis loco, quod si ex mandantur, dentibusque conficiantur, mordent gustum, feruientes in ore percipiunt, & aromatis non modicum respiciunt, quas nimirum qualitates Balsami fructui inesse Diosc. testatur. Eiusdem sententia sunt Borgatucus, Placotomus & Adolphus in multis locis, & quidam alii. Fuchsius Galeno utique illo tributo tractato, Quid pro quo, dicto, deceptus nimium tribuēs, Carpobalsami loco Leucii radicem substituendam censet. Sed ad rem ipsi respiciendum fuit, non ad putati autoris testimonium, & deprehendit nullis qualitatibus præditam eam radicem, quæ vel minimo ad Carpobalsamum legitimum accedere possit, suamque illam opinionem nec Gal. genuinis libris, nec vilius probati autoris calculo comprobati. Garyophyllos recipiunt, Adolphus, Codd. Placot. Borg. & Colleg. Flor. Cardamomum Cord. Borg. Placot. Grana Paradisi, Colleg. Flor. Fructum Hederæ, Tract. quod pro quo. Xylobalsamum equali pondere, idem. Grana lupineri, Medici Veneti, ut testatur Alpinus, quos taxat & reprehensione dignos censet. Pena & Lob. qui in ea sunt opinione, Carpobalsamum quod in Offic. prolat. neutiquam esse fructus Balsami, imò cuiusnam plantæ, incertum esse, rancidum, victum, exoleat, in odorum, minime Capobalsami loco usurpari debere: quin potius huius penuria semen Terebinthi vel Lentisci immaturi eximias vires, omnes Carpobalsami facultates, & dotes, vi si quod aliud, expleat ipsis videtur. Prosper Alp. tamen vulgaria femina pro vulgari falso Carpobalsamo à multis recepta, quorum ad nos singulis annis magna copia aduehitur, verum esse Antiquorum Carpobalsamum se iudice affirmandum suadet. Idem tradit Pseudocarpobalsamum, Carpobalsamo admodum magnitudine, colore, figuraque simile esse: differre tamen à vero, quia eo sit oblongius & ex medietate tantum folliculo contentum sit: Illudque esse suspicatur quod olim Dioscor. tempore ex Petra oppido Arabiæ pro Carpobalsamo asportabatur, & quo verum Carpobalsamum adulterabatur, si Piperis saporem præ se ferret.

Campefius in suo speculo pharmaceutico aperit dicit nec Carpobalsamum nec Xylobalsamum inueniri Lugduni, Antuerpiæ, Medinæ camp., aut Francofurti. Quod si ita est, & quis eo uti velit, utique de antibalmeno follicitus esse debet homo, & viribus quàm proximè accedente. Testatur tamen Alpinus virgus apud se adseruat, cum iis quæ apud Venetos Pharmacopolas sunt, easdemque, modico tamen tempore omni odore & sapore exui, ut & hac de causa succedaneo opus sit. Perperam autem quidam Nerio Alpino pro eo videntur, ut tradit Gesn. Et Fuchsius nihilo prudentius radicem Leucii ex tractatu Quid pro quo, qui & eidem lignum Hederæ supponit. Acorum verum Colleg. Colon. Macium Colleg. Florent. Macerem Fernel. quia Xylobalsamum, ut apud eundem annotat Plantius, Gallis minimè suppetit. Maceris & Cypriana part. æq. Adol. Occo: qui & alibi Cyperum solum sufficit, sicut & Colleg. Flor. Aquallochum Matth. Cubebas Adol. Occo & Bapt. Montanus, ut testatur Cronemb. Cyperum rotundum maiorem & minorem in Italiâ ferunt ad Theriacæ compositionem. Aptissimum enim Xylobalsami succedaneum iam diu Patavina & Veneta Collegia sanxerunt & usurparunt, gaudet ex Pen. & Lob. sententia commodiora bo-

Tom. I.

die suffici possent. Cùmque ex illorum sententia, Lignum quod Xylobalsamum dicunt officina, Lentisci sint furculi, plerumque cariosi, tamen nequitiam contemnendi modò recentes sint, nec odorem amiserint: gratissimus namque pulvis intus & foris, stomacho, propter naturæ amicam temperamentum: cuius argumentum faciunt dentis calpia, quæ aromatica & moderata astrictione & calefactione dentes, gingivæque percutant, roborant & mulcent. Idcircoque eorum multe myriades patantur à miseris mancipiis, qui in tritibus Liguor sub neruo vitam degunt. Pseudoxylobalsami huius magna copia paucò æte parari potest ex Italia & Gallia Narbonensi.

Efficacissima liquoris vis inest, ut qui maxime calescit. Quæ pupillis tenebras offundunt extergit: itemque vuluæ perfectionibus medetur, cum cerato rosaceo adpositis. Menses quoque secundis, & fetus extrahit: rigores illi soluit, sordidaque vlcera expurgat. Quin & potus concoctionem iuuat, urinæque citè: ægrè spirantibus conuenit, nec non & iis qui aconitum hauserunt, si uel lacte exhibeatur, itè neque à vipera demorsis. Misceatur & acopis, malaginis & antidotis. Ac in Vniuersum efficacissimam vim habet Balsami liquor: proximam huic fructus: minimam verò Lignum. Fructus potui datus conuenit Pleuritici, peripneumonici, tussientibus, ischiadici, comitialibus, vertiginosis, Orthopneicis, torminosis, & difficultatibus, & à vipera, venenatisque aliis animalibus demorsis. Porro & ad muliebres suffusus accommodatur: itemque decoctus infusus vuluam aperit, humiditatē neque exaurit. Lignum eiusdem cum fructu vires habet, attamen minores: ex aqua decoctum & potum cruditatibus, torminibus, virulentorum miosis, conuulsisque opitulatur. Urinas quoque cit, & capitis vulneribus cum fride sicca conuenit: squamas etiam passim extrahit. Denique ad vnguentorum etiam spissamenta editur. Ad capitis dolores, & suffusiones oculorum incipientes, & habitudine nificè conferre tradit Strabo, eoque pretiosius esse, quod in Hieroconto solum tractu nascatur.

Plin. Balsami vires trādens inter olea Balsamum oleum vocat obliuiose, quod apertissimè prius in eius historia succum esse scripserat, ut reuera est, vel Dalechamp. quoque teste. Sic autem Plin. tradit de vitibus. Balsaminum longè pretiosissimum omnium, (oleorum) ut in vnguentis diuinus contra omnes serpentes efficax. Oculorum claritati plurimum confert, caliginem discutit. Item dispneas, collectiones omnes, duritiæque lenit. Sanguinem densari prohibet, vlcera purgat: autibus, capitis doloribus, tremulis, spasticis ruptis perquam vtile. Aduectatur Aconito ex lacte potum. Febres cum horrore venientes perunctis leuioribus facit. Utendum tamen modicè, quoniam adurit, augētque vitia non seruat temperamento.

Balsamum, autore Gal. desiccatur & exalescit secundo excessu: est autem & tenuium partium, adeò ut odoratum sit. Sed liquor eius subtilior etiam partium est quàm ipsa planta, non tamen adeò calidus veluti quidam existimant, tenuitate partium falsi. Porro fructus eius persimilis facultatis est, cæterum longè in subtilitate partium inferior. Videtur autem his verbis Galenus Dioscor. tacite reprehendere, qui credit Balsaminum præsentissimas & primarias facultates ad calfaciendum habere, deceptus partium tenuitate, ut euidenter Gal. testatur. Diosc. tamen Plin. quoque secutus est, ut liquet ex vtriusque verbis adductis.

Cc 3

Lentisci
furculi.Balsami
vires &
sus ex
Dioscor.
Oculi.
Vulua.
Menstr.
Rigor.
Vlcera.
Vrina.
Asthma.
Aduersus
Aconitum
& mori.
Superarum.
Fructus
vires
Pleuritis
&c.

Ligni vus

Plin. ad

Adu. Seru.
pines.
Caligo.Dyspnea.
Tumores.
Sanguis resoluens.Vlcera &c.
Adu. Aconitum
Horrores.
Cautio.T. impetud.
mentum.

Scalger.
Pulneca.
Balsamī felicissimum successum vidisse testatur Scal. ad ingens vulnus cuiusdam equitis in inguine: periculossimumque vulnus & maximū, cuius cicatrix quam sub oculo læuo habebat, vix ostendebat vestigia, non alio, quā Balsamī sibi ab Heroīna misso, auxilio sanatum scribit. Lob. quoque experimentum siue mirandum periculum factum esse tradit Opobalsamī in quodam nobili, ore sonipeda vngulā fauciato: momento & breui tempore restituito, his tantū peruncto aut imposito.

Balsamī
Sicut apud
Aegyptiū
Ad inter-
peries
Pulneca.
Ceterū nullum est medicamentum, vt refert Alpinus, quo magis ac frequentius Aegyptii medendo vtantur, quā Opobalsamum, quod illi ad omnes ferē morbos ac symptomata adhibent, ad eōque maximē qui vel ex simplici intemperie frigida & humida, vel frigidis humidisque succis, vel a venenis concitantur. Summa cum laude eo vtuntur ad omnia vulnera, quo mirificē curantur, quod experientia in Petro Mariano Veneto mercatore, in capite à Turcis nocte quāpiam vsque ad os pessimē signis vulnerato, comprobatur: Balsamū siquidem inuncta ea vulnera, per diem tantū, ferē omnino coaluerunt, & eo quā pau- cissimis diebus, vti testis esse potest perfectē sanatus est. Vtuntur etiam ipso ad vlcera sordida,

Ulcer.
Morsus
scorpiōis
venen.
Ulcis.
quæ eo mundantur atque sanantur. In venenatis & demoritis à serpentibus, atque ictis à scorpiōibus, tum epotum, tum illitum maximē iuuat. In peste, vt ab eius contagio defendantur, nihil manus habent, quo vitius & tuus vtantur, singulis diebus eius semidrachmam deglutientes.

Febres.
Multasque etiam putridas febres eo epoto illi sanant, largiore ab ipso erumpente sudore. In chronicis febribus à crudis frigidisque humoribus, obstructionibusque viscerum, nihil vitius ac prestantius experiuntur, quā Opobalsamī binos scrupulos vel drachmam per os quotidie exhibere, liberat enim valenter viscera ab obstructionibus, calorēque naturalem souendo, crudos humores concoquit ac digerit: hincque eius vsus ad omnes frigidos morbos ac symptomata apud eos est frequentissimus. Oculis visum perditum, atque auribus auditum, instillatum restituit, auriumque dolores sanat. Præterea ad convulsos ex humiditate ac frigiditate, ad vertiginosos, epilepticos: resolutos, trementes, ad tussimque ex frigido humore, orthopnoeam & omnem spirandi difficultatem, pulmonum fluxiones, humiditates & dolores, ad stomachi frigiditatem, cruditates, atque ad omnes flatuum molestias, ad uteri frigidam humidamque intemperiem, ad præfociones, dolores, sterilitatem, albos fluores, ad interceptam vrinam ex frigiditate, flatu, vel lapidibus, ad calculosque in renibus valenter frangendos ac abstergendos, vsus Opobalsamī est apud omnes illos populos notissimus, & ad hæc omnia mala præstantissimum illi auxilium experiuntur.

Obscurit.
nes.
Dofit.
Mulieres verò Aegyptiæ steriles eo tum supposito, tum epoto, tum suffuso, feliciore successu sæpè ad remouendam sterilitatem vtuntur.

Tæm.
Non minori in vsu etiam habent ad pulchram faciem afficiendam, quando eo ipsa illita à rugis defendatur. Ferunt etiam aliquas ad conseruandam faciei pulchritudinem ac iuuentutem non inutiliter vsas fuisse. Balsamanda enim mulier (vt sic loquar) in balneum calidum in primis moratur, quousque multum incaluerit, quo tempore cutim Opobalsamo multoties copiose illinit, à qualinutione per horam & amplius in balneo valde calido, quosque cutis rectè Opobalsamo imbibatur & arefeat, morata, balneum

egreditur, solitūque munia exercet, permanetque sic facie atque pectore Opobalsamo inunctis, per tres ad minus dies, in quibus nunquam peruncta cutim abluit vel mundat, ac tertia die ab inunctione rursum in balneum eodem iam dicto modo se confert, faciēque ac pectus valde calefactum copioso Opobalsamo multoties perungit: aliquæ sunt, quæ vel decies vno die cutim inungunt, obseruantes commodum interuallum, quo rectè cutis peruncta totum Opobalsamum imbibat, atque paululum arefeat, vt promptius succum intimius haurire queat; quā Opobalsamī inunctione hoc modo præstitam, multoties mouliuntur, saltem diebus triginta, in quibus cutem nunquam lauant vel mundant, à quibus quidem etiam amplius sic cute Opobalsamo inuncta quiescent, quosque nihil liquoris ostendat, probèque ab eo siccata fuerit, quo tempore aqua saporum stillatit, prius ad eas partes præmissa modica olei Amygdalarum amararum inunctione se lauant, cutēque multis diebus abtergunt.

Semen atque virgarum quoque recentium vsus apud illos est familiaris. Eis siquidem ad omnia ferē, ad quæ Opobalsamo vtuntur: præferuntque ad robur stomacho conciliandum, eius enim puluerem cum decocto Spice Nardi ad binas drachmas exhibent, idem præstat decoctum, quo maximē calorem naturalem fouent, augment & roborant. Vtuntur & ipso in spirandi difficultate, tussis frigida atque aliis morbis à frigiditate nascentibus. Vsum frequentissimum habet pulvis & decoctum ad humiditates vteri exsiccandas, cuiusque calorem viuificandum. Suffitum ex his frequentant ad morbos omnes vteri à causa frigida concitatos. Eodem modo & ligni vsus est. Succus enim, semina, ac lignum, isdem facultatibus donata sunt, ad eadēque vsum habent. Veruntamen Opobalsamum efficacius potest, eoque minus Carpobalsamum, omniūque minimè Xylobalsamum.

OPOBALSAMVM SOLIDVM.

CAP. XXXVII.

Illustrissimæ Celsi Wittemb. nist D. Paludanus Opobalsamī solidi nomine, quod ita est solida substantia, vt flexioni interim non resistat, pellicula, & digitis ductili, non friabili vt Colophonia, quam colore rutilo egregiè refert, vniiformi, odore suauī Benioini, quem fragrantiaorem, cum adoletur, adspirat naribus, nec tegnet flammam concipit: sub dentibus lentescit, & iis inhaereat. Fortè hoc idem est cum Lobelii Opobalsamo comcreto de quo capite præcedenti.

BALSAMVM CERTARVM QVA-

RVNDAM PLANTARVM, QVAS
Copaibas vocant.

CAP. XXXVIII.

IN Brasilia [vt refert Mass. Indic. nauig.] certis est plantis, quas vulgò *Copaibas* vocant, inciso par ætatem cortice, in modum Balsamī liquor suauissimi odoris emanat: cui, cum ad alios mortalium vsus, tum ad curanda vulnera & cicatrices tollendas mirificam esse perhibent vim. Ex plantis cernuntur affricū animalium attitæ, quæ à serpentibus venenatis, aut à feris icta, ad remediū illud ipso naturæ instinctu se conferunt.

AUEL.

AVELLANA INDICA MEHEMBETHENE CORTVS.
CAP. XXXIX.

A Quat magnitudi-
ne parvam lu-
glandem, formā
ferē ovali, in
cuius basi tri-
quetrum pater
foramen, produ-
cens ex singulis
angulis costam,
ita ut præter ter-
nas illas costas
totidem aliax al-
terno . situ per
longum concē-
dant, putamen
dutum, crassum,
nonnihil inæ-
quale ex cinereo
flavescit: quo
effracta, tres
cellulæ sese o-

stentant nucleum continentes oblongum, al-
bum, ac dulc. in si Clusi credimus.

Hæc verò eundem fructum fortē Matthiol. in
Comment. ad Diosc. Gal. Lat. & Ital. cum magnis
figuris sic describit: *Auellana superiori* [de qua
antē egimus] longē minor à Cl. Cortuso mihi
Pataio missa, quæ suo tegumento exempta,
quod læve mollēque est, colore subpallido, nec
folio Palmæ crassius, glandis acuminatæ aut My-
robalani flavi ferē figura, duro putamine, colore
vulgaris Auellanae, oblongo intus nucleo, pumi-
lam Amygdalæ referens, ut ex eius hinc imagi-
ne omnibus patiam fiet. Sed non aperte agnō-
bilecum. Matthiol. quando nos ad icones remit-
tit. Nam cum tres vel quatuor diuersos fructus
in eadem præponat tabula, duos verò tantum de-
scribat, reliquos utique ne verbo quidem memi-
nerit: corne dicitur potius licet assequi, quam certō
scire quam intelligat.

In Epitome ait, secundum & tertium genus ex
eorum imaginibus faciliè intelligi posse. Nimirum
sic botanica studiosis, præsertim in Exoticis non
versatis, egregiè prospectum. Quicquid sit, per
Auellanam eius alteram hancipiam intelligimus,
quamvis minus accuratè ab eo describatur.

C. Bauh. apud Matthiol. adponit iconem qua-
lem habet Clus. & Lob. pro *Mehembethene*: & Nucis
Ind. nomine eandem tabellæ, quæ villosum habet
inuolucrum, cuius tamen Matthiol. ne verbulo
quidem meminit: ipse verò (Casp. Bauh.) eandē
faciens cum *Mehembethene*, (à qua Clus. diuersam
fecit nec describit tamen. Ita tenebræ obducun-
tur nebulis.

Clus. in edit. 4. Garziz de arom. Auellana Ind.
3. à D. Cortuso missa nomine *Mehembethene*, quā-
vis non admodum eius descriptioni conueniat,
& potius eorum sententiam amplectendam cen-
seat, qui inter Vnguentarias referunt: pollicem
transuersum longam dicit, formā triangulari, du-
ram & ligneo putamine, fixam tres habere cel-
lulas, in quibus nucleus oblongus, albus dulcisq;
inueniatur. Et placent quidem icones à Clus. pro-
positæ: at non placet eius vel eorum opinio, qui
ad Nucem Vnguent. referendam censent. Sanè in
paucis cōuenit cum eadurus admodū hic fructus,
& tres habet cavitates, quas in illo non habes.

Tom. I.

Mehembethene siue *Auell. Ind.* varietas Lob. qui
se inter Nuces Moschatas Antucipiz aliquando
repperisse testatur eandem, quam pro *Mehembethene*
Cortulus misit. Colore, [addit] figura & ma-
gnitudine Nucem Myristicam refert, sed triangu-
laris forma, offeo & prædure cortice, Nuculæ In-
dicæ nostræ: ac effracta tres cellulas habet, vnā
conspicuā dulcem nucleum claudere. Ceterum
Lob. eandem habet iconem cum Clus. à quo ta-
men in eo dissidet quòd Auellanam priorem exi-
guam villosa inuolucro non distinguit aut sepa-
rat à *Mehembethene*.

Tabern. in icon. & Hist. *Mehembethene* vocat
Indianisch haselnuß. Hist. Lugd. Matth. Auella-
na Ind. 2. Item Clus. Auell. Ind. 3. Quomodo autem
inquit, *Mehembethene* nomen illi tribui possit, non
video, cum Auic. de *Mehembethene* tractans nihil
aliud, quàm Græcorum Lathyrum describat. At
eandem Hist. Lugd. ne *diuersa* figurarum destituta
videretur, duas posuit, vnā ex Matth. alteram
ex Clus.

Anno 1608. Illustr. nostra Princeps dedit octo
fructus Auellanae *Mehembethene* Cortuso di-
ctæ, magnitudine, longitudineque differentes,
omnibus triquetrum foramen, vnus à nobis per
medium sectus planè respondet iconi Clusii, tres
insunt cavitates, duæ minores vacuæ, in maiori
nucleus inuolutus, tenui, rufa tunica, albus, gra-
to sapore cum quadam aromaticitate.

AVELLANA INDIAE MEHEMBETHENE VALDE SIMILIS FRUCTVS.

Descript.

Videre est apud Clus. Exot. lib. 2. cap. 25. In-
ter aromatum Tipoli allatorum purgamen-
ta inuentus septimus fructus cum 1. lacrimis quif-
quiliis, nucis vnguentariæ genus, à nonnullis
Mehembethene nuncupatum. Erat enim figura or-
biculata, cortice spadicei coloris, eoque leui con-
stans, atque veluti in binas partes secto. An verò
alio cortice, siue inuolucro testā fuerit hæc nux
(ut verisimile est, me latet, alia tamen addita
erat minus crassa, sed paulò oblongior, neque adeò
spadicei coloris, quæ mediā ex parte testā e-
rat suo inuolucro nigro & rugoso, cui petiolus
adhuc inhærebat, quo in ramo firmata fuerat.

Alia nux.

AVELLANA IND. PECULIARIS CAMER.

Descript.

*

DE hac A-
uellana
hoc tantum ha-
bemus apud
Matth. in Hist.
Germ. & in Epi-
tome per Ca-
mer. renouatis,
quod hic pro A-
uellanae Indicæ
peculiari specie
pingit, quam ta-
men non des-
cribit, quamvis
à Matth. Auell.
2. diuersam face-
re videatur, cu-
ius iconem omi-
sit. Siquid ta-
men ex icone
sola coniectari

sit integrū, suspicamus differentiam quandā Auell.
Indicæ *Mehembethene* dictæ esse, iam modò de-
scriptæ.

Ge 4

AVELL. IND. VILLOSA, FORA-
MINATA.

Descriptio

Avellana Indica, tubus lateribus elatioribus, atque itidem tribus foraminum vestigiis, uti Nux Indica seu Coccus conspicua, villosa quodam involucri, veluti *Fausel*, serè recta, nucleum continens dulcem, tenui candicante membrana inclusum Clus. Cui apud Garciam de arom. Auellana prior exigua: & de peregr. stirp. Prima Nux annot. hist. Arom. dicitur.

Mehembethene siue Auell. Indicæ varietas Lob. qui eandem cum Clus. iconem habet, verum non separat à *Mehembethene* ut Clus. Sed videtur eadem speciem facere, varietate tantum distinctam.

C. G. Aub.

Casp. Bauh. iconem ponit nomine Nuculæ Indicæ, nulla addita descriptione, cuius tamen non meminerat Matthioli, præterea eandem facit cum *Mehembethene* contra mentem Clus. & Tabern. qui Nuculam Indicam quoque & Indianis *Vibiss* lin vocans, non citato Clusio addit, etiam habere foramina, rectam esse cortice villosa, *Fauselii* ferè modo. Nec tamen negamus & ipsi hanc Nuculam seu Auell. Indicam, fortè speciem aut differentiam præcedentis *Mehembethene* Cortusi esse posse.

AVELL. MEHEMBETHENE CORTUSI
SPECIES ALIA: NVDA, ET VESTITA VILLO.

Descriptio

Fausel.

Antè à nobis descripto fructu speciosior, & altero ferè tantò crassior, minusque longum dono ad nos misit, vir sapientia, maximisque doctrinis clarus Hero. Saxonia Med. Patavinus Primarius, sub nomine, *Fausel* Arabum, & nucis Indicæ parat. Qui præter eas notas, quas superius descriptus habet, pulchre etiam tripartitus est, median-
tibus tribus costis, quæ in imo & summo coeunt, communem triangulum superne comprehendentes, cui area albescens, triquetrumque foramen in medio est: reliqua facie corporis rugosa, co ferè modo, quo Nux moschata. Dignum pictura censuimus hunc fructum, quod cum prioribus non esset pictus, ab iis tamen non parum qua-

siaret, & à tanto viro nomine diverso missus esset,

quale sine dubio haud temerè ei imposuisti

Hunc eundem suspicamus fructum quem apud Cl. D. Platerum observauimus, cuius figuram quoque depictam damus. Magnitudine & figura prædicto respondet, superius quoque foramen triangulare habes sed villis ex parte tectum. Nam totus corticosis ac lentis segmentis parvis; putamini tenaciter adherentibus obductus est, in modum ferè Auell. Ind. Clus. de qua c. præced. Eadem segmenta à trianguli foraminati veluti centro facto exortu, & in ambitu fuctu vniuersum complectentes, parte opposita in scopam & veluti caudam coeunt.

Hic fructus pro magnitudine admodum ponderosus, ac si ossis esset, aut lapideus, color suffusus, aut ex Cinereo nigricans, concussus strepitat, argumento intus contenti nuclei. At quia nos non fuit, aperire non decuit. Lectori considerandum relinquimus, in quibus & quantùm ab Auell. Mehembethene superius descripta discrepet. In secunda tabella pinguntur etiam Globuli Saponarii.

NVX, SIVE OSSICVLVM, FRV-
CTVS EX PALMARVM GENERE.

NVx aliqua De Clus. Exot. l. 2 cap. 14. siue Ossiculum fructus ex Palmarum genere, à Petto Garetto, cui villi, qui illam uestiebant, adempti fuerant, nam daldè terfa & polita erat, multisque venis nigris, à summo ad inum distincta, præsertim iis, quæ à tribus veluti umbilicis æquali propemodum spatio ab inuicem discretis originem ducebant, & magnam venustatem nuci

adferebant; alioqui nux binas vncias longa erat, eius ambitus tres cum semisse conuebat, umbilici autem penè vnciam ab inuicem distabant: duro cortice nux illa erat prædita: & nucleum continere, ex motu strepitum ciente, manifestum erat.

FRVCTVS IVGLANDIS FERÈ

MAGNITVDINE, DURISSIMVS, INDIS
Carziti sapore nucis moschata.

CAP. XXXX.

ANno 1608. cum essemus Stutzgardia, Mercator quidam, cui nomen Claudius Cintre, dedit nobis fructum, magnitudinis paræ iuglandis, non ponderosum, inæqualem valde; tunica tectum cinerea, sub qua alter duriss. crassitudinis dorsi cultri, niger vbi effractus: non facile frangitur, plenus est, nucleo aut medulla siue pulpa flauesciente, oleosa, per medium fissâ, saporis grati & nucis moschata, mitioris tamen.

2. Idem fructus, ni fallimur, nobis datus ab Ill. nostra Principe, qui speciosior, maior, qui bene exprimitur icone nostra desumpta ex Clusio, is etiam inæqualis, vna parte tamen magis gibbiosa, altera depressa. Cor penè exprimit hic fructus, prout vulgò pingitur, cortice exteriore minùs cinereo, quo abrafo, subest niger, durus: Eum non aperuimus. De prædictis fructibus Clus. in libello de peregrinis, vbi icon sub numero II. scribit. Fructus alter peregrinus, Nucis Iuglandis ferè magnitudine est, extrema parte latiusculus, totus rugosus, atque vt Nucis Iuglandis putamen

inæqualis, niger, sed magna ex parte veluti crusta quadam durissima & cinerea tectus. Lewis est & minime ponderosus, tametsi admodum solidus sit, & faxea duritie præditus, nec minùs in aqua subsidat, quàm lapis. Contrafractus crasso durissimòque cortice constare, deprehenditur, & nucleum candidum succulentum, grati saporis, incundique

odoris, oleum ferè Macis referentis, continere, in binas partes sectum & tenui candidaque membrana ductum, alia insuper paulò crassiore firmiorèque inclusum. Eiusmodi ante plurimos annos Antuerpiæ inter aromata inuentos, cum repurgarentur, memini.

Addit præterea: Anno 1597. inter aromata, quæ Batavi ex Iaua referebant, similes multò recentiores conspiciebam, quos Abdala Camiri, adpellari dicebat.

Et c. 15. Inter nuces Myristicas repertus fuerat Sextus, quem ab Indis Camiri appellari intelligebam, vncialis magnitudinis, nuci Iuglandis, suo illo externo viridi cortice exempto, non dissimilis, inæqualis, summâ parte lauior, infima in obtusum mucronem propemodum desinens, putamine satis crasso faxea duritiei præditus, nucleum continente album, amygdalæ penè sapore. Alio fructu, siue externo cortice opertus fuisse videbatur, quia depressioribus putaminis locis cineream quandam materiam adhuc inhaerentem retinebat. Sed & alios similes inter aromata non semel repertos habui. Atque anno M.D.C. V. num inter plures à Parduino accipiebam, tenui, fragilique, & in binas partes scissili putamine inclusum, cuius suprema pars mucronata in vnum non coibat, aut claudabatur, sed aperta erat, atque supinâ parte plana fidem faciebat, binos fructus coniunctim nasci, vel etiam ternos, è pediculo aliquo dependentes, quemadmodum apud nos Staphilodendri fructus. Eundem hunc fructum ex Clusio proponit Hist. Lugd. Tabernæ dicitur fructus peregrinus.

NVX INDICA PVLCHRA, CUI VNGVIS ALBVS.

CAP. XLI.

Cum fructibus Exot. Ill. C. Wirt. piz memoriæ Descriptio Stug. 1608. pulcher fructus, vnciam & semis longus, vnciam latus, compressus, niger, splendens, in suprema parte veluti vnguis albus, sonorus est: Cortex niger, mediocriter crassus, subest medulla alba, in iis saporem manifestum non animaduertimus, medullæ autem albæ subest fortè ossiculum, est enim sonorus, fructum aperire non sum ausus, quia referuat Illust. Principissa.

FRVCTVS PEREGRINVS OVALIS, SIMILIS LAPIDI IYDAICO.

CAP. XLII.

Fructus peregrinus alter Clusio, libello de peregr. & Exot. l. 2. c. 3. ovalis, Iudaico lapidi magnitudine par, & eius formam exceptis striis pulcherrius exprimens, ex rufo nigricantis coloris est, vt maiores nonnullæ gallæ, leuis, & aquæ impositus superpetnatans, duro putamine constans, ac nucleum continens. Nactusum se ait Clus.

Londini eo delatum ex ea Nigritarum in Africæ regione quæ vulgò Guinea appellatur, & circiter quinque gradus ab æquatore distat.

FRVCTVS FVSCVS, DVRVS, STRIATVS, STREPTIVM EDENS.

Mibi, inquit Descriptio Clusius Exot. l. 2. c. 24. fructum exoticum concedebat, vt describere possem Cl. V. Petrus Paauvius, primarius in Academia Lugduno Batava artis Medicæ, idemque Anatomes & simplicium medicamentorum Professor atque Academi horum Præfectus: Is paulò erat longior vnciâ, tris vero vnciarum

ambitum (quâ parte crassior) continebat, colore fusco præditus, durus, stitatus in obtusum mucronem definens, in quo ossiculum vel nucleus inclusus, quia agitatus strepitû edebat. Icon. N^o. I.

PYRIFORMIS FRUCTVS, RVGOSVS.
NIGER, DVRO CORIO TECTVS.

Descriptio. **E**Xoticus fructus anno 1601. ex Orientali India aduectus anthore Clusio Exot. lib. 2. cap. 24. turbinatus, eratque pyri formâ, binas vncias cum semisse longus, quatuor cum semisse eius ambitus, lævis tamen, rugosus, prorsus niger, adè duro & tenaci corio tectus, licet non valdè denso, vi difficulter cultro, nisi malleoli vi adacto, aperire possem: apertum binas cellulas habere depreberdebam membrana quadam fusca & splendente distinctis, in quatum singulis nucleus bifariam diuisus, mediâ et am. intercurrente membrana, quemadmodum ferè in nuce luglandæ: totus nucleus sium vetustate contraxerat, & initio quidè nullo manifesto sapore præditus videbatur, diutiusculè tamen in ore retentum quandam actimoniam habere, & tandem fauces quodammodo vere, componebam. Icon. N°. II.

PYRIFORMIS FRUCTVS, LÆVIS,
SPADICEI COLORIS, FRAGILI
cortice tectus.

Descriptio. **E**Xoticus fructus visus Amstelredami 1601. ex Orientali India aduectus, binas etiam vncias cum semisse longus, cuius ambitus trium vnciarû, lævis totus, & spadicei cum cineraceo mixti coloris, in longum mucronem definens, fragili cortice constans, qui an alio operimento tectus fuerit, me latet, inquit Clus. Exot. lib. 2. c. 24. pulpa autem continebat nigram, in qua ossiculum latebat vnciâ magis longum, durum, cineracei ex fusco coloris, obtuso mucrone præditum, & summâ parte in vno latere veluti exsculptû, in quo haud dubiè nucleus, licet agitatus nullum sonitum ederet. Vtrumque hunc Amstelredami nanciscer. Icon. N°. III. in præcedenti tabella.

FICVI SIMILIS FRUCTVS EXOTICVS.

CAP. XLIII.

Descriptio. **F**ructus, quem dono accepimus ab Illustriss. Ducissa Wirtemb. Ficum communè magnitud. & figurâ quodammodo representatet, si non angulosus esset & supernè cordatus. Cortex exterior sublauius, fragilis quo decorticato alius subest crassus, durus, niger. Concussus non crepitat. Iniectus aquæ suo pondere sidit. Similem accepimus à D. Paludano, sed crusta cinerea obiectum.

NVCVLA IND. LOB. ET PENÆ.

CAP. XLIV.

Descriptio. **N**uculam Indicam hanc, admodum fructu variam fortèque & sylvestrem esse suadent Nuculæ quas ex finibus Trogloditicæ Guinæ habemus: hæc vix magnam æquat Olivam, corticose nucleo, oleaginoso, ac lapido, illi prorsus nuci

*

NVCVLA INDICA PECVLIIARIS CAMER.

De hac Nucula Indica peculiari Camerarii nihil habemus in præsentia quod scribamus præter nomenis enim iconè posuit in hist. Germ. Matt. in tabella Nucis Indicæ, ascribens esse Nuculam Indicam particularem: Ein besunder Indias nisch Nüsslin. In epit. Matt. solam exhibet iconem sub Nuce Indica: quam verò intelligat nescimus. Si non scripsisset Nuculam, suspicio esset, eum intelligere Nucem Ind. parvam cuius mentionem fecimus c. de Balamo Peruviano. Conferatur etiâ cum nostra Nuce Ind. larvata. Est autem cum Avellana Indica peculiari Camerarii.

NVCVLA INDICA AB HERCVL. SA-

XONIA MISSA.

CAP. XLV.

Magnificus vir Hec Saxonia, Medicus nostri sæculi nulli secundus hanc misit Nuculam, hoc titulo: Cochiglio de Guigne. Vnciâ beuior est, semunciam vix lata, nigra, dura, modicè exterius arcuata, interius sinuata, phasoli modo, multis fissuris, sen lineis excauatis variè sparsis sulcata, quæ tamen omnes in tuberculum, patuum, vmbilici speciem præferens, coarunt.

FRUCTVS PEREG. SVLCATVS.

CAP. XLVI.

Avellana domesticæ magnitudine est, oblongus, turgidus, niger, cætera lævis & politus, præterquam ad latera profundus sulcus, rectus, (quem à summo ad imû habet exaratu, lineola in medio tantillam eminentem) vbi nonnihil rugosus: parte opposita sulco respondet leuia quardam alterius cuiusdâ sulci vestigia impressa.

Is verò quem inter monumenta nostra Exotica feruamus, foramine per longum peruius est, ad cuius margines in alteto finium apophysis parua est, in medio filia: inanis est, & pulsatus resonat, proculdubio aliquando pulpa plenus, vnde nacti sumus, non commercinimus.

FRVCTVS OMNINO ROTVN-
DVS, LVTEVS, NON SPLENDENS,
cum suo frutice.

CAP. XLVII.

Hic frutex est ex globulo ipsi appi-
cto, hoc anno
sato, cuius colo-
ris verò ille fue-
rit, me latet. Frutex quidem,
qualis primo
anno erat, sua
magnitudine est
deputus. Huic
ex opposito la-
tere idem folio-
rum numerus,
duobus scilicet
inferioribus ra-
mulis folia sunt
duodecim, supe-
rioribus autem
tantum vnum.

In hoc frutice, anno 1608. Iunio nullam spinam
obseruo in trunco, in foliis incipiunt apparere a-
liquæ, sicuti etiam in principio caulis superante
duos priores ramos. Sapor foliorum ingratu-
cum aliqua amaritudine. Vidimus & alium simi-
lem fruticem hoc anno natum, cui caulis glaber
& folia priora penè eadem, cui tamen non tot fo-
liola. In vno enim nouem, in altero decem. Sa-
por idem, in supremitate nondum apparent fo-
lia illa quatuor sibi inuicem opposita color virens
& lucidus est. Huius Ill. Principissa apposuit fru-
ctum planè luteum non splendens, sed aspe-
rum, modicè cinctatè rotunditatis, cum tubercu-
lumbilico, qui minor reliquis. Anno 1608. obser-
uauit globulorum luteorum plantas spinosas in
horto Ill. nostræ Prin. Stutgardia.

FRVCTVS PEREG. TANQVAM
TORNO ELABORATVS ARGENTVS.

CAP. XLVIII.

Turgidus ex rotundo aliquantulum oblongus
est, politus & lubricus læuoris, coloris ar-
gentei, circularibus lineis saturatoribus densè
cinctus, durus, altero fine nonnihil turbinato,
umbilico lundo, & in eo veluti pediculi vesti-
gium ostentans, à quo vna aut altera linea de-
mittitur, ad oppositam ferè basin pertingens,
pregnans est, & conciliu resonat. Hunc vidi-
mus apud Illustrissimam Ducissam VVirtemb.
geminasse satum, produxisseque bina folia pin-
nata, spem futuræ arboris facientia, vel ipso Ia-
nuar. principio. Plantarat autem Exc. Celsit. fru-
ctum ad apertum & prius in arena madida mace-
ratum, in olla in hypocausto posita, & quotidie

nulis, quo secto ferrà per mediū, depræhen-
dimus corticem crassum satis, ac duritiei ossæ,
eiusdemque externam tantum faciem argenteam
esse, internam substantiam subrusam. Nucleus
qui intus latet pallidus est, duriusculus, gustu a-
maro. Aquæ iniectus fundum petit.

C. Bauh. Milium Indicum vocat. Scimus & à
quibusdam Italis Auallanam Indicam aliquam
putari.

Varietates

Milium
Indicum.
Auell. Indi-
ca

FRVCTVS PEREG. TANQVAM
TORNO ELABORATVS, FLAVVS.

Descriptio

Ad figuram orbiculatam quamproximè ac-
cedit, & vel tantillum ad oblongam vergit.
Cortex læuis, colore flauescente, ac ferè melino,
zonulis saturatoribus quidem, sed vix ac ne vix
quidem conspicuis densè cinctus, perinde ac si
arte torni ita factus esset. Parte extrema aut su-
prema area quædam liuida aut subfusca conspici-
tur, in cuius medium punctum, adhesionis vesti-
gium. Ponderosus est, & aquæ immixtus, mergit-
ur. Quia vnicum tantum habemus Ill. Ducissæ
VVirt. munere aperire non libuit.

Eundem Clus. fructum peregr. vocans in suo
Libello, & Exot. lib. 2. cap. 29. describit, orbiculari
ferè rotunditate, tanquam torno elaboratum,
ovo passerino minorem, flauum omni ex parte,
nisi in altera extremitate subfusca macula insigni-
tus esset, solidum, lapideæque duritiæ, & in aqua
subsidere.

Doctrinâ insignis vir & consultiissimus Adfes-
sor Cameræ Spirensis, Dominus Tergnagell. hæc
de hoc fructu ad nos scribit: Nucleum hanc ali-
quando confregi, intus habebat nucleum, colore
& carne nucem Pistachiam referentem, sed durio-
rem & solidiorem & magis ad flauum colorem
inclinantem, nulla albedine, totam nucem sine
villo tomento implet, sapore est adeò amaro, vt A-
loës quoque amaritudinem vincat. Puigandi vim
habere creditur.

Anno 1606. Gener noster Cherlerus ex Anglia
& Belgio rediens, pulcherrimam hanc Nucem
maiotem attulit, quàm nostra argentea viciâ lon-
giorem, non rotundam, vt est icone nostra ex
Clusio, sed longam & oualem. Attulit etiam om-
nino sphericam, minorem multò & icone Clu-
siana non maiorem, coloris penè Aurantium
non maturorum splendens umbone & macu-

Nucleus
Maior
Minor

la porum appareat, & his etiam circularibus, minus euidenibus, in aquam iniecta, fidit.

FRVCTVS IND. TANQVAM TOR-
NO ELABORATVS VIRIDIS.

Descriptio. Eiusdem generis cum argenteo iam descripto videtur. Sed color viridis est, & multis angulis & impressionibus inæqualis, ac si ab aliis vicinis fructibus compressus fuisset. Zonulis item saturationibus frequentibusque in orbem cinctus, vt nisi equalitas id cauere, torno & hunc elaboratum diceret. Concussu sonat: aqua iniectus non mergitur, fortè quia non perfectè maturus (vnde fortasse adhuc viridis) nisi quis coniectari malit nimis esse exoletum.

Dubitatur an idem sit cum eo quem Clus. designat ac describit in sequenti lemma: quia color diuersus tantum, cætera conuenire videntur. Eicopem non damus, quia Clus. figura satis benè exprimit, si Zonulas addas.

FRVCTVS PEREG. CLVS. DVRS-
SIMVS: ALIISQVE SIMILIS.

CAP. XLIX.

Descriptio. Alteri iam memorato non admodum dissimilis est Clus. libelli de pereg. Sed minor & Ponticam Nucem non excedens, tametsi Iuglandi ferè æquales videte meminerim. Levis, splendens, cinerei coloris, & saxeæ duritiæ præditus, licet in aquam demersus supernatet, inæqualis aliquantulum, & compressus vti Pista quæ in eadem siliqua nata sese mutuo contigerunt.

Considerandum an ille fructus Cordi in Obseru. sylua huc possit referri, de quo sic ait: Fructus quidam globosus modicè, acuminatus, ossis soliditatis, colore cineraceus, linea quadam à basi vsque ad apicem spiræ modo circumuoluens. Norimbergæ vidi.

*Alia Garie-
pes si non
sacm.*

FRVCTVS PEREG. ORBICVLA-
TVS CUSPIDATVS.

CAP. L.

Descriptio

Fructus hic, teste Clus. l. de pereg. & Exot. lib. 2. cap. 30. mediocrem Nucem auellanam non excedit, orbicularis ferè, nisi infirma parte paulò angustior in triangulari cuspidem desineret, colore ex rufco nigricante, tametsi levis, in aqua subfudens, & immo petens, duro crassoque putamine constat, & nucleum candidum tenui

fusca membrana tectum continet, Londini datæ fuit, qui ex Guinea delatus erat. Terræ commissus non est natus. In hac imagine habetur etiam fructus peregrinus sphaericus penè, &c. itémque Fr. Ind. sphaericus granulatus, ac etiam Fr. Ind. Beruha dictus.

LAVRI BACCÆ SIMILIS
FRVCTVS.

CAP. LI.

Est nobis fructus peregrinus, magnitudine & forma, quæ Baccæ Lauti maiusculæ, coloris nigricantis, levis & nitida superficie, ex altero turbinate sine stylo retusum, quemadmodum in glandibus videre est, proferens: altero autem, tanquam ab acicula impressum vestigium habens, durus, & lapidi allisus cum sonitu resiliens. Eorum vni circa medium insculptus apparet

serobiculus, naturæ an arte nescio.

SAPONARIÆ SPHERVLÆ AR-
BORIS FILICIFOLIÆ.

CAP. LII.

Fructus quos Saponarias sphaerulas vocant, dono accepimus à Cl. D. D. Fel. Platero Archiatro & Professi. Basil. sine nomine, cui ex Anglia aliquot erant missi. Gallæ sunt magnitudine, orbiculati, nigro corticoso atque rugoso quodam putamine contexti: sub quo alius cortex testaceus ac penè ossæus, verum non crassus, colore fusco splendente. Horum alijs duo, alijs, vt ex vestigijs patet, tres. Intus fructus latet exquisitè sphaericus, ossæo & crassiusculo cortice contextus, nigro, leui, & Ebeni politum in modum splendicante. Hic mediante flauesciente quodam tomento ab extimo putamine distinctus videtur. Nucleus quæ in globulis est, pallet, Auellanae instar, oleagineus, & per

& per vetustatem rancidus, quem etiamnum alia cuis spadicæ atque fungosa cingit, perinde atque Auellanarum nucleos. Eicon vtrumque ostendit, cum putamine cui parvus & abortivus adheret, & nucleum exemptum, integrum atque dissectum.

Parata & iam sculpta icone, alium prædictis maiorem, nempe Iuglandis magnitudine acceptum missum ab insigni Boranico Regio D. Robino. Huius cortex spadicæus, pulposus quodammodo, lævis & splendens, atque adeo per omnia, quam iam descripti, elegantior, minime rugosus, pediculo crassiore, quippe qui perfectiorem maturitatem consecutus videatur. Sonitus in-
tus latentem globulum facillè prodit.

De iis Ouiedus in Hist. Ind. sic scribit. Sunt in Hispaniolæ insulis & continenti quædam arbores, quæ à precariis sphaerulis & à saponæ nomen acceperunt, quarum folia Filicis folia nonnihil referunt, licet minora sint. Celsæ sunt & formosæ fructum ferentes Auellanae aut Cerasii magnitudine, corolla insignitum minime edulem, qui Sole exiccatus sub flauum colorem retinet: is officulum intus continet globulo bombardario æqualem, rotundum, nigrum: at si Solis radius opponatur, subrußum, quod semen exiguum & amarum habet.

De fructu eadem penè tradit Monardes additque pumilam eorum esse arborem, incuruam magis quam rectam, veluti Ruscus, cuius folia Filici sunt similia. Sphaerulas adeo duras dicit, ut nisi malleo aut alia quapiam re solida & dura confingi nequeant.

Officulis perforatis sunt precatorie corollæ, non inelegantiores, quam si ex Ebena confectæ essent: immo iis præstant, cum quoddam læuiores sint, tum non adeo fragiles. Fructu integro cum aqua calida panni purgantur, perinde atque saponæ. At si quis frequentius eo utatur, pannos vrit & corrumpit. Semel duntaxat necessitas causa eluisse sufficiat. Pulpa officulum ambiens ea est quæ saponis vicem præbet. Est verò is fructus, teste Monarde, adeo amarus, ut nullum quadrupes, aut avis, eum degustet. Iis vestes elute multo nitidiores redduntur, quam si saponis librali pondere elotæ forent: plurimam etenim spumam excitant, eisdemque effectus præbent quos saponæ, paulatim liqueßcentes donec solæ sphaerulae superflint, quæ in precarias coronas perforatæ concinnantur, uti dictum.

Anno 1609. Gener Cherlerus secum deferebat ex Anglia vt existimo duos globulos simul iunctos eo modo, quo Clusius pingit Exot. lib. 2. cap. 16. minores paulo & non maiores, quam in icone nostra: de iis autem ille scribit: Fructum accepimus à Jac. Gareto orbicularem & semuncialem, duro cortice tectum instar fructus styaci, duplo tamen maiorem, coloris quoque minus illo splendentis, & quasi fuliginosi, nucleum aliquem continentem, quia agitatius strepitum edebat.

color non adeo niger, sed fuscus potius in quo apparebant sublautescentes quædam venæ. Alio autem fructu comprehensum fuisse, & nucleum duntaxat fructus alcius esse, apparebat: nam sectus, versicolore substantiâ constare deprehendebatur, magnis albis maculis fusca substantia, & satis molli: vt quæ cultello sine difficultate incidi posset permixtis.

PLANTA GLOBVLORVM SAPONARIORVM.

CAP. LIII.

Globulorum saponariorum plantæ folia sunt Perici arboris, quædam in duas partes diuiduntur, alia in tres: saponem insignem non experimur. In horro Ill. Princ. nostræ Stutgardia, anno 1608 Iunii principio reposita hæc planta per Hyemem, triennis erat, folia cæperat protrudere Aprili. Sphaerulas nobis dedit Illustriss. nostra Princeps.

FRVCTVS RVGOSVS, PARVVS, GRAVIS ORBICVLATÆ PENE FIGURÆ, QUASI COMPRESSÆ.

CAP. LIV

Fructus exoticus minor, à Paludano datus, Descriptio
Figuris, orbiculatæ penè formæ, planioris tamen & quasi compressæ, rugosus, cineracei serè coloris, durus & solidus, aqua tamen mersus non subfldens. Eius nomen, vt etiam sequentis Paludano ignotum, nec ex qua Provincia vtrumque accepisset significabat. Ex relatione Clusii Exot. lib. 2. c. 20.

FRVCTVS PLANVS, FORMA CORDIS, CVM MVLTIS TVBERCVLIS.

CAP. LV.

Fructus exot. à Paludano missus, alter minor, Descriptio
[ait Clus. Exot. lib. 2. c. 20. planus, binas uncias longus, totidem latus, summâ parte, cordis [vt vulgò pingitur] formam quodammodo referens, multis tuberculis eminentibus inequalis, fusci coloris, lævis, aliquantulum cariosus, quia immaturus collectus fuisse videbatur, an aliquo putamine inclusus fuerit, me latet, quia nullum petioli à quo pependisset, vestigium in eo apparebat.

FRVCTVS ORBICVLARIS, PERPOLITVS, MVCRONE GLANDIS.

CAP. LVI.

Clus. Exot. lib. 2. c. 25. Fructus exoticus, orbicularis formæ, uncias penè tres ambitu comprehendens, lævis & perpolitus, spadicæ coloris, superna parte exiguo mucrone [veluti glandes] præditus, infernâ, vestigio quodam, cui
D d

NVX PVRGATRIX SIMILIS SPHÆVLÆ SAPONARIÆ, FVSCA.

Mittebatur, inquit Clus. Exot. lib. 2. c. 16. à Iacobo Gareto, officulum non valde dissimile saponariæ sphaerulæ. Nucleus purgatricis appellatione: etenim orbicularem, vt ille, habebat formam, & eandem magnitudinem, huius tamen
Tom. I.

pediculus inhaerisse videbatur, leuis & aqua innatans, tamen nucleum aut pulpam continens, vt ex strepitu deprehendebam.

M

FRUCTVS SVBLONGVS, CORTICE DYRO, FVSCA TECTVS Epidermide.

CAP. LVII.

Descript.

FRUCTUS exoticus iam descripto orbiculari non valde dissimilis: paulo tamen minor & oblongior, tamen etiam reperitur eiusdem cum illo magnitudinis, corticem vero habebat durum, penè instar putaminis nucis ponticae, fusca tectus epidermide, internam autem partem cineracei coloris: aqua mersus non subsidebat, sed innatabat, licet nucleum contineret auellana non minorem, cineraceum, rugosum ob vetustatem, non adeo solidum vt primo intuitu apparebat, sed qui cultello facili secaretur, subflaua carne, siue substantia, quae manducata, satis acris deprehendebatur. Clus. Exot. lib. 2. c. 25.

Icon capite præced. habetur sub: N. II.

FRUCTVS INDICVS, VEL NVCLEVS LVTEVS PARVVS AVELLANAE oblongae facie compressus.

CAP. LVIII.

Descript.

FRUCTUS quæ nunc describo Basileæ anno 1608. ante à me descriptus est Montbelgard, ac etiam picturâ expressus est: vnciam ferè longus, flauus, leuis, lucidus, Ricino maiori aliquomodo accedens, vnciam ferè angustior, penè compressus, vtrinque tamen ferè in medio clauis, vna parte paulo latior & rotundior, parte

autem quæ hæsi-

se apparet, nonnihil angustior, & non ita rotundus, asperior cortex facili acicula perforatur, in eo nucleus: qualis medulla nobis nondum constat, nondum enim aperimus quia vnicus.

Hunc fructum etiam vnicum vidimus apud fratrem C. Bauhinum, figurâ multum differentem, breuiorem, minus compressum. Multo quæ adhæsit parte angustior, quasi umbilicus, aut oculus. Crista item non ita apparet, repræsentat Staphilodendron.

CHAMÆRIPHES OSSICVLO NON DISSIMILIS, SED MAIOR, orbicularis penè.

CAP. LIX.

EXOTICUS fructus, relatus, vt ait Clus. Exot. lib. 2. cap. 15. in prima nauigatione in lauam per Batauos, orbicularis penè formæ, Chamæripes fructus ossiculo non dissimilis, sed maior, leuis, cineraceo colore præditus, putamine satis tenui, quod fungosâ quadam materiâ suffultum, internâ, quæ nucleus includebatur, læue & fuscum erat: ipse etiam nucleus ferè orbicularis formæ, infimâ tamen parte in mucronem desinens, qui in binas partes diuiduus erat instar glandis & similibus: eius substantia dulcis, vt amygdalæ ferè subflauis coloris.

OSSICVLVM FRUCTVS INDICI. TVBERC.

CAP. LX.

OSSICULUM quoddam alicuius fructus Indici esse videtur, maior ossiculo Cerasi, subrotundum, vndique rugosis tuberculis asperatum, colore pullo. Visum & depictum apud Ill. E. C. Wirt. Icon habetur antè cum aliis cap. 57.

AVELLANÆ COMPRESSÆ FACIE FRUCTVS VEL SEMEN.

CAP. LXI.

Iacobus Castgillus doctiss. Medicus ex Angliâ ad Inos misit fructum Anonymum quendam, vnciam ferè longum, vix semunciam latum, modicè compressum, durum, dilutè croceum ac splendendum, parte angustiore, qua adhæsisse putamus, saturatiùs tinctum: longæ alicuius Auellanae speciem quodammodo referre videtur, sed planè exoticum esse & facies & notæ iam scriptæ satis insinuant. Huius fructus Icon habetur cum aliis antè cap. 3. & 58.

Anno 1605. inter exotica, quæ gener Chelonus secum adferebat ex itinere Anglico & Belgico, reperimus duos fructus similes prædictis, nullo adscripto nomine, quorum vnus eiusdem magnitudinis cum nostra iconè & eiusdem figuræ; alter erat breuior & latior: color idem, vterque aspersus longiusculis maculis albescentibus, extremitas partis angustioris, scabra, & cinerei coloris, videntur etiam vna parte magis plani: cultello perforatus vnus, cortex visus paulo firmior, quàm castanæ & tenax, intus apparuit medulla alba, tenera, quæ extracta per paruum foramen, parua quantitate degustata, sapiebat cum acrimonia:

nia:

nia: fortè commoñis Ricino subnecterentur hæc semina, vel fructus.

SEMEN, TAMARINDI SEMINI
SIMILE, VNA EXTREMITATE
dentatum.

CAP. LXII.

Ignoro, inquit Clus. Exot. lib. 2. cap. 16. cuius fructus semen, quod Iacobus Gareus mittebat, quod quidem Tamarindi femini non valdè dissimile erat figura, sed magis planum, & oris magis compressis, cortice spadiceo coloris tectum, semen continente album, durum, & ob vetustatem rancidum: ipsum semen cum suo cortice ab vna extremitate dentatum.

SEMEN FRUCTVS EXOTICI FOR-
TE CUCURBITACEI.

CAP. LXIII.

Clus. Exot. lib. 2. cap. 16. à Iacobo Gareto, accepit semen fructus potius, quàm fructum, vel cucurbitacei generis, vel alterius cuiuspiam: nam similem quodammodo formam habebat, licet aliquantulum crassior, nec adeò rugoso, verùm læti, colorisque vel spadiceo, vel ex spadiceo flavescentis cortice tegeretur: sed nec huius generis semina eiusdem erant magnitudinis, verùm quædam latiora, nonnulla angustiora: nucleus qui in eo continebatur, durus ob vetustatem & insipidus.

ARATACOV BRASIL. SEMINE
MELONIS FVSCO, FERVIDO.

CAP. LXIV.

Dissimulus vir Richardus Garth, vt ait Clus. Exot. lib. 2. cap. 17. mittebat fructum, quem è Brasilia accepisse significabat, quem non integrum accipiebam, & ab incolis Aratacou appellari adscriptum erat, scilicet eius longitudinis fuisse videbatur, quantum quidem ex fragmento fumina parte abrupto coniecturam facere licebat, de crassitudine nihil pronuntiare possum: sed illud fragmentum fungosâ quadam materiâ præditum erat, in qua latebant quaternæ aut quina semina fusci coloris, duobus ordinibus à summo ad inum serie quadam disposita, melonum semini- bus formâ non valdè dissimilia, medio tumentia, medullâque continentia fetidi saporis, etiam toto quatuordecim annorum curriculo, postquam accepissem elapso: ipse fructus foris inæqualis & fusci coloris. Cuius porro fuerit usus apud indigenas, me latet, & qui mittebat, nullam mentionem faciebat.

NVCS INSANÆ, BELGIS PRV-
NLA INSAÑA, PVTAMINE FVSCO,
officulo membranaceo nigro, cum
macula alba.

CAP. LXV.

Iacobus Cueleperus, auctore Clus. Exot. lib. 2. c. 16. Vir ornatiss. & Commissarius in ea naue, cui Tom. I.

nomen Amstelredanum illud classis, quæ in Indiam Orientalem ablegata 1603. rediit, inferebat exoticum fructum quendam, quem nauta ab effectu male pruyinens, hoc est, fatua siue insana prunula appellarunt, ego nuces dicere maluissem, quia maiorem similitudinem cum nucibus habere mihi videbatur, quàm cum prunis, nisi ab effi-

culo, quod continet, prunis sylvestribus in spinis nascentibus non dissimili, appellationem fumentam esse contendam.

Erat porro hæc nux prorsus orbicularis formæ: Descriptam eius ambitus, siue à pediculo per longitudinem, siue per transversum metreris, paulo plus quàm binarum unciarum erat, putamine non valdè denso, satis ramen firmo constans, foris subfusco, & non læui, internâ autem parte spadiceo coloris, & læui, officulum membranaceum continens nigrâ quidam pulpâ tectum. pruno filvestri nec formâ, nec magnitudine ab similem, infirmâ & sessili parte, quæ petiolo respondebat, albâ maculâ satis amplâ insignitum, sub quo nucleus, cineracei coloris durissimus latebat: ipsa nux breui crassiusculoque petiolo prædita erat, quam maxima ex parte singularem, interdum autem geminam simul coniunctam nasci intelligebam in arbore cerasi magnitudinem æquante, cui folia essent longa & angusta, mali Persicæ foliis non dissimilia.

Ceterum occasionem, cur istum fructum fatuum siue insanum nauta appellarint, præstat vt Lector intelligat ex ipsius Iacobi Cueleperi narratione scripto comprehensa vetraculo sermone, & ad me missa, quam sic Latinam faciebam.

Duodecimo die Octobris anno à nato Christo 1601. post longos errores, tandem singulari Dei beneficio, in Sinum quendam appulimus, situm vndecim gradibus & quadraginta quinque scrupulis à Equatore versus polum Arcticum. In eorum sinu prunorum quoddam genus reperiebamus, quo cercopithecos [qui isthic valdè frequentes] vesci conspicebamus: nostri nauta, qui alioquin alimentis non abundabant, id obseruantes, hæc pruna etiam legerunt & comederunt, nec ea re contenti nonnulli, ipsa fructus officula cum nucleis in aqua macerata coquentes, vorarunt: quotquot autem vorarunt, capitis vertigine & mentis alienatione correpti sunt, mirasque imaginationes habuerunt pro naturæ cuiusque temperamento: vnus enim arbitrabatur in suo cubili seu sponda, ædes fabricari, ad coquendam ceruiciam commodas, & quotquot propter stabant compellabatur, dicens: Videte quid ista verula in meo cubili agat: alter singulos conuocans percontabatur, an pisces emere non cuperent, se enim cepisse omnis coloris genere præditos: tertius in sua sponda iacens conquere-

batur sibi de toto corpore carnes detrahi: quartus vociferabatur ingentem nauem in suo cubili fabricari: quintus etiam in sua sponda iacens, quatuor aut quina vasa confungebat, dicens, multos humunculos illic adesse qui eius spondam occupare conarentur: sextus nauclerū compellans, videlicet, inquit, diabolum in rostro navis sedentem & pisces captantem? septimus affirmabat se per navis alium anchoras in imo maris fixas conspiciere: nostri Naucleri filiolus ad patrem accedens, chare pater, inquit, plurimos homunculos per tuum nasum cursitantes video: sic ut ipse pater cum quodam metu admiraretur: quibus porro fommo indulgere licebat, statim ista rerum imagines evanescebant, nec defuerunt, qui per triginta sex horarum spatium, imò per integrum biduū dormierunt: fuerunt etiam qui alui profluuiio correpuerunt. Eiusmodi & pleræque aliarum imaginum contigerunt, qui naue Amstelredamum appellata vehabantur, quas nimis longum esset referre: inter reliquos autem nautas, Anglus quidam, in cælum suspiciens, illud apertum se videre affirmabat, atque voce in clamabat, O Domine te lubes sequor, variisque suis gestibus, risum omnibus qui circa ipsum etiam mouebat: nihilominus semper in cælum suspiciens progrediebatur, ut parū abesset, quin in mare prolaberetur, nisi qui ipsi altabant, detinuisent. Haecenus Cuelenerus. Quæ cum ita sint, mirari necesse est vnius eiusdem fructus manducationem, tot tamque varias imagines, in hominum cerebro potuisse parere.

FRUCTVS DYSENTERICVS FLAVVS.

CAP. LXVI.

Descriptio **P**rouenit in India, autore Monardæ, fructus Dysenteriam sanans, delatus ex Quito, qui videtur esse vasa arboris, altera parte levis, flavus, altera asper, coloratissimus, ac veluti pullus. Ceterum qualis esset fructus, cuiusue arboris, nunquam peruestigare licuit. Clus. in versione sua vocat fructum Dysentericum: Hist. Lugd. Fructum & Corticem ad Dysent. Monard.

In pollinem tenuissimum redactus, & cum aq. capitum rosatum manè & vespere exhibitus, dysenterico fluxu miserè afflictum breui sanitati restituit, indicante Indo, qui sapientis expectus erat in aliis.

FRUCTVS PEREG. TVBEROSVS MAIOR CLVS.

CAP. LXVII.

Descriptio **A**licuius fructus officulum sphaerica penè figura, cuius magnitudo penè vncialis, putamen crassum admodum & durum, perpetuis tuberculis vndique oblitum: coloris flavescentis, lineæ eminentiore transversum secante, quam, ut in Iuglandibus, putaminum coniunctionem & cōmiffuram esse arbitror. Clus. libello peregr. & Exot. lib. 2. cap. 31.

Iconem autem dedimus antè cum alia cap. 50.

FRUCTVS IND. GRANVLOSVS VIL TVBEROSVS MINOR.

Inter Pipera interdum reperitur fructus, quales & duos habemus, alterum Pruni parvi ferotini magnitudine, alterum dimidio minorem, lapidea & inuicta ferè durities: forma vtriusque olivaris ferè, color iutilus: superficies externa granulis omnigenis asperata: ab umbilico modicè cauo ad oppositam partem leuiter elatam, inter prarupta veluti scopulorum quinque decurrunt rectæ lineæ in minore, in maiore duæ duntaxat conspicuæ.

Clus. de fructibus peregrinis & Exot. lib. 2. cap. 30. quintum facit, nostro iudicio, quem sic describit. Alicuius fructus officulum forma planè sphaerica est, magnitudo globuli minoris scopi, putamen flavescentis coloris, & perpetuis tuberculis, at non adedè crassis, oblitum, nullaque lineâ cinctum. Ex nostris fructibus depicti sunt.

Icon etiam habetur antè cum alia cap. 50.

NVCVLA EX GVINEA.

CAP. LXVIII.

Nvis Myristica ferè magnitudine & forma, levis, concussa sonum edens, cuius alter finis styli quid simile habet, ex quatuor parvis sulcis siue eminentiis procedens, oppositus verò scrobiculum, vnde aquillus videtur pediculus, vnde radii recti producantur: cortice mediocriter leui subraffo testis, quo ahraso subest albus durus qualis in Nuce moschata: huic subest alius

crassior, spadicens, fungosus, politus: nucleum ambit immediatè quartus pertinaciter adhærens, pelliculæ tenuis inlita, rugosus, spadiceus quoque, ipse verò nucleus amplus, candidus, pinguis, gustu dulci cum saltu diolo quodam sapore. Primò accepimus munere Ill. E. C. Wirt. cui miserat D. Paludanus, qui postea etiam nobis communicauit nomine Nucularum ex Guinea. Prior cum exrimo putamine ex Ill. E. C. fructu depictus fuit, quem sationi destinarat: posteriores ex nostris.

NVX IND. ALIA.

CAP. LXIX.

Minor est Iuglande, latitudine vncialis, paulloque longior, colore pullo obsoleto, fuscis maculis consperso. Desinit in breuissimum acumen, qua parte quinquepartita esse videtur. Parte opposita pediculi pars adhæret lignea profusa, firma

LIBER III.

347

fructu crassaque, unde coniectura auboreum factam. Ipse alioqui fructus levis, minimè ponderosus. Interiora introspicere non licuit, quòd tertia commissa erat illustri. D. cissa V Virtimb. apud quam descriptus atque depictus. Huius Exon cap. preced. cum alia habetur.

FRUCTUS PYRIFORMIS INDICA, GLOBOSA, SONORA.

CAP. LXX.

Inter fructus peregrinos Ill. Celsi. V. Virt. pie memoriae Stutg. 1608. Orbicularis siue globulus, Gallia parve, siue parvulo globulo similis, cinerei & maculosi coloris, costis penè totus cinctus, sonorus, Cortex non admodum durus. Figuram indicat numerus I.

FRUCTUS PYRIFORMIS INDICA ET SONORA.

CAP. LXXXI.

Fructus repertus inter Ill. C. pie memoriae peregrinos, articulo postremo pollicis non maior, exprimens parvum pyrum Moscatellinum, solidus, durus, rugosus. ferè cinereus, lignosus, sonorus: saporem manifestum non sentimus. Ill. Principissa, referavit suum 1608. Stutgard. sua magnitudine pictus est. Icon cum prægressa sub Numero II.

FRUCTUS PYRIFORMIS, FUSCUS, LAEVIS, STRIATUS CVM CORONULA, in quo nucleus.

CAP. LXXXII.

Ac. Garetus misit fructum, inquit Clus. Exot. lib. 2. cap. 16. vncialis magnitudinis, qui prorsus fuscus, penè orbiculatus, striatus, laevis admodum & in aqua supernatans, illi meris, tametsi nucleum continere ex agitatione deprehenderetur: anteriore parte veluti coronulam striatam habens, in qua florem sessile verisimile est, posteriore autem in oblongiusculum pediculum desinens. Figura ponitur etiam in præcedenti tabula sub numero III.

FRUCTUS TRIANGULARIS SCISSURAS OSTENDENS.

CAP. LXXXIII.

Exoticus fructus à Paludano concessus, de quo Clus. Exot. lib. 2. cap. 25. Triangularis fortissimè.

max erat, eminentibus tribus angulis, & scissura ostendentibus, ex quibus internas partes faciliè diuidi posse, intelligere licebat: levis erat, & aqua innatans, nec inum petens, tametsi diuturno tempore in ea hæreret. foris fusci coloris: an quidpiam interiore parte contingeret, ignoro, quandoquidem confringere iū veritus, quòd vnicum illius generis haberet Paludanus: arbitrabar tamen pulpam continere, quòd licet agitat, nullum stiptum ederet.

DE NVCE VNGVENTARIA.

CAP. LXXIV.

Nux vnguentaria arbor.

Nucula siue glans vnguentaria.

Nuces Vnguentariae fructus. dictæ, oblongæ ferè sunt, nucleis Auellanae magnitudine, aut etiam nucleo cum suo putamine, sed minoris, figura triquetra: putamine teguntur albicante, medio criter crasso, siliquis, cui nucleus subest crassiuscula fur gosa pellicula niui coloris obductus, albidus, auellanae nucleis aut Amygdalæ consistentia, pinguis, quæ nobis iam in Nucibus ante triginta annos repositis non rancefecerat, sapore tantum amaro præditus. Huius generis nucleæ alie sessiles, alie oblongæ, maiores, minores. Effigies triquetra, sed rotunda & glandis amulæ huic nomen generis aptauit.

Nascitur autè in siliqua, quam, (vt inquit Aduers.) nullus Vetterum aut Recentiorum hactenus mandauit, admodum elegantissimè.

palmum longa, carinula biforti conflata, tereti, rotunda, gracili, binisque loculis ventriosa, nempe ima mediæque sui parte, quæ protuberat, glandem singulam singulo claudens, summa vero, acuto stylo, quo, rostri instar, vel Rhododendri vel Petiplocæ repantis, acutum mucronem, protendit: intus subruffo colore: foris pullo cinereo, & secundum longitudinem striis rugisque exarata: coriacea tota, flexilis & corticosa, inflexa.

Siliqua descripta.

*Antarum
placita
Balani.
Arbor de-
scriptio.
Theophr.
enim.*

pida, lubastringens & sicca. Videamus quid de ea tradant Auctores.

Balanus Theophrasti quæ, ut ille tradit, nomē obtinuit à fructu. Folium habet Myrto [μύρτο] simile, sed longius. Ipsa arbor sincera & bene magna, non recta, (ὡς ὁ Θεόφραστος) vel & ὁ Ζωύλης Gz. pro eo quod in vulg. legitur ἀγρίος: nec improbat Scal. qui & ὁ Ζωύλης legit) sed contorta. fructus corticibus vtuntur Vnguentarii propter odoris iucunditatem: habet enim odoratos. Fructus verò ipse inutilis, qui magnitudine & aspectu capparidis fructui similis ligno constat valido, cum ad alia, tum ad nauigia accommodato. βάλανος μύρτου Dioscoridi fructus est arboris Myricæ [μυρίκη]: fortè rectius legas cum Theophrasti, μύρτου vel μύρτιος, id est, Myrti) similis, magnitudine Nucis auellanae (πυρρὸν καρύδι) cuius interna pars [nucleus: πύρρον] ὅστις, rectius quàm quibuscumque visum, τὸ ἐκτός, de qua postea specia-

*Lignum
Balani.
Myrsine.
Diosc. cor-
rect.*

Locus.

Delectus.

*Myrobalan-
um.*

*Heliotropij
folia*

*Differen-
tia carum-
que dele-
ctus*

Syracus.

Nigra.

*Troglody-
tica*

Aethiopica.

Ægyptia.

Arabica

Petraea.

Theophr.

Plin. nat.

lids) Amygdalum amararum more tusa pressa quæ liquorem reddit, quo in pretiosa vnguenta pro oleo vtuntur. Nascentur in Aethiopia, Aegypto, Arabia & Petra oppido secus Iudæam. Praefertur recens, plena, candida, quæque facili cortice spoliatur.

Idem serè & Plin. confirmans de eius differentiis quoque tradit, his verbis: Myrobalanum [quod illi, sicut & Actio idem est] cum glande Vnguentaria, longè aliud ab Arabum Myrobalde qualib. superiori Troglodytis, & Thebaidi, & Arabia, quæ Iudæam ab Aegypto differminat commune est, nascens vnguento, ut ipso nomine apparet. Quo item indicatur quod glandem esse arboris, quæ dicemus inter herbas, Heliotropio simili folio. Fructus magnitudine Auellanae nucis. Ex his in Arabia nascens Syriaca appellatur, & est candida. Contra in Thebaida nigra. Praefertur illa bonitate olei quod exprimitur: sed copiam Thebaica. Inter hæc Troglodytica vilissima est. Sunt qui Aethiopicam iis præferant, glandem nigram ac pinguem, nucleosque grati, sed liquore, qui exprimitur, odoratiore, [quod vitium est. Prorsus enim odoris expertem oportet esse liquorem eum Dal.] nascentem in campestribus. Aegyptiam pinguiorè esse & crassiori cortice rubentem: [rubenti, Dal. tali serè colore est durum putamen] & quamvis in palustribus nascatur, breuiorem, sicciorèmq. E diuersa Arabicam viridem ac tenuiorem: & quoniam sit montosa, spissiorè [densiori & firmiori cortice.] Longè autem optimam Petraeam, ex quo diximus oppido, nigro cortice, nucleo candido. Vnguentarii autem tantum cortices premunt: medici nucleos, tundentes [tundunt, Dalec.] affusa eis paulatim calida aqua.

Hæc Plin. qui cum Theophrasti in eo consentire videtur, vnguentarios cortices tantum vti ad vnguenta, vti que sanè contra mentem Dioscori, qui ex nucleo exprimit oleum tradit, id quod verisimilius: quis enim vnguentum vel dicat, vel credat ex exucco putamine, quale est Nucis vnguentariae, elici Oleum, spreto nucleo, ut inquit Theophrastus?

Falsum etiam quod Plin. his postremis scribit verbis: vnguentarios tantum cortices, medicos premere nucleos. Nam vt & doctiss. testatur Dalechamp, nucleos vtrique premunt: sed vnguentarii absque igne & aqua calida, vt, quod fuit oleum, aliena prorsus qualitate expertis sit, nec rancescat: medici affusa calida, vt plus olei exturdat. Vt vel in hoc nescio an. Medicorum, an Pharmacopæorum potius auctoritas notanda videatur, qui sincerius ad incumtrahi videntes, ipsi copiosius

& minis sincerum ad sanitatem & vix medicos conferre non erubescunt.

Eas difficultates aduertens Dalechamp. maluit legere apud Plin. Vnguentarii autem exuto cortice premunt, affusa eis paulatim calida aqua: medicis nucleis tussis vtuntur. ἡμετέροις δὲ ἐκδοθέντες πύρρον apud Dioscor. tusa & expresse faciem. Plin. falsum putat idem Dalech. corrupta Theophrast. ἡμετέροις δὲ τοῖς κατὰ τὴν χρῆσιν τοῖς ἀνθρώποις καὶ ποτὶ τοὺς ἰατροὺς. ὡς δὲ ἔχεται. τὸν δὲ κατὰ τὴν χρῆσιν τοῖς ἀνθρώποις: pro quibus ille sic legit: τὸ κατὰ τὴν χρῆσιν τοῖς ἀνθρώποις καὶ ποτὶ τοὺς ἰατροὺς. ὡς δὲ ἔχεται. ὡς δὲ κατὰ τὴν χρῆσιν τοῖς ἀνθρώποις. Vnguentarii putamine non vtuntur, sed tulo fructu. Is enim odorum suauitatem retinet. Est autem edendo inutilis. Sic sanè Theophrast. cum reipsa & parandi modo consentiet. Quod sic etiam veterem Theophrast. lectionem retinere libeat, non tamen deerunt enim tuendi, eius se sententiam in meliorem partem interpretandi rationes. Videtur autem Theophrast. ad vnguentum orem potissimum respexisse, qui ei ex putaminibus conciliatur, quemadmodum & ipsa duratio. Nam, vt alibi ait, τὸ δὲ Cardui τὸ ἀποστράγγισμα, αὐτὸ ἰσχυρὸν ἔχει ἀπὸ τοῦ πυρρὸν καρύδιος. ὡς δὲ ἔχεται. ὡς δὲ κατὰ τὴν χρῆσιν τοῖς ἀνθρώποις καὶ ποτὶ τοὺς ἰατροὺς. etiam si tempus spacet, quia minime pingue non rancescit, vt annotat doctiss. Const. qui & ipse testatur ex putaminibus quidem balani non extrahi oleum, sed ipsa tula vel pressa in oleum conici, quo vtantur vnguentarii odoris symptomatistæ causa. ad quæ oleum in odorum quod paratur ex nucleis balani inutile fiti vsurpari tamen in pretiosis vnguentis [vt ait Dioscor.] sed olei loco, ad suscipiendos odores, & vt rancor vitetur. Hoc & vtuntur medici. Sic Theophrast. Dioscor. Plin. usque cum abis & inter se consentire, quodammodo videntur, & vt Const. putat, πύρρον καρύδιον nodus expeditur, verisimiliter sensus huius loci (verbis abis & lectione Theophrasti antiqua itane) eruiat. At vtget aliquis. Cur ergo Theophrast. nucleum inutilem dixit? Dic tu vel cum Dalechamp. inutilem ad cibum: vel cum Const. ad odoratum, per se ita & hanc difficultatem solutam habes: quamvis ut ingenue fateamur nimis crasse nobis locutus videatur Theophr. (si modò genuina, eius verba sint) quando ait, ex putaminibus tantum elici oleum: fructum verò inutilem esse: quem & Plinius, vt alius fecutus est.

Ceterum ad Myrobalani quoque vocem, eandem glandem denotans, alluisse videtur Martialis sic canens.

Quod nec Virgilius, nec carmine dixit Homerus,

Hæc ex vnguento, constat, & ex Balano.

Mesues porò in eo quoque à Dioscor. dissentit, quod non vt hic, recentem, sed vetustam præferat. Sed & hic nodus facile dissolui queat, si dicas, Dioscor. ad id respexisse, quod recens plus olei reddat: Mesuepa ad id, quod antiqua fundat sincerius: Ratio solutionis est: quia recens plus humiditatis excrementis continet, vetusta minus, idè quæ minus verticillum subuertat, ad quod Mesues potissimum respexit. Cuius sententia & ex Mesue probatur, sic scribente. Balanus Myrsipica, id est, Glans vnguentaria, fructus est magnus quidem nucis Auellanae magnitudine, triangulus. Paruus verò ciceri similis, malus: vterque tamen medulla leni, & vinctuosa. Magnus est præstantior, præteritum vetus est: cortice est albo, leni: tenui: medulla intus albà, leni, pingui: & vetus est innocentior.

Balano Galeno. Glans, quàm Græci ἐλαιοπύρρον vocant, Celso. Aegyptiæ meminit Hipp. dicitur Glans

à Glande vnguentaria, quæ Nux odorata siue Moschata vulgò Veteribus incognita, vt existimat & annotat Hernol. Cornar. com. in Gal. c. 1. f. 5. de comp. med. secundum loca βαλανιον αλγυπτιαυ Critonem eo loco dicere existimat, quam mox sequi pharmacio βαλανιον μυροβαλανιον appellat, quamque glandem vnguentariam Latini, Myrobalanum Plin. vocat Aegyptiam autem dici patria appellatione, vbi & μυροβαλανιον nasci affirmat, & μυροβαλανιον dictam, hoc est, Palmæ glandem: vnde error vtique committi potest, vt altera pro altera sumi possit, à quo errore neque Plinius immunis fuit, nisi error Librario imputandus, qui lib. 23. c. 5. pro Phœnicobalano Myrobalanum substituit: quamquam idem Plin. lib. 12. cap. 22. vbi ait: Myrobalano in vnguentis similem proximamque vsum habet Palmam in Aegypto, quæ vocatur adipsos, viridis, colore Mali cotonei, nullo iatus ligno, &c. videatur planè Phœnicobalanum cum Myrobalano confundere, quum tamen res sint diuersissimæ, & Palmæ succus in Vnguenta commodus nequaquam exprimitur. Quare quod Diosc. de Palmæ fructu dixit παραμυροβαλανιον, Plinius in vnguentis similem proximamque vsum habere ait, cum Diosc. id non velit, sed παραμυροβαλανιον de aliqua figuræ similitudine dicat, non de vsum in re medica ac vnguentis. Imò planè alias vires Palmulis, quæ & δακτυλιδιæ vocantur, & Diosc. & Gal. ascribunt, quam Myrobalano siue glandi vnguentariae, vt ex suo patebit loco. Ideò doctiss. Dalech. apud Plin. legendum censuit, Myrobalano vnguentariae similem proximamque figuram habet, ex cit. Diosc. lectione, quam similitudinem Plin. ad vnguenta negligenter reuulit.

Myrobalanum verò Arab. à Diosc. dictam, non esse aliam, quam βαλανιον μυροβαλανιον ab eodem lib. 4. descriptam. vel hinc patere potest, quòd nulli speciatim Myrobalanum describit, sicut neque Gal. neque Aetius, neque Paul. minime reliquum, si diuersa ab illa ipsa esset. Quare certum esse, penitus sibi persuadet Cordus, Myrobalanum Græcorum Medicorum, nihil aliud esse, quam βαλανιον μυροβαλανιον ab eisdem dictam: quod ipsum & Aetius conceptis declarat verbis, cum ait: ἀλλ' ἡ γὰρ μυροβαλανιον βαλανιον ἐστὶν μυροβαλανιον καλῶν, vii pluribus declarat diligentissimus Cordus.

Hanc eandem sententiam non solum secutus est Lacuna, sed & in magno errore versari scribit eos, qui putant eiusdem generis esse Myrobalanos Arabum seu Officinarum cum Glande vnguentaria.

Arabes Ben vocant. Sic enim legimus apud Serap. Habben, id est, granum Ben. Et Auicenn. Ben est granum maius Cicere, albidum, cui medulla lenis & vinctuosa. Et Hali Abbas: Ben per simplex e, inquit, & sine h, est fructus cuiusdam arboris, similis Myricæ, teste Diosc. &c. Audet tamen Tagaultius scribere Ben, Beza, vel Beben nomina esse Barbara, Arabibus Balanum Myrsicam denotantia. Idem Mesuenn taxat, quòd Ben antiquum melius dixerit recent. Sed ipse met potius taxandus videtur, qui Mesuenn mentem non intellexerit, de qua antè diximus: Mesuenn nostro iudicio præferri in vsum medico antiquum Ben, quia in eo consumptus humor quidam, siue serum acre ac malignum, quale obseruamus admixtum oleo, cum recens exprimitur. Eundem in modum Asari etiam radices & folia violentè purgant per inferiora & superiora, vbi vident, propter tale aliquod serum: si efficeantur, amittunt vim illam malignam & vehementem. Quod idem quoque e-

Tom. I.

uenit Iridi, quæ virens vrit & purgat violentè: Exsiccata non item.

Cæterum Olei expressi magna residuum, vt annotat Syllu. videtur esse μυροβαλανιον πικρον, id est expressum, quod cataplasmatis miscet Gal. lib. 11. & 13. Meth. & bis lib. 9. comp. ph. par. splenicis remediis adhiberi scribit Gal. Quo in loco μυροβαλανιον tantum, aliquando βαλανιον μυροβαλανιον leges: aliquando μυροβαλανιον αλγυπτιαυ, id est, farina & puluis, & μυροβαλανιον λεπτον, id est, putamen & cortex & μυροβαλανιον λεπτον κακομυροβαλανιον, id est, Myrobalani testæ & cortices incisi & tusi cribatique. Omnia hæc ad splenicis scribuntur, vt sit credibile maximè de fructu eodem, scilicet Balano Myrsica, & eius partibus omnia hæc intelligi.

Matth. examinandum proponit, an Lilac dicta arbor sit ea, quæ glandem vnguentariam fert. Idem Theophr. reprehendit, quod è putamine fructus oleum elici tradat: Plinium addens & Theophr. & Diosc. sententiam comprobare. Veruntamen hac ætate ab omnibus tantum è nucleis à putaminibus repurgatis exprimi. Nec se credere ex solis putaminibus, vel fortissimo prelo pressis quicquam effluere, maximè cum hanc parandirationem Diosc. prætermittent, non solum cap. de glande vnguentaria, sed etiam libro primo, vbi tamen de Oleis & Vnguentis conficiendis latius disserunt.

Idem Manardum notat, quòd dubitavit, an Vnguentariae glandis oleum è nucleo, an è putamine exprimi debeat, Galenum tamen, qui rem hanc abundè enucleauit, constanter assensuisse, Balaninum oleum vnguentariis ex carne nucleorum non ex putaminibus exprimi. Id quod etiam facile ex Diosc. colligi possit, cum dicat consimili modo fieri Balaninum & Amygdalinum. Tandem & in eam cadit suspitionem Theophr. locum esse deprauatum aut minus integros aut veraces fuisse autores, à quibus fortassis Vnguentariae glandis historiam accepit. Sed de hac re abundè iam priùs actum, vt ex quibus hæc & similis omnis difficultas de hac re facile vel tolli, vel explicari possit.

Andreas Marinus, inquit idem Matth. Medicus non vulgaris, in suis super Mesuenn annotationibus, plantam quandam pingit pro vnguentaria glande, à Cl. Pet. Ant. Michaelio Patrio Veneto acceptam, quæ à præscriptis omnibus tota facie differt: sed an legitima sit, cur prober aut improbet, non habere. Titulum eius mendacem esse: siquidem Ben album in scriptum habeat. Itaque verendum ne & ipsa quoque imago tituli sequatur errorem.

Idem in post. com. cum magnis sig. addit. Plantam cuius imaginem damus, Constantinopoli allata est, sub nomine Lilac. Eam cum inspexissem & fructus eius agnoscerem, Pistachiorum faciem perquam bellè referre, illud in suspitionem veni (inquit) an hæc fortassis glans vnguentaria dici posset. At mehercle Lilac fructus nihil habere nobis videtur, quod sit simile Pistachii, vt claritùs patebit suo loco.

Amatus glandem vnguent. Pistachiis similem facit, non malè, si cortice extimo spoliata sit, quamuis minor sit, & formatriquetra.

Porrò obseruatione digna sunt Belonii verba, in hunc modum scribentis. In Arabia ad pagum Pharagou dictum, conscendimus rupes, vbi inuenimus arbores Balani Myrsica, prouenientes ad altitudinem Betulæ inter rupes, cuius rami etiam similes, truncus albus est, ita vt è longinquo

D d 4

cum balano, quod nobis quidem nemo facile persuaserit: hoc *ex Balsamo* manifestam & efficacem habet, illa aut nullam aut certe obsecram, & quæ forte simplicissimum olei oluarum vires non transcendat, quamvis altero pro altero vsum fuisse, non magna consequi possit noxa.

Vnguentarii, tradente Gal. vntur carnis eius succo, qui calidus est. Reliquia autem vnde expressus est, vincentem habent qualitatem amarum. Sed & admista est quædam adstrictio. Proinde extergentem simul, & incidentem contrahentemque & suppurantem effectum possident. Itaque (præter iam dictos vsus quos studio non repetimus) & securi indurecentia liquant. Drach. pondere cum melicrato caro eorum pota, vomitum mouet: sæpe etiam per inferna aluum largiter subducit. Viscera expurgat. Externis noxis cum aceto administrari debet. Sic efficacius redditur ad prædictos cutaneos morbos omnes: item ad Exanthemata quævis alia, achoras, & vlcera, & quæcunque crassi sunt succi. Cicatricibus decorem affert. Lienii illinendum cum farina quadam excicante, ut Etui aut Lolii.

Cortex eius admodum adstringit. Itaque vbi adstrictione opus, accommodari potest. Celsus ad lienem sic aptat. Glandis (quam *Balanum* Græci vocant) cortex & nitrum, paribus portionibus contunduntur, respergunturque aceto quâma-cerrimo. Vbi Cerati crassitudinem habet, iliteo antea in aqua madefacti, illinuntur, & sic imponitur, supràque farina hordeacea inicitur: sed manere ibi non amplius sex houis debet, ne Lienem consumat: satiusque est bis aut ter fieri. Specialis, ac vti solet medicæ admodum, eiusdem vires Mesures persequitur, sic: calfacit in uero initio ordi, siccat 2. Humiditatem habet excrementosam & acrem, qua venæculi n. subuectit, nau-seam excitat, viscera conturbat. Pituita u crassa & lentam uo n. ti & diestione purgat: quare confert colico affectui pituitoso & flatulento, sumptus, balano, clystere iniectionis, cataplasmate ex ipsius medulla hordei farina & melle appositus, & calore suo neruorum frigidis affectibus, spasmus, tetano, contractioni. Tumores quoque duos, strumas, nodos, resoluunt cum melle. Hepati autem aut Lieni obstricto, vel durato cum farina Lupinorum & spica confert imposita. Ad hæc fructus minor, & eius oleum efficacius ad-mouentur. Idem oleum auri insulum, tinnitui, li-bilo, surditati auxiliatur: cicatrices scædas, lenti-gines, alphas, & cætera cutis vitia emendat. In-cidit enim, tenuat, terget, expurgat, aperit ob-structa. Parius autem ad omnia est valentior, molestè purgat, vires d. cit, sudoremque frigi-dum mouet. Ob id non vtendus etiam oleo, nisi emplastro, vñctione, cataplasmate. Magnus ne-ventriculo noceat, facit assaui. Ea enim humid-tatem excrementosam & acrem horum sympto-matum causam coquit & resoluit: tuncque solum deiectione purgat. Adduntur præterea ipsi, præ-ferim coquendo, semen anisi & fœniculi. Ex huius autem ita cocti medulla cum dimidio pon-dere Amygd. dulcium, & melle vuarum passarum, formæ sunt Auellanarum effigie. Ipsi autem fru-ctus integri, vel potius horum medulla multum trita aromatis aliis, vel anisi aut fœnicu-li semine adiecto, inuoluuntur papyro, & maza: potest coquantur sub cinere calido.

Non absque ratione dubitat Manardus, an vnguentarii glandis oleum conficiendum sit ex fructu, an ex eo, quod cortice obducitur, hoc est, fructus substantia ex Diof. namque scriptura ex

nucleo fieri debere colligitur. Nucleus autem & corticem continet, & id tenerum, quod in cortice continetur, quod totum semen verius, quâ. fructum dixens: nam si totum fructum: mirum est, quod à corticibus ita sicis oleum exprimi possit: si tantum ab eo, quod intus est: videtur Diofcor. scripturæ repugnare. Sed dicendum ibi fructum pro eo, quod in semine continetur, accepisse, quod ostendit id, quod subdit: præserti, quæ facit delibetur: qu. si delibratam assumi debere ex hoc significaret. Cui & hodiernus vsus, teste Maronchâ, adstipulatur. Vnguentarii enim ex seminis substantia, non extoto semine oleum de Been [ita enim glandem vnguentariam appel-lant] eliciunt. Oleum autem quod ex his extra-hitur datur à drach. sem. ad drach. j. & sem. Ben ex sententia Auicennæ. fluxum sanguinis naturæ repri-mit sua adstringenti facultate.

Decoctum radicis colluendo os confert dolori dentium, Duntiem hepatis ac splenis auferit cum aceto drach. ii. pond. potum. Sed stoma-cho noxium, nauisamque facit, auri pondere cum melicrato haustus succus vehementer vomitu-m & alium ciet. Loco eius ponitur tantundem Rubiæ, medium Cistæ lignæ & decima pars Macis. Quæ Auic. verba haud supinè accipien-da. Quod si nota ei arboret Ben eiusque radix, cur non descubuit? & quis ante ipsum hæc radici tri-buit vires? Respicat Lector ad dosin drach. ii. eum vnicat vitum, vel ipsomet teste vehemen-tem vomitum moueat. D. os. drach. j. tantum præ-ferbit. Maior dosi nobis suspecta. Quale oblecto succedaneum illud? docti indicent.

Amatus testatur Med eos hodie, qui in India degunt, glandem vnguentariam in poti ad subducendam aluum & prouocandam vomitum æ-gris propinare.

Vnguentarii oleo vtuntur pro conficiendis o-doratilissimis vnguentis, in quæ & moschum, am-bram & zibetum addunt pro Chirotheccis & ma-nieris, aliisque sustin perfundendis aut illinendis. Porro præ aliis omnibus oleis hoc potissimum ce-lebrant Vnguentarii, non quod aliqua odoris præstantia commendetur (inodorum enim est, si Matth. credimus) sed quod nunquam vetusta-te rancorem contrahat. Ergo rancoris expertis cum sit, omnium aptissimum habetur ad misturas [sic vocant] delictis & lascinæ causa excogitatas. Quandoquidem, si odorata prædicta alio quouis oleo liquefcerent in vnguentum, aut quouis alio modo exciperentur, contracto inde nō multò post tempore rancore, *erat enim omne oleum præter Ba-lanum rancescit* non modò vniuersam odoris suauitatem exuerent, sed etiam putida fœtida-que euaderent.

Itali odorato oleo de Been, quale ad eum vsum studio singulari parant sibi cesariem & barbam inungunt [teste Monard] delictarum gratia, & Scueræ i. a. iamdudum hic luxus à meretricibus ad fœminas reliquas, & ipsos quoque viros transferri cepit, quasi interstithomini bestia odorem præse tulisse. Et multi egregiè in hæc gestunt.

Marthiolus & Amatus aliquæ tradunt nun-quam fenescere nec rancidum fieri hoc oleum: imò (inquit hic) si oleo Amygd. gutta vna aut altera huius olei adiungatur; illud à corruptione præ-feruat.

Ben. Gland.

Vnguentaria

Dosis olei.

Vluxus

Sang.

Dolor den-

tum.

Substitutum.

Aur. pot.

Causa.

Chirothe-

ccis & ma-

nieris, ali-

isque sus-

tin perfun-

dendis aut

illinendis.

Dus seu

facies.

Barba su-

cus.

Scueræ i. a.

natur abu-

sus sucori.

Præferua-

tio ol. A-

mygd.

AVELLANA PURGATRIX NOVI OBRIS.

CAP. LXXV.

Locus.

Descrip.

Ben ma-
gnum.Nucis pur-
gantis.
Pines.Purgant.
Calica.Dosis.
Temper.

NOVO orbe
primū in-
uento, insula D.
Dominici, vti re-
fert Monardes,
quoddam genus
Auellanarū mi-
sit, quæ colore &
forma nostris
sunt similes, pu-
tamine tenui, co-
loris spadicei,
triangulares, me-
dulla interiore
alba & dulci, sic
vt multi, dulce-
dine illecti, de-
cepti sint. Clus.
addit: Auellanā,
cuius iconem hic
exhibeo, lentus
& mollis conte-

git cortex, partim ex cinereo candicans, partim
nigricans. hunc sequitur putamen minus solidum,
quàm in vulgaribus Auellanis: id nucleum conti-
net Auellanæ magnitudine candidum, solidum,
Auellanæ vulgaris aut lignæ, sapore, tenui mem-
brana obdutum. Integra aux altera parte sessi-
lis est, & coniunctim binæ nasci videntur, vt in-
terdum Castanæ. Monardes Auellanæ purgatri-
ces vocat, additque Medicorum vulgus Ben ma-
gnum vocare (nam esse duorum generum,) parū
autem esse id de quo præced. cap. egimus, nempe
ex quo oleum conficiatur odoratum. Ben ma-
gnum Hist. Lugd. Nucis purgantes, frémdbde
purgierende Baselnus Taber.

Eodem Monarde teste, his Indi familiariter se
purgant. Postea Hispani necessitate compulsi, il-
lis etiam purgare se cœperunt, non sine vitæ di-
scrimine. Pituitam & bilem supernè & infernè
purgant. Nonnulli tamen earum vehementiam
affatione infringebant. Coli doloribus præfens
sunt remedium, flatibus discutiunt, & Clysteribus
iniecitæ, mediocriter euacuant. Dosis est à drach.
ad drach. i. sed assandæ sunt. Calidi sunt tempe-
ramenti initio tertii gradus, & sicca in secundo. †

PINEI NUCLEI MALVCANI SIVE
PURGATORII.

CAP. LXXVI.

Descript.

Folia.

Fructus
Auellana
magnæ.Pinæ Nu-
clei.
Monardi.

Litur in hortis quibusdam Malabar, tum
etiam in nonnullis sylvis spontè nascitur ar-
bor magnitudine Pini, cuius folia infernè diluto
viore prædita sunt, supernè autem saturo, admo-
dum tenella & mollia, quæ gustata valdè actia
deprehenduntur, & linguam diu vellicant. Fructus
triangularis, Auellanæ magnitudine, inter-
ius in multa receptacula distinctus, in quibus se-
men est album, solidum, rotundum Pineo nu-
cleo seu putamine exempto par. A Costa.

Considerandum an eadem sint Pinæ Nu-
clei cathartici Monardis, quas sic designat. Trāf-
mitit noua Hispania Pineorum nucleorum ge-

Maluco, hoc est Pinei nucleis Malucanini, quo no-
mine & Hist. Lugd. habet. An apud eandem Pi-
nei nucleis cathartici Monardis? Et an ex ipsa quæ
Pignoli purgatiui & Pinei nucleis purgatoriū dicū-
tur eidem Monardis?

Eo fructu, autore A Costa, frequenter vtuntur
Indi, cum in curandis quibusdam morbis, tum e-
tiam in suis nequiis. Binos eiusmodi nucleos,
tenui membrana quæ illos contegit liberatos ten-
runt, & clysteribus vulgaribus admiscunt aduer-
sus Schiaticam & vrinæ difficultatem: seu propi-
nant cum gallinæ in seculo ad educandos putidos,
lentos, crassosque & frigidos humores, & asthma-
ticos curandos, aduersus quem morbum pluri-
mum commendant & frequenter vtuntur. Ex a-
qua tritis impetigines inunctæ, primum tamen
diligenter corfricant & abraſæ, pro b& breui
temporis spatio curantur, sed admodum vrunt, vt
experientia didicidit eantot. Improbæ etiam
mulieres illarum prouinciarum suis maritis pa-
rum æquæ, quatuor grana siue nucleos edendos
præbent, vt eos intermiant. Nuclei pinei ca-
thartici, vti scribit Monardes, pituitam & aquas
validissimè purgant: & licet Auellanis mitiores,
attamen vomitum cient, atque ventrem subdu-
cunt. Assi, neque tam valenter, neque cum tan-
tis torsionibus purgant. Dantur in diuturnis
morbis, & peculiari quadam facultate crassos hu-
mores expellunt. Quinque aut sex triti & vino
diluti, dantur pro vitium robore, præparato prius
conuenientibus Sympis humore, qui euacuan-
dus est, & obseruata, quæ decet, vitæ ratione.
Etenim qui eis vtetur, illum obseruare oportet,
quæ ab his obseruari solent, quibus purgans me-
dicamentum propinatum est.

Calidi in tertio, & sicci in secundo, pinguedine
tamen quadam præditi, quæ siccitatem nonnihil
imminuit.

Quibus obtingent Pinei nucleis Malucani A-
Te costa, vel Pinei nucleis cathartici Monardis, siue di-
uersi, siue iidem sint, non temerè exhibeant a-
gris: siquidem, vt refert A Costa, grana quatuor in-
terimunt, & admodum vrunt. Monard.

verò ad euacuandum quin-
que aut sex exhibet.

BERETINVS FRVCTVS.

CAP. LXXVII.

IN Canacorum insula celsissimas inuenerunt arbores, Quercu maiores, foliis Laurinis, crassis, splendentibus, & minimè in ambitu serratis, quæ oblongiusculum fructum ferunt, exiguis Iligneis glandibus similem, nullo tamen calyce, ut ipsi referunt, inclusum, cortice tenui cinereo, interdum atro, testum, nucleum continentem oblongiusculum, candidum, nullo [cùm induruit] manifesto sapore præditum, tenui membrana testum. Similibus arboribus abundat Beretina insula illi vicinæ, ad quam postea delati sunt: à cuius incolis illarum arborum fructum, quem prius non attigerant, edulem esse didicerunt. Eo deinde more leguminum delixo, aut in farinam contuso, & pulsus modo cocto & inspissato, alterius cibi penuria, cùm in ea insula, tum in nauis famem subleuauerunt. Eam arbores etiam alunt omnes Moluccæ insulæ. Clui, qui sibi hunc fructum à Cancellariæ Londonensis Prænitio communicatum fuisse, tradit.

Est & nobis quidam fructus ex liberali. Illustr. Ducis VVirttemberg, cuius figura ferè Corni est minoris, nempe oblongus, ouatus ferè, cortice testus tenui, flauescens, & vngue haud diffcultè separabili. Substantia intus albicat ut Dactylorum, sed firmitudine inferior, & cultello scissilis, nullo gustu manifesto. Summa apex parvus & niger occupat: Ima adhaesionis vestigium. Videtur autem nucleus quidam esse aliquo cortice testus, quo nunc exutum habemus, nec suspicio, ne caret, esse fortè Beretini iam descripti, de quo tamen nihil certi nobis adhuc constat.

GLANDI ILIGNEÆ QVODAMMODO
SIMILIS FRVCTVS, CORTICE
fragili.

EX fructibus peregrinis Ill. C. Wirt. 6. an. 1580. Stutgardia offerebatur parvus fructus, paruum glandem Iligneam quodammodo exprimens formâ & ferè colore: cortex tenuis & fragilis, subest alter tepuis, flauescens: nucleus albus, durus. Conferendus est hic fructus cum Beretino, similis enim videtur.

FRVCTVS INDICVS, VILLOSVS,
PARVVS.

CAP. LXXVIII.

Inter fructus exoticos seu peregrinos Illustr. Celsi, VVirttemberg, p. m. 1608. repertus vnus

magnitudine auellanae vulgaris, constans tunicis villosis, subflauis: cortice tenero, vna parte nigricante. Qualis fuerit intus nucleus, nos latet, quia carie corruptus.

NVX, PONTICAE NVCI NON VALDE
ABSIMILIS, SPADICEI COLORIS.

CAP. LXXIX.

Amstelredami, inquit Clusius Exot. lib. 2. c. 26. Descriptio accipiebam ab ornatisimo viro Henrico van os / eius vrbis ciue, Nucleum spadicei coloris, Ponticae nuci non valde ab similem, vnciam longam, eius ambitus vnciâ paulò maior, sessili siue infimâ parte angustior, extimâ crassior, & veluti decussatim formata, dura, solida, nec villo motu strepitum edens: an aliquo calyce excepta fuerit, glandis aut auellanae instar, me latet, necis sciebat qui illam mihi donabat: nam inter aromata illo anno aduecta fuerat. Huius iconem cum præcedenti damus.

NVCVLA INDICA, CORTICE TENERO,
FORTE BERETINI FRVCTVS.

CAP. LXXX.

Me visus inter fructus peregrinos Ill. Celsi, Descriptio VVirt. Stutg. 1608. vnus fulcus, parua oliuæ magnitudine, vna parte, vbi adhæsit, latiuscula, alterâ in acumen desinente, in quo parua costæ sex numerantur, rectæ non obliquæ: distinctus; sonorus est: cortex cedit vngue compressus: In hac tabella numerus primus, primam: secundus, alteram, & tertius tertiam denotat nuculam.

NVCVLA INDICA ALTERA COMPRES-
SA, CORTICE DVRO, COLORIS
castaneæ, sonora.

EX fructibus peregrinis Ill. C. VVirt. p. m. Stutg. Descriptio 1608. vnus erat longitudinis vnguis, nucleus parui Pruni quodammodo similis, sublongus, eâ magnitudine, qua pictus, compressus, costis in vno latere constans, coloris penè castaneæ, lucidus, sonorus, duæ facies sunt depictæ.

NVCVLA INDICA TERTIA SPLENDI-
DIOR.

Hi fructus idem fortè cum præcedenti, color Descriptio penè idem, nisi dilutior & splendidior, magis

etiam compressus & latior, potissimum vnâ parte:
est etiam sonorus, duæ facies pinguntur.

FRVCTVS INDICVS, OVI PARVI
FERE FORMA.

CAP. LXXXI.

Descriptio

EX fructibus peregrinis Ill. Cell. Wirt. p. m. 1608. Stutgardia; parvus fructus, formâ ferè parui oui Sciconis magnitudine, coloris quodammodo castaneæ, sed dilutioris, splendens, dug facies exprimiuntur, circulus ambit ferè totum, qui non splendet, quid continuerit nescio, erat in vtraque parte foratus.

NVCVLA SVBLONGA, VELOS
FRVCTVS ALICVIVS INDICI.

CAP. LXXXII.

Descriptio

EX fructibus peregrinis Ill. E. C. Wirt. 1608. Nucula vel, os alicuius fructus Indici, vnciam longa, vnciam semis circiter lata, rotunda, fusci coloris, vna parte latior, lignosa, caua: in ea nucleus cortice tenui tectus, qui fuscus, intus filis, durus, albus & sapore manifesto destitutus. Nucula hæc in priori tabula expressa.

NVCVLA TRIANGVLARIS, INDICA,
CASTANELLE FERÈ FACIE.

CAP. LXXXIII.

Descriptio

Incunda aspectu, nucula sessilis, triangula, pisco maiori haud maior, inter angulos compressa, ex vno latere commissura nigricante insignita, colore subfusco, in rufum quasi ex spadiceo in cinereum vergit. Conculla non strepitat, vt quid intus latet nos lateat, sed circulum perelegantem nuculae concolorem, parte sessili innatum vel partitis enatum (nam linea eleuatur & nonnihil splendens) intersecat commissuræ linea prædicta. Ex obs. Chetleri.

NVCVLA IND. OVATA FERÈ.

CAP. LXXXIV.

Descriptio

Nlli vtrique acumen quoddam extaret, ovata esset figura. Longitudo vncialis, latitudo media; colore inter fuscum & pullum medio, maculis dilutioribus picturatus. Costis quibusdam eminentibus, quales in Nuce ynguentaria Ben

dicta, insignita. Nucleus intus latet albus vt ex leuiter adaperto fructu deprehendimus, quem corrumpere non debuimus, vt integer terræ committere posset ab Ill. Ducissa Wirt. quæ aspectus & picturæ vsuram concessit.

NVCVLA QVÆDAM AFRICANA.

CAP. LXXXV.

Fructus peregrinus Clusio, nucis Auellanae Descriptio magnitudine & eiusdem colore, putamine puro, velut in duas partes dimisso nucleum intus continens. Similes aliquando Granaræ in Hispaniis accepit idem ex Africa [el pemon de Velez arce ab Hispanis occupata] delatos, nucleum continentes album, dulcem, quos ad ynguentariae Nudis genus aliquod referendos existimabat. Huius icon est cum Fr. Amygdaloide nitido peregrino.

OSSICVLVM SVLCATVM FRVCTVS
PEREGRINI.

CAP. LXXXVL.

Alicuius fructus Indici ossiculum esse videtur. Figura ovata est, vtrique extremorum acuminatum, per longitudinem profundè satis sulcatum, colore pullo. Vsum & depictum apud Ill. Ducissam VVttemb. &c.

Icon habetur cum aliis huius libri cap. 88.

OSSICVLVM TAMARINDI ADMIXTVM.

CAP. LXXXVII.

Ex prima navigatione Batavorum relatu Clus. Descriptio vt videre est Exot. lib. 2. cap. 15. ossiculum cuiusdam fructus, vncialis ferè longitudinis, semuncialis crassitudinis, laui spadiceique coloris putamine tectum, superne quodammodo cristato, & coloris albi, atque paulò infra conumille ad lateris vsus apparente, quo suo fructui inhaerent. Inter aromata ferunt repertum cum Tamarindorum seminibus & aliis quicquid, quæ sexpenumerò his commisceri solent.

FRVCTVS EXOTICI OSSICVIVM ALIVD.
CAP. LXXXVIII.

Videtur & Descriptio hoc peregrini cuiusdam fructus ossiculi esse: semuncialis longum, nucleo Pini ferè figura par, ambitu etiam obiter turbato, durum, politum, læve. Colore rufescente, maculis quibusdam albicantibus aspersum. Vsum & pictum apud Ill. E. C.

FRV.

FRUCTVS IND. CORNI FIGURA.

CAP. LXXXIX.

Diceret Corna esse, si rubri essent, aded figura & proportionē respondent, sed niger est, laevis, splendidus, durus, pediculi residuo crasso. Concussus non sonat, & aqua iniectus fidet, ponderis argumento. Dono accepimus ab Ill. Ducissa V. Virtemb. &c. Eicon cum aliis cap. praeced. habetur.

totius Persiae cuminum nascitur] fieri, atque consulari ē cineribus arboris cuiusdam isthuc nascentis, nomina Goan, quae fructum eiusdem nominis profert, cortice & putamine constantem: corticem verò & nucleum, qui putamine clauditur edules esse. Hanc Tetiam Alexandriam vocari, non quod in Alexandria fiat, sed quod ē Quirmon Ormuz delata, deinde in Alexandriam exportetur, ex qua tandem & Italiae & Galliae comminica tur. *Hec ille.*

Cuminum.

Goan arbor

Goan fr.

Tetia Ale-

xandrina.

At nos non vidimus ullam haecenus in Officiis Germaniae, Galliae & Italiae Tetiam praeter Cadmiam Botryitem: De Tabaxir Arabum quod male Spodium dixerunt, & de Antispodiis trademus lib. 8. post Salices.

Cadmia

Botrytes.

Tabaxir

Arab.

FRUCTVS IND. OSSICVLVM PERELEGANS.

CAP. XC.

Magnitudo ferè Amygdalae est, sed figura nonnihil diuersa. Collo supernè donatus angusto: quatuor insignibus per longitudinem lineis notatus, cetera quoque parte nonnihil rugosus, colore pullo. Vidimus apud Ill. E. C. V. Vir. aperire nec licuit, nec interna descernere.

HIBOVCOHV AMERICANVS. ITEMQVE CARAMENO FRUCTUS IDEM.

CAP. XCI.

Americanorum mirabilis morbus quidam est, quem exigui quidam vermes procreant, dum pedibus eorum se insinuant. Lingua illorum Tom dicuntur, nec Sironum vulgò dictorum magnitudinem multum excedunt. Crediderimus in ipsis pedibus generari. Ita abundant interdum unico loco, ut tumorem mox excitent magnitudinis fabae nec sine dolore, partisque atrophia. Eadem plagà & nos [inquit Theneus] aliquando vexati, dum in America aegeremus, aded ut pedes eiusmodi tumoribus ferè scaterent. His adaptis vel spontè dehiscenibus, albus se in conspectum dabat verruculus inspicienti, cum puris tantillo. Hoc mali genus incolae oleo ex fructu Hybanconu ipsius dicto sanant, qui Dactylum aliquo modo representant, nec edulis est. Oleum istud adseruant vasculis quibusdam ex fructibus excavatis paratis, quos Caramen suo idiomate nuncupant. Eo oleo vtuntur, vtū perhibent, felicissimo successu. Sed & corpora labore ac lassitudine fracta, eiusdem affictu resocillant. Experientia quoque docti fuere conferre vulneribus ac venicibus.

GOAN ARBOR TVTIAE, CUI NVCLEVS CVM PUTAMINE.

CAP. XCII.

Tvtia nos hinc in India (inquit Garcias) vtuntur, quamque in Lusitaniam & Hispanias reliquas Occidentales regiones exportant, ē metallicis confusa non est, sed ex eorum est genere, quae Dioscoridis modo appellantur. Mihi enim reulit mercator harum similitudinum rerum curiosus indagator, se certò accepisse à Persicis negotiatoribus hanc Tvtiam in Quirmon Persiae regione, & Ormuz finitima [ubi etiam Iudatissimum

Tom. I.

ARBOR GEHVPH SIVE COBBAN.

CAP. XCIII.

Alit Tapro. Descriptio
Abana insula hodie Sumatra nuncupata, arborem admirandae facultatis, ut fert Theneus, quae illic Gevph, India Cobban dicitur. Folius est parvis, quemadmodum & arbor quae filiquam cathartica fert, ramis brevioribus, cortice flavo, uelut siue croceo, fructu crassiusculo & rotundo pilae luforiae instar, in quo Nux. Auellanae

par coarctetur, quae nucleum includit valde amarum, qui linguae admodum radicit Angelicae saporem refert.

Fructus ad sedandam sitim commodissimus. Eo tamen nucleis quamvis amarus longè praestantior: ex eo enim indigena oleum eliciunt, seduloque conservant, quia ad Hepatis & Lienis dolores maximè confert, quibus doloribus cum affliguntur, primùm dies aliquot parcellimo vtuntur victu: deinde octo dierum spatio oleum sumunt: quo tempore morbus paulatim minuitur, & tandem curatur. Quod si qui oleum sumere noluerint, veluti pueri & mulierculae, eo ventriculum, spinam dorsī & latera, inungunt. Idē articularis morbi, cui huius insulae incolae valde obnoxii sunt, summum est remedium.

Fructus Oleum.

Innuclia Arthritis.

Ex eadem arbore gummi manat utilissimum. Ex eo enim cum mediocri oleo supradicto diluato, cataplasmata conficiunt quae pelibus illiunt, & partibus laborantibus applicant. Hanc arborem diligenter propè ades suas, & in hortis colunt.

Gummi.

Cataplasmata.

FRUCTVS ORBICVLARIS, CRASSI COR- TICIS, TVBERCVLOSI, NIGRI COLORIS.

CAP. XCIV.

APetro Garcto, inquit Clus. Exot. lib. 2. c. 14. missus fructus orbicularis propemodum, bi-

Ec

Descriptio

ferat connectuam faciebam. *ten in tabula habetur supra n. I.*

FRUCTVS MLTIFARIAM FISSVS

CAP. XCV.

Descriptio. Inter fructus peregrinos, quos adferebat Gener Cherlerus rediens ex Anglia & Belgio erat fructus ferè orbicularis totus, nisi vtrique parte esset nonnihil compressus, finditur circiter in duodecim partes, quæ fungosæ sunt, saporis manifesti nullius, inest internè ossiculum durum quid autem cõineat ignoramus, nodũ aperuimus, cortex totius fructus, exterior, tenuis fuscus, & cinereus.

FRUCTVS IND. IVGLANDI SIMILIS, TVBÉROSVS.

CAP. XCVI.

Descriptio

Ivgländ pulmaro suo calyce etiamnum intactum equat, perpetuis tuberculis, & longioribus iugis alperatus, ex cinereo rufescens, cuius interuenia tenuis replet cortex fuscus: infimapat vmbilicũ habet sessilem, opposita modicè in conum fastigiatur: durus est & grauis fructus. Illustriss. a quo accepimus misit D. Paludanus nomine Indici fructus peregrini.

FRUCTVS IND. OVALIS RVGOSVS.

CAP. XCVII.

Descriptio. Ovalis est figura, vncias ferè duas altus, quinque in ambitu basis colligens, in qua & pe-

diculi vestigium apparet cum circulo penè fusco Superficie est asperiuscula, & veluti fursu-rosa, punctulis albidis, cinereis, ferrugineis versicolori: grauis est, & concussus resonat, nucleum contentum testatus. D. Palud. Illustrissimæ C. V. Vitremb. peregrini fructus Indici nomine misit: Vidimus præterea Basileæ apud D.D.F. Platerum sub titulo Dactyli cum cortice, quod nomen eidem non conuenit. Similem fructum attulit Gener Cherlerus posteaquam Londino redisset 1606. sine nomine, à Iacobo Gareto datum, vti existimamus, eã est magnitudine. quã nostra icon.

Clus. Exot. lib. 2. c. 25. videtur pingere & describere his verbis. Exoticus fructus primus, secundæ longitudinalis, binas [fortè legendam quinque] latus vncias, aut amphoræ eius ambitus, duro, inæquali, rugosoque cortice constans, fusi coloris, grauidus, hoc est, alium fructum vel ossiculum siue pulpam continens: nam agitatus, strepitum edebat: quid verò contineret, me latebat initio, quia, quum vnicius mihi esset, corrumpere nolebam: sed alium similem postea nactus, aperiebam, & nucleum continere deprehendebam, crassum, eundem cum ipso fructu formæ, cauum intus & inanem, substantiã tamen fuscã constantem, & sapore quasi uultu & rancidæ amygdalæ. Nostra figura eleganter expressa nobis magis aridet, quàm Clusii, quæ non correspondet aliis multis in libris suis passim expressis.

Icon cum alia præcedenti capite habetur.

FRUCTVS EXOT. OBLONGVS,

ANGVLOSVS CINERACVS.

CAP. XCVIII.

Fructus Exoticus alter, cuiusmodi erat cum primo (modo dicto) longitudinalis & crassitudinis, non quidem in rotunditate oblongus, vt ille, sed angulosus, cortice inæquali & valde fibroso, cineracei foris coloris, internè fusi, leuis, aquedum eã mergebatur, innatans, nucleum cõinens prorsus rugosum [quia fortè ante maturitatem lectus] & substantiæ rufescentis, adstringentisque saporis. **Clus.** Exot. lib. 2. c. 25.

Icon habetur cum alia cap. 94. supra n. II.

FRUCTVS IND. ECHINATVS, SONORVS.

CAP. XCIX.

Inter fructus peregrinos Ill. Principis, Ducis Wirtembergici pænemonæ, erat fructus, magnitudinis circiter nucis moschatæ, coloris cinerei, plurimis abundans tuberculis, obtusis, degustatus videbatur aliquid astrictionis habere: pediculus crassus, ligneus, quid contineat, nos latet: torosus est, non leuiter aperire, quia Ill. Principissa ubi reuerauit. Quiddam

dam vir doctus adscripserat se putare *SIRANIONIAM*, verum inieptè.

FRVCTVS EXOT. STRAMONIE MODO
TVBERCVLVS OBSITVS.

CAP. C.

Navigazione Iauanà Bataui retulerunt, auctore Clusio Exot. lib. 2. cap. 15. fructum fescuncialis longitudinis, vnciam latum, paulò enim planiore erat formà, colore ex fusco subrubente. Totus tuberculis leuiter mucronatis obsitus, perinde fermè atque *Stramonium* fructus: nucleum autem continebat fuscà quadam membranà tectum, oblongiusculum, læuè, spadicei coloris, qui albescentem medullam continebat, sed duram, [quia sicca] & quodammodo insipidam. Huius eicon cum alia cap. præced. habetur.

FRVCTVS PEREGRINVS NOVM NERVIS
DISTINCTVS.

CAP. CI.

Non inelegans erat, referente Clusio. Exot. lib. 10. cap. 10. fructus, quem Cl. V. Paludanus mutab. dabat, cuius tamen nomen & specie ignorabat, & illi à quibus acceperat. Erat verò orbicularis formæ, sex vncias in ambitu crassus, tres longus, ductà à petiolo cui inhærebat, ad extremum fructum lineà, hoc est, in toto illo ambitu sex vnciarum longitudinem explens, no- uem nervis à summo ad pediculum semunciam penè longum ductis, distinctus, fusci vel spadicei quodammodo coloris, leuis, prægnans tamen, & nucleum vel pulpam rescicatam cum seminibus continens, quia agitatus, strepitum edebat.

FRVCTVS PEREGRINVS, ORBICVLARIS,
NOVM NERVIS DISTINCTVS,
minor, cum officulo anguloso.

CAP. CII.

Fructus peregrinus, inquit Clusius: ære meo cum plerisque aliis exoticis redemptus erat quoque orbicularis formæ, nouem similiter nervis à summo ad petiolum distinctus, vt iam descriptus, minoribus tamen neque adeò eminentibus, longè etiam minor: nam trium duntaxat vnciarum quaquaversum erat eius ambitus, nec strepitum vllum edebat agitatus, quia maturitatem forsitan nondum adeptus, & leuis vt alter: hunc aperiebam, & in eo multam pulpam cortici adhærentem intenebam, cum officulo valdè inæquali, & totidem angulis, quot fructus nervos habebat, ad summum corticem pertingentibus distinctum, cui sanè simile officulum nulum videre memini: qualem verò nucleum contineret, ignoro, quia confringere nolui.

FRVCTVS PEREGRINVS ORBICVLARIS,
SENI NERVIS DISTINCTVS.

CAP. CIII.

Fructus Clusio prorsus orbicularis figuræ, sed senis duntaxat nervis distinctus ab infimà se-
Tom. I.

de ad extremum vsque per longitudinem rectâ lineâ excurrentibus, fescunciam longus & crassus, fusci coloris, aliqua tamen ex parte cineracei, nucleum vel pulpam à cortice seiu. ctam, & liberam continens: leuis tamen erat, & aquâ immersus, innatabat. Hunc ex Guinea acceptum Paludanus etiam concedebat vt describereim, quo nomine appellaretur ignarus.

FRVCTVS PEREG. EXIGVVS, ORBICVLARIS
CVM SEX NERVIS.

CAP. CIII.

III

I

*

Fructus peregrinus quem Petrus Garetus nâst Clusio, à quo pingitur & describitur Exot. lib. 2. c. 14. valdè exiguus & orbicularis penè formæ, vix semuncialis longitudinis, læui cortice præditus, & sex quasi nervis eminentioribus à pediculo ad summum caput æqualiter distante ferè spatio excurrentibus, distinctus, fusci coloris: quid verò contineret, me fugit, quia agitatus & commotus nulum strepitum edebat, & quia vnicus, confringere nolebam. Huius iconem exhibet in hac tabella numerus III.

FRVCTVS GUYANENSIS, OVALIS, CINERACEVS.

CAP. CV.

Fructus peregrinus Clusio Exot. lib. 2. c. 6. anno 1598. Secundus ex Guyana delatus, valdè solidus & grauis erat, ovalis formæ, penè binas vncias à pediculo ad extimum mucronem longus, tres cum semisse mediū corporis ambitu completens, corio denso, fibroso, cineracei ex fusco coloris, tectus, ambiente putamen crassum admodum, durum, & nigricans, quod nucleum continebat ferè orbicularem, durum, cineracei penè coloris. Figura est in præcedenti tabula sub num. I.

NUCLEVS EX GUYANÀ SPADICEI COLORIS
MEMBRANA TECTVS.

CAP. CVI.

Tettius ex Guyana fructus allatus, vt ait Clusius, quem Garetus mittebat, cuius icon, in præcedenti tabella, paulò longior erat ovali: nam duarum vnciarum longitudinem superabat, non adeò tamén crassus vt superior, & magis inæqualis, vt veniùs dici mereretur nucleus alicuius fructus quàm fructus, spadicei coloris membranâ
Ec 2

tectus qui haud dubiè aliquo fructu aut nuce fuerit inclusus, medullam siue pulpam continens albam, non ingrati saporis, licet vetustate contrahior esset, & eius medullium in lacunam dehisceret. Huius figuram exprimit tabula antecedens, sub numero II.

FRUCTVS RETICVLATO CORIO,
PEREGRINVS.

CAP. CVII.

Descriptio FRUCTUS Clus. Exot. lib. 2. cap. 11. Duto cotio, & multis fibris retis in modum quodammodo inter se intertextis & duris connecto præditus erat hic fructus,

foris quidem inæquali & rudis, intus verò læui & splendente, coloréque ad spadiceum tendente, tres vncias cum semisse longus, binas & amplius latus, supernâ in gibbum extuberâs, infernâ planus ferè, nucleum continens crassum, plenum, succulentum, & qui in nani. quâ

recens ex Gineâ aduectus fuerat, iam germinare inceperat, ut mihi referebat Pardinus, qui illum anno 1595. adquisierat: quique haud dubiè ctenisset, si statim terrâ commissus fuisset.

Toto porro decennio antè similem acciebam Viennæ Austriæ, à D. Richardo Gurth. Londino missum, pro officulo magni cuiusdam fructus in *Vingandecay* siue Virginia nascentis, ut adscriptum erat. Eius pulpa licet solida, quia tamen vetusta, rugosa foris & fusci præne coloris, internâ autem parte albicans, & acris al quantulum saporis: nullum eius nomen neque tunc, neque postea intelligere potui. Similem præterea conspiebam anno 1603. illumque paulò ampliorem & magis planum, villos quibus tectus erat densos adhuc retinentem, partim crassiusculos & rudes, partim valde tenues & molles, omnes cineracei ex albo coloris.

FRUCTVS EXOT. BAMIE INSTAR
ANGLOSVS.

CAP. CVIII.

Descriptio FRUCTUS ex Lauana navigatione per Batauos delatus, authore Clusio Exot. lib. 2. cap. 15. binas ferè vncias longus, vnam crassus, in quinque angulos distinctus, instar penè fructus Bamie, siue Alceæ Egyptiacæ, durus, fusco colore (qui albedo permixta) præditus, solidus, hoc est, nullū strepitum, quamvis ageretur, edens, leuis, & in aqua non subsidens: & hic nullâ appellatione

insignitus.

Huius iconem indicat in hac tab. num. I.

I

II

NVX TRIFIDA EXOTICA.

CAP. CIX.

FRUCTUS exotici Clus. Exot. lib. 2. cap. 25. vncias penè tres ambitu comprehensens, sphaerica forma, putamine cossâs qualinux iuglâs, fitimo, fusci externâ parte coloris, internâ spadicei, qui in tres æquales partes diuidebatur, & internâ parte in 3. veluti cancrumationes vel loculos separabatur, in quibus singularis grana, malorum vulgariū feminibus non valdè dissimilia.

Cum superius si per numero II.

FRUCTVS EXOT. CINEREVS, CVM
LINIS ET TYBERCVLIS, DVRS.

CAP. CX.

I

II

FRUCTUS exotici, quem Clus. Exot. lib. 2. cap. 19. scribit siue missum à la c. Plateau, binas vncias cum semisse longus erat, quatuor in ambitu crassus, cineracei coloris, quem aliquo operimento tectū fuisse arbitatur: in quinque partes diuidi posse, venâ per longitudinem ductâ indicabant: alioqui eminentibus

aliquot tuberculis instar vesicularum, obitus erat, quæ aperta, inanes & inæquales lacunas ostendebant spadicei coloris & splendentes, quasi semen aliquid continuissent: valdè durus autem erat is fructus, & astringente facultate præditus.

Fructum hunc denotat num. I.

FRV-

FRUCTVS MALO AVRANTIO RESIC-
CATO SIMILIS, LEVIS, AVREI
coloris, octo nervis distinctus.

CAP. CXI.

^{capio} Iacobus Plateau, inquit Clusius, mittebat fru-
ctum exoticum, qui profus orbicularis erat
formæ, quatuor enim vnciarum erat eius ambi-
tus, siue à pediculo circumferentiam metieris, si-
ue medio corpore, corio siue cute testis coloris
ex aureo flavescentis, vt oxiguum aurantium ma-
lum resiccatum videretur, octo tamen nervos
satis crassos à pediculo ad summum fructum om-
ni ex latere ductos habebat [vt hac ratione inter
exoticos fructus nervis distinctos, reponi posset]
eorumque nonnullos geminos, alios quaternos
simul iunctos, alios si regulares: valde autem le-
vis erat, quia resiccatus: breuiter omnes notas
habebat mali aurantii, præter illam nervorum
distinctionem. Est hic fructus cum superiori sub nu-
mero II.

FRUCTVS IND. ROTVNDVS, TV-
BERCVLIS ASPERATVS, NIGER.

CAP. CXII.

^{capio} AN nux sit ve-
de Phasiolo-
rum familia, pro-
certo adserere
non possumus
Fructus Indicus
est, aspectu non
visque adeò spe-
ciosus, circinata
ferè rotunditatis.
vncias duas penè
latus, compressus,
sed è visque
vt vnciam medi-
crassitie aequet
præsertim parte
gibbosiore: nam
vtrinq; ceu gib-
bus quidam emi-
net. Cortice ve-
stitus niger, tri-
berculis quibus-

dam asperato, duro: superne umbilicatus, sub
cortice tunica intermedia albicans substantiam
internam nucleatam inuoluit, quam rite conside-
re aut gustu decernere non fuit, quippe quem
Ill. nostra Princip. V Vitemb. terræ committere
constituerit. apud quam vidimus, descripsimus
& figuram hanc sua magnitudine ferè depingi
curauimus.

AMYGDALA GVIANENSIS, QVODAM-
MODO TRIANGVLA CVM TVBERCVLIS.

CAP. CXIII.

^{capio} Peregrinus fructus scribente Clusio Exot.lib.
2. cap. 6. anno 1598. ex Guyana ad me mitte-
bat Gatetus, valde crasso & duro putamine erat
præditus, vt non immerito nux appellari queat,
infima enim parte ferè rectilinea erat, & de pres-
Tom. I.

*

nucleum continere deprehendebatur, eiusdem
cum nuce figuræ, pelle siue membranâ opertum
rufa, sed interiore parte candidissimum, atque in
binas partes separatum, instar amygdalæ, cui et-
iam similem saporem habebat: quâ de causâ non
ineptè forsitan *Amygdala Guyanensis*, siue *Guyanica*
dici possit.

FRUCTVS EXOTICVS DVOBVS ANGV-
LIS DISTINCTVS.

CAP. CXIV.

Inter fructus per Batavos ex Iauana nauigatio-
ne erat auctore Clusio Exot. lib. 2. cap. 15. nonus
vnciam longus, minis vnciâ latus, cortice den-
so constans, cineræcei coloris, duobus angulis di-
stinctus, & extimâ parte mucronatus, levis, & in
aqua haud subfudens, tamen eâ mergeretur, di-
rus tamen erat, & agitatus strepitum non edebat.

FRUCTVS HEPATICVS INDICVS.

CAP. CXV.

^{Descriptio} Rariorum fructuum ex Indiz Guinæa nouè
Rumportatorum hic vnus, Lutetiâ nobis mi-
sit insignis Botanicus Regius Robinus cum hac
inscriptione. *Fructus quo Indiani vtuntur in obstru-*
tionibus Hepatis. Cuius an quisquam hætenus me-
minerit, nondum nobis constat. Figura sanè he-
pati quodammodo respondet. Est enim altera
parte gibba seu conuexa, altera sinuata & con-
cava, figura oblonga, magnitudo Castanæ ma-
ioris, eique concolor, hoc est, spadiceus, sed ad
pullum accedens: Superficie tenus inæqualis, ru-
gosus, nihil corticosi habet, eademque ferè sub-
stantia interna. An alio cortice fuerit compre-
hensus, nobis incertum. Binalis est, aut gemi-
nus potius, sulco tamen satis insigni in ambitu
coherentiam designante: nec multa viduivus.
Substantia tota glandulosa, Quernæ glandis
siccatæ, durior, præter leuem quandam quam
præbet adstrictionem, nullo nec gustu nec odore
insigni. Placuit curiosius describere pro-
pter nouitatem & facultatis pol-
licitationem.

Ee 3

FRVCTVS IND. DECUS SATVS.

CAP. CXVI.

Descriptio

OVilli renis formam habet, tanquam ex pluribus partibus coagnētatus, castaneæ magnitud. & colore, oblongus, crassiusculus, parum cōpressus, interdum magis orbiculatus, passim terræ sigillatæ (qualis in Officinis ferè ostendi & haberi solet) forma & magnitudine adæquans, quæ una quidem parte duo sulci decussati in quatuor partes suis radiis diuidunt: Opposita

verò parte, sigmoides sulcus duplex conformem porcam ambiens, artificiosè exaratus, inter cuius cornua triplex eminentia germinis sedet. Vnde habuerimus pulcherrimum hunc fructum Indicum non recordamur. Binos etiamnum inter Indica nostra monumenta seruamus. Figura vtramque faciem haud imperitè ostendit.

Hunc eundem fructum à Iacobo Gareto depictum exhibet, nō multum fallimur, Clus. Exot. lib. 2. cap. 16. addita hac descriptione. Elegans sextus fructus & veluti ex quatuor anellans simul connexis constans, leuibus, spadiceo coloris, qui alio operimento tectus fuisse videbatur: nam inter interstitia, quibus singulæ nuces ab inuicem separatae, restabant adhuc membranaceæ cuiusdam fuscæ cutis partes, quæ tecti fuerant. Constabant porro singulæ istæ anellæ putamine spadiceo, ut dixi, coloris, firmo quidem sed non valde densò, in quo nucleus continebatur crassus, durus, foris subrufus, internâ parte candicans, neq̃ ingrati saporis.

FRVCTVS ATER, QVATVOR SVLCIS DISTINCTVS.

CAP. CXVII.

Descriptio

PRorifus ater erat xi. fructus à Iacobo Gareto, missus lauisque & splendens, quatuor sulcis supernè distinctus (tanquam in quatuor partes diuisus esset) quorū bini ad partis aduersæ umbilicum vsque ducti: planus aliquot, & orbicularis penè forma, vnciâ paulò minor, supernâ parte aliquantulum tumescens, & quasi puluinaus nisi quâ parte sulci deprimebant: aduersa pars vestigium retinebat sulcum, quo fructus siue cortice, qui tegebat, siuiter inhiussè videbatur, quale in castaneâ equina conspiciere est, verum non adeò amplum: durum autem & solidum deprehēdebam, adeò ut etiam limam quodammodo respuerit: eam ob causam, quem nucleum contineat, mihi incompertum. Huius mentionem

facit Clus. Exot. l. 2. cap. 16. Formam huius fructus depingit numerus I.

FRVCTVS ORBICVLARIS FERE, CVM TRIBVS SVLCIS ET TRIBVS FORAMINIBUS.

CAP. CXVIII.

FRuctus quem misit Iacobus Gareto, formam orbicularem habebat, inquit Clus. Exot. lib. 2. cap. 16. paulò tamen planior erat, superna & scissili parte, vnciam latus, foliatus, nec vllum strepitum dum agigaretur, edens: cineracei coloris, tribus canaliculis siue sulcis distinctus à summo vsque ad tria formina, quæ in lateribus obtinebat, tribus aliis minoribus summi parte præditus.

Ideam huius demonstrat tabula præcedentis num. II.

FRVCTVS ORBICVLARIS FERE FORMÆ, FVSCI COLORIS.

CAP. CXIX.

FRuctus peregrinus quartus à Petro Gareto missus. [Clus. Exot. lib. 2. c. 14.] orbicularis formæ, vncialis magnitudinis, lauis, fuscæ coloris, breui quidem subnixus pedicello, sed cortice satis duro, tamen non valde crasso præditus, qui apertus [nam in binas partes diuidi posse ex signis apparebat] quatuor grana nigra continere deprehēdebat: semunciam lata & longa, cordis humani formam quodammodo referentia, sed magis plana, binis duris membranarum, ut in nuce uolande, illa se parantibus. Exprimatur hac figura sub numero III. in præced. tab.

NVX ORBICVLARIS, CINERACEI COLORIS.

CAP. CXX.

FRuctus (seu verius Nux) à Petro Gareto missus, orbicularis formæ, variae tamen magnitudinis (plures enim conspicebam), quorum nonnulli ternas, aliqui binas duntaxat vncias ambitu comprehēdebant: omnes duro sed non crasso præditi cortice, cineracei foris coloris, & qui alio operimento tecti fuisse videbantur: interna nucis pars fusca & splendens, atque nonnulla ex parte quâ videlicet

videlicet nuclei, quem continebat, fastigium tangebatur) longosâ materiâ plena: nucleus autem inferiore parte crassior erat, deinde in metà quodammodo allungebat, & in nutantem mucronem definebat, coloris exterius subpunicet, substantiâ satis molli & interiore parte flavescente prædictus, iniuncti odoris & valdè

ingrati saporis, ut non miter, eos qui edissent, malè affectos fuisse, quemadmodum mihi referabant qui obseruauerant. Ceterum qualis arbor esset quæ hunc fructum protulisset, cuiusve formæ fuissent eius folia, intelligere non potui. *Hæc refert Clus. Exot. l. 3. c. 14.*

FRUCTVS PLANVS, RUGOSVS, NIGER, SEMINA CONTINENS.

CAP. CXXI.

O Stendebat mihi, inquit Clus. Exot. lib. 2. c. 13. anno 1602. honestus vir Emanuel Zywert, exoticum fructum, quem à Nautis peregrè redeuntibus redemerat, qui planus erat, tres vncias longus, paulò plus quàm duas latus, semenciam crassus, totus rugosus & ater, denso duroque putamine confans, siue corti-

ce, & semina continens, ut strepitu, quem agitatus faciebat, deprehendere poteram: alio integumento hand dubiè tectus fuerat, nam alterius fructus ossiculum, siue nucem esse apparebat. Verùm enim verò qui mihi commodabat, nihil certi affirmare poterat.

NVX ORBICVLARIS PEREGRINA, GLABRA, SPADICEA.

CAP. CXXII.

Nvx hæc Clusi, lib. 2. cap. 13. orbicularis penè formæ, paulò tamen longioris: nam illius ambitus, sumptâ vtrinque per longitudinem mensurâ, quinque vncias cum semisse continebat, vix autem quinque vnciarum erat circumse-

Tom. I.

rentia: infernâ parte nonnihil mucronatâ, supernâ verò obtusiorè, duro & satis glabro putamine confans, spadicei coloris, & nucleum continens, ut ex agitata strepitu cōiecturam facere poteram: alio verò inuolucro tectam fuisse certum est: quale porro id fuerit, aut quali in arbore nata hæc nux, intelligere nequim.

NVCIS AMYGDALINÆ PENE FORMA fructus, rugosus, subrusti ex fusco coloris, vñâ parte planus.

CAP. CXXIII.

A Ccepit. Clus. Descript. siue Exotic.

lib. 2. cap. 14. a Petro Gareto, Fructum siue nucem [nam alio operimento tectus fuisse videtur, qui binas vncias cum semisse longus erat, seiscunciam latus, aut paulò amplior, amygdalinâ penè formâ, rugosus, dorso aliquantulum subleuato, supinâ parte planâ, & infimâ latiore, quàm ea

quæ à pediculo pependerit, subrusti ex fusco coloris, non valdè gravis, licet densissimo corio constans, ut quod semencialis fore esset crassitudinis, multisque fibris oblique & transversim sese secantibus contextum, & adeò durum, ut aperire nequieim ad conspiciendum quid contineret, nisi cultro magnâ vi cum malleo adactò: geminum autem & oblongum nucleum continere deprehendebam nigrâ membranâ septum, internâ quidem parte albicantem, dulcisque, ut amygdala, saporis, nisi iam ranciditatem ob vetustatem contraxisset.

FRUCTVS INFERNA PARTE PLANVS, membranâ spadicei coloris tectus.

CAP. CXXIV.

Fructus alter peregrinus, quem accepit à Petro Gareto Clus. Exot. lib. 2. cap. 14. erat longitudinis fructus prædicti, qui nucis amygdalinæ formâ, minùs tamen crassus, inferna parte pla-

Ee 4

HISTORIÆ PLANTARVM.

nus, supernâ in gibbum allurgens, infimâ parte quâ pediculo adhaerebat, latior quam extimâ, quâ in obrusum mucronem defuisse videbatur: membrana autem dura & splendens, spadiceique coloris, fuscum corticem tegebat, continentem nucleum siue pulpam quandam cineracei ex albo coloris, quâ ore aliquantulum retenta, in farinaeam materiam resoluebatur quadam acrimoniâ præditâ.

FRUCTVS OSSICVLA TERNA, AUT QVATERNA SIMVL IUNCTA, cortice non valdè duro, rugoso, cineraceique coloris.

CAP. CXXV.

Descriptio

Fructus inquit Clus. Exot. lib. 2. c. 14. à Petro Garcto acceptus, siue vt verius dicam, fructus officulû (terna enim aut quaterna simul coniunctim nata fuisse videbantur alio quodam fructu inclusa) binas vncias longum erat, totidè latum, mediâ parte tumente & sese attollente planis & compressis lateribus: quâ fidem faciebant, bina ad mi-

nimum alia adiuncta fuisse, cortice non valdè duro præditum, externâ parte rugosâ & scabru, cineraceique coloris, internâ autem laue & candidum: magnum nucleum continens prorsus implemrem corticem, solidum quidem, non tamen durum, tenui membranâ tectum: ipsa autem interna materia siue pulpa, nucis vnguentariâ penè odorem habebat, sed acrisculum saporem, an ob vetustatem, ignoro.

BACCÆ CVIVSDAM PRÆGRANDIS OSSICVLVM.

CAP. CXXVI.

Descriptio

Fructus à Paludano concessus, inquit Clus. Exot. lib. 2. cap. 20. baccæ cuiusdam prægrandis officulum, ipsi quidem & nûhi ignotâ, vide-

batur: sed quod formâ Oliuæ officulum vtcunque referret, longè tamen maius, vt pote seiscuncialis lógitudinis, vncialis verò latitudinis, rugosum, solidum: nucleum in se continens, vt ex agitati strepitu coniecturam facere licebat.

FRUCTVS OLIVÆ OSSICVLVM RESERENS, rugosum, cum tribus lineis.

CAP. CXXVII.

À Vuthore Clusio Exot. lib. 2. Fructus sextus concessus à Paludano, vnciam crassus erat, seiscunciam serè longus, forma etiam oliuæ officulum quodammodo reserens, maior tamen, rugosus, & veluti frequentissimis tuberculis oblitus, tribus nervis secundum longitudinem distinctus, extremâ alterâ parte obtusâ, alterâ verò mucronatâ, satis gravis, & nucleum aut tale quidpiam continens, vt ex agitatione coniciebam: in aqua minuetus, non mergebatur.

AVRANTII FORMA, COLORIS cineracei fructus, strepitum edens.

CAP. CXXVIII.

Fructus communicatus à Paludano, vt ait Clus. Exot. lib. 2. cap. 20. prorsus orbicularis erat, vtrique nostrum ignotus, parui mali, siue aurantii formâ, quatuor aut quinque vncias ambitu continens, levis, coloris serè cineracei, solidus & durus, pulpam aut nucleum iam rescitatum continens, quoniam commotus strepitum edebat.

DATVRÆ SEMINE FRUCTVS.

CAP. CXXIX.

Clus. Exot. lib. 2. cap. 20. scribit fructum sibi concessum à Paludano, orbicularis serè etiâ formâ, qui tenui veluti membranâ constaret, breui petiolo præditus, penè cineracei coloris, intus inanis, nisi quædam rugosa granula continuisset, iis quæ in Solano marico maiore conspiciuntur non valdè abstinilia, inl.erebat autem fermentis quibusdam, vitis vinifera sarmenta referentibus.

NVCLEVS NVCIS QVODAMMODO conuolutus.

CAP. CXXX.

Annotatum à Clusio Exot. lib. 2. cap. 20. Paludano concessisse fructum in orbem quodammodo conuolutum. nucleum verius, quàm fructum, qui putamine aut nuce aliqua conclusus fuisse videbatur, solidus tamen & fusci exterioris coloris, internè albus: non ingrati quidem saporis, sed acidiusculi, quem tamen verniculi albi, iis non dissimiles qui in Ponticis siue anellauis nucibus generantur, sed minores, valde appetebant, & breui tempore totum erodebant.

BARVCE FRVCTVS E PLVRIBVS NV-
CIBVS, ARBORIS HVÆ.

CAP. CXXXI.

Valichius Syvertz anno 1599. redemerat de Nautis ex America reducis, inquit Clus. Exot. lib. 2. cap. 21. fructum *baruce* appellatum, qui erat admirabilis formæ, & in Guyana nati ferebatur satis celsa arbore, *Hura* nuncupata. E multis autem veluti nucibus vncialis magnitudinis mirabili modo simul iunctis & connexis constabat, quæ in bina lignosa duraque putamina desheebant, & orbicularem planumq; nucleum continebant cineracea membrana tectum. Eum verò fructum tot nucibus simul iunctis, & veluti in vnum caput coactis interdum crescere intelligebam, vt tanquam orbicularem clauam, geminum pugnum crassitudine æquantem, & in multos angulos desinentem referre videatur. Huius fructus nucleos, incolas vnde dicebant, ad corpus vomitu & alui deiectione purgandum.

VVARICORAMORI, RVGOSÆ GLANDI
SIMILIS FRVCTVS,

CAP. CXXXII.

Emptus fructus à *VValichio Syvertz* de Nautis reducis ex America, vt ait Clus. Exot. lib. 2. cap. 21. cui adscriptum erat secundum flumen *Arrivari* crescere, ad quam tamen rem utilis esset, ignorari. Binos autem similes accipiebam, eiusdem quidem formæ, sed magnitudine differentes; nam vnus binas fere vncias longus erat, alter vncialem longitudinem non superabat, vterque reteti & rugosæ glandi similis, adstrictioris facultatis, qui alio cortice siue putamine tectus fuisse videbatur.

ARARA FRVCTVS AMERICANVS.

CAP. CXXXIII.

Rara fructus *emptus*, inquit Clusius, in *Kajana* crescere, in arborene an humilioris planta, non erat adscriptum. Erat verò vncialis longitudinis, cute veriùs quàm putamine constans, satis durâ tamen, nigraque, longiore pediculo & inæquali nitens, vt plures flores inhæsisse viderentur. Incolas eius contracti & in aqua elixi decocto, maligna vlcera lauant, ad eam curandum: aiebant etiam vtilem ad aluum emolliendam, quod de nucleo intelligendum arbi-

OSSICVLVM FRVCTVS ORBICVLARE,
aliquantulum mucronatum tuberculis
obtusum, fuscum.

CAP. CXXXIV.

Communicab. v Villhelmus P. rduynus Clus. Descriptio Exot. lib. 2. cap. 22. ossiculum fructus vniùs quàm fructum, quod erat vncialis longi, aditis, orbiculari penè formâ præditum, [nisi quâ parte cunctus ipse quo continebatur, è pediculo pependerit & extimâ, quæ aliquantulum mucronata] trum fere vnciarum ambitu, f. sci coloris durum, & perpetuis tuberculis oblitum [quæ p.ctor non expressit] in quo tamen apparent veluti triangularis formæ velligia in vtraque extremitate, solidum, graue, aquæ tamen innatans, nec fidens, etiam si eâ mergatur. E *Guinea* allatum significabat. Est cum præcedenti numero scilicet II.

CYNANE, FRVCTVS ARBORIS MORRE-
MOR, LONGVS, VEL OVALIS, FERE NIGER.

CAP. CXXXV.

Valichius Syvertz *Amstelredani* anno 1599. de Nautis ex America reducis redemit auctore Clusio Exot. lib. 2. cap. 21. fructum *Cynane* vocatum, binas vncias longum: vnciâ summo capite latus, deinde paulatim ad infimum vltimèque gracilior fiebat, dorso paulò elatiore levis, niger & splendens, tribus foraminibus summo capite præditus, vno

superiørè, binis inferiørè. Illum in pusilla arbore nasci ferebant, cui nomen *Morremor*: immaturus

autem erat : sed plenam maturitatem adeptum, duplo maiorem asseriebant : eumque supra ptunas tostum, manducari ab iocolis aduersus capitis dolores. *Hunc fructum indicat numerus I.*

CUNANE, NVCI SIMILIS, CINEREI COLORIS.

CAP. CXXXVI.

Descriptio **F**Ructus, quem communicabat Wilhelmus Pardynus, inquit Clus. Exot. lib. 2. cap. 22. erat longitudinis dactylum vnciarum cum semisse : qua parte autem latissimus, vncialis aut paulo amplior latitudo, forma nonnihil conuexa, dorsu elatum & asurgens, arcuatus caput, infima pars in mucronem desinens, cineraceus color, crassiores eminentioresque nervi à summo capite ad infimam partem per dorsum excurrentes tanta arte expressi, vt humanà indutria sculptos quis attributi potuisset : alio autem cortice rectum verisimile est, qui assidua à fluctibus marinis in litore volutatione attritus fuerit : constabant verò illi nervi ex fibrosa materia, quemadmodum infima pars nonnihil attrita fidem faciebat. Ad nucis porò Cunane formam valde accedebat, exceptà illà nervorum eminentià, tum etiam colore, qui in Cunane penetrus alter erat. *Hac icon ostenditur in precedenti tabula numero II.*

FRVCTVS PLANVS SVBPVRPVREVS, nucleo impensè amaro.

CAP. CXXXVII.

Descriptio

levis, sefenciam latus, nucleum continens planum, candicantem, impensè amarum : nullum nomen erat adscriptum, vt nec aliis plerisque quos mittebat.

FRVCTVS EXOT. INÆQUALIS, fusci coloris.

CAP. CXXXVIII.

Descriptio **I**acobus Gareus, vt Clus. testatur Exot. lib. 2. c. 16. mittebat fructum durum, densòque cortice præditum, eoque inæquali & fusci coloris, inter-

nè leuiore & quodammodo cineraceo, medià eius parte fibrosa & firmà, nucleum autem continebat auellane suo putamine incluse magnitudine, graue, durum, rugosum (quia resiccat) in binas partes diuisum, solidum, inferiore parte albicantem, in quo nullum manifestum saporem deprehendere poterà, quia omnis vis ob vetustatem sortè evanuerat.

FRVCTVS TOTVS NIGER, BINIS FORAMINIBUS insignitus.

CAP. CXXXIX.

Descriptio **F**Ructus à Iac. Gareto missus Clus. vt apud eum videre est, Exot. lib. 2. cap. 16. vncia maior erat, circiter vnciam latus, totus niger, & satis laevis, anteriore parte binis foraminibus insignitus, posteriore vestigià retinens, quod vel petiolo irà hæserat, vel suo loco, si aliquo lobo inclusus fuerat : an nucleum contineret, ignoro : agitatius enim nullum crepitum edebat.

& in aquam coiectus non murgebatur. E Brasilia allatus ferebatur.

ANACARDIVM. CAP. CXL.

Descriptio **A**nacardio fructui nomen dedisse creditur forma auiculæ cordis æmula, compresso, vnciam longo, aliquando maiori, in obtusum mucronem desinenti, ex pediculo rugoso totam basin occupante appendice, colore nigro, aut fusco splendenti : externo hoc cortice ex altero nucleum immediatè ambiente clauditur

tur liquor glutinosus, seu melliglo nigricans, cui alii vim causticam, Cordus saporem primum dulcem, mox acrem, deinde vehementissimè adstringentem, adeo vt fauces in angustiam constingat & strangulationis periculo respirationem detineat, adscribit. Nos in inueneratis, quæ habemus, vt substantiam diuersam concretæ melliginis splendido nigrore bitumen Iudaicum referentis & porosæ inuenimus, ita & saporem penitus exoleuisse, & nihil quàm satiam dulcedinem linguæ offerri, nucleum verò in membranæ nigricantis tenuitatem exaruisse, quem Cordus planum candidumque prodit. Obseruauimus & gemella, aut certè per medium diuisa, cuiusmodi carauimus vnum depingendum, & alium cum crasso pediculo, tertium apertum.

Baladar Serapioni est Anacardis fructus arboris similis Cordi auis, cuius color est rubeus, cordi penè concolor, in quo continetur substantia quadam sanguinis æmula. Auicenna *Anacardium* similem ossi Tamarindorum facit: medullamque eius similem medullæ Amygdalæ dulcis, nec in cavillum esse noxamentum: cortice raro, perforato, vel habente foramina, [sic interpretis ait] hoc est, vt nos interpretatur, intus cauo, vt patet in sequentibus: nam addit in cuius raritate (cavitatem) est mel viscosum, odoratum. Sunt qui cum Nuce masticent, absque ulla noxa.

Anacardi, & Anacardium montanum Rhazæ. Inde confectio quam ab Anacardi cuiusdam arboris India [vt ille ait] fructu Anacardium appellant: & Anacardium succus, qui ob similem mellis consistentiam mel Anacardium dicitur. Eorundem & Melus meminit, vt dicitur in viribus *diuersis* Medicis recentioribus, sicut legimus apud Paulum in quadam compositione, & apud Aetium in antidoto aureo Alexandri & in Dianacardo vocato.

Anacardus, Pediculus Elephantis ab imperitis perperam dicitur, teste Pandeet. At Placitarius, Anacardi, inquit, sunt fructus in India nascentes: quidam dicunt, quòd sint pediculi Elephantis, quòd falsum est. Ex tamen hortus sanitatis quoque Pediculum Elephantis vocat, in quo icon exhibetur: cuius plantæ sit, nos latet: saltem Anacardum non exprobit.

Ruell. & Matth. aperte dicunt veteribus Græcis incognitum, quemadmodum & Rheginus, cui Anacardus dicitur in masculino. Angui. optimè descriptum ait à Serap. *diuersis* & Frischlino in Nomenclat. Serapbaum. Anacardium huc Anacardus. Germ. Anacardien, Elepbanten aut Bessanten laus. *Abulador* in Onom. phil. Toxicit. Lacuna Anacardos inter Nuces refert. Garcias Anacardio nomen, inquit, indiderunt recentiores Græci [nam Veteribus ignotum fuit] à cordis tunc similitudine, tum colore, Arabum vestigia secuti, quibus *Baladar*, Indis verdè quoq; *Bybo* dicitur.

Vult autem Clusius legi *Beledhar*, ac notat Garciam sic scribens. An Anacardum habet aliqd simile cum Beledhar? an verò Beledhar habet cordis significationem? utroque modo acceptis, utrumque falsum.

Lusitanis Fava Malaqua, quòd viridis & in arbore pendens similis sit nostrati maiori Fabæ. Quod confirmamus Acofta, Anacardium, ait, fructus Fabæ vulgaris admodum similis dum adhuc viret, & recens est: exsiccatu verò niger & splendens: continet medullam Amygdalæ similem, inter quam & supremum corticem oleum admodum vrens inuenitur. Miramur verò neque

Garciam neque Costam arborem Anacardiorum descripsisse.

Cæsalpinus verò noua prodit opinione, quando ait: Ab Anacardo non abhorrent conditiones traditæ Perseæ: nam similis est Myxis rubentibus, vt Plin. testatur: depressus autem est Amygdalæ modo, cui Theoph. comparat. Præterea venenum continet: licet alicubi innoxie comedatur. *Hæc ille.*

Illis quæ Veteres scripsere de Perseæ, lib. præcedenti relatis, Lector Anacardos conferre potest, potissimè cum verbis Theoph. quæ & ab ipso Cæsalp. citantur. Nucleum intus habet Perseæ, vt Prunus, longè minorem & molliorem: carnem vehementer dulcem, suauem, concoctu facilem: nec si comedatur, quicquam nocet. Anacardum verò non esse fructum similem Pruno nec Nucem, qualis est in Pruno, & ex pediculo Anacardis interdum adhærente satis patet, & ex tota adeò fide & constitutione fructus. Præterea Anacardos nullam supra se habere carnem, qualem Pruna, neque habuisse nostros, man fectum esse putamus, & vel semel in Pharmacopœo consistare possit.

Serapio scribit de ferri ex Sim, & nasci in Sicilia in montibus ignis. Paludanus etiam testatur se virides ex arb. re pendulos in Sicilia monte Aeghna vidisse. Monachi quoque tradunt è Sicilia optimos adferri Anacardos: & Cuscius non in Sicilia tantum montibus, sed & in Apulia prouenire inquit. Cordus verò adferri ex transiurinis partibus ad nos in Europam. Magna, inquit Garcias, [vt & Linschottanus navigatoris suæ cap. 83.] eius est in Cananor copia, tum in Calecut, reliquisque India Præfatiis, mihi cognitis, velut in Cambaya & Decan. Et Acofta magnam refert esse copiam in Malabar & reliquis India regionibus quòd præter hos & Plateatus, & Ruell. Gottheus, Rob. Conft. & Curtius tradunt: hic speciatim etiam è Syria adferri.

Deligenda nigerrima, ponderosissima, candidum recentem nucleum & copiosiorum ac fluidiorem liquorem habentia, vt suadet Cordus, qui plurimis annis durare ait, antequam vetustate corrumpantur. Rhafis præcipit ea [vasa] quibus conferuantur, semper infigidanda & humectanda esse.

Anacardi, tradente Rhazæ, calidissimi sunt, frigidis ægitudinibus & obliuioni auxilium serentes: sanguinis tamen generant adustionem, ac fortassis ad amentiam perducunt. Idem hausti acutos morbos creant. Confectio verò Anacardina dicta est theriaca Paralysis & Torturæ & Apoplexiæ. Baladar seu Anacardus ex Aben Mesuai apud Serap. calidus est in quarto gradu, & confert vitiatu sensibus, memorie, & omnibus ægitudinibus cerebri factis à frigidityte & humiditate, & neruis resolutis. Idem ex Gal. citat drach. eius dimidium sumptum conferre memorie, sed melius & efficacius eius partem internam, delere verrucas, & exulcerare cutem. Ex Abegerig citat, vehementer calidum esse, commouere *algues* & *bars* & lepram, & apostemata, præsertim iuuenibus & cholericis, & fortè etiam interficere. Quapropter non exhibendos. Prodesse tamen Paralyticis, & ad eam procliuius. Anacardium, Auicenna auctore calidum & siccum est in quarto recessu. Eius melliglo exulcerat, inflammat, sanguinem & humores adurit. Vertucas delet & leucen, alopecias implet à pituita ortas, neruorum refractionibus & resolutionibus confert, memorie abolitæ aut imminutæ succurrit, præsertim

Perseæ

Cæsalp. nuc.

Locus.

Delectus:

Vires & v. sus.

Noxa.

Paralysis, Tortura, Apoplexia, Temp. 4.

Ferruca, Causinum

Paralysis, Tèperian, Noxa.

Leuce, d. b. tota.

Haemorrhoides.

confectio ab Anacardis denominata, mentem tamen mouet. Haemorrhoides immodicè fluentes fustitu exsiccant. Denique veneni non est expers, quin adurendo humores occidit, cui occurrunt machinè vaccino (fortè lacte) & oleo nucis.

Elis Anacardini Vires.

Rhaza aduersus Anacardos in principio butyrum coctum & crudum, & oleum sesamum, donec luctio & mordicatio, si qua sentiatur in faucibus ac ventriculo, cesset, danda præcipit, pottea verò aquam hordei & lac vaccinum acidum in potu, & oleum violaceum ossa-ctui præbendam. Caput quoque epithematis, qualia e. de alguet qui præscripsit, muniendum. Sed & Pylia mucilago cum melleo aliquo conueniente aut succo Granatorum in potu dari potest. Noces verò propriè tate quam his resistent, eodem teste. Melues hæc. Anacardino speciatim his vires tribuit. Venis totus inferioris & cerebri affectus frigidus compellet, sanguinem reddit purpurem, & inde spiritu animali reddito purgatior & tenuiore, sensus omnes apprehensione, intellectum & memoriam iuuat, coloremque viu-uidum corpori tribuit. Compositionem vide apud eundem. Sed quod sextum demum mensem dan-dum consilium ad diachyli cum aq. Fœnic. & Apili: quo sumpto, vitandum laborem, iram, coitum, ebrietatem. Ideo autem post sextum mensem dare iubet, quod tum vis sitè eius maligna, vt censet Sylious, expiauerit seruendo antè namque vi est periculosum. Apud Aetiar. quoque antidotum dianacardion habes, ad vertiginosos, comitales, difficultet spirantes, & ileos: mentes pellit, in-cipiente hydropem & cachexiam sanat. Para-tur vt Mel Anacardinum dictum, cui incocti sunt Anacardi recentes & relictu. Vlt frequens est, in compositionibus, vt passim videre est apud Pra-dicos. Hæc Veteres.

Docti Cautio.

Antidotum Dianacardion: cuiusque vires.

Mel Anacardinum.

Temperat.

Hyropolis: puer error. Porta Serap. not.

Non Gene-nati Asthma.

Lumbrici: cilus.

Causicum Strum. e. ad obip-gnandas pannos. Ane not. Controner-sia de tem-feram.

Canthar.

Cilus.

Mangas.

Anacardi Mart. exsiccant & exsiccant tertio ex-cellu: præstat in medicinali liquor, etli myropolæ cõmuni errore & cortice & nucleo vtantur. Por-ta Neapol. Anacardia noxia dicit, & deleteria non vacare facultate, quibus remedium sit oleum ex eorum nucleis expressum. Garcia Serap. reprehendit, quod Gal. citat, tanquam huius fructus meminerit, [cũ tamen illi planè fuerit incogni-tus, vt ille ait], quodque deleteriam habere facul-tatem scribit, cui tamen experientia refragetur, siquidem in Indis è lactis lero maceratum asth-maticis dari, & aduersus lumbricos. Præterea his viridibus (addit) & sale cõditis vimum in cibatis, eluarum conditarum modo. Fructu verò sicca-to castici uice vtuntur in strumis: totaque India huius cum calce misti vsus est ad pannos obsigna-dos. Auic. idem taxat, quod inter venena retu-lerit, quæ deleteria sint facultatis. Nulla enim pre-ditum esse venenosa facultate, ostensum: causticam verò vim non nisi in sicco esse. Nonnulli, in sit idem, calidum & siccum constituunt in quar-to, alii in tertio, nemo tamen mihi satis facit, quã-do quidem in virente clarum est deesse hunc ex-calfaciem & exsiccantem excessum: neque rati-oni consentaneum videtur in eo caliditatis & sic-citatis gradu constituere quo est Piper, nisi fortè quod in Sicilia nascitur sit ea facilitate præditum. Eiusdem fructus facultates Acosta persequitur in hunc modum. Ego sanè vidi hunc fructum viridẽ, & per multos dies sale & aqua conditum Oliuarum Hispanicarum modo venalem in foro proponi, & edi non solum quidem, sed excitandæ appeten-tiæ causa coctæ orizæ admisceri, vt solent fructum Mangas vocatum, aliòque fructus astringentes & acidos, alios minime. Nonnulli in desiccato

extimum corticem demūt, eamque membranæ, qua medulla tegitur, deinde medullam edunt ad bibendi appetitum irritandum. Illud porò cer-tissimum, oleum id quod inter corticem & nucleũ continetur, admodum causticum esse & veneno-sum. Totà tamen prouincià Malabar, illius vsus est caustici vice. Si quis insillet in putridum & cauum dentem, vitæ, frangitque, & corrumpit Ca-facilè. Calce addita ad bombycinos pannos obli-gnandos, & alias res quaslibet notandas vtuntur: etenim notam adeò semiter imprimit, vt nulla lo-tione eximi queat. Salent interdum Indi non-nulli hunc fructum cuspidi cultelli infixum candele ardenti imponere, quidam vritur, mirum quos strepitus edat, quas ignis scintillas quasi fulmina ericiat diuersorum colorum, eaq. ratione rudio-ribus quibusdam & mulierculis imponunt, illis persuadentes, se in his scintillis & flammæ radis spiritus conspiciere qui ipsis loquantur, & edoceat quodcunque scire cupiant. Tali igitur commen-to miseros fallunt, persuadentque quod volunt, dantes responsa suis, qui ipsos consulunt, pro suo arbitrio. Vt verò omnes isti Gentiles, augures, in-cantatores, & dinatores rard loquuntur, & cum mora ponderèque respondent, in suis responsis semper sunt ambigui, & adeò astuti, vt quomo-docunque res, de qua consulti sunt, cadat, sua exiluminatione minime periclitentur, dicantque se euentum prædixisse.

CAIOVS.

CAP. L.

Caiio nomine innotuit fructus peregrinus (hic cum præcedenti pistus.) Castanea maiori par, De forma renum, altera parte gibbosa, opposita lacunam impressam habens, quæ pediculi auulsi vestigium apparet crassior, infima parte tenuior, cor-tice autem tegitur cinereo, duobus maculis magis albicantibus vtrique lacunam dictam obfi-dentibus. Præter hunc corticem alius nucleum complectitur pallidum, eĩ formā quā & totus est fructus, succulentum, sapore Amygdalæ dulcis, substantia molliori: inter duos cortices, qui cul-mi ferè latitudine inuicem absunt, tophaceis ca-uernulis cõcrecet melligo crassiuscula & læta, se-pè cerasorum colore & consistentia, sapore pri-mum adstringente, mox insigni acrimonia lin-guam vellicante, si ruata tamen adstrictione.

Theueto depingitur & describitur arbor ipsa, folio Piri, acutiore paulò, mucrone subrubente: cortice item non nihil rubente, satis amaro, mate-rie molliuscula: fructum ferè pugni magnitudi-ne, oui asserini forma, cuius fini Nux quardam Castaneæ aequalis adnascatur, renis leporini for-ma. In eius tamen figura accessariæ nucleæ con-nexum alium ostendit, quàm ipsius consideratio doceat: siquidem, vt mox diximus, pediculus quo primario fructui connectitur, non in tenuiori, sed crassiore latioreque parte conspicitur, quod etiam melius demonstratur per figuram Linschot-tani, qui hæc tradit de Caiou.

Arbor in India ad Mali fructus formam fert Pi-ri magnitudine, flauo colore, posteriore parte a-cuta, & anteriore crassa, molli tractu sunt macu-ri, & contraria planè forma Pomis crescunt. Cũ enim Poma pediculo in crassiori parte arbori ad-hæreant, hi fructus (quos Caioues vocant) ibidem Castaneam ostendunt, magnitudine pollicis prio-rius articuli, alio sanè & diuerso à castaneis Laque colore.

colore. Saporem quoque gratiorem habent, verum affari debent. Interiorum albescunt vt castaneæ Europæ, putamine tamen crassiore, cuius color ac laudus est. *Caïones* ipsi ea parte quæ anterior est pomis, caulem habent inlitum arbori.

Gēn. epistolâ ad Adolphum Oeconem: Fructus reni similis quodammodo, figura & magnitudine leporinum renem referens, Anacardiis vocatis congener, vt iure *ἀνακαρδία* appellatio nominari possit. Qui namque *Ἀνακαρδία* vocant, minimè mihi placent. Longè autem magis errant, qui *ἐλακίαν* seu Oliuellam aut Fabam Aegyptiam appellant. Indigenæ quidem Indi, Canibales maxime & Anthropophagi arborem *Acaïu* & *Caïu* nuncupant: fructum verò Recentiorum quidam *καρπὸν βραχὺν καὶ*, id est, *castaneam brasilianam*.

Rondel. in praxi sua, quim manu mea transcripsi Monspelii [ego Bauh.] Castaneæ, inquit, quæ adferuntur ex India, quæ formam renis habent, ita vt videantur esse species quædam Anacardi, fructus ligni quod vulgò dicitur *Ereffi*. Sed fallitur Rondel. Theuetus enim alique Indiarum regionum *ἀνακαρδία* Scriptores, Brasiliam ab hac arbore separant: Theuetus speciatim quoque Brasiliam ait fructu caret.

Clus. apud Garciam, Nucis genus vocat è Brasiliæ regionem, incolis *Caïus* dictum, cuius arbor magna, fructum ferens oui anserini forma &c. quo vtuntur Brasiliæ, [licet Theuetus contra asserat] in extremo fructu prominet Nux quædam renis leporini forma &c. Idem apud Acoſtam: mirari facis nequo, Acoſtam non describere Nucem quæ in extremo fructu *Caïus* nascitur. *Caïus* pronuntiandum potius, quàm *Caïus*. Acoſta notat *Caïu* vulgò appellari fructum. Theueto Arbor *Acaïous*. Videntur arborem Theuetus & Linschottanus, nec figuræ admodum differunt, sed huius tamen concinnior, quia ære exculpſa, quemadmodum & Bryſatrum. *Caïus* Cluſ. Hist. Lugd. Cast. Dur. *Caïones* Paludan. qui omnes testantur quosdam Anacardiorum genus existimare. Sed Hist. Lugdun. *Caïus* & *Aho* loco denuò de eo tradit sub titulo *Acaïou*. Et Taber. *Caïou* audacter Elephantem laus German. vocat, quod nomen & Anacardis quidam tribuunt, vt dictum est præced. quasi ipsi certò constaret ad Anacardis modo, cuius fructus à siluestribus *Acaïou* dicatur, crassitudine & figura oui gallinæ, per maturitatem Cydonia magis flauo, non tantum eduli, sed succo etiam acido, suauis, orique ita grato vt nihil supra, habereque vim refrigerandi. Difficiliter propter altitudinem arborum decuti, nec sibi sui licitum, nisi Simia caudatæ, quæ eius esu delectantur copiose deieciſſent. Caterum in huius historia hoc nobis obscurum videtur, quod Lerus & Acoſta non meminerint Nucis à nobis depictæ, Theuetus verò non bene appingat. Præterea si quis ritè consideret Nucem nostram, est quod dubitet, an alteri fructui vnquam adhaerit, Vestigium vbi pendisse ereditur, necio quid aliud demonstrat: potius tuberculum dicas à natura factum, quam pediculi aut adhaerionis vestigium. Perpendendum igitur, an idem nomen non tribuatur duobus diuersarum arborum fructibus. In Canibalum Provincia, vber est arborum *Acaïous* proventus, Theuet. per Indiam copiosi, eodem

Tom. I.

tempore quo Mangæ matureſcunt. Linschott. E Brasiliæ regionem Vlyſſipponem adferuntur, Cluſi. Adferuamus & nos aliquot fructus, & vnum inter hos speciosissimum ab Ecc. Herc. Saxonia Profell. Med. apud Pataunos celeberrimum cum aliis multis exoticis ad nos missum. Paludan. ait: Orientalis Indiæ proprii non videntur fuisse: verum eò ex Brasilia allatos volunt.

Saporem gratiorem habent quàm castaneæ laque, verum affari debent. Crudas nemo secure ore aperiet, quod continuò cutem abradant, magno dolore eorum qui ignari temerè eas referant. Idèd cultro aperiuntur, aut igne vruntur vt manducari possint. Guttur autem peculiari natura cum degluuntur ſtingunt, gustu acido & succulento. In orbes idèd ſcinduntur, adiuncta aqua, siue vino, faleque iniecto, quibus modis adtingendi illa ſiculus mitigatur, palato ita gratissimi. Mangis tamen Ananisque cedunt, viliores enim ſunt: Linschott. Sunt qui ex fructu potum quendam conficiant, quantum per se minimè ſuauis gustu, ſapore Sorbi mediæ maturitatis. Nucula accessoria nucleus non ingratus quoque præbet cibum, leuiter toſtus. Ex melligine, quam cortices gemini claudunt, copioſius oleum poſſent incolæ elicere, quàm nos è Iuglandibus. Nullus apud Cannibales ligni vſus, præterquam ad fouendum ignem, vt quibus aliorum non magna ſuppetat copia. Theuet. Cluſius quoque teſtatur nucleo leuiter toſto incolæ veſci, gratiorem ita eſſe, & Venerem ſtimulare. Ac in illo oleo nihil præſtantius eſſe ſunt ad Lichenes & impetigines tollendas. Incolæ etiam aduerſus ſcabiem vtuntur.

Vites & Vſus.

Cautio.

Vt palato grati ſiant.

Potus.

Nucleus. Medico.

Oleum.

Lignum.

Ad Venerem. Olei Sires, Lichenes, Impetigo.

AHOVAI, FRUCTVS VENENATVS.

CAP. CXLII.

A Houai fructum nobis donauit Luter. Io. Robinus ſilicium exoticarum cultor prope modum ſingularis. Is triquetra figuræ deltoïdes eſt, mediocriter caſtaneæ magnitudine, duobus cornibus compreſſioribus, cetero qui turgidulus, coloris rufi, ſuperficie aliquantum inæquali: ac inter duo inferiora cornua rimam agit ad intima penetrantem: à ſummo apice, in quo foraminulum peritum, quaſtor ducuntur ſulci, in totidem quadrantes fructum diuidentes, qui concuſſu nucleum inſeſteſtatur.

Arbori, inquit Theuetus, altitudo Peri, ſolium verò duos tresve pollices longum, duos latum, æterni viridis: cortex albiſcat: rami vulnerati ſuccum lacteum manant: odorem autem ſpirant amputati inſigniter foetidum, quare ſilueſtres iſti nullo modo vtuntur, nè ad ignem quidem fouedum.

Arboris deſcriptio.

Succus lacteus. Fœtor.

Ff

HABOMLEY

ABOUAI

Appellatur autem *Ahouai* & *HABOMLEY*: Vt quoque et in modo scriptum habet. De eadem *Lerius* sic scribit. Arbor in Brasilia syluestribus hominibus dicta *Ahouai* tanti factoris & ita Allia redolens, ut cum n. scinditur aut igni admouetur, odor tolerari non possit, folijs Pomis nostris ferè similibus: fructus quodammodo similis tinbulo aquatico, nucleo fammè venenato.

Lib. 4. trademus plantam nomine *Aspalathi*, cuius lignum graniter quoque olet. Potuisset hic tradi, nisi nominis affinitas & similitudo quædam cum *Aspalathi* ibi describi postulatset. Nescimus tamen cuius arboris sit lignum.

H. Lugd. nov.

Goropius se eiusmodi ligna ex Atlantico orbe allata subolsescisse testatus, humanum sterces naribus representasse perhibet. Hist. Lugd. binis locis de ea agit. n. nomine Arboris fructu pernicioso *HABOMLEY* Theueti. titulo *Ahouai* & *Ahouay* Theueti ex Clus. ac vtriusque figuram proponit. *Ahouai* Theueti nomine & Clus. & Lob. & Tabern. habent.

Vires, & A. 35

Ahouay potè fructum fert venenatum, vti dictum, & pernecabilem, verèque deleterium: talis autem potissimum est nucleus, quo exempto sylvestres putaminibus tintinnabulorum loco videntur, quæ cruribus circumdata nihilo remissius sonant quàm campanulæ nostrates. Tantùm verò abest, ut in peregrinis fructus istos recentes dorent, ut suis eam liberis tactu interdicant, priusquam exemptus fuerit nucleus. *Theuerus*.

NVCVLA QVÆDAM FALSO HIGVERO ET AHOVAI PVATA.

CAP. CXLIII.

Descriptio

funiculo traiecto pependisse. Dono accepimus à D. Casp. Bauh. & pluscula vidimus apud D. Fel. Platerum.

Clus. ad *Garciam* in edit. 4. *Ahouai* Theueti vocat. Olim verò sine nomine & descriptione posita erat figura. Quod deinde *Ahouai* Theueti nomine proposita sit, existimamus Typographi errore id factum.

J. ob. 25 H. Lugd.

Hist. Lugd. Fructum *Higvero* vocat ex Clusio. Lob. idem dicit. Atqui Clus. non vocat hunc fructum *Higvero*, quod adhuc quidem observaverimus, sed relinquit in nominatum. *Higvero* longè aliud est fructus: quæ ratio quòd maiori cau-

tela Tabet. *Higvero* fortè suspicatus sit, non definitè statuerit.

NVX PEREGR. OCVLATA, COMPRESSA

CAP. CXLIV.

Maior est Nuce vomica Offic. dicta, quæ hirsuta est: hæc verò circumscriptioe haud ita rotunda, sed per ambitum nonnihil sinuata, altera parte in gibbum exuberante, alterà compressa. Color cinereus vel in rufum declinans. Gibbus per declivia ordine positos habet ocellos quinque impressos: compressa pars scrobiculos habet insculptos, in umbilico quidem vnum, vnde & petiolus videri prodire: in marginibus autem multi incerto numero. Ocellis respondent totidem locelli distincti, in quorum vnoquoque semen vnicum, Pomorum aut Pirorum seminibus simile, sed habitus, substantia pingui, oleosa, sapore Auellana: circumnecta omnis substantia lapideæ est duritie.

bet insculptos, in umbilico quidem vnum, vnde & petiolus videri prodire: in marginibus autem multi incerto numero. Ocellis respondent totidem locelli distincti, in quorum vnoquoque semen vnicum, Pomorum aut Pirorum seminibus simile, sed habitus, substantia pingui, oleosa, sapore Auellana: circumnecta omnis substantia lapideæ est duritie.

An *Serap. Lem. alhei*, vel *alhe*, id est, (vt reddit interpret) *Nax vomica*. Habix: Vomitus vehementer monet, vel per se, vel cum alijs trita cum modico sale, quod faciliat vomitum. Dosis drach. ij. *Abraam* apud eundem: Est nux, inquit, colore inter glaucum & album medio, *Auellana* paulò maior, in qua sunt nodi, cuius corticis drach. j. trita & tribrata, sumpta cum duobus aureis *Anethi* triti aut semine *Fœniculi*, addito melle, sicque mixta cum aqua calida vomitum cient, & humores cholericos eiciunt simul ac phlegmaticos, atque aded alui quoque superfluitates per inferna subducunt. Non ausimus pro certo asserere *Nucem* nostram oculatam hic depictam esse *Vomicam Serapionis*, quia vires ignotæ nobis sunt. Quod scribit in ea nodos esse, respondere videtur. *Bellun.* in Arab. nom. interpret. Illa *Nux* ait, quam *Venetii* *Nucem Metel* vocant & quæ reperiuntur inter *Nuces moschatas*, non habet spinas quas ei tribuit *Auic.* eadèmq; *Nax*, quæ importatur ex *India*, ignoratur à *Physicis Orientalibus* quid sit, & ab *Italīs* connumeratur inter *stuppeas*, & *Mauritani* *Nuces* memorant, quas *Vomicas* & *Metellas* vocant. Sed tam *Officina* quàm *medicorum vulgus* has magno errore confundunt, quòd plerumque *lepiumas vomicas*, *Metellorum* loco usurpant, & contrà *Metellas* nonnunquam *Vomicarum* vice. *Metellas* vocant, quæ nonnihil exuberantes, quibuldam nodis, veluti parvis oculis, per ambitum sunt retextæ: at eorum lapsus faciliè deprehendi potest *Serapionis* testimonio: ex sunt legitimæ *Vomicæ Serapionis*: Hec *Matthioli*. qui tamen in possit. com. Lat. & Ital. non scribit esse legitimæ *Serap. Vomicas*, sed in silentio

no prater, ac potius negare videtur, adeo sibi ipsi constare didicit in suis scriptis.

Nux vomica vera, & Pharmacopolis malè Nux metella, Lacun. Nux vomica vera: *Metella offic.* Germ. Fränauglin/Lonic. Nux vomica Serapionis, & Metella Sepalsiariorum, Amat. Quidam volunt, inquit Anguil. Nucem metel, vulgarem esse vomicam: verisimilius est Metel commune esse Metel verum, quàm vomicam. At nobis, vt iam diximus, nostra Nux oculata melius respondere videtur Nuci vomice Serap. quàm eiusdem Methel, si intè considerentur quæ Serapio scripsit. Nux methella Oific. Hist. Lugd. Fructus peregr. 6. Taber. Et rursus fructus peregr. 6. Clus. eidem Hist. Lugd. quide eadem Nuc duobus duertis locis agit, non sine ostantia.

Clus. qui peregrinum 6. facit sic describit. Nuc vomica maior est, planus idem atque similis coloris, nempe cinereus, superna parte paulò eminentior, & in ambitu quodammodo sinuosus, infima verò, quingue grana inter se distincta, & veluti ipsi impressa ostendens, Mespilorum Setaniorum officulis non valdè absumpta, quæ exempta, satis alta lacunatum vestigia relinquunt. Totus lignea duritie præditus est.

Cæterùm de vomicarum Serapionis facultatibus priùs diximus: qui nullam vim lethalem eis tribuit, sed tantùm vnius aut duarum drach. ponderè cum Anethi decocto ac sele mirificè per superna, nihilominus quoque per inferna, humores biliosos pituitosque educere.

NVX MECHIL SERAP.

CAP. CXLV.

De hac ita scribit Serapio, *Leum Alrachaba*, id est, *Nux mechil*. Haemeban d. uid, ex Arabis cuiusdam relatione dixit Rachaha esse arborem magnam sicut Nux, folijs amplis Ficus magnæ, fructu Malogranati parum nascente a flosculorum extortum, in modum Ficuum, pediculo incuruo, ob fructus pondus & magnitudinem. Neque nominandum esse Iumazen. id est, Ficus Pharaonis, quod non sit Ficus, sed Rachaha. Se verò idem tradit in Oriente plures vidisse, Ficubus similes, cute densa, sapore dulci, suaves, odoratos, ideòque hominibus & pastoribus potissimum expetitos. Anninebeten apud eundem Serap. vult esse Nucem vomicam. Sed differunt nimirum inter se Rachaha & Nux vomica. *Hac Serap.*

De eadem Monachi in Mesuen ita tradunt. Serapioni nux Mechil, siue Mochil (diuersa à nucem Methel) est quædam planta magna quæ in Syria copiosè nascitur, speciatim in deserto Iesù Christi, vbi nimirum 40. dies & noctes ieiunauit. Similis pendet in omnibus nucis Methel dictæ: sed fructus eius non est spinosus, & à pastoribus comeditur, vt plures fratres nostri ordinis retulerunt nobis: quæ planta videbatur eis esse species Solatri, quam plantam adhuc nonnulli ex Mauritanis Mochil vocant, & alii aliter vulgò nominant. *Sic illi.* Enimuero sanè, vt quod res est fatemur liberè, nec Serapionem neque Monachos rectè intelligimus. Et multum est, si ipsimet seipos intellexerunt. Quæ Monachi tradunt de nucem Methel, licebit videre capite de Strammonea. Scribit Bellon. Tatulam siue Solanum somniferum provenire circa Hiericho, quod notandum propter ea quæ Monachi dicunt de Solatro: Verùm Tatula spinosa est.

Tom. I.

NVX HENDEN ARABVM.

CAP. CXLVI.

Necis nomen facit vt plantam nobis incognitam tradamus ex Arabum sententia, de quibus Lectoribus & nobis cum tempore indicandum. *Item henden*, inquit Serap. dicitur *Nix hendem*, vel *Nux hendem*. Ralis: dicitur *Adeps terra*, & *den Petra terra*. Idem in Zaravi tradit esse Tuber, ex quo fiat vinum cum melle. Isaac eben amram *Adeps ter-* *hendem* sunt tubera granata, sicut cicera alba, colore in glaucum vergente. Adfertur de Bucha, & de Corascen, estque illud cum quo viuificatur mel, & nominatur Tuber. Salomon eben hahab *Tuber*. *sen*: Nux hendem in Perside, est Tuber melius, quod viuificat ipsum mel. Adfertur d. Keru. n. & Locus vomitum ciet. Paulus: Ex sententia Galeni est sicca, modicè refrigerans, tollens impetigines, resinguens calorem, & fluxum sanguinis comprimens. Liber de tallamethi. Hæc in Barbana vulgato nomine dicitur Nux columbarum, & in Damasco Nux hendem: de quibus vinum cange proicitur in libras x. melis: & in lib. j. minis tertiacum calidæ, & agitur bene, postea cooperiatur vas. Ita vinum fit, quo Barbari vtuntur Alchanzi: impinguit & sperma auget. M. Iarigat idem ait, & modicè calidum dicit. Atabari verò & hæc tradit, & præterea addit libidinem excitare ad coitum, stuporemque deorum tollere. Ralis in libro aggregato: calidam & humidam dicit, & prohibere appetitum lun[an Picam]. Hactenus ex Serap.

Audiamus & Auic. *Buzk niden* [vel *Buzk kenden* Bellon.] id est, Nux hendem, est ralis, sicut *Asne* *Asne lutea*. lutea: in Rakia vocatur iterum columbarum: in Bagaded, Nux hendem: vel vt quidam scabunt Genden. Melior inter eas est Barbana: sed Rakia inefficacior. Calida & humida est, in primo excessu: sunt qui tradant leuiter refrigerare, de quo nondum satis constat. Exicat & extinguit: Tempera quidam dicunt incidere sanguinem. Fit exus vinum: Huius vini descriptionem tradit, vt & similis Serapio, scribitque vtique id & impinguare & vomitum ciet. Quod si hoc aliquid ad declarationem obscuræ huius Nucis historię facere queat, sciat lector *Asne* multis dici Muscum. Qualem igitur Muscum intelligat Auic. vt incomperum nobis, curiosioribus subtilioribusque considerandum relinquimus.

Quæ sequuntur ex alio Auic. loco, nempe lib. 2. tr. 2. c. 503. hanc historiam reddunt obscuriorem, scribit enim Nux hendem, est terra glutinosa, sicut cicera alba, declinans ad citrinitatem, quæ defertur ex Barcha & Corasceni, ex qua cum melle fit vinum. Paulus dicit habere virtutem refrigerandi, extinguendi, & exsiccandi parumper: Fluxum sanguinis inhibere: impinguare. Sanare impetigines, excitare coitum. Bullunenensis ad marginem Auic. addit: Giarzi hendem totum hoc caput à Serapione accepit.

NVX VOMICA VVLGO OFFIC.

COMPRESSA, HIRSVTA.

CAP. CXLVII.

Eplasis vulgò Nux vomica nominata, orbiculata, nummo aureo quem scutatum vocant, aequalis, subinde minor, compressa, calamus

Descript.

Ff 3

scriptorium vix crassa, tenera, & tactu molli superficie villum holosericeum imitata, coloris ex castreo cinerei, & vario lucis obiectu renidente, vmbilico utrinque medium occupante, sed altera facie expressiore. Villos densius comminuto Amianto similis quodammodo vel Cordo etiam recte. Fissa in geminas abieci crustas, duntaxat ferè cornea,

colore ex fuluo cãdicante, sapore insigniter amaro. Ipsa substantia tritu & contusu contumax, addèdò solida lentique est, nec nisi probè siccata frustula, & ea quidem ne vix ac ne vix quidem contundi, seu in puluerem redigi apta. Cùm in duos orbiculos finduntur, vterque in orbis circumferentia exiguum foramen habet, quo continetur, vt annotat Cordus, germinaturæ, & ex semine hoc facto exituræ plantæ rudimentum: exiguo pedicello, & veluti paruo Tiliagineo aut Hederaeo, venoso, duplicique folio constans tam exquisita perfectæque figura, vt cum veri folii consummata forma de perfectione ceteris eius vnica tantum pars, hoc est pediculus, prædicto foramine vel cauerna continetur, foliola verò duplicis fructus commissurâ clauduntur. Reperitur, sed rarè, formâ oblongâ. Vomica dicta quod vomitù cieri credatur, & solet.

Varietas.

Etymon.

Nux Vomica Offic.

Castanea Vomica vel Indica.

Nux metel.

Fuchf. net. Tithym. Myrsin.

Nux vomica.

Hæc itaque est *Nux vomica* quæ hodie vtuntur officinæ, & qua se vsum officinæ suo tempore testatur Cordus.

Nux vomica, inquit Monachi, quæ & *Castanea vomica* vel *Indica* dicitur, tenetur esse illa, quæ defertur ex Orientalibus plagis, quæ est velut placenta, denarij magnitudine, albicans, depetella & incurua. Non contrariante quodd legatur in Serapione, esse in uotem Auellana, & quod in ea sint nodi. Nec etiam obstante quod in ipso Serap. & Auic. cap. de Nuce methel dicatur, esse similem Nuci vomica, eam expressè videatur contrarium: forsitan quodd vel vterque textus sit malè translatus, vel quodd ipsi intelli gendi sint de virtutum seu proprietatum operationumq; similitudine: alioqui in alijs qualitibus in iis omnia vera comperiuntur.

Fuchsius *Tithymalum Myrsinitem*, cuius fructus *Caryites* [vt ille ait] dictus, esse qui *Nucem vomica*, Germ. *Bronâglin* vocatum putent, tradit, nec refutat aut improbat, Quamuis reuera eorum opinio qui *Nucem* hoc cap. à nobis depictam atque descriptam *Myrsinitis* fructum putant, tam sit absurda, vt aliam refutationem non mereatur quàm lectionem vtriusque descriptionis ab intelligente factam, in quo fortè aliquo pacto Fuchsius excusari possit, qui eandem hanc nostram *Nucem Vomitoriam* nuncupat.

Ryff. quoque testatur quibusdam *Tithym. Myrsinitis* fructum censer. Sed quibus?

Easdem Nuces, vt refert Matthiol. memorant Mauritanos quas vomicas & Metellas vocant. Sed

tam Officinæ quàm Medicorum vulgus has magno errore confundunt, quodd plerunque legittimas vomicas Metellorum loco vlturpent, & contra Metellas nonnunquam Vomicarum vice [vt & cap. de Nuce oculata monuimus.] Nam Vomica quidem eas appellant errore ducti, quæ Lupinorum instar compressæ sunt. Serapioni *Nux metella* arboris fructus est *Mandragoræ*, hirsuto corvæ. Quas vomicas nuncupant, corticem hirsutum habent, facultatibus, non autem notis (vt quidam falsò existimant Serapion. intellexiss.) *Mandragoræ* fructus referunt.

Idem in post. com. Lat. & Ital. nunc primum intelligere scribit se in censendis Mauritanorum Nucibus Vomica & Metellis in errore versatum esse. Credidisse enim nuces quas Vomicas seplasia vocant geminas esse Metellas, nec id sine adspulantis indicis. Nucem Vomica quidem genuinam non esse Auic. & Serap. Itaque hanc caninam non vomica posthac appellare licere, quodd canes deuorata, parua temporis morâ interimit.

Sed Matthioli sceleris ille censor Guiland. iam prius hanc opinionem priorem in suo Theone exploserat: Nucem vomica (inquit) falsò Matthiol. Metellam contra Bellinensis sententiã decernit. Auctores habeo Ebenbiliar, Auic. Hæsen & ceteros Mauritaniæ Scriptores. Quacensura coactus & ipse tandem suam opinionem retractauit.

Lacuna eandem pingit nomine Nucis metellæ, addit Pharmacopœos errare qui Vomicas vocent.

At Amatus, Matthiol. imitatus ait, Nucem metel, quæ vulgaris sit Vomica, similem dici *Mandragoræ* semine & virtute, non figura.

Nux metella vera Vomica Offic. Ræsenâ Anglii/ Lonic.

Aliquid noui importat Anguil. Non existimo, inquit, Nucem vomica communem, Vomica esse nec Methel: non respondet notæ Methelin- tellexi à D. Io. Verelli Materano Apulensi, Nucem vomica vulgarem radicem esse solus rotundis ac serpere: id si verum, certum nostram Vomica, cùm sit radix & non fructus, non veram Methel. Quidam volunt [additidem] Nucem vomica vulgarem esse Metel veram: quod, vt verum sit, oportet secundum Auic. in ea contineri semen simile Citro aut *Mandragoræ*, quod non reperitur in ea.

Nux metel, autore Casalp. vulgò & Fungus Orientalis appellatur osseum quiddam compressum & circulare instar Fungi abiecto pediculo: aliud integro circulo, aliud deficiente vt Luna in centro apex quiddam, in labro seminis medulla continetur, ob paruitatem invisibilis, vt in Dactylorum ossibus, quasi ab eis differat tantum: quia in Dactylis extrema ossis utrinque replicata sunt media quadam rimula constituta: in Nuce metella eadem sunt explicata & aperta, vnde circularis figura. Est autem id lanugine tenui obductum & candicante: vtuntur eo solum pro veneno ad canes interficiendos puluere inaspero carinibus: idem pisces & aues obstupescit. Putarunt quidam hanc esse Nucem vomica Serap. quæ deferbitur maiot Auellana & uodosa, cuius corticibus pro medicamento vomitorio, non pro veneno utebantur: minor etiam fuerit quæ *Nux metel* apud eundem & Auic. traditur, fructui *Mandragoræ* similis, cortice scabro, licet ea obstupefaciens sit venenum, sed apud Plin. videtur inter Palmæ fructus poni, cùm inquit, quibusdam osseum

offeum continetur lunatumque, dente contra-
fationes religionis positum.

Acolta Amato succenfer, quodd, vt ille putat,
existimauit nucem Vomica & Metellam idem
esse, nec describat plantam, quodq; referat quæ
Serap. dixit de Metella, quæ non sint diuersa ab
opinione eorum, qui existimant nucem Metel-
lam esse Stramoniam. Sed respondemus Aco-
sta, Amatum satis demonstrasse, se non Stramoni-
am intelligere per nucem Metellam: dicit eni
esse planam vtraque parte, quid minus Stramoni-
a fructui, quid ineludis competit Metellæ?

Tabern. ait, se proponere duo genera Nucis
vomica Brâcnaugen, vt figuræ demonstrant.
genus Apothecariis dicta *Nux vomica*, verum
esse Nucem metellam: nam Nucem vomica ef-
se Serap. &c. Sed is, quicunque tandem fuerit, qui
in lucem emisit partem tertiam Hist. Tabern. cum
alibi passim, tum etiam hoc loco sumamam igno-
rantiam suam in reherbaria prodidit, & cur in fi-
guris dicit poni duo genera Nucum, quum sint
quinque figuræ vnius eiusdemque fructus: præ-
terea quem pingit, non conuenit cum Metel. Fru-
ctus quem vocat Nucem vomica Serapionis est
in historia eius alio loco inter fructus peregrinos
numero vi.

Porro Nucis vomica vulgò nuncupatur, si
Matth. credimus, oleosa & gustui non ingrata
facultatibus, non autem notis vt quidam falsò
existimant Serap. scribentem de nucem Metella in-
tellexisse J. Mandragoræ fructus referunt, cum au-
thore Serap. quarto refrigerent excessu, ita vt
drachm. pondere esitate interimant, minore ve-
rò mensura temulentiam faciant. Quos quidem
effectus præstare videmus non modò in canibus,
sed etiam in hominibus, quibus hæc data fuerint,
quas vomicas esse contendunt. Verum iam antea
ostendimus Matthiolum mutata sententia non
existimasse amplius nucem Vomica vulgarem
esse nucem Metel.

Illud notandum præterea, nos nucem Vomi-
cam vulgarem, de qua hoc loco agimus non o-
leosa, & gustui non ingratam, vt Matth. scribit,
sed substantia corneam, & gustu peramaram cum
aliis multis non deprehendisse, vt & lingua & o-
culi Matth. seculis se videantur, quando de eam
qualitatibus decernit.

Ceterum nucem Vomica Narcoticam esse,
& vel opio deteriore, de quo prius dubitabat
Gesnerus, tandem factò experimento certius co-
gnouit hac ratione. Drachm. semis exhibitam, canis
cum carne cruda deuorauit, post horæ quadran-
tem obdormiit, & inter dormiendum modò ca-
put mouebat, ac si conuelleretur, modò tibias
anteriores, modò posteriores, tandem post ho-
ras quatuor extinctus est. Tum rursus alteri etiam
cani tantundem huius nucis similiter dedit, &
post horas serè tres, cum graua symptomata i-
plum iam inuassissent, Antidoti Saxonice Mo-
bani drachm. sem. cum carne exhibuit, quod reme-
dium cum deuotasset, sanatus est, & nihil mali
passus est, etsi non euomuerit, fortè quòd tar-
dius antidotus data fuerit. Cani aliquando bene
magno atque robusto, Anatomiz, in gratiam stu-
dioforum, deficiente humano subiecto, destina-
to, integram exhibuimus cum caseo: sed ea die
ex illa nihil mali passus, sequenti tamè die somno
oppressum interfecerunt studiosi, impatienter
moram Anatomica inspectionis ferentes. Alia
vice, dissecta & leuiter in minutiora quædam fru-
stula vna & semis data cum caseo masticato, pau-
cis horis interfecit canem, sed prædicto multo

minorem. Ne autem pereant nucis Vomica ve-
neno canes, auricula eorum vulneranda [vbi iam
gestus & saltus nros insipientium edunt] ita vt
sanguis exeat, aut etiam pars eius amputanda.

Electuarium de ouo, quod tantopere d. prædi-
cant aduersus Pestem, nucem Vomica recipit:
Quam bene atque prudenter, docti soli & cir-
cumspècti Medici iudicabunt. Gesnerus tamen
dubitat adhuc, vt ipsemet fatetur in epist. quadam,
an virè refrigerandi in quarto excessu p. ileat, sicut,
aiunt. Adolphus Occo in sua Pharm. testatur Ju-
lium Alexand. ad se scripsisse Nucem vomica
ablegandam esse, nec ad compositionis vilis v-
sum admittendam, quippe aduersaturam semper
naturæ humanæ, nec quicquam tamen interea
vnquam comodi allaturam: quæ doctissimi vi-
ri sententia nobis perplacet: nec quonquam hæ-
cenus vidimus qui suo experimen. o aliquid lau-
dignum illorum vfu profecisse prodidit.

CORDIS FIGURA NVX, PLANA, CINE- RACEI COLORIS.

C A P. CXLVIII.

Ostendebat mihi, inquit Clus. Exot. lib. 2. cap. 26.
Ornatissimus Vir Christianus Porretus,
quandam Nucem planam, cineracei coloris, for-
mam cordis, vt pingi solet, referentem, & quibus-
dam locis tumescentem, eamque adeò lorto cor-
tice constantem, vt maxima cum difficultate ape-
rire possem, ad obseruandum quid contineret:
reperiebam autem sub eo alium corticem, non
minùs lentum superiore, sublaui coloris, tege-
tem nucleum candidantem, salsi saporis, inuolu-
tum rufescente membrana.

NVCULA TAPHET HERC. SAXONIÆ.

C A P. CXLIX.

Taphet nomine ab insigni viro & Med. Herc. Descriptio
Saxonia missa Nucula, amplitudine sua vn-
guem medii digiti æquat. Sessilis est modicè, in
gibbum hamulphæricum penè elata, ita vt per
inmedium sectum globum serè repræsentet. Cor-
tice munita est duro, cinereo, perinde atque Nux
hirsuta, Vomica Offic. dicta. In centro partis
planæ foraminulum umbilicale impressum. Sub-
stantia interna nigra est, duritie cornea, sine sapo-
re notabili. Ad quod genus fructuum aliud refe-
renda sit, quàm ad Nucem prædictam, nondum
constat, ex cuius fortè familia & classe & hæc vna
esse possit. Lectioribus tamen proponimus discu-
tiendum, an Clus. Exot. lib. 2. cap. 9. non memine-
rit huius Nuculæ in descriptione sequentis fru-
ctus?

FRVCTVS ORBICVLARIS. PEREGR. CVM

GRANIS NVCS VOMICÆ
similibus?

Anno 1597. Amstelredami ostendebatur mi-
hi, inquit Clusius lib. 2. c. 9. ab honesto viro
Stephano Iohann. Scharm Pharmacopæo orbicu-
laris & sphæricæ prorsus figuræ quidam fructus,
quem navigatione Batavorum prædicti anni ex
Iava allatum asserbat: illum tamen ostensum

Ff 3

Descriptio

Indis qui ex Iaua adducti erant, negarunt apud se natum sed è Madagascar insula delatum. Dimensi autem siue per longitudinem lineà ductà, siue per transversum, ambitus erat pænè vnciarum novem, nonnihil tamen striatus erat, circa eam partem quâ pediculus adhererat, coloris fusci, levis & intus cauis, aliquid tamen continēs, vt ex strepitu quē agitatus edebat, coniecturam facere licebat. Ex illo postmodum per-
tuso, educta sunt multa grana plana, nucis vomicae formam perbellè referentia, nisi minora fuissent, & oras minùs crassas habuissent, saporemque minimè vt illa amarum: ossa tamen eorum durities.

FRUCTVS EXOT. LATVS COMPRES-
SVS, COLORE SVBERIS.

CAP. CL.

Descriptio

vt altera facies concava, altera in gibbum subleata atque conuexa videatur. Cortice constat colore suberis ferè, non valde duro, sed vel mediocri compressu fragili, nucis Auellanae crassitudine, fungoso quodammodo: sed interior pars magis sangosa est, fusca, insipida, quia euanida, & magna ex parte caua. Quare ratio quod & ipse fructus pro sua magnitudine admodum sit levis.

LIGNVM MOLVCENSE, PAVANA DI-
CTVM, FRVCTV AVELLANÆ.

CAP. CLII.

Descriptio

ARbor est domestica, Mali cotoneae magnitudine, cuius folia Maluae vulgaris folijs sunt

similia, fructus verò Auellanis, sed minor, molliore cortice & nigricante, Costa: qui *Lignum Molucense* vocat: & cum istic gubernaret Lud. de Tuyde, ipse nomen hanc arborem dictam fuisse testatur. Lignum Molucense Hist. Lugd.

Inuenitur in Moluccis. Seritur, coliturque in hortis diligenter, nec alibi facillè inuenias: tanti Leonim ab incolis estimatur, vt peregrinos ne ad eius quidem aspectum admittant.

Huius ligni [inquit idem Costa] periculum feci, cum in nonnullis agris, quorum curam habebam in noscomijs, tum in varijs morbis, qui in longa nauigatione plerumque oriri solent, cum in Lusitaniam redirem: partim adiutus facultatum relationibus quas intellexeram, & vtendi methodo: partim iis quae nobilis quidam in Moluccis dixerat. Illius semen iam antè videram, mihi donatum ad aues capiendum: Etenim eo in aucupijs vtuntur non modò in illa regione, sed etiam in multis Indiae prouincijs, ad quas eius rei gratia, venale deferunt. Huius paucillum cum oriza coctum mixtum, auibz syluestribz exponunt: quae degustant, illud decidunt soporè & stuporè: quae verò auidius id edunt, moriuntur antequam illis auxilium praeberi possit, quod est, vt frigida caput perfundatur. Grauius omnium citissimè eo degustato extinguntur. Nunc ad salubrem huius arboris materiam accedamus, cuius paucillum hodie plurimè facio. Intus sumptum, aut foris appositum, omnibus venenis resistit. Intra assinitur magno commodo ex aqua rosae vel vulgari, auiumque iusculo, eius pulueris apta quantitas pro necessitate, & aegri natura, modò decem grana non excedat, sed infra id pondus consistat, & viperarum, Regulatorum (qui serpentes pileati appellantur, & admodum noxii sunt) aliorumque simulum aspidum aut serpentum morsus: Bibitur hic puluis ex aqua, ipsiusque moribus inspergitur. Eadem ratione praebent in vulneribus, quae à sagittis toxico illitis facta sunt, quibus illius regionis incolae plurimum viuunt. Puluerem verò ex hoc ligno sibi parant lima è pelle marinae canicula coacta, aut tenui aliqua ferrea lima. Robustissimo cuique dimidius eius scrupulus ex aqua limpida tepida aut rosacea, aut gallinarum iusculo repente, summo mane datur (caena autem diei praecedentis parca esse debet) euacuat enim omnes humores, praesertim crassos, lentos, & melancholicos: conuenit quartanis diuturnis, febribus continujs, Iliacis Colicisque doloribus, flatibus, hydropi, arenulis, renum calculis, vrinæ difficultatibus, tenuissimae cholericae passioni, aliisque morbis, veluti articulorum & tibiarum inueteratis doloribus, scyrthis & scrofulis. Omnis generis lumbricos necat, & appetentiam deiectam reuocat: & si nimia fiat euacuatio, bibat aeger dimidium Cyathum *Causa*, hoc est, decocti Orizae, aut auiculam comedat, subitò cessabit, quoddam sanè multa laude dignum est, paucisque medicamentis vulgare, vt in potestate sit medici aut aegri, purgari quantum cupierit. Huc accedit quoddam neque factorem, neque tedium, neque metum, dum sumitur, pariat, possitque sine Diarrea obseruatione, etiam iis qui sui negotia foris peragunt, propinari, vt ex iis deprehendi, qui vna mecum nauis uehebantur, nullum sentientes incommodum, tametsi, dum purgarentur, nulla Diarrea vterentur, viuerentque solutissimè. Obseruauit etiam illis praestantiam in inueteratis capitis doloribus, hemiplegia, apoplexia aurium tinnitu, arthritide, Ventrículo & vteri affectibus & asthma. Propter

rea fidens illi plurimum, sæpius in diversis naturis, et in locis feliciter usus sum, & sine ulla molestia, nisi quoddam biliosis naturis, calidisque ventriculis non nihil molestiae parere, donec cibum sumerent, & in nonnullis vomitum excitare, visus est: sed biliosis nonnunquam hunc puluerem dedi syrupo acetoso, aut Carambola condita exceptum, aut in Catapotia cum saccharo rosato efformatum. Exhibendus est summo mane, neque cibis aut potus concedendus, donec purgati sint, quantum necessarium videtur: tum demum Cyathus iusculi gallinarum tepidè datur, dimidiaque aut integra hora pòit conceditur pulvis gallinaceus, & paululum vini aqua bene diluti: deinde roto illo die potu abstineat ad carnem usque, quæ parca erit, & facilis concoctionis. Subsequentibus diebus sumitur saccharum rosatum cum aqua buglossi, aut borrag. aut communi, atque iniicitur clyster ad aluum eluendam. Soler verò interduin in nonnullis ani pruritum & exoriationem excitare, atque in aliquibus [sed paucis admodum] hæmorrhoides. Hæc sunt quæ de hoc ligno *Рамана* conspexi & intellexi: Nunc verò in illis regionibus magnus est eius usus, tantaque assiduitate, vt sine metu in multis morbis suprà enumeratis vsurpent. Ego bis illud sumpsi in Colli dolore, & hemicrania, mihiq; salutare esse deprehendi, Cæterum cum propter eius insignes facultates incolæ plurimū faciant, illasque quantum in ipis est, celare non studeant, quæ proculdubio longè plures sunt quàm quas nouimus, sperandum est temporis successu reliquarum notitiam nos consequuturos.

XYLON, SIVE GOSSIPIVM HERBACEVM.

CAP. CLII.

Xylon tam herbaceum, quàm arboreum Nuxem fert, quapropter hunc locum sibi meritò vendicant, sed illud priorem, quia vulgatius. Brevis autem vitæ herbaceum Xylon, caule cubitali vel altiori, lignescente, cortice rubente hirsuto tecto, in ramos aliquot ternos, vel quaternos Fl. Jo. Quintin.] breues ducto: [Cæsalp. in Malux similem dicit:] foliis virgineis, primaria diuisione triplice, Aceris minoris folia æquantibus, hirsutis, ex pediculis duas tresve vncias longis, pilosis. Pro floribus numerosis apices crocati [subcærulei, Quintin.] antheræ vocatæ, [Cæsalp. in medio purpurantes] figura floris Malux, fructum [amplitudine Auellanae nucis, Quint.] barbulis quibusdam florem tegentibus inclusum, qui [maturitate ruptus, præduras pilas ostendit. Quint.] per maturitatem in tres vel quatuor

fragiles atque punctatas carinas dehiscentes mollissimam delicatissimamque ostendunt lanuginem, in fila ductilem, cui inuoluuntur. *Semina.* Strobilis supparia, tenero fragile cortice, cui lanugo pertinaciter adheret, nucleo *Nucleus.* intus dulci. Strobilorum Amygdalarumve dulci sapore. Ipse fructus vncia longiore pendet pediculo ex calyce crassiusculo emergente. Carina singula singulum interstitium internè in medio sui secundum rectitudinem habent, quasi ante maturitatem in fructus meditullio coiuissent. Singula quoque carina vel valua in singulos apices fissos ac breuiter extorsum reflexos, desinit. Ncis color in nostris siccis, quales aliquot habemus, planè putamini nunc luglandium osseo concolor. Aliud est Xylon arboreum, de quo mox.

Dioscoridi notam fuisse Bombacem [quæ nihil aliud est, quàm Gossipium vt parebit] nobis videtur cum Amato, licet Matth. contrarium statuat: scribit enim Diosc. lib. 3. de Acanthio, *Calybæ* *racidis* *gypseæ*: ait ex eius lanugine texta fieri vestes bombacinis similes: quamuis alii bombycinis conuertant. Gossipium *Calybæ* est, non *gypseæ*. Notum autem quid differat Bombax & Bombyx, quamuis & ipse adeò Plin. Xylo, seu Gossipio, seu Bombaci [nam vnum & idem sunt] Bombycis nomen alicubi tribuat.

Sed si cognitum Diosc. Gossipium, cur [iniquies] de eo non tradit? Id idè factum putamus, quoddam eius ætate nondum in vsu medico fuerit. Scribit autem de materia medica. Quid? quod ne de Serico quidem scripserit, quod tamen ante eius tempora Aristoteli & Theophrasto non incognitum fuit? Non enim sequitur, non scribit de eo, ergo, non cognitum habet. *Sed ad rem.*

Apud Cordum describitur *Coron* herba lanigera: floribus luteis, rosea figura, intus lanuginosis & purpureis, semina habens Ciceris quantitate, intus cinereis sparsa punctis, candida, multa, lana inuoluta. *Cotem?*

Ruellio Xylon sine Gossipium frutex est exiguus laniger, palmæ folio, similem barbata Nucis *Xyloni.* *Gossipium.* gignens fructum, cuius in exteriori bombyce lanugo netur in linum candidissimum mollissimumque, quod *Coronum* vulgò vocamus, vt lanuginem ipsam *Coronum*. Plinio superior pars Egypti in Arabiam vergens gignit fruticem, quem aliqui Gossipion vocant, plures Xylon, & idè lina inde facta Xylina vocant. Fruticulus similem barbata Nucis desert fructum lanugine plenum quæ netur: nec vllum lini genus est, quod huic candore & mollitia præferatur, quam firmitatis in eo parum. Ea Nux cum bialcès fatiscit, lanuginis globos representat, qui nendo sunt. Hoc iam in Gallia nasci ferunt ex Italia delatum. Ita vides Ruellium herbaceum Xylon intellexisse, cui tamen Plinii aptata verba, sed mutata, vti solet, & iam fruticem vocat, iam fruticu-

Tom. I.

lum, cum tamen reuera herba sit annua, ideoque duplici ratione à frutice vel arbore distat. Plin. verò non herbam, sed arborem intellexit, quamuis fruticem nominet, quod constat, quia sua verba ex Theoph. transcripsit, qui de arboreo tradit non de herbaceo Gossipio, quamuis sub alio nomine, vt patet postea.

Matth. tamen & ipse de herbaceo tradens, de hoc, inquit Plin. ait: Patulus est, similemque *Barbatz* nuci desert fructum: ex quo patet Mat-
Matth. not.
Differentia tiuolo, vt plerisque aliis, non fuisse cognitum, Gossipii diuersas fuisse plantas, herbaceam scilicet & arboream, eique tantum herbaceam cognitam fuisse, quæ non cõuenit cum *desert* & *patulus* Theophrasti. vt Matthioli suspicari videtur, quamuis neget priscis Græcis cognitum Gossipion seu Bombacem, sicut & Fuchsi. Lacum. At non fuit Theophrasto, nec Suida, neque Pollucio, saltem arboreum: & iam antea monuimus Dioscori cognitam Bombacem. Apud Plin. verò nec fruticem exiguum, neque fruticulum, neque fruticem simpliciter legimus, vt ex eius verbis quæuis à Ruellio (plantam non sibi cognitam, sed eandemmet cum Plin. describente,) licentiosè non nihil conmutatis liquet: neque verò etiam parvulum apud eundem legitur, vt Matthioli citat, licet compilator Hist. Lugdunensis eandem vocem retinuerit, manifesto argumento ex Matthioli. potius commentis, quam ex ipso Plinio, Plinii transcripsisse verba.

À mali Cotonei similitudine id quod in hoc fructu gignitur, aut à pocilli forma, vulgò *Cotoneum* vocatum Ruell. existimat: aliqui *Girb. nem* à *Girb.* cui similem ferè gerit in capite folliculum, appellant. Videtur tamen Ruellius suspicatus, (si ingenuè fateri velimus quod res est) nec obsecrè, Gossipium in diuersis nasci plantis, quamuis arboreum non agnouerit. Nam postquam aliquoties fruticem dixisset, subdit postea, gigni etiam in quadam arbore & cetera quæ mox: & dicit Theophrasti. lanigeras Indiæ arbores demonstrare Mori folio, corpore autem Cynorrhodi.

Caterum meretur sanè Monachorù diligentiâ hoc loco Celebrari, qui Bombacem seu Cotoneum vti vocant: ita scriptis tradiderunt. Lanugo ipsa [si ita dici libet] ab omnibus cognoscitur, quia in multis habetur usus. Est enim limillima bombycis senco albissimo. Planta autem ipsius non ita cognoscitur, quia non vbique prouenit, sed in regno Apuliæ copiosè. Bicubitalis herba est, & ramosa, effigiem parui arbuti ferens. Radix do-
Descriptio
Monachorum.
Citrus se-
mine.
Semen
quale.
Est bene ad-
mittere al-
bedinem
nigram.

drantalis, alba atque lignosa. Folia vt vitis habet, minora valdè. Flores fert mellinos, è quibus scapi ad instar Nucis vsualis (Iuglandis) trifoliti prodeunt: & in eis semen vti semen Citrii, minus tamen & ordinatè positum, lanugine dicta vndiq; obductum. Qui scapi maturationis tempore, lanugine dicta intumescènt, tripertitè diuiduntur, [nos & quadripertitos habem?]& tanquàm flos niteus, lanugo ipsa *Bambax*, seu *Bombax*, quasi *Bombyx* dicta vna cum suis granis siue seminibus scatur, ac inter defluendum colligitur. Et licet ipsa *Bombax* sit al-
Est bene ad-
mittere al-
bedinem
nigram.

bissima, vt nix: semen tamen ipsum exterius vergit ad nigredinem potius, quam ad albedinem: interius verò est album, vinctuosum, gustusque non ingrati. Hallucinantur autem nonnulli putantes Bombacem arte dealbari. Sed scitote, ipsam à natura ita candidissimam nasci: in quo quidem dissidet à cæteris Lini generibus. Nam cum lauitur, non accipit, (quod nec potest accipere) aliquid albedinis: sed è contra amittit magnam partem sui nuci candoris, vt experientia testatur. Sci-

mus mulierculas quasdam lepidè deceptas, cum, nimis albedinis ornamentorum capitis illico percussæ, ex bōbace telam texere curarent, ac eam multa lotionè rufescere, & pisticum nitorem amisisse aduertentes, ad Lini ordinarij texture tandem redierunt. Hanc enim, quo sæpius laueris, eò candidiorem efficiens. Cæterum ante separatam grana ab ipsa bombace, hac ad lanificia, illis ad vltim medicum referendum, quamuis multa etiã in ea residua inueniantur, nondum de pexa: in qua, qui is indiget, semper inueniet.

Lacuna de eadem Plin. tradidisse scribit: sed fallitur: existimamus enim Plin. de arbore scribere, quam in Arabia nasci tradit.

Eodem errore decepti, Matthioli. Rob. Const. & alii. Dod. Gossipion arborem lanigeram Theophrasti vocat, quamuis ei arbore neutquam cognita fuerit, cuius ignorantia effectus vt etiam Theophrasti. tacitè carpere voluisse videatur, quamuis intempestiâ, quando inquit: nec mirum videri debet, si stirpem incognitam & in remotis regionibus nascentem arborem esse putauerit, cum & hac ætate, quâ plurima in cognitionem venit, lanugo huius Baumwoll / id est, arborea lana à Germ. appelletur: quasi insinuate velis incognitū fuisse Theophrasto, esse herbam, cum ipsemet potius Dod. ignotum fnerit, esse etiam arborem.

Pena & Lob. lubenter Gossipium herbaceum voluissent Dioscor. facere Gnaphalum, aut eius speciem, & per descriptionem licetè putabant. Verum Theophrasti postea loco moniti, ad illius lanigeras vites referendam esse censuerunt, Theophrasti lectionem ibi corrigendam monuerunt, simulque Matthioli. reprehendunt, existimantem, nullam huius à Græcis antiquis factam mentionem. An verò Theophrasti vel Plin. hanc intellexerit alibi herbaceam Bombacem, nondum nobis innotuit.

Idem Pen. & Lob. *desert* & *patulus* Guilandini dicunt, sed vel hic vel illi, vel utriusque decepti: non enim hæc arbor est.

Caterum plantam istam Veteribus Græcis incognitam fuisse multi arbitrantur: sed illi, ex sententia Hist. Lugd. errant: quæ vult ad lanigeras Theophrasti. vites planè referendam, vbi per fructum, non veltum intelligendum putat. At nullam apud Theophrasti. inuenimus mentionem factam Vitium lanatarum, sed arborum. Ait quidem folio esse vitis. Videtur Hist. Lugd. in hoc imitata Lob. & Penam.

Sed & ipse quoque Hon. Bellus vocis Bombacis seu Gossipii homonymia deceptus videtur, quando ait: Gossipium in Arabia & Ægypto arbore scit & multos annos durat: sed in Creta hyeme perit. Nobis verò duæ diuersæ sunt plantæ, quæ non solum variant loco & duratione, sed specie ipsa. Illa enim Arabia & Ægypti arbor est. Quæ in Creta perit, herba.

Casalp. in eundem impingit scopulum: sic enim scribit: Quamuis Serapio *Cotoneum* seu *Bombacem* arborem tradat esse, non tamen putandum aliud genus Bombacis ostendere, quàm id quod superius descripsi, [describit autem herbaceum] cum testetur eodem anno, quo facta est, Bombacem ferè, ac magis præfereendam: sed apud nos aduertente hyeme pereunt ex toto eius plantæ, ob frigoris impatiendam. Fortè apud Plin. [addit] eadem sunt arbores, quas Gossipinos vocari tradit. Ast differt Gossipium Casalpini ab arbore diuersimodè: illud annuum & herba videtur: alterum arborum modo durat. Figura etiam immò specie ipsa diuersa, vt dictum: suntque folia arbo-

reo glabra: loca item ubi proueniunt diuersa, neque mutantur transplantatione in se inuicem. Quid? quod ex ipso etiam Serap. manifesta appareat distinctio, vti patet ex eius verbis postea citandis.

Porro et si Gossipium herba plerisque Veteribus Græcis incognitum fuisse videatur, nominum tamen Græcorum stipatū nentiquam caret, quæ sibi communi iure cum arboreo vindicasse videtur. Appellatur enim *βόμβας* siue *πάρμαξ* & *παμβάσις*, & *χαραβάσιον* Suidæ. Vulgò Herbarius *βόλος* & *ροσώπιον*. Pollux etiam *βόλος* vocat. *Χαραβάσιον* Nico. Myrsipus: *βόλος* quoque ipsam lanuginem luvifconsultus, & ex eo Had. Iun. Latinis *Xylus* & *Gossipium*, *Bambax*, *bombyx*, *bombax*: vulgò etiam *bambas*: *bambacium*, *bombacium*, *Cotton* vel *Cotto*, nū: seu *Cotton*, *corti*, seu *Cotum*, nū: seu *Cottonum*, nū: & alia plura pro vno & eodem, scilicet *bombace*, testibus Monachis in Mes. à iunioribus accipiuntur. Priores autem Latini prædictis ferè Græcis nominibus vsi sunt: quidam *xylum* & *Gossipium* dixerunt. Barbaris & Arabibus *cotum* & *bombax*, & *bombasum*, & *bambasum*. Sed genuino suo idiomate *bablabab*: Trogodyta *bafut*, teste Scaligero. Ab hac planta vestes *xylina* & *lina xylina*, nominantur. Iuvifconsulti lanam eius *lineam* nuncupant: Syri *cot*: Gal. *cotton*. Ital. *cotone*, *bombace*, *bambagia*. Hisp. *algodon*. Ang. & Belg. *Cotton*/His verò magna ex parte *Bombyx*/ *cotton* & *bombyx* dicitur. Germ. *Taumwul*. Boh. *Barvelina*: *Aegyptus* *Gossipiar*, vt scribit Alpinus. Vngar. *gyaport*. Olim, auctore Lacan, plantabatur solū in Aegypto, nunc ferè per totam Europam habetur. Nam & in Gallia nasci, ex Italia delatum, Ruellius testatur. Fusch. nunc in Germ. hortis plantatur: qui tam fertilem tradit esse hunc fruticem, vt simulatque adolevit, quod duorum sit spatium mensium, nunquam desinat florem & fructum proferre, donec asperitate & inclementia hyem simpediatur. Italia, vt scribit Bellon. tempore Romanorum abundabat: nunc nulla planta inuenitur. Inter Marat & Halapum abundat. In Creta, insula Lemno, inter Hierosolimam & Damascum magna copia feritur, ubi pleni agri conspiciuntur, magnique ex eo fiunt reditus. Seritur & hac ætate in Cypro Maltha & Sicilia insulis, ubi copiosissime prouenit, quemadmodum & in regno Apulie. Denique calidis gaudet locis Gossipium, inquit Alpinus, Aegypti ad ipsorum vsū aliunde aduehunt: neque enim apud ipsos herbacea illa planta, ex qua Syri vel Cypri Gossipium colligunt, nascitur, sed tantum quæ arboreus frutex est.

Sentur in Apulia Febr. vel Martio mensibus. Colligunt Septembr. & Octobr. testibus Monachis. Bellonio verò tradente, inter Marat & Halapum satum Maio aut Iulio, demerunt Septembri: nec manet satum in terra per medium annum, nam & in Creta hyeme perit, teste Bellon. In Germania Camerat. speciatim Norinbergæ ex semine prodiit & floruit, sed fructum ferre per æstatem fugacitatem non consuevit. Nobis quoque, vt Geneuz ita & Montbelgardi non semel creuit ex semine Massilia allato, & abundè floruit, flosculis pallidis, nucularumque primordia protrudit, sed subinde decidua, antequam grandescerent. Radice nitebantur profunda: Nouembri inaruerunt. Crenit etiam Platero Basileæ. Solum amat tenue Cottonon. [quod nostrates [ait Quintin.] ab exotico animante deconsuunt credunt.] anagis quam pingue, cœlum utique siccum, vix

aliter habiturum Melitæ aruum. Miratus sum hoc quamquam calidius solum est, sicut miserici ab agricolis & stercoreari, quum Sole statim inarescant omnia. Vere feritur, nec nisi pridie madefactum, & in aruo statim restitibi [illo enim agrum pinguescere ferunt] mox aratum integitur satio. crate, vel rastro quod supertrahunt: suo sarritur tempore, & runcatione quadam inutilibus herbis liberatur tam manu quam falculo: dum vellitur, tunc pluuia horrent. Incolæ hoc maximè cupiunt ferere, si liceat: quoniam quæstus plus quam è frumento: cuius etiam admodum ferax non est insula. Hac vna re vel maximè felix, quod iuxta sita est Sicilia, singum omnium fertilissima, quæ illis pro horreo est, fame aliqui perituris. Et paulò post Biseræ arbores, binæ sæpè menses demisso enim hordeo, mox *cottonum* succedit, vel *Hordeum cotton*, aded terra non cessat patere.

Quod ad vsū attinet, nullum Lini genus est, Vires & v. quod huic candore & molliora præferatur, quam firmitatis in eo pium esse videtur. Exal. facit auctore Matth. planta p/2 & siccat. Vlti. sit sanguinis profusus: & præfectum in vulneribus. Seminis medulla tussientibus & diffi. ult. spirantibus nificè auxiliatur: genituram quæque auget, proinde Venerem stimulat. Oleum è seminis medulla expressum lentiginis, alphas, & ceteras cutis infectiones delet. Eiusdem lanugo manifestè quoque calefacit ac siccat: quæ si comburatur, mirum in modum manentem è vulneribus sanguinem silit. Eadem accensa, & naribus suffita, vteri strangulatus auerit. Oleum seminis palpebrarum quoque asperitatem lenit. Cottoni semen gratissimum præbet pabulum bubus, glandis sapore, Quintinus. Iuba ex eius lanugine tradit fieri lintea Indicis præstantiora. Lanugine eadem hodie passim vtuntur ad faciendas vestes fouendi caloris ergò. Fiunt & lintea ex ea diuersi artificii, vt femoralia, quæ *brachas* appellamus, si. Femoralia. ue subligacula, quæ sunt multarum coloris, vt puniceæ & albicantis, nec non vermiculati. Nigritis etiam locupletioribus omnibus est habitus ex *Habitus* cottonina quadam alba admodum, quæ instar camisæ vestem eis suppeditat. Reticula quoque quædam magna ex bombyce parant Insulani fortunati, quæ in æra suspendunt ac in illis dormitant. Ex relatione Lud. Rom. Lineis vestibus [verum versicoloribus, amittuntur milites Sultani vrbs Aden in felici Arabia, arcendi algoris gratia: Xylon siue Gossipium, Neoterici bombicem appellant. Sunt enim gossipinæ huiusmodi vestes prælio nauando non ineptæ, quas ob id ituri in bella *clamydis* loco induunt. Idem Regi ac Reginæ vrbs Calcut, incolisque, idolorum cultoribus haud dubiè dissimilis non est habitus: quippe qui Gossipino, haud sanè serico panno obscena tantum velant: Chirurghi quidam solent post sectionem venæ bombacem applicare, quod ego ratò fieri velim, filamenta enim quæ vulnus ingrediuntur, conglutinationem retardant, & interdum in causa sunt, vt in eo aliquid puris generetur. Si tamen amplior sit sectio, & periculum ne vena iterum aperiat, applicari potest.

Vires & v. sus.

Tèperam.

Sanguinis fluxu.

diffi. ult.

genitura.

Oleum ex semine.

Lentigo.

Lanuginis.

Vires str.

gularis.

gularis.

gularis.

gularis.

gularis.

gularis.

gularis.

gularis.

gularis.

gularis.

gularis.

gularis.

gularis.

gularis.

gularis.

gularis.

gularis.

gularis.

gularis.

gularis.

gularis.

gularis.

gularis.

gularis.

gularis.

gularis.

gularis.

gularis.

gularis.

gularis.

gularis.

gularis.

gularis.

gularis.

gularis.

gularis.

gularis.

gularis.

gularis.

gularis.

gularis.

gularis.

gularis.

gularis.

gularis.

gularis.

gularis.

XYLON ARBOREVM.

Descriptio

triplici, profusda, acuta, (vna in vnamquamque laciniam excurrente, lacteridem nervis distinctis, pediculis haerentibus femina longioribus.

alp. not.

Manifestè differt hoc Xylon arboreum ab herbaceo, cui folia hirsuta non glabra, quā tamen notā non distinxit Alpinus, paucis his eam describens: Gossipium Egypti est arboreus frutex, in quibusdam tantū in viridatis proveniens, pluribus annis vivens, dissimilis ab herbaceo tantū proceritate caudicis, ramorum atque foliorum figura. Crescit ad decem vsque cubitorum altitudinem, stipite ramisque duris lignosis, eandem quam herbaceum fert lanuginem: quæ ob modicam penes ipsos quantitatem in usu non est.

Lanigeræ
arbor.
Theophr.
illustr.

Hoc *ἡλὶ ἄρβωρον* est Theophrast. quod sic describit. In Tylo insula (quæ in sinu Arabico est, parte ad Oriente spectante) lanigeræ arbores plurimas nasci proditum est: hæc folia habent Vitæ, verū minorā: fructum nullum. [*ἡλὶ ἄρβωρον δὲ ἡλὶ ἄρβωρον δὲ ἡλὶ ἄρβωρον δὲ*] Id quod Lanam continet, Mali verni amplitudine est, clausum ac velutin sinum contractum: vere compressum, maturitate se recludens, unde lana eximitur, ex qua telas texunt, aliās pretiosas, aliās viliores. Hoc idem in India fit, & in Arabia. Quo loco obscuritas declaranda. Nam quid hoc est dicere, nullum ferre fructum, & ferre aliquid Mali magnitudinis, clausum, in quo lana? Sunt qui ita explicant, nullum ferre fructum velleum. Sed hoc non satisfacit. Fructus enim essentia aut ratio formalis non est, ut sit velleus: suntque fortè non pauciores non vellei, vellei. Scaliger hic nihil olfecit. Nos ita legendum ex re ipsa censemus. *ἡλὶ ἄρβωρον δὲ ἡλὶ ἄρβωρον δὲ* ita ut *ἡλὶ ἄρβωρον* istud expungatur. Sic consentiet lectio Theophrast. cum re ipsa.

Theophr.
correct.

Eadem ex Theophrast. Plinius transcripsit, his verbis. Tylos insula in eodem sinu [Arabico] est, repleta sylvis, quā spectat Orientem, quāque & ipsa æstu maris perfunditur. Eiusdem insulæ excellentiore suggestu lanigeræ arbores alio modo, quā Serdū. His folia infecunda: (Lanæ secus quā apud Seras, quorum in tractu Laniferæ arbores folia lana operta gerunt. Dalechamp.) quæ, ni minora essent, Vitum poterant videri. Ferunt Coronei mali amplitudine Cucurbitas, quæ maturitate ruptæ ostendunt lanuginis pilas, ex qui-

Plin. illustr.

bus vestes pretioso linteo faciunt. Hanc & alibi paulò abter sic describit: Superior pars Egypti in Atabiam vergens gignit fruticem, quem aliqui Gossipion vocant, plures Xylon, & ideo lana inde faciā Xylina. Paruus est, similēque barbatæ Nucis deserti fructum, cuius ex interiore bōbyce lanugo netur. Nec vlla sunt eis candore molliūque præferenda. Mitum verò Plinium Xyli herbacei non meminisse: an quia suo seculo nōdum sereretur, aut ipsi saltem nondum innotisset: an, quod verisimilius videtur, quòd non agnosceret discrimen. In Aegypto autem arboreū nascitur, non herbaceum, vel Alpino teste.

Gossipion
Xylon.

Bombyx

De eadem arborea intelligendus Serapio, sic tradens: Coton, id est, Bombax: Narrant quidam medici de Kelbe, Cotonem nasci apud se in arboribus Antipericorum similibus, deatæque viginti annis. Præferri nonum & recens, debitoque anni tempore plantatum.

Coton.
Bombax.

Scal. de arborib. Euphoris Theophr. tradit quidem: at non demonstrat eandem sint cum Gossipio, quāvis id insinuare videatur.

Dela

Matthiol. verò cum Xylon siue Gossipium à Theophrast. *ἡλὶ ἄρβωρον* appellari ignoraret [inquit Guilandinus in suo Theone] pricis illis Græciæ hominibus silentio præteritum affirmare non erubuit. Ipse verò etiam Guilandinus non demonstrat discrimen inter Xylon herbicidum & arborem Laniferam Theophrasti. Apud Indos, inquit Gorop. delicatissimæ vestes in arboribus crescunt, Lana Xylina, & Bombycis tela, de qua falsò credidere Veteres, arboribus depecti solere, in quibus fuit Virgilius:

Matth.

Guilandinus

Virgil

Velleræque ut solus depectunt mollia Seres. Scimus arborem esse, cuius Nux lanas inuoluit, è quibus fiunt telæ molliissimæ hoc tempore Cotonæ dictæ. Idem in Vertumno.

Ceterum huius arboris Laniferæ [ut annotat Bellon.] primò mentionem fecit Herodotus, quem postea secuti sunt Theophrast. & Plin. ac plures alii, estque è numero semper virentium.

Semp.
reus.
Ossar

Bellonium carpit Bellus sic scribens: Bellon. fortè sub arboris Lanigeræ nomine intelligit fruticem *ἡλὶ ἄρβωρον*. Si verò hanc Lanigeram Theophrast. Plinii esse putavit, valde hallucinatus est: Lanigeræ Theophrast. nihil aliud sunt quā Gossipium, quod in Arabia & Aegypto arboreū est, & multos annos durat: sed in Creta hyeme perit. Hæc ille. At nobis sanè omnia quæ scribit Bellon. de arbore Lanifera, videntur convenire cum Xylo arboreo, à quo nec Alpinus dissentit. Ipse verò Bellus hallucinatus nobis videtur, opinatus Aegypti arbores laniferas eandem esse cum Xylo herbaceo Cretensium, quæ opinio in superioribus sufficienter refutata.

Bellon.

Bellon.

Bellon.

Bellon.

Calp. Bauh. Gossipium alterum arborem vocat. Eadem denique nomina atque Synonyma, linguarum quæ suprà herbaceo assignata sunt & huic convenire possunt, si arboris differentiam addas.

Nascitur in Aegypto & Arabia, autoribus Alpino & Bellonio, qui & in hortis Cairi altitudinem hominis excedentes invenisse tradit, quæ hyeme non pereat: & in Arabia ignem scissile ex ligno arborum Laniferarum. Creuit hæc Anno 1595. in horto Cl. D. D. zuingeri, Basileæ quam mense Augusto in spithameam ferè altitudinem excreuisse vidimus, parvulamque eius plantulam iconi adiungi curavimus. Qui verò fructus in eadem depecti sunt, mox describentur à Xylo utroque iam dicto diversè.

Loco

Vice

fus.

lam

iam aliam præferendam censet, vestesque ait, inde sacerdotibus Aegypti gratissimas fieri: quod specialius declarat Apulcius Apologia prima de lineo textu. Purissimum est, inquit, rebus diuinis velamentum: quippe lana segnissimi corporis excrementum pecori detracta, iam inde Orphei & Pythagoræ scitis, prophanus vestitus est: sed enim mundissima lini leges, inter optimas fruges terra exorta, non modò indutui & amictui sanctissimis Aegyptiorum Sacerdotibus, sed opertui quoque inde rebus sacris vsurpatur.

Arabes, teste Bellonio, ex ea pulchras telas texunt tenuiores & subtiliores ipsis sericeis candidioribus & bombacynis. Hocque demonstrari posse tradit pomis à se allatis, in quibus magna sit lanæ copia. Quæcumque verò supra de viribus Xyli herbacei dicta sunt, & huc referenda sunt ex Serapione, qui & hæc sp. et alius addit, succum foliorum conferre fluxui ventris puerorum. Bombacem calidiorē dicit recentem: semen conferre tussi: & commodam pectori. Lanugine, vt refert Alpinus, Vtuntur Aegyptii, linearum petiarum loco, quibus nostri tantum vtuntur ad vlcera, vulneraque omnia sananda: quando lineis peris apud nostros ad vulnera vlceraque frequentata, illi non vtuntur: adhibent & ipsa, vti nostri faciunt, ad fluentem sanguinem sistendum. Seminum quoque mucilaginis vsus est frequentissimus ad omnes febres ardentes atque venena erosionem ventriculo & intestinis inferentia. Ad tussientes ex acrimia salforumque humorum destillationibus plurimus apud eos vsus. In Arabia ex hac Xylini lanugine telas illas tenuissimas (quas *Sessa* illi appellant, atque multis Byssum Antiquorum esse persuasum est) parant, quæ vti que ob pulchritudinem ab omnibus commendantur.

XYLON BRASILIANVM.

CAP. CLIII.

ILLUSTISSIMO Duci VVirtemb. Xyli Indici seu Brasiliāni nomine à D. Paludano cum aliis multis Indicis missus fructus, in quo grana duobus versibus, quos lanugo xylina vulgari similis intercedit, distincta, licuti figura, quam præcedenti tabella xyli arborci exhibemus demonstrat: oblique per superficies planas sine vlla lanugine media inter se incubitu disposita, oblonga, Strobilorum forma, minor, fusca, glabra, bombace vt in Xylo herbaceo toto grano non adharente, quorum extremum agmen granum vnum singulare cogit: intus cuticula niembranea: priori subiacens, exalbida, medullam continet candidam, pinguem, dulcem vt in vulgari.

De quo & Bellon. Adfertur genus Cotonis ex India aut Brasilia, quod multum differt ab Asiatico. Brasiliano crassum semen, nigrum, conglomeratum ex x. aut xii. granis, aliter quàm Asiatico, cui grana singularia separata.

Lob. in diuersis suis operibus, quemadmodum & Camer. & Dod. grana separata picta exhibent, qualia à Bellon. descripta, sed ea nec describunt, nec vllam faciunt eius scripto mentionem. Videtur autem huius arbores Gossampinas dixisse Martir in opere suo de rebus Oceani & noui orbis, quod in ea nasci & Gossipii nomine appellandum censet, atque apud Canchirtenles vulgò suapte natura nasci, vt apud nos arbuta sylvestria.

De hoc Gossipio Brasiliano tradit Leriū quæ obseruauit in suo Itinere, Brasiliano scilicet. Arbore bombacem ferentes abundant in Brasilia, mediocris sunt altitudinis, flores campanulis similes ferunt, luteos, instar cucurbitarum vel citrulorum. Fructus maturus accedit ad figuram Fagi, qui in quatuor etiam partes finditur, bombax [Cotton] Americani dictum *Amen-ion* ex iis pendet magnitudinis paruarum pilarum, in medio grana nigra, simul atq. iuncta, renem exprimentia. Faba non crassiora nec longiora. Hoc mulieres sylvestres colligunt & filum ex eo parant, pro suis lectis.

Descriptio
Leriana.

Amen-ion.

Filum.

LANIFERA ARBOR PEREGRINA.

CAP. CLIV.

Circa Bantam Locus. Clux Insula Descriptio
vrbem celeberrimam, referente Francisco Roderigues Bengala oriundo, qui anno 1598. Amstelredamum cum batauis in Bantam profectus, insequente anno cum iisdem inde rediit, nascitur arbor procerā, multis ramis prædita quos sepiunt numerosa folia, vt conspicere est in salice, sed illis longè angustiora, & libanotidis coronariæ

Folia.

Fructus.

foliis similia, longioratam en. Eam ferre dicebat fructus siliquarum penè instar, (quorum vno, quem retulerat, me donabat.) sex vncias longos, quinque in ambitu crassos, à pediculo sensim augetescentes, cute verius quàm cortice præditos, cineracei coloris, rugosos, extimā parte mucronatos, in quinque partes dehiscētes, plenos tenuissimis mollissimisque & candidissimis tomento, in quo latebant multa semina nigra, legitimi xyli semine minora, tomento siue lanæ non adharentia, vt in xylo, sed libera, & circum quinque veluti assulas longas mediam siliquam occupantes, nascentia. Ea lanā negabat Franciscus incolas vti ad stamina ducenda, quemadmodum alio xylo, nimis enim brevis est, sed puluinararia impleri asserbat, ad quam sanè rem commodissimam esse mihi videbatur, vt quæ vulgari tomento, imò vel ipsa etiam planā mollior sit. Clux. Exot.

Semen.

Vfus.

Cæterum anno 1601. reducis septem illis navibus ex Moluccis & Iaua insulis, nuce myristica, pipere & alio aromatum genere onustis, alium fructum huic similem, sed maiorem & magis integrum, honestissimi viri Petri Gareti diligentia acquirerebam, suum pediculum durum & lignosum binas vncias longum adhuc retinentem: eum autem fructum obseruabam non ab imo mucrone in quinque partes dehiscere, vt putaram, sed à summo, videlicet à pediculo, à quo procedunt quinque illæ assulæ, circa quas semina nascuntur. Intelligebam præterea ab Isbrando Hieronymi filio, Cheirurgo, qui naue, in signe siue symbolum

Fructus
alter.

Solem habente, veltus fuerat, incolae eo uti non in id ad implenda ceruicalia, sed illud etiam ab ipsis in stamina torqueri (alia tamen ratione quam vulgò Linum, lana, xylum) ilque staminibus suas vestes facere.

Locus.

Sed etiam Sebalus de Wert affirmabat arbores finalem fructum gerentes in Guineæ maritimis crescere, quæ tamen ampliora haberent folia, quam Franciscus Rodriguez illi tribuit. Eam ob causam suspicabar, an illa lanifera arbor esse posset, cuius inquit Petrus Bellon. cap. 60. & 67. l. 2. suarum Observationum, quas nos Latio donauimus ante multos annos, & breui, Deo volente, longè correctiores & aliquot scholis illustratas, euulgare habemus in animo.

An verò ea arbor, ex qua teste Philostrato Byssum nati fecerunt, basi quidem Populo persimilem, foliis autem falsis.

COCCI ORIENTALES.

CAP. CLV.

Ret. prio

Adferuntur grana quædam, quæ *Coccos Orientales* appellantur, Ciceribus patia aut maiora, renis ferè figura, fusco, rugoso cortice exteriori, interiore crassiore, cinericeo, iisdem rugoso, utroque lento, nucleum claudente fragilem, obsolete coloris, lenticulari apophyse, quæ geminæ ex umbilico corticis partes emittunt, circumiectum.

Coherent autem interdum Cocci bini aut terni cruciatis totidem hærentes, ut plurimum singulares. Sustinentur pediculis vniculis, unico modo articulatis, qui sanè lignei cum sint, arboris fructus esse haud obscurè insinuant: quæ ratio cur Nucibus subiecinus, quodd & putamine, eoque gemino consistit, & intus nucleum contineant. Sapore sunt admodum amaro.

Cocci Orientalis.
Aristolochia.
Ruell. not.
Cuculus.

Cocci Orientales officinæ vocant. Ruell. Aristolochia cuiusdam fructum suspicatur, quamuis nihil commune habeant, cum ea saltem quoad figuram. *Cuculi* fructus sunt, in Aegypto nascentis furiosi Solani [Annotat. vulgò *Cocce de lenante* nominat Historiæ Solani apud Diosc. & Theophrast. non respondet racemoso, dum adhuc in matre suo hærent, habitu, nouem, decem, aut duodecim (Cordo Hist. plant. id attestante) acinis ab vno pediculo Corymbi figura dependentibus: infèr fuccosâ, mollique carne, lignoso cortice, & nucleo constantibus, quorum caro paulatim, exiccato eius succo, tabescit, & rugis contrahitur antequam ad nos è tam longinqua regione perferatur. Singulis acinis siccatis Auellanae parum magnitudo est, & rotunda, aliquantulum oblonga figura, & circa annexum modicè renem instar summa. Nucleum habent candicantem, pinguem,

Nucleus.

sinuoso, contorto & lignoso distinctum interfecto, sapore amaticantem, subdulcem, & modicè tenuem, quo ad capiendos pisces vtuntur. Eligito maximos, ponderosissimos, & candido nucleo intus repletos, nam ad nos allati, ut plurimum inanes & leuissimi sunt. Idem in Annotationibus: *Στιχον γαρικον*, in Aegypto copiosum nasci tradit, vnde ad nos afferatur, & à Pharmacopœis cuculos *de Lenante*, id est Solanum Orientale vocari: Nam Cuculum idem esse, quod Cucubalum, siue solanum ait: præterea femel satis recetēs se vidisse. Verum nihil in his videmus quod cum *Strychnis* vel solanis respondeat.

Grana Orientis vulgò, Officinis *Coccali Elephantini*, utemque *Coccali grana* & *Piscatoria grana*. Nec satis constat ex qua planta producta sint, licet sint qui Clematidis fructum esse opinentur, teste Corn. & Apolline. Verum ii plurimum falluntur.

Amatus Tithymali cuiusdam semen esse putat: quæ & olim Matthiol. fuit opinio, quam candidè se mutasse fatetur. Et si Amatus contulisset descriptiones Tithymali cum *Cocco piscatorio*, nunquam existimasset esse Tithymal. cuiusdam semen.

Thaddæus Nemicus ab Hagek ad Matthiol. in epist. Germanico idiomate *Gebulas*, Offic. *Cocculas Elephanticas* Fuchl. ab animali Elephante vocari prodidit. Eius historiam à nemine antè se traditam putat Matthiol.

Elephantinas vocari sunt qui censeant, quodd Elephantis gratissimus sit cibis. Sed ii à veritate aberrant, ex Matthiol. sententia. Primum allatæ in Italiam nullo nomine ex Alexandria. Vnde factum ut à Venetis negotiatoribus *Cocce de lenante*, id est *Bacca Orient.* vocarentur, quod nomen in vniuersam Italiam diuulgatum est. *Cuculi* siue *Cucubali* Indianus, quem insanum seu fufiosum solanum faciunt. Loh. Nec sua destitutus opinione. Casalp. fortè Nucem vomicam esse putat, quæ in Offic. Gallia orientalis dicitur ad pisces oblupefaciendos quæsitæ. Idem baccas inanes dicit, & in cauitate inchoationem tantum feminis apparere, indicio colligi antè perfectionem, neque grandiores esse Auellana, ut monet Serapio.

Taber. *Morgenländische Küss* Germ. vocat, de quibus ait Garciam in hist. aromatum lib. 1. cap. 26. agere. Sed fallitur: nulla enim ibi mentio horum fructuum, sed Historia traditur Cocci Indici siue Nucis Indicæ, cuius historiam non sine supina oscitantia tradit idem Taber. nomine predicto: licet inter se nihil planè commune habeat. *Cocculus Indicus* Lat. Cast. Dur. *Cocculas* Offic. Boessel Berner. & Fischerner / Reformatio Wormal. vocat. Incolæ *Doam Samoc* vocant, teste Rauoullæ Piscatores Italiæ vulgò *Cocca*.

Cocculus has substantiæ calidæ ac igneæ esse, iple gustus euidenter indicat. Thaddæus. Lobelius tradit, Ceruicæ Germanis & Belgis Cuculos incoquit: autem id faciunt, siue Narcoticas quæ credat, ut Matth. siue insigniter tantum amaras, ut reuera sunt, & nihilominus fumoso suo halitu cerebrum [ut plerique visum] obsuscant & stupefaciunt, non temerè quis mirabitur. Nam Pædagogus quidam ut refert Amatus, Cubebas poscens, ex imprudentia pharmacopola fructum accepit quem piscatores vulgò *Coccam* vocant, & quo pisces interficiunt, & quem ipse Tithymali cuiusdam semè esse putat: Cuius cum quatuor ad summum grana auidissimè comederet, jillico in nausæa & singultum ac animi angustias incidit: mox è vomiti-

vomitum exhibitum, quo vel intra horam ex integro ab eo agone & periculo liber est factus.

Nihil praestantius [inquit Caelianus de subtilit.] ad pisces attonitos reddendos, eo fructu qui ex Oriente vehitur, vocant *cogolum*, nigra bacca est, persimilis laminæ, sed minor ac rotundior. Compositio nostra ad pisces capiendos experta hæc est: Baccarum Orientalium quadrans vicia, cymini & aquæ acedentis singulorum sextans, casei vicia, larinæ vicia tres, digeruntur confusa in pastillos.

Thaddæus Nemicius Matthioli scribens: solent, inquit, Coccos Orientales miscere cum veteri caseo, melle & farina tritici: inde formant globulos, seu pilulas pisci magnitudine, quas in flumen, ubi piscium concursus frequentior fieri consuevit, proiciunt. Alii hac sequenti compositione vtebuntur, quæ idem Thaddæus & se dum esset adolescens, delectatum fuit, non tam quod teneretur [ut ille ait] studio capiendorum piscium, quam quod vehementer admiraretur artem & esset. *Coctularum Elephantularum*, [coccorum dilectant] adipis agni ana. vnc. sem. casei antiqui vnc. sem. cannabini seminis vnc. j. Sem. anethi, hyoscy. ana. drachm. iij. farinæ tritici drachm. mellis drach. vj. camphoræ drach. j. hæc omnia in mortario in massam redigantur, & fiant inde cataportia pisci magnitudine, quæ flumini placido iniecta [ne videbatur rapidis flumen pisces alio abripit & deferat, unde posthac tolli non possunt] & a piscibus deuorata, paulula interiecta mora, eos infatiant, ut line inde nunc in flumine discursent, nunc moueantur in orbem, magna cum voluptate adolecentum. Mox fatigati, & iam ferè exanimati, in summo fluminis nantes, reticulo piscatorio extrahuntur: extracti subito vel exenter intur, vel in recentem aquam coniciuntur, eiecta prius ex illorum ore pilula deuorata, quæ plerumque adhuc in faucibus, ex ventriculo fortasse eorum reiecta, hærere solet. Plerique redeunt ad se, & quasi reuiuiscunt, quod etiam quibusdam accidit, si fortè paulo diutius, vel in flumine relinquuntur, vel vi fluminis in alium locum deferantur.

Eidem Thaddæo respondens Matth. sic inquit: Tractu temporis eum diligenter hæc baccas examinarem, nec nisi necari pisces, sed in soporem vel stuporem agi viderem, priorem sententiam qua Tithymali alicuius fructum esse existimabam, deserui. Quo factum est, ut posthac mihi persuaserim alicuius soporiferæ stirpis Aegypti, unde deferuntur, eas esse fructus. Et certè dum harum baccarum facultates mihi propono examinandas, cum adeo soporiferas esse sciam, ut fumentes in soporem agant, easdem sanè calidas, igneas, fœcæque habere vires, non ita facile mihi persuadere possum. Soporiferas esse has manifestum est argumento, quod additis caseo tantum & farina, ac subinde defuto vel dulci vino exceptæ, piscibusque obiectæ, in paulo post stupidi fiant. Nec me à mea mouet opinio amaro ille, qui gustu percipitur, quique aliquem non abique ratione calidas esse has ad credendum inducat, quod Opium, quo nihil validius est in sopore stuporeve excitando, amaritudine longè maiore pollere videamus, quæ quidem amaritudo non impedit [si Gileno credimus] quominus Opium sit ex quo refrigerantium ordine. Quinetiam amara sunt Papauerum capita foliaque, quemadmodum & Mandragoræ radices amaro non vacant, quæ tamen omnes sua frigiditate somnum conciliant.

Tom. I.

Huic Matth. sententiæ etiam Gesnerus subscribere videtur quando ad Grassærum Medicum scribit in hunc modum: Mirum nucem Vomica & Opium, utraque peramara, summè ta nen frigida esse, sicut & Coccos Leuanticos dictos. Hoc etiam mirum, frigidissima hæc sudorem mouere. Nobis sanè minime probabile videtur ob suam frigiditatem sudores mouere, immò ne mouere quidem, nisi fortè per accidens, hominem in Lypothimæ vel Syncope motum conticiendo, ob molestiam, quam stomacho creant assumptæ, de quare ampla posset institui disputatio, si tractationis hæc ratio id admitteret.

Audiendum tamen & Codronchius, qui cocculas in utraque quodam singulari, neutiquam frigidas, sed potius calidas putat, idque multis rationibus non solum probare, sed & Matth. conceptam opinionem conuellere nititur, quando ita scribit.

Baccas Elephanticas dictas calidas & siccas esse, experimento adeo constat, ut nulli ferè indigeat probatione: nihilo minus id aperte constat ex sensu gustus cum in amaris experiamur. Nuius autem ex Gilen. quod si omnes sapores a vari non modo calidam, verum & si eam frigiditatem ostendunt: nec Baccas Orientales tantum calefacere & siccare, verum & impensè id fieri videmus. Cum enim amara sint, & amaram a caloris excessu fiat, ita ut quando res aliqua erit amarior, à maiori etiam oriri caliditate creandum sit. Quapropter dubium non est pediculos & pisces interimere posse. Quanta verò sit amantissimum baccarum, ab vxore piscatoris idem sedidicisse narrat, qui cum eas pro pasta conficiendi idonea capiendis piscibus in mortario conculasset, & eius vxor in eo optimè abluto ac detergo scribitas confecisset, adeo amara ipse effusa sunt, ut nullo pacto ab eis, quamvis admodum pauperibus comedi potuerint. Præterea cum in milies experientia visum fuerit, & ab eodem in puerulis suis [ut ipsemet scribit] frequenter comprobatum sit, puluerem harum baccarum etiam in exigua quantitate cum adipe sillis vel pomis decocto & similibus permixtum, & capiti propositum, egregiè pediculos in capite ortos iniecit. & felicius quam Staphide in aquam, cuiusque, quam hydrargyrum, caliditate & siccitate intensa affectas esse iure fatendum erit, atque adeo vi pollere, non solum siccandi & calefaciendi, sed & ex alto trahendi. Experientia quoque compertum est, in aliquibus puerulis curam totius capitis rubefactam esse, & ut dicunt mulieres inflammata, & per aliquot dies pruritu satis intenso affectam, signo manifesto Cocculas has esse valde calidas & siccas. Expropter hac in re tam manifesta non potui [inquit Codronchius] opinioni Matthioli adherere. Cum igitur clarum sit, has baccas calefacere & exsiccare, facile est etiam ex dictis colligere illarum alias facultates, egregiè nempe abstergendi, incidendi, aperienti, trahendi, euacuandi, nec non pediculos ac pisces necandi.

An verò baccæ istæ inter venena reponendæ sint, & ob id pisces & pediculi? Sum e-
go huius sententiæ, eas nullo pacto facultate deleteria vel venenosa præditas esse, neque hac ratione, verum merito primarum qualitatum & suæ amaritiei animalia ista interficere. Quod non sicut venenatæ ex eo potissimum conici potest, quod etiam aliqua levis noxa ex illarum applicatione per longum satis tempus non fuerit visa, nec vllum symptoma secutum sit. Et si obui-

Gg

ciat aliquis non esse mirum, cum tantum exterius applicentur, si nullum inde oriatur symptoma: dico, quod si medicamentum venenatum esset, ratione nobilitatis membri & ratione mollietis & debilitatis illius in pueris necessarium aliquid mali exinde oriri aliquando fuisse obseruatum, quod cum non euenit: nulla facultate deleteria ipsas insignitas esse credere cogor: sed, ut dixi, non solum ratione caliditatis & siccitatis insignis, verum & multo magis fortasse ratione suae amaritudinis istud medicamentum habet interimere pisces & pediculos: cum habeamus à Gal. 6. simpl. med. amaritudine lumbricos necari: Cum autem ventris tinea amaris interficiantur, multo magis pediculi & pisces necantur, cum mea sententia facilius sit eos quam vermes occidere. Eapropter Matthiol. sententiam probare non possum, subertis puluerem harum baccarum pisces infatuare, vel in soporem & stuporem eos deducere, & ob id soporiferas esse, frigidas & humidas, sed potius piscatorum opinionem sequi cogor, à quibus intellexi ab isto medicamento pisces etiam breui temporis curriculo necari, & sed nisi quamprimum capiantur, facillime putrescere, & in plures partes diuidi: quod non nisi ratione inter se caliditatis agentis in carnem illam valde mollem, teneram, & humidam, potuente potest: immo etiam ab iisdem relatum, pisces, qui puluerem hunc sumperint, nisi cito capiantur & aperiantur, ut plurimum medios rumpi, non tamen ita celeriter contabescere. Quod autem pisces ex hoc assumpto puluere non infatuentur, sed interimantur potius praeter hanc piscatorum relationem possumus à simili comprobare. Quemadmodum enim pediculi ex appetito puluere harum baccarum non infatuantur, nec hac vel illac per caput discurrunt, sed statim interimuntur, ita & multo magis piscibus euenire existimandum erit. Et si quis obiecit, pisces per aquam discurrere & volutari assumpto puluere, & id ratione ebrietatis seu facultatis, euenire, illis dicam ego, non harum ratione, sed doloris quem percipiunt à contrario illo sic agitari & volutari, ut vnumquodque animal licere, & praeteritum homines solent, cum dolore aliquo torquentur. Postremo, cum pisces platyphyllo Tithymallo teste Dioscor. necentur, Tithymali autem omnes vincentem habeant aciem calidamque facultatem, insique Galenus asserit, idem de istis baccis statui. Confectarium ergo est, piscibus sic captis, tunc absque nulla veneni suspitione nos velci posse, etsi aliqua ratione à mensis abdicandi essent, quod mortui vel semimortui, praeteritum in estate capiti, ratione suae mollietis citissime à putredine corripiantur. Si tamen cumpium capiti sunt exenterentur & coquantur, absque vilo periculo comedi posse crederem. Haecenus Cordemius.

Matthiol. rationes refut.

Piscatorum experientia.

Pediculi.

Obiect.

Ratio à similitudine.

Confectarium visum.

Piscatorum sententia.

Oculi proprietates.

Talibus controuersis & iactationibus percelluntur, qui nudas rerum qualitates sectantur, nihil earum formae aut occultae proprietati tribuentes, quae tamen vna diuersarum, etiamque contrarium facultatem dispensatrix, genitrix & moderatrix. Non disputabimus hic, quod locus non sit: si tamen alterutri haerendū esset sententiae, posterioriorem probabiliorem existimarem. Tutius tamen incedere eos statuimus, qui proprietati occultae eorum tribuunt, quod ab iis pisces quasi caestros quodam percussu interficiantur, ut ab his etiam metus sit in cibis. Quod si à colore, aut à baccis quatenus calidis: vtique idem praestabunt Piper, Pyrethrum, Zingiber. Aut si à baccis qua-

tus amaris: idem poterunt omnia amara valde.

FAGARA MAIOR ET MINOR.

CAP. CLVI.

Misit nobis ^{1.} Fagara A. uic. nomine nobiliss. D. Cortusius putamina Pisis paria, tugosa, fusca in geminas carinas ad medium vsque debiscencia, pediculo tenui donata, intus secus lruia.

Sunt nobis etiam his similes cortices nanotes multo, quales Imperatus pingit pro Fagara minus: cortice quoque sunt bimalui, luante, solis aspero, intus pellicula candicante intersepto, sapore aromatico, subamaro, linguam calore suo vellente, non ingrato tamen, simili ferè Corticum Arantiorum. Accipimus pro Cubis veris Constantinopoli allatis.

Est autem referente Clus. Fagara fructus Ciceris arietini magnitudine, cortice terui constants, ex cinereo nigricante, cui

subest tenue putamen nucleum continens satis solidum, & tenui nigraque membrana obductum. Integer fructus cum magnitudine tum forma & colore adeo similis est ei, quem nostrae Officinae Cuculum Indicum de quo cap. praeced. appellant, ut primo aspectu fallere, & pro eo sumi possit.

Meministi huius Aui. cap. 266. in hunc modum. Fagara quid est: Granum simile Ciceri, habens granum Mahaleb, & in concanitate eius est granum nigrum, sicut Sab. hedonagi, & adportatur de Sosale.

Imperatus utramque agnoscit speciem & maiorem diligenter ab Arabibus descriptam esse. Verum ab eam diuersam esse speciem minorem quae deferatur etiam ex Orientalibus regionibus.

Linschott. in Iaua crescere ait Fagaram, magnitudine Cubae aut Pipens, Cortice obiectam tenui, in quo granum vnicuique cute nigra tenuissima obiectum.

Fagara

& v- Fagara Avic. granum est calidum & siccum in
tertio, mistam habens cum resolutione adstri-
ctionem: additur in medicamenta, quibus frigida
ventriculi & fecinoris intemperies corrigitur.
Ventrici fluxum, cui originem dedit frigus, con-
stringit, concoctionem adiuvat. Linschott. testa-
tur, maximè conducere ad pectoris frigidos moi-
bos & imbecillitates stomachi: immò ad alui quo-
que fluxiones. Siccare enim & calefacere in mo-
dum cubebarum.

OREGIOELLA.
CAP. CLVII.

A Liquando
à Jacobo
Gareto, inquit
Clus. Exot. lib. 2.
cap. 26. accepi exoti-
cum quid, sitne
cortex ab aliquo
fructu detractus,
an aliud quid-
piam, prorsus he-
rebam, nec qui
ad me mittebat,
quidquam de ea
re sciebat: sche-
de duntaxat in
quo involutus
cum sequente fru-
ctu, adscriptum
erat *Oregioella*,
nuncupari, atque
ex ea, cui admi-
fceretur fructus

Cacao similis, potionem fieri incolis usitatam. Erat
verò hic cortex [si corticem appellare licet] vni-
cialis magnitudinis, reflexis oris præditus, crassus-
culus & satis durus, aciduli saporis & saluam
cientis, cineraceique ex fusco coloris. *Est figura sibi
num. I.*

Oregioella non multum differre videtur à no-
stro folio Indico descripto, & forsitan idem.

FRUCTVS QVADRANGVLVS NIGER,
CVM MEMBRANA MINIATA.

CAP. CLVIII.

O Stendebat, inquit Clus. Exotic. lib. 2. cap. 26.
fructum vnciam longum, quadrangulum,
lateribus aliquantulum depressis, prorsus ni-
grum, mediâ tamen ex parte rectum tanquam
membranâ foris miniata, fructui fœmiter inha-
rente. Quo autem nomine appellaretur, cuiusve
planta esset, aut qua in regione natus, intelligere
nequiebat. *Icon huius exprimitur in tab. cap. præced.
num. II.*

PALMA.

CAP. CLIX.

Magnus stipitatus fructuum exoticorum ad nu-
ces aliquo modo accedentium exhibitus. De
Palma non inconsideratè hoc in loco agetur, cum
nuce enim Indica postea tradenda maxima affi-
nitas.

ipso Vidimus quidem Monspelii aliisque locis
Palmam, sed in iam dicta urbe bene proce-

Tom. I.

ram, etiamque florentem: verum quandoqui-
dem, dum hæc commentamur, arborem inte-
gram ad manum non habemus, earum que sup-
petunt partium descriptionem damus. Rimus

plurimum tricu-
bitali est longitu-
dine, in nmi di-
giti crassitudine
& ampliore, præ-
sertim circa infi-
mum, sensu ad
ferum usque te-
nuatus, ve nul-
lum de crassitu-
dine decedat, fo-
taque fere latitu-
do præstina sit
notabilis, tædem
in folia aliquot
arcto ortu coha-
rentia digene-
ret, triangularis,
striatus, intus
nonnihil fungo-
sus, & quasi ex
longis filamen-
tis, quorum spa-

tia fœcit medulla quædam, compactus. Huic fo-
lia complura utrinque adnascuntur, acundinaces,
rigida, semunciam lata [in primis superiora, infu-
ma enim dimidio sunt angustiora] in acutissimum
mucronem desinentia. Adhæses ad ramum ple-
rumque est obliquus, ita quidem ut vel bina vel
terna propinquo exortu circa ramum infimum sint
conincti, cæsto inter coniunctiones duorum
triumve digitorum intervallo, at superiora agmi-
natum pariter fere passu per natiueque exturgit. Id
autem quod spatium involutum finibus sustinet,
non male scõpis comparaueris: à nubibus si-
quidem compressis, seliquantiam lato, sensum gra-
cilescente, materie cum ramis persimili, in fila so-
lubili, bacilli scoparum forma, cubiles & am-
pliores exeunt quàm plerumque, gradatim, ex inter-
uallis modicis, ut eisdem è vimine nasciturum ru-
dimenta mentiantur: singuli autem bacilli, parte
inferiore, quæ nuda est, quadrati, tanquam cultro
præcisi apparent: superius paulò inæqualiter tor-
queri & crebris tuberculis, quibus fructus adha-
ret, asperati occipiunt.

Dichthi figura oblonga mediante calyculo sel-
sili bacillis adhærent, cortice externo per matu-
ritatem fuluo, cui subest pulpa pinguis & dulcis:
huic verò subtenitur membrana alba in tenuia
filamenta diuidua, proximè ossiculum contigit
eiusdem, ut videtur, portio, colore cinereo, albi-
do aut fuluo. Ipsum ossiculum oblongum, modò
tente, brachi inftar, modò crassum benè que ha-
bitum, rugosum, altera parte secundum longitu-
dinem sulco profundo exaratum, aduersa parte,
suspensa lineola notatum, in cuius medio im-
pressus umbilicus, cui intrinsecus respondet antrum
exiguum, conceptaculum germinis albicantis &
mollis. Detracta vltima membrana, substantia
apparet rubra vuarum acinis concolor, superficia-
lis, nisi quod ex sulco peritus se insinuat in inti-
mam ossiculi seu nuclei substantiam albam, du-
ram ut cornu, atque adeò verè ossæam, marionif-
que fragmenta fractu imitatur: eiusdem duritiæ
& colorem, cum duritia & colore cornuum mi-
stam gerens, sapore subdulci, & haud infrenuè
adstringente, in cuius visceribus medulla lateret,
quæ penè cartilaginis refert naturam.

Gg 2

Flores numerosi, tenuibus quibuldam villis appensi haerent, in magni racemi modum, facie crocinis similes, sed multò minores, colore albi.

Spatha.

Ipsa verò vagina, Elate & Spatha piscis scriptoribus dicta, flores & fructuum rudimenta primò claudens, mox hians, diuitias reconditas ostendens, quale nos habemus, pedale quiddam est, tres uncias latum, modicè compressum, sed in medio nihilominus protuberans, vtroque extremo angustius, intus cauum, substantia corticosa, arbutinaceam dices: hanc nouo accedente vere, [vti Marcell. ex eorum relatione qui diu in Aegypto & Syria fuerunt, testatur.] cum noui in hac arbore fructus appetunt, rament in summo trunco Palmæ, qua parte folia simul & fructus nascuntur, velutin frugibus spicarum vagina: & in vtroque Dracunculo seminis corticolum inuolucrum, tenera primùm, mox lignosa materia, quæ vique dum flores prodeunt cum latitudine aliqua in longum procedit: prolatis deinde floribus, & post flores racemosa Palmularum fructu arescit: reliquæque in arbore sequenti anno auferuntur non aliter quam putatione inutilia famenta in Vitibus nostris per ver auferuntur.

Leo, hr.

Hanc florum & fructuum, vt ita dicamus, vaginam Theophrast. quoque expressit, inquiens: maximè propria & peculiaris (*idiosyncrasis*) cum respectu reliquorum seminum, tum eorum quæ ex ligno consistunt fructuum (*ἐκ ξύλων καρπῶν*) est Palmæ generatio. Non enim à vetulis, nec à nouellis [germinibus] fructificat, sed à rudimentis &c: Inter alios quippe ramos virgas [*ἰσίδες*]: oculi relictis dices, nisi Graecum prohiberet] quæ fructum gerit, quemadmodum spica, (*καθὼς αἰνῶν σπῆκη*) erumpit. Cuius rei causam arboris siccitatem quis dixerit, & totam adeò eius formam. (*ὅτι τὸ ἐν τῇ ὕψει*) Cum enim fructus egèat munimento quopiam ad conseruationem, & cum editi sunt, & cum exeunt: aliarum arborum fructibus hoc praesidium in frondibus comparatur: in Palma verò quoniam non est secundum frondem fructus, necesse fuit in ipso firu confirmari atque consistere, vt non tener, sed validiusculus prodeat in aerem. Accirco intus in cognato atque sibi necessario [*ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ κορυμνοῦ καὶ ἐν τῷ κορυμνῷ*] (quasi gremio primò conceptus atque inchoatus, postea editus est, fortasse quia frugibus inspicandis in morem eius fructificatio peragi debuit. Ergo si fructificatio hæc similis est spicarum fertificationi: quoniam hæc spicarum editio communis & multis communem quoque cum illis multis Palmæ fructus causam obtinebit. Quod si soli Palmæ id contingit, priuata causa exquirenda erit. Mirum tamen inter omnes arbores soli Palmæ id euenire: nam si quid peculiare eueniat in congenerum aliquo, id vèdè iure quodam admirationem meretur. Quamobrem de hoc amplius cogitandum.

*Descriptio
arboris ex
Theophr.*

Ceterum Palma, vt idem Theophrast. fusiè passim describit, ex earum arborum numero est, quæ femine exeunt: autè difficilis, perpetua fronde virens, & sola inter arbores nullis ramis constar, prævalida alioqui ad sustinenda pondera, non enim flectitur deorsum, vt cætera ligna, sed ponderi retinendo sursum incuruatur, materie tamen est leui, tractu facili ac molli, quemad. Suber: sed melior Subere, quia lenta: Suber enim fragile est: [*ὑμῶν*] non rigidum, vt Gaza vertit ex sua opinione, nec ad mentem Theophrasti,] quamobrem simulachra nunc ex Palmis faciunt, sprete Suberis materie, vt incommoda. Neryox non

per totum corpus diffundit, neque prolixos extendit, neque eodem posituræ modo cunctos porrigit, sed multifario. Siccat hæc materies potest, cum dolatur & ferratur. Vm genitalem in vertice candido tahquam in capite gerit, in quo medulla copia confinetur, quod cerebrum Palmæ [*ἐν τῇ κοιλίᾳ*] vocatur: hinc & folia & fructus exeunt, quod cacumen si quis auferat, stentescere videtur, nec nõ penitus interiore. Caudice seu trunco assurgit simplici [sicut alicubi etiam bifidus, & in plures partes diffusus assurgat vt dicitur postea] recto, summo cortice scabro & veluti squamis obducto, ligno nervoso, vt dictum, sine tamen medulla discrimine. Virge quas emittit foliis vestitur harundinis, sed multis ex vno pediculo lignosis & crasso aculeatæque prodeuntibus in multam longitudinem, angustis, sibi inuicem cum adhuc nouella sunt coherentibus, colore subalbido, leuissimis, [cutellos vocant, quos in facris mysteriis vna cum Olea assumunt] viliæ ad nexum, & ad lenia capitis vinctacula texenda. Eadem postea explicantur duriora effe & ac vitidiora, inflexæque ad latera, aliis ex medio stipite succrescentibus. Figura folii explicata, qualis hominis Palma, (hoc in Palma, humili potius obseruatur, de qua postea) sed longissimis digitis numerosisque quanquam differentias multas fortitur. Quædam enim etiam explicata nunquam tamen inuicem dissiunguntur, vt in modo natis aut nascentibus Palmis omnibus, & in quodam genere peculiari: quædam diuisiuntur, sed aliqua tantum parte, non ex toto, vt ceteræ palmæ mapus latitudinem, præter digitos, vt in humili genere apparet: quædam ex toto dissiunguntur vique ad pedunculum, vt in Palma, quæ dactylos fert, quæ hoc capite descripsi & depinximus.

Hæc in arborem prae grandem assurgit: cui folia ad longitudinem quatuor cubitorum, & cum sita virga incuruata veluti in orbem sparguntur, (cuiusmodi tamen pictura exhibet) quod Palmæ ramos vocant. His præcis vestigiis caudice frequentius relinquuntur: dissiandum opportunissima: vt pulchre obseruari potest in eleganti & proceratilla quæ in domo cuiusdam Patrici Montpelii videntur: alioqui si derelinquantur, impenetrabili vallo scandentibus adultam intercludunt, [vt in iunioribus illa, quæ in horto Cl. D. D. Hütcheri ptofloris Regi & Cancell. Med. Vniuersitatis Montpel. conspiciuntur, animaduerti potest, & quibusdam etiam aliis locis N. bonnæ]. Fructus racematim velut ex Mili inbis dependent, prodeuntibus non ex medio cerebro, vnde nouella exiit foliorum germinis, sed à latere. Vestitur initio racemus tunica conuoluta, similitudinem gerens ensis cuiusdem lati, sua vagina inclusi, (antea ex eodem Theophrast. diximus *καθὼς*), spatham appellari.) ventre quodam medio clariore, prope cubitali longitudine stans inter folia. Quæ ad aperta: & hians, iuba illa, quæ intus latitabat, in conspectum se dat: acin mare quidem flores tantum sine fructu, candidos puluisculo quodam repletos: in summa autem spæctus sine flore. Nam Palma *ἡ δὲ τῆς ἀφ' ἧς ἀναπτύσσονται τὰς ἀνδρῶν ἐν δόξῃ* [*ἀνδρῶν ἀφ' ἧς ἀναπτύσσονται τὰς ἀνδρῶν ἐν δόξῃ*] conceptus verbis testatur idem Theophrast.

Tradit præterea puluerem illum Maris feminæ aspersum, eam fecunditatem reddere, neque fructificare ipsas feminas, nisi ipsas Mas adfuerit, hoc est, iuxta ipsas confusus sit.

Alpinus ait, Palmæ caudicem in rectum se attollere, viginti passuum & amplius altitudine.

Caudicis

cederentia sterilem hunc, aliubi & ipsum fertilem, breuique ramorum orbe foliosum. Teſtorii vicem hic parietibus plenisque in locis præſtat contra aſpergines. Procerioribus ſylua arbore exiſſa, foliorum aculeo fruticante circa totas peſtinatum, quas ſylueſtres intelligi necesse eſt. Incerta tamen libidine etiam mitioribus ſe miſcent. Reliquæ teretes atque proceræ, deſſis gradatisque conicum pollicibus, vt orbibus, faciles ſe ad ſcandendum Orientis populis præbent, vtilem ſibi arboriſque induuiis [arborẽmque indulus. CH.] circulum mira pernicitate tum homine ſubeunte. Coma omnis in cacumine: & pomum eſt, non inter folia, vt in cæteris, ſed ſuis [ſuos al.] inter ramos palmitibus racemoſum, vtraque natura vix atque pomi. Folia cultrato mucrone, lateribus in ſe biſidatis, bellas primùm demonſtrare gemmas: [leg. bullas cùm primùm demonſtrare gemmas Dal. Alii nouellas demonſtrare gemmas: quæ leſſio ex Theophrast. probatur.] tunc ad funes vitilũque nexus & capitũ leuia vmbacula ſinduntur. Arboribus, imò potiùs omniſque quæ terra gignit, herbiq; etiam, vtrumque ſexum eſſe diligenter ſturi natura tradunt. Quod in plerum ſaus ſit dixiſſe hoc in loco. Nullis tamen arboribus maſculiſtis. Miſ in Palmite floret, ſcœmina citra florem gignunt ſpinæ (ſpicæ: vet.) modo. Viriſque autem prima naſcitur pomi Caro: poſtea lignum intus, hoc eſt. ſemen eius. [Nota Plinio tam matrem, quàm ſcœminam frugiſeram, contra Theophrastum. Vocat autem lignum, quod alibi Græcos imitatus oſſeum dixit.] Argumentum, quod parua ſine hoc reperiuntur in eodem Palmite. Eſt autem oblongum, non, vt Oliui, orbiculatum. Præterea caſum, à deſſo puluinata ſiſſura, & in alio media pleriſque vmbilicatum, vnde primũ ſpargitur radix. Multis candidiſque lignum hoc à carnibus diſcernitur tuniciſ, aliſ corpori adhaerentibus: laxè que diſtans, tantũ cacumini ſilo adhaeret. Caro matureſcit anno. Quibũdam tamen in locis, vt in Cypro, quanquam ad maruritatẽ non perueniat, grato ſapore dulciſ eſt: & folium ibi latiũ, fructuſque reliquis rotundior: [forte iniucundior] nec vt deuoretur corpus, verũ vt expuatur, ſucco modò expreſſo. (Hæc à Theophrast. de duobus generibus diſta, malè in vnum confunduntur.) Et in Arabia languidè dulces traduntur eſſe Palmæ: quanquam Iuba apud Scenitas Arabas præfert omniſque ſaporibus, quam vocant Dabulan. [Dablan M. & CH.] Cæteriſ non ſine maribus gignere ſcœminas ſpontè edito nemore conſiſtant: circũque ſingulis plures nutare in eum pronas blandioribus comis. [Idem prolixius Florentinus in Georgicis] Illũ erectis hiſpidum, aſſlatu viſũque ipſo, & puluere etiam reliquas maritare, [illis maritari. D.] Huius arbore exiſta vidua poſt ſterileſcere ſcœminas. Adeoque eſt veneris intelledus, vt coitus etiam excoſgitatus ſit ab homine, ex maribus flore a clauigine, interim verò tantũ puluere inſperſo ſcœminis. Idem & Theophrast. ſcribit, & modum ſpecialiũ docet, quem inſiſſe trademus in Cultura eius.

Porro quod Plin. ait, non ſine maribus gignere ſcœminas, id præter Theophrast. etiam alii teſtantur. Guiland. in Aegypto & Orient. obſeruat. Item Pontanus, vt dicitur poſtea.

Pergit Plinius. Quædam in Syria & Aegypto in binas diuidunt ſe truncos: in Creta & in cernos: quædam & in quinos. In Cypro verò, Syria, Aegypto, quadam alia, alia quinquennes, aliqũ-

dine hominis, nullo intus Pomi ligno, quamdiu ſunt nouellæ, ob id ſpadonum accepto nomine. Genera eorum multa. Sterilibus ad materias, oporũque lautiore vitur Alſyria, & tota Perſis. Sunt & cædix Palmarum quoque ſyluæ, germi-nantes rurfus ac radice ſuccifa. Dulciſ medulla earum in cacumine, quodd cerebrum appellant. exempli quæ viuunt, quod non alia. Vocantur autem Chameropus. Fructuſcætarum aliis breuiſ lignum in pomo, aliis longius: hiſ molliſ, illiſ durus: quibuſdam oſſeum lunatũque, [lunatumque CH.] dente contra faſcinantes religione poſitum. Aliud pluribus veſtitum paucioriſ: tuniciſ, aliud craſſioribus tenuioriſ. Ita ſunt vnde quingenta genera, ſi quis omniũ perſequi velit nomina, etiam barbari, vinorũque ex iſ diſſeruiat. Claſſimẽ omniũ, quas Regias appellauere ab honore, quoniam regibus tantũ Perſidiſ ſeruabatur, Babylone natæ vno in borto Lagun. Ita enim vocant ſpadones: qui apud eos etiam regnauere. Hortus ille nunquam niſi domi-nantis in aula ſuit. At in meridiano orbe præcipuam obtinent nobilitatem Syagri, proximamq; Magardes. (Magariſides alii. Ex breues, candidiſ, rotundæ acinis, quàm balaniſ ſimiliores. Quare & nomen à magariſis accepere. Vna earum abbi in Chora eſſe traditur, vna & Syagrorum. Mitimque de ea accepimus, cùm phœnicæ aue quæ nuntur ex huius Palmæ argumento nomen accepit, emori ac renaſci ex ſeipſa: eratque cùm hæc proderem fertiliſ. Ipſum pomum grande, durum, horridum, & à cæteris generibuſ diſtans ſapore ferino, quem ſermẽ in apris nouimus: euidentiſſimẽque inde conſa nominis. Quarta autoritas Sandaliſum, à ſimilitudine appellatarum. Iam in Aethiopia ſine quinque earum nec plures arbores tradunt, non raritate magis quàm ſuauitate mirabiles. Ah hiſ Caryotæ maxime celebrantur, & cibo quidem, ſed & ſucco vberitatem. Ex quibus præcipua vna Orienti, (E Chydæis maturiſ fieri ſcribitidem Plin. alibi vt & Dioſcor.) iniqua capiti, vnde Pomo nomen (nempe *amē* & *gō*.) Sed vt copia ibi atque fertilitas, ita nobilitas in Iudæa, nec in tota, ſed Hierichunte maxime. Quanquam laudatæ & Atebelaidæ, & Phaeſelidæ atque Liviadæ, gentis eiufdem conualliſ. Duo hiſ præcipua ſucco pingui laſcentibus, quodamque vini ſapore, ut in melle præduli. Siccioreſ in hoc genere Nicolai, ſed amplitudiniſ præcipuæ, quaterni cubitorum longitudinem efficiunt. Minuſ ſpeciōſa, ſed ſapore Caryotarum ſorores dicunt, proximam ſuauitatem habent, non tamen eandem. Tertiũ ex hiſ gerat Pareton. [Pate-te CH. alibi ait fieri & è Palmis, quo Partbi & Indi vtuntur, & Oriens totus, maturarum quas vocant Chydras modio in aquæ congiis tribus macerato expreſſoque] nimio liquore abundat: rûpique ſe pomiſ ſuis, etiam in ſua matre, ebricitas, calcatis ſimiliſ. Suum genus è ſucciore turba dactylis, prælonga gracilitate curuatiſ interim. Num quos ex hiſ honori Deorum dicamus, Chydæos (vileſ, exigui pretii D.) appellauit Iudæa, *Gens contrumeliſ Numinum inſignis*. In totum arentes Thebaideſ ſic diſta à Thebiſ Aegypti. Papinio in ſyluiſ Thebaicæ. *Charta, Thebaicæ, Caricæ*. Rhod. Iatque Arabiæ, macroque corpore exiliſ, & aſſiduo vapore torrenteſ, cruſtam uetiſ, quã cutem obducunt. In ipſa quidem Aethiopia ſiatur, [tanta eſt ſiccitas] & farinæ modo ſpilatur in panem. Gignitur autem in frutice ramis cubitalibus, folio latiore, pomo rotundo, ſed maiore, quàm Mali, amplitudine, triennio matureſcunt

ſcœminam
non fructi-
ficare ſine
maribus.

turefcunt : ſemperque fructu pomum eſt, ſubnaſcente alio. Thebaidis fructus extemplot in cados conditur, cum ſui ardoris anima : ni ita fiat celeter expiat : ita ſit vt celeriter expiret cū. [marceſcitque non reſoſtus ſurnis. Ex reliquo genere Plebeia videntur. Syri & Iuba tragemata appellant. Nam in aliqua parte Phœnices, Ciliciaque, populari etiam nomine à nobis appellantur Balani. Eorum quoque plura genera. Differunt ſigura rotunditatis aut proceritatis. Differunt & colore, nigriores, ac rubentes. Nec pauciores Fici [quàm Fico Theoph.] traduntur colores. Maximè tamen placent candidi. Diſtant & magnitudine. Quidam ſunt non ampliores Faba [Cicere Theoph.] Seruantur hi demum, qui naſcuntur in ſaliſis atque ſabuloſis, vt in Iudæa, & Cyrenaica Africa. Non item in Aegypto, Cypro, Syria, & Seleucia Aſſiria. Quamobrem ſues & reliqua animalia ex his ſaginantur. Vitati aut vetuſti pomi ſignum eſt, deciſiſſe candidam verrucam quæ racemo adhaſſet. Eſt & Palma in Aegypto, quæ vocatur Aſpilos, viridis, odore Mali cotonei, nullo intus ligno. Colligitur autem paulò antè quàm incipiat matureſcere. Quod reliquatur [Quod ſi relinquatur. M. & C.] Phœnicobalanus vocatur, & nigreſcit, veſcenteſque inebriat. Ceterum Palmula, Aegypcia quæ Plinio hoc loco dicta, medio ſuæ maturitatis tempore potius, quàm ſi potius ſeu potius vocatur Dioſcoridi. Aſpilos dicta, quoniam humore multo plenior, non aliter ſitumini, quàm ſi bibatur aqua, nec caput tentat, ac manuiſte percoſta, à puniceo, ſive Phœniceo colore Phœnicobalanus dicitur ac ſic caput grauat, vt, quod ait Solinus, ſenſus intercipiatur, greſſus præpediatur, lingua retardetur, obſeſſiſque mentis & corporis officiis, imbecetur vitium ebrietatis.

Quod verò Plin. de Palma ad ipſo tradit, id Dioſcor. de Pal-nulis reſert, verum non ait, ſus li-gnum intus nullum eſſe. At Theoph. quoque ſpeciem agnoſcit, quæ nullum intus habeat os, à plin. dicta eidem & Aetio, qui id fieri ſcribit & natura & arte, ſed quænam ea ſitars, non explicat.

Plin. quoque alibi ait Palmam quæ fert Myrobalanum, probatiſſimam in Aegypto, oſa non habere reliquarum modo in balanis, quod Dalec. ita exponit Colligi virides & immaturas balanos, pomo carne ſua tantum obſecto, nondum genito intus nucleo : ex lib. 12. cap. 22. ut ipſemet citat. Aſt ſanè Plinii verba aliter ſonant. Ait enim, nullo intus ligno, & colligi paulò antè quàm incipiant matureſcere : quanquam lib. 13. cap. 4. dicat Palmæ mari & ſeminaſci Pomi carni : poſtea lignum intus, hoc eſt, ſemen eius : Ex quibus tamen verbis nunquam extorquebit Dalec. quod intendit. Reprehendit verò Plinium, eum malè lignum vocare iniquens, cum ſit officulum, quaſi ipſe velit docere Plinium, puriſſimum Scriptorem, Latine loqui. Certum quidem à Græcis, vt Theophr. & aliis os vocari, vt & ſuprà monuimus : quanquam ſi remiſſam inſpicimus, æquè ad ligneam naturam, & forè etiam magis, quàm ad offeam accedere videbuntur.

Porrò ipſe quoque Plin. apertis verbis lib. 15. c. 23. ſcribit, cuidam Palmarum generi nec intus, nec extra eſſe lignum. Item carne Palmas placere, cruiſta Thebaicas, ſucco Caryotas.

Dioſc. author eſt Palmam in Aegypto gigni. Ex ea verò fructum in medio Autumni vigore colligi, Arabica Myrobalano ſimilem, quæ Poma [poma] dicatur colore viridi, Mali cotonei odo-

rem referentē. Quod ſi dimittatur, vt matureſcat Phœnicobalanum fieri. Idem & καρυώθιον meminit, & θηβαϊκόν, & nucleos Aegyptiarum, atque ex humilibus Palmis [ἐκ τῶν χαυλαίων ἢ καὶ φωνικαίων] ceteris in vſu medico præfert. Item, γένιον, inquit, id eſt Palma, quam nonnulli ἐλάτλιον aut σάπινον [Elaten aut ſpatham] appellant, inuolucrum eſt Palmarum [σάπινον] adhuc florentium. Optima habetur odorata, adſtringens, ponderoſa, præclufa in interna parte pinguis. Sed & fructus qui ſub ea continetur Elate appellatur, à nonnullis Boraffus, [ὀβραός] Et medulla caudicis, ἐγκυάδιον τῶ ἀπὸ γυῖος vocatur. Idem & alibi Palma Chydnea ſive Suſana meminit. Diligentibus verò conſiderandum relinquimus, an Palma ſpatha ſit odorata, vt ait Dioſc.

Palmulas porrò Thebaicas, ſunc qui putarint Officinarum eſſe Tamarindos, quos ab acido ſapore nonnulli ὀξυρριζίνος vocant, verum omnino diſſerunt à Palmis & Daſtylis, Thebaicæ autem cuera genuinis Palmarum generibus accenſentæ videntur : nam, vel Serabone teſte, omnium antentur optimæ ac ſuauiſſimæ, & inter eas maxime quæ Caryotæ dicuntur, vt priùs dictum, cui etiam conſentit Plin.

Præterea Palma fructus Potius accenſentur, quod de Tamarindis nemo naturæ ſtirpium gnarus facile dixerit, cuius fructus potius inter ſili-tes referendus. Doctiſſimus Siracenus in no-ſiſis ad Dioſc. pro πάλμα, πάλμα legendum ſuſpica-tiſervata Analogia, ἀπὸ τῆς πάλμας : quamvis etiam πάλμα pro poculo ut poſitione interdum, ſed rariùs uſurpetur. Quod ſi πάλμα, quaſi Pomum Latinorum, dictum quis velit quæ ſeu cumque quæſu ſeu Palmæ fructum, quod, vt dictum, ſit de cenſu Pomorum generaliter dictorum poſſit.

Ceterum σπένδαλμα iſtud, quod ἐλάτλιον ſeu σάπινον appellat Dioſc. nominat Parulus χῆρ σάπινον, ἀνθίσματα τὸ καρπὸν ἐκφυλάττει, hoc eſt, operimentum a fructum enaſcentem ambiens. Galenus verò τὸ ὀνόμας ἴσως οὐκ ἔστιν, quo loco ἀπὸ λυμὰ depravatè legitur. Archigenes apud Gal. καὶ τὸ πάλμα, eandem σπένδαλμα appellat, quam quidem vocem obſcruis exponit Helychius, τὸ ἐπὶ ἀκρὶ τῶ ὀφθαλμοῦ ἐκείνου ἡνιόχου, quod in ſumma Palma corticoſum enaſcitur.

Apud Dioſc. ἐλάτλιον nomine, non tantum eius modi tegumentum, Palma corticem Plin. & Columellæ dictum, ſignificari, ſed fructum quoque ipſum eo cortice incluſum, ex ipſiſmet Dioſc. ver-bis liquet.

Alia ab his diuerſa ſignificatione ἐλάτλιον vocem uſurpauit Gal. loco citato, dum τὸ ἀπὸ τῶν ἐκφυλάττει τὸ γένιον, Palma tenellum germen eſſe voluit. Cum eo ſenſit idem Helychius, ἐλάτλιον, explicans, γένιον τὸ πάλμα σάπινον ἐκφυλάττει. Placuit hæc obiter ex Cornar. & aliorum Obſeruat. annotare, vt intelli-gant ſtudioſi ἐλάτλιον Galeni à Dioſc. Elate diuerſam eſſe.

Et quoniam in vocum explicationem incidi-mus, placet & hæc adicere. Palma vitalem vim non in radicibus deſoſſam, vt cæteræ ſtirpes habet, ſed in ſummo trunci vertice, [vt ex præcedentibus liquet] quaſi cor, ſita in ramorum medio, à quibus circumquaque ſtatur ceu princeps à ſuis ſatellitibus. Eam partem ἐγκυάδιον πάλμα vocat Dioſc. caudicis quaſi corculum ſeu medullam, quam σπένδαλμα, Theophr. κερδαν, μέτραν, ſeu μελὸν appellare conſuevit. Idem ſpecificat etiam lib. 2. hiſt. c. 8. Strabo lib. 15. Plutarch in lib. de tu. ſan. Philoſtratus lib. 2. de vita Apollonii ἐγκυά-

Phœnicobalanus
lani
Caryotides
Thebaica
Aegyptia
Palma huiusmodi
Nucleus delectus
Palma Elate
Spatha delectus
Elate fructus
Palma Chydnea ſive Suſana

Tamarindus
dors non eſt
de palmis
cenſu
Dioſc. illuſt.
πάλμα
Gndæ

vericalli-
ma
Elate.Spatha
the
Amphief-
ma.
Galenilo-
cus corr.
Sebanion.

Elate huiusmodi
palma
ex palma
fructus

palma germen

Differt Elate Gal ab Elate Dioſc.

Cor

Ceph. 1. 012.

κεφαλονη: vulgus. Cephalonem: qua dictione etiam Palladius vitur fed toto opete tantum semel, Plin. idem et medullam et cerebrum dixit, quod Dioscor. ἐγκεφαλον. Sanè hic etiam idè quod reliqui Græci scilicet, et Latini fensisse censendus est, quatenus cerebrum à Veterum ple-
risque ἐγκεφαλον et ἐγκεφαλον quoque dicitur, quemad-
modum ex Lycophrone et Plutarchi Symposiaca
annotatit Eustathius in noua Iliadis rhapsodia.

Fallantibus tamen, inquit Saracenus, qui in
Palma ἐχέει τὸν τῆς φύσεως cum ἐχέει τὸν idem esse
centent; quamvis ipse ἐχέει τὸν ἴδιον lūm etiam ἐχέει
τὸν ἑαυτοῦ neguerim. Gl. quidem 2 de alim.
fac. ἐχέει τὸν ἐχέει τὸν vulgo appellati ait, τὸν ἴδιον
τοῦ αὐτοῦ, Palma videlicet turionem fœ lum-
mitatem, quam etiam citra famem à nonnullis ἐχέει
τὴν ibidem commemorat. Idem q. simpli. ἐχέει τὸν
interpretatur, τὸν ἴδιον τοῦ αὐτοῦ τῆς φύσεως, lum-
marum partem Palmae. Lib. vō de atten. videtur. tene-
rumq. rmen, quod è fūmma ipia planta produ-
citur. 2 Plur hamulum Palmarum [quas ipse
Chamaropsis, Theophrasti χαμαίφικτος Dioscori
χαμαίφικτος vocat] dulcem ait esse medullam in ca-
nente, quod cerebrum appellant. Xenoph. l.
2. ἀνέβητος, ἐν τῇ δὲ τὸν ἐχέει τὸν αὐτοῦ τῆς φύσεως τῶν

Dalnet.

Et si verò vox ἀνέχους, quam idem pro ἐνέχουσι sic enim legendum apud Athen. non ἐνέχουσι, ut in vulgatis corruptè habetur? reponit, apprimè competat rei, eam tamen apud nullum probatum autorem hac tenus legimus, nec Budæus, Tufanus, & Constantinus in probatissimo suo Lexico de ea quicquam tradunt. At ἐνέχουσι præter Athenæum, Aristoph. meminit sed contraria significatione, nempe pro mare, seu testiculo: ἐνέχουσι verò Cyrrillus pro eo quod vnicum testiculum habet.

Nicola

Palmyra.

Pergie Atteneus. Hellenicus, in suo ad Ammonem ascensu, si germanum & verum id opus illius est, ac Phormus Comicius in *Atalantis*, *Charmis*, *Palmae* fructum vocarunt. De *Palmulis* quas Nicolaos vocant, et quæ adhucuntur à Syria, hoc tantum vobis possum dicere, ab Augusto imperatore hoc nomen inditum fuisse, qui admodum cibo eo delectaretur, quod Nicolaus *Damascenus* eius amicus *Palmulas* capitulis illas ad ipsum mitteret. Fuit quidem is Nicolaus *Peripateticus*, & historiam luculentam condidit. Ita: ille. *Plutarchus* quoque scriptis Augustum à Nicolaos *Philosopho* maximas pulcherrimasque *Phœnicobala-*

nos siue palmulas, Nicolaos, appellasse. Earundē quoque Paulus lib. 7. memininiū epithēmate vel cataplasmate ex vinaceis, vbi *quatuor uinaces* *Syriz* conicere iubet: Harum palmularum autem ex Plinio meminimus, apud quem diuersa lectio cōsideranda: Hermolaus enim scribit Nicolai siciores, amplitudinis vastæ, & quæ cubitorum quatuororum longitudinem compleant: melius tamen nobis placet, lectio vulgata, quàm supra posuimus. Vastæ sanè essent amplitudinis fructus, si ita legeretur, vt legie Hermolaus, quinund, magnitudo etiā non parua est, secundum lectiōnem vulgatam Plinii, quam meo iudicio non tenuissent Plutarchus, & Athenæus. Paulus etiā tot non præferiberet in suo epithemate, nos verò suspicamur aquod Plinium legendum amplitudinis præcipue quatuororum digitorum longitudinem efficiunt. Non sunt etiā Nuces Indicæ, vt videtur Casalpino ex Xenophonte. Meminit præterea Athenæus magnitudine & pulchritudine admirabilem, Electro similem: de quibus infra inter vires. Melanippides Mælesius in Danaïdis, vt legitur apud eundem Athenæum, *δολιχὴς* *οὐμὴς* celebrat, Phœnicenæque vocat non Palmam arborem, sed fructum illius, quem inter Syriz insensæ opes recitet.

Pausanix in Arcadiis, seu lib.3. Antiquissima
 Palma *Dels* dicta, *Machla*, vlegimus apud Senap.
 Arabibus Palma denotat: *Cyphiones* lunt summa-
 tates: cortex cacuminis est *Lajri* & *Kasri*: fructus
 immaturus est *Balach* Dioscoridis. Palma fructus
 similis est grano, [Myrobalano Dioscor.] quod
 est Arabia affertur. Qum est viridis dicitur Betonia
 [Poma Diosc.] est *Balach*. Qum fit *basia* [matu-
 rescit] nominatur Panchiotoma, i. phenicobalan-
 Diosc.] & *Bussir* (recentes Diosc.) magis asstringit,
 quam *Chesb.* (sicci) &c. *Cedruinacis* est nucleus
 seu os *Dahtyli* &c. (nucleus ex Aegypto ex humi-
 libus Palmis. Dioscor.) Idem & *Caryotidum* ap-
 pellatur, & Thebaicorum meminit. Eidem
 mox cortex *Casfiduri*. Autore Abamet apud
 eundem, *Cyslio* est Palmis internum cor album.
 Item alibi: *Rorab*, id est. *Dahtyli*. Aben Me-
 tuaio teste, meliores sunt *Rorab* Iucharin, & *Hith-
 rad* & *Hayr-n*.

Abohanifa autore *Hayrock* species *Dactylum*, colore citrino & rubeo. Yhaya verò dicit, *Hayrock* esse meliorem speciem *Rotab*. Sequuntur glauci, qui non sunt nigri. *Rafi*, *Rab*, *Rac*, *Serapis*. In nostro *Rafi* siue *Reza* lib. 3. cor. 2. distinguuntur *Dactyli* à *Rotab* (ita enim scribitur, non *Rotabi*) dum ait: *Rotab* minus calidus est quam *Dactyli*.

Luminare maius: Daethyli inquit, iuxta Matth.
Sylatium & secundum Simeonem Ianuensem &
Serapionem dicuntur *Rotab*. Sed Rasis in 3. Almo-
sonis, cap. de virtutibus fructum dicit *Rotab* mi-
nus calidos Daethylis. Ergo *Rotab* non sunt Da-
ethyli. Cheiron sunt denominati a loco, vel Hay-
ron, vt asserit Matthiol. Sylaticus. Verum vt
hoc obiter dicamus, non videtur adeo simpliciter
concludere ratiocinatio Luminaris maioris. Po-
test enim *Rotab* species quedam esse Daethylorum,
nudè & simpliciter dictorum, de quo tamen ni-
hil certi asserere possumus. Perquirant peritio-
res.

Aduerſaria volunt in Meſue legendum eſſe
Daſtyli *Keyron*, à Chayro oppido, vt habet vetus
cedex. Idèd Syluium malè legiſſe *Cyrron*, quod
fuluum vertit.

Sed emersi tandem ex Barbaris istis voculis,
Recentiorum Herbariorum quorundam de Pal-

maplacita deinceps inaudiamus, inter quos ferè primus Hermol. paucos Palmæ ramos tribuit [loquitur autem de Palma vulgarissima, quæ dactylos fert, quamque depictam dedimus] improprimi nimirum virgas ramos appellans, quæ tamen plurimæ sunt. Aut si licet in ramos brachiatam vidit, cur locum non declarat? Bifidas, trifidas, immò etiam quincipedes supra diximus ex Theoph. Medullam omnem Palmæ denegat idem Herm. à qua Myrobalanum cognominatum toto genere distinctam ait. Pabulas è mari Plenes, è femina Balanus appellari, ex Iulio Polluce tradit, qui sumpsit ab Herodoto. Phoenix non modò Palmam, sed & herbam denotat, de qua inter herbas. Item muscum instrumentum ab inuentore ita dictum, siue ut aliis placet, quia primum ex Deliana palma, cubiti eius facti fuerunt. Ipsos Palmatum cum fructu termites, Bata & Spadices Græci præsertim Donici appellant, à quo & color equino generi spadiæ aut spadiceus & phoenix, hoc est, Palmæ: unde vulgò quoque batus: alioquin phoenix propriè est, qui vermiculus & paniceus vocatur ab Eusebio siue Hieronymo in Chronici, nomen habens à Phœnice illo qui literas innenerit. Caryotidum siue Caryotarum Hermol. tria genera tradit: Nicolai faciores, amplitudinis vasa, & ut quæ cubitorum quaternis longitudinem compleant: de quibus paulò ante ex Athenæo. Alterum genus nuda speciositas, sed sapore Caryotarum proximo forores, unde nomen. Tertium genus nudo liquore madidum, rumpente se pino in patente ipsa quoque calcato simile: ob id Pateton appellatum. Chamaelonidem apud Diosc. Pumilam interpretatur, & à Chamaeris: phæ Theophr. appellata, hoc est, abiecta & repente humi Palma distinguit.

Porrò quod in Ægypto natas Palmulas Arabicis Myrobalanic comparant: Dioscor. figura aut quantitate similitudinem hæc intelligendam censet Marcellus: nam [inquit] quod ad odorem & vsum pertinet, nulla erat similitudo: odoratus enim Arabicus Myrobalanus, & vnguentis quondam tantum natus, ut cuncta alia quæ in felici & odorum feraci Arabia nascebantur, & ut videre licet, adhuc nascuntur: Ægyptiæ verò, omnique aliz Palmule in cibis & in Medicina quotidiana habent vsum, inclinatur animus tamen, facileque persuadeor congenere plantas & fructus esse, diuersique regionibus natos, diuersa bonitate diuersos habuisse vsum: & quoniam in Arabia nata ob odoris bonitatem ad vnguenta exprimerentur Myrobalani facti ex vnguento & glande non sine appellatas fuisse: ceteras verò omnes ex aliis nobis laudes & nomina inuenisse. Indicetque id Plin. qui in lib. xii. antequam ab odoratis in Arabia discederet, post Casiam, Cinnamonum aliaque multa, de Myrobalano egit, statimque illi coniunxit, quiddam ad Ægyptias palmulas & Phœnicobalanos pertinere: quasi natalium non generis inter Myrobalanos & Ægyptias palmulas discrimen sit.

Cordus Hermolam rependit & magni erroris infimulæ, quod Nicolaus palmulas scribit quaternum cubitorum habere longitudinem, cum Plinius dicat, earum quaternas cubiti longitudinem habere. Auxit itaque Barbarus decies & sexies earum mensuram. Cordus ipse multa ponere videtur in sua Palmæ descriptione, quæ pertinent ad Palmam, siue nucem Indicam. Neque intelligimus descriptionem Elates eiusdem: nam nequaquam compactilem, nec pinguem, nec odoratam obseruauimus.

Tragus ad Palmæ suam historiam, falsam apponit figuram, nam Dactylos ex humilitate ramorum pendentes ostendit, non ex Spatha: quem errorem & Gualth. Ryff. secutus est. Nec placet apud eundem & Lonicerum Tamarindos iungi, quasi eius quoque sint fructus: Sed decepti sunt: quod v. Tamarindi etiam Dactyli dicuntur à Me-sue, & Iacobo Manlio placet.

Fallitur & Lonic. in eo quod ait *conicochavos* *Lonic. not.* seu Palmæ glandem etiam *conicochavos*, id est, cerebrum appellari à Galeno. Nam & Galeno impositum, & vel ex ipso Dioscor. discere potuit aliud esse *conicochavos* Diosc. & *conicochavos* Gal. ut ex præcedentibus liquet.

Duas figuras habet Lonic. sed utramque falsam. Item paru n scitè Spatham in Palma, nil aliud esse censet quàm folia.

Plinius taxat Cor. cum [inquirens] non agnouisse Myrobalanum, [siue vnguentariam balanum] & cum immaturo Palmæ fructu confudisse. Non enim ille Palmæ fructus Myrobalano similis in vnguentis vsum habet, sed similis est, ut Diosc. ait, magnitudine. Grauius deliquit, ut ait, Palma fert Myrobalanum: non enim Palma fert Myrobalanum, sed alia arbor. Quare Phœnicobalanum legendum esse videtur, si non rursus confusionem illi imputare velimus, etiam si Phœnicobalanus maturus solum Palmæ fructus vocatur, & ipse hoc de immaturo loquatur.

Sunt qui primum quoddam Palmæ genus Adipson vocatum à Plin. Myrobalanum appellatam esse volunt: hi palmam rediguntur à Diosc. qui eidem Palmæ, & Pomam maturam, & Phœnicobalanum maturum fructum attribuit, & ab ipso etiam Plin. qui quod de Adipso relinquitur, Phœnicobalanum vocati dixit.

Deceptus & in eo Plin. quod peculiarem arborem Palmam Elaten siue Spatham prodidit, ipsamque medicinæ germina, folia, corticem consere dixit: quum tamen omnem medicinam ab ipso tractatam, vna pars que fructus tegumentum & inuolucrum est, præter: deinde etiam ipse fructus, borassus appellatus, idem efficiat. Sed hæc *Boiss. not.* lib. 23. c. 5. tradit, ut qui de ipsa arbore antea lib. 12. sine, longè maiore errore dixisset. Est præterea arbor ad eadem vnguenta pertinens, quam alii Elatem vocant, quod nos Abietem, alii Palmam, alii Spatham. Videtur enim vel Palmam cum Abiete confundere, vel sanè insinuare velle Abietem quoque ad eadem vnguenta pertinere.

Perendi non sunt, qui Elaten, [ut de Abieto nihil dicamus, quæ nihil commune habet cum Palma, seu Palmæ cortice Elate, aut Spatha dicta] Palmam & Spatham inter se confundunt, quæ à se inuicem manifestè distinguuntur in præcedentibus.

Bellon. Palmarum abortiuarum meminit, de palma abiortiuu Bellon.

Curtius Palmam Adipson separat à ceteris, atque ab ipsa adè genuina Palma contra Dioscor. mentem. Adipso relinquenda sub genere veterum Palmarum: ex ea enim Phœnicobalanos. *Curt. not.* Quis autem scripsit [quod idem ait] Adipson folio Myri? Videtur Curtius sibi confinxisse descriptionem Palmæ, quæ non est in rerum naturæ, confusis diuersarum plantarum notis.

Matthiol. in diuersis sue historię editionibus diuersas Palmæ figuras effinxit. Nam in prima editione Dactylos appingebat foliis. In secunda mutauit, sed non in melius, omisitque Spatham: tandem in postremis editionibus melius ex Spathis emergentes fructus exprimit. Atqui præsti-

tiffet velin prioribus etiam editionibus quorundam imitatione non omittere fructum, quàm non visum falsè & ex suo cerebello appingere. Non enim Daetylus adhaerent foliis, id quod tantus Botanicus poterat discernere ex Dioscor. qui ἐλάτμη τὸ στέφυλον vocat στεφύλιον. ἡ ἑρπύλη στικτον δὲ φύλλον ἀδελφὸν τῆς ῥυτίδος. & nos obleruimus in trunci veris, ex quo exitu lucrum magnum & speciosum, in quo continentur multi veluti ramuli satis longi, qui sunt inflati virgatur crispatur, quibus adhaerent Daetylus alternatim positi.

Annotat Theuetus in eodem ramo repetiri
quasdam Palmulas paruas sine ossibus.

Mirum quod scribit Lacuna Elatam esse qui existiment esse Coccum Indicum: alios qui Macim, utrinque tamen falluntur, immo nihil ferè commune aut simile inter se habent, ut constat omnia ista noscentibus, ut fusiùs declarab: tur suis locis.

Ipse verò Lacuna quoque cum Amato hallucinatur, existimante utroque, Tamarindos esse Pal-
mulas Thebaicas : hoc etiam amplius sibi per-
suadente Nucem Indicam esse Elatem.

Sed à priorie opinione non profus alienus fuisset videtur doctiss. Scaliger, qui in notis suis ad Theophrasti ita scribit: Palmulæ quæ ex Alexandria ad nos afferuntur permultos durant annos, quas, si dicas, ab Indis conchere, quæ tam quæ ratione peculiari vocant alud certum genus medicatum, Tamarindos. Tamar enim Palmulam significat. At Curios Tamar Barbaris Dactylum esse ait.

Dod. scribit *Palmam* proceram admodum esse
arbores: sed an talem viderit non annotat. *Caryota*
sunt ei dulciore *Palmulæ*.

Guiland. apud Plin. lib. 13. cap. 11. vbi ex Varro-
ne memorat in Palmæ foliis scripticiatum, Malua
foliis reponendum censet. At si tantis nobis Mal-
uæ folia parum videntur apta scriptioni, vt tacea-
mus ipsum in Plin. pro Papyro annotasse de quo
postea, & capite de Indica Palma vulgò Nux Indi-
ca dicitur.

Cæsalpius nobis minime probatur, qui putat
Myrobalanos vulgò dictos esse ex genere Palmarum,
sive dici quosdam Myrobalanos, vel aliquando
Plin. vocat, quos fere Palma probatissima in
Aegypto, quæ ossa non habet in balanis &c. Sed
deceptus fuit Cæsalp. hac Plinii lectione, quam
vel corruptam esse oportet, vel fortè legendum
sit, Phænico-balanos: vel tanè quicquid ibi acci-
pit Plinio vocem Myrobalani: nam ex Myroba-
lanorum historia facile Lectori constabit, non esse
de genere Palmarum, nisi quis plurimum differ-
ens plantas sub vrum genus cogere velit. Sed
addit Cæsalp. Quid si Emblicos Phænico-ba-
lanos dicimus? qui osintus habent, ad Thebaicos
& Arabicos Myrobalanos reducamus? *Hac ille*
Verùm qui diligèter cõsiderabit ea quæ de Myro-
balanis suo loco tradimus, is facile à Phænico-
balanis & cæteris discernet.

Audiendus quoque Cardanus de rerum varie-
tate lib. 6. cap. 20. Palmarum tot sunt genera, in-
quit, vt non vna arbor censeatur, sed quidam li-
gno maximè probantur: nam haestis confidendi
adeo sunt idoneæ, vt absque ferro feriant acriter
pectorem franganturque. Refertur, quæ res

verum ferrum, non duntaxat, sed tenacitate praestat.

Cæterum vñ Palmæ nomina & Synonyma in
vnum quodæ fasiculum collecta demus, *conspice*
Græci arborem & fructum similem dixerunt, à colo-
re positi factò utrique nomine: *conspice* enim &
conspice puniceo colore rubere, et, quò maturi
in hac arboris fructus videntur. Homerus suæ
ob arboris huius palmuchridum Phenicia puel-
le venulitatem Palmæ ramo assimilavit. Latini
arborem *Palmam*, fructum *vñ Palmam* dixerunt
indicacè epus in Claudio Suetonio, quem in con-
uiuio & inter epulas obdormitentem Oliuarum
ac Palmularum offibus ab alibi in celi solium Scri-
ptor illi ait. Nostra etas vna appellatione *Dactyls*
omnes hos fructus dicit, cum tamen proprii
genus & nomen Dactyli quondam habere, et
in Palmularum censu preloga gracilitate curati
humanis dignis, quos *Gæci* *apocynus* dicunt, simi-
les sunt, vt annotat Marcellus Virgilius.

Maro aram Polam dixit, esseque pre aliis ac-
toribus nobilissimis ac variis epithetis ornata ab
autoribus classicis: *Olympica, vidtrix, no-
bilis, Elæa, omnia, egregia, florida, triumphalis,
idumæ, ægyptina, tremula, victoris præmiis, fron-
dosa, umbrata &c.*

Quid *quintus idem*, id est, Palma Elate sit, antedictum; verumtamen antiquiores Greci, et Polius etiam testatur, totas sepe et arbores et earum ramulos iidem appellationibus indicauerunt: *ἡ δὲ οὐκ ἐστὶν ὁ παλαιὸς ὁμοῦ ὡς ὁ γέντιος καλεῖται*, inquit, id est, Palma quoque ramulus, quoniam Palma appellatur: quam rationem secutus Dioscorid. Elatem siue *Spatham*, *Palma* partem, *Palma* dixit: et negligens totius arboris appellatio falleret, adiecit, quoniam *Spatham* siue *Elatem* aliqui vocant. Vnde *Sylathion* ramus, cui *Dactyliden* pendens.

Dicta autem videtur *in d. 1. c. 7. de heret.*, quod
in longitudo simul & latitudine procedat
docentique veteres *Glossorum Grammatici* tria Ele-
tem significare: necesse nam primo omnium ar-
borem Arborem. Tum extremam, & latet rem
in nauigio partem: qua fortè significatione
non à palma manet, sed à *Palme* ab ovis part
his *Latini* in rem palmarum, & *Maro* in specta-
culis ab *Aenea* in *Sicilia* editis.

Er laudis firmior sine Palma lanceas,
dixerunt: denique noui & iam iam nascentis in
Palma fluctus in soluerunt, simili uero forma tum
figura, ob quam & *causa* dicta, quā uoce ea Gens
gladium uocauit: & eadem quā bullantes in
coquendo fitiores desumpsiunt: & in homine la-
tiore collas, autore Polluce. Sic Colum lib. 12.
cap. 22. spatiā lignēā permittēdas praecepit lix-
uriam cum picelligine ad coquendum mustum
nouissimum in coquina instrumentum ea uoce si-
gnificans dicam uel despoliationi. Ab horum om-
nium similitudine nouam Palmae generationem
Graeci *Palmas* & *causas* appellarunt. Aduerb.
harundinis castra Xyphii fionde Spathas di-
ctis adiunt.

De Corde seu Cerebro Palmæ antea dictum.

Diofcor. ait claufum in Spatha Palmæ fructum
Boraffum dicit. *Tetrasor* legitur in vulgatis: alii
βουρρα, alii *βουρρα* magis placet, quas tamen
voces apud nullum alium Scriptorum præter
Diofcor. inuenimus, videlicet à Barbaris proman-
naffe. Palma folia etiam Palma Pollici dicuntur
et ramus, ſeu a vulſus è Palma temes, *σπείρα* Alio-
quin *βαρία* et *βάρια* apud autores proprie Oleæ et
termes ſive frons, cauliculus et furculus. Sunt quoque
Palmulaſ ſeu *Δακτύλοι* huius ſignificatione Caryo-

Palmitula
parula sin
cibus.
Quorund:
error. Coc
cus.
Macr.

Lacina &
-dant not

Σ. 978.68

Gutland
vol.

Alyrobala
ex sulca.

Caalp.no

Embleci.
Alter Ca
falsp. error

Palmaria
genera.

Nigra.

det. tas sine Caryotidas, vel Caryota neutro genere vocient. Status:

---latente palma

Pregnantes Caryotides calceant.

Martialis:

Et natus Caryotidas theatri.

Nonnulli specialiter Palmarum genus duplex distinguunt. Nam Polluci mascula fructus *Spadicifera*, ut Canticor. 7. loc. 1. Indicum 4. Ezech. 41. Exod. 15. Et Hathimora 1. Reg. 5. Apud Davidem in Palmis: *infusus ut Palma florebit*. Arab. *Machla* aut *Nachal*; & *Tamar*, fructus. Gall. *Dattier*, arbor dicitur: *palmes*, *dattres*, & *figue royale*. Ital. *Palma*, *Datteli*. Castell. & Catal. *Palma Palmera*. Portug. *Palmeira*: & idem Daçylus ob commercium cum Africanis *Tannagat*, teste Lacuna. Germ. *Dattelbaum*, *Dattelu*. Belg. *Dageboom*, *Dadebaum*. Vng. *Palma* fa. Bohem. *Palma* & fructus *Datteli*. Angl. *Dattier* res; *Dattier*. Palmam Aegyptii vocant *Dachel*, & rami cui appendi sunt Daçylus *Samachib*. Daçylorum in uoluerum *Dax*: Daçylum regeret enixum pro fusum in Talla. & gr. viorem fructum *Nin*, & *Ramich* perfr. Diorem sine penè maritum, mirum inquit *Nellam*: illecos mirum *Tamar*, & qui ferè putridi sunt *ut* *ut* foliis arboris *Zaf*.

Potio vt de loco tandem disseramus, Palma inquit Theophr. caloris est auida: quapropter in Aegypto nascitur, vbi largè suauiterque fructum progignat, atque etiam magis circa Babylonem ac Syriam fructa præclat, celamque frigidum ferre nequit. Apud Babylonem fructum mirum in modum largitur. In Graecia verò ne fructum quidem maturat, apudque nonnullos nec fructum vllum ostendit. Palmas quoque nonnullae partes Indiae pleraque habent. Amat loca salis, argumento quòd vbi Palmarum copia est, solum tale spectatur, vt in Africa, Syria aliisque eiusmodi locis. Quo fit, vt vbi salugo non sit, ope proxima salis subueniant. Est enim Palma aërem circumflatum calidum desideret, vt fructus maturefcere possit, tamen radicibus refrigerari obficcitaretur desiderat: quod efficit sal. Quamobrem apud Babylonios salis vsus, non stercoreis est. Cuiusmodi verò quare salum solum tantopere Palmam prodest, naturae eius proprietati impurari par est. Materies enim radiceque huius arboris plurimum à ceteris distat: quapropter sale admorfo alimentum vberius trahunt, quo & sibi satisfacere, & arborem totam augere faciliè possint. Cuiusque Palmis acerbitas insit, eandem protinus salis vis à primis initiis tollit. Parte Africa, qua nunquam pluit, Palmas magnas & optimas provenire tradunt. Ceterum vbi Palma saluginem, & rigum esse locum, nec admodum in praefando aquam comperiri, & dulcem ibi salamque nucem propinquas. At vbi reliqua oriuntur, solum siccum, & omni aqua orbatur esse. Ita & aquas Palmis subtilitas esse ad Ammonis delubrum ferunt. Palma fructifera sterilecit in Graecia. Haec Theophr.

Quin & Varro non scitis, inquit, Caryotas in Syria parere, inuectas in Italiam non posse. Refert Strabo. Posidonio Arabici sinus ora, continuum esse Palmetum quoddam aquis abundans, & in magno honore haberi. Propterea quòd tota circumstantis regio æstiuola sit, & arida, & ymbrarum

expers. Hic maximam Palmarum copiam esse. Loco vir & vxor praesunt per genus constituti, pelliti ambo, victum ex Palmis ducentes, dormiunt in tuguriis factis super arboribus, propter fetarum multitudinem.

In Aethiopia Aegyptio contermina, auctore Plin. Palma, quales retulimus, (supra inter differentias) Gigauntur leui fabulolaque terra, maiore in parte & nigra. Gaudet & riguis, totoque anno, bibere cum ament, anno sitienti. A simo quidem etiam ladi putant: & Assyriorum pars aliqua, si non rursus misceatur. (si non aquis misceatur finis Theophr.) Diximus salum ab his solum diligi. Ergo vbi non est tale, salum aspiciunt, non radicibus, sed longius paulo. Est & Iudaea Hiericunte Palmis constituta, & gens Essenorum socia Palmarum. Infrà hos Engadda oppidum fuit, secundum ab Hierosolymis fertilitate Palmetorumque nemoribus: nunc alterum bullum, Regio Auloerene est, per quam ab Apamia in Phrygiam itur, ibi Palma Deli ab eiusdem Lei ætate conspicitur.

Conit. Caxar salum terram ad omnia ineptam dicit, præterquam Palmæ fructus, quos optimos & fertilissimos producat: propter hoc enim in talibus locis solum Palmæ fructum fertilitate præstare.

Ceterum narrat Ammianus Marcellinus lib. 24. Iulianum Imperatorem, postquam armatus Allyniam est ingressus, inuenisse plures agros consitos vineis varioque pomorum genere: vbi oriri arbores affuerat Palmarum per spatia ampla, instar ingentium nemorum. Et qua incescunt quispiam, ternures, & spadica cernere assidua, quorum ex fructu, mellis & vini conficitur abundantia. Garcias memoriae prodidit, Palmas nusquam tota India reperiri, & fructus earum deferti ex Arabia in Indiam, ibi magna quantitate siccis edi, similiter & in massam compedias abiectis nucleis: Meminisse tamen se vidisse quoddam genus sylvestre Palmarum in Cambaya & Guzarat, sed sterile.

Theuetus, ait, in tota India Americana & Peruviana in terra firma & insulis inueniri septem species Palmarum fructu differentium, inter quas reperit quasdam ferentes equi bonos Daçylos, quales Aegypti, Arabiae felicias & Syriae.

Dodisli. Guilandinus ex eo loco Garcie (quem supra trigessimum annum medicinam in India Orientali continenter fecisse testatur) colligit per palmas, quas Theophr. Arriahus, Strabo, & alii Scriptores Veteres nasci in India narrauerunt, intelligendas esse non proprie dictas: sed quas recentior æras Indicas cognominat, de qua Palma fustis Guilandini sententiam recitabimus, capite de nuce Indica. Apertè verò Plinius scribit, vinum Indos è palmis exprimere. Scribit etiam Tobias Roellus, Nigrorum, insulam Sancti Thomæ habere Palmam, quæ fert Daçylos. Maximil. Transsylv. de Moluc. Insul. Potus Indorum, Insula Subuth & Porne (quem Praefecto exhibuerunt bibendum) erat humor, qui ex confissis palmarum ramis defluere & manare solet. Verum item hanc diriment, qui Indias perlustrarunt.

Proveniunt & palmarum diuersae species diuersis locis. In Europæ Italia, vt & Sicilia steriles, in quibusdam limitibus Hispaniae fructifera, sed fructu immitti eluque ingrato. In Africa dulcis, sicut & in Cypro, Creta, Arabia, Iudaea, vti circa Hierico copiosè. In Canariis insulis, quæ olim fortunata dicebantur: inter quas & palma, à pal-

Palma Deli

Mel & Vinum ex fructu.

Palma in India nuda.

Garcias not. Daçyli e. sub hom in India The. uero.

Nux Indica.

Potus ex palmis.

Palma Europæa.

Palma in India.

marum copia dicta. Palmam non ignorauit Iuuenalis apud Tentyram nasci in Aegypto. Sic enim.

Qui vicinâ colunt umbrosa Tentyra Palmæ.

Sunt, inter quos est Carthus, qui Palmam in aliis ferè regionibus præterquam in Syria & Babylone iterum esse statuunt, sed posteritas aliter observauit, ut iam patrum dictum, patrum dicitur amplius. In Babylone Diodorus Caryotas magnitudine ferè sex digitorum ferè scribit: illa autem fecunditate præcipua, accopia & nobilitate incluta, non tamen tota, sed Hierichus tantum (scribente Secundo) in Rechelaide, Phasali- & Luide eiusdem conuallibus prosperè enutrit. Hæc etiam vrbs, in sacris literis dicitur vrbs

Caryota
magna

Palmarii
vrbs.

Palmarium, ut annotauit Theodoretus in suis questionibus Theophrasti. verò vallem esse dicit, quæ per Arabiam, diuitem rubrum progrediatur, atque in parte concauiore has gigni, condique & reuerari.

Dio torus autem largius Iudæam omnibus locis Palmis feracem refert, quæ fluminibus & aquis irrigentur.

Engada
Palmarium
necur.

Solinus verò Engadam oppidum Esseniotorum in ea fuisse, quod nunc excisum est, iuxta quod dicitur Palmarium decus, lucis eminentissimus. Idumæa Syria regio, ab Idumæ ciuitate dicta, Palmis abundante fluit. Virgil: Georg.

Palmis Idumæas referant tibi Mantua Palmas.

Lucan. lib. 9.

Et arbesco palmiarum diues Idumæ.

Satus:

Næ sibi felices filias ponentis Idumæ.

Silius:

Palmiferæque fœces bello dominabit Idumæ.

Pertinam vltimè ad Mesenem, & mare magnum, Palmis abundare, autor Ammianus. Dulcem ferè tradunt Africam, verum non durantem, statimque evanescentem & putrescentem.

Diodorus quoddam ac partim describit cuiusmodi in Aegypto & Phœnicie, quamuis Syriæ propinquæ sint, Theophrasti auctore. In illa sitet, inrimè eleulentam. In locis tamen Delce & Alexandriæ proximis atque Thebaica, optimam.

Syria
Thebaica.

Cypria.

Arabica.

Palma Dabula.

Palma Selina.

Syriaca.
Arabica.

Eodem tradente, in Cypro genus quoddam peculiare, dulcedine suauitateque apprime commendabile, etiam non maturefcit. In Arabia verò languidæ dulcesque traduntur, quanquam suba Rex, ut refert Plin. apud Scenicæ Arabas Palmam, quam vocant Dabulam, sapore cæteris omnibus præfert.

Palmæ Selinas memorat Silius. & Vergil. --- *Palmas Selinas: Vrbs iuxta Libyæ.*

Palmæ certè Syriam maximè significat, atque eius illam partem, in qua Iudæa continetur, ut est in illo nummo videtur, qui Iudæam ceptam habet sub Palma sedentem, quod Diodorus quoque Siculus annotat, Caryotas huius regionis præcipuas esse dicens.

Exat vero symbolum in antiquo illo nummo Aug. Cæs. ubi Coccodilus Palmæ alligatus, indicans primò per eum deuictam Aegyptum: cum hac inscriptione: Colligauit nemo.

Eadem sunt insignia antiquissimæ & nobilissimæ ciuitatis Nemaufensis, quondam Colonæ Romanæ, ut patet ex adscriptis notis Col. Nem. non quod Palmiarum ferax sit ea ciuitas, sed quia calidarum Europæ regionum notissima, sicut Aegypti nota & illa sub Rom. Imper. redacta, ut equidem coniectamur. Palma enim symbolice cali-

Nummus
Aug. Cæs.

Col. Nem.

dam regionem denotat, quemadmodum Coccodilus Aegyptum.

Est & alia Vespasiani moneta Palmam fructiferam continens, cum hac inscriptione: Ipsa fuit testis victoriæ cladis: indicans fortè ab eo deuictam Iudæam, ubi abundat Palma: sed victoriæ cruentæ.

Porro in sacris paginis legimus venisse Moſen in Helim, ubi duodecim reperit fontes & Palmas septuaginta &c. Elidem Gotopius Belbam, siue ut vulgò vocatur, Belbes esse censet, quam Belion. de Palmiarum copia celebrat, a quibus regionem Palmiarum, ut ille ait, vocat, longè diuiciam à Palmariem.

Idem tradit ex ipso mari obseruasse in Aegypto Palmas, & eas in magnam excreſcere altitudinem circa Carum: Ad Nilum syluas esse Palmatum: In Creta prouenire Palmas, sed steriles, propter loci frigiditatem. Media leuca à Thor portu maris rubri in planitie quadraginta esse Palmas, quarum sit mentio in Bibliis: ac ptope ipsas esse paruum balneum aquæ calidæ.

Est ciuitas [teste Paulo Veneto] inter Baldachum & Chryſin, Bascia nomine, quæ magno Palmularum nemore circumdatur, de quo maxima dactylorum copia colligitur. Inueniuntur etiam in regione Camandri in magna copia Dactyli. Tandem abundat terra, Formosa dicta, arboribus Palmiarum. Adhæc Regio ciuitatis Eſſuer palmis cum dactylis. Inuenitur flumen, auctore Aloyſio, ultra flumen S. Annæ ad mulierum fere 70. cui ob copiam palmiarum, nomen à palmis inditum est.

Curtius quoque perhibet in Europâ, in Græcia felicit, ac Italia vulgò nasci, sed fructum non maturare, & apud nonnullos ne quidem villos ostentare. Ad Marth. contiâ, Quæ in Creta, (inquit) proueniunt, fructum sanè percipiunt, sed magis admodum Cypriæ: ut vter nunc verum dicat, Cretenſibus diuidendum relinquamus.

Anguill. Palmam in Italia taram admodum dicit, nec vulgò in Italia nasci, quod Curtius dixit. At Matthiol. Visuntur, ait, Palmiarum arbores in compluribus Italiæ ciuitatibus, nempe in hortis, viridariis, & monachorum clauſtris dictis, insigni magnitudine, ac speciosa proceritate, cùm tamen climatis Italiæ temperies earum naturis inclementior sit, fructum ibi non præferunt, sed steriles conſeſcunt.

Certum tamen nullam esse in Italia, quæ spontè & absque diligenti cultu genita sit, nec in alia terrarum parte, nisi calida. Idem fortè taram dixerunt prædicti, in Italia. Nos sanè in multis Italiæ hortis vidimus satis adultas, sed benè magnas nuppiâ alibi, quàm Monſpeluli vnâ insignem, de qua supra diximus, vere florentem diximus, & Dactylos etiam ferentem autumno, quo tempore & Matthi. cum Fiebus matureſcere ſcribit: [sed ante eum Dioſcor. medio autumni vigore.] Satis magnos, ac ipsi etiam ex arbore deceptos habemus tam flores quàm Dactylos, quamuis Gesner. l. de hortis dicit Palmæ arbores circa Monſpelium steriles. Cæteræ verò omnes quæ tum Monſpeluli tum Nemausi, Atelæ, itemque cæteris Narbonæ & Liguriæ martimis, & præſertim ad Olbiam Gallæptouinciæ frequenter & feliciter enatæ viſuntur, fructum non maturant, ſerunt tamè quædam, immò plures: ſerunt indubiè & reliquæ ubi ad ætatem perueniunt. Monſpelienſis illa insignis cæſeſum annum ſuperare creditur: Et vulgò ibi perſuaſum ante grandem ætatem fructum non proferre, & vix ante quinquageſimum annum, ut

qui-

quidam perhibebant. Sed plerisque locis tam Italia quam Gallia Narbonensis, decoris, raritatis & voluptatis potius, quam utilitatis causa alitur.

Mirum verò, quod Palladius refert, eum locum, ubi Palma sponte nascitur, nullis propè fructibus vtilem. Tanta est regionum in ferendis arboribus differentia, proprietateque.

Videtur & in Baldo in Minoritarum Monachorum insula florida & pulcherrima palma. Coluit in hortu suo Heidelbergæ Sprengerus. Coluimus & ipsi Montebelgardii nucleos satas, sed hyemem non pertulerunt, etsi repositæ, & diligenter custoditæ. Ipsi verò palmarum fructus Venetias aduehantur ex Syria & Alexandria Aegypti, atque etiam Neapoli illuc prius ex Numidia importati.

Postellus de Repub. Turc. ex Alcorano Mhomed recitat impiam historiam de beata Virgine, quam dicit diu fuisse sub Palma, quam nolumus hic referre ne inter Christianos, quod perperam fecit ipse, cuiusmodi mendicia vel cogitata piis horrenda & obominanda spargamus.

Nunc de Palmæ sату atque cultu tradendum, prius ex Theophr. tum etiam ex aliis. Palmarum itaque satus & cultus præter aliarum arborum peculiaris est. Seruntur officina plura iuxta se in eodem foramine deposita, bina superius totidemque infernè colligata: sed omnia prona. Germen enim non ex cauis partibus emittitur, vt quidam putant, sed è superius. Quapropter in coniunctione illorum quæ sperperantur nequitiam operienda sunt principia (seu vmbilici, vnde germen emerget colere. Ista verò expertis nota sunt. Plura autem simul seruntur, quoniam germen vnius tantum infirmum est. Horum radices mutuo amplexu connectuntur, & statim primæ germinationes ita coalescunt, vt vnus ex omnibus stipes gignatur. Talis itaque satus eius, quæ ex semine fit. Seruntur & trunco duorum cubitorum longitudine, à cerebro ipso arboris viridi, fistulis diuiso, atque defosso. Amat autem Palma solum arenosum & salsum. (addendum enim, vt ex ipso textu colligitur, quamvis in vulg. exempl. desit.) Quare ubi tale non sit, agricolæ salem aspergunt. Hoc autem non circa radices facere oportet, sed paulò remotius accumulare quantum semifestatius. Amant etiam maximè rigationem. De fimo diuersa sententia est. Quidam enim fimo nequitiam delectari contendunt, sed prorsus abhorrere. Alii vsum fimi probant, & magnum inde incementum capere tradunt: sed fimum optimè irrigandum esse, sicut Rhodi facere solent. Sed de hoc amplius indagandum. Fortè enim alii hoc, alii illo modo colere consueuerunt. Et fimum ipsum cum aqua vtile esse, sine ea etiam nocuum.

Cùm autem anniculae sunt, eas transferunt, silemque adiciunt, & himas rufas transponunt (nam vehementer transplantatione gaudent.) Transferunt quidam Vere: sed Babylonii circa caniculam. Omnino autem maior pars eo tempore ferit, quò & proveniat & crescat celerius. Nouellam minimè tangunt, sed comas tantum religant, vt recta assurgat, & virgæ non recuruentur. Post hæc deputant, cùm iam maiuscula sit, & crassitudinem habeat. Tantum virgæ relinquunt, quantum magnitudo palmi. Quandiu nouella est, fructum nullo intus osse proferit: postea verò cum osse. Quidam perhibent Syrios nullam adhibere culturam, sed purgare tantum atque urorare. Gaudet verò magis aqua per colliquias detruata, (vnde patet legendum, non detruatur, vt

vulgata habent. Perperam Gaza scaturientem aquam vertit. Nam quis singulis palmis queat singulos fontes adhibere?) quàm pluuia, vt aiunt. Talem autem in conualle palmetis confita exuberare. Conuallem istam per Arabiam vsque ad rubrum mare protendi Syri affirmant, ac plerique qui inde venerunt: Eiusque conualis parte cauiissima palmas nasci. Sed hæc vtroque modo forsitan fieri possunt: nam pro regionibus vt ipsæ variant arbores, & eorum culturam variare, nequitiam absurdum. Cæterum inter siccas, & vnicò caudice (absque stolonibus) nasci solitas plantas, palma sola præter seminis ortum alia quoque nascendi genera patitur. Virgas enim tenerissimas Babylonios viuiradices efficere, adultasque transferre accepimus. Quin & Græci locis, si quis ramos supernè decisos ferat, radicem demitti: & germen non solum cerebro enasci, sed etiam subtus radicari largiis asserunt. Item si truncus inuersus deponatur, sitque solum humectum, multis partibus radices demitti, & germina remitti. Id tamen ampliore magnitudinem capere nequit. Sed virgis commodissimè procreari potest, tum humi frugalitate, tum expeditæ germinationis habilitate. Sumendæ autem virgæ tenerimæ, quia tales humidissimæ sunt. Sed ex cerebro potius quàm imis partibus germen prodire ratio est: hinc enim & virgarum exortus, & omnino veluti principium quoddam vitale hoc est. Quia causa, cerebro exempto, aut morbo aliquo laborante, mox Palma emoritur. Hactenus Theophr. de sату & cultu. Trogus antiquissimus Scriptor folia palmarum apud Babylonios feri, atque ita arborem prouenire prodidit, quæ ridens Plinius eum hoc credidisse demirat. At Theophrastus, inquit Scal. etiam à lachrymis, idque non de vna tantum: quem tamen locum apud Theophr. nondum animaduertimus. Nam nec cap. 3. lib. 2. hist. neque cap. 2. lib. 1. caus. quibus locis potissimum & curiosius de palmæ sату, sationisque diuersitate tractat, quicquam de ea re habet. Quidquid sit, vtrumque nobis minus videtur probabile.

Plinius rem paucissimis expedit. Palmæ ligno [inquit] peluinata fissura, & in alto media, plerisque vmbilicatum, vnde primum spargitur radix. Seritur autem primum, & bina iuxta composita semina, superque totidem, quoniam infirma singulis planta est: quaternæ coalescunt. Seruntur autem Palmæ & trunco, dudum cubitorum longitudine, à cerebro ipso arbori [arboris fistulis. m. & c. h.] viridi fistulis diuiso atque defosso. Et ab radice auulsa vitalis est satus, & ramorum tenerimis. In Assyria, ipsa quoque arbor strata in solo humido tota radicator, sed in frutices, non in arborem. Ergo plantaria institunt, anniculasque transferunt, & iterum himas. Gaudet enim mutatione sedis, verna alibi, in Assyria autem circa canis ortum. Nec ferro attingunt ibi nouellas: sed religant comas, vt in altitudinem exeant. Robustas deputant crassitudinis gratia, semipedales ramorum relinquentes trunco, qui decili alibi necant matrem. Nam si quis palmæ cacumen auferat, sterile scit, nec moritur, quod ante Plin. etiam Theophr. scripsit.

Palladius circa Calendas Maias plantam palmarum, quam Cephalonem vocat, locis apricis & calidis ponendam præcipit. Et in Orob. Cui [inquit] placet curas agere seculorum, de palmis cogitet conferendis. Hoc igitur mense Daçylo- rum non veterum, sed nouorum ac pinguium recentis ossa debet obruere, terræ cinerem miscere.

Quis locus
eligendus.
Quae terra

Transplan-
tationis
tempus.

Ut ager
curandus.

Modus plan-
tationis.

Utrum palma
plantula
eius magna
fuit.
Utrum floribus
ornata.

Utrum genera-
tiones
fructus.

Utrum florida
et alba fuit
palma.
Utrum germina
sportu-
rum textu-
ra commo-
diore ferat.

Recentiorum
serenda ra-
tio.

re. Si plantam velit, ponenda est Aprili mense, vel Maio. Locus delectatur apricus & calidis. Fovenda est, ut crescat humore. Terram solutam & sabuloneam requirit, ita tamen, ut quando plantae deponitur, circa eam vel sub ea terra pinguis fundatur. Annicula transferatur, aut bima lunio mense, vel Iulio incipiente. Circumsodiatur assidue, ut trigatione continua aestatis vincat ardore. Aquis Palmæ ali quatenus salis inuuantur, quæ infici debent salibus, et amissiles eas natura non præbuit. Si ægra est arbor, faeces vini veteris ablaqueatæ oportet infundi, vel radicem superuacua capillamenta decidi, vel cuneum falicis interfossis radicibus premi.

Constant. Cæsar stercoreis usum ad Palmas non improbat quidem, præsertim falsi & terræ dulci commixti: at verò foridam terram penitus fugere oportere suadet, ut quæ omnibus inutilis existat. De Palmarum verò plantatione specialius ex Leonio hæc tradit. Scrobem cubitorum duorum profunditate, eademque latitudine, aut etiam ampliore, aggere terræ cum stercore caprino explebis, semicubitali profunditate relicta, deinde in medio aggere glandis Palmæ nucleum siue os implantrabis, ita ut acies ipsius sursum spectet, obrutusque terra cum stercore & sale admixto, & quotidie rigabis, donec germen emittit. Quidam igitur hoc ipsum transplacant, quidam in loco sinunt: & quandoquidem falsa terra gaudet, singulis annis circumfodere oportet, & sale adicere. Sic enim citò magna fient. Est enim tarda admodum Palma in crescendo, autore Varro. Floridiores autem euadunt facie vini veteris rigatæ. Ossa verò Palmarum non statim in terra ponenda sunt, sed in tegulæ fundo, atque sunt transplantanda.

Fructus Palmarum generosos fieri promittit Democritus, quum vacuas vaginas, quas aliqui helicos vocant, si recentes ablatas & siccatas ex ramis ac truncis suspenderit, quemadmodum gressos ex ficis.

Floridæ verò & altæ sunt Palmarum arbores, tradente Didymo, facie vini veteris incolata radicibus affusa. Inuuantur etiam sale iniecto. Quod verò ad floriarum & sportarum texturam alba & idonea fiant germina, viridia adhuc ipsa de ramis auellenda, & sub tegmine deponenda ad quadratum complui sinenda, & à Sole reficari, donec alba euadant.

Postestas observauit, nec in incundo spectaculo & Naturæ ostento, commodissime feri Dactylorū tria officula, vnaque iuncta pangit: tres inde oriuntur exiles stipites, sed in vnum conflati: foliorū tamen pusillorum & harundinaceorum tina pullulatione distincti, cuiusmodi in nostris etiam regionibus haud difficile provenire solent. Ternis itaque satis simul ossibus, qui stipites ex his prodierint, vnus stipex fiunt. Amat enim Palma coitionem. Itaque propriam speciem tamen non inuenit ad legitimum coniugium: tamen quod potest desiderium explet amoribus succis suis, uti more suo faceret iocatur Scaliger. Non tamen caret profunda ratione. Societatis quippe atque coniunctionis appetens est, ut mox fusius dicetur, ideoque nixu quatit sibi cohesionem.

Nobis sanè ex vnico etiam Dactylo lato foliū erupit non semel, quod tamen aduentante frigore vel in hypocaulo repositum cōturbat, nec vnquam repullulauit nuclei reliquum radicatum anno sequenti.

Costus tradit, os vino maceratū citius

quàm aliàs prouenire. Camet, annotat ex nucleis enata germina Norimbergæ rarò vltra hycem durare. Mirum est, quod nucleis seuos Dactyli initio durissimum in terra tandem ita emolliatur, ut decorticari queat & auferri ab interiori medulla.

Non omittendū quod Sueton. de D. Octau. Aug. scribit, enatam inter iuncturas lapidum ante domum suam Palmam, in compluuium Deorum Penatum transfuisse, utque coalesceret magnopere curasse.

Ad culturam quoque pertinet mirabilis ille modus quem tradit Theophrast. in historicis lib. 2. cap. 9. ad maturandum Palmæ fructum. Palmis [inquit] mafularum coitum tribuunt: hoc enim & perdurare & maturefcere fructus porcit: quod aliqui ob similitudinem quandam caprificari dicunt. Fit autem in hunc modum. Dum mas floret, spatulam abscindentes, ex qua flos emergit, protinus ut lanuginem, & florem & puluerem continet, super fructus feminæ. Illa sic eo aspersa afficitur, ut fructus suos retineat, & neutiquam amittat. Ita fit, ut verique (αμύρον, ambabus: hoc est: aquæ Palmæ ac Fici.) à mare formine auxilium præstetur. Fructiferam enim feminam vocant (at paulò ante aquæ marem ac feminam fructiferam dixit: Ergo sibi contradicit, nisi ita illum excusamus, ibi ex lya, hic ex aliorum loqui sententia: ἡ δὲ αἷα γὰρ). Sed alterum veluti coitu, alterum alia ratione contingit. Et in secundo de causis, postquam de Ficium caprifcatione abundè tradidisset, subdit: Quod verò Palmarum generi euerit, non idem esse: habet tamè similitudinem quandam: idèd & illud opus caprificari [αμύρον] appellant. Quando enim maris flos & pulvis & lanugo feminæ fructibus insperguntur, siccitate ex caliditate ac reliqua potestate concipiunt, atque spirantiores redduntur: quibus causis vis perdurandi acquiritur. Item alibi eisdem operis: Fructum in Palma femina perdurare nunquam posse, nisi florem maris cum puluere super eā concesserint [ita enim quidam alleunt] peculiare sanè est præ aliis: sed finale caprifcationis [αμύρον] Ficium, qua fructus perficitur. Vtiure quis dicere queat, feminam ad perficiendum minus sibi sufficere: sed hoc non in vno genere aut duobus, sed vel in omnibus, vel in pluribus constare deberet: naturam etiam generis ita diiudicamus. Et in his tamen ipsis patet generibus mirum, quòd Palma nulla ratio dari possit, cum caprifcationis causa conspicua esse videatur. Ergo causam expressam caprifcationis Palmæ, [licet enim nunc & nobis cum illo loqui] quam profiteretur, cum videret Theophrast. deesse sibi paulò ante citato loco, quod potuit, apposuit exemplum in natura piscium, quod etiam extat in historicis animalium Aristotelis. Oua edita à femella iequutus mas aspergit suo semine: atque ita demum facienda fiunt ac vitalia. Nam vel ex remotis generibus similitudines desumi possunt.

Eiusdem Palmæ caprifcationis non obsecutè meminit & Pollux.

Sed apertissime Herodotus & ἡμῶν Palmarum meminit, & eas Ficorum modo coli: (αμύρον γὰρ τῆς φηγῶνος) At enim Palmarum, quas mares (ἀσπύρας) appellant, poma illis circumligari quæ balanos edunt, ut earum fructum maturet culex subiens, nec ex arbore is defluat: Culices autem in maris fructu concipi, non aliter quàm in Caprificus gossis (καθάραι οἱ θάλασσαν). Dissert itaque in eo Herodotus à Theophrasti sententia, quòd is non

maris

nians fructum, sed eius florem adiuuere feminis, & ex eo puluerem succuti scribit. Præterea Culicum, quod equidem sciamus, è Palmulis natum uulpiam meminit, quamvis capificationi hanc medellam aperte contulerit.

Ex horum classis eorum authorum scriptis, aliorumque proculdubio, quæ facta nobis inuiderunt, Plin. philosophandi rationem arripuit, ita prodens: Arboribus, imò potius omnibus [hoc & Theophr. dixit ante eum] quæ terra gignit, herbisque etiam, utramque sexum esse d. Igentissimi nature tradunt. Cæterò non sine matibus gignere feminas Palmas, spontè edito nemore confirmant: circæque singulos plures nutare in eum pronas blandioris comis. Illum erectis hispidum, aflatu visuque ipso & puluere etiam reliquis maritare. [illis maritari. d.] Huus arbore excisa viduas pòst steriles cere feminas. Adeoque est Venens intellectus, ut coitus etiam excogetur sitab homine, ex marinis flore ac lanugine, interitum verò tantum puluere in ipso feminis.

Cæterum Palmas inuicem maritali quadam copula coniungi, maresque attrahere ad se feminas, neque congressum, quantumcunque adniti possunt, aufugere, sed vltro ramis ab utraque vicissim ad osculum quodammodo exporrectis, manifesta dare mutui desiderii signa eleganter refert Philostratus in imaginibus, attingitque Gal. lib. 6. de loc. malè affectis cap. 5. non sine graui interpretis errore, qui, quæ ibi de palmarum arboribus dicuntur, ipse Phœnicie populorum amoribus tribuit. Quem interpretis lapsum primò deprehendit Hier. Mercurialis eximius ille Medicorum Italie Corypheus, & post ipsum, sed ipso in suo genere & studio nequitum inferior doctissimus Guilandinus.

Eadem non modò comprobat sed & amplius commemoratione declarat Florentinus apud Cassianum Basilum, & Const. Cæsarem lib. x. *de moribus*, cap. 4. his verbis: Palmæ vehementer se mutuo prosequuntur amore, ita ut altera alteram duperat: neque prius desiderium in ipsa cessat, quam ipsa a lamatus mis consoletur. Videre namque est ipsam pronam & incuruam suis comis incumbere, impatientemque seipsum firma stabilitate vix sustinere: quin & quasi viliam sterilecere. Atque hoc ipsum agricolam non latet. Nouit enim quòd amet, sed cuius amore deflagret, aut in quem maritandi cupidine sollicitetur, ignorat. Quapropter complures Palmas inibi circiter obstitas digitis contrèctans, ac blandè demulcens, reuersus ad hinc denuò quæ corripitur amore, & manibus hoc dato tanquam osculo contingit: tum quadantenus veluti reficito huiusmodi desiderio denuncians, blandioribus comis perinde quasi manibus in eum nutat, cuius cupidinis tabe peribat. Hoc velut oculorum gestu amorem confessi, seseque huius studio constimulata, quasi radicibus abicit. Huius vesanæ remedia sunt, si subinde manus ei admolatur agricola, quæ matrem eius amore capiebatur, attingerint. Multò magis insanus amor discutietur, si maris flores trunco erutos idem Amasæ capiti circumponat: hæc mariti ornamento collustrata fructum dabit, hocque pignore amoris exilarata fecundabitur, optimæque & pulcherrimæ fructum edet.

Similia quoque narrat Ammianus Marcellinus lib. xxiv. nempe maritari palmas ipsas, facile sexus posse discerni. Quin & generare feminas seminibus illis marium, calque amore

Tom. I.

mutuo delectari: atque hoc inde clare, quòd contra se vicissim nutantes, ne turgidis quidem statibus auertantur. Et, si ex more femina, cuius arboris amore percussa stignoretur, vnguento ipsius infici truncum, & arborem aliam naturaliter odoris dulcedinem consapere, hisque indicibus velut coeundi quandam prodi fidem.

Amplius Hexæmèri tertio cum magno Basilio Ambrosius. Est etiam inquit, quod mireris: nam *Arborum sexus.* ipsis sexus Pomis inest: inest arboribus sexus discretio: quippe palmam videas, Dactylos quæ promit, plerumque ramos proclinantem in suos, seseque submittentem, ac concupiscentem, & amplexus speciem quodammodo arbori prætendentem, quam Palmam marem nuncupant rusticorum pueri. Palmam igitur illam feminam intel- *Palmæ mas & femina.* ligant, quæ sexum subiectionis specie confiteatur. Quo sanè argumento agricolationis peritiam eius Dactylorum, vel masculæ Palmæ femina prætruentes, veluti perfinctionis sensum infundunt, ac expetiti concubitus exhibent gratiam. Quo affecta munere satrigitur denud, ac planè hilarior comam protollare animaduertitur.

Hunc maximorum ac fide dignissimorum de amore Palmarum authorum consensum doctissimus Guilandinus pro certo assueuerat, atque Palmarios etiam in Aegypto, Arabia, Mesopotamia, India, Phœnicia, tota Syria, volentes cauere, ne fornicæ, aut sterilitatis noxam incurrant, aut fructum, quem aliquando imaginatione libidinis, vti dicamus, concipere solent, quem admodum naues ouæ irrita, quæ hy penem dicimus ante maturitatem amittant, ita ordinare vtriusque sexus Palmas, ut mares eo saltem interuallo à feminis distent, quòd pulvis ventorum *Aliud remedium.* statibus à foliis mascularum subleues, in feminarum folia incidat: idque faus ad fecunditatem, & fructus maturationem facere compertum esse.

Sed mirum dictu, quòd si, quæ procul à mare absterit, ut neque pulvis neque aura, odorve eius ad eam permeare possit, excogitauerunt coloni funem à mare relatum ad feminam usque producere, atque ita quasi maritali vinculo copulatam masculi virtute clanculum per funem irrepente fecundam fieri, quæ prius sterilecebat in ea solitudine. Quæ omnia, ne quis fabulosa suspicetur, inquit idem Cæsalp. cini modi amoris exemplum atque coniugu, nondum octogesimo agitur annus, [scripsit autem ante 10. circiter annos] ex quo id genus arbores in Italia, studiorum omniumque virtutum altice terra, dedere. Huius autem rei celebris testis est Iouianus Pontanus, Alphonfi iunioris Neapolitani regis præceptor, & epistolarum magister, Philosophus, Orator, ac Poëta insignis, & quem fabulas pro historia, de re maximè suo tempore omnibus conspicua, scribere puduit. Ille sanè duas celebrat Palmas, vnam marem Brundusii, alteram feminam Hydruntis, quæ diu steriles permanferunt, donec scilicet paulatim succrescentes, nondum alteram altera contueri poterat: vbi verò tantum adolueret, ut sese inuicem conspiceret potuerint, longo quantumlibet multorum stadiorum tractu dissidentes, lætificare ceperint. Sed cur non ipsum audiamus?

Brundusii latus longè viret ardua terris

Arbor, idum eis usque petita locis.

Alter a Hydruntis in saltibus amula Palma,

Ille virum referens, hæc muliebres docens.

Non uno creuere solo, distantibus agris,

Nulla loci facies, nec socialis amor.

III

Permanſit ſine prole diu, ſine fructibus arbor
Vtraque, ſi indolis & ſine fruge comis.
Iſt poſtquam parulus ſuderunt brachia ramis
Cepere & celſiſſimè fruſi,
Frondosique apices ſe conſpexere, virique
Illa ſui vultus, coniugis ille ſua.
Hauſere & blandum venis ſtrepentibus ignem,
Optatos ſetus ſponte vulere ſua.
Ornarunt ramis geminis, mirabile dictu,
Impleuere ſuos melle liquente ſanos.

Palma a-
ra & du-
gato.

Porro Palmam vitæ longæ eſſe ſcribit Theophr.
& Palmam Deli longeuam in exemplum addu-
cit, quod & Plin. facit, quamvis à fabularum au-
roribus proditum, vt ipſemet Theophr. fate-
tur. Alibi tamen ſpiffitudinem ſiccitatēque eius
longeuitatis ac durationis cauſas adducit quibus
ſiat vt nullas extinſceus pateat aditus, nulluſque
adē includatur humor, qui putrefcere queat:
quapropter neque beſtiolis aut vermiculis infe-
ſtari.

Palma ſe-
men diu-
terniſſimū.

Omnium quoque ſeminum, quæ pulpa ambit,
diuturniſſimum Palmæ eſſe tradit, vt pote, quod
ſeciſſimum ſit, atque denſiſſimum. Ipſas quoque
Palmulas repositas quāto citius primas, iucun-
dioribus vtate, quod vetuſtate ſiat carioſior, vel
Varrone teſte, atque ipſa adē experientia.

Quales ve-
ſeruentur.

Seruantur hi demum Daſtyli, qui naſcuntur in
ſaliſ atque ſabuloſis, vt in Iudæa, & Cyrenaica
Africa. Non item in Aegypto, Cyprio, Syria, &
Seleucia Aſſyria. Quamobrem ſues, & reliqua
animalia ex his ſaginantur.

Suum ci-
uia.
Vitiati aut
veruſſi ſi-
gnum.

Vitiati aut vetuſti eius pomi ſignum eſt, deci-
diſſe candidam verrucam, quæ racemo adhaſerit,
autore Plinio.

Delectus.

Quod verò delectum attinet Daſtylorum qui
in officiis ad vſus medicos habentur, probantur
Sylui magni, ſtati, parum rugoſi, molles, pleni
tamen, & carne intruſa multa ſubdura, ad nucleum
candicante, ad corticem ruſeſcente, non pertuſi,
non vermiculoſi, & qui concuſſi nihil aut mini-
mum ſonent, ſapore vinoſo. Deteriores ſunt gra-
ciles, ſtaccidi, duri, quæ ex carnes, excuſſo pedi-
culo pertuſi: iidem ſerè vermiculis ſcatentes.

Vires &
Vius.
Ex Theo-
phr.

Sed ad vires tandem. Palma autore Theophr.
ſuapte natura ſumofa eſt: Ex quo illud Chereimo-
nis carmen:

ῥῆν δασυκάρπῃ
ἐὼν ἡνὶ πρὸς αὐτῆς ἐνέβλῃς.

Eſt autem Iambicum ſenarium cum hemiſtichio
præcedente: quod in hunc modum aptè interpre-
tatus eſt Gaza.

Palmaque venas omne ſumofiſſimā radice na-
tas.

Igniaria.

Ideoque inter eas arbores recenſet Theophr. ſi-
quæ ad igniaria, adque carbonēs conficiendos
commode ſunt. Ex ſterili Palma Babylonii le-
ctos & vaſa conficiunt. Diu enim durat eius li-
gnum. Ineſt & Palmus acerbitas: cuiusque erudoſi
fructus qui comederit, ab iis ſtrangulati cogniti
eſt. Et vt Plin. prodidit, Alexandri milites Palmis
viridibus ſtrangulati ſunt. In Gedroſis id factum
eſt pomi genere: alibi copia euenit. Eſt enim tā-
ta muſte ſua vitas vt ſinis mandendi non niſi pe-
riculo ſiat. Palma ſolia cuprimum nouellas de-
monſtrare gemmas Plinii ſeculo ad ſines vi-
tiliumque nexus, & caput lenia vinbracula ſin-
debantur. Quod & alibi repetens in Oriente,
ait, ſines validos & Palmæ ſoliis fieri dictum eſt,
eoſque in humore viliores eſſe. Et apud nos ſerè
Palmis à meſſe decerpuntur. Ex his meliora,
quæ ſeſe non diuiſerint. Et apud nos vere Pal-
mæ à matre integra decerpuntur. Meliora enim

Strangu-
lant Da-
ſtyli viri-
des.

ſines.

ſunt, quæ diuiſa non fuerint. Vetuſta omnia.
Conſentiantque cum modò prædictis. D.] Sicca-
tar ſub teſto, quaternis diebus: mox in Sole ex-
panduntur, & noctibus reſecta donec candore
inareſcant, poſtea in opera ſinduntur. Finnt &
è Palmæ foliis ſcopæ: Martial.

In pretio ſcopas teſtatur Palma fuiſſe,
Oria ſed ſcopis nunc analeſta dabant.

Apud Apuleium. lib. 2. Aſini aur. Zichlas Aegy-
ptius Propheta palmeis baxeis pedes indutus eſt.
Ipſæ porro Palmæ, vt tradit Plin. carne placent,
cruſti Thebaicæ, ſucco catiote. Succus Palmæ
dulcis. Iſdem à vitibus oleiſque proxima no-
bilitas, inebriant recentes: capitis dolorem affe-
runt minùs ſicca: nec, quātum videtur, viles ſto-
macho: tuſſim exaſperant, corpus augent. Suc-
cum decoctum antiqui pro hydromelite dabant
ægris, ad vires recteandas, & ſcitum ſedandum, in
quem vſum præſerebant Thebaicas. Sanguinem
quoque extracantibus utiles, in cibo maximè. Il-
linuntur Caryotæ ſtomacho, veſicæ, ventri, inte-
ſtinis. Cum cotoneis & cera & croco ſugillata e-
mendant. E Palmis prunę viaces, ſignuſque len-
tus. Nuclei Palmarum cremati in ſiſtili nouo,
cinere loto ſpodii vicem efficiunt, miſcenturque
collyriis, & calliblephara faciunt addito nardo.
Palma quæ fert myrobalanum olla non habentē
reliquarum modo (ἀποβύμπη) dici ſuprà traditum.)
alum & menſes ſiſtit [ciet. CH.] in vino auſte-
ro, & vulnera conglutinat. Palma, ſive Elate, (Pal-
ma, Elate CH.) ſive ſpæthe, medicinę confert
germina, ſolia corticem. Folia imponuntur pre-
cordiis, ſtomacho, iocinori, vlcenibus quæ ſer-
punt cicatrici repugnantia. Ploras cortex eius te-
ner cum reſina & cera ſanat diebus x. Decoquitur
& ad teſtium vitæ. Capillum denigrat luſ-
ſitu, [ſilitu Dioſcor.] partus extrahit. Datur bi-
bendus renum vitii & veſicæ, & præcordiorum:
capiti & neruiſ inimicus. Vuluæ ac ventris fluxio-
nes ſiſtit decoctum eius. Item cinis ad totmina
potus in vino albo, in vultuarum vitii efficacissi-
mus. Sed Dalechamp. pro vultuarum legit vuarum:
puta columellarum, gurgulionis. Vuum enim
iacentem & laxiorem eximia vi ſiccandi, quam
habet, reprimat & adſtringit.

Verum quæ Plin. ſparſim hinc inde de Palma-
rum vinibus, ea pleraque Dioſcor. non multò an-
te eum ſcriptis tradidit, ſed multis aliis maſtata
atque adaucta & ad atis vſum breuiter, ſed ele-
ganter accōmodata. Palma fructus, inquit ille, de
medica materia l. i. c. 125. Arabiæ myrobalano ſi-
milis, ac Poma dicitur colore viridi, ſimili cotonei o-
dorem referens. Quod ſi ad integram maturita-
tem promerire ſinatur, phœnicobalanus fiet. Eſt
porro ille acerbus atque aſtingens, & contra al-
ui profluuiā, fluxumque meliebre in vino au-
ſtero bibitur. Hemorrhoidis quoque ſiſtit, &
vulnera illitu cōglutinat. Phœnicobalani verò re-
centes pluſ ſiccis aſtringunt: ſed capitis dolorem
afferunt, & copioſiores in cibo ſumptæ inebriant.
Sicca autem languinem exteantes, ſtomachicos
ac Dyſentericos eſcitā iuuant: nec non & trita
cum Cydonio & cerato oenanthino, veſicæ vitii
vuliter illinuntur. Maximè verò Caryotæ ſi com-
dantur (addunt Marc. & Serap. cum Pineis nu-
cleis) faucium aperientia medentur. Thebaica-
rum decoctum porui datum, Cauſonem (febrim
ardentem) ſedat, & cum hydromelite vetuſto
ſumptum vires recreat. Quin & ipſæ cibo idem
preſtant. Fit etiam ex iis vinum euilem cum fru-
ctu facultatis. Decoctum eorum per ſe potum &
garga-

gargazatum vehementer adstringit & cohibet. Palmatum verò nuclei ceterorum omnium mote in fœcili nouo crematur, deinde restituti vino lauantur, & tanquam spodii vicem suppletentes, ad ornandas decorandasque palpebras conducunt. Quod si non sufficienter vlti fuerint, illud idem iteratur. Vim habent adstringentem, & spiracula cutis obstruentem, ad oculorum pustulas, staphy- lomata, ciliorumque defluuia addito Nardo efficiacem. Supercrementem carnem cum vino reprimunt, & vlcera ad cicatricem perducunt. Omnium verò aptissimi sunt Aegyptii nuclei, qui ex humilibus palmis excerpuntur. Palma spatha vnguentarii in vnguentorum spissamenta vntur. Optima habetur odorata, adstringens, ponderosa, praelusa, interna parte pinguis. Vis ei adstrictoria, quæ vlcera depauperantia sistit, laxatosque articulos committit, si trita malagmaticis & cataplasmatibus admisceatur. Prodest & prae cordis ac stomacho imbecilli, nec non & iecinoris affectibus, conuenientibus mista cataplasmatibus. Eius decoctum subinde affricum capillos denigrat. Potui verò datum, renum, vesicæ, aliorumque viscerum vitis confert: alui, vtrique fluxiones sistit. Ipsa verò scabiem sanat diebus viginti, si adhuc tenera cum resina & cera decocta imponatur. Fructus etiam qui sub ea continetur *Elate* quoque & *Borassus* dictus, & ipse adstrictorius cum sit, spathe quoque præbet effectus: nisi quiddam vnguenta non æquæ sit utilis. Cæterum alba quoque caudicis medulla [ἐξ ἡμετέρας τῆς ἀγρίας καυδὸς] tum recens comesta, tum decocta ad eadem facit, ad quæ etiam Borassus. *Hæc Diosc.*

Aegyptiam Palmam sitim sedare, Solinus auctor est, apud quem in impressis cunctisque aliis legitur ἐξ ἡμετέρας τῆς ἀγρίας καυδὸς, nullo sensu: idem ὡς ἐπὶ λέgit Marcellus ex Plinio, dimittatur pro decoquatur recte.

Ex Palma, tradente Strabone, apud Harmerios & Babylonios panis & mel & vinum & acetum fit; & textilia varia. Nucleis pro carbonibus Fabris ferrarii vntur: qui in aqua macerati bobus & ouibus in pabulum dantur. Dicunt esse cermen quoddam Persicum in quo ccc. & lxx. Palmæ utilitates numerentur. Nam vel Galenus auctore in palmis, respectu vitium & facultatum, non parua est differentia. Quædam enim sunt siccæ & adstringentes, vt Aegyptiæ: aliæ molles, humidæ & dulces, vt quæ Caryotæ appellatur. Præstantissimæ autem hæ in Syria & Palæstina nascuntur, in Hierichunte. Reliquæ omnes aliæ Palmæ inter hæc duo genera sunt mediæ.

Difficiles autem sunt concoctu, capitique dolorem inferunt: verum ex his aliæ magis, aliæ minus sunt humidæ ac dulces, siccæ atque adstringentes. Verum constitutis extremis, iam omne quod in medio est, facillimè cognoscitur. Nulla certe ex ipsis est, quæ non dulcedinem quandam & adstrictionem habeat. Siquidem Caryotæ exiguae adstrictionis, Thebaicæ obscuræ dulcedinis sunt participes. At succum quidem dulcem nutrire, austerum autem gratum esse stomacho, & ventrem sistere ostentum est. Palmæ si largius sumantur, omnes concoctu sunt difficiles, & capiti dolorem afferunt: quædam autem & morsus cuiusdam sensum ori ventriculi inducunt. Succus autem qui ab ipsis in corpus distribuitur, crassus quidem omnino est, habet autem & lentoris copiam, cum Palmula ipsa pinguis fuerit, sicut Caryotæ. Quum autem dulcedo tali succo mista fuerit, celerimè quidem hepar ab ipsa obstruitur. Læditur autem maximè ab ipsarum esu, quod aut

inflammetur, aut scirrhus obsecetur: post hepar autem & lien obstruitur ac læditur. Maximè autem Palmulæ virides, si paulò largius sumantur, ad omnia sunt noxiæ, ac dulces quidem succum habent calidiorem, adstringentes frigidiorum. Quin & Palmulæ virides, sicut Ficus, status gignunt. In regionibus autem non admodum calidis palmulæ haud perfectè maturefciunt, [vt & superius declaratum, ad eò vt reponi queant: quo fit vt cum homines cogantur ipsis viridibus vesci, crudis succis impleantur, & rigoribus qui egrè calefiunt, & hepatis obstructionibus præhendantur.]

Confirmat hoc Galenus, cuiusdam sibi cœtanei exemplo, qui Alexandria Palmulis immaturis per complures dies ante & post balneum satiatius, absque febre sæpè horruit, ac riguit. Phoenix seu Palma arbor, eodem auctore adstrictoria facultatis omnibus suis partibus est participes. Igitur ramorum succus austerus est, ex aqua substantia tepida, & terrea frigida constans Similis facultatis est Encephalos, hoc est, cerebrum esui aptum. At fructus eius, & maximè dulcis, non paucam habet caliditatem. Cæterum cum edendo sit, multo est vsui, non tantum fortis impositus, ubi quid corroborare, desiccare, contrahere, stipare, densareque consilium est, sed etiam tanquam cibis sumptis & simul cum aliis, & per se. Porro quod Elaten vocant, tenerum illud Palmæ germen, eandem cum cerebro eius facultatem obtnat. Quod verò velut integumentum eius est, adstringentem etiam qualitatem habet. Vetiù plus quàm dicta omnia exsiccat, utpote quod essentia consistentia illis siccus est, & minimum habet humiditatis. Itaque iure vtuntur illo ad vlcera putrescentia, ad articulos plus iusto laxatos. Ad hæc medicamentis hepaticis & stomachicis, seu intro sumantur, seu foris admoveantur. Sed & radix plantæ desiccatoria citra morsum facultatis est, adiunctum habens & ipsa adstrictionis quippiam. *Hæc Gal.*

Nicander in Alexiphar. Palmæ fructum cum lacte eorum ad hautam Buprestem commendat, quum ait:

--- τὸ τε γὰρ εἶναι ἐν τῇ χεῖρ
πολλὰν φωνίαν λαράων κατὰ τὸν καρπὸν.
Lac, inquit, vali fundens sæpè admisce tene-
rum Palmæ fructum.

*Sive recente reple non magnum lacte Carinum,
Et tenerum misce vitricæ ex arbore fructum.*

Meminit & Xenophon lib. 2. expeditionis Cyri cerebri Palmæ & palmularum. Peruenerant iam ad eos vicos, inquit ille, è quibus iussa ducum suorum commeatus capfandi erant. Plumam illic & frumentum & vinum è Palmulis aderat, acetumque ex iisdem elixis paratum. Palmularum verò fructus [ἐξ ἡμετέρας τῆς ἀγρίας καυδὸς] : glandes palmarum] quales apud Græcos videre non licet, seruis ac famulis præbebantur: seligebantur quas feruarent dominis, magnitudine & pulchritudine admirabiles, aspectu proflus Elæto similes. Eas quidam arefactas in vsum bellariorum reponebant. Vinum quidem illud potu suaue erat, sed capiti graue. Milites eo primùm in loco Palmarum cerebrum esitarunt, omnibus cui detractum id fuisset, exarescentibus, admirantibus cunctis eius cibi speciem ac suauitatem quandam peculiarem, quæ tamen valde caput tentat.

Herodotus lib. 1. eum de Babylone loquitur scribit: In eius toto agro Palmas generari, magna ex parte fructiferas, è quibus non solum vinum, mel, cibum conficiunt, sed illas etiam Cari-

Observatio
Arboris
res.
Teporam.
Ramonum
succus.

Encephalos
Dactylis.

Elate.

Vlcera.
Laxatio
res.

Frumentum
& Vinum
è palmulis.

Glandes
palmarum
magna Elæto
similes.

carum modo in ossa cogunt. Nicander in Georgicis.

Pallulantes in Palma st lones [serpentes] ac exsiccantur.

Cerebrumque, adlescentibus experitum cibum asferunt.

Diphilus Siphnius, [vti citat Athen.] narrat, Palmarum cerebrum plenitudinem corporis efficere, largius nutrire, ventriculum granare, vix distribuis, situm in ucheie, alium coercere.

Paulus Aegineta palmulas stomacho commodare scribit si non valde fuerint pingues. Et rursus albi. Palma fructus maturus moderatè calidus, & corroborans, & stomacho gratus, siue intro sumatur siue foris imponatur. Verum quod reliquum est in ipsa abundè adstringit: unde stomachicis & hepaticis compositionibus admiscetur. Omnium autem maximè adstringit id quod enascentis fructus velut inuoluerum quoddam.

Solum.

Temperat.

Nona.

Dolens.

*Palmula-
rum colla-
tio.*

*Sanguine
gignunt.*

*Quibus à
Palmula
abstinentiis*

Raza

*Rorab
Zuccharini
Hayonensis
glauca.
Nigra.*

Cyflor.

*Dolor
stomachi.
Fluxus san-
guinis.
Stomachi
inflammatio
Spatha ex-
plicata pro
legum.*

Simeon Sethi præter pleraque illa quæ ex Galeno adducta sunt de palmularum viribus hæc tradit. Palmule calidæ sunt secundo ordine, humidæ primo: rigorem difficulter incalcentem gignunt. Omnibus autem gingitis dentibusque noxiæ sunt. Sed enim reliquis meliores sunt, quæ cum aliqua vi adstringendi, aliqua etiam duritie constant, vnâ cum modica dulcedine & non valde mellea. Quæ verò in frigidis regionibus nascuntur, pessimæ sunt: quoniam non maturescunt & noxas cum rigore seculi inferunt, morbosque & quamplurimas obstructions: meliores autem quæ tubræ, gilux sūt. Quæ verò austere sunt, calidæ sunt primo ordine, sicca secundo: neque enim paruum inter Palmulas est discrimen: nam aliquæ siccae sunt & astringentes, vt Ægyptiæ: quædam molles & humidæ vt dulces, vt quæ in Bactris nascuntur. Mediæ inter has sunt reliquæ. Qui ex omnibus sanguis gignitur turbulentus est.

Scribit Rufus, cum pineis nucleis fauces lenire, bonumque corporis habitum conferre, præsertim si frigidum sit temperamentum, sed assiduo vsu vesicam explere. Oportet autem ab his abstinere, qui facili obstructions capiuntur, & anginis, & lippitudinibus, & dentium doloribus.

Audiamus pancis & Arabes. Raza Rotab minus calidos esse quàm Dactylos, quique cum sint lenitius, stomacho proficiunt. Apud Serap. legitur Rotab. Interpretes reddunt Dactylos. Aben Mesuui apud eundem profert Rorab zuccharinos, & Haharad & Hayron. Est autem Hayron species Dactylorum colore citrino vel rubente, quæ cæteris præstat, post quos sunt glauci. Improbantur nigri. Ex Rasi Rorab citò conuertitur in bilem, & noxium est iis qui temperamento sunt calido, aut hepate. Deteriores ex eis sunt magni, dulciores. Frigidis naturis competunt, eoque impingunt. Cyfloris, [auctore Aben Mesuui apud eundem Serap.] id est, cordis Palmæ, temperies frigida est in fine primi gradus, sicca in medio eiusdem: confert cholera, calori & effluescentiæ sanguinis, sed stomacho grauis, ventrem astringit, parum nutrit. Sedat tamen dolores stomachi à proprietate quadam. Secundum Rasin, compellit fluxum sanguinis, stomachi arcet inflationes, sed tardè descendit ad fundum stomachi. Expediendis deueniunt, si edantur cum zingibere condito, aliòque electuario quodam calido. Cæterum Spatha prolatis floribus & post flores racemose palmularum fructu arefcit: relictaque in arbore sequenti anno aufertur, non aliter quàm putatione inutilia sarmenta in viuis nostris per ver aufertur: vti iam suprà quoque dictum. Nec alius

nunc eius toto illo Ægypti ac Syriæ tractu, quàm ad ignes vsus est, vt annotat Marcellus ex relatione eorum qui illa loca perstrantur.

Et Bellon. refert, vix alia ligna in Ægypto reperiri quàm Palmæ, sed ad edificia & Architecturas nihil valere. Addit rusticis eius regionis summatates præcindi, & medullam internam eximi, Alexandriamque venalem deportari: Ibidem enim ciuium comedi, gustuque Carduum esculentum (artichaut) referre: illud ipsum esse quod Græci γελυκας, & cerebrum Palmæ nuncupent.

Bellorio circa ligni vsum contrariatur Alpinus, qui ait, oon esse vllam aliam arborem, Palmâ, humano generi vtiliorem: at Ægyptios ex truncis domorum trabes facere, ex ramis parietes, vniuersaque alia lignea vasa ad vsum, quæ Cissæ nominat. Et sanè Alpino etiam fauet Theophrast. qui & ea Africa parte, in qua nunquam pluit, Palmas benè magnas & altas, optimasque prouenire, & materiem earum diuturnam esse, quippe ipsissimam, siccam lignosamque: quæ quidem optime sunt nota ligni ad Architecturam expetit.

Strabo quoque Palmaceis trabibus Babyloniarum tantum robur tribuit, vt testis quoque sustineant, vt amplius dicetur in fine capitis. Ex solis [addit idem Alpin.] libella & sporas, è candicis cortice funes pronaubus conficere.

Sed quem ipsi ad medendum vsum habeant, nunc quoque dicendum. Ex Palma tria sunt, quibus Ægyptii sanitatis gratia vtuntur, quippe Spatha [Spartum ter legitur apud Alpin. quamuis eam vocem eo significat apud nullum alium auctorem legerimus.] pulvis in spatha vel inuolucro contentus, atque Dactyli. Spathæ igitur membrana cum pulvis facta, vtuntur, tum ex ea parato decocto. Pulvis maximum vsum habet per os sumptus ad Diarrhæam, Lienteriam atque Dysenteriam, nec minus ad omnes alias vel sanguinis, vel alterius humoris naturales vacationes cōpescendas: præcipue verò ad hepaticum fluxum, hæmorrhoidum, atque vtericentiam vacationem, atque ad spiritum sanguinis. Eodem vtuntur ad referenda vlcera depescentia, ad vix relaxationem, ad firmandos dentes mobiles. Decocto ad omnia prædicta quoque vtuntur, sed sæpe cum eo puluere admixto: articulos debiles, aptosque defluxionibus mirum in modum iuuat eos firmando & roborando. Puluere quoque albo in inuolucro veris tempore inuenito, quando scilicet Palma florere incipit, vtuntur familiarissimè ad raucedinem, tussim & ophthalmias cum faccharo misto. Estque ipse dulcis & subastringens, quo mulieres Ægyptiæ familiarissimè vtuntur non tantum ad cohibendos menses, sed ad retinendum sortum. Eundem vsum habent Dactyli in maturi in cibo per se, & ex decocto. Dactylorum maturorum vsus sicquens ad sancium raucedinem, tussim. Dispnoeam, pleuritim & peripneumoniam. Decocti etiam ad inuandas variolarum in pueris excretiones.

Lacuna ossa Dactylotum plurimum conferre putat ad roborandum cor, propter figuram illam quam cordi, vt ille ait, quodammodo similem habent. Sed parui facimus eiusmodi facultatum estimationes à figuris, quas nullam per se agendi vim habere, boni Physici norunt, ac ne sanè occultam quidem, vt quidam opinari audent. Inuenias præterea multa cordi similia, etiamque lapides, immò sortè & venenata quædam, vt Anacardi, Abouia fructus & cætera propterea cordi conferre dicuntur: Mirum verò tot præcipuos auctores, vt ex antè dictis patet, noxam ex Palmularum etiam capiti

capiti vno consensu tradidisse, quemadmodum & vini earum potu, vnicum tamen Aræqueti [quantum] hæctenus quidem nobis constat] scribere autum, omnia bellaria caput dolore infestare, præter Palmulas, & Ficus & vuas: quod si ipsi soli & probè cognitum fuit, habet posteritas ius sententiam eius confirmandi: sin minus, temeritatem risu, scripta spongia castigandi. Inter Saturnalia dona olim palmulæ mittebantur, vt testatur Ouidius:

Quid vult Palma sibi, rugosaque carica dixi.

Et Martialis:

Aurea porrigitur Iani Caryota Calendis.

Vini è Palmulis in superioribus aliquoties mentio facta: quod vt conficiat, tradente Dio. Palmulas, quas Chydreas quasi vulgare vocant, bene maturas in doliohum in fundo perforatum & arundine picata obstruatum mittes, ita vt foramen etiam lino fit obturatum. Tum decies Chœnicibus ternos aquæ congios affundes: quod si non admodum dulce id esse libeat, quinos congios infundes, & addies decem macerari fines. Exacto eo spatio, hoc est, die vndecima, detracta ab arundine linteâ, vinum crassum ac dulce excipito, atque reponito. Suae illud quidem, sed capiti noxiom. Contra fluxiones, propter adstruendum vinum, efficias: eandem ob causam stomachicis, cœliacis, & sanguineam excreantibus conuenit. Tamen qui eo non sunt afflicti, & primum bibere cœperint, ventris fluxum cient, inquit M. Paul. Vener. Qui verb afflicti fuerint, mirum in modum pinguisunt. Incolæ cuitatis Cormoæ pane triticeo non vescuntur, sed comedunt dactylos. Sunt qui addita rursum pari aquæ mensura, manentem deinde liquorem excipiunt: id quod tertid, quartid, & quintid faciunt, non item amplius: quando quo reliquum ab his est, affecit. Meminit & Xenophon loco superius citato vini è palmulis optimi. Plinius verb lib. 14. c. 16. in vini præparatione à Dioscoride præcepit, tum quòd Palmularum minorem quantitate munit, scilicet modium, qui, teste Paulo, chœnices duntaxat octetinet, cum quia post macerationem palmulas aptas exprimit: sicut: Fit & vinum è Palmis, quo Parthi & Indi vtuntur, & Oriens totus, maturarum [mitiorum Vet.] quas vocant Chydreas modio in aquæ congiiis tritus materato, expressio. Acidem lib. 15. c. 4. & Caryotis feri tradit, non è Chydreis. Dioscoridi etiam in eo contrariatur Plinius quòd Palmeum vinum ventri molliendo non inutile prædicat, quemadmodum & sanguineam excreantibus. Sed Librariorum potius, quam Plinii err. rem hunc putant: idèd Corn. pro molliendo, morando: Sarrac. mollior licet, eodem sensu. Ex Receptoribus Theuetus vinum Palmeum excellens esse prædicat, sed cerebrum cadere. Fit & Vnguentum ex palme Elate seu spatha apud Diosc. Sic: Tasam discerpamque Elatem in labrum conicito, & Onphacodum oleum affundito: in quo tridui spatio eam macerari finito. Mox fiscella exceptam exprimito. Sint verb & traque paria pondere. Tandem viâ vase mundo copiosius vitor. Vin libet rosaceo proportionem respondentem: sed alium viniunè molli. Falitur Plinius, quando inquit: Est præerea arbor id eadem vnguenta pertinens, quam alii Elatem vocant, quod nos Abietem: alii palmam, alii spatham. Nam vocis, Elate, homonymia ei inposuit. Ex leuit hodie huius vnguenti parandi modus & usus. Exat & compositio Diaculcheos apud Gal. quoniam palme bacillo cernuiscendam præcipit. non alia de causa, vt quidam volunt, quam

vt adstitutionis aliquid inde capiat.

Quibus deest Palma recens, pro Spathula ad
empl. diachal. seu diapalmes, teste Ioub. suadet
Mefues radices Arundinis illud obire: Verum
non est similis horum facultas, vt alterum alteri *Substitu.*
possit substitui: quum radix prædicta euclat spi-
cula ex alto, vt dicit Diof. suffragante experi-
entiâ. Palma verò potius confirmando repellat.
Quam ob rem malim ego huc subrogare arundi-
nem cannam seu calamum, vel spathulam factam ex
querno, metpino aut alio eiusmodi adstringen-
te ligno. Guido pineam substituit, Chirurg. par-
ue d. i. cap. 3. cum antea spatulam de cannâ esse
voluisset.

Ingradiuntur & dactyli optimam & selectissi-
mam illam compositionem Mesuci, Diaphœni-
con à Palmulis dictam. Vulgò officinis à Palma
dicitur *Diapalma* emplastrum. Paulus Aegin. in
Epithemate ex vinacis *φονικας, ρικας, δας, δην*, con-
tere iubet.

Ad vulgaris Palmae naturam illa quoque pertinet hystoria. Ex palmarum cinere, & oleo fieri aiunt Saponem, omnium praestantissimum, ad manuum candorem, notante Scaligero. Est apud Americanos, referente Stadio, natio quidam Karaya nomine, quae ex Palmis silem conficere solet in condimentum ciborum. Verum qui ediberalius vituntur, vitae sunt breuiores. Parandi autem huius salis modum, quem & vidisse, & in parando semel iuuisse testatur, huic delect. Pamae praegrandem incidunt, quam scandunt minutim. Hinc struem ex lignis aridis conficiunt, cui palme legmina superimponunt, & omnia tina lignibus tubiculis cremant. Hinc ex cineribus illis lixiuum parant, quod coctum coagulat, & salislium producit. Ego quidem nitum arbitrabar, sed ignis exgloriatione secus se rem hunc deprehendi. Sal sapiebat, & colore erat cinereo.

Restaret geminus palmae honos, ac vterque
praecipue nobilitatis dicendas, alter literatus:
militans alter. Palmarum quippe foliis primum
scriptitatum fuisse Plin. ex Varrone prodidit. Ve-
rum quia Recentiorum quidam eam gloriam pec-
culari tribuunt palmae speciei, huic quoque rei
caput proprium paulò post dicandum fuit. Nunc
militarem atque adeò triumphalem celebentus.
Equis verò virtutis alumnus nescit palmam oran-
ibus penè prius & anteactis feculis; (excep-
to vltimo hoc propemodum fœdido) vincuntium
in certaminibus fuisse premium? Quod fas è il-
lustissimi quoque, immò Reges & Imperatores
ipsum, non modò non detrectarunt, sed omni nita
& conamine, atque adeò vel cum vitæ discrimine
quesierunt ut quia maiorem apud eos exterorq;
gloriam spectarent, ac plura arboream, quam
auream facerent. Qua non semel pluriusve con-
tenti, ut iterum ac saepius illa ingritentur, ut
tandè plus se acceptis decoris exultantes, quod
frequentius in ludis sacris & certaminibus vicif-
sent. Ita vel etiamnum hodie plurimum trium-
phales statuæ palmarum tantum manu gestantes.
Nonsunt triumphi Græcorum: noti Romanorum
Cōsulum & Imperatorum. L. Papyro, & Sp.
Carnilio Cōsulibus, de uictis Sannitibus, cap-
tisque illorum oppidis, Aquilona videlicet & Cor-
vina, Palma victoribus data: morè tunc primum
è Græcia ad Romanos translatò. Postea autem
inoleuit, ut qui certatum forent, spadicem habere-
nt Claudianus.

Nutant ad mutua Palmæ fiedera.

Cæſar in Hiſpania contra Pompeii liberos decet-
tauit, eoſque deuicit. Ergo in eo campo, ubi bel-

latum, Palmæ ramus Ratim post victoriam agnatus; quod tamen non ad Cælaem, sed ad Octavianum, è forore filium potendit. Nam ibi prælians multa præclara armis facinora peregit, quibus clarus futurus erat. Hæc Xiphilinus in Epitome Dionis.

Suetonius Tranquillus in Octavio: Apud Mundam, inquit, Divus Iulius castris locum capiens, cum silum cederet, arborem palmæ repertam conferuari, ut omen victoriæ, iussit. Ex ea continuò nata folioles, aded in paucis diebus adolevit, ut non æquiparet modò matricem, verum etiam obtegeret, sic quentateturque columbarum nidis: quamvis id avium genus duram & asperam frondem maximè vitet.

Muse palma coronata.
Phœnicee literarum inventores.
Cur Musæ palma coronata.

Difficilis ad Musas eductus.
Corona palmarum.

Muse præterea (Phurnuto authore) Palma coronata, propter homonymiam, quod Phœnicee primi invenisse literas credantur. Nam Palma Græcè *μυζή*. Hanc tamen rationem non probat ille: verum ob arboris tenetudinem, (vel potius inaccessam scabritiem, aut ramorum hispideratem qua caudicem muniunt, nisi circumcidantur, ut sapientis dictum, ut nos interpretamur.) propter quam non facile scanditur, sicut nec ad Musas & possim, propter difficultatem ad earum pulchritudinem accellum, Nam dulcissimos fert fructus. Ab huiusmodi corona Palmae postea usurpatum, ut æquè vocabulum Palma, arque arboris ipsa, victoriam denotaret. Cuius significationis vnum Ciceronis, alterum in Virgilio, tertium Ovidii locum citasse satis esse ducimus. Ille de senectute:

quam Palmam utinam Divi immortales tibi, Scipio, referrent.

Alter:

Eladum Palmas Epeiros equarum. Hic:

Et sentæ victoris premia Palma.

Proverbia de Palma.

Vnde proverbia nata: *Palmam dare* Palmam ferre, deferre, tribuere, præcipere, accipere: *Habere Palmam* ex aliquo: *Reservare alicui*. Quæ omnia ad victoriam referantur. Et *Palmarium*, autore Plin. quicquid in victoria sit. Dicitur etiam Vlpiano Iulio. *Victoria salarium*. Terentius Eunuchum hoc alterum, id verò est, quo mihi puto *Palmarium*. Victoriam: *Deam Palmarem* Apuleius vocat: &c. *Palmaris vestis*, siue *Palmata*, propriè triumphantium fuit, quam merebantur, qui de hostibus Palmam teportassent. Etiam in pace Consul fuit. Aufonius in Panegyrico, *Palmata vestis*, ut in pace Consulis est, sic in victoria triumphalis. Et *Palmaris sententia*, quæ vincit. Cicerone: *Sententia philosophorum Palmatis*. Et *Palmaris statua*, Ciceroni, quæ alicui propter victoriam erigebatur. Sed quo rapimur? An celebramus Palmam, ut Palmam in posteritatis Theatro mereamur? Felices verò eos qui Emblematicam illam Coronam cum Palma ex gladio mortis immortalis victoria reportant: ut habeant contra terrenos hos fastus quod truibus Christianæ fidei oppressoribus atque tyrannis desuper occinant: *Cessit victoria victis*.

Cur palma triumphis dicata.
Prima ratio.

Delicata palma.
Sæcra palmarum.

Sed cur tandem Palma præ aliis arboribus præcipuis victoriæ triumphis dicta: adeoque ut & certaminum euaderet symbolum, attestante in Symposiis Plutarcho? Huius rei ut annotat Curtius hæc perhibetur ratio. Theseum deuictò Minotaurò, è Creta redeuntem, Delum appulisse ferunt, & in ea, ob adeptam victoriam, Apollini sacros ludos instituisse, in quibus victores Delica palma coronarentur: Alii ibi è sacra Palma ramum decerpisse, & secum detulisse, ut inde postea inoleverit mos, ut cuiusque certaminis victor, Palmæ ramus coronaretur. Pausanias egiã huius rei aliam causam attribuit. Nam Iasium

vbi in Olympicis visisset, dextra Palmæ termitem gestasse scribit, & equo insidentem abuisse. ut inde, dextris Palma portata, victoriæ indicium sit. At Aristoteles, Plutarchus. Plinius & Autorum tam præcorum quam posterorum plerique qui de hac re aliquid prodiderunt, causam reddunt hæc, quod vrgentibus ac prementibus ponderibus minime cedat: à qua vi atque namra Græci *νικῶν* victoriam dictam volunt, quasi *νικῶν* *νικῶν*: à non cedendo. Strabo sanè in xv. Geogr. scribit Palmaceas trabes peculiare quiddam pati. Nam cum solidæ sint, cum inueterascunt, non cedunt (inquit) in partem inferiorem, sed in superiorem panduntur, propter onus, unde melius testum sustinent. Quin & Theophr. in fornacem concurat Palmam sursum versus pondus ait. Plinius. Palmæ arbor valida, induratum enim curvatur. At Populus, contra omnia inferiora panditur: Palma è contrario fornicatur. Quamvis alii inuvalida ligant, & ita in vulgatis habeatur: ita tamen ex Strabo. & Theophrast. aliisque legendum, nisi contrarium huic velimus facere Plinium, qui ex eo hunc locum transcripsisse videtur: sique etiam in m. f. exemplari legitur, teste Dal.

Ea res in admirationem traxit Aulum Gellium sic scribentem. Perhercle rem mirandam Arist. in viii. probl. & Plutarch. in viii. Sympo. dicit: Si supra Palmam [inquit] arboris lignum magna pondera imponas, ac tam grauter vrgas onerèlque, ut magnitudo oneris sustineri non queat, non deorsum Palma cedit, nec intra flechitur, sed aduersus pondus refurgit, & sursum nititur, recuruatque. Propterea, inquit Plutarchus, in certaminibus Palmam signum esse placuit victoriæ, quoniam vrgentium cuiusmodi ligni est, ut vrgentibus opprimentibusque non cedat.

Idem testatur Cardanus, additque idem euerire Asinus Canthelias ex Xenophonte. Causas vero quas reddere conatur, tanquam fustiles & pueriles explodit Scaliger. exercitatione cxxxiii ipse tamen meliorem non addit, sed d'ingenue factetur nodum hunc se solvere nescire, quod tamen & mirum in tanto subtilitatis Professore. Plutarchi saltem conatus produxisset, qui tam stupendi in Palma experimenti [ut Guiland. ait.] triplicem causam recitat in libello de causis naturalibus, probl. xxxii. quod vnà cum sequentibus octo in Græcis exemplaribus impreffis desideratur. Vnum, inquit, quoddam lignea, & spiritalis facultas, quæ maximè pollet, cum tentatur & irritatur, sese exercens, magis & magis erigit: An quoniam pondus ramos lubitò vrgens, aerè omnem, qui in his est, oppressum cedere retrò cogat, qui deinde resumptus paulò viribus aduersum onus non sustinens, cum onus quiescit, paulatim se erigunt, & speciem, quasi contra illud adurgant, exhibent?

Sed neutra istarum nobis satisfacit: & si frustra *νικῶν* quaritur, vbi non constat de *νικῶν*. Nam Amatus Lusit. & Antonius Musa Brasauola, quæ de Palmæ ligno tradita sunt, suo experimento falsa esse competitte testantur, nec enim contra pòdera inniti antecurari, imò experientiam indicare, lignum hoc debile esse. Fortè hoc dicit Amatus, quia apud Plin. legerat, inuvalida. Aut si expertus sit, vel non ritè expertus est, hoc est, Vel in ligno non satis adulto, aut non ritè secto: vel non adhibita mora temporis competente. Nam tot classicorum Autorum consensum vnus experimenti putati specie reuocare, prudentis non est. In inueteratis illud obseruari dicit Strabo. Ergo multo tempore opus. Aut si in inueteratis istud viderunt,

Videtur Græce de du

Plin. respu

Mir. max

Ca.

Ra. cur. one. sta.

N. S. me.

viderunt, cur locum non citant, quod fecit Strabo: aut experimenti sui modum assignant? Quamvis autem de hac re nihil certi nobis constet, attamen tot summorum auctororum consensus non patitur temerè sibi fidem derogari. Immo nec ipsa quoque ratio, quam quodammodo dati posse putamus. Ergo audendum aliquid. Multum sanè potest in lignis nervorum atque fibrarum ductus ad flexuram & incurvationem. Tales & palmam habere existimandum. Nam ita putamus. Quemadmodum rami ex trunco exeuntes mox in fornicem incurvantur, ita incurvationis illam causam ex fibrarum trunci continuato ductu dependere. Quod si hoc in virgis evenit, cur non idem in Palmæ trabibus eveniat, etsi mole pressis. Quid: quod & Abietina tigna in ædificiis ponderi nequam cedere, sed cum tempore etiam sursum flecti nobis à peritissimis Archyctis & Carpentariis relatum sit? de quo tamen amplius perquirendum. Nec dubitamus, si Palmæ arboris caudex secundum rectitudinem in quatuor vel plures diuisuras finderetur, vnamquamque earum quasi in arcum incurvatam in, haud secus ac in rostellis Geranii exiccatis evenit, quorum veluti costæ in viridi ac integro adhuc rostro recto ductu cohererent, at maturi aut siccitate fissiscentis atque didulsi filamentorum quorundam vi ita incurvantur partes illæ ut vermiculorum aut serpentum motum flexuosum incundo spectaculo imitentur. *Sed de hac re hunc satis.*

PALMA VINIFERA THEVETI.

CAP. CLX.

A Rhot est Palmarum genere, uti refert Scaliget, à vulgati palma differens. Ceditur ad inum trunci: unde liquor. Aquâ succum temperant: alioqui ebrii futuri. Cûm stillat, dulcissimus est. Servatus accessit, sapore non ingrato. *Mignol* vocant. Cardanus describit, quale à Ludouico Mustano accepit. Cæterum neque arborem, unde eliciatur, neque eius saporem indidem narrat.

Postquam igitur Theuerus in lib. suo de singularibus Gallie Antârtice tradidisset, subdit: Promontorium vnde Palmis abundat, ex quibus Syluestres Æthiopes vinum parant, quod vocant *Mignol*. Est autem hæc palma pulcherrima sine proceritate, siue perpetuam viriditatem, atque alias speciose arboris dotes contempletis. Fert paruos Dactylos austeros & acidus, ut non facillè edi possint. Arboris tamen succus gustus suauissimus est, idèd hunc magni faciunt, quemadmodum nos vina generosa. Caudicem ima parte duorum pedum altitudine à terra perforant, ita liquor effluit, quem vase terreo ad foraminis altitudine exceptû, & in alia ad id destinata trās fusi, ad vsum referunt. Hoc vinum, ut facillè à corruptione præseruetur, sale aliquantulum coniungunt, quo humiditas illa putredini obnoxia contematur. Colore vina alba Campaniæ & d'Ani-ii refert: gustuque est præsuavi, & quouis defruto Cidre Britannis dicto, Pitorumve vino præferendo. Aptissimum est ad ardorem & sitim, cui incolæ obnoxii sunt ob excedentem eius regionis calorem. Eodem Egyptii olim mortuorum cadauera antequam Balsamo condirent, ter quaterve abluiebant, ita tutiora futura existimantes à putrefactione: postmodum Myrrhæ & Cinnamomum inungebant. Eiusdem potus vltus est in plurimis Æthiopie tribus:

Cogitent vero Lectores an hoc palmæ genus non idem esse possit cum præcedenti, quamvis hoc modo ex illa vinum educi à nullo hæctenus proditum obseruauerimus. Distinctionem tamen etiam ostendit Palmularum exiguitas & sapor acidus, ex quibus tamen vinum fieri ut ex prædictis Dactylis non docet Theuerus.

Consideret item Lector an possit esse illud palmæ genus, quod India profert, [ut Matth. ex Iosephi Indi navigationibus perhibet, & cuius truncis, excisis consulto ramis, mense Augusto distillat liquor, quem incolæ vasis excipiunt, ebibuntque suauiter vini vice: verum tamen nisi excoquatur, post triduum in acetum acerrimum descendit. Ea: propter illum decoquant, ut nos defrutum, sitque hoc modo, velut mel suauissimum, quod postmodum ex aqua resolunt, & diebus viginti artificio quodam percolant, donec optimè sit defrutum, atque pellucidum: quo artificio iucundissimum redditur potus, diuque perennat.

Palma genus ex India.

Alia perurandi potus ratio.

PALMA GVINEAE.

CAP. CLXI.

I N Guinea circa metallicas auri venas [Castel de Minas nuncupant] abundè crescunt arbores ab inquilinis Palmæ appellatæ, altitudine & crassitudine naualis mali, [ita enim describit Franc. Peninus apud Clusium hist. Aromat. Garcia] summo satig'o gestantes folia [solorum alas intelligit] deorsum inflexa. 12. aut 15. pedes longa, at unà dinumritu incisa: sub his foliis [ramos aut foliorum alas verius appellare] nascuntur, breuius pediculis inherentes vix humani capitis magnitudine, in quibus congesti fructus prunis maiores, coloris aurei, quorum nucleos incolæ eximentes contundunt, ex his exit liquor olei lymphidi instar [cuius paxillum cum nuce ad te nullo speciminis gratia] oleum de palma ab ipsis appellatus, quem edulis miscent, ad coloris colorisque gratiam conciliandam. Is liquor huc delatus frigore concreuit butyri instar, coloremque aureum contraxit. Eum liquorem siue oleum qui retulerunt, recentibus vulneribus & artubus contusione læsis vel afflictis illitu leuamen attulisseprehenderunt. Incolæ, terebra perfolis arboribus ligneum paxillum indunt, ex eo foramine profluit liquor dulcis feri lactis instar, quorum melle syluestri commixto, potionem conficiunt vini de palma appellatione quo liberalius hausto, etiam temulenti fiunt. Arboris materia rubescens, flauis venis distincta, ad fabricas inutilis, quia filla, tenuibus & gracilibus segmentis dissilit.

Oleum de palma.

Vfus.

Modus collegendi.

Vinum de palma.

Arboris materia.

PALMA HUMILIS SEV CHAMAE.

RIPES.

CAP. CLXII.

Palma humilis Hispanica non spinosa.

F Ructus Chamætriphæ quos habemus, magnitudine sunt & figura oliuari, triplici cortice obtekti: extimus colore Castaneæ, in rufo nigricans tenuis est: huic alter subiacerat crassior, colore cinereo, in fila duclilis: tertius ad nucleos moxata coloreâ accedit, nucleum obuestiens duritie cornea, sapore dulcem, album, quem per-

Descriptio fructus.

Palma humilis Hispanica non spinosa.

Folia

Palma humilis spinosa.

Floris.

Cerebrum

Chamaroplii.

Vfus folia-
rum.
Cauda
Palmae.

carunt lineæ
ruffe breues, ex
istque vna ceteris
longior ad
centum perti-
git, vt figura no-
stra ostendit. Fo-
lia verò que in
herbario nost. o-
fice: adf. rui-
mus, ita sunt di-
gesta, vt musca-
ri instar ex pe-
diculo vno ceu
manubrio trian-
gulari, non mul-
tùm crasso, folio-
rum densè stipa-
tum agmen al-
furgit, quorum
singula semun-
ciam lata, striata,
bifida al quan-
do, longitudine
serè sesquicubi-
tali in caltratù
mueronem des-
finunt.

Palmae genus
humile pumi-
limumque, (inquit
Matthiol.) quod
in Sicilia & Creta
copiosissimè
provenit: quin
etiam in mariti-
mibus, cubiti alu-
tudinem pa-
rum excedens,
folio ceteris si-
mili, sed longè
minore breui-
reque. Flores
edit ex obliquo
è capillacea
quadam coma
emergentes: è
quibus baccæ

racematim prodeunt, vt ex appicta figura cogno-
sci potest. Pars radicis propinqua in globum ex-
tuberosum internum, germen quoddam quod Ce-
rebrum vocant, innumeris serè inuolutis circū-
septum habet, tenerrimum, lapidum, & ori gra-
tissimum, de quo Lobel. Encephalum gulæ blar-
dimentum, scapus prope radicem ventricosior,
crisique humanum æquans, fistulosus, claudens
medullam, qualem eliciuimus suum Carduotum
gultu.

Palmae hoc genus Theophr. χαμαίριος vocat,
de quo sic tradit. Palma autem χαμαίριος vo-
cata, (humiles vertit Gaza.) aliud quoddam ge-
nus est, quasi æquiuocè dictum. Nam exempto
cerebro viuunt, & ab radicibus succis repullu-
lant. Fructu quoque ex foliis distant. Sunt enim
lato mollique folio: ob id sportulas, regetes &
capitis vmbacula eo contextunt.

Eadem Plin. designasse videtur his verbis:
Sunt & caudæ Palmarum quoque sylux, germin-
antes rursus ab radice succis. Dulcis medulla
earum in cacumine, quod cerebrum appellant: e-

xemptaque viuunt, quod non aliter. Vocatur au-
tem Chamaropes, foliolatiori ac molli, ad vitula
vtilissimo.

Dioscor. χαμαίριος vocat. Plurique interpretes
humiles Palmas reddunt. Paralas quoque dici mu-
ltas Palmas, & χαμαίριος, notant Cael. Rhod-
ig.

Annotit quoque Scal. in notis suis ad Theo-
phrast. ad vocem χαμαίριος in suo codice Plin-
iano scriptum esse, Chamaropes. Hoc ab ipso
illud ab ipso. Hermio. neque uleat, neque in-
dicat: sed in corollario p. u. leuiter vtriusque com-
plexus est illis verbis, abiectam & repentem hu-
mili. Idem aliam tradit hanc, & illam quam Diosc.
χαμαίριος vocat. Neque tamen potest causis ad-
ducere: solo quippe nomine posito à Dioscoride.
Chamaropis putat idem eandem cum us, quas
Siculum vulgus Ciphilionem, & Matthiol. & ple-
rique alii recentiorum Herbariorum vocat, vt pa-
tebit mox: de quo tamen dubitare videtur Scal.
quod Theophrastus vsum ipsius cerebri in cibo
non dixit. Ac scire potuit aut debuit, Theophr.
perarrat vires dicere, sed historias potius & causas
plantarum tradidisse, quemadmodum Dioscor. earum
vires.

Coldembergius infigit Pharnococcus, fru-
ctum quem in principio descripsiuius & in icone
expressimus ad nos misit cum hac inscriptione.
Palmitis vulgò Hispanorum fructus à Palma est
diminutivum: qui sine recluso villo suo apprimè
respondet Lobelii nucula Indica. Sed circa hanc vi-
nicam plantam opinionum quasi inestem, vnam
confusione vacuam, nobis ostendit Amatus in
Com. ad Dioscor. sic scribens. ἑστὶν ἡ γὰρ ἡ
Cephaliu, Palmitis, Palma agrestis, Hysp. Palmi-
tor: Ital. & præsertim in Sicilia Cephaglion. Quan-
quam & Encephalo plantas reperitur parua, à
nonnullis Ceph. lio nuncupata, quam vocem ho-
diè Neapolitani seruant, eam Cephaglion nun-
cupantes, Lusitani verò, simul ac reliqui Hispani
Palmitum vel Palmatum appellant, quam Viues
in Colloquiis agrestem Palmam nominat. Hælle:
qui etiam ait sub persona Ludonci quam intro-
ducit, Elatem Dioscor. & Elatem Encephalon Ga-
leni hanc esse plantam. Postea addit: reuera plan-
tam bulbosam Theophr. lib. 7. h. st. & ex eo Plin.
lib. 19. cap. 1. esse Encephalon siue Palmam no-
stram paruatam. Item addit: de ea Serapio Bdel-
ium confici meminit, quam Ciphilionem corrupta
voce appellat. Palma humilis Garcia, Gaza. Pal-
ma humilis genus Dod. Germ. Heine Palmen.
Palma minor Tab. Chamaropes siue reptatrix
Palmula Pen. & Lob. quarum Encephalum siue
cerebellum Antiquis imprimis commendatum.
tota minor est vulgari Palma foliis angustioribus,
baccis crebrioribus, minoribus.

Bellonius duas species Cephalonia, quam &
Palmam abortiuam vocat, obseruauit: Hispanicam
cuius fructus aut cerebrum nautæ in Gallias per
maria inuehant, suntque ex ipse Palmula, quas
Insitores & Acomatarii Rotomagenses & Parisi-
enses quatuor aut quinque assibus regis singu-
las diuendunt: Et alteram Creticam sinesum, à
modò dicta differenciam. Hist. Lugd. vtramque
depictam dat, his titulis: Palma chamarops
Plinii. 2. Chamaropis seu Palma humilis Mat-
thiol. Vtramque & nos exhibuimus.

C. Bauh. in libello suo cui titulum fecit, Ani-
maduersiones in Hist. Lugdunensem, (quam
cepit Dalech. Medicus Lugdunensis, vir Doctis-
simus, sed quæ à quodam stirpium non satis pe-
rito

rito & quamplurimis ignorantie ac oscitantie
nauis conspersa eandem capit quasi vnus plan-
te figuras duas & duas penè similes descrip-
tiones posuerit, posterioremque fuisse iconem as-
sumendam, tanquam meliorem. Verùm siquidem
veritati & studio forum vilitati studendum in o-
mnibus, quantum quidem in nobis fuerit, hanc
eius censuram neuiquam probare possumus.
Nam apertè ex Bellonio constat, duas distinctas
esse species, spinosam Cretensem, qualis pingi-
tur à Matth. alteram Hispanicam diuersam, quam
existimamus per Dalechampium bene depictam,
qualem aliquando obseruauimus in horto Pata-
uino, iuxta domum in angulo serè, spinis caren-
tem, & quatenus ex ipsis ramis ex illa auulsi,
quos adhuc habemus, diiudicare possumus, diffe-
rentes à pictura Matthioli. Palmam humilem spi-
nosam nos existimamus à Cordo in silua Obier.
malè pro herba his verbis tradi. Phleon palustris
herba, aculeata sub foliorum exortu: foliis Ha-
rundineis ab vno principio in ventilabii figuram
explicitis. Affertur ex Italia cum sarcinis aliarum,
idque casu.

Chamaeriphes Theoph. seu vt Plin. vocat Cha-
maropes, vtrisque authoribus in Creta insula a-
bunde proueniunt, atque etiam multò plures in
Sicilia. Plurimas quoque gignunt maritima Se-
nensis, sed pumilas: quibus paulò maiores illæ
quæ ex Sicilia Neapolim inuehuntur, teste Mat-
thiol. In monte nigro Pisenum notissimè Cefal-
gioni. Anguill. atque adèd plerique Hispaniæ,
Gallo-provinciæ & Italici maritimis vt obserua-
runt Pen. & Lob. Eiusdem potissimè in Bætica
regione & Algarbia Lusitanie parte, magnus est
prouentus. Ex quibus regionibus, teste Amato
Antuerpiam magna inuehitur copia, vbi in maxi-
mis habetur deliciis, nec nisi Optimatibus aut
Principibus præsentatur, quum cibus sit delica-
tissimus, suauis, ventriculo gratus, multum geni-
talis feminis gignens, quia ratione ab illis multò a-
desideratur. Celsalp. notat, spontè oriri in scopu-
lis maritimis insula flux, & Palmeola vocata in-
sula illi contermina. In pluvialis etiam Italiae hor-
tis, speciatim Bononiæ in horto quodam. Fructus
& ramos inter *quædam* nostra adseruamus. Sed
fructus, quamuis recens & integer videbatur, à
nobis satus Month. non prouenit.

Iam suprà dictam ex Theophr. folia sportulis,
tegetibus & capitis vinbraculis texendis vsum
præbere. Diosc. huius nucleis easdem vites tri-
buit quas nucleis Palmarum, atque ad omnia ea
aptissimos esse Aegyptios nucleos qui ex humi-
lis palmis decerpuntur. Idèd Lectorem ad eum
locum remittimus. Nonnulli huius Palmæ cere-
bro easdem vires tribuunt, quod Gal. ex differen-
tiis partibus constare tradit, aquea videlicet
quadam substantia tepida, & altera terri-estri frigi-
da: proinde humidum esse, & cum adstrictione
quadam refrigerans. In cibo sumptum crudus
humores ac flatus gignit: atque idcirco cum sale
& Pipere edi conducibile est. Pars tuberosa iux-
ta radicem, inquit Matth. tenerima sapida & ori-
gratissima: adstringenti pollet facultate: itaque
roborat & cohibet. Germen quod cerebrum vo-
cant, estur secundis mensis pro bellariis, cardui
esculentimodo cum Pipere & salis momento. Ar-
idet enim maximè gustui. Id [vt aliqui aiunt]
ad Venerem excitandam haud parum præstare
creditur. Cardanns eius substantiam carneam di-
cit, candidam, solidam, sed partem imam quæ ra-
dici iungitur mandi solitam. Surculi, qui Palmæ

folia referunt, candidi & ipsi, sed lignosi, non a-
pti cibo. Rami quadragesimali tempore defun-
tur venales per totam serè Italiam, ad exornan-
dos Oleæ ramos varioque plexu conuestiendos,
qui sacra palmarum die ab omnibus in templis
gestantur. Præstant idem ad sportulas, tegetes,
[etiamnum hodie æquè ac Theophr. seculo.] &
scopas parandas: sunt enim ad verendas domos
rami vni cum foliis ad scopas parandas, non so-
lum peridonei, sed etiam viles, quod non con-
fingantur, nisi tempore longo. Cætera cum ma-
iori palma communia habet. Baccæ sua adstrin-
genti vi, dantur contra omnes corporis fluxio-
nes. Palmitarum tuberosæ radicis Scal. concretio-
nem pinguem dicit, & tubercam medullam in-
tus: gustum gratum affert. In Sicilia & ora Pæ-
tica maritima magna vis caditur, quæ Romam af-
fertur magna ex parte quadragesimæ ieiunii ven-
nalis: alioqui veris sunt gulæ blandimenta
quàm cibus, gustu serè Carduorum. Aegypti ru-
stici quoque cerebrum magna copia cadunt in
campis, & Alexandriam vendendum important,
vbi erudum manditur, sapore iam dicto, teste Bel-
lonio.

CHAMAERIPHE PEREGRINA.

C A P. CLXIII.

Petrus Gare-
us mittebat
Clus. peregrina
eiusdem humi-
lis palmæ romæ,
qui erat pedem
romanum lon-
gus, vel maior,
quadragesis aut
pluribus virgis
præditus, fulci
coloris, ineguali-
bus & frequen-
tissima vestigia
reuerentibus, in
quibus hæsisse
flores, aut fran-
ctus rudimenta,
contortis infimæ
parte, vt faciliè
appareret, aliquo
innolucro siue

spatha fuisse rectas: prodibat verò hic ramus ex
denso quodam cortice semunciam alto, quatuor
autem vel plures uncias lato, & lunato, sui flumi-
coloris, pronà quidem & spinâ parte laui, sed
ipsâ corticis materiâ è multis transuersis fibris
constante, his penè similibus quæ in magnarum
illarum nucum Indicarum, quas vulgò *Cocos* ap-
pellant, tegumento conspiciuntur, aut quæ hi-
milium palmarum germina, à plerisque in deli-
ciis habita, vestiunt.

Nautæ à quibus repertus fuerat hic ramus, se
in altissimo quodam scopulo, è mediis maris ca-
put attollente, nascentem reperisse & rescidisse
affirmabant: factum nihilominus mihi persuase-
rim, non in scopulo marino, verum in aliqua
insula, ad quam appulissent, reperisse, & ex aqua
bore vel frutice detraxisse, & tegmen ad-
misse, vt obseruare possent quid sub
illo lateret.

CHAMÆRIPHES FORTE FOLIVM.

CAP. CLXIV.

CVM Chamæriphe superioris furculo mittebat idem Garetus folium, ab amico acceptum commodatò, ut illud conspiceret, atque etiam, si vellem, describere possem. Admirationem autem mihi pariebat, quòd adscriberet, illum, qui ipsi hoc folium mutuo dederat, adfirmare Nymphae esse in Moluccis insulis natæ, & supra aqua haud secus spargi, quàm nostræ Nymphae folia: illiusque florem non esse nostratis flori dissimilem, ei præsertim qui candidus est, sed colore dumtaxat differre, hoc est, non album esse, sed caruleum. Ex illo autem folio concinnatum erat flabellum ad ventulum faciendum, atque ex duplicata pediculi eius parte manubrium confectum, quod manui teneri posset.

Descript.

Huius porrò flabelli ambitus erat trium pedum & novem vnciarum: Longitudo ad manubrium usque, siue ad folii pediculum, duodecim vnciarum, latitudo quàm maximè patebat, tredecim vnciarum: manubrii ex ipsius folii pediculo duplicato confecti, & vimineo vinculo adstricti, ut commodius manu teneri posset, longitudo, quinque vnciarum. Istius folii prona pars crassior nectum ostendebat, per medium folium secundum longitudinem procurrentem, ex quo oriebantur alii minores in latera expansi: ab vno quiddè latere viginti tres, ab altero autè viginti quatuor: supina pars totidem plicaturas, quàm ad eò de causâ suspicio mihi oriebatur non esse Nymphae sed Chamæriphe alicuius generis potius folium, quodque non in aquatica planta, sed in terrestri natum esset, qualis fortè illa, quam Bataui in insula Mauriti nascentem obseruabant, habentem [ut illius navigationis diarium refert] tam ampla folia, ut vnicò quispian se te tegere, & ab imbre præseruare posset: pictura similiter quæ in eo diatio addita, tametsi ruditer expressa, meam suspicionem confirmare videbatur. Folii autem, ex quo flabellum concinnatum, color, flauus erat, qualis in culmis maturæ segeus conspicitur, parte tamen supinâ splendidior quàm prona: folii verò ambitu, ad illud expanseum retinendum, annexus erat vimineus limbus, illi penè similis quo manubrium adstrictum, rubro tamen colore infectus.

Nymphae folium non est.

Folium.

PALMA HUMILIS PAPYRACEA ET DE PAPYRO EX PALMIS.

CAP. CLXV.

SVNT & humilia Palmeta, folio tam polita superficie, ut eo pro chartis vtantur ad scribendum in prouincia Mangi: alterius arboris vltus idem. Talis dicitur Scalig. Palmarum folia olim Papyri vltum præstitisse, cum Plinius ex Varrone, tum alii plures auctores, (qui ferè eorum mos esse solet, ut quæ primùm data porta est, præcipites, & posteritatis nimis securi scriptores, irruant,) tradunt: verum quæ sit illa Palmæ species, nemo hæcenus, quod equidem sciamus, proprius atque distinctius exposuit, quàm Maffæus & Scaliger: hæcque fortè, ut coniectare est, ex relatione aliorum. Nam si eam notam habuisset, (quæ fuit eius viri erudendæ posteritatis inimitabilis propemodum sagacitas) indubiè disertò lemmate declarasset.

Descriptio Papyracea arbor Tal.

Humilium palmietorum folia polita dicit, vt is pro charta vtantur ad scribendum. Sed prius audiamus Plinium.

Hic lib. xiii. cap. xi. postquam de Aegyptiis arboribus, atque inter eas sanè ad longum & eleganter de Palmarum natura ac differentis differuisset, sic inquit. Priusquam digrediamur ab Aegypto & Papyri natura dicetur, cum chartæ vlti maxime humanitas vitæ constet, & memoria. Et hanc Alexandri Magni victoriam repertam, auctor est M. Varro condita in Aegypto Alexandria. Antè nò fuisse chartarum vltum: in Palmarum foliis primò scripturam: deinde quorundam arborum libris.

Hæc Plin. de charta ex Palma.

Testatur quidem Io. Linschottanus in suis narrationibus Indicis, ex eo Palmæ genere, quam Nucem Indicam vulgò vocant *Chartam* Indos habere, verum non ex foliis, sed ex interiori medulla arboris, [fortè hæc vna earum est, quarum libris deinde scripturam Plin. dixit.] eam esse, omnèque libris Indæ ex hac materia, natura producente in ipsa arbore plicas ad distinctionem foliorum.

At Maffæus in sua historia Indica aperit ait, eius Palmæ, cuius fructum Nucem Indicam Lusitani dixerunt, [de qua nos post] folia libranis pro Papyro esse, & loco regularum imposita domibus arceat imbes, tum etiam in vestes forma facili simul ac spisso contextu necit. Verum hæc nec Palma humilis est de qua loquitur Scaliger, nec eius Folia adeò lata ab Autoribus traduntur. (immo Palmæ vulgate aut arundini similia ait Gæcias, Clus. simpliciter Palmæ comparat foliis quæ sanè cultrata sunt & perangusta. A Costa ne foliorum quidem meminit in sua descriptione.) ut chartæ vices supplere queant. Adde quod Plin. suam *Palmam*, in Aegypto nasci satis manifestè declarat, in quo nemo auctorum, quod nobis quidem constet, Nucem Indicam dici nasci prodit.

Quas fortè difficultates subleuans Doctissimus Guilandinus in eruditissimo illo suo opusculo de Papyro, [quod commentarii vice scripsit in Plinii caput de Papyro.] apud Plin. pro Palmarum foliis, Maluarum foliis, quoniam olim, ut ille putat, in Malnarum foliis scribebatur. Huius suæ auctoritatis [sic enim vocat] non vnam causam prætexit, sed quòd apud neminem Varro antiquiorem compert, Palmarum folia ad vltum scribendi aliquando accommodata fuisse: tu n. quòd natura asperiora, duriorque sunt, quàm vt commodè in eam vltum recipi queant, tum verò quòd arundinea passim obuia subrogari præstabat. Palma frondem Suetonius Trāquillus durā & asperam dixit. Accedit [addit Guil.] ad grauiam quòd Maluarum folia rectius opponuntur arborum libris, quàm folia Palmarum, quæ & ipsæ arbores sunt: præterquam quòd Cirna antiquus Poeta, cuius Catullus & Seruius meminere, in Maluarum foliis scripturam indicat. Adducit præterea Guilandinus tetrastychon ex lib. vi. Iſidorus, (quos vid. infra, Cap. de Malua) quibus dicitur, carmina Maluæ libello scripta fuisse. Hæ Guilandinus sunt rationes quibus apud Plin. in Maluarum foliis primò scripturam fuisse, legendum indicat: quamvis & alios versus, ex Virgil. iii. Aeneidos, vbi de Sibylla canit: vt ex lib. vi. eiusdem: Iunonialis item Satyr. viii. in eum sensum quasi vi trahere conatur, in quibus tamen omnibus ne verbulo quidem aut significatione aliqua Maluæ sit mentio, sed simpliciter foliorum, quasi nerò Sibyllæ folia fuerint Maluæ?

Suspiciatur denique etiam huc & per plexi Pythagoram

goram, quando sanctissimum esse folium ^{maluæ dicitur} id est, Maluæ dicebat. Sed hæ meræ sunt contumæ, & nostro quidem iudicio, in veritate rei que natura partim fundata. Nam quotusquisque credat in Maluæ folio tam fragili tam molli, [unde & nomen accepit] atque vno verbo, tam ad libros & scripturam inepto, inquam scriptitatum fuisse, aut quod scripturæ vel libri titulum mereatur, ex eo vñquam desumi potuisse? Summe quancunque roles Maluæ speciem, etiam arboream, cuius folia latissima, sed hic futa, ideoque scriptio- ni inepta, & in eius folio scribendi periculum fac, & habeas tibi si lubet bullam pro libro. Eodem sanè iure plurimorum aliorum foliorum pro char- tæ usus esse possit. Nec dubitandum, & id Herba- riorum consensus approbat, Veterum Maluam ad nos etiam pertigisse. Aut si ipsè quoque Gui- landinus aliam cognovit ad eum vñum aptiorem, cur nos non docuit? Cur non declaravit modum? At Isidorus, inquit, hoc versibus Cinnæ expressit: At his opponimus viros grauissimos Varronem & Plinium. Enimuerò sanè tanti facinus Poetas illos in re herbaria, quanti hos authores in Theo- logia, in qua si claruit Isidorus, non ideo claruit in hoc studio. Et malinus sanè apud istos Poetas & Isidorum emendare Palmæ, quam apud Varr. & Plin. Maluæ.

Sed cur non Varronem quoque emendauit Guilandinus, apud quem tamen ipsemet fatetur legi, pñcam illam hominum ætatem, nec dum satis exultant, atque politam, suas literas exarasse. Quod verò obicit, Palmæ folia naturâ aspe- riora durioraque esse, quàm vt commodè in eum vñum recipi queant: hoc de vulgari intelligendum, quæ Dactylos fert, & olim in victoriis celebra- rat fuit, cuiusque folia nobis planè inepta ad eum vñum videntur: non verò de omni palma, aut saltem non de iis, quas ex Scaligero, Massæo, & Linschottano chartæ vñum suppeditare diximus.

Siue igitur aliqua harum apud Plin. intelligenda sit, siue alia aliqua, quæ nondum nobis inno- uit. Statuamus etiam vñum Palmarum foliis [neu- tiquam Maluarum] legendum, maxime cum sup- petant Palmæ, quæ eum vñum præstent, donec ali- quis prodeat, qui nos clariora doceat ac certio- ra.

Non tacendum hoc loco quod idem Guiland. ex Anacreonte, Alceo, Aeschilo Comicis Vete- ribus, Platone, Aristotele probat, Papyrus siue Byblum cognitam quidem fuisse, antequam nas- ceretur Alexander, verùm in vñu frequenti & publico fuisse, Alexandri seculo. Quare non eius tempore reperia primùm charta, sicut Plin. ait. Quin & Lopez in hist. Ind. tradit Indos Palmæ foliis res memorabiles & instrumenta inscribere solère, vt fusiùs declarabitur cap. de Nuce Indica, vbi priùs quasdam alias Papyracearum arborum historias interluserimus.

PALMÆ INDICAE GENVS LANTOR DICTVM.

C A P. CLXVI.

Sci seu Palmæ quatuor genera vñuerfam propemodum Indiam Orientalem atere: quartum autem genus, lingua Malayuica Lantor vocati, fructum ferre exiguum, magnitudine Cerasi, colore qualis Arantiorum, nucleum intus continen-

Tom. I.

tem, quem Coccus nuncupent. Ex hoc fructu perelegans fieri oleum, colore Arantii, cui incun- dum admodumque salubre assuetis. Esse qui hanc speciem Nuclei Indicæ antè dictæ sceminam faci- ant. Vtramque reperi in Guinæa. Ex quarta hac specie [addit idem] Indi suam chartam pa- rant ad scripturam & libros. Et quauis omnes eæ quatuor supradictæ species conueniant simili- tudine foliorum, quippe quæ folia arundinis spe- ciem quodammodo ferunt, qualia etiam quæ- dam ex India, Palæstina & Syria ad nos impor- tantur: nihilominus tamen quatuor huius generis folia cæteris ad scripturam aptiora commendabi- liora sunt.

Bry quoque fratres in eiusdem hist. annotant, Lantor genus esse Coccus Indis dicti, seu nucum Indicatum. Folia vñi longitudinem æquare, qui- bus Indi chartæ loco vtantur. Arboris figuram Palmæ nonnihil similem esse. Cæterum quia Lins- chottanus ait, fructum eius esse Cerasi magnitu- dine, memoriæ subit ea species palmæ, cuius me- minit Theophr. lib. 2. cap. 3. eam fructus ferte mi- nutos inquit, Cicerum magnitudine ^{peruicis nū- xos & pñcam dicitur}. Dixerat autem paulò antè, colore quoddam esse flauos. Sed in tanta breuitate nihil statuere licet.

Capite de nuce Indica maiore, ex Ferdinando Lopez: Facta mentio Olle, siue Palmule foliorum, quibus Indi inscribunt res memorabiles. Hic Clu- sius apud Garciam in post. edit. subiungit: Simi- lia folia cum integra, tum per medium secundum longitudinem secta, Malacensisbusque characteri- bus inscripta ab Hollandis ex Iaua sunt relata, an- no 1597. quorum bina Petri Gateti operâ, nan- scisebat, cubitalis longitudinis, extremitatibus ta- men recisis [nam integra bicubitalia aut longio- ra sunt] secundum medium neruum per longitu- dinem excurrentem complicata, & b. nas ferè vn- cias lata, vtroque latere exteriore secundum lon- gitudinem tribus versibus inscripta: videbam & quæ quatuor versus inscriptos haberent, præte- rea librum sex & septuaginta foliis constantem, non integris quidem, sed quæ extremitatibus re- cisis, per medium folium secundum nerui lon- gitudinem secta, vtrinque quatuor versibus stylo serreo exatata essent, vt apud illos moris est, tribus locis pertuso, in medio videlicet, & duabus extremitatibus, funiculo traiecta, aptatis vtrin- que binis asseculis, quibus contracto funiculo tege- rentur. Sed & ea folia quæ nancisebar, & ali- quot alia, quæ apud dueros conspiciebam, ab vna extremitate pertusa erant, & caractere quo- piam in capite notata, vt funiculo connexorum series dignosci posset. Intelligebam porro ab ipsis Indis, hos characteres nostro more exarati, hoc est à sinistra ad dexteram ducto stylo, non He- bræorum aut Arabum, qui à dextra ad sinistram scribendo calamus ducunt: sed [quod dolebam] nullus istorum Indorum, qui in diuersis Provin- ciis, vt Guzarate, Malabar, Iaua, & Madagascar erant nati, legere, aut scribere norat, vt caracte- rum aliquam notitiam assequi possem, præter v- num Sinensem, ex Cantan oriundum, quem, meo rogatu, pingentem quosdam Sineses char- acteres, integram dictionem denotantes con- spiciebam, à summa pagina ad infimam, sumpto initio à dextro latere paginæ, deinde seruato eo- dem ordine in singulis versibus, ad sinistram procedendo, Sinenfium vñitatu more, illo- rum enim scribendi rationem intelligere vole- bam. Ea autem folia illius Palmæ non erant, quæ Coccus siue prægrandes illas nuces fert, sed

Nux Indi- ca summa.

Charta.

Arundinis folio.

Lantor Coccus ge- nus.

An Palma Ciceris magni. fructum ferens Theophr?

Locus. Descriptio

Palma Coc- cus ferens folia non sunt.

Lantor.

peculiaris illius generis palmarum, quæ à Iaua Incolis Lantor appellatur.

ARECHÆ ARBORIS FRUCTVS
COFFOLO.

CAP. CLXVII.

Coffolo.
Arecha.

EDere sueuerunt, autore Ludou. Rom. lib. nauig. Calchuti fructum quendam, cui *Coffolo* nomen est: hunc mittit arbor *Arecha* nomine, Palma non ablinulis, quæ Catiotas gignit etiam non abliniles. Hæc arbor, cuius fructus qualis indagent Posterit.

PAPYRVS VETERVM PALVDANO.

CAP. CLXVIII.

Descriptio Papyri Veterum nomine à Cl. Paludano missum ceu foli Arundinacei speciem quandam representat. Est illud tres cubitos longum, nec tamen integrum, vt ex extremitatum laceratione apparet, seiscunciam latum, crassitudine pergameni crassioris, colore paleaceo, & non nihil ad cinereum tendente. Fibrarum stamina canabinis similia, fragiliora tamen, utraque facie per rectitudinem decurrunt, sine vlla tamen costarum striarumue eminentia, quæ subtegminis vice aliarum transuersarum intercurrunt, ac vtrique membranæ suæ tenuitatis leuissima quædam ac vix conspicua, stylo tamen perceptibilia, vestigia imprimunt. Quæ textura porosa quadam medulla farcitur. Stylo suprà scriptissimus, sed descriptioni impedimentum aliquod obiecerunt intertexta stamina & fungosus folii habitus. Nec apparebant characteres nisi foliua, velaqua madefacti & afflicti. Quo facto, legibiles illiæ apparent.

Vetus. Ind.

Eiusdem faciei foliaceum quiddam splendidius ac lauius, [non tamen diuersum, vt putamus, quamuis paulò latius, & ni fallimur, naturali sua latitudine] ab eodem accepimus, vtrique nigris litteris Arabicis, ni fallimur quales aliquando vidimus, aut certè his similibus insculptum acuto quodam stylo, quatuor linearum ordine, nobis sanè gratissimum vetustatis monumentum. Iudicium peritioribus relinquimus cuius plantæ possint esse ista folia. Fit quidem cap. de Nuce Indica mentio Chartæ à Linkhottano D. Paludano missæ: verùm eandem asserere hæc folia temerarium nobis videtur.

PAPYRACEA ARBOR TAL.

CAP. CLXIX.

Descriptio

DE Papyracea arbore *Tal*, cuius mentionem Scalligero, quæ in provincia Lagni prouenit, hæc scribit Theuetus in sua Cosmog. In provincia Magni est arbor *Tal* nomine, folio grandi, quod chartæ vsum præbet in tota India. Fructus profert magnis Napis similes. Quod cortici subest, tenerum est, dulce, esu gratum. Cortex tamen melior & suauior à quibusdam *gnetal* nominatur.

Fructus.

gnetal.

PAPYRACEA ARBOR GVAIABARA.

CAP. CLXX.

Papyracea arbor minor Ouiedi in Insula Hispaniola proueniens *Gvaiabara* Barbaris dicta, Hispanis *Uero*, ab vna, quòd pro fructu vvas ferat. Materia est rubescens, rotunda, densa, atque idè optima, præsertim ad carbonem ramis expansis. Vvas edit rariùs sparsas, atque à se se distatas, Moris fere

concolores, exigua earum parte esculenta: nam acti sunt Auellanae nucis magnitudine, nucleum tam crassum concludentes, vt parum carnis super sit. Foliis figuram hîc depictam videtis, ab aliarum arborum foliis planè diuersam, atque idè memoratè dignam. Maximum palmæ manus magnitudine præ est, dempto pediculo. Id Hispanis in insula Hispaniola & finitimis bellum gerentibus Papyri & atramenti vsum præbebat. Tota enim hæc regio charta ad scribendum & atramento prorsus caret. Folium istud viride est, aliquando rubrum, crassum & æquè spissum, ac esse possent duo Hederae folia simul iuncta. In parte tam prona quàm supina literas pingebant acicula, aut stylo aliquo, modò recens esset, & eodem die decerptum, quæ candida apparebant, aut ita diuersè à solo coloris, vt facillè legi possent: neque enim folium literas transmittit: & costa per medium eius excurrentes, et si crassiuscula sit, tamen penulæ ab ea deductæ sunt tenuiores, vt scribentis manum parum aut nihil remouentur.

An M. Fumæ hist. Ind. Occid. gen. lib. 1. cap. 1. *Guibaras* fructus habens nucleum? An Leio cap. 13. *Arbor Bresilia proueniens*, cuius folia testili crassiora.

PAPYRACEA ARBOR COPEIA.

CAP. CLXXI.

Petrus Martir de rebus Oceani & noui orbis, Dec. 3. lib. 8. E *Copeia* [inquit] arbore, pax non aliter legitur, quàm ex Pinu, licet dicant plerique stillicidio colligi, comburendo eius lignum. Fructus autem eius paruus est, vt Prunum, esu satis aptum. Arborem esse hanc existimandum est, cuius foliis, Chaldaei literarum primi repertores, conceptus mentis ab sentibus significabant, priusquam vsus chartæ reperiretur. Spithameum est latitudine folium, rotundumque ferè acu aut stylo

stylo quouis ferreo siue ligneo inscribunt, non ineptius quàm charta.

M. Fumee in Hist. Gen. Ind. Occid. Gallicè scripta lib. 3. c. 95. *Copei in hervey insula Indiar, arbor ferens Camphoram.* Item l. i. c. 34. Cum stylo scribitur supra folia *Copei*, & ex iis fiunt charta lusoria. Papyracea arbor altera maior [inquit Hist. Lugd.] Oniedo l. 8. c. 14. in Insula Hispaniola proueniens, *Copei* nuncupata, *Guabara* procerior, folio specie quidem simili, sed duplo maiore, crassiore, & ad scribendum aptiore cum acicula, aut stylo aliquo, venulæque exiliores sunt, quàm superiores, & minus scribenti impedimentum adferunt. Quamobrem cum Hispaniolam & cæteras insulas Hispani subiugarent iis foliis chartarum lusoriarum vice utebantur, quòd in iis Regum, Reginarum, Equorum, & aliorum huiusmodi figuræ faciliè imprimerent, nec faciliè rumperentur.

Ex hac fortè papyracea arbore moneta illa fiebat, quæ, tradente Fr. Hauhono Armeno lib. de Tartari cap. i. in regni Cachay partibus exendebatur, quæ formâ quadratæ regalique signo erat signata, secundum quod moneta maioris pretii habebatur vel minoris: hæc, si quando timebatur per vetustatem corruptam iri, à postfessore ad regalem curiam deportabatur, inibi que mutabatur. *Eicon cum alia habetur capite præcedenti 170.*

PAPYRACEA ARBOR, AMPLISSIMO
ET TENNISSIMO FOLIO.

Nic. Costinus in Itinerario prodidit, haud procul ab vrbe Cæli nasci arborem sine fructu, cuius folia sex brachia sunt longa, totidem lata, adèd tenuia, vt compressa comprehendimæ non possint, quibus chartæ vice vtuntur ad scribendum & ad pluuiam arcendam: folio enim expanso, tres quatuorve in itinere ita operiuntur, vt pluuiam non metuant.

PAPYRVS ARBOREA TENNISSIMA,
EX IAVA.

C A P. CLXXII.

Librum arboris scribit Clus. habuisse se tenuissimæ membranæ instar candidum, quo omnis generis scriptura perinde atque vulgari Papyro excipi queat. Eum in Iava Insula aliarum mercium permutatione Drake comites acceperant.

Huius arboris [inquit Clusius Exot.] ni fallor meminit Antonius Pigafetta in suo Itinerario, vbi refert Insulæ Tidore scæminas pudenda tegere panno, è libro arboris hac ratione confecto. Delibratur cortex, & aquâ maceratus donec mollescat, ligno tunditur, atque qualibet longitudine ac latitudine diducitur, adèd tenuiter, vt fericeæ veli instar, venis transversim discurrentibus contextus videatur.

PAPYRACEA ARBOR, CUIVS LIBER
SUBPUNICEI COLORIS.
C A P. CLXXIII.

Elegantissimus arboris liber, quem ab honestissimo viro Willhelmo Parydyn anno 1599. Tom. I.

accipiebat Clus. licèt non albi esset coloris, sed subpuniceæ. Erat autem illius Libri fragmentum [à quo plus dimidiâ parte resectum fuisse arbitror] pedalis ferè longitudinis, quatuor vncias latum, adèd læuis vbiq; & æquabilis superficiei, vt ne charta quidem scriptoria magis æqualis sit: id, tametsi neque densum, neque crassum, in sex tamen pagellas nulla difficultate separare poteram, quæ perbellè scripturam admitterent, perinde ac charta scriptoria, nec atramentum transmitterent. Et si quis maiorem curam in separando adhibere voluisset, in plures adhuc pagellas haud dubiè diuidere potuisset. Similem etiam pagellam, latiore & longiore, aliquando accipere memini à Iacobo Gareto, quâ inuoluta erant Tabaci folia, quemadmodum inuoluere solent nonnulli Americani, dum, vt eius sumum hauriant, tubum ab altera extremitate incendunt.

Tabaci inuolutum.

Non abs re fuerit hoc loco *maposay* aspergere, sanè annotatione dignissimum, siquidem foliorum Papyraceorum tenuissimum huiusmodi mentio inciderit. Anno salutis 1602. Circa Calend. Martii Huldricum Christianum, puerum 12. annorum, I. Christoph. Zenger Ill. E. C. VV. Viceinb. Cancellarij Montbelgardensis ex coniuge neporem, febri maligna etiamque phrenitide periculosissimâ, aliisque grauissimis Symptomaticis afflatus, à me Dei Gratia perfunctum fuisse: cui sub morbi declinationem vniuersi corporis Epidermis seu cuticula tanta facilitate abscessit, vt pedales etiamque ampliores, quales adhuc adseruamus aulicæ ritipis puer, absque vilo dolore, non sine aditantium admiratione. His quoque [si chartis entis humana accensenda] nullo pegoui inscriptum: quod hic annotare placuit, vt habeant sagaces Medici, quod philosophentur.

PALMA INDICA NUCIFERA.

C A P. CLXXIV.

Palma nucifera arbor.

Fructus qui Nucis Indicæ nomine ad nos adfertur, interdum humani capitis magnitudinem æquat, aut etiam superat, interdum magnitudine oui Struthii, qualem & nos habemus, & aliam Cygni ouo vix maiorem: figura cucurbitina, aut Melonis, nisi quòd, tot angulis non sit donatus, sed ex rotundo triquetrus magna ex parte, duplici cortice obreclus, extimo crasso, carnosissimo, crassitudine digitalis superficiei tenuis nervis quibusdam per longitudinem perceptantibus, ac si ex metis fibris esset congestus, quemadmodum & tota eius crassitudo, colore ex fusco cinereo

Descriptio fructus.

Nux Indica.

Palma Elephantis Acafe.

ginosus, recens lapidus, subdulcis, inueteratus rancidus, in medio concavus: in quo maturo ac recenti liquor gustu suavi ac dulci continetur, qui ætate acescit ac rancescit, donec tandem penitus concreascit & exiccetur.

Osteus cortex diligenter politus & argento decoratus apud plurimos hodie speciosi poculi vice in conuiuia venit, quale & nos habemus munere Ill. E. C. Wirtemb.

Descriptio
arboris.
Folia
Flores.

Arbor ipsa, autore Garcia, vaste est magnitudinis foliis Palmæ aut Arundini similibus, aliquantulum tamen latioribus: flore Castaneæ, materia fungosa & ferulacea. Tradente quoque Costa, præalta est arbor, & recta, nec admodum crassa, præsertim in fastigio: nam ab infimo ad summum paulatim gracilescit, & colore cinereo est: truncum à radicibus ad fastigium vsque paruis quasi gradibus circumdant rami, qui ascensuris scalarum vicem præbeant: flos Castaneæ similis: fructus vero integer capere humano maior, forma oblongiore, trianguli, & colore viridi, admodum diluto. Coccos ferentem arborem inquit Clus. apud Garciam palinæ modo crescere & in altum extolli,

extrinsecus intus coloris miscescentis & æruginosi, simili medulla pulverulenta facta, quæ siccata aut vetustior reddita, vel leui attactu in puluerem facili sit. Ab hoc proximè subest alius solidus, ac propemodum oleus, triquetris quoque, anterioribus barbatus & insigni foramine peruius, iuxta quod adhuc alia duo impressa conspiciuntur, ut larum alicuius effigiem quodammodo æmuletur, prædicto concolor, cuique plurimi prædictorum villorum inserti conspiciuntur, ex quorum concursu dicta barba resultat, interna substantia fuscus & subniger. Nucleus in hoc continetur, totam eius cavitatem proportionaliter explens, cum recens est: [vt Cordus annotat] siccatus verò, concussa nuce mouetur. Color ei est in rugosa superficie sulcus, intus albus, olea-

ex Fabricii Mordentis Salernitani aliorumque relatu, qui eam nascentem conspexerunt, intelligebam: eius autem caudicem minimè scabro, vt Palmæ Dactylifera, sed leui cortice esse præditi. Eam ob causam vinculis ligaturisque ex spartho aut alia similia materia constantibus per interval- la subinde cingi solere, eaque vincula, ferreis clauis trunco interdum adfigi, vt firmius hæreant, facilioremque ascensum præbeat: alioqui difficulter omnino scandi posse, nisi laqueis pedibus ap- tatis. Eius ramos, vt in Palma, deorsum inflecti, arcus instar, dorsòque esse eminentiore oris utrinque in antetiorum siue supernam partem vergen- tibus, vnde folia nascuntur Palmæ similia. Ex in- feriorum ramorum, quæ caulici inhaerent, alis, alios enasci ramos, qui quinas & senas proferunt Nuces crassas (imò etiam multò plures, interdum vsque ad vicens, quemadmodum mihi Amstel- redami anno 1597. referebant Indi eodem anno è Iana maiore aduecti) suo multiplici dentòque velamine tectas. Porro ad eò vicinas interdum so- lere crescere Areæ & Coccifera Palmæ arbores aiebat Fabricius, vt illarum rami mutuo sese im- plicantes, pulcherrima vmbraacula præberent ad Solis radios æstusque arcendos. In his etiam com- morantur plerumque Simæ & Cercopitheci, pèr- que ramos ex vna arbore in alteram transcendunt, venatorum qui eas persequuntur conatus ea ra- tione subinde eludentes.

Illarum autem arborum materies non est fun- gosa, vt Palmæ illius quæ Dactylos fert. neque ferulacea, vt Garcias alient, sed solida & ad fabri- cas idonea: neque minùs elegans est & ipsèdens, quàm Inglandis materia: & ipsèmet paulò pòst, materiem ad plurima vtilem esse fatetur.

Eandem arborem & historiam eius perelegan- ter tradit Scabger, in hunc modum. Coccum fe-rens palma trunco est recto, procerò, excelso al- titudinis, ad summam vsque in orbem sese effun- dentium ramorum initia inoffense leuitatis. Pal- mæ folium, quo tegunt ædes factis ex eo floribus, certo aduersus iniurias coeli munimento, senum mensium vilitate. Conseritum gerit fructum, pal- mularum more, singule ad centenas, ducentasve nuces. Medulla recens est ulenta est, tum per se, tum loco panis cum obfocio, Sapor Amygdali, sed iucundior. E sicca farina faciunt, atque ex ea panem. Tegitur medulla cortice proximo ad carbonum vsum accommodato. Aurifices sibi præcipuum habent. Vrant etiam ac cineres le- gunt ad medicamenta. Extinum corium multis inuolucris quasi stupeis, crassissimum ita interpo- larur, vt ex eo tanquam Gossypium fiat: cuius tenuissimam partem ad pannos præparant, sericeis non ignobiliores. Quod reliquum est, nent ad funiculos: è quibus deinde complexis, rudentes componunt. Eius stilum Cambaya vocant Indi. Vbi nux prodire, atque consistere incipit, simul in- tus aqua concreatur, simul atque perfecta nux est, completur aqua: cuius incrementi finis: initium nuclei est. Ex eius namque condensatione concreascit nucleus. Quantitas aquæ Cyathos mensarios interdum trinos explet. Eius sapor ne- ctareus ceteros omnes, vt aiunt, superat suauita- te. Ex nuclei medulla pressa nobilissimum faciunt oleum. Ex fratribus fieri possunt cineres. Vbi ar- bor ad iustam adoleuit magnitudinem, quòdam è ramis Augusto mense ad medium amputant: eius, v. quod reliquum est, summitatem ferro pau- lulum scindunt. Singulis appensus calix quatuor scyphorum completur in die. Crudus liquor tri- bitur cum sapore & vi. Coctus sapam excellentis- simam

simam imitetur, ad inebriandum efficacissimus. Accuratiore decoctione in saccharum densatur. *Iagara* vocant Indi. Si non coquatur, amittit dulcetem, quo perinitia commendabatur, atque a ceteri vim præstat. Fructum perpetuo gerit, alio alium subeunte. Tricenos, aut quadragenos vivit annos. Lignum ad materiam cadunt: posteaquam vitæ finis advenit ei. Amat fabuleta. De Cocci medullæ magnitudine potest ambigi. Varro ait, esse minimi digiti crassitudine. In Indici Navigationibus Hispanorum legimus: Cocco immaturo senneyathum aquæ contineri. Nulla igitur contradictio. Quippe de testa hæc: ibi de medulla. Magnopere tamen est considerandum. Neque enim ex ducentis Amygdalis magnus vasis ad edendum vna ex arbore queat esse. Neque tantulum cauum respondere capacitati bintum cyathorum. Ob authorum ignaviam orta est hæc ambiguitas: ut de Nucis Indicæ, quam videmus quotidie, facia, natura liceret dubitare. Cocci tamen testam describunt nigram: atque ex ea vasa fieri. Nucis huius Indicæ sulca est, non autem nigra. Cæterum haud alta est. Nam & in medullæ medio finis est cavus, ubi fuerat liquor: & capillamentis obductam vnam & alteram vidimus. Solimanus Turcatum Princeps, è calyce potabat nucis Indicæ, frugali auro ad formam Cyphi adornato. Honor apud indigenas par utilitatibus.

Theuetus quoque Nucis Indicæ arborem ait similem esse Palmæ Aegyptiæ siue Arabicæ, altitudine & foliis: & in insula Madagascar, aliàs S. Laurentii sanctum patrio nomine vocari *Chierim*. Arborem adeò esse teneram, ut si vel leviter ferro vulnereetur, liquorem exsillet dulcem, & sedanda sit aptissimum.

An verò Theoph. & reliqui hanc descriperint, haud ita iudicatu facile: verum quia Græcias memorie literis prodidit, Palmas nusquam tota India reperiri [ut iam dictum suo quoque loco]. & fructus eorum deserti ex Arabia in Indiam: si ita est, existimandum sanè cum Guilandino, per Palmas, quas Theophr. Ariarius, Strabo & alii Scriptores veteres nasci in India tradunt, intelligendas esse non propriè dictas, sed hanc ipsam de qua hic agimus. Non quidem illo argumento, quòd mel, panis, vinum & acetum ex Palma conficiantur, quæ omnia fieri ex palma nata in Mesopotamia, ubi Nux Indica non oritur, testatur Strabo lib. 16. & qui hunc multis seculis præcessit Herodotus lib. 1. & utroque posterior Plin. lib. 13. c. 4. Sed quia Palma, quæ passim in Asia & Africa gignitur, nusquam tota India pullulat: & sicubi in ea provenit, illic sterileis, & infœcunda exsurgit.

Iam verò palmas in India quoque nasci, paucis quidem sed apertis verbis testatur Theophr. ubi de arboribus Indicis tradit. Palmas, [quædam] inquit, quoque nonnullæ partes [Indiæ] plures habent. *πυλάξ*, habet textus. Gaza pleraque vertit, alieno ab authoris sensu: quasi pleraque palmarum differentia in India nascerentur. Verum quales sint ex palma, nullibi, quod nobis quidem constat, declarat. Palmas tamen intelligi, quæ sint arbores. Nam statim subdit: *ἡ γὰρ τοῦ ἐν δένδρῳ φύξις*.

Videntur & illa Plinii verba, [quæ & supra citavimus in Palmarum differentiis] ad hanc pertinere, quibus ait: Reliquæ teretes atque proceræ, densis gradatisque corticum pollicibus, ut olibus, faciles se ad scandendum Orientis populis præbent, vitilem sibi, arborisque induunt circum-

culum mira pernicitate tum homine subeunte. De qua re & paulò antè dictum ex Acoista & Clusio.

Hæc tamen petperam videtur Cordus ad vulgatam palmam referre, eamque cum hac confundere, quando ait: Cortice vestitur carne & capillis nervis concreto, qui ex intervallo velut in orbes, circulos & verticillos extuberat: quibus se ascensuris veluti gradibus ad hoc natus scansilem præbet. [Non ad hoc natus, sed arte factos antea dictum.] Vidimus nos Palmæ frondes, materiam & corticem, adeoque magnos corticum circulis adhuc circumdatos truncos: quod idè referimus, ne ex relatione aliorum hæc scripserit, aut ex Plinio excerpserit videremur. Hæc illi. Sed viderit, quantum volet, non vulgatæ siue Aegyptiæ, sed huius Indicæ palmæ corticem vidisse verisimile est, si modò vera dicunt prædicti auctores. Ipse verò Cordus satis apertè declaratis verbis palmam Dactyliferam sibi nunquam visam, saltem non adultam, cuius caudicis cortex totus squarrosus, ac veluti squammis, nullis ex intervallo circulis in orbes cinctus est.

Verba Strabonis suprà retulimus in viribus Palmæ. Rhaza lib. 3. cap. 20. *Naregil* vocat. Et apud Serap. cap. 18. *Neregil* est Nux Indica, estque Palma insula quæ sita est in mari Arabi, & in insulis Zing. Sunt qui dicant *Neregil* esse Palmam de Mochol, quæ insula vocatur Dabget, ex quibus defertur Dabig, id est, *Neregil*. Vltima istarum insularum est *Sarandib*.

Apud Avic. quoque lib. 2. tract. 2. cap. 505. Nux Indica est *Neregil* & in marg. *Giaz* & *ialhend*. Ita quidem in nostris horum Arabum exemplaribus legitur: & subscribit Math. qui & ipse Arabibus *Neregil* vocari testatur, & Dabig seu *Giauzi* *ialhend*.

Serap. & Rhaze arborem ipsam *Iaralnare*, id est, Arborem nuciferam.

Vocat autem vulgò ipsa arbor *Maro*, & fructus *Narel*, quod vocabulum *Narel* commune est Persis & Arabibus. In Maluæ arbor ipsa *Tengamarian*: fructus verò maturus *Tenga*, sed viridis adhuc & immaturus *Eleni*, & *Gox Lanha*: in Maluæ arbor *Trican*, ipsa nux *Nihor*, cui Lusitani *Nihor*, Coi nomen Coquo indiderunt, ob tria illa foraminum vestigia, quibus Cercopitheci aut alterius similes animalis caput representat. Rami in Maluæ vocantur *Olla*: Vinum mustum ex ea, *Cura* & *Sara*: decocta Cura ab incolis vocatur *Orraqua*. Destillata sit aqua ardens, eis dicta *Fula*, id est, flos. Suram siue Curam Solis æstu vel igne densatam sacchari modo *Iagran* vocant. Nuces recentes siccatae *Copra* vocantur.

Huius arboris descriptionem, ut annotat Clus. apud Garciam cum alii, tum Lud. Romanus lib. 5. c. 10. & Iosephus Indus cap. 137. & 138. tradiderunt. Sed & Strabonem Geogr. 16. huius palmæ meminisse, idem statuit, ut satis mirari non sit, Garciam veteribus Græcis incognitam dicere autem hanc arborem, cum vel Theophrastum Indicæ Palmæ meminisse, ex superioribus clarum sit.

Nusquam in nostris exemplaribus authores adductos à Garcia *Iaralnare* meminisse occurrit, *Neregil*. Sed & Strabonem Geogr. 16. huius palmæ meminisse, idem statuit, ut satis mirari non sit, Garciam veteribus Græcis incognitam dicere autem hanc arborem, cum vel Theophrastum Indicæ Palmæ meminisse, ex superioribus clarum sit.

rent. Cortice igitur dempto nucleus ficitur, & immedia copia in Malabar, Cambaig, Omutti, Goar, Septentrionalique regiones, ac in Ballagutta loca dimittitur.

Satio.

Seritur in hunc modum. Facta serobe nucem terrâ operiunt, ut rorem ebibat. Mane tegunt iterum, ne Sole fugat. Quinto anno ferendis fructibus habilis est.

Vt autem fructuum horum letius incrementum prohibeant rustici, ipsos præuios fructuum flores abscindunt, atque amphoram rotundam collo angusto alligant, eamque ne venti aut spiritus penetrent, ligulina terra obturant. Inde post paucos dies succo eo ipso iam sapienti citato amphora repletur. Cercopitheci autem plurimi Palmas Indicas vastant perniciosè. Idem in arboribus bestiolæ quædam discurrent quas *Bichos de Palmeiras* vocant, id est, bestiolas Palmæ. Similes sunt viuetris, scilicet cauda, pilis variis ad delicias & voluptatem expetitis. *Hæc obiter.*

Tempus,

Cultus.

Producta igitur in virilis stature altitudinem, transfertur, ac hybernis temporibus cinere stercoratur, ætate verò aquâ irrigatur. Lubenter circa ædificia crescit, quod luto delectetur: inter paucos annos probè culta fructus producit. Hæc Cananorum cura est, ut prohibet Linschottanus. Callectus quoque Indis fabuletis maritimis vastissima & vilissima gigni traditur.

Duratio.

Nucleus aliquot durat annis, ob corticis soliditatem, qui non in annos, sed secula durare potest. Acetum his nucibus apud insignem illum naturæ perscrutatorem D. Paludanum videas, quemadmodum & chartam inscriptam.

Vires & visus

Attigimus supra quædam de vitibus, in descriptionibus, sed obiter tantum: quapropter cum hæc arbor autorum suffragio inter Palmas præstantiâ, nobilitate, utilitatēque palmam obineat & famam, eandem nunc paulò amplius adducenda. Ergo tradente Rhaza, Naragi, quæ et nucis Indicæ sunt, calidæ sunt, sperma augent, renes calefaciunt & partes vicinas.

Temperâ.

Apud Serap. autoritate Artram, in lib. de cibis, Nux Indica calida est secundo, & humida primo recessu: substantia eius crassa, stomacho grauis, nec tamen mali succi. Præfertur recens medulla alba, sicco dulci lapidōque plena, unde recentē esse faciliè dignoscas. Exterior membrana decoratissima, dura quippe est & stomacho molesta, & nutritioni inepta. Medulla cum saccharo tabarzed aut cum penidiis calidioribus natuus confert, superhausto oxymelte cum mīna. Ita enim facilius descendit. Phlegmatici cum melle ieiuni capiant, longè à pasta ieiunioque ventriculo. Inueterata subtilitatis quadam proprietate ascandes pellit. Oleum vetustum eiusdem lumborum flatus carminat, genuum doloribus opitulatur. Hæmorrhoidibus item phlegmaticis potu & illitu vitilis, maxime si cum Persicorum nucleorum oleo præbeatur, sing. drach. vnius pondere. Oleum recentis Phlegmaticis confert, estque melioris naturæ, quam butyrum vaccinum vel ouillum, quippe non ita stomachum vellicat, nec humectanda laxat, ut illa. Mefarugix apud eundem calidum est, & ventrem retinet. At ex Sindaxar sententia, oleum eius laxat ventrem, & confert vesicæ. Garzias apud Serap. pro Mefarugix, legit Manfarunge, & annotat ex Serap. sententia, antiquum esse Mefuem.

Delectus.

Vrendi ratio.

Materies ligni, tradente Garcíâ, cum sit procerâ, ad plurima perquam utilis est, ita ut interdum in Nalediua insula (Maldiua vulgò vocant.) ex hac arbore naues fabricentur, atque clauis, ma-

Oleum. Afcavides. Lumborum flatus. Gonagra. Hamoroides.

Antiquus Mefues Ligni visus

Naues.

lis & rudibus armentur. Ex ramis sunt ædium telæ, & nauium tabulata & opercula.

Vinum autem inustum, quod Suram vocant, *vinum* ita colligunt & præparant. Præcis ramis, vascula *vinum* alligantur, ad liquorem excipiendum: quem ut ex altioribus tamis colligant, arborem conscendunt, aptatis ad pedes compedibus & laqueis, aut fascis vinculisque quibusdam arbores per interval-

la colligantes. Hæc fura destillatur aquæ ardentis modo, vinumque extrahitur aquæ ardentis per omnia simile, ut etiam pannus lineus eo madefactus non secus ardeat, quam si aquæ ardentis intinctus foret. Vocatur autem stillatius hic liquor *vinum* *fula*, id est, flos: quod reliquum est, *Orraqua* appellatur, admisso stillatui liquoris momento. E

Sura antequam exstilletur infolata, fit acetum *vinum* *fula* interdu acere. Sublato priore vasculo, si vultus in arbore factum adhuc Suram exstillat, *vinum* *fula* feruatur ea, & solis æstu vel igni densata, sacchari modo coit: id lagra vocant. Optima censetur que in Nalediua insula nascitur, etenim non nigricat, veluti quæ in aliis regionibus gignitur. Tegitur nux adhuc recens tenet admodum cortice, Cinara, dum gustatur, saporem referente. Constat tenera valde & dulci medulla, quæ in se conclusam aquam suauem & dulcem habet, & fastidium non patientem, multoque tempore durantem. *vinum* *fula* Quanto autem recentior est Nux, tantò eius liquor suauior tum etiam mediis, qui Amygdalis suauitate non cedit, editurque à nonnullis cum lagra, cuius paulò antè meminimus, aut cum sacchiro: aut ex eo tuto lac exprimitur, cum quo coquitur oriza non minus suavis, quam si cum lacte caprino decocta esset: aut ex hoc & aurum quadrupedumne canibus & delia parantur, *vinum* *fula* nuncupata. Minior verò facta Nux, continet quidem etiam liquorem, sed non adeo suauem, ut læ prior, quique interdum a secat. Nuces istæ siccæ, atque superiori cortice delibratæ & confractæ, ab indigenis *Copra* vocantur, denebuntur in Ormuz, Balaguate, aliisque regionibus, in quibus minor copia nascitur, quam ut exliccat possint: aut in eas provincias quæ his omnino carent. Snaues sunt, iisque vtuntur tanquam castaneis lictis. Ceteriores multò sunt palato, quam quæ integræ in Lusitaniam perferuntur.

Ex istem fragmentis, siue *Copra*, limpidissimum oleum magna copia torculari exprimitur, non modò ad lucernas utile, sed etiam orizæ coquerè aptum. Duplex verò exprimitur ex his nucibus recentibus confusis, calida assula aqua, quibus expressis oleum aquæ supernat. Hoc vtuntur ad purgandum excrementis ventriculum & intestina: purgat enim leniter & sine noxa Mula Tamarindorum expressiorem addunt, quod & utile medicamentum esse sapienti experitis est Garcias. Si hoc oleum intelligunt Serap. & Auic. cum id butyro præferunt, rectè sentiunt: in eo verò stillantur, inquit idem, quod ventrem minus lenire dicant, quam butyrum. *oleum* Alterum genus olei id est, quod superius ex *Copra* exprimi diximus. Id præter iam dictas facultates, neruis admodum est utile. Si quidem magnâ huius virtutem quotidie experientur Indi in neuorum contractionibus & articulorum doloribus antiquis: hoc enim in unguentum ægrum Cupæ grandi, quæ hominem capere possit, imponunt, ibique dormire & quiescere concalescunt finunt, magno cum adminiculo. An verò lambricos enecat, ut scribunt Auic. & Serap. non dum (inquit idem Gar.) expertus sum.

Quod verò ipsam Nucem eadem facultate prædicam

ditam scribunt, non modò rationi consonum non est, sed ipsa quotidiana experientia manifestissimum est, eius vñ lumbricos generari : cui morbo totius Prouinciæ Malabar incolæ admodum obnoxii sunt, teste Costa. Quod verò Serapio ait, Nuci huius esu alui profusum fñti, alienum ratione non est, quòd ea sit terrestrium partium : oleum verò, quod tenuium & acrearum est partium, ventrem subducere. Nullum autem oleum exillat illa arbor, sed duntaxat ex ipso Cocco exprimitur : ta neti Lacuna in Comm. ad Dioscorid. in ea opinione quosdam esse, vt credant, dulce id oleum, quod ex hac Palma stillat, Dioscoridis esse Elzomeli, quem errorem suprà refutauimus.

Ceterum duplici cortice integitur hæc Nux : exterius villosa materie compactus est, ex qua fit Curo Maluaribus dictus, hæc in Prouincia magni vñs. Nam & ex eo rudentes & funes nautibus necessarij sunt, qui incortupuiuant in aqua marina. Ac vt Clus. annotat, omnes rudentes & funes nautici Onerariarum & giarum Vlysijsone confecti sunt ex villis istarum nucum, prædictum verò earum, quæ in Indiam nauigant. Sed & ex his villis sunt nodosa cingula, magni vñs inter omnes ferè tenuioris fortunæ mulierculas Vlysijsone ensis.

Idem autem inueniuntur videre ex similibus villis ducta itamina valè tenuia & candida, è quibus nobiles maronæ vitas reticuli instar contexebant ad cyillis coarctandum. Ex eadem materia authore Garcia stupre loco naues obturantur ac stipantur, insitque adò stupis prælat, quòd putredini minus sit obnoxia, & aqua marina imbuta indeur densitudoque.

Nulla certè, [inquit idem Garcia,] ex hac villosa materie fiunt auleæ, vt persuadere nobis nititur Lacuna. Ex putamine ilo interno & prædura vasa in tenuiorum vñm tornantur, & etiam carbones fiunt. Aurifabris perquam viles. Sed ea vasa Paralyticos, si inde bibant, minime iuuant, vt putant Serapliada, & vulgo Lusitanorum creditum est. Nam nihil huius fructus neruis salutare est, præter oleum, de quo paulò antè. Sed nec ipsi incolæ huiusmodi facultates talibus vatculis tribuunt, nec quisquam probatus author meminit. Incolæ quoque istarum Palmarum germenibus vescuntur : gratiores enim sunt patato, quàm aut Castanæ molles, aut humiles Palmæ. Quò autem vetustior est Palma, eò tenerius & delicatius germen producit. At eo sublatò perit Palma : hinc fit vt qui huiusmodi germen edit, non immeritò Palmam vorare deatur.

Costa quoque eadem ferè de huius Palmæ utilitatibus cum Garcia confirmat, & præterea specialitè quædam addit : Ex hac arbore [inquit] ex insulis de Naledina fabricantur naues, atque clauis, malis, velis, rudentibus, alisque armentis necessariis instruuntur : instructæ iam, mercibus ex eadem arbore confectis onerantur, Oleo, vino, aceto, saccharo nigro, fructibus, aqua, & ardente aqua vulgò vocata. Ex illa etiam ipsa exstruuntur ædes cum suis tabulatis latis fixuræ : atque eiusdem ramis [quos Ola dicunt,] contingunt imbricium vici, nam imbres commodè arcent. Ex iisdem ramis testa comparant ad tegendas hyeme naues, quæ in portum deductæ, remulco deinde in terram trahuntur.

Fructus recens, antequam nigrum colorem contrahat, tener & candicans est, editurque cum sale, vel sine sale, vel cum aceto & Pipere interdum, atque gustu est Cinaræ. Cum verò iam non-

nihil indurati cœpit, Cardui caput sapit. Medulla cortici adhærens, tenera & dulcis est, continetque multam aquam limpida, suauem, nec fastidiam aut nauseam sua dulcedine parientem, quæ vulgò in Solis ardoribus bibitur. Frequens est huius aquæ sub dio refrigerare, atque etiam lagræ vsus aduersus iecoris renuque nimios calores, purulentæque materia per virgam excretionem. Refrigeratur hæc aqua in sua nuce viridi *Lanna* appellata : diu conseruatur : nam toto anno inueniuntur istæ nuces virides, quarum nonnullæ interdum tres aut quatuor libras siue pintas aquæ continent.

Postquam iam indurata est hæc nux, duriorumque medullam contrahit, remanet in concuitate limpida quidem aqua, at non ad eò dulcis vt prior. Nucem tum vocant Malabares *Eleni*. In annotinis nucibus mutatur hæc aqua in rotundam quandam substantiam, Mali instar, candidam, spongiosam, & leuem, sapore dulci. Vel, vt Linschottanus tradit : aqua si iux arbori diu hæreat, in albumen siue nucleum coalescit, isque interior fructus est, sapore nuci Auellane similis : dulcior tamen aliquantulum.

Medulla nucis recentis tenera, alba & dulcis, sola editur ab incolis, aut cum *lagre*, hoc est Saccharo è Sura confecto, aut cum *Agela*, pulmento ex Oriza in aqua cocta, deinde trita & probè sole exsiccata. Editur item cum piscis quodam genere siccatò ex insulis de Naledina aduecto, simili ferè bubulis carnibus fumo induratis, *Colamasa* vocant, bonumque condimentum est, ad bibendum appetentiam prouocandam. Ea verò mixtura non modò incolis in vñ est, sed ab ipsis etiam Lusitanis expetitur.

Ex eadem inedulla lac conficitur, Amygdalino Lac simile, ad edulia paranda vtile.

Tomentosum & stuppeum opementum, præter supra scripta, & lanæ, xylî, lini & sparti vñm præbet. Niger durisque cortex incolis *Xarera*, *Xarera*, dictus scutellæ & alia vasa potiora in tenuium vñm subministrat. Dictum quoque ex eo vñtuto carbones Aurifabris viles fieri, qui in illis Prouincijs periti & industrii, nec admodum sumptuosi reperiuntur. Solent enim suum opificium proclamantes compita circumire, secum deferentes vñeolum, malleolum, & duo cala, cannaq; tubulum palmari longitudine manu tenentes, quo focum incendunt. It in ædes admissi, vasa ex auro & argento conficiunt, pro eorum qui ipsos euocant, arbitrio. Fiunt & ex huius Palmæ folijs petasi maiores & minores, ad Solis ardores & imbres arcendos idonei. Textuntur etiam storceæ, & alia pleraque.

Ceterum tota prorsus Palma in vñ est ita multiplici, vt vulgò, si quem frugi, & industrium laudibus efferre volunt, Palmam vñtorem appellant. Verum prima dos, in fructu ipso. *Tengam*, *Narlenue* Indi, *Cocum*, siue Nucem Indicam Lusitani dicere : humani fermè capitis magnitudine, duplici opimento : quorum exterius in summo læue, stupea intus densitate netur ac textitur Cannabis, & Sparti modo, cum alios in vñs, tum præcipuè in vitilium nexus, & anchoralia.

Sed præ stupei illius corticis materiâ, his paratis anchoralibus, non inuenias aliam ad nauticos fines & maris impetus obsequentiorem : namque vt falsuginem amat hæc arbor, ita & lanatus ille cortex [*Cairum* vocant,] in funes aptatus & marinis aquis immerfus identidem reuirescit : qui anchoris illigati, Maffeo teste, fluitantes in salo naues egregiè continent, non tam abinnata du-

Aqua Cires.

Iecoris renuque caloris Gonorrhæa purulenta.

Aqua quâ itat.

Eleni. Aqua in scutellam substantiam mutat.

Edendâ munda Agela.

Colamasa. Bibendi allicuius.

Malabarur Aurifabri quales, eorum vñque mos.

Foliorum vñs. Petas. si Storcea.

Adagium.

Corticis mû cum vñs.

Cairum funis.

ritie, vel operis firmitate, quàm viriditate ipsa, & lentius quadam ad instar Cori: vt sese vel in altum elato nauigio miram in tenuitatem extendat: vel residente rursus in crassitudinem contrahat, quod secus in nostris euenit rudentibus, quæ nimirum ipsa vi ac pertinacia sæpè rumpuntur. Oportet igitur nervosas admodum illas corticis venas esse. Interior autem calix, rufo colore, & globosà rotunditate prædurus, addito aut vel argenteo, in pocula figuratur: ipsa verò pomi caro Amygdala in modum, pinguedine quadam, & grato sapore lactescens, non per se tantum in cibo grata est, ac salubris: verum etiam ubi visum fuerit, exhausto lacte, paulatim in oleum eliquatur: totus autem racemus, dum ex eo tener adhuc emicat fructus, modò constructus, ac leuiter incisus, in obdita oris angustia vascula opimum instillat succum, ex quo variis artibus, coctionibusque, veteri, vt Strabo ipse testatur, inuento, mel, vel Saccarum, vinum, acetumque, perficitur. Iam folia, cum & Libanis pro Papyro sunt: tum etiam in vestes formâ facili, simul ac spisso contextu, necuntur. Denique vna eademque arbor, omni prosum ad rem nauticam instrumenta, ac materiem præbet: quippe truncum & ramos, in nalam, assamenta, clauosque: comam in vela: Carum, in funes [vt dictum est] omnium optimos, siquæ ad laterum futuras: postremò Cocum ipsum, quæque ex eo conficiuntur, in onera: ita non sine miraculo quodam, omnithus plantæ rebus ex semet apta, & instructa nauigat Palma.

Tunica. Incolæ importato Lino, sericòque, talares tunicas quoque, eleganti opere texunt, quibus honestius nuntio quàm ceteri Indi velant corpora. Nā & Congi Rex Æthiops, (vt testatur idem Masæus in Hist. Ind.) munere misit Ioanni Regi Lusitaniz, magnâ eboris vim, vestemque permulcâ (hæc Æthiopum gaza est) è Palmarum foliis admodum scitè atque artificiosè contextam. Idem eburnæ fellæ insidens miratus erat infula è Palmæ foliis opere subtili & eleganti perfectâ. Sed rudentes & funes prædictos aqua salâ conseruari debere suadet Linschoet. dulci quippe situm & putredinem contrahere, quòd picis illius careant. Eius naui, qui ipse ex India in Lusitaniam vehebatur, rudentes eiusmodi post dies quatuordecim semel fuisse marinis fluctibus immergendos, vt à putredine fernarentur, eoque modo rudentium è cannabi vicem faciliè supplere. Piscantur etiam palmeis verticillis minuta conchylija (sunt qui veneræ conchæ genus putent) miro splendore & colorum varietate.

Canarinarum obsequia erga viatores. Pretium fructuum. Sed relatione dignum quoque quod Linschoetanus annotat ambulantes viatores siti correptum, Canarinum aliquem compellere, qui illic cultro accinctus arborem ascendit, sanb. isque (fructus immaturos) pro arbitrio polcentis numerosas abscondit. *Basaruci* vnus [id monet exiguè pretii species] aut duorum pretio, ac ad potum peritè præparat. Aquæ huius potus, licet multus, non nocet, quòd amœnus sit, & naturæ commodus.

Vini temperam. Secunda ex *Sura* destillatio (quam Vracam vocant) vinum totius Indiz vnicum est, calidum sanè, & efficax, quod tamen Indi aquæ instar potant. Colore albo est. Lusitanis hoc modo temperatur. In dolum Vracæ tres manipulos ex visis passis purgatis coniiciunt, quæ in Indiam ex Ormatio vehuntur. Manipulus ibi 12 pondo habet. Epistomium apertum permittunt, ipsumque dolum non ex toto implent. Vi enim caloris mox rumpetur, seruescit quippe ad bullientis aquæ

modum. Singulis autem diebus, duarum septimanarum spatio, mouent liquorem, eo transactò, ipsa Vraca rubrum colorem pulcherrimum nanciscitur, æmulum vini rubri Lusitaniz, à quo sapore parum distat, nisi quòd dulcis & calidus sit. *Vinum autem passæ, siue rosinarum* vocatur: frequentiori negotiatione in Bengalæ, Malaccæ, & Chinæ loca translatum Goæ communiter triginta Pardauiis æstimatur. Sacchari Isagra ex succo parati, apud eos paræ æstimationis est, ob nigredinem, cum aliis in India candidi sacchari vsus promiscuus sit.

Medulla arboris siue trunci *Palmito* nominatur, quæ magno in pretio loco muneris ad opulentiores potentiorèque mittitur. Chartæ autem tenuitate & candore, formâ plicabili crescit, ita vt subinde quinquaginta aut sexaginta plicas habeat togæ muliebris instar. Ex hac Indi chartam & libros instantant. Ex ea etenim charta tenuis ducitur. Virentibus inscribunt plicis, quæ tum siccatae literas indelebiles habent, stimulo ferreo antè notatas.

Indis *Ollam* vocari suprà dictum, constantque ex eadem materia omnes gentis annales, libri, & volumina, quam & signare norunt in epistolarum vsus. Chartam huiusmodi, vt prius monuimus, ac literas apud D. Paludanum eiusdem Linschoetani munere vides.

Theuetus in suis Singularibus Galliz Antartice nihil peculiare habet de hoc fructu, nisi quòd totum bonum & edulem dicit, etiamque carnem superficiei, quam vocat: deinde ait: hunc fructum ea esse odoris fragrantia, vt etiam pocula ex testa eius confecta ad odorem nucis moschatæ accedant, eosdemque qui communiter ex his bibant, [vt sibi à Iudæo primario in Cairo coram relatum asseuerat] à capitis & nephriticis doloribus immunes esse, etiamque prouocate vtinas, sibi que hoc experientia cognitiua asserit. Quod nec Piinium subtile ait, tradentem omnes Palmæ species esse cordiales, & in quamplurimis morbis prodesse.

Sed duo in Theueti verbis animaduersione digna videntur. Primum quòd totum fructum edulem facit, nam nec stuppeum & corticosum illud opementum elui aptum. Quando verò huic nuci odoris fragrantiam trihuit, cuius nullas cæterorum Authorum ne verbulo quidem meminit, docet, vel sibi emunctiores fuisse nares, vel non probè cognitam habuisse hanc Nucleum eiusve arborem. Nucis moschatæ odorem, quem ille fortè in vno aut altero poculo ex eo sensit, ascriptum existimamus, nempe ex affictu nucis moschatæ, vt sæpe vulgò fieri solet: alioqui in nostris, & aliis Recentioribus, etiamque integris nihil tale deprehendimus.

Porta Neapol. noluit committere, quin & circa hunc fructum nouæ suæ Philosophiæ specimen ederet, inquires, huius Nucis succum biliosis interdici, quòd Nux ipsa ex rubro flauescat. Hic natus esse solet nominis Philosophiæ, vt utrobique impingat. Nam si tectoris renūmque nimios calores emendat ille liquor, vt testantur Costa & Paludanus, quo iudicio is biliosis ab eius vsu arcebit? Deinde si vel ex rubro flauesceret ea Nux, quod tamen apud neminem hæcenus legimus, & in iis quas vidimus non verum est, non idèd sequeretur biliosis interdiciendum, quòd tales plures sint fructus, biliosis conuenientissimi.

Ergo si utilitates omnes, quæ ex hac arbore & fructu redundant inspicias, vtique naturæ non infimum

si mum fateberis esse miraculum, nullamque ar-
borem in orbe terrarum visibus humanis aptio-
rem, ut mirum sit, ab Arabibus, [in aliis alioqui
sat scrupulosi] propemodum neglectam, [quod
& Garcias conqueritur] qui tam pauca de ea tra-
diderunt.

PALMA SACCIFERA.

CAP. CLXXVI.

Descriptio

NVCIS INDICÆ. FOLIUM QVI.

BYSDAM.

CAP. CLXXV.

Debemus, inquit Pen. & Lobel. Occidus Indiis istud coriaceum folium, cui simile aut par latitudine aut crassitie nullum novimus. E Palmæ congeneri arbore euulsum videtur: quin ipsa tota textura asserere binos cubitos latum, aut potius tegetem, quater-
nos aut quinos cubitos longum refert, tegule modo fornicatum, & media secundum lon-

gitudinem costa semidigitum crassâ carinatum, superna ora quasi præcinctum esset, margine digitali tenuiore, duiore, clauditur. Vniuersum folium à summo ad imum in villos, ut quadantenus similes qui obducunt nucem Indicam aut capillitium texendis funibus aptum, describitur, quem admodum totum est tectionis adium & storiis accommodum. Huius folii iconem exhibent iidem in diuersis suis operibus cum hoc titulo: Prægrande folium Palmæ filamentis.

Hist. Lugdun. eandem iconem habet, & folium arboris Draconis ex Indiis delatum, quod Pena descripsit, appellat. Sed quid eius historię compilatorem mouerit, cur ita vocarit, nescimus: neque enim conuenit cum eius arboris foliis.

An verò sit folium nucis Indicæ, asserere non audemus. Si est, verisimile iconem Clusii nucis Indicæ minis bonam esse, qui Palmæ similem pingit: Et Garciam aliosque nihilo felicius Palmæ aut Arundinis foliis contulisse.

Acosta longè diuersam habet à Clusiana figuram. Quippe paucas & ex longis intervallis foliorum diuisuras pingit, utrinque pediculum insignem ex trunci cacumine dependentem, quaternis & quinis fructibus onustum. In cacumine trunci spicam insignem ostendit. In truncu veluti gradus quosdam incisos. Ceterum videtur idem folium hic depictum ex Clusio descriptum esse cap. præcedenti, quod Antuerpiæ vidit.

Amirabilis est arbor, inquit Clus. in Exot. quæ à Batavis quibusdam nautis qui Anno 1599. redierunt, in deserta insula reperta in America. Nautas Insulam Coronopæ appellasse mihi relatum est: in qua integras, sylvas repererant nullâ aliâ arbore constantes, quàm palmæ quodam inusitato genere, cui, ab inuolucro

saccum sine colum referente in quo fructus reconditus [Spata enim commodè dici nequit illud inuolucrum] saccifera nomen n. didi, quandoquidem forma valdè simile est illi colo sive sacco, quâli hoc tēpore Pharmacopœi vinū aromantes [Hippocraticum vulgò appellat] percolare solent: nam creberrimis quibuldam fibris spadicæ coloris transversim & obliquè ab infimo ad supremum excurrentibus magno à natura artificio contextum est, idque variâ longitudine: quod enim ab ornatissimo viro Theodorico Coornhart accipiebam, viginti duas uncias longum erat, & ea parte, quâ patebat, septeni latum.

V. Villhelmus Parduynus vir honestissimus vnum habebat, cuius longitudo meum octo uncias superabat, etenim binos pedes cum fuisse siue triginta uncias longus erat, eius latitudo par cum meo. Plura quàm hæc duo mihi videre non contigit: utrumque autem sensim gracilescens in mucronem desinebat.

Ista porò inuoluta [iis referentibus qui ab arbore resciderant] plena fuerant fructibus nucem iuglandem cum externo seu puluino siue viridi cortice magnitudine æquantibus, in quibus orbiculares aliæ nuce ad rotundæ, ut torno elaboratæ viderentur, & globulis illis, quos pueri in lulu pollice impellere solent [vulgus Battaurorum Knifers, Galli Martres appellant] essent persimiles, cum magnitudine tum colore, atque adèd duræ [vnam enim confringebam, ut viderem quid contineret,] ut nisi ferreo malleo, & cum difficultate confringere quiverim, tamen non valdè crasso putamine sint præditæ: continebat autem ea orbicularem nucleum putamini adherentem, medio cauum, & qui siccitate Lacunam contraxisset, candidum, sapore initio quasi leguminum, deinde instar Lupini amaro. An verò facussille aliquo cortice aut cute tectus fuerit, me latet, nec mihi facultas data est eos conueniendi qui obseruauerant, ut diligentius omnia perscrutarer: saccum autem, qualem accipiebam, cum orbiculati nuce ad pingendum curabam, in illorum gratiam, qui exoticarum rerum studio desectantur.

Fructus
nucis iug-
landem
magnitu-
dine.

Globuli ro-
tundiuscu-
li torno e-
laborati.
Knifers.
Martres.

FILVM ARBOREVM TENVISSIMVM ET CANDIDISSIMVM.

CAP. CLXXVII.

Descrip.

Scribit Clus. Exot. lib. i. c. 4. Candidissimi fili glomum Garetus ad me mittebat, cum aliis: eum autem ex arboris cortice confectum scribebat: cuius sanè tenuissima, valida tamen, erant stamina, filo etiam à Lino aut Cannabi deducto longè validiora, tres pedes cum semisse longa, ex vna parte resecta, vt longiora fuisse verisimile esset: ex quibus vittæ & similia ad muliebrem ornatum pertinentia, commodissimè fieri possent. Inter ea, quæ anno 1605. Gener Cherlerus adferebat ex Anglia procul dubio à D. Iacobo Garetio, fili stamini comperimus, vlnas tres longa, alba, sericè modo tenuia & firma, non monitis iudicant esse cannabina: non dubitauerimus ex iis staminibus parari posse tenue & optimum filum. Considerent Lectores, quæ ex Clusio de staminibus ad vittas scribimus c. de nuce Indica magna.

NVX INDICA MINOR.

CAP. CLXXVIII.

Descript.

Nvis indicæ testam habemus oui anserini circiter magnitudine, in ea erat Balsamum Peruvianum: minorem hætenus non vidimus: hanc diuersam fecimus à Cordi nuce Indica siue Cuci: & prædictæ nucis Indicæ genus paruum existimamus: ea, fortè Clusio, Exot. lib. i. cap. 9. est orbicularis fructus peregrinus tertius, non valdè dissimilis à suo secundo, de quo mox agemus, longior & crassior, oui anserini formæ & magnitudine, in quo adseruabatur Balsami illius Americani liquor odoratus & ad multos morbos salutaris. Hunc accipiebat Clus. ab honesto viro Petro Garetio.

Nux Indica Cordi siue Cuci non est.

NVX INDICA AD VENENA CELEBRATA: siue Coccus de Maladiua.

CAP. CLXXIX.

Descriptio

Medulla.

Huius Cocci medullæ fragmento nos donauit

Niger est, teste Garcia Cocci de Maladiua cortex, & nitidior vulgari Cocco seu Nuce Indica, figura ouali magna ex parte, nec ita rotunda vt vulgaris: medulla siue pulpa interior, quæ siccata dura est admodum & candida, nonnihil tamen ad pallorem inclinans, in superficie rimosa est & valdè porosa, nullo sapore excellens.

Illustri noster Princeps: fungosum est, eâ consistentiâ, quam videmus in fungis Nucum, colore foris in luteo cinereo, intus pallido, fibris variatum subinde ferrugineis & croceis, gustu insipido. Integras autem duas Nucces apud eundem ill. nostrum Principem vidimus Stutgardia, Nuce seu Cocco Indico maiores, longiores, admodum capaces: pedem sunt longæ, rotunditatem vix duabus manibus amplecti poteramus: pars compressa erat sex vncias lata, in qua amplum foramen apparebat ab alio fructu separatum, ita vt gemellus fuerit fructus: coniunctorum fructuum ingentem fuisse magnitudinē apparebat. Vtriusque capacitatis erat insignis: cortex durus & spissus, qualis aliis nucibus, extenē striis obliquis, longis, excavatis, colore nigro: pulsatibus illæ modo resonans. Sic corticem etiam villosum habet, vt alia nuce Indica, prægrandem fructum esse oportet capitæque humano maiorem multo: foramen ei tantum est, vt pugnus indi possit. Dicuntur CC. aureis Gallicis emptæ. Eius iconem geminam damus vtramque faciem ostendentem.

Est quidem Clusio icon apud Garciam, quam omitimus, quia ob ornatum parum de natua figura denotat.

Acosta testatur, hanc nigriorem, nitidiorē, longiorem, maioremque esse, quàm vulgata Nux Indica. Coccum de Maladiua vocat idem, ex vers. Clus. Garcias verò Coccum de Maladiua. Item Coccus de Maladiua Hist. Lugd. Etrursus in appēd. [ne ei deesset numerus] Coccus de Nalediua eadem. Grana Maladiuana: Nucces Maladiuana: Cocci di Malidina: Ein frömde purgierende Frucht / Catal. Francosult. Sed cur purgantem fructum Germanicè vocet, nescimus. Nec placet tam magnum fructum grani nomine vocare.

Laudatur hic Coccus, aut hæc Nux [sed præsertim eius medulla] aduersus venena ab ipsis eorum Insularum incolis. Et à viuis fide dignis accepisse se Garcias testatur, ad Coli dolores, Paralylin, Epilepsiam, aliosque netuorum affectus se vtilem sensisse. A coli quidem doloribus, quod vomitum excitaret: ab aliis verò agitudinibus immunes reddi ægios, si aquam in iis nucibus (adiecto medullæ memento) aliquandiu consummat ebiberent. Sed cum ipse non sit expertus, minus fidei his tribuit. Fatetur tamen, nullam periculum faciendi, occasionem habuisse, quod vti malit medicamentis quorum facultates iam sibi sint perspectæ & multa experientia comprobata, velut sunt lapis Bezar, Theriaca, Smaragdi, terra sigillata, & alia pleraque medicamenta, quàm recentibus minisque certis. Nam quod nonnulli dicant, se huius vtu commodum sensisse, an id persuasione & imaginatione factum sit, ignotat se, nec quicquam asfirmare posse. Inueniunt interdum isti Cocci prægrandes admodum, interdum etiam exigui: omnes autem in litus eiectioni.

Vulgari autem fama accepimus, [addit idem] insulas Meladiuas aliquando continentem fuisse, sed inundatione maris submersâ, has insulas effecisse: in quibus obrutæ Palmæ fuerint, quæ hos Cocco protulissent, qui terra indurati in hunc modum conspiciuntur. Sintne verò eiusdem generis cum nostris, faciliè iudicari non potest, cum hætenus nemo folia aut arboris truncum videre potuerit: sed soli Cocci in litus eiciantur, nunc bisi coniunctim, nonnunquam verò singuli separati. Sed hos nemini colligere licet, nisi cum capitis periculo: quoniam Regis esse asserunt, quicquid

quicquid de mari in littus eicitur: quæ res maiorem auctoritatem huic Nuci conciliavit. Eximitur autem ex his Coccus pulpa siue medulla, deinde excutatur eadem ratione qua Copra, hoc est, nux Indica à superiori cortice delibrata & confecta,] atque indurefcit eo quo venditur modo. Diceret esse calcem ouillum. Coccus de Naledia cognominatus, ut scribit Acofta, adeo commendatur ab ipsis incolis, & à Malabarenfibus, non modò à plebe, sed à Regibus & Principibus vitis, ut in omni ferè morborum genere ad eum confugiant, tanquam ad facram anchoram.

Fiunt in eam gratiam ex illo pocula, quæ aut vel argento excipiuntur, & in nauum titremumque figuram efformantur, ad aquam bibendam, in quam ex catenula medulla ipsius Cocci fragmentum pendere sinunt: sibi que certò persuadent, illis, qui aquam ex his poculis hauriunt, nullum venenum nocere posse, futuròsque immunes à multis morbis, in quos sanè memini multos incidere, qui ex his poculis bibere soliti erant. Et licet omnem diligentiam adhibuisset Costa, nunquam tam non obferuare potuit, similia pocula aliquem ex morbis curare, ad quos utilia esse creduntur. Potius igitur arbitrat & is, tantam laudem obtinuisse à vulgi opinione.

Nonnullos ex huiusmodi vasculis bibere solitos, sibi affirmasse ait, sese experientia didicisse, eorum incendi, renes noxam contrahere, & calculum generari: nihilominus tamen magnum esse eorum pretium, longèque pluris æstimari in locis ubi inueniuntur, quàm aliis procul inde diffitis: nam interdum eiusmodi nuxes nudas, neque aut argento exornatas, i. aut amplius aureis nummis æstimari.

Chus. apud Garciam lib. i. cap. 26. Vidimus eum Vlyssipone, tum aliis locis, vascula ex Cocco de Malidia confecta, oblongiora pieraque iis, quæ ex vulgari Cocco patantur, magis que nigra & nitida. Quinimò ipsam medullam siccatam venalem repetias, cuius facultates misficæ extollunt, atque omnibus ferè Alexipharmacis præferunt: eamque ob causam ingens eius pretium. Quam verò parum fidei sit adhibendum huiusmodi fabulosis & commentitiis facultatibus ex Chusio satis liquet.

Paludanus quoque à se tentatum, an contra venena aliquid posset, tradidit, sed nullo successu.

SAMBAUCAIE.

CAP. CLXXX.

IN Brasiliã regione provenit arbor Sylvestris hominibus dicta Sambaucaie, cuius fructus crassior duobus pugnīs, formæ cyphi, in quo continentur parvi nucleī, similes Amygdalis ac eiusdem ferè laporis. Putamen eius ad vasa commodum est. Existimo à nostris vocatū nucem Indicam, aut eius speciem esse.

Meminit Matthioli aliarum nucum Indicarum rotundarum & dependentium ex arboribus magnitudinis magnorum melonum, quarum in prædicta regione vidi putamina: ubi torno politæ sunt, apud nos solent argento excipi & muniti. In Brasilia insignis tornio Petrus Boardon, paravit multa pulchra vasa, tum ex his fructibus Sambaucaie, tum ex aliis lignis diuersorum colorum, quorum ille partem dono dedit D. Villagagnon, qui magni faciebat. Lerius in Hist. Amer. Talem sanè nucem à nemine hæcenus descri-

Tom. I.

ptam legimus, quæ parvis contineat nucleos. Qui vidit aut nouit, doceat nos, & posteros.

ARBOR MANICONGO NUCIFERA, ET
DE ALIIS QVIBUSDAM ARBORI-
bus, Guinæ.

CAP. CLXXXI.

QVidam Anonymus in tabula Cosmographica apposita hac figura sic tradit. Sunt arbores in regione Manicongo, proferentes fructum Nuci magnæ similem, qui intus nucleus & extrin-

secus videtur: inde non solum oleum, sed & vinum, acetum, hel-laria & panis preparantur. Oleum seu butyrum videtur, torculari exprimitur è medulla. Eius usus est in cordiendis cibis, in lychnis & vnguentis præparandis. Panis ex putaminibus, quæ nucleum ambiunt, conficitur. Nucleus salubris est comestus, nec non boni saporis. Vinum ex lummitate arboris provenit, foramine in arboris vertice terebrato, è quo humor lacti similis promanat, qui dum recens est propter dulcedinem loco vini usurpatur: sed si diuturnetur vappescit, ac denique in acetum vertitur, quod acetariis preparandis utile est. Sed haustum calculo specifica vi medetur, ita ut illic loci, ubi provenit, quemadmodum scriptis proditur nullus calculo afflictus reperiat.

Cæterum figuræ, quam ex eadem tabula hic proponimus, videtur quodammodo referre Mutam: de qua lib. i. Descriptio & usus in plenisque conuenit cum Nucis Indica descriptione. Eius tamen tabulæ author antè meminit nucem Indicam, quas separat ab arbore Manicongo.

Postea verò & aliarum arborum Dactyliferarum historias tradit, & à prædictis quoque distinguit, eadem tamen vires illis quoque tribuens, quæ nuci Indica tribuuntur. Hæc autem sunt eius verba.

Habentur in Guinea distinctæ arbores, quæ decem commoda præstant. Proferunt racematim nuxes Dactylis similes: cortex exterior foco commodus: ex proxima materia tenuissima, sericum stylis simile, inedia linum, crassior cannabis loco usurpatur ad funes nauium. Ex altero putamine carbonæ parantur. Tertium putamen nucleo adhærens cui aptum est, in quo aqua pura gratissima. Elucitur ex Nucibus oleum bonum & pingue. Cum ventorum vi corrumpunt arbores hæc, per commodam tegendorum ædificiorum materiam sup-peditant. Aliquas istarum arborum fecunditate priuant ad succum eliciendum, quem excoquunt, donec aquæ similis reddatur, qui tantæ efficacitæ est, ut non solum sapore, sed & odore temulen-

tiæ inducat. Hæc ille. Quæ postrema magna ex

Arbores Guinea.

Nuxes Dactylis simili-
les.
Sericum.
Linum.
Cannabis.
Carbonæ.
Aqua. O-
leum.

Liquor siccus
brutianus.

Kk

patte ad Nucem Indicam referri possent. Veremur eum de incognitis sibi scripsisse: quasdam inter se arbores confudisse, aut saltem aliqua intempestiue sepetisse.

PALMA ADY INSVLAE S. THOMAE
& fructus Abanga & Caryoces.

CAP. CLXXXII.

Descriptio Meritò Arbori ex Manicongo subiciamus Pal-
mam *Ady* in cuius descriptione multa conueniunt, licet icon apposita, huic non respondere videatur, sed *Musa*. Palma *Ady* de palmarum genere est, ut tradit Tobias Roellus in Epist. ad Clus. eam scribit: Insula S. Thomae Nigrorum habet palmam tertiam, illis *Ady* nominatam, arbor valdè celsa est, & insigni proceritate, arborisque truncus crassus, nudus, & erectus est, non suffruticat, ipsaque Pinum superat altitudine, ut mihi à variis relatum fuit. Tunc atque ramorum materies rara est, succo pragnans: foliis prioris palmæ similibus constat. In vertice plurima excrescunt gemina, quibus præcis vel cæsim lætis, vas aliquod idoneum appendunt: in quo Lachymantem colligant succum, qui vini vicem apud Indos tenet, & facillè inebriat. Dulce hoc enim est, verùm post aliquot dies acescit: Non omnes Palmæ tunc vini liquorem fundunt, sed ea tantum quæ *Ady* ab ipsis Nigris nominatur: nec idcirco fructus suos facere desinunt eiusdem arboris reliqua gemina, quæ à ferro intacta manerunt. Huius autem Palmæ *Ady* germen non edunt incolæ istius Insulæ, quæ quidem maiori cura & diligentia percontatus sum, quod apud Guceiam legerim, Incolas regionum Orientalium, Palmarum germinibus vesci: & quod sublato germine pereat Palma, sed hæc ipse de Palma Indica generatim loquitur.

Nunc superest vt de fructu palmæ *Ady* aliquid subiciamus. Integer fructus Lusitanis dicitur *Caryoces* & *Cariosso*, ab indigenis Nigris istius Insulæ *Abanga* nominatur: qui saucione producit arboris *Abanga* nucleum ad te misit, cui etiam tum putaminis præduri pars inhærebat: putamen huiusmodi tegit pulpa seu caro fuluescens, ac pariter luteus est exterior cortex. Itaque cortici cato subest non aliter quàm in malo Persico) quam pullum putamen osseum sequitur: hoc verò intus nigrum continet nucleum eius aptum, qui adempta pellicula candidus est. Fructus integer formæ & magnitudine est Citrii istius mali quod *Limon* vel *Limonem* vocant. Edunt ipsi hos fructus inassatos, frequenter etiam crudos: Caryoces nucleos integros inter edendum miscent satinae *Manyouca*. Hos nucleos credunt ipsi nitum in modum reparare languentes ex morbo vires, adeò vt suis ægris bis tæne in die confortandi causa ttes quatuorve *Abanga* nucleos exhibeant. Quod ipsis tam sanum lare est, quàm nobis est ouum forbile, vel pullus gallinaceus, uti asserabant Lusitani, qui Indorum præfecto tunc temporis aderant. Præterea ipsi ex hoc fructu oleum conficiunt: nempe vt carni à nucleis auulsa adiciant aquæ feruētis bonam partem, deinde iubent vt pulpa in lebetè diu agitetur, commisceaturque exactè super ignem, deinde remotum ab igne lebetem tanto temporis intervallo stare sinunt, donec amurca omnis in fundum subleuerit: tandem oleum aquæ supernatans cocleare excipiunt: quo exhausto, iterum affusa aqua seruente bene commiscunt vt

prius, & postquam decoxerint, quicquid olei puri supernatauerit vasculo rursus excipiunt. Olei color croceus est, qualem Caryoces pulpam esse diximus, cuius tibi nunc speciem mirto in vitreo vase, concreuitque ex frigore nostræ patriæ, aliàs autem liquidum est oleum. Nisi vereretur Epistolæ limites nimis excedere, mouerem quæstionem quæ inter scribendum occurrebat: Cur nimirum Oleum in aqua supernatet? Dicunt aliqui corpora ob grauitatem submergi, & ob leuitatem natante. Quod autem corpora non ponderis aut leuitatis ratione natent aut subsideant, sed pro Elementorum, ex quibus constant, proportionem & dominio, locum inter Elementa petant: paruus scrupulus in flumine ostendit, qui ob terream & compactam lapidis substantiam subidet: in quo ingens trabs lignea, ob æream eius & porosam substantiam supernatet. Sed his præteritis ad Oleum Caryoces reuertor, quod famem non minus tollere potest, quàm oliuarum oleum & butyrum nostrum vaccinum: quare præsuri vel cenaturi, suis edulis hoc oleum miscent. Et cum apud nos Medoburgi essent, pisces, carnes, pyra, poma, aliaque cibaria ex hoc oleo in sartagine torrebant, atque ad omnia obsonia tam assa quàm elixa exhibebant hoc oleum Nigræ, ad quæ videlicet videbant veniunt nostras ancillas butyrum addere. Sed Butyri nostri ex Batania allati sapor & odor magis mihi placet: ipsique profectò ancillis nigris Gallia deformationibus cum oleo isto instructa fercula epulasque lubens relinquam, quasque cum oliuarum vel amygdalarum oleo, præstante Zelandiæ butyro, ancillæ nostræ colore genarum roseo decoræ apposuerint, sepe præferā. Olei huius vsus apud ipsos etiam vulgaris est ad inungendas corporis partes rigidas, atque contractas, imprimisque neruos distentos relaxare dicunt. Exercitatos etiam, & quosvis labore fessos toto corpore inungunt: neque quod exercitiis similes corporis partes exsiccantur, & colliqueant: quod ipsum humedatione sua impedit huius olei persunt etiora ac lubrica fictio. Hoc ipsorum acopum est, & insignis lassitudinis remedium esse prædicant. Olim hæc corporum inunctio frequentius in vsu fuit tam apud Græcos, quàm apud Romanos illorum in deliciis amulos: & habita certè sunt non postrema salubris Medicinæ prophylactica, id est, sanitatis conseruatricis, pars, vt partim Galeni scripta perhibent.

Huius palmæ *Ady* meminit autor descriptionis Guineæ, *Manicongi*, Angolæ & vicinarum regionum occidentui Oceani, vbi dotes regni Congo refert, Incampis proueniunt permultæ & variæ Palmæ, vt pote, quæ Nuces fert Indicas, & quæ dactylos gignit. Crescit præterea alia ibidem Palmæ species, non multum à duabus primis fronde diuersa, ex qua oleum, vinum, acetum fructus, ac panem colligunt: per viam expressionis fit oleum è fructus pulpa, vt ex oliuis fieri solet, colore & substantia simile nostro butyro: præterquam quod è viridi in flauum colorè magis declinet. Utuntur eo ipsi pro butyro & oleo: lampadum flammæ eo alunt, eodem oleo sua perungunt corpora, vt glabra & agilia reddantur. Denique cibi vicem gerit necessitatis tempore, vt nobis euenit, qui fame perissemus, nisi hoc oleum habuissimus. Huius palmæ vel fructus nomen non refert: verùm ex orationis serie satis patet, hanc esse palmam *Ady* quæ fructum *Cariosso* fert, ex cuius pulpa fit istud croceum oleum.

NVX INDICA VELVT LARVAM

OSTENDENS, ET ALIA EI SIMILIS,
si non eadem.

CAP. CLXXXIII.

A Pod Principisā no-
stram Clemena-
tiff. mirabilem
hunc fructū In-
dicum vidimus
& depictum ac-
cepimus, quem-
admodum & al-
terum fructum.
Prior niger est,
duas vncias ferē
longus, vnciam
penē latus, ceu
monticulis qui-
busdam in aqua
lis, ouatā figura
longiore: cui ter-
minib. scrobiculi su-
pernē aduersa
facie impressi, eo
situ, vt larvam

quandam simiē caudatā aliquo modo repelen-
tent sine naso. Pictus est bis sua magnitudine,
vnus auersam, alter aduersam partem ostentans.

Sequitur alius fructus dono datus, vt iam di-
ctum. Hunc cum precedenti eundem esse suspi-
camur, quamuis figura nonnihil euariet. Nam &
tres illas scrobiculas habet, sed tribus lineis cana-
liculatis, in medio concursu tres angulos oppo-
sitos facientibus: interstinctis. Figura fructus
etiam ad triangularem accedit, secundum longi-
tudinem canaliculus striatus atque sulcatus: eā
parte qua foramina sunt latiore, oppositā acutio-
re. Color ex pullo cinereus. Concessus nullum
sonum præbet. Et quia singularem tantum ha-
bemus, integrum relinquere malimus: quod
non maximopere Reipub. medicæ interesse iudi-
caremus, scire quid in ius latet

FRUCTVS PEREGRINI DVNTAXAT

NVCLEVS.

CAP. CLXXXIV.

Naturalium periti conferant fructum à Clu-
pro quinto descriptum in libello suæ pe-
reginationis cum *Sel*, vel *Seel* Arabum, de quo e-
gimus post *Lenticulum* & *Mastichen*: de suo au-
tem fructu ille sic ait. Duntaxat nucleus est, luo
putamine siue cortice exemptus, firmus, tenui
membrana fusca & multis venis distincta, firmi-
térque ipsi nucleo inhaerētē, teceus. Ipsa materies
firma est, candida, pulpæ nucis Indicæ siue *Coc-
ci* similis, nullo quidem odore prædita, sed satis
grato sapore. Calidum in primo gradu, aut secun-
di initio iudicat. Clus. exot. lib. 2. c. 29. omittit, quæ
scripserat de temperamento, & addit, quæ se-
quuntur. Hunc nucleum anno 1598. Deprehē-
debam eius nucis esse, quæ tertio loco, siue pro
tertio huius capitis fructu descripta est: nam mul-
ti similes nucleī, partim sui putaminis fragmen-
tum adhuc retinentes, maxima autem ex parte
audi, & à suo putamine liberi, nonnulli etiam in-
Tom. I.

tegrum corticem adhuc habentes adferebantur
naue quadam ex Insula Diui Thomæ aduecta, *Locus*
quibus Lusitani quidam eadem naue vecti, suā
mancipia cum radicis cuiusdam farina commixtis,
aluerant in itinere. Est autem fructus Palmæ *Aedii*
nuncupatæ.

NVX PEREGRINA, NIGRA, ANGVLOSA;

CVM TRIBVS CAVITATIBVS VELV-
ti nucleis.

CAP. CLXXXV.

Fructus hic Indicus formā est inæquali, partim *Descriptio*
enim extuberat alicubi, & quasi in gibberum
extumescit, partim verò alicubi in concavitatem
depressiusculam abit: parte inferiore, collectæ
multæ fibræ nervosæ in vnum conspiciuntur al-
bidæ ex omni latere ductæque continuo inibi
concurrentes, colore castaneo: alterā verò parte
opposita quā adhæsit tribus in locis trianguli in
morem inter se dispositis tres occurrunt rotun-
diusculæ cauitates albicantes in quibusdam, in al-
liis verò minùs conspicuæ multis ex nervosis cir-
ris conflatæ, per longum ipsius tractum nervi *Nervi*,
oblongi ducuntur trahunturque castanei coloris:
agitant quidam commotique sonitum edunt, ali-
cuius intus nucleī latentis argumentum præben-
tes, aperti cū essent corticem durum erasumq;
præbebant conspiciendum, intra cuius cauum ni-
grum alium nucleum condebant, propria runica *Nuclei n-*
nigra velutitum, quæ intra se continebat pulpam *claus.*
albā vetustate tamen insigni rancedine dona-
tam, sicut & alii his similes fructus, si non iudem *Pulpa.*
planè nigricantes, oblongiores, in quibusdam *Fructus a-*
locis tuberosi: totus fructus per longitudinem *hj.*
suam sulcis quibusdam oblongis, modò altiùs, mo-
dòque leuiùs impressis ac vetustate albicantibus
conspiciuntur, parte cui adhæserunt tres itidem
concauitates rotundæ, altiùs quàm in prioribus
impressæ occurrunt visendæ, quarum quædam in
aliquibus foraminulentæ sunt redditæ, vel arte,
vel, quod credibilis est, vetustate peruiæ factæ, *Cortex.*
corticem quidam fortiti sunt extrahum nigrum, sunt
etiam sonori.

Nos munere Ill. nostræ Principis, anno 1608. *Iron*
nuculas descriptas Sturgardiae accepimus, qua- *Decriptio*
rum Iconem proponit Clusius in lib. Peregr. pro *fructus*
fructu tertio propositam exhibemus. *Clusii.*

Ita porro suum fructum describit Clusius. Ma-
gnam similitudinem habet fructus tertius cum
prima nuce in Adnotationibus ad 26. cap. 1. hist. a-
rom. [de qua nos antè, post nucem *Mehenberthe-
ne*, sub titulo, Auellana villosa foraminata] sed
paullò minor est, angulosus, niger, crassioribus
quibusdam, firmisq; villis ipsi incumbētibus,
& firmiter inhaerētibus oblectus (alterā parte
tribus foraminum vestigiis insignitus, quorum
tertium maiusculum est & infra spectat. Clus. hæc
inclusa omittit in lib. Exot.) prædiero putamine
constat, & prægnans est (hinc concussu crepitat,
& sonitum edit. Hæc etiam relinquit.) *Hist. Lugd.*
pro fructu tertio Clusii. *Tabern.* autem pro pere-
grino 2. proponunt.

Nos sanè suspicamur Clusio non bene perspe- *Icon Clusii.*
ctam fuisse, & quidem postremò Exoticorum de- *Clusii noi.*
terius cognitam, quandoquidem omittit trium fo-
raminum vestigia: quæ sanè apparent in iis, quas
describemus.

An Auellana Indica villosa, tria etiam forā-
mina habeat, dubitamus, quia Lobelius ali-

ter sentire videtur, dum Mehenbethe varietatem facit.

PALMÆ FACIE CUCIOFERA.

CAP. CLXXXVI.

Descriptio
fructus.

Cortex ex-
ternus.

Nucleus.

Cortex in-
terior.

Cavitates
duae.

Germen.
Cuciopho-
ron.
In quo dis-
serat a Pal-
ma

FRuctus quē Cucioferam vocant, pugilari est magnitudine, coloris ferē melini, altera parte latiori, altera magis turbinata: Cydonium malum aliquatenus referens. Cortice polito, punctis notato, duro, cui fungosa subest substantia, medium digitū ferē crassa. Nucleus minor quā figura Clusii [sub nomine Bdellii fructus] exprimat, Piri parui forma turbinata, nonnihil angulosus, secundum firē longus, vnciam latus, cortice vndiquaque obtectus nonnihil rugoso, ruflo, tenui, pellicula interiori Auelanarum aliquatenus similis, sub quo immediatē substantia candida, cornu instar dura [in sicca nostra], gustu sapido & suauis, vt Nucis Indicæ pulpa aut Amygdalarum dulcium nucleus, semundiam crassa.

Cavitates duas habet: alteram in totius fructus medio oblongam, fructus formæ respondentem, inæqualiter tuberosam, pulvis ex oryza facie, sed coinea duritie, cateroqui inanem; alteram in parte turbinata paulō supra priorem incipientem, & ad corticem desinentem, oblongam, exiguam, quā exactē complet corpusculum quoddam, rufum, molle, dulce, quod germen existimamus, à quo per maiorem cauernam filum demittitur, duritie, colore & sapore cum nucleo conueniens.

Theophrast. lib. 2. cap. 4. de Aegypti arboribus tractans: *κυκιοφορον* [inquit] appellata, Palmæ similis est, similitudinē habens in caudice & foliis. Sed differt ab ea: nam Palma indiuidua simplēxque affurgit: hæc autem, vbi plūculūm adoleuerit, diuiditur & fit bifida, [Sic enim legen-

dum, non *ἀγερ*, vt in vulg. habetur, quasi diuisa fiat cacumen: inepto sensu.] arque vterque ramus rursus subducitur. Fert præterea virgas breues & paucas. Cortice, [ἐλαίω: fortē rectius legas *ἐλλω* folio: quamlectionem Palmæ historia approbat.] sicuti Palmæ ad vtenfilium nexus videntur. Fructum peculiarem parit, magnitudine figura & succo [χυρῶ: non *κυρῶ* vt vulg.] à Palmæ fructu differentem: quippe magnitudine ferē, quā manū adimpleat, rotū, dum, non oblongum, [ὁ ἀγερῶν] colore flauicantem, succo dulcem & ori granissimum: cæterum non conserutum, vt Palma, sed singillatim diuisum: nucleo magno, vehementer duro, ex quo velares detornant annulos, [κεῖνος legimus cum Plin. vulg. *κεῖνος* habent: Gaza versicoloris annulos vertic.] ad lectorum pedes conficiendos: [quibus in stragularis vinculis vtuntur, Gaza.] Materies quoque à Palma plurimum differt: altera enim (nempe Palmæ) rara corpore, fibrosa & viridis: altera spissa, grauis, carnosaque, & cæsa crispa admodum, atque dura. Idēd & apud Perlas ad lectorum vsum, quorum pedes ex ea cōficerent, in pretio fuit.

Eadem ferē & Plin. transtulit l. b. 13. cap. 9. Cucio titulo. Cucio [inquit] in magno honore, Palmæ similis, quando & eius folijs vtuntur ad textilia. Differt quōd in brachia ramorum spargitur. Pomo magnitudo, quæ manū implet, color fuluus, commendabilis, succo ex austero dulci. Lignum intus grande, firmæque duritie, ex quo velares detornant annulos. In eo nucleus dulcis, dum recens est. Siccatus durefcit ad infinitum, vt mandī non possit, nisi [nisi in M. deest.] pluribus diebus maceratus, Materies crispioris elegantie, & ob id Persis gratissima.

Cateū textilem Persicum, quam Theophr. plurimam in Aegypto nemore Thehaico fuisse scribit, quidam [inquit Hermol.] pro Cucio capiūt Palmæ similis, alia à Persica.

Cordus nucem Indicam minorem vocat, & à Theophr. st. Cucio appellari ait: cui tamen Cucio phoia dicitur & Plinio. Cucio sic describit. Cucio dicta nucis Indicæ similis est, multo tamen minor: rotus enim fructus tres aut quatuor vncias longitudine raro excedit, idem superius latior est, quā inf. rius, vbi pediculo adnascitur, figura triquetris, foris carnosio venosoque cortice, intus lignoso conllars, quo nucleus continetur oblongus, in summo quā imo latior, vtriusque corticis modo triquetris, vnus tamen angulus harum partium acutus est: reliqui duo obtusī ac teretes. Coler nucleo & in superficie sulcus, intus candidus: habet etiam in medio canitatem proportionē toti fructui respondentem, a quo solo humore plenam, paulatim cūm exicatur euanescente. Substantia nucleus constat pīmūm cartilaginosa, paulōque duriore, quā maior nux Indica, sed cūm inueteratus fuerit, cornu soliditate æquat, qui pluribus diebus in calida aqua maceratus teneræ cartilaginis duntiem acquirit. Saporem habet, quemadmodum & odorem subrancidum, velut maior.

Cordi descriptionem hic totam dedimus, vt iudicent Lectores vtra opinio verior. Nostra, qui ad Cucioferam referimus, an Caspari Bauhini, qui ab ea diuersam facit, vt antē dictum cap. de nucē Indicā. An Anguill. epistola quarta *κυκιοφορον* Plinii Ariena, qui ait ex Nubia, distantissima regione, adferri, cuius fibrata substantia masticata paucam præbeat dulcedinem, reliquum expui: nucleum internum, Pruno similem esse, viridantem

ndantem, ex quo manubriola fiant Terebellorum, & annuli, etiam ex traditione Theoph.

Nos tamen *κουκίωρος* Theoph. ab Ariena Plinii, diuersum existimamus, de qua egimus lib. i. c. de Musa.

Matthioli. Cuciophoram sibi pro nuce ex Constantinopoli per Qualcebenum missam ait. Idem in Comad Dioeco cum magnis fig. Satyrii (inquit) Erithronii vocati radicem Mali effigie, ad me misit Cochinus Martinellus Rauennas Pharmacopæus, cuius imaginem excudi curauimus ante multos annos. Valerandus Doutez doctus Pharmacopæus, stirpium peritissimus, quique Italicas officinas curiosè admodum perlustrauit, asserbat esse Cuciophori medullam, quod tamen pro certo affirmare nec audemus nec possumus.

De Matthioli Satyrio plura scribemus lib. 19. de Bulbosis. Cuciophoræ autem nucem quidam, vel Camer. teste, receperunt pro Bdellii fructu.

Et, ut perhibent Pen. & Lob. in Aduet. noluerunt quidam non nisi tanquam syluestrem à latina Myrha distare Bdellium. Porro Myrrhæ descriptio quam dant, non est ita diuersa ab ea, quam Plin. scripto reliquit, fructu Caprifici: quem Caprifici quadantenus effigie fructum industria Car. Clusii in versionibus è Garcia habemus.

Idem in Obs. Bdellii fructum nulla circuitione vocant. Sed Palinodiam canens Lob. (cum Clusio) in Hist. Belg. Fructus, inquit, quem Clus. Bdellii putauit esse, eodem nuper monente, videtur potius esse Cuciophori.

Hist. Lugd. in Append. habet nomine Cuciophoræ Matthioli. Item lib. 18. cap. 47. ubi figuram posuit, titulo Perseæ fructus Dalech. Item lib. 18. cap. 18. pro Bdellii fructu Cortuso. Ita videtur, eius Hist. compilatorem, exotici huius fructus tres icones, tribus distinctis locis ac titulis, supina quadem oscitantia proposuisse.

Rob. Conft. in Lex. & alii *κουκίωρος* sine Cuciophoram arborem putant, quæ nucem Indicam patit, de qua antè sub Palma candida nucifera.

Clus. tandem de eo sic tradit apud Garciam in notis. Bdellii fructus à Cortuso missus, fructu Luglandis nucis magnitudine, aut etiam amplior, triangulari etiam forma odoratus, colore subcinereo durissimo putamine, quod pregnans esse & nucleum continere videtur. Sed in post. edit. paulatim ad recentem inclinans: non defunt, ait, qui hunc fructum magis referendum censeant ad Cuci Theoph. & Plin.

Et in vltima sua Hist. in fol. Quidam, inquit, Perseæ historiam negligentius perpendentes, nostram fructus Cuci suo puluino nudati iconem pro Perseæ fructu adiecere, qui nobis aliquando pro Bdellii fructu obtusus fuit. Verum quod in principio dixit Clus. nullum odorem, ac ne vel in attrita quidem, percipimus, nec nucleum in eo, quem ille Bdellii fructum putabat, hoc est in nucleo totius Cuciophoræ vnquam deprehendimus, sed cavitatem quandam inanem, ut prius descripsimus: qui error quoque Clusio cum altero illo remouendus fuit.

Cuciopheram ineptè scribit Tabern. Putamus enim *κουκίωρος* Græcis dictam arborem, quod Cuci ferat, unde fortè fructus tantum nomine à Plinio appellatur: aut quod Cuci æquè arborem ac fructum significet, sicut Nux: nam & de arbore & fructu agit.

Cuciopheram Theophrast. inter Aegypti arbores tradit: & eius peculiarem esse testatur Scaliger. Fructum primum Patavii vidimus & alia plura exotica apud Nobiliss. Cortusum hortu Patavini

Tom. I.

Præfectum. Obseruauimus quoque Basileæ apud D. Fel. Platerum apertum quem prior icon nostra repræsentat, posterior verò, tum extimum puluinum, tum interioris nuclei magnitudines diuersas, ex nostris quas inter naturalia adseruamus, paratas, quamuis minus feliciter sculpta.

Nellum eius usum hæcenus traditum scimus, Vfus: præter superscriptum ex Theoph. & Plinio.

PINEÆ NUCI SIMILIS INDICVS

FRUCTVS.

CAP. CLXXXVII.

Scribit Cordus in obs. silua: Nux quædam Pineæ nuci similis, sed maior, crassiori cortice, venenosa quadam carne operta, nucleo duro. Affertur ex India: *Hæc ille*: quem autem fructum intelligat fatemur nos ignorare, quædam videntur quadare cum fructu Cuciopheræ ab ipsomet Cordo descripto.

FAVEL SIVE ARECA PALMÆ FOLIIS:

EIVSQVE FRUCTVS VARIETATES.

CAP. CLXXXVIII.

Nucum Favel, quas habemus alia nigra, alia ruffa, alia cinerea: magnitudine Nucis moschatae, minima Ceraso ferè pat: sunt & alia his intermedie. Nigrarum alia combinata, alia sessiles. Turbinata seu coniformes, rugosa sunt & striata extrinsecus, à latiuscula basi in obtusum mucronem desinentes, materie non admodum cadenti cultro, renitente, venis nigris intus discurrentibus, atque lateribus ad medium tendentibus, citra tamen centrum desinentibus, durioribus: quarum spatia & oblongum medullarium infarcit substantia ruffa, mollior, fungi arborum compactura: sapor totius aromatus nonnihil, nec obscure ad-

Descriptio fructuum.

Coloris Varietas.

Magnitudinis Varietas.

Figura Varietas.

Turbinata.

Sapor.

Sessiles.

Ruffa

Cortex.

Barbatum

Cinerea

Sapor.

Foramen.

Auellana
Indica.
Serap. III
Arborescens
Negul, Ne-
regul.

Sapor.

Arboris ex-
altior de-
scriptio.

nux rugosa, itidem ruffa: internè quoque discurren-
tibus venis ruffis, quarum intermedia complet
materia alba lignosa, & pulchra, refert Nucis mos-
chate substantiam internam. Turbinate verò,
pauca corticis leuis ruffi adhæret, quo alibi exu-
ta Ochram pallidam colore imitatur, multò minùs
rugosa quàm præcedentes, parte sessili propendet
fibrarum lutearum barbatum: intus infusus autem
omnium pulcherrimè stictis ruffis albidisque va-
riata est: materie magis solida quàm reliquæ di-
ctæ, [quam dissolutam pictura exhibet in media ta-
bella: ex hoc genere videntur Camerianæ nota-
te K. I. L.] Cinereas item duplices habemus, ses-
siles & turbينات: hæ cortice tenui cinereo ob-
uestiunt nuculam nonnihil rugosam, intus Nuci
moschate crispo venularum discursu perquam si-
mitem. (cui respondeat potest figura Clus. not.
B.) Sessiles non minùs tenui cortice cinereo te-
guntur, ipsæ quoque interna substantia turbina-
tis respondentes. Sapor omnibus vnus, aroma-
ticus & adstringens, in ventulis quas adseruamus:
& plerumque omnes ad basin lacuna seu forami-
ne hiant, qui locus videtur germinis.

Cordus Faulfel in genere sic describit: singulus
est longitudinis vncialis, inferius subulata basi, tur-
binata cauernula, modicè concavus, superius te-
retis configurat in mucronem definens, qui su-
pra mensuram huius collocatus, cavitatem tegit, ere-
cte pyramidis figuram imitans: foris cinereo aut
subfulco colore, tenuibusque rugis, intus versi-
colore venarum discursu, Nuci moschate similis.
Saporem habet modicè adstringentem, odo-
rem verò nullum sibi dignum.

Cæterùm apud Serap. Faulfel est Auellana Indi-
ca: Autoie Habonissa, arbor Faulfel similis est ar-
bori Negul: (forte legendum Netequil, id est, Nux
Indica) fert cameulas [putamina intelligimus] in
quibus est Faulfel, sicut Dactylus. Hæc arbor non
prouenit in Arabia. Itac Eben Amram de hac
scribit: Faulfel est Auellana Indica, fructus similis
Nuci moschate quantitate & colore, rugosus, sa-
pore nonnihil calido cum pauca amaritudine. De-
finitur ex Sim.

Sed arboris descriptionem exactiorem dant
Garcias & Clus. hanc ille: Arbor Faulfel recta est,
fungosa materie, foliis Palmæ, fructu nucis Mos-
chate, minore tamen, aut iuglandibus exiguis si-
mili, intus duro, & candidis rubentibusque venis
resperso, non planè rotundo, sed altera parte ses-
sili, quæ tamen notæ non omnibus Arece generi-

stringens. Ses-
siles compres-
sam ossulam i-
mitantur, aut
pastillos terræ
Turcici chara-
cteribus signa-
ta, altera parte
planior, altera
gibbosa, rugis
externis, inter-
narumque ve-
narum discursu
& sapore cum
turbina conueni-
entes. Ex
ruffis quæ ses-
siles sunt, alia
adhuc inter-
fusa sunt cortice,
ruffo, in fibras
sestili, sub quo

bis conueniunt. Integritur hic fructus inuolucro
admodum lanuginoso & foris subflauo, perquam
simili Dactylis, cum maturuit, & antequam siccatus
sit. Arbor Arece Clus. teste in magnam al-
titudinem excreuit, trunco æquali propemodum
vbique crassitudine, qui cortice integritur adeò le-
ui, vt nullum ascensum præbeat, nisi aptatis ad
pedes compedibus, & laqueis, aut cincto per inter-
ualla caudice, vinculis quibusdam ex sparto altæ
materie confectis. Huius rami deorsum non in-
flectuntur, sed sursum vergunt & incuruantur, vt
procul intuentibus orbem quodammodo confice-
re videantur. Folia pectinatim ramos utrin-
que ambiunt, & inhiat dentes rubore. Fructus
deni aut duodeni, suis inuolucris villosis tecti de-
pendent ex crassis & oblongis pediculis, qui in in-
feriorum ramorum alis nascuntur.

Idem in Arom. Garc. hist. nobis scribit de Faulfel.
Iudæus codex Auicennæ dicit esse speciem
Oliæ Indicæ: quæ verba neque in Latina editio-
ne extant, neque in Arabico exemplari, quod lo-
gè verius, quàm editio Bellunenlis Faulfel de-
scribit. Verba ita habent in Arabismo. Faulfel fru-
ctus plantæ in India similis nucis Moschate, nisi
quòd Faulfel est rubro colore, frangi contumax, &
& in particulis frangitur, & ex fractione fragran-
ti odore. Indi autem assument illud ad emenda-
dum halitum: & inhiat dentes rubore. Facultas
eius proximè accedit ad facultatem Sandali. Fri-
gidum in tertio cum aliqua siccitate. Frigefacit
cum quadam adstrictionis facultate. Bonum ad
Apostematata elidit & crassiora membra oculi, quæ
in inflammatione laborant. Cohibet humores fri-
gidum & illitum. Hæc omnia ferè defunt in cod.
Latino: quæ nos, vt solemus, non satis latine, sed
perspicuè, & fideliter reddidimus. Alioqui & la-
tinè, & nudè reddidissimus, si maiorem eloqui
quàm verborum Auicennæ, rationem habuille-
mus. Hætenus Clus. Sed licet exerceat Philo-
sophus naturalis, quomodo fieri possit, vt fra-
granti odore sit Faulfel, & nihilominus frigidum
tertio. In nostro Faulfel hunc odorem experimus,
nec tenemus, vt ad nos adferretur, frigidum ter-
tio.

De eadem sic Scaliger. Est & alia Palmæ spe-
cies gracilior, proceræ, foliis leuissimis, inter quæ
racemati haerent poma, nucum magnitudine,
alba. Fructus is pro bellariis cum Betol manditur
à Proceribus. Areca nomen est. Fertur in merca-
tus magna æstimatione recens. Seruatur & in
modum Palmarum siccata. Vartomanus Areca vo-
cat arborem: fructum Cossol. In navigationibus,
& apud Odoardum Barobosum & apud Lud. Baro-
thema de India, fructus Chosole, alibi etiam
Cossolo dicitur: arbor Arecha: & alibi Palmæ
species Areca.

Matthioli in post. com. Lat. & Ital. ubi figuras
quinq; ponit & vnam cum inuolucro: sunt, in-
quit, quedam nuce, quas quidam Methellas pu-
tant, Myristicarum magnitudine & colore, alia
rotunda, altera parte sessilis, alia oblongæ, con-
tegnuntur capillaceo quodam inuolucro. Nuce
Farsalab Constantinopoli uocari scripsit ad me
Qualcebenus, vt latius in epistolis scriptum est.
Ego verò Indicas crediderim Auellanas Serapio-
nis Faulfel appellatas, videturque hæc nuce re-
ctè agnouisse Mathæus Syluat. quippe qui Faulfel
Auellanam Indam, Nuci moschate simillimam
interpretatur.

Satis autem admirari non possumus, quid ve-
nerit in mentem Matthiolo, vt scribat Faulfel &
Auellanas Indicas esse, quas quidam Methellas
putant

putant, magnitudine Myrticarum & nucis Farsalich. Offendatur nobis author aliquis, qui Farsel Metbellam dixerit. Qualecunque scitabit se per nucs Farsalich intelligere nucs vomicas ipsius Bartholii, id est, nostras nucs cellatas: quæ quibullam Metchel, de quibus antè : planè extitimus eum non intellèxisse, quid commentaretur, & confudisse fructuum siue nucum duo dicta admodum frustra.

In eiusdem Mathioli commentariis Illust. per C. Bauhinum l. i. c. 74. insignis est confusio, potius enim Mathiolus annotat mula de Methella & Vomica vulgari ac Stramonio, quod Methella censet, earumque vires retulisset. Senth & aha. inquit, quædam nuces, quas quædam Methellæ nunt, Myficitarum magnitudine & colore, suis niti rationibus, de quibus, quid in præsentia dicam non habeo. Acqui non omnibus eadem efficias, quippe quòd alæ rotundæ sint, quæ ad Fauel pertinent, & non ad Stramonium.

Camerarius quoque quibusdam *Methellas* dici

Arabum Faufel Garcias cum plerisque Hærbis confirmat, tamen corruptè Avic lib 2. c. 62. *Fiffel & Fuffel* legatur: tum etiam in Dofar ex Noel portibus Arabicis: in Malaur *Paci* à vulgò, à nobilibus vero *Areca*: quo nomine videntur Lufitania, quæ in Indis habitant, quoniam primitiua regio fuit illis cognita: in Guzarate et Decan, *Su-dari*: in Zeilan, *Pia*: in Malaca, *Pinan*: in Cutchin, *Chacani*.

Meminit quoque *Areca* Lud. Rom. in nauig.
fructum *Chofol*, inquit nasci in arbore *Aretha*,
Palmæ non absimilem.

H. Lugd. more fuo de hac traēt, locis diuerſis:
primò ſub nomine *Areca* fuiſſe Fuſſi. Clauſ. vbi ar-
borem pingit, laſ. c. 10. & mox inter alios fructus,
vnicum in medio cum inſoluto. Secundò alio
in loco nomine *Areca*, abſque icone. Tertio, in
appendice, titulo, *Auellane Indica Acote*. Tam
egregius ille fuiſſe diſtribit exoticarum.

Crisp Nucifindica affinem ait, arbore erecta,
lingosa: fructu involucri crasso & lanuginoso
contento, exterius flavo, imitante Dactylos ma-
uros, sed non siccos. Lusitani *Arequers* vocant.

Linfchott. quedam à prædictis diuerfa habet.
Fructus, inquit, Cypressi fructum similitudine
requisit, quidam verò ab vna parte planiores, ab al-
tera elatiores sunt, alii maiores ac durissimi, [quo-
rum] cortice scindunt ac cum Betetla dentibus terunt
interius venis multiplicibus distinctis, colore rosa-
teo. Crefcit arbor sicut Palmi Cossyfera, verum
enigro ligno, foliisque minutionibus, vt non
male quis Palmæ speciem quandam syllaestre
dixerit. Fructus primum cortici inclusus est, do-
ceat florere incipiat, tum aperitur cortex qui ma-
iuro iam fructu & flauescente decedit. Fructus ve-
ro imple ex longo crassoque ramo, in periculis fo-
reolarum instar diuisus, dependit, magnitudine haud pa-
u. Sed ad figuram æneam Palmæ quidem simi-
litem iconem pingit, verum cum calyce foliaceo.
An bene, nescimus, quia fructum recentem aut
ex arbore pendentem nunquam vidimus. Idem
amen in alia figura variat, nec calycem ita artifi-
cialiter appingit.

Arboris figura quam Cluf. exhibet plurimum
differt facie ab Acofta. Tunam efficit, qui exotica
efta aliquando fideliter & ex rei natura depinge-
ret, defcriberetque. Genus *Arecce* apud eundem
Lincolth. defcribitur, quod Ind. *Checaninum* vo-
cant, minutum, nigrum, ac duriffimum. Tamen
cum ceteris pariter *Berrele* adiungitur, in maffi-

catione & viu, nullo nisi ligneo sapore. Ipsum tamen os humefcat, ac rubore & nigredine inficit, ita vt nondum sicca dentibus ac labia Arecca, velut ex cruore madeant. Et alia inuenitur, quæ manducata homines quoslibet ebrios in vertiginem rapit. Verum id malum citè cessat. Arecca ac Bettele libum ex ligno sine arbore, quam *Kautum* vocant etiam adfument, ipsaque Bettele filia calce vngunt ex ostrearum testis adustis confecta, quæ tamen ob exiguitatem corpori nocere nequit. Hanc confectioem pariter deglutiunt, succum nempe, nam cætera expiunt. Valet (vt auiet) aduersus scædum otis halitum, sicut dentes ac gingiuis, occident, siue (vt vulgè vocant) Scorbutum auerit, atque idem experimentis constat Indis nunquam os malè olere, nulli dentium dolorem esse aut stomachacæ fœditatis, vel huiusmodi alia vitia, ad summam tenebræ usque inuiolato dentium ordine, cum in interos os velut cruore delibutum, sædo adpectu fœqualeat.

Lufitanorum mulieres in Indiis degentes eundem manducandi modum habent, cuius ob affectu sunt, ut sine Arceam atque Betele vitare sibi *id est* ducant. Mares perinde ac feminae totum diem in eam noctu minicare solent, eundem nequeunt. Autem eius celli ventriculum torporat, naufeam accit, appetitum tamen promouet. In his scopos post lingulos passus Arceam cum Betele & calce vitare conserunt.

Catechu Scap. ori, ex antheitate Isaac eben
nam, *Fanfel* est frigidum & vehementer ad-
fulgent acrobati membra, cuiusque est si-
gularis cum Sualto turbio : confert apostema-
tus calidis: quo deficiente substituitur dem pon-
lus Sualti rubri & media pars Coriandri virens.
Mahazer dicit frigidum & siccum, & vile ef-
e in morbis calidis illitum. Bedegoras vult at
conferre crassius ac duis apostemathus. Mefara-
gia in dolore dentium & scabie palpeharum
commendat. Aben Mesue tra lente, frigidum &
siccum est *Fanfel* in tertio gradu, & stipiticum,
confert dolori dentium & obque vacillates cum
inguis firmat, ac reprimat calorem oculorum.
As apud Scap. Verum non placet Bedegoras sen-
tentia: nam que valde adstringunt, & sicca fri-
didaque sunt, non possunt resolvere induratos
amores. Nec frigidum existimamus in tertio
gradu.

Scutibidem Serapio exalefacere, & amaritudinis particeps esse. Sed cum degustauissem, inquit Garcias, nullum calorem deprehendi, verum cum inspiditate adstrictiora scutulate prædium se comperi. Itaque puto aut Serapionem hanc recam non nouisse, aut, si nouerit, illum nunquam degustasse.

Immaturus fructus, eodem Garcia teste, stupe-
dit & inebriat. Editur autem immaturus à non-
nullis, vt veluti inebriati, dolorum cruciatus non
sentiant.

Siccatum verò fructum sic parant. Contusum
cum faule in cinerisimas partes cum Lycio &
olio Betre, cui exemplum sit neruus, masticant, & p
torem saluam, quæ cruenta est, expiunt, eaq;
tione cerebrum & ventriculum expurgant,
linguas & dentes stabiliant. Potentiores ex
aufel, Lycio, Caplura, ligno aloës, & Amba
nimento formas orbiculares siue pastillos com
onunt, quos masticant.

Ex ea viridiaquam stillatitiam vitreis organis
lici iubet idem Garcias, qua maximo cum suc-
cessu in biliosis alui profundiis usum se gloria-

Rabon.

*Alia specie
invenitur.*

Mixtio In-
dorum ex
Arecæ &
alio Kua-
tam.
Vires & v-
fus

Cris fator.
 Dentes
 mobilez.
 Scorbutus.
 Experimē-
 tum Indo-
 um.

Τέρεντιον.

*Apoſtema
Suc. eda-
neum.*

Dolor den-
tium.

Calor oculorum.
Bedegore

sententia
improbatur.

Scrap er-
ror.

carci,

Arreca
reparatio

Paß, Mi.

Aqua ex
Fusel.

Arcanum
ad ultis
proflantia

tur: sed arcanum id sibi hæcenus fuisse.

Ridiculum est quod scribit Lud. Romæ parum rationi convenire videtur, necimus an experimento respondere possit, (quoniam quæ sanitatis tuendæ causæ edantur, præsentissimum venenum asserit) nisi historiam & modum ipse adiderit. At Sultanus, inquit, letho traditurus è Satrapis quempiam, ad se accersitum cui mors immineret, nudum sibi assistere compellit, moxque edit nonnullos fructus, *Chafolos* vocant, instar nucis myrsicæ: mandit etiam quædam herbæ in folia, modo mal: *Assyrii*, *Tambolos* nominant, addit etiam attritarum concharum ostreæ calcem, simulque cuncta mandendo ruminat. Tâdem in eum, quem cupit occidi, expuit, aspersoque eo, continuè mors subsequitur, præsentaneo veneno vitam perimente: nam vhi in hominem, vt præmittimus, expuerit contrita venena, intra mediæ horæ spatium persusus veneno, in terram corruens efflât animam. *Hacille* de Sultano Cambaia, quem pater à cunabulis veneno aluerat. Similis historia est apud Auicennam ex Ruffi testimonio, olim nutritam puellam esse veneno, cum tamulâ ob occasionem, vt reges quosdam & principes (quod formosissima esset) qui secum rem haberent, indicaret: verùm Matthioli ait eam historiam Arabicas potius fabulas imitari, quàm rem aliquam, quæ omnibus naturalis Philosophiæ rationibus comprobari possit. Nos etiam in eam sententiam facillè adducimur fabulosam historiam esse Auicennæ, vt & historiam de Sultano Cambaia, & non dubitanter dicimus cum Clusio Ridiculum quod scripsit Lud. Rom. de ea necessarium morbis quam putat idem recentem subitanèamque expuitionem esse, credimus: nec quòd Sultanus Cambaia enutritus sit veneno, propterea contrita dentibus venenata reddi. Intelligendum igitur aliam mortis causam violentam intervenire, alioqui ridiculum esset illam expuitionem possum interfici: sique expuitio non causâ, vt ille ait, sed signum erit mortem præcedens.

Tambolos

Aia his-
oria.

Auicenn.

Ludovicum
Rom. nat.

Locus

Varietati
ex regionibus.

Serap. nat.

Potè, vt refert Garcias Fausel nascitur plurimum in Maluati, in Guzarate & Decan paucâ quantitate, idque duntaxat in maritimis, sed laudatum, præsertim in Chaul, quod defertur Ormuz. Optimum item provenit in Mombasim insula. Laudatur etiam quod in regione Basaim provenit, atque id defertur in Decan cum hoc quod in Gauchin nascitur nigrum & pusillum, durum admodum, postquam siccatum fuerit. Nascitur etiam in Malaca, sed tam parva quantitate, vt vix incolis sufficiat. Item in Zeilan magna copia, sed candidum. quod in eam partem regionis Decan defertur, quæ Cotamaluco patet: tum etiâ in Bisnaga. Defertur etiam ex Zeilan in Ormuz, Cambaya, & in insulas Maldivas, siue Naleduar. Et tamen si scibat Serap. lib. simpl. cap. 345. Arabiam non alere Arcam, [de mediterraneis locis, magna ex parte intelligendum id est:] nascitur tamen laudata: sed exigua in Dosar & Xael locis maritimis. Amat enim hæc arbor maritima loca, & mediterranea respuit. Adfertur ad nos ex Indus in Europam, sed rarissimè, nec nisi à curiosioribus. Casus tamen inuenias inter alia aromata, præsertim Zingiber. Sed nuper admodum Hollandæ portus naues appulisse scimus, eatum non parvâ quantitate aduehentes, de quibus plures diuersarum figurarum, & qualdam cortice albo eoque tenui immediate testas, atque etiamnum baccis hærentes accepimus ab amico quodam nostro phararmacopœo.

Quod si quis & apud nos ad vsum transferre volet (hæcenus enim in Europa in vsum medicum non venerat, quod sciamus.) is eligat maiores, ponderosiores, recentiores, adstringentioresque, vel Cordo id fudente.

NVCI MOSCHATAE ET FAVFEL SIMILIS NUCLEUS.

CAP. CLXXXIX.

Quum Gener reuetteretur anno 1606. ex Anglia, & Belgio inter varios fructus, non adscriptio nomine, habebat fructum formâ, & magnitudine nucis Moschatæ, non sessilis, & turbinate, vt plerumque est *Fausel*, vnciam sublongum, durum, resistentem sectioni, qui insecus in aquam sedit: in vna parte pulcher umbilicus, in medio nonnihil protuberans: ab umbilico exoriantur nerui nonnihil elati, albi, qui per nucem fuscant, vel nigricantem, obliqui, & reticulatim perueniunt ad oppositam partem, nucleum existimamus vt *Fausel*, cuius sortè genus, in parua parte aliquid corticis nigri.

FRUCTVS VNA PARTE SESSILIS, velut sulcis distinctus, instar nucis Fausel.

CAP. CXC.

*

Inter fructus, quos adferrebat Gener Cherlerus ex Anglia, vnū reperio ab humilissimis ito fac. Gareto procul dubio datum, qui magnitudinis iuglandis cum suis tunicis, ponderosus, in aqua tamen non sedit, durus, sectioni resistens, videtur solidus, & nihil continere, sed nucleus esse, saltem nihil sonorum, colore

fusco est, globosus ferè, nisi vnâ parte nonnihil sessilis, non tamen *Fausel* modo, sed suo particulari, cui alioqui ferè similes habet fuscus, penè reticulatim distinctos: corticem duplicem, vnum tenuem, nigrum, lucentem: externum fuscus est, cum aliquo rubore, similis cortice nucis moschatæ, duro, fragili tamen: habet magnum umbilicum, album.

Existimamus hunc fructum ita tradi per Clusium Exot. l. 2. cap. 22. Fructus è V Valachia acceptus, & communicatus per honestum virum V Vilhelmum Parduynum orbicularis penè erat figuræ

figura, vñ tamen parte sessilis & quodammodo planior, alterâ in orbem allurgens, crebetrimis- que subnigrâ, spendentēque, quâ tegebatur, cute, siue membranâ, quaquaversum velut sulcis distinctus, inftar nucis *Fausel* siue *Areæ* suo involucro exemptæ, cui etiam substantiâ non videbatur adeo dissimilis: verum longè maior, nec adeo turbinatus. Grauis erat, cortice sulco præditus, eoque, quem dixi, modo fuscatus, interna pulpa siue substantia, dura, candicans, salsi iniridâ saporis, dein adstringentis.

SIRI GATA GAMBER INDIS, PA-
STILLI EX FAVFEL.

CAP. CXCI.

EX fructibus [inquit Clus. Exot. lib. 2. c. 15.] delatis per Batauos in prima navigatione, datus decimus tertius [si fructus appellandus est] prior- tus circumscripta erat rotunditatis, planus, nucis Vomice magnitudine, & penè formâ, ex rufo cineracei coloris, qui confractus, internâ parte albus, amaritudinis cum aliqua acrimonia particeps. Si fructus erat, externum corticem habuerat quo spoliatus: sed scilicet mihi persuaserim non fu- ctum fuisse, veram pastillum ex *Areæ* polline, & cale, aut aliquâ re simili confectum: nam statim atque *Albada* Guzaratenfis [quem euocari curaueram, quum exotici illi fructus mihi conspiciendi tradebantur, vt nomina, si quæ ipsi nota essent, percontarer] vnum & alterum in os iniecit, & appellatione indicatâ, *Siri gata gamber*, præsentibus binis mercatoribus manducauit: eam ob causam, quum maiore diligentia hos pastillos considerarem, & cap. 25. lib. 1. Historie aromatum Garcie examinarem, prius similes us esse videbantur, de quib. sectione quinta illius capituli scribit: Potentiores videlicet ex *Fausel* siue *Areca*, *Lycio*, *caphura*, ligno *Aloës*, & *Ambari* momento formulas componere, quas essent. Similes autè accipere memini Londino missos, quum Francofurti ad Manum habitarem, cum hac Inscriptione, Apud Indos magno in pretio haberi. Sed & quotquot naues deinde in Indiam profectæ, redierunt, huiusmodi aliquot formulas retulerunt.

FAVFEL ACCEDENS NVX.

CAP. CXCH.

Ostendebat mihi Theodorius Clutius, [inquit Clusius Exot. lib. 2. c. 23.] fructum exoticum, scilicet longitudinalis, vascularis crassitudinis, cutaceo putamine præditum, cineracei, foris coloris, internè multis fibris constantem, penè inftar inuolucris nucis *Fausel*, siue *Areæ*, internâ parte veluti gemino, & duplicato calyce mu-

nitum, extimâ siue supremâ mucronatâ: nucleum siue verius nucem continebat nigram, valdè rugosam, duram, *Fausel* non dissimilem, ad cuius genus non ineptè referri posse arbitror. Similem *Fructus* deinde aliunde accipiebam, cuius officulum erat durum, nigrum, multis villis oblitum, nucleum continens rugosum, durum, insipidum. *Figura est num. I.*

NVCLEVS PYRAMIDALIS INDICVS, AD
FAVFEL ACCEDENS, VENIS.

CAP. CXCHII.

Inter fructus peregrinos Illust. Cels. V. Virtemb. Descriptio scilicet memorie Stuttg. 1608. Pyramidalis erat, vnciam longus, quâ magnitudine pictus, externâ parte nigricantibus venis pictus, ad *Fausel* accedentibus, pulpa albâ, durâ, in medio aliqua cauitas, eo modo, quo in nuce *Indica* magna, saporis manifestum non experior. Nucleus videtur non maior, quàm cauitas nucis hirsuta, quæ antè huius libri cas. 83. tertia numero habetur. *Huius non est cum præcedenti, num. II.*

PALMAE FACIE HAIRI.

CAP. CXCHIV.

Hairi in America arbor est, folio palmeo, li- gno matiori nigro simili, quum obrem multum *Ebenum* esse existimant: quorum sententiam *Thevetus* non approbat in sua hist. Gallie An- ratidice. Nam

Ebeni lignum nitidius spîdet. Deinde arbor hæc tota spinosa est, minime verò *Ebenus*. Postremo *Ebenus* in *Aethiopia* & *Calcuta* nascitur. Lignum istud ferri modo ad ima aquæ fidit: quare *Barbari* ex eo enses faciunt atque monilia, adeoque durum ac validum est, vt ex eo sagittæ quasuis ferreas loricas penetrare possint. Fructus e-

dit pilæ lusoriæ magnitudine, altero extremo quodammodo acutum. Intus nucleus est niuei candoris. Hanc autem arborem syluestrem *Brasilie* *Airy* dictam *Lerius* existimat *Hebeni* speciem, quam describit foliis *Palme*, trunco multis spinis armato tenuibus & pungentibus instar acuum, fructu mediocri magnitudinis, in quo nucleus candidus, non edulis. Lignum nigrum, ex quo propter duritiem sylvestres homines parant enses, & fustes, & sagittas. Politum est & lucidum, ita ponderosum vt aquæ iniectum fundum petat. *Theueti Hairi* quadantenus similem fructum nomine *Tayama* descripsit *Quiedus*. Considerandum an de *Hairi* hæc scribat *Plin.*

lib. 12. cap. 5. vbi postquam de Ebena tradidisset, sic ait: Ibi (in India videlicet) & spina similis, (Ebena dicta) sed deprehensa vel lucernis &c.

PALMAYRI

CAP. CXCIV.

IN Brasilia, vt scribit Lerijs, Palmarum quatuor aut quinque species conspiciuntur: inter communiore sunt, quas Syl. homines vocant *Geraii*, & quæ dicuntur *Tri*, sed in nulla earum Dactylum vidit, existimat etiam non proferre. Yri quidem sanctus est rotundus, Prunellorum seu Pruni syl. dictæ specie, sed in magnum racemum congestus, tantæ magnitudinis, ac ponderis quantum homo vna manu attollere queat: sed meri sunt nuclej, nec cerasi nucleis maiores, quorum quidem sit vsus. Sed & teneram quandam gerit summitatem inter folia istarum sed juniorum, quam in cibum exdebat cum focis: testaturque nobilem à Ponte hamorrhoidibus vexatum, dixisse eas sibi remedio fuisse. Antea egimus de Palma *Lantor* dicta fructu cerasi, sed ab hac diuersa.

EBENVS.

CAP. CXCVI.

Ebenum vt iungamus Palmis ansam præbet Plinius, qui Ebenum Palmarum generis facit. Hain quoque modò descripta, quæ à quibusdam Ebenus existimatur, Palmeo est folio. Ceterum Ebeni lignum quale ad nos Europæos importatur, (Hoc etiam testante Hen. Schickart, industria & peritissimo Ill. E.C. Wirtemb. Architecto) duum est generum: *Verum* seu genuinum: [Gurt Eben Germ.] & sylvestre: [Wald Eben] Vtriusque fructum egregium & perpolitum dono ab eo accepimus.

Estque illud quod *Verum* appellatur sylvestri ponderosius, nigrum, alicubi interdum colore ligni nucis Iuglandis, aut etiam pallidius, quam coloris varietatem in bonitatis notis habent. Passim ceu minutis quibusdam segnentis scarificatum, longè frequentibus aliis splendentibus nec impressis refertum. Idem Architectus aliquando, sed rarius, hominis crassitudine truncos vidisse testatur, sed nullum vnquam quod non putredinis aliqua labe alicubi fuerit infectum: quale & nos aliud habemus, ac suberis quodammodò fungosæ substantiæ in parte quadam, quod rotati & corruptelæ tribuissimus, nisi monuisset aliter.

Sylvestre ab eo vocatum, prædicto nigredine ac pondere cedit, sed vix elegantia atque splendore: passim quoque lineis ceu scarificationis quibusdam vestigijs, verum non vt in priori, profundis aut incisjs, nihilominus tamen splendentibus, conspicuum. Veri portio adolecens flamma, non iniucundum spirat odorem, vt nobis quidè videtur, nò tamen sine odoris quadam grauitate peculiari. Vtrumque aquæ iniectum protinus fidit: & vix aliud è lignis inuenias ponderosius. Videtur tamen sylvestris natura non nihil pinguior & oleaginosior esse. Sed quid Auctores de hac tradiderint audiamus.

Differentia Theophrast. de arboribus Indicis tradens, Ebenus (id est: Gaza Hebenum verius:) quoque, in-

quit, eius regionis propria est: Cuius duo genera: alterum præstanti pulchroque ligno: alterum vile ac ignobile. Rarum est id quod præstantius: aliud copiosè habetur. Coloris gratiam recondita & asseruata non acquirit, sed natura statim. Ipsa arbor fruticosa est, veluti *Cytisus*. (Sic cum Plin. & Gaza tantisper legamus, donec prodeat qui nos doceat quid sit *nummulus*, vt in vulg. exempl. legitur) Eius lignum Buxo [buxu] aspectu simile est, sed decorticatum, nigrum apparet: multæ durationis est, ac naturæ quodammodo perpetuæ: nam ne arefactum quidem leuius redditur. Graue est, quia densum.

Aristoteles Ebenum aquas subire ait propter densitatem in lib. de mistorum affectibus. Non autem fluitare ait, quia *diapneuvon o anp*. Quo ex loco & id obseruandum, quod ait: *en de t elena t pntadms*. Quasi etiam non nigra quæpiam sit Ebeni species, vt neid quidem latuerit Virgilium, qui epitheton adiecerit, tanquam necessarium, cum dicebat: Sola India nigrum fert Ebenum. Herodotus tamen ex Aethiopia post expeditionem Cambyse vedigiales Aethiopas factos, centenas Ebeni phalangas tributum nomine Persarum Regibus pendere solitos, scribit, vt mox quoque specialius dicitur ex Plinio. Id quod adiecit viros doctos (vt annotat Scil.) suspicari, Guaiacum iam vsu Veneræ luis factum nobis populiare, nihil esse aliud, quàm Ebenum decolorem. Quæ ligna si sunt affinia, potius hominum opinione, quàm specie, meminerimus, ab autoribus prodi, frondes Ebeni Buxo similes: Guaiacinas vidimus allatas, Comari, Laurisus facie. De Pausaniz hac quoque in historia [inquit idem] mendacis non est hic locus: Ebenum radicem esse operam sine stipite. [Sed ex alterius sententia illud tradit, vt dicitur mox.] Contrà, impostores & phalanges pedestres lanceas vendunt è Terebintho, & incoctas atramento Populas assulas ad speculorum capsulas: & ad tessellatum emblematis opus Roboris frustilla, quod du fisti aquis natum fuerit nigredinem commendabilem.

Plin. de Ebena sic tradit: Vnam è peculiaribus Indiæ arboribus Virgilius celebrauit Ebenum, nusquam alibi nasci professus. Herodotus eam Aethiopiæ intelligi maluit, ac in tributum vicem regibus Persidis è materie eius centenas phalangas tertio quoque anno pensasse Aethiopas cum auro & ebore, prodendo &c. Romæ eam Magnus Pompeius in triumpho Mithridatico ostendit. Accendi eam Fabianus negat: vititur tamen odore iucundo. Duo genera eius: rarum, id quod melius, arboreum, trunco enodi, materie nigri splendoris, ac vel sine arte protinus iucundi: alterum fruticosum Cytisi modo, & tota India dispersum. [De vtroque id Theophrast. non tantum de villiore: vbi videas aliter hæc tradita loco paulò antè citato.] Spississima ex omni materie, idè & grauissima iudicatur Ebenus & Buxus gracilis natura: (magis placet hæc lectio, pro vulgata illa, Ebenus & Buxus, graciles: nam paulò antè arboreum dicit: & visi sunt trunci arboris iuxta magnitudinis. At Theophrast. Buxum quidem totam gracilem dicit, Ebenum medulla) neutra in aquis fluitat. Cytisus proximè accedere ad Ebenum videtur. Quamquam non desint, [vt Theoph.] qui Syriacas Terebinthos nigriores affirmant.

Potè quod antea de Pausania dictum neutiquam fabulosum existimat Matthiol. Ergo vt res propriis cognoscatur, verba eius producenda. Is *Grazm* describens sic ait: Audiui Cyprium hominem

minem oppidò quàm petum in herbarum generibus ad medendi vsum notandis, qui diceret, Ebenum nulla folia, nullumque omnino fructum ferre, quin & stirpem nullam esse Soli expositam: radices tantùm terra occultari, quas eruant Aethiopes, atque ii inprimis, qui quo maximè loco reperitur, norunt. *Hac ille.* Quæ etsi fabulosa fortasse videantur, faciliùs tamen illi credendum censet Matth. quàm Anguillario, qui minorem Anagyrim, quam Ananienfes Eghenum vel Eghelum vocant, vocis tantùm similitudine fretus, secundum Ebenigenus [ridenda sanè opinione] Theophrasto esse censet. Cùm Eghenus foetidissima sit planta, & scribant Theoph. & Plin. id Ebenigenus in India tantùm nasci, & in India tota dispersum.

Sed quod de Pausaniæ Ebena dictum, istud quidem haudquaquam fabulosum putat Matth. cùm scribat Georg. Agricola, fossillum indagator maximus, reperi etiam in Germania Ebenum fossile, ad 7. libri ferè calcem, his verbis. Quinetià Hildesheimi intra terram aluminosam iuxta lignum in lapidem mutatur, & in eius commissuris reperiunt Ebenum fossile, quod & sparsum in aliorum lapidum cauernis, tanquam in alno latere Theophrastus non ignorauit. Stirps est nigra, foliis fructibusque carens, cornu polito modo splendida, solida sed leuis, omnino aspectu similis gagata lapide, sed naturâ admodum diuersa. Nam Ebenum ignem non sentit, Gates accensus ardet & igni perit. *Hac ille.* Sed verba Pausaniæ videntur demonstrare potius adulterinum Ebenum, quàm verum, de quo hic agimus: aut saltem ei non notam eius arborem.

Quod si Matth. quoque credidit Ebenum illud fossile & lapideum de quo Agricola agit, esse id quod hoc capite descriptum, tam erat, quàm verè Pausaniæ narratio mendacium à Scalig. vocatur: vt taceamus Ebenum adulterinum, non magis esse Ebenum, quàm statua, homo. Scribit Goropius in Ad. lib. primo. Stabant ingentes sub profunda terra trabes, quæ diuturno seculorum decursu Ebeni tum colorem tum duritiam contraxerant: documento, qui in hac regione Ebenum possimus imitari, quod illi nouerunt, qui vermiculata è lignorum dinersitate opera componunt. Scaliger de Plant. lib. 2. simulum Ebenorum meminisse diuersis lignis adulteratorum, de quibus paulò antè.

Consulamus Dioscoridem. Ebenus, inquit, optima censetur Aethiopica, nigra, venarum pectinimve expers, cornu elaborato leuore similis, quæque fracta densa apparet, mordet autem gustu ac leniter adstringit. Prunis imposita cum odore iucundo & citra finem vitur. Recens verò igni ad mota ob pinguitudinem accenditur, & ad cotem trita subfusula redditur. Est & altera Indica, intercurrentibus lineis prædita, candidis & fuluis, itémque maculis frequentibus: ceterum prior bonitate antecedit. Nonnulli porò Mori, aut Acanthi ligna, quòd consimilia sint, pro Ebena vendunt. Ex eo autem internoscuntur, quòd fungosa sint, & in asfudas ad purpuram vergentes resoluuntur, nihil mordacitatis in gustu, nec suauis odoris in suffitu præ se ferentia. *Hac Diosc.*

Nunc queritur an Ebenum, quod ad nos importatur, & hodie apud Magnates & artifices pro Ebena celebratur, quale duàm generum superius descriptum, sit vnum aliquod ex his à Dioscor. descriptis. Dubitationis occasionem præcipuam putat Matthiol. quòd suffitum nullo commendetur odore. Nostrom sanè non solàm non

foetet, sed & incandi quiddam spirare videbatur, flammâ adulescens. Quod verò Matth. ait, Phinium nullibi odorati Ebena meminisse, ostendit se Plinilocum, vbi maximè de Ebena disserit, admodum oscitanter perpensis.

Dalech. putat odorem eius tempore longo, per maria & itinera euanescente posse, quod in totum vix fieri potest in tam solido densoque ligno.

Curius quasi in nouum quendam orbem delatus de Ebena indicat: Arborem vt plurimùm esse tenuem, vimine raro, & in crassitudinem caudicis extuberato, cortice hiulco, & admodum reticulato, adeò venis dehiscens, vt per sinus ipsos intima pars tenui libro contegatur. Sed quod auctore hæc dicit: aut vnde ementitus est hanc Ebena descriptionem? quis ei dixit arborem vt plurimùm esse tenuem? Quasi verò ei nota fuerit. Neque hoc illi laterat, nisi hanc suam temeritatem ingeminaret aliâ: Theophr. autem [inquit] foliis ramisque, ac reliquis denique omnibus Terebinthino similem dicit, fructu tamen diuerso, & Amygdalis conformati. Plus sanè ille vidit apud Theoph. si hæc vidit. Sed qui Theoph. consulat, faciliè agnoscat ipsum ei imponere. Ita enim ait L. c. 5. *ἡ δὲ τῆς ἀμυγδαλῆς ὡς ἡ τῆς ἐβένου, ἀλλὰ τὸ φρούτον ἄλλο.* Nihil hic de Ebena: sed Terebinthum Indicam comparat cum Terebintho Græca.

Anguill. liberè fatetur, Verum Ebenum quale sit, se ignorare, ac quum in nostro desit odor, qui à Diosc. requiritur, verum Ebenum se dicere non posse. Et alibi: *Egan*, ait, videtur Ebena secunda species Theophr. [quam opinionem improbari à Matth. paulò antè dictum.] Totam Ebenum quâ vtuntur Veneti, scio esse ex Egeno quæ deuehitur ex Syria & Cypro, vbi hodie adhuc vocatur *Heben*. De hac Ebena Anguill. plura c. de Laburno. De Hô Belli Cytiso vera, & medulla nigra Ebena Theophrast. agemus cap. de Cytiso vera & Maranthæ, & de Ebena Cretica Hon. Belli cap. de Cytiso Cretica flore rubro.

Guiland. Theonino suo dente Matthiolum petit, quòd Ebena innumeros haberi in Italia truncos adstruit, nec animaduertit, lignum quod vulgò Ebena nomine venit, suffitum supra carbones, iucundum odorem non efflare, neque ad cotem assilum ruffescere, neque etiam cum aqua tritum in succum abire: quapropter scèdum ait esse hunc Matth. errorem. Sed, vt ita sit, ista omnia non conuenire truncis istis, quos vterque intelligit, tamen cand. d. us cum Match. agere debuit, quippe qui ipsemet falsus sit in suis scriptis, vt antè dicebamus, Ebenum vulgò dictum, suffitum nullo commendari odore. Denique scire debuit Guiland. istas notas quas adducit non Indico sed Aethiopico tantùm tribui à Diosc. quapropter nihil obstat quominus Indica Italica & Matthiolo fuerit cognita. Itaque non videmus mantice quod in toto est.

Amatus Ebena secundam speciem, Guaiacum facit.

Verum nescimus quid sibi velint Pen. & Lob. quando in Adu. sic aiunt. Officinarum Hebenum [siue Xylaloes Offic. in marg.] quin sit species Guaiaci nihil obstat: nam præduræ assillæ, grauiissimæ, quæ in Officinis videntur, & aquæ merse fidunt, tum pinguedo, quæ exudat igni, perinde atque è Guaiaco, tum aspectus ipse, & vires, & sapor, videntur testari: nam odor etiam ei inest Guaiaci, vires ad eadem quæ Guaiacum commendantur. Sed si id intelligunt, quod in Offic. nomine Xylaloes seu ligni Aloës habetur, esse

Matth. not.

Curt. not.

Alter Curt. error.

Elecyrum
Venetum
esse Laburnum
Ebena medulla
Cytisi
Ebena
Cretica.

Matth. not.

Matth. ex parte excusatur & Guiland. not.

Offic. Ele.
num.
Species
Guaiaci.

Lob. & Pen. not.

Ebenum, & ipsimet cap. de Agallocho apertè declarant: Et Lob. in Obf. ait, Hebenum siue Xylaloë, officinatum legendum: nullo sanè labore refutantur: Non enim nigra est Xylaloë, cui quàm benè Guaiaci odorem tribuant, ipsi videntur.

Hist. Lugd.
407.

Hist. Lugd. quoque Ebenum officinas pro Xylaloë habere ait: quasi nec ipsa apud p̄sicos illos Theophrast. Diosc. Plin. & alios legisset Ebenum esse nigrum.

An verdè Ehenus sit species Guaiaci, ut censent, asserere non possumus. Sanè quæ Ebeni nomine hodiè habetur ligna, nec odore, nec sapore nec pinguedine cum Guaiaco conveniunt. Videntur & Guaiaco duciora, quamvis substantiæ soliditate ac pondere ad id quamproximè accedant. *Hairi* quoddam Ebeni putare, suprà dictum. Lacina plures Ebeni species esse scribit, excellentissimam autem quæ vulgò dicitur Guaiacum: Sed vnde hoc scit.

Synonyma
Linguar.
Hebenus.
Hebenum.
Ebenus.
Ebenum.
Eben.
Eben.

Dicitur Græcis Ἐβένος, & Ἐβένου. Suid. Ebenus siue Ebenum, teste Servio Mauro: vel ut alii scribunt, Hebenus & Hebenum. Sed melius Ebenus dici videtur, à nomine Hebræo Eben, quod lapidem significat, ut notat Gesn. Sanè & hæc Hebenus & hoc Hebenum cum aspiratione & sine ea scribitur à doctissimis autoribus. Luc. lib. 10.

---Hebenus Mareotica vaslos

N. n. operit posses.

Hebenus autem, inquit Servius, arbor est, quæ cæsa durefcit in lapidem. Malimus tamen hac in parte sequi Græcos [quod & ipsa Græca dictio esse appareat] qui sine aspiratione scribunt.

Hauben.

Goropio notante, in Vertumno, Hebenum dicitur Hauben apud Hebræos, ut est apud Ezech. c. 27. Verùm quia Hebenum vox est Latinis. Græcis, Hebræis & Chaldeis communis, suspicatur iam ad antiquissimos referendam natales. Hauben namque, quid [inquit] aliud est quàm *Haut-been*, [Cimbris] id est lignum olivæ, siue lignorum os. Arab. dicitur *Habenum*, vel ut alii volunt *Abanus* ut Setap. cap. 152. seu *Abenus*, Barthar. *Ebanus*. Germ. *Ebenholz*: Gal. *Ebene noir*: *Ebeno*: Hisp. *Castil. Ebano*: Portug. *Abeni*: Apud Paulum Epulionem Marcarum, (qui in epistolis à se collectis scribit inter munera missa regi Hisp. Philippo per Regem Persarum, fuisse *quattro cornetti di legno Audanico*, quali splendino como *specchio*, [per lignum Audanicum splendens ut speculum, Ebenum intelligendum suspicatur.

Locus

Theophrast. Indicam tantum dixit Ebenum: Dioscor. tam Aethiopicam, quàm Indicam. Virg. Georg. 2.

---Sola India nigrum

Ferr Ebenum, filis est churea virga Sabæis.

Ad quam Virg. sententiam Servius: Atqui, inquit, & in Aegypto nascitur. Sed Indiam omnem plagam Aethiopiæ accipimus, quam & Virgilius, vel Constantino teste, India nomine complexus est. Lucanus per Mareoticam Habenum Aegyptiam videtur ostendisse, ut videm putat. Negat tamen Plin. in Aegypto nasci. Solinus exigua Aethiopiæ parte tantum crescere autumat. Strabo ex Megasthene scribit, apud Prasios (in India) nasci. Apud Plin. Meridiano Aethiopiæ cardine sylvæ Hebeno maximè virent: quod & Thevetius confirmat, additque etiam in Calecut nasci. Ex Pomponio Mela discimus etiam in Arabia, & aliis variis locis nasci, ut annotat quoque Amatus, qui addit, hodiè magnos truncos in officinis haberi ubi pectines fiunt, & eos egyptios. Videas sa-

nè Venetiis & Augusta Vendicorum tanta copia Ebenum, ut sint ibi artifices, qui nihil aliud ferè quàm hoc lignum tractent. Apud Magnum Duccem Hetruriae splendidissima opera affabrè facta ex Ebena nigrum, politissimo, nec vulgatae magnitudinis vidimus, & videre possunt curiosi qui Florentiâ transeunt. Ferunt, inquit Curtius, Ebenum in mari rubro nasci, solus Eructuque Olivæ proximo. Sed hæc novitas merebatur titulum sui aitoris.

Cariem inquit Plin. non sentit Ebenus: eandem maximè æternam putant, claro iudicio in templo Ephesiæ Dianæ, de cuius simulacro Deæ ambigitur. Cæteri ex Ebena esse tradunt.

Ebenum Theophrastus ad cotem tritum, oculis vtilem prædicat. Et, ut scribit Dioscor. vim habet ea extirpandi, quæ pupillis caliginem offundunt: pollet & ad veteres fluxiones ac pustulas. Quod si quis facta ex ea coticula (*axenar*) vtatur ad terenda collyria, efficacius medebitur. Ad oculorum medicamenta efficax quoque redditur, si scobes tamentæ in vino Chio per diem ac noctem macerata, diligenterque ad leuorem contrita, in collyria digerantur. Nonnulli ipsa prius trita cribro cernunt, ac deinde reliqua eo modo peragunt. Quidam pro vino aquâ vtuntur. Vritur etiam in hætili notio, donec in carbones redigatur: lauatque plumbi vsti modo: Itaque preparatum aridis scabrisque lippitudinibus conducit. Non tractamus, inquit, in medicina alienos orbes: non omittetur tamen Ebenus propter miraculum. Scobem eius oculis vnicè mederi dicunt: lignumque ad cotem trito cum pullo, caliginè discuti. Ex aqua verdè & radice, albugines oculorum. Item tussim pari modo Dracunculi radices adiecto cum melle. Ebenum medici & inter ardentia assumunt. Consideratione quidem dignum quomodo intelligenda Plinii verba inter atroderia.

Eiusdem meminit Gal. lib. 8. simpl. his verbis. Ebenus ex iis lignis est, quæ trita cum aqua facile in succum resolvuntur, æquæ ac lapidum nonnulli. Vis ei inest exsiccandi, exstergendi & tenuium partium, quomobrem quæ pupillis offuscant vitia extergere creditur. Miscetur aliis remediis ocularibus, quæ ad vlcera vetera, fluxiones & bullas siue pustulas accommodata sunt. Cæterum variat non nihil Plin. à Dioscor. qui Ebenum super coticula tritum collyrii indi ait: illo autem Ebena ligno ad cotem trito caliginem discuti. At Serapio ex Ebena parari coticulam [siccatiorum vertunt] cui collyria afficiuntur. Sed res eodem ferè redit, modò vis medicatrix collyrii dependeat ab Ebena. *Axonar* sanè voce Græci non modò coticulam intelligunt, sed & medicamentum ipsum ad cotem tritum, qualem ex Ebena fieri ad eum vsum perinde ac ex hamatite nihil vetat.

Strabo autor est, Indicos exercitum, præcipuè frictionem, probare, maximè strigilibus leuibus corpora expolire.

Ebeni siccatos truncos, teste Matthioli, maximè hac ætate nouit Italia: namque innumeri videntur in eorum officinis, qui pectines conficiunt ad explicandos aptandisque capillos: item apud illos, qui globulos funiculo traiciendos ad preces numerandas torno in orbiculos expoliunt. Porro quod de frictione ait Strabo, id & Curtius probat ex Celso, quod corpus exedat, euocet, educat, leuetque exasperatum. Curtius etiam miratur, aliquos credere pectines & orbiculos præparatorios, aliâque minima & leuia, torni opera, ut ille ait, ex Ebena fieri, præsertim verdè cum tot,

& tam

Etiam varia venundanda exhibebantur. Existimat enim tanti pretii ac nobilitatis lignum in vulgaris hos usus non venire, rarissimeque esse, quam ut cuiusque innotuerit vulgo.

Pet. Martyr de rebus Oceani & noui orbis, in insula Guanabana scribit esse vtenfilia ex ligno nigrissimo, lubrico, lucido, quod Ebenum Doctor I. Baptista Elysius esse contendit.

Reges Indos ex Ebena sceptris gestare, Solinus auctor est. Eisdem non nisi ex Ebena Deorum suorum simulachra fingere: item pocula crateraque ex eo fabricare traduntur, quod sane credant contra maleficia efficacissimum esse, & quicquid veneficii fuerit, tractu eius auerti. Vt itaque nil mirum sit, si peregre in pretio sit, cum etiam his apud quos nascitur & familiare est, ipsisque adeo Regibus summo in honore sit.

Resert enim Plutarchus in vita M. Antonii Cleopatram Aegypti Reginam, Alexandriæ, apud Iudis ædem, & in præclarissimis sepulchris, aurum, argentum, preciososque lapides, Ebenum quoque, & quicquid denique rarum ac pretiosum haberet, condidisse & occultasse, propter bellum, quod Octauius Cæsar contra eam, & Marcum Antonium gerebat.

Adalligatum infantium cunis, tum multuosa infomina prohibere scribit Albertus.

Hodie, ut dicebamus, varia opera ex ea sunt, apud Magnates & Principes, thecæ, arcule, abaci, capsellæ, speculi thecæ, pedicines, narthecæ, tragematothecæ, sellæ plicatiles, pocula, ad altaria exornanda, signa crucis, cingendas imagines Principum aut Sanctorum, & alia eiusmodi prope modum infinita, eaque vel per se pura, vel auro, argento, aut ebore vario artificio adornata, qualia Venetis, & Augustæ Vindelicorum apud artifices aut Magnates videri possunt.

EBENI VERSICOLORIS MATERIA ARBOR PYRIFOLIO.

CAP. CXC VII.

Scabit Theoph. lib. 5. cap. 4. vbi de Terebintho Syria agitur, quæ Ebena nigror. Aliam arborem reddunt, quæ cum nigredine varietatem quandam præ se fert subrutulam, ut aspectus Ebena versicoloris appareat, fieri ex hac lectos, & subfella, & reliqua lautiora opera narrant. Amplam maiorem in modum, & frondibus conditam pulchris, similisque Pyris eam assignant.

FRUCTVS PEREGRINVS TETRAGONVS. TRAGONVS.

CAP. CXC VIII.

Fructum peregrinum tetragonum referebant, teste Clusio in Exot. Bataui Nauceri, qui inunte Septemb. anno 1601. ex Iaua & Moluccis Insulis reduces Amstelredamum, in quali tamen arbore nasceretur intelligere nequii. Si tamen coniecturâ uti licet, præstantis alicuius palmæ cuiusmodi illa, quæ magnas Indicas nuces, vulgò Cocos appellatas, aut nucem Fauset, siue Arecam proferat, fructum arbitror, atque plures simul ex crasso vno pediculo instar illarum pendere.

Bias autem eiusmodi nuces videre mihi contigit. Vnam magnam, quam Cl. V.D. Petrus Paauvius artis Medicæ Professor in Academia Tom. I.

formæ.

Maior potè, nitidior & laxiore cortice testâ, septem uncias à summo fastigio ad pediculum v. l. maior.

que longa, pedem cum semelle cr. lli erat, siue sesquipedalis eius ambitus: singuli enim anguli quatuor penè uncias cum semelle ab inuicem distabant: cortex valdè densus, ex multis fibris, retis quodammodo formâ contextus, constans, matenam fungosam intermixtam continebat, conioque, ut dixi, laui & splendentæ, spadiceæ coloris, Color:

exteriore parte testus erat. Tota tamen nux valdè levis pro sua magnitudine: quid verò ea contineret, me latebat, quia, cum mea non esset, aperire nolebam. Sed minorem, quæ mihi donata, mediam secabam, ut me omni dubitatione exsoluerem: nam quum Cheirurgus, qui illam attulerat, affirmaret, se in maris litore nascentem eruisse, mediâ ex parte arenâ mergam, fibrisque in ea firmiter hærentem, & supernâ parte cauliculum promerere lignosum, viridi cortice testum, fastigio quina aut fena folia Myrtinis similia sustinentem, eaque adeo ratione bulbaceam esse plantam sibi persuaderet: ego verò multas notas conspicerem, quæ me, ut arboris potius fructum esse crederem, impellerent: illam aperiebam.

Superiore longè minor hæc erat, ut quæ tres Descriptione duntaxat uncias cum semelle longa, octo autem ambitus contineret, non nitido cortice testâ, ut superior, sed valdè rugoso, quo ante maturitatem adempta, & fibrifera cute testâ, quadrangularis, perinde atque superior, formæ, sed angulis magis inæqualibus, neque adeo distinctè ab inuicem seiunctis, sub externa cute, multis fibris, retis instar transuersim sese intersectantibus, cortice constabat, quemadmodum etiam interiore parte, quæ ossiculum tegebat & inter illas fibras, fungosa materia insipida, & valdè resiccans, suberini corticis instar: ipsum ossiculum formam habebat ab infuso.

maior fructus.

maior fructus. Plantæ bulbacea.

Superiore longè minor hæc erat, ut quæ tres Descriptione duntaxat uncias cum semelle longa, octo autem ambitus contineret, non nitido cortice testâ, ut superior, sed valdè rugoso, quo ante maturitatem adempta, & fibrifera cute testâ, quadrangularis, perinde atque superior, formæ, sed angulis magis inæqualibus, neque adeo distinctè ab inuicem seiunctis, sub externa cute, multis fibris, retis instar transuersim sese intersectantibus, cortice constabat, quemadmodum etiam interiore parte, quæ ossiculum tegebat & inter illas fibras, fungosa materia insipida, & valdè resiccans, suberini corticis instar: ipsum ossiculum formam habebat ab infuso.

maior fructus. Plantæ bulbacea.

maior fructus. Plantæ bulbacea.

maior fructus. Plantæ bulbacea.

maior fructus. Plantæ bulbacea.

maior fructus. Plantæ bulbacea.

PEREGRINVS FRVCTVS CRASSVS, IN QVO MAGNVS NVCLEVS.

CAP. CXCIX.

Descriptio

Cortex.

dumtaxat nouem : crasso rugosôque cortice præditus erat, illôque fusco, cauum orbem umbilici instar circa pediculum habente, supernâ autem parte tuberculis quibusdam oblitto : internè magnum continebat nucleum in binas partes sectû, valdè rugosum, fuscû [quia ficcus] coloris externè, ex atro verò rubentis internè, aditringentis initiô saporis, deinde subdulcis.

Sapor.

Locus

Ex Indiâne, an ex Americâ, Guineâue allatus esset hic fructus, ipse Paludanus, qui eum, vt describerem, concedebat, ignorabat.

FRVCTVS PEREGRINVS, ABIEGNÆ nuci p[er]similis.

CAP. CC.

Abiegna nuci facie.

FRuctus squamosus primus [Clusio in Exot.] Est Abiegna nuci facie, quam conspiciebat 1595, apud Cl.V. Paludanus : cui similem eodem anno adquirebat. Cylindroide autem erat formâ, tres vncias longus, binarum vnciarum eius ambitus, multis veluti squamis imbricum modo

Descriptio

Nucleus

dispositis constas, in medio nonnihil compressis, onis tenuioribus & quodammodo villosis instar penè abiegni strobili, sed breuior, colore spadiceo [qui fuscus, & villis carês, quia fortè vetustior] grauis, & nucleum vel nucleum continens, nam agitat[us] crepitabat & sonitum edebat, quemadmodum & ille, quem ipsi dono dabat sexennio post, Nobiliss. vir Paulus

Choartus Buzenuallius, Christianissimi Reges apud Illustrissimos Ordines confederatarum Provinciarum Legatus : cui deresi etiam erant (si quos habuerat) villi : breui fragilique pediculo subnixi fuisse videbantur omnes : nucleum autem illum qui in similibus fructibus, oblongæ esse formæ obleruabat, durum, solidum, quique contractus, crebras venas ostendebat, quales *Nux Fausel & nux Mosshara* habent.

FRVCTVS PEREGRINI NVCLEVS.

CAP. CCI.

ANno 1602. Emanuel Zveert, cuius Amstelredamensis ostendit fructû, quem à nautis peregrè redeuntibus emerat, qui anferini oui magnitudinè æquabat, imò etiam superabat, quinque videlicet vncias penè longus, septem cum semisse crassus, siue totidem eius ambitus comprehendebat, valdè grauis, nucleus siue pulpa

verius cuiuspiam fructûs, quàm fructus censendus : nam mollis erat, tenui quadam & rugosâ membranâ ex fusco cineracei coloris tectus, vnguib[us] (si quis premeret) cedens, coloris subâui, ob vetustatem sortè, & falsi quodammodo saporis : qui an naturâ ipsius pulpa, an arte adquisitus, ignorat Clus. Exot. lib. 2. cap. 11. sed haud dubiè aliquo putamine clausa fuerat : nam membrana eam tegens, vestigia adhuc retinebat impressa à crassioribus ipsius nucis internis neruis.

Qualis autem fuerit nux, quâ hec pulpa inclusa, se ignorare dicebat à quo illam accipiebat, atq[ue] etiam quali in arbore, quâue in provincia nata.

PALMAPINVS SIVE CONIFERA.

CAP. CCII.

RObinus Hortulanus Regius, & stirpium exoticarum cultor propemodum singularis fructum ad nos misit anonymum, perelegantem, figurâ & magnitudine ouatum, cortice constantem fuluo, in spadiceum polito ac splendicante, duro satis, tetragonis squamulis pyxidatim coaggesto artificii

artificiosissima! compage, per quarum media singulis ordinibus æquabilis canaliculus, per vniuersi fructus longitudinē descendit, vnnisignis, cæterisque ampliori canali eodem ordine ac descensu inter cæteros conspicuo. Parte supernā apex eminet, circa quem longè miniores squammule reliquarum feriem claudunt, & in dictum apicem

fastigiantur, pulchro prorsus & visendo artificio. Ipse fructus conculsus sonorus intus contentum nucleum prodit. Fructum hunc cum ipsa arbore Palmæ-pini siue Coniferæ nomine sic fortè describunt Pena & Lobelius; in Aduersariis. Vulgaris Palmæ [inquinunt] congeneres esse multas syluestres in sinu Guinææ Oceani occidui, quæ steriles sunt, nec nisi exilitate à sativis abfunt, narrabant nobis mercatores industrii Gallobritones, qui illuc quotannis fermè commercii causa adeunt. Inter quas & alii Angli insitatores non parum venustam & miram hanc, icone hic expressam, inibi orni asserunt, cuius ramos luculenta conuoluntæ satura onustos dono idem attulerunt stupium cultiorisque artis peritissimo Pharmacopæo & Chui Londinensi Io. Riccio, qui nos donauit isto Palmite, aut potius Pinopalme termitis cuius arborem, quasi quandam ex Palma & Pino hybridam naturā ludibunda videtur constasse.

Est quippe lignum ipsum fungosâ Palmæ prorsum texturâ, in villos dehiscens, & squammosa cute loriatum, fastigio termitis numerosis & in orbem exortis furculosis ligulis quadraginta aut quinquaginta compactili verticulorum & squamarum serie pyxidatim articulatis, pedem longis, rotundis, parum compressis. Quarum singulis commissuris, singuli, numerosi conii aliud inferuntur triceni, aut quadrageni, qui mediocrem Conum Cedri ementiuntur, puluillis in quinque digestis, reticulatâque & imbricatim extuberante ventrioso nucis cortice, fusco, nitido, polito, crassitie & concretionē nucis Indicæ, intus nucleum glandemve oblongam, [selequiniam aut duas vncias longam] continente, prædubro, inque farinam agrè friatili, gustu glandis & castaneæ, quæ sunt ei Gentis panis supplementum.

In Obf. idem Lob. Auellanæ Indicæ genus oblongum Clusii idem censet esse cum nucleo huius Palmæ-pini, quod an ei concedendum confiderandum est.

Tab. Palmam conifera. Germ. Zapffenpalm.

NUX INDICA OBLONGA, INTRINSECVS SIMILIS NYCI MOSCHATÆ.

CAP. CCIII.

Descriptio

Nuxem hanc seu potius nucleum habemus ex dono Valerandi Dourez: forma est oblonga duas vncias æquans: lignum quis dicat: externa facie rugosa est, & rectis sulcis à summo ad unum profundè exarata, cortice partim rufio, partim fusco internè alba, maculis nigris partim rotundis & paruis, partim oblongis notata, aliquatenus ve-

nas internam Nucem myristicam percurrentes imitata. In medullio nonnihil fungosi macularum extremis circumscriptum: reliqua enim circumquaque partes maculosa duriores existunt.

Hanc Camerar. quoque eleganter exprimit in Matth. hist. Germ. sub titulo Auellanæ Indicæ.

Clus. quoque apud Garciam de Arom. lib. 1. cap. 25. depingit sub nomine Auellanæ Indicæ oblongæ, vbi nuces oblongas vocat, & fortè Fausel genus esse putat. Hunc autem fructum scribit Exot. lib. 7. siue l. h. Arom. cap. 25. esse oblongum, Fausel nucem cum suo inuolucro magnitudine penè æquantem, prædurum, foris nigricantē qui per medium trāsuersim seclus, myristicæ nucis nucleū nō fecus, quàm Fausel myristicæ referebat. Fausel genus forsitan erit, aut simile quidpiam: sed quum verustate exsuccum videre tantum licuerit, de sapore & temperamento nihil pronunciare possum: talem etiam ad me, post aliquod temporis interuallum, mittebat Morganus Pharmacopæus diligentissimus. Similes mihi adhuc postea ostendebantur, sed læuigati & expoliti, quos lapides quosdam raros, magnique pretii esse mihi persuadere conabantur.

Lob. idem existimat cum nucleo Palmæ-pini: cui tamen non assentimur, donec melius edoceamur.

An Matth. & Qualcebeno in epist. Matth. Nucis quoddam genus ex Aegypto?

Taber. nomine Arecæ seu Fausel pingit. Auell. Indica Matth. Hist. Lugd.

IVGLANDIS FERE FACIE FRVCTVS

EXOTICVS, SVLCATVS, TVBEROSVS.

CAP. CCIV.

EXCI. D. D. Felicis Plateri naturalium thesaur. amplissimo hic nobis innotuit fructus. Magnitudo nucis Iuglandis habitioris maiorisque, cortice tectus cinereo non duro, sed gallarum instar fungoso, quasi recens putamen carneum

L. 1. 2

esset, integrum non fuit. Nec odor eius nec sapor villos effatu dignus, quippe obsoletus iam plantæ & mulus foraminibus, præ ætate aliæ occasione, ut arbitramur, scitens.

fuerit. Totus per longitudinem speciosè sulcatus est: sulcosque rectos decem in hoc numeramus nec sine eminèntiis extraordinariis, inæqualibus, tuberosis. Ima parte quæ sulci conueniunt scrobiculus est: Opposita gibbus. Si acut substantiam eius confodias, interna duriora deprehendes. Aperire quia noster nō

appendicibus veluti calyce fructum imā parte apprehendens, qui tanquam squamulis serie quadam in obliquum dispositis constabat, ab extimo, versus petiolum vergentibus, contrario prorsus quā in præcedente situ. Flauescbat autem & inanis erat. Si verò Abdalæ Guzeratenfi [quem duxi à Batavis Naucleis illo ipso anno ex laua aduectum fuisse, cuique eum fructum Amstelredami ostendebam, percontans an agnosceret,] fides est adhibenda, *Canna de Bengala fructus est*, sed exilis & immaturus. Franciscus tamen Roderiguez è Bengala ipsa oriundus, sibi notum esse negabat.

FRVCTVS PEREGR. ELEGANS,
SQUAMOSVS.

CAP. CCVII.

Fructum tertium peregrinum, squamosum icones & descriptione proponit Clus. loco citato, de eo autem scribit. An eius generis ille fructus, quem ut describere possem anno 1599. ab honesto viro Ioanne Gouert vander Aer, mercatore Amstelredamensi, mutuo accipiebam? Certe formā non dissimilis, sed longè maior, ut qui Inghlandem externum illum vindem corticem adhuc retinentem crassitudine superaret, orbiculari penè figuræ, inagistamen depresso, & quasi in umbilicum fidens supremā & imā parte [inter quas trium ferè vnciarum erat interitium,] & penè sex vnciarum ambitu: constabat verò veluti squamis elegantis serie in obliquum dispositis, ab extimo versus petiolum tendentibus, illisque quodammodo sectis & lacunam habentibus per longitudinem: squamulæ autem petiolo proximæ lursim vergere nonnihil videbantur, nunc color splendens & spadiceus: eaque nucleum continebat: nam comota & agitata strepitum edebat, valdè tamen lenis erat pro eius crassitudine. E qua regione esset allata, quouè nomine appellaretur, ignorare se dicebat, qui illam mihi commodabat.

NVX INDICA OBLONGA, CORTICE
CONTECTA.

CAP. CCV.

Species quædam iam dictæ esse videtur, si non eadem. Magnitudinem icon ostendit, quemadmodum & figuram. Cortice ruffo oboleto re coniecta est, tenui, & oui putamine non crassiore, fragili, & vngue separabili. Sub quo substantia fusca, dura, ferèque ossica, secundum longitudinem flexuosè sulcata, quorum impressiones vestigia in extimo quoque cortice conspiciuntur. Sapor adstringens. Interioriorem substantiam describere non possumus, cum fructum dissecare [quod noster non esset, sed Cl. D.D. Plateri, qui picturæ & descriptioni suppeditauit,] non fuerit integrum.

Anno 1608. ex munere Ill. nostræ Princ. nactus sumus similem fructum vncias duas longum, vnciam vnam non litum, externè ex fusco nigro, cortice tenui tectum, sub quo materia fusca, cui subest os durum, albicans.

Datus præterea alius longior & paulò crassior, in quo detractus cortex & pars elatiorum rugarum, quod limace forte factum.

Tertius item minor, verum torno omnino latus & ophitem lapidem representans, colore & maculis nigris: in medio est foramen non totum penetrans, quod arte factum existimamus. Icon cum alia habetur in cap. præc. 204.

FRVCTVS CANNAE DE BENGALA
creditus.

CAP. CCVI.

Radit Clus. Exot. lib. 2. cap. 3. fructum peregrinum, squamosum, exilem, de quo ait: Erat parux Atellanæ nucis magnitudine, valde elegans, orbicularis, nisi extrema pars in mucronē defuisset: petiolus, cui inhaerebat, brevis, tribus

NVX INDICA TESSELLATA
PERLIGANS.

CAP. CCVIII.

Nec minori sed vel operosiori naturæ ostento, præcipueque elegantia, si quem alium videre hætenus contigit, insignitum hunc fructum & alios non paucos habemus ex liberalitate Ill. ac Clementiss. nostræ Principis, Ducissæ Wirtemb. &c. Amplitudo secundalis, exactè propemodum rotunda, nisi vtrinque leuiter

leuiter sessilis esset. Infernè sinum & pediculi vestigium habet. In cortice decus præcipuum, quiculum crassus & firmus satis, extendens læuis, splendidus, spadiceus, totus tessellatus, sulcis ac striis impressis per singulas tessellas secundum longitudinem excurrentibus, & rursus alius oblique & intercussum, pulcherrimo, nehercle, nature emblemate. Corticis interna pars fungosa, eademque penè quæ interioris corticis castaneæ, tam colore quàm substantia, sed densior ac minus villosa. Nucleum continet magnitudine ferè Juglandis, sed rotundum, aut certè rotundo proximè, supernè umbilico præditum satis infingit, à quo per eius longitudinem sulcus insignis descendit, substantiâ ossæ, qui ferra disiectus ebur positum colore, laeuore, & duntia refert. Sapientè quidem nullo manifestò, aut quod vetustate exoleuerit, quippe qui in terra per annum ferè manu eiusdem illustr. Cels. confusus delituerit. Quidemùm, quodd nullam faceret germinationis spem, ad nostras quoque peruenit manus. Vt eius faciem non malè exprimit icon nostra.

Clus. Exot. lib. 2. cap. 4. huius fructus etiàm iconem habet, ac de eo scribit. Londino anno 1598. fructum elegantissimum accipiebam à Iac. Garoto, ex Guyana Americæ Prouincia, ab his, qui Generosum Equitem VValterum Raulzeum comitatu fuerant, allatum. Orbiculatis rotunditatis ferè erat primus, ab umbilico siue infima parte ad superiorem tres uncias vtrinque latus, & sex unciarum totus per transuersum eius ambitus, cortice siue corio valdè duro testus, spadicei è nigro coloris, sed ad eò elegantibus, cum testis, tum obliquis, transuersis quæ ad amissim, & proportionem quadam feruatà, ductus sulcis insignito, vt summum Naturæ miraculum appareret: ossiculum satis magnum in se continere, ex sonitu quem agitat edebat, coniecturam facere, & per sedem, quæ non nihil aperta & hians, videre licebat: quæ tamen formâ, quòve temperamento esset præditum, me latet, quia fructum, qui mihi vnicus erat, & proptet vetustatem charus, & confringere verèbar, ne corruptum.

Similem anno insequente mihi ostendebat honestissimus vir VVilhelmus Parduynus Medioburgensis etiàm ex Guyana, vt aiebat, delatum, sed minorem, vt qui binas duntaxat uncias cum semisse ab infima sede ad extremum mucronem, & totidem in ambitu haberet.

Alium huic etiàm non dissimilem nascitebatur Christianus Porretus Anno 1600. qui licet vetustus & catiosus, calycem tamen cui pediculus annexus erat, adhuc retinebat: in illo etiàm squamæ magis distinctæ apparebant, & à summo ad imum progredi manifestè conspiciebantur, non à pediculo ad summam partem: quod in duobus aliis obseruare non licuerat, ad eò arctè & firmiter cohererebant, vt ipsam corium siue integumentum sulcis duntaxat distinctum videretur.

BALY INSVLÆ FRVCTVS, PYRI FORMÆ, ASPER.

C A P. CCIX.

Vt Sciptorem primæ partis Historiæ navigationis Batavorum in India Orientalem anno 1598. euulgatam cap. 37. Baly Insula profert fructum magnitudine nostratum Pyrorum, cortice præditum aspero instar squamarum piscium, pulpâ albâ præditum, adstringente & continente vnum ossiculum, sæpenumerò etiàm bi-

Tom. I.

na. Nascitur in altis arboribus confertim congestus vuarum modo, tantâ abundantia, vt mirum sit ramos non confringi.

*

Adferuatur mel le coctus, aut muria conditus. Hunc Clus. Exotic. lib. 2. cap. 4. hunc in modum describit: Pyri propemodum formam habebat, ex Baly insula laue vicinâ delatus, muria, ni fallor, conditus, à Naudleris Batavis anno 1597. vt conseruare possent. Erat autem tres uncias longus, eius ambitus, eâ parte, quâ pediculo inha-

Asseruat.

Descriptio

culo inhaesisse videbatur, sex penè uncias, superiorem verò parte angustior, & veluti in metam desinens: vt quodammodo Ficus aut Pyri formam æmularetur, quo nomine etiàm Christiano Porreto missus fuerat Amstelredamo. Aspero testus erat cortice, & ab infima parte, sursum versus, densis ordinibus veluti squamarum sibi mutuo incumbentium ornato, quæ seungi nequibant, sed cum integro cortice non valdè densò eximi poterant, flauescens coloris, dum regens ex conditura exemptus, deinde subfusci. Continebat porrò hic fructus pulpam albam, odoratam, instar Pyri formatam, substantiâ autem non valdè abfimilem, albo illi condimento, quod ex Amygdalis repurgatis & confusis, lacte, farinae flore, aqua stillatitia è Rosarum floribus & saccharo fieri solet, solidiorem tamen, nec ad eò glutinosam, sapore [quia fructus muria conditus fuerat, valdè falso & linguam mordicante, continentem in medio ossiculum solidum, penè uncialem, & in metam assurgentem, formæque ipsum fructum referentem, infernâ parte crassiore, superiorem angustiore, pulpæ autem integræ adiunctos obseruabam hinos aut tres grumos, & veluti ex crassiore fructus parte dependentes: etenim corticem secundum longitudinem fissum, facillè integrum à pulpa separare poteram, haud secus ac serpentis exuuium, quia pulpa non adhaerebat, nisi paulullum eâ parte, quæ à pediculo pependerat.

Cortex.
Color.
Pulpa.

Ossiculum

FRVCTVS PEREGRINVS IERASOY.

C A P. CCX.

Ierasoy dictus fructus è rationibus quoque esse videtur: per medium testus cauis apparet, sed binis cellulis intergetino pariete interueniente distinctus, aut si integer esset, [vti non esse coniectamur, quem apud Cl. D. D. Fel. Platerum & C. Bauhinum vidimus, prædicto nomine] quaternis. Extima facie laevis, sed squamatus, alhicans, pediculo crassiusculo. Rose nondum expansæ, ac per medietatem sectæ figuram non nihil referret, nisi esset cauis. Ita squarmata eum extrinsecus ambiunt foliola:

LI 3

bitum longitudo est, latitudo verò digitorum quatuor. Circa nonam Carthaginem arborem esse, quæ de spina corticem emittat, ex quo tela pulcherrima consiciantur. Huic quidem Gaditanæ, nos in Aegypto, in ipsa ramorum curvatura similem perspeximus. Cæterum, fronde dissimilem, ac infuotuosam. Hanc autem fructum ferre dicit In Cappadocia quoque è spinis collecta textuntur. Arbor autem nullas spinas affert, è quibus cortex extet, verum humi serpens herba. Gaditanæ verò arbori, & illud innatum esse traditur, quod vno fracto ramo lac effluit, quod si radicem abscideris, minui humor exsudat. *Hæc ille.* Verum arbor de qua hæc traditur, teste Clus. neque ramos habet incurvatos, neque folia tam lata habet, nec illius ramis efflatis lac exsudat, at humor aqueus duntaxat. De radice quod adscribit, nostræ satis quadrare videtur, è qua secundum radices terebrata, lachrymam statim anni temporibus effluere aiunt rubram, vt postea dicemus.

Plin. lib. 33. cap. 7. Itemque Solinus, cap. 28. suæ historiæ, in eo errore versati sunt, vt existimarent Cinnabarim Indicam, sanguinem seu lanem esse Draconis elisi Elephantorum morientium pondere, permixto vtriusque animalis sanguine. Videntur autem mercatorum fabulis decepti ita credidisse. *Sed præstat ipsum audire Plinium:* Milton, ait, vocant Græci minium, quidam Cinnabarim. Vnde natus error Indico Cinnabarim nomine. Sic enim appellant illi sanem Draconis elisi Elephantorum morientium pondere, permixto vtriusque animalis sanguine, vt diximus. (lib. 8. c. 1.) Neque alius est color qui in picturis propriè sanguinem reddat. Illa cinnabaris antidotis medicamentisque vtilissima est. At berule Medici, quia Cinnabarim vocant, pro ea vtuntur, hoc minio, quod venenum esse paulò mox docebimus. Cinnabari Veteres, quæ etiam nunc vocant Monochromata, pingebant. Pinxerunt & Ephesio Minio, quod derelictum est, quia curatio magni operis erat. Præterea vtrumque nimis acre existimatur. Cinnabaris adulteratur sanguine caprino, aut forbis tritis. Pretium sinceræ nummi quinquaginta. *Hæc Plin.* Qui dum Medicos erroris insimulare conatur ipse in longè maiorem quasi præcepit, quando credidit Draconis bestie maxime venenatæ cruorem salubrem esse, antidotisque admisceri.

Hermol. de generationis sanguinis Draconis modo eadem quæ Plin. dicit, quasi ipsemet vidisset. Sed iam prisco ille aucto Arianus in Periplo ac lustratione maris rubri prodidit, Cinnabarim Indicam cognominatam, lachrymæ instar ex arboribus colligi in insula Dioscoridis appellata nascentibus; *ἡ ἰνδὸς δὲ αὐτῆς* [inquit] *ἢ, ἡνδὲ Γαλαξίας*, *ἢ ἡνδὲ Ἰνδὸς, ἢ ἡνδὲ Ἰνδὸς, ἢ ἡνδὲ Ἰνδὸς, ἢ ἡνδὲ Ἰνδὸς.*

Ex hoc seculo Aloisius Cadamustus Venetus 14. suæ nauig. ciuismodi arborum in insula *Santi portus* Lusitanis vocata, hodie nascentium meminit, fructum earum similem esse Ceraso, coloris *Venetici*, hoc est, cærulei: arbores certo anni tempore incidi: anno verò proximè sequenti fluere lachrymam. Insula, quæ arbores eas fert, incolæ *Siluanæ Draconum* vocant, & aduenas eam aduenientes per locum tali nomine dederunt. Ipsam verò lachrymam exceptam è vulnere incolæ ahenis decoquant, & defecatam sanguinem Draconis appellant. Sed nobis non videtur verisimile decoqui lachrymam, nisi paretur ad adulterium. Meminit quidem *ἡνδὲ Ἰνδὸς* Aëtius, tum alibi fæpius, tum etiam Tetrab. 4. Sem. 3. cap. 12. in Emplastro Purpura inscripto: sed fallitur dum suum illud

Tom. I.

ἡνδὲ Ἰνδὸς in India ex herba quadam Dracunculo appellata colligi scribit, præsertim si Cadamusto *αὐτῆς* fides adhibenda aliisque Recensionibus, qui de ea arbores tradiderunt.

Apud Serap. legimus *Demalochuben*, id est, sanguis Draconis: Diosc. Verum non possumus dicere Serap. intellexisse Cinnabarim, quando quidem verba tantum Diosc. & Gal. de Achillea recitat, nec arboris sit mentio in nostro Codice, licet Coimar. scribat eum arborem dicere. Fortè interpretis culpa sit mentio sanguinis Draconis. Quicquid sit falluntur vulgata exemplaria, dum iam dictæ herbae succum sanguinis Draconis nomine describit. Vt non videamus quo iure Cordus reprehendit Anton. Musam, qui putat nostrum Draconis sanguinem diuersum esse ab eo, qui à Serapione describitur. Ipse potius reprehensione dignus vt patebit descriptionem eius cum arbores & sanguine Draconis conferenti.

Marcellus vtramque Cinnabarim, tam Plin. quàm Diosc. ait passim esse in vsu: primum in eo peccans quòd differentes facit: deinde si tales agnouit, quod vix credimus, quòd non doceat quænam illæ sint.

Monachi in Mesuen de Sanguinis Draconis diuersitate & homonymia tradentes, detentorem fieri aiunt & alibi, ex Sorbis contulis, bolo non Armeno, & caprarum seu hircorum sanguine, alii quæ diuersis rebus, & placentarum more partest formatas, furno aut Sole desiccari. Vt plurimum in equorum & similibus medicaminum vsu adhiberi, licet multos non pudeat ad humanorum corporum vsus eas quandoque administrare. Veræ autem Draconis arboris furculos recentres habuisse, sed depauctos Romæ non creuit. Vlyssipone autem vidisse ingentes eiusdem arbores, columnatum modo erectis & vniustipites, more Palmarum, absque ramis. Folia eis esse simillima spatulae fortide, crassiora tamen. Corticem trunci subcineritum, & vnà cum tota arbores, rubro sæco pragnantem. Scarificatas tempore congruo emittere lachrymas sanguineas, quas more gummi condensatas abradunt è cortice incolæ, nec vilius vendunt. Multos etiam lignum eius frustulatum incitum bullire facere, decoctionemque huiusmodi igne aut Sole condensare. Ac vtrumque sanguinem Draconis nuncupari. Sed longè meliorem esse lachrymam, seu succum collectum ligni decoctione. Sed sine dubio falluntur, quando aiunt, melius esse huius veri loco vti succo sideritis seu Achilleæ Serapionis, vel succo lactucæ cum Attic.

Cardanus putabat arbores sanguinis Draconis è genere Cerasi esse, sed regionum varietatem effecisse, vt illius lachryma pro sanguine Draconis in vsu sit. Et mox: certè, inquit, vt colore præstat vero sanguini Draconis, qui teste Diosc. à Sideritide excipiebatur herba: ita vsu incognita propetodum. At Sideritidem Millefolii speciem putat Brasauolus. *Hæc ille.* Cuius ridiculam opinionem non temerè reiecit Scaliger, vir, vt videtur, ad explodenda plerique Cardani dogmata natus. Nam [inquit] qui soliorum faciem ignoraret, à solo fructu non poterat vnuerse speciei præscribere communem. Tantò minùs, cum fructum illa, vt ille ait, cæruleum, vt alii, luteum ferat. Nostræ tot, tamque diuersis speciebus omnes rubrum. Nimirum totius quoque arboris facies diuersa est. Stipes ab imo ad summum sese subicit, totus teres, fastigio Pyramidis. In suprema cuspidè rami aliquot, cum quernis frondibus. Cortex ei admodum delicatus. Secundò malè loquitur

Cardanus: non enim regionis diuersitas efficit vt eius lachryma pro sanguine Draconis habeatur, sed color. Neque si coloris autorem dicat regionem, continuo rectè sentiat. Non enim regio est, sed forma. Tertiò: qui scit Cardanus, huius lachrymæ colore sanguinis Draconis colorem minùs esse commendabilem: cui, qualis illa sit Sideritis, incompertum est. Brassuoli quoque sensu rigidè turget autoritate. Nam si Cardano nota fuisset, vel herba, vel succus ille, à Serapione potiùs, atque Aboali accepisset qui primi omnium, quod è scriptis quidem constet, id ei nomen indiderunt. Alter enim *Alachun*, alter *Dem Alachun* vocat: quam ad rem cum restem citaret Dioscoridem: nonne sibi erat conscius incuriæ & audaciæ suæ? Quid sibi vult à nobis credi posthac quando sibi è Sideride Dioscor. expressit sanguinem Draconis: At ille inter quatuor Sideritidum historiam, de eo nihil. Vbi veidè castigat eos, qui Cinnabarin sanguinem Draconis existimant: tantum. At præterea nihil. Vnde huc noua subtilitas emergit. Nostrium enim Cinnabrium ab illa Cinnabari Dioscor. longè est diuersissimum. Cinnabarin Diosc. huius arboris succum existimo: Cinnabarin nostrum, siue Cinnabrium, rectè factitium. Sic Plin. Indicam Cinnabarin aliud à metallo fuisse docet, in illa sua vndericesimi libri doct. *cap. 10.* De sanguine Draconis autem tota facula est. Atque ita quidem Scaliger & Cardanus perstringit, & suam de hac re sententiam liberè nullaque circuitione vsus, explicat. Potuisset tamen nutius tractare hominè Scaliger, si animaduertisset eum Serapionis textu aut fortasse eius interpretis versione lapsuque deceptum, qui ad illi Sideritis caput Dioscor. citat, quasi ex eo desumpsisset: Cui fidens Cardanus, Diosc. vltèriùs non consuluit, maiore sanè oscitantia, quàm tantum Philosophum decebat.

Porro quum hodiè Materiarii Muncipes, & officina medicamentaria, sanguinem Draconis ostendant, quem ita nominant, ac pro Draconis sanguine diuendunt: non satis constat, an hic sanguis Draconis vera illa Indica Plinii cinnabaris sit, an adulterata, velut quibuldam videtur, qui iuxta Plin. ex sanguine hircino, bolo armena, & sorborum succo, aut aliis similibus succis (vt priùs dictum) factitium quiddam esse censent. Rem certè metallicam esse, nullo argumento, quod sciamus, probari posse, cum Cornatio arbitramur. Est enim Cinnabaris vel Cinnabrium [liceat ita cum Scal. vocare ad illius dissecimen] quod pictoribus & Officinis hoc nomine notum, res planè factitia, ex Sulphure & argento viuo multo igni inuicem calcinatis & reuerberatis [vt loquuntur] effecta. Est & aliud fossile, spontè per se nascens: quorum neutrum id est, quod sanguinem Draconis in offic. vocant: ac sanè ne illud quidem quod Cinnabarin Dioscorides, quæ ex Africa desertur, eadem facultate pollens, quàm hæmatites lapis, vt patebit in viribus, quas nemo Cinnabrio minerali, vel factitio, vel fossili tribuet.

Cinnabarin verò Dioscor. esse sanguinem arboris Draconis atque adè hanc lachrymam quæ hoc nomine hodiè habetur legitimum esse Diosc. Cinnabarin præter iam dictos autores, Matthioli. Amatus, Lacuna, Fallop. Castor Dut. Theuetus, Clus. Dalech. Hist. Lugd. & Celebriores Medici plerique, vt non malè iam Diosc. ætate, Sanguis Draconis, non animalis quidem, sed arboris fuerit nuncupata.

Fuchf. net. Fallitur verò Fuchf. de Matth. censura, quod do-

existimat, in Nic. Myreplici codice in Damasceni antidoto ab aliquo imperito additam esse cinnabarim. Nam non de factitia cinnabari vel fossili, sed de arboris Draconis lachryma, Dioscoridi Cinnabaris dicta intellexisse censendum. Deceptus autem fuit Fuchf. non tam vocis homonymia quàm rei ignorantia, vt quidem coniciere est. Verum ipsius Nicolai verbis doceri potuisset, quando ait: *κατάβαλει ἢ αἷμα δράκοντος*.

Sed quid Theuetus de hac arbore tradit paucis quoque videamus. In insula Madera, inquit, quædam arbores certo anni tempore Gummi exudat, quod sanguinem Draconis vocant, perforata arbore propè radicem magno & profundo foramine. Eius fructus luteus est, magnitudine Cerasi nostratis, refrigerando corpori, & leuandæ siti, in febre aut ardorib. ualde utilis. Non est dissimile à Cinnabari Diosc. de qua & Plin. Apud nos non reperitur nec Cinnabaris, nec Sanguis Draconis puri, quales descriperunt Veteres, sed vtrique adulteratus. Prædictum igitur Gummi omninò existimo Cinnabaris & sanguinis Draconis astringente vi. Hæc Theuetus, Sed mirum cum *αὐτὸν* sic istarum Insularum scriptor, cum arborem non describere, ac ne villa vel notula quidem designare, non absque negligentia nauo. Videt etiam Leæor recentiores hos Autores, Aloisium Cadamustum, [cuius supra meminimus] & Thevetum in fructus colore minimè conuenire, hic flauum dicit, cui subscribit Clus. ille Venetum, id est, cæruleum vt Vegetius interpretatur, vel marinum, & Thalassinum, vt Lucretius & Lamprius: vel ferrugineum, vt alii. Hi enim tres tantum ex Recentioribus, quod equidem sciamus, hanc arborem descriperunt. Sed fieri potest, vt fructus ipse variet, vel mutatione coloris, vel pro diuersitate arboris speciei varietate differens.

Ergo hæc arbor *δράκων* siue *δράκωντος τοῦ δένδρου*, Synequamius eius arboris veteres Græcos meminisse Linquendum apertum sit: Lachryma verò *κατάβαλει* Antiquorum & *αἷμα δράκοντος* recentiorum Græcorum. Draco arbor: Cinnabaris: sanguis vel lachryma Draconis. Germ. *Drackenbaum* / *Drackenblut*. Gal. *sang de Dragon*. It. *Sangue di Drago in lacrima*. Castil. *Sangre de Drago en lagrima*. Portug. *Vermellao*. Arborem quoque Hispani *Draconariam* vel *Draconem* appellant, vnde eius liquor sanguis Draconis: quod nescientes decepit, vt sanguinem animalis esse crederent.

Apud insulas Maderiz & Canariæ, olim Fortunatas dictas magna ex parte prouenit, & fortè etiam in Africa quæ Cinnabarim Dioscor. tempore subministrabat. Ex quibus locis in Italiam importatur parua quantitate, & carè venditur, teste Lacuna. Sed adulterata per totum serè mundum distribuitur. Aloisius Cadam. scribit sanguinis Draconis arbores præcipuè crescere in parua quadam insula Atlantici Oceani propè Maderan, quam Lusitani Portum sanctum appellarunt, vti dictum. Fructum fert Martio mense. Olysi pone nasci arbores, iam supra dictum.

Ceterum ad id, quod Strabo ex Possidonio arborem supra ex eodem descriptam in Gadibus nasci prodidit, ait Clusius, se, tametsi diligenter totam insulam perlustrarit, nullam arborem cõspexisse, qualem Possidonius scribit: sed neque vllam aliam, præter aliquot salices, & vnai aut alteram siliquam, licet [vt ab incolis viris fide dignis accepit] circa vrbem Gades, recenti adhuc adhuc memoria, lætissima viridatia fuerint, omni fructiferarum arborum genere exculissima, quorum

Tertius error.

Alachun. Dem Alachun.

Cardanus falsè accensum.

Alia Cinnabaris. Diosc. alia nostra medicinalis seu factitia.

Sanguis Draconis offic. Cinnabaris Indica Plin.

Cinnabrium factitium.

Autorum consensus de Cinnabari Diosc.

Fuchf. net.

Theuetus Sanguis Draconis.

Fructus lachrymæ.

Fructus lachrymæ.

Fructus lachrymæ.

Fructus lachrymæ.

Fructus lachrymæ.

Fructus lachrymæ.

Fructus lachrymæ.

Fructus lachrymæ.

Fructus lachrymæ.

Fructus lachrymæ.

Fructus lachrymæ.

Fructus lachrymæ.

Fructus lachrymæ.

Fructus lachrymæ.

Fructus lachrymæ.

Fructus lachrymæ.

Fructus lachrymæ.

Fructus lachrymæ.

Fructus lachrymæ.

Fructus lachrymæ.

Fructus lachrymæ.

Fructus lachrymæ.

Fructus lachrymæ.

Fructus lachrymæ.

Fructus lachrymæ.

Fructus lachrymæ.

Fructus lachrymæ.

Fructus lachrymæ.

Fructus lachrymæ.

Fructus lachrymæ.

Fructus lachrymæ.

Fructus lachrymæ.

Fructus lachrymæ.

Fructus lachrymæ.

Fructus lachrymæ.

Fructus lachrymæ.

Fructus lachrymæ.

Fructus lachrymæ.

Fructus lachrymæ.

Fructus lachrymæ.

Fructus lachrymæ.

Fructus lachrymæ.

Fructus lachrymæ.

Fructus lachrymæ.

Fructus lachrymæ.

Fructus lachrymæ.

Fructus lachrymæ.

Fructus lachrymæ.

Fructus lachrymæ.

Fructus lachrymæ.

Fructus lachrymæ.

Fructus lachrymæ.

Fructus lachrymæ.

Fructus lachrymæ.

Fructus lachrymæ.

Fructus lachrymæ.

Fructus lachrymæ.

Fructus lachrymæ.

Fructus lachrymæ.

Fructus lachrymæ.

Fructus lachrymæ.

Fructus lachrymæ.

Fructus lachrymæ.

Fructus lachrymæ.

Fructus lachrymæ.

Fructus lachrymæ.

Fructus lachrymæ.

Fructus lachrymæ.

Fructus lachrymæ.

rum ne vestigia quidem nunc apparent, faburra arenacea, quam naues eo appellentes exonerarunt, omnia complente & exurente. Simile folium, quale separatim in icone expressum, qualeque olim Baro Germanus ex Hispania attulerat, dono accepimus à perdocto & egregio Medico D. Osualdo Crollio, quod rapaci cuiusdam manu nobis fuit surreptum. Lobel. annotat creuisse Draconem arborem suo tempore in Coldenberghii orto Antuerpiæ ex Hispaniis delatam, talem omnino, qualem eleganter Clus. descripsit.

Cinnabaris, ut prodidit Diosc. eandem vim habet, quam Lapis hematites, ad oculorum medicamenta vtilem, imò etiam efficaciorē: magis enim adstringit & sanguinem cohibet. Igni quoque ambulus, & papularum eruptionibus cerato excepta medetur. Galeno Cinnabari modicè acrem facultatem obtinet. Habet verò & adstringentis quippiam. Fructus aciditas argumento est vtiliter in febrilibus, ut censet Theueus, præberi posse. Eius lachryma, inquit Clusius, adstringendi vi pollet, illiusque usus non infelix ad muhebres & dysentericas itusiones, cruentas excreationes, firmandos commotos dentes, & roborandas gingivas. Quæ facultates eis admodum sunt similes, quas Diosc. Cinnabari tribuit. Non tamen existimamus frigidam & siccam esse tertio gradu, ut Lonic. scribit: nullam etiam insignem vim hæc tenus animaduertimus in legitima, ad reprimendos fluores sanguinis. In adulterino ob admixta adstringentia maiorem credimus.

TACORI FOLIA DRACONIS ARBORI SIMILIA.

CAP. CCX.

Vahelchius Syvertz Amstelredami redemerat de nautis anno 1599. reducibus ex America folia Tacori, in Kayana & VViapoek nascentia: arboris sine verò, an alicuius alterius plantæ, non erat adscriptum, inquit Clus. Exot. lib. 2. cap. 21. Draconis tamen arboris, cuius historiam primo Rariorum Plantarum dabam, foliis valde similia erant, cubitalis, vel etiam bicubitalis longitudinis, vncialis verò latitudinis in limâ parte, deinde paulatim in mucronem gracilescens. Incolas aquâ macerare dicebant, contundere, & in tenuia stamina diducere lini aut serici instar, quæ & funes exillis torquere ad tigna in suis fabricis colliganda idoneos. An alterius sit apud illos præterea usus, ignoro.

SVCCVS, SEV GVMMI, AVT POTIVS RESINA CINNABARIS COLORE INFICIENS.

CAP. CCXI.

Mittebat Gareus, inquit Clusius Exotic. lib. 4. cap. 8. succum duodecimum, quem anno 1603. ab iis, qui Iacobum van Neck ex Sinarum regno comitati erant, acceperat: gummi cuiusdam fragmentum in planam massam redacti semuncialis penè crassitudinis, quod lucernæ adhibitum liquecebat, id, quum eleganti & florido cinnabaris colore inficeret, mihi persuadebam Arboris Draconis, purius & defæcatum gummi esse posse, quod sanguis Draconis appellatur.

SVCCVS RVBRO COLORE INFICIENS, AN OVIEDI BIXA?

CAP. CCXII.

Donabat mihi, inquit Clusius Exot. 4. cap. 8. Descripse. Amstelredami anno 1600. honestissimus vir Petrus Gareus Iacobi frater eius vrbis ciuis, succi concretum, ab iis, qui eodem anno ex sua longinqua navigatione redierant, redemptum, qui liccus erat & durus, ut pondus in pollinem attereretur, quàm dentibus cederet, aut ore retentus mollesceret: eius color ex atro rubescens, ut salinâ leuiter aspersus non minis rubro colore inficeret, quàm terra synopica, in quo tamen leuis quædam flauedo inspersa videretur, odoris, quemadmodum etiam saporis, expers (mea quidem opinione) nisi ex præcedentium odoratu & gustatione, odor & sapor naribus & palato adhuc inhærentes, meum iudicium deprauassent. Succumne concretum hanc massam appellatem, an terram aliquam in globum congestam, hærebam: in eâ tamen opinionem magis inclinabat animus, ut terræ genus quodpiam æstimari posset, quàm resina, quia igni admota nigrescebat, & citius consumebatur, quàm atderet & liqueceret. Nisi forte Bixa Ouiedi censenda sit, cuius in suo Summario meminit c. 10. & lib. 3. c. 6. primæ partis Hist. General. & Natural.

DRACONIS SANGVINIS FRUCTVS MONARDI, DRACONIS EFFIGIEM IMPRESSAM HABENS.

CAP. CCXIII.

Fructum arboris, ex qua manat lachryma illa, quam sanguinem Draconis vocat, quemque attulit ex noui orbis continenti Episcopus Carthaginiensis, authore Monarde, longè diuetsus est à prædicto, & admirandus: nam sublata, quâ integritur pelle, illi co Dracunculus luteus, apparet, tanto artificio à natura fabricatus, ut à pertusissimo ali-

quo artifice è marmore sculptus videatur, collo oblongo, ore hiantē, spina aculeis horrida, cauda oblonga, & pedibus conspicuis. Ab eo fructu de nominationem proculdubio sumpsit arb. & eius lachryma, quæ ex illa per incisionem legitur, quam ex Carthagine Peruana selectissimam aduehant: vnde Veterum & multorum Recentiorum inscitia deprehenditur, qui quid esset sanguis Draconis, aut cur sic appellaretur, omninò ignorarunt.

Magna est arbor, cortice satis tenui, & qui fa-

Dracunculus luteus.

Eryman.

esse incidi potest: et vulneratâ, liquor ille effluit, quem sanguinem Draconis in lactima dicunt, ab eo et effluens, quem sanguinem in pane vocant, quod in panes seu massas illic coagunt, quemad. resina in Cestella.

Cassalpinus quoque ex Monardie meminit huius sanguinis Draconis: sed arboris præcedenti capite scripta non meminit. Ac Clus. refert, à Francisco de Hollebecque regis Hispanie hortulano sibi missos quendam fructus Diagonalis nomine, ex quibus terre et ossis nonnulli prodierunt. Erant ferè foliis laevis, oblongis, viridibus, per oras rubris [quidam in grandia chore Olysi pone conspexisse ait,] sed subleuquens humis absultit. Fructus erat cerasti magnitudine aut Oxymitis, rotundus, tenui pelle contextus; quâ sublata, ostensu nucleus conspiciebatur, qualis est in fructu Rusci: sed is nullum nomen habet, nedum Draunculi tanto artificioso fabricati figuram referebat. Verum rotundus erat et laevis, & totus ossis, uti dictum. *Clus.*

Sed & in eo repugnat descriptio Clus. Monardis, quod hic arborem scribit esse cortice satis tenui: ille verò ferrum difficulter admittere, atque adeo truncum eius perquam scabrum esse, multumque rimis dehiscentem. Vnde Hist. Lugd. suspicatur Draunculi fabulam esse cum mirando illo fructu, ac huius arboris historiam effictam, quod nos tantisper in medio relinquimus, & huius etiam historiam separatim hoc cap. apposita figura damus, non ut approbemus Monardis dicta contra sententiam Clusii [quam tamen directè nentiquam reicit] sed donec prodeat qui nos doceat uter illorum veriora tradiderit: nam sanè si uterque vera scripsit, necesse est duas esse diuersas sanguinis Draconis arbores.

AGNVS SCYTHICA, BOROMETZ.

CAP. CCXIV.

Hic Monardis Draunculi fructus insculpti narrationi attemus longè insolentior, ex Scaligero. Superiora ludum putes, prout est admirabilis Tartaricus frutex. Tartarorum herba primaria Zauolha est, vetustissimæ nobilitatis commendatione. In eo agro ferunt semen seminis Melonis simillimum, sed minus oblongum. Ex eo

*Descriptio
Tartaricus
frutex.
Semen melonis.*

san plantam exire tradunt, quam Borometz, id est, Agnum vocant. Crescit enim Agni figura, ad pedum ferè ternum altitudinem: quem pedibus, ungulis, auribus, toto capite, præterquam cornibus representat. Pro cornibus pilos gerit, singularis Cornu specie. Obducitur corio tenuissimo: cuius detracti vltus ad capitum tegmina incolis. Ferunt internam pulpam Gammarum referre carnes. Ceterum è vulnere quoque sanguinem manare. Dulcore esse admirabili. Radicem humo exertam surgere ad vmbilicum vltus. Illud miraculi fouet magnitudinem. Quando vicinis obsidetur herbulis, tandiu viuere, quasi agnum in læto pascuo. Absumptis illis, tabescere, atque interire. Idque non solum vel casu vel tractu temporis, sed etiam experiundi gratia, subtractis atque ablatis euenire. Quin illud augere admirationem: appeti à Lupis eam, non item ab aliis bestiis, quæ carne vescantur. Hoc quasi condimentum, atque intritum, ad fabule & Agni allusionem. Illud scire velim. Ab vno stipite, quatuor dissita crura cum suis pedibus, qui possint provenire atque produci.

Laurentius etiam Seruius in Chronica Germani 1504. meminit huius seminis Meloni similis, ex quo in Tartaria proveniat Agnus, lanam, carnem & sanguinem habens, qui ex medio ventre radicem habeat, terræ adhaerentem, qui vivat ex esu adiacentis herbarum, quâ depasta moriatur. Lupos & rapacia animalia ei infesta esse: hanc historiam confirmari per multos insignes viros. Inter quos Io. Maria Bonard. de miner. Agno similis planta apud Tartaros, quæ voratur à lupis, quasi agnus esset.

Et Carotoë similis fructus in regione Cadissa, in qua animalculum reperitur cum carnibus, ossibus, & sanguine, simile Agno sine lana, quod comeditur cum fructu.

Eadem Sigismundus Liber refert in suis Comment. de rebus Moschouitarum, ut mirum sit Scalligerum nec hunc, nec alium à quo fortè accepisse potest, citare pro teste, præsertim cum hanc nec viderit, nec ab ullo visam proditum sit unquam. Morebatur sanè tanti miraculi [nisi sit fabula, quod valde veremur,] recitatio, auctoris honore maculati. Sed adeo nimirum omnia voluit scire, aut scisse putari vir ille sine ænulo maximus, vel in eo seipso fretus, noluerit alieni nominis subsidio gradum sibi facere ad gloriam suam.

FINIS LIBRI TERTII.

HISTORIAE VNIVERSALIS PLANTARVM

LIBER QVARTVS.

QVI ARBORES VARIAS CONTINET POTISSIMVM INDICAS,
AROMATICAS, ODORATAS, ALIASVE EXOTICAS, QVIBVS VARI
generis interfertur cortices & ligna.

Tot exoticarum ordini non absurde subiiciuntur vel huius, vel remotissimi orbis Odoratae arbores, earumque partes, quas quidem aquorea illa velutatio mortalium, proiecta audacia plena, habendique cupiditate compulsi, & in hanc usque diem accersere ausa, non minori sane huius Orbis dicendi compendio, quam ampliando felicitatis humanae conservandaeque sanitatis accessorio, comparant: cuiusmodi diximus, odoratas plerisque, & quicquid exoticarum diuitiarum nostro studio addisci potuit, ut doceremus alias: exorsi ab ea quae praeforis quasi occurrit, odoratarum vulgatissima, forte & nobilissima, Lauro.

LAVRVS.

CAP. I.

Aurus plerumque multis stolonibus luxuriat, vel mediocris arboris altitudinem assuetata, alioqui in iusta magnitudinis arborem exerecit, praesertim regionibus calidioribus, caudice enodi, cortice tenui, materie

dum longitudinem percurrit costa recta, obliquas in margines nullo ordine nervos exportigens: la. Sapor. por aceratomaticus & subamarus. Adhaerent autem folia ramis viridantibus, breui pediculo. Flores. res secundum ramos exeunt conferti, Hederaceis quadantentis similes, maiores, albi, [Lobelio flauescences] multis in medio apicibus: quibus succedunt baccae Cerasis minoribus pares, oblongae, colore primum viridi, ubi maturuerint, nigrae: quae sub cortice tenui, nucleum bifidum, callosum, ac durum, cum aliqua acrimonia amarum & pinguem claudunt.

Theophrasto quoque Laurus perpetuo viret: eius fructus bene olet & pinguis est. Pro flore vnam fert, [ro Cereus: forte leg. C. l. ro, quod floris certum quoddam genus, in Lauri florem non male quadrans.] Sed fructifera, quanquam non omnis, sed genus quoddam: tamen vna in Lauro non fructifera, quam marem vocant, magis gignitur. Facile perit Laurus ob raritatem inhumatamque, quamvis non abunde fructificet: nam in hoc genere quaedam sterilis est, ut & quaedam muscosa. Non vermiculatur Laurus, quia acerba est, quamvis cito putrescat.

Cato ex Lauri differentiis habet Delphicam, Delphicae, Cypriam & Syluaticam, quam postremam Clus. Laurum Tinum suspicatur, de qua postea.

Sed videamus Plinium in Lauris Triumphantem, qui tredecim eius genera recenset. Laurus, inquit, proprie triumphis dicitur, vel gratissima domibus ianitrix Caesarum Pontificumque: quae sola & domos exornat, & ante limina excubat. Duo eius genera tradit Cato: Delphicam & Cypriam.

Radices habet crassas, inaequales & obliquas, Ceterum perpetui viroris est, nitidi viroris in iunioribus, in adultioribus saturatoris, (elegantem Ouid.

Vtque meum inconfusus capus est iuuenile capillis Tu quoque perpetuos semper gerens frondis honores.)

Folia ei oblonga, dura, acuminata, sed mucrone

aliis acutiore, aliis obtusiore, selescencia aut vncias duas lata, palmo longiora, versus pediculi & mucronem paulatim angustiora reddita, quae secundum

*Plin. nat.
Musp. 12.*

Delphica.

Cypria.

Timus.

*Regia. An-
gustia.*

Baccalia.

*Trium-
phalis.*

*Taxa
Spadonia.*

*Chamae-
daphne.*

*Alexandri-
na.*

*Daphnoi-
des.*

Pacifera.

*Lauris fa-
cillus.*

*Fulmine
sola non i-
citur Lau-
rus.*

*Cur honor
Lauri ha-
bitus in
triumphi.*

*Coronatus
Tiberius
Lauri con-
tra fulmen.*

Miraculu.

priam [imò tria tradit, ut modò dictum.] Pompeius Lenaeus adiecit, quam Multaceam appellauit, quoniam multaceis. Edulis genus, è farina siliginis multo confecta, Aniso, Cymino, adipe, cateo, ramentis virgè Lauri, subditis, dum coquantur Lauri folijs. Subiceretur. Hanc esse folio maximo flaccidòque & albicante. Delphicam aequali colore, viridiores, maximis haccis, atque è viridibus rubentibus. Hic victores Delphis coronari, & triumphantes Romæ. Cypriam esse folio breui, nigro, per margines imbricato, crispam. Post à accessere genera: *Timus*, hanc syluestrem Laurum aliqui intelligunt, nonnulli sui generis arborem. Differt enim colore, est enim ei cærulea baccæ. Accessit & Regia, quæ cepit Augusta appellati, amplissima & arbore & folio, baccis gustatu quoque non asperis. Aliqui negant eandem esse, & suum genus Regia faciunt longioribus folijs lauroribique. Idem in alto genere Baccaliam appellant hanc quæ vulgatissima est, baccarumque ferulissima. Sterilem verò earum, [quod maxime miror] triumphalem, eaque dicunt triumphantes vii: nisi id à Diuo Augusto ceperit, ut docebimus, [mox] ex ea Lauri, quæ ei missa è cælo, minima est altitudine, folio crispò ac breui, inuentu rara. Accedit in topiario opere Taxa, excrecente in medio folio paruulo, veluti lacinia folij. Et sine ea Spadonea, mira opacitatis patientia. Itaque quantalibet sub umbra solum implet. Est & Chamaedaphne syluestris frutex, & Alexandrina & Daphnoides, de quibus suo loco. Notatum Antiquis, nullum genus Lauri in Corsica fuisse: quod nunc fatum & ibi prouenit. Ipsa pacifera, ut quam præterdi etiam inter armatos hostes quietis sit indicium. Romanis præcipue lætitiæ victoriæque nuntia additur liris, [liris Vet.] & militum lanceis, pilisque. Fasces Imperatorum decorat. Ex hac in gremio Iouis Opt. Max. deponitur, quoties lætitiæ noua victoria attulit. Idque non quia perpetuò viret, nec quia pacifera est, præferenda ei utroque Olea, [utque Myrto & Olea Vet.] sed quia spectatissima in monte Parnasso. Idèque etiam grata Apollini, afflictiis eò dona mittere iam & regibus Romanis, teste L. Bruto. Fortassis etiam in argumentum, quoniam ibi libertatem publicam ex meruisset, laurisferam tellurem illam osculatus è responso. Et quia manu satarum receptariumque in domos, fulmine sola non igitur. Ob has causas equidem crediderim, honorem ei habitum in triumphis potius, quam quia suffimentum sit cædis hostium & purgatio, ut tradit Mallurius. Adèoque in prophanis vrbibus pollui Laurum & Oleam fas non est, ut ne propitiandis quidem numinibus accendi ex his altaria aræve debeant. Laurus quidem manifestè abicit ignes crepitus, & quadam detestatione. Tiberium Principem tonante cælo coronati ea solitum ferunt contra fulminum metus. Sunt & circa D. Augustum euentu eius digna memoratu Namque Linie Drusillæ, quæ postea Augusta matrimonij nomen accepit, cum pacta esset illa Cæsari, gallinam conspici candoris sedenti aquila ex alto abiicit in gremium illam. Intrepidèque miranti accessit miraculum, quoniam teneret rostro Laureum ramum onustum suis baccis. Conseruari alitem & sobolem iussere aruspices, ramumque eum feri acritè custodiri. Quod factum est in villa Cæsarium, fluuiio Tibem imposita iuxta nonum lapidem Flaminia via, quæ ob id vocatur *Ad gallinas*: mirèque sylua prouenit. Ex ea triumphans postea Cæsar, Laurum in manu tenuit, coronamque

capite gessit: ac deinde Imperatores Cæsares cuncti. Traditūque mos est ramos, quos tenebant, ferendi. Et durant sylvarum nominibus suis discretæ, fortassis idè mutatis [nominatis Vet.] triumphalibus. Vnus arborum Latina lingua nomen imponitur vitis. [Libertus Ciceronis Laureæ Tullius vocatus est.] Vnus folia distinguuntur appellatione. Lauream enim vocamus. Durat & in vrbe impositum loco, quando Loretum in Auentino vocatur, ubi sylua Lauri fuit. Amyci Bebry tumulus in Ponto circa Heracleam à supremo die Lauro tegitur, quam insanam vocant quoniam si quid ex ea decerpitur inferatur nauibus, iurgia fiant, donec abiiciatur. Hæc Plin.

Dioleordi dux Lauri species celebrat: *Δύω*, [inquit] *ἡ μὲν πρὸς τὴν ἀντιόχεια· ἡ δὲ γαλατία·* Laurus alia tenuifolia, alia latifolia est. Lauri folia *ἐπὶ τῶν ἀντιόχεια* Veteres appellasse Athen. autor est, quod Plæstus Cammauidibus nuncupatis obducebantur. Placenta id genus fuit oleo & melle maceratum Eustathio: alius farina cum oleo cocta, Lauri folijs operata. Sed par fuit & à Poëtis Laurum suam celebrari. Id quidem abundè præbitum & veluti certatim. Hanc verò Apollini Deo suo dicatam, omnes consentiunt: vnde Virgilius:

— Phæbo sua semper apud me
Munera sunt Lauri.

Hanc enim ob rem, Euirotam fluuium, qui Spartam præterfluit, quod Lauris ab utraque ripæ parte obfusus sit, Apollini sacrum Poëta dixerunt: inter quos hic, in Sileno:

Omnia que Phæbo, quondam meditante beatus
Andræ Eurotas, in hunc edisere Lauros.

Similitudine & Parnassus mons huic sacer, quod Laurus in eo spectatissima semper proueniat. Lucanus:

Cardine Parnassus gemino petit æthera colle
Mnis Phæbo, Brutoque sacer.

Hæc autem Laurus Virgilio Phocæica, quod Parnassus mons in Phocæica regione situs sit.

C. ridia Phocæica complectitur insula Lauro.

Hic obiter notandum apud Virg. in Bucol. Eg. 6. ubi legitur iussit educere Lauros, nostro iudicio rectius legi Tauros, perperamque legi à nonnullis edificere Lauros, ut rem poëtico studio magis adaptent, temeraria satis, mehercle, non coniectura, sed emendatione, quippe qui videre potuerint poëtam paulò antè de armentis alijque animabilibus locutum. Ferunt præterea templum, quod toto orbis terrarum Apollini primum erectum, apud Delphos ædificatum fuisse: atque tantum è Lautramis, è Tempe ac Peneo Thellælia petitis, ac in terram in specus morem defixis, scribente Pausania in Phocensibus. Exin postea, in Apollinis sacro festo ac pomparum solemnitate puer solitus sacram gestare Laurum. In Ismeno colle [à quo Apollo Ilmenius: licet quidam non à colle, sed à fluuiio dictum velint] extra dextram Thebarum portam templum Apollini sacrum, cuius sacerdos Daphnophorus, id est, Laurifer cognominatus. Daphnites etiam à Syracusanis Apollo dictus, auctore Hesychio. Sed nunc ad rationem dedicationis deueniamus: cuius varie sunt Authorum, sicut in re vana, opiniones. Luber tamen poëticas has amentitates paulò diligentius perstringere, quod in us interdum multiplex interiòrque delitescit rerum scientia, atque adèd verborum illo inuolucro nonnihil etiam veni prætere de solent.

Diodorus igitur Siculus hanc causam affirmat, quod ille primus hanc plantam inuenecit. Alii

quod huc fulmine non iaciatur. Phorcutus, quod facile incendatur, & ad purgationes inprimis idonea, propterea Deo mundissimo ac flagrantissimo dedicatur. Cui opinioni assentit Eusebius, propter vim igneam. Lactantius verò Grammaticus, propter vim diuinandi triplicem, præteritorum scilicet, præsentium, & futurorum. Ideoque maximè illi Laurum Delphicam deuouit, quod hanc radices trās habere existimet: ut propterea Apollo Vatum præles habeatur: atque sacerdotes ad artis insignie, Lauro coronentur, vt sentit Aristophanis interpres: qui, Lauro, inquit, sacerdotes coronabantur, & diuinaculi *dis prescienti* & *regum*: quia esset id artis indicium, ac veluti quoddam *prædictum*. Laurum igitur Apollini vaticino Deo factam, futurorum habere præsentionem quamdam inter poetas celebratum. Siquidem [vt refert Rhodig.] nil crepitanus vritur, sicut à Lucretio proditum quoque nouimus. Sed et prior etiamnum Theocritus canit. Nam & hinc Daphne dici videtur, velut Eustachius interpretatur: *de intentionis vim habet: carum* verò loqui est, ac canere. Sicque *diuini* quasi *diuini* dicta. Igitur euentus rerum ex crepantis modo Veteres aucupabantur: quod nec Porphyrium lauruit: nam si crepisset abunde ac sonantius, haud dubiè potendi felicitatem rebarant. Quod significat illo versiculo Elegiographus nobilis Tibullus.

Laurus ubi bona signa dedit, gaudete coloni.
E diuerso si tacita deflagrasset, inauspicatissimum infelicitissimumque abibat: bantur: quod approbat etiam Propertius.

Et tacet extincta, *Laurus adusta fœco.*
Sic Apollonius diuinationis symbolum esse Laurum testatur: & Claudianus venturi præfiam Laurum dixit: nisi quod opinatur plerique Lauri fœha, si noctu puluillo subiciantur, veritatem omnium conciliat. Quod, non omnino malus auctor, Fulgentius non omisit. Et Dionysius Halicarnassensis in Panegyricorum ratione Laurum *μαρτυρὴν φέρει*, id est, vaticam arborem: sicut Eustachius quoque, qui & Apollinis corollam fuisse Lauream scribit, quam secum tulerit Chryses in Græcorum exercitum veniens. Interpres Theophrasti Hesiodi Laurum scribit *ἐν ῥα τῷ ποταμῷ τὸ δένδρον ἐστὶν ἐκτικτὸν*, id est efficacis esse auxilium numinum afflatu: propterea in Cassandra Sophocles ait, *δένδρον φέρει δόξαν* *πείθει δόξαν*. Et Lycophron, *δένδρον δὲ φέρει δόξαν* *ἐκλαροῦν δόξαν*. Hinc aperitur Tibulli locus de Sibylla:

Vera canis, sic vsque sacras innoxia Lauros
Vestas, & æternum sit mihi virginitas.

Et Iuuenalis:

Eloquium vocale modis, Laurumque momordi.
Lycophronis interpres in Alexandra, dici omnia putat fabulosè, nisi quod Chresimologi & vates futura præcinebant Lauro coronati, vt quæ vireat semper, ac sit alexicaca. Votare autem inde dicti, quoniam diuinationum caputis alerentur ferè. Quibus verò cogerentur numina vel recedere vel accedere, illis maximè versibus commonemur, qui appositum Porphyrio ita ferè Latine sonant:

Solute ferra, pedes liquidis & spargite lymphis:

Equè manu ramum, Lauros auferte virentis:
Linea sitque omnes delecta omnisque character.

In Referamus & Daphnes fabulam in Laurum commutata, sicut cecidit Ouid. & ex Geoponicis Scriptoribus refert Const. Cæsar. Fuit Daphne quæ priori nomine Pasiphaë dicta est Plutarcho in A-

gide autore, Penei Theffalix amnis filia: quare Ouid. Peneiam vocat. Aut vt Const. Cæsar tradit Ladonis Arcadia flumini & terræ pulcherrima filia. Huius amore percitus Apollo eam deperibat, dat operam vt ea tanquam amasiā potiretur: eam igitur secatur. At ipsa fugæ labore deuicta, & ab eo capta, Peneium ac Tellutem parentes deprecata est, vt se in suum reciperent gremium. Quorum miseratione in Laurum arborem conuersa. Reconspectâ deterritus Apollo, arborem gentili uginis nomine donauit, & Daphnen, hoc est, Laurum æquinoce appellauit. Fraudatusque suis amoribus nihilominus arborem amplexus, vulso ex ea ramo capiti suo coronam aptauit: sic enim Ouid. Metam. lib. 1.

Hanc quoque Phæbus amat.

Et ille post ad eandem:

At quem ances meæ non potes esse,
Arbor eris certe, dixit, mea: semper habebunt
Te coma, te cithara, te nos, sire, Laure, pharetra.
Tu ducibus letis aderis, cum let a triumphum
Vox canet, & longas vsque caprotia pompas.
Postibus angustis eadem fideissima custos
Ante fores stabis, mediisque tuebere Quercum.
Vtque meum intonsis caput est inuenile capillus,
Tu quoque perpetuos semper gere frondis honores.

Apollinis
benedictio
Lauri.

Ex eo itaque tempore Laurus vaticinationis signum fuit, idque non incongruum. Quippe puellam quoque Sophronem, id est, temperantiam vel sobrietatem [quamuis alii sapientiam] vocarunt, quod facultas diuinandi ab his proficiscatur.

Fabulantur insuper Leucippum Oenomai Pitaris Regis filium illius amore mirum in modum exarsisse: Qui quum eius nuptias assequi nequisset [exosa enim illa masculinum sexum erat.] habitu muliebri, contraque in modum virginum contexta, ad eam accessit, mentitūque est se Oenomai filiam. Qui quum generis nobilitate, ac venandi peritia, ceteras virgines antecelleret, Daphnes benevolentiam facile sibi conciliauit. Hæc autem quum aliquando cum ceteris Nymphis in Ladone lauaretur, Leucippus per lasciuiam vi ex-poliatur, cogitque vt una secum lauaret, & nataret. Deperchens itaque mas, hastis & pugionibus est confossus. Qui verò Apollinis erga Daphnen amores celebrant, illum Leucippo, antequam exueretur, inuidisse aiunt. Sub his autem Poëticiis Laris subest interdum scientia, quæ ingenium acre, lectio varia, iudicium ex cultu emun-ctum-que promittit in literas, quo, vt ait Cælius, studiosissimus quisque accuratius exerceatur, nec conceptâ semel facilitate, in vtrāque aurem dormiat.

Verum ex Poëticiis viretis regressi naturalem Lauri historiam persequamur, perpendentes etiā in ea, more nostro, diuersorum Autorum placita & obseruata.

Hermol. annotat, degenerare Laurum vt Quercus & Myrtus pertinaciter, adeo vt in Antandio fructus è iubro niger eueniat. At contrarium scripsit Plin. qui lib. 17. cap. 10. Laurum naturam esse dicit omnino non degenerādi, quo-quo modo leratur, quem locum mirum est à doctissimo Hermolao non perpensum aut lectum.

Inter Posteriores Cordus in differentiis non tantum Latifoliam & tenuifoliam agnoscit, sed & in ipso fructu differentiam animaduertit. Siquidem alterius in rotundo modicè oblongus est: alterius oblongus, gracilis, & vtrinque ouato mucrone turbinatus. Quod verò apud eundem scribitur: Laurum diuidi in sylue, & satiuam: ac rur-

Lauri de
generat.

Lauri no
degenerat.

Differentia
fructus.

HISTORIAE PLANTARVM.

42

fas vitamque in syluestri & fatidam: quid sibi velit, Oedipo alci diuinandum reliquimus.

Bellon. in monte Athos quique species Lauri semper virentis obleruasse tradit, & inter eas v. naminodoratam.

Laurus
ignodora.

Theophrasti differentiam maris & foeminae sic explicat Hermol. Fert & vnam suam Lauris, tam foecunda, quam sterilis: nec tamen foecunda omnis: copiosius sterilis quam marem appellamus.

At Matth. maris & foeminae differentiam à foliorum diuersitate defumendam censet, quando ait: folia habet Laurus oblonga & lata origine, in acutum desineutia, in vno genere latiora, in altero angustiora: quā foliorum differentia alterā marem alteram foeminam censemus. Sed plantarum studiosis decernendum remittimus an vllum aliquando viderint Lauri folium, origine latum.

Matth. not.

Dod. alteram mediocri arboris altitudine, foliis duris ait: alteram fruticosam magis, à radicibus germina plura emittere, quae tamen in tantam altitudinem non assurgat, & corticibus ramulorum rubeat, cuique sint folia teneriora ac minus dura, quas differentias & Dioscoridem agnouisse putat.

Laurus
baccifera.
Virgula-
rea non
baccata.
Daphne
quadr.

Lobelio vulgarior Laurus baccifera: humilior virgulacea non baccata dicta, quam & Gargiteram cum Pena vocat in Aduers. Quoniam verò frondes igni fragorem edunt salis strepitum, Daphnen dictam volunt quasi Daphnen. Queni strepitum fortè & Virg. insinuauit:

Et fragiles incende bitumine Lauri.

Id est, vt explicat Dalech. inter vrendum fragores & crepitem edentes. Nihil enim aequè magno sonitu crematur ac Laurus.

Tabern. septem proponit Lauros totidem distinctis figuris, ac titulis insignitas, has. 1. Laurus mas, Lorberbaum menlin. 2. Laurus foemina Lorberbaum weiblin. 3. Laurus latifolia mas. Groß Lorberbaum menlin. 4. Laurus latifolia foem. Groß Lorberbaum weiblin. 5. Laurus tenuifolia mas, Klein Lorberbaum menlin. 6. Laurus tenuifolia baccifera, Klein Lorberbaum menlin. 7. Laurus angustifolia mas, Lorberbaum menlin. An verò ea harum sit differentia, quae septem figuris indiguerit, Lauri varietatum gnari Lectores iudicent.

Apud Amatum quoque in Edit. Lugd. cum annot. Rob. Const. pro Lauro malè posita Hypoglossicon. Arbor Graecis *δάφνη*, quā voce etiam Latini, vt Petron. Arbiter. Et baccis redimita Daphne & etiam Ladonis, patronymica appellatione à patre Ladone. Sunt etiam qui *κασταλέω* vocitent: alii *κασταλέω*. Baccæ eius *κασταλέω*. Laurum *κασταλέω* in Alexipharm. vocat Nicander, quoniam in Thessalia comperta fuerit primū, vt notat Cael. Rhod. Lauri tutiones cum legis, summas partes intellige, ac prætereras. Folia in Catone dicuntur Laureæ & Loreæ. Fructus Lauri baccæ, Daphnococci. Oleum *δάφνης*. Arabibus Laurus, vt videre est apud Serap. Gaur vocatur. Item Gar. Lignum in Auerh. Agarelschaar. Laurus German. Lorberbaum. Fructus, Lorberbeere. Gal. Laurier, Grain de Laurier, ou Baies de Laurier. Ital. Lauro & Orbaeo: Baccæ di Lauro. Hisp. Cat il. Laurel, Portugal. Laureiro. Catal. Lorel. Fructus Castil. Vayus. Angl. Laureorbaytree, vel Laurel tree & Baytree / Belg. Laurusboom / Laurier & Laurierboom. Fruct. Bay & Baerfelcer. Bohem. Bobel.

Lauri Epi-
glota.

Laurum denique variis Poëta ornarunt epithetis, insignis eius nobilitatis vberissimo argu-

mento: Saira, Apollinea, Apollinaria, Phœbea, Delphica, Fatidica, Pythica, Pieria, Phocæica, Aonia, Parnassia, Thessalica, Palatina, Triumphalis, Delia, Chalcidica, Indica, Marica, Patifera, Virguncula, Enthea, Virginea, Mysica, Tactia, Virgo, casta, comans, crepitans, & alius quamplurimus. Romani boni genij plantam vocant, teste Const. Celsate.

Ex iis quæ mansuescere possunt, Laurus & Myrtus, vt tradit Theoph. quāminimè in frigidis durare possunt. Fert tamen frigidiorè locū Laurus magis quàm illa, argumento: quòd in Olympo Laurus multa, Myrtus omninò nulla: in Ponto autem tota neutra est, quāquam summo studio, omnique solertia ferere conantur ad vsus religionis. Sabit & montosa Laurus, vt tradit Plin. Sed à Theoph. nonnihil variat quando ait: Frigus inimicum Lauro fecerat: sed in Olympo copiosior nulla est. Circa Bosphorum Cimmerium in Panticapæo vrbe, omni modo laborant Myrthidates rex, & ceteri incolæ, sacrorum certè causā Laurum Myrtumque habere: non contigit, eū teporis [temporis in M.d. tempus cu.] arbores abundent ibi. Theophr. tanquam rem taram & ostento similem narrat, Laurum aliquando ortum in Platano & Quercu. Gaudet locis calidioribus. Quare in Lexobis, ac Bellocallus Neultra, hortos maris aëlatu tepentes non dedignatur. Quin & in Italia & Hispania non tantum hortus & vineis cognita, sed & syluis & montibus, potissimum mari vicinis. Ad lacum Benacum secus itinera sepes vbique ferè sunt, ex Lauris artificiosissime concinnata: sed & abundè ibi passim in collibus & nemoribus sua sponte prouenit, quemadmodum & in Creta. In monte Athos atq; Lauri spontaneè nascentes ardorem Solis omni tempore reprimunt. In monte Anano Laurus latifolia frequens, teste Bellon. In Germania, Gallia, Anglia, & Belgio non nisi rara & diligenter culta prouenit, in Magnatum tamen hortus haud adèd insolens. Apud Germanos hyemem non facile perferit, nisi recondatur. In Anglia, inquit Turnerus, in magnam arborem non excreuit: felicis tamen adoleuit vnetque quā in Germania. Sed huius regiones totæ non omnes perultrauit. Scutgardia sanè in horto E.C. pulchras Lauros vidimus cum baccis: verum hyeme teguntur, ac hypocausis relictantur. Batifex quoque in horto D. Fel. Plateri elegantes habentur, vbi copiosè florent, sed sine baccis. Monipelin magnas excreunt arbores. Colinius Montbelgardi veluti sylulam quandam, cuius tamen minores omnes ex matre veluti marre expullularunt Rari florēt.

Post Fauonium demum geminare Theophr. auctor est. Primo Fauonio, Plin. Floret Martio & Aprili. Baccæ maturantur sub fine Autumni cum olius, & nisi decerpantur per totam hyemem ad ver vique in arbore hærent Theophrast. scribit Lauro vites offendi, aequè ac Brassica, odorisque eius vehementia reddi detestatos, quā in se atrahant: vt mitius sit. Const. Carlam eam commodam ad vitium sepes dixisse. At sub Pinu Laurum commodè feri, quòd ea radice simplici altaque sit, idem Theoph. prodidit. Quòd verò Laurum aucti difficilem ait, fatendum nos contrarium obseruasse. Pauculis enim annis ad hominis altitudinem creuisse scimus. Baccæ passim in Officiis habentur.

Seritur autem pluribus modis. Nam & semine prouenit, & auulsiōne [aut & germen] Theophr. [si quis amputatis, succulis lerat. Sed quod]

quod auellitur, radicis aut stipitis (ὁπρὶς, ἔξω, ὑπὲρ) radicatum esse aut ramo(um) aliquid habere debet. Eius enim extrema germinare nequeunt: nisi id raro & præter naturam consuetudinem eueniat. Nam nec ramus prægrandis germis Lauri vnquam erumpit, ac ne auulsione quidem, nisi difficilè. Cuius causa siccitas & raritas. *Hæc Theophrastus.* Cui non consentit Plin. quando ait: Testatum sic obiter & ramo Laurum feri, quoniam dubitare Democritus & Theophrastus. Crebras deponere Lauros non plus nouenis pedibus distantes præcipiunt.

Quintilius inferi posse tradit Lauros mutud, & in Sorbo & Fraxino. Diophanes baccas suadet legi circa Cal. Decemb. feri verò post Idus Martias: viuiradices transferri mense Octobri. Alii mense Ianuario Aquilonis afflatu ficcant baccas legi præcipiunt, expandique raras, ne calefiant aceto. Postea quidam fimo ad lerendum paratas vitiua madeficiunt. Alii in qualo pedibus in profluente deculant, donec auferatur cutis, aliquin vligo infestat, nec patitur nasci. In sulco repalimato palmi altitudine vicena ferè acueruam ponuntur mense Martio: eadem & propagne feruntur. Triumphalis talea tantum: Augusta & Baccalis pluribus modis: ab occasu Aquilæ ad occasum Sagittæ feri iubent. Baccis recentibus, innotante Trago] verno tempore in humo pingui, digiti altitudine depositis, Maio mense erumpunt, quæ si diligenter colatur, ac Autumno in figulina transplantetur, in arbutulæ enatit mediocrem. Seritur & furculis apud nos: quos vere terra obruere conuenit, quæ ratione & Lauendula propagatur. Nostra obseruatione scimus furculis difficulter admodum promerire: posse tamen: facilis si quid radicle habeant, quales copiosè è matris radice pullulantes emergunt. Nostri in vasis colunt, & hyeme diligenter reponunt: verèque rursus exponunt, vel in istidem vasis, serobibus in arca excicatis, quod in Magnatum hortus fieri solet. Curam eandem adhibent, quam Cieris adhiberi diximus.

Laurus inquit Theophrastus calida est: idè ex ea ignaria facere solent. Est verò rara corpore: idè senes ex ea pulchros & præcues baculos faciunt. Dioscoridi utraque Laurus [tam tenuifolia quam latifolia] excelsioriam emollientemque facultatem habet. Itaque decoctum ex his infessu vilitæ ac vesicæ vitiis conuenit. Virentia folia [τὰ χαλὰ καὶ τὰ φύλλα]: sic enim leg. non ἔχοντες, vt quædam ex habent] non nihil asfringunt: trita & illita vespertini: apumque iectibus opitulantur. Eadem adhibita cum polenta & pane ad inflammationem quamlibet leniendam valent. Pota verò stomachum grauant, & vomitiones mouent. In Græco legitur, πρὸς τὴν διὰ πρᾶξις πρὸς σφοδρὰν, ἢ ἐμύτως καὶ. Corn. pro πρᾶξις, id est, mitigant, Cælius legit, id est, grauant. Facile quæ fuisse aitalteram vocem pro altera agnoscere. Plin. certè omisso priore membro, simpliciter dixit: folia pota vomitiones mouent. Marcello quoque vetus lectio suspecta est, putatque aliud aliquod similiter desinens non adeò dissimile verbum substituendum: qualia sunt τὰ χαλὰ καὶ τὰ φύλλα, aut ἀδανύει, vel his simile aliquod aliud quod subuertendi, misceudi, & exasperandi significationem haberet. Sanè in alterutro membro clausulæ errorem subesse offendit eorum inter se repugnantia, vt rectè animaduertit Corn. Verum is nostro iudicio non in primo, vt placet Cornario, esse videtur, qui βαρύνει legit, vt conformetur sequentibus

Tom. I.

ἢ, quætas vitiis: sed in his potius postremis. Certum enim est tum experientia tum ex Galenò, aromaticam esse totam, & amariantem cum nonnulla adstrictione hepatis amica, qualia ventriculū tantum abest vt subuertant, vt nau-seabundum corroborent potius. Quare rectè retineri oportet, optimorum codicum fidem secuti, existimamus: non autem verò in textum irrepsisse & expungendum esse: quemadmodum legisse verisimile est Galenum, alioqui hoc non taciturnum: Plinius autem videri potest corrupto usus cortice, vt multis locis ei euenisse patet. Pro nostra opinione facit quoque Dodonati obseruatio, quando scribit, Lauri folia à recentibus non raro cum nonnullis cibariis præsertim pitibus coquantur: verum inde nulla nausea accedit: sed cibus istis conditus sapidiore ac ventriculo gratior redditur. Nostra ætate à nonnullis cum carnibus suillis in eundem scopum coqui solent.

Porro Lauri bacca (addit Dioscor.) magis quam folia calcasciunt. Proinde in Eclegmate trita cum melle aut passo profunt tibi, orthopneæ ac thoracis rheumatismis. Contra scorpionum ictus ex vino bibuntur, & vitilignes emaculant. Expressus ex his succus aurium doloribus auditusque grauitati auxiliatur, cum vino vetere & rosaceo instillatur. Inferitur & acopis & vnguentis tum etiam discutiendi vi præditus. Cæterum cortex radicis calculos rumpit, partus necat & hepaticis prodest, tribus obolis in vino odorato potus. *Hæc Dioscorus.* Nostra ætas baccis non ad pulmonis ac pectoris morbos vitur: sed ad ventriculi, locinoris, Lienis ac Vesicæ affectus folia exhibet: refrigeratum ventriculū concalcasciunt: concoctionem crudorum humorum promouent: languentem appetentiam excitant: cibi fastidium pellunt: iocinoris ac lienis obstructions aperiunt: vrinasciunt: menses mouent, & ad secundum expulsiōnem faciunt.

Plin. eadem ferè quæ Dioscor. habet, sed aliis quoque adaucta. Laurus inquit, excelsioriam naturam habet, & foliis & cortice & baccis: itaque decoctum ex his, maxime è foliis, prodesse vuluis & vesicis conuenit. Illita folia vespertini crabronumque & apum, item serpentum venenis resistunt, maxime scipis, diptidis & viperæ. Pro sunt & mensibus feminatum cum oleo cocta. Cum polenta autem quæ tenera sunt trita ad inflammationes [Ruell. legit collectiones: quid si legamus inflationes? Jocularum: cum ruta, testum: cum rosaceo, capitis dolores, aut cum irino.

Quin & commanducata atque deuorata per triduum terna, liberant à tussi. Eadem profunt spiriis trita cum melle. Cortex radicis cauendus grauidis: ipsa radix calculos rumpit, iocinori prodest trib. obolis in vino odorato pota. Folia pota vomitiones mouent. Bacca menses trahunt appolita trita, vel pota. Tussim veterem & orthopneam sanant bina, detracto cortice in vino pota. Si & febris sit, ex aqua, aut eclegmate ex aqua multa, aut ex passo decocta. Pro sunt & Phthisicis eodem modo, & omnibus thoracis rheumatismis. Nam & concoquunt pituitam, & extrahunt. Aduersus scorpiones quaternæ ex vino bibuntur. Epinitidas ex oleo illitæ & lentiginis, & hulecra manûtiæ, & vlcera oris, & furfures. Cutis pruriginem [potriginem CH.] succus baccarum emendat & phthiriasin. Aurium dolori & grauitati instillatur, cum vino vetere & rosaceo. Perunctos eo fugiunt venenata omnia. Prodest contra ictus & potus, maxime autem eius Laurus, quæ tenuiora habet folia. Bacca cum vino

serpentibus, & scorpionibus & araneis resistunt.
Gangrana. Ex oleo & aceto ibi nuntur & lien & iocinori gā-
 grenis cum melle. Et in sanguine etiam aut per-
 frictione succo eo perugi, nullo adiecto, prodest.
Partis pro- Sunt qui celeritati partis multum cōferre putent
moet rati- radicem, acetabuli mēsurā in aqua potam, effi-
da. caciū rectentem, quā aridam. Quidam aduersus
Scorpionū scorpionū ictus, decem baccas dari iubent potui.
ictus. Item & in remedio vix iacentis, [Gargareonis
in vula. de melli & laxioris] quadrantem pondo baccarum
 foliorū nve decoqui in aqua sextariis tribus
 ad tertias, eamque calidam gargarizare: & in ca-
 pitis dolore, impari numero baccas cum oleo
Capitis do- contere, & calefacere. Lauris Delphicæ folia
lor. trita olivæque subinde, pestilentie contagia
Pestilentia. prohibent, tantū magis si & vrantur. Oleum ex
Oleum. Delphicæ ad ceratā acopæque, ad perfusiones
 discutiendas, nervos laxandos, lateris dolores,
Aurium febrileque fugidas [vel rigores febriles, vel he-
dolor. pialas & Lyprias, in quibus ardent simul ægri &
 algent. D.] vtile est. Item ad aurium dolorem, in
 mali Punici cortice tepescitum. Folia decocta ad
 tertias partes aquæ, vnam cohibent gargarizatio-
in vula. ne: potu alui dolores, intestinorumque. Tenerrima
in vula do- ex his trita in vino, papulas, pruritūque, illita
lor. nobis. Proximè valent cetera Lauri genera,
 de quibus singulis specialitè suo loco. Laurus
 quidem manifestè abdicat ignes crepitu & qua-
 dam detestatione: interaneorum etiam vitia &
Interaneo- nervorum ligno torquente. [etiam vitii vnlæ,
rum vnlæ. vesicæ, & nervorum lassitudinē medentur. Dal. ex
 Diolc.] Eadem purificationibus adhibetur.
Creptum Ceterum creptum illum sonorum Laurini folii
Lauri quid adolescentis portendere solicia existimatum à
denotet. Theocrito, Lucretio, Porphyrio: contra verò,
 Laurum iniectam igni & tacitam, tristitia: de qua
 re & luprā quadam attigimus.
 Porro non temerè existimamus vtendum foliis
 Lauri in inflammationibus oculorum & tes-
 suum, nec etiam in capitis doloribus, quicquid
Plin. nat. dicat Plinius. Quod tamen doctioribus conside-
 randum relinquimus.
 Nec displicet Ruellium legere pro inflamma-
 tionibus, collectiones. Sed magis nobis probatur
Plin. corr. si legamus inflationes, quibus folia conferre pos-
 se neutiquam dubitamus.
 Herodianus lib. i. in maxima peste, consulenti-
 bus Medicis, Commodum Imperatorem obco-
 piam arborum Lauri, Laureatum fecisse memo-
Pestis. riæ tradidit.
 Galeno Lauri arboris & folia & fructus defic-
 cant & calfaciunt vehementer, plūsque etiam
 fructus quā folia. At radicis cortex minis qui-
 dem acris est & calidus, plus tamen amarus, ha-
 betque etiam adstrictionis non nihil. Quamob-
 rem & calculos confringit, & iecori prodest: bi-
Calculus. bitur ex vino fragante trium obolorum ponde-
 re. Lauri porro folia pro bellariis apud Veteres
 habita fuisse, referente Athen. sic docet Callias,
Gibbi. siue Diocles in Cyclopiis: Lauri folia tu arro-
 des.
 Idem Lauream coronam, quod calefaceret &
 graue spiraret, compotationibus inutilem esse
 indicant. Fructus educit & euocat, teste Cel-
 so: calulos prodesse Soranus Ephesus asse-
 rit.
Tartari. Radicis corticem ante Plinium Hippoc. partus
 celeritati plurimum conferre prodidit. Contra
 venenata animalia succi remedio, & contra alia
 venena, si Curtio credimus, munimur. Hoc etiam
 inuncti protegitur, vt etiam venenosa bellie

nos fugiant. Lauri folia in aqua marina decocta
 omnes pulices pelum ingredi compellent. Oes-
 trum, siue Tabanus bouem aliaque quadrupedia
 in amentiam precipitare solent, maximè per a-
 stuos calores: aduersus quas molestias, si Lauri
 baccam contuderis, & in aqua coxeris, & eo loco
 vbi boues depastura, aut incubatura sint, insper-
 seris, proderit. Hæc Sotio. A muscis autem ne
 infestentur, baccas Lauri contundito, atque oleo
 incoquito, & boues inungito.

Huius autem arboris vim propè diuinam, non
 ignorarunt aliquot animalia. Nam Coruus anis,
 occiso Chamæleonte, qui etiam visori nocet,
 Lauro infestum virus enecat. Pituita quoque gal-
 linas, præsertim melli ac vindemiæ tempore,
 vt plurimum infestat: illarum medicina est, vti
 cubatus earum in Lauri fumo fiat. Hoc autem sit
 cæca naturarum discordia, quam vñ. n. l. v. vo-
 cant Græci. Aduersus hominum coriaginē, tradente
 Colum. proderit Laurum decoquere, & ea ca-
 lida terga fouere, multoque oleo & vino conse-
 ssim subigere, ac per omnes partes apprehende-
 re & attahere pellem, idque optimè fit sub dio,
 Sole feruente. Idem animalis genus Cephalal-
 gia, hoc est, capitis dolore torqueatur: quod tunc
 dignoscitur, vbi aures demittens non comedit:
 tum foliorum Lauri, quantum manus apprehen-
 dit in os iniiciat.

Sed ad vtilitates potius, quas homini præstat,
 redeamus. Baccæ Lauri à cortice exteriori mun-
 datæ, deinde per noctem infusæ in vino albo vs-
 que ad consumptionem, surtiter exprimantur,
 liquor reponatur in vas vitreum: de eo in angu-
 lo lachrymali pone vnam vel alteram guttam, &
 potenter lachrymas restinget. Eadem in vino
 cocta, trita & oculis superposita dolorem & tu-
 morem tollit, attestante Arneldo. Amatus inter
 selecta medicamenta combustionibus medentia,
 siue ab igne vel aqua feruente, aut alia aliqua
 causa eveniat, hoc primum obtinere certum
 esse testatur ab Indico Medico acceptum. Super
 Lauri folia facies de alto cadere potissimum carnem
 ignitam, quousque folia in cinerem vertantur.
 Eo vnguento combustam partem inuages, bisq;
 in die, & intra tres dies sanam reddes. Lauri re-
 nerimas summitates cum Nardo in vino deco-
 ctas, aurium grauitati & tonis mederi, scribit Mat-
 thiol. si eius decocti calentis vapor infundibulo
 in aures recipiatur. Laurus ex se vim habet ignem
 producendi: quippe si exsiccata ramus ramo fre-
 quentiùs confricetur, superasperso sulphuris pul-
 uere, ignis statim exiliet. Ex baccis in nodulo in
 vino aut cereuisia maceratus, vtilis sit potio ad
 colicum dolorem: dissipant enim baccæ flatus:
 in quos vsus asseruntur in Officinis Eleæ. de bac-
 cis Lauri nuncupatum. Lauri baccis laxata Colu-
 mella seu vula ad locum reducit, si cum aqua
 li pondere Cymini, Hyllopi, Origani, Euphor-
 bii, melle excipiantur, & summo capiti calida
 applicentur. Eisdem vneæ pondere cum tritici
 vel hordei surfuris manipulo, baccarum lunipe-
 ri vncia semis, Allii bulbis tribus contusas, & as-
 fusis vini albi libris duabus ad emplastrum consi-
 stentiam decoctas, & peccini admotas, tanquam
 singulare remedium ad vrinæ retentionem, vel
 suppressæ prouocationem, prædicat. Septem
 Lauri baccas à prægnantibus propediem paitu-
 ris, cum se dormitum recipiunt deuorata, faci-
 lem felicemque partum præstare. Tenerrimas
 Lauri Cymas cum Calamintha & sale contritas,
 ex tepida aqua sumptas, aluum ciere, pituitam-
 que & lumbricos celeriter expellere. Baccæ Lauri
 & Pira

& Pira Sylvestria contusa simulque imposita frō-
ri & temporibus in linteolis, Camer. teste, sedant
dolores capitis. Eadem bacca cum pauca Scam-
monea & Croco tita in aceto & oleo rosaceo, in-
stāque linimentū applicata in hemierania diutur-
na non parum profuit. Lauri folia Veteres o-
lim inter bellaria adhibebant ii, qui nolebant
vinum sibi nocere: vi namque exsiccatōria folio-
rum, fumi ad caput elati adiūnebantur: vel po-
tius qui, cum vinosi essent, vinum tamen redo-
lere nolebant, & sobrietatem mentiri conaban-
tur: id quod Martialis facit & clarè admodum
significat.

Estere multo Myrtale solet vino,

Sed fallat ut nos, Folia denorat Lauri,

Merūque, tanta fronde, non aqua misceat.

Ægyptiorum Hieroglyphica Picam solum Lauri
ore tenentem pingunt, quo designabant homi-
nem sibi ipsi medentem. Nam Pica ægrotans
dicitur Lauri folia in nidum congerere & illis
morbos accere. Palumbes præterea, graculi, me-
ruleque, perdices quoque, vt noxias bestiolas
fugent, nidulis suis Lauri folia ingerere traduntur.
Scribit etiam Secundus, eas annum fastidium
Lauri folio purgare. Refert insuper Hōrus Apo-
lo in Hieroglyphicis literis, palumbum quoties æ-
grotauerit, Lauream frondem in suo nido appo-
nere, quo remedio statim reconualefcit. Quamob-
rem Ægyptii hominem sibi ex oraculi responso
vtiliter medentem offendere volentes, vt modò
dictum, Picam, vel secundum alios, palumbum,
Lauri folium tenentem effigiant.

Mirum quoque, quod de eā in suo Asino aureo
scribit Apuleius, Anethi foliis modicum cum
Lauri foliis immisū cum aqua fontana, lauacrum
& poculum esse ad faciem pituitam recipiendam,
arte magica immutatam.

Conuenire etiam narrant in maleficiis amato-
ris Laurum incendi, etsi amantium quærimo-
nias repræsentet.

Columbæ etiam pullis suis contra fascinatio-
nes præcauentes, Laurinos ramulos nidis repo-
nunt. Anser folium Lauri non exest, ne quidem
si vel fame prematur, attingit: nec rosam Lau-
rinam, neque etiam viadhibita. Præclarè enim
intelligit, si id comedere, vita se priuatum iri.
Hæc Aelianus de Animalibus. Scribit etiam Lu-
cianus, equo, asinoque Lauri esum perniciosum,
& è vestigio mori edentes.

Colum. vult boues satiari circa autumnum fron-
de Laureæ. Et ante ipsam Cato, si metuit mors,
adhuc tamen sanis Laureæ folia tria cum sale &
porri fibris danda præcipit.

Laurinum oleum apud Dioscor. è drupis, seu
maturitate deciduis Lauri baccis *[Ægyptiis]* in aqua
decoctis conficitur. Tum enim ex ambiente cor-
tice pinguitudinem quandam exudant, quæ ma-
nibus prius expresso è tritis baccis succo conchis
excipitur. Nonnulli verò vbi Omphacinum oleū
Cypero, iunco odorato, & calamo prius inspissa-
uerunt, tenera deinde Lauri folia in id coniecta
simul decoquunt: Sunt qui Lauri baccas addant,
dum iustus odor accesserit. Alii styracem & Myr-
ram admiscunt. Porro ad eiusmodi olei conse-
ctionem optima est Laurus montana & latifolia.
Palladio ex Lauri baccis oleum conficitur, hoc
modo, Lauri baccas quàm plurimas, & maturitate
turgentes in aqua calida bullire facies, & vbi du-
ferbuerint, olei quod ex se dimiserint, superna-
tantis vndam pennis leuiter cogentibus in vasa
transfundes. At Plin. Fitiquit, è Lauro admi-
xto druparum oleo. Quidamque à baccis expri-
munt tantum: alii foliis modò: alii folio & corti-

ce baccarum, nec non Styracem addunt, aliòsque
odores. Optima Laurus ad id latifolia, syluestris,
nigra baccis. Sed non satis explicat Plin. an bac-
cæ Lauri cum oleo druparum conterī ac exprimi
debeant, aut ab expresso simul vtroque fructu
sic olei druparum admixtio fiat. Græci verò me-
dici Aetius, Actuarius, & Paulus, alterum Lauri-
num parum faciunt è Lauri baccis expressum: al-
terum mixtum, ita vt ad quinque oliuarum matura-
rarum sextarios, de baccis Lauri sextarius vnus,
aut etiam æqualis mensura addatur, & olei expres-
sio fiat. Mesuræ verò baccæ Lauri maturæ & recē-
teruntur in pila, ex aqua in Lebetæ coquuntur,
pōst torculari plano exprimuntur in vas sub-
iectum, in quo aquæ supernatans oleum colligitur.
Simplex vtilius, & quò recentius & viridius
colore: amarissimum est & acre. Ex Gallia Nar-
bonensi vtribus, vt commune, aduehitur, vnguē-
to similis quam oleo. Nostri non parant, sed al-
latum emunt.

Visi exalfaciendi, emolliendi, spiracula ve-
narum aperiendi, & lassitudines discutiendi. Quia
& malis nervorum omnibus, doloribus anum
ac destillationibus confert: renum verò vitio ex
frigore contracto laborantibus illitū est præstan-
tissimum & maximè, si quid aliud, vtilis. At potū
idem nauseosum est. Ob vim eius exalfactoum
Paralyticis, Spasticis, Ischiaticis, saggillans, capitis
doloribus, inueteratis destillationibus, auribus
in calyce Punicæ calfactum illinitur. Apertū, mol-
lit, discuit. Idè impteriem omnem frigidam so-
lam & cum pituita vel flatibus sanat, & ab his Co-
lo dolenti clystere infusum mirè prodest, vt parti-
bus omnibus cerebri illitum, articulis, ventriculo,
spinæ dorsī, horrori febrili, denique omnibus ner-
uorum vitiis, algoribus, lassitudinibus, catarrhis,
hepatis, Lienis, renum, vteri, frigidis afflic-
tibus. Scabiè detergit eo in petiginēs, in balneo illitum:
verum eo conuenit abstinere in lichenibus, psoris
& aliis inflammationem minantibus, & in reli-
quis calidioribus & biliosis temperaturis. Vermes
& pediculos tam agrestes, quàm domesticos & le-
des enecat. Capitis furfures emendat: alopecias
& quæ ophiatis nominatur, corrigit. Ad hos enim
vſus in balneo illinendum: postea verò oportet
vino & melle, vel ouo, cum melle & Fænuigraci
farina detergere. Cauendi ne capiti calorem sen-
tienti hoc admoveatur. Ano suppositum vel inie-
ctum, hæmorrhoidum dolorem mitigat, & ex
his profluentem sanguinem sistit, notante Cur-
tio. Fit & uinum è Lauro, vt ait Plin.

Ex eius baccis conficitur emplastrum officinis
frequentatum, autore Mesue. Recipit Thuris, Ma-
stiches, Myrrha, sing. vnc. i. Baccar. Lauri vncias
duas, Cyperi, Costi, sing. vnc. i. mellis colati quā-
tūm ad ea comprehendenda sufficiat. Si autem
Cyperi seſcunciam admisceas, & sterus capræ aut
vacæ siccum ad pondus omnium, ad Hydropsē
fit mirabile. Alioqui ventriculi, intestinorum, he-
patis, renum, vesicæ, vteri, & patium aliarum
dolorem, à flatibus, aut intemperie frigida ortum
placat. Quare in colico dolore à flatu & pituita
salubriter calidum ventri imponitur, vacuata ple-
nitudine. In clystere quoque iniicitur vncia vna,
vel seſcuncia, cum ceteris eodem pertinentibus.
Inflationem quamuis, id est, à flatu tensionem,
& tumorem, eadem ratione iuuat.

Diuerſum ab hoc Emplastro Malagma dicitur
apud Galenum, id est, è baccis Lauri, Nitro
rubro, Ammoniaco, Cera, Resina, Picea, Pice
Brutia.

Electuarium de baccis Lauri Iac. de Manliis in

Mm 4

Olei Sirei.

*Nervorum
affectant.*

*Cautio
Vermes
pediculi.*

*Laurinum
vinum
Emplastrum
Laurinum.*

Hydrops.

Colica.

*Elect. Lau-
rinum.*

in luminari maiori, cuius descriptio est apud Rhazam lib. 9. c. 72. cur à Lauro nomen acceperit, non videmus. Sunt enim in eo Electuario efficaciora & maiora quantitate, quam sit Laurus. *Ignaria.* Funt & ignaria ex lauri ligno. Exploratorum hac usus in castris Pastorumque repertus, quoniam ad excutiendum ignem non semper lapidis occasio est. Tenuit ergo lignum ligno, ignemque concipit attritu, excipiente materia aridi fomitis, fungis, vel foliorum facillimo conceptu. Sed nihil Hedera præstantius, quæ teratur, Lauro quæ teratur auctore Plinio. Mercurio id inventum tribuit hymnus ad eum scriptus. Sanè plerique etiamnum pastores, inquit Tragus, coacto isto igne [Sic enim à Germanica voce Notseur dicere possumus.] ad multas utuntur superstitiones, quæ seductæ & muleræ plebi longè magis arident, quam veritas ipsa. Sed de hoc lauri attritu & pridè quædam dicta quæ admodum & de Mustaceis, quos sic facere iubet Cato. Farina filiginæ modium vnum multo conpergito. Anisum, Cuminum, adips. p. ii. Cæsi libram, & de virga Lauri deradito, eodem addito. Et ubi de siteris, lauri folia subitis addito dum concoques. Hinc Cicero ad Atticum ait, Bibulum in Amano cepisse Laureolam in mustaceo, non sine cauillo. Quum enim quis assumpto mustaceo serius aduenisset, faceret dicebatur: ille in mustaceo Laurus querit, utpote cui præter sedimentum nihil superesset. Quum itaque deurctus, profigatisque à Cicerone Amani montis incolis, Romani populi sempiternis hostibus, Bibulus superuenisset, ut non nihil gloriæ occuparet, falsè à Cicerone dictum est, eum in mustaceo Laureolam quæsisse. Quod in eos quadrat, qui in minimis ac situolis negotiis venantur gloriam.

Laurus insuper Alexipharmacum est aduersus venena, ut supra dictum: unde Græcum adagium, *de vno reço barneçav*, hoc est, Laureum gesto baculum. Quod his conuenit, qui solliciti periculo aufugissent, & tutos se asserere volentes illud pronuntiant. Videntur porò apud Catonem Lauri folia intelligenda in illa Libi confectione, quando ait: Cæsi pondo ii. in mortario bene disterat: ubi bene distrinuerit, farina filiginæ libram, aut si voles tenerius esse, se libram filiginis solum eodem indito, permiscetoque cum cæso bene, onum i. addito, & vnà bene permisceto. Inde panem facito. Folia subdito. In foco calido sub testa coquito leuiter.

Cæterum præter vires medicas alias propè diuinas habere creditur Laurus, si modò vera sint, quæ Authores tradunt. Quippe iam supra ex Plinio dictum, quod & Tranquillus ait, solam fulmine non icti Laurum. Hinc Tib. Principem, qui tonitrua præter modum expauit atque exhorruit, tonante cælo, contra fulminum motus nunquam non Lauream coronam capite gestasse. Et Horatius:

Tum spissaramis Laureæ seruidos

Excluder ictus.---

Quod & Colum. confirmat, quando ait: Plurimi etiam infra cubilium stramenta graminis aliquid, & ramulos Lauri subiciunt: quæ cuncta remedia creduntur esse aduersus tonitrua, quibus videntur oua, pullique semiformes interimuntur, antequam toti partibus suis consummentur. Quidam etiam, teste Curtio, Lauri ramos in dolia imponunt, ne tonitrua & fulgura vina perueriant, per contrariam naturæ vim auxiliaturi. Sed hæret & non absque ratione Hier. Fracast. lib. de Sympath. & Antipath. rerum, vtrum in Lauro talis antipathia sit: [quod nimirum à fulminis tactu

immunis tradatur.] Illud magis inquit in causâ putarim, quòd Laurus rotunda admodum est, & corticis densi ac leuis, à quibus omnibus fit, ut incidens vapor non inhereat, propter quam rationem nec columnas, à fulminibus tangi videmus, quòd rotunda tersaque sint.

Contrarium etiam experimentum profert Læcuna, qui scribit anno 1539. Romæ in Palatio Ducis de Castro fulmine elegantissimam Laurum ictam. Ut meritò ante eum Tragus videatur dixisse: fulmen non ictet Laurum Veterum superstitione credidit: quod idem de aquila & vitulo marino affirmant.

Simile fortè & illud, quod tradunt odio maximo à Demonibus haberi. Aiunt enim plures sacrum morbum aliquem aut demonem eum locum infestare minime, ubi Laurus adfuit.

Quare Romani, boni Genii plantam vocauerunt, ut supra dictum, quia secundam valetudinem adferre existimatur. Proinde Laurus & Cænicæ Ianuæ mensis prima die, à populo Principibus donabantur.

Rebigo autem segetum maxima pestis, Lauri ramis in aruo defixis abigitur, transiitque ex aruis in earum folia, attestantibus Columella & Plinio.

Impedocles quoque philosophus Laurum tantum fecit, ut optimam conuersionem in arborem existimauit, quasi post mortalium vitam in bestiarum demigrandum sit.

Porò præcipuus quoque Lauro honos & vultus ad victrices triumphantium coronas. Romanorum sinè Principum corona è Lauro fuit, ut legimus in historiis. Nam ut memorie Appianus reliquit, Iulium Cæsar post ciuilia bella in vibem reuersum, multi Regem appellarunt, & ut aliqui ex sermone remissam exprimerent, eius imaginem Lauro coronarunt, tænis albis infestis. Marcus Antonius Consul quoque, ut ex Plutarcho in illius vita est, illi in foro lauream porrexit. Quam quum huic semel atque iterum repudiatam denud obtulisset, iussit in Capitolium deferri, offerentem pauci faciens. Ipsi verò renuenti, plures congratulati, ut libertatis Republicæ affererent. Scribit tamen Dion, cuius inuitis post victorias obtulisset, ut in conuentibus, vestire regia, & corona laurea, ornari perpetuò sibi liceret: cuius rei causam assererat, quòd caluus esset. Decretum insuper est, ut Augusti palatium Lauros propositas haberet, ex quibus corona cornea penderet: quasi ipse hostes perpetuò vinceret, & ciues conseruaret.

Iulianum autem nondum Principem, Socrates in H. st. Ecclesiastica refert, quandam ciuitatem ingressum, & Lauream coronam inter columnas pendentem, rupto sine, super eum decidisse: & illum amplissimè coronasse. Quod qui viderent, hoc signum futuri imperii fore acclamauerunt. Aladis, & illorum victoriis, inde obsecratum [referente Curtio] ut qui de hostibus victoriam reportassent, simili honore afficerentur, ut propterea triumphantes ex Lauro corona caput suū cingerent. Nam, ut dicebamus ex Plinio, hæc proprie triumphis data fuit: vnde in Anstide dicit Plutarchus: quicquid ob victoriam publicitus fiebat, id cum Lauro erat: ut ea præterea victoriæ signum remaneret. Quemadmodum enim in victoris Delphicis lauro coronabantur, sic Romæ triumphantes. Quare de ea sic Ouidius:

---Tu ducibus latis, cæm letæ triumphis

Vox caner.

Iuuen. Satyr. 8.

Ignaria.

Hedera.

Mustacei.

Adag.

Aliud adagium.

Catonis loci illustr. Libum.

Aduersus fulmina.

Ad ciferendū oua & pullos. Pro conseruatione i. ni.

Nobilitas ornetur Lauro collega secunda.

De Mario loquitur, qui secundo de Cimbris triumphauit. Lucanus.

Atque Lauriferæ damnat Syllanæ iuuentæ.

Hoc autem dixit propter Syllanæ qui Pompei ad hinc iuuenis detrēctatē triumphum.

Nonnulli tamen leguntur, qui in hac pompa, non lauream corollam gestant, Verum tantum Lauri ramum dextrā: quod solum Plutarchi, & Appiani testimoniis clarum fiet. Hic in Libyco: Scipionem de Carthagenensibus triumphantem altera manu sceptrum, altera Laurum tenuisse scribit: Ille Paulum Aemilium in triumpho dextra Lauri ramum deuulisse meminit. Gordianus etiam Carthaginem ingrediens ramum Lauri tantum tulit, attestante Herodiano. Sed ex alia quoque arbore, quam Lauro coronas gestasse triumphantes, legere est: Nam Papyrius Nafō de Sardis triumphans, Myrtea vltus corona, quod illos in campis myrteis d. bellasset. Cæarem etiam in triumpho Gallico, & Citrō induisse coronam auctor Paterculus. Verum post Augustum natum, hæc corona desinit à Lauro primū in palatio confuevit, atque eā die quā Augustus natus, geminasse dicitur, ut Serenus Maurus memoriæ mandauit. Sed ut paulo altius historiam repetamus, Suetonius auctor est, aquilam prætulisse, & gallinam albam, Lauri ramulum rostro ferentem, apprehensam: in Liuiæ gremium, post Augusti nuptias, quum Vientanum suum reniseret, deuulisse. Quem cum pangi placuisset, postea adnatum lauretum, ex quo deinde triumphaturi Cæsares, Laureas decerpent, ut alias eodem loco ferent, quas sub cuiusque fatorem obitu, ut e languerent obseruatum, Neronis verò ante interitum omnis sylva exaruit, & genus albarum gallinarum interit. Fuit autem vltimus & Caracallus, qui ab Aenea processerunt. *Hec Dion.* Ramus autem Lauri bacca habuit, ut aliquid magnum significaret, eodem autore. Hæ coronæ triumphales & Felto & Gello in quibus distat: quæ in ipso triumpho, ad Iouis Capitolini pedes deponebantur. Quod Lucanus exprimit videtur:

— Haud sacras possunt Capitolia Lauros.

Nazarius, siue alius sit qui panegyricum Constantino dixerit: Vidisti, inquit, Apollinem tuum, comitante Victoriæ coronas tibi Laureas offerentem. Caterum ministri triumphi diuini, auctoribus Pompeio & Gellio, quique prælio non interfuerunt sed triumphum procurant, primo quidem corona oleaginea vsi sunt, postea verò augescente huiusmodi solennitate milites etiam laureati, triumphantis curram secuti sunt: ut sic purgati à sordibus humana, ut existimabant illi, urbem ingrederentur. vnde Lucanus:

Lauriferas nullo comitentur vulnere currus.

Primum autem hac corona triumphasse reperitur Liber pater, de Indis, & Romulus deuictio Acronē Ceninensium Rege, tradente Dionysio Halicarnasseo. Sed & oualis corona tandem à Lauro fuit, quæ prius, auctore F. Pompeio, Myrtea fuerat. Nam M. Crassus, qui fugitiuus & Spartacum vicit, cum Laureæ ouant, Massurio auctore. Ita Nero ut Xiphilinus auctor, & Græcia Romam reuersus ouant oliua coronatus, Laurum Pythiam præ se ferens. Tanti denique in victoriis Romani Laurum fecere, ut sapientis pro victoria acciperetur. Horat. in odis:

Cui Lauros æternos honores

Dalmatico peperit triumpho.

Scribit enim, teste Acronē, ad Asinium Pollionem,

nem, qui Solonas apud Dalmatiam ciuitatem cepit, & Lauream tanquam Poëta, & triumphanti dedicauit. Idem ad Pompeium Varum:

Longique fessum militia latus

Depone sub Lauro mea.

Nempe victores, præterquam in triumphis, Lauream donabantur. Cleanthus enim, ab Aenea Virgiliano Lauream coronam redimitus, vitiūque aduelat tempora Lauro: quod is prius Fidenam irrupisset.

Sed Augusti in Hispanos victoria abunde declarat Laurum symbolum victoriæ fuisse, quam idem Poëta in odis sic celebrat:

Herculi ritu modò dictus, ô plebs,

Mirte vendalem petisti Laurum,

Cæsar Hispana reperit penatibus

Victor ab ora.

Sed & aliter præterquam in triumphis etiam victoriæ nuntia fuit Laurus: nam & tabernacula, & falces, & literæ, naues, militumque iacula Lauro, in eam significationem adornata sunt. Normum est, Poëtaianos milites, de futura contra Cæsarem victoria (quum nimis securè) confidentes, sui tabernacula Lauro condecorasse. Plutarchus scribit Paulum Aemilium, Persam Maedonum Regem expugnasse, & post victoriam ad tabernacula reuerbis milites, illa Lauro, atque Hedera ornasse. Lucullus, ut Appianus in Mithridatico auctor est, captio apud Leannum insulam Varo, Alexandro, ac Dionysio eunucho, nautem Lauro ornata, ut in victoria [vtilis ait] mos est, cum literis Romam misit. Literæ etiam, quæ victoriæ nuntiarent. Lauri foliis inscribantur. Sic enim Liuius lib. 5. ait: Literæ à Posthumio Laureatæ sequuntur, victoriæ populi Romani esse, Aequorum exercitum deletum. Idem. Post deuictum Persem nuntius Laureatas literas consuli C. Licinio, victoriæ nuntias. Iulianus ad Prouinciarum signa, literas Laureatæ misit, ut testatur Ammianus: quibus se in expeditionibus inter primos versitum significaret. Sic enim Acron in Odis Horatianis inquit: Laureatæ literæ de victoria mittebantur.

De falciibus, hoc vnum tantum à Plutarcho in vita Luculli exemplū erit. Lucullum ac Pompeium in quodam Galatiæ vico conuenisse scribit: Laureatos uterque propter victoriæ falces ferebat: verum longo Pompei per loca squallida & arida, atque arboribus sterilia, itinere, Lauri circa falces palluerant, ac ferme aruerant: quod ubi Luculliani Lictores aduerterunt, ex propius, quas recentes, & virides in manu habebant, liberaliter contulere: curramque pompeii frondibus impleuerunt: quod in bonum Pompei omen cessit. Etenim Luculli res gestæ Pompei imperium perornarunt. Idem in Pompeio, Tabellarios ut Mithridatis mortem, Pompeio gratiam visu nuntiarent, iaculorum culpidēs Lauro adornasse, memoriæ mandauit. Dion in Neronē: Nuntius ad Neronem veniens, Laurum ferebat, ut illi significaret victoriā, quam Corbulus, de Vologē, Parthorum Rege, & Teriolate, Armeniæ principe, habuisset. Mos etiam Priscorum fuit, ut vates Lauro coronatus, ac si de futura victoria speraret, & faciem gestans, aciem præcederet. A quo verò omnes abstinerent, quod ferrum in sacrum virum stringere nefas esset. Vnde prouerbium: *Ne gnifer quidem super fuit*: Cū significare volumus, omnes ad vnum interire.

Sunt & aliæ Lauri celebratæ, quibus Antiquis decorataeque honorabilis extitit. Nam quod dicebamus ex Plinio, Gratissima domibus tantum

Laurus gloria nuntia.

*Nautis laureatæ
Literæ laureatæ.*

Laurenti fuses.

Laurentis currus.

Laurentis iacula.

Vates laureatæ.

ramosis foliis ordine distinctis, & perpetuò geminis simul inter se aduersis, magnis & latis, Cornus foemine ferè similibus, sed ad Laurina accedebus nigricantibus & splendentibus, perpetuis, nullo odore, sapore amaro, cum nonnulla adstrictione. Summis ramis umbellas florum quinis foliis constantium profert candidorum & odoratorum. Deinde fructus succedit, Myrti bacis paulò longior, planior, angulosus, cærulei coloris elegantissimi. Nascitur præruptus & lapidosis inter alios frutices, & in sepibus circa oppida Lusitanie Montemortho & Tomar, ubi cū suo flore & fructu collegit mense Nouembri, tamen aliis Iulio & Augusto floreat, ac fructus maturetur Octobri.

TINUS ALTERA

Altera, eadem, quā superior altitudine assurgit, ramis frequentioribus & summiorebus, & cortice ex rubro virecente tectis: circa quos folia superioris, angustiora & oblongiora aliquantulum, & venulis pluribus distincta, sibi invicem opposita, ut in priorē. Flores extremis ramis umbellam ut etiam nascuntur, colore nonnihil putrescente, neque admodum odorati, ut superioris: fructus etiam minor, plenior, nigrior. Hæc vno duntaxat loco in Lusitania, quodam monasterio *Pera longa* dicto, locis incultis supra Vlyssipponem extructo observavit secundum piscinas, & in Bæticæ maritimis.

Tertia ei primū in Belgicis hortis confecta, semine ex Italia delato, nata apud Clariss. virum D. Joh. Boissot, arbuscula magnitudine, quæ singulis annis & florem & fructum profert. Alunt nunc plerique alii rei Herbaria studiosi, tum nobiles matronæ, tum vii, ramis ex ea arbuscula desumptis, & terræ commissis enatis frutices. Minor verò est quàm superiores, folio Laurino ramē latiore, lævi, & nigricante, perpetuo, ramos ordine quodam per intervalla ambiente, ut in prioribus generibus: umbellæ florum alborum foris nonnihil pupurascens summos ramos coronant, deinde fructus ex cæruleo nigricans, levis, minor quàm in alis. Bis plerumque floret, vere & sub hyemem.

Theophrast. lib. 1. cap. 4. inter perpetuò virentes & sylvestribus dicitur *δύοις ἀγέλας*: à Plin. *Tinum* & *Laurus sylvestris*: Lusitani priorem *Tinum*, *Vua de Perro*: [est tamen & alia planta dissimilis hoc nomine donata.] Alteram *Follado*, à foliorū, ut arbitror, frequentia vocant: Bæticis *Durillo*. Italici

[sive tertiam] Anguillata *Laurus saluatico* vulgari nomine dici scribit, & à Brutijs *Moleffo*: Bellon. *Lentagine* nominat. Hæc Clusius.

Ceterum iconem nostram primo loco positam ponit Clusius pro *Tino* 2. Pro tertia aliam iconem habet, in qua nulla folia hirsuta: quam *Folia pilosa* Lobel. pilos in margine foliorum pingat, nec tamen eorum meminerit. Eidem cum *Pena* in aduersis. *Laurus Tinus* cærulea bacca valde quàm elegans & noua assurgit in arboris æmulationem. Fert corymbaceam umbellam multis conflatam *Terebinthi* seminibus, aut *Gigartis* vuarum similibus, sed ex argenteo in cæruleum luridis: flore ex albo purpurascens.

Ad iconem Lobelii in margine additur *Laurus regia* Italorum. In ea iconem nobis videntur flores & bacca minis feliciter expressæ. Folia, ut dictum, appingunt hirsuta in marginibus. Existimamus eandem esse cum Clus. tertia, quamvis pilorum nullam faciant mentionem.

Lob. in Obs. Clusii secundam vocat *Tinum Lusitanicam* Clusii.

Dod. in hist. Lat. vnicam exhibet iconem, nempe eā quam primo loco posuimus, titulo *Tini* sive *Lauri sylvestris*. Taber. tres icones habet: prima, quæ falsa, iuxta non bonam iconem Læb. & *Pena* in adu. omisit tamen pilos: non erat etiam nostro iudicio separanda à *Tino* quam ponit pro secunda, licet Clusio sit tertia. Lusitanica autem Tabern. est Clusii secunda, quam Germ. *Portugaleischer weiden Lorberbaum* vocat idem Tab.

Camer. in epit. Matthiol. *Laurus sylvestrem* seu *Tinum*, intrepidè Catonis *lyluaticam* dicit, *Laurus* addens. Italici *Laurus saluatico*, *Laurus regia* & *Lentagine* dicit: folia, inquit, esse nitentia, inodora, lanugine tenuissima pubescens: flores ex albo purpurascens: baccas sapote acerbo.

Mirum verò *Gazam* apud Theophrast. loco citato *Laurus* simpliciter conuerrere, cū tamen in omnibus exemplaribus, quæ hæcenus quidem videre licuit, manifestè legatur *ἀγέλα δάφνη*. Alii tamen *δύοις ἀγέλας*, sive *Laurus sylvestris* ita interpretandus Theophr. locus] esse malunt veram *Laurum*, sine hominum cultu prouenientem, quales multæ circa *Montepelium* in sepibus videntur.

Dalechamp. inter peritos Herbarios constare ait, depictam à se arborem in historia Lugdunensi esse *Laurus Tinum* Plinii, quam *Laurus* nonnulli sui generis arborem intelligant, alii *sylvestrem Laurus* etiam Theophrast. Arbor hæc eodem Dalechamp. autore, cortice vestitur subrubro: ramis abudat, ex quorum nodosis articulis folia enascuntur, bina semper aduersis pediculis sita, venosa, carnosissima, minimè dissecta, in acutum desinentia. Flos ex albo purpurascens est in umbellis, copiosissimus: Cærulea bacca plurima, oblonga, angulosa, gustu atringens. Arbor ista nunquam exurit. Quare mirificè intuentium oculos delectat, & allicit frondis honore sempiterno, umbellarū autem fulgore, & baccarum cæruleis aceruis. Nascitur in asperis, saxosis & maritimis Gallicæ provincie, Hætruriae, agrisque Latini collibus. Itali vocant *Lentagine* & *Laurus saluatico*, diuersam à *Lantana* sua, quam Matthiol. Vibernum esse arbitrat. Nascitur & in plerisque locis montis Cestii inter *Cociferas* Ilices. Placuit totam *Lauri Tini* Dalechamp. descriptionem proponere, cuius icon meritò in quibuldam displicet, vix descriptioni in omnibus respondens: Quicquid sit, *Laurus Tinum* eandem putamus cum *Tino* 3, Clusio donec meliora doceamus, quan-

Tinus Lusitanica

Tin. Taber not.

Laurus sylvestris

Gaza not.

Laurus Tinum Plinio Descriptio

Semen

Locus

quam aliter sensisse videatur compilator Histor. Lugd. Facit enim primam, nec tamen eandem dicit cum Clusii prima, cuiusque descriptionem omittit.

C. Bauh.

Liberius quoque nobis videtur C. Bauh. in suis Aduert. scripsisse hæc verba: Sic dicendum erat, fummis ramis umbellæ profert candidas & odoratis: & hoc vel ex viva planta, vel ex lectione diligenti Clusii habuisset: Hæc sanè verba apparet desumpta esse ex descriptione Clusii. Sed oportebat prius pro certo statuere Dalech. Laurum Tinum eandem esse, antequam docti viri descriptionem carperet. Nos potius coniectamur, quàm pro certo adstruamus, magis conuenit cum tertia Clusii. Ipse verò C. Bauh. in sua descriptione, quam apud Matth. dat & odorem florum & saporem totius plantæ omisit. In floris descriptione autem esse quinque folium, & icon, quam is eandem cum nostra ex Camer. apponit, quadrifolium tantum ostendit. Quanquam, ut verum fateamur facillè existimamus quinque foliola pingenda fuisse.

Locus.

De loco & tempore satis sparsim dixisse nos videri posset, nisi & à Lob. & ab aliis alibi quoque nasci obseruatum fuisset. Etenim in Valenæ nemore Narbonæ plurima, & plerisque Ceti montis, inter cocthias lices frequens, ubi & legitur. Italiæ ac Hispaniæ agri, & aliæ fortè regiones huius feraces sunt, imprimis verò eà sylva Hetruriae abundat. In Samnitibus circa Lenziana & alibi reperitur eius magna copia abundat circa Anconam & Spoletum, sed copiosius in Narbona.

Cultus.

In Germaniæ hortis facillè fert hyemem, parum tecti, & ex ea fit pulchrum opus topiarium: nimis tamen frigoribus succumbit, ut annotat Camer. Celsus. scribit in Hetruria syluis hyeme florere, fructumque autumnium nouellum expectare. Semen nobis ex Italia missum aliquoties fecimus Montbelgard: sed irrita spe. In hac planta folia variare deprehendimus: superiora enim inferioribus sunt magis glabra. Bononiæ vidimus in horto Saluatoris, ubi perperam Laurocerasum vocitant. Patavii in horto publico, & alio Pharmacopæi Germani elegantes arbutusculas vidimus. Item Heidelbergæ in horto Electoris, Anno 1595.

Foliorum
Varietas.Lauroce-
rasum.Vires & v-
sus.

Ex baccarum acerbitate facillè industrius quis ad præscriptum Galeni de earum usu medico statuat. Premitur ex iis oleum auctore Lobelio, quamvis eius nullum usum declaret: nisdem valdequàm lubenter vescuntur sturni, turmatimque ad illas conuolant.

LAURO CERASVS.

CAP. III.

Descriptio
Folia.

PERAMONÆ est arbor Laurocerasus, frondis æternæ, Citrorum folia æquantis, palmatis, sesquipalmatis, duorum triumve digitorum latitudine, obiter per margines crenate, hilarum virore micantis, lauis, pinguiusculæ, cuius medium percurrit nervus crassiusculus, auersa parte elatior, unde sine ordine in oras excurrunt venæ haud ita multe: sapor subamarus, adstringens. Ramulorum cortex viridis est, lignum internum album. Fructus racematim serie longa disponitur, breuibz hærens pediculis gratus, dulcis, Ceraso paulò maior, sublongus, ex cæruleo rubescens: sub pulpa non semina bina aut terna plana, plu-

Fructus.

rimam accedentia ad Loti Africanæ semina; habet, ut vult Clusius: sed officulum vnicum Cerasi officulo simile, longius tamen, sapore amaro ad Cerasi nucleos accedente, neque simile quicquam habet cum Guaiacana vulgò dicta.

At ne quis interim Clusio diuersam à nostra traditam putet, eius descriptionem subiicimus integram. Laurocerasus iuxta magnitudinis est arbor, caudice recto, multis ramis donato, qui cortice atrouirente obducti sunt, nouellis tamen omninò virentibus. Folia alternatim ramos ambiunt, non decidua, Lauri latifolia, siue potius Citriæ mali foliorum æmula, per ambitum nonnihil dentata, nervis aliquot ex mediâ costa in latera excurrentibus, superne splendens, inferne nequaquam: Color in vetustis ex atro virens, in nouellis ex viridi pallescens: sapor amarus, nucleorum mali Persicæ aut Amygdalarum amararum æmulus. Oblongas in summis vetustis ramis inter

superioris anni folia fert hastulas, digitalis longitudinis, crassiusculas, in quibus breui pediculo numerosi, & racemi in modum confertæ sunt flores, candidi, quinque foliolis constantes, multis in umbilici ambitu staminibus præditæ, Cerasi autem vulgò nuncupatæ floribus non admodum dissimiles, odoris tamen expertes, qui nullum fructus

rudimentum præbuerint, sed caduci admodum fuerunt, quales in Germania creuerunt. Supra hos deinde rami germinant & nouella folia protrudunt. Fructus Constantinopoli missus, forma fuit ovali, exigui pruni magnitudine. Sebesten fructui proximus, foris niger, rugosus, pulpam continens dulcem & edulem, Ceraiorum vel Brunensium in Moravia Prunorum pulpæ modo, in qua latent bina aut terna semina plana, spadicei coloris, plurimum accedentia ad Loti Africanæ vulgò Guaiacana nuncupatæ semina. Quam seminis descriptionem tamen Clus. in posteriori suæ hist. editione de nouò inculcat, atque ita sibi missum testatur hunc fructum anno 1581. præmissa tamen vera & genuina officuli descriptione ex alia sibi visa, officulum (inquiens) continens sessili parte orbiculare, deinde sensim in oblongam tenuemque cuspidem desinens. Sed quicquid sit, valde suspicamur diuersa hoc loco semina à Clus. descripta, priusque non fuisse Laurocerasi.

Non displicet quæ Celsus. de hac arbore his verbis scripsit: Plinius affert Laurum regiam amplissimam & arbore & folio, baccis gustatu quoque non aspero. Hanc Pisis habemus peregrinam foliis longioribus, pulposisque, ad Malum Medicam accedentibus, perpetuò virentibus, sed odore graui: flores in racemis erectis fert, candidos, suauolentes: baccas Lauro similes, paulò maiores, oblongiores, in maturitate nigras, pericarpio

plo pulposo, suavi, quod quod magis siccatur in at-
bore, dulcius redditur: intus nucleus est oliuarius,
fragilior, perficitur Autumno incipiente: medul-
la interna amara. Seritur optimè ramo. Fructum
terræ diligenter commissum, etiam in fœtibus,
minimè tamen germinasse sibi Clus. affirmat. Ar-
busculæ autem Constantinopoli missæ germina,
vbi paulò altius exercuissent, in terram inflexa ra-
dices egerunt, aliàsque arbusculas dederunt.

Carmet, ut furculis propagati, verùm non si-
ne labore.

Missâ porro fuit hac arbuscula Clusio Trabi-
lun Cornasi nomine, quod Trapezuntinam Da-
ctylum interpretati sunt. Sed cum nihil cum Pal-
ma commune habeat, satis impropiè hoc nomen
illi inditum censet.

Bellon. lib. 1. Obster arbores perpetuò vitē-
tes recenset Trapezuntinam quandam feren-
tem cerasa. M. audit & eo libello, cui de
ratione cicutandi sylvestres arbores titulum fe-
cit cap. xx. & Laurocerasum appellat: eius tamen
historiam non describit nisi quod eodem capite il-
lius rami mali Citriæ ramo æqualem facit, & e-
ius prægrandem arborem Genæ in horto Prin-
cipis d'Orléans postea vidisse asserit. Cum verò hu-
ius nostræ folia maximam similitudinem cum Ci-
triæ foliis habeant nec desint, & Trapezunte
Constantinopoli, ut nomen indicat, primum
allatum fuisse venisimile sit, eam esse omnino
censet Clusius, quam Bellon. observavit.

Laurocerasum autem nomen conicit et imposi-
tum à foliorum Laurinis similitudine, & fructu
cerasæ æquali: tametsi postremo loco ex Plinia-
na historia id evenisse asserit. Verùm [inquit]
nusquam apud Plin. Laurocerasum vocem legere
memini. Is quidem lib. xv. cap. xxv. vbi Cerasi
genera enumerat, de Cerasis Lauro insitis agit.
Minus quinquenarium est ait, quod prædiere quæ
vocant Laureæ, non ingratis amaritudinis, insi-
ta in Lauro. Hanc autem quam proponimus ar-
borem, ipse nō intelligere, vix se sibi persuade-
re posse Clus. scribit: Sed [addit] cum aptiore
appellatione careamus, neque sine iudicio Bello-
nius eā vsum esse videatur, Laurocerasum cum
ipso nuncupabimus donec ex Veterum monumē-
tis commodior aliqua sese offerat. Si cui tamen
Palmæ Trapezuntinæ vocabulum, quod Constā-
tinopoli adepta est, aut Cerasi Trapezuntinæ
vocabulum, ut Bellon. etiam Gallico sermone v-
surpat, magis aridet, uti eo possit Itali *Laurum re-*
giam vocant: alii *Laurum Trapezuntinam*. Hortus
Patau. *Lauro regi d' Dattilo di Tribisfondo*.

Dalechamp. eam secundam Loton Theophr.
esse iudicavit, quam nonnulli docti Herbarii
Laurocerasum nominant, ex Africa aduectam,
Plinio & Matthioli. incognitam [si Hist. Lugd.
credimus,] & in hortis principis Dotæ Genæ lu-
xuriantem. Sed hæc Dalechamp. opinio de Clusii
sententia minimè probanda: nam huius fructus
non nascitur Myrti modo alternis, siue ut Græcus
codex habet, *καὶ δ' αὖτε τὴν μύρτον παρὰ δ' ἀλλήλα*, sed facie-
matum, vix modo, quemadmodum & flores in ha-
stula consertim plurimi nascuntur, ut dictum.
Neque quod Dactylum Trapezuntinam esse sta-
tuit Lotum Africanam Matthioli, cui durum nu-
cleum tribuit: quia de causa *διότι οὐκ ἐστὶν* Theophrasti
esse vult, cuius, nucleus durus est, in qua opinio-
ne etiam est, marginalibus in Athen. ab ipso La-
tio donatum scholiis. At, inquit, Clus. Lotus A-
fricana non nucleum sed semina duntaxat ha-
bet. De qua re vide plura capite de Guai-
cana.

Tom. I.

Ceterum iam prius dictum, videri Clusium
duos fructus confudisse, nempe Laurocerasum cum
Guaiacana, ex eo errore hic quoque denuò impe-
gisse videtur, nec minus censura dignus quam
Dalech.

Porro Laurocerasum primum nobis idem ce-
lebris medicus Dalech. Lugduni ostendit nominè
Lauri regiæ Pisis missam, quam postea agnoui-
mus in horto Cl. D. Fel. Plateri: ei pro ignota &
& innominata putata: & ut perhibebat, Lucernā
Helueticorum missā. Eadem hybernium frigus
aliquot annis non testā pertulit, fructusque Lu-
cernæ protulit dulces, gratos, quorum partem in
horto Montb. seuius, sed vana spe, partem
inter naturalia nostra sicca etiamnum adserua-
mus.

LAVROCERASI FOLIO ARBOR.

CAP. IV.

A Pud CL. Paludanum [inquit Clus.] conspicie-
bam anno 1595. ramulum peregrinæ arbo-
ris, qui erat circiter pedem longus, satis gracilis,
foris lævis, nigro colore præditus: intus cauius,
summa parte nodosus: cui nimirum folia alter-
nis inhærebant, ex aduerso semper sita, sena, aut
octona, mali foliis maiora, magnitudine & for-
mā proximè ad Lauri Cerasi folia accedentia, su-
perne lævia & splendentia, inferne minimè, sed
venis à medio nervo in latera excurrentibus insi-
gnita, in ambitu non serrata. An perpetuò vi-
reant, nec ne, mihi incompetum: sed fusca e-
rant quæ videbam, utpote refecata: sub singu-
lorum autem foliorum exortu ad latera singula-
res nascebantur appendices, summa parte orbi-
culatæ, & deorsum inflexæ, siue quodammodo
fornicatæ: summo rami fastigio sena, aut plura in-
hærebant vascula breui petiolo innixa, nucis pon-
ticæ minora, membranacea, & denis nervis distin-
cta, summæque parte in quinquelacnias siue fo-
liola diuisa, exili nigro semine plena, satis ferui-
di laporis. Quo nomine apud incolæ appelle-
tur, aut quis illius apud eos vsum, indicare non
poterant, qui præcedenti anno ex Guinea attu-
lerant nautæ. An verò huic simile folium illud,
quod à Batavis nauleris anno 1597. ex Iava, vel
Madagascari relatum, *BRANAS* vocari Abdala Guza-
ratenlis mihi dicebat?

Descriptio

Folia

Vascula

Truncus

BVNA, BVNNV, ET BVNCHOS

ARABVM.

CAP. V.

BVNA nomine, quem habemus fructum, ma-
gnitudine æquat, aut certè parum superat Ri-
cini nostratis semen, oliuari figura, vna parte sul-
catus, vel utraque, cortice exteriori crassiore ni-
gricante, interiore tenuiore, & quā nucleum spe-
ctat rutilo, altera facie cinericea. Vtroque corti-
ce detracto nucleum comperimus durum, Dacty-
li officuli effigie, lacunā securum longitudinem
sulcatum, pallentis cinerei coloris, laporis ama-
ricantis & ingrati. Ab umbilico ad oppositum
mucronem ostentat gemina grana. Hanc fru-
ctum BUNA nomine à quamplurimis amicis acce-

Descriptio

Sapor a-
marus.

N n

Bon Ban.

cepimus: sed à Cl. D. Paludano nomine non vel
bam, et unque etiam vel vnicò fulco donarum vel
duobus.

Grana cen-
tra somnia

A Cl. D. D. Fel. Platero datus sub nomine Bana
Clusii. Et apud eundem in scatula quadam habe-
tur nomine granorum quibus Turcæ somnum
fugant.

Bunna
Rauuvolff
Locus.

Rauuvolff. in Itinerario suo de simili fructu
scribit: Malepi Turcæ parant potionem ex fructu
dicto incolis *Bunna*, qui extinguitur & colore &
magnitudine ferè refert baccas Lauri, gemino ve-
sticus cortice: adfertur ex India, vt aiunt, duo-
bùsque locellis toridem scortum grana flauescen-
tia continet. Consideratis viribus & nomine om-
nino respondere videtur Bunchum Auicennæ, &
Buncæ Rhafis ad Almanforem.

Buncho A-
vic.Bunca
Rhafis
Buna Clu-
sio.
Lizane.

Clusius quoque de eo scribit in hunc modum.
Pusillus fructus, quem misit D. Alphonfus Pan-
cius, què inque Bana nonnullis, aliis verò Elzane
nuncupari tradit, Fagæ est magnitudine, aut
paullò amplior, oblongior, plerumque colore ex
cinereo nigricante, cortice tenui, & vcluti sulcum
quendam per longitudinem vtrinque habente,
per quem facillè in duas æquales partes diuidi-
tur, quæ singula grana continent oblonga, altera
parte plana, fuluescentia, gustu acido.

Sapor ac-
idus.

Taber. & Hist. Lugd. Buncæ nomine habent.

Bunchum.

Ceterum Bana quam descripsimus, quamuis
extrema facie apprime respondeat iconi à Clusio
propositæ, eandem tamen dicere non audeamus
(propter qualdam notas non respondentes)
Bunnum Rauuvolff & Bunam Clusii, multò minùs
pro certo asserere ausimus esse Bunchum Auic.
de quo l. 2. Traç. 2. c. 91. & Rhazæ ad Almanf. l. 3. c.
22. (quorum verba paulò pòst adscribemus) ne-
que enim describunt.

Such. Se-
rap.
Gallos.

Serapio c. 53. sub nomine *Such*, id est, (vt vertit
Interpres) Gallia, ea ipsa verba recenset, quæ
Rhafis de Bunca scribit. *Such* verò, vel Gallia, res
facitissima est, vt ex ipso Serap. patet, qui ex authori-
tate Isaac scribit *Such* parari ex Ramich, Moscho
&c. Nobis sit verisimile Bunam Clusii & Bun-
num Rauuvolff. idem esse cum Bon vel Ban Al-
pini, idè hoc eodem cap. subiiciemus eius histo-
riam, vbi priùs vires Bunchi & Buncæ recitaueri-
mus.

Vires &
vius.
Auicenna
deleus.
Temperia.

Bunchus, inquit Auic. defertur de Iamen. Qui-
dam dixerint decidere ex Auigalen. Eligitur ci-
trinum, leue, odoratum. Reprobum, album & le-
ue. Calidum est & siccum in primo: aliis in primo
frigidum. Membra corroborat, cutem emaculat,
& sub ea conclusas humiditates absorbet: corpus
odore grato commendat, ventriculo prodest.
Bunchum, auctore Rhazæ, calidum est & siccum,
quod stomacho congruum existens, mali sudoris
odorem aufert.

Chambe po-
tus.

Rauuvolff. scribit, familiarè esse Turcis potù, què
magni faciunt, *Chambe* nomine, huic colorem a-
tramenti nigerrimum, cuius in multis morbis, po-
tissimum ventriculi, multus est & efficax vsus:
hunc matutinis horis, etiam publicè in comitis,
passim pinissando bibunt ex testis & procellanis,
quàm possunt calidissimum. Fit autem ex fructu
Bunna incolis dicto cum aqua. Nihil hoc potu fre-
quentius apud illos, quem eodem loco habent,
quo nos vinum abstinthes aut aromatites.

Bunna.

Clusius quoque testatur traditum à nonnullis in
Alexandria potionem quandam fieri ex *Buna*,
vim refrigerandi non mediocrem obtinentem.

BON VEL BAN ARBOR.

Arbor cuius semina ex felici Arabia aspor-
tantur Euonymo similis, foliis crassioribus,
viridioribus, perpetuòque virentibus, quam, in-
quit Alpinus, vidi in viridario Halybei Turcæ, ex
qua semina illa ibi vulgatissima *Bon* vel *Ban* ap-
pellata, producuntur: ex his omnes tum Aegy-
ptii, tum Arabes
parant decoctum
vulgatissimum,
Coaua vocant,
quod vini loco i-
ppli potant, ven-
diturque in pub-
licis cenopoliis,
non secus ac vi-
num apud nos.
Præterea vtuntur
eius decocto ad
roborandù ven-
triculū frigi-
diorem, adiuuan-
damque conco-
ctionem, & non
minùs ad ause-
rendas à visceri-
bus obstructio-
nes: intumori-
busque hepatis
ac lienis frigidis,
& antiquis obstructi-
onibus, feliciori cum succe-
ssu decoctum multos dies experiuntur. Quod et-
iam verum maxime respicere videtur: ipsum e-
nim excalscit, obstructiõesque ab eo aufert: sic
enim in familiari vsu est apud omnes Aegyptias,
Arabæque mulieres, vt semper, dum fluunt men-
ses, huius decocti copiosioris sorbitione hanc
ipsam vacationem adiutent, aut in quibus sup-
pressi sunt, prouocent, nec abque magna qui-
dem vtilitate, sic in plures dies purgato corpore.
Neque verum videtur, quod Auic. hoc semen ca-
lidum in tertio, & siccum in secundo gradu con-
stituit, quando semen sapore dulcescat cum pau-
co amarore, nullamque acrimoniam præ se ferat.
Nihilominus ipsum obstructiõibus viscerum,
frigidis que tumoribus hepatis vel lienis multum
conferre docuit. Sed ait stomacho nauseam concit-
are, pituitamque purgare atque multa alia hæc semi-
na præstare, ac le experientiã penes Aegyptios
didicisse Alpinus ait, atque hanc arborem Cayri
vidisse. Hæc Alpinus ex Auic. citat, non addito ta-
men nomine, quo Auic. vocat: neque hæcenus
apud Auic. reperire potuimus nomen *Bon* vel *Ban*,
nec scimus quo nomine eius meminert. Viden-
tur tamen nobis, ritè omnibus consideratis,
semina *Bon* vel *Ban* conuenire cum
Buna. Consideretur potio quæ
ex *Bon* fit, & ea quæ
ex *Buna*.

CARYOPHYLLI INDICI.

CAP. VI.

NOtiotes nobis ipsa arbore Caryophylli: eius autem ramuli aut furculi siue pediculi, quos oblectauimus, coloris sunt fuliginosi, longitudinis duarum circiter unciarum, cortice factis crasso, gustuque nonnihil aromatico. His adherent sapè caryophylli aliquot: partes inferiores, quæ crassiores, quadrangule apparent. Ex prædictis ramulis,

quorum aduersus situs, ceu præpilati clauis rugosi affiguntur singulares, semücia longiores, externè fuliginosi coloris, internè dilutiores paulò, qui quatuor dècicellis decussatis radiatim coronantur, quorum medio capitulum Pisi parui magnitudine insidet, è foliis squammarum implicatis còtextum, quibus patentibus fibræ quamplurimæ apparent, rufescentes, & inter has ex cavitare quadrangula stylus tectior eiusdem coloris: atque hunc quidem florem esse non absurdè quidam scripserunt, cuius odor fragrantissimus: quòd tamen non in omnibus conspicitur, quippe quod facilè in tanto itinere atteratur: sapor recentium feruidus non sine amatore, valdè tamen gratus & aromaticus (Cordo adstringès quoque) & nescio quid stuporis linguæ imprimens. Succo oleaginoso & rubente. Flore autem excusso, cauda clauis in ventrem turgescit: longa tamen semper remanens, inque corticem degenerans: nucleum ventre concipit, aliàs simplicem, aliàs geminum, vt duriorè dentibusq; difficultè fragilem, ita parum illius gratiæ aromaticæ feruidæ retinentem, nigram in duas partes *et* *duas* committas fissilem.

Porro arbori formam Lauri attribuit Garcias, nec non magnitudinem: folia etiam Laurina, sed angustiora: ramos multos, flores copiosos, primum candidos deinde virescentes, postremum rufescentes, dum virides sunt ad odorem (vt à fide dignis viris accepit) vt reliquos flores odoris suauitate superent. Interdum cum Caryophyllis reperitur gummi nigrum, vel potiùs resina, de qua paulò pòst.

Caryophylli folia, si Cordo credimus densa sunt crebrisque & tortuosis venulis exarata: figura autem & magnitudine tenuifolia Lauri folia imitantur: colorem habent isdem paulò fusciorè: odorem ac saporem Caryophyllorum, sed remissiore.

Idem minores seu graciles Caryophyllos immaturos: maiores ac ventriosiores, maturos dicit. Surculos verò, festucas Caryophyllorum, aliqui-

Tom. I.

bus *susti* aut *fustichi* nominati.) Arborem patuam, materie solida, duraque, & Lauri folia habentem: Imaturum decerpi, cùm floret, cùm adhuc est secuturi fructus rudimentum. Materiam cartilaginofam, modicè lignofam, lentam, infragilem, titutu difficilem, tam foris, quàm intus. Cui verò paulò pòst hunc eundem Caryophyllum immaturum seu minorem acerbum vocitet, fatemur nos nec gustu nec vlla ratione posse atsequi. Maturus ille seu tumidus ac omnibus tam Medicis quàm Pharmacopolis Anthophyllus appellatur, quem non insubidè idem oliuæ seu Corni nucleo æqualem dixit, si quadrangularem pythmenam, quod superius habet eximas. Cortice detractò duplicem quoque obseruauit nucleum, ligni aut Cornu instar solidum, tritiquè difficilem.

Chariss. frater Casparus Bauhinus anno 1604. ostendit nobis folium quoddam, eimilsum pro Caryophylli folio, eiusdem longitudinis, quàicò est Clusii in nostra tabella expressa, verum latius, & ad Lauri folium accedens, Malabathri modo splendens parte supernà, infernà non item, in qua vnica costa, vel rachis, à qua per latera neruuli disperguntur: degustatus pediculus optimè Garyophylli saporem exprimit.

Tradit porro Clusii Exot. apud Garciam lib. 1. cap. 21. Garyophylli folia nec esse rotunda, neque Pyri foliis similia, sed Lauri foliis potiùs, tam eius, quæ latiore est folio interdum, quàm eius, quæ est paulò angustiore: quapropter ipsi fuit impositum, quando folium illud Laurino multò angustius, & Salicis, Persicæ mal folio simillimum, oblongiore tamen pediculo præditum, cum Caryophyllorum ramulo mutià condito, pro legitimo eius folio obtrudebatur: qualem cum eodem ramulo exprimitabat in prima Hist. Aromaticum editione. Eam ob causam nunc illud ademptum. Legitimam porro exactamque Caryophyllorum historiam, cui adiunctus est ramulus, suis foliis & fructu onustus ad viuum expressus, in primo Exot. suorum dat, eamque denuò cum ea, quæ foliorum experts, hic subiicit. Eam (historiam exactam) autem sequentibus verbis proponit.

Nova icon Clusii.

QUUM O. Robri mense, anno 1600. Amstelredami essem, binos arboris Caryophyllos ferentis ramos, suo fructu onustos, valdè recentes adquirebā, vt qui præcedente Aestate nauibus, quæ ex Tetrante insulari 9. die Augusti, anni 1599. Descriptio discesserant, aduecti essent. Vnum quidem singularem, pedalis ferè longitudinis, cuius formam in præfenti tabella expressi.

ptimi curabam: alterum longè maiorem, selqui-

Nn 2

pedalem, aut cubitalem, summâ quidem parte in quinque, aut plures, graciles ramulos, suo fructu onustos, atque alternatim ex aduerso nascentes, distichum, nisi uita. [à qua tres, aut quatuor minores ramuli recti erant] scriptum calami crassitudine non superante, cineraceique coloris cortice rectum, graciliores, renelique ramuli cum candicante habebant, præter extremas fistulas ipsum fructum sustinentes, quæ fusci coloris erant: folia angustifolia. Lami folia valde si nuda habebat, minulque latius, quæ in ramo in huc tabella expresso, oblongiusculo pediculo præsertim, alternis, sub singulorum ramulorum alis ex aduerso nascentia, medio nervo singula folia per longitudinem secante, & multis venis utrinque in latera excurrentibus: extremi ramuli in eas, quas modò dixi, festucas desinebant, alternis etiam & contrario inter se sui plures pediculis ferentes, eoque ternos vix plurimum, suis per oleo sustinentes Alabastris (qui sunt ipsi Caryophylli) summi parte in quatuor denticulos decussatim diuisos, medio florem nondum apertum continentes, sed in quorum nonnullis (qui aperti quamor constituisse videbantur) multarum exilia staminula congesta apparent: tamen si verò folia & cortex non tantâ odoris gratiâ fragrant, ut ipsi Caryophylli, non tamen prorsus odore destituebantur, sed Caryophyllos nonnihil redolebant, arque etiam eorum saporem referebant, quemadmodum & ipsorum ramorum lignum.

Folia Lami.

Alabastris sunt ipsi Caryophylli.

Sapor foliorum & ligni.

Flores.

Flores Caryophyllorum.

Locus. Arbores celsa.

Caryophyllorum delictus.

Minorem ramum, qui hac tabella expressus, donabat Io. Langhe Chirurgus Amstelredamensis: minorem verò nanciscebar curâ Petri Gareti, qui alium æquè magnum mihi procurabat, sed foliorum, cuius tamen fructus longè acerrimus. Caryophyllorum porro flores intelligebam post diligentem inquisitionem ab iis, qui se vidisse affirmabant, formâ non dissimiles esse floribus Ceraiorum, eoque non candidos, sed elegantis cœrulei coloris esse, quorum singula foliola tribus candidis radibus, seu venis essent distincta, staminula verò medium florem occupantia, purpurei coloris.

Cæterum (ut mihi affirmabat VVibrandus à VVarvvick, celsa sunt Caryophyllorum arbores, nec Malis, aut Pyris apud nos nascentibus minores: crescunt verò illæ in Amboyna, Ternate, Motir, Bacian, Marigeran, Makian, Tidore potissimum: in aliis tamen quibusdam vicinis insulis similiter, sed perparcè: præstantiores tamen censetur, quæ in Makian & Tidore nascuntur.

ICON ALIA CLVSII.

Quia autem (inquit is in Auct.) vetus hæc Caryophyllorum Icon ad capitis 21. lib. 1. Garcie scholion proposita, quæ sine foliis, tum ea, quam cap. 17. lib. 1. Exot. exhibendam, mihi per omnia non satisfaciebant, alium ramulum, qui fructus rudimentum iam formatum & florem nondum explicatum sustinens, & rudimentum formati incipiens, foliaque haberet, nactus, sex prioribus Exoticorum libris iam typis expressis, illum non modò à perito pictore in tabella delineandum, sed & ipsam tabellam à perito etiam artifice sculpendam curabam, cuius exemplar in hoc Auctario adiunctum esse volui scholio ad cap. 21. lib. 1. Hist. Arq. Garcie, tamen scholion

ICON CAMERARII.

ICON ACOSTAE.

Acoela posuimus, quam Clusius falsam exillimar, quod nobis verisimile videtur, potissimum, quod ad situm florum & fructuum: de foliis nihil affirmare possumus.

illius capitis & veterem foliorum expertem, & alteram è capite 17. lib. 1. Exotic. petitam continere.

Cate-

Caterum nulpiam veteres Græcos, ut Theophrastus, Dioscori, aut Galenum Caryophyllorum mentionem fecisse inuenimus: tamen Serapio ex Galetani auctoritate de his tradidit.

Nominis quidem Plinius meminit, quando lib. 12. cap. 7. sic scribit: Est etiamnum in India Piperis granum simile, quod vocant Caryophyllon, grandius, fragiliusque. Tradunt in Indico luco id gigni. Adhucitur odoris gratia. Dalechamp. ad Plinium hunc locum annotat: hoc quidem esse putant Comacum Theophrasti memoratum cap. 7. lib. 9. hist. Nos vero cap. de molchata ostendimus, videri Comacum Theophrasti melius convenire Nuci molchate: parum etiam similitudines habent Caryophylli cum Pipere, quæ occasio ut Scaliger non existimet Plinium Caryophyllon idem cum vulgari, sed potius Cubebas. Ferrantes Imperatoris alium fructum, nempe Indotum *Negundo*, de quibus suis locis. Est quidem in Caryophyllis Capitulum illud de seipsum figura satis simile Piperi, quænamodum & magnitudine: sed substantia, hoc est, duritie aut soliditate nequaquam. Saporis quoque acrimonia non parum distat.

Placet quod Paulus Aegineta ait, Caryophyllon non pro nominis ratione etiam substantiam habere, quam solum Nuci illo significatur: verum ex India velut flores quosdam arboris, festu-
rum speciem præferentes asserit. Idem Caryophyllon non Caryophyllon vocandum existimavit: quia forte etiam nota nostris Caryophyllos à Caryophyllis Plinius differre appetum fiat.

A facie clauata Francus tibi nomen *Clani* Caryophyllum aaptavit. Non defuit qui Caryophyllum representent Buxi caudice, Lauri folio sed rotundiore, ut annotat Ruellius. quicquid multis alius Herbariis huius nec Dioscori. nec Galeni in censu simplicium ullam fecisse mentionem apertis verbis testatur.

Apud Serapionem *Caryophylus* est Caryophyllus, [Ita enim scribit interpretis,] qui annotat cum Paulo, aliam esse eius essentiam, quam nomen ipsum exprimit: quod solum Nuci denotat. Adfert ex Indici locis, similem floribus arboris, esse veluti lignea quædam stufilla, nigra, longitudine transversi digiti, (quæ forte recentium est: nam sicca breviora sunt) odorifera, sapore aceto cum quadam amaritudine. Paulum citat, eundemque eadem cum Galeno scripsisse de his de verbo ad verbum. Sed locum cum apud Galenum nondum legimus.

Apud Avicennam Caryophyllus [Charusful Bellun.] similis est Sambuco, sed nigrior. Masculus est veluti Oliæ nucleus, longior & nigrior: fructus arboris Indici.

Kar. *καρυφύλλον* quasi Nucifolium dicas, inquit Curtius, tamen illius naturæ aut effigiei nihil habeat, Flos arboris cuiusdam, vel, ut alius placuit, fruticis, sustaceus, longitudine pollicaris, subamarus. Tanta longitudine ubi videri miramur. *Hac ferè Antiquorum de Caryophyllis Placita. Nam vires postea dicentur.*

Qui vero posterioribus seculis in Indiam & ad Insulas Molucas nauigare, cerni aut ibi arborem, tum altitudine, tum crassitudine, foliis quoque, tamen maioribus ac rotundioribus, Lauri similimam, affatim in congeriem foliosam, ut Buxus, cui eius caudicem quoque compararunt. Nasci autem fructum, quem à similitudine, *clauum* vocant, ex summis, singulis singulis ramulis, exorant primum, tum in ea haud aliud, quam Mali aurei veluti aciem, quæ cupis ipsa Caryophyl-

li. Summus furculis in fidere, ac paulatim in longum exurgentes, veluti macronem facere. Primum autem rubescere, mox vero totum solum nigrescere. Leguleios autem fructum arundinibus decutere, solo secundum arborem tegetibus prius strato. Locorum vero indagatores Caryophyllorum odorem per longum spatium in mari præsentire. Ita quidem Curtius refert.

Vartomanus, qui ad Moluchas non peruenisset, ut perhibet Scaliger, auditione sola, quæ de Caryophylli arbore scripsit, acceperat. Esse buxo caudice, Lauri folis, paulo minus longis: ori in *Moluccis* insula proxima *Bundan*. Nos eius nominis inter *Moluchas* nullam inuenimus. Tres aded esse, in quibus oriatur: *Tidor*, *Terenati*, *Macchian*. Caudici crassitudo, quanta humano corpori. Cortex oleaceus. Lignum Cinnamomi: multum fructificare: confertis flores in summis prodire furculis, denos & vicanos, oblongos, lato capite, cristato atque in stellæ modum coronato, radiatone. Initio virides, postea albescere: tum flavescere. Postremo in fructum exolescere humidum, intus osseum, bipartitum, buxo colore, corio nigro tectum. Anthophylla vocant Apothecæ, ut diximus. Ipsos vero Caryophyllos tribus vocant nominibus, *Gmode*, *Chianche*, *Bugalaian*. Alibi nasci negant. An Plinio notum fuerit, inquit Scaliger, haud constat ex eius historia. In duodecimo granum simile Piperi radit, maius & fragilius. At Caryophyllum neque granum est, neque vlla in re Piperi simile. Dum crescit, satis lentum: cum adoleuerit, durissimum. Quamobrem ne utique bis assentior qui ita prodidere. Fortasse potius Cubebe sit hoc Plinii granum. Non enim est Oxymyrtine, ut videbimus. Eorum præterea verus error, qui putarunt *Folium* quod *Indicum* cognomen habet, ex arbore Caryophylli pronenire. Carpesion pusillos Caryophyllorum furculos somniallem, nisi in Ponto & Pamphylia nasci prodidissent. Quare ne Cubebe quidem nostræ illud erunt, sed Plinii caryophyllum.

Matthioli quoque Caryophylli caudicem Buxo simillimum dicit, eandemque eius materiem, quam conisationem paulo liberius ab eo prolata suspicamus. Nam ut duritie, colore vel pondere similis digitem sit, non tamen erit eadem. Contrarium sanè vel furculi insinuant, qui adferuntur, & quæ Caspianus de ligno eius scribit.

Idem Matthioli crassiores caryophyllos vocat abortiuos, qui non bene prouenerint, eodémque ait cum iis quos Antophyllos vocant, & in edit. Germ. *Wignegelin* vocat. Folia Cinnami vulgaris instat habere, sed rotundiora. Fructu esse paruo. At in Epitome, folia eius scribit Laurinis esse angustiora, Salicis aut Persicæ mali similibus, sensum per ambitum sinuatis: multis arborem præditam esse ramis, floribus numerosis, in principio candidis, deinde viridescens, postremo rufescentibus, vique ad odoratis, ut reliquos flores odoris suauitate superent, è quibus caryophylli proueniant, qui nihil aliud sint, quam rudimentum fructus. Flores enim qui quaternis foliolis constant, huius fructus rudimento infidere: fibris numerosis repletum, perinde ferè ac Myrti flores. Prouenire in extremis ramulis, Myrti modo. At quid Matthioli intelligat per Cinnami Vulgaris folium, vel Cinnamomi, ut in Ital. edit. ait, explicare debuit, neque ignotum aut obscurum, per æquè obscurum, ac fortè sibi quoque ignotum, interpretari. Folium sanè quod iuxta Caryophyllos pingi curauit, simile apparet esse folio, quod vulgò Malabathrum

Legendi
modus.

Cortex,
Folium,
Flos.

Fructus
Nucleus,
Anthophylla

Non esse
Caryophyl-
lon Plinii.
Cubebe.
Oxymyr-
tine.
Carpesion.

Caryophyl-
li abortiuos.

Folia Persicæ
aut
Salicis.
Florum
varietas.

Caryophyl-
li quid.

Matth. not.

Tabern
not
Icon Ta-
bern folia
apud Mat-
thiol.

dicatur, quodque prudenter in aliis quibusdam editionibus non fuit, sed ineptè adiunctum in iconone Tabern. quam idè operum Matth. vindex in postrema Editione adaptare non debuit. Etsi verò ipse quoque Matth. in sua epitome retineat solum illud, nullam tamen eius facit mentionem, sed dicit, foliis esse Salicis.

Matth. c.
tradit.

In vltima quoque editione eius manifesta contraditio, tum ipsiusmet authoris, tum patroni & commentatoris conscientia posita & relicta, quando primò ait, folia Cinnamini vulgaris instar habet, sed rotundiora: postea verò, esse Salicis, in quibus, quid appareat rotunditatis, ipsi vident.

Tertius
Matth. er-
ror.
Quartus
eiusdem er-
ror.

Illud quoque considerandum, Matthiolum contra aliorum opinionem crassos Caryophyllos, abortiuos vocare, quos illi omnes vnanimi consensu fructus dicunt maturos. Neque videntur nobis Caryophylli provenire in extremis Myrti modo: ut patum absit, quin existimemus, ipsum Myrtum florentem nunquam aspexisse, cuius sterculos per ramulos inter folia emicare vel trime stes norunt Botanici.

C. Bauh.

C. Bauh. præter falsam iconem Tabern. apponit etiam Clusium folio angusto, nec quale verum & legitimum sit docet, arte neutrum sibi cognitum fuisse non obscurè declarat.

Festucarius
fol.
Buxi folio
Amatus
not.

Amatus Caryophyllum festucarium quendam florem vocat, arboiem verò Buxo figura trunco & totius persimilem tradit: fallique eos qui eidem folium Nucis aut Cinnamomi inesse autumant, quum reuera arbor Caryophyllorum Buxi folio vestitur. Ut nunc cæteris fide dignis Scriptoribus ad Indicis oras remigrandum sit, ut Caryophyllorum folia rectè inspiciant, qui Lauri angust folia, Persicæ aut Salicis folio perhibuerunt. Sed si tam bene constat Amato de Buxeo Caryophylli folio, cur non docet unde id sciat? ubi viderit? à quo habeat? nimirum ingens hæc temeritas alio tegmine occultari non potuit, quam experientia vel auctoritas [quam ipsi nullam fuisse haud vanè suspicantur] silentio.

Lacuna
not.
Crassiores
Caryophyl-
li.
Auc. error.
Quorundam
error.

Lacuna quoque folia Cinnamomi foliis breuiora & rotundiora dicit: sed aliorum sultus pronunciat, plantam trunco & ramis Buxo similem scribit, cum nihil ferè minus in fureulis, si quis eas cum Buxi ramulis conferat, appareat. Notandum quod Garcias annotat, eos Caryophyllos, qui in arbore hærent, crassiores fieri, neque ab aliis nisi vetustate differre, tamen falsò existimari Auc. crassiorem hunc mare esse.

Falsa quoque eorum opinio, qui Caryophylli arborem cum Moschatæ nucis arbore eandem esse putant.

Clusio Caryophyllum nihil aliud est, quam rudimentum fructus.

Descibunt etiam Lud. Rom. l. 6. c. 25. & Maxim. Trans. de Molucis insulis. At quem M. Paulus Venetus lib. 2. cap. 38. exhibet, planè alia est planta.

Caryophyl-
lus Pauli
Veneti.
Folia quale
aucto-
ram
Ramuli
muta con-
diti.

Caryophylli folium [inquit Clus.] Laurino angustius, Salicis aut Persicæ mali folio simillimum aliquando vidimus vñ cum Caryophyllorum ramulis mutua conditis.

Idem Clus. olim in fine Histor. Gal. Dodonæ scriptis Caryophyllon Plinii, Pauli & Sethi, flores officinis dici, & Caryophyllos fructus, Anthophyllos, cum potius flos ita sit vocandus. Aucennæ florem esse feminam fructum marem.

Acosta tradit in arboribus Caryophyllos proferentibus nasci fructus Ficus modo, ipsam per ramos ad foliorum basin, binos, ternos, quater-nos simul iunctos, vel vnicos interdum. Huic suæ

Costa
Icon

descriptioni & figuram aptauit, & ut ipsum taxat Clus. vel hanc vel vllam aliam ad viam imaginem imitatus est, & scripta sua pleraque, præter illa quæ imaginariè effinxit, ex Garcie Observationibus desumpta.

Legitimam iconem in Aromatum eiusdem Garcie historia ex ipso ramo, mutua condito, se exhibere Clus. testatur, viditque ait ramos dorantales & pedales siccos à Franc. Dracke nauclero Anglo, [qui vniuersum orbem circumnauigauit] ex Moluccis, sed omnes extrema parte fructus protulisse.

Mouet et fortè Costam Matthioli temerarium iudicium, qui dixit, Myrti florum modo Caryophylli flores ramulis adnasci, ut notatum antè. Voluit igitur Costam suam iconem Caryophyllos eo modo, quo Myrti flores nascuntur, flores interfecere, non minùs, mehetè, lepido, quam ridendo atque adeo nouo tradendum Exoticarum Historiarum aucupio.

Franc. Alexander in suo Apolline refert, audiuisse se Circeam malum Indicæ regionis esse: id quod etiam comprobabit Mentua Lusitana Illust. Renati comitis Chilianus vxor, quæ flores nostratum afferri iussit, hosque ablati barbuli, viam Caryophyllorum imaginem potius representarent indicant: torrido autem Indicæ regionis Sole, pomum non maturefcere, ac in eo grano, quod Caryophylli insidere consuevit terminare allerebat: siquæ ita sit, ipsi acceptum refert. Sed si radiatæ ille Apollineusque buccinator considerasset crassiores Caryophyllos, quos Anthophyllos vocant, animaduertisset eos in duas partes fidi, quod in nullo Citri fructus rudimento fieri potest, ac vel eo solo argumento discere potuisset Caryophyllos ex nulla esse Citra inalo, nec passus fuisset, vnius mulierculæ coniecturam in eam ferè se trahi opinionem.

Eius folia, quæ se habuisse testantur P. na & L. os. fuerunt Arantii magnitudine, minùs viciuata: alia latiora ac rotundiora ostendebant Dodonæsi Comasus & Anguillara, hic Ferratæ, ille Venetis. Spirabat istud Caryophyllum. Hæc ipsi. Nihilominus Loban sus Ohler. & Icon. proponit iconem folii qualem Clus. habebat, quod ipsorum descriptioni minùs conuenire videtur, quæ & nos exhibuimus.

Lonicæ rudis profectò & inscius planè, scribit V. gess oder Zind, be bletter folia esse firma, ut Nardus, lucundi odoris & saporis, cum potius intellexit debuisse folium Indum siue Malabathrum, quod malè pingit cum Caryophyllis pro eorum foliis.

Cæsalp. Caryophyllorum fructum cum perfectus est ad maturitatem vsque minùs odoratum, ac minùs acrem esse annotat, figura & magnitudine constare Laurina bacca oblongæ, aut fructus Rosarum, semine intus durissimo, implicato.

Anth.
Nico.
Cory-
Gorb.

Anthophylli apud Nicolaum intelliguntur grandes Caryophylli, cum tamen vetum Anthophyllum debuisset florenti fructui aptari, Caryophyllum autem fructui perfectò ob Nucis similitudinem. Idem perhibet ex eorum relatione qui Indicas oras perlustrarunt folia esse Cinnamomi, rotundiora, ad Laurina accedentia, in furculorum acuminibus fructus esse quindecim aut vincti simul, initio candidos, postea rubentes. Si ad perfectam magnitudinem intumescant, duos euadere & inuicem, præter corticem. Saporis acedentem inesse etiam aboris cortici, ligno & foliis virentibus, ut fructui.

Caryophylli Clauus forte fuerit Carpesium apud Quintum Medicum à fructu cognominatū, sed Galeno incognitum:

Cast. Durantes caryophylli nomine exhibet iconem Costæ, quam pro falsa reiecit Clusius.

Maffeus in hist. Ind. arborem caryophylli & stipite & foliis Lauro similem dicit, flore inprimis odorato, qui è vindi in rasum immittatus, ubi obduruerit, Caryophyllum Arabibus: at Hispanis, quod capitatus sit, Clauus appellatur.

Portugalenſis quoque historia, arborem crassam & magnam ait, foliis Lauri, cortice oliuæ simili: Caryophylos raro ad maturitatem peruenire: primò esse virentes, paulò post albos: maturiscentes rubere, siccos nigricare. Collectos ab hui aqua marina.

Hist. Eugd. figuræ Caryophyllorum præter Clusii solum apponit etiam figuram Indici folii vulgò dicti, quod potuerat imò debuerat omitui, cum ab eò differens specialem tractationem requirit.

Nihilò reſtitis duas icones exhibet Tabern. vnam pro Anthophyllis, & alteram pro Caryophyllis, quasi res essent, specie non perf. etioris tantum gradu, differentes. Sed quando idem folia Indica seu Malabathri vulgò dicta Anthophyllorum & caryophyllorum ramo densè stipato & racematis digestis distinctè figuris appingit, tam nostris illud iudiciis & suæ ipsius existimationi, quam certum est, imaginari eas figuras ab ipso effictas. Melius summae consuluisse, si mediâ, quæ Clusiana est, contentus, fictitias & monstruosas illas duas omisset.

Caryophylli, vt tradit Cronemb. proueniunt in insula Monoch, ubi ài frigidiusculus itiner. 6. dierum ab insula Banta. Arbore eorum est similis Buxo, ita ramosi & crebris furculis: folia autem similia Canellæ. Quum caryophylli sunt in cui extenduntur inter sub arbore, & arundine decuiunt. Solum, ubi proueniunt, videtur arenosum: quâuis non sit arena: hæc regio est loco valdè depresso, ita vt non appareat ibi illa dicta Tramontana. Hæc. Ego non existimo Indos expectare maturitatem, id videtur apparere ex clausis floribus, ac etiam ex Anthophyllis dictis, qui sunt caryophylli, vt existimo maturi, vel penè maturi, verum minus efficaces, qui solent ad nos copiosè adferri.

Tandem prædictorum & Linschottani observationi acquiescendum censemus, donec prouideant quid uerba, non suam imaginatione, sed diligentibus auctoribus erudit nos doceant. Scribit autem hic: Arborem Lauri speciem habere, foliaque huic similia, flores primùm candidos, inde virentes, postremò rubros ac duriores, in caryophyllon desinere. Virides adhuc amœnissimum supra cunctos odores odoramentum spirare: densa maxime enasci, magno numero decerpta sicari. Iustum eorum colorem tum sufflauium, fumo demùm in nigredinem compelli. Caryophylla quæ arbori adhærere crassiora, in sequens vsque anni tempus matrum caryophyllorum nomine durare. Ita videri lector auctores tum circa arboris & foliorum formam, tum circa caryophyllorum colores variare, aliis asserentibus, ea primùm viridia dein candida esse: aliis contrarium statuentibus, penès quos singulos huius historię fides esto. Magno verò in periculo versatur Paludanus, ne suspicemur, eum caryophylli plantam nunquam vidisse, quando præter omnium prædictorum (excepto Matthioli.) mentem ait, Caryophylla in extremitate ramorum crescere, vt vix Myrti. Nam, vt

in extremitate quidem crescere, non ideo crescunt vt bæcæ Myrti, quas sparsim hinc inde per ramos nasci non semel in diuersis regionibus obseruamus, & indes adhuc spectamus, neutiquam verò in ramulorum extremis, cuiusmodi Caryophylla summitatibus innascentia pinguntur à Clusio. Quàm propriè etiam idem Myrti vix dicat, nisi aliter forte in locis peregrinis nascantur quàm apud nos ipse videt. Is quoque ait, arborem quidem Lauri magnitudinem ac formam habere, sed tamen folia graciliora esse, vt Amygdali aut Salicis: nec scimus an ex ea sua, vel aliorum, quos antè citauimus, obseruatione.

Cæterum caryophyllum, quod Barbari Caryo-Synonyma phyllon scribunt, & Caryophylum: Græcis Linguarū.

ῥυκωλλος seu ρυκωλλος, Lat. etiam caryophyllum & caryophyllus, quod suprà diximus, Nucifolium de verbo ad verbum reddi posset, quâuis res ipsa neutiquam id insinuet. Nostris Clauus, quod clauus in modum capitatus sit. Hincque Germ. Nesselgeln: Gal. Clou de Gyr. ste & Gyroste: It. Garofano. Hisp. Clauo d'espica. Belg. Oherofle Naghel. Apud Turcas, Perlas, Arabes, ac plurimè in domum Calasur nominatur. At in Mo'uccæ insulis, quibus id aroma peculiare tantum est, chambe. te ste Lin. Schott. Garcias Chanque iisdem dici ait. Mauritania Carhumfel & Charumfel. Nomina autem quæ sunt in Pandectario, Arumfel & Charumfel, corrupta esse putat. Sed Carumfel corruptum non est, inquit Clusius, sed ita vocatur & scribitur Arabicè Karumfel. Quare quod dicit, à Turcis & Arabibus dici Calasur, eamque esse rectam appellationem, siue ita vocant, siue non, sciat esse corruptum ex Karumfel. Certè nunquam consuluit Aui-

cenam Arabicam, quum saltem à quodam medico Arabismi perito illud petere potuisset. In Iava Caryophyllum vocatur Syanke, in Malaya Syngén. Quare videndum an deprauatum sit ex illo Mo'uccarum Chanque. De quo profectò non dubito, quum sciam litteram Tzad à Lusitanis in Ch. mutati: vt Tzina, China. Tabern. Anthophylos Germ. Mutternagelin vocat insulorum exemplo: & cæteros Bräner Nagelin vulgi imitatione, quasi mercatorum clauos dicas, ad differentiam florum Betonice coronariæ. Ipsa arbor teste Costa, Perlis ac Turcis Siger, solum Paragua appellatur. Quod Lusitani Easton vocant, Belgæ Rumpam, Caulis est, quo Caryophylla aibori adhærere, Fusti officinis. It. Fusti di Gar ffant: Seiteragi primum Aui. inquit Matthiol. odoratæ festuæ Caryophyllorum instar, Seiteragi verò secundum Aui. videtur esse fructus, [vt idem penser] quos Italice Seplax Anthophylos & pleudocaryophylos vocant. Nec sanè malè quadrâr lignei pediculi Caryophyllorum Seitaragi Ind. Aui. (Ita enim scribitur in nostro codice) Quos si intellexit Aui. non debuit separare à Caryophyllis: nisi forte ipsemet ignorarit quid esset Seitaragi: Iunxit enim herba Iberidi.

Nec placet opinio Matthiol. existimantis Caryophylos crassiores esse secundum genus Seitaragi Aui. Eos namque cum cæteris tradidit capite proprio. Præterea vt postea dicemus, cap. particulari do Seitaragi, noster Aui. non habet duo genera Seitaragi Indi. Sed ubi Matthiol. legit fructus, in nostro exemplari scriptum fractus.

Nascitur Caryophyllorum arbor in Orientalibus plagis, quibuldam Indici pelagi insulis, non longè à Bandam, Tidor, Terenato, Macchian. Alii nasci negant, inquit Scal. Qui ad Indicas regiones nostris temporibus nauigauerunt, referunt Caryophylos tantum in quinque prouenire insulis

Oceani, ultra sinum Gangeticum, Eois montanis, & si alò transferatur, nequaquam viuere. Nascuntur & in Mare, auctore Loupetio. Nascitur, inquit Garcias, duntaxat Caryophyllon in Malacca insulis, quæ sunt quinque numero [quarum primaria est *Gilolo*] nec procul nimium à mari, nec etiam locis manimis vicinis. Nascitur etiam in *Zelan*, nonnullisque aliis locis, sed nullibi sensibilia est arbor, quàm in Maluccis, quæ sub linea Aequinoctiali sita. Ex præter Caryophyllon nihil ferunt, quod inde per orbem distrahatur. In locis quibus hæ arbores crescunt, nullum gramen esse perhibent: omnem enim succum ad eas deriuari.

His subleuabit Maximil. Transl. ad Card. Salz. Insula, inquit, Moluccæ sunt numero quinque, *Tarante*, *Marhil*, *Theiori*, *Mate* & *Matthien*, tum citrà, tum vltra, tum etiam sub ipso Aequinoctiali sita, vicinæ omnes, sed paræ atque angustæ admodum. Quarum minima *Tarante*, proxima *Theiori*: quippe quæ paulò vltra sex milia annuum Italicorum ambitum habent. Est hæc flantima *Matthien*, & ea exilis. Hæ tres ex quinque Moluccæ insulis Caryophylli magnam copiam gignunt, sed longè vbetiorem in quartum annum. Arbores hæ non nisi in abruptis rupibus prouenire solent, Scitæ densantur, ut plerumque lauem faciunt. A mari ad tormentum iactum, inquit Linchott.] Caryophylli arbores distite crescunt, sponte sua, nullâ curâ aut plantatione: humum decerpunt ea incolæ duntaxat purgant subtus.

In anni magna fertilitate Caryophylla foliorum numerum faciliè superant. Manu non colliguntur, sed ad ramos alligatis funibus multa vi auelluntur. Ideò lævis grauitè arboribus fructus sequenti anno nullus est, spe in tertium producta.

Colligitur Caryophyllum, auctore Garcia, à decimo quinto Septembris vsque in Ianuarium & Februariam, non manu, ut nonnulli volunt, sed violenta flagellatione.

Decussa Caryophylla biduum aut triduum siccantur, deinde asseruantur, & Malacæ, in aliâq; Prouincias mittuntur. Quæ in arbore herent, crassiora fiunt, nec ab aliis nisi vetustate differunt. Magni prouentus augurium est, si arbor plures flores produxerit quàm folia: iccirco non debent nimium flagellari arbores, quia vehemens & nimia flagellatio steriliores efficit Cauliculi seu surculi simul deciduntur. Etenim in Moluccæ insulis Caryophylla nequaquam emundantur, rarò autem in India, plurimùmque venduntur cum matre, [sic Anthophylla, seu magna & ventriosa, quæ maturiora diximus, vocant,] puluete ac cauliculis. Quæ tamen in Lusitaniam mittenda veniunt, ea distinguuntur.

Arbores aliæ ex deciduis Caryophyllis spontè crescunt, ut Castanæ, quàm ciuissimè ob imbrim abundantiam. Intra octo annos fructum ferunt, intra quod tempus adolescunt, duraturæ vsque ad centesimum, quemadmodum ipsi incolæ testantur.

Scaliger ex Vartomani relatione tradit, bis in anno legi, Decembri & Iunio. Quarto quoque anno liberiores esse prouentum. Triennio vacante vindemia, ita demum efferari, atque degenerare. Causa ex eorum narratione, qui Indicas oras perstruant, bis in anno sub vtroque Solstitio colligi prodit: neque sinere incolæ ut ad perfectam magnitudinem intumescant.

Nullius autem pretii fuisse Caryophylla ferunt apud Maluccanos, donec eo delati nauibus Chineses, inde magnam eorum copiam in suam regionem exportarunt, & inde in Indiam, Persiam & Arabiam. Conseruari autem in sua bonitate si marina aqua inspergantur, alioqui terebinthem sentire. Viridia saccharo conseruata, ac in condimentum, quod *Achar* vocant, redacta, in Malacæ quoque ac Indiam mitti. Hodie quoque flores conditi cum petiolis & ramulis teneris, præcipuis quibuldam Europæ emporiis, ut, Venetiis, Genuæ & Antuerpiæ videntur, testibus Pena & Lob.

Ipsi quoque surculi, *Fusti* dicti vnà cum Caryophyllis adferuntur, & hodie in quamplurimis locis, potissimum Genuæ & Lugduni, saccharo inscruantur. Sed folia rarò cum his adferuntur, notante Cordo. Fructus potissimum seu Caryophylla ingenti lucro tam per Asiæ quàm Europæ Prouincias distrahuntur.

Caryophyllum deligens nigrius, solidius, ponderosius, & copiosior liquorem diuulsum vngue, vel acu punctum, exudans, odoratum, frangi contrumax ac lentum, recens linguam masticeat vnà cum faucibus penè adurens, acre & aromaticum. Annos quinque feruari posse ait Sylius loco temperato: nam in humidore putrescere, sicciore arescere, & rugosius euadere atque imbecillius.

Minus probantur Anthophylla dicta, quippe quorum acrimonia remissior, ac interdum penè nulla. Ex surculis seu fustis dictis præferuntur, quoque nigriores, pinguiorè, liquorè quoque fructuum modo remittentes, odore ac sapore ad Caryophylla quamproximè accedentes.

Folia, si quis eorum vltus esse debeat, suadente Cordo, deligantur maiora, crassiora, firmiora, integraq; feruati verò in puluerem, aut fragmenta eorum, vitanda. Possit tamen his, quemadmodum & *fissis*, substituere ipsa Caryophylla, quæ abundè suppetunt.

Matth. scribit ramusculum Caryophyllis onustum, cuius iconem posuit, Veronæ sibi misisse Calceolarium, sed absque foliis.

Caryophylli Paulo Eginetæ sunt atomatici, acres, subamari, calidi ac sicci circa tertium ordinem, multiplicis vltus tum in obsoniis, tum in aliis medicamentis. Aëtius in secunda calefaciendi sic candique classe reponit. Auicenna in tertio vtriusque qualitates. Et sanè, calor tam est huic aromati essentialis & genuinus, ut cum in India emendatur, si vas aliquod cum aqua aliòve liquore adstet [teste Linchott.] id omne intra duos dies, etiam aliquatenus distitum, ingenti siccitate Caryophyllorum exhauriatur, ut sapenumè experimentis comprobatur ait. Otis halitum commendat, ideò mulieres Indorum frequenter manducant, in eundem finem, quod & Lusitanæ feminæ & plenique alii cæterarum Nationum promiscui sexus iam dudum facere ceperunt. Ad oculi aciem conferunt, & nubesculas exterunt. Ventriculo robur addunt, & hepatici. Vomitus compescunt, & nateæ aduersantur, auctore Auicenna. Drachmarum quatuor pondere [quæ dosi nobis satis magna videtur, quam tamen & Palud. retinet: malimus scrupulos quatuor cum Amato, quod prior dosi,] præsertim delectorum & recentium, magni incendium sit allatura, maximè in corpore bilioso.]

Veneris in centium sunt, Serapioni: qui & ligni sturculorum [fructus vltus esse ait:] præsertimque ea quæ ad ruborem inclinant, quæque sigillatim ex arbore digitis decerpantur: vbi subiudicandum putamus ad delectum. Alioqui nihilo præ-

Caryophylli
laolm
apud Ma-
luccanos
neglecta.

præstantiora iudicamus decerpta, quàm vi decuffa, quòd ex caluſſulo nihil inuare: effatu dignæ iis accendere queat. Cor roborant, digeſtionem adiuuant, ſed alium cohibent, eidem. Simeon Sethi pulmonem ledere ait. Auenzoar in proëmio libri de conſer. ſan. ſcribit ſibi à multo tempore propria experientia compertum eſſe, ſi hyeme vertex ſubtiliſſimo Caryophyllorum puluere aſpergatur, ſigidos catarrhos & capitis humores conſumi. Attamen fatius eſſe, capitis ſumma prius vino ardente maſceri, vt puluis facilius adhæreat, cuiusque viſ penetrare queat, quod melius & citius fiet, ſuperligato linteolo aut Cucupha, ne viſ eus exhalet. Puluis eorum oculis inditus viſus claritatem adfert. Sed cautione opus ad hanc rem, addendæque aquæ quædam oculares, feruorem eorum aquæ retundentes, qualis eſſe poſſit roſarum, Euphratiæ, aut ſimilium.

Conducunt porro caryophylli contra morbos omnes ceteri frigidos, Apoplexiam, ſpaſmum, Paralyſin, Lethargiũ, ſtuporẽ, ſidẽ ſine ſuffimento, ſive eluſi ſaciunt contra acrem peſtiferũ. Ad anhelitus ſæterem, cum vino aſſumitur puluis ex cruſta panis ſecalini, Galangæ, cum pauco Caryophyllorum. Contra nauſeam & vomitum omne, omnemque profluuium alui ex cauſa frigida, editur cruſta panis, vino Creico madens, puluerẽque caryophyllorum aſperſa, autore Matth.

Aduehebatur olim odoris tantũ gratia, vel Plinio teſte [ſi de noſtro ſcribit:] nunc quoque excreſcente ad ingluuiem auaritia, eò ſerẽ mores abierunt, vt ſine caryophyllo dapes deſpiciantur. Actantũn potuit ingeſſa gula, vt non tantũ *epibulæ* pertinaciter inſpergeretur eorum puluis, ſed & gallinæ, capones, galli Indici, bubulæ linguz, iocinora vitulina, vaccarum vbera & alia cuiusmodi plura non niſi caryophyllis tranſixa aſſentur. Quin & iſ fructus tranſigi & conditurus, vt Mala, Pira, Cotoneæ &c. à mulierculis conſueuerunt.

Vitupant item ad olfaſtiola, & veſtiũ odores. Quidã Ceruſiæ ſaporem iucundum cõciliant caryophyllorum pulueratorum drachm. tantundem baccarum Laui conſuſatũ, ſacculo incluiſis in dolo ſuſpendendo.

Animo inſipientibus præmanũ caryophylli naribus offeruntur: ad idem valet acetum, in quo macerati ſint caryophylli & Roſæ. Eſtque iam ſerẽ tranſlatiuium apud Germaniæ mulierculas caryophyllos aliquot ſecum geſtare ad obuiandum cuiusmodi affectui.

In Lixiuio ſuſpenditur vtiliter nodulus caryophyllorum cõtorſum, quo morbis frigidis laborans caput abluitur.

Vluſ eſt etiam in ventriculo dicatis ſcutis & ſacculis, tum ad vomitum, tum ad ventriculi & ventris dolores à cauſa frigida, quales interdum vulgò præſentire ſolemus cum cruſta panis pulueriſata, aſperſo aceto roſ. modico, aut vino rubro odorato, additis aliis quoque aromatis ad id pertinentibus. Quidam puluere caryophyllorũ caput ſpargunt contra dolores capitis ac grauedines. Sed & vinum ciere ſunt qui ſcribant.

Apud Indos quoque, vt prodit Garcias in multiplici vſu ſunt, tum ad obſonia, tum ad medicamenta: tamen experientur in *Iaua* craſſiora illa & annotina caryophylla: à nobis verò tenuiora, quæ adhuc viridia ætate & ſale apud Maluccanos conſiſtunt, ſed his teneriora ſaccharo aſſeruantur, in magnam palati amœnitatem.

Noſtri quoque caryophylla ſaccharo incruſta-

re ſolent, non inconcinno, ad placendum palatui, & calefaciendum frigidum ſtomachum, inuenio.

Ex caryophyllis quoque deſtillationis artificio elicitur, Oleum, quod quidam omnibus pollere Baſſami facultatibus aſſerunt, tam interno quàm externo vſu. Id tamen calidius multò cenſemus auctore Camerario. Gutta aliquot exhibitæ cum vino aut Gallinæ iuſculo, ſunt præſantiſſimum remedium in ingenti dolore Ventriculi, à flatibus & pituita.

Lufitanicæ mulieres, quæ apud Maluccanos degunt, è caryophyllis viridibus aquam ſtillatĩĩ *Aqua Caryoph.* organis eliciunt, mira odoris ſuauiſſime fragrantem, & cordis affectibus vtilem. Sed & ſudor iis qui Lue Venerea laborant exciratur caryophyllis, Maci, nucẽ Myſtiſca & longo nigroque Pipere. *Lues Ven.*

Si quid autem ſit, quod Cinnamomi vicem ſup- *Cinnam. antibal.* plere queat, caryophyllos eſſe Cæſalp. iudicat.

CARYOPHYLLORVM RESINA.

Hoc nomine Reſinam aſſernamus, glebã [vt *Deſcriptio* Happeret] ſuſili, crocei coloris, fragilem admodum & ſiccã, nullum guſtanti ſaporem offerentem, (ſortè ob vetuſtatem) odore rariem vbi adoletur, ſuaui, caryophyllorum: facile ardet, claræque incendia dat.

Caryophyllorum gũmi [inquit Pena & Lob.] quod eximi odoris eſt, glebæ Ammoniaci concreſtione & colore ſeruamus: quod Lob. poſtmodum in ſua hiſt. Belg. denud repetit, & colore ſortis nigræ cante eſſe ait. *Ceroſſels* gummi vocat, ſed rectius, noſtro quidem iudicio *Reſinam* vocaſſet, quòd promptè flammam concipiat, cuiusmodi lachrymas Dioſc. generaliiori voce *æres* vocat.

Serapio cap. 39. ex autoritate Albugerig: Glutẽ inquit, [potius reſina] Caryophyllorum eſt ſimile glutino *Albotin*.

Scribit Auic. caryophyllorum gummi, *Albotin* ſeu Terebinthina facultate reſpondere. Hanc ob cauſam percontatum ſe ait Garcias ab iis qui ex Maluccis caryophyllum aduehunt, ſed negaſſe ſe huiusmodi gummi vidiffe. At nos non in Moluccis ſumus, & vidimus tamen, & habemus inter ſtuctus repertum. Olius quoque teſtatur Calceolarum habere Gummi caryophyllorum: ſed cur non deſcripſiſſet tam raram?

Cluſ. quoque annotat inter caryophylla, quæ Antuerpiam aſſeruntur, inueniri interdum gummi ex atro ruſeſcens, odorum, & quod prunis iniectum caryophyllorum ſanè odorem referat: ſuſpicaturque idem eſſe gummi, de quo Auic. prodidit.

CARYOPHYLLO AROMATICO
ſimilis fructus.

CAP. VII.

Fructus delatus in priore Batanorum nariga- *Deſcriptio* tion. anno 1597. ex Iaua de quo Cluſ. exot. In binarum vnciarum longitudinem, vel etiam amplorem, & vnciam craſſitudinem extremitate ſeptimus fructus, videbam enim caryophylli aromatici vetuſtioris in fructum iam ſe formantis dũtaxat magnitudine, cui ſanè valdè ſimilis, vt primo intuitu mihi imponeret. Totus ſuſcus erat, nec val-

Nucleus.

& veluti articulis distincta, in minore, angusta & mucronata: fructus ipse denso duroque cortice erat præditus, ut cultro vix aperti possent, & vtrumque salii saporis. An verò hic fructus, falsedinem ex aquæ marinæ aspergione contraxisse ignoreo?

CARYOPHYLLOS REDOLENS

FRUCTVS.

CAP. VIII.

Descriptio Subbit Garcias in opusculo suo de Aromaticis, Barbarissimam illam Gentem quæ Insulam D Laurentii incolit, mercatoribus, qui eò interdum deuehuntur, fructum quendam ostendere, qui Caryophyllos redoleat, Auellanae magnitudine cum suo putamine, aut eà amplior, sed in conspectu adhuc vsus.

Auellana
magnit.

MALABATHRV M ET FOLIVM INDVM

OFFICINARVM.

CAP. IX.

Descriptio Vocant Officinæ Malabathrum & folium Indum ex India importari solitum, nonnunquam ramis suis

Ram.

Materia.

Folia.

dè levis, superne quatuor alis decussatum crucisve formâ dispositus præditus, insar Caryophylorum aromaticorum, infernè angustior & perustus, prodeunte ex foramine veluti caudâ, crassâ aut tenui. pro fructus magnitudine: quæ nihil aliud est quàm nuclei extrema pars, qui in fructu continetur, in maiore crassior & caua,

riant: nam & aliquando dodrante longiora possant, aliàs palmum longa, latitudine vnus aut duarum triumve vnciarum. Forma Laurini soliti, latiora tamen, & quædam rotunda ferè, cui & nitore nõ cedūt parte superiore, color. n. parte inferiore est cineraceus. Iam verò insignis est collarum nota, quas ternas semper habet, easque subtus quàm suprà magis extantes, mediam rectam, laterales pari ah ea intervallo abscedentes, sinuatas, à quibus hinc inde & in margines venulæ transuersæ discurrunt. Sapor aromaticus.

Cum ad nos peruenit, colore est, inquit Cordus, virenti, sapore glutinoso, tenui, aliquantum subacri, aromatum modo iucundo, veluti si quis Piperti & Cinnamomi odores commisceat. Caryophylli folia differunt, quòd neruum seu costam tantum habeat, non tres, vt nostrum Malabathrum.

A prædictis folia diuersa pro Malobathro sic describit Cordus: Folium propemodum rotundum, & disci figura orbiculatum, trium ferè digitorum quoquoersus latitudine, colore in fusco & spadiceo cinereum, venosum, densum, Laurino crassius, lentum, flexile, & fractu contumax, nisi omnino aridum fuerit, gustu subacre, subamarum, tenue, per palatum se diffundens, orisque halitum odoris gratia diu commendans, odore acris, Nardi æmulum, & admodum aromaticum.

Malobathrum, inquit Diosc. nonnulli Nardi Indicæ folium esse arbitrantur, odoris quadam cognatione decepti. [Sunt enim multa odore Nardo similia, veluti Phu, Asarum, Neris: vñes Græcè habent: aliqui legunt ieris, cuius tamen odor nobis Nardo non admodum similis videtur.] Secus autem se res habet. Etenim peculiare genus est, quod in paludibus Indicis gignitur. Folium id est, quod Lentis palustris modo aquæ innatat, nulla solum radice. Id ipsum collectum statim Lino traicitur, siccaturque reconditur. Auit & aqua per assinos ardore exsiccat, cremis, fomitibusque ardis tertam peruri: atque id nisi fiat, non amplius renasci. Laudatur recens & in nigrore quodam subalbidum, minimè fragile, integrum, nares odore feriens, illiusque suauitate diutius implens, Nardo sapore simile, nullo salis gustu. [vñes Græcè, vñes Græcè, vñes Græcè: aliàs si Lacune credimus, vñes Græcè, vñes Græcè, vñes Græcè.] infirmum verò ac minutatum concisum, & vetustate cariosum expirans halitum, vitiosum est.

Sic verò Plinius: Dat. & Malobathrum Syria, arborem folio conuoluto, ardo colore [colore audi folii. c. n.] ex quo exprimitur [paratur d. que lectio & nobis placet.] oleum ad vnguenta, fertiliore eiusdem Egypto. Laudatius tamen ex India venit. In paludibus id gigni tradunt, Lentis modo, [Lenticulæ palustris modo aquis innatare. n.] odoratius Croco, nigricans, scabrumque, quodam salis gustu. Minus probatur candidum. Celerimè situm in vetustate sentit. Sapor eius Nardo similis esse debet sub lingua. Odor verò in vino suffusus facti antecedit alios. In pretio quidem prodigio simile est, à singulis ad ccc. peruenire libras: Oleum [Folium m. & c. n.] autem ipsum in libras lxx. [lxx. m. xix. c. n.]

Ita vides Plin. à Diosc. non parum variate circa Malobathi historiam, vt valde vereamur ne iple met cum plerisque Veterum ignorarit, quid verè sit Malobathrum. Sed vt cum Diosc. conueniat Plin. de palustri Malobathro, pro iis verbis, [quodam salis gustu. Minus probatur candidum. Celerimè situm &c.] ita legendum censent: Quod salis gustu, minus probatur: candidum celerimè

lerrime situm &c: Alioqui Plin. minus probaret candidum, laudatiusque censeret, quod est quoddam salis gustu, contra Dioscor.

Quod si vera scripsit Plin. gemina Malobathri conditio: alterum palustre, alterum ex arbore: posteritas fortè nec primum nec secundum, sed tertium Malobat. genus nouit, vel doctissimi Hermol. iudicio, appellatum à Mauritani Embul, cuius furculi [inquit] cum folio, quale Arbuti siue Lauri est: Pollicares plerumque ad nos feruntur, & fructus quoque Laurinis bacis simillimus. Omnia tria Folii appellatione significati confluuerunt, sed priora duo maxime.

Vidisse tamen à Cat Corn. Materiarios, vt nunc vocant, qui etiam priora illa duo genera ostenderent, & pro vero Malobathro venderent: quibus, inquit, si quis omnino fidem deget, tum in his, tum in aliis quæ ex longa experientia pro genuinis agnita nobis aduexerunt, quo tandem tota medica materia deueniet? Sed nimirum egregium illum Herbatium, si Diis placet, ac potius omnis propemodum naturæ Botanice imperitissimum, in cæteris alioqui doctissimum, decuisset, duo illa Malobathri officinarum priora genera [vt illorum relatione fretus, confidenter vocat] describere, & ipsum prius ex diligenti inspectione discere in quo differant, tum inter se, tum à *Tembul* Mauris dicto, vt doceret alios, quæ forma, colore, sapore &c: deprehenderit. Iam non institutoribus, sed ipsiusmet negligentia denegabimus fidem: quamquam non videamus, quomodo post tot secula Materiarii scire queant, quænam sint legitima Veterum Malobathri genera, quos nemo nescit, ditandi potius quam discendi aucupio inhiare, quæque aded à peritissimis & sagacissimis tam medicis, quam Herbariis pro incompertis, aut saltem pro non probè compertis habentur, vt patebit in progressu. Deneganda vique fides non tantum *ἀνιστοις* Materiariis, sed vique omnibus qui sine ratione, sine experimento certò aliquid proferunt, maxime de re quæ à salutem hominum pertinent. Eat nunc Corn. & omnium, quot in Mundo sunt, nobilissima artis materiam vel considerationis subiectum [subiectum enim reductionis homo est] abditos, earumque vel temeraria, vel falsa & incerta, vel denique decipiente & sophisticata relatione acquirit, vt sibi materiæ medicæ cognitionem acquirat, non interim considerationis Veterum de ea traditis notis, cæterisque quæ propria industria considerari ab industrio medico possunt & debent. Nam reuera in talibus vel iplomet fatente, Hippocraticum illud requiritur, *μηδὲν εἰδὼ, μηδὲν ὑπερβῆναι*: vt nihil temerè approbemus, neque rursus commitemus: sed Veterum descriptiones diligenter examinemus, adhibitis non tantum auribus, quid vel hi, vel nostri dicant institutores, sed & oculis, naribus, ac ipso aded gustu, cum sæpe contingat ex vna aut altera nota non penitus respondente, earumque conceptam relationem opinionemue totam subverti: *quod semel & in plenum hoc loco dixisse conueniat.*

Actius eundem Malobathri delectum habet cum Diosc.

Dicitur autem Græcis *μαλαβάθρον* vel *μαλαβάθρον* cum Arrian. quod etiam vocatur *μαλαβάθρον* *φύλλον*, & simpliciter *φύλλον*, *ἢ ἰνδὸν φύλλον*. Nec *φύλλον* *σκήμα* aliud esse videtur apud Aëtium, quam Malobathrum siue Malobathrum Plinio, quod & *Folium* tantum nominatur: & *folium Indicum*. Cæterum cum apud ipsum Actium *φύλλον* simpliciter dicatur, cur folium Scylmatidis vocetur, fatemur nos ignorare. Neque vox *σκήμα* aliunde hæc-

nus nobis nota, nisi ex Epigrammate vbi legitur, *σκήμα* *κύνος*, Laniatus comæ. Sed quid laniatus ad Malobathrum? Cogitent peritiores. Est & foliatum vnguentum apud Plin. ex hoc ipso folio confectum. Et foliatum vnguentum Plautus videtur in Curcul. vocasse Petalium.

Tu Stalle, tu Cinnamomum, tu Rosa es, tu Cereus, tu Casta es, tu Petalum.

A voce Græca *πέταλον*, id est, folium. Quo nomine etiam Iurifconsultus Malobathrum appellauit, si de his quæ debent Imperatori vestigal.

Sic & Paul. Aegin. lib. 4. cap. 43. dum *φύλλον* *μαλαβάθρον* *σφαίρα* *β.* id est, folii Malobathri pilulas duas in medicamentum quoddam recipere iubet, nihil aliud quam folium ipsum in pilam & globulum conuolutum intelligere videtur.

In quem eundem sensum Const. Cæsi. lib. 6. cap. 6. *φύλλον* *μαλαβάθρον* *σφαίρα* *α.* id est, folii Malobathri pilulas quinque in picationem quamdam recipit: Et lib. 7. cap. 13. in quandam vini condituram, *φύλλον* simpliciter *σφαίρα* *β.* id est, folii pilulam vnam assumit, quum in præcedentem condituram adhuc minus, nempe *φύλλον* *δ.* id est, folium tantum recipere iussisset.

Quod autem locis citatis *πέταλον* folium foliū in globum conuolutum significet, vel *Petalum* quæque lectro lib. 12. cap. 26. satis aperte in finitum, *πέταλον* Malobathron arborem folio conuolutum dixit.

Cui rei Folii Indi historia, quæ ab Arriano circa finem Periplus maris Erythraei describitur, perbellet responderet. Is enim illa folia tradit à Sclatis populis, qui finitimi sunt Cirrhadibus (apud quos etiam præstantissimum nascitur Malobathrum, teste Ptolemæo) circa ciuitatem Thina affertur, ac dum in vicinia populabundi vagantur, stramentorum loco subterni, tandemque postquam remigrarunt, ab ipsis Thina incolis auidè conquiri, & in globulos conuolui atque complicari, calamorumque villis consui, Sed hinc tria genera effici. E maioribus enim foliis, quod *ἀδρόταρον* Malobathrum dicitur: è mediocribus, *μεσοταρον*: è minimis, *μικροταρον*. Quæ sic compacta & confuta in Indiam deportantur, & magno venduntur. Notandum obiter hoc loco mendosè ac ineptè in apologia Paul. Hæsti pro Guilandino aduersus Matthiolum legi *ἀδρόταρον*, *μεσοταρον* & *μικροταρον*. Atque hinc fortassis prædicti Auctores Malobathri pilulas, Plin. verò Malobathrum folio conuolutum dixisse videri potest: quamquam ille totidem, quot Arrianus genera, iidemque nomenclationibus nuncupata, non Malobathro Syriaco, quod Folio simpliciter vocitatio reddidit.

Quia verò Nardinum vnguentum etiam parabatur cum Malobathri folio, vt docet Diosc. hinc fortè factum vt Plin. deceptus, ipsum Nardinum etiam foliatum vocitatis lib. 13. cap. 1. Galenus tamè spicatum à foliato accuratè distinxit lib. 1. cap. 2. *ἡ ἴσχυς*. Quæ fusiùs explicare placuit, quia in his labuntur vel doctissimi, vt ille, tamen insigniter eruditus, interpres Theophrasti de Odoribus, vbi ait in Scholiis, Nardinum vnguentum Theophr. non è folio paratur, &c: vbi quid folium, quid nardus, vel quid foliatum aut spicatum, vel Const. quoque iudice, ignorasse videtur.

Plutarchus quoque in libello, cui titulus est, quod bruta ratione vtuntur, *φύλλον* simpliciter vocat, oderamentis aliis coniungens, simulque numerans & folium Malobathrum s. hoc. Quæ vox, à Marcello ex antiquo & probatoris fidei Græco codice in staurata illic est, vbi legitur: Ab hac appellatione Malobathrinum vnguentum, foliatum

Petalum.

Phyllon.

Quomo. globuli ex Malobathro fiant. Locus

Malobathri tria genera Arriano. Hæsti.

Plin. III.

Folium Barbaricum.

Plin. not.

Interpres Theophr. de odor. not.

Plutarch. locus corr. Malobathrinum Eng.

Nardinū
Sedg.
Sadege.

Martiali & plerisque aliis ex Græcis & Latinis Scriptoribus dictum est: & ob odoris similitudinem, idem Nardino est creditum aliquando.

Apud Serapionem legimus *Sedg.*, id est Malabathrum, Dioscori est herba quæ nascitur in India. Apud Auic. Folium Indum est *Sadege* & Malabathrum. Folia & rami sunt *Sabesfram* [Græc. *Saisfram*] similes: flos si angustis, [Dioscor. flos nullus meminit] provenit in India paludibus, innatat aquæ Lenticule aqua uæ modo, & radici non appensum: ibidem ligant filo & exiccant. Quidam existimant esse folia Nereidis [Nardi Indicæ propter viritum similitudinem: Græc. Gollam legit, quam vocem Clus. Nymphæam reddidit.] Arabes secundum quosdam etiam vocant *Tembul*, à quo differre postea dicitur.

Tembul.

Bethrum,
Bathrum,
Lymoa.

Indi verò, apud quos provenit in regione Malabar, dicunt *Bethrum* vel *Bathrum*, vnde composita à Græcis videtur dictio *Malabathrum*: hodieque apud Indos, etiamnum teste Garcîa, paucis immutatis folium *Tamalapatra* nuncupatur. Quam vocem, ut putat Garcîas, Græci & Latini imitantes corrupte *Malabathrum* nuncuparunt.

Mal-bathrum vnde,
Cadege
Indi.

Arabes *Cadege* Indi, id est, *Folium Indum* dicunt: nec dicitur Folium per excellentiam, sed quoniam Auic. lib. 2. cap. 259. ita vocavit. Qui & folia *Saisfram*. *Saisfram* esse ait, quanius in quibuldam Exempl. *Sabesfram* amlegatur.

Lacuna
not.

Kal. *Malabathro* & *Folio Indiano*. Hisp. Castil. Catal. *Folio Indi*. *Galsenille des Indes*. Lacuna ait Lusitanis *Beteay* *Beter*. Sed velis vel hi falluntur, qui nomen *Beter* alteri folio tribuunt. German. *Indianisch blatt*. Quidam, qui tamen egregii Herbarii vulgò creduntur, temerè & nullaratione solida, *Wegelerbletter* vocant, ut Euch. Roslin. Lacuna & alii: ac temerario etiam magis ausu alii *Caryophyllis* adherentia pingunt, ut Tabern.

Quorumdā
Herbarior.
temeritas.

Ruell. not.

Ne fallaris, inquit Ruellius, [cui placet identidem Hermolai decocta ruminari, & pro suis venditare,] quod Officinæ *Folium* nominant *Indicum*, Cinnamomi non Malobathri dicunt esse comam: profectò id quidem sub lingua Cinnamomi refert saporem, folio Iuglandis, flavo, venisque tribus &c.

Cinnamomum
folium.

Desit, inquit Sylnius, & *folium Syriacæ arboris* Plinio celebratum. In horum locum Mauri inuenerunt folium Laurino proximum, sed maius, & nervis tribus folium intercurrentibus distinctum, odore iucundo: Primum illud *folium Indum* dicitur Serapioni: tamen Actuarius in Hedychoo magmate, *φύλλον Ἰνδικόν* & *φύλλον καλαβάρην* seu diuersa miscet. Idem in Antibal. vult pro Malabathro fumendum folium illud vulgare Indi dictum, quam opinionem quoque sequitur Placotomus.

Succedant,
Folium Indum
da

Malabathrum, ut tradit Cordus, crediderunt multi Nardi Indicæ folium esse, verum decepti & falsò, ut Dioscorid. cum ipsa experientia contrarium testantur. *φύλλον* Græci, Romani *folium* dixerunt, quoniam nihil aliud esset quàm folium.

Folium cur
dictum.

Iam verò amplius non affertur, præterquam quod casu nonnunquam cum Nardo Indicæ affertur, quod descripsimus folio orbiculato. Eius in locum, Cassia, Cinnamomi & Caryophylli folia substituta sunt, quæ pro Malobathro quidem in vsum recipere licet: sed eadem *Malabathrum* siue *folium Indum* appellare, non perinde licere arbitramur.

Malabathrum
folium vulgare.

Idem alibi scribitur: folium quod hodie pro Malabathro in vsum est, & simpliciter *folium* magno errore vocatur, Cinnamomi folium à plerisque et-

Cinnamomum
folium
non est.

iam Doctis creditur, sed malè: nam sine dubio à viliori & non adeò efficaci Cassia produciuntur, quod pediculi eius sapor manifestè indicat, qui planè rubentem & glutinosi saporis Cassiam refert, & nequaquam Cinnamomum. Nobis autem vti non certò constat, quid sit Malabathrum Veterum, ita etiam Cordi & vulgare Malabathrum non reiciimus. Atque ut Cinnamomi folium non esse & ipsi putamus, ita nec Cassia rubentis esse iudicamus: Malabathri enim siue Folii Indi vulgaris cortex tenuissimus est, nec similis cum Cassia rubente.

In Nauigationum Tomo primo ex Edit. tertia pinguntur folia Malabathri vulgaris seu folii Indi nomine *Berelle*, aut *Berre*: vbi scribitur *Berelle Persis dicit*, & *Atabibus Tembul*, in Italia, *folia Canelle*: sed perperam, nostro quidem iudicio: vti in eodem Nauig. libro *Berelle* & *Tembul* planta, arborescens eadem existimatur ab Odoardo Barboffa cum folio Indo vulgò vocato. De *Berre* plura videant Lectores & seq.

Malabathro, inquit Scal. non subest radix, si vera Græci fabulantur. Et alibi apertius. Sine radicibus quædam, ut Lenticula ac uæ. Nihil ei præter folia. Nam de Malabathro Veteres somniant. Qui enim omnes Arabias, ac vniuersas Indias penetramus hodie, nunquam folium illud mirabile compertum habemus. Et iterum alibi. Folii *berel* facies & magnitudo, quæ & quanta Citron: multis nervis, ac venis quali striatur. An sit hoc, quod vtmur, *folium*, cum de facie, tum ex effectione deprehendi potest. Mansum enim iis, quæ suo loco dicta sunt, indicis sese prodet. An verò sit hoc Malobathrum Antiquorum? Ad hoc non respondebo. Quia mendaces Græci, *folium Indum* in aqua natæ palustri, sine radice, prodidit. Cuiusmodi toto India Orbe nullum compertum est.

Fuchsius lib. 1. de Comp. Med. quatuor folii differentiis proponit. 1. à Diosc. pñctum, folium Indum Græcis dictum à quo Vnguentum foliatum, à Nic. Myrepto descriptum. 2. Malabathrum, folium arboris cuiusdam Plinio, ac vtiunque folium hodie adferri desuisse. 3. Elle præterea aliud cuiusdam plantæ folium, Nucis Iuglandis folio simile, in Malabar India regione natum, quod incolæ Batrum nominant. Hoc cerebrum & stomachum roborare, cor exhilarare, venerem incitare, & halitum oris commendare: itidēque India incolis *folium* appellari. 4. In horum locum Arabes quartum inuexisse *folium*, Laurino proximum, sapore Cinnamomi iucundo. Vnde quibuldam Cinnamomi folium putatum: at Officinis, ut Mauritaniis, simpliciter *folium* dici. Et rursum postea: rarò hodie Cinnamomum affertur. Nam quo Cinnamomi nomine, vtmur Sepalsia, magna ex parte Cassia est. Cæterum arboris huius folia Nucis Iuglandis foliis similia sunt, quæ in Officinis falsò pro Malabathro venduntur. *Hec ille*. Cuius quatuor species, si verum fateri licet, nec intelligimus ipsi, nec ipsi summet vel nouisse, vel etiam, quid scriberet intellexisse, putamus. Suspiciamus enim eum bis idem tradere. Folium Barbaricum & Malabathrum res esse diuersas, inquit Anguill. ut dicam, facit autoritas Digestorum tit. de publican. & v. c. lib. 39. in Pandectis Florent. Videtur etiam Gal. facere duas compositiones: vni nomen *Foliatum*: alteri *Malabathrum*. Apud Nic. Myrept. in pluribus compositionibus præferuntur Folium & Malabathrum. Apud Auicem, in quodam medicamento lib. de virib. Cord. manifestum discrimen apparet. Malabathrum non cognosco. De folio Barbarico & folio simpli.

Cassia
ben.

Berre.
Berre.

Tembul.

Folia

Quatuor
spec.

Bat.

Folia

Fuchs.

Folia
Malabathrum

Folia
Barb.

Folia

simpliciter dicto historiam narrabo, quam aliorum iudicio subiciam. Reperiuntur duo Foliorum genera, quae incolae solent tenere in ore, & masticare boni halitus ergo: Vnum provenit in India: alterum in Persia. Indicum in India dicitur *Betel*: Persicum, à Persis *Tembul*. Fertur *Betel* provenire in Malabari locis potius humidis quam siccis: ex eo parantur Pergulae: cuius folia Indi in ore tenent & masticant, ut concilient oris gratum odorem. Hoc multis in Italiae locis videntur pro Folio Indo: repetitur & cum ramis Venetiis. *Tembul*, ut testatus est Eccl. Michail de Muri, arbor est similis Piperi nigro, foliis Tiliae &c. Posset affirmari hæc duo foliorum genera esse duo Folia à nobis dicta: aliorum tamen iudicio relinquo. Nobis sanè non placet Anguil. recitata Foliorum historia, dubiorum sanè plena, quæ omnia hic explicare non est locus. In eo autem nobis potissimum lapsus videtur, quod *Betel* cum folio Indo vulgari confundit. Si *Tembul* est foliis Tiliae, cur Folia speciem faciat, non videmus. Consule caput de *Betre* siue *Betel*.

Audiamus Matthiolum. Malabathrum, quod plerique *solum Indicum* vocant, ait ille, qui hæc ætate viderit, habere neminem. Non desunt, qui Indici foli loco Cassia odorata vel Cinnamomi folia suppedient, quæ esse Caryophylli existimat Brassavolus. Nonnulli præterea quædam arborum folia ex Alexandria aduecta, quæ Lauri vel Arbuti fides referunt, in Malabathi vsum vident. Hæc Hermol. Ruell. pariterque Brassavolus eos secutus, nulla auctoritate, quod sciam, Nigitarum *Tembul* esse arbitrantur: verum cum adhuc eorum, qui *Tembuli* historiam & notas scribant, inuenerim neminem, quævis de eo Auct. breuiter scripserit: iccirco illa potius asseram arborum folia esse penitus ignota, quam illorum sequear opinionem. Nullo itaque modo hæc ad vsum veniunt admittenda. Nam cum eorum facultates nos lateant, non est, cur ea comprobare valeamus. Plinius præter Dioscor. sententiam præstantius Malabathrum dixit, quod falsum est [Plinii lectionem mutaram antea dedimus.] Vnum tantum fuit *Folium* apud Antiquos. Vnguentum Malabathrinum apud Gal. non differt à Foliato, quod Folium & Malabathrum diuersa sint medicamenta, sed quod diuersa fuerint parandi eiusmodi vnguenta ratio. Non negauerim trium Foliorum à Iurisconsultis fieri mentionem, nempe Malabathrinum, Barbaricum & Pentaſphæri. Atqui ille titulus Digestorum pluribus scaturit mendis. Pentaſphæri nullus Antiquorum meminuit. Et agmè istud errorum [Nam Cassiam, itaibi legitur, Turiana, Aroma Indicum, Alchelusia, Sargogalla, Omerabicum, Carpasum, opus Bussicum, ferrum Indicum, Folium pentaſphærum, barbara, mehercle, & magna ex parte inaudita vocabula, quorumque explicationem ne ex Tripode quidem haurias, & alia non nulla quæ ibi deprauatè leguntur, Et legi debebat, Cancamum, Thymiana, Ammoniacum, Agallochum, Sarcocolla, Gummi Arabicum, Carpesium, opus Byssinum, Ebum Indicum.] Satis superque arguit, nihil solidi, verique, de Folio Pentaſphæro ibi haberi: quin etiam nec fortasse de Barbarico de quibus nihil apud Theophrast. Dioscor. Gal. Plinium posteritatis memorie traditum est. Quapropter non pentaſphærum legi debere cenſeo, sed potius Hadrosphærum, aut Mesosphærum, aut Microsphærum. Nam trium horum, ut ex præcedentibus liquet, & Plin. & Arrianus meminit, non quod specie aut genere differant, sed amplitudine tantum, ut ex ipsius eorum

verbis patet non obscurè. Existimandum itaque censet Matthiol. Pentaſphærum non esse per se genus, sed ita deprauatè legi in Iurisconsultorum Digestis: existimaturque vnicum tantum esse Folium nempe Malabathrum: Et Syriacum Plinii Malabathrum potius fabulosum esse, quam verum.

Errant præterea (addit idem) Recentiorum nonnulli, in censendo *Tembul* [nam quidam & *Tembul*. hoc quoque Foli genus faciunt, ut dictum.] quod putant hoc differre ab Indorum *Betel*. Nihil enim inter se differunt. Siquidem, quod Indi *Betel* vocant, Arabes & Persæ *Tembul* & *Tember* appellant. Id illi continuè mandant, quod putent secundæ valetudini multum conferre, corporibus vires addere, Venetem augere, Cor & cerebrum roborare. Vbi autem copiosius edatur, mentem monere. Idcirco mulieres Tarnasari in desolati mariti rogam scilicet inieciunt, tantum illas vorant ut amentes efficiantur. Id aqua alpergunt, qua soluta sit calx è conchis parata, ac cum demum vesuntur eo. Sed hæc perperam transcripsit nouus quidam reherbarie indagator. [Anguillara] quippe qui hæc folia calce vel cinere circumuoluta ab Indis deuorari scribit: sed tam sine obſonum nobis non vendit. Est *Betel* solum plantæ quæ desiderat Smilacine modo atheres scandit, neque per se consistere potest absque pedimento. Floret nunquam, nunquam fructum profert: foliis est hæc planta Citri æmulis, neruis quibusdam secundum longitudinem discurrentibus, ut in Plantagine. Hæc Alexandria Aegypti ad nos pluribus antè annis comportatur. Nec desunt, qui loco Malabathi iis vtiuntur. Sed vident illi an rectè: mihi verò (inſit Matth.) Malabathi vicem nunquam præstabant.

Atqui, mehercle, ipse etiam Matthiol. parum sibi constat in tradendo vulgari Malabathro, siue folio Indico, & pleraque in postremis comment. omittit, quasi prius præter veritatem scripsisset: olim quippe ipsi duplicia Folia aduehebantur pro folio Indico, nempe alia, quæ folia Cinnamomi dicit, alia ex Alexandria folio Lauri vel Arbuti: quæ nunc nescio an doctior factus an cautior, folio plantaginis comparat. Enimvero sanè valdè veremur versutum illum plantarum *Metaplasten* [ut ita dicamus] de plantis sibi ignotis commentatum. Nec obscurè suam vel in eo prodiit ignorantiam, quod cum Malabathro siue folio Indico vulgari, arbore, plantam scandentem *Betre* vel *Betele* plurimis Neotericis dictam [de qua suo loco] confundit. Is præterea in postremis Comm. & Eptome, ni multum fallimur Caryoph. iconi appingit Folia Indica vulgaria, quasi eorundem essent Folia, id quod iam c. de Caryophyllis monuimus. In Hist. Germ. dicit Lufitania sibi aduecta, quod antè siluerat, nunc fortè de nouo excogitauit. Sed nimis proſectò crassa, & velleſco animaduertenda illa contraditio, quæ in vltimæ editione, Illustrata per Casp. Bauhin. vno eodemque capite, nec ita multis interiectis lineis legitur in hunc modum: scribit Arrianus antiquissimus auctor, se magnam Malabathi copiam reperisse in quibusdam Rubri maris insulis, quarum oras & littora legebat. Ex post: ait falsissimum extare apud Arrianum se reperisse Malabathi copiam. Quam contraditionem mirum vel Typographicos Lectores adeò oſcitanter præterisse, quam vel tyro quisquam simplici lectione deprehendisset, & vel ipsi Matthiolo, vel eius editionem collatoribus ac interpolatoribus securè hunc inconsiderantiam nenum inuississet. Quid sibi volunt tales Scriptores post hæc à nobis credi?

Syriacum
Plinii fa-
bulosum.

Tembul.

Betel.

Timber.

Indorum
Tarnasari
mulierum
mor.

Anguill.
not.
Betel quid.

Matth. pho-
togram
Metapla-
sten.

Contradi-
ctio crasse
in ſit e-
dit, Matth.

Interpala-
tores: Mat-
thiol. not.

Ipsæ profectò Guiland. quoque in suo Theone clamat lapsum Matthiolum in Malabathro, & Folio, hæcque medicamenta duo in vnum ab ipso confusa, quæ Apulio, Maritano Iuriconsulto, Galeno & Plinio latè distinguuntur. Paulus item Hællus in Di. sent. pro Guiland. ubi triplex Malabathrum legit, Indicum, Syriacum & Folium, tantum ab. se statuit, vt Plin. Malabathrum Syriacum idem esse cum Folio senserit, vt tria etiam huius genera fecisse eum putet, quæ omnia toto cælo ab utroque Malabathro discrepent. Sed si hec veram fateri, non tam comperimus, quod putat Hællus, per Guilandinum probatum, Malabathrum Indicum, Syriacum, & Folium, esse tria Dioscor. enim historia Malabathi nascentis in India sine radice, falsa esse videtur, vt antè dictum, nec id memorat Plin. quamvis cum Dioscor. dicat in paludibus gigni Lentis palustri modis: nec quicquam tale percipimus ex Neotericorum Indicis navigationibus de planta in India nascente. Authoritas Iuriconsulti, cum non fuerit Medicus aut Herbarius, nec discrimina docuerit, parum facienda, nec maioris, quàm quartum fieret ab ipso M. dici iudicium in explicandis legibus, quo tamen in multis ex necessitate egent. Cetera argumenta ab vngaentorum diuersis d. nominationibus desumpta parui momenti existimamus, & iam supra sparsim magna ex parte explicata sunt. Ceterum non propterea asserimus vulgare Folium Indum esse Malabathrum Veterum: [quæ enim in re tam ancipiti & lubrica, & in tam obscura Authorum narrationis obscuritate setat iudicium?] Hoc tantum monitum volumus, in nostro folio Indico cuiusque partibus quædam esse, quæ respondere videntur Cinnamomo Veterum, vt apparebit consideranti quæ scripta sunt ex eis cap. de Cassia & Cinnamomo.

Triplex
Malaba-
thrum.

Hællus &
Guiland.

Dioscori
historia de
Malaba-
thro
folia.

Nulla In-
urionis
causa
vultum
medica.

Folium no-
strum Indi-
um multis
cum etc.
vnum Cin-
namomo
conuenit.

Folium.

Betrum
Cinnamo-
mifolium,
Cinnamo-
mum ex
Zeilam.

Cassia ado-
rata folia.

Lacuna
erret.

Nostrate
folium esse
Malaba-
thrum.

Dioscor.

Quæ fortè animi adiecerunt Amato, vt tam confidenter scriberet, certum se esse, Folium quoddam Officinis hodie pro Malabathro receptum, non Betrū esse à nobis descriptum, sed potius Cinnamomi folium, vt Officinarum Sepulchri quoque fatentur. Immo manifestius alibi Cinnamomum ex Zeilam appellat: foliæque quibus vestitur esse Iuglandis, quæ in Officinis pro Malabathro, falsò tamen vendantur. Sed interim in hac sua securitate ipsi metum dum fuerat, ne Canellam siue Cinnamomum nunc vulgò dictum, cum folio Indo Officinarum confunderet.

Lacuna quoque, Pharmacopœi [inquit] non cognoscunt Malabathrum: eius loco quidam assunt Cassiæ odoratæ folia, quæ est Canella: alii alterius, valdeque aromaticæ arboris, quæ adfertur ex Alexandria, & existimata Tembul Arabum. Nos autem suspicamur Lacunam nesciuisse quid scriberet.

Manardus se vix vnicum folium Malabathi vidisse affirmat, in eo sanè felicitior nobis, qui nullum vidimus aut nouimus, quod tam audacter Veterum Malabathrum dicere ausimus: quod vnicum etiam ab eo visum vix Veterum genuinum fuisse putamus.

Pena & Lob. in Adu. titulo tenus, & maiusculis quidem literis, ceu edicto Regio promulgant. NOSTRATE FOLIUM MALABATHRYM est. Adhuc tamen mox: Nihil lubet aut licet asserere de Malabathro Antiquorum. Dioscor. prodidit sine radice innatare paludibus, cum tamen nullo vsquam angulo totius Indæ illius, quæ nostræ ætati multò notior est, quàm illis fuerit sua Græcia, compariuit hæcenus istud folium, quod nec expressit fa-

tis Dioscor. Vnde gēnina hāstendi occasio: primum notūme habuerit: deinde quī possit fieri, vllum vt sit folium, non modò sine caulis admīcūdo, sed etiam sine radice, id est, sine ore. Quid si ortus & natales aliquantū deprauatē tradantur? Quare id sanè fuerit istud nostrate Malabathrum, iamdiu Arabibus cognitum. & hodie Italis Medicis vsu receptum, non modò quia in Malabar Indæ regione cognomine oritur, sed etiam quòd propter eximias vires plus proportionis habet cum plantis aquaticis, quàm illa folia Cinnamomi aut Caryophylli, quibus folium Laurinum ferè est. Fibre verd secundum docti longitudinem ductæ, cuiusmodi Potamogetoni, qui propter figure & natalium similitudinem, nonnullis inepetè folium putabatur. Nobis secus, cum huius folia apud Anguillaram & alios non multis abhinc annis vidissemus, quibus adhuc hærebant lignei pedicelli: & quasi furculi è ramis extracti, [quin potius integros ramos meminimus.] Cinnamomi autem folio & Caryophyllis facies ferè eadem, nidelus leaor, atomaticus, suaui odor. Temperamentum, crasis, modus & vsus non ita disparia sunt, & halitum commendant omnia, vt Dioscor. Malabathro attribuit. Verùm quid intelligant Pena & Lob. per folia Cinnamomi aut Caryophylli, ingenuè fateamur nos nescire. Olim folium Indum exitum ibatur Cinnamomi aut Caryophylli: nec existimamus illud folium quòd Lobel. ex Clusio depingit fuisse vulgare aut in Officinis demonstratum pro Cinnam. folio: nam eius descriptionem à nullo traditam hæcenus nouimus, ne ab ipso Clusio quidem, qui pingit.

Quinque tradit Benedictus Malabathra, ita Betulæque, folium Indum vulgare, de quo hoc agimus capite, diuerim à Malabathro Veterum: Præterea [quod plarè displicet] separat Malabathrum tertium ab Hermodiao traditum à Pharmacopolarum folio, licet non sit diuerim, quæ nostrò iudicio sub nomine Bathri, confundere videtur cum folio Indo vulgari plantam dictam Betrū seu Betræ, vt postea plenius dicetur.

Cæsalp. refert, allatos quondam ex Oriente singulos quosdam, cum foliis Laurinis & baccis, quod folium Indum vocabant, quasi esset Malabathrum Dioscor. Quosdam putasse esse Cassiæ aut Cinnamomi folia aut Caryophylli: alios rectius putasse esse Tembul apud Auiæ de quo inquit, frigidum est in primo gradu & hocque [addit] videtur intellexisse Plin. Malabathi ex Syria nomine. Non esse autem hoc illud genus folii, quod Indi Betellas vocant. Atque quod furculos ex Oriente allatos attinet, fides penes ipsum esto. Non enim de ignotis iudicamus. Videat verd Lector cap. de Betræ, ubi docebitur Cæsalpinum non bene distinxisse folium Indum vulgare à Betræ seu Betræ, sed potius cum eo confundere.

C. Bauh. apud Matth. triplex facit Malabathrum 1. Dioscor. quod apud Plin. secundum dicit. 2. quod Plin. primum ait. 3. Officinarum quibusdam folium Caryophyllorum: aliis Cassiæ folium, aliis Canellæ, Trago Malabathrum: Cassia aromatica Cordo: folium Indianum Acostræ: folium Offic. Lobel. Fructus vocat Tembul, Fructus Canellæ nomine ad nos ex Italia missi. Non malè factum à C. Bauh. nostro iudicio, quod iconem ex Clusio apposuit Matthioli historiz: sed bene interim quoque fecisset, si monuisset incautos studiosos à se etiam positam iconem horum foliorum pro Caryophyllis in falsa iconem Tabern.

Præterea illud quoque notandum studiosis, cap. de Cinnamomo ex eodem Tab. arboris folii Indi

Indi vulg. baculos duos, vel lignum malè posuisse sub titulo Cinnamomi, sub quo etiam duos cortices Cinnamomi offic. siue vulgaris pinxit, & folium, quod Clusio Cintham.

Sed vt tandem inttictam hanc. Folii seu Malabathri inuestigationem concludamus: Malabathrum neque Indicæ Nardi folium est, vt verè monet Dioscorid. Neque id folii genus, quod Arab. *Betre*, Persis *Tembul* appellatur. Diligentissimus Garcias multò minùs Canellæ aut Caryophylli folium esse censet: sed sui generis Folium, non quidem in Syria aut Aegypto, vt voluit Plin. sed in India ex arbore procerâ decerptum, hodièque, vt dictum, etiamnum *Tamalapatra* dictum. Non innatat aquis, vt scripsit Dioscor. & hunc fecutus Plin. Decepti quoque fuerunt Serap. & Avic. qui eiusdem historiam ex Grecis mutuati sunt: qui cum Malabathrum non norint: ex eorum scriptis aliis innoscere non potuit. Non colligitur, inquit Garcias, vt Dioscor. perhibet: sed collecta in fasciculos colligantur, atque ita vaneunt. Dilatior viridi colore nitent, non ex candido nigricant. Plin. in Syria & Aegypto nasci scribit: Medici Memphisitici, Damasceni & Aleptini negarunt omnes. Non est tam validi odoris, vt Crocus, nec saporis Nardi, vt scripsit Plin. neque tam validi odoris atque spica Nardi, sed suauioris. Falluntur qui Caryophyllorum foliū esse asserunt. Scribit Franciscanus quidam in Aethiopia gigni, sibi que datum cum inscriptione foliorum Cinellæ. Verùm in Aethiopia nullæ sunt Canellæ arbores, neque Folium. Addit Clus. ad Garciam: Folium Indum, quale hic autor describit, ad nos etiamnum adfertur: legitimum conuicio ex Garcie descriptione: differt à Caryophyllorum folio &c.

Ceterum quod Folii Indi, quod in officinis habetur delectum atinet, diligendum recens, densius, crassius, maius atque integrum, quodque non facili in partes minutas frangitur, quod tam gustu quam odore proximè ad Cassiam accedit, vt vult Cordus. Fragmenta verò & friatorum puluere medicamentis ne commisceas. Sed Syluius inter bonitatis notas postulat, vt ad albedinem declinet, quam ex Dioscor. desumpsisse videtur.

De succedaneis quoque solliciti fuerunt Medici. Nam eo deficiente, idem pondus *Thalisafar* substituunt, ex Avic. præscripto: quod quid sibi velit, Garcias siterur se planè ignorare. Clusius Macerem intelligit. Nec opus erat, inquit idem, *ambassibus*, si diligentiores essent pharmacopolarum & medici Lusitani: siquidem tanta eius Copia hinc exportari poterit, quæ vniuersæ Europæ sufficeret. Eius autem penuria Canellæ foliis vtatur, si ea nascuntur: sin minùs, Spica Nardi, non autem Maci, vt voluerunt nonnulli. Vbi opus est Malabathro, & illud absuerit, Gal. Cassiam odoratam, vel Nardum Indicam supponendam vult.

Malabathrum Dioscoridi eadem cum Nardo vires sortitur, sed illud efficacius omnia præstat: tamen Malabathrum & vrinæ ciendi maiore vi pollet, & stomacho conuenientius est. Oculorum inflammationibus in vino seruesactum tritumque ac illitum apprimè confert. Subditur & linguae ad commendandum oris halitum. Quin vestibus etiam vtiliter interponitur: eas siquidem & à tinea defendit, & odore non ineleganti tueretur. Ex eo olim pretiosissima fiebant vnguenta, de quo specialius idem tradit eadem habere quæ Nardinum spissamenta, Myrrhe autem plussculum addi: quæ de causa calscit, Crocino aut amaracino viribus respondens. *para-bathron* vocat.

Tom. I.

Apud eundem è Syriaca Nardo & Celtica Malabathroque Vinum paratur in hunc modum: singulorum minæ semissem in binos multi congios mitto, & post biemestre colato: Cyathum vnum cum tribus aquæ exhibeto. Bene facit hoc vinum nephriticis, ictericis, hepaticis, vrinæ difficultate laborantibus, decoloratis & stomachicis. Sunt qui Acori vnciam vnam aut alteram, & Celticæ Nardi vncias tres in multi amphoram adiiciunt. Plinio singuli succi nobilia vnguenta faciunt: In primis Malabathrum. Ipsum folium oculorum epiphoris vino expressum vtilissimè imponitur. Item frontibus dormire volentibus: efficacius si ex aqua bibatur. Cetera de viribus ex Dioscor. eadem habet. Iam prius ex Gal. diximus Foliatum vnguento olim Romæ forminas ditiores oblini solitas: & oleum exprimi ad vnguenta ex Plin. & quàm variis immisceatur compositionibus apud diuersos autores. Vnguenti celebrem apud Veteres fuisse vsum, vel ex Horat. patet ad Pompeium Varum sic canente.

*Pompei meorum prime sodalium,
Cum quo morantem saepe diem mero
Fregi, coronatus nitentes
Malabathro Syrio Capillos.*

Martial. Epigr. II.

At meane libram solari possit amica.

A quo Malobathratus eo vnguento delibutus. Quo vltus est Sidonius Apollinaris. In pretio quidem prodigio simile fuit (scribente Secundo) à singulis denariis ad trecentas peruenire libras. oleum autem ipsum in libras sexaginta. Consule etiam quæ supra ex Plinio de pretio tradita. Avic. Folium Indum calidum & sicum facit, in secundo gradu. Decoctum in quâ rosacea & tritum vtiliter imponitur apostematibus calidis, etiam oculorum, eodem autore.

*Vinum
Malabathrum.
Vini Spt.*

*Alus mor-
dus.*

*Oculorum
epiphor
Sonum col-
liscat.*

Pretium.

*Apostema-
ta.*

CINNAMOMI NOMINE EXHIBITUM

Lignum: nobis Lignum Folii Indi
Officinatum.

callus nodosarum arborum sorte non esse eximendam hanc arborem arguit. Sapor ligno nullus;

Habemus penes Descriptionem nos bacillos ligni Cinnamomi nomine exhibitos, palmo longiores, crassitudine plusquam pollicari, materie inter duram & mollem media, coloris cinericei, pectinibus rectis, cum micis exiguis transuersis, in rectis fissiles, medullâ iunceam æquâte, diuiores multo: ex ipso medullâ emergens foras quæ vergens

O o 2

Odor.
& apor.

odot in cortice tenui ambiente, cinericeo, rugo-
loſque ad Cinnamomum aliquatenus accedit, in
quo etiam ſapor acriſculus, ſuauiſ, aromaticus,
Cinnamomo haud abſimilis, multò imbecillior:
nec mirum, cum iam ante annos triginta pen-
dè nos ſit, nec bene ab iniuriis aeris ruti recti. & bac-
cilli, & extra dubium ſit, multos annos, partim a-
pud alios, partim in itinere haſiſſe.

Tales quoque fuiſſe videntur baccilli, de qui-
bus Cluſius: Cinnamomi, quatuor, duos ramulos in
Belgio vidi. Sunt ii recti, & aſſuetudine pollicari,
non enodes, ſed nodis quibundam tunc ramulo-
rum veſtigis palmum ab invicem diſſius inſigni-
ti. Cortex tenuis eſt, ſubcinerei quodammodo
coloris, iucundi odoris, ſuauiſ guſtus, ſed qui ſua
acrimonia aliquantùm linguam vellicet. Lignum
certè inodorum eſt & inſipidum, non miris,
quàm Salicis ramus, cui perquam ſimilis eſt. Re-
tinet autem cortex ſuam illam cum odoris, tum
ſaporis incanditatem [tameſi totis quadraginta
annis à ſua matre reuulſi ſint ramuli] atque eam
etiam maiorem, quàm noſtra canella, cuius fo-
lium Io. Placa Medicus in H. ſpania mihi dedit.

Nos præter Cluſii iconem addimus & noſtri
baccilli non omnino teretis, ſed per longitudi-
nem fiſſi.

Caffia.

Scribunt Pena & Lobel. ſe Caffiam ad Cin-
namomum verum proximè accedentem vidiffe in
Oſſic. Guil Dries Pharmæ. Anuerpienſis, multo-
rum iudicio putatum ſorcolum illum Cinnamo-
mi, baccillo ſolido, fractu ſicili, Cinnamomæ
cortice obſectò, cui etiamdum cuticella pullo co-
lore obducta fuit. Folium verò ſeu pictum ſeu ſic-
cum, multis in locis videte eſt.

Hosidem Lob. in Hiſt. Belg. Caffiam, Canell/
Zymmerroethin. Gal. canella. Hiſp. & Ital. canella
vocat. Item in Obler. & Icon. nomine Caffiæ pro-
ponit.

Lob. Pena
& Cluſii
canin.

Sed dum preſſius bacillos noſtros cum Cluſ. &
Lob. bacillis corticèque perpendimus, non poſ-
ſumus nobis perſuadere, vel hos vel illos eſſe
Cinnamomi vel canellæ vulgaris: id quod facile
diſcent, quibus eiufmodi ad manum fuerint: al-
ios docebit cortex cinericeus, tenuis vnicus &
ſimplex, nec alteri vel ſubiectus vel ſuperiectus.
Quin collata noſtrorum bacillorum tam materie
quàm cortice, magnam animadvertimus habere
affinitatem cum ramis Malabarhri vulgaris: [qua-
les foliis præditos referuamus,] vt in eam ſerè
propendeamus ſententiam, vt ad Folium Oſſic.
ſeu vt volunt Malabathrium potius quàm canel-
lam referendum hoc lignum putemus.

Malaba-
thrum
Folium Of-
ſic.

Folium ca-
nella.

De folio Canellæ quod pingunt, non habe-
mus quod dicamus, an ſit Cinnamomi necne,
quòd nemo id deſcribat. Icon ſanè diuerſum à
folio Indo Oſſic. demonſtrat.

Caffia ado-
rata.

Matth. ſcribit, Caffiæ odoratæ ſtriſtulam cum
cortice & ligno ſuo interiore ſibi dono dediſſe
Ferdin. Archiducem Auſtriæ, ab integro ramulo
abſciſſum, quem ipſe reconditum habebat. Huius
corticem colore quidem cinereo à noſtro vulgari
Cinnamomo diſſidère, non tamen odore ac gi-
ſtu: quandoquidem manſum, id ipſum, quod vul-
gus Canellam vocat, ori planè repræſentaret. At
lignum quod cortice contegitur, fragili conſtare
materie: neque vilo proſus odore ſaporèque
commendari. Quare hinc facile colligi poſſe, cor-
ticis tantùm eius vſum eſſe: atque etiam Theo-
phraſtum non abſre memoratè prodidiſſe, huius
virkas in fruſta ſecari, recentique bonis corio hæc
conſui, vt vermiculis, qui ex eo nalcuntur, li-
gnum illud inutile erodatur.

Theoph.
Embarr.

Cæterùm hoc quoque Matth. lignum idem pu-
tamus cum eo, quod à nobis deſcriptum, quod-
que Amato Cinnamomum dicitur, cuius verba
poſtea tradentur: nam apertè dicit Cinnamo-
mum eſſe cuius folia in Oſſic. pro Malabathro fal-
ſò credantur. Sed interim neſcimus an facile poſ-
ſit lignum tam tenui conteſtum cortice, ſine ia-
ctura huius à vermiculis erodi, vt Matth. de ſuo li-
gno ex Theoph. perſuadere conatur.

Niſtro iudicio Tabern. in tabella ſeu iconè à
ſe propoſita pro Cinnamomo, ligni, quod deſcri-
pſimus bacillos duos pictos habet, quemadmo-
dum & C. Bauh. apud Matth. ex Tabern.

CANNELÆ FRUCTVS QVIBVS DAM,
NOBIS POTIVS FOLII INDI.

Fructus quos ſuprà in tabella iuxta Malaba-
thrum deſcriptos dedimus, glandium figuram
ſerè repræſentant. Calyci quippe pullo & ſu-
petnè diſtato anguſtiſque inæquali glandula irra-
merſa eſt inſeſcens & ſpadicea. Pediculo dona-
tur craſſo, lignoſo, cupulæ concolori. Sapor Cin-
namomæ aliquatenus, qualis Oſſicinarum ſo-
lii Indi, ſed obſcurior, vel quia euanidus fructus,
vel quia ad maturitatem non peruenit. Sunt
plures quàm 35, anni, ex quo habemus hos fru-
ctus à Vileſcando Doutrez: eodem etiam nos do-
navit Cl. Fel. Platerus. Sed plures ad nos cum a-
liis exoticæ raritatis nomine nobis grauiſſimis, in-
ſignis illa Medicorum Italæ ſtella Hercules Sa-
xonia, ſub titulo fructus Cinnamomi.

Cordus quoque prodidit Cinnamomum ſerre
fructum paruum, glandibus in acetabulis ſimi-
lem. Et Vib. Calu. apud Berz. lib. 4. cap. 8. ponit
deſcriptionem ex Aug. Zar. Hiſt. Peru. cuius fru-
ctum ait eſſe calyce Subertino aut Quercino ſimi-
lem. Lectores conſiderent deſcriptionem poſi-
tam cap. de Cinnamomo ſive Canellæ vulgari,
cum qua ſerè confundit fructum Folii Indi.

Sed & Cluſ. teſtatur à Cortuſo acceptiſſe ſe fru-
ctum exiguum glandis forma, cum hac inſcriptio-
ne: Fructus canella ex quorundam ſententia, ex a-
liorum verò Tembul conuoluſi in India.

Eum quoniam dicitur interdum vnà cum folio
Indo vulgari ad nos adferri, [quandoquidem
Tembul fructus longè ſit diuerſus] folio Indo
Cinſimitatione appingendum curauimus.

At Lob. in Obſ. Fructum Tembul ait eſſe exigua
glandis figura, quadruplo minore: & tamen ad-
pingit iconi folii Indi vulgaris, à quo ſi diuer-
ſum putat, non aſſentimur. Sed nec Cluſ. nec alii
pro Tembul fructu recipiunt. Caſp. Bauh. apud
Matth. eodem fructus Canellæ fructus nomine
ſiſiſimilis teſtatur.

CANELLA ACOSTAE.

Canella arbor, vt ſcribit Acosta, Malaureæ
magnitudine eſt, nonnunquam maior, in-
terdum minor, ramoſa admodum, cuius tenerio-
res rami recti ſunt: folium Laurino ſimile, latius
tamen, colore dilutius, & minùs ſiccum, tribus
neruis inſignitum. Flos candidus, odoris propo-
modum expers. Fructus ſylueſtris Oleæ baccis
par, viſcens initid, deinde ruſcens, & ubi ple-
nam maturitatem conſecutus eſt, niger atque
ſplendeſcens, [quo tempore colligi debet] offi-
culum intus conuenens ſylueſtribus Olis ſimile,
ſimi-

similique carne præditus, ex qua exstillat oleagineus quidam liquor subirefcens, odore baccarum Lani, sapore acri cum paululo amarore comesto. Præditus vero est hic fructus fessili parte paruo calyce, latiore, minusque crispo, quam sint Ilicis calyces. Harum arborum magna est frequentia in sylvis prouincie Malabar: sed

Folia Betre Descriptio
nomine missa, *foli.*
qualia à plurimis annis in nostris Musarum thesauris habemus, circumscriptione & magnitudine cum Tiliaceis possent conferri, rotunda, nisi in mucronem, non sensim, sed mox distincte, glabra, acroni-
Sapor.
rentia, tenui, Potamogetonis modo, neruis quinque aut septem, partim rectis, partim sinuatis ad mucronem usque excutrentibus,

pediculo vnciali appensa, sapore aromatico, tenui, mansu nescio quid arenosi sub dentibus esse videtur. Nisi iam parata fuisset figura, cum descriptissimus, in xillemus ad latus tabellæ iconem ex nostro folio depictam.

Garcia aliam à nobis descriptionem habet, *Descriptio*
hanc: Est Betrefolium simile ferè M di medicæ folio, oblongius tamen & per extremum arcibus, venas siue Costas per longitudinem excurrentes habens, amarum. Optimum censetur benè maturum, colore fuluiescente, tamen nonnullæ mulieres præferant quod immaturum est, quippe *Delictus.*
quod maiorem sonum edat in ore, dum masticatur. Corruptum si recens à planta collectum *Fructus.*
diutius manibus tractetur. Fert Betre in Maluccis fructum quandam contortum, Lacerti caudæ similem, quem is licedunt, quod benè illis sapiat. Fuit id semen delarum Malacæ, atque degustati optimi saporis inuentum est. Seritur autem vitis modo, addunturque stipites & pedamenta, per quæ repens se sustineat, nostatis Hederæ modo.

Aloisius Cadamustus tradit viros & feminas incedere per vibem Calecut, elisantes folium quoddam, cui nomen sit *Betelle*: eo infici dentes colore subrufo: hoc more abstinere tantum obsecuro loco natos: vbi verò ob funera pullam induunt vestem in speciem moestitiæ, temperare sibi à folio huiusmodi, vt & dentes præ se ferant moerorè: subrufo colori succedere nigricantem. Verum Cadamustus colorem subrufum perpetuam Betele tribuere videtur, qui potius acceptus ferendus Arcæ, quam simul masticare solent.

Quoniam verò Betre à quibusdam *Tembul* A-
uic, existimatur, vt mox apparebit, hic subiici-
mus quæ ille tradit. *Tembul* frigidum est in primo, sicum in secundo ordine, stipticum & exsiccat: roborat gingiuas: continuè masticant Indi, quia venticulo confert. Bellum. ad marginem annotat, *Tembul* Haly l. 2. c. 34.

Lud. Rom. scribit, Regem Calecut quandoque adductum superstitione, ad annum à re Venereæ abstinere, & item animo destinare vesci nolle *Betellis*. Ea folia Assyrii mali frondis similitudinem exprimere: hæque frondes in cibatu habere gratissimas.

Regis Calecut mor.

Assyrii malis folio.

BETRE SIVE BETELLE.

CAP. X.

Non incommode potuisset de hac planta tradi inter scandentes: Verum quia nonnulli Folia Indæ Offic. huius folia putant, atque adeo cum hac confundunt, placuit, eius historiam hic referre.

Odoardus Barbosa de Ind. Or. in nauig. tr. i. Betelle inquit folium, nostris *folium*, scandit arbores, &c. Aethiopes, Arabes, Persae, vocant *Tembul*. Summarius quoque de populis Orient. Betelle ait, *folium Indu* m dici. Et Art. Pigafetta in nauig. Betelle vel *Betre*. Persiani & Arab. *Tembul* dici affirmat, in Italia *folia canella*: aliique considerandum relinquunt, siue verum folium Indum.

Folia canella.

Herba Tembor. Betole. Pigafetta canis.

Lud. Barthema in Nauig. Herbam *Tembor* & *betole* vocat. *betela* P. Aluares in Nauig. Ait sanè quicumque folia canellae vulgò dicta eadem putant cum *betre*, manifestè produnt se in re plantaria neuiquam veros, minùsque in cognitione Exoticarum. Vna arbor est surrecta: altera scandens, cuiusmodi plantas *adversus pedes* Graeci vocant. Cap. de Malabathro monimus in Nauig. libris pro *betelle* pingi folium Indi vulgare.

Pam. Siri.

Betre, inquit Garcias, in Malauar, in Decan, Guzarate & Canam, Pam: in Maleio, Siri. Halucinantur qui *Betre* folium Indum esse putant: in quo errore etiam versatus sum, cum primùm in Indiam appuli. Auic. d. ueris capit. de *folio* & *Betre* agit. Illud *Cadezi* Indi hoc *Tembul* vocat, corrupto, ut videtur, aliquantulum vocabulo, quod ab omnibus *Tambul*. Verùm descripno Garciae multum à nostra differt, quoad folium, & à pictura Clusij: nec multum dissidet eius descriptio à folio Indo.

Locus.

Est apud Indiam regio quaedam, [ut peth bet Amarus] Malabar dicta, cuius maritimae ciuitates sunt Batequala, Cananor, Calicut, Chalequa, Tanor, Cochin, Charamandel & aliae plures quas Lusitani frequentant, in qua regione, planta magis nominis & praeu viticosa, quae circumuoluit arboribus folio viridi, perpetuo, amplo, persimili Nucis folio, quod à parre exteriori tribus satis notis lineis ornatur, nam totum folium vadulatum est. Vocant Indici *Betrum* siue *Barrum*. Alii *malabathrum*, &c. An Arabum *Tembul* sit, pro firmo, ut credam, ait ille, nondum statui. Suadeo si *Betrum* hoc Indicum haberi possit [quod hodie verum ex India delatum Anconâ habemus, & ex Olyssipone.] nullum aliud desideretur Malabathrum, Folium dictum, quum omnia in Folio Indico desiderata, in *Betre* reperiuntur. Et nisi tanta esset auctoritas Diosc. non vererem affirmare nullum in India vnquam Malabathrum reperiri, praeter hoc in India reperiunt cum antiqua voce. Verùm Plin. Malabathi duo facit genera: alterum palustre, de quo agit Dioscor. & omnibus hodie ignotum. Alterum verò arborum à nobis delineatum. *Hac Amatus*. Sed si Diosc. Malabathrum idem est cum *Betre*, non erit ignotum, quum ipsemet Amatus dicat vendi Vlyssipone. Curetiam *Betrum* potius Plin. arborum Malabathrum dicatur, non videmus: suspicamur Amato non cognitum *Betrum* & confundere cum folio Indo Offic. ac praeterea, ut postea dicemus, cum Cinnamomo siue Canella vulgaris.

Betrum. Barrum. Malabathrum.

Folium Indum.

Malabathrum duo Plin.

Amat. not.

Tembul. Capreolis.

Tiliafolia. Locus.

Anguill. not.

Anguil. ex relatione D. Michaelis de Muti, tradit *Tembul* esse arborum similem Piperi nigro, multis capreolis vitium modo pergulis adhaerentem, foliis Tiliæ similibus, cui nerui quales Plantagini, magnitudine foliorum Alni: Nec semen nec florem proferre. Foliorum tantum esse usum. Provenire locis aridis & siccis in Persia, ubi incolae soleant boni halitus ergo masticare cum aliis quibusdam mixta. Posse affirmari, vnum esse ex Folis Veterum. Videant Lectores quae scripsimus de Malabathro, ubi indicauimus nobis videtur confundi historiam plantæ *Betel* seu *Betre*, de

qua hoc cap. agimus cum Malabathro siue folio Indo vulgò dicto.

An item Marth. probè fuerit cognitum folium *Betel* & *folium Indum vulgare* intelligent Lectores ex antè positis cap. de Malabathro verbis: veretur enim & ipsum confudisse, quemadmodum & Lacunam.

Quod verò Anguil. dixit nec semen nec florem *Malabathrum* gignere, sitis resatur testimonio Garciae & Clusij. Quorum hic sic tradit. Arboribus se implicat & circumuoluit *Betre*, easque scandit Hederae modo, cui perquam si milia habet folia, teste Fabricio & pictura: fustum ex foliorum exortu promittit confortum, ut Garcias refert, & pictura ostendit. Cui cum simillimus videatur fructus à Rasso [Lutetiano] ante decennium donatus, eius etiam iconem oculis subieciimus.

Hist. Lugd. more sibi fatali duobus distinctis locis de hac tractat: primo sub nomine *Betre*. Deinde in appendice, titulo *Betre* Garciae ab hortis, ut incertum sit, an memoria defuerit eius compilarori, an stirpium cognitio, an vtrumque, rem eandem ad eò nobis se reperiunt Crambem obtudenti.

Linschott. in Hist. Or. scribit *Betela* siue *Betre* folia aliquantulum grandiora & acutiora esse quam Mali Medicæ. Alii Pisi foliis persimilia dixit, pulchrè virentia, ut colore fortè tantum similia intellaxisse videatur. Scandere arbores ac stipites ambire. Caule quippe esse gracili ac obliquo. Atque ad eò Piperi ita similem esse, ut à longè vicinum Piper à *Betella* vix discernas. Nullos autem fructus praeter ipsa folia reperias. Idem in figura aenea iconem exhibet *Betelae* nomine, sed angustioribus & longioribus foliis, quam in iconem Clusiana à nobis propoſita.

Curtius ex Lusitanorum narratione scribit eos regionem quandam nomine Malabar apud Indos inuenisse, ubi planta scandens folio amplo, perpetuè virenti, Nucis persimili, lineis tribus multum amplius & vndantibus. Incolis *Bathrum* dixerem esse apud eum pretiosam. Sed videtur nobis Curtius quoque hac sua descriptione confundere *Betelle* siue *Betere*, cum planta quam antè vocauit *folium Pharmacopolitum*, ut iam monimus cap. de folio Indo seu Malabathro vulgari.

Bryonias annotant harundines *betelen* adreperere, Piperis instar, ah eoque propter similitudinem vix discerni. Crescere simili modo, ut apud nos Pisorum genera.

Non omittenda quæ Cassip. de hac planta facit, nè quàm confusè prodidit. Malabathrum, inquit, ex Potamogetonis genere videtur esse: nam asfertur ex India, quod folium Indum vocant, Lauro simile, cui tres venæ seu nerui discurrunt secundum longitudinem, iucundi odoris, sapore pingui ac subacri. Huiusmodi ferunt apud Calcutenses mandu voluptatis gratia: *betellae* patrio nomine vocant: ora mandentium, & dentes inficere colore subrufo. Putant quidam huiusmodi esse, aut Cassia folium, aut Geryophylli, quoniam earum folia Lauri vel Mali Aisyrii traduntur. Ar qui arbores eas viderunt, ut *Betellas*, tanquam rem diuersam tradunt, ut videtur licet apud Lud. R. m. & Alo. Cadamustum, & alios, apud quos & pictura eiusdem folii traditur: neque fuerit *Tembul* Auic. Consideranti igitur Potamogeton folium in nostris paludibus, & figura, & neruis tribus discurrentibus maximè affine huic folio esse, nullum videbitur absurdum, si hoc Malabathrum statuamus apud Diosc. Contendit Garcias Malabathrum esse Indiæ arborem ingentem in ficcis

ficcis natam. De *Betellis* autem, inquit, in insulis Molluccis fructum ferre simile caudæ Laccetæ nasci ubique in maritimis Indiæ, ac in mediterraneis nequaquam, nisi transferatur, egere aquarum irrigatione continua. Ex quibus significatur plantâ palustre esse, similem quoque fructui nostro Potamogeto, intelligique pro Malabathro Dioscori. Quod autem *Tamalapatra* vocant Indi, esse genus arborum, quod scribitur à Plin. & apud Aulic. Tembul. sic illa. Sed nihil aliud quam folium Indum vulg. cum *Betelle* dicto confundere videtur, ut iam suo loco dictum. Fallitur & in eo quod putat inficere colore subrufo: nam propter *Ateccam* seu *Faufel* cuenit ille color, quod simul masticant. Quæ de similitudine cum Potamogetone dicit, & obscura nobis videntur, & minus apte quadrare. In Potamogeto plures nervi quam tres. Nec tantummodò irrigatione indigent palustres plantæ sed in aquis aut certè iis proximè nascuntur. Potamogeto certè vix videas extra aquas natum. At tetratur Anguill. prouenire eam plantam, (quam paulò antè ex eodem descripsimus, & nihil aliud quam *Betelle* esse videtur) in locis aridis & ficcis Persiæ: quamvis vel ex *Garcia* & *Linchottani* historia minus verisimile videatur in Persia nasci, utin sequentibus patebit.

Quicquid sit, difficile putamus & difficultatibus plenum *Betelæ* Malabathrum Dioscori dicere, licet Lacuna dicat: In Malabar herba valdè odorata, aromatica, vsque adeò cardiaca, ut ore contenta sustentet hominem per quinque vel sex dies, *Betel* dicta, sine dubio Malabathrum est.

Casp. Bauhin. apud Mithioli. *Betel* seu *Tembul* ait esse folio Indo adeò simile, ut idem esse multo credant & misticant, sed misticant quantum velint, non idèò tantam eorundem similitudinem tam confidenter asserere ausimus, præsertim cum ex fide dignis autoribus constet, huius esse succum arborescentem *Betel* verò plantam scandentem, ut iam plus satis inculcatur.

Cæterum *Betelle* folia, quæ vulgariter Indi in vsu sunt, quod diuina manducatione, in omnibus item Indiæ Lusitanis cognitis plagis crescunt, teste *Garcia*: non quidem interiore regionis (seculu vel continenti, nisi rarò admodum, sed maritimis in locis, aut si ex his in illa transferantur. Verum quidem est in Dultabado vrbe opulenta in Decan & Bisnagua inueniri, sed minor certè quantitate, quam ut ad Persas & Arabes deferatur. Supra Calaiate, quod octoginta leucis ab Ormus distat, inuenite haud erit facile. In frigidis, ut in China, non nascuntur, neque etiam in valdè calidis, aut à Solibus nimium adustis, ut in Mosambica & Soffala.

Seri utitis modo, prius dictum. Quidam maioris quæstus gratiâ Piperis aut *Ateccæ* arboribus id maritat, atque ita pulcherrima vmbatula cōficiunt. Multam verò curam & assiduam irrigationem desiderat. Atque adeò singulari cultura in pretio ab incolis habetur, ob quotidianum eorū vsum. Nā decerpta per longum etiam tempus facile conseruantur, ac dñodenariis venduntur. Ibi tum mulieres iuxta ac viri quouis die tria ac duodenaria, & quod excurrunt consumunt, non quidem prandii aut cœnæ gratiâ: sed ita illorum mos fert.

Matutino tempore, pomeridiano, vespertino, imò etiam nocturno *Betellam* maducant, eamque continuò manib. gestant. Sed nec simpliciter *Betellam* vtuntur: nam masticata, amara deprehenditur. Ergo ad mitigandam hanc eius amaritudinem, a-

recam admiscunt, & calcis momentum, sicque præparatam, suauissimi esse saporis affirmant. *Garcia* sanè, cum primùm degustauit, propter amarorem ita displicuit, ut ab illo tempore temper abhorruerit, nec vnquam degustare potuerit. Alii *Betella* Lycium admiscunt: diciores & potentiores Caphuram de Burneo: Alilignum Aloes, Molchum & Ambarum cinericium: atque eo modo præparat assuauem gustum habet, orisque halitum adeò commendat sua fragrantia, ut perpeuo ferè illam masticent opulentiores, tum etiâ alii pro facultatum ratione, tamen non d. sint. qui *Ateccam* cum Cardamomo aut Caryophyllis masticent.

In terræ interioribus plagis à mari remotis folia hæc magno venduntur pretio. Ferunt Nazario Regem quotannis 30. millia aureorum Lusitanicorum, quos *mileiros* vocant, impendere. Hæc tragemata illorum, hæc dona, hæc iter agentibus propinant. Hæc Reges ipsi ditionibus largiuntur, aliisque per famulos. Iter facturo crumenæ ex hyfso donantur eum præparata *Betella*: nemo autem absque eo munere liberè abire: est enim diplomatis loco. Satrapæ ac Reges familiam continuam habent, qui cum argentea phiala vbiuis locum illis adiungit. In ea *Betella* acetum u. condimentis necessariis, quibus folium præparatum famulus portigit. Legati non audiuntur licet ipsi Rex inquam calleat, nisi per interpretem, tuenda autoritatis gratia. Ipse interim Rex decumbit, vel ut Leo infidet terræ in lecto, famulo cum *Betella* adstante, quam continuò dentibus tenet, succumque ac reliquias in argenteam peluim inspuat, quæ adstat, vel à famulatu mulierumne aliqua tenetur. Hæc magno honore Legatum adficiunt, præsertim cum & illi Rex *Betellam* offert. Ita recepto more omni in loco ac ad actus omnes *Betella* adest.

Satrapæ ac Indiæ reges pilulis ex *Atecca*, Cata, *Calula*, Camphora, & Aloë cōiuncta vtuntur, cum Ambaro. Eas cum *Betella* loco *Ateccæ* manducant.

Lusitanorum mulieres eundem *Betellæ* manducandæ morem habent, cum sine ea vitam vix sibi constare posse arbitrentur. Idèò nocturno tempore ad caput aut iuxta pedes lecticæ apponitur, ubi somno cessante, mox illis *Betella* os inficit, quam tum velut fluentem sanguinem (quæ colorem ab *Atecca* admixta conciliari supra dictum: exspuunt. Ita interdum (alio enim exercitiu genere præter ablutiones carent) mulieres otiosæ, eandem veluti pecora ruminant. Etiam Lusitani consuetudine mulierum induci, idem faciunt. Etiam ad coniugii vsum proficiscentes mulieres *Betellam* manducant, quod per eam lasciuia augeri, atque adeò *Veneris* summam esse illecebram opinentur. Inde in visitationibus ac mutuis salutationibus *Betella* ipsis in manu est, & summâ beneuolentiæ significatione, ubique ea offertur cum calce & *Atecca*, in catinolis ligneo, quæ ad eum feruant vsum. Quamobrem omnibus in locis *Betella* venalis ac iam cum prædictis præparata prostat. Primùm autem ex Kaata aliquid ex *Atecca* sumunt, idque mandunt ac mox *Betellæ* folium adiungunt, quod nervis seu costis vngue pollicis, quem acutum recepto more habent, excerptis, calce vngunt, ac ita rotatum ori inferunt, succum priorem inde expuentes certo ad purgationem cerebri ac stomachi à phlegmaticis humoribus remedio. Quod expunt cruorem representat, vti dictum: succum alterum deglutiunt. Indi communiter per plateas & vicos *Betellam* hanc edentes incedunt, præcipuè cum

Betella cum
alio mix-
tura.

Oris habi-
tus.

Veneris il-
licium.

Kaata.

Quando
abstinent
a Betella.

Auc. not.

Esperam.

Masseum
not.

aliquem ex Optimatibus conuenire volunt : ita enim bonum odorem huius comparant, absque ea qui sermonem facit, probro se excipitur. Ideo omnes illam etiam post prandiam sumunt, quoddam cibi alter fastidium [ut sibi persuadent] paterentur : & qui comedere suetum possit abstinent, eos corrupto halitu oris laborare deinde existimant. A Betella tamen abstinent certis temporibus, in funere alicuius propinqui, & quibusdam ieiunio destinatis diebus, ut & quidam Arabes faciunt, ac sequaces Ali Machometi Societ. in suis abstinentiæ dicatis diebus.

Errat, [inquit Paludanus, & ante ipsum Garcias] Auc. cum folia hæc primo gradu frigida ponit, & sicca secundo : idque vel interpretis vel certe ipsius authoris errato commissum : aut exemplar vitiosum est, quod erudit Arabes arbitrantur. Nam folia hæc calida sunt & sicca in fine secundi gradus, ut Garcias ipse experimento dicit, quam notam odor gustusque approbant. Ut mirum sit Masseum in sua Historia scribere Principes Indos hæc folia assidue mandere leuandæ sitis gratia. Nam quâ ratione calida & sicca sitim leuare queant, equidem nescimus.

Sed nimium bonus ille vir, medicina ignarus in hoc vulgi errorem secutus videtur, ut pote cui, ut annotat idem Garcias, Piper, Cardamomum, Cepa, sint frigida.

COCA INDORVM FOLIIS MYRTI.

CAP. XI.

DE Coca sequentia scribuntur a Monarde iuxta Clusii interpretationem : Cum tam multis annis celebrem illam apud Indos plantam, quam Coca nuncupant, & tanta cum diligentia ferunt atque colunt, quoniam omnes eam in quotidianos suos vsus & oblectationes conuertunt, videre cuperem, ad me perlatam est. Est verò ea vix magnitudine, foliis Myrti paulò maioribus [quæ veluti aliud solum simili forma in meditullio delineatum habent] mollibus, dilutius virentibus : fructu racematim coherente vti Myrti fructus, imbene quando maturefcit, eiusdemque magnitudinis, quando verò plenam maturitatem adeptus est, nigricante : tum verò herba est messis, quæ collecta in canistris, alisque rebus ad exsicccandum reponitur, ut melius conseruari & in alias partes transferri queat : nam è montibus in alios montes deferitur mercimonii gratia, proque aliis mercibus commutatur, vestibus, gregibus, sale, & aliis rebus, quia illis pro pecunia est.

Coca.

Pro cibo & potu.

Benzo huius quoque meminit, cum dicit, Peruaniani peregrè profecturi rubro quodam Bitumine faciem oblinunt, aduersus ventos : herbamque ore clausam [Cocam illi appellant] velut pancrestum quoddam Pharmacum circumferunt. Quippe eius præsidio freti, integrum diem, nullus nec cibi nec potus egentes, iter faciunt. Atque hoc quidem herbae genus earum rerum, quibus mercaturam exercent, præcipuum est.

Cæterum, inquit Clusius, quotquot Peruanam Historiam scripserunt, referunt earum regionum incolas, admodum delectari quarundam radicum ramusculorum, aut herbarum gestatione in ore, ut Orientales suo æthere delectantur : præsertim verò familiarem esse [Petri Cieca testimonio] quandam herbam Coca illis dictam, quam à summo mane ad noctem vsque perpetuò in ore

retinent, tamen si neque eam mandant, neque deglant. Percontati cur eam assidue in ore habeant, respondent eius vlu neque famem aut litum sibi molestum, & vires roburque sibi confirmari. Est autem hæc pumila arbor, folio [quod Coca vocant] Myrti, vel vralii volunt, Rhois coriariorum. Eius arbusculæ folia Sole desiccata oblongis angustisque canistris circiter libras 25. continentibus reponuntur in vsum quotidianum. Scitur hæc arbuscula magna cura, plerisque locis in conuallibus montium, quos incolæ Andes dicunt, à ciuitate Guamanga, vsque ad eam quæ ab argento, Plata, Hispanis nomen mutata est. Cæterum tanto in pretio est apud eos ista coca, ut illam auro, argento, panique præferant, & anno Domini 1548. & aliquot subsequenibus, singulorum hæreditatum, in quibus sentur pretia, alia octoginta, alia sexaginta, alia quadraginta, alia viginti ducatorum millibus singulis annis æstimata sint. Postea verò ad eam culturæ studuerunt, ut nunc vilior sit, nunquam tamen definit summo in pretio esse : imò plerique iam in Hispaniis viuunt, qui solius coca mercimonio distulsi euasere.

Vulgaris est Coca vsus inter Indos ad multas res, tum ad eas quæ ad iter necessariae sunt, tum ad eas quæ ad voluptatem in suis ædibus seruiunt, hoc modo : Conchylia aut ostreorum conchas, vunt, & calcis modo comminunt : folia deinde Coca dentibus atterunt, & subinde puluerem illum conchyliorum vitorum admiscunt, & simul quasi fermentant, ut tamen minor sit calcis quam foliorum quantitas : ex hac massa trochiscos, seu orbiculos conficiunt, & siccandos exponunt. Quando his vti volunt, vnum orbiculum in ore sumunt, eumque exungunt, subinde in ore nunc hæc, nunc illæ versantes, & quandiu possunt retinentes : vno assumpto alium sumunt, deinde tertium : sic pergentes toto tempore quo in longis iueneribus conficiendis opus habent, præsertim si per loca fiant, vbi nulla aut cibi aut aque copia est : quoniam horum orbiculorum forbitione, famem, sitimque sibi leuari, & vires sustentari asserunt. Si duntaxat voluptatis gratia vti volunt, solam Cocam mandunt, eamque in ore versant, donec omnis facultas absorpta sit, deinde aliam sumunt. At si inebriari, aut aliquantulum extra se rapi, & veluti mente alienari, Coca Tabaci folia admiscunt, atque simul mandunt & sorbent : e ratione extra se sciuntur veluti homines ebrii, magnam voluptatem inde capientes. Et profectò res admiratione non caret, consicere quamvis Indi oblectentur mente & sensu quasi priuari, quandoquidem eius rei gratia cum Tabaco fumant, aut solum Tabacum.

DE CINNAMOMO ET CASIA EX PLACITIS ANTIQVORVM.

CAP. XII.

Nihil lubet aut licet asserere de Cinnamomo & Casia Veterum, quando ex eorum monumentis tam confusam habeamus historiam, ut satis ducamus talis perhasitare, aut etiam nos nescire fateri, donec certiora rimenur, quam de Priscis minus bene sentire, aut ab erudita posteritate parum gratia inire. Illi namque ad eam laxa notione rem lignarunt, ut quid capias, nescias : quos, antequam de nostro Cinnamomo tradamus, prius de suo vel differentes vel narrantes, [& v.

(& vñam interdum quosdam non etiam fabulantes): audiri par est: fubinde quid nostræ a-
liorumque obfervationis ac iudicii fit, interferi.

Scribit Aulst. lib. 9. hist. an. c. 13. In Arabia Cin-
namomum Aueum [κιννάμωμον] appellari, quam
Cinnamomum [κιννάμωμον] comportare, ac nidos
ex eo conficere tradunt: quamvis vbi & quomo-
do nascatur hæc planta, non assignent. Nidifica-
re in exelliss arboribus & tamis: sed incolas fa-
gittis plumbatis nidos petere, atque ita decussim
in terram Cinnamomum legere. Eadem & Soli-
nus scribit, de Arabia tractans, ad d. tque Cinna-
momum hoc campioribus vendi pretis, quippe
quod mercatores magis probent, quam aliud:
sed aueum ipsam non Cinnamomum, sed *Cinnam*
vulgò appellari.

Aristotelis verba & Plin. repetit. lib. 10. cap. 33.
sed aueum Cinnamologon vocari ait in Arabia, &
Cinnami furculis nidificare: plumbatis eos fagit-
tis decutere indigenas maris gratia. Postea ve-
rò lib. 12. cap. 29. huius narrationis vel tamen-
mor, vel eandem dissimulans, vel sanè reprobans, in-
fert: Cinnamomum & Casias fabulosè narravit antiqui-
tas, princeps sit Herodotus, auium nidos, & priu-
atim Phœnicis, in quo sicu Liber pater educatus
esset, ex inuisuribus aiboribusque decuti, car-
nis quam ipsa inferrent [ipse inferret. M.] pon-
dere, aut plumbatis fagitibus. Item Casiam circa
paludes [gigni] propugnantem vnguis diro ve-
spertilionum genere, aligerisque serpentibus: his
commentus augentes rerum pretia. De Cinna-
momi natalibus, delectu, pretio vario, colligendi
more &c. plura Plinius, quæ breuitati studentes
prætermittimus, cum præsertim pleraque sine
Theophrasti, ex cuius scriptis huc postea referen-
tur.

Serpentum fabula ex Theophrasti. lib. 9. hist. c.
5. ita habet, ipso euan fabulam vocante. Con-
uallibus, inquit, exire id auium, in istisque serpentis
plurimos conuolari, motum hominibus morti-
ferum inferentes, aduersum quos incolas septis
manibus pedibusque decedere, atque ita lege-
re Cinnamomum quod cum deportauerint, ac in-
tres partes diuiserint, inire cum Sole fortiendi ri-
tionem: tum quæ portio illi obtigerit, eam relin-
quere: ab unæque flagrare eam spontè conse-
ctim cernere. Sed hoc plene fabula est. De Cinna-
momo & Casia [κιννάμωμον & κασία] eodem Theo-
phraſt. autore, ista narrat: vtrumque fruticem
esse non magnum, sed magnitudine Vitis seu A-
gni, [ἀγνός: perperam Gaza Amedinæ reddidit.]
multis lignosisque ramis constantem. Cinnamo-
mum excelsum in quinque partibus diuidi: Id optimū
esse, quod germinibus proximum fuerit: quod
ad palmi longitudinem cadit, aut paulò maius.
Bonitate proximum, secundum, quod sequitur,
quod & breuius cadit, esse & tertium & quartū.
Vltimum omniumque vilissimum, quod radici
proximum: quod minimum corticis habeat: is e-
nim vtilis est non lignum. Quam ob causam
quod ex cacaminibus deceptitur omnibus præ-
fertur, quia plurimum corticis habeat. Hæc qui-
dem ita referunt. Alii fruticosum esse Cinnamo-
mum aiunt. Duo eius esse genera: nigrum & ca-
didum. Atque de isto prædicta fabula narratur.
Casiam verò aiunt virgulis constare crassioribus
[maximè pro maxime rectè legere nobis vide-
tur Gaza.] valdè neruosis, nec suo cortice exui
posse: vtilem verò esse huius corticem. Quando
igitur secant virgas, in frusta duorum digitorum
[ὡς δίδυκται τὸ μέτρον: Plin. habet longitudine
binum cubitorum] aut paulò maiora confecant,

recentique bonis corio ea consuunt, tum ex eo &
lignis putrescentibus vermiculos nasci, qui lignū
exedant, corticem verò nequaquam attingant ob-
amarorem odorisque acrimoniam. Atque ita qui-
dem de Casia & Cinnamomo referunt. Gignitur
Casia & Cinnamomum regione Arabum, media
circi Sabe & Adramyta, & Oribæna, & Manali.
Per Cinnamomum Caryopum Plinii Guiland. in-
telligit Nucem moschatam. Frutex & Casia est, *Casia de-*
inquit Plinius, iuxtaque Cinnami campos nasci. *scrip. Plin.*
tur, sed in montibus, crassiore sarmento, tenui
cute veriùs, quàm cortice, quem contra atque in
Cinnamo leuant & exinaniti tenue ac gracile esse
pretium est. Amplitudo fruticis trium cubito-
rum: Colos triplex. Cum primū emicat, candi-
dus, pedali mensura: deinde rubescit addito femi-
pede: vitrà nigricans. Hæc pars maximè lauda-
tur, ac deinde proxima: damnatur verò candi-
da. Consecant furculos longitudine binum cubi-
torum. [Digitorum aut paulò ampliores Th.]
Probatum recens maximè, & quæ sit odoris mol-
lissimi, [grauissimi alii. Cur non gratissimi po-
tius?] gustūque quàm maximè seruens potius,
quàm lento tempore leniter mordens, colore put-
pureo, quæque plurima minimū ponderis fa-
ciat, breui tunicarum fistula, & non fragili. La-
ctam (Ledam Vet. Ladam CH: fuisse Achy-
vt apud Dioscor.) vocant talem barbaro nomine.
Alia est Bissamodes, ab odore simili appellata, sed
amara, ideòque vtilior medicis, sicut nigra vin-
guentis. Pretia nulli diuersiora. Adulteratur
styrace, & propter similitudinem corticum, Lau-
ri tenuissimis furculis.

Cinnamomiferam plagam postremam ad meri-
diem habitatam nouimus, inquit Strabo. Habet
India quæ Australis est Cinnamomum, Nardum
& alia aromata, quemadmodum Arabia & Ae-
thyopia, cum his Sole persimilis sit. In foelicissi-
ma quoque Sabæorum terra Cinnamomum na-
scitur: pro combustibili materie, Cinnamomo &
Casia vtuntur. Aromatiferam regionem in par-
tes quatuor diducunt. Ex aromatibus Thus, &
Myrrham ex arboribus esse dicunt: Casiam verò
ex lacubus. Sunt qui dicant magnam eius partē
ex India adferri. Sed alia quadam diuisione totam
foelicem regionem in quinque regna partiuntur,
quorum aliud habet eos, qui opificia & artes tra-
ctant: aliud Myrrham fert, aliud Thus: eadem ta-
men & Casiam & Cinnamomum & Nardum fe-
runt. Sed quænam Casia illa Virgilii de qua agit
Georg. 2.

O fortunatos nimium, sua si bona norint,
Agricolæ: quibus ipsa, procul discordibus ar-
mis,

Fundit humo facilem victum infestissima tellus.
Si nunc ingentem floribus d. nus alta superbis
Mane salutantum totis vomit adibus vndam:
Nec varios inhiant pulchrâ resludine postes,
Illus æque auro vestes, Ephryciæque ara,
Alba nec Assyrio fucatur lana veneno,
Nec Casia liquidi corrumpitur usus Oliui
At securæ quies & nescia fallere vita.

Equidem existinamus Virgilium hoc loco in-
telligere Casiam Aromaticam, diuersam ab ea
quam eo ipso lib. humilem Casiam apibus gratam
ait, de qua postea c. proprio.

Sed quæ sit Casia frondens apud Colum. l. 3. c.
8. non æquè facile fuerit pronunciare. Sic scribit:
Timolon, & Coriicion florere croco, Iudæam &
Arabiam pretiosis odoribus illustrem haberi, sed
nec nostram ciuitatem [Romam] prædictis egere
stirpibus, quippe cum pluribus locis vrbis: iam

Colos Casia
triplex.
Candidus.
Rubescens.
Nigricans.

Apulteriu.

Locus
Strabon.

Ligni sspici
præsent.

Casia ex
lacubus.

Casia Vir-
gilii duo ge-
nera.

Casia Co-
lumbella.

Cassia frondens Calia.

Cassiam frondentem conspicimus, iam Thuream plantam, florentēque hortos Myrrha & Croco. His ramen exemplis nimium admonemur curae mortuorum obsequenissimam esse Italiam, quae penē totius orbis fruges adhibito studio colonorum fecit didicere. Quid Cassiam odoratam aliquando creuisse Romae? tam si humilem intellexisset, non opus fuisset caecetantia, cum haec illa longē inf.ior assinatione esse videatur, & vel Phin. testis nostrum quae oabe feratur, & in extrema etiāque impem, quā Rhenuis alluit. Ego suspensus etiam circa hanc tantisper iudicium veluti Pyrrhonum, donec acutior aliquis huiusmodi prodeat, qui hanc rem nos doceat clariū.

Nunc potius totius materiae medicae principem de Cassia & Cinnamomo differenter inaudiamus. Cassiae [gustas] complura sunt genera, quae circa feracem aromatum Atabiam gignantur. Habet autem crassi corticis sarmentum, foliaque Piperis [sic πικρα]. Alii dicunt inest Iridis: licet & Serap. legit.] Delige suluescentem, probē colocatam, cor illi amulum, perquam angustam, [αβύδαν. Al. & αβύδαν: leuē: sicque & Aet.] Longam, caulis fistulosam [πρὸς ἀπορροήν αὐτῆς. Fortē ἀπὸ ἀπορροῆς: fistulosam, plenam.] gustu mordacem, & cum multo ferrore [αὐτῆς πρὸς τὴν σαρκοπικρίαν. ut πικρὴς, cum aliquanto Plin. Aët. Ruell. & Matth. adstringentem, aromaticum, odore vinoso. Talis ab indigenis Achy [ἀχὺ al. ἀχὺ. Marcellus ex Plin. Lada restituit: nulla tamen certa ratione] nuncupatur: à mercatoribus verò Alexandrinis Daphnitis cognominatur. Huic praefertur nigra, purpurascens simul & crassa, quae Gzir [γίζιρ. P. n. l. γίζιρ] appellatur, tanquam rosarum odorem spirans, & ad vsum medicum maximē accommodata. Secundum locum tenet antē dicta. Tertia verò censetur quae Mosyleticus blaus [Μωσυλετικὸς λευκός. Par. & αὐτῆς. al. & αὐτῆς. Pl. Lactam. M. Virg. & αὐτῆς. ex melioribus Gicis legendum censet, & Rubi n. vertit.] hoc est, Mosyleticum germen nominatur. Reliquae viles habentur, velut ea quae

Cassia generis Divi. Diophantus pluriter correxit. Gzir. Delectus.

Achy.

Gicir. Zicir.

Mosyleticus blaus.

Aphysem.

Moro Darcia.

Citto Darcia.

Cassia adulterina.

Odoria hircia.

Cinnamomi genera Dioph. delectus. Mosylum.

apud Gal. & Arrianum legitur: quos seq. Sarac. quamvis in vulg. leg. ἡ κατὰ τὴν ἀλ-καρ. Antiq. tamen dicitur habet. al. dicitur. Darcia & Citto Matth. Videntur esse barbarae voces.] Est & quaedam adulterina Cassia, similitudine ineffabili: attamen gustu deprehenditur: quippe quae neque sit acris, neque aromatica, adherentēque medulla corticem habeat. Reperitur & lata fistula, tenera, lenis, furculosa: [quidam dicitur: tamnosa:] quae alteri illi [τὸ ἀλλο. Vet. al. τὸ ἀλλο.] praestat. Reice albicantem, scabram, quaeque hircinum virus oholet, neque fistulam habeat crassam, sed tum scabram, tum tenuem. [ἡ κατὰ τὴν ἀλ-καρ. ἡ κατὰ τὴν ἀλ-καρ. ἡ κατὰ τὴν ἀλ-καρ.] Leet. doct. sequuntur.]

Cinnamomi plura sunt genera: gentilitis regionum in quibus nascuntur designata nominibus. Excellet verò quod Mosylum [μωσυλον. Ald. μωσυλον. ex eo dicunt, quoddam aliquantulum retineat similitudinem eius Cassiae quae Mosyletis (Ald. μωσυλετικῆς) nuncupatur: praetereaque in eo ipso genere quod recens est, colore nigrum, ex vinoso in cinereum vergens, tenuibus virgulis, laeue, nodis frequentibus praeditum, perquam odoratum. Ferē siquidem praestantissimum ex odoris iucundi proprietate diiudicatur. Etenim in opti-

mo & singulari repetitur odor Rutae (ῥοζαρίων). Quid si dicitur ῥοζαρίων legendum: Origani odore. Plin. Origani folio dicit.) aut Cardamomo (ex veteri interpretare ῥαβδωτον, id est, Nasturtio legendum censet M. Virg.) proximis. Praefertur & gustu acre ac mordacitatis particeps: nec non etiam cum calcificatione quadantenus salsum, quodque inter atterendum non citò friatur, ac inter frangendum etiam ex se puluisculum emittit, lauique interim habet internodia. Facturus periculum summo ab vna radice furculum: siquidem facili est huiusmodi probatio. Enimverò fragmenta miscellanea quaedam sunt: atque adeo cum primum sit experimentum, quae praestantiora fuerint, dum habitu afflatu suo odoratum implent, deterioris iudicium impediunt. Est & montanum crassum, pumilum, colore admodum suluescens. Itēque rertium à Mosylo, quod est nigrum & valde odoratum, attamen fruticulosum, [al. dicitur: ramosum,] nec ita multis interstitiis geniculis. Quartum verò album est, fungosum, aspectu tuberosum ac vile, fragile, grandique radice Cassiam redolente. Quantum odore nates ferit, similis est, corticēque habet Cassiae ruffae simillimum: tangenti verò solidum animaduertitur, non valde nervosum est, [sic dicit. Al. dicitur: vinosum. Marc. Al. dicitur.] radiceque crassa firmatur. In hoc genere, quod thus, Myrrum, [μυρρίνη. Quidam melius nostro iudicio αὐτῆς Myrrhæ, vt inferis] Cassiam aut Amomum odoris suauitate imitatur, deterius est. Deligit candidum, scabrum, rugosumque cortice: at laeue [ἡ κατὰ τὴν ἀλ-καρ. Lac. adit τὸ αὐτῆς.] & quod circa radicem lignosum est, tanquam inuile repudiato. Est & aliud quiddam simile, quod adulterinum Cinnamomum cognominatur, vile: odoris inualidi, vixibilisque defectum. Appellatur & quiddam Zingiber, quod habet aliquam cum Cinnamomo cognationem, cum tamen sit Nylocinnamomum. Est verò lignosum Cinnamomum virgulis longis [καρπῶν. Ald. & Vet. μωσυλετικῆς. breuius.] robustisque praeditum, sed odore longē Cinnamomo inferioribus. Sunt & qui Nylocinnamomum genere ipso à Cinnamomo differre dicant, quasi alterius sit naturae. Huc usque Dioph. Nam vires postea ex eo ita demus, vbi prius Galenum & alios quosdam diuicimus.

Persuasum est mihi, inquit ille lib. i. de Antid. c. 13. ipsum cognitu facillimum ex omnibus esse illis, qui saepe optimum Cinnamomum videntur. Optimum verò consequi non potest, nisi repositum ab Imperatoribus intueatur, sex generibus quodammodo distributum. Siquidem & in hoc ipso velut & in Cassia optimi ad deterriorem tam magna differentia est, vt suprema Cassia ab infimo Cinnamomo patum distet. Neque verò Cinnamomi virtus ad vsum apta, longo tempore durat. Ad triginta siquidem annos, quam à principio vim habuit, integram non conferuat. Nugantur enim qui Cinnamomum ex hisce medicinis esse dicunt, quae senectutem non sentiant. Atque ego non centum neque ducentum annorum interuentum, sed pauciorum, si quis ad tantum numerum conferat, vetustius factum obseruavi: quo tempore siquidem Antonio Imp. theriacam parauit, vasa lignea, in quibus eiusdem generis Cinnamomum inerat, multa conspexi, alia Traiani, quaedam Adriani, nonnulla Antonini, qui post Adrianum Imperator fuit, ætate reposita, omniaque haec sese & saporis & odoris imbecillitate vehementiūque tantum planē superabant, quantum & tempore differebant. Olim è Barbarorum

terris arca cubitos quatuor & medium longa Romam perlata cum fuisset, in qua Cinnamomo primi generis integra arbor erat, ex eoque M. Antonino Imp. Antidotum quandam composuissent, ipsa ceteris multum prætare deprehendi, adeo ut Imperator quoque ea degustata, medicina concodationem, velutin alius fieri solet, expectare noluerit. Sed statim ea vñs sit nondum integrè duobus mensibus elapsis. Antonino subsecutus est Commodus, qui nec Theriace, nec Cinnamomi curam illam habuit, sub quo non solum arboris illius, quod superfuera, omne dissipatum est, verum etiam quodcumque post Adriani tempore transportatum fuerat: Quo factum est, ut nunc Imperator noster Severus, cum me sibi theriacam eo modo cõficere iussisset, quo M. Antonino confeceram, ex Cinnamomo Traiani & Adriani tempore reposito sumere coactus sim, imbecilliorque planè mihi visa est, & tamen nondum annitriginta intercesserant. Hinc optimi Cinnamomi notas quasdam necessarias subiicimus. Sa nuperè ipsa non bene olere, inexpressibilèque præ ceteris bonum quendam odorem spirare, ac calidum gustantibus se multum exhibere. Non ita tamen ut medicando tristitiam palato inferat. Colorem denique talem habere, qualem si quis lacti nigrum colorem admisceat, atque ceruleis, quæ vocantur, calquantibus addat. Ex hoc gignitur nunc vobiscum, ut mos mihi fuit, cum accepissem, ramusculos aliquot apud me deposui, in ea apotheca, in qua res meas omnes pretiosas servabam. Verum ipsa combusta, quæ tempestate & tempulum pacis incensum est, & hæc, & alie quinquæ Cinnamomi species, quas mihi conquiescentiam, perire. Nunc itaque cum Imperatori nostro Severo theriacam componerem ex Cinnamomo Adriani tempore reposito, quod optimi visum est, elegi, de quo etiam utile quiddam lecturus subdere, cum possi, id facere non grauabor. Super sunt adhuc ibi multa vasa lignea, quæ varias Cinnamomi species continent, quarum nulla tamen veluti truncus in ramos plures diuisus, multum attollitur, sed Ellebori figuram præ se fert. Immo verò Damasonii quod è Creta à nos adfertur. Quævis autem Cinnamomi species ab una radice, seu frutice quidam parvus confurgit, emittitque hæc fex, illa septem virgula, vel paulo plura paucioræ: non æquali tamen omnia longitudine sunt, verum quod maximum est, pedis Romani dimidium non excedit. Vniuersa autem Cinnamomi natura similis est quodammodo optimæ Casiæ, quam qui adferunt Barbari *Gizæ* vocant. Item de Antid lib. a. cap. ii. Oh similitudinem optimæ Casiæ in Cinnamomo euadit. Vidimus enim alias frequenter Casiæ elatæ & auctæ tantum, ut fruticis magnitudinem æquaret, ramos quosdam Cinnamomo penitus similes aspectu, corticis tenuitate, & præterea hisce signis quæ Cinnamomum certissimè ostendunt, ac gustu olfactuque percipiuntur. Item cap. 14. in multis de medicina libris scriptum est: duplum Casiæ si quis Cinnamomo egeat iniiciendum. Hoc dictum irrident Satyrus magister meus, vnam ex Quinti facietis ipsam esse dicebat, assuecantis eos qui duplum Casiæ imponere iubent, si Cinnamomo carcamus, similia illis facere, qui nos censeant si quando Falerno caruerimus, illius quod in Cauponis venditur duplicata mensura bibere: sique panis siliigneus desit, fuscioræ duplum comedere. Mihi verò hæc Quinti facietia si de re vna quapiam, qua per se sola uti velimus afferatur, vera irreprehensibilique videtur: sin de re

que in societatem multorum veniat, non est eodem pacto vera. Nam cuiuscunque quod solum corpori adinoui debet, Rhus puta, Absinthium, Ictis, Gëiana, vel id genus alia aliqua medicinalia: si quis minus boni duplum loco præstantissimi accipiat, & corpori vel extra, vel intra admoveat, duplicato etiam nocebit. At si multis vñ aliquod optimum commiscendum fuerit, quod se aucturum aliorum vires spondeat, si præstantissimum desit, peius nihil erit vti duplo illius quod proprietates eiusdem generis habeat, etiam si deterius hoc illo videatur. Siquidem Casia & Casia, Cinnamomo genere proxima vsque adeo est, ut ex ipsa Cinnamomum quandoque oriatur, spectenturque nonnunquam Casiæ arbores integræ, in quibus aliqua Cinnamomi virgula è Casigrauis prodeant. Mihi relictum non omnino non videtur eorum præceptum, qui pro Cinnamomo duplum Casiæ imponenda censeant, quamquam ego semper inposuerim ipsam Cinnamomum. Nam quibus Romæ antidotos composui, cum vel Imperatorum amici, vel diuites essent, facile fuit illis quidem à regibus petere, iis verò Cinnamomum emere. Quibus illud etiam addidisse, quando Imperatoribus antidotos composui, me Cinnamomo nunquam egisse, superuicaneum planè fuit. Necesse est illud etiam in primis explicemus quæ Casia Theriace iniicienda sit. Nā *Gizæ* nuncupatam præcipue laudant, secundo autem loco *Mors* dictam. Sunt & qui *Arebo* *Daphnitæ*que probent. Ceterum *Gizæ* quam vocant in omnibus Cinnamomo similes esse: superius quoque diximus. Hæc est quæ ab aromatum peritis perinde atque Cinnamomum assidue venditur. Quamquam Andromachus iunior Casiam à quibusdam fistulam appellatam imponendam arbitrat. Hæc omnibus cognita est. Nam & vtilis ceteris venditur. Cuius exterior cortex fistula appellatus, quia obvolutus ipsam repræsentet, saporem & odorem validum habet. Interior autem pars debilis adeo est, ut nullum usum præstet. In carminibus itaque Patris [quorum narrationem habes lib. i. de antid. cap. 10.] Casiæ nomen absolute pronunciatum est. In soluta verò Filii oratione fistulæ nomen Casiæ adiectum est. Atque ab eo series per eos qui ante nos theriacam Imperatoribus composuerunt, in nos vsque derivata, fistulæ nomen nunc vsque appositum feruat.

Item de Theriaca ad Pisonem cap. 12. Casia cinnamomique non modica est differentia, quæ plurimos fallere consuevit. Nam & adulteratum cinnamomum licet vero sit simile, gustu tamen & olfactu multo deterius esse deprehenditur, atque à Xylocinnamomo differt, quod lignum hoc plûs sit, duriorè sit, musculos habeat, nec tam bene redoleat. Nam verum cinnamomum illud quod in montibus nascitur, nec subtile, nec longum cum sit, colorem habet ad modicam rubedinem magis tendentem, reliquum autem aliquantulum nigricat, & veluti quoddam fibras habet. Aliud reperitur cinnamomum planè albicans, fragile, non durum, nec magnam radicem habens. Est & aliud rufæ Casiæ simile, redolens & leue. Omnibus tamen præstatid, quod ab incolis Mosyllum appellatur, colorem habet cinereum, virgas paruas & subiles, ramos densos, odorem vehementer redolentem: hoc nos precipue seligere consueuimus, cum & odoratum tuissimum, & gustatum acre & mordax valde appareat, manumque Rutam imitari videatur. Leue est etiam, & frangi facile potest. Casia quoque

Quomodo
duplum
substitutum
alteri de-
beat: &
quando
non.

Casia Cin-
namomo
genere pro-
xima.

Gizæ
Mors
Arebo
Daphnitæ.

Cinnamo-
mum a-
dulteratū.
Xylocinna-
momum.

Cinnamo-
mum albi-
cans
Rufum
& reddet.
Mosyllum.

Ruta sapa-
re.

Scilicet, nisi quis in iudicando peritus existat, fallere sepe numerò conuenit. Nam extat quadam talis Cassia, quæ quidem si sitilis verè plurimum est, sed tam heres non olet, & medulla corticem adhaerens tenui habet. In summa verò, quæ censetur optima, modò est rubet, solam spirat, gustata suauis erudit, concius est, vitum refert, & valdè redolet. Ziger ab incolis hæc nuncupatur. Denique lib. 5. de Comp. Med. cap. gan. Dentifricio: Si, inquit, odoratum esse velis, Cassia aut Anomum drachmas duas admeleto. Si vero in Regis usum præparaueris, cinnamomi drachm. addito. *Hæcenus Gal.*

Apud Actuæ. de Comp. Med. in pastillo contra vias florum legimus: tenuis Cinnamomi, cassia duplicata singulorum duella, cuius & denudò nemini in pastillo & C. apponitur.

Aëtius Cassiam (ita enim vocat) eligi præcipit fuluam, boni coloris, corallum referentem, aromaticam valdè, longam, cassiam, fistulis plenam, gustum mordacem & adstringentem cum quodam aromatico sapore, vitum redoletem. Verum purpuream & cassiam Ziger appellatam, Rosam odore refertem, ad Medicum usum maxime aptam esse: quod cum ex Diosc. & Galeno. hunc quoque & ipsam ex Diosc. dissimulasse dubium non est.

Athenæus Mnesimacho in eximio illo apparatu cenæ inter alia hæc refert:

Cassiam oritur aduicem ab Asiatica terra, nempe maritima Syria:

Naves præcui multus odor quatit Cinnamomum.

Philostratus in vita Apollonii, in hac parte Canele, moris, quæ in mare rubrum porrigitur, nasci Cinnamomum scribit, quod nouis famentis assimiletur. Cuius bonitatis experimentum est capta suscipiant. Si quis enim Cinnamum porrexit, tanquam catulum adinmurcare, hominemque relictò ouli sequi. Quod si propius ad nares admoueatur, non secus acclamare, quàm si pabulo vi abstraheretur.

Aëtius septem genera enumerat, gentile nomen à locis, quibus nascuntur referentia, forsitan sub hac mentione complexus Cinnamomum, quod Pseudocinnamomum dicitur: omnibus tamen prætulit Mesylon.

Hermol. putat Balsumoden esse, quam Diosc. Ziger & Gal. Gizer, Aëtius Ozen vocarunt. Pachnoides Cassia fortè eadem sit cum Daphnoide Mangonum Plin., quam Daphnium à mercatoribus vocati scribit Diosc.

Notandum, si quando Cassiam Syringam, hoc est, fistulam, in Antiquis Scriptoribus legere contingit, non pro ea capiendam Cassiam fistulam hodie dictam, sed aromaticam.

Hibes Veterum placitorum congeiem de Cassia & Cinnamomo, quos tamen nec cumulo fidem, nec narratione suascentiam nobis peperit videas certum: quin potius plùs querendum reliquisset, nòsque adeò inopes inter ignotas opes deferuisset. Nihil enim minùs vel peritissimus quisque (nisi sibi vehementer præsumat) hodie etiamnum quærat: Quid est Cassia & Cinnamomum Veterum?

Mirum verò non magis perspectam fuisse Cassiam aromaticam & Cinnamomum Arabicis Scriptoribus, quàm Græcis & Latinis. Serapio enim nihil de his tradit, præter ea quæ Dioscor. & Gal. scripsere, vt videre est cap. 256. vbi Cinnamomum ei dicitur *Darseni*: & cap. 291. Cassia lignea

Selycha vel Selcha. Idem etiam patet ex Auic. lib. 2. Salba tr. 2. cap. 127. Quo loco Cinnamomum *Darsini*: & cap. 144. Cassia *Salibacha* vocatur.

Sed paucis, quid in citatis Veterum scriptis notandum sit, videamus. Ac primum quod Arist. & ceteri ferè omnes eum secuti in Arabia & Aethiopia nascitadatum Cinnamomum, vel falsum esse dubium non est, vel sanè nostrum Cinnamomum Cassiamve neutiquam intellexisse. Verum, vt scribit Garcias, tam longa difficilique via petebantur olim hæc aromata, vt perfectam eorum notitiam conlequi Veteribus haud facillè fuerit. Hinc factum, vt innumera fingerentur fabulæ, quas Herodotus pro veris refert. Et quoniam ingens eorum erat pretium, maiorque in hominibus lecti cupiditas, adulterabantur aromata, & hac ratione fiebat, vt diuersa illis inderentur nomina, tametii plerumque eiusdem essent generis. Propter locorum igitur distantiam, & minùs frequentatas regiones Indicas ac Americanas regiones à Negociatoribus, probè cognita Cassia & canella Historia Veteribus non fuit. Nam qui eam Ormuz & Arabiam denehebant, Chineses erant, ex Ormuz, deinde in Alep emporium totius Syriæ nobilissimum ab aliis Negociatoribus transferabatur. Qui verò inde ad Græcos deportabant, aut apud se nasci, aut in Aethiopia dicebant, multique cum superstitionibus cædi, vt supra ex Theoph. & Plin. retulimus.

Cæterùm neque Cassiam neque Cinnamomum apud Aethiopes, aut Arabes nasci, Lusitanorum nauigationibus palam factum est: qui licet totam illam oram circumlegerint, magnæque ex parte terrestris itinere peragant, nullam tamen cassiam aut cinnamomum vidisse affirmant. Huc adde, quòd ipsimet Arabes *canellam* dictam ex Indis petunt, cuiusque pretium apud illos intenditur, quoties hinc non deferitur. Dicit aliquis, canellam quidem apud eos non nasci, & propterea ab Indis petere, sed legitimà Cassia, & verò cinnamomo eos non carere, fortè autem à Barbaris & inconditis populis ignorari. Familiares habeo (subdit Garc.) eruditos viros Medicos Arabes, Turcas, & Corcogones, qui omnes canellam cassiorem, *cassiam ligneam* appellant. Præterea nonnulli ex nostris totam Aethiopiam sub Aegypto (quam nunc Guineam vocant) non solum secundum mare, sed & in Meditaræis peragunt, alii plerique à promontorio Bonæ spei cum naufragium passi essent) vsque ad Mosambicam & Melindam, ita vt vtramque Aethiopiam supra & infra Aegyptum perlustrant, nulla tamen his conspecta est Canella vel cassia. Cum igitur orbis nunquam ita fuerit cognitus, vt nunc est, præsertim Lusitanis, verisimile est non defutura huifinodi aromata & celebra medicamenta, qualia sunt cinnamomum & cassia: sed abundantiam ipsam, hanc nobis dubitationem parere. Neque enim (tametsi nostri minime curiosi fuissent) credendum ipsos incolas tam nobilia aromata celaturos. Nam quemadmodum barbarissima Gens, quæ in insula D. Laurentii incolit, mercatoribus, qui eò interdum deuehuntur, fructum quemdam *Auellane* magnitudine ostendit, qui Caryophylla redolet: eadem ratione credendum Aethiopes cinnamomum & cassiam (adeò odorata medicamenta) nostris ostenduros fuisse.

Sed quid opus est verbis: dubium non est, Aristotelem, Theophrastum, Solinum, Strabonem, Diosco.

Cassia
fulva
F. discer
nenda.
Quæ opti
ma
Ziger.

Cassia

Cinnamomum

Cinnamomum

Cassia
fulva
F. discer
nenda.
Quæ opti
ma
Ziger.

Ziger.

Aëtius
septem
genera.

Balsu
moden
Pachnoides
Cassia
Daphnoide
Mangonum
Plin.

Aetherum
iudicium
Histerum
Veterum.
De Cassia
& Cinnamomum

Nondum
cognitum
quid sit
Cassia &
Cinnamomum
Veterum.
Darseni

Dioscoridem, Plinium, plerâque quæ de Cinnamon & Casia prodidêre, ex aliorum relatione, non quòd ipsimet vel in Arabia vel in Aethiopia viderint, tradidisse.

Insulsè quoque Plin. vt rectè notat Dal. apud
Aethiopas nasci tradit, mox tubiungens Aethio-
pas mercari à conterminis. Si enim apud illos nas-
cerentur, ab aliis non emerent. Multò magis re-
tiam ofscitat: cùm per vasta maria eas merces Ae-
thiopas vehere scribit. Nam si contermini sunt,
qui vendunt, à Nauigatione tam longa quorū-
opus est?

Vt nunc, ita & olim, è Moluccis in superiorum Indiam Cinnamomum vehabatur, mercimonium id potissimum exercebat, quæ ad rubrum mare iacet, Aethiopiump Gente, quos Abyssinos vocamus, ob commodam Oceani propinquitatem: quæ res Plinium fœellit. Ergo per eos qui in Arabiam vehunt, non Aethiopes, sed Chinen- ses potius apud Plin. intelligendi.

Immo etiamnum hodiè teste Garcii interro-
gati Chinenfes, cinnamomum casiam in Ormuz
aut in Arabiæ oram maritimam aduehentes quæ-
nam essent hæc aromata, & vnde ea adueherent,
fabulas illas narrabant, quas recenset Herodotus,
vt his re commentis earum mercium pretia augetet.
De qua re plura dicentur postea vbi de de no-
stra casia & cinnamomo tractabimus.

Nunc videamus quid in Veterum scriptis occurrat quod nostræ casia & cinnamomo minus competere videatur, & quæ præterea in iis notanda vel censenda occurrant.

Ac primo finè non nullis at friuolis inniti vi-
dentur rationibus qui casiam & cinnamomum
Veterum nostrum, quod vtrumque in officinis
hodie passim habetur, esse volunt. Nostrum pro-
fectò cinnamomum non potuisset ab auri-
bus nidos concinnari: neque verisimile est eos ex
surculis de quibus Aristot. & Theophrast. & reli-
qui agunt: non enim sunt surculi, sed cortices
crassiorum ramorum, aut fortè etiam truncorum.
Neque colligi nostrum ex virgulis [quod Theo-
phrast. ait] satis apparet corticem circummoluo-
nibus, qui apertè demonstrant ex crassis arbori-
bus vel brachiis vel truncis fuisse detractos, vti di-
ctum. Quod Theophrast. & Plin. tradunt, li-
gnum Casie à verniculis excauari, cortice incolu-
mi & illæso ob suam amaritudinem, id fabulæ fa-
nè similis quàm vero: & Dalechamp. apud Plin.
aliq̃ue apertè fabulosum esse clamitant. Deinde
quod eradat nostrum Cinnaomum aut casiam
ex arbuscula Viticis magnitudine, vt inquit Theo-
phrast. decerpi: Præterea quis nostro Cinna-
mo tribuit odorem Rutæ, quod facit Dioscor. &
Gal. Quanquam quando Rutæ aut Cardamomo
conferri, quæ nihil minds quàm similia sunt odo-
ri, mendum ibi aliquod fuisse possit. Coniectu-
ram nostram supra diximus, quamuis valde ve-
raream ne inanem. Et quamuis montanum cin-
namomum crassum dicam, tamen ne illud quidem
nostrum esse posse videtur: addit enim & pumi-
lum esse. At nos supra hominis altitudinem 8
crassos corticosos videmus interdum bacculos
quid igitur de eorum statu em arbore?

Plinius folio Origani dicit: posteritas foliis Ci-
treæ Mali, aut etiam Piperis, quemad. in vulgati-
habetur exemplaribus.

Galenus id cinnamomum quod maximum pe-
dis Romani dimidium non excedere ait: nostrum
quanta sit longitudine, nemo nescit. Quamui-
ipse etiam Gal. parum sibi constare videatur, a
modò arborum, modò fruticum genere compre-

hendisse. Iam verò si casia aliquando in cinna-
momum vertatur, quod idem scribit, quis ritè
philosophantium specie differre credat, nisi &
credat, species in se inuicem transmutari?

Tales & multæ aliæ difficultates, quas brevitatis causa hoc loco omitimus, [aliquando latius in discussionibus, Botanicis D. F. explicandas] occurrunt in Veterum de casia & Cinnamomi historiis.

Ne tamen proflus eorum cinnamomum aut
cafiam nostro feculo incognitam credidiffe videa-
mur, fatendum cafiam fiftiliam Galeni haud tem-
rè nobis videri in quibſdam nostro cinnamomo
fiue Canella vulgari reſponderè: fed eius muta-
tionem cinnamomi in cafiam ingenuè confir-
mur nos nulla ratione intelligere aut compre-
hendere poſſe. Quæ autem Anſtoteles & Theo-
phraſt. de cinnamomi ſurculis & virgulis, Dio-
cor. de virgis , Galenus de ramis Ellebori aut Da-
maſonii figura aut quæ virguleſ tradit, poſſent con-
uenire cum ramis & ſurculis Folii Indi vulgè dicti,
quod cum ſuis partibus deſcripſimus c. de Mala-
bathro putato.

Nunc vires casia & cinnamomi Veterum subi-
ciamus, vt ne quid temerè nostris tribuamus, quæ
an cum Priscorum sint eadem, nos adhuc incer-
tos esse fassi sumus : quamuis ab iisdem tradita
vires, nostris etiam competere posse neutiquam
dubitemus.

Cassia, autore Dioscor. vinū habet calfaciendi, vrinās mouendi, exsiccandi & leniter asfringendi. Conuenit ad ea medicamenta, quæ exaciendi oculorum aciei gratia concinnantur, & ad malignata. Lentiginēs tollit cum melle illa, mensurāque ciet. Quin & ad viperā demoris pota auxiliatur. Consect & epota internis inflammationibus omnibus, renibūque affectis. Prodest quoque feminis tum infestū tum sustinū ad vteri dilationem. Si desit cinnamomū, huius duplū medicamentū admittū eadem quæ illud præstat. Est denique ad multa perquam vtilis. Cæterū suspectū nobis est quod Dioscor. ait, internis inflammationibus omnibus epotam prodesse, quam tamen calidā & siccam tradidit. In Græco est: *αἰσὲς πᾶς τοῖς ἐκ φλεγμῶν πάσας πηλίκας*. Maximus equidem *πᾶς τοῖς ἐκ φλεγμῶν* &c; ad internas pituitas, cū & huius offarctus & eiusmodi medicamentū talique modo sumptum egregie liberare consueuerit. Iudicium esto Doctōrum.

Pergit Dfsc. Cinnamomum omne vim habet
calfaciendi, vinas ciendi, emolliendi atque con-
coquendi. Menstrua quoque ac fetus pellicunt.
Myrrha, tum epotum, tum & appositum. Contra
bestias quæ viris eiulantur, venenæque conueni-
unt. Quæ purillæ caliginem offundunt, difcutit,
calfacit simul & attenuat. Illum ex melle, lentig-
ines & maculas à Solis ardore contractas exterit.
Facit & ad tusses, de fluxiones, hydropem, reum
vitia, vrinæque difcultatem. Quin & vnguen-
tis pretiosis admiscetur: ac in vniuersum ad mul-
ta est vtile. Quod diutius eduret, tritum vino
excipitur, in vmbra ficcatur, atque ita re-
conditur.

Cinnamomi vnguenti descriptionem habes apud eundem Dioscor. lib. i. quod hic non ponimus, quia & ex multis aliis constat, & in vsu hodierno non est.

Galeno Cassia exicat & exalfacit tertio quodammodo ordine : sed & tenuium admodum partium est: gustu verò plurimum habet acrimonia: leuiter quoque nonnihil astringens. Quamobrem hæc omnia incidit, simulque digerit, quæ in cor-

Cassia fistula
la Gal
nostro Cinnamomo in
quibusdam
responder.

Folium In-
dum Vulg.

Caffiz &
Cinnamom
mi Veterā
Vires &
vſus.
Oculorum
acies.
Lentigo.
Menſes.
Viperæ
morſus.
Inflammā
tiones.
Vterus.
Cinnam.
ſuſtit
Diſc. corr.

Cinnamo-
mi Sires
et Tempera-
ram
Menses et
fetus.
Morbus Ven-
reni.
Caligo ad
cul.
Lentigo.
Tussis.
Catarrhus.
Hydrops.
Renura
Vitis.

Temperamentum.

vt eam sibi non comparent. Habet autem hæc casia tantam cum cinnamomo similitudinem, vt alterutra in aliam non raro degeneret, vt Gal. scrip-
tum reliquit. Itaque difficile est etiam ipsius casia species dignoscere. Porro cinnamomi species non pauciores quam Cassia sunt. Optimum autem est, quod Gal. locis suprà cit. describit: talis vero hodie omnino caremus. Hactenus enim ex omnibus eius speciebus tantum vnum illud ad nos in Germaniam allatum est, quod Arabes *Dar-seni*, & Græci *Characum*, hoc est, *vallare* vocant: propterea quod bacculorum crassitudine vallos æquet. Quidam opinantur nos in vniuersum *Cinnamomum* carere, & vocatum vulgò *Cinnamomum* siue *Canellam* Casia potius speciem esse. Quum verò tam cinnamomi quam casia plures sint differentie, inter se valde cognatæ, temerarium esset pronun-
ciare: nos in totum quous *Cinnamomum* destitui. *Cinnamomum* autem, vt hodie adfertur, cortex est, sui fructus, canali conuolutum similis, idem *Canella* aliqui vocant. Maximè vero etiam illi, qui *Cinnamomum* credunt *Caryophyllos* & *Nu-ces Moschatas* ferre. Neutrum enim fer, sed par-
uum fructum glandibus in acetabulis siue caly-
culis adhuc herentibus similem, multò tamen mi-
norem. *Hactenus Cordus.*

Sed siquidem tam confiderenter casia arbuteula describit, nec vbi viderit, vel à quo didicerit mon-
et, tam sibi quam nobis iniuriam facit. Si ex Ve-
teribus tantum desumpsit, quod fecisse videtur,
debit indicare. Saltem docuisset ex quo desump-
serit descriptionem foliorum suæ Casia. In India
non fuit, nec vidit in arbore. Suspiciamus eum
describere folia nostri *Folii Indi* vulgares. Sanè fru-
ctum glandi similem existimamus esse eandem *Fo-
lii Indi* dicti, vt intè cap. de Malabathro dictum.
Mirum verò ab eo non obseruatum *Cinnamomum* siue
Canella vulgares tubos plerumque tantos, vt ex-
cipienter appareat, ex maioribus ramis detractos
quam pollicaribus.

Sed vt ad arboris *Chamam* descriptionem pro-
pius accedamus, scribit *Garcias Cinnamomum* siue
Canellam arborem esse magnitudine Oleæ, inter-
dum minorem, nullis ramis præditam, non iis
quidem corticis, sed totis ferè foliis. Lauri
quidem colore, sed formà ad Citi folia accedente
[non foliis Indis, vt fabulosè quidam scripserunt]
floribus candidis, fructu nigro & rotundo, Auel-
lanæ magnitudine, aut ex gnis Oliui simili. Est
autem *Canella* nihil aliud nisi secundus & inter-
ior arboris cortex, (In nostra sanè *Canella* inter-
dum inuenies fragmenta quæ non videntur inter-
ior ille cortex, sed omnino superior cinerea quo-
dammmodo pellicula obductus. Plerique tamen
tubuli delibrati & crassiori inæqualiæ cortice
denudati videntur. Cl.) nam hæc arbor duplici
cortice munita est veluti Suber, non eo tamen
adeò crasso & distincto. Exemplus ergo cortex
crasso illo & exteriori libro reputatur: deinde in
laminulas quadrangulas sectus huius abicitur, at-
que ita per se conuoluitur, vt trunci vnus tantum
integer cortex videatur, cum tamen partes sint
duntaxat corticis in tubulos digiti crassie con-
uolutæ: truncus verò interdum femoris crassitu-
dine reperitur. Roseum autem illum, sine ex-
cineræo vinosum colorem Solis calore contrahit:
qui, non probè paratus, candidans siue cineræo co-
loris fit: nimis verò ardentibus Solis adustus, ni-
ger. Adempto cortice tribus postea annis ab ea
arbore abicitur. Frequentes sunt hæc arbores
in Zeilan, Solebâtque vili emi *Canella*: sed trigin-
ta abhinc annis nemo eam emere potuit, præter

Procuratorem Regionum negotiorum, *Factorem*
vocant. Zeilanicis minores sunt ex quæ ignobi-
liorem *Canellam* præbent in provincia Malaur, in
Ioa siue Laua: non tamen adeò pusillæ, vt eas *Plin. &
Gal. not.*
& Gal. sentent. Sunt verò omnes syluestres &
spontè nascentes.

Garcia circa descriptionem arboris folii, floris,
fructus & corticem consensit Linfhotanus. At
Theuetus partim eidem assentitur, partim ab eo
non parum discrepat. Quippe in Cosmogr. sua
narrat ab insula, quæ *Monorique* dicitur celebra-
tes esse Cuius & Subarin, propè quas optima *Ca-
nella* prouenit, quam Malaurici *Cus-mani* appel-
lant, quæ vox dulces lignum significat. credique
Theuetus corrupto inde nomine Cassiam lignea
vocitasse. Ac reuera Veteres plerique, inficillè,
existimant arborem, quæ *Cassiam* & eam quæ
Cinnamomum & *Canellam* fert, eandem planè esse,
quo falsum est, etiam si *Garcias* id quoque asse-
rere voluerit: tantum enim differt hæc ab illa, quã-
tùm in glandifera arbor à Castanea arbore. *Canella*
arb. in montibus nascitur, Lauro nostrati simili s,
cuius ramuli danturaxat, & cinnamomum firculi statim
annu tempore Regis iussu amputantur & veniunt.
Ramulis multum brachia est, in quorum extre-
mis flores sunt parui, quibus Solis calore statim
fluascentibus & delapsis succedit fructus, ferè
rotundus, Nuts auellanae magnitudine, ex cuius
nucleo oleum exprimitur, inodorum, nisi sit igni
excoctum. *Canella* quæ ad nos inducitur: secun-
dus est arboris cortex, qui d. fructus in se conuo-
luitur, & colorem mutat. Radix utilis est, nec
non succus qui ex arbore manat.

Lud. Rom. quoque cinnamomi arborem Lauro
foliis & bacis similem tradit. & eius ramorum,
(non truncorum) corticem, tertio quoque anno
delibratorum.

Cardan. item *Cinnamomi* partes omnes per om-
nia similes esse Lauro scribit: iccirco Laurum esse
Indicam. In Zeilan nasci cinnamomum, & in
Mutri vñ ex Moluchis. Nullum gerere fructum.
Aestiu corticem findi atque abscilire. Bis in an-
no deglubi: dulcem primum: menle postea per-
fici. Icirco ibi *Chamama* vocari. *Cau* namque li-
gnum significat: *Nama*, dulce. Tam propinquus
etiam nunc vocis sonus est vocabulo nostro. Et
Syri affini voce, *Chamam* dicunt. Vt queri iam
desinant nostri seculi medici, cinnamomum no-
bis incognitum: cum sit hoc aliud, quàm quod
describitur à Galeno. Sed Cardanum reprehenden-
dens Scaliger, eum falsi etiam accusat. Profecto
inquit Scal. quale prodit ille nusquam comparet:
Mirum tanè. Sed mirum magis, in toto terrarum
ambitu atque complexu, qui tunc nobis vniuer-
sus notior, quàm ipsi domus fuisse, apud tot
reges Aethioparum, Arabiarum, Persiarum India-
rum omnium, nulla in insula, nullo in Continen-
tis angulo latere, ineditulio reperiri. Non
Othomanus ipse, cui hec affuit gallinaceum,
suam Theriacam vero Cinnamomo perficiu-
ratt.

Dioscor. optimo nigrum statuit colorem, vt
nosum, subnecium, Mossilitæ casie simili-
mum. Acutum vult, mordacem; leui superficie,
non sine aliqua faldedine, lenta fragilitate, non si-
ne puluere. Quæ omnia nisi in istis fistulaceis
corticibus inuenias, non inuenias in mari silem.
Quamquam de cinnamomi faldedine non subscie-
bo. Cum igitur à locis in duas species *Canellam* Zeilanica,
partiantur, Zeilanitam & Mutream: priorem
puto esse *Cassiam*: crassior enim est: hoc quod
virgultis eximitur exilioribus, *Cinnamomum*.
Scal.

*Cinnam.
descriptio
Amat.*

Amatus refert se auduisse à quodam qui viginti annos in Zeilam egerat, Cinnamomum esse arborem, quatuor fere cubitos altam, crassitudine brachiali, sex vel septem è trunco mittentem ramulos, qui singulis annis amputantur, atque iterum pullulant: quorum cortex, qui cinnamomum est, vte nullus ita maximo in pretio habetur, colore exteriori subrossus, rugosus, cum quadam nigredine: Nam intus cinereus conspicitur, odore suavis, gustu acer ac mordax. Folia quibus arbor hæc vestitur, Nucis Juglandis esse dices, quæ in Offic. pro Malabathro, falsò tamen venduntur. Hæc enim cinnamomo nostro inquit ille.] ita respondent, & à Gal. tam sæpè descripto, vt nullum aliud vnquam cinnamomum extitisse crediderim. Proinde rectè mea sententia Seplasiatili, nostro cinnamomo pro vero & Græcorum Cinnamomo vtuntur. Quare nullo opus habemus duplo casie pondere, cinnamomi loco, quum cinnamomo vero abundemus. Argumentum verò quod Recentiores adducunt, vt cretamus, nos vero carere cinnamomo, ex Gal. verbis desumunt, quæ si quis penitus animaduertat, inueniet Galenum non quidem asserere suo tempore Cinnamomum venale non proflare, sed potius quum sex cinamomi genera passim ferebantur, vt facilius quis bonum à malo discerneret cinnamomum, opus erat Imperatorum cinnamomum optimum, tanquam regulam & cotem videre, & cum eo conferre. Sed quòd regnum magis quàm aliud nominet Cinnamomum, illud videtur in caula esse, vt integras cinnamomi arbores, vt in orbe alieno, apud Imperatores stare indicaret. Tacebunt deinceps Scribentes ac Medici, nec amplius verum desiderabunt cinnamomum, quum eo nos abunde in censello sit. Indici gentiles quum arbores exortiant, vtriusque [casie cum cinnamomo] cuius, teste Gal. magna confinitas, nullam faciunt differentiam, sed indifferetè casiam cum Cinnamomo in fasciculos redigentes ad nos mittunt. Omnes tamen Neoterici *canellam* siue Offic. *cinnamomum*, Græcorum *casiam* esse opinati sunt.

Cinnamomum secundum Amatum abundans.

*Casia co-
piose er-
dens.*

Amat. not.

Amatus præterea seite se tradit, in vastissimis capsis canella refertis, quæ ex India Antuerpiam afferrebantur, & *casia* & *cinnamomi* omnia penè reperiri genera, vt qui hæc quoque curiosè quæsiuerit, inueniet. Est tamen Cinnamomum nonnullis internodiis ornatum, ad nigredinem rubens, sapore acri, linguam maxime vellicans, odoratissimumque: vnde fit, vt eius loco casia dupli ponderi, vt olim Quintus præcipiebat, minime opus habeamus, quum cinnamomo maxime abundemus. *Casia* verò cotalli modo tubet, nec linguam ita intensè vt cinnamomum erodit, sed cum acuitate quadam adtingit, cuius maior copia quàm cinnamomi semper conperitur. Hæc Amatus, qui dum Cinnamomi folium id putat quod in Offic. pro Malabathro venditur, perperam id cum cinnamomo confundere videtur, cuius etiam lignum Matth. cinnamomum dicitur: quod an cum canella vulgari adferatur nescimus. Minime putamus Folium Indum vulgare esse ex arbore canella.

Aliter à prædictis & infra scriptis Authoribus Granato omnibus de *canella* arbore scribit Histot. Portug. similis *ca-* author: Eam inquit, in Molucis insulis ex arbore valde simili Granato esse, cuius cortex vi Snlis findatur: deinde detractus mundetur ad Solem.

Maximil. Trans. quoque epistola de Moluccis insulis cinnamomo arborem Punice mali similem

fecit, quam rectè [inquit Clus.] nescio. Eosdem secutus Franciscus Gomara in Histot. General. capite 92.

Hermol. tradit non conuehi modò cassiam, præterquam rarissimè, inter Xylocinamomi fasciculos quandoque inueniant, nigritiæ argumento. Quæ car Cinnamomum vulgare Xylocinamomum vocet, non adhuc percipimus. De casia eius nigra postea. Cinnamomum Veterum quod intelligat, non docet.

Micellus de canella nostra nihil scribit, nisi quòd cassiam nostræ ætatis nominet: verum quid per Cinnamomum Veterum intelligat, non verbulo quidem explicat, vir alioqui doctissimus, sed in stirpium cognitione parum versatus.

Ruellæ Heunoleo tamen non citato, pleraque transferibit: is canellam nostram recipit pro Cinnamomo, sed definire debuit, quam intelligeret, & monere se antea cap. de casia Xylocinamomum vocasse.

Syluii sententia est, nos cinnamomo vero carere: nostram *canellam* aut *casiam* esse, aut *Pseudocinnamomi* speciem. Et alibi: cinnamomum inquit, casia dicitur, Syriacè fistula sæpè apud Gal. à putatrice & Aegyptia diuersa.

Fuchsi. raro putat cinnamomum ad nos afferri: quo enim sub hoc nomine viuunt Seplasiatili magna ex parte cassiam esse: cuius sola Nucis Juglandis foliis similia sint, & in Offic. falsò pro Malabathro vendi: quæ eadem descriptio apud Amatum habetur: suspicamurque duas ab eo confundi plantas. Dixerat autem prius, veram cassiam quibusdam non videri esse nisi id, quod Nic. Myrseus & alii *canellam* & *canellam* nominant. Sed haud dubiè in capsis canella refertur & casie & cinamomi genera repetiri.

Si proximè & nostra etiam [inquit Cornar.] ætatis homines, non indoctos illos, sed hæc parte nimis curiosos sequemur, cassiam Diosc. & Veterum eam accipimus, quæ hodie Cinnamomum & canella siue *canella* appellatur. Cinnamomum autem verum nos non habere confitebimur, notus videlicet respicientes, quas ex illorum sententia, cassia Dioscor. habet, & canella hodierna præfert. At verò si vsum & longi temporis præscriptum spectare volumus, Cinnamomum & canellam hodiernam quæ optima est, verum Veterum Cinnamomum credemus, & cassiam esse eam quæ Offic. adhuc casia lignea appellatur, & à Grecis *κασία* itémque *κασία* *αίγυπτια* & *αίγυπτια* quod Diosc. dixit, fistulis plena. Hoc itaque addit Corn. nos facimus, *casiam* ligneam Offic. *casiam* veram Veterum esse censebimus. Miramur verò Cornarium, contra Doctiorum sententiam retinere insulam Offic. *Cassiam* ligneam, pro *casia*. Si aromaticam intelligit, quæ non fuit vulgaris eius tempore, cur non docet discrimen?

Anguill. discrimen agnoscit inter *casiam* & *casiam*. *Cassiam* Diosc. & reliquis Græcis, aromaticum corticem esse arboris nascentis in India, cuius varietates ad nos non adferantur, sed sola vnica bonum, quæ sit ex speciebus Dioscor. De *cinnamomo* fateatur non posse se plura dicere, quàm quæ dixerit Diosc. & Gal. nec quid sit.

Math. [inquit Hist. Lugd.] contra Veterum & Recentiorum omnium, qui de Cinam. & casia scripserunt, sententiam, cinnamomum, lignum non corticem, esse ait. Sed inspicimus eius placita. Vt dicam [inquit] quid ego sentio, si quis fistulam, quam Cinnamomum perperam appellamus, & vulgò *canellā*, cassiæ generibus rectè comparauerit, facile nouerit vulgaris vñs Cinnamomum

num legitimam Cassiam proculdubio referre. Describit Gal. quoddam aliud deterioris cassiæ genus, quod tradit iuniorum Andromachum cassiam fistulam nominasse, cum fistularum modo inanis cauæque sit, & crassi corticis: cuiusmodi in vulgari Cinnamomo frequentissima conspicitur. Huius sanè ea videtur esse generis, quam in suo conficiendorum Pharmacorum libello præfert Cordus, quod vellet, Cassiam, præter Dioscor. & Gal. sententiam lubrici esse gustus. Si in Græcorum monumentis (excipio Aëtium & Nic. Myreps. qui à Mauritanis multa acceperunt) cassia fistula inuenta fuerit, vel in Maorianorum compositionibus à Græcis transcriptis, cassiam odoratam, à Dioscor. & Gal. descriptam semper adhibendam existimo. Cinnamomum quod legitimum sit, quamquam diu multumque tum Venetiis tum Neapoli, & apud mercatores, qui ferè quotannis in Alexandriam nauigant, diligenter conquisuerim, nusquam id tamen videlicuit, neque etià percipere potui, num hoc tempore apud magnos negotiatores, qui è Lusitania Indiam & felicem Arabiam classe paratissima petunt, vel apud quæpiam Principem Regem vel Imperatorem legitimum, reperiri possit. Id mirum fuerit, quod, cum hac ætate cassiæ plurimùm adferatur, quæ ut Theophrast. & Plinius inquit, nascitur iuxta cinamomi campos, sed in montibus, cinamomi tamen nihil importetur. Quare non deest suspicio, quin omne ferè cinamomi genus deperierit in Arabia, quemadmodum & Balsamum in Iudæa: quandoquidem enim scripserit Plin. l. 12. c. 19. combustas iam esse plurimas cinamomi sylvas, vel acè credi possit à Plinii ævo id quod cinamomi reliquum erat, pariter vel Barbarorum bello, vel igneis flatibus deperuisse. Nam si aliter se res haberet, qui cassiam ad nos deferunt, cum inul-ò plus lucri ex cinamomo, quam ex cassiæ se confecturos fiant, cinamomum etià vnà cum cassiâ inueherent. Verum tamen cum non afferantur, an quoddam perierint, an aliam ob causam, ita manifestis refertur, qui hoc tempore Liburnicis cò ad aromata conquirenda quotidie nauigant. Sed videtur Gal. satis perplexè de cinamomo scripsisse. Nescierim explicare, quid sibi hac in historia voluerit, præsertimque cum tam tenui ipsius fardimento esse tradiderit, ut Veretum vel Damasoni radicibus comparauerit. Sed illud etià mirum videtur, quod ex cassiâ ut ipse ait cinamomum oriatur, spectenturque nonnunquam cassiæ arbores intergre, in quibus aliqua cinamomi virgulta è cassiæ ramis prodeant, cum tamen cinamomum & cassiâ duæ inter se sint plantæ. Nisi fortasse inter ytramque tanta sit generis cognatio, ut aliquando inuenta sint cassiæ virgulta, tanta odoris saporisque fragrantia, ut omni ex parte cinamomi referrent, etsi legitima fuerit cassiâ. Præterea non desunt, qui putarunt, hac Gal. autoritate freti, cassiam & cinamomum ex vna & eadem arbore provenire: quæ dum pumila sit, cinamomum edat, dum verò adoleuerit, cassiam. Sed cum à Dioscor. cassiam mutari in cinamomum, non autem cinamomum in cassiam, cadit eorum sententia vel Theophrasti etiam sententiâ, qui (ut supra ostensum) docet duæ inter se plantas: licet de earum forma & proceritate nihil certi exploratque affirmet. Cæterum cum scribat Strabo Arabes cinamomo & cassiâ uti, ad ignem parandam, cæterorum lignorum loco, videntur hæc plantæ non esse adeò pumilæ, ut quidam (præsertim Veteres) scribunt. Quod de cassiâ faciliè dici potest. Siquid Venetiis cassiæ videntur tantæ crassitudinis lon-

gitudinisque, ut faciliè quisque iudicare possit eas è ramis, seu virgulis non sanè breuibz fuisse decerptas.

Lacuna etiam in admirationem rapuit, quod dixit Galenus excellentem cassiam sæpius inmutari in cinamomum, cumq; cinamomum sit perfectissima cassia, aromata verò omnia cum ætate deteriora euadant, amittendo multum de odore & viribus: itaque difficile videatur posse conuertere in rem magis perfectam & cardiacam, quam per se sit: rationabiliusque esse cinamomum mutari in cassiam. Sed imponit Lacuna Galeno, non enim dixit, nec intellexit, nostro quidem iudicio, cassiam in thecis repositam, aut à sua arbore auulsam, mutari in cinamomum, sed cassiâ fruticem, ramos quosdam cinamomo penitus similes aspectu retulisse: & rursus alibi: spectari interdum cassiæ arbores integras, è quibus aliqui cinamomi virgulta prodeant: quamvis eodem nec hunc modum in viua planta nos intelligere ingenuè fateamur. Porro [adit Matthiol.] tamen hæc ætate abundè probum videatur, quod cassiâ veram habeamus, desideremus autem optimum & legitimum cinamomum: sunt tamen hæc ætate Scriptores, qui non cassiâ solum, sed etiam cinamomi genera inueniri tradunt, inter quos extat Fuchsius, qui id lib. de comp. med. scribit. Sed quibus id rationibus, aut autoritatibus comprobet, non video: nisi hoc acceptum referat Anaton. Lusit. qui apud nos cinamomi genera inueniri, atque etiam illud aroma notissimum esse contendat. Illud tantum addam, quod nobis, qui cinamomum lignum, non corticem, esse ostendimus, mirari quidem subit Fuchsium, qui eodem loco paulò post contrarium scripsit: In hanc, meo quidem iudicio vanam opinione non Fuchs. non secus atque in superiorem venisse deprehenditur, secutus Amatum, qui eandem ferè prius, quam ille post cinamomo effugiem reddidit, quamquam eam à quodam accepisse fateatur.

Cinnamomi arborem, (ut refert Curtius) qui ad Indos profecti sunt, dicunt Lauro similimam, acinis tantum minoribus & albicantibus: arboris libro tantum vtuntur, quem è ramis, illælo caudice, in triennium delibant: non statim, sed post mensem ab incisione. Alii autem in Moluccis insulis & in Zeilam apud Indos nasci aunt, furculosa arbore, aliquando sterili, huic quæ apud nos Malum Punicum fert, persimili. Huius autem corticem ad Solis ardores desiccantem auelli, & paulatim ad Solem torreretur. Mirum verò Curtium nihil de nostra canella specialius tradere. Cassiam apibus vtilem, Plinii verbis deceptus, non distinguit ab atomatica.

Lacuna cassiâ à Dioscor. descriptam, certò aut nihil aliud esse quam Canellam vniçò dictam, licet cinamomum existemetur: ad hucque si quis Lisbonæ aut Venetiis magnos saccos Canellæ peruestigarit, quod se aliquoties fecisse iactat, inuenturum omnes distinctas cassiæ species à Dioscor. recitatas, inter quas præcipua est Zigir.

De Cronemburgi sententia verissimum est, quod Manardus, asseruit cinamomum nostrum genuinam esse Dioscor. cassiam: putatque si quis magnas illas vulgares cinamomi congeries, quæ Antuerpiam deferuntur, inuestigarit, eum vniuersa cassiæ Scriptorum genera in illis inuenturum. Verum cum tot genera agnoscant Lac. & Cronemb. debuerant eadem describere, & cuique propriis dicatis notis, inter se distinguere,

Lacuna
not.

Cinamo-
mo legit-
imum de-
scribit
Fuchs. nec.

Lusit. re-
preh.
Atque Cin-
nam lignum
est non cor-
tex.

Fuchs. &
Amat. re-
preh.

Lauro si-
milis Cur-
tio.

Malum Pu-
nicum similis

Curtius
not.

Omnes Ca-
ssiæ species
reperiri

Lacuna &
Cronemb.
not.

alioque, vel in eo saltem, suæ felicitatis participes facere.

Coudebergus, doctiss. Pharmacopœus Antuerpianus ad *Cinnamomum* M. suæ, in Dispens. Cordi, vbi. *Cinnam.* tenuis, & *cinnam.* crassiboni, part. æq. ponuntur, annotat. Per *Darfeu* vel potius *Darchim* lignum Chinense seu lignum odoratum hoc est, *china-nomum*, tanquam *China-nomum*, siue *china-nomum* intelligunt Persæ atque Serptores *A. abes*, cortices quandoque ligna appellant. s. vt *Xylocinnamum* Græci. Quod intem crassi corticis est, *cinnamum* vocant. Per *Darfeu* *cinnamum* igitur, *cinnamum* crassi corticis, tanquam lignum significare volunt: est enim & in genere crassioris *cinnamomi*, quod & valdè bonum est, hoc est, acre, odoratum ac aromatum.

Scipio Mazzella de Antiquit. Puteol. verum *cinnamomum* incognitum n. p. h. bet ex relatione eorum, qui aromata ex Oriente accersunt. Ac pro eo assumit cassiam odoratam, quam *canellam* vocat.

Pera & Lob tradunt, iam non ambigi, an veta extet cassia, sed discipari, quid ab hac *cinnamomum* distet. Istud autem hodiernum *cinnamomum*, neque idem cassia, neque tamen multò diuersum esse, pro certo asserunt: nec Diosc. descriptioni magnopere attendendum est: nam cum dicit varias species esse, intelligere gradus potius & varietates etiam vnius speciei. Non modò [addunt idem] non deest nobis *cinnamomum* verum, quod conquerantur, ex Gal. descriptione, sed etiam adfunt plura quàm ille memorat: nempe illud graciliore fistula, colore fusco, sapore & odore vegetissimis, quod plurimò hodie fit Venetis, & Theriacis, vt verum, additur *Cinnamomum*: deinde nostra cancella vulgarior: postremò cortex crassius. Denique vt *Celsus* scribit, qui nostra ætate Indicas ortas perlatrarunt, referunt vnanimi consensu, *Cinnamini* arborum *Lauro* haud ab similem, præsertim foliis [n. minora essent, Cronemb.] baccas quoque *Lauro* similes, sed minores, albicantes: incidi ab indigenis eius ramos singulis ternis annis, caudicem nequaquam: asseruari enim vt notos stolonnes ferat: ramos præciosos delibrari: corticem eo modo detractum *cinnamomum* vocari. At protinus cum collectum est, non inesse suauitatem, sed post tres demum menses odoratissimum reddi.

Theophrastus historiam non ab similem refert, inquit *Celsus*, sed duos esse frutices, vnum *cinnamomum*, alterum *cassiam*. Si nostri *cinnamomi* fistulas contempleris, illas vero & legitimum *cinnamomum*, vt hic censet, respondere inueniemus, quæ ex toto absoluta à ligno sunt, quarum præstantiores comperimus, quò magis propè germina fuerint. Quibus autem adheret aliquid ligni, crassam fistulam vocant, ad cassiam pertinere putandum est: argumentum certissimum non ex furculis, sed ex crassioribus ramis cassas fuisse, siue eiusdem plantæ, à qua *Cinnamomum* caditur, siue alterius. Profectò Galeni testimonio eadem planta aliquando & cassiam & *cinnamomum* reddit. Galeno laudatissimum mordens cum quadam salugine. Dicemus proculdubio inter nostras fistulas optimum *cinnamomum* haberi, à substantia lignosa purgatam: nam salugo illa acridini adiuncta dulcedo est, quamin optimo *cinnamomo* sentimus: sal enim ceteris saporibus admixtum, dulciores reddit. At cassia in ceteris quidem eum *cinnamomo* conuenit, sed loco salugi-

nis adstrictionem habet. Quidam ex Recentioribus ob fistulosam cassie formam, putauerunt omnes *cinnamomi* appellati fistulas ad cassiam pertinere, & *Cinnamomum* legitimum deesse. At eximilla odoris fragrantia, & saporis dulcedo, qualis reperitur in fistulis quibusdam, nequaquam cassie conuenit. Nuper ex India Occid. lignum afferri cepit cortice odore cassie simili: appellat *Sassafras*. *Hæ. Celsus*. Si autem quod scribit, trunco arboris non detrahi corticem, verum est, suspensa nobis icon Theueti, quam proponimus. In omnibus canellis *cinnamomi* siue latens sal agnoscamus, sed non gustu perceptibile, quod demum ostret bonitatem *cinnamomi*, quicquid scribat Gal. & cum eo *Celsus*. *Cinnamomum* si sal respiciat, id per accidens fieri, eoque deterius esse, ac à mari potius contractum id vitium ex duriturnis navigationibus arbitramur. Nam & in caryophyllorum conuentione idem est animaduertendum, vt alicubi notat Sciliger.

Refert Clus. in Notis ad Garciam, *cinnamomi* duos ramos in Belgio se vidisse. Foliis sibi in Hispania datum, cui nos peculiare caput dicauimus, quia non compertum nobis an sit folium cancellæ Garcie. De hacello cancellæ à Clus. proposito itidem particulatim agimus, quia non censuimus esse cancellæ Garcie: nec etiam solum apertum nobis videtur esse ex ea arbore, quæ cum baculo protulit, quem existimamus esse folii Indici vulgaris, vt diximus c. de M. labathro.

Tabern. cancellam vulgarem iungit cum prædicto fol. *cinnamomi* & Ligno Clusii, quod nobis non placet, cum diuersarum stirpium partes esse censamus, quamuis eam C. Bauh. quoque nateatur.

Non omittendum hoc loco, quod Lacuna scribit in suo Herbario Hispanicè edito: non mirum esse, si hoc seculo non cognoscimus *cinnamomum*, cum Galeni tempore, cum Imperatores Imperium tenerent, rarissimum fuerit, & scusta eius inter thesauros reposita. Vidisse tamen se gloriatur Ronæ secundum genus *Cinnamomi*, colore ad rufum inclians, quod *montanum* dicitur, sibi quæ tanquam singulare donum datum frustillum à D. Gilberto Medico excell. Repertum fuisse, inter alia valdè pretiosa iuxta Mariam Sororem Imperatorum Arcadii & Honorii, vxorem Sultonis, quæ fuerit sepulta ante 1400. annos in Vaticano: quod sepulchrum detectum fuit sub Pontificatu Pauli tertii. Vnde apparet manifestè pretiosum fuisse *cinnamomum*, quandoquidem, vt ille ait, ita vetustum, nihilominus valdè acre, & gustu aromaticum deprehensum sit, adeoque suauem suum retineat odorem. Verum non tunc hic nobis sanctus videtur Lacuna Botanici officio cui tanta contigit felicitas videre tale *cinnamomum*, si modò non fabulantur, vt plenè putat Garcias, quod nobis non speciales tradidit notas, eubus differebat à nostra cancella, an cortex vel lignum, vel ramuli cum cortice & ligno, cuius crassitudinis, subtilitatis &c. Id si fecisset, potuissimos certius scire, an *Cinnamomum* Veterum, vt illi scribunt, fuerint ramusculi fruticum vel arborum, & fortè nostra cancella summitates, aut arboris, quæ fert sebum Indum vulgate. Sed nunc & reliquas à nobis obseruatas cancellæ vel cassie varietates describamus.

Monardis sententia de Canella, cassia & *cinnamomo* est infra c. de Canella Peruviana.

CANELLA SIVE CINNAMOMVM VVL-
gare, crassiore cortice.

Canella siue Cinamomum vulgare crassiore cortice, notabilis est crassitudinis, triplo quadruploque crassior cortex eo qui passim prostat, texturâ lignosa & fissili, vtex-
turam Tiliæ quodammodo mentiri possit, præsertim parte interiore, foris rugosus, dilu-
tior ferrugine tinctus, intus adhuc etiam di-
lutior: p. st. an-

nostriginta ad minus, quibus adseruamus ad-
huc, sapore acutiusculo, summi, aromatico, cum
quadam illecebre, non diuerso à vulgari Cina-
momo siue Canella, cuius fortè secundus cortex.
Nam est nobis adhuc extimus cortex, o superior,
per cætera non abfinitis: at conuexa parte ru-
gosus & scaber est, ac Zonâ præinctus, coloris cin-
ricei, sapore minus vegeto: cuius figuram Pic-
tam damus.

Hunc eundem designasse videntur Pena &
Lob. quando aunt: Veneti Insitores, qui Lon-
dini negotiantur, attulerunt corticem fermè pol-
licem crassum, scabrum, callosum, & foris ille-
cebre aut Oleæ concolorem, interius verò conuexum
mollius superficie: odore sapore & colore qua-
dantenus Canellæ vulgaris, quam prosum gustâ-
do præ se fert nostra. Tercio & quorundam sen-
tentia fert esse Cassiæ arboris extimum & crassiss-
imum corticem, cuius interior sit delicatior.

Est hic gustu astringentis, sicco, adque siccitatem
vtputari, non parum opportuno. Eius interior
superficies videtur à caudice arboris Canellæ a-
vulsâ, odoris præstantia nares feriens, & os, ma-
nu complens gustu Cinamomeo.

Xylocassia Lob. An Pseudocinnamomum
Dioc. Adu. Xylocassia hist. Belg. & Hist. Lugd.
Belg. Baselaer.

Casp. Bauhin. quoque Xylocassiam dicit, eius-
que figuram ponit apud Matthiol. siquidem [in-
quit] Matthiol. monet odoratæ Cassiæ loco mul-
tos segnentis incognitæ arboris vsos esse. Huius
Xylocassii nomine meminit Cordus in Dioscor.
Fortassis Pseudocinnamomum Dioc. Hæc C. Bauh.
Nobis sanè non videtur Canella hæc, crassior re-
spondere descriptioni Pseudocinnamomi Dioc.
nec quod Cordus scribit de Xylocassia huic respo-
det, quorum verba licet videre in antecedentibus.
In hoc cortice non adest lignum, sed exemptus
est à ligno, & fortè intercedit adhuc Canella te-
nuior inter hunc & lignum.

Canella ad Cinnamomum vulgare accedens.

Inter singularia nostra naturalium conquista-
tiam à septenis lustris habentur læues & politi
tubi, annulari digito, pares, concavo fusco, con-

uexo ferrugineo dilutiorè undulato, parietibus
mediocriter crassis, fragiles, nullis fibris donati,
sapore multò ignauiore quàm Canella, licet simi-
li, omnique lentoris experte.

Cassia Molybdica nomine datus cortex.

Cassia Molybdica nomine cortex, Veronæ & Descriptio
Pharmacopæo ad lymbolum Angelî, anno
1563, datus anno, 1604, vegetissimum adhuc reti-
net saporem & iucundissimum, grata & luculen-
ta acrimoniâ linguam velliens, Canellæ instar, ni-
si validior videretur, ineffabile quiddam & diuer-
sum gustanti offerens: alioqui læuitate, colore,
texturâ non differt.

Cassia lignea fusca aromatica, Cinnamomum
ex Sarmatia dicta.

Est nobis cortex nontine Cinamomi ex Sarm. Descriptio
Etia, cuius tubuli minimum digitum crassitu-
dine æquant, rugosi & paucis tuberculis inæqua-
les, coloris ferruginei obtusioris, parietibus me-
diocriter crassis, substantiâ minus fragili quàm
Cassia lignea glutinosa, & nonnihil lignosa, fibro-
saque, sapore [etiam post annum iam tagesimum,
ex quo habemus] acri & aromatico, Canellæ pro-
ximo, diuerso tamen, nullo lentore admixto, vt ita
Cassia lignea fusca.

Cassia lignea fusca aromatica & glutinosa saporis.

Canellæ si- Descriptio
miles tu-
buli, capaces
crassi, fusci in
rubore, gustu
Canellæ imbe-
cilliore subad-
stringente, glu-
tinoso. Corti-
cem hunc satis
magnis ramis
detractum esse
apparet. Cui-
usmodi habemus
dat in nomine
Cinnam. ex De-
can. quæ con-
seruauit suum
saporem aro-
maticum etiam
post triginta
annos. Theob.
N. histot, dili-
gens & indu-
strius C. Wirtemb. Pharmacopæus Montb. habet
in Officina, eaque loco Cassiæ lignæ, vt solet,
eoque nomine emptam Lugduni, & in plerisque
Emporiis ita denominari testatur.

Cordus in Dispens. In Dianio Melux: pro
Cassia lignea vera, inquit, debet accipi, quæ nu-
per cepit efferrî, figura Cinamomi, gustu ali-
quantulum lubrica, & Cinamomi æmula: at non il-
le paruus cortex &c.

Cordus Matthiol. reprehendit, quod velit
Cassiam præter Dioscor. & Gal. sententiam lubri-
ci esse gustus. Venit immutè caput: non enim
dicit notam esse Dioscor. & Galeno: quamvis li-
cuius illam notam nequitiam denegent. Quid si
hæc Cassia referatur ad nigram, præparatam &
crassam, quæ Ziger Dioscor. dicitur? Præterea Diosc.
pp 4

Chinenſes, (Nam Annaleſ verbis Ormuz producit olim quadringentas naues à China vno eodẽmque tempore eò appuliſſe) qui cum à ſua regione autum, ſericum, vaſa murrina [porcellana vocant] moſchum, Cuprum, margaritas, alaſque huiusmodi merces eueherent, nonnullas ex eis in Malaca vendebant: ſandalum, nucem myrſticam, macerem, Caryophylla, lignum aloẽs, contrà in ſuas naues inferentes: quæ ruruſus in zeilan & Malauar diuendebant, indeque ſumebant Canellam, ex zeilan videlicet laudaſſimam, & ex Malauar minùs ſelectam. Similiter & ex Iaoa. vnde etiam Pipet *Gardamomum*que enebant, eaque omnia deinde Ormuz, aut in Arabia oram maritimam perſerebant. Cum igitur quæ in Iaoa & Malauar inaperat, diſſerre conſpicerent, diuerſa illis indidẽre nomina, eam tamen eiufdẽ generis eſſent cortices, pro ſoli cœlicę varietate ſolùm diſſerentes, vt plerumque idem fructus pro regionum & ſoli varietate ſuauior fieri, aut à naturali bonitate degenerare ſolet. Ementes ergo Ormuz incolæ eam *Canellam* à Chinenſibus, idcirco eam *Durchini*, quod Perſis lignum Chienſe ſonat, appellarunt: deinde Alexandriam vchenſes, vt eam Græcis conſuetibus caris venderent, *Cinamomum* vocarunt, quod ſignificat lignũ odoratum, quaſi Amomum ex China delatum. Deteriori autem Canella, quæ ſcilicet ex Malauar & Iaoa delata eſſet, idem nomen quod in Iaoa appellatur, indiderant, ſcilicet *Cassia minima*, quod lingua Malaya dulce lignum ſonat [hanc corrupto vocabulo caſſiam Græci dixerunt] duo diuerſa nomina eidem rei impoſuerunt. Vt autem autem Rhæſe & reliquis Arabibus vocabulo Perſico *Darchini*, vt plerique alijs Perſicis ſolet. Hæc ex hiſt. Garcia.

Verum quoniam Garcia Indicarum rerum naturalium ſine dubio diligentiffimus & ſagaciſſimus Scriptor planè vult caſſiam, cinamomum, & noſtram Canellam, vnum idẽmque medicamentum eſſe, placet ea de re eius placita ſubiicere. Scribunt [inquit] nonnulli Canellam noſtram Veterum caſſiam non eſſe, quod [vt aiunt] nigricans ſit, & inodora: aut, ſi ſit, Pleudocaſſiam Dioſcor. eſſe potiùs, quàm legitiſſimam. Fit interdum, vt etiam hic in India caſſiam admodum deprauatam cum alia inueniamus, non exigua quantitate (quoniam aut non benè parata fuit, aut non ſuo tempore ceaſa) quandoquidem vix Aromaticas corruptioni magis obnoxium, quàm Canella eſt, præſertim ſi diu in nani perſiſterit. Eſt enim ea regio putredini admodum obnoxia, maritimis præſertim locis, immò quotidiana experientia videmus, *Canellam* ſingulis annis multum de ſua illa odoris & ſaporis ſuauiſſitudine deperdere. Si quis plura de caſſia requirit, legat Monardum lib. Epiſt. 8. ep. 1. Sed quod Cinamomum cum Matthioli neget, in eo falluntur, eam *Cassia*, cinnam. & noſtra canella vnum idẽmque ſint medicamentum. Annotauit Lacuna lib. 1. cap. 13. in ædibus Iudiciſ Vlyſſipone ſe omnia Cinamomi genera à Veteribus deſcripta obſeruafſe. Sed ego hic in India plura duobus non obſeruauim, videlicet quod in zeilan naſcitur, & quod in Iaoa & Malabar. Nam quod in Luſitaniam deuchi ſolet, zeilanicum omnino eſt. Poterit autem fieri, vt quodam genera bonitate diſcreta inuenierit, non autem genera diuerſa. Nuſquam alibi, quod ſciam, naſcitur *canella*, tametsi Franciſcus de Tamar ſcribat in ſtrecto maris Erythrei Cinamomi arbores, & Lauros maris æſtu interdum opertas inueniri: quoniam noſtri ſingulis annis per mare E-

rythrum nauigant, nullam tamen huiusmodi arborem viderunt. Nam quod ad Occidentalis Indiæ hiſtoriã attinet, non verſimile videtur Canellam iſtic naſci quandoquidem eam dicit calyces glandẽſque ſuberis modo ſerre, cum legitiſſima *Canella* velut oliuæ ſerat: ſed alia erit ſui generis arbor [de qua nos poſtea.] Nec, vt eadem reſert, in China naſcitur: nam è Malaca Chinam cum alijs mercibus deſertur. Intellego verò plurimam etiam Canellam in inſula Mindanao naſci, & vicinis Inſulis: ſed eę procul à China abſunt. Putarunt etiam nonnulli in Alep naſci Canellam, quod apud aliquod Scriptores præſcriptum inuenierint

Cinamomum Alipinum: ſed ſciant non magis iſtic, quàm in Hiſpaniis naſci. Verum cum ex regionibus Ormuz & Giden, atque inde Alep deuehatur, lactum eſt, vt incorrupta & recens Canella iſthinc in Europam aduecta, ab ipſa vrbe Alep denominata ſit. Quamuis autem zeilanica reliquis præferatur, inuenitur tamen etiam interdum ignobilis, qualis eſt, quæ craſſi vti cortice eſt, minùſque in Tubulos conuoluitur, quod non ſit eiufdẽ anni: quod enim vetulior cortex eò deterior. Quæ verò in Malauar naſcitur, totaſerè eſt ignobilis, tantumque à zeilanica diſfert, vt centena zeilanica libræ decem aureos pendeant: Malauaricæ verò libræ quadringentæ vnum duntaxat aureum. Cæterum ut de nominibus generum canellæ à Veteribus traditis aliquid hic dicam: fieri poſſe exiſtimo, vt zigir vocatus fuerit totuſ ille Chingalarum tractus, qui eſt zeilan. Nam Perſæ & Arabes nigros vocant zingues: omnes verò zeilan & Malauar incolæ nigro colore præditi ſunt. Moſolyticum ab inſula zeilan, quæ montola eſt dici puto. Plin. in Gebanitarum portum Ocila vocatum deſerri tradit, qui nihil aliud eſt, quam Chingalarum ſive zeilan portus. Huc uſque Garcia.

Fallitur itaque Cordus, quando ſcribit: Omnes Cinamomi & Caſſiæ ſpecies partim in India partim etiam in ſclia & odorifera Abatia naſci. Sed multò craſſiùs Marcellus, qui ad cap. Dioſcorid. de caſſia & cinam. ait caſſiam in maiore Romæ gentis fortuna vbique in aluearibus conſtitam, & ſub Septentrionibus viuere coactam, nullibi tamen noſtra græte in Italia reperiri: negatam oculis formam eius omnem & ſpeciem, diſſimilimamque nobis de ea commentationem facere, præſertim in tam corruptis Græcorum Latinorumque omnium codicibus, & in tanta Theophræſti Plinique in eiufdẽ hiſtoria breuitate. Sed hallucinatur bonus ille Marcellus, quamuis ex Plin. ita putandi anſam deſumpſerit. Nam nec olim quidem vnquã Italiam Dioſcor. & Veterum caſſia prouentu gauiſſam eſſe, exiſtimamus nec hodiè gudet antrope gaudebit: tantò minùs ſub Septentrionibus.

Linſchott. eadem ſerè quæ Garcia prodit, inſulam Seylon Cinamomum præſantiſſimæ notæ producere: ibi per ſyluas & ſaltus abundanter ſpargi. Haberi & in tractu Malabar: verum vix ex dimidio comparari poſſe Seylanæ caſſiæ, quod & arbores humiliores ſint, cortice craſſiore, ac virtute haud præſtantiſſima. Idem caſſiæ ex Seylon triplicatam ſuprà hanc æſtimationem eſſe. Vocatur hæc *Canella de Marã*, id eſt, caſſia ſylueſtris. Ediſco, ne quis eam in Luſitaniam vehat cautum eſt: verum nihilominus magna copia exportatur, titulo tamen *Seylanæ Cinamomi*: vt Regi idem ex bona malacque caſſia veſtigal ſit: Cùm in India Caſiæ Seylanæ quinquallus 50. aut 60. prædauus æſtimatur, tum ſilueſtris duntaxat 10. aut 12. valet. In In-

Nullam
Canellam
in America
naſci.
Nullam
item in Chi-
na.

Cinamo-
mum Alipi-
num.
Compara-
tio Canel-
larum in-
ter ſe
Canella
zeilanica.

Canella
Malauari-
ca
Pretium.

Zigir &
zeru quid

Nigri.

Moſoly-
ticum.
Ocila Plin.
quid.

Cordus
not.
Marcellus
lapſus.

Inſula Sey-
lon præſan-
tiſſimum
Cinã ſerit.
Malauari-
ca arbores
Cinamom.
quales.
Caſſia ſit-
ueſtris.
Æſtimatio

Ve. Zingal
ca cinam.

Lignum
pro igne ci-
nam. redol-
et.

Lignum
arboris can-
nella.

Aq. ex fla-
vis arboris
Delectus.

Diof. ex
Gal. not.

Vires & v-
lus.

Aqua cin-
nam. Viri-
an.

Calica.

Oris hali-
tu
Aqua ex
floribus
Stomachis.

Garcias re-
preh.

dia tamen *Scylane* titulo, albo inscribitur, cuius etiam nomine *Lisbonæ* vethgal soluit, 15. aut 16. milites in quantalium indifferenti aestimatione, circa bonam aut deteriorem *Cassiam*. In *Iaua*, ad *Itius Sunda C.* hie syluestris magna copia crecit. Arborea tenetior s pro optimis habentur, cetera quæ uni non notabilem, sed communi ferè ligno similem habent. Vili pretio emitur magna copia. Lignum quod igi struendo communiter per *Indiam* vsurpatur, odore *Cinnamomum* aliquo representat.

Lignum arboris canellæ, vt testatur *Oliuus*, quod fortè non contigit vquam vidisse, neque in celeberrimis emporiis inspexisse, hodie *Veronæ* apud *Calceolarium* prostat. Similiter *Cinnamomum* tam vehementer à *Galen.* celebratum, cuius nunc, vt idem ait, maxima inopia, fragrantissimum & iucundissimum odore, leui cortice & tenui, quale nec *Artuerpæ* vidisse neque alibi dicit, apud eundem haberi, quemadmodum & *Aqua* n ex floribus *Canellæ* arboris stillatitiam, quam & olim pro *Regina Flandriæ Margarita Austriaca* habuerit.

De *Cinnamomi* delectu pro *Soli natalis* ratione, satis multa paulò antè. Si quis & nostræ canellæ delectum facere volet, Is sciat nobis cum *Actuario* *Αιτροφάρμακον*, nempe tenuius & interius, pro optimo, odoratissimo, laauissimo, acutissimoque probati. Ceterum rogatos vult *Garcias*, omnes cum *Medicis* tum *Pharmacopæos*, vt posthac *Cassia* loco canellam deteriorem præscribere desinaret, & scilicetissimè vtantur, quandoquidem tanta nunc eius sit copia. Tum etiam re *Cassiam* duplici pondere pro *Cinnamomo* in compositionibus insciant, tamen si freti *Diof. & Gal.* autoritate.

Iam suprà monuimus ex *Hermol.* apud *Veteres* per *Cassiam* *Syringam* seu fistulam, non etiam fumendam quæ nunc magna *habariæ* & rerum ignorantia etiam ab omnibus *Cassia* fistula dicitur, sed canellam hanc nostram siue *Cassiam* odoratam, quæ & ipsa fistularis est, vt dictum. *Felix*, si modò liber eius est qui circumfertur, appellatione fistule simpliciter, *Cassiam* odoratam siue aromaticam intelligit.

Ex *Cinnamomo*, etiam nunc ex parte viridi, aquæ magnæ aestimationis destillatione educuntur, quæ in *India* maximo in vsu sunt, & in *Lusitaniam* item transmittuntur. Odore ac potu amœnæ sunt: ceterum calidæ & vehementes, valent aduersus dolorem colicum, aliàsque infirmitates, ex frigida intemperie, etiam contra prauum oris halitum. Aqua item ex floribus *Cinnamomi* prolicetur itidem arte destillatoria, sed quæ fragrantia & odoris suauitate prædictæ cedat. Vtilis est ad multa. Nam stomachi imbecillitatem roborat, coli dolores ex causa frigida prouenientes illico lenit, vt plerumque se expertum testatur *Garcias*, faciei colorem commendat, atque etiam oris halitum. Viraque vero denuo diendos suauiorèque efficiendos cibos perquam idonea. Sed *Lacuna* perperam reprehendit, aut sanè non intellexit *Garcias*, quando eum insinuat, quasi ex solis floribus aquam elici prodidisset libi. cap. 12. Nam apertè in suo Commentar. Hispanicè edito vtriusque meminit, à paucis annis ex *Indis* importari cœpti, & ad omnes lymphothimias & cordis stomachique debilitates, tanquam remedium admirabile prædicat. Sumpta duo cochliaria ieiuno ventriculo firmare & confortare ad deliquium animi proclines; ventriculim imbecillum incredibili celeritate rescire. Re-

soluere omnem ventris dolorem à flatu vel à frigore externo.

Ex canellæ baccis oleum extrahitur, quemadmodum ex *Oliuis*, sebaceum quodammodo, & *Saponis Gallici* modo in panes coactum, in odoratum, nisi calefactum sit, tunc enim *Cinnamomum* aliquantulum olet. Eo vtuntur aduersus ventriculi & neruorum frigidam intemperiem. Radix canellæ, aquam præbet camphoram redolentem: verum ea [edictio ita cautum] non euellitur, ne loboles pereat. In nostris quoque regionibus ex canellâ destillationis artificio aqua variis modis paratur. Alii eam contritam aqua fontana assuta destillant. Alii per dies octo in aqua ardente macerant. Quod si in aqua ardente rectificata, hoc est, pluries destillata maceretur in vase vitreo bene incrustato & tunc destilletur lentè, spiritum exstillare nouimus, cuius guttula vna altera integrum cyathum vini statim velut *Hippocraticum* efficiunt, præsertim si aliquid sacchari addas, nisi vinum per se sit dulce. Alii & alta aromata simul macerant in eundem vsu. Mirum quàm veleniter mutata guttula eius spiritus imbuta lingua, vniuersum statim os incalcescat, ac vis eius etiam ad cor & vniuersum corpus pertingat. Sed senibus ac pituitosis hominibus tantem eius vltus esse debet, isque patens. In cæteris minis tutus.

Tutior est sequens. *Cinnamomi* optimi triti non cribrati, libram, pone in fundo vasis destillatorii, cautè, ne pulvis disperitur aut lateribus adherat: & mox sequimur aquam recentis affundes, & operculo imposito, & vase recipientis subiecto, ignem lentum subdes. Destillari solent eo modo quo aqua ardens, nempe tubulo per doliem frigidâ plenum traiecto, per quem ex vase destillatorio in recipientis vas defluat. Posset etiam, vt *Eueronymus* putat, destillari in cucurbita vitrea luto incrustata, vt aqua fortis, eo modo fortassis fortior, non scio, melior, vt idem censet futura. Sed prior modus nobis & expertis melior, & vtilior videtur, qui sit per *B.M.* modòque prædicto. Nos vini albi optimi lb. ii. ad *Cinam.* cl. lb. i. mis affundere iubemus, atque ita destillare. Et sanè suauissima est quæ sic paratur, & inter eam quæ cum vino ardente, ac eam, quæ cum aqua simplici paratur, media. In morbis calidioribus tamen, vbi eius vsus requiritur, cum aqua destillari potest, addito etiam, si videatur, modico vini. Aut iam destillatæ modicum cum iulepo rosato permisceri. Ita longè suauissimum ac tutissimum *Cardiacum* efficies. Quæ effluit aqua, albicat, quæ tamen faciliè clarificatur. Sub finem etiam clarior effluit. Si argeas ignem tandem & flauescet. Sed vix immunis erit hæc *Empyreumatis*. Albedo illa in oleum cogitur, quod postea separatur: sed magis olei innabit quod recentius & melius fuerit *Cinnamomum*. Item si cum aqua aliquid spiritus vini affundis, qui potentius quàm vel aqua simplex vel vinum *Cinnamomi* vni prolicet. Cum aqua flauescere incipit, peractum opus est. Sed fatius paulò infusum subfistit. Sunt qui eandem rursus, separato oleo, alio nouo *Cinnamomo* affundant, & denuo destillent, vt petitis. Ita quæ effluit aqua, longè efficacior & calidior, quàm prædicta. Ex *Cinnamomi* libra vix olei boni & puri drachmam aut drach. vnam & semis aut ad summum duas elicias. Hoc cum cere albæ modico nonnulli incrauant, & pixidibus argenteis ac magnificis, cum aliorum aromatum eodem modo paratis oleis, affabè ad hoc aut cupium paratis inditum, & Duntibus & Magnatibus

tibus magni diuendunt, pro Balsamo Cinamomi.

Matthiol. Aquam Cinamomi ita parat. Sumito Cinamomi lib. .i. aq. ros. stillat. lib. .iii. Vini albi odorati lib. .semilem: destilletur in B. M. Vt parandi modo, ita & viribus variat Aqua cinnamomi: sed in genere vires egregie reficit: contra omnes morbos quos frigis excrauent, efficax est, vt pote quæ pituitam humorumque lentitiam digerat, incidat, absumat, statisque discutiat. Præuatim verò ventriculum iecur, Lienem, Cerebrum nervosque iuuat & roborat: animi deliquio, cardiacisque affectibus præsentaneo remedio succurrit, venenis venenosorumque animalium moribus aduerfat: mentes pellit, & vinam ciet. Celiacis auxiliatur, nauseam sedat, & fastidium abigit, vteri morbis perquam vilis est. Proinde suspiciosi, resoluti, conuulsi & Comitali morbo laborantibus, gustui gratissima est, atque oris halitum commendat. In summa vbi exaltacere aperire, incidere, digerere & roborare sit opus, huius aquæ vsus maximam præstat utilitatem. Atque adeo quicquid virium Veteres Cinamomo & Cassia tribuerunt, huic nostro quoque egregie competunt, quas antea inter Veterum placita recensuimus.

Consuetus est hodie apud multos puluis Ducis dictus, ex Canella & Saccharo paratus, ad prædicta omnia utilis, suauissimi gustus, vt hodie ad ditiorum fercula addito vino embammatis vicem præbeat: eò cupiditatis venere mores, vt & medicamentorum delicias in cibi delectum traxerint.

Præstans quoque est Syrupus de Cinamomo quem nos eleganti nec inuastioso compendio parare nouimus cum aqua ardente in qua aliquandiu Cinamomi nodulus maceratus fuerit, accensa, quo ad fatis sit, & modico sacchari adiecto. Nihil suauius excogitari potest. Diligentibus & curiosis fat diximus.

Hippocraticum vinum quod ex eadem paratur in vino infusa, & per manicam Hippocratis, [vt vocant] hoc est, filtrum, cum saccharo transcolatum, nunc vbique in vsu est. Addunt & alia aromata, cum nostris hominibus nil nisi ex variis commixtum sapiat. Nobis quò simplicius, eò suauius videtur. Si tamen aliquid pipetis, zingiberis, aut Caryophyllorum, vel omnium simul libeat addi, non moramur. Hæc palati bodie illicia sunt. Hippocraticum aqueum, quod Galli Bonchet vocant, & Hippocras d'eau Gerin. Wasser Hippocras, Aqua Hippocratica, cum aqua limpidissima saccharo & Cinamomi puluerisati modico parata, in siri & ardoribus, etiamque putridis & pituitosis febribus gratia & vsu multum prodesse potest.

CINAMOMI FOLIUM CLVSIO.

Refert Clus. in notis ad Garciam Cinnamomi duos ramulos in Belgio se vidisse, tertium Bristolii. Lignum inodorum, corticem tennem, odoris ac saporis incunditatem maiorem quam in nostra Canella. Cuius folium à D. Io Placa medico Valentino se accepisse ait.

Nobis verò ex tam paucis nondum constare potest, quodnam aut cuius plantæ sit folium hoc à Clus. depictum: non enim existimamus esse Cinamomi folium, ac ne quidem Cinamomi ipsius Clusii: cuius Cinamomum nihil nobis aliud ef-

doris aut saporis &c. non demonstrat. Si existimauit esse idem folium cuius mentionem facit nomine folii Cinamomi cap. de Malabathro, saltem nos monere debuisset. Taber. quoque in sua iconiungit Cinamomi folio Clus. Canellam vulgarem, ac ni multum fallimur, Cinamomum Clus.

Hoc idem folium posuit Cap. Bauhin. ex Taber. apud Matthiol. titulo Cinamomi Officinarum. Vnde id norit aut sciat, nos latet.

Lob. reprob.

Taber. taxat.

C. Bauh.

CANELLA FOLIO MALI PVNICÆ.

Canella similes plantæ seu arbores M. Fumee [hist. gen. Ind. Occid. Gallicè edita] tradente, proueniunt in Moluccis insulis, valde similes Malo granate: ex quarum floribus paratur aqua &c. Eodem autore, in Insulis Leucois arbores similes sunt Granatis, quarum cortex gustu Canellæ similis est, sed acris vt zingiber, odore Caryophyllorum: non sunt tamen in numero aromatum. Fr. Loupez de Gomara hist. gen. Ind. In Maluccarum, inquit, insula abundat Canella, arbore Granato valde simili, &c.

Canella similis plantæ.

CANELLA PERVVANA FRVCTV

Pleo simili. Et alia ei similis arbor.

Scribit Monardes in noui Orbis prouincia Squadam, quæ à Canella nomen sumpsit, sub Æquatore sita, ab Indis Cumaca vocata, Arbores quæ Canellam ferunt, mediæ esse magnitudinis, & immortalis coma præditas, vti reliquæ Indicæ arbores, foliaque habere Laurinis similia: Fructum esse paruo pileo seu petalo formâ similem, ealitudine quâ nummus Hispanicus octo regalibus æstimatus (qui Germanici taleri amplitudinem æquat) interdum etiam maiorem, intrinsecus & extrinsecus ex purpura nigricantem, interius læuem, foris asperum, cuius margines crassitie iam dictum nummum æquent, summities verò longè superet, & pediculo prædita sit, vnde ex arbore dependeat. Gustatum eandem saporis suauitatem & odoris fragrantiam habere, quam legitima

Descriptio

Arboris
cortex.

Canella
Orientalis.

Cassia.
Cinnamo-
mum. Cas-
sia lignea.

Canella
Peruana
arboris de-
scriptio.

Non deco-
quenda.

Cultus.

Arbor ca-
nellæ ferax.
Folia Lau-
ri.

Sylvestris
et sativa.

Canella ex Orientali India delata. cum nonnulla adstrictione coniunctam. In puluerem tritum, & edulis inspersum, eandem illis saporis & odoris gratiam conciliare quam Indica canella. Arboris corticem, qui crassus est, nullum canellæ spirare odorem, aut saporem referre. An interior tenuiorque membrana simile quid obtineat, ipsum latere: nam crassorem duntaxat corticem, ipsumque fructum vidisse. Folia trita [inquit idem] tenuem quandam Canellæ odorem spirare ferunt: sed primaria vis in solo fructu consistit, contra quam in Orientalis India Canella, quæ omnem odoris & saporis gratiam in cortice obtinet, ut omnibus notissimum. Verum quidem est, alteram alteri præstare, quoniam licet eiusdem generis sint omnes arbores quæ Canellam ferunt: alia tamen teruiore cortice præditæ sunt, qui magis commendatur, alia crassiore, qui superiori bonitate cedit. Hinc factum est, ut nonnulli Canellam in varia genera distinxerint, videlicet in Cassiam, in Cinnamomum, & in Cassiam ligneam, cum tamen vniuersi arboris genus istos cortices proferat, & sola loci varietas faciat alteram alteri præstantiorem. Itaque Cassia & Cinnamomum solis nominibus differunt, cum vtroque Canella tenuior & præstantior sit. Eam ob rem, ubi Cassia præscripta inuenitur, cinnamomum substitui potest, & e contra. Hæc Monardes.

Quod ad Occidentalis, quam vocant; India historiam attinet, tradit Garcias non verisimile videri canellam istic nasci, quandoquidem eam dicit calyces glandæque Suberis modo ferre, cum legitima canella veluti Oliuas ferat sed aliam esse sui generis arborem. Quotquot tamen Peruanam historiam descriperunt, istius canellæ, quam in Prouincijs Sumaco nasci tradunt, meminerunt, teste Clus. Est verò, ex eorum descriptione, canella ea arbor vixta admodum, folio Laurino, fructu racematum coherente, sed qui calyce suberino simili contineatur, ampliore tamen & magis cauo, colore nigricante. Huius arboris fructui, folijs, cortici & radicibus [licet canella saporem & odorem habeant] longè calyces præferuntur, quorum duntaxat pulvis in vñ est. Nam si canella modo cum cibis decoquantur, tantum abest ut suauitatem edulis concilient, quin potius eorum facultas & saporis gratia decoctione euanescit. Quamuis autem multa sint huius generis arbores sylvestres, diligenter tamen & magna cura eas in suis prædijs colunt, [sit enim cultu longè melior] atque in vicinis regiones deferunt, alias merces ad vitam humanam necessarias hoc aromate redempturi.

De hac etiam Fr. Gomara in Hist. Gen. c. 143. Aug. Carate lib. 4. Hist. Perua. cap. 2. & Pet. Cieca, parte prima Chronici Peruani, c. 40. Virb. Caluet. ad Benz. lib. 3. c. 8. eandem denotat his verbis. Regio Canellæ ferax in Quensi Prouincia Orientem versus. Arbor Canellæ ferax in Prouincia Zumaco sub Aequinoctiali linea reperta, ampla est, folijs Lauri, minutis baccis racematum coherentibus, quæ calyce Suberino aut Quercino simili continentur, ampliore tamen & magis cauo, colore nigricante. Hæc est sylvestris per se sit, tamen culta longè nobiliorem Canellam quam illæ, producit: ideo eam incolæ & diligenter colunt, & in magno pretio habent. Cæterum in hac Caluet. descriptione hoc obscurum videtur, quod ait minutas esse baccas, quæ tamen calycem habeant Suberino ampliore, in quo contradictio esse videtur. Contrarium etiam dicit prædictis authoribus, præsertim Garcie & Monardi,

quando ait, cultam longè nobiliorem Canellam gignere. Nam Garcias negat, vllam in ea India canellam gigni: & Monardes arboris corticem nullum Canellæ spirare odorem, aut saporem referre. Nescite tamen se ait, an interior membrana simile quid obtineat. Præcipuum vinum in calyce ponit, quam annotauit Franciscus Loupez Gomara in Hist. sua India. Suspiciamus igitur Calueti descriptionem ex diuersis arboribus compositam. Certiora docebit ingeniosa posteritas. Considerent Lectores etiam, an non pleraque in hac descriptione conueniant cum folio Indo, si calycum amplitudinem excipias. Thom. Hariot. in Hist. Virginæ insulæ, cuiusdam arboris meminit, Alsopo nomine, valdè similis Lauro, cuius cortex calidus & sacris gustu, ac tradit eam multum referre arborem India Occid. quam Monardes vocat Cassiam ligneam.

Calycum puluere, ut prædicti Authores tradunt, ad plerisque morbos vniunt, sed præsertim aduersus Colic, intestinorum & stomachi dolores in potionibus propinant. Vulus portò ad multa est hic fructus Canella vocatus: nam in pollinem tritus ventriculum roborat, status discutit, oris fetorem corrigit, cordi prodest, & colorem faciei commendat. Pulvis & cibus veluti Canella inspergitur, quoniam iidem facultatibus præditus est. E vino aut aqua ad eam rem accommoda sumptus, muliebres purgationes molitur. Calidus est in tertio excessu, & siccus in primo, cum manifesto robore, ob adstrictionem quæ præditus est.

CINAMOMI ET CASSIÆ SVBSTITVTÆ ET SVPPERPOSITIÆ. ITEM ADVL- TERÆ, & æquiouoca.

Cinnamomi & Cassiæ substituta paucis dicemus, non quod alicubi eorum defectum esse putemus apud nostros, sed ut vel facultatum similitudo ex Authorum sententia pateat, vel sanè dissimilitudo ex ratione. Ergo cinnamomo deficiente. Cassiæ aut Amomi duplum ad odoris gratiam ponit Galen. lib. 5. Comp. Med. in dentificio. Pro Cinnamomo duplum optimæ cassiæ, vel cum Quinto Medico duplum vel multum Carpesii, vel certè non parciore cassiæ eidem supponitur lib. 2. 5. & 8. Comp. Med. & lib. 1. Antid. Quidam carentes Cinnamomo in vicem eius ponunt æquale pondus ex Sem. Cardamomi. Syluius ait, se pro Cinnamomo cassiæ optimæ duplum miscere medicamentis, ut quantitate qualitatis imbecillitatem redimat. Colleg. Florent. cinnamomi vulgaris, quam canellam vocant, duplum. Nos selectè nostræ & interioris canellæ æqualem portionem sufficere existimamus. Tractatus Quid pro Quo, cinnamomo substituit duplum Cubebatum.

Præter rationem nobis videtur Ruta syl. supponi pro Cinam. ut est in Antibal. Fuchsi & aliorum. Nempe nobilissimum & odoratissimum aromam petentibus, sætidam obtrudunt herbam.

Sabinæ duplum pro Cinam. poni planè displicet, quod fit in Syluii substitutus & aliis.

Valerianæ Hortensis radicum pro Cinnamomo vsum ex Cæsalpino ostendimus e. de Valeriana. lib. 27.

Cassiam existimari à quibusdam Malabathrum, siue solum Indum vulg. demonstratum est antea suo loco.

Cæsalpino Cassiæ speciei & odore simile est lignum

gnum Salsafias. Pro Casia cortice, inquit Syl-
uius, & Galib. 6. comp. med. Nardus Indica vel
Malabathri folium.

Casia substitui Sabinam inuenimus in tract.
Quid, pro Quo, Fuchsi & Placotom. quod anti-
ballomionem nobis neutrum placet.

Scribit Anguill. esse qui Sabinam, quæ Diofcor.
similis Tamarisco dicitur, esse Casiam veram pu-
tent: quorum opinio nobis reprobanda vide-
tur.

Annotat Platearius Sophisticari quandoque
Casiam ligneam admixtione radicum Capparis.
Pro Casia Poëtica siue Hygini exhiberi Lauendula-
m dicitur suo loco. Rosmarinus Coronarius
à quibusdam existimatur Casia Hygini & Virgili.
Calsalpino Cneorū Theoph. & casia Plin. est plan-
ta Clusio dicta Sanamunda.

Casiam videntur Latini appellasse Chamaleam,
inquit Ruellius. Lob. autem & Pena dicunt
Guilandinum hallucinari dum Chamaleam cassiā
esse putat. Plin. Chamaleam in petrosis nasci
tradit: videtur autem, inquit Calsalp. intelligere
Cneorum candidum Theophrast. quod inter Co-
ronarias Casia à Latinis vocatur: de qua nos mox.
Casia Matthiol. quam alio nomine Cneorum vocat,
est Chamaleæ species Tabernamontano.
Thymelæam Latini casiam videntur appellare,
inquit Ruell.

Annotat Tragus Thymelæam Diofcor. Hygi-
nam casiam nuncupasse. Tragi autem Thy-
melæa videtur nobis dicta Laureola folio deci-
duo.

Caryophyllerum lignum quibusdā videtur ha-
bere similitudinem Cinnamomi Antiquorum.

Calsalp. caryoph. intelligit esse Carpesium
Quinti, & antiquos pro cinamomo vltos.

Cassia loco in Diamarg. cal. Aue. male impo-
nitur Tapfia ob deprauatam lectionem. Legebat
ur Capfia, teste Lac. in annot. in præm. Dofcor.
Sed crassius & ridendus mehercule, est nupero-
rum etiamque fumosissimorum quorundam me-
dicorum error, qui cassia solutiue siue purgati-
cis corticem singulari suæ vel oscitantæ vel insci-
tiæ næuo usurpant & præscribunt in affectibus
muliebribus & aliis pro vera cassia.

In cassiæ nomine, inquit Marantha, facilis est
errare: eam, quæ ab Hygino ita appellatur, ac-
que (si Gaza interpretationem insequamur) etiam
à Theophrasto, ad menses educendos exhiben-
do, vice nimirum odoratæ, vel ad aluum leuiter
emolliendam: cathartica credentes esse cassiam:
posset hic error hominem ad interitum facile
perducere: cum Hygini Theophrastique cassia
est enim Cneorum] vehementissimè pituitam,
bilèque extrahat.

DE CASIA APVM, CORONRIA ET Poëtica: etiamque de Cneoro.

CAP. XIII.

Emersi tandem ex cinnamomi & cassiæ aroma-
tica tractatione, nihilominus de cognomine
vel potius æquiuoca Poëtarum casia, aliisque
huic similibus, si non isdem, tradendum restat.
De illa autem Virg. Eclog. 2. sic canit.

*Tum casia æque aliis inter cunctas herbis,
Mollis in teola pingit Vaccinia Caltha.*

Item:

*Nam ieiuna quidem cliuosis glareæ araris
Vix humilis apibus castas, torèque ministrat.*

Item Eccl. 4.

Tom. I.

*Hec circum (stationem apum) casia virides
olentia late
Serpilla &c.*

Item:

*Subiciunt fragmenta, Thymum, c. suisque re-
centes [al. virentes.]*

Io. Frisius in suis ad Virg. Scholijs casiam inter-
pretatur peregrinum pretiosum corticem, cina-
momum, Summit. aut cinamomo similem. Quam
postremam clausulam non incautè adiecit. Nam
similis esse nobis videtur: sed nomine fortè solo.
Verum, ne furor quidem ultra credam, habet ada-
gium. Ita nos de ipso. Obseruasset saltem Vir-
gilium casiam inter herbas, cæque domesticas
reponere, quamuis idem Georg. 4. vti dicebamus,
casiam aromaticam intelligat, cum ait:

Nec cassia liquidi contumitur usus Olivi.

Quin & in nostro orbe feritur, [cassia] inquit
Plin. extremòque in margine imperii, quæ Rhe-
nus alluit, viuic [vidi. vet. in aluearibus apum lata.
Color abest ille torridus sole, & ob id simulidem
odor. Ex hoc fortè Plin. loco, vti dicebamus,
deceptus, vir alioqui ingeniosissimus Marcellus,
credidit casiam aromaticam hic à Plin. intelligi,
quam ait in maiore Romanæ gentis fortuna ubi-
que in aluearibus consistam, & sub Septentrioni-
bus viuere coactam, nullibi (quod nouerit) no-
stra ætate in Italia nunc reperiri. Negatam ocu-
lis formam eius omnem & speciem. Casiam quam
nostræ ætatis medici ligneam appellant, vnguen-
tariis, vitæque deliciis magis, quam medicinæ
quondam quasitum fruticem: ideoque ab omni-
bus Poëtis passim celebratum, duersum ab ea ar-
bore: quæ eadem cum cassia appellatione siliquas
potius quàm fistulas fert. Casiam Poëtarum
fruticem dicit, cum Virgil. manifestè inter herbas
recenseat. Ac eandem à casia Veterum aromatica
non distinguit, sed à purgatrice tantùm.

Caterum ad Plin. citatum locum annotat Da-
lech. imp. hæc verba: cassia, Lauendula nostra,
Theophrast. alba cassia: eidem nigra, nostra Liba-
notis coronaria. Casiam Hygini, quæ Theoph.
cneorum est, cum India negligenter Plin. hic cõ-
fundit. At nos, quam plantam intelligat Plin.
asserere non possumus. An benè conueniat
descriptio cum Lauendula, Libanotide Coronaria
& casia Hygini, suis locis demonstrabitur.
Considerandum, vt alio etiam monerimus loco,
quænam conueniant cum Tamarisco in prædictis
Plin. verbis.

Rursus alibi Plin. In coronamenta folio venè-
re Melethron, Spireon, [Spiræa M. & CH.] Tri-
gonon, [origanum ex Th. Thyrganum. CH.] Casia Co-
ronaria, quod casiam Hyginus vocat: & quod cu-
nilaginem, quæ Conyza] & Conyza, quam Cu-
nilaginem. Vet. [Melissophyllon, quod Apia-
strum, Melilotum, quod Sertulam campanam
vocalamus. Item paulò post. Et Cneori duo gene-
ra, nigri atque candidi. Hoc & odoratum: ramo-
sa ambo. Florent post æquinoctium autumnii. Et
alibi, casiam inter alia coronamenta iuxta aluea-
ria ferendam præcipit, Thymum, scilicet Apia-
strum, Rosas, Violas &c: quæ Theophr. vt sus-
fruticum genera &c. recenset, non vt
plantas ad Coronamenta expetitas.

Cneorum album Anguill. Lauendula nostra
vtraque, mas & femina: Cneorum nigrum, Li-
banotis coronaria siue rosmarinus, cuius nusquā
sub alio nomine Theophrast. meminit, inquit
dem Dalechamp. Ergo videamus quid Theophr.
de Cneoro scubar. Eorum, inquit, (suffuticem)
quibus aculeus deest, digestio nulla penitus ge-
Qq

Casia apm
ad Rheu.

Marcell.
not.

Casia sil-
quas ferit.

Lauendu-
la.
Libanotis
coron.

Tamaris-
cus.

Plin. cori.
Tri-
gonon.
Casia Co-
ronaria.

Cneoro duo
Casia apm.

Cneorum
album.
Lauendula
Cneorum
nigrum.

neratim fieri potest: quippe cum foliorum diuersitas amplitudine, paritate, figurâque immer. l'incert. que sit. Sunt autem genera eorum completa, magnas diff. renuas habentia, ut Hedera [1120 G. Malinus 1120 G. Cibus.] Melothium, Rubia, Sinerea, casia, [ita G. za. Græcè κασσίη, quam vocem debuit referriare] Organum, S. taria, [L. 1120 G. leg. 1120 G.] Minubium, Pulicaria, Aptasium. Hæc lib. 6. Hist. cap. 1. Mox seq. cap. Cneon [casia Giza: licentiosius, vt antè. Græcè κνέον. Id duo genera: vnum album, alterum nigrum. Albi folium est cutaceum, [δερματώδες] oblongum, figurâ Oleæ quodammodo si nile. Nigri verò Tamaricis simile, carnosum. Album humile est, & odoratum quidem, [δυσώδης] sed nigrum suauissimi odoris [δ' ὁ μὲν ἰσχυρὸς ὁ σπυρ. G. Giza legit δασυ. G. & odore caret. vertit, secutus Plin. quem & Corn. & Conf. sequuntur. At Dal. priorẽ lectionem præfert. Fortè non malè quis dicat cum Scal. δασυδής, olens, odore grauis. Nigri autem odore bono.] Vtrique radix alia, magna, rami multi, crassi, lignosi, serè statim è terra, vel paulò suprà diuisi. Materie lignosâ quidem, sed lentâ admodum constant [ita enim legimus: ἔχει δὲ τὸν σπυρ. ἵχνα πλὴν ὁ σπυρ. πρὸς ἑαυτὸν ὁ σπυρ. ὁ σπυρ. ὁ σπυρ.] Idem us vitilium modo vtuntur ad colligandum & comprehendendum. Germinant flotentque post æquinoctium Autumni, ac diu florent.

Fatetur Goropius, Virgilium Casie nomen herbæ dedisse, odoratè illi quidem, sed longè differenti à casia Indorum: qua tamen in re, dum semel, humiles, iterum, virides Casie, dixit, satis ostendit [inquit ille] de illa sese casia loqui, quam Hygino teste, Cneorum vocant.

Simplicium medicamentorum imperitissimi, inquit Matth. [vt eorum æstantur volumina] nihil inuicem differre censent, casiam quæ in arborum genere Diosc. & Gal. recensetur, & eam quæ Antiquis inter coronarias numerabatur herbas, quæque olim passim circa apum aluearia ferebatur in Italia. Verùm enimuero longè aliter hæc res intelligi postulat. Palam est ex Virg. & Plin. casiam coronariam, quâ tantoperè delectantur apes, herbam, non arborescentem fuisse, & credendum Cneorum Græcis vocatam, quod Theophr. candidum & nigrum facit. Sed quænam plantæ oriantur in Italia, vel aliundè eò afferantur, quæ Cneorum referant, quid veri referam non habeo.

Hallucinatur Anguil. qui sibi persuadet Lauen. dulam Cneorum esse album: Nigrum verò Rosmarinum coronarium. Aberrant etiam qui contendunt, Theophr. Chamæleum esse vel Thymaleam. Inuenimus in Bohemia syluis plantam, quæ omnibus suis partibus Cneorum candidum refert. Hæc Matth. Difficulus iudicari possit, inquit Clus. cur suffrutici, quem exhibet Matth. Cneori nomen accommodare voluerit. Multi mirantur. Postrema autem Editione, cap. de Thymalea lib. 4. aliud nobis Theophr. Cneorum adfert, nullis, vt ipsius vtamur verbis, deficientibus notis. Sed cum nudam tantum imaginem, addito Cneori nomine, nostris oculis subiiciat, illiusque historiam planè subiceat, si parum fidei ipsius assertioni adhibuerimus, nemo, vt opinamur, vitio vertet.

Dioscor. & Gal. Cneorum, ad Thymaleam & Chamæleam referendum esse censent doctissimi quique. Anguil. arbitratu Gazarum mendosum exemplar Theophr. secutus Cneorum nigrum legisse dicitur pro σπυρ. G. Cuius rei causa mirificè illum exagitat. Aldinus sanè codex disertè habet: ὁ σπυρ. ἰσχυρ. G. Porro de Cneori Matth.

luis locis: de primo inter frutices, de postremo inter herbas nomine Saponaria Dalech. line Oymoidis nostri minoris De Cneoro item pro Thymalea suo quoque loco.

CASIA LIGNEA MONSPELIENSIVM.

CAP. XIV.

Casiam vel cassiam ligneam, alii Herbaceam dicunt. Vocantam Monspelii, fruticem bicubitalem & tricubitalem, in multis virgulis variè diuisum, fuscas, striatas, lentas, virecentes, interdum etiam nigricantes, præsertim cum nouella sunt, teste Clus. folia purpureascentia, angusta, facis longa, interdum foliis Linaria proxima, lapidis amant. Flores vt Ribes vulgò dicti, odore iucundo, planè Gallium referente præditi, [Lob. ex viridi flauelcentes: Clus. adstrictioris facultatis in eodem pediculo congesti.] Baccæ satis magnæ, per maturitatem rubræ, dulces, [Lob. glutinosæ valdè, Clus. subdulces lentæ, tandem non nihil acrimoniæ exterrentes] in quibus oleus nucleus, medullam continens albam, subdulcem. Cameratio baccæ sunt sapore & odore ingrato. Totus frutex adstringentem non nihil facultatem habet. Radix dura & lignosa, submissa, crassâque cortice, valdè adstringente testa, vt notat Casp. Bauhin.

Hæc planta sic tradita videtur à Cordero in Obs. sylu. fruticulus tenuibus & cubitalibus virgulis: foliis Polygoni masculi: semine rotundo, nigro, Juniperinis Baccis simili: gustu acro: allatus est mihi ex horto Episcopi Cremonensis è Gallia, à Petro Bellonio.

Casia Poetica Monspelii an Theophrasti? Adu. Anguil. & Guiland. non aliam proposuissent, quam hanc, si eam vidisset in Romano Narbonensi agro, Cocco copioso Cneori, vel Asparagi marini simulo. Hanc Rondel. & Pellierius Episc. Monspel. casiam fecerunt, quia in Diosc. deest, & in Theophr. supererat.

Casia quorundam Clus. qui refert, suo tempore Monspelii à studiosis pro σπυρ. habuit, ac successores casiam appellare maluisse, quod nomen etiam nonnullis Hisp. locis obtinet.

Placa Medicus & Professor Valentinus Polygonum Plin. existimabat: quod si fuerit, inquit Clus. ad quantum Polygoni Phniani genus referendum esset. Nos tamen aliam plantam proponemus, quæ magis quadare videtur. Hispanorum vulgus Badai 2, & vicinam colens loca Guardalobu nuncupat. Si quis cum Olyridi Plinio descripta conferet, aliquot notas conuenire deprehendet: lo Nihil tamen statim. Certe n. l. a. g. Theophrast. quod casiam ab Hygino vocari Plin. tradit. cuius que ex Theophr. duo quoque genera constituit, minimè esse potest. Sed neque etiam Virgilii casia, planta odorata, quamuis humus fenentiz videatur esse Lacuna, qui nihil aliud quam casiam Monspelianam describere videtur, licet inueniens: A casia odorata & à Casia solutina differt Virgiliana, Plinio coronaria dicta, cui rami quadrati, folia Rosmarini: fructus rustus, Asparagi modo rotundus, sparto multum similis: aliqui Cneorum faciunt. Radices sunt Barchani similes, odore & sapore multo canelæ, cui adnumerari potest. Superabundat hæc casia Romæ in vinea Ill. Margaritæ Austriacæ. Cæterum an hæc planta odorem & saporem canelæ habeat, quam ei tribuit Lacuna iudi-

Theophr.
corr.
Gaza not.

Theophr.
illust.

Theophr.
corr.

Casia ex
Cneorum
Hygini

Casia coro-
naria hie-
ba, non ar-
bor.

Lauendula
Anguil. re-
preh.
Rosmari-
num Cha-
maleus.
Thymalea.
Cneorum.
Matth. not.

Thymalea.
Chama-
lea.

iudicent Medici & Pharmacopœi, qui Romæ degunt.

Rauuolfi. in itin. de plantis montis Libani, scribit, se repetisse cassiam Monspeliensem ibi vocatam *Macquidi* & *Muchmisti*; boccas autem *Habel mickemes*: suspicaturque an sit *Anacisium* Rhafis.

Cassia lignea maritima Hist. Lugd. Quam [inquit] ligneam Herbarii vocant, cuius nominis causa mihi adhuc incognita. In maritimis crescit, caulibus lentis, fractuque contumacibus, foliis Lenticule, numerosis, gustu astringentibus: structus oblongus, niger, viniblicatus, ita gustu astringens, ut acerbatis non nihil habeat. Quidam Genistæ marinæ genus esse putant, licet siliquas nullas edat.

In eadem Hist. Lugd. traditur Polygonum maritimum 2. Dal. quod multa communia habet cum iam dicto frutice.

Camer. & Cassiam Monspel. vocat, & cassiam positam eorundem, additque nonnullos cortice radicis vti pro cassia lignea. Cassia quorundam: Cassien Tab. Cassia Poë. Lob. I. Gerard.

Nec Virg. nec Hyginii est, inquit Casp. Baubin. quam odoratam dicunt: Olyridique Plinii notas aliquas habere putat. Cassia lignea offic. eidem.

Ceterum Cassia monsp. dicta Romano, Narbonensique agro vbiere prouentu oritur ad ripas Lani, propè pontem Castri noui, in sepibus, præsertim quâ ad sinistram versus flumen ad montem contenditur. Et ad ingressum *Peraul* pagi ad sitagnum Volcarum sita, deinde siliula *Egremont* cœ nobis proxima, & in *Gram. ut*. Nec non Nemausi plurimis locis, & abibi passim in Galloprovincia iuxta sepes & oiuertatum margines. Variis etiam Hispaniæ locis secundum vias, frequentissimè autem Granatensi & Valentino regno, teste Clus. In Italia hortis quibusdam etiam cultam vidimus D. Rentzius Medicus Wirtembergicus dedit nomine *Cassia poetarum*, collectam propè Tergesti versus mare Adriaticum, in monte dicto Cars.

Floret Iunio semen rubet Augusto: Lob. flore æstate: seu Iulius Octobri vel antè maturescit Clus. Nos & Apuli & Maio florentem obseruauimus. Et Nemausi Iunio fructum. Communiter tamen Augusto perficit toto illo tractu Narbonensi.

Totus frutex, ut dicebamus astringens est. An verò rectè quidam radicis huius cortice, pro Cassia Veterum vsi sint, ut notat Camer. ipsi viderint. Et quamvis eadem esset cum Olyride Plin. non existimauerimus tamen, radicem decoctur sanare arquatos: magna enim illa astrictio quæ ei tribuitur, non videtur conuenire in obstruptione hepatis insigni, qualis plerumque est arquatorum vel Ictericorum. Camer. notat Cassiam nihil ferè aromatici habere, sed radicem validè astringere. Nec non vti quosdam radicis cortice in obstruptione iecoris. Malimus nos in contrario quodam eius affectu aut consimili alio intestinorum fluxu, præmissis præmittendis vti.

DE CASSIIS OFFIC. ADULTERINIS.

CAP. XV.

Officinæ, si Hermol. credimus, Tamaricis radicem *Cassiam* vocare solent: & quæ palam Imperitia Medicorum est, pro *Cassia odorata* vtuntur. Idem & Tragus ait, & Ruell. ex Hermol. istdem planè verbis, nec eo citato.

Tom. I.

Myrica [eadem est cum Tamarisco] radices, inquit Matthiol. pro odorata cassia venditabant imperiti Impositores. Sed postquam fraus à peritis deprehensa est, eius in offic. vsus penitus exoleuit. Quandoquidem verò Tamarix copiosè prouenit ad ripam Rheni, subeunt memoriam Plinii illa verba, quæ suprà citauimus, de cassia quæ fertur extremo in margine imperii, quâ Rhenus alluit. Non tamen audemus affirmare eandem.

Scribit Cordus, pro Veterum cassia fistulari à multis seculis in Europa visa, corticem venosum radicis cuiusdam gustus acerbis & tenuis vendi. Et in Dispens. monet, pro cassia lignea in Dianiso Mes. non sumendum esse paruum corticem saporis insipidi ac stipitici, ut hæcenus factum. Fortè de hac eadem ait: Allatus est hæcenus in totam Europam pro cassia lignea cortex radicis cuiusdam crassiusculus, colore purpureo, præsertim fractus, gustu stipiticus, tenui odore, gustantium palatum ad hunc commendans, quem ex Aspalathi specie aliqua detrahitur opinamur: nihil tamen affirmamus.

At securè Cornar. cassiam ligneam offic. [inquit] cassiam veram Veterum censuimus. Sed prudentius fecisset, si indicasset, quid intellexerit per cassiam ligneam offic. & docuisset, cur veram cassiam Veterum exstimeret. Nam cortex ille, quo sub cassiæ nomine hæcenus vsi sunt pharmacopœi non est vera Cassia, quod nec gustu cinnamomum referat, aut acris sit, nec odoratu, ut & Fuchs. annotauit. Sunt qui Genistæ radicis corticem esse putent.

Hæcenus, ut scribit Matthiol. tum medici, tum seplasiarii odoratæ cassiæ loco quædam incognite arboris segmenta, nec odore nec vitibus prædita, semper capescunt. Verum tamen postquam nonnulli nostræ ætatis viri stirpium historias diligenter examinarunt, detectâ fraude, mercatores ex Alexandria mercimonia Venetiæ comportantes, in aliud nouum cassiæ genus segmenta illa commutarunt: quæ sanè præter odorem, pariterque saporem, quibus ferè penitus exoleta sentitur, cassiæ à Dioscor. descriptæ admodum habetur consimilis. Quapropter nec eos errasse crediderim, qui dicerent, hanc Dioscor. Pseudocassiam esse: quippe & crasso cortice constat, & in eius canitate lignosa etiam visitur materies, paululumque est odorata, minimèque acris. Nonnulli hac non contenti, quædam vocati cinamomi fragmina cassiæ vice usurpant, quæ cum nullo odore saporeque commendentur, potius Quercum vel Fagum quàm cassiam referunt.

Cassiam, inquit Marantha, nullo odore, nullâ habentem acrimoniam medicamentis apponunt Seplasiarii, ut nihil deterius quispian lignum quoduis admiscere possit: sic enim cum tanta alicuius medicamenti quantitas tam citò exteri non queat, in officina diutius seruatur ac vetustate fit elanguidum: illud tamen, ne mercem perdant, in compositis adhibent. Cronemb. & Manardus quoque testantur nefariè hæcenus cassiam Ligneâ vocitatum, & pro ea diuentitatum, nihil minus quàm germanâ esse cassiam inodorum quid, & proin penitus abiiciendum. Quod verò cinamomum [inquit Casp. Baubin. apud Matthiol.] cõmuniter pro cassia exhibent, nihil aliud esse videtur, quàm Pseudocassia Dioscor. & fortè cassia fistula Androm. iunioris apud Galien. licet alii corticem cassiæ Monsp. esse velint. Sed optasse mus eum graphicè delineasse quid intelligat per cassiam cõmuniter exhibitam.

Myrica
radix

Offic. error.

Descriptio

Aspalathi
species
cassia
Genista
Corn. re-
preh.

Genistæ
radix

Cassia of-
ficinalis

Pseudocassia
Dioscor.

Cinamomi
fragmina
exoleta

Cassia in-
odora

Cassia Ci-
naom.

Pseudocassia
Dioscor.
Cassia fi-
stula Androm.
Cortex
Cassia. Mōi
C. Baub.

POLYGONVM MARINVM ANGVSTIFO-
LIYM DALECH.
CAP. XVI.

Descriptio

Radix.

Caulis.

Cortex.
Folia.

Polygonum
lym, Plin.

gustu in maritimis falso, alioqui adstringente. Herbarii quidem Polygonum sylvestre à Plinio descriptum esse putant. Quartum genus, inquit, sylvestre appellatur, penè arboris modo frutex, radice lignosa, stirpe Cedri rubicundo: ramis sparti binum palmotum, nigris geniculorum ternis quaternisve articulis, suèrè qui Aizoum maritimum vocauerint.

Considerandum quantum Polygonum Dalechampi differat à frutice qui dicitur à Monspelienfibus, Cassia lignea.

CASSIÆ ADVLTERINÆ VEL PSEUDO-
CASSIÆ NOMINE DATVS CORTEX.
CAP. XVII.

Descript.

Hoc nomen exhibuit cortex, crassitudine ferè semunciali, Maceris æquat corticem, coloris ferruginei, punctis albicantibus aspersis, superficie tam conuexa quàm concava leui, substantia nullis fibris intertexta, sapore nullo euidenti, anno 1589. Datus autem fuit hic cortex Patauii, anno 1561. in Pharmacopolio ad Symbolum Aquillæ.

Argillada.

Considerandum an de hoc cortice scripserit Matth. Epist. l. 3. ad Qualebenum: Corticis illius frustulum, cui titulus erat, Argillada, putarem ego Pseudocassiam esse, quam nostri Pharmacopœi cassiam ligneam vocant.

LIGNVM AROMATICVM, SEV PO-
TIVS CORTEX MONARDES.
CAP. XVIII.

Lignum a-
romaticum
Monard.

Corticis o-
der.
Sapor.
Acrimonia
maior
quam Pi-
peru.

Bernardinus de Burgos Pharmacopola, inquit Monardes, Italus ostendit mihi ligni cuiusdam fragmentum, quod primo intuitu putabat Lignum Sanctum portus diuini S. Iohannis. Lignum est, quod adolefcens candelà, fragrantissimi odoris fumum excitat, alioqui insipidum & inodorum, haud secus ac lignum commune aliquod. Corticis verò odor aromaticus præstantissimus, sapor Macis aut Nucis moschate, còque etiam vegetior ac suauior, aromatica sua gratia vel quoduis cinnamomum & acrimonià ipsum addèd Piper superans, & vel ex leui dentium attri-

tu omnes fauces peruadens, ac tota ferè die imbuen. Magna huius ligni quantitas in monte quodam cæsa fuerat à Naclero è Hauana [portu Cubæ, inquit Clusius, Insula ad Septentrionem sito, & Florida Proinciæ ferè oppposito] redeunte, & in nauem seu Liburnicam delata, ignis struendi causa.

Clusius in Annot. ad cap. 26. lib. de Simp Med. Hist. Monardi ait: Simile lignum me naçtum esse arbitror anno 1597. Truncus enim quem in plures orbiculares partes serrà resectum conspiciebam, solidà & durà massà constabat, eaque non minus graui quàm Guayacum, candidiore tamen, licèt aliquot nigricantibus venis distincta: illius etiam cor nigrum instar Guayaci, odor autem valdè tenuis erat, vt qui vix percipi posset, sapor verò nonnihil calidus. Ceterum orbiculare illud fragmentum quod accipiebam, palmatis erat longitudinis siue altitudinis, & quinque vnciarum diametrum ferè habebat, cortice suo denudatum: quapropter initid nihil de illo pronuntiare poteram, nisi Guayaci genus aliquod vilius videri, donec anno insequente aliud fragmentum suo cortice adhuc tectum nancisceretur: tum demum diligentiùs obseruato & cotice & ligno, illud esse de quo Monardes scripserat, confidentiùs asserere audebam. Comperiebam enim illius descriptionem huic ligno prius conuenire, atque huius corticem cortici ab illo descripto ita ad amissum quadrare, vt quin ille iple sit, nemo ambigere posset. Quum verò in solo cortice sit illa odoris & saporis gratia: mirari subit, cur Monardus ligno potius quàm cortici aromatici nomen tribuerit.

In ea porò sum opinione, ipsi ligno aliquas inesse facultates, illis quæ Guayaco tribuuntur, non dissimiles: & forsitan qui in Angliam id adferebant, arbitratos se quæstum ex eo, perinde atque ex Guayaco facturos: verum cum sua spe se frustratos animaduertent, ex eo globos tornati curasse (vt mihi relatum) quibus exercini gratia ad iacuum vterentur, propter ligni soliditatem & grauitatem. In Hist. verò Lugd. Lignum aromaticum Monardes dicitur.

CORTEX VVINTERANVS ACNIS, SI-
VE CANELLA ALBA.
CAP. XIX.

Mvnerè Ill. Dele-
Ducis

VVirt. Principis nostri Cl. habemus corticem E. Cmisam per D. Paludanum, nomine prædicto. Canulatus est, crassitudine cassiæ lignæ fuscæ, fragilis, coloris parte gibbâ cinerei, conuexâ fusci, per substantiam cinerei & fului. Saporem imprimè è vestigio lucculenter acrem, subamarum, & aromaticum, qualem haberet Zingiber mul.

multum cum Zedoaria pauca confusum. Sed cum tenuium sit partium seruida eius acrimonia, non ita multo post euanesceat, remanente suau colore cum amaritudine grata.

Similem corticem Gener Cherlerus rediens ex Anglia anno 1605. accepit à Jac. Gareto, Phatimacopæo peritissimo. Corticem autem hunc crassissimum & acerrimum, præ omnibus aliis, Winterano respondentem inuenio præter tubulos corticem conuolutum, ut solent Canella vulgaris: ex quibus apparet, fuisse detractos ex truncis, aut ramis arborum non paruorum: externa parte sunt illi tubuli, vel cortices cinerei coloris rugosi, ac etiam in quibusdam partibus ramosi cum multis tuberculis: interna quidem fusci: duplici cortice constant, interiori ipsius: exteriori Buxei ferè coloris, & interna parte uti modò dictum, fusci. Horum tubulorum odor aromaticus sanè, gratus: sapor acerrimus cum amaritudine. Fragiles sunt tubuli quamuis crassi, quique dentibus faciliè atteruntur.

Winteranum corticem, sicut solet singula, præsertim peregrina & Exotica, quæ potui fide, descripsit Clusius lib. 4. cap. 1. in sequentibus verbis: Wilhelmus Winter, qui Generosum Franciscum Drake ad Magellanicum vsque Fretum comitabatur anno redempti generis humani 1507. vltius non progressus, nauim, cuius præfectus erat, in Angliam anno insequente reducebat, atque collectum istic corticem referebat, viliiori canella cum substantiâ, tum colore non valdè dissimilem, plerumque tamen crassiore, & cineracei coloris, vel fuscum externa parte, atque vltimi corticis instar scabrum, internâ verò nonnunquam dissectum, & multis rimulis hiantem, Tilia corticis modo, aliquando etiam valdè solidum & durum, odore non ingrato, sed perquam acri sapore, linguamque & fauces non leuiter vrecte, quam piper.

Cæterum Winteranus cortex, teste Clusio de peregrinorum accedere videtur adiam descriptum ligni aromatici corticem Monardis, tametsi singularem illam odoris fragrantiam, quam suo cortici tribuit, in hoc nõ deprehendere poterit. Hist. Lugd. Winteranum corticem à ligno arò. Monardis separat & distinctis locis & capitulis de iis agit, ut Clusius etiam facit Exot. lib. 4. cap. 2. Castori Dur. Lignum aromaticum Indie Orientalis.

Winterus verò (inquit Clusius) illius facultates nullas exploratas habuit, sed eo, dum recens esset, partim melle condito, ut acrimoniam deponeret, partim reficcato & in pollinem trito, ut in edulis Canella aliorumque aromatum vicem præberet, vsi sunt, quicæ naui vehebantur. Postea tamen intellexi aduersus stomachici siue Scorbuti morbum, quo eorum nonnulli in illa nauigatione affecti fuerant, optimo successu vsos esse.

CORTEX ERIOPHORVS.

CAP. XX.

ANNO 1603. mittebat ad me Petrus Garetus, inquit Clus. in Exot. corticis cuiusdam fragmenta, illo ipso anno ex India allata eaque velut in tubos media ex parte conuoluta, quæ an à radicibus, an ab arboris alicuius ramis detracta fuerint, ignoro, et illa fragmenta cineraceo qui-

dem colore, satis verò acri sapore prædita: valdè fragilia, quæ vel in minutas etiam partes fracta, & protracta, veluti tenuissima stamina, instar telæ araneæ, ut lana autem candida, ostendebant, quemadmodum Eriophori bulbi folia, & squammæ radicis ipsius, de quo H.G. l. 19.

CANELLA ALBA QVORVNDAM.

CAP. XXI.

ANNOTAT
Noster
Cherlerus se accepisse à peritissimo Phatimacopæo Londinensi, Iacobo Gareto in Anglia anno 1605. cinamomum album inter cōtulos cortices, ligna & alia, quæ ad nostras manus perue-
runt sine nominibus. Inuenimus duos cortices albos, quorum prior eiusmodi est, multò læuior quàm tubulorum pro Win-

terano cortice modò descriptorum, externa parte albus, tantillum ad cinereum tendens, rugosus ut Winteranus: internè candidior, qui duplex videtur, fragilis & qui dentibus faciliè frangitur, odore & sapore æmulatur Winteranum corticem, verum multò remissius: nescimus an intellexerit per hunc corticem cinamomum alterum, vel Winteranum corticem. Secundus cortex albus, non rugosus ut præcedens, sed lævis, hinc inde tamen quadam veluti tubercula habet, faciliè atteritur dentibus, parum habet saporis, non grati cum leui acrimonia, odorem non sentimus.

De Canella alba, cuius nos iconem exhibemus, hæc scribit Clusius, in Exot. Ante paucos annos inferri cepit Exoticus quidam cortex: quoniam in tubos plerumque conuolutus est, Canellæ instar, tum etiam propter albedinem, Canella alba nomē indiderunt. Eius autem duo genera observare mihi videbat. Vnum maioribus longioribusque tubis, & etiam crassius, quod vilius, meo iudicio, æstimandum. Alteri tenuius, minoribusque tubis, quod præferendū. Vtrique generi, extimus cortex scaber, ferro, alioue instrumento, deter-

fusus & æquatus videbatur: crassiori, color minis albus, minorque acrimonia: tenuiori, maior acrimonia, & color magis candicans, maiorque fragrantia. Elsène verò hic cortex ab aliquâ arbore fructuæ adeptus, an à radice aliqua, hærebam in dubio: nam candidioris tenuiorisque corticis collatione tum quidem ficta cum cortice fragmenti radicis cuiusdam, quod anno 1594. Londino ad me mittebat doctiss. vir Richardus Garth, ex Wingandecaou, siue Virginia, ut adscriptum erat, acceptum, sed nullo nomine insignitum, reperiēbam neque colore, neque substantiâ, neque acrimoniâ multum inter se differre. In ipsa quidem radicis substantiâ, nullâ manifestam qua-

Canella alba duorum generum

Descriptio

Radix.

Cortex.

Canella al.
ba & radice

litate deprehendebam, sed in ipso cortice tota facultas consistebat. Erat porro illud radicis fragmentum dodrantalis longitudinis, pollicaris crassitudinis, [quia fortitan nundum adulta] in al quoramos infernâ parte diuisa, cortex ipse rugosus, pallescens & valdè acris: quam ob causam non est dubium, quin apud incolas aliquo in vni esset: nihil tamen de facultatibus, neque etiam de ipsa planta, cuius radix fuerat, Garthus meminerat. Non abssimilium porro corticum fragmenta pedalis longitudinis vel etiam ampliora referebant anno 1601. nauta Batavi ex Moluccis & Iaua reduces: quibus, quodd candore essent eximio, & acrimonia non expertia, canelle albe nomen indiderant &c.

DE SEITARAGI ARABVM: EIVSQVE
SVBSTITVTIS ET ÆQVIVOCIS.

CAP. XXII.

Sitaragi.

Hansab.
Auc. not.
& Serap.Alseitaragi.
Auc. re-
preh.Cassia li-
gnea.Cassia In-
da
Sytragi.Cassia spe-
cies.
Sitarach.
Cassia Per-
fica.Sytragi.
Sitaragi.Iberis Disf.
Sitaragi
& species.

Sitaragi Indi, vel vt Bellun. scribit in margine, Sitaragi [& in titulo Lepidium] Auic. lib. 2. Tract. 2. cap. 666. frust. sunt ligni parua, tenuia, & entrices sicut Caryophylli: Fractus [Monachi & Matth. legunt Fructus.] declinat ad rubedinem & nigredinem. Et Sitaragi quidem [fortè leg. quidam] oritur in parietibus antiquis &c. Serap. cap. 362. Sitaragi, id est, Hansab Gal. Diof. &c. Nostri iudicio Auic. melius posuisset cap. de Caryophyllis, quâ nungere ligna & cortices cum tenui herba Iberidis, [de qua suo loco] vt & Serapio, qui & ipse inogit cum Iberid. siue Lepidio, vt existimamus: Est verò Sitaragi vox Arabica, & vt scribunt Monachi, est Lepidium Diof. Proposita Auiceni. descriptio cum nullo conuenit Authore.

Secundo loco leg. Alseitaragi quidem oritur, &c. Sinè de eotundem sententia, Auic. confusè loquitur, & plura genera sub vno nomine comprehendit. Primum genus Indum non est herba: sed quædam species Cassiæ lignæ, vt testatur Bellun. in suis interpret. nominum Arab. ac etiam in 5. Cap. p. 11. Auic. in pluribus confectinnibus & Electuariis, vbi legebatur Cassiæ vel Cassiæ Indæ, ipse ponit Sytragi, vel Sytragi Indi, quia sic fatetur esse in Arabicis exemplaribus. In multis etiam confectinnibus & Elect. filii Serapionis, in quibus legitur Sitaragi, seu Sitaragi Indi, in eisdem Auic. loco eius, habet cassiæ, seu cassiæ Indæ: vt in Elect. Alfarjusi & aliis pluribus. In nonnullis etiam confectinnibus ipsius Auic. legitur Cassiæ, quæ loca Bellun. non permittit. Vnde in illis locis non intelligitur Sitaragi Indus, sed est alia Cassiæ species. Rhafis in 4. ad Almanforem Sitaragi seu Sitarach, cassiam esse dicit. In Compos. Auic. & aliorum legitur cassiæ Perficæ, & idem est quod Sitaragi Perficum, quoniam reperitur & Sitaragi Perficum, vt in 5. breuiarii filii Serap. c. 3. de Baras, & aliis in locis. Ceterum Sitaragi siue Sytragi, siue Serragi siue Sitaragi, siue Sitaragi & similia, idem significant. De hoc Sitaragi Indico locutus est Mali Abbas, secundo Pract. cap. 42. quod est de medicaminibus, quæ sunt ligna num. 370. vbi dixit: Sitaragum melius Indicium &c. Secundum Sitaragi autem quod scribit ipse Auic. est species cuiusdam fructus. Tertium Alseitaragi Auic. cuius descriptio conuenit descriptioni Iberidis Diof. Serapionis Sitaragi, distincta est species ab Auic. Alseitaragi. Sunt igitur quatuor species Sitaragi ad minus: quia præterea alia species Sitaragi seu cassiæ quæ vocatur Perfica. De-

clarationes Luminaris maioris de Sitaragi sunt confusa. Monachis tamen non assentimur existimantibus apud Auic. tradi tria Sitaragi genera. Ex primo enim genere Indo duo non sunt faciendæ: nam nostro iudicio, vnius est descriptio: in nostro codice pro fructus vocabulo melius legitur, Fractus.

Monachi, (infit Apollo) Vincetoxicum Iberidem esse scribunt, quumque Sitaragi Indi in Triphera legeretur, idèd primum Auic. Sitaragi accipiendum & Cassiæ aromaticæ speciem. At hi notis videntur sapere Auicennianam caliginem quum res quatuor diuersas eodem cap. implicauerit, cuius sanè factionis Calopodiani illi, post longam nimis garrulitatem, re tandem insectâ, operam & impensam perdunt. Vincetoxicum foliis hederaceis pro Diof. Asclepiade habita. At Franciscus Alexander Calopodiani insultans, se cerebro calum ostendit, nec bene hinc loco irradare videtur in suo Apolline. Auic. enim vno capite Sitaragi nomine duas tantum res diuersas tradit, non quatuor, vt ipse autumat. Monachos non intelligit: quorum Vincetoxicum non est Asclepias. Quin docet ipse quid ponendum in Triphera pro Sitaragi.

Matth. quoque Monachos reprehendit, quod in Comment. in Damascenum perperam sibi persuaserint, nil aliud Maunitanis Sitaragi designare, quam Indicam Cassiam, veterem Auic. Edit. fecit: siquidem Bellun. lib. 5. in Confect. Philof. in Triphera magna, citm in prima, tum etiam in altera in Elect. de gemmis viridibus aliisque nonnullis, vbi Gerardus modò cassiam Indicam vertit, Sitaragi in Sytragi restituerit. Et lib. 5. Epist. scribit Matth. Sitaragi primum Auic. odoratæ scilicet Caryophyllorum inftar, quas nos vulgò vocamus Fusi di Garoffini, puto libelle interpretis vel Scriptoris Auic. mendam in dictione, Cortices, quum Caryophylli cortices non sint, sed fructus, putarim legendum tanquam putamina Caryophyllorum, quæ à Gerardo perperam cortices sint translata. Mihi omninò persusum velim, nil aliud Sitaragi Indici loco in Triphera Sarac. magna Io. Damasceni impnni debere, quam Caryophyllorum festucas seu pediculos Sitaragi secundum Auic. præ se ferre videntur fructus, quos Italice Sepalix Antophyllos & Pseudocaryophyllos vocant. Sed de hac Matthiol. opinione quid sentiamus, diximus cap. de Caryophyllis: & apud Auic. non duo tradi Sitaragi Indas, sed tantum vnum. Ceterum non displicet Anthophyllos subleui pro Sitaragi.

Annotat Brassauolus in Exam. Pil. quæ sequuntur: Sitaragi Indi primo loco in constantissimè Auic. meminit, de quo fortè intelligit Mel. in Pil. Aggr. Sitaragi Indum Auic. est Galeni Carpesium: à qua opinione tanquam falsa se distentare cogi scribit Matth. lib. 5. Epist. quum Auic. de Cubebis scribens cap. 38. lib. 2. nil aliud scribat quam Carpesium.

Monachi dicunt loco Sitaragi Lepidii posse poni Iberidem, quoniam eadem vires. Monachis autem Iberis dicitur Vincetoxicum, sicut etiam Brassauolo, non autem intelligunt per Vincetoxicum, Asclepiadem, vt ante dictum: quicquid scribat Apollo, qui Brassauolum redarguit, sed meliora non docet, dum ait: Brassau. in lib. Pillul. cap. de aggreg. per Sitaragi vel Carpesium, vel Fumariam seu Vincetoxicum vltimò existimat, quod prius Pipirellam coniecerat, animi iam constantiam facitè demonstrans.

Sitaragi, Lepidium est Matth. qui lib. Epist. 5. ait:

ait : Seitaragi siue Sichrogi siue Sytragi (Synonyma sunt hæc apud Arabes) plura designare minime fuerit ambigendum. Serapioni nihil aliud quam Dioscor. Ibens siue Lepidium. Auicennæ tria genera explicantur. Postremum nulli dubium est, quin legitimam Iberim designet: sed ibi interpretis errore legitur Cordumeni pro Caidami.

Lepidium (inquit Tragus) quod & Pipetitis dicitur, Germ. Senffraut / in Serap. vid. Seitaragi Indum [noster codex Serap. non habet Indum.] & *Hausab* appellari: noluntamen super hac re cū quoquam contendere.

Ruell. hoc Lepidium intelligere videtur cū scribit: *Sataragin* Maunca lingua Lepidium nominant. Brasæus in exam. Pil. aggreg. Seitaragi, Sataragi nonnunquā Seitaragi Arabum, est Diosc. Lepidium. Auic. confundit Iberidem cū Lepidio. Lepidium verò & Seiterag est *Piperella*. Colligendum est in hac pillul. comp. pro Seitaragi Arabes Lepidium intelligere: verum concipere nescio, quid in ea fiat, vel facere possit Lepidium.

Cordo in d. sp. supra pil. fortidas Rhafis, Seitaragi siue scytari Indum est Lepidium maius: *Pfiserfraut*.

Monachi in Mel. dist. l. c. 40. in Tripbera hoc idem tradere videntur Seitaragi siue Lepidium, cū maiunt: Non est multum à veritate alienum tenere Piperellam esse Lepidium. Idem Lepidium est illa, quæ vulgari vocabulo apud Italos dicitur *Crapinella* vel *Caprinella*. Quia dicit Simon lanuensis in litera Seitaragi, quod quidem seitaragi vocauerunt Nucem viduarum seu captiuam. Considerandum an Monachi non intelligant Raphanum rusticarum Germ. dictum *Wecreut*. Eisdem autem pro Seitaragi sumendum Nassturtium, quod viribus, odore & sapore simile.

Io. Manlius, teste Trago, Nassturtium agreste, Sataragi, Senation & Lepidion vnius & eiusdem plantæ nomenclaturas esse censet. Vbi pro Seitaragi, inquiunt Monachi, intelligitur Lepidium, si non habetur, sumatur Rubia ex Amc. & Gal. autoritate. Rubiam & tractat. Quid pro Quo substituit, quod sanè substitutum nobis pro nullo Seitaragi conuenire videtur. Vesalio in Rhaf. lib. 9. cap. 9 Seitaragi est Thaphsia Indica sita & habet Abitararum dictionum antiqua interpretatio sub sinem. Auic. Seitaragi, id est, Thaphsia. Brasæus in exam. pil. aggreg. N. si vocabulo Seitaragi addita esset particula Indi, lectionem corruptam esse putarem: & legendum esse Sitarag, id est, Fumiterra, quem recipiendum suaderem, posteaquam Carpesium abesse certum est. Apollo accusat Brasæolum inconstantiæ, sed nostro iudicio immerito, ut suo loco amplius declarabitur. Arabico- rum nominum antiqua interpretatio habet. Setenagi, id est, Fumus terra.

Ita habes sanè Seitaragi Arabum satis intricatam historiam, non tam ex vocis multiplici variatione, ut equidem opinamur, quam Arab. Scriptorum incondita barbaries (quam sæpè vel inuiti sequi cogimur, re, verborum puritatem aut lenocinia seclantes, latentem nucleum vel penitus omitamus, vel intempèstivè peruertamus) eoque proximè secutorum medicorum negligentia. Autorum nunc sententias dixisse, nostramque sententiam interposuisse sit satis, donec aliquid certius addiscamus de his quæ ad Casia historiam pertinere videbantur.

CORTEX ANTIRHEVMATICVS.

CAP. XXIV.

Refert Monardes, ex Peru missum esse craf. Descriptio sum quendam corticem ex vasta arbore Vltimo simili cū amplitudine tum forma, detractū. Ferunt nasci ad ripas fluminis cuiusdam viginti quinquè leucis à Lima distantis: nec alibi facile in India reperiri. Indos capitis defluxionibus, rheumatismis, aut alioqui capitis grauedine laborantes huius arboris corticem in tenuissimum puluerem comminutum naribus indere: humores enim insigniter educere, eaque ratione liberari: quod verum esse expertum se testatur. Vide- ri secundum caloris gradum excedere.

Locus

Vires.

Catarrhus

Gracudo.

Temperā.

PACAL ARBOR.

CAP. XXV.

Arbor Pacal eodem autore, multò minor est, Descriptio quàm arbor cuius cortex Rheumaticis utilis est, quæ iam descripta. Nascitur in India ad fluminis cuiusdam ripas, viginti quinque leucis à Lima distantis.

Huius ligni vsti cineribus cum sapone mixtis Indi ad tollendos lichenes etiam foedissimos vtuntur, cū qui in capite nascuntur, [de quibus Martial.

Vires.

Lichenes.

Non vltus acre, postulene lucentes,

Nec triste mentum, sordidus lichen.

tum qui reliquas corporis partes occupant. Sed & vetustas cicatrices emaculare dicitur. Paululum huius ligni accepit Monardes, ut eius facultates experiretur.

ARBOR AQVAM STILLANS.

CAP. XXV.

Inter innumera penè naturæ præclara atque memoranda, quæ Ill. noster Princeps, Dux Wirtemb. in singularium suo Theatro amplissimo adseruat, est ramus ex arbore, quem ipsemet Clementiss. noster princeps nobis demonstrauit, qui propria manu hæc adscripsit verba. Mirabilis arbor ex insula dicta Ferro: quæ arbor à multis centenis annorum sine mutatione consistit: & quotidie tantum fundit aquæ, ut incolæ satis potu habuerint. Missa per D. Paludanum 1600. Jun. 20. Eiusdem rami portionem liberaliter nobis communicauit Ill. E. C. quem primum à nobis describi conueniat: deinde quid alii Scriptores de ea prodiderint, subiici.

Locus.

Ramus est crassitudine arundinis vulgaris, vel Descriptio digiti pueruli, substantia lignea, sed satis fragilis, colore subfusco, & quodammodo ad rufum tendente: per cuius medium medulla transit fungosa. Cortex exterior tenuis, cinereus, rugosus multis nodulis scatens, cui adhæret certis quibusdam locis mucus paruus, citrinus aut subviridis, ex minutissimis filamentis coaggestus, mucus non stratum arborum non multum ab similibus, sed bre-

Cortex.

Mucus.

Folia.

Tuberculi.

Flores.

Sapor.

Mucilaginosa folia.

Arboris hirsuta mirabilis.

Descriptio arboris Ferocis glandis.

Mulier insula arboris degegit.

uissimus. Vestigia quoque apparent foliorum alternatim positorum. Diffusus est hic ramus in alios, qui etiam crassiusculi in quaternos ferè minores subdividuntur. Folia herent Laurinis similia, sed breviora, et assidue alioqui pari. In glandis foliis particularibus non male quis compararet, ex quorum costa med. a. s. in ligni, al. in minoris nervi sursum versus, sed in obliquum per folii substantiam dissimulantur. Eadem parte aduersa, in stat foliorum Malabathel splendent, auersa nequaquam. Sed & verrucosis quibusdam tuberculis iuxta pediculos maximè & costam obfita sunt, qualia ferè in prædictis foliis obseruari solent. Ramorum extrema, Lauri Tini in morem quasi in umbellam cessant: quibus flosculi adherent perexigui, stellati, ob parvitatem specialibus vix describendi. Sapor ligni nullus: cortex non nihil aromaticus, non sine acrimonia & adstringente. Foliorum itidem aromaticus & glutinosus: ita ut dentium attritu cum salina in mucilaginem abeant, qualem semina mali Cydonii præbere solent. Paulò curiosius hunc ramum descripsimus propter admirandam eius historiam, si modò vera sunt, quæ Authores de ea referunt.

Benzo enim, in sua Canariarum Insularum relatione historica sic scribit. In insula Ferro, insularum Canariarum vna, arbor est, perennes aquas è foliis exsudans libellantisque, & quidem tanta copia, ut non incolis modò, sed etiam multis pluribus sufficere possit. Ea arbor mediocri magnitudine, nullis Inlandis folio, quamquam paulò maiore, mino circum lapideo septa, instar fontis est: & exoratore defluens aqua suscipitur. Arcanum equidem natura mirabile: non reperiit totius insula vilam aquam præter eam, quæ ex illa arbor emanat. Porro arborem perpetua ac densa nebula circumuehit: quæ tamen interdiu, ubi Solis æstus flagrare incipit, paulatim discit ac resolu videtur. Principio, Hispanos eam insulam subigere aggressos, quum neque fontes neque puteos, nec flumina inuenirent, ingens admiratio stuporque inceserat. Quumque ab indigenis sciscitando exsequerentur, unde aquam sibi pararent: illi pluuialem aquam in vasis collectam reponere ad necessarios vsus se respondebant: arbore nimirum prius arundinibus, terra aliisque integumentis operatâ, quippe ita rati Hispanos, ubi aquam non reperissent, ex omni insula excessu os. Sed parum astutus profuit. Nam insulana mulier Hispano cuidam, quo cum familiaris ei consuetudo intercesserat, arborem & arcanam vim eius aperuit: protinusque ille Hispanorum Duci. At Dux, qui rem ita inusitatam pro fabula diceret, ipsa temperare non potuit: mox tamen detecta a bore, & rei certitudine comperta, omnes rei tam nouæ miraculo defixi obstupere. Neque mulier indicium impune tulit, siquidem Primores insule proditum ab ea arcanum cum cognouissent, breui ei necem clanculum intulere. Breuiter ea arbor tanta copia aquam fundit optimam atque salubrem, ut non insularis modò, eorumque armenis, sed etiam nautibus eò fortè ad aquandum appellentibus sufficiat.

Creditur verò Insula Ferro ea esse, quam Plin. & Solinus Ombion seu Pluuiam vocant, de qua Plinius lib. 6. c. 12.

Quædus quoque rem certam esse scribit, tametsi arborem vidisse negat, cum ter in eam insulam appulserit, iter in Americam instituens. Et Cornar. de Iudeis, ad Orbis figuram. In insula Ferro quotidie circa meridiem tempus, nubes quedam spissa è cælo se demittit, magnam quandam

arborem in monte stantem circumdans, & in eam nocte proxima, vna aut altera ante Solis ortum hora se resoluens, adeò ut hinc tanta aquarum copia dimanet, quantæ insularum necessitati sufficiat. Et Anonymus quidam ad Orbis figuram, Quis non admittit in insula Ferro peculiarem stillantem arborem esse, quæ continuos per ramos & folia radios emittit, in tanta abundantia, ut vix dictum credibile sit: & quod incolæ se suoliquæ huius aquæ beneficio sustentent, nullam aliam [propter diuturnam siccitatem] habentes. Atque huiusmodi arborem testatur Io. Heukens in Guinea multas se vidisse, verum nullas quæ tam abundanter aquam defillarent, quàm quæ sunt in insula Ferro. Nihil verò non constat, ex quo authore Corn. de Indæis sumpserit figuram arboris aquam fundentis quam habet. Penes authorem sit fides.

DE ASPALATHO, EX SENTENTIA

VETERVM.

CAP. XXVI.

De hoc ita scribit Diof. Aspalathus, aliis Erysiceptum, [ἑρυσίκεπτον]: quidam ἑρυσίκεπτον ex Plin. legendum suspicantur] futex est ligulosus, spinis crebris aculeatus. Nascitur in Istro, N. syro, Syria & Rhodo: eoque Vnguentarii ad spissanda vnguenta vtuntur. Probatum ponderosus, detracto cortice rubens, aut in purpuram vergens, densus, odoratus, & gustu amarefcens. Est & alterum genus candidum, lignosum, inodorum, quod etiam deterius habetur.

Brevissimè Theoph. Quibus ad vnguenta vtuntur, hæc ferè sunt: Cassia, Cinamomum, Aspalathus &c.

Plin. lib. 12. cap. 24. In eodem tractu [Cyprio] Aspalathos nascitur, spina candida, magnitudine arboris modice, flore Rufæ. Radix vnguentis expetitur. Tradunt, in quocunque frutice curnetur arcus cælestis, eandem, quæ sit Aspalatho, suauitatem oris existere: sed in Aspalatho inenarrabilem quandam. Quidam eum Erysiceptum vocant: alii Sceptum: [Sceptum Helysai: Elysium: cuius probatio est in M. Dal.] probatio eius in colore ruffo vel igneo, tactuque spisso, & odore Castorei. Permutatur in libras xv. Item lib. 24. cap. 15. Vulgaris quoque hæc spina, ex qua cortinae fulloniz impleuntur, radicis vsus habet. Per Hispanias quidem multi, & inter odores, & ad vnguenta vtuntur illa [alia Vct.] Aspalathum vocantes. Est sine dubio hoc nomine spina sylvestris in Orientem [vt diximus] candida, magnitudine arboris iusta. Sed & futex humilior æque spinosus in N. syro, & Rhodiorum insulis, quem alii Erysiceptum, alii Adipatheon, siue Diptacon, siue Diacheton [vel Diaxyon, vt Diof. inquit Hermod.] vocant. Optimus, qui minimè ferulaceus, rubens, & in purpuram vergens, detracto cortice. Nascitur pluribus locis, sed non vbiq; odoratus. Quam vim haberet cælesti arcu in eum innixi, diximus. Hæc Plin. quem vides à Diof. non parum variare. Non lignum, vt ille, sed radicem vnguentis expeti scribit. Discrepat & in eo, quando ait: probationem eius in colore ruffo vel igneo, tactu spisso, & odore Castorei: cum tamen ipse deinde optimam asserat rubentem, & in purpuram vergentem &c. Quod de flore ait Plin. in Diof. non legitur.

Per

Per vulgarem Spinam fulloniam Dalechamp. intelligit Hipp. paraphraston : de quo suo loco. Officiner Plin. [inquit idem] Aspalathum Orientalem alium esse putat, quam Rhodium. Probatur sanè Diofcor. *ἐὺσπιδος*, quicquid Plin. cum suo Castorei odore occinat. Hippoc. quoque lib. 2. de morb. mul. sub finem ferè, radicem nigram cum aliis quibuldam tritam, in vino nigro diluto bibendam præbet, ad fluxum, & omnes morbos qui ab utero sunt. Vbi sanè Gale. exponit *μύλαιναρ βίσαρ*, radicem Aspalathi aromatici.

Esse autem Aspalathum fruticem admodum spinosum, etiam ex Platone cognoscimus, qui 10. de repub. Dialogo, Ardiaum & alios tyrannos fruticis Aspalathi spinis apud inferos laniari, ex Eris Armeni fabulis recenser. Propterea Theocr. pastor admonebat, ne discalceatus per montem deambularet, qui Rhamnis & Aspalatho fronde- sceret. Edyl. 4.

ἡ δὲ βίσαρ ἡ ἀσπλάθη τὴν ἀσπλάθη καλεῖται

Interpres sic exponit : *ἡ δὲ βίσαρ ἡ ἀσπλάθη*, ἢ *καλεῖται* *ἡ βίσαρ ἀσπλάθη*. *ἀσπλάθη* ἔστιν ἡ τὸ μὴ ῥαδίως *ῥαδίως* ἔστιν ἡ τὸ μὴ ῥαδίως *ῥαδίως* ἔστιν ἡ τὸ μὴ ῥαδίως. A percussis difficulter auellitur vel auferitur. A' iugian- dino verò quidam *ἐσπιδαν*, quod Græci *σπάπην* d'eunt, vel *σπιδαν*, quæ vox gladium significat, quod frutex hic suis aculeis & gladio iugulet, vt annotat Curtius & Marcell. qui Sphagno & Phag- anon apud Diofcor. legi ait, ita indicans a se reci- pi voces suppositas, apud Diofcor. quæ ab aliis reiciuntur.

Serapio eius meminit sub nomine *Darsifahan*, id est, *Ανταβ*. Alii scribunt *Darsifan*. Est arbor ius- ta crassitudinis, sicut aliorum lignorum &c. De eo Diofcor. & Gal. Scribit autem Omas Benta- min, quæ sequuntur. *Tarsifahan*, Apothecariis *Ayrach*, est arbor Granati agrestis, cui lignum ci- trinum crassum, odoratum. Eius fructus vocatur *Bel* : quod in fructu carnosum est, dicitur *Cibyr- haber* : asstringit alium, & confert febribus. Su- labin *Epeubahafan* scribit esse plantam spinosam, quæ ingreditur medicamenta odorata, flore cro- ceo, cortice subrubente : speciem esse ligni, ex quo parantur capsula, in quibus reponuntur lā- ces vel etiam pugillares. Magis odoriferum esse quod nascitur in Æparis, recipi in trochiscos the- riacos : nominari in Barbaria *Aslam*. Ex quibus paret ineptia interpretis Serapionis, qui huic ca- piti titulum fecit, de arbore Granati. Quæ ex Diof- cor. Gal. apud Serap. citantur partim iam adducta sunt, partim dicuntur in vinibus.

Auicenn. *Darsifahan* magna est arbor, spinis grandibus armata, quæ pigmentarii vnguentis acerbiter conciliant [quo ad vnguentorum spissamenta pigmentarii vntur. Diofcor.] Est au- tem partim dissimilium : Cortex enim acer est, flos calidus, lignum acerbum : quo fit vt diuerfas quoque habeat facultates : calefaciendi & refrige- randi. Sunt qui Indicæ spicæ [fortè leg. Spina.] radicem esse velint, quod asserere nolim. Eligi- tur grauis, cortice detracto rubens aut in purpu- ram vergens, odore & sapore grato : candida ve- rò, inodora, reprobata est.

Patet itaque Arabes in eo distare à Diofcor. quòd illi arborem crassam, spinas magnas habentem : hic fruticem tantum, spinis crebris aculeatum [*ἀσπλάθη πολλὰς κωνιδίας* : Aldin. *ἀσπλάθη πολλὰς κωνιδίας* : Vetus quidem *κωνιδίας*] describat. Sunt & ex Recentioribus nonnulli, qui Aspa- lathi Veterum meminere, sed quam plantam intel- ligant, ipsi definitè non explicant. Sic Prosp. Alpin. In Aegypto, ait, crescit Acacia secunda

Matthioli, quam ego florentè mense Februario conspexi, foliis floribusque minoris *Antyridis* proximis, quæ gustata sapore adstringenti ferunt, paucisque ramen ac mollibus spinis obsita. Ne- que arbitror veram esse Acaciam, quam in Cap- padocia & Ponto nasci Diofcor. prodiderat, &c.

Sic Hermol. apud Diofcor. Aspalathus, inquit, in Aegypto quoque nascitur, spina sylu. magni- tudine arboris Medicæ, candida, flore Rosæ : cuius radix vnguentis expetitur. Idem frutex humilior in Syria &c. Sanè per Hispanias multi ad odores vtuntur spina, quam vocant Aspalathum. Sed ea vulgaris est, ex qua fullionæ implentur vrinæ, radi- cisque vsus tantum habetur. Necdum comperi- sitne idem vulgaris spina & ropiaria, de qua in A- cantho diximus.

Ita Hermol. more suo pro suis vendit ar- ueris autem conquisita, ac temerè de Aspa- latho pronunciat, quasi à se visa & experta, cum interim tantum ablit vt aliquid doceat, vt etiam obfcuriorem eius reddat historiam.

Ceterum inter supposititia legas apud Diofcor. à Syris *Diaxylo* vocari, quod, vt annotat Marcell. nihil aliud significat, quàm mediolignum : quia lignosus hic frutex : sed de ea voce nihil Gramma- tici nostri.

Berchorio Aspalathus arbor est Cypri similis de qua Plin. Sanè Aspalathi appellatione hodiè nusquam in pharmacopoliis medicamentum habetur, nec quicquam certi hactenus sciutari li- cuit, quod ad eius cognitiōnem faceret, quod cum diligentissimo Cordo sateri cogimur.

Non line ratione miratur idem, non dubitare aut pendere Diofcor. interpretes, cuiam As- palathi partim esse debet subrubens & purpu- rascent color. Nam dubium nobis reliquit Diofcor. vtrum de cortice an ligno id intelligendum sit, cum probat Aspalathum *ἔχει τὸ ἀσπιδωδὲς ὑπερ- δυν*, ἢ *ποικυλὸς* : indefinitè enim infinitiūs *ἀσπιδωδὲς* (Aetius, *φλογωδὲς*.) Interpretes ve- rò omnes, quæ admodum & Plin. infinitiō mo- do positum verbum in participium Latinum cō- uertunt : quo fit, vt omnes intelligant eum co- lorem ipsum lignum præ se ferre debere, postquā deglubatur. Nos verò contrarium intelligimus : censemus enim id de cortice dicere Diofcor. A- pud Serap. *sulachin*, subruffum cortici colorem tribuit, vt dictum. Corticem in vsu fuisse testan- tur Gal. & Aetius.

Rondel. in dictatis in Diofcor. miratur de radi- cis cortice à nemine vsquam mentionem fieri, præ- terquam in Hedychroi magmate apud Gal. nec se quicquam certi habere fatetur, quod de eo scri- bat.

Tam Matthiol. quàm Cornar. Aspalathum hodiè & officinis & sibi ignotum consistuntur.

Lonic. vulgò Lignum Rhodium putat : eo ta- men nos destituit.

Dipen. Colon. Aspalatho tanquam rei inco- gnitæ Lignum Aloës substituendum esse. Syluio contraria est sententia, qui censet, Lignum Aloës Offic. Aspalathum verius esse quàm Agallochum. De Aspalathi succedaneis postea.

Hoc loco non intempestiue paucis expende- mus, quod suprà tratum ex Plinio de arcu cæ- lesti, qui, in quocunque frutice curuetur, eandem fixit Aspalatho inuariatè odoris existere, sed in Aspalatho inenarrabilem quandam. Ita & Arist. l. Prob. l. 2. Arbores, inquit, reddi odoratas aiunt, in quas cælestis arcus decubuit. Vtrum verum hoc sit, an falsum? Et, si verum, quam ob causam id eueniat? Nam nec omnes arbores, nec sem-

*Aspalathus
Aegyptia.
Frutex Sy-
riacæ.
Fullonia.*

*Hermol.
not.*

Diaxylo.

*Cypri si-
milis
Aspalatho
incognita.*

*Color de
cortice in-
telligendum*

*Diofcor.
loc. illustr.*

*Diofcor.
interpret.
not.*

*Lignum
Rhodium.
Lignum
Aloës.*

per aliquas, odorem ita acquirere palam est. Sapere enim arcus celestis constitit, nec tamen arbores odoris spirasse quicquam, quod sensum mouere posset: utique odor contrahitur (accidit enim ad aliquando, acuta euenire narratur) non in quicquam materiem contrahi potest. Causa verò ad arcum per accedens referenda est: præsertim si arcus ipse nulla est natura, quæ fixa & permanens sit, sed obitus tantum refringendi affectio & apparitio. Provenit autem odoris effectus ille, non quod uterunque materies se habeat. Neque enim in viridi, neque in auida, sed in exusta, post aliquam, quæ arcui superuenerit, certam reddi suauitatem odoris, pallores referunt, præcipue vhi

Aspalathus
Arist.

Aspalathus aut etiam Rhumns est, aut id genus alia, quorum flos suauiter oleat. Hæc ille.

Diosc. locum
corr.

Inde, nec absque ratione Aspalathum quidam non *ῥοδίου* vt in vulg. Diosc. cod. habetur legendum censent, sed ab inchoitu & innixu Iridis, *ῥεῖον* vt videre etiam est apud Plutarchum in Sympo. 4. Quæritur. Notabis Aspalatho suauiter olentem tribui florem ab Aristot. neque negari ab arcus inchoitu odorant orem reddi. Cuius rei causam speculatorem idem summus Philosophus alibi tribuisse videtur halitui quidam terræ præsum, quem emittere solet eo loco, in quem celestis arcus decubuerit. Ita enim scribit lib. 17. Hist. Nat. Quod si admonendi sumus, qualis sit terræ odor ille, qui præcitur: contingit sæpè etiam quiescente ea, sub occasu Solis, in quo loco celestis arcus decubuerit capibus suis. Et quoniam à siccitate contra immaduerit imbre, tunc emittit halitum illum suum diuinum ex Sole conceptum, cui comparari suauitas nulla possit. Terra etenim quum feruet atque inuitur, quod edidit principio, bene olet. Etenim, quæ parè humido quendam in modum recaluerint, odorata redduntur: humor enim calore concoqui potest. Hinc quæ ad Orientem spectant, odoratiore exsurgunt. Irin verò efficere hoc putant, quoniam sine aqua effici nunquam potest. Quum verò materies immaduerit, caloræque interiori concocerit, respirare iam incipit, vaporæque interioris conceptum emittit. Nec verò aquam nimiam accessisse oportet: eluit enim atque extinguit calorem ab igne iniectum. Quæ autem post arcum eueniunt, semper serè mediocres sunt. Hæc qui non suspicantur, quum causam nullam reperirent insignem, iridi effectum contribuerunt, Aspalathum autem & odoratos flores odoratiore idè reddi, tum putauerimus, vel quòd odor odori accedens, vegetior reddatur & copiosior, vel sanè quòd in corpore halitu Aspalathi odor per aërem potentiùs diffundatur, vt serè simili de causa euenire videmus in arboribus & herbis florentibus mensibus Aprili & Maio, idque non tantum incumhente Iride, sed aliis etiam, postquam tepidum terræ halitum pluuiæ consimilis interuentu Solis vis euocant, & florum vim vel adauxerit vel sanè latius sparserit. Subest & alia subtilitas. Quòd eo tempore potissimum flores apertiri soleant: unde odor ille maior tantò, quanto recentius & nondum omnino hiantium florum odoratiore esse solet, quàm iam dudum apertorum. Sed de his & similibus aliquando D. V. plura & specialiora in disputationibus Botanicis, & Questionibus mirabilibus Chelieri. Nunc ad Aspalathi vires transcamus, à Veteribus traditas.

Aspalathi
vires
Diosc.
Plin. v. 17.

Aspalathus, vt tradit Dioscor. vim calfacientem adstrictionem obinet. Quo fit vt ad tetra oris viscera in vino decoctus cellutisq; conue-

niat: atque etiam ad genitalium nomas, immundaque illuuiem, nec non ad ozænas commodè infundatur. Pello additus, satus detrahit. Eius verò decoctum aluum silit. Quin & poru lanquinis reiectionem cohibet, vniæque difficultatem ac in fluxiones discurrunt. Addit Plin. præter iam dicta, thagadia quoque sanare. Discutere & strangurias corticem, aluuiumque sistere, similia præstare sylvestrem quoque purari. Fit & oleum ex Aspalathi succo in oleo macerato. Dioscor. quoque confectioem tradit ex Aspalatho, oleo omphacino, musto, calamo & iunco odoratis, nardo Celtica, spatha, costio, meliloto.

Galeno Aspalathus, gustu quidem acris simul & adstringens est: facultate verò ex dissimilibus conflat: nempe partibus suis acris exalfaciens: partibus verò aliis, austeris scilicet, refrigerans. Itaque vtiunque ratione desiccat, & proinde ad putredines & fluxiones est utilis. Corticis vsum in medicamentis testatur idem lib. de Ther. ad Pil. & de Ther. ad Paniphyl. In magrate Hedichroo iubet recipi *ῥοδίου* vt in vulg. Diosc. cod. habetur. Idem testatur Aëtius in suffumigio quodam.

LE LIGNO RHODIO: QVOD ALII
ASPALATHVM RHODIVM VOCANT.

Rhodii ligni, siue Aspalathi Rhodii quibusdam putari historia nobis non minus obscura & intricata videtur, quàm Aspalathi Veterum. Nos vt nulla desit stirpium indagatoribus occasio ad perfectiorem earum cognitionem perueniendi, & vt discant, non tenerè omnibus Scriptoribus credendum, potissimum his qui vel ex leui aliqua conjectura, quicquid in huccam & calum ventis quàm mentem venerit, vel ex aliis hincinde consarcinando ac scopas faciendo, pro nouis sibi, atque adeò suis proferunt, lubet ea quæ à Neotericis de eo tradita sunt, interposita, vbi opus videbitur, censurâ, hic referre.

Exordiemur à Ruell. cui Aspalathus videtur id esse, quod nunc Officinæ vocant *Lignum Rhodium*, nonnullis, quamquam falsò, *Lignum Aloës*: vulgus *Rodien*. Siquidem [inquit ille] singula quæ à Plinio & Diosc. traduntur delineationes huic ad amissum, nullâ reclamante notâ, respondent: namque lignum fuisse fruticosum nodi satis testantur, quibus adhuc exasperatum scætet. Declarant etiam aculeorum vestigia nonnunquam id frequentibus spinis in horruisse, quamvis spiculis castitatum & suis viduum furculis: quin potius cortice spoliatum, ad nos deferri soleat: modicum tamen arborem vel fruticem fuisse, satis nobis hæc ligni reliquæ docent. Ponderis eius graue fatilibus manus pendit, quòd cæterorum more demersum aquis non protinus extat, sed lapidis modo consistit præceps sedit: nec sic obtutum quouis modo consuetum emergere. Adde quod hoc lignum subrubet, & in purpuram quandam exuto cortice tendit, quod oculis euidentius est, quàm vt probam mereatur. Satis superque duntiam & spissitudinem tactus sentit, odoris quoque suauitatem, ligni sustitus indicat. Ceterum si lingua consulatur, leuem amarulentiam respere, & quadatenus amarescere constabit. Gal. tamen gustu acrem Aspalathum adstringentemque deprehendit, cuius iudicio satis lingua subscabit, necis plura quæ ad eius cognitionem pertineant Diosc. scripta reliquit. Apportatur ad Rhodios & Rhodiorum insulis: inde Rhodij appellatio nem

tionem declinauit. Quin & de flore fruticæque toto ad Rhodios Negociatores retulimus, qui florem Rose tribuebant, prædicabantque humilem arbuticulam, fruticæmque lignosum, crebris spinis aculeatam. B. igitur, quæ adeli narratione acceptus, & ipsius ligni pericula quæ vnus quisque facere potest, in hanc traxerunt opinionem, vt Rhodium hoc lignum sit idem, quod à Veteribus *Aspalathus* diceretur. Accedant etiam nostræ nimis sententiæ, qui diligenter hæc scrutati, & singulas notas disquire voluerint. Quippe quæ magnitudo et arboris modicæ, vel potius frutis humilior, spinosus in Rhodiorum insulis frequens, vnde defecit ad nos: flore est Rose atque vergit in purpuream cortice detecto, densus, gustu subamaro. Minores officinarum per se pro Agallocho Alpalathum substituant, manifeste errore. Hæc Ruell. cuius descriptioni, vt ingenue fateamur, non fidemus: nec relationi Negociatorum. Verum eius descriptionem potius esse repetitionem notarum Diosc. & Plin.

Cordus apud Diosc. refutando Ruellii opinio nem descriptionem amplissimam tradit, quæ non in omnib. videtur conuenire cū Ruell. descriptione. Lignum, inquit, Rhodium, quod Ruell. vulgò Rodoen appellari scribit, idem est cum eo, quod apud nos à quibusdam *Rhodium* appellatur lignum, venditur sæpe pro Agallocho, quod eū Xylaloe. hoc est, Lignum Aloes vocant, & ponderosum est, ita vt aquæ immersum lapidis modifidat, nec vnquam posita emergat. Sunt ex eo quoque globuli, quibus funiculo traiectis præcesitas mulierculæ numerant. Est præterea odoratum. Contra Ruell. aliter non est: a palathum ac neminem rationari posse, Rhodium lignum fuisse fruticem. Quod nodi in Rhodio ligno scateant, non probat fruticem fuisse: sed intortam & tuberosam arbuticulam. Est enim incurua, tuberosa & conuolutis pectinibus intorta eius materia, quæ res manifestè indicat arboris potius candicem quam fruticis virgas fuisse. Quod Ruell. subiungit, spinis id inhoruisse incertum multò est. Apparent quidem in superficie eius tubercula quædam & nodi & præcursor ramulorum vestigia, sed quæ nihil minus referre, quam aculeorum reliquias. Modicam arborem fuisse ipsi quoque ex materia non vsque adeo crassa colligimus. Sed non continuò Aspalathus est. Neque adeo græcia sunt hæc ligna, vt frutices fieri possint: afferunt enim sepius quæ vnâ manu nemo complectatur. Vidimus nos non raro à caudice aut radicem principio resecta tubera, quæ crassitudine vitæque manū implerent, vt propter eam amplitudinem pocula ex ipsis fiant. Contra Aspalathus frutex ea crassitudine non describitur. Quod verò ponderosissimum sit lignum Rhodium, perinde non comprobat Aspalathum id esse: cum nullus vnquam Scriptor tanti ponderis tantæque densitatis notam Aspalatho tribuerit. Dioscor. Aspalathus *ῥυδίου* & Latinis lignosus: illud autem non lignosum, sed lignum & plus quam lignum appellandum est. Negamus etiam subrubere & in purpuream quandam tendere hoc lignum. Miror autem cum Rhodio ligno diversi sint, sibi que alternis vicibus immixti colores, cur Ruell. silentio præterierit candicantem & pallidum, rubescentem tantum & purpurascens eligens, quia hi propius, quam illi ad descriptionem accedebant. Sed pace Ruellii dixerim, non rubescere neque ad purpuream vergere Rhodium lignum: sed habet venas partim libicantes, partim pallidas, partim in sp. adiceo fu-

scas & nigras, qui omnes colores aspectu luridi sunt, rarissimeque inuenitur, quod non distinctos habeat hos omnes. Interpretes omnes, etiam Plinius, colorem in Aspalatho intelligunt ipsum lignum præ se ferre debere, postquam deglubatur. Nos verò contrarium intelligimus, celsimus enim id de cortice dicere Dioscor. In Rhodio ligno cortices studio & industria, ceu omnis aromaticæ facultatis & vilitatis expertes cum proxima & exteriori materia profundius resecta abiciuntur, solusque ligni cor odore & sapore commendatur. Odorem ad castorum accedentem in Rhodio ligno tam crudo quam prunis imposito non percipimus. Miramur cur Ruell. dicat Rhodium lignum leuem amaritudinem resistere. Si accuratè gustum consulamus, Oleastri saporem, sed amariorem & acriorem in eo sentimus. Gal. nullam amaritudinem Aspalatho tribuit. Rhodio verò ligno tanta inest amaritudo, vt nullus gustum fugere possit: cui adiuncta est cum aliqua adstringendi vi manifesta acrimonia, quæ paulatim incipiat, donec prorsus excalescens fauces propemodum vt Cocognidium exasperet & feruore detineat: quare id in tertio gradu completo calidum pronuntiamus. Animaduertendum ne decipiamur in Agallocho comparando: plerique enim Rhodium lignum ignaris pro eo vendunt. Adulteratur præterea Agallochum, vt Platearius tradit, ligno quodam in montibus Almasie nato, quod pondere, nodoso habitu, & quadam aromatica vi Agallochi notas vtunque refert. Matth. Syluaticus in Pand. idem paulò alis verbis refert, & lignum quod pro Agallocho vendi conueritur, Chamælaræ radices esse scribit. Per Chamælaræ hoc loco intelligamus Oleastrum necesse est, qui parua & syluestris est Olea: maximè cum talis esset materia, quæ faciliè pro Agallocho substitui queat: Est enim oleæ, densum, solidum, ponderosum, gustu amarum, & acre lignum, præsertim syluestri: in primis autem in Arabia & Aethiopia nascenti, cui propter calidum calorem etiam odorata est materia. Censemus igitur sæpe pro Agallocho vendi Aethiopici siue Arabici, aut alibi in calidioribus locis enati Oleastri lignum. Nam ipsi Arabes Scriptores testantur in Arabia nullum Agallochū gigni, sed aliud quoddam lignum ei non dissimile, quod est oleastri. Id ipsum autem idem est Rhodio ligno vulgò vocato. Non obstat: quod Ruellius dicit in Rhodio insula nasci. Cur enim in Rhodio non nasceretur, Oleaster? Ergo quum in Rhodio siue Rhodisso ligno omnes notæ Oleastro conueniant, & manifestè constet, id ipsum ex Alexandria Aegypti, Aethiopia vicinæ, afferri, neminem profectò futurum arbitramur, qui neget Aethiopiæ oleastri materiam esse.

Porrò idem Cordus in Hist. scribit: Agalochū, Locens: id est, Xylaloe solida & ponderosa, in plures species ab Autoribus, præsertim recentioribus diuiditur: quo verò passim vitimur, lignum est duū triūve digitorum crassitudine densum, ponderosum: & aquæ iniectum fundum petens, pingue, nodosum, pectinibus non adeo rectis, sed interdum in tuberosis inuolutis. colore varium maculosumque, nigris, fuscis, & flauis distinctum venis, gustu acre, amarum ac aromaticum: odore, dum Prunis imponitur, grato & iucundo: prunarum calore pinguem rubentemque remittens liquorem, & spumæ modo paruas agentem bullas: affertur & hoc decortiatum sardalorum modo. Nascitur in India & Arabia. Quidam hoc Agallochum, lignum Rhodium siue Rhodiss-

Interpres
Diosc. &
Plin. not.

Cortices
abiciuntur.

Non est
Castorum
Almæ Ru-
ell. error.

Amaritu-
do.

Temper.

Agallochi
adulterium.

Chamæla

Olea lign.

Oleastri li-
gnum.

Rhodium
lignum
quale.

Aspalathis.
Ruell. nat.

num appellant, & Aspalathum esse affirmant, vt Ruell. sed errat plurimum, vir alioquin doctissimus, & multa lectionis. Sunt etiam qui hoc Oleastrum lignum esse credant. Hæc Cordus.

Cordus not.

Quem autem sanè fluctuantem in incerta vada tenere patet. Nam postremo hoc loco plus tribuere videtur aromatici, quam fecit in Commen. vbi Aethiopiam Oleam putat: hic Indicam & Arabicam plantam dicit, quamvis ex Arabum auctoritate dixerit Agallochum in Arabia nullum generi. Antea affirmavit esse Oleastrum lignum, hic quasi hæsitans aut ignorans, eam opinionem a se trahit. Hæc sanè merentur consilietationem.

Agallochi
loco Olea-
strum Rhodi-
um videretur

Iam loco Agallochi, inquit Cardanus, diu viderunt Oleastrum. Hic enim Rhodius natus, seu regionis natura, seu planta sit alterius generis, colore refert Agallochum: nec videtur omnino odoris expers: suauiter enim fide patum olet.

Aspalathis
Sandalis
genus.

Quidam è Recentioribus Aspalathum Sandaligenus alterum arbitrantur: verius tamen constat, ait Curtius, Rhodium esse quod ad nos asportatur, ex quo ad deprecationes orbiculi fiunt, quibus à diuitibus orbiculi aurei interferuntur: qui sæpe ex hominum luxu tenuiores in brachiis & collo inuoluuntur, quod nonnulli inficiantur, tanta est inuentura inter Medicos labes. Sed si Curtius ligisset & probè intellexisset Cordi argumenta, non tam temerè ac intempestiue Medicorum inuenturam denegans, suauiter inficiantur circa ea, quorum historias conscribat, detegere.

Curt. not.

Syluio Agallochum, quod Offic. ostendunt, verius est Aspalathum, ac re austerum Galeni.

Ruell. ex-
act.

Ruellii errorem & Scaliger explodit tanquam ridiculum, quod nimum Rhodiensem arbisculam esse Aspalathum existimauit. Et addit: Rhodii lignum illud, ex quo Sphæras faciunt, etiam nunc Xilala vocari. Arab. Hoad. de quo postea plura trademus cap. de Agallocho siue ligno Aloës.

Xylala,
Hoad.

Sed lubet & Matth. Ruelliam refutantem & de Aspalatho disidentem introducere. Sic scribit. Aspalathum quidem ex Creta, Rhodo, vel Syria ad nos [quod ego sciam] non aduehitur. Ruellius mediocri censura non vacat, quod pro certo asserat, id legitimum esse Aspalathum, quod Rhodium Oleastrum nonnulli vocant: quo item quodam Agallochi vice utebantur Myropolia. Cuius materiem cum & in Sepalsis, & apud artifices, qui precatorias [vt ita dicam] coronas ad Deiparæ virginis salutationes torno conficiunt, diligentissime sum perstrutatus: ea sanè nigra partim, partim verò ex nigro flavoque venosa mihi sese obtulit. Rubram autem & subrubram [vt Ruell. inquit] nusquam me vidisse ingenuè fateri possum. Adde etiamnum, quod sit [quemadmodum Rhodii narrant] hæc planta ex Olearum genere, Rhodio tractui abundè proueniens, quæ Oliuas etiam proferat: sed nec multis spinis borrens, nec detracto cortice rigescens. Quamobrem [vt mea fert opinio] Aspalathus non erit Rhodium Oleastrum, neque Santalum rubrum. Itaque nobis Aspalathus deest, qui tamen facile ex Rhodiorum insula asferri posset.

Ruell. re-
preh.

Oleastrum
Rhodium.
Agallochum.

Color nigra
Ruell.

Olea ge-
neris.

Santalum.

Idem in postrem. Edit. addit: sententiæ nostræ non subscribit Anguill. Ille Constantinum Myropoli quendam Rhodium testem adducit: ego Rhodios alios, à quibus de his omnibus diligenter sum percontatus, qui plantam hanc Oleastrum, non Aspalathum vocari dicunt. Et quod Agallochum rarissimum esset, Officinæ ferè omnes

eius loco suppeditabant Oleastrum Rhodium. Et in Apologia. Ego. inquit, profectò Rhodium illud lignum multum distare ab Aspalatho certò scio: quod primùm illud cortice tenus rubens non sit, ab Aspalatho potius albicans. Sed & id clarissimè demon-

strat Rhodium lignum nullam cum Aspalatho habere cognationem, quod scribat Gal. qui legitimum in Grecia fortasse pluries degustauit, hunc gustu esse acri, & simul adstringenti vt prædiximus: quod minime in hoc Rhodio ligno reperitur, quemadmodum nec præualens amaritudo, quam illi reddidit Dios. Quod autem huiusce ligni plan-

ta sit Oleastri species, id maximè fatentur Rhodii, qui eius historiam ex Melita insula ad me scripserunt his verbis. Lignum ex quo globuli tor-

no fiunt ad fundendas preces, truncis est arboris longitudine hominis metam non excedens. Nas-

citur arido & saxoso tractu, fronde perpetua, Oleastri æmula, floribus albicantibus, baccis nigricantibus, parvis, caudice breui, contracto, brachii

instar crasso, à quo rami prodeunt rari, spinis ferè nullis, aut admodum paucis, albicante toto cortice. Ligni materies cortice tenus candida: me-

dullitudo verò nigricat. Radicibus nititur firmis, albicantibus. Quibus palam esse arbitror Rhodium hoc lignum ab Aspalatho admodum esse di-

uersum: & Amat. Iusit. vnà cum Ruell. in eodem versari errore. Quippe Aspalathus tantum cortice tenus, non, vt ille existimasse videtur, in tota ligni substantia adeo saturatè ruffescit, vt purpureus appareat. Huc usque Matth. Quem videt Le-

ctor in tradendo ligno Rhodio planè contrarium esse Cordo licet cum illo neget esse Aspalathum, & velit esse Oleastrum Rhodium, dum ei denegit acrimoniam & amaritudinem, quam tamen

allegat Cordus, vt demonstret lignum Rhodium esse Oleam Aethiopiam. Ait enim: est etiam acre & odoratum, atque gustu Oleastri acrimo-

niæ & amaritudinem respicit, sed vtramque vehementiorem, quoniam terra & cælo sitienti & seruido enatum. Sed vt iam credemus? Paulò

post, quale sit Matth. Lignum Rhodium apparebit ex Ho. Bello. Amatus in Diosc. Aspalathus [inquit] Lignum Rhodium, lignum aloës, Cortex Bugie, Arab. Darssan. Hisp. Alargiz. Ital. Ligno aloës da

Rhodes. Aspalathus autem, vt Ruell. testatur & Recentiores Græci confirmant, lignum quod è Rhodiorum insula asfertur, & illud lignum Aloës Rhodiorum Officinæ hodie appellant, ex quo

coronæ ad fundendas preculas parantur. Nec enim Matthiol. qui hoc tanquam falsum euertere contendit, audiendus est, cum reuera lignum hoc ex quo coronæ parantur, ex arbiscula humili crebris spinis aculeata, in insulis Rhodiorum & aliis Græcæ locis cadatur, non verò ex Oliuæ

speciem referente arbore. Vidimus enim apud Tho. Lucensem insignem Pharmacopolam Ferrar. à quo Monardus multa se didicisse libris suarum Epistolarum facetur, huius ligni frustum, brachialis crassitudinis, solidum, graue, multis inter-

ceptum nodis, quod à Græcis hominibus sub nomine Aspalathi acceperat, & ex eo coronæ parantur. Erat autem lignum illud coloris subrufi, cui simile in Hispania apud Valentinos & Terraconenses præcipuè magna in copia reperitur: & illius radicis cortices, Officinæ sub cortice Bugie Mercatoribus vendunt.

Sed contendat quantum velit Amatus, non multum fidei tribuimus ei, temerè, nostro iudicio, asserenti Lignum Rhodium prouenire in Græcia, & non speciem Oliuæ referre. Cordus enim, vt iam demonstratum, scribit, manifestè

constare ex alexandria Aegypti, Aethiopia vicina affert. Debebat Amatus Aspalathi si se visum describere, & praeterea corticem Bugiae. Constantinus Rhodiensis Pharmacopoeus Candiae, ut notat Anguill. vult Lignum Aloes Rhodium esse verum Aspalathum, de quo scripsit: Inuenitur in insula Rhodo frutex spinosus, foliis Oleae, sed paulo minoribus: flore albo odoratissimo: cortice albicante & aspero. Reperiuntur inter has arbutulas quaedam, quae detracto cortice coloris sunt rufescentis: quod vetustiores, eò vegetior color: Totum lignum non rubet, sed solum partes quae adhaerent cortici. Non reperitur in tota insula Rhodo lignum vllum ibi nascens odoratum, excepto hoc. Ex quo Turcarum nobiles singularem parant compositionem ad suffumigia, in hunc modum. Dissecant in minutas partes maccrantque in aqua rosea per triduum: tum admiscunt bonum moschum. Deinde sumpto saccharo dissolunt, miscentque cum praedictis, omniaque simul decoquant, donec videantur veluti frustula combusta. Postea sinunt refrigerari. Haec frustula prunis imponunt, unde odor valde gratus & suavis excitatur. Hoc lignum ego firmiter credo esse verum Aspalathum, considerato odore, sapore & substantia. Haec omnia scripsit ille Pharmacopola, cui opinioni etiam assentitur Anguill. nec vilo modo dubitat quin sit illud lignum verum Aspalathum, quum apud se frustum habere testetur, omnibus notis ab antiquis Aspalatho attributis praeditum.

Errant, inquit Lacuna, qui pro Aspalatho accipiunt lignum cum venis luteis & nigris vulgo dictum Lignum Aloes, & alio nomine, Oleaster Rhodius, ex quo globulos precarios tornant. In huius ligni genere nullum rubrum visum quale debet esse Aspalathi.

Lignum Rhodium, ut annotat Gesn. seu verum Aspalathum, Theriaci iniicitur: quod tamen lignum est, & trunci & rami pars: ac substitui non improbat: cum Veteres radicem aut potius radicis corticem usurparent. In ligno Rhodio tamen nulla astringendi vis videtur.

Scribit Ryffius asportari ad nos Aspalathum à Rhodiorum insulis, Rhodium lignum esse Veteribus Aspalathum. Agallochum lignum Aloes quod ostendunt officinae verum esse Aspalathum: quem Germani Paradiesholz aut Aloesholz vocant. Verum Ryffius videtur nimis securè de sibi ignotis iudicare.

Lonicerus fatetur lignum quod in Officiis demonstratur pro Rhodio esse peregrinum & incognitum. At Clusius in append. Dod. Gallicae hist. ait Officinas ostendere duo genera ligni Aloes, praeter lignum Rhodium, quod nihil aliud sit quàm Oleaster Rhodo delatus, quo Officina olim vsa sunt pro ligno Aloes.

Apollo Ruell. & Amatum taxat, quod arbutulam quandam Oleastri Rhodii cognomine, alia pro ligno Aloë habitam, Aspalathum putarint, quod non comprobandum censet, quum hoc Rhodium lignum coronaris fabris vulgarissimum nullibi rubescat, sed variegatum è nigro in croceum vergere videatur, exitum enim cortice ad nos affert. Matthiolum verò Rhodiorum historiam ex insula Melita redidisse putat maiore contradicendi curâ, quàm quòd res ita se habeat. Ex Anguill. lectione nullam in hoc desiderari notam. Hic ostenderit Gal. 6. simpl. ex quo gustu acutus est, simul & astringens, quæ in Rhodio oleastro non reperiri ait, ut neque amaritudo, quam illi tribuit Diosc. Verum tamen etiam de re dubia

ineptum sit firmiter velle contendere, eius loco Rhodium id lignum, odoratum, amarulentum poterit substitui.

Catal. Francor. Bugiae Cortex: die rind von Rodiserholz. Item Aspalathus vulgaris: Lignum Bugiae: [leg. Bugiae, Rhodiser Holz. Refor. Wormat. Lignum Aloes Rhodium: Lignum Rhodium, Lignum Bugiae, Aspalathus suppositivus. At confiderandum censemus, quid intelligant autores Catal. Francor. & Reform. Worm. per corticem Bugiae, & quale sit eorum lignum Rhodium.

Celsus de ligno Rhodio hæc tradit. Ex Oleastrum radice simulachra sculpere solent perpetua, autore Theophrasto in quem vsum hodie oleastrum Rhodium maximè expetunt, maculosa facie praedentem, ut quodammodo Agallochum Indicum æmuletur, impostoribus adulterandi ansam praebens.

Nec omittenda quæ perdoctus & celebris medicus Cretensis Honor. Bellus in epist. ad Clusium scribit. Mitto, inquit, ramum floribus & foliis onustum, simul cum fructu Ligni ihus Rhodii, quod Matthiolum *Olinastrum*, nonnulli *Agallochum* vocant, à quamplurimis etiam pro legitimo Aspalatho in Theriacis usurpatum: ex cuius intuitu facillimè cognosces in quibus tenebris omnes adhuc versentur. Nam lignum illud neque spinosum est, neque Oleæ & multò minus Aspalathi: sed verè & legitime Cythii, perquam simile à Matanthia descriptio, sic ut vnum & idem esse credam. Oritur hic frutex in insulis Rhodo propinquis, & Rhodo ipsa *Calucri*. Pathum in sphaularum precariam vsum conuertunt: medulla ipsa & nigra.

Errant Matthiolum credens, lignum spinosum esse, & oleæ speciem: non esse autem Aspalathum rectè iudicat. Errant & Anguill. cum suo Rhodiensi pharmacopoeo, quod illud suffumigii genus somniauit. Hoc enim scire diligentissimè cupiens mendacium esse deprehendi. Sed omnium maximè in errore versantur, qui hoc ligno in Theriacis pro Aspalatho rectè uti iudicant, quemadmodum celeberr. Patauinorum collegium. Verum de hac Cythio copiosius agemus postea.

Aspalathi adulterinum: sive Oleastri radix.

Pro Aspalatho obseruauimus in quadam Officiis. Descriptio na lignum quoddam validissimum, & solidissimū, durum, graue, tortuosum, nigricans partim, partim albicans, alternantibus interdum vtriusque huius coloris venis, alicubi flauescens, subinde transuersis micis penitines secantibus, odore nullo, sapore amaricante.

Considerent Studioſi, an hoc lignum fortè traditum sit ab aliquo ex precedentibus vel plerisque nomine ligni Rhodii & Oleastri, quod facile nobis persuademus. Nescimus tamen ex qua plantafit. De eodem ligno fortè scribit Syluius in Pharmacopoea. Sunt qui ligni Aloes loco Oliuæ arboris matricem substituunt. Et Monachi in Mes. Sophisticatur lignum Aloes præcipue cum lignis radicem sil. Oliuæ.

ASPALATHVS CRETICA ALPINI,

ODORIS PERSVAVIS.

CAP. XXVI.

Quæ scripti antè Hon. Bellus de Aspalatho Rhodio à nobis sub finem præced. cap. citata, faciunt, vt hoc loco proponamus Aspalathum Creticam odoris suavis Prof. Alpini, de qua scribit lib. de Plantis Aegyptiacis in hunc modum. Aspalathum, vt aliàs quoque dictum est, copiosissimum propè Frasciæ portum [Creta] in quodam colle virentem atque florentem sæpè inspexi, odorisque eximia suauitas ex huiusce plantæ floribus ad me delata, fuit in causa, vt ipsum agnouerim. Quæ planta est frutex densis ramis, spinis albis, duris, horridis, cortice caudicis albo, ad trium cubitorum & plùs altitudinem in altum allurgens, floribus multis paruis, croceis, spatheæ similibus, sed summe odoratis. Huius arbuti radices duræ, longæ, crassæ, colore flauo, atque cortice summe odorato tunc temporis à me fuere obseruata. Multaque meos Pharmacopœus decrepuit, Cayumque ad vsum medicinæ meo iussu detulit. *Hæc ille.* Sed quum tot difficultatibus intricata sit Aspalathi historia, tam in Antiquorum quàm Recentiorum scriptis, vt patet in præcedentibus, rem dignam industrio Botanico præstitisset Alpinus, si diligentius paulò Aspalathum suam Creticam descripsisset, ac demonstrasset folia, florum formam, & totius plantæ saporem.

Mirum præterea hunc fruticem tam suavis odoris non obseruatum in Creta per Bellon. & Honor. Bellun. Non censemus Alpinum intelligere Aspalathum trifoliam, quia antè eius meminit, nomine Acaciæ Matthioli.

LIGNVM ROSÆ ODORE: ALIIS LIGNVM THYRIS: ALIIS ASPALATHVS.

CAP. XXVII.

Descriptio

Cortex.

Sapor.

ticus, primùm amaricans, pòst acer ad Schœnanthiùs saporem quodammodo accedens. Prunis impositum flammam celeriter satis concipit, & quidem *legitimus*, sed nihil resinosi aut pinguis fundit. Fragmentum nostrum satis magnum, bra-

chiale arguit ligni [vnde dictum est] crassitudinem: quod nobis pro Aspalatho aliquando datum Veronæ: & denuo Ellingæ per D. Volmanum solertem Pharmacopœum pro eodem Veronæ misso. Accepimus & à D. Coudembeigio Pharmacopœo Antuerp. celebri, cum hoc titulo: Lignum ex Palma insula vna Canariarum.

Eiuidem ligni videtur meminisse Ruellius his verbis. Iam Liburnicis nouum Orbem longa nauigatione petentibus, delatum ex insulis ad nos lignum ex arborecente frutice, in nodos inflexo, scabioso: cortice facieque lacunosa: materie dura, crispæque, colore intus buxo, candido singente orbiculo, quod prorsus olet Rosas: ita vt scobem eius, vel etiam ramentum ligni, pro Rosis, vestibus interponi fuerit gratissimum: nec odore cedit Rosis, etiam si decoquatur igni. Iam ex hoc pectines, depurgando capiti ob odoris gratiam non insalubres fabricant: item alabastros, pyxides, & cetera id genus. An *Zigir* [Zigir] genus fuerit, non ausim asserere. *Hæc ille.* quem non placet huius eiuidem ligni [vt eundem censemus] aliam ponere descriptionem inter herbas lib. cap. 96. Cùm ait: Ex illo nouo repertarum insularum orbe, Liburnicarum remigatu lustrato, delatum nuper ad nos lignum crasso cortice & hulco, multis tuberibus & nodis inæquale, ponderis eximii, ita vt immersum aquis pessum eat, nec fidens rursus emergat. Buxi colorem, crassitudinem & duritiem imitatur. Hoc tritum, vel in scobem de rasum, Rosas odoris suauitate prouocat, quin potius de paritate certans, incurditate vincit. Hoc rosaceum appellamus cùm barbarum regionis nomen audire non potuerimus. In persiles orbiculos pilulæve, quæ à mulieribus gestantur, Aspalathi aut Agallochi more tornatur, quibus filo in nullis, mulieres supplicationes suas numerant.

Ceterum de quo Ruell. non imprudenter, nostro iudicio, dubitat, id Porta magna securitate affirmatiuè pronuntiat. *Cassia* [inquiens] quæ *Zigir* vocatur, Rosæ odorem refert, ac ad eadem ad quæ Iuncus præstat: ob id ex hoc pectines depurgando capiti, ob odoris gratiam non insalubres fabricant, alabastros, pyxides &c.

Vides eum verba ex Ruell. desumpsisse, eo non citato: nihilominus pro certo asserere id, de quo ille dubitabat.

Scubit Anguill. se aliquando existimasse lignum coloris Mali aceris [naranzato] & odoris Rosæ sine amaritudine esse Aspalathum: verum deinceps cognouisse esse lignum Thyris. Nec deesse, qui suam imitati opinionem adhuc existiment esse Aspalathum, sed errare.

An illud Aspalathi frustulum exquisitissimum, quod Lacuna iacet Romæ sibi datum ab insigni materiae medicæ percuratore Gilberto: Enimvero sanè quum historia Aspalathi obscura admodum sit, si Lacuna bonus fuisset Botanicus, descripsisset.

Necignotum fuit istud lignum Goropio, dum ligna ex Atlantico Orbe peti scibit, quæ suauitate cum Rosis certent.

Lignum odoratissimum quod ex America non ita pridem aduectum, Palmaio de Feb. pest.

In America siue Brasilia arbor speciosa, odoris suauissimi: Ligna manu retenta, Rosam spiciant. *Lerius.*

Lignum rosaceum, Rhodoxylon, Aspalathus rosæ, Rosenholz Germ. Catal. Francof. & Re. form. Worm.

Recentiorum sedulâ vestigatione factum est,

vt tres lignorum differentie nobis innotuerint, quarum quilibet Aspalathi nomine digna est. Prima nobis visa Verona & munere data ab eximio Pharmacopœis Fr. Calceolario & And. Bellioco, qui suis Theriacis Mysticis, de Doctorum Veronenſium consilio impoſuerunt. Frustum quod habemus densum, solidum & compactum fuit, quasi cuiusdam fruticis imæ parti reſectum, radiatis fibris, ponderosum, colore buxoe, sed turtiore, suauissimo odore & pectinati. Eum esse verum Aspalathum tum persuasi fuimus. Sapor non ita amarus, nec gustu insuauis. Altera species Venetias aduecta Rhodo, de qua paulo post. Aspalathi 3. species, albida foris, intus thorulo subflauo aut citreo, Santali albi & citri simillima, aliam Rosam sapit, (olet fortè voluit dicere) nullam gustanti manifestam exhibet qualitatem nisi tantillum calidi, quod vix gustu discerni potest. Hæc primum nobis dono dedit Morganus Pharmacopœus Londin. & nomen id indicant: alioqui Oliuastri Rhodinenſis aut Santali speciem arbitrantibus.

His addit Lob. in hist. Belg. superiore anno 1560. pulchrum ligni huius fragmentum conspectu contrætanique apud doctum & industrium pharmacopœum Theodoricum Cluyt Delfersem, quod corticem etiamnum adherentem habebat, rugosum tortuosumque admodum, colore & textura Ilcic, inodorum: in rimis hærebant nonnihil gummi suauis odoris. Hoc curauimus pingendum, eiusque portiones adhuc seruo ab eodem Pharmacopœo dono datas.

Idem Lob. in Adu. portunculam habet paruum depictam sui Aspalathi tertii. Belgica autem historia addit maiorem figuram maioris portioſis. Item icon. Plant. Aspalathi rosei nomine. Nos igitur hic exhibemus icones à Lob. datas pro tertia Aspalatho.

Lignum roseo odore, quod descripsimus, optime respondet Aspalatho primæ Aduerſ. cui fortè congener, si non eadem Aspalathus 1. Lob. sanè Hist. Lugd. & Aspalathi primæ speciei Penæ: & Aspalathi tertie speciei nomine proponit: additque hanc alios Aspalathi speciem, alios Oleastri Rhodii aut Santali putare.

C. B. apud Matt. scribit: Rhodius Oleaster dicitur Rhodiū lignū Cordo in Diosc. cui & Olea Aethiopica videtur. Aspalathi 3. species Penæ & Lugd. quæ pro Agalochio sæpè venditur. Quare Agalochium & Xylaloe folida & ponderosa Cordo Hist. cuius duæ species: altera albicat, & torulo est cinereo: altera rubet, & hoc Aspalathi 2. genus est Penæ & Lugd. Rhodium lignum rubescens Cordo in Dioscor. Aspalathus roseus Lob. in icon. Hæc ille. Obseruandum Casp. Bauhinum iconem à nobis propositam ex Lob. in suo Matthiol. ponere titulo Aspalathi rosei. In Cordi ligno Rhodio, siue Rhodio oleastro nihil inuenimus quod conueniat cum Aspalatho 3. Lob. hæc enim albida foris, intus subflaua: illud venas habet, partim albicantes, partim fuscas & nigras, multumque differt à Santalo albo & citrino. In hac odor Rosæ: in illo nihil tale prædicatur.

caret manifesta qualitate, illud amarum &c.

ASPALATHVS RHODIVS RVBENS odoratill.

Aspalathi altera species inquit Pena & Lob. in Adu. Venetias aduecta Rhodo, missa fuit Nicolao Comasco Medico in primis erudito, apud quem tum maximum truncum vidimus, cortice exutum, rubescem, Taxo colore, odore adeò fragrantem, vt quàm latè patebat cœnaculū eximio imbuere odorē. Eusdem nos adhuc

frustulum seruamus dono missum à pentiff. pharmacopœo Valerando Dourez, qui ab eodem accepit. Idem Lob. tam in icon. quàm in hist. Belg. Aspalathum Rhodium vocat. Figura in Aduerſ. nulla erat, sed hanc quàm hic damus, primum exhibuit Lob. in hist. Belgica. Et postea etiam Casp. Bauhin apud Matthiol. Quæ autem de eo scripsit, paulo ante dicta sunt. Interim perquirant Lectores vbi Cordus Diosc. scripsit de ligno Rhodio rubescente quod conueniat cum hac Aspalatho 2. Lob. odoratissima.

ASPALATHI NOMINE DATVM Lignum grauius olens.

CAP. XXVIII.

Valerando Dourez Aspalathi nomine nacti sumus fragmenta ligni cuiusdam dura, contorta, nodosa, micis per transversos peduncos apparentibus, vt in Fagino ligno, colore per medullam aliquatenus fusco, per reliqua cineraceo exalbido, odore graui, hircoso quem & per se, & prunis impositus spirat, sapore ingrato. Ex frusti nostri consideratione facile diiudicamus siue truncum siue ramum brachialis crassitudinis & spinosum fuisse.

Fortè Oliuus quoque de hoc ligno scribit: Aspalathum genuinum, sincerum & legitimum in Museo Calceolarii notauimus, qui primus omnium Matthiolo misit. Odore, vt censet Plin. proximus est Castorio Aspalathus, Senticosus, horrens ex multis spinis. Illis sanè vnguentarii adspissamenta vnguentorum maxime vti solent: parandæ Theriacæ fatis præcipuus, loco cuius nescio quas quisquillas admiscebat superior ætas. Odoratum Aspalathum itaque atque suauem olentem, vbi vi-

Rr 2

dere vokes, non graui fumus locum ostendere, ne furculosam hanc plantam apud Rhodios querat, aut in Syria.

Hanc quoque in sua peregrinatione annotauit Aldroandus. Aspalathus albus pluribus quidem in locis nascitur, sed non odoratus. Sed sibi habet Oliui suauolentem Castorei odore Aspalathum, nobis delicatior odoratus, qui talem nequitiam suauolentem credimus. Sulpicamus bonum hunc virum confundere duo ligna demonstrata pro Aspalatho. Castorei namque odor suauis non est, sed hircino proximus, aut etiam deterior. Si quis putet huius modi aliquid aut vidisse aut etiam naribus adhibuisse Plinuum, nos non omnino habebit repugnantes.

Considerandum tamen quoque an Marth. in post. Com. de hoc Aspalatho scribat, cum ait manifestè hallucinatos esse eum Ruell. ipsum, tum Anguill. palam facere Aspalathum, quem primus dono dedit Fr. Calceolarius, & deinde eiusdem Aspalathi truncum, humani brachii crassitudine à Barth. Rolleo Medico, & à Const. Sylustrio Pharmacopæo Ariminensi ex Cypro Insula ad eum missum: cum huic, qui eiusdem generis est, cum altero à Calceolario misso, nihil penitus desit, vtile ait, quod in legitimo Aspalatho comprobando desiderari possit: & præsertim cum non solum detracto cortice, purpureo colore tufceat, gustu sit amaro, & materia densitate grauis, sed quod Castoreum non obscure respiciat, vt Plin. inquit. At Matthiolum describere suum nouum Aspalathum præstaret, quam suo more tribuere audacter notas veri Aspalathi. Existimamus in eo non repetasiri. Et cautio fuit apud eundem, ne quis vlturam videndi expeteret: quippe militis gloriosi in morem minatur iis qui ad eum concedent videndi causa, nasum ligno sursum impulso ita protrusurum, vt inde sanguis profluat. Dignum, mehercle, verbum Gratiolo Medico & studioso docere proficente. Vt iam benè consultum sit Gelsio aliisque, qui eius figmenta detexerunt, quod non adierint hunc Thrasionem, videni & examinandi eius Aconiti gratia & alia ab ipso veteratorè efficit. Nemini profectò consulerimus à nobis descriptum lignum grauius olens in Theriaca alijsve compositionibus poni loco Aspalathi, nisi fortè quis malit olentes crepitus, quam Thura. Ahouai fanè lignum quoque fæter, cuius fructus venenatus, de qua arbore lib. 3.

ASPALATHVS I. DIOSC. PLINII ET

GALENI, LEGITIMA POMÆ.

C A P. XXVIII.

Volui [inquit Pona in Baldo] repræsentare, & delineatione, & breui descriptione Aspalathum legitimam primæ speciei Dioscor. que eadem est & odorata, & medicamentosa à Plinio descripta, quam etiam adnotauit Galenus, & idcirco apta Antidotis, quibus vti debemus: non autem grauis, vt Ebenum: non amara, vt Absinthium, neque absque spinis, vt malè existimant quidam, quod proflus ab opinione Antiquorum Scriptorum abhorret.

Hæc substantia non est tam compacta, vt iniecta in aquam protuat in fundum, sed si confertur cum multis alijs lignis, satis compacta, & grauis dignoscitur: cortex ipsius superior est colore cinereo nigricante, & quadam acrimonia ad-

adstringentis, cum aliqua acrimonia mixta. Odoratum est vadii odoris, & qui nares ferit, tam citò & profundè, quam Castoreum: istud est samentolum, spinis quibusdam oppletum. Sed miramur Pona non annotare vnde delata sit, & vbi obferuauerit suam Aspalathum.

Aspalathi antiballomœna & aquinoca.

Aspalatho deficiente plurimi substituent Lignum Aloe. Offic. vt Col. Florent. Cordus in Troch. Scill. Androm. Borgarucus: Disp. Col. in Troch. Helichroi, Apollo. C. Bauh.

Mauh. in Epist. scribit, esse qui Agallochum substitui Aspalathi loco suadeant: quorum placitis facile subscribit, & Apollo in El. Cyphoides. Cæsalp. ait ab Aspalatho Diosc. non multum recedere. Esse Aspalathum negat Braslaus. Corn. Agric. Scaliger.

Santalum speciem esse Aspalathi, existimabat Manardus. Cardanus Santalum tubrum putat. Santalum loco Aspalathi sumi conqueritur Matthiolum in proœmio in Diosc. postea aberrasse dicit, qui Santal. rubrum, Aspalathum credidit. Idem & Apollo reiecit.

Aspalathi loco Cordus in Troch. Scill. Androm. substituit Santalum citrin. odoratiss.

Eidem substituit quoque Agallochum: aut vbi in eodem medicamento vtrumque recipitur, lignum Guaiacum. In tota Europa pro Cassia lignea cortex radicis cuiusdam ex Aspalathi specie aliqua detractum opinimur, inquit Cordus: de eo autem cortice antè cap. de Cassia adulterina. De fructu spinoso trifolio, Aspalathi genus 2. Diosc. & Plin. putato, traditur postea.

Pro Aspalatho secundo, quidam exhibent quandam plantam spinosam, cui foliola parua simplicia, de qua lib. 11. Clus. etiam alios affines tradit duos, de quibus lib. 11. Aspalathum, Aspalathus, est Genistella Pandæti.

Darfishan malè apud Serap. Interpretem posuisse, esse Malum Granatum syluest. luce clarius: Merito igitur Amatius: pro Aspalatho non Granati sylu. radice vtendum, vt multi perperam faciunt. Pandæti. confundit Darfishan & Aspalathum cum Granato sylu. Verum Toxites ex Poëta subito factus Medicus Paracelsita, medica tractans quasi essent fabula poëticæ, intoduxit confusionem plurium stirpium in Oronastico [vt vocat] Philosophico. Stultis hæc pro usdem obtundenda: Benzoin, wolreichender lafer, aut Azawilder Branarbaum, Arbor tremula, Arbor Granatissl. Aspalathus, Aspalceus, Arbor Berberis, Aspalceus.

odorata, *Dassifaban*. Impositura est, de rebus docere velle sibi incognitis.

Impingunt inquit Cord. in Dioscor. qui credit Alpalathum, siue, vt Arabes vocant, *Marssifaban*, idem esse cum *Berberi*. Apollio etiam reprehendit eodem, & merito qui Berberim pro Alpalatho supponunt.

Rosa Hierichontea vulgò dicta, quibusdam existimata est Alpalathus odoratus: Aliis Amomum, cum sit in odora planta, vt suo dicitur loco. Ex Gal. attributo libro de substitutis & Auic. multi Alpalatho d. scientie volunt supponi semē Agni Casti, vt Cordus, Fuchf. Licim. Amat. Placot. Borgar. Bacchan. Apollo, Harchius, Castor, Lonic. C. Bauhin.

In eodem Gal. tributo libro, pro Alpalatho, ponitur *Erces* fuctus. Alpalathum dici de Cypetro, videtur suo loco.

Annotat Fuchf. de comp. med. supra Ol. Irinum Nicol. Myresp. Alpalathum in Latinis exempl. de fiderari: pro eo radicem Lili rectè substituit: se iudicare legendum *aloes* *aloes*.

Autore Trago Alpalathus dicitur Diosc. l. 4. c. 4. de Polygono.

Alpalathus, id est, Tapfus, Pandect. & Trago Verbatum, Barbaris Alpalathum.

Auic. interpres dum Thenacam describit, quo loco autores Græci Alpalathum scribunt, ille *Mumiam* habet, vt annotat Bellon. de Bitumine.

Alpalax in herbaceis Theophrast. l. 1. c. 11. quæ planta sit, indagandum.

dunt, & corticem abiciunt, & ita in hanc speciem redigunt. Xylaloe verò decem sunt differentiæ: *Xylaloe decem differentiæ*. quarum decima quidem *Indica* est, & in India nascitur. *Samphia* verò dicitur, quæ in Samphi ciuitate prouenit, & quæ *Speon* dicta est: quæ *Xylaloe* similis est, cum non sit propriè *Xylaloe*. Ad hæc, est quæ appellatur *Humida* [*Humida*] cuius rursus quatuor sunt differentiæ, de quibus non est vt nunc dicamus.

In suffumigio, inquit Aet. *Tarum*, hoc est, Lignum Aloes, vt in suffumigio Domine Romule, vnguentari præscribunt. Xylaloe autem Aetio & vulgo medicorum ob amaritudinem dictum volunt, quasi Lignum Aloes. Hermol. à nonnulla similitudine coloris.

De Taro sic Plin. Ex confinio Casie Cinnamique & Cancanum ac Tarum inuehitur, sed per Nabataeos Troglodytas, qui confidere ex Nabataeis. [Sic vocat Chineses Dal.]

Pauca hæc Plin. de Taro habet: nec vspiam alibi, quod nobis quidem constet, huius ligni sub Agallochi nomine meminisse, quamuis sedulo Dioscor. scripta perlegisse eum. dubium non sit: *Tarum* autem Aetius idem cum Agallocho putat, vt dictum. Mirum nusquam Galenum in libris de simpl. med. fac. Agallochi meminisse, præsertim cum Dioscor. ante eum de eo tradiderit, quem ipsum diligenter legisse constata, e post eum Paul. Aegin. qui pleræque sua ex corpore consuevit. Sed veniuntile est eum Galenum in libris simpl. licium de eo tradidisse, præsertim cum Arabes eundem de Agallocho loquentem introducant. Sed fortè temporum iniuria Librariis inque incuria, quod & suspicatur Cordus, caput illud excidit. In libro tamen eius suppositio, cui titulus Medicinalia experimenta, de eius viribus & vsu traditur. Et in libro succedaneorum eidem attributo Agallocho Centaurium substituitur. Sed quàm bene, postea dicetur.

Apud Serap. ita legimus. *Hoad*, id est, lignum Aloes. Dioscor. Agaloian est lignum quod deferretur ex India: &c. Gal. in translatione Albataich. Agaloian est lignum aloes Indum, habens odorem bonum &c. Abolanifa. Dicitur in Arabia nihil ferre præter lignum. *Nenig* quidem ibi nascitur, quæ ad species eius accedit. Præfertur tamē Indum. Et quamuis plures ibi nascantur species, vna tamen propriè Indica dicta est, reliquæ tantum per participationem loci, sicut Myrobolani nigre Indæ cognominantur. Repertur etiam Lignum Aloes Indum in insula Fimua, in India. Præfertur nigrum, inclmans ad varium colorem, multa repletum humiditate, graue, durum, densum, carens omni albedine, diu durans supra ignem. Proximum ab eo est *Monduni*, ab Indæ loco Mondel dicto appellatum. Post hoc *Seisi*, quod inter bonas ligni aloes species censetur: nam aqua immersum sedit ob pondus: quò crassius eò melius. Sequitur, *Alkymeri*, prædicto bonitate cedens. Tridui spatio distat eius locus natalis. Ex hoc genere præfertur nigrum, mundum, aut etiam ad albedinem vergens, graue, diu permansens in igne, in quo tamen Seisi dicto cedit. *Cheaferebeni* quoque Indum cæteris omnibus præfert: postea *Sassi*, cuius bonitatis nota, si aliquid luti adhæreat, quoniam sepius in terris Siti. Post hoc *Alkymeri*, cuius duæ species: vna dicitur *Kachile*, que melior est: altera *Sufori*, vilior. Post has *Seni*, in quo tumiditas superflua. Tum *Albel*, quod deferretur ex terris Sufellæ, similis speciebus cæteris Ligni aloes, excepta *Seni*. Vltima *Alhabeli*, omnium maximum & crassissimum: idè ex eo sunt

DE AGALLOCHO VETERVM in genere.

CAP. XXX.

A Gallochum Dioscor. lignum est (*ἑλάνθος*) Vetus addit ad marg. *ἑλάνθος*, quod ex India & Arabia deponatur, Thyæ ligno simile, punctis maculisque distinctum, odoratum, gustu quodammodo astringens, cum quadam amaritudine: cortice vestitur cutis instar molli & aliquantum versicolore. In Græco habetur, *ἑλάνθος* *ἑλάνθος*, pro eo quod diximus, Thyæ ligno simile. *ἑλάνθος* *ἑλάνθος*, legunt Orib. Aegin. Ruell. Goupylus, Hermol. Marcell. & Sarrac. Sunt antiquiores Græci qui Sorbo legunt. Marc. pro *ἑλάνθος*, punctis maculisque distinctum, Aldi. codex habet *ἑλάνθος*: pro quo fortè ex Aldin. cod. legend. *ἑλάνθος*, hoc est, *ἑλάνθος*, compactum, solidum: aut potius ex Orib. *ἑλάνθος*. Nam neque Serap. nec Oribas. nec Paul. punctorum macularum mentionem ullam fecerunt. Attamen in optimo Agallocho cinereas discurrentes venas Recentiores nonnulli agnoscere videntur, vt notat Sarrac.

Paul. de Agallocho eadem ferè quæ Dioscor. scribit.

Sim. Sethi *ἑλάνθος* (quod Lignum Aloes interpres conuertit) lignum est arboris, quæ in diuersis Orientis regionibus nascitur, & partibus Meridionalibus, quod quandiu corruptum est, nullā habet differentiam fuo odore à cæteris arboribus. Vbi verò putruit, bonum nascitur odorem, non admodum tamē perfectum: sed earum regionum incolæ concidunt, & sub terram multo puluere obrunt: & post aliquod temporis spatium, quantum sufficere visum est, ipsius ligni partes educunt, & mercatoribus vendunt. Qui verò in Aegypto & aliis regionibus sunt, abra-

Fructus.

Xylaloe
differtia
ex delectis
Auc.
Almundi-
lum.
Indum.Alfem-
duri Al-
chamers
Aloe Al-
farsi Aloe
Alchabeh.
Albers.
De Carthae
Cajmuri.

pestines, & tabulæ. Aiunt autem Lignum aloes lectum de sua aibore annuo spatio sepehri: ita corrumpi à terra superfluum, remanente Ligno aloës purgo, & ab omni corruptionis labe immuni. Tradunt & repenti frustula Ligni aloës, inter alias species medicinarum: nam tamulos arborum fructos, & in flumina cadentes ita per diuersas vehi regiones. *Aberuma* fructus est eius arboris, ut aiunt, figura Piperis minuti, sed colore rubro. Vocari *Piperellam*. Hec apud *Serap.* Vbi notanda vel contrarietas, [nisi styli barbaries nos vehementer fallit, quem tamen utunque punitorem reddere conati sumus.] vel hinc. Dicitur in Arabia non nati ex planta eius aliquid, verum Lignum. Quod nos putamus idem esse ac dicere: infugiferam esse arborem: nec alium eius esse usum aut reditum quam Ligni. Postea dicitur, fructum ferre *Piperellam* dictum. Sed diuersi auctores hoc tradunt. An forte in Arabia tantum infugifera: in India frugifera? Nam apertè dicit, in Arabia nihil ferre præter Lignum. Quæ certiora sciunt, nos doceant, *Auc.* tribus distinctis locis de eia agit. 1. sub titulo *Agalugin*, id est, *Agallocho*. lib. 2. Tract. 2. cap. 14. Secundò sub nomine *Xilaloe*, id est, [vt vernè interp.] *Agallochi* ibid. c. 744. Tertiò in Tract. 2. de Med. Cord. sub titulo Ligni aloës, non sine suspitione eum de ignotis tradidisse, & res distinctas credidisse, cuius etiam ipsum oscitantia *Chrysoph.* de *Homer.* in *Consect.* *Diamofchi* dulcis ait: *Auc.* non tractasse, in 2. Can. de Ligno aloës, cum duo capita fecerit nominibus prædictis: & tertium demum de Ligno aloës loco citato, quem posteriorum locum nullum Recentiorum, quod equidem sciamus, animaduertisse ex eo patere arbitràmur, quod priora duo citent, intacto tertio. Ergo in primo loco *Auc.* pleraque repetit quæ *Diosc.* de *Agallocho* tradidit, nisi quod dicat habere cutem asperam, & cutem diuersis maculis & signis coloratam: quas maculas *Diosc.* substantia ligni tribuit, & molli cortice vestiri ait. In secundo loco *Xylaloe* (speciem meliorem esse dicit *Almundilum*, asportari ex India mediterraneo secundum quosdam. Sed melius eo esse, quod vocatur *Indum*, & in montibus nascitur, quoniam non generet pediculos, & odore sit penetrantiori. Esse tamen qui non discernant inter utrumque. Probari etiam *Alfemenduri*, quod nascitur in regione *Indiæ*, dicta *Sesale*. Tum dictum *Alchameti*, ibidem nascens: & aloë *Alfansi*. Sequitur aloë *Alchabehi* & *Alberi*: & aloë de regione *Cathæ*, & *Xylaloe* *Syni* dictum *Calamuri*, quod est humidum dulce. Vihora istis sunt *Agelahi*, *Almebethai*, *Alluati*, *Aluithani*. Sed *Almundilum* totum esse bonum. *Alfemenduri* melius esse varium, ponderosum, durum, multa humiditate refertum, densum & crassum, carens albedine, diuque manens in igne. Quosdam nigrum vario præferre. *Alcumaii* probati nigrum, nulla albedine confectum, graue, ignem diu totuens, grossum, præ multa humiditate splendens. In genere autem optimum esse illud, quod magis in aqua fidit. Quid verò innatit, putatum esse vitæ & spiritui [euanidum & inueteratum] & esse vitiosum. De sepultura eadem dicit quæ *Sethus* & *Serap.* Sed *Oedipo* aliquo opus esset, aut *Delio* natatore, ad interpretandas tam barbaras & malè comptas vices. Cur hic non se exercent, qui tantopere vniuersam Arabiam perultraisse gloriantur. Non minor sanè laus Veterum scripta obscura illustrasse, & suis obseruationibus ritè accommodasse, quam noua proposuisse. Imò prædictis longè inferiores putamus, qui noua tradentes, Veterum obseruata non intelligunt, & negligunt tamen.

nibus ritè accommodasse, quam noua proposuisse. Imò prædictis longè inferiores putamus, qui noua tradentes, Veterum obseruata non intelligunt, & negligunt tamen.

Agallochum, inquit *Ruell.* nostro Orbi tantum nomine cognitum. Aetius è *Græcis* primus, quantum equidem inuenerim, *Xylaloe* appellauit. Offic. *Lignum aloës* & *Paradisi* vocant. *Mangones* Offic. peritæpè pro *Agallocho*. *Alpalathum* substitunt, manifesto errore. Quid verò *Ruell.* intelligat per *Alpalathum*, vide antè sub *Ligno Rhodio*.

Agallochum prius dicebatur, vt patet ex *Dioscor.* *Michael* de *Capella* in *Synon.* apud *Hely Abb.* *Agalasin*, id est, *Lignum aloës*. *Steph.* in *Sinon.* *Agalasin* est *Xylaloe* ab *India* veniens.

Ceterum *Agallochum* *Thyino* ligno simile esse, aut vt *Paulus* dixit *Thyia*, facillè cognoscemus, inquit *Cornar.* si *Thyiam* arborem vel lignum haberemus, aut amplius nosceremus, quam quod à *Theoph.* lib. 5. cap. 5. traditur, & à *Plin.* etiam *Trogete* vncati dicitur: & ab *Homer.* inter ea quæ *Circe* odoris gratia incendit ac vrit, commemoratur. Cuius radice nihil crispus, nec aliunde pretiosiora opera esse dixit. Ex quo colligi posse putat *Corn.* quid sit quod *Dioscorides* *Thyia*, id est, punctis notatum dixit. Quidam tamen (addit idem) lignum *Rhodium*, quod à quibusdam *Alpalathum* asserti diximus, *Lignum aloës* vocant, & *Agallochum* *Lignum S. Crucis*, vt sit distinctio, quoniam *Mangonum* impostura lignum *Rhodium*, *Ligno aloës* *Agallocho* dicto, admixtum comperitur. Sed interim *Corn.* non immeritò negligentia accusabimus, dum hæc non malè quidem annotat, discernim tamen inter utrumque Lignum non offendit.

Fuch. apud *Diosc.* *Thyia*, id est, constructum & solidum, pro *Thyia* [maculatum] omninò legendum censet, ne more quorundam, *Alpalathum* *Diosc.* *Lignum aloës* verum non esse putemus, nisi quod sit maculatum seu punctis interstinctum. Sicut enim esse si ceteras *Dioscor.* notas habeat. *Nicolas* *Lignum aloës* crudum vocari monet, quod non est sub terra conditum, sed quod statim ab arbore excisum in usum venit.

Lonicerns *Lignum Paradisi*, & *Germ.* *Paradisi* *holz* dicit, quia fabulosè quidam scripserunt solum in *Paradiso* crescere, & per flumina inde Orientalibus provenire, quod & ante ipsum *Munachi* in *Me.* annotarunt & *Ch.* *Melid.* forte quis ab odore ita dictum putet vulgò in stirpibus, quod suauiter oleat, qualia omnia in *Paradiso* nata creduntur.

Pandec. *Agalginum* & *Agalan*, *Lignum aloës* *Syn.* vertit. At *Toxites* in suo *Onomast.* vocum centonem conuehit, nescimus an à se intellexerit. *Agalofia*, *Agagel*, *Agalan*, *Agalin*, *Lignum amarum*, *Lignum aloës*, *Lignum Arabicum*, *Babylonicum*, *Lignum Auch*, *Lignum fluminis Nili*, *Lignum Indum*, *Lignum optimum*, *Lignum Paradisi*, *Lignum Thymi*: & plura si vellet. *Germ.* *Lignum aloës* etiam *Albes* *holz* & *Freugholz* vocant. *Gal.* *Lignum aloës*. *Ital.* *Ligno aloe*. *Hisp.* *Porung*. *Linaloe* *Oriental.* *Portug.* *Poudagunia*. *Garcias* *Agallochum* *Arab.* *Agalugen* & *Hand* dicit scribit, *Guzarate* & *Decan* incolis *Yd*, quod vocabulum ex *Arabico* desumptum videtur: in *Malaca* *Garro*: *Isle* *Islandicum* *arab.* *Garro* autem *Tari* nomen desumptum esse quidam putant. Et annotat *Dalech.* *Tarum* hodie *Lusitanis* *Aquila* *braua*, id est, *Agallochum* sylv. lignum odoratum dicit. *Agallocho* verò non nihil simile. *Cat.* *J. Francos.*

Agal-

Agallochum, Lignum Aloes, Xylaoe, Xylum Aloes, Calambucum, Lignum Taprobanum, Tarrum Plin. Lignum Paradisi, omnia pro vno & eodem ponuntur. 2. Lignum Aloes sili. Lignum Comorinum vocat: vnde Aloes sili. Lignum Aloes vulgare, de quo mox trademus, genus Paradisi sili. Reform. Wormidum.

Agallochum commandacatum, itemque decocto collum, hantum omis commendat: ac tot quoque corpori sicuti titiūque odoris gratia inspergitur. Ad suffimenta denique thuius instar adhibetur. Radix verò drach. i. pondere posita, stomachi superfluos humores, imbecillitatem, ardoremque mitigat. his quoque quos lateris & ictericis dolor exeruat, ac Dysentericis aut torminosis ex aqua bibita optulatur. Diosc.

Autore Scribo: Cuncta Xylaoes species calide sunt & sicca, & ventrem sistunt, & stomacho bona, praefertimque Humida, & post Indica. Cetera verò nimis. Corroborant autem partes interiores, & quae lecore sunt obstructions solvunt, humiditatemque ventriculi absumunt. Cetera verò species, si crebre suffiantur, propter dulcedinem pediculos gignunt. Sed Indica sola prohibet horum generationem, ob suam acridinem.

Arabum apud Serap. quoque calidum est & siccum, & stipidum, ideoque viscera corroborat & reficit gratia sua aromatica, cororisque superfluum humiditatem absorbet. Rursus idem ferè ait. Haec eben amram, calidum & siccum in secundo ordine facit, & bonum aut esse cerebro, à quo pituitam detrahat, discutere fluxus, referare obstructions, prohibere vrinæ stilitium involuntarium, cautum à frigore & debilitate vesicae. Ant. cap. de Agallocho eisdem vires tradit eam Dioscort. At cap. de Xylaoe addit: Calidum & siccum est, in secundo gradu, ut patet. Subtilium est partium, apertum, & confortat omnia membra, & nervos quoque. Cerebro inprimis confert, & corroborat sensus. Cordi etiam cohibet, ipsumque exhilarat. Lignum Aloes eidem simile est viribus Ambræ, sed ea inferius. Recentiores quidam eius vsum praedicant etiam ad diapalmata, de qua re non contemnenda habes apud Marcellum Virgilium commentar. in Dioscort.

LIGNVM ALOES OFFIC. ET AGALLOCHUM plerisque putatum.

Lignum peregrinum, quod Xylaoen vel Lignum Aloes vocant officina, pectinibus plerumque densis & rectis est contextum, quodque transversum sectum Quernei ligni pectines simulatur, partim albicans, durum, graue, pingue, sapore amaricante cum quadam acrimonia aromatica, prunis injectum bullas agit totumque sensum colliquefcit, suauissimum spirans odorem, tandem verò si sufflando pergas, flammescit. Tale habetur in officina industrii viri Theob. Noblot. Ill. E. C. Wirt. pharmacop. Montbelgardi.

Agallochum crassissimum & vfu probatissimum hodie magna copia Venetiis habent institores, vt referunt Pen. & Lob. gustu astringenti, praesicco, non multum amaro, suffitu suauissimum reddit odorem, & succum aut liquorem pinguem, odore, qualem in Hebeno vel Guaiaco videas, cui concolor, & fortè congener. Eidem Lob. in

Obi. Agallochus praetantissimus verior siue Xylaoes.

Istius autem Xylaoes quæ Officinis nouissima, altera species Antuerpiæ aduecta, prius nobis visa, & munere data ab optimo pharmacopæo Antuerpiano Frac. Pennino, in cuius instructionissima officina prostat. Frustrum quod habemus è trunco vultum, pōderosum est, multis venis constans, probatissima Xylaoes officinarum ferè concoloribus, tuncis, odore & sapore non dissimilibus, sed suauioribus, amaris, & pinguioribus multò, quæ manducatae lentescunt cetero modo, reliqua ligni materia & superficies alba est, fragilis & fractu facilis, nimis aromatica: istud sanè lignum aloes omnium quæ vnquam vidit, sapore & odore vengeuissimum esse testatur idem Lob. ex quo desumpta est icon inferna parte posita. Superior desumpta ex Taber.

Porrò scribit Lud. Rom. in suis nauig. Ind. Or. (& ex eo Cronemb. qui eius historiam contempit, ut quum ipse vidisset) duplex genus eius arboris haberi: Primum quod ibi Calampat vocatur, optimum, vendi in vrbe Sarnau, apud quos nascitur, aureis decem in libras, sed hoc distibui inter reges illarum prouinciarum nec ferri ad nos: eius fragmentum duarum vnciarum manibus contrectatum, inenarrabilem odoris suauitatem super omnia suffimenta spirare: Duo alia genera in insula Taprobana haberi: quorum vnum flumine quodam importatur, quod Lubam vocant: Alterum, Bochor, cuius ortus illis manifestus est: quæ duo genera ad nos conuehuntur.

Ipsa arbor, teste Garcia Oleæ instar est, interdum maior: Vidit enim ramum eius cum foliis. Frustrum aut florem videre non contigit, ob difficilem & periculosam huius arboris diuturnam obseruationem, si frequenter in illis locis vbi crescit, grassantibus Tignibus. Ferunt autem recens dissectum Agallochum nullâ odoris fragrantia gratum esse, nec nisi siccatum, odoratum esse: imò cum odorem per vniuersam ligni materiem non diffundi, sed in ipso arboris corde sine matrice coaceruari. Crassum enim esse corticem, & ligni materiem odoris expertem. Haud negauerim tamen, (inquit Garcias) quin putrescente cortice & ligno, oleosus ille & pinguis humor matrici sese insinuet, illamque odoratiorem reddat: sed vt odor Agallocho concilietur, minimè putredine opus est. Multi enim sunt adeò experti & dextri in Agallocho dignoscendo, vt etiam de recens dissecto iudicare possint, sine odoratum futurum, an nulla odoris inuicunditate spiraturum. Etenim in omni lignorum genere aliud alio praestantius est. Solent autem Malacæ incolæ Agallochum

re purgare antè quàm negotiatoribus vendant. *Bulbus*. Praeterea verò multùm nigricans, cinereis di-
citur venteribus, ponderosum, pluuio humo-
re pingui praegnant. Probatio est, si igne accen-
sul, nihil humoris exeat, non si in aquam
coniectum, sublidet. Nam selectissimum quan-
doque innatat, nec sublidit. Guzarate & Decan
insulae, praeter praedictas notas requirunt, vt
magna sint fragmina: persuadent enim sibi, quò
maiora sint, eo plus facultatis in se continere.

Eiusmodi quale hic commendatur, annotat
Spharula
praecur. Clus. ex India. Vlyssiponem adferri, sed magno
astimari. Fieri interdum ex eo spharulas praeci-
rit, odoris iucunditate & pretii magnitudine
commendabiles. Frequentiores tamen esse eas,
quae ex Xylaloe, vt vocant syluestri, nam tale in
Comorin & Zeilan provenire, quod *Aguila brava*,
id est, Lignum aloës sylvestre vocant, testatur
Garcias.] terno concinnantur: quod mirum in
modum Agallochum emulatur: in odorem tamen
est.

Lignum aloës, quod in India *Calamba*, siue
Calamba
Pal. d'Agulla vocatur, auctore Linschot. maximè
in Malacca, insula Samatra, Cambaia & Siana,
vicinisque locis Orient. inuenitur. Arbores Oli-
uarum forma sunt, licet maiores, de truncata
noua bene olent, propter viriditatem immat-
uram. Siccitate etenim tacillior odor crescit. Opti-
mum *Calamba* vocatur, alterum *Palo d'Agulla*. Ab
his duabus syluestris praedicta, magno item in
pretio, quòd Indi Satrapis & Sacerdotibus inde
rogum defunctis stuant, pari honore, quo apud
nos marmorea sepulchra celebrantur. Verùm
cum supradicto Agulla ligno siue *calamba* com-
parari nequaquam potest. Syluestris, & iam di-
ctis locis, & in tr. Au Choromandel nascitur. O-
ptima autem notæ *Calamba*, item *Aguilla*, circa
Malaccam.

Serbit quidem Diof. Agallochum ex India &
Arabia deportari: sed legitimum lignum aloës,
inquit Garcias, non nisi ex India deportatur. Ex
Arabia quidem adferri potuit, prius tamen ex In-
dia eo deportatum, vt plerumque alia merces. Nam
in Arabia nasci non putat. Certe non vestiri, vt
Diof. de suo Agallocho tradit, sed cortice, vt reli-
qua ligna. Neque verisimile esse pro Thure ad-
sufficiunt substitui: sed potius è contrà pro A-
gullocho Thus substitui debuisse, vt pote cuius
semper maior copia fuit. Non solere enim ra-
riora & inuentu difficilia vulgaribus substitui: sed
contrà. Nam Thuris selecti centum pondo aereo
dus taxati in India erant, tamen ex Arabia huc de-
portantur. Lignum verò aloës, licet in India na-
tum, tres aureos pendere in singulas libras. In
omnibus quidem Prouinciis, quas Auicenna tradit,
Agallochum nasci, non autem verum & legiti-
mum Lignum aloës. Ac id quod in Promontorio
Comorin, Viterb. Coridictio, & Zeila inuenitur,
lignum quidem odoratum esse, non tamen sylue-
stre Lignum aloës, vt vocant. Legitimum verò
in Malacca & Samatra nascitur, vnde à Chinen-
sibus secebat. Hallucinari Auicenna ab incolis
elixari, vt omnem odorem eliciant, scribitidem.

Nos verò hoc loco idem dicere possumus, quod
Clus. apud eundem Garciam, nos totam Agallo-
chi historiam apud Auicenna legisse, sed nusquam vl-
lius elixationis mentionem ab eo factam inue-
nissè, saltem in nostro exemplari Basilicae impres-
so. Quare omninò dicendum Garciam, tam à no-
stro, quàm à Clusi exemplaribus diuersa habuisse.
Quid verò per illa vocabula quae Serapio ha-
bet in historia Agallochi, [suprà à nobis citata,]

Agallochi
pro Thure
non substi-
tui.

Pretium

Auic. not.

Auic. alter
error.

Serap. al-
lustr. ex
explicitat.

intelligendum sit, planè ignorare se facit Garcias, & non na admodum deprauata esse putat. Per *Mandel*, fortè Melindam intelligi: per *Seisi* &
Alcomeri, Zeilan insulam, & Promontorium Camorin, [in quibus Lignum aloës syluest. dictum nascitur] à quo triuano itinere marino Zeilan insula distat. Quod idem de ramorum sepultura donec marcescat cortex, lignumque purum remaneat: Item de collabentibus ex Agallochi arboribus ramis, à fluminum inundationibus raptis, perque circumstantes Regiones deferri solitis tradit, in nonnullis testatur cum veritati consona referre, sed in quibusdam veritatem affec-
tum non esse. Quod verò fructum proferre rotundum Piperis modo, & rubentem scribit, an verum sit, item se ignorare confitetur, cum videre sibi non contigerit, nec quenquam inuen-
rit, quitaliquando viderit. Nec eius reliqui Arabes, Rhaes, Anenrois, & Isaac, vsquam memine-
runt, tamen Agallochi facultates descriperint.

Quatuor quæ recentet Agallochi genera Ruel-
lius vidisse negat Garcias, sed vnicum genus In-
dicum nouisse. Fieri posse, vt reliqua genera le-
gitimum Agallochum non sint, sed lignum ali-
quod odoratum. Eundem tamen per omnia veritatem affecutus non sit, in plerisque tamen hal-
lucinatum non esse. Scribunt Musa & Cronem-
burg. inueniri harum arborum sylvas, quod ei-
dem Garcias minimè probatur: raras enim dicit
esse has arbores.

Scribit Paludan. in Annot. ad Nauig. Linschot. Agallochi, seu Ligni aloës multas species se habere, amenas omnes odore, variatas & maculosas, pinguedine plenas, densas adhæc & crassas. An verò sint ex distinctis specie Ligni aloës arboribus non docet: saltem multas species se habere ait: quoniam in farè decussis, r omnes graphice depingere, & docere in quo discrepent, in tanta huius rei caligine non parum lucem allaturum.

Selectissima quoque Agallochi fragmenta in
zeuantiæ xeno suo adferuare iacet Clus. Sed sibi
tar tim habet, cum describere non fuerit dignatus, alioqui praeter morem eius diligentia.

Sed quid reliquum Herbariorum vulgus, quod
item Medici quidam de Ligno aloës Officinarum
tradant videamus.

Inter quos primus occurrit Cordus, cui Agallochum odoratum est lignum, quod Receptori-
bus Graecis Xylaloe, hoc est Lignum aloës, appel-
latur, quo nomine vulgò in Pharmacopoliis ostenditur.

Quidam è Recentioribus id etiam simpliciter *Aloe*,
Aloe, & *Aloa* nominant, quorum in numero est
Lud. Vartomannus, qui Orientales & Australes
regiones descripsit. Videntur tamen etiam Ve-
terum nonnulli similiter per aloën Agallochum
intellexisse. Nam Diapalma illud, quo lectulum
suum odoris gratia conasperat muliercula, de
qua in Proverb. Salom. legitur. Myrrham, Aloën
& Cinamomum recipit: quo loco minimè intel-
ligendus densatus ille amarissimus & grauiter o-
lens succus, *Aloe* vocatus, qui nullis odoratis pul-
ueribus, aut Diapalmatis miscetur vnquam, nec
reputatur inter aromata & odoramenta. Itaque
hoc Prouerb. loco per Aloën, Xylaloe, hoc est,
Agallochum intelligimus, ceu plerisque etiam aliis
locis.

Sunt autem plures Agallochi differentiae, in-
quit Cordus, ex quibus optimum quod ad suos differ-
vius referunt Indi & reliqui Australes populi,
nobis quod non ita bnnitate excellit mittentes.
Idem testatur sapè vidisse se maculosum crispum-
que

Piperis
fructum

Agallo-
legitim-
um
notum
est

Musa
ex Cr.

Agallo-
Xylaloe

Aloe
pro Aloe
pro Aloe
Salom.

Plures
Agallochi
differentiae

Erasmus
defenditur
aduersus
Scal.

tum? Prius namque & alii ante Erasum & post Scalgerum expectant, ut abunde declaratum in hac Historia. Non enim necessarium Lignum aloës bonitas notare, grauitatem seu pondus, iam declaratum. Sed quando Germanus ostendit Erasmo Lignum ex quo fit aloë [modò recens & genuinum fuerit Lignum aloës] dicimus eum nec ineptè. Illud dixisse, nec temerè credidisse Erasum, quod nesciebat Scalger. Aloë quid sit in S. pagina iam declaratum. Excisos arboris ramos terra obrui, ut putredinis interueniret, tu corrumpatur id, quod in odorem, nempe cortex & exterior igni pars, ex Sethio & Serapione athenaëum. Nec refragatur diligentissimus L. de eorum Provincia Historiographus, Garcias, qui huius Ligni Historiam omnium optimè tradidisse videtur, nec alii qui de ea prodidèrunt. Si igitur crudum adhuc fuisse, & cortice suo obiectum ostendit Germanus, ostendit id ex quo non quidem fit de nouo, attamen prædicto modo paratur Lignum aloës: vel aloë Priscis dicta: non aloë succus, quem si intellexisset Scalger, deceptus fuit, quem non ex ligno elici, sed ex herba, ipsæmet scire potuit. Crudum sine Agallocho ubique Mesues requirit, quod vel recens intelligi potest, ab extimo tamen cortice mundatum, vel non coctum. Coqui enim à quibusdam excipendi odoris gratia post Auicennam annotauit Sylius.

Per eundem
Agallochum
quod intel-
legendum.

Nicol. quoque Agallochi crudi sæpè mentionem facit: per quod Fuchsius intelligit id, quod non putruit: quamuis Mith. cum Sylio intelligendum censet id quod non fuerit elixum, quod inde fortassis odoratissima lauacra ex Agallochi decocto sibi conficiant Indi, aliæque odora-menta in reges præparent vsus. ut etiam cum Rhabarbaro fieri narrat. Vel fortè per crudum illud intelligi putat idem, quod impetu fluminum longoque eorum ductu, [ut supra dictum ex Serap. & laus dicitur mox,] per regiones non deferretur. In his namque calidioribus regionibus aquæ à Solis æstu non obscurè calefactæ non modò illud omni ex parte diluunt, sed etiam elixant. Illud præterea addiderim, quod cum non modò crudum, sed & bonum addiderit Nicolaus, nullum aliud expetere videtur, quàm quod recens ab ipsa arbore excisum, & ab omni inodoro, ac superfluo purgatum sit, nec vlla vel putredinis vel elixationis macerationisve qualitate immutatum. Non reieciimus tamen Fuchsii sententiam, præsertim cum eidem & Cronemb. subscribat, &

Matth. not.

Apollo, qui nouè laudis studio Matthiolum Fuchsii sententiam refellere scribit quod per crudum aloës Lignum intelligat, quod non putruit, sed statim ab arbore excisum, ad vsus rapitur, sed à cortice & extrema parte mundatum, quale ostendisse potuit Germanus Erasmus. Quod si etiam Erasmus credidisset Aloë lucum, patari ex eo ligno, non idè totius naturæ fuisset ignatus, quem virum omnis literaturæ capacissimum celebrat posteritas. Ergo Scaliger postquam exercendo atque discipulando subtilitatibus suis summum fastigium imposuisset, rerum ipsarum fastigium nactus, subtilitatibus ipsis quoque modum statuisset, si statuisset reprehensionibus. Ut Erasmus, qui doctissimorum iudicio literarum scientiæ summus videbatur, nunc sese in suo genere Scaligero inferiorem non agnoscat: tantò minus ab eodem suppressus videatur.

Autorum
iudicium
de Scal. &
Erasmo.

Sed lubuit aliquantisper digredi, redeamus in viam. Monachi in Mes. Lignum aloës nihil aliud censent, quàm Agallochum Auic. Agalugen vel A-

Agallochus
Agalugen.

galugen: in eadem opinione videntur esse Amatus, Lachna, Borgaric. Apollo, Marantha, Casalp. & alii plures. Anguill. tamen, multi existimant, inquit, Agallochum esse Lignum aloës: eundem nunc id non asseuerabo, quandoquidem nescio an Thuir lignum sit Sabina. Clusius quoque a notat, pluresque Doct. virum virorem existimare, Lignum aloës, esse Agallochum Diosc. nec repugnat Garcias, qui sua Arabum scriptis accomodat. Matth. non diu esse tradit, quod legitimum Agallochum importari cepit: nam licet antea quibusdam non desset Agallochum vetum, nihilominus, quod rarissimum esset, Officinas ferè omnes eius loco Oleastrum Rhodium suppeditasse, quem falsò putauit Ruell. Aspalathum esse. Verum Agallochum illud, quod tantopere præstet, se vidisse negat Matth.

Sunt, inquit Matthiolum qui fomiantes dixerint, Agallochi arborem vidisse neminem, cùm tertius tantum paradiso proveniat, illudque ferris fabulantur fluminibus, quæ [ut sacra testantur monumenta] ex eo manant. Atqui pro comperito habetur, & paucis innuit Serapio, Gangem Indiarum amplissimum fluium quamplurima secum Agallochi fragmina vehere, quæ tamen in ipsum ducuntur ab eorum fluminum cursu, qui in eum conflunt. Quippe cùm fluuii transluent loca, ubi Agallochum provenit, aquarum inundationibus surgentes, huius truncos, fragmina, acamenta rapiunt vrà cum aliis variis generis lignis, & in Gangem transferunt, quemadmodum in nostris etiam fluminibus sæpè ac sæpius visitur. Cuius rei indicium affert illud, quod Venetiis venditur, ut prope quod longo aquarum discursu emri ex parte laceratum, exesum, comminutumque spectetur. Quamobrem mirum non est, addit idem Matth. si dum manibus tractatur, id odoris non præstet, quo illud fragrare prædicant ex natali solo in Lusitaniam aduectum. Sic ab ea opinione nimis est alienus Matthiol. ad cuius tamen marginem fabulosa dicitur.

Officina, ex obseruatione Clusii demonstrant duo genera Ligni aloës, præter lignum Rhodium, siue Oleastrum, qui Rhodo adfertur, quo vix sunt loco Ligni aloës. 1. Vni diuersi colores, ex venis fibrisque albis, aut ex luteo pallidis: aliis ex nigro rufescentibus, simul mixtis, magis in ramis, quàm truncis. Hoc generis quidam Docti Thuir lignum existimant, alii Aspalathum Diosc. 2. Lignum aloës aliud ex nigro rufescentibus, resinosum, quod vsu gratum ex se reddit odorem, ponderosum, & aquæ fundum petens. Hoc quidam putant speciem Ebeni Diosc. Lignum aloës adfertur ex Calecuth & Alexandria in Europam. Verum considerans Clusii verba suspicio incidit, quosdam confudisse Lignum Rhodium, quem Oleastrum pehibent, cum Ligno aloës hic à Clusio descripto.

Ryffius quoque Agallochum siue lignum Rhodium militibus frequenter dicens in corollis præcatis, vel alterutra voce abutitur, vel utriusque confundit. Nec minùs in eo hallucinatur, quod veritas Aspalathum acre dicit & austerum existimat.

Castor Durantes pro Agallocho siue Ligno aloës ponit iconem, quam postea iterum reponit pro ligno odorato.

Cæterum eadem nomina, quæ suprà Agallocho tributa fuere Authorum plerique etiam Ligno aloës Officinarum tribuunt, cùm maior pars vnum & idem esse putet, quod nec nos negamus, sed in re nondum planè certa & cognita

Agalogen
Lignum
alos esse
gallochi
veterum

Oleastrum
Rhodium
Ruellius

Fabula
de Agallocho

Duo genera
Ligni aloës

Thuir

Ebenum

Ryffius

Castor

gnitæ iudicium tantisper suspendimus, donec certiora discamus.

Eadem vires plexique Recentiorum tribuunt Ligno Aloes offic. dicto, quas suo Agallocho tribuunt Veteres, quas antea proposuimus.

Agallochi & Ligni Aloes substituta, adulteria & equiuocationes.

Textor in lib. suo de Peste Agallocho deficiente substituit Santalum luteum vel rubrum. Lobait, Officinas quasdam autumare Agallochū esse Santalum citrinum, quod & Rondel. in pil. Alephang. supponit. De ligno Rhodio & Aspalatho vel Agallocho vſurpato, dictum ſuprà.

Adulteratur Agallochum, vt Platearius tradit, ligno quodam in montibus Almafæ nato, quod pondere, nodoſo habitu, & quadam aromatica vi Agallochi notas vtrunque reſert, ſed neque nomen ligni, neque vbi ſit ſint Almafæ montes indicat. Matth. Syluat. Pandectarum autor idem paulò aliis verbis reſert, & lignum quod pro Agallocho vendi conuenit, Chamæleæ radices eſſe ſcribit. Videndum igitur, quidnam per Chamæleam eo loco intelligendum ſit. Significat autem Chamæleæ propriè [vt ille vult] eam plantam, quàm Latine Oleaginem & Oleaſtellum, Arabes verò Mezereon vocant, Thymelææ, hoc eſt, granum Gnidium ferentis fructus figuræ & viribus ſimilem. Eius radices Matth. Syluaticus, pro Agallocho vendi credit. Cordus per Chamæleam melius, noſtro iudicio eo loco putat intelligendum Oleaſtrum, vti dictum quoque cap. de Ligno Rhodio. Abſonum enim, inquit Garcias, quod Pideſtarius ſcripſit, & à veritate omnino alienum, Chamæleæ adulterari Agallochum, eūdem totà e regione, vbi Agallochum provenit Chamæleæ non naſcitur.

Sophiſticatur, inquit Monachi in Meſ. Lignum Aloes multis modis: vt cum lignis ſimilibus, & præcipuè cum lignis ſylueſtris Olux, & Chamæleæ acque Thymelææ. Et quandoque bulliunt ipſum lignum bonum, & accepta decoctione deficcant illud atque vendunt: rariſſimè ab aromatariis prius emittitur.

Syluius quoque teſtatur eſſe qui ligni Aloes loco Olux arboris matricem ſubſtituunt.

In Pharmacopolis quibuſdam Verſeleſibus, [inquit Apollo] non Oleaſtri Rhodii fruſta, olim pro Agallocho vſurpata, vt pote demerſa aquis non emergentia, quadatenus amarulenta, nec odoris iniucundi, ſed, quod iniquius eſt, veterum lignorum ſegmenta, Nardino odore imbuta, in medicamenta inferuntur, Venetiis tamen expetita abſque delectu: pecunias potius curant, & illegitima ſinceris præponere malunt.

Caſtor Dur. Agallochus adulteratur ligno Oleæ in aqua odorifera & cum oleo odorato, vel cum Aspalatho vincto.

Diligenter notandum, quod ſcribit Honor. Bellus, nonnullos vocare Agallochum plantam Creticam eandem cum Maranthæ Cytho: de qua libat.

Non veriſſimile eſſe arbitratu Garcias pro Thure ad ſuffimenta ſubſtitui Agallochum, vt latius dictum eſt.

In ſuccedaneis Gal. attributis Agallocho centaury ſubſtituitur. Centaury ſcribitur in textu Græco, & non Calamus aromaticus, vt in Lat. codicibus, vt annotat Borganus, magiſque

probat textum Græcum. Cui nos non adſtipulamur. Nam calamus magis probamus quid enim cum Agallocho Centaury in quo tanta amaritudo. nec aromatica illa & cardiaca qualitas, æne odor quidem ipſe, quæ in Agallocho requiruntur, & in Calamo aromatico non obſcurè ſunt.

TAVZARGHENT RADIX ODORATA.

CAP. XXX.

Quoniam Seal. exerc. 142. Agallocho ſubiungit radicem *Tauzarghent*, & odoris gratiâ conſert, eandem & hic reſerre lubet. Scribit autem eſſe in Occidentali Mauritania eam radicem tanti tamque boni odoris, vt appenſa laquearibus haud magna quantitas ſuppleat vicem magni ſuffimentum. Nec quicquam aliud de ea apud quenquam legimus.

THYMIAMA SIVE STYRAX RVBRA
Offic. & de Naſcaptho.

Styrax rubra Offic. ſunt corticum ſegmenta *Deſcriptio*
Crassiſcuſcula, ſtagilia, pulli coloris, aut ex pullo nonnihil ruſſelcentis, exiucca ſerè, quæ admodum igni vix tantillū reſudant, nec flammam ſatis claram edunt, nec pertinacem, odore deſtituta & ſapore, ob vetuſtatem, vt exſtimamus. Talia erant à multis annis à nobis ſeruata, & olim Liguſtini ex officinis empta. Similia v. d. mus Argentinx, ſed multò maiora ſegmenta, quorum quædam vncias duas longi, vnciū lata, quadam cralla, quadam tenuia, prædictis concoloria, odore quoque ac ſapore maniſeſto deſtituta. Inter quæ fruſtum leuiter cortici adhaereſcentem obſeruauimus, de quo poſtea. Huius corticis lib. octo batziis vendunt. At Styraſ liquida, reſ odorata & prædictà longè pretioſior ante biennium nempe anno 1602. à pharmacopæo Month. eodem pondere 16. ſolidis regiis: hoc eſt, paulò minori pretio quàm cortex ille inodorus, propemodum dixerimus fordidus ac penitus nihili. Similes cortices, ante aliquot annos, apud induſtrium quendam pharmacopæum, cuius nomen nunc exadit, obſeruauimus, nomine *Thymiamæ*, inter quos quidam craſſiores quàm prædicti. Sed & hi erant euanidi & exoleti. In eodem pharmacopolio, eodem quoque nomine, anno 1597. dati cortices Argentinx empti, qui in tenues multas partes conuſi, & in glebas compaſti, admodum erant ſucculenti, ruſti, hoc eſt prædictis concolores, niſi eſſent ſaturatiores, odore graui, non ſine ſuauitate tamen, qui odor adhuc pertinaciter durabat anno 1604. licet iam ſitum cinereum haud leuiter contraxiſſent, & multò ſicciores euaiſſent. Igni admoti ſumum & flammam luculentam dabant. Sapor nullus inſignis, attamen glutinoſus cum quadam acrimonia. Odor ſine videtur aliquatenus reſerre odorem Baſami Peruiiani, & vt liberè dicamus, Styraſis liquidæ offic.

Corticem ſupradictum Cordus Naſcapthi nomine ſic deſcribit: *Naſcapthum*, quod hodie *Thymiamæ*, & *Styrax rubra* in pharmacopolis vocatur, craſſi corticis ſegmenta ſunt, colore in ruſſo nigricantia, quæ ſola per ſe aut cum aliis quibuſdam ad odores vaporantur: habetque acrem,

*Fructus**Thymiamæ**Cortices odorati.**Naſcapthum, Styrax rubra.*

reë inuicundum in fuffitu odorem: gultu nullam
terè qualitatem præ se fert, sed ter licantem: èlt-
que huius rei caufa, quòd nimis inueteratum ad
nos afferatur.

Narcaph-
thon.

Narcaphthon, inquit Diofc. quòd alii *Ναρκαθον*,
vocat ex India quoque deferitur. Est verò corti-
cofum quiddam, Mori [*αμυγδαλον*] libro fimile, quod
inucendi odoris gratia fulficur. Facit uis fulfimentis
infertur: vuluam quoque adftrictam fuffitu iu-
uat.

Vfus.

Lacaphelin.

Paulus quoque Narcaphthon Indicum aroma-
dicit, eufdem vfus. At in compositione Cyphens
Solaris *Ναρκαθον* doctarrem admifcet, & ait eife
corticem Pini [*πινος*] aut alterius cuiusdam ar-
boris. Qua fua helitania & inconstantia effe-
cit, vt incertum fit vltum viris doctiffimis, an i-
dem Narcaphthon cum Lacaphtho putandum fit.
Cuius fanè alii Scriptores non meminerunt, vt
ficut ipforum, ita & noftro feculo, [fi idem non
fit cum Syrace rubia] penitus ignotum videat-
ur. Apud Plutarch. tamen lib. de lifle & Oflri-
de, in compositione eufdem Cyrhei heliaci, pro

Plut. ar.

cus corref.

Ναρκαθον habet *Ναρκαθον*, corruptè vii videtur, &
aut Picæ, [vt tunc tamen mo lo velis expone-
re vocem *πινος*] corticem Narcaphthon eife.
Nam iftarum arborum corticem Narcaphthon
appellarent Anthores, nifi ipfe pmo fidei vltius
in Europa Narcaphtho eife. Quoniam verò ex
alio Orbe ad nos uellet certum eife, nihil minùs
quàm Pini aut Picæ cortex fuiffe. Nifi ficca Sto-
rax appellata, Narcaphtho ufuiffet, prout nos
rememorare cum Cordo faciemur. Certè non
conflat inde afferatur, & cuius arboris cortex fit.
Ex India non afferri, arguit uilitas, quamuis aliis
quoque indicis conflat.

Narthe

Theoph.

Ceterum quid fit *Ναρκαθον* apud Theophr. difficile
eife pronuntiare in tanta breuitate, cum eius fe-
mel tantum me uenerit nomine tenus. Sufpicio
tamen eife poffe eife Narcaphthon Diofc. maxi-
mè cum Theophr. lib. 9. p. 11. cap. inter ea medi-
camenta recenfeat, quorum vltum eife ait ad vn-
guenta, quæ funt omnia aromatica. Auger con-
iecturam quòd quidam eo loco ex Diofc. *Ναρκαθον*
legendum cenfent. Hermol. Lacaphthon idem
putat cum Narcaphtho: hocque à Plinio præter-
miffum arbitratu confultò, quia incerta eife na-
tura eius, vt aliorum quoque plurimum, quæ ille
Orbi noftro tantum nominibus cognita eife tra-
dit, vt Serichatum Gibithumque. Marcellus quo-
que facit, nihil de Narcaphtho à fe inuentum
Theophr. aut Plinium docuiffe. Ideoque illis in-
cognitum fuiffe fufpicatur. Immo in antiquiffi-
mo fibique probatiffimo codice, nullibi etiam il-
lud caput de Narcaphtho apud Diofc. legi, ac ne
ueftigium quidem eius ab eodem deprehenfum:
non leui, nifi Paulus id confirmaret, fufpitione,
cum liceret Plinio, ab eodem Diofc. à quo plura
alia acceperat, hoc etiam accipere, quod tamen
ne verbo quidem fecit. Sed Paulus fufpicionem
amouit, qui eadem penè cum Diofc. dicit. Pro eo
verò quod diximus, vuluam adftrictam, habetur
gemina lectio in Codicibus. Sunt enim in quibus
fuffitu aut *ισχυρις*, & in quibus *ισχυρις* legatur,
vt vel anguita præclufa, vel adftricta nec hu-
mores remittens matrix intelligenda videatur.

Theoph. lo

cus corref.

Nos cum Marcello & aliis doctioribus Inter-
pretibus id malinius quod ab antiquo medicinz au-
thore Paulo Agin. confirmabatur. Sed de Plinio
nondum tranfactum. Sunt enim qui cum Nar-
caphthum intellexiffe putent per Serichatum,
quando ait: Ed comportatur & Serichatum &

Diofc. alif.

quodammodo, & in quibus *ισχυρις* legatur,
vt vel anguita præclufa, vel adftricta nec hu-
mores remittens matrix intelligenda videatur.
Nos cum Marcello & aliis doctioribus Inter-
pretibus id malinius quod ab antiquo medicinz au-
thore Paulo Agin. confirmabatur. Sed de Plinio
nondum tranfactum. Sunt enim qui cum Nar-
caphthum intellexiffe putent per Serichatum,
quando ait: Ed comportatur & Serichatum &

Sericha-

thon.

Gabaliu, quæ intra fe confumunt Arabes, no-
ftro Orbi tantum nominibus cognita, fed cum
Cinnamo Cafique nafcencia. Peruenit tamen a-
liquando Serichatum, & in vnguenta additur ah
aliquibus. Permutatur in libras x.vi. Ex obfcu-
rillimo hoc tripode, quali Laurum momordiflet,
velut edicto quodam pronuntiat Amatus, Pli-
nium non Narcaphthum appellari voluiffe, fed
magis Serichatum, huiusque defcriptionem, tan-
quam rei fibi incognitæ prætermiffiffe, tantum ab
aliquibus in vnguenta addi, dicere contentum.
Ergo P. ino incognitum fuit, & nihilominus A-
mato cognitum, Serichatum apud Plin. eife Nar-
caphthum: cum tamen ingenuè falus fit noftro
Orbi tantum nomine cognitum: Vt iam non im-
merito *duyndeus* eufmodi coniectores appella-
rit doctus quidam, qui tantæ fecuritate pronun-
tiate, tantæ facilitate diuinare, atque adeò tam
audacter pronuntiare didicerunt, quid authores
fenferint in his præfentim, quæ velut non intelle-
cta præterierunt, contenti nomina tantum appo-
nere, vt de Serichato & Gaballo fecit Plinius.
Sed forte iftud mouit Amatus, quod in vnguen-
ta addi Plin. ait, quod idem & de fua Narthe
Theophrastum fcribere diximus, quam quidam
Narcaphthum putant, quodque idem tradit Dio-
fcor. Sed & his & talibus coniectari aut fufpicari
liceat: neuti quàm verò temerè interpretari ad
ftatuere.

Mirum etiam Gal. nihil de Narcaphtho tradi-
diffe, quem tamen Diofc. libros diligenter euolu-
iffe liquet.

Serapio Abicis cuiusdam telimonio fretus tra-
dit, ficcam vocatam Storacem corticem eife arboris
Storacem [Styricem refinam] fundentis, qui
decoctæ & exprefse liquidæ Styraei luperfit,
quod tanquam verifimile, inquit Cordus, non
impugnamus. Hoc tamen reticendum haud exi-
ftimamus, nobis videri aliam eife & diuerfam ar-
borem, liquidam Styracem fundentem, ab ea quæ
calamitam fudat Styracem, vt de Styraçe docebi-
mus. Hoc enim loco non de Styraçe, fed Nar-
caphtho nobis tradendum. Io. Rhoder. Lufita-
nus Narcaphthum putat eife prætofam illam ar-
boris cuiusdam Indice materiam, quam *Ligni a-*
quile nomine in ftruftiores Lufitanorum Officine
feruant. Sed cum hoc lignum non fit cortex, fed
arboris cuiusdam Indice materiam, Agallocho fim-
ilis [cuius etiam speciem eife arbitramur] non au-
fimus eius opinionem confirmare. Si quidem Nar-
caphthum cortex eife arbori fide dectatus. Aquila
verò lignum, non cortex, fed lignum eife, quam-
uis nonnunquam etiam cortice veftitum afferat-
ur, fed rarè, & cui non fit eadem quæ ipfi ligno
in odore & fapore gratia, de quo plura diximus
cap de Agallocho & Ligno aloës. Fatetur itaque
ingenuè Cordus fibi nihil cetui de Narcaphtho
conftare, hortaturque alios vt inquireant. Idem
in Diafcordio D. Nicolai non erat hæc: Storacis
rubeæ: hoc enim loco non eife accipiendus cortex
ille fufcus & aridus, quem vocant Thymiana, ac-
que malè Storacem rubeam: fed Storacis Cala-
mitæ puriffimæ gutta, quibus rufus eife color. I-
tem ad Troch. Alyptæ Mofch. Styraçe rubra hic
non fignificat Thymiana, aridum illum nigrum
corticem &c.

Non defunt indicia, inquit Matth. [fi modò ad
nos hodie deferatur] id omninò eife Narcaph-
thum, quod vulgò Offic. vocant *Thymiana*. Nam
Thymiana non aliud integrat quàm *Thymiana* apud
Græcos. Setap. Narcaphthum *Lafiharen* vocat:
dicitur etiam Arab. *Nabach*. Ital. *Agall. chs* atque
etiam

etiam *Tigmane* Sepalsiarum vulgò. Idem post-
com. Lat. & Ital. Er Epist. lib. 5. scribit: Placeret
quidem Val. Cordi doctrina, qui rubeum Styra-
cem imponi iubet, si tamen pro rubeo flauum,
vt pote præstantissimum intelligeret. Sed cum
ipse Germanus fuerit, & sciam ego Germanicas
sepalsias nihil aliud quam Thymiam, quod Diosc.
Narcaphthum vocari censeo, Styracem rubeum
appellare: vereor sanè, ne ipse quoque pro Co-
zumbri, Thymiam addendum crediderit. Sed de-
mus eū de selestissimo Styrace intellexisse, errauit
tamen, cum sciret quid apud suos Myropolas ru-
bens designaret Styra, quod illis manifestam et-
randi aniam præbuerit, à quo errore non habeo
quibus excusum: præsertim cum mihi cettò per-
suadeam, Cordum in hoc Iac. Manlium esse se-
cutum. Namque Manlius simul ac perperam ex-
posuit Cozumbri, facem esse Styra, liquidum, mox
subiunxit Arabicum nomen secundum Composi-
torem nil aliud designare, quam rubrum Styra-
cem seu Thymiam, seu Thus Iudæorum. Quæ vt
inepta, inania & incertis Autoribus allata, ita ri-
denda & reiicienda videntur. *Hec ille.* Sed con-
siderent eruditi Lectores, an Cordus non sit ex-
cusandus, qui in duabus compositionibus prædi-
ctis apertis verbis declarauit, se per Styracem
rubram non intelligere Thymiam ac proinde ei
à Mithioli iniuriam fieri.

Ipsè verò Matthioli. [vt annotat Guiland. in suo
Theone] crasse in Narcaphtho & Staete errat, quæ
ille medicamenta duo pro vulgari Tigmane &
Styrace liquida exponit, rectius facturus si recu-
tarit. Styra enim liquida ex recentibus Styra-
cis arboris corticibus, admixto oleo ingentibus tor-
cularibus, in Asia minori Aegypto & Græcia pre-
mitur, quos ita expressos cortices magna Italiæ
pars *Tegane* vocat, sicuti & Calabria *Bisari*. Sed
nos de Styrace liquida & aliis Styra-
cis generibus specialius trademus post resinas arbores.

Amato Narcaphthon Arab. *Nabath*, *Laba* seu li-
gnum est corticosum & velut putidum, antiquita-
tem nimiam præ se ferens, quod idem ait cum eo,
quod Offic. hodie Thymiam, quia in suffimentis
præcipue eo vtuntur. Itali corrupta voce *Tigna-
me*: Hispani Mauritania *Almea* appellant. Cæ-
terum *Thymiam* vagum nomen est, suffitus om-
ne genus comprehendens.

Lacunâ quoque teste, pro certo creditur *Al-
mea* esse corticem Styra-
cis, ex quo per cocturam
detracta Storax liquida offic. Storax ruhra inquit
Clusini offic. Galliæ & Belgii, quibusdam in Bra-
bantia *Thus Iudæorum* dicitur, aliis Thymiam.
Ex doctorum tamen sententia Narcaphthon Anti-
quiorum.

Diosc. descriptio conuenit cum Styra ruhra
offic. harum regionum. Vt verò scribit Apollo,
Styrax liquidus offic. Staete non est. Est & Styra
ruber Arabistis *fax* Styra-
cis liquidum & Myrrha Sta-
etæ seu etiam Cozumbrium, & Iudæorum aut
Thymiam pro Staete inuecta.

Serapio inania garrîens pro Thymiamate omnia
simul obruit, vt etiam Auic. Pharmacopœi qui-
dam ineptè satis, per Ammoniacum thymiam,
Ammoniacum simul ac huiusmodi corticem acci-
piunt. Bellonius in suis obser. de iis quæ in Rhodio
vidit, refert vidisse se exonerantes nauiculam ad
ripam portus, plenam simplici cuius in medicina
vltus est, quod Styra ruhra dicitur. Græcis nunc
vocari *Maurocapno*. Sibi dictum fuisse, arborem
in ipsa insula nasci: verum non datum fuisse otium
videndi.

Vt Narcaphthi olim, vt supra dictum, vsus
Tom. I.

fuit ad suffitus, ita Styra-
cis tubæ hodie dictæ iti-
dem præcipuus vsus in compositis odoramentis,
quæ ad suffiendum parantur: ita vt præterquam-
quod per se [si modò recens sit, aut tale quale
suprà vltimo loco descripsimus] id muneris præ-
ster, pauca fiant suffimentorum compositiones,
quæ ipsum non recipiant. Sed quæ Pharmacopo-
eorum quorundam hodie est pertinax proteruitas,
malunt in hanc vsque diem euanidum illud &
nullius nec gustus nec odoris corticem immiscere,
fungum pro aromate, quàm meliora docentibus
obtemperando operam impendere conquirendi
præstantiora.

SASSAFRAS SIVE LIGNVM PAVANVM.

CAP. XXXII.

Lignum Sas- Descriptio
saffras parū
Lign.

ponderosum
Cortex.

est, corticēque
(prout ad nos
imponitur) tegi-
gitur, extimo
quidam tenui,
cinereo, inter-
iore crassius-
culo, rufesce-
re. ser golo rā
nihil, molli,
materies subia-
cet alba, vel ex
albo rufesce-
re, aliquā interdi
etiam parte ad
cinereum vet-
gens, mollitie
& pestibue
Tiliaceis, odo-
re & sapore su-
ui aromatico;
actiusculo &
subdulci, quo-
dammodo Ani-
si. Cortici verò
siccatas cum nō
obscura astric-
tione inest. Vi-
dimus frustra fe-
moris crassitu-
dine, sed quæ
vel prope ra-
mos vel radicē
excisa ex nodis
& veltigiis con-
iectabatur. Ac-
cepimus & por-
tiones qualdam
à D. Volmario,
quæ eundem

exhibent saporem & odorem, sed texturæ raræ &
veluti porose, pediculi Nymphaeæ instar.

Folium vidimus anno 1607. apud charissimum
fratrem Casp. Bauhinum, sublongum, in tres par-
tes diuisum, cuius pediculus degustatus, fuit aro-
maticus.

Arbor ipsa, teste Monarde [cuius iconem ex-

Descriptio
arboris.

hibemus quæ prima fronte Cinnamomi videbatur, magnam proceritatem adsequitur, quam & mediocres & parvæ reperiuntur. Maxima Pinum mediocrem æquant, formâ etiam recta non abfimiles, truncus singularis est, nullis adnatis ramosus, Palmæ instar, atque superius duntaxat ramos Pini mundatæ in modum emittit, in orbem poculi instar circumactus. Cortex crassus, fulvi coloris, alio tenuiore cinericeo tectus. Materies albâ in feluum deurgens. Estque tam truncus, [vt & rami] flexilis. Cortex commanfus, aromatico sapore præditus apparet, qualis est Fœniculi, tanto tamque fragrant, vt pauca eius quantitas totum conclaue compleat, habet & acriusculi quippiam. Lignum ipsum minus efficax, minusque aromaticum. Ramis hærent folia viridia, trifariam diuisa, ficulneorum æmula, tenera adhuc, Piri foliis similia sunt, vixque vllum angulum ostendunt, atroreuerentia, odorata, multoque magis exarata. Perpetuâ fronde est arbor, atque foliis marcescentibus alia succrescunt. Nescitur an fructum aut florem ferat. Radix pro magnitudine arboris crassa aut gracilis, flexilis quidem, minus tamen quam truncus & rami, summa t. llure vagans, vnde facili extirpatur.

Cæalp. quoque corticem specie & colore Cassia similem ait.

Synonyma
Sassafras. Vulgus Herhariorum, Medici item & Offic. *Sassafras* vocant: Cameli. Lignum *sassafras*, quod odore *Melle* arboris liquore referre ait. *Lignum Pauanum* Tab. Catal. Francos. Refor. Wor. & *Lignum floridum*. Indica radix que *Sassafras* Codronchio. Gallis & Hispanis corruptè *Sassafraga*: Indis *Pauamen*, Hispanis, *Viera*. In Virgin. insulis *Wimanc* Germ. *Sassafras*.

Locus. Nasçitur in maritimis, locisque temperatis, nec humiditate nec siccitate excedentibus. Scaturit hac arbor montes, suauissimumque odorem præternavigantibus ea aspirat. Floridæ familiaris, vno tantum loco, in portu S. Helenæ, & portu S. Matthæi: alibi nulgum, auctore Monar. Non ita diu ad nos importari ceptum, nunc in omnibus bene instructis Pharmacopoliis habetur.

**Vires & v-
sus.** Folia, [inquit idem Morard.] confusis imponunt Indi, sicca in Medicos etiam vsus assumunt. Optima pars arboris & efficacissima est radix, cui cortex internus multum viscidus, coloris fului, odore tum ramos, tum reliquam arborem vincens. Atomatus magis est cortex quam radix: efficacius & odoratus est decoctum radicis, quam reliquæ arboris & ramorum. Quare tum ob hanc causam, tum ob copiam, in maiore est apud Hispanos vsu.

Téperam. Calidum est hoc lignum cum ramis, & siccum in secundo, paulò magis calidus est cortex, adeò vt ad tertium caliditatis & siccitatis gradum ascendat, id quod ex decocto facili percipitur. Danda igitur opera, vt lignum & rami cum cortice habeantur, sine quo inefficaces sunt illi.

Indi fragmentum ligni aut radicis rase pro arbitrio aquæ incoquunt, quo fit, vt inde reduces milites, quilibet pro suo placito decoctum præparet. Ego verò hoc modo vtor. Considerato vsui temperamento & morbi modo, decoctum præparo: leuius quidem & ex minore ligni quantitate propino biliosis: pituitosis meracius, & ex maiore ligni portione. In sanguineis media via incedo. Eodem modo etiam pro morbis soleo variare, quæ omnia nisi animaduertantur, fieri non potest, quin multi errores in vsu committantur. Nec non magna victus ratio habenda, prout morbus exigit. Alter hyeme parandum deco-

ctum, aliter Vere: aliter pro robustis, atque aliter pro imbecillis. Idem de temperamentis tum corporum, tum regionum iudicium est: quorum neglecta obseruatione, nobilis quadam matrona ex meraciori decocto in periculum est deducta. Hispani incolæ Floridæ insule in omnibus morbis vtuntur, tam acutis quam diuturnis, tam calidis quam frigidis, tam leuibus quam grauius.

Vtilitas magna eius est in obstructionibus hydropicorum, febribus quotidianis. Hepar enim corroborat, obstructionibus liberat, ventriculum confortat. Tertianâ nothâ laborantem iuuenem, & in hydropem propendentem, sanauit pilulis de Rbab. Dialacca, & decocto Sassafras. Meracius decoctum manè loco syrpi cum vel sine Saccharo bibitur: simplicius in potum ordinarium cedit. Bene etiam succedit, si eo vinum diluant, qui vino afflucti. Appetentiam mirum in modum reuocat. In doloribus capitis tam nouis, quam inueteratis, ex frigiditate ortis, datur meracum decoctum calidum, manè, in prandio, & in cæna, obseruata debita victus ratione. Sed appetitum est, vt præcedat purgatio, mediòque tempore vsus decocti, pilulæ lumantur de Hiera simplicis. Qui autem decocto vtuntur, non necesse habent conlani se continere: satis enim est, si probè vestiti sint, & frigus aeris neque intemperatiore caneant, cibis autem laudabilibus vescantur. In morbis thoracis frigidis efficax est, meatus pectoris aperit, picuitam abluunt, catarrhos in thoracem delabi prohibet. Pum decoctum calidum manè bibitur: dilutius verò seu secundum decoctum pro potu ordinatio. Postea verò meracæ sorbituuncula matutina intermituntur, succedente diurno & conuiuio secundæ decoctionis vsu. Esi enim debilitas agat, continuato tamen vsu, idem quod prima decoctio efficit: debet autem et ad inferri saccharum, vt facilius sit operatio. In frigidis ventriculi affectibus & flatulentis, præmissa vini rasi euacuatione: meracior decoctio manè calida sumitur, alias diluitor, vt dictum est. Prodest maximè in doloribus inueteratis, quo modo ventriculi dolores antiquissimos curauit, ind. cto postea continuo vsu simplicis decoctionis, assumptis que semel in hebdomade cataposis de hiera si vpliei. Debiliter conuenit ventriculo subuenit, status dissipat, ractus acidus tollit: vomitum continuè compescit: oris & anhelitus odorem commendat: Hædiaci efficaciter propinatur: præsentem quidem dolore meracæ decoctio & calida, & ad præcautionem diluitor longo vsu, per se aut cum vino. Nec minore vtilitate calculi sis datur, & iis quibus arenule gignuntur in renibus. Nun & pituitam consunt, & status dissipat. Aduersa est iis qui ardore vniue laborant, aut calida partium vniue destinata tū in emperie. Alioqui vrinam ciet, maximè si impedimentum fiat ab humore aut causa frigida. In artuum debilitate, & gressu impedito, sudor decoctione Sassafras prouocandus per dies multos. Nihil etiam refert interm, si non fudet. Dolorem dentium mirificè leuat lignum masticatum. In Lue Venerea, idem præstat quod Guaiacum, China, Sarlaparilla, simili vsu & vtilitate. Valet & ad arthriticos, podagricos, que cruciatus, nec non membra resoluta. Ventrem soluit Cyathus mane calidè assumptus. Passionem cæliacam diuturnam sanat, status veri & cruditates consumit, certo experimento. Menles mirificè prouocat. Obstructiones expedit, scdòque faciei colores emendat. Sunt quæ contra

sterilitatem non infelicitate vix sunt, quibus videlicet vterus fuit frigidior. Macilentis confert, & carnem auget, ob id fortassis quod hepatis obstructionibus sublati melior sanguis generetur. Multos nouimus ad pestis præcautionem aqua seu decocto eius vfos immunes euasisse à contagio: alios, qui radicis aut ligni frustulum continud circumgellantes olfacerent, ad aëris labem corrigendam. *Hæc Monardes.*

Admirandam profectò huius ligni facultatem non pauci alii medici hodiè celebrant, idque non tam ob odoris suauitatem, & quòd nullo ingrato sapore præditum sit eius decoctum, quàm ob vinum efficaciam, si debite administretur. Non facillè credat, qui non sit expertus, eius ligni vnam, [vel semunciam vt velut Monardes] date octo libras potionis, vt saluberrimè ad corpora superfluis humoribus liberanda, ita consuetis ob odoris saporisque suauitatem ita amice, vt vt post aliquot dierum vsum assuefacti, non aliam sibi optaturi sint vlli, nisi forè quorum genus peritus Baccho manipatus.

Potest destillatum ex eo parari, vel ipso decocto efficacius, præsertim siamenta aliquandiu in in aqua sub cineribus calidis macerata fuerint: quæ postea destilletur in B.M. ita vt nihil viriù ligni exhalet, sicut fieri solet in decoctione. Dosis quoque minor erit quàm decocti: potèstque & secundarium parari destillatum. Sed quia id lignum non admodum recens ad nos importari solet, maior ligni dosis à peritis medicis sumi solet.

Cùm Monspelii ageremus, ligni cum suo cortice derafi vnc. j. l. in tubis tantum aquæ fontanæ libris per horar. infundi solebat, deinde ad lib. ij. consump. decoqui, & de colatura lib. f. manè sumi calidè. Meliusque censemus cum celeberrimus eius loci medicis sic parari in duas tantum doses, quàm in plures, tum quia assuetum gratiam odoris amittit, tum quòd facultas illius facillè euanesceat. Est enim tenuissimarum partium. Residuum prædicti decocti infundebant per tres horas in lib. xvi. aq. font. decoquebant ad lib. ij. consump. colatoq; per manicam Hip. cum saccharo, Boscheti, titulo, aut absque eo pro potu ordinario utebantur, liberaliore adhibito victu, quàm in decocto Guaiacino, quo nomine frequens eius vsus in corporibus macilentis. Hac ratione magno successu præscribebant ad podagras, Ischiadas, veteres fluxiones, obstructions confirmatas, febres nothas & antiquas, & singulari propemodum experimento ad fædos virginum colices. Etnos iam ad quosdam prædictorum morborum non infelici successu præscripsimus. Ipsa ligni materies, etsi ad opera satis inepta videatur, sustinuit tamen in elegantem pyxidulam torno elaborari quam adseruamus.

LIGNVM ANISI.

CAP. XXXII.

Inter ligna Atlantico Orbe aduecta, vidi (inquit Gorop. in Hip. lib. 7.) quod Anisi odorem ita spirabat, vt Anisi lignum nuncuparem.

Sanè si Goropius non separasset Sassafras à suo ligno Anisi, suspicari fuisset idem cum Sassafras. Saltem colorem & formam quoque indicasset.

Sed datum nobis eodè nomine lignum, ab industrio medico & amico nostro D. Thoma Platero.

Tom. I.

ro, vncias duas latum, ex trunco brachii crassitudine, nec illo tamen integro excisum, odore Anisi & quàm Sassafras suauiori, mitiorique materie, solidà, subfusca, pectines rectos maculis transversis ac splendicantibus intercipientibus, quales ferè in Fagino ligno videri solent: facillè finditur. Flammæ admotum, facillè adolefcit, & luculentam flammam præbet: sed odorem gratum non reddit sicuti Sassafras. Perquirant Studiosi an tale aliquid apud Veteres vel Recentiores descriptum extet.

ZINGI FRUCTVS STELLATVS SIVE
Anisum Indicum.

CAP. XXXIV.

Videtur nobis primum apud Cl. D. D. Fel. Platerum in amplissimo eius ut cum capio, idemque postea nobis exhibitus à fratre eius Thoma Med. Doct. ex Argha delatus, vbi ab amicis ex India, vtaiebat, illatum dono acceptat Stella figuram representat. Constatque ex septè nuculis particularibus, radiorum in morem in centro coëstantibus, triangularibus, longis, leuiter compressis, eà parte quæ committuntur impressis, extimà & conuexa peripheria semicirculùm ferè describentibus, cortice gemino tectis, duro, & spadiceo, nigricante, ingolo, interiori propemodum osculo, internà substantia cupri diffracti instar lucente, bin-

ualui, atque in siccis & inueteratis nonnihil hiant. Nucleus verò cum in singulis nuculis latitat singularis, leuis, sple nudus, colore seminis Liniaut Pomorum, sed paulò dilutiore. Odor & sapor Anisi planè est, vnde fortè Anisum Indicum dictum, cùm interim nihil præterea cum Aniso commune habeat. Relinquit tamen nescio quid acroniæ in lingua commanfus. Figura magnitudinem ferè exprimit eius quem vidimus.

Ss 2

Zing.

Apud eundem Plat. didicimus etiam *Zing* dici.Anisum
Philippina-
rum insu-
larum

De hoc ipso, postquam ista commemorati es-
mus, in vltima rationum suorum historia prodi-
dit Clus. Anisum Philippinarum insularum (que
ducentorum fere milliarii intervallo à Sina-
rum regione distant) allatum ante paucos annos
à Nauclero Anglo, cui nomen Thomas Candi,
cùm è sua navigatione, quàm totum orbem circui-
uit, rediisset. De huius autem radice, caule, foliis,
vel etiam floribus quicquam pronuntiare posse
negat, quodd seminum & umbellatum tantum
partes Londino acceperit Anisi nomine: pro-
prium nomen, quod natali loco obtinet, esse
Damor [addiderat enim Gateus appellationem,
vnius ex insularibus, quem Candi aduexerat, ma-
nu exaratam Sinanis caracteribus.] Etant, in-
quit ille, umbellæ satis lætæ, Archangelicæ um-
bellis non minores, sed vt conicere licebat, et-
iam laxiores, aliquot pediculis satis crassis & fir-
mis, in orbem ex summo ramorum subigio na-
scentibus constantes, quorum singuli, non gemi-
num semen, quale Anisi vulgaris, sustinebant,
sed plura in orbem, vnciam latum interdum, serie
quadam disposita, videlicet sena, octona aut plu-
ra, fusci coloris, rugosa, in binis æquales partes
compacta, quæ superi parte distincta, vt plurimum
inania reperiuntur: aliquot tamen plena depre-
henduntur, & semen vnicuius continentia, læue,
splendens, cineracei coloris, Orohi penè magni-
tudine. Saporidem qui in vulgaris Anisi semine,
atque etiam odor.

Sapor.

DE SANTALIS.

CAP. XXXV.

Descriptio
citrina.

Decorticata Santal citrini, quæ adferuntur
fragmenta, truncum arguant sauis crassum.
Est autem lignum solidum, ponderosum, pectini-
bus rectis, quo fit vt haud difficulter in rectas as-
fusus findatur, colore ex pallido rufescente, ant
verius flauescente ac nonnihil in citrinum ver-
gente, vnde nomen indeptum putamus: sapore
aromatico, amariante cum acrimonia totum os
implente, suaui, odore fragranti, moschum non-
nihil amulante, aut sanè ex eo ad rosarum odo-
rem nonnihil vergente.

Santalum
album.

Santalum album parum colore differt à Citri-
no: magis pallefcit, Piri ligno quodd pallidum sit
colore satis simile: alioqui eadem substantia, ead-
em textura, & pect. nesiudem. Sed odore infe-
rioris, quippe qui debilis vix percipiatur, vti nec
sapor.

Citrinum
Santalum.

Quod *Citrinum* appellatur Sandalum, diner-
sum penitus à [ruffo sine rubro] esse videtur: nam
gracilius quàm illud est, & dissimili consistat mate-
ria & qualitatibus, sine cortice ad nos affertur,
forisquæ pallidius est: intus verò solido, ponde-
roso, pingui, & si aquæ imponatur, fundum pe-
tente, leni, tenuissimo, nullamque medullam ha-
bente, ligno constat: sapore acri, aromatico, per
totum os se diffundente, & ad caput vsque pen-
trante: colore in flauo rufescente. Odorem ha-
bet quemadmodum & saporem aromaticum, iu-
cundum, fortèmq, qui facillimè caput tenet &
repleat. Est & tertium *Santalum*, quod quidam
album vocant, sed reuera nullam habet in colore,

Santalum
album.

quæ à citrino dignoscatur. differentiam inueniunt
enim quod magis flauo & profundo sit colore,
quàm iam dictum citrinum. Quapropter hac nota

Santalum citrinum.

Santalum album.

non est à prædi-
cto discernen-
dum, sed tan-
tùm odore &
sapore. Hos. n.
valdè imbecil-
les, vix perce-
pibiles, & citri-
no dissimiles
habet: magni-
tudine verò &
materia illi om-
nino simile est,
& similiter de-
corticatū ad nos
adfertur. San-
dalum *Machuzi-
ri*, est species ci-
trini Sandali o-
doratiflissima, &
valdè aromati-
ca, tam gustū,
quàm odore, &
adfertur ad nos
cum Sandalo
albo, & citrino
vulgari.

Sed par est à
Garcia quoque
descriptions
Santalorum in
ipsa India ob-
seruatorū pro-
pori. Santalum
album & palli-
dum in India
nascitur. Præfer-
tur autem, quod
ad Portum Me-
na inuenitur:
est enim id
hincquaquam
lignosum, sed
totum ferè cor.
Ad portum Ma-
tonea est San-
talum etiā palli-
dum: sed illud
multum hgræ,

parum cordis habet. Lignum autem à corde se-
gregat, quoniam in corde tota odoris gratia con-
sistit. Ad alium portum. Camanale appellatum.
Improbum Santalum nascitur, vt pote, quod pluri-
mum lignum, & nihil ferè cordis possidet. Huius-
modi est & illud, quod ad portum deruago nuncu-
patum inuenitur. Sunt autem Mercatores in his
discernendis aded exercitati, vt conspecto ligno,
statim indicare possint, vnde sit allatum. Inueni-
tur etiam Santalum album & pallidum in Verba-
li, portu Iauæ, vehementer quidem odoratum, sed
quod breui senescat, vnde debeat post anmū mul-
to ligno adempto eius odor reuocari, qui in me-
ditullio consistit. Primum verò lectum obtinet
pallidum, quod odoratius est, sed minori copia
inuenitur. Etenim inter innumeros Santali trun-
cos vix quinquagesimus quisque pallidus est. Nu-
per tamen à Mercatoribus relatum, qui diu in ea
insula versati sunt, plurimum Santalum pallidum
locis apricis nasci, taniāmq, inter vtriusque

San.

Santalum arborescens affinitatem, ut pallidum à candido discerni non possit, nisi forte ab ipsis incolis, qui eas casas mercatoribus vendunt. Ceterum Santalum in Nucis Iuglandis magnitudinem attollitur, sed admodum virentibus Lenticulis amilis: flos ex cœruleo nigricans: fructus Cerasi magnitudine, primum viridis, deinde niger, insipidus, & facile decidens. Inodoram ferunt esse arborem, nisi detracto iam cortice excicata.

Quantum igitur ex hac Santali descriptione colligere licet, valde inquit Clusius notat ad Garc. erit dubitandum, an legitimum Santalum pallidum habeamus: quandoquidem scribit vix in Lusitaniam deferri, quoniam eius pretium minus sit apud ipsos Indos quam apud Lusitanos. Fieri igitur poterit, ut aliquod aliud odoratum lignum nobis pro legitimo Santalo obtrudatur. Certe candidum nostrum planè in odoratum est. Arlegimini pallidi librale fragmentum, & stipse aliquor pedes longo, semipedem crasso, recisum, donavit mihi anno 1581. Morganus fragrantis admodum odoris. Est verò id graue, solidum, nodosum, colore intus flauum, odore suavi reficiens cerebrum, & grato sapore palatum feriens.

Apud antiquiores Græcos nullum Santalorum mentionem inuenimus, sed apud Arabes qui ea nobis ostenderunt, & tria fecerunt, *album, rubrum & luteum*, quorum placita de Santalis infra inter vires videre licet.

Apud Plin. Sandalum non est arbor, sed herba frumentacea, de qua suo loco. Sunt tamen qui Sericatum Plini Santalum flauum esse contineant, à Serici erudi colore, ut annotat Dalechamp. Sed optauimus tales Laurum in solidum momordisse, qui ex tam leui occasione contectari, & vtiplurimè sententiam, interpretari, nos, ludificari, audent.

Videtur tamen Galenus de Santalis tradidisse, quoniam eum citat Auicenna: sed valde suspicamur ne id falsò: Nam si cognita fuissent Santala Galeno, utique eorum passim non vno tantum loco meminisset: ut vno nunc quintari queat ea capita vel libros peritisse. Extat quidem de Sandalis libellus, sed falsò Galeno inscriptus cui de secretis Galeni titulus est. In eo vbi de Ictero traditur, Santalorū sit mentio quamuis non santalum, sed Mahazari legitur, quam vocem Recentiores quidam, santalum citrinum interpretati sunt, ut postea specialius dicetur. His autem non exhibendam esse fidem doctissimi iudicant. Eò quòd ab Arabe quodam collectus sit is libellus, & Galeni nomine inscriptus. Actuarius verò ex recentioribus Græcis in Diaromaton suum Basilicum inter alia recipit Santali tria genera, nempe *Citrinum, rubrum & candidum*: totidem & Hermol. genera facit: sed citrinum *Luteum* vocat.

Tria genera ista, ex tribus distinctis arborum generibus ex quorundam sententia prouenire tradit Curtius: quorum primum rubrum, in odoratum: alterum luteum: tertium album, quod in abscisso frigiditatis sibi gradum vendider. Rubrum verò aliquantò ceteris frigidius existimari, omnibus præferri luteum, si pingui quodam scaeat. Et statim subdit: & quia odorum, quod rubrum est, secundas partes obtinet. Album tertium sibi classem arrogat, quod in odorum est, duobus prioribus suauiter spirantibus. Ut nunc in magna suspitione versetur bonus ille vir, ne credatur neutrum istorum vidisse, contra falsè, ac minus etiam olfecisse. Nam quid sibi vellet, dices rubrum in odorum: & postea odorum, & suauiter spirare, nec scimus ipsi, nec intellexit ipse. Quis

Tom. I.

odor rubri sit, post dicetur. Santalum citrinum inuenturum Plateario & Syluo: Hic speciatim Santalia [sic enim vocat] quæ sunt in officinis, acri sapore, linguam mordentia, præsertim Citrinum, minimè in vsum recipienda censet: quod non aliam ob causam scripsisse videtur, quam quòd Santala ab Arabibus in tertio refrigeranti ordine collocari videret, quam temperiem, vel potius temperiei excessum Santalis hodie in Officinis prostantibus vix nostro iudicio rectè tribuerit: ut ex hoc, quoque dubitari queat, an nostra Santala sint Arabum. Monachi in Mes. tradunt, Santalum citrinum non amplius adferri. Aromaticos hodiernos excavare medutillium ex albo, & pro Citrino obtrudere: immò illud ipsum esse asserere. Sed magnopere errare. Vnum quodque enim eorum genus suam propriam habere arborem, esseque diuersas arbores, & non duas. Omnium testimonio album esse minus bonum. Inde colligunt: si Citrinum fuisset pars albi, non fore melius rubro, sed potius eo vilius quod est contra omnes auctores. Addunt, repetiri quandoque scriptum Sandali Mazabari: quod accipiendum sit pro citrino. Sed hæc vox tum hostum alios non parum torfit. Exerim in descriptione aromatici Rosati Gabrielis, & in aromatici Rosati min. & in aromatici Cariophyll. & in confect. Ramich, & in cap. de Tamarindis, & in cap. de Sorda & aliis similibus, post Sandalum immediatè sequitur Machazari, vel Mazahari, vel Macizir &c. De Santalo autem dubitant debere intelligi Citrinum: quia semper [ut plurimi testantur] si legatur Sandalus absolute, Citrinus intelligitur: qui est magis aromaticus & præstantior, teste etiam Serapione. Vocabulum proximè sequens Sandalum multi ex iunioribus volunt referri ad Santalum tanquam adiunctum: unde & pro Citrino siue luteo exponunt.

Quod confirmat Simon Ianuensis, qui scribens de Citrino. Vocat ab Aben Mesure Mazahan. Vltia septuaginta Barbaras variationes huius barbari vocabuli, per varios codices, in variis descriptionibus reperimus: *Machazari, mazahari, maciziri, masafari, mazazir* &c.: & nonnulli simpliciter legunt *Sandali*. Quidam ex Recentioribus, *Sandali citrini*. In quibusdam antiquis exemplaribus, & in priori impressione librorum Mesues, inter simplicia sunt quædam Synonyma in quibus legitur *Machazir*, id est, odoriferum. Quæ sanè expositio benè conuenit Santalo citrino. Garcias tamen Arabicarum vocum non indiligens vestigator & interpret se prorsus ignorare fatetur, quid sibi velint ista vocabula, nisi forte *Machazari* significet è Malaca pretium: aut Mazahani legendum sit, quod pallidum aut croceo colore infectum sonat. Antid. Rom. Sandalum *Nazzambari*, Sandalum citrinum seu odoratum exponit. Io. Wittichius, in febre Epidemica præscribit *Santalum Machazici*, quod idem interpretatur citrinum odoriferum. Medicorum insectiam, vel pharmacopolarum ignauiam, taxat Bellon. qui Sandala nulla ratione vulgò Cedrum vocant. Nullam autem Sandalus cum Cedro habet affinitatem, & à neotericis Arabibus tantum cognitus. Sed error hinc emanauit, quòd cum Theriaca Cedri ramos admittat, quibus illi carent, Sandalon pro Cedro assumunt.

Cæsalp. duo tantum Santalorum genera agnoscere videtur, quæ ligna odorata vocat: *candidum, & rubrum*: Flauum autem quod hodie habetur, esse candidi medullam multò suauioris reliquo ligno quod album est.

*Santali**Annosra Santala sint Arabum. Santalo Citrino nos carare. Tres arbores diuersa.**Machazari. Machazari. Sandalum absolute quid.**Machazari. Nazzambari. Machazici**Cedrus**Error medicorum ex Phat. macop.*

Sunt tamen plures alii qui tria distincta genera cum Arabibus agnoscunt, de quo, cum arbores ipsas non nouerimus, nihil certi statuere audeamus.

De tempore
ramentis
Varietas
Ruell. not.

Matth. not.

In Santalorum collatione inter se, & estimatione non consentiunt Auctores. Ruell. omnes in frigidorum classe ponit, sed rubrum aliquantulum frigidius dicit: satis temere, quoniam ex suo cerebello. Excusandus fuisset, si dixisset ex Arabum sententia. Matth. omnibus præfert pallidum: secundum locum tabula albo: posticum rubro, quoddam, ut ille ait, nullo commendatur odore: priora verò duo suauiter spirent. Remissius quàm in Italicis lucubrationibus, inquit Apollo, ubi utrumque odoratissimum dixit: & si demum rectius nares admouisset, deprehendisset utique id, quod vulgò citrini seu flauii nomine circumfertur, multo fragrantius esse albo. Amato quoque luteus siue citrinus odoratissimus est, & ceteris melior. Tertius verò albus, medium inter rubrum & citrinum possidens. Præfert igitur rubrum albo, cum tamen hunc odoratum, illum inodorum plerique faciant. Lacuna sanè citrina & alba valde odorata dicit: de rubro, dicit nullum habere odorem effatu dignum, sed aliquem tamen acquirere ab aliis Santalis. At radians ille Apollo citrina seu flaua sola ferè odorata dicit, quamuis alba communem ligni colorem habentia, & flauo inserta [ut ille ait] aliquantulum etiam redolent: Braftanoli quoque reprehendit, quod in examine vnguenti Santalini falsò nihil omnino habere odoris censet. At non videt tot radiis stipatus, à se quoque non nisi per accidens tribui odorem albo, quando ait flauo interlata aliquantulum etiam redolere, satis aperte his verbis asserens, quod animò & contradicendi studio taxat. Idem Musa Rubrum tradit, omni fragrantia destituti, etsi pro Santalo absolute, illud quidem accipiendum velint, quasi magis in frigidans, ipsi tamen Apollini [Serapionis auctoritate freti, qui ex Santalis melius esse dicit flauum] imagis flauum arridet, quamuis calidus.

Apollo not.

Santalum
not.
P. a. T. M.

Machos-
m.

Cord. not.

Syluius
not.;

Apollo not.

Cord. laur.

C. Bauh.
not.

Synonyma
linguar.

Cordum in supertaxat, quoddam per Sandalum Machozini, vel ex Genuensi codice Mazahari apud Mesuem speciem Citrini Santali, à vulgari diuersam atque odoratiorem supponit: hoc nimirum eius adolescentiæ inurendum esse dicens, quoddam vetustate exanimata citrina Santala, recentibus collata, minus fragrate comperit, proinde in specie diuersa existimauerit, quum præter enarrata non sit dare quartam speciem Santalorum. Quod verò quidam Cedrum putarunt, & calida officinarum Santala cum Syluiò, id in rubro nullo pacto admittendum censet. At nos nec alba quidem Cedrum existimari debere censemus. Ipse verò Apollo nobis videtur nimis securè asserere, non dari quartam speciem Santalorum: quasi ille solus omnia viderit. Si diuini vixisset Cordus, utique docuisset eum, quid intellexerit per quartam suam Santali speciem, [quam sanè ne nos quidem intelligimus] nec suam famam eius radiis obfiscari vnquam tulisset, iuuenis quotquot vnquam vixerunt præter ætatem de Repub. Medica meritis.

Interim quoque mirari subit, ubi C. Bauh. legit, Fr. Alexandrum in suo Apolline quartum Santalorum genus esse voluisse: cum ex prædictis eius verbis aperte pateat, eum contrarium asserere.

Porro apud auctores scriptum inuenias *Santalus* & *Sandalus*: *Santalum* & *Sandalum* lignum: *Serap.* Auic. & Mauritani ceteris itemque Persis

corrupto nomine *Sandal*: Ab incolis locorum, in quibus nascitur *Chandanacon* teste Linchott. In Timor insula omnibusque Prouinciis Malacæ vicinis *Chandama*: à Decaninis, Gularattis, Canariis, aliisque Indis *Sercandaa*. Lusitanis & Italis *Sandalo*. Galdis *Santal*. Germ. *Sandel* / *Sandele* holz.

Ceterum in pallidi penuria albi & rubri partes æquales præscribendas non censet Garcias, ut vult Sepulveda, sed potius solum candidum; magis enim pallido affine est album, quàm rubrum. Pen. & Lob. in Adu. alicubi Medicum quandam anonymum obiter carpit, qui ridiculè conquereretur perperam fieri hodie, quoddam Santalum citrinum adulteretur Ligno aloës. Ita quidam impetu de rebus incognitis quiritari solent, ne nihil scuisse videantur. Sed soli docti eiusmodi Leones ex vngue norunt, & à verè peritis discernunt.

Scribit Matth. Santalum in vitraque India syluis densissimis ingentissimisque nasci: Syluius, ex agro Calicuti Indiæ empori aduehi à Lusitanis. Sed de hac certiora nos docent Garcias & Linchott. Album & flauum ex insula Timor aduenit, quæ laus adiacet, vndique portuosa. Integre ibi albi flauique Santali syluæ visuntur, frequentique hinc commercio per totam Indiam distrahuntur. Aduchit autem vtrumque Santalum Lusitanorum Liburnicis ex Malacca & in Couchin & Goa maxima totius Indiæ emporia inuehitur. Perit enim nunc Calecut amplissimum olum emporium. Inde scilicet ex Couchin & Goa potissimam partem exportant in Malaur, Canara, Bengala, Decan, & Guzarate: minima verò defectur Ormuz, in Arabiam & Lusitaniam. Indò vix in Lusitaniam legitimum Citrinum deferri putat Garcias, cum multò pluris ibi ematur, quàm in Lusitaniam delatum vendi possit. In exteris regiones delata Santali arbor etiam crescit. Vidisse enim idem testatur in Andanager totius regni Decan vrbe primaria, ubi regiam suam habet Nizamoxa, attamen non fuisse odoratum. Habere autem Nizamoxam hunc hortos amplissimos, omni peregrinarum arborum, etiam prostratum genere excellentissimos, quæ fructiferae sint. Significatum ipsi fuisse, in insula D. Laurentii Santalum etiam inueniri, & ipsos Æthiopes incolas sic asserere. Verùm intellexisse postea non esse Santalum, sed ligni duntaxat genus odoratum, cuiusmodi ibi plurima inueniuntur. Massæus tradit in Chersoneso insula primæ notæ Santalum album nasci. Leuin. Huius in Naug. Holand. insula, inquit Madagascar, id est, Lanæ, nunc S. Laurentii, quæ ex maximis & ditissimis insulis censetur totius orbis in India Orientali abundat Santalo, Ambaro & Ebores.

Serapio ex multorum Arabum autoritate Santalum frigidum esse statuit in tertio gradu. Auic. verò in fine secundi ordinis ad tertium vsque, sicum in secundo uterque. Rubrum tamen Serap. frigidius esse dicit albo & citrino: illudque præ ceteris humorum fluxum inhibere, Erysipelas, inflammationibus, podagræ à bile ortæ ex succo Solani, aut Sedi, aut Portulacæ, aut Lentiscule palustrius vtiliter imponi. Simile esse *Fausel* frigiditate & siccitate, atque adstrictione, robore gingiuas & stomachum. Omnia Cardiacæ à bile & calidis febribus aduersari. Trita & mixta cum aq. ros. & modico camphoræ vtiliter temporibus illi ardoni capitis. Santala alba media quantitate farco colla adiecta, & cum albumine oui temporibus imposita, ad idem valere, & aduersus descensum humorum in oculos, incipientesque

tēque Ophthalmias. Apoftemata calida lenite, & humorum influxum à membris accere. Omnibus autem praefertur Citrinum pingue, & postea Citrinum siccum: Vilius enim esse rubrum, & siccius citrinum. Eadem cum aq. ros. epithematis vice ventriculo adnota, eius feruore in ardentissimis febribus mitigare, stomachumque firmare. Santalum quoque autore Auic. cordi amicum est, laetitiam enim adfert, & robur ei addit: Quare iis miscetur medicamentis, quae Cordi & eius palpitatiōni succurrunt. Hæc Arabes de Santalis, qui cur Santala frigida faciant, & quidem ordine tertio, rem tam odoratam, atomatam sapore, amaricantem quæque, immò fauces quoque sua acrimonia imbucentem, si nostra intelligunt, nondum satis intelligimus. Hinc sanè Doëtil. Syluius itemque Fuchsi. ania in sumplerūt suspicandi, nostra Santala, non esse Arabum vera. Putet tamen à plerisque receptum esse, non carere nos geminis Santalis, siutque qui Arabum potius iudicium de Santalorum qualitate improbandum censant, quibus sanè nos non inuiti subscribimus. Santala frigida esse, persuasum est omnibus, inquit Scalig. ubi Santalum ab Aspalatho, tanquam rem frigidam à calida differre docet: vt & ipse quoque in ea sententia fuisse videatur. Sanè Quæstio pulcherrima est, & medico ad iudicia tum faciendā, tū pronūciandā maximè necessaria: super quā subtiliter Cardanus: solidè verò Scaliger se exercet: vt ex eorum scriptis vidēre est.

Santalum album inter frigida censet Ioubertus, quod, si acumonia careat, concedimus, quale possit esse euanidum: aliàs nequaquam. Pro nostra quoque sententia faciunt Matthiol. Dalechamp. alique non reuocandi Auctores, qui hac in parte Arabum sententiam nequaquam probandam censent.

Porrò nomen medicamento triuiali indiderūt Medici, quod ab illo triplici Santalorum commercio, tria *santalum* nominatur, & *Diatrium* *santalum*, cuius descriptionem habes apud D. Nicolaum, & ex eo in plerisque Dispensatoris vulgò dictis. Prescribi solet à medicis aduersus calidam hepatis intemperiem, eiusque obstructiō reliquias, & icterum, (ad quos sanè affectus si tamen frigida essent fantala, vt clamitant, obessent potius quàm prodessent) ad ventriculi & viscerum debilitatem. Simili ratione Ceratum Santalinum vocatum apud Mesuen describitur, aduersus phlegmonas & intemperaturas omnes calidas, ventriculi, hepatis, & aliarum partium, quas potentissimè extinguerere promittit. Ac à quibusdam simplex etiam, tantumque ex meris Santalis, sed duplā ad reliqua citrini dosi, puluis paratur.

Nunc in multis locis medicorum potiones, vt gratiam assumentiam ireant, iis imbuuntur. Quin aliquid sibi odoris iucundi adfiscant, paulisper in eis macerantur: quo fieri putant, vt medicamenta à morosis ægrotantium palatis longè minus respuantur: atque Cinnamomi modo, iis qui medicinas horrent, fastidium abolere, aptè proficitur Ruellius: quod & ipsum faciat ad probandum eius calorem. Hinc putamus misceri optima ratione cæteris cor roborantibus remediis.

Cæterum Garcias prodidit, Santalum vñbus humanis valde necessarium esse, vt pote quod Cordis affectibus non parum conueniat: magnamque tam albi quàm Citrini quantitatem per vniuersam Indiam absumi, valdeque tam ab ipsis incolis Indis, quàm à Mauris Iudeis & Gentilibus expecti. Pinunt hoc ipsi ac tundunt in lapideis

mortariis, affusaque; & in puluem redigunt, ac vnguenti more ad corporis inunctiones vtuntur, deinde siccari sinunt, tum ad ætus corporis tollendos, tum ad odoris gratiam corpori conciliandā. Iudi enim naturā odoramentis additi sunt.

SANTALO ALBO SIMILE LIGNVM Sembrane.

Inuenitur & in Malabar odorati ligni genus, Santalo albo persimile, quo se in febribus indigenæ inungunt: lingua Malauarica *Sambarane* appellatum. *Garcias.*

Eademque repetens Acoſta addit non esse Santalum, neque illius facultates obtinere. Medicos tamen eius provinciae Santali speciem esse asserere, & conferre tenuioris fortunæ hominibus, commendare ad Erysipelata & inflammationes, atque Santali rubri modo eo vti.

Consulunt profectò fuisset, ab vtrōque ligni speciem & saporem describi, arboremque ipsam, si viderunt. Hoc enim diligentes medicos & Botánicos decebat.

SANTALVM RVRVM.

CAP. XXXVI.

Lapideæ Descriptio
Leuè duti-
tici & ponde-
ris sunt, è San-
tali rubri tū-
cis fusta, qua
del brata im-
portantur, co-
lore intentius
rubente, quàm
Brasilium, vt
serè nigriscat,
pectinibus res-
ctis densissi-
mis, interdum
cuspis tuber,
aut nodosita-
tum vestigia
imitantibus.
Odorem nul-
lum euidentē
spirant, sapo-
re serè satuo
cum leui ad-

strictione. Commansum saluam vix modicum rubeo colore tingit. At linteo affictum, tingit. Cordo Sandalum rubeum, est arbor, materia, crassitudine, & pectinibus rubenti Presilio similis, colore multò rubentior, & ad nigredinem accedente: huius etiam solidior, & propterea ponderosior est, quàm illius materia, deoque aquæ iniecta, quamprimum fundum petit. Sapore habens dulcescentem, adstringentemque leuiter: odorem nullum satū dignum: tingit hoc etiam quemadmodum Presilium, sed grauior presun- diorque huius est, quàm Presilii color.

Differunt vt vult Garcias, inter se Santalum rubrum & lignum Brasilium: nam Santalum rubrum neque dulce est, neque inficit, quæ notæ in Brasilio manifestè deprehenduntur, quamuis

vtiamque inodorum sit. Musa quoque diuersa-
rum arborum ligna esse testatur. Et sanè ipsa
lignorum facti s& color, paulò diligentioribus
latis manifestam differentiam ostendunt.

*Ambera-
cinnam. ad
cinnam. rub.*
Cart. not.
Lisarius est inter Aurores de odore Santali
rubri. Odorem ei inesse negant Matthioli. A-
marus, Musa, Lacuna, Scaliger, Apollo, Casp.
Brub. alique: & si forte non nihil redoleat, ei
per accideris inest illam odorem, quod cum a-
liis importari soleat, quidam ex his dicunt. Cur-
tus in vitumque paratis, modò inodorum, mo-
dò odoratum, & si auster spirare, pronuntiat. Non
desunt verò, qui tenue quiddam etiam per se spi-
rate sentiant, præsertim recens, quibus contige-
rit videre tales iudicent. Cæsalpinus aliquid noui
importat: variè forte videtur, quoddam exigui o-
doris, quoddam nullius, quoddam prætere longè
odoratus flauto, non sine quadam Castorii re-
mulatione, sed merè coniectura.

*Odor Ca-
stori.*
Inficere negant Garcias, Acosta, C. Bauh. At
Clunius testatur Santalum suum inficere. Et
Hiltoz. Lugd. Santalum rubrum sepe inficere so-
lere tradit. Indultus & in singularibus versatili-
simus Medicus P. J. Platerus Achatroz Basin suo
lib. de febribus, ad febres continuas, Santalum
rubrum, aqua maceratum, e rubrum colore con-
colorare testatur. Omnia nostra fragmenta, [habe-
mus autem non pauca de diuersis locis conquisi-
ta,] in defacta & linteaminibus affucata, rubro id
tingunt, sed leuiter: multo etiam magis, alia in-
nisi saluam inficiunt, quædam nihil ferè. Aquam
maceratione non facili tingunt, nisi in puluerem
redicta aut macerentur, aut ebulliant. Pyxidule
tomo recentè elaburata, vel per se, vel saluam
in defacta linteolo affucata imbuebant, colo-
rem eliciunt quodam aceto, ali. Aqua vitæ, ac ru-
bro colore inhiuunt Tragacemita ex saccharo. Si
qui sunt qui contrarium obleruauerunt in suo, ha-
bent quod dicant, vel differre inter se Ligna San-
tali, vel in eo saltem, vel se aut nos non verum
Santalum agnouisse. Iudicium feret aliquando
possessionis.

*Synonyma
linguæ.*
Hispani *Sandalo rosso* & *bermeia* vocant. Ital.
Santal rosso. Gal. *Santal rouge*. Germ. *Noter San-
del*.

*Santalum
rubrum
Rhodofan-
tulum.*
Io. VVittich de Feb. Epid. cum mania præscri-
bit Santalum rosaceum rubrum: & postea iterum
Rhodofantulum, id est, rubrum odoratum, non
vulgare, seu Pseudofantulum, quod nihil valet.
Sed existimamus bonum illum vitum, præscribere
Santalum sibi incognitum. Tale enim nullum ha-
ctenus nobis innotuit.

Adulteriū.
Cæterum Verzini vulgò dicti, seu Ligni Brasi-
liani rubri puluere adulterari odoratum Santa-
lum, annotat Cæsalp. Sed si odoratum esset ru-
brum, faciliè detegere iur fucus in his arboribus, vel
ex odore remissiori. Non distemur tamen posse
& solere Santali rubri puluerem illius loco ab im-
positoribus diuendi: talem enim & nos habemus,
ab institore quodam Santali rubri nomine da-
tum. Sed ex dilutiori colore & facillimè inficien-
te faciliè facum deprehendes.

*vt fucus
depreh.*
Santalo absolute apud auctores posito, qui-
dam rubrum accipi volunt: quorum sententiam
non temerè improbaucrimus, si ad calidos affe-
ctus vsus esse debeat, quicquid ex Serap. clami-
tet Apollo. Quicquid enim virium antea ex Ata-
bis aliisque aduersus ardores & varios motus
calidos præscriptum est, huic porissimum compe-
tere existimamus, quippe quod fugiditati proxi-
mum, aut in primo refrigerantium [secundè
nimirum in tertio Euch. Ros. statuit,] collocatum,

insuper etiam leuem quandam adstrictionem ob-
tineat in prædictis affectibus conuenientissimam.
Consule itaque cap. præced.

Rubri Santali apud Indos exiguus est vsus, &
rarus. Vtuntur tamen contra feruidas febres, co-
tempora, siccitatem, & arterias inungentes. Ad alias
regiones magna copia transfertur, potissimum in
Lusitaniam Occidentalemque regiones, quod
summi in Medicina vsus sit. Indi ex eodem ligno
idola sive *Pagodis* & delubra sua interdum fabri-
cant: quæ de causa crassiora ligna magis expetun-
tur, maioriq; pretio redimuntur, auctore Gar-
cia. Festuè satis D. Platerus docet in febribus ar-
dentibus delirantes decipere infuso ad decocto
santalorum rubrorum, eos qui vinum expetunt.
Gratius & melius etiam efficitur, si addito Gra-
natorum succo vini aliquem saporem ei concil-
lies.

Porò rubrum Santalum non nascitur in Ti-
mor, sed loco valdè distanti, videlicet in India
intra Gangem fluium, in Tanasarin, & mariti-
mis quibdam Charamandel: ex his locis omne
Santalum rubrum adferri pro certo asserit Gar-
cias.

ABELICEA SIVE SANTALVS ADVLTE- RINA CRETICA.

C A P. XXXVII.

*Del
Fr
rfo
Loc*
Abelicea auctore Hon. Bello, arbor est ma-
gna, recta, multis ramis prædita, aspectu
pulchra, cui folia Alaterni, sed rotundiora, pro-
fundè serrata: [quos flores proferat, ignorare se
fateretur.] Fructus magnitudine Piperis, figurâ qua-
sitotundus, colore inter viridem & nigrum me-
dio: materies ligni dura, & paululum odorata,
pulis enim huius Santala imitatur: vnde Pseu-
do-santalus Cretica iure appellari posset. Arbor
hæc in solis montibus Leucis, eorumque altissi-
mis iugis provenit, & ex ea traves sunt.

Antiquis idem ignotam fuisse putat, nisi VI-
mus montana Theophr. descripta l. 3. c. 14. Sed folia
neque leuiter serrata esse, neque magna, vt Piri,
verum longè minor. Vocatur *ἀνελίκα*.

BRASILIVM LIGNVM.

C A P. XXXVIII.

*De
Sap*
Brazilium
B vulgò dictū
durem & pon-
derosum lignum
est, delibratumq;
ad nos importat-
ur, pectinibus
satis rectis, colo-
re sanguineo for-
ris, & quâ parte
imbres Solisq;
est passum, in-
trinsecus autem
dilutius rutile-
scit: sapore dulci
est, saluamque
commansum, aut
liquorē cui fuerit
infusum, colo-
re rubro tingit.
Cordus sic de
pin-

pingit. Presilium lignum aliquam in materia cum Acere habet similitudinem, colore tamen rubet: inuenitur etiam in russo candicans, sed prædictum melius est: crassitudine Guaiaco æquiparatur: pedicines habet rectos, ideoque facillè findunt, scobina asperiore in assulas redigitur, quæ in liquorem, quo decoquantur, rubedinem suam deponunt, tinctoribus expetitam, scribendis etiam rubris literis aptam. Eligito materiam eius ruberrimam. Decorticata ad nos adfertur, ut pluias, vel alias ex industria affusas aquas faciliùs imbibeat: hoc enim pacto id quod pallidius est, floridiotem acquirit colorem: quidam etiam lixiuio humectant: facillè deprehenditur: purpurascit enim in superficie, intus remanente palliore. Saporem habet modicè dulcem.

Arborem Cardanus non magnam tradit, Enzianæ similem, sed tenuiorem, & magis obliquam: folium quercinum non tamen asperum: cornicem ex arbore propter siccitatem spontè excidere. Lignum colorum variatè, cum aliis arboribus certat. *Verzinum vocari.*

Longè aliter describit Theuetus, simulque modum tradit quo reperta sit hæc arbor. Portugaleses [inquit] regiones perquirentes, [nempe terræ Americæ] viderunt penas rubras, quarum tingendarum rationem resciscere voluerunt. Quibus ab incolis lignum Bresilium ostensum fuit, visu pulcherrimum. Cortex exterior totus cineritius est: lignum internè rubet, maxime in medullis, quod excellentius, cuius etiam plus asportant. Tuncigitur magnam aduexere Portugaleses quantitatem, quod adhuc fit. Hæc arbor folia fert si milia Buxo, ita parua, sed spissa & crebra. Nulla u gummi emitit, ut quædam alia. Olim maioris fiebat quàm nunc fit, maxime in Oriente.

Lerius arbores in Quercuum altitudinem ex celsiore scribit, quoddamque arbores tantæ esset altitudinis, ut tres homines amplecti non possint. Folia Buxi esse viridiora, fructum non ferre. Lignum non esse humidum ut pleraque ligna, sed naturaliter sicum: vrendo minimè & penè nullum fumum emittere, cinerem quoque tingere. Qua ratione *Bresilium lignum* differat à *Santalum rubro*, antea dictum.

Apud Veteres nihil de hoc ligno proditum nouimus. Exilimatur tamen primò Lignum hoc ex Regina Saba Salomoni delatum, cuius fit mentio in historia 1. Regum dictum *Dalmagin*, ut notat Theuet. Magnus ille dux Onesicritus in itinere insule Taptobanæ sitæ ad mare Indicum Orientale, attulit huius magnam quantitatem, quod multum probauit Alexander.

Rondel. in praxi m. f. cap. de Apoplex. tradit Castaneas quæ adferuntur ex India forma renis, esse fructus Ligni, quod vulgè dicitur *Bresil*. Verum cum Theuetus dicat Brasilianam arborem non ferre fructum, per Castaneam Rondeletii intelligimus *Caions*.

Peculiare quid, more suo Casalp. quoque sapit. Spinam vulgarem fullonum, quam in Hispania Aspalathum vocari à quibuldam testatur Plin. hodiè *Verzinum* vulgè vocari, Lignum rubrum crassitudine tibiam excedens, rubeo colore inficiens, cuius puluere adulterent odoratè *Santalum*. Sed eius opinio de Aspalatho iam dudum explosa est à pluribus, aduertat etiam Lector arboris Bresilii crassitudinem longè aliam traditæ ex Leno.

Olorius in Brasilia admodum frequenter & altissimas dicit arbores. Earum quoque aliquoties

meminit Pet. Martyr. de rebus Oceanici & noui orbis, Arbores Coccineas vocans, quarum lignum mercatores Itali *Verzinum*, Hispani *Bresilium* appellant. Gesn. *Bresilium lignum & Berilicum*. Fuchl. notat *Verzinum* vel *Bresilium*, quod è *Brasilia* adferatur. Incolæ *Arbournam*, Theuet. It. *Ligno Verzinum*. Gal. *Arbre de Bresil*: *Bois de Bresil*. Germ. *Bresilgen holz*.

Casp. Bauhin. apud Matth. Bresilii ligni duo genera facit: alterum rufum, alterum citrinum: rufum aliud ruberrimum esse, aliud in russo candicare: hoc tinctoribus expeti. Citrinum verò *Bugia* vocari. Verum hæcenus apud neminem legimus vllum Bresilium citrinum siue *Bugia* ex Brasilia adferri.

Ceterum iam auctorum nostrorum memoria deportari cepit hoc Lignum ex Brasilia aliisque insulis longo Liburnicarum nauigatu quæsit. Munsterus in Calcut & regno Pego nasci scribit. Maffeo teste, ea Regio ubi crescit S. Cuius nomine vocata in aliquot annos: sed à Brasilio rubro ligno, superinditum Brasilia cognomen.

Theuetus monet Bresiliū quod prouenit versus fluium Ianairol, Moipion, & Capo de Fue, melius esse altero, quod nascitur versus Canibales & totam regionem Mirignan.

In Officiis Europæ hodiè nihil frequentius, imbuendis magnopere vellentibus aliisque rebus expetitur, ex quo Infectores magnam faciunt quæstum. Nam ut obseruauit Ruell. in tenuissima segmenta vel taleolas findunt, & aliquot diebus macerant lanas, elutriatque cortinis incoquant, ut succum liberaliter ebibant. Colos tanto dulcior, quanto saturitate frandata, minus sanie huius epotarunt. Sed si plius siccum vellent, ut largius succo satientur, inebrienturque, subnigricante colore resurgunt. Ceterat is infestius color cum purpura, si pannis tam pertinaciter hereret ut primam gratiam gestatu, attactu, aut vlti non exueret. Sed vellus huius succi non semper tenax, in rubrum colorem degenerat.

Qui librorum mangonio dant operam, segmenta ligni aceto tantisper macerant, dum omnè coloris vim ad se rapiat, cui non nihil gummi, ne chartas penetret adiungunt.

Alii lixiuio potenti, & adhuc feruente illius scobem immittunt: vitto de ras. m. optimum est ad hanc rem, quia tenuissimum, subtilique ligni pars octaua, additòque modico aluminis inter cineres calidos per horam excoquitur, protinusque in vsum admittitur. Nec opus hic gummi Arabico, nisi splendicantes literas habere voles. Alii etià loco aceti aut lixiui aquam simplicem sumunt, sed efficacius priora tinctorum eliciunt. Si diutius coquas quàm par sit, sanguineum colorem acquireret: sed si pergas, cæruleus aut atropurpureus. Neutro tamen modo, ni protinus in vsum admittatur diu seruari potest. Tempore enim mutatur, quemadmodum & in vellentibus ipsis. Hæcque non ineleganti purpureo librorum margines ductis concinniter lineis exornant. Iidem atramenti scriptorii vice, voces quas velint marginibus adnotari, hac rosacea sanie spatim exarant. Quare roseum, vel potius Rosetum vulgus nominant. Hoc tam eleganti venere libros commendat, ut lassos & continuo conspectu nigritiæ & candoris fatigatos, oculos sua iucunditate recreet.

Cinis quoque tingit lintea colore rubro, ut nullo sapone possit elui: quod & se obseruasse aliquando testatur Lerius. Indi eodem ligno vtuntur ad tingendos funiculos suos bombacinos &

Arbor coccinea, Brasiliū, Berilicum, Verzinum unac.

Genera duo.

C. Bauh. not.

Locus

Delectus.

Vsus.

Tingendi modus.

Liquor rubens ad scripturam

Alia parandis ratio

Rosetum.

pennas, quibus elegantissimam coloris gratiam conciliare notunt.

Iam in multis etiam perpulchratum formas lignum tornatur. Hoc etiam fabri lignarii ad tenues tessulas, ad opetu in pretiosiorum lautitiam & elegantiam vtuntur. Eodem etiam gladiatorum cultellionumque manubria mununtur & alia leuia opera tam tornatili quàm dolatili opera fabricantur. Nec omitendum hoc loco Fallopi experimentum, quo dignoscas alumen in aquis medicatis seu thetmalibus contineri. Coquatur lignum Bresiliū ex aqua donec penè nigrescat, de qua affunde supra sedimentum destillationis illius aqua, & si alumen addit, color ille ad nigredinem vergens mox reddetur dilutior clariorque. Huius ligni vis medica nulla hactenus innotuit nobis.

Ita dignoscas alumen contineri in aquis medicatis

BRESILIO SIMILE LIGNVM VERNIMBOCK GERMANIS DICTVM.

CAP. XXXIX.

Descriptio Vidimus apud quendam Fabrum lignatium Vnam metricam, ponderosam admodum, quippe quae aquae immecta statim siccabat, solida Ebeni instar, rubens. Illignum *Vernimbock* nominabat. Ait in oppido Wittenbergico Salb Insectores eo vti ad tingendum. Vinæ Brannprensigen nominant, quali dicas, Bresiliū purpureum. Argentina non incelebri emporio perquirentibus, quid esset Vernimbock, frustra duo obtulerunt Instructores, extendens nigricantia, intus rufescentia, foliola valde, & pondere suo aqua fundum petentia. Ingeniosus D. Frid. Meyer, Armamentarius Argentiniensis elegantem colorem rubrum pro scriptura parare dicebat, addito gummi & alumine. Idem aiebat, ad octo puluere concharum lacustium purpureum reddi colorem.

Vius. Lignum ad scripturam

In quo descriptum est Bresiliū.

Hoc lignum differt à Bresilio nobis Geneux pro Santalo rabro exhibito, quod non sedit, habetque quo cum Eagineo ligno nonnihil conueniat, [si colorem demas] praesertim maculis illis transuersis atque cristis atque per substantiam eius sparsis, neque dulciorem illum masticatum praebet.

Vernimbock vocant fortè Germani desertum lignum, à loco vnde deservit: scribit enim Theuetus, constructum esse arcem à Lusitanis, quae nominatur Fernamboua, vbi syluestres homines metecturam cum eis exercent.

An Cordo in Obs. Materia arboris cuiusdam peregrinae, colore inter Sandalum rubeum & Bresiliū medio, ex qua faciunt capulos cultorum Norinbergae.

ARBOR ΜΗΤΡΟΣΙΔΗΡΟΣ SCALIG.

CAP. XL.

Descriptio Graecum fortasse nomen à nobis inditum plus Historiae conueniet, quàm ingenio nostro. Tam enim est prope mendacium, quàm nos à voluntario mendacio alieni. Animi tamen gratia reponetur hic. In Luca maiores, aiant, raram esse arborem, cuius medulla ferrea sit: exilis illa quidem, ceterum portecta ab imo ad summum planta fastigium. Atque eam fructum gere ferro inpenetrabilem. Eadem refert Nic. Costinus in Itineratio suo. Deinde *expergisebatur*.

Mirabilis vis.

LIGNVM BRESILIO SIMILE COERV- LEO TINGENS.

CAP. XLI.

Ita ita dissimili facie Bresilio est lignum quoddam à Porentruyensi Pharmacopoeo nobis donatum, colore & pectinibus Bresili vulgaris, sapore tamen luculentiore, & cum dulcedine nonnihil acri, & odore grato, quem acquisitum negant: sed lignum esse recentius, quod odoratus: in segmenta diuisum solent Officinae Galliae diuendere, quibus dicuntur *Bas d'Inde*: Germanis *Pesent*: hoc etiam leniter masticatum caeruleo colore tingit, ideò à tinctoribus expectari aiant, ad coriorum & telarum tinctoriam.

Montbelgardenes & Porentruyenses accerunt ex Trecenti vrbis & Argentina, emunt libram aliquot grossis: tinctorum meliorem reddi dicunt, addito Alumine.

LIGNVM VIOLACEVM BRESILIANVM.

CAP. XLII.

Vidimus in Bresilia, inquit Lierius, lignum naturaliter violacei coloris, & eo ligno attulimus regulis. An Hist. Lugd. ex Theueto Arbores in America ligno purpureo, ex quo pulcherrima tinctura fieri possit.

De hoc autem ligno sic Theuetus: In America provent lignum colore purpureo, ex quo meo iudicio, pulcherrima sculptura parari possunt. Dubito an fuerit Lignum purpureum, in quo Plutarchus scribit Caium Marium Rutulum primum Dictatorem ordinis popularis inter Romanos, curasse sculpi bellum, personatum imagines 369, digitis maiores: delatum fuerat huius ex summa Africa. Est & quoddam lignum Violaceum *Est alibi dictum* Leoni Africano in Descript. Africae, quo vtuntur Medici ad Luem Venerem curandam: Iuniperus maior Scalig. quantum loco trademus.

LIGNVM NEPHRITICVM, COERVLEO ET FLAVO TINGENS.

CAP. XLIII.

Inde stipes & e. Iradius illust. Ducis V Vitem. Medicus & collega noster Do. Schoplianus mandante E.C. misit nobis nomine Pali Indiani crateris ligni huius, fibræ sanè factū, amplum satis, cuius Diameter ferè spithameus: cuius pulchritudo non vulgaris ex variantium lineatum emblemate resultans. Et simul eiusdem ligni scobem, colore rufescentem, sapore nullo manifestò: quae in aqua macerata eam breui spatio mirabilis colore caeruleo & flauo tingit, quae luminis ob

ni obuerſa Opali lapidis Gemmæ variantem colorem pulchrè repræſentat, ita vt in ea vario modo igneus, luteus, & rutilus ſplendor, & fulgens purpura, & virens mare incredibili pariter miſtura tranſluceant.

Eiſdem ligni ſpeciem, eodèque colore variantem tingens fruſtulum accepimus nomine ligni Bezoardici ſeu aduerſus Venena, à quodam Italo, cuius hiftoniam mox recitabimus. Hoc ſaturatiùs rubet Santalo, & ad ſpadicum nonnihil tēdit, peſtinibus rectis, nullo nec odore nec ſapore, fortè quia euanidum, materie ſatis dura.

Mittit, inquit Monard. noua Hiſpania ligni quoddam genus craſſum & enode, materia Pui, cuius vluſiam diu receptus fuit in his regiombus ad renem vitia, vrinæ difficultates & incommoda. Poſtea experimento compertum eſt, eius aquā in iecoris & lenis obſtructionibus vtilem eſſe. Fit autem hoc modo. Lignum aſſulatum & minutim conciſum in optima & limpidiſſima fontana aqua maceratur, atque in ea relinquitur, donec aqua à bibentibus abſumpta ſit. Dimidia hora poſt iniectum lignum, aqua cœruleum dilutiorem colorem contrahit, qui ſenſim intenditur pro temporis diuturnitate, tamen ſi lignum candidum ſit, id adulteratur ligno illi ſimili, quod aquam croceo colore inficit: de quo poſtea. Hac aqua qui affiduè vtuntur, eā vinum dduentes, mirabiles experuntur effectus ſine vllahumorum commotione, neq; alio opus eſt victus ratione, quàm temperata: aquæ enim ſapor non magis immutatur ligni iniectione, quàm ſi pura eſſet, & nihil in ea maceratum. Calidum & ſiccum eſt in primo gradu.

Cum poculo & ſcobe prædicta, miſſa ab E.C. adiunctum erat hoc ſcriptum. Palligni Indiani ſcobis vnc. j. in vncias iij. aquæ font. loco calido horis 12. infuſa, & tepida aſſumpta inſoſo manè ſtomacho reſino, in dolore lumborum & prouocanda vrina plurimum valet. Idem præſtat ſi aqua aliquandiu in poculo ex cuiſmodi ligno parato infuſa tepida bibatur, repetendo quoties opus fuerit.

Cæterum Italus, quem dicebamus, fui Bezoardici ligni libram j. duodecim coronatis Solaribus æſtimabat, promiſſo experimento extemporaneo. Cōuenit ſtudioſorum non paruus numerus, (qui hæc noſtra commentaria legentes, hoc ipſum teſtari poſſunt) inter quos & ego Cherſetus, ducente, & præeunte nobis, more Monſpeliensibus landatiſſimo, Cl.D.D. Pradiſco, profeſſ. Regio, viro Gratiſſimo. Aſſunt gallinæ duæ, cuique eum pulte ſatinacea intuditur Arſenicum ſcrupulus. Sed alteri de aqua, quam ex infuſione ſcobis prædicti ligni paratam habebat, apponitur, quam miſſella gallina ob intus excitatum ardorem auidè haurire, ex parte reſocillata quidem, nihilominus tota ea die moribundæ ſimilima videbatur. Euaſit tamen tandem, vt aiebat Pharmacopœus, neſcio an corruptus vel largitione delinitus. Altera verò, quæ nihil de illa aqua hauſerat, variis iactationibus conuulſionibùſque fatigata, miſerè interiit. Hic ſtudioſorum caterua alteram ſuperuiuentem conſpiciens, certatim de ligno poſcere cœpit, ſoluto pretio, ſed remiſſiori, [pro ſingulis vncias mediū coronatū, vel aſſes aut ſolidos 10. regios, niſi fallor.] D.D. fruſtulum obtulit dono. At ego quiritari & cauſari, aquæ frigidity ac copię potiùs eam vim dicandam, quæ ardentiffimi veneni vim retuderet. Italus impoſſurū detectā, ſeq̃ue præſenti lucro priuatū iū vidēs, me tantū boni fruſtulo beare, blanditiūſque delinire felici-

ciùs potuit, quàm debuif, vt tacerem. Nec caute experimento ſuſpicio. Nam ſequenti die præſentibus aliquot ſtudioſis idem penitèſ obſeruatum in columbis, quibus itidem Arſenicum exhibitum, altera epotā aquā ſimplici ſed frigidiſſimā ſoſpes euafit, altera interiit.

Porò dubitamus an de hoc ligno intelligat Go-ropius, quando ait: Lignum quod à colicis doctoribus curandis quidam mihi nominarunt, nec dum ad vſum medicum vocauit.

Cæſalpinus qui nunquam non aliquā nouitate ſtipatus incedere ſolet, ex Fraxini genere ſuſpicatur lignum in noua Hiſpania repertum, cuiusamenta in aqua poſt horæ dimidiū cœruleum elegantiffimum reddunt, cū ipſa candida ſint.

Vtuntur (additidem) aqua prædicta in potu quotidiano vſu cum vino ad Renum morbos, vrinæ difficultatem, & Iſchiadicos. Eiſdem ex eodem meminit Camer. Hiſt. Lugd. Lignum ad dolores renum vocat. Catal. Francof. Lignum nephriticum: Griſſholg.

LIGNVM CROCEO TINGENS.

CAP. XLV.

Hoc eſt illud lignum quod paulò antè diximus nephritico ligno ſubſtitui, & aquam croceo tingere, vt teſtatur Monardes. Plura de eo dicenda non habemus.

An Theuet. America Lignum luteum ex quo aliqui ſuos parant enſes?

Conſiderandum an tate quid inſinuet Serap. quando ex autoritate Aben Metuai tradit *virtz* afferri ex prouincia ſaiemenſe, eſſe corticem arboris, ex quo paratur color ſimilis croco. Sub *virtz* nomine eodem loco meminit aliarum plantarum ex variorum autoritate, de quibus ſuo loco.

LIGNVM CANDIDVM FVNGOSVM
cotis vicem præbens.

CAP. XLVI.

Anno 1597. è Iaua maiore delati ligni fragmentum datum ſibi, ait Cluſ. Exot. l. 1. cap. 8. valdè leue, vt nihil niſi Sambuci medulla quodammodo videretur, fungoſā materiā conſtans & candidā, cortice admodum tenui, & quaſi membranaceo teſta, cineracei coloris. Interrogatus à me Abdala Guaratenſis, quem Batau nauiz Amſtelredamum aduexerant ex Iaua, vbi aliquot annis vixerat [aliqua enim ex parte Luſitanicam linguam callebat] quod eſſet huic ligno nomen, & quis eſſet eius vſus, de nomine quidem nihil reſpondebat, ſed eduſto ſuo cultello, ſignis mihi innuebat, ad cultorum obtuſam aciem exacendā inferuire: & ſanè poſtea faciebam, atque ad id præſtandum valdè commodum eſſe deprebendebam.

Ligni exotici ſuaefcentis, venis à centro ad circumferentiam ductis à Gareto accepti deſcriptionem tradit Cluſ. Exot. l. 1. c. 7. ex quo petendā relinquitur.

CANDIDISSIMVM LIGNVM BRASILI-
ANVM.

CAP. XLVII.

Descriptio IN Brasilia scribit Letius vidisse se Lignum candidum vt charta siue Papyrus. Thevetus quoque tradit in America nasci arbores ligno candidissimo & tenerulo, nullius tamen apud Americanos pretii. Consideretur Tacti gehit arbor, cuius lignum summi candoris, Authore Fragoso, cuius meminimus Hist. l. 9.

LIGNVM LEVISSIMVM.

CAP. XLVIII.

Descriptio Gener. Io. Henricus Cherlerus rediens ex Anglia attulit ligni portionem cum hac annotatione: Ligni leuissimi siue fustam crassitudinis crassioris carpi, vltimus longitudinis habuit D. Iacob. Gaetus Pharmacopœus Londinensis peritissimus, misit D. Clusio, deditque mihi portionem. Hoc sanè lignum leuissimum est, pertransuersum si et rotulâ, sua circumferentiâ maiori ex parte rotundâ, ni quidam parte totum fungosum, cuius superest etiam aliquid corticis tenuis cinerei, totum haberi si nile flauescens, distinctum circularibus lineis, ignem facili concipit, odor nidorulentus, sapor subtilis, quem acquiescentium suscipiunt. De quo ligno etiam Clus. Exot. l. 8.

COCCIGRIA: SIVE COTINVS PVTATA.

CAP. XLIX.

Descriptio

Trifolia

dulla multâ factos, quibus folia pediculis subrubentibus seminealibus & vncialibus alternatim adnascuntur, ex oblongo rotundata. Pistachiorum foliis paria, glabra, nervosa, odore quodammodo Lentiscino, gustuque adstringente, non iniuncto tamen: sub ætatis finem rubescunt, elegantissimoque nitore oculos oblectant, id notante Clusio. Ramulorum fastigia infinitos propemodum Meandros tenuissimorum sed rigidorum filamentorum latè diffusos sustinent,

pilis plumatim obsitos: & in his obiter semina compressa rubentia Lenticulis æqualia: Cæsalpino flauescencia, quasi triangula, duro putamine, se lob teouitate in partibus, [vt ille loquitur.] Materies flaua, solida, pectinibus rectis, exte-
ribus orbibus albicantibus, interna parte vsque ad matricem fungosa. Flores scribit Clus. esse ex herbido pallentes: radicem duram, lignosam, raris fibris donatam, vt in Terebintho.

Huius arboris lignum videtur nobis sic à Cordo describi. Presilium Citrinum, id est Bugia, longi sunt baculi, crassitudine quâ ferè manum impleant, rectis per longitudinem descendens pectinibus. Colorem habet flauum vel citrinum, dolabris in tenues & fascis similes assulas scinditur, quæ in aqua decoctæ, luteum vel citrinum remittunt colorem, quo fullones tingendis lanis & pannis vtantur, in gustu ferè nulla qualitate linguam afficit.

Hoc est illud lignum quod C. Bauh. apud Mathiol. Bresili [quod ex Brasilia adferatur,] alterum genus, nempe Citrinum, quod Bugia vocatur, facit: verum hoc lignum ex Brasilia vel India adferri, apud neminem hæcenus legimus, vt cur Bresiliu dicatur, aut dici debeat nondum nobis constat.

Si quæ alia planta hodie cognita, certè hæc, quam in modo descriptimus & pictam damus, ad Theophr. referri posse videtur, quam sic describit. Coccymelea [κοκκυμῆλεα] Arbuto & Adrachne folio similis est, sed arbuscula parua. Peculare in hac, fructum eius in pappum facessere ac resoluere [ἐκ πappου ὡς τὸν καρπὸν.] Hoc enim de nulla alia arbore accepimus. Sed planè videtur ea vox κοκκυμῆλεα esse mendosa, etiam doctissimorum Herbariorum calculo. Gaza antiquam vocem retinens, & hanc potius respiciens satis securè conuertit Prunum. At quod Pruni genus in pappum seu lanuginem abeat, vel quæ Prunus similis sit Arbuto, nec sciuit ipse, nec hæcenus obseruatum. Prudentius igitur Græcam vocem retinuisse. Potuisset etiam animaduertere apud eundem Theophr. aliam κοκκυμῆλεα, hoc est, Prunum ab hac planta diuersam esse descriptam, quod sanè auget suspicionem lectionis mendosæ.

Mendosè in Hist. Lugd. legitur κοκκυμῆλεα. κακοκκυμῆλεα legit Ruell. Certum verò est Plinium legisse κοκκυμῆλεα, doctissimorumque virorum iudicio eandemille Cotinum vocat.

Eandem etiam esse cum Coccygia eiusdem Plin. censent Anguil. Dod. Pena & Lob. Dalech. Const. Taber. Casp. Bauh. Sed videntur in tanta breuitate Cotinum nimis securè eandem facere cum Coccygia. Nam quid similitudinis habent inter se Coccygia & Cotoni descriptiones Plinii.

Clus. certè consultissimus Botanicus satis circumspexit: Cotini, inquit, Plinius meminit breuiter, vt nemo facile colligat, an ei stirpi, quæ apud Herbariorum vulgus tale nomen obtinuit, Cotini appellatio rectè applicata sit. Coccygiam tamen eiusdem fatetur plurimas notas habere nostræ stirpi conuenientes. Dicamus iunioribus quales. Parua est arbor. Est & nostra. Nec folia malè conueniunt. Sed an nostræ semina vel fructus, in papposa illa filamenta facessant, nondum obseruatum. Iisdem obseruatum adharere, qualia antea descriptimus. Vt & hoc dubium explicandum restet. Camer. quoque hæsitante pronuntiat, in eo imitatus Clusium. Dubitat quoque Cæsalp. non segnis alioqui ad pronuntiandum.

Sed

Sed nec Plin. abeat absque censura. Falsum enim quod ait: nullius arboris præter Coggygie fructum amitti lanugine, seu pappo: nec videtur agnovisse Salices, Populim & similes, aut saltem earum non recordatum. Cautius Theophrast. de nulla id alia mandasse. Cæterum, de sententia Clusii, aptius hanc stirpem Cocconeian, aut Coggygiam [si quis fortè Theophr. sic scripsit: cum Plin. censet.] appellabimus quàm Cotinum: cum *ad m. 9.* & Theophrast. & Dioscor. Oleaster sit.

Sunt verò, (vt Dalechamp.) qui Plinii Cotinum esse putent, quod Scythianum, tanquam Scythicum lignum Græci vocauerunt: alii Thapsium: alii Chrysoxylon, flavo melinòque colore, & lanas tingens, & capillum.

Mitthiol. in post. com. Cotinum esse ait foliis odore subgravi, Gallæ contuse modo, caudice humano brachio paulò minore: gerere plumosam congeriem, umbellæ forè speciem præ se ferentem, colore ex candido rufescente, in qua filique oblongæ, Hypocici forè similes: in quibus semen conclusum: vocati vulgò *Rose & Sc. rano.* At hæcenus non legimus à quoquam observatas filiquas, nec ipsi observavimus. Sed fortè Matth. non recordatus de hac planta alibi scripsisse, imaginatione sua sit deceptus.

Gesl. l. Hort. *Barba Iouis Plinii*, arbutula Terebintho cognata. Spontè circa Vrbani nascitur: fortè Coccygia Theophrasti. Idem alibi eiusdem operis: Styracem arborem, inquit, ad quatuor cubitos enatam si bene memini, idque è semine, nifallor, vidi Augustæ in orto doctiss. med. Ad. Oconis, qui ad me scripsit, his verbis: Styracem meam quodammodo bifurcatam, in duas partes radicitus, & ex vna arbutula duas feci satis insignes. Hæc arbor mir. sicè me delectat, tum quòd sciam nullam eius generis reperiri in Germania nostra, præterim minimis huic nostræ civitati regionibus: tum quia foliorum etiam florum pulchritudo speciosa videtur: de fructu in hisce partibus despero. Sed idem Gesl. in alia quadam Epist. ad eundem scribit: Non est Styrax, quam mihi demonstraveras arborem Augustæ, sed Barba totis à me olim existimata, quòd incanem veluti barbam circa fructum suum funderet. Redè Gesl. Styracem esse negat, quod vel ex eo patet, quòd hæc nostra folia nò habet lanuginosa vt Styrax: neque hæc Barbam fert. Iouis quoque barbam Plinii, non censemus, cui folia argentea, quod nostræ arbutula non convenit. Terebintho quoque cognatam non ausimus dicere: non enim est resinifera. Folia quoque manifestam differentiam faciunt: in illa plura ex vna costa emergunt, vt in Iuglande, in hac nostra singularia sunt.

Tutner pingit sub titulo Rhus: descriptio tamen quam posuit, non quadrat figuræ.

Clus. annotat, hoc frutice ad paranda Coria, vt Coriarios non minùs quàm Rhoe, cum alibi, tum circa Viennam Austriæ, ibique vocat Rhois vulgare nomen Sumach indidisse.

Hinc Dod. Cotinum coriariam vocat: sed quando ait esse Vlmi foliis, prodit se plantam cuius iconem exhibet non novisse. Vlmi folium hirsutum est, asperum, longum, serratum.

Lob. & Pena & adu. Rhus 2. Theophrast. dicunt. Sic enim habent: Coccygia Theophrast. Cotinus Plin. & Theophrast. Rhus alterum: vt vel Cotinum Theophr. dicere velint, vel Theophrast. Rhus alterum. At nullam Cotinum apud Theophrast. novimus, quæ Plinii Cotino

possit respondere. Rhus quoque Theophrast. esse non potest, cuius meminit lib. 3. cap. 18. vbi Giza vertit: fortè in Adu. non legendum Rhus alterum, sed Rhus Allobrogum. Neque enim credimus Pen. & Lob. tam differentem plantam cum hac nostra seu Coggygia confundere voluisse, quam eleganter sic depingunt. *Rhus* sunt cirrei flocci, quales in galeis aut galli gallinæ vertice visuntur, quæ de similitudine floris, dictus fuit hic frutex, qui è summis virgultis quinque cubitorum altis, pulcherrimum lanitium tollit, sericeo vellere & contextu calamistratum: quod crispatur & explicatur in latam Cæsarium, crinibus puniceis, fuscis, corilibus, semine lentis minore, ex nigro rufescente: caudice & virgultis fascis, vimineis: foliis circinatis, densis, rigidis, Cypariss, Pistachiam aut Terebinthum redolentibus, & concoloribus. Quo magis miramur, tante venustatis stirpem frequentu vsu & mercatu ad coria curanda expetitam indidisse Commentatori Mitthiolo.

Casp. Bauhin. annotat Oleam Aethiopicam Hippoc. nominari solitam à Guil. indino. Panonius *Sarblaus* / Dod. fortè leg. *Sarblaus*. *Sarblaus da Fuster*: Allobrogi. *Rhus* f. l. s. d. sed propter vsum in tinctura: Appennini incolis *Scutano* & *Sextens* corrupta Cointi voce, Confit. Quidam & vltis & similitudinis argumento Germ. *Gelb* presilgenholz quasi dicas *Bresilium flamm.* *Scotannum luteum* Scaligero.

Copiosè nascitur in Italia Lombardica inter sepes, vt observavimus Patavio, per Vicentiam Veronam, Bressiam, Pergamum, [finitimæque vrbis animi gratià lustrantes] Mediolanum tendentes Iunio, quo iam defloeratur, & cirrortum fructuumque specimen ostendebit: sed humiles forè sunt omnes, & vix videas hominis altitudinem superantes, paucas æquantes. *Fl. ret* circa Viennam Austriæ Maio: calidioribus locis inatuitur. Fructus maturefecit Iulio & Augusto.

Creuit spontè in monte, Badensis thermis quæ à Vienna quatuor miliaribus absunt, imminente, vicinisque quibusdam montanis locis, vbi interdum adèd pumila nascitur, vt vix cubitale altitudinem attingat. Clus. Prouenit & copiosè in Tridentino agro, potissimè in Apennino monte: in Histriae alpinis, in Pannonia superioris siue Austriæ: tum & in Hungaria ac Bohemiar arduis sylvis, si Dod. credimus. Auriaco agro quatuor miliaribus Auenione, quæ insulis & aquas Sextias itur, magnus prouentus est. Lob.

Ex ramo aucto diu viridis remansit sed non re-
germinavit sata Gesnero: vnde colligit plantam hanc diu durare posse si semel apprehendat. Vidimus etiam inter Camberium & Lugdunum: quòd lignum copiosè aduehitur ad tincturas, quæ admodum & ad alta loca tinctoris officinis celebria. Itali qui Serici confectionem & tincturas instituunt ostenderunt nobis Stutgardia 1600. ramenta ex Italia delata nomine *Scodano*. Valer. *Scodano*. Doutez ad ipsam plantam annotauit Guilandinici Chrysoxylon apud Anac. ita etiam vocabat Vlyss. Aldroandus cum essemus Bononiæ.

Radicibus vtuntur infectores, illisque panum ruffo [rosso] colore inficiunt. Foliorum etiam & ramulorum vltus apud Coriarios in repurgandis coriis. Anguill. Idem ramis luteo tingunt, teste Conft. qui tamè Plin. verba explicans, quando ait: ad lineamenta modo conchyli colore insignis, id de cortice intelligendum tradit. At nos ligni tantum vltus, nullum corticum obseruavimus cum Anguill. & Cæsalp. qui ait: cau-

Cotinus
vnde dicta.

Matth. not.

Olea
Aethiopia.

Locus

Tempus

Sarsa

Scodano.

Chrysoxylon.

Vires. &
vltus.

Tinctura.

dicibus decorticatis insectores vtuntur: flauo enim colore tingunt. Vis illi adstrictoria inlignis, exiccans, cohibensque. Sanantur foliorum decocto in collitionibus oris & linguae vlcera, quin etiam columella & faucium defluxiones. Valerium ad genitalium quoque vlcera, si eo saepe abluantur. Adduntur folia in deflexionibus, quae ad mentes cohibendos parantur. Siccorum foliorum ac ramusculorum puluis, ventri prius aceto rosaceo illito, inspersus, alui defluxiones quasunque compescit. Matth. Possis etiam eiusdem decocti collutione dentium dolorem incipiente maxillae fluxione calida arce.

B V X V S.

C A P. L.

Descript.

Materia.

Folia.

Olf. r. u. a. r. i. o.

Globuli. Flosculi.

Fructus.

Semen.

Chamaebuxus.

Buxus humilis.

DE Buxo nō inuestigatū nunc traditur, quoddam Buxi folia [de quo ante] tradantur esse Buxi: sicut annotauit Theophrastus, ita parua scilicet, densa & spississima.

Est verò Buxus perpetua frondis arbor, densis ramis brachiata, cortice scabro, albo, ma-

terio durissima, flaua, nulla intus medulla, valde aequali, ponderosa, adeo ut aqua iniecta recta sit. Imò nec cariem sentire in aquis, notat Matth. Folia creberrima, aeterni virores, splendentia, leuia, Myrtis obtusiora, firmiora, interdum concava. & quod notatu dignum, dupplicia, quaeque diligenti vel cultello ita a se inuicem separari possunt, ut tenuissima & ferè pellucida alterius plantae esse exercitissimè. no cuique videntur: suntque Buxi folia odore parum grato, sapore tamen ingratiore, quorum ortus, sicuti & ramorum ferè est aduersus: ex quorum alis secundum ramulos globuli racemati cohaerent, qui mox in flosculos staminicos flauescerent explicantur, quos vascula excipiunt utricolis similia, viridia, Myrti haecis paulò maiora, superiore parte umbilicata, & tribus vel quatuor veluti ausulis donata, in quibus semen continetur lucidum, Fraxinellae semini simile. Radix magna ex parte nodosa tuberosaque, parte praesertim superna, & ex parte eminenti, qua mareries eius crispata & elegans ad varia opera expetita. Reliqua radix non magna, nec profunda, materio cum ligno eadem.

Vesuntii nomine Chamaebuxi ostendit nobis Cl. D. D. Chiffletius, eius urbis Archiater & amicus noster singularis, arbusculam Buxi humilem admodum & vix bipedaneam, stipitem tamen crassiusculum, cuius folia valde parua, Myrti Tarentinae. Similem ramum nobis postea exhibuit lectiss. iuuenis Iac. Miege. Basil. Med. studiosus, nomine Buxi humilis, dodrantalem, in aliquot mi-

nores diuisum, foliis praedictis, quem etiam nunc in Herbario nostro sicco adseruamus. Eandem & Dod. describit ad duos aut tres tantum pedes attolli, ramos tenues admodum, foliis esse rotundioribus & dilutius virentibus. Theophrastus Buxus [non est] magna arbor, folio Myrti, nascitur locis algidis atque asperis: Etenim Cytoni montes tales sunt, in quibus abundè prouenit. Olympus quoque Macedoniae frigidus, in quo gignitur, sed non magna. Maxima autem & pulcherrima in Cyrene. Nam proceras est, & ceteras crassitudine longè superat. Idem melinsuaue, Buxum redolens, attamen multum & copiosum. Serotina admodum fert fructum, ingustabilem cunctis animalibus. Mareries eius grauis, quia densa, quae ne arefacta quidem leuis redditur. Ob nimiam spissitatem omnino enodis, aut paucissimis nodis. Itaque ille. Quod postremum non perpetua videtur ventatis. Vidimus enim, imò habemus in syluestribus natas, penitus propemodum nodis scitente ligno: sed id rariùs tamen obseruatur. Cum autem id euenit, id fieri suspicamur à crebra tamorum ipsius superiorum abruptione. In cultis & maioribus quod sciamus nunquam.

Ennius lib. Buxum amaro corpore dicit:

Longèque cupressi

stant, velle solis, & amaro corpore Buxum.

In primis verò materies honorata Buxo est, inquit Plin. raro crispicanti, nec nisi radice: cetero lenis quies materiae, silentio quodam & duritie ac pallore commendabilis, ipsi verò arbor topiario opere. Tria eius genera. 1. *Gallierum*, quod in metas emittitur, amplitudinèque proceriorem. 2. *Oleastrum* in omni vlti daminatum, grauem praefert odorem. 3. Tertium genus nostrate vocant: *lyuestre*, ut credo, mitigatum sat: diffusius, & densitate patietum viens semper ac tonsile. Flos non spernendus, sed tanta amaritudinis mellis, praesertim in cortice. Semen illius cunctis animalibus inuisum. Buxo è syluestrium genere folia non decidunt, quae concava. Plurima fert Buxus, nam & semen suum, & granum, quod Carthegon [Crataegum. Vet. & cu.] vocant, & à Septentione vifcum, Menthae Hyphear. In quibdam omnino nullus fructus, vti in suo genere Buxo. Haec cum Ebena spississima ex omni materia, idè & grauissima, graciles natura: neutra in aquis fluitat Haec Plin.

Oleastrum, nisi mendosus locus sit, id Buxi genus vocant, [annotat Dal.] quoddam Oleastri modo semper humile sit, ac vix vnquam in arbusculae magnitudinem assurgat: & quoddam reliquis generibus folium minus habet, quemadmodum Oleastri folia, si cum Olea conferas, breuiora & angustiora sunt. Idem prorsus deceperunt fuisse Plin. aut eius libertum Scribam praeat. Nam cum apud Authorem Graecum repensisset secundum Buxi genus *δυσωρὸν* [?], omnino syluestre & agreste esse, incautè legisse, *δυσωρὸν* [?], Oleastrum esse. Idem inepè scripsit semen Buxi Carthegon vocari. Nam cum apud Theophrastum. Historiae Buxi statim & Crategi descriptionem subiicisset, Plin. huius partem cum illius historia confudit. Ineptius idem Buxo tribuit, quae de Nice Theophrastus scripserat. Sic enim ait Theophrastus. Praeter glandem, puniceum granum Ilex fert, ac insuper vifcum & Hyphear, ut interdum contingat fructibus quatuor onerari, & quae ille oscitanter adscribit Buxo.

Virg. crispas Buxi radices dixit.

Diofcor. Buxi historiam non habet, quod mirum, arbo-

arboris tam vulgare. Sed cum is ad vites potissimum respiceret, & vsum eius in arte medica exiguum suo seculo agnosceret, idem forte omisit. Meminit tamen eius aliquoties: ut cum ait, Visci folium esse Buxi folio simile. Et alibi Lycium dicit foliis Buxi dentis.

Elaix 30. legimus: Scribe ei supra Buxum.

Porro et si Buxus nullius in medicina usus, vt Veteres prodidere, non desunt tamen à Recentioribus, vt notat Matthiol. qui velint, non aliud esse Itilis Buxum, quam Indis lignum quod Guaiacum vocant, eà tantum ratione ducti, quòd pluries experimento compertum sit, eius decocto etiam facilius eos sanatos esse, qui Gallica Lue affecti erant: quod si experientia concedi possit, illud Buxi lignum præstare: attamen quòd Buxum in Italia nascens, & Guaiacum ab Indis petiti vna & eadem sint planta [vt in secunda centuria Amatus Lusit. asserere videtur,] nunquam profecto crediderim. Siquidem Guaiacum pingue, resinosisque viscosum: materie intus nigra, Ebeni ferè modo. Quin & sapor huic amarior & acris, quibus omnibus notis siccam Buxi materiem carere constat. Quin etiam Guaiaco (vt narranti ii, qui ab Indis ad nos redeunt) folia sunt Plantaginis, breuiora, crassiora, durioraque: lutei flores, & fructus Inguandis magnitudinis. Buxus vero fert folia Myrti, breuiora: flores herbaceos, & fructum Myrto nusquam grandiore.

Nihilominus sunt impostores qui propter vicinum vtriusque colorem, sæpe pro Guaiaco in Italia præsertim exponunt, inquit Cronenburg. Ast, mehercle, stupidos proflus atque rerum ignaros oportet esse eos, qui Buxum fumant pro Guaiaco: dixerimus penè Cretam pro Carbone, vt Cronenburgius parum in eo suæ experientie còsulere videatur, dum vicinum vtriusque colorem asserit. Etenim quamuis venæ & radii interdum in Guaiaco appareant ad Buxi colorem accedentes: tamen ita substantià differunt atque odore, vt non magis ceram aut aliud quoduis flauescens lignum cum eo conuenire dicas.

Dubitatur Casalp. an Oleastrum Plin. possit esse densissimum fructus, qui in scopulis maritimis spòrè vi vento non tondetur Buxi modo, quem alaternum alibi vocat: quod tamen nobis non sit verisimile. Vide cap. de Alaterno.

Casp. Bauhin. Buxum fruticem dicit, quamuis quædam etiam in arborem exerceat: at nos omnem buxum arborem potius quam fruticem dicendam censemus, consideratà eius materie, & ipsa adeò arboris definitione. Fruticare creditur, quia tardè admodum crescit, satis latè tamen vbius arboris notas exhibet. Quam verò idem adiungit Chamæpyxum Tragi & Tabern. non videtur ad Buxum referenda.

Nihil Græcis dicta, vt ex qua tabulæ ad scribendum olim fiebant, *πυξία* dicta, vnde & Pyxides. Launi Yin V mutarunt, vt in pluimibus aliis, testibus Festo & Prisciano. Buxus igitur, Capro autore, arbor: Buxum verò materies erit. Hebr. *Theafus*, teste Trago. Germ. Buxbaum. Belg. Buxboom: & Buxbaum: vulgò Palboom: teste Dod. Gall. Boüis. It. Bosso & Buxo. Hisp. Box. Angl. Boxe/ The Boxe tree/ & Buxs. Boh. Poxspan. Hung. Duzpang. Buxi paruum genus *χρυσάρεος*, Humibuxus. Angl. Dwarf Boxe.

Poetis celebrata Ismenia, Bercynthia, Comosa, frondosa, annosa, solida, confilii, crispata, constrepens. Ex ea enim fiebant multiforates tibia. Vnde & pro musico in strumento interdum accipitur. Ver-

gil. Aeneid. l. 9.

Tympana vos, Buxusque vocat Bercynthia, Locis matris.

Buxum in Cyro prouenire ex Theophrast. dictum. Plin. in Pyrenæis montibus legisse videtur, nisi in altero mendum sit vicinitate vocabulorum enatum, vt suspicatur Ruell. Locis feruidis difficillimè prodit. Cytoriis quoque montibus plurima & Bercynthio tractu. Cytorus, habet Theaur. ling. Latinæ, Paphlagoniæ mons Buxo abundans, quem Macedoniæ esse magno errore credidit Seruius. Vergill. lib. 2. Georgicorum.

Et inuat undantem Buxo spectare Cytorum.

Ab hoc, quæ Buxea sunt, Cytoriaca dicta, Ouid. lib. Metam. 4.

Sæpe cytoriaco diducit pectine crines.

Sed l. 6. aliter

Vrque cytoriaco radium de monte tenebat.

Crassissima in Corsica. In Olympo Macedoniæ gracilior sed breuis. Amat frigida, aprica, montes. Nulla magis quam hac gliscunt montes & colles in Delphinatu & Galloprovincia. Quibusdam etiam aliis ad Septentriones, cluosis, incultis, frutescit & arborefcit. In Heluetiæ Sabaudia, Burgundiæque montibus non infrequens. Etsi verò spontanea sit, tamen in lauioribus hortis tam Italiæ quam Germaniæ Galliæque aliarumque circumiacentium prouinciarum hortis passim colitur, quippe quæ tonderi topiario operi facilis, & perpetua viriditate amœna. Patavii vidimus in horto quodam prope templum à Sancto cognominatum Libirynthum opere topiario pulcherrimum ex Buxo. Item Veronæ & in Italiæ magnatum quorundam hortis Buxi plantas artificiosè annalia varia exprimentes. Hortum E. C. Wirt. Montbelgardiensem areis Buxo cinctis ex vicinis sumpto, videas amœna facie etiam Hyeme virentem. In Germaniæ & Burgundiæ quibusdam tractibus, non temerè in pago aliquo templum videas, quod non vna aliante egregia Buxi arbore stipatum.

Floret communiter Feb. & Martio. Genevæ etiam Decembri florum rudimenta obseruamus. Fructum fert Autumno, quo demum semina perficit, cum fructu diu arbori adhæsurum, nisi auellatur. Aprili noua germina promit. Sed prius lignum secari consuevit, si magis flauum cupis.

Facile feritur & ramis: Stolonibus etiam multiplicari loca is confita testantur. An semine oriatur facile, indagandum. De insitionis mangonio nihil adhuc specialius circa eam compertum habemus. Constantinus ait: plantari a uisione, & clauis & ramis, depositis in plantario post Idus Nouemb. Gaudere autem humidis locis, quòd semper vireat.

Porro maximè æternam eius materiam putant, vetustatèque non sentire cum tamen nos in Ducatu Wirtemb. anno 1608. hyemali sæuitie geluque cum consumptum obseruauerimus.

Durities quoque eius cum amarore teredines in ea duras hæci prohibet. Eius materies pertinacis ferris resistit, earumque dentes replet æqualitate inertis: qua de causa artifices alternà inclinatione egerit scobem.

In igni duritia quæ ferro, nec flamma nec carbone vili, inquit Plin. Atqui obseruatum est, Buxum, præsertim benè exiccatum optimos ac viuacissimos ex se remittere Carbones, quauis cum Plin. & Tragus & Lonic. asserant contrarium. Semen quoque à formicis reconditur in hyemem, inquit Solér. Quamobrem non est cunctis animalibus inuisum vt Theophrast. & Plin. existit.

T t 2

vestimes. marunt. Hodie pectinum dote commendatur
euxi materies, ex qua laudatissimi fiunt. Vnde
Martialis de Caluo.

*Quid facies nullo hic inuentura capillos
Multifido Buxus qua tibi dente datur.*

Pyxides. Fiunt & vnguentaria pyxides, quarum plurimas tertio variâ figurâ, perelegantique fabref. effictas habemus, præsertim & radicum tophis. Commendatur etiam Ruellio ad plastro rû axeis, & aratorû buras item Cochlearia. Folio cum materies cobina & lxiuio capillaria rufant, nec nullius in medicina vsum est hæc arbor, vñ Ruellius putat.

Vfus medi- Quippe Amatus testatur, se scelici successu vsun-
cus. Buxidecocto in laborante Luc Venerea: mode-
Luc Ven. ratus forriti temperamentum, quam Guaiacum,
ac proinde iis qui calidiori sunt tempera-
tura, & morbo calidiori affliguntur, præcipuè in æstate.

Luce Ven. famulam pauperulam Anglam à Luce Venetea vindicatam. Ditionibus propter ingratum & fetidum odorem relictur.

Maniam remediata data cum aqua Laudunum tollere infaniam & maniam. Verum, quum vmbra ipſo Lonicero atque etiam Fufch. teſte [qui ait ſomnū ſub hac arbore cerebro vehementer accommodare, quòd eius odor nature proſus aduerſetur] nature ſit contrarius , minuatque intellectum, non auſimus præſcribere folia ad infaniam , ne forte eam adaugeamus, odore illo graui ad cerebrum rapti. Nam quidam etiam vixi comam tuſam apoplecticis propinare: ritone caret, ait Dodon. nam fructus vel odore frequenti, quem ramen exiguum habet, cerebro ac capiti moleſtus eſt. Multum quoque & à vetitate aberrat, qui huius ſcobe, ligni Guaiaci loco vti voluit.

pore, insidians virus venenatum abigere velit,
qua ratione non improbauerimus vel quævis sce-
tid. ssima accendi.

Car. Steph. *BUXUM* plantandam prohibet vbi
sunt apes: quia, inquit, flos eius statim interfic-
corumpitque aëtem suo fetido odore, ideoque
paucissimum in hortis plantandam censet. Ver-
um in eo contrarium esse videtur Theoph. dicen-
ti, in Cytera, vbi *buxus*, melius saue esse, *buxi*
quod oleus, multum tamen & copiosum. Ergo
apes non statim interficet. Ferunt quoque se-
pitentes vulneratas eius radice degustat statim sa-
nitatem recuperare.

Oleum aut Sulphur paratur ex buxo perpetuo
virente & vinolito, cuius ingrato odore Sulphur
Narcoticum, quod continet, nobis exhibetur. Eius [inquit Querc.] buxi oleum, etsi facile
cremabit, maximum tamen dolorum omnium
lentitium est, vt potes sulphuris narcotici vitrioli
naturam ac proprietatem emulans, omni que
cum vitrioli, epileptico etiam morbo specificè
conferens. Item ex rufaliginorum & corticum
viridum arborum ac vitriolatum, quales funt,
Iuniperus, buxus, Quercus, Guaiacum, &c. acidu-
lus mercurialis liquor igne lento primò exillat
ad dissolutionem, Corallorum, Pearlarumque ido-
neus.

Ceterum nam translaticium est Germanos ex
 Gallia Narbonensis Hispanie finitimos, præcipue
 montibus Pyrenæis, circa oppidum *Limonas* ha-
 procul *Carsafana* crispam vixi radicem ma-
 gnam copiam aduehere, ob varias maculas & in-
 fertos linearum difcurfus ad lautiora opera expe-
 riturum, ex quibus cochlearia, culicellorum ma-
 nibus, latumculi, fistule dolorum, & rescio
 que iadicia sunt, ab his præcipue qui oppidum
 illud Burgundicum in monte Iura D. Claudio ce-
 lebre incolunt.

Et, vt vno verbo dicamus, ad ea quęcunque
tornō elaborari possunt nihil hoc ligno lautius,
præstantius, æquius. In hoc enim ligno Scul-
ptores cęcerent artem, nā politissimas quam-
cunque rerum icones, plantarūque imagines,
ob usumque Ligni læuorem, vt vel viuas non rā-
tō repręsentent, ex eo parant. Sed secto cauto
si cęxerit corticem, alioqui findi periculum est,
pręsertim in loco sicciori aut calidiori colloca-
tum. Non omittendum, quāuis ludicrum sitis,
Turcarum pueros mingere in cunis per tubulos
ex nuxo factos, dueros pro masculis, dueros
pro feminis, affabrē facies, quod dicit Bellon.
vt non maculent & inadæquate vrina lætamina
sua: optimę sunt fistulę ex hoc ligno paratę
pro iniciendis clysteribus: Pro iis & similibus delin-
gendum lignum ā multo tempore exsiccatum,
nō subito calore magno siccandum, facillē enim
finditur, vt obseruauimus euenisse lignis retro
fornacem ad exsiccatum nō positis.

BUXI COLORIS LIGNVM BRAS-
LIANVM.

CAP. LI

A pud Bresilianos testatur Lerus vidisse se li-
gna coloris lutei vt buxus. Thenerus quo- Des
que prodidit in America nasci arbores quasdam
ligno luteo, ex quo enses fiant. Plura hactenus
de eo non legimus. 218

PALMÆ SANCTÆ SIMILIS ARBOR.

CAP. LII.

Ferebat quidem nostri ratio ut Buxo substitueremus Guaiacum, lignum illud Indicum Antiquistum Græcistum Latinis incognitum, quod à mirabili effectu quem in curandis morbis perniciosissimis & contumacissimis præbet, Lignum Sanctum, Palum Sanctum, Palmam Sanctam,

&c. vocitauerunt. Verum, nonnullas graues ob causas, hic tantum ex Pen. & Lob. de Palmæ Sanctæ simili arbore agemus, alio loco Guaiaci H. floriam fusè tradituri.

Ex naucleis, inquit, qui ex India Occidua in Angliam remeant, habuit Morganus, & nos ab illo, surculos, qui rami sunt arboris grandioris, recti, cortice arboris luteæ, folio Catri, carnoso, nudo, Lauro lauiore, breuiore, neruoso: horum in summis hærent folliculi pallidi, coriacei, circinate rotunditatis, admodum compressi, nummo Coronæ Gallicæ pares, quorum medio insunt semina Lentis effigie & colore, compressiora, gustu amaricante. Hanc quidam arbitrantur *Palmam* aut *Palum Sanctum*, quæ species diuersa à Guaiaco est, quamuis similis designetur: nempe non vassa, ut Fraxinus, sed minor, ei concolor cortice: folia cuiusmodi plantago, sed crassiora, minora, pinguiora, breuiora: fructus Iuglandis magnitudine, aluo subducendæ idonei.

Eadem Aduersaria in appendice & Ic. Pl. Tom. 2. p. 187. sicut & Hist. Lugd. iam descriptæ arboris folliculum ferentis iconi à nobis ex his proposita, inscripserunt: *Palma Sancta similis arbor*. Qualem verò intelligant *Hebenum* de quo tradunt mox post *Palum Sanctum*, ignoramus. Sicaunt: Officinarum *Hebenum* siue *Xylalos*, quin sit species Guaiaci, nihil obstat: nam præduræ assulæ, grauissimæ, quæ in Offic. videntur, & aquæ mersæ sudent, tum pinguedo, quæ exudat igni, perinde atque Guaiaco, tum aspectus ipse, & vires, ac fa-por videntur testari: nã odor etiam ei inest Guaiaci: vires ad ea ad quæ Guaiacum commendantur. Ne porò quis obiciat, solam Indiam nigrum ferre *Hebenum* ex Poëta, dicimus *Hebeno* idem euenire posse ut Guaiaco, quod non modo in Trapobanzæ finitimis ad Orientem, Austrum: sed etiam in India Occidua longissimè diffusa, frondet.

**

Tom. I.

FRUCTVS GVAIACI PVLTATVS ET FOLIA.

CAP. LIII.

CL. apud Basil. Medico & Professore Casp. Bauhino, fratri & adfina nostro amantissimo acceptum ferimus fructum Indicum, eidem ex Italia, nomine fructus Guaiacini, qui geminus arctè coheret, ambitus unguis pollicaris, nisi quod breuior paullo, effigie cordis, in breuem mucronem reflexu (in exticcato)

terminans in medio utrinque extuberans, circa extrema in ambitu compressus, cortice quasi effuseo, pendè rufescente, quem exterius alius ambit tenerior, valde amarus. Nucleos singuli binos continent, sed membrana intergerina disiunctos, quæ mediante gemina nucleæ combinatæ, formæ & magnitudine Ricini vulgati, substantia dura, ac ossæ: quam tenuis inuoluit pellicula. Perhibetur descriptus ab Ouedo, qui autor nobis nunc non ad manus. Lob. fortè Hispanensium fructus Guaiaci, de quo antè: sicut & Cardani. Lector consideret fructum Arboris tristis, Acoftæ, mox sequentis: in cuius descriptione comperiet ferè similia, si non eadem.

Quia porò figura, quam hoc in loco proponimus ex Cluſii Exot. lib. 10. capitis 20. mutuata est, fas est quoque verba eius descriptere. Sub initium anni 1601. accipiebam, inquit, à Petro Careto, ramulum legitimum Guaiaci, qui pedalis erat longitudinis, valde contortus, & frequentibus nodis distinctus, scriptorū calami, siue aserinae pennæ crassitudinem infernâ parte vix attingens, materiâ durâ & palleſcente præditus, atque cortice tectus rugoso, cineracci coloris: supernâ verò parte in tennes ramulos dimisus, quorum nonnulli folia adhuc retinebant, alii etiam flores, & fructus rudimenta: nata autem erant folia, seu veriùs foliorum alæ, in tenellis ramis contratio inter se situ, singulis alis quaterna, aut sena foliola Lentis modo ex aduerso semper nascentiâ obtinentibus, crassiuscula, orbiculata, & multis venis distincta, quæ siccitate facillè defluerent, manentibus nudis alis, & foliorum, ubi sita fuerant, vestigia duntaxat retinentibus: in superiorum ramulorum nodis nata erant veluti tubercula, & quibus coniunctim exorti erant feni, octoni, deni, interdum plures, tennes, vnciamque longi petioli, sustinentes singuli florem, non magnum, sex foliolis constantem (albini, an flauo, aut cærulei coloris essent, propter siccitatem iudicare nequibam) & quorum umbilico multa prodibant staminitula, & in nonnullis floribus fructus rudimentum medium emergere incipiebat, binis lateribus præ-

Descriptio

An fructus
arboris
tristisRamulus.
DescriptioMateria.
Cortex.

Folia.

Lentis.

Flor.

Tt 3

Folia

Radix.

Locus

Fructus.

ditum, & penè formatum instar loculorum Burtæ palloris vulgaris. Ceterum à Francisco Peninio 29. Iulii b. 1610 an. etiam acceperam Guaiacan arboris folia, sed singularia. Ziziphinis formâ & magnitudinē, non multum abstimilia, similia tamen, & multis venis prædita: præterea radicis fragmentum, v. talis crassitudinis, aut amplexus, materia siue te constans, & denso, succulentoque cortice ductum, ex Trinitate Insula delatum. Insequen. e. verb. Septembri Anst. Itedamo ad me miserat. Walchus Syvertz. Guaiaci fructus aliquot, quorum nonnulli singulares, alii communē longis pediculis dependebant, geminis loculamentis constantes, fructus Accus quodammodo instar, in hoc differentes, quòd licet alii illis ea eret, quibus Accis fructus est prædus, loculamentisque non haberet adò distincta, v. Accis fructus tum et in quò laterum loculamen-

tum plerumque esset inane, alterum plenum, nācūm conueniens diuini, ex alio flauescem. sed qui immaturus fuisse videretur. Accipiebam & à Pona fructus Guaiaci appellatione insignitos, illisque magis crassos, & integros, quorum v. nris tribus loculamentis prædus: officula in illis repta longiuscula erant instar officulorum Eucalypti penè, & materiâ valdè durâ, corneâque constabant, officulorum Dactylorum instar, nucleum, planum, inanem flauescens coloris continentia. De Gummi ita scribit: Guaiacan arboris gummi quod à F. Peninio acceperam calidi saporis erat, & manducatum dentibus cedebat instar resinae Masticinae, fusci tamen coloris. Quod autem Londino Jacob. Gareus ad me mittebat, nigri coloris erat, leni tamen & splendentis, igni adnotum, non inuicundi odoris.

ARBOR TRISTIS.

Arbor tristes Acacia.

Arbor tristes Clusius l.

Non alia.

Descriptio
Folia Pruni.

Flores.

Tinctura
cibi

Fructus effigie cordis.

Semen.

ARbor tristis Olea est magnitudine, foliis Pruni similibus, flore noctu odoratissimo: Garcias. Velut tradit Acofti, Arbor magnitudine & formâ ferè Pruni, multis prædita ramis tenuibus, & recta per spatia nodulo distinctis, à quo utrinque singulata folia enascuntur, Pruni foliorum magnitudine, mollia, & lanuginosa parte uersa, quemadmodum ferè Saluie folia, & viridia, nonnihilque aspera, parte interiore, non adò ferrata in circuitu vt Pruni folia, neque tam multis venis prædita. E singulorum foliorum sede nascitur pediculus quinque capitula summâ sui parte sustinens, quæ quatuor foliolis subrotundis constant, è quorum medio quinque flores exiliunt candidi, elegantes, Auræ mali floribus magnitudine & figura pares, tenuiores tamen, elegantiores & odoratiore, pediculo magis ad rubrum, quàm ad flauum colorem tendente, quo in illis regionibus Indiciæ edulia tinguunt, quemadmodum apud nos vulgò fit Croco. Fructus magnitudine Lupini est, virefcens, cordis effigie, per medium secundum longitudinem sectus, continens in veraque parte quoddam receptaculum, in quo semen ocluditur magnitudine seminis Cerati siue Siliquæ, cordis effigiem retinens, album, tenerum, membrana subui-

ter te rectum, nonnihil amarum.

Ab Acoftæ figura aliam, longèque diuersam, eodem tamen nomine ponit Clusius apud Garciam cum hac inscriptione: Vienna Austriæ honestus vir Fabricius Mordente Salernitanus milita de Arbore tristi mihi referebat, cuius naturam [dum Goæ viveret] summopere esset adu. itatus: Assurgere eam arborem interdum ad trium hominum altitudinem, iustaque crassitiem acquirere dicebat, & ramos ferè multis alis concavos, & foliis Myrti quamvisimilibus onustos. In tenerioribus autem ramis nasci flores pediculis oblongis ex foliorum internâ sede prodeuntibus inherentes, copiosos, hoc est, ternos, quaternos, aut plures simul ferè congestos, candidos, laciniosi floribus formâ, magnitudinèque pares, foliisque mucronatis, vt illi, constantes, sed pleniores, multiplicique foliorum texturâ, odoris fragrantissimi, & haud multum à laciniosi florum odore dissimiles, noctu autem solère in flores explicari, & oriente Sole, simulque ab ipsis radiis illustrari incipiunt, illicò decidere, vel antipathia quadam, vel præ nimia succi tenuitate, quem Solares radii ablumant: nam quos Sol non attingat, diutius in arbore hære. Studiosè autem colligi eos flores, propter odoris fragrantiam,

tiam, & vitreis organis odoratissimam ex illis a-
quam elici, quæ [aliter Fabricio] *aqua de Mogli* dicitur, quoniam Malabarico sermone arbor
Mogli appellatur, cuius flores idem nomen reti-
nent. Fructum obituale negabat. *Caserum* an-
no 1601. mihi mittebat amicus Amstelredamo
fructum eius arboris suo pediculo adhuc inhæ-
rentem, quem ab illis qui ab India Orientali redie-
rant, acceperat: erant verò plures fructus siue
lobi, vnciarum binarum, longo ramulo siue cra-
sso pediculo nati, satis contigui, similes penè iis lo-
bis, quos Spartium in Hispaniæ cap. 70. lib. 1.
mix plantarum Historiæ descriptos habet, siue
fabæ vulgari minori, quæ apud Belgas in tumen-
torum pabulum cedit magnitudine pares, satis
crasso cortice constantes, coloris cineracei, qui a-
perti, sex femina cōtinere deprehendebantur, u-
troque latere terna. Stramonix feminib. quodam-
modo similia, sed immatura. Qualem autem ac-
cipiebam, in eadem tabella cum ramulo suis flori-
bus onusto, exprimi curabam, in illorum gratiā
qui hoc studio delectantur. Altero autem post
acceptum & descriptum illud semen anno, mul-
ti eius arboris flores C. V. D. Petro Pauvvio mit-
tebantur: iique oblongo & tenui arboris alicuius
aut herbæ folio traiectione corollarum instar, è quib.
licet prorsus aridis, eam tamen formam agnos-
cere poteram, quam Fabricius mihi descriperat:
quæ sane longè dissimilis est iis floribus qui à nô-
nulis proponuntur lencoio similes, quatuor dū-
taxat foliis constantes.

Ab Acofto in supericone & descriptione, discre-
pant Clusi descriptio & binæ eius icones, quæ
quidem & præ, cū non parum inter se dif-
ferant, occasionem inde sumpsimus, ut omnes
tres apposerimus. Prima igitur Acoftæ sit, alia
verò dux Clusii. Prior, cui olim in nouis in Gar-
ciæ Arom. hist. p. 12. floris Mexicani fructum ap-
pinxerat. Altera, in qua in post. Exot. dictum
fructum omisit, alium racemofum addens, qui
non multum differt à fructu, qui Guaiaci dicitur,
qualem diximus fortè descriptum ab Acofta.

Ab his figuris etiam diuersa icon Io. à Doet. tam
foliis quàm florum forma, quæ quadripartita pin-
git. Innominatus quoque quidam iconem à pro-
positis differentem habet, cuius flores quinque
partiti &c: sic adscribit. *Arbor Arbi tristi* qualibet
nocte [post occasum Solis] virides suos fructus
renouat, floribus fulvis (quorum pediculi crocū
imitantur) egregiè ornata. E contra verò de die,
post ortum Solis fructus suos deiecit, totaque mar-
cescit.

Figura ænea Bry fratrum obscura est, ipsâ fortè
obscuritate exprimere volentes, quod non potue-
runt vel ausi sunt aperitè & clarè. Florem qua-
drupartitum habent. Iudicent qui viderunt arbo-
rem, vter horum rectius pinxerit. P. Hogger ad
fig. æneam.

*ramum nigra quem nox suauibus or-
nat,*

*Exiit ornatum floribus alma dies.
Vt decus hoc una vigeatque & desinat hora
Continuas obeunt illa diesque vices.
Traxit & hinc nomen tristi quod squalida tritico
Auricomum rurilo cum niter orbi iubar.
Haud secus & nostro, quæ sensu splendida fumos
Esse fidem veri Lux redituina facit.*

Hanc autoribus prædictis Goæ Parizataco, in Ma-
layo *Singadi* vocant: in Decan *Pul*. Arabibus
Guart: Persis & Turcis *Gul*. lingua Malauarica
Mogli, quo nomine & flores appellantur: vnde
nomen liquoris stillatio, *Aqua de Mogli*. *Arbore*

triste Io. à Doet. *Arbor tristi* Herbar. qui de ea tra-
didit: quod nomen illi inditum quod noctu tan-
tum floreat.

Peculiaris est hæc arbor Goæ, quam è Malaca *Locus*
allatam asserunt, nec se alibi per Indiam vidisse
testatur Garcias. Multi in Lusitaniam transferre
voluerunt, sed irrito conatu. In Malabar autem
& Goa, locisque vicinis, cum tanta facilitate na-
scitur, ut quilibet rami in terram depacti compre-
hendant.

Fahulantur autem indigenæ, Satrapæ cuidam *Incolarum*
nomine Parizaraco elegantem fuisse filiam, quæ
Solem deperiens: ab illo compressa fuerit: Cū
verò postea illam relinqueret alterius amore irre-
titus, Parizataci sibi præ amoris impatentia sibi
ipsi mortem consciuisse. Ex cuius crematæ cine-
ribus [nam adhuc videntur in ea regione cadaue-
ra] hanc natam esse arborem, cuius flores adeo
Solem exhorrent, ut eum videre non sustineant.
Miranda sanè res & obseruatione longè dignissi-
ma, inquit Costa, elegantissimam hanc arborem
intueri noctu pulcherrimis suauissimæque spiran-
tibus floribus illustratam lætam, atque odora-
tissimam: eadēq; flores, ut primum radius Solari-
bus illustratos, deponere atque ab ære, ipsam ve-
rò arborem totam vnā cum foliis suis veluti
marcidam apparere.

Sanè quotquot hæcenus odoratus sum flo-
res, horum ego nullum [si quid meriti iudicet,
hisce prætulerim, nedum cerè contulerim: adeo
suauiter spirat, præsertim primum locum ingre-
dientibus, ubi arbor colitur. Idem, manibus cō-
tacti, ut euanidi redduntur & inutiles. Flos sapo-
re est subamaricante, quem ex nuper collecto & vsus.
degustato deprehendi. Eum cor resocillare inco-
læ censent. Nam & Gentiles ibi medici semen
eius inter Cardiaca referunt. Garcias nullum se
vsum eius nouisse tradit, propter teneritatem: ni-
si quod florum pediculis, qui lutei sunt, Goæ in-
colæ vrantur cibis tingendis, quos Croci modo
insufficiant. Velle etiam nonnullos aquam stillati-
am florum oculis vtilem esse, admoto linco-
panno hac intincto. In quem vsum studiosè
colliguntur ab incolis & propter odoris fragran-
tiam, quam insignem habere testatur Clusæ xre-
latione Fabricii.

*Floris insi-
gnis suauis-
tas.*

Sapor.
Vires &
vsus.

Cer.

Tinctura.

Oculi.

ARBOR INDICA DORMIENS.

CAP. LV.

THEOPHRASTUS APUD LIBAUIUM IN INDIA ARBO-
REM PERHIBERI AUT, SOLIO IAM INSTAR ROSÆ, QUÆ
NOCTU CONNUCAT, & ORIENTE SOLE ITERUM SE EX-
PANDAT SEU APERTAT, MERIDIE PLANÈ EXPLICIT, & HINC
ITERUM PAULATIM IN NOCTEM COMPNAT: INCOLAS
DICERE EAM DORMIRE.

ARBORES ET HERBÆ TACTVM
refugientes.

CAP. LVI.

ASCITUR CIRCA MEMPHIM PECULIARIS QUÆDAM
materia [Gaza vertit: Guilandinus autem
quiddam: Plinius arbor] non foliis, vel ramis, vel
totâ formâ peculiare quid fortita, sed euentu.

*Descriptio
arboris.*

Tt 4

Herba viua Acoſta

F. Linn.

Theophr.

c. 1. 1. 1.

poſt ad vitam redire & viuere. Theoph. lib. 4. Hiſt. cap. 4.

De eadem & Plin. Sylueſtis fuit & circa Memphim quæ non vallis arboribus, vt terni nequiritæ vel cucurbitæ, vnius peculiari miraculo, nec ſonum propter, vſumve aliquem, ſed euentum. Facies enim ipſa ſolia habet ceu pennas, quæ tactis ab homine ramis, cadunt protinus, ac poſt æ renalcuntur. Huic arbori affinem herbam prodidit Apollodorus Democriti diſcipulus, quæ idcirco Aſchynom. nen appellabat, quia admotam reſuſcitet. nam ſolorum contraſtione.

Hinc Guiland. di Papyro: Annon, inquit, Aſchynom. nenam natiuam Apollodoro Democ. diſcipulo, cum ſuperioribus annis in Arabia peregrinaret, appropinquante manu, ſolia contraſtentem his oculis vidit. Quæ, aut eadem fuerit, aut ei ſimillima, cum ea, quam Luſitania hodie *Herbam viuam* appellat, ex braſilia Prouincia primùm ſubuectam, quæ attracta non ſolum reſurgit, verum etiam omnia ſolia ceu indignabunda ad terram deuſit. Octonum circiter pedum eſt plantæ proceritas, quæ ontur in Prouincia Malabar: ea rerum acceſſum videtur ſenſu percipere: appropinquante homine aut animali ramos conſtingit, recedentibus, pandit. Folia Polypodii, flores verò luteos habet. Hanc Vereres ignoraffe, vt cenſet Garcias Hortus, Proregum in India Orientali Medicus celeberrimus, non puto: quinimò ſuſpitor de hac loquutum eſſe Theoph. lib. 4. cap. 3. peculiare quiddam circa Memphim naſci tradentem: Ego ſuperam iſtam diu, multumque in Aegypto circa Memphim, Heliopolim, Tanim & Alexandriam quæſitam nuſquam offendere potui. Hæc Guilandinus, quem voluiſſemus deſcripiſſe ſuam viſam Aſchynom. nenam, ac indicaffe, eſſe ne herbam, aut arbor.

Meminit & M. Fume in Hiſt. Ind. Gen. Atborum, quarum ſolia tacta in Nicaragua ardeunt. At Monardes ſcribit ſibi duas herbas ſiccas delatas: vnam, quæ ſuo ſolo ſtans ac in vigore, ſi manu tangatur, ſubito in terram quaſi mortua decidit: alteram ſupra terram delapſam, ſi tangatur vt colligatur, cuſpari & contrahi, vt braſilia Murcia.

Sed herbæ viuæ hiſtoriam Acoſta ſic tradit. Nonnullis inquit Aſiæ locis planta quædam inuenitur, vulgò *Herba viua* nuncupata, à Circum-

ſoraneis illis loques appellatis, *Herba amoris*, ab Arabibus & Turcis *ſuluc*, & à Perſis *Sulacque*. Exiguam habet radicem, è qua ſupra terram exiunt octo ramuli duos digitos longi, ſolis vtrinque in ordinem digeſtis, & inter ſe reſpondentibus onuſti, quæ pluuium ad Erui tenella ſolia accedunt, nec diſſimilia ſunt ſolis pennis Polypodii, cuius iconem Lacuna exhibet l. 4. cap. 187. in Dioſc. ſed longè tenuiora, & vtrinque leuia, & grato virore ocuios palcentia, vt Tamarindorum ſolia: è medio radicis capite exiunt pediculi [nam cauſ caret] quatuor, ſinguli ſuum ſtorem ſuſtinentes, ſtuum, aſpectu pulcherrimum, minoribus Caryophylleis ſimilem, ſed ſine odore. Naſcitur calidis & humidis locis. Adè mira eſt huius plantule natura, vt eam humana ratio aſſequi nequeat. Nam cum maxime vires, gratiſſimæque eſt aſpectu, ſi quis illam apprehendere cupiat, illico ſilia contrahit, atque iſtis tenues ramulos recondit: ſi verò apprehendat, ſubito adè marcida conſpicitur, vt exliccan putet. Sed quod maiore admiratione dignum eſt, ſi manum detrahat, illico ſuum nitorem recuperat, & toties marceſcit, atque reuiſcit, quoties comprehenditur, aut manus ab ea retrahitur.

Teſtatur autem Acoſta ſibi relatum fuiſſe, Philoſophum quendam in Malabar, dum nimis curioſe huius plantæ naturam obſeruare & perpendere cuperet, tamentem eſſe redditum. Plantam ſe conſpexiſſe, eamque cum ſuo ceſſite, nihil minus quàm de ipſa cogitans, euiſſe, & in hortum quendam tranſtulſiſſe, vbi permanſerit, at ſecum minime vidit. Herbam Aſchynom. nenam Apollodoro, Luſitani [Authore Dalecham. apud Plin.] vocant *Herbam viuam*. Eius meminit Theoph. c. 3. l. 4. Quied, in America Hiſt. & Inſul Cal. Scalig. nec non Garcias.

Hiſt. Lugd. quoque ſcribit eſſe, qui exiſtunt, *Arborem pudicam* Scalig. eſſe eandem quam deſcripſit ſolis Polypodii, & Theoph. ſolis Filicis. Sed illa ſeparat, & in tribus diſtinctis locis agit de *Arbore pudica* Scal. de *Herba viua Acoſta*, & de *herba taſta ſtaceſcente*, & alia ſe contrahente Monardis, ita vt quatuor ſaciat diſtinctas hoc capite deſcriptarum plantarum, inter ſe diſtinctas.

Nonnulli indigenæ Medici, vt Acoſta perhibet, *Herbam viuam* aſſumunt vtilem eſſe ad virgines corruptas, in integrum [ſi credere fas eſt] reſtituendas, & ad reconciliandum amorem mira eſſe efficaciæ. Gentilis Medicus, & pro ea regione ſatis doctus, cum adè cupidum cognoscendi huius herbæ facultates conſpiceret, ait, vnam ſe edoctrum adè compertam & certam, vt ceruicem pro pignore deponeret, niſi ſic ſe habere competeret. Nempe vt illi cuiuſpiam mulieris, qualiſcunque etiam ſtatu, nomen modò indicaret, ſe effecturum vt illa in omnibus ſibi [Acoſte] obſequeretur, dummodò ex ipſius preſcripto herba vteretur. Sed conditionem reſpuiſſe ait, in re tam illicitâ. Nihil igitur aliud poſt diligenti inqueſitionem de hac planta intelligere poruiſſe, quàm apud Gentiles, præſertim verò Brachmenes Canariſos & loques in magna æſtimatione eſſe. Quodam die ſibi accidiſſe plantas conquirenti non procul à Rumine Mangate, vt Gentilem quendam humi ſedentem, & verba quædam obmurmurantem, tanquam oraret, forte conſpiceret, quem cum compellaſſet, nihil reſpondiſſe, ſed ſuo interpreti, quem comitem duxerat Acoſta, manu duntaxat inuiſſe: cum homine intellecto celeriter ſe inde proripiſſe, ac ſe quoque ſecedere iuſſiſſe, dicentem, Gentilem illum

Herba viua deſcripta.

Locus.

Folia Polypodii.

Garcias reprob.

Dua ſpeciei.

Braſilia Murcia.

illum incantatorem esse cuiusdam illius regionis Capitanei, quem Caymal appellant, & istuc fortasse iacere supra Herbam viam: id fieri solere repurgato prius circa ipsam plantam solo ad hominis longitudinem, recitarique quædam concepta verba, & expectati primam autem, aut rem animam, quæ istam plantam pratergeretur, dum verba obmurmuraret, cuius sanguine si comprehendi posset] persuenda esset: sin minus, alterius eiusdem speciei, idque cum multis cereimoniis hîc pratermittendis, cum indigne sint, ut scriptis mandentur. Idem testatur conspexisse se deinde istam plantam siccam inter suppellectilem mulieris prostitutæ pudiciæ: Vt iam nobis videatur hæc herba potius impudica dicenda, quàm pudica.

ARBOR VENEREM EXTINGVENS.

CAP. LVII.

Hic tam impudicæ herbæ, aliam plantam tãquam prostitutæ pudicitie ἀποκτείνουσα addidisse cõueniat. Arbor quædam in India Peruanâ inuenitur, materie spongiosa, ex qua Indi nunquam ignem struent, tametsi quis illis mortis periculum minitetur. Aiunt enim, quotquot ad eius flammam siue ignem accedunt, aut quos fumus soliminòdò pertingit, in re Veneræ impotentes fieri: Refert Monar. ex epistolis Petri de Olma. Quæ res, si fide non caret, lepidè sane inuertet illud Terentii, Accede ad hunc ignem propius, & frigesces plus satis.

ARBOR AMBVLANTIBVS FOLIIS.

CAP. LVIII.

Infula Cimbulon vicina est alia, in qua nascitur arbor, cuius folia, cum in terram deciderint, gradiuntur perinde ac si viuerent. Ea Mori foliis multum similia sunt, parte vtraque binos pedes breues & acutos habent: quibus abstractis sanguis minimè manat. Statim atque solum quis attigerit, illud mouetur & abit.

M. Ant. Pigafetta, qui hæc refert in itineralio, testatur se octo dies vñ in scagula habuisse. quod cum tangeret, circa scatulam iuisset: nec alia re quàm aëre viuere existimabat.

Eadem & Scaliger prodidit, sed nullo citato autore. Quasi ipse vidisset & habuisset. Varia tamen in eo, quod non pedibus abstractis, sed compressis nullum exire sanguinem scribit. Immenlum profectò naturæ miraculum, nisi subsit id, quod suspicamur: nempe folia illa ex corruptela quadam & propietate specifica ex arbore sua delapla nobiliorem vitam acquirere, nempe sensitiuam, licet obscure, quàm perpetuò cum motu coniunctam esse Physici tradunt. Iamque non amplius erit de censu plantæco, quia non sub plantæ forma, sed sub perfectiori. Mouentur enim: immò seipsas mouent & promouent. Imò & sentiunt. Tactæ enim abeunt ac refugiunt. Viunt igitur nunc vitam animalis. Quamquam equidem summum etiamnum videatur naturæ miraculum arboris folio animale sociare sensum & gressum.

Eandem celebrat doctiss. Guiland. libello de

Papyro, his verbis: Mirabilem plantam, qui Magellanica circumnauigationi interfuerunt memorant. Quippe in insula Cimbulon, quæ proxima est insulæ Burnei, conspexerunt arborem, cuius frondes in terram lapsæ, reptione quadam seipsas promouent: &c.

An M. Fumei in hist. gen. Ind. Arbor cuius folia si cadant supra terram conuertuntur in vermes? Prouenit in Borney insula Indiæ.

AMBVLON ARBOR.

CAP. LIX.

Nominis affinitas & hanc iungat. Ambulabat ista reipsa: hæc nomine solo. Arbor est, cui nomen Ambulon, quam fert Aruchet insula: cuius è cortice fructus exit candidus, Saccharati specie, & magnitudine Coriandri. Scaligerum vidisse & nouisse dicas, tam confidenter refert, nec dicto autore.

ARBOR MVSCARVM SPLENDENTIVM.

CAP. LX.

Versamur sanè inter mirabilia. Ad quandam figuram Cosmographicam ab Anonymo quodam hæc annotata. De arborum specie legitur, quæ nullos peculiates atque vñ aptos parunt fructus: sed noctu examine muscarum cinguntur, quarum quæque radiantem lucem de se spargit, non aliter ac si plurimæ candelæ circa arborem accensæ essent, haud exigua admiracionem & terrorem incutientes iis, qui eius rei ignari, de improviso in eam incidunt.

ARBORES MAXIMAE ALTITVDINIS & crassitudinis: vt Ceiba.

CAP. LXI.

Inter hæc arborum miracula, libet & naturæ potentiam celebrare in arborum vastâ & prepotentem immensâ altitudine & magnitudine. Scribit Strabo lib. 15. de Indicis arboribus. Qui dixerunt trans Hyaroudem vitam fuisse arborem, quæ vmbra in meridie faceret quinque stadiorum, cunctos exuperant de arborum magnitudine.

Refert Theophrast. In Corsica (vulg. Basil. co-
dex *κορσίαν*, pro eo quod in Aldin. legebatur *ἐν τῇ βορέῃ*). Correctionem approbant Scal. & Gaza. *ἐν τῇ βορέῃ* *maximæ* *Thes.* *οφρ.*
nasci ligna ad miraculum vsque procera, enodia, læuia, sed vastâ magnitudine arbores, magnoque discrimine reliquas excedentes. Et quamvis in Latino agro Abietes & Pini *αὐτὴν* tam magnitudine quàm pulchritudine inter omnes arbores præstent, has tamen nihil esse ad illas. Romanos enim aliquando oppidi condendi causâ in eam insulam nauibus quinque & viginti profectos, tam vastis arboribus locus dicitur excepisse, ut nauigantes per sinus quosdam & portus, telas & vela densosque malos passim & variè peruperint & dilacerarint: & omninò totam illam insulam confertissimam & quasi efferatam immani illo arbo-

rum stipatu. Quamobrem Romanos à condendo oppido destitisse. Sed nonnullos ingressos exiguo loci spatio, tam largam cœcidisse materiem, ut ratem perconderent quinquaginta velis duccendam, quàm in Pelago periisse addunt.

Annotat Scal. nunc in Corsica non esse ea miracula arborum, quæ iactat Theophr. Et Romanos fatuos, qui à litore non abisterent prius, quàm arborum proceritate, atque frequentia, quas procul liceret [ut mos est nauigantibus] conspici, vela scinderentur. Fidem propemodum excedit quod canit Virg. Georg. 2.

1^a aſſe arb.
Indiæ ſurg.

*Aut quis Oceano propior gerit India lucos,
Extremi ſinus orbis? ubi æra vincere ſummu
Arboris haud ille in ætu poruere ſagitta.*

Virgilium & Valerius Flaccus imitatur, eandem arborum enormitatem exprimens. Quod cum legisset Plin. aut fortè aliunde quoque vel auditione lectione ve didicisset, in India tam altè scripti arbores ascendere suis fastigiis, ut sagittis superari nequeant. Conſtituit etiam quibuidam designaram proceritatem, ad centum ſcilicet quadraginta quatuor [cx lxxi. ch.] pedes: sed eas quia nomine tenuis tradidit, dicemus ſuis locis.

Petrus
Martyr.

Sic & Petrus Martyr de rebus Oceanicis & nouo Orbe, illarum arborum altitudinem prædicat tantam, ut nulla vitilis lacertis vis ſit, quæ domum ædificatam in illis tactu lapidis attingere ſufficiat. Ex illis arboribus pleraque dimentos brachiorum ambitu viros ſeptem interdum octo ſtantes vix complexos eſſe. Idem alibi: Arbores ibi eſſe ita proceras balbutiunt, ut pleraque ſexdecim hominum manu iunctorum in gyrum vix lacertis concludi queant.

Mara ar-
borum
craſſitie.

Ac vnumque hominum numerum pro amplexu confirmat quoque M. Fumei in Hiſt. Gen. Indiæ Occid. traditque ibi vnam ingentis eſſe altitudinis, ſupra quam morabatur Indus Caciqua Abibaba. Et uſus alio loco: Arbores, inquit, altiffimæ in Nicaragua, inter quas quædam vocatur Cerba, tantæ craſſitudinis, ut quindecim homines amplecti non poſſint.

Cerba ar-
bor.

Cerba ar-
boris de-
ſcriptio.

Referunt enim, ut annotat Cardanus, ibi quandam inuentam è Cerba genere [nam hoc eſt arboris genus omnium maximæ] trifidam inter ceteras, cuius ſinguli trunci viginti pedum ambitu cingebantur. Spatia verò ipsa inter truncos iuxta terram totidem pedibus diſtabant: per ipſa verò ſpatia currus onuſtus pulchrè duci poterat. At ubi trunci in vnum coibant: hoc autem à terra procul ſe emè pedibus quindecim, craſſitudo arboris pedum erat quadraginta quinque. Ab ima parte craſſioris trunci, uſque ad locum ubi primò prodibant rami, pedes octoginta: ſuperior pars, ex qua rami pendebant, abique menſura modo. Huius tantæ proceritatis cauſa ſolum fecundum, cœli robur, arboris natura: nam Lignum eius leuiſſimum eſt, terra modicum & tenuioris habens, humidum plurimum. Eandem arborem Cerba in Nicaragua naſci ex authoritate Hiſtorio-graphi Indiæ Occid. reſert, ut quindecim homines eam circumplecti nequeant. Ex eodem narrat duas viſas, alteram octo, alteram ſexdecim hominum amplexus excedentem. Tot ſanè Authorum conſenſus fidem ſibi derogari vetat. Mirum tamen, nullum eorum, qui de Indiæ plantis ex profeſſo prodidèrunt, qui quidem hæcenus ad noſtras peruenerunt manus, illas arbores deſcripſiſſe, non Garciam, non Acoſtam, non Monardem.

Lignum le-
uiſſimum.

ARBOR FARINIFERA.

CAP. LX.

Non admiratione caret, [inquit Cluſ. Exot.] De Arboris Fariniferæ natura, quam illi, qui generoſo viro Franciſco Drake, Equiti, [dum totum Orbem circumnauigauit] comites fuerūt, obſeruabant.

Reſerebant, anno 1581. præcedentem anno inde reduces in Tarenate Inſula æquatore proxima ad Arcticum Polum vergente naſci arboream quandam plantam, cuius truncus humanæ coxæ craſſitudinem æquaret, decem verò pedum altitudinem attingeret: ſummò faſtigio in orbiculatum caput Braſſicæ

capitate inſtar extuberantem, in cuius medulla natura quandam candidam farinam produceret ad illius inſulæ homines tenuioris fortunæ ſuſtentandum: Eam diligenter colligere, deinde aſuſa, ſive inſperſa veriſſis, modica aqua, fermentare, pinſere, & in formulas quadam coctili laterie conſtantes inmittere longa ferie, atque primis ardentibus circumquaque admotis & ſuper eam impoſitis coquere. Etant verò ii panes [libra, ſive placentæ] interdum palmares, vnciali craſſitie, quibus illius inſulæ incolæ calidis & recentior coctis veſci ſolerent: ut ubi induruiſſent, repidè aqua macerantes pulis modo ederent. Inſpidi ſaporis eſſe, cum deguſtarem, hic panis mihi videbatur. Verum iniecto Piperis aut Cinamomi momento cum ſaccharo, nonnullis deliciis eſſe queat. Eiuſmodi panis bina fragmenta, qualia noſtri Morgani opera acceperimus, hac tabella exprimi curauimus.

An hæc porro Zagu, cuius meminit Ferd. Lopez Ind. Hiſt. l. 6. c. 12? Scribit enim ex eius medulla panem fieri in hunc modum. Medullam exemptam in ſicilia inſciences, aqua ſalſa macerant, poſt aliquot dies Soli exponunt, reſiccitam mandunt, vel ex eius farina ſeu polline panem conſciunt, noſtro [vidi enim] qui ex ſecale ſit, colore & ſapore perſimilem.

Antonius Pigafetta, qui primus orbem nauæ, cui inſigne Victoriæ circumiit, in ſuo Itinerario Sagui per l. non per z. ſcribit.

Nec incommodè fortaiſſis ea cenſeri poſſit, cuius meminit M. Polus Venetus lih. 3. ſui Itinerarii, de regno Fanſur agens, his verbis, quæ de Italico ſermone ita reddebam: etenim Latinus interpres ſatis negligenter ſuo munere functus mihi videtur. In ea inquit, Proincia, vaſtarum arborum genus eſt quas duorum virorum vlnæ vix amplecti queant: harum adempto cortice, qui tenuis eſt ſuccedit ligni materies, medullam in ſe

con-

continens farinaceam, similem [vernaculo eius sermone utar] à quella de caruol o [cariet lignoni] Hac in sigilinum vas aqua plenum, iniecta, baculo agitur, vsu fures & lodes superinatet, purgata substat & effusa deinde aqua, fit è repurgata farina, massa ad vari generis edulia conficienda, idonea, quæ sæpius edisse, & non nulla Venetias vsque deulisse refert, panis hordeaceo, colore & sapore similia. Illus arboris lignum terro confecti potest, nam in aqua iniectum, sicut illic & mergitur, directè que, vt harundo donax finitur. Ex eo incolæ lanceas sibi parant, sed breues [longas enim ob nimiam grauitatem ne uo ferre posset quorum extimam partem in cuspidem exacuunt, & adoriunt: his quamlibet armaturam facilius penetrant, quàm si ferrea cuspidem munita essent. Alibi lib. 2. cap. 16. scribit Ternatem insulam, neque Oryzam ferre, aut alias fruges è quibus panem conficere quant, eam ob causam ab arbore materiam illos potere necesse quâ panis loco utantur. Eam itaque arborem rectam in multas partes findunt, quas malleis ex crassa arundine factis condunt, atque inde eliciunt veluti farinam quandam ipsi *Sagge* appellatam [ea haud dubiè *Saga*, sive *Zaga*, de qua mox dictum] scobi lignorum, quæ serà refecta sunt, similem, ex qua panis satis albi placentas quadrangulas conficiunt palmi magnitudine, quibus non modò vescuntur, sed magnâ ferè ex parte sua mercimonia exercet, harum permutatione alias res quibus indigent, redimentes.

antidotus, illic lethalis, nec non & folium ipsius, & fructus qui *Rabuxir* vocatur. *Theuer.*

Rabuxiri.

De eadem aut certè simili arbore scribit Pet. Martyr de rebus Oceani & noui Orbis. Est arbor, cuius si folia nudum corpus tetigerint, vibices eleuent ingentes: & nisi illis aqua marina vel salina matutina medeatur, illic lethalem suo veneno exultent dolorem. Hanc arborem & Hispaniola patit. Eius etiam lignum olfactu aiunt esse mortiferum, nec portari à quoquam lignum posse sine vitæ periculo. Repertum est eo ligno voluisse Primarios noctu dormientes suffumigatos interimere. Habent ipsi genus herbe, cuius odore sulti remedium sibi comparant ab eius ligni veneno, vt portare illud queant indemnes.

Lignum mortiferum.

Remedium

ARBOR VENENATA ALIA.

CAP. LXV.

Inter Peru & Canibales multa sunt insula, quæ Locos vnus imperio parent, quæ *Castigae* nominant: in quarum maxima, in qua sæpius Rex habitat, arbor nascitur fructum ferens magnitudine pæ Palmæ, visu speciosum, sed venenatum. Huius succo Barbari sagittas imbuunt, his aduersus hostes in præliis vsunt. *Theuer.*

Vfus.

ARBOR FARINIFERA VENENATI SVCCI

CAP. LXIII.

Arbor cuius scarificatè liquor venenatus Risali modo mortifer, radix tamen edulis, ex qua faciunt farinam Syluestres in insulis Canibalis dictis, vti fit in America, licet arbor differat trunco, ramis, & foliis.

Quæ de Luca traduntur, habent quæ conueniunt cum hac arbore, vt videre est sub cap. de Minihot & Luca. Meminit & Scalapud Theophr. extialis Indici plantæ, cuius è farina, succo abiecto, conficiunt panes.

ARBORES NAUTICÆ, VT ANGELINA.

CAP. XLVI.

Ad figuram æneam à Io. Linchottano annotatum, in Oriente Arbores esse crassitudine mirabiles, ex quibus etiam nauigia conficiuntur. Circa Cochinum Arbores esse, quam *Angelinam* vocant, ex qua etiam naues ædificantur, quas *Tones* nominant, integro trunco capacissimo & durissimo: nam & ferrum duritie sua rodere. Nullas in hisce nauibus committunt esse: ita excavatum duntaxat lignum pelago innatare. An Acosta easdem intelligit quando ait. Colubrinum lignum proveniens locis humidis & inter arbores præsertim secundum eas quæ *Angelins* nuncupantur, nec procul a mari.

Angelina.

Colubrinum lignum.

An easdem Olorus? Brasiliæ arborum nauiculæ sunt ex magnis arborum corticibus, quædam ita amplæ, vt 10. homines faciliè capiant, Num Indi alucis ex singulis arboribus cautis nauigant, quas Cymbas illi *Piraguas* vocant, & earum maximæ quinquaginta circiter homines ferunt: vt notat Benz.

ARBOR CANOARVM SIVE NAUICULARUM INDORUM.

Arbor est aliquot ramulos supernè protrudens, ex qua Indi suas carinas, quas *Canos* illi, Nostri *Nachen* vocant, conficiunt. Bry fratres Icon. part. 4. Ind. Or. Earundem meminit Itinerarium anni 1599. quarum vsus in Insula S. Mariæ. Canos in super incolæ Hispaniæ insulæ norunt, cymbas siquidem, non tamen ferro, sed cote præacuta excavant, easque *Canos* appellant. Testa-

Descriptio

BAXANA ARBOR VENENATA
aliæque similis, si non eadem.

CAP. LXIV.

Ab insula Ormuz decem miliaribus distat ea, quæ Quicione nominatur, è regione illius sita, olim Principum quorundam delicia, nunc inculta & deserta, tum quòd magna ex parte diruta sit ob vehementes terræ motus, tum ob viperarum, aspidum, colubrorum, qui colore à nostris valde differunt, atque serpentium omnis generis copiam, quæ illic itabulantur: ex quibus tam venenata & pestilens aura exhalat, vt non solum homines perimat, qui vel aliquantulum moram illic fecerint, sed etiam stipes ipsas inficiat, in quibus est arbor *Baxana*, cuius fructus vel minimè degustatus, mox suffocat: id quod ipsius etiam umbræ præstat, si quis vel quadrantem horæ sub eamoretur. Cum tamen aliis in regionibus eiusdem arboris radix venenorum omnium sit

Bax.

nostr.

desert.

Ar. v. 1.
1124

Habes in inferiore tabellæ parte Aphyllon Indicum.

ARBORIS YGA CORTEX AD
NAVIGIA.

Sunt arbores [inquit Io. Stadius] in regione Yga, Yuera dictæ, hæcque integras decorticiant, à summo vsque ad imum, & ut cortex illis detrahatur, peculiari apparatu arbores cingunt, hinc cortices detractos in montes prope mare ferunt, & ignibus excalesfactos, in vitraque extremitate multum incuruant, per medium ligna transversa religant ne dilatentur: & scaphas ita conformant, quarum singula vel triginta viros armatos bello inuehere sufficiant.

Cortex hic pollicaris est crassitudinis, latus De quatuor circiter pedes, longus verò quadraginta, alii etiam longiores sunt, alii breuiores. Has illi, Scaphas summa agilitate impellunt, & quò libet locorum in eis vehuntur. Si mare impetuosum est, subducunt eas in terram, donec serenitas redeat, Ultra duo milliaria in altum non progrediuntur sed secus litus prohibitu procul excurrunt.

FINIS LIBRI QVARTI.

HISTORIAE VNIVERSALIS PLANTARVM

LIBER QVINTVS.

ARBORES ET FRVTICES BACCIFEROS,
MINORESQVE BACCAS FERENTES HABET.

Ostendam illam exotici Orbis diuinitarum lustrationem, nunc propius ad nostrum Orbem gressum & oculos dirigentes, vnâ quasi tribu complexas dicamus Bacciferas. Baccas iam non adeo stricte sumi velimus, quarum ex edicto Plinii, intus lignum, & extra caro, ut Olus, Cerasis: nec tam vago significatur, ut eadem his cum Pomis natura tribuatur cum eadem: sed potissimum, quas verius bacculas dicas: quanquam & Ebuli baccas dixerit Virgilius, & Hederam bacciferam Seneca, nullo, Hercle, nunc ac Oleam, Laurum &c. Inter illas Choragii ins. tribuitur Myrto, ne eam negligentes, stricte ad Myrtum canere iubeamur.

DE MYKTIS IN GENERE

CAP. I.

Ytto Theoph. ramos tenues tribuit, perpetua coma vitentes, folijs crebris angustis & odoratis: flores fructibus insidentes: ait fructificare ex annotinis: fructum esse vinosum. In fruticem transire, nisi sæpius purgetur: monte Cyreæo Coronarij generis videri, cum cæteræ ampla exeat magnitudine. Semine satam degenerare, & ex fructu nigro rubrum fieri. In Egypto tenuem esse, & odore longè præstantiorem: fructu exiguo, nec candido sed nigro. Hæc sparsim Theoph. cum iis quæ suis dicenda locis. Agnoscit igitur has differentias: Coronariam, cui quasi opponit magnitudine *amplem*, candidam, & nigram, respectu fructuum. Agnouit & Myrtum absque semine *ἀπὸ σπέρματος*, sed arte & Mangonio factam, uti dicitur.

Quærit Aristoteles, cur nigre Myrti copiosiores sunt frondes, quàm albe? An inquit, quod nigre generis sunt siluestrioris: Cuius iudicium, quod locis rusticis istæ proueniunt, minimè quæ ex cultu mutantur. Humida autem omnia fronde crebriore conduntur. Quod enim minus suos fructus decoquere possunt, idcirco ad frondem alimentum se conuertit.

Idem quærit, quàm ob causam Myrta collisa in manu dulciora sentiamus, quàm integra? An quemadmodum racemorum acini vindemiari dulciores sunt quàm non vindemiari. Etenim musto, quod natura suauis est excepti acini quasi coniunguntur: quippe qui vel extrinsecus mustum resudant, at qui in racemo coherant, utique insuauiores existunt. Ergo Myrta quoque natura dulcia, intus

quæ suam dulcedinem acinorum in modum vuarum continentia, ubi manu compressa, conficta quoque sunt, diffusâ intestina dulcedine, parte quoque exteriori inopplentur: itaque dulciora non immerito sentiuntur.

Sed cur Myrta enucleatiora [*ἀνυπερσπύρα*] sunt quæ minora? An quia minus perfecta sunt quæ minora: idcirco semen continent imperfectum, cui perinde, ut finis, nucleus deputatus est: quæ obrem & minora sunt, utpote surculi quidem agnati exteriores partusque imperfecti, & minus dulcia, quàm quæ iustum continent nucleum: sunt enim minus concocta. Concoctio autem, non nisi perfectio est.

Cui denique fructus Myrtorum non conditarum magis quàm folia, desiliant, conditarum autem, referuatarumque Alga [*τὸ πύρεν*] ut fit, folia desiliant, fructus adhaereant? An ita euenit non conditis: quoniam natura sancitum est, ut fructus peracta decoctione flaccescant ac decidant: quæ quidem decoctio in repositis fieri non potest, sed Algæ vapore prohibetur, ne humor fructus peruertatur ac immutetur: folia contra cùm flaccescant, decidunt. Algæ autem, ut falsa, exiccandi vim habent. Ergo non idem folijs accidit arborei adhaerentibus, & conditis, modo quo dictum est. Hec fere Arist. de Myrtis habet.

Apud Diosc. est *Myrtus* *ἰνυεσσα*, id est, satia: & *μυρτὸν ἀγρίον*, siluestris, id est, Ruscus. Satiua duplex, *ἡ ἑλνική*, & *ἡ ἰνυεσσα*, nigra & alba: & in eo ipso genere accommodatior *ἡ ἰνυεσσα*, montana. Myrto siluestri suæ, folium tribuit Myrti, sed larius &c. de qua alibi.

Cato Myrtum conuigulam habet & albam &

V u

*Differt enim
Diosc.
Satiua.
Nigra.
Candida.
Montana.*

Martidanum
Ruell. not.

nigram; sed Colum. duo tantum Myrti genera agnoscit, nigrum & album.

Hippoc. Martidanum videtur nominasse, ut obferuauit Ruell. Myrtidanum vero ipsum Piper. Hinc forte Ruell. satis imperite Myrti baccis, Piperis gustu tribuit: quamuis idem magna securitate dicat Currius.

Myrta

Myrto Plin. tribuit folia perpetuo virentia, angusta, disposita. Sed succorum natura, ut idem refert ex Theoph. precipuam admirationem in Myrto habet, quando ex vna omnium Olei vini-que bina genera fiunt, de quibus inter vites: Arbor ipsa, inquit idem, in Europae citeriore coelo, [solo. Dal.] quod a Ceraunijs montibus incipit, primum Circiis in Elpenoris tumulo visa traditur: Graecumque ei nomen remanet, quo peregrinam esse apparet. Fuit ubi nunc Roma est, iam tum cum conderetur. Quippe ita traditur: Myrtea Verbena Romanos Sabinosque, cum propter raptas virgines dimicare voluissent, depositis armis purgatos in eo loco, qui nunc signa Venetis Cluacinae habet. Cluere enim antiqui purgare [pugnare. Gr. Gyrat.] dicebant. Et in ea quoque arbore suffimenti genus habetur. Ideo tum electa, quoniam coniunctioni, & huic arbori Venus praestitit. Haud scio, an prima etiam omnium in locis publicis Roma fata sit, fatidico quidem & memorabili augurio. Inter antiquissima namque delubra habetur Quirini, hoc est ipsius Romuli. In eo sacra fuisse Myrti duae, ante eadem ipsam per longum tempus, altera patritia appellata: altera plebeia. Patritia multis annis preualuit, flaccescente plebeia, exuberans ac leta: quamdiu Senatus quoque floruit, illa vicens, plebeia retrorrida, & squalida. Quae posteaquam euasit flaccescente patritia Marico bello, languida auctoritas Patrum facta est, ac paulatim in sterilitatem emarcuit maiestas. Quin & ara vetus fuit Veneri Myrtea, quam nunc Murtiam vocant. Caro tria genera Myrti prodidit: nigram, candidam, coniugulam, fortassis ad coniugijs: ex illo & Cluacinae genere. Nunc & alia distinctio: satiae aut siluestris, & in vtraque latifolia. In siluestri propria oxymyr sine. Satiarum genera copiosius faciunt. Tarentinam folio minuto, nostratrem parulo, exoricam densissimo, senis foliorum versibus. Haec non est in usu. Ramosa vtraque alia. Coniugulam existimo nunc nostratrem dici. Myrtus odoratissima est in Aegypto.

Roma sacra
Myrti duae.

Patritia
Plebeia.

Venus
Myrtea.

Catonis tres
Myrti.

Coniugula
Cluacina.

Differentia
plin.

Siluestris
Tarentina.

Nostrata
Exorica.

Coniugula

Cato &
Plin. illustr.

Myrtus &
neri sacra.

Hermol. pro Coniugula legit Coniugalis, sicque in vetusto Catonis codice legisse se testatur lo. Maria. Illud potius annotandum, quod dicebamus Columellam duo Myrti genera tantum fecisse, tanquam Catonis verba sint aliter accipienda, quam Plin. senserit: coniugalem scilicet Myrti albæ & nigrae epithetum, quod esset idonea ad connubium, & non Myrti tertium genus. Nam coniunctioni praestat Venus, cui haec arbor sacra, eiusque tutelae subiecta. Quare Virgilius,

Formosae Myrtus Veneri.

Et apud eundem, Aeneas Veneris filius spectatur ludus,

Vetat materna tempora Myrto.

Et alibi de Augusto Iulij adoptiuo.

Et re maximus urbis

Autorem frugum, tempestatumque potentem,

Accipiat, cingens materna tempora Myrto.

Habuit enim Iulius originem ab Aenea, qui vitradunt: de quo idem:

Silua Paphia de robore Myrtus.

Silua Myrtea
apud Inferos.

Hic etiam Siluum Myrtea n apud Inferos cingere ca npos lingit, in quibus essent, qui amore rode-

rentur, quod Venus amoris dea esset. Aeneid. l. 6.
Nec procul hinc partem fissi monstrantur in omem
Eugentes campi, sic illos nomine dicunt:
Hic quos durus amor vudeli tube peredit:
Secreti celant calles, & Myrtea circum
Sylua regit.

Statius etiam Myrtum Paphiam vocat, propter insulam Paphum Veneri dicatam. Mulieres inluper, ut Plutarchus in Numa prodit, mense Aprilis, Veneti sacrificabant, quod is mensis huic Dea faciat esset, ad cuius Calendas Myrto coronata lauarentur. Veneri Myrtea Romae ad vicum intinum sub monte Auentino aia vetus fuit. M. autem Varro Murtatam vocabat. Postea vero Plutarcho, Murtia dicta est. Quod probat Lilius, dum ait: Ad Murtiam datæ sedes Latinis, scilicet a Rege Anco, ad habitandum. Et Apul. l. 6 sui Afini aurei: Conueniant, inquit, retro ad metas Murtias Mercurium praedicatorē. Veneri simulachrum ex Myrto pullulante ad flumē Heirum fecit Pelops. Quare Hippodamia consecutus est nuptias. Nunc prosequendum, quare Myrtus Veneri dicata sit & varie a pluribus opinioniones assignantur. Phurnutus hanc rationem esse ait, quod haec planta ad amores conciliandos faciat. Alij quod Venus in mari, videlicet Cypro nata sit, unde & Cyprigena. Amat enim Myrtus maris littora: quare Veneri sacra: vel, ut etiam Seruius ait, quod huius arboris in mulierum necessitatibus vltus multus ac plurimus sit, sicuti Medicorum Libri indicant, & nos inter vires declarabimus, quantum feret institutum. Ceteri vero ob arboris odorem: nempe Venus & odoribus & vnguentis delectatur. Graecorum etiam antiqui Murtia, ut Plutarchus in Sympof. l. 7. ex Aristoxeno & Philo auctoritate scribit, dispositis citica vnam mentam lectis, accumbentes Myrteis, per vices, coronis redimiti, sententias & amatorias catilenas, per obliqua carmina succinere consueverant. Haec ita collecta diligenter Curri.

Bellieis quoque se rebus inseruit Myrtus, ut prodidit Plin. triumphansque de Sabinis Poethumius Tubertus in Consulatu, qui primus omnium ouas ingressus urbem est, quonia rem leuiter sine cruore gesserat] Myrto Veneris Victicis coronatus incescit, optabilemque arborem etiam hostibus fecit. Haec postea ouantium fuit corona, excepto M. Crasso, qui fugitiuis & Spartaco Lauream coronatus incescit. Massurius autor est, curru quoque triumphantes Myrtea corona vfos. L. Pisto tradit Papyrium Massonem qui primus in monte Albaio triumphauit de Coris, Myrto coronatu ludos Circenses spectare solitum. Avus maternus Africani sequetis hic fuit, M. Valerius duabus coronis utebatur, Lauream & Myrtea: qui & hoc vouerat. Myrto, quod Plin. tacet, & annotat Dal. mortuorum busta etiam Gteci ornarunt, cum inferias soluerent, ut videre est apud Euripidem in Electra.

Αγαμέμνωνος δὲ τὸ μῦθος ἡμῶν ἀμείνων,
ὃ πάποτε ἡ πόλις, ὃ δὲ καὶ ἡ πόλις Μυρτιάς
ἔλαβε, πρὸς δὲ τὴν πόλιν ἀγῶνα αἰσινάων.

Cui responder Agamemmonis alior.

Ἰδὼν γὰρ αὐτὸς πρὸς τὸν πόλεμον ὅτι καὶ
ἡ πόλις ἀμείνων ἦν, ὡς καὶ ἡ πόλις Μυρτιάς
ἔλαβε, πρὸς δὲ τὴν πόλιν ἀγῶνα αἰσινάων.

Præterea qui olim in conuiuijs scholia catinim catabant, Myrtum, Laurumque manu tenebant: Laurum, qui versus Homericos recitarent: Myrtum, qui Aeschili, Simonidis, Sclisicori. Dicæarchus lib. de ceraminibus muticis. Eubulus in Auge apud

aud Athen. coronas etiam Myrti celebrat

A. Coronas fortassis vultis, an è Serpyllo,

An è Myrto? alia desoluerunt.

Has è Myrto nos volumus:

Alas omnes his exceptis vendito.

Controversum fuit apud Græcos, quodnam cō-
næ genus esset Anacreonti Naucratis appel-
latum. Et pluribus visum est, non aliud esse, quàm
ex Myrto, Rosis comitantibus: quamvis alii aliter
interpretentur. Celebris est Hyppoliti & Phadræ
umoribus Træzenia, cuius folia, vt inquit Pau-
san. prope Veneris delubrum satæ, perforata nā-
tebantur: iniuriarum videlicet ferentia læuicentis
vnguibus & calamisistris fœminæ.

Aliam commentati sunt Græci Fabulam: Myrsinē
Atticam tuile puellam pulchritudine ac robore
insignem, vt reliquas puellas omnes, ipsosque
admodum iuuenes fortitudine superasse, ideoque Pal-
ladi, vel vt alii, Mineræ gratissimam. Hanc in pa-
læstris ac ludis semper versatam, & vincētes cō-
ronasse. Cum autem certamine iuuenes quosdam
superasset, ab eis ob iniuriam interfectam: Sed
Mineræ fauore in Myrtum conuersam. Ita factū
vt ne mors quidem eius amicitiam deleuerit, Myrto
à Dea illa etiamnum peramata. Eiusmodi
nugis Græculi suas spes & cogitationes delecta-
bant, ex quibus tamen mysticum sensum elicere
norunt ingeniosi ac docti.

Lesbii, vt inquit Athen. Myrti ramulos hypothy-
midas vocant: iis se coronant implexis floribus:
Alii pectorales coronas, quibus & ceruices quoq;
redimibāt, hypothyriadas hypothyridasque di-
cebant. E Myrto constant & Hellorides vocatæ,
ambitus ingentis, cubitorum vicenūmiab Europa
dicte, quam Ellorida Corinthiū appellat, quod
eis ossa in Myrto condita ferantur. Quidam Elo-
tida & Mineram dictam volunt. *Cancere ad Myr-
tum* proverbio dicitur. In conuiuiis enim mos an-
tiquus fuit, vt vniquisque suam canticionem cā-
tillaret. Quod si quis cytharā accipere recusasset,
(quod & Themistocli euenit, aliā doctissimo, sed
eo ipso indoctiori habito) vt pote Muses igna-
rus, is per iocum accepto ramo vel Laureo, vel
Myrteo, ad eum canere cogebatur.

Plutarchus in prim. simp. aliter: Mos antiquus
fuit vt in principio cōvīui voce cōmuni primum,
Deum canerent: deinde Myrti ramū, quem *ἀσπα-
νον* vocarent, vnicuique traderent post circum-
latam lyram. Alii dicunt Myrtum ordine non so-
lere circumduci, sed è sponda ad spondam trans-
ferri, vt postquam cecinisset is, qui in prima spōda
ptimus sedebat, ei traderet qui in sec. lecto prim.
accumberet. Hic rursus tertii lecti primo. Deinde
rursus primi lecti secundus secundo, in secunda
sponda sedenti, vt ad hunc modum per omnes i-
ret. De ignaris dicitur.

Redeamus ad Myrti historiam: quam Ouid. vni-
co versu geminam dixit:

Myrtea silva subest bicoloribus obsita baccis.

Baccas quippe candidas, vel in purpura albican-
tes, candidas nigra nigras parit.

Barbari ex Myrtis, Myrtillis & Cubebis. differē-
tiam facientes, Cubebas vocant *Myrtos albos*: ni-
gras verò *Myrtillis*.

Bellon. meminit Myrti sterilis, & fructifera folio
lato circa Athos montem, nulla facta menti-
one coloris fructus: verum alibi scribit se reperisse
in Amani montis inferiore parte Myrtum fructu
albo: item planiciem Cæsareæ Ciliciæ abundare
eā, & planiciem in qua Alexandri & Darii con-
flictus habitus, copiosam, sed tantum fructu al-
bo: sed non docet quo folio sit Myrtus alba. Post

verò annotat inueniri inter Alexandriam & Ro-
settam iuxta mare paruas Myrtos nigras.

Matthiolo Myrtus tam sativa quam silvestris
nigra & alba, vna icone folio latiore expressa:
secunda Tarentina: Tertia Exotica.

Lacuna quoque & domestica & silvestris fructu
est albo & nigro.

Turnerus in Anglico suo Herbario Myrti dif-
ferentias ex Diosc. ita digessit, & his aptauit. Duo,
[inauit] habet Myrti genera Diosc. De Myrto
sativa libro primo agit: De silvestri, Latine Rus-
co, lib. 4. et si innuere videatur, præter Ruscum,
aliā esse Myrtum silvestrem. Duo facit idem Di-
osc. Myrti sativæ genera: Albam, [Angl. *White
myrt* vel *myrtel tree*] & Nigram: [Angl. *Black
myrtel tree*] quarum vnam vidisse ait Bononiæ,
quintuplò minoribus foliis, quàm à Matth. no-
mine Myrti vulgaris sativæ proponitur. Eandem
vidisse in Apennino: sed qui demonstrabant, Myr-
tum silvestrem denominasse: illam verò foliis mi-
noribus, [quam reuera censet Myrtum sativam
Tarentinam] solam Myrtum sativam. Ego tamen
[inquit ille] hac in re Matthiolo potius assentior
quàm contrarium sentientibus. Quamquam vide-
tur mihi Matth. Ruscum nimis exiguis foliis pin-
gere, Myrtum autem [alterius ratione] nimis la-
tis, magnisque, siquidem Diosc. in Myrti filu. seu
Rusci descriptione [Angl. *Bochers broom*] folia
ei tribuit latiora quàm sativæ Myrto. Vtran-
que vidi. Et certè erratum est in tenuitate foliorū
Rusci, vt in Rusco dicitur fusius.

Sativæ Myrti rami lenti, cortex ruber, folia
longa, æterni viroris, ad Punice folia accedentia.
Albæ folia candidiora: Nigræ nigriora. Vtrisque
flores albi, odorati. Satiuis bacca maiores, quàm
silvestribus.

Ceterum Turneri Myrtus visā Bononiæ nobis
videtur Tarentina, quæ sanè olim non pingeba-
tur à Matth. Dubitamus an Turner. viderit in
Apennino Myrti illius speciem spontaneam, quā
Matth. pro sativā & vulgari pingit. Scimus autem
cultam non minora habere folia Rusco: & apud
Turner. parte secund. cap. de Rusco positam
iconem Myrti vulgaris pro Rusco, non tamen
bonam, sub titulo Sabinæ. Non displicet illa
sententia, quæ assentit Tarentinam esse sativam
Diosc. vt postea dicitur.

Dod. notante, Myrtus frutex haud magnus,
cultura in exiguum arboris speciem quandoque
adolefcit: folia vni minuta, alteri verò maiora,
& Vincæpertinæ vulgaris æmula: tertiæ au-
tem mediæ magnitudinis. Sunt eadem nonnullis
rariora, quibuldam frequentia. Fructus sunt
bacca oblonge, colore aut nigre aut subalbide.
Hæc Dod. qui pro suis differentiis quatuor pro-
ponit icones plantarum, sibi non benè (vt existi-
mamus) cognitarum: nec etiam videntur ritè
eius accommodatę differentiis. Olim in hist. Gal.
duas tradebat Myrtos sub vna icone, magnam &
paruam.

Annotat Chuf. se in Hispanica sua peregrina-
tione aliisque locis multa genera Myrtorum ob-
seruasse, nec dubitare quin ex fatione maior ad-
huc varietas oriri possit. Myrtus, Græcis *μύρτος*, Synonymia
μύρτον, *μύρτος* vel *μύρτιν*: illud apud Aristoph. &
Plat. hoc apud Galen. & Theoph. *μύρτιν*. Pollu-
ci. Archilochus Myrtum vocauit, & Græci Comici
phibaleon, vt Antiphanes, notante Hermol. Non
phibaleon, vt habet Curtius. Pro Ficu inuenimus
apud Erym. nullibi pro Myrto. Quod verò Ristius
notat, Murtam dici Varroni fructum, hoc apud
eum nondum reperimus. Colum. quidem tradit

*Myrtus
vulgaris
sativa.*

*Sativa al-
ba.*

*Myrtus
Tarentina.*

*Sativa
Myrtus.
in quibus
differt
alba à ni-
gra*

Turner. nigr.

Dod. nigr.

*Synonymia
Linguae.*

*Myrtus.
phibaleon.
Myrtus.
Murtus.*

Oleas genus l. c. c. quod vocat Myrtam. Fructus *Myrt.* *Interp. Nic.* in ther. *Interp.* *Myrtus* *Myrtus* sic enim legendum, non *Myrtus*, *Myrtus*. Græcis dici monet Curius: Vbi id legerit, nos latet. *Myrtæ* alioqui dicta: *Myrtilli*: *Myrti bacca*. Inuenimus & *Myrtis* dictas *Myrti baccas* & *Myrtis*. Sunt qui velint *Myrtum* sic vocatam propter *Myrtæ* quandam æmulam odore gratiam, quæ pollent bacculæ, vt annotant Aduersaria: quamvis dubium adhuc sit, vtrum Græcis innotuerit prius, *Myrtas* an *Myrtus*: nobis sane longè petita videtur nominis derivatio; & *Myrtæ* odorem longè diuersum à *Myrti* bacculis agnoscinus. Has *Myrtas* vocat Lonic. Hebræis *Hidas*: Esa. 55. *Acab. Aes Alas* siue *As*. It. *Myrto*, *Martina*, & *Mortella*. Hisp. *Catal.* & *Portug.* *Murra*: Castil. *Arraiban*. Gal. *Myrte* & *Meurte*. Gerin. *Myrtensbaum*, *Welsch* oder *Frömbder Heydelbeerbaum*. Belg. *Myrtus*. Angl. *Myrtel-tree*.

Nunc à nobis & Recetioribus obseruatas *Myrti* differentias proponamus.

MYRTVS VVLG. NIGRA ET ALBA;
SATIVA ET SILV.

Genera. *Sativa defcripta.* *Folia.* *Flores.* *Bacca.* *Marcell. not.* *Siluestrii.*

Myrti quam exhibemus, notante Marthiol. produntur duo genera: *sativa*, quod in candidum & nigrum diuiditur, & *siluestre*: *Satiæ* in arborescunt, ramis flexilibus ac lentis: rubro cortice: foliis logiunculis, perperuque virentibus, *Punica* æmulis, quamquam in nigris nigriora, in candidis candidiora spectantur. Flores omnibus insident candidi, odorati. *Bacca* oblonga, agrestes *Oleas* quadantenus referentes, multò sanè siluestribus maiores, et si contrarium asseueret Marcellus.

Inter siluestres quoque alba & nigra reperitur, quarum quamplurimas plantas vidisse mille locis testatur Matth. quibus maturæ iuerant bacce non sanè nigre.

De eadem *Myrto* existimamus Clus. hæc tradere. *Myrti* quattuor genus, siue *Myrtus* *Bætica* silu. non adeò densè fructicat, neque admodum assurgit, ramis tenuibus & fragilibus, folijs eiusdem cum *Myrti* *Bætice* angustifoliae folijs magnitudinis, similiter mucronatis, duplici serie rariùs circa ramos nascentibus, nigricantibus; odoratis: flos alij similis: fructus rotundus; oblongis pediculis ex foliorum alis prodeuntibus inherens, copiosus, primum viridis, deinde candicans, per maturitatem verò niger; vinosus, grati admodum cū adstrictione quadam saporis. Spontè prouenit plerisque agris & collibus Extremaduræ (quæ *Bætice* pars est, ad Anam flumen sita) & Lusitanie illi conterminæ, adeò copiosè vt per aliquot miliaria, nulli ferè alij fructices conspiciantur.

Octobri interdum florentem, sed maxima ex parte fructu onustam hanc *Myrtum* colligebam, cùm Madritio Villiponem proficisceretur, locis incultis & procul à mari, procul à fluminibus distis, nunc lerioribus; vindicibusque & amplioribus folijs, nunc planè exsiccis, & ferè rigentibus pallescentibusque, prò locorum natura & situ. Nam in conuallibus nata, multò latior & viridior semper erat. Hispani simpliciter *Arayban* & *Myrta* vocant: eam siluestrem iudico, quoniam spontè locis incultis prouenit.

Plinius siluestrem *Myrtum*, minore semine. Cordus fruticem arborescentem dicit, folijs Lentisco vel *Buxo* similibus, acuminatoribus tantum, gustu aliquid aromatis præ se ferentibus & odoratis, quæ hodie cū fructu ex Italia affiunt.

An Bellon. *Myrti* semperuiventes, in vallibus montis Athos prouenientes, folio lato, steriles & fructiferae.

Brassauolam quoque facile crediderimus, *Myrti* nigra & alba titulis, in suo exam. latifoliam intelligere.

March. sanè testatur siluestri *Myrto* vniuersa ferè Tyrreni littora virecere: siquidem in agro Senenù, in maritimis, ac in vniuerso Ligurie tractu: Romano, arque Neapolitano, vbique *Myrtos* spontè prouenire constat.

Proicone Marthioli aliam posuit Camer. in Epit. & Hist. Germ. Marth. ad quam & nostra facta. Camer. dicitur *Myrtus* communis Italica, *Mortella*. C. Bauhin. aliam iconem habet titulo *Myrti Romanæ*. Eiusdem *Myrti*, de qua hic agimus iconem habent Lonic. & Ryff. sed non placet. Minus verò quod ille ait, aquaticis locis libenter prouenire. Lacuna, qui Hispanus: & Amatus, qui Lusitanus; nihil vident de ea præter antè dicta, *sativam* esse & siluestrem: vtramque fructu nigro & albo, adhibita Math. icon. Hic Hispan. *Raiad* & *Murra* dicitur.

Scribit Anguill. in epist. *Myrtum* albam non esse speciem separatam à nigra: diffère tamen colore: notissimam vtramque esse in Italia, Regio Neapolitano & Tuscanæ: vocari *Mortellam* & *Myrtellam*.

An Aduers. *Myrtus* maior vberius in Galloprovincia matitima fructicans, propter baccas, laniatas effigantes, maior dicta: folia item maiora, Phylereæ aut Granati minora, floribus albidis & *Myrti* minoris similibus: Alterius modi ex hortis Franciscanorum Venerorum habuimus folijs albidioribus, & fructu albo pari & simili, nec alioqui ita diuiso, illis alba *Myrtus* vocat. Itè Obs. *Myrtus* vulgaris folia promit paulò minora quam exotica *Myrtus* siue Mauritanica; in angustum desinentia.

Icon. Plant. *Myrti* maioris 5. species. Item Obs. *Myrtus* 3. folio est oblongo, supernè laniunculo, cū superiore (videlicet postea à nobis posita titulo latifoliae Belgicæ densiore folio) ferè pari bacca alba.

Sed peritis tamen perpendendum relinquimus, an iam locis citatis de eadè *Myrto* alba tradatur à Clus. *Myrto* alba diuersam esse manifestum est, de qua postea. Dod. in Hist. Gall. hanc nostram videtur vocare magnā *Myrtum*, arbusculam in Belgio crescentem ad altitudinē hominis, folijs Vincæ pervincæ. Hec fortè erit quam alteram vocat in postrema Hist. Lat. pro qua ibi videtur proponere duas Icones: vni, titulus *Myrtus* 2. quæ à Lob. posita pro *Myrto* *Laurea* maxima: alteri iconi titulus est, *Myrti* ramuli cū flore ac semine, quæ Lobel. *Myrtus* vulgaris.

Cerasp. Myrtus arbor est fruticosa, in sterilibus & maritimis nascens, subrufo cortice, materie candida, foliis buxo latioribus in acutum desinētib; odoratis: Flores candidi, foliati, multis in medio staminibus, ex alis foliorum longo pediculo prodeuntes: fructus oblongi: intrus femina triplici septo membranaceo distincta; color in maturitate alius niger, alius ex rubro candicans. Turnero an nota fuerit, dubitamus: Icon tamen, sed nō admodum bano posita videtur incuria typographica Cap. de Rusco sub titulo Sabine.

Ceterum nostram Myrtum vulgarem, folio latiore, nō ausimus cum Math. facere Diosc. sicutum, etiam si colatur: quia ipse Diosc. scribit cap. de Rusco, sicuti folia esse minora quā Rusci, quod in hac nostra nondum observatum. Quam verò depictam dedimus, eandem censemus cum iis quas Frontignani & Monspelii vidimus in aliquot hortis.

Paravi cum bacis mense Decembri, in horto à Corrufo ostensa: Veronā cū iisdem Martio. Colunt & Bononiæ in hortis: Basilæ Platerus, & Lutetia Robinus hortulanus Reg. aliquot egregias arbusculas colunt, sed magna cura hyeme recondunt. In Plateri Myrto mense Aprili observavimus baccas & folia binario numero distributa, sapore astringente, amariuscule & aromatico, odore grato terendo. Ex horto Sturgardiano, ubi plures habentur, in Montbelgardensem transulimus, sed non feliciter provenit, cum tamen Tarentinæ tam depacti facillè radices agant.

Myrti Batice latifolia secundum genus altius quā Batice latifolia domestica fruticat, & à radice plurimos, densos, crassos, firmosque ramos promit: folia dictæ secundæ speciei similia, sed adeo confertim nascentia, ut mutuo ferè se contingant pediculi interdum duplici tantum serie, sæpenuerò triplici, admodum odorata: flos eius candidus, quinque folijs constans. Cerasiorum floribus ferè similis, villis candidis plenus, odoratus: cui fructus succedit paulò oblongior, quā in Tarentina, primum viridis; deinde cum maturefcere incipit, purpurascens, tandem ubi plenam maturitatem adeptus est, niger, vinosus, sapore grato, grana candida incurva in se continens. Clus. qui hoc genus primò conspexisse scribit in Complutenis arcis horto, multis fruticibus serie quadam & ordine dispositis, elegantissimo spectaculo, cum semper vireat. Deinde Cordubæ in quibusdam hortis. Nos quoque Sturgardiæ observavimus Myrtum, odore perquam fragranti, cui ex certis intervallis folia ferè semper terna indidem prodeuntia, lata: an verò eadem cum prædicta sit asserere non audemus.

Locus.

An Lob. Obs. Exotica Myrtus Plin. pluribus foliorum versibus, siue 4. amatoria Venetique sacra: *Arayham Morisco* maior Hisp. vocata, folijs [tertiæ Myrto vulgari albæ] non disparibus, sed canulatis, & confertim iucundissimo spectaculo stipatis.

Clus. in Hisp. nullam habebat iconem: in postrema hist. eandem habet quā Lob. pro Myrto Batice angustifolia, de qua nunc.

MYRTVS BOETICA LATIFOLIA DOMESTICA.

Hæc autore Clus. Hispanis dicta *Arayham morisco*, hoc est, Mauritania Myrtus, ramis est satis crassis, folijs duplici serie rariùs dispositis, magnis, ut interdum ad Lauri tenuifoliae aut Arbuti foliorum amplitudinem ferè accedant; colore dilutius paulò virente, odoratis: rariùs hæc floret aut fructus fert, quod

ea sepius texendis, quas tondènt solent; plerumque vaneur. Nusquam hoc genus vidisse ait, nisi in Monasterio quodam Hispani & in latissimis Mauritiorum Granatæ viridariis, in quibus piscinas & lacus clauderant sepes hoc Myrti genere constantes, & ex alio quodam, non multum huic dissimili, minoribus tamen & paulò densioribus folijs, cuius nos hic picturam damus, quamvis minus peritè nostram à pictore ex Clusiana depictam agnoscamus.

Myrtus Batice latifolia siue Laurea Clus. Item Myrtus Batice 2. Clus. Lob. Obs. ubi eadem icon cum Clusiana.

Myrtus Batice latifolia exotica.

MYRTVS EXOTICA ANGUSTIFOLIA

Myrtus Batice angustifolia exotica eadem est foliorum densitate & serie, quā Myrtus Batice exotica latifolia, verum folio minore & saturatius virente: fructu etiam maiore & magis orbiculato, qui, reliquorum Myrtorum fructus instar, alba & inflexa grana fert; minora tamen quā præcedentis.

Descriptio.

Huius generis unicam arborem vidisse refert Clus. in Hieronymitatum monasterio, primo ab vrbe Cordubamiliari. Hispani *Arayham morisco*, hoc est, Myrtum Mauritaniā vocant. Latinis de Clus. sententia poterit esse Exotica, licet ternis ad summum foliorum versibus distinctam idem viderit, cum Plin. senos versus suæ exotice tribuat: verum quidem est, adeo dense stipata interdum nasci in exotica latifolia antè dicta & in hoc genere folia, ut pluribus versibus constare videantur.

Pro Myrto exotica angustifolia Clus. ponit iconem à Lob. exhibitam pro exotica Myrto Plinij pluribus foliorum versibus, de qua antè.

De Myrto exotica angustifolia Clus. hæc fortè

Myrtus 10.
Lob.

scribit Lob. Myrtus 10. Pluribus foliorum versibus: Myrtus Mauritanicus alter Hisp. *Arayhan* Morisco minor, folijs item canulatis confertis & densissimè striatis, vulgatè Myrto ferè paribus. Iconi iam dictæ ex Lob. & Clus. Dodonæus in post. hist. Lat. nomen indidit Myrti 3, cuius folia tradit mediæ magnitudinis.

Matth. in Diosc. olim sine descriptione pro Myrto exotica Plin. exhibuit iconem. In postremis autem scribit: Exotica habetur nunc in Italia hortis & viridarijs, folio nostrati non absumili, dilutior tamen, acuminatiore copiosioreque, adeò densa, vt eo rami vbique stipentur. Fructum fert oblongum & longoque pediculo dependentem, seminibus refertum, communi Myrto haud absumilem. Flores albicantes, vt in cæteris generibus: topiarijs operibus petidonea habetur. Item post. com. Lat. Exotica Myrtus nunchabatur in Italia hortis, folio nostrati non absumili &c: Et in hist. Germ. vbi figura à Camer. appicta: *Der Auglendische Myrtenbaum*, Myrtus exotica, quæ olim Italia peregrina, aliunde translata, maxime verò in Regnum Neapol. &c. Baccæ oblongæ, vt in Myrto vulg. sed sapore non adeò grato, verum asperiore & magis acerbo.

Bacca.

Camer. iconem nouam posuit in Epir. ex hist. Germ. Matth. & Gesnerianis, vt existimamus, ad quam & nostra depicta.

Ceterum Myrtum exoticam Matth. à nobis visam Veronæ apud Calcestrarium inter Italicas nostras obseruationes inuenimus: eodem nomine & titulo D. C. Bauh. ramum attulit Ferrariæ lectum.

MYRTVS LATIFOLIA BELGICA; FORTÈ ROMANA.

Descriptio.

Romana.

Coniugula.

Latifolia quæ Belgicis in hortis colitur, inquit Clus. amplexo est folio quo latifolia Barica primæ magnitudinem non æquat, viridi, rariore ordine, & eo duplici circa ramos disposito. Hanc Romanam dici posse existimat idem, quam Plin. eandem cū coniugula Catonis esse putat: eam ex Italia & Roma in Belgiam illatam certum esse, in Hispania

sibi non visam.

Lob. in obs. Myrtus prima omnium maxima, Lauica dicta à folio Laurino, Lauro Tino siue Regiæ simili, sed minori & magis acuto, atrouidente, nigraque bacca: alitur in altissimo Paradiso D. Philippi Deurnaghe D. de Vroylande. Dod. iconem hanc ponit pro Myrto 2. cui folia Vincperuinæ.

Myrtus
Romana
alias
species.

C. Bauh. Myrti Romanæ nomine attulit ramum Myrti Bononiæ in hortis nascentis cuius folia Myrti exotice, sed nonnihil latiora, in acumen

definentia, longitudine vincti, sed longè alio ordine disposita: quippe bina sibi opposita, ex intervallo penè vincti, quæ in re multum etià differunt ab exotica, & accedunt Myrto vulgari: sed ab hac quoque distidet mollitie, foliorumque latitudine maiore.

Myrtus latifolia Belgica minor.

Myrtus alia, teste Clus. in hortis Belgicis provenit, paulò minor præcedenti interdum vegetiore viridiorque folio, quandoque pallidior & tristior. An Lob. obs. Myrtus 6. inter maiores minima, folio Oleæ silu. siue Oleastræ?

Myrtus latifolia Belg. densiore folio.

In Belgicis hortis obseruauit Clus. Myrtum densiore folio & magis mucronato quam præcedens Belgicæ, eodemque nunc vegetiore & lætior, nunc etiam pallidior. An Lob. obs. Myrtus 2. folia habens paulò minora [quam prima omnium maxima] superne item mucronata, & in acutius fastigiata?

Myrtus Belgica medio folio.

Myrtum quandam tradit idem in Belgicis hortis visam, medio folio & Myrto Baricæ silu. non multum absumili, sed minus nigricantibus & quodammodo pallescentibus virgultis, longiore etiam fructu. An Lob. obs. Myrtus 7. inter minores maior, folio angusto Phillyræ tenuifolia breuiore. Hanc eandem existimamus à nobis obseruatam Vesuntii in instructissimo exoticorum orto D. de Bellefontaine: folia erant paulò maiora, quam in Tarentina & acuminatiora.

MYRTVS TARENTINA.

Nō sōlo cœlo soloque reliquis notior est Myrtus Tarentina, duplici triplicique versu dispositis folijs, crebris, paruis: hilari viore nidis, fragrantibus: Flores quinque folijs candidis aliarum more constant, quorum mediis occupat numerosa stamina, odore grato & amabili. Baccæ per (maturitate) haud secus ac alia nigrescunt,

semine plenæ, inflexo, albo. Huius iconem olim Matth. exhibuit sine descriptione. At in post. com. hanc tradit nomine Myrti Tarentina, quam ait à Tarento Apuliæ ciuitate, vbi copiosè proueniat ita vocatam, folio nostrate [id est latiore vulgari] longè minoriore, robustioreque fructu minore, copiosiore & in summitate pluribus apicibus coronato, colore ex nigro purpurascente, minutis, crebris, albicantibusque intrus osciculis: floribus communi Myrto similibus, Topiariis petidonea.

De eadem sic Clus. In Belgio Myrtus provenit minore folio omnium frequentissima in Septentrionalium regionum hortis, antequam minor domesticæ fructu alba nota esset. Eius cum ramuli facilius

eilius radices agat, si pingui solo pangantur, quam huius, etiam satis vulgaris facta est multis Germaniarum hortis. Habet verò minor hæc conferta admodum folia, duobus ut plurimum versibus in ramulis disposita, nonnunquam ternis: quemadmodum in alijs generibus aliquando etiam accidit. Floret plerumque in Belgio autumnus: fructus rarissime ad maturitatem peruenit, sed in ipsa planta tota hieme hærens, cum rursus sud veris finem ætæ exponitur, inanis & immaturus decidit. Ad Tarentinam Myrtum referenda est: nisi quis potius ita censcat, candidam minutissimo omnium folio Tarentinam esse vocandam. Nam cum Caro tantum nigra, alba, & coniugula meminit: iam verò coniugula Plin. sit Romana, nigra & fructu satis nota: restat candida, quæ ad nullum Plinio descriptum genus referri possit quam ad Tarentinam. Sic Hortensis in Belgio proveniens minutiore folio non incommode Ægyptiam Theoph. descriptam referet.

Minoris Myrti nomine Aduersaria tradunt, Offic. notiozem esse suis baccis, adeoque rotam hortis Septentrionalium delicias & ornamentum. Fructuare virgis tonsilibus, rectis, flexilibus, nigricantibus, effigie Buxi, folio minore, sed Rulci mucronato, baccis nigris Hedera, vineum succum pressu remittentibus: quibus post vindemias faginentur aues, tamque suaves illas edendo fieri, ut integre, non exenteratæ efficerentur, coque proverbio feratur, stercus earum præstare carnisbus.

In Galloprovincia maritima, vbi siccanus collis nullus, cui arideat paullo placidior aura, nō multavenerat hæc Myrtus, autore Lobelio & Pena. Sed, quod aiant Myrtum minorem suis baccis officinis notiozem, vix cōcedere possumus, licet in Belgio frequentior sit, teste Clusio. Consideret lector unde adferantur baccæ. In Belgio sanè non maturantur, quot eis sufficiant: sed nec istud placet, quod folio Rulci mucronato dicant.

Hanc eandem censemus Lob. obs. Myrtum 8. minorem vulgata, breuioribus [quam 7. a] folijs stipatam: vbi sicut & in Icon. Plant. proponitur titulo Myrti minoris vulgaris. Gal. perit Myrte, quo nomine & Dod. in Hist. Gal. describere videtur: qui iconem habet, quam tamen non docet an maioris sit vel minoris, quasi neutram probè cognitam habuerit. Nos minoris esse putamus. In post. hist. Lat. omiſſa descriptione, meminit tantum Myrti folijs minutis: ac iconem à Lob. positam pro Myrto noua angustifolia. & à Clus. pro Myrto domestica fructu albo, exhibet is titulo Myrti prioris: nec distinguit Tarentinam à minore, nec à Myrto fructu albo.

Camer. Myrti Tarentine titulo iconem Geſneri habet atquando ex nostra ipsi transmissa planta sicca, paratam. Ei quippe (ego Bauh.) omnes meas plantas siccas cum descriptionibus & observationibus per Italiam, Galliam, aliasque provincias collectas lubens, eo id flagitante, transmissi. In ea icone folia sua magnitudine picta.

CÆSALP. fortè Myrti Hispanicæ genus angustissimi folij, sed numerosissimi. Ceterum quod Diosc. ait l. 4. de Rulco: ἀγρία, ἢ ὡς οὐδὲν μύρτην ἔχει ἕμειον, παρὰ τὴν ἑσπερίαν δὲ: mouet nobis dubium, an fatiua eius Myrtus non sit referenda ad Myrtum Tarentinam. An Turner. Myrtus fatiua Tarentina, de qua ante.

Porro Myrtus Tarentina pulchre apud Matth. picta quamquam folia crebriora possent appingi, Abundat Monspelij in hortis & in maiusculam arborem excrescit. Fructum fert Augusto mense

& autumnus. Floret Iulio aut Iunio. In Italia multis hortis copiose colitur: Item in magnatum tam Germaniæ quam Galliæ hortis, sed tardè fructum fert aut certè rarum, quemadmodum & apud nos Montbelgardi, vbi plures alimus, aliquot etiam duos cubitos altas, stipite pollicari, iam à multis annis. Floret æstate & aduentante autumnus: sed fructum plurius autumnales intercipiunt. Feliciter propagatur ramis & surculis depactis: sed antotina vix hiemem ferunt, nondum fitilis ætis radicibus, nisi curiosè muniantur. De loco & cultura quemadmodum & viribus omnium Myrtorum postea.

Myrtus domestica fructu albo.

Myrtus domestica fructu albo, siue candido, tradente Clus. satis altè fructicat, tenellorum & rubentium ramorum frequentia densa, folijs omnium minimis, angustioribus & magis mucronatis, quam in vlla Myrto, saturatius virentibus, fragrantis odoris. Flos par reliquis tum etiam fructus, qui initio quidem virescit, maturitate autè non nigrescit, ut reliquorum, sed exalbidus manet. Primum hoc genus eidem conspectum in hortulo Ill. Viri Dn. Ferdinandi Colinho Lusitani peregrinarum studiosiss. cuius hortuli sepes ex hoc Myrti genere constabant. Conspicitur etiam apud Cl. V. D. Io. Boissot, qui omnium primum ex seminibus ab eodem communicatis aluit.

Hæc fortè Tarentina Plin. ut cap. præced. dictum. Hæc eadem fortè Diosc. Myrtum dicitur Clus. in hist. Hisp. eius iconem non ponit: verum in postrema exhibet eandem quam Lobel. posuit pro angustifolia minima, ex quâ nobis mox eodem titulo proponitur. Myrti domesticæ alteræ ex Hispania allatæ fructu albo se Clusium donasse ait Camer. sed frigoris impatientem perisse.

MYRTVS ANGVSTIFOLIA MINOR.

Clus. tradit Myrti domesticæ fructu albo inueniri aliam speciem eiusdem formæ, sed per omnia teneriorem, exiliore folio, primum visam in hortulo Ill. prædicti viri.

An hæc Lob. in obs. myrtus 9. minima, foliolis angustis, Thym. Cretensis longioribus: cuius iconem proponit in appendice & in constituto myrti 9. angustifolia. Clus. verò in postrema sua historia posuit pro myrto domestica fructu albo.

Nos Luetia in horto cultissimo Robini Botanicæ Regiæ diligentissimi obseruauimus myrtum angustiore & minore folio quam Tarentina, alijs nulli, quod equidem sciamus, nobis visam, ac ne siccam quidem. Iconem hanc, ut antè dictum, Dod. ponit pro myrto priore. Hactenus Myrti differentias digessimus, prout censuimus distingui posse. Nunc aliquid etiam de myrtidano tradendum.

MYRTIDANVM.

Defcriptio. **Q**uod *μυρτίδαμον* dicitur, teste Diosc. id est, quod Myrto adnascitur, inaequabile, verrucosum, intumescensque & concolor: quod petinde, quasi manus, Myrta caudicem amplectitur. De hoc ipso locutus videtur Gall. 7. simpl. his verbis: *ἡ μύρτου τῷ στελέκει τε καὶ τῷ κορυμνίστῳ ἀδύσῃ ἐπὶ τῷ κορυμνίστῳ μύρτιδα μόνον ἀδύσῃ.* Verum Paul. *Egin. non μύρτιδα, sed μύρτιδα.* hoc ipsum appellauit. Idem Gal.

Myrtida. *Idem Gal.*
Myrtida. Gloss. Hip. Dioscoridem citans, inquit: *μύρτιδα, οὗ περὶ τοῦ μύρτου. Διοσκουρίδης δὲ ὁ ἀνελκυσθεὶς ἐν τῷ πρῶτῳ περὶ ἄλσους, ἐπιφύσει ἀνὰ μύρτου καὶ ὀχρῶδα περὶ τῷ τῷ μύρτιδος πρῶτον. ὃ καὶ μὲν ἵπποκράτης τῷ κορυμνίστῳ ἀδύσῃ ἐκ τῷ κορυμνίστῳ ἀδύσῃ ἐπὶ τῷ κορυμνίστῳ ἀδύσῃ.* meminit autem myrtidani Hip. in secundo de morb. mul. Ergo aliter ab Hip. aliter à Diosc. accipitur τῷ μύρτιδαμον. Galeno verò homonymum est & utramque significationem agnoscit. De Hip.

myrtidano dicitur cap. de Pipere. Plin. verò longè aliter Myrtidanum accepit, nempe vinum ex siluestris myrtae baccis factum, de quo postea:

Myrtidanum. Scribit quoque Braslau. in exam. Myrtō adnasci parua Myrtum, quae Myrtidanum dicitur & Myrtida à Paulo. Id enim intelligere se per adnatum id, quod circa corticē nascitur. Epimyrto vocat, & frequentissimè à se visū, quamvis Gal. myrtida sobolem Myrtae solum intellexerit. At facere nobis videtur Braslau. intelligendo, ut nihil intelligat. Nam apertè ex Gal. locis modò citatis patet à Gal. per Myrtida non tantum sobolem Myrtae intellectam, cum ipsum etiam Diosc. citet. Inmodò vbi sobolem per *μύρτιδα* intelligat, nondum vidimus. Non enim aequè feliciter nobis Braslau. sobolem dicit, quod Diosc. & Gal. *ἐπὶ μύρτου* vocitarunt. Et iam nobis Braslau. parua Myrtum facit ex Myrtidano, quod Diosc. si non excrementosam quid, sanè pars quaedam tuberosa & excrementitia dicta: quam nobis securus ille examinatore nunquam rectè parua Myrtum dicit.

Myrtida. Idem tradit, Myrtae semen à Hip. myrtidamō dicit. Locum nondum vidimus. Si tamen quis per Myrtidanum vel myrtida, aequè intelligere velit parua Myrtum, magnè adnascens, quod & Agricola fecit, ac adnatum id, quod circa corticē nascitur: primum est ut doceat nos quae & qualis sit illa Myrtus parua, ut aliud nomen à matre sua habuerit, quam rami aut surculi: aut quo autore istud faciant. Non enim putamus ut Cisto hypocistis, ita Myrtō Epimyrto seu hypomyrtum innasci. Nec quicquam hactenus, quod equidem sciamus, simile obseruatum.

Myrtida. Hermol. sanè Myrtidanum seu myrtidam virgultum & sobolem Myrtae vocat, qualis fortasse in Ficu quoque fruticet, exiens ab radice: eundem fruticem ab Hip. *Martidanum* appellatum, *Myrtidanum* verò ipsum Piper. Quo verò in loco is apud Hip. legerit martidanum, nec addit, nec notum est nobis. Ruellius ex eo imeminit martidani. De ea autem voce nihil Grammatici nostri. Nihil etiam de martidano seu myrtidano frutice recentiores Herbarij: quod legerimus. Quod autem autem Diosc. myrtidanum nominatur, vulgò notissimum est, vbi Myrtus frequens nascitur, vel Matth. teste.

Myrtidanum. Annolis Myrtae arboribus, inquit Camer. in ramis nascitur inaequale & tuberosum, colore vario, excrementum, quod manus instat, arborem complectitur, quod Myrtidanum appellant, astringens efficaciusque quam Myrta vel folia vel semen.

Myrtidanum. Annolis Myrtae arboribus, inquit Camer. in ramis nascitur inaequale & tuberosum, colore vario, excrementum, quod manus instat, arborem complectitur, quod Myrtidanum appellant, astringens efficaciusque quam Myrta vel folia vel semen.

Hortum neuter fruticis aut stolonum meminit.

Myrta adnascens dicitur Lonic. An eadem intellexit Nicotrid. in Ther. pet. *μύρτιδα μύρτα*, stipantia

Myrta. Myrtades quippe Myrto ipsa efficacius stipare & obstruere apud omnes in confesso. Nunc Natales Myrtorum in genere dicamus.

De Myrtae Natalibus non conuenit infet Virgilium & Ouidium. Ille, Amantes frigora Myrtos, dixit: hic, metuentem frigora Myrtum. Nodum foliis putat Camer. sic: Ouid. loqui de plantis tencellis, Virgil. de adultissimam & hic Eclog. 7.

Dum teneras defendo frigore Myrtos.

Sanè tenellas Myrtos, ut faciliè à frigore, ita faciliè à Solis aestu pari experimèto scimus. Malimus itaque sic. Vtrumque de Myrto etiam adulta locutus, sed Ouidium magna frigora, Virgilium, loca vmbrosa & frigidulaeula intellexisse. Magna frigora Myrtus pertere nequit. Sub ardenti Sole non facilius fruticat. Non vmbra amat quod breui radice sit autore Theoph. qui tamen in Aegypto regione calidissima Myrtum mirum in modum odoratam affurgere scribit: vbi cetera omnia hebescent. Hermol. vitam ei, ut quibusdam animalibus, ambiguum esse ait, hoc est, terram & aquam. Ita Virgilius

Amantes littorà Myrtos. Et

Littora Myrtae larissima.

Et Ouidius *Littorea Myrtus*. Subeunt & in montosa autore Plin. Sed Myrtum in fetidissimis locis nasci etiam Theoph. autor est, mininèque in frigidis durare, minus adhuc Myrtum quam Laurum, argumento, quod in Olympo Laurus multa, Myrtus nulla omnino, in Ponto autem toto necuta sit: quanquam summo studio omnique solertia serere conati sint ad vsum religionis. Hinc Plinius circa Bosphorum Cimmericum in Panicea vrbē, omni modo laborauit Mithridates Rex, & ceteri incolae, sacrorum certè causa Laurum Myrtumque habere: non contigit, & cum repositis arboribus abundentibus. Circeum prò montorium, quod vocant excelsum; refert Theoph. Myrto scitè, quod Circe incoluisse tradunt indigenae, & in Elpenoris inibi tumulo coronatio genere nasci, in quo primum visa traditur, Græcumque ei nomen remanet, quo peregrinum esse Italiè apparet. Libenter Myrtus in sepulchris nascitur. Fingit etiā Vergilius à Polydori in Thracia sepulchro cornū & Myrtum agnatas: ad quas cum Aeneas venisset, & veller sacrificare, & ramis frondibus contegere, nixus est Myrtum euellere, è cuius radicibus sanguis effluxit.

Fortè fuit iuxta tumulus, quo Corne summo Virgulta & densis hastilibus horrida Myrtus &c.

Hoc verò è consuetudine Græcorum Poetam finxisse censet Turnebus, qui tumulis & bustis, cum alia virgulta, tum Myrtum imponere solebant, quod eruditissimus vir Victorinus annotauit. For. Agric. ex Hermol. ut putamus, tradit Myrtū modò in terris, modò in aquis nasci. Idem repetit Ruell. Sed nos contrà non existimamus Myrtum aliquā veram in aquis nasci. Si intelligant Oxycoxa Vaccinia quorundam aquatica, valde errant, què errorem iam dudum annotauit Turnerus Anglus. Copiosè verò nascitur in Galloprovinciæ maritimis tractibus, quemadmodum & Italiè & Hispaniè. Sed non omnis. Loca propria differentiis assignauimus. Clusius annotat, omnia Myrtae genera Hispanica præter Beticam latifoliam domesticatam confecta apud cl. v. D. J. Boissot, qui omniū primus ex seminibus à se comunicatis aluit: deinde apud plerosque alios quibus comunicauit. Rami enim in terram pacti radices agunt, ut mox diceretur

tur. Apud eundem & alios Illustres viros & nobiles matronas in Belgio alia Myrti genera ab Hispanicis diuersa aluntur. Coluntur in Italia hortis & Gallia; sed rariùs Germaniæ nec nisi Magnatum, diuersa genera, potissimum Tarentina & latifolia. In Italia eleganter in topiaria opera cōcinare solent, quemadmodum & in Gallia locis quibusdam. Myrtum Ferrariæ in hortō Comitum cuiusdam tam artificiosè Liburnicam referentem vidimus, vt nihil suprà. Trirremem item tam pulchrè tres trirremorum ordines exprimentè, & ramos in eo tonsili opera tam aptè in humanam effigiem aptatos tam Romæ quàm Venetiis vidimus, vt ab eo tempore ad opera topiaria Myrto nihil aptius, nihil sequacius iudicauerimus. Quauis autem passim in hortis Italiæ colantur abundè Myrti, nihilominus in montibus cœduntur ad coria depanda, vt Rhus & Lentiscus, teste Cæsalpino. Tarentina faciliè germinat in Germaniæ hortis sata & culta: paulo difficiliùs, latifolia, Montebelgardii sapiùs à nobis sata nigra & alba: sed frustra. Folia cum baccis ex citatis regionibus, maxime Italia & Galloprovincia importantur.

Sunt qui diuturnissimam & validissimam Myrtum esse affirmant, autore Theoph. Serò suum perficiunt fructum apud nos in Germania, aut rarissimum. Florent pro ratione loci; calidis citius, frigidis tardius communiter æstate, Iunio & Iulio mensibus: Quæ citò occidunt, inquit Plin. velocia sunt; vt ficus, Myrtus; &c. & tamen antecedunt diuitiis. In trimatu enim ferre incipiunt, ostendentes & antè. Ita vides circa durationem & ætatem Myrti Plin. non consentire cum Theoph.

Scribitur ligno, ramis & semine: sed terra iugiter accumulanda, dum germinantes ramuli roborentur. Ligna tamen eius haudquaquam palmo minora diuidi oportet, inquit Theoph. Crebras ferere, non plùs, quàm nouenos pedes distantes præcipiunt. Myrti genera omnia in Campania feruntur, vt Plin. tradit. Romæ propagine Tarentina. Democritus & alio modo scribit docet, grandissimis baccarum tuis leuiter ne grana frangantur, eaque in trita ressem circunlini, atque ita ferri: sic parietem fore mixta densitatis ex quo virgulæ differantur. Sic & spinas sepius causa ferunt, tomice moris spinarum circumlita. Pullas autem Lauros & Myrtos oenopas [ita enim leg. cum Dal. pro eo quod in vulgatis habetur: Pilas autè Laurus & Myrti inopia.] à trimatu tempestiuum est transferre. Sic inquam legendum. Nam Lauri & Myrti terra emergentes & nouella, coloris sunt herbacei: grandiores verò obscurius virescunt & adultæ subnigræ videntur, quas *oenopas* vocant. [Quidam legunt Pullulos autem Lauri & Myrti, in inopia à trimatu &c. Alij: Pullos autem &c.]

Myrtus & tales ferunt eodem autore: Græci locis editioribus feri præcipiunt; quòd vicina odoris suauitate repleat. Amulus solo, aut termes à cacumine decerpit; proceritate subiectus pangitur: qui solo stercore satiatus, quouque ramulos emittat, exaggerari debet. Sunt qui cubitales palos, crassitudine manus, scrobibus, Olearum more, in obliquum mergunt. Alij ex baccis seminaria faciunt, quas leuiter rursas, & resibus Butomo contextis involutas, fossulis obruunt. Alij melius fructificare arbitrantur si in caput plantentur.

Inferunt in suum genus; & candida nigræ ac vice uersa: Item Punice, malo, mespilo, flochue: teste Constant. Ex Myrto per initionem malum

Punicum crescere Plutarch. in sympof. testatur.

Democritus quandam sympathiam esse naturalem Myrto ad mala granata scribit. Proximè enim confusas, facundiores fieri, eamque radices inuicem connecti, & si non multum etiam propinquæ sibi fuerint. Idem scriptum reliquit Sim. Sethi.

Si verò iuxta ipsam plantentur Rose, latiore coma virebit, vberiorumque fructum pariet veraque. Baccas Myrti in arcolis ab Idibus Feb. vel etiam Calendis differere præceperunt.

Baccas sine internis nucleolis creabit crebro aque tepentis imbre rigata, autore Theoph. Deprehensum id est fortuito, cum Myrtus in arbaleum staret neglecta. Ab hac enim vacua nucleo femina petentes ferebant atque ita genus huiusmodi Athenis esse coepit, inquit idem: quod tamen nobis rationi minùs consonum videtur, nescimus an experimento compertum, cum in acinis seu nucleis utique vis generatiua potissima consistat, tanquam in semine. Quæ enim huic obducta pellicula & caro, semen non est; sed seminis operimentum.

Est igitur *Myrtus* nasci fructum ex quorunda relatu tradat Theoph. quod & Constantinus Geoponicus confirmat, ex eodè tamen alias nasci aut vnquam natas minime putamus. Vt vel *Myrtus* Theoph. pro *Myrtus* accipiendum videatur, respectu reliquorum, hoc est, pauciora femina ferentium: vel sanè magna dubitatio relinquatur, quomodo ex fructu *Myrtus* nasci queat Myrtus.

Scaliger difficultatum alioqui morosissimus examinatur, super hunc locum nihil, quod acumen eius redoleat. Historiam perspicuam ait. In Myrto mutationem fieri per balnei strigmenta & fordes: diuturna illa asperione talem factam, adeò vt in naturam transierit. Ex ea namque species eas fuisse postea Athenis; hoc (addit) fortuitum fuit. At sit fortuitum, tepidæ aspersu, vel, vt ille explicat, fordidum, *Myrtus* factam: at non idèò fortuita fuit eius propagatio. Decepta quippe ab Atheniensibus femina, lataque ordinato naturæ cursu similes produxerunt species, quæ in principio (*ὡς ἀρχῆς*, vt Theophrast. loquitur, *ὡς ἀρχῆς* *ὡς ἀρχῆς*) casu fortuito talis facta. Sanè & ipse Theoph. subdubitasse videtur. Quid enim sibi aliud vult illud *ἐκ τῆς τῆς* habetia aliquam probabilitatē vel fidem. Sed nobis magis hæc apud vulgus, quàm illa apud sapientes, medicemur acutiùs. Quid si per *Myrtus* non omnino enucleatum aut exacinatium intelligamus Myrti fructum, sed nucleis tantum duri, aut talis, qualis in cæteris, expertem? Sic eodem sensu *Myrtus* ferit, Mali Punici genus, cui lignosus nucleus abest, quales blandiores acinos dixit; minùs amarus, distinctos membranis. Et Apollon. apud eundem l. 3. eiusdem: *ὡς ἀρχῆς* *ὡς ἀρχῆς* *ὡς ἀρχῆς*. Non igitur per *Myrtus*, omnino nucleis carentem intelligimus alioqui nihil inde nasceretur: Sed carentem tali & tali, suæ speciei consueto, completo, duro &c. Nā & Apyrena Punica grana habere & acinos in cōfesso elicitur uō & Apyreni Myrtilli.

Porro Myrtis etiam validius steruus congestendum præcipiunt, inquit Theoph. nempe sparticiæ pellicum, vrinamque quin germina profluerint: quasi fructus ita reddi apyrenos (sic enim malumus; quàm exacinatius, aut nucleo carens) queat.

Gaudet Myrtus iugi repurgatu; ita in alioiore proceritatem adolescit. Degenerat in fruticem; nisi crebro purgetur. Maximam purgationē querere Andronion est autor. Latius enim germi-

Sympathia Myrti cum Granato

Serendi tempus. Vt baccas ferre nucleis nascantur.

Theoph. ex- plicat illu- str.

Scal. moro- sis diffi- cultatem ex- aminatur.

Cultura. Vt latius germinet

nat, & ex anniculis fructificat furculis, à qua plura fuerint adempta, largioremque fructum ministrabit.

Ex anniculis fructificat.
R'fus
Inacula.

Assidue quoque circumpurgata, cum ad textilia vasa, tum ad iacula ac spicula apta sit, autore Constantino Geoponico ex Græcorum testimonio. Humana vel ouilla vrina rigari desiderat: siquidem eà, vt produnt, mirè letatur. Plantas Myrti à citrinarum tempestuum est transferre. Diligenter à frigore munienda, quoniam & tota arbor minus calida est, & proinde facile gelatur. Eiusdem maiores plagæ, si aliquæ fortè inferantur, contigendæ, ne admittatur vel Sol vel aër: nam alioqui periculum est, ne morbum contrahat quod laiciatum fuit. Sed nec corticè detrahendum censent Geoponici, quod alioqui in alijs quibusdam vtiliter fit: obsepit enim, conseruatque arboris vitam. Breui quoque intervallo conferendæ, vt se contectus operiant mutuo, atque Solis nimios æstus auferre possint. Myrtus multo macerata, melius redolere incensa putatur, vti prodit Theoph.

Repositio.

Virgas Myrteas si voles cum bacis seruare, inter se alligato, fasciculos facito, eos in amurcam demittito, suprâ stet amurca facito. Sed ea, quæ demissurus eris, sumito paulò acerbiora. Vas, quo condideris, oblutito planè: Caro Myrtibacæ in vasa non picata coniectæ & coopertæ, ad multum tempus virides habebuntur. Alij vnâ cū ramulis ipsas componere præstabilius putant: Confl. Myrti fructus Soli expolitus mox arefcit: in vmbra autem posita, Solemque modicè sentiens, humorem suum, qui exiguus, seruat, & paulatim coalescit.

Myrtorum
vires &
vlus.

Temperam.
Sanguif.
tum
Vesicae erosio
Stomachus.
Phalangio-
morius &
corp.
Capillorum
cursus in
Vlcera.
Ophthalmia.
Agilops.
Vinum
Myrtites.
Crapula.
Prodromi-
dentia anti
et Sulas.
Fluxiones.
Furfores.
Vlcera can-
pna.
Papula.
Capillor.
defluu.
Luxatio.
Fractura.
Vuligo.
Aures pu-
lulenta.
Capillorum
cursus in
Humida
Vlcera.
Fluxiones.
Calaca.
Herpetes.
Erysipl.
Tessum in-
flam.

Myrtus satiuua nigra, docente Diosc. medicinæ vtilior quàm candida: & in eo ipso genere accōmodatior montana: fructum tamen infuscationem habet. Vis tum ipsi Myrto, tum etiam fructui astringentia. Ac fructus quidem seu viridis, seu etiam aridus in cibo datur sanguinem excreantibus, vesicæque erosioni laborantibus. Virentibus bacis expressus succus eisdem effectus exhibet, stomacho vtilis est, vrinamque ciet. Prodest cum vino à phalangio demorsis & à scorpione ictis. Fructus quoque decoctum, capillum tingit. Is ipsum cum vino subseruefactus & impositus, vlcera in extremitatibus corporis nata sanat. Cū tenuissimum verò polenta polline impositus, oculorum inflammationes lenit: quin & ad agilops illinitur. Vinum porò myrtites, quod expresso & aliquantum seruefacto fructu fit, (aliter enim paratum arefcit) præsumptum, crapulam arecet, & ad eadem ad quæ fructus ipse valet. Vile quoque ipsum in deflectionibus vuluarum & sedis proidentia, itemque feminis fluxione vuluæ laborantibus: detergit etiam fures, vlcera capitis manantia, & papularum eruptiones: fluentes quoque capillos continet. Additur & in Emplastris lenibus, quæ liparas vocant, veluti etiam quod ex ipsius folijs conficitur oleum. Quin & foliorum decoctum ad infellus conuenit: eoque laxati & ægrè solidæcentes articuli, itemque fracta, quæ non conferbuere, vtiliter fouentur. Vitilignes quoque emaculat: Ad aures purulentas, denigrandasque capillos infunditur. Sed & cori succus eadem efficit. Ipsa verò folia trita & ex aqua illita, humidis vlcibus & parthius omnibus fluxione laborantibus, coeliacisque profunt. Siquidem admisto oleo omphacino, aut exiguo volaceo cum vino, valent ad herpetas, Frylpe-lata, testium inflammationes epinyctidas & cōdylomata. Arentia verò folia trita paronychijs & pterygijs, itemque alis feminibusque humenti-

bus, adeoque tetrum virus spirantibus vtiliter inspergantur, & cardiacorum sudores prohibent. Cæterum cremata, aut etiam cruda, cum cerato ambultis, pterygijs & paronychijs medentur. Exprimitur & folijs succus affuso vino vetere aut aqua celesti, cuius recentis vlus est. Nam exiccatus licum contrahit, viresque amittit.

Quod verò Myrtidanum dicitur, magis quàm Myrtus astringit. Tulum verò & vino autero addito coactum in pastillos, siccatumque in vmbra reponitur. Efficacius porò est tum fructu tum folio, ceratis, pestis, inflectionibus & cataplasmatibus admistum, vbi constringendum aliquid est. Haltenus Diosc.

In quibusdam Hipp. exemplaribus de nat. mul. legitur: Myrti nigra (μύρτος (μαλ' ὀν)) fructum tritum, aqua maceratum, & potentà immixtā ebibitum vteros purgare. At me quidem quod attinet, Hippocratis codices hoc capite grauius transcribendo conturbatos exilimos, cum præsertim m. m. ad fluorem muliebrem rubrum myrti baccas nigras (μύρτα μέλας) commendat.

De myrti viribus & Plin. tradit, sed admodum confuse, quædam etiam repetita. Labet tantum ex eo præcipua colligere, & à Diosc. non tradita, vel aliter. Succorum (inquit) natura præcipuam admirationem in myrto habet, quando ex vna omnium Olei vinique bina genera sunt. Item Myrtidanum vt diximus. Et alius vlus bacæ fuit apud Antiquos, antequam Piper reperiretur, illius obtinens vicem, quodam etiam generosi obsonii nomine inde tracto, quod etiam nunc Myrtatum vocatur. Eademque origine aprorum sapor commendatur, plerumque ad intinctus additis Myrtis. Folia & per se siccantur in farinam ad vlcereum remedia in corpore humano leniter mordaci pulvere, ac refrigerandis sudoribus. Quinimò oleo quoque (mirum dictu) inest quidam vini sapor, simulque pinguis liquor, præcipua vi ad corrigenda vina, facies ante perulsis. Retinet quippe farcem, nec præter purum liquorem transire patitur, datque se comitem præcipuâ commendatione liquo. Virgæ quoque eius gestatæ manu viatori profunt in longo itinere pediti. Quin & virgei anuli expertes ferri inguinum tumori medentur. Quin & virga iaculi (sic repetente Turnebo) fortasse quoddam è myrto iacula nonnunquam fierent, quorum hastile nondum ferro spiculatum Virgam vocant. Virg.

Crebris hastilibus horrida Myrtus.

Iterum,

Et pastor alem præfixa cuspidè Myrtum.

Itaque virgæ iaculi dici possunt, tam grandes, ut pro iaculo muniti ferro possint. Nic. in Ther. myrtâ conspiciantia & obstruentia dixit.

Myrtus, tradente Galen. ex contrariis substantiis constat: vincit tamen in ea frigidum tertium. Habet verò etiam tenue quiddam calidum. Itaque valenter desiccatur. Porò tum folia, tum germina, tum fructus, tum succus, non parum inter se in astringentia diffidēt. Myrtada verò quod dictis siccius est, tantò & astringit vehementius. Quidam id tendentes reponunt, postea vino subigentes, in pastillos formant. Folia item arida viridibus plus desiccant: viridia enim humiditatem quandam habent. Succus non tantum ex virentibus folijs exprimitur, sed & fructu. Restringendi vim hæc omnia habent: tum foris imposita, tum intro sumpta in corpus.

Simeoni Sethi Myrti Bacæ frigide sunt & sicæ primo ordine; opitulantur à scorpionibus percussis, & iis quibus alius fuit. Eam enim fortiter sistunt,

Epimich.
Condylomata.
Paronychijs.
Pterygia.
Ala denta.
Cardiacorum.
Sudores.
Ambustia.
Foliorum.
Succus.
Myrtidanum.
Sires.
Pastilli.

Hip codi.
conturb.
tus.

Myrti.
obsonii.

Vlcera.

Aduers.
sudores.

Ad cor.
da Sim.

Aduers.
lapisul.
nem.
Inguin.
Plin co.
eg illu.

Myrti.
peram.

Succu.

stant, sed vesica nocent. At alba & dulces, alius sunt participes caliditatis. Cunctæ verò alium compescunt, soluntque calidas & humidas exhalationes: eademque ratione ipsius plantæ folia odorata, & capiti imposita. Medentur & dentium doloribus, qui ex calore sunt, si ipsarum decocto talido os coluatur. Baccæ utique ad defluentes capillos simul cum galla valent, cum oleo si conterantur, & capiti imponantur. Foliorum verò succus, vipere & serpentis ictus sanat, si eius libris dimidium sumatur.

Myrteam coronam meri vapores inhibere, ex sententia Philonidis testatur Athen. Tēdūs suis nidulis vti bestiolas noxias abigat, Myrrum ingerit. Coturnices etiam, ut Didymus auctor, est, Elæborum, pastæ, in tantum vite discernim adducuntur, ut distendantur conuellanturque, seu vertigine correptæ: illis auxiliantur Myrri baccæ. Odorem oris commendat, vel pridiè commanducata: quod hoc hemistichio commendat Serenus:

Myrtusque emendat oris odorem.

Dysenteris denarii pondere dantur. Folia Noxiæ bestias & venenatis, quæque exulcerando nocent, medentur. Ex vino articularibus morbis & collectionibus. In vino verò decocta dysentericis & hydropicis potui dantur. Aceto, in quo eadem decocta fuerint, os ad dentium dolores coluitur. Coliculi autem cum flore decocti, & in nouo atque aperto ficili, in furno cremantur, postea ex vino teruntur. Pulvis hic ad omnia, quæ foliorum pulvis potest, efficaciter administratur. Aqua ex floribus Myrri destillata, odoris suauitate Myrcopolis plurimum expetitur.

Semen siue baccas eius Musa Brasiliæ. primus saccharo condire docuit, optimum variis morbis condimentum, & agris magnopere placens.

Camer. ideo veneri dicam Myrrum indicat, quia multos habet vsus in morbis muliebribus: Sanè in quibuscunque fluxionibus ritè administrata, plurimum potest.

Porta puniceas species tam fructu quam cortice sanguinis excretionibus & mensibus opitulari scribit, & non atras. Ad eò in coloribus et atque figuris suos medicandi fontes hausit? Quis autem nigris Myrtillis astrictionem denegare auit, cui gustus sanus est?

Scribit Diosc. Fungos strangulatus suspensio si niles concitare, quibus contestim succurendum; Commuiter ex oleo vomere cogēdos &c. Quod & Matth. approbat: & rectè. Vt mirum sit, qua ratione idem Matth. Myrri vsum tantopere commendat in eodem casu, ut etiam mirifice prestare dicat. Nobis contra minus tutus eius vsus videtur: Nam cum ex iam citatis autoribus astringat, astringentia autem edardando oesophagum & orificium ventriculi vomitum impediunt, atque adeo fungorum retentionem adiuvant, non videtur tutus Myrri vsus. Nec etiam foliorum Pitastris, quauis id Diosc. tradat. Horum tamen vsus aliquis si possit esse in eo casu, tunc maxime futurum censemus, si superueniat à Fungis: Aut certè eiectis iam vomitu Fungis, & multa agitatione laxato & prostrato ventriculo. Myrri baccis, vltimè maturitatem adeptis, Italice mulieres vtuntur ad intinatus, qui cum assatis carnibus essant maximam cum palato ineunt gratiam, teste Matth. ac simile quiddam videtur fuisse quod Plin. Myrtatum, Cato mutatum vocauit: Artamen myrteum condimentum seu *Myrtatum* languidos ventriculos roborat.

Nec differunt viribus inter se myrri species. Foliis fideis omnium generum, quotquot habere pos-

sunt vtuntur Coriarii ad spissanda vtispanaque Coria. Pellon. quoque scriptis prodidit Illyticos *Ad Coria paranda.*

Fit & vinum è myrto; quod Theoph. non ignorauit, qui myrto atque vinolum ac oleum tribuit succum, quamuis vtumque obsecurum: Habere enim ait talem quoque humorem, qui vino cum sacco transmittitur ac colatur, innaret, quem detrahunt, & ad lumen linternarum accendunt, quod Plin. admirationem creauit, gentinos hos succos ex vna re promanare. Sed vini ratio duplex est, vt bina etiam appellatione distinguatur. Primum enim *Myrtiten* vocant, siue *Myrtidum*, *Myrtanum*, *Myrtile*, vel *Myrre*: in vno quod ex baccis; alterum *Myrsiten*, quod ex tota arbore fieret. Plin. myrtidum quoque vocat, quod ex silv. mori baccis conficitur. Myrrei vini parandi rationem hanc precipit Cato. Myrrum nigram in vmbra arefacito: vbi verò iam passa seruato ad vindemiam, in vnam musti condito (alii habent contundito) myrre semodium. Id oblinito: Vbi defuerit feruere mustum, myrrum eximito. Id est ad alvum crudam, & ad latetis dolorem; & ad celiacum, & si alvus non consistit. Habet & suam ex Catone Plinius: Habent etiam suas Dioscorides. alique Græci: sed apud omnes Attiores (ex quibus petendè) admodum variant, vt vel ex hac sola variationis diligentia apertum fiat, quantè existimationis fuerit, cum propter gratiam, rum propter vim medicam, quam ex Catone iam diximus.

Attestante verò Colimella quoque Myrtites valet ad tormina, ad alui profluuium, & ad imbecillum stomachum. Nam Diosc. teste, potenter astringit, & vbiunque stypticis utendum, valet. Reiectiones sanguinis inhibet, & alui stomachique rheumatismis prodest; itemque contra intestinas ulcerationes, fluoremque muliebrem: denique capitis etiam denigrat capillos. Myrsinites, eodem autore, contra mandantia capitis ulcera, furfures, papularum eruptiones, gingiuarum ac tonsillarum inflammationes, & aures purulentas efficac est, ac sudores quoque cohibet.

Myrrei quoque Olei, siue Myrtini, duplex ratio. Aut enim è baccis fit, aut è foliis. E' baccis in Ianuario ita fieri docet Palladius. Vnciam baccarum (in vulg. ex. legitur foliorum) per olei librari vnam mittes, & per vncias x. vini veteris styptici heminam, & cum oleo bullire facies. Iccirco autem vino respergentur folia, ne frīgantur ante quam decoquantur. Tale hodie non est in vsu, sed ex Arabum præscripto paratur ex Myrri baccis, & oleo omphacino, hoc est, immaturo. Commodè etiam adderetur succus, si haberi possit. Hoc oleum Myrtillorum vulgè vocant ad differentiam Myrtini, quod ex foliis fit, cuius efficiendi rationem geminam tradit Diosc. Myrri nigre seu siluestris seu sativæ tenerimæ quæque folia tundito atque exprimito, succo deinde Omphacini olei parem mensuram admiscerò, & ad prunas calcacio, donec simul cocta fuerint, tollens id quod supernat. Fuerit verò minus operosa confectio si foliorum mollissima contusa in aqua & oleo decoquas, & quod innat, adimas. Peculiari quoque modo, si exposita Soli folia in oleo maceres. Nec desunt, qui oleum prius inspissent Malicorio, cupressio, Cypero ac Iunco odorato. Ita vnguentum Myrtinum describit Plin. E' vilissimis quidem hodie est ob id creditum, & id in veritissimis esse, quod constar oleo myrteo, calamo, Cupressio, Cypro, Lentisco; thalagranati cortice: nimirum hic calamm addit

Ad Coria paranda.

Vinum.

Oleum.

Vini duplex ratio

Myrrei Vini ratio

Alui crudæ, Latetis dolor

Myrtitis vites

Tormina

Alui fluxus

Stomachus

Sanguis fluxus

Dysenteria.

Menses.

Capillorum vitium.

Myrsinites.

Cap Pabula

Faucium inflam

Ol Myrtinum.

Ol è baccis.

Ol Myrtillorum

Ol Myrri.

num 3.

Ol Myrtillorum

Ol Myrri.

num 3.

Ol Myrtillorum

Ol Myrri.

num 3.

Ol Myrtillorum

Ol Myrri.

num 3.

Ol Myrtillorum

Ol Myrri.

num 3.

Ol Myrtillorum

Ol Myrri.

num 3.

Ol Myrtillorum

Ol Myrri.

num 3.

Ol Myrtillorum

Ol Myrri.

num 3.

Ol Myrtillorum

Ol Myrri.

num 3.

Ol Myrtillorum

Ol Myrri.

num 3.

Ol Myrtillorum

Ol Myrri.

num 3.

Ol Myrtillorum

Ol Myrri.

num 3.

Ol Myrtillorum

Ol Myrri.

num 3.

Ol Myrtillorum

Ol Myrri.

num 3.

Dose. &c
I am. allustr.
Plm. corr.

& *δὲ τῇ κούρῃ* *κ. γυναικ. κούρῃ* *κ. γυναικ.* apud Diof. legitur videtur. Apud eundem verò Plin. in olei Myrti confectioe fecunda, quam cum priore ex Diof. de lampifole videtur, perperam legi videtur. alii deiecia ei in oleum prius Sole maturam, pro macerant *τὰς βόλας* : quavis Plinium fecuti sine perique interpretes. Videtur enim voluifole Diof. deiecia in oleum folia sub Sole prius aliquantisper macerari, quam decoquantur. Aut etiam (quod & Ruell. voluifole videtur) Myrti foliorum in oleo ad Solem maceratione folia myrtinum oleum à nonnullis confici: Cui fanè ad ea, ad quæ celebratur oleum Myrtinum, non multum tribuerimus, nil prius contendantur folia.

Oleæ Myrs-
ti delectus.
Ol. Myrsini
Vires, Vlee-
ra.

Efficacius porro oleum est, quod gustu subamarum deprehenditur, oleosum viride & translucentum cernitur, ac Myrtum redolet.

Vis ei atfringendi & indurandi: quare efficaciter cicatricem obducentibus medicamentis immiscetur. Facit quoque ad ambustiones, vlcus capitis manantia, furfures, papularum eruptiones, attrita, rhagadas, condylomata & laxatos articulos. Sudores compescit: denique ad omnia valet, quæ atfricionem dentitionemque desiderant. Nam & Gal. auctore, crassum partium est, multoque efficacius cortice, & folio ac femine adfringit & indurat. Ginguivis, dentium dolori, dysenteria exulcerata, & plerisque suprà scriptis morbis tam foru quam illitu confert. Denique refrigerat, atfringit & roborat: propriè verò cor, ventriculū, cerebrum, & aeternus.

Syrupus
Nigricans.
Eius usus.

Fit & Syrupus ex Myrtillis, simplex ex eorum succo, & Compofitus additis & alijs aftringentibus & refrigerantibus, cuius defcriptiones habes apud Cordum. Ventriculum & vifcera corroborat, vetus alui profluuium, linguis omnem eruptionem, omnemque cerebri deftillationem fiftit: i-ded & tuflum mitigat.

PSEUDOMYRTVS BELLONII.

C A P. II.

Description

In Cilicia planitie, in qua fuit Alexandri & Darnj conflictus observauimus arbusculam fruticosam, alibi non vifam, Myrto multum similem: postquam transfuissimus portas Cilicias, loco sterili & petroso prædictam arbusculam reperimus, cuius nomen exprimere non possumus, nisi vocemus Pseudomyrtum Bellon.

AVACARI FACIE MYRTI.

CAP. III.

Descriptio.

In Malauarica Indiae provincia pusilla nascitur
Labor, maior fructus *Corus*, quæ folijs, floribus,
 et fructu Myrto persimilis est. Fructus eiusdem
 etiam est cum myrto saporis, multo tamen astrin-
 gentior. Hanc arbutulum trifolium olere ferunt.
Anacari nominant incolæ. Nascitur in montibus.
 Aist mire esse efficacie aduersus inueteratas Dy-
 senterias è causa frigida prouenientes. Eius expe-
 rimentum se fecisse aliterit Lulianus quidam le-
 nex in filia sua: quæ cum integro anno Dysen-
 tria laborasset, nec ei quicquam reliqua medica-
 menta profuissent, sumpto huius plantæ cortice
 tuto et in aqua orizæ macerato in pristinæ modû
 sumato est *curatus*.

Odor.
Avaries.
Locus.
Vites & v-
fus.
Dysenteria.

VITIS IDÆA MAGNA QVIBVSDAM
SIVE MYRTILLVS GRANDIS.

CAP. IV.

N^uti iam lib.
1. tradidit
scimus de fructu
qui vocatur
Di ospyros seu
Amalauchier, &
Clus. Vitis Idæa
z. possit non in-
commodè hoc
loco poni. Ad
eum igitur lo-
cum Lectorem
remittimus.
Nunc Vitis 1. *Feia*
daa; vulgò *Myr-
tillos* dictas tra-
damus, quarum
prima inter eas
quæ à nobis ob-
seruatæ fructi-
fiorè, virguli-
tes scesquicubi-

talibus, teretibus, ramosis, cortice spadiceo obdu-
ctis, materie factis solida & densa: in quibus folia
vitis Idæ angulosa magnitudine paria, oblonga,
magis tamen rotunda, glabra, nec vlllo modo, vt
illa, serrata, inferiore parte nonnihil glauca, sa-
pore adfingente prædita, decidua. Baccæ Juniperi-
nis vel Myrti Tarentinæ pares, vmbilicum ha-
bent latiore, ex cuius medio apex prodit, quò
fit, vt quàm Vitis Idæ angulosa baccæ minùs ro-
tundæ sint: hærent autem pediculis longiusculis,
sapore prædita grato, fuscacido, & vinoso, quibus
continentur grana aliquot minima, subulata.

Iconem ex Clus. damus, cum sicce tantum plantæ nobis essent ad manum, cuius descriptionem etiam libet adijcere, ne decipiamur fortè vel ipsi, vel diciamus alios. Censemus tamen eandem cum nostra. Vitis Idæa altera (inquit) vicinior est vulgari (angulose), ramos habet interdum humi diffusos, teretes, lentos, nonnunquam verò firmos & erectos, cortice modo cinereo, modò rubescente, totò, in multas alas diffusos, & in his folia, illi quæ rubro est fructu formâ similia, sed tenuiora, venosa, subrus exalbida, gustus adstringens & nonnulli acidi. Flos vulgari similis, ex candido purpureascens, concavus, labris in quinque crenas diffusis, & exterioribus reflexis, fuis intus staminibus. Fructus vulgari similis, maturitate niger, saporilique gratia non minùs quàm vulgaris. Offic. Myrtillus commendabilis, plurima granula in se continens. Radix est dura, lignosa, multis fibris capillata. Sarcinenta siue rami procumbentes, subinde radices agunt. Ab Aultriacarum & Striacarum alpinum Venatoribus *Yegerber* nùcupantur. Libenter enim eius baccis victitant, unde nomen quasi Venatoris bacca. In Silesia vocatur *Ranisch* quæmad. & ea quæ rubro fructu præditi sũt, & palustris: Similem etiam apud illos vsum obtrinent, qualem Ledum alpinum Infectoribus alpinis præstat. Hæc ille.

Descrip:

Folia 6.

Басса

Sapor.

Gr. m.

Radix

Zeate

beer.

Kaun

1/2 (ms.)

re, ne cogamur alibi repetere. Quidam enim & huic, & sequentibus Vitis Idæa nomen tribuunt.

Vitis Idæa, [αἰδαῖος] inquit Theoph. nascitur in ea parte Idæ quam Phalacras nuncupant. [calvas Lat. dixeris] Paruis virgulis fruticat, ramisque cubitalis cinitit, quibus acini ad latera adherent nigri, Fabæ [αἰδαῖος] magnitudine, dulces, vinaceorum (γρηγοῦδες) instar, aliquid intus continentes, molle (μαλακόν; quam vocem Gaza omisit. Folium rotundum, individuum, paruum. Per *αἰδαῖος* uerò non est quod Fabam nostratam intelligas, alioqui nec figura nec magnitudine conueniet. Const. intelligi de Fabæ Græciæ, à cuius similitudine etiam *αἰδαῖος* dictus est *αἰδαῖος* bestiola multiplex, vulgò Afellus dicta, de qua in hist. Insect.

Porrò eadem planta est Vitis Alexandrina Plin. quæ vitis Idæa Theoph. nam planè iam dicta verba Theophr. sub eo nomine transcripsit Plinius sic: Alexandrina appellatur vitis circa Phalacrâ, brevis, ramis cubitalibus, acino nigro Fabæ magnitudine, nucleo molli & minimo, obliquis racemis prædulcibus: folio paruo & rotundo, sine diuisuris.

Du Choul in descriptione montis Pilati ait: In ipso montis penè vmbilico passim conspicitur humilis admodum frutex, *Aurelles* aut *Aurelle* nominant.

Vitim Idæam Theoph. inquit Cl. Milerus vocant Phalacras. Itali (vt acceptimus) *Vua dolce*, hæc vocitant. Quæ sanè descriptio huic nostræ satis competit. Verùm in eo fallitur, quod dicit Theoph. vocari Phalacras, cùm nomen hoc sit partis montis Idæ vt modò dictum.

An Cæsalp. *Bacularum* vulgò in Alpibus, quasi *Bacularem* alterum genus, fructu minore constans [quàm Vitis Idæa angulosa, de qua paulò post] & paucioribus intus seminibus: foliis infernè albicantibus, specie Mali cotonei, sed pusillis. Videntur hi fructus quasi humiles Mespili, *Hortillo*: Nolumus tamen pro vero statuere hanc Cæsalp. descriptionem nostræ esse Vitis Idææ, quia multa continet quæ conueniunt cum Coronastro, de quolib. i. Præterea nostra Vitis Idæa magna nihil commune habet cum Mespilo.

An Camer. Hort. Vitis Idæa Gesn. maior, quam crescere tradit in silua prope Negeldorff / pago mille passus à Norimbergæ vrbe sito, quam Clus. in Pan. *Zegerbeer* / & frater eius Ludouicus *Trinckelbeer* nominari aiebat, quia copiosior earum vñus aliquem quasi inebriet.

In horto plantata non comprehendit.

Myrtillus grandior: *Großen Reidelbeer*: *Kosberen*: *Drumpelberen*, *Bruchberen* / Trago. Vitis Idæa maior Sueuis dicta: *Mosberi* Helueticis, Gesn. Vitis Idæa 2. maior: *Groß Heydelbeer* Tab. Compilerator eius historia, satis clarè sua prodit descriptione, se nescire quid scribat.

Getar. Anglus huius plantæ iconem posuit pro Vaccinijs rubris, quæ non parum differunt ab hac Vite Idæa maiore.

Vaccinium Alpinum Schuuenckf. in Catal. Siles. qui & Vitim Idæam 2. Clus. & Vitim Idæam nigram maiorem Thal. & Vitim Idæam maiorem Gesn. eandem planè satis confidenter facit, quod tamen non temerè negauerimus.

Nascunt, eodem teste, in montibus & solitudinibus & siluosis. Tradente Clus. inuenitur in *Veitzalben* iugo duobus supra *Neuberg* Germanicis miliaribus: postea etiam in descensu *herrenalben* supra *Therhof*, multo fructu onusta, atque in *Fischero* Antrix monte supra *Gamingann* Repe-

ritur etiã in silua Norimbergensi vrbi proxima, ad *Latomias*, vbi & vulgares nigri & rubri baccis maxima copia nascuntur sub *Pinastris*, *Piceis* & *Abietibus*. Nos in Burgundia locis alpinis frigidis obseruauimus, & in inferiore parte montis *du Pré*, loco paludoso, dicto *Malsaigne* vbi Burgundi *Duermier* vocant, Item in montibus *Vogesis* Lotharingiæ adiacentibus (*Ball. n* vocant) in cacumine, sed loco itidem paludoso. Copiosam etiam vidimus in montibus inter *Nagel* arcem Wirtembergicam & *Thermas* Ill. Marchionum Badensium. Sæpè in hortum Montib. transtulimus, fructusque seuiimus, sed frustra.

Baccis inebriandi vini inesse referunt venatores, & aratores: testanturque du Choul, Camer. *Inebriant*. alique, præsertim copiosis deuoratis. Nec mirum. Sunt enim sapore vinoso & grato. Folia quoque aliquid aciditatis habent, sed astrictionem maiorem. Quare tum his tum virgulis *Tinctores* vtuntur, idem præstantibus quod *Ledum* Alpinum, vt dicebamus.

VITIS IDÆA FRUCTV NIGRO.

CAP. V.

Hanc Clus. Descriptio:

Priorè facit, ramis flexilibus, & humi diffusis, gracilibusque, multis gemminibus, vix è Musco (quo ramis occultantur) prominentibus, in quibus nullo ordine digressa sunt folia, prioris Ledi Alpini foliis penè similia, paulò tamen longiora, angustiora, teneriora, minusque crassa, admodum venosa, superne virentia, infernè

dilutiora, leuiter per oras crenata, & mollibus quibusdam villis hirsuta, longo pediculo inhaerentia, gustus valde astringentis. In summis gemminibus præcedentis anni, baccas fert rotundas, Cerasi nonnunquam magnitudine, oblongis & tenuibus pediculis dependentes, coloris initio viridis, deinde rubri, postremò nigri, succulentas, non ingrati saporis, nulla ossicula continentes, sed plana duntaxat semina, alba, numero vt plurimum quina. Radix lignosa quibusdam fibris donata, & rami per terram sparsi similes fibræ nonnunquam agunt.

Maturis & immaturis onustum hunc fruticem, iuxta Ericam bacciferam alteram nascentem, in vniuersis *Enthalben* iugi supra *Neuberg* scopulis mense Augusto cruebat idem. Florem non obseruauit.

An verò in classem Vitis Idææ rectè retulerit, alijs iudicandum relinquit: nec enim sibi ipsi illius nomenclaturâ satisfacere ait.

Ledi alpini generibus adscribi posset, nisi baccæ quibus prædita est, & aliæ quædam notæ refragarentur, Simlerus ad Com. de Alpibus eius

meminisse viderur, & Carolsbaden appellare : nam parum à Rofe montanæ fructe differre af-
ferit. Huius folia fatis ad illam accedunt. Hæc
Cluf.

Tabern. ner. Taber. Vitim Idæam ꝛ. vocat, & Heidelbeer:
Sed compilerator eius iconem & descriptionem
Cluf. proponit, nulla eius facta mentione : flores
appingi curauit, quos nec defcribit, nec Cluf. vi-
diffe tateur.

Gerardus Anglus figuram Compileratoris habet:
ac Vaccinia Pannonica, siue Vitim Idæā appellat.

VITIS IDÆA ANGVLOSA.
CAP. VI.

Defcriptio.

Folia.

Flores.

Bacca.

Grana.

Myrtilli.

Hes Auerr.
Tia gnot.

Vitis Idæa
angulosa
virgultis fruti-
cat platumque
pedalibus, in-
terdum cubita-
libus, satis cre-
bris, virentibus,
angulosis & fra-
ctu cōtumacib⁹,
in multos ra-
mulus diuissimis
quib⁹ folia cre-
bra, tenera vi-
rentia, caduca,
vnciam circiter
lōga, plusquam
semunciam la-
ta, acuminata,
glabra, per am-
bitum argutis
denticellis cre-

nata, sapore partim acido, potissimū primū emer-
gentia, partim aultero. Flores in singulis hæret, in-
ter folia, bullati siue vireolum referentes, colore
ex albo punicante, stylo croceo. Succedunt bac-
cæ, singulares quoque, Iuniperinis serè pares, per
maturitatem violaceæ potius quàm nigre, vimbi-
licatæ, sapore grato & acido primulū degustatæ,
quæ tamè paulo post nescio quid nauseabundi in
ore relinquunt, purpureo uilaceæ, larilq; pertinaci
rincturæ: cui grana immerguntur multa, parua, ru-
bentia. Radix tum recta, tum obliqua quaquauerſu
agitur, è supina etiam parte stolones emittens.

Hanc perpetuā quosdam Myrtum existimasse ex
his Cordi liquet verbis, quando ait: Myrtus non
est exiguus ille fruticulus, quem Germ. Heidel-
strauch, (al. Heidel vel Heidelsland :) & cuius
baccas Heidelberg appellat, vt hætenus falso à
plerisque creditur etiam Strudelbeeren. Plerisque
hodie Myrtilli Latine dicuntur.

Quidam etiam fructus eius Vaccinia nigra ap-
pellant, auctoritate Virgilii. Sed insulsi homines
videntur, inquit Tragus: nam Virg. de flore lo-
quitur, Hyacinthum cum intelligens cuius Diosc.
l. 4. historia proponens, Romanis testatur Vaccini-
um dici. Huius alterum genus Ropbeeren/
Strumpelbeeren, & Brudbeeren dicitur. Myr-
tillos Auerrhoes lingua sua Arabica vocat Hes.

Non placet figura Tragi, in qua folia non fer-
rata. Nec quod scribit foliis vestiri solidis, Buxi
per omnia similibus, sed tenerioribus. Quid si non
distinguat Vitim Idæam fructu rubro, folio semper
virente ab hac? eius enim non meminit, licet læ-
pius cum hac proueniat.

Quoniam verò Germani & Bohemi legitima

Myrtose carere perspicere, aliam in siluis nas-
centem sibi computarunt pharmacopole, eamque
myrtillum vocare, nempe hanc plantam, vt an-
notat Matth. Quod verò idem de hac planta scri-
bit, folijs virere Buxo serè similibus, sed tenui-
oribus, Myrti minoribus, robustis, non placet.
Considerent quæso herbarum studiosi: quenam
sit his cum Buxo similitudo, quodque robur in
folijs. Suspiciamus Matth. min⁹ versatum in
Myrtillorum differentijs, pauciores probè nouisse.
In Epit. χαμαυλίζων, It. Myrtillo: Ananien-
bus Calanezza Dodon. Confines in quibusdam
Galliæ locis: Brabantis Craefhesten / pestelbesten
& Hamerbesten / qui ait posse dici Latine Vac-
cinia, non tamen Virgilij: melius tamen conue-
nire nomen Vacciniorum, quàm Myrtillorum,
vt quidam apellant.

Videntur autem Vaccinia dicta à baccis, quasi
Baccinia.

Quicquid sit, Vaccinia hæc nostra dici possunt,
& cum Vaccinijs Plin. ac Virtuuij (de quibus suo
loco) in eo conueniunt, quod vestes telæque li-
near tingi purpureo colore his queant. Cum Theop.
autem ac Plin. Vitis Idæa descriptione haud
quaquam conuenire satis manifestū: humilis enim
est frutex, vix cubitum altus, paucis, breuib⁹, &
nequaquam cubitalibus ramulis; haud taceamus,
vt Plin. ait, nec vuarum acinis similes fructus
sed veluti Taxi baccas, profert; non dulces, sed
subacidas & adstringentes; in quibus quoque non
molles, sed multa exigua, candida, plana
semina: solum non rotundum, sed torondo lon-
gius. Iam & credibile est hunc in Italia, Græcia,
ac minore Asia non reperi, cum Germaniæ pro-
prium Matth. asserere videatur: tantū abest vt
Vitis Idæa aut Alexandrina dici haberi queat.
Porro non placet Dod. icon quam in hist. Gallica
proponit, nec illa quam in Latina, quamvis priore
melior videatur in eo tamen peccatum quoddam ad
recta picta, in speciem arboris, nec foliorum fer-
taturas expresserit.

Airelle du Choul non est ea stirps quam Dod.
pro Vaccinijs nigris exhibet, vt ipse putat, sed ea
de qua proximè egimus.

Cæterum Vitim Idæam, Heidelberg vulgò di-
ctam, esse à se primū obseruatū gloriatur Gesn.
& viros aliquot eruditos consentientes inuenisse.
Aduersari quendam de re herbaria bene meritum,
& Vitim Idæam interpretari illam quæ Passillas
Corinthiacas vulgò dictas ferat. Se verò nobilissi-
mum illud vix passæ genus non in Ida, nec alijs
præaltis niuisque montibus nasci putare: sed vel
in planicie collibus apricis, magna hominū cura.

Idem de collectione stirpium Vitim Idæam
Theoph. esse ex eiusdem descriptione se interpre-
tari ait: quæ tamen opinio paulò antè refutata per
Dodod. Item in Catal. plant. Dryophonium, Offic.
memoralis Myrtus: δρυοφώνιον: Confines. Myrtus
offic. Ruff.

Lonicerus qui pleraque sua Botanica ex Tra-
go confectauit, eundem de Myrtillis tradentem
parum diligenter legisse videtur, quando ait posse
statui duplicem differentiam, magnam & parvam,
ambas tamen eiusdem esse figuræ: nam aperte
Tragus docet, maiorem & minorem figurā differ-
re: ἡ μὲν ὁ ἰδῆα, (vt annotat Rob. Confat.
Theoph. & in Lex.) Galeno ἡ ἰδῆα ἡ ἀγρία planta
est, id est, Vitis vitiina, in Apennino adhuc vocatur
Vigna dell' orso, quam vult esse Vitim Idæam
Theoph. Anguillata: Vulgò Azeres, alijs Aurelles,
It. Vna dolce, apud Northmannos nihil copiosius
prouenit, præsertim in Bellocationum agro ubi vo-
cant

cant *Mourets*. Sed si Const. intelligit nostra n Vitim Idæam angulosam, vt suspicatur, dubii adhuc sumus an sit *Vigna del Orso* Anguil. siue Vua Vrsina Gal. quia tribuitur ei fructus ruber, qui in hac purpureo violaceus & multis niger dicitur.

Quod nonnulli vnam vrsi Gal. à Theoph. Vite Idææ non differre putent, falluntur Clusii iudicio, cui Vitis Idæa nihil aliud esse videtur, quàm Myrtillus Offic. Germaniæ. Idem in Pan. tradit Vitim Idæam Theoph. rei herbariæ peritis esse Myrtillum Germ. vulgarem baccis nigris.

Et Aduers. Herbariorum Vaccinia nigra & rubra sunt Myrtilli Offic. An Idæa radix. Maturitate (inquunt) assecuta bacca nigræ vineo succo turgent, prædulci gustu: flores Ericæ aut Vnedonis, minores, pallentes, radix lignosa multa edit virgulta pede altiora. Folia effigie Myrti aut Rusci rotundiora, molliora, sed hieme decidua.

Lob. Obf. Vaccinia nigra & rubra, Idæa Vitis Theoph. Dalech. Clus. Myrtillus Offic. Germ. & myrtus montana: Vua Vrsi Anguil. Gal. *Aurelle Airtelle*. It *Vua Orsa*. At figura Lob. non placet, quia nullas foliorum serraturas ostendit, quarum nec in descriptione meminit: non placet etiam comparatio foliorum cum myro & Rusco: nec quòd duas plantas velit vnâ eademque illâ figurâ completi, licet neutra conueniat. De Vua Vrsi Anguil. paulò post.

Audiamus Celsus. *Bagula* (inquit) vulgò in Alpibus quasi bacculæ, fructus dulces, subacidi, paruis vis similes, in maturitate nigri quos elstant Alpini: fert eos paruos frutres dodrantali altitudine, ramulis virentibus & striatis, foliis in rotunditate oblongis, leuiter serratis, sine pediculo annexis alternatiui: flosculis radiantibus, concauis vt Arbuti, qui suminis fructibus insident. Alterum genus &: Videtur hi fructus quasi humiles Mespili. *Hec ille*. Quæ tota descriptio satis conuenit cum nostra Vite Idæa angulosa, si excipias quod ait, Vis similes, & quod videantur quasi humiles Mespili. Nos tanè considerata eius descriptione ac etiam ipsa planta nihil videmus quod respondeat cum Mespilo, cuius folia sunt hirsuta, longa, rami nec virentes nec striati, sed rotundi: flores ex foliis constant: fructus in totum diuersus, figura, colore, substantia, & sapore. Quid verò sibi velit cum flosculis radicanibus, in hac planta non apparet, nisi fortè legendum sit candicanibus.

Hist. Lugd. in ea est opinione, esse Vitim Idæam Theoph. & Vitim Alexandrinam circa Phalacrum Plin. In Aueniæ montibus (vbi provenit) dici *Airtelles*, Italis *Vua del orso*: Germ. *Heidelbeer*: Vuam Vrsi Anguillaram vocare: Dod. Vaccinia nigra & *Causines*: Ab hac Idæa Vite differre à Lob. pictam Myrtum Germ. foliorum incisuris, de qua tradat Matth. in Germ. & Bohem pharmacopoeis Myrtillum dici. Sed frustra *Hist. Lugd.* duas facit plantas, cum duæ sint figuræ vnius plantæ, quantum prior deterior.

Vitis Idæa minor passim in Hæcynia Saxothuringica, Thal. An Camer. in hort. Vitis Idæa nigra passim in siluis. It. n paulò post: Vaccinia nigra. Dodonæi Vaccinium nigrum. *zartauersdorf* Peuc. Myrtus terrestris seu Pumila: *Blauwe Heidelbeer* / *Staudelbeer* / *Rosbeer* Schuuenckf. Vitis Idæa siue Myrtillus 1. Tab. Angl. *Blacke Whortles* or *Whortle Berries* / Gerar. Myrtilli & Vua Vrsi Anguil. C. Bauh.

Nascitur tam in albis quàm in vastis desertis, viginolis & tenebrosis vallibus alijsque humectis locis Germaniæ, Galliæ, Angliæ, Scutiæ: inaccessis,

alpis Tridentinis, monte Fractio iuxta Lucernam Helueticum, in sylva Hæcynia, testibus Trago, Gesn. & Lob. In Helueticis alpis & syluosis non paucis locis obseruauimus, Item Aitatie, Burgundiæ, Sabaudiæ: speciatim in Burgundiâ propè Castellum *Mesche* vbi fructu vescimur & *Beulier* vocant: Item in cacumine montis *R. fberg* propè *Senier*. Mesocomium: circa Befordiam, in monte *Ballon* Lotharingiæ vicino.

Fructus Augusto maturos legimus. Eodem Tempus mensè Richenivillâ proficiscentes ad fodinas à S. Maria cognominatas, multos pueros atque puellas obuantes plenosque calathos ad cibum referentes offendimus. Floret Maio. Fructus interdum etiam Iulio maturos edit.

Baccis terream & frigidam inesse substantiam ait Tragus, quare cibo quàm medicinæ accommodatior est. At nobis medicinæ quàm cibo aptiores videntur: si vera tradit Matthiol. fructus refrigerate, exsiccare, roborare, reprimere, cohibere, quæ omnes facultates medicamenti potius sunt, quàm alimenti. Dari baccas cum recentes, tum quoque siccas deutorandas Dysentericis & Celiacis. Has igitur Germanis vnâ cum Vniuersâ plantâ haud inefficaciter Myrti vicem præstare idem censet. Cui hac in parte non assentimur: Myrti fructus aromatici sunt: hi minimè. Præterea nostro iudicio Matth. perperam tribuit myrti vires Viti Idææ angulosæ, licet ei valde sint similes. Quate Dod. & Camer. potius subscribimus, quorum sententiâ si crudè edantur bacca ventriculum debilem & frigidum offendunt & aluum perturbant sua frigiditate, tantum abest, vt aluum adstringant, aut fluentem reprimant: quod succus illorum excoctus donec crassecat (*Rob* vocant) addito melle & saccharo, vt coferretur, haudquaquam efficit. Ideo ab aliquibus parari solet ad hæc mala siue ex ipsorum esu, siue aliunde contracta. Cæterum eodem

Dod. tradente Vaccinia hæc facultate secundo ordine, & eoq; satis intenso frigida sunt, & vnâ cum manifesta adstrictione resicant. Ventriculo æstuant conueniunt: sitim sedant: ardentium febrium calores mitigant: aluum reprimunt: vomitum sistunt: dysenteriam ex flaua bile natam curant: aduersus cholera morbum profunt. Sed ad hos vsus *Rob* seu succus cum saccharo vel melle inspissatus ipsis baccis longè præferendus, ob rationes dictas. Pueris tamen qui omnia deglutiant, itemque auiculis siluestribus ob dulcedinem & suauitatem cibo gratissima sunt. Paupercula quoque plebs, vt annotat Schuuenckf. in Silesia ex baccis pulles cū farina coquit, haud ingratas, vt ille ait: sapidiore, hercle, existimarem absque farina, & in simplicem sapam, vel per se integras coctas, more cerasiorum. Sed vt magis nutriantur, idèd fatinam addere putamus.

Lonicæ huic plantæ multas vires adscribit, parum rationi consonas, & fortè in eius cerebello nasas. Folia & fructus in vino maceratos & epotos urinam ciere, ac menses, pellere calculum vesicæ: quas vires quâ ratione rei adstringenti, adeoque frigide & terree [vt ipsæmet fatetur] tribuat, ipse viderit. Item tradit conferre ad effusionem bilis & dolorem capitis, quod partim adstringendo & cohibendo bilem, partim calores & vapores reprimendo præstare posse rationabilis. Foliorum succus in ore retentus aphthas mitigat. Sed quo consilio idem ait eundem succum mixtum cum lacte, & auribus illitum in ambitu, omnia eorum vitia tollere, atque aded visum acuere, iudicent docti. Succus cum saccharo epotus spuro sanguinis resistit, & generationi calculi in renibus: sic enim

Tempus

vires & visus.
*Tragus re-
preh.
Téperam.
Dysenteria.**Matth. not.**Temperam.
Ventriculi
arder.**Cibus
Puerorum.**Vrinam cit.
Menses
Calculum.
Lonicæ
Bilis effusio.
Dolor cap.**Aphthæ.**Sanguinis
spurum.*

crimus erga demonstrantem.

Hist. Lugd. more suo duas vel tres confun-
dit, dum vni huic diuersatum stirpium hæc nomi-

Radix Idææ
Therionar-
dis. tribuit: Idæa radix, siue Idææ vitis species: Dod.
Vaccinia rubra: Clusio Vua vrsi Gal. Italis Rhodo-

daphne parua rustica: quibusdam Balsamum Itali-
cū vulgate: Therionarcha Plin. Idæa radix Diosc.
Plin. Gal. Tam egregiè Chaos istud stirpes digerere
confuevit.

Frica baci-
fera latis-
lis. Tabern. proponit figuram Ericæ baccifere la-
tifolix nomine, quam & *Rausch* Germ. vocat, sine
descriptione, quæ exprimere videtur nostram
Idæam radicem. De *Vua vrsi* quam idem ex Clus.
habet, iam diximus nostram sententiam. Chama-
rhodendron Alpinam latifoliam & is sanè con-
fundit cum Ledo Alpino: Figuram etiam
Chamap-
py. proponit Lobelianam, cuius nomen iam de-
teximus. De Chamapypyx eius idem dicimus,
quod de Tragi Chamapypyxo, nobis videri eo
nomine tradi Vitis Idææ speciem, cuius iconem
si quis consideret, fortè suspicabitur poti-
us, accedere ad vitum Idæam rubro fructu, quam
ad Radicem Idæam. Rem Lectoribus consideran-
dam, relinquimus. Quicquid sit, cum D. Casparo
Bauhino Botanico vetatissimo existimamus non
esse ex genere Buxi.

G. Bauh.
lans.
Vaccinia
Vrsi Gerard. quoque Chamarhodendros alpigena
dicitur. Angl. *Swearff* rose Baie: Item Vaccinia
Vrsi siue Vua vrsi Clus. *Beards* *Worsile berries*.
Ceterum *Vua Vrsi* Clusio non nisi vnico loco
nascens visa arido solo & aprico, via regia in colle
imminenti cuidam viculo, *Venta el babul* vocato,
inter Guadix & Baca, regno Granatensi, iam flo-
rens Martio. Serius tamen plerumque florere, fru-
ctum æstate maturefcere, & in planta ad hiemem
vsque perdurare ipsi incolæ affirmabant. Nos in
montibus circa Genuam obseruauimus. Proue-
nit etiam Basileæ via quæ tenditur ad S. Christho-
næ fanum iuxta vineas. Legimus etiam in Vega-
garijs Narbonæ montibus.

Locus Ill. Princeps noster Frid. Dux Wirtemb. misit
nobis plantam siccam monens copiosè reperiri
circa Curiam Rhatorum, ferè baccas rubras:
magni fieri hanc plantam à tinctoribus pro tinctu-
ra nigra, ac eis dici *Rausch*.

Tempus Ill. Princeps noster Frid. Dux Wirtemb. misit
nobis plantam siccam monens copiosè reperiri
circa Curiam Rhatorum, ferè baccas rubras:
magni fieri hanc plantam à tinctoribus pro tinctu-
ra nigra, ac eis dici *Rausch*.

Chamæbuxus SIVE CHAMÆPIXOS.
QVIBVS DAM.
CAP. IX.

Descriptio.

Radix.

missis radicantur: alioqui & radicem habet, se-

pè non multò ipsis virgulis breuiorè, lignosam, ex
cuius capitibus (quæ plura possidet) ipsæ emergunt. Folia
per ramos incondita, Buxeis quodammodo
similia, magis acuminata, carnosa, pediculis bre-
uissimis hærentia, [gustantibus primùm ingrata, Flo
deinde amara & acra Clus.] amaricacia: ex quo-
rum alis, in ramulorum extremis flores emicant
Colutæ scorpionidis floribus similes, simul plures
iuncti, qui, teste Clus. odoris expertes, nonnul-
lis verò locis odoratissimi & Narcissinam quan-
dam fragrantiam emulantes, tribus foliolis con-
stant, quorum duo alba sunt, & alarum modo
sursum expansa, galeolæ exalbida illorum exortu
integentes, tertium folium in oblongum veluti tu-
bulum conuolutum est, sursum per lanuginem ap-
ertum, per extremitatem bractæ modo efforma-
tum atque luteum, & vultate interdum omni-
no purpurascens aut rubescens. Floribus succedūt
latæ & compressæ siliquæ, Thlaspi latifolii siliquis
paulò minores, virides. quæ bina plerumque [nō
nunquam verò vnicum tantum] continent grana, Gra
exigui Erui magnitudine, colore ex cinereo ni-
gricante, hirsuta & veluti quoddam animalculū
ementia, Polygalæ vulgaris maioris rubræ semi-
ni haud absumilia, sed minora, quæ apertis
sepe per latera loculis, spontè decidunt.

Interdum etiam pro loci natura floris colorem
variare deprehenditur: nam bina illa folia alarū
instar, sursum expansa, galeolæque eorum exor-
tum tegeus, alba non sunt, sed pulcherrimè ex
purpura rubent: tertium autem veluti in tubulum
conuolutum flarescit, cuiusque extrema pars au-
rea est.

Cordum existimamus in Obs. silua de hac plā-
ta ita tradidisse: [licet Thalius aliò referat] Fruti-
culus exiguus, humi prostratus, unceis viridibus
que virgulis: foliis myrtinis, duris, acuminatis, pe-
rennibusque: floribus papilionaceis ferè, diuerso
colore, videlicet albo, flauo & rubente: extimū
quidem albet, proximum flauet, intimum rubet.
Nascitur in siluis montanis circa Egeram, in Ba-
uaria & Vindelicia. Lo

A voluuer Colutæ flore, siue elegans Clus. qui à
nemine adhuc descriptam putat. At nos à Cordo.
Quidam à perpetuā viriditate *wintergrün* appel-
lari dixerunt, quod nomen aliqui & Vincæ per-
vinçæ conuenit.

Anonymous Peruicæ folio: Camer. Gesn. iam olim
cū ego Bauhinus ipsi conuierem] Chamæbuxū
seu Chamæpyxon vocauit. Argentine vidimus in-
ter Plantas D. Agerii siccas nomine myrtogeni-
ste, quod nomen non displicet: nec sanè male post
Genistam ponit Clusius. Sed magis artius Cha-
mæbuxi.

Frequens est prior teste Clus. non modò in
montibus Calenberg, Medeling, & Badenibus
thermis imminetibus, sed & in alijs ad Austria-
cas & Stiriacas Alpes excurrentibus, qui omni
Resiniferarum arborum genere integuntur, inter
saxa. Plurimis etiam Pannoniæ locis est obuia, ve-
luti ad Pofonium, Sopronium & Zolonock. Alte-
ra verò rarior inuentu.

Florèt utraq; Aprilis & Maio. Semen prioris
[nam alterius non obseruauit] Iunio perfcitū. D.
C. Bauh. attulit Patavio in horto lectam, his no-
minibus: Vitis Idææ Theoph. cum baccis Myrti,
Olea Æthiopica Diosc. Guilandino. Sed decepti
fuere qui ita vocarunt, nisi nomina casu ad plan-
tam fuerint adiecta. Tiguri etiam obseruauimus
& collegimus. Locus particularis nunc non suc-
currit. Hactenus neglecta fuit hæc planta, nec in
vsum Medicum vocata, quod sciamus.

VITIS

VITI IDEÆ AFFINIS POLIIFOLIA^a
MONTANA.

CAP. X.

ORtu & facie est Polii nostratis, virgultis crebris, dodrante longioribus, lignosis, ex nigro rubentibus, magna ramorum sobole fecundis. Folia Polii nostratis, acutiora, nervosa, vncialia, angusta, superius viridantia, pronâ parte cinerea vel glauca, nervo clatiore per longum currere. Extremis ramulorum petioli scalyculi hærent perexigui, foliosi, rubentes, vnde angulosa pyramis exilit Conchylata, baccæ alicuius rudimentum promittens. Pro radicibus passim ex ramis nascuntur capilli instar tenuis fibræ terram morsu comprehendentes. Appingi curauimus latiusculum folium, iuxta angulum, cuiusmodi pauca plantæ à nobis collectæ adhæserunt.

Hanc plantam reperimus vlginosis, muscosis, & frigidis locis cum alijs Vitis idææ speciebus, Maij principio in montibus Hærcinæ siluæ inter vallem Griselbachianam vbi fontes acidi, & Kizelsauwen, vbi etiam fons acidus. Vidimus quoque cum flore apud D. Platerum Basileæ; sed siccam, collectam in monte Pilati.

Hanc eandem videtur Thalium in Hærcynia sua Myrti tenuifolia nomine sic descripsisse. Copiosè reperitur in vlgine illa, vltra Andersbergum vibem, Brockenbergum montem versus, quam nominant *Den roten Bruch*, hoc est, Vlginem rubeam, quod totus ille vlginosus tractus sub radicibus Brockenbergi, & vicinorum montium rubro musco plenus sit, quâ videlicet ex Andersbergum via patet Gollariam versus. Fruticulus est lignosus, palmaris, viticulis multis, incuruis: folijs oblongiusculis, vncialibus, Myrti folijs angustioribus, quorum extrema plerumque in tergum contorquentur. In exiguis recuruis pediculis profert circa autumnum flosculos paruos, rubicundiusculos ex albo. Fructum nunquam adipisci potuit, cumque serò admodum floreat, eo autem loco, vbi nascitur, hiems citius, quam alibi incipit, citius etiam grandiores ibi iues cadant, opinatur ratio eius maturos fructus haberi posse. Cognatum fortè quid cum hoc habere putat fruticulus illud exiguum Cordi, folijs Myrtinis, quem nos diuersum censemus, ac Chamæbuxum præcedentem.

An Camer: Vitis idæa rubra Bavarica, baccis insipidis sine succo. Fruticulus est supinus, crassiflore candidæ quam vulgaris (ea fortè, quæ rubro fructu) quæ apud nos passim cum nigra [fortè angulosa] in siluis crescit, & Steinbeertlin voca-

tur: folijs item oblongioribus, acuminatioribus & angustioribus, per autumnum rubentibus. Crescit circa Monacum in campis asperis inter Ericas. In horto adhuc viuunt & viget, nedum vt siluestres huiusmodi plantæ videtur interitura. *Hæc ille.* Quam verò nobis citò non constet; quò sit referenda hæc Vitis idæa Bavarica, hic lubuit eius descriptionem referre, donec melius nobis innotescat.

OXYCOCCVS SIVE VACCINIA
PALUSTRIS.

CAP.

Descriptio.

PRelongis viticulis, lignosis, ex atro rubentibus, lētis & fractu contumacibus, inque adnatas propagines ductis serpit, quas folia vestiant crebra, posita ferè pinato, dura, serpylli folijs paria, superius viridantia, subius cinereo rubentia. Baccæ figura, vt inquit Cordus, rotundæ & cordis modo inf-

Folia.

Baccæ.

rius iuxta annexum turbinatæ, colore foris primum candicantes, mox puniceæ & purpureis contiguisque maculis & punctis conspersæ, intus verò in candido modicè rubentes, & quatuor exiguis caritatibus parua & veluti abortiua semina claudentes: ea vnâ cum cauliculis humi procumbunt, nonnunquam etiam in musco tanquam absconditæ latent. Flores in extremis & capilli instar tenuibus furculis, Glycypicridos floribus similes, colore propemodum puniceo. Radicibus nititur bicinibus, capilli modo tenuissimis & flauis, ex viticulis subindè demissis. Saporem coliculi & folia habent adstringentem: baccæ verò egregiè & simpliciter acetosum.

Semina.

Flores.

Radix.

Sapor.

Dod. scribit se obseruasse radicem esse instar tenuis bacilli, obliquam, ex qua sursum complures coliculi & inferius fibræ aliquot demittantur.

Thalium autem hæc annotat: oxycoccon copiosè in Brockenbergo & vicinis montibus humidioribus, folijs non ita subrotundiusculis, vt est eius icon apud Cordum, sed oblongioribus ac strictioribus, lenticulæ ferè, breuioribus tamen: quorum ambitus versus dorsum vtrinque leniter reflectitur. Longis lignosisque ac obliquis præreptit in vlginoso musco viticulis, radicibus constans tenuibus, multifidis, lignosis, quibus capillaceæ fibræ multæ adherent. Flosculi exigui sunt, purpurei, veluti exigui Citinij.

Vaccinia palustris Dod. videntur fortè eiusdè stirpis fructus esse, vel congeneris. Tantus autem radicem truncus nostro oxycocco non est, quantum icon Dod. suorum vacciniarum exhibet. Hic idem in hist. Gal. Vaccinia palustris ait Belgicè vocari *Deendestien* & *Deendoren*: Gal. *Con-*

Vaccinia palustris.

lines des mers: nullumque aliud nomen sibi co-

Samolus.

R. eth. ca.
ast.Matth. ex-
cusat. con-
tra Aduers.
Poterson
Rhod. vlin.
Acinaria.
Acini palu-
stres.
Myrtus silu.
Vitis palu-
stres.Rosmarini-
nus.Hist. Lugd.
error.Schuene-
feld v. preh.
Alter
Schuene-
feld.

Locus.

Tempus.

gnitum esse nisi sic Samolus Plin. At in post. hist. Plinij nomen omisit.

Pen. & Lob. in suis Adu. Matth. carpentes: Hanc inquit, cur commentator Ericam bacciferam indigitet, neque causam dicit neque ratio subest, neque quicquam illi Ericæ inest. Sed fallentur illi, ut merito confessus est postea Lob. in suis Obl. nam dudum annotatum aliam plantam esse Ericam bacciferam Matth. de qua postea.

Eidem Lob. *Palustris Vaccinia: oxycoccon* Cordj, *Poterium Dalech. Rhos* Plin. Dillio: *Acinaria palustris* Gesn. Heluetis *Mosbeer*, id est, *Acini palustres*. Batavis *Deen* aut *Meerbeer*. Rôslin. existimat myrti silu. genus, quodque melius pro vera substitui possit quam *Heidelbeer* dicta. Acinariam recte quoque Vitis palustrem, à vinofo acinorum sapore eadem ratione qua Vitis Idæam suffruticem vocari posse præterea annotat Gesn. in lib. de hortis: ubi addit Bernensibus *Rosmarini* vocari. Idem in ep. ad Aretium ait, *Rosmarinus palustris* (ut vos vocatis) recte Vitis palustris appellabitur, à vinofo acinorū sapore eadem ratione, qua Vitis Idæam veteres vocarunt. Qua id ratione, nescimus.

Vitis Idæa palustris locis nascens Clus. Sed fallitur Hist. Lugd. existimans suam Ericam 6. Bacciferam esse Ericam bacciferam Matth. quam ipsa metestatur depingi & describi à Dod. pro Vaccinio palustri. Multum enim differunt. Eius igitur Compiler Ericarum naturam non bene nouit, hanc in eorum censu referens.

In eundem errorem impingit Schueneckf. Lobelium si consuluissent ab ipso metestatur reuocatum errorem cognouissent. Sed crassiori etiam in errore se implicat Schueneckf. tam confidenter scribens esse *Myrtus silu.* Thali, quam ipse metestatur Thalius Vaccinium palustre describat nomine *Oxycocci* Cordj. Verebatur nimirum ille ne sibi nomen Græcum deesset. At *Oxycocci* nomine contentum esse præstitisset quod *Mosbeer* / *Cherfrant* / *Assenbeer* / *Winterbeeren* / *Rauschgrün* Germ. dici notat Schueneckf. quamuis vereamur ne & horum vnum aut alterum nomen paullo inconsiderantius subrepperit. Iudicent Germani Rhizotomi.

Natales & hæc habet humida, vliginosa, opacaque loca, potissimum montana & conualles. Camer. teste, loco umbroso durat aliquantum, licet non admodum irriguo: sed vere ineunte apricum odit & tabescit. Non longè ab vrbe Norimbergæ præpè piscinas magnas reperitur. Cordonatante, nascitur incultis, macris, humidis, putridis, vliginosis muscosisque locis, ac frequenter iuxta Salitorum, plurimumque iuxta Wittembergam. In humidis & vliginosis sepenumero apud Hollandos. Dod. Vdis muscosis siluis Ericæque montium Suditorum passim luxuriat, & viticulis renuius muscum perrepat, Schueneckf. Nobis copiose obseruata in cacumine montis *Bals*, paludoso loco, fructu maturo Aug. principio.

Maij sine etiam Tiguri obseruauimus apud stagnum dictum *Batzen* cum bacis & floribus humilibus Glycypteridi etiam in montibus præpè fontes acidos Griesbachianos & à D. Petro cognominatos. Aliquoties transfuimus in hortum Montb. sed non durauit. Dod. Bacce Jul. & Aug. mēsis maturantur. Flosculi putreui Schueneckf. notante, Solani rubri, minores, apiculis flauescensibus Maio & Iunio hincunt. Bacce Autumnio marescunt, tota hyeme sub niue latitantes incorruptæ, quas Vno tempore pueri & pastores colligunt, ac pulpa molli iungentes sine detrimento

comedunt.

Folia adstringunt: fructus acidum sapit & egregiè adstringit, cum lenicula abstergeri facilitate. Frigida autem, inquit Dod. & seica huiusmodi Vaccinia, vna cum quadam partium ac substantiæ tenuitate, quæ tamen quandam adstrictionem conjunctam habeat, Ardentium febrium calorem petilētibz morbis aduersantur. Coquitur verò & horum succus, donec crassior factus addito saccharo conferuari queat, qui ad omnia, ad quæ bacca, etiam utilior est Foliorum quoque, ubi adstrictione opus, commodus vsus esse potest.

ERICA BACCIFERA MATTH.

CAP. XII.

Est nobis pro Erica baccifera Matth. existimata planta ex montibus Reticis, quæ similis videtur Anonymo 2. Clus. Quum verò nostra planta nec flores nec bacces habeat, pro certo Matth. Ericam bacciferam allere non ausimus. Est verò eiusmodi Numerolos emittit ramulos lignosos, tenues tamen; cortice rufo rectos, in

alios minores nullo ordine variè diuicatos. Totum suffruticem ab imo ad summa densus foliorum stiparum obidet, Thymi durioris foliis, sapore nonnihil amaricante, cum leui quadam acrimonia: nec tamen adstrictionis vacua.

Matth. verò hæc de sua Erica baccifera tradit: Est planta in montibus nascens, qui Bohemiam à Silecia determinant, & à quorum fontibus Albis fluius originē ducit, humi procumbens, & latas occupas areas, folio penè vulgaris Ericæ, quæ baccas edit purpureas, in purpura nigricantes, iuniperinis haud minores, sed molliore pulpa, lenta, & colore subuirefcente, ut in Pruno. Ramis est lignosis, ex atro rufescentibus, flexilibus, obsequiosisque: flores videre non licuit, sed ipsam tantum bacciferam mense Augusto.

Clus. in Pannon. Ericam coris folio primam vocat. In post. hist. vnde cinam, quam sic describit: Humi diffusa est, & latas occupat areas, multis ramis lignosis, flexilibus ramis, constans, ex atro rufescente cortice rectis qui interdum fibras agunt, ut latius serpere, & sufficiens alimentum melius attrahere queant: allurgentes ramulos numerosa ambiunt folia, sapore primum linguam vellicant: pulli ad foliorum exortus flosculi, tribus foliis constantes, coloris ex herbaceo subalbicans, purpurascens ita in unguis internè præditi. His succedunt rotundæ bacce, iuniperinis haud minores, initio virides, maturitate nigra & purpu-

purpur eo succo, vti Mora, plenae, in quibus multa inaequalia & veluti triangula grana. Radix lignosa & dura est. Hanc florentem, & viridibus bacis onustam, multasque adhuc superioris anni maturas retinentem, inuenit idem in præceli montis, Vulgò *Dechse* appellati, scopulis, quinto supra Neapolim Austriae vrben militari, mense Iunio: Postea etiam Augusto, immaturò & maturo fructu plenam in *Sneberg* & *Sneßben* Cellissimarum Austriae & Styriae alpium iugis. Illius etiam arenosis Hollandiae tumulis eruta ramum suis bacis maturis & immaturis onustum misit ad eundem N.V. Io ab Hoghelande. Miramur verò in Clus. iconem ramos pingi hirsutos, nec tamen fieri mentionem in descriptione: alioqui icon angustis foliis melius conuenit cum Erica à nobis descripta, quam icon Camer. à nobis proposita:

Iam antea monuimus Penam & Lob. & hos sequutu. n. Schuuenk. ex illi massè Vaccinia palustris esse Ericam bacciferam Matth. quem errorem dudum deprehendimus. Sed quoniam idem Schumëck. feld. Oxycocon dicit esse Ericam bacciferam Matth. & *πυρροκων* Thalii, cum ex eo aperte cõtrarium pateat nempe *πυρροκων* diuicium esse à Vacciniis: placet eius historiam totam subiicere, quae sic habet. Erica baccifera Matth. Nam hanc de qua nunc agimus, eandem esse censemus. Angli verò in Aduerfar. Vacciniorum palustrium nomine eam proponunt, quamvis hæc nostra in palustribus non nascatur. Fruticulus est humi procumbens, in oblonga, multitudineque brachia rubetia, lignosa, obsequiosa ac foliolis late superterram se prorepando explicans: foliolis densè obuestitur breuib. oblongiusculis, strictis, suffuluis, læpè etiam nonnihil cœruleis, splendentibus, ex quorum alis in ramulorum extremitatibus ætate sub Syriæ æstu micant tenuissima staminula, breuiusque filamentorumumfericorum ferè instar, quorū summmitatibus apicula insident, coloris ex rubro nigricantioris aut spadiceiscentis ferè: hæcque filamenta & apicula florum vicem explent, iisque decidentibus, emergunt baccae splendentibus, luniperinis minores, similes baccis Vitis Idææ seu Vacciniorum nigrotum Dod. rotundæ, ex purpura nigricantes, dulci pulpâ constantes, cui infarcta continentur semina purpureascentia. Prouenit copiosè in summo Broccenbergi iugo & saxorum aridorum filluris. Saxones qui montem illum accolunt, vocant hosc fructus *Speneber* / hoc est, Simiarum bæccas. Vnde, si quis neque Erica, neque Vacciniorum speciem stirpem istam esse voluerit, is nomine confictò *πυρροκων* appellare possit. Inde autem ei hoc nomenclatura inditum est, quod esus ipsorum vberior capiti noxia inferat quædam symptomata, ad quæ delitæ subscquantur gesticationes, ratione nonnihil interturbata, vti, qui ipsi vsus fuerit copiosius, simiarum instar sese habere gestu risibundo videatur. Hinc plantulam hanc deleteriâ facultate minimè carere contendunt, & ab eius esu omnino abstinere, alijsque ipsorum vltim sanctè interdiciunt. At amicus quidam noster Andreas Rosclerus, pharmacopœus Halberstadiensis, vir opt. & rei herbariæ non triuialiter gnatus, hanc stirpem Chamætaxum vocare solet, tum ratione qualitatis istius male, tum foliorum oblongiusculorum Taxi, sed breuiorum. Amilius eam olim, cum necdum illo tempore à quoquam esset hæc stirps descripta, Corios speciem faciebat, Corin Broccenbergensem nominans. Reperiuntur & vetule herbariæ in Saxonia, quæ hanc plantam *Gichtraut* vocitant, commen-

dantque eam mulierculis vt præsentaneum præsidium contra istiusmodi morbum, nempe Conuulsionem. Matth. fatetur se de sua Erica baccifera qualitatibus nihil certi habere.

ANONYMOS FRUTICOSA,

FOLIIS FRICA BACCIFERÆ MATTH.

CAP. XIII.

Elegantissimi Descriptio.

Ami huius fruticelli ramo pulchello nos donauit Cl. D. Agertius Med. Argent. & stirpium sagacissimus veltigator, qui furculosis, lignosis, variè diuisis; imà parte rufis aut fuscis, annotinorum ramulorum principium dilutè rubens, extrema flauescunt. Ex inequalibus internodijs foliola emittit magna ex parte bina, nec tam numerosa ac densò agmine, vt in præcedenti, altero verò latiora, crassiora, & in totum maiora, dilutè virentia, & purpurecentis in morem flauescencia. Ramulorum summa strictis & longiusculis petiolis rubis insidentia occupant vascula Ledi Narbonensis aut Nerij Montani quodammodo similia, foliaceo calyculo suscepta. Folia magis quam præcedentis amara, nec sine adstrictione.

De hac Aduer. vt putamus sic scribunt: Chamæthododendros altera cellis & rigidissimis cauitibus, floribus purpureis perquam exiguis, Erica foliolis, non deciduis, prouenit: humilis tota, à nobis tantum sicca visa.

Gest. de hort: Rosa alpinæ altæ species, foliolis minimis, Acinariæ palustris nostræ foliolis persimilibus.

Nascitur in Adula monte Rhetorum: inde autumnò allata, in hortulo plantata, vbi nunc mediâ hyeme egregiè viret nec perdit folia: duratur tamen vix ipso, altissimis, siccis, ventosis & apricis frigidisque locis assuetam. Species hæc Rosa alpinæ rarissima est.

Ex Clus. Pan. desumpta est nostra icon, sed minus feliciter pictor imitatus est: titulus erat *Anonymus folijs Thym.* de ea scribebat nondum sibi constare, quò esset referenda, eam ob causâ etiam relinquere: nisi fortè ea sit quam Pena & Lob. in Adu. Alpinam alteram vocant, & statim post Chamæthododendron odorem collocant.

In post. hist vocat Chamæcistum 7. Olim (inquit) non mihi constabat, quò istam plantulam referre deberem, quòd mediani haturam inter Chamæcistum & Cneorum Matth. obtinere videretur: eam ob causam inter vtriusque capita locaueram. Sed diligentius postea obseruatam, inter Chamæcisti geneta repõnere placuit, impel-

Folia.

Vascula.

Sapor.

Flores.

Rosa alpin.

Species.

Locus:

Anonymus

folijs Thym.

Chamæcisti

genus.

lentibus me aliquot caulis. Oblongis quandoque
dodrantalibus tantum serpit ramis humi diffusis,
nigricantibus, in multos alios breues ramulos
diuisis: folia frequentia & conferta sunt, bina
semper inter se opposita, non semper hoc obser-
uatum in planta } exigua, serpillio minora, Thy-
mi durioris folijs haud maiora, crassa, superiore
parte viridia, infernè candicantia, amaranthi
saporis. Extremis ramulis innascuntur bini aut
quaterni flosculi simul iuncti, perpusilli è quinque
foliolis compositi, carnei quasi coloris. His suc-
cedunt capitula, maturitate in quas crenas sese
aperientia, & semen exile admodum ostendentia.
Radix dura, lignosa, aliquot fibris donata: quinque
etiam rami subinde tenues fibras agunt. Exiccata
planta non iniucundo spirat odore.

Flosculi. Nascitur tenui solo inter saxa, in summis *Sne-
berg*, *Snealben*, & alijs Austriacarum Styriacarum
Alpium supetilijs.

Capitula. Floret Iunio, interdum etiam paulò maturius,
pro temporis, quo nix quæ iuga illa tegit maturè
aut serò soluitur, ratione.

Locus.

Tempus.

ERICA BACCIFERA LVSTANICA

CAP. XIV.

Descriptio.

Folia.

Fructus.

Non florere.

Camarin-
hara.

Acacalis.

riotes tum fortua tum colore referentè, succulen-
tū, sapore acido, tria granula dura plerumq; con-
tinentem, qui exiccatus per se decidit. An floreat,
nondum constat: incolæ negabant, & fructum
paullatim intumescere amplioremque fieri donec
maturefceret affirmabant.

Et verò hæc longè diuerfa à Matth. Erica bac-
cifera. Lusitani vulgò *Camarinhara*: fructum verò
Camarinhas dicunt. Erica baccifera Lob. Erica
baccifera tenuifolia Tab. qui & *Rausch* vocat.
An verò & hoc nomen Germanicum, quod pluri-
bus plantis tribuebatur, & huic conueniat, consi-
derandum.

Acacalis, Lat. *Acacalis Amato* in Com. ad
Diosc. Est verò *Acacalis* eidem planta fructum fe-
rens album, rotundum, paruis margaritis per-
similem, quem Lusitani sua voce *Camarinham*
appellant: neque putat fructum istum in Euro-
pa vniuersa, præterquam apud Olyssiponem cre-
cere. Planta media est inter Myricem & Eticem
quæ de causa Diosc. prudenter linè eam de Myrice
& Etice sermonem fecisset, de hac illi de caput se-

quens constituit. Fructus est esui gratus: Verùm
Acacalis herba longè alia est, quamquam Plin. illi
quoque fructum margaritis simillimum inesse di-
cat. Quæ *Acacalis* conueniunt, *Acacalis* Plinium
tribuisse deprehendimus, dicentem: *Acacalis* siue
Leontice vocatur semen margaritis minutis simi-
le &c. De *Acacalis* Paulus quoque ex Diosc.

Bry fratres Hist. Ind. Oriental. notant quoque
Lusitanis *Camarinhas* vocatas folijs esse equileti,
sed obscurioribus. Fructus esse baccas rotundas,
perlacci candoris, sapore subacido.

In vna Lusitania hanc plantam obseruauit Clus.
non procul Vlyssipone inter *Riofrin* & *Aldea Cale-
ga*, & etiam supra Vlyssiponem, solo admodum
atenoso, copiosè suo fructu albo onustam: ait in-
itid Manna grana isti fructici inharrentia existima-
se, adeò procul ipsi insipienti imposuisse. Septem-
bri & Octob. fructum fert, qui Nouembri exicca-
tur & per se decidit. Fructus Sept. & Octob. men-
sibus Vlyssipone inuenitur, febrientibus exhi-
bent, ad sitim quæ premunitur, restinguendam: aui-
dè etiam idem fructus à pueris & mulierculis ex-
peritur. Si *Acacalis* est, aquam in qua maderit
eius fructus, ad Collyria quæ ad excitandam o-
culorum aciem conueniunt, addi, testis est Diosc. A-
matus quoque testatur fructum esui esse gratum,
eoque mulieres & effrenatos pueros in cibo stre-
quentur vii.

LIGVSTRVM.

CAP. XV.

Ligustrū fru-
tex est arbo-
rescens, radicem
hinc inde per o-
bliquum spargens,
tres aut quatuor
cubitos altus &
maior, crebris
virgis lentis &
in ramos diuisis
constans, cortice
cinereo obrectis,
præsertim verò
stipites & rami
crassiores tali
cortice vestiuntur:
nam ramuli
virides leguntur,
materie albida,
dura. Folia bi-
na aduerso situ
ex interuallis o-
runtur, oblonga,
angusta, figura ad Salicis
folia quodammodo accedentia, sed breuiora, cras-
sioraque, atrouitencia, læuia, nitentia, gustu acri
& subamaro, non sine adstrictione. Flores in
ramorum summis proferit suauiter olerentes, candi-
dos, racematim congestos, quorum singuli quater-
nis, quinis, aut senis foliis constant, apicibus ex
luteo herbidis, qui decepti statim flaccescunt:
quos excipiunt Baccæ racematim quoque in Pyra-
midis figuram aggestæ, Hæderæ baccis minores,
læuiores ac nigrores, Juniperinis æquales, inritò
virentes, per maturitatem nigricantes, continentes
bina grana, hinc gibba, inde compressa, cortice
spadiceo, carne exalbida, vel digitorum leni pressu
fragilia: sapore amaro ac iniucundo, quamuis qui-
busdam aliquid dulcedinis habere videantur.

Tragus

Tragus annotat huius generis nonnullos fructus subluteo comari flore, atque eos quidem inuentu rariores esse.

Ligustri meminit Virgil. celebrato illo carmine: ubi flores intellexisse videtur.

Alba Ligustra cadunt, Vaccinia nigra leguntur. Et Colum. in hortis: *Per Calathis V. Iolam. Et Nigra permixta Ligustro Balsama &c.* ad fructum potissimum respiciens: ut censet Tragus.

Marcellus sibi persuadet, Ligustrum hoc vulgare idem esse cum Cypro Diole. ut satis appetere insinuat, quando ait: Quos Maro cecinit pastoribus negligi & inutiliter perire Ligustri Flores, medicina & Vnguentariorum Officina libenter exceperunt. Nostra astate nulla aut exigua eius ratio est, cum alioqui vulgaris & ubique paratus fructus hic sit. Cissalpina: omnis adhuc Gallia sic vocat, Hetruria corrupta appellatione *Ruusticum* De Diole. & Plin. Cypro cap. seq. Sunt tamen qui & Plin. Cyprum eam esse Arborem censent, quæ etiamnum in Italia Ligustrum vocatur, ut dicitur in progressu.

Ipsiusmet Ligustri paucissimis meminit Plin. Ligustra inquit non nisi in aquis provenire, telluris vilissima. Alex. ab Alex. tellaras hic Lusorias interpretatur: Dal. verò rectius nostro iudicio lignea signa, vinum, frumentum, oleum aut aliud quippiam significanda, & promittentia, quibus in congiariis & publicis largitionibus Imperatorum utebantur.

Porro magna difficultas orta est inter Herbarios *An Ligustrum sit Cyprus Diole. & Plin.*

Cyprum quidam, ut Plin. inquit, esse dicunt arborem, quæ in Italia Ligustrum vocatur.

Et Ruell. Ligustrum apud nos eadem est arbor, quæ in Oriente & Græcia Cyprus, Gallis *Troenta*, Sueffionibus *Dringua*, officinis ad Barbaros desinens tum *Alcana* tum *Henne*.

Virgil. pro flore usurpauit *Alba Ligustra*. Cyprum id est, Ligustri, florem putat cotollis intorquentium.

Scio, inquit Tragus, qui Phyliream Diole. velint, (ut Fr. Massarias Venetus & illius Simia) mihi verò est *Abies*, Lat. *Ligustrum*, de quo Diole. Quidam immcrito vocant *Bartrigol*.

Cordus quoque scribit, Ligustrum sine dubio arbutulam esse quæ Græcis Cyprus vocatur: propterea Plinium idem scripsisse nunquam pœniteat.

Annotat Corn. Posterioribus plerisque omnibus esse Cyprum: nec tam multis annis confirmatam opinionem velut errorem damnari debere, quum magna adeo sit inter Cyprum & Ligustrum affinitas & similitudo. Eidem aut Cypros est Italiae Ligustrum, aut Philireæ: eos tamen addit qui Italiae Ligustrum viderunt magis Phylireæ simile id quam Cypro depingere.

Eorundem sententiam tuctur Marth. & in errore versari tradit nouum quemdam Herbarium [Anguillaram] qui censet *Cyprum* & *Ligustrum* diuersas esse stirpes, friuolis argumentis ex Plin. desumptis. Hallucinari qui non videant Ligustrum omnibus suis notis referre Cyprum. Sed Anguillare argumenta non videtur Marth. sufficere refutare, & nimis audenter pronuntiare hallucinari eos, qui suæ opinioni non assentiuntur de Ligustro.

Ab eorundam partibus stant Io. Agric. & Turner. Hic speciatim, eius notas omnes cum Cypro Diole. conuenire scribit: ac quamquam Massar. Venetus lib. de Piscibus strenue neget Ligustrum esse Cyprum, rationes tamen quibus nititur, non eam habere vim, quin cōfutari possint. Ac optasse-

mus sanè refutasse viuis rationibus, si potuisset, atque à reprehensione abstinuisset.

Turner. ca. lig.

Amatus ne ambigendū quidem censet Cyprum Ligustrum esse, quum Plin. dicat arborem Aegyptio familiarem, in Italia Ligustrum vocari. Ideo omnino falli Mass. Venetum, Cyprum aliam arborem à Ligustro esse contendente n. Ligustri verò radicibus hodiè Mauros suos inficere capillos, velut equorum quoque crines, quod olim quoque fieri Diole. tradidit. Verum vel ex eo facile conuincitur Amatus, Ligustrum nostrum neque esse Cyprum, neque id lignum quo Mauri capillos inficiunt, quia nihil tale præstat Ligustri nostri lignum, sed *Henne*, quod Cyprum existimamus.

Amatus refut. Lacuna not.

Amati errorem vitumque ruminatur Lacuna, (vir nostro iudicio parum in re Botanica versatus) nempe & *Abies* esse & Ligustri radicibus à Turcis tingi caudas equorum: additque Poëtas huius arboris flores vocare Ligustra, & fructus eius Vaccinia: sed dubium non est duas ab eo confundi plantas: non enim nostratis Ligustri, sed alterius exoticæ arboris radice, de qua postea, tinguntur pili equorum.

Ligustra Poet. Vaccinia Poet.

Ad vnius huius plantæ historiam idem Lacuna accumulat & tertium errorem. Ponit Ligustri iconem ex Marth. & aliam habet eiusdem plantæ nomine Halimi, cum quo nullo modo conuenit, Cæcis ita inponendum est, non nobis & diligentibus studiosis.

Tertius Lacuna error.

Monachis etiam *Cyprus* Græcorum & *Ligustrum* Latinorum vnum & idem sunt, quemad. & *Alcana*, ut legentes [inquirunt] Scrapionem, & Diole. cū Plinio conferentes non later. Addunt in oleo Cyprino Actuarius legi florum Ligustri, Græcis *Cyprus* dicti.

Lonicero *Ligustrum* Diole. Philyra est & Cypris, cuius duas species facit, magnam & paruat. Esse Virg. alba Ligustra, & Colum. Nigra Ligustra. Ita vides non minori ignorantia quam occurrantia ab illo vni plantæ tribui tria diuersarum plantarum nomina. Præterea vnius plantæ duas icones, minorem & maiorem ponit, & propter eas potius, quam ex re ipsa, aut quod viderit, vel ab aliquo didicerit, duas tradit species, à nemine hæcenus, quod equidem sciamus, obseruatas.

Lonic. ca. lig. Non errat.

Eius priorem iconem Ryff. prædicto non magis in re Herbaria versatus, pro Ligustro ponit, scribens: *Ligustrum* Plinij aliorumque Latinorum, cuius picturam damus omnes fore hæcenus Diole. Cyprum interpretati sunt, sed illos nuper redarguit Massarius, demonstrans Ligustrum esse *Abies* non Cyprum. Ryff. igitur qui incepte posuit pro Cypro iconem Ligustri vulgaris, ut dictum, cap. sequenti iconem maiorem eiusdem plantæ cum eodem Lonic. ponit pro Phylireæ Diole.

Ryff. 1. error.

Altiùs sapuisse sibi persuadent Pen. & Lob. in Adu. quando *Ligustrum* Diole. nostras vocitant, subolfacientes fortè nostrum diuersum esse à Dioscorido, & nihilo minus ad illud reduci posse aut debere existimantes, ut equidem candidè interpretaremur nisi sequentia eorum verba diuersum proderent, quando aiunt: de florum fœtura Cyprus dictus Græcis videtur: *κρυπαι* enim floreo est, quòd alluissè visus est Maro, ubi *alba Ligustra* cadunt, canit. Auic. dicit baccas esse sanguineum lotium aut potius colore cruentum ciere, quod præstitisset Refractarijs experiri, quàm Ligustrum verum inficari. Quæ tamen Alkanna assertum tur assule, vel baccilli, luteo sunt intus ligno, eoque si crinem (ut videtur Auic. ex Diole. velle) ruffant, sunt sanè aut inclitioris notæ Ligustri, aut diuersæ

Ryff. 2. error.

Cyprus Græc.

plantæ. Quibus postrenis verbis & notis non temerè ceu recidiua quadam hæsitazione iactari nobis videntur, adeoque nihil certi statuisse. Non placet igitur eos prius *Ligustrum* & *Cyprum* idem dixisse: nec quæ huic nostræ ascribunt de vrina cruenta, quod decebat illos potius experiri prius, quam redarguere eos qui negant *Cyprum*, cum ipsi met dubitent, vt apertè docent eorum verba de Alkana, de qua nos seq. cap.

Castor Dur. error. Denique *ligustrum* nostras etiam *Cyprum* Diof. faciunt Cast. Durantes, [qui non benè duas figuras & descriptiones vnus plantæ ponit, quasi diuersæ sint plantæ.] Taber. & Cæsalp. Lonic. addit Cyprum ab insula dici.

Ligustrum non esse Diof. His omnibus strenuè se opponunt, iam sepè citatus Massarius, Fuchf. Dod. Anguil. Rob. Constapud Amatū, Goropius, Porta, aliique quorum iudicio & rationibus sanè in hac re plus tribuimus, eisque hætenus subscribimus, donec prodeat aliquis, qui nobis diuersum persuadeat. Quauquam Diof. Cyprī descriptio propius ad nostrum *Ligustrum* accedere videatur quàm Plinii: quamuis nostram vix propriè & simpliciter arborem dicas, adhuc minùs peregrinam. In nostri quoque *Ligustri* foliis nihil tale quid apparet, quod capillos ruffet, quæ notæ nostrum *Ligustrum* à Diof. Cypro potissimum distinguere videntur, quamuis & aliæ fortè sint circa vires, nondum obseruata. Sed quid multa opus velitatione, cum alia planta, nec frutex, sed arbor Recentiorum industria inuenta sit, melius cum Diof. Cypro conueniens.

Nec Cyprum Ægypti plantam Plin. Sed nec Cypro Ægyptiæ descriptioni Plinii quædat nostrum *Ligustrum*. Plinii namque Cyprus semen habet Coriandri, peregrinaque est arbor. At *Ligustrum* nostrum grana non Coriandro similia habet, vt facillè ex descriptione nostra proposita conferenti notas cum Coriandro patebit. Nec sanè nostrum *ligustrum*, quod spontè in sepibus & senticetis passim occurrit nascitur in Ægypto. Rectè igitur Fuchf. *Ligustrum* quo nomine Græcis appellatum sit, noudum certo nobis constat, neque enim, vt ferè omnes hodiè putant, Cypros est.

Plin. not. Dod. quoque ipsam in hac re adèd Plin. reprehendere audens, eum scribit perperam *Ligustrum* eandem arborem esse censere, quæ in Oriente Cyprus. Quam censuram mitigans Anguil. Cyprum, inquit, quidam volunt esse *Ligustrum* in Italia dictum: verum credere non possum *Conastrello*, quam habemus in Italia esse Cyprum: notæ non respondent. Plin. etiam non affirmat Cyprum esse *Ligustrum*, quamuis alio loco id asserere videatur. Verum fortè Plinio addita quadam aut deceptus Plinius sibi contrarius. *Conastrello* non potest esse Cyprus Plin. l. 12. c. 25. *Ligustrum* Latinorum non negarim. Quæ planta sit Cyprus ignoto. *Conastrello* est Philyrea vt pater ex descriptione. Hec ille. Qui existimando *Conastrello* esse Philyream, fallitur, de qua mox transigemus.

Ligustrum Virgil. Non esse Ligustrum Columella. Eadem ferè & Rob. Const. confirmat his verbis. Quid sit *Ligustrum* siue Cypros, profectò ignotum est his nostris temporibus. In hoc solum Diof. & Plin. consentiunt, quòd vtique dicat esse arborem quæ vel solâ notâ excluditur vulgaris illa planta ab huius consortio, quam nobis pro *Ligustro* & *Cypro* ostendunt Herbarij, quæ fortasse est *Ligustrum* Virgil. non autem Cypros Diof. aut Plin. *Ligustrum*, imò nec Columelle. Hic enim frutex in sepibus maxime communis, vix vnquam visus est arbore scire: nos Galli vocamus du *Troscue*: sed Cyprus siue *Ligustrum*, id est, Arabum *Alcanina*, arbor rara est, & inter pretiosa

simplicia semper adnumerata.

Hic ac similibus rationibus motus doctiss. Goropius, *Ligustrum* alterum Veteribus dicere maluit, & apertè ait Virgilij *Ligustrum* non intelligendum esse de Cyprī flore odorato. Sed cur *Ligustrum* alterum Veterum dicit, vbi duo genera *Ligustri* apud Veteres inuenit: sanè nisi id intelligat vel apud Plin. vel hoc nostrum *Ligustrum* ceu alteram *Ligustri* Veterum speciem agnoscat, quid aliud velit nondum olfacimus. Nam, vt dicebamus, præter Cyprum [cuius aliquoties meminimus] & *Ligustrum* sapius citat, vt in frequentibus patebit, nec tamen hoc idem esse cum illo categoricè assermat: immò lib. 12. c. 24., vt & l. 23. c. 4. videtur ambigere, vtrum ea Cypros sit, quæ in Italia *Ligustrum* vocabatur: dum id ita esse, non ex sua, sed ex aliorum potius sententia pronuntiat. Certissimum quoque diuersitatis nostri *Ligustri* & Cyprī Antiquorum argumentum producit Porta, ab ipso experimento desumptum: nempe, inquit, *Ligustri* vulgaris folia non ruffum capillum reddunt: quare non est Cyprus Diof. sic igitur primam difficultatem exoluimus.

Alterâ difficultas est an *Ligustrum* nostras sit *Alcanina* & *Henne* Arabum.

Asserunt Ruell. Tragus, Matth. Lacu. Monachi, Lonic. Brunfels. Bouius, Comes à Neuenar, & Cast. Dur. ac in genere omnes ferè ij qui, nostrum *Ligustrum* cum Cypro Veterum idem faciunt, cum Atabes pleraque sua de *Alcanina* esse Diof. cap. de Cypro transcripserint: Sed hinc non sequitur nostrum *Ligustrum* esse *Alcanam* Arabum, sed verisimile tantum sit hæc & Cyprum Diof. esse idem. Idecirco fallitur, quisquis ille sit, qui apud Cordum annotauit *Ligustrum* Arabicè dici *Alcanina*, *Henne*: Nam vt dictum *Henne* quidem est Cyprus, sed non *Ligustrum* nostrum vulgare. Rectè igitur Bellon. Arabum interpretes Latinos *Henne* seu *Alcanina* falsò *ligustri* vertere notat, cum dixerit sit arbor. Quod verò idè *Henne* siue *Alcanina* differre tradit à Cypro aut *Ligustro* Gallicè dicto *Troscue*, quòd *Henne* non deponat folia vt *Ligustrum*, nobis non probatur. Nam cum *Henne* & *Alcanina* Serap. sit Cyprus Diof. *Ligustrum* verò nostrum, vel ipso teste, non sit *Henne* & *Alcanina*, ne Cyprus quidem erit, aut rectè dicetur.

Cæterum cum (vt ex Adū dicebamus) quæ *Alcanina* nomine importantur ligneæ assulae sint luteæ, satis patet à nostro *Ligustro* differre, si modò veræ & genuinæ sint *Alcanina*.

Leoniceum carpit Agricola, quòd Cyprum similem *Ligustro* fecerit, nec se cum sequi, at ipsomet. tamen idem *Ligustrum* facit & Græcis Cyprum dictam: ac in eo hallucinatus est, quòd similitudinem negauerit, & quòd ipse cum plerique idem putarit. Melius igitur fecisset, si melius sententem fecutus fuisset.

Tertia difficultas est, an *Ligustrum* nostrum sit *Philyrea*, vt voluit Massarius, Fuchf. Anguil. Gesn. Euchar. Roeflin. Dod. (qui malè non tantum *Philyream* *Ligustrum* facit, sed & eam, quæ existimatur *Philyrea*, ponit pro Cypro.) Sed Gesn. ex aliorum potius, quàm sua sententia id dixisse videtur. Fuchf. quoque parum fortè suæ opinioni tribuens, iudicium penes prudentem lectorem esse voluit. Apertè negat Tragus, Dod. & nos, apertis rationibus moti, quas suo loco trademus.

Baccas, sunt qui velint, dici Vaccinium, de quo Vitruv. Archit. l. 7. c. 14. verum certò affirmari non potest. Sunt qui & *Ligustri* baccas à Virg. Vaccinia vocari putent, sed malè, inquit Matth. Non defuerunt, qui existimant *Ligustrum* esse Mauritanorum caprifolium, sed perperam. Sunt qui *Ligustrum*

strum dictum velint, à ligundo, quod sepius ligandis & muniendis conueniat: Alkana & Henne omnibus ferè iis, qui Cyprum esse putant, vti dictum. Germ. *Beinhölzlin*; quod lignum ossis instar durum habeat: propter duritiem dicitur etiam, *hartrigel*, sed perperam, vt notant Tragus. & Hier. Brunch. *Gersthölz* Taber. Aliis dicitur *Mundholz* / *Geistholz*; *Reinweiden* / quod salici similis sit, & Rheni ripa copiose nascatur: *Mundweiden*; quod oris vlcibus medeatur, quamuis Fuchs. Ligustrum officinis inusitatum dicat, vt reuera est, potest tamen commodè in vsum reuocari. At tamen math. sed male Officinis *Alkana* dici, alii *Alkhanna* scribunt; & mauritanis *Kenne*, alii *Chenne* scribunt; *Hanne*, seu *Hanne*. Belg. *Sedctuyt*, *Nymwolgen* / *Shuuenck*, qui Ligustrum inter Silicie plantas hortenses refert, ait Germ. *Eckweiden* dici Gal. *Troesne*, *Frezillon*. It. *Hetrufcis* *Guifric*, quod inibi etiam aliqui *Oliuetra*, nonnulli *Oliuella*, quidam *Chambrossene* vulgò vocant: alii *Callostro*. A mulieribus & pueris Romæ *Fior fratello* Alphab. scribit & *Christino* dici: *Conafrelo* Parauinis. Hisp. *Alben*, *Alfena*: *Cakil*. *Arbor de Parayso*, aut de *Albenna*: Portug. *Alfenheyo*. Bohem. *Ptacti* *Zob*. Vngar. *fagyalsa*. Apud Bollenfes in ducatu Wirtemb. *Schwarze Hungebeeren* vocant. Vt annotauit aliquando Solerius Delphinatibus dicitur *Sanguin blanc*, & Prouincialibus *Chuter sauvage*.

Nascitur magna ex parte in locis asperis, porissimum vepribus & sepiibus, frequens admodum passim Germania, Gallie, Italia. Ad Rhenum abundat. Lob. ait nulli calidiorum regionum hodie deesse, paullo licentiosius: non enim inuenitur in Ægypto Ligustrum Italicum, teste Alpino vt dictum: copiose provenit etiam in Diocesi Cantabrigiensi ad sepes, & propemodum in omnibus Londini viridariis. Quin & in frigidioribus regionibus in hortis colunt, quorum lepris & areis cingendis accommodata quia tonsilis, & tam floribus quam racemulis tota æstate læta. Floret Aprilis & maio, citius aut tardius pro locorum ratione. Flores tota ferè æstate durant, aliis prætereuntibus, aliis emergentibus. Septembri racemuli maturefcunt, & subinde per totam ferè hyemem restant, non sine singulari utique prouidentia Dei præcipuum auculorum famis refugium per seuisimas hyemes futuri. Folia ad hyemis initium durant, postea decidunt, & vere noua renascuntur.

Virium Liguistri meminit Galenus libro septimo simplicium medicamentorum, sic inquirens. Cyprici seu Liguistri folia, summaque germina in vsum veniunt, & facultatis & temperamenti maxime misti: habent enim quiddam digerens cum aqua substantia modicè calida: habentque etiam adstrictorium quiddam ex terrenâ substantia frigidas, &c.

Folia, flores & acini Liguistri vt prodidit Tragus, adstrictoriam vim habent: hodie apud nos extrinsecus ferè vsurpantur. Aqua è teneris Liguistri foliis Maio mense, aut è floribus Iunio destillata, gargarisatu exulcerationibus oris auxiliatur, neque non scuridis inflammationibus, carbunculisque & pudendorum vlcibus ambustisque igni prodest collutu. Hoc enim remedio ad prædictos morbos Chirurghi penè omnes vtuntur. Hoculi aceto macerati, frontique impositi, capitis dolorem sedant. Acinis Liguistri maturis quidam rubello Vino nigrum inducant colorem, & vt crassius euadat efficiunt, quod magis sit vendibile. Solent etiam illi tan nigrum quam Ve-

netum colorem præstare, quo nomine ab his, qui chartulas luforias, aliasque picturas coloribus variis illuminant, leguntur. Pueri bacculis inficiunt decoctis in aqua, & atramenti loco scriptitant, quod & se aliquando conficere solitum testatur idem: sed pictura in coeruleum quadamtenus spectat.

Aqua stillatitia, è floribus Liguistri, tradente Matth. potu menses superfluos constringit, vtilis aduersus hæmoptosin & diarrhoeam. Eadè perper se, aut cum Pompholyge in oculos instillata, rubores eorum & lippitudines tollit. Ex floribus cõficitur & oleum, quod ad inflammationes vulnerum insigne est, si calidum illinatur: idem dolenti à calore capiti benefacit. Hieme baccis vescuntur aues, præsertim Merula ac Turdi. Ex virgis flexilibus, solida tamen materie, caueæ fiunt ad canoras seruandas aues, ac virgæ ad instruendos equos. Nullum reperiri posse, insit idem, medicum tam inexpertum crediderim, qui non noverit Ligustrum iis omnibus præstare viribus, quibus polleat scriptum reliquerunt Diof. & Gal. Atqui Herbario illi [Anguillæ] venia danda, quod in noscendis tantum plantis, non autem earum facultatibus exarandis operam nauarit. *Hæc Matth.* vt in nobis Scquiaristæus quidam esse videatur, qui solus omnia invenerit, vel inuenisse somniarit. Sed quæ hæc temeritas, de re sibi incognita statuere, & alios insuper reprehendere, cum ipse potius redarguendus est quod præcipuam illam notâ Liguistri quod Cyprum existimat, non examinavit, an eius folia rufent Capillû, vt docet Diof. Et vehementer profectò miramur quâ tam audacter ausit pronuntiare de viribus Liguistri, quod ex sua persuasione vult esse Cyprum quam nouit.

Acinos Liguistri contra Phthiasin & Gallinarum pituitam prodesse, scribit Schuueck. qui ea desumit ex viribus attributis Cypro: Lectores, poterunt sine periculo experiri an nostrum Ligustrum hæc præstet. Iac. du Fouloux de venat. in cura morbi canum ad dolorem aurium commendat fruticem dictum *Troesne* qui nihil aliud est, quam Lignitrum. Zehriël in fulmine laudat ad Arthritidem intra median horam Oleum florum Liguistri, Veronèlibus dictum. *Conastrello* factum ad Solem, aut in Balneo Mariæ, calidè applicatum. Frutex, vt dicebamus, aptissimus est sepimentis, propter lentâ & flexibilia vimina, ex quibus reticulato plexu Garyophyllei flores in vasis circumsepuntur à nonnullis, non sine elegantia. Sic & ad topiarias scenas expetitur à nonnullis, quas non inéleganter conuestit. Feliolum succum quidam celebrant ad oris vlcera & inflammationes. Nec vires à Matth. traditas negamus, sed ab eo potius effictas rationabiliter, & aliunde mutuatas censemus, quam experimento cognitas. Ex gustu facillè quivis vel mediocriter versatus vnicuique plantæ vires probabiliter assignare possit. At pro veris & compertis proderè non item.

Tantò minùs reprehendendi
ii qui id non faciunt, nec
facere volunt, nec
debent.

Diarrhoea.
Lippitudo.
Oleum florum Liguistri instillatum in oculos.
Animum citius.
Ad caueas aurium.
ga ad do-
mandos e-
quos.

Anguillæ

Phthiasis
& pituita
Gallinarum
Dolor aurium canum.
Arthritis.

LIGVSTRVM ÆGYPTIVM : CYPRVS
GRACORVM : ELHANNE
ARABVM,

CAP. XVI.

Descriptio.

Bacca.

Semen.

Folia.

Flores.

Perpetua
Succet.

magnitudine aequali, coloris rufi, saporis strenuè adstringentis, idque citra omnem moriū. Folia admista Ligustri nostratis satis similia, sed minùs lata & candidiora, sapore acidulo subadstringente. Flores autore Alpino, coloris cinericei, non albi, sambuci floribus proximi, minores tamen: odor admodum acutus, & Ligustri odore suavior. Flores Bauuolfitio ex luteo pallidi sunt, odoris suavis Moschi: concolores floribus baccilli: rota hyeme viret: semen ei pulchellum, spadiceum, pyramidale, trigonum eleganter exprimens, basi ita aequali, ut surrectum larrunculi instat ster.

Hanc veram Diof. Cyprum censemus, quo tradente, *κλυστρος* arbor est foliis circum virgulta Oleæ similibus, sed latoribus, mollioribus & viridioribus: floribus candidis, muscosis, odoratis: semine nigro, sambuci fructui simili. Optima nascitur in Ascalone & Canopo. Idem Philysream tradit esse arborem similem Cypro. Pro muscosis floribus *βουβόλη* habent vulgare exemplaria: Ori-basius accommodatius videtur legisse *βουβόλη*, id est racemosos: sunt enim in racemi speciem digesti. Vetus utraque voce caret, & simpliciter *κλυστρος* dicit *ἡ ἐν ἡμῖν*.

Diof. 'cor-
rell. Cy il-
lud.Cyprus A-
gyptia Plin.

Ligustrum

Cyprum Ægyptiam describit Plin. his verbis: Cyprum in Ægypto est arbor ziziphi folijs, semine Coriandri, flore candido odorato. Coquitur hic in Oleo, premittiturque postea, quod Cyprum [Cyprum Dal.] vocatur. Pretium ei in libras quinque. Optimum habetur è Canopica in ripis Nili nota. Secundum Ascalone Iudææ. Tertium Cypro insula odoris suauitate. [præcipuum Dal.] Quidam hanc esse dicunt arborem, quæ in Italia Ligustrum vocatur. Item alibi. Ligustrum eadem arbor est, quæ in Oriente Cypros. Monet tamen Corn. in vetusto Plin. exemplari legi: Ligustrum si eadem arbor &c.

Huic ex Virgil. competere videtur: *Alba Ligustra cadunt* &c: Et Ouid. 13. Metam.

Candidior f. l. nunci Galarhea Ligustri.

Ligustrum.

Vt quod flor. Virg. folijs Quidius tribuat, quæ candicant in hac non in præcedenti: quamvis Virgilium de præcedenti lectum esse, nihil verat, ut qui in Italia vixerit vbi illa, non in Ægypto

vbi hæc, nascitur.

Huic etiam competere censemus omnia illa nomina Arabica, à plenique præcedenti attributa, Apud Serap. *Henne*, id est *Alcanna*, cuius flos similis est floribus Myrti, sed racematim digestus, albus, & nonnihil ad glaucedinem declinans, odoris acuti. Hæc ex Isaacii testimonio. Citat & Diof. eiusque superscripta verba.

Cyprus Hebræis *Copher*, Cantic. 1. vt Græcus interpres reddidit. Hanc etiam intellexisse videtur Hieron. in Cant. Cant. homil. 2. his verbis: *Bortus Cyperi* [Cypr] fraternus meus mihi in vineis Engaddi. [*ἡ ποταμὸς ὑποκρίνεται*] Quantum autem ad litteræ explicationem, habet aliquid ambiguum: quia & vna florens *Cyperus* [Cyprus] appellatur, & species quadam extrinsecus virgulti est quæ *Cyperus* (Cyprus) dicitur, ferens etiam ipsa floridum quendam fructum, in modum florentis Vitis prolatum. Sed videtur magis ad fructum Vitis respicere sermo, quandoquidem Vinearum Engaddi facta est memoria: &c: Hanc igitur cognitam habuisse quidem, sed non eam, verum ipsam Vitum in Canticis intelligi voluisse Hieronymum satis apertum esse arbitramur.

P. Berchorius in reductorio, Cyprum seu Cyperum, vtrunque legi tradit: Cyprum esse arborem similem Oliuæ in folijs, quæ secundum Dioscorum & Plin. suauissimi est odoris: cuius semen si cum oleo coctum fuerit &c: Sed Berchorius videtur ignorasse discrimen inter Cyprum arborem & Cyperum herbam, cuius radix quoque suauissimi odoris: quapropter confundit has duas plantas. Cyperus etiam ab Hieron. scriptus videtur, vt notauimus. Idem ibidem rectè: *Cyprus* inquit, cum Nardo, Nardus & Crocus, fistula & Cinnamomum cum Vniuersis lignis Libani. Et Ioseph. historicus Lib. 4. *ἡ ποταμὸς ὑποκρίνεται* & subdit esse *ἡ ποταμὸς ὑποκρίνεται*. Vt videas Cyprum apud Veteres in magno pretio fuisse.

Theophr. *ἡ ποταμὸς* dicitur vnguentum ipsum, quod & Cyprum vocatur, *ἡ ποταμὸς ὑποκρίνεται*. Sed an ab hac, an alia quadam herba Cypro dicta, vt magna securitate asserit Lonic. nondum ausimus statuer.

Placet iudicium Constantini, *κλυστρος*, inquit, arbor Ægypti assimilis ei quam Ligustrum vocat Italia: quam quidam etiam cum Ligustro canda esse contendere Plin. temporibus: sic vt ferè interpretes omnes eandem Ligustrum reddant, cum diuerse sint, vt rectè cenet Massarius.

Marcell. apud Diof. legit cypron, Romani Ligustrum dicunt: cuius lectionis nullam nec rationem nec autoritatē addit. Videtur Plin. lectione motus id fecisse. Quod si ita est, abutitur sanè eius autoritate, qui ne ipse quid id ex sua sententia sed aliorum pronuntiare sit ausus, quamvis id alio loco id fecisse quibusdam videatur: aliis ex veteri lectione, aliter: Sed Diof. coridi addere ex Plinio, tanquam genuina, nobis non videtur integrum, neque consultum. Ecquis scit, quid illud sit, quod olim Romani Ligustrum appellauerunt. Enim uero sanè cum Italica planta sit Ligustrum vulgare atque adeo Romæ cognita, cyprus nequaquam, illam Romanum Ligustrum esse verisimilius, quam hæc.

Sed à Diof. & Plin. sententia recedit Bellon. fruticem solummodò dicens, non arborem. Sic autem scribit de ea, ac seipsum declarat. In Ægypto inuenimus paruum fruticem, nominatum *Henne* aut *Alcanna*, quem reserant & colunt diligenter. Latini

Latini interpretes Arabes dixerant Gallorum *Troesne* Latine dictum Ligultrum, sed id falsum est, quia arbor *Troesne* dicitur ab ea. Henne prouenit ad altitudinem Mali Grauiarum uerum sectus, profert tantum tenues virgas, vt Salix. Magnus eius est reditus in *Agypto* [vt dicitur in viribus] propter tincturam. Item *alibi*: Arbor Henne, ualens in *Agypto* alio nomine Alcanna, in hoc differt à Cypro aut Ligulstro, quod Galli *Troesne* nominant: huic enim folia decidunt: Henne uero retinet. *Hec ille*. Ergo cum Henne differat à Ligulstro vulgari, vt testatur Bellon. patet quoque non esse cyprum, cum Henne & Alcanna apud Scarp. nihil aliud sit quam cyprus Diof. cuius uerba recitat.

Alpin. sequens deprauatam Interpretum uersionem, ait esse Diof. Ligultrum: & addit esse Alcanna Auic. cyprum Plinio, *Aegyptijs* Elhanne ac Tamarhend. Bellon. & Alpini sententiam approbat quoque Rauuolff. additque Græcis communium vocabulo *schemma* dici: ex huius radice Arabes vrere spodium, vt etiam meminit Auic. c. 17. Melius conuenire cypro Diof. de qua Salom. in cantico, quam nostras Ligultrum. Figuræ suæ titulum fecit, Cyprus Græcis.

A. natus & Lacuna hanc cum Ligulstro confundunt. Denique falluntur omnes, qui vel Plin. non intellecta mente, vel uulgata eius lectione, vel sua decepti opinione *alibi* censent esse Ligultrum nostras, quos in superiori cap. sufficienter refutauimus.

Annotat Dod. à Turcis vocari Henner: cur uero in eius historia pro cypro ponantur duæ icones Phyllyreæ nescimus, nisi Cyprum Phyllyreæ putarint, quorundam Recentiorum errorem securus, qui Ligultrum Italorū & nostras, ac ipsius uocem fortasse Plinij cum Diof. Phyllyrea unum & idem esse existimauerunt. Cyprus Græcorum Hist. Lugd. quæ præter sententiam Alpini atque figuram quam habet ex Rauuolffio in descriptione sua dicit flores duobus digitis longiores.

Ligultrum tunc Cypros Diof. Portæ: quod è Turcia nobis adferret, uulgò *Alchena* dictum, cuius folia contrita, crocea tunc ruffa ruffum capillum reddunt, vt idem inquit, non autem uulgare Ligultrum Marth. Videat etiam Lector quæ cap. præced. notauimus de *Alkana* assulis. Iam ex Diof. dictum optinam cyprum nasci in canope & Alcalone. Plinio Cypros in *Agypto* nascitur. Bellonio *Alkana* *Aegypti* incola est, ubi omnibus notissimam testatur Alpinus. Speciatim refert Rauuolff. Tripoli & potiff. in Cairo prouenire. Eam Turcas & Mauritianos propter gratum & suauem odorem Moscho similem, quæ flores exhalant, diligenter in uasis custodire, & hieme, ne frigore pereat, in cubiculis & subterraneis locis seruare. Et quia tardè noua folia protrudat, nempe Augusto, quosdam irrigare aqua sapone infecta; alios radici calce n ad nouere, vt citius floreat. Ad nos multi baccilli adferuntur, Puluis uiridis in instructionibus habetur officinis succis plenis ex *Agypto* & Africa delatis. Onustæ naues deuehantur per Turcia n, eodem teste. Eiusdem paluere m subtilissi num habemus munere Valerandi Dourez, cum inscriptione, *Henne* Bellon. Est is ex fusco fluefcens. Verum cū n femine nobis misit D. Paladinas no nine *Elhonne*. Pulchello srace nulos inter *uenerat*. nostra peregrina seruamus a Cl. Alpino nunc horti Patuini præfecto dignissi no accepta.

Cypri folia, ex Diof. astrictoria vim habent: quare oris vlcera co nminuata medentur, & illita tu n feruidis alijs indi nationibus, tam etiam

carbunculis proficiunt. Eorundem decoctum igni ambustis applicatur. Ruffint & capillos tritas, & illita folia, tunc in struthij succo maderint. Flos ex aceto tritus & fronti inductus capitis dolores sedat. Caterum quod ex eo præparatur Cyprinum vnguentum, odoratum est, ac neruos exaltat: & mollit: siquidem feruenti natura prædictorum medicamentorum misturam recipit. Plin. Cyprinum oleum vocat, quo autore, exaltat, mollit neruos.

Folia stomacho illinuntur: & vulgæ concitata, [sanguinem emittenti vel procidenti] succus quoque eorum apponitur. Folia recentia co nminuata, vlceribus in capite manantibus, item oris, inedentur, & collectionibus, condylomatibus: Decoctum foliorum ambustis & luxatis prodest. Ipsa ruffant capillum rufa, adiecto Struthi mali succo. [Fallitur Plin. *cypris* uocis homonymia: *cypris* *cypr* habet. Diof. De Struthij herbe seu Lanariæ succo, non Struthij Mali intelligendum.] Flos capitis dolores sedat cum aceto illitus. Idem combustus in crud uolla no nas sanat, & putrescentia vlcera per se & cum melle. Olor donis olet, qui somnum facit. Succus Ligulstri, seu Cypri eodem teste neruis, articulis, algoribus; folia ubique [vtique uet.] veteri vlceri cum salis mica, & oris exulcerationi profunt. Acini contra Phthiriasin, item contra intertrigines, folia uæ. Sanant & gallinaceorum pituitas acinij. Cypri arboris folia, inquit Gal. summaque germina in usum veniunt, & facultatis sunt ac qualitatis maxime mixtæ: habent enim quiddam digerens cum aqua substantia, modicè calida: habentque etiam astrictorium quiddam exterrena substantia frigida. Itaque eorum decocto quiddam ambusta foueat. Vtuntur uero etiam aduersus igneas phlegmonas & carbunculos. Nam absque molestia & morfu desiccant. Quinetiam spontè prouenientibus in ore vlceribus, aphthodesi, & ipsi puerorum aphthis commensa accommodata sunt. Paulus in viribus hoc amplius quam Diof. Cypro tribuit, vt aptè remediis his miscatur, quæ ad lenem consueantur: quod deinceps aliquis, inquit Marcell. nisi quia mollit Ligulstrinum vnguentum, durato Lien i deo accommodatum sit. Nec mirabitur, qui, vt dicebamus ex Plin. aduertet, calida quoque medicamenta recipere, quæ vtique vim habent aperienti & discutiendi, præter vim remollientem, quam habet. Scarp. præter ea quæ Diof. & Gal. habet, addit, in muliebribus affectibus idem præstare, quod sanguis draconis. Cypri florem Plutarchus putat corollis intorquendum, quod placidum suauemque somnum potioribus accersat, quippe qui lenem auram & mitem expiret, quæ remulentorum salebrosas aspritudines sensim laeuiget, ita vt conciliata tranquillitate hebes crapula retundatur, & caloris officio percoquatur. Folia madentia & inundata discutiunt (vt ait Celsus) ea, quæ in aliqua corporis parte inhaerent. Vnguentum è Ligulstro Alexandro magno misit Abdelonymus Syrius, vt scribit Pollux. Auic. tradit, quod si quis hominem tinxerit Ligulstro quod producit florem album, Alchinnam uocat ipse, cum micturum uinam nigram: Sed durum est credere, id euenerit ex illitione externa, nec apud vllum alium id legimus. Certe quidem n est, apud Turcas admodum consuetam esse illitionem ex eo. At tamen de ea re nihil hactenus accepimus: nec uerisimile est. Magni porò *Aegyptijs* (vt scribit Bellon.) ex Cypro reditus: folia enim resiccata in puluerem redigunt ad tincturas flauas. Ex eo in Turcico imperio censis 18000 ducatorum superat. Quin latè etiam patet Turcia, consuetum fore minis hoc

Oris uulce.
Pm. Inflammationes.
Ambustis.
Capillorum tinctura.
Cyprinum Vnguentum

Stomatitis.
Mentis.

Luxata.

Plin error.
Cap dolor.
Noma. Placenta putrida.

Contra pediculos.

Temperam.

Ambustis.
Inflammationes.
Carbunculi.
Oris ulcerata.
Aphthæ.

Lien.

Noxæ.

Auic. mor.
Magni reditus es
Cypro.

pulueremanus, pedes, partesque pilosas flauo rufoque colore tingere, viris verò eodem vngues rūtare: additoque alumine capillos pueris tam maribus quàm femellis inficiunt: nec non equis pilos, pedes, muscarium. Regionum illarum feminis decorum habetur, femora, epigastrium, partesque pudibundas flauo colore tinctas habere, id quod hoc puluere efficiunt balneo egressè. Tunc enim tinctura facilius imbibitur. Tantus verò est eius vñs, vt non solum Turcis familiaris sit, verum etiam in Dacium & Bosnam exportetur. Sæpè fit vt Alexandria naues hoc solo onustæ Constantinopolim appulse de repente saburram diuendant. Vvuntur & ad alias res aureo colore tingendas, ad quem vñm magna fiunt eius in Ægypto commercia. Flores apud eosdem, auctore Alpino, sunt in vñu frequentissimo dolenti capiti appoliti, non tamen cum aceto, vt Diosc. atque alij meminerunt: quod si fecissent, manifestius, vt arbitror, ijs floribus iuuarentur, intus medicamenti vi, aceto penetrationem adiuuante, deducta. Ex folijs puluerem confectum, quem Archenda vocant, ad ruffandos ornatus gratiæ capillos, nõ succo Lanariæ vel Stuthij, vt ait Diosc. sed simplici aqua miscentes, aquam auream faciunt. Ex hoc puluere cum aqua mulsâ parato Emplastro vtuntur ad humidos pedes, fluxionibus obnoxios, ac multum exudantes facientesque pedibus ipsis appolito, ac per horam retento: maximè enim pedes, & quascunque alias partes corporis appositus pulvis exsiccat ac adstringit: nihil enim habent Ægyptij, quod exudantes pedes plus exsiccat, quàm prædicta isthæc massa apposita & aliquandiu retenta. Puluere etiam hoc ad Vlcera oris, gingivarumque & pudendorum maximè vtuntur. Vñs baccharum, vt refert Rauliff. est, si contendantur extrema earum aâ absterisionem dentium, si affricentur. Idem folijs puluerisatis & mixtis cum Citrij succo scribit tingi rubro colore vngues & crines puerorum, qui color videtur interdum apud nos in crinibus equorum Turcicorum.

Dolor capitis.

Pulsus Archenda.

Aqua aurea Emplastrum

Ad humidos & facientes pedes.

MOLLE.

CAP. XVI.

Descriptio.

Folia.

co ut ressam alig" s, pet ambitum equalibus, tã

illum nonnunquam per exteriorem serratis. Flores peculiari numero furculo hærent numero similium, perpusilli, stellati. Virgineis pares, quos bæc excipiunt, Asparagi bæccis ferè pares, ac similes, pingues, rugosum officulum nictatum continentes, sapore & odore bæccarum Iuniperi, acricum amarore aliquo.

Clusius suo *Molle* folia tribuit serrata, quæ ab arbusculis reuulsa, lacteo succo, eoque lento & viscido & odorato manant, & ipsa folia trita Fœniculi odorem reddunt, gustataque adstringentis facultatis nonnihil habere videntur. Trunco erant arbusculæ, [adhuc tenellæ] ex viridi nigricante, multis conferto veluti maculis cinereis. Idem *Molle* suum, quemad. serrato folio describit, ita etiam pingit, vnde nos folia tria ex summitate aulsa murati sumus: reliquam figuram ex nostra sicca planta, folijs non serratis, aut saltem crenâ vnâ aut altèrâ per extremum donatis, delineandam curauimus: ferique potest vt naturæ lusus sit, quemad. in Sorbo accuparia adolefcente & adulta obseruamus.

Lob. quoque nouelas plantas profundè crenatas ait.

Porrò est nobis Resina Ill. E. C. Wirtemb. à D. Paludano missa, Gummi *Molle* arboris nomine, ceræ depurata: instar, lentæ, alicubi nonnihil friabilis, flauescens undique, odore pingui, resinoso & aromatico, vchementi, quæ candela admota, in clarum incendium exardescit liquefcitque, manducata non adhaerescit, sed lentescens magis magisque colorem album contrahit, sapore satis grato, obscurè amaro. Et sanè magnam habet similitudinem cum eo, quod in Oinc. prostat nomine Gummi Elemi, nisi quod paulò videtur candidior. Peritiores rem omnem diligentius perpendant. Hanc resinam ex arbore iam dicta, Romæ visa, detractam habemus dono eiusdem Cornini.

Videtur & Petrus de Ofsa apud Monar. vt sentit Clus. *Molle* describere, quando in epist. quadam ait: Fructus arboris cuiusdam, llicis magnitudine, cortice Cerri & Agilopis simili, folijs Fraxini. Eiusdem descriptionem Petrus Cicea dat cap. 112. primæ partis Chronici. Sed quando Lob. *Molle* Clusij vocat, & addit eius semen & herbam à D. Brancion communicata, credere visus, esse herbam quam tamen scire debuit, vel ex alijs, esse arborem. Sed deceptus forte fuit vocis homonymia: non enim *Mollis* arboris erat illud semen & herba, sed herba Mimosa, quæ etiam dicitur *Molle* herba: de qua suo loco.

Apud eundem lib. de Balsamo, Carpobalsami species eximie odoris fragrantia, cuius fructus apprimè quadrare videtur cum Galenico & Antiquorum Carpobalsamo: eoque merito Carpobalsami species censendus. Eius iconem proponit, & annotat, *Mollis* arboris annose frondes extremas prominentes nullis incisuris diuisas aut serratas esse. Ibidem *Molle* seu *Mully* vocat, eiusdemque trimestris & quadrimestris effigie habet.

Io. Fragos. Medico & Chirurgo regio de rebus ex Indijs importatis Hispanico Idioma conscripto libro, Arbor *Mollis* seu *Muelle* cuius folia referunt Fraxini folia præterquamquod angustiora & minutiora, aliquantulum crenata versus terminum: Gummi albidissimum, Mannam referens: Hæc ille.

Huius Carpobalsami, id est *Mollis* fructus rufi & expressi liquor, eo modo paratus, qui dicitur, in aquam iniectus & agitur, vt scribit Clus. celerimè liquatur, diluitur & lactis modo albefcit: quibus notis à Diosc. Syncetum Balsamum à vi-

tiato coarguitur. Vnde colligere licet, *Mollem arborem* esse veri Balsami speciem. Sic Lob. sentit. Verum quia ipsa arbor nulla ferè in re ad Balsami descriptionem accedit, cur ex ea sola nora & odoris similitudine ex fructu feminique maginate expressio laticis Balsami veri & genuini species censenda sit, nulla adhuc occurrit ratio. Sit quidem liquor Balsamodis & odoratus: an ipsam prout arborem multum à Balsami veri frutice diuersam eius speciem dicemus? Sed odoratum tamen laticem *Castoreum* melius dixisset Balsami similem liquorem, quam *Mollem arborem* veri Balsami speciem.

Mollis & *Lentiscus* Peruvianus Cast. Durantis, cuius figuram habuisse ait ab Odoardo Lopes medico quæ sanè multum differt à Clusiana & à nostra.

Abundanter nascitur in conuallibus & locis planis Peruanæ regionis, vt referunt omnes, qui Occidentalium Indiarum descriptionem dederunt. Eius arboris pullulas duas plantas vidisse testatur Clus. in horto splendidissimo Ill. viri D. Ioan. de Brancion, sed quæ tertio anno perierit hyemis iniuria. Annotat Lob. enatam ex semine in Anglia, vt Londini. Camerario fata sequenti vere exaruit, cùm tamen magno studio ab eo fuisset asseruata; liquorem ybi folia decerpebantur, emittēbat lacteum, odoratum admodum.

Roma, vt dicebamus, proceram arborem obseruauimus in horto quodam à D. Coruino pharmacopeo Romano peritissimè culto: Maii initio nondum floruerat, vix ante finem eius floribus lecta futura, ut iudicabat nobiscum idem Coruinus quo tempore tamen aliàs citius florere referebat Vere calidiori. Ex eadem tamen arbore pulchros ramos, quales pictura ostendit ex parte, cū floribus & bacis dono accepimus ab eodem: Misit ad nos baccas recentes, vt putabat, Doct. Casp. Bauh. quæ tamen, frustra nec spe sate Montbelgardi.

Refert Clus. ex Petro Cicca, *Molle* cortice adeo commendato esse, vt eius decocto erupum dolores & inflationes summa cum utilitate focueantur. Ex tamulis sunt densifolia utilissima Ex fructu cum aqua decocto, pro coctura modo, fit aut vinum, siue potio admodum bona, aut acetum, aut mel: tantoque in pretio sunt apud Indos hæc arbores, vt quibusdam locis eas consecratas suis Idolis habeant: addunt nonnulli eius arboris foliorum decoctum, doloribus ex frigida causa ortis auxilio esse. Gummi verò eius, quod Manne modo candidum esse tradit, lacte dissolutum, caliginem oculorum abstergere. Coruinus, qui nos eiusdem Gummi participes fecit, testabatur eius drach. vnam & semis, egregie alium cingere, seque experientia vim eius cathartica cognouisse. M. Fumee in hist. Ind. gen. quoque testatur ex *Mollis* arboribus fructificis fieri mel, & potionem. Notat Cardanus huius corticem adeo salutem esse, vt si aquæ incoquatur, soluat loric illa lassitudines ac tumores: ramuli, pergit idem, gingiuus ac dentibus viles sunt, cùm eis dentes fricantur, purganturque: Fructum, quem fert exiguum, si iniicias aquæ, sola coquendi diuersitate, mel, vinum & acetum facit. manifestum est autem, prius vinum fieri, quam acetum: mel verò dulcedine vinum præcedit, crassitie subsequetur. Monarde quoque teste, magnis viribus pollet hæc arbor: nam corticis eius puluis vulneribus inspersus, ea mundat, deinde carnem generat, & perfecte curat. Dentes eodem puluere fricati, stabilitur, gingiue abscedentes sanantur. Foliorum

decocto intincti panni, & calidi vulneribus, aut puluere corticis illius inspersio inpositi, curatio nem eorum accelerant, & humorum eo defluxum prohibent. Ex ea manat liquor odoratus, qui fructibus adiunctus, sufficit idoneus est ad multos capitis morbos, & ad Emplastra. Eius quoque potio, quam ex fructu parant Indi salutaris admodum est. Ipsa arbor omni tempore odorata est. Scribit Io. Fragos, Corticem eius tantarum virium esse, vt erum dolores, tumoresque ingentes (si eius decocto aliquoties lauentur) breui collat.

Mollis arboris fructus, inquit Lob. Carpopal-
samum verum virtute longè superat, cum expressus ex fructu liquor vero Balsamo viribus quam proximè accedit, eiusque defectu conuenientissimum erit succedaneum. Huius fructus vncie octo ruse drachmas septem præstantissimi & utilissimi laticis, artificioso torcularis pressu, sicut ex atro coloris, crassamenti quorum olei ferè & diuine fragrantie, simillimi ipsius seminis odoris inter tundendum, & saporis Xyloaloes optime notæ, nobis dedere. Hic liquor recens expressus albescit & spumat: in lancam vestem sulus, & simplici ablutione aquæ lotus, notam non relinquit. Ex magmate seminis iterum tusto, & pauca rosacea asperso, pressu forti, laticis vnguinolioris resinacei, instat grani luni perini drach. duas elicui, qui maculam non relinquit: quinetiam in aquam iniectus & agitatus, celerimè liquatur, diluitur & lactis modo albescit. Quibus notis colligit idem *Mollem arborem* esse veri Balsami speciem, de qua re prius.

MOLLIS ARBORIS RESINÆ SIMILES, FOENICVLI ODORE.

CAP. XVIII.

Onabat mihi honestus vir Petrus Garerus [inquit Clus. Exor. lib. 4. c. 8] succum octauum, quem acceperat ex navigatione longinqua anni 1600. Erat densa resina, nec transparentes, foris subtrussa, inferiore parte alba, & digitis attrita satis friabilis, odorisque non iniucundi, sed fœniculi odorem quodammodo referentis, vt suspicio nem mihi moueret Mollis Arboris resinam esse posse, sapor erat amariusculus & acrimiculus: nec dēribus cedebat, nec ore retenta mollescebat igni tamen admota liquecebat instar ceræ, atque splendida fiebat, flammam tamen non concipiebat.

Nonus verò, Resina erat cineracei ex albo coloris, adeo autem strigolâ & retorrida, vt gleba aut lapidis fragmentum potius videretur, quam resina: licet quispiam suspicari posset eiusdem generis esse cum superiore, sed magis impuram, quia simili odore & sapore prædita erat cū ea, nec dentibus cedebat, nec ore retenta mollis fiebat, igni tamen admota perinde atque illa liquecebat, & flammam non modò concipiebat, sed simul etiam ardebat.

ELEMI RESINA.

CAP. XIX.

Gummi Elemi in massas cylindraceas cogitur, quas pollice & medio digito complectaris, duarum palmarum circiter longitudine. Substantia verò est ferè vniuersim, ceræ flauæ & colora

& consistentia simili, facile flammam concipiens color aliàs intentior, substantia resinacea, sub dentibus facillimè lentescit dealbaturque, sapore non ingrato nonnihil acri & subamaro, odore ferè Fœniculi. Obvolvuntur autem glebæ squæ ad nos importantur, pulchro folio, à cuius nervo medio parallela obliquè in margines creberrimè feruntur venæ, quod cannæ Indicæ videtur esse. Funiculis præterea Xylinis simul omnia cōstringuntur.

Folium quomodo inuoluitur.

Verustum quale.

Ar gummi Melle arboris.

Olea & Ethiopica lachryma.

An Lachryma Cedri.

Resina est, non Gummi.

Illud autè quod à tringita annis Gummi Elemi nomine asseruimus, magis est friabile & exsuccum, colore ferè croceo, quorum utrumque verustati videtur adscribendum: alioqui folio eodem inuolutum est. Multa habet communia cum Resina Gummi Melle arboris nomine missa à D. Paludano, id quod Doctores & Peritores trutina dignum est: eamque ob causam hoc loco de eo agere placuit.

Quidam Aethiopica Olea lachrymam esse censent, Gummi Elemi dictum, ut annotat Cordus, & ante illum Hermodorus, quasi Enhæmum: quod ut non negamus, inquit ille, ita etiam non affirmamus. Apud eundem in margine annotatum. Gummi Elemi suspicatur aliqui esse lachrymam cedri.

Marcel. Ficinus in Antid. Epid. ait Elemi quibusdam Gummi cedri esse.

Fuchs. de comp. med. Olea, inquit, Aethiopica lachryma officinis corruptè Gummi Elemi nominatur: videntur verà carere.

Nimiùm securè Rylius in Diosc. scribit de lachryma Aethiopica Olea Gummi Elemi ab Elæa. vel corruptè Enhæmum.

Ita vides nostrà etiam nū atate obscuram admodum esse Elemi originem, quod & suo tempore annotavit Matthioli. qui negit Gummi Elemi Recentioribus Medicis & Officinis dictum, esse Aethiopica Olea lachrymam, quia gustu mordax non sit ea lachryma [etsi impropiè Gummi appelletur] non in Gummi quidem, sed verius in resinarum genere recipienda.

Matthioli ad stipulatur Hist. Lugd. traditque vehementer errare qui putant Olea Aethiopica lachrymam esse. Gummi verò impropiè dici, cum in Resinarum genere sit potius, ut ex eo intelligerelicet, quòd igni exposita hæc lachryma statim colligescit ac diffunditur, non aliter quàm Resina, quæ ex Pinu, Picea, reliquisque resiniferis stirpibus manat: nulli autem Gummi. genus igni liquatur, nisi addito aceto, aut liquore alio, sed vritur.

Lacuna autor est, Gummi olea silu. siue Aethiopica hodiè non adferri, quamvis aliqui credant esse Gummi Elemi vocarum, quod potius resina sit sed ex qua arbore, ignorari.

Amatus tradit dici hodiè Gummi Elemi corruptè quasi olea, quum Olea Aethiopica lachryma esse debeat. Quæ verò in offic. hodiè habetur, iucundi sanè si prunis inieceris odoris est, quæ an vera vel falsa sit dubitatur, quia Gummi Elemi. offic. non habet asinitatem & similitudinem cum scammonio, & sit resina, ut iure censendum sit vero gummi Olea Aethiopica nos carere.

Autore Cæsalpino Scribit Diosc. Oleastrum in Aethiopia lachrymam fundere Scammonio similem, mordaci gustu, fuluam, stillis constantem exilibus.

Lachryma Theoph. ad sist. sang.

In mari Rubro peculiarem describit Theoph. è cuius Lachryma Medici medicamentum componunt sistendo sanguini. Plin. Enhæmon appellari Olea lachrymam in Arabia singula in effectus,

contrahendis vulnerum cicatricibus. Hoc fortè fuerit illud quod à recentioribus Chirurgis vocatur Gummi Elemi.

Io. de Vigo l. 3. c. 19. Oleum Hypericonis tradit, quod recipit Gummi Elemi. Cronemburg. exponit esse lachrymam Olea Aethiopica apud Diosc. corruptum initio in Elæa, postea in Elemi & Elemii doctam Medicorum scholam credere. Nostrium autem vulgare potius ab odore, resinam Piceæ siue Pinus esse censendum esse, quàm verum Gummi: qui ambigit, inquit, supra iam expectatur, nam continuo colligescit ac diffunditur, resinarum instar, quod Gummi non faciunt, atque sic controuersia hæc ipse iudex sit.

Nescimus cur Alex. Bened. vulgare hoc gummi tertium genus Halimi censuerit, quin tamen Diosc. fruticem, alij plantam asserant, ac prorsus de lachryma nihil Apollo supra Balsamum artificiale: Gummi Heleni siue Elemi, quasi Enhæmi, non vñ venit nisi addito aceto aut vino, odoratum valdè. Verum ex quam planta refudet, incomperum esse ait, nullam notam habere cū lachryma Aethiopica communem. Nos, inquit idè, quandoque suspicati sumus lachrymam esse Olea maritima Theoph. & Plinii Enhæmon: Nos verò contrà non probamus Apollinem marinam plantam dicere maritimam, Theoph. l. 4. c. 8. scribit in mari prouenire, non autem iuxta mare: quæ occasio, ut nullo modo possit esse olea Aethiopica, nec etiam Gummi Elemi.

Cæsarpinus sanè scripserit in mari rubro prouenire Theoph. plantam: si ita est, ut sanè ex Theoph. apparet, non potest esse Gummi Elemi, ut ille etiam suspicatur, nec olea Aethiopica.

Lonicerus Elemi & Eleium esse gummi tradit, simile Gummi olea Aethiopica, nimirum quasi utrumque tam probè notum habuerit, atque addèd maior etiam temeritate vires ei tribuit lachryma Aethiopica, non declarans interim quid sit.

De Loco natali eius nihil adhuc certi accepimus, Indagabit posteritas.

Testantur plerique qui de eo scripserunt mitabiles eius vires esse in vulneribus capitis quo nomine tam apud medicos quàm Chirurgos celebratissimum habetur. Practici quoque in caluarie fracturis ac vulneribus nunquam id in suis Emplastris ac vnguentis omittunt, mirabilem eius vsum continuo experimento edocti, quæ de causa ex eo & vnguentum & ceratum à pharmacopolis diligentioribus concinnatum habetur. Eius loco nonnulli officinarum mangones (notante id Amato) Hederae gummi non sine agrotorum detrimento accipiunt.

PHILLYREA ET MAHALEB.

C A P. XX.

DE Phillyrea & Mahaleb meritò hoc libro agimus, ut baccifera planta. Cuius tractatio cum maximè intricata sit & apud Auctores controuersa, primum more nostro in talibus consuetudo ex autoritate Veterum de ea rademus in genere, passim vbi opus videbitur Neotericorum nostraque placita interentes. Distinguiamus autem à Phillyrea arborem quæ proptiè quæ Græcis, Latinis Tilia dicitur de qua lib. 8. agemus. Quamvis Diosc. arbor est cypri magnitudinem æquans, folijs Olea similibus, sed latioribus & densioribus, fructu Lentis, [χάω] nigro, subdulci

dulci, & quasi racemato. Locis asperis nascitur. Profus autem hallucinatur Cordus qui ad Diosc. hunc locum annotat: *Quæ* hoc cap. ab eo describitur Tilia omnino eandem esse cum Ligustro, quem oscitanter quoque Lonicerus secutus est, Eorum opinionem merito Matth. ante nos reiecit, qui errorem paullo post apertius deregemus.

Temerè quoque plerique interpretes Phyllyreæ vocem in Tiliam transmutarunt, non agnoscens manifestum discrimen inter hanc *Phyllyreæ* & Latinorum Tiliam, quæ nostro sanè iudicio Theoph. est *omôza*, ab eadem in marem & famminam distincta.

Sunt tamen qui apud Theoph. non absque ratione legant & intelligant hanc, quando ait: Ex siluestribus perpetuo virent *omôza*, (sed illi *omôza* legunt, Gaza veritè Phyllyca, quamvis in eius versione Phyllyca scribatur: an ex veteri aliquo codice, vel suo cerebello, nos latet: nec scimus ubi locorum Theoph. vel eius interpretes & imitator Plinius Phyllycam commemoret.) quæ in olympo monte provenit. Hæc l. i. c. 15. hist. Fortè & l. i. c. 4. legendum *omôza*, quando scribit: Quædam cortice tenui ut Laurus, *omôza*, [Gaza Tiliam reddidit: quam tamen nemo nescit cortice esse crassissimam] seu uti nos, Phyllyrea.

Plin. quoque Tiliam non distinguens à Phyllyrea, Tiliæ dotes eas assignat, quæ à Diosc. Phyllyreæ tribuuntur.

Sic & Paulus Aegin. utramque manifesto errore confundens, eadem & quidem rotidem verborum suæ Phyllyreæ ascribit, quæ Diosc. Phyllyreæ.

Ruell. Gazæ versione deceptus priore loco apud Theoph. legit Phyllycam. Verum enimvero quomodo Theoph. Tiliam folio deciduo diceret Phyllycam, vel ut nos potius legendum censemus, Phyllyreamque perpetuo viret?

Audiamus Arabes, qui *Mahaleb* vocant. Mahaleb Diosc. (inquit Serapio) est arbutum simile arbori Alcanæ: dixit Galin. tractatu nouo quosdam putare esse Carpobalsamum. Scribit Albucari, *Almahaleb* esse calidum & siccum, deferri ab Andargen & Nahund: Melius esse, quod simile Margaritis minoribus & boni odoris. Isaac eben Amran *Almahaleb* diuersas species tradit, album, nigrum, & viride: albo grana esse parua: maius esse magnitudinis Cicereis, adferri ex insula: Hispanicum autem minus esse. Melius esse albidius & nitidius, melioris quoque odoris: deterius verò nigrius. Vsum esse medullæ sine cortice, qui niger est, & internè albus deferri ex monte Sebuen & Deibegen & de Nahand, cuius arbores grandes: colligi Septembri, vsum esse grani & corticis. Verum apud eundem Serap. in margine male scribitur Mahaleb esse Tiliam Diosc. præstiteret retinere nomen Græcum Phyllyreæ, de qua Serapionem scribere manifestum est ex verbis, quæ ex Diosc. citat.

Matth. [ut etiam indicauimus l. 2. c. de Ceraso amara, Mahaleb putata] non sine errore concedit errasse Serapionem, existimando Phyllyream & Mahaleb Arabum idem esse, quia facultates ex Arabibus sint diuersæ à Phyllyreæ facultatibus. Nos sanè nihil adhuc videmus in Serap. ex quo sententia Matth. confirmari possit. In viribus notandum Diosc. scribere de folijs, Arabes de granis. Quinimò quod Diosc. ait vinas ducere, respondet viribus ab Arabibus traditis. Serap. id interpretatur de granis. Non concedimus igitur Matthiolo Serapionem capite de Mahaleb errasse,

sed hanc eandem facientem cum Phyllyrea.

Auicenna *Mahaleb* vel *Mahaleb* eligit albam & puram. Bellunenſi Mahaleb est granum fructus, simile ossi cerasorum, notum in Syria, & commendatum contra calculos renum.

Hermolaum, virum alioqui doctissimum, miramur *omôza* apud Diosc. interpretatum Tiliam, ac eandem cum illa facientem, ut amplius docebitur in historia Tiliæ. Maior etiam nuntius admiratio habet, eundem secutum Marcellum, nullam alioqui occasionem omittere solitum, si quando Hermolaum capere possit. Hos more suo sequitur Ruell. ac Hermolai verba pro suis venditat. Mirum tantum discrimen à doctissimis viris non obseruatum, inter Phyllyream, inquam, & Tiliam seu Phyllyram. Sed quid non possit securitas ac confidentia tum sui, tum erga alios? Quanquam satis euidens sit eos parum in stirpium cognitione versatos.

Acgrius excusabitur Tragus, vel pro ea ætate in perſcrutandis stirpium historiis ac naturis sagacissimus. Nam nec is quidem distinguit.

Sed prædictos Diosc. interpretes aliosque nominis vicinitate deceptos putamus, non agnoscentes Tiliam Græcis *omôza*, non autem *omôza* dici. Quid si eos Plinii quoque auctoritas in eum errorem traxisset? qui tradit Tiliam arborem esse proceritatem perquam modica, cum ipso sensu conſiter contrarium? Forte & huic nominis similitudo imposuit. Inde factum, ut dicebamus, ut Tiliæ eas attribuerit vires, quas Diosc. suæ Phyllyreæ, quem errorem etiam Ruell. incautè secutus est.

Lonicerus asserit, nullà allatâ ratione auctoritatè, Ligustrum & Phyllyream vnâ & eadem esse plantam, contenditque caput hoc Diosc. de Phyllyrea spurium esse. Quid spurium? At codices Græci non solum impræſti, & ii quidem probatissimi, sed etiam Oribiſii codex manu scriptus habent & caput illud, & Phyllyream nomine tenus, quemad. & Paulus, & Serapio, quem Arabico sermone Mahaleb appellasse diximus.

Imperitum in re herbaria Lonicerum deceptis videtur quod Phyllyreæ descriptio à Ligustri, quod Græcis Cypros dicitur, non parum conueniat.

Potriò *Machalebum*, inquit Cordus, seu ut Arabes vocant *Mahaleb*, nuclei sunt, figurâ, quantitate & colore cerasorum nucleis similes, gustu tamen teneriores, vehementiores & odorati, ideoque suauis odore oris halitum commendantes. Eligito recens, hoc est, plenum, in candido subrufum, odoratum, & minime vetustate rancidum. Afferitur ex Africa & Ægypto in Italiam, Galliam & Hispaniam: in Germaniam verò rarissimè, quia apud Germanos nullus adhuc eius vsus inualuit. Arbor autem in qua nascitur, qualis sit, nobis nondum constat. Hæc Cordus. Cui Gesn. addit iconem Cerasi amaræ, de qua egimus suo loco, non tamen existimauerimus Cordum hanc plantam intellexisse.

De eadem sic scribit Rauuolff. Halepi apud aromatarios vidi parua semina alba, Machaleb, quæ duro cortice continentur, longiuscula, acuminata, obducta tenui tunica. Pistachiorum modo. Ex istis regionibus multa transportantur in Syriam, quibus vtuntur ad odoratum saponem. Arbuticulas in quibus proueniunt, non vidi: quantum intellexi proueniunt in vicinia, potissimum in montibus itinegis Persiani. Ab incolis hodierno adhuc die cum Serap. nominatur *Nahand* ille tractus.

Phyllyrea propriè quid Latine significet, se nesci.

Serap. definitur aduersus Mæth. Mahaleb. Hermol. Marcell. Phylly.

Plin. error.

Ruell. not.

Lonicer. reprob.

Machalebum, Mahaleb, descriptio.

Locus.

Gesneri error. Mahaleb.

Nahand Serap.

*Mahaleb
Syriacum
Spinosum
Monachus.*

Oleum.

*Matth. re-
preh.
Alter eius-
dem error.*

*Ligustri
Species
Amara, not.*

*Lacuna nec,
Chamae-
cerasus.*

*Gesner. re-
preh.*

*Theop. e-
mend.*

cire farentur Monachi apud Mes. Arabicè autem esse Mahaleb, de quo præter iam dictos Arabes etiam Rhafis & alij plures Arabicæ lingue Scriptores pertractarunt. Mahaleb autem arbusculam in Syria notissimam esse, & odie ibidem vulgò Mahaleb vocari. Eam (quod illi sciant) nò reperiri in Italia. Esse enim spinosam, folijs Oliæ similibus, ferè grana quasi racematim in ramis, vt Lenticus, paulò crassiora tamen: è quibus Syri oleum expriment, valdè odoriferum, ex quo conficiant saponem olfactu suaves, & alia plura. Seque habuisse ramos eius allatos à sui ordinis quodam fratre, qui ex ijs partibus redierit. Ergo [addunt] Mahaleb non sunt fructus Cerasi silvestris, vt ferè omnes iuniores hallucinantes interpretati sunt. Fortasse quia cum immediate post oleum de cerasis, Melus posuerit oleum Almahaleb, & in eius descriptione dixerit, oleum de Almahaleb fortius esse in omni re, quàm oleu de cerasis, inde fortè putantes, Mahaleb esse cerasia silvestria: sed reuera satis differunt inter se. Ex quibus pater oleum de Almahaleb non esse oleum de cerasis silvestribus. Quod si vera scribunt Monachi, Mahaleb spinosum in Syria proveniens, planta erit diuersa à nostra Phillyrea, aut certè eo ipso varians, quòd sit spinosa: nam cætera conveniunt.

Matthiolo assentitur, Cerasum amarum de qua suo loco egimus, à multis dictam Mahaleb, non esse Phillyream Diosc. sed esse Mahaleb Arabum non concedimus. Nec etiam scimus an vnguentarij, quod ille scribit, illius plantæ nucleis vtantur, ad singmata odorata paranda, an potius vt nos censemus, ijs qui ex Syria adferuntur, eò aliunde illata, vt dictum. A nemine hæcenus annotatum, quod equidem sciamus, ex ceraso amara colligi & reponi pro vnguentarijs grana. Nihil tamen certi adhuc statuerè possumus, cuius plantæ sint illa semina eum eam, vt dictum, Monachi spinosam faciant, qualis sanè nostra Phillyrea non est.

Amatus Phillyream speciem Ligustri facit, & ait Hisp. *Otrasuerte* de Alhenan dici: forteque Germ. *Barriegel*: Arab. *Mahaleb* & c. sed non docet quæ aut qualis sit illa Ligustri species, aut an cognitam habuerit. Nomen etiam Germanicum *Phillyrea* nostræ minimè còuenit. Tam hic quàm Lacuna erroris accusant eos qui per Phillyream Diosc. *Tiliam* intelligunt: & merito, sed interim ij nuda figura contenti, quam Lacuna ex Matth. proponit, non docent quid sit.

Gesn. in epist. ad Collinum in fine descriptionum Cordi notat à Dalech. *chamaecerasum* nominari arbusculam, quæ Arab. *Mahaleb* dicatur. Aduchi ex Syria, quamvis ubique per sepes circa Lugdunum nascatur, sed fructu minus habito, vt ille ait, nucleo & semine tenuiore. Ast nos *Chamaecerasum* hanc non existimamus Mahaleb, quia Mahaleb & Phillyrea non differunt, *Chamaecerasus* verò multum differt à Phillyrea.

Ad stipulatur quoque Pen. & Lob. frondosam illam patulam Theoph. *αμυγδαλέα* *Tiliam* esse, non hanc, malle tamen se legere *αμυγδαλέα* siue Oleæ amatam istam, quam Diosc. describit per congruam descriptionem, & Oleæ non modo similem, sed etiam fociam, vt ab Oleastris, quibuscum frequens reperitur, nihil ferè discrepet: cuius duo modi, de quibus postea.

Apud Theoph. *αμυγδαλέα* scribitur, non vt illi habent, *αμυγδαλέα*. Tabern. & eius còsuecinator Bravin de hac nihil tradunt, præter ea quæ acceperunt à Clauto, quæ sibi compertum, nisi quod Ger. o.

Steinlinden vocent, quod nomen non placet. Quid Phillyrea commune cum *Tilia*, quæ *Linden* Germanis: *Steinlinden* autem *Tiliam* laxatilem significat. Sed iam differentias à Neotericis & nobis obseruatas videamus.

PHILLYREA ANGUSTIFOLIA:

LIVSQUE VARIETAS.

Hanc primò dicamus, tanquam notissimam hoc seculo, & ad Veterum *Phillyream* omnium optimè accedentem, vt ad eam eadem esse videatur, quod tamen nodum ita tenerè pro certo & indubitato asserere ausimus. Ergo frutex, quem *Montspeli* nostro tempore *Phillyrea* vocant, nonnisi quam arbo-

rescit, cortice cinereo obrectus, materie alba, ramis sibi inuicem oppositis, folijs Oleæ situ aduerso respondentibus, nigrioribus, nec vnà vt Oleæ candicantibus, modò angustis, & olearum folijs angustioribus, nunc mucronatis, aliàs subrotundis, interdum nonnihil in ambitu serratis, duris, acrimoniæ cuiusdam & amaritudinis nequaquam expertibus: ad quorum exortum flores multi vtrinque ramulos coronant ex herbaeco albi. Succedunt bacæ rotundæ, parvæ, ceruleæ, vel potius violaceæ, breuissimis pedicellis racematim ramulis adherescentes, dulces cum aliquo amaro: in quarum vnaquaque ossiculum paruum, in quo nucleus.

Vt verum fateamur, cum eilemus *Montspeli*, minùs diligenter obseruauimus an sint species diuersæ quæ ibi proueniunt, an tantum nature lusus.

Camer. ad hist. Germ. & in Epit. Matth. proponit iconem ex nostra sicca iam olim depicta per Gesnerum, quæ angusto admodum folio pingitur, eadem tamen nobis videtur cum Clusiana à nobis propofita. Is *Phillyream* 4. facit, traditque humanam altitudinem æquare, ramos tamen minores & frequentiores habere quàm *Phillyrea* folio illicis & *Phillyrea* latiori folio non crenato, nigriore cortice tectos: folia Oleastris, angustiora, viridiora, amaritudinis non experta: flores etiam exiguos albicantes, Oleæ similes, simul congestos, & inter foliorum alas circa ramulos nascentes: quibus succedit fructus, maturitate niger, bacærum Myrti magnitudine, ossiculo duro præditi. Abi dè in Castella noua Hispaniæ, locis incultis, non procul à Tago flumine diffitis inuenitur, & frequenter agro *Montspeli*ano in sepibus. *Montspeli*anæ Academiæ studiosi olim, modò Oleastrum, interdum etiam *Halimum* appellabant. Hispani huic & sequentibus duabus indifferenter nominant dabant modò *Pradera*, modò *Laderna*, nunc *Lentisco*, nonnulli etiam *Tomisco*, quod *Thymelea*.

Phillyrea quinta eidem Clusio dicta, iam descripta, forma & magnitudine similis, in hoc differtens, quod eius rami tenuiores, rariore, & multoque conferti; frequentiores etiam habet virgas à radice germinantes, fructu satis conuulsaes. Folia etiam ex aduerso disposita, paulò longiora & angustiora quam prædicta, oleatrinorum modo firma, saturatius virescentia, subacris saporis. Hanc & fructu & flore carere incolæ affirmant: sed utrumque superiori similem proferre non dubitant, & idem Clusius ait. Nec alibi hanc vidisse, quam in incultis Hispaniæ Castellæ veteris & Beticæ.

Non dubitamus de Phyllyrea quam hoc loco depictam damus, scripſiſſe Penam & Lob. in Adu. vbi duas icones exhibent quæ minùs placent: dubitamus tamen an per minorem ſuam intelligant Cluſij quætam, & per maiorem, Cluſ., de qua poſtea. Luber læcoperi eorundem verba proponere, quæ ſe habent. Phyllyrea duo modi arboreſcunt in Galloprovinciæ viarum marginibus & oliuetis Maſſiliæ vicinis: & quæ maior, rarior perſimilis pumile Oleæ, caudice ramifque nigrioribus, longioribus quàm oleæ ægreſtis, & folio magis ad Liguriam accedentibus. Bacula multa in ramis, etiam oliuæ ægreſti minores, non amaræ (vt oliuæ) ſed ſubdulces, nucleo intus Ceraſi. Minor multo frequentior iſdem in terraliſ. Minor ſpeli collibus glareoliſ: folio aequè longo, ſed anguſtiori duplo; duploque minor tota planta: ſimiles acinij Lenticiniſ & ſimiliter tacerant proximè hærentes admodum curto pediculo, quæ item maturæ ſubdulces ſunt, aliquantum acres, ſed nequiquam ingratæ, vt ſunt Oliuæ ſatiæ & ægreſtes.

Senensis (Matth.) infarcit plaustra verborarū
 autoritatum, nec tamen, quam dat describit.

Lob. in obl. *Phillyrea Natchonensis florida*.
Varietates: *Phillyrea horris Hispano* femine angustioribus folijs gemina *Phillyrea ysfur*. Item latifoliam cristatam & tenuifoliam munere Georgij Rye perique habent in *Viretis Belgicis*. *Phillyrea angustifolia flabens*. Apud eundem pro *Phillyrea Natchonensis* posita est icon, de qua paulo post. Pro angustifolia ea que a nobis ex Clus. iam propinqua duas figuras ponit Lob. in iconibus, omittis ipsas quas habebat in Adu.

Scribit Cæsalp. *Ultram* vulgo appellari, alijs *Lintum*, fruticem in maritimis tractibus frequentissimum veluti oleam quandam parvū, multis ramis fruticantibus: foliis oleæ durioribus ac viridioribus, similiter perpetuis: florere à lateribus in alis foliorum, non oblongo racemo, vt olea, sed acutius granulis fructum ferre nigrum, *Ligustro* similem: vico intus officulo, cui putamini, figura oliuari. Frequentior in hac sterili, quasi in cogere mascula, quam Plin. *Alaternum* vocat inter steriles quæ fructum nullum ferunt, ei folia, inquit, sunt inter *lilicem* et *olium*. Vidimus tamen quandam angustiori folio quam olea, quandam latioribus brevioribus, ac *lilicem* valde æcedente. Hanc (addit idem) videtur Theophr. *Phillycam* appellasse, perpetuò virentem, inde illi honor in alendo pecore, cum semper fronde abundet. Obidentissima est materies, quandoque ei *Celastrum* modo, *Geminat* incunte vere: Fructum reddit post octavam *Vergilium*. Montibus est propria. Diof. *Phillyream* vocat. *Hætemus Cæsalp.*

Phillyrea minor Penæ & 4. Cluf: Alaternus
minor Dalech. Hift. Lugd. Dodonæus in hift

Lat. nomine Cypri proponit à nobis hic exhibitam, sine vlla descriptione. Cur id faciat, nescimus: cum Cypro sanè non conuenit.

F O L I O.

Hanc Claf.
Phillyræ
tertiū mino-
rem vt pluri-
mum tradit, ea,
quæ folio eft i-
licis, ac ea cui
folium Alaterni;
illi tamen
arbusculam vi-
diſſe, ait, duo-
rum hominum
altitudinem æ-
quantem, & ab
illa ramulum
fuis floribus o-
nutum auſpſiſ-
ſe, è quo ſuam
iconem deli-
neari curauit.

Eius autem
rami , inquit,

exalbedo cortice regnatur, vt in alterâ, [que
foliis Alaterni] aliquantulum pufulo: fœna ha-
beriam modo citatis anguftiora, nullis crenis
ferrata, eiuſdem vt in precedente coloris, adſtrin-
gentis guſtus: Florès Oleæ ſimiles, puſillos, ex
herbaceo candicantes, confertim inter foliorum
exortus naſcentes: fructum deinde rotundum,
ſuperiori ſimilem. Deſertis Batiçæ locis naſcitur.
Eiuſ etiam vnica arbuſcula in Narbonenſi Gallia
ab eodem conſpecta, ad ingreſſum pagi *Peraul* vi-
cini *Volcarum* ſtagno, ſecundo à *Montepio* mi-
liari vbi, inquit, ſicentè memini *Alader* dicebat.
Hiſpaniſ iſſidem nominibus, vt precedens.

An Pen.& Lob. *Phillyrea maior* de qua antè.
Lob.fanè in Obs.ficonem Clusii ponit pro *Philly-*
rea Narbonensi florida Adu.p.420. Idem in icon.
Plantini.

Match. mori sibi confecto iconem habet sub titulo, Phyllyrea : descriptionem autem nullam. Vnde coniciere licet, nunquam ei visam. Ait quidem Phyllyream arborem longè diuersam à Tiliâ, in Italia provenire, asperis tantum montibus, quibus maximè gaudet, fructum Lentisco similem, racematim coherentem, rubentem & grapis, quæ vocant Paradisij, non absimilem. Oportebat demonstrare ubi talem fructum viderat, alioquin vix ei credendum censuimus. In epit. ait esse Mahaleb Arabum : nihilominus pag. seq. ponit aliam plantam pro Mahaleb xauritanorum, nempe Cerasum amarum : docuisset saltem aperitè quid intelligat per suam Phyllyream : quanquam icon ab eodeni proposita non male respondere videatur iconi hic ex Clus. appositæ.

Lob. & Penam scimus ^{141.} Match. Phillyream ad se-
quentem referre. Nos vero cunctabundi hære-
mus, neq. quicquam affirmamus, quia nescimus
quantum Lobelia sequens differat ad hac.
An Casalp. *Ilarrus* latiore breioreque folio, ad *Ilarrus*,
Illicem valdè accedente, de qua antè.

Gesn. in fine hist. Cordi, à Matth. pictam Serap.
Mahaleb vocat. An eadem de horti Phillyrea
Bellon. in horti Lutetia confusa, quæ etiam Ve-

neitis in horto xaphai & locis faxosis & montanis Italia, ubi sponte nascitur translata.

Hist. Lugd. Confarcinator l. 2. c. 14. Matth. Philyrea iconem proposuisse tantum, non descriptibile tradit, quia descriptioni Diof. haud parum convenire videatur: non affirmare tamen legituram esse, quod eius baccae subdulses non sint: quasi nulla alia nota requireretur, ut legitima sit Diof. Philyrea. Item alibi. c. 67. Philyrea Penæ maior 3. Clus. Alaternus maior Dalech. Item: Philyca Dalech. Philyca (inquit) Græcis dicta, arbor Dalechampsio esse videtur, Illyrici gentibus, Comorich. Galli oppido S. Spiritus nuncupato, ad Rhodanum sito vicini, in quorum sepius frequens hæc stirps gignitur Alarders vocant. Monspelienfes seplalis Philyream, ut & Penæ, de qua Theoph. εὐωδία δὲ φιλύρα, ἢ ἡ λυκίτις ἀπὸ τοῦ ἰνιδερε. Quæ sic Gaza vertit: Obedientissima Philyca est, candorque ei celastri modo: rectius firmissima: sed legisse videtur λυκίτις siue λυκίον, vel quid simile.

Gaza repreh. Philyca.

Eadem Hist. Lugd. sic describit: Philyca Ligustri est magnitudine, multum fruticosa, comâ perperuâ, caudicis cortice cinereo, rugoso: folijs Lentisco serè similibus, amplioribus, longioribus, caruosis, obscure virentibus, gustu adstringentibus: fructu racematum congesto, antequam maturus car anguloso, cum maturuit rotundo, nigro. Is constat pulpâ tenerâ, succosâ, gustu principiè dulci, mox amaro, cum acrimoniâ tantillo, ac dum manditur, suave quiddam olente, quod cum baccarum Juniperi odore comparari possit: Pulpæ subiectum est lignosum, sed valde tenerum ac fragile puramen, nucleum continens rotundum, gustu amarum. In Gramontio luco haud procul à Monspelio, ac in eius tractus faxosi glaucosique sepius crescit.

Locus. Hist. Lugd. pro.

Ita vides Compilatorem Hist. Lugd. duobus distinctis locis de vna hac tradere, totidemque figuras proponere, cuius etiam videri possit Philyrea Marth. Sed & hoc ipso posteriori loco duas icones vnius plantæ habet: Priorem sub titulo Philyrea Penæ maioris, quæ florem exprimit: posteriorem sub Philyca 3. Dalech. quæ fructum. Sed & nihilominus Philyream angustifoliam seu minorem Penæ habet, sine vlla descriptione.

De error.

De comoricha Illyricorum vid. cap. seq. de spinâ Burgi.

Parissiensis.

Dod. in hist. lat. Cyprus latiore folio. Cnr. verò iconem Clus. Philyrea ponat pro Cypro, nec eius tradar descriptionem, ne cōiectari quidem licet, nec etiam Cypro convenit. Sunt nobis rami optime respondentes iconi Marth. sunt alij, qui iconi Clus. alij folijs rotundioribus & brevioribus. Nos portionem iuxta iconem Clusianam ex sicca appingendam curavimus: fructum & florem quoque particularem ex icone Gesneri quæ apud Camer.

Philyca Theoph.

C. Bauh. apud Marth. Philyrea Diof. (inquit) videtur à Theoph. Philyca dicta, quam Marth. proponit racemosam, ad imitationem textus Diof. Nisi racemos haberet Philyream arborem Galloprovinciæ Adu. Lob. & Lugd. herbarij diceremus. Camer. vna figurâ tres differentias ostendit, alteram latiss, alteram angustis folijs, & tertiam medio modo se habentibus, ut nihil obstat Diof. descriptioni folia latiora Philyrea tribuentis. Has diuersas species & adhuc alias circa Monspelium obseruauimus, cuius nomine ad Marth. figuram adiecinus adhuc mediam, quæ Philyrea Narbon. Lob. & 3. Clus. Philyrea media apud Marth. Hætrum Cæsulp.

Idem C. Bauh. in Animadu. in hist. Lugd. sic infir: Sequitur Philyream Mahaleb Serap. p. 154. Hist. Lugd. & p. 158 Philyream Penæ maiorem, & p. 158 Philycam Dalech. idem esse, vniuersque plantæ tres diuersas figuras, trique diuersa nomina. Liceret verò C. Bauh. Marth. Philyream diuersam faciat à Philyrea Lob. nos tamen non separabimus donec demonstrentur nobis longiusculi racemi, quales habet Marth. in aliquo Philyrea genere. Nihil noui est Matthiolo aliquid attingere suis iconibus, ut Diof. descriptionibus magis accedant, ut pluries hoc opere declarabimus.

PHILLYREA ARBOR LOBELIO.

Phillyrea (inquit) Pé. & Lob. in Adu. quo loco & Phylerea & Philerea scribitur) arbor Galloprovinciæ, verior Macaleb Serapionis: expressam de eius arbore iconem prorsum refert prior maiorque dicta Philyrea. Reperitur in Galloprovinciâ propè Tholouam. Aquar scapo & sparsis stolonibus Prunum aut Cerasum, folio planè Phylerea, aliquantulum latiore: flos llicis muscosus, albidus & plussculis vnâ aceruatis baccis Terebinthi maioribus, nigricantibus, herbidis, dulciculis: nucleoli intus crassi, quales prorsus prostant herbidis, dulciculis: nucleoli intus crassi, quales prorsus prostant hodie in Officinis nomine Machaleb. Et certè si Ligustrum Serapionis sit Machaleb, erit hæc illius Ligustrum, non illa quam Marth. dat nec describit. Hæc illi: qui tres icones proponunt: priores duas pro antè dictis Philyreis maiore & minore, quæ parum placent: tertiam autem pro Philyrea arbore, quæ planè displicet, cui baccae appinguntur bipartitæ, quasi inrus duo latarent ossicula. In margine iidem annotant, desiderari in icone multò plures congestas bacculas, à pictore omiffas. Illa quoque eorum verba nobis videntur valde ambigua, atque adeò ipsius repugnantia, quando aiunt, prior maiorque dicta Philyrea: ipsius tamen antè aliam tradiderunt descriptionem & iconem pro ea quam maiorem vocant: nescimus igitur quantum differat hæc à Philyrea modò dicta, quæ latiusculo non serrato est folio. Sarpium studiosi hæc diligentius perpendant. Quid sibi per Ligustrum Serapionis velint haud percipimus. in nostro Serapione nihil de Ligustro. Eadem Adu. icon sub iisdem titulis proponitur in iconibus Plant. & edir. Teut.

Tabern. vel eius historici compilator Nic. Brau nihil docens, iconem ex Lobeliana, sed more suo mutaram, ponit pro Machalepo Serap. nulla addit descriptione. Fortè de hac scriptis Cordus lib. 5. c. 23. hist. suæ

Tabern. Braun. xat.

fua, (fi præcedentem non intellexit) his verbis: Philyrea videlicet ea, quam Dioſc. deſcripſit, non illa quæ Lat. vocatur Tilia, arbor eſt mediocris magnitudinis, caudice ſatis craſſo, quæ ubi ad iuſtam magnitudinem adoleuerit, vtræque manu nemo complectatur, cum ambitu quatuor non raro dodrantes impleat. Cortex illi lævis, nec ita ſcaber vt alijs plerique arboribus, præſertim in ramis & ſurculis, colore cinericeus, & Ligutro ſimilis, qui etiam materiam habet non diſſimilem, Ramuli minores, & ſurculi cruciformi & alternante poſitu aduerſi ſibi in geniculis ſeu exortibus reſpondent. Folia ſeſcenciam longa, vel paullo longiora, ſemunciam circiter læxa, breuibuspediculis hærentia, vtroque capite in angulum ſaſtiggiata, Oleæ folijs ſimilia, obtuſiora tamen & proportionè latiuſcula, nec ita candida à tergo nec in lateribus retroſum reſlexa, ſed æqualiter lata, glabra, nirentia, & egregiè viridia, multà circa ramulos frequentia, & iniquem aduerſa ſibi in exortu, craſſiuſcula vt Buxi, hyeme non decidua. Vere autem ſubnaſcentibus alijs nouis decidunt. Quæ verò circa nouellos ſtoſiones ſunt folia, alijs plerumque duplò longiora exiſtunt, & leniter per ambitum ſerrata. Flores, quibus ſingula ſuccedunt bæcæ, ſimiliter vt flores in racemis digeſtæ, rotundæ, paruis Iuniperi aut Lentifci bæccis ſimiles & æquales, principiò virides, in maturitate purpureæ, rotundo intus nucleo, guſtu cum aliqua dulcedine adſtringentes. Folia item guſtu adſtringunt, cum amaritudine & acrimonia aliqua, quemad. & immaturæ bæcæ, eodem modo, quo Ligutrum, oleaſter & olea. Materia arbori lenta, alba & ſatis ſolida. Radicibus nititur multiſſidis, non rectà deſcendentibus, ſed per obliquum deorſum actis. Naſcitur in montibus, aſperis locis, iuxta ſoſſas in aggeribus, ac ſoſſis in Hetruria agro Florentino. Non vbiq; in arbore excreſcit, ſed Ligutrij modo, parua manet & fructuſa.

Phillyream Illicis folio cognominantibus. Diſſidet à Philyreis excepti 2. Cluſ. cum ſic non male accederet, niſi folia eſſent paullo longiora latioraque & pediculos habere longiuſculos: deſcriptio alioqui non repugnat.

Non auſimus tamen ex ſragmento palmari tantum, atramen ſenis folioſum oppoſitè coniugatorum verſibus ſtipato, pro certo aſſimare eſſe 2. Cluſ. Phillyream, quam ipſe ſic deſcribit: Phillyream dictam folio Illicis magnitudine ſuperat, multis ramis candicante cortice obiectis prædicta: folijs Alaterno priori penè ſimilibus, ſimioribus tamen, & minùs nigricantibus, ſaporis quidem aliquantum acris, ſed in quo amaritudo ſentitur. Neque iſtius florem conſpexi: ipſum autem fructum racematim inter folia propendentem, magnitudine granorum Pipæris, aut fructus Myrti, rotundum, nigrum, calidi guſtus, oſſium & durum nucleum, candido & fragili nucleo obductum continentem. Decembris initio legēbam.

Variis Luſitaniæ locis, in ſepibus, ſed nunquam copioſior, quàm circa *Tomar* inſignem pagum, vnde plurimum fructum in Belgium detuli. Luſig. dicitur *Adorna*.

Eſt item nobis ramus Phillyreæ Monſpelio delatus, cuius folia benè reſpondent iconi Cluſ. quæ hic exhibemus, verùm quædam folia non ſunt ſerrata, alia medio tenus tantum ſerrata, quædam per totum ſerè ambitum: ramuli tenuiores quàm in præcedenti, foliorum color etiam magis viſens. An diuerſa ſit à præcedenti, an eadem cum Chriſtiana hac, diligentibus inquirēdam relinquo.

PHILLYREA FOLIO ILICIS.

Ea verò quæ folio eſt Illicis, Cluſ. teſte, altius aſſurgit quàm Ilex Coccigera, ramuloſq; habet pollicaria vel etiam amplioris craſſitudinis, cortice viridi, ſed candicantibus maculis abſoſo rectos: folia Illicis coccigere, maiora, viridiora, craſſiora, in ambitu non nihil ſpinofa, adſtringentis quidem guſtus, ſed non ingrat.

Huius ſlos eidem non conſpectus, ſed fructus, Lentifcino æqualis è foliorum alis dependens, maturitate niger, oſſiculum continens.

Frequens eſt in Luſitaniæ incultis circa Eboram. Quibuſdam vernaculo Hiſpanorum ſermone *Ale-* b. dicitur, illius ſemen *Oxyacantha* nomine ad Belgas miſſum.

Hiſt. Lugd. Phillyream Cluſ. priorem vocat. An Lob. obl. Phillyrea larifolia criſtata. An Cordo Philyrina, quæ ſub * [ſic ille habet, Quid?] Theoph. eſt deſcripta.

Arbuſcula eſt frutiçoſa, Phillyræ aſpectu ſimilima: ſiquidem ligno, ramulis, corticis colore, & cruciformi ramulorum ſurculorumque poſitu,

PHILLYREA FOLIO ALATERNI

CL. D. Agrii Medici Argentiniſis, & egregij Botanici munere eſt nobis parvus arboræus ramus, datus titulo *Alaterni* collecti in hort. Veneto. Diſſert à *Spina Bourgi*, Monſp. colore corticis cinerei ſerè. folia etiam non ita virent, bino ordine per caulem procedunt, vnciam longa & lata,

in ambitu pulchrè & ordinatè ſerrata, ſerraturæ denticellis veluti in aculeos deſinentibus, ad ſolià à Cluſ. pro Alaterno 2. picta accedenria, diſſerunt tamen latiori baſi quàm ramis adherent, eo modo, quo Cluſ. pingit in ſua Phillyrea primo, quam uos

Deſcriptio

Folia

Folia

Locus

Oxyacantha philyrina

nihil ferē, quod aspectu dignosci queat; a Ligustro & Phillyra differt. Caudiculis asperum pluitibus in rectiores fissas diuisis. Ramuli item qui in exortu sibi ex intervallo aduersantur, concinniori ordine in cruciforme positum digressi sunt. Folia habet Phillyra similia crassitie, colore, nitore paulo tamen breuiora, latiora; in medio antrorsum fastigiata: posteriore verò parte orbiculata, per ambitum leniter serrata; duris, & ceu modicè aculeatis, & asperis incisuram eminentibus angulis, hyeme non decidua, sed Phillyra modo contra hyemis iniurias contumacia, gustu adstringentia cum amaritudine & aliqua acimonia; quemadmodum Phillyra, Ligustrum, & atque Oleaster. Radicibus haeret qualibus Phillyra.

Prouenit in Liguria, agro Florentino, montatis, asperis, faxilloque locis, & ad fossas in aggenibus ac sepibus agrotum. Omnes autem Philyræ species (præter eam quæ folio est Alaterni, ante hæc descriptam) non modo in cultissimis hortis Illustrium virorum plurimorum quondam in Belgio conspекtæ. Et priora quidem à nobis descripta genera, de fententia Clus. alias species peperit videntur: nam quædam breuiore & latiore folio, aliæ longiore & angustiore, quedam etiam serrato aliquantulum folio nate sunt, à matre nonnihil degenerantes, v. idem obseruauit. Nos in diuersis locis vidimus: Monspelii potiss. in silua Argemone dicta florentem Vere, & baccas mentis Augusto ferentem. Ferrarie in horto ducis, à la montagna, colle arte factæ, eandē, hoc est, foliis latius. Allata etiam ex horto Patuino nomine Alaterni foliis serratis, quæ manifestè differt à spina Burgi. Stugardia accepimus semen, quod missum fuerat per hortulanum ducis Florentini, titulo Philyræ leptophylla, quod tamen Montb. satum nō prouenit. Accersitam tamen angustifoliam Monspelio habemus, sed hinc reponitur.

Catechu Phyllyreæ folia, tradente Diosc. perinde ac Oleastrum affringunt, ideoque ad ea profunt quæ astrictionem desiderant, maximeque ad oris vlcera commanducata, tum etiam si decocto ea colluantur. Quin & potum decoctum, vrinæ mensuræ ciet. Serap. vertit, decoctio grana rum eius prouocac vrinam & mensurâ, vi dicunt alij. Iamduam annotatum, Plin. Phyllyreæ vires exhibuisse sub nomine Tiliæ. Paulus casû quæ Diosc. habet sub nomine *χαυπάς*. Apud Arabes fanè confusam, ne dicamus penitus dissonâ, habes Mahaleb virum traditionem. Nam apud Serap. ex sententia Aben Mesuî Mahaleb est calidum & remolli: confert dolores lliorum: bibitur contra nauas, & vna est ex medicinis quæ superfluitates excutiunt de corpore, ipsamque impingunt, eijcit lumbros & ascarides, & confert podagras. Adamaica scribit, frangere lapidem. Metarugie eidem temperatam reoluentem vim tribuit, & tamen ex quorundam sententia dicto esse frigidum & siccum. Ex Albafari verò iudicio Almahaleb calidum est in secundo gradu, siccum in primo, frangit lapidē tam tenui quàm vesicæ. Desertur ab Andargē & Nahind; præfertur id, quod margaritis minoribus simile est, & odoratum. Atabari temperatum dicit & resoluens, prouocare menstrua, sedare dolores. Ex Khasi, calidū est, emolli membra indurata, & morbos inueteratos sanar à percussione obortos. Vfus est tam corticis eius quàm grani, estque calidum in secundo gradu, siccum in primo: medulla eius immiscetur vnguentis. Cortex inter ablergentia refertur. Nuclei Ma-

haleb autore Auic. abstergunt & extenuant, resoluunt, dolores sedant, ideoque dorso & humbis dolentibus vitiles¹ illinuntur. Bibiti ex quā multa, reuocant syncope comprehensos. Dantur similiter in doloribus Colicis & Nephriticis: Lumbricos necant; vrinam prouocant. Sic Arabes. Apud Neotericos nihil specialius de harum vitibus obseruatum hactenus reperimus.

SPINA BOVRGI ET ALATERNVS.

САР. XXI

Spina Bourgi Monspelienfium.

Alaternus 2. Clus.

SPINAM
Bourgii vocant Moni-
pe-
lii arbutculam
magnitudine
circiter Ligu-
stici, cortice re-
tento nigro,
ac ferè Ce-
raforum simi-
li, materie ex
lucore pallida,
folia oblonga,
subrotunda, nunc
magna, nunc
in ambitu sine
ordine, nonni-
hil spinosa, flo-
res parvi, simul
multi, cuius
coloris, nec
nunc succurrit,
nec ex sicca
pronuntiare
nobis integrū:
Videntur ta-
men fuisse al-
bidi. Baccæ
parvæ, nigrae,
rotundæ, nu-
merosæ, tace-
num æmulan-
tes, in quibus
semina triasita
vt exsiccata
baccæ tricoce
videantur.

De hac Pen.
& Lob. in Adu.
vulgo Monsp.
Eourgespine
perpetuò vi-
rens: an *Aphar-*
ca Theophrast. *semi*
Frontignanæ
Linguagotiæ

Miceta istam arbutusculam frequenter pariunt,
cui facies & habitus superioris Phyllyreae, sed ille
adolefcentis folia, rigida, & rotundiora, latiore
quam olea ambitu, tantillum denticulis asperso:
muscosis, numerosis, racemosis. Lenticuli foeculis
subter folia aggestis: Bacculae sunt Lauri Tini
didymae, bino veluti gigato v. uae conflatae. Sercu-
lis ramisque magnitudo t& habituoe etiam Ili-
cis. Gultu amaricant folia & tantillum astringunt.
Idem Obs. & Icon. & Teut. Alaternus Plin. Clafio
& An-

& Anguil. Spina cernina quorundam. Lob. præterea locis citatis iconem ex Clus. ponit, cui titulus, Secunda Alaternus humilior lato folio Clusii. At nos dissentimus à Peni & Lob. in descriptione *Spina Bourgi*, qui bacculas didymas dicunt. Nos non didymas obferuimus, sed femina terna in singulis bacculis.

Alaterni Clusii si non sunt iidem cum nostra spina, sanè valdequàm sunt similes, & congeneres nostro iudicio, ne tamen fallantur fortè Studiosi, totam earum historiam subicimus, quæ sic habet. Alaterni fruticis perpetuò virentis duo genera: vnum arborefcens interdum, longis ramis, non admodum crassis, neque in multas alas diuisis, flexilibus deinde virgultis, quæ externo cortice candido virefcence integuntur, latente sub eò membrana quadam flauescence quæ lignum ambit. Ramos vestiant in eòdem ordine disposita folia, mediâ inter Oleæ atque Ilicis folia magnitudine, crassiuscula, leuiter per ambitum serrata, ex viridi nigricantia, gustu ingrata, & cum amaritudine paululùm mordicantia. Ad singulorum foliorum, qui in ramulis nascuntur, exortus, flores oleæ similes, coloris ex herbido pallescentis, racematim ex oblongis pedicellis dependent, verè, interdum etiam media hieme. Nullum in hoc fructum vidit. Alterum multò humilius est, ramis breuioribus, cortice qui eos ambit, ex albo viridi, & purpurascente, coloribus simul permixtis infecto. Folia illi superiore minora, magis circinata rotunditatis, in ambitu etiam serrata. Ex foliorum alis flores è logiusculis pediculis dependent, vt in superiore, illis tamen maiores, & coloris magis herbacei: quibus succedit fructus racematim coherens, Lenticini magnitudine, initio viridis, deinde nonnihil rubescens, qui tribus nucleis constare videtur. Plioriorem & nigri coloris maturitate fieri arbitror: nam immaturo fructu colligebam Aprili, & floribus ouulium febr. & Martii initio. Primum genus Vlysioponensi agro, locisque vicinis in Lusitania obferuabam. Alterum etiam iisdem locis. Præterea in Italia Baricæ, tum Granatensi regno & Valentino.

Plin. l. 16. c. 26. Alaterni meminit, cui folia inter Ilicem & Oleam tribuit. Hæc ad id causâ fuit cur huic fructui *Alaterni* nomen dederim, non *Celastris*, quem Theoph. etiam inter perpetuò virentes recenset, & rarè fructum maturare ait. Nec refert quod Plin. Alaternum neget fructum ferre: Etenim in Arbore non valde sibi nota hallucinari potuit, quemadmodum in cæteris, quas eodem loco commemorat. Fructum, inquit, arborum solæ nullum ferunt, hoc est, ne semè quidem, Tamarix scopis tantùm nascens, Populus, Alnus, Ulmus Attinia, Alaternus, cui folia inter Ilicem & Oleam. Nemo enim rei herbariæ adeò ignarus est, qui Alnos ex semine, quod in globulis adulescentes ferunt, nasci non sciat, cum & ipsis rusticis id sit notum. Tamarix sanè ex semine non semel nata: Populus, Salices feminibus papposa lanugine inuolutis, prouenire, Ulmos item Attinias ex samatis [ferunt enim semen sed minus quam luteola] plerumque visum.

An Alaternus Gesnero frutex qui Tiguri nascitur, rarissimus albi, juxta Huoii Sil. ripam, Persici arboris sapore foliorum ferè, fructu ex semine nullo, quod is obferuauerit, quem fruticem Persicum appellare licebit, donec aliud nomen reperitur, nam Alaternum esse nondum affirmauerit, quod folia laticuscula videatur. Sed quomodo hanc fruticem Persicum appellare non video, quum Persica Malus tractum

ferat, arborque sit.

Cæterum Alaternum eandem cum Theoph. Philyca esse, Bellon. l. 1. obs. c. 42. censet. Nemo est in monte Arho, inquit, cui arbor Plinio Alaternus dicta, verè legitimo nomine, quo ipse Theoph. illam donauit, Philycæ, ignota sit; Corcyrenses verò & Cretenses *ἐλατρινον* appellant, quia eius folium inter Ilicem & Oleam medium est, teste Plinio.

Theoph. quidem varijs locis in sua plantarum historia *ἡς αὐτῆς ἐν τῇ κηλέρῃ* meminit, sed formam non describit: vtramque tantùm maturè germinare, & serò fructum ferre, Philycæ honorem in alendo pecorè, semper enim fronde abundare, maximè flexibilem esse, candoreque Celastris.

Porrò Lusitanis prior Alaternus, eodem Clus. tradente, *Cassia* appellatur, quibuldam *siligero* & *sanguento*: Callis Bellonio teste, *Dalader*, *Ilatro*, & *sanguiniam*: Lucenibus *Ilter*. Anguil. Alaternum vocari tradit vulgari appellatione *Alaternæ* & *Linternæ*.

Quoad nos, non possumus dicere Philycam Bellon. esse Clusij Alaternum, quia Bellon. l. 1. obs. c. 17. dicit Philycam arborem glandiferam magnam, quam cap. 55. scribit nos non habere. Nondum reperimus apud Bellonium vbi Alaternus dicatur *Dalader* & *sanguis blanc*. Philycæ suæ, siue Alaterni Bellonii nomen Gallicum attribuerè nō potest, siue in Italia non proueniat, siue in vniuersum in istis Europæjs tractibus eo careamus. Ista diligentius perquirenda. Quæ de Philycæ Bellon. scripsit, recensēbimus libro de Glandiferis.

Antè verò l. 4. scripsimus quosdam existimare Laurum Tinam Plinij eandem esse cum Philycæ Theoph.

Non omitendum Macrobio Alaternum *Sanguine insectum* dici. Insectes autem arbores Plin. teste, existimantur, daminataque religione, quæ neque feruntur unquam neque fructum ferunt. Vocantur & insectes, ad quam capitis damnatus suspensio necaretur, obrecto, velaret capite, quod constet ex illo prisco diro catemine.

Caput obnubilo, arbori infelici suspendito, sed in viam redeamus: tubit enim, antiquitatis studio insectum nomen ibi denotare.

Quæ Anguil. scribit de Alaterno, non malè conuenire videntur nostræ Bourgi spinæ: scribit autem, In territorio di Lanzano ad S. Vitum hanc plantam *Alaternam* dictam, & in Apulia *Linternam*: in Sclanoniæ [Illyriæ] insula dicta Vergada, *Camoricha*. Excrefcere in arboris speciem, folio inter oleam & Ilicem medio, sed atrouiorente, Baculas quasdam ferre paruas Lenticinis similes nullius usus, quod sibi constet.

Hist. Lugd. l. 2. c. 64. non hanc arborem intelligit, sed præcedentem Phillyream. Dalech. hanc curauerat depingendam, & Apharcam vocabat, Hinc Hist. Lugd. l. 2. c. 15. de hac tradit, Herbarii quidam Apharcam Theoph. esse putant, alii Lycium, alii Philyream Grecorum. Monipel. Pharmacopæi *Bourgespine*, id est, Spinam Burgundicam vocant Frutex hic in arborem etiam crescit, magnitudine Mali Punice, radice crassa, caudice ex cinereo albicante, aspectu tristi, folijs imâ parte angustis, supernâ laticusculis, Portulacæ modis, obrutis aliquando, interdum in acutum fastigium terminatis, per ambitum infectis, incisurâ in eminentiis rigidiusculis, carnosis, Ilicis, aut Oleæ modis, venosis, elatâ costâ per medium diui-

Synonyma.
lingos.
Dalader.
Ilatro.
Alaterna.
Philyca gl.
disira Bell.
Cusnos.

Alaternus
sanguine
insectum
insectes arbores que.

Camoricha.

Apharca
Theoph.
Lycium
Philyrea
Grecorum
Spinâ Burgundicam

sis flore albo: baccis racematim coherentibus: cum maturuerunt nigritusculatim subdulcibus. Arbor ista perpetua fronde viret, ea dote Laurum, ilicem, & ceteras sua comia semper ornatas promouens.

De eadem nempe Spina Bourgii dicta, & Cæsalp. prodidit in hunc modum: Phyllyrea mas Theoph. vulgo in agro Phlumbihensi vocant *legno Puzzo*, & *Puine*, quasi lignum phtridum: copiosa ibi nascitur. Arbuscula est, Laurus suffilis, folijs breuioribus, leuiter serratis, similiter perpetuis, leuibus, lentis: flosculos fert racematim circa ramulos herbaceos: baccas paruas, ternis intus osticulis, rotundas, cortice interno pallido: materiei rara, leuissima: medulla ruffa: putant quidam Phyllyream Diosc. sed magis placet ut Phyllyra mas dicatur apud Theoph. seu Tilia mas, ut Plin. vocat nam & multa steriles in his reperiuntur, ut in Alaterno.

*Phyllyrea
enast. theoph.
Cæsalp.
lignum putridum.*

Hallen. Cæsalp. In nostra Spina Bourgii fætère lignum non obseruauimus, nec alijs, quod adhuc legerimus. Monspelienfes obseruunt, & considerent an differat à Ligno putrido Cæsalpini, quod nullo modo pro Phyllyra siue Tilia inare recipere possumus quicquid scribat ille, habere conditiones. Nemo, hercle, nobis persuadebit Theoph. arbusculam Laurum similem fecisse matrem tantæ arboris, quanta est Tilia fœmina, cum qua nulla similitudo. Eque enim possit esse inflexibilitas & durities in tenui cortice arbusculæ: Materies dura, qualis à Theoph. requiritur in mare, nobis multum differre videtur à rara & leuissima, qualis in ligno putrido, teste ipsomet Cæsalpino. Prouenit *Apharica*, Hist. Lugd. tradente, in asperis & saxosis oræ maritimæ locis, non procul à Monspelienfi vrbe, qua *vicini* itur, pagum Apiano vino perelebtem.

*Theoph. il.
Aust.*

Locus

Tempus.

vis.

Tinctura.

Nos *Bourgii spinam* Monspelienfibus dictam in silua *Egremunt* abundè proueniètem obseruauimus. Floret mense Martio. Baccæ à Septembri in Aprilè & Maium, per hiemem in arbore sua harèt. Trecis quoque Gallo-Campaniæ celebri vrbe in orto cuiusdà Canonici cultam vidimus. Færetur ingenuè Clus. vtriusque sui Alaterni nullum se vsum nouisse. Sed Lulitanos afferuisse eius cortice in aqua decocto piscatores sua retia subrutilo colore inficere: & tinctorios è fragmentorum ligni, quod pallet decoctione, nigrescentem è ceruleo colore conciliare. Ex gustu, ad præscriptum Galeni, vbi occasio & necessitas requirat, industrius medicus & ad vsum medicos transferre rationis auspicijs possit.

SAMBUCVS VULGARIS.

CAP. XXXIII.

Descriptio:

Non magnum descriptionis apparatus desiderat vulgarissimæ notitiæ Sambucus, nisi diligentis Historiographi esset, etiam peregrinis, & quibus ea non vulgaris, morem gerere. Ea in arboreâ proceritate excreuit, caudice plurimâ parte lignoso, in quo exiguum admodum medullæ, tamen satis fragili, hincque facili, quâvis Cæsalp. quâdoque tamen ramis suis fruticosâ permanet, cortice scabro, rimoso, cinereo colore sordescens. Rami tamen & bacculi, præsertim iuniores geniculis ex longiusculo intervallo articulati, materie pauca constantes, medulla plurimâ alba eaque leuissima fæteli, quorum cortex lævis, dilute cinereus, & quasi argenteus, sed nuper exeuntium viridans. Cinereo subest alius lignum immediatè inue-

niens, medianus offic. dictus, totus herbis ac virens, nervosis tamen suis fibris neutiquam carens, quorum etiam materies caudicis duritiæ multum

cedit, magisque exalbida. Ramos parulo obitu folia vestiant, ternâ aut quina, interdum septena raro octona (gustu amaro & nescio quid propriæ nauseosi habet, odore graui, viroso, sed conusorū gratiore) ad costam vnam annexa, oblonga, acuta, serrata, atroviuentia. Flores in parula umbella non ingrati odoris, albi, è foliis

quinque totidem staminibus ad luteū vergentibus vmbilicoque compositi, exiguo periclo innixi & horum rursus grandisculo, donec tandem omnes in vnum communem ac insignem coeant. Baccæ initio virentes, per maturitatem atropurpureæ, succum concolorem reddunt, grana continentes exigua, plana, oblonga, communiter terna. Inextremis ramis colorum & ad sediculis florum solent sæpe nasci veluti pediculi nigri, de quibus alio loco. Multos stolonos emittit à radice.

Est & alia Sambucus iam descriptæ quoad frondem, flores, ac materiem similis, nisi, quod odorem attinet, ad Ebulum quodammodo accedere videretur. At insignis differentia nota est, quod acinos ferat albos. Tragus ex candido luteos dicit, ac in ceteris vulgari similem: nec multis vsum putat.

Az. h. apud Theoph. descripta clarè Sambucus exprimit: atque vti nam omnes essent tales eius reliquorumque Veterum descriptiones, non tot difficultatibus implicari hæsitaret super doctissimi Herbariorum. Sed in eius versione minus placet Gæza, qui quædam etiam omittit. Genina eius historia hæc est. Nascitur & sambucus [in] maxime circa aquas, & vmbrosis locis: at tamen & in alijs quoque prouenit. Fruticosa est, virgis anniculis usque ad foliorum desinium in longitudinem excrecentibus, postea verò in crassitudinem. Virgarum altitudo non admodum magna, sed senum ad summum cubitorum. Caudicum vetustiorum crassitudo quæ trabis in nauium protra super carinam posita. [non memora-] Cortex lævis, tenuis, aridus. [non memora-] Gæza legitur, male autem rufum veritè Hist. Lugd.] Materies fungosa, qua exiecata, lævis, medullam mollem habens, ut virge tota concauentur, ex qua & baculos faciunt leuitate præcipuos. Vbi siccata est, valida fit, nec sentit vetustatem, etiam si madet aquis, & cortice nudata sit. Amittit autem illum sua sponte, cum arefcit. Radices per terræ summam spargit, nec multas, nec magnas. Folium singulare seu particulare exir molle, oblongum, sicut Lauri latifolia, verum maius & latius, & circa media parteque inferiore rotundius, nam suprema parte in acutum contrahitur, in ambitu inci-

Bez. Hung. 3033a fa. In post. com. Ital. Mat. cum magnis figuris figura Sambuci transposita ponitur sub titulo sambuci montani; mirum idem fieri in com. Lat. cum magnis fig. & in hist. Germ. non sine erroris suspitione.

Lob. pro sambuco alba noam & diuersam, attamen non necessariam habet, cum facie tenus eadem sit cum nigra, & utramque vnâ commo- dè exprimat.

Differentia 1. Dicamus quædam de differentijs. Nigram, hoc est, vulgatam, & Albam diximus. Utramque ob-
Niger. 2. seruarunt nobiscum Dod. Pen. & Lob. item Tra-
Albus. 3. gus. Camer. annotat quibusdam in locis viridi-
Veridia. 4. bus baccis inueniti. Hieron. Argenti. in sua A-
Rubens. 5. podixi Sambuci tres species dicit: *Sambucum*,
Agrestis. 6. *Ebulum*, & *Sambucum rubrum*. Er addit quosdam scribere de sambuco agresti omnino incognito. Verum sambucum esse alium fruticem: Ebulum verò herbam: vnde versus.

'Sambucus stellatus, sed Ebulus est bene scitus.

1. Nos præter iam dictas, hoc est, nigram & albam
 2. obseuauimus, *Sambucum herbaceum*, quam Ebu-
 3. lum vulgò dicunt: *Sambucum racemosum acinus*
 4. *rubris*: *Sambucum aquaticum*: & *Sambucum ro-*
 5. *seam*: quibus si addas *viridem* Camer. septem ha-
 6. bebis differentias Sambuci titulo insignitas. Sed
 7. *Vulgarissima* historiam persequamur.

Locus. Sambucum aquarum esse accolam iam suprà ex Theoph. dictum, qui eandem alibi minùs durare ait, quòd aquis propinqua nascatur. Nascitur tamen & alibi eodem autore. Non temerè tamen in montibus visæ sambuci, teste Plinio. In Germania sanè inter arbores omnes, vt & Tra- gus annotat, vix aliam quamcunque repetias vulgatiorē, & quæ adeò sine nullo negotio & plerumque humidis & tenebrosis locis, iuxta muros, sepes alijsque incultis nascatur, atque Sambucus. 'Creberrima Basileæ & in toto tractu Allatico. In Italia & Gallia rarior, præsertim regionibus calidioribus, amat enim pinguiam. Monspelij tamen etiam obseruauimus. Mature germinat, cum tamen frigora patiatur.

Tempus. Ordine nature siluestrium, inquit Plin. primæ florent Sambucus, cui medulla plurima, & cui nulla, Cornus mascula, Vibanarum Malus post, vt simul videri possint Pirus, & Cerasus, & Prunus. At apud nos longè præcedit Cornus & Laureola flore deciduo, multò post Malus, Pirus, & Cerasus, & Prunus; potissimum siluestris: Sambucus verò Maio floret, interdum adhuc Iunio, atque adeò paulò ante vites florere solet, ex frigidiore pluuia aut pruina facile defluunt flores, non sequentibus baccis sinistro apud vulgus omine, ne idem vitibus eueniat. Gemmas & folia tempestiue admodum protrudit, vt Martio & Aprilis initio. Genere etiam Febr. principio folia exerentem obseruauimus. Appropinquante autumno, maturitate nigrescunt acini.

Satio. Ex semine sesamaco frutices noui progigni
Cultur. queunt, si seratur, teste Trago.

In hortis si colatur, diu viuunt, & in arborem satis crassam & proceram euadit: Eam quæ bacculas fert albas primum vidimus Argentinæ cultam in orto instructissimo D. Frid. Meier, magistri armentarii primarij, amici nostri singularis, ex qua semina legimus, & an Il. B. C. hortum Montb. seuiimus. Multò tamen ante vineam & eam quidem spontaneam obseruauit Cherlerus Gener in vinearum sepius Basileæ exportam Cineream ad dextram flectendo.

Viris & Hippocratis æuo in medicina celebris fuit
vlus. *Sambucus*, quo amore, acini poti, acetabuli

mensurâ, vtinam mouent. Coxendicibus, mulierum vuluæ morbis, vel earum locellis, plurimum medentur, etiam semen eius. Manducati verò ac poti, aquas per alium educunt: folia idem præstant. Hinc idem in doloribus capitis oculorum & aurium à bile ortis folia comedenda, vel succum torbendum, præcipit, ad soluen- dam alium deturbandamque bilem. Quidam ex oleo & sale comedunt.

Dioscor. eandem tam sambuco quam Ebulum vires assignat, nimirum, inquit, exieant & aquas aluo derrahunt: at stomachum offendunt. Folia olerum modo cocta, pituitam bilemque purgant. Sed & caules teneri in patinis cocti, eadem præstant. Radix in vino decocta, & in cibis data, hydropicis adiuvat. Prodest & contra viperarum morsus eodem modo pota. Decocta verò ex aqua ad infesum, vulum emollit, eiusque spiracula patefacit, ac ipsi denique vicia emendat. Acini in vino poti eundem præbent effectum. Denigrant & capillos inancti. At folia recentia molliaque illita ex polenta, inflammationes mitigant: ambustis & canum morsibus illitu profunt. Vlcera verò sinuosa glutinant, & iis qui podagra tentantur, cum seuo taurino aut hircino illita profunt. *Hæc Diosc.* Apud quem debia lectio in voce *ἐμπυλῶν* pro, *ἐμπύκνῳ* quâ alias legitur, quam vocem & Marcellus legisse videtur. Sic vertit: siccant, adstringunt, refrigerantque. At Actuar. Sambucum & Ebulum, omnia siccandi vi, refrigerandi facultatem habere tradit, quod & Plin. confirmat, vt mox dicitur: immò & ipse adeò Diosc. qui & inflammationibus & ambustis adhibet. Quamquam doctissimi Sarracem iudicio neque Sambucus neque Ebulus per se refrigerare videantur, nisi fortè ex accidenti, dum bilem educunt: calefacere verò utramque certum est, inquit, licet in primo gradu duntaxat: id quod satis innuit Gal. simpl. Nos quoque Sambucum existimamus minùs nocuum ventriculo, quam Ebulum. Folia etiam non ita foetēt, bacce- que non tantam euacuandi vim habent, vt Ebuli. Iudicio est inspissatus & baccis, quo Germani crebro utuntur ad mouendos sudores, & pueris etiā præbent cum pane, quo & quidam non infelicitè vsusunt in iis qui ad hydropem procliuēs fuerunt, Germani vocant *Goldermus*. Coquantur bac- cæ ex aqua, & cribro transmittuntur, denuoque coquantur ad saporem consistentiam, apud Helue- tios vitarissimæ ad vsus prædictos.

De sambuci viribus eadem Plinius quæ Diosc. habet. dixerat verò alibi: frigidissima, quæcunque aquatica: lentissima autem, & idèo secus facien- dis aptissima, quotum plaga contrahit se protinus, clauditque suum vulnus, & eob id contumaci- tius transmittunt ferrum, in quo sunt genere Sambucus, Populus utraque. Sed non assensimus hac in parte Plinio omnia aquatica, hoc est, siccis aquas aut in ijs nascentia, frigidissima esse: nam nec Sambucum nec Populum, frigiditas existima- mus, tantò minùs frigidissimas, licet aquaticæ plantæ existimetur. Nec sufficit ratio à loci natura desumpta, inspicendus potius sapor, odor, & ipsi effectus: fortè Plin. intelligit tantum de ligno, & non de cæteris partibus. Galenus sanè ad amaritudinem & modicam eius astrictionem respiciens, & huic & Ebulum siccantem vim tribuit, glutina- temque, & moderatè discutientem.

Galenum quoque sequitur Euclis & Amatus, qui sic inquit Dioscoridi Sambucus & Ebulus re- frigerant, sicuti & Actuario: nobis verò confide- rato sapore, odore, ac operationibus, inuenimus potius

potius inclinare ad caliditatem quam frigiditatem. Quinquam, ut verum fateamur, nullam legimus apud Diosc. ab eo tradi simpliciter refrigerare, licet ex eo colligi possit, ut dictum ante.

Lonic. scribit Sambucum calidam & siccam, qui tamen paulo subdit folia & flores refrigerare, & aquam ex ijs destillatam: parum, hercle, sibi constans.

Aetius Sambucum vsum & Cerato liquidissimo exceptum [sic ille loquitur] illigendum præcipit: augere hoc pilos ait, densare cutem, & deflujum prohibere. Actææ radicem in vino coctam hydropicis exhibendam suadet, *αετῆος ῥίζαν* iubens: & hoc est, inquit Corn. quod Diosc. dixit, *ῥίζαν ποδῶν* *ῥίζαν δαλῶν* id est, *ῥίζαν τῆς δαλῆος*, manè videlicet, antequam quis cibum capiat. Aëuar. inprimis sambucum ad recens ambustum commendat.

Albertus tradit, Sambuci ab imo fuscum corticem rasum ventrem supernè, contra infernè eacuare. Adeò superstitionis plena pleraque sunt eius hominis placita: Quasi non vtrumque contrario modo rasus cortex id præstare queat, si tales in se vires habeat: simile ferè illud ab Hermol. notatum: E fabuco magis canoram buccinam abamque credit pastor ibi, caesa, vbi gallorum entum frutex ille non exaudiat. Bacca quoque cum suis granis grato sunt cibo auctilis, potissimum passerulis, turdis & furnis.

iudicio Tragi, tam flores quam folia Sambuci recentia refrigerandi vi pollent: potissimum verò earum facultatum ait esse aquam è floribus destillatam, & que vtiliter vtrunque, tam intrinsecus, rursum possit. Sed nostram sententiam Galeno & rationi conformem antea diximus. Nec repuliam reliquis à Trago traditis vires. Radix namque eius vino decocta & pota hydropem potenter exigit. Cortex medius efficacissimus est: quapropter prudens & consilio opus est, si quādo hisce uti velimus.

Prodidit apud Gesnerum, vir quidam probus & admodum senex, se huius corticis decocto cum theriaca duntaxat exhibuisse, eoque plurimos, qui peste infecti erant, sanasse. Nullo præterea alio prophylactico se vsum vniquam, cum tamen sanctissimis non raro pestilentijs interfuerit.

Turgiones siue folia tenera vere lesa, modo quo divinus vserpascunt non perinde sunt efficacia, & imbecillioribus magis conveniunt. Iidem in pulverem redacti, & ex iure pisorum poti, duram alium emolliunt. Easdem facultates habet aqua è medio cortice destillata. Quædam muliercula caseos flore Sambuci quasi condunt. Flosculo rum conditura Gallos pretiosius acetum facere testatur Ruellius. Sed & è racemorum Syeco admodum laudatum & rubrum parare novimus, & suum habet Lob. Possis & vina ex ijsdem racemis reddere coloratiora, haud sanè secus ut Ebuli bacis id facere confluxerunt in agro Lombardico, notante Scaligero. Et si credimus Camerario Prunus in Sambucum [ut se expertum testatur] insita fert fructus purgantes.

Aqua sambuci (inquit Tragus) illita calorem à Sole profectum restinguit, siue is caput, siue quancunque aliam cuius partem tentarit. Eadem ardentes & subitos capitis dolores, & quascumque inflammationes sedat, aduersus ictus serpentum & viperarum vtiliter applicatur, & vlcera in fistulam desiccantia agglutinat. Succus ex acinis expressus cæculo colore inficit velas leucæ. Succus è radicis cortice expressus, vomitum valen-

simè commouet, & aquam inter cutem pellit, ticeste Muth.

Paratur è Sambuco vnguentum præstantissimum ad ignis ambustiones hoc pacto. Sumito viridis Sambuci corticis, qui statim sub primo delitescit libro, herbacei coloris, libram, olei pluries loti ex stillatitia florum Sambuci aqua, libras duas: ferueant simul aliquandiu, & deinde percolato, & exprimito, & addito ceræ nouæ odoratæ, siccæ fureulorum sambuci, cuiusque unc. quatuor: rursus ut ferueant finito, quousque succus euanescat: tollito tunc ab igne, & radicula agitato, omnia quæ misceto: ad linem addito vernicis liquida unc. duas: Thuris albi in tenuem polli-nem contiti vnc. quatuor, quincetiam duorum ouorum album, diu prius cochleari agitatam. Subinde misceto diligenter omnia, & mundo vase alleruato.

Exusta Sambuci folia, & in puluerem trita, emanantem è naribus sanguinem sistunt. Baccarum sambuci succus à recreamento repurgatus, & cum melle optimo coctus ad lulpaj ipsitudinem aurium dolores tollit, si calidis imponatur. Sambuci renerrima folia, quæ primo statim germinatu prodeunt, vnà cum pari pondere radicem plantaginis suillæque axungie veteris contrita subactaque podagricos dolores præstanteò auxilio mulcent. Hæc Marth.

Florum umbellam domestici nostri polentæ immergunt, frigunt, gratumque inde parant edulium ac salubre. Possunt etiam cibo aliquo permisceri, vel cum ouis frigi, nam blandè deiectionem molliuntur, quod & Dogl. obseruauit. Simile quid Platina parare docet illo suo libello de honesta voluptate *Fritellas ex Sambuco* vocat. Casco tritum veteri, tum recenti, farinæ barum, quorum alba menta quadam, lactis aliquid, sacchari plusculum addes, & simul in eodem mortario conteres. Tritis è mortario & in catinum translaris, flores Sambuci integros superasperges & miscbis. Hanc condituram, aut manu aut cohsuari, aut aliqua alia forma in patellam inditam, ubi optimum liquamen vel butyrum vel oleum feruat coquito. Calidè edantur necesse est. Ex compositione quid prosit oblitus, deprehendes. Resicari verò flores, simul cum humiditate, purgandi potentiam amittunt: digerendi & attenuandi retinent.

Acetum in quo & hi iam aridi macerati sunt, in cibis ventriculo gratum, appetentiam excitat, crassos crudosque humores incidit ac attenuat.

Pro duodecim conuiuiis in ieiunio, idem Platina tale florum sambuci condimentum parare docet. Ex sicco sambuci flore tres vncias in aqua frigida per horam sines: expressa inde aqua, dimidii cum libra ac semisse Amygdalarum mundatarum fundes, addesque excauatam ac molitum panem, selibram sacchari, parum gingiberis: si croceni volēs, addes & parum Croci. Hæc omnia in cacabum per setaceum fundes: feruere vbi occeperint, reliquos flores integros indes. Coctum cum aromatibus conuiuiis appones. Hoc si noster Labeo non gustu solum, verum etiam olfactu reicit, pebori tamen, hepatis, melancholia & hæmorrhoidibus laboranti prodest. Habes apud eundem Tortam Sambuceam.

Seminis Sambucini facultas, autores Dod. paulo quam reliquarum eius partium mitior. ventrem quoque mouet, & humores aquosos de trahit in puluerem redactum, & drachmæ pondere

Hydrops.
Vnguentum
ad ambusta

Foliorum pul-
uis.
Sanguinis
flux. nar.
lulpius
sambuci
aurium do-
lor.
Ad podagri-
cos dolores
experim.

Fritella ex
Sambuco.

Aceti Sam-
buci Suis

Condimentum
florum

Pestuo.
Hepati.
Melancholia.
Seminis fa-
cultas.
Purganti.
egregium.

Reponenda
medus.

Hydrops.

Mira Sis
seminis
Sambuci.

Hydrops.

Vomitum.

Aq. Sicc.

Medulla
Sis.

Hydrops.

Scabies.

Diarrhoes.
Dysenteria.
Purgans.
Extractum
granorum
maturorum
Sambuci.

Tinctura.

Dosis.
Vteri suffo-
catio.

exhibuitur. Recens collectum in aceto id mace-
rari expectat, ac deinde reficari, commodè facis
vini arida per pondus, & non nihil feminis Anisi;
sic etenim citra omnem molestiam potentiam
suam exercet, & hydropicis subuenit. Continuis
autem aliquot diebus exhibendum, cum modi-
co vini, quibus placet.

Bouius mirabilem, inquit, comperio virtutem
& efficaciam in semine Sambuci & Ebuli: soleo
dare de his duas aut tres drach. optimè ritas,
mixtas cum Zuccaro rosato, aut diantho, aut
Diamarindo, aut simili aliquo medicamento æ-
gro grato, deharulis do drach. Ol. horum sem.
extracti per express. cum vino odorato aut insu-
culo. Mira eius efficacia in phlegmaticis natu-
ra, aut per accidens, & in hydropicis: colligi-
guntur bacca maturæ priusquam flavescant; Aut
siccentur. Detractis pediculis, imponuntur in
aquam multam, contringuntur, postea incli-
nato vase, effunditur aqua, ac noua affundi-
ditur: & iterum effunditur, id toties fit donec se-
mina munda remaneant, quæ deinde siccantur
& reponuntur. Semen primi anni mouet
vomitum, secundi minus, terti adhuc minus,
sed per inferiora purgant multam pituitam &
serum. Genueris è baccis Sambuci & Ebuli li-
quorem aq. vitæ similem destillari posse cre-
dit.

Nouæ florum ramalorum medulla qualitatibus
expers cit: hæc reficcata, atque nonnihil com-
pressa aut concerta, ad fistularum angustiora ora
dilatanda i. t. posita, conducit.

Scribit Camer. succum acinorum admixtum
iustulo gallinæ, in quo multum radices Petroseli-
ni decoxerit, & expressum, plurimum conferre
Hydropicis. Cortex medius scabie vexatis vti-
liter administratur. Flores odorati, inquit
Schuuenckf. caseis inferuntur. Saccharo etiam ad
hepatis affectus conferuntur. Rob ex succo
baccarum per se vel cum saccharo parato plebe-
cula vitur in alui fluxibus biliosis & Dysenteria.

Nuclei abstergunt ac per alium & vomitum pur-
gant vehementer. Rusticorum medicina. Ex granis,
vt docet Quercetanus in Pharmac. Dog. nat. Sam-
buci fit extracti genus, siue sapa quedam hydro-
pici congrua & salutaris, Chymici vocat Extractum
granorum, actes, cuius preparatio sequentibus
verbis continetur Collige magnam copiam gra-
norum Sambuci optimè ad umbram exsiccatu-
rum cæterisque omnibus abiectis sola grana ac-
cipe, quibus ad mediam partem imple narra-
cium magnum cum longo collo, superaffunden-
do fortissimum spiritum vini, acidulum redditum
cum liquore acido vel vitrioli, vel, Sulphuris, vt
materiam tres quatuorve digitos supernatet. Va-
se clauso vt nihil expiret, fiat digestio in B.M. per
5. aut 6. dies, donec spiritus vini in colorem rubi-
ni tinctus apparuerit, quem separabis per in-
clinationem, cauendo, ne quid ex fecibus aut
turbulenta materia simul transseat. De qua tinctu-
ra iam, non etiã separato prius menstruo, hoc est,

aqua vitæ, quæ sine corruptione aut alteratio-
ne ulla diutissime adseruabitur, & cui, si voles ad-
des parum sacchari gratioris gustus causa. Exhi-
bemus semicochlear argenteum, aut cochlear
plenum, mulieribus, quæ ex vteri praefocatione
miseris modis excruciantur, & subito effectus
sequitur exoptatissimus. Ex improviso enim
& quasi miraculose expetierunt, pristinaque
valetudinis integritati restituerunt, & quæ S. e-
cificum hystericum. Rursus si velis, separa inde
aquam vitæ per Alembicum in balneo vapo-

roso, donec in fundo remaneat extractum ru-
bicundissimum de quo exhibebis serup. i. pro do-
si: idque dissolues in sua propria aqua. destilla-
ta, aut in quibusdam aliis conuenientibus, aut
vino albo quod inde rubescere incipiet. Huc
usque Quercetanus, cuius verba de verbo adac-
tum recitare nobis visum est, vt habeant Chy-
miatri sub hoc exemplo veluti tractatum in-
tegrum parandi extracta, eadem enim ratio
est reliquorum. Ebuli sc. baccarum Junipe-
ri &c. sicque elicere poteris ex hoc nostro The-
sauro totam artem Chymicam, nec non phar-
maceuticam, vbi dabitur occasio. Sunt qui
& Oleum parent ex infusione florum, vel in
oleo decoctis. Folia contusa scabiei & digitorum
Paronychiis imposita breui sanare tradit Lonic.
Folia & baccas ex aqua falsa decocta, tollere tu-
mores pedum. Corticis vsum potissimum se-
minibus vtilem esse ad absumendas humiditates
superfluas. Odorem capiti molestum esse
& ex facili sanguinis fluxum narium ciere, po-
tissimum ab homine calidi temperamenti o-
doratum. Constat & nobis Sambuci tam fo-
liorum quàm florum odorem aliquibus mole-
stum esse, & caput tenere. Superfluosum verò
illud eiusdem putamus, quando ait: si Sam-
buci furculus capiti equi inponatur, non nocu-
rum etsi si bibat in actu. Quæ enim huius rei
ratio esse queat, & quis adeo confidat ei, vt con-
trarium euentum non metuat?

Triplicis aquæ modum & vsum habes: ex cortice
viridi: ex foliis, ex floribus. Primæ vltus ter iteatus
in die ad vnciam vnam & semis, nepe manescit ca-
meridie, & vesperi, apprimè prodest hydro-
pici. Trium vnciarum dosi pota à ieiunio, po-
tenter sed sine noxa alium cit: & itidem hydro-
picos leuat. Extrinsecus adnota calores euo-
cat. Secunda æstuantibus tibiis ac pedibus &
corruptis fracturis multa & iterata lotionè spon-
taneæ exicatione benefacit. Tertia marè
& vesperi ad vnciam vnam & semis hausta, re-
molliat pectus, & in eo infarctus, tumores
hydropicos & oedematosos exhaurit, hepatis
obstructiones referat Lienis ac renium, tertian-
nam abigit, fluxus Melancholicos emendat, &
stomachum confortat. Trium vnciarum pon-
dere sumpta egregiè & absque molestia purgat,
& alleuiat corpus. Oculis infusa, ardores ex-
tinguit. Manus tremulas & prius iterata lorio-
ne firmat. Vetera & frigida vlcerata sanat, si lin-
teo in ea madefacto sepius foueantur. Placet
Cæsalpino flosculos panibus inspergi cum oleo:
Sambucum multas virgas ferre à radice diceba-
mus: ideò ad hortorum septa à nonnullis quæri-
tur, quamvis non magnam firmitatem habeant.
Ex virgis parantur cominoda candelarum cinun-
ctoria & retinacula foliorum librorum apertorū.
Currius pollicetur aqua macerationis [malimus
decoctionis] cauliculorum aspersa, necari pul-
ices: foliorum decocto abigi muscas. Inuenit
& inter pastores gratiam calamus Sambuci-
nus, ex eo canoras buccinas, tubasque con-
ficientes, utilioresque in eo vfu existimantes, vt
iam prius obiter attigimus. Denique quouis
anni tempore nihil aptius inuenias ex quo

exilis tubulos vel canaliculos con-
ficias ad quosvis vsus,
quàm ex virgis
Sambucinis.

*

SAMBUCI FVNGVS.

Adnascuntur vt annotat Tragus interdum Sambuci veteris præsertim radicibus fungi quidam incani, quos gummi quoddam vocat Dodon. & fruticum caudicibus quoque adnasci ait, molle, nigricans, tenue membranofumque, hominis auriculam quodammodo subinde referens, quod ablatum ressecatumque contrahitur ac durefcit.

Huiusmodi & nos aliquando è stipite nascentem obseruauimus, sed fungi potius membranae speciei, quam gummi, & colore nec albi nec nigri, & obsoleti, hoc est, ex vtroque quodammodo mixti.

Pena, & Lobel. excrementum corticosum vocant coriaceumve, & aunois arboribus apud Boreales præsertim accrescere tradunt, multis dotibus cognita dignissimum, plebique Anglae & Germana *Iuda aures* vocatum, propter effigiem auris, quam cartilagineo plexu multis plicis & mæandris æmulatur: sed colore pullo, prædurum, aquis in eum mollescens, spongæque ritu tumens, gustu penè insipido, cutis elixæ aut corii.

Fungus Sambuci, & Auricula Iudæ ad imam Sambuci caudicis sedem oriens. Germ. *Holunder Schwemlin*: *Kraën holder Schwam*. Acini rubri in aqua florum Sambuci aut rosacea prius macerati, deinde impositi maxime conducunt ad arduentes & subitos capitis dolores & quascunque inflammationes, teste Trago. Adstringendi ac ressecandi vim obtinet, vt vult Dodon. dilatum eius in quo paucis horis maceratum fuerit collutione ac gargarisatione oris tonsillarumque incipientes inflammationes sedat, & collumellam laxiorem reprimat: quin &, si Pen. & Lobel. credimus, Anginis certissimo experimento utilisimum, & tumoribus intus forisque nunquam satis laudatum. Lonic. etiam ex eo destillare suadet, aut ipsos etiam in aq. ros. maceratos inflammationibus oculorum efficaciter remedio infundere, & imponere. Annotat Camer. præcipue notæ medicum quendam eisdem puluerisatos aduersus hydropem propinasse.

SAMBVCVS LACINIATA.

Eandem & Dod. & Lob. obseruauerunt. Hic speciatim in hortis Belgii. Taber. Germ. *Holder mit aufgeschnittenen blettern*

EBVLVS SIVE SAMBVCVS

HERBACEA.
CAP. XXIV.

EA Ebulo Descriptio.

Emagritudo vt inter herbaceum genus & frutices ambigere quis dicat, verius tamen de tribu herbacearum addo, tamen Sambuci amula, vt illius nomen pumila adiectione apud Græcos, sub voce *χαμαίαν* in, promeruerit: siquidem non vt illa in arborem grandescat, raro hominis pro-

ceritatem æquans, plurimum infra subsistens, & magna ex parte sesquicubito non altior: caule herbaceo, striato, Sambuci ritu meduloso, herbis mensibus contabescente: ad quam accedunt & folia, ordinatius disposita, è tribus quatuorue coniugationibus ad rachin annexis, imparique extremo folio composita, odore grauiore: quorum singularia Sambucinis longiora, acutiora: pares tamen umbellæ albae flosculorum quinquepartitorum, odoratorum, & nescio quid nucleorum Persicorum magnatis spirantium, sed esu vix ferendorum, ferrugineis apicibus, quos stamina sustinent candida: quibus fathicæstibus acini succedunt per maturitatem nigri, & thorulis multis anguloli ante maturitatem, & penè trianguli, post verò magis rotundantur, succo suo manus rutilâ quadam purpurâ inscipientes, semina continentes terna, altera parte gibba, altera angulosa. Radix longa, digitalis crassitudinis, non lignosa, latè sparsa.

Hæc Diosc. *ἡ ἄλκις ἡ ἰσχυρὰ χαμαίαν* dicta, humilis est ac longè Sambuco breuior, & ad genus herbaceum [*ἡ ἰσχυρὰ*] propius accedens, caule quadrangulo, crebris distincto geniculis: foliis per intervalla circa singula genicula utrinque expansis, iisque Amygdalinis, at in ambitu serratis, longioribusque & graui odore. In cacumine verò umbellæ, flore ac fructu Sambuci. Radice nititur longa, crassitudine digitali.

Plinio Sambuci alterum genus, magis siluestre, quod Græci *Χαμαίαν*, alii *Helion* vocant, multò breuius. Et alibi *Actæ*, quam quidam esse Ebulo putant. Rursus alibi: *Actæa* graui odore, caulibus asperis, [angulosis vet. quædam exēpl. legūt Anisi,] teste Hermol. geniculatis, semine nigro, vt Ederæ, baccis mollib. Huius Virg. quoque meminit in Gallo.

Sunt Deus Arendia veni, quem vidimus ipsi sanguineis Ebuli baccis minoque rubentem.

Cuius rei originem & Veterum consuetudinem diximus antè. Baccas quoque floresve Ebuli aut Sambuci videtur intellexisse Plaut. cùm dixit in Captiuis: Laridum atque Ebulum foueri foveculis feruentibus: nisi quis herbulas in eo versu lectitare malit: aut quod propius est verò, epulas.

Hermol. hanc aut valdè similem putat esse quam Plin. *Actæam* vocauit: nos eandem censemus

*Sambucus
pumila.
Mecon A-
phrodes.*

Apul. not.

*Sambucus 2.
genus silu.
Thamniates.
Sambucea.
Hieblum.*

Plin. not.

*Plin. de sed.
contra Eur-
sium.*

*Heliosacte
silu. Euboica.
Sambucus.
Chama-
ste
Altae.
Kameactis.
Heliosacte.
Agrina dte*

Locus.

*Vires &
vius.*

*Stomacho
nocet.
Purpar.
Ambusta.
Capillorum
rimatura.*

quamvis Leoniceus diuersam opinionem tueri, videatur. Idem Hermol. Sambucum pumilam vocat.

Chamaecten, inquit Apuleius, alij Chamascen, alij Mecon Aphrodes, alij Agrian Acten, alij Enbuicen, Galli Durone, Daci Olina, Itali Ebulum vocant: ramis rotundis, (nobis striati & angulosi obseruati) digitalibus, terræ prostratis (surrecti sunt, quamvis humiles, & partili) succo plenis, folijs lenticulatis, fructu siue semine rotundo, radice tenui. Vt videas Apuleium hoc loco manifestè duas diuersas plantas, & nomine & descriptione cõfusas misculisse: vnde insignem rei herbarie ignorantiam cernas Apulei, tam differentes, & vix quicquam commune habentes herbas, Ebulum inquam & Chamaecten confundentis; hinc factum vt à viribus quas ille recenser, transferendis nobis temperauerimus, ne fortè posteritati cum ipso imposeremus, qui ipsemet nesciuit, quid scriberet, vt taceamus vanitatis plenum illud remedium (si Dijs placeat) quod ad colubri morsum ex Ebuli præscribit.

Scrapio nihil habet de Ebuli præter ea quæ à Diosc. tradita, & nomina præced. cap. allegata.

Platina in opusculo sèo de honesta voluptate, sambuci alterum genus magis siluestre dicit, additque alijs Thamiatem, alijs Ebulum vocari.

Ruell. Acteam quasi Sambuceam interpreta-
tur, & Gallis Hieblum sicut ait; Mearion, Brun-
chueig.

Iniquè fert Curtius Ebulum à Plin. & alijs qui
busdam Sambuci 2. genus statui, seque scribit
inter frutices, quod herba sit, ne numeraturum
quidem. Age verò sit herba: at idèd non negabit,
opinor, Curtius, & specie, & viribus sambuco
simillimam, vt nihil in eo peccatum sit, si vel
Sambucum 2. cum Plin. vel humilem cum Diosc.
vel Sambucum herbaceam, nostro titulo vocite-
mus.

Heliosacte silu. aut Euboica Sambucus, Tra-
go, qui & sambucum æstiualem dici posse tradit:
Summer holder aut Heilender. Chamaecte
(χαμαεκτε) Galeno: & Paulo: Kameactis A-
rab. Durone & Olina Barbaris, teste Lonice. Ebu-
lic. Kameactis. Dod. Pumila humilis sambucus Diosc. Pen.
& Lob. Germ. Trunck: Burger feldholder: Vider-
er holder. Belg. Wilde Olier / haddick: Gal.
Sieble: petit Sambucus, Valeriol. sic Ebuli. Hisp.
Hiezgos, vel vt Castil. Tezgos, Sabuco pequenno:
Portug. Engos: Angl. Walteuirt / & Bloeteuirt /
& Dauruirt: Boh. Chebdii. Vngar. fodi bozza.

Nascitur in opacis aquosisque locis, atque etiã
asperis, si Plin. credimus. Lato gaudere solo Co-
lum. restatur hoc carmine:

Atque habilis natura soli, qua granine læto
Parurit & rutilas creat Baccas.

Sic passim Germania, Heluetiæ, Gallia, ac Ita-
lia, potiss. Lombardicæ videas nasci vdis, incul-
tis & palustribus locis, sæpissimè ad aruorum mar-
gines, florentem Iunio & Iulio, bacca Augusto &
Sept. maturantem.

Quas Diosc. Ebuli vires assignat, cap. præced.
diximus, qui easdem ei cum sambuco tribuit. Plin.
quoque vtriusque iunctum tradit, quando sic scri-
bit: Sambucus habet alterum genus magis silue-
stre, quod Græci Chamaecten, alij Helion vocant,
multo breuius. Vtriusque decoctum in vino ve-
teri foliorum, vel seminis, vel radicis, ad cyathos
binos potum, stomacho inutile est, alio detra-
hens aquam. Refrigerat etiam inflammationem,
maximè recentis ambusti: & canis morsum cum

polenta mollissimis foliorum illitis. Succus cere-
bri collectiones, priuatimque membranae, quæ
circa cerebrum est, lenit infusus. Acini eius in-
firmiores, quàm reliqua, tingunt capillum. Poti
acerabuli mensura, vrinam mouent. Foliorum
mollissima ex oleo & sale eduntur, ad priuatam
bilenque detrahendam. Ad omnia efficacior quæ
minor. Radicis eius in vino decoctæ duo cyathi
poti, hydropicos exinaniunt, & vultus emollit, &
folijs insidentium decoctæ. [al. & foliorum deco-
cta insidentium] Caulis teneri minoris Sambuci,
in patinis cocti, aluum soluunt. Restitunt folia &
serpentium ictibus in vino pota. Podagricis cum
seuo hircino vehementer profunt cauliculi illiti,
lidemque in aqua macerantur, vt eã sparsa pul-
ices necentur. Foliorum decocto si locus sparga-
tur, muscæ necantur. Cortex interior tritus, ex vi-
no albo potus, aluum soluit. Idem alibi: Ebuli
quoque quem nemo ignorat, fumo fugantur ser-
pentes. Ebulum tenerum cum folijs tritum, ex
vino potum calculos pellit, impodium testes sa-
nat. Inter ea quæ hydropicos sanant, habetur
Ebuli recentis radix, excussa tantum, nec cõluta,
quantum duo digiti comprehendant, ex vini ve-
teris calidi hemina. Et mox: A cte quam quidam
esse Ebulum putant, radice contrita in vini cya-
this tribus, si febris absit: vel semine ex vino ni-
gro. Præcipuè tamen Chamaectes succus apertissi-
mus creditur. Et rursus: Ebuli folia contrita, & è
vetere vino imposita, etiam boam sanant, id est
rubetes papulas. Datur & Actæa acerabulo pleno
interioribus seminarum morbis. Si verum est E-
bulum refrigerare, vt vult Plinius, non consilium
est applicare morsui canis, vt Diosc. facit, qui sem-
per suspectus esse debet, non enim est tutum frigi-
ditate occludere vulnus, & repellere ad inter-
iora.

Scribit. Platina florem Ebuli in cibariis sum-
ptum, hepaticis, splenicis, cardiacis atque hy-
dropicis prodesse. Nos nollemus cum Platina in
cibariis dare flores ob ingratitudeinem.

Gal. huic, vt & Sambuco potentiam tum desic-
candi tum conglutinandi, modicèque digerendi
tribuit.

Ebuli semen vt prodidit Matth. per diutinas a-
que lotiones à nigro circumstante succo expur-
gatum, datur vtiliter drachmæ pondere ex Cha-
mappyris decocto, podagricis, ischiadicis, &
Gallica Lue laborantibus: mulcet enim driecto-
ria vi mirificè eorū dolores, cum humores ed de-
fluentes tum reuocet tum deciciat. Sunt qui Ebu-
lo albugines ictusque oculorum sanent hoc mo-
do. Ebulum contundito, eiusque succum penna
in oculum instillato, per triduum, & persanabit-
tur. Sunt etiam qui ex Ebuli radicibus succum e-
liciant, insolentque subinde, & in patillos redi-
gant, seruenteque ad vsus. Hic clittere infusus
tam intestinorum, quàm coxendicium dolores rol-
lit à frigiditate & flatu genitos. Supponitur con-
uenienter fœminarum locis ad euacuandos men-
ses, præsertim si lana exceptus intromittatur. Suffi-
untur Ebuli decocto commodè ii, qui diuturna
tussi vexati ad malum deuenerunt habitum, si ta-
men ventriculus & iecur interea roborètur odo-
ratis adstringentibus, & ad id conferentibus me-
dicamentis. Stillatitia cum Ebuli tum Sambuci
radicum aqua hydropicè tympanite laborantes mi-
rificè iuuat, si huius quaternas vncias, illius ve-
rò binas vtriusque simul mistis hauriant affecti,
diebus triginta continuis. Illitis Ebuli radicum
succus procidentem sedem reprimat, & angina
tollit, vbi circa gulam calidum cum lincolis il-
lina-

linatur.

Temperamentum, inquit Dodon. Ebulus habet calidum ac siccum, utrumque ordine tertio, & facultatem non modò, quam ei Gal. tribuit, digerendi exiguum; sed & purgandi per alium eximiam & validam habet: efficacissimæ radices sunt: folia digerendi ac discutendi potentia præstant. Educunt autem radices non modò pituitam, verùm & aquosos potissimum humores: vitiles iccirco ad hydropicorum purgationes, ut dictum, sed tamen correctæ, & ubi vires suffecerint. Purgant enim cum molestia: Ventriculorum subvertunt: interioraque viscera omnia perturbant. Malè omnibus vltus earum succedit, quibus hepar obduruit: ut quodam ex regio morbo Ascites successit. Scimus cuidam nobili femina, arthritidi obnoxia, & quæ non facile medicamenta assuiebat, sæpius de ventriculo conquerenti, cum in purgatione semen Ebuli additum fuisset, excelsæ magnos dolores ventriculi & molestum vomitum. Quamobrem nec temerè, nec nisi valdè robustis ex Ebuli radicibus medicamentum aut potionem dandam censet Dod. Acinos verò ait, & semina multò clementius ac minori cum molestia purgare, præsertim prius aceto infusa, ac deinde femine Anisi vel alijs aromaticis vnà permixtis. Radix in decoquitur, si causa morbi frigida, & febris abest; alijs pro affectus natura temperanda potio est. Folijs tumores oedematosi discutiuntur, cataplasmatibus vel fomentis additis.

Lacuna longè maiores vires tribuit Ebulo, quàm sambuco, traditque magnam habere proprietatem ad mitigandos iuncturarum dolores, & resoluendos membrorum tumores, potissimum à frigiditate obortos: eius radices decoctum ad tres quatuorve vncias, calideque potum omnis generis obstructions referat, quamvis noceat ventriculo. Paululum spica Nardi addendum suadet. Folia & radices coquit in forti lixiuio aut aceto, addito sale, & cum eiusmodi decoctione calida fouendum iubet ventrem hydropicorum totum & pedes spongis: non esse præstantius remedium in eo casu. Imponit postea & folia. Parat & vnguentum hoc modo. Vncias duas succi radices, toridemque succi foliorum & cum sex vncijs olei Chamamelini decoquit ad succorum consumptionem, tandem & ceræ vnciam semis addit & aliquid aceti rosacei ad maiorem penetrationem. Vnguenti huius efficacissimam pollicetur vim ad resoluendas omnes humorum superfluitates in doloribus podagricis cuiuscunque membri, siue à frigida siue à calida causa obortis.

Oleum etiam paratur ex Ebulo, quod apprime conueniens est in quouis articulorum dolore mulcendo, si eo articulorum regiones, iuncturaeque illinantur. Oleum quidem præparat Bouius ex semine Ebuli per torcular, mirabilis, ut affirmat effectus: consuevit dare agris drachm. cum medio cochleari iusculi. Ut verò paret oleum diligenter, erit semen, aspergit paucò vino albo, dein terulari subijcit. Ex h. i. seminis Ebuli extrahitur Oleum.

Ut porro, quod equidem Fernelius testatur, Sambubi & Ebuli confusa folia & apposita ambustæ parti persanant, sic & Oleum, sale tamen addito. Ebulus, inquit idem, hydropicorum aquas facillè per alium deducit, nonnuquam & vomitione rejicit. Est autem ventriculo aliquantulum grauis, succi vis efficacior purgat vncie vnus

pondere. Elucitur autem vel è radice, vel è mediano cortice stipitis confuso, affusa aqua hordei vel vuarum passerarum, cum Cinnamomi, vel nucis Moschate momento & cum Saccharo. Cocturà vis eius purgandi perit & exoluitur, neque, ut Dioscorides scribit, eam persistere vlti compertum est; Fructum nonnulli condunt duplo sacchari & Cinnamomi patre octaua, exhibentque vnciam vnam: acinorum verò drachma vna tusa, idem ex mulla aut vino albo præstat. Sambucus eodem temperamento iisdemque pollet viribus, sed Ebulo aliquantò infirmior. Inter ea quæ aquas ducunt ebulus imbecillis & prægnantibus, sed ne temerè quidem decerni potest.

Lonic. quoque non esse aliud efficacius & præfentius remedium scribit ad hydropem, quàm Ebuli radix, si ex bibatur. Eandem & in tussi frigida celebrat. Folia ex aqua cocta, & ea pota nullum siccam sanare prouidit, & conferre anginae. Item ad vuulam, addito in eius decocto Pyrethico. Succum Ebuli cum puluere Tithymalli radices, addito saccharo, quotidianis febris commodum medicamentum prædicat: Eius tamen vsum minus tutum & non nisi magnà cautellà administrandum censemus. Folia podagricis doloribus inposita, eos mitigare ait. Aqua distillationis foliorum ad vncias duas aut circiter, aluum mouet. Eodem modo manè & vespèrè pota hydropicos tumores exhaurit, quotidianam febrem abigit, & laterum dolores mitigat. Prodest & extrinsecus linementibus in ea madefactis inposita. Cento experti mentorum Wirtenbergicus inter alia habet, Ebuli radices in vino condensæ succo sæpius ablato capite, crispari capillos. Io. de Monte Experimentum est, si capra nutrietur Ebulo per diem & noctem, lacte eius ventriculorum repurgatum ira. Camer. annotat mures fugere Ebulum. In Vicentinis, & Tarvisinis refert Scal. olim vina ex Ebulo fieri consuecisse coloratiora: alioqui plebeculæ minus venalia.

SAMBUCVS RACEMOSA, ACINIS RYBRIS.

CAP. XXV.

longum digesti, stellati, colore ex albidò in luteo-
lū n lūng. sente. Baccæ conlimili mo to racemati a
f. equentes succrescunt ex rubenobus pediculis;

Quæcumque vulgari Sambuco multa habeat communia, sic ut floribus aut baccis vidæa, in re Botanica non versatofacillè imponere posset, folijs tamè est paulò minus fastidis: ac in floribus & baccis clarissimū discriminem. Flores enim nullam vmbellam faciunt, ut in vulgata, sed in racemum ob-

Su. x.

L. 151

Cend. 171

Tus. 171

Ang. 171

Cand. 171

L. 171

C. 171

P. 171

F. 171

L. 171

A. 171

R. 171

T. 171

S. 171

iplæ quoque per maturitatem corticem, iniucundum plane saporis, quibus novæ plantulæ si ferantur, proignuntur, teste Trago. Matthiolo verò perpetuo rubefcentes, vinolæ ac succi plenæ. Lobelio odoratæ, puniceæ, non insuaves per Augustum csiu.

Hanc eandem Curtium intellexisse censemus, quam describit arborem generis fruticosi, fructum racematim producentem, colore per maturitatem rubeo, non, vt in nostra, nigro. Sambuci genus minus, floribus & baccis in racemo constitutis, Cordo Sambucus silu. & Ceruina, Trago. An Hieron. Brunschvicg. in apodix. Germ. apud Brunf. Sambucus rubens, & silu. & agrestis doctorum quorundam? Sambuci 2. genus montanum & silv. Matth. apud quem in post. comm. Ital. cum magnis iconibus cap. 1. 5. figura huius transposita ponitur titulo Sambuci, qui idem error quoq; cõmissus in Hist. Germ. vbi vocatur Sambucus montana. Tertia Sambuci species Alpina, cetera Sambuco similis, baccis rubris, Turnero. Sambucus montana vel rubra, Geln. Sambucus cum racemo Anguil. Sambucus montana racemosa Pen. & Lob. qui in edit. Teut. duas icones proponit. Sambucus 4. silu. & Sambucus Ceruina. Dod.

Lonic. eius iconem sub titulo Aceris ponit, Germ. Åhorn: & eandem rursus sub nomine Sambuci Ceruini, quod vtiq; eius ignorantia tribuendum cum similes errores passim in suo Herbario committat, quippe qui in studio Botanico, tanquam Venator Helætius in silva Bohemica veratus fuerit.

Plin. quoque montanum sambuci genus videtur cognouisse, cum in montibus etiam nasci tradat. An Cæsal. Sambuci 2. genus in montibus, umbellulis parvis, baccis rubentibus? Sambucum silu. siue montanum Dalech. eam suspicatur, quam Pygus Theoph. significat l. 3. c. 14. quamvis Pygos in versione Gaza omissa sit. Sambucus ἐρὺ δασυλόος aut ἐρὺ μικροστέφυλος Thilio; qui annotat, in Hircynia Saxothuringica eius folia ignaris verulas pro Ebuli folijs obtrudere, ac diuendere, atque adeo vulgo Årth vocari. Årth hircyni Germ. Sd ataz ster. Berchholder, Wilder holder, Waldholder, Siefholder, Bergholunder.

Annotat Camer. in Palatinatu versus montes Bohemicos inueniri interdum cum baccis albis.

Matth. teste in montosis & argenteis locis nascitur. Prouenit maximè in opacis vliginosis siluis, ferarum lustris inijs, in Hircynia Saxothuringica circa Stolbergam & Honstienum, Thal. in Cotarsiana propè Symphorianopolim agri Lugdunensis ditioris. In Latonijs ab vrbe Norimberga ad mille passus sitis copiose crescere testatur Camer. & in Italia monte Veronensi Baldo, Anguil. Passim in opacis Comitatus Montbel. & Burgund. siluis & montibus obseruauimus, potissimum etiam in montibus Lotharingicis, in monte Rossbero circa Massimünster, vbi mense octobri cum pulchris acinis coccineis, decidentibus folijs videas, quas & Augusto maturas legimus in Lotharingia, & Iunio circa Genueam in monte salene, & in Rhætia pluribus. Veronæ quidam in hortis colunt. Floret mense Aprili.

Stipites aliquot ex vicinis locis, in hortum E. C. Montbelg. plantandos curauimus. Tradit & Curtius se in hortum suum (Lugdun.) in ordinem ceterarum decussatarum arborum redegitse, verum diu non durasse, quòd loca amet opaca, & manus aspernaret.

Experimento didicit Tragus Ceruum Sambuci

filuicrem, sicut & solanum (siliaticum) magno desiderio inquirere. Solent binæ hæ stirpes plerumque eodem sitis occupare: folia vtriq;que, non baccas decerpit. Vnde intelligi potest, fructus hosce frigidioris esse qualitatibus ac feris, ne dum alijs iumentis & hominibus minus salutaris obseruauit idem. Ceruum solum folijs haurum plantarum velsi, non autem Ceruum, nisi ea prægnans fuerit, & ceruum in vtero gestauerit. Ideo sambucum silu. frigida natura esse iudicat, ita quidem, ut pro Mandragora, si illa desit, usurpari queat. Sic & Lonic. Sambucus silu. inquit, similem naturam habet cum vulgari Solano: frigida est, potill. baccæ. Somnum conciliat. Multus vsus nocuus est. Marth. scribit vires vrbano sambuco imbecilliores habere: ipse sibi ipsi & prædictis autoribus contrarius: nam in hist. sua Germ. eiusdem naturæ cum vulgari Solano dixit. Camer. quoque testatur, frigidas esse baccas, soporosos reddere edentes, multumque eorum cum esse nocuum: Lob. quoque subscribit, & vternum quoque inducere testatur, præsertim baccarum cum. Scribit tamèn Schuenckfeld. à nonnullis succum baccarum cum melle ad intinctus coqui. Nos sic paratas non parum mellis calore castigari censemus. Tutius tamen abstinere.

SAMBUCVS AQUATICA.

CAP. XXVI.

A Quaruia Deser. Aamafia hæc sambuci species indeque cognominata, arbutula est quinq; aut sex cubito. um altitudine, caudice crassitudine sua manum cõplente, ligno tenero, candido, fragili, fungosa intus medullâ, polito cortice cinereo obrecto, geniculatis ramis gemellis, ordine vtriq;

que vno brachiato: ex quorum geniculis folia exeunt lata, angulosa, rugosa, Aceris minoris foliorum æmula, vel Sorbi Terminalis. Flores nonnihil odorati, in umbella candidi, tam lari aliquando, vt pollicis vnguem æquent, quinquepartiti [Trago verò quadripartiti] sed circa vimbilicum continui, maximè verò ij qui extimi in ambiru sunt, expanduntur, medijs intra umbellam exiguis conclusis, seriusque se expandentibus, flavescentibus. Acini rubri seu sanguinei, magnitudine baccarum Spini albi, semen continent planum, latum, rubrum, cordis effigie. Cæsalpino nucleî duo, similes femini Atropiciis, compressi. Hæ baccæ, autore Trago, ingrati planè sunt saporis, ita vt degustanti nauseam & fastidia continua pariant: Matthiolo, vinofo & amaro succo refertæ: Cæsalpino siccatæ vuis passis similes, cum in se

Sambuci
genus mi-
nus.
Matthiol.

Alpina.
Montana.

Pygus
Theoph.

Varietas
nomen baccis
albis.

Locus.

Satio.

Cultum af-
pernatur.

Vires &
vius.

..

dulcedine austera: Cordo baccatum succus Autumno amarus, modiceque dulcis & acetosus est, infrequenti autem Vere, cum hyeme passus factus fuerit, magis astringit. Cortex amari & astringentis saporis.

An Ruell. Opulus: Corno similis (inquit) arbor arbutio Gallico faciendo idonea: *Obierus* vel *Opierus* apud nos ruri dicitur: Vltimi proceritate adolefcit, caudice recto, enodi, rarioribus ramis brachiato, frondibus ferè vitigineis, baccis tæmatis dependentibus, prima pubertate viridibus, à maturitate puniceis. Vitem Opulus alit: verum quoniam frondem non habet idoneam, à plebique repudiatur. Ieiunum solum horret &c. Si Ruell. per *Obierum* intelligit Sambucam aquaticam vti nobis videtur, male sanè describit: non enim adolefcit ad altitudinem Vltimi, nec caudice recto est: is aliquot plantas confundit.

Curtius cap. proprio eandem Opuli descriptionem habet, ex Ruell. vti existimamus, desumptam, citans Varronem & Columellam. Nondum legimus ad hos vel apud alios Opulum ferre baccas: idè Ruell. & Curtium hanc cum Sambuco racemosa confudisse modò diximus. Nos de Opulo alio loco trademus.

Sambucus apud Theoph. l. 4. c. 1. hist. Sambucus aquatica siue Palustris, vulgò (Gallis) *Obier* putatur, vt annotat Rob. Const. cuius opinio in etiam Dalech. fuit, & multi alij vt notat Hist. Lugd. sed hæc coniectura incerta, quum nulla sit descriptio: paucula enim tantum hæc verba habet Theoph. Taxus quoque & Thraupalus maximè gaudent vmbrosis. Quis inde certi quiddam statuat? Est hæc igitur vna à nobis pro derelictis habita, sitq; priui occupatis, vt sit quum incerta est vacua possessio, ne omnia occupasse aut tenuisse videamur.

Lycostaphylos fœmina Cordo, qui figuram Tragi habet, cum hac annotatione nostri Sambuci aquaticam vocant: Saxones lupinam vnam, quod nomen Græcè exprimere voluit Cordus.

An Anguil. epist. 4. Aceris species 3. dicta *xyloperis*. Patauij & in Patauino agro *Pieduca* & *Platanus aquatica*.

Dodonæi sententia est, de sambuco aquatica siue palustri nihil Veteres memoria prodidisse: neque enim Opulum esse, vt nonnullos temerè suspicari contigit: multò minùs Platani speciei. Sambucus palustris vel aquat. flore simplici Gesh. qui fruticem esse ait, & si cicuratur, arbutulâ fieri. Nec probat eos qui Chamæplatanum vocant.

Acte & sambucus aquat. siue rosea, Pen. & Lob. & Tabern. *Sambucus rosea*. Germ. *Wasserholder* / *Bachholder*. *Schwelchen* / *Schwellenbaum*: quibusdam *Massholder* / *Schneeballen* / *Tabern. Silef.* *Kallinkenbaum*, *Tallinkenbeer*: Belgis *Gelders rosen*. Gall. *Obier* vel *opier*. Sambucus palustris fœmina, Camer. Sambucus palustris folio Opuli, Cæsalp. Hist. quoque Lugd. negat opulum esse. Patauij cum essemus D. Presburgius indicauit vocari *clonachon* Theoph. Lectirotariam, Sambucum aquat. & Platanum fœminam Guilandinò.

Nascitur in siluis & dumetis, & vmbrosarum amœnarumq; riparum quas blandè rigant aquæ accola communiter inter Alnos visitur in Germania, Gallia, Anglia, Italia, Pedemontiumque pratensibus, vdis, conualliumque marginibus. A loco & hanc *Alta* nomen sibi ascivisse Lob. memorat. In Helæcia, Burgundia & circumiacentibus locis non rara. Nascitur & in palustribus Pisanis: Basilæ in monte Mutensî stipitum varietate Studiosis qui illuc quotannis con-

flunt clarissimo.

Nos eam in hortum Montb. translatam eleganter topiario operi, præsertim contegendis Adonidis donunculis hortorum aptandam cura- *Cultus*.

uimus, vbi non inelegans visitur tota hieme, absque corruptione, coccineas baccas ostentans. Umbellæ cum floribus Maio lætè conspiciuntur.

Autumno bæcæ perficiuntur: nihilominus integra hieme durantes: quo tempore cum reliquæ tum potissimum Bonoriæ aues [*baselbuner*]

summpere eas expetunt, vt non raro etiam illis inestacæ decipiantur ab aucupibus, notante Trago: cuius iudicio in Eclegmate exhiberi possent ad vomitiones ciendas. Flores cum suauiter odorati sint, solent æstate voluptatis gratiâ legi & conclauius inferri. Matthiolo bæcæ deuorata vomitionem cient, succo vis inest abstersoria, qui cum melle (inquit Schauenkf.) ad syrapi coquitur consistentiam, aduersus tussim, vulgi experimento. Tradit Rob. Constat. nescimus quo autore, Aquatici sambuci destillatos flores ad frangendum calculum efficacissimum omnium esse remedium.

Autum ci- bus.

Vires & vius.

Vomitoriâ.

Ad calculû.

SAMBVCVS ROSEA.

NB. Huius Sambuci Icon Errore typographico paulò antè sub titulo Sambuci Aquaticæ posita fuit: Sicut Sambuci Aquaticæ Icon sub hoc.

Descriptio.

A Mabili florum candidiorum magnorum, quinquepartitorum, vnaque se expandentium, glomeratorum, pile njuce [vnde nomè apud vulgus Germanici inuenit] instar, spectaculo, hortos decorat frugiperda ista aquatica Sambucus: floribus parvis destituitur: cetera præcedenti similis, nisi

Fructu caret. Flores albi.

quòd flores propemodò odore destituti videantur.

Geshnerus annotat sibi relatum etiam purpurei coloris flore Basilæ in hortis reperiti. Verum quanquam ibi multoties, & quâ est illic frequentia pluribus hortis viderimus, nusquam tamen nobis purpureo flore obseruata. At Montbelgardi Anno 1600. in horto E. C. Wirtemb. vbi albam abundè habemus, semel ex improviso visi sunt ex quadam aeris constitutione omnes flores purpureascentes: qualem colorem in ea antè non obseruaueramus.

Purpurei Flores.

Lycostaphylos mascula Cordo. Rosa Menapia, & Sambuci aquatici siue palustris species, Dodo. Sambucus palustris, hortensis flore multiplici albo, Gesh. qui aliquibus *Schönballen* / id est, Globos formosos nuncupant. Basilicenses globos niueos, à figura & colore, *Schneeballen* vocant. Sambucus rosea siue aquatica Penæ & Lob. Sambucus palustris mas, flore conglobato Camer. Sambucus aquat. polyanthos, Gesh. *Schwellchen*: Item Sambucus rosea, flore purpureo multiplici Tabern. quem non necesse erat

Tabern. non rari.

duabus figuris opus suum stipare, vnius eiusdemque plantæ floris colore variantis : quem tamen num videtis dubitamus. Sanè nihil indicat ipse.

Ceterùm, tota hortensis creditur hæc, inquit Dod. & cultura mangonio talis facta, apud Germanos superiores & Belgas haud infrequens hortorum incolæ. Cordus refert nasci iisdem locis, quibus præcedens simplex, sed in Germania præcuius, ideoque in hortos propter florum elegantiam translatam, præsertim Augustæ Vindel. Ratibonæ & Norimbergæ. C. Bauh. scribit in Galliæ & Italiæ sibi nusquam visam : nec nobis sanè quod recordemur, nisi in hortu instructissimo Robini Botanici Regij, Lutetiæ, (Lugdunum enim & Geneuam à nobis primum introductas) Item Vesuntij in cuiusdam Canonici hortu, qui perhibebat Gallis *Roses de Guedres* vocari.

De huius vñ & viribus nihil hæcenus innotuit nobis. Attamen corticum sapor subastringens est & deterforius cum modica quadam amaritudine : vnde rationabilitè conieciunt, id eodem cum præcedenti vñ aptari possè, præsertim cum eius species & varietas esse videatur.

AZADARACHENI ARBOR. CAP. XXVII.

Descriptio.

Folia.

Flores.

Baccæ.

Nuclei.

Barbæ captivæ folia comparat.) Flores ex longo pediculo, dodrante maiore, in ramusculorum extremis ad exortum foliorum copiosi, racematim coherentes, parui, odorati, sapore nullo, ex quinque foliolis expansis constantes : in quorum medio veluti calyx longiusculus, ex purpureo nigricans, in quo stamina. Floribus succedunt baccae multæ, luteæ, magnæ, amaræ cum dulcedine quadam, initio virides, maturitate candicantes, magnitudine Mespiliæ Atroniz, scitidæ, ingrati saporis, in quibus nuclei duri, eleganter angulosi, nunc pentagoni, nunc hexagoni, medullam continent albam, valde ingratam.

An de hæc Auicennas l. 2. tract. 2. c. 17. *Azedaroth*, id est, *Azedarach* : arbor nota, cui fructus similis Nabach [id est Lori quibusdam.] In Rechi vocant Arborem Myrobalanorum & c.

Monachos aliosque qui eandem cum Sycomoro faciunt, reprehendunt ruerit Gesærus & Matthiolus : Bellonius Siliquam nominat, quod mireris, cum baccas non siliquas fecit.

Montspelij meo tempore, inquit Clus. *Arbor sancta* dicebatur, Pellicerio Episcopo *Lurus alba* existimabatur, alijs vero *Ziziphi s alba* : quam opinionem adhuc retinere magni nominis viros miror, cum nullas notas habeat, quæ alba Zizipho conueniant : Italis Hebæijs ineptè & imperitè Sycomorum vocari audio. Baticis vulgari sermone. *Arbo Parayso*, Castellanis *Ziziphi s alba*, Italis *Perlaro* vocari audio. Tripoli, vt notat Rauuolff. *Zenzelach*, Rhazi & Auic. *Astirgar* aut *Astergir* & *Azadarach*. Lob. & Pen. Adu. *Zizipha candida* *Montspeli*. quæ perperam Venetorum Sycomorus.

Apud Hist. Lugd. *Ziziphus alba* Dalech. & Matth. siue *Pseudosycamor* : Turcis *Thepsic*. Eadem icones duas habet, quarum Dalechampij deterior : folia enim falsa.

Non parum errant, ait Dod. qui Lotum arborem affirmant. Taber. Calapino.

Nic. Braun male *brusberia* : hac nimirum Germanica voce, quæ thoracis bacculas significat, incautis periculum preparans, qui iunbaturum loco in thoracis affectionibus vti vellent. Apagere vñ istos Rhizotomos cum suis præftruit cetera : in quod idem est, ac si albas iunbas dicas. Dolendum, heuclè, vniueque statim se Medicum aut Herbarium proficenti, statim fidem adhiberi, cum in nullo mendacio periculum sit maius.

Porro *Azadarach*, teste Bellun. repentur Venetijs, Patavijs & in Syria. Gesnero è semine prodijt : sed dodrantelem spongyli crota radice perdidit. Hieme reponi debet sub tellure. Bellonij curâ Lutetiæ aliquot huius arboris plantæ iam dudum spectari cæperunt. Plerumque vilius in Monachorum claustris & in temporum plantis, si Matth. credimus, Clus. nusquam spontè nascentem vidit in multis Baticæ vicarijs, atque etiam secudum vias regias alitur : sed nullibi maior eidem conspecta, quam Hispali in Regio Palatio. Tota hieme perdurat, nullis degustantibus aëbus, vnde facile venenata & malignam eius qualitatem intelligas. Tripoli in vrbis plateis ad vmbra excolunt. Rauuolff.

Camerario prouenit ex semine.

Vidimus Nemausi elegantissimam arborem cultam, quæ hyemes rigidiusculas tulerat. Sed & Montspelij in hortu quodam vidisse meminimus. Alebat & aliquando Platerus Basilicæ in elegantissimo suo hortu. Nobis etiam ex semine prouenit Montbelgardi in hortu E. C. Wirt. Patavio misso, verum non ritè reposita frigore interijt : Est enim durioris frigoris impatiens. Primum omnium, quod equidem sciamus, vñ nobis Montspelij in hortu Celeberr. præceptoris nostri Guil. Rondeletij. Arelate in Prouincia in maximam arborem ostendit nobis insignis Medicus Valleriola, qui Sycomorum nominabat : postea vidimus Patavij hortu publico & alijs baccis onustam mense Ianuar. & Febr. Ferrariæ in hortu Ducis (vbi Struthiocamelos tres conspeximus, multas arbores, Folia & flores simul erumpunt mense Iunio. Baccæ autumnò maturescunt, totaque hieme in arbore durant, maxime in Italia. Sturgardie in hortu Ill. E. C. vidimus Iunio & Iulio pulcherr. florentem. Elegantem etiam vides Hiedelberge in hortu Electoris instructissimo, qui hieme regitur. Narbonæ frequens est, teste Lob. Belgis colitur in hortis. Merebatur rara arboris elegancia, paullo specialius loca designari.

Azedarach Rhaza calida & sicca est, conuenit obstructionibus capitis, capillos prolongat, fructus ventriculo valde nocuus, & interdum permi-

Vires
vñ
Tépe

pernitiosus. *Azedarach* flos, & autore Auic. cal-
das in tertio, iucus in fine prinj. cerebri obstru-
ctiones aperit. *Aqua foliorum pediculis* interfi-
cit, capillos longiores reddit, si cum vino caput
ablatur. Fructus autem pectori noxijs & valde
pernitiosus, ventriculo quoque aduersatur, an-
gustiam causans. Confert colicæ corticum eius
cum Fumaria & Myrobalanis decoctio: Febribus
conferre dicitur phlegmaticis: tutionum fructus
cum melle omnibus venenis resistit: fortè fru-
ctus interficit. Pro eo ad augendos capillos po-
nuntur folia Canabis. *Idem albi*: *zer. daer*
(Glossa: idem quod *Azadarach*) confert Ichti-
adi, aqua foliorum cum rolo (sipa) difficulta-
ti vrinae & mestrurorum, extrahit fetu n, &
sanguinem congelatum in vesica: vitilis morbi
venenatorum animalium, *Rorsus albi*: (loca
supra citauimus) folia *Azadarach* interficiunt
animalia: idem facit interda n figu n. Re. me-
dia sunt vulgaria, qualia aduersus oleandru n
praefertuntur. *Heu. Auic.*

Sed quicquid ille tradit, noli mis, hercl-, ra n
venenatā plantā internē vti, quādoquidē n
non desit infānitā propemodū n aliā ad eūf-
modi vitia viles. Pheuit ta nē hic quāz eūf
vires recitare ex eodē n, donec aliquid certius
addiscamus quō tamē sit referendū. Merito si u-
der Marth. vt omnes carant, qui lūne arborē
suis in viridarijs alunt, ne fortē imprudenter se
ipsos, aut liberos vel do nescitos in perniciem
agunt. Nūc & Rauolfi. testatur fructus ad no-
dum nocuos esse, eorumque cū mori canes.
Eodē nē aues quidē attingunt, vt dictū n
autē.

RHVS SIVE SV̄MACH.

CAP. XXVIII.

minuta, hirsuta, serrata. Ramulosa in fastigia,
inter folia. Flores siliquiter r. c. mari in co. p. g. etis.
Sambacinis similes. (Cesalpino rubri & innati.)
quos & race nola grana excipiant orbicula,
lenticula modo co. n. p. res. rubentia, medull. exi-
guas, cuticula acidi liporis obducta. Radix huius
alt. defec. id. e. per. su. n. cap. su. n. h. e. n. s.
Hippocrati dicti & coccineo acinoru n. colore,
quid. p. n. s. e. per. apoc. p. n. s. id. e. t. u. f. u. s. s. e. u.
coccineus.

Ton. I.

Apud Theophrastum Rhōis [i. e.] Giza, Flut-
danti in vinam tam feliciter quā in noxā: i] alia
mas, alia fo; nina, quōd alia sterilis sit, alia fr-
atiferā. Virgīs neq; longis habet, neq; rectas.
Folium Vinco sunt, sed pirum, i oblongius,
hufifutū. [*Βασιλει*: densū aliquantulū. Ga-
za: quidam doctus, crebrū. n aliquantulū: pi-
lofū. n, Plin.] R. a. nolorū nouellorū. folia pa-
ribus interuallis bina coniungit disposita exla-
teribus ordine feruato prodeunt. Inficiunt (vel
piſſant) his Coriari alba coria. Flos albus, race-
mosus i figura rotundus, ciris cinnamige vīe
modo capitulatus. [*ῥῶς ὅταν δὲ λοχὸς ἐκείνος ἔσται*,
(sic leg. pro *ῥῶς* a corrupta voce) *ἔσται ἄλ. ἔσται*,
quam totam clausulam Gaza transiit, nesciens
quid efferet, & depeceparā deceptus.) Quo de-
lippo, fructus cum labrafca rubefcit, concuer-
tis veluti lentis, multis, ac tenuibus i. a. modū ra-
cem. In hoc fructū offeū. mēdicamentū n est, i-
tēdē Rhūs vocatū, quod ſæpē abilit percolā-
do. [*ῥῶς ἡ μάστις*: pro *ῥῶς*: quod itēdē Gaza o-
nit, itq; aced totū hunc locū n i. n per se facis
corruptū. n magis obſcureat & nullū n redditid.)
R. idex per fumū capſitū n heret ſigplex, vt fa-
cile integrā euelli q; ſent. Ligū i medullā n oia
habet, (deest i textu, *ἔσται*.) Cefā. n non cor-
rumpit. Nafcitū. n omnibus i. cis, ſed argilloſis poſi-
tū n i luxuriat.

Plin. quoque non omnia transcripsit ex Theophrasto: Sed quædam veluti obscura transiit. Sic ait: Etiam Rhos Syria mascula fert, sterili fere nina, folio Vlmi paulo longiore & piloso, foliorum inter se semper contrariis pediculis, gracili breuique ramo. Pelles candidæ conficiuntur iis. Semen Læti simile, cum nua rubescit, quod vocatur Rhus, medicamentis (medicamentum. Rh.) necessarium. Item alibi: Nec Rhus Latinum nomen habet, cum in vsum pluribus modis veniat. Nam & herba est silvestris, foliis Myrti, cauliculis breuib; quæ venena & tincas. c. n.] pellit: & frutex coriarius appellatur, subrotulus, cubitalis, crassitudine digitalis, cuius aridis foliis &c. [vid. inter vires.] Et mox: Rhus, quæ Erythron appellatur, frutex est: & huius fructus semen vi n habet &c. (huius fructus semen est. Vi n. &c. Ver.) Ineptè, inquit D. l. Plinius Rham Erythron distere putat ac distinguere Rhoe coriariorum. Sed per diuersa nectioem potest Plinius ab errore excusari.

<p><i>Diofco.</i> Ρ'ς ὁ δὲ παρὰ τὰς ἐνδοξάνας φρούδας καλεῖται γυρ- πὰς οὗτος κηρανοῦς ἐστὶν ἀπὸ τοῦ ρ'ος.&c.&iid est,Rhus qui obfusius aspergitur , quémque nonnulli Ery- thron,hoc est,rubrum,appellant,fructus est rhois Coriariæ,sic vocatæ,quod æ Coriarii ad spissitudi- nem perficiendæ coria vtiuntur. Est verb arbutifcula in pernis nascens, binû à ferè cubitorum in altitudi- ne,in qua folia sunt oblonga, fufcubruntea & in ambicia inserta : (τετρακτύδιον,vulg. τερενιδίον id est,I- licis:petperâm.) fructus racemalis(fmilis,densus, Terebinthii magnitudine , quadrantenus,latus, cuius corticeâ tunica acinos ambiens p-quà in villis est) ἡχρηται,quamquam Corn.legeti χρησιν,ve- rù in caribullis dicitur cortex non vide,nus,cù n- i fructi potissima pars ad obdònia sit cortex cum sua cicula pulpa.</p>	<p><i>Descriptione.</i> <i>Diofco</i> <i>Rhus obs-</i> <i>pium</i> <i>Rhus coria-</i> <i>rionna.</i></p> <p><i>Diofco corr.</i></p> <p><i>Cornar. nov.</i></p>
---	--

[illegible]

A 2 3

Gaza' nor.
Rhus mas
et farina.

Theoph'lon
cus restit.

Gaza ref.

Thorp. corr.

Locus.

Rhus Syriæ
Plum.

Rhet Agres
folie.

Plus net,

Platz. xcu.

Prescriptio.

Rhus obso-
piorum
Rhus coria-
riorum.

Diesc corr.

Cornar. not $\frac{1}{2}$

arbuscula partibus coriarii ad depulanda coria utebantur; ob id *quidam* supradicti Græcis dicta: quam Colum. *Rorem sutorium* semel dixit, alioqui & Sc. *rodepicos* dicitur, memorat Hermol. qui tradit habere se, vnde hoc *Rhus Syriacum*, (nam in argillosis Syria potissimum nasci ait: alias ubique) siue vt Colum. & Pallad. appellant *Rhos Syriacus* parum distare videtur ab hoc nostrate, qui frutex excoriarius, & *Rhus corythos* à colore subrutilo vocatur Dioscor. & Plin. crassitudine digitali, altitudine bicubitali: quamquam Plin. nisi liberiorum ea sit incuria, cubitali prodidit. Duo faciunt omnino Græci genera: *Magiricum*, quod additur in obsonia: idem est cum Syriaco, vt opinor: alterum quod *Cyrtos* dicitur, id est, excoriarium. (notabis utrumque ex eadem planta esse, vt antè dictum, vltus tantum differens, in quo deceptus videtur Hermol.)

Marc. Virgil. in Colum. lib. 9. capit. 13. malè Rorem sutorium legi tradit: Rhon enim non Rorem legi illic oportere. Considerandum igitur qualis sit eius Rhus in Etruria folio Myrti, illaque quam pani nautico condimenti loco inspergi tradit. Vera Rhus Theophrast. & Diosc. non habet folia myrti, sed potius Vlmi: nullam nouimus plantam folio Myrti, quæ ferat baccas viles pro pane nautico præter veram Rhoen, cui non sunt folia Myrti, sed Vlmi. Suspiciamus Marcellum non intellexisse quæ scripsit. De Rhoë Myrtifolia Plinii putata, postea trademus. Actuar. in quibusdam compositionibus Sumachum tradit Rhon appellari, quod nomen omnes vsurparunt officinae, à barbaris emendicatum quibus *S. m. ch.* dicitur, quæ vox etiam coriis communis aliquibus locis est: non aliunde, vt credimus, quàm quia ex foliis huius fructibus confecta fuerint.

Ruell. Rhois descriptiones conuenientes ponit quidem: Verùm in fine addit: rura nostra *Virnam* appellant, flexu ferè inuictam: vnde satis apparet eum Rhoen cum Lantana confundere de qua postea.

Rhus Culinaria Cordo. oportet autem (inquit ille) enucleatum & pulpam eius accipere. Verùm minus placet, quando ei Laurinos ramulos alternatim geniculatos tribuit, Per errorem Syriacum Celsi Crinitus intelligit Mannam sed perperam, vnde nec immerito à Manardo eo non nunc reprehenditur. Mannâ enim intelligi non potest apud Celsum, nisi insectiâ rei medicæ Celsus ipse notetur. Quæ enim vis Mannæ nostræ, vt mala vlcera oris, de quibus iniubi scribit, per eam sanescant, Sed fortè deprauata lectio Celsi, vt vult Manardus.

Celsus ab errore vindicare conatur Amatus, non solum Crinito, sed & Manardo ipsi errore impetans his verbis. Ros Syriacus siue Ciriacus siue Cyrenaicus aut Medicus dictus, Lascipitii succum est. Manardum non minus ac Crinitum erraticum est: illum per Rorem Syriacum, mannâ intelligentem, hunc verò Rhon Sumach dictum. *Hac ille*: temerè, & imperitè, vt patebit legenti ipsum Celsum. l. 6. c. 11. à quo Ros, vel (vt rectè legit Plantin.) Rhus Syriacus, præscribitur pueris vel lactantibus infantibus, *in vlcere* aut vlcibus oris laborantibus. Quis verò præscribat Lascipitium. Quare Cornel. Celsum rectè à Manardo interpretatum omnino nobis persuademus.

Cotereau in sua versione Gall. apud Colum. l. 9. c. 31. non benè vertit Benioin: Nos cum doctoribus Rhoen Syriacum legendum censuimus.

idem Cotereau lib. 12. cap. 41. Colum. malè vertit *Rouffe de Syrie*; vbi traditur conditura ex Cydoniis. In nostro sanè quoque exemplari non benè legitur *Rois Syriaci* pro *Rhois Syriaci*.

Monachi tradunt Rhos Ponticum quale ipsi Patanij ostensum fuit, habere fructum in racemulis. Verùm suspicamus Monachis Patanij demonstratum Sumach siue Rhos obsoniorum, quamuis dicant: aduerte quod Rhos Ponticum distat à Sumach, quod est Rhus obsoniorum.

Eupatoricum & *Ponticum* Rhon Damocrates probat vt l. 7. comp. med. ostendit Gal. Eam autem à loco natali sic cognominatam existimamus, non quod species sint distinctæ: nam & paulò post hunc locum Gal. inter parabilia affingentia recenset *Culinarium* & *Coriarium* Rhoen, & succum qui ex Syria adfertur. Habetur & apud Marcellum medicum *Rhus marinus*, siue *Rhus Orientalis*: vt etiam apud Colum. Rhoen marinum legi possit, pro *rorem marinum*. Nun igitur tot species dicemus, si tot diuersa sint nomina, & ea quidem patria?

Nec intellexit Lonicerus quid scriberet, quando Rhois duo genera dicit: *Mageiricum*, hoc est, Rhus obsoniorum: alterum *Byrtodepicum*: & à Diosc. describi arborem: à Ruell. fruticem in Gallia prouenientem: ponitque duas icones, quarum posterior est Ryllij similis, pro posteriore Ruellij, quam ineptè Viburnum vocat, & tamen descriptionem ex Ruell. habet, quæ neutriquam Viburno Ruellij conuenit, sed Rhois est eiudem.

Tam Rylliana quàm Euch. Roslin. icones nullius momenti sunt.

Esti autem Galenus, vt annotat Matth. plura Rhois nomina & genera explicasse videatur, vt qui id modo Syriacum appellat, modo Ponticum, modo obsoniorum, modo coriarium, modo rubrum: non tamen propterea censendum, Rhois arbores inter se genere vel specie distare. Rhus obsoniorum nihil aliud est, quàm semen: coriarium verò nil aliud, quàm folia & fructus ramulculi. Rhus rubens nihil aliud est, quàm eius semen immaturum, cui maior adstringendi facultas inest, quàm maturo, cuius acini quadantenus nigricant. Syriaca præterea atque Pontica Rhus nihil genere distat ab Italica & Iberica.

Hallucinatur ergo Monachi, qui Rhoen Ponticum alterius esse generis crediderunt ab ea cuius vltus extitit apud Antiquos in obsonijs, Plin. fortè lectione vulgata decepti.

Errat & Fuchsius, qui præter *Culinarium* & *coriarium*, etiam tertium genus Syriacum inter se omnia differentia putat.

Fatetur Matth. id, quod Gæza *Fluidum* interpretatus sit, sibi errandi ansam præbuisse, vt putarit Fluidum Theoph. esse eam arbusculam, quæ vulgò Lantana vocatur, idè postea eundem errorem reuocat.

Miramur etiam doctiss. Casal. separasse Theoph. Rhon à Dioscoridis *Ros* & *ros*.

Lat. Rhus. Rhus terginus vel tergorarius Cal. Aurel. l. 4. Chronicor. ita namque minore lectionis fraude cum Had. Iun. legimus, quàm, vt vulgati codices habent, *urberginario* incompta & barbara voce pro *rhoë tergorario*, quo tergora, id est, coria depellere mos est.

Arab. *Sumach*, *Adurion*, *Rosbar*, *Saditicos* seu *Rosaidicos*. It. *Rhu* & *Samacho*. Belgæ contracta Arabica voce *Smack* vocant. Itè *Ren*, *Rin*. Gal. *Roux* vulgò: quibusdam *Change*, alij *Rhon*. Hisp. Castil. & Catal. *Sumaque*. Port. *Sumaigre*. G. *Gerberbaum*. Seminis

Cotereau
genus ei-
tor.

Colum.
emend.
Monachi
rum em.

Rhus
emend.

Rhus
marinus
Rhoen
nus.
Rhus
emend.

Ryllij
Rhois

Nom.
diuer.
non di.
fieri.

Rhus
beni.

Fuch.

Cal.
ros.
Syn.
ling.

Cal.
locus
reli.

semis

feu acinorum color coccineus flammeusque nomen imposuisse videntur, vt *p̄r ep̄d̄is* diceretur: Semen aliqui *em̄ p̄r* *7a d̄la* vocatur.

De hac arbutula Italia, potissimum Gallia Narbonensis, Gallo proin. & Hispania gloriantur. Speciatim Monspelii vidimus circa castellum nouum locis glareosis & macilentis, Soibo vulgari adeo similem, vt vix sit internoscere, nisi attentius perpendenti. Quo loco multo procerior, quam Diof. memorat, nascitur, ac penē Sambuci maioris magnitudine, vt obseruauit Lob. Locis Galloprovinciæ aridioribus & ruderosis, desertis, incultis, pumila, & quanta qualisque apud Diofcor. descripta bicubitalis arbutula vultur. Incolæ territorii Siderocapsæ dicti, copiose colligunt folia, ad depandanda coriā, teste Bellon. Notissimum quoque Rhus nomine Sumach ad Marranum Castellum Mariæ, Lanzanæ & per Vmbram Anguil.

Closius in Hispania sua peregrinatione magnū eius prouentum Salmaticensi agro esse, isticque quæsitū gratia diligenter coli obseruauit. Multi, inquit, agri eo coniti, nec minore ibi cura coluntur quam vineta, aliqui nec tam latē assurgit, aut si cultura ablit, degenerat & siluescit. Imò non desunt qui vitibus interferant, culturæ compendium querentes, vt eadem opera cum vitibus fodiantur. Caduntur singulis annis enati surculi cubitales ad radicem vique aut summam tellurem, deinde desiccantur, in pollinem rediguntur, & in vsum conuertuntur ad paranda coria, quo vsu in tota Hispania celebratissimum habetur.

Camerario ex femine prouenit, quemad. & nobis aliquando in horto Montbelg. fata, & multis annis in scitilibus asseruata, hiemēque reposita tandem exaruit. Felix Platerus etiam non repositam hiemes aliquot annis in cultissimo suo horto aluit. Monspelii Augusto florentem vidimus.

Tardē fructus suos perfcit ad perfectam maturitatem: rubros tamen racemos circa autumnū tempus vidimus & legimus ibidem, quos & apud Pharmacopolas diligentiores inuenias, quemad. & ex eo vel folijs expressum succum spissum rubentem, ex Hispaniis, vt putamus, illatum. Alioqui in Germania cæterisue Septentrionalibus prouinciis spontē non nascitur.

Iam ex Diof. dictum, fructus corticosam tunicam perquam vilem esse, atque acinorum etiamnum hodiē ad condimenta multus in culinīs vsus. Eodem tradente, folia vim habent stringendi, & Acaciæ effectus præbent. Decoctum eorum capillos denigrat: dysentericis infunditur, ab ipsd̄em bibitur, & ad infesum vsurpatur: nec non & purulentis auribus instillatur. Pyerygia & Gangrænas cohibent folia, ex aceto aut melle illita. Succus elicitur Lycij in modum, aridis folijs ad mellis crassitudinem in aqua decoctis: & is quidem ad eadem ad quæ Lycium conuenit. Quin & fructus eosdem exhibet effectus, ac Cæliacorum Dysentericorumque obsonijs commodē inspergitur. Contusa, desquamata, liuidaque ex aqua illitis ab inflammatione vindicatur: linguæ asperitates cum melle abstergit, alba feminarum profluvia sistit, & hæmorrhoidas sanat, cum querno carbone intrito impositus. Huius quoque dilutum si decoquatur, cogitur coitque ipso etiam fructu efficacius. Gummi quoque profert hæc arbutula, quod erosum dentium cauis inditur ad dolores finiendo.

Cæterum, Hipp. ad fluorem muliebrem & quemvis vteri morbum Rhoë diuersimodē vtitur. Qua de re si certior fieri cupis, eum consulo. Illud duntaxat examinandum, cur de nat. mul. ad vteros purgandos eius folia præscribat, & fructum ex vino bibendum det. Titulus fortē transpositus, & quædam confusē transcripta. Ad hæc non intelligo Hippocratem, quomodo dicat medicamentum sanguinem ex vtero expellere. Fortassis error quidam librarius. Aridis folijs, inquit Plin. vt Malicorio, coria perficiuntur. Medici autem rhoicis utuntur ad contusa: item cæliacos & sedis vlcera. At quæ phagedænas vocant, folia trita cum melle, aut illita cum aceto sanant. Fit & Stomatice decoctis ramis ad eadem, quæ ex Moris, sed efficacior admisto alumine. Illinitur eadem hydropicorum tumoribus. Semen (Rhois Erythru) vim habet astringendi refrigerandique. Aspergitur pro sale [cum sale. vct. nec aliter sapit palato Cornar. quamuis & sine sale condimentis inspergi possit,] obsoniis. Albus soluit [malinus, stringit.] omnesque carnes cum sulphio suauiores facit. Hæmorrhoidibus medetur manantibus cum melle: asperitati linguæ, percussis, liuidis, desquamatis eodem modo. Capitis vlcera [vulnera. CH.] ad cicatricem celeritū perducit: & feminarum abundantiam sistit cibo.

Rhus, inquit Galenus, fruticosa planta adstringit, desiccatur. Nam & Coriarij tinctorum ad desiccandum & adstringendum coria vtuntur: vnde *Bucindus* Græcis dicta. Porro medicis in vsu sunt imprimis fructus eius & succus multum austere qualitate. Consentaneus est vsus particularis ipsi gustus sensui. Fuerit igitur ex tertio ordi ne exiccantium, & secundo refrigerantium. Vilem vero præsertim se experimento agnouisse tradit ad crustas, vultu inflammationes, aluum fluidum, fluxiones, & sanguinis eruptiones.

Foliorum decoctum vtilissimum habetur ad confirmandos dentes. Colum. ad profluvia alui apum præscribit vvas passas cum Rore Syriaco [leg. Rhoë Syr.] pari mensura pinritas & austero vino infuccatas. Nonnulli Rorem marinum (Rhoë marinum legit Corn.) aqua mulla decoctum, cum gelauerit imbricibus infusum præbent libandum. Turcæ, iuxta Bellon. habent officinas, in quibus arietum capita & pedes cocti profiant, quos calidos aceto & sale asperfos Embamare ex semine sumach, aliorum succo cum pinguedine optimē conditos ementibus offerre ex tempore norunt. In Heraclea etiam, vbi in vicinis montibus abundat, magnos saccos venales videas huius fructu plenos, quibus contusis cum sale & allijs suis cibis non infuauem gratiam conciliare norunt, asperfo hoc condimento tam assis quam elixis cibis.

Notat Syluius Rhois succum esse vice Omphacii in Gallia Narbonensi.

Rhois vice obsoniis immisceri docet Diof. immatura Mora sicca & tusa.

Ad vsus medicos verò varia eius habes succedanea apud Gal. l. 6. comp. med. *vald. 7onur*: queni consule.

LANTANA VVLGO, ALIIS VIBURNVM.

CAP. XXIX.

Hic frutex arborecens est grandis quādoque, licet in amplitudinem magis distan-

Aaa 7

Folia.

Flores.

Bacca.

Rhus.

Ruelli mult.
plex error.Alius Ruell.
error
At arch. nos.

Lonic. com.

22. 11.

alpinam accedentia, opposita, lata, sublonga, crassiuscula, in ambitu crenata, hirsuta, & pulvisculo albo, maxime infernâ parte, quæ ob id etiam magis candicat, confersa, gustu astringente. Flores in umbella odore florum Sambuci, candidi, caduci, quinque foliis extrorsum modicè reflexis constantes, singuli, in quorum medio stamina quina surriuntur longa, albicantia, apicibus luteis. Quos excipiunt superuenientes bacca, primum virides, dein rubra, per maturitatem nigra, compressa, dulces & viscosæ, sapore tamen nostro palato minus gratæ, semen vnum continentes, latum, compressum, & striatum, osseo cortice intectum.

De hac Ruell. lib. 1. cap. 35. Halymus in sepibus apud flos [Gallos] frequens frutex, quem *Blanche putain* rura vocant. Et l. 1. c. 125. *Rhus* Diosc. Theoph. Plinio: *Ros Syriacus* Colum. Actuarius *Sumach*: Offic. *Sumach*. Rura nostra *Viurnam* appellant, flexu ferè inuictam, & ob id fascibus ligandis vtuntur. Sed folia & frutex incano ferè colore nitent, ruborem tantum procidentia præ se ferunt: Ita benè onustus Veterum incepit corrasis nomenclaturis abire Ruellius, & ignaros decipit. Ecur non descripsit suam *Blanche putain*: quam præter rationem putat Halymum. Reliqua *Rhois* synonyma tam conueniunt huic plantæ, quàm verum est, ipsum vtramque cognitam habuisse. Enimvero sanè, si *Sumach* Offic. contulisset cum bacis *Lantanæ*, discrimen faciliè animaduertisset, nec inordinatam illam appellationum congeriem discendi cupidis studiosis obtulisset. Idem lib. 1. cap. 152. de *Vite* silu. eam *Viorne* & *Hardeau* à Gallica voce *Hard*, quæ vinculum & funem significat, nominari tradit. Vt necesse sit aut Ruell. hæc obliuiole confudisse, aut duas illas plantas, Halymum inquam, vel *Rhoem* suum, & *Vitem* silu. æquè vocari à Gallis *Viorne*: quo nomine appellari iure possunt alia quauis lentæ, flexiles, viæ, vt annotat Hist. Lugd. Parum quoque decebat tantum stirpium Commentatorem Marth. dicere Halymum, si Ruellio credimus: vel illi subscribere etiam non intellecto quid per Halimum & *Rhoem* intelligat.

Lonic. quoque duobus locis eandem tradit plantam, nempe l. 4. c. 82. vbi & *Rhoem* & *Viburnum* Virg. ex Ruell. sententia dicit: & lib. 4. c. 71. vbi *Elein* *Nieibaum* vocat, additque quoddam yelle esse *Sambichen* / [Fagum sepium]

datur quàm id altum assurgat, lignoque constat fungoso & medulloso. E radice tammo caespitè uagante ramos digitali crassitudine emittit bicubitales, etiamque longiores, cortice rusto, farina, pulvisculo confersa, materie paucâ ac viridi, medulla amplissima & alba. Folia ad Alnum vel potius Sorbum

aut *Erstins* / [Alnum.] Sed quid quæso conuenienter habet hæc nostra cum Fago sepium aut Alno?

Annotat Clus. nonnullis *Arctia* Theoph. putari. An verò *Spiræa* *Viburnum* sit Virg. in potius vitis silu. parum refert, inquit Hist. Lugd. cum utraque planta, si cum Cupressis comparantur [vt facit Virg.] humilis sit, & altitudine longè inferior. Flexilis tamen lentior [addit eadem] Viri silu. magis conuenit, quàm *Spiræa*. Præterea obseruandum monet, quod Ruell. non animaduertit, *Rhoem* & *Vitem* silu. coriarias esse plantas, sed a *Vite* hinc coria deparsi, à *Rhoem* perisci. Dixerat autem eadè l. 1. c. 62. Ruell. eū de *Rhoem* scriberet, vt *Rhoem* quā non nouerat, in Lutetia suburbanis reperiret, fruticem depinxit, quem antea l. 1. c. 35. solo nomine Halimi indicauerat, & à Gallis *Blanche-putain* vocari dixerat. Verū da n Hist. Lugd. notat Ruellium *Rhoem* non nouisse, simili reprehensione digna videtur dum *Blanche-putain* non describit: descriptio namque Ruellii vt diximus, est ipsius *Rhois*, non *Spirææ*, exceptis pœtremis verbis Ruellii de *viurna*, de qua eodem cap. scribit Hist. Lugdun. Fruticem hunc *Spiræam* esse Theoph. primus animaduertit Dalch. cuius sententiam approbauit Rob. Constant. in Lex. annotans *Spiræam* fruticem esse lentum & vitilem, ita ut in *Spiram* torqueri possit; vnde & nomen dno *Isis* *Arctia*, de qua Theophrast. & Plin. eam plantam Ruellium pro Halimo deceptum accepisse.

Videamus ergo quid Theoph. & Plin. de *Spiræa* tradant. Ille lib. 1. cap. 12. hist. Arborum alia in cacuminibus fructum gerunt, alia à lateribus, alia utrinque. Vnde n. plura ex ceteris generibus fructum cacumine ferunt, quàm in arborum genere: ut frugum, quæ spicam pariunt: fruticem Erica, *Spiræa*, & *Vitex*. *Spiræa* habet vetus codex: Basil. *Arctia*: Vnde Gaza: *Pitæa*. Sed magis placet Dal. & Const. *Spiræa* legi: sinè verò & nobis. Pro vitice Gaza Americanam substituit: In Græco enim est *Arctia*. Alius locus est lib. 6. cap. 1. Eorum quæ non aculeata sunt, diuisio nulla generalis dari potest: quidd foliorum in iis diuersitas, amplitudine, paruitate & figura, immensa propemodum sit atque incerta. Quapropter alia ratione diuisio eorum tentanda. Sunt verò eorum genera complura magnas differentias sortita, vt *Hedera*, *Melothrum*, *Ereuthedanon* [alii *Epithymum*], *Spiræa*, [corruptè habetur in Græco *Spiræa* pro *Spiræa*: nec alii rectè emendarunt, *Arctia*, Const.] *Cneorum* [Gaza, *Casia* ex Plin.] *Origanum*: pro quo Plin. videtur legisse *Teuonon*. Sic enim is lib. 2. cap. 9. Ergo in coronamenta folio venè Melothron, *Spiræon*, (quasi *Arctia* legisset: Const. *Spiræon* legi vult.) *Trigonon*, (an *Origanum*?) *Cneoron* quod *Casiam* Hyginus vocat. Hæc *Veteres de Spiræa*.

Verum ex his tam paucis difficile est asserere nostram *Lantanam* esse *Spiræam*. Habemus tamen quodd dicamus, hanc in cacumine fructum gerere, fruticem esse, & non aculeatum: In vobis & lentum & vitilem, vt in *Spiras* torqueri possit, vnde & nomen accepisse videtur dno *Isis* *Arctia*. Sed ad hanc opinionem obest potius quàm prodest Plin. Nam quis eredit *Lantanæ* folia vnquam in coronamenta venisse? Nisi fortè intelligamus folia (quæ tamen per se satis quoque speciosa) cum floribus seu bacis pulchre sanè & venuste coccineis: tandem & ni-

& nigris. Clus. pro Spiræa aliam proponit, de qua paullo post.

Inculto maximè solo inter reliquas vepres & fentes in dumetis nascitur. humo gaudens argillosa & forti. Interdum & inter sepes nasci videas. Quanquam verò non ubique locorum in Germania hic frutex gignatur, tamen in Alsatia & apud Mediomatrices, nec non in monte tonitruum magna in copia reperitur, Trago teste. Basilæ in monte Montez stirpium varietate celebrato, item eundo contra Rhenum versus pagum Brenzach, & opposita eiusdem Rheni ripa passim, ubique. Frequens quoque circa Norimbergam, Tiguri & passim in Helvetia, Burgundia, circa Montbelg. In Italia inter Veronam & Castelfranc Martio mense penè floridam observauimus.

Lugduni Aprilis: Genæe Maior. In Helvetia & Alsatia Iunio: Imò circa Basilicam O. Tobii adhuc florentem vidimus, & propè Lutrah in monte cum fructu maturo mense Augusto. Magna tamen ex parte acini rubescunt Iulio: Argenti sine demum & Sept. nigrescunt.

Viburni fructus, inquit Marth. ubi ad vltimam provenit maturitatem, alium exoluit. Folia adstringentis sunt facultatis, ideoque præstant ad vacillantes dentes confirmandos, & gingivarum rheumatismos, si decoquantur in vino austero: atqui longè magis valebit, si cum Oliuæ foliis decoquantur in aqua & aceto, & ex hoc decocto sæpè foueantur dentes. Gargarizatur idem ad columelle procidentiam & ad faucium fluxiones. Vuarum acini arefacti antequam maturefcent, & in puluerem triti ac potus, alui fluxiones fiunt. Patatur è radicum corticibus sub terra maceratis, & subinde decoctis, & diutius, viscum ad aucupia haud inutile. Folia in lixiuio decocta, capillum denigrant, & eisdem fluentes fiunt. Sed peritis considerandum relinquimus quæ Marth. tradit fructum alium foluere, & acinos eandem sistere. Res est experimenti, quod vix credimus hac in parte Matthiolo compertum. Veremur ne multa tribuerit Viburno quæ sunt Rhois, cum eisdem aliquando putarit, vti dictum. Eas tamen, quas diximus, vires; Viburno neutiquam dengamus: maximè cum ipse etià Dodon. proprio nomine similes eidem attribuat vires, qui scribit Lantane & folia & baccas refrigerantis, resiccantis, & adstringentis esse facultatis. Quomodo igitur baccæ alium mouebunt vt prodidit Matthiolus? Ex fortibus paratur optima aqua ad oculos. Camer. Rustici nostri, & alibi sæpè passim ubi provenit, virgis commodè vtuntur in ligandis sepiibus & lignorum fasciculis. Multi etiam vescuntur baccis, quas, vt citius maturefcent, supra paleas aut fœnum reponere alterno stratu solent.

1586. qui in meo hortulo repositus, egregie provenit. (vmbilico enim loco collocari vt facilius comprehenderet) & sequente anno, flores feruntur prostrati. Dignum autem habitum altitudine assurgit, tenuibus ramis seu virgis panicæo cortice obductis, per quos sine vilo ordine sparsa sunt frequen-

D. str. pto:

Folia.

Spiræa flor.

Semen. Tenax.

Syring.

Antorum iudicium.

Ligustrum.

tia, longiuscula & angusta folia, filiginis proxima, per ambitum serrata, supernè dilatare viriditate prædita, infernè veluti æruginè aspersi, exsiccatibus cum quadam amaritudinis coniuncti gustus. Extremi ramuli, digitalis ferè longitudinis, satis crassam spicam ferunt exigentiorum florum, vix in modum congestorum, quibus foliis coactantium, è quorum vmbilico multa staminia prodeunt, coloris cum suo flore ex albo rubescens siue carnei, nullo peculiari odore præditi, nisi qualis ferè in flore Oleæ est. Illis enscentibus succedunt pusilla pentagona capitula, quæ ad plenam maturitatem peruenientia tenuissimè & pulcreum quodammodo semine fluens effundunt. Mense Iulio flores. Sub Aug. suum semen maturefcent. Qui mittebat Sebizio, percontabatur an ad Syringam referri posset: propter pentagona capitula forsitan quæ Syringe albo flore capitulis haud ab similia, minora tamen, pollinem potius, quàm semen effundentia. Sed ego, inquit Clus. ad Syringam, cuius Theophrast. lib. .cap. .x. hist. inter frutices qui spicam pariunt meminit, commodè referri posse iudico: [verbi Theophrast. præced. cap. citauimus] & fortasse commodius quam Viburnum Marth. quod nonnulli omnesque esse volunt. Hac ille.

Sed nondum vidimus cur hæc planta commodius referri possit aut debeat ad Spiræam Theophrast. quàm Viburnum Marth. seu Lantana à nobis proposita; nisi forè quia spicata est, & in eo magis accedit ad Ericam & viticern. Verum si hæc tantum nos nota moueat, cur non potius Ligustrum dicemus Spiræam, quippe quod verè ἀνθρακωδὲς & σαρκοδὲς. Si σαρκοδὲς Theoph. dicitur ἀπὸ τῆς σαρκὸς, vt dicebamus & verisimile videtur, considerandum an hæc à Clasio descripta planta quadret: Nihil enim docet an sit sequax & flexuosa. Alioquin nostro iudicio satis bene conuenit Lantana siue Viburnum dictum.

SPIRÆA THEOPH. FORTE, CLVSIO.

CAP. XXX.

Nominis similitudo, vel potius identitas, vt sic loquimur, hanc non bacciferam, sub hanc classem coëgit quippe qui in Clus. Spiræam, [quam nos cum nonnullis doctis præcedentem potius credimus] Theoph. suspicatur, cuius hanc tradidit historiam.

Brigæ Silesiæ mihi Vicenani misit elegantem hunc fruticem D. Sebizio, ipso Vere Anno

RHVS PLIN. PVTATA

CAP. XXXI.

Rhas Plinii quibusdam dictus frutex; & Retiannan hodiè MonsPELLI pro eodem

Faulbaum & *Leißbaum* à fetido cum colore tum sapore.

Alnus nigra plerisque, vt Dod. Pen. Lob. Hist. Lugd. *Thalio* & alijs plarique, *Alnus bacifera* quibuldam. *Frangula*, Matth. & Camer. Dicta autem frangula quod eius bacculi, recentes præfertim, facile franguntur. *Aornus* Petro Crescentio: *Siler Plinij* secundum nonnullos: *Arbor satida* Lonic. & Schuencckf. Pen. & Lob. suspicantur esse *Calyteam Theoph.* Quod verò Lob. dicit flores albos, nobis non obseruatum. *Tragus* ait ex pallido albicantes, Dod. inalbescetes.

Anagris, inquit Cornar mea sententia est arbor parua, quæ nostris *Scheyßbeersbaum*, id est, *granatum cactationis arbor*. Si intelligit *Alnum nigram*, vt suspicamur, & quæ Germ. ita dicitur, excusari sanè non potest. Considerandum tamen an non intellexerit Cornum femininam, aut cum ea confuderit. Vide cap. de Corno femina. In hanc suspensionem nos traxit quodd eodem ferè nomine Cornum femininam vocat, quo *Tragus* hanc plantam de qua nunc agimus.

Ligustrum aquat. Geln. Vocatur & Germ. *Berenholtz*, Belg. *Spörtenbau*, & à pncris *Dijlbout* dicitur, quia pueri inde suas sagittas conficiunt, testibus Dod. & Hadr. Iun. Gal. *Aulne noir*: *Hericurie* oppido Ducis Wirtemb. ad comit. Montbelg. sito, vocant diu *Puerne aut pisselang*, quia vulgo sibi persuadent animalia eo ligno verberata sanguinem mingere. Rob. Conf. inter *Lotos* referebat: quæ opinio non placet. Bohem. *Brusena*. Bacca non sunt gemellæ, vt pingit Matth. ex planta sicca.

Histor. Lugd. mōre suo duobus distinctis locis, diuersis iconibus & nominibus de hac tradit. 1. sub *Alno nigra*. 2. sub *Frangula* Matth. Figura quæ sub *Alno nigra* posita melior est. Eandem Hist. Lugd. carpit C. Bauh. in suis animaduers. ex professo in eam editis, quod in sua descriptione non meminerit in baccis quandam fissuram apparere, quasi ex duabus coaluissent: item sequenti libro nempe secundo, huius figuram aliam *Frangula* nomine exhibere, assumpta Figura Matth. nulla interim facta plantæ mentione, in posteriori figura in baccis fissuram eleganter ostendit. Scrupulosa profectò animaduersio, quæ si locum habeat eodem errore culpandi *Trag. Dod. Pen. Lob.* alii quæ qui elegantis istius fissuræ non meminerit. Nobis sanè non placet in icone Matth. vt iam diximus, ratiopere apparere quasi gemellæ esset bacca. Nam quod Matth. scribit fructum per medium diuisum, adeò vt duabus simul baccis constare videatur, quodam arrificio simul coniunctis, existimamus ab eo non obseruatum nisi in sicca planta: tales enim apparent in sicca. At ipsemer C. Bauh. in expolito & recocto suo Matth. ponit iconem ex Taber. in qua nulla apparet fissura.

Fallitur quoque Matth. qui flores albos dicit. Nobis, vt iam plus satis inculcatum, in luteolum pallescentes obseruari.

Videtur *Thalium* duas species, aut varietates obseruasse in sua *Harcynia*. Alia hanc nigram, quam *Spöcker* ait vocari. 2. *Alnum* nigram pumilam, in Broccenbergi vertice: nisi id loci naturæ tribuendum videatur. In saxosis namque provenientes plantæ, vt plurimum pumilæ esse solent. Considerent diligentius qui ea loca adibunt.

Nascitur magna ex parte in siluosis, montosis, vdis, vt circa *Basileam* in monte *Mutensi* & *Aquacida* vulgò *Wasserfall* dicta, in monte prope *Brenzach*, & in *1re* ræ quoque. Prope

Montbelg. in itinere versus pontem *Vautiancourt* in siluis: item inter *Arbouan* & *Adincontium* pagos, inter sentes & fruteta Meridiem spectantia. Habetur & in horto E. C. Montb. nostra cura plantata. Geneuæ in monte *salena* obseruamus florentem Maio: in monte *Mutero*, fructu maturo Octobri. Geln. ait Septembri quoque fructum habere. Nascitur etiam passim in Bohemiæ siluis & nemoribus. Matth. Scribit Lob. obuiam paucioribus locis, nisi ad Septentriones, vt Angliæ, Germaniæ, & *Northmanniæ* siluosis & vdis.

Flauus huius arboris & medius cortex tritus cum aceto, & scabiei illitus, intra paucos dies illam sanat & exsiccat. Estque hoc experimentum singulare. Idem cortex in aceto decoctus putridis dentibus collutione prodest: nam & dolorem mitigat, & dentes ipsos purgat. Caricæ vis inest non modica cum exoluens, tum etiam attingens. Ideoque *Rhabarbari* modo alium deicit, & viscera roborat. Idem bilem & pituitam expurgat: quinetiam hydropicorum aquas ducit. Decoquitur cortex cum *Eupatorio* communi, *Peniculo Absinthio*, *Agrimonia*, *Cuscuta*, *Lupulo*, *Cinamomo*, *Fœniculi*, *Apij* & vtriusque *Intybi* radicibus, ad hydropem, malum corporis habundantiam, & Ictericam: daturque potandus ita affectis quique viciatum pondere, magno sanè auxilio. Atqui operæ pretium est, vt prius excrementi humores, qui in ventriculo, & primis locis inoris venis decumbunt, expurgentur. Solut enim alium sine vilo incommodo, bellè seorsum expurgans, ac roborans, adeò vt quidam, qui *scyrthoso* icteris & *Lienis* affectu laborabat, hoc medicamento curati sunt. Aperit enim omnium viscera obstructiones, & vasa omnia à crassiorum excrementorum infarctis expedit. Extincto cortice, fissuras est adstringens: intimo autem exsoluens. Vtque simul ab arbore delibrari debet, in ipso statim Veris principio, ac deinde in vmbra sicca. Siquidem viridis nullus debet esse vsus, quod vomitiones moueat. Bohemis vltus eius vulgaris est. Decoctum quod hinc paratur, quiescat prius oportet antequam propinetur, duobus aut tribus diebus, quousque flauus color in nigrum vertatur, aliàs vomitiones mouere quandoque solet. Idem potum, vbi alium non exsoluerit, appetentiam prouocat, ob eam quam possidet adstringendi facultatem. Ad febrem quotidianam. Cortex interior

Frangula, *Absinth.* *Cichor.* *Lupul.* *rad. Fœnic.* *Apij*, *Asparagi*, omnia simul coquantur, additque *Cinnamomo*, *Saccharo*, *Oxymelite*, fiat potio. Ad *Tertianam*: Idem cortex coquitur cum *Endiuia*, *Borrag.* *Cichor.* *Oxalid.* *rad. Fœnic.* & bibitur decoctum. Præ cæteris autem facit hic cortex ad

Splenis affectus, coctus cum *Asplenio*, *Ruta* murar. corticib. *cappar.* & *Fraxini*, *rad. Fœnic.* & *Petrof.* Atque hæc quidem potio, vt maximè non soluat alium, appetentiam tamen excitat, quod non facit, si purget. Notandum tamen ante huius vsus, Venam, si opus sit, esse prius aperiendam, & corpus purgandum, vt dictum. Præstat cortex, Matth. iudicio radici quàm trunco detractus. Præcedentia de interiore cortice flauo intelligenda: exterior enim qui nullius efficacæ cultello abradendus, retento flauo, exsiccat, & ad vsus repositus.

Hic, vt scribit Dodon. sicci temperamenti est: in vino maceratus aut cereuisia, deinde epotus, potenter vomitum mouet, pituitam & humores putridos contentos in ventriculo pellit. Interior hæc cortex apud rusticos nonnullis in vsu est,

Vires & visus
Ad iustitiam
experimentum

Tiptum.
Purgans
Hydropis.

Idem.
Purgans
Hydropis.

Observatio.

Observatio.
Splenis
et Splanchnici

Causa
Venarum.

Modus ad
misterium
decoctum

Ad appetentiam.

Ad tertianam.

Ad Splenis
affectum.

Vena scilicet
præparanda

*Russicorum
medicina.*

Nora.

Dose.

Contra scabiem.

Cautio.

Apibus praesens.

qui eius vruntur dilato, quando corpus expurgare cupiunt. Expurgat enim, ut dictum, tum crassos & pituitosos humores, tum & biliosos: & non modò per interiorem sedem, sed frequenter etiam vomitione, cum magna ventriculi perturbatione ac molestia. Russicorum ideo magis est medicamentum, quàm vibranorum: ac corum qui crassi victus ratione vruntur, quàm delicatè viuuntium. Pletique tamen cum Matth. & Camer. asserunt, corticem aridum iniociorem esse, & minores molestias excitare: recenti siquidem ac nondum seccato humiditatem quandam superfluam adesse, quæ torsiones adferat ac vomitiones excitet, ventriculūque perturbet. Taber. ad duplum Rhabarbari dandum suadet. Sed malinus paulò inferius subsistere, si tam forte sit medicamen, ut ille ait.

In multis locis Saxoniæ hoc tempore vruntur loco Rhabarbari, teste Camer. quod interdum propter immodicum pretium non cuius præscribi potest: possunt corrigi & castigari adiectione anisi, cinnamomi, spicæ, aut similibus. Vultus Silesiorum corticem luteum flore lactis incoquit, contra scabiem præsentissimum remedium.

Noui tamen, inquit Schueneckf. eius vlti Agri-
colas hydropicos sacros & penè suffocatos fuisse, repentina malignæ materiæ repercussione. Ea-
propter ab eius vlti abstinendum suadeo, nisi prius fuerit probè euacuatus corpus. Flores apibus grati. Folia lætam ferantur bubus, ac præcipuè vaccis pabulum, quæ horum pastu lac reddunt copiosius. Ex ligno Ligittas parant.

ALNUS NIGRA BACCIFERA, RUGOSIORE FOLIO, SEU MAIOR.

CAP. XXVII.

*Descriptio.
Cortex.*

Folia.

Flosculi.

maro. Folia, quàm in vulgari Alno nigriora, multò ampliora, palmato longiora, duas vncias & semissem lata, tuberculata, rugosa, atroviridia, splendida, crenata. Flosculi bini furculæ singulares ex petiolo non longo adhaerent, colore herbaceo, in quatuor laciniâs mucronatas diuisi, totidem apicibus virentibus interiectis, stylo in tria cornicula extrorsum reflexa distincto.

An Lonic. & Reutzbeer seu Rh. mni Diosc. species? Eius Icon huic nostræ quadraret, si bacca

numerosiores non essent simul iunctæ. Rhamnus esse non potest nostra Alnus quia non spinosa: is etiam suam spinosam negat, & tamen cum Rhano in idem cogit caput, nescit fortè quid scribit, nec cuius plantæ iconem exhibeat non enim describit.

Propè S. Hippolytum, Burgunderum asperis locis, montosis, soli meridiano expositis, provenit. Obseruauimus etiam inter Ba. In. & Lasse ciuitatem Burgundiæ montosis locis ad Dubim, & iuxta castellum Meche item inter Arenal oppidū E. C. Witt. Burgundicum, & Karline itidem montosis & lapideis. Nec non propè Caernam illam admirabilem Passauaninam in Eiuudem C. Wirtemb. ditione sitam, [in qua altissimis ætatis teporibus glacies concreuerunt] quæ eidem Principi curam plenam reditu annuo debet Montbelgardum deferenda, ad vinorum refrigeria altius caniculae dictus: hyeme verò liquefcit glacies, & caeuerna calet, cum extrinsecus omnia rigent glacie ac niuibus.

Atunt S. Hippolitani ligna colligi ad puluerem bombardicum parandum, eorumque carbonem ad eam rem vehementer commendari prædicat.

DAPHNOIDES ET LAVREOLA.

CAP. XXXIV.

Atquequam Laureola, n. vulgare n folio perpetuo proponamus, quæ accedit ad Daphnoidem Veterum, sit. on eadem: placet prius generalia & Veterum placita de ea præmittere.

De ea igitur sic scribit Diosc. D. phnoides aliqui Eupetali n. alij Chamedaphnen, alij. e. si n. vocant. Exiguus frutex est, [Saururus] subitidis, ramis multis à medio sursum versus tori modo flexilibus & obsequiosis, iisque foliosis. Ramulos vestiens cortex supra modum viscosus est: at folia sunt Lauri, verum molliora, fractuque contumacia, quorum gustatu os faucesque mordentur & accenduntur. Flores candidi: fructus cum maturatur, niger: radix superuacua. Nascitur in montosis. Sed in Diosc. lectionis varietas occurrit. Bisl. & vulg. codices folia huic Lauro laxetia: Vet. cod. au. ore Lacuna laxetia habet, quod magis placet. Nam & Plin. quoque Daphnoidem crassiore, mollioreque quàm Laurum folio esse prodidit, ut mox patebit. Quin & Serap. laxetia potius, quàm laxetia legisse dicas, si aduersus eius interpretem tenaciora conuertisse. Marcell. validiora vertit, nimirum veterem lectionem secutus, quæ naturæ foliorum Laureolæ vulgò dictæ magis conuenire videtur.

Plin. l. 16. c. 10. de Lauri generibus tradens: Id quoque, inquit, quod D. phnoides vocatur genus, in nomen an. bitu est. Alij enim Pelasgi, alij Eupetalon, alij Stephanon Alexandri vocant. Et hic frutex est ramulosus, crassiore, [graciliore, Dal.] ac n. oliore quàm Laurinis folio, cuius gustatu acceditur os atq; guttur: baccis è nigro ruins. Idè & alibi præter hæc nomina & siluestrem Laurum dici ait. Quidam legunt: baccis nigris & rufis: nigris vel rufis: Vet. Dal. At h. vulgatam lectionem retinere libeat, dicere queas Plin. de baccis nondum perfectè maturis intelligendum esse: alioqui nec rei nec Dioscoridi consentiret.

De Laureola nihil Theophrastus, nisi fortè hæc quæ habetur l. 9. c. 15. Nascitur apud Arcades Ellectus uterque, albus & niger item d. D. 1. 2. 3. (Sic enim legimus & distinguimus apud Theoph.) id est Daucus, Daphnoides crocea:

Crocea: Gaza *in dyoscoridis* non separat à *Dauro*, sed Dauci sine Pastinace speciem facit. Celsus quoque ad Daucum sine Carotam refert, ut dicitur suo loco de Pastinaca: Marcell. & Curtius, ut in sequentibus patebit, intelligunt Daphnoidem, diuersam omnino plantam à Dauco.

Hist. Lugd. scribit: Albam seu foeminam Laureolam nostram, Daphnoidem alteram esse ignoraremus, si Theoph. aperte non docuisset Daphnoidis esse genera duo; fructu præcipue distincta, qui niger in altera est, in altera Croci colore, nempe itaminum, quæ à flore Croci auulsa reconduntur, non autem Croci liquore diuti, ut merito hæc Daphnoides, crocea nominari possit. *Hæc illa*: Nobis autem nondum occurrit adhuc locus, ubi Theoph. meminerit Daphnoidis nigrae.

Sed quam aut qualem Daphnoidem intelligit Galenus? quando l. 6. simpl. sic ait: Chamædaphnes germina tenera edi quoque assolent. Est autem perissimilis Daphne Alexandrina: sicut sanè & quod Daphnoides nuncupant. Certè non existimamus eius germina posse edi, si eandem cum Dioscoride intelligit. Dalech. sententia fuit Galenum similitudinem Daphnoidis cum Chamædaphne & Lauro Alexandrina ostendisse absque Diosc. testimonio, sic tamen ut ei fides constet, si vel *dauroides*, accipiamus non quidem vicerantem & vrentem fructum Laureolam nostram, sed Clematiden Galeni secundam, quam paulò post *dauroides* etiam vocari testatur. Ambabus enim vis est adstringens & siccat. Vel si parem utrinque vim, Chamædaphnes, inquam, & Daphnoidis cathartice, in prouocandis tantum mensibus intelligas: mensis enim & hæc & illa ciet. Proprio capite ostendimus clematiden secundam speciei dici à Diosc. Gal. & Plin. Daphnoidem.

Apuleius more suo nominum fasciculum confarinat, sic scribens, c. 58. Herba Victoriola. Euplios Græcè, Daphnoides, Hypoglossion, Eupetolon, Diglossos, Nycophyllon, Pelleon, I-dæa Daphne, Samothracia Daphne, Alexandrina Daphne, Mitrion, Danaë, Stephane Alexandru, Chamædaphne, Carpophyllon, Daphnitis, Latine Peruinca, Victoriæ folium, Laurus Alexandrina, Mæcedonica, Laurago, Mustellago terrestris vocatur. Et addit frutex est sæpius cubitalis, folijs ut Myrtus, [in omnibus ex pl. sine intellectu legebatur, muria: nos reddimus Myrtus. Humelb.] paulò maioribus, & non infractis, id est, non facile fragilibus, sed lenis. Hum.] gustu remordentibus & incendijs. Herba Victoriolæ folia pinifolia, & succum eius cyathis duobus dabis cum melle bibere ieiuno, mox phlegmata intercedit. (hoc est, dissipabit, deducet, purgabit. Hum.) Quod si prædictorum nominum rationes scire cupis, tradit eas idem Humelbergius in suis ad Apuleium notis.

Nobis sanè Apul. diuersas plantas confundere videtur: inter alias *Daphnoidem*, *Laurum Alexandrinam* & *Peruinca*, cum in nominibus, tum in descriptione. Porissimum tamen videtur nobis scribere voluisse de Daphnoidem, quod apparet ex descriptione cum ait, folia incendijsa: & ex viribus, si intercedit interpretandum ut Humelbergius vult. Fusch. tamen aliter sentit: Victoriolam Apulei existimat Laurum Alexandrinam, & hanc cum illa confundi ab Apulico. Profecto Apul. posset creare temerarijs magnum periculum. Si intelligit Laurum Alexandrinam, de eius succo dari posse concedimus: vtrum non duos

cyathos, ut ille vult. De daphnoidem verò nequam. Quis enim plenos præbeat cyathos eius succi, cuius foliorum aut corticis masticatum absque magno incendio lingua & fauces ferre nequeant? Verissimè in Apuleium retorqueri potest, quod scribit in præfat. sui libri aduersus medicos: nimirum eius scripta de medicaminibus herbarum, earumque viribus, esse vendicationes potius quàm curas: ipsi quoque inertia plerumque & imperitia enixum, incripetam verum, aut sine literata scientia, de qua se iactat, temerarium nuncupandum, quique adeò ipsis seuior morbis existat. Ipse enim tanta & tam supina quadam imperitia & temeritate, confundit plantas & earum vires salubres cum insalubribus, cum immenso videntium periculo, ut ex hoc loco & alijs quamplurimis hoc opere detegendis patebit, ut satis fuisset, si obsceni sui Atini metamorpholin suæ fortis hominibus explicasset, quàm in re tam sacra, hominumque visibus adeò necessaria temerarium & iactabundum suum iudicium & stylum adhibere. Apagè verò pestilentes hos scopulos. Nos certiora meditatur tutioraque. Discant verò interim herbarum & medicinarum Studiosi, nullibi huic herbarum alieno Commentatori temere fidendum esse, donec illud clariùs & ad oculum cunctis patefaciamus.

Ipse verò etiam Humelbergius nobis non videtur melius intellexisse historiam Daphnoides, quàm Apuleius, dum asserit, Laureolam & Zylaud esse, & talem quidem, qualem Apul. describit, occur non declarat quam Laureolam intellexerit, folio perpetuo an deciduo? Quæ propriè Laureola dicitur, ignota est Cordo: quæ folio deciduo, eidem est Thymelæa, Enchysio verò Daphnoides & Zeilant, quam suspicamur Humelburgium intelligere. Quicquid sit, neutra conuenit cum descriptione Apulei. Neutra enim folia habet Myrtos vlatenus similia: per Myrtum autem apud Apuleium intelligimus siluestrem, id est, Ruscum: quæ similitudo cum Rusco non tribuitur à Veteribus Daphnoidi, vel Laureolæ, sed Lauro Alexandrinæ: præterea in Laureola folio deciduo, folia non sunt lenta, sed facile fragilia. Neutram Laureolam coronis adhibitam fuisse censemus, & Laurum Alexandrinam potius in eum usum vocatam, quàm malignæ illæ plantæ. Hypoglossum malè dici de Daphnoidem, clatum nobis videtur. Si quis consideret Apulei caput 27. de Chamædaphne, hanc eum à Daphnoidem distinguere vix animaduertet. Carpophyllon non potest dici de Daphnoidem, quòd id nomen proprium sit Lauro Alexandrinæ & Rusco. Hæc fructum supra folium gerit; non illa. Peruinca quoque vocabulum minime Daphnoidi conuenit, ut apparet ex Plin. sed clematidi secundæ, quæ etiam Chamædaphne dicitur. Cur Apuleius Mustellaginem terrestris vocat suam Victoriolam, cum tamen aperte scripserit c. 27. Chamædaphnen dici Italici Mustellaginem?

Sed quid multis stirpium ignorantissimo refutando inhxeremus? Audiamus Serapionem. Laurus Daphnoides: Est & Gar species alia, quæ dicitur Daphnoides &c. ex Diosc. Ortus eius [alij & rectius. Virtus eius] est sicut Chamædaphnes, & ex Galeno.

Hermol. de Daphnoidem pauca habet hæc. Daphnoides & ipsa Laurus silu. Herbarij nostri Laureolam & hanc & Chamædaphnen Diosc. vocant. Folio huius crassiora Plinio quàm Laurus, graciliora Dioscoridi: cuius verba mihi nō videntur, quibus dicitur: Alypo similem hanc herbam

C. n. s. r. a.
Apulic.

Humelberg.
taxatur.

Neque car.
pohyllon.

Gar.

Laurus silu.

Alypoides.

esse, floribus Nymphaeae. Inuenio & qui Alypoides hanc vocant. *Hac ille.* Verum non docet quā plantam per Laureolam intelligat.

Laureola. Resecta in Diof.

Non Laurum, inquit Marcell. in Diof. sed Lauri formam & speciem: neque eam toto corpore. Verum in folijs & fructu tantam habentē herbam Græci *Daphnoides* dixerunt. Laureolam vocant. Explosimus quod à capitis principio apud Diof. itatim legebatur Alypo simile Daphnoides: & florem Nymphaeae habere: & quod sequitur: in medio floris esse Cono simile quiddam, in quo sement: quoniam non responderent Daphnoidis historia, & nullibi in antiquissimis Græcis & Latinis ea legerentur, & paulò post de flore cuius, legitimo loco ageretur. Nasci multum Daphnoides hoc Theoph. in Arcadia testatus est, numeraturque ab eo inter ea quæ præcipuam purgandi vim habent. Cæterum non videmus cur Marcellus Daphnoidem dicat herbam, cum existimet Laureolam, quæ frutex bicubitalis & maior interdum, & ipsè Diof. dicat *Saurianon*. Addendum & illud: Daphnoidem à Theoph. nō solum numerari inter purgantia, sed etiam inter alia non purgantia. Ruell.

*Marcell. voc.**Ruell. taxat*

Ruell. Daphnoidis historiam non illustrat, sed cum Hermolao, cuius consuetudo sibi more verba transcribit, non citato eo, dicit Herbarios nostros appellare Laureolam, eiusque descriptionem subiungit, non ad ipsam plantam factam, sed ex Diof. inutiliter repetitam.

Stephanus Alexandri.

Curtius notat Alexandri Stephanon à nonnullis vocari, quod eo Alexander Magnus coronari solitus sit. Hic velimus Antiquitatum studiosos exerceri, nos certè ipsi, absque auctore, non credimus. Sic & de eadem Daphnoide ex Veterum placitis historiam pangit, ac si sua essent, non dignatus eos citationis honore, quod plagiarium est. Sed quid ille curat, qui passim plagio ita attritus, ut iam dudum durissimum contraxerit calum. Nunc Laureolam nostram vulgatam describamus.

LAUREOLA SEMPERVIRENS. FLORE LUTEOLA.

Descriptio. *Folia.**Floris*

la, nec per hiemis asperitates caduca, ex angustiore principio seu ceruice sensim dilata, tandemque in mucronem delincentia, crassa, glabra, nigricantia, splendens, Laurinis ferè similia, sed mi-

nora, inter quæ longiusculos, graciles, cauos & multos stellatos proferit flosculos luteos, [Dod. è virore subcandantes: Lob. ex herbaeo albos vel luteolos] succedentibus bacis glomeratim proximè ad ramos coherentibus, Iuniperinis paribus, nonnihil oblongis, primùm viridibus, per maturitatem nigris, nucleo intus duro, cannabis semine paulò longiore, medullà inferiore candida. Radix subest in aliquot partes diuisa, longa, crassa, lenta, quæ difficulter euelli potest. Sapor toti frutici feruidus.

*Bacca.**Nucleus.**Radix.*

An Hermol. Herbariorum Laureola, cuius verba paulò antè citata.

Scribit Marcellus Daphnoidem Diof. nostræ ætatis peritiores Herbarios priuatim Laureolam vocare, ac ostendere Laurinis folijs surgentem à terra surculolum fruticem confertis coaceruatque sub folijs seminibus, quæ Laurinarum bacatarum figura sunt, nigris maturitate. Florem videre non licuisse, Quod si Marcell. intelligit Laureolam quam nos hic, hæc repugnant. 1. Quod non sit herba, qualem ipsè dixit Daphnoidem (ut antè dictum) præter tamen Diof. 2. flores non candidi. 3. radix non inutilis, quibus notis designatur à Diof. Daphnoides. An etiam huius noctæ folia molliora sunt Laurinis, ut de sua Daphnoide Diof. ait, dubitamus.

Marcell. prob.

An Ruell. hanc pro Daphnoide & Laureola Herbariorum intellexerit, vix sciri potest, quia Laureolam imaginariè, nec sibi visam aut cognitam describit, ut dictum prius.

Candidè & apertè Cordus *Daphnoide*. Recentiores Laureolam vocant, quæ in nostris omne non habetur, nec ego quæ sit compertum habeo. Hic Germanus fuit sicut & Cornar. ipsi coarctus, qui tamen duobus distinctis locis apud Diof. magis a securitate tradit. Daphnoide Officinis Laureolam vocari: Germ. *Sürlant*. 2. cap. seq. Officinis & herbarijs Chamædaphnen etiam Laureolam vocari. Et postea inferius alio cap. ait, esse hodie apud suos, qui cum Daphnoide Chamælæam confundant, eundem Zeilant appellantes: qui sanè non ritè nobis videtur distinguere has plantas: & ut verum fateamur, nescimus quam Laureolam intelligat pro Daphnoide.

Offic. ignot.

Monachi quoque Laureolam vulgò dictam Daphnoidem vocitant. Ac eos (inter quos Pandectarius) hallucinari scribunt, qui Laureolam volunt esse Mezcreonis speciem.

Pandectarius.

Quin & Anguil. Daphnoidem ait hodiè vocari *Laureolam, Oliuellam, Oriolam*, & notissimam esse in Italia.

Oliue. Oriol.

Chamædaphne, inquit Matth. quam Laureolam marem plerique vocant, folijs ac fructu à Daphnoide non longè differt: verum hæc tantum intercedit differetia, quod Chamædaphne singulari rectoque caule constat, cui folia circumquaque prominent, adeo ut in cacumine in orbem umbellæ instar diradientur, semine inde prodeunte Daphnoides modo. Hæc Matth. cuius icon habere videtur aliquid commune cum Laureola folio semper virente. Sed quæ hic tradit non distinguunt à Daphnoide. In Epit. nullam ponit descriptionem præter Diof. & iconem, scribens Italici dici *Laureola minore*. In Com. cum magnis con. Lat. & Ital. aliam ponit iconem cum folijs acutioribus & tribus virgis additis floribus. In hist. Germ. omisit & iconem & descriptionem Diof.

*Laur. mar. Cham. daph.**Matth. medu. ruih. Lauri.*

Camer. in sua Matth. epitome posuit iconem iam dictam cum tribus virgis, addens, sibi repertam similem aliquando planam in montibus

Cham. phne. surr.

Silex altissimis versus Morauum, sed folijs crassius, duris, & caule faris densis, baccis nigris. Quapropter verisimile esse, potius ad Daphnoidem referendam: nec immerito de hac stirpe, tanquam incognita, nonnullos dubitare. Idem in hist. Germ. ait, provenire cum baccis nigris, folijs latis, in quidam montanis locis prope Lacum Lemanum & ad Rhenum: videri speciem Chamædaphnes Marthioli.

C. Bauh. apud Matth. Chamædaphne, inquit, Marthioli: Daphnoides seu Laureola Lugd. de qua stirpe nonnulli dubitant tanquam de incognita: alij tamen ad Daphnoidem referunt: suspicantur Matth. Laureolam Offic. exprimere voluisse. *Hæc ille: ubi incuria typographica pro Chamædaphne, posita icon Lythamachia filiquosa specioso flore.*

Vt liberè dicamus, quod sentimus, videtur nobis Matth. non novisse discrimen inter Laureolam folio deciduo, & folio semper virente, atque adeo nescivisse, quas plantas suis nudis iconibus proponeret. Si pro Chamædaphne intelligit Laureolam semper virentem, id fit cum summo periculo. Quis medicinæ peritus volet exire ad ardores stomachi mulcendos, & sedanda tormina, menses & viras ciendas, & in pellis (ad que omnia Chamædaphne commendatur) tam feridam & malignam stirpem, qualis Laureola; Ea præterea non responderet descriptioni: fructus non est *ἐρυθρός*, ruber: nec *καρπὸν τοῖς αἰσθήσεσι ὁρατὸν* habet.

Lacum iconem Matth. proponit nomine Chamædaphnes, dicens, vocari Laureolam marem, non demonstrans quæ sit, aut qualis. *Causa cecum sequitur.*

Eadem censurâ dignus Lonic. qui Chamædaphnes iconem Matth. proponit, nihil addens de suo: sed cautè euitavit hos scopulos: melius tamen suæ estimationi consuluisse, si Diosc. & Matth. citasset, ex quibus sua assumpsit & transcripsit nullo plagij metu. Videri nempe voluit probè novisse sibi ignotam stirpem.

Dode. eandem facit cum Diosc. sic tradens: *ὑψηλὸς δὲ* Latini posteriores Laureolam dixere. Vocatur & *ἐυπείλαιος* ac *πύλαιος*. Huius baccas Piper montanum ab Italis nuncupari, sunt qui affirmant: alij à Germanis etiam *Zeilander* dictum volunt.

Idem putat Theoph. Cneorum nigrum esse posse, folio liquidem Myrtum satis referre: (quod ei nunquam concesserimus) & ramosam, (sæpè etiam unicaulis est) lentam, obsequiosamque stupem, albæ radicis, absque odore, fructu nigro, quæ potissimè notæ sunt Cneori nigri Theoph. Nos pro eo etiam proponemus suo loco. Placeat alioqui Dod. figura, quam hic proponimus, quanquam magna ex parte unico caule à nobis sit conspecta.

Gesh. in horto ait Laureolam seu Daphnoidè spontè circa Lacum Lemanum nasci folijs ferè Lauri, angustioribus, solidis, gustu feruidis. Item in append. Daphnoides, inquit, è Sabaudia missum, ubi ad Lacum Lemanum spontè provenit, autumno superiore plantatum viret adhuc, sed non satis lætum & tenuioribus folijs, quæ ad Daphnoides nostrum vulgare ferè accedunt. Quibus verbis sanè duas species insinuat, hanc ut putamus, quæ Sabaudica, & per vulgare eam quæ folio deciduo.

Cronemb. ad pillulas Mezereonis Pandectarium & Dinum reprehendit, qui Mezereon putant Laureolam esse, ut copiosius postea dice-

mus in hist. Laureolæ folio deciduo. Nos verò per Laureolam cuius mentionem facit Cronemburg. existimamus intelligendam, quæ perpetuo folio.

An eandem intelligit censor Apollo quando ita in hist. Rad. 1. Serap. & Mesue non implicat cum Mezereon Laureolam & Loricam vulgi, cuius historiam reddidit Diosc. l. 4. Daphnoidem dictam non admiscet: quanquam Matth. nescio quâ mente huic capiti insitam asserere audeat: eius enim reminiscitur Serap. cap. de Lauro: Mesue cōtinet &c. Præterea in commento Daphnoidis, Matth. ut etiam Fuchf. aliud esse Mezereon à Chamæla scriptum reliquit: huius verò sententiæ immemor, cap. de Chamæla, idem esse Mauris Mezereon, quod Chamæla, Thymelea ac simul admixta Laureola, commiscitur.

Idem Apollo rad. 10. Daphnoides Offic. Laureola ex Diosc. Laureola scilicet medicina mentis. Verum Apollo ita irradiat nobis, ut non possumus asserere, quæ sit eius Laureola, nedum intelligere de qua planta loquitur.

Lob. & Pen. Daphnoidis siue Laureolæ ut nomenclatio, sic natura profum Pusillam Laurum imitatur, ut plebecula vix conspectam dicitur Laurum. Vbiuis ferè Germaniæ, Galliæ & Angliæ, præsertim Mulomedicis & mulierculis clinicis nimis quàm nota, ut mirum sit Commentatorem Senensem tam ieiunè & manca descriptione hanc designasse, certo indicio ignorantis: quippe figura quam nullis floribus dat, fortè Mezerei Germanici fuculum refert potius quàm Laureolam.

Lob. Obs. Daphnoides siue Laureola, Germanicè *Zeiland*: Gall. *Laureole*, Ital. *Olivella*: perperam Thymelea Tragi. Sed fallitur Lob. non enim Tragus hanc posuit de qua hic agimus pro Thymelea, cuius nec icon nec descriptio hanc nostram ostendit. Clusius scribit Pyrolæ fructantibus folia carnosa, supernè saturatius virentia & splendentia Chamædaphnes, quam vulgus Laureolam vocat, folijs, formâ & magnitudine propè similia.

Schuenckfeldius Chamædaphnen Clusii quæ perpetuo folia est cum alia confundit, ut postea dicetur.

Hist. Lugd. tradit Dale champ. cum Dodon. Laureolam Offic. siue Laureolam marè Diosc. Daphnoidem esse rectè censuisse, quæ Matth. sit Chamædaphne. Hist. *Laureola*. Iconem quoque habet Chamædaphnes Matth. titulo Daphnoidis seu Laureolæ: habet & aliam titulo Daphnoidis seu Laureolæ cum flore: & cap. sequenti pro Laureola folio deciduo cur posuerit iconem Dodon. titulo Laureolæ cum fructu, nec nos scimus, nec illa excusabit: erat enim ponenda pro sempervirente. Sed ita evenire solet de sibi incognitis commentantibus.

Tabern. Kelleralis Germanicè vocat.

An Cefalp. Daphnoides Italis Laureola dicta? Gignitur magna ex parte in silvis ac montibus umbrosis incultis & frigidiusculis. Tamen in Italia circa Patavium observavimus inter montem Gemulam & di-venda, necnon in huius descensu versus Balneum Aponense, sed quæ & ipsa loca frigidiuscula sunt respectu reliqui tractus. Florebat mense Februario stoculis parvis lurcolis stipata. Vidimus etiam Patavii, Veronæ, Ferrariæ, & Bononiæ in hortis cultam. Genævæ circa Castellum *la Bastie* dictum iam Decembri florere incipientem, ubi & Feb. & Martio aliàs florere solet Basileæ prope Dornacum, & in horto D. Th. Zuing.

Laureola non est Mezereon.

Laureola vulgi.

Matth. repreh.

Fuchf. not.

Apollo not.

Matth. not.

Tragus contra Lob.

H. Lugd. not.

Daphnoides Cefalp.

Locus.

Tempus.

Satio.

Zuingeti, ex quo & Montbelgardum in hortum transfulimus, ubi & floruit & baccas tulit. In Burgundicis etiam montibus aliquot obseruauimus, vnde etiam transplantauimus. Iam prius dictum apud Lemanium lacum reperiri, & non paucis iuxta Rhenum ac Mosâ locis. Flores, inquit Dod. præmaturè germinant, paulò post Autumni æquinoctium: hyeme aut primo vere perficiuntur: fructus Maio & Iunio Lob. autore: media æstate etiamnum virent, demum æstatis fine & aduentante Autumno maturitatem assequuntur, & nigrae fiunt. Tota hyeme viret, foliaque obdurant, vt in cæteris stirpibus perpetuò virentibus.

Vires & vñs.

Et si pro certo & indubitato asserere non possumus hanc esse ueram & genuinam Diosc. & Plin. Daphnoidem, reclamantibus superscriptis aliquot notis: quia tamen vires ab iisdem traditæ apprimè huic conueniunt, lubet eandem hic recensere. Folia gustatu os faucesque vellicant & inflammant. Eadem seu arida, seu etiam recentia potu pituitosa per aluum deiciunt: vomitus quoque ac menses cient: quin & commanducata pituitam à capite extrahunt, & sternutamenta mouent. Ceterum & quindenæ ipsius baccae potæ purgât. Paulò aliter Plin. Daphnoides, inquit, [siue his nominibus quæ diximus] sylvestris Laurus prodest, ælyum soluit, vel recenti folio vel arido, drachmis tribus cum sale in hydronelite manducata. Pituitas extrahit folium & vomitus, stomacho inutile. Sic & baccae quinæ denariis purgationis causa sumuntur.

Purgati.
Vomitoriâ.
Menses.
Capiti pituita.Plin. Scitu
lectio de
datur contra
Sarrac.

Sunt tamen qui Plinii lectionem ad Diosc. aptandam & emendandam censeant, vt Sarracenus. Nos sanè in Plin. nihil præter rationem dictum inuenimus. Nam & stomacho incommodam hæc plantam censemus, insignis suæ acrimonie & ardoris gratiâ, & quas baccas malumus quàm denas, has quàm quindenas, purgationis ergò exhibere: quòd vel paulò maior dosis in talibus nobis semper suspecta videatur, præsertim cum Dei beneficio mitiora tutioraque habeamus.

Cautio.

Tèperam.

Correctio.

Laureolam certè Dod. in Hist. Gall. calidam & siccam ad tertium gradum, accedentem ferè ad quartum tradit, subuertere admodum ventriculum, inflammare, lædere, & adurere partes internas. Folia eius cotrigi & ad sumendum cominodiora reddi eo modo quo Chamælea. Idem in Hist. Lat. temperie & facultate similè facit Chamæleæ Germanicæ ea vniuersa suâ subitanità acré & feruidam esse. Vt non temerè sanè hanc præscripsimus, propter insignè eius acrimoniam.

LAUREOLA FOLIO DECIDVO, SIVE MEZEREON GERMANICVM.

CAP. XXXV.

Descriptio. Quæ verò deciduo est folio Laureola, frutex est in interdum ad trium cubitorum altitudinem excrescens, radice in aliquot partes diuisa, minimi digiti crassitudine, vel etiam crassiore, longâ, atque se demittente, albâ; ex qua assurgunt plerumque virgulæ singulares, lentæ, teretes, tenues, obliqueiosæ, cortice duplici recte, exteriore cinereo, tenui, fragili, interiore exteriùs virente, interiùs albicante: valdè lentæ, & fracta còtumaces, lanuginem quandam bombycinam, dum diuelluntur ostentantes, cui subest lignum candidum, solidum, medullâ pauca præditum. Flores ad ramulorum latera sine pediculo, nunc singulares, nunc plures simul iuncti, ex nodulo

Radix.

Virgula.

Cortices.

Lanugo.
Lignum.
Flores

anted folia prodeunt pulchelli, ex rubello purpurascētes, colore ad flores Persicæ accedētes, oblongi, in quatuor foliola mucronata reflexa diuisi, odore suauj: in medio staminula aliquot crocea. Folia ex rubertulis plarūque plura simul, colore herbaceo, Laureolæ folio perpetuo accedentia, molliora, nec vt illa, splendidantia. Bacca cum maturitate rubentes, quæ resiccate, nigricant, (inquit Dod.) quarum interior nucleus Cannabis seminij similis, medalla candida. Tota planta vt odore grani est, exceptis floribus, ita sapore acerrimo & vrentissimo. De hac Ruellius sic scribit: Chamælam Romanam Cylibracam, alij Oleaginera vel Oleastellum vocant. Olea Cylibraca vocatur autore Colum. sed Calabrica legendum puro. Recentiores Oliuellam appellat: Olic. Mezerion, quasi lethalem & viduicram. Oliuella surculosa fruticet ramis palmaribus, folijs Oleæ similibus, tenuibus, amaris, quæ gustata linguam acriter mordent, sauecique ac guttur vellicat lacessunt. Lactè manat copioso, animalibus cunctis intacta. Baccas fert si bene memini virides, per maturitatem ex parte rubescentes. Ex hac granum Cocci plerique falsè nasci existimauē. Recentiores Chamælam cū Thymelæa, & vtramque cum Daphnoide turpiter confundunt. Hæc ille: qui dum alios reprehendit, seipsum accusare videtur: dubitamus an vllam harum plantarum nouerit. Fortè intelligit nostram hanc Laureolam folio deciduo. Non conuenit ramen, quod ait lactè emanare copioso: nec etiam Chamælea est, multò minùs Olea Cylibraca Columellæ. Quando folijs Oleæ dicit, & postea baccarum rubrarum meminit, Chamælam cum Laureola confundens, neutram sibi cognitam fuisse satis clarè prodit.

Brunfels. nescit quæ scribit Tom., dum Laureolam Teut. Bellerophals dici ait, Græcis Daphnoiden, flores illi candidos radicem inutilem: passim per siluam. Et cap. sequi. Thymelæam vel Coccum Cnidium quoque Bellerophals vocat, floribusque esse candidis. Quis hanc incuriam ferat? Dioscoridis descriptiones sublegens cum Bellerophals Germanorum confundit, nec docet quæ ea sit: nec existimamus reperiri Laureolam flore albo in Hærcynia. Vbi quis fide dignus mouerit, aut miserit, credemus.

Cordi opinio non opus habet longa refutatione: ipsa per se satis ruit, quando apud Diosc. tradit Thymelæam quoque Mezerion & Coccognidium, & grana quoque Mezerion vocari: nimirum nostram Laureolam vult esse Thymelæam, & seque cap. hanc fruticem esse dicit quem Germ. Zschast & Bellerophals appellant, ex quo Granum Cnidium colligatur, quod etiam Coccognidium vocetur. Quasi vero.

An Cotnar. Thyræla ex qua granum Cnidij, offic.

offic. & notum & in usu: sanè videtur esse: nam addit, Barbara voce Mezereon, Germ. *Bellerphals* dicitur: forte ab eo quodd collum, id est, fauces ostendit & vrit. Sed cepitatur. Differunt enim multum Thymelæa & Mezereon, quo nomine à Scirapione & Mesue vocatur.

Tragus horrenda nomina tribuit: Ex mesue dicitur, infit, *Rapiens vitam: faciens viduas*: (sic & meliora sperantibus per accidens prodelle posset, si iocari liceat) *Seidelbast* aut *teuffraut* Germ. Baccas Ari baccis confert: sed non probatur nobis quando folia per omnia Ligustro aut Olea similia tradit: immò vix vllam similitudinem aduertimus, quæ dici mereatur. Neque etiam est Diof. Chamelæa, vt sibi persuadet. Cur verò apud eundem huius Laureolæ alia cōposita sit, sub titulo Thymelæe, *Zelandt* & *Bellers hals*, nos latet: quam autem plantam suspicemur eum intelligere pultò post dicemus.

Neque concedimus Fuchliū huic, (quam *Sequestris* vocat, Daphnoidem, offic. & Herbariorū Laureolam) omnes Diof. notas præter floris colorem conuenire, vt ille scribit: quia Diof. suæ tribuit folia *de Zelandt*, fractu contumacia: talia non sunt folia huius nostræ: nec habet *Seidelbast* fructum nigrum, sed rubrum, ac potius coccineum: folia quoque vix propriè Lauri folia dici posse putamus. In eodem censura dignum, quòd, quam priùs fruticem dixerat, postea in annot. herbam vociter facientem viduas. Dubitamus quoque an hæc fuerit Offic. Laureola. Probamus quòd taxat, mirum in modum errare Officinas, quòd folijs Daphnoidis pro Mezereo vtantur: & eius fructu pro Cocco Cnidio, qui Thymelææ fructus est Thymelææ verò non esse Laureolā hodiè appellatam herbā ex eo colligi potest, quòd Diof. autore Linum nonnullis nominata sit.

Matthiolus, vt passim varius à seipso & fluctuanti simillimus, ita & in huius plantæ historia, sicut ex diuersis eius editionibus & historis patet.

Videtur itaque Camer. nō accipere pro Daphnoide Matth. nostram Laureolam folio deciduo, sed fortè eam quæ est folio perperuo, vel aliam aliquam. At C. Bauh. apud eundem ponit eam quæ est folio deciduo.

Quod ad nos attinet, satis colligimus ex ipsis Matth. verbis, et non bene cognitæ habet platas, ac ab eo confundi, quamuis eius icones & descriptiones melius cōueniant cum nostra Laureola folio deciduo. Reclamant tamen notæ quædam ne sit Daphnoides Diof. quicquid dicitur Matthiolus, sicuti antè dictum aduersus Fuchsinum. Cur verò folia in eius edit. Germ. dicantur viscosa, seu glutinosa, ne suspicari quidem liceat in neutra Laureola hoc obseruauimus. De Amari quoque sententia omninò falluntur, qui Daphnoidem Laureolam dictam Mezereon esse credunt. Esse enim, inquit, Laureolam herbam siue fruticem [differunt hæc duo] cui flores albi purpureascentes insunt, & eam phar macopolas omnes satis cognitam habere. Sed an ipse etiam Amatus probè cognitam habuerit vtramque Laureolam & Chamelæam est cur multum dubitemus. Scribit enim l. a. *Chamaelea*, Lat. Oleastellum, Arab. Mezereon, vulgò Mezereon, Gall. *Buys genit*: Non describit. Nomen Gallicum comenit Laureolæ folio deciduo: figura quæ apposita, est alterius plantæ, de qua non videtur locutus Amatus, nempe Chamelæe tricocce, de qua postea.

Lacuna Matthioli finia diuersa ab eo habet figuram pro Daphnoide, quæ potius semperuirentem Laureolam exprimit, quam hanc: interea tal-

men Matth. imitatus, vel potius, more suo, ex eo transcribens ait, Daphnoidem nonnullos, vocare Laureolam fœminā. Aliquos confundere cu Mezereon, quòd non differat à Chamelæa Diof. Sed facile patet non oculatiorem fuisse magistro suo in istarum stirpium dignotione ac historia.

Piper montanum, infit Arguil. quod quidam exultinant Chamelæe, sine dubio est Chumelæe, potius dixerim Coccum Gaidia Theoph. Nos de Cocco seu Grano Cnidio Theoph. poitea trademus.

Dodo. vocat Chamelæe Germanicæ, ac videtur ei esse Cneorum album Theoph. nihil tamen affirmare posse dicit propter breuitatē. Ast qui Cneorum album Theophrasto candido dicatur folio, figura quodammodo Oleagineo simile, vix concesserimus nostram hanc Laureolam esse Cneorum, licet id sibi persuadere videatur Dod. dicens non multum disti ailem esse Oleæ. At nos multum dissimilem dicimus. Etsi etiam similis esset, desiderantur & aliæ adhuc notæ. Et vt reliquis omittamus, quis, nisi luscus fortè aut param oculatus, Laureolæ folium candidum dicat?

Negat Gesnerus in hortis, Piper montanum Italis dictum, & Germ. *Zyländ* recte Laureolam vocari: cui sanè haud grauatum subscriberemus, nisi iam dudum apud omnes penè Herbarios istud nomen inoleuisset, & in quibusdam cum Laureola haberet similitudinē. Alioqui non sen peritōres est, quā in re differt à Laureola æquè ac Luto seperitrentibus. Quapropter & ipse quoque Gesn. alibi non vno loco, latè vulgi incedens via, Dod. Daphnoides nostrum vulgare, modò Laureolam vulgarem, modò Daphnoidem Fuchlii vocitat, Thymelæe tamen speciem potius esse, iteratò diuerfis locis inculcat.

An Apollin. Rad. ro. Chamædaphne, Laureola etiam medicamentariis dicta, eaque mas? nimium ita irradiat nobis more suo ambitiosis suis radijs, vt non ausimus asserere, nec alius fortè id facile ex eius verbis queat, num hanc intelligat vel aliam: non sine suspitione ipsummet id ne ciuisse.

An Altomari de med. c. 91. Mezereon seplasia- riorum communiter dicta, & propriè ea, quam Diof. nuncupat Chamelæam, vt ille vult, qui ex ea parat pilulas, quas summè laudat ad eductionem aquarum. Si hanc nostram intelligit, fallitur quòd Diof. Chamelæam putat.

Cronemb. l. 5. comp. ad Pillulas ex Mezereon Mesue: Mezereon, inquit, frutex omnibus officinis & quibusdam alijs Almezereon vocatus in magnam controuersiam agitur, dum quidam Chamelæe Diof. alii Thymelæe eam vocem tribuendam contendunt. Autic. 2. can. c. 467. & Scirap. simpl. c. 364. quos, vt præceptores suos, sequitur Mesue, Chamelæam cum Thymelæa turpiter confuderunt. Tragus Pandectario & Leonicensi subscribit eleganter vulgarem Mezereonem picturā suā ob oculos ponens, dum ait: In Ianuario plantam antè folia germinare, flores purpureos edere. In cap. præced. Thymelæam Germ. peculiariter Bellerphals referens ex Diof. sine dubio fideliter ea grana pingit, quæ nostri [Germanicæ] Pharmacopolæ ex Mezereon vulgari colligunt: nam rotunda esse dicit, maiora canabinis, linguam vrentia, Diof. clariùs, fructum habere Myrti in modum rotundum &c. Hæc si uera sunt, vt omninò iudicari debent, non iam Mezereon Chamelæa, sed Thymelæa, ex qua granum siue Coccon cnidium colligi & Theoph. 4. 9. c. p. 22. & Diof. autor est. Conitat hinc Tragus hic pa-

Cneorum album.

Dod. spinio resistitur.

Non rectè dicit Laureolum.

Laureola vulgaris.

Chamaelea phne. Laureolia mas.

Mezereon sepl. hier. Chamalea.

Ani. Scirap. et Mesue arguuntur

Thymelæa Tragus

Tragus calig.

rum attentum fuisse, dum floribus quidem Mezerionem vlitatum, seminibus aut fructibus Thymelæam representant.

Sylvius Mezerio Mesue Thymelæam rectissime decernit.

Pandectarius Simon Genuesē redarguens c. 124. hanc malē Laureolam cōstituit: deinde c. 170. eos improbat qui Coccogridiū [quod aliās semē Mezerionis dixerat] semē Laureolæ putant. Amplius c. 48; disertē Laureolam Laurum Alexandriæ & Daphnoidei interpretatur: vnde manifestum fit quantoperē sibi dissideat. Simili quoque errore D. Florentinus includitur: cū in Mes. cōmmentans: Vterque facillē hinc arguitur, quōd Diosc. diuersa capitā omniū earū herbarū instituat, quodq; Arabes omnes (Si Serap. excipiamus) Mezerionem copioso lacte manare scribant, quod tamen nec profert Laureola, nec etiam Mezerion vulgare. Et quamvis Mesue Lactariarum maximam dixerit, & Auic. Lacticiniam magnam, id esse falsum oculari fide monstratur. Nihilque moror Monachos in Mes. vbi confidenter Lonicerum & Fuch. cauillantes, ac Serapioni iniquo iure patrocinantes, idem contendunt.

Non dubium quin Diosc. Chamelæa sit Serapionis Mezerion, quā Arabes & eorum discipuli non tantum multiplici verborum imperitiā confuderunt, sed insuper cum Chamæleone albo ac nigro lethali errore commiscuerunt. Atqui illud horrendum quod Mesue initio sermonis Mezerion rapere vitam, ac viduas faciens dixerit, vnde seriō vsus eius ab aegyptis & circumforaneis formidari debet, qui integra grana (quia pauculum ore comminuta, fauces accendunt & linguam miserē vellunt) transglutienda exhibent, extremo hominis periculo. Noui (addit Cronemb.) impudentissimam ostetricem Nouiomagii (quæ primaria vrbs Geldriæ) Gretam nomine, quæ passim quibusvis: & quod intolerabili scelere fit, etiam grandis ac pueris propinat: ô flagitiosam faminam! Quare, prudenter etiam necessarii cōsilio, Mesue acetō corrigantur folia. Hæc ille. Cæterum Cronemburgium per Mezerionem vulgarem intelligere Laureolam nostram folio deciduo satis clarum: Laureola autem eius fuerit fortē ea, quæ folio perpetuō virente. Quæ autem sit Thymelæa vera, & Mezerion Mesue imponendum in pilulis Mesuei, non indicat. Apud Theoph. citatur à Cronemb. nuppiam inuenimus in qua planta colligatur Coccon enidiū. Verum de hac re postea.

Nunc cæci ac periculosi errores Lonic. detegendi. Is lib. 4. c. 4. 9. suæ historiæ sic scribit: Kellershals, aut Zyland, aut Zebast/Diosc. Thymelæa, fructus Granum Cnidium aut Cocco enidiū: alii Daphnoides Diosc. volunt, quamvis non respondeat descriptio huic Kellershals. Quo loco Lonic. posuit falsam figuram Matthioli.

Thymelæa, cui appictæ bæcæ tricoceæ: quam plantam intelligat nescimus, nec ipsum sciuisse existimamus: nomina tamen Germanica conueniunt nostræ Laureolæ folio deciduo. Cap. seq. quod so. sic tradit: Seidel, past./Leusfrant/Diosc. Chamelæa, Barbaris Arabibus & Offic. Mezerion, Rapiens vitam, Faciens viduas. Quidam confundunt hunc fruticem cum Kellershals cap. præced. descriptio, propter similem figuram & vires. Ambas indiscriminatim vocant Mezerion. Hoc cap. Lonic. ponit figuram Chamelææ Marthi. descriptio autem est Laureolæ folio deciduo ex Trago, cui dicitur Chamelæa, vt antè annotatum. Sic ille, magis etiam cæteris, more suo omnia

confundit. Lib. 5. cap. 208. iconem Laureolæ folio deciduo ex Matth. ponit pro Kellershals Daphnoide: ascribit quosdam velle esse Kellershals Zylandt. Is præterea malè scribit, Coccon Cnidium semen esse Thymelææ apud Myropolas in vsu.

Riffus quoque apud Diosc. notat Chamelæam G. dici Zylandt/Gallis Bois gentil & cap. sequenti Thymelæam esse Mezerion Mesue & officinarum, cuius granum Cnidium Diosc. Officinis sit Coccon gridium Germ. Kellershals.

Sed eadem ignorantia nota inuendū est Ryffius, qui eandem plantam facit Chamelæam & Thymelæam, cū tamen neutra sit.

Lectores pèrpendant in quanta pericula isti ignari Herbarii coniciant non solum miseram plebem, verum etiam Medicos stirpiū ignaros, quorum maiorem numerum scimus, quàm vulgus crederet.

Pen & Lob. Aduers. Chamædaphnæ suæ pusilla Laurustan Germ. Mezerion granum vocitant Piper rusticum, & Cnidium granum Pharmacaria incitita, quæ ponit iamdiu Senenlis, decipitque deceptus, sibi incognitis, hanc suam prorsum, confundit. At ipsi interitū Aduersarii dubii hærent, an sit Chamædaphnæ. Corrigitur tamen versio nem, & vires Diosc. exponunt, vt suæ opinioni accommodent, vt apparebit infra inter vires. Nec ullam vidimus eam similitudinem, vt mereatur nomen pusillæ Lauri.

Camèr. annotat Chamelæam Germanicam [sic enim vocat] flore quandoque reperi albo. Sed vbi? & si vidit, cur locum non indicet?

An Turner. Daphnoides, quibusdam dicta Laureola? Angl. Laurel vel Isbry quam in Germania se vidisse negat: in Anglia tamen ad sepes propè Cantabrigiam & Barchinay frequenter. Videtur Turnerus intelligere Laureolam sempervirentem: quamvis figura non respondeat, nec quadret ex Diosc. filios albus.

Chamelæa, inquit Cæsalp. quam vulgò in alpinis Oliuellam vocant, duplex est: vtraque paulo minor Daphnoide obsequiosa, &c.

Qualem autem suspicemur Cæsalpini priorem Chamelæam dicemus. Altera videtur nostra Laureola folio deciduo.

Histor. Lugd. pro Laureola femina proponit iconem Marth. præterea eodem cap. habet iconē sub titulo, Laureolæ cum fructu, quam Dod. exhibuerat pro Laureola siue Daphnoide quæ perpetuō viret, diuersa ab ea de qua Hist. Lugd. eo loco agit.

Schauench. in Cat. Siles. Laureola, xaxa, id est Diosc. Chamædaphnæ Clus. At non videmus cur hæc planta simpliciter Laureola dicenda sit, nulla tanta similitudo. Chamædaphnæ Clus. non est, vt prius dictum. De Diosc. Chamædaphnæ postea.

C. Bauh. apud Marth. Daphnoides: Laureola folio teneriore & deciduo. Glycyrrhizam montanā nominare solemus, vt rei herbariæ ignaros fallamus.

Cæstor. Daphnoides & Laureola maior. Præterea linguarum nomina iam supra dicta sparsim Hisp. & Ital. Laureola, Gal. Laureolle. Germ. etiam Scheißelbeeren quasi cacaniis Lauri bæcæ, quia sedem potenter mouet. Siles. Zeislangy Siegtlig. Sequanis & Mompelgardensibus, Bois gentil. Rustici circa Basileam, vt ex Cl. D. Fel. Platero accepimus, nominant Sâmar. Belg. quoque vt Germ. Kellershals dicitur, his etiam Leusfrant: pediculorum herba, fortè quod eos abigat. Boh. Wleth Layho Wetisy / restit. Marth.

Eadem

Vitam rapiens. Viduas faciens. Cautio.

Aegyptium impossibile.

Cæci ac periculosi errores Lonic. deteguntur.

Mulda dicitur

Piper cum Marth. gellau. Cam. Lecha.

Chamelæa duplex (alpin)

Hisp. alga.

Siles. reg. Gips. zala Dap

Eadem ferè loca cum præcedenti amat, siluatica, montana. Plurima cum in Germania & Heluetia, tum in Allobrogum & Ligurum Delphinatibus montibus & collibus siluosis, opacis, in vallis Anonice montibus Tridentini agri reperitur in monte Amano, teste Bellon. quam ille *Kellerfraut* Germ. dici ait, quamquam temerè herbam vocet. Circa Basileam in Mouteto monte. Denique in plerisque pinguibus & opacis, asperis atque desertis Germaniæ locis. In Italiæ hortis quamplurimis cultam vidimus. Translata enim ad frugem peruenit ac diu durat, quales plures in hortum E. C. Montb. transferri curauimus, quæ adhuc vigent, vbi & Iau. & Feb. Martio atque Aprili florentem obseruauimus, pro natura & clementia hiemis. Communiter tamen Martio floret: Sed dorum gemmas seu germina statim post autumnum promete solet, qui mox hieme, si clemens sit, aliqui incunte vere, panduntur. Folia post flores demum exeunt. Tandem æstate & bacca quæ Augusto magna ex parte rubræ factæ maturantur. Subinde folia amittit.

Prodidit *Tragus* se *Chamelæa* [intelligit autem hanc de qua hic agimus] quosdam agytas & impostores non paucos d' oreum mittere vidisse. Eiusdem iudicio *Pilularias* & *Chamelæa* Mes. & *Serapio* consuevit, ad hydropem maximi sunt momenti. Existimat decoctionem florum tutioris & minus noxii vsus esse. Neumini tamen autorem aut magistrum hac in parte se velle esse, proficetur. Folijs cum melle tritis fordida vlcera & crustosâ repurgari. Mulieres quæ formæ student, hoc medicamentum viti posse: nam faciæ maculas intra paucos dies illitu exterere & purgare. Notum consilium est, ne quis temerè vtatur *Pilulis* de *Mezerio* dictis, præsertim si imponatur *Chamelæa* Tragi, quia non parata sunt vt decet. Qui smegma Tragi vult vsurpare in magnatibus, caueat nec inflamet faciem, & pustulas excitet ipsi maculis deteriores. Nam erodentis & admodum inflammantis est facultatis. Folium vnū suæ recens suæ siccum comestum pituitam viscidam per deiectiones vacuare, vomitum mouere & menses Matth. tradit. Baccas quindecim potu assumptas efficaciter purgare. Folium in nares inditum sternutamentum excitare. Cum passulis folium vrum masticatum, à capite pituitam & salium ducere. Nimirum hæc ipse sunt vires quas suæ *Daphnoidi* tribuit *Diosc.* quas mutuatus Matth. suæ *Laureolæ* applicat. Vt iam apertè videant *Studiosi*, quantum ei sit fidendum. Dosis baccarum periculosa, & quam ipse non sumpsisset, nec sine noxa alijs propinasset.

Dodoneo folia, cortex, radix, & fructus sunt calida & sicca ad tertium ferè gradum, eiusdemque ferè qualitatis cum *Thymelæa*. Folia, inquit, purgant potenter & violenter per inferiora pituitam & humores biliosos ac aquosos, his vti officinas loco foliorum *Chamelææ*. Easdem vires habere baccas, easque commanans tantum calorem ac feruorem in faucibus relinquere, vt vix potius copîa restinguî possit. Ideo hanc plantam sine dubio nocuam esse hominibus, cum sit vsque adeo calida, vt vehementer violenterque operetur, ideoque lædat & noceat partibus internis. Huius folia præparari vt folia *chamelææ*; eademque ratione præparandos esse fructus & corticem, si sumendi exhibeantur in aliqua medicina. Idem in hist. lat. scribit, officinas Germaniæ & Belgij huius folijs (si quando opus sit) vt pro *chamelæa*, quod citra errorè fieri possit, quod & Cam. repetit. Menses quoque ducit, vt perhibet *Schwencck.*

Cortex verò aduersus *Quartanam*, *Hydropisum* & venena pro se cū *Saccharo*, vel liquore aliquo bibitur, corrigitur *Lacte*, vel *Aceto*. Experietur qui volat? Nos non facillè periculum fecerimus, nisi deficientibus alijs medicamentis, aut in casu desperato eius vsum suaserimus idque cum magna consideratione.

Suspectum porro nobis est & illud *Ant. Roier* medicamentum, quod peste laborantibus exhiberi tradit. Foliorum, inquit, *Laureolæ* exsiccatum pondus coronati, plus minùsve pro ratione virium agroti, per biduum in aceto macerant, & bibendum præbent, quod sudorem mouet, vomitum & aluum: & hac ratione venenum expellit. Suspectum vt diximus, est nobis hoc medicamentum: si eo vtendum esset, velimus potius folia *Laureolæ* macerata per biduum in aceto cum alio liquore propinare.

Nam vel *Pen.* & *Lob.* testibus, ac ipso adeo sensu, fauces, œsophagumque [aliter quàm *Euphorbium Gesner.*] adurit, diu multumque vexante impressione. Non minùs hæc per alium deiecit crassum viscidumque *Phlegma*, & intestinorum ramenta abradit quàm *Laureola*, cui non dispar, sed vehementior facultas inest, eademque in aceto maceratio ad corrigendum debetur. Sic enim vtuntur etiam Medicorum quorundam præcepta *Pharmacopœa*. Quare [inquit] idem] facit hæc virium expensio, vt minùs quis putet *Chamædaphnen* legitimam. Quippe quam *Diosc.* *χάμαδαφνη*, id est, capitis doloribus & stomachi ardoribus mulcendis commendat, vt interpretes vertit. At si vlla ratio iniri queat, quâ tam feruida planta pro *Diosc. Chamædaphne* agnosci queat, ea interpretatione commodiore & veriore videtur sita: namque *χάμαδαφνη* id est, capitis doloribus & stomachi vitionibus accommodat, veritas, non incommodo sensu intelliges folia tusa admotâque capitis dolori, puta à frigore, vel flatu, mederi: Stomachique vitionibus faciendis adiuuere, ad diuturnas fluxiones sistendas aque stomacho auertendas: vt *Paulus* ex Antiquis docet faciendum, lib. 6. de stomachi vitione, ferro vel caustico non vrente actu, cuiusmodi sunt fungi, aut nigri *Agarici* frustilla, aliaue inibi scripta, quibus non secus atque folijs huius vsi sunt Antiqui. Sic *Diosc.* magnum præsidium putat *Arabicam* vocatam *vitionem* à Græcis, quæ fieri solita fuit spirillis caprinis, oleo feruenti immixtis, & pollicis cauo inustis. Sic illi.

Nobis nondum verisimile videtur hanc esse *Diosc.* mentem, estque valdè longè petita hæc interpretatio, nec consuevit aut opus habuit *Diosc.* ab Arabibus discere, quos nec vidit nec agnouit. Quæ nostra sit aliorumque hac de re sententia cap. de *Chamædaphne* declarabimus. Non enim concedimus, hanc de qua hic agimus, esse *Chamædaphnen* *Diosc.* Nec tacendus tamè alius eius vsus quem *Moibanus* inuexit, in cuius Antidotum aliàs *Saxoniam* vocatam aduersus venena eius radix quoque in aceto macerata venit, quam antidotum alio commodiore loco referemus.

CHAMELÆÆ HIRSVTÆ NOMINE DATA.

CAP. XXXVI.

CHAMELÆÆ nomine, & Gallicè *Bois Gentil*, id est, Ligni nobilis nobis datam (non

THYMELÆA MINOR CORDI.

CAP. XXXVII.

Descriptio.

Folia.

Sapor.

Flores.

Radix.
Sapor.

Locus.

Chamelæa
falsa.

recordamur à quo] plantam in sicco nostro herbario inuenimus & etiamnum asseruamus. Fruticis parui speciem habet; vti præcedens: Caudex lignosus; rami palmares, nigricantes (in sicca.) Folia similia ferè cum præcedenti Laureola folio deciduo, breuiora tamen, & multò angustiora, in acumen desinentia, nõnihil hirsuta.

bium accendens. Aliqui non rectè Laureolam vocant. Facile nascuntur; crassior enim radice & tenax est cortex. Item de Collect. simpl. Laureolæ putò species in monte prope Curiam, parua, angustis folijs, paulò maioribus, quàm Rosmarini, stoculis purpureis odoratis, vt in Syland. Cauliculus lignosus est, non vltra septem digitos altus. Floret Iunio. Considerent periti an Gesn. de duabus plantis scribat, an de vna tantum. Item an intelligat Thymelæam Cordi vel Cneoro Matth. fruticosum, potissimum per eam Laureolam, quæ provenit Curia: Icon à Gesn. addita Thymelææ minori Cordi non quadrat cum Cneoro Matth. Scirpium studiosi obseruabunt circa Augustam Vindel. & Ratibonam, Thymelæam minorem, & conferent cum Cneoro fruticosa Matth.

Tragus de sua Thymelæa sic scribit: Kellersæ hals & Zeilande Germ. Latinis nonnullis Linum silu. Olinella & Leo terra: apud Dioic. *Spaxala* & *Spaxala*: Plin. *Pyrosachne*. Cneutron & Cneorin vocari tradit. Syti *Apollinon* nuncupant: Hyginus *Castam*. *Liparonis* cuiusdam Actus mentionem facit, qui & Cneutron nominari tradit. Num verò ad hunc fruticem & pertineat appellatio, minime constat. Fructus Thymelææ *Cocum Gnidium* vel *Cocum Gnidium*, vt loquuntur Olic. appellatur. Errant Recentiores, qui Coccognidium ex Chamelæa nasci existimant. Multò maiori in errore versantur, qui Chamelæam cum Daphnoide seu Laureola confundunt, ac si ad vnam & eandem herbam vtrique appellatio referenda sit. Vid. Cristoph. de honestis & lac. Manlium, super Confect. Mezereon. Frutex est, arbutula instar proficiens, virgis molcis, tenuissimis, tripedaneis, aut breuioribus, folijs exiguis & pinguibus, herce candido, fructu rotundo, seminibus Cannabis haud maiori, linguam si mandatur adurente, non aliter atque Chamelæa de qua proximo capite. Non vbiq; obuia est, sed incultis, altissimisque montosis & siluis preuenit. Hac Tragus cui id euenit quod reprehendit in alijs. Laureolam folio deciduo bis pingit, pro Chamelæa & Thymelæa vti dictum, licet neutra possit esse: nec eius Thymelææ descriptio respondeat iconi, quæ fortè ex Dioic. desumpta, ipsis plantis non probè eicognitis, vel sanè superficialiè consideratis. Considerandum tamen an fortè intelligat Thymelæam minorem Cordi modò dictam.

An Apollo de hac Rad. i. p. 96. Thymelæa ex qua Granum Gnidium, Chamelæa similiora: An item Anguill. in epist. Thymelæa ex qua fructus Cocum Gnidium dictum. Adeo superficialiè vel intricatè de his tradunt, vt quid statuendum nesciamus.

CNEORVM MATTH. SVFFRVTX

CAP. XXXVIII.

PRO Cneoro, exhibet Math. plantam Thymelææ Monspelulane aliquarens similem, ex radice crassa, nigra, plura lignosa virgulta, dodrantem circiter alta, ramola, cortice nonnihil rufescente rectà proferentè: in quibus potiss. circa fastigiū folia conferta, virètia: Thymelæa multò breuiora, obtusiora, glabra, nervo vno secundum longitudinem donata. Flores ramulorum extremis insident multi, simul congesti, purpurascèntes, ac interdum albi, quorum singuli Læsch Marthioli floribus formā non absimiles, ex oblongo tubulo in quatuor

tuor lacinias radiatim dispositas facellentes. Placet & diligentissimi & peritissimi Herbarii Clus. descriptione subiicere. Elegans, inquit, suffrutex, cui multi sunt rami graciles, flexibiles, lenti, surculosi, ab ima protinus tellure emergentes & humi diffusi. Folia nullo ordine disposita ramulos am-

biunt, viridia, cutanea, Thymelææ verè proxima, ingrati primum, deinde amari saporis, nullà aut perexiguà (quantum quidem gustanti deprehendere licuit) acrimoniâ prædita. Flores in summis furculis, sex, septem, aut plures, conferti, quatuor foliolis constantes, ex rubro purpurascetes, Centaurij minoris florum penè æmuli, ingrati etiam & amari saporis, aspectus tamen pulcherrimi, atque odorati, caput (si diutius natibus admoveantur) tentantes, si succedit fructus exiguus, Thymelææ fructui haud dissimilis, non ruber quidem, sed candidus: oblongiusculus, semen continens cinereâ membranâ tectum, rotundum, Thymelææ grano par. Radix longa, minimi digiti vt plurimum crassitudine, interdum nigricans, maiore verò ex parte flavescentes, leuita, supernâ parte nonnunquam gracilior, vnde rami flexibiles & humi dispersi emergunt, & subinde secundum alarum caua, satis crassas fibras flavescentes agunt.

Matth. in côm. cum magnis icon. Lat. & Ital. iconem proponit huius plantæ nomine cneori Matth. ubi scribit: inuenisse in Bohemiæ silvis plantam, quæ omnibus partib⁹ suis cneoruni candidi referat flores in furculor⁹ cacumiibus purpureos, odorati Testiculi odore &c.: In epit. sua iconem ponit diuersam à præcedenti, pro cneoro candido: de quo agemus suo loco, nempe capit. de Ocymoide vel saponaria minore. Hanc non describit, sed tantum ait: cneori candidi, de quo meminit Theoph. hic imaginem damus, vt qui chamæleam faciunt, ad mentem redeant. Profecto in ipsomet mens requiritur, qui sibi parum constans quod affirmavit audacter in dubium reuocans, aliam plantam pro Cneoro, nempe herbam, à prædicta toto genere differentem exhibeat, patium memor eorum quæ prius traderat. Certe camer. in Epitome Matthioli figuram omisit. C. Bauh. in auctis & illustratis Matth. commentarijs l. 4. c. 167. cneori titulo herbæ iconem ponit adiectis adde his Matth. verbis: Cneorum de quo meminit Theoph. nullis deficientibus notis misit ad me Roma vir quidam nobilitate clarus, cuius imaginem hic appingi curauimus, vt qui chamæleam & Thymelæam cneorum faciunt ad mentis sanitatem redeant. Est autem ea icon reuera Ocymoideis minoris. Vtrum

iam verum erit cneorum Matthioli? frutex ne hic descriptus, au dicta iam herba? Vt merito de stirpium historiis. meritissimus Clusius in hæc verba proruperit. Matth. hunc fruticem pro cneoro albo Theoph. proponit. Cum verò quale sit difficile indicari possit, cur huic stirpi cneori nomen accommodare voluerit, multi mirantur.

Postrema Com. editione l. 4. aliud nobis Theophrasti Cneoron addert, nullis, vt ipsius verbis vtar, deficientibus notis. Sed cum huiusmodi tantum imaginem, addito, cneori nomine oculis subiiciat, illiusque historiam planè subiceat, si parum fidei ipsius assertioni adhibeamus, nemo, vt opinor vitio vertet. Cæterum, addit Clus. nisi in hac planta, (cuius & ipse satis elegantem figuram exhibet) acrimonia, quæ quidem sensu percipi possit, abesse, ad Thymelææ genera aut ipsi congenere, n. suffruticem referendam esse censerem. Nonnulli rustici Scireinrosclan / hoc est, *Perræam Rosclan* vocant. Nos autem antè monuimus cap. de Thymelæa minore Cordi considerandū esse, an Gesnerus hanc fortè intellexerit nomine Laureolæ parue, cuius descriptionem ibi posuimus.

Est verò id notatu dignum, quod obseruauit Myconus, medicus Barcinonensis, rei herbariæ studiosissimus à nullis animantibus, fruticem hunc attingi aut arrodi. Et cum mille huiusmodi plantas folijs & floribus onustas viderit, nullam vnquam reperire potuisse asserit, in qua præcisum aut arrosus aliquid fuisset.

Braun apud Tabern. ponit iconem hoc titulo:

De Kellerßhale aut Zeiland *Cassia* Matth. *Chamaelæa* species: subiungit duas descriptiones, & postea duas icones Thymelææ, de quibus postea. Cassia, quam vocat, Matthioli, descriptionem omittit, quam inuenisset apud Matth. sub Cneoro, sic parū oculus vno capite diuersas plantas confunde nse & alios fallit: qui leget caput eius quod p. est l. 2. vix intelliget an in descriptione priori intelligat Cassiam, vt vocat, an Thymelæam.

Prouenit Cneorum Matth. vt tradit Clus. in multis montibus Viennæ vicinis tantâ abundantia, vt rusticæ mulieres, dum floribus abundat, multos eius manipulos in forum venales adferant, cum alijs varijs generis floribus, exornatorum tricliniorum gratiâ. Nascitur etiam in Pannoniæ silvis editiore loco sitis vltra flumen Rabinum siue Arabonem. Frequens etiam crescit quibusdam scicioribus pratis Francforto ad Moenum vicinis, præsertim silua quadam quercubus constita, circiter miliare infra eam urbem ad finem fluminis, inter Ericas, vbi illam candidis etiam floribus variantem conspexit Clus. cuius etiam manipulos rusticæ mulieres in foro venales proponunt.

Aprili plerumque florere solet, nonnunquam etiam Maio. Fructus maturus est Iunio. Aded autem facundus est hic suffrutex, vt sæpenuerò ter eodem anno floreat, nouis floribus semen sæper consequentibus, quod probè maturum, bis eodem anno de vna eademque planta collegit idem Viennæ Austria.

Camer. testatur Cneorum Matth. sibi in horto è semine natum: sed non docet an herbaceum intelligat, an fruticosum. Duo enim Cneora habet Matth. eaque valde differentia, si probè meministi quæ antea scripsimus. C. Bauh. suffruticem intelligit.

Toscanus Carolus pharmacopoetis Burgundus in Campagniola, diligens stirpium indagator, flore albo & purpureo ad nos misit nomine Balsami

Bbb

Clus. parum fide Matthioli tribuit

Perræa Rosclan.

A nullis animalibus attingi.

Braun 22.

Pro coronaria venditur.

Flore candido.

Tempus.

Satio.

alpini, quas in hortum E.C. Montbelg. plantari curauimus.

CHAMÆDAPHNE, LAVRVS ALEXANDRINA HIPPOGLOSSVM, RADIX IDEÆ, BISTINGVA, SIVE BONIFACIA.

CAP. XXXIX.

Quandoquidem multi ad Laureolam referunt Dioscoridis Chamædaphnen, vt ex præcedentibus liquet, quam ipse subnectit suæ Daphnoidi: nos cum secuti, hoc loco trademus eius historiam, addentes & subnectentes his Lauri: *m Alexandrinam*, *Hippoglossum*, *Radixem Ideam*, quæ à Diosc. pro quatuor distinctis plantis traduntur, ab alijs verò vna eademque sitps existimantur, ac putantur esse, vulgò dicta *Bistingua* siue *Bonifacia*. Quod si cui videatur hæc planta interrompere nostrum ordinem, quo similes plantas, quantum fieri pote, iungere studemus: is sciat, facilioris doctrinæ & vitandarum repetitionum ergò nos quasi coactos de ea hic tradere. Habet tamen aliquid in quo conueniat cum præcedentibus: videlicet, nomina, bæccas, & quòd sit fruticosa planta, constans virgis hieme non percutibus.

CHAMÆDAPHNE.

Descriptio. Chamædaphne, quam & *Alexandrina* aliqui vocauerunt, autore Diosc. virgas promit singulari ramiulo constantes, *[Diosc. dicitur: "deerat iu vulg. exempl. Latinum Ruell. ex Plin. Græcam vocem Sarac. ex vt. cod. adiecit"]* cubitales, rectas, tenues ac læues. Et huic quoque folia sunt Lauri similitudine, sed multo læuora (*[vt. Diosc. addunt ex veteri codice Lacuna & Sarracenus]*) renuoraque ac viridiora: fructus rotundus, rubens, folijs adnatus: *[vt. Diosc. dicitur: "τὸν ὅλον τὸν ὅλον"]*. Huius folia trita illitaque capitis doloribus & stomachi ardoribus *[vt. Diosc. dicitur: "ἡ στυδὴν ὡς ὕδατος"]* vulg. codices habet. Sarac. legit *[vt. Diosc. dicitur: "ἡ στυδὴν ὡς ὕδατος"]* & inflationes vertit, ex autoritate Serap. qui est ipse inflationes reddit, quòd verisimile non sit, Chamædaphnen, cuius eadem est, Gal. teste, natura, quæ Daphnoidis & Lauri Alexandrinæ (quas vocat) ardoribus stomachi succurrere: quò eximio suo calore stomachi potius ardorem excitare debeat. Fuerit autem vero similis illam vt torma à flatibus concitata, ita & stomachi inflationes discutere. Vbi nam legit Sarrac. Laurum Alexandrinam eximium calorem Daphnoidis habere? Galen. non videtur per Daphnoidem intelligere Dioscoridis Daphnoidem, sed clematidem. Præterea non omnes ardores sunt à causa calida, sed sæpius à frigida: facilius potuit esse lapsus Scripitoris, vel Correctoris apud Serapionem, qui scripserit inflationis, pro inflammationis. Plinius etiam Dioscoridis lectionem comprobatur. Quæ hæc de re sit Aduers. sententia seu opinio, superius dictum succurrunt. Eadem pota cum vino tormina *[vt. Diosc. dicitur: "ἡ στυδὴν ὡς ὕδατος"]* sedant. Sæcus cum vino potus, menses vrinasque ciet: idem quoque subditus in pello præstat. Dixerat autem Diosc. cap. præced. Daphnoidem quoque nonnullis chamædaphnen appellari, de qua Daphnoide purgante vt ab hac chamædaphne differenti, paulò antè egimus.

Menses.
Vrina sup.
presio.

Porro *[vt. Diosc. dicitur: "ἡ στυδὴν ὡς ὕδατος"]* germina tenera, inquit Gal. edi quoque solent. Est autem perisimilis viribus

Daphnæ Alexandrinæ, sicut sanè & quod Daphnoides Galeni? Certè Daphnoides Diosc. mordet fauces, nec existimamus eius germina à quoquam conedi posse. Quidam [Paulus & Serapio] intelligunt per Gal. Daphnoidem eam plantam, quæ dicitur clematis Daphnoides, & clematis secundum.

Plinio Chamædaphne vnico ramulo est, cubitali terè, folio tenui, Lauri similitudine. Semen rubens admixtum: [annexum: melius ex veteri cod. testibus Corn. & Ch.] folijs illinitur capitis doloribus recens. Ardore refrigerat: Ad tormina cum vino bibitur. Menses succus eius, & vrinam ciet potu, partusque difficiles in lana appositus. Quæ sanè Plinij chamædaphnes descriptio ita cum Diosc. conuenit, vt ex eo descripta videatur.

Ceterum idem Plin. vbi de Lauri generibus scribit: Est, inquit, & Chamædaphne siluestris frutex, est & Alexandrina [videl. Laurus]. Quam aliqui Idæam, alij Hippoglossion, alij Daphnitin, alij carpophyllon &c. quæ postea dicuntur sub Lauro Alexandrina.

Merito autem Leoniceus Plinium carpit, qui l. 15. Chamædaphnen describit, & eandem l. 24. iterum: eidem plantæ differentes descriptiones afferens. Est enim prior descriptio in Daphne Alexandrina, non autem in Chamædaphne, l. 4. à Diosc. tradita. Esse verò Chamædaphnen à Daphne Alexandrina differentem non solum Diosc. sed Gal. pariter & Paul. ostendunt. Chamædaphne tamen, vt à Diosc. describitur non multum ab Alexandrina Lauro differt: hodiè, inquit Cornar. non cognoscitur, si alia & diuersa est ab Alexandrina Lauro.

Chamædaphnen Græcis, quam Vincam Pétuinæam vocant, Plin. tradit l. 21. c. 11. & c. 27. de qua nos cap. de clematide aliter siue Daphnoide. Fortè hæc ipsa fuerit de qua Theoph. l. 3. hist. c. 18. vbi tradit: arborem Eonymum magnitudinem esse Mali Puniceæ, arque folio eiusdem, sed maiori, quam Chamædaphnes. *[vt. Diosc. dicitur: "ἡ στυδὴν ὡς ὕδατος"]* Gaza more suo audacter lasciuens Vincam petuinæam reddit, Relinquendum nomen suo auctori, in re præsertim non probè cognita: sed hoc non nouum ipsi, interpretis fidem excedere.

Chamædaphne, inquit Apuleius, à Græcis quibuldam *Daphnites*, aliquibus verò *Daphne*, alijs *Hydragogo* seu *Caragogo* dicitur: Itali *Mustellaginem* dicunt, alij *Lactilaginem*: Galli *Engubim*, *[vt. Diosc. dicitur: "ἡ στυδὴν ὡς ὕδατος"]* In puluerem redacta molissimum, & in aqua calida potui data aluum concitat. Annotat apud eundem Hunelb. Qualis sit herba chamædaphne nos docet Diosc. & Plin. ex quorum descriptione facillè intelligere est, non esse vulgò Laureolam Germ. Zyland, neque est herba quam nostri temporis Herbarij Vincam petuinæam appellant. Hydragogos Apuleio dicitur, qualiaque & humidiorum subductiua: in vetustis exemplaribus non Hydragogos sed caragogos scriptum est: sicque dici potuit, quòd caput, quòd Græcè *ῥίζα* dicitur, à noxijs humoribus expurger. Mustellago nomen à Lauro sortita est, quam Pompon. Leneus, eo quòd Mustacis subijceretur, Mustacem appellauit, vt auctor est Plin. Lactilago dici potuit, quòd iucundo sapore, cœ Lac in ubi vsu aliquando fuerit, quòd & Paul. Ag. testatur l. 6. & l. 1. Apuleius porrò remediis, nec ex literata scientia, inuitis aded medicis, chamædaphnen dicit aluum concitare: si ex aliquo auctore id habet, cur non monet, quamquam non putandū, periculum hunc Herbarium pariter ac medicum

[si credere fas est] quicquam ab vilo autore mutasse, qui remedia, quæ ciuibus fuis, inuitis etiam medicis profuisse inerat, promulgat. At saltem docuisset nos, aut didicisset ipse, si nesciuit egregius Herbarius, quâ in re differat à Victoriola sua, quam etiam Daphnin, chamædaphnem & Mustellaginem silu. cognominat. Quid si confundat chamædaphnen cum Daphnoide? quod ei non nouum. Dubium igitur relinquitur nobis, quæ sit chamædaphne Apulei purgans, & an eadem cum Diofco. Plin. & Pauli vt censet Humelbergius.

Hermol. dum nimium Plinianè scribere studet, obfcuriorem reddit Chamædaphnes historiam ac suo nomine pronunciat, quæ Plin. prodidit: Chamædaphne Diofco. & Plin. quæ sit, non demonstrat Hermol. fugit hos scopulos, quemad. & Ruell. qui suo more ex Hermol. eo non citato sua decerpit & suffurat.

Chamædaphnen Marcellum humilem & terrestrem Lauri interpretatur, atque Latinis Vincam peruinam dici, ac ejus meminisse quidem Theophrastum, sed tam breuiter, vt nihil possit ab eo intelligi, quam ferre chamædaphnen fructum folijs adnatum [vbi autè id scribit Theoph? locum sanè nondum inuenimus apud eum, & vix credimus extare: neque enim adeò alieni aut peregrini sumus in lectione Theophrasti, vt si hæc diceret non alicubi id obseruassemus: indagandum tamen etiam in posterum.]

Aperitè & ingenuè Angul. fatetur, nondum sibi perspectum esse, quænam sit chamædaphne.

Amatus in Diofco. dicit Chamædaphnen Hisp. Laureolam dictam, affinem esse Daphnoidei, non esse Vincamperuinam, vt multi falso rentur, sed aliam herbam cubitalis altitudinis, vt Plin. describit: interim quæ sit illa non docet, vnde satis patet ei non cognitam fuisse, præsertim cum nec doceat in quo differat à Daphnoide. Cornar. & Chamædaphnen, & Daphnoidei, vttramque, Plinii, Officinis & Herbaris Laureolam vocari tradit. Sed iam antea dictum nobis videri Laureolam Cornario ignotam fuisse. Præterea Chamædaphne videtur à Laureola non parum differre.

Et, vt tandem & nostrum iudicium de Chamædaphne dicamus, placeat nobis opinio Fab. Columnæ, qui vult Chamædaphnen Diofco. Plin. & Galeni esse *Bislinguam* siue *Vulariam*, de qua paulo post.

LAURVS ALEXANDRINA.

Huius Theoph. meminit L. c. 17. sc. scribens: Illa quoque propria lææ sunt, Laurus Alexandrina dicta, & Ficus quadam, Vitisque Lauri Alexandrinæ hoc proprium est, quod in folio fructum gerat [*ἐπεὶ οὐδὲν ἔχειν ἐν τῷ φύλλῳ*]. Vtrique enim fructus ex folijs ipsius dorso [*ἐκ τῆς ὀπίσθου τοῦ φύλλου*] enascitur. Hic obiter Theophrastum ridens Scal. Festiuum vocat *εἰσωπιδῆς*: Nam (addit) Quomodo Idæ fuerit propria Laurus ea, quæ Alexandrina nominatur? Pro Theoph. & pro se responsum habes apud Plin. l. 5. c. 30. quem consules. Idem Theoph. eadem paullo aliter circumferibit, cuius verba Græca lubet ascribere, non ad ostentationem, vt quibusdam id solemne visum, sed quia vel ipsi Latinis sint magis significatia, & nescio præ iis quam *ἀνδρῶν* habeant.

sic ait: *ἡνία τῶν φύλλων καὶ ποτὶ τὰ περὶ τὴν φύλιν τὸν καρπὸν, ὥστε καὶ ἡ ἀλεξάνδρινα δὲ φησὶ ἐκ τοῦ φύλλου ἐκαστος*. Quorum verborum sensum minus fideliter expleuit Gaza, sic inquiens: fructiferaque nonnulla fructum folijs interreptum vel pediculo tenus tantum gerunt, quales sunt ea, quæ ad foliorum insertionem seu exortus angulam, fructum exerunt. Pleniùs ita: Quædam fructifera eo modo, vt fructum veluti sinu foliorum suorum comprehendunt. Lenociniu. n. addas cum Scal. molliusculè sic: Quorundam inuolucro, aut sinu fructus obducitur adeò, vt ipsa (folia) fructifera dici mereantur, quemad. Alexandrina Laurus, in folijs vel super folijs fructum ferens.

Audiamus & Plin. Est inquit (& chamædaphne silu. frutex: est & Alexandrina, [Laurus] quam aliqui Idæam aliqui Hippoglortion, alii Daphnitin, alii Carpophyllon, alii Hypelaten vocant. Ramos spargit à radice dodrantales, topianj ac coronarij operis, folio acutiore quàm Myrti, molliore & candidiore ac maiore, semine inter folia rubro. Plurima in Ida, & circa Heracleam Ponti, nec nisi montosis. Id quoque quod Diphnoideis &c. Dixerat autem iam priùs: accedit in topiario opere Taxa [Laurus] excrecente in medio folio parauulo, veluti lamina folii. *item alibi*. Laurus Alexandrina siue Idæa partus celeres facit, radice pota trium denariorum pondere in vini dulcis cyathis tribus: secundas etiam pellis, mensesque eodem modo pota.

Adeamus Diofcoridem: Laurum Alexandrinam, inquit, alij *Ἰδαία*, alii *Δαφνίη*, alii, *τὸ πύλλον* alii *καρπὸν*, alii denique *εἰσωπιδῆς* vocant. Folijs est Myrti fluictris [*ὑγροῦν*] seu Rusci similibus, maioribus tamen, mollioribus & candidioribus: fructu in medijs folijs [*ἐν μέσῳ τοῦ φύλλου*] Ruell. inter folia: maluit cum Plinio loqui, quàm fidem præstare auctori [rubro, ciceris [*ῥοῖον*] magnitudine. Ramos verò per terram [*ἐπὶ τῇ γῇ*] spargit (forte rectius è terra emittit, aut supra terram profert) dodrantales, interdum etiam maiores: radicem similem Rusco [*ῥυσκῷ*] maiorem tamen, odoratam & molliorem. Nascitur in montosis. Eius radix succurrit in difficili puerperio diachnarium sex [alii quinque] pondere in vino dulci pota. Succurrit & vrinae stillicidio vexatis, & menses educit. Pro quibus postremis verbis habetur: *ἡ δὲ καὶ ἡ αἰμα* Sanguinem extrahit: Sarac. per quem nihil aliud quàm menstruum cum Plin. & Cornar. intelligimus. Illud non omittendum: pro eo quod folijs quàm Rusci maioribus diximus, in Græco haberi *μεγίστην*. Marcell. vertit minoribus quasi legisset *μεῖωρα*: sed malè, ad stipulante etiam Cordo, immò Plin. quoque & Serapione, hoc speciatim, qui Lauri Alexandrinam & Gar Alexandrinam vocans nihil præter Diofco. & Gal. verba transcribit. Corrupti igitur codices putandi qui *μεῖωρα* habent. Galen. Daphnen herbam vocat *δὲ φησὶ τὴν αἰμα* inquit, quàm & Daphnen Alexandrinam appellitant, temperatura euidenter est calida, & gustantibus acris simul & subamara, potaque cum vrinas tunc menses prolucit.

Apuleius cap. de Victoriola sua Laurum Alexandrinam cum Daphnoide confundit, ac etiam, vt suspicamur, Chamædaphnen, vt iam priùs latius ostensum.

Cæterum Laurum Alexandrinam & Laurum Taxam eandem plures esse cum Hypoglossò & Bonifacia seu Bislingua statuunt: de qua re postea specialius trademus. Cornar. verò negat Laurum, Alexandrinam esse Hypoglossum, sed

diuerfas esse vult, illamque hodiè ignotam.

LAVRVS ALEXANDRINA.

nò exaduerso, vt habet effigies Matthioli & Lugdunensis, prædita; nervosis vtrinque, rigidis vt Hippoglossi: inferioribus ternis, aut quaternis, vncias duas longis, & plus vnâ latis, in mucronem Rusci modo, magnitatis; medio averso folii crassiore nervo, specimine flosculi pallidi gemmato, sine pediculo, & ligulato, bilinguè foliolo, (fructus enim mediis foliis amplectitur Theoph. autore) vbi semen Bonifaciæ, siue Hippoglossi minus proferre dicitur, donatis; ternis vero superioribus vnciam latis, & sesquinciā longis, mucronatis, vtrinque item nervosis sine flosculorum rudimentis.

HYPOGLOSSVM; SIVE
HIPPOGLOSSVM.

Dioscoridi ἵππογλωσσὸν θαυμαστὸν ἐστὶ, exiguus frutex, foliis Myrti silvestris [μυρσίνη ἀγρία ἢ λεπτὴ λευκὴ alba Dal.] & tenui similis. Comam [κρίνου δν. Adu. putant leg. ex Plin. καυὴ, id est, concava.] verò spinosam habet, & in summo ceu lingulas secundum folia. [ἢ ἐπ' ἀκρὴν ὀσπερ γλωσσίδα, ὡς γλῶσσι φύλλοις, Dal. moner sic habere quædam exemplaria: ἐπ' ἀκρὴν ἢ ὀσπερ γλωσσίδας ὡς γλῶσσι φύλλοις: sicque legendum putat. Lacun. ex vet. cod. sic. ἢ ἐπ' ἀκρὴν ὀσπερ ἐγγλωσσίδας ὡς γλωσσίδας ἐν γλῶσσι φύλλοις. in foliis. Quidam al. γλωσσίδα ἐκ γλωσσίδας μικράς. vet. addit μικροίς. Coma caput dolentibus vtile amuletum creditur. Malagmaris radix expressusque succus admiscetur.

Diosc. Saria
leptis.

Cap. d. lor.

Caterum diuersimodè scribitur ab Autoribus. Bas. cod. & Paris. ἵππογλωσσὸν habent, & Marcell. Hippoglosson. Apud Gal. & Paul. ἵππογλωσσον. quæ lectio nobis magis probaretur, maximè cum ei consentiat etymon à Gal. simpl. S. redditum, his verbis: ἵππογλωσσὸν ὀνομάσθη ὡς ἵππος, ὡς γλῶσσις ἐπ' ἀκρὸς γλῶσσι καὶ φύλλοις ποιεῖται γλωσσίδων: Hippoglosson ex eo nomen traxit, quòd summis illius Corymbis proxima velut ligulæ innascuntur.

Diosc. cor
reft.

Plin. Hippoglossam vocat, quamvis quidam Hippoglosson in vet. cod. legi notent. Folia habet [inquit] silvestris Myrti, concava, spinosa, & in his ceu lingulas folio paruo exeunte de foliis. Hæc

malè à Plinio dici Dalech. annotat, quòd id nufquam dicat Diosc. de Hippoglossi. Lauro taxæ folium paruum exire de foliis, quod in alio nullo genere Lauri videatur. Quali verò Plinio nihil aliud scribere permiffum sit quàm quæ Diosc. habet. At habet Hippoglossum, saltem quod hodiè vulgò Herbariis ita dicitur, folium paruum ceu linguam è maioribus foliis exeuntem. Aut docere debuit Dalech. in suis annot. in quo differat Hippoglossa à Lauro Taxæ Plinii, aut tacere. Næ facit interdum Dalech. intelligendo, vt nihil intelligere videatur. Qui si hunc accusat, quod linguam tuæ Hippoglossæ tribuat, idem est, ac si negaret, nominis vim clarè id exprimere, quod miramur alioqui in tanto Græco & Herbario, qualem ipsum fuisse constare. Pergit Plin. Capitis dolorem ex his [foliis] impofita minuit. Item paulò post idæz herbe folia sunt, quæ oxymyrlines &c. vbi sanè hanc eadem intelligere videtur. Iamdudum verò Alexandrinam Laurum ab aliis Hippoglottion vocari monuerat. Vide sub Lauro Alexandrina.

Marcell. in Diosc. suâ versione retinet nomina quæ postea ab alijs reiecta fuere, nempe hæc. Sunt qui (Hippoglosson nêpe) Antirrhinò, qui Anarrhino, qui & hanc Lychnidem agrestem vocent. Romani pariter Græcis Hippoglossum appellat. idem addit: Rusci, quæ silvestris Myrtus est, folia habere Hippoglossum omnes testantur. Ea non adedè grandia sunt, & præter id in cuspidem acuminata desinant. Eam ob causam, siue magnitudinem, siue eorum lingulas figuram in ea voce [Hippoglosson] intelligas, nulla in folijs ratio eius erit. Nec si etiam, vt in Plin. adhuc legitur, Græcam præpositionem, ἐν coniunctam lingule à Græcis fuisse credideris, Dioscoridis historiæ respondebit: ἐπ' ἀκρὴν enim, id est, in summo lingulas exire hic ait ὡς γλῶσσι φύλλοις, id est, secus & secundum folia: quæ hic intelligit in caule suprema. At caulis desinens non folia profert, sed conferat lanuginis potius quàm foliola comæ in latitudinem se aperiens inuoluerum: non aliter quàm in spicatis aliquibus seminibus & floribus sit. Differt tamen à spica quòd rotundæ, quatuordecimque angulis spicæ surgunt in hac quod vltimum in caule exit, in latitudinem se explicat. Et quoniam humanam linguam imitatur, idè Hippoglossum quasi grandis lingua dicta. Hæc Marcello origo nominis & causa est. Quæ licet Plinij historiæ aduersari videantur, (ait enim, & in ijs ceu lingulas folio paruo exeunte de folijs) meminerint tamen omnes, inquit Marcell. sequi nos Græcos Scriptores, præcipueque Dioscoridem, & in vertendis, eius verbis, quam debemus illi fidem præstare, qui ἐπ' ἀκρὸς ὡς γλῶσσι φύλλοις, prodire lingulas ex Hippoglossi dicir, quod est in summo & secundum folia: non ex folijs, sed ex summo caule, qua parte desinunt folia, exire ea dixit. Id enim ἐπ' ἀκρὸς apertè significat. Cæteræ appellationes, vt idem sentit Marcell. ex similitudine aliqua, verum importunè, illi acceperunt. Vult igitur Marcellus, Hippoglossum neque à foliorum quæ Rusci similia habet magnitudine, neque ab Equina lingue figura dici, neque Hippoglossum à Plin. rectè nominari, cum ἐπ' ἀκρὸς, id est, in summo caule proferat, quæ humanam linguam imitantur, unde Hippoglossum, id est, grandis lingua, nuncupandum.

Cordo autore quædam Diosc. exemplaria Hippoglossum habent, sed male. Nam nomen suum ab Hippoglottide inuenit: propterea Marcellus malè Hippoglosson legi censet, qui nequaquam etiam

etiam verum Hippoglosson in suo commentario indicat. Nescio enim quam spicatam lanuginem introducere conatur, cum tamen nullus vnuquam auctor alicuius lanuginis, vel spicae, in hac herba mentionem faciat. Mihi profecto Hippoglosson, siue Hippoglossidion, siue Hippoglossoton eadem esse videtur cum Lauro Alexandrina. *Hæc Cordus*, cui partim cōsentit, partim refragatur Hist. Lugd. scribens: Marcelli mentem non satis intellexisse videtur Cordus, quum scribit: Marcellum Hippoglossum male legi censere: imò Hippoglossum legi vult. Multo verius dixit ille, Marcellum nequaquam verum Hippoglossum indicare: præterea cum eodem Cordo sentio, cum præpositione Græca ὑπό scribendum esse. Ita ab eodem dissentio dicente, Hippoglossum eandem esse plantam cum Lauro Alexandrina, tam nimirum, quam pro Lauro Taxa exhibuimus [videlicet Bilinguam]. *Hæc Hist. Lugdunensis.*

Nos comperimus apud Marcellum ei placere Hippoglossum dici, quasi grandem linguam, sed nescimus ubi velit Hypoglossum legi. Vnde autem Marcellus opinionem desumpserit, lanuginem requiri in Hippoglossio Dioscoridis, nondum intelligimus. Hist. Lugd. exhibenti Polygonati genus pro Hypoglossio assentire non possumus, ut copiosius dicemus, suo loco.

Cornarius approbat Cordi lectionē, cum scribit Vetus noster codex aperte Hippoglosson habet, & non Hippoglosson, velut ferè vulgata Diof. exemplaria. Anguil. hic rursus aperte proficitur qualis planta sit Hippoglossum dicere se non posse: nullam plantā sibi vīsam quæ respondeat descriptioni, nulloque modo respondere Bonifaciam. Penæ & Lob. in Adu. Laurus Alexandrina Diof. quæ Theoph. Ruscifolia ἰσχυρὰ ὀνόματι siue super folio baccifera, ab Hippoglossio differt, ut in promptu esse dicunt ex Theoph. & Diof. noscere: quippe fructum siue baccam coccineam medijs in folijs harere, nullius ligulæ facta mentione vterque asserit: foliaque molliora, maiora, & albidiora quàm Rusci inesse Diof. subdit, viresque diuersas reddere, & radicem maiorem, odoratam. At Hippoglossi radix minor &c. Vide postea de Bilingua.

Fabius Columna in Hist. Lugd. inuichitur, quòd existimet Hippoglossum ab Hippoglossio differre, inque doctiores insurgit, malè illos Hippoglossi etymon intelligere asserens. Nullam quidem aliam inter illarum historias esse differentiam, nihilque ad plantæ cognitionem facere, ut ἰσχυρὰ vel ὑπό dicatur, cum sciamus Plin. Diof. & Galenum eandem plantam designare voluisse. Quod verum quidem est: sed interest tamen Dioscoridi classico & probatissimo auctori genuinam & veram, non adulterinam lectionem restituere. Si ἰσχυρὰ & ὑπό nihil facit ad plantæ cognitionem, facit etyma, ad quod & Gal. respexit, exactam cognitionem, atque adeò ad ipsam adeò plantæ formam. Nam quicquid ille dicat, aliud est si sciam ὑπό, id est, infra folium linguam esse: aliud, si sciam τὸ ἰσχυρὰ γλωσσόν, quasi equi linguam esse. Quid enim aliud denotet ἰσχυρὰ, nostri magistri nos non docuerunt. Sed hæc ad prædioribus Grammaticos releganda.

Ut tandem concludamus, hoc Hippoglossum multis idem videtur cum Bilingua, de qua paulo post specialius differemus: alij negant.

RADIX IDÆA VETERVM.

Et hanc quoque distinctam facit Diof. à prædictis, distinctoque capite de eâ tradit. Id eâ

radicis, inquit, folia Oxymyrtsin (Ruscum) referunt: iuxta ipsa verò exigui sunt veluti capreoli seu pampini [ἰσχυρὰ] ex quibus etiam flos emergit. Radix valde astringens est, iis proinde conueniens quæ adstrictione indigent. Bibitur & aduersus alui profluvia, hæmorrhæm muliebrem, & omnem sanguinis eruptionem sistit. Sunt autem Idææ, ut censet Fab. Columna, viticulae parua seu petioli, ab Hist. Lugd. (cuius auctorem, ἰσχυρὰ, auctorem plantarum passim vocat, quasi nemo ante eum de plantis tetraplisset) perperam γλωσσόν Idææ putati, verborum proprietatem suæ opinionis impropriitate extorquente, ut planta ab ipsa depicta Hippoglosson videri potuisset.

Plin. non Idæam radicem, ut Diof. à parte potiore, sed herbam Idæam vocat, eademque dicit: nempe Idææ herba folia esse quæ Oxymyrtsin: adherere his veluti pampinos, in quibus flos. Ipsam autem aluum, mentesque, [ἰσχυρὰ pro ἰσχυρὰ] ἰσχυρὰ, hoc est, fluxu mulierum transcripsit, & omnem abundantiam sanguinis sistere. Spissandi cohibendique naturam habet.

Idææ radix, inquit Gal. gustu admodum acerba est: ac, si opere periculum facias, eandem vim præferet, nimirum sanguinis profluvia, alui fluxus, Dysenterias, profluvium mulierum, & quæcunque eius sunt generis, tum pota, tum foris imposita curans. Quibus sanè verbis, ut annotat Columna, Gal. Idæam radicem non cognouisse videtur, cum taceat vim calefaciendi & frigefaciendi, quarum aliquā præditam esse hanc plantam necesse est: nec quo ordine, siue excessu, scribat, ut in alijs solet, calefaciat, refrigeret, & an moderata sit, vel contrarijs constet facultatibus.

Conqueritur Clusius Idææ radicis descriptionem apud Diof. valde multam esse, ut difficile sit certi quippiam statuere. Quapropter non abs re alicubi maximorum ingeniorum amulus Scalliger Dioscoridem aliquantulum negligentem scilicet prodidit.

Fab. Columna Bilinguam, de qua paulo post, vult esse Radicem Idæam. Sunt alij qui velint esse plantam Viti Idææ quibusdam dictam affinem, de qua antea egimus titulo Radicis Idææ, cui vires melius conuenire videntur: non item figura folij Rusci.

BONIFACIA SIVE BILINGVA.

Notetis *Bonifacia* siue *Bilingua* nuncupata scilicet cubitalibus, lentis, hilari virore perfusis, striatis viminibus multis à radice adulescent, per quos alternata ferè folia, interdum plura veluti ex geniculo radiata visuntur, nunc latiora, nunc angustiora, pulchre virentia, crassiuscula, neruosa, verè a

Teperam.
Alui fluxus
Menses
perijus.

Herba Idæa
via.

Dysenteria.

Folia.

Flores.

Bacca.

Turiones.

Flos.

Hippoglossum.

Laurus.

Alexandrina.

Alexandrina Laurus inde.

Varietas.

obsequiosa, acu-

minata, quorum

vnicuique, mira-

bili naturæ indu-

strâ, in medio

enascitur aliud

foliolum, consi-

mili formâ, non

item magnitudi-

ne, cuius è sinu

flosculi ita exigui

ac ita dissecti, vt

veluti muscoli vi-

deantur, micat,

colore herbido

dilutior, & in

flauum seu palli-

dum inclinante;

quibus delapsis

bacca succedit

maiuscula, quam

semel tantum vidisse meminimus Romæ in horto quodam, vbi colâ multis solet, quæ primulum rubere incipiebat. Fab. Columna paulo specialius descriptens Radicem Rusci similem dicit maiorem verò, à qua plures turiones, Alfatagi, vel Rusci modo exeunt, cibo apti, qui postea in virgas distenduntur, cubitales ferè, vel cultu maiores, laeues, virides, flexibiles, à medio ad summum vsque folia habentes formâ acutæ Myrto, Rusci scilicet, similia, maiora verò & formâ patum angustiore, ad nouella Rusci folia accedentia, viridiora & molliora: nec ita pungentia, eria acuta sunt: alternatim virgas circundant, sed quæ proximiora sunt terræ, Rubi modo terna circum virgas hærent. In ipsi folijs viticulae parua seu petioli enascuntur, tenues, breues, sed Rusci longiores, in quorum extremo vere flos exit herbaceus, stellatus, sex foliolis constructus, medium habens purpureum, non dissimile Rusci flori. Fructum edere minimè vidit, sicuti & amici multo, qui plantam viginti annis coluere, nec vquam nisi florem edere animaduertunt. Quod solo & cælo imputandum est: alibi enim fructus perficere rubros ciceris magnitudine, vt Rusci asseritur. Ligulam è folio exeuntem etiam alij non obseruauerunt.

Hecino quoque acinos rubentes Rusci modo sibi visos testatur. Hippoglossum & Hippoglossum vocat. Corollæ genus Hypoglottidas vocari ait, aut ex Lauro Alexandrina, quam & Hypoglottida appellabant.

Marcel. Laurus Alexandrina est: ἐν ποσειδέωνος, vt ait Theoph. Idem Laurus etiam dicta. Stephanon itidem, id est, coronam, quod pro Lauro ad coronas fortè vterentur, dictam ait: censetque Alexandrinam Laurum dictam quod Alexander victor ea usus fuerit, et Plin. Daphnoidi id tribuat.

Sciendum illud etiam, inueniri aliquando in ea simplicia folia, quæ super natum illud folium minus non habent: Sed sterilia ea sunt, manifestò argumento superflui illud folium fructus causa.

Hypoglottion & Hippoglossidion à quibusdam vocari eandem Diosc. ait: idem monuit Plin. factumque id nomen à lingua est: nec aliud significat quàm quod sub lingua habetur aut huiusmodi quippiâ. Credit Marcellus potuisse quondam sic dicti, quod ad siccandam linguæ nimiam humiditatem in pueris fortè vterentur. Idem Laurum Alexandrinam non separat ab Hippo-

glossio Diosc.

Hippoglossum hodiè vulgus L. sicam L. misceat vocat: multi paganam linguam, autore Ruell. Hippoglossum Brunf. Laurus Alexandrina Theoph. & Epiphyllocarpos eadem: cuius duo genera constituit: vtrum quod duplici folio constat: aliud quod simplici folio est: duas quoque figuras habet distinctas, nomine maris & feminae.

Tragus quoque Laurum Alexandrinam Diosc. dicit, & à Theoph. ἐν ποσειδέωνος eleganter dici ait: Hunc secutus est Euritius Cordus in colloquio suo de herbis: Ruellium notans quod non cognouit Laurum Alex. cum Hippoglossio eandem esse: à foliolo, inquit, Lingulae aut Vuulae appendice similino apud. Gerni. nomen inuenit Hippoglossum, hoc est Vuularia: dicunt etiam Hippoglossum & Ruscum. Suspicatur etiam eandem esse Chamædaphnen Diosc.

Fuchsius quoque Daphnen Alex. & Idream vocat, Ger. n. haueblatt / & Aussenblatt Theoph. ἐν ποσειδέωνος & Apulei ἰσχυρίδιον: quod nimirum ea pro Lauro in triumphis & victoriæ signum vterentur, quanquam in eo capere Apul. Daphnoida cum Victoriola confundat.

Cotnar. nimis audenter pronuntiat in Vuularia nullum fructum comparere, alij videntur, vt Tragus, nos &c.

Hippoglossum, tradente Turnero, Offic. & Herbariis Vuularia vulgò dicitur & Bonifacia. Accedit multum ad Laurum Alexandrinâ dictâ: sed illud lingulas & semen habet in folijs: Hæc verò duntaxat fructum inter folia, non autem lingulas. Videntur ergo in hoc differre. In monte Aethos, vbi Hippoglossum frequens, teste Belton. dicitur Curato Notano, id est, Gallicæ herbe de la Corneille: Herba cornicis.

De Lacunæ quoque opinione, Hippoglossum, seu ἐν ποσειδέωνος, vt legi ait in quibusdam codicibus, non est idem cum Lauro Alexandrina, vt quidam putant. quia, inquit, ea non producit ex folijs parua folia, sed tantum fructum. Is duas icones proponit ex Matth.

At Amato Hippoglossum, Hisp. Lengoa de Calahor est idem, nisi, inquit, quod plerumque in Hippoglossio ex maiori & vero folio minus folium è medio non oritur: quod si illi incisæ aut nasci contigerit, nunquam inter illâ duo folia, fructum illum rubrum gigni videbitur, qualem in Lauro Alexandrina oriri percipimus. Ea de causa & Laurus Alexandrina à Theoph. Epiphyllocarpos nominatur, quam nonnulli masculin. Hippoglossum verò feminam dicunt. Lauri Alexandrinæ folia longè quam Rusci sunt maiora, quamuis in nonnullis exemplaribus Diosc. per Marcellum versis non sine mendo legatur minora folia quam Rusci.

Guiland. quoque suam opinionem habet. Laurum Alexandrinam (inquit) fructum inter folia ferre contra veterum autorum sententiam dixit Matth. Diosc. ἐν ποσειδέωνος nasci cum rectè tradente, atque Theophrasto ἐν ποσειδέωνος asserente, quicquid dicat Plin. Non modo non differt, quod Matth. negat, Laurus Alex. & Hippoglossum, sed nec Chamædaphne. Hippoglossidis coronæ mentionem fecere Plato comicus in Ioue: Theodorus in Atticis dict. & Pamphylus in libris de nominum compositione, quam ex Hippoglossi folijs constituisse satis apparet. Nec me mouet Gal. Paul. & Diosc. separatens. Dod. duas species tradit reperi, nempe præter Hippoglossi, Bilinguae alia adhuc species, in qua ex doctorum testimonio

nio foliolum non accrescat folio: hanc hippoglossum fœminam, illum, marem dicitamen vnam tantum figuram habet. Idem ἵππογλωσσός, Recentioribus Victoriolam, & δαυριλὸν ἀλεξάνδρειαν & δαυριλὸν ἰδούσαν ab Ida Troadis monte, quæ & Alexandri Troas dicta est, eandem iudicat. Nec referre ait, quod Diosc. de Hippoglossō vno loco, alio verò de Lauro Alexandrina scripserit. Nam de vna stirpe, quandoque sub diuersis appellationibus separatimque locis agere Dioscoridem & alibi à se ostensum, veluti cap. Tusilagine. Nec etiam refert (addit) quod Ruell. vërko habet femina inter folia exire, aut quod talem iconem Ruellianæ interpretationi respondentem Matth. exhibuit, fructu videlicet & longis pediculis. Ruellii autem conuerfionem non esse fidem & ipse Matth. postea agnouit. Mirum tamen tam falsum & imaginariam iconem in suis commentariis relictam fuisse. Hæc illæ. Verum de hac Matth. iconē plura dicemus cap. de Polygonato ramoso.

Lonicer. in sua historia more suo duas icones Bilinguæ ponit pro diuersis plantis, nimirū priorititulum faciens *Zapfentraut*, quam dicit Laurum Alexandrinam & Victoriolam: alteri capit. seq. *Sungenblat* / Hippoglossum. Idem in comment. l. 4. c. 127. in Diosc. euidenti repugnantia dicit Hippoglosson, id est, equinam linguam sibi incompartam: & c. 142. tradit Laurum Alexandrinam Germ. vocari *Zapfentraut* & *Hochenblat*. In nunc sibi libet, & eiusmodi varianti Scriptori vel potius nugariori nescio, fidem adhibeto.

Rythmus quoque in Diosc. bis ponit eandem iconem, sed non pro diuersa planta: scribit se Laurum Alex. Diosc. eandem putare cum eius Hippoglossō. Verum nescimus quid sibi velit cum ait, Nec me fugit nullam in ea quæ vix medeatur familiaritatem inueniri, à qua tamen ei inditum nomen, vt hinc etiam Germanis Vuule folium dicatur: immò ne aliquem quidem foliorum vsum. Quid hoc est: quomodo conueniunt cum his quæ sequuntur? Sub lingua teneri solita sunt folia, vel hodiè, non tantum apud Insulares vt Marcell. ait, aliaque alibi Gentes, sed etiam in Germania nostra sit, quoniam abundantem puerorum saluam & distillantem in fauces humiditatem, vnde vel prolixæ columella, id est, vuule, vel fauces balbutie lingue impedimentum oritur, cohibere & siccare opus est. Sanè, vt ipsa locutio satis obscura, sic contradicctio satis manifesta apparet.

Género meliùs Hippoglossus, quam Hippoglossus scribitur, quam & Laurum Alex. vocat, & cum Rusco aliquid cognationis habere censet. Ceterum Laurum Alexandrinam Diosc. quæ Ruscifolia Theoph. (vt annotant Aduer.) aliam esse ab Hippoglossō, cuius in promptu est: De Theoph. & Diosc. nosce: Hippoglossi siue Linguae radix minor, gracilior, breuior: foliū tenue, paruum, cui medio quasi cauo aliud foliolum, lingula instat, insitum: aculeo rigido, infesto, mucronatum vtrumque, inter quæ baccula etiam rubra Rusci videntur, suspiciendo naturæ, propter raritatem, opere. Quare versionem Plinij legenti, satis liquet, diuersas esse plantas, lectionemque Hippoglossi apud Diosc. luxatam fuisse: videreturque Plin. legisse, non *rouis*, sed *zouis*, id est, non comosa, sed caua folia, siue inflexa, cuiusmodi planè sunt etiam nostratis Bilinguæ siue Bonifaciæ.

Senensis quæ Ingenij est opulencia & liberalitas, vbi ceteri Scriptores putant descripio-

nem, nomenclaturamque geminam esse, duntaxat vnus & eiusdem plantæ, non solum dedit, vt par fuit, *Bonifaciam* pro *Hippoglossō*, sed insuper duas commentus fuit. Alteri nempe affixis affabrè lingulis, quam postea, prudentior factus, delendam curauit: Alteri datis in petiolis longis baccis, quam Sigillum Salomonis merito suspicantur, in illumque quasi impostorem ignarum debacchantur isti Critici, quod toties, totque annos, cum versarēt aut versare debet diligenti, ac fideli manu, oculis, ac ingenio hæc plantam, tandem non animaduertit Theophrasto & Diosc. Lauro medijs in folijs fructum, non in petiolis inesse: sed illam demptam, quali foret à se fictam commentarijs penultimis, commodiorem multò fuisse: quippe cuius similior est ea, quam quidam Herbariorum peritissimi in hortis colunt & veram affirmant Alex. Laurum.

Sed argumenta quibus negat Aduerf. Bonifaciam seu Hippoglossum esse Laurum Alexandrinam, nobis videntur parui momenti: & quod aiunt, folia Hippoglossi esse spinosa, quod & Clus. dicit, id negant Cæsalp. Dod. & Fab. columna: Verum hi fortè describunt cultam, illi siluestrem & spontaneam, cuiusmodi fere cultis solent esse rigidiore aut hispidiore. Lectores videant, quæ antea de Lauro Alex. tradita.

Anguillæ iudicio Laurus Alex. nihil aliud est quam Bonifacia: & alibi tradit Hippoglossum non conuenire illo modo cum ea quæ dicitur Bonifacia & Bilingua: nullam ferre comam spinosam, nec ex corymbis prodire vllas linguas. Matth. in com. in Diosc. l. 4. c. 142. Bonifaciam seu Bilinguam scribit non esse Laurum Alex. aut Idæam, vt existimat Fuchs. in suo com. de plant. historia. Quippe Laurum Alex. è foliorum vmbilico nullam exere linguam: sed tantum fructum rotundum, Tillæ modo, longiori pediculo appensus, proferre. Idem postea c. 147. Si, inquit, Laurum Alex. & Hippoglossum vnam & eandem plantam esse sensisset Diosc. vt quidam existimat, superuacuum erat de iisdem diuersis & proximis capitibus differere: diuersas quoque vtriusque notis assignasse. In Lauro Alex. nec linguarum meminisse nec aculeorum è folijs prodeuntium: ferre fructum rubeum inrer folia, non autem in medijs folijs. Ex his notis, tum ex viribus, quæ in hisce duabus plantis maxime pugnare deprehendantur, omnibus abundè constare arbitatur, hallucinari eos, qui putant vnam & eandem plantam esse. Se equidem illam, cuius dat figuram, legitinam Laurum Alex. censere. Huic alteram adiecit, quam & ipsam haud dubiè Laurum Alex. fore: si huic fructum in medijs folijs innasce concedatur. In Epit. primò pro Hippoglossō ponit, & postea pro Lauro Alex. 1. Sed sciat lector primam omnium iconem Matthioli pro Lauro Alex. positam esse Polygonatum ramolum, de quo alibi trademus. Secunda similis est Hippoglossō, sed in ea fructus appingitur sine foliis, quam in comment. cum magnis fig. Lat. & Ital. omisit, fortè quia contrariari videbat suis verbis, quibus dixit, Laurum Alex. non ferre fructum in medijs folijs, sed inter folia, contra manifestum textum Diosc. & Theoph. Plinium potius & Ruell. sequi maluit, vt tueretur suum Polygonatum ramolum, cui malè in hist. Germ. tribuit nomina & vires Vuulariæ, seu Bonifaciæ. Camer. in epit. eiusdem Matth. omisit quoque alteram Laurum Alex.

C. Bauh. in vltima Matth. editione tradit Hippoglossum duplex esse, alterum in quo fructus pediculo, alterum in quo folio insidet: quod etiam

Matth. im.
postura.

Pena ex
Lab. epini o
residua.

An folia.
spinosa.

Bonifaciam
non esse
Laurum
Alex.
Fuchs. not.

Matth.

Hippogloss.
sunt duo, l. x
C. Bauh.

ponit in sua Matth. editione nomine Lauri Alex.
2. Idem insuper in Animaduersion. Hist. Lugd. mo-
net Laurum Taxam cum Lauro Alexandrina
vera non confundendam esse, cum diuersa sint,
vtramque se à D. Agerio habere: aliam fructum
habere cum pediculo, in altera fructum insidere
folio. Sed num Bilingua vulgaris, quia pediculum
habet fructus, siccirco folio non insidere dicemus?
Cæsalp. & Clus. meminerunt quidem Hypoglossi
sive Bilingue sine medio folio aut glossario, fru-
ctu ex petiolo pendente. Glossaria nobis videntur
facere differentiam, non pediculi.

C. Bauh.
not.

Cæsalpi-
no reiecta

Polygona
vnta am-
sum.

Laurus.

Taxa.

Manardus

not.

Laurus

Fraxinea.

Manardus

repreh.

Taxa unde
dicta.

Chama-
daphne.

Laurus

Alex. diuer-

sa à Biling-

gua.

Hist. Lugd.

error.

Alter error.

Tertius lap-
sus.

Laurum

Alex. esse

Hypoglossi-

sum.

Dalech. not.

Cæsalpin. equidem, vt indutrium Botanicum,
mitari satis non possumus Laurum Alex. Diosc.
à Lauro Alex. Theoph. & Plinii distinguentem,
ac putantem polygonatum ramosum eam esse,
atque adeò Rusco affinem dicere, quam longè
differentem alio loco trademus. Paulò antè di-
ctum Penæ & Lob. Bilingua folia esse pongen-
tia, quod negat Cæsalpinus.

Manardus, vt obseruauit Hist. Lugd. pro Lan-
ro Taxa Plin. Laurum Fraxineam vel Fraxinum
Lauream (vtrum enim velit non satis explicat)
legendum esse censet, quoniam Lauri folio Fra-
xineum simile sit. Sed cum inter tot Lauri genera
nemo vnquam Fraxinum retulerit, nec Lauri
Fraxineæ villus vnquam meminerit, persecutari
debeuerat, quenam esset illa Laurus Taxa, potius
quàm Plinii lectionem sine ratione mutare.

Laurus Taxa Dalechampio ca est, quæ Matth.
& Dod. Hippoglossum. Lauri & Taxæ appella-
tiones optime conueniunt: Lauri quidem a Lau-
rinis foliis figurâ: Taxæ verò à colore, figurâ
magnitudine fructus, qui Taxi baccas omnino
refert. Dalechamp. chamædaphnem esse non si-
ne multis & validis rationibus arbitratur. Ex e-
iusdem sententiâ, Hippoglossum Diosc. ac Gale-
ni & Hippoglossa Plinii est frutex diuersus à Bil-
lingua: (intelligit polygonatum) Laurus Alex. Di-
osc. & Theoph. etiam diuersa. Hec Hist. Lugd.
vel eius cōsarcinator Molinæus: qui pro Lauro
Alex. ponit iconem math. in qua fructus sine li-
gulis foliis appicti: nescimus an Dalechamp. fue-
rit eius sententiæ quam ei attribuit: si ita est, in-
digna profectò opinio tã docto viro: aliquid sta-
tuere ex sola iconē à Matth. proposita, cuius nul-
la extat descriptio, ac ne loci quidem notatio,
vbi vel à Matth. vel à Dalech. visa, temerarium
iudicamus: quamvis fortè possemus. Nolumus ta-
men ex vmbra metiri rem, quod aiunt. Præterea
Hippoglossum illud quod exhibet, de quo cap.
de polygonato agemus, non est frutex. Argumē-
ta eius contra Cordum putantem Hippoglossum
& Laurum Alex. eandem esse plantam, cum F.
Columna parui facimus: quandoquidem pro iis
proponit icones plantarum sibi incognitarum, vt
suam struat opinionem.

Clusius veram Laurum Alex. nunquam vidisse
ingenuè fassurum se scribit, si ab ea quæ vulgò
Bilingua dicitur & Hippoglossum Dioscor. esse
censetur, diuersa sit. Theophrastus enim nusquā
Hypoglossi meminit, sed Lauri Alex. duntaxat.
Eidem Clusio Dalechampii Laurus Alex. quam
baccis in medio foliorum impressis, nec vlla e-
piglortide rectis exhibet, valde suspecta est: an
iple similem viderit dabitare videtur, sibi sanè
nusquam conspectam fateatur. Memorat in vlt.
sua historia, anno 1596. misisse ad se virum erudi-
tissimum Sim. de Touar Hispanensem medicum,
speciminis gratiâ veræ Lauri Alex. folia cum su-
is baccis, ad Theoph. descriptionem paulò suprà
memoratam ad amissum congruētia: atque postea

ab aliis qui ex Italia redierunt, istic in quibusdā
hortis satis frequentem eam plantam adinonitus
fuit.

Tabern. quoque Hippoglossum & Laurum Alex.
eandem censet, duplicem faciens marem & fe-
minam, quæ mari valdè similis sit, nisi angustio-
ribus & acutioribus esset foliis. Duas icones ha-
bet satis benas c. 137 & 138: Nosstræ sunt ex Gua-
rinianis emptis.

Nic. Braun apud eundem Tabern. posuit iconem
Bonifaciæ sine foliis ex folio, addens hæc
verba: Cur Autor (Tabern.) hanc herbam Lauri
Alex. Matth. nominet scire non possumus, quan-
doquidem ille improbat eorum opinionem qui
hanc herbam Laurum Alex. vocant. Matth. Lau-
rum Alex. posuit Tabern. inter Polygonata, vels
wurtzel.

Sed notari poterunt, ait Marantæa, qui Boni-
faciam vulgarem pro Lauro Alexandrina depin-
gunt quando hæc ramos in terram spargere debe-
bat, at Bonifacia in rectum magis ramos pro-
fert, ac propterea Hippoglossum potius censenda.

Tandem & industria. n. herbarum exploratore in
Fab. Columnâ paucis audiamus. Is tradit nullam
sibi repertam plantam, quæ ad radicem Idæam
Diosc. folio Rusci referri queat, quàm illam
quam depictam exhibet: [est autem Bilingua: e-
adem nimirum cum ea quæ à nobis proposita.]
Eandem, inquit Veteres, Diosc. & qui sequuti
sunt ipsam Gal. & Plin. Hippoglossum appellant.
Hippoglossum autem, Laurum Alexand. Laurotax-
am, & Chamædaphnem eandem plantam cum
Radice Idæa censo: nec nisi nominum diuersi-
tatem habere à Scriptoris diuersis impositam,
quam Diosc. & qui sequuti sunt eum non animad-
uerterunt. Valerius Cordus in eâ est opinione, vt
Hippoglossum & Laurus Alex. eadem planta sit,
quam erit Hist. Lugd. auctor reicere conatus sit,
non tamen suum consecutus est finem.

Gaudet vmbrosis & montanis: frequentissima
in Liguriæ alpinis, Vrbinati agro, & quibusdā
siluosis montibus, Matth. sponte etiam nascitur
in montosis, saxosisque & asperis, incultis Genæe,
Portus Lunæ, Saonæ, Nicæ, aliisque alpinis steri-
libus calidiorum tractuum: Aduert. Est & in monte
Athos frequens: Bellon. Apud Germanos non
prouenire Brunfels. scribit, causam suspicatur
cæli qualitatem illi contrariam. Ex Vngaria ad-
fertur. Clusio auctore, in montibus nascitur, & a-
bundanter quidem in monte imminenti oppidulo
cui nomen D. Georgij, in Transdanubiana Pan-
nonia, tribus ab vrbe Poloniensi miliaribus, inue-
nitur: vnde Rhizotomi plurimam adferunt Viennâ.
& eius vrbs mulierculis vendunt: nam magno il-
lis est in vsu, præcipue autem ad vna procidentia.
In Silesiæ hortis viret ex collibus Panno-
niæ Danubianæ allata: teste Schuenckf. Pataui-
ni quidam in hortis colunt: Romæ abundant hor-
ti, vt notat Lacuna, vbi & à nobis visa sub Maij
finem baccula iam rubere incipiebat. Visa nobis
etiam Florentiæ florens Aprilis: Ferrariæ in orto
Monasterij S. Dominici al' Angeli: Bononiæ in
orto di S. Saluator aliisque. Habuimus aliquan-
do in orto Illustriss. Cels. Wirtemb. Montbelg.
missam cuidam indutrio Botanico & Pharmacopo-
eico ex Burgundia: verum non diu durauit. Ges-
nerus refert in hortis satam prouenire quidem,
sed pumilam manere neque fructificare. Radix
quidem satis crassa, carnosa & geniculata cum sit
herbæ viuacem offendit. Rarò tamen si Camer.
credimus ultra annum vel alterum in orto, vt
pote nimis montana, durat.

Quæ

Quæ Veteres de Lauri Alex. Hypoglossi, & Chamedaphnes virib. tradidère, licebit vidère in precedentibus. Libuit enim ibi particulatim cuique suas, ut illi fecerunt, tribuere, ne in re dubia & tam controneria, ut patuit, temerè & præter mentem illorum Veterum scripta, quod plerique magna securitate facere solent, temerè dispensemus.

Sed quid Recentiores de Bonifacia viribus tradiderint, nunc videamus. Est ei, teste Marcello Virg. acrimonia & calefaciendi vis, idèoque Pulcis ad siccandam linguæ nimiam humiditatem in pueris adhibebatur, vnde Hypoglossi dictam putat. Insubres aliquæ Gentes aliquæ eodem autore, in balbutientibus pueris vtuntur eâ: iubentque sub lingua habere mares duplex eius folium & fœcundum: simplex verò & sterile illud feminas: quod superstitione carere vix credimus. Germani, vt obferuat Tragus, in faucium Vlicibus & humectâ supra modum Columellâ & anginâ duntaxat hodiè vtuntur. Herba & radix in puluerem redacta, exsiccat manantia & fluentia vulnera ac vlcera, quemadmodum vulgaris Aristolochia. Cornu sumeius ad Columellam prolapsam leuandam prædicat. Constat, inquit Cordus, ceruicissimis vulgi experimentis Vuulariæ radicem etiam siccâ bubones in peste maturare. Hinc est, quod masticam vim Hippoglossi radice Atores tribuunt. Vuularia difficulter parientes epota adiuuat, menses cit, & calculos pellit, quæ licet omnia vulgi experimenta sint, tamen eadem etiam facultates Lauro Alexandrinæ Atores ascribunt. Tradit ex vino potam strangulatibus vteri succurrere: herniis ab prolapsu interaneorum extuberantibus mira celeritate mederi: siquidem diffidentia iungit protinus, sed in subulandis est ager, aut faciendus primis diebus, ne rursus foras intestina prorumpant, fuadente Ruellio. Ergo Recentiores, vt annotauit Matthiol, longè pluribus commendant viribus Hippoglossum, quam fecerunt antiqui Scriptores: nam vt illustrent, in vteri affectibus magno datur iuuamento. Quo sit vt strangulatu vuluæ laborantibus mulieribus radicis aut herbæ puluis cochlearis mensurâ ex vino vel iure haustus præsentaneo remedio operam ferat. Est & ad puerorum entorocelas, si eadem & Cæsalpino credimus, præstantissimum medicamentum, si diutius diluculo hauriatur puluis idè sesquidrachmæ pondere ex maioris Symphyti decocto. Verùm id fumentibus euenire scribit, quod primis tantum diebus ad eò ramicem pulsare percipiant, vt intestina foras prolabi velle videantur: quare subcingulis, fasciis & fibulis reprimentibus, roborantibusque primis diebus vtendum esse. Mira sanè eius vis, si his Autoribus habenda fides, ita protrudi intestina. Suspiciamur bonos hos viros ex malè intellectis Ruell. verbis ita dixisse, cuius tamen nec is nec alius meminit, quod legerimus. Huius etiam tam rare facultatis non meminit Dod. qui ex Baptista Sardo recitat vires huius stirpis ad suffocationes ex vtero, & intestinorum ramices vehementer commendatas. Pen. & Lob. vires eius ad calculum dysuriâque eximias celebrant.

Nonnulli appendunt hanc herbam pueris, vt nimia illorum humiditas exsicceetur.

RVSCVS.

CAP. XL.

Ruscus duorum do-
drantum, non-
nunquam etiâ
duâ cubitorum
altitudine den-
sis viminibus,
lentis fractis;
contumacibus,
& striatis fructi-
cat, inque in
multos ramu-
los diductis in
quibus confer-
tissima folia,
Myrtinis paria,
rigidula, nerno-
sa, mucrone in-
festo pungentia,
nulla pediculo
ramis har-
rentia, parte
Folia.
prona ad latus inflexa, vt non sursum & deorsum,
sed dextrorsum sinistorsumque spectare videantur,
dura & robusta: sapore amara, & adstrictoria vi efficacique pollicentia, ad quorum medium
flos minimus, per breui pediculo hærens, enascitur,
qui vbi primum oritur, acicula noduluni figura
sua exprimit: expansus verò trina latiuscula
foliola, interiore quidem sui, auersâque parte, folium,
cui quasi stagulo incumbunt, respicientia,
linitis in modum excavata, sinuataque ossificata
omnia, reliquis interim tribus, quæ trinorum
instit radiorum sunt efformata, in angustum apicem
desinentibus. Florem deinde fructus se-
quitur rotundus [non item folium] Asparagorum
baccis maior, tubescens, subdulcis, sub cuius pellicula
bina latent semina magna, filia, alterâ
parte gibbosa, alterâ plana, insignis duritiei, ita
vt si in paumentum conficiantur resiliunt, & vt ait
Lob. vix vili frangenti ictui cedunt. Succrescit
quotannis noua Asparagorum similima propago,
aromatica aliquantulum, amara, vt annotat
Lob. Radices crassæ, obliquæ, implexæ, fibras de-
mittunt crebras, Asparagorum fibris similes, albas,
longas, & amaras: Trago: Dod. verò gustu dulci
ce quidam resipientes.

Hanc ipsam plantam Dioscorid. *μυρτίνη ἀγριή*, Myrtus
Myrti syluestris nomine describit: Quidam & *βύλα*
Oxymyrsinen dicunt: solum inquit, fert Myrti,
sed latius, ad formam lanceæ mucronatam: fructum
rotundum, medio folio inhaerentem, qui per maturitatem
rubeat, nu. deumq; ossis instar durum complectitur.
Ramuli ab vna eadèque radice numerosi exeunt,
vitilium modole tractu contumaces, cubitales, foliosi.
Radix Graminis similis, gustanti acerba, & subamara.

Ruell. in sua Dioscor. versione minis appositè
conuertit, hæc à medio folio pendentes, cum
Graecè legatur, *αγριή Νέη μέτω τῆ μετὰ τὴν πύκνιν*,
id est, habet in medio folia rotunda: neque enim
ex foliis pendunt, sed ipsi adhærent, vt *αὐτὴ* *ἴτα* *μενδ.*
docebit. Aut quid si cum doctissimo Saraceno
legamus *μετὰ τὴν πύκνιν* alioqui ex his vocibus, *αγριή* &
μετὰ τὴν πύκνιν alterutram redundare necesse fuerit.

Serapio verò, postquam fructum hunc itidem

Ryffio dicitur Ruscii 2. genus, & Ruscus arbore-
scens, de quo suo loco.

Apud Ryffium est falsa icon: nec vquam eum
vidisse talem Ruscum certum est. Et tamen au-
sus est Lonicerus eandem iconem ponere sub ti-
tulo Ruscii Officinarum, & ignorantia maiori ad-
didit, Ruscum quo Pharmacopœi apud nos v-
tuntur, disserre à Ruscio vero, non enim ferre fru-
ctus, ut ille ex foliis, sed ex particulari pediculo:
quamquam vbi hunc pediculum viderit, incom-
petum habeamus. Profecto ridiculum quod ait,
Ruscum horrendo suo aspectu Vespertilioes abi-
gere seu arcere, qui non consideravit id accidere,
ab infesto solorum dense harentium spiculo,
quorum compunctu abiguntur.

Turn. conqueritur Matthiolum Ruscum nimis
angustum, Myrtum nimis latum foliis pinxisse.
Sed in ipsa quoque Turneri historia error com-
missus, in qua figura apposita nomine Sabinæ,
videtur ad Myrtum referenda, quamvis parum
bona.

Fab. Columna apertè testatur, nullam aliam
Myrtum sylv. apud Dioscor. atque Plin. esse præ-
ter *Myrtus latifolia* & *Myrtus communis*, à Romanis Rus-
cum dictam, videri Dioscor. ait, & Plin. etiam
testatur, sic à Castore dictam, atque nominis tan-
tùm varietatem esse, etsi plantarum historia Lugd.
compilator alter somniet.

Pio Ruscio apud Dorst. male ponitur icon Vi-
tis Idææ angulosa, male etiam Ruscum Germ.
Seydelbeer vocat.

Porro Ruscum, quem ineptè officinæ *Bruscum*
vocat, à nonnullis *Scopas regiam* vocari scribit
Marcell. empiricus vetus autor: Scribonius Lar-
gus quoque sic vocat, & *Myrtum sylvestrem*. Germ.
Neusdorn / à muina spina nomine mutato
Item *Ruschku* / *Brusch* & *Brusken* / *Myrtum*
dorn / quasi Myrtum spinulosam dicat.

Had. lun. *Aerbesien* Belg. id est, Scopas vo-
cat. Cordus apud Germanos nomine carere tra-
dit, ut mirum sit Cornar. idem Wilde Myrtum
dici, asserere audere. Vbinam audiuit? Belg.
Steevende Palm / Autore Had. lun. quod no-
men, nostro iudicio rectius Agrostis competere
& alia idem *Neusdorn*. Gallis *Brusco*, inquit
Matthioli. fortè quia ita à quodam novitio Phar-
macopœo nomine à Latino deslexo audierat. A-
lioqui hic sonus Gallorum non est, qui potius
du *Bruscus* aut *Brusci* dicerent, sed Italorum, qui
Ruscio vocant. Sunt tamen qui idem Gallis *Brusi*
dici notent. Item *Meurte saunage* : *Frellon*. Qui-
buldam *Bouys piquant* : id est, Buxus pungens. He-
trusci *Pungiropt*, eo quod circumligatus à carni-
bus mures arceat. Hisp. *Brusco*, teste Had. lun.
Sed Lacuna notat Castil. *Inbarba*, Portug. *Gil-
barbey* dici. Amatus scribit Lusit. dici *Silendro*.
Angl. *Incholine* vel *Inchull*: illis *Bucher brow-
me* / vel *Bodgers Browme* : quibuldam Peti-
gre. Bohem. *Geblicerylacta*. Burgundi du *Fri-
con* vocant.

Dioscor. prodidit, nasci in asperis & præruptis
locis. Cordus notat in Germania nascentem à
se non videri, nec ab aliis ibidem nasci audivisse:
propterea nullum eius Germanicum nomen ex-
piscari potuisse. At in Italia facilè & spontè sua
gignitur multis in locis, secus itinera aspera & se-
pes præcipue propè Bononiam.

In Germania nostra feri se quidem patitur, & à
suo profilit. Semen eius & observavit Tragus per
triennium saepe intra tertiam delitecens, tandè
erumpit, & in medioctem euadit fruticem, sed
Tom. I.

fructum non profert, quod rigidiori apud nos
hyemi ascribi debet.

Norimbergæ hiemem nisi clementiorem non
ferre, inquit Camer. sed locis subterraneis asser-
natam & ineunte vere loco umbroso collocatam
baccas rubras in hortis suis producere. Ruscum
plantavit Tiguri Gesnerus: qui cum fructum non
ferret, & multi ab vna radice coliculi prodirent,
distraxit in quinque plantas, & partim loco um-
brosiore, partim magis aprico posuit. Crescunt
autem [inquit] omnes, & pullum videntur solum
aspernari. Ideoque fruticem vniuersissimum di-
cit alibi, additque: Plantam vnam ante 18. annos
è Sabaudia horto secum attulisse, nescire cuius tū-
atatis. Ab eo tempore in hortulo suo pulchrè vi-
ruisse per totum annum, [quamvis bis aut ter in
hortos translata diuersos fuisset] Vere germinasse,
& veteribus arcentibus coliculos novos prom-
pisse: floruisse etiam aliquando, & florum rudi-
menta vel hyeme in mediis foliis ostendisse. Fru-
ctum quidem toto illo tempore nullum ne in-
choasse quidem. Radicem videri talem esse, qualis
ferè Hypoglossi & Polygonati: idèoque tam
diuturnam pedis altitudinem non excessisse: nec
minutam nec multiplicatam, nisi ut dictum. Re-
fractos à radice coliculos leotini germinaturos
arbitratur.

Copiosè etiam prouenit in Angliæ Effexia,
Cantio & Barcia, teste Turnero. Nos Montspelli
passim crescentem obseruauimus, etiam ad altitu-
dinem duorum cubitorum, maximè propè castel-
lum nouum. Inter Lugdunum & Viennam Al-
lobrogum spontanea frequens, & toto etiam tra-
ctui Narbonensi. Vidimus & plantas è semine
natas Tiguri in horto D. lo. Funckii. In Burgun-
diæ quibuldam montibus asperis & saxosis nihil
frequentius, potissimè circa Clareuallum, op-
poidum elegans E. C. Wirtemb. vnde in hortum
Montb. plures transtulimus, quæ à multis annis
iam durant: sed rariùs florent fructum nunquam
protulere. Et quasi in eodem semper statu perman-
nent. In Italia sepibus & saxosis passim obserua-
uimus, in Euganiis montibus cum bacis Februa-
rio vidimus. In Belgio non nisi hortus colunt, ut &
Basileæ D. Platerus. Floret hyeme, & fructus ser-
uat (vbi ferre solet) vsque ab alterum prouen-
tum.

Primo vere virentes & teneros admodum tu-
riones promit, qui edii aliorum Asparagorum mo-
do possunt, ut dicitur mox. Autumnio semen per-
ficitur. Radix & tota adeo planta Patauii & Ve-
netiis copiosè vendi solet.

Folia & bacca in vino potæ vrinæ cient, men-
ses pellunt, & calculos vesicæ frangunt. Morbo
quoque regio, vrinæ stillicidio, & capitis dolori
medentur. Sed & radicis decoctum in vino po-
tum, eosdem illos præbet effectus. Porro & cau-
liculi pullulare incipientes Asparagorum vice ac-
olerum modo in cibo sumuntur: sunt autem ama-
ri, vrinæque cient. Dioscor. Ruscii radix deco-
cta (inquit Plin.) bibitur alternis diebus in calcu-
lorum valetudine, & tortuosiore vrinæ vel cruenta.
[Sic *sparguelau* reddit. Tortuosiore igitur cum Dal.
intelligimus molestatam, torquentem, quæ velut
tortuosa exit ac procursu veluti diuisa, ob crassum
humorem impactum vrinario meatui, vel ob hy-
persarcosin in vrinæ via extumescens, lotiq;
meatum impediens.] Radicem pridè erui o-
portet, postero manè decoqui: ex ea sextarium
vini Cyathis duobus misceri. Sunt qui & crudam
radicem vitam ex aqua bibant, & in totum ad vi-
rilia, [virilium morbos, præsertim vrinæ difficul-
tem.]

Nephritis.
Urina fa-
iens.

tates & calculos. D.] caniculis eius in vino & aceto tritis: nihil vitulos putant. Radix eius in honore est, decocta vino ad renum dolores pota, & difficili vrina, præcipueque tiffas, & graue olenti: morbo regio, & vularum purgationi titata cum vino. Cauliculi quoque incipientes, Asparagus modo in cibo sumpti, & in cinere cocti: fermen cum vino potum, aut oleo aut aceto calculos frangit. Item in aceto & rosaceo tritum, capitis dolores sedat: & potum morbum regium.

PL. n. error.

Ceterum vehementer erat idem Plin. quando Chamæmyrines fuscæ Oxymyrines eandem naturam tradit, cum Oleo Myrteo, nempe adstringentem, nimirum nominum similitudine deceptus, in quem errorem bis & duces locis impergit, nempe lib. 15. cap. 7. & lib. 23. cap. 4. Cùm proptus duæ sit ac potius contraria natura Oxymyrines fuscæ Rusci, quæ aperiens & Diuretica: & Myrti, quæ cohibens & adstringens. Præterea ex Oxymyrtine oleum fieri à nullo alio Authore proditum, non leui argumenti ignoranter Plin. hanc inter se confudisse, de qua re & supra plura dicta sunt. Idem Plin. Herbis fronti næscibis inquit, vntur in cibis: In Italia nouissus, Fraga, Tamuri, Ruscum &c. veris oblectamenta quam cibos. Potuit, [inquit Marcellus Virg.] in v. s. medicari al quo & saniauis quondam, vt Dioscorat. fuisse. Nunc in nullo honore est. Aliquis locis tamen scopæ ad purganda pavimenta ex ea sunt. Pueri etiam rubentes baccas ex folijs eius decerpentes cœ Ceratis per ludum fe illis orant.

Adversus
Miles.

Marcellus
non audire
dus.

Obſtetric-
ner.

Temperã.

Experi-
mentum in
Asute, Gel
porius hy-
drope & c.

And.

Rutilica postremo plebs in carnatio suspendit:
tetricaeque ad murum iniuria pernas & caesi fi-
nitur: neque enim acuminata in conspectum
foliorum eius cacumina penetrare animalia illi
audet. Sed dicat quicquid velit Marcellus, qui
cum Medicus non fuerit, non mirum fensum no-
bilissimae huius scipis vel necine, vel hodie
nullum esse crediderit. An igitur si ab eo tam
facile vsum non vocetur [de quo tamen ve-
nienter dubitamus, qui seinus Italos ad seligen-
da vilissima quaque medicinae solertissimos
esse: occur enim hanc negligerent, quā tam pra-
stanti antepere abundante? ideo in nullo vfu ac
in nullo honore esse dicemus. Amatus nam Lusi-
tanicus radicem vsum quotidianum predicat ad in-
farcus & obstructions tollendas, in quo casu
& ipsi non parum conferre multoties experti fu-
imus. Hauii quoque praecipuum vsum celebrat
Dod. Temperate calidus sunt, ac effluente tenuita-
te mediocriter quique reficantur. Vt non in I-
ctericis modò, secundum Vteteres, sed ipsi adeo
hydropicis obstructionibus, magna vilitate pte-
scribi posse & solere sit certum.

Dignum profectò notatu Bartholom. Cabioli non ignobilis Chirurgi Mompelienfis experimentum. Is Rufci radice copiosè in fusu in aqua potaque mabis & ferè perit, & in fusu vino permixta, aliisque cibus, ut vulcus, ipfiquè adeo panis, vitæ menciis aut quinq; feptimanarum fpatio afcitus curauit Ioannem Iannin filium Mompelienfem. Nam fub finem prædicti temporis adaperit & hiantæ vuluſi magnè impetu proflexerunt aquæ ciantæ libæ [vulgo ſcribit] octoginta, fine vlla intermiſſione. Eodem morbo & remedio curata Catharina Tutle, & fimili planè evacuationis modo. Ac ita perfectè fanata, vt viginti etiam annos toſes & incoluntis fupervixit. Sic ille notauit. Nos ex vacnationis modo ac impetu potuſ hydro p. matricis dicereſus, cum vt credibile nobis videatur tantam aquæ

vim ex abdominis capacitate impetuoso & continuato fluxu, sine immensa virium ac fortē etiam vitāz iactura euacuari posse. Iudicio tamen & fidei fenis ac ferē otogenani Chirurgi nihil detractum volumus. Ipſam internam rationem Medicinę q̃ *την εσωτερικην* obiter inſpicipar ſuit. A nobis viderē euſdem radices & Indis atq̃ fœnicali decocti ex aqua continuato vſu, [exhibitis internis etiam eradicatiuē purgantibus aliquoties, adminiſtratiſq̃ ceteris ad rem peruenientibus, poſſiſſimum om̃i pręteriam dicto, interdito potu] Textorem Seluncratenarum [pagus eſt Comitatus Montibelg.] ſexagenarium, cui pedes & abdomen totam in immenſum propemodum tumeant, ipſumq̃ adeo ſcrotum capitis peris amplitudinem æquaret, vnius tantum menſis ſpatio D.G. tanta felicitate perſaſſe, vt ipſemet, ſub menſis ſinem pedes ad nos, & ſc̃pilis poſtea ingratum habiturus & relaturus proſectus ſit. Sed per vinas pariter ac ſedit ordinatis propemodum interuallis exhauſta ſunt aquę moles, & viſcerum inſarſes reſerata. Aliquot tamen annis poſt, ſaris ſalubriter tranſaſſis, cūm ad genium rediret [erat enim homo apprimē deditus vino] eodem morbo correptus, fed tam graui, vt tam ingraueſcente ſenio, & calore natum propemodum ſuffocato, nec his, nec aliis eſſet remediis locus: quod in iuniorum gratiam hic annotare placuit.

Turionum quoque ptopago, viferum & du-
dum fructu vitatissima, nec fecus ac in Of-
ficinis Asparagi vifurpat folita. Semen etiam mifce-
tibus eodem fopo Benedictæ laxatiuæ & Lihon-
tribis, monente Lob: Verum quia Asparagi non
obfcurum amaroris gultum relinquunt, in medi-
camentis potius quàm in cibis expetitur: funt
enim ciende vix æquidiſſique obſtrictio-
nibus perquàm idonei, teſte Matth. In Italus paſ-
ſim pium fruticem in fopas concinnari vidimus:
deinde fronde eius de induſtria canibus, caſeis,
& cæteris euſmodi circumligatâ gires, mures ac ve-
ſtigiliones atque, qui vſus & Pungi topi, vt di-
cebamur, apud Hetruſcos ei nomen dedit. Euſ-
dem lentis ramulis ad colligandas vites vt ban-
tu Antiqui, vt diſcimus ex Virgilio. Serapio ex
autoritate Pauli dicit bonum gatturi eſſe, & ad-
ſtingere ventrem: vbi autem Paulus id dixerit
de Ruſco ſive Cubebis, vt vocat Serapio, non-
dum obſeruauimus: fortè confundit ex Paulo
plantam aliquam cum eodem Ruſco, vt conſun-
dit, quod aut dicitur, Carpeſum Galeni.

CHAMÆLÆA.

CAP. XLI.

TAm obscura, tãquã intricata est Chamae-
Tachiliflora, ab Auteribus tradita, vt coad-
simus, citanda fallax & obcuratissimã grani-
antequm ad plantas nobis cognitã denenia-
m, p̃timum ex Veturum placitis, & in genere,
de ea tradere, & quiden: hociposloco, ob no-
minum asinitatem & confusioem in preceden-
ti cap. plas fusa expostita: quarum aliã Lau-
reolis quoque haud insubide subiuncta fuisse.
Dioficordi *querula* [inter reiect. aliis *paucis*]
uina: aliis *med. ægem*, aut *arvensis*: aliis *æææ*
uina: aliis *æææ*: aliis *æææ*: Romanis *Cr-*
tocatium: aliis *Elego*: aliis *Oleæstulus*.] frutex est
est cremiorum genere, ramis doctranalibus, foliis
Oleæ similibus, sed tenuioribus, densis & amaris,
gustu

gustatu linguam mordentibus & arteriam lancinantibus. Idem ait Thymelæam aliquibus Chamelæam dici: ex Thymelæa esse granum Cnidii, fallique eos, quid Chamelææ fructum censeant: foliorum similitudine decepti.

Plin. quoque Chamelæam similitudinem foliorum Oleæ habere tradit: esse autem amara, odorata (quidam Codices legunt nigra, odorata: alii amara & odorata Herim.) in petrosis, palmum altitudine non excedere: hæc lib. 24. capite 15. At *alibi*, nempel lib. 15. cap. 7. dixerat: Oleum fieri ex Oleastro, tenue id, multoque amari, quam Olea, tantum ad medicamentum vile: cui similitudinem fit ex Chamelæa frutice saxoso (saxentoso Cornar.) non altiore palmo, foliis Oleastri, baccisque. Hic Dalechamp. scribit: Olea similitudine, quæ Baccifera est, Plinium descripi: baccas non gignere Chamelæam. Verum Dalechampii censuram nobis nullius ponderis videri, indicabitur capite de Chamelæa tricocco. Plinius lib. 15. cap. 2. de Thymelæa agens, eam aliis Chamelæam dici scribit. Vnde manifestum videtur, eum lib. 25. cap. 7. per Chamelæam herbam intelligere Thymelæam, de qua post. Multum, inquit, infra hunc succum [Euphorbii] est quin Gallia fit ex herba Chamelæa granum Cocci ferente. Fractus Hammoniaci similis est, etiâ leni gustu os accensum diu detinens, & magis ex interuallo donec fauces quoque ficeat.

Placet & Dalechamp. iudicium: ex Chamelæa foliis tuis succus exprimi potest: verum quod legimus, præter Plin. alius nullus autor id prodidit. Eum existimat idem noluisse id vertere quod Dioscor. scribit: Thymelæam farinam vix acerbæ succo excipi & in pastillos diger.

Ex his Plinii placitis suum illud figmentum prodidit Hermol. quare do ait Chamelæam fruticem esse petrosam, similitudinem ei Oleum inesse vt Oleastro, ob id à quibusdam Oleastellum & Oleam Glibracam vocari, auctore Columellâ, Sirapam (Oliarum condituræ antiquum genus) inde cõsolitum scribente. Addens paulò post, nostri & hanc, & Thymelæam præcipue Casiam videntur appellasse Theophrast. Cneoron, Higino id apud nos Casiam interpretante, cuius duo genera feruntur &c. Hæc Hermol. Vt videat & aduertat lector in quanta pericula se alioquin coniciat, qui tantâ securitate aliorum scripta pro suis vendit, nec illa tamen probè intellecta, aut suis interstita, quod passim Hermol. facit. Quis ferat eum similitudinem Chamelææ oleum facientem cum Oleastri Oleo. quanquam quid oleastrum vocitar, eum nesciuisse facilè deprehendimus. Sed longè periculosior eiusdem error, quando putat Chamelææ esse Oleam Cilibracâ Colum. lib. 12. cap. 49. quamuis in nostro Basil. codice legatur Calabricam, quam scriptor ille propter similitudinem Oleastellum quibusdam vocari ait: quem Hermolai errorem, doctè sanè & solidè refutat Marcellus.

Heradiam, (inquit idem Marcellus) id est, Herculeam vocari etiam Chamelæam ex Dioscoride dictum, credimusque nos factum id nomen ex antiqua fabula fuisse, quam ex Pindaro in Oleastro suo loco retulimus, quòd scil. Hercules ex Scythia Coronatus Oleastro in Græciam redierit: & quoniam similis Chamelææ Oleaster fit, & Oleastro Chamelæa: idèb similitudine decepti aliqui non Oleastrum, sed Chamelæam Herculeam vocauerint fruticem & Coronam.

Adicimus quod alii omittunt, & hoc nomen, *χμελαια μίλανα*: chamelæa nigra: error tamen is

eorum est, qui Græcarum vocum similitudine decepti, chamelæonem cum chamelæa miscuerunt. Neque enim nigredo chamelææ competit: qui colore nigro à candido discernitur, chamelæon est. Et quoniam nihil in chamelæa id causæ haberet, inutiles eas voces & Marcell. & plerique interpretes expunxerunt.

Errasse autem in duabus his plantis non Gracitantum, sed & Arabes, & hi quidem inter medicos probatissimi Serap. & Auic. videntur: quæ Mezereon, quæ Chamelæa hæc Barbaris est, describentes, multa quæ Chamelæoni debentur illi attribuerunt: & è diverso: Poteruntque volentes id certius in Chamelæonis & Mezerei historiis videre.

Sunt chamelææ huius appellationes aliæ quoque adductæ, sed improprie, & ex aliis planis importunè ad hanc relata, vt specialius quoque in Thymelææ historia patebit.

Ruellii errorè, chamelæam cum Laureola folio deciduo confundentis, in huius historia deteximus, quem, licet grauissimum, more suo ex Hermol. fixerat: & ex Ruellio Tagaultius, doctus alioquin medicus. Tam lubrica solet esse securitas sui, & oscitans confidentia in alios, vt quâ primum data porta est, testis oculorum & rationis facibus, præcipites agamur in hiatus erroris.

Sic autem hic ait: Mezereon Serap. indubiè chamelæa est Dioscor. Mesue verò, vt pleraque omnia chamelæam cum Thymelæa & vtramque cum chamelæone nigro pudendo errore commisit: in quo etiam grauitur peccauit eius præceptor Auic. Itaque nihil certi de Mezereon ex eorum scriptis statui potest. Theophrast. verò chamelæam Cneorum & Cnestrum vocauit: ita à Cneoro, vt puto, deriuata est vox Mezereon, quam vocem sathonis Arabic Scriptores & Barbari eorū officinæ quasi lethalem & viduificam interpretantur. Veneno enim proximum esse Mezereon scribit Mesue, quod tamen de chamelæa vel Thymelæa nusquam, quod sciam, legitur. Sed de chamelæonte nigra scribit Gal. quod radix eius habet quid venenosum. Falluntur qui Granum Cnidium vocatum ex hoc furculoso frutice, chamelæa inquam, nasci autumant, foliorum similitudine decepti. Thymelææ namque fructus est, quæ folia habet chamelææ, angustiora tamen. Quo fit vt Mes. turpiter lapsus, si per Mezereon, vt quibusdam videtur, chamelæam intellexerit. Scribit enim folia eius similia esse foliis Oliuæ, sed maiora. Hæc Tagaultius. Qui dum Mesuem erroris insinuat, ipse quoque parum oculatus reprehensionem meretur. Confundit quippe plantarum duersarum nomina & descriptiones, quas ex aliis vt ex Ruell. transcribit, speciatim Chamelææ, quam dicit cum illo lactemanare: vbi autem talem lactis suam chamelæam viderint non demonstrant. Ruellii Chamelææ descriptionem posuimus antè cap. de Laureola decidua. Aut potius ex ipsomet Mesue hunc errorem vterque hausisse videtur, qui Mezereon Lactariarū maximam dixit, quod hi ad chamelæam, cui neutiquam id competit, ex Veterum historia retulerunt.

Monachi etiam Chamelææ & Thymelææ tribuunt lac, vt suo loco dicitur. Mesuem longè aliter interpretatur Casalp. vt annotatum cap. de Mezereon. Syluio Mezereon Serap. est chamelæa Dioscor. Mezereon autem Mes. est Thymelæa Dioscor. cum verò differentias eius describit Mesues, Mezerei nomine vtramque & præterea chamelæontem vtramque comprehendere videtur cum Auic. Cordus quoque testis est chamelæam

Chamelæa nigra.
Quoniam
error refut.
Chamelæa.

Gracitantum
& Arabes
error refut.

Nomina
rescissa.

Ruell. error.
Item Hermol. & Tagaultius.

Mesue error.

Cneorum
Theophr.
Cnestrum.

Granum
Cnidium.

Mesue error.

Tagaultius
repreh.

Asarachori
lapis.

Mezereon,
Chamelæa.

ab Arabibus & Pharmacopolis Mezereon appellati.

Cornar, ex-
plod.

Clamitat Cornar, esse hodie qui cum Daphnoide Chamelgam confundant iudem Zeilant appellantes: vulgi in eo morem secutus, quod publica delicta carpens ipsum tamen remedia adferre nescit. Nam nec ipsum eas plantas probe distinguere potuisse, sub Laureola decidua dictum.

Brunfels.
derisus.

Lactat se Brunfels, in Exegesi sua simplicium, Diosc. Chamelgam, id est, Mezereon herbam vidisse se in Officina aucuparia, ne per latum quidem vnguem discedentem à Diosc. descriptione. Nihil ei restabat, quam ut clamitaret, *supra*, *supra*. Sed sibi vidit, nec cuiquam alteri, dum qualem & quantam viderit, propria descriptione non declaravit, quod optassemus sanè: alioqui suspecta nobis ab eo pro legitima Diosc. Chamelga habita, qualis certe, quæ ad amissum eius descriptionem omnibus satisfaceret, nondum nobis hæcenus innotuit.

Qua sit ge-
nina Cham-
ela
Diosc. ad-
huc dubi-
tatur.
Pyros O-
lene.
Bithyra
Crocacia.

Lonicero Chamelga etiam Pyros Ochne dicitur, si [inquit] *tragedia* scriberetur, esset Tritia palæa. *Edelg.* quoque dicitur, id est, *execrabilis*. Citerum ab effectu laxandi. Hebraice dici possit *Sattu sapplad* est humilis Olea.

Humilis o-
lea.
Aquiuvoc

Ceterum Chamelæ vocem multis plantis attributam manifestum est. Alicubi enim pro Oleæ genicula pro loco tantum differentia distincta, posita: ut Olea Calabrica Colum. vii dictum. Item de Olea Aethiopica & Ligno Rhodio, ut notatum lib. 3. Hæc autem plantæ nihil habent commune cum Chamelæa de qua hoc capite. Sunt verò & alie, quæ in quibusdam accedunt, ut Laureola folio deciduo, quæ quibusdam Chamelæa dicitur, ut ostensum.

Chamelæa
hirsuta.

Chamelæa hirsuta, ut ostensum. Chamelæa hirsuta nomine fruticem proposuimus à vera Chamelæa tamen diuersum. Daphnoideam confundi cum Chamelæa per Arabes, existimant aliqui, ut antè declaratum.

Thymelæa.

Chamelæam dici de Thymelæa, clarum fiet ex capite proprio. Est præterea Chamelæa Monspelica tricoccos, de qua paulò post. Sequitur Chamelæa sabbas incana. Sesamoides minus Dalech. aliqui Chamelgam faciunt, de quo proximo capite. Neivum alpinum ab aliquibus Chamelæefolia dicitur.

Chamelæa
tricoccos.

Chamelæa
incana.

Sisum dei
minu Ner-
ium alpi-
num.

Substitu-
t.

Falsi ab-
surdus et-
ror.

Fachius absurdissimo errore Chamelæa substituit Polypodium, secutus auctoritatem suppositi libri Galeni de succedaneis, quem errorem arte nos & Syllius reprobavit. Camerat. & ante eum Dod. substituit Laureolam folio deciduo, ut dictum iam suo loco.

Vires & v-
lus.

Noxa.

Purgantes
pulsæ.

Vires Chamelæe ex Veterum præscripto hæc sunt. Folia gustu linguam mordicant, & arteriam abradunt. Eadem per inferna pituitam hilémque detrahunt, maximeque si in catapotio assumantur. Vni siquidem Chamelææ parti duplum Absinthii adicitur, ex hisque aqua aut melle exceptis catapotia finguntur: & ea quidem in ventre non liquefunt conficiunturque: sed prout deuorata fuerint, ita per aluum egeruntur. Eadem folia trita mellique excepta fœdida & crustosa vlcera repurgant. Hæc Dioscor. apud quem & vinum chamelæutes fit, si, ubi floret, chamelææ vinctum cum foliis confusum cribratumque duodecim drach. pondere in musti congiui mittas, & post duos menses vinum transfundas. Hydropicis, hepaticis, de lassatis auxiliatur: itémque sceminiis, quæ à partu ægrè purgantur. Alius & ab isto discrepans chamelææ vltus est apud Plin. quando ait: aluum purgat, detrahit pituitam bilémque, foliis in duabus Absinthii partibus decoctis, succoque eo cum melle potio. Foliis impositis & vlcera

purgantur. Aiuunt, si quis ante Solis ortum eam capiat, diuicque ad albugines oculorum se capere, adalligatà discent id vitium. Quoquo modo collectam iumentorum pecorumque oculis salutarem esse. Sed superstitiosum & vanitatis plenum est remedium. Plin. ad albuginem, ut mirum sit, tam grauissimum virum eiusmodi nugis fidem adhibuisse. Gal. chamelææ amarum qualitatem prædominantem tribuit. Quare & fœdida valde vlcera, & quæ maximas crustas habent, cum melle repurgare posse. Paulus drachm. quartuot chamelæe in aqua mulsæ cotylis duabus coctas, donec quarta pars supersit, dat: & catapotia ex duabus Absinthii partibus & vna chamelæe dicitur purgare, ut Elleborum.

CHAMELÆA TRICOCOS.

Rutæ est Chamelæa tricoccos cubitalis ac bicubitalis, minor quam Thymelæa Mœpeliaca, magis samentosus, rugosus, lignosus, intortus, in ramulos plures diuisus: foliis retusioribus, latioribus, virdioribus, & tenuifoliam Phylreæm referentibus: inter quæ flores parui, luteoli, foliolis tribus constantes: quibus succedunt semina tri-

cocca, primum viridia, maturitate verò ruborem induentia, in frutice quo perennia, ut sunt Lathiridis, Tithymali, siue Heliotropii verrucosi, dura, dentibus fracta contumacia, medullam albam continentia. Dentibus frangenti apparet manifesta amaritudo.

Lob. rubentes bacculas tricoccos dicit, effluens præduris, lignosis, gustanti medullam feruendam & præficam exhibentibus. Radix lignosa.

Clus. sic depingit: Surculotus est frutex, ramis palmaribus, interdum minoribus, præsertim calidis regionibus: foliis perpetuo virentibus, Oleæ similibus, minoribus tamen, nec incanis, sed virdibus, gustus innoxii amari, deinde linguam vellicantis: flores habet exiguos, pallidulos aut flauos, tribus foliolis constantes, ex foliorum abis prodeuntes: fructum tricoecum Tithymali modo, pellicula primum viridi, deinde per maturitatem rufâ, amari & feruidi gustus, obductum, durum, & ubi exicans fuerit fuscum.

Monachi in Mel. fortè hanc Chamelæam tradunt his verbis. Chamelæa quæ etiam Mezereon est, & vulgò Oliuella & Oleastellum dicitur, & non remota ab vrbe [fortè Româ] versus mare plurimum provenit. Folia Oliui similissima, minora tamen & quasi decurtata habet. Rami eius multi, tenues, duri, non recti, sed per terram circumquaque vt plurimum deiecti, scissis pleni sunt, omni tempore. Videntur è longinquo monaculi foliorum speciosi, quasi arte parati: hodie quam plurimis cognita est. Hæc illi. Mirum est eos

Nira pil-
ularum
ratio.
Vlcera for-
dida.

Fina Cham-
elææ,
Bona & Lus.

Paso.

Albugi-
oculorum
percorum

Plin. q-
nita

Vlcera
stoma-

Dof.

Deser

Folia

Flora

Semi

427

An u-

ma-

mach-

Mel-

Oliu-

Olea-

nythl

nihil de fructu & floribus tradere, ac ne saporem quidem foliorum dicere. Nostra etiam non ita humi deiecta procumbit, vt de sua tradunt. Quæ difficultates cauent, quominus confidenter addeamus asserere eandem esse cum hac nostra.

Matth. in suis com. in Dioscor. Chamelææ huius fructus tricocco appinxit Thymelææ, euidēti fūco, sed sibi non insolenti. In post. com. & hist. Germ. reiecit totam figuram, vel nullam ponit, forte quia pœneret figmenti.

Camer. in epit. Matth. & historiam eius Germ. ponit iconem Chamelææ tricocco ex Gesnerianis figuris depictam ad meam plantam missam Gesnero ante 40. annos, quod non placet, vbinam de ea aliquid prodidit Matth? Idem in horto Chamelæam veram alius tricocco & Mezereon dicit ait. At aperte in hist. chamelææ lac denegat, quod tamen Arabes in suo Mezereon expetunt.

Nec probatur nobis Casp. Bauhin. in Matth. Comment. non solum sub incudem reuocatis pro Matth. iconem Chamelææ supposituisse iconem Tabern. in qua fructus tricocco: (quæ ficticia nobis videtur, vt postea dicetur) maximè cum idem nihilominus reuincat Thymelææ iconem absurdā cum fructu tricocco. Item addit hæc verba: Inter Chamelæam & Thymelæam Dioscor. differentiam fecit: at Serapio utramque Chamelææ, sic Mes. Thymelææ & Arabes Mezerei nomine expressere. Chamelæa latifolia alba Serapionis. Thymelæa foliis magnis & rubus Mesuri: Chamelæa Matth. Lac. Cordo in Dioscor. Dod. Gal. & in fol. Lugdun. qui duas habet figuras: Chamelæa 2. Catalpin. Hæc illæ in quo in pluribus dissentimus, apud Serap. enim cap. 35. de Mezereone ex Dioscor. & Gal. referuntur quæ illi de Chamelæa tradiderunt, neutiquam verò quæ de Thymelæa. Melnes quidem de Mezereone scribit, quæ an vocem Sylius Thymelæam interpretatus est quod multo docti improbant: non enim de sola Thymelæa eo cap. scribit. Cordus Chamelææ tricocco nullam fecit mentionem apud Diosc. cap. de Chamelæa. Lacuna quoque hanc non habet, sed tantum iconem ficticiam ex Matthiol. & præterea malè eiusdem iconem Thymelææ cum fructibus tricocco. Vtrumque errorem & Lonic. commisit. Sic vnus error plures parit errores. Præterea Hist. Lugd. non habet duas icones Chamelææ tricocco: vna est Dod. altera autem Matthiol. quæ non vera icon tricocco. Quare non admittenda Casp. Bauh. reprehensio in eius Animadu. quæ autumat duas figuras & totidem descriptiones vnius plantæ ab eadem positas. Matth. scribit, suam chamelæam fructum ferre Myrti hanc similem, longiorem quadantenus & Oliuæ formam referre. Quod vel ex Plin. verbis fortè extorsit, de Matth. verò Chamelæa pōst.

Apud Amatam quidem in Dioscor. satis apta huius Chamelææ tricocco figura quamvis hanc nō intelligat Amatus cum aperte Mezereon vocet, & quæ huic competunt tribuat illi.

Meiō quidem Aduersa. increpant Matthiolū, quod hæc planta illi non fuerit cognita ipsi interm carpenti qui flores quinis foliis fingunt & pingunt, cum sint tantum ternis.

Inquirendum an sit Chamelga Bellon. quam in Crete monte Ida vulgò Psiloriū dicto cum Thymelæa vidit, cuius meminit Obs. lib. 1. cap. 16. Item an de hac Maranth. Meth. lib. 2. cap. 5. scribat. Idem lib. 1. cap. 8. vult Cneoium Theophrast. esse. Nec pro certo asserere ausimus Fuchium lib. 1. c. 4. de comp. med. de hac scripsisse, cum ait: Chame-

læa Sepialis Mezereon nominatur. Paucis autem hodiè vera chamelga cognoscitur: Seminata quidem nobis est aliquoties, verum nunquam prodit.

Dalechamp. apud Plin. annotat eum decipi, neque enim chamelæam baccas ferre, vt ille ait, sed fructum triangulum: Bellam verò, mehercle, & oppidè festinam subulitatem: quasi verò non & tricocco queat esse bacca. Sed esto non esse hanc: qui scit hanc Plinium intellexisse aut quo autore nos docebit chamelæam Plinii quæ & Dioscor. est, baccas non gignere, sed fructum triangulum. Sed videtur nobis nimia quadam confidentiā præsupponere hanc nostram esse Veterum chamelæam, de qua tamen est, quod dubitemus, quamvis Dod. omnia Veterum nomina, etiamque reiecta superfluis ex Dioscor. posita huic tribuat.

Idem ait in hist. Gal. folia valdè similia Oleæ, sed minora. In hist. lat. scribit oleæ similia, minora & nigriora: fructus decerptos nigrescere, oleosamque pinguedinem contrahere Oliuarum instar, fauces exurete veluti & folia ac cortex.

Auic. & Serap. Chamelæam Mezereon vocant, sub quo tamen nomine Chamelæonem verumque complexi quoque sunt: ita Chamelæam cum Chamelæonibus, atque vnā etiam Thymelæam confundentes.

Mezereon Mesuræ Dod. Chamelæam, Sylius Thymelæam reddidit, vt antehac annotatum. Ita vides & huius historiam satis consultam apud auctores. Tabern. sensibus nostris imponit, quando Chamelæam Arabum tricocco vocat, quamvis huius rei etiam Lobelium auctorem citet, addens Mezereon quoque esse Arabum in Aduers. Sed ubi locorum Arabes Chamelææ tricocco meminerit? Aut vbinam locorum vidit Tabern. Chamelæam qualem pingit, compositam ex fructu oleum à Matthiol. picto pro Chamelga, [nunc aurem reiecit] & nescio quibus figmentis, granis tricocco, floribus quinque partitis? Aut quæ fronte suæ quoque Thymelææ eadē: granatricoce, qualis Thymelæa nunquam in rerum natura exstitit, appingere est ausus. *χρυσάνθου*, siue vt alii scribunt, *χρυσάνθου Τελόρου* Græcè non malè dicitur. Quidam Hispani *Olinellam* vocant: Prouincia Narbonensis *Garoupe*, teste Cusf. Gerni. Scidcl past, si Tabern. credimus. sed addendum *Strembd* vel *Welsch* id est peregrina.

Chamelæa tricocco feruidi squalidique soli, maritimique amasia, vbiueque suæ spontis est, saxosa amat. Proinde in collibus Narbonæ arentibus, saxosis, Monspelii & Frontignanæ vberè fructuat: in cultis etiam Oliuetis, potissimum ad margines, aut si ipse ager paulò saxosior fuerit, inter alias stipes. In Galloprovincia, vbi tamen nascitur, haud multò prodire prouentia. Lob. obseruauit. Nascitur etiam [inquit Clus.] Hispaniæ Valentino & Arragonum regno, totaque Catalonia: verum multò breuior & candidior, quàm in Gallia Narbonensi. Certè Monspeliano agro circa *Mirauanx*, & vicinum illi collem, viâque ad Frontignanum oppidum, Setio monti, quod vulgò *cap de Sete* dicitur, in ipso mari sito, proximam, frequens est, vbi multò vegetior & viridior quàm in Hispaniis. Nunc etiam à rei herbariæ studio in Germania & Belgio colitur. Sed in locis frigidioribus difficulter feruatur, idèò subterraneis per liyemem habenda.

Genue à nobis femine lata altero primùm anno prouenit, ac non recondita asperam hiemem pertulit. Basileæ in hortis D. D. Plæri & Zuingeri

Plin. de.
fend. con-
tra Dale-
champ.

Arabum
error.

Tabern.
et Lob. ac-
cusantur.

Tabern.
icon ficti-
cia explysa.

Locus.

Cultus.
Satio.

Propaga-
tio
Tempus.

Vires & vi-
sus.
Purgat.
Hydrop.
Cautio de
noxia eius.

Chamelæ
cori.
Exhibendi
modus.

Catapotia
Mejua.

Hydrop.

Succus ex-
succatus.
Dosis.

Haud a le-
noxium ef-
se succum
densatum.
Arbitris.

Hydrop.
Exterius
impotius
Grinas etc.

plures & pulchras plantas obseruauimus, sed hyeme reponunt. Ad frugem peruenisse scimus & Basileæ & Pfortzeim, & vtroque semina probe matura decerpimus mense Nouembri. Propagatur etiam furculis teste Camer. Floret Aprilis, Clus. citate, æstusque summo, Lob. Nos vtroque tempore florentem, ac certè etiam Augusto partim florentem, partim fructus ferentem vidimus. Augusto fructus perfici solet, subinde per totam hyemem plantæ suæ adhærens: nam & Aprilis mense semina præcedentis anni collegimus. In Italia reperitur culta in hortis instructioibus.

Caldæa est, iudice Dod. & sicca tertio gradu, accedens ad quartum. Folia purgant per inferiora magna vi & violentia pituitam & humores biliosos, maximè serofos: Vtilia sunt hydropicis, si cum iudicio & ratione exhibeantur. Huius enim qualitas accedit ad vim veneni, nocua & praua homini multis modis: lædit ventriculum, hepar, partes omnes nobiles, eas calfaciendo, et odendo, & vlcera inducendo intestinis, tandem vacuat aluum ad sanguinem vsque. Hæc Dod. quæ vitia huic cum Thymelæa facit communia: postea tradit Chamelææ correctionem cum ait: Folia viridia Chamelææ maceranda per 24. horas in aceto generoso, deinde exiccanda & in usum reponenda. Acetum autem melius esset ad hanc præparationem, si ante in eo macerata essent Cotonea mala, aut Berberis semina. Folia autem præparata exhibenda sunt in puluere cum semine Anisi & Mastice, aut decoquenda in sero lactis possimum caprini, aut in iussulo caponis, deinde propinandum serum aut ins. Melnes ex Mezereon, id est, Chamelææ, ut vult Dod. Syluius verò, ut dicebamus Thymelææ reddit foliis catapotiorum descriptionem habet, ex corticibus Myrobalarum & Cepillarum, & Terenabin, id est, melle aëreo [Manna] & Palmulis acidis, quas Tamariudis vocant, in stillatio hiquore dissolutis efformat: ipsaque folia prius in aceto acerrimo temperata ressecant præcipit. Commendantur catapotia hæc ad hydropicorum purgationes: a quoslos enim humores educunt. Sed violentiam naturæ infertunt, idcirco ab iis quantum licet abstinentum. Bacculæ tricoceæ medullam habent feruidam & præticam, inquit Lob. Radix lignosa inutilis. Magnus tamen succi totius plantæ usus, etiam hodie, præsertim Monspelii, ubi Pharmacopæi pretium siccatumque habent, monente primùm Rondel. cuius imitatione & nos sæpius densati succi recentis dr. i. & dr. ii. dedimus per se, & sæpius aliis Catharticis hydragogis mixtas, per bono sanè euentu. Sed non admodum multum excernit, nec villo effreni motu, ut solent Laureola, Mezereon Germanica, Gratiola, & alia. Quin per partum aut nihil interdum mouet Chamelææ succus concretus, nisi remixtis quibusdam lenientibus, aut similibus catharticis. Cuiusdam arthritico habitiori, toroso, procero homini, tres drachmæ nullum excrementum mouerunt. Pueris etiam datus, nec tormina nec vomitiones facit, sed aquas educit & serum. Admotus pubi & abdomini hydropico, non vllum præstantius ad vrinas proliciendas, quo modo lubentius vtebatur Rondel.

CHAMELÆA INCANA ET LANV- GINOSA.

CAP. XLII.

A Nno 1594. Cl. D. D. Calp. Bauh. frater ramum pulchellum huius fructicis ex Italia acceptum

nomine chamelææ speciei, Neapoli Mezereon dicti, ad nos misit. Folia sunt aliquatenus similia Laureolæ folio semper virenti, multò tamen minorâ, vncias duas ferè longa, alia multò minorâ, ad Vitis Idgæ semper virentis dictæ folia accedentia. latitudo maiorum vnciæ vel digiti, in acumen non desinunt: crassa sunt, ut in Laureola dicta, supernè viridia, infernè lanugine candicant.

Eandem quoque in horto D. Cortusi vidisse suspicamur, ante 40. annos, nam hæc inter nostra annotata scripta inuenimus. Chamelæa à Cortulo vocatur frutex cuius folia viridia, ut in Laureola semper virenti, oblonga, multò minorâ, quæ summè acridi dicit, ac baccas ferre. Differt à Chamelæa Monspeliana atricocco.

Eandem Clus. diligenter descripsit, his verbis: Aliud Chamelææ genus nobis ex Italia deferunt, à prædicta planè diuersum. Id rectè stolone fructu,

ramosque habet admodum flexibiles, tenaci coriace, & qui difficile distrumpi potest, obductos: folia admodum coriacea, carnosa, Daphnoidis foliorum formam imitantia, multò tamen minori, & incana lanugine, infernè præsertim, pubescentia: flores sinuati congestos, quatuor foliolis constantes, dilutissime purpurascetes, ex lanuginosis, colorisque argentei calyculis prodeuntes. Fructum non tricoceum, ut suspicior, sed vnicum, oblongiusculum, tenui nuntata membrana tectum, succulenta carne, & fruidum nucleum in se continente præditum. Eum fruticem duntaxat apud nos videbam, in Belgio in hortis cultum, bisque interdum eodem anno florentem. Viennæ Austriæ aliquoties illius semen teretè credidi, & natas plantulas diligenter summatque curâ conseruare volui, sed subsequens hyems semper corrupta. Pena & Lob. in Aduers. huius iconem exhibent titulo chamelææ Alpiræ incanæ, ex qua & nostra facta. Ceterum ignoramus adhuc quoniam sit referenda Chamelæa incana Bononiensium Lob. quam proponit in Obs. in eorum agris maritimis proueniens, facie & vultu Dorycnii Monspelubitalibus virgultis, quam repertè eradiit. D. Hermes le Clerc M. Netmensis, qui eadem plantam aridam impertit.

Considerandum etiam an Cæsalpin. chamelæa Chamvulgo in Alpibus Oliuellaprior, flore purpureo ex Sicilia, non sit eadem cum hac nostra incana. Cæsalp. descriptio posita est cap. de Laureola folio deciduo, quam Lectores considerent, & quæ ibi annotata. Fortè de hac intelligit Matthioli. in Com. in Diosc. in hunc modum scribens: Chamelæam pariter & Thymelæam Arabes confusè faciunt ac perplexè Mezereon appellant, cuius etfi faciant duo genera, vnum album, alterum nigrum: tamen iis etiam Daphnoidem admiscunt, & hæc omnia confundunt & implicant. Illarum plantarum vis furiosa, quare non temerè eas Manrita-

Chamelæa
Mezereon
Neapol.

Folia

Chamelæa
Cortul.

Discrip.
Clus.

Flore.

Fructus

Locus

Satio

Cham.

Alpiræ

Locus

Cham.

incan.

Locus

Cham.

Arabis

errors

Cham.

Arabis

Arabis

Arabis

Arabis

ni terra Leones, & plantas viduificas cognominant. Proueniunt hæ plantæ numeroſæ in vallibus Ananiz montibus, Tridentino agro: & vitæque, licet hoc in Chamelæ præterit Dioſc. fructum ferunt Myrti baccis ſimilem, quamuis Chamelæ quadatenus longior ſit & Oliuæ formam repræſentet: utriusque fructus initio ſui exortus viſciſcit, mox per maturitatem rubefcit, denique exiccatus niger conſpicitur. Cæterum baccam, quæ ex Thymelæa decerpitur, quoniam ſiccata Piperis faciem præ ſe ferat, acrimoniamque non obſcuram guſtantebus relinquit, rura Ananienſia vnâ etiam cum Laureolæ ſemine Piper montanum indiſſerter nominant: Theoph. *Cnidium granum*. Frequenter vtuntur incolæ in ſuis purgationibus aduersus omnes ſerè morbos, ita medicos & pharmacopolas fallere credentes: ſed hæc euenit vt ſibi inortem conſciſcant. Et certè hoc teſtari poſſum, quod ex montani illius Piperis aſſumptione plures periſſent, niſi antidotis noſtris ſuccuriſſent. Habentur tamen paſſim in Pharmacopoliis Catapotia, quæ de Mezereon appell. ant, quibus aliquando medici vtuntur ad aquam inter cutem extrahendam. Verùm ea non audent exhibere [quam medicamentum ſimul receperint, quibus eorum malitia reprimitur] niſi robuſtis ac fortioribus hominibus. Chamelæ Germ. dicitur *Zylander*. Gallis *Buis gentii*. Hæc Matth. Sed nec Chamelæ, nec Thymelæa eius adhuc nobis perſpecta eſt: cōfundere eum cum Laureola folio deciduo, quam Daphnoidem fecit, oſtendunt nomen Germ. & Gallicum. Icon Chamelæ Matthiol. accēderet nonnihil ad noſtram plantam, niſi paulò acutiora viderentur eſſe folia. Eandem habet in epit. ſine deſcriptione. In com. cum magnis icon. Lat. & Ital. iconem habet, quæ paulò melius placet, quæque planè demonſtrat plantam à Laureola folio deciduo diuerſam, licet ibidem adhuc retineat nomina prædicta. In hiſt. Germ. eandem hanc iconem habet nomine Germ. *Scidclbaſt* / nectamen monet an & vbi viderit in Germania.

Non placet Camer. in epit. Matthiol. & hiſt. Germ. planè diuerſam ponere figuram, nèpe Chamelæ triccoci [de qua præced. cap.] ibi tamen ſcribit Chamelæ inueniri aliud à Triccoco genus, multò inſolioribus foliis & cinereis, flore purpureo, ſemine ſimplici abundare in Sicilia & properea vocari Siculam Chamelæam: ſe quoque inueniſſe propè Neapolim, non eſſe ita commodè vſui vt Triccocos. Perquirant ſtudioſi an Camer. eandem quam nos intelligit.

Nec probatur nobis Caſp. Bauhin. opinio exiſtimantis Chamelæam Matthiol. eandem eſſe cum Triccoco, nec quod in ſuo aduſto Matthiolo exhibet iconem ſalſam Tahet. vt ſpecialiùs dictum cap. de Chamelæa triccoco.

Hiſt. Lugd. hanc noſtram proponit titulo Chamelæa Alpine incanæ Penæ: habet etiam eodem cap. iconem priorem Chamelæa Matthiol. quam & Lonic. poſuit pro ſua Chamelæa, adiuncta deſcriptione Laureolæ fol. deciduo, quam & ineptè confundit cum Thymelæa, vt ſuo loco copioſius demonſtrat. Eodem errore implicatus caſpitat Lacuna, quamuis vbiq. noſſimam dicat, ſibi tamen incognitam fuiſſe ſatis patet, cum non doceat, quam intelligat plantam. Nam quod Piper montanum dici ait, ex aliis habuit.

Denique & Portam Neapol. hanc noſtram intellexiſſe putamus, cum ait: Albiſſore plantæ ad pituitam valent, Chamelæa & Thymelæa cognatæ naturæ & figuræ: nam & Chamelæa alterius

ſpeciei pallent flores è lagenulis argenteis: phlegmatis vim deiſcendi retinent.

Chamelæa
cuius lages
nulis argē
teſt.

MEZEREON ARABVM.

Aliquoties Mezerei Arabum mentio incidit, ſed obiter tantum & per accidens: Nunc quibz aliique Autores ex profeſſo de eo tradant videndum.

Auicem. Mezereon eſt *Lacticinium magnum*, idque duum generum. Vnum, magna folia habet & ſubtilia: [aut anguſta, aut tenuia.] Alterum foliis exiguis, ſed ſpiſſis, quod poſterius deterius eſt priore: nigrum eſt & pernicioſum. Melius Mezereon eſt, in quo plurima folia exigua. Poſſimæ notæ in quo criſpa. Sed quando malitia Abnezerion frangitur cum reſolutione. Calidum eſt & ſiccum, ordine quarto. Mundificat, excoriat, & potenter adurit &c: in viribus. Nigrum Mezereon lethale eſt.

Lacticinium
magnum.

Mezereon auctore Meſue, Perſis *Vitam r. spiens* dicitur, aliis *Faciens viduas*, multis *Leo terre* plan- ta eſt Lactiarum maxina, caule cubitali, foliis Oliuæ, ſed maioribus, fructu nigro: Myrtarum magnitudine: eaque multiplex. Vna foliis magnis, te- nuius: Altera, foliis quidem paruis Oliuæ modo, ſed multò ſpiſſioribus: Alia foliis cuiſpis, aſperis. Ex his item quædam foliis virentibus, alia nigricantibus, colorem pauonis referentibus. Præſtantior quæ foliis eſt magnis, tenuibus, virentibus, in loco libero nata, prope alias, ſpeciei eiuſdem. Quæ verò ſola (fortè ſpontanea.) in magno agri ambitu oritur, pernicioſa eſt: vti etiā quæ prope thermas, & quæ foliis eſt paruis & ſpiſſis: item quæ nigricantibus. Calida eſt ac ſicca ordine quarto potiùs quàm tertio, vt filius Zazar cenſuit. Viſ enim ineſt valenter acris, ignea, vlcérans, mordens, inflammans.

Temperamentum.
Mezereon
nigrum.
Vitam r. spiens
Faciens
viduas
Lactiarum
maxima.
Vires.
Nigricans
Deltæus.

Apud Serap. ita legimus: Mezereon, id eſt, Chamelæa Dioſcor. & Gal. Bedgoras ait proprietatē eius eſſe, purgare melancholiam & aquam citrinam, quemadmodum faciunt ſpecies Lacticiniorum, (Tithymallorum.) Liber venenorum habet, pondus drach. minùs occidere deſiccando humiditatem hepatis. Paulo verò Mezereum nigrum purgata aqua & album ſimiliter, & educit alcarides: melius eſt nigro &c: Dixit Cuſenu ſiccum eſſe in quatto gradu. & facere hydropſyn. Aben Meſui quoque duas ſpecies dicit: vnā folio grandi: aliam folio paruo ſed craſſo rugoſo, quam talem deteriorem ait: eam verò cuius folia ſunt grandia, meliorem, nec intelligi vult vtrumque foliorum genus ex vna eademque arbore colligi, ſed ex ductis ſpeciebus. Reliqua in viribus. Hæc ille.

Qualitas.

Venenum.

Ita habes ſanè obſcuritatem magnam, non ſine barbarie, quam vt potuiſmus, re inuiolata, nonnihil abſterſimus. Dicat nobis nunc egregius quidam & ſeſtius Botanicus, quænam ſint hæ ſpecies Mezerei?

Manardus in annotat. in Meſ. Mezereon, inquit, eſt abſque dubio Chamelæa Dioſcor. A Meſue autè deſcribitur Thymelæa: quum Meſue ſcribit, folia eius ſunt ſimilia foliis Oliuæ ſed maiora, eſt error manifeſtus. De Thymelæa ſiquidem ſcribit Dioſcor. anguſtiora: licet Meſ. voluiſſe vſus ſit deſcribere Thymelæam, tamen per verba, ſpecies ſunt plures, putare videtur Mezereon eſſe genus ad Thymelæam & Chamelæam: & quod magis abſurdum, ad album & nigrum Chamelæon.

Chamelæa
Dioſc.

Meſue re-
preh.

Alter Meſ.
error.

*Aucuta-
rit.*

ta : quem errorem & Auc. commisit in 4. & ali-
quatenus in 2. maxime ubi vires enumerat.

*Chamelea
Thymela
Laurula
Daphnoides
Mefue
Cocculus
Pandelar.*

M. machi in Mef. Arabibus [aiunt] Mezercon
modò videtur Chamelæa, modò Thymelæa, mo-
dò Laureola vulgò dicta, id est, Daphnoides, &
aliud diuersum ab istis. Serap. per Mezerconem
non intelligit Laureolam : quippe ea non lacte-
scit, vt Arabum Mezercon. Et licet Mefue confu-
sè Mezerconis plures describat species, nulla ta-
men ipsarum potest esse Laureola, vt Pandecta-
rius, & alii volunt : ea lacte caret. Arabes prædicti
omnes cum ceteris Mezercon in numero Lacti-
ciorum ponunt, quod quidem à Diosc. de Cha-
melæa & Thymelæa minime scribitur : licet Fu. h. f.
Leoniceum secutus dixerit Serap. non scripsisse
Mezercon lacte fluere. Dixit enim id ex autori-
tate Bedigoras, & cap. de Tithymalis, & 2. breui-
ari cap. 16. & c. 24. Insem folia matora eius quàm
Mefue, præsertim, longiora interpretantur : &
addunt : plures collegimus Chamelæam & Thy-
melæam, & obseruauimus non carere lacte,
quamuis paucum habeant. Thymelæa tamen lac-
te magis abundat, potissimum in ramulis : ali-
quando in foliis non videtur.

*Ensis &
Leonic la-
ber.*

Lacu ia tradit Med eos Arabes Chamelæam &
Thymelæam vocare Mezercon, hocque confusè
diuidere in album & nigrum : hanc enim diuisio-
nem nequaquam competere Chamelææ & Thy-
melææ, sed soli Chamelæcon.

*Gortius
arguitur.*

Gortius in Definit. Medicis præcipue Offic.
Mezercon appellare scribit, verum non demon-
strat, quam plantam intelligat : si vulgarem in-
telligit, nempe Laureolam folio deciduo, dupli-
citer errat : quippe hæc nec Chamelæa est, neque
Mezercon. Sed quid Cæsius : Arabes [inquit] Me-
zercon vocant omnes has plantas, scilicet Cha-
melæam, Thymelæam, & amplius ipsam Da-
phnoidem, & sortè Cneorum.

*Mezercon
multa plu-
ria acce-
dit.
Cneorum.*

L. C. Marlii in Luminari maiori supra Hieram
Hermes scribit : Mezercon, semen ipsius, [apud
Buniferi. T. 2. pag. 285. malè legitur : Semen Allii.]
quod appellatur Cocculus Gnidius. Diosc. Chame-
læa, non est semen Laureolæ, vt dicit circa in-
fars, cap. de Laureola. Alexander cap. de Hy-
drope Chamelæam dicit, ex qua colligitur Coc-
culus Gnidium, esse lacteum felio Oxiæ, vt
est : & propterea multis dicitur Ohiella. Item
supra Confect. de Mezercon ex sua inuentione,
scribit : Confectio apud nos in usu est : Mefaliam
habet finem : Almezcon vel Mezercon est
Chamelæa vel Cocculus Gnidius. Auc. c. 4. fen. 6. vi.
datur distinguere : Mefue est planta vocata apud
Persas, Rajens vitam &c. Christoph. de Hone-
stis errat, dicens, confectionem de Almezcon
esse de Laureola. Idem supra Oleum de Mezerco-
Mezercon, inquit, est Chamelæa Diosc. Quid
multis miram hanc & discordem barbariem in-
uenit profectò bene fundatè medicinæ, & potissi-
mum stirpium omnique materiæ medicæ igno-
rantissima schola Arabica, quæ vnam non & hoc
nostro seculo adhuc duraret, cum magno vitæ
hominum periculo. Nimirum hic Marlii existi-
mans arti Pharmaceuticæ lucem se restituisse ma-
gnam, [nam idè opus suum Luminare maius vo-
cauit] eam ita perplexam & confusam suis in-
eptis coniecturis & scriptis reddidit, vt potius
Barbaræ tenebræ, quàm Luminare magnum sit
vocanda. Mezerconis folia & Oleum in sua con-
fectione inponit per os exhibenda, cui vel dictu
exumescenda fastidientiaque ex Mefue nomina
attribuit, ac Lacticiam plantam esse concedit,
interim cæco & periculoso errore nihilominus

*Cocculus
Gnidius
Vel Chame-
læa ad-
mis.
Christoph.
de Hone-
stis errat.*

apud Marlium i-
gnorantia
& barbari-
tas multa
confusiones
& obscuri-
tates pepe-
rit.
Marlii
Luminari
aut ex-
plicitus.

vult esse Chamelæam Dioscor. quum apud hunc
nulli lactis fiat mentio. Et quoniam alios capit,
qui volebant esse Laureolam, ipsum demonstrare
par erat, quam intelligeret plantam per Meze-
con, quo vtebatur.

Ex Fr. Alexand. quoque radiato Apolline non
possumus intelligere quam plantam existimet
pro Mezercone inponendam in Hieræ Heme-
tis & Pilulis, licet de Mezercone multa scrip-
tæ, vt in præcedentibus dictum : nimirum ma-
luit tum prudentis quàm scientis aut docentis
munus subire, quando tam sollicitè, tam cautè &
oppidè circumspicere, ceu Apollinis edicto, pro-
mulgat : ei qui omnis inficitia & calumniæ occa-
sionem refugit, ac ægri salutem opportunè tueri
cogitat, maturò vitandum esse iudicio. Dictum
puta. Id nos antea latebat.

Altomarus de Medend. morbis cap. 91. mirabiliter
extollit ac prædicat suas Pilulas de Mezerco, quæ
vt ait ferolos purgant humores citra aliquid no-
cumentum notatu dignum, seque iis intercede
laborantes perfectè curasse : confici autem ex fo-
lis plantæ, quam communiter Seplassarii Meze-
con appellant, & propriè eius quam Diosc. cha-
melæam nuncupat, &c. Verum insignis Medicus
Altomarus nobis valdè imprudenter hic de Me-
zerco scribere videtur. Mezercon communis vsus
Seplassariorum, quantum obseruare possumus ex
plurimis Autoribus, & Herbariis doctissimis, est
Laureola folio deciduo, hanc si per Mezerconem
intelligit, grauer errat, dum Chamelæam putat :
si intelligit aliam, decussit sanè tantum vitium
in tam generoso medicamento graphicè designa-
re quam plantam per Chamelæam intelligat,
quod nomen non minus dubium est, & vagum
apud Auctores quàm Mezerci : variæ enim plan-
tæ eo donantur. Qui Neapoli degunt Medici &
Pharmacopœi rem gratam & nobis & posteris
facient, si doceant, quales herbe Mezerci loco
apud eos sit vsus. Sic & ab Antidot. sine Dispens-
sario Italico à Clus. Latinitati donato non docto-
res redimus, dum tantum dicit : Mezercon aut
Diosc. Thymelæa, quo nomine aliqui etiam cha-
melæam complectuntur, vtrique nota : cetera quæ
addit, sunt ex Diosc.

Nec probamus Schuyvenckii in suo Thesaur.
Pharmaceutico scriberem, Mezerconem esse
Chamelæam Diosc. & Oleastellum : nec iudicare
possumus, quam plantam intelligat, atque adeò
nec ipsum quidem scuisse facile patet ex eo, quod
priùs de Laureola folio perpetuo dicit : Laureo-
lam, [apud Diosc.] Chamelæa Germ. Pharma-
copœorum. Quamigitur plantam assument inpon-
endam Pilulis de Mezerco ex Mefue : cuius de-
scriptionem ipse Schuyvenckfeldius ponit lib. 2.
cap. 10.

Trineaucl. lib. 1. c. 19. de Comp. meminit Pilula-
rum Mefæ ex Chamelæa, quam Mezercon ipse
vocat, in suo Grabadin : verum nec is docet,
quam plantam intelligat. Nec Foelii in sua
Pharmacopœia quicquam docet scribens : Rec. folio-
rum Mezerci aut Thymelææ : quasi verò hæc
duo sint vnum, aut earundem potius virium.

Bassaloulin Exam. catapotiorum pro Mezerco
conferat sumendam Thymelæam, minime verò
Laureolam : in Exam. herbarum scripserat : Non-
nullos Mezercon & Laureolam confundere, Lau-
reolam lacte carere, Mezercon eo abundare, vt
Arabes inponunt : eisdem vno cap. confundere
Chamelæam & Thymelæam : iubet suum senem
Pharmacopœum ex monte [fortè vbi Ferrarien-
si proximo,] colligere Chamelææ folia : Thyme-
la 3

*Apollo in-
crepat.*

*Salus ap-
Apollinis
confluit.*

*locus.
Pilula
Mezer-
Altomarus.*

*Altomarus
halluc.*

*Mez-
Neap-
no qu-
Antia-
tal no.*

*Schuy-
venckii
opinio
errat.*

*Alci-
demus.*

*Trine-
aucl. & Fa-
necula-
tar.*

læ autem folia & semina condere: interea non docet quas plantas intelligat: quinimo nec quam Laureolam putet, declarat, quam ante scripserat malè à D. Florentino in Mel. commentanti esse Mezereon.

Cordus, diligentissimus aliqui Scriptor quæ planta Mezerei nomine intelligenda imponendaue signon monet.

Fuchs de comp. med. Pilulas dictas vocat catapotia ex Thymelæa Io. Damasceni. Annotans, Arabes Mezereonis appellatione Thymelæam & Chamelæam confandere. Thymelæam à paucis agnoscit: eius semen esse Coccum Gnidium, pro eo tamen officinas fructu seu semine Daphnoidis vti, quod Sepiasariis Laureola nuncupetur: eam quæ fol. deciduo est intelligit: ac eius etiā folus Germ. officinas vti. Audi nunc hæc quidem. At his non docemur quid iniiciendum in pilulis pro Mezereone: nec etiam, ut prius monuimus, Daphnoidem censemus quam ille putat.

Et, siquidem Adolph. Oconis institutum, ut ipse ait, fuit, docere, quomodo tuto parari debeant compositiones medicamentorum, ecur non declaravit suis Augustanis quam plantam pro Mezereone fumere debeant?

Apud Cronenburg de comp. med. multa dicunt de Mezereone, ut ostensum cap. de Laureola fol. deciduo: inter alia dicit, eleganter depingi à Trago vulgatem Mezereonem, [quam alii Chamelæam, alii Thymelæam volunt] sed an ea ipsa, vel qualis imponenda sit, ne verbulo quidem insinuat. Weckerus pro Mezereone scribit Thymelæa: quod nomen cum æquè ambiguum sit apud Autores ac illud, quam velit nemo intelligat.

Ex dictis apparet incertus, temerarius, & periculosus vsus Pilularum de Mezereone. Monemus igitur iuniores, & seniores Medicos, [quibus hominum vita in manu est, eos præsertim quibus exacta stirpium, & potissimum eiusmodi periculosarum cognitio non est,] ut sanè paucis est,] ut abstineant ab his Pilulis & similibus medicamentis compositionibusque, quæ recipiunt simplicia pharmaca, ipsi incognita, donec perfecta & probè cognita habeat ea, quæ Pharmacopœi iniiciunt, ne horum vel sua etiam graui ignorantia miseris ægris venena exhibeant pro medicina: & dum sperant *duo*, his adserant *duo*, quod [cheu] nimis crebro euenit, uti nos multoties fumus experti euenisse medicis, alioqui non indoctis, sed imperitis botanicis, ut suâ negligentia & imprudentia, in præscribendis iis, quæ ne minimo quidem cognita habeant, cum ingenti infamia decepti, decepti, ac etiam in funesta pericula conicerint alios.

Speciatim, ut ingenuè fatear, Pilulæ de Mezereone non placent, ob adstringentia admixta, qui mos est Arabum pro correctione acrimæ, violentiæ & malignorum purgantiumque nostro iudicio contra rationem, atque adeo cæco & periculoso errore. Quod si cui tamen libeat his viis, suscribimus potius lubricantibus quam adstringentibus emendanda esse, probè gnari, quod citius è corpore exeant, eò minus nocitura, quod diutius hæreant [nam moram sanè adstringentia faciunt] eò periculo forem futuram vacuationem simul ac læsionem. Aut si quis etiam Altomari experientia tantum tribuens iis veli: saltem prius certior fiat quo Mezereone vel Chamelæa sit vsus, sed eo modo curet preparandam, quo ille preparauit: vel utatur Chamelæa tricocco Monspelienfi, cnsideratis iis quæ superius cap. ex Lob. anno-

tauius, qualis eius succi inspissati vsus sit apud Monspelienfes. Caucant interim à Mesue *Vitam rapiente, viduas faciente*, & *Leone terra*, quod nunc semel monuisse sit satis.

Cæterum Mezereonis nomine, ut dictum, plures plantæ intruduntur: in primis Laureola seperirens & folio deciduo, de quibus paulò antè. Chamelæa tricocco, ac etiam alia plantæ pro Thymelæa vel Chamelæa. Quinetiam Lathyrus posset dici Mezereon, quum dicitur Lacticiuorū maximum. Talis enim illa est. Chameleon niger & albus, ut dicebamus, confunduntur cum Thymelæa & chamelæa. Bene igitur nostro iudicio Camer. apud Matthiolum huius Germani non facile licet colligere, quid Mezereon sit apud Mes. iuxta Græcos medicos, quia dicit habere lac, quod non reperitur nec in chamelæa, nec in Thymelæa, nec in Daphnoide nostrate.

Aequiuect:
Laureola
folio perpa-
tuo & de-
ciduo.

Quid Me-
zereon sit
ad hac ne-
scitur.

THYMELÆA.

CAP. XLIII.

Veterum placita de Thymelæa & Cocco Cnydio, & quedam in genere præmittamus, antequam de Thymelæa Monspelica specialius tradamus.

Thymelæam, autore Dioscor. alii Chamelæam, alii *meis* *dyx*, alii *xigen* [sic cod. Bal.] habet: Hermol. fectus autor Hipp. & Gal. & cod. vet. legit *xigen*,] aut Cneoron vocant. Ex hoc granum Gnidium, quod semen ipsius est, colligitur. Hoc Eubœenses *Ætolum* [sic cod. Bal.] Corn. Apollon vertit.] vocant, alii Linum, eò quod satiuo Lino [sic] ut ex natura similis sit. Virgas edit speciosas, numerosas, [Vet. addit *æst*,] tenues. [b]icubitales: foliis chamelææ, sed angustioribus & pinguioribus quæ inter mandendū quadantenus viscosa & glutinosa percipiuntur: floribus candidis: ac inter ipsos fructu, ceu Myrti paruo, rotundo, inter initia quidem viridi, tandem verò rubente: cuius inuolucrum durum ac nigrum est, medulla autem alba.

Et mox sub finem cap. addit: Nascitur in montosis & asperis. Fallitur qui Granum Gnidium fructum esse putent, per foliorum similitudinem decepti.

Galien. gloss. *meis* exponit *dyxigen*. Plin. quæque Cneutron legit: sic enim habet: in principio cap. 21. lib. 13. Et in quo nascitur granum Gnidium, quod aliqui Linum vocant. Fruticem verò Thymelæam, alii chamelæam, alii Pyros achnen, alii Cneutron, alii Cneoron. Est similis Oleastro, foliis angustioribus, gummosis si in urdantur. Myrti magnitudine, semine, colore, & specie factis, (foris. Vet.) ad medicinæ tantum vsus.

Hermol. quoque Cneutron legi vult, & foris pro factis. Liparonis herbe meminit Artius, ex Alexandria sic vocante, quam aliqui Cneutron, inquit, nominant, ad vlcera capitis manantia vehementer utilis. Nec indicatis autor, qualis ea sit, utrum uè à Thymelæa siue Cneoro diuersam an eandem putarit.

Recentiores ut pleraque omnia, chamelæam cum Thymelæa, & utramque cum Daphnide turpiter confundunt. Thenphrast. [inquit Marcell.] Cneoron Thymelæam vocant, furculosi generis herbam & carnosu folii: quæ in Dioscor. conicienda magis quam manifestè intelligenda, siquidem virgas in ea dixit, & Lino comparauit, & folia pingua gummosaque descripsit: Quod totum

Chamelæa
Diosc. cor-
rect.
Pyros achne
Cneutron.
Cneoron.

Folia.

Flora.
Fructus,
sem granu
Gnidium.

Cneutron
& Cneor-
um Ga-
lien.
Thymelæa
Plin.

Plin. emend.
& Hermol.

Liparonis
Herba.
Artii.

Recentio-
rum error.
Cneoron
Marcell.
Thymelæa.

Cnidium
granum
Theoph.

Pyrosachne
Emile
Diosc. illast.

Thymelæa
vna.

Pauli ene-
gi & pueri
Sed videri
L. d. v. v. v.

Plin. vna &
corro.

Oleum.
Leo. g. v. v.
Lig. g. v. v.

A. c. c. c. c.
N. g.

Vites & v-
s.

Purgat.

Sudorific.

Cineoron
Diosc.

Præparat-
tio.

Pa. s. s. s.
No. x. x.

Plin. ex Theoph. acceptum eodem loco retulit, si-
mitem Oleatio Thymelæam faciens. Theoph. l. 9.
Cnidium granum vocavit, Et hæc nomen in di-
versis in Theoph. Thymelæa est. Quibus addi-
derunt alii alia, vocaruntque Pyrosachne ab v-
rendi vi, quam habet: nec aliud Pyrosachne
compositum ex igne & tenui stipula nomen in-
dicat, quam quod egregie vrit. Chamelæa eadem
dicta fuit, quoniam ut Plin. ait, Oleastro similis
sit. Cineoron postremò eandem hanc Thymelæ-
am vocarunt Hip. Gal. & plerique alii. Nobis
tamen ignota eius vocis origo & causa. Sed quan-
do Dioscor. Thymelæam *γρᾶνόν* comparat,
querendum Linonè satino simpliciter, an fencu-
loso fructu, quem Spartron omnes vocant Nobis
in hac partem inclinat animus, est aliorum In-
terpretum modo & nos sativum Linum veriteri-
mus: Geniste enim similior, quam Lino, ex hi-
storia descriptioneque eius videri potest. Vniuer-
sa planta nomen facta n videtur ab Olea cui si-
milis est, & à Thymo herba, cuius habet flores.

Idem Marcel. addit: Præterea quæ in Dioscor.
legantur, Paulus radicem eius contra sangui-
nis pericula commendavit, saporis acer-
bo, & ique mulo prodesse potum & fenis imposita-
tam. Sed ubi nam Paulus hoc ait? quod si fecit,
confundit sine cura Thymelæa altam plantam a-
liam: ut quis rationis compos ut sit plantam
Dioscoridi videntem, purgantem, stomacho in-
commodam, vel noxiam, ut vertit Marcel. vti-
lem contra sanguinis profusum. Imò ipsemet
Paul. lib. 3. Cocco Cnidio fructui Thymelæa tri-
buit facultatem vrentem & purgantem: & eod-
em libro paulus de Thymelæa tradens, ei non tri-
buit eusmodi vim, imò dicit similem grano Cni-
dii, ut patet ex verbis à nobis citatis de Grano
Cnidio. Neque videndus Plin. qui Cocco Cnidio
alium vitendi vim tribuit, nisi fortè mendu-
m tibi, legendumque sit ex Vet. Cod. quod facit
Dioscor. alium sciendi.

Herbarii, inquit Ruell. Thymelæam nunc O-
leum, ut Chamelæam, nunc Leonem terræ,
aut Linum silvestre granum vocant Cnidium, vel
Coccon. Sed docere debuit Ruell. quam plantam
per Oleum intelligit. Ruellum sequitur Ta-
gaulius. Syluio Mezeron Mes. Thymelæa est,
ut itè dictum de Chamelæa. Sed Mes. nomi-
ne Mezeron cum Auic. comprehendere videtur &
alias plantas.

Thymelæe semen, à thore Dioscoridi, bi-
lem, p. tuitam, aquasque detrahit, si viginti gra-
norum pars hæc interna bibatur: verum si fauces
adurit: atque idem cum farina polentive, aut in
vix acino dari debet, aut cocto melle obducta
decurari. Quibus autem ægre sudores eliciun-
tur, eadem tuta cum nitro & aceto iniungitur. At
folia, quæ peculiariter Cineoron appellantur, per
messes colligi debent, & siccata in umbra recon-
di. Sed si cui exhibere placet, prius ea tundere, ac
ipsum quoque fibras eximere convenit. Vino
diluto inspersa, acerbuli modo aquosa detra-
hant: sed moderatius purgant, admista lenti co-
cta, & contritis oleis. Eadem tuta vix acerbæ
succo excipiuntur, & in pastillos coacta reponi-
tur. Herba stomacho infesta: partus subdita necat.

COCCOS SEV GRANVM CNIDIVM.

Knidii *γρᾶνόν*, quod est granum Cnidium
Theoph. rotundum est, colore rubrum, ma-
ius Piperis, sed multo validiore caliditate. Quare

in potu dantes, [exhibent verò ad alui solutio-
nem, *γρᾶνόν* *γρᾶνόν*: Gaza Plinii vulgati codicis
periculolum potius errorem secutus, quam Theo-
phrastionem, nisi fortè ea corrupta fuerit, con-
vertit: dari enim contra alui solutionem solet.]
in pane aut farina subacta obductum exhibent:
nam aliqui fauces adurit. Ex quo & Plin. trans-
scripsit: Cocco Cnidio color cocci, magnitudo
grano Piperis maior, vis ardens. Itaque in pane
decurator, ne adurat cum gulam transit. Hinc
vis præsentanea contra Cicutam. Siste [ciet. Vet.]
alium. Dalech. scribit Plinium fœdè laptem, quod
de ipso Plinio dicere non possumus, quandoqui-
dem in Vet. Cod. Plinio legitur ciet, ut ipsemet
Dalech. annotat: ad scribendum erat aduritus Ga-
zam. Quis fieri potest, inquit Cæsalpin. ut quod
vehementer soluit, alium listat?

Galeno quoque *γρᾶνόν* *γρᾶνόν* purgat, facul-
tatique est acris & caustica. Et Paulo, Thymelæa
ex qua granum cnidium est, similem ipsi [grano]
vim habet. Et postea: coccus cnidius, fructus
est Thymelæa, non chamelæa, velut quidam pu-
tarunt: estque acris ac vrentis facultatis. Potum
autem aquam deorsum purgat.

Euchat. Roslin more suo variarum plantarum
nomina confundens, hæc habet: fellera *γρᾶνόν*
delspsi: zeiland: Cocco *γρᾶνόν*: Coccon *γρᾶνόν*:
Thymelæa: *γρᾶνόν*: Grana Cnidia: Mezeron:
L. d. v. v. a. Pingit tamen Laureolam flore deciduo,
sub titulo Fellerphala.

Galen. in suo libello de herbis Lunaribus: Mi-
ror, inquit, quæ granum Cnidium gignit, igno-
raile Plinium. An ignorant Plin. vel non cogno-
uerit Plin. Thymelæam, iudicium suspensum te-
nemus. Illud scimus, satis manifeste apud eum
legi, fructum, ex quo Granum Cnidium gigni-
tur, appellari Thymelæam, quam etiam sub cha-
melæa tradit. Rob. Const. apud Atium: cocci
nomen, inquit, apud Græcos, res dux admodum
diutæ significatur. Nam ut Author Galen. in
Hipp. *γρᾶνόν* sine adiectione vocant Granum Cni-
dium, siue Cnidium, & Granum infestorum.
Tamen & separatus distinctisque nominibus effe-
runtur. Siquidem Gal. apud ipsum Hipp. *γρᾶνόν* ex
Diosc. [apud quem tamen hanc vocem nondum
legimus] exponit Coccon Cnidium: Et per *γρᾶνόν*
apud hunc ipsum Scriptorem, idem Gal. in-
telligit commune granum, hoc est, tinctorium. I-
dem in Lex. *γρᾶνόν* quod Hipp. Granum Cnidium,
γρᾶνόν *γρᾶνόν* Diosc. & *γρᾶνόν* *γρᾶνόν*, fructus Thyme-
læa: Coccus Cnidius Plin. item *γρᾶνόν* apud Hipp. Coccon
Cnidium.

Catecium Cocco Cnidii nomine, variarum stir-
pium fructus exhibentur, ut ab Antiquis fiebat,
qui fructum Chamelæe malè pro Thymelæa per-
hibebant, quod hoc & præced. cap. ex Diosc. an-
notatum. Thymelæa autem fructum ita dici, pa-
tet etiam ex hoc & præced. capite: & cap. de cha-
melæa tricocco, & de Thymelæa subitis incana.
Quosdam etiam existimare coccon Cnidium col-
legendum esse ex frutice Laureola folio deciduo,
videre est ante cap. proprio. Trago & Dod. *γρᾶνόν*
Theophr. est Thymalus paralus, de quo alibi.
Anguilla: verò est *γρᾶνόν*. Apuleio coccos cni-
dios est Lathyrus, aliis Chamelæa. Humelb. in
Annot. ad Apul. Lathyrus, inquit, videtur esse,
quæ nunc Cataputia minor. Coccus Cnidios ex
Thymelæa propriè est: huc adcrevit ista appel-
latio, quæ causa fuit, ut Chamelæa diceretur.
Trag. & Dod. tribuit quoque chamelæoni nigro
nomen latræ: in cnidi cocci, de quo suo loco.

THY.

THYMELÆA MONSPELIACA.

Thymelæa Monspeliensis dicta, frutex est plerumque procerior, quam Chameleæa tricoceos vnum aut duos circiter cubitos altus, odore gravis. Folia per ramos, inolupra & acutiora quam Chameleæa. Flores in virgularum extremitatibus durtaxat acernunt fert paruos, cãdidos, succedentibus eodẽ ordine baccis: in quibus non obsemauimus

το σπυρίον σπυρίον, quale Dioscor. Thymelæa fructui tribuit.

Diligentiùs paulò Clusius sic describit: Frutex pollicaris interdum crassitudinis, cubitalis verò altitudinis aut amplior, & in multas virgas diuisus cubitales, pulchras, tenues, rectas: quas septiunt perpetuò virentia folia, Linifera, sed maiora, lamina, non obtusa cuspidè vt Chameleæa, neque adeò fragilia, sed mucronata, lenta, & gumosum quiddem, si dentibus atterantur, præsentia: flores fert in extremis virgis copiosos, quatuor foliolis constantes, Oleæ ferè similes, candidos, racematim ferè propendentes: deinde fructum baccarum Myrti interdum magnitudine, paulò longiorem, initid viridem, postea Corallii modò rubrum, carne succi plenà Ceraforum instar, sub qua latet vnicum semen, nigra fragilique pellicula, albam & seruidi saporis medullam obuolvens. Radix lignosa est & dura, in tenellis plantis Raphani modò efformata, crasso cortice testà, sed quæmadmodum tota planta, lento, & admodum tenaci.

De hac ipsa ni fallimur, Monachi in Melsic scribunt: Serapioni, Auicennæ, Mesue, Mezereon siue Mezerion, magis commendatum est Thymelæa, cuius semen est granum Cnidium siue Gnidium id est, Coccognidium, testimonio Dioscor. Gal. & aliorum &c. Non longè ab vrbe, [Roma fortè] vbi maxima copia: incolæ Tribiscum vulgò nominant, ac in virgis siue ramulis visum lac asserunt iidem, vti cap.de Mezereconuimus.

Videtur quoque esse Thymelæa Bellon. quam ait prouenire cum Chameleæa in Creta monte Ida, vulgò dicto Psiloriti.

Quæ Matthiol. in suis com. in Dioscor. de Thymelæa prodidit, retulimus sub Chameleæa incana: vbi ait vocari Piper montanum, nec interim describit plantam: iconem quidem proponit, quæ repræsentare videtur, vt dicebamus, Thymelæam Monspellulanam, exceptis fructibus tricoceis, secundum ramos sparsis, qui sunt Chameleæa Monspellulanæ: flores etiam per ramos sparsi non conueniunt cū Thymelæa Monsp. quæ eos in summitate gerit: vt merito nobis ea icon à Matth. effi-

Tom. I.

cta videatur ex duabus illis dictis plantis, & nescimus quid scriberet, vt manifestè apparet, quòd in com. Lat. & Ital. cum magnis fig. eam reiecerit substitutà alià nouà, multum à priore differente, quàm tamen & in epit. sua retinuerat in qua fructus singulares per ramos sparsi, quam figuram eidem fictitiam censebimus, donec aliquis similem nobis plantam ostenderit.

In hist. Germ. eandem habet iconem sub titulo Bellerßhals / Zeiland / Thymelæa, Granum Cnidium, Coccum Cnidium: nomina autem Germanica aut Laureolæ fol. deciduo: florem aut album aut arneum, qui colos conuenit quoque eidem Laureolæ.

Camer. reiecit Matth. [quem aliqui sequi magna ex parte consuevit] iconibus in epit. eius, & in hist. Germ. reponit iconem genuinam Thymelæa Monsp. ac dicit: fructum siue baccas dici propriè Coccum Cnidium, licet ita denominetur vulgare Bellerßhals, qua occasione & Matth. denominari hanc plantam Bellerßhals.

Calp. Bauhin. apud Matthiol. posuit iconem C. Bauhin. falsam ex Tabern. in qua pro bacis tricoceis per ramos sparsim appicti fructus simplices.

Picturam quam antè diximus Matthioli non esse veram, apparebit etiam ex seq. Maranthæ verbis, lib. i. cap. 8. Meth. sue sic scribentis: Cneorum Theophrast. per quod Thymelæam & Chameleæa intelligit. Et lib. 2. cap. 15. In Thymelæa historia summi Viri prolapsi sunt, cuius fructus inuolucrum cum Dioscor. dicat foris esse nigrum, intus album: illi nigras baccas per maturitatem in Thymelæa quæsiere: non animaduertentes ibidem Diosc. Thymelæam fructu Myrti depingere, qui inter initia viret, & tandem rubescit: vnde plantam quandam nigro fructu pro Thymelæa ostendunt, quæ tamen ipsa non est, licet ei congenereum esse negari non possit, tum ob foliorum & ramorum similitudinem, tum etiam ob easdem facultates. Sed veram Thymelæam vidimus nos vberimè prouenire in campis inter Caietanæ & Fundanum oppidum, in maturitate rubicundos fructus ferentem: vidimus etiam in Apulia prope Barum: & in Sicilia inueniri scio: fructus autem, & flores in summis virgis racematim proueniunt, non, vt pictura Senensis ostendit, per virgas ab infima eorum parte ad summam. Verum quod in hoc erratum præclaros hæc viros induxit, inter alia est minis proba Græcæ dictionis

versio: nam vbi habet Dioscor. τὸ δὲ σπυρίον σπυρίον, τὸ δὲ σπυρίον σπυρίον: ita verti debet: fructus inuolucrum durum & nigrum, pars autem interior alba: non, vt omnes ferè interpretantur, inuolucrum fructus durum, foris nigrum, intus album: quia illa dictio, foris, non est in Græco: neque per pericarpium intelligere possumus carnem fructus exterioriorem: quia illa rubicunda est, & tenera: hoc autem Dioscor. vult esse durum & nigrum, sed intelligamus nucleum carne nudatum, &c.

Amatus notat Hisp. dici Thruisco: Ital. Peperino: Gall. Lin Saunage: Germ. Bellerßhals, casio sed nec nomen Italicum, nec Gal. nec Germ. placet. Placet verò ibidem ex Dalechamp. figuris apponi Thymelæa Monspellulanæ iconem.

Lacuna, qui falsam figuram Matth. habet ait Castil. Toruisco: Portug. Trouisco: Ital. Treuisco dicit: Piperis verò montani nomen omittit.

Lonic. quoque fictitiam Matthiol. figuram habet, cui tribuit nomina Bellerßhals aut Zyland / aut Zebast: addens Thymelæa Dioscor. descriptionem in omnibus conuenire cum Germano-

D d d

Matth. inconstantia signum aliud.

not. Tabern. signum.

Cneorum Theophr.

Vera Thymelæa.

Matth. carpenter.

Diosc. Serapio corrupta.

Amatus repreh.

Lonicera
gemiscus
error.

rum *Kellerßhals*, se aliis suam opinionem de *Daphnoide* relinquere, cum eo non conuenire. Sed facile impertiam suam in re herbaria prodit, quando iconem *Matthioli*. quæ nihil habet cum *Kellerßhals* siue *Laureola* folio deciduo commune, etiam pari ineptiâ ponit sub nomine *Stadelbasi*, assumpta *Chamelææ* *Matthioli* iconem.

Gefn. vt supra dicebamur, miratur *Thymelæam* suffruticeam, qui granum *Gnidium* gignit, quamque in *Gallia* uidisse ait, & in *Italia* nasci, ignotasse *Plinium*.

Thymelææ
Dod. est
semper vi-
cent.

Dodon. *Thymelææ* fructum similem dicit spinoso albo, vbi maturuerit, rubro, & in eo granum album obductum pellicula nigra, seruidum & vrens linguam: hanc stirpem non amittere folia, sed semper uiuentem remanere: granacius *Abbas* *Gnidium* Offic. incognita esse. Hæc in *Hist. Gallici*. In Lit. addit, *Theophr.* *ὑψηλὰ* à *Thymelæa* differre, nisi nigrum *Cneoron* *Thymelæa* sit.

Cneoron.

Pena & *Lob.* cognata figuræ & naturæ dicunt *Chamelæam* & *Thymelæam*, quam dictam æstimant quasi *Tithymelæam*, id est, *Tithymali* & *Oleæ* mixtâ facie: *Corticoso* describunt amictu, tenaci, cinereo, à summo ad imum deglubenti sequaci, inserti *Laureolæ* corticis: grana Antiquis *Gnidia* vocata, non ena aut dena, primum viridia, deinde ex flavo rubentia. tenella cuticula, succo aqueo turgida, vnum gyrgartum amittente.

Thymelææ
Gndæ.

Perpetuam edoctus [addit idem] cum *Pharmacopœorum* *Uplebe* *Commentator* [*Matth.*] qui hanc non nouerat. *Mezereci* Germanici granum seruidius multò & planè crustas inurens, tum foris, tum intus nobis, quâ solet fiducia, fugillatim *Dioscor.* tum *Recentiorum* omnium *Docto- rum* sententiâ temerè obtrescit. Nani non cœcum ipsum rubrum dat, aut purgare assentit, cui vni albam nuncupat, vnde deiiciendi attribuit, & abundè explicat, vt ex eius verbis liquet. Vnde nec ipsas plantas, nisi superba animi inductione à *Senensi* infertat, & *codicis* *Dioscoridei*, nulla nisi triuiali lectione, cuius tamen admodum accuratum vindicem se fore vult videri initio, affectas, magno multorum detrimento, qui illius freti commentis ad *Hydropem* sunt vsi, rati esse *Diosc.* veras *Thymelæas*, *Chamelæas*, *Daphnoides*, & *Chamadaphnes*, quarum nullam nec legendò quidem, nedum facie, vel vitiis cognitam habuisse tantum hiatorem *Senensem*, culibet vel *Pharmacopœo* iam liquet.

Matth. de
sibi inco-
gnitis scri-
bit

Clus. huic omnia prisca nomina, quæ apud *Veteres* leguntur attribuit, eandem sine dubio cum *Veterum* *Thymelæa* faciens, quod vt temerè negare nolumus, ita etiam pro indubito habere nondum ausimus. *Casp. Bauh.* existimat *chamelæam* *Anguillare* eandem esse cum ea de qua hoc loco agimus: quod nec ipsum adhuc pro certo asserere velimus: ait enim folia infernâ parte alba, quod non obseruatur in *Thymelæa* *Monspeli- sulana*: fortè melius respondet illius *Thymelææ*.

Chamelææ
Anguil.

Irradiemur parumper *Apollineis*. *Fr. Alexandri* radiis. Is inter alia hæc habet.

Quandoquidem *Chamelæa* *Apulis* Græcisque cognita, suffruticem æmulatur, ramos tenaci viscidòque libro conuestiens, *Oleaginis* foliis exiguus, tenuibus, duris, scissis, floribus candidis, in furculorum cacumine aggestis, è quibus nigre bacculi exteriis, carne videlicet nudata semina *Berberorum* instar, *Myrtorum* figurâ & rubentia continentes, radice inutili, foliis, floribus & fructu amaris, acritèrque fauces vellicantibus. *Thy-*

Thymelææ

foris spe-
cies.

melæa, è qua granum *Gnidium*, *Chamelææ* similima, hoc tantum differt quòd virgò bicubitalibus, rectis, ab vna radice multis, non furculosis: nec fructu ab imo ad summum, vt *Matth.* fallitur. *Matth.* Folius angustioribus constat, pinguioribus, viscidis, radice cubitali & crassa, *Raphani* magni instar, cortice crasso vestita, & venenata. Granum verò *Gnidium* *Theophr.* lib. 3. cap. 22. *Piper* *Piper montanum* appellari potest. Huc usque radicat *Apollinis*. Verum nihil clariùs videmus quid velit per *Chamelææ* duplicem plantam, quæ bacis est rie rep. *Thymelææ* creditur, [id est, nostro iudicio, *Laureolæ* folio deciduo] quæ *montanum* *Piper* vulgò dicitur: præterea non intelligimus, quantum ea *Apollinis* planta differat ab illa *Thymelææ* creditâ. Præterea si ipse veram *Chamelæam* tradidit, cur alterius meminit, nempe *Apulorum* & *Græcorum*, quam descripsit ex *Anguill.* sicuti etiam *Thymelæam* *Raphani* radice, quæ fortè, vt antè dictum, eadem cum nostra *Monspeliaca*. Rogamus peramanter *peritos* *Botanicos* *Italos*, vt nos ex his *Labyrinthis* extricent, quòd erit illis facile.

Cæsalpin. *Thymelææ* folia mediâ quadam magnitudine dicuntur *Oleam* & *Linum*, dura & *Cæsalp.* *genuces* exurentia. *Baccas* oblongas, tenuiores *Myrto*, flauescences ex rubro, semine intus nigro, sed medullâ candidâ & oleosa: radicem crassam. *Dioscoridis* & *Plinii* *Thymelæam* dicit, dubitatque an etiam sit *Chamelææ* granum *Cocci* *Chama-* *ferens*. Item *Cœcum* *Gnidium* vocat colore *Croci*. *Hist. Lugd.* *Thymelæam* [inquit] hic appinximus. *Mezereon* quidem ille [*Matth.*] Germanicum potius, cuiusque semen *Piper* rubrum seu *montanum* appellatum, quàm *Thymelæam* veram cuiusque granum *Gnidium* nobis proposuit. *Geminam* *Thymelæam* descripsit *Dod.* & *Clus.* Hæc illa, quæ tres figuras habet: puterat sufficere vna.

Camer. *Thymelæam* foliis *Lini* vocat. Ceterum præter *Thymelæam* *Monspeliensem*, *Aegæ-* *de* qua longa & satis tediola hac narrationis serie agimus, alię sunt etiam plantę, quæ id nomen obtinere: vt *Sanamunda glabra* exultimatur *Thy-* *melææ* species, quæ sequetur. Quæ sit *Thymelæa* minor *Cordi* nondum nobis constat. Quapropter antea cap. peculiariter de ea egimus, eidem capiti obsecramus historiam *Tragi* de *Thymelæa* subungentes, *Chamelæam* *Anguillare* quidam *Thymelæam* existimant, quod asserere non audeamus, vt antè dictum. *Cneoron* si fessit ex *Matth.* à quibusdam *Thymelææ* species existimata ob foliorum quandam similitudinem: de stirpe tamen acrimoniâ. De eâ prius, *Tartarum* *aire* siue *Sanamunda* *Tar-* *prima* *Clus.* *Thymelææ* congener existimatur. Item, *Sanamunda* eiusdem secunda, de quibus paulò post. Item *Sesamides* minus *Dalecham.* siue *Sanamunda* tertia *Clus.* Multa *Laureolam* folio deciduo melle existimant *Thymelæam*. Sunt qui *Laureolam* folio perpetuò virente eandem cum *Thymelæa* *Tragi* existimant, quod nobis non videtur.

Scribit *Adolphus* *Oeco* supra *Hieram* *Logad.* non multum peccaturum, qui *Lathyridis* grana pro *Thymelæa* acceperit. Idem præterea dicit: pro semine *Thymelææ* se *Laureolæ* Germanicę, quam *zeiland* vocant, accepturum: *Thymelææ* enim & *Chamelææ* Germanos carere.

Thymelæa non modò in *Galloprouincia* & toto *Narbonensi* littoreo tractu, sed etiam *Italicis* montibus longiusculè à mari *Tyrrheno* diffusis, vt sunt mons *D. Iuliani*, & *Pisani* *Lucensis*que col-

Matth.

Piper m

tanum

Apoll.

rie rep.

henfua.

Thymelææ

Chama-

ferens

Matth.

Cne

suffr

Tar-

re-

San-

da.

mo-

lechi.

Lau.

Ser-

Sub

Loc

col-

colles, vbi nāquam Chamelæum vidimus. Quin etiam in Océano Gallæ & Xantonice ad Rupellam insulam, *des Ruz* vocatam, id est, mūr-ium. Lob. Clusper totam Hispaniam locis aspe-ri nasci tradit. Floret Iulio, & toto nonnun-quam Autumno, semēque lubinde profert. Ca-mer. circa Neapolim ad vlnā vnius & semis cres-centem obseruauit. Talem & nos copiose circa Montpelium.

Thymelææ succus, inquit Aduers. difficilis premitur & elicitur quā Chamelææ, propter glu-tinosum virus: nec nisi tepente affuso vino, aut consimili quopiam liquore, vt faciliat dum succū Brassicæ marinæ educunt, quo quilibet vti pote-rit, eo modo quo & de Chamelææ succo dictum est. Tunduntur tenella folia, flores, & diu, & vehementer, seorsūque tantillum tepentis vini af-funditur inter tūndendum: tunc prælo ligneo ve-herentius vtgentur, dum trans eolum expiret: tunc igne lento abquandū bullit, dum Loch cras-situm assequatur. Demūque Soli seruido obie-ctum durē sit, addito Stacharo, ne mucescat, sic-que eodum reconditur. Cortices Thymelææ ser-uiunt pro ligandis scopis & fasciculis. Fructu ma-turo rabro Perdices & auiculæ antidiūm vescu-ntur. Rustici Hispaniarum singulis annis propē infinitas auiculas hoc semine curuatis virgis & quibusdam lineis dispositis venantur, testibus A-maro & Clusio. Cautet Camer. ne quis radice v-tatur, quia paucis horis perimat. Thymelææ vi-res ex Veteribus antea diximus.

SANAMVNDÆ GLABRA.

CAP. XLIV.

Rutex quē in tractu maritimo Nar-bonenſi, prope Ares opp. dū collectum hoc nomine donare placuit, Len-tis & obsequi-osis est ramis, cortice tectis flauescēte, in fila Mezerei Germanici in morem ductili: per quos agmi-natim conscen-dunt folia cre-bra, Myrtis si-milia, vnciali plūs minūs lō-gitudine, vix semunciam la-

ta, in acumen desinentia, glabra: ē quorum sinu, per integrum serē ramum flores oblongi, parui, ex luteo herbacei, quatuor folioli decussatis con-stantes. Succedit granum rotundum singulare.

Eadem nostro iudicio videtur planta, quam in-ter siccas nostras inuenimus à Valerādo Dourez: radice dodrantali, digitalis crassitudinis. foris fus-ca, intus candida, lenta, & Xyli instar quodam modo in fila ductili, quemadmodum cortex Me-zerei Germanici, siue Laureolæ folio deciduo: in-fima parte in fibras crassas finditur. Superius si-ti-tem in capita multa diuiditur, ē quorum vnoquo-

Tom. I.

que ramus exit palmaris circiter & breuior [te-nellus, vt apparet, & primulū se renouans] fo-lis ornatus positu & fortā foliorum Sanamundę, qualia appinguntur Alypo Matthioli, vel etiam Apio primum prouenienti, vt à Dod. pingitur.

De hac planta, ni multū fallimur scribit Hist. Lugd. hoc modo: Fruticem & iconem ex Hispania misit Myconus, quem Thymelææ speciem esse suspicatur: folia Myrti: flos luteus: radix cras-sa: cortice à nigro rufescente, crassitudine polli-cari, siensli gustu valdē ingrato, cum acrimonia, a-maro, & fauces abradente. Totius fruticis odor grauis & sapor insuauis. In Hispaniæ Monteferra-to & locis vicinis frequens, & Catalonis Arrago-niæ finitimis. Hispani agricolę vocant *Herbam de Monteferrato*: Catalani *Brisalagiam* & *Ciegega*.

Thymelææ species.

Sapor. Locus.

Calp. Baubini in Animadu. in Hist. Lugd. Thy-melææ speciem dicit, & describit Myconi verbis: sed proponi aliam ex Clus. Sanamundę primæ no-mine. Nobis verō Thymelææ hæc species diuer-sa est à Sanamunda Clusii, idē prudenter Hist. Lugd. utrāque posuit descriptionem & dixit, vi-detur: nihil temerē asserens.

Sanamundam igitur hisutam planē aliam plā-tam ab hac glabra censemus, de glabra & Matth. scripsisse suspicamur in hæc verba: Tithymalo Patalio similis planta, quæ in Hetruria vulgō ap-pellatur *Herba mora*: cuius radicibus prius contu-sis, ac deinde fluminibus demersis pisces protinus enecantur. Sed caret hæc lacteo succo: quapro-pter eam inter Tithymalorum genera iam non es-se annumerandam cognoscimus, cū alias aliter fenserimus, quod aliis notis neglectis, Lini folia videntur & caules subrubentes. Si hæc defue-rit, Platyphylli radices sumant, quo vniuersa re-gio scaret.

C. Bauhin.

Herba mo-ra.

Substruit.

Mycono autore, vis purgatoria ei vehemens, & quā in Chamelæa valentior: nam drach. di-midiæ pondus potentissimē aleum soluit: aca-quas potentissimē vacuat, non sine torminibus & magno cruciatu. Datur in iure aut vino. Hoc remedio Hispani agricolæ vtuntur.

Purgantia. Sui Violenta. Dose.

TARTONRAIRE MASSILI. SANAMVNDÆ I. Clus.

CAP. XLV.

VOCANT Massilien-les, apud quos vber eius pro-uentus, Tar-tonraire suffru-ticem quēdam cubitalem, val-dē ramosū, radice nitentē altē aētā, crassā quem cortex tegit, mirē ob-sequiosus & lē-tus: in minima stamina non si-ne floccis quos lanam dicas carptam, ducti-lis, quali etiam cortice vestiū-tur rami, sed

Descriptio

Radix.

superstrato denso tomento albo, & quasi argen-Ddd 2

Folia

Flores.

Fructus.
Sapor.Tartonn-
raire Lob.Semina.
Radix.
Sapor.Sesamoides
maius quo-
rundam
Hist. Lugd.
Locus.
Descriptio.Semen
Sapor acer-
vimum.Hist. Lugd.
falsatur.Alter eius-
dem error.
C. Bauh.Tartonn-
raire Vnde.Mierda-
cruz.Sesamoides
maius Scali-
g.

Lob. not.

Chamelaa
Solerio.Tartonn-
raire.

Recumbens.

teo. Folia numerosissima, Myrti Tarentinae magnitudine, nisi quod per extremum sunt paulo latiora, in acumen tamen obtusius desinentia, vndique lanuginosa, & tactu mollia, albidula vel argentea, lucida: inter quae flores exeunt, Oleae similes, ait Clus. oblongi, in quatuor foliola per extremum diuisi, colore luteo. Fructus [quemadmodum ex relatu accepit] Thymelegerè, sed nigricante colore.

Idem Clus. folia carnosa dicit, aliquantulum hirsuta, gummosa, si mordeantur amara initio, deinde acra & adurentia. Ramos cortice exterior nigrescente obduci, alio interiori lento.

Quoniam verò Lob. Tartonnraire separat à Sanamunda Clus. habet eius descriptionem hic subnectere, quae eiusmodi est. Noua nostrae aetati iuxta ac elegans aspectu fuit: virgas edit rectas, crassiores, vixenas, tercenas, aut plures, cubito longiores, incana lanugine obsitas: foliis candidis, nitentibus: rosulos in summo pefillos, & [ni labat memoria] pallidulos ex albo, semine pullo, rotundo, Arthemisiae aut Ambrosiae. Radix prolixa pedem, simplex, cortice albigante foris, intus candida, lineo aspectu & fibris dura, lignosa, gustu non admodum calida, nec amara, nec ingrata, non nihil tamen caloris impressi postremo relinquentis, & quadantenus Turbith Alexandrinum huius vulgare referente, inodora, tota lactis expertis.

Permulti, inquit, Hist. Lugd. opinantur Sesamoides maius esse eam herbam, quae in tota ora Massiliae & Liguria, Corsica ac Sardinia gignitur, illicque vernacula lingua Tartonnraire appellatur. Eadem sic depingit: Fruticosa est, pede non altior, radiculis subflauis, gracilibus, tenuibus, si totam spectes plantam, superuacuis: ramis nullis, rotundis, densa lanugine villosis, furculosis: foliis Rutae similibus, numerosis, hirsutis: candidis: flore in summis ramis copioso, exiguo, candido, densius congesto, intra lanuginem delitescente: semine paruo, nigro, gustu tam feruido, ut si quis herbam mandat, diutius ardere fauces videantur, tam pertinaci vrede, ut nulla oris collutione deleri possit. Minger sanè est in Chamelaa, Thymelaea, Laureolaque generibus acrimonia, ac vrendi vis, quàm in hac planta.

Porro quod pede non altior dicit, pusillas tantum aut vidisse aut habuisse Hist. Lugd. Autorem oportet, nam & cubitales habemus, & eas quidem non integras. Sunt nobis & pede breuiiores, sed non tenuibus radiculis. Idem fallitur dum putat Sanamunda tertium genus Clus. de quo paulo post: nostro autem iudicio est Clusii Sanamunda prima differens à Thymelege specie Myconi, in quo à D. C. Bauh. dissentimus utramque plantam vnam eandemque putante.

Pena & Lob. tradunt Tartonnraire dici Galloprouinciae & Massiliensis, ab exuperanti purgandi vi, ob eandemque causam Mierda Cruz Hispanici Clus. Autor est.

Sesamoides maius Scaligeri, ut vult Lob. de quo tamen apud Scalig. aliquid legisse non meminimus.

Nec placet icon Lob. qui non agnouit Tartonnraire idem esse cum Sanamunda Clus. qui probam iconem habet, qualem & nos proponimus.

De hac planta aliquando scripsit Solerius hac verba: Chamelaa, Massilitanis & Beterrensibus [qui Berro & Barsegue locum vocant, ubi praeuenit] dicitur Tartonnraire, id est, tardè aluum lubricans: Arelatensis Recumbens: Aquasextianis, Herba-luarino, Montanis Buehii, haud procul à Ni-

cea Renis Patris. Semina quoque ab insigni M. dico Belgiae D. Jac. Vtenhouio, cum esset in Gallia Narb. Ketumbe nomine nobis missa. Neapoli Sparchina Gallina dicitur. Iac. Rainaudetus Pharmacop. nobis misit hunc fructum in litore maris Massiliae natum, scribens Tartonnraire ibidem vntari, quod aluum mirifice soluat.

Circa Massiliam locis ad mare deuexis, praeterquamque collem vulgò Mont-rond vocatum, squalidum, aridum, glareosum, plurimè fruticat, ut ante nos Lobelius annotauit. Nihil iucundius aspectu quàm colliculi aut arcuatae argenteae huius herbae nitore vestitae. Neapoli quoque nobis missa. Frequens quoque, inquit Clus. regnis Granatensi & Valentino, in apricis & Sole illustratis locis. Vero tempore floret, hoc est, Martio & Aprili. Aestate fructum perficit.

Folia sunt adurentia, ut dictum: ob purgandi facultatem rusticis Hispanis magno in usu. Sed effrenis & exuperans eius purgandi vis, inquit Lobel. non raro Dysenterias fluxusque immoderatos accersit. Praeterea si quis minus peritus, huius folia in puluisculum reducta, vel quopiam liquore diluta, propinaret: ut facit ab ille necator Tmiso, qui nobis primum eam, eiusque vires, ut dicebat arcanas detexit. Hodie impostores, ac quidam ignari, notante Dalechamp. quanta sit huius plantae vis, & corporibus nostris noxia, ex vino albo, vel Cicerum decocto, vel elix carnis iusculo bibendum propinant drachm. vel ii. in validissimis naturis, tanta purgandi potestate, ut saepe ob hypercatharsim sanguis erumpat. Educit autem sic sumpta biliosa, pituitosa, aquosa, id quod & Diosc. testatur à suo Sesamoides: ut mirum non sit, eodem teste, in Anticyra dictum olim fuisse Elleborum, admissereque solitum potionibus ex Veratro albo paratis, ut facilius & citius Veratrum, quod vomitiones magis ciet quàm deiectiones, aluum commodius detraheret. Hoc idem Dalechamp. Elleborum suspicatur, quod fructum Sesamo similem edere Theophr. scripsit, quo in Anticyra purgationes fiebant, Quamquam non solum fructus, sed etiam radice vtile esse scribit: quod negat Diosc. qui radicem ἀπὸ ἀντικύου, id est, imbecilem & inefficacem, seu ignauam, suo Sesamoidi maiori tribuit, semini quoque purgandi vim, quam etiam foliis & ramulis inesse experientia docuit.

SANAMUNDA II. CLVS. CAP. XLVI.

Tartonnraire Affinem fruticem Sanamundam fecit Clus. quem & circa Calpen, vulgò Burthalaga appellari ait, altitudine cubitalem, ramis lentis, flexilibus, carnoso & denso cortice interstitis, qui [sublatà extenore cute] per totam plantam, praeterea circa radicem, Lini aut Cannabis modo in fila deduci potest: superiores ramuli densi-

rum, confertorum, lanuginosorum, & veluti tomento quodam oblitum foliorum comam pariant, superiore minorum, & mucronatorum, falsi non nihil gustus, sed deinde acris & calidi. Exornatur hæc coma flavescentium foliolorum Oleæ similium numerosa sobole. Radix crassa & lignosa superiori similis est. Eius fructum observare non potuit: quandoquidem Febr. florentem inveniebat petroso & salebroso loco, maritimis Bæticæ inter Calpen & Estepona, montibusque Granatæ proximis.

Granatensisibus Mauritanis Samundam vocant, apud quos purgandorum corporum gratiâ frequenter vsurpetur. Drachmæ enim pondere cum decocto Cicerum sumptam, mitificè purgare per inferiora. Circa Calpen verò nullus esse vîus, præterquam ad exalefaciendâs fornaces.

SESAMOIDES, PARVUM DALECH. Sanamunda III. Clus.

CAP. XLVII.

Coccinna est planta, ramis crebris, lignosis, inconditis, inque filii tenuitatem tandem abeuntibus donata, quos fascim densa, candida, cineracea lanugo obvoluit, quæ in maioribus virgis paucior. Folia confertissima ramulis sine pediculis hærent, Thymi aut Vaccinæ palustris, acuminata, infernâ parte ru-

gosa, virentia & in sicca nigricantia, glabra, superna verò [qua parte contrahuntur & velut aluolum efficiunt] tomento albedo penitus obducta.

Clus. sic describit: Sanamunda 3, duas priores magnitudine excedit, candidioribus & multo lætioribus virgis, quarum cortex supra modum lentus est, & frangi contumax. Extremi ramuli frequentes, & ferè omnino tomentosi, procumbentem comam habent, & frequentibus foliolis obfiti sunt, carnosis, parvis, semper viuo minori Dioscor. quod nonnulli *ilicebram* vocant, valdè similibus, virentis etiam facultatis. Flores superioribus similes, interdum herbacei sunt, aliquando pallentes, Sed neque istius fructum observare licuit. Floret autem cum superioribus. Quo porro nomine vulgari appelletur, ignorare se ait. Similem autem fructum siccum ad se aliquando misisse C. V. Alphonsum Pantium, Med. & Prof. Ferrar. & Cortusum Patauinum, hic quidem Ericæ Alexandrinæ nomine, ille verò Cneori. Verum Cneorine, an alio nomine Virentis descriptæ sint hæc stipites, aliis indicandum relinquit. Certum tamen esse dicit Thymelææ congeneres esse, & iisdem facultatibus pollere. Nos Sesamoides minus Dalechampi. idem existimamus cū

Tom. I.

Sanamunda 3. Clus. de quo sic tradit Hist. Lugd. Sesamoides minus quidam nominant, non ad Dioscor. quidem historiam referentes, sed ad Sesamoides maius multorum Dalechampi. [sic] *Tar-taire* & Sanamundam 1. Clus. cum quo cognationem habet originis, saporis, facultatis cathartice. Quidem Phacoides volunt esse Oribasii, ob foliorum cum Lente similitudinem. In maritimis, ut & alterum provenit, sed Cortex magis quam Gallie, Liguriæ: caule pedali, in ramulos plurimos & graciles diviso, lanugine molli vestitos superioris modo: foliis numerosissimis, minimis, lætulis virentibus, Lenticulæ similibus; circa ramos densissimè coarctatis, ut ramotum conspectum adimant, Azoracris specie: flore copioso, tenui, candido, per totos ramos foliis interperso, suavissimi odoris, nec molli & d. similis, & quasvis acres plantas superantis. Purgat, & eodem humores educit, quos Sesamoides maius: sed laboriosius, præterioreque nimis vacationis discrimine. Eius tunc ac coarctatæ drachmam potius immixtam sorbendam dedit Dalechampi. eundem neruorum distentionibus laboranti Lugduni in valetudinario, cui non legnitas aliis deturbata est, quàm si Colocynthidem inposuisset, restitutaque sanitas. Suspicamur eandem Hist. Lugd. huius aliâ habere descriptionem & iconem nomine Cneori nigri Myconi, de qua scribit: Plantam, Cneoron *Pala marina* vulgò dictam à Barcinonensibus, ad nos misit pro Cneoro nigro depictum & descrip-tam, his ferè verbis: Frutex est duorum cubitorum altitudine cum multum adolevit, caule rotundo, flexili, aliquantulum aspero, & ferè nodoso, qualis in Azoo foliis detrahit cernitur, ramulis multis similiter nodosis brachiato, in quibus folia minuta, perpetuè virentia, quæ quò fruticis summitati propiora, eò minora cōspiciuntur, ut quæ in summitate sunt, Cupressi foliis similia sunt, paulò tamen latiora: omnia nonnihil crassa sunt, carnosa, incana, caulem completentia. Flores in viridi lutei: radices crassæ, digitales, lignosæ, albo cortice vestitæ: satis in terram descendentes. Totus frutex, & maxime cortex manu tritus, gravis est odoris: sed vigente canticula folia si conficiuntur, Zibeti odorem quadantenus spirant. Barcinone nascitur locis arenosis, & maritimis, aut non multum à mari distantibus. Floret Autumno, & floribus proventum ad Maium usque producit, foliis aliis decedentibus, aliis renascentibus. Foliorum sapor cum lentore subastringit. Potu huius herbæ hæmorrhoidum inflammationem sedari asserunt: quod & usitu præstatur. Hanc plantam Cneori descriptioni à Theophrasti traditæ optimè quadrare putat Myconus. Ea esse videtur, quam lib. de Cathartici nomine Sesamoidis minoris depinximus. Clus. Sanamundam 2. fecit. *Hæc Hist. Lugd.* At nos non secundam, sed tertiam Clus. Sanamundam censuimus.

Cesalpin. quoque de hac eadem, nō fallimur scribit: Cneorum Hispani milites *Micetiam* vocant, quia eius rami siccati ignem conservant, idè ex his funiculos parant ad tormenta bellica igne exoneranda: appellant autem hos funiculos *Micetas*. Frutex est in maritimis circa Plumbinum, multos spargens ramos, valdè obsequiosos: foliolis brevissimis totos furculos conuestientibus, modo Cupressi, crassis, supernè candicantibus, infernè viridibus. Floret in autumno, & per totam hyemem: flosculi sunt Thymelææ, inter folia, exiliores, & in medio lutei: fructus quoque similis, tenuior, nigro semine. Radix ramosa & obsequiosa, sed gustum non mordet. Eadem in insulis,

Ddd 3

Phacoides
Oribasii
LocusPurgat.
Dof.
Neruorum
distensio.Cneoron
Pala marina
nigra.

Radix.

Zibeti odor

Locus

Tempus:
Super.Sanamunda
2. Clus.
Sanamunda
3. Clus.
Cneorum
Cesalpinii
Micetia
Funiculi
bellici seu
seleparij.

Flores

Fructus
Radix

Cneoron, Thymelæam & Chamelæam intelligere, quæ nomina Dioscoridi vſitata dicit, vt prius illud Theophrasto.

Matthiol. in Dioscor. Casiam Virgili putat eandem cum Cneoro Plin. & Theophrast. Sed quæ plantæ oriuntur in Italia vel aliunde eò afferat, quæ Cneoron referant, quid referat, se non habere ait. Guiland. in Theone, Cneorum vtrūque Chamelæam & Thymelæam esse ex Aretæi, Dioscor. Plin. Gal. & Actii traditione ignorare demiratur. Matthiol. respondet in Epist. ad Cratonem: Cneorum, quod videat Guilandinus inter adulterinas Thymelææ nomenclaturas habere Diosc. quodq; habeat Gal. & Plin. ad quod me adnotasse ignorabat, non sine ingenti latratu barbarus ille Canis me adortus. Verum Theophrasti Cneoron à Dioscor. & Gal. Cneoro pluribus differt notis: Thymelæa Chamelææ ambæ graucolentes sunt: grandis atque radice haudquaquam nituntur, nec florent, nisi Vere inchoante, nec humi procumbunt. Adde quod Cneoro nigro folia Tamaricis reddidit Theophrast. Sed eiusmodi folia nec Chamelææ nec Thymelææ insunt. De albi Cneori genere meminit Plin. inter odoratas plantas de altero verò Cneoro, de quo Diosc. & Gal. meminit is loco superius citato. Scribit de Gnidio grano Theophrast. statim simul ac de Piperi egit non autem vbi tam diligenter Cneori historiam describit, vt pote, qui Gnidium granū non ignorabat Cneori non esse fructum. Idem in epist. ad Murantham similibus argumentis conatur refutare Muranthæ opinionem: addens, nullum esse inter Thymelæam & Chamelæam coloris discrimen, quo nigra altera appellari debeat, altera verò alba. Pro Guilandino rursus respondet Paul. I. Ies. aduers. Matth. Probl. 8. in hunc modum: Multa sunt quæ sententiam Matthiol. de Cneoto infringunt, quod nullius rationibus euentibus probati posse puto, quàm ipsiusmet Dioscor. & Theophr. autoritate, cui ille inniti quàm maximè videtur. Neque enim Cneorum inter adulterinas solum apud Dioscor. nomenclaturas legitur, quemadmodum Matthiol. commentari fuit ausus, neque etiam verba Theophrast. de vtrouque Cneoro & Dioscor. de Chamelæa & Thymelæa adeo longè inter se dissident, quin ambos de iisdem locis esse plantas docere queant. Pluribus rem prosequitur Hæssus, quem consulere poterit Lector, cū susam huius controuersie tractationem, ex illius scriptis integram huc transferre non permittat breuitatis studium. Nos sanè neutiquam legimus apud Veteres Thymelæam & Chamelæam grandis atque radice haudquaquam esse, & non florere nisi Vere inchoante, vt Matthiol. ait. Hoc quidem conuenit Laureolæ folio deciduo, quæ non floret nisi vere, quam Matth. videtur confundere cum aliis plantis, vt antehac demonstratum.

Mirum etiam Matth. ita inconstanti sui que immemorem, vt exhibeat pro Cneoris plantas cui folia nullo modo similia Tamarici, quale eius Cneoron frutex, de quo nos antè: & Cneorum herba, de qua etiam suo loco, titulo Ocymoides vel Saponaria minoris.

Doctissimorum quorumcunq; iudicio, inquit Clus. Cneorum Theophrast. à Thymelæa & Chamelæa Dioscor. non differt. Quin & Cæsalp. Plinius [inquit] Chamelæam petrosi nasci tradit, non vltra palmi altitudinem, foliis Oleæ amaris, odoratis: videtur autem intelligere Cneorum cædidum Theophrast. quæ inter Coronarias Casia à Latinis vocatur. Idem Cæsalp. eo cap: quo hæc

trahit nempe 7. lib. 4. duas plantas describit, quas ambas descriptiones possumus cap. de Laureola decidua, vt qui dubi sumus, quas plantas intelligat: quartum vna fortè Chamelæa folio subtus incano, altera Laureola folio deciduo. Idem tamen cap. 9. tradit, Cneorum Hæsp. Miccian vocatum: [de quo prius actum, cap. de Sesamoide minore Dalecham. siue Sanamunda 3. Clus.] ibidem Theophrastum dicit Cneorum appellare.

Rob. Const. in Lex. *αργεον* vel *αργεον*, Casia herba, differens à Casia frutice aromatica, de qua Virg. De hac intelligit Plin. lib. 2. cap. 12 & lib. 12. c. 19. Vbi Cneorum quod Casiam Hyginus vocat Cneorum Hipp. etiam *αργεον* vocat, vt plurius dictum in superioribus.

Cæterum Cneori nomine has inuenimus plantas exhiberi: *Chamelæam tricoctam*: *Chamelæam folio subtus albo*: *Thymelæam Monspelensem*: *Laureolam folio deciduo*, ac etiam *folio perpetuo*: *Cneorum Matthiol. frutex*: *Tartoraire siue Sanamunda 1. Clus.* *Sesamoide minor*: *Dalecham. siue Sanamunda 3. Clus.* *Casia Monspel.* de quibus omnibus abundè actum d. *florētis locis & capitibus.*

Dalecham. *Cneorum album* facit plantam dictā *Argentæam*, de qua mox. Item *Nerium alpinum* quorundam de quo 1. 13. *R. smaragdina* Mart. lib. 28. eodem *Lanendia* siue *Pseudonardus* lib. 28. *Cymphora* Monspel. lib. 29. Eodem etiam *Ocymoides minor* siue *Saponaria*. Dod. inter Synonyma *Dypfaci* ponit Cneorum.

Ita vides in quantum confusione in Cneori historia ab Herbariis fuerit coniecta, singulis serè nouam quandam, ne nihil dixisse videretur, pro Cneoro obtudentibus. Nos vt speramus, aditū patefecimus posteritati hæc omnia diligentius examinandi ac diiudicandi.

CNEORVM ALBUM DALECHAMP. aliis Dorycnium.

Cneori albi Dalecham. plantam in hortis A- Descriptio
Cdonidis aliquando aluimus, cuius rami tomentosi, albi: folia quàm vel Chamelææ vel Thymelææ maiora nonnihil, ad magnitudinem foliorum Mezerci Germanici siue Laureolæ folio deciduo propius accedentia, argentea lanugine vtrinque nitentia, mollitie holosericea, per extremum obtusa.

Dalecham. autore, in summo ramorum vertice velut in Corymbos acernatus emicat: Semen nigrum, crassum, in folliculo ranquam glumà reconditum. Radix grandis, in profundum subiens.

Imperatus scribit, folio esse simili Oleæ, & flore integro, D d d 4

Dorycnium Imperati.

Semper-
virens.

fruticem esse sempervirentem, & hyeme folia non abiciente in.

Fructus.

Calpurnio quique herba fruticosa est, multis ab eadem radice cubitis simplicibus, altitudine dimidii cubiti, numerosis foliis circumdatis Oleo signata, paulo angustioribus, molli lanugine, coloris viridis, in summis virgis coma prædens, in qua flores candidi Calathii effigie, & fructus Corniculati minoris.

Dorycnium.
Argentaria.
Argentina.
flore par-
pareo

Il. f. Lugd. scilicet esse Cereorum album Dalechampi. & quorundam Herbariorum sententia opunde quadrare cum descriptione Theophrasti. Calp. & Dorychnium vocat. & ex Sicilia habetur scribit, vulgoque Argentarium vocari. Sed quæ sit altera eius Argentinæ nescimus: quam tradit editi in asperis collibus & maritimis, brevioribus ramulis humi sparsis, ciliatis, foliis pinguioribus brevioribusque: floribus purpurascens in plures ramos distribuit. Dioscor. Dorycnium tradit Oleæ supernascens similem &c. foliis Oleæ angustioribus, ubi scilicet legendum esse idem vult Calpurnius. Imperatus quoque Dorycnium Dioscor. putat, & Iacobus Plateau, ut annotat Clus.

Locus.

Nascitur in locis lapidosis & saxosis maritimis teste Hist. Lugd. Nos pulchrum ramum intersectas nostras habemus. D. Calp. Bathino quoque missa fuit titulo Dorycnii Diosc. Sata nobis ex semine aliquando provenit in horto E. C. Montb. De viribus eius nihil adhuc cognitum nobis: si sit Dorycnium quod non negaverimus, sed iudicio Lectorum relinquimus, eius vires reperient Lectores in nost. Hist. lib. II. cap. de Dorycnio Veteribus dicto, ubi etiam comperient æquiuocationes.

Ordinis
ratiō.

Ceterum de Cneoto non baccifero frutice vel suffrutice hoc loco egimus, propter historiam eius communem cum Chamelææ & Thymelææ, quæ & Cneorum plerisque Doctis putantur, & baccifera sunt. Non male quoque facturi videbimur, si sequentem fruticem, foliis non vsque adeo diversum à prædictis, licet non bacciferum, sed facultate ad eandem plurimum accedentem, idemque terribilem herbam dictam, eum sit frutex, hoc quoque loco tradamus.

mus.

ALYPVVM MONSPELIANVM,
SIVE FRUTEX TERRIBILIS.
CAP. XLIX.

Alypum Monspelianum, frutex est cubitum aut sequicubitum altus, in multis diuisis ramos lignosos, satis rhenus, rubentes, vel ex fusco purpurascens cortice testos, per quos folia concoloria ferè nascuntur, Myrto vulgaris accedentia, magnitudine suam non itè penitus formam.

Ex angustissimo enim principio ad extremum usque propemodum dilatantur, ubi interdum & vnâ aut altera crenâ incisâ, obtusum mucronem efficiunt, crassa, folida, amara. Flosculi extremis ramulorum plurimum, aliâ ad medios ramulos glomeratim congesti hærent, purpurei, ex tenuibus staminulis contexti. Radix crassa, dura, nigra lignosa. Cuncta planta, inquit Lob. amara & inamano Thymelææ aut Chamelææ gustu, aut vehementiore etiamnum à sexto anno.

Quoniam verò Clusius Hispania naram describit, & quædam habet in sua descriptione, à nobis non annotata, lubet & illam subiungere. Suffrutex hic potius, quàm herba, cubitali aut ampliore altitudine allurgit, multis ramis lignosis, duris, fragilibus ramentis & nigricantibus præditus, circa quos ex tuberculis interdum multa confertim & simul iuncta folia nascuntur, in tenerioribus verò ramulis, qui plerumque rubescunt, rariora, Myrte ferè, longiuscula, ex cæruleo nigricantia, carnosa, nigricante pediculo, acuto mucrone, extremitate amaritudinis. Summis ramulis singulares inhaerent calyces squammarum compacti interioris orbis florum Scabiosæ aut Morfus Diaboli magnitudine, qui florem continent villosum & lanuginosum, ex cæruleo candicantem in medietate, ac in ambitu omnino cæruleum. Semen se ignorare ait, & florentem tantum conspexisse.

Alypum Montis Ceti Narbonensium, Herba terribilis vulgò: si inquirunt Aduers. uti nonnullis crudis persuasum fuit, Arabes vocitarunt Turbith quodlibet Pheg. nagogam, paulo vehementius pituitam educens, meritò & istum fruticem possit quis Turbith vocare, nec enim minus male ominato nomine, quàm Turbatorum Turbith vocat istam herbam Terribilem vulgus Narbonensium, ubi Impostores valitudinis caupon. stores impij arque tribades mulierculæ terribiles, ut vocant, illic moluntur purgationes istius terribilis fruticuli folijs, floribus & semine.

Eam si Scædensis prorsum siluisset, nec pingendo deprauasset, melius suo honori Lectorique consuluisset. Hanc enim cap. de Tripolio, sibi etiâ ignoto, ubi multum inceptit, & Alypum plantam

tenibus Ferula folijs esse dicit, non istam: Dioscoridi inponit, Brassuolæ & alijs destillimis conuiciatur & obreclat, argumentis ab illorum monumentis mutuo sumptis, etiamque vestigatore ingenuo indigna prorsum & vecordia plena verba illa inseruit: Non refert, cuius sit plantæ radix Turbith Alexandrinum, cum eius facultates à Medicis optime sint perspectæ. Sic scamnidicum vel aratocent, non commentatorem loqui decet. Nullam hodiè nostra ætas nouit plantam, vt eadem Aduers. tradunt, cui Diosc. Alypum assimilari queat, neque vllam plantam habemus, quæ æque bene, imò vilo modo (præter Ferulas) Alypo congruat, siue lineamentis, siue efficacità purgandi, æque hic frutex Maritimus.

Sanè hanc quominus asseramus genuinum Alypum, vna notula non tam obstrept, quàm deest, foliorum nimium: quæ non fuerint expressa à Diosc. aut fortassis fuerint labecula codicis peruersa: mutata nempe voce *uadædes* in *uadædes*, vt sit non sububer, sed fœniculaceus frutex. Hincque Mesue suum Turbith ferulaceum fecerit, vel Tapsiam cum nonnullis.

Eadem Aduers. tradunt non esse Parmicam. Lob. in Obs. dicit esse Ptarmicam, & Conyzam tertiam quorundam. Quarit etiam an sit Calceifraga Diosc. At si corrigeretur Diosc. lectio, & pro voce *uadædes* reponeretur, vel *uadædes*, vel *uadædes*, ita enim esset corrigendum, multò minùs herbæ terribili responderet Diosc. descriptio. Nam quæ obsecro similitudo eius cum Fœniculo? nulla omnino. Nec etiam potest dici *uadædes* radix Betæ: nec plena succo. Imò nec nobis propriè videtur dicenda *ptæ*, siue herba, cum reuera sit frutex lignosus, cuius & radix & virtulta lignosa.

Vix putamus Matth. hanc plantam voluisse exprimere, id tamen poterit suo loco diligentius considerari.

Berici, teste Clus. *Coronilla de frayles*, hoc est, coronulam Fratrum siue Monachorum vocant, quasi eorum orbicularem tonsuram flore referentem, & *semper exorta*, quia semper arida & exsucca videtur. Murciani verò & Valentini vulgari voce *Segullada*. Nonnulli Valentini Academia: Professores *Hypoglossum* esse censebant: sed nihil cum Hypoglossò à Diosc. descripto commune habet, nisi quis fortè ob foliorum eius cù Rusci folijs affinitatem ei hoc nomen donandum putet, quæ tamen in hoc frutice circa pediculum oblongiora & angustiora, sunt: præterea dissimiles vtriusque facultates.

Hist. Lugd. *Empetrum phacoides* dicitur, & *Herba terribilis* Narbonensium. Scribit tamen: Diuinare potiùs quàm certo statuere licet, quæ planta legitimum Veterum Empetrum asseri possit. Si tamen coniecitur locus sit, Dalech. Empetrum esse opinatur plantam, quæ à vulgo Narbonensium Herba terribilis vocatur, cuius cap. de Alypo mentionem faciemus, ob violentam in corpore purgando facultatem. Ea nunc in ipso maris littore prouenit, salsum humorem bibente eius radice ac tum salso gustu est, vt ceteræ plantæ, quarum radix marinam aquam fugit: nunc in montibus mari vicinis, vt in monte Cestio, vulgò *Cap de Ceste*, propè Agatham, nullo maris succo imbuta, sed tantum obiecta eius afflatui, ac tum saluginis experts, gustanti perquam amara sentitur.

Eadem Hist. Lugd. sic depingit: Cubiti esse magnitudinem, & eo maiorem, cortice purpurascente ramosum, folio Lentis, sed Lentis modo

per æquales versus non disposito, per ramos & turculos nullo ordine procedente, superne viridi, inferne candicante, capitulis in ramorum vertice purpureis & rotundis, Aphyllanthi non dissimilibus. At nobis sanè valde quàm affectatè, ne dicamus sictè Lentis folio dici videtur, propter vocem *phacoides*, attributam Empetro apud Diosc. cum alij *phacoides* vocari tradant, vt posica ostendatur. Profectò parum nobis videtur in folijs Herbæ terribilis esse similitudinis cum Lentis folijs. At non idèd prorsus rejicimus esse posse Empetrum Veterum. Considerentur quæ mox tradentur de Empetro.

Miramur quoque cù Hist. Lugd. capiti de Empetro non subiunxerit caput de Alypo, sed interposuerit vtriusque caput de Cucumere silu. & cap. de Colocynthide. His demum subdit iconè Alypi Matth. quam ex Penæ autoritate corruptit & deprauauit: nihilominus tamen denudè proponit suam Empetri iconem titulo Alypi Penæ & Herbæ terribilis Narbonensis. Præstitisset nostro iudicio, vno capite fuisse scripta & tradita, non quòd existimemus Alypum Matth. idem cù Herbæ terribili, licet hanc opinionem non reprobet C. Bauh. in sua Animadu. in Hist. Lugd.

Tabern. quoque duas ponit figuras huius plantæ pro diueris, & sub diuersis titulis, Alypi & Hypoglossi Valent. Clus. Camerarii: Alypum autem apud Matth. vix putamus idem cum Herbæ terribili seu Alypo Lob.

Ceterum Alypum potissimum in monte Cestio Frontignano oppido versus Austrum opposito, & in mare sitò frequentem obseruauimus & legimus. Quamvis & in alijs Narbonæ & Galloprouinciæ locis ad mare & Austrum deuexis, & præruptis maximè, vt annotat Lob. natales suos delegerit. Flores in prædicto monte vidimus mense Aprilis. Febr. mense floribus onustum inuenit Clus. in Baticæ solitudinibus circa Antequeram. Martio autem inter Velez, & Rubio, & Lorca, quæ Eliocrota Veteribus dicitur, Murciani regni vrbes, totoque Valentino regno.

In Italia quibusdam instructioribus hortis cultam, & proceritate foliorum, quæ amplitudine speciosiorum paulò obseruauimus. D. Calzolari Verona nobis ostendit pro Parmica: quo nomine & destill. Medico Rantzio in horto Florentino lectam nobis attulit, & ex Prouincia misit lac. Rainaudetus industrius Pharmacopæus. Vim ætharicam violentam huius stirpis antè diximus. Circumforanei Baticæ Medici, notante Clus. eius decoctum propinare dicuntur iis qui Gallica scabie siue Venerea Lu laborant, non sine magno, vt aiunt, successu. Hist. Lugd. quoque purgandi vim Sesamoide utroque [intelligimus Sanamundam 1. & 2. Clus.] non imbecilliorè habere testatur. Purgare autem bilem, pituitam, & aquas, non aliter quàm Tithymalus. Quapropter eà non temerè vtendum censemus.

EMPETRVM PURGANS.

CAP. I.

Paulò antè dictum, quibusdam vidèri Alypum esse Empetrum. Videamus ergo quid Veteres de eo tradiderint, potissimum de purgante, Empetron, inquit Diosc. aliqui Phacoides vocant. Nascitur in maritimis & montanis, salso gustu. Quod verò propius terræ fuerit, amarius sentitur. Trahit pituitam, bilem & aquam, da-

Hist. Lugd.
jugillar.
eiusdèque
multiplex
error.

Tabern. nos

Locus.

Tempus.

Cultus.

Parmica.

Vires &
vfas.

Purgans.

Cultus.

Vfus.

tum in iure aliquo, aut in hydromelite. Obiter vero notandum caput hoc empetri in quibusdam exemplaribus deesse. Empetron vero Gal. Paul. &

Calcifraga.

Aetius non *calcifraga* sed *empetron*, alio nomine vocari tradunt, ita ut non temere quidam suspicentur ita apud Diosc. legendum esse. Porro ea verba quod 'propius terra, amarius sentitur, aliter reddidit Plin. sic scribens: Empetrum (Empetros. CH.) quam nostri Calcifragum vocant, nascitur in montibus maritimis, fere in saxo. Quod propius mari fuerit minus falsa est potaque bilem trahit ac pituitas: quod longius magisque terrenum, amarius sentitur. [Sed quidam, ut Plinium cum Diosc. concordent, sic legendum censent: quod propius mari fuerit, magis falsa est &c. Veritate vires perdit. In iis vero quæ proximè sequuntur] Recens vinas ciet decoctum in aqua vel tritum, calculosque frangit. Qui fidem huic promisso querunt affirmant lapillos qui subferuefiant, vna rumpi. In his, inquam, videtur Plin. Empetrum marinum cum Saxifraga confudisse deque hac illa inaudienda accipiendaque esse, ut ante nos & Marth. & Dal. obseruauerunt.

*Empetra
duo Herm.
Empetron.*

Eryma.

Empetron ad solis purgationes commodum iudicat Gal. bilemque ac pituitam educere. Gustu salum esse: proinde ad alia quoque vitari licet, ad quæ pollere docuit substantiam falsam.

Paulus quoque Diosc. secutus, mentiones duas Empetri habet, quasi duorum generi. Gal. vnicū. Aetius etiam Empetron vocari solitum affirmat.

Porro Empetron dictum videtur quod nascatur in petris, eademque origine *Empetron* ab Antiquioribus. Nec solum quia lentis figuram & speciem refert, Phacoides, sed quia Marrubio si mile Praefoides est, inquit Marcell. Plinius Saxifragam à Latinis vocari ait, miscetque eodem notante cum ea quæ priuatim & seorsim à Diosc. Saxifraga descripta est. Ex quo suspicatur, quod in Saxifraga dictum, non esse illud in Diosc. eo nomine recipiendum; aut si sit, quod tamen verisimile non sit, variantibus historia & medicina: bis de eadem actum fuisse, antè sub titulo Saxifragæ, & iterum sub Empetri. Paulum quidem Empetri manifestè, Saxifragæ autem nusquam meminisse. An verò Empetron idem sit cum Saxiphago, vel diuersum, non facile quis indicabit, inquit Cordus. Vtrumque fuerit, nulla iam hoc nomine extat herba.

Cornario Phacoides in Diosc. suspecta est: & caput quod de Altero Empetro Diosc. habebat, de Saxifraga inscriptum, à se inter suppositicia relatu testatur, ac quod Græcam inscriptionem non præferret, illegitima iudicatum. Habere tamen & Paulum Saxiphages, idque vrinam ciete & calculos atterere. Quare à Plinio confusa duo Empetra diligenter esse distinguenda. Quin & Herbarii nostri multas saxifragæ species ostendunt, quas omnes Steinhed appellat, ut in ipsis diligenti distinctione sit opus.

Atist. l. 4. de part. anim. Epipetri ab aliquibus vocati meminit, quod ad præsens Empetron pertinere autumat Cornar. & nos Cuscutam censemus, de qua suo loco.

Non desunt, inquit Marth. qui Oedipum se faciant, & Diosc. obscura quasi ænigmata de Empetro audeant soluere. Plinius fortasse similitudine deceptus, quod Empetrum Saxifragam existimauerit. Vires quas vtrique tribuit Diosc. pui vni impetro attribuit. *Hæc ille.* Sed si Marth. suæ opinionis autores citasset, non in eum hæc scripserit Rob. Const. in suo Lex. Plinius Empetron non confundit cum Saxifraga, ut criminatur

*Epipetron.
Arist.*

Saxiphages

*Phacoides
Cern.*

Matth. sed discretis verbis distinxit lib. 22. c. 21. v. quiens. Saxifragum Adianthi genus esse.

EMPETRYM SARXIPHAGYM.

Meminis & alterius Empetri Diosc. his verbis: *Σαρχιφαγον* alius *Σαρχιφαγον*, aliis *Εμπετρον*, Romanis *Σαρχιφαγον*: Frutex est furculosus, (*βελανος σπυραγιδος*) in petrosis & asperis locis nascens, similibus *εμπετρον*. Marcell.

Vim habet in vino coctus & potus, ut febricitantibus [ut febricitantibus omittitur in vetustiss. cod. Marcell.] opuletur: vrinæ item stillicidiis & singultui, & ut in vesica calculos atterat, & vrinam ducat. Hermol. hoc caput retinet, sed vocem Epithymi non habet, nec etiam cod. Basil. nec Parif. Ruellius & Cornar. addunt quidem, Epithymo, sed ipsum caput, ut subreptitium & adulterinum reijciunt.

Saxifragum, inquit Hermol. & Saxifraga Lat. dicitur. Item Calcifraga; si modò hæc est, quam & Plin. & Diosc. alio loco Empetron appellant. Corrosi & ambusti sunt hac parte Græci Diosc. codices, nec quale sit huius herbe folium, animaduerti villo modo potest, & in ipso verborum textu spatium inane vacat. Porro veterem in Diosc. picturam huius herbe vidisse se testatur Herm. non plus folijs, quam ciris minutis & c: Recentioribus de hac herba parum conuenire, alios Tritici foliorum figuram, alios marinarum Batii similem dixisse, alios Tormentillæ vulgò dictæ.

Marcellus peregrinam Græcis & alienam vocè esse rectè annotauit. Idem ait: si negremus Diosc. esse hoc caput, contra Græcos Latinosque codices omnes & Posteriorum decreta id erit: inclinatur tamen animus non esse Diosc. legitimum illud caput, aut non Saxifragam Latinam appellatione à Græco homine dicendam fuisse: sed quo in plerisque hæc indicatur, Saxiphagon, à minuendis & erodendis carnibus; et si appellationis huius nulla sit nobis causa aut ratio. Paulus, ut idem notat, qui totum in sextum suæ Medicinæ Dioscoridem multa breuitate exscripsisse videtur, Empetri manifestè meminit: Saxifragæ autem nusquam: quod non relinquendum ab eo fuerat, si tunc in Diosc. Saxifraga legeretur, aut ipse pro diuersa eam recepisset. Cederemus nos etiam eandem Saxifragam & Empetron esse, nisi diuersa penitus vtriusque historia & medicina esset. Ruellius dicit Saxifragam à Paulo Saxiphages nominari, sed id caput non esse legitimum Diosc. facile eo persuaderi posse, quod Latina appellatio contra Scriptoris morem Græcæ præferatur. Verùm nullius id argumentum valoris esse, inquit Cordus: & addit, hoc Saxiphagon esse, quod Gal. Cestron etiam dici testatur, quodque Paulus Pulegio simile esse dicit, sed minus. In Cestri, id est, Betonicæ capite cum Epithymo comparare: [non inuenimus in Diosc. capite de Betonica, sed in hoc cap. de Saxiphago.] Ille verò suspicatur non legendum esse Epithymum, quoniam nulla sit inter Pulegium & Epithymum similitudo. Quare Thymum pro Epithymo legendum esse, non sine ratione conijcit.

Lonic. cōiectura est nominum ratione eundem esse fruticem & hunc, & qui deinceps alio loco à Diosc. describitur, nisi diuersæ vtriusque essent medicinæ. Rectè tamen esse diuersas.

Matth. in Diosc. retinet caput Saxiphagæ, lijs Empetri, dicti. At Const. apud Amat. aperte scri-

Defe

De

De

De

De

De

De

De

De

De

De

De

De

De

De

De

De

De

De

De

De

De

De

De

De

De

De

De

De

De

De

De

De

De

De

De

De

De

De

De

De

De

De

De

De

De

De

De

De

De

De

De

De

De

De

De

De

De

De

De

De

De

De

De

De

De

De

De

De

De

De

De

De

De

De

De

De

bit, supposititium & spurium esse illud caput de Saxifraga, non enim in antiquis Dioſc. exemplaribus legi. Quin hæc, quæ à Fallario quodam interposita sunt de saxiphragia, ita deprauatæ & corruptæ Græcè tradidit, ut qui hæc interiecta & non legitima non possit agnoscere, nesciat planè quid dulent æra Lupinis. Plinium vocare Adiantum Saxifragum, quod calculos comminuit.

Ceterum plurimæ plantæ pro Veterum Empetro habitæ sunt, ut frutex ille, quem supra Alypi Monspel. nomine descripsimus. Anguil. epist. 14. meminit Empetri in Græcia, dicti *Prosas*, voce corruptâ à Præſoide folijs Alchali purgantibus, alibi post Cali. Antea considerandum proposuimus an Sefamoides minus Dalech. siue Saumunda 3. Clus. possit conuenire cum Empetro Dioſc. Amatus ignauiam suam satis prodidit, quando non ausus sit describere suum Empetrû, de quo in suo in Dioſc. com. scribit, confundens diuersarum plantarum nomina, quando sic tradidit: Empetron, Calcifraga, Gal. *Percipieret* Germ. *Steinfrant*: mox addens: Empetri historiam tam succinctè narrasse Dioſc. ut quæ illa sit herba, difficile sit adiungere. Olim verò apud Antuerpienses agebat, apud quos magnâ diligentia simpliciæ medicamenta inuestigasse ait, Cornelium Medicum Antuerpiensem sibi herbam cæspitosam, sapore salis, prope mare nascentem, obtulisse, quam Empetrum esse contendit: Nam & pastorem, qui illam ad eum attulerat, iureiurando affirmasse, Oves quum malè haberent, ad illam tanquam ad certum salutis asyllum confugere: eiusque esu multitas, morbum propulsasse & immunes mansisse.

Considerent petiti, an Crithmum 3. Matth. in com. cum magnis fig. siue Chrysanthemon marinum esse possit, de quo agemus suo loco. De ea autem scribit Marth. Non deesse qui Empetron faciant, sed se ipsi haud subscribere autum. Sylu. in Mes. annotat Sennam quosdam Empetron Dioſc. putare. Crithmum siue Fœniculum marinum aliqui esse Empetrum: Verum esse nequit, cum non purget: de eo agemus in libro umbelliferarum. Ruell. Empetrum seu Calcifragam Lat. multis esse Cristam marinam: & retinet vitiosam Plin. lectionem de Empetro.

Matth. pro Saxiphago, alijs Empetro, exhibet herbam Fœniculi vel Anethi folio, de qua lib.

Vmbelliferarum saxifragæ nomine, quæ non frutex est, sed herba. Is etiam in post. suis com. alias etiam nobis obtrudit plantas pro Empetro, & potius de saxifragijs.

Hallucinantur, inquit Ryff. apud Dioſc. qui eam herbam, quam Oſic. Saxiragam albam Weis & Böhensleinbrech appellant, Empetrum esse contendunt. Sed Ryffius, ut suo loco copiosius dicetur, dum alios reprehendit, nec malè ipse tamen quoque hallucinatur, pro saxifraga alba, Icone exhibens Polemonium petraeum, a quo non distinguit.

Inceptè quoque Thurnisius in suo Pisone Saxifragam albam vocat Empetrum Dioſc. & Lonic. Empetrum Galenicum nihilo aptius Saxifragam & weisse Ertinbrech Tragi dicit. At ipsemet falsus est Empetrum esse fruticem: non igitur saxifraga alba fuerit, quæ herba est. Cur Galenicum dicat nescimus. Præterea non purgat: quod tamen in Empetro requiritur. Multò inceptius idem alibi ad Empetrum refert Germ. *Barnfrant* / *widertod*, & *Zungstianhar* / addens ex Gal. ad folias purgationes commodare. Quanta quæso confusio diuersarum? Aut quid purgantis facultis vel is vel alius in his plantis obieciuit. Quis item minutissimas herbulas frutices dicet?

Tragus Polytrichum suum alterum ac etiam tertium ad Empetrum refert. Item Polytrichum suum primum, siue Rosellam Cordi. Ruell. Parisiensibus saluam Vitæ dictam, nobis Rham murariam Empetron suspicatur. Euchar. Rosellin Herniariam. Et Gesl. ait, Herniaria Empetron Trago, nescio quàm rectè. Nos planè rejicimus ob antè dictas causas. Casp. Bauh. in Phytop. Polygonum 6. minus seu Millegrauam maiorè Tragi Empetrum dicit. Empetrum album Paracelsi, cuius Thurnisius meminit l. 6. c. 14. in Pisone, titulo de Saxifraga alba, fortè Milium Solis.

Muli hallucinari mihi videntur, insit Ruell. quoddam huius herbae [videl. Calcifragæ siue Empetri] sedunt picture, notis omnibus reclamantibus nempe cirris minutis &c. de quo suo loco, sub saxifraga. Hæc autem sunt contra Hermol.

Cornarius Empetrum idem putat cum Epipetro Arist. quod nos, ut dicebamus, Cuscutam censemus.

Math. res
preh.
Saxifraga
censuit.

Ryffius not.

Polemonium
Petraeum.

Ros Solis.

Ruta muraria.
Herniaria.

Milium
Cuscuta.

FINIS LIBRI QVINTI.

HISTORIÆ UNIVERSALIS PLANTARVM

LIBER SEXTVS.

CCXX

BACCIFERAS SPINOSAS EXHIBENS, TAM
ARBORES, QUAM FRUTICIS.

BACCIFERARVM nondum est finis. Neque talium haud parua restat classis, sed quas natura spinis armavit, sive ut occursum impatiuntur, arceantur, sive in eas abeat alimentum terrestrium partium sive alii quippiam in tam rem humana temeritas, vel potius fragilitas comminisci audeat, non contenta sum visse, quod sit, sed cur ita fecerit Deus parvisque rerum in natura, sciscitari ausa, et tandem intelligat se nihil scire. Dignitatis ordinisque prerogativa tribuitur omni etiam in nobis aut vrbibus decantatissima Olea: quae ut sativa & culta, et si spinosa non sit, natura tamen talis esse videtur, cum sterilem in Oleastrum abeat, qui spinosa est arbor.

DE OLEA. CAP. I.

OLEA SATIVA.

humanum plus minus crasso, magna ex parte nodoso, moerore aequaliter spissa satis solida, alicubi & crispata & tortuosa, gustu amariante, colore ir-

ter flavum & spadiceum ferè medio, nonnumquam etiam maculis utriusque coloris invicem convolutis conspersa, præsertim cum ad iustam ætatis consistentiam pervenerit, teste Cordo: Cortex tam truncum quam ramis obducitur coloris cinerei, lævis, glaber. (Cordo in his flavus.) Folia oblonga & arguta, salignis ferè similia, acuminata, inæbris ac manifestis veris (excepitotunico nervo insigni à pediculo ad acumen oppositum excurrente) crassa, rigida superius ut nobis quidem videbatur, coloris atrovirentis, ac terè saturatius virentis, (a tamen Cordo, [Vi g. ferè imitatus, fonde qui flava dixit,] in virid. flavescentia, superius quàm inferius illi dicitur cortex aliorum arborum naturam) inferius capessit: villis tamen pilis obsita, tam brevibus pediculis herentia, ut surculis quasi inserti videantur: ex quorum alis præferuntur pediculi, quibus floris racematis coherentes sustentantur, albicantis, Sambucinis similes, & quatuor foliolis fustibus rudimentum complectentibus contexti: Cordis aspectu mucosos dicit, & propemodum racemosos: qui non omnes ad frugem perveniunt in Europa. In his verdè locis quibus proprius est hæc arbor, proveniunt tædèque congestæ huiusmodi cæferas uvas amulantur. Flocculis succedunt Fructus, figura ovalis aut glandiformis ferè, magnitudinis variæ: nam in Hispaniâ nascuntur, quosque Olivæ Hispanice vocant, mediocriter præter æquat. Italice pleræque & Narbonenses vix mediocrem glandem superant, quævis ea sint habet oves rotundioresque, primum virides, postea flaviores, per maturitatem purpureascentes, tandem & rigidescentes, quedam etiam ex purpureo puricantes, sed rariis, (sunt & quæ in Hispania albæ sunt.

Cortex.
Folia.

Flores.

Fructus.

Baccarum.
Varietas.

A

Tom. I.

HISTORIAE PLANTARVM.

ut annotat Clus.) sapore valde acri & amaro & nescio quid acerbioris ac nauseo si mixtum habente, etiā in maturis & iam mollibus, carne primū dura, maturitate molli ac pingui, ossiculum lignosum, oblongum utrinque acuminatum, & in hoc proportionatum nucleum unicum habere. Qui v. in iis continetur succus pinguis, Oleum fit dulce, aquosus qui amarus, Amurca. Foliorum quoque sapor amarus est, non sine acrimonia ramen. Radicibus nititur, inquit Cordus, partim rectis, partim obliquis in summo caespite obharentibus, materia trunci modo solidā.

Throph. de Olea. Theoph. variis in locis de Olea hæc habet: Virer ex urbanis perpetuū radicem habet: quæ ex medio tendit parvam, ceteras grandiores & cancrorum modo velut flexuosas, inæquales, nodosas ac simbricatas, obliquas, quod, non tantū in loci ratione evenit, sed naturæ quoque ipsius proprium est: parvam incertamque habet medullam: quam obrem quidam Oleā, ut Buxum, medulla omnino carere existimant: materies spissa, sed obliquitate atque dactylis fragilis: folia angusta, pediculus habent breuem: vertuntur æstivis solstitiis: nam peculiare illud sanè quod Oleæ Tiliæ, Ulmo, Populo, evenire videtur: Vertunt enim partes supinas mox post solstitium æstivum: eoque argumento rustici solstitium transactum intelligunt.

Olea folio ramum pectinatus natus. Omnia folia parte prona, supinæque inter se distant, ac cæterorum pars supina pinguior. *modi- ga.* Gaza viridiorē vertit, atque levior est. Prona enim parte, seu ima, quæ terram versus spectant, habent nervos, ac venas sicut manus. Oleæ ginorū verò pars eā ipsa cādidior minūq; levis: Eius fructū natura ligno operuit, seu lignoso putamine, & hoc rursus mole quadā carnosa obduxit: Et tunica præterea inuestiuit. Florē verò circa fructum ipsum producit integro principio, & in ambitu diffuso, ita ut prostrati stilosculi perforati spectentur, quo argumento intelligitur arborem propē deorsum fuisse: nam si exaruerint, aut madefacti fuerint, unā cum fructibus defluent, atque ita nullatenus perforabuntur. Maior enim serē pars fructum in medio floris continet.

Oleam Diosc. non describit, sed vires tantū eius recitat. Ait Plin. si quisquam alius, amplius & copiosius in eius historia est: quippe, qui ex variis præconum monumentis & observationibus sua concinnavit, quæ suis quibuscūque locis referemus.

Ex quibus constat: Olea. Speciatim Oliuæ [ait] constat nucleo, oleo, carne, amurca. Sanies hæc est earum amara: fit ex aquis, ideo scitatis minima, riguis copiosa. Suus quidem Oliuæ succus Oleum est, idque præcipuè ex immaturis intelligimus, sicut de Omphacio docuimus. Augetur Oleum ab Arcturi exortu xvi. Calendas Octobris: postea nuclei incrementum, & caro. Huic arbori folia non decidunt, quæ supernè candidiora, & minū la via, angusta, pediculo brevi. Cariem vetustatemque non sentit eius materies: nimiam fissuramque non capit spontē. Nec alia maior in Bætica arbor. Cæterū in summo honore habita olim Olea, ita ut eam in sacris accendi fas non fuerit: Vnde Plinius. In profanis usibus pollui Laurum & Oleam fas non est, ut ne propitiandis quidem ruminibus accendi ex his altaria arve debeant. Olea Minervæ sacra dicata: que cuius rei multæ rationes aut coniecturæ ab autoribus adferuntur: Quod Olea venia pacificæ index sit, & quod illius inventrix fuerit Minerva: Vnde Virgil.

— Oleæq; Minervæ.
Invenit.

Volunt enim Oliuam manu virginea statim & ex-

cultam, uberioribus fructus præbere. Habebatur autem Minerva puritatis amantissima, labisque ne scia, proinde Oleam ei dedicatam voluere. Crediturque antiquitas non nisi à castis rectis & feliciter ferri. Ferunt etiam in Anazarbo Ciliciæ pueros castos Oleam colere, & propterea Oleam apud ipsos fertilissimam & fructuosissimam esse. Cicero verò de natura Deorum, Aristum Aeoianis filium Oleæ inventorem scribit. At Dioscorus Mercurium eius autorem facit, non Minervam, ut Græci: quanquam alibi huic & Oleæ & Olei educti exprimentique in ventionem attribuat. Atque ante Minervam, eam cum cæteris sylvestribus ignotam vilēmq; habitam fuisse, scribat. Martianus quoque Capella, Minervæ sacram dicit, quod artes & disciplinæ, quantum illa Dea est, Oleo, ac lucernatum lucubrationibus perficiantur. Sic enim ait:

Hic nam vernicoma frondent tibi munera Olive
Ars & cura vigili per te quod discat:

Phuonius præterea scribit Oleum Minervæ munus esse, idque ab ea mortalibus elargitum. Cæterum Olea venia & pacis supplicantium ac contristantium index fuit olim atque symbolum: ut qui veniam poscerent, Oleam manibus gestarent: Atheniensium enim contra Timocratem sordidatū & Olivam gestantes, supplicare soliti fuerant, auctore Demosthene. Artaxerxes Ochus, ut in vita Philippi autor Siculus, Sidonem obsidente, quingenti civitatis primores, Oleæ ramos ferētes. Artaxerxi obviarunt, pacem postulantes. Xerxes in Atheniensium expeditionem ducente, Timon & Androbelus, cum primū oraculum consulissent, & inauspiciū responsum ab eo accepissent, ramos Oleagineos ferentes, pacem & salutem petunt. Deuictis item Carthaginensibus, consulente Annibale, ad Scipionem ad deprecandam pacem & misericordiam, decem civitatis principibus illi seligunt, quos navis Oleæ ramis velata, deferrebat. Sic & Romanis Persæ Macedoniæ Rege bellum gerentibus, Alexandri Legati sordidatam barba & capillo promissis, & Oleæ ramos ferentes, in Curiam Romanam progressi ad misericordiam procubuerunt, ut scribit Livius: quo item auctore, eodem etiam rege devicto, Rhodiorum Oratores, habita pridus oratione, veniam deprecantes & ramos Oleæ gestantes, universi prociderunt. Apud Apuleium mulieres propter homicidium viduæ, sui à iudicibus cōmisereri, cupientes, ramos Oleagineos ferunt.

Quare autem pacis & misericordiae signum sit Olea, apud neminem hæcenus legimus. Curtius lepidè satis & ingeniosè hanc excogitavit causam, nempe quod hæc arbor Minervæ Deæ mulieri & virgini dicata sit, à quibus facilius venia impetratur. Sed iam ad Poetas elucetamus, ut ipsis fides (quam frequentes alioquin detrahunt fictiones) propter ea quæ modò, ex historicarum schola, retulimus, maior habeatur. Ut autem à principe Latinorū, videlicet ipso Virgilio in Æneida, utpote qui longioribus hæc rem patefecerit: Sic ille de Æneæ tempestatibus oblectante, eiusque leniendæ sagiente.

— Et tempestatibus agnam

Cedere deinde iubet: solvique ex ordine funes,

Ipse caput unctus oleis circumdatus Oliva,

stans procul in prora pateram tenet: ex æque

salvis.

Proicit in fluctus, ac vina liquentia fundit.

Prosequitur surgens à puppi veniens euntes,

Certatim socij feriunt mare, & aquora vertunt.

Et idem Æneas apud eundem.

Centum

Centum Oratores angusta ad mania regis

Te iubet ramis velatus Palladum nites:

Domusque ferre viris, pacemque exoptare Tenebris.

Et rident Pallantis occurrenti Aeneas:

Paciferaque manu ramum praecondit Oliva.

Rursus alibi: Iamque Oratores adeunt ex urbe Latina

Velati ramis Oleae, veniuntque rogantes.

Vbi Scuius, non coronatos incesisse ait, quod lugentes non decebat, sed in manibus tantum ramos detulisse, quod miserantium erat. Status in 12. Thebaidos.

Mite nemus circa, cultique insigne verendo.

Vittate Laurus, & supplicis arbor Oliva.

Reliquum, vi hanc rem insigni Davidis Regis testimonio finiatis. Ait enim Plates ille regius. Ego autem sum sicut Oliva fructifera in domo Dei. Speravi in misericordia Dei, in aeternum, & in seculum seculi. Aliud nobile elogium superest, ad modo dicta apprimè faciens. Columba enim, post cōmune omnium animantium naufragium, à Noa ex arce ergastulo tertio emissā, rostro Olivæ ramū retulit: Generi videlicet humano à Deo Opt. Max. pacem redditam significare volens. Est & græcum adagium Aristoph. *ἡ ἀρχὴ ἐστὶν ἐν τῷ ὀλίβῳ.* Non est Oleum in lecytho: id est, *in cithara, & in melle.* ubi precibus iam non est locus. Hæc & sequentia à nobis relata, à Curtio magna ex parte collecta sunt. Sed & victoriæ signum Oleam esse scribit Dionys. Halicarn. in præceptis orationis panegyricæ.

Epimenides sanè Phegius, ab Atheniensibus acceptus, Solonis ad legem condendarum rationē adiutor fuit, in quibus nonnulla, pro ut illi tanquā summo & sapientissimo viro minime visū idonea, commutavit, multaque ad Deorum cultum, & religionem, statūque Reipub. instituit. Discendens verò ab Atheniensibus honores & opes largientibus, nihil aliud, quàm ex sacra Oleæ ramum poposcit. M. Antonius, accepto, de Ventidii in Parthos victoriæ nuntio, & Labieni ab eo interfecti, Athenis, Græcis epulum dedit, & ludos in urbe fecit quibus & ipse depositus in signibus cum iuvenibus præfuit, atque saltavit. Ab his verò contra Anthiochum Comagenem proficiscens, sertum ex Olea sacra excepit. Tanti omnis Græcia hanc arborem fecit, idque propter primariæ urbis, Athenarum inquam, nominis impositionem, cuius historia vel potius fabula, referente Cæs. Constantino, ita habet. Oleam fabulantur, Athenis terra a

quis adhuc obruta, primam emeruisse. Cūque de loci principatu, deque civitatis dicendo nomine certarent Neptunus atque Minerva, loci illius amantate ille est: Iupiter controversiam dirimens, pronuntiavit eum potiturum dominio, qui de civitate melius mereretur, eamque pluribus ditaret opibus. Mox singuli certatim sua dona conferentes, Neptunus hanc potu & navalibus ornat. Minerva autem in Actopoli, cū matrem virentem, tū fructiferam Olivam edit, qua se coronans, omnium calculo victrix saluata est. idēque civitatem suo nomine nuncupavit. Quippe,

Minerva *Ἀθήνη* dicitur. Hinc spectatores Oleastro, eos qui certaminibus visissent, coronabant. Multi Areopagorum iudicio id sanctum arbitrantur.

Oleæ honorem [ut scribit Plin.] Romana maiestas magnum prebuit, turmas equitum Idibus Iulij ex ea coronando. Item minoribus triumphis ovantes. Athenæ quoque victores Olea Coronant. Græci verò Oleastro Olympie. Hæc Plin. Theocriti interpretæ & Aristophanis Aristoteles in Panthæo Callistephani, O' ex rapis, nō Oleastri, coronatos fuisse tradunt. Atheniensium duces ad bellum profecti.

ros fronde ex Olea sacra sumpta coronari solitos, scribit Alex. ab Alex. & Fab. Rutilianus, Equites Romanos equis insidentes & Olea coronatos, Idib. Quint. lib. ab ade honoris in Capitolium transire, & transvehi statuit, ordinis eius recognoscendi & probandi gratia. Porro, quod de Minervæ & Neptuni certamine supra diximus, aliter ab Hygino refertur, aliter autem à Servio. Scribit enim ille, decretum inter eosdem Deos fuisse, qui primus eorum in terra Attica oppidum conderet, secundumque Minervam à fore, quod in ea terra Oleam levisset, iudicatum. The autem, hoc modo: Post illorum longam contentionem Diis placuit, ut eius nomine civitas appellaretur, qui munus mor alibus melius protulisset. Tunc litus percussit Neptunus, & tellus equum animal bellis aptum prodixit: Minerva autem iacta hasta, Olivam procreavit, quæ res melior comprobata, quod pacis insigne foret. At nonnulli Neptunum tridente arcem percussisse, & inde salū hausit aquarum scatebrā: [vnde postea fons qui in arce fuit, fons Neptuni dictus] protulisse: Minervam verò in eadem cuspide, hasta ictu, Oleam evocasse, quæ, quia utilior omnibus visa est, ut ei Athenæ cederent, arbitravit.

Alij alter, nempe post longam altercationem, in id, à liem dirimentibus convenit fuisse, ut ambo simul Athenis presiderent. M. autem Varro, hanc fabellam ad rem veram, hoc modo, tradit. Edificatis Athenis, & ibi imperante indigena Cecrope, in arce sponte enata Olea, & ibidem alio loco, aquarum scaturigo. His verò prodigijs perterritus Rex, atque timens, ne hæc portentosa futurarum calamitatum forent prænuntia, certos Apollinem Delphicum sciscitatum misit. Quibus tandem respondit, uti bono essent animo, neque ostentum illud mortalium malo aliquo evenisse, verum binorum Deorum de nominis super urbe impositione decertantium contentione. Per Oleam enim Minervam, per undam verò Neptunum significari: liberumque nunc esse Atheniensibus, ex alterutris Dei appellatione civitatē suam denominare. His autem à Legatis Cecropis renuntiatis, mares & feminas, ad conferenda suffragia convocat. Per id enim tempus, mulieres ad pubeas consultationes advocabantur. Mares autem pro Neptuno, mulieres pro Minerva sententiam tulere: & quia numero plures, ut ferè ubique est in sexu femineo, pro Minerva vicerunt. Quare Neptunus indignatus, marinis fluctibus Atheniensium omnem terram inundavit, ut, visa sit mari per similes quædam facies. Quem, ut triplici mulierum supplicio placarent, censuerunt Athenienses. Primum, ne quis mulieres *ἄνδρας* vocaret.

2. Ne nascentium ullus materno conferret nomine. 3. Ne posthac mulieres suffragia ferrent.

Horum verò nonnulla, D. August. dum Dei magnam pluribus doctrinarum variarum carentis s. fruit civitatem.

Fabula ætem locum, ex re ipsa Themistoclem Theocriti dedisse, Plutarchus est autor in vita eius. Etenim summo labore effecit is, uti dies omnia navigatione, ac maris studio, arbores conferrent, & regionem illis adimplerent, fertilioremque redderent, maxime verò Oleis, quarum ager Atticus apprimè ferax esset, & ex illarum fructu non minimum quantum facerent. Vnde lex postea apud eos lata, cuius Demosthenes contra Macartatum meminit. Ne quis Athenis Oleam effoderet, nisi ad templorum Atheniensium structuram, vel ad municipalia munera, aut cū ad finis eundem esset. Ad suos verò usus, quotannis binis Oleas tol-

Olea Atheniensium nomen.

Lex Atheniensium.

leret annexatiam poena. Quod si contra quicum fecerit, pro singulis Oleis, drachmas centum aetario publico pendunt: cuius multa decima pars Minervae sunt.

Terra Aethi-
ca Olea
feracissima.

Ab hac autem, de nomine Athenis imponendo controuersia, siue etiam propter Oleae arboris in illa regione feracitatem & utilitatem, postea semper Athenis in maximo honore fuit: atque in dies inoleuit, & victoriam redoluit: unde factum, ut eum meliorem significare velimus, cui Olive ramum porrexerimus. Quod expressit Virgilianus Aeneas, cum ait:

*Optima Graecigenam, cui me fortuna precari
Et vitam, comptos voluit praeferre ramos.*

Ab eo item certamine, seruit, postea Oleam illam à Minerva excitatam, per longissima tempora in arce perdurasse. Quae summa religione, ac veneratione, si qua apud gentes omnes unquam alia, ab Atheniensibus & ceteris Graecis habita.

Olea sacra.

Sophocles in Oedipo Coloneo sacras Oleas Athenis fuisse scribit, quarum Iupiter cognomento Morios custos erat, cuius sacellum prope Academiam erat, quod ibi primum, sicut & ficus inuenta sit.

Olea Moria.

Dicitur Halirrhotus Neptuni filius, Oleas in odium Palladis excidere voluisse, atque cum id tentans aberrasset, sibimet securim impegisse, indeque occubuisse: A quo casu ille Oleae nomen desumpserit, hac verò (siue ob praedictum Iovis cognomentum: siue à portione [quae Graecis *uless*, *uless*, *uless*, *uless*, *uless* & *uless*] quamque Panathenaeis persoluebat quisquis Oleas possidebat) Morias dicta.

Olea Minerva.

Herodotus autem in arce Athenarum templum Erechtheos terrigenae fuisse scribit: & in eo Oleam Minervae, & mare, in Neptuni & illius testimonium dissensionis. Hac autem arce, cum Athenae Medorum incendio conflagrasset, sed eodem die ad duorum cubitorum altitudinem repullulasse autor Pausanias. Per se iterum cum Xerxes Graeciam invasisset, illam exusserunt. Ad quam quum Athenienses, altera ab incensione die, ad rem divinam missi templum accessissent, fructificasse invenerunt, edito à stipite, virgulti instar. In foro quoque Oleae ara fuit, ut in Atticis Pausanias meminit, quam praeter ceteris aliis Graecis Athenienses magis colebant, quoniam humanae vitae & rerum difficultati potissimum conducant.

Olea ara.

Olea Nilotica.

Fuerunt & aliae apud Graecos Oleae sacrae: ut illa apud Milesios, quae post divitum ac popularium infestina & petniciosa bella, sponte exaruit. Apud Sicyonios ante Minervae templum ab Epepeo constructum, effluxisse Oleum, à multis observatum.

Oleam ex Olea fluentem.

Inter autores eodem referente Curtio, non bene convenit, sub qua arbore Latona Apollinem peperit. Euripides enim in Hecuba, Palmam primum in Delo insula natam prodidit, Latonamque eam amplexatam Apollinem edidisse.

Tacitus autem, lib. 3. de Ephesiorum legationibus ad Senatum missis, Latonam partu gravidam, aqua Cenchrium annem prope Ortygiam Oleae adnixam, Dianam & Apollinem enixam scribit: Ephesiosque, Tiberio imperante, Romam venisse, memorantes, non [ut vulgus crederet] Dianam atque Apollinem in Delo genitos, esse apud se Cenchrium annem, lucum Ortygiam: atque ibi Latonam partu gravidam, & Oleae, quae tum etiam maneret, adnixam, edidisse numina ea, deorumque monitu sacrum nemus.

Sed arborum harum duarum diffidium Aelia-

nus diremit: nam in Delo esse & Oleam & Palmam tradit, quibus à Latona tactis, ipsa subito peperit, quod antea facere non potuerit.

De Dianae atque Apollinis natalitiis alij aliter: Sed iam, ne quid *maiorum*, omnis Graecolorum commentis ad naturalem Oleae historiam redeamus, atque Olearum differentias tradamus.

Olivarum, inquit, Theophrastus, lib. 6. ca. 12. multa sunt genera, ut in historiis dictum: & paulo ante Olearum genus, quod Aegyptium vocamus, ubertate ac magnitudine fructus excellit. Alterum verò Oleiferum, [Oleiferum dicitur] Sed sibi non admodum constare videtur, multa dicens genera, & duas tantum notas tradens: nisi, ut Scalligero placet, duo constituat Olearum sagitta summa, & *maiorum* dicitur: sub quorum altero, scilicet Oleifero, multas esse species agnoscat, quamquam, ut ingenue fateamur, locum nondum observaverimus, ubi tot specierum meminerit.

Arist. meminit Oleae in Pantheo *καλλιστήν* dicitur, de qua postea seorsum trademus.

Videntur autem Olearum differentiae desumptae, vel à forma, vel à colore, vel à succo, à loci varietate, à magnitudine fructus, eiusdemque saporis ac bonitatis diversitate. Neque verò ad Olearum censum pertinet Olea lapidis species, quae Theophr. autore, cernitur in sinu Heroo ad quem descendunt Aegyptij, parte à mari eminente: non viridis, similis tamen viridibus, tam foliis, quam germinibus. Columella Olearum sicut Vitium plura genera esse arbitrat. Sed in eius notitiam decem tantum pervenerunt, quarum haec nomina: Paulia, Algiana, Liciniana, Ciniana, Curt. [Sergia, Nevia, Culminia, Orchis, Regia, Circites, Murtea, Myrtea Curt.] Ex quibus bacca iucundissima est Paulia: speciosissima Regia, quae potius escit, quam Oleo est idonea. Paulia tamen Oleum saporis egregium dum viride est, vetustate corrumpitur. Orchis quoque & Radius melius ad escam, quam in liquorem stringitur. Optimum Oleum Licinia datur plurimum Sergia: omnisque Olea. Et maior ferè ad escam: minor Oleo est aptior. Idem tamen & Calabricam Oleam citat alibi, quam quidem propter similitudinem Oleastellum vocant.

Genera Olearum tria dixit Virgil. Orchites & Radios, & Paulias:

*Nec pingues inanimi faciemus rursus Olive,
Orchites, Radique & amara Paulia bacca:*
Nec desiderare rastro, aut falcem, ullamve curam.

Audiamus & Plinium: sic ille, libri decimi, capite tertio. Omnino in vita error est publicus, tumore Olive crescere Oleum existimantium: praesertim, cum magnitudine copiam Olei non constare, indicio sint quae Regia vocantur, ab aliis Majorinae, ab aliis Phauliae [tales afferuntur ex Hispania & Africa] grandissimae, alioquin minimo succo. Et in Aegypto carnosissimis Olei exiguum. Decapoli verò Syrtis perquam parvae, nec Cappari maiores, carne tamen comedantur. Quae ob causam Italicis transmarine preferuntur in cibis, cum Oleo vincantur. Et in ipsa Italia ceteris Picenae & Sidicinae. Sale illi primum [privatim. M. Vet. & CH.] condiuntur, & ut reliquae, amurcae [Muria Vet.] sapave. Nec non alique Oleo suo, sine accessita commendatione purè innatant, Colymbades. Franguntur eadem, herbarumque viridium [praecipue feniculi, in Narbonensi Gallia. Dal.] sapore condiuntur. Fiunt & praecoces ferventi aqua persusae, quamlibet immatura [hæ Postremae factitiae sunt: de quarum condiendi modo infra dicitur.] Murrinaeque, dul-

cem succum in Olivis [immaturitate acerbis. Dal.]
hibere, & alieno sapore insci. Purpure sunt &
in iis, ut uvis in nigro in colore transeuntibus,
Pausia. Sunt & Superba præter iam dicta genera.
Sunt & prædulces, per se tantum [nulla conditu-
ra] siccata, uvisque passis dulciores, admodum ra-
re in Africa, & circa Emeritam Lusitaniam. In Africa
verò (fides penes auctores erit) Militarias vocari
multas narrat à pondere Olei, quod ferant an-
nuo proventu. Ideo lxxv. pedes Mago intervallo
dedit undique: etiam in macro solo acduro, at-
que ventoso, cum minimùm xlv. Laudatur & Af-
ricana, Aquilia, & Alexandrina, ut annotavit Cur-
tius.

Dicamus & Etyma. Grandis, inquit Varro, Olea
vocatur Orchitis, à similitudine ut credo testini:
antiquitus Archemora. Probus à magnitudine sic
dicta vult, quòd testib. ferè par sit, Archemora verò
iudè, quia grandis est. Radius à longitudine dici-
tur, ut ait Servius, unde Varro Radum maiorem
dixit. Pausia à Catone Posia, exlterarum co-
gnatione, & à Probo Possia appellata. A pavien-
do, id est, tundendo dictam Servius autumavit,
aliter enim Oleum non reddituram. Alij tamen à
sapore dictam volunt, quòd fiat, ut ait Curtius
neben. Sunt etenim bacce eius fucci amarioris, ideo
incomestibiles. Sergiam Columella, Sergianam
vocat idem, & Colmineam quam ille Culminiam,
cui Plin. præcipuam gloriam tribuit, & quæ Lici-
nianum Oleum in Venafiano Italia agro fertet. M.
tamen Varro eam, quæ in agro Casinate, præfert,
etiam aut ore Virgilio.

Non segnis iacant terra: iuvat Ismara Baccho
Conferre, atque Olea magni vestire Tabur-
num.

In Sabinis etiam laudatissima. Bætica item Hispa-
niæ regio Olivis fertilis. Silius:

Palladio Bæti præcipuam cornu ramis. Et alibi.

Nulla Palladia sese magis arbore ruit.

Licinæ unguenta palinam dedere, accommodato
ipsis odore: dedit & pilatum, delicatior senten-
tia. De cætero etiam Licinæ baccas nulla avis ap-
petet.

Præter antè memorata Plin. & Albigerem &
Salentinam posuit, inquit Curtius, quamvis neu-
trum adhuc legerimus. Idem Radum ab alijs Ma-
jorinam dici putat à magnitudine. Græcis etiam,
auctore Polluce *φάβλη*, quam hic Colinidam &
Trabellum vocat. Apud eundem, Pherecrates
Trambellos in Oleastro insitas Oleas vocabat. Est
& Echinus genus Oleæ, & Ichades, & Gergerima.
Apud Polluc. etiam reperitur Drypetes, & Ni-
ctrides, quas Pherecrates Cotinidas vocavit. Erit
ergo ex Polluce eadem cum Ph. ubi. Hæc Curtius.
In Mari rubro, inquit, Hermol. vivit Olea, quæ vo-
catur Arabica, bacis ferè nostratibus, fingos cum
largi ceciderunt imbres, educans, qui tacti sole in
pumicem durantur, ex qua manat lachryma inhi-
bendo vulnere sanguini expetita medicis, de
qua specialius postea. Celebratur & cognomi-
nata *αφροίτη*, ab intorta specie: sed ea loci nomen
est circa Epidaurum, adiecta schula, evenisse ira ei
circumactu manus, Hercule illac meante: Nam
reverso ex Hyperboreis, voluit ex Oleastro,
Græciè prius ignoto, fuisse clavum, quæ mox
apud Troezenios, aut certè ad Alpheum annem
refloruit: si Pausanici credendum est, homini qui-
dem satis docto, sed superstitioso, qui divi A-
driani & Antonini temporibus floruit.

In Arcadia spectari solitam affirmat ille arbo-
rem, è cuius radice anà Ilex & Olea nascere in
quodam fino.

Tom. VI.

Syraculis, ut Diodorus auctor est, in fronsibus Syraculis
Olearum, scriptis optimatum nominibus, disces-
sione facta, irrogabatur quinquennale civibus ex-
lium: de quo argumento genus id *μυλὴ πικρὴ* Mulde *pe-
nas* appellabatur, ut Athenis Ostracismus.

Nunc ad ea genera, quæ ex hominum artificio
sunt, prout à Curtio, & à nobis ex diversis auto-
ribus collecta fuerunt. Colymbades (perperam
nonnulli auctores Columbares) condita erant,
ideo sic dictæ, quòd oleo suo puræ, non ex-
quisita commendatione innatent & quasi urina-
rentia. *Colymba-
des* hûdè fluitent: *καλοῦ* enim urinare est, seu nata-
re. De quibus & Diosc. ut dicitur in viribus. Hæc &
αἰνιδίς vocantur ab Athen. quæ & *μυλὴ* à Nectrides.
Polluce, *ἀνὰ τὴν ἡχαιοῦ* quod innatent Oleo, ut *Netrides*.
annotat Conf. Sunt & Netrides appellatæ, quia
natent, apud Pollucem. Idem auctor Cotinidas no-
minat, quas & Phaulias & Trambelos dici ait.

Halmades sic nuncupatæ videntur, quod sile *Athen. a-
condiantur*, cum *ἀλμυ* muria sit: casque malè cum *meud*,
Colymbadibus confundi tradunt Hermol. &
Curtius: siquidem, ut inquit Paulus, Colymba-
des oleo suo puræ, hoc est, sine accessita com-
mendatione quasi urinabundè innatent: Hal-
mades verò cum feniculo condiantur, ut scribit
Hennippus.

Pityridæ sive Pyrenæ, sunt genus Olivæ fractæ:
Erem. nucleos & scissas, & fusturaceas interpretat-
ur. Epityra falsò dixerunt quidam, cum sit Epity-
rum, ut Varro inquit, Siculum edulium, de quo *Pyreni*.
alibi plenissimè dictum. Oleas autem comatulas *Thlasia*.
Comici *πυλὴ* vocantur: de quibus in Nisus Ari-
stoph. Nunc Thlatis vocant. Sunt & Stemphyli-
des dictæ. Græci enim quæ pressis Olivis superest,
στεμφυλὴ vocant: Latini fraces. Stemphyli-
des.

Posteritas hac cura & latigentia perquirenda-
rum Olivarum, vel etiam colendarum non tene-
tur. Cæterum tam Diosc. quàm Galetiam pue re-
centioribus Herbariis Olea alia domestica, de cui-
us differentiis nunc cogitat: alia sylvestris, de qua
postea specialius tradetur.

Nobis verò, ut & aliis Olearum differentiæ
αἰνιδίαι observatæ, sunt. 1. Olea cômunis, pas-
sim in Italia, & Gallia olivia: in qua varietas que-
dam, ut in descriptione observatum. 2. Quæ fru-
ctus fert albes. Sed à fructus magnitudine & lo. *Alba*.
co hodie tam Olea uni, quàm Olivarum potissima
differentia. Lusitanicæ Oleæ, testæ Clul. minores *Lusitane*.
Olivas produunt, sed multum Olei eiusque præ-
stantissimi præbentis. Sic etiam nonnullæ, quæ in
Narbonensi Gallia & Bætica nascuntur Oleæ, mi-
norem fructu ferunt, ex quo plus Olei exprimitur, *Narbonen-
sis* etiam illi quod è minoribus Olivis elicetur, longè
præferendi. Circa Hispalim, & crassior Oliva at-
que etiam minor, nonnunquam & alba: quam &
circa Vlyssiponem nasci, Cleques Damianus de
Goes, idemque vir doctissimus. in quodam suo
prædio asserbat. Olivis Comensibus, ad Lacum, *Comen-
tes* inquam, Comensem propè Mediolanum natis, nil-
que conditis nihil sapidius & suavius, quamvis &
mactæ sint, & propemodum respectu maxima-
rum, quas Hispanicas vocant, exueræ videantur. *Hispanica*.
Eoque nomine & à delicatioribus Italis celebra-
ta. At magnæ illæ, etsi succulentæ amaritudinem
insignem habent, dulcoris minus: acerbatis
amara, hoc est, amuræ, magis. Diversa magni-
tudinis Venetiis, & Gerux vidimus & gustavi-
mus, magnas, mediocres, privas. quæ temper no-
bis sapore istis præferbantur, quæ pe minus a-
mara.

Hetrutia, teste Mar. h. plura non novit Olearum.

Tria genera rum genera, quàm tria, præsertim Senensis ager. Primum genus earum est, quæ licet à minoribus

1. Olearum plantis proferantur, Bononiensibus quidem forma & magnitudine, non inferioribus. His tantum muria asservatis utuntur in cibis, quandoquidem Oleo nimis aptæ sunt, quod multò plus amuræ quàm Olei fundant. Proximæ tum colore, tum magnitudine præstantes, quamvis prædictis longè minores sint, sunt tamen omnium aptissimæ ad Olei conficiendum, quippe quod Oleum ex eis expressum sit non modò flavum, dulce, pellucidum, ac cæteris præstans, sed etiam copiosum. Gignuntur hæc à proceissimis Oleis, prægrandibus, Iuglandium Nucum instar, ramos in altum latimque amplissimè fundentibus. Eas rura Olivastræ vulgò vocant.

2. Tertij generis ea sunt, quæ passim in Italia nascuntur, & omnium vulgarissimæ habentur. Laudatissimæ Olive Bononiensibus & Hetruscis crassiores, muria asservatæ Romæ, Venetiæ & ad alias complures Italiæ clarissimas urbes, ubi opiparæ & magnificæ parantur mensæ, ex Hispania importantur.

Differentia Olearum differentia, inquit, CÆSALP. ex fructu
Cæsalp. magis, quàm arbore spectantur, scilicet pro magnitudine, pinguedine & probitate. Idem veterum & Plinij differentias quasdam illustrat, suis applicat, & legendi tempus addit. Pausias primò purpureas, deinde in nigrum transeuntes, plurimum carnis habentes, Autumno colligendas dicit, sicut & Orchites. Radios tenerimas, unde citissimè eas occupat æstas, & amurca cogit decidere. Liciniam in agro Venafrano callosam in Martium mensem durare, probatissimum Oleum fundere: eius baccas aves non tangere. Cominiam similiter callosam. Regiam, quæ & Phaulia, & Maiorana grandissima, non nigrescere ante Februarium, eodemque tempore & Sergiam. Hodie grandissimas ex Hispania Nucis magnitudine adferri solitas, meritò Superbarum titulo decorandas. Italicas, quæ minores rotundiorèque plurimum Olei habentes, Olivolas vocari: quæ majusculæ & oblongæ dulcissimum Oleum reddentes, sed parcius, Raggiarias à radiis nomine deflexo: Et Regias quæ majores adhuc pulposiorèque ad condituras tantum quasitæ.

Sunt & quædam, quarum caro abscedit ab osse cùm franguntur virides, quæ conditæ gratissimæ fiunt, quas Colymbades putat idem.

Colymbades. Olivas omnes, cùm nigrescere incipiunt, *Dryas* Græci, Drupas Latini vocant: quæ optima ætas ad decerpendum: nam maturiores pinguiori quidem succo constant, sed minùs grato, immaturores Oleum reddunt præstantissimum, quod Omphacinum vocant, sed exiguum.

Meminit Serapio Olivarum aquaticarum, sed quales illæ sint, incertum adhuc. Item Olivarum novarum, colore Smaragdino: hæc recentes videntur, & immaturæ, & virides: dicit enim Smaragdinas, & subdit mox. Et Olive nigre maturæ sunt paratæ corruptioni: & c. in viribus. Ita ut hic non species, si aquaticam eximas, sed maturitatis gradus & perfectio intelligenda sit. Scribit enim Bellon. in Græciæ monte Athos Monachos vestij Olivis nigris conditis, quas vocant Demarties: sed eas non peculiarè quandam speciem, & à superscriptis distinctam censemus, cùm iam olim in usu fuerint, & eas condiendi modus tradatur à Columella: atque ex Pausia vel Orchitis, nonnullis etiam Naviis dictis, parari solitas. Ad nos rariùs importantur, aut certè vix, nisi sortè magnatibus. Sed & in Italia insolentiores esse putamus.

Nigra condita.

Pausia.

Orchitis.

Navia.

Minima.

In Galliam, notante BRUYERO comportantur Capparium amplitudinem vix excedentes: in cibis autoritatis non obscuræ. Hispanicis illæ grandissimæ præ cæteris ideo expecti censet, quia ex longinquis terris quasitæ. Mediæ magnitudinis esse Narbonenses. Italis tamen transmarinas præferri in cibis, Oleo ab iisdem vince.

Itæ Olearum differentia à forma & sapore potissimum desumptæ sunt: reliquis præteritis: nam, quæ à locis & inventonibus petuntur explicite, infiniti esset laboris.

Nominis originè quod attinet: Olea *ἔλαια* Græcis dicta, & Oleum *ἔλαιον*, ab *ἐλεῖν*, ut quidam volunt id est, misericordia. Nam supplicantium symbolum esse Oleum, supra dictum, *ἔλαιον* *ἡμεῖς* Diole. & Gal. Olea fativa, live domestica. Dicitur & *ἔλαιον*, quàm nos fativam, ut ab Oleastro differat, quem vocant *ἀγροειδές*. Oliva Virg. Palladia arbor: *ἔλαια* Platoni de Repub. fructus Olive est: *ἔλαια* verò arbor, *ἔλαιον* *ἡμεῖς* Herod. *ἔλαιον* Aristoph. Latini etiam quandoque Termitem, quasquam etiam Termes vocentur vermiculi qui carnis & lignis ingenerantur. Vt Crædæ Fico, ita Thalex tribuntur huic arbori, utique apud nos [Italos] inquit Hermol. At Græci, ut scribit Pollux, Thalos non Oleagineos solum, sed vitigineos quoque ramos nominant interdum.

Eresionem portò Athenis vis Iresionem vocabant plantam Oleagineam, velleribus & corollis involutam: unde & noiaen, contra pestilentiam sonibus imponi solum, ut est apud Aristoph. quæ etiam Corythallon dicebant, & quæ (ut teste Hermol.) Romanis non incognita) in Lustrationibus utebantur.

Græci etiam Oleam, ut dicebamus, in Academia satam, Moriam vocabant. Alij notante Curcio, sic distinguunt, ut Oleas publicas, Morias vocitent. Cæren Moria stipitem *ὄκρον* dici volunt.

Caper Grammaticus Olivam arborem esse dicit, Oleam verò fructum, Oleum liquorem. Sed ea differentia parum observationis in duobus primis apud classicios autores habet: quod Virg. testimonio demonstrare facile est. Aut enim, Georg. 2.

Sed truncus Olea melius propagine vitæ Respondent.

Vt & Varronis, apud quem Oleam conditaneam pro conditiva Olivalegas: frequentior autem & usitatissimus modus est, ut Oleam pro arbore, Olivam pro fructu ponamus.

Acidians, dicta quod perpetuè riteat. Hinc Ovid. — Rams semper frondentis Olive. Poëtæ Paciferam, Pacalem, Pacatam, Infonstem, Pacificam, Liciniam, Pilsam, Picenam, Atticam dicunt, & quamplurimis alijs Epithetis ornant. Atah. *Zaitron*, vel *Caitron*, vel *Zaitron* est Oliva, & *Cair*, vel *Cair*, Oleū, ut à quibuld. scriptū invenitur. Germ. *Oelbaum*, *Olivenbaum*, *Olbeerbaum*, *Blg.* *Oliva* *uenboom*, Gal. *Olivier*, It. *Olivio domestico*, Hispan. *Azeyrano*, Castil. *Oliva*: Catal. *Olivera*, Port. *Oleyera*, Angl. *Olive tree*. Bohem. *Oliva* / Hungar. *Olajfa*. Nucleum vocant veteres Sansa, vel Samia, ut videre est ap. Colum. Quidam Naucum, unde proverbium nauci facere. Nodos Oleæ rusticæ Itali *Ova Olearum* vocant, de quibus in morbis.

Olea, ut scribit Theophrastus, compedit solum Campestre, ita ut meridiem præcipuè spectet, argilaceum, atque etiam magis candidum, in quo fertiliores evadunt: id enim multum vaporis, statūque continet, quod natura Olearum desiderat. Nulla ex iis generibus, quæ ex Colum. diximus, ut ipsemet prodidit, aut perferidum, aut gelidum statum Cæli patitur. Itaque æstuosis locis,

Septen-

Septentrionali colle: frigidis, Meridiano gaudet. Sed neque depressa loca, neque ardua: magisque modicos clios amat, quales in Italia Sabinorum, vel tota provincia Batia videmus.

Hanc arborem plerique existimant ultra miliarium sexagesimum, in quadragesimo. Plin. à mari, aut non vivere, aut non esse feracem. Sed in quibusdam locis rectè valet, ut abundè videre est in toto tractu maritimo Narbonensi, Liguriæ, & reliquis Italiz.

Optimè [addit Colum.] vapores sustinet Pausia, frigus Sergia.

Aptissimum genus terræ est Oleis, cui glætea subest, si superposita creta sabulo admista est. Non minus probabile est solum, ubi pinguis sabulo est. Sed & denior terra, si vuída est & læta, commodè recipit hanc arborem.

Creta ex toto repudianda est: magis etiam scaturiginosa, & in qua semper uligo consistit. Inimicus est etiam ager sabulo macer, & ruda glætea. Nam etsi non emoriatur in ejusmodi solo, nunquam tamen convalescit. Potest tamen in agro frumentario feri, vel ubi Arbutus aut Ilex stecant.

Nam Quercus etiam excisa radices noxias Oliveto relinquit, quarum virus enecat Oleam. Hanc ita Quercum averfari Cossus quoque scribit, ut in scrobe posita, in qua Quercus crevit, non vivat. Et Plin. Olea ubi Quercus effossa sit, malè ponitur: quoniam vermes qui Rauca [leg. Eruce] ex Theoph. vocantur, in radice Quercus nascuntur & transeunt. Et si Olea consitum in confinio Quercetum habuerit, non solum non feret, sed etiam fugiet, introsumque se in fundum abiiciet, si Hermol. credimus. Et rursus alibi Plin. Quercus & Olea tam pertinaci odio dissident, ut altera in alterius scrobe depactæ moriantur.

Glæreosum Oleis solum aptissimum in Venafano, pinguisimum in Batia. Nec omittenda quæ Florentinus Græcus scriptor Geoponicus de Oleæ loco natali prodidit. Aër inquit calidus & secus Oleæ commodus est, quod ipsum in Libya & Cilicia videre est, & provenientibus in ipsis Oleis. Auxiliantur autem ad aëris commoditatem, etiam terræ figura acclives & altæ. In talibus enim propterea quod superexcellens solis ardor à ventis perfrigeratur, optimum Oleum provenit, & ejusmodi quale Omphacinum & Omotribes appellatum præparatur. Quæ verò in Campestribus sunt Oleæ, & minus à ventis moventur, & vehementius à sole incumbente aduruntur, atque propterea crassum Oleum remittunt.

In universum autem observandum, quod venti non plantas modò, sed omnia vivificant, quemadmodum vehementes & impetuosus venti omnibus sunt contrarij. In totum verò plantis quidem maximè omnibus, præcipuè verò Oleæ conferunt. Virides igitur potissimum illas Olearum plantas reperies, ad quas venti flatus ingreditur, latis spatibus in medio plantarum relictis, per quæ ventus liberè inspirare potest. Ob id enim & ardua & acclivia loca Oleæ valdè commoda esse diximus, quod videlicet semper ventum tepidum suscipiunt, ut nihil præterspirare possit, sed æqualiter per singulas arbores penetrare, ipsiusque plantæ augmentum excitare ac eâ connutrire. Humidior sanè terra floridiores & pinguior Oleas producit, ob quam causam, hæc terra præferenda est. Secundum locum habet argilla alba. Tertium argilla dura. At verò profundam terram non laudamus, neque item rubram. Calida enim existens plantas comburit. Multò verò magis fugienda est desolâ. Fru-

Tom. VI.

um enim macrum fert, & germen aquosum. Aptissima autem est Oleis terra tenuis, cui testimonium Attica præbet. In Cyrenensi agro, autore Theoph. Olea optimè prodit, Oleumque plurimum fit: Circa agrum Thebanum quoque Olea gignitur, non aquis fluvij nigra: (distat enim plusquam trecentis stadiis) sed manantibus spontè aquis: multi enim fontes in eo sunt tractu. Ipsum verò Oleum nihilo deterius nostrate, nisi quod deterius olet, quoniam naturâ sale tardè utantur.

Oleam porò Theophrastus [ut refert Plin.] è celeberrimis Græcorum autoribus urbis Romæ anno circiter cccx. negavit nisi intra xl. [lx. Colum. & M.] passuum à mari nasci: Feneſtella verò omnino non fuisse in Italia, Hispania atque Africa, Tarquinio Prisco regnante ab annis populi Rom. c. lxxxiii. Quæ nunc pervenit trans Alpes quoque & in Gallias Hispaniæque medias. Urbis quidem anno dv. Appio Claudio Cæci nepote, l. iur. Coss. Olei libræ duodenæ [duodenis Vet.] assib. veniére. Et mox d. c. lxxx. M. Seius [alii Seruius] l. f. Ædilis curulis Olei denas libras singulis assib. præstitit populo Rom. per totum annum.

Minds ea miretur, qui sciat post annos xx. Cn. Pompei 1111. Consulatu Oleum provinciæ Italianæ misisse. Hædiodus quoque in primis cultum agrotum docendam arbitratus vitam, negavit Oleæ satorem siustum ex ea percepisse quendam.

Tam tarda tunc res erat. At nunc etiam in plantariis ferunt, translatarumque altero anno decerpuntur bacca.

Fabianus negat provenire in frigidissimis Oleam, neque in calidissimis. Habetur tamen etiam in solo & cælo Septentrionali, sed fionde flaccidiore, latiore & ferè saligna, ubi nihilofecius perennis virotis est, sicut Londini in Cæcilij viroto opetis & stirpium novitate visendo, ut annotarunt Adu. Stut. gardie in horto, si quis alius in Germania, regio, plures & pulchras videas arbores, nec exiguas etiam Basil. in horto D. D. Plateri. Sed & nos aliquando aluimus Montbel. Vetum hyeme reponendæ in omnibus his dictis locis frigidioribus.

Alioqui eius lucos perennes densissimos & æmœnissimos alunt apticæ tepidiores convalles Hispaniæ, Gallo provinciæ & Narbonæ. In Italia nihil æ frequentius. Bellonius in Lemno paucas Oleas repetiri scribit, in hortis verò Cretæ coli, atque in Syria lætas provenire, ut & in agro Hierosolymitano.

Mons ille altus, inclutus & sanctus vocatus, è regione Hierusalem ad Orientem situs, in cuius vertice Rex David à facie filij sui Absalon fugiens, flens & nudis pedibus Deum adoravit. In quo filius ejus Salomon omnis pietatis oblitus, Astaroth idolo Sidoniorum (è regione Hierosolymitani Templi ex quo omnis quæ ibi peragebatur idololatria prospici poterat) Fanum erexit: Et quem Christus orationis & quietis gratia sæpe frequentavit, atque è cuius summitate in cælum ascendit: palmis quidem, myrtis alijsque fructiferis arboribus abundabat: sed tamen ab ubertate frequentium in eo crescentium Olivarum, Mons Olivæ & mons Olivarum, Latinis: Græcis verò ὄρος τῶν ἐλαιῶν dictus est.

Plurimæ circa Benacum nascuntur: multæ etiam circa Roboretum apud confederatos Helveticorum Rhatos: propè sed ultra alpes, Infubriam versus.

Olea florētibus iam Puniceis germinat. Condit Vergiliatum exortu. Hoc sidus illarum est. Floret autem paulò seriùs quàm Vitis, quæ Sol-

A iij

nitio floret. Desflorescunt omnia septenis diebus, non celerius: quædam tardius, sed nulla plucibus his septenis. Omnia intra vin. Idus Iulij, Etetiarum præcussit. Nec statim fructus sequitur in aliquibus. Hæc Plin.

Tempus.

Iunio mense magna ex parte omnes Oleæ florent: sed in Germania & locis Septentrionalibus tardius, ubi quævis diligētissimè colatur Olea, nihil præter florem producit, idque in calidiori ejus parte. Bacce decerpuntur Novembri ac Decembri. In Granatensi regno, teste Clus. primū in Februario colligitur Oliva, plerisque verd Hispaniæ locis Decembri, ut & in Gallia Narbonensi. Hi quidem pericis decutiunt, illi autem rarissimè, sed potius adnotis scalis manu legunt, ne sequentis anni spem decussis germinibus præcipiant: Vehementer enim laborant Oleæ percussæ, & detrimentum capiunt.

*Expendi
modus.*

Sequimur igitur M. Varronis consilium sic præcipientis: De Oliveto, Oleam quam manu tangere possis è terra aut scalis legere oportet potius, quàm quatere, quòd ea, quæ vapulavit inarescit, nec datantum & ei quæ manu stricta. Melior ea, quæ digitis nudis legatur, quàm illa, quæ cum digitilib. durities. n. eo. u. n. non solum stringit bacem, sed etiam ramos glubit, ac relinquit ad gelicidium detectos. Quæ manu tangi non poterūt, ita quati debent, ut arundine potius quàm pertica feriuntur: gravior enim plagi medicum quærit. Qui quatit, ne adversam cedat, sæpe enim ita percussa Olea secum defert de ramulo pariem, quo ficto, si uctum amittunt postea anni, ut hæc non minima causa, quòd Oliveta dicantur alternis annis non ferre fructus, aut non æquè magnos. Hæc ille. H. ne Plin. Qui pericis, inquit, decutiunt Olivas, cum injuria arbori n., sequentisque annidimpo id faciunt. Quippe Olivæbus lex ant. quissi n. fuit: Oleum ne stringito, neve verberato. Qui cautissimè a. unt, arundine levissimè, nec adversos percutiunt ramos. Sæc quoque alternare fructus cogitur decussis germinibus. Nec minus, si expectat ut cadat.

*Lex Olivæ
bonæ vetus.*

Hærendo enim ultra suum tempus, absumunt venientibus alimentum, & detinent locum. Argumentum est, quòd nisi ante Favonium collectæ, novas vites resumunt, & difficiliter cadunt. Prima ergo ab autumnio colligitur, vitio opere, non natura, Panlia, cui plurimum carnis: mox Orchites, cui Olei: post Radix. Has enim occylinè occupitas, quia sunt tenerissimæ, a murca cogit decidere. Differunt verd etiam in Martium mensem Callosæ, contra humorem pugnares, ob idq. mirimæ, Licania Cominia, Cōtia, Seigia, quæ Sibini Regiam vocant, non ante Favonii afflatum nigrescentes, hoc est, ad v. Idus Febr. Tunc arbitrantur eas maturefcere. Et quoniam probatissimum ex his fiat Oleum, accedere etiam ratio pravitati [pravè iudicantium hominum opinioni n.] videtur. Feruntque frigore (exacle hemis, qua memorata Oliværum genera non colliguntur n.) sterilitatem [suavitate n., quæ lectio melius placet, fiet, si cut copiam maturitatis] cum sit illa bonitas non temporis, sed generis tardè [tarditate n.] putrescentium in amurcam.

Plin. emel.

*Quomodo
et quando
vindemare
etque Oleas
legere oportet.*

Optima autem ætas ad decerpendum inter copiam bonitatis emque, incipiente bacca nigrescere. Sed quando & quomodo vindemare, atque Oleas legere oportet, omnium familiarissimè nobis videtur tradidisse apud Cels. Constant. Paxamus Geoponicus Græcus, sic tradens. Tempus ad Olei communis confectioem accommodatum est, quando maior pars dimidij fructus apparuerit

nigrescens. Accelerare autem colligitionem convenit, antequam glacies congeleant: facilius enim, & copiosiores fructus exhibebunt. Colligendo præ fructus facienda est sereno tempore, & minime pluvisio. Nam humectum germen imbecillius fit & facile frangitur. Ob quam causam neque minutis imbrum guttis delabentibus, ramos movere oportet, neque fructum aufertre, priusquam omnis humiditas ab arboribus sit dilussa. Si verd lutosum sit solum, stramentum aut floriam, aut tale quiddam substernat. Si verd nihil ejusmodi sit, Olivas aqua calida lavare convenit: post purificationem enim, suctum ampliore repetiemus. Quapropter, etiam si non inquiratur luto, si fieri id potest, lavanda sunt ex calida aqua. Quidam rectè faciunt, qui solum maribus ramos quatunt, ut fructus excutiantur. Vargam autem Oleæ non admouent, quoniam in posterum minus fructuosa inde evadit. Sed & ipse fructus violenter delapsus succiatur, lapides, aut duras glebas offendens: & tertæ qualitas contracta ipsum Oleum terræ faciet. Triangularia igitur scabellula præparare oportet, & latam tabulam super eam imponere, ut in stantes Olivas decerpant. Sed ad arboris historiam redeamus.

Oleam Theoph. diuturnam dicit vitæque ad ducentos annos longissimam esse tradidit. Quare Virg. Georg. 2.

Difficiles primis terre & æque maligni

Tenti ubi argilla: & dum sit calidus arvis.

Poladia gaudet silva cæcis Oleæ.

Et alibi: prolem tardè cretentes Olivæ, dixit. Nam lentè admodum crescit. Oleo difficilium auctu dixit Theoph. & Plin. firmissimas ad vivendum Oleas dixit, ut quas durat annis c. c. inter antores conveniat.

Hanc in crescentio cinere è calcatis fornacibus maximè advivari Celsus ait esse observandum.

Olea omnibus provenit modis, inquit Theoph. præterquam in furculo. Reflexa enim nequit germen edere. Olivæ nucleis aliquoties levimus, sed rita spe. Tradit tamen Theoph. Sylvestrem Oleam ex lativæ nucleo nasci. At quæ colligenda in Olearum cultura Cato judicaverit, si suis verbis, si cum Pliniano, optime precipiemus. Talem Oleaginem, quas insensibilem fecerunt, erant pedes decedidit, diligenterque adato, ne liber liboret, cum dolibus aut secabris. Quas in seminario situus eris, pedales facito, easque sic inferto. Locus bipedibus subactus sit, bei eque terra tenera glutus. Cui n. taleam demittis, pede tantum opprimito: Si primum descenderat, malleolo aut malleolo adigito, cavetq. ne librum sit das. Cum adigis, p. l. p. quid locum feceris, quo taleam demittas: ita si levioris, utilis fiet talea, nehil aut v. Et ubi tunc sunt, tum denique cure sint ubi liber se vertet. Si in scrobibus aut in sulcis feras, ternas taleas ponito, utque divaricato supra terram, ne plus quatuor digitos traieris, eos emineas, vel oculos ternos. Seminat autem ad hunc modum facito. Locum quamoptimum & spectatissimum & stercoreatum potueris, & quando illi illorum terræ ubi semina positurus eris: & uti ne iugius semina ex seminario feratur: enim loci lipabo vortito, delapidatōq; & circumscilicet, & in ordine scito, malleo quipedem quoque orisum taleam denaruto, quipunitque pede. Et si primum d. præmere poteris, malleo aut malleo adigito, digitum si praeterram facito, semina in ea erant, imoque lubrum lunamam taleam oblinito, signumque apud taleam apponito, ut b. quoque scito. Diligenter

[addit Plin.] eximere Oleam oportet, & radices quamplurimas cum terra ferre. Vbi radices bene operieris, calcare bene, ne quid noceat. Si quis querat, quod tempus Oleæ ferendæ sit? Agro sicco per Sementem, agrolato per Ver. Cato in Calido & pingui solo Radium majorem, Salentinam, Orchitem: Pausiam, Sergianam, Cominianam, Albiceram feri jubet. In frigido autem & macro Licianam. Pingui enim aut ferventi vitari ejus Oleum, arborēque ipsa fertilitate consumi. Musco præterea rubro infestari. Spectare Oliveta in Favonium loco exposito Solibus censet. Mago, ut tradit Plin. in colle & siccis, & argilla, inter autem & brumam feri iussit. In crasso, aut humido, aut subriguo, à messe ad brumam. Quod præcepisse eum Africæ intelligitur. Italia quidem Nunc Vere maximè ferit. Sed hi & autumnolibeat, post æquinoctium x. diebus ad Virgiliarum occasum. xiiii. foli dies sunt, quibus feri noceat. Græci Oleas plantandas præcipiunt à Sicularum occasu usque ad solstitium hybernum, hoc est, à 15. Novembris, usque ad 8. Decembris. Plantandas tamen & in Vere suadent, quod se mutuo imitentur hæc tempora, humidum habentia & calidum. Autumnus enim calidam adhuc terram habet à sole, humiditatem à pluviis prægressis: assumit autem caliditatem à solari accessione.

Oportet autem Olearum plantas à commodis locis, & arboribus novellis, quæ singulis annis fructum ferunt, desumptas esse, crassitudinem habentes rami, aut crassiores, levēque ac rectas esse.

Multis porro modis Olea plantantur. Quidam à scytalis plantant: acceptis enim ramis crassioribus, & his in magnitudinem cubitalem confectis, ita plantant. Quidam à talcis plantant hoc modo. Ramos crassiores in magnitudinē cubitorum duorum confecant, & in fundum scrobis lapidem latiorē immittunt, deinde plantam super ipso rectam statuunt, ac terra adobruunt. Alij generosissimas propagines unā cum trunco plantant. Alij plantas, quas accepturi sunt in ipso adhuc trunco existētes falce circumpurgant, & circa Arcturi ortum in scrobes imponunt. Alij Tropea appellata plantant hoc modo. Rubrica notant situm ad Orientem & Meridiem, & de trunco refecant ad longitudinem cubitorum quatuor, sive quinque, & in scrobes immittunt, aliam omnem diligentiam adhibentes. Hic modus plantationis citius vivificat, & citius fructum producit. Quidam à truncis plantant sic. Concidunt truncos ipsos in stipites majusculos, eoque scrobi imponunt, corticem sursum versas habentes, & aggesta terra stercore mixto ad palmi altitudinem sinunt. Quidam ex partibus trunci in tetra, segmēta quatuor palmorum magnitudine, unā cum cortice excindunt. & lapidē in fundum scrobis permittunt, & circū hunc tria aut quatuor segmenta ponunt, & ad palmi altitudinem obruunt. Quocunque autem plantationis modo ipsa plantatio fiat, cūm ferra quæ plantanda sunt, secenur, observandum est diligenter & cavendum, ne cortex dilanietur. Acuta etiā falce casura leviter facta, cortice illo & incolumi conservato, stercore quoque humulo admixto, cinere infernam rami partem illineamus. Et in primis vitandū est, ne secundum verticem inversus ramus pangatur. Torquebimus enim plantam, si secundū verticem plantaverimus.

Oportet autem & stercur in scrobes injicere. Omne autem stercur Oleæ aptum est, præter humanum. Convenit autem non ad radices injicere ipsum stercur, sed paulo longius à trunco. Ster-

coratio autem Oleæ quarto aut quinto quoque anno fiat.

Nunc de insitione. Africæ scribit Plinius peccare esse Oleastro inferere: senescentēque ad optivas virgas, quoties opus sit, proximè emittere: quibus iterum juvenescat: ut ævis eadem Oliveta consent: sic enim intelligendus obsecutus ille Plinij locus, quem Dal. ipse non satis perspicuum reddidisse videtur. Pallad. de insitionibus libello, non tantūm Oleastro, sed & Robori, inferi (quod mirum) docet hoc camine.

*Robora Palladij decorant sylvestria rami,
Nobilitat partus, bacca superba feros.*

Fecundat sterilis pingues Oleaster Olivas,

Et qua lata novit munera ferre docet.

Per Robora sylvestria stipitem Oleastri hic intelligi licentia poetica censemus, quasi stipitem & sustem ejus. Vix enim verisimile nobis sit, unquam Robur sive Quercum societatem inituram aut, ut verius dicamus, colituram cum Olea, præsertim cūm Quercus tam inimica sit Oleæ, ut antè demonstratum. Adde quod hujus coniugij nullus alius meminit, ac ne Palladius quidem ipse alio loco.

Inferitur autem calamo & inoculatione. Idem modum præscribit hunc. Mense Aprili iocis temperatis, inferatur Oliva inter corticem more Pomorum. Sed ut Oleastro inferas, contra illud, quod ex Oliveto insito, & casu incenso renascitur Oleaster infelix, sic providendum est. Positis prius Oleastri brachiis in scrobe, in qua disponemus inferere, scrobes ita replebimus, ut mediæ vacua sint. Cūm comprehenderit Oleaster, inferemus in infimo, vel insitum ponemus, & insitionem probè infra terram nutriemus. Deinde sicut adolescit, terram subinde colligimus. Ita commissura in profundo latente quisquis urit aut cædit, Olivæ locum non aufert pullulandi, quæ & apertam redeundi felicitatem de Olea, & occultam valendi feracitatem de Oleastri con-

nexionē retinebit.

Aliqui Oleas in radicibus inferunt, & ubi comprehenderit, cum aliqua parte radicis avellunt, & transferunt more plantarum.

Græci Oleas ab v. iiii. Cal. Aprilium, usque ad 11. Non. Julij, inferi debere præcipiunt, ita ut locis frigidis ferius, calidis maturius inferantur.

Verūm ex qua arbore inferere voles, & furculos ad insitionē sumpturus es, videto ut sit tenera, & ferax, nodisq; crebris. Et cūm primū germinatū mebunt de ramulis anniculis, qui solis ortum spectabunt, & integri erunt, eos legito, crassitudine digiti minimi. Surculi sint bifurci, vel trifurci. Arborem, quam inferere voles, ferra diligenter exsecato ea parte, qua maximè nitida, & sine cicatrice est, dabilque operam ne librum lædas. Cūm deinde truncum recideris, acuto ferramento plagam levato, deinde cuneum renuem ferreum, vel osseum inter corticem & materiam, ne minus digitos tres, sed consideratè demittito, ne lædas, aut rumpas corticem. Postea furculos quos inferere voles, falce acuta ex vna parte deradito tantum, quantum cuneus demissus spatij dabit, atque ita ne medullas, nève corticem aliāve partem lædas. Vbi furculos paratos habueris, cuneum vellito, statimque furculos in ea foramina, quæ cuneo adacti inter corticem & materiam feceris, demittito. Ea autem sine, qua adraferis, furculos sic inferito, ut semi pede, nec ampliùs de arbore extent. Supra deinde muleum imponito, & ita ligato, ne pluvia dilabatur. Quosdam tamen magis delectat in trunco arboris locum seminibus

Insitio.

Plinius &

Dal. emid.

*Inferendi
modus &
tempus.*

*Ne insitio-
ne nescia-
tur Olea-
ster.*

*Alius mō-
dus.*

*Surculorū
delectus*

*Inferendi
modus a-
lius, qui &
omnis ve-
ligus ar-
boribus ap-
tari potest.*

*fer-
Olea
mōdus.*

terra facere, inficāque partes tenui scalpello levare, atque ita furculos aptare: si pusillam arborem inferere voles, imam abscindit, atque ita sequipede de terra extet, & cum praescideris, plagā diligenter levato, & mediū tunc acuto scalpello permodicē findito, ita ut fissura digitorum trium sit in eadem: cuneum, quo diducatur, inficito, & furculos ex utraq; parte de rasos demittito, sic, ut librum seminis libro arboris æqualem facias. Cum furculos diligenter apraveris, cuneum eximito, & arborem, ut mox dictum, alligato. Deinde terram circa arborem adaggerato usque ad ipsum infirum, cares à vento & calore miximè tuebitur.

Hoc cultum genus infitionis, cum sit subtilissimum, non omni generi arborum idoneum est, sed serè recipiunt talem infitionem, quæ humidum succosumque, & validum corticem habent. Hæc Columella. Florentinus verò: Ex Oleis, aliæ quidem tenui cortice præditæ sunt, aliæ verò crasso. Quæritur crassum librum & humidum habent, iuxta corticem inferantur: quæ verò tenuera & aridum, in ipsum lignum. Tempus autem infitionis huiusmodi, à x. Cal. Jun. hoc est xxiii. die mensis Maij, ait esse, usque ad Iunias Calendas. Oleæ verò inficæ multoties aqua rigandæ sunt, quippe, quæ aridæ existentes rigari desiderant.

Olea cellario cum l'ina, quoad cultum & impensam.

Ceterum exiguum admodum impensam ad sui cultum longè quæ minorem, quàm Vineæ, desiderat Olea, quæ prima arborum est, ut prodidit Columel. Nam quamvis [eiusdem verba sunt] omnia hæc de cultu nō continuis annis, sed serè altero quoque anno fructum afferat, eximia tamen eius ratio est, quod levi cultu sustinetur, & cum se non induit, vix ullam impensam possit. Sed & si quam recipit, subinde fructus multiplicat, neglecta compluribus annis, non ut vinea deficit, sed eo ipso tempore aliquid interim patrifamilias præstat, & cum adhibita cultura est, uno anno emendatur.

Cultura.

Ergo factō & instituto Oleatum seminario biennio à putatione abstinere: tertio anno singulis seminibus binos ramulos relinqui, & frequenter siccari seminario, conveniet. Quarto anno ex duobus ramis infirmior amputandus est, sic exultæ quinquennio arbusculæ habiles translationi sunt.

Quando transferantur.

Plantæ autem in Oliveto disponuntur optimè siccis, micimèque uliginosis agris per autumnum, lætis & humidis uerno tempore, pauld antè quàm germinant. Atque ipsis scrobes quaternum pedum præparantur anno antè: vel si tempus non largitur, prius quàm deponantur arbores, stramentis incendantur scrohes, ut eos ignis purges sujat, quos sol & pruina facere debuerat. Spatium inter ordines minimum esse debet pingui & frumentario solo sexagenum pedum in alteram partem, atque in alteram quadragenum: macro, nec idoneo segetibus, vicenum pedum. Sed in Favonium dirigi ordines convenit, ut æstivo proflatu refrigerentur.

Mod. viti ferendi.

Ipsæ autem arbusculæ hoc modo possunt transferri. Atequam explanas arbusculam, rubrica notato partem ejus quæ meridiana spectat, ut, eodem modo quo in seminario erat deponatur. Deinde, ut arbusculæ spatium pedale in circuitu relinquatur, atque ita cum suo capite planta eruat. Qui cæspes in eximendo ne resoluatur, modicos furculos virgarum inter se connexos facere oportet, & quæ pilæ quæ eximuntur applicare, & riminis ita innectere, ut constricta terra velut inclusâ teneatur.

Tum subruta parte imaleviter pilam commovere, & suppositis virgis alligato, atque plantam transferre. Quæ antequam deponatur, oportet solum scrobis imum fodere bidentibus, deinde certam aratro subactam (si tamen pinguior erit, summa humus) immittere, & ita hordei semina substernere, & si consistet in scrobibus aqua, ea omnis haurienda est, antequam demittantur arbores, deinde ingerendi minui lapides, vel glarea mista pingui solo, depositisque seminibus latera scrobis circumcidenda, & aliquid stercoreis interponendum.

Quod si cum ea terra planta non convenit, tum optimum est omni fronde privare truncum, atque levatis plagis, simòque & cinere oblitis, in scrobem vel sulcum deponere.

Truncus autem aptior translationi est, qui brachij crassitudinem habet. Poterit enim longè maioris incrementi & robustioris transferri: quem ita convenit poni, ut, si periculum non à pecore habeat, exiguis admodum supra scrobem emineat: lætius enim frondet. Si tamen incurfus pecoris aliter vitari non poterit, cellior truncus constituitur, ut sit innoxius à iniuria pecorum.

Atque etiam rigandæ sunt plantæ, cum siccitates incellerunt, nec nisi post biennium ferro tangendæ, ac primò furculari debent, ita ut simplex stylus altitudinem maximi scrobis excedat, deinde arando ne coxam bos, aliamve partem corporis offendant.

Optimum est etiam constitutas plantas circumvenire caueis, deinde constitutum iam & maturum Olivetum in duas partes dividere, quæ alternis annis fructu induantur. Neque enim Olea continuo biennio uberat.

Cum subiectus ager consens non est, arbor colliculum agit. Cum seminibus repletur, fructum affert. Ita sic divisi Olivetum omnibus annis æqualem redditum affert. Sed id minimè bis anno arari debet, & bibentibus alid circumferendi.

Post Solstitium cum terra æstibus biat, curandum est ne per rinas sol ad radices arborum penetraret. Post Æquinoctium autumnale ira sunt arbores ablaqueandæ, ut à superiore parte, si Olea in clivo sit, inclia excitentur: quæ limosam aquam ad codicem deducant.

Omnis deinde soboles, quæ ex una stirpe nata est, quotannis extirpanda est, ac tertio quoque, limo pabulandæ sunt Oleæ.

Stercus autumnum debet injici, ut permistum hyemi radices Oleæ calefaciat.

Amurca valentibus infundenda est: nam per hyemem, si vermes, atque alia suberunt animalia, hoc medicamento necantur.

Plerumque etiam locis siccis, & humidis arbores multo instantur, quem nisi ferramento rescueris, nec fructum, nec frondem lætam Olea inducet.

Quin etiam compluribus annis interpositis Olivetum putandum est: nam veteris proverbij meminisse convenit: Eum qui aret Olivetum, rogare fructum, qui stercoret exorare, qui cadat cogere. Quod tamen satis erit octavo anno fecisse, ne fluctuarij rami subinde amputentur.

Solent etiam quamvis lætæ arbores interdum fructum non afferre. Eas terebrari convenit, atque in foramen videntem talem Oleastrum demitti: sic velut initiata arbor, secundo semine fertior extat. Pauld aliter & specialius Africanus, Oleam seminalem facere docet. Truncum inquit, terebra per totum terebrato, & acceps ab altera fructuosa

Herdes le...

Truncus...

Quando...

Amurca...

Amurca...

Amurca...

Amurca...

Amurca...

Amurca...

Amurca...

fructuosa Olea duobus ramulis, principia ramulorum ex utraque parte immitte, ac transfige, & apprehensos utroque ramulos fortiter attrahere.

Quum autem optimè fuerit adducti, & quasi incineati, redundantia, ex utraque parte refeca, & luto paleato cavernas utrinque obline, & fiet Olea multum fructuosa, & quæ optimam producet Olivam, Oleumque præcellens.

Sed & sine ablaqueatione adjuvanda est, inquit Colum. Amurca infusa cum suilla, vel nostra urina vetere, cuius utriusque modus servatur. Nam maxime etiam arbori, si tantundem aquæ miscetur, urina abundè erit.

Solent etiam vitio soli fructum Oleæ necare: cui rei sic medebimur. Altiis gyris ablaqueamus eas, deinde calce pro magnitudine arboris plus minusve circumdabimus: sed minima arbor modicum postulat. Hoc remedium si nihil fuerit effectum, ad presidium infusionis cōsugiendū erit. Non defluet Olea, ut pollicetur Democritus, si fabam, quæ pedunculum habet acceperis cauernamque cera occluseris, deinde accepta à radice gleba fabam in eam indideris, & sic eam operueris.

Nonnunquam etiam in Olea unus ramus cæteris aliquantò est lætior, quem nisi recideris, tota arbor contristabitur.

Solent & fructus amittere Oleæ, si florentibus ingruat imber. Verum contra vim mortis non est medicament.

Oleas putandi modum Cato hunc docet. Olivetum, inquit diebus xv. ante æquinoctium verum incipito putare. Ex eo dies xiv. rectè putabis. Id hoc modo putato. Quia locus rectè setax erit, quæ atida erunt. Et si quid ventus interfegerit, ea omnia eximito. Qui locus ferax non erit, eum plus concidito [d. l. gentiūs fodito, subigito, aratro profcindito.] aratroque benè enodato, stirpèque leves facito. Circum Oleas autumno ablaqueato. [Hæc Plin. addit] & sterco addito. Qui Olivetum sapientissimè & altissimè miscbit, is tenuissimas radices exarabit. Radices si sursum abibunt crassiores fient, & eò in radices vires Oleæ abibunt. Varro sanè Oleam post ablatum fructum putare suadet, neque putandum esse ait, ablati manifestis & conspicuæ magnitudinis ramis pauciores fieri fructum. Multò enim copiosorem fructum ex recentium ramulorum ubertate proditurum.

Vnde Palladius unoquoque anno sicca & fructuosa, & cum aliqua debilitate nascentia rescindere statuit.

Portò Oleas in materia multæ effusionem eluxuriantes & velut infanientes, hoc est, folia quidem ferentes multa, fructum verò modicum, sic curabis. Paxillum Oleæ sylv. aut Pinus, aut Quercus in radices adiges, aut etiam lapidem impones.

Eis verò quæ multum fructum ferunt, non autem maturum faciunt, & florem malè perdunt, sic medeberis. Circumfodito truncum, & majoris. Alge corbes duos, minoris, minus circuncide: deinde amurcæ aqua potabili permixta quatuor congios singulis truncis affunde: quod si Alga haberi nequeat, sola amurca utere.

At verò curam contra insistentes bestias, & lesiones ex ambiente æt edentes, in tractatu de Viribus universaliter docebimus.

Quod si tamen arescentes radices & ægotantes animadvertens, vermiculos in fundo generatos causam iudicabis, quos mulcis quidem modis disperdere poteris, ut eo loco tradetur.

Morbus & ille Oleæ peculiaris, & dictus, hæc est clavus quem alij Fungum & Patellam vo-

cant: Vnde lib. xvii. cap. 24. Plinius. Olea præter vermiculationem, quam æquè ac ficus, sentit, Clavum etiam patitur, sive Fungum placet dici, vel Patellam: hæc est solis quædam exustio, quamvis propter nimios imbres contrahi dicat Hermol. Videtur autem hoc ipsum esse, quod supra diximus ab Italis rusticis Ova vocari: sunt enim nodi.

Nulla post ficum arbor uredini magis obnoxia est.

Est & impetigo peculiaris ei morbus, ut & abies Fico, & Vitibus fluor. Remedium esse potest, cum nimia nutrimenti ubertas detrahitur.

Solet & mox post sationem Oleæ officere frigus hyemis, corticem enim detrahit: quapropter diligenter munienda.

Sed & ipse fructus Vermiculos sentit. Illi vel sub cute nascuntur, vel in ipso fructu augentur, nam caro non tangitur: cuius rei causas, & alia, vel his subtiliora excutiemus in opere de infectis.

Oleæ Atachnium quoque innascitur, hoc est, Aranea, fructus absumentes vermes, tela furculos, obvolvens: gignitur humiditate quadam æris proximi.

Amititur, & fructus, si germinetur ramis anniculis ingruentibus imbribus. Quoniam enim pabulum, eò fluit, antè quàm fructus vires conceperit, humore aggerato, mox germen proficit, & fructum proventus impeditur.

Atque in genere circa Vergilias (quæ octavo vel nono Maij oriri solent) quidem plueret, inimicissimum & Vitū & Oleæ, teste Plin. quoniam, tunc coitus est earum. Hoc est illud quadriduum Oleis decretorium, hic articulus nubilij spuri, quod diximus.

Olivam lambendo quoque sterilem fieri, attor est Varro: eaque de causa Minervæ non imolabantur, nec in arcem Atheni s agebantur ea præterquam semel ad necessarium sacrificium: ne Oleam ibi primum editam, (de qua antea) violarent.

Eruca quoque alia frondem, alia florem Olivarum (ut in Mileto) erodunt: ac depastam arborem turpi facie relinquunt.

Olea tamen, folijs amissis fructificavit, inquit Theoph. sed inter rara & obsesta refert. Nonnūquā [addit idem] ratione hyemis, aut alias ob causas quædam accidunt, quæ ordini naturæ, incongrua iudicantur, cum tamè non ita sit: Ut Olea penitus aliquando adusta, regerminaverat tota. In Bræotia verò germinibus omnibus à locustis derosis, iterum germinavit.

Sed hæc haudquaquam pro absurdis haberi forsitan debent, quippe, quorum manifestæ causæ reddi possint.

Novellæ quoque Oleæ pereunt ex fertilitate quod prius, quàm perficiantur, alimentum incrementi sui ad fructificandum consumant.

Evenit etiam, ut cum Oleæ benè germinant, malè fructificent: cumque benè fructificant, malè germinant: tanquam natura utrique satisfacere non valeat: sed necesse habeat absumere alterum, ut alterum faciat.

Olea quoque Congros à quibusdam vocatos habet, vel aliquid Congris simile, propriissimum enim huic illud nomen, quòd, hoc morbo magis quàm cæteræ arbores laborare videatur. Premonet etiam quidam vocant id vitium alij Crotonam, alij alio nomine. Id vitium roctis, & unica radice nitentibus, ab imo stolonem non mittentibus, aut nullo pacto, aut minùs, accidere solet.

Olea verò & Oleaster has caudicum concavitates peculiariter habere videntur. Hæc Theophr.

HISTORIAE PLANTARVM.

Vnde colligimus *xyris*, seu *xyris*, seu *xyris*, apud eundem dicitur in arborum truncis & caudicibus, maximè Olearum fissuras, quam rem jejune admodum nostri grammatici intellexisse videntur. Hæcigitur plagas contendas præcipit alibi, ne solum inter in trid penetraret: Nam, inquit, si id acciderit, morbi contrahendi periculum imminet. Certe nunc aliq luto tantum: alij scilla subdita luto v superimponunt, & testam adiciunt. Scilla enim plantam viudem servat: luto in scillam: testa lutum tuetur.

scilla.

Congrua.

Idem denique diversis in locis inoleat: Oleas præc fias melior reddi: eisdem præcipue exigere ablaqueationem: & a nare putationem, purgationemque.

Sed hæc tenus de sato, cu tu. & vitis Olea. Plura qui volet consulat Geoponicos. Putamus tamen pleraque eorum in compendium redacta.

Mutatio Olea in Oleasterum & contr.

Illæ affectio non omittenda qua Oleaster in Oleam, & hæc rursus in illum migrat. Vnde Theoph. Spontaneas quoque mutationes interdum fieri aiunt sru suum, & nonnuquam arborum integrarum: quas quidem Haruspices [varietis] Oleasterum esse existimant, ut [quod deterius] fieri ex Olea Oleastrum: & invicem [quod rard evenit] ex Oleastro Oleam. Omnino autem neglectam Oleam in Oleastrum migrare observavit posteritas, ut specialius dicitur in Oleastro.

Olea flores.

Olivæ flores ab apibus non attingi scribit Plinius, lib. 21. cap. 12. Oleamque à favis procul esse vult: alibi verd id vanum stituit, atque aliquas Oleas quamproximè feri convenire dicit, quæ evolvantur examina invicem, nec longius abire patiantur: ex quo constat, quàm sibi parum constet. Olivarum autem proventu plurima examina gigni certum est. Verum, utra sententia verior sit, iudicabunt, qui Olivæta adhabitant.

Evolutio Olea.

Maximam esse inter Oleam & Quercum avitæ dixerimus supra: at Oleam & Myrtum adeo amicas inter se tradit Theoph. ut eas mutuo complexu radicem gaudere, virgaque Myrti per brachia Oleæ prorepere atque dispergi ex Andronio referat: nec aliud iuxta Oleam feri velit.

Olea facien. dratio.

Nunc quomodo Oleum fieri debeat ex præstantissimum Geoponicorum doctrina tradendum. Tam magnam artem Oleum, quàm multa remperandi esse dicit Plinius. Ex eadem quippe Oliva differunt succi. Primum omnium, è cruda atque nondum inchoate maturitatis, Omphacium vocant. Viride Cato.

Omphaciu.

Hoc præstantissimum. Quin & ex eo prima vnda præli laudatissima, ac deinde per diminutiones. Quantò maturior bacca, tantò pinguior succus, nupque gratus. Optima autem ætas ad decerpendum, inter copiam bonitatemque, incipiente bacca nigrescere. Amurca color est, qui Olivam cogit nigrescere. Ideoque, incipiente nigritia minimum amurca, ante eam nihil. Et [inquit Plin.] Error hominū falsus. 1. Existantium maturitatis initium, quod est vitij proximum. 2. Quodd Oleum crescere Olive carne arbitrantur, cum iuccus omnis in corpus abeat, lignumque intus grandescat, ergo tunc maximè rigantur. Quod, ubi cura multa sive imbribus accidit, Oleum absumitur: nisi consecuta serenitate, quæ corpus extenuet. Omnino enim [ut Theophrasto placet] est Olei cautia calor, quare & in torcularibus, & in cellis multo igne queritur. Tertia culpa est in parumonia, quoniam propter impetuum decerpenti, expectatur ut decidat. Similis, error, collectam servandi in tabularis: nec prius

Quadruplex error.

quam sudeat premendi, cum orti mora Oleum decreseat, amurca augeatur. Itaque vulgè non amplius tenas libras singulis modis exprimi dicit. Amurca mensuram nemo agit, quanto copiosior reperitur in eodem genere, diebus adiectionis.

Caterum & Cato tradit, Oleum quàm acerbissimum Oliu optimum fieri. Hoc Omphacium Greci vocant. Verum, quamprimum è terra colligendam: si inquinata sit lavandam, à folijs & stercore purgandam. Postridie aut post diem tertium, quàm lecta sit, premendam. Si gelent frigora, die quarta. Hanc, si volent quis, & sile aspergi posse. Oleum in tabularo minui, deteriusque fieri. Idem è in amurca & fratribus. Hæ sunt carnes, & inde saces. Quare sæpius die decapulandum: præterea in conchas & plumbeas cortinas: are vitari. Ferventibus omnia ea fieri clausisque torcularibus, & quàm minimè ventilatis.

Omphacium, seu oleum, quod de nit sit.

Imprimis præcipit, quàm calidissimum etiam habere cellam. Quæ de causa è nucleis ipsarum ignem aptissimum. Et è cortinis in labra fundendum, ut fraces & amurca liquentur. Vasa crebrius mundanda, sifcinas sponsia tergendas, ut quàm maximè pura sinceritas constet. Postea inventum, ut lavarentur, utque ferventi aqua: protinus prælo subijcerentur solide (ita enim amurca exprimitur) mox trapezistæ præmerentur. Premi plus quàm centenos modos non probant. Factus vocatur. Factum enim appellabant Geoponici, quantum Olei vna torculi expressione, exprimi poterat. Quod verd post molam primum, est Flos. Factus tergeminos ferè à quaternis hominibus nocte ac die premi iustum est.

Sic Cato & ex eo Plin. Oivæ pauld familiaris exposuerunt Varro & Coldmella, & ex omnibus his Ruellius & Curtius, qui huic ævo adparant. Res eò redit. Quamminimùm Olivæ manibus ex arbore districtas & diligenter repurgatas in terra & tabularo relinquendas. Celeriter enim concalescunt, prævia quadam ad putredinem alteratione. At Factores [Factores dicti, qui Oleum faciebant & torculum movebant, ut ipsa expressio fieret] desiderant, ut multum sint in tabularo, & fradice fiant, ut facilis liquefiant. Quod sanè si ita fiat, & minus fiet Olei, & deterius. Omni quippe hora Oleum decrescit, augetur amurca, quæ Oleo maximè contraria. Quæ si in bacca remanserit, Olei saporem utique corrumpet.

Agricolorum autem plerique si diu bacca stent in tabularo sub testæ, Oleum crescere sibi persuaserunt: quod tam falsum, quàm in arca crescere frumenta. Quod mendacium Cato refellit, tradens, in tabularo corrugari Olivam, & minorem fieri. Ideo cum Facti unius mensuram rusticus sub testæ reposerit, & post multos dies eam premere desideraverit, oblitus prioris mensuræ, quam intulerat, ex alio acervo similiter seposito, quantum cuique mensura defuit, supplet. Eoque facto, videtur plus Olei quieti quàm fecer s bacca reddere: cum longè plures modos acceperit. Attamen, si id maximè verum esset, nihilominus ex pretio viridis Olei plus mali, quàm ex multitudine contraheretur, quod & Cato dicit. Et si quidem, quid ponderis, aut mensuræ Oleo accedit, si portionem velis in Factum adiectæ bacce computare, non proventum, sed detrimentum senties. Quapropter dubitare non debemus, Olivam lectam, primo quoque tempore premendam

dam

dama. Ergo, ut primū n̄ discit fuerit Oliva, sub-
stratis tegentibus, aut pannis, expandi aut enbrati
debet, quō aquositas exipis recedat, & a so-
lis ac virgultis repurgetur. Hec enim commista,
Olei diuturnitati obstant. Tum diligenter man-
data protinus in torcular deferri, & integra in
sifanis novis includi, prælisque subici, ut quan-
tum possit paulisper exprimatur. Postea resolu-
tis corticulis emoliri debebunt, adiectis binis
sextariis integri salis in singulos modos. Quod
defluxerit in labrum, protinus decapulandum de-
pleat, & in sifilia labra, huic usui præparata, de-
fundat. Hoc enim suavisissimum est, & tenuissi-
mum. Nam areis & plumbeis vitatur Oleum.
Longè melioris saporis est Oleum, quod minore
vi præli quasi lixivium defluxerit. namque si nu-
clei confringantur, olei saporem vitant. Cū ve-
rō paululum confiterit, subinde decapulandum
est, quamvis Cato bis tantū in die præceperit.
Nam quōd sæpius translatione illa ventilatur, tan-
tō magis eliquescit & amurcā liberatur, cui quō
diutius hæret, eō deterius fit. Solet etiam cum a-
murcā frigoribus congelari: tum inspersus sal co-
ctus resoluat Oleum, & separat ab omni vitio. Si ne
sic quidem resoluatur, præsertim cū maiora frigi-
ora incescerint, nigrum torretur, & contritum
inspergitur. Ea res eliquat amurcā, quæ inimi-
cissima est Oleo, & si remanserit in eo, saporem
eius corrumpit. Neque verendum est ne falsum
fiat: nam quantumcumque salis adieceris, nun-
quam saporem eius recipiet Oleum. Debet itaque
Oleum Cibarium fieri protinus illata de oliveto
bacca. Minus probatur oleum ex oliva quæ deci-
dit, vel tempestatibus aut pluvius in lutum deflu-
xit: nam immunditiarum saporem trahit. Quare
ad præsidium aquæ calidæ decurrit, quæ im-
mundæ bacce prius eluantur, quā molæ aut
torculari credantur. Habes igitur veluti tres gra-
dus Olei. Primum & nobilissimum, quod sponte
vel minore pressuræ vi, quasi lixivium defluxerit.
Hoc seorsim ad servandum. Secundum, quod ex re-
liquis fructibus premitur, sed paulō graviori pon-
dere & mole fortiore quassantur. Hoc tertium
non male dixeris Oleum, quod, velut secundæ
pressuræ, privatum in alia vasa transmittitur. Hac
iteratione invalidius, sed tertiatione multō de-
terius oleum exit, sed utrobique decapulandum,
& oleaginea rube movendum, & ab amurcā, seu
aqua laniæ, repurgandum. Vbi oleum in labris
paululum confisterit, denud in alia vel vitrea vel
vitreata transferendum, ut laniæ illa, aqua, quæ
subsider, penitus repurgetur. Imō sæpius iteran-
da, ut dictum, hæc translatio, donec mundum ad-
modum & sincerum evadat. Sed plurimum refert
non miscere iterationem cum prima pressurā,
quæ longè melioris saporis est: tantūque minus
tertiationem. Vitreata vasa omnium optima sunt
ad hanc rem, vitrum enim Oleum maximè con-
servat, quippe, cū frigore lætetur Olei natura.
De olearia cella, torculari, & reliquo apparatu ad
hanc rem necessariis institutendo, consule supra-
scriptos Geoponicos, maximè Columellam lib. 2.
c. 50. & alibi passim.

Ceterū, multa incommoda oleo vel nuper
facto, vel dum fit, vel deinceps ætate solent ace-
dere. Quod gelatur, plerumque fracescit. Cui
præscriptis prælidis, sale & nitro commodè obli-
stemus. Sordenti quoque frictis & adhuc calen-
tes sales Tarentinus iniicit suadet, & diligenter o-
periri: ita mundum, reddi brevi tempore pro-
mittit. Oleum quoque sordidum purgat Pineæ
pux, quæ igni candens, oleo restinguatur. Emun-

Tom. I.

dar & citri radix in Oleum demissa. Oleum quod
suis fratribus torridis fuerit inustum, limpidius e-
liquescit. Oleum rancidum idem pollicetur cor-
rigi, si cera alba mundo & optimo Oleo resoluta,
& adhuc coctura liquens, in oleum mittatur, &
mox sales fricti calentes addantur: sic fieri, ut O-
leum purgetur, sapore & odore murato, sunt qui
& sole vel igni, aut etiam aqua fervente simul in
vasculo mixta restitui posse asserant.

Anisum.

Item. Non rancescere Oleum in quo
prius anisum maduerit. Si grane oleat, præcipit
idem virides Oleas sine ossibus tundi, & in vasa
per solis calorem mitti: si bacca defuerint, cau-
les tenerissimos Oleæ similiter esse tundendos.
Nonnulli utraque permiscunt, adiecto etiam sale,
sed omnia inter linteum clausa suspendunt, atque
ita in vas Olei demittunt, postea tribus diebus
exactis auferunt, & agitant, ubi conquievit in
alia vasa transferunt. Alij immittunt vetustum
laterem torrefactum. Quidam panes hordeaceos
breuiter friatos, & raro linteolo inuolutos, im-
mergunt, & novos deinde permutant: Vbi hos
bis aut ter fecerunt, salis callos aut micæ ini-
ciunt, & in alia vasa translatum paucos dies subsi-
dere permittunt. Quod si mus, aut aliud fortè ani-
mal deciderit, & Oleum puti nidore vitaverit, iu-
bet Democritus Coriandri manipulum in Oleum
suspendere in aliquot dies. Si nihil remiserit ni-
dor, denud nouo Coriandro iterandum, donec
expellatur nidor. Quidam in umbra prius exsic-
catum iniiciunt. Alij Fœnugracum itidem in
sole siccatum in vasa mittunt. Præstat autem car-
bones ignitos ligni Oleaginei in Oleo exstingue-
re. Alij uvas passas demptis vinaceis tufas immit-
tunt, & post decem dies rursus & emptas expri-
munt & Oleum in aliud vas transfundunt.

Fœtor olei
ut tollen-
dum.Si insecta
sit anima-
li aliqua
quod inci-
derit.Fœnugra-
cum.Contra &
cerbum &
dorem.Si turbe-
tur.Olei mas-
gonia de-
uersa.Oleum Læ-
burnicum.Oleum His-
pano simi-
le.Oleum pi-
doratum.

Diophanes autem odorati Olci faciendi ratio-
nem ita docuit Multi sextarios octo cum
daobus Olei, & bonam Iridis tuse portionem,
lintheo involutam misceant in vase, & exactis

B

decem diebus excolatum recondant, hoc autem mulieribus potu gratissimum. Plures Oleorum factitios modos postea dicemus. Nunc baccas seu Olivas condiendi & conservandi rationes tradamus.

Olivas condiendi modus.

Olivas condiendi solliciti fuerunt veteres, quam revera nihil aliud fuit quam palatus blandimenta. Tamingeniosus fuit venter, ut & amara, nec ab ipsa natura percocta, suae quoque voluptati placere coegerit. Quid quæso gustu horridius Oliva, sive matura, sive immatura? At suavitatem inexit ars, quam non potuit natura. Cato, Columel. & Pallad. in harum conditura præcipuam operam locarunt. Ex quibus eas seligemus, cōditiuras, quæ unicuique generi communes esse possunt. Peculiares parum necessarias arbitrati, quod Olearum hodie genera, neque omnia, neque fortè multa, omnibus sint nota, ita ut & nomina esse desierint. Bacca igitur etiamnum hodie, sicut olim, conviviorum epulis præparantur: quarum conditura diversa: nam alia cædis, alia lectis, alia albis, alia nigris debetur, ut condiendi modus peculiare etiam tribuat nomen. Iam supra dictum Colymbades dici, quæ oleo suo puræ, & sine accessita commendatione innatant. Halmades verò, quæ muria propriè conduntur, etiam si Græci harum sæpè nomina confundant. Plura nomina dicta superius. Caducis, quia spontè cadunt, nulli nec collectionis, nec temporis observatio debetur. Has iam rugosas [exsiccata nempe iam in ijs extremenitiis illa sanie seu amurca] colliges, & sale trito aspergas, donec inarescant sole expandes. Tum strato cratibus Lauro, baccas dein ordinabis, & pluries invertes, ut probè siccetur. Demum aquam, tribus aut duabus undis, cum defruto, & saureiæ manipulo servestactam, & rursus tepestactam, iniecto pauxillo salis cum origano superinfundes, & ad usum recondes.

Olive alba conditura.

Lectæ diverso tempore conduntur. Prius enim albescunt Olive quam nigrescant. Hoc autem summæ maturitatis, illud uirescentis, sed iam ad maturitatem mox inclinatur Olive signum, quod circa vindemiam esse solet, autore Catone. Hic lectam albam contundi prius præcipit (quod fieri censemus, ut amurca & austerus ille liquor evocetur) tum in aquam iniici [secundum quosdam calidam] Crebrò autem aqua mutari debet, & ubi satis macerata est, exprimi, atque in acetum immergi, oleumque addi, & salis selibra. In modicum Olearum Fœniculum & Lentiscum seorsim condes in acetum. Si unâ admiscere voles, citò utitor. In orculam calcato manibus fectis. Cum uti voles, sumito. Oleam albam secundum vindemiam, qua uti voles, sic condito. Musti tantundem addito, quantum aceti. Cetera item ita condito, ut supra dictum. Resedèdit, ut probè maceratas in fideliam, cum Fœniculi & Lentisci ramusculis & cocto modicè sale permixtas recondas, & mustum quàm recentissimum infundas cum media parte aceti, ita ut ius superemineat. Quibus sic conditis tertia die uti poteris. Oleas albas, inquit Varro, quas condire vis, novas, celeriter condito, ut promas: nisi condieris, propter amaritudinem, illas respuit palatum. Item, nigras nisi prius sale maceraris, non libenter in os recipiuntur.

Maiores seu Regas conditura.

Regias quoque seu Maiorinas illas, quàm candidissimas eligunt, deinde substrato arido Fœniculo, in amphoram coniiciunt, atque Fœniculi & Lentisci ramusculos intermiscunt. Cùm autem ad fauces usque amphora repleta fuerit, duram muriam adducunt: ac spissamento de arundinum

foliis factò, uti insidius mergatur, premunt: & iterum muriam duram, dum ad summum amphoræ labrum devenit infundunt. Alij aqua marina ad dies sex macerant: deinde in vas mittunt, & recens mustum superfundunt, ita, ne omnino vas repleatur, ne videlicet illius fervore effundatur. Quod ubi efferverit, oblinunt.

Nonnulli non contundunt, sed acuta arundine [quod quidem operosius] infecant: nam, à ferro cavendum, ne sapor inde perverfus contrahatur.

Quidam verò sive contuderint, sive infecerint, modico sale cocto, & prædictis feminibus immixtis, sapam deinde, vel passum infundunt.

Olivam autem Pausiam cum iam decoloratur, & antequam mitescat, cum petiolo legunt, & in oleo quàm optimo servant. Hac enim ratione viderem, etiam post annum, Olive saporem representare promittunt. Plures etiam cùm de oleo trito exemerunt, aspersam sale pro nova apposuerunt.

Familiaris est hic modus Florentini. Olivas magnas & intactas, manu decerptas, acuta arundine circum circa incide, & in vas novum immixtis, sale tenuissimum insperge: quo colloquato, in alio vase mel vel sapam in promptu habe cum foliis citri, & in hanc condituram mitte, ita ut liquor ipsis innatet.

Quidam etiam Fœniculi semen & Apij admiscunt, & condituram faciunt pergratam, admirabilem, vulgò que ignotam.

Familiarissimus iste Didymi. Vinacea recentia priusquam exprimantur unâ cum olivis vicissim interpositis in vas condes, deinde oblines.

Nunc de nigrarum conditura, quæ ubi iam nigraverint, nec tamen adhuc permaturaverint, legendæ sunt, & cribrandæ, exemptis impuris & maculosis. Tum in singulos Olivarum modios salis integri heminas ternas adicies, atque in vimineos qualos confundes, copiosè superaddito sale, ut baccas contegat, atque sic 30. dies confudare permittes, ut omnem amurcam extillent. Postea in alveum diffundes. Tandem in vas recondes, & illud sapa ac defruto replebis, aridi fœniculi spissamento superposito, quod Olivas deprimat.

Alij lectas, uti dictum & compositas, muria diluunt, atque in ollam deiciunt, & mellis partes duas, defruti dimidiam, vini unam. Quæ ubi semel omnia deferbuerint, abiciunt, & acetum admiscunt, ac permovent: & ubi refluxerint, origani furculos insternunt, sed, ita ut liquor superemineat.

Alij cum pediculis & agnatis ramulis diligenter lectis, aquam triduo aspergunt, & per duodecim dies in muriam demittunt, & exemptas, in vas cum aceti & musti æquis partibus deiciunt, & repletum vas ita openunt, ne aliquid spirituum super sit.

Alij easdem lotas & sale maceratas aceto multo, modo prædicto, condunt, affuso etiam oleo, & asperso sale trito. Fœniculique ramulis iniectis in vas probè obturatum recondunt.

Didymus Olivas antequam nigrescant lectas, & contractas in aquam calidam mittit, deinde in sportam transfert, & exprimit additque salem non tritum, cum cumino & Fœniculi ramulis. Deinde in mustum immergit & diligenter operit. Olivas contusas & fractas vocat.

Idem Olivas Colymbades sic parare præcipit: has plenas & perfectas, quàm in vigore fuerint, & prope maturitatem extiterint, unâ cum exortu ex quo pendunt accipio, & ne frangantur ac contendantur

tandantur in magnum vas coniectæ quum deferuntur, diligenter prospicito: deinde frigida aqua locas, paulatim in umbra per diem unam in calathis acratibus vimineis afflicato, & quo aqualiter siccantur, leniter convertito. Deinde primum in fundum vasis salis triti pugno, & postea in uia congis quatuor cum aceti heminis tribus infusis, Olivarum checnices viginti immittito, & ubi expleum est vas, commoveo. Li-
 quor autem supereminet, & obturatione per Fœniculi fasciculum facta, vas obturetur. Cæterum muria ea gratia præinfundi debet, ut Olive, dum immittuntur, non contendantur.

Alij cum tenerimis ramulis decerptas Olivas in vas marinam aquam habens immittunt, & ad dies quinque vel sex relictas eximunt, & in vasa coniectas, unâ cum muria reponunt & oblinunt, qui modus est omnium simplicissimus.

Columella sic fieri docet. Maturam Olivam, in statura, factam Colymbadem, de muria tollito, spongia tergit: deinde canna viridi scindito duobus vel tribus locis, & triduo in aceto habeto. Quarto die spongia extergito, in urceum aut cacabum novum mittito, subtrato Apio & modica Ruta. Concisis deinde pleno vase Olivis, immitte defrutum usque ad os. Lauriturionis in hoc usu mittito, ut Olivas deprimant: post dies viginti utere.

Ex hoc Colum. loco faciliè iudicabis quid propriè sint Olive Colymbades, nempe, quæ iam semel conditæ fuerint, sed proprio Oleo. Ideo dicit: Olivam in statura [id est repositam] factam Colymbadem: quam tamen, uti vides, de novo condiendam docet, modo iam præscripto.

Palladius sic docet: Olivas muria per 30. dies macerabis, pòst universam fundes, & duas defrutum partes, aceti unam, cum Mentha minutè incisâ vasculo adicies, & ita replebis, ut iusta infusione liquor supernatet.

Eriturum quidem fraces & Olivarum magnata vocat Helych. At M. Cato. *Eriturum* Olivarum conditura est, de qua sic tradit.

Epirum album, nigrum, variumque sic facito. Ex Oleis albis, nigris, variisque nucleos ciccato. Sic condito. Conditio ipsas, addito Oleum, acetum, coriandrum, Cyminum, Fœniculum, Rutam, Mentham, in Orculam condito: Oleum supra fiet: ita utitor. Alium modum habet Colum. l. 12. c. 47. Cuius usum maxime dicit esse in civitatibus Græciæ. Alij eius usum olim frequentiore in Sicilia quàm Italia fuisse tradunt. Falli verò videtur Varro, dum l. 3. de ling. Lat. *ἐπιρῶν*, ab *ἐπι, καὶ τοῦ ποδός*, id est caseus, compositam putat: nisi fortè eadem vox & aliud edulij genus ex caseo paratum olim significarit: sicut *ἀντογῆς* erat edulij genus: quod, ut lib. 14. scribit Athen. fiebat, melle iniecto factum coagulatur: alioqui reclamant & modo citatorum Catonis & Colum. autoritas, & ipsa componendi ratio præscripta. quin potius Epirum à contracta Oliva, quæ Græcis *πίρῶν* est, dictum, De quo Plaut. Milicj.

—Ego me illi mancipio dabo,

Si [ali] legunt nisi] unum Epirum edam apud illum *ἐπιρῶν* infuse.

Tot itaque modis vides anxios fuisse veteres Olivas ita concinnandi, ut diversimodè placerent palatui. Sunt verò & longè plures apud citatos autores, quos studio omisimus, quemadmodum & Sampsam, Syrapam, & aliâ id genus, quorum parandi rationem abundè docet Colum. Quæ omnia eodem modo hoc avo parari vix pu-

Tom. I.

tamus. Nam & simplicissimo tantum modo conditæ Olive, muria, vel [quod rarior] aceto & Oleo, interjectis interdum Olive aut Lauri folijs ad nos importantur ex Italia & Gallia Narbonensi, itinere terrestri, sed plerumque minores. Nam majores ex Hispania per mare afferuntur, si institoribus credimus, itidem muria conditæ, & ut plurimum arboris sue frondibus aut Thyimi foliis interstratæ.

Delicantur firmiores ac solidæ, non flaccidæ, non maculis affectæ, compressæ, aut ulla putredinis labbe inquinatæ, succulentæ ac minime rugosæ, sed superficie probè tensa, pediculis adhuc herentibus, in quocunque genere.

Et si delictiarum potius causa Olive condiri videantur, tamen & usum habent in medicina, & vñs. venditori nō exiguo compendio sunt ad rem augendam.

Nigras Olivas stomacho inutiliores putat Plin. vñri minis: præclarumque habere antequam condiantur, vñsum, recentes per se cibi modo devoratas. Mederi arenosæ uringitem dentibus, aut attritis, aut conuulsis. Albam Oliam faciliorem stomacho, sed ventri magis alienam.

Fructus Olive inquit Gal. si quidem ad vñguem maturuit, moderatè calidus est, sin immaturus est, magis tum astringit, tum refrigerat.

Olive albas priusquam insit Oleum, Hip. sicca-
 ri & tundi iubet, ac cribrari, & cum vino propi-
 nari. Hoc autem & menses & secundas c.

Olive Colymbades trita, autore Diosc. & ambustis illita, pustulas gigni prohibent, ac sordida etiam ulcera purgant. Succus autem ipsarum ex muna, collutione gingivas contrahit, emotosque dentes stabilis. Est porro Oliva subfusca ac recens alvo incommoda, sed stomacho utilis. Nigra verò & matura corruptioni oportuna stomachoque adversa est, ac tum oculis maxime convenit, tum capitis etiam dolores inducit. Torrefacta ac illita nomas sistit & carbunculos emar-

ginat. Olive, quæ matura sunt, ex sententia Sim. Sethi, temperatè calidæ sunt, non matura verò, astringentes, & frigide & sicca sunt, ventrem roborant, aliumque sistunt: at pulmōni noxia. Nigræ verò & maturæ faciliè corrumpuntur, ventriculoque ac oculis noxia & vesica. Calida temperaturæ sunt, & ad siccum magis inclinant. Colymbades verò quæ dicuntur, frigide sunt & sicca quæ si cum garo ante cibum sumantur, alium proritant. Immaturæ autem adstringunt & refrigerant, siccaque sunt.

Diogenes cum vidisset iuvenem in diversorio Olivas esitentem, si sic prædixisset (inquit) non ita cœnares. Idem etiam cum Platonem in lautissimo convivio degustantem Oleas intuitus fuisset, illum percunctatus est, quamobrem in Siciliam huiusmodi mensarum gratia profectus, appositis modò Oliuis non fuereetur. Cui ille. At Hercules, ô Diogenes, illic & Olivis & reliquis huiusmodi vescabar. Curigitur, attile, Syracusas adnavigare te oportuit? An Attica tunc Oleam non ferebat? Quibus verbis Platonis navigationem subarguere videbatur.

Demost. in Orat. pro Ctesiphone contra Æchinem. Solebas aliorum [inquit Adagialiter] Olivas & uvas colligere.

Olive etiamnum hodie non solùm in Italia & Hispania, sed nostra etiam Germania ditiorum & magnatum mensas opulentant, gulo forum invento, ad aviditatem excitandam. Quanquam

B 2

Tragus Germanis consulat ut Gallis & Italis hunc cibum relinquant, quod eis minus salubre existimet.

*Oleum
Collatio ad
cibum.*

Nigra condita omnium levissimè alunt eas cum pane edendis præcipit Gal. Paulus tamen alienas stomacho, crassi que succi esse testatur. At Colymbades astringente succo prædita sunt, proinde ventriculum roborant aviditatēque ciborum stimulant: prima mensa ex gero, sine pane, ad alium deiciendum commendata mirè utiles sunt. Aetius eas que aceto conduntur, ad invitandum appetitum nobilissimas omnium affirmat, & minori negotio à ventriculo perfici ea, quæ iucundiora suaviorque sunt. Paulus Oxymelle conditas laudat. In Gallia Narbonensi, ab incolis nullis non prandis & cenisque apponuntur, quemadmodum & capreis fructus. Sunt inter Arabes, qui inter prandendum rubeant mandi aviditatis gratia & concoctionis. Alij attingentes secundis mensis adhiberi volunt, ut roborato ore ventriculi cetera deorsum pellantur cibaria. Vulgus eruditum pariter atque ineruditum primo, & medio, & postremo cibo, carnibus, piscibus atque ovibus intermiscens, mandit eas, ubi frequentes sunt, ut iam dicto loco & in Italia. Nostri magna ex parte cum carnibus assatis apponunt.

*Adversus
pulices
Vires
O.
leae;*

Sunt qui tractant baccharum decocto pulices intente, si eo domum conspergat: hocque magis, si Cymini agrestis triti non nihil commistum fuerit. Olea verò ipsius folia Dioscor. iidem prædita sunt viribus cum Sylvestri, sed aliquantò minore efficacia: quare oculorum medicamentis, ob suam vim nitorem, convenientiora sunt. Qui verò humor ex accensa virente ligno emanat, furfures, scabiem & lichenas illitu sanat. Quin & fructus earum, furfibus ac nomis seu depascentibus ulceribus ponitur. Quod autem intra nucleum est, cum adipe & farina scabros ungues excutit: Quod experientia ipsa probatum esse Cornar. Scribit. Sed Hip. eius nuclei usum etiam ad ocularia medicamenta adhibuit: unde l. 2. de morb. popul. sectione quinta sic tradit: *ἐφ' ὅσον αὐτὸν ὁ σπέρμα ἔχει, καὶ οὐκ ἔστιν ὡς τὸν σπέρμα, ἀλλ' ὡς τὸν σπέρμα, καὶ οὐκ ἔστιν ὡς τὸν σπέρμα, ἀλλ' ὡς τὸν σπέρμα.* Hoc est Oculorum [subintell. medicamentum.] spodij partem duodecimam, croci quintam, nuclei [Olive] unam, cecurule unam, myrtæ unam. (De Olive enim nucleos, nec de ullo alio, hic locus intelligendus, ut benè annotat Cornar.) Sed aquam frigidam quoque capiti infundendam præcipit, & alliacum maxime præbenda. I nunc, & hodie nostros delicatulos tali modo curato.

*Oculi,
Ligni li-
quor
Furfures.
Scabies.
Lichenæ.*

*Ad
foc-
tore
ungues.*

Plin. de Olive viribus eadem ferè habet, attamen illi multò plures tribuere videtur, quàm hic Oleastro. Sic enim scribit: Olearum [post uvas] proxima auctoritas intelligitur.

*Foliorum
Tempe-
ram & vi-
res
Pleura.
Cap. dolor.
Ambusia.
Gingiva.
Inflam.
Parony-
chia.
Hemorrhag.
Pustula.
Procedens
pupilla.
Lachryma.
Gena ero-
ro.
Pustilla.
Pustilla.*

Folia earum vehementissimè astringunt, purgant, sistunt. Itaque commandata imposita ulceribus medentur, & capitis doloribus illita cum Oleo. Decoctum eorum cum melle his quæ medicum ulserint, gingivarum inflammationibus, paronychiis, sordidisque ulceribus excrecentibus. Cum melle profluvium sanguinis è nervosis partibus cohibet. Succus eorum carbunculantibus circa oculos ulceribus & pustulis, prociq. pupillæ efficac: quapropter in Collyria additur. Nam & veteres lachrymationes sanat, & genarum erosiones. Expimuntur autem succus tuis, affuso vino, & aqua celesti, siccatique in pastillos digeritur. Sistit menses in lana admotus vulvæ. Vi-

lis & sanie manantibus. Item Condylomatibus, igitur sacris, ulceribus serpentibus, atque Epinyctidibus.

Eisdem & Flos eorum habet effectus. Vrinatur & cauliculi Florentes, ut spodij vicem cinis præstet: vinòque infuso iterum uritur. Suppurationes & patos illinunt cinere eo, vel foliis tuis cum melle, oculos verò cum polenta. Succus fructus recentis accensi distillans sanat lichenas, furfures, manantia ulcera. Nam & lachryma, quæ ex arbore ipsa distillat, Æthiopice maximè Olea mirant, satis non est, repertos, qui dentium dolores illinendos censerent, venenum tamen esse prædicantes, atque etiam in Oleastro querendam. In radice Olea quàm tenerima cortex derafus, in melle crebro gustatu medetur sanguinem reicientibus, & suppurata extulgentibus. Ipsius Olea cinis cum axingia tumores sanat: extrahitque fistulis vitæ, & ipsas sanat.

Olea germina, [Olive rami] inquit, Gal. lib. 6. simpl. medicam. quantum habent astringentis, tantæ & frigiditatis participies sunt. Fructus verò, si quidem ad usum maturum, moderatè calidus est: si immaturus est, magis tum astringit, tum refrigerat.

Pascitur Olea & Oleastri baccis turdis, ac inde pinguior, & præpingui pallidior, id est, magis cereus evadit. Hinc Mart. ali. s:

Si mihi Picena turdis palleret Olive.
D. Arabrosius in Hexametro prodit agrotantem cervum sanum fieri, mansis Olea ramulis: & locustas ab agitudine liberari, artosis Olea foliis.

Aquam etiam, in qua Olive salta fuerint, dentes vivare præditum est. Plurima Trallianus, & Curtius superstitiosè de Olive viribus. Scribitque hic inter alia, radicis corticem drachma pondere cum vino aut aqua deglutitum, pituitam evacuare, quod nobis nondum comperitum.

Olea quoque materies præcipuè commendationis est apud operarios & statuarios, à quibus ad præstantes operas desideratur cum Eberno, propter densam & tractabilem ejus substantiam, & colorem subrufum ac varium, quem dædus & nervi iactati referunt, præsertim, si oblique [verberum dicunt artifices] in frustra vel assulas fecerit.

Memorable quod Theoph. ait: Olea statuam sudare posse: Nam ex Olea olim statuas fieri solitas ait, quod minus sit ejus materies obnoxia corruptioni: quod & in cupresso & cedro fieri ait. Causam refert ad internam earum pinguedinem, & tenuem liquorem, qui, quoties ablanditur eis Austina tempestas, tepore suo, suave humiditate, erumpat & exudet: quod alij prodigium & ostentum esse putent.

Sanè & marinores templorum signa, & ænea vidimus appendentibus guttis, sudantium præbere speciem: cum ea ligna vetustate succum penè omnem amississent eum qui intus fuerat. Eadem quidem cum Scaligero censuimus, ærem tepidum illis adherescentem, natum superficiei frigus aliquod, cogi quasi in lachrymas & sudores. Nam illorum oculis tale quiddam stillans, pro lachrymis, se puero, quondam receptum, atque inter ostenta vulgò relaxum fuisse, idem Scal. scriptum reliquit. Nemo sanè est, uti putamus, qui non, frigidiore mutato aëre in Anthrindum, ita non, aliquam in templis sudantem non deprehenderit.

DE OLEO SPECIALIVS, EIVSQUE
differentiis & usu.

Olivarum liquor Oleum est, cui honorem Veterum majestas magnum præbuit, ob infirmitatem ejus utilitatem. Hujus inventorem Plinius dicit Aristum Atheniensem.

Olei simplicis & ex Oliva expressi tres differentias dixerunt. Primum omnium laudatissimum, *Ποσειδων* Græcis, primi præli unda, & quasi spontanea, lixivium Oleum, non tortivum: Olei Flos, Glæcinum, hoc est, multum expressum, multum enim *πλεον* Græcis antequam Olive calcetur, vulgò *huile-vierge*. Secundum iterativum, quod est secundæ pressuræ. Tertium Tertiativum, quod est tertiæ. Hoc pressuratum: Illud medio modo se habet. Osum vel Holium vocat Cato & Varro, quod ex utroque facta Olei reficitur.

Fit autem & Oleum ex acerbissima & non dum matura bacca, quod Græcis *ἀσπερ* dicitur, Lat. acerbum, asivum & vinde, cuius meminit Theophrastus de Odoribus: idque fieri tradit ex Olivis Philaulis: non *ἐξ ἀσπερ*, ut habetur apud Athenienses, ita enim restituendus ille locus Athenienses ex Theophrasti Græco codice, quem ipsemet citat.

Οὐκ ἀνέχεται *Οὐκ ἀνέχεται*, quod ex immaturis bacis fit dicebatur Græcis [apud quos *ἀσπερ* novam acerbum, nec dum matum, atque enim omnes omnium plantarum, acerbos, erudos & immaturos fructus *ἀσπερ* *τὸ ἀνέχεται* significabat.] Illud autem valde commendat auctores, tam Græci quam Latini.

Acerbum autem Oleum facere, nisi bacca tempestivitate in terram deciderint, & necesse sit eas subiegere, patris familias rationibus non convenit, inquit, Columellus, quia exiguum fluit. Cibarium utique Oleum faciendum modo præscripto. Samici Olei meminit Antiphanes apud Athenienses, quod reliquorum esset candidissimum.

Caricum, ex Caria advectum, laudant alij. Alij, id quod Thuriis [nobile est magna Græciæ oppidum] sit, ut excellens commendat.

Lubet hic Olei candidi parandi rationem ex Dioscorido adferre. Candidatur hunc in modum. Sumito album colore, nec anniculo vetustius, & in fidele novum lati oris infundito centum heminarum mensura. Mox in sole expositum quotidie circa meridiem concha refundito, ex alto deturbans, ut frequenti volutatione ac verberatu agiteretur alteriter & tumescat. Octava deinde die feram græcum purgatum drachi. 50. pondere, aquaque calida maceratum, atque adeo remollitum, aqua interim novam, quam expressi, in supradictum Oleum confecto: tandem quoque Pincam prepinguem & in tenuis assiduis concissam pari pondere insuper addito: atque ita dies octo alios elabi finito. His transactis concha Oleum denud confundito. Postremo si finem assecutum fuerit, in vas novum prius vetere vino elutum, subfractis antea Meliloti flosculis ad drachi. undecim, cum triduo pari pondere: decapitato atque recondito. Sin autem candorem nondum convenerit, Oleum rursus infundendum, & opus ipsum repetendum, dum candidum illud evaserit.

Lavandi & candefaciendi Olei longè simpliciorum.

Tom. I.

ciorem modum docet, Galen. lib. 2. simpl. capit. 15.

Reperitur, inquit Cordus, natura etiam candida Oleum, sed Dioscorido eo tractat, quod arte & industria humana candorem contraxerit. Dealbatur etiam pura tantum, crebroque affusa & resusa aqua, idque duas ob causas. Primum ut acrimonia, amittat reliquias, & pinguedinis rancorem, si quis sit, in aquam deponat. Deinde etiam ut aspectu candoreque magis placeat, ne fulco aut profundiore colore candida vnguenta inficiat. Lavatur præterea & alii modis, habito diversarum affectionum respectu, aquis odoratis, Rosarum, Lavendulæ, aut similibus.

Est & Sicyonium Oleum à loco ita nuncupatum: Item Oleum quod paratur ex Olæ furculis, de quibus post seorsim. Sabinum Oleum sic à Sabinis populis dictum, apud quos eo, sic ebatur, cuius pluribus locis meminit Gal. & quod plurimum laudat, quod inter alia tenuium sit partium, quodque utebatur ad versus ea, quæ discutienda erant, propter redundantiā.

Vt autem cum Galeno rem paucis complectamur, illud quod propriè Oleum dicitur, de quo hoc loco agimus, differentias habet vel ab ætate, quod aut recens sit & velut mustum, aut ætate vigente, aut vetus.

À præparandi modo, ut simplex, solum, & im-

permistum, aut cum sale præparatum.

À diversitate fructus, cum sit aut maturus aut immaturus extiterit.

Im quod compositorum Olæorum formulas tradiderint auctores, hoc loco recensere non permittit instituti nostri ratio.

Oleum cum aqua mustum dicitur vocant.

Oleum verò quo luctaturi perungebantur, *χρόλον*, & *χρησιν*, & *πύον* dicebatur: verum hoc nimum propter cænum, pulverem aut certum terræ genus, quod densandi atque roborandi corporis gratia luctaturis post Olei illitionem asfricabatur *ἐλασιν* *ἀσπερ*, Oleum insulsum vocatur apud Galen. *ἁπλῶς*, lib. 1.

Oleum, olivum vocat Horat. *Ὀλῆον* Græci, Syon, Germ. Baumöl. Belg. Booinolie: Eliwan d'Olii v. Gal. *huile d'Olive*. k. Oglio d'Oliwa. Hisp. Aceite de Azeyunas.

Olei vires nemo facit, quamvis dicitur, quod satis sit explicabit. Plinius sanè paucissimis verbis Olei & vini usum prædicavit, quando ait: Duo sunt liquores corporibus humanis graussimi, intus vini, foris olei, arborum è genere ambo præcipui. Sed olei necessarius.

Videtur autem alludere ad Pollionis Romuli festum responsum, cuius alibi meminisse: eum centesimum annum excedentem, cum D. Augustus hospes interrogaret, quam maxime ratione vigorem illum animi corporisque custodisset: respondisse: intus mulso, foris oleo.

Eadem præpmodum sententia, Democritus interrogatus, qua ratione homines inoffensa valetudine degerent, ac vigorem illum animi custodirent, respondisse ferunt: Si corporis externa oleo interna melle linerentur.

Plato in Menexeno Oleum *πρωτον* *ἀνθρώπων*, id est, laborum subsidium & alimentum hominibus esse datum ait. Oleo enim natura tepefacere corpus, & contra algores munire: eisdemque fervores capitis refrigerare.

Usus eius, inquit Plin. ad luxuriè vertere Græci vitiis omnium genitores, in gymnasiis publicando. Ideo & Anacharis infans pharvacum dixit, quod eo uncti Athletæ invicem ferventius

Sabinum Oleum.

*Differen-
tiae.
Ab ætate.*

*À præpa-
rationis mo-
do.
À diver-
sitate fru-
ctus.*

*Olei vires
& usus.*

*Pollionis
Romuli
responsum.*

*Democriti
responsum.*

*Oleum la-
borum sub-
sidium.*

*Græci
vitiis
omnium ge-
nitorum
pharvacum.*

Scardentis atque furiosus insultarent.

Oleum & sale m emere oportere Aristoteles autumavit, uniusque quiddam utrumque ad prozandam vitam quādam naturā conducere:

Invenimus Aegyptum penē universam Oleo carere: esse verō quosdam hortos circa Alexandriam, in quibus Olea sint, veram Oleum non redlere.

Fons ille ingentiorum Homerus, inter tot liquores, qui ex fructibus quos terra parens nobis pro lucit, solum Oleum in *Opody*, id est, humidum, [Metaphoricē etiam molle, laxum remissum, lubricum] dixit. Quare sic Plutarchus optimus huius rei & gravis interpretis in *Symposi* rationem reddit, Quod nidelicet in Oleo nihil asperum sit, ut ne ad motum quidem percussum, quemadmodum, ceteri liquores, trepant, quod cum igne minimē luctetur, verū nullum tūciciē pascit. Nec alius etiam liquor, qui tam latē diffundatur, si corpori inungitur, aut qui ferid, succedit.

Imagines speculorum in more reddit. Traquil'itatis etiam nomine, eius natura infinitum propemodum commendata est, ut mare etiam, omnium remississimam tranquillet. Aque ob id Viriatores ore Oleum spargere aiūt, quod imitiget Elementi naturam, lucēque deponit. A qua quidem natura tractum adagium, Oleo tranquillum. Plautus in *Pœnulo*: ita hanc ego canemisciam tibi Oleo tranquillorem. Oleum in auriculā ferre dicit Martialis:

*Narratur quidam belle dixisse Martille,
Qui refertur Oleum legit in auricula.
Quod in assentatores quidam testantur.*

Humidū nō permiſcetur. Humidū autem permisceri nullis Oleum patitur quia lentum siquē pernix est.

In partes quoque dividuas scari se non sinit, Spirituosū. reliquique commisceri liquidis. Multum spiritus habet, pingue enim est, ut propterea neque terrena, neque aquae substantiae, sed aëre perhibeatur: Ex quo fit ut per summam aquam fluitet, & levitatis in dicitur præbeat, quamvis revera per se non sit leve, sed copiosam etiam admistam habeat densam & terrestrem portionem.

Sed calor & spirituosus eius substantia prohibet, quominus congelescat. Crassescit tamen frigore, ut hyeme, tum flavum tum citrinum conspicitur. Aestate, liquidum & subviride.

Qui autem ferrum remollire cupiunt. Oleo tingunt,

Ceterum omnes Olei utilitates hic persequi, nec volumus, nec possumus, maximē, cum sciamus, Galenum in eo genere plurimum præstitisse, nec tamen potuisse omnia.

Quod si quis tamen eius utilitatem altius pensare velit, vix ullam aliam rem maiorem, post aquae & panis usum, inveniri deprehendet, si ve ad rem familiarem spectet, si ve ad rei medicæ necessitatem, si ve ad luxum & ornatum.

Nam ipsam, cum per se propemodum in odorem sit, omnium tamen rerum vim, odorem, & facultatem recipit, illas verō nulla ratione inficit, quod Lucretius insinuasle videtur, cum ait:

*Ac posita repente in olentis Olivis
Naturam, nullam qua mittat naribus auram &c*

Hinc Unguentarū odores in Oleo reponunt. Nam odorem servare omnium maximē potest. Sed iam reddenda est medicæ eius ratio.

Oleum ad usum per sanitatem optimum, inquit Dioscori, quod, quia ex crudis seu acerbis & immaturis Olivis exprimitur, crudum, & omphacinum dicitur. Excellit in hoc genere recens, mi-

nimē mordens atque odoratum. Tale ad unguentorum compositionem utile. Quinetiam propter astringendū in stomacho accommodatum. Ore si continuatur, gingivas contrahit, dentēque firmit: si lures denique cohibet. Quod uestitius ac pinguis est, ad medicamentorum usum est accommodatum.

In universam autem Oleum omne calefactionem habet, carne nemo lit, corpus contra algrescunt, ipsa nque ad actiones obeundis expeditis reddit. Bona n etiam diu n facit, estque: molliendi n præditum. Exule tantum medicamentorum vitres, permiscum, hebetat. Exhibetur quoque contra venena, sic ut subinde bibatur ac revo natur. Purgat hemine mensura, cum pari portione succo, aut aqua, e potum. Torminosus utiliter datur in potu cum ruta decoctum, sex Cyathorum mensura, lumbicis que pellet. Infunditur & id ipsum ad ileos maximē afflicus. At uentum magis excelscit tum etiam vehementius discutit, & ad exacuendam oculorum aciem sublinium prodest. Sin desit uetus, hac præparatione opus est. De eo cuius est copia, quod præstantius erit in uas defendit, & ad mellis crassitudinem decoquit, atque ita utitur. Eandem enim cum prædicto niam afficit.

Plin. quocumque testatur in Oleo odores maximē conservari. Et Oleum, liquor recreans membra, eodem dicitur. Et alibi: Omni oleo mollior corpus, vigorem & robur accipit. Stomacho contrarium, ubi omphacinum non comprehendisse videtur, quod stomacho gratum esse Dioscori. dixit. Sed quando Oleo, ut uino, palati gratiam nullam dicit, sola comparatione detraxit Oleo, quod alioqui recens & dulce est, & oleosa lenitate gratum. Alioque, uini modo, insigni quodam sapore palatum nec inuitat necti illat. At Oleum recens & dulce, panis segementis coctis, cum sale misceum, præcipuum suavitatis gratiam nobis habere videtur. Vulgissimum, eodem teste, est Omphacinum: proximē uinde. Præterea quā maximē recens, nisi cum uetustissimum quantur, tunc odoratum, quodque non mordeat, ē diverso quā in cibis eligitur. Omphacinum si continuatur in ore, colorem dentium custodit magis quā aliud, sudorēque cohibet.

Omne autem oleum auget ulcerum incrementa. Fauces exasperat, & uenena omnia hebetat, præcipue Phimythij [Cerulei], & Gypsi, in aqua multa, aut Ficorum secarum decocto potum, contra Meconium ex aqua: contra Cantharides Buprestin, Salamandras, Pyrotampas per se potum, redditūque vomitionibus, contra omnia supra dicta laudatissimum. Et lassitudinem perfusione refectio est. Vulneratis emplastris utile. Faciem purgat, & rebus omnibus nitorem & lucem addit. Vnde tractum adagium: Oleo nitidius.

Vetus porro magis exalfacit corpora, magisque desinit sudores. Duritias magis diffundit. Lechargis magis auxiliare, & inclinato morbo. Oculorum claritati confert olei quid, cum pari portione mellis acapi. Capitis doloribus remedium est. Item ardoribus in febris cum aqua. Et si uetustas non sit occasio, decoquitur, ut uetustatem repræsentet.

Oleum uvas uelispis uetuit: picem ē pannis extrahit: eo apes & reliqua insecta exanimantur.

Oleum solum calci miscetur, quando utrumque aquas odit.

Eodem extinguntur quedam, quæ aqua accedunt, ut Thracicus lapis, & Gagates. Hæc Plin. Boues,

*Infusum
pharmacia*

*Oleum in
Aegypto
nullum.*

*Solum O-
leum hu-
midū Ho-
mero.*

Ratio.

*Tardē sic-
catior.*

*Speculi &
cepraber.*

*Tranquil-
lum.*

*Præparato
rum.*

Adagia.

*Humidū nō
permiscetur.*

Spirituosū.

*Ferrum re-
molli.*

*Odores co-
servat.*

*Ufus medi-
cæ.*

*Stomach-
Dentes.*

Tempor.

Laxat.

*Ad uen-
Purgat
Torminosum.*

*Lumbi-
Illaca
lio.*

*Oculor-
um.*

*explicat
Plin.*

Olei

*Contra
necula-
ria.*

*Ad qui-
inducit.*

*Nitorem
inducit.*

*Duriti-
Lechar-
Oculi.*

*Contra
Scorpi-*

*Olei m-
Sis.*

Boues, inquit Arist. pedum dolores non sentiunt, si eorum cornua vel pice vel Oleo illinantur.

Item vbi bos aqua hircum hauserit, & ea faucebus inherens, manibus detrahi non possit, futilam v. larundinem aut tabulum inserit, & ita calidum Ol. uni infuso. Nam eo contactu animal confectum decidit: quod remedium & homini in simili casu accommodare possis. Bubus etiam insutum per nares, donec ruerent, inflationem sedat. Oleo potio etiam Elephantis tela, quæ eorum corpori inhererint, eliciunt.

Olei temperamentum eleganter declarat Simplicius, his verbis: Olum medioctiter calidum est, magis humefaciens. Inunatum verò, quò magis attingit, eò magis frigidat: quod autem elutum est, minus mordicat. Vetus tum quoque quò vetustius est, tantò calidius est, & magis discit, eòque maximè, si à principio tenuium partium fuerit, quod cognoscitur, si purum est & perspicuum, & si eius in dicitur pars maximam corporis par em perurat, & facile ab eo imbibitur. Dignoscitur vero & conditatis & frigiditatis Olei gradus, gustus: quod enim dulce est, medioctre caliditate habet: quod autem attingit, frigidum est. Tale autem ionacho bonum est. Quod autem calidum est, celerimè inflammatur.

Olei suprema [ex Plutarch. sympos.] regio melior est: nam unum ab amurca turbatur. Summum verò optimum, quod remotissimum à noua parte, nec ita spissitate ab aëre laeditur.

Nouum præstantius, illi enim senium inuile. Transpiratu carens ob lentitiam inueterat, & tandem canescit, quod ad vomitum eundem, ob tenui tum saporem, tum odorem ab a quibus præfertur. Attamen illud nobis suspectum, quod vitiosa qualitate stomachum nimis vellicet, & nolestat. Recens laxando, lubricando, atque ad ducit suo motu & fluctuatione abundè id præstare posse censemus, maximè si præbeatur cum aqua tepida.

Querit Alex. Aphrod. cur opotum Oleum vomitum, potissimum fluxu bilis moueat? Quod sapientia natura semper ad superiorem locum tendat. Quotiens enim cuiquam humor permiscetur, ad superiorem sese recipit sedem, innatratque, & cibos ad stomachum inuolat, effertque: quibus aggrauatus & oppressus vim excernendi ad euocandum incitat: præsertim verò fluxum bilem, quæ cum levis, atque tenuis sit, ad ceteros facilius superiora petit.

Olei, præter rem etiam ipsam medicam, plurimus usus, quod omnes ipso usu expiantur, qui tantus, tamque in rebus multis, ut eius commoditates, multiplicesque utilitates enumerare perdifficile sit.

Et quoniam supra dictum Oleo corpora muni contra algores, salutemque reddenda mune, & illud tamen corpus perficillibus, quoniam illud reddendo, & ad motus habilis. Nam vbi corpus resactum fuerit, vel à sole, vel à frigore, vel à te quadam erodente vel acri, vel extra vel intra corpus, aut si entem prurigo infestet, Olei dulcis inunctione nihil præstantius, præsertim in balneo, vel post, id fiat, quod apud veteres Romanos tam conuictum fuit, ut exemplis illustrare pigeat, cùm pleni sint, tam medicorum quam historiarum libri. Inde & excogitata medicamenta Latinis Acopa s. vt & etiam Græcis *Ακωπα* dicta ad tollendas lassitudines, & robur agilitatemque corpori inducendam. Hinc lacturi quoque eo

perungebantur, ut eius vnguinis lubricitate disticti foret invicem b. chorua connexio. Hinc lucta luctare Ol. m. dicit Philostratus, apud cuiusco res, pistor apponit ranum Oleagineum in Palæstra Mercurij filia & lucta inventricis nudo stultit. Ludorum verò Olympicorum, ut vult omnis ad eisdem, Herculem autorem facient, cuius consilio factum, ut luctatores Oleo oblinerentur. Quod & Lucanus testatur lib. 4.

Me Oleo nas protecit terga le nus,

Anteus L. bys perfudit membra liquore.

H spe. Olympica seruat more Palestre.

Hæc in Antæ & Herculis pugna.

Propterea Anacharsis Scythia, ut dicebamus, Oleum infansia pharmacum esse dicebat, quoniam eo peruncti athletæ seruentius invicem infanirent.

E contra Elæos è ludorum genere, ungi oleo non pati ait Porphyrius in libris quos de abstinendo a carnibus scripsit, ut est apud Eusebium de præparatione Evangelica. Quod si verò quis Oleo tactus fuisset, diligenter, tamquam magna corporis macula, corpus abitergatur, quod eos corpore aridos, non modestè oportet. Possidonius Stoicus, in suis historiis tradit ut elert Athen. G. illos quoque oliu non fuisse vsos Oleo, propter raritatem, quoniam & quod insuane sentirent, vsui eius non assueti. Hodie tamen in Giliæ Narbonen. & Prouincia Olei maximus est vsus: quibusdam enim in locis non quadragesimali dantur taxat tempore, sed per totum annum cibos omnes cum oleo coquant: Vere tostus panis cum Oleo & Mentha gratus est cibus, nisi quis labore Antipathia, sicut fuerunt mihi aliquando duo commentales, quorum vnus abhorrebat à cibis coctis cum Oleo, alter à coctis cum Butyro.

Epimichid. s. qui impensum rationem Coquam collegi reddere iussisset, & olei multitudinem moleste tulisset, admirantibus illis ait: Non impendij magnitudo me mouet, sed quod tantum Olei intra corpus receperat.

Velabrum, autore M. Varrone, Romæ locus fuit, in quo Olearii oleum distrahant. Mos autem huic hominum generi fuit, ut inter se de pretio conspirarent, quo plaris venundarent: vnde tractum adagium: Vt in velabro Olearii. De his dictum, qui conspirant, remque ex composito gerunt. Plaut. in Captiuis.

Pergo ad alios, nemo ad alios, deinde ad alios, una res,

Omnes cum pacto rem agunt, quasi in Velabro Olearii.

Non prætereundum etiam, quod vsus Olei erga Deos ac illorum sacrificia non insequens fuit: Vnde Libation poculum, quo in sacris Oleum libaretur, ex Curtio.

Fuit etiam Romæ olim Saturni simulachrum Oleo plenum, teste Plin. fortè quod ex Eboze confectum erat: nam prius dixerat existimari ebozi à carie vindicando velle esse: & quasi pro ratione subdit, certè simulachrum Saturni Romæ in totum Oleo repletum est: in quam rem inquirent Antiquarij.

Et taberna etiam meritoria trans Tyberim, Augusti temporibus, Oleum è terra erupisse, ac tota die nullâ intermissione fluxisse proditum est. Quo significatam volunt grauissimi auctores IESV CHRISTI erga gentes gratiam & natiuitatem,

OLEVM SICYONIVM.

Sicyonium Oleum dictum, in Sicyone Achaia vrbe præparabatur, vnde nomen accepit. Illud

ex candidato Oleo, de quo suprà egimus inter differentias, docente Diosc. hoc modo parate licet. In lebetem oris amphistanno inductum recentis Olei candidique congiam unum, aquae verò dimidium infundito: tumigne levi coquito, leniter agitando. At cum primum bis effuerit, ignem subtrahito, & ubi refrigerit, Oleum decupulato. Tandem alia adjecta aqua simul iterum servescificato: ac reliquis, veluti primum instratum est, peractis, reponito. Vim habet leviter calfactoriam, in febribus ac nervorum affectibus accommodatum. Utuntur & comulieres ad inducendum cuti nitorem. Ceterum, piscois maxima cura erat, Oleum parare albidissimum, quia illo quotidie, ut notat Amatus, universa corpora inungebant, ut agilia, prompta & expeditissima ea haberent.

Vitus & vires.
Febres.
Nervorum affectus.
Eucius.

Leithargia.

Tetanus.

Ceterum ne lecti vocum ambiguitate aut simili udine fallatur, notandum duplex esse Olei Sicyonium, unica tantum litera mutata: Συκωνιον & Σικυονιον. De priori hic agit. Posterus à A vocabulo σικυον, vel σικυον Cucumis, nomen invenit, ut hie Dioscor. nullam facit mentionem. Prussili n in istum intelligit Paulus, l. 9. de Lathargi curat: & eodem lib. c. 20. in cura Tetani. At hie eum affectus commendat. Posterioris mentio, l. 3. c. 77. in cura Coxendicis. Porro tu n hie, l. 7. c. 20. Tem Aenus Terrab. l. 5. m. 2. tu n Myrensis l. 6. c. 15. cap. 24. & Actum meth. med. l. 6. tam simplices quam compositos molos nec primum inter se discrepantes parandi Olei Sicyonij habent: sed omnes σικυον, hoc est, Cucumeris sylv. succum aut certe radices in se recipiunt, unde & illi Sicyonij nomen, ut dictum, indepti. Apud Græcos verò per o μανρον scribitur, quemadmodum hoc Diosc. per o μανρον

OLEVM EX OLEÆ fureulis.

Delectus.
Vires & vires.
Oculorum caligo.
Lepra.
Nervorum dolor.

Paratur & ex Oleo fureulorum [δακτυλίων] pinguedine Oleum, teste Diosc. qui optimum in hoc genere esse dicit verus, et illud, pingue, non turbidum. Calfacere autem privatimque super illud ficere ad ea quæ pupillis caliginem offundunt: quoniam & ad lepras nervorumque dolores illud confere. δακτυλίων enim [το δακτυλίων, & δακτυλίων, δακτυλίων, vel δακτυλίων] quidem communiter fureculum denotat. Articuli vero hoc loco & γόφου pro Oleagineo accipitur.

Similis Olei mentionem facit, Gal. l. 6. simpl. licet non videatur de germinibus solis id Oleum fieri voluisse, sed tantum in Oleo illo consistendo addi solita Oleum germina. Ait enim: Quin etiam quicunque in præparando Oleo ramos oleagineos iniiciunt, ij & ipsi Ophacino simile Oleum faciunt. Et Meth. 11. Sit tibi Oleum astingens, quale est Hispanum dictum, & quæcunque alia de germinibus oleagineis parant. Suprà sanè ubi Olei Hispani parandi rationem de Damogeronte proposuimus, dictum, fuit, addi etiam debere succum foliorum Oleæ tenellorum contusorum, quo ab us amarorem & acrimoniam quandam auferat.

Lectionis.
Diosc.
Quædam.

Differtigitur in eo à Diosc. quod ille γόφου πόνου adiciat cum Galeno: hic verò simpliciter γόφου πόνου δακτυλίων, Oleum fieri dicat. Quamquam solus Marcellus abnegat, id est, ex cortice.

AMVRCA.

Amurca expressæ Olivæ sex est & crassamentum, Oleo inmiscuatur, cuius color Olivam cogit nigrescere: & sapor amaram red hie. Idcirco incipiente nigritia Olivæ, minime à A nurce, ante eam nihil. Error hominum est, ut antea dicebamus ex Plin. existimantium maturitatis initium, quod est vitio proximum. Saniem Olivæ amaram, Plin. dicit. ἄγροζον Diosc. [alus δακτυλίων] & Gal. πόνου etiam teste Polluce: aliis πόνου ut notat Cælius.

Nonnulli Tragædiam primum d. nominatam dicunt, inter quos Donatus, quod Scenici ad personarum usum, ora sua ea perluerent: quod primum reperisse Æschylum dicunt. Preclara, mehercule, inventio. Hoc tamen in arte innuit Horatius.

Ignorant Tragici genus invenisse Camanæ.

Dicitur & plausibus vexisse poemata Thestis:

Quæ canerent, agerentque personæ scibus ora.

Dicitur & ἄγροζον. Helychi. apud quem corrupte legitur ἄγροζον. Servio autore, Amurca est ex Olei sordibus: sed iis quæ præcedunt: nam sordes quæ Oleum sequuntur facies vocantur. Colum. Amurcam Palladium dixit, latis honorificis:

Palladia sine frigidi salis confusione amurca.

In qua, teste Catone, quo dutilis fuerit Oleum, edeterius fuerit. Germ. Oeltrüf, Chappff. Bel. Sroefem est Sroefen van d'Ole. Gal. Lie d'huile. It. Fecce d'Oglio, Hispan. Alperchin, Berria de Aceite.

M. sanè Varro & fructus titulo dignatus est, sic scribens: Ex Olea fructus duplex: Oleum, quod omnibus notum, & Amurca, cuius utilitatem ignorant plerique.

Super omnia autem celebravit, Amurcam lat. Vitis. dibus Cato inquit Plin. scriptoque D. l. 1. Olearia, imbutum cadofque illa imbui, ne habant Oleum. Amurca subigi areas terendis messibus, ut formicæ rimæque obstitit, & ne Curculio noccat, neve mures lestat. Quin & lutum parietum ac telioria & pavimenta horreorum frumeti, vel litarum etiam contra Teredines ac noxia animalia, Amurca aspergi: semina fungum perfundi: morbis quadrupedum quoque illam ad medendum efficacem, ut & ad ulcera interiora humani oris. Lora etiam ac cornua omnia, & coelestia, ætæque decocta ubi, atque amamenta contra virginitatem colorisq. gratia elegantioris: & totam supellestem lineam, ac vasa stilia, in quæ si Picem aridam libeat asperare. Aut si Olivæ baccharum Myrti, aundæ id genus simile. Postremo ligna macerata Amurca, acapna heri, hoc est, nullius summi radio ardere. Vitis & Amurca Apothecarum & officinarum fabricis, ubi lare vel ferrea panis reconduntur. Nam si calci admisceatur, & ei, ex induratis parietibus effluentibus, oblinanturque, item laquearia & pavimenta: non modò parietes contractos vel advenientes humores nunquam collachymant, & summi minime contrahunt, sed nec blante. nec aranei, nec cuiusvis generis vermiculi ibidem gigni possunt.

Licet videre inquit M. Varro, de torulis, [nonnulli torculis] Olearia fieri in agros, ac non totum denigrare terram, sed multitudine facere stercilem, cum tamen is humor modicus, cum ad multas res, tum ad agriculuram pertineat vehementer. Nym circum arborum radices infundi solet. maxime ad Oleam, & ubicunque in agro herba nocet.

nocet. Rectè igitur Amurcam petiti agricolæ tam in ollis condant, quam Oleum aut vinum.

Expressa Oliva, ejus quoddam efflaxerit de ea, decoquantur duæ partes, ac reliquum refrigeratum conditur in vasa. Quidam expresso Oleo, per xv. dies amurcam custodiunt, tum, quod est levissimum ac summum, deplent & decapulant, ut traiciant in alia vasa, & hoc iisdem intervallis duodecies. In sex mensibus proximis id faciunt. Cum id novissimè faciunt, potissimum traiciunt cum senescit Luna: tunc decoquant in ahenis leviigne, & ad duas partes regeant. Tum demum ad usum rectè condunt.

Nunc medicæ quoque virtutes dicenda. Ea, in alieno cupreo ad crassitudinem mellis decocta, astringit, eisdemque quos Lycium præbet effectus, insuperque etiam facit ad dentium dolores & vulnera, cum aceto, vino aut melle illita. Additur & in oculorum medicamentis, eique que spiracula cutis obstruendi vim habent. In veterata melior evadit. Sedis, genitalium & vulvæ exulcerationi utilis infunditur. Dentes quoque corruptos extrahit, cum Omphacio ad mellis crassitudinem cocta & oblita. Scabiem immenotum cum Lupinorum & Chamæleonis decocto illita sanat. Cruda verò & recens, podagricos & arthriticos calente fotuiuvat. Vellere inducitur & hydropticis inposita tumoris molem reprimat.

Eadem ferè & Plin. habet, & præterea hæc: Gingivis & oris ulceribus, dentiumque stabilitate efficacissimè subvenit. Item ignibus sacris infusa, & his quæ serpunt. Pernionibus nigrae Olivæ amurca utilior: Item infantibus fovendis. Albæ verò, mulierum vulvæ in lana admoveatur. Multo autem omnis amurca decocta efficacior: usus eius quoque in curatione aurium, ulcerum manantium, rhagadum. Vulneribus in lintolis imponitur: luxatis in lana. Ingens hic usus, utique in veterato medicamento. Tale enim fistulas sanat. Illinitur podagricis incipientibus. Contra limaces & culices, cæterasque eius generis noxias bestias vim habere maximam passim apud Geoponicos legimus.

Colum. quoque tradit, ovium scabiei illitu valde prodesse, præsertim decoctam.

Amurca, Galeno, terreftris est substantia, & calidè, non tamè tantum possidet caliditatis, ut palam mordicat. Cocta multo terrefrior fit, crassum partium & sicca: & fuerit sanè ex secundo ordine excalescentium & siccantium, intenso quodammodo magis. Sic & ulcerà corporum sicciorum curat: quæ verò in aliis omnibus sunt, exasperat. Siquidem contrahit, perinde ut resina, & pix sicca, & bitumen.

Camer. quoque Amurcam ad multos morbos utilem prædicat, & non sine commodo sæpè usurpari ait, siquidem facillè comparari possit, faciliusque, quam Lycium vel Acacia, quæ ambo plerumque adulterata ad nos importantur. In primis verò aliquibus locis ununtur cum Lithiogyro, Cerussa & pulvere ex foliis Vlmæ, ad ulcera antiqua.

re coguntur, ne latius vitium serpat, alioqui totas arbores occupaturum & steriles redditurum. Habet verò id viscum baccas non albas, quales in aliis arboribus natum, sed ex rubro purpurascens, cuiusmodi nuppiam abbiidisse se idem testatur.

Baccæ.

Has cum in Belgum rediens columbis & aliis avibus devorandas daret, ut experiretur, an nasci vellent, arboribus imposito avium illarum fimo, operam lussit. BEL LON. quoque Obfs. 1.2. simile Viscum in Oleis, Hierosolymitano agto crescere scribit, sed eas Oleas differe putat à cæteris Oleis, quòd Viscum ferant, baccis rubris abundè refertum, magno incolarum damno, quippe, quod Oleas steriles reddat.

OLEASTER, SIVE OLEA SYLVESTRIS.

CAP. II.

AT verò quæ *Descriptio* culturam non sensit, suæ spontis *Spinosa*. Olea sylv. sive tantum Oleaster, ut *Folia*. Sativæ magnitudine non cedat caudicis & ramorum, horum tamen frequentia superatur: adde quod & spinas per ramos possidet. Folia *Folia* minora, non dissimili interim figura. Ita quoque & flores *Flores*: racematim compacti fructum præcedunt, Olivæ similem, sed minorem, strigosiorē, succo

purpureo mordaci præditum.

Quoniam verò Clus. Lusitanicam Oleam sylvestrem describens, spinarum non meminit, neque picturâ suâ exprimit, eius quoque descriptionem ascripsimus.

Oleaster inquit, instar Oleæ adolescit, illique per omnia ferè similis est, cortice tamen laviore, rarioribus ramis, minus frequentibus, & brevioribus angustioribusque foliis, licet eorum modo circa ramos dispositis. Flos, ut in Olea sativæ racematim coherens, fructus exiguis olivis similis, pauca tamen carne præditus, mucrone recurvo, & longis petiolis racematim dependens, primum viridis, deinde purpureus, postremo ubi maturuit niger, signo prægnans purpureo, qui gustus nonnihil linguam vellicat. Tota arbor insigniter amara est. Præter nos sanè etiam Matth. spinosam observavit & annotavit, & Dod. Horridam aspectu dicunt Adu. & sentiosam. Hist. quoque Lugd. habet iconem Oleastri ualde spinosi, ex Matthioli.

In quo differt ab Olea sativâ.

Sapor.

OLEÆ VISCUM

Vix emerit ex Olivetis, nihilominus Visko adhuc adheremus. Hoc non procul Hispani, in Oleis copiosè nascens observavit CLVS. mense Ianuario, olivetorum dominos, magno damno afficiens. Integros enim Olearum ramos, crebrè etiam maximam earum partem cade

sentire, neque tinea aut, propter amaritudinem. Materies ei perpetua, spissa, crispata in totum Oleaginea nodulosa. Ex sativæ nucleo nascitur.

*Oleastro
Olympionici
coronati.*

Supra diximus, vix alicui Theoph. posse, ut cedat Oleastrum mitem fieri, quamvis Oleam neglectam in Oleastrum abire neutiquam neget. Plin. verò Oleastrum Buxi genus facit. Ex quo supra dictum, Oleastri corona Olympiorum victores coronati solitos apud Græcos: Idem tradit Oleastrum Olympiæ, ex quo primus Hercules coronatus est, ad sua usque tempora durasse cultum religiosè, quemadmodum & Oleam Athenis, quæ traditur edita in certamine à Minerva, de qua te supra plus satis. Quanquam Theocriti & Aristoph. interpretes, Callistephani Oleæ ramis, non Oleastri, coronatos fuisse Græcos tradat, cum Arist. ut dicebamus, & dicitur amplius poetæ.

*Fabula
Appuli in
Oleastrum
commutati.*

Lepida est fabula Appuli pastoris Nymphas saltantes conspicientis, & suo etiam agresti saltu iridentis, obscenæque convicia rustica addentis, ac proinde in Oleastrum commutati:

Metam. 4.

Arbor enim est [inquit Ovid.] succoque licet cognoscere mores.

Quippe notam lingua bacchi Oleaster amarus

Exhibet: asperitas verborum cecit in illas.

*Oleastrum
olim Græcis
in nas-
tore honore
fuisse quæ
Oleam.*

Marcellus tamen etiamnum instat, fuisse universæ Græciæ quondam in maiore honore Oleastrum quàm Oleam, etiam hanc Pallas maior & sapientior den: illum Hercules herostantum & fortis in eam intulerint gentem: alteramque Athenæ doctrinarum omnium quondam emporium, alterum Olympia, ludis Circensibus aptus campus ostenderit: ille decerptis post certamina ad coronas ramis paulatim petiret, hæc verò ad pacem, erectione nque, nunquam pereuntes ramos [ut aiunt] suis continuè civibus porrigeret, nihilo deteriore fortuna & honore, quàm, qui ad inferos descendentes aureus in silva quærebatur ramus, quo aulico non deficiebat alter. Ut illdem semper ramis fronderet in Atheniensium atque arborum: quæ æternum pacis tranquillitatisque symbolum inter homines habuit: tantò acriores ambitionis quàm pacis stimulos aut natura dedit, aut ipsi sibi fecerunt.

Vno hoc gloriæ studio incensa quondam omnis Græcia, Oleastrum magis quàm Oleam amavit, plûsq; ex agresti quàm ex sativa Olea commodi & honoris sibi speravit, non in sanitate nec in curandis tot vitæ nostræ malis, sed ut esset corruptibilis corona illa, longioris & melioris post mortem vitæ sine sensu, speciosum victoribus in Olympia monumentum. Quod æterno carmine Pindarus Lyricorum omnium maximus illustravit. Agrigentino Theroni iterum scribens: laudansque, capiti circumposuisse ex Glauca Olea ornamentum, quam ab umbris Histri fontibus in Græciam Amphitritoniades Hercules importaverat honestissimum in Olympia certaminum ornamentum & præmium. Et hæc quidem Oleastri laudes in antiquis Græcorum poetis sunt. Eum quidem infelicem vocavit Virgilius noster, Geor. 2.

*Glauca O-
lea.*

*Oleaster
facer.*

Infelix superat foliis Oleaster amarus

Sed tamen sacrum dixit Æneid. 12.

Fortè facer, Fauni foliis Oleaster amarus

Hic steterat, nautis olim venerabile lignum.

Servari ex undâ ubi figere dona solebant

Laurenti divo, & votis suspendere vestes.

*Græcorum
superstitio.*

Quem locum enarrans Turnebus. Ex ritu, inquit, prælicæ superstitionis scripsit, id Virgil. & præcipuè Græcorum, qui ante sana in oleastri suspendere dona solebant & affigere. Illius enim

*Oleastri
superstitio,
Adag.*

arboris vivacitas tanta est, ut, si multis configatur clavibus, nihil tamen laceratur. Hinc Adagium Aristoph. Plato: ἀστὴρ κατὰ πρὸς στατάδων τρυφῶν. Id est, in oleastro adfigam illi, & Verrina 5. Synon. Cic. Suspendi hominem in oleastro iussit Verres. Quæ.

Græcis κατὰ- dicitur, ut & ἀστὴρ, vel ἀστὴρ-λαία: quibusdam etiam ἐν εἰς ἀντικαθάρ, ut scribit Diof. Lat. oleaster, Olea agrestis, vel sylv. κατὰ-στὰς in Olympia, ut scribit Stephanus. Æthiopica Olea quibusdam. Phocion teste Hermol. Oleastrum quandoque Phauliam dici existimat: Certè, Phaulia Oliva genus est Colum. Plinio,

Græcis omnibus. Deputato autem Oleastro, quod inde nascitur Phaunos appellatur. Streptos dictus oleaster, cui implicite, involutæque fuerunt Hippolyti habentæ, currûque eius inversus. Hyrnition autem locus non procul ab Epidaurio oleastri constitutus, notante Curcio. Hebræi dici potest Saib hataar, teste Lonic. Germ. Düldeer Oelbaum: Ital. Olivastro, oliva selvatica: Gal. Olivier sauvage: Hisp. Azabuche, sed frequentius Azuche: Item Azambuyero.

Est & oleastrum Buxi genus apud Plin. nisi mendosus sit codex, aut apud Græcum aliquem autorem ipse vel hbertus eius legerit ἀγροειδὴς ὄλῖα, pro ἀγροειδὴς ὄλῖα, quod & Dal. suspicatur, ut suo loco indicatum.

Cæterum Oleastrum æq; de argillis & calculis amare ac oleam ex his Virg. versibus intelligitur:

Difficiles primum terre, collesque maligni,

Tennis ubi argilla, & sumosi calculus arvis,

Palladia gaudens sylva vivaci Oliva.

Indicio est trallu surgens Oleaster eodem

Plurimus, & strati bacchi silvestribus agri.

Nascitur sanè talibus in locis ubi proventu in agro Narbonensi, Hetruriz locis quamplurimis cæterisq; tam Italiæ, quàm Hispaniæ. Item in Dalmatiz tractu, & in plerisq; Adriaticis insulis, teste Math. In quibusdam etiam collib. iuxta Tagum, notante Clus. & multis Lusitaniz desertis, confragosisque locis inter ingentia faxa, præsertim non procul à Cerba, ubi magnæ eius sylvæ, in quibus Ian. mense fructum colligebat, quem cum Olea maturati dicit, sed magna ex parte ab incolis negligi, & in Sturnorum aliarumque avium escam cedere.

In convallibus montis Athos atq; arbores Olearum sylv. reprimunt sua umbra ingentem solis ardorem teste Bell.

Nascitur, uti dictum, ex sativæ nucleo. Eadem & optimè sativam recipit insitione.

Manuscelere eam tractatu, atq; in oleam abire decisis circa tales, aut omninò trāslatione, ferūt.

Ex Oliveto etiam insito, & casti quodam incenso, infelicem renasci Oleastrum, supra dictum. Sed & Adv. notant, alteram in alteram, transino-tione aut inoculatione, aut neglectu abire. Rigidiuscula enim sit Oliva, impexo atque horridiore aspectu: interdum fenticosa, quando in faxosis defitis ejus radix pastinatione non dissilatur, aut noctura pullulatio, & fenticosa ad caudicem folioles non interlucatur.

Valdè laborat frigore Oleaster ut Theoph. annotavit.

Huic eadem vis quæ Olæ, verum aliquantò efficacior hæc: quamquam Plin. Vires quas Diof. Oleastro attribuit, Olæ assignaverit.

Sic autem Diof. de Oleastri viribus. Folia astringendi vi prædita sunt, quæ trita & imposita, Erythipelata, Herpetas, Epinyctidas, carbunculos, nomas, redivivæque cohibent. Cru-stas eadem emarginant cum inelle illita. Quin-

*Calli-
phau-
Olea.
Phaul-*

*Phau-
Strept-*

*Locu-
Geor-*

Tem-

Satio-

Calu-

*ve n-
scat.*

*Vires
vires.*

*Eryth-
Herp-*

etiam ulcera sordida repurgant, panos & inflammationes cum melle imposita discutunt, & cutem à capite avulsam conglutinant. Oris etiam ulceribus & aphthis commanducata medentur.

Sed & eorum succus, ac ipsum etiam decoctum eisdem habent effectus. Admotus enim succus sanguinis eruptionem, fluxum muliebrem, oculorum staphylomata, pustulasque inhibet; insuperque ulcera veteresque defluxiones sistit. Quapropter etiam in collyria additur, ad palpebrarum erosiones perquam utilis. Ad exprimendum verò succum folia tundere oportet, & affuso vino aut aqua exprimere, illiunque sole siccantur in pastillos digerere. Est porro qui cum vino exprimitur tum valetior, tum ad recondendum aptior, eo qui cum aqua expressus fuerit. Facit & ad aures purulentas atque exulceratas : Folia cum hordeacea farina illita Cæliaci conveniunt. Vtuntur, autem, cum Floribus folia, ut spodi vicem præsentent, in olla cruda, cujus os luto sibi oblitum, neque dum fignum percoquantur, deinde de vino resinguntur, iterumque vino subacta, eodem modo cremantur : postremo cerussæ modo lavantur, & coguntur in pastillos. Cæterum creduntur unctionis ejusmodi ratione in medicamentis oculorum spodio minimè cedere. Quare & ipsæ viribus pollere censendum est. Hæc Diof.

Hinc patet aperte falli Amatam, & immemorem verborum Diosc. fuisse, quando ait, Flores & folia Oleastri combusta, pro spodio usurpari, Arabum invento.

Elephas Chameleonte concolori frondi devorato, occurrit Oleastro, huic veneno suo, inquit, Plinius, qui reliquis quoque Oleastri vires his completitur. Foliorum eadem natura, [scil. cum Oleæ foliis.] Spodium è cauliculis vehementius inhibet rheumatismos. Sedat inflammationes oculorum, purgat ulcera, alienata explet, excrescentia leniter erodit, siccant, & ad cicatricem perducit. Cetera ut in Oleis. Peculiare autem, quòd folia decoquantur ex melle, denturque coctilearibus contra sanguinis excretaiones. oleum tamen acris atque efficacius: Et os quoque collutitur folia ad dentium infirmitatem. Impanitur folio & Paronychiis & carbunculis, & contra omnem collectionem cum vino: ijs verò quæ purganda sunt, cum melle. Miscetur oculorum medicamentis, & decoctum foliorum & fucus oleastri. Vultus etiam auribus in stillatur cum melle, vel si pus effluat. Flore Oleastri condymata illinuntur & epinyctides. Item cum farina hordeacea ventrem rheumatismo cum Oleo, & ad capitis dolores. Cutem in capite ab ossibus recedentem cauliculi decocti, & cum melle impositi, compriment. Ex oleastro maturi [fructus] in cibo sumpti sunt aluum. Tosti autem & cum melle triti, nomas repurgant, carbunculos rumpunt. Hætenus Plin.

Hipp.l.2.morb.mul.ad fluxum rubrum inter re-
liqua medicamenta *ῥαῖς ἀγρία*, id est, olea
agrestis scabiem habet. Sic enim Plin.l.17.cap.24.
ῥαῖς, interpretatur, quam dicit morhum om-
nium arborum communem. Eandem, l. 23. c. 7.
Lichena appellans. Quid si impetigo intelli-
genda, quam supra ex Theoph.diximus olea pec-
culiarem, ut scabies in Fico?

Gratam etiam oleastri frondem Capris esse
Lucretius testatur, qua homini nihil ama-
rius:

Barbigeras Oleaster ed inuat usque capellas

Effluat [Ambrosia] quasi veronē are tinēis.

At nihil est homini fronde hac, quod amarum
exstet.

Oleastrum materiam perpetuam naturam tribuit
Theoph. & propter amaritudinem, à nulla ne-
que teredine, neque tineâ erodi.

Minora etiam h. melichra, tam ex huius quam Oleæ radicibus sculpi solita, quod rimas non admittant, & materię aequalitare quodammodo consistere videantur. Ex Oleastro etiam breviores marculi & terebris vaginæ sunt, quod in toto Oleaginea nodosior sit crassa & spissa. Ac etiam nunc hodie ex Oleastro delicatiora fieri operari Germani. Cordus restatur.

Ceterum, quod ex fructu Oleastri exprimitur Olei &
 oleum, potentius astringit, inquit, Diosc. quam
 vel omphacium, & ad ulum sanum secundum
 sibi locum vendicat. Caput dolentibus, rosacei
 vice, conuenit. Sudores sistit, & defluos ca-
 pillis inhihet. Quinetiam furfures & capitis ul-
 cera manantia, Scabiem & lepras extergit: mo-
 ratque canos, si quotidie illinatur. Idem & ad
 gingiua uligine putri laborantes, colluicrur, den-
 tesque labantes confirmat. Eiusdem calidisti &
 excolati fofus gingiuis fluxione tentatis est ac-
 commodatus. Namque specillo circumdatam in
 Oleum demergere oportet, ac gingiuis tanfuper
 adhibere, dum albe conficiantur.

Plin. Oleastri Oleum tenue dicit, multoq̃ue a-
mariū quā̃m olez, tantūque ad medicamen-
tum utile. Gal. & cum fecus Paulus, non sim-
plicem ei temperaturam tribuunt, quippe, quod
atringat simul & extergat, sed admodum qua-
lidum dicunt. Curtius calidissimum dicit, ex om-
ni Oleorum genere. Hoc in cibos non venit. Si
quis tamen eo quotidie barbam vel capitis capil-
los inunxerit, cantientem remorabitur, teste A-
mato.

ELÆOMELI.

IN Palmyreno Syriae tractu, ut scribit Diosc.
Quod Elomei vocant, ex quodam caudice man-
at, Oleum crassius melle, sapore dulci. Id cy-
athis duobus bibitum cum una aequae hemina, cru-
dum biliosumque humorem alvo detrahit. Sed
qui assumpere torpescunt, vinibusque deficiuntur.
Attamen eo minime terri oportet. Quia
excitandi sunt, neque permittendum ut somno
graviore consopiantur. Eiusdem meminit
Plin. his verbis: sponte nascitur in Syria mari-
timis [in Syria Palmyris vet. & Diosc.] quod Elomei
vocat. Manat ex arboribus pingue, cras-
sius melle, resina tenuius, sapore dulci, & hoc me-
dicis. Item alibi: Elomei, quod in Syria ex
ipsis Oleis manare diximus, sapore melleo, non
sine nausea, alvum emollic. [solut vet. & c.] Bi-
lem praecipue detrahit: duobus cyathis in hemina
aequae datis: qui hibernae, torpescunt, excitantur-
que crebro. Potiores [pugnatores, alij] certantur
praesumunt ex eo cyathum unum.

Aurelian. Oleum Syriacum vocat, laudatque in Paralyfi, ut mordicans, accendens, emolliens. Oleum Syriacum

Hermol. reprehendit Plin. quod in maritimis
Syriae nascerebat, cum tamen Palmyra longè a
maribus sit; idem, non maritimis sed Palmyris, le-
gendum coniecit: nisi quis, locum unde id excer-
psit, non Palmyris, sed Almyris, legisse Plinium
existimet: quod in tanto se viro dubitare nullo
modo posse ajr.

Ceterum Diosc. arborem ex qua manat Elæon

meli ignorare videtur, non enim nominat, sed indefinitè tantum ex quodam iudice dicit: At Plin. apertè Oleas eius regionis esse testatur. Sed ad hoc cap. Diosc. Marcellus peculiarem opinionem habet: Nam [ait] Dioscoridem dicere, & sponte sua fluere, & opere humano ex summa arboris parte confici *ὁ δὲ βαλλων*: quasi Olearum furculos indicaret, quæ apud Athenienses *τὸ βάλλει* significatio est. Atque ad eò difficile putat diversam Diosc. & Plin. historiam in hac re concordem facere. Quapropter *τὸ βάλλει* voce corticem furculorum eiusdem arboris intelligit, quæcunque tandem ea sit: sed pro *λίαν*, legendum putat *λίαν*, i. cortice, idq; hac ratione: nam, inquit, ubi ex trunco arboris humor per se fluit, expressis eiusdem corticibus fluere etiam poterit: persuasitque id præcipuè, quòd, conficere verbum, eam hominis operam indicat, quæ, quod nondum est efficiat. Vnguen autem per se proprius ad Olei naturam & habitum accedit. Nec ratione caret, ut, quod in ima arboris parte per se fluit, in summo lateat, nec nisi vi & humana opera extrahi & colligi possit: præsertimque ex corticibus, qui copiosiores, quàm interiōres partes in pluribus humore abundant. Hæc Marcellus, qui se tamen non ad eò hoc decernere sateatur, ut illud penitus damnet. Ingeniosè sanè atque modestè, Nam & imperitis rerum ita rationabiliter videri posset, & rectè ab eo factum ut non pro indubitato decerneret. Certè nec etiam potuit. Posterior enim illi pars capitæ apud Diosc. de Elæomeli, vel potius huius capitæ appendix, quæ docet, ex furculis Olearum & Oleum fieri, non commiscenda neque confundenda est cum prioribus. Nam, ut dicebamus, in genere de Olea intelligendum, quod de Oleo furculorum scripsit Diosc. non de peculiari illa arbore, sive Olea ea sit, ut equidem censemus, & specialius mox explicabitur, sive de alia quadam hæcenus incognita.

Plin. iuxta Elæomeli non meminit eiusmodi Olei.

Hæc Manna [inquit Ruell. Elæomeli: de quo loquitur, intelligens] pertinaciter iis, quibus se inferit, hæret: sic, ut non nisi cum fragminibus decerpatur. Opraueimus sanè declarasset, ubi viderit, unde profluxerit, quid denique de eius parente sentiat, si quidem speciem hanc adhesionis notam emulgare ausus sit.

Cordus Oleomeli [ita vocat] quoddam in Syria, orbe alieno nascatur, nec authoribus constat è quam emanet arbore, atq; difficile sibi esse fatetur rē peregrinam indicare. Novisse tamen oportere duplex esse Oleomeli, alterum quod sponte sua ex caudice defluit, & alterum, quod ex eiusdem arboris furculis humana arte eliciatur. Oleomeli similem esse liquorem, qui apud nos veris tempore è Betullæ & Quercuum caudicibus sponte sua distillat humor liquido melle crassior: & alium ab hoc esse, qui sauciatis Betullæ & Ostryæ arborum caudicibus aquæ modo liquidus. Verum, quod antè diximus, id repetimus, non videri nobis duo Elæomeli tradi à Diosc. statumisque secundum Elæomeli Cordi non dicendum Elæomeli, sed oleum.

Cornar. apertè fatetur Elæomeli hodiè penitus ignotum esse, quod & Lonic. & Ryffius aiunt, magno errore implicari eos aliter, qui Mannam existimant.

Lonic. non necessariam dicit quod Marcell. apud Dioscor. *λίαν*, id est pinguedinem in *λίαν*.

mutet. Cur enim [inquit] ex fronchibus vel ramis arboris, cuius truncus Oleo fluat, non etiam Oleum ex presserit humana opera? Quamquam, cum Oleomelle careamus, quid refert, sive ex cortice vel gemminibus seu ramulis Oleum exprimatur?

Quamquam verò quotidie plura, varique æremoniorum genera nobis ex Syria convellantur, Elæomeli tamen, inquit Marth. quod sciat, non modo non convelli, sed ne ullum quidem audivisse, qui ipsum viderit vel noverit. Idem ait & Diosc. & Plinium communi eorum sententia, quibus cum longam contraxerant consuetudinem, scribere, Elæomeli Oleum esse: & Diosc. addere non modo Elæomeli per se ex arbore manare, sed & factitium haberi tuis furculis. Quibus sanè verbis bis impingit Marth. Non enim scribit Plin. quod hæcenus quidem legerimus, Elæomeli esse Oleum: Nec etiam Diosc. dixit ex furculis fieri Elæomeli. Apud Diosc. suspicamus *ἔλαιον* vocem superfluum, quandoquidem à Plinio omissa.

Amatus quoque Elæomeli Europæ incognitum dicit, & querit in India ex Nuce vel Palma Indica.

Sed huic historię maximam lucem attulerunt Pena & Lob. cum scribunt. Olea Montpelij in vinetis duplicem perquam nobilem fundunt laticem: nimirum Oleum baccæ callo: & mel sive Elæomeli, quod mirum dictu, sed verissimum, caudice vulnerato. Atque ex Olea arbore vulgari perquam amara tota & ingrata, cortice, caudice, fructu nondum sale condito, emanare verè melleum, non solum colore, sapore, sed etiam duratione incorruptum experti sumus. Habemus namque, partim iam duo decim abhinc annis collectum à 'Rondeletio præceptore, partim à nobis quinque ab hinc annis, cum eò nos duxisset Stephanus Barralius, Montpelienfis Dioscorides, vocatus, atque in tenellis ramis & stipitibus Olearum arborum, tam insolitas divitias affatim nos latere monuisset. Tunc enim timosis è corticibus, partim scalpello sauciatis, satis excepiimus, non modò ad explorandum, sed etiam ad amicis impartendum. Verum, non nisi propemodum penè matura Oliva ac nigricante vel purpurascante, quam Novembri & ingruente hyemis levitia decerpunt, quicquam reperiet mel istud, ut nos plebecula monebat, quæ interdum tantam copiam ramis aggregat se vidisse una aut altera die ante vel post D. Catherine festum aiebat, ut, aviditati explende, pueri & mendici eò certatim confluerent. In proximis vinetis pone sanum fune cinctorum Franciscanorum, via ad Lattæsem portam, etiam non nihil emanabat, & plurimum ferebatur Lunellæ extillare, præsertim fectis maioribus truncis, è quibus initio melle liquidior latex glutinosus effluebat, postea inibi residens aliquandiu, frigore densior evadebat, atque, non tam mel quàm Mannam eorum præ se ferebat, specie, gustu, sapore, concretione, omnium commilitonum iudicio quæ degustant, inter quos Jac. Vtenhouius Gandavensis, generosus, & multarum literarum medicus doctissimus. Quin iam, dum hæc proderemus, cum multalij degustarunt & mirati sunt, tum Medici singularis eruditionis, vniuersæque materiæ medicæ consultissimi D. Parisiensis Drouetus, & D. Penius Anglus. Hæc illi.

Ceterum, quidam, [ut Hermol.] suspicati sunt Aeroneli sive Mannam, esse Diosc. & Plin. Elæomeli sive Oleomeli: sed multi eam opinionem rejiciunt, nec sine ratione, ut ostendimus l. 8. c. de

Marcelli
opinio pe-
culiatis.

Marcellus
not.

Diosc. ex
pl. & il-
lustr.

Manna.

Oleomeli
Cordi.

Oleomeli
duplex.

Cordus re-
preh.

de Manna. Eorum verò opinio, qui existunt Ebraei esse ex Palma Indica nucifera, recte est. ubi de illius Palma liquore traditur.

OLEA ÆTHIOPICA EIVSQVE La chryma CAP. III.

STRABO Geograph. lib. scribit esse infulas in Arabia tres desertas, Oleis obitas, non nostratibus, sed indigenis, quas Æthiopicas vocat, earumque lachrymam medicam vim habere, quæ, autore Dioscor. [qui *ἰατρικὴν τῆς Ἀλβανικῆς ἐν ἀλγῇ*: Æthiopica Oleæ lachrymam vocat] scammonio quodammodo similis est, fulva, still. s. constans ex silibus aque mordax. Quæ verò gummi & ammoniaci similitudinem refert, colore nigricans, nec gustu mordens, inutilis censetur. Nostrates Olea Oleastrique talem lachrymam fundunt. Facit porro illa ad visus hebetudines, & oculorum cicatrices albuginæque illita emendat, & urinas mensq. ciet. Erosorum dentium cavis indita, ad eorum dolores efficax est auxilio. In medicamentis quoque extitit vi prædita refertur. partisque etiam pelit: & impetiginibus ac lepræ medetur. Appellatur autem Æthiopica Olea etiam Olea sylvestris. Hæc Diosc.

Verum Paulus, l. 7. rei Med. Oleæ Æthiopice lachrymam non Scammonio, sed Ammoniaci tenui, hoc est, gutta Ammoniacæ, quam vocant, assimilavit. ut *αὐτὴ τῆς Σαμμονιακῆς* vel *τῆς Σαμμονιακῆς* apud Diosc. non in tempestivè Sarracenus, *ἐν τῇ ἀνατολῇ καὶ τῇ ἡμέρᾳ* legendum suspicetur. Nec obflare putat, quod paulò post subdit Dioscorid. lachrymam Ammoniaci similem inutilem & inefficacem esse. Nam de ea lachryma, quæ Ammoniacum vulgare, nimirum crassius, sordidius impuriusve refert, hoc accipiendum existimat.

Hermol. annotat Oleæ Æthiopice lachrymam in pretio esse. Et tamen nescit quid sit. Subdit enim: Sithac Arabica quæ & ipsa dotatur lachryma, nondum constat mihi, quamquam puto eandem esse, quoniam in Arabici sinus desertis tribus infulis, ut inquit Strabo, nascitur: utcumque in Arabia sultat eam Olea, qua medicamentum conficitur *ἐν αὐτῇ* appellatum, singulari effectu contrahendis vulnerum cicatricibus.

Sunt qui hoc esse putent gummi genus illud, quod Neoterici Elemi quasi Enhemi appellant: ad ossa etiam fracta calvæ conglutinanda cantarissimum. Oleas autem has in Arabia nasci ait idem, in maritimis & fluctibus, æstique operiri Rubro mari: nec hæc noceri, cum consistet & in foliis silem relinqu.

Ex Æthiopia usque [ut ex Comico ait Marcel.] Æthiopice oleæ lachryma quondam Græcis importabatur.

Non, ideo, panem certam eius in Græcis & Latinis denotabit aliquis historiam, quam ab extremo orbe & incosistens calore Solis gentibus didicisse oportebat. Neque à nobis desiderabit quisquam, quæ in tam longinquo & inaccessibili orbe nascentia cognosci ætate nostra non possunt. Nescimus enim nos an ad mare hæc lachryma Olea sit in Arabia nascentis quæ in rubri maris, litoribus vivens, fluctibus & æstu aliquando operitur, saltemque in foliis ostendit.

Plin. inter Æthiopice arbores eius non meminit: distantque tam longo intervallo inter se Æthiopia & Arabia, ut non verisimile sit, quod

in Arabia nascitur, Æthiopice à Diosc. tributum fuisse. Nec mirum ignorari hoc tempore rem, cum Paulus ex aliorum fama potius, quam ex plantarum historia dicat, dicere quoddam Oleastrum esse Æthiopice oleam, quod utique ex Diosc. hausit. Ruell. tamen Oleam Æthiopice omnino separat à sylvestri olea.

Oleastrum in Æthiopia lachrymam hodie cognitam Cordus quoque fatetur: quosdam tamen esse dicit, qui existiment esse Gummi dictum Elemi, sèque id neque negare, neque asserere.

Nos verò de Gummi Elemi egimus, l. 5. post arborem Molle, cujus lachrymam esse putamus.

Quod verò ipsam arborem oleæ Æthiopice attingit, idem Cordus ait, considerantibus eam, eiusque materiem, nullam inventam esse, quæ æque eius habitum reserret, ut lignum quod Rhodij aut Rhodisj cognomine circumfertur. Sæpius autem ignaris pro Agallocho, hoc est, Xyloa loc substituitur, de quibus suo loco.

Ex eadem aut simili coniectione Cæsalp. Ad simulachra inquit, perpetua hodie Oleastrum Rhodum maxime expetitur, maculosa facie, prædensum, ut quodam modo Agallochum Indicum æmuletur, impostoribus adulterandi animum præbentibus. Et addit: Oleaster, id est, sylv. Olea in Æthiopia lachrymam fundit. In mari rubro peculiarem de scribit Theoph. è cuius lachryma medici medicamentum componunt sistendo sanguini. Plin. Enhæmon appellari scribit oleæ lachrymam in Arabia. Fortè sient gummi Elemi. Hæc ille.

Verum has coniectiones alibi explosimus, præsertim de Elemi resina, sicut & Apollinis. Quod de mari rubro peculiari addit ex Theoph. sciat, aliud esse marinum, sive in mari: aliud iuxta mare, sive maritimum, quod in littore vel tractu mari vicino nascitur. De olea, autem marina Theoph. trademus ultimo hujus operis libro D. V. inter marinas plantas.

OLEA ΚΑΛΛΙΣΤΕΦΑΝΟΣ ARISTOTELIS.

CAP. IV.

IN Pantheo inquit Arist. Olea est, quam Callistephanum vocant, omnia folia reliquis oleis contraria forma producent: Quippe, quæ supinam non pronam partem habeant viridiorem: ramos mittit quemadmodum Myrtus, unde & sumpta plantula Hercules in Olympiis Oleam plantavit, athletis coronas suppeditantem. Distat ab Ilisso fluvio stadiis lxx. muro circumjecto munita. Ac ne quis tangat, grandi pœna cavetur. Hinc & Oleæ decerptum surculum, in Olympio campo plantarunt, ut victores inde coronis donarentur. Apud Pausaniam quoque legitur Oleastro Callistephano victores Olympios coronati solitos, siq. solam eam Oleam quæ in Olympia nascebatur vocatam, quemadmodum in Academia satam, Moriam Græci dixerunt, ut Aristoph. & Pollux prodidere. At Theocriti interpretes cum Aristoph. & Arist. Callistephani Oleæ, non Oleastri, ramis coronatos fuisse unanimi consensu scribunt. Mirum verò à solo Aristotele annotatum Oleam hanc à cæteris diversam, & à nullo alio, præter iam citatos autores, qui tamen differentiam hanc non tradunt, il-

Descriptio

Herculis
Olea.

lad observatū. Ea verò foliorum contrariariorum peculiarem etiam hanc historiam postulabat.

OLEA INDICA.

CAP. V.

Locus.

MEMINIT quoque Theoph. Oleæ Indicæ, quam in montuosis nasci scribit, verum sterilem esse, ac mediæ naturæ inter Oleastrium atque Oleam. Sed & specie tota distare, & folia eius latiora quam Oleastri, angustiora quam Oleæ.

Descriptio.

Aliter Plin. Oliva Indiæ, inquit, sterilis, præterquam Oleastri fructu. Sanè si sit sterilis, non erit Oleastri fructu: & vicissim, si Oleastri fructum ferat, non erit sterilis. Ideo non displicet Const. iudicium, qui sic emendat: Oliva Indiæ sterilis: cæteris, præterquam fructu, Oleastri. Debuissent sanè qui illas oras perlustrarunt, ad vivum arborem hanc describere, & in quibus ab Oleastro & Olea nostrate differat graphicè depingere.

ELÆOSTAPHYLOS.

CAP. VI.

Olea & Si-
ru concor-
dia.Locus.
Vbolima.Modus in-
serendi.Zeyron.
Volea, O-
leuola.

CÆSAR Constantinus, vel quisquis alius circumfertur, autor, (quem quidam Dionysium Vtiensem putant) huius historiam recenlet ex Vatrone quodam, ut ille ait, his verbis: Non est silentio prætereundum, quod de Oleæ cum vite naturali consensu tradit Florentinus undecimo Georgicon. Ait enim, si quis Oleam in vitem inferat, non solam uvas, sed olivas quoque parere. Talem arborem addit sibi visum apud Marium Maximum, qui cum fructum eius degustasset, negavit unquam se quippiam comelle, quod magis Oleam uvamque resperet, tam exactè simul utriusque saporem linguæ representatum. Nasci autem tales arbores in Libya prodit, vocatque patriæ regionis voce Vbolima. Perticas igitur subiiciendas, quibus ramorum onus sustinere queat. Si verò alio quovis modo inferatur, iisdem non esse opus. Ergo propter terram vitem terebrandam, & Oleæ ramum immittendum suadet, ut & à vite dulcedinem, & à terra naturale alliciat alimentum, ut tandem eius iucundiore cibo fruamur. Postea autem minori molestia fructum ex ea capi, ubi vitem non amplius onerat suo pondere, si videlicet acceptum ex ipsa ramum transplantemus. Servaturam enim musturam atque naturam progenitorum, si probè fuerit irradicata. Appellatur autem fructus à promiscua parentum conditione Elæostaphylos Græcis, quem Latine Vvolcam, vel Oleuvam dicere possis.

OLEÆ OLEASTRI ET OLIVELLÆ
æquivoca & succedanea.

CAP. VII.

Æquivoca.
Ziziphys
alba.

CÆTERVM bis nominibus, Olea, Oleaster, Olivella, varie donantur plantæ, præter Oleas antè dictas, ut Ziziphus alba, mox dicen-

da, quæ Oleaster. Olea sylv. & Olea Bohemica dicitur.

Oleaster Germanicus, qui aliis Rhamnus, paulò post sequetur. Coccygia malè existimatur à quibusdam Olea Cilibrica.

De Coccygia autem, quæ Cotinos quibusdam dicitur egimus, l. 4.

De Olea Cilibrica vel Calabrica Colum. quam Hermol. & alij malè putarunt Chameleam, actum lib. 5.

Multis etiam Chameleam dicitur Olea humilis & Olivella, eaque nomina variis imponunt plantis.

Laureola folio perpetuo, & folio deciduo dicuntur Olivellæ & Oleastellæ, de quibus, lib. præced.

Olivellam suam habet Cæsalp. de qua sub titulo, Chameleam subversincana.

Ligustrum quidam vocant Olivellam.

Phillyrææ genus Oleaster dicitur Clus. autore.

Lycium Narbonensium oleæ species est Lob. de quo infra.

Habetur & Lignum Rhodium pro Oleastri genere.

Buxi item genus malè apud Plin. dici oleastrum, antè dictum.

Oleam maris rubri non benè suspicantur Apollo & Cæsalp. esse Oleam Aethiopicam & Elemi, ut ostensum paulò antè. Olea autem maris rubri Theoph. describitur inter marinas plantas.

Matth. trad. r suam Ptarmicam olivellam multis vulgò dici.

Inter supposititia Diosc. scriptum Ebulum Dacis dici Olivam.

Oleastr. folia quibusdam est Nerium sive Ledum alpinum.

Nerium dicitur Oleander.

Et quibusdam Oleander Avicen. ut & à nobis cap. de Cneoro.

Quid sibi velit tractatus quid pro quo, substituens Olivæ Aegyptiacæ Adarces duplum nescimus.

Nec etiam placet pro Olivæ foliis præscribi folia Plantaginis.

Dod. annotat apud Diosc. depravatè, cap. de Orchi *ἐλάτια μαλακὰ*, pro *οὐδὲν μαλακὰ*.

Elaagni seu Oleagni nomine plures quoque plantæ traduntur de quibus sub Elaagno.

SPINA OLEVUM PROFERENS
ET ALIÆ SPINÆ.

CAP. VIII.

CTESTIAS, autor est apud Athen. in Carmania Oleum è spina [*ὅταν ἀγέρῃ*] fieri, quo rex vitæ: puta, vel ad ciborum condimentum, vel ad illitum corporis. Sed è qua spina id fieret non explicat. *καὶ ἐγγὺς* Græci *ἀγέρῃ*, spinam vocant è cuius fructu Acacia exprimitur. Quidam legunt Oenanthinum, ut notat Dalech. Theoph. Arianae spinæ meminit, è qua cum Sol oritur stillat Myrrhæ similis lachryma: verba eius sunt: In regione Aria dicta [quæ & ipsa Indiarum una] spina est, *ἀγέρῃ*, ex qua lachryma gignitur Illyriæ aspectu odoreque similis. Hæc ubi Sol illuxerit profluit. In textu habetur, *ὅταν τῆ ἡμέρας*. Dal. legit *τὴν γὰρ Ἀριανὰν αὐτὴν* id est, Gabyrææ Myrrhæ. Sed vulgata Phinij lectio non consentit. Sic epimi habet: Contermina Indis gens Ariana

Atiana appellatur, cuius spina lachrymarum pretiosa, Myrrhae similis, accessu propter aculeos anxio. Ex sole nimirum accessum anxium fecit, & pro Illyria, ut in vulgatis nostris habetur, Myrrham apponit, nisi quis hanc ipsam Illyricam lachrymam dicendam velit. Strabo l. 5. Gedrosiam ferre Myrrham & Nardum scribit. Est autem Gedrosia Atianae contermina.

NIMBO FOLIO ET FRUCTU OLEAE.

CAP. VIII

AB omnibus India incolis Nymbo vocatur, inquit, Garcias, arbor quaedam Fraxini magnitudine, folio Oleae, acutius tamen, per ambitum serrato, utriusque parte viridi, non cinereo aut villosa. Multis luxuriat foliis. Flos caducus est, & Fructus exiguus Olivis similis. Eodem fere modo & Costa describit, & ait procul aspicienti Fraxino persimilem.

lem hanc arborem videri, folia esse mucronata, gustu amaricante: ramos multis foliis luxuriare, floribus abundare exiguos, albis, quinque foliolis constantibus, flavis in medio staminibus, lotque sylv. five Trifolij odorati odorem referentibus: fructus parvis Olivis similes esse, sublateos, cortice admodum tenui praeditos, & nasci ex ramulorum alis. Miramur porro à Costa hanc arborem Fraxino persimilem dici, cum tamen id ex icone non appareat. Sed nec Oleae foliorum similitudo hic conspicitur, quam Garcias, tribuit, quod Costa tacet. Castor Durantes ab omnibus Indis Nymbo vocari ait, Malabaribus verò Bepolo etiam, teste Costa.

Vtilis est hac arbor, ipsam autoribus, in usu medico. Nam folia trita & vulneribus, cum hominum, tum iumentorum cum succo Limonum imposita, miraculosè ea sanant. Foliorum succum vtilem esse ferunt lumbricis necandis, cum Balaguat incolae, etiam Malavarentes, quod rationi consonum est, cum non nihil amaritudinis possideant. Exprimunt in Bismager & Malavar Oleum ex eius arboris fructu, quod huc mercimoniis gratia deportatur. Vtilissimum, id est, adversus nervorum dolores, si eo calido inungatur. Rara admodum est hac arbor & in medico usui admodum commendata tam à Christianis, quam à Gentilibus, reliquisque India provinciarum incolis. Folia cum praedito succo imposita, non modò simplicibus vulneribus, sed & sordidis, cupiculosis callosisque misericè conferunt: digerunt enim, emendant, sarcofica sunt, & ad cicatricem perducunt. Foliorum item succus ad necandos & expellendos omnis generis lumbricos, vel per os solus sumitur, aut ex vino, aut aqua, aut gallinae iusculo, five umbilico impositus solus, aut

Tom. I.

cum fellis bubuli momento, aut aceto, aut aloë. Quamobrem familiare admodum & perquam salubre medicamentum est omnibus illius regionis incolis, praesertim Malabar provinciae, quoniam lumbricis valde sunt obnoxij. Magnus est etiam eorum usus, tum florum & fructus in articulis doloribus, tumoribus, membrorum debilitate, & apostematibus. Oleo quoque Malabarentes & Apofema vulnera, & nervorum puncturas atque dolores & contractiones curant.

ZIZIPHVS CAPPADOCICA:

quibusdam Olea Bohemica.

CAP. IX.

MULTORVM Descriptio.
Mensis Ziziphum albam hanc dixit arborem iustae magnitudinis, cuius patulos ramos cortex levis, cineraceus vel candidans obteggit. Folia, mollia longius à Ziziphi foliis recesserunt, salignis propiora, alias alternatim, alias ordine nullo per ramos nascencia, seiscunciam circiter longa, unciam fere lata & angustiora, tota albicantia, potissimum

parte inferiore, brevique & mollilangine praedita, modicè obtusa, brevi pediculo herentia. Ex quorum alis flosculi emicant argenteo pallore renitentes, odorati, vel ut Clusius ait, gravem, non tamen iniucundum odorem spargentes, & caput ferientes. Baccae sublongae, exiguas Olivis aut Ziziphis similes, albae, fungosae & dulci carne sive pulpa, saporis aciduli oleo intus nucleolo canaliculato. Rami interdum spinosi sunt. Materies flavicat, non admodum firma.

Colum. hanc albae Ziziphi nomine intellexisse videtur, l. 9. c. 4. ubi & rutillae meminit. Plin. Coronarum [inquit] quae varietate sola placent, duo genera, quando aliae florent, constant, aliae folio: Florem esse dixerim Genistas: item Rhodendron: item Zizipha, quae & Cappadocia vocantur: Zizipha his odoratus similis Olearum floribus. Idem alibi Cyprum Ziziphi folia habere dicit. At Diosc. Cyprum dicit habere folia Oleae. Scribit Bellon. In Insula Lemno duas species Iuiubarum provenire, quarum una satis cognita sit in Gallia, quae falsò multis in locis, tum Parisiis, tunc alibi dicitur Olivaster. Sed Iuiubas albas dicendas, quas Colum. non ignorat. Idem alibi scribit, apud Heracleam agrorum sepes ex arbore Zizipho alba [Iuiubier blanc.] Columelle dictas, factas, cui fructus similis sit Zizipho rubrae, excepto colore, quem Graeci inurbibus venalem proponant, & vulgari nomine corrupto Ziziphia vocitent. Idem libello de ratione curandi arbores sylvestres, à Plinio Zizipham Cappadociam appellari censet. Hanc etiam intelligit Amatus, cum ait: Salix Amerina dicta, quam Hispani arborem Paradisi vocant longe differt ab Agno Casto seu Vitice. Gesn. &

C 2

Ziziphura albam & Oleastri speciem quibusdam dictam rotat.

Matth. tradit arborem quandam nasci & vocari in Bohemia Oelbaum / sed non esse veram Oleam: se existimare esse Elæagnum Theoph. ac omnibus eius notis adspicari. Esse enim fruticosam, folio Vitidis simili, molli ac lanuginoso: flore albo gradatim virgis propè foliorum exortum prodeunte, odore non insensibili, & quo nullus proveniat fructus.

Huic etiam per omnia similem haberi Viennæ Austriae in viridario Sereniss. Cæs. Ferdin. quæ baccas proferat Oleæ figuræ sed longè minores, apice in lanugine aculeo simili. Ac addit hanc quoque sibi Elæagnum videri appellari posse, quoddam folio ac virgis Agnum, fructu verò Oleam referre videatur: etsi sciat Theoph. Elæagnum non esse, quoddam sterilem sit, non fructum ferens, nisi fortasse deceptus sit Theoph. vel eius codex depravatus.

In Histor. Germanic. eandem Bohemis Oleam dictam ait ramos habere similes salicem cum aliquibus spinis: Florem album esse, ferre fructus vel baccas ubique similes vetis Olivæ, nisi essent minores, & superius acutæ. Oleam & Olivam Bohemicam vocat, Germ. *Behemischer Oelbaum*. In Epitome, Matth. icon proponitur sine descriptione pro Elæagno Theoph. quasi craticulum quoddam Apollinis. Sed nequaquam convenit descriptioni Theoph. Flores enim ei non est Populi albæ. Et distinet illa quam putat, parvi est momenti in Hist. Germ. non distinguit, & ait Oleam Bohemicam fructum ferre quod prius negaverat. Ad eò constans sibi est, uti possim.

Solerius quoque volebat Elæagnum esse, & in Diosc. pro τὸ πῦρ λευκὸν legendum esse, τὸ πῦρ λευκὸν vel τὸ πῦρ λευκὸν ἔχει.

Scissum Aethiopicis, ut tradit Rauvolf. in suo inner. Arbuscula est, vel potius frutex spinosus, cuius folia Salsaf. [de quo suo loco] dicti foliis utrinque similia. Locis gaudet udis, viarum item marginibus & arbutivis sepibus. Ex unica radice plures erigunt stipites, lèvi rufoque cortice textos, in varios brachiatos ramos, oblongos, firmos, spinis hinc inde munitos, quibus adherent flosculi foris candidi, intus luteoli, tergemini, 3 drey rindt drey] & foliorum geniculis emicantes. Fructus sibi non visus. Non sine coniecturâ tamen putat Oleæ Bohemicæ fructum, aff. brè à Matth. depictum, æmulari. Cæterum tam suavem primo Vere spirare odorem, ut prætereuntibus, licet ignota, facillimè innotescat, eòsque ad se alliciat. Ideo à Turcis & Aethiopicis in farta concinnari atque corollas, ut suis conclavibus parlem odoris suavitatem concilient. Scissum dictum videtur atque derortio à Ziziphæ nomine.

Non desunt, inquit, Clus. qui Ziziphum albam Iovis herbam, Plin. l. 16. c. 18. esse existimant. [Anquil. tamen duas alias proponit] Nonnulli etiam Elæagni Theoph. (quam tamen describit) volūt, nihil aliud, quam Salicis genus esse, & aliquando existimavi salicem latifoliam. Sed perlecto Rauvolfij Hodoeporico, in animadverti ipsum aliam arborem observasse, Salsaf. appellatam, que ad Elæagnū magis accedere videtur. Vulgus plerisque in locis Oleastrum appellat, & legitimum esse putat. Castellani & Granzenfes *Arbol Parays*, hoc est, arbor in Paradyso. Galli, *laurier blanc*, & *Olivastre* Olea sylv. septentrional. & Elæagnos Theophrast. foliis viticis, Lob. Ital. *Zeingie*. Ziziphus Cappadocia Dod. & Cramer. qui & Zizipham albam esse Colum. consen-

tit. At Schuenckf. aliorum nixus indicio secum re *Zeuchys*, Theoph. pronunciat, eique flores affinis luteos.

Cæterum lubet huius plantæ historiam quondam à Doctiss. DALECHAM. concinnatam, qualem ab eo accepimus, huic nostræ intertexere, quod multa in ea tridentur ab aliis non observata, & ut is suo labore ac honore non defraudetur: Illa autem sic habet.

Ziziphus Cappadocia Plin. in hortis quibusdam Lugdani visitur, ex Rhodo, [quod non est] ab Elæagnum Rhodiorum procuratore & que flore ararij olim advecta, priusquam Solimanus Turcarum imperator, in potestatem suā eam insulam redegit. Arborem Paradisi vocant, ob suavissimum floris odorem. Quamquam & hoc nomen alijs etiam tribuatur, ut, Thui odorata. Quidam Saheem peregrinam, ob foliorum cum Salice similitudinem.

Crescit ad magnitudinem Salicis, radicibus multis, crassis, huc illic diffusis, & loci plurimum occupantibus per summam terram vagis, stolones multos mittentibus, qui nisi tollantur marcem emanciant, & absumunt: avulsis verò & depacti vivunt & arborescunt: cortex albicat, in stipite valde rugosus & crassus, in ramis tenuior, & molli quadam lanugine pubescens. In multis porro & longos ramos arbor finditur. Folia candida densa, oblonga, Oleæ sativæ similia. multa uni furculo adnexa, qui in longam validamque spinam desinit. Flos flavus, aureus, in sex cuspides dissectus, priusquam se pandat, in albastrum fastigiatus, ex viridi candicans, parvus, Rhamni 2. nostratis aut Mali Citrix figura, velut flosculis confertis, pendulus, ternis ferè simul ad imam foliorum partem emicantibus, odoris iucundissimi, mea quidem sententia suavitate floris Mali Citrix, quæ summa inter nos habetur, superantis. Pro fructu parva bacca est, Oleæ sylv. similis, sed minor, brevi pediculo alligata, viridis, & qua patte magis solem excipit, rubescens, lanuginoso quodam pulvisculo obrita, gustu subacido, sed carne valde siccæ & exuccæ, qualis est caro Oxyacanthos, cum maturatur. Taler huius arboris excise, & in terram desixæ, Salicis modo facillè comprehendunt & radiceantur. Bellunenfis Avic. interpretes Chalef arborem describit, quam quidam hanc ipsam esse volunt. Ego equidem discrepare puto, quamvis in utriusque flore par sit odoris gratia, quod editis iam foliis Ziziphus hæc floreat, Chalef verò antequam folium exoriarur. Item, quod baccis Ziziphus hæc gravari solet. Chalef autem nullum fructum præbeat. Non tamen dubito quin ex huius Ziziphi floribus in operculata concha præstantissimi odoris aqua stillare possit. Oleūque ex iis cum Amygdalis tritis præparari, modo à Bellunenfi recitro, odoris fragrantia excellens & pretiosum. Hæc ille.

Pro apum pastu probatissimos flores dicit Columella albæ & rutilæ Ziziphi.

Hist. Lugd. aliam habet titulo Ziziphi Cappadocicæ, in qua plures spinæ. Eadem & aliam iconem proponit nomine Olivæ Bohemicæ sive Elæagn. Matth. quæ eadem ab ipsomet autore historia existimatur cum Zizipho Cappadocica. Clus. quoque aliam habet.

Placet ramus apud Cramer. in Matth. epitom. depictus, & in Histor. Germanicæ desinit spinæ.

Censor hist. Lugd. in suis Animad. scribit: duas in ea esse figuras unius plantæ illam novam, hanc Mattholi,

Olea Bohemica
Elæagnos
Theoph.

Alea.

Non esse Elæagnum
Theoph.

Matth. error multiplex.

Scissum
Aethiop.

Locus.

Ziziphus
alba
Iovis herbam
ba.

Oleaster legitimus
Vulga.

Olea sylv.
septentr.

Matthioli, hancque sufficere potuisse, siquidem non ostendat differe. At sufficere non potuit nec placuit Dalechamio, quod flores in ea non pingantur eo ordine ac numero, quo solent provenire. Dalech. equidem maluit spinosam pingere, quod ab eo factum antequam Matth. Olive Bohemica meminisset. Cur igitur non exhibuisset utramque, siquidem fuerint ad manus.

Hoc est nodum in serpo quarere, ut ne quid gravius excidat. Imò in renovata quoque Matth. editione nova apposita icon cum spinis à priore diversa. Cortusius aliquando Patavio ad nos misit pro Cypro quondam.

Luctetia & in aliis urbibus vicinis magna copia est non ferentium fructum, aut si ferant, non perfectè maturescit. In Syria quoque nascitur. Apud Heracleam sepes ex ea sunt, teste Bellon. Provenit etiam in Æthiopia, & in monte Libani, notante Rauwolf. Lugduni, in horto Cœnobij D. Eitzeno sacri, latissime & nitidissime arbores hoc genus aliquot luxuriant. Spontè provenit in Bohemia sylvis & hortis circa domos, Matth. Londini, Antverpiæ & alibi in Belgio passim hortensis est, sed fructus in Belgio non maturescit. Laufanna & Geneva alibique in Sabaudia in hortis colunt, ut & Norinbergæ. Crescit spontè in sepibus cum Rhamno & Vitice iuxta urbem Guadix in regno Granatensi: & in omnibus ferè viridariis alitur non modò per Hispanias, sed etiam per Galliam & Germaniam.

Floret æstatis initio fructus autumno maturescit: sed rarè admodum frigidis regionibus fructifera est. Clus. Apud D. Baronem à Schuendy bacca plures Septembri maturas legimus in Alfatia.

Plures furculos in horto E. C. Month. pangi curavimus, ab Hugone Bauhino celebri Chirurgo Patruo nostro ex Marzifodinis misiss, qui penè omnes scilicet proveniè, & quidam etiam iam in arbores adolevere, annuatim florescentes, quamvis ratiis fructum perficiant. Hyemem ferunt, licet extrema interdum frigore adurantur, subinde tamen, repullulat, vel caudex, vel radix.

ZACCON HIERICUNTEA, FOLII OLEÆ.

CAP. X.

CAST. DURANT. memoriæ prodidit, quod Zaccon de Hierico arbor sit magna, ut Aurantia Malus, spinosa, cum paucissimis foliis, Oleæ similibus, angustioribus, acutioribus, virentibus, ut Aurantia. Cui Flores albi: fructus verò magnitudinis Prunorum, rotundi primò virides, luteoli maturi: officulum, in quibus, ut in Pruno. Provenit in plantis Hiericuntea. Oleum ex fructu utile affectibus frigidis.

DE RHAMNO.

CAP. XI.

MVLTE hodie Rhamni species innuere, quas omnes ad priscorum scripta referre difficile est. Quapropter ut consilio evitetur, libet primùm veterum tradita de Rhamnis, alique nonnulla generalia in medium proferre.

Tom. I.

Theophrasto Rhamnus duum generum: niger & candidus: diversisque eorum fructus. Vterque tamen spinosus. Hæc in historiis. At in de causis Rhamnum in genere sempervirentium, collocat cum Hedera, in quo genere rara esse dicit quæ germine ac fructu præveniant, hoc est, tempestivè germinet, fructumque proferant, ut modò dicta. Quoniam verò Theoph. Rhamnis subiungit Paliuru n, quem Diosc. tertium Rhamnum facit, dicenda quoque sunt quæ veteres de illo Paliuro scripsere: postea verò cap. de Rhamno folio Iuubino demonstrabitur, an differant, nec ne.

Sic igitur scribit Theoph. de Paliuro isto: Paliurus fructum habet in foliis quadam veluti folio, vel foliaceo: sicut enim legimus apud Theoph. in hoc trii πόλιν καὶ τὴν ἐν ἑλμυρίαις φύλλον: non utin vulg. legitur καὶ τὴν τὸ φύλλον, ut sit καὶ τὸ δύναμις, ut dixit Diosc. de tertia Rhamni specie, quæ nihil aliud est, ut dicebamus, quàm Paliurus hæc Theoph.] in qua terna aut quaterna gignuntur femina, quibus confusis medicantur ad tussim, quippe quæ lentiora quædam habeant cum pinguedine coniunctum, velut Semen Lini. Nascitur locis humidis pariter acque siccis, sicuti Rubus: nec minis etiam iuxta aquas provenit. folis est deciduis, non perpetuis sicuti Rhamnus. Germinant ineunte Vere, & reddunt semen circa Vergiliarum occasum Paliurus. & Oxyaca thus.

Inter genera Ruborum, inquit, Plin. Rhamnus appellatur à Græcis candidior & fructuosior. Is florēt [has duas voces omittit Corn.] ramos spargens rectis aculeis, non, ut ceteri, aduncis, foliis maioribus. Alterum genus [eius, Corn.] sylvestre, nigrius & quadantenus rubens. Fert veluti folliculos. Huius radice decocta in qua fit medicamentum, quod vocatur Lycium. [Hoc salum & à nemine prodictum, Dal.] Semen secundatrahitis. Alter ille candidior attingit matris, refrigerat, collectionibusque & vulneribus accommodatior. Folia utriusque & cruda & decocta illinuntur cum Oleo.

Nicander in Theriacis ἀλεξιάρην ῥάμον vocat: ἡ γὰρ ἀλεξιάρην [inquit] πρὸς τοὺς ἀπὸ μέρους ῥάμον. Tradit autem ieiunis datam, interitum à venenatis repellere. Interpr. ἀλεξιάρην ῥάμον ἔμμενον ἐν ἀγνῇ ἔστιν ἀπὸ ἀλλοτρίου τοῦ ἐν ῥάμον πρὸς τὸν ῥάμον, ἀλλ' ὅτι καὶ οἱ πρὸς τὸν ῥάμον. Alexiara dicta est, non modò quòd bona contra serpentium ac reptilium ictus, sed etiam quòd defendit adversus spectra: nempe, quia nocturnos Incubos, Leuantes, Striges avertit efficaci amuleto: quo argumento in parentationibus antè fores suspendebatur.

Meminit & Lycophron & Euphorion his verbis: ἀλεξιάρην οὐδὲ ῥάμον. Spinam Ianalem hunc esse volunt celebratam ab Ovid. in Fastis. Vbi de Iano & Carna.

Nympha inber quari de more remotius antrum

Veque comes sequitur, desinitque ducem:

Strala [videt] Ianus qua post sua terga gerantur]

Nil agis & latebras respicit ille tuas.

Nil agis en! dixit: nam te sub rupe latentem

Occupat complexu, & que porit ut ait:

Irs pro concubitu nostro tibi Cardinis esto:

Hæc precium postea virginitatis habe.

Sic satis spinam, &c. Vid. pag. seq.

Eadem hæc causa sedit, ut à Proserpina, inferno Numine, spina hæc Persephonios dicta ab aliquibus fuerit. Persephonem enim Græci Proserpinam dicunt.

A colore Leucanthæi est, alba Spina, & Cer.

Ita sat rationum adduxisse videbimur, cur veterum de Rhamnis & Paluro placita, specialiori historiae præmittere voluerimus.

Cæterum Rhamni nomen variae plantæ à variis autoribus obtinere. In primis est ille, quem vocamus Rhamnum cortice albo Monspeliensem, de quo mox. Cuius duæ fortè species Bellonio, fructu rubro, & nigro. Traditur etiam dicti Rhamni alia species. Sequitur Rhamnus sive Oleaster Germanicus. Tum Rhamnus 3. Clus. cortice nigro, flore herbacei coloris, Rhamnus 3. Diosc. sive Palurus folio luteo. Rhamnus etiam 3. Dioscor. existimatur frutex dictus Pyracantha. Rhamnus Catharticus. Rhamnus Bavaricus. Rhamnus solutius sive spina insectoria Pannonica. Vea crispa sive Grassularia à quibusdam putatus Rhamnus. Rubum caruleos fructu quidam fecerunt Rhamnum: de quibus omnibus suis locis tradetur. Nunc autem eas trademus differentias, quæ proximè ad veterum descriptiones accedunt, aut similitudinem aliquam cum iis habent.

RHAMNUS CORTICE ALBO Monspel.

Rhamnus primus, frutex est magnus totus spinis armatus, in caudice quidem magnis, ut Oxyacantha Matth. in ramulis minoribus, cortice albicante: & quod observatione dignum, grandiores illi aculei, palmarum circiter longi, rigidi, acuti, ex ramis enati, alios pariunt aculeos parvos, non inuident rigidos pungentique, cœdemque loco folia magnitudine variat. Rami unà cum spinis cortice teguntur cinereo, folia sistentes Salicis, terna vel quaterna, indidem orta, fragilia, candicantia, succulenta, nullo insigni sapore prædita. (Vere naturæ ramorum rationem folia magna, spina parva) Flores pauci, Laureole folio deciduo similes, parui, subcerulei. Fructum non observavimus, nec etiam Clus. qui ait rudimentum, ut in Ismiro, relinquit: crassique & multiplici radice firmari. Cæsalp. dicit baccas ferre parvas, Oleæ figura.

An autem Theophr. & Plinius hic sit Rhamnus candidior considerandum. Item an Dioscor. primus? Plurimi sanè ita statuunt, ut mox apparebit. Nos quoque non negamus. Videtur autem nobis Marcel. hunc intelligere, cum scribit: si quis diligentius quaesiverit, facillimè deprehensum offendere volentibus poterit. Videtur autem insinuare voluisse, inventu facilem esse Florentia ubi ille sua commentaria scripsit. Si Dioscor. in describendis suis Rhamni speciebus duobus, inveniunt foliorum, facilius eius Rhamni nostros conferre aut accommodare possemus: in quo sanè satendum, eum fuisse negligentiorē. Opinionem communem esse scribit

Angail. epist. 3. Primam Diosc. Rhamni speciem esse eam spinæ speciem, quæ Romæ vocatur Spino santo, & in Abruzzo Spino di Christo. Intellegit autem hanc nostrum. Eadem à Marcello lib. de re medicin. h. vocatur Salutaris & spina alba ita scribente. Sallet is herbe fasciculum: id est, spinæ albæ quæ Christus coronatus fuit. Secunda in omnibus huic primæ similis est, nisi quod albidior, & folia longiora & angustiora. Læx multis in locis Slavoniae reperitur, ac ibi sepes ex ea fiunt. Potest etiam Patavij in porta Zatta videri propè veteres viros.

In insula Lemno inquit, Bellon. facile provenit frutex Rhamnus, ex eo constanter arum sepes retinet nomen antiquum, & dicitur Rhamnos. Item alibi. In Macedonia agri, potissimum colles, fruticibus Rhamni & Paluri occupantur, ita ut arva etiam culta rependo invadant. Agri quoque in Ægypto separantur sepius ex Rhamno, in itinere Cæsari ad montem Sinai, circa Sues in planicie Arabia, duæ Rhamni species ab eodem observata. Et inter Cæsarem & Hierosolymam vidit planities, steriles alioqui, sed abruptantes Rhamni specie, quæ baccas rubras fert, differente à Græco, cui semen nigrum. In palestina quoque sepes ex Rhamno factæ separant agros. Et rursus alibi: Circa Hierosolymam [inquit] perquisivimus spinosissimas plantas, ut investigaremus quæ spina coronatus fuerit salvator noster: quum autem nullam frequentiorē inveniremus Rhamno, existimamus ex eiusmodi arbore factam coronam: nullos ibi vidimus Rubos, aut alias spinosissimas plantas, præter Cappares. Considerantes etiam Italos Rhamnon vulgo vocare spinam sanctam, potiss. circa Miceracam & Pelsuri, ubi sepes non structæ ex aliis arboribus, ut & Hierosolymis, moti sumus, ut crederemus, hanc illam esse spinam ex qua Christo salvatori Iudæi coronam imposuerunt. Arabes quoque antiqui, arborem ex qua facta fuit ea corona Allangesi vocant. Interpretes Latine dixerunt, Ceronam spineam.

Matth. carpit Ruellium, quod non declarat Leucacantham, & lubrico lapsu, suipius oblitus, in Capitis Spinæ albæ calce, aculeatæ illius arbusculæ radicibus, quam ille candidum Rhamnum Diosc. putat, omnes tribuit facultate, quibus legitima spina alba à Dioscor. commendatur. Verum Matth. non benè intellexit Ruellium, qui per Leucacantham, non intelligit Rhamnum candidum Matthioli, sed eius Oxyacantham. Præterea Matth. non describit suum Rhamnum, sed descriptionem Diosc. repetit: duasque icones unius plantæ obtrudit, quæ ludit tantum ramis pro temporis diversitate, qui diversimodè ab eo fuerunt picti, dum varietatem ignoraret.

Illud notatu dignum, Diosc. dicere folia Rhamni parva: Hermol. [Marcell. & Cornar. vertunt mollia: Ruell. autem tenera] quam versionem retinuit Matth. licet describens Hetruriae suæ Rhamnum dicat habere folia mollia, quod non competit Rhamno ab eo exhibitio. In Ital. edit. dixit lœvia. In Germ. omnia mutavit, folia dicens Salicis, quod competit Rhamno sive Oleastro Germanico: Flores autem albi odorati respondent Spino albo, sive Oxyacantha multis dictis, nequiquam verò Rhamno 1. Quæcunque etiam tradit in eadē Hist. Germ. de Rhamno 2. conveniunt utrique modò dictis plantis & non Rhamno 1. Et, quod magis notabile, in Com. in Diosc. scribit, Rhamni secundum genus candidius à Luca Ghino missum, in hist. verè Germanicam in Germanæ

Diosc. parva
longior.
rior.

spina sancta
Diosc.

spina sancta
Christi.

spina sancta
lævis, &
alba.

Locus.
Vitis.
Rhamnus.
Bellon.

Sem. rubro
& nigro.

Hoc Rhamnus
no Christi
coronatus
fuisse.

spina sancta
Christi.

Allangesi
Arab.
Corona
spinea.

Matth. mo-
rat Ruellium.

Leucacantham.

Matth. er-
ror multus.
plex.

Matth. in-
constans.

ma visum. Nos verd Rhamnem Germanicum longè diversum censemus à Luca Ghini misso Rhamno, cuius effigiem exhibet Matth. Descriptio quam idem in Epir. sua habet, fictitia est, nec facta ad plantam à Ghino missam, cuius tamen iconem adhuc retinet. Cui non ex ipso ramo descript, quem missum accepit? Sic & Rhamnus secundo adpingit vel affingit baccas fortè nunquam à se visas, quemadmodum & Gallic. nomina quæ sunt Rhamni cathartici.

Diligenter etiam perpendenti Matth. scripta, facile apparebit, ne eas quidem plantas de quib. scribit, ei probè fuisse cognitatas, & aliquot etiam inter se confusisse. Brassavolam taxat, quod supra solum de Eupat. dixerit Leucacantham arbusculam esse sepibus conficendis idoneam. Cuius apud Matth. in hist. Germ. ait diversas esse opiniones de Matth. Rhamni: eius secundum idem videri cum Oleastro Germanico Cordi: ex iconem tamen non posse facile colligi, propter spinas nimis aduncas. Hæc Cuvet. qui iconem habet cum aduncis spinis, quales non sunt in Matth. iconibus. Nos igitur dicimus iconem Rhamni 2. Matth. esse ex ramo Rhamni 1. eiusdem Matth. factam. C. Bauh. apud Matth. ait Rhamnum 2. Matth. multum similitudinis habere cum Rhamno Germ. nisi sit idem. Nos contrarium sentimus. Nec placet icon ab eo addita cum aduncis spinis. Eiusdem sententia est, Rhamnum 1. Diosc. Rhamnum nigrum Theoph. & Rhamni 2. genus, sylvestre nigrum Plin. esse. At Rhamnum 2. Diosc. candidum Theoph. & candidiorem Plinio. An hic noster Rhamnus albus Amati, quando apud Diosc. ait, Rhamnum tam album quam nigrum, & in Hispania, & Italia prosperè crescere animadverto, qui sepium ornamentum sunt, præsertim albus, cuius spinæ Oxycanthæ sunt similes, folia verd crassa, pingua, oblonga, Olivæ magnitudinis. Quamquam, si Amato Rhamnus albus tam benè notus fuit, cur non plures quam unam, descriptioni suæ inservit notas, repetens tantum Diosc. verba: cur etiam non differentiam inter utrumque doceret in titulo etiam diversarum plantarum nomina confundens.

Amato adnotatur.

Lacuna stirpium imperitus.

Lob. saxat.

Hist. Lugd. aliquot errores.

Imperitus stirpium Lacuna pro Rhamno 1. 2. & 3. proponit icones ex Matth. & valde notas ait, licet ipsi Matth. fuerint incognitas, ut antè demonstratum. Gesn. Rhamnum 1. facit. Pena & Lob. in adv. Rhamnum 2. Monspelien. cum iconem, in qua falsi Flores, addunt: Secunda species Matthioli miris exquisitè respondere Diosc. notis videbitur illis, qui Rhamni 2. speciem Monspelij, sepibus muniendis apissimam, videntur: nam tota planta alba & minoribus floribus, foliis Oleæ, sed candidioribus tesamini pubet, at herbacei coloris: cortice ex viridipallio fæte. Monspelien. ses Rhamnum 2. vocant. In obs. annotat Lob. Rhamnum 2. Monspel. dictum, esse Rhamnum 1. Diosc. Clusio. Verùm non animadvertit Lob. Matthioli Rhamnum 1. eundem esse cum Monspelien. & Matth. 2. esse ramos primi, quales planè observavimus & ficos habemus. Ergo non magis convenit Rhamnus 2. Matth. quam, Monspelien. cum Diosc. 2. quem à primo ipsemet Diosc. solo colore distinguit.

Hist. Lugd. ponit quatuor icones, quantum iudicamus, unus huius plantæ sub his titulis: 1º Rhamnus 1. Matth. 2º Rhamnus 2. Matth. 3º Rhamnus 3. Mōsp. 4º Rhamnus 1. Clusio. Rhamnum verd sive Oleastrum Germ. confundit cum Rhamno 1. Matth. Nec placet opinio C. Bauh. existimandis in suis animadv. in eandem Hist.

riam, iconem Rhamni 2. Dod. & Rhamni 2. Matth. duas icones esse unius plantæ: nos verd censemus, ut antè dictum & post dicetur, Rhamnum 2. Matth. eundem esse cum primo Dodonæo.

CÆSAR. Rhamnum quem putat candidum Theoph. & Diosc. 2. & Plin. 2. describit, Fruticem virgas ferentem albas, foliis Oleæ pulposis. Floribus specie Gellæmini ex purpura candicantibus, baccis parvis Oleæ figura: videreturque nihil aliud, quam hanc ipsam descripsisse.

Scribit RAVVOLFE in itin. circa Tapolim provenire satis copiosè Spinam cuius sit mentio lib. Iudicum, c. 9. & Psalm. Davidis 58. incolis dictam Hauscit: Atab. Hauslegi: Lat. Rhamnum. Alii Nauslegi, sive Nauslegi Maurici. dici tradunt. Ital. Rhamno & Marraca: Rhamno 1. halsfrunde Olivari, liscie & grassette, &c. Hisp. Castil. Cambron, Portug. Cambrons, Germ. Storchhorn 1. Bohem. Bodlak.

Natales plures diximus in historiæ decursu. Locum. Nascitur etiam, ut Clus. refert, multis Hispaniæ, Lusitanæ & Galliæ Narbonensis locis. Monspelij abundè observavimus circa urbem, nec non in Aquis mortuis & circa Florentiam. Monspelio allatus & in horto E. C. Month. constitus, egregiè radices egit, & iam aliquot annis duravit: sed hieme reponendus. Autumno nova succrescunt folia, interdum decidua. Floret Maggio, patet atque Autumno.

Huius Rhamni prioris folia Salmantica & alijs quibusdā Castellæ locis, autote Clusio, cum turionibus ex oleo & aceto edunt primis mensis: nonnullamenim acrimoniam cum aciditate continent, habent, quæ saporis gratiam conciliat. Vires quas Rhamno veteres tubuunt anæa proposuimus.

Temp. Vires. Cibus.

RHAMNI PRIMI SPECIES ALtera Clus.

RHAMNI prioris alteram speciem observavit Clus. similem ferè primo, sed humiliori & frequentioribus tanis fruticantem, minoribus foliis, & magis carnosiss, fallòque gustu, superiore candidiorem, Floribus, eiusdem cum illo formæ, sed purpureo planè colore.

An de hac Bellon. l. 2. obs. c. 59. Arbusculam invenimus Rhamno

alteri similem, secundum littus maris Rubri foliis admodum densis, salis, albicantibus: ramis spinosis, sed spinis obtusis, ut in Rhamno Europeo.

Vno tantum loco invenisse tradit idem Clus. iuxta Horivellam urbem, Orcelum veteribus dictam ad flumen Serabim, Segura vet. regni Valentini extremis limitibus.

RHAMN

RHAMNVS VEL OLEASTER
Germanicus.

CAP. XII

RHAMNVS quem Germani Oleastrum suum fecerit frutex est tri- bitali altitudine, quibuscum locis arboreis, ac ramis rigidis ac frangitibus, oleosus, d. angustioribus, superne viridibus, ima sui parte quaterra spectant, albicantibus bacis seu acinis rotunditate ac magnitudine Myrti, in se numerosa congerie racemata

compactis, ac ramis arcte implicatis, affixisque perexiguos petioli appendice, colore flavescens ac luteo, maturitate crocato, sapore acido ac peracebo, unico intus nucleo ac vinaceo, non lapidoso, ut Corni aut Oxyacanthae, sed qui dentibus facile atteratur. Sic LEMNIVS describit.

Eundem arboreum fruticem Oleastri Germanici nomine Cordus, ita describit: Arbor est non non adeo procera, cum ad iustam magnitudinem pervenit, quatuor, quinque aut sex cubitorum altitudine, nonnunquam etiam procerior. Caudice aliquantulum intorto, ramis, furculis, corticis colore, aculeis, & toto propemodum habitu Sylvestri Pruno, hoc est, Spino pruna serentis similis. Si quidem cortice vestitur, foris colore, spadiceo aculeisq; armatur longis, secundiciis aut sextanilibus, colore ut plurimum cinericeis. Folia totis ramulis furculisq; adnascuntur, oblonga, Olea similia, mirora tamen tenuioraque atque brevissima, tenuissimaque lanugine subius canescencia, superius autem in viridi cineracea, longitudine sesquidiam, latitudine vero tertiam digiti partem aequantia, sapore modice astringente, odore nullo. Flores totis ramulis adnascuntur, quibus singula succedunt baccae Myrti bacis similes, paulo tamen maiores, oblongiores, multo tamen molliores, tenui, glabra fragilique cute & succo constantes. Succus autem triplicem misturam sortitus est: videlicet Oleum, aquam, & carnis parum, qui e bacis expressus in tria medicamenta, seu Olea succus, seipsum dividit. Caro enim fundum vasculi petens, in fraces transit gustu astringentes & acrescentes. Aqua medium locum occupat, supra fraces, & infra Oleum constituta, atq; in amurcam convertitur, consistentia tenuem, sapore valde acidam, seipsum acetum emulantem. Quod autem pingue in hoc succo est, propter levitatem in summo amurcae suae superat. pinguedine nihil a vero Oleo distans: tenuius tamen, gustu pingue, subacidum & modice astringens, odore Olei aceto commixti. Tota autem bacca digitis contrita, naribusque adnota propter acidam amurcam, magis quam Oleum acetum redolet. Quae vero tota hyeme in arbore re-

manerint baccae, si terantur, succum remittunt aspectu & colore pus imitantem, odore aceti veteri rancido Oleo commixti: corrumpitur enim, putrescitque gelicidius in bacis Oleum, ut odore tantum inesse cognoscatur. Semina bacis sunt singula, parva, oblonga, utrinque acuminata, pallenti tunica involuta: aspectu foris fusca, intus vero candicantia. Radice arbor nititur multifida & diffusa. Materia eius a Spina, Pruna agrestia serenti, sola mollitia differt.

Idem Cordus in com. ad Diosc. Oleum ex eius bacis expressum acetosum & acerbum dicit, quod recens gustatum ori sit gratum: at vetustatem ferro non posse. Existimat autem hanc Oleum esse quam Columell. Ciliatricam appellat. Idem in Obs. sylvae annotat fruticem tenuib. multis aculeis acutis spinosum, virgis & furculis tenuissimis, foliis parvis, oblongis, cariditis, hirsutis, pro P. luro sibi missum ex Gallia: sed videri potius Rhamnum esse. Quid vero sit Cordo Rhamnus hic dubitamus. Considerent lectores an forte intelligat Oleastrum hunc Germani. Verum quod folia dicit hirsuta, dubium nobis non parvum movet. Nec opinio eius de Olea Ciliatrice nobis placet. Mirum industrium Botanicum id ausum se ferre! Qui legat verba Colum. quae supra citavimus inter Olea differentias, facile agnoscat huius fruticis parvas baccae nihil habere commune cum ceteris generosis Olivis, inter quas enumerantur Ciliatrice seu Calabrice: Videtur porro ANGVL. epist. 3. hanc secundam Rhamni speciem facere, de qua sic tradit. Secunda Rhamni species omnino primae similis est, nisi quod candidior sit, foliaque habeat aliquantum longiora, tenuioraque. Passim abundat in Illyria, & in hac regione scpes ex ea faciunt. Patavij etiam conspicitur extra portas versus rudera & muros antiquos.

Meminit huius fruticis David, qui multis locis appositissimis similitudines ad persuasionem profert in religionis negotio, ex naturae rebus concinnè petitas. Antequam pinæ vestrae inquit Plin. 5. adoleverint, atq; obdurescant in Rhamnum, conteret ac convellet vos dominus, & liquere faciet, ut limacem, e partum abortivum. Quo de signat improborum factiones, tyrannidem, minas potentiam, conatus, molimina irritare fore atque invalida: à Rhamno desumpta similitudine, frutici ubi adolevit, aculeis infesto: nam ineunte vere tener est, mollis, tractabilis, ac minus noxius.

An Bell Rhamnus Europae de quo, l. 2. obs. c. 59. Dod. in Hist. Gal. Rhamnum secundum facit: nec describit, cum tamen peculiarem habeat iconem. At in hist. lat. Florem eius ait herbaceum, baccae colore flavescens, succo interius luteo, foliis perpetuo virentibus, bacis etiam hyeme frutici adhaerentibus.

Cordo dici Oleastrum Germ. Lob. & Pena Rhamnum Diosc. dicunt, quod a nullo alio sit, excepta Hist. Lugd. quae duas plantas confundit, ut mox apparebit. D. Cortusius nobis aliquando pro Dioscor. Rhamno 2. misit eiusdem ramum, non pro primo. Io. Pena tamen in descriptione Baldi, Oleastrum Germani Cordi, multis Rhamnum 1. Diosc. videri notat.

Rhamnus 2. foliis perpetuis, Clus. qui addit totum fruticem videri ac li pulvere respersus esset.

Quoniam verò Hist. Lugd. putat Rhamnum hunc eundem cum Matth. Rhamnum 1. Lubei illius descriptionem ascribere: Spinosis inquit Matthiolus frutex, sive Rhamnus 1. ad Rhodaniripas & glareosa vada sequentiissimus visitur, sepe

Semina:

Radix:

Materia:

Olea Ciliatrice.

Folia hirsuta.

Cordi opinio resistit.

Rhamnus 2. angustifolia.

Rhamnus Europae. Flores herbacei.

HISTORIAE PLANTARVM;

humilis, nonnunquam ad hominis proceritatem
 affurgens, cortice cinereo, ramis firmis, ex quibus
 furculi hinc illinc oriuntur, per intervalla profe-
 rentes, & semper in rigida spinam desinentes,
 qua nota à ceteris discrepat. Fructus est circum
 ramos copiosus, rotundus, cum maturuit phœni-
 ceus, folliculo aut vesicula similis, succo lento
 plenus, acidi gustus, nec ingrati, cuius, omphacij
 vice, ad ciborum condimenta usus esse possit.
 Hec sanè descriptio satis apertè declarat hunc no-
 strum, quem tamen Historia malè eundem putat
 cum Rhamno 1. Matth.

Hist. Lugd.
 error.

Eadem verd huius & aliam ponit descriptio-
 nem ex Pena, & iconem, titulo Rhamni 2. Dod.
 & primi Penz.

Casparo Bauhino in suis animadver. Rham-
 nus 2. Matthioli. & Rhamnus 2. Dodonai
 videntur euz figuræ unius plantæ, posterior ta-
 men melior: nos contra existimamus, Rhamnum
 2. Matth. diversum à Dod secundo, ut ante di-
 ctum. Rhamnus Germanicus eidem C. Bauh. qui
 annotat semen esse ex rotunditate oblongatum,
 splendentis, tunica foris fusca, intus candida, invo-
 lutum includi. In aquis ad Rhenum infra
 Hunningen Basiliensem ludere: unam, latiori-
 bus esse foliis & longioribus baccis singulis vel
 binis stipiti annexis: aliam, foliis angustioribus &
 brevioribus, baccis multis velut conglomeratis, quæ
 & hieme fructu adhærent: quæ satis conspicua
 varietas est.

Bauh.

Semen.

Varietas.
 Latifolia.
 Angusta
 folia.

Camer. Rhamnum 2. Matth. videri quidem O-
 leastrum Germ. Cord. scribit, verùm non posse ex
 figura Matth. cognosci, atque eò quod spinæ nimis
 curvæ sunt, dubitat an Matth. hanc intellexerit.
 Ideo meliorem figuram apponendam curavit. An
 Casalp. Rhamni 2. genus sine flore? quod dicit
 esse Theoph. Rhamnum nigrum, & Plinij 2. ge-
 nus sylv. nigrius, & Rhamni 1. genus Diosc. sicque
 describit: Rhamni 2. genus arborescens ramis re-
 ctis, filicis modo, cortice minus candido, foliis
 angustioribus longioribusque [quàm Rhamnus
 Monsp.] non pulposis, veluti pulvisculo ferrugi-
 neo, infernè oblitis: iuxta folia folliculos quos-
 dam tenues sine flore fert, Hordei figura & ma-
 gnitudine, pulvisculo scintillante oblitos, colore
 ferrugineo: ij in maturitate parvæ Olivæ spe-
 ciem gerunt, rubentes: succo intus croceo, tenui
 tunica incluso: maturantur hyeme: semen uni-
 cum continetur nigrum, aculeos ratiore habet
 acutiorisque, sed infirmiores. Peregrina hæc in
 Hetruria. Multa conveniunt cum nostra, quæ-
 dam etiam cundationem iniiciunt, quominus
 temerè affirmare audeamus. Indagabunt dili-
 gentiores.

Rhamni 2.
 genus sine
 flore Ca-
 salp.

Folliculi
 Flore ca-
 vere.

Rhamni
 species 2.
 Rucl.

Folia Ligu-
 stri.

Hactenus quoque nos latet, quoniam sit refe-
 rendum Rhamni genus illud, cuius meminit
 Ruell. l. i. c. 123. Lubet itaque huc referre, donec
 meliùs innoteat. Hæc eius sunt verba: Aliud
 Rhamni genus in afflatu maris nascens, quod pu-
 taverim Rhamni fastigijs, annumerandum, fruti-
 ce nonnunquam arborescente, prælongis ramu-
 lis, qui rigidis armantur spinis, aculeis mucrone
 scævientibus, folijs, tam æmula facie Ligustrum
 exprimentibus, ut pro illis fallant, bacca, follicu-

lari specie, verticillata, primum candida, post
 maturitatem rubescente, foris flaccida, intus uli-
 ginosa, quum pastores pecorum pabulo decu-
 tiunt. Ausus est tamen. Ryfius Ruellij hunc
 Rhamnum suo nomine proponere, cum ait,
 Rhamni fastigijs genus 2. annumerandum in af-
 flatu maris &c. quod morosior quis plagium
 dicet. Ceterum, de quo hic agimus, Rhamnus
 Germ. Sandthorn/ weydenborn: quali spinam
 arenariam, aut filicem spinosam dicas: Batavis
 Scrobescien/ id est, acini purgantes, teste Lobe-
 lio, Galli Grauznopolitani vocant, des argun-
 ses.

Bacca 9
 verticillat.

Ryffius
 plagiat.

Nascitur circa fluxus & amnes, solo lapidoso, Locuse
 arenosæque, copiosissimam autem in Germania ad
 Lycum Vindeliciæ amnem, & ad Danubium ab
 eiusdem Lyci ostio, usque ad Petreas fauces, per
 quas Danubius fluit, tribus millibus passuum su-
 pra Kelheimium oppidum sitas: Cord. In Hol-
 landiæ ac potissimum Flandriæ maritimis littori-
 bus. Reperitur verd & alibi in convallibus, ac
 iuxta profluentes amnes. Dod. & Clus. Lob. ait
 Italiz, Galliz & Hollandiæ maritimis pluinis lo-
 cis provenire: Zelandiæ, Lemnius. Circa Rhe-
 num multis tractibus copiosè, potissimum circa
 Basileam, Curiam: Genævæ ad Arar & Rhoda-
 num loco valde glareoso frequentissima. Provenit
 etiam in monte Baldo. In Alpibus Rhetiis, in
 valle Tellina propè Meyersfeld, & Diusiana propè
 Fedkirch, Campus D. Petri dicta, & pluribus
 alijs Helvetiæ locis, tam montosis quàm convalli-
 bus. Scribit Io. Fabri. in cõvalle circa Curiam Rhe-
 torum fuisse Rhamnum miræ magnitudinis: ip-
 sis arborescentem & magnitudine truncos ade-
 quatam. In C. D. Plateri orto in arborè excrevit
 & fructus tulit, qui tamen à nobis satis non pro-
 venit. Iamdudum etiam in orto Month. cultus
 egregiè repit, nondum tamen fructum protulit.
 Allatus fuit Lugduno, ubi, in prato Aine dicto ad
 Rhodanum abundat. Hyemem fert. Floret Iu-
 nio: Post autumnum demum bæcæ maturan-
 tur, & subinde tota hærent hyeme.

Tempo

Adornantur in Belgio huius virgultis Coena-
 cula ac triglinia ineunte autumnò, quo bæcæ usus.
 luteo colore suffundi incipiunt, atque in multam
 hyemem spectaculo sunt, oculisque reficiunt, at-
 que acido sapore nausæanti ac fastidioso palato
 gratificantur. Assatim salivam eiciunt, ac febrici-
 tantibus sitim compescunt, teste Lemnio, qui
 hanc Rhamni speciem Zelandis Duiss besien, dici
 ait.

Vires

Saliva

mostru

Cordus tradit frondes eius in cubiculum pro-
 iectas, mures allicere, præsertim siccatas. Notat
 Hist. Lugd. succi usum omphacij vice ad ciborum
 condimenta esse posse: aliud tamen nomen Bel-
 gicum superscriptum Lobelij insinuare videtur.
 Scribit sanè Camer. in epit. Matth. acinos purga-
 tricem habere facultatem à quibusdam affirmari.
 Addit tamen paratiexiis Rob, quod vehementer
 acidum sit, & attenuans & incidens, ut Berberis
 fere, commendarique ad Dykenteriam. Hunc
 nodum solvant experti: si tamen purgant, ut scri-
 bit ille, Tamarindorum fere in modum id præ-
 stare quis coniectare possit.

Purph

Rob.

Dysen-
 teris.

RHAM.

RHAMNVS III. CLVS.

CAP. XIII.

RHAMNVS
tertius di-
ctus Clusio fruti-
cosus est frequē-
tibus ramis, Spini
magnitudine, cor-
tice nigro tectis,
& spinis longis
armatis. Folia ex
quibusdam tu-
herculis, ut in
priori, multa si-
mul enascuntur,
oblonga & angu-
sta, carnosa, colo-
re viridi, gustu
adstringente, &
Rhabarbariapo-
rem sitis referen-
te, semper viren-
tia. Flos veris

initio parvus, iuxta folia plurimus, & consertim
nascens, colore herbaceo.

Æstate nigrum fructum fert, Pruno sylv. si-
milem, rotundum, acerbum. Hisp. *spino negro*
dicitur. Hic fortè est, inquit Clus. quem Bellon.
in Creta inventi ait, fructu nigro. Ad nos eius
fructus ex Hispaniis postea missus est Lycij no-
mine, & in fruticem excrevit. Forsitan ad Rham-
num nigrum Theoph. referri possit. Hæc Clus.
Bellon. verò, l. 2. obs. c. 76. dicit in itinere inter Cai-
rum & Hierosolimam Rhamni speciem se obser-
vasse semine rubro, differente à Cretico, cui niger.
Ingenue fateamur, nos nec Clusium, nec Bell. hac in
parte intelligere. Lycium Hisp. inquit. Loh. Spine
Burgundica aut Philyrea angustifolia non ita
absimilem perelegantem fruticellum, foliis tamen
multò angustioribus & ramulis exilioribus stu-
diosè alunt in Belgio, &c. Extrema infesta spicu-
lis virgulta: folia Thymelæa Monspeliens. exi-
liora, atrovirentia, gustanti adstringentia. A-
pud Belgas nullum fructum edit. Et mox supra
figuram ex Clus. appositam. Rhamnus primæ
speciei tertius, & fortè Rhamnus niger Theoph.
apud Clus. Hisp. Spino negro. Non diversum opi-
nor à Lycio Hispanico Belgij nuper inquilino la-
cto. In append. aliam figuram habet eiusdem Ly-
cij Hisp. nomine. In iconibus Plant. Lobelianis
duæ ponuntur figuræ: uni titulus Lycium Hisp.
alteri Rhamnus primæ speciei tertius. Fortè Lob.
duas descriptiones & figuras unius plantæ, licet
diversæ videantur figuræ, ponit. Clus. sanè unius
tantum plantæ ex suis Lycij nomine donatis, in
Belgio provenire tradit, non duas. Rhamnus 3.
Dod. Hist. Lugd. scribit pinxisse Lob. Lycium Hi-
spanicum, quod Clus. descripsit his serè verbis:
frutex est spinosus, folia Myrti Tarentinæ vel
Buxi. Figura quam Lugd. ponit prior loco est
Clusij: altera ex appendice Lob. pro Lycio Hisp.
quæ non habet folia Myrti, sed longa. Quin
ipse quoque Lobel. folia Thymelæa habere
scribit.

Frequentem Granatensî & Murciano regnis,
locis incultis inter alios frutices invenit Clus. cui
in Belgio fata provenit.

Fructus decocto, eodem teste, membra relaxa-

ta & dissoluta, atque etiam podagrz dolores uti-
liter foveri incolæ referebant.

RHAMNVS SIVE PALIVRVS
folio Iuubino.

CAP. XIV.

NON semper
humilis est, Descriptio
verum interdum
adeò excrevit, ut
arboris tueri no-
men possit, mate-
rie perquam du-
ra, virgas emittit
rectas, & ab his
ramos patulos,
deorsum infle-
xos, subruben-
tes, quos tenues,
rigida & morda-
ces armant spinæ.

Folia Iuubinis
tàm similia ut ni-
hil supra, quibus
tamen nonnihil
videntur minora,
nec ita profundè

per oras crenata, sed minimam, ac interdum ferè
nihil: cæteræ qui Iuubini folij nervos tres se-
cundam longitudinem decurrentes possident.

Iuxta quæ flores emicant parvi, stellati: orbicu-
lati: Succrescunt Fructus, lati, per margines mein-
branci, compressi, prominente utrinque um-
bone lignoso, cuius medio pediculus inferitur,
qui distracti, in geminis vel ternis loculis toti-
dem ostendunt semina, lubrico lævore & colore
seminum Lini, sed rotundiora, torosiora, pulpa
dulci, coloris serè porracei. Fructus, [ut describit
Cæsalp.] depressus ex tenui pediculo pendet,

pulpa quadam fungosa circumducta, officulo in-
tus duro, intra quem tria seminis cœceptacula sin-
gulis feminibus donata, quæ in suis alveolis tin-
tinabuli modo sonant. Facile autem nobis per-
suademus Theophrasti Paliurum esse hanc plan-
tam de qua, l. 3. hist. cap. 17. & Paliurum nostratem
Græcum ab eodem vocari, l. 4. histor. c. 4. Denique
eamdem hanc à Diosc. uno capite dici Rhamnum
3. alio verò Paliurum, quorum omnium verba *Paliurum*
posuimus antè in genere de Rhamno tradentes. Theoph.
Dioscoridem [inquit Guiland.] de iisdem plan-
tis in diversis locis pertractasse sub diversis no-
minibus, apertissimum: ignorantemne, an abun-
dantè diligentem nescio, exemplo sit Rhamnus
3. Idem & Virgil. dictus Eclog. 5.

Carduus, & spinis, surgit Paliurus acutis.
Supra quem locum apparet Servij lapsus, qui Pa-
liurum ait herbam esse asperam & spinosam,
ut rectè quidem notat Thes. ling. Lat. ipse tamen,
in alium similem incurrit, cum ait, Paliurum her-
bæ nomen esse Galeno, l. 8. c. 33. simpl. quod falsum.
Nam nec herbam ibi dicit, nec fruticem, etsi, reve-
ra, frutex sit arborefcens. Eundem Paliurum intel-
ligit Columel. l. 1. c. 3. ubi docet rationem paran-
dæ vivæ sepi, ubi inter vastas spinas recenset cum
Rubo & Cynosbato. Et Paliurum acutis spinis
vocat, l. 1. c. 10. & ab hortis cultis exterminat.

*Nec manibus micu Ferulas, nec curibus aqua
Terga Rubi, spinisque serat Paliuron acutis.*
In S. Scriptura non magnus honor sit huic frutici,

quandoquidem cum impiis conferatur, ut supra ex regio Palæretulimus, acque etiam, ut notat D. Hier. in Micheam, c. 7. Qui optimus in eis est, quasi Paluri & qui rectus quasi spina in sepe, &c. quasi Palurus purpureus & retinens: vulnerans appropinquante sibi adunco dente comprehensens, &c.

Corus Paluri ait vulgò non cognosci, nec quicquam pro eo exhibet. Rhamni autem duas species agnoscit, candidum & nigrum, utrunque Theophrasti, ut ille ait, à se aliquoties visum: qui tamen non in Germania nati sunt, sed ex Italia & Gallia allati. Et addit: fructus candidæ candidus: nigræ niger: quemadmodum & folium, quod oblongum parvumque est. Fructui orbiculata est figura, sique in medio turgit, in margine verò tenuior est & veluti foliaceus, in summo verò, verticillo, quo, ceu pondere fusis infixo, utuntur mulieres, similis est, non tamen perforatus. Dioscor. & rectius Rhamnum recenset, cuius semen in quibusdam Diosc. exempl. spondylo, in in quibusdam etiam Alphodelo comparatur diversis naturæ plantis nos spondylo, hoc est, verticillo, similem esse iam ostendimus: quare non Alphodelo, sed spondylo legendum censemus. Idem in sylva obs. Rhamni, inquit, nigri fructus niger est, verticilli figura, orbiculatus, in medio elatus: Rhamni candidi fructus prædicto similis est figura, sed colore candidus. Hæc Cordus. Ut autem verum sciteamus, nondum bene cum percipimus: videtur enim Rhamnum 2. Diosc. non distinguere à primo & secundo eiusdem. Fructus aliqui ab eo descriptus optimè quadrat huic nostro. Nam quæ de folio dicit, parvi momenti sunt, nec quicquam certi inde colligas quod intelligat. Huius nostri sanè solum nec candidum nec nigrum rectè dixeris.

Anguilapi-
nio.

Peculiarem opinionem habet Anguil. nimirum suspicatur, alteram Rhamni speciem adiectam Dioscoridi, ut alia multa plantæ spurie. Occasio suspitionis est, quòd sibi contradicat Diosc. in descriptione huius fructus, cum dicit: fructum edit latum, candidum, tenue veluti folliculum, hastulæ regie similem. Quippe fructus Rhamni 3. qui ostenditur, et si latus sit, hoc est compressus, non ideo similis est fructui hastulæ regie, [Alphodelo] qui rotundus est vel orbicularis, non compressus. Præterea spinæ eius non sunt debiles, ut vult Dioscor. Deinde Theoph. de duobus tantum Rhamnis loquitur folijs non deciduis: qualis Palurus non est. Adde, duas primas Rhamni Diosc. species semper virere: tertiam verò non irem, quæ ut ex Theoph. verbis colligo, nihil est aliud quàm eiusdem Palurus, admodum vulgaris Italix, sicut & Græciæ: Nascitur etiam hæc planta omnis generis locis, tam siccis quàm aquaticis, frutex valde spinosus, cuius folia similia liliis nostris sylvestribus, nisi quòd latiora & rotundiora, & circa petiolum colore magis fusco. Plures emittit ramos altitudine quatuor aut quinque cubitorum, in multa brachia divisos: suntque cum ipsi rami, tum spinæ coloris Castaneæ. Spinæ semper geminæ, una recta, altera aduncæ, rectæ ut plurimum supra incurvam locatæ, ad figuram harpagonis. Fructus rotundi, compressi, in medio nonnihil extuberantes, qui spondylo figura similes, conserti ramulis adhærent, colore primò inter viridem & album medio: fuliginoso verò si resiccati fuerint: Horum quilibet tria aut quatuor semina continet, substantia pingui ut Lini. Ita ut appareat hunc fruticem nihil aliud esse quàm Palurum Theoph. ac Diosc. Nostro tempore vocatur ad-

Descriptio
Anguil.

Spina ge-
mina.

huc in multis Græciæ locis nomine aliquantulum corrupto Paluru. Palurus Græcis, inquit, Bedonius vulgò nunc Apaluru dicitur, quem multi exstimaunt Rhamnum 3. Iam inaudendus Matth.

Rhamni genus, quod nigrum est (ut etiam Diosc. inquit) quoniam ferme cubitorum altitudine attollitur, infirmioribus aculeis: fructu tenui, folliculari specie, rotundo, verticillo non absimili. In epit. addit in eius medio ossiculum concludi, in quo parvus nucleus: ut & aculeos aliquos longos re&osque, nonnullos verò, ut Rubi, incurvos falli verò eos qui putant Rhamnū, esse Diosc. Palurū, sed adhuc magis excutire, qui eundem esse Diosc. adulterinū cōtendunt. Præterea dicitur eundem Rhamnū 3. Ital. *Matth. 4. v. 14.* In post. com. Flores & tribuit mulcosos, sūcroceos, fructum candidum, in eius medio nucleum durum ac rotundum, ciceris ferè magnitudinis, & in eo semen lentis inilar compressum, rubro cortice, alba intus medulla: asserit præterea legendum esse apud Diosc. iuxta antiquum Codicem & Orisab. *De v. 14.* additque Palurum Theoph. semen profere in *De v. 14.* id est in siliqua prælonga, fabe inilar, ut ille reddit. Græcis *λεβή* longam vel oblongam siliquam in plantis designare Suida & Phavorino testibus: imò ipsum quoque Theoph. manifestum testem esse ait eius significationis, qui l. 3. c. 11. de Acere scribens inter alia dicit: Paluri fructum si vel folliculum oblongum esse, &c. Obstat præterea, ne tertium Rhamni genus, Palurus esse possit, ipsum quoque semen, quod non in *λεβή*, sed in duro ac rotundo condatur ossiculo, in ipsius verticis centro latescente, fungosa quadam siliqua exteriori obducto, triplici intus cavitate diviso, ubi semen ipsum se contineat ac latitet, Lentis inilar compressum, rufæ, ac leviusculicula contectum, alba dulcique intus medulla, non autem fuliginosum ac pingue, ut de Paluri semine scribit Diosc.

Verum hæ rationes Matthioli non sufficiunt ad demonstrandum Rhamnum 3. non esse idem cum Paluro. Inaniter etiam se torquet, dum *λεβή* contendit non aliud significare, quàm oblongam siliquam. *λεβή* enim & pro Hepitis extrema parte, & pro aurisima & carnosa parte, quàm Gaza Fihram vocat, & pro phaselo à Galeno de facultatibus aliment. l. 1. c. 23. Et pro vasculo, in quo semina vel fructus reponunt agricole & pro summis rebus omnibus ab Hesych. & Suida sumitur: quamvis frequentissimè de siliqua vel folliculo, quo semen veluti vagina clauditur, dicitur, ut sæpe apud Theophrastum. Quod autem adducit Theophrastum, id non bona fide facit: non enim simpliciter dicit Theoph. in *λεβή* sed in *λεβή* quasi insinuare velit peculiarem esse vasculi modum, nec quicquam addit quod longitudinè ostendat, deinde quomodo terna aut quaternaria semina parva siliquam prælongâ fabæ inilar? Locus etiam quem citat ex Theoph. de Acere, ita habet: *Τὸν δὲ γὰρ τὸν δὲ διακρίνεται ἀπὸ τῆς ἑτέρας, ὅτι ἡ ἀκρὸς ἐστὶν ἡ γὰρ τὸν δὲ διακρίνεται ἀπὸ τῆς ἑτέρας*: qui planè nihil pro eo facit. Nam si Aceris fructus nō sit admod. longus & tamen oblongior quàm Paluri, sequitur sanè non esse prælongam siliquam Paluri, ut vult Matth. Sic ex, cur semen, alba dulcique medulla, *λεβή* esse neget, nullam rationem videmus: Sanè & eiusmodi seminibus etiam Oleum elici solet. Ecce etiam non dicitur *λεβή* in *λεβή*, fuliginosum? ut vertunt viri extra controvertiam doctissimi, Hermol. Marcel. Ruel. & Cornar. intelligentes, uti putamus, de colore, à quo non adeò diffidet rufus, qualem Rhamni semen habet.

Matth.
mion.
ipsum
λεβή

Diosc.
λεβή

habere ait Matth. nisi sit ea vox declaratio vocis
 & fuscipatur Marcellus. Sin verò cum Pe-
 na Lob. Dod. & Sarraz. pro *λογυδός* legimus *α-
 γυδός* aut *αγυδός* & Lini facie, non videmus quid
 amplius impediatur, quin Rhamnus; Diosc. & Pa-
 liurus eiusdem, sicut etiam Palurus Theoph. ait
 enim: *ἡ γὰρ τῆς γλυκύντης ὡς λίνου, ὁσπερ τὸ αὐτὸν
 στέφανον.*

Videtur eundem hunc Rhamnū nigrum vocasse
 Amatus quem ait in Hispan. & Ital. prosperè cre-
 scere, fructu simili verticillo, in cuius medio nescio
 quid nigri conspiciatur, ut à se Pisauri prope mare
 annotatum scribit. Is verò solus hanc notam habet,
 quia Rhamnum nigrum ab albo distinguit:
 egregiam finē verò Qui, quæ Ruellij Rham-
 num reprobet, eursuum non declarat notis inani-
 festioribus, quàm fecit Diosc. Rhamnum; faciunt
 Turner. Dod. [qui & Palurum dicit] Gesn. Pena,
 Lob. Cusf. Cæsalp. Canier. qui & Spinam Iudaicam
 & ci notat. Dod. vult esse Zura Phinij, quod
 nondum asserimus, de ea sub Paluro, Rauvolff.
 Paluro, inquit, nostro, qui existimatur Rhamni;
 genus, ita similis Iuiba alba, ut primo aspectu
 existimarem eandem cum eo. Et quoniam Diosc.
 eisdem facultates suo Paluro tribuit quas Paluro
 i. Theoph. non præter rationem Cles. Anguillar.
 fecit, Rhamni; descriptionem, quæ apud Diosc.
 extat, ad Paluri eius historiam revocandam
 censet. Cuius sententia & Cæsalp. est.

Porro cum sint tam laxæ descriptiones utriusque,
 h. e. tam Paluri quàm Rhamni; & ex facultatibus
 valdè imbecillis coniectura, nullum putant Ad-
 vers. posse statuere, quænam cui sit præferenda.
 Quæ [inquit] huic Diosc. descriptioni valde
 quàm accedit, est Rhamnus; nam frutex quantus
 est, prædurus est stipite aculeatus, semine pinguis
 lineoque non fuliginoso, sed satis duro, ut Lini;
 vites huic congruunt: nam lapillos exerit poten-
 tissimè: diureticus est, ac proinde, haud abs re
 doctus Anguil. ambigebat esse Rhamnus Pa-
 liurus alio nomine (ut sæpè fit) nota Aflucanis
 transmarinisque regionibus, vel Diosc. fuerit vi-
 tiatus Codex. Quod ad semen attinet huic sunt
 terna ossicula, ut Theoph. vult, esseque Lini æmu-
 lum, non fuliginosum, uti corruptè legitur, læ-
 ue, non lentum tangenti: & in siliqua lata solli-
 culari specie, terna, quaternave: unde meritò
 hæc ipsissima videtur. De voce, fuliginosa, di-
 ctum à nobis prius ad colorem posse referri. La-
 cuna proponit solum icōnem Matth. pro Rham-
 no, Turner. vitiosam figuram habet, cuius titu-
 lus, Rhus, incutia typographi, pro Rhamnus. E-
 legantem figuram habet Camer. apud Matth. no-
 mine Paluri; & 3. Strophodōr:

Ex Theoph. colligimus in Græcia nasci, quia
 nostratem dicit. Gaudet aliqui locis maritimis,
 campestribus & incultis. Copiosius provenit in
 Gallia Narbonensi, potissimum qua Monspellio
 I unellam itur, spontè crescit inter sepes & in a-
 gris. Item circa Vraniam: in agro Veronensi, in
 Apennino prope Bononiā in planitie versus Bal-
 dum. In Belgij hortis colitur, Dod. Norimbæga,
 inquit, Camer. hyemem etiam nisi sit admodum
 acris, ferre potest: alioqui diligenter erit à frigore
 muniendus. Basileæ in horto D. Platei in iusta ar-
 borem excrevit, oxali sæpè crevit ex semine, ac et-
 iam floruit Floret, autem Maio & Iunio: fructus
 autumnum maturefcit, & tota hyeme arbori adha-
 ret. Lob. annotat ex vetusto admodum semine
 crescere, quod verisimile, cum semen in valculo
 egrègiè munitum fuerit.

Quomodo vicia sepes paranda sit ex Paluro
 Tom. I.

& alius vastissimis spinis, quas vocat, adversus ho-
 minum pecudumque incursum, habes apud Co-
 sum. l. c. 3. Adstringunt, ventrem fluentem Tempera
 habent digerunt, & Phymata curant Paluri so-
 la & radix. Galen. Fructus verò tantam obti-
 nent incidendi vim, ut & calculos vesicæ com-
 mendant, & pectoris pulmonisque excretionibus
 auxiliantur. Semina contusa ad tussim commen-
 dariam dictum, is etiam ad arenulas & calculum Arcunle
 utuntur Monspellenses Medici ad quos affectus
 infrequenti etiam usu habet Cl. D. Platerus.

PALIVRVS AFRICANA.

CAP. XV.

ALIVS hic Palurus est ab eo qui hæcenus
 dictus, seu à Græco, quem Diosc. cum Rham-
 no suo tertio confudit. Nunc quid & de hoc tra-
 dant autores, viderem.

In Libya, seu Africa, auctore Theoph. maxima
 copia est. Quippe apud Hesperides eo ad utrum-
 dum utuntur, quemadmodum & Loto. Sed fru-
 ticosior hic est, quàm Lotus, folio huic nostrati
 [tò ἐν πύλῃ Græco] similis, sed fructu diverso, non
 enim latum fert sed rotundum & rubrum, magni-
 tudine qua Cedri, aut paulò maiorem, cuius nu-
 cleus non simul editur, quemadmodum acibi Pu-
 nici. Fructus verò ipse fravus est, cui si quis
 vinum affundat, & ipsum suaviorem fieri tra-
 dunt, & vinum ipsum quoque suavius efficere. Di-
 xerat autem prius Palurum differentias quasdam
 habere, omnes autem fructiferas esse. De ea verò
 quæ semen ἐν λοβῷ πῖνι fert, quamque hic adducta
 descriptione nostratem vocat, inter Rhamnus
 actum, quod eam, uti dictum. Dioscorid. cum
 Rhamno inconsideratè commiscuerit. Et paulò
 ante dixit Palurum etiam in Nasamoniaco agro,
 & apud Ammoniam aliisq; partibus nasci. Quid
 sibi velit idè Theoph. quādo l. c. 16. ait: Quædam
 & mucrone & lateribus pungunt, ut sunt Ilicis,
 Roboris, Smilacis, Rubi & Paluri folia. Verba
 sunt: τὸ δὲ ἐν λοβῷ πῖνι. [in septè Gaza, sic uata Gaza vel
 concidit, ut ante nos notavit Matth.] *ἢ ἐν τῷ ἀκνῷ
 πῖνι ἐν πῶν πῖνι ἰσῶν.* Agit autem hic de foliis. Consi-
 derandū igitur, quisnam sit ille Palurus, cui talia
 folia, Eorum verborum peculiarem interpreta-
 tionem Cæsal. invenit, quam cap. de Iuibis refe-
 remus. Alioqui & hic Roboris seu *ἰπυδῶ* loco
 malumus legere Phellodryos. In Roboris enim
 foliis nulla spinæ: at sunt in hæc.

Cyrenaica regio [inquit, Plin. l. 13. c. 19. ex hōc
 Theoph. loco] Loto suæ postponit Paluro. Fru-
 ticosior hæc, fructūque magis rubens, cuius
 nucleus non simul manditur, iucundus per
 se, atque suavior è vino: quin & vina sicco suo
 commendans. Interior Africa ad Garaman-
 tas usque & deserta Palmarum magnitudine &
 suavitate constat [præstat Dal.] nobilibus maxi-
 mè circa delubrum Hammonis. Et lib. 16. cap. 25.
 Vere cepturo gerynnant, Aquisolium, Tere-
 binthus, Palurus, &c. sed per hunc Palurum in-
 telligimus Græcum. Rursus idē l. 24. c. 13. Pa-
 liurus quoque spinæ genus. Semen eius Asi-
 zuram [Ztiron M.] vocant, contra Scorpiones
 efficacissimum: Item calculosis & tussi. Folia
 astrictoriam vim habent. Radix discutit Panos,
 collectiones, uomicas: urinas trahit pota. De-
 coctum eius potum in vino alvum sistit: serpen-
 tibus adversatur. Radix præcipuè datur in vino.
 Aliqui folia contusa addito sale, articularum
 morbis imponunt. Proviunt Baccæ purgationi
 scaminarum, coeliacis, Dysentericis ac cholæ-

Tempera

Alui fluvii

Calculus

Arcunle

Frustris

Locis

Frustris

Frustris

Frustris

Frustris

Frustris

Frustris

Frustris

Frustris

Frustris

Frustris

Frustris

Frustris

Frustris

Frustris

Frustris

Frustris

Frustris

Frustris

Frustris

Frustris

Frustris

Frustris

Frustris

Frustris

Frustris

Frustris

Frustris

Frustris

Frustris

Frustris

Frustris

Frustris

Frustris

Frustris

*Cholera. Ab-
es fluxu
Infra cer-
pori.
Lixata.
Plin. illust.*

riels. In vino pota alium sistant. Radix decocta & scillita, extrahit in fixa corpori. Vtilissima est & luxatis, tumoribusque.

Videtur autem Plin. duas plantas confundere. Nam vires quas primo loco ponit pro Paliuro, respondent viribus à Dioscor. etiam Paliuro adscriptis. Verum si Paliurus Diosc. & Theoph. [quod existimamus,] idem sunt, bacca non conveniunt Paliuro primo: à Theoph. enim ex attribuuntur Paliuro Libyco, ut ex precedentibus apparet.

*Connarus
Athen.*

Dod. intelligit per Zuram Plin. Rhamnum vel Paliurum folio Iuubino, de quo ante. De Connaro & Paliuro Athen. vid. lib. 12. c. 20. ubi diversae autorum de iis sententiae. De Connaris, inquit, prius apud Alexandrinos vocatis verba faciam, ac de Paluris. Meminit de iis Agathocles Cyzicenus. h. s. verbis libro historiarum patuit tertio: Cùm in sepulchrum sulmen irruisset, arbuscula [alii legunt arbor] ex tumulo pullulavit quam illi Connarus nomenant. Est autem planta Vlm. Piceaeque magnitudine, nihilque minor (nonnulli legunt, magnitudine quidem parva illa est, pino aut ulmo magnitudine parva unde, nec immerito sic super hunc locum exclamat Dalechamp. Quid hoc est dicere? Pinus sanè & Vlmus proceræ sunt arbores, ita veteres interdum ludunt nostram diligentiam. Et Clusius, se hunc locum non intelligere dixit) Truncos habet frequentes & oblongos, spinasque paulum prominentes: folium est tenerum ac viride Phyeque similimum. Fructum bis quotannis producit, Vere scilicet & Autumno, qui dulcis est omnino, & oleo oleastrique fructui similis, carnem, osque illi simile habet, & differt succi voluptate, cuius fructus etiam viridis comeditur. Vbi verò siccatus fuerit, farinas conficiunt ex eo, quas calcant, ac non pinguunt: neque aqua irrigant. Paliuri ramum dixit Euripides in Cyclope. Theopompus lib. Philippic. 21. mentionem facit de iis, & Dioscorus Siphnius medicus in libro de iis, quæ ab ægrotantibus & sanis sunt comedenda. Confident igitur periti an de Iuibis hoc loco scribat Athen.

Arbuscula

Lubet & ex eodem propter magnam similitudinem proponere quæ de Loto Polybij tradit: Quæ [inquit] de Loto scripsit Herod. eadem refert Polybius Meg. poloplytanus, oculatus testis l. 12. hist. his verbis: Est autem Lotus arbor minimè proceræ, aspera, aculeata, folio Rhamni [ilicis, Theoph.] paulò latiore & crassiore: fructu perinitia colore & magnitudine simili perfectis baccis Myrti, dum augebit, coloris phœnicei, Oleæ [Fabæ, Theoph. de Loto à Dioscor. hæc inaudienda sunt. Secundæ Loti Theoph. quæ

Palurus.

καρπὸν κατὰ τὸν ἄρουρον ἔχει, id est, fructum habet inclusum nucis putamine, Herod. l. 4. fructum verisimè & appositissimè tradit esse lentisco similem, Dal. magnitudine, rotundo, nucleo admodum pusillo. Maturus colligitur, & cum alica contusus ad servorum famulorumque cibum in vasa concutatur, ac stipatur: ingenuorum autem edulis, detracto nucleo eodem modo reponitur, ac pro cibo est, gustu caricis & Palmulis non dissimilis odore tamen suavior. Fit & ex eo vinum, in aqua macerato, & trito, saporis grati, & iucundi, qualis est optimi mulsi. Merum id, & sine aqua, bibunt, sed ultra decimum diem non perdurat. Quamobrem paulatim ad uinum tam brevis temporis conficiunt. Fit & acetum ex eo. Hactenus Athen.

*Lotus Liby-
ca Polybij.
Folium.*

Vinum.

Ruell. & Matth. volunt Connarus Athen. esse Paliurum: id negat Solerius, & vult apud eundem pro Philyræ legendum Philyræ: Paliurum

Libycam Theoph. eandem esse censet cum Loto. Libyca Polybij, Paliuri species incognita, omnia eiusdem genera semen in siliquis ferre falsò Matth. asserere ex Theoph.

Plutarchus autor est, in Cœcygio monte Paliurum arborem haberi, cui si vel bestia vel avis, aut aliud animal voluere fidat, velut inviscatum cohererebit, præter Cuculum. Huic enim soli patet: & ne scripto derogetur fides Ctesiphonta citat in testem, libro arboribus dicato.

Ichthyophagi, ut annotat Hermol. piscium carnes semine Paliuri conditas inveterant.

Troglydæ succo Paliuri pro vino utuntur vulgò. Nam proceres florem quandam expimunt, cuius liquor nostratis multo similis aspicitur.

De Paliuro apud varias nationes, inquit Ruell. discrepant historiae, quæ facie multum dissimili, ut apud se nascitur, ostendunt. Inter omnes tamen convenit, eam vivis hortorum sepius dicatam, quod suis minacibus aculeis noxium pecus abigat. At nos vix concedendum hoc putamus Ruellio. Præterea, qui putat Paliurum, non est Paliurus, ut dicitur in Spino alba. Sic & Matth. Aded inter se, inquit, in quibusdam historiis discrepant scriptores, ut persèpe eorum mentes maximè perturbent, qui rerum veritatem indagare student. Id autem discriminis nimirum evenit de Paliuro. Nam quæ huiusce stirpis à Diosc. traditur historia, omnino differt ab ea, quam diversis generibus protulit Theoph. Hæc autem non convenit cum ea, quam memorie prodidit Agathocles: neque huic illa correspondet, cuius Plutarch. est autor, & hæc à prædictis omnibus dissentire videtur. Paucis eius historiam perstrinxit Diosc. Quod nobis est impedimento, quominus verum Paliurum de qua ipse intellexit, cognoscere valeamus. Theoph. quoque plura Paliuri sunt genera. Quare cum de Paliuro tot ac diversæ ferantur sententiæ & habeantur historię, faciliè, inquit, Matth. crediderim, Paliurum esse nomen ad nationum placita variis ac diversis aculeatis stirpibus impostum: etsi Ios. phus Sallandius medicus apprimè doctus, & in Itipium historia non imperitus, dum Veneta classe in Græciam traiecit, Diosc. Paliurum se vidisse pro certo affirmaverit, semine fuliginoso ac pingui: atque inibi proprium adhuc nomen retinere. Hæcille.

Bellonius scribit Paliurum Agathocles descriptum à Theoph. provenire circa Sues in planitie Arabiæ deserte. Quæ verò sit hæc Paliurus nondum nobis constat: existimasset Nabeam, de qua mox, nisi ipse Bellon. separasset. Cordus apud Diosc. scribit variam esse apud autores Paliuri historiam, & in tanta varietate quicquam indicare temerarium fore: autores duplicem tradere, alteram arborescentem, alteram humiliorem. Quidam nihilominus temerarius apud Cordum annotat esse Klein Strachel Weicken, foliis Vitie similibus. Nos intelligimus Tribulum terrestrem, exiguum herbulam, humi repentem. I nunc & Paliurum dicito. Nos verò ex prædictis satis patere arbitramur, plantam quam antea vocavimus Rhamnum sive Paliurum Iuubinum, non malè ad Paliurum veterum reduci posse. Paliurum alios existimare Iuubam sativam & sylvestrem postea demonstrabitur. Putatur etiam alia Nabca dicta folio Rhamni vel Iuubæ, esse Paliurum Athenæi, de qua paulò post. Quidam existimant Paliurum Theoph. fructu Cedri esse Grosulariam spinosam, ut vocant, de qua sub Lyciæ. Lyciæ Gallicum quidam vocant Paliurum.

linum peregrinum 2. de quo postea. Agrifolium
male aliquibus pro Palurio habitum fuit. Spinus
albus five Oxycantha Matth. non est Palurius, ut
quidam volunt. Mespilus Aronia dicitur Ruellio
Palurius Africana, de qua egimus, l. 1. Paluri
etiam nomen videtur attributum Rhamno five
Oleastro Germanico, de quo ante. Acaciam pu-
tat Ruell. Paluri Theoph. quoddam genus. Io-
marinus an sit Palurius dubitat Ruell. de quo in-
ter Genistellas sub Nepa.

NABCA FOLIO RHAMNI
vel Iujubæ.

C A P. XVI.

E Creta ab in-
figni medico &
Botanico Hono-
Bello missi rami,
nomine Oeno-
pizæ, quibus Cor-
tex albus, folia
qualia Iuiubis vel
Rhanno 3, qui a-
liis Paliurus dicitur,
trincerviis can-
tillû crenatis cum
brevibus pedicu-
lis, & iuxta singu-
los Spinæ tenues,
albæ. Flosculi ra-
cemosi similes ju-
btinis.

Fructum verò
Napeæ & Nabce
nomine ex Italia
retulit I. Henr.
Cherlerus. Is Pru-
num Cercum au-
tumnale æquat,
cortice rufo inter-
iecto, cui & caro
subest concolor,
saporis grati, aci-
duli: huic verò
& officulum im-
mergitur nuclea-
tum.

Biseram arbo-
rem esse adnotat
Alpinus, Loti ma-
gnitudine, Acaciae
instar Spinosaem,
foliis Iujubae pro-
ximis, latioribus:
floribus quoque
qui Iuiubae flori-

bus planè sunt similes, albis, parvis. Bello ait, Oenoplia seu Napeæ arbores ad Pyri nostræ magnitudinem exsurgere: fructus, Pomo sylvestri aded consimili, ut pro altero alterum quis fumperit, dulci, cum acore grato & suavi, nucleo intus, qualis est Olive.

Luber eiusdem Hon-Belli descriptionem ex
citatione Clus. addere. Arbor est, inquit, Pyri
mediocri altitudine, cuius cauem & ramos re-
git cortex exalbidus, ad cineracum tendens: eius
folia Paluri Theoph. seu Ziziphi rutila foliorum
sunt æmula, hinc uncias longa, unam lar, tribus
nervis à periolo secundam longitudinem excur-
rentibus prædita, superna parte satura viriditate
tincta, inferna ad cineracum aliquantulum

Tom. I.

tendentia, quæ ramos alternis inordinata ambiunt: ad quorum exortum multi nascuntur flosculi albi, flosculorum Oleæ instar peculiaribus longis petiolis singuli nitentes. Fructus succedit, parvo Malo valde similis, magnitudine ut plurimam Cerasi, interdum tamen Nucem Juglandem etiam æquante, suavis gustus, ossiculum in se continens Olivæ instar. Bifera autem est: nam & novo Vere & Autumno singulis annis fructum profert. Vernalis tamen plerumque ad fructum non pervenit, ob imbrum copiam, & à vermicibus corrumpitur. Tempus.

Duo eius generis, eodem teste: Spinosum utrumque. Differentia.
 unum, alterum Spinis carens. Spinosum ab Alpino Spinosus.
 descriptur, qui Connarus Athen. (& recte) Spinis carens.
 esse censet, licet icon ipsius, arborem non recte
 exprimat. Spinis carens, in Aegypto, Sytiacae
 provenit: nascitur & in Creta, in urbe Rhetimo,
 & Syria allatum, quod non noverat Alpinus,
 quemadmodum neque Hon. Bellus Spinosum. Connarus Athen.

Quare diu fuit ea sententia, ut non Connarus Locus, Athen. effect hæc arbor, sed potius Polybij Lotus Lybica, ab ipso Athen. eod. lib. paulò pòst descripta, cuius verba antea citavimus, præsertim cum videret athorem Spinis carere, hancque suam sententiam Alpino significavit, à quo Xenophilum spinosum acceperat, quem, de temptis spinis, eundem fuisse cum Napecâ à se descripta idem Bellus testatur. Ramos nos pulchros vidimus apud C. L. D. C. Bauh. & Jac. Zuingetum inter alias plures exoticas. D. Rauvolff quoque aliquando ad nos misit fructus hoc titulo Iujuba species.

umalia species in Palestina frequens: sed hic
 fructus rotundus est, non longus, ut Iulibæ vul-
 gares. *Alpinus* quod testatur bis in anno flore-
 re ac fructum ferre, sed Vere non perfectè ma-
 turam, at computrescere prius quàm matura-
 scat. At Autumnum perfectissimum ac optimè
 evadere. Provenit *Oenophila* seu *Nabæa*, inquit,
 Bellon. frequens in Aegypto, Syria & Armenia,
 qua Græcia totaque Europa caret. Secundum
 eundem, omni tempore viret, quod tamen
 Hon. Bellus tantum in Aegypto & Syria nasce-
 re, verum esse ait: in Cretam verò translata, sal-
 sum, teste experientia. Porro utriusque prædica-
 tum arborum, ràm spinosæ quàm non spinosæ, hi-
 storia est apud Serap. fuge nomine *Sadar*, eodem
 censente, necre pugnant *Alpino*, sed more suo
 cum *Loto Diosc.* (à qua valdè differt) confundit.
 Is *Sadar* duas facit species, una est *Afria*, & alia est
Ad hal: sed *Afria* non habet spinas acutas, utrius-
 que autem species folia sunt lata & rotunda: sed
Nabach & *Ad hal* fructus sùt parvi, præferuntur a
 huius provinciæ cæteris, & in regnum vene-
 niunt, quia dulcedine omnibus aliis præstant, si-
 cut & odore, nam & aromaticam suavitatem in
 ore relinquunt, eandemque indumentis concia-
 liant in iuxta ea positis, sicut alia aromata. Reliqua
 quæ de *Nabach* [hoc est *Loto*] habet ex diversis
 autoribus, cap. de *Loto* recitata sunt.

An Lybica Paliurus Theoph. Item an Paliurus & Aftorum Zura Plin. Item an Athen. Connarum Agathodi, qui & idem etiam Paliurum appellare videtur? Verba eorum, quod adhuc dubij sumus, antè adduximus, cum de Paliuro ex Veterum placitis traderemus. Interim certiora perquirent posteri.

Bellon. vult esse Oenopliam Græcorum, à qua *Oenoplia*
 Paliurum Agathoclis aperte distinguit, lib. 2. obl. *Græcorum*
 cap. 54. Considerandum an historia Loti Poly- *An Lota*
 bij apud Athen. quam antea sub Paliuro Conna- *Polybij.*
 ro subicimus huic referri possit.

D 2.

Nabcam, dicit Alpinus, olum Aegyptiis idem fuisse cum Paliuro & Connato Athenari: tamen Connati fructum non videri omnino similem Nabcae fructui ac ossi: sequitur etiam nusquam in Aegypto exsiccatis illis fructibus fatinam fieri animadvertisse.

P. Martyr de rebus Oceani & noui orbis: Poma inquit illa, ut Praecocia Pruna, quae olata parua etiam & rubella, arbitror ego eius generis, qualia ipse comedi Aprili mense in Aegypto Alexandria: quorum arborem Iudaei indigenae periti legis Mosae, Cedrum Libani asseruerant, ea sunt esui apta: dulcedinem leni quadam acrimonia mixtam habent, uti in Sorbis videmus. Loco Persicorum & Ceraforum, atque huiusmodi aliarum arborum incolae in hortis arborem hanc plantant, & diligenti cura nutriunt, cum peregrina sit. Ea est Ziziphae arbori & altitudine & trunco etiam similis. Et Rauvolff. Iuubani albam vocat, Weissenbrustberlinbaum / quam se vidisse ait inter Rama & Ioppe: primumque existimasse, esse Paliurum nostrum, tertium genus Rhodni, ac tandem agnovisse errorem, similem, tamen esse Paliuro 2. cuius Theophr. meminit, l. 4. cap. 4. In Syria teste Bello, Nep seu

Cedrus
Libani.

Iuuba al-
ba.

Nep Nap
Syria.
Vires &
usus.
Tempera.

Stomachi
& alius re-
laxatio.

Ulcera in-
testinorum.

Febres pe-
stiferae.

Cardiaci.
Purgati-
onem
Febres pu-
tridae.

Cibus.
Nona.

Nep vocatur fac in Cete proprio nomine caret. Horum fructuum temperes, si Serapioni credamus id de Sadar suo ex diversis scribenti, est frigida & sicca in primo gradu: perfecte maturi alii quidam habent humiditatem: sunt omnes astringentes, ante maturacionem, quorum usus frequens est ad stomachi aluique relaxationem firmandam: ad quae mala succum etiam ex ipsis immaturis expressum familiariter tum per os sumptum tum clysteribus iniectionem usurpant Aegyptij, teste Alpino. Ex iisdem quoque fructibus siccis in aqua maceratis sit infusio utilis ad intestinorum relaxationem & ulcera. Sed maturorum si carorum decoctum aut infusio famillissima est ad omnes pestiferas febres. Aunt enim hos fructus miram aduersus venenosas qualitates & putredinem, efficaciam habere, corque strenue roborare. Succus item perfecte maturorum optimus est ad purganda iustem de ventriculo, & primis venarum ductibus. In omnibus etiam putridis febribus, infusione ex ipsis parata, libenter ad sedandum calorem utuntur. Esui summe iucundi existunt hi fructus, praecipueque maturi: tamen parum nutriunt, facileque, ut Cerasa, in stonacho corrumpuntur, si immoderate ipsorum esui indulgeatur, stonachique offendetur. Apud primates tamen Aegyptios ac Turcas n delicias sunt, & magno in pretio habentur.

ZIZIPHA SATIVA ET SYLVEST.

C A P. XVII.

QUAE in officinis notas Iujubas fert, arbor est domestica, sed in fructum spinosum facile degenerans, teste Celsus. alioqui latis magna, stipite recto, in ramos plures brachiato, quibus in tenuibus surculis quasi pediculis adnascuntur alternatim folia, unciam aut sesquunciam longa, semunciam aut unciam ferè lata, in obtusum mucrone desinentia, splendido virore nitida, tribus secudum longitudinem decurrentibus nervis, per ambitum serrati: ad quorum ortum rami spinis horrent, alia a luncis brevioribus, alia rectis longioribus: (sed cum senescit aculei ceteri inquit, Celsus.) eodemque loci flores, plures ferè simul emicant, pediculis brevissimis, ut ferè sessiles videntur, Ribes floribus persimiles, colore herbaceo, apiculis concolori-

Folia.

Spina.

Thres.

maioris instar, rufi pellicula testus, i. pore amaro.

Cordus quoque singulari diligentia, hos fructus sic describit: Iujubae quae Graecis Zizipha nominata ab Oriente in Europam exiit, arboris Poma haec sunt: Cuius haec s. linguineo & splendente foris colore, oblonga figura & singulari tunc ligneoque semine similes, aliquid tamen maiores, & ad modicis Pruni, aut Oleris magnitudinem, accedentes, levi, molli, glutinosi gustuque dulci pulpa seu carne constantes: non s. singulare, ut dictum est, semen continentes, ut nq. acuminatum, foris duro ligno intus oblongo aliquid tunc coppresso & rufo nucleo constants. Afferuntur ex Italia ad nos siccata, ideoque rugosa. Iujuba minores, Pleno Tuberes appellat. colore, nitore, carne, molli lentore, sapore & nucleo maiores imitantur, i. s. tamen minores, nec oblongae, sed rotundae, atque similiter flaccidae. Elicantur maiores ponderosiores, minus flaccidae, & pleniorum carnem habentes. Afferuntur haec quoque ex Italia.

Iujuba sylvestris, teste Anguil. similis est Paliuro primo, quem folio Iujubino diximus, non folium foliis, sed ramis & spinis. Frutex est altitudinis quatuor aut quinque cubitorum: cuius rami se terram versus contorquent ad formam semicirculi, spinis abundantes crassioribus, & similiter acutis, luncis simul dispositis, modo praedictis.

Folia disposita sunt ut in Sorbo. Fructus similes Iujubis domesticis, nisi quoddammodo minores, & similes Cedro ferenti fructus minores, aut Lauri fructibus, qui, ubi maturerint, rubent, & esui apti: non autem nuclei, qui ossi, ideoque reiciuntur. Quibusdam in locis fructus hi in vinum immittuntur ut suavius reddatur. Repertum aut in agris Veronensibus.

Columella rutilam & albam Ziziphum inter probatas arbores, & apum pabulationibus commodas refert: postea tamen ziziphi flores ait mel mediocri gustus reddere.

Plin. Zizipha & Tuberes retulit ad mala, quorum plura genera dicit. & mox subdit: Aequè peregrina sunt Zizipha & Tuberes, quae & ipsa non pridem venere in Italiam, haec ex Africa, illa ex Syria. Sext. Papinius, quem Consulem vidimus, primus utraque attulit. D. Augusti novissimis temporibus, in castrorum aggeribus lata, bacis similiora, [de Ziziphis id audiendum, non de Tuberbis Dal.] quam Malis, sed aggeribus praecipue decora, quoniam & in tecta iam sylvae scandunt. Quibus utique postremis verbis insinuat, ut vult,

re vult, eandem iam suo tempore in privatorum hominum hortis abundè fatas. Dixit porro Plin. etiam zizipha alba & Gappadocia, de quibus sub Olea Germanica. Nondum liquidò pater, an de his Græci antiquiores prodiderint: sed mox specialius inquiremus.

Gal. verò zizipharum meminit, ut dicitur in viribus. An Serica eadem? Ambegetur sanè doctissimi viri. Et videtur cruditissimus Had. Inn. satis confidenter *Σινεον* Gal. & *Ζιζυφο* Simeonis Sethi unum & idem pronunciare, quamvis alij plures, ante eum id fecerint, ut mox dicitur. Plin. sinè diversâ statuisse videtur. Et quas Gal. Sericis attribuit vites, ziziphis optimè conveniunt. Apud Avic. legimus: De Iuibis, id est, Sericis. Sed in hanc rem amplius perquirendum. Si verò quis consideret Connari, & Loti Polybij utraque descriptiones, antea à nobis ex Athen. adductas, multa in iis deprehendet, quæ cum Iuibis conveniunt. Ex posterioribus Græcis Actuar. & Simeon Sethi zizipharum meminerunt: Ille quidem Iulapij ex ziziphis facti: hic verò vires habet: & ex iis præfert maiora, qualia Edissena dicit. At scriptores Arabes hæc potissimum in usu medico claros fecisse videntur. Ruell. coniectura se non posse assequi tradit, quemadmodum Græci Tuberes ipsa, appellent, nisi eas quis Serica vocari putet, parvi succi poma, ut tradit Galen. Idem ex Plinij & Colum. zizipho, & ex Sericis Galeni ynam histor. facit. Eadem quoque dicunt & faciunt Avic. Rhafes & Averrhoes: Plinius item Valer. Paulus, Acuius quos omnes citat Cronemb.

Item Curtius, Gese. Monachi, Lonic. Vesalius, Amatus, Cæsalp. Lob. Costa, & alij. Dubitant verò Matth. Tragus, Camer. Dod. & nos, non tamen ut illud negemus. Melius inquirent posterii. Matth. Plinij Codicem, l. 17. cap. 10. ubi separat Tuberes à ziziphis, depravatam putat, quòd ruspia apud Colum. Tuberm mentionem fieri legerit. Suspicionem eius auxit, quòd inter Arabes Avic & inter Græcos recentiores Simeon Sethi, duas zizipha species scriptis mandaverint, & quòd tamen in Plinio una tantum legatur ziziphus. Omnium verò maximum argumentum putat, in Plin. subesse mendum, & illi de ziziphis id ascribendum esse, quod de Tuberbis fortasse malè legatur. Verum ex Palladio distinguente zizipham à Tuberbis, satis apparet argumenta & suspicionem Matthioli contrarium sentientis, parvi ac nullus esse momenti.

Sed Anguill. placita non contemnenda hoc loco nobis perpendenda. Antiqui, inquit ille, epist. a. varias habuere Paliuri species. Athen. meminit unius, distè Connarus, multum differentis ab omnibus reliquis, quam attribuit Agathodii, cuius descriptio aliter interpretanda quam vulgò fit: Versionem correctiorem ex Græco, & Anguillara etiam consentientem supra dedimus. Ait tamen idem, Paliurum nunc sibi incognitum, nisi dicemus esse Iujubas, modò vox *εγγύβας* vertatur longus cum rotunditate, id est, ovali figura, quemadmodum ad genuinum sensum is vertendum ceteris Theoph. quoque duorum Paliurorum meminit, quorum unus familiaris erat suæ regionis, alter peregrinus de quibus supra. Verumque genus sibi notum dicit Anguillara. Ac priorem quidem esse Rhamnum 3. Dioscor. de qua re supra plus satis: Alterum verò sive Africanum esse Iujubam sylv. Ex Plin. quidem oriri dubium de hac sententia: sed censendum esse Plinium errasse. Theoph. per vocabulum *εγγύβας* semper intelligere nucleos, qui intra se continent se-

men duos ut ossa, ut sunt nuclei sive ossa Cerasorum, Olivatum, Persicorum, Prunorum. Quam vocem Plinius, qui refert omnia quæ dixerat Theophrasti. nucleum interpretatus est, & rectè. Idem Anguill. credit textum Theoph. corruptum esse, cum ait, os Paliuri simile esse Malorum Punicorum ossi, cum Mala Punica nullum os habeant, sed solum grana illa quæ à Theoph. dicuntur *κάρυα*: ac sic conveniat cum Plin. dicente: Non comeditur cum nucleo, omittens Malum Punicum, ut verba suo tempore nondum inserta in Theoph. textum. Verum in iis quæ sequuntur apparet eum malè intellexisse Theophrastum, ut videre poterunt legentes. Fortè melius legeretur, si apud Theoph. pro Malo Punico reponeretur alius fructus nucleum habens. Concludens denique Anguill. Si [inquit] in Italia ostendi potest Paliurus Africanus, nescio quid melius ei conveniat quam Iuibas sylvestres. Eiusdem opinionis & Guilandinum ipsum fuisse intelleximus.

Idem Anguill. seq. epist. Existimo, inquit, nullum errorem commissurum eum, qui dicit, Lotum ab Athen. descriptam, esse eam quam dicit Theoph. in Pharide provenire, quandoquidem pauca ex notæ, quas Theoph. suæ tribuit, ascriptæ sunt ab Athen. suæ, quam describit ex sententia Polybij. Verba Athenæi ostendunt, Lotum Pharidis non esse differentem ab hac Loto, quoniam Lotus ossæ Plinij nihil aliud, est, quam Pharens Pharidis Theophr. Sed Lotus Athen. est Lotus ossæ Plinij. Hoc esse verum ostendit Plin. dicens: Ex Loto ossæ vinum exquiri simile mulso, quod ultra denos dies negat durare, ut etiam ait Athen. Videatur Athen. ipse. Lotum Ossæ esse Pireum Theoph. negari non potest, cum eadem sint verba quæ Plinij, sed advertendum Athenæum sibi contradicere in foliorum descriptione, ut pote qui sic habet, *ἔχει δὲ ῥάμνον ἡλωρὲν ὡς πλάσιον τῷ ῥάμνῳ μικρὸν βαθύτερον καὶ πλατυτέρον*: quæ verba sic transfert Anguill. Lotus folia habet viridia similia Rhamno, parva, longiora & latiora. Sed folia parva, & lata, & longiora, videntur res contrariæ. Sic ille, qui nobis quidem nodum in serpo quærere videtur. Quasi verò non aliquid possit esse parvum simpliciter & in se consideratum, & tamen longius & latius, collatum cum alto minori. Dura tamen, ut ingenuè fateamur locutio Athenæi, [quamvis non aperta contradictio, ut Anguill. censet] eam autem tolli posse existimat, si dicamus: Folia Loti parva, viridia, similia Rhamno, sed longiora & latiora: quæ versio cum Dalech. serè incidit. Ac ita fortè intellexit Athenæus. Denique addit Anguill. suo iudicio non erraturum eum, qui hanc plantam dicit esse Iuibas [Gingiole] domesticas. Hæc ille. Quoad nos maiori ex parte Anguillara sententiæ subscribimus. Inclinat enim multum animus Theoph. sub Loto, *Αυτοῦ* & Plinium sub ossæ Loto, de Loto Athenæi loquendum opinione Anguill. cutos, ac Lotum Athen. esse Iuibas. Verum non videtur nobis eo loco distinguendum, quo distinguit Anguill.

Quæ autem Theophrastus scripsit de Loto arbore, à nobis transcripta sunt lib. 3. sub titulo Loti Pharens. aiboris fructu Cerasi, quæ si quis consideret, iuxta interpretationem Anguillara, tria ibi videntur tradi Loti genera, & præterea Paliuri duo. Primam diximus dicto libro, Lotum fructu Cerasi: Secunda est Lotus Pharidis, quam Anguillara eandem cum Loto Polybij putat sive Iuibis. Tertia erit, quam Theoph. post Paliurum de-

Th. ophr. correct. & illud.

Lotus Pharidis.

Iuibas ad. mesica.

Autorum indicium opinione Anguill.

Lotus Pharens.

scribit dicens: Referunt quidam Lotum, & Graeca sanè cum Iuibis videtur convenire. Palium autem Theoph. secundum fructu Cedri, Anguillara existimat esse Iuibas sylv. Si liceat fateri verum, obscuriora & breviora videntur, quae Theophrast. Plin. & Athenaeus scribere de his plantis. Dalech. Lotum Polybij apud Athenaeum aliter quam Anguillara eadem existimat cum Dioscoride, lectionem tamen non parum mutat, ut suam tueatur sententiam. Ex Anguillara per *Babbar* intelligit *μακρότερον*, longius. Nos diximus fortè interpretandum esse paulò amplius, aut maius. Quid præterea præcedentibus verbis intelligat Angul. per *Piteum* Pharidis Theophrasti, considerandum. *Pitei* vocabulum non invenimus apud Theophrastum. Voluit fortasse scribere *Pyrinus*, sed non recordatus se pro *πυρριν*, restituere *πυρριν*, & convertere Ital. Il *Primo*. Hec & alia faciunt, ut nihil adiuva scire audeamus, ne quid temerè pronuntiare videamur, iam dictis non bene intellectis. Vocabulum præterea *Rhamni* quivocum videtur, nescimus an Athenaeus de *Rhamno* Theoph. & Dioscor. nigro & albo intelligat: si intelligit, Iuibæ non convenit: Si *Palium* intelligit, quem Theoph. comparat *Loto*: cur non potiùs Theophrast. voce usus, quàm voce *Rhamni*, quæ apud Dioscor. supposita existimatur? Pro *Rhamno* tertio Dalech. censet legendum *πενν*, Ilicis.

Rhamni
non equi-
videt.

Lotum Phari-
dis Theophrast.

Palium
Africanum.

Ab Anguillara sententia non alienus fuit Gesn. ubi ait: non desunt qui veteribus etià Græcis hæc arborem (nempe *Ziziphum*) cognita fuisse putent & ad *Lotum* quam Theophrast. Pharidis insula *Lotophagorum* nasci tradit, referendam. Optime sanè convenire videtur arbori quam Athen. *Loti* Polybij nomine describit ex eiusdem histor. l. 12. Quin & Guiland. *Palium*, inquit, Africanum Theoph. *Iuibam* esse non dubito.

Iuibam patris auctorum præconiis inclaruisse nunc, quum Homero antiquissimo Poëtæ ante annos ter mille *Loti* nomine sit celebrata. Sic & Alpinus mirum non esse ait aliquos etiam viros doctissimos *Iuibam* *Palium* esse voluisse. Et Dod. in Hist. Gal. Si quis, inquit, expendat quæ Theoph. de *Palio* tradit l. 4. c. 4. comperiet alteram esse *Iuibam* sylvestrem.

Cæsalp. quæque non partim negotij nobis successit in hac historiâ. Is quippe de suo Tubere scribens (quem nos *Azadaracheni* vocamus) ait habere fructum *Sericorum* ferè amplitudine, *Iuibas* intelligens. Postea, inquit: Plinius Tuberes candidos vocat cum *Sericis* affines & cum *Ziziphis*: omnia peregrina in Italia, baccis similiora quàm *Malis*. Colum. *Zizipha* videtur appellasse, quos Plin. Tuberes, cum similiter scribat eorum duo genera, *rutilum* & *album*. Nos verò, contra opinionem Cæsalpini, diversos putamus fructus, ut annotatum l. 2. c. de *Perficis*, ad quorum genus referimus Tuberes. Præterea, non concedimus Cæsalpino, Plinium dicere, Tuberes esse baccas: peregrina quidem dicit *Zizipha* & Tuberes, verum de *Ziziphis* tantum dicit, baccas esse. Scribit præterea Cæsalp. Serapionem *Iuibas* putare esse apud Gal. *Serica*: Plinium distinguere *Zizipha* à *Sericis*, quæ difficile sit nostris *Iuibis* aptare. Quid si [addit idem] *Palium* apud eundem Plin. & apud Diosc. asseramus esse nostram *Iuibam*? Quid si & Theoph. eandem intellexisse dicamus cum de *Palio* scribit, *ἐν ἁβύσσῳ τῆς φαρδίδος* *ἔχει* *μακρότερον πένν*, quæ locum *Gaza* convertens, abstulit illam vocem, sicut solum. At verbum

Tuberes.

Cæsalp. o-
pinio. retri-
bitur.

αβύς significat etiam extremitates quasvisque, ut extremas auriculas & pulvinorum fibras. Fert igitur *Palium* in extremis ramis tenuis quasdam virgulas in quibus fructus & folia: immò unicuique solum videtur communi pediculo tres aut quatuor fructus continens, ut inquit, Theophrast. quibus medici ad tussim confectis utuntur. Quod autem de foliis scribit in extremo & lateribus sinuata considerare, ut in *Rubo* & plerisque aliis, accipiendum est de integris virgulis, tanquam foliorum pediculis, quarum gratia alibi testatur *Palium* folia reddi spinosa ut *Rubi*: eius fructum oblongum esse idem testatus est in *Acer*.

Alium porro describit *Palium* in Africa nascentem, *Loto* magis fruticosum, folio similem nostrati [*τῷ ἐν τῇ ἡμῶν*] *Palio*: cuius etiam meminit Plin. in Cyrenaica regione *Loto* antecellere, &c. Ex quibus colligitur *Palium* fructum ferè nucleum continentem, nostratem autem ab Africano differre figura & colore: non enim acutum tubinatur, sed æqualem amplitudinem servat per totam longitudinem fructus, *Gaza* tamen vocem *σπινθηρ*, non tubinatum vertit, sed rotundum. Quamvis habeamus *Iuibam* sylv. fructu non rotundo, sed in latitudine depresso.

Hæcenus Cæsalp. qui per *Iuibam* sylvestrem intelligit *Rhamnum*, quem diximus folio *Iuibæ*, qui sanè bene respondere videtur *Palio* primo Theophrasti, non autem *Iuibæ*, quomodo cumque Cæsalpinus Theoph. verba interpretetur.

Zizipha, Græcis *ζίζυφα* *ζίζυφον*, *ζίζυφον*, tot & synonim modis scriptum invenimus. & *ζίζυφα* in nostro *Sineone* Sethi, nisi sit mendum. *Iuibæ* offic. Galeno, ut quidam volunt *Σινωγ*, *Serica*, *Iuibæ* *rubra* *Bellon*, *rutila* *Colum*. *Ziziphi* *punica* *Hist*. *Lugd*. *Ziziphi* *rubra* *Camer*. *Ziziphi* *rutilus* *Clus*. *Loth*. teste *ζίζυφα*, *Græcorum* *Iuibæ* *Arabum*, *Palium* *Africana* *Theoph*. *Lotum* 2. *Polyb*. *Cræteus* fortè & *Theoph*. *Arabice*, ut in *Serap*. *Humen* & *Zusafzes*, *Ζουσαφ*. *CERI* figura penitus inepta & falsa. Pro *Iuibis* *Doristh*. quæque in aliam iconem habet, fructuum *Rosarum* sylvestrium: nascitur in *Leiano* insula, in *Syrie* plantæ inter *Damalcum* & *Libani* montem *Bellon*. Qui alio loco dicit, ad *Iordanem* fluvium allatas venales *Iuibas*, tam albas quàm rubras, cum *Ficus* *bus*, *Vitis* &c. Gaudet solo & coelo calidiori, aut certè temperato: in *Hispania*, *Italia* & *Gallia* *Narbon*. horis colitur. *Clus* scribit eunquam spontè nascentem à se visam. *Colum* & *Lugduni* & *Genève*, ac *Lugduni* quoque fructus ferè. A multis iam annis tibie crassitudinis arborem & alias parvas colimus in orto E. C. *Montbelgardico*, ex *Gallia* *Narbonensi* & *Lugduno* allatas: sed hyeme magna cura reponuntur: quotannis ferè florent, sed ædmodum tardè & vix ante *Augustum*: unde subsequentes pluriæ *figidæ* cum floribus fructuum etiam primordia decutunt. Sylvestres etiam siuequentes *Montspeli* occurrunt

syn-

ling-

offic.

rubra

bellon

rutila

colum

ziziphi

punica

hist

lugd

ziziphi

rubra

camer

ziziphi

rutilus

clus

loth

teste

zizypha

græcorum

iubæ

arabum

palium

africana

theoph

lotum

2. polyb

cræteus

fortè

theoph

arabice

ut in

serap

humen

& zusafzes

zouza

ceri

figura

penitus

inepta

& falsa

pro

iuibis

doristh

quæque

in

aliam

iconem

habet

fructuum

rosarum

sylvestrium

nascitur

in

occurrunt, valde spinosa, & in nonnullis campis Italiz. Monspelij florent Maio & Iunio. In illis ramuli quorum folia hyeme sæpe decidunt, in nostris vero, id serè quotannis: sed subinde noua recrescunt. Ita in eodem serè statu permanent iam à pluribus annis.

Fructus leguntur autumno, vel post, unà cum furculis, & in manipulos colligati post aliquot dierum insolationem laquearibus suspenduntur. Postremò decerpi in capsulas reponuntur ad medicos usus. Sunt etiam qui decerpta Zizypha, & cratibus tegetibusque instrata, tam diu insolant, quousque rugosa ibidem fiant. Zizypha, inquit Palladius collecta matura in longo vase fictili seruantur oblito, & loco sicciore composito, vel recenter lecta poma, si guttis vini veteris perfundas, efficitur, ne ea rugarum deformet attractio. Seruantur etiam decisa cum ramis suis, aut fronde sue involuta, atque suspensa. Diutius conseruantur, promittentibus Græcis, si in vinum mulsum coniciantur, interstratis vicissim arundinum folijs.

Loci calidis Aprilimense, præcipiente eodem Pallad. Zizyphum conferemus: frigidis verò Maio, vel Iunio Amaroca calida, aprica. Seritur ossibus, & stipite & planta. Crescit tardissimè. Sed si plantamponis, Martio magis in terra molli si ossibus seras, in scrobe palmari, ita ut æterna grana per scrobem cacuminiibus ponantur inuersis. Quibus in imo & in summo affundatur lictamen, & cinis, & herbis adnascentibus manu planta liberetur erumpens. Cùm pollicis soliditati similis fuerit, transferatur in locum pastinatum, vel in scrobem. Terram diligit non nimis lætam, sed proximam tenui atque ieiunæ. Per hyemem prodest illi, ut circa codicem lapidum cumulus aggeratur, qui æstate debet auferri.

Si arbor hæc tristis est, sterrea strigili subrasa hilarior fiet, vel, si finium bubulum radicibus modicè & frequenter affundas. Plantatur etiam è ramis è media arbore acceptis, sicut Didymus in Georgicis suis tradit.

Serica, [quæ plerique, uti dictum, Iuibas putant] non asium affirmare, inquit Gal. quicquam ad sanitatis tutelam, aut morborum profligationem pertinere. Mulierum enim atque infantium effractorum est edulium, quod exigui est alimentis, ac concocti difficilis: & præterquam quod stomachum non niuat, paucum etiam alimentum corpori exhibet. Etsi verò Iuibz Galeni tempore, in usu medico sortè non fuerint [si modò ex per Serica intelligendæ] à posterioribus tamen Græcis, maxime Actuarius, Actio, Simeone Sethi, & alijs in usum medicum vocatz sunt, nec erat cur hic Fuchsius inuheretur in Arabes, maxime, cùm ipse nec Sericum Galeni pro Iuibis habeat, dicens omnia quæ de Ziziphorum viribus literis mandarunt Arabes, falsa esse: nec videns interueni, se non modò Arabes scriptores, sed Græcos recentiores, & posteriores medicos omnes, immò etiam seipsum damnare, ut facillè patebit ex ijs quæ mox dicentur. ACTVAR. quippe tradit Oxyacchar, vel ut alij vertunt Iulepum è Ziziphis conferre ad ardentem febrem, purgare sanguinem, & tussis, ac ex calore de stillationi, succurrere. Zizypha, inquit Sim. Sethi, commentum quendam [quædam] quendam] habent humilitatis & caliditatis. Proprietatem verò sedandi sanguinis acedinem. Bonum etenim succum gi-gnunt, & evacuant, quod serosum est in sanguine. Facit ad tussis eorum decoctum, & ad spirandi difficultates, præterque & renes ac vesicam. Me-

lora sunt quidem Zizypha quæ maiora, qualis sunt Edissena. Sedant etenim hæc acrium humorum vomitum: verum difficilis sunt concoctionis & Lienii officium. Quamobrem satius est eorum uti decocto. Arabes etiam [annotat Tragus] in Zizyphi facultatibus commemorandis nequaquam consentiunt. Serapio siquidem unà cum Rhase Iuibas calidas & humiditas esse dicit. Contra Averrhoes frigidas & humiditas pronunciat. Cæterum potest is fructus pectoris vitijs adhiberi. Ad asperitatem arteriarum & asperam tussim Iuibz profunt. Ex his officina potiones, Eleotria & alias confectioes parant. Serapio ex autoritate Aben Mesuzi acuitatem cholerici sanguinis extinguere tradit. Pueris exhibentur in exanthematibus, & alijs ad Erysipelas: in pleuritide, ardore urinz, ulceribus renum & vesicæ usurpantur.

Sed antequam Auicennam, quem Fusch. nomen tenus carpit, audiamus, ipsiusmet Fuchsi verba de viribus recensenda. Iuibz, inquit, fructus, Myxarijs affinis facultate: nam calidas humiditas primo gradu, atq; etià pulmonariis. Ad fluxiones calidas, acres, tenues in pectus saluber. Vt alimentum verò à Galeno damnantur. Quem locum Auicenn. & Sauonarola citant in suis Iuibis. Cæterum eandem sententiam ex ipso Galeno sumptam reddidit Avicenn. cui tantum illud addidit, quòd ea ad pectoris & pulmonis vitia conferant, & quòd quidam (ut serunt) cùm maximè renum, tum etiam vesicæ affectibus prodesse censeant. Verum ex ea occasione, quòd Gal. ait nullam se inuenisse in Sericis facultatem ad corporum affectus curandos, Fuchsius in Auicennam quiritatur, & cæteros Arabes. Sed an id iuvandi, an contradi-cendi studio, lectorum iudicium esto.

Nicol. sanè Alexandrinus Zizypha passim suis medicamentis pectoralibus admiscet, præsertim ubi ex calidorum humorum influxu morbus emerferit: item inter ea quæ bilem deiciunt. Ideò quæ nihil mirum, ut inquit Match. si ad hæc omnia præstare Zizypha tradiderit Avicenn. Suo enim lentore, ac sua, qua ægrè permeant, crassitie, sanguinem condensant, qui flavæ bilis redundantiæ tenuior, quàm par sit, redditur. Vt non malè tam à citatis Græcis, quàm ab Arabibus in pulmonicis affectibus commendatur, & etiamnum hodie magno multorum cum solatio usurpentur Syrupi specie, in quem concinnata, Iuibino nomen & famam dederunt.

Cæterum hallucinari eos censet Match. qui Ziziphis sanguinem expurgari ac abstergeri contendunt, quique ea ijs commiscunt medicamentis, quæ pectoris affectibus à frigidityte obortis parari solent, ut recentiorum nonnulli, qui Ziziphis, nulla habita eorum ratione, ad quodvis pectoris vitium indifferenter utuntur, & plerumque cum magno ægrotantium discrimine.

Nos verò non possumus Matthiolo assentiri, statuenti ex usu Iuibarum magnum creati ægrotis detrimentum in affectibus pectoris à frigidityte obortis: sunt enim dulces, nec ullam habent manifestam frigiditytem: quinimò tribuitur eis caliditas in primo gradu: quapropter in eiusmodi affectibus à causa frigida Syrupus Iuibinus omninò videtur concedendus: & si fortè denegandus, non propter Iuibas, sed ob alia frigida admixta.

In Syr. Iuibino Mesuz. pro Iuibarum lib. x. legendum numero 1x. & non mutandum aquæ pondus, ut fecit Manardus, notantibus Monachis. Re stat ut de Ziziphorum facultate Pallada-

Nasa:

Asperitatis.

Exanthematibus.

Pleuritis;

Matthi ipsa hallucinatus.

Error in Syr. Iuibino.

Experimen-
tum in
Quartana

Græci Poëtæ iudicium inaudiamus. Fatecuris se
vin egregiam in iis invenisse: quippe qui, cum
Quartana laboraret, & Zizipha infexisset, su-
bito se convalescere asserat, & Croto factum: cuius
rei testimonium perpetuum hoc epigrammate
extare voluit:

Ἰν ἀλός τοι ἐν Ζίζυφοις δὴν αὖτις πῖνα θέλει
Ἰδὲ καὶ χεῖρ γὰρ Ζίζυφον ἐν χερσὶ
ἠπείληε, καὶ νῦν τοι τὸν ποταμὸν περὶ
καὶ γέγονε παχέος ἐν χερσὶν ὕμνος.

Miram sane verò ac verè Divinam Ziziphorum
vin, si his & hoc modo iis Quartana cura adscri-
benda. Non tacendum tamen, notante Cur-
tio, in quibusdam exempli. legi *δίζυφοις*, cuius
vocis explicationem ne ex tripode quidem
petas.

BER INDICA FRUCTV IVIVINO.

C. P. XVIII

Descriptio

Folia.

Flores.

Fructus.

Delectum.

Lacca.

Arbor Be-
riferæ.

Nomina.

Cibus.

DER Indis di-
cta, autore A-
osta magna est
arbor, multis fo-
lis & floribus
perdita & co-
pioso fructu, fo-
namini rotun-
da sunt Mali fo-
liis, tamen ca-
emulentur, su-
perne saturate
virent, inferne
ardicant & pu-
escunt uti Sal-
via: folia gustu
adstringente, Flo-
res exigui, candi-
di, quinque
foliolis constan-
tes, inodori:
Fructus lunubis

seu Ziziphis similes, alij alius maiores & suaviores,
nunquam verò tam probe maturescentes, ut con-
servari queant, & in alias regiones transferri, uti
Zizipha, & perpetuò nonnihil astuictionis retin-
entes: unde colligitur minimè pectori utiles
esse, quemadmodum Zizipha. Præferuntur fructus in
Malaca nati Malabaricis: sed iis adhuc præstan-
tiores quos Balaguate profert. Conspicitur hec ar-
bor æstate alatis formicis perpetuò onusta, quæ in
ramis eius Laccam elaborant. Garcias præter ista
ait eum fructum, qui in Anafegua provenit, com-
modè exficari posse. Arborem verò nonnihil
spinosam esse. Allatumq; sibi ramulum ab arbore
Beriseta revulsam, cui multa inhaerent Lacca.

Vocatur hic fructus in Canara *Bor*, in Decan
Ber, in Malayo *Vidarat*.

Hist. Lugd. *Mala Indica* Acotie vocat, Lusitani
Mancans de la India, id est, *Mala Indica*. Cum aliis
esui aptis Mahs carcant in prædictis insulis ac
provinciis, commendantur hi fructus apud eos.

LACCA.

C. P. XIX.

VM Lacca in arbore prædicta, tanquam loco
natali gignatur, vel sanè tanquam in horreo

à formicis conge-
ratur, incensò ea
hic dicenda.

Lacca gammæ,
ut in officinis ha-
betur, concretio-
ne bacillis peri-
naeter circumana-
ta adhæret, su-
perficie inæquali,
rugosa & veluti
granulata, pellu-
cida, colore rufo,
flavo, aut ex ru-
bro nigricante, in-
tus cavernosa,
nescio quid nigri-
siabilis subitan-
tiæ in antris con-
tinentes, sapore
nullo evidente,
spū colore ru-

bro tingit, qui longè appareat floridior, si cum
aqua misceatur. Prunis imposita bullat primum,
levem odorem resinofum spirans, tandemque
flammeat. it. Videtracta bacillis, corticem ferè se-
cum rapit & canaliculata quæ adhæsit, appa-
ret. Bacilli duarum triumve unciarum aut l-
viores cortice teguntur suis crasso, melino ferè:
materies ut coryli, sed medulla copiosiore far-
cta.

Reliqua historia tota incerta quodammodo
est, vel ipso Garcias teste, qui de ea in hunc mo-
dum scribit. Quidnam sit Lacca, quomodo para-
retur, & ubinam gigneretur diu dubitavi. Nam
assumant nonnulli in Pegu flumina exundare
atque alveum suum superare solere: aqua deinde
defluente, in lutum quod remaneret baculos ab
incolis inici, in quibus prægrandes formicæ na-
scebantur alitæ, quæ multam Laccam accumula-
rent.

Verùm hi non oculati testes ex fama vulgari
narrantur. Apprimè curiosus diligensque vir,
qui istud fuerat, ubi Lacca colligitur eidem retu-
lit vastam arborem inveniri in Pegu & Martaban,
folijs quodammodo Pruni, in cuius furculis &
minutioribus ramis magnæ formicæ in terra vi-
scentibus aliisque locis enatæ, hanc Laccam elabo-
rarent (ut apes mel conficiunt) materiam ex ipsa
arbore exsurgentes. Hos deinde ramulos ab
arbore revelli acque umbra sicari, donec deci-
derent ramuli, Lacca autem ipsi velut in tu-
bulos concreta maneret: interdum tamen ligni
fragmenta inhaerere: at meliorem censeri, quæ
sincera esset, lignique fragmentorum expers:
eam verò, cui inhaerent fragmenta, deteriorè.
Inveniri etiam fordida & minimè sinceram,
quam postea colliquantur, & in pollinem redun-
cerent, eamque viliorè censeri, quoniam mul-
tam terram admixtam haberet. Deinde negotium
dedit idem Garcias quibusdam qui in Pegu pro-
fecturi erant, ut, an ita se res haberet, diligenter
perquirerent: sed ij retulerunt verissimam eum di-
xisse. Idem postea verum esse didicit in Balagna-
te profectus. Allatus quoque eidem ramulus ab
arbore Beriseta revulsus, cui multa inhaerebat
Lacca. Sed quoniam exigua admodum quanti-
tate provenit, ibi negligi ait. Ibi tamen se vi-
disse in arboribus, assumasse testatur. Formicæ
autem hanc Laccam elaborare inde manifestum
putat Garcias, quod plerumque alæ formicarum
Laccæ permixtæ conspiciantur. Præmanfam au-

De tripu-
Lacca
Offic.

Tinctura.

Bacilli
quales.

De Lac-
generati-
dicoſa
narrati-
nes.

Formica
alata.

Vassa
bor
Pansio
lia.

Delectum.

Arbor
Beriseta.

tem hanc Laccam pulcherrimo rubro colore inficere quæ sit deligendi ratio. Non esse autem eam arborem in qua Lacca elaboratur, Myrto similem aut facie aut magnitudine, ut aliqui volunt, sed interdum in Nucis Juglandis magnitudinem excrefcere, interdum minorem esse.

Porro, quod ex Formicarum aliis coniecturam desumit Garcias, eas esse Laccæ opifices, id nobis nondum manifestum, nisi diversorum relationi quantum par est tribueremus. Facile enim Laccæ primò ex arbore Berifera exfudanti adhætere possunt formicæ multis arboribus infestæ. Cum succino sanè varia animalcula reperiuntur, ut muscæ, culices, &c. in cuius substantia aliquot eiusmodi bestiolas non semel vidimus, ut miraculo infestas distixisse. Quid si modò exfudantis succi, & fortè aliquod dulcoris habentis (ut ex fructu eius Iujubino coniectamur) amasæ formicæ, esque inhiantes accurrant, & ita adhærent? Nec bacillis aggerere liquorem fluidum & resinofum posse formicas, atque ob id adhærentem ineptiores esse, fortè morosior aliquis investigator dixerit, ita ut citius credat, exipiantem arbore, vel eius ramis & fuculis statim temporibus exfudare illum liquorem, & demum Solis vi in eam formam, quam videmus, concretoscere. Non tamen quicquam derogatum volumus, & relationi superscriptorum: consideranda tamen hæc proponere volumus, donec petitus & avrociadus & aliquis testis totam rei historiam declaret.

Sed quid Arabes dicant audiamus. Ita enim Bellunenfis apud Avic. habet. De Laccæ, id est, Cancam, Laccam quædam dixerunt, inter quos est Paulus, esse gummi herbe, simile Myrrhæ, boni odoris: sed cum cautione administrandum. Alij verò errantes dixerunt esse Karabe, quinquam in plerisque proprietatibus cum ea conveniat. Serapio itidem ex sententia Diof. & Athabari (quem quidam Paulum putant) scribit esse gummi arboris in Arabia nascentis, Myrrham quadantenus referens. Deinde ex sententia Rhafis, in ramos Sorbi, quam ipse Guberam vocat, è cælo delabi tradit. Postremo, Laccæ, inquit Isaac apud eundem, res quedam est rubra quæ tenuibus lignorum surculis inhæret. Coquitur hæc, & ex ea panni rubeo colore inficiuntur, quam insecturam Chermes appellant. Ceterum Laccæ ex Armenia deferretur. Hactenus Serap. Ita ludit Arabes non strâ diligentia, & raro doctiores sepius in ea, magis cõfusi ac hesitabundi, ab his redimus. Verùm, quoniâ Diof. Cancamum Laccam esse putavit Serapio, ex ipso satis prodit, sibi Laccam incognitam fuisse.

Garcias, cui Laccæ à Cancamo diversa est: nec Avicenn. nec Serapioni, imò nec ulli Græcorum cognitam fuisse asserit. Laccam autem in Arabiam non nasci palam esse dicere, quoniam in Arabiam ex India deportetur. Similiter nec in Sorbi ramos delabi, neque etiam Mespili, ut nonnulli perpetram vetterunt, cum nulli sint per universam Indiam Sorbi aut Mespili. Sed nec in Armenia nascitur, nec etiam est Chermes Arabum, cum id nihil aliud sit, quàm Cocum insectorum Græcorum. Sed neque Myrrhæ similis est Laccæ, ut volunt Arabes, quoniam hæc in extimis ramis elaborata hæret: Myrrhæ verò ex ipso arboris truncis exstillat, neque item odorata veluti Myrrhæ est. Quidam, inquit Martii, pro Cancamo gummi quoddam rufum ac pellucens ostendunt, quod fuculos incognitæ arboris unicus circumuehit, Myrrhæ quadantenus simile. Veruntamen quodd nulla (ut Diof. inquit) in eo manso saporis vinositas deprehendatur, alij id potius mentiri,

quàm esse legitimum Cancamum volunt. Quantum etiam hallucinantur Monachi, qui in Mesuen scripserunt, sanguinem draconis vulgò vocatum Cancam loca substituentes, suo diceretur loco. AMATVS scribit in errore versari eos, qui Cancamum Laccam esse putant: Laccam enim non esse gummi aut plantæ alicuius guttam, ut huc vsque omnes ferè crediderint, sed potius formicarum alatarum stercus, fabagoye, velut cera apum. Quod si ita sit, cur non si mile aut aliud quid observetur in nostris: nam multas arbores vastant, etiam glutinosi succi, ex quibus pastæ tale quiddam excernere possent. Ita in rebus nobis nec cognitis, propè nec visis, velitatur potius, quàm veritatis vadam teneamus. Ceterum, quam officinæ Laccam vocant, eam, teste Garcia, Arabes, Persæ & Turcæ *Lac Sumatri*, quasi dicas Laccam è Samatra, nuncupant: non quòd Samatra sit provinciæ Pegu, vbi plurima Laccæ nascitur, finitima: sed quòd Arabes & alij iam memorati in Samatra gigni putarent. Idem nomen etiam invaluit apud provinciarum Balagute, Bengala, & Malanar incolæ, quoniam à Mauritani sic edocti fuerunt. Legitimum tamen eorum provinciarum nomen est *Lac*: in Pegu verò & Martaban, ubi præstantissima est, *Trec*, atque istuc è *Iamy* adferri tradunt. Non vocatur *Aec*, aut *Ancusal*, ut Pandectar, corrupto nomine appellavit: neque *Sac*, ut apud Serap. lib. simpl. cæstr. corruptè legitur. Ceterum cum ab ipsis incolis, apud quos plurima nascitur, *Trec* vocetur, mirabitur aliquis, cur nomen *Lac*, *Lacæ*, aut *Lut* invenerit. Sed hanc fuisse causam coniecit Garcias, quòd hoc medicamentum in *Lac* sive Mellis crassitiem dissolveretur, cum ad inficiendum, tùm ut eius usus esset in medicina. Quod autem Bellunenfis *Lac* vetterit, fieri potest cum ita in veteri exemplari invenisse. Attamen nunc omnibus Arabibus *Lac-Sumatri* dicitur.

Vulgari sermone quidam in Italia appellant *Laccæ*: quidam diminutivè *Lachetta*. In Germania nullis officinis infistorum *Leguiss* vocari audimus. Eius duo genera facit Matth. [quæ tantum bonitate differe opinatur] præstantius, vulgò *Lacca Sumatri*: deterius eidem *Lacca comberti* dicti.

Acostimitatus Garciam sic de ea scribit, Laccæ, Arabicè, Persicè, Turcicè, *Lac Sumatri*, quasi dicerent Laccæ ex Sumatra, non quòd in Samatra inveniat. Quidam enim existimant eam fieri in fluvij Pegu: verùm res ita se habet: Quidam formicæ alatæ eam præparant supra magnas arbores. Veniunt in Hispaniam multi rami pleni Laccæ, ex qua fit Cera. Adalteratur Laccæ cum Resina & Cera. Nomina, quæ posuit Pandectarius *Aec* & *Ancusal* sunt corrupta. Avicennæ non videtur cognita Laccæ, quandoquidem similem facit Myrrhæ, similèmq; fœultate Carabe. Carabe siquidem glutinat & adstringit: Laccæ verò aperit. Error eorû, qui vocant *Lac Sumatri*, provenit à Chinenfibus. Serapio vocat *Sac*, quod est Laccæ: ac Diof. allegans, dicit Gummi Arabiæ arboris similis Myrrhæ, citat Rhafim dicentem eadere de cælo supra Guberam: in omnibus errat. Diof. non scripsit de Laccæ, nec Serapio ritè cognovit, putavit esse Cancamum Diof. Rami cum Laccæ, non sunt arboris quæ proferat Laccam, uti penè omnes hodie credidè. Est secunda Laccæ artificialis, quam confundit Serapio cum prima, de qua Amatus. Quum præterea dicit Serapio similem Myrrhæ, clarum sit, non cognitam nec Serapioni, nec Paulo. Falsum est, quod dicit Rhafes cadere supra Guberam, id est, Sorbum. Dicunt Monachi in Mesuem neminè vidisse veram Laccæ, rursus error.

Anili
Lacca non
est gummi
Formicæ
rû (Sarcus)

Nomina

Lac Sumatri

Laci

Trec
Aec
Sac

Serap. &
mona

Lut

Genera
duo

Lac Sumatri

Lacca quod
modo fuit

Cera ex
Lacca

Aec, Ancusal, corruptè
legitur
Avic. repreh.
Serapionis
errores

Non esse
Cancamum
Diof.
Serapionis
confusio

Rhafis error
de Sorbo
Monacho
rursus error

cam in Europa, multos credere esse Cancamum, convenire quidem cum descriptione Pauli & Dioscori. Verum cancicum incognitum existimari. Erraverunt quandoquidem reperitur, & ea utuntur Arabes, Persae, Turcae. Clatum veram esse Laccam, quā in officio utimur, & quae adfertur ex India Orientali: talem existimant omnes Asiae, Africaeque regiones, & maior pars Europae, ita etiam nominant ipsi Indiani, quamvis Monachi in Mesum & alij existiment non inveniri. Vocatur Lacca, Lac aut Loc, vel Luc.

Dubitant etiamnum Pena & Lob. Arabum Lacca an sit Diosc. Cancicum, Et in Advers. Nullis, inquit, rationibus severiores veri exactors Laccam Arabum Diosc. Cancicum esse inficiantur. Et, mox, an verò sit Chermes, cuiusvis est suscitari, at non nisi eruditi statuere. Dixerant autem prius Laccam arborem & nomenclaturam Arabicam esse, quadantenus attributo & pruno similem à multis referri, cuius sint frustula & fureuli, qui vulgari Lacca obducti in officio habentur. Notandum verò in Plant. iconib. Loh-lianis male positum esse titulum in Lacca cum bacillis: est enim figura ad Bdellium pertinens.

Anonymos ad Cosmogr. notat, veram Laccam esse Gummi arboris in Arabia suavitatis olentis, & Myrrhae non usque adeò abhimsis. A Malayvis Lacca dicitur *Caulacca*, testibus Bry fratribus. Ceterum, Scalig. libet de Lacca differentem audire. An est, inquit, Cancicum ea, qua utimur, Lacca? *Est. Arabes enim sic sunt Cancicum interpretati. Est enim Lacca nomen Arabicum: nempe Lach ipsi etiamnum vocant. Corrupte enim est Serapionis codex. Quin communis India quoque vox. Nam quae in Martabane Indix ontur, cognomen habet à loco appositum nomini, Laccamari abani. Ibi enim optima. Eius arbor, simillima est Iuglandi nostrae. Est igitur Cancicum verum Lacca. Nam, qui negant odorem ullum ei inesse ignibus impositae, videntur suam sententiam aut non ab experimento sumpsisse, aut in adulterinam incidisse quae sit ex Gummi & Brasilio liquore.*

Sed quid hoc est dicere, Cancicum est Lacca quia Arabes ita sunt interpretati? Non alioquin hic, mos est huic viro tam securè credendi. At prius odoratum Cancicum dixerat, atque etiam suffusionibus expetitur, qualis sanè nostra Lacca nequaquam est, nec talem esse ab ullo Indiarum rerum Historiographo, quem quidem legerimus, annotatum: nisi ab Anonymo supradicto, Lob. & Pen. qui ex Scaligero suum illud iudicium accensuram, quam paulo ante adduximus, desumpsisse videntur. Adhuc itaque stat sententia Cancicum & Laccam differre, donec aliquis prodeat qui vivis rationibus, vel ex re ipsa, nos doceat rem eandem esse.

Nascitur Lacca plurima in Pegu: nonnulla in Balaguat. In Arabia non nasci palam est, inquit Garcias. In regno Pegu dicto, ut refert Amatus apud Indos, quum terra vel pluvia, vel arte plus iusto irrigatur, formicae ligna quaedam subulia ab incolis disposita in altum ascendunt in quib. Laccam generant, quam hodie Lusitani nostri ex India afferunt rubram, translucentam, inodoram & sine sapore tincturis præcipuè deservientem, ex qua Officinae Dialaccam appellatam conficiunt.

Nunc, quod reliquum est de vera Lacca succedaneis, artificialibus Lacca. Vera Lacca nomen, de qua iam egimus, Artificiali etiam, ex facie Brasilijs & Cocci factae, à nonnullis attribuitur. Inter alios enim Serapio, in præp. hanc cum pri-

ma & genuina confadit Laccam, unde, auctore Amato in Diosc. multi Serapionis errore se luditi, eam in compos. Dialaccæ miscunt. Hanc poro Laccam alteram seu falsitiam Venetijs ex granis tinctorum & Brasilijs facere neri, testatur quoque Fuchs lib. 7. comp. med. cap. 11. Scaliger ex gummi aliquo & Brasilio liquore.

Resina verò & Cera Laccam veram interdum adulterari annuntiat Aescul. Et nos ante in Icon. Plantini p. 150. pro Lacca cum suis bacillis Bdellium cum suo trunco & fustulo spinato ponidimus. Cæcutiunt, inquit, Amatus, Monachi, qui Antidotarium Mesum exposuerunt, quum in comp. Dialaccæ dicunt: Si defuerit Lacca eius loco iniciatur lachryma Sanguinis Draconis. Eundem in signum sine errore ante Monachos commisit Avicenna, non confideras Laccam habere & provocare menstrua, Sanguinem verò Draconis constringere. In Dialaccæ comp. Mesuræ & aliis compositionibus, Lacca requiritur, inquit Andernac. Nihilominus, sed minori pondere, ut pro Dialaccæ ponatur Serap. II. Laccæ deficiente ponatur Brasiliae Colleg. flor. in Antihall. Nec est quod credamus, ut præcipit Aescul. Ital. lib. 1. cap. 16. Laccam esse, quod Chermes, vel Chermes Arabibus dicitur, Chermes enim est Coccus tinctorius.

Lacca, inquit Avic. vehementem vim habet attenuantem: confert tementi cordis, & eiecit roborat, & prodest contra isterum & hydropem ac hepatis dolores. Ceterum errat Avicenna, quod similes illi cum Carabe facultates tribuat. Nam glutinatoria non est & astrictionis particeps ut Garcias scribit, dum Avic. eiusdè erroris accensat, quamvis idem vim aperienti obstructions Laccæ tribuat, Caraben verò multas partes calidas ac tenues habere censemus adstringentes nullas.

Ceterum erroris ansam Avicennæ præbuisse putat idem, quod Laccam Cancicum Diosc. esse existimare, cum tamen planè diversum sit à Lacca. Præterea ex eo manifestum eius errore esse, quod duo diversa capita descriperit, in altero ibidem Cancicum descriptionem enarrans, in altero de Cheichem agens, quasi diversa essent simplicia. Serapio ex diversis autoribus Laccam tribuit vires Cancicum, quas duas res earumque facultates planè inter se confundit. Ad epulatio-nes tamen tam hepatis quam splenis, ut & in hydropem & istero, ad quæ vitia inter alia ille commendat, à plerisque medicis unanimi consensu præcibuntur Trochisci Dialaccæ dicti. Pulcherrimo quoque tubore insitit præmansa Lacca, non tamen ea tinctura carmes est, ut putavit idem Serapio. Ex ea etiam bacilli parantur ad obstringendas epistolas, ut notat Garcias. Ceram Hispanicam vocant. Iisdem & fibros lignarios lineas ducere ait. Lacca etiam implere cum aurifibros tum argenti fibros raris maiora aurea & argentea. Quod an ita se habeat his iudicandum relinquitur qui ea tractant. Nobis enim nihil adhuc de ea re innotuit: miramur tamè, cum Lacca toto genere differat a metallis, & quod facile uratur. Scimus quidem cum Lacca in Ceram Hispanicam redacta, & Conchyliorum splendencium minutissimis fragmentis & alijs ad splendorem & varietatem commendatis in ceram stari ligna, tabulas, aëulas, sclopeta, cultellorum manubria, & similia elegantissimo aspectu, & Isipidis etiam Elegantiam non æmulante modò sed etiam superante. Aliquot eiusmodi tabellas inter rariora nostra adscribamus. Clusius ex quorundam

Arbor Ar-
borea &
sua si-
militudo.

Plantinis
error.

Arbor sua
inter alios
Caulacca.

Cancicum
est Lacca
Scaligero.
Lach.

Laccamari-
sabum.
Arbor Iu-
glands si-
militudo.

Scalig. o-
prio re-
gatur.

Locus.

Amatus in-
dicit ut
generetur.

Acquisita.
Lacca &
ra.
Serapio
nascitur.
Lacca ar-
tificialis.

Adidit.
Sub. am.
Bacilli.
comp. p.
Lacca.
Men. ad.
not. an.
Sanguis.
Draconis.
Sicem.
ror.

Myrrha.
Syrac.
Coccus.
Tinctor.

Dialaccæ.
Vires d.
ulius.
Tremor.
cordis.
Isterum.
Hydropem.
Avicenna.
Isterum.
Coccus.
ror.

Cheichem.
Non ut
mai. ut
mai. Se.
pio.

Cera.
Hispanica.

Inceru.
no eleg.

iundam sententia tradit, Alutas & Coria vervecina Laccā contusa, & urina veteri macerata, rubro colore infici ex altera parte.

Ceterum modus abluendi & præparandi Laccam, qui passim à scriptoribus traditur, admodum absurdus est, inquit Cordus: & qui eum primus invenit aut tradidit, Laccæ naturam penitus ignoravit. Nam quicquid parum sincerum & efficax est in Laccā, illud aqua miscetur, quam illi dicunt abluendam esse, & quod remanet in trochiscos formandum, hoc est, calculos, ligna & fordes. Ille verò hunc modum tradit. Aristolochiæ longæ, Schœnanthi singul. uncias duas Decoquantur in aquæ lib. 4. aut quantum satis sit, donec remaneant, lib. 3. Colaturæ insperge Laccæ integræ, lib. 1. unc. 4. Decoqu. Laccā deinde lento igne, donec aqua fiat coloris sanguinei & quicquid in Laccā boni fuerit, dissolvatur: tum per sistrum aut lanæum pannum cola, & remanentes sordes abice. Excolatam verò & sanguinei coloris aquam lentis prunis in duplici vase ulque admellis spissitudinem coquito, & tepidam massam in Trochiscos fingito.

VVA CRISPA SIVE GROS- SULARIA.

CAP. XX.

VT spinis armavit rerum parens natura arbores superius exhibitas. Oleam sc. Rhamnum, luteas, sic etiam quæ sequantur, ut sunt Oxyacantha, Berberis & uva Crispa (quam recentiores ita dixerunt) & de quā iam Frutex est bicubitalis & tricubitalis, ac etiam maior numerosa foliorum segete luxurians, variæque in ramulis subdivisus, cortice purpurante, materiæ fore bu-

xeo colore pallecente. Spinis longiusculis, acutis & rigidis ad foliorum exortum passim armatis, singularibus, binis aut ternis: folia unguem lata, nonnunquam ampliora, nonnihil rotunda, modicè divisa, superius sinuato virore splendentia, inferius diluoria, utrinque hirsuta, sapore acido, ex brevibus pediculis: flosculi pulchelli parvi, suavi sed nonnihil gravi odore, simul multi ex eodem tuberculo, quo folia prodeunt, ex pediculo brevissimo punicante hirsuto nutantes, quibus subsunt globuli hirsuti futurarum baccarum rudimenta, ex foliolis quinis utrinque rubentibus, extorsum reflexis, ut radiatam stellam expriment, quæ totidem adnatas quasi singulas albicantes, intus hirsutas furtigentia, florem reliquum concavum efficiunt: inter singulas autem lingulas singula stamina recta se tollunt à rubris illis florum foliis similiter orta: ex globulo autem stilus virecens, alba lanugine circa infimam partem, aspergilli modo obfusci. Baccæ succedunt, rotundæ, hirsutæ, striatæ, ante ma-

turitatem acidæ, maturæ dulces: in quibus grana multa exigua.

Vnum genus sylvestre, alterum cultum in *Sylvestris* hortis minus spinosum, baccas multò maiores *Hortense* producens.

Sed iam miram autorum varietatem circa hunc fruticem intelliges.

Rucl. Grossulariam veterib. silentio præteritam ait: alibi tamen ait non deesse quæ Palium esse arbitrentur, quorum opinio non ausum accedere, cum et si nonnulla cōsentire delineationi putentur, plurima tamen reclamare etiam conficit. *Hallucin.* verò eos qui Rhamnum i. esse arbitrat: folia non respondere, quæ circinatæ rotunditatis conspiciantur. Ap. j modo dissecta.

Ryffus eadem profert, Ruellio tamen non citato, gaudens magis alienis ornari plumis, quam creditori suo honorem ferre debuit.

Amatus Rhamni nomine uvam crispam ponit, & more suo in titulo diversarum plantarum nomina confundit. Sic enim habet Rhamnus: *Vva crispa Scambrosus*, Hisp. & Lus. It. *Marucha*: Germ. *Stechdorn*, *Graselbeerbaum*: Galliè, *Burgepine*, *Spina*, *liis Grosfeller*. Alibi uvam crispam, aliis uvam *marinam*, aliis uvam *spinam* dici, quæ nomina & Matth. habet, ac uterque antiquis præteritam ac incognitam putat.

Cornar. perperam Palium 2. Theophr. Plin. censet, nempe eum cuius fructus sit magnitudine baccarum Cedri, *Closterbere* German. quiculinis quàm medicinz notior, ad Rhenum & Menum frequens, non rubicundus, sed rotundus, viridis & stris velut distinctis.

Spina sententem Crispam uvam, inquit Cordus, Rhamnis quidam annuerant, sed cum foliis & fructu plurimum discrepent, sui generis spinum esse credimus. Quidam *Gargobere* esse putant, sed folia dissimilia sunt: nos autem per eam vocem uvam crispam intelligimus, alioqui Dei baccas sonat.

Trago *Grossularia* vetè Rhamnus est veterum, videlicet genus 3. Diosc. Et addit: aliis dici *Burgam spinam*, aliis *Neorum*, *Perseph-nium*, *Leucacantham*, *Albam spinam*, *Cervalem spinam*, *Agnon*, *Aradim*, *Philerecin* aut *Socialen*: Serapioni dici *Hausig*, aliis *Austrii*. Sed pleraque hæc nomina ad Rhamnum Catharticum pertinent. Præterea uva crispa non convenit cum Rhamno Diosc.

Facetur Fuchs. nescire se fueritne cognita uva crispa veteribus tam Græcis quàm Latinis, eamque Latinus putat uvam inortam nuncupari posse. Non esse Rhamni speciem primam, ut nonnulli arbitrantur, posse tamen citra aliquod vitæ discrimen Rhamni generibus annuerari, quod scilicet vinbus admodum similis sit. At Cornar. Rhamnum i. Diosc. facile se credere ait. Vt iam videas Cornarium duobus locis de uva crispa scribere, quasi diversas traderet plantas: nempe Embl. 98. ubi hæc ait: & Embl. 100. ubi Palium Theoph. putat, uti dictum.

Hermol. & Lacuna veteribus præteritam putant. Loric. & Apollo Rhamni Diosc. speciem faciunt. Negat Curus. Hist. Lugd. Ios, vel ut alij legunt Oeles Theoph. putat: nulla alia correctura, ut equidem censemus, quàm quod inter alios frutices spinosos numerat. At habet ibi & non spinosos. Certè difficile est iudicare in tanta brevitate & obscuritate.

Gesnerus Ceanothum vocat. Hæc autem eius sunt verba: Ceanothus spina Theoph. memorata, hoc est, uva crispa vulgò dicta, (ut mihi quidem videtur) passim apud nos obvia est, sepibus hor-

Grossularia

Palium

Rhamn.

Ryffus
lib. us ferr.
nat. plin.

Vva crispa

Stechdorn

Graselbeerbaum

Galliè

Burgepine

Spina

liis Grosfeller

Alibi uvam

crispam

aliis uvam

marinam

aliis uvam

spinam

dici

quæ nomina

&

Matth. habet

ac uterque

antiquis præteritam

ac incognitam

putat.

Cornar. perperam

Palium 2. Theophr.

Plin. censet

neque eum

cuius fructus

sit magni-

tudine baccarum

Cedri, Closterbere

German. quiculinis

quàm medicinz

notior, ad Rhenum

& Menum frequens

non rubicundus

sed rotundus

viridis & stris

velut distinctis.

Spina sententem

Crispam uvam

inquit Cordus

Rhamnis quidam

annuerant

sed cum

foliis & fructu

plurimum discrepent

sui generis

spinum esse credimus

Quidam Gargobere

esse putant

sed folia dissimilia

sunt: nos autem per

eam vocem uvam

crispam intelligimus

alioqui Dei baccas

sonat.

Trago Grossularia

vetè Rhamnus

est veterum

videlicet genus 3. Diosc.

Et addit: aliis dici

Burgam spinam

aliis Neorum

Perseph-nium

Leucacantham

Albam spinam

Cervalem spinam

Agnon

Aradim

Philerecin

aut Socialen

Serapioni dici Hausig

alii Austrii

Sed pleraque hæc nomina

ad Rhamnum Catharticum

pertinent. Præterea uva

crispa non convenit

cum Rhamno Diosc.

Facetur Fuchs. nescire

se fueritne cognita uva

crispa veteribus tam

Græcis quàm Latinis

eamque Latinus

putat uvam inortam

nuncupari posse.

Non esse Rhamni

speciem primam

ut nonnulli

arbitrantur

posse tamen citra

aliquod vitæ

discrimen Rhamni

generibus annuerari

quod scilicet

vinbus admodum

similis sit. At Cornar.

Rhamnum i. Diosc. facile

se credere ait. Vt iam

videas Cornarium

duobus locis de uva

crispa scribere

quasi diversas

traderet plantas: nempe

Embl. 98. ubi hæc ait:

& Embl. 100. ubi

Palium Theoph.

putat, uti dictum.

Hermol. & Lacuna

veteribus præteritam

putant. Loric. & Apollo

Rhamni Diosc. speciem

faciunt. Negat Curus. Hist.

Lugd. Ios, vel ut alij

legunt Oeles Theoph. putat:

nulla alia correctura

ut equidem censemus

quàm quod inter alios

frutices spinosos

numerat. At habet ibi

& non spinosos. Certè

difficile est iudicare

in tanta brevitate

& obscuritate.

Gesnerus Ceanothum

vocat. Hæc autem eius

sunt verba: Ceanothus

spina Theoph. memorata

hoc est, uva crispa

vulgò dicta, (ut mihi

quidem videtur) passim

apud nos obvia est

sepibus hor-

*Sepibus
commoda.*

*Præla.
Rocella.*

*Vitis Pre-
cia Plin.*

*Recurit
ad optio.*

*Synonyma
linguar.*

Locus.

Tempus.

*Vires et
vires tam
culis, cum
melic.*

Febr.

*Ventris
pressus a.*

*Sin.
sputum
lang.*

torum in primis commoda. Facillimè enim nascitur, dense sinitat & propagat seipsam, & spinis suis transitum prohibet: & acinis iucundi saporis placet. Ceanothum asperum nostrum Cardanus de varietate rerum l. 4. Rocellam (melim Roncellam, seu diminutivum à *Ronce* Gallico nomine herbam significante) vocat. Rocella, inquit, hunc arbutum est, folio angusto (angustum sane non videtur) ac tenui, quali vitis, spinosum, bacam ferens, quæ cum maturefcit, vitidis & subflava est. rotunda admodum, magnitudine Lupini: gustu ex dulci adstringente. Quidam volunt esse vitem protiam Phnij, in qua sententia fuerunt Guil. Indius, Pena & Lob. sed perpetuam nostram & Dalech. iudicio: neque enim verisimile est Plinium l. 1. tem & fruticem spinosissimum inter mures & cultissimas vites retulisse.

Dicitur *uva crispa*, *Grossula*, *Grossularia*, *Grossularia*: *uva maris*, *uva spina*, *uva crepina*, vel *crispina*, ab intortis ferèque in circulum versis foliis & acinis quos producit. *Grossula* verò à dura illa membrana seu cuticula, qua obducuntur acini isti: siquidem manducati crepant, insitit membranz quæ disrumpitur. Germ. *Kreusbeer*, *Krausbeer*, *Grosselbeer*, *Kelbeer*, *Kelbeer*, *Creutbeer*, *Vegdorn*, *Stechdorn*, *Belg. Steekelsien*, *Stekelbeer*, *Stekelbesien*, *Krebesien*, *Kreuselen* Brabantis, *Truybesien*, quibusdam *Knorselen*. Gal. *Grosselier*, *Grosselier*, *Groisfeller*, *Grosselles*, *Grossellets*. Angl. *Goesberrye*. Italicè *uva spina* & *crepina*. Hispan. *uva crepa* five *espina*. Boh. *Chlupate rahudi*.

In sylvestribus provenit & sepibus multis Germaniz locis, nò tamen passim. Vix alibi copiosius luxuriantem videas, quam circa Basileam, ubi circa omnes ferè sepes se se diffundit. In toto Ducatu V. Wirtembergico ferè obvia, maximè circa Tubingam. In Gallia calidiori non adeò frequens, sed minus in Italia ceterisque calidioribus locis. Amat enim frigidos tractus, nec ullum frigus reformidat. Venetiis tamen etiam observavimus in Muran, in Ca. Cornen Patavij in hortis quibusdam. In vivarum septium structura venit passim ubi abundat, etiam in Scotia. Illud autem genus quod baccas maiores profert in hortis nonnullis infirmo sarmento ridiculis sustentato observavit D. Cargillus. Cuius nos pulchras arbutulas à pluribus annis in horto E. C. Montbelg. colimus.

Veris statim initio pubet, ac virefcit Martio. Iunij fine ac Iulio perficit, quo tempore dulcescit in cibum, qui tamen laucioribus mensis repudietur: maturus verò & acidus adhuc coquitur cum carnibus ac piscibus: nam succo suo subacido cibos commendat. Concinnatur & in placentas Cupediarum & scitamentorum vice. Vulgè *Tartus* vocant. Ipse verò maturus fructus pueris, pauperibus & gravidis mulieribus satis expectitus. Immaturæ haud quoque iusculis incoctæ f. brientibus non sine utilitate exhibentur. Frigide namque sunt & astringentis qualitates. Quapropter diversimodè administrari possunt cholericis, calidis, & bile repletis corporibus tam sanis quam agris: in fallamenta, vel embammata. Potest & exprimi Omphaciū. Valent contra gravidarum picam: appetentiam cibi excitant. Omne ventris profluvium, potissimum verò Diarrhoam & Dysenteriam, & Colicam passionem compefcunt immaturæ, ut tradit Matth. nam frigide sunt & sic astringentes, sitim sedant, & cruenta expuentibus profunt. Haud dubiè, inquit Fuch. idem quod Rhamnus temperamentum obtinet. Ut enim hic adstringit & refrigerat,

sic etiam illa. Refrigerat autem in primo completo, aut secundo incipiente: deficcet verò secundo. Ex Diosc. verbis de Rhamno [addit idem] sitis liquet, Vvam intortam non hoc tantum nomine sepibus apponi, ut eadem muniat, atque adeò alienorum ingressum prohibeat, verum etiam ut veneficia ab hortis propulset, ut hinc quoque colligere liceat eiusdem cum Rhamno esse facultatis. Quæ verba utinam non excidissent Fuchio. Miseros verò nos Philosophos Christianos, si à paganis modum discere debeamus talem arce diabolicam. Doctis & potissimum Theologis iudicandum relinquimus de hac re, & an plantis possint impediri hac ratione veneficiorum maleficia. Quantum optimum modum veneficia, hoc est animalia noxam hortus inferentia ab iis arce, censemus, si Tragi consilio, ordine multos Grossulariarum fructus ponas: ita enim sepe efficias perpetuam & præstantissimam, quam nulla poterit animalia, ac ne mures quidem commodè, penetrare, & sic horti ab illis tuti reddentur. Melius Dod. de viribus eius, quando tradit. Fructus antequam maturefcant, frigidus & siccus est, ad secundum gradum ac astringens: eiusdem ferè naturæ cuius uva immatura. Sinit fluxum ventris, & omnem fluxum sanguinis, & maximè succus expressus & exiccatus. Utilliter applicatur inflammationibus calidis, Erysipelatibus & igni sacro. Idem præstant folia, sed imbecillius. Eadem novella crudaque comesta, utinam tiant ac profunt laborantibus arenulis & calculo. Fructus etiam saccharo conduntur contra calores internos, potissimum febriles. Frequens eorum usus prodest Gonorrhæa & fluore albo laborantibus, teste Camer. Avicula quoque bacis gaudent. Idè circa ramosas & frondosas arbutulas, Diæ. Galliz civitate, non ignobili, observavit Getn. circumductum rete, atque ita aviculas in iis pulchro spectaculo nutritas.

GROSSULARIA SPINOSA, FRV- ctu obscure purpurascente.

CAP. XXE.

CORALLARI loco huc etiam transferemus Descrip-
cea quæ Clus. in pl. rar. histor. tradit. Certè, inquit ille, anno 1594. Leydæ conspiciebam Grossulariz genus amphoribus nigrioribusque foliis, spinas ad singulos foliorum exortus binas vel unicas habens (interdum etiam nullas) breves & vulgari multo infirmiores, præter alias inertes & longè breviores, sparsim ramis cortice ex fusco purpurascente tectis inascentes: fructum, dum immaturus est, vulgaris instar virentem, qui maturus purpurascent, plenè autem maturitate ex purpura atrum colorem contrahit, petinde ac nonnulla pruna.

DE OXYACANTHA, PYXACANTHA & PYRACANTHA, tam veterum quam neoteriorum placita in genere.

CAP. XXII.

INTRICATA & perplexa harum historia suadet cuique auctori de iis placita seorsim relinqui, idque idè, ne veterum placita, multorum intempestiva imitatione, aut dubio conatu, quadrata miscemus rotundis: subinde eas plantas proponi

sturi, quā his nōminibus apud posteros Herbarios innotuere.

Theoph. non uno loco *ἐξυακάνθη* ad perpetuū viuentes, & sylvestres refert: quamvis rectius fortē, inquit Dalech. quis legerit *πυρρογυδα* vel *πυρρογυδα*. *Ὀξυακάνθη*, inquit idem, vere germinat, ac post vergiliarum occasum fructum reddit, quo ad coronas usi veteres: illius autem spinis Mali medici spinæ non abssimiles. Ex quibus paucis, [vix enim plura reperias apud Theoph.] quid esse possit multis quidem suspicari licuit, uti dicitur in progressu, paucis verō fortē, quid verē sit, asserere.

Nihilō plura, sed clariora tamen, habet Plin. lib. 24. cap. 13. & 14. Spina est, inquit Plin. appendix appellata, quoniam bacca puniceo colore in ea appendice vocatur. Hæc cruda per se & car de in vino decocta, alvū citant [citant] ac tormina compescunt. Pyracanthi bacca contra serpentum ictus bibuntur. Lycium præstantius est spina fieri tradunt, quam & Pyracanthon Chironiam vocant, quales in Indis arboribus diximus, quoniam longè præstantissimum existimatur Indicum, Hæcille. Cuius sanè verba de spina appendice optimè conveniunt cum Berberi, vulgò dicta, de qua post. Per tormina autem apud Plinium non Colicos, sed Dysentericos dolores intelligimus.

His paulò diligentior Diosc. sic habet. *Ὀξυακάνθη*. Acuta spina, quam Pyrinam aut Pyranthem aliqui vocant, arbor est pyralstro similis: spinosa valdè & minor: baccas profert myrti, plenas, rubras, fragiles, & intus nucleū: radicem multitudine, alce descendente. Huius bacca potu aut cibo, alvi profluvium & abundantiam feminarum sistunt. Radix illita aculeos & spicula extrahit: abortum fieri tradunt, si ter radice venter, aut sensim feriat, aut perungatur. Idem Diosc. alibi, Mespilum à quibusdam Atoniam dicunt, foliis similem tradit *πυρρογυδα*, ut habet Cod. Bas. Lacuna legit *ἐξυακάνθη*. (Pyracanthæ sive Oxiaanthæ folio, legunt alij) unde Marantha. Pyracanthæ usquam apud Dioscoridem sermo est, neque quid sit scimus, nisi idem sit quod Oxycantha, &c. Et alibi, Lycium aliis Pyracantham vocari ait. Et Cynosbaton quoque que aliis *ἐξυακάνθη* dici. Galeno quoque *ἐξυακάνθη*, ut arbor est pyro sylvestris [*αἰχμαδία*] similis, ita & viribus non dissimilis. Quin & ipse fructus, pyri quidem sylvestris, prorsum & absolute acerbis est [*ἀπὸ αἰσῆς στυφίας*]: alijamarum vertunt, non benè nostro iudicio. Cæterum Oxycanthæ [*ἐξυακάνθη*] & tenuium est partium, & paululum quiddam incisivum obtinet. Porro arboris huius fructus, pyri sylvestris fructui similis non est, verum Myrti, scilicet rubens & rarus [*ἀπαλὸς*]. videtur leg. *ἀπαλὸς* ex Diosc. Dalech. Habet verò & nucleos.

Porro non eius tantum, sed & bibitis affectus omnes fluxionum, quos *ῥοδία* Græci vocant, cohibet. Ita vides apud Gal. aliud esse Oxycanthum, aliud Oxycantham. Serapio, de verbo ad verbum, de Amirberi sive Berberi refert, quæ Diosc. & Gal. de Oxycantho & Oxycanthæ vel Oxycanthæ habent. Fatetur Hermol. quæ sit Oxycanthos in Plinio, sibi non compertum. Medicinas certè quas Diosc. ei tribuit, Paliuro Plin. dicavit. Maximam difficultatem iniicit, quod Theoph. perpetuū vientem dicit Oxycantham, qualis certè apud nos neutra est earum, quæ ab Herbariis pro ea proponuntur. Variæ autem plantæ proponuntur pro Oxycanthæ & Pyra-

Tom. I.

cantha, de quibus ordine suis locis trademus, ordientes à spino acuta, quæ ad Diosc. descriptionem Oxycanthæ quàm proxi nē accedere multis videtur.

OXYACANTHA VULGARIS, SEV SPINVS ALEVS.

FIRMA est, si Materies, quæ alia, materies Oxycanthæ vulgaris: caudex mediocriter crassus, & ramis lentis, firmisq; operi topiano maxime idoneis brachiatus, spinis horret rigidis & acutis, multo etiam ligno durioribus: Cortex rubet. Folia Apij, seu Mespili Atoniæ, gustu viscido. Flores odoratissimi confertim nascuntur ex selquincialibus ferè pediculis, albi, quinque foliis constan-

tes, apicibus, ut in pyro rubentibus. Bacca per maturitatem rubra, velut ex umbella pendent, Myrti baccis maiores, umbilico nigro, pulpa glutinosa, pauca, molli, ac subdulci, singulæ officulum continentes unum vel duo. Vnum si fuerit, rotundum: at si duo, per medium divisa globulum efficiunt, & interna parte qua committuntur, caueolam ostendunt incurvam. Durissima sunt, & propemodum ossæ. Rarius tria in una bacca inveniuntur. Variant & figura, sed communissima orbicularis. Circa huius quoque stirpis vestigationem tam variè se torserunt auctores, totque opinionibus discrepant, ut mirum videatur. Colum. & Pallad. spinam albam vocant. Marcelus hanc Oxycantham Theoph. putat, cuius pluribus locis meminere, facilem cogniti & inventu esse ab agresti Pyro diminuta appellatione, atque adeo à spinarum acuminatis cuspidibus Oxycantham Græcos dixisse: Plinium verò sub hoc nomine eius non meminisse.

Simili veri coniectura, inquit Ruellius colligi posset, Paliurum Diosc. id esse, quod hortos viva sepe cingit Aubepinum, hoc est, Album spinum: quod vulgus Senellas vocat. At Matthioli. Sunt è recentioribus qui putent Paliurum Dioscoridis eam esse arborē, quam nos Oxycantham: Sed palam fit non esse Paliurum &c. Et Matthioli sanè assentimur, non benè Ruellium Theophrasti nomine dixisse de Rhamno nigro, quæ Theophrastus dixit de Paliuro: Existimantes etiam Dioscor. & Theophr. Paliurum diversam à nostra Spino alba.

Tragus Hagendorn, & fructu Hagöpfel vocat, rectè quidem: sed falsò putat hunc esse verum caniscentum seu Rubum, Germanis Hundesdorn, & Græcis *κυνόσατον* dictum, nempe eum quem Diosc. quoddam Oxycantham appellare scribit, hocque nomen pertinere putat idem Tragus ad aliam plantam. Cynosbaton, addens, Plinium Cynospalston & Neurospalston appellare. Ellæque qui eundem hunc fructicem Arbutum esse con-

E

tendant. In margine notatum. Theodori Cani rubus. Falsū inquam, & alio errore eiusdem fuisse nescio quam lanuginem asperam & caniliam affingit, quæ in hac plantâ nullatenus reperitur: quare ne Cynosbittus quidem fuerit, siquidem hæc nota non adfuit.

Pyria. Cordus vocem *πύριον* perperam apud Dioscor. inter *Oxyacanthæ* Synonyma exeratam suspicatus, & *Pyracantham*, cuiusidem Diosc. meminit in *Mespili* capite, eam esse censet quam cap. de *Oxyacantha* corrupto nomine *πυράνθης* vocat. Idem ait à Dioscor. *Oxyacanthæ* nomine descriptam esse *Pyracantham*, hoc est. Spinam veteribus Latinis, & Plinio simpliciter dictam, quæ Gallis *Aube-espine*. Germ. *Hagedorn*, *Veigedorn*. Eamque quosdam falsò putass. Cornum esse: & liberè pronunciat *Oxyacantham* Dioscor. esse *Pyracantham*: *Spinam albam* Italici: & alibi *Sorbum aculearum* & *Pyracantham* dicit: cuius bacca gustu al quantum glutinoso statim satietatem vescentibus adferant, & omnino succo careant.

Cornar. rubus. Cornar. Rubum caninum & *κνυβόβιτον* Diosc. putat ex eo quòd apertè Diosc. ascripserit *Oxyacantham* quoque dici, sed fallitur: non enim folia habet Myrtili, & nihil lanuginosi in fructu quòd fauces ledere possit, quippe quem sæpè comederimus sine ullo nocumento: cuiusmodi autem lanugo est in calycibus *Rosæ sylvestris*.

Quorundam opinio est, inquit Anguil. Spinam acutam esse illam Spinam, quæ vulgò vocatur *Spin bianco*, quæ opinio in totum mihi non displicet. Verum duæ causæ efficiunt, ut id non liberè dicam. Primò enim Theoph. vult Spinam acutam semper habere frondes: Secundò, dicit Spinam Mali medicæ similes esse Spinæ acutæ, at dæ illæ notæ in Spina alba non reperiuntur. Præterea Spina acuta *δένδρον* & *ἀγρία* dicitur (ut quidam volunt, ac fructus Spini albi sunt dulces ventremque lubricant, non adstringunt: minisque adhuc mulierum fluxus compescunt. Vnde quid sit *Oxyacantha* pro certo affirmare non possum. *Matthiolum* verò in Diosc. si dicendum est, inquit, *Oxyacantham* nasci in Italia, eam equidem aculeatam arborem esse crediderim, stipite, cortice, ramis, floribus, proceritate ac ligni materie planè pyrastrium referentem, quam in Hetruria rura nostra Senensis *Bagaia* vulgò nominant: Ananienfes & cæteri Tridentinarum villium incolæ, quidam *Amperlo*, quidam verò *Pandolfo*, vernaculis nominibus vocant, & Gortienfes *Barazzo bianco* vulgari sermone appellant. Quippe quæ omnibus notis ac lineis acutam Spinam referat. Et paulò pòst refutans Anguil. argumeta, ita fit, ut concludamus opineretur. Si *Mespilus Aronia* folio *Oxyacanthæ* provenit, eoque scisso (ut Theoph. prodidit,) Apij instar: hanc spinosam arborem *Bagaia* dictam, esse procul dubio acutam spinam, quandoquidem eius folia in modum Apij dissecta sunt, *Mespili Aroniæ* modo, &c. Quibus etiam accedit quòd secundum eundem Theophr. *ἀγρία* & *δένδρον* &c. Denique, datur utiliter Cæliacis: cibum resicientibus & dysentericis, prohibet mēsum profuvia, &c. Hanc controversiam quòd atinet, uti nolimus cum Anguil. pronuciare fructus Spini albi provocare menses ita quoque miramur *Matthiolum* scribere eos adstringere.

Anguil. regnatus. Loniceri verò ignorantia exolodenda, qui duobus locis de hac planta tanquā de diversis scribit.

De *Oxyacanthis* sic *Amarus*. *Oxyacantha* Dioscor. cuius fructus à pueris avidissimè comeditur, & in nonnullis regionibus perpetuus ar-

bore tenetiter hæret, ut in *Lusitania* plerumque observavi, & *Hiberniæ* hanc rationem telli ut quilibet ipsi arbor ab illis *Rubus* credentibus, quem viderat *Mayses* in flum. itum conversum, & sine noxa obumbantem, ex quo Deus ei locutus, & *Calopodia* ut exueret, iussit, quia in terra sancta erat. Dicunt igitur illi, ob illam dignitatem perpetuum arborem hunc fructum esse. In universa Hispania sua voce *Pilriterium*, *Hetrusci* verò *Begiam* vocant.

Si ex aliis scriptoribus colligere liceret, ait *Matthiolum*, *Oxyacantham* fruticem potius quàm arborem esse minus propriè eam arborem, appellasse Dioscoridem existimandum esset, ac cum *Matthiolo* sentiendum, ut, qui fruticem pro *Oxyacantha*, non arborem statuunt: licet & hic frutex loci ratione quandoque in arborem allurgat. Verum si arboris significationem verè acceperit, aliter sentiendum est.

Genus *Spinam albam*, *Spinam* appendicem. & *Oxyacantham* unum & idem putat: sed fallitur: nam *Plinij* spina appendix bacca acidam habet, quales nunc nostra non sunt: idem alibi Appendix spinæ *Gæcam* vocem se non invenire ait, nisi quis *Diospyron* coniiciat, id est, *Iovis flammam*, *Matthæi*. At *Palutium* Io. *Festus* ait, censeri eum fruticem qui *Heclbeer* dicitur.

Dod. in histor. Gal. *Oxyacantham* Diosc. putat esse *κνυβόβιτον* Theoph. quam tamen opinionem rectè & prudenrer postea omisit in sua Hist. Latina: ubi quibusdam *Spinam* & *Albam* & *Spinam* *sepical trem* dicit: *Amyrberin* Setap.

Non placet *Pen.* & *Lob.* subausteras dicere baccas: rectius nostro iudicio Cordus aliquantum glutinosas, & *Dod.* & *Anguil.* dulces dicere: nam uterque sapor non obscurè in iis percipitur, modò sint maturæ.

Firmius *Matthiolum* probasse ait *Turnerius* hæc nō esse *Berberin* ut multi opinati sūt, sed *Oxyacanthā* Diosc. nec se dissēire, nisi quòd Theoph. inter eas recenset, quibus folia *Hymen* non decidunt: ideo sibi videri *Spinam albam* *Colum*.

Oxyacantham aliqui, teste *Cæslp.* *Prunum albam* vulgò vocant: *Azardus* sylv. vocari possit. *Plin.* videtur *Mespili* genus appellasse, cum inquit, Tertium d. generat. tamen *Anthedoni* similis est, quod *Gallicum* vocant. Theoph. *Gæcæ* *Anthedonoidem* vocare, ait idem quasi specie *Anthedonis*. Hanc eandem & *Oxyacanthā* Diosc. esse, sed aliam esse *Oxyacantham* apud Theoph.

Camer. quoque apud *Matth.* annotat vocari in Italia à quibusdā *Prunum albam* & *Azardus* sylv.

C. Bauhin. non *Spinum albam* censet *Oxyacantham* *Diosc.* sed aliam de qua sub *Pyracantha*.

Schuenckfeldius, non ex autopsia, ait fructum intus exguis nucleis & ossibus aspera candidaque lanugine involutus refertum esse. Hoc in *Rosæ* sylv. fructu deprehenditur, sicut dictum, non in bacca *Oxyacanthæ* multis dictæ. *Clus.* *Oxyacantham* vulgarem dicit: neque enim legitimum censet. At *Pena* & *Lob.* receptam usū & nō omnine veram *Oxyacantham* dicunt. Ruell. ait *Spinum albam* Italici, Gallis *albam* *Spinum* dici. *Spinam acutam* *Lemnius* dicit & *Oxyacanthem*. *Brassavola* *Leucacantham* fruticem quam benè norunt qui *Leucacanthæ* historiam legerunt. Dicitur & Arab.

Amyrbaris, *Elisp.* *Espon-muonelas*: *Pyriteros*, & *Piliteros*. Belg. *Hagedren*. It. *Pan-d'orso*, *Amperlo*, *Bagazzo*, & *Bagaia* *Hetrusci*, uti dictum. Angl. *May*, *Handhornree*: Boh. *Uth.* Spontè nascitur passim Germaniæ & Galliæ sylvis, agrorum marginibus, hortorum sepiibus, & locis tam montanis

Rubus
Mayss.

Oxyacantha
Matthæi
Choli
Choli

Gisfieri
ror.

Diosc.

Spina
albam

Spina
albam

Spina
albam

Spina
albam

Spina
albam

Spina
albam

Spina
albam

Spina
albam

Spina
albam

Spina
albam

Spina
albam

Spina
albam

Spina
albam

Spina
albam

Spina
albam

Spina
albam

Spina
albam

Spina
albam

Spina
albam

Spina
albam

Spina
albam

Spina
albam

Spina
albam

Spina
albam

Spina
albam

Spina
albam

Spina
albam

Spina
albam

montanis, quàm campestribus, fœcis pariter, atque udis. In Burgundia ad Dubium annem magnas & altas arbores vides. Vidimus etiam Monspeli & in pluribus Italæ locis. In Ronsweiffenburg pulcherimas patulas & expantatas vidimus, & aliam perelegantem in Schombach Ducatus Vvirmembergi. Mense Maio florum amantitate, odorisque siagrantia spectabilis. Fructus maturefcunt Septembri, quo mense eius semina reperi in ventriculis tam merula nigra, quàm montana & Octobri, & ad multam hyemem in sepibus & hortis grato spectaculo videtur. Solet enim hæc ad tonsiles sepes, quæ passim decussatim implexa extimas hortorum pomeriorumque oras ambit, præ alijs ferè omnibus expecti, etiam in hortis principum.

Dos eius præcipua videtur in odoris suavitate florum, tamen non defuerint, uti testatur Ruel. qui tradiderint hanc stirpem instar Lauri fulmine non ici, nec unquam de cælo tangi. Aiunt quoque pisces marinos: floris odore percussos, confestim corruptionis sentire contagia, quod gravi fragrantia acceptum quæ referat. Huius rei piscatores gnari florem devitant. Mirum est, si fulminis idum tuta respuat. Sed relatu se hoc habere auellat, non certè scriptore: Adiditque vulgus deturbandis calculis uti acino, singulari (ut se vidisse testatur) remedio ex vino, quod peculiari vocabulo Senellam nominat. Tragus falsè Cynosbaton existimans, tam fructum quàm folijs & floribus astringentè & conspiciatiora vini tribuit. Scribitque flores vino maceratos per triduum, deinde in vitro destillatos, remediè esse præstantissimo pleuriticis, & iis quos tormina exercent. Aquam etiam ex solis floribus extractam arte destillatoria alvi fluxus sistere, si aliquoties per diem bibatur. Eandem aquam non tantum refrigerandi vim habere, sed etiam aculeos carni inhærentes reficere, si linteo in illa madefacta imponantur, adeo attractandi facultate pollere: Etsi quæ hoc singulare experimentum. Lignum Cynosbati flagellis idoneum est, quo remedio desidia & insolentia fevulorum, & malè inorigeræ satiliæ, quàm efficacissimè emendari potest. Dòd. ei attribuit vires à veteribus Oxyacanthæ tributas, ac præterea dicit: fructum ex opinione quorundam Neotericorum conferre adversus atenuas & calculum. Et Cornar. audivisse quendam ait; qui siccatè pulverem calculosis commodum assereret cum vino potum, cum suo illustri experimento. Et Camer. Saxonibus notissimum & usitatissimum è baccis Oxyacanthæ destillatum liquorem esse tradit ad calculos renium. Anguillara scribit, fructum ventrem lubricare, non astringere; & mulierum fluxus potius provocare quàm compescere. Nos verò non possumus nobis persuadere, fructus dulces Spini albe astringere & conspire ut Tragus & Matt. opinantur, nec etiam aquam ut vult Tragus, Anguillara etiam non assentimur fluxus provocare. Si enim astringeret, nihil faceremus ad Nephritim & calculos. Qui autem credunt esse Oxyacantham genuinam veterum, legant eius vires antea traditas.

Ex posterioribus scriptoribus Schiuenckfeld. us est, qui alios secutus Oxyacantham veram veterum censet: nec parum miramur illud, nullo citato auctore, nulloque experimento scripsisse fructum eius astringere, roborare, prohibere alvi, & seminarum profusiva: huculos calculos comminuire: radicem illam aculeos & spinas extrahere, aquam ex floribus pleuriticis utilem esse. Imò rationem ipsam respiciat, contraria planè

in his viribus deprehendit: Astringere ac prohibere & rre contrariantur extractioni spinarum, ubi præstaret dilatare quàm astringere & repellere, quod sit astrictio ne & frigiditate. In pleuritide, ubi expectorandum, si ea aqua frigida sit, ut vult Tragus, & astrictoria, quomodo utilis esse queat petiti norunt medici. Ita nobis ipsis interdum somnia fingimus, ut aliquid novi & inauditi dicentes, & nobis placeamus & alijs. Atque utinam materia medica, vel potius eius immensa facultatum varietas, non magnam intrementi sui partem, non in vanis eiusmodi opinionibus hulla interdum ratione, nullo sensu fundatis cœpissent. Sed mundus vult decipi, decipiatur ergo. Hoc tamen de aqua florum & fructuum non ita dictum volumus, ut eam proflus reiiciamus in pleuritide & calculo, quia nobis nondum constat nec existimamus astringentem & refrigerantem esse. Quare amplius indagandum.

Rustici ex hac arbuscula vivas sepes passim faciunt & exstruunt, quod pecus hortis invisum minacibus aculeis valenter arceat. Materie eius nihil magis expetitur ad torum, propter duram & firmam atque tenacem eius aquabilitatem, quæ ad Buxum quodammodo accedit, ut in dies in tori exercitio experimur. Ad manubria & alia id genus præcipua post Buxum.

PYRACANTHA QVIBVSDAM.

CAP. XXII.

PYRACANTHA frutex
est spinosus, cortice nigricante vestitus, cuius per ramos aculei, alij uncia longi, alij breviores, sursum ferè spectantes, rigidissimi: folia iuxta aculeos arbuti folijs quodammodo similia, alia sefencia longiora, alia unciam longa aut breviora, semunciam aut unciam lata, leviter acuminata, quadam rotunda, pulchrè per ambitum serrata, glabra, potissimum inferiora, siquidem superiora interdum nonnihil lanuginosa sunt, nitore illo, quem superna facie ostentant inferiora, destituta serè. Eandem existimamus Dalech. Vuani urfi, cui flores attribuit acervatim congestos, ex luteo rubentes: fructum ex aureo colore ad coccineum vergentem, densius coadervatum, rotundum, acidi gustus. Addit C. Bauh. in iis grana aliquot contineri: & flosculos ex quatuor aut quinque foliolis cœpitos, ex luteo subrubentes, in quorum medio aliquot brevissima stamina.

Pyracantha folio Pyrastri inquit Lobel. & Pena in Advers. aspectu squalida, eius baccæ rubræ esistantur à pueris: semina oblonga habent, quasi Pyri aut Berberidis, in umbella flores racematim candidi, & fructus Oxyacanthæ p. res. Rami valde spinosi. Rhamnus; Diosc. Icon. Plant.

Descriptio

Zanthi

Folia

Flos urfi
Flores
Fructus
GranaPyracantha
folio
Pyrastri
CibusDiosc.
Rhamnus

fragamur, sed potius conquerimur, confundi apud autores hoc nomine duos frutices natura diversos.

Quæ enim apud Diosc. extat Oxyacanthæ descriptio, nihil minus designat quam Berberim. Alia enim est Oxyacantha, cui Gal. adstringendi & patiter incidendi vites tribuit ab ea Spina, quæ à Dioscor. sub Oxyacanthæ nomine describitur, quod iam ostendimus, ab ipsa fruticis descriptione exoriri. Principio Oxyacantham suam Diosc. Achradi, hoc est Sylvestri Pyro, similem dicit, minorem tamen & spinosiorē. Similitudo autem semper ad formam & figuram rei refertur. At diversissima est Berberi à Pyraastro figura, ut iam declarabimus. Pyraaster enim plerumque singulari caudice assurgit, non ita recto, in divaricatos & intortos ramos diviso. Berberis plurius virgis fruticis modo se attollit, iisque minime intortis, sed rectis. Pyraastro, antequam omnino senescat, cortex est lenis, glaber, in flavo spadiceus, in cæsis candidantibus maculis variegatus. Berberi vero longe diversus colore, & in ipsa adolescentia rimosis & rugis contractus. Quapropter, nemo facile, modò semel tantum utrumque viderit, Berberim Pyraastro similem dixerit. Tam in fructu tanta discrepantia, ut ne similitudini quidem ullæ ullus reliquus videatur locus. Berberi quidem rubens est fructus, sed Myrtæ bacca dissimilis. Hæc enim rotunda & globosa existit, ille verò oblongus & utrinque acuminatus. Oxyacanthæ deinde fructus *βερβερινος*, hoc est, friabilis describitur. Sed Berberis bacca quoniam lenta cute succulentam carnem continet, minime friabilis esse potest. Friabile etiam non de re quapiam lenta, humida & succosa dicitur, sed de fragili, arida, quæ digitis facile veluti in pulverem atteri queat. Talis autem fructus Berberi non est. Quare nemo ipsum friabilem dixerit. Consensus itaque aham esse spinam quæ à Diosc. describitur, ab ea quam Gal. & Arabes Oxyacanthæ & Berberis nomine describunt. Itaque pronunciamus Oxyacantham à Diosc. descriptam esse Pyracantham: Veram autem Oxyacantham de qua Gal. scribit, Berberim esse. Nihil enim obstat quòd quædam ex Dioscor. Galenus in suæ Oxyacanthæ descriptionem transtulerit. Omnino eiusdem quoque sententiæ est Matth. acillem penè nixus rationibus: nempe Crispinum vulgò dictum, qui nihil aliud quam Berberis est, prorsus ab Oxyacantha seu Acuta spina Dioscor. differre. Immo Berberis virga pollicarem (addit) crassitudinem rarissime excedunt, nisi ætate longa incrementum susceperint, quin & rara inveniuntur eius virgula quæ hominis longitudinem æquant.

Ad hæc Pyraaster cortice constat aspero, squamoso, inæquali, crasso, colore in nigro rufescente. Berberis verò cortice vestitur albo, levi & admodum tenui: quo fit ut non adeò levitet ferro vel lapide tangi possit, quin statim cortex frangatur, & crocea ligni materies detegatur. Præterea Pyraaster Prunorum modo aculeata conspicitur, aculeis singulis ex eodem loco erumpentibus, licet rari frequentissimis boreant spinis, iisque nigris, validis, candidi Rhamni modo mucronatis. At Crispinus [Berberis] ternis per intervalla armatur aculeis, simul ex uno eodemque puncto procedentibus, adeo ut trifurcato ordine procedant, duobus scilicet utrinque se pendentibus: tertio verò medium occupante, albis, planis, non quidem rotundis, fragilibus, & admodum pungentibus. Illud insuper discriminis addit: acu-

Tom. I.

tam Spinam fructum ferre Myrti magnitudine: Crispinum [Berberim] verò racematim in uvæ modum, cuius oblongi acini tritico paulò maiores, vividis ac rubentes elegantèrque racemis annexi, puniceos acinos quadantenus representant: quamquam minores, oblongiores, acidiore, & colore etiam multò vivaciore habeantur.

Crispini [Berberis] deinde folia minime Pyrastrum refertunt, sed potius puniceam malum, quamvis latiora, nec adeò in mucronem destinentia, per ambitum spinis tenuissimis frequentissimisque horrida. Radices etiam quæ profectò æquè flavæ sunt, ac si croco essent infectæ, et si plures sint, atque exiles, nihilominus altè non descendunt, veluti acuta spinæ, sed in latus summo cespitè vagantur. Flos denique Pyraastro admodum resfragatur: namque melinus ex racimo Vvæ simili erumpit, sui fruticis interno colore à quo dum explicatur atque dehiscit, perquam suavem spirat odorem. Quibus evidentiissimè colligi potest, & Oxyacantham Græcis & Berberim Arabibus, non esse hanc nostram Berberim, seu Crispinum vulgò dictum, cuius communis usus est apud Medicos & Sepiarios.

Sed præter hæc illud etiam certò credendum, quòd si Diosc. per acutam spinam hanc nostram intellexisset, nunquam silentio dissimulasset solam mirabili opere per ambitum aculeata: neque fructum, quem ramis pendulum gerit, acinis inter se racematim coherentibus, Myrti baccis assimilasset, nec scriptum reliquisset, radices in profundum agi: nec denique flavum earum colorem quo insigniter natura infectæ sunt, unquam reticisset. Non prætermisisset etiam spinarum historiam, utpote quæ ternæ suis virgibus innascentur, à pede ad verticem: non corticis candorem, non tenuitatem: non item, quòd sapitis sine caudice variis veluti stolonibus fruticet: non denique ipsam Pyraastro prorsus similem reddidisset, à qua profectò non minus distaret, quam Quercus ab Olea, ut pudeat huic rei vel refutandæ, vel confirmandæ veritati manifestè diutius incumbere.

Non dissimulandum tamen eiusdem huius sententiæ præter Cordum & Matth. esse etiam Amatam, Dod. Dalech. Tabern. Hist. Lugd. Camer. Bacchanel. Turner. & pleròsq; doctiores, qui ipsam rem non diligentius perpenderit. Quid? Quòd ipsa Galenus quoque quavis hanc spinam *ὀξύανθος* vocet, ab *ἀμύρβηρις* tamen distinctærit, in lib. de simp. sed & manifestius in lib. de fac. alim. ut probè annotat Dod. Etenim, inquit, Diosc. huius Spinæ [Berberis] non meminit: nam quam ipse Oxyacantham sœm. gen. vocat, Galeni est masculini generis Oxyacanthus. Avic. utrumque fruticem sub Amyrberis nomine complexus videtur. Quin & Serapio Berberim describitur, Diosc. nomen verbâque producit, quam tamen nunquam ei innotuisse clarum est. Cum vulgarem Italarum Crispinum, legitimam esse Mauritanorum Berberim totus Oriens clamat, teste P. Hæsto, ubi in præsentem usq; diem Amyrbaris nomen conservat, ut in Arabia: quo nihil est Damasci & Tripoli notius.

Est igitur Berberis Oxyacanthus Galeni. Sicque volunt & statuunt etiam Dod. Gesner. & Camer. ac ita statuent, quicunque rem diligentius examinant, quamvis Tabern. inter recentiores etiamnum Oxyacantham Galeni dicat.

Oxyacanthæ tamen vocem cum Oxyacantho plerique Herbarij confudere, inter quos & dos

E 3

Alia est Oxyacantha Græcorum & Berberis Arabum ab hac.

Differunt Oxyacanthus & Oxyacantha.

Amyrberis.

Amyrbaris.

atissimus Cordus, vulgi opinionem secutus, & diligentissimus Sylvius, & alij plerique, sed parvi momenti est nominum consultio, si de re ipsa constet.

Dalech. volebat aliquando Berberim esse V-
viam urli Galieni l. 7. comp. med. floc. de quare suo
loco. Frustra quoque Tragus huic nomina à
Diofcor. suæ Oxyacanthæ tributa à scribit. Apud Se-
rap. legas Amyrberim etiam Arsam dici, & fru-
ctum Zairach. Hispanice etiam & Italicum no-
men quod Berberi tribuit Amatus, neutiquam ei
convenit, sed Oxyacanthæ Matth. sive Spina-albi.
Falluntur quicunque Oxyacanthæ Diofcor. loco
Berberim sumunt. Sic Carolus Stephanus Sty-
rum parum petitus confundit in Horto Spinum-
album & Berberim. Berberis, Berberus, Cre-
spinus, *Oxyacanthæ*, Spina acida, & Spina sancta,
quorundam, ex qua Bugia officinarum, Germ. *Wib-
sal* / *Eibfölen* / *Versing*. *Sauwerach* / *Passels
beer* / *Saurborn* : Io. Bokelius in lib. suo de peste
fatis barbarè vocat *Barberis*. Belg. *Sauselboom*,
Sueetboom / Gal. *Espine-vinette*, atque inde Latio
nomine, *Spinus vineta*, quod ex acinis acinus vinum
exprimitur : ou de *Berberis*. Ital. *Crespin*, Hisp.
Espino de Manuels. Vngar. *Irom Borbala*, hoc est,
Vinum-Barbarum, *Faj-föskä*. Boh. *Draze*, sive *Drif-
fal*. Angl. *Berberi tree*, aliàs, *Pirigda tree*, & *Ber-
beris*. Burgundi vocant, *Bois de saint Martin*. Et
Montbelgardenses Baccas, *loumarin*.

Zoëus. Sponte nascitur multis in locis incultis, sylvis frutetis campestribus, montanis, siccis & aquosis: & ruuolorum ripis ac collibus etiam potissimum gaudet. Amalocca frigida, paulo calidiora tamen non respuit. Nam & circa Bononiam observavimus, & in Italæ hortis plurimus, sed cultam. In Delphinatu iuxta Valentianam spontaneam. In agro Basilienfi, Alfatico & Burgundico passim ferè occurrit, ut & Montbel. Stuckardie in horto illo Ducis regio totas sepes et contextas vidimus. In Brabantia reperitur marginibus agrorum & sepibus: In uniuersa Hispania succum non emittere ait Fuchsius: fortè ob regionis eximium calorem: secus verò in Germania, Gallia & vniuersa Italia.

Tempus. Germinat incunte Vere : Floret Aprili & Maio. Per Septembrem & Octobrem rutilo suo decore fepes exornant Baccæ, quibus mensibus maturæ carpuntur ad usus. Rubent verò etiam Augusto. Monsfelij non vidimus.

Vires & u-
fus.
Temperam.
Vinum.
Alvi flux.
gus.
Suis.
Necesse su.
perfl.
Febres.
Dolor den-
gum.

Folia & fructus temperamenti sunt frigidi & sicci in secundo gradu, partēque etiam quasdam stonabili subtilitates habent. Vires Spinæ Appendicis ex Plin. ante dictæ. Quidam ex Bacis vinum exprimunt eodem serē usu, quo vinum ex Malo Punico, quod per totum annum asservari potest. Estque hic liquor alvi quibusdam fluxionibus, quæ calore originem trahunt, cuiusmodi serē est vis & canicularibus diebus aut sub Autumno quoque incidere solent, perutiles: non enim solim situm immo dicam resinguit, sed & continuos ac diuturnos alvi fluxus cohibet. Idem abundantiam mulierum sistit, stomachum & hepar roborat, & appetitum conciliat. Conduuntur Bacce pro delicatibus melle vel saccharo ad eodem usum, & ad depellendam febricitantium maliciam, quorum morosum nimis palatum cibum ferre quemcunque restipuit, atque ita elanguescens eorum appetentia grato harumæore recreatur. Scimus Bacarum succum quemad. & corticis decoctum item & folior. conforū succum aceto plurimum profuisse in caliculis dolob. dentū à fluxione biliosa vel cerosa obor-

tis : acent enim sua frigidity & aſtrictione hu-
morum tubulū in fluxum, & gingivas conſtruat.
In doloribus capitis a cauſa calida fronti applicita
multum poſſunt. Poſſunt & maturi acini cum ramis
decepi, & vel per ſe in umbra ficari, vel in cella
vinaria reponi, ut noſtrifolent, tum quando op-
us, aqua tepide vel gelide immergi, (nam qui
tevivunt,) & ad præſcriptos uſus accommodari.
In omnibus penē calidis morbis in vomitionibus
continuis, præſertim bilioſis, Berberis Baccæ ſalu-
tares ſunt. Folia tenera Maio menſe : acini Au-
tumno intinſcibus quam-accōmodaſſimis ſunt.
Tradunt nonnulli, acinos maturos tuſos, ac ca-
taplaſmaticis inſtar illitos, non ſolū abſceſſus ca-
lidos lenire, dolore mitigare : ſed & illos rumpe-
re, & ad ſanationem promovere. Id anno-
tat Tragus. Verū huic remedio non multum
tribuimus, nec eo etiam uſi vellemus. Ad matu-
randum enim aſtingentibus non opus. Obſunt
repentientia. Quid igitur prodeſſe queat Ber-
beris?

Aqua ex foliis & floribus Maio mense destilla-
ri potest, & ad prædictos morbos pleròsque præ-
scribi.

Sed vino quod ex Berberis acinis exprimitur, nostro & Matth. iudicio, longè maior inest austeritas, aciditasque, quam male Puncti succo quamvis nonnulli aliter sentire videantur. Illud enim, ut egregie monet Matth. si in acutis pentionis febribus, uti Cautus, & quæ petilens, Iulapio Violaceo ac aqua commistum, ægotantibus exhibeatur, non modò sitim refectingit, sed biliosas petilensæque exhalationes suppressit. Datur utiliter Castiacis, cibari rejicientibus & Dysentericis, & ubi bilis à Iecore in Ventriculo regurgitans cholericos exaraverit affectus: Non tam sumptum quàm indium mensium profusum inbibet. Tineas ventris enecat, præsertim si bibatur ex aqua Graminis, vel Portulacæ, vel Abrotoni, addito sacchari crinillo. Prodest cruentis excretionibus: firmat commotos dentes si oleosus foveatur, quin etiam gingivæ roborat, & gargarisatu sanum uvaque inflammationes discutit, atque destillationes ed confluentes reprimat. Vulnera recentia in carnis superficie glutinat, & ulcera vetera desiccat. Nocet his, qui ex flatu, ac frigidityte laborant ventriculi doloribus, atque etiam ægrè soignantibus.

Huius vero succum mordacem nolimus oculis
 infundere, in Ophthalmia, etſi, ut ſuadet enim
 Match. pompholyx addatur cum aqua roſarum.
 Acria enim non poſſunt non vellicando exquisi-
 tiſſimi ſenſus oculis dolorem cauſare, & ita ſu-
 ſiones potius concitare quàm prohibere. Quare
 hoc remediũ uti volentibus ſuademus, ut ex-
 trinſecis palpebris circumcirca applicent, adhibi-
 ta cura, ne intra oculos peringat. Ex ſollis eius
 viciſſimis teſte Dod. ſunt intinſus, haud ſecus
 atque ex oxalide, ad appetentiam excitandam ad
 refrigerandam, atque etiam uſiſſimi febricitan-
 tibus & temperamento calidis.

Flavus eius cortex, inquit, Camer. pulveratus, auxilio est apthidis, similibusque faucium ulceribus. In lixivio maceratus flavo colore tingit. Hunc corticem quendam Officinæ Bugian nominant. Alimentis & supellestem ligneam observavimus hæc ratione vernice incrustatam, illustratæ. Aquâ, quæ macerata collâ mucaginosa sit reddita, illinuntur ligna expendis fibrarum & pedinum interstitiis: siccata insulo, corticum Berberis croceo colore tingunt, tandem nitorem inducunt vernice liquida vulgata conciliant.

RHAMNUS CATHARTICUS.

CAP. XXV.

CELEBRA-
VIT Rham-
num catharticū
usū in purgan-
do multus & fe-
lix, arbusculam
sepibus alicubi
familiarem, cor-
tice externo ni-
gre vestitam cui
duo alij subsunt,
alter vitidis, al-
ter luteus, mate-
rie pallida dura,
ramis fittis cre-
bris, iisque ferē
ex aduerso fittis
brachiata, duris,
rigidisque &
longis spinis so-
litis ruācem,

aculeis præterea aliis minoribus horrentem. Fo-
lia ad Pruni folia accedunt, acuminata, atrovi-
rentia, crenata, nervosa, adstringenti sapore:
flores herbacei coloris parvos profert, qua-
tuor apicibus constantes, multos simul iunctos.
Succedunt bacca frequentes ad radicem spi-
narum ex longiusculis pediculis, frangulae pa-
res, per maturitatem nigrae, succo virente ple-
nae, in quibus grana terna, vel quaterna Py-
rorum granis penē similia, figurā ferē triangu-
lari, cortice nigricante, medulla alba non
ingrati saporis, quae faciliē ungue premē-
te franguntur, sapor baccarum amarus & sub-
astings, & qui faciliē gustanti nauseam
moveat. Habet & succus earum nescio quem
sibi peculiarem odorem.

Rhamnum [inquit, Hermol.] Diosco-
rid. à nostris Spinam cervalem dicit appellari.
Quo argumento videri potest haud dissimile
huic genus esse quod & hodiē vulgō Spinum cer-
vinum vocamus, fructu Myrti, foris nigro, intus
vitidis, ob id, vel ad colorem pingentibus idoneo.
Cortex arbori subniger & nitidus, quasi Cerafo,
interior virens, postea luteus, lignum extrā can-
didum, interior medulla rubet. Hermolai hanc
opinionem sugillans Marcel. Fuerunt, inquit,
qui Spinum Cervinum appellatum Rhamnum
crediderint, non animadvertentes fruticem à
Diosc. non arborem vocari, virgāsque non ra-
mos illi tribuere, & Rubis, Hederæ. Palini dūque,
ac similibus plerisque aliis coniungere eam
Theophrastum, quorum nullum arborefcit. Spi-
num verò Cervinum arborefcere, & humani se-
moris crassitudine truncum aliquando habere, &
omnem rubrum esse, quum Rhamnum nigram
& candidam Theoph. tradiderit. Nec posse
Rhamnum arborem intelligi Theophrastus osten-
dit. Nam si arbor fuisset, pedibus nocere non
potuisset. Hermolai opinioni adstipulantur,
Ruell. Gesnerus, & Fuchsius quondam etiam
Spinam cervalem cervinamve vocavit. Ac
Ruellus quidem & Ryff ambo more suo Her-
molai verba ipsa adducunt, eo tamen non citato.
Quasi maluerint se falsa inducere opinione, ut
aliquid dixisse videantur, quam auctori suo ci-
tationis honorem referre. Quin & à Trago

hac planta pingitur & describitur sub hoc nomi-
ne: Rhamni 2. species: quo verò apud vete-
res habitus fuerit, sibi non satis constare fateatur. *Rhamni 2. species.*
Et nisi folia eius hyeme decuterentur, faciliē se
dicturum esse speciem Rhamni alteram apud
Theoph. Quamquam id obstitere nequitiam posse
censeat, quò minus Rhamnis accenseatur. Si-
quidem nec Diosc. nec Plin. perpetuò virentium
Rhamni foliorum ullam fecerint mentionem. Qua-
propter præsentem fruticem Rhamni speciem esse
statuit, quoad alij certiorē eius nomenclatu-
ram docuerint. Et in Hist. German. idem
tradit, & nec à Nicandro quidem scribi per-
petuo esse folio. Ac parvi id momenti esse
etsi hyeme excidant folia, quominus Rhamnus *Tragi opi- 2. Theoph. esse possit, se itaque in ea mansu- rum opinione, donec alius meliora tradat.* No-
bis sanè verò maximi momenti esse videtur,
plantam esse vel sempervirentem, vel folio de-
ciduo, & hanc notam nusquam faciliē deleri con-
temnive deberi aut posse statuimus. Præterea
non videmus quid in hac stirpe appareat, cuius
merito Rhamnus candidus, qui alter est Theoph.
dici possit. Mirum etiam, Tragum, alioqui sedu-
lum herbarum vestigatorem, facultatis purgatri-
cis huius fruticis non meminisse. Cordus quoque
Cervi spinam vocat: Et Cæsalp. Spinam cervale-
m vulgi, quasi & ipse dubitaret esse veram &
legitimam Diosc. Dubitasse videtur & Apollo,
nequitiam statuens. Sed revera Rhamnus non
est, ac tantò minus Spina cervina Dioscor. ut re-
tē nostro iudicio statuit Marcellus contra Her-
mol. cuius opinioni etiam refragatur Matthiol.
quāvis non nisi ex Marcellō id hausisse videat-
tur.

Hallucinantur proculdubio, inquit Amatus,
qui Spinam cervalem vulgō dictam, Gallis *Bur- gam vel Neprum*, Rhamnum esse putant, quum
revera nulli Rhamni generi respondeat. Et Dod.
Rhamnum solitivum vocans, negat tamen esse *solitivum*
verum Rhamnum vel Theoph. vel Diosc. Nec
placent qui Rhamnum simpliciter & absolute di-
cunt, ut fecerunt Theoph. Goliis in Onom. Eu-
char. Roslin, & Hæsticus, qui & *iduvon*, &
Spinam albam vocat, nihil rectius & alia que-
dam nomina tribuit, nequitiam huic arbori com-
petentia. Nihil tamen impedit, quominus cum
adiēctione Rhamnus Catharticus vel solitivus
dici queat, quòd Rhamnis quodammodo, spinis,
baccis, & aliis quibuslibet accedat, ut à plerisque
recentioribus herbariis fuit nuncupatus.

Spina infectoria Matth. Clus. Pentz. Lob. & aliis. *Spina infe-*
Spina merula quorundam. *Spinam cervalem*, inquit *torra*.
Amatus, Hispani *Alvarem*: Itali verò *Merlam* vel *Spina me-*
Cervinam, Galli *Burgam* vel *Neprum* appellant. *rula*.
German. *VVegdorn*, *VVegdornbeer*, *Creutzbeer*, *VVeer* *Spina Al-*
senbeer, *VVahenbeere*, *Ferbkorn*, *Ferbbeer* *Garon* *Garon*.
man das Cassigrum macht. Belg. *Rhijnbesien doren*. *Merla*.
Bessenboom, Baccarum arbor: & fructus *Rhijnbesien*, *Burgam*.
id est, *Rhenana* bacca, quòd magna copia iuxta *Baccarum*
Rhenum reperitur. Ital. *Spina merlo*, Longobar- *arbor*.
dis Venerisque *Spin cervino*: Foroiulien-sibus *Rhenana*
spin-guerzo, cæteris *spino da tingere*. Bacchan. tra- *bacca*.
dit Petrus *Marcho* dici: num rectè, ipse vide-
rit. Gal. *Neprum*, *Bourgspine*. Gallobelgia *Neprum*.
Hung. *Eb trvisk*, i. e. canina spina.

Pulchram iconem habet Matth. ut & Camer. *Figura*
quæ melius placent nostrā. Euchar. duas figu- *Euchar.*
ras habet diversis locis, & diversis nominibus, *error*.
quasi de distinctis plantis tradidisset, cum tamen
utrobique posita illa nomina [nempe primo lo-
co *Breutzbeer*/ferbkörner: alio *Wegdorn*/

Locus.

Weerscheer] omnia uni huic frutici conveniunt.

Nascitur multis Germaniæ locis senticosis, & sepibus, agrorum limitibus, ac iuxta vias, in dumetis iuxta itinera & vias sitis, ut vix alibi copiosiores observet: unde & Germ. *Wegdorn*, quasi *Vitarum bacca*, vel *baccifera* dicta. Amat in culta loca, & rivulos ac scrobes aquam habentes. Basileæ, Tiguri, inter Montbelgardum & Bessfordiam circa Barmont copiose nascitur. In horto E. C. Montb. copiose alitur inter sepes. Multis Pannoniæ locis vulgarissima est, ubi interdum arborcam amplitudinem adipiscitur, teste Clus. quales & aliquot videas in horto prædicto. Floret Maio. Autumno bacca maturefcunt.

Tempus.

Vires & u-

sus.

Ignis sacer.

Serpentia

ulcera.

Oris ulcera.

Cæter luc-

ceat.

Viridis co-

lor.

Puniceus

color.

Temperam.

Purgant.

Hydrops.

Dofis.

Vi mitius

purgant.

Molestie

purgant.

Folia fugida & sicca sunt natura: idem igni sacro & serpentibus ulceribus efficaciter illinuntur. Quædam mulierculæ vel folia vel interiorem corticem cum modico aluminis vino decoquunt, adversus oris ulcera & putredines, quibus hoc medicamento gargasitu singulari experientia succurrunt. Bacca huius fruticis messis tempore lecta aefacta & tusa in aqua & alumine macerata, luteum seu croceum potius reddunt colorem, quo librarii olim libros pingere consueverunt. At hodie cum aut pigmentum usu recipi cæpit, repudiati sunt acini isti, quinquam locum adhuc habeant apud eos qui chartas depictas & luforias, nec non coria colore flavo inficere solent. Autumno cum bacca ista maturitatem suam assecuta nigra evaserint, leguntur, & tuse in vase æreo asservantur, & pulchrè viridem exhibent colorem. Unde nonnulli cum viridè colorè ex his parant, quæ Ger. *Saffgrün* vocamus. Gal. verò, *verd de l'esie*. Belg. *Sapgruen*, qui pictoribus accommodatissimus est, & in magno usu. Hi acini cum circa festum D. Martini in arboribus adhuc hærent, legi solent, & ad Puniceum colorem conficiendum ab iis qui coria inficiunt, & depictas chartas coloribus illustrant. Ex his facillè liquet has baccas utilissimas esse, ut quæ tria colorum genera præbeant, croceum, viridem & puniceum, ut in scripta retulit Tragus. Bacca autem, ut gustu amaritudinem cum adstrictione quadam referunt, ita & calida sicceque existimantur ordine secundo. Purgatitices verò sunt, atque crassam pituitam & biliosos quoque humores per alvum educunt. Nos peculiarem earum vim in sero & aquosis humoribus efficaciter educendis experti sumus, quapropter non rarè earum syrupus ad uncias tres hydropicis præscriptus notabili cum successu datur: atque etiam exhibetur atidarum pulvis a ʒj: ad ʒiſſ. autore Dodon. Nonnulli baccas numerant, qui à XV. ad XX. exhibent, vel etiam plures duris hominibus. Præstat autem ipsas constrictas in iusculo pinguis carnis absque sale incoquere, atque iusculum ebibere: sic etenim minori cum molestia, ac paucioribus ventis doloribus ac torsionibus evacuant. Incoquantur autem bacca à XL. ad LX. pro robustissimis, etiam plures. Idem Dod. tradit baccas potenter purgare per inferiora, evacuare pituitam viscidam ac humores biliosos magna vi & excessu, ita ut multum corpus perturbent eorum qui sumunt, ac sæpè vomitum movere. Itaque non convenit nisi inveneribus robustis & rusticis, qui magis parcant pecuniis, quam vitæ suæ, sed mollibus & debilibus has baccas valdè nocere, immensâ suâ vi: atque eò magis si non correctæ & caltigatæ exhibeantur. Et sanè eum facillè parari possit ex iis syrupis, aut ipse quoque prædicto modo administrati, ipsas baccas temerè, nisi robusto devorandas

dare nolumus. In Syropo verò quo quotidie & frequenter utimur, etiam in delicatissimis naturis, nullam molestiam effatu dignam, unquam deprehendimus: & solvendo corpori accommodatissimum à multis iam annis cognovimus, etiam in nobis ipsis. Paratur Matth. hoc modo. Bacca probe maturata, ut Octobris principio, legantur ad lib. ij. mundatæ, conquisantur patini, & in ollam vitreâ in indita per tres quatuorve dies benè testæ, stare sinuntur loco tepido. Postmodum exemptæ in sacculum coniciuntur & prælo subiectæ exprimuntur. Succus expressus cum lib. j. d. Sacchari lento igne coquitur ad Syrupi consistentiam. Postea colatur, addunturque Cinnamomi & Zinziberis benè pulverisati ana drach. 4. Garryophil. drach. ij. & in usum reponitur. Huius uncia j. ad drach. x. placidè purgat pituitam omnèque crassos & viscosos humores. Quare podagricis optimum est medicamentum. Nos ita fieri iubemus. Succum baccarum maturarum extracti & citè depurari lib. v. coquantur cum Mellis opt. & Sacch. ana lib. j. d. ad Syrupi consistentiam. Adde pro unaquaq. libra Syrupi, Cinam. & fezin. Anisi conquisitor. ana ʒ. ij. in petia ligata immergatur. de hoc turò dabis ab ʒj. ad ʒij: nec prædictas molestias metues, nisi fortè in exquisitissimè delicatis homuncionibus aut impuris planè corporibus in quibus omnes ferè purgationes molestiores fieri scimus, quod plerique tales stomachici sint quorù Camerinam absq. singulari cautione movere periculòsum, fit & ex laccis his Electuarium, nonnullis in locis usitatum, ut & Syrupus: quæ ambo parum amica stomacho Camer. censet, idèoque eò diligentius corrigenda. Medici Lutetiani, inquirunt, Pen. & Lob. certiores virium. quàm Matth. ut qui non ad pituitam crassam & viscidam, sed potius tenuem educendam, prudentius utuntur. Sanè & nos præcipuum earum vim in extrahendis aquis deprehendimus: uti dictum.

RHAMNVS SOLUTIVVS

PVMILVS PANNON.

I. Clus.

EX ea plantæ portione, quam penes nos in sicco nostro herbario habemus, apparet fruticem esse ad Rhamnum Catharticum vulgarem accedentem, cortice testum nigricanti. Folia ex eodem tuberculo plura oriuntur, brevibus pediculis hærentia, acuminata, unciam plus minus longa, semunciam lata, circumcirca crenata, latèvia. Bacca sicca Terebinthi fructum refert, tum magnitudine, tum forma turbinata, in acumen desinente pediculis semuncialibus appendæ: nec demonstrant commissuras quales Clus. habet in Rhamni sive spinæ insectoria Pannon. 2. sua figura, cui tamen folia satis respondere videntur.

Considerandum an possit esse prima eiusdem, cuius nullam dat figuram, quamque sic describit: Spina insectoria prior bicubitalibus assurgit ramis, in multas alas divisis, cortice levi, spinæque insectoriae vulgari tum colore tum substantia similis, testis, qui membrana superiori dempta: ex viridi pallefcit, & si pore est amarifculo: ramuli paucis spinis horrent, sed ipsi in spinas plerumque desinere solent. Folia vulgari ferè similia, sed minora & angustiora, ad Prani sylv. folia plurimum accedentia, gustu linguam exiccante. Flos congestus, ut in vulgari,

ga idemque coloris & forma, hoc est, ex palido herbaceo, & quatuor foliis constans, minor tamen. Radix ut in aliis frutibus lignosa. Hanc si quis Lycij generibus annuacian- dū censuat, non refragabit.

Frequens cum vulgari Rhamno exit in Leytenberg. Floret Maio.

RHAMNVS SOLVT. PANNON. II.

Sпина insecto sua Pannonic. Clusio, cubita les habet ramos minimi interdum digiti crassitudine plerumque minores, nigro rugosoque cortice obductos, superiore parte in ramulos divisos, qui tenuiore & laxiori cortice secti plerumque in acutam spinam desinunt. Folia Myrti aut sylv. potius, breviora tamen & minor, viridia, per am-

bitum nonnihil ferrata, gustu, primum adstringente, deinde nonnihil amariante: Flores inter folia herbacei, quatuor foliis constantes, ut in priore: Fructus deinde spinæ insectoriarum vulgari laud absimilis: binis, nonnunquam etiam ternis veluti commissuris distinctus, initio viridis deinde per maturitatem niger. Radix crassa, lignosa, dura, raras fibras in latera spargens. Et hanc quoque Lycij generibus accenseri aquo fert animo. Tabern. Germ. *Ungersich Veeg* dornbeer & *Creutzbeer* vocat. Botanici qui viderunt, considerent quantum differat hic Rhamnus à Lycio Gallico.

Nascitur copiose in monte Bodensi thermis imminente & viciniis iugis, loco petoso & salebroso.

RHAMNVS BAVARICVS
DALECH.

Pro Rhamni etiam genere spinosam plantam Germanus quidam rei herbarie studiosus ex Ingolstadio Dalechampia attulit, quam Rhamnum Bavarium vocabat, quod aliud aptius nomen non inveniret. Hæc planta, ut ille narrabat, hominis altitudinem superat, cortice est purpureo, spinoso, foliis densis, pallidis, omni-

bus longioribus & angustioribus, prima scilicet ramorum parte, nec illi dissimilibus, aliis brevioribus & rotundioribus, circa ramorum extrema Rhois folia utrunque emulantibus, spinis multis, tenuibus, sed acutissimis, foliis, ut in primo Rhamno Matthioli. Hist. Lugd.

LYCIUM VETERVM.

CAP. XXVI.

Aliis, quod aliqui *πυρραγία* vocant, autore Dioscor. arbor est spinosa, virgistrum cubitorum, aut etiam longioribus, circa quas folia sunt Buxo similia [Plin. Radix Buxei coloris] densa. [πυρραγία: quidam frequentia vertunt] Fructum sicut Piperis instar nigrum, [πυρραγία: Celsus. non probat, sed melinum substituit, id est, luteum] amarum, densum, [πυρραγία, sive succi plenum, aliter quam Matth. & Corn.] lævem: corticem vero pallidum, Lycio dilato similem, & radices multas, obliquas, [pro πλατύς: ut Oribasius] habet à Plin. legi potuit *πλατύς*, Serap. quoque legit *πλαγίος* lignosus. Nascitur plurimum in Cappadocia, Lycia, pluribusque aliis locis. Aspera loca amat.

Succus dicitur radicibus cum sentice ipso tussis [Ruell. hic more suo maluit Plinij sensum exprimeret, quam auctori fidem præstare, cum ait: Rami cum radiculis tussis, &c.] & per dies multos maceratis, denique coctus: ac tunc ligna quidem abiciuntur, liquor vero iterum coquitur, donec mellis crassitudo fiat. Adulteratur amura inter coquendum admixta, aut Absynthij succo, aut felle bubulo. Quod vero spumosum innatat inter coquendum, eximito, & ad oculorum medicamenta reponito: reliquo ad alia utitor. Simili modo & è fructu expresso & insolato succus elicitur. Optimum est Lycium, quod igni accenditur, quodque dum restringitur, rubentem spumam [Oribasius. *πυρραγία*, id est, fumum legit] edit, extrinsecus nigrum, intus vero cum diffeceris fulvum, minime virosum, cum amaritudine adstringens, colore croceo: quale est Indicum, reliquo præstantius & efficacius. Vim habet astringentiam, & quæ pupillis caliginem offundunt exterit: palpebrarum scabiem, pruritus veteresque fluxiones sanat. Facit & illitum, ad aures purulentas, tonsillas, gingivas exulceratas, labiorum fissuras, sedis rimas & attritus. Caliacis & Dysentericis, tum potum, tum etiam infusum convenit. Datur & sanguinem excreantibus atque tussientibus ex aqua: itemque à rabioso cane demorsis, catapotij instar devoratum, aut ex aqua bibitum: Flavos facit capillos: Reduviis, herpetibus, putrescentibusque ulceribus medetur: fluxum muliebrem appositum sistit, & à rabiosis animalibus demorsis, seu in lacte bibitum, seu catapotij vice assumptum, auxiliatur. Fertur & Lycium Indicum [hæc sequentia superflua apud Dioscor. putat Cornar.] fieri ex frutice Lonchitide vocato. Est is è spinarum genere, virgas habens rectas tricubitales aut etiamnum maiores à fundo numerosas & rubo crassiores. Ruptus cortex rufescit: folia vero Oleæ similia videntur. Cuius herba in aceto decocta propinataque prodituri Lenis inflammationibus, Regioque morbo mederi, & sceminarum purgationes cieri. Cruda quoque trita in potu eadem præstare traditur. Seminis mystra

Descriptio
Diosc. Py-
racantha
Folia Buxi.

Locus:
Lycij locus
paradi. ra-
dio.

Adulterio.

Succus à
fructu.
Delectui.

Indicum.
Vires.
Caligo ocu-
lorum.
Scabi &
palpebrarum.
Aurium
ulcera.

Gingivæ
ulcera.

Rima la-
biorum.

Ex an-
Caliaca
Dysent.

Sanguis-
pum.

Gans ra-
biosa in-
feris.

Capilli
cingit.

Fluxus pu-
trida.

Menfes su-
perfl.

Lycium In-
dicum.

Lonchitidis
descriptio.

Vires.
Lenis in-
flammatio.

Tibetum
Menfes sup.

*Purgant
l. enera.* duo epota aquosa expurgant, suntque adve-
nus lethalia medicamenta remedio.

*Pyxacan-
thum Chi-
ronium.
Plin.* Plin. verò spinam eam ex qua Lycium fit in
Græcia, Pyxacanthum Chironium vocari dicit,
quam vocem superfluum putat Dalech. Sed
Plin. verba, ut à Diosc. nonnihil variantia lu-
bet adscribere. Fert & Spina Pipens simili-
tudinem, præcipua amaritudinæ, foliis parvis
densisque, Cyprii modo, ramis trium cubitorum,
cortice pallido, radice lata lignosaque, buxi co-
loris. Hæc in aqua cum semine excepta in æ-
reo vase medicamentum fit, quod vocatur Ly-
cion. Ea spina & in Pello monte nascitur a-
duleratque medicamentum. Item Asphodeli
radix, aut sel bubulum, aut Absynthium, vel
thus [Rhus. Ch.] vel amurca. Lycion astil-
simum medicinæ: quod est spinosum. Indi
in utribus Camelorum aut Rhinocerotum id
mittunt. Ita videt Diosc. folia Buxo similia
dixisse: Plinium verò radicem buxi coloris,
eandemque latam, quum in Dioscor. legatur
obliqua ut non vana suspicio sit Cornar. Plin-
ium *παστὴν πτο πρᾶξι* legisse. Sed fallitur
Plinius & in eo, quod Indiam eam ferre dicit,
ut annotat Dalech. Hæc enim Lycij descriptio
in Cappadocia, Lycia, Et ut ait, in Pello na-
scentis. Indica spina Lycij, quam Lonchitin
vocat Diosc. alter ab eo describitur, ut paulò
antè citatum. Idem Plinius & alibi tradit ex
Rhamni sylvestris radice fieri medicamen-
tum, quod vocetur Lycium. At hoc falsum
esse & à nemine proditum, iam suo loco o-
stensum. Idem mox subdit: Lycium præstan-
tius è spina fieri tradunt, quam & Pyxacan-
thon Chironium vocant, quales in Indicis ar-
boribus diximus, quoniam longè præstantissi-
mum existimatur Indicum. Coquantur in æ-
reo vase ferè per triduum, iterumque exem-
pto ligno, donec mellis crassitudo fiat. Adultera-
tur amaris succis, etiam amurca & felle bubulo.

*Pyxacan-
thi Chiro-
nia.* Spuma eius ac flos quidam oculorum medica-
mentis additur. Reliquo succo faciem purgat, &
psoras sanat, cerosos angulos oculorum, veteres-
que fluxiones, aures purulentas, tonsillas, gin-
givas, tussim, sanguinis excretaiones, sabæ ma-
gnitudine devoratum. Aut si ex ulceribus fluat,
illicum, thagadas, genitalium ulcera, attritus, ul-
cera recentia ac serpentina ac putrescentia [in na-
ribus Dalecham.] vt & clavos, & suppurationes.
Bibitur & à mulieribus in lacte contra præfluvia.
Indici optimi [Diosc. non Indici] differentia, gle-
bis extrinsecus nigris, intus rufis, cum fregeris,
citò nigrescentibus. Astringit vehementer cum a-
maritudine. Ad eadem omnia utile est, sed præci-
puè ad genitalia. Hæc Plin.

*Vires.
Faciem
purgat.
Psora.
Tussis.
Rhamni.
Genitaliū
ulcera.
Atroxia.
Clavi.* Sed & Galenus audiendus: Lycion sive Pyxa-
canthon atbor spinosa, ex qua Lycium, quod vo-
cant conficitur, id videlicet medicamentum li-
quidum, quo ad sugillata utuntur, & sedis orit-
que phlegmonas ulcerationesque tum herpetas,
putredines, & ulcera contumacia, & aures pute-
fluantes, & intertrigines ac paronychia. Est au-
tem facultatis exicatoria, compositum ex diver-
si generis substantiis, quas *ερεζογύναι* Græci vo-
cant: altera quidem tenuium partium digerente
atque calida: altera terrestri & frigida, ex qua ad-
strictionem obtinet. Porro hæc qualitas pusilla
medicamento inest: digerit verò & desiccatur, non
parum, nempe in secundo ordine: in calore au-
tem mediis & symmetris proximum est. Proinde
ad varia hoc utuntur medicamine: ut abstergen-

te quidem ad ea quæ pupillas obtenebant, [ad
putredines & Cacoethæ ulcera] ut contrahente
verò, Cæliacis, Dysentericis ac muliebri proflu-
vio adhibentes. Lycium hoc in Lycia & Cappa-
docia plurimum provenit: alterum verò Indi-
cum, ad omnia valentius est. Hæc Gal. qui idem
1.4 c.4. *κατὰ τὸν δὲ* de Lycio loquens: Non ob-
scurem esse puto, inquit, Indicum Lycium à me-
dici, non hoc quod apud nostros populos prove-
nit.

Cornar. verò ut monebamus, quæ in Diosc. de
Indico Lycio habentur, fieri ex frutice Loranthi-
de, penitus suppositum esse iudicat, & de Lon-
chitide herba illuc translaturum, de qua idem Diosc.
l.3. agit. Officinæ hodie nonnullæ Lycium ha-
bent, sed unde collectum, aut allatum, ignotum
est ferè, inquit Cornar. etiam his qui materias
medicas important, ut qui vix appellationum
aliquam cognitionem habeant. Nasci autem & in
Italia in Ligurum montibus Pyxacantham, unde
Lycium rectè fiat, quidam tradunt, de quo mox.
Quide aromatibus Indicis scripsit, narrat Ly-
cium ab Indis vocari Cate: fieri è ramis arboris
Hæchie, minutim concisis, elixis, coctis, cum
farina Nachani succo mixto, & in passillo tabel-
lasque formato. Arborem verò Indici Lycij po-
stea describemus ex Garcia. Lycium Indi vocant
Græci quoniam Indicum nomen non satis nove-
rant, pro Care principio quidem Acanthon no-
minarunt: Et quia in Lycia & Cappadocia ea ar-
bustula Buxi folio est, Pyxanthum appellarunt,
teste Dale. arboris Indici figuram ignorantes,
quæ Tamarisci folia habet, aliàs spinosissima, ut
postea specialius patebit. Nunc Lycij differentias,
quæ eo nomine hoc sæculo innotere tradamus,
incipientes à Gallico.

LYCIUM GALLICUM.

*Lycium Gal-
licum.* Lycium Gallicum spinis
rigidissimis horret
Oxyacanthæ Mat-
th. similibus, circa
quas flores parvi, Flores.
multi simul, ex
brevibus pedicu-
lis, quibus succe-
dunt bacce, quæ Bacce.
maturæ sub pelli-
cula continent se-
mina oblonga, po-
lita, striata, exicca-
ta bicocca & tri-
cocca apparent: Sapor.
baccis Spinæ Bur-
gundicæ sic satis
similes, amare val-
de. Lugdunum
adferuntur nomi-
ne Grani in Indis, Grana
flor. folia.
Hæc Plin. Lycium Dalecham. describitur Spina Dalech.
tres cubitos alta, cortice in cinereum pallescente, Cortice
radicibus multis lignosis, aculeis foliosis, fructu
Piperis magnitudine, nigro, adnexo brevi pedi-
culo, nunc triangulo, nunc quadrangulo, nunc
cordis

Jordis figura, pro nucleorum numero : è cuius fastigio pilus duplex subtilissimus eminet, gustu adstringens & valde amaro. Baccis ad tingendum triticum aureo colore infectores utuntur, easque vocant Tinctorium granum, *Graine à teindre*, aut flavum granum, *Graine jaune*, aut Avenionense granum, *Graine d'Aignon*. Ex eo quod de Lycio Diock. prodidit nimirum *Ex Diock. rads tei-xas*, flavos reddere pilos, movit Dalechampium ut crederet, quod & multi asserunt, verum Lycium, quamvis hæc planta non sit, cuius succo in Offic. utimur, eodem effectus tamen præstatum, quos veteres suo Lycio tribuunt. Eiusdem Dalech. figura ad plantam siccam secta, in qua contrahuntur folia. Baccæ etiam procudubio erant sicæ, quæ ita angulose appiçtæ. Solum fuerat advehi Lycium ex Lycia, verum quid sit hodiè norunt perperuci, inquit Adver. Est in Provincia Narbonæ plerisque locis arbuscula [Lycium siue Pyracantham Narbonensium vocant] Oleæ syl. similis, Arbuti magnitudine, foliis Oleæ, sed brevioribus, rigidioribus, rotundioribus, minoribus, caudicis foliorumque viridi, obscure, saturiore, colore subulvo, spinis crassis æq. rigidis, præduris. Baccæ sunt ut Phylireæ maiores, sed rotundiores quàm Oleæ, succo subenbro, Oleaginoso, uti Phylireæ: qui amarus, ingratiissimus, accensus cum strepitu quodam flagrat, extinetus rubet. Hanc, tamen præ se undique refurat Lycium, tamen non auderemus asserere eandem esse. Id tamen audemus dicere, vix maiori posse vsurpari commodo Lycium, quàm illud nostrum: & posse longè propius, aptiusque subditi quàm Amuream: habet namque vires digerendi quædam cum astringitione. Quod si non sit Lycium, fuerit sanè species Oleæ sylvest. cuius Amurea omnium præstantissima vice Lycij est. Valde putamus Matthiolum hic iconibus abuti, sed & Arguillare etiam & aliis doctioribus vera momentulis conviciari. Confiderentiaque peritiam hæc conveniat cum Lycio à nobis descripto & depicto: an verò illa quam eodem Advers. Paliuri alterius peregrini nomine describunt his verbis: Quædam spinis horrida, foliis Oleæ minoribus, baccis nigris, tricoctis, Smilacis, gravidis, succo sulvo, tinctura apto, prægrandibus, Berberidis modo, granis ternis, sed minoribus, oblongis, gustu subacri, cuius hic picturam damus, non procul Montpelio, quæ itur ad securiginem Lani amnis, secus ripam & propè viam multa. In qua sanè descriptione multa sunt, quæ cum nostra conveniunt, excepta comparatione illa foliorum cum Olea. Figura sanè quam ponunt Adv. pro Paliuro 2. peregrino satis quadrat cum nostro Lycio, quamvis foliorum serratura non addit, granaque angulosa non appareant. Vix enim putamus virentia ita angulosa esse, ut sicca, nisi fallat memoria. In icon. Lob. p. 279. errore ut existimamus Typographi pro icone prædicta abposita, nempe Pyracanthæ, quæ etiam posita p. 182. sub titulo Rhamni 3. Dioscor. Nec scimus cur ibi etiam ita vocetur, quum in Advers. Pyracanthæ dicatur, nisi & is sit error Typographicus.

asserunt, sine enim purpurascetes & ferè nigra: semina in baccis ad Berberim accedunt, breviora tamen lucida, polita, colore subulso, aut ex spadiceo in nigrum vergente, penè triangula, inter ea quædam sulcata: saporem amatum non deprehendimus, sed aliàs ingraturum: Quædam etiam baccæ apparent angulose: an verò virentes tales, sint nescimus: Pos-

strema Matth. figura id non demonstrat. Fortè succo & carne humidior exsiccata, à granorum intus positorum siue & figura tales apparent, ut hinc dicat Anguil. ad Tithymali fructus accedere. Nihil tamen asserimus. Qui viderint plantam virentem, explicent. C. Bauh. apud Matth. putat esse Lycium 1. Cæsalp. & Brassavolz, cuius icon ex Matthioli. proposita falsa est, nec meretur nomen Lycij primi, tantum abest ut Brassavolz sit & eundem: ac multo etiam minus Cæsalpini, cuius Lycium suspicamur esse Pyracantham Lob. de quo diximus alibi. Idem C. Bauh. & Lycium 2. apponit sub alia figura quod & Italicum vocat.

Cæterum ut Galli suum, sic Itali suum quoque Lycium celebrant, atque adeò melius censent. Sic enim tradit Matth. Lycium medicamentum Officinarum adulteris non vacat: hoc ævo ex Lycia ad nos non importatur: verum tamen & in Italia Lycij arbor nascitur: quandoquidem (ut Brassavolus testatur) in Liguria Alpibus frequens illa visitur. Eadem & in Dalmatia provenit, unde nuper eius ramuli baccis onusti mihi allati fuerunt: quippe (ut mihi retulerunt) via, qua ex Zaraitur Nonam, ubique virefcit. In com. cum magnis fig. Lat. & Ital. ait Licij plantam, cuius iconem dat, sibi missam à Baptista Balisto Dalmato Myropola: Sed revera plantam ipsam vivam à se nusquam visam. Cæterum quamvis censet vitiligator quidam, eam fictitiam potius, quàm veram esse Licij plantam, se tamen, cum Lycij historiam omnib. ferè notis illam representare videat, eam ex commet. suis eruendam consultum non duxisse, quotiesque alius compareat, qui ex Lycia, vel Cappadocia veriorè Lycij plantam ad nos asserat. Haberi quoque aliam quandam plantam, quæ non parum Lycium æmuletur. Hanc primum Verona ad se missam à Fran. Calzolari, cuius & imaginem exhibet, ut de ea quoque aliorum sit iudicium. Lycium Atab. Habbadh, Hadad, Kilulem siue Felzakurag vocari. At pace Matthioli dixerimus, icon, quam fictitiam apponit[ut is non negat, merebatur quæ ex commentariis suis erueretur cum aliis quamplurimis fictitiis: res docendæ, & vivis imaginibus representandæ, quantum in nobis est, non signenta, non excogitate larvæ, ut ipse non parum sæpè scitavit. Lycium Italicum verum sit an non, nihil refert, modò talis exhibeatur, qualis est, & pro Italica. Qui Itali-

Scorina.

C. Bauh.
Lycium.

Lycium 2.

Lycij arbor.
Locus.Alia Lycij
similis.Arab.
Matth. sine
quæ multæ
icones.

LYCIUM ITALICUM

ANTE plures annos accepimus à D. Cor-
tuso baccas similes baccis Lycij Gallici, cum
inscriptione Lycij ex moræ Baldo: colore tamen

cam dicit, non Lycium vel Cappadocicam dicit. Cantius sanè Cumer. immò & fidelius in sua epitome Matthioli illam omisit, Lyciique Italici titulo alteram genuinam apposuit cum hoc lemma: Planta est aculeata, Pruni sylv. faciem referens, minoribus tamen foliis: flores mittit candidos, è quibus baccæ gignuntur, Ligastri ferè similes, sapore aserbo atque astringenti, è quibus succus exprimitur.

Flor.

Petrum Lycium hodie agnoscunt. Matth. ca. 18.

Sed Anguillaram Matthiolum castigantem audiamus. Verum, inquit, Lycium hodie non cognoscitur: planta quæ pro eo demonstratur non convenit. Effigies quæ missa Matthiolo Lycij provenientis in Nona non est vera: folia ei non sunt Buxi, quamvis parva, sunt enim tenuia, & potius similia Pruno sylv. Fructus non similes Piperi sed potius Thymalo, non multi simul, sed raris non avari: cortex non pallidus sed potius niger: spinosus quidem est. Eam plantam non convenire cum figura Matth. clarum erit iis qui iter suscipient versus Zaram & in Italiam per sylvam dictam Legnano propè Marano & Rivoli Veronensium & alia loca. Nullam etiam spinam invenio quæ conveniat cum Lycio secundo ciusdem. Hæc ille. Et sanè dubium non est, ficticiam esse, ut dicebamus. Miramur tamen Matthiolum fateri à se nunquam visam plantam, & missam imaginem à Baptista. Cur riguit ei cum honorem denegavit reperta raræ plantæ? cur scripsit sibi alatos ramulos baccis onustos, si verum non erat? Mendacem oportet esse memorem. Aut cur illos non conserebat cū sua icone? Aut cur hic saltem morem sibi consuetum neglexit, accommodandi iconem ad descriptionem Diosc. Denique cur loco citato ex soli icone visa invenitur in sui similes, dicens: maximam tūm seplasiaciorum tūm etiam Medicorum incuriam ac negligentiam esse in iis exquirendis, quæ ad artem medicam spectant? Est sanè. At longè maior ac perniciosior est temeritas eorum, qui, quo dolo, quæ arte id possint, satagunt fingere nova, applicare veteribus, urista soli invenisse, hæc non nescisse videantur, qui mos Matthiolo propemodum solemnis fuit, quod equidem dolemus. Sed veritas non tacenda, ut tandem studiosi, quos stupites ille putavit, & fore fortè prævidit, falli desinant, habeantque eius imitatores quem spectent, ac in hoc etiam si velint, admirentur: maximè quando advertent, eundem suum magistrum, tam vastè scivisse lectoribus suis scum facere in post. Com. Lat. & Ital. cum magnis figur. mutata priore illa sua icone fictitia, cuius folia planè Buxæ ad Diosc. verba effinixerat, ut Buxum potius, quàm Lycium dixisset, si absconditæ fuissent spinæ. Et quoniam in Diosc. etiam legitur fructus *oxyris*, is ut egregius plantarum plastes, densè aggestas simul plurimas baccas affinixerat & appinixerat. At nunc aliorum monitu vel proprio pudore cautior, si non melior, factus, aliam excogitandam figuram censuit, non urantè, ex Diosc. sed ex sui castigatori Anguillaræ verbis & monitu, folia pingi curavit minus *ovata*, rariora, tenuiora, atque uno verbo, minus Buxæ: & fructus præterea triquetros: addens insuper ceu opus quoddam supererogationis, ac superpondij loco figuram secundam. Bellam sanè verè Palinodiam. Hic optasemus aliquis eius glossator aut patronus, si potuisset, defendisset, aut quod debuisset, hunc suum ei exprobrasset, ne studiosi rei herbariæ his vel toties deciperentur. Nos ex eodem Matth. proponimus iconem secundam, ut satis congruam, & ramulum primæ salustissimæ. Itémque

Ad Matth. mibi
ex consuetudine
græcè de-
scribitur.

addi curavimus hac iam Lycij montis Baldi.

Sed nec Dod. absque virgula censoria abeat: Is quippe, ut olim, ita in postremis suis ficticiam Matth. iconem proponit, afficit etiam truncum & radice sibi nunquam visis. Lycium vocat simpliciter & *oxyris*, dicitque *oxyris* Theoph. id est, Buxum Alsinum. At quis Oedipus hoc ei arcanum detexerit, ut tam liberè pronuntiaret, equidem nescimus. Possit tamen fortè esse, sola coniectura est, ex nominis affinitate & spinis. Spinosum enim *oxyris* facit Theoph. quantum huius & alio loco meminemus. Idem Dod. in post. sua hist. Lat. ad Anguillaræ aliorumque sententiam accedit, qui volunt Pyxantham Matth. non esse legitimam.

Tab. modè Buchedorn simpliciter, sicut & Lycium, ut in icon. dicit: modè Lycium italicum, Welschcn Buchedorn. Is duas postremas figuras Matth. habet. Lycium Alpinum exprimit prior Matth. icon apud Hist. Lugd. & Lycium italicum posterior eiusdem. Ita habes duas pro una.

Camer. Buchedorn vocat: is unica figura contentus addit tamen quoddam velle esse Lycium.

Nascitur quoque eodem teste, copiosum in agro Tridenno, circa arcem de Gresta saxosis locis. Provenit & in aliis quibusdam Italiæ similibus locis. D. Cortusius nobis semina vel baccas misit cum foliis quibusdam, nomine Lycij montis Baldi: quæ satè Montbelg. non proveniunt.

Vbi legitimum Lycium non sit ad manus, nihil prohibet, inquit Matth. quin hoc eius vice succedere valeat. Astringit, cohibet, roborat, siccit, & reprimat. Et succus è baccis à me extractus hæc omnia bellè præstat.

LYCIUM CRETENSE, SIVE BERBERIS CRETICA.

Lycium Cretense baccæ differunt à Lycij Gallici baccis: non enim sicæ monstrant angulos, nec eriam sunt amaræ. Differunt etiam à baccis quas à Cortusio ex Italia accepimus: sunt enim tales, quæ passuas Corinthiacas di-
as referant pellicula sua corrugata, argumento recentes succo referas fuisse. Madefactæ chartam purpureo ac violaceo eleganti tingunt. In iis grana sunt minora, nec ita lucida, ut in Lycio Cortusiano. Folia quæque differunt à Lycio Gallico, sunt enim angustiora, oblonga, & circumscriptiōne ovata, nec in longiusculum pediculum, ut illa, desinentia. De hoc ad nos scribit Cl. & peritiss. Cydonia Cretæ medicus, Honorius Bellus: Mitto semina Lycij *λυσία* vocati, cuius descriptionem aliàs Cl. Zuingero & Clus. dedi, sub his verbis: frutex est ad quatuor aut quinque cubitos altissimus, totus spinis horridus, spinæque tres simul (ut in Berberi vulgari cernuntur) referens: folia

habet

habet parva, ad buxi foliorum formam accedentia, leniter ferrata, flores copiosos, luteos, instar Paliuri, sed minores, quibus succedant fructus aliquantulum longi, ut berberis fructus, coloris autem nigri, saporis inter acidum & dulcem medij, in quibus vel unum vel duo granula continentur. Cortex ligni non lavis ut Berberi, sed asper & pallidus est: materies ligni lutea, atque radix ipsius elegantissimo luteo insitit: oritur in altissimorum montium convallibus: dicitur autem à Berberi, cuius folia maiora sunt, & fructus racematum nascuntur. Legitimum verò Lycium non est, quia fructus neque rotundus ut piper, neque amarus est. Propterea potius vocanda erit Berberis alpina aut montana, quam Lycium, quemadmodum Sylvester Todechini censet, qui hunc fructum frequentissimum in Libano monte etiam invenit.

Ceterum duo alta Lycij genera hic reperiuntur, quorum unum maxime historici convenit, id etiam in Libano monte oritur, cuius cum ad manus neque femina, neque rami sunt: idem de ipso in praesentia verba non facio. Alterius verò ramuloscos simul cum eius fructu nondum maturo mitto: vocatur Petra Amygdala, licet eum amygdali nihil commune habeat: fructus est duorum aut trium cubitorum altitudinem assurgens, densus, folia parva firmaque ferens, spinis totus plenus est, & fructum rotundum ferme parvum ut piper habet, cum ad maturitatem pervenit, ingentem radicem lignosam est maxima, eaque firmissima. Hebraei ex huius fructu elegantem luteum colorem parant.

An Rauvolfi lib. 2. cap. 2. de plantis Libani, Lycium incolis Zaiou. Item lib. 22. Lycium peregrinum frutex inter Raman & Toppe, cuius succus interdum reperitur in nostris officinis: & cuius meminit Propheeta David Psal. 38. sub nomine Hadhadi. Et sub finem lib. 4. figurat proponit sub titulo Lycij Dioscorid. & Hadhadi Arabum, quam figurat & nos proponimus, non audemus tamen pro certo asserere Rauvolfi. Lycium esse Creticum. Non enim describitur R. uolfi. nec Cretici partes omnes vidimus: appropinquamus tantum Cretici folium & granum.

LYCIVM QVORVNDAM, FOLIO Myrti Tarentinae aut Buxi.

Frutex est spinosus, multas ab radice virgas proferens, cubitales, saepe numero ampliores, rectas, pulchras, tenues, rubentes, multis ramulis praeditas, qui in acutum spinam plerumque desinunt, tamen alios hinc inde sparsos aculeos habeant, breves interdum & infirmos: nonnunquam verò oblongos, firmos, & nulis folijs obfisos, ut in Rhamno primo. Folia nullo ordine digesta, Spini, sed multis breviora, Myrti Tarentinae aut Buxi quodammodo emula, gustu lenta & cum aliqua aciditate mordicantia. Eius nec florem nec fructum videre contigit: nam Novemb. & primo distaxat Vere, aliqua ex parte folijs vidualum hunc fructum invenit inquit Clusius, qui dubitat quoniam hic frutex referendus sit, atque tradit esse tamen nonnullos qui ad Lycium referri debere putent, Castellani *Tamiris* sive *Tamurex* vocati. Hist. Lugd. tradit pinxille Lob. Lycium Hispanicum quod Clusius descripsit. At nos figuram Lycij Hisp. Lob. non referimus ad hanc plantam, sed ad Rhamnum, Clusius.

Apud Complutum, aliusque Castellae veteris locis, & Baetica parte, quam vulgò Extremado-

Tom. I.

rum vocant, circa fluentes & declivibus locis, quae hyeme abundant nascent, observavit Clusius. Idem at Castellani scoparum usum praebere: componi etiam in fasciculos pittorum fornacibus vilius: calcificandis idoneos.

LYCIVM GARCIAE, SIVE CATE.

Arbor ex qua succus Cate extrahitur, autem Garcia, magnitudine est Fexami, folio minuto Erica vel Tamarici simi lineae, perpetuo virente: Florere autem, sed fructum ferre negant: multis spinis horret: materies ligni robusta, dura, densa, ponderosa, nec ut aiunt ptrederini obscurior, si ve folijs exponatur, sive aquis immergatur. Porro succi extrahendi haec est ratio. Ramos huius arboris minutim concisos elixant, deinde contundunt, postmo dum cum farina Nachedi (seminis est nigra & minuta sapore, scabulis conficiendis panib. apta) & eiusdem nigri ligni, quod istuc nascitur, scobe, interdum etiam sine eo) pastilli & tabellae formantur, quas in umbra siccant, ne Solis ardore earum facultas evaporet.

Cate in omnibus ferè locis Indiae, in Malacca Cato. Quod verò hoc nomen Cate aut paululum immutatum apud Arabes, Persas, reliquasque Asiae nationes obtulerit: in causa esse puto, quod maxima pars illius in Malacca regno absumitur, ubi idem nomen obtinet. Incolae eius arboris Haechus & Lignum Semper vivum nuncupant. Eximat autem idem Garcias hoc Cate nihil aliud esse quam Gracorum & Latinorum Lycium. Propter vires, n. & extrahendi modum, indicum Lycium praefertur à Diosc. Plin. & Gal. quorum verba antea protulimus Vocata. est Lycium à Graecis, ut dicebamus, quoniam in Lycia primum inter Graecos eius usus repertus sit, optimūque istuc nasci eo tempore censerent. Praefertur etiam Indicū ab Avic. & Serap. quid Hadhadi appellant, ut dictum. Sed merito Garciae opinioni se opponit Clusius quod Diosc. Lycij folia Buxi habeat, & pusilla sit arbor. Itaque longè alia sentenda est, quam ea quae à Garcia describitur. Tamen non satis sibi consistere videatur Diosc. in Lycij descriptione, si quod postrema capius de Lycio pars, Dioscoridis sit.

Ceterum de quo hys agitur Lycium plurimum nascitur in Cambaya, teste Garcia, praefertur Baçim Manora & Daman, urbibus Lusitaniae Regi parentibus. Provenit etiam in continenti Gox, aliisque plurimis locis, sed non tam abundanter ut supra enumeratis, è quibus meremonij gratia exportatur magna quantitate in Chinaram regionem. In Arabiam verò, Persiam, & Corasone, medicamenti causa, & pauca quantitate. Magna autem copia in Chinaram regionem & Malacam deportatur, quoniam in masticatoris plurimus eius cum Betre est usus. Indi quippe ad gingivarum mollesicationem & relaxationem medicamento ex Betre, Arca & Cate composito plurimum utuntur. Neque tantum optimū est medicamentum ad confirmandas gingivas & desiccandum & constringendum: verum etiam ad alvi profluvia curanda, oculorumque dolores tollendos, in quibus plerumque optimo cum succulsi usum se esse testatur idem. Ex ligno eius, propter dunticem & pondus, pistilla pirantur degummandae Orizidonea in mortariis ligneis, sex palmos in ambitu continenibus.

Recentiores quidam è Periclymeni succo succedaneum eius parant. Sed si Lusitani pharmaceuti. copulae ac infiores in conquirendis legitimis medicamentis diligentiores essent & huius & alia-

F

Descriptio

Folium.

Fructus cati

Spina

Atueriet.

Succi extrahendi

ratio.

Cato

Lignum

semper vivum

in

Lycium

indicum

Lycium

Non esse

Lycium

Diosc.

Garcia

reprobi

Vites & L.

Lux

Dumetum

laxitudo

Alsi pro

fluvia

Oculorum

dolor

Ligni & succi

rum desideratarum copia classe regia in Lusitaniā, & inde in alias nationes deferri possit.

LYCIUM INDICVM ALPINO
PVTVM.

Lycium Indicum.
Lecus.
129.
Descriptio

Spina.
Folia.
Flores.

Fructus.
Sapor.

Lycium Aegyptiacum.
adulterum quale.

Non esse Lycium verum.

Vites & vites.

HACTENUS post tot nationum, tot autorum, etiamque nostram fatigentiam, nondum constat, quodnam verum & legitimum veterum sit Lycium, singulis suum, quod ad illorum Lycij vires quodammodo accederet, pro eo obtrudentibus, tandem prodit Alpinus, qui, ut ille quondam Philosophus, cum suo *Evangelio*, a se legitimum Lycium inventum ratus, in hac prorumpit verba: Verum Lycium Indum tibi prodam: quem fruticem longè ab Alexandria civitate supra ripas rami Nili Calig vocati, decem millia passuum invenit: quem incolæ *Vezeg* appellant. Est is frutex multis tamis rectissimus, ab radicibus multis, duris, lignosis, oblique descendentes, longitudine tium cubitorum & plùs observatis, sursum affurgens ramis: spina acutissima & longè multaque insunt, quarum quædam foliolis vestitæ spectantur. Folia verò huiusce fruticis sunt Olivæ similia, iis tamen candidiora & augustiora vel minus lata. Flores Agihalid planè similes habet, quippe parvos albos, Hyacinthi orientalis forma & magnitudine æmulos, à quibus fructus nigri parvi producuntur, Ebuli fructibus potius similes, læves, gustu amari & astringentes.

Quamquam verò in Ægypto multa Lycij copia circumferatur, tamen necire se fatetur, an ex hoc illud frutice conficiant, quando neque hanc plantam copiosè ibi provenire noverit, neque sciat illam esse notam. Siquidem Lycium ab illis usitatum falsum ac adulteratum esse arbitrat. Huc autem succum, qui ex Arabia locis asportatur, durum esse, exterius nigrum, & Acaciz succo valde similem. Fractum intus colorem Aloës præ se ferre, odore obscuro, non ingrato, sapore subdulci, astringente, nullius amaritudinis participare: viscosum esse, digitisque contrectatum adhærere, unde colligit, haud esse verum Lycium, præsertim cum neque amaritudinem habeat, neque igne succensum rubescentem edat spumam, ut de vero Lycio traditur. Quapropter quod ante Categoricè affirmarat, nunc dubitat, an sit Lycium Indicum Dioscoridis, quod tamen & in titulo fecerat. Sed nec experiri se potuisse tradit succum, qui pro Lycio circumferatur. Ægyptios inter calidum & frigidum medium constituit, sed supra primum gradum sicum, stipticum: proinde, inquit, in omnibus ulceribus

AGIAHALID ÆGYPTIVM FOLIO
BVXI: AN LYCIUM?

ET huius historia Alpino accepta ferenda. Arbor est, quæ in medio cuiusdam Eunuchi Turcæ viridario, quod parum ab æde Veneti Consulis distat ex Æthiopia asportata, magnitudine Pyri sylv. ramis raris non multis, in rectum aequaliter elatis, ordinatim acutissimis multis spinis obita, folia ferens Buxi proxima, latiora tamen, pauca, rara, singula, bina aequalibus interstitiis adnata. Flores habet paucos albos, Hyacinthi Orientalis floribus similes, sed minores, à quibus prodeunt fructus nigri Ebuli similes, gustu subamari & astringentes. Folia gustum acido sapore ferunt, cum aliqua astringente. Huius arboris foliorum usum ad pueros vermibus vexatos, in Æthiopia andiviti esse familiarissimum. Dubitat verò an hæc possit esse Lycium Diosc. Sed hæc ob stare videntur, quod Lycium Diosc. frutex potius sit quam arbor: præterea foliis densis describitur, non raris: nisi *ad unius folij densitatem referre voles*, quod possit. Nihilominus tamen adhuc dubitabitur. Nec intelligat quis facilè illa Alpini verba, quando solia dicit singula, bina aequalibus interstitiis adnata: nisi forte error sit typographi, & legendum: bina singulis aequalibus interstitiis adnata, ut figura ostendit. Ita dubius abt nobiscum lector, nesciens adhuc, quodnam sit verum & legitimum Lycium veterum. Nos viam patefcimus inquirendi, conferendi, decernendi.

Certiora aliquando docebit posteritas.

HISTORIÆ
UNIVERSALIS
PLANTARVM
LIBER SEPTIMVS.

669

DE GLANDIFERIS ET HIS QVODAMMODO
ACCIDENTIBVS,

PROxiMUM à baciferis locum dabimus glandiferis, quæ & ipse quondam in honore fuisse, cum adhuc necessitati parere non voluptati docerent mortalium vitiis, nutrices inopis ac fera sortis. Nunc quando Cerevis dona, largaque frugum mæstis omnem ferè populum terrarum, & tam pomifera, quam baciferæ arbores necessario alimento delicias huminifere docuerunt, aut mitioribus etiam succis per se voluptatibus asserere aperuerunt, quidam illarum homines esse desinere, ut in sanum eaderent saginam, quamquam & alios haud dissimiles altero & succedanea adaptione nulla necessitate asseriverunt, ne esset in illo genere quidquam, cuius non aliquam partem & sibi manciparet venter. Glandes quoque inter poma numerari non possunt, teste Plin. Quare in sua natura dicantur.

DE QVERCV ET ROBORE IN GENERE.

CAPVT I.

F RUSTRA de aliqua re tra-
ditur cuius auctor nomini va-
riantes antores ambiguitatis la-
bim impellerunt. *Quercus* in ge-
nere quidem *Quercus* putatur:
ad Prisci Græci quodvis genus
arboris *Quercus* appellatione intellexerunt: ut &
Latini Glands nomine omnem fructum com-
plexi sunt. Sed omisiss cæteris significationi-
bus, *Quercus* acceptio in angustius, hodiè con-
tracta, arborem omnem glandiferam tantum
significat, & potissimum *Quercum*. Glandem
quoque, inquit Plin. quæ propriè intelligitur,
ferunt Robur, Quercus, Eculus, Cerrus, I-
lex, Suber. Sed glandiferas arbores una vo-
ce comprehendi posse negat Latino sermone,
quemadmodum Græco potest fuisse *Quercus*, &
antiqua voce Saronis, à quo Saronicus sinus, o-
lita Querno robore redimitus, unde nomen,
ita Græcia antiqua appellante *Quercum*. *Sa-*
ponides quoque Callimachus in hymno ad Io-
vem *Quercum* vocat: ubi aperte ab inter-
prete *Quercus* exponitur, *ἐξ ἧς τὸ σπονγίον ἐκ σπονγί-
ων τῶν φαιών ἔχον. Σαπονίδες ἐκ νιμφῶν* Etymo-
logico, arbores cavas alias significat. At Ga-
za apud Theoph. cum in huius historia non
parum nobis erit negotii, novas nobis inlicit
curbas. Is passim in huius versione *Quercus* sive
Quercus vocem Robur convertit, quâ uique
appellatione omnia *Quercum* genera com-
prehendi posse putabit, non sine errore, ut pu-
at Dalech. cui Robur una tantum species vi-

Tpm. I.

detur ex multis, quæ *Quercus* generi subiectæ sunt. Non itaque dubium esse videtur *Quercus* nomine universè quidem omnes arbores propriè glan-
diferas, tam à Theoph. quàm à Diosc. compre-
hendi: Sed quæ vox Latina ei sit substituenda, ambigitur, *Quercus* ne an *Robur*? Es-
to *Robur* inter *Quercus* differentias recenseri, ut
ait Dalech. Id autem sit à Plinio. At ideni-
tæ *Quercum* cum *Robore* inter eiusdem speciem
numerat: ut utraque pariter & generis & spe-
ciei locum tenere videatur: *Robur*que loco
generis usurper. *Quercum* vulgus imitatio plati-
que, sed quo antore?

Nos itaque quia multa de Quercu dicturi sumus ex Theoph. ubique *Quercus* vocem retinebimus, ne forte fraudi simus autotri. In cæteris verò, modo Quercum, modò Robur, prout videbitur vel nobis, vel aliis, loco generis ponemus, sed vulgus & ipsi imitari, (ne quid novi sapere velle videamur) Quercum magna ex parte loco genericæ vocis usurpabimus.

[illegible]

Δρυός.
Genera sing.
m. 6.

Verbascum?
Agreste.

Differenz

Elymodry. tē legendum *ἐν τῷ ἰδίῳ* ut infra, Etymodryn.] vo-
cant. Quod idem & in ceteris faciunt. At Idæi in
has species dividunt: Hemerida, *ἄγιλος*, *πλατυφύλλον*,
ἡμισφύλλον. *Phagus*. Haliphloeon vocant. Græcè: *ἡμισφύλλον*, *ἀγίλος*, *πλατυφύλλον*.
[*ἡμισφύλλον* & *ἀγίλος* ἀπὸ τῆς ἡμισφύλλου. Omnia qui-
dem fructifera sunt: sed dulcissima glans Phagi,
uri dictam: proxima Hemeridis: deinde *πλατυφύλλον*: quartò Haliphloeus. *ἄγιλος* glans om-
nium amarissima. Distant etiam magnitudine,
figura & colore glandium. Quin & folio, caudice,
materie, totaque aded specie. Hemeris namque
non erecta est, ne clavis, nec excelsa, quippe quæ
corpore in orbem comoso, contorto, ac nodoso,
sinuoloque assurgat: cuius materies robusta qui-
dem, sed infirmior quàm Phagi. Hæc enim robu-
stissima, & minimè putredini obnoxia. Sed nec
ipsa erecta quanquam minis torta Hemeride
[*ἀλλ' ἡμισφύλλον ἔστι τῆς ἡμισφύλλου*. Aldin. & Bas. Cod. Gaza
legisse videtur *ἀλλ' ἡμισφύλλον ἀπὸ τῆς ἡμισφύλλου*,
quem & nos secuti sumus.] Caudice verò cras-
sissimo constat, ut tota quoque ipsa curta ma-
neat. Nam eius etiam planta in orbem comosa
minimè erecta assurgit. At *ἄγιλος* rectissi-
ma, celsissima & lævisissima, materie per longi-
tudinem robustissima, nunquam in cultis, aut cer-
tè perarò nascens. Ab hac proxima *πλατυφύλλον*
proceritas, sed materie ad adificia, dempta *ἡμι-*
φύλλου. Ad cremandum etiam & carbonem fa-
ciendum inutilis sicut & Haliphloeus: ac post illam
teredinibus carieque maximè obnoxia. *ἡμι-*
φύλλου verò crassissimo est & cortice & caudi-
ce, sed fungoso & cavo magna ex parte, ubi ma-
gnus evasent. [Totus hic locus corruptus est in
vulg. exemplaribus. Sic legimus ex Plinio & recipi-
mus: *ἡμισφύλλον ἀπὸ τῆς ἡμισφύλλου* & *ἡμισφύλλον*
τὸ τέλει & c.] Quapropter adificiis hæc minis
apta habetur. Brevi quoque putrescit, quæ arbo-
ris eius natura est, vel à natura hoc ei accidit.
[*ἡμισφύλλον ἀπὸ τῆς ἡμισφύλλου*. Quidam legunt *ἡμισφύλλον*
τὸ τέλει & c.] Et enim arrectis foliis arbor
horrida est. Ideò cava fit. Dicunt quidam hanc
corde folium catere, & in lamine solam tangi, quam-
vis altitudine non excellat. Ideò Acolum quidam,
huius lignis minimè utuntur ad sacrificia. Ergo
secundum ligna. Gailas verò omnia genera ferunt
Sed foliis Hemeridis [Quercus, Gaza.] utilis ad
Coria. *ἄγιλος* verò & *πλατυφύλλον* aspectu qui-
dem similes sunt Hemeridis Gailis, sed leviores,
& inutiles. Fert verò & aliam nigram, qua lanæ in-
ficiantur. Quod autem Sphagnon [sed *ἄγιλος* legunt
doctissimi, pro *ἄγιλος*: Gaza penem reddit. Plin.
panos arentes, muscoso villo canos] quidam vo-
cant, branchiis [βραγχίαις, βραγχίαις alij, *ἄγιλος* alij
ex Plin. id est, musco] simile: sola *ἄγιλος* pro-
fert, canum muscosumque in brachi longitudine
pendens ceu longam aliquam linteum. Nascitur
id è cortice, non ex furculi capite, unde glans,
nec è gemma, sed è latibus supernotum nodo-
rum. At Haliphloeus id nigricans & breve gignit.
Sic itaque Idæi *ἡμισφύλλον* genera distinxere.

Μακεδονίῳ At Macedonius has differentes faciunt. Etymodryn [Veriquercum Gaza, nimis licentiosè] quæ
diviso. dulces fert glandes: *πλατυφύλλον*, quæ amaras:
Etymodryn. Phægum quæ rotundas [sed *ἄγιλος*]. Alpin [Gaza
πλατυφύλλον. Cerrum interpretatur: At Plin. hoc de *ἡμι-*
φύλλου] quam alij sterilem dicunt, alij verò fru-
ἄγιλος. ctum ferre aded intinacem, ut eo nullum animal
vescatur, exceptis suis, ac ne has quidem, nisi
alterius pabuli inopia, ac harum est pleraque
capitis dolore vexari. Materia quoque *πλατυφύ-*

li [hæc enim vox subaudienda videtur ex præce-
dentibus: nec repugnant Scal. Const. & Dalech.]
improba, & dolabrata quidem proflus inutilis:
rempitur enim & labat. Non dolata verò me-
lior, ob id rudi tantum utuntur. Improba etiam
ad cremandum & ad carbonem faciendum: quip-
pe cuius carbo omninò inutilis, exilit enim &
scintillariorum tantum officinis compendio.
Nam cum cessante statu protinus extinguitur,
parum absumentur. Has igitur *ἡμισφύλλον* differentias
constituunt tum Idæi, tum Macedones apud
Theoph.

Plinius etiam specialius differentias ex hoc lo-
co declarat, & explicat etiam sem abolvit. *Differe-*
Genera inquit, Glandium multa. Distant fructu, *ntiam*
situ, sexu, sapore. Namque alia Fagæ glandi fi- *Pin*
gura, alia Quercæ, & aliis lignis: atque inter se
quoque generum singulorum differunt. Præte-
rea sunt aliquæ sylvestres, alia placidiores, quæ
cultæ obtinent. Item etiam in montosis planisque
distint: sicut & sexu mares & feminae. Item sapo-
re. Dulcissima omnium Fagi. Genera distinguere *Fagus*
non datur nominibus, quæ sunt alia alibi. Quippe
cum Robur Quercumque vulgò nasci videmus,
Esculus non ubique. Quarta verò generis
eandem, quæ Cereus vocatur, ne Italia quidem
maior ex parte notam esse. Distinguemus ergo
proprietas naturæ, & ubi res coget, etiam
Græcis nominibus.

Glandem quæ propriè intelligitur, ferunt Ro-
bur, Quercus, Esculus, Cereus, Ilex, Suber. [o-
mittit hic Haliphloeon, quam postea memorat.]
Continetur hispido Calyce, per genera plus mi-
nus eadem complectente. Folia præter Ilicem gra-
via, carnosa, procera, sinuosa lateribus, nec dum
cadunt flavescencia, ut Fagi, pro differentia ge-
nerum breviora vel longiora. Glans optima in
Quercu atque grandissima, mox Esculo: nam Ro-
boris parva: Cereus tristis, horrida, eclinata ca-
lice, ceu castaneæ. [Theoph. dulcissimam in Pha-
go atque grandissimam, mox Hemeridis: *πλατυ-*
φύλλον parvam, Cereus amarissimam dixerat.] Sed
in Quercu alia dulcior molliorque semina: ma-
tis spissior. Maximè autem probantur Latifolia
[Phagi Theoph.] ex argumento dicta. Distant
autem inter se magnitudine, & cutis renitate.
Item quod aliis subest tunica rubigine scabra,
aliis protinus candidum corpus. Probat & ea,
cuius in balano utrinque ex longitudine extrema
[longitudinis extremo. Th.] lapidescit dutitia.
[Id accedere glandi maris Phagi & Haliphloeus,
tradit Theoph. nunc in cute, nunc in carne: sed
glandem non commendare.] Melior, cui in corti-
ce, quàm cui in corpore, utrumque non nisi ma-
ri. Præterea aliis ovata, aliis rotunda, aliis acutior
figura. Sicut & color nigrior, candidiorve, qui
præfertur. Amaritudo in extremitatibus, media
dulces. Quin & pediculi brevitates proceritasque
differentiam habet. In ipsis verò arboribus, quæ
maximam fert, Hemeris vocatur, brevior, & in
orbem comosa, & lique ramorum crebris cavata.
Fortius lignum Quercus habet & incorruptius:
tamosa & ipsi, procerior tamen & crassior cau-
dice. Excelissima autem *ἄγιλος*, incultis amica.
Ab hac proxima Latifolia proceritas, sed minis
utilis adificiis: atque carbone dotata [adificiis
lic de Cereus & Alpi Macedonum id tradat.] viri-
dis obnoxia est. Quamobrem solida utuntur car-
boni, arariorum tantum officinis compendio
quoniam desinente statu, protinus emoriens, fax-
pitis recoquitur: ceterò plurimis scintillis. Idem è
novellis

novellis melior. Acervi confertis taleis recentibus luto caminatur, accensaque strue contis pungitur durefcens Calyx. [Corium seu tegumentum lutoſa cruſta, Dalec. Hoc fieri Theoph. vult, ut excutata flamma omnia corripiat.] atque ita ſu-
dorem emittit. Peſſima & Carboni & materie Haliphleos dicta, cui craſſiſſimus cortex atque caudex, & plerumque cavus fungoſiſque. Nec alia putrefcit ex hoc genere, etiam cum vivit. Quin & quamvis altitudine non excellat: ſulmine ſapifi-
ſimè igitur, hinc Virgil. Eclog. i. cecinit:

De caelo & aſtas memini prædicere Quercus.

Ideòq; ligno eius nec ad ſacrificia uti ſas Eidē rarō glans, & cum tulit, amara, quam præter fueſ [de Cerri glande hoc Theoph.] nullum attingat animal, ac ne ex quidem, ſi aliud pabulum habeant. Hoc quoque inter reliqua neglecta religionis eſt, quod emortuo carbone ſacriticatur. Glans Fagea ſuam hilarem facit, carnem coſcibilem ac levem & utilem ſtomacho. Ligna ſuam anguſtam, compa-
cta & minimè laxa curie [niudam, ſtugofam, ponderoſam: Querna d ſtutam & graviſſimam, & ipſa glandem aquē ducē ſiſſimā [& ipſarum glandum quæ eſt duſciſſima Dale. nepp. Fagi Græcorum.] Proximam huic Cerrea: tradit Nigidius, [contra iudicium hoc Theophrasti.] nec ex alia foſidiorum carnem, ſed dura n. Ligna tentari fueſ, niſi pilulam detur. Hunc roviſſimam cadere. Fungofam carnem fieri Eſculo. Robore, Subere. Quæ glandem ferunt, omnes & Gallam, alternèque annis glandem. Hæc Plinius ferè de Quercum vel joris Glandiferarum arborum differentiis, qui dicitur Suber dixiſſe videtur, ubi Suber glandem ferre dixit.

Idem quoque & antè eum M. Varro, in Thuri-
no agro, ubi Sybaris fuit, Quercum memorat, quæ ex ipſa urbe perſpiciebatur, nunquam folia dimittens, nec ante mediam ætatem perminans.

Idque mirum eſſe, addit Plin. Græcis autoribus prodictum, apud nos poſtea ſilēri. Nos id apud nullum Græcum autorem præterquam apud Theoph. hæc tenemus legimus. Sed & hodie obſervate ſunt quas poſtea dicemus. Meretur & illud relationem, quod de Quercubus nira magnitudinis idem reſert Plin. ſiſ verbis. Aliud è ſylviſ miraculum: totam aliquam præter eam quæ proximè Oceano adiacet, Germaniam replent, adduntq; frigoti umbras atriſſimā tamen laud procul Cauchis, circa duos præpuè lacus. Littora ipſa obtinent Quercus, maxima aviditate naſcendi: ſuſſeſſeque ſiſtibus, aut propulſe ſtati-
bus, vaſtas complexu radicum inſulas ſecum auferunt: atque ita librata ſtantes navigant in-
gentium ramorum marmamentis, ſapè terris claſ-
ſibus noſtris, cūm velut in duſtria ſtatiſibus age-
rentur in proas ſtantium noſtru, inopſeque re-
medij illa præliū nav. le ad verſus art. oſes inirēt.

Quædam etiam Quercum genera negavit Theophr. fructum ferre: nos ſarē, addit Scal. aliquot pumila Roboriſla ſterilia novimus, ſi glans exigat. At Gallam ex iis legimus gran-
dem oppidū.

Sediam reliqua quæ naturam dicitur in genere declarare ex citatis arboribus colligamus. Theo-
phraſt. ergo, quæ folio conſtant deciduo, com-
muni nomine dicitur [quod ſive Quercum ſive Robur veras, per nos licet] v. cit. cuius mo-
dò genera diſtinguit. Reliquarum autem glandi-
ferarum, quæ perpetuò vivunt, numerantur ab eodem Theophr. ſpecies quinque: ſcilicet Ilex, Smilax, Phellodrys apud Arcades vocata: Suber,

Aquiſolia, de quibus infra, ſuis locis tradetur.

Porro dicitur robuſtiſſima eſt, ac diſticulte moritur: materies quoque eius ſpiſſa, dura, ideoque flexum nullum recipit, tam navibus quam domibus commoda, nec non & in terra obruta durat, Cortex dicitur Craſſus, Scaber & rimofus, ex humore carne & nervis conſtans in ſenecta quoque rugoſior: Medulla quoque eius [uſtre] ſpiſſa, quam Melandriū vocant [atrum reddit Gaza] Quidam dicitur florere exiſtimant alij mini-
mè, ſed ſepius dicitur, Iulum Quercinum. [muſcum Roboris. Gaza. Melius fortè dixeris Byon Fier.

Quercinum reſervato nomine Græco, cūm id genus ſloris proprium ſit tñs dicitur autore ipſo Theophrast. l. i. hiſtor. cap. 3.] Proprium dicitur Galla: ac omnium copioſiſſimè præter fructum, & alia gignit: ut gallam parvulam, & aliam reſinoſam, & nigram: ferunt & quid Moris ſpe-
cie ſimile [ſanguine] ſed durum & fractu con-
tumax. Hoc verò rarum eſt. Quidam etiam initio colis aut pudendi virilis effigie, cūm per-
ficitur durum parte protuberante & perforatum. Fert & aliquid Tauri caput imitans, quod effia-
ctum, nucleum intus oſtendit Olivari ſimilem. Naſcitur in iis & quod nigrum, vocat, hoc eſt, pilulas lanatas, vel coactos lanæ flocculos, mol-
les, ſed nucleo duriore, quibus in lucerna-
rum luminibus utuntur. Etenim probè fla-
grant, ſicut galla nigra. Item & aliz quædam pilulæ cum capillo, ſed mutiles, verno tamen tempore melleo ſucco inſicientes tam tactum quam guſtum. Aliæ præterea interiùs ad alarum pronos reſeſſus enaſcuntur Pilulæ ſine pediculo, intus cavæ, verſicolores, eminentibus um-
briſ candicantibus, aliquando maculoſis, inter-
dum nigris, quibus media cocci colore ſplendanc: quibuſque appetis nigra & putris inanitas conſpicitur. Gignunt & Quercus, quanquam rarò, lapidoſum quid, ſed magna ex parte pumicem referens. Et hiſ adhuc rariùs è foliis convolutas compaſtâſq; Pilulas oblongas. Præterea in foliorum tergo Pilulas albicantes, pellucidâs, aquoſas dum molles ſunt, in quibus & muſcæ [uſtre] naſcuntur: quæ adultiores in-
ſectæ in parvam ac lavem veluti gallam in-
dureſcunt. Sed & fungi è radicibus & iuxta ra-
dices erumpunt, quæ tamen communes ha-
bent cum cæteris arboribus quemadmodum & viſcum.

Viſcum, quod in aliis quoque provenit. Ita etiam, ut prodidit Heſiodus, mella apèque ferat, etiam magis illud conſtituitur. Naſci-
tur verò hic melleus liquor ex aëre deſcendens, ſeu dicitur: poſſis & dicere de caelo cum Plinio & Gaza.] & huic maxime incumbit. Quin & ex cremata Quercu nitrum fieri aiunt: Hæc igitur tñs dicitur propria ſunt: Dixerat autem iam paulò ante dicitur quoque in quercu naſci, ſicut & in aliis arboribus.

Cæterum eadem ferè & Plin. ſed paulò aliter addens quoque alia: Robur præter fructum, plutima & alia gignit. Namque fert & gallæ utrumque genus [album & nigrum Theophr.] & quædam veluti Mora, ni diſtarent arida duritie, plerumque tauri caput imitantia, quibus fructus Pilulæ, Nucleus non abſimiles, intus habentes floccos molles, lucernarum luminibus aptos. Nam & ſine Oleo ſtillant, [Nam ſanè in Oleo, & Dal.] ſicut galla nigra. Fert & aliam inutilem pilulam cum capillo, verno tamen tempore melligeni ſucci. Gignunt & alæ ramorum &

Materiet

Cortex

Melandriū

Fier.

Quenam

ferat.

dicitur, ſeu

Quercus

in genere.

Mora ſi-

mile quid.

Coin-

Nucleus

Tauri ca-

pui imitans.

Pilula la-

nata.

Pilula Pi-

lula.

lula.

lula.

lula.

lula.

lula.

lula.

lula.

lula.

lula.

lula.

lula.

lula.

lula.

lula.

lula.

lula.

lula.

lula.

lula.

lula.

lula.

lula.

lula.

lula.

lula.

lula.

lula.

lula.

lula.

lula.

lula.

lula.

lula.

lula.

lula.

lula.

lula.

lula.

lula.

lula.

lula.

lula.

lula.

lula.

lula.

lula.

lula.

lula.

lula.

lula.

lula.

lula.

lula.

lula.

lula.

lula.

lula.

lula.

ius pilulas, corpore, non pediculo adherentes, candicantes umbilicis. Cætera nigra varietate dispersa. Media cocti colorem habent. Apertis amara inaspat est. Aliquando & pumices gignit: nec non è foliis convolutas pilulas: & in folio rubente aquosos nucleos candicantes & translucentes, quandiu molles sint in quibus & culices nascuntur: maturescunt in modum gallæ. Ferunt Robora & Cachryn: ita vocatur pilula in medicina urendi vini habens. Gignitur & in Abiete, Larice, Picea, Tilia, Nuce, Platano, postquam folia cecidere, hyeme durans [Cachrys foliorum conceptu, è medio germinis globo prominens, tanquam parturiente folium natura, qui in folia post explicatur: Convoluta è foliis pilula lulis, in Iuglande & in Avellana racematum compactus callus, floris vicarius: Cyttarus in Coniferis gradatim, (quamofumq; nucamentum, rudimentu fructus, Bryo in Quercu, racemosi villi quilo loco floris sunt. Hæc diligenter distinguenda. Kaxov pro Libanoidis semine quidam scribunt. Roboris verò & arborum citataru Cachryn ineptè confundit Plin. cum Rosmarini pilula acri & urente, quæ etiam Cachrys dicitur, ut & medulla seminis Crethmi. Hæc Dalech.] Continet nucleum Pineis similem. Is crescit hyeme, aperitur vere pilula tota. Cadit, cum folia cæperint crescere. [Hic rursus dormitasse videtur Plin. Nam de Iulis Avellanarum hoc Theoph. esse nuci Pineæ similes, crescere hyeme, aperiri verè totos, &c.] Tam multifera sunt, & totres præter glandem pariunt Robora. Sed & Boletus Suiolique, gulæ novissima irritamenta, quæ circa radices gignantur: Quercus probatissimos: Robur autem & Cupressus & Pinus noxios. Robora ferunt & Viscum, & mella, ut autor est Hesiodus. Constatque rores melleos è cælo cadentes, non aliis magis insidere frondibus. Cremati quoque Roboris cinerem nitrosum esse certum est. Omnes tamen has eius dotes, Illex, solo provocat Cocco. Galliarum glandiferæ maximè arbores Agaricum ferunt. [Immo potius in Liricibus nascitur, sub quibus de eo trademus in libro Resiniferarum & Coniferarum.] E glandiferis sola quæ vocatur Pani Aegylops, fert Panos arentes, muscoso villo canos, non in cortice modò, verum & è ramis dependentes, [è cortice nascentes, non è furculorum cacumine, unde glans: nec è gemma, sed è latere superiorum nodorum. Theoph.] cubitali magnitudine, odoratos, ut diximus inter unguenta. Suberi minipa arbor [non minima Dal.] glans pessima, rara, cortex tantum in fructu præcrassus acrenascens, atque etiam in denos pedes undique explanatus est.

Haftenus Plin. de iis quæ Quercui seu Robori innascuntur. Addamus & reliqua quæ ad eorum doctrinam generalem pertinere videbuntur. Omnes arbores, ut creditur, inquit Theoph. cortice detracto intereunt, sed aliquæ plus temporis perdurant, ut dicitur. Idæi dicitur radices non tam profundè descendere volunt, ac Abietis, sed multò plures habere, & latius diffundi. Quercus, autore Plin. & Olea tam pertinaci odio disident, ut altera in alterius scrobe depactæ moriantur. Quercus verò & iuxta nucem Iuglandem, Robori radices copiosæ, carnosæ, quas in profundum agit. Si Virgilio credimus, Esculus, quantum corpore eminet, tantum radice descendit. Maxima spatio atque plenitudine è Citri [Cedri vet.] est. Ab ea Platani, Roboris & Glandiferarum. Falsum arbitror quod aliqui prodidèrè, radices arborum vetustate minui, vili etenim est annola

Quercus eversa vi tempestatis; & iugerum soli amplexa. Robori materies ossæ, cariem vetustatèque tardissimè sentit. Diuturnior materies Roboris defolli, & in aquis Quercus obruta. Eadem supra terram timosa facit opera, torquendo sese. Robur marina aqua corrumpitur. Fagus & Cerrus defolli celeriter marcescunt. Esculus quoque humoris impatiens. Incurvatur & Robur, ceditque ponderi. Idem infociabile glutino & secum & cum aliis. Securibus pertinacius resistit tam aridum quam viride, ferratimque dentes replet, sicut & Buxus, æqualitate inerti: qua de causa alterna inclinatione egerunt scobem. Ex reliquis sicissimum Loros, quæ Romæ ita appellatur, deinde Robur exalburnatū & huic nigricans color, [Roboris exalburnati nigram medullam ante diximus ex Theoph. vocat.] magis etiam Cytis. De cætero plerisque eorum, sed utique Robori tanta duritia est, ut terebrari nisi madefactum non queat, & ne sic quidem adactus avelli clavus. Subter materies mollis, in aqua non fluitat si dematur cortex.

Sed, quod maximè honorificum sit Quercui, Plinius ipsam etiam Italiam, Provinciarum totius Mundi sine æmula nobilissimam & pulcherrimam, & utile ait, omnium terrarum alumnæ, eandem & parentem, numine Deum electam, quæ cælum ipsum clarius saceret, sparsa congregaret imperia, ritūque molliret, & tot populorum discordes feræque linguas, sermonis commercio contraheret ad colloquia, & humanitatem homini daret; breviterque una cunctarum gentium in toto orbe patria fieret &c. hanc inquam folio maximè Querno assimilare voluit, multo proceritate amphiorè, quam latitudine. Sed idè & stillicidia Quercus ponderosissima dicit. An quia pondus ab ipsa Quercu acquirunt? & an à foliis, vel à ligno? Ab hoc possint aliquid: ab istis, vix putamus. Sed ita putamus: cum Quercus folia sint sinuosa, & interdum velut carinata, inde plus aquæ suslinere: inde guttas, maiores, ideoque graviore. Quod si cui libeat aliam excogitare rationem, possit.

Sed nunc paucis quid & Diosc. de Quercu, *mei dicitur*, in genere habeat, videamus. Is unica dicitur voce Diosc. (ne quis fortè me existimet prædictas species non novisse ad vires potius quam historias respiciens.) & nostro & aliorum doctissimorum iudicio, comprehendisse in universum omnes glandiferas arbores, non solum quod sciret, una voce omnia illa genera contineri posse, sed etiam, ut brevitati consulere. Ideò dicit: *Αφρ κατω σταυριδω εχει δειναι*, &c. Similitèrque tunica quæ circum glandem est calyci subiecta. Sed Iligneas glandes, Quernis. [Idè dicitur dicit, non *the dicitur*: diversarum specierum intelligens.] At tamen gallam idem non *the dicitur*, sed *dicitur* fructum dicit, nihilominus sub hac voce diversas species comprehendens. Mirum verò ab eo potius fructum dici Quercus, quod tamen de glandibus adeò expressè non dixerat. Nempe si non verè fructus est Galla, habet tamen fructus speciem, quamvis revera excrementum sit, ut & reliqua superscripta, quæ nullus flos præcedit, sicut fructum præcedere solet, in iis quæ florent. Sed notandum quod idem Dioscorides ait Chamædryn folia habere parva forma & divisa similia Dryi: quod & Plin. dicit. Item Betonicam inquit Diosc. folia ferre longa, similia Dryi. in circuta dissecta: denique Syderitidis primæ folia esse longiuscula ad formam dicitur. Sed longè diligentiori observatione dignum, quando idem cap. de Cocco

ait, *ἐν τοῖς δρυσὶν*, in quercubus provenire Coccum, quamvis ibi Anguil. *ἐν τοῖς πεύκῃς* legi velit ex Theoph. hoc est, in Illice. De qua re plura in Illice, ubi de Cocco tradetur. Illud obiter notabis, & veluti superponendi loco: etiam veterem Dioscor. lectionem ferri posse, sed ea lege ac omine, ut, sicut dicebamus, *δρυς* nomine glandiferæ arbores omnes comprehendantur, inter quas & Illicem referri nemo negaverit. Interpretes tamen quercus nomen retinuerunt.

Hipin lib. de affect. *βαλαύνη* voce, *πύτι δρυς* usus est, ubi ad inflammata *βαλαύνη* quædam est, quercus folia imponere iubet. Quercum Plutarchus inter arbores sylvestres fructu bellissimam & fertilissimam ait. Eo enim & feræ & alites pascuntur. Nempe etiam M. Cato inter ea, quæ ad bonum optimūque agrum spectant, sylvam glandariam annumeravit. Inter mitigatas validissima. Omnium verò prima nata dicitur. Vnde Arcadium cum hac, cognatio quædam, quod omnium primæ ex terra homines fuisse perhibeantur. Socrates autem in Deorum contumeliam, qui sua tempestate colerentur, per quercum, ut ait Tertullianus, deiebat, hac ratione, ut ipse arbitrat, quod Deum unum, qui Mundum cælumque regeret, esse existimaret, qui antè foret, quàm quercus crearetur & nasceretur. At qui Athenis & in Græcia colerentur, longè post quercum, & serè à sua memoria natos, nec dignos ut pro Deo colerentur, quare ob violatas illorum ceteroniam ultimo supplicio à suis condemnatus.

Hesiodus autem Deos dicebat, iussit hoc concedere, ut in illorum quercuum ramis altioribus glandes nascerentur, in medio verò apes haberent. Idem Plutarchus in vita Martij Coriolani ait coronam quernam servati civis esse premium, quod Iovi, in cuius tutela sunt civitates, sacra sit quercus. Quamvis alij, ut Plin. Esculum Iovi sacrum dixerint. Iovis autem signum altissima quercus erat. Hinc quercum sacram ferunt, quod vitæ causa, in hac primùm arbore, mortalibus fuerit, qui primùm glandibus vescerentur. Ovidius.

Et quæ deciderant parula Iovis arbore glandes. Huius enim fructu suos populos primùm aluisse dicitur. quare Iovis arbor dicta. Vnde adagium: *πολλὴν παντὸς ὄντος βαλάνιον ἔσται*. Id est, multorum festorum Iovis glandes comedit. quamvis per *δύο βαλάνια* & Castaneam intelligant. Dicitur autem de sene multarum rerum usu docto & experto.

Civica autem dicitur quercus, quoniam antiquitus querna corona donabatur ei, qui civem servasset, de qua neminem melius differenter audias quàm ipsum Plinium: Glandiferi maximè genensis honos apud Romanos perpetuus. Hinc civica coronæ, militum virtutis insigne clarissimum iam pridem verò & clementiæ Imperatorum, postquam civilium bellorum profano [profanatio M. profanatione. Vet.] meritum cæpit videri civem non occidere. Cedunt his Murales Vallaræque aures, [ita enim legimus ex Gellio.] quanquam pretio antecedentes. Cedunt & Roftræ, quamvis in duobus maximè ad hoc avi celebres: M. Varrone de piraticis bellis, dante Magno Pompeio: utinque M. Agrippa, tribuente Cæsare à Siculis, quæ ipsa piratica fuere. Civica ligna primò fuit, postea magis placuit ex Esculo, Iovi sacra. Variatūque & cum quercu est, ac data ubique, quæ ferat, custodito tantum honore glandis. Additæ leges arctæ, & idè [coronæ] superba, quales conferre libeat cum illa Græco-

Том. I.

rum summa [ex Oleastro in Olympicis, ut suo dictum loco.] quæ sub ipso Iove datur, cuique multos patria gaudens rumpit: Civem servare, hostem occidere: Vtque cum locum, in quo sita est, hostis obtineat eo die: utque servatus fateatur: aliàs testes nil profunt: ut civis fuerit. Auxilia, quamvis rege servato, decus id non dant: Nec crescit honos idem Imperatore conservato, quoniam conditores in quocunque cive [civem M. & CH] summum esse voluere. Accepta licet uti perpetuò. Ludos ineunti semper assurgi etiam ab Senatu, in more est. Sedendi ius in proximo Senatui. Vacatio munerum omnium ipsi patrique & aucto paterno. Quatuordecim eas accepit Sicinius Dentatus: [qui propter fortitudinem Achilles Romanus dictus.] Sex Capitolinus. Is quidem & de duce Servilio. Africanus de patre accipere voluit apud Trebiam. O mores æternos qui tanta opera honore solo donaverint, & cum reliquas coronas commendarent, saltem civis in pretio esse noluerint: [clare professi, ne servari quidem hominem fas esse lucris causa] servari quidem hominem, nefas esse lucris causa. Hæc Plin.

At Plutarchus ex quercu dati solitam Civicam narrat, quod in expeditionibus glandiferi generis hanc adinvenire facile sit, vel, quod Iovi & Iunoni sacra, qui urbibus præsidere dicuntur. Corona querna, & draconum voluminibus olim Triviae Dianæ *τῆς ἐνδ' ἱερῆς ἢ τῆς ἐνδ' ἱερῆς*, quam eandem esse cum Hecate putabant imaginem, coronare mos fuit. Sophocles in Rhizotomis apud interpretem Apollonij.

*ἦλπε δ' ἀποπτεῖν πύριον ἔργον
τὸ ἐνδοξὸν ἐκ τῆς φέρου-
σας δ' ἱερῆς πύριον περὶ τὸν
ἑρμῆος ναὸς ἔειπε τελευτῆς
ἐπαρρησιάζων δρυσὶν ἢ περὶ τῆς
δύμης σπεινέας δρυσὶν ἢ περὶ τῆς*

Hanc Coronam ut inferis diis, sic etiam Parcis imponabant. Catullus,

*Hu corpus tremulum complexens undique Quercus
Candida purpureis ramis induxerat ora.*

Purpureis, *τοῖς ἐρυθροῖς*. Scalig. P. Decius Mus, tribunus militum in bello Samnitico ea donatus, testibus Corn. Nepote ac Plin. secundo de vitis illustrib. M. Anronino Philosopho, & L. Aurelio Vero quoque fratribus oblata. Aurelianus Principis bis ea donatus. Probus in bello Sarmatico semel, & Valerianus. Cæsar autore Suetonio, à T. Thermo in expugnatione Mitylenarum illa donatus. Coriolanus, ut narrat Plutarch. à Dictatore Civica donatus, propter civem in prælio, quod Latini post exactum Tarquinium cum Romanis secere, servatum. Scipio Africanus, consulem patrem apud Ticinum annem, adversis auspiciis cum Hannibale præliantem faucium, intercessu suo, servavit. Quamobrem duabus coronis donatus, scilicet ut duplici corona conspicuus foret, quod & patrem & consulem servasset. Lege Val. Max. Rufus Helvius, miles gregarius, ob servatum civem in bello, quod Tacfarina in Africa, contra Romanos gessit, à Cæsare Civica donatus. Ciceroni, propter servatam contra L. Catilinæ, & ceterorum coniurationem urbem, L. Gellius, vir præclarissimus à Repub. dandam Civicam coronam arbitrat, ut ille de seipso testatur. Hæc exempla eorum: qui Querna, hoc est Civica corona redimitti fuerit, ob servatum civem. Sed quid vetustis exemplis inhæremus? Hoc nostro seculo cum dirus ille Mars, & fatalis Orci filia feritas, in totam Galliam ac civem Genevensem grassata, Ioh.

F 4

*Summa
maximaque
privilegia
Querna co-
rona redi-
mitorum.
Qui eam
acceperint.*

Is Quercet. Medici sum. rui C. R. ca corona donat.

Quercetani Medici excellētis & Regij, ac optimē de patria & concivibus suis meriti, ob editum à se Sclopetatum, hoc est, librum de curandis vulneribus, quæ Sclopetorum & similium tormentorum ictibus acciderunt: Fr. Hotomanus, æternæ famæ Iurif. Gallicus ille Cato, & Acad. Bifil. lumen præclarum, eidem Quercetano nomine, felici omine, Coronam Quernam, OB CIVIS SERVATOS, publico illo opere extare dicarēque voluit, hoc adiuncto argumento:

Ob conservatos insigni hoc munere civis

Quercetane tibi Querna corona datur.

Consuetudo vetus scitu dignissima. Mos erat Atheniensibus, ut puer quispiam in nuptiis indueretur undique spineis frondibus, & quercus glandibus operitus coronatūque Cunas panibus impletas gestaret.

Quercus civilis.

Virg. quoque Quercum civilem dixit: Aeneid. 7. At qui umbra gerunt civilis tempora Quercu.

Lucianus. Lælium Querna corona redimitum celebrat

Lucanus. Lælius emeriti gerens insignia doni,

Servati civis referentem vrenia Quercum.

Audi: Valerium Max. Cæterum ad Quercum proxima manus porrigantur, ubi ob cives servatos corona danda est. Argumenti sanè proportio hinc eximio Medico indies suos cives arte sua servanti, & ab orco revocanti competere, atque ad id verè tali conferri debere, iubet. Nec absonum fuerit dixisse, inter civicam & obsidionalem coronas hoc interesse, quoddam singularis salutis sit, illa diverforum civium servatorum publicum quoddam præmium. Sed de hac re satis.

Obsidionalis dicitur à civica.

Prienensis Quercus.

Iuxta Priensem Ioniam urbem Quercus fuit, apud quam Samij & Prienenses bellum gerentes, mutuis se damnis afflixere, magnæque prælio inter eos commisso, Samios mille Prienenses occiderunt. At septimo post anno ibi cum Milesijs congressi, optimos quosque urbis cives ac priores uno prælio amiserunt, ut post eam calamitatem mos Priensibus mulieribus fuerit, ut cum de maximis rebus ageretur, cum miserabili precatore iureiurando testarentur: Apud Quercum funebrem: quod eo in loco & patres & viros ac filios, amississent. Hæc Plutarch. in Probl. Abfalon Davidi patri rebellis & insidians (ut sacra nos docent pagina. cum mulo insidians aufugeret, & sub Quercu densa pertransiret, obvolutis ramis illius crinibus, pendit, & à Ioabo tribus lanceis transixus. Extat & Adagiū, *ἡ ἀπὸ τοῦ οὐλοῦ*, id est, per tenebras quæ apud Quercum: De ingenti & fatali calamitate dicitur. Sed satis digressum.

Quercus funebris.

Abfalon in Quercu pendens transfixus. Adag.

Recentiorum sententia de Quercus differentiis. Robur generis Hemeri.

Restaret ut ipsis Quercuum differentias proponeremus, ni diversorum autorum recentiorum diversæ sententiæ nos remorarentur, in assignandis suis, & reducendis explicandisque piscorum *τῆς ὁδοῦ* differentiis, quos consuluisse & audivisse interest rei herbariæ studiosis antiquam singulas nobis observatas promamus. In ea verò re multum se torserunt.

Hermol. Roboris genera quaterna tantum fecit, Quercum, Robur, Esculum, Cerrum, quæ eisdem iudicio Græcis illis respondent, Hemeridi, Aegilopi, Haliphloeo, Platyphyllo. Ut sit quercus, Hemeris: Platyphyllos, Esculus: Aegilops, Cerrus. Sed nunquid Haliphloeos Robur significet, sibi incomperitum ait Theophrast. certe [addit idem] Agnam *ἄγνη* appellat, quam nostri Robur interpretantur. quidam ut Diosc. quatuor supradictis duas addidit spe-

cies, Fagum & Illicem. Sed toto genere distant, ut cognatæ potius quam congeneres habendæ sint. Verum non ideo male locutus Diosc. ad vires, potius respiciens, quas easdem cum cæteris habent. Hemeris sanè Homero non quercum sed vitem significat, ut Photion testatur esse voluit.

Sunt, inquit Ruell. qui Hemerin esse Quercum existiment, quam Mylion interpretantur: quibus facillè accedofretus Theoph. testimonio, qui scriptum reliquit, eam quæ glandem ferat dulcissimam, quibusdam Quercum, aliis Hemerida, id est, placidam vocari. Cæterum utrique eadem ascribitur natura, præterquam à Plinio, qui parum diligenter glandiferam arborum discrimina observasse à nonnullis accusatur. Hanc inter Quercum & Hemeridam invenit differentiam, ut in his arboribus, quæ maximam ferat glandem Hemeris vocetur brevior & in orbem comosa, aliisque ramorum crebris cavata: fortius lignam Quercus habeat & incorruptius, ramosa & ipsa: procerior tamen & crassior caudice. Theoph. certè *ἄγνη* *ἄγνη* appellat, quam nostri Robur interpretantur. Robur tamen, quæ Theoph. *ἄγνη* dicitur, licet pro communi glandiferarum genere usurpente, ea tamen Plin. esse videatur quercus, quæ Gallicum nunc vulgus *Chesum* vocat, ea passim in sylvis spectatur, folio latebrarum anfractibus sinuosissimo, glande exigua, materie densissima. Nam & hæc sola præter fructum Galliam utriusque generis & fungos, & plurima alia pigrit. [Gallas singula ferre genera dixit Theoph.] Cæterum sunt qui Haliphloei nomine Robur putent comprehendendi, quod comperit non habeo, nec parva fuit difficultas prodere, quibus Græcis latina congruerent. Hæc Ruell.

Drys, iudicio Amati, Quercus est, suaves & dulces glandes ferens, quam nonnulli Etymodryn appellat. Nam communis Quercus insulsa & suavis gratae glandes producit, cuius Diosc. tanquam species, Fagum & Illicem numerat, quod intelligendum de viribus: secus autem figura, quam multam inter se differant. Nam Fagus arbor est, quæ licet fructum glandi figura & forma similem non habeat, glandiferis tamen arboribus annumeratur.

In Italia, si Anguil. credimus, omnes species arborum glandiferarum, quas recenset Theoph. sunt bene notæ. Nam, ut ille tradit, Prima species, quæ montanis dicitur Hemeris, Macedonibus. Etymodryn, quam Gazanunc Placidam nunc Veriquercum vocat: Itali vocant Querciam: In Abuzzo Ghianda Castagnola. Profert hæc glandem magnam, crassam & longam, ac hæc glandes in quibusdam locis Hispaniæ comeduntur coctæ in igne instar castanearum. Secunda à Montanis dicitur Aegilops: Macedones vocant Asprin, Gaza vertit Cerrum, Itali adhuc vocant Cero, in pulpa autem in qua continetur glans vocatur Vallania. Tertia species quæ vocatur à Montanis *πλάφυλλος*, eodem nomine à Macedonibus vocatur. Gaza vertit, nunc Esculum, nunc Latifoliam. Itali vocant Fargno, Fargno & Ischio. Quarta eodem nomine à Montanis & Macedonibus dicitur *φωγία*. Gaza vocat Fagum. Itali, Faggi. Quinta species incognita erat Macedonibus: non autem Montanis, qui Haliphloeon vocant: Gaza vertit Salicorticem nec non Redicorticem. Itali Rovere. Aliæ sunt quoque species figura inter se similes, sola magnitudine differentes. Prima Græcis dicitur *αἰξ*. Gaza Illex: Italici Locini & Elici. Secunda *αἰξ*. Gaza Suber. Tertia *αἰξ*. Gaze

Gazze Aquifolium. Hæ sunt species arborum glandes ferentes, in Italia cognitæ. Hæc Anguil. Qui cum Matth. & Amato existimat *quædam* Theoph. & Diosc. eandem esse cum Fago Plin. quod sanè consideratione dignum. Fagus enim Theoph. Diosc. & Gal. eadem videtur, & diversa à Plinij Fago, quæ Oxya Theoph. Quæ verò Diosc. tradidit *æli* *oxyæ*, infâ referemus, cip. de lîce, inter vires, sicut & quædam Plinij, de Fago habes cap. de Oxya sive Fago vulgari & Latinorum.

Cæsalp. aliter tradit Glandiferarum differentias, quàm Anguillara, dum scribit: Species quas novimus, folio sinuato, & deciduo tres notæ sunt, quarum una Quercus vocatur, frequens in collibus, caudis intorto, ramis in multam latitudinem sparsis, folio non valde sinuato, glande mediocti, licet quædam maiorem, quædam minorem ferat glandem, optimam ad saginandos fuit, folium similiter hæc latum: illa angustum fert. Altera erecta caudice in ingemem altitudinem folio maximè sinuato, glande in Echinato calyce inserta, quæ Cerrus appellatur. Tertia erecto similiter caudice non adeò excelsa: folio latiore, modicè sinuato, glande maximè rotundiori: appellant in Etruria Farniam, tremibus fabricandis expetitam, materia enim flexilis & enodis: eadem in maritimis reperitur, sed operibus inutilis. Quæ autem folio constant non sinuato, dissimilia secundum ætatem sola ferunt, nam iunio obrotunda sunt, modicè sinuata in angulos acutos, adultæ autem arbore, oblonga redduntur & angustiora, quasi Oleæ similitudine, sed ampliora infernè candicantia, glandem ferunt tenuè in maritimis desinentem, inutilem, perpetuè vivet: Huius generis quinque novimus species, scilicet Suberem, Suberellam, llicem dupl. cem & Granum tinctorum.

At Theophrastus, quæ folio constat deciduo, communi nomine *Quercus*: id est, Robur, sive Quercum vocat, cuius modò quatuor, modò quinque facit species, quarum prima Hemeris, sive Placida vocatur, quæ nostra Quercus, tenuior glande & folio. Secunda Cerrus. Tertia Latifolia, cuius notæ in nostra Quercu latifolia reperiuntur. Quarto loco Fagum ponit, non quam nos ex Plinio Fagum vocamus: cuius verba conveniunt Farniæ in montibus altissimis ad naves quæritæ. Quinto loco Halphilos, seu Saleicortex addit, quæ etiam Redicortex cognominata est: hanc putaverim apud nos illud genus Farniæ esse, quod in maritimis provenit. Theophrasto teste, Macedonæ Roboris quaterna genera faciunt, aliis nominibus, scilicet Etymodum, seu Veriquercum, quæ glandem dulcem producit, hæc cum Placida eadem videtur esse. Secundo loco Esculum quæ glandem amarum fert, Latifoliam videntur intelligere. Tertio Fagum, quæ rotundam fert glandem, quæ Farnia est. Quarto Cerrum.

Apud Plinium Robur, Quercus, Hemeris, aut eandem arborum significant, aut parum differentes: Agilops & Cerrus similiter conveniunt, sic Latifolia, & Esculus, Halphilos autem apud eundem cum Cero Arcadum eadem putatur.

Lugdunenses Coloni, hoc pacto inter se contendunt, ut du Choul narrat. Quæ plano in loco aut convallibus Quercus creverit, illis rusticis Chesna vocatur. Si verò in altis montibus radices egit, qui iuga habitant agricola, *Roule* aut *Rouvre*, quasi Robur nominant. *Roule* folio Quercus est minore, & duriore materia. In Gallia Quercus, quam plebs *Charme* vocat, sine glande arbor vivit, lignumq; maximè expetit, propterea quòd

cæteris præferatur.

Fallitur nostro iudicio du Choul reponens arborem, *Charme* Gallis dictam, in numero quercus, omnino enim ab ea differt: de ea autem trademus sub Fago septimè dicta. At præterea, Ornum & Roboris speciem, quæ sterilis sit, aliqui crediderunt: Et postea: Glandiferarum arborum pendè incertus numerus, efficit ut omnes enumerari non possint. Hullos arbor est glandifera. Babalustum quercum, Babalustum quercem glandem Avicenna dixit.

Pausanias in Arcadam sylvis diversas esse quercus tradidit, quatum alias *marubæus* vel Latifolias: alias *quæres*, Fagos appellat. Tertiam autem genus ratum esse, & usq; adeò levem corticem præbere ait, ut in mari anchoris signa ex eo faciant. Huius quercus corticem Hermetianax Poëta, *Cortice* *le*, *glæus* nominavit, & Suberem.

Vitruvius l. 7. de Farno nœminit, quid inter quercus genera ponitur, & nunc quoque Itali Farnum quercus genus vocant, teste Carolo. Est præterea Enzina quercus in Hispania, genus minus, & non adeò rectum, cuius glandes ob suavitatem eduntur. Hodie vulgus *Vellota* appellat. Repertæ in Olympo hæc nostra ætate, admodum humiles quercus, folio tenui, glande exigua: quæ veteribus fuisse incognitas ferunt.

Nos ad Rhodani ripas [inquit du Choul] faxis hærentes quercus offendimus, contorto caudice, fructus magnitudine, & natura steriles. Non desunt qui penitus contendunt in Querebus marem & fœminam esse: discrimen sic faciunt, ut mas ad ultimam usque senectutem opacis locis folio non spoliatur, fœminæ hyemis initio decidat. Galli Andegavenenses quercus inserunt perpetua comia virentes, quod equidem sibi persuadere priusquam viderent potuissent negat idem.

In Apennino & Andium agro [vulgò *Angiers*] Quercus perpetuè virens ex genere Latifolia notante Rob. Constantino. Antea diximus ex Theoph. Varrone & Plinio Sybanticam agrî Thurini itidem semper virentem.

In Græcia hodiè hæc Quercuum genera faciunt, autore du Choul, Melanos Ymeri, Thessalia Drys Lesquymeri. Repertæ hæc ætate, inquit idem, in nemore Trôfac propè Bituriges tanta proceritate atq; crassitudine quercus, ut referre quâta sit nemo in animum inducat. Iussu enim mandatorè Francisci Regis invictissimi ac doctissimi, aggeret velutis factò, pedamentis quibuldam circummunita est, ut cùm venaretur tantus Gallorum princeps propter admirationem & inauditam pulchritudinem sæpè sub hac posset oblectari.

Hæc fortè non minor, sed ob naturam in ea obsequentem arti mirabilior, quæ etiamnum hodiè, in spectatissimo illo Basilienfium viridario ac sylva à D. Petro cognominata visitur, à Cardano & aliis celebrata. Vulgatæ Quercus, quam paulò pòst describemus species est, crassitudine, quantum vix tres homines comprehendant, trunco homine brevior, sed vultus ramis, senis aut septenis, quorum quilibet Quercus quales vulgò videntur facit, crassitudine æquet, ita in orbem repandis brachiata, & triplici pedamento ordine in immensum propemodum ambitum fissula, ut iam ante multos annos centum pallus circumcuncti non sufficerent. Sed crebrioribus ramis divaricata prædicta brachia, & sensim clata patula opacitate sua, & conviventibus circa media brachiis pateram pereleganter referat, quæ de causa ob raram & insolentem huius pulchritudinem, & quòd præterea fons peregrina

Oxyæ

Hullos

Babalustum

Pausanias

differentia

1

2

3

Latifolia

Fagi

Cortice le

glæus

Suber

Farnum

Enzina

Vellota

Quercus

humiles

Olympi

Quercus

steriles

fructuosa

Mas

Fœminæ

Quercus

perpetua

folia

Græcia

hodiè

Quercus

enim

trunco

1

2

Melanos

Ymeri

Drys

Lesquymeri

Quercus

crassitudine

Gallia

Quercus

Basilienfium

viridario

ac

sylva

à D. Petro

cognominata

visitur

à Cardano

& aliis

celebrata

Vulgatæ

Quercus

quam paulò

pòst describemus

species est

crassitudine

quantum

vix tres

homines

comprehendant

trunco

homine

brevior

sed vultus

ramis

senis aut

septenis

quorum quilibet

Quercus

quales

vulgò

videntur

facit

crassitudine

æquet

ita in orbem

repandis

brachiata

& triplici

pedamento

ad ipsam ferè truncum perennes per tubos ex-
cavens Lymphas, D. Maximil. Carlati sub ea cum
Celsæ sua uila discumbere ac cœnare libere.
Floret eadem & fructus fert, cæterarum more,
quotannis ferè. Diceret in unica illa quercu, o-
mnes propemodum pulcherrimæ arboris dotes
Fannos atque Sylvanos certatim contulisse. Ut
iam nihil sit quod de Lycio Platano gloriatur Li-
cinius Mutianus, eius provincie legatus, cœnasse
sæpius sub ea cum octo lectis sociis, cum hæc
quercus Basil. multò plures supra trunci ambi-
tum brachiorumque, divisuram capiat, quàm Pla-
tanus ista adumbrat. Sed, ut hæc altitudine præ-
cellebat, erat enim 77. pedes alta, ita illa nostra
amplitude expansa.

Plin. tanè multa Robori tribuit, quæ quercui
adscibenda videntur, etiam iudicio dn Choul.
Calyci Cerri tribuit idem, quæ calyci Halphloei
competunt, ut vult Corfl.

Hæc in genere de differentiis quercuum nunc
enim reliqua generalia de Tempore, Loco, Satu
& cultu dicenda, pleraque ex Theoph. Plin. Var-
rone, & Trago.

In genere verò & omnibus Roboris speciebus
competunt hæc nomina Sagerch, vel Stenich,
vel Eysch, & Eyscholz: Belg. Sagerce: Gall.
Robre ou Roure: Ital. Rovere, Dunsilina quercus
genus, Agriadyris Theoph. putata: dicitur & dicitur
quæ eadem, ut Had. Jun. & alij quidam pu-
tant, Robur dicitur & Robur. Marurè & verè cœptu-
io germinat & Seglandes, fructu sensu reddunt,

ut circa Veigilarum occasum. Et reliquæ quidem
arbores, ut primùm exere, continuant germa-
nationem. Robur & Abus & Larix intermitunt
tripartito, ac terna germina edant: idè & inter
cortices squamas spargunt. Folia quercus cuius-
cunque in principio tenerissima sunt, idè facili-
mè superveniente pruina marcescunt, & ipsam
fructuum spem amittunt, quod aliquando in istis
regionibus evenire solet: Eadem folia mox co-
mitantur oblonga & lutea Cachyses. Hæc verò
circa diem D. Georgii sacrum, quercus ostendit,
Porro folia Quercina quæ primùm lutei sunt co-
loris [licet nonnulla etiam rubicunda appareant,
maximè ea quæ è novellis Quercubus erumpunt]
subinde vindiora ac solidiora evadunt. Post Ca-
chyras, quas diximus, perexigui prorumpunt &
rubri flosculi, qui in glandes tandem abeunt,
quarum non raro tres aut quatuor unico cœque
tenuissimo insident pediculo. An verò glandes

ex ad fingem sint perventuræ, circa diem D. Iacobi
sacrum, observari solet, tum enim è calycibus
prorepere consueverunt.

Montes & valles diligit Robur: quercus &
in plana descendunt. Omnibus superscriptis Locis
differentiis veterum, si Matth. credimus, u-
nivèrsa abundat Hetruria: quippe in mariti-
mis Senensibus & Faliscorum agro, ac etiam
Romano tractu, omnia illa glandiferarum
genera adeo numerosa in vastissimis sylvis pro-
venire tradit, ut glandibus innumerabiles por-
corum greges incolæ ibi quotannis faginent.
Frigorum & calorum iniuriam passæ quercus
veluti Robora, tardius moriuntur. Quercus
cæli anno tertio relargit: & in aquis obrita
durat, Fitque Ebeni similis & decorticationem
facile tolerat.

Circa Oleum & Juglandem feri vetant Geo-
ponici quòd naturali quadam amara ab
his diffuset, & fundi oram sterilem faciat. De
suo statu controversatur. Quidam enim ex
semine ac glande tantum campis progigni statuunt:
alij ex radice quoque sed lentè. Nonnulli e-
tiam ipso caudice detruncato: avulsione aut
radice, nullam earum quæ ab imis toholem
non mittit [non mihi] exoriri posse
arbitrantur. Iuxta urbem Illenium quercus
in illi tumultu tunc sata dicuntur, cum cœpit
Illium vocari. In Ponto circa Heracleam ara
sunt Iovis Strati cognomine, ibique quercus
duæ ab Hercule satæ. De insitione nihil effa-
tu dignum traditum: hosce tamen etiam fructus
quercus protulerunt, si veterum dicant
Poëtæ: Virgil. Eclog. 8.

----- Aurea dura

Mala ferant Quercus: Narcissi floreat Alnus: Aurea
Pinguia corticibus sustinet Electra myrica: Lutea
Certent & cygnus ulula:
Horat. Epist. 1.

----- Quidam rubicunda benignè

Cornu vepres & Pruina ferant: & Quercus & Cornu
Ilex
Multæ fruge pecus, multa Domum iuvet om-
bra:

Sed hæc vota poetica nobis potius esse viden-
tur, quàm veræ narrationes. Ruellius tamen
memorat, per insitionem quercum bona Py-
ra ferre visam esse: Fides sit penes autoretem.
Nunc specialiorum historiarum aggrediamur, in-
cipientes à vulgatissima quercu nostratæ.

QUERCUS VULGARIS BREVIVS AC LONGIS pediculis.

Vix ulli genti Europeæ inco-
gnita putamus Quercum Defen-
vulgarem recto, crassissimo, va-
sto & valido caudice, nec minùs Cortice
firma materie, crasso, rufo, timo-
so, kabroq; cortice: brachiis lon-
gè latèq; luxuriantibus, foliis lon-
gis sinuosis. In hac nucamenta
aut luli observantur, in quadra-
talibus ter uibus pediculis ex cer-
tis intervallis, muscoli, ex apiculis
sessilibus herbis eodem puncto
pluribus exortis, compositi, sic,
ut interdum verticillatim ligulam
cui adherent cotoneant, quos in-
fra pectos danus cum pilulis quæ-
cui

Quercus
vulgaris

cus: observantur quoque & glandium rudimenta, tanquam globuli minimi purpurantes & hirsuti (qui mihi flosculus) privatis pediculis insidentia. Glandes in Calycibus suis seu cupulis sessiles, vel furculo proximè adherent: & longis tenuibusque pediculis appenduntur. Atque etsi magnitudine variant, unciam tamen communiter longæ sunt, corticosa membrana tectæ punicea, nucleo calloso, acerbis & austero, quemadmodum & cupula exterius asperiuscula, interius lævis prædicto cortice multo densior, vix tertiam glandis partem capiens.

Quercus vulgaris tres varietates à fructu potissimum postea trademus: hic id notandum nobis videtur, sæpius visas quercus maximas totas cayas corrupto ligno ac etiam interdum adusto penè toto ab opilionibus, ut homines in eis occutari potuerint, & nihilominus pluribus annis virentes & fructiferas durare. Vox *spis* inquit Lob. & Pena, à *spis*, erumpo; pullulo, qua designantur potiss. glandiferum genus & præsertim Quercum, cuius frequentiss. occurrit, ipsaque celsior & rarior arboris species frondis grandioribus anfractibus sinuata quavis notat nec notiore facit, tum sili-gidis, tum calidis plagiis. Eam meritis quis putet apud Theophrast. dictam *Salicicem* *Quercum* quæ hodie *Robur* vel *Roure* vulgus nostras vocitat, ut que sit perquam solido truncò, multum citius utendi relinqueret. Qualem etiam è vulgari truncò nos parandum curavimus, aiunt Lob. & Pena, qui addunt: Quæ gallas dat Quercus, duplex videtur. Earum vulgarissima nemorum & saltuum Pedemontium, Delphinatus, & aliæque regionum temperatorum est alumina, minore silipe, brachii & fronde. Huius quædam varietas aut differentia videtur Fagus, Theophrasto dicta, vocis argumento Latinis Esculus, cuius esculenta glans, & post quænam dulcissima celebrabatur, famemque explebat primis mortalibus: hodiè *Fargum* & *Fargum* Italicè *Hargum* Gallicè: Lignum istius firmissimum prodit, quam urbanæ quercus. Item in obli. quercus perpetua fronde virens, Gallis *Chefnus verda*. Huius quercetas in Gallofrancia orti audio. Glandes nostratibus similes sunt, quales ferendas misit eruditiss. D. N. Rache apud Lutetianis Medicus. Nos verò quiddam concernit, cur totam quercus Lob. historiam hic proponamus, factum id à nobis, quod non in omnibus æquè perspecta sit. Quercus etiam à nobis descripta, *Quercus Virgilij* est. Et fortè reliquorum quoque Pœtarum, *Iovis fœtra*, *Chæonia*, *Favida*, *Dumonia*, *Dodonea*, *Civica*, *Mæsonis*, *Alicoma*, *Patula*, *Rigida*, *Dura*, *Grandifera*, *Grata* suisvis, &c.

Quercus Manre est apud Hebræos: nos in vulgata interpretatione Vallem Manre habemus: & Genes. c. 12. ubi Græca vulgata editio *spis* habet, Latinus interpres Vallem vertit. D. Hieronymus inter quercum & Terebinthum nulum discrimen agnovisse videtur, lib. Gen. i. cap. 17. Latinus habet Terebinthum Græcus *spis*. Item l. 3. & Gen. 35. Est Serap. Codex emendandus ubi Callot Latinis litteris scribitur: cum errorem in sua commentaria transtulit. Elon citra controversiam quercus fuerit, Et quercus Ofer cap. 4. Quercus etiam à Iosue filio Nun, Ela dicta. Sunt tamen qui hæc vocabula generales arborum omnium apud Hebræos appellationes esse contendunt, quæ sanè rerum magna esset confusio in unica vo-

cc. Extat & Ciceronis poemata de Arpinatum quercu. quercus de qua Pompeius.

Hæc eadem à nobis descripta putatur, esse Platiphyllos Idæorum & Macedonum, & Latifolia Plin. Periti quidam Herbartij hanc marem esse aiunt, fœminam verò genus alterum in saxosis, glande pusilla. Robur quoque quæ Theophrast. Agria Drys dicitur, ea Plinio esse videtur quam Gallicum vulgus, *Chefnus*, vocat, inquit Ruell. non sine errore, si hæc *Chefnus* quercus sit.

Dalechampion, quercus genus 2. est Hemeris Idæorum, Macedonum *Erymodrys*, Latino *Robur*: Itolorum *Rovere*. *Placidum* interpretatur Gaza, audacius more suo. Plin. Græco nomine utitur. Idem Dalech. multa habet curiosius observata in sua quercus historia, quam Hist. Lugd. recitat his verbis: quercus in specie arbor est omnium maximè procera, si Aegilopem excipias, recto caudice, cortice inferna parte rimoso scabroque, superiore lavi, cui subest Alburnum, quod cum animalis pingui comparari potest, plurimis in orbem brachiatam ramis, magnam innoxiamque unbram loco inducentibus: folio grandi, Cerri & Halphlæi folio latiore, carnoso, laterum anfractibus sinuosis in arbore vetusta, minus in ea quæ cæsa novam frondem mittit, sed tum maximè lato & spisso, summa parte obtuso, cum cadit nigrescente potius quam flavescente: glande mediocri, subius grata, od eamque causam iis sagnandis apta, cum à Phagi & Hemeridis glande discesseris, dulci, non omnino quidem, sed si cum Halphlæi & Aegilopis glande conferas. Minus enim acerbis & amara gustui est, Calyce nullis aculeis horrido, sed pustulata tantum scabritia asperato. In summo ramorum cacumine ferè Glans nascitur, brevior, extrema parte veluti depressa ac retusa, aculeo, qui in summo fistigio glandis eminet, brevioris & minus pungente: sæpè ternæ glandes simul coherent, aut binæ, rardò unica prodit: pediculus eas sustinet crassius & brevis, inde nascitur ubi ramo folium adheret. In unius furculi capite plerumque videas hinc tres coniunctas glandes, illinc duas, ac in proximo unam solam, prout succus, earum alimentum, huc illuc sese magis spargit: radice longè latèque evigante. Hanc uti dictum, Platiphylon quidam marem esse aiunt: fœminam verò genus alterum, in saxosis & asperis locis ferè nascens: mare humiliore, cortice in tenellis furculis rubescen-te, non ut in illo albescente: folio minore: brevioris, angustioris, antrosum magis acuminato, ram densis laciniis sinuosis lateribus ut eminus crispum videatur, latius & nitidius virente, glande pusilla & stigmatosa. Talem profectò gignunt aprici lapidosique colles Allobrogum, aspectu nonnihil variam, ob loci squalliditatem.

Ceterum & in aliis Quercetis fœmina quoque provenit, folio quam maris brevioris, antrosum latiore, & magis obtuso, infernè pallido, cortice ramorum nigrioris: glandibus minimis, in ramorum & furculorum vertice prodeuntibus, interdum senis aut quinis, sæpè ternis aut quaternis, rardò binis, rarissimè singularibus, quasi digito retusis, aculeo minimo, parum è calyce prodeuntibus, sed ei firmiter adnexis. Platiphylorum quoque generi adscribenda, quam supra memoravimus in Thunino agro, in Apennino &

Platiphyllos

lat.

Latifolia

Mare fœmina

na.

Agria

Drys.

Ruell. non

ne quercus sit.

Hemeris.

Erymodrys.

Robur.

Gaza. not.

Quercus

Specialior

descriptio.

Cortice.

Alburnum.

Quercus

umbra.

Foliorum

varietas.

Glandis

collato in

cortice.

Calyx.

Glandis

varietas.

Aculeus.

Radix.

Fœmina.

Folia.

Glandis.

Locus.

Fœmina.

varietas.

Folia.

Glandis.

Locus.

Fœmina.

varietas.

Folia.

Glandis.

Locus.

Fœmina.

varietas.

Folia.

Glandis.

Locus.

Fœmina.

varietas.

Folia.

Glandis.

Locus.

Fœmina.

varietas.

Folia.

Glandis.

Locus.

Fœmina.

varietas.

Folia.

Glandis.

Locus.

Andrinn Gallie gentis agro nascentes, ut, quod Plinio mirum fuit, iam nos mirari desinamus.

Id vero admiratione longè dignius, quod scribit Plin. lib. xvi. cap. vi. probari Latifolia glandem, cuius in balneo utrinque ex longitudine extrema lapidescitur: meliorem cui in cortice quam cum in corpore, utrumque non nisi mar. Nam cum locum Theophrasti exprimere voluisse videatur, ob eius sensu alienissimus est. Neque enim id melioris glandis signum esse vult Theoph. neque id de Platyphylo scribit, sed de Phago & Haliphleo. Hemeris arbor est non lavi, sed aspero rimosoque cortice: humilis, non excelsa: non recta, sed contorta: alisque ramorum crebro cavata: materia firma duraque, sed minus quam Phagi, glande post Phagum dulcissima, sed longiore maioreque, imò omnium maxima, è suo clyce breviori ac depressiore facili decidua, tenui longoque pediculo affixa, modò unica, modò gemina dependente, quod illi ex omnibus Quercus generibus peculiaris est.

Hæ sunt igitur huius Quercus, quam hic proponimus differentie vel varietates, quas ceteri Hebræi præter Dalechen non distinxerunt.

Cassipinus quoque, qui tamen multum circa Quercum sudalle videtur, non manifestum discrimen posuit hanc Quercum. Periti vident an Theoph. Hemeris sive Placida, (ut ille cum Gaza vertit) & Macedonum Etymodrys seu Vetricus, ipsi cum Gaza dicta, Plinij item Robur. Quercus, Hemeris eidem dicta, sit nostra Quercus pediculo brevi. Iidem vident an eidem Cassalp. Drys, Robur vel Quercus, Theoph. Latifolia Plinij & Itlica, Macedonum Esculus, possit esse nostra Quercus cum longis pediculis.

Alias & Cordus Quercus facit differentias: est enim *lutea* illi vulgaris illa rimosa in latitudinem diffusâ glandifera arbor, caudice neque adeo procerò, neque recto, crasso tamen, quam Latini propriè *Quercum* vocant, Germani *Eiche*, Theodoros nunc *Placidam* nunc *Quercum* vertit. *lutea* specialiter vocata Robur est (liquidem Theodoro credendum) nisi enim ita Robur Græci appellarent, non temerè aliud nomen esset reperire, quo ea gens cum arborem indicaret. Caudice assurgit Robur recto, proceròque ramis brachiato. Italis adhuc *Rover* vocatur, Germanis *Steiniche*, à soliditate quasi lapideam Quercum dicat. Frequentissima est hæc in Hælia arbor.

Cerrus Cerrus est, Roboris figuram referens, sed hæc etiam eò tum rectior, tum procerior existit, ramosque non nū in summitate habens, Germanis *Tanerche* vocatur, quoniam Abietis modo recto proceròque constat caudice. Platyphyllos, est quam Esculum Latini, & *Eiselsche* Germani appellant, Saxonice sylvis in plano familiaris, hinc latissima folia, unde & apud Græcos nomen. Hæ sunt Glandiferae arbores quæ hoc capite *Δρυϊν* a Diofco. nominantur, & propriè vocatas glandes ferunt. A Fago Latinorum diffusissima *enxylis* [Phegus Græcorum] qui ei tribuunt glandem non aliarum modo oblongam, sed rotundam. Fagus verò Latinis dicta, glandem propriè non fert, sed in echinatis pericarpis castanearum more pingues & oleosas nuces, casque triquetras & acuminatas: quæ figura è diametro cum rotunda pugnat. Qui verò Phegem novisse voluerit, montanas lustrat sylvas, in quibus provenit hæc arbor. Figura illi non dissimilis Quercui, sed trigonior & unior. Glandes fert omnibus agrestibus notas, figurâ rotun-

das: quæ nota tanquam præcipua ab aliis glandiferis distinguitur. Porò non hinc hactenus recte quo nomen nostri agrestes hæc Phegem appellent. Glandes verò, adiecto rotundarum cognomento, à reliquis distinguunt. Hæc Cordus Miratur diligenti. Botanicum non observasse differentias, quæ à pediculis sunt, & fructibus, hæc abundet in Germania: atque ut verè fateamur, eius differentia nobis minis perspecta sunt: Hemeridem Cordi existimamus nostram Quercum cum longis pediculis. Robur etiam eius fortè est Quercus, cui glandes parvæ cum breviss. pediculis. *Ægilops* eius, quæ sit hærentis, quid si ea, quam altissimam observavimus, de qua paulò post, quam non separamus, ab ea, quæ pediculis longis caret: nolimus tamen veram & genuinam antiquorum *Ægilopem* dicere: nec scimus an vera *Ægilops* in Germania proveniat. Platyphyllos Cordi, quæ sit, ignoramus, vellemus eius glandes descriptas. Quercus sine vulgari murè ludic foliis. Phegon, Cordus cur dicat, figurâ rotundâ, notâ tanquam præcipuâ, ab aliis distinguens, nos lacer: quid quidem Theoph. Phego tribuit fructum dulcissimum, inter alias, glandem, qualem vix puto reperiri in Germania. Considerandum igitur an intelligat Cordus, nostram Quercum longos non habentem pediculis, glande maiori.

Anguil. Hemerida Theoph. & Etymodryn Macedonum apud eundem *veram Quercum* dicit, quam *Quercum* in Abruzzo vocant: *Chionda* Cagnil. *flagula* in quibusdam Hisp. locis, ubi eius glandes coccas comedunt castanearum instar. Videat etiam eam intelligat quæ est cum longis pediculis: Item an *Fargus* & *Fargui* & *Ischus* eiusdem, quam Platyphyllon Theoph. dicit, & à Gaza nunc Esculum, nunc Latifoliam verti, sit nostra cum brevibus pediculis: an verò hanc intelligat Lob. cum scribit uti dictum: Quercus quæ Gallas dat, d. hærentia quæ iam videtur, Fagus Theoph. Latine *Ischus*, *Fargui* & *Fargus* Italicè. *Fargui* Gallicè.

Tragus genus durum Quercus Latine Robur, germ. *Sägerchen* & *Eysbolz* dici ait, ubi Quercum cum longo pediculo pingit, etiam nihil distinguat.

Ad eundem modum Lonicerus distinguere conatur Quercum *Eichbaum* ab eius specie *Gazgen*. *Eichen* / Robore, haliphleos Græcis dicta. Qui tamen, quamvis ponat duas icones, non demonstrat differentiam inter Quercum & Robur: utraq; enim icones representant Quercum, cui glandes cum longis pediculis.

Ryffio quoque in Diofco. Quercus, *Δρυϊς* appellatur & Hemeris, id est, Placida nostra vulgaris quercus cum longis pediculis, quantum demonstrat eius icon.

Dodon. in hist. oall. propriam habet iconem quæ eandem videtur demonstrare, quam simpliciter *Δρυϊς* & Quercum vocat: in hist. autem Latina fortè vocat Quercum sylvestr. *ædu* & Robur. Non observavit discrimen in nostratis quercibus à glandibus & pediculis pettum, pro eo exhibet iconem sine glandibus à Lob. & nobis positam, pro Quercus excremento fungoso: tradit hemerin, quercum, Robore, sive Agresti quercum sæpè humiliorem, glande maxima & dulci: quercum palsim per Europæ provinciam obviam esse, præsertim Robur: hemerin non ita vulgarem. An verò ipse novèrè discrimen, dubitamus.

At Clus. in hisp. quod peculiari nomine Robur appel-

Lapidifera
arbor.

Plin. vedar
guntur.
Theoph.
expl. cat.
Hæmeridis
descriptio.

Stateris
Giant.

Cassalp. it.
id.

Hæmeris
brevi pedi
culo.
Quercus
longi pedi
culo.

Hemeris
Quercus
Gazgen
id.

Drys.

Robur.

Cerrus
Æglio, c.

Esculus
Platyphyl
los.

Phegi.

Fagus Lat.

Cordus
notat.

Hemer
Cordi

Robur.

Ægilops
Platyphyl
los.

Hemer
et Ety
drys. it.
Cagnil.

Fargus
Theoph.
Ischus

Lonicer.

Dodon.

appellari debeat, difficile inquit est iudicare, cum nonnulla nota Robori, nonnulla *Hyperici* attributa; Quercui, per vniuersam Europam notissima, conueniant. Roble in Aquitania dicunt etiam de nostrate Quercu, in cuius foliis Pilula nascuntur. Idem præterea dicit in postrema biflor. Hispanos nomen Roble vulgari Quercui etiam tribuere, quæ in Hispaniis frequens est, & montibus Calpi, frætoque Herculeo vicinis semper viret. Quercum etiam propriè Quexigo Hispanis dici & Enzina de Bellotas græcis à quibusdam vocari, si-bi relatum esse. Celsum diligentissimum Botanici non tradere in vulgari Quercu differentiam à pediculis mirantur, ita ut nesciamus, quam intelligat vulgarem: meminit tantum latifolia exotica, de qua paulò pòst.

Du Choul Quercum in montibus agricolis *Roale* & *Rouire* dici ait, quasi Robur: alibi simpliciter Quercum dixit, & à rusticis Lugdun. Chelna dicit. Et rursum Hemerula & Placidum dicit Quercum putari, quum Mydion interpretantur. Videtur autem Quercum cum longis pediculis intelligere, cuius glandis iconem simpliciter glandis Quercus & alia Idemerdidis glandis nomine expressit.

Sunt, inquit Turn. qui duas Quercus statuunt species, vnam quæ glandes vt Poma Querna ferat; alteram longè minorem vulgari, quæ ad edificia vulgò vtitur. Nullas sibi in foliis Quercus obseruatas in Anglia Gallas, quas tamen in Italia non tantum, sed & in Frisia Orientali in sylula non procul Auriaco viderit. De qua verò Quercu intelligat, non addit. Pingit eam quæ breui pediculo:

In Silesia, inquit Schvv. Quercus vulgaris, fativa, vrbana, Δ *Δ* Dioscor. in syluis, collibus, & montibus gignitur. Est etiam Quercus petrea, Δ *Δ* *Δ* *Δ* Quercus sylu. Robur. Lat. *Strenyche* in collibus & petris frequens, fortius lignum habet & incorruptis cæteris: folia quæ nunc arefcat, per hyemem non cadunt. Et has differentias assignat Schvv. An verò in Silesia nulla alia Quercum differentia offeratur, considerent istius loci Botanici. Casp. Bauhinus apud Matthioli. ponit iconem nostræ Quercus, cum breuibus, aut nullis pediculis pro Theophrasti Quercu latifolia, sen Platyphyllo, quam ait distingui in marem & feminâ. Quercus autem longissimo pediculo ei est Hemeris Idæorum, Etymodrys Macedonum, Placida Gaza. Huius florem ait in suo Phytopinace à nemine propositum: Camerarius tamen eleganter pinxerat in Hist. Matthioli. Germ. atque Epitome. Vel certè iconem habuerat à Gesnero: iam flores an sint, vel potius Bryon representans iulos, qui in Corylo & Nuce iuglandis proueniunt, considerent alii. Nos eius iconem ponemus paulò inferius, titulo Pilulæ foliorum Quercus.

Ex suprà dictis igitur patet paucos distinxisse Quercum cum longis pediculis, ab ea, quæ glandem cum breuib. fert pediculis, atque aded nullis, ipsi calycibus earum ramis immediatè adhaerentibus, quæ in quibusdam syluis Comitatus Montbelg. prouenit, vt non longè à pago Charmont, & in monte iuxta Blamontium & S. Hippolitum, & inter Blamontium & Montbelgardum, vbi & alia cum longis pediculis, quæ ab incolis vocantur *Glands flans*. quæ passim ferè obuiæ sunt, atque aded vulgarissimè videntur, longiores, singulares, binæ, ternæ, ac etiam quinquæ. Earum verò, quarum glandes proximè adhaerent ramis, gemina conspicitur varietas: vna cum ma-

Tom. I.

iorib. glandibus binis aut ternis: altera maioribus ternis vel quaternis, quæ & pluribus, fortè semina, & minores glandes fert: Incolæ vocant *Gras Gringeur*, & *Petit Gringeur*. Istarum Quercuum differentiam vix ponere possumus, nisi quis earum quæ breui aut nullo pediculo sunt folia inspicere velit splendidiore, & paulò firmiora.

Cæterum passim in syluis aliisque locis, prædictæ nascuntur Quercus, locis præsertim & prouinciis Septentrionalibus, sed in Germania & Burgundia, quæ longo est pediculo, reliquis multò frequentior, & fortè etiam melior ac vellior, ob glandis magnitudinem, quæ cæteris præstat. Nullibi locorum Quercus pulchriores, altiores, rectiores ac sine ramis vidimus, quàm in monte Cherimont ditionis Montbelg. altitudine æquant

Cherimontane speciosa & altissima.

Abietes: dixerit quis ramos industriâ ablatis vt-

que ad cacumina.

In syluis Germ. teste Gesn. duo tantum genera

crescunt: *Eich*, Quercus: & *Sagetich* vel *Strein-*

tich Robur. Basilensem patulam, antiquitate &

amplitudine celebrem, antea descripsimus. Est

ex eo genere, quæ longos fert pediculos. Vtra-

que alioqui Quercus ibi vulgaris in syluis, sed eam

quæ longis pediculis quidam *Vereichen* vo-

cant, fortè quoddam luitibus sit aptior & gratior.

Verlin enim istius minores dicuntur. Quercus

quoque obseruamus Lugduni, Montpelii, &

multis Italiae & Galliarum locis.

Quercus locis arenosis, macilentis ac siccis con-

sita dilatur.

Pelagos olim locus fuit Quercub⁹ consitus post

Neptuni templum quod ad Aliæsum est mon-

tem.

Mirum, si non est fabula, quod proditum in-

uenimus Nucem Iuglandem tenio in Quercum

mutari.

Circa Thebas quoque est Quercus, teste Plin-

io. Diuissimè viuit, vt mirum sit ab Aristote-

le (aut quisquis eius libri sit autor) de plantis dic-

tum esse proceras rectasque arbores minis diu

viuere. Quercus rectissimas, grandissimas, ætu-

atissimas, quarum rationem ne aduertit quidem

aut ac prouit notit.

Quercus vere quidem germinat, sed tardiùs

multus alius arboribus. Noua folia producit Ma-

io: Glandes maturæ sunt Augusto. Iulos cum

flosculis ac glandium rudimentis al às Aprilis fi-

ne, aliàs Maio obseruauimus. Gallæ proueniunt

ætate: mense Septeb. decidere incipiunt, sicut &

glandes.

Robur verno tempore casum teredinem fen-

tit, brumâ autem non pandatur, aliàs ob-

noxium fit vt torqueat se findatque: infini-

tum refert & Lunarem rationem obseruari. Vide-

tur autem de Quercu vulgata id intelligendû, quæ

ad edificia potissimum ac præ aliis omnibus cedi

solet. Luna deficiente tuissimum Quercum ca-

dere omnes existimant. Quercus quæ Solis bene-

ficio in vniuersum priuata fuerit, quod ad lignum

ipsum & fructum attinet, durior est, deterior, &

minùs tractabilis: ita quidem vt lignum Quercus

à Sole averse difficile sit findere, quod Germ. rustici

Winterschleg holz, quasi dicas lignum rigi-

dum, hiemisque vitio induratum ac intractabile;

instrumentisque renitens, interpretantur. Reli-

qua habes in superioribus. *Δ *Δ** non in nomine tradunt

multi Græcos omne arboris & ligni genus com-

plexos esse, vnde & Vitem *Δ *Δ** quidam Synonyma

pōta appellauit. *Δ *Δ** autem in specie *Σαρπιν*

βόλαν Hippocrati, *Hyperici* verò Theophrasto,

vt plerique volunt. Latinis Quercus, Iouis

Differentia in foliis.

Quercus Basil. patula.

Nux Juglandis in Quercum mutata.

Aristot. notatur deced.

Tempus.

Cadendi tempus.

Lingua.

arbor quibusdam Robur. Quercus, inquit Gop-
 robur. Latinorum nomen est, sed non minus quam
 Robur à Cimmeris siue lanigeris Romanorum
 antiquissimis maioribus relictum à Wer, id est,
 defendo: Wercon, id est defendo à fugere. Dicta
 itaque Quercus à Wercon, vel Wer-hout. Ger-
 man. *Eichbaum*. Gall. *Chêsse*. Ital. *Quercia*. Hesp. *Robre*. Bohem. *Sub*. Belg. *Eikendoom*. Ecce. Angl.
Quercus / vel vt Boreales *Estrice* / Allobroges
 Rhodano vicini *Chermillor* appellant : Sabaudi,
Dryle.

Glans, *Char. G.*, *S. p. Char. G.* Straboni, *Char. G.*
 Glansis no.
 min. Arist. [tamestis lignum propriè glandem no rare
 velint] vide manasse videtur olingo Germ. vocis
 Dryobala.
 n. i. Eichel: fruges R. burnea Colum. Hebraeis et Elas.
 A. ylos A.
 r. s. i. Leuita in no mendarura fisa testatur, Allonim: Char.
 Fruges Ro-
 burnea. 1st Serap. et in vulgatis legitur. Belg. Eichel: Holl.
 2deccr/ Gil. Glans, Agl. ind. Ital. Chiande. Hsp. Ba.

lita. Burg. *Maf.* Thebaidis fructus, inquit Pilu-
porulanti etiam nomine à nobis appellantur *Bala-*
m. Pilulas illas inutiles, quas folis & ramis Quo-
ere adaequari diximus. Germ. *Eichspfel* vocant.
Ger. *Leinwand* id est, pilulas albinas. German.
Eichspfel. Que cum poque à *Se.* dicitur Feflor-
tium quoddam arboris graue ac durum fit, tamen
etiam quòd in ing. ntem edat alitum linem. E
Quereceram februm quidam grauem & magnan-
tiant diti ac cum tremore frigidam. Lucius

Iacta me ut febris Querquera,
Et alibi:
Querquera consequitur febris, capitisque dolores.
Et Plinius:
Is mihi erat bilis Querqueratus.
A. Gellius: An ru fortè morbum appellati hîc pu-
tas, ægrotationem grauem, cum febris rapida &
querquera.
A Quercum Poëta duram decantant, rigidam,
vmbrosâ n. æciâ n. sublimem, glandiferam, frugi-
feram, patulum sacram Ioui, ænosam cuiâ n. Do-
donidâ, amicam Ioui, fudicam, frondolâ n. æ-
duam, alicomam, validam, alcam, Dodoniam,
ænosam, nodosam, frondentem, cariôsâ n. gra-
tam subus. Vires autem & & vsus Quercus vul-
garis postea tradentur.

Vircs.

QUERCUS LATIFOLIA EXOTICA
CLVS. VEL RARA.

Descriptio
et locus.

IN Vennenſi ſalta, inquit Cluſ. Latifolia am-
pliſſimas arboresceniueni anno 1578. cuius om-
nes glandes à longis ped-culis dependentes
maxima ex parte non modò obſitz, ſed quaſi in-
cluſe erant viridi quidam excreſcentia, multis
inquaſibus anguſtis prædita & ſcabra, quæ reſe-
cata, gallarum modo dura & firma erat, quarum
etiã vicem explete poteſſent. An id vitium
ſi peculiare ſit, & ſingulis annis recurat, me-
lacter, vt qui ſemel dantatæ per eam ſaltus partem
iter fecerim. Quia illas partes inhabitant de hac re
crudire poſſunt.

PHEGVS VEL ESCVLVS.

Description

DE Phago & Efulo in superioribus multa diximus ex Veterum placitis. Nunc eam prout hodie observatur Dalechamp. describit. Phagus siue Efulus brevis est arbor, in orbem compositi, Hemeridis modo, non erecta, minus tamen quam Hemeridis contorta, caudice crassissimo: folio quam Hemeris angustiore & brevior,

Folium.

obscurius virente, infernè candicante, glande
dulcissimâ, terete, longâ, quàm Etymodryos bre-
uiore, è breui crassoque pediculo subrestitâ, cal-
lyci multum eius complectenti tenacius hærente, *Gland.*
in ramorum furculis, ad exortum fingulorum
propinquè

Ms. C
71813A.

fereus glandem, oblongam, sapore longè dulciore atque delicatior, quam Castanea: Nam & Hispani, qui arborem *Enzinam* vocant, glandes verò *Yellum*, has ob suauitatem sub cineribus tostas secundis mensis apponunt. Curtius putat à Plinio Latifoliam dictam. Horatius *rigidam Esculum* dixit. Gallis *Escuil*: It. *Istbio*: Romanis rusticis *Esculo*. Germanis & Septentrionalibus, vt putamus, incognita. Scribitur à nonnullis *Aesculus*. An de hac Cardan. Brasili arbor non magna *Enzinæ* similis, folium *Quercinum*: est autem *Enzina*, *Quercus* in Hispania genus minus, & non adeò rectum, cuius glandes ob suauitatem eduntur.

Hist. Lugd. duas figuras habet, nos marem tantum assumpimus: seminum omnismodi, quia nulla notabilis differentia quæ figuræ exprimi possit. Dalechampius sanè suam Phagum huc *Esculum*, vt ex iam dictis ex Hist. Lugd. apparet, eandem existimat, cum *Esculo Bellonii*: verum nondum id asserere possumus, cum nobis non constet, quæ sit Phagus Dalechampio, & *Esculus Bellonio*, qui præter iam citata, scribit *Esculum* & *Cerrum* dictam Volagnidam, semper virere. Alibi autem in Insula Lemno circa pagum Rapanidi est sylua *Esculi*, quæ non excinditur ad ignem, quia in ea colligitur *Velonia* Græcis & Italis dicta: *Calycibus* & *Glaude* *Esculi* videntur pro adornandis coriis: *Velonia* non transportant ex insula, referunt pro suo usu. Item in Græcia & Anatolia præparant coria cum glandibus *Esculi* in Gallia autem cum corticibus *Quercus*: inter Hierosolimam & Damascum abundant montes virentibus *Esculis*. Et, in regione Trachonide provenit arbor *Cocci* & *Esculus*, atque dicta *Platyphyllos*, nunc *Velagnida*, ibi perit ea glans quia non alunt sues. Tandem, in monte inter Antiochiam, & Ammaum montem provenit *Esculus* & *Ilex*.

Botanicis diligentibus committimus investigationem Volagnidæ, *Esculi Bellonii*, Phagi Dalechampii: nec non opinionis Casp. Bauh. apud Matthiolum scribentis, Phagum seu *Esculum* esse Roboris primum genus *Clusii*, de quo mox. Hist. Lugd. annotat præterea, Phagum Dalechampii non ubique in Italia provenire, sic nec in Gallia. Frequentem tamen in Apulia esse declarare Horatium. In eo Allobrogum tractu quem Rhodanus alluit, ad pagum Ambleneu nominatum, & lapidinarum autra, gignitur, parva ab incolis appellata.

Observatione quoque digna sunt, quæ coropius de Phago scriptis: Miror, inquit, in Galeno quòd Phagi glandem acerbam etiam faciat: cum & ea olim homines vixisse narretur, & hac etiamnum tempestate à plurimis comedatur. Mirabilis etiam est tum eaze, tum aliorum in hac arbore error, qui credunt Fagum Latinorum, eandem esse cum Phago Græcorum. Verum Plinius eos monere debebat, qui demonstravit, quàm distet Latinorum Fagus à Græcorum Phago. Deinde mirum eazam non animaduertisse, Plinium in Roborum generibus enumerandis Fagi nomen nusquam posuisse, cum tamen in iis Phagus Græcorum esset. Quòd autem pro phago Græcorum nomen Latinorum posuerit, hoc vno solum indicio constare potest, quòd Fagi glandem omnium dulcissimam fecerit, quam laudem Phago Theophrast. ascripserat.

Fabule, inquit Theophrast. celebrant *enys* in Ilio, supra tumulum Ilii *enys* in aqua permanere potest incorrupta, madefactaque melior reddi videtur. Fructum reddit Autumnus. *Esculus* similiter provenit, (inquit Plin. quod de

Tom. I.

Quercu Colum.) sicuti *Nux*, cætera triennio senior (Ceditur autem *nux* eodem autore, intra septimum annum) nimis (minùs M.) morosa nascitur In quacunq; terra feritur, nascitur è balano, sed non nisi *Esculi*, scrobe dodrantali, interuallis duorum pedum, sarritur leuiter, quater anno. Hoc pedamentum minimè putrescit, cæsumque maximè fruticat, vel vt m.f. habet, fructificat: hoc est, vt Dal. explicat, quantò sepius cæditur, tantò fruticosior planta in Querceto resurgit. De hac sanè potissimum intelligendus Plinius videtur, cum ait: Glandes opes esse nunc quoque multarum gentium, etiam pace gaudentium, constat: nec modò inopià frugum arefactis molitur farina, spissaturque in panis usum. Quin & hodie per hispanias secundis mensis glans inferitur. Dulcior eadem in cinere tosta. *Esculi* tamen glande, vel sub prunis cocta, vel in aqua elixa, cum vescuntur rustici, gravitate capitis tentantur, & veluti inebriantur, non aliter quàm qui Lolium pani commixtum ederint, teste Dalech. Præterea Phagus materia est robustissima, & putredini minimè obnoxia, id quod de Quercu dixit Plin. Fortius lignum Quercus habet, & incorruptius, cum id *enys* peculiariter scripserit Theophrastus.

ROBUR. I. CLVS.

Nunc Roboris differentias, vt à Clus. observata & in historiis relata, dicemus. Roborum prius Quercui nostrati admodum simile est, & robusta materie, sed humilior, & caudice magis contorto, frequentibusque ramorum alis cauo: folia eiusdem iudicio, magis sinuosa & incisa, quæ non ita virent, vt in nostra Quercu, sed (aeris præteritum parte) mollicanque lanugine pubescunt. Hoc Robur *Clusii* censet Casp. Bauh. vt dictum est, esse Phagum seu *Esculum*. Antiqui scriptores, vt prodidit Fest. Pompeius Roborem pro Robore dicebant. Dicitur ita eodem autore, quòd plures rufi coloris venas habeat, nam ruber color quasi rufus est, cuius coloris est bos. Totam oleam Roboris materiem dixit Plin. & Robur quoque à duritie vocatam hanc Quercus speciem volunt. Melandryon medullam Roboris esse volunt. Ea vox apud Plin. herbam denotat in segete ac pratis nascentem: aliqui sequentes *Truys* eius, pro quodam Roboris vel Quercus genere sumunt. Idem est, ac si nigram Quercum dicas. Frequens est primum hoc genus in cellis Castellæ veteris montibus atque etiam in Aquitania supra Burdegalam, vbi etiam Robre dicitur: tamen idem etiam nomen nostrati Quercui (quæ in hispaniis frequens est, & montibus Calpi herculeo vicinis semper viret), hispani tribuant.

ROBUR. II.

Clus. in Pannon. Robur primum siue latifolium, & in hist. post. secundam, Quercus ferè magnitudine in Austria, Styria & Pannonia cretens, strigosus est Quercu ligno duriore, folio minùs amplo, altera parte non nihil incano, exigua glandem fert: incolæ à duritie *Steineidel* appellant, hung. *Remenischer* nonnulli *Musfal*. Considerandum verò relinquimus, quantum hoc robur differat à nostra Quercu vulgari cum glandibus sine longis pediculis minoribus.

ROBUR III. CLVS.

Descrip.

Galla esus.

Pillula.

Superantem nouem aut pluribus Gallis onustum collegerit Clus. inhererebunt ex galle ipsi ramo contiguæ ferè, sed sine vllio ordine, rotunda quidem & veluti Sphærica figura conspicuæ, sed aliquot tuberculis respersæ rubent ex eum sunt recentes, præsertim ea parte quæ Solem spectant. Inueniuntur & in huius foliis interdum pillulæ iis similes, quæ in nostratium Quercuum foliis nascuntur. Eius Gallam, maiorem vocant Lob. & Dodon.

De præcedentis Roboris fortè Gallia annotat Clus. apud Garciam sequentia. Garcias scribit. Iambos fructum Indicum similem esse magnis gallis recentibus, quæ Lusitanis *Poma de Cinquo* nuncupantur, cum in odore, tum in colore. Nisi nosset Garcias gallas illas maiores, quæ in Robore passim per Hispaniam & Lusitaniam nascuntur, intelligat per *Bugalias grandes*, quid sibi velit, ignorare me fateor. Ceterum eas exiguâ pillâ palmata maiores nunquam vidi, colore pulcherrimo rubicantes dum recentes sunt, & odoratas. Vel fortè prægrandes illas iuglandes vult, quæ vulgaribus duplo maiores sunt: quandoquidem vulgares suo operimento nudatas, *Bugallia* appellare videatur. cap. 20. de Macilibus.

Locus.

Ipsi ad
satis.

Multis Castellæ veteris montibus frequens est, & plerumque numerosis ab eadem radice stolonibus fruticat. Harum ramis contortis, deinde filis & exsiccatas tadarum loco rustici vtuntur nonnulli veteris Castellæ locis, præsertim circa S. Martinum del Castañal.

ROBUR IIII. CLVS.

Descriptio

Folia.
Galla.

In arborem excrefcit pusillam Robur quartum Clusii, eius item folia minora sunt, duriora, angustioraque, nec adeò profundè incisa & sinuata, sed veluti aculeatis denticulis tantum ferrata, infernè quidem candicantia, sed nulla mollanugine respersa. Frequentem etiam ista alit Gallam superiori similem, & tuberculis acutis

ROBUR V. CLVS.

nensi, non procul Eboræ, & ab incolis *Carualla* nuncupatur.

ROBUR VI. CLVS.

Sextum humile genus est, nec humanam altitudinem excedit, fruticos potius, quam arboris nomine donandum: tenuibus & lentis ramis, foliis secundo ferè similibus, sed minoribus, nec adeò sinuosis, minorum gallarum quæ plarumque binæ, ternæ, aut plures simul nascuntur, admodum ferax.

Nascitur in Austria & Pannonia: nullum tamen eius nomen vulgare intellexi: sed rustici cum secundo confundunt.

ROBUR VII. CLVS.

Inuenitur & septimum quoddam Roboris genus (nisi quis ad Quercum referre malit) inter Río frio & Aldea Galega solo arenoso non procul Vlyssipone frequentissimum, adeò humile vt raro pedem magnitudine superet: ramuli tenues & flexi,

ornatam, pallidiorè tamen colore. Galla maior altera Lob. Tabern. *Sagaciden* tertiam vocat.

Descrip.

Galla.

Locu.

Locu.

flexibiles vulgaris
quercus virgul-
tis limillimi: fo-
lia ad proximè
descriptas acce-
dunt, sed aliquā-
tūm maiora &
molliora. Hoc
fert glandem
querna: vulgari
haud minorem,
interdum etiā
crassiorē, Caly-
ce planiore, ad-
modum amaram.
In reliquis gene-
ribus nullas gland-
des observavit
Clusius, præter-
quam in secundo.
Dodon. in hist.

milis nomine ponit iconem
Clusii, quercus humilis fruticis specie, fionde Ili-
cis molliore Lob. *Sachsen* Tabern. His om-
nibus Roboris differentiis Clus. vires eas quas
Dioscor. ad *quercu* in genere, refert, quas postea di-
cemus.

spicula obuallāt, præruptæ rupis fragmenti æmu-
lum, non minùs ternis vnciis in diametro habentem,
internè hirsutum: habemus & minorem oc-
clusam eo modo quo pingitur à du Choul & Lob.
eiusdem magnitudinis quā eorum figura. Sunt
nobis etiā glandes nostris vulgaribus duplo aut
triplo maiores. Cerrus, Gallis ignota arbor, cui *Cerrus*
eam ob causam nullum ab eis nomen positum est *Plinio*.
ac ne Italix quidem magna ex parte nota, vt ait
Plin. In summam altitudinem crescit in Græcia
& Hetruria syluis, incultis amica, rectissima, le-
uissima, & materiā per longitudinem robustissi-
ma, ad sustinenda suspēdendaque edificiā firmis-
ma. folio est crasso, amplis incisuris laciniato.
Sterilis non est, vt quidam putauerunt, sed est
glande tristi, horrida, rotunda, ac velut obtusa.
amarissima adeoque insuauis, vt eam præter sues,
nullum animal attingat, ac ne ex quidem, si aliud
pabulum habeant, vt & Theophrast. prodicit, qui
addit caput mandentium dolore afficere, quod ta-
men de Haliphlegi glande perperam scripsit Plin.
Calyx glandis eam ferè totam complexus, rigidis,
latis, in cinereo candicantibus aculeis echinatus
vallatusque est, non, vt Plin. ait, ceu Castaneæ, sunt
enim hi crassiores & rigidiores multò. Glandes
cerreas Calycibus suis contextas ex Cypro, Chio,
aliisque Cerrorum ferilibus locis negociatores
interdum conuehant, *Gallones* alii vocant, alii
Vallonia. rotas sicca supra corticem super est, to-
to.

*Glands mī-
nor.
Glandes
magna.*

*Locus.
Arboris de-
scriptio.*

*Glands Cer-
reæ.*

*Plin error.
Alter Plin.
error.*

*Gallones.
Nallonia.*

CERRI GLANS, AEGILOPS ASPRIS

THEOPHR. PVTATA

AD manum
nobis cum
sint illi ipsi Cer-
ri rami ex qui-
bus Dalech. iconem
suam [quā
minds artificio-
sè pictor expref-
sit] curauit de-
lineandam, no-
uam damus fi-
guram & descri-
ptionem, quā
possumus ex ip-
sis ramis maxi-
mè fidelem. Fo-
lia habet vulga-
ris quercus, sed
vt longiora, ita
in tenuiores al-
tioresque laci-
nias diuisa, licet
sit, vbi & foliis

ludat, si rectè indicamus ex ramis, quos munere
Dalech. habemus, quibus subinde folia propius
ad querna vulgaris accedunt, superius lucida,
subtus autem cineracea. Ceterum proximè li-
gno adherent, calycibus hispidis & fenticosis in-
fidentes, vnciam latis, glande tamen nondum ma-
tura, similibus planè calycibus quercus Burgun-
diæ echynato Calyce. An verò sit eadem cum
Cerro magno Calyce à Lobelio picta, ambigi-
mus.

Equidem à Valerando Dourez Calycem gland-
is maximæ habemus, cuius magnitudinem non
capiebat tabella nostra, quem maximam glandem
è sinu suo protulisse ipsa cautitas indicat, vt quæ
seiscunciam in diametro habeat, paulò minùs al-
tum, quem vndique crassa, rigidaque creberrima
Tom. I.

Quercus *agrilops* inquit Lob. in Aduers.
siue præcellæ, dictæ Cerris Plinii, tristi prægran-
di echinata glande: quā itur Pefaro Romani publi-
ca via videntur cellissimæ, alibi minùs peruiæ,
nec valdè nota hostie: cuius glans les prægrandes
capulum habent echinatum, ambitu squamis præ-
duris sibi mutuo incumbentibus, horridum, ma-
gnitudine ferè Echini marini, valdè crassum: Fo-
lia maiora multò, eadem alioquin Quercus. Et
in obseru. Valerandus Dourez, Insinopoli Ven-
etias rediens ramulos quercus duorum generū
asportauit, quibus me donauit. Vterque, inquit,
quercui nostrati admodum assimilatur, folio & li-
gno, sed glandes ipsi ramo inhaerent: Vni qui
minor Calyx hispidus & molliter echinatus,
Illic subpar, alteri vetò glandes prægrandes ca-
lycem habent echinatum, ambitu squamis prædu-
ris sibi mutuo incumbentibus horridum: valdè
crassus est. Folia maiora, eadem alioquin quercus.
huius speciei obseruasse memini publica via qua
itur Pefaro Romam &c: alibi minùs obuias nec
valdè notas: è cuius tamen prægrandi & duro Ca-
lyce glandes non exerebat, sed claudebat, fortè
quia immaturæ erant. huiusmodi folia & glandes
liberalissimè communicauit Dalech. qui Cerrim
Plinii me docuit.

Hæc Lob. quem non satis intelligimus. In Adu-
uersi posuerat descriptionem Cerris viæ in itinere
Pefaro Romam: postea in Obs. repetit, eandem
nomine Valerandi, apud quem viderit, ac
eius quam vidit Romano itinere speciem
facit: figuram apponit in Obs. sub hoc titu-
lo, Cerris Plin. maiore glande Adu. 431. Hæc fi-
gura quæ diuersa à Dalech. Cerris figura: vix vide-
tur differre ab altera, cui Lobel. titulum fecit Cer-
ris Plin. minore glande, & Calyce molliùs echin-
ato, nisi sit lusus naturæ, de quo nostra suspici-
o in descriptione: Cerris glans immatura, quam
& Hist. Lugd. & ante hanc Lobel. etiam propo-
suit. Theophrast. montanis *agrilops*: Macedoni-
bus *agrilops*: Gazæ Cerrus & nobis adhuc Cero
& Calix Vallania, inquit Anguil. Hist. Lugd. *agrilops*
G 3

*Agilops.
Cerris.
Plin.
Locus.*

Cerris Plin.

*Agilops.
Aspriss.*

Aegilops I-
daurum.

Vfus &
Vices.

Collectio-
nei & ab-
cessum.
Pavum
debilitas.
Contra
scorpionet.

Dalechamp. Quercus 4. genus facit, item Aegilopa Idæorum, Asprin Macedonum, Cerium Latinorum. *Cerrus* Plin. maiore glande Lob. qui & aliam immaturam habet, vti dictum. *Cerris* Plin. 1. *Freimb* & *Eichbaum*, Taber.

Vfus Calycum ad inficiendos atro colore pannos, Gallarum vice. Sed ex illis tinctura dilutior, fugacior, viliorque est. *Cerri* folia & cortex, & glans, auctore Plin. sicant collectiones, suppurationeque fluxiones sistunt. Torpentes membrorum partes corroborat [post vsum calefacientium & siccantium] decoctum, eius fotu: cui & insidere expedit, siccandis adstringendisque partibus. Radix *Cerri* aduersatur scorpionibus.

GLANDIS MAGNVS CALYX.

Descript.

Inter fructus missos à Jacobo Gareto, [inquit Clus. Exot. lib. 2. cap. 16.] magnus erat glandis ille calyx, qui ab Anglis ex Windecaorn relatus, Londino ad me mitterebatur, etenim siccant laticudinem, & vncie profunditatem habebat, durus admodum, & multis squamis hispidis firmisq; oblitus, ex cinereo fuscis, internâ parte ad

glandis usque sedem breui, mollique & veluti fericeâ lanugine cineracci coloris fultus, cuius glans [quæ mihi non conspecta] ingens fuisse debuit. Schedæ quâ hic calyx mulotus, adscriptum erat, Hic calyx glandis ex Wingandecaorn allatus fuit: propterea eum esse suspicabar, quem Virginesis Historiæ scriptor Nanguinnatuf appellari tradit, cuiusque glandes ab incolis desiccari, vtfacilius conferuari possint, deinde aquâ macerari & decoqui, vti in cibum cedant cum piscibus vel carnibus, tam ministris quàm ipsis patribus familiâs, vel variandi cibi gratiâ, vel ob panis penuriam. Hæc Clusius: Nos nescimus in quibus hic calyx differat à nostro Valerandi, quem Icone expressum exhibemus, vel etiam ab eo, quem Lobelius exhibuit Obs. & Icon. Plant. cum inscriptione: *Cerris* glans immatura. Illius etiam glandis & calycis iconem, proposuerat Iod. du Choul in suo libello de Quercu: Lectores historiam *Cerris* diligentius perpendant, quum arbores videbunt.

QUERCUS BVRGVNDICA, CALYCE HISPIDO.

An Haliphlaeos putata, & *Cerrus* semina Dalechamp.

Descriptio glandis.

EX Burgundia glandes accepimus, non multo, vulgaribus maiores, aut certè pares, quamuis Calyx paulò maior, interum, echinatis spiculis

non rigidis tamen, satique longis horret, eo modo, quo *Cerri* nobis descriptæ, atque ternas & quaternas proximè iunctas, non tantum singulares, extremitati ramulorum adherentes: folia verò parum nobis à vulgaribus differre apparet, nisi quodd accedere videantur ad colorem foliorum *Quercus* pediculo breui vel sine pedicu-

lis: nec malè hæc nobis conuenire videntur cum Haliphlaeos *Cerro* semina Dalech. & Clusii *Cerro*. Ne tamen fortè Lectores fallantur, addimus & Dalech. descriptionem.

Cerrus semina, inquit, caudice assurgit procerò & recto, cortice subæruleo, ramosa quidem, sed ramis latius non porrectis, nec extensis, vt *Quercus*, imò breuibus, necita in multos furculos diuisis, vt tota arbor aspectu tonsæ & putatæ similis sit. Folia habet *Cerro* similia, longiora, angustiora, & multò nigriora, per latera incisuris minus laris sinuosa, interuallo quod iacet inter margines laciniarum nuntis patente, infernè superneque subaspera, tactu duriora, hyeme decidua. Glandes profert alius glandiferis minores, excepta *Allice*, non longas ac teretes, sed orbiculatas, & aliquantum compressas, *Cerri* maris modo, ex Calycibus suuiparum exertas, qui spinis longis, flauis, gracilibus, densis, hispidi sunt, Castaneæum instar, nec tamen ita rigidis, erectis, que, sed nec crassioribus spinarum mucronibus armati, vt in *Cerro*. Calyculi hi quibus continentur glandes bini plerumque ad singulos exortus, breuissimo pediculo ramis & sterculis adherent. Radicibus nititur validis, non recta deorsum actis, sed vndique per transferum terram in obliquum comprehendentibus. Cortex ligno propior cum in ramis, tum in caudice & radice vehementer adstringit: folia remissius: Glandium calyces facultate cortici respondent. Glandes vehementius adstringunt & amaræ sunt: quare etiam à porcis negliguntur, nisi aliud desit pabulum. Materia arbori robusta & dura.

Considerandum nunc An non eadem Clusii *Aegilops* *Cerrus* sit: quæ occasio vt hic iungamus historiam integram ex Clusio: *quercus*, inquit, genus, non modò in Viennensi saltu, sed etiam in plerisque Pannoniæ syluis frequens est, eadem altitudine quâ vulgaris *quercus*, atque etiam celsiore assurgens, caudice erectiore, corticeque crassiore, & magis scabro: folia frequentioribus incisuris, sed minus altis diuisa habet quàm *quercus*, longioribus tenuioribusque pediculis inhaerentia, ramulos breuiore, frequentibusque nodis obritos, gemmas minores, & aliquot gracilibus foliolis ceu staminibus aut villis septas: Calyces breui, crassoque pediculo annotis ramulis adnatos, non in foliorum alis, omninò hispidos, & molliter echinatos, in quibus glans est Querna, paulò breuiori & ob-

Folia.

Cerrus
mina.
Descriptio
arboris.

Folia.

Glandis.

Radix.

Cortex
Sapor
qualitas.

Materiæ
Aegilops
& C.
Clusii
Locum.

Folia.

Calyx.

Glandis.

ueric.

num. la-
factu.sebi
crecat

onyma

lapa.
ob.
uaphleas
b

s fu-

r q.

b.

s.

s.

s.

s.

s.

s.

s.

s.

s.

s.

s.

s.

tusiori muctone prædita, quæ autumnò maturitatem consequitur. Adhærent interdum inter folia, multis veluti squamis constantia capita. Rustici & materia cæsores optimè eam à Quercu vulgari distinguere norant: illius materiem candidiorem laxioremque & ad opera minds aptam censentes. Huius Cerri crassiorum atque etiam tenuiorum ramorum, ac libralia interdum fragmenta in lapides commutata, atque adeò matri-
ce in nigrum silicem conuersa [superficie tamen candida & friabili remanente] atque naturales ipsius ligni venas, orbis reliquæque formam etianum retinentia, non modò eruta conspexit Clus. & Ill. Herois Dom. Balch. de Bathyranunere habuit, sed seipsum etiam legisse meminit in montis Eyfenberg vulgò nūcupati & Pinkæ fluuii Pannoniæ imminenti acclui, quæ ad vallem Pinckachal ab eiusdem fluuii cam perluentis nomine nūcupatam, descensus est atque ad Austrum vbi spectat. Obitus olim is mons fuit [quem admodum adhuc vicin] Quercus & Cerri arborum syluis, nunc verò vinctis generosissimivini feracibus.

Cerri Plin. minore glande & Calyce molliùs echinato Lob. & Quercus Iustinopoli allata à Valer. Doures, calyce minore hispido eidem, Clus. iudicio *alpinus* Theophr. est, Cerrus Plin. Quercus genus cum calyce hispido. Quercus Pannonica latifolia & reclinis Cerrus. Camer. Quercus 5. genus Dalech. apud Hist. Lugd. Haliphæos Idæorum & Macedonum, Cerrus scem. quorundam Italorum Farnia, Galis *inarguta*, Latino nomine caret: quare Plin. Græcum semper usurpauit: Gaza ineptè *Salscorrius* nomen finxit. An Cæsalp. Quercus; in Hetruria Farnia: Dryos 4. genus Theophr. Fagus, Farnia in montibus, Maced. Fagus: Cerri Plin. altera Taber. Dodiconem habet Loheli, nomine Aegilopis, minore glande, verum nihil vitæ. Caspar Bauh. præter Cerrum magno calyce echinato, duas alias tradit his verbis: Quercus calyce echinato altera, Haliphæos Idæorum & Macedonum, Cerrus Plinii minore glande Lobelio, cuius lignum sæpè lapidescit: Huius etiam species in Burgundia reperitur minor, calyce valde hispido, quam apud fratrem Io. Bauhinum vidimus. Copiosè nascitur in Apénino, & in Burgundia quæ iter Vesuntio Dolam, vnde nobis Nobiliss. D. Frid. Cappler gubernator Insulæ oppidi, dicti *L'isle* attulit glandes & ramos, quos tamen iam priùs in pileo cuiusdam videramus. Glandes in hortum E. C. V. Virt. Month. feri curauimus, spe bona nascituras. Proderunt quidem aliquot, aut vna solummodò remansit quæ pluribus annis à nobis culta tandem glandes protulit: sed non quales sperabamus. Fuerunt enim cum longo pediculo, & calyce non echinato. Nec propterea imaginamur nobis metamorphosim aliquam veteribus & recentioribus consuetam, sed suspicamur cum illis glandibus alias fuisse admixtas.

Sed nunc vires Quercus in genere recitemus.

Quercus omnis (possis & dicere, omnibus suis partibus) autore Dioscor. astrictionem vim habet: *Δένδρον πικρὸν συντηνὸν ἔχειν δύναται* maximè verò astringit membranacea tunica, quæ corticem & caudicem ipsum interiacet: similiter & ea quæ circum glandem est sui putamine. Harum autem decoctum datur Colicis, dysentericis & sanguinem excreantibus. Eadem tritæ fluxione laborantibus sceminis in *maris* subduntur. Sed & glandes eosdem effectus habent: vinam quæque cient, & si comedantur, capitis dolorem in-

ducunt & status efficiunt: escitæ verò vitus eiaculantium icibus resistunt. Earum quoque & corticis decoctum contra toxica prodest, ex lacte vaccino potum. Cruda autem ac intus inflammationes illitu leniunt: cum axungia verò suilla falsa, ad malignas duricias & maleficia vlceris conueniunt. Hipp. ad suffocationem masticisera suffitu vitur solis Quercus.

Eadem penè & Gal. confirmat, qui sic habet:

paucis immutatis & additis aliis nouis. Quercus (spūs) partes omnes, astringentis qualitat. participes sunt. Sed plus tamen habet quæ in tun-
cis cortice membrana subest, tūn quæ sub glandis ipsius calyculo, ea videlicet quæ fructus carnem conuestit. Quamobrem ad profluum mulieb. & sanguinis expuitiones tūm Dynterias & diuturnos ventris fluxus commodè esse credit. Maximè verò vtuntur eâ decoctâ. Valentius tamen astringunt Phagus & Ilex (spūs & *πικρὸς*) seu quis eas species spūs velit, seu toto genere diuerfas. Quin & folia harum plantarum tenella illita strepue desiccare valent, minds autem quæ sunt alterius spūs, nimirum quantò mins fortita sunt astrictionis. Siquidem ego quandoque glutinasse me vulnus memini, securi in fissum, cūm

nullum adesset ad manum medicamen præter ipsius Quercus folia: Terebam ea in laui petra, & vulnus omnemque vicium locum contexi. Eadem cum foliis vim habet & fructus spūs, cōque medici nonnulli ad incipientes & crescentes vtuntur phlegmonas. Nam quæ iam vehementes sunt, astringentia respuunt. Desiccatur igitur & astringit Quercus: exsiccandi autem paulò infra media, in genere scilicet eorum, quæ [vt sic dicam] tepida sunt. Medus cortex quercus inquit Matthiol. & tinnica interior glandis, in aceto & aqua decoctus, & supra ignem sacrum impositus, calorem tollit. Mulieres quæ vrinam difficilius reddunt, carbonēs Quercinos candentes aspergunt vino, & per infundibulum vapore in vterum recipiunt. Ad ardorem ventriculi fume folium quercinum, supra linguam ponas, humiditatem quæ exprimitur ex eo, degluties, iuuabit.

Folia Quercus imposita seruidis pustulis, calorem compescunt & sanant. Mulieres quibus menstrua redundant, folia Querna decoquant in aqua, ac inferiores partes somentant. Eodem modo & glandes administratæ iuant.

Folia & cortex ac calyces glandium sicci, sunt ad tertium vsque gradum adstringentes, vt vult Dod. eiusdem etiam temperamenti sunt glandes, nisi quod calidiores & mins astringentes. Cortex quercus in puluerem tritus, vtilis est puerulis aduersus vermes. Valet etiam ad gonorrhæam. Io. de Monte experimento glandes contulæ & potæ vrinam promouent: mirum quæ id vi, quæ uis idem & Dioscor. dicat. Aqua è tenera ac recēs prorumpente Quercus fronde, aut immaturis glandibus destillata, iisdem donata facultatibus, quibus decoctum, pueris maximè in commemoratis affectibus exhibenda. Iocinoris defluxiones sistit, renum calculos comminuit. si Matthiol. credimus & mulierum alba profluvia cohibet.

Decoctum ligni Quercus inquit Lonc. mixtum cum vino & potum, vtile est sanguinem spuentibus: Aqua medio Maio ex iuuenis Quercus foliis destillata, & singulis vicibus ad drach. iij. pota medetur profluuio albo laborantibus, pūque excreantibus &c. Non probamus quod scribit propellere sanguinem concretum, nec etiam in punctonibus lateralibus, nec in calculosis.

Toxica.
Inflammationes.

Suffocatio
matrius.
lib. 6. simpl.
med.

Vulnus.

Experimentum
in Gal.

Phlegmonis
cura.

Temperâ.

Ignis sacer.
Vrina diffi-
cilius.

Ardor Geni-
triculi.

Feruida
pustula.

Menstrua
superflua.

Vermes.

Vrinam cito
Aqua stil-
lat. vii.

Hepatis
defluxio.
Menstrua
alba.

*Dysenteria
pestilens.
Haustus
et sitis
vehem.*

Horstius ad Dysenteriam pestilentem praescribit aquam foliorum Quercus & decoctionem cupularum glandium cum Amygdalis. His qui à venenatis animantibus aut serpentibus morsu, vel ichu fuerint, quive venenum hauserunt, vel cantharidas biberunt, ita vt sanguinem mingant, glandes in puluerem redactas bibant, ac sentient opem, Tragi experimento.

*Sanguis
dus.
Calculus.*

Quidam glandes aridas aduersus calculum exhibent, quo successu, nescimus. Quidam & ceruicem ex foliis Quercus parant, eaque vruntur in Dysenteria pro singulari experimento, vt scriptum reliquit Placotus de natura Cereuisiarum. Neque id ratione caret. Adstringendi enim facultate cum polleat, & aluum sistere, & omnis generis fluxiones suppressere potest, & praedictis plerisque affectionibus accommodari. Eodem teste, corroborat ventriculum, iuuat retentionem, prouocat vrinam, & quibusdam Dysuria laborantibus praesentem fert opem.

Dysuria.

*Sputum
sanguinis.*

Quidam aduersus sputum sanguinis decoquunt folia Quercus in aqua plantaginis, & bibunt, teste VVitichio. Folia Quercus tenera & rubicunda vino decocta, colluta ac gargasatu, dentium dolorem sedant à fluxionibus obortum, sed saepe hoc decocto calido os colluendum, quo experimento nos saepe felicissimè vltos fuisse, etiam in inueteratis dentium doloribus, testamur. Cupularum & corticum arboris decoctum, idem praestat.

*Dentium
dolor.*

Experimentum.

Ex vicinis locis Montbelgardo & Bessfordia solent adferre cortices, ex iunioribus potissimum Quercibus vulgaribus detractos, & in scobem ferè tritos, quos plerique Canellam ironicè vocant. Coriariorum: his enim sua coria praeparant: Prontrutenses, prout nobis indicatum, sua coria parant cum corticibus Abietis, verùm ea coria auiunt non ita firma, sed molliora.

*Canella co-
riariarum.
Adcoria.*

Querna folia exhibet Bobus in pabulum Columellia. Quæ Cato non perarida animalibus dari iubet. Democritus verò apud Aplyrtum, serpentes emori, iniecta fronde Querna dicebat. Radix etiam minutatim contrita, contra Hydri morsum prodest, cuius decoctum, cum vaccino lacte potum, contra toxica valet, & serpentis plagam illinitur. Carbunculum autem, quereus tritus carbo cum melle sanat. Adeo in rebus quoque damnatis, vt eleganter Plin. aciam nullis, vt in hoc carbone, aliqua sunt remedia. Ligni Quercuum cuiusque differentiarum vltus diximus supra in differentis Veterum.

*Pomum pa-
bulum.
Serpentes
mori.
Hydri mor-
sus.*

*Carbuncu-
lum.*

Addantur & ista. Cyprii, inquit Theophr. carinam triremibus Quernam subiciunt, vt cum in terram attrahitur resistere possit. Nauibus onerariis Piceam atque Quernam [scilicet] subiungunt, cum extrahendas aedificant. Nec Piceæ nec Abietis Quercus conglutinari valet: altera enim spissa, altera rara, altera materie æquabili, [scilicet] similis Gaza ad verbum, altera nequaquam. Roboris materiem pro radicis commendat Cato. Carbones opimos, ex quibus, tanquam materie spississima fieri, author Theophr. solidissimos etiam esse ait, & efficaciores cæteris.

*Adire-
mes.*

Cur à Matthiolo laudentur Carbones Quercini ligni pro mulieribus vrinam difficulter redentibus, nescio, sunt carbones aliarum arborum, qui praferendi videntur: nos præterea contra toxica assumpta, non velimus exhibere decoctum corticis Quercus, licet præscribat Diosc. potissimum in principio, si tamen vomitus, vel fluxus alui multum vexent, reiecto toxico per vomitum, vel aluum prodesse tunc posse existimamus.

*Matthiolo
probat.*

Scandulæ, tradente Plinio, è Robore aptissimæ, mox è glandiferis aliis, Fagisque.

Goropius vir multæ lectionis, & admirabilis antiquitatum vltigator tradit Crucem Christi fuisse ex Quercu, non ex variis lignis, vt quidam prodidit. Ideo & alibi, Quercus lignum, vite appellat. Xerandix, eodem teste, in pede montis Vaccæ faces parant ex bacculis Quercinis excorticatis & confusis.

Nec prætereundum Alexand. Macedonis inuentum seruandæ niuis in scrobes, vbi ea sit, coniectis è Quercu ramis. Roboris cunei vltum ad emendandam Amygdalæ arborem vitiosam vide cap. de Amygdalo.

Sane Quercini ligni vltum nemo facilè declarat. Vix enim aliud habeas in hoc nostro orbe perennius, quodque ad plures vltus necessarios accommodari possit ac soleat, vt ad aedificia, naues, & instrumenta tam ea quæ in terra quàm aquis vlti esse possunt. Fiunt & ex ea dolia vinaria cæteris omnibus præstantiora, immò vel sola ferè bona. Vetustate nigrescit. Si Querno cinere murium aditus obturentur, eos scabie confici ac deinde perire proditum est.

Sed glandium vltus quoque præcipuus, quarum appellatione Vlpianus & Caius I.C. tenent omnes fructus contineri, vt Iuglandes, Diuglandes, & Iugli, quoniam his homines quondam vltuebant. Qui frugibus repetis vltentur, glande Iugli obutuisse, prouerbio antiquo iactatur. Primum tamen homini cibum inde fuisse, inter omnes penè conuenit: Virgilian. Culicæ.

*Quercus ante data Cereris quàm semina vite
Ius Tripoleum mutauit sulcus aristas.*

Et alibi:

*Heu magnum alterius frustra spectabis aceruum
Cuiusque samentis syluis solabere Quercus.*

Lucetius:

*Glandiferas inter curabant corpora Quercus
Et sedare sitim, fluuij fonte quæ dacebant.*

Boetius.

*Nam qui longa negantibus
Sulcis semina credidit
Elysi Cereris fide
Quernas pergit ad arbores.*

Theocr. Schol.

*Et terram calcans propriam ne desere Quercus;
Glandium cibus tam frequens olim Arcadibus
fuit, referente Pausania, vt quo tempore monuit
Apollo Lacedæmonios, ne Arcades bello lacessere-
rent, hunc illis victum è glandibus attribuerit.*

*Glande satur multà obfister tibi plurimum Arcas,
Nostra tuum sunt contraria numina ceptis.*

Pelægus cum regnare cepisset, primum quidem rudes homines docuit tuguria facere, ad frigoris imbrumque & æstus incommoda arcenda. Ille idem tunicas conficere è pullis coctis instituit. Ad hæc cum vulgò virente adhuc fronde herbisque ac radicibus, non modò non cibariis sed plerumque perniciosius vescerentur, salubriores multò glandes esse, neque omnes, sed quæ sola Phago legerentur persuasit. Hac ciues in oppido Chio obfistulos vixisse tradit Cornelius Alexander, inquit Plinius. Quoniam verò glandium cibus tam vulgatus fuit Arcadibus, eos Plutarchus non inceptè Glandiphagos, *ἐκ τῶν ἀνθρώπων*, vocauit: apud eos voracitas in summa gloria fuit. Alii verò glandium collectores mercede conductos balanistas appellabant.

Legimus apud Strabonem, in Lusitania montanæ gentes glandibus vltitasse. Quin & apud Plin. vt dicebamus, quosdam inopia frugum arc-

factis

te fame pauperes ex glandibus quercus vulgaris,
loco panis victitasse.

PRIMUM DE GALLA.

Scal. g. re-
preh.

Omphacitris
1.
P. ana.

rect.
Aspinina
gall.
Solid.
Perforata.

Sed Conarium reprehendit Matth. & in re qui- Conar re-
dem, etiam de Doctis. Dalecham. sententia. Nam fur.
si Paulus non putasset *in xais* & vocabulum,
quod rarum esset, permultis fore obscurum,

Cornat re-
fur.

5 m
rap
r a

Alimentum autem quod ex glandibus corpori
accedit, tardi est transitus, ac crassi succi, vnde
sequitur, ipsas quoque concoctas esse difficiles.
γλα μακρὰ Quæ tamen glande Quærna ad omnia est
deterior, quemadmodum hæc glande Castanearum, quas
vocant. Omnium enim glandium hæc sunt præ
stantissime. Sunt qui hos fructus *ρομύνη* appel
lent. Hi namque inter fructus agrestes soli ali
mentum corpori dant memorabile. Ignea verò
exiguum habet alimentum. Sed parui succi sunt
omnes. Porro vitare oportet has non solum in
dolore capitis, per consensum stomachi abortio,
sed omnibus etiam aliis circa caput vortis affec
tionibus. Glandes Simeon Sethi quoque diffi
cili coctionis esse testatur, sed valde nutrire, tar
dissime defendere, crudos humores generare, pro
pterea illarum vsum deuitandum suadet. Nos etiam
propter facinorosas relinquimus. Hoc enim pecus
diffusum ac grandissimum facit, vt Varro scribit,
& testatur experientia. Nam iis muli in Gallia
& Germania alibique magni ac innumeri porco
rum greges per sylvas glandarias faginantur. Per
hibetur tamen, si grauidæ glandem copiosius ede
rint, abortum facere. M. item Cato post semen
tem legi conuenire præcipit, & in aquam conici,
vnde semodius & in vere modius, bobus singu
lis datur. Glandes etiam exhibet Colum. bobus
in pabulum. Meminit tandem Schvyncck. viren

cylo-
nea.

208-

quemadmodum & Cornario fuisse videtur, ei certe opus non fuisset descriptione illud explicare. Quod præterea Paulus pro Omphacitide Galla, glandium calycem non acceperit, hinc intelligere licet, quod alio in loco de gallis, non de glandibus differens, duo Gallarum genera constituit, alteram omphacitidem, alteram flauam, magnam, viribus inferiorem, Diosc. & Gal. auctores secutus, qui non aliter diuisere, nec vquam omphacitidem Gallam pro glandis calyce vspauere, utpote qui glandes & earum calyces à gallis planè diuerfas esse scirent. Præterea Diosc. Gal. Paul. nusquam nomine *omphacitis* pro Galla vti sunt, nisi vt adiectiuo iuncto cum substantiuo suo *amnis*. Quare in Paulo legendum *omphacitis*, non *omphacitis* *om*, vt contendit Corn. glandiumque calicem *omphacitis* à Græcis appellati, et si Cornar. atque Andernacus, qui *omphacitis* vnam acerbam interpretatur, Græcæ linguæ peritissimi, non ita senserint. Verum, inquit Corn. Omphacitis immatura intelligi non potest, quum vtraque suo tempore immatura sit. At cum Diosc. & Gal. Omphacitidem Gallam dicunt, hac voce immaturam non intelligunt: et si multi apud eosdem ita sint interpretati, sed quod *omphacitis* *om* *omphacitis*, inquit Gal. id est, quod admodum acerbum sit medicamentum, cum altera Galla minùs acerbæ qualitatis sit particeps, quam *omphacitis* à rusticis suis appellari scripsit: Qui verò *omphacitis* legendum censent vinogallam, & vinosam dicunt, quoniam minùs adstringens ad austeri vini lenitatem potius accedat.

Cornar. & Andernacus.

Vinogalla.

Nigra.

Tempus.

Galla Hemeris.

Dilectus.

Comagena.

Prognostica in gallis.

malculis vnum intra se non contineret: nam foramine aperto, facillè iudicari potest, iam animal exiisse. Et paucas inuenias Gallas absque foramine, nisi in ipsa arbore adhuc recentes. Dicamus igitur licet, Quercum & fructum & animal gignere. Cuius rei hand ignari Veteres illi patres, non sine causa quercum dixerunt Ioui summo esse dicatam. Quercus gallam, si per tempus in arbore permanferit, putrescere Albertus Magnus ait, atque in ea vermem procreari: qui, si in galla medio situs sit, futuram hyemem asperiores pronuntiat: leuem verò si circa margines. Eiusdem rei in eadem arbore aliud præfagium desumunt, vt si in altioribus ramis Eruca telas contexerint, leuiorem: si in inferioribus, rigidior.

Præfagia Alberti Galla.

Aliud erum.

Appositè autem carpitur à Matthiolo Cornarius, quod suis in Galenum Commentariis, tam primo, quàm sexto libro de compositione medicamentorum secundum locos, acriter contendat nihil aliud Omphacitidem Gallam esse Dioscoridi & Galeno q. àn Calycem illum quo glandes in arboribus continentur, quem Recentiores Cupulam vocant. Statuatque nunquam à sua opinione recedere nisi quis Pauli locum cap. de dysenteria, vbi Omphacidem dicit esse cauum illud ex quo glans quercina enascitur, planè corruptum esse docuerit: aut *omphacitis* ab eo substantivè pro eo quod Calycem Plinius dixit, & vulgò Cupula glandis vocatur, dictum ostendat.

Galla, *amnis* Græcis: Arab. *Haji* & *Hafus*: Germ. Synony Gallöpfel / Eychöpfel: Belg. Galigne / Eychens apfel / Gal. Noix de galle: Ital. Galla. Hesp. Galha, Agalla, Ab. galla. Hung. Bugha.

Tabern. vndecim gallarum genera & varietates figura expressit, ac nobis fortè non pauca obseruata, vt regione, duritie, colore, ita figura quàm maximè differentia. Galla officinarum vulgarissimæ, rotundæ, leues, foraminulis perforatæ, laeues, paucis interdum tuberculis asperatæ, interdum multis & angulosæ, magnitudine variet, vnciam amplè, quamuis magna ex parte infra subsistant, sunt etiam maiores, rotundæ, interdum turbinatæ ac pyriformes, colore ruffo, leui mallei ictu fragiles, intus vngue friabiles, cauernose, fungosæ, gustu adstringenti & acerbato. Hæ nulla iconè indigere videbantur, quod passim essent obuia, & Robori Clusi appictæ.

Gallarum differentia.

Galla C.

Galla C.

Galla C.

2. GALLÆ MAXIMÆ EXOTICÆ.

Vbi vbi tandem hæc, aut ex qua Glandifera enatæ, in littore maris mediterranei, etiamque Tyrreni & Adriatici nobis obseruatæ & reperiuntur, amplitudine sunt ouis Gallinacæ, colore fulcæ, & fortè ascititio tali, leues ac laeues secundum longitudinem, aliquot sulcis donatæ à Corona ad pediculum vsque seu crassum & amplum vestigium quo adhæsit, supetna parte veluti corona redimitæ notabili à cæteris atque vulgaris differentia, eaque tamen non integrum circulum efficiente, nullis tuberculis asperatæ, nullis foraminulis peruiæ, substantia alioqui & sapore iam dictis similes, intus nigra.

Defecti.

3. GALLÆ PROVINCIALES ET

ILLYRICÆ.

Quercus ramum [cuius nescimus:] habemus à Valer. Dourez cum gallis magnis amplius.

plitudine vnciali, ramo ceu median- te pediculo quidem, sed perbreui aut potius nullo adhaerentes, laeues, nullis tuberculis asperatae, penitus sũ-

ta in præcedenti tabella pingitur ab Hist. Lugd. nomine Gallæ ex oriente. Camer. Gallam pingit apertam in qua veluti nucleum ostendit. Pleraque supraposita tabellæ & Tabern. pictas dedit.

LAPIDES QUERCIVM.

Bina illa punctata, oblongæ & vtrinque sessiles figuræ, quas in prædictæ tabellæ medio inter reliquas vides, Lapides Quercuum exprimunt, pumicosos planè, crustulos, intus canos, sapore austero, & os contrahente, non sine amaritudine: colore aliàs pullos: saltem vt in siccis nostris iam dudum repositus apparet. His videtur simile, si non idem *Adæon nasogedæ* Theophrast. hoc est, pumicei lapilli quos raro inueniri ait: Sanè nihil impedit, quominus eisdem dicamus. No- *Pumicei lapides Theophr.* tri reperiuntur in Gallis.

GALLÆ ISTRICÆ.

Pediculo has vel extremitatem usculi adhaerens apparet, eoque satis et siccis, & aliqua ex parte gallam complectente, *Descriptio 14.*

quasi & ipsæ si uictum in morem nascitur. Hist. Lugd. Gallæ ex Istria nomine pingit. Datæ nobis quoque pro gallis Istricis Lugduni, ramulorum extremitatibus haerentes, eo modo quo Clus. gallas quidam appingit suo Robor. Rugosæ eant, ac ex nostris oliu factæ, quæ in Hist. Lugd. extant: quas denud pictas hic exhibemus. An Gallæ Roboris? Clus. Gallæ minor Lob.

GALLA FUNGVUM QUODAM MODO EXPRIMENS.

Et has interdum inuenias inter ceteras Gallas, quibus vt substantia & natura consimiles, ita figura plurimum differentes, *Descriptio 15.*

Fungi speciem quandam repræsentant: huius generis plures habemus diuersarum figurarum: alias superne umbilicatas, circa media lacinatas, vt hic appictæ: alias vtrinque ventricosas: alias semiglobulæ exprimentes: alias ambitu pentagono, alias radiato ac stellato, atque adeo tot varietates, quas omnes describere curiositatis potius esset quàm vtilitatis. Carent pleræque foraminibus, argumento soliditatis maioris, quàm gallæ vulgares: suntque duriores & quodammodo ad ligneam naturam accedentes. Pingit Hist. Lugd. supra scripto nomine. Pingit & Camer. vt videtur, sub ramo florente Quercus. Tabern. earundem diuersas formas pingit sub n° 12. 13. 14. fortè & primus sub n° 9. & 10.

Habemus & minimas, pisco vix maiores plures, *Galla minima, seu* duriusculas non foraminatas, laeues, nullis tuberculis inæquales Viderentur ad Illiricas accedere natura, si pondus responderet. Fortè natura est lufus, aut ob alimenti penuriam remanserunt nana.

GALLÆ ORIENTALES, ET ALIÆ DIVERSÆ.

Gallarū hinc varias figuras vides: rotundas, tuberculatas multangulas, angulosas, sessiles, echinatas, radiatas cornutas, vt octo vel nouem differentias in hac vnicâ tabella obseruare liceat. Quæ echinatae sunt & radiatae, sicut & cornuta & angulosæ, vulgatis non parum sunt duriores: sed inferiores etiam candidiores, & ad ligni allicuius fungosi naturam accedentes.

Vnicâ illa quæ in ima tabellæ parte media conspicitur, tam pulchrè caput Tauri a Theoph. memoratum exprimit, vt nihil supra, durior quoque est ceteris: sed an nucleus Obuarii similis sit in hac, vt de suo ait Theoph. asserere non ausimus. Nam quia vnicum & perelegans, integrum adhuc asseruamus. In ceteris tamen quæ ei adiunctæ & cornua repræsentant eiusdem naturæ videntur, nullis intus nucleus. Hist. Lugd. verò frequentes pingit, titulo extremi capiti Tauri similis, quas & nos habemus, & interdum inter ceteras

Gallas vulgatas apud inflorescentes reperiuntur, quinque inferioribus propositæ tabellæ substantiâ & naturâ similes, nisi quod minus candidè conspiciantur, & ad viriditatem inclinent: Figuram tabellæ satis bene exoritur: sed nostra prædicta melius ad caput Tauri accedit. Gallis multo duriora sunt. Suprema quæ à dextris posi-

GALLÆ INDICÆ.

Descript.
17

18

rat, sacerdotalem aliquomodo pileum exprimens, in qua quatuor veluti cornua sursum tendentia, vt in Tobalo martino, internâ parte frê cinerea, in medio eminet pars quatuor etiam angulis donata, aliter sitis quam cornua: ea pars superat etiam quatuor angulos, ei in medio veluti umbilicus. Tota ex lu-co lucet, ab inferiore etiam parte tota lucent cornua, inter quæ apparet pars ligni, cui adha sit, intus cana. Tertia ex albo fluuiscens, magnitudine, qua pingitur, inæqualibus lateribus, tuberculis quamplurimis, Fragorum seminibus frê similibus, multo crebrioribus, quam icon exprinat. Vltima etiam fluuiscens, dura, lignosa, tota foraminulenta. Has quatuor Ill. Pline pilla reseruauit.

GALLA UMBILICATA: ITEM

QUERCUS EXCREMENTVM VIL-
losum, vel potius Muscosum.

Descript.

mine: nostram enim corruptit oscitantia vel malitia sculptoris, vt & plures alias, tam veterariê hodie res aguntur. Colore sunt pullo ac nigro, carent foraminulis. Umbilici corona vel crista rigi-

Inter Exotica Ill. C. VVirt. reperi anno 1608. Stutgardie, ramulum hunc ligneum eâ magnitudine, qua in hac tabella sub numero 1. pingitur, in ali-quot partes diuisum, in quorû extremitatibus globuli ex cinereo nigricantes, inæquales, sub-stantia gallarum, sicuti & formâ, sapor nullus. Illa verò quæ numero 2. exprimitur, pulchra sanè e-

diffima. Pinxit & Camer. & fortè etiam Tabern. numero 10. Excrementum muscosum, quia eadem hac tabella parte supernâ continebatur, hîc describi par est. Bedeguar, quale in Rosis conspicitur facie quodammodo refert, sed villis paulò rigidioribus, sulcis ac subnigris in siccò, furculum immediatè complectens, circa media durum: habitu hispido ac muscoso: musci fibris multitudine. Folia Quercus cuius ramo adheret, similia sunt Quercui vulgari, infernè ad basin glandis rudimentum & copula, cum breuissimo & crasso pediculo ramo adhaereat, quod malè expressit sculptor, & penultimi pictoris diligentiam corrumpit. Lob. vocat Bedeguaris effigie excrementum spongiosum & muscosum, siue Bedeguar è Quercu: quod pictum exhibet à se in Romano agro collectum. Nostrum est ex plantis Valer. Dourez, Pillula capillata nomine pictum ab Hist. Lugd. quamuis à Lob. iconè nonnihil differat: idem tamen putamus. An hæc sint ætæ les nobilis & xer Theophrast. Rotundum quiddam cum villis inutile: verno tamen tempore mellei succi? Audiamus Gallarum vires.

Dioscorides. Vtque Gilla, [nempe Omphacitis, quæ melior & efficacior: & leuis ac perforata,] vehementer adstringit. Trita ex crescentia in carne, gingiuarum & Columellæ fluxiones, insuperque oris vlcuscula cohibent. Quod verò in earum medio est, dentium cauernis inditum, dolores sedat. Cremata carbonibus, donec igne candeat, & vino, aceto, aut etiam aceto salso extincta, sanguinis sistendi vim ascient. Decoctum eorum ad infellus efficace est, contra vuluarum prolapsus & fluxiones. Capillos denigrant aceto aut aqua macerata. Celaciis & Dysentericis in aqua aut vino trite seu illata, seu bibite conueniunt: nec non & oblongis addite, aut totæ in aqua prius coctæ, in qua nonnihil excoquendum sit coram quævis affectibus conferant. In tumma, vbi quid adstringere, sistere, aut siccare opus est, vni par ea sunt.

Ruellia verba Diosc. n. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.

Sic autem ille ait de gallarum viribus: Vis omnium similis. Optima Comagena. Ex crescentia in corpore tollit. Prodest gingiuis, Vux, oris exulcerationi. Cremata & in vino extincta, celaciis, Dysentericis illitur. Paronychiis ex melle, & virguibus scabris, pterygiis, viceribus manantibus, condylomatibus, viceribus quæ Phagedænica vocantur. In viro autem decoctæ auribus instillantur, oculis illinuntur: aduersus eruptiones & panos cum aceto. Nucleus comman-ducatus dentium dolorem sedat: item intertrigines & ambusta. Immaturæ ex his ex aceto potæ, Lienem consumunt. Ex sem cremate, & aceto salso extinctæ, menses sistunt, vultusque proci-

dentis foti. Omnes Capillos denigrant.

Gallarum vires memoriae prodidit Galenus l. 7. simpl. med. sic in quibus. Galla omphacitis admodum acerbum est medicamen, pleraque sui parte essentia terrena & frigida: perquam delicata, & fluxionem repellit: ad hæc constingit, contrahitque partes laxas, & languidas, omniumque fluxionum affectibus strenue resistit. Eito igitur tertii in deliccando, secundi autem in refrigerando ordinis. Altera autem galla, flaua illa, & magna laxaque, & ipsa desiccata quidem, sed tantò minus, quantò minus acerbae qualitatibus est particeps. Coctataque per se ac deinde trita, cataplasma est non instrenuum sed phlegmonarum ac procidentiarum. Porro coquenda est, si modica opus sit altitudine, in aqua: si vehementiore in vino. Ac si augere insuper adstrictionem sit opus, vino utare austriore. Denique Galla combusta sanguinem repromendi facultatem acquirunt, ac nimirum etiam calorem & actinomiam ex visione assumunt. suntque his quæ ignem expertæ non fuerint, tum subtiliorum partium, tum maiore desiccandi potestate.

Galla Auicennæ est frigida in primo gradu, sicca in secundo: Dodonæ frigida & sicca ad tertium vsque gradum.

Lucilius ut Fest. Pompeius attestatur, cum gallam fore bibendam pronuntiabat, parsimonia videntem esse, ventremque coarctandum, nec gula indulgendum esse, in iunxerat.

Ex omphacitide galla, calcantho, gummi & vino Matthiolus atramentum scriptorium parare docet hoc modo. Sumto gallarum crassiusculè contritum vnc. v. calcanthi Romani vnc. iij. Gummi Arab. vnc. ij. Salis detach. j. conticiantur hæc omnia in fictili vitro circumlito: superfundito vini albi potentis seruentisque lib. v. & vnc. iij. ocluso valis ore, quindæ dies in solato, vel post vaporarii fornacem hieme reposito, miscetæque quotidie rudicula.

Restat tandem ut ea, quæ de viribus & usu gallarum Lonicæ annotauit, subiungamus: Gallæ ait, adstringunt, glutinant, tingunt. Vis & facultas eis qualis quercui. Flos gallarum, aquæ sanguinariæ immixtus, & naribus instillatus, sistit hæmorrhagiam. Medium in gallis contentum excavato denti applicatum, dolorem eius lenit. Gallæ in puluerem redactæ, lordidique vicribus insperse, putredinem arcent, vulneraque mundificant. Gallas si cum ouorum albuminibus commisceas ac emplastrum conficias, inferiorique ventri superponas, aluum sistit. Vehementer etiam pulvis cum aqua pluuiæ bibitus fluxilem constipat ventrem. Cui vomitus frequentem molestiam patit. is in aceto & pluuiæ aqua gallas coquet, eoque decocto linteum aut pannum imbibere permittet, vtiliter autem imbibitum ventriculo linteum admouebit. que mulier nimios menses patitur, in aqua pluuiæ gallas coquat, cui succu plantaginis addat, & cum bombace suppositorium fouet, vuluque indat, sistit enim hæc menses, & mirè prodest. Hæmorrhagiæ laboranti gallæ miscetur cum succo plantaginis aut Burse Pastoris, imbuuntur in hisce succis piluleporini, & supra interdum, linteolum, naribusque imponuntur. Emplastrum etiam ex gallis cum albumine oui temporibus applicatum, inhibet fluxum narium. Pulvis gallarum vulneribus inditus, manentem adhuc sanguinem ita comprimit, ut non sit opus illa fuere. Tu qui nigros efficies capillos, gallas recipito crassas, nigras,

Fon. I.

non oculatas, quas in oleo coquito: facta coctione oleum cocturæ separe. gallasque soli exponito, donec siccæ sint, quo facto hunc puluerem cum aqua pluuiæ iterum coquito, crinesque decoctione lauat.

GALLAE SIMILE EXCREMENTVM QUINQVANGVLVM BRASILIANYM.

Mittebant (inquit Clus. Exor. lib. 2. cap. 25.) pro fructu decimo, qui delatus è Brasilia Describitur: sed arboris excrementum aliquod instar gallæ veriùs nuncupandum censebam, quàm fructum: simili enim materia constare videbatur: & gallas similis penè formæ vidisse memini. Vnde autem minor erat, quinque angulis velut alis constans, supernâ parte aliquantulum protuberans, & à centro ductas habebat quinque lineas ad externos vsque angulos: infernâ longior erat, sensim gracilescens usque ad sedem, quâ ramo inhesisse videbatur.

PILVLAE FOLIORVM QVERCVS.

Quercus hic Describitur pilulas damus, parte tabellæ inferiori: superior enim Quercus ulos ostendit, ad caput huius initium referendos. Hæ autem pilule magna ex parte a uersis folijs, hoc est, parti terram spectanti adrascantur, plures interdum unico herentes folio proximè & immediate, læues, fungosæ, pallide, sapore sabacido & astringente.

Gallæ non duritiam acquirunt sed molles & fungosæ manent: exquisitè rotundæ sunt magna ex parte, & exigua gallam rarè aquant, vetustatèque corrugantur. Et in his, si autumnus calidior fuerit, vermiculi nascuntur qui postmodum in culicellos transfigurantur. Nascuntur autem & ipsæ pilule magna ex parte autumno aduentante, ac post primos autumnus imbres. Arida & inueterata digitis facile in puluerem atteruntur, quibus notis facile à gallis distinguuntur, ne quis easdem cum iis putet. Videntur autem ex ipsa esse, quas Theophrast. An pilula aquosa Theophr. in foliorum tergo candicantes, translucentes [dicitur] aquosas, [quales & hæc nostræ in principio sunt] quândiu molles sunt, in quibus & culices nascuntur. Sed, quod ait, maturelcentes in modum parvæ & lævis gallæ, indurari, id in nostris non obseruauimus, fortè quia in his regionibus, ut alibi, non perfectè maturantur. An pilule Onocidæ Galeni? Ita sanè Tragus iudicat. Gallis si nocida Gal. miles Pilula Cordo & Hist. Lugd. Galla in folio Quercus nascens. quidam & Wallpöfel ut Mat-

H

thiol. & Taber. & Gallas vocant; differunt tamen multum à propriè dictis gallis: neque hæc ut illæ in medijs folijs nascuntur.

Ryffius non sine nota ignorantie pro galls pingit pilulas in folijs Quercus, cui glandes sine pediculis. Dodon. aut in Belgio satis frequentes. Lonicerus pingit & vocat gallas asininas.

Tempus & Locus.

Mense Octobri corrugari incipiunt: Septembri integra adhuc sunt, quales sæpè & prope Montbelg. August. in Ducatu VVirttembergico & in Burgundia obseruauimus, Turnerus vidit non tantum in Italia, sed & copiosè in Frisia Orientali in syluula non procul Auriaco. Is sibi à viro perdocto relatum testatur. Anno 1557. magnam eiusmodi pilularum copiam super folijs Quercinis inuentam in Boreali Angliæ plaga, præsertim vero circa Hollisaxiam. Idem expertum se ait ritè inservire atramento faciendo. Ex adstrictionis argumento quoque, iisdem viribus quibus Galla prædita sunt esse, non malè quis dixerit: quamquam eas nullius momenti esse dicat Tragus.

Vius & vires.

Plinius sanè scribit Roboris pilulas ex adipe Asino Alopecias capillo replere. Dodon. ait, ad facultatem gallarum accedere, sed ipsi multò infirmiores ac minus efficaces. Schvvenckfeldio ad tincturæ usum à tinctoribus colliguntur.

COCCVS QVERCVVM.

Descriptio

Nascitur quoque in Caliciæ Quercubus Coccum Cochlearum exilium similitudine, quod illius regionis mulieres ore legunt, inquit Diosc. lib. 4. Quem tamen locum Marcellus corruptum esse putat, & pro *nocturnum* legendum *nocturnum*, quoddam illius regionis mulieres distortum Cuel, distortquentes legunt. Nos aliam coniecturam in eum locum proposuimus in præcedentibus. Sunt qui volunt apud Diosc. pro *descriptum* legendum *apertum*. Matthiolus tamen assertit se vidisse ut postea diximus, qui intelligant excrementa rubella à Lobel. obseruata.

EXCREMENTVM QVERCVVM FUNGOSVM.

Quercum vulgariam frondibus Verno tempore etiam sine pediculo adnascuntur excrementa fungosa, rara, laxa, facculenta, acida, insigniter adstringentia. Magnitudo nucis Iuglandis aut circiter, superficie inæquali, tuberosa, pulcherrimo rubore plurimum ornata, reliqua parte albida, aut pomorum instar luteola. In quibus temporis progressu vermiculi gignuntur, qui in his multas cellulas callosas sibi pro domiciliis effingunt. Inueniuntur Maio in Quercubus glandes cum longis pediculis ferentibus. Easdem & Tragus notauit his verbis: Quædam Quercus verè rotundas & fungosas bolerisq; similes ferunt pilulas, acerba humiditate plenas, in quibus vermes creantur, quæ in culices tandem abeunt. Lobel. depingit hoc titulo: Quercus vulgaris cum suis excrementis fungosis. Dodon. ponit nomine Quercus. An fortè hæc sint Onocidæ Gal. An *onocida* *descripta* non *descripta*, & *onocida* in Theophrast. de quibus supra. An verò ea Galla Theoph. quæ mali compleat magnitudinem, cui & colore similis? An Plin. Pilulæ natæ in alis ramorum, corpore non pediculo adherentes, candicantes umbilicis, &c. vide supra.

Onocida.
An pilula
Corymbosæ
Theoph?

NVCVLÆ FACIE ALBVM QVERCVS EXCREMENTVM.

Non parum venustum Quercus excrementum nucis faciem ostentans offendimus (locus non succurrit) summitati furculi folijs carentis infidentem, figura ex rotundo compressum, sed infernè sessilem, supernè umbilicatum, cuticula albida, ac laxissima, etiamque splendente obductum, sub qua spadicum visitur, reliqua substantia ad nucis myrticæ callum accedit, nisi quèd albicet magis: extima superficies multis ferebilibus & tuberculis inæqualis est. Sapor adstringens.

EXCREMENTVM LANATVM QVERCVVM.

Adnascuntur & Quercuum ramis interdum pilæ aut pilulæ lanatæ, & meris lanæ floccis candidis agglæ & coactæ, in quantum medio fungosa quædam durities, in quibus & vermiculos generant ventimile, nam andæ excavatæ deprehenduntur, & in iis quæ digitis facillè atteruntur, materia puluerulenta. An flocci molles Theoph. Lucernarum luminibus apti. quos tamen ille in pilulis dato putamine contectis nasci ait. Fortè hæc *adstringens* & simile quid sunt. Dicitur *adstringens* Theophr. *hæc* *adstringens* *adstringens* *adstringens*.

QVERCVVM CAPITVLA SQUAMMATA.

Scabiosa aut læta capitulis maioribus similia. Adnascuntur Quercuum ramis tam extremis quam ad latera, denso squammularum membranarum & subflutarum agglæ compactis, colore aliàs sub cinereo, aliàs fuluo aut rufo, brevissimo pediculo adherentia, amplitudine unciali. Præter squammatum hunc glomerem nihil in se aliud continent. Nec quicquam aliud ex his oritur: sed ita in arbore computrescunt. Pertarò inueniuntur. Bis tantum inuenimus & obseruauimus, in vno ramo singulare, in altero gemina. Omnia è foliorum alis nascuntur. Talia describit & depingit Clus. in suo Cerro: Nos paulò post iconem proponemus, cum geminis foraminulatis. An *adstringens* Theophr. quam lib. 3. Hist. cap. 7. & in aliis arboribus & in Quercu [*exerit* *in* *descripta*] nasci ait. Id inquit *descripta* ante germinationem Verni temporis initio gignitur: Est globosus foliorum conceptus, inter præcedentem exortum siue articulum, & nouellam germinationem medius. Gaza Amentum vertit, nouè & impropiè: rectius Plin. Cachryn seruato Græco. Significat & Cachrys Libanotis frugifera semen acre, quod in mandendo linguam exurit, de quo Dioscorid. Qua homonyma deceptus Plin. Cachryn Quercuum & Cachryn Libanotis, res valde diuerfas pro vna eadèque re vsurpat lib. 6. cap. 8. Nihil enim acris, nihil *adstringens* *adstringens* *adstringens* in hac nostra Cachry.

QVERCVVM SQUAMÆ CANDIDÆ CADVÆ.

Præterea non rarò contingit, ut testis est Tragus, ut Querna folia Autumno appropinquante

quante sinistro in latere rotundas & candidas
stendant squamulas easque caducas. Cumque
hi flosculi (sic enim à rusticis ex squamula nomi-
nantur) apparent spem omnes concipiunt, co-
prosi sequenti anno glandium prouentus.

EXCREMENTVM QVERCVS TVBEROSVM.

Ligneae penditiae & veluti ex plurimis bac-
cis & vuarum specie aggestum excrementum
bis tantum in quercu offendimus, vtrumque ca-
uum & cauenosum, sed minus: maius minutissi-
mis & rigidis spinulis hispidum, colore ex rubro in
pullum ac fuscum tendente, plusculis foraminu-
lis à vermiculis vtrumque pertusum. Sapor atrin-
gens. Nonnulli ad Theophrasti *συγγυμνός*, hoc
est quiddam Mori seu Sycamini speciem gerens
referunt.

GEMMÆ FORAMINVLATÆ FOLII QVERCVS.

Non curiosi-
tas est has à
nobis describi.
Nihil aspectu
pulchrius: minu-
tissimæ ac innume-
ræ propemodum
foliorum dorso adherent
[studio aggluti-
natas dicas.] ve-
luti minutissime
spherulæ corol-
latas complesse,
in medio pertu-
se sed non ex to-
to, colore ex By-
sino in fuluum
nitente, eleganter
splendicante,
ac si holoserico
subtilissimo ob-

ductæ essent. Supra centum triginta in vno folio
numeramus. Autumno observata in vulgari-
bus Quercubus prope Bessfordiam & alibi, ac etiã
in eodem ramo capitula squammatæ antè dicta.

NODI SEV VERRUCÆ QVERCVVM.

Intra quercuum corticem interdum inuenias,
velut glandularum in homine *αδελφοί*, lignosos
nodos atque verrucas materie proflus querna,
crispa & eleganti, proprio cortice, præter quercu-
cinum, eoque rubro atque fungoso obductas, ma-
gnitudine & figura varias. Vidimus pugni magni-
tudine, item avellanae, ac inter has medias. Ali-
quando etiam foras prominent, haud secus ac
verrucae in manibus, alimenti argumento luxu-
riant.

QVERCVS ALBVMEN.

Scaliger in lib. de plant. falsò Aristoreli attri-
butis, (vbi autor ille variè dissertit de analogia
plantarum cum animalibus, illarumque partes cū
Tom. I.

horum comparat) ait: omisit albumen in quercu
quod cū animalis pingui potuit comparare. Quale
autem illud sit, fatemur nondum nobis inno-
tuissè.

VVA QVERCINÆ.

Radicum Quercus fibris sub terra adnasci-
tur & circumnascitur Iuglandis magnitudi-
ne, ex pluribus
veluti acinis ra-
cematim coha-
rentibus [vnde
ei vva nomen]
compacta, sub-
stantiâ durâ, in-
tus rubentis seu
ferruginei colo-
ris, medullâ
nonnihil albo,
sapore insigni-
ter acerbò & a-
stringente. Me-
minit Encelius
per Ver, quo
tempore vegeta
est, colore foris
esse purpureo,
intus candido &
quasi lactifero: Locus &
Scitibque tem-
Tempus:

pore veris colligi debere, & sicari in vmbra,
& deinde puluerisati: in æstate perire, & fieri
quasi ligneam: ita à se observatum testatur. Cl.
D. Schenckius Medicus apud Friburgenses cele-
berr. ad nos misit his verbis: Vva Quercinæ vo-
bis mitto radiceulas: amanuensis meus ante trien-
nium casu, dum aliis herbis eruendis intentus es-
set, sub Quercu ex eiusdem radicibus in monte
proximo, Orientem spectante, & vrbis vicino, no-
bis vulgò Burthalden dicto, effossas. Vva Quer-
cinæ pulvere nihil expertus loquor, inquit En-
celius, præsentius in Dysenteria: & in omni fluxu
sanguinis. Desperatos Dysentericos aliquot
curavi illa vva quercina: meritò ergo digna est
omni laude. Habet & alias virtutes, de quibus
Medicis est cogitandum. Solenander testatur,
succum vva quercinæ magno solatio illiniri Po-
dagitis.

FVNGVS VEL AGARICVS QVERCVS.

Nascitur etiam in Quercuum caudicibus Aga-
ricus, quem aliquando vidisse meminimus
colore in fusco subcinereo, [si probè memini-
mus] annoso Quercui adnatum. Hunc inquit
Camer. recentem sale condiunt nonnulli indeq;
loco calido reponunt: succum emanantem Podag-
riticis illinunt. Sed ad id efficacior putatur Vva
quercina, vt testatur Solenander. De Agarico
quercuum copiosius agemus lib. 9. capit. de La-
rice.

Tradit du Choul quercus fungos producere,
sed esse, qui parum præsent.

De Polypodio in Quercu proueniente, quod a-
liis præfertur, alio in loco agemus, vbi eorum
sententiam reprobabimus, qui plaris faciunt.

quàm murale. Ibidem scribemus de Dryopteride à Quercu dicta.

EXCREMENTVM QVERCVS PVRGANS.

Antiqui, inquit Lobel. cuiusdam è Quercu, instar Ledi pullulantis, meminerunt excrementi, quod purgat & adstringit summopere.

MVSCVS QVERCVVM, ET ALIA- RV M ARBORVM.

Descript.

Fert & Muscū Quercus, ne vel in minimo suo officio defuisse videatur. Hoc nomine significatur canis, ceterarumque arborum villi, exterius arboribus adherentes, aut ex his pendentes, exiis tamen enati, aut adnati sine radice, sine flore, sine semine. Nos exhibemus iconem, qualem Lobel. exhibuit hoc titulo:

Quercus vulgaris cum glande & musco fito. Differunt capillitii densitate, exilitate, figura & diuisura: Item odore. Graeci σφάγνης σφάγνης, σφάγνης, σφάγνης, σφάγνης vocant. Soranus βρύον ἀνομαλόν, Sphagnos, siue Spacos, siue Bryon & in Gallia nascitur, inquit Plin. Sunt qui Splachnon & Hypon appellantes. Arabes sphagnum, quamquam Phaenoninus φάγονος τὸ ἐστὶν τὸ σφάγονον quod exponit. Diosc. βρύον à quibusdam σπάγχνον vocari tradit. Idem & Gal. & Paulus. Sed Plin. alibi, Sphagnon aliis Bryon dici ait: esseque hoc nomine Canos arborum villos, quales in Quercu maxime videmus. Muscum alioqui Ossicina, Arabes secuta, Vinea vocant. Arabes etiam Arab. Bohemicè Medy: teste Math. Germ. Baumtuis. De reliquis Musci differentiis, ut de terrestri diuersarum specierum, & de Marino tradetur in fine operis.

Locus. Muscus inuenitur in arboribus Cedro, Populo alba, aut Quercu.

Descript. Praestat verò Cedrinus: proximus huic populeus: quo in genere probatur, qui odoratiore est & candidus: nigricans autem deterior censetur: Diosc. Sphagnos in Cyrenaica prouincia teste Plin. maxime probatur: secundum locum obtinet Cyprius, tertium Phoenicius. Fertur & in Aegypto nasci, quin & in Gallia, nec dubitauerim. In Quercu maxime videmus odore praestantes. Hæc Plin. Alii tamen Cedrinum. Lariceum & Piceum primæ nobilitatis dicunt, quod odoratissimi sint, Quernum omnium vilissimum pronunciant, præter eum qui saxis & vdis terræ glebis adnascitur, quam à natali atque parente suo muscus naturam mutuatur. Du Choul in lib. de Quercu scribit: In Quercu maxime annosa muscum gigni, in Gallia pullo suauis odore esse.

Diosc. Muscus adstringendi vim habet in caliditate ac frigiditate medius, facitque decoctus infusu ad vuluæ affectus. Muscet & vnguentis balaninis ac bleis seu illitibus, propter eam, quæ præditus est, spissandi vim. Est & ad fustum & acoporum medicamentorum præparationes utile & accommodatum. Serapio epotum vinum reulit, in quo diebus aliquot Vinea maduerit, alium somnum inducere, ventriculum roborare vomitiones compescere, & alium sistere. Ad hæc Muscus, ut inquit Auic. vtiliter inter cordis medicamenta inseritur, quod odoris fragrantia animi defectus iuuat. Ad Dysenteriam, inquit Marth. & profusum ventris coquatur muscus arboreus in aqua aut vino rubro & detur in potu. Pulvis musci Querni exsiccatum allumprus cum ouo impedit ab abortu. In vino acerbo coctus, gargarisatus facit ad dolorem dentium, & relaxatam vuluam. Muscum cohibere sanguinem obseruatum est in vris, qui cum primum vulnerati fuerint, sanguinem reprimunt musco. Quidam muscum Quercinum eligunt, macerant in vino per noctem, & bibunt contra Icterus: alii & in calculo probant.

Montepelenses ex Musco Quercino aut Ilicis alteriusve arboris resinam non ferentis, parant canatissimum & præstantissimum illum puluerem Cyprium appellatum: quem etsi pro magno secreto merito habeant, à Clariss. tamen Illustriss. Acad. Professore & Medico quodam nobis communicatum, perlubenter ita communicabimus, ut facillè à quouis indutrio Pharmacopæo ad illorum imitationem parari possit. Ergo Muscum ætatis initio lectum & probè mundatum sacculo linteo tenuique indurum limpidio riulo vel torrenti immergunt per triduum, sæpe pedibus conterunt, ut albescat: tum aqua fontana colunt & in vmbra resiccatum aqua ros. & florum Citranguli per sex continnos dies irrorant, vel alternis vicibus, vel de singula triduo, incipientes ab aqua ros. his singulis diebus mouendo, ac rursus, ut prius siccare permittunt: Sed arcam habent seu capsam studio ad id factam, cratibus vel assibus pertusis interstinctam: his muscum imponunt. & in imo supposito styrate & Benioino perfumant ter in die probè clausa arca ne quid euaporet: sed singulis vicibus mouent & mutant, donec fiat siccissimus, quod biduo aut triduo fieri auit. Tum in amplo mortario tundunt & seraceo cribrant, addendo ad quatuor huius pulueris libras, libram semis pollinis Santali muscatellini: quidam & albidissimi sacchari vnc. ii. addiunt, ut albidior euadat. Hæc massa & veluti prima materia est pulueris Cyprii, odorata quidem sed longè præstantior futura si singulis libris addatur Cibeti & Moschi ana. drach. i. sem. ambre griseæ scrup. i. ac probè in mortario agitentur & misceantur. Alii aliter parant, & præstantiorem additis ad singulas vnc. iiii. prioris materiz, Cibeti drach. i. Ambre & Moschi ana. drach. f. Hunc magnatibus vendunt magno pretio. Prioris, aureo nummo singulas vncias. Nos adhuc optimum habemus à pluribus annis. Scimus & alios parandi modos Italorum & Hispanorum. Sed quilibet sua industria facillè addere ac minuire potest. Res est experimenti ut ceterarum ferè omnium mixtionum. Ad hæmorrhagiam narium Muscum, qui cranis hominum aëri expositis adnascitur, in subtilissimum pollinem redactum multo præstantiorem esse non raro expertum se fecit Wit Hildanus. At ego non video cur præferat querno, cum verisimile sit quernum magis adstringere.

stringere, consideratâ præsertim naturâ Quercûs
& potissimum corticis.

MELLEVS LIQVOR QVERCVS.

Celebratur Quercus ob melleum rorem[apud Theophrast. & Plinium ex auctoritate Hermolai, vt ante indicatum] qui in eam cadit: verum pluris facienda Quercus ob productum & eumpentem liquorem, de quo Cordus c. de Oleo. melle in Dioscor. lib. 1. cap. 37. dum inquit: Apud nos vetis tempore è Betula & quercum candicibus sponte sua distillare humorem liquido melle crassiore, ad quem apes & id genus insecta cōuolent, est enim gustu dulcis: sed nauseam gustantibus affert. Alciutorius eius dulcedine agrestes pueri nonnunquam, sed postquam tanquā degustauerint, nausea & capitis dolore corripitur, qui superueniente vomitu paulò post soluitur. Porro hunc liquorem Oleum esse nequaquam affirmamus, sed similem aliquem in nostro arbe genitum. De hoc liquore fortè poterit non malè dici ex Virg. Eclog. 4.

Et dura Quercus sudabunt roscida mella.

DE VISCO QVERCVS ET CÆTERA-
RVM ARBORVM.

Catillonem dicas Viscum, nutrimenti alieni præreptorem, vt quod non nisi arboribus insinacetur, nequeis omnibus promiscue: quoniam verò optimum in quercubus, omnium Medicorum testimonio prouenit, libuit post quercum eius historiam proponere. Multis autem stolombus sentiat, cortice testis coloris herbacei ac interdum flauescens, minimi digiti ferè crassitudine, nonnunquam crassior, quos in tercipiunt genicula, è quibus rami frequentes propagantur nodosi & ipsi, similique sibi bobolem procreantes ramulorum bina opposita, Portulacæ foliorum forma, oblonga, per extremum rotunda ferè, coloris herbidiora, nervis rectis, Plantaginis pentancuta modo secundum longitudinem donata, saporis subdulcis & subacris. Flores, tum ad genicula, tum extremis ramis herent, parui, lucii, quadripatiti, qui in baccas abeunt confertim coaceruatas, vix crispas supares, eodemque modo striatas, albicantes, pellucido lento ac tenaci liquore plenas, odore quodam grato, vinoso, sapore iucundo: quibus immerita lutea grana nigra, singulis singula, lata, compressa, cordis effigie. *℞* Viscum dicitur Aristoteli, vnde Latini Viscum manasse putant. *℞* Theophrasti, quod nomen ait esse commune, *σπινθ* verò Arcadibus, *σάβιν* Euboicis dici. *σύναν* nelych. Aliud est *σέβιν* siue *σέβιν* viscum: quod f. Matthioli. considerasset non in eundem cum Plinio errore impegisset, *℞* viscum, viscum Chamaeleonis albi exponens, quando ait in com. in Dioscor. Iuxta vt superius l. 3. retulimus, lenta & visci modo tenax est lachryma, quæ in chamaeleonis albi radicibus agglutinata reperitur. Sed de hac re fusilis fuo loco. Arab. Debach. & Daba. h. & Hele, Lat. Viscus & Viscum: Viscum Quercuum Offic. Germ. Nissel / Nisselknissel. Affelber. Belg. Marentaen. Gal. Guy. It. Viscchio, Pania: Hesp. Liga murgado: Muerdago de robbe: Boh. Melj. Vng. Fay gyongy. Dicitur & omnia sanans: & Germ. Beil allen schaden teste Trago: Angl. Nissel. rec. à Chaldæis, vt legi-

Tom. I.

tur apud Alb. Magnum, dicitur Luperax, à Gracis Eusebia. *bind lyme* quod ex acinis eius fit. Hoc est Viscum vt ait Plin. pennis autium tactu ligandis, Iuglandis oleo [Glandis oleo. C.H.] subactum, cum libeat insidias moliri: de quo postea. Item Adagialiter Plautus in Bacchidibus: Viscus merus vestra est blanditia: nempe ad me capiendum illecebra, & tendicula. Idem eadem comedia: Tactus sum vehementer visco: cor stimulo foditur. Sunt qui aureum illum ramum, quem Æneas apud Virgil. ex Sybilla præcepto ex illice decerpit Viscum fuisse existunt: coniectura herde non mala: nam et auri colore flauescit viscum, & illici non rationi nasci solet. Audianus ipsa Virgil. verba: Aen.6.

Accipe quae peragenda prius : Latet arbore
opaca

Aureus & filiis, & lento vimine ramus,
 Iunoni inferna dictus sacer: hunc regit omnis
 Lucus, & obscuris claudunt conuallibus um-
 bre.

*Sed non antè datur telluris operta subire,
Auricomos quàm qui decerpserit arbore sætus.*

Et mox.

Discolor unde auri per ramos aura refulsit,
Quale solet sylvis brumali frigore visum
Fronde virere noua, quod non sua seminat
arbores

Et croceæ factu teretes circumdare truncos

Talis erat species auri frondensis spaca

---2---rice.

Non est omittenda in hoc frutice & Galliarum
veteris illius quæ admiratio, tradente Plinio lib.
16, cap. 44. Nihil inquit, habent Druidæ (ita
suos appellabant Magos) Visco, & arbore in qua
gignatur [si modo sit Robur] sacratiss. Iamper
se Roborum eligunt lucos: nec vlla facra sine ea
fronde conficiunt, vt inde appellati quæ in-
terpretatione Græca possint Druidæ videri. Eni-
mque quicquid adnascatur illis, & celo missum
putant: signum esse electæ ab ipso Deo arboris.
Est autem id rarum admodum inuentum, & re-
peritum magna religio petitur: & ante omnia le-
xata Luna, quæ principia mensium annorumque
his facit, & sæculi post tricesimum annu, quia iam
vitium abunde habeat, nec sit iam dimidia (etiam
si non sit dimidia Dal.) Omnia sanantem etiam
suos vocabulo. sacrificiis epulique ritè sit
arborè preparatis, duos ad mouent candidi colo-
ris Tauros, quorum cornua tunc primùm vincia-
tur. Sacerdos candida velles cultu arborem scan-
dit. Falce aurea demittit. Candido id excipitur
sago. Tu mo deinde victimas immolant, precantes
v. suum domum Deum prosperum faciat his quibus
dederit. Fecundandus eo potò dari cuiusque
animali sterili arbitrantur, contraque venena om-
nia esse remediū. Tanta Gentiu in rebus frivolis
plerumque religio est. Hac Plin.

*viscum o-
lin Gallia
sacratiss.
munt. Sit
Robur.
Druidarū
mgo.
Quercus à
Deo electa
putata.*

*Omnis sa-
nans.*

*Fiscus ma-
gna Gene-
ratione le-
gebant
Druides.
Fecundi-
tatis medi-
cina.
Centra l'e-
nena.*

Theophrast. verò in Visci natura indaganda non parum fere torfit. Dux potissimum circa id occurrunt difficultates: de differentiis, & de crescendi modo. Fatetur Theophrast. Viscum non solum in Quercu provenire, sed in aliis quoque arboribus: quin & alibi ait: Ilex præterglanidem fert & punicum quoddam granum & Viscum atque *viscum.* Hyphear. Itaque contingit ipsam quatuor simul fructus fere, duos proprios, totidèmq; alienos, Visci nimirum & Hyphearis. Ac Viscum quidem fert à Septentrione: à meridie Hyphear.

Hic vides enim Viscum & Hyphear apertis ver-
bis inter se distinguere. At lib. 2. Caul. cap. 23.
Longè aliter cantat; Viscum sine *Khar* nomen ef-

H 3

se commune: Hyphear ab Arcadibus: Stelidem ab Euboicis appellari. Vnam esse naturam: diuersas habitudines, quatenus oritur in diuersis. Sed hoc ex aliorum sententia narrat: & addit *dueris*, videri, non esse. Subdit tamen, quasi suo nomine, Hyphear & Stelidem, in Abiete ac Pinu: Ixiam etiam in Quercu, Terebintho aliisque plurimis. Alii tamen [inquit] differre ista inter se volunt, non leui ratione: siquidem [si vera dicunt] non solum in congeneribus vnumquodque prædictorum nascitur, exempli gratia, in Abiete ac Pinu: verum etiam in eadem arbore plura diuersis partibus innasci, hinc Stelidem vel Viscum, inde Hyphear. Præterea non solum formâ differre, sed & fructus dissimiles proferre. Atque id quidem passim obseruari posse, etiam in agris ac regionibus, quæ plurimum inter se distant. Item aliud Viscum folio esse perpetuo, aliud nequam, haud esse absurdum aut insolens: siquidem aliud semperiuuentibus, aliud frondem amittentibus innascitur. Ita euenire, vt in his careat alimento, in illis habeat, quantum sit satis. Hanc enim causam esse perpetuæ aut deciduæ frondis. Sed hæc vtro se modo habeant, nihil facere ad eam questionem, quâ queritur, Cur Viscum ex semine in terram confito nasci nequeat?

Plinius omiſſa hac veltatione securè tradit, Visci tria esse genera: Namque [inquit] in Abiete ac Larice [Pinu Theophr.] Stelin dicit Eubœa nasci, Hyphear Arcadia: Viscum autem in Quercu, Robore, Illice, Pruno sylu. Terebintho, nec aliis arboribus adnasci, plerique. Copiosissimum in Quercu, quod Dryos Hyphear vocant. In omni arbore excepta Illice & Quercu, d. sterentiam facit odor vtriusque, & solum non incundi odoris in vtroque Visco amarum & lentum. Hyphear ad saginanda pecora [ævis r. x. p. h. u. r.] vtilius. Adiciunt discrimen, Viscum in his quæ folia amittant, & ipsi decidere: contrâ inhære nato in æterna fronde. Altitudo eius non excedit cubitalem, semper fruticosi ac viridis. Mas fertilis, femina iterilis. Aliquando non fert. [Dalech. leg. t. aliquando verò fert.]

Quod si igitur ita est, vt Plin. tradit, & sentire videtur Theophrastus. Iam non tria tantum erunt Visci genera, sed tot, in quot arborum generibus illud innascitur. Atinultus, immò longè pluribus arborum speciebus innasci quàm vel à Theophr. vel Plinio proditum sit, infra patebit. Neque enim idem Viscum specie, quod è Quercu, & Illice, & Pyro, & Malo, & aliis prodit: sed tamen vt omnes Visci differentiz ad duo summa genera reuocari possint, arborum suarum, quibus innascuntur naturam imitantia: dicemus aliud esse perpetui folium, aliud folio deciduo. Atque id, cui ah arboribus alimentum suppeditetur, perpetuam frondem agere: Adnatum verò arboribus quæ amittant folia: in iis quoque sentire dispendium. Quanquam hoc posterius non sit perpetuæ veritatis. Nam in nostris Malis & Pyris (id quod & Scal. notauit) hyemis sæuitia spoliatis, videmus ne vnum quidem amittere folium. Ratio est tenacitas ipsius succi, quæ suo lentore sibi ipsa sufficit. Vt fortasse illa distinctio contingens tantum sit, non perpetua. Quam verò Plin. adfert Mar's & scemina distinctionem, idque à fructus ferendi aut non ferendi argumento, de eo nondum planè constat, nec quicquam de hæc Theophr. ipsa quoque Plin. verba dubia sunt, quando habet. Mas fertilis, femina sterilis. Aliquando non fert. Quid enim hoc est digere: sterilis est, & aliquando non fert: quod a-

liquando non fert, de eo præsupponitur & aliquando ferre: contingencia enim hic intelligitur. Quare non sterilis. Ergo nec illa quidem differentia pro vera ac perpetua stabit. Ac ne quidem si cum Dalecham. legamus: aliquando verò fert. Nam quod aliquando fert, is nemo facillè sterile dicet. Nisi quis fortè imaginari velit sterilem nasci in sterilibus arboribus (si modo existeret ylla in rerum natura) fructiferam verò in fructiferis. At quid arboris fructus toto genere dissidens, ad fructum Visci? Contrarium potius rationabilis videtur, vt sterilis Viscum in fructifera arbore: & fructifer in sterili nascatur, ex ratione alimenti huc aut illuc abrepti. Sed horum neutrum apparet.

Quapropter restat eam tantum solam veram distinctionem Visci esse, quæ desumitur ab arboribus specie differentibus, quibus innascitur. Nam & differentes fructus ferre proditum est.

Scaliger sanè in Vasconia baccas eius aut virides, aut pallidas obseruatas sibi tradit. In Syria rubræ esse perhibentur, vbi etiam Oleas, in quibus nascitur, interficere creditur, vt dictum in Olex historia. Et fortè de hoc respexere, qui apud Theophr. Viscum non solum formâ sed & fructu differre tradunt.

Sed quid Hyphear, quid Stelis? nunquid res distinctæ à Visco, an huius species & differentia, vt Plin. voluisse videtur, aciple etiam Theophrastus, Nam quod de eorum differentia affert, ex aliorum potius sententia narrat, quàm ex sua. Aut si res distinctæ sint, cur à tot seculis, à tot post Theophr. Authoribus non ab aliquo declarata? Neotericorum sanè herbariorum, immò ne Grammaticorum vllus hæcenus nobis visus, qui non Hyphear & Stelidem sub Visco tanquam genere complexi sint. Quin & Theophr. in tota illa sua disputatione de generatione Visci, hunc saltem nominat, huic suas aptat rationes, non fructu, sed eniecturâ ipsum hunc pro genere ceterarum intellexisse. Imò apertè eandem omnibus naturam tribuisse videtur: quando de omnibus tribus dicitur: validum & nutrimento aptum, seu, vt ille ait, *ἰσχυρὸν καὶ τρεφτικόν*, & iumenta hoc pabulo post messem aliatque pinguescere. Aut si diuersa sunt, cur non de aliorum semine forma ac statu egit, sicut de Visci? Cur non alius aliquis post tot secula prodit, qui illud ostenderit? Quare tantisper credamus, genere continere Viscum, Hyphear & Stelidem, aut specie, aut suæ arboris ratione differre, donec doctus & expertus aliquis doceat, vel nos vel posteritatem, quid sit Hyphear, quid item Stelis, & in qua re differant à Visco: maxime cum sciamus doctissimos etiam viros ad hanc nostram sententiam accessisse.

Plinius, nescimus an oscitantia memorie vel lapsus, an ignorans, lib. 16. cap. 30. Buxo adscribit, quæ de Illice scripserat Theophr. quando ait Buxum à Septentrione Viscum, à Meridie Hyphear ferre.

Diosc. de Visco tradens, neque Hyphearis meminuit, neque Stelidis: sed simpliciter fructiferam ait in Quercu [æ. seu] nascentem, folia habentem Buxo similia: Additque gigni etiam in Malo, Pyro & plerique aliis arboribus: atque etiam apud fructicum quorundam radices inueniri, & se vidisse testatur Brasiliolus frequenter, sed detestatus esse, & vice truci fungi.

Scribit Bellon. inter montana Athos & vrbam Ceres & Tricala nullam esse Quercum, in qua non proveniat Viscum, omnino diuersum ab eo, quod

Perpetuum
folium
deciduo.

Alia Fe.
mina.

Elongat.

Paucis
differe

Viscum

Plin.

Viscum

radice

visum

aut ali

a cat

quod

quod nascitur in Pomis, Pyris & aliis arboribus, nec vllum esse rusticum, qui non norit nominare Oxos: ex femine enim eos tenacissimum parere gluten. Optassemus sanè, Bellonius indicasset tantum differentiam Visci quercini illius à Viscio Pomorum nostratum. Qui n. in nostris regionibus nascitur, facie non videtur differre à Pomorum aut Pirorum Viscio. Præcipua differentia virgula esse putatur, quæ præstantissima creduntur in Quercino.

Matthioli id quod in Pinu & Abiete nascitur, quodque ut Plin. ait, Stelideni [Stelin] Euboea dicit, hyphear Arcadia, frequentissimum in Tridentino agro nasci testatur: sed hoc ad aucupia prorsus esse inutile. Quæ sanè notabilis est differentia ratio. Idem tradit id quod in Pinu, Abiete, Amygdalo, Malo, Piroque provenit, perpetua fronde virere. Id verò contrà, quod Quercus, Robori & Castanæ innascitur, ut pote cui apperente hyeme omnia folia decidant. Huius rei causam addere conatur Theophrastus, tamen sententia non omni ex parte probanda videatur. Nam & Amygdali, & Pomi, & Pyri, quæ arbores frondem hyeme amittunt in Italia perpetua frō de virere testatur.

Apud Serap. legimus in monte Nasca ex arbore magna ibidem nascentes, & ab eis Tabella dicta, fieri Viscum. Eius ramos decorticatos macerant in aqua per duos menses, deinde ex fortiter contusis elici Viscum bonum. Hanc verò præparationem magis sibi placere ait Tragus quam eam, quæ à Plinio traditur. Sed miramur quomodo probare & conferre potuerit rem sibi incognitam: nec Serapionis verba nobis convenire videntur cum nostro Viscio. Cur non docet Tragus quæ sit ea arbor, quæ à Serap. vocatur Tabella? Viscum quoque non dicitur Orens, ut existimat Tragus malè Ruellium intelligens. Præterea lectores considerent, an Viscum fiat ex ligno, & non potius ac melius ex bacis: quamquam non prorsus negaverimus ex Viscifurculis quoque ea ratione, quæ ab Serap. præscribitur, Viscū confici posse, led minus acivius.

Posterius, ut Camer. Casp. Bauh. & nobis quoque Visci differentia observata: simplex, hoc est singularibus aut binis vel paucis bacis, & Viscum Polycoccū. Vtrūque pingit Camer. Nos unica nostra Fuchiani cōtētiēssim, rati baccarū multitudinem, quam potius varietatem censuimus, non novam mereri figuram. Equidem in eadem arbore, aliquando binis vel ternis, aliquando plurimis bacis racematim coaggestis Viscum observavimus.

Sed nova, nec sanè vulgaris velitatio incunda de Visci crescendi modo. Theophrast. enim eumque secutus Plin. ac omnis ad eā antiquitas sine controuersia putavit Viscum nasci ex ipsius baccarum semine, per alios turdorum, palumbarum, ceterarumque id genus avium, postquam acinorum pulpam intra suos ventriculos concoxere: In qua sententia & Plautum fuisse certum est, quando ait:

Ipsa sibi avis mortem creat:

Turdus exitium sibi cecat.

Et

Nempe propter glutinum, quod ex eo fit: quo aues postea capiuntur. Inde etiam veteri proverbio in eos dictum, qui sibi ipsi extremi exitii sui causam præbent, & perditæ suæ fortunæ infœlices sūt fabri. Hos omnis ferè posteritas secuta, ut sit, securè crediderunt rem ita se habere. Ast huic opinioni vir summus & acutissimus Scaliger se opposuit, multis nixus rationibus.

Sed lubet prius Theophrasti rationes audire, ne indicta causâ condemnatus videatur: id quæ summam tantum.

Mirandum, inquit, & absurdum atque *magis* videtur, quoddam plantas in aliis onti plantis, in terra non posse, ut Viscum, Stelis atque Hyphear. Namque arbor ex qua Viscum oritur terræ vicem gent. Tandem igitur magis ferè debuit, vera mater, ipsa scilicet terra, præsertim cum tam multum ac validum fructum pariat. At omne Viscum in arbore nascitur: nullum in terra. Admirationis etiam causam auget Quercus durities: nempe rigiditas ligni, & succi vel copia vel lentitudo & fecunditas insignis sui Roboris dat significationē, non etiā in terra prodire posse: supponit autem Viscum ex semine velle prodire non, sicut animalcula quæ ex putredine gignuntur in aliis arboribus, sed sibi propriam habere materiam, & quidem propriam actu secum affertente formam: tale namque semen est, ut ipsemet Scal. explicat. Multa præterea adducit exempla eorum quæ in aliis nascuntur quæ tamen & ipsa in terra apta sūt nasci, si semina ferant. Secus in iis si non ferant, ut Cornua & similia. Voracem & validam esse plantam Visci, idcirco multum sibi deposcere cibi. Quapropter si qua in arbore oriatur, quæ minus comæctus habeat suppeditare: debile esse. Cur ergo, inquit, non oritur è terra? Valida enim queunt cogere terram in suas leges, ut sua eam disjungere. Cogere igitur debuit Viscum terram, ut pareret sibi. Ideoque & in ea nasci, sicut Lupini semē: Quod si quis frigidum diat semen, id non tollet generationem sed differet: idēq; fieri ut quadam anno sequenti demū enascantur, sicut Beta. Nec necesse est à putrefactione, à quo periculo aq̃ne longè absit ac ipsa Beta.

Sic itaque vltro citroque multis iactatis argumentis, quæ quilibet videre & legere potest lib. 2. caus. cap. 23. tandem ostendit iis non esse acquiescendum. Tantum enim abesse ut solvant questionem, ut etiamnum magis implicant. Sequi igitur capite ubi questionem solvere conatur, inde initium capiendum esse nos monet, unde nos ducit natura, id est, ex rei ipsius conditione. Has verò plantas esse eiusmodi, ut in aliis tantum sint, è quibus & solis & solæ enascuntur, sicut & animalia quædam non nisi in animalibus possint creari: quorum tamen origo lateat: harum verò plantarum generatio pateat. Cuius initium fiat à pastu avium, velut accidente ad generationem. Id etiam in aliis evenire. Picam nempe & alias aues quasdam, glandes reponere, obruere terra. Ita hic quoque, visci grano detractō confectōque in aliis, quoddam frigidissimum sit, casu quodam excerni ac deponi ab aibus supra arborem, in qua parum immutata stercoris vi & naturā, illud pullulet & emergat. Mox paubulicopia & naturæ fortè vi propria vires capere & incrementa. In Abiete autem & Pinu validissimum nasci. Naturam conclusita comparasse multarum rerum societatem & mutua beneficia, tum generationis, tum conseruationis. Non tamen dicendum esse, hanc generationem non nisi avium opere confici potuisse.

Hæc ferè Theophrasti. de generatione Visci. quod postremum tamen hic obiter resurandum. Nam cur aues non sint concausæ necessariæ semen vorantes, coquentes succum, emittentes semen cum stercore? Aut quis illuc stercus illud transferat calidum nisi auis? Aut quomodo semen ab arbore suscipiatur, quod non suscipiebat, nisi vis stercoris alterata? Illud enim frigidiss.

firmum dixit : quasi sua natura ineptum ad hanc generationem, nisi præparatio & alteratio ventriculi auis tanquam Coquus & potitor interueniat.

Sed Plinium audiamus, qui paucissimis rem expedit. Quædam, inquit, in terra gigni non possunt, & in arboribus nascuntur. Namque cum suam sedem non habeant, in aliena viuunt, sicut Viscum. Omnino autem satum villo [nullo m. & ch.] modo nascitur, nec nisi per alium auium redditum, maximè palumbis ac turdi. Hæc est natura, ut nisi maturatum in ventre auium non proueniat. Hæc Plin.

Nunc Scalig. audiendus, qui ex professo hanc Theophr. & Plin. opinionem magna subtilitate conuellit, in hunc modum. Veteres omnes sine controuersia sunt arbitrati, Visci acinis à Turdo comestis, quod ad pulpam pertinet, concoqui: quod feminis est, incoctum ab aluo deiici, exire, sistique in arboribus iis, in quibus isti quiescere consueverunt. Pro nobis facit, quod ait Theophr. semen esse propter generationem. Mihi tamen aliter videtur. Neque vlla in terra satum prouenit: neque in quavis arbore. Dices, arbores cetas pro solo ei à Natura destinatas. Sic sanè sugies. Sed tum contrà, mirabor: quomodo in durissima ligna subeat ita, ut sibi findat corticem, ac sine radice vnum cum illis fiat. Nam quamobrem non super Iuglande, Olea, Lauro, Cupressillo, Larice: quando super horum congeneribus, iisque æquè duris, atque etiam durioribus nascitur: Py-

Theophr. & Plin. opinionem magna subtilitate conuellit, in hunc modum. Veteres omnes sine controuersia sunt arbitrati, Visci acinis à Turdo comestis, quod ad pulpam pertinet, concoqui: quod feminis est, incoctum ab aluo deiici, exire, sistique in arboribus iis, in quibus isti quiescere consueverunt. Pro nobis facit, quod ait Theophr. semen esse propter generationem. Mihi tamen aliter videtur. Neque vlla in terra satum prouenit: neque in quavis arbore. Dices, arbores cetas pro solo ei à Natura destinatas. Sic sanè sugies. Sed tum contrà, mirabor: quomodo in durissima ligna subeat ita, ut sibi findat corticem, ac sine radice vnum cum illis fiat. Nam quamobrem non super Iuglande, Olea, Lauro, Cupressillo, Larice: quando super horum congeneribus, iisque æquè duris, atque etiam durioribus nascitur: Py-

Quibus arboribus non nascitur Viscum.

Quibus moribus nascitur.

Viscum quasi cornua animalium.

Viscum lignum cui Quercus.

profecta essent. Pulchram sanè pro illis excogitauimus defensionem. Quam tamen diluere licet hac inscita obiectione. Non enim necesse est, diuersorum excrementa diuersa esse facies: sed ratione sola differre satis est, ut lachrymas. Itaque pro nobis faciet potius. Quia longè alius viribus Quercinum est Viscum, quam Illignum & alia. Exempla quoque valida sunt. Alia Fagus à Quercu: ab vtraque Illex: Galla tamen omnibus. An suo peculiari fatu, semini quæ Galla orta est? Sic Ceruorum & Damarum cornua sunt vtraque, non ab externo compluta, aut inserta femine, sed ab internis primordiis excitata. Maximum verò ad sententiam nostræ confirmationem argumentum, quod è ramis quibusdam exit Viscum, quò in loco nullis modis vel sterco consistere, vel semen vnquam potuerit habere. Nam quod ait Cardanus: semen ex aicularum aluo deiectum, quominus ab imbris deuolutum pereat, foliorum operimento in ramis custodiri, id in perpetuum frondis arboribus fortasse verum fuerit: at in Sorbo qui potest? Visci namque fructus neque maturus neque edendo est, nisi a thore exfoliata. Quare intempestuas hybernæ sequitæ iniurias ipsum perpetuo ac perserre posse, non fit verisimile. Nihil enim commodius consistere, quàm in re proclui globum. Quippe in summis furculis etiam hodie ipsum conspicati sumus. Qua in sede & ancipitis firmamenti, & quietis, ne tranquillo quidem caelo stare quicquam valeat.

Ad Theophr. argumentum, quod aiebat: Omne semen esse propter generationem, neque respondere scio, neque animus suadet vt ei assentiar. Denique omnino si respondere nesciam, magis nesciam, quo modo semen, uti dicebamus, valeat durissimos cortices ita penetrare, vt coalescat. Nostrum sanè commentum paraboliore videtur firmum ratione. Theophr. accipit pro probatione, quod ipsum eget probatione. At enim è femine nasci. At negamus nos. Si enim è femine nasci posset, è terra quoque de femine nasceretur. Plin. ait, non nisi auium ventriculis domitum semen, esse genitale. Atqui ex earum aluo plus in terram deiicitur, quàm in ramos: neque tamen proficit. Quasi verò in palumbis & turdi ventriculo nequeat granum concoqui: cum tamen Labruscarum gigarta longè duriora & grandiora conficiantur. Hoc experti sumus nos. Primum Labruscarum dedimus Turdo: in defectionibus nihil præter ipsa excrementa. Deinde etiam Visci haccas dedimus: idem. Nec faciat Æolus edictis suis, vt hyemales tempestates abstineant à iure suo deiiciendi ex ramis, complutis, agitat, semen illud quod necesse habet seruari sub ipsam vique ver vt conformetur. Nam per hyemem qui possit? Interea sedet in ramo summo, laui, tereti, securus de dilapsione de quæ gelu: tunc sibi findat corticem valentissimum, quod vix acutissima subula facere queat. Atguatur & aliquis ita licet: si Viscum oritur tantum ex stercore auis comedentis Viscum, quomodo igitur primum ortum Viscum, ex quo aues nondum comederant?

His & multis aliis simili bus rationibus, quas hic breuitatis causa omitimus, confutatur opinio Veterum de generatione Visci. Plures rationes habet Scalig. ex ipso etiam Aristotele accersitas, quas inde petet, qui vult. Huius etiam sententia inter Veteres sine dubio fuit Virgil. cum ait: Quod non sua seminat arbor.

Ridicula est sententia Monachorum existimantium Viscum nasci ex stercore auium, non quatenus sit Viscum, sed quatenus sit auium sterco.

Novach opinio r. cula.

Potro

Porro Brassauius vult in omni arbore posse nasci Viscum, ac etiam in Vite se vidisse testatur. Cui sententia se opponunt Monachi, id negantes, quod à se non in omnibus conspectum sit. Quorum sanè negatio non minùs reiicienda videtur, quàm affirmatio Brassaui, qui eam interpestiuo fundamento firmavit: nempe quod super omnem arborem sterens emitte queat Turdus autalia aliqua avis. Sed hæc quæstio ex eorum numero est, quæ ab homine definiri nequeunt: adde quod de potentia agat, non de actu. Temerario iudicio incedunt, quicumque negant possibilitatem eum aliqua ratione coniunctam.

Ninium fidi trihuunt qui omnibus arboribus Viscum innasci asseverant, quia non omnes viderunt. Sed hoc parum refert. Dicamus potiùs quibus arboribus innascitur, hoc est quibus arboribus innatum viderimus vel nos, vel alii. Vidimus in Quercu & habemus magnum & integrum fruticem Quercus ligno adhaerentem. Habemus & frusta pollicaris ferè crassitudinis, cortice nigro tecta, vetusta, pro Quercinis data. Latifolia Quercus per multas Pannonia sylvas visci feracissima est, teste Clus. Nec alibi sibi veri Visci querni conspectam copiam scribit Turner. quàm apud Hugonem Morganum Londini: acceperat autem ex Angliæ Essexia, quæ huius præ reliqua Anglia feracissima. Apud nos rariùs inuenitur in Quercu. At in Pomis & Pyris tam domesticis quàm sylvestribus suis frequenter, & multis locis in Spino albi sen Oxycantha Matthiol. Vidimus etiam natum in Corylo, sed rarò. Semel tantum in Sorbo terminali. In Tilia aliquoties, & quilibet videre potest, satis frequens Basilegæ viridario D. Petri supra Tiliis nasci. In Pruno sylv. non rarò: in Salice altissima bis. In Mespilo semel. In Sorbo alpina semel. In Abiete ter. In Amygdalo & Acere semel. Obseruamus etiam aliquando Moupeli in Illice. In Populo Lybica semel. Cordus scilicet reperiri, sed rarò in Vite: in qua & Brassauius vidit. Quod Abiete innascitur, Hyphear est secundum quosdam. Hoc antea disputatum. Nascitur & in Betula, Populo nigra, Terebintho, Robore, Tilia sylvestri, Cerro, Castanea, Cotonea, Olea. Thalius vidit in Iuglande. Autumni initio cum suis acinis decerpitur, tota hyeme restant bacca.

In quacunque verò nascatur arbore, noxam ei affert, vt etiam interire possit, teste Theophrast. Hederà inquit Plin. necari arbores certum est. Simile quiddam & in Visco, tamen si tardiozem eius noxam arbitrantur. Suprà verò dictum Oleas Palestine ob Viscum cum illis innascens sterilescere. Nos à nostrati Olea scimus, etiam vitem exhauriri, inquit Scal. Alex. Cornelius, tradente Plin. arborem Aeonis, [id est, æternam: vulgæ. Eonem habent] appellauit, ex qua facta esset Argo, similem Robori Viscum ferenti, quæ nec aqua nec igni posset corrupti, sicuti nec Viscum, [ferentem: quæ nec aqua posset corrupti, sicuti nec Viscum, nec igni Dal.] nulli alii cognitam, quod equidem sciam.

Porro glutinis, quod Viscum nuncupatur. parandi ratio multiplex. Dioscor. ex bacis Visci quercini contusis ac lotis, tandèmq; in aqua decoctis fieri tradit. Elsæque qui acinos commanducantes ipsum conficiant. Optimum dicit recens, colore intus porraceo, extrà verò subflauo, quodque nihil habet asperi aut fursuracei. Optimum etiam traditur quercinum: inualdum verò quod ex Mali & Pyri Viscæ paratur. In Hetru-

ria, teste Matthiol. non modò in Quercu laudatissimum prouenit, sed etiam in Cerro, Illice, & Castanea, præsertim in maritimis Senensibus, vbi vastissima assurgunt syluæ, quæ non paruo præratio is locantur, qui Viscum efficiunt. Scandunt autem illi arbores inuenas, non sine magno vitæ suæ periculo, sapientisque funibus adalligati, id muneris in aërè pèndentes obeunt. Grana quæ legerunt, in aqua decoquunt, donec disrumpantur, postea còtundunt, & tam diu lauant in aqua quousque fursuracea extremèta eximant. Paratur optimù ex Castaneæ visco. Nam quod ex Pyri, ac Pomi Viscæ paratur, inutile est. Quod in Pini & Abiete nascitur, ad aucupia prorsus inutile est: decoctum enim, & deinde elotum omnem amittit lentorem. Non dubitauerimus ex Tiliæ Viscæ optimum parari posse, cum arboris eius succus sua natura lentus & glutinosus videatur. Viscum autem Plinio, consistit ex acinis qui colliguntur messium tempore immutati: nam si accessere imbres amplitudine quidem augentur, Viscæ verò marcescunt. Siccantur deinde, & aridi tunduntur, ac conditi in aqua putrescunt duodenis ferè diebus. Vnūque hoc rerum putrescendo gratiam inuenit. Inde in profluente rursus malleo tusi, amissis corticibus interiore carne lenteſcunt. Hoc est illud Viscum pennis auium tactu ligandis, luglandis oleo subactum, tñ liberatissimas moliri. Fit etiam à nonnullis artificibus Viscum, ex variis rebus, vt ex Sebesten in Damasco, & ex radicibus Maluauisci, & ex fructu Aquifolii, & similibus ad capiend is aues, etiamque aquaticas: quod tamen medicinamindis est idoneum, testibus Monachis. Viscum enim Damascenum, [vt H. r. m. A. o. s. i. u. s.] ad nos adferri solitum, non fit ex acinis Visci dicti, sed ex Myxis potius vel aliis rebus. Quod autem hoc verum sit, apparet ex eo, quoniam vulgare hoc Viscum non acrimoniam, nec amaritudinem vllam habere videtur, quas Gal. & Dioscor. suo inesse Viscæ scribunt, sed dulcedinem potiùs: adeoq; humores ex intus corporis partibus attrahendi & digerendi vires non habebit. Apud recentiores hæc nomina leguntur: Viscum Quercinum, Viscum aquæ aptum, Viscum Romanum, & Viscum absolutè. Viscum Romanum non est Mastice, vt quidam putant, nec in vllò probito autore legitur, tantò peius faciunt, qui ita legunt apud Mes. in compositione Catapotiorum de Colocynthide: nam in alio & antiquissimo cod. legitur Absinthium Romanum, sicque legendum esse & Monachi & Brassauius merito censent. Viscum aquæ aptum, arte paratum est: aucupes eo vtuntur. Melle aliqui parant: alii oleo nucum, alii oliuarum: ita nuncupatur, quoniam etsi pluerit, nihilominus aues eo irretiuntur, & quod eius vsus etiam sub aqua esse possit ad capiendos pisces. Fit hoc Viscum ex Sebesten in Syria, deinde Alexandriam, inde Venetias transuehitur, sed rarò bonum inuenitur. De quo suo loco. Fit tamen & Viscum commune pro aqua & aquatilibus aubus. Viscum verò soli aptum, quod & alii Damascenum dicunt, fit ex Viscæ, de quo hoc loco tradimus, quod & simpliciter Viscum dicitur. Veteres autè Querno & Colurno.

Visco eximias vires, maioremque quàm reliquis efficaciam ascribere, inquit Turner. Nos non videmus quas vires veteres Colurno tribuerint, quamuis eum non repudiemus, sed laudemus. Dioscor. Vim habet discutiendi, molliendi, attrahendi, concoquendi, paros seu tubercula parotidas & abscessus, resina, parique ceræ admi-

id 3.
Vt hodie
fiat.

quando le-
gendu bac-
ca.

Artificiale
Viscum.
Viscum Se-
besten.
Viscum
Maluauisc-
ci.
Viscum A-
quifolii.
Viscum
Myxarum

Viscum
Romanum.

Viscum a-
quæ aptum

Viscum Sa-
li aptum.
Viscum
simpliciter.

Vires. &
Vfus.
Tumores
et absces-
sus.

Epinyctas.
act.
ulcera.
Lienia tu-
mor.
Vngues.

xtum: epinyctidas quoque in splenio sanat. Vetera autem ulcera, malignosque abcessus cum thure molliet; lienemque absumit cum calce aut Gagate. Asiove lapide coctum & impositum. Vngues quoque extrahit cum Arsenico aut Sandaracha illitum. Ceterum cum calce vini que siccæ mixtum, suam vim intendit. Viscum inquit Plin. è Robore præcipuum diximus haberi, & quo conficere-
tur modo. Quidam contusum in aqua, deco-
quunt, donec innatet. Quidam commanducantes
acinos, expuunt cortices. Optimum est, quod
sine cortice est, quodque leuissimum (lauissimū)
extra suluum, intus porraceum, quo nihil est glu-
tiniosius. Emollit, discuit tumores, siccatur strumas.
Cum resina & cera panos mitigat omnis generis.
Quidam & Galbanum adiiciunt, pari pondere
singulorum: eoque modo & ad vulnera vntur.
Vngulum scabritus expolit, si septenis diebus
soluantur, nitroque colluantur. Quidam id reli-
gione efficacius heri putant, prima Luna colle-
ctum è Robore sine ferro. Si terram non attingit
Comitialibus mederi. Conceptum feminarum
adiuuare, si omnino secum habeant. Ulcera com-
manducato impositoque efficacissimè sanari. Hy-
phear ad laginanda pecora vitulus cenlet Plin. At
Theophrast & Viscum, & Hyphear, & Stelidem
multum nutrire tradit. Nam & boues & iumenta
hoc pabulo post mellis ali, acque pingue esce-
re. Vita modo purgat primò. addit Plin. d. in pin-
gueficio, que sufficere [superfuere Dal.] purga-
tioni. Quibus sit aliqua tubis intus, negant du-
rare. Ea medendi ratio ætatis quadragenis die-
bus. Galen. Viscum ex plurima aërea & aquea
calida, paucissima terrena substantia constat: nam
acrimonia in eo amaritudinem excellit. Itaque et-
iam effectus substantiæ respondent. Si quidem va-
lenter ex alto humores extrahit, nec eos tantum
tenues, sed & crassiores, eoque diffundit ac dige-
rit. Est autem ex eorum genere, que non protinus
post primam appositionem, nec exalefaciunt sed
quæ tempus requirunt, velat Thapsia. Apud Plin.
quoque legitur florem Visci ad Lichenas cum
calce subactum conferre.

Delectus.

Vulnera.
Vngulum
scabritus.

Epilepsia.

Ad conce-
ptum.

Ulcer.

Tumorum
cibus.

Tempera-
mentum.

Lichenas.

Supersti-
tionis cor-
ca Viscum.

Orbiculi ad
Epileps.

Tutidum
amurum.
Contra V.
tuatum E.
Præc.

Portò non apud Priscos tantum, sed etiamnum
hodie apud Christianos superstitiones locum ha-
bent circa Viscum. Inuenias enim qui credant,
Viscum Quercinum amuletum aduersus venefi-
cia & ludibria Satanae efficax esse, ideòque è collo
pectorum & infantium suspendunt, quo à vene-
ficiis tuti esse queant. Quidam Empirici existi-
mant Viscum quod Quercui, Corylo aut Pyro ad-
nascitur, si terram non teugerit, in puluerem re-
ductum ac è vino potum comitialibus mederi. Itaque
ex eo orbiculos conficiunt, quos ad eundem
morbum facere credunt. Alii argento inclu-
dunt, & inter alia è collo puerorum & infantium
suspendunt. Omnia Visci genera dum viridia ad-
huc & recentia sunt, tusa, succo extracto auri-
busque indito, discutiunt collectiones earum, &
emolliunt eas intra paucos dies, dolorémque fi-
niunt: ex Trago.

Visci, tradente Matth. Hetruscis maxima vi-
litas est: nam præter eius vsum in aucupis, qui-
bus mirum in modum delectantur, ob ingentem
turdorum copiam, qui autumni tempore in syluis
quibuldam ex Iuniperis arte constructis, eo ca-
piuntur: id etiam in primis vile est Vitibus mu-
niendis, ne prima germinatione ab Ericis, qui-
bus omnia scatent, gemmae deuorentur. Si qui-
dem agricola Viscò vites omnes circumdant, quo
postea erodentes vermiculi, qui tam præstantissi-
mo laici insidantur, è terra sursum petentes me-

ritò implicantur. Quod cum perperisisset natura
omnium rerum parens, Visci nulum Hetruriz
largita est, ne hanc ob pestem vino destitueretur.
Sunt qui Quercui Visci lignum in tenuissimum
puluerem redigant, & comitialibus hauriendum
præbeant, quo tantum medicamento multos
fuisse sanatos præcetero assestant. Sed noui ego,
inquit Matth. complures, morbi & medicamenti
prorsus ignaros, qui ligni loco Viscum ipsunt in
catapotis deuorandum dederunt.

Ad notandum tamen, Ligni Visci vsum in me-
dendo præclarum à doctissimis quibusque haberi,
& à plerisque Medicis præscribi contra Epilep-
siam & Apoplexiam, & Paralytum, multumque in
his casibus præstare tum intus potum, tum verò
in collo appensum. Viscum Pyri sylu. contra-
ctione morborum laborantibus maximo auxilio
esse sibi compertum ait Matth. Contunditur id
vnà cum foliis & ramis, & cum pinguedine capi
recenti. Rami, nouitii præsertim, commendantur
in fluxu muliebri, & Nephritide. Quidam Vi-
scum Quercinum, quod terram non teugerit [hoc
nobis superstitiosum videtur] in aqua Ruta deco-
quunt, & 40. dierum spatio potandam præ-
bent, prorsusque eo modo, quo vulgò Diata dicta
instituitur, sudare iubent, efficaci & probato, vt
aiunt, remedio aduersus Epilepsiam, cui experi-
mento etiam non parum tribuere videtur Camer.
argumento, quod in magna estimatione fuerit a-
pud Veteres, vt etiam omnia sanantem vocitarent.
Gentilis & Iac. de partibus lignum S. Crucis vo-
cant: de quo & supra quædam dicta. Scimus quod-
dam non inutiliter eo in vino inacerato vlos con-
tra vertiginem. Quidam nostro suauis contusum
in aquis conuenientius macerant, vt de eo po-
tissent pueri contra vermes egregio effectu. Cen-
to Medicus V Vitibus, ad Epilepsiam commen-
dat.

Viscus Querci, inquit Alb. Magn. cum qua-
dam alia herba, que dicitur Marlegon, id est Syl-
uui, vteribitur lingua Theuthonica, omnes fe-
ras aperit: & si prædictum compositum in ore a-
licuius ponatur, & cogitur de aliquo, si debet
accidere, corde infigitur, si autem non, corde re-
sistit. Sed si prædictum ad arborem suspendatur
cum ala hirundinis; ibi congregabuntur aues be-
ne per quinque miliaria, & hoc vltimum tem-
pore meo est expertum. Hæc ille, quæ homini
Christiano tanquam superstitiosa, aut saltem fa-
bulosa non tentanda.

Viscum Coryli mense Iunio collectum ante
exortum Solis: concisum minutim exsicca, quod
in puluerem redigi possit. Cuius pulueris accipe
quanta est auellanae magnitudo, superfunde a-
quæ florum aut herbae Verbasci, cochleate v-
num aut alterum, tertiumve, vel q. suff. pulueri
humectando, vt eo vi possis. Hoc omni septi-
mana ter repetes: noctu horæ quadrantem an-
tequam cubitum eas. Nihil autem superbiben-
dum aut comedendum. Quod si zegeriam paro-
xyfmo correptus sit, prodesset puluerem cum a-
quæ exhibere, aut camptoxyfimum immuere
præsentis sit.

Nicol. Metri in lib. Medico. ab Hen. Martio edi-
to, mirabiliter commendat Viscum Auellanae
sive Coryli. Platear. in Conuulsione Visci Quer-
ni penuria Viscum Coryli sumi suadet. Eo Visci
ligno quod in Atonia nascitur, argutos prospe-
rius curatos sibi compertum tradit Curtius. Pa-
ratur & emplastrum efficacax ad suppurationes,
extrahendum pus, quod Scribonius Largus de-
scribit, Emplastrum de Viscò vocant. Equo pe-
tet,

Quercus
fuldita.

Epilepsia
Apoplexia
Paralytis

Fluxus
mulieb.
Nephritis

Experim.
ad Epileps.

Lignum
Crucis.

Vertigo
Lumbri.

Sera
peruena

Aues
greges

Viscum
ryli ad
epileps.

Viscum
ryli ad
epileps.

ter, qui volat. Ceterum baccas cuiuscunque sint generis Visci non intra corpus sumendas putat Camer. esse enim nocuas: quod facile concesserimus ob insignem suum lentorem. Item tradit Visci Quercini usum esse in quibusdam locis ad pleuritidem, epota drach. j. puluerisati ex aqua hordei vel alia conuenienti, non sine solatio xgri.

VISCVM INDICVM.

CAP. II.

EX Indicis plagis, accepimus hanc, nusquam nisi in ramis & truncis arborum enasci solitam, ita Visci, quod quia multum adumbrat, Indicum Viscum vocauimus. Sessile, sed transuersum excurrente est radice cespitem, graminis geniculis & Polypodii quadantenus, sed albicantibus: Culmis item ex pallido virentibus

à medio summotenus crassioribus, fungosis, striatis, sesquipedem longis: in quibus folia semper virentia Visci effigie, sed duplo maiora, fungosiora, & secundum neruum, medium folium intercurrentem, circulis utrinque senis, non parum admirationis mouentibus, veluti scalprio impressa. Lob. & Pena Adu.

VISCVM INDICVM ALIVD.

EIdem caelo & natalibus ramorum arborum Indicarum debemus hanc, vnde auulserunt, qui Morgano miserunt, cespitem latiore, sessilis caudicibus incumbit, fibrillis cespiceis radicata, vnde proximè surgunt folia inuicem conuoluta, trinicea, inferius ferme palmum lata, numerosa, quadantenus Aloes aut Scyllae & superne in ligulas praetenuis, mucronatas desinentia: purpureum, striatum, concauum alis donatum, Scapum, Hastulae Regiae aut Aloes, duorum & trium cubitorum, ambientia, quae multis glutosis siliquis spicantur, Auenae situ: magnitudine vero & ferico tomento candido, Apocinum & Asclepiadem representant, & semine, sed Conisae exili, gustu falso, ingrato, nitrolo forte quia in aura maritima adoleuit, ut Aloës illic in sabuletis. Adu. Penae & Lob.

ILEX ARBOREA.

CAP. III.

Nihil vulgatius, nihil notius oris nostris Quercu ex cuius familia cum Ilex sit, calidis regionibus, cum Hispania & Gallie Narbonensi frequens, ad eam ex instituto accedimus. Arborea igitur Ilex brachia ramulique incana lanugine obducti sunt, licuti & prona parte folia, nam supina virent, nisi admodum, tenella fuerint. Sunt ea vero quam Coc-

cifera Ilici maiora, iam muricata, idque rariis aut crebrius, iam leuiter signata, alias ne crenae quidem ullae marginum aequalitatem interrumpunt: tam variè ludit foliis. Longa sunt & racemosa amenta, cum nucamentis lutea. Glandem autem longam, lauem, subulatam, mediocri magnitudinis, & calyce incano, & veluti imbricato emicantem. In hulus & foliis & ramis excrementum obseruatur per uernum tempus, nigrum, totundum, quale circa Monspelium obseruamus.

Quandoquidem Clus Ilicem à se in Hispania obseruatam describit, eius historiam subiiciemus. Quae mihi cognita, inquit, arbor est Mali aut Pyri magnitudine, multo frequentioribus brevioribusque ramis praedita quam Suber, quos late spargit: folia perpetua, supernè viridia, infernè candicantia, gustu adstringente, foliis Suberis minora: & magis orbiculata, in adultis arboribus plerumque sine aculeis, prae nouella, & nunc primum enata, quae aliquantulum incisa, aculeata sunt: certè in tenellis arboribus antè quam glandem ferre incipiant, omnia folia aculeata obseruabam. Multos in extremis ramulis fert oblongos iulos, qui in flauos & mucosos flosculos poline & tenui puluere perfusos explicantur. Glandes è floribus non oriuntur, (nam sunt inutiles) verim in aliis quibusdam separatis pediculis: ex autem quernis glandibus sunt similes, nunc maiores longioresque, modò minores & breviores, quae nonnunquam ante maturitatem nigrescunt, & gummi quoddam reddunt gustu calidum, saporis tamen non ingrati. Maturarum cortex siue peltamen nigricat, nucleus candidus, firmus & dulcis est, praefertim maiorum: utraque tamen à nonnullis maxime expetuntur, illique non minus auidè vescuntur ac nos castaneis ac auellanis. Hanc ob causam in foro Salmaticensi, ab hisque Hispaniae locis, venales mensibus Octob. & Nouemb. proponuntur: ut non immeritò dixerit Plin. per Hispanias glandem secundis mensis inferi.

Hac vidi minorem Londini anno M. D. LXXXI. in suburbano quodam horto, ad dextram Tame-

Descriptio

Folia:

Nucamentis.
Gland.

Excrementum.

Foliorum
varietas.Flosculi
iulorum.

Flores inutiles.

Glandes.

Gummi.

Nucleus.

Pistia glauca
des aculeis.
in Hisp.
Ilex Londi-
nensis prius

afferere non audemus. Sane icon quam pro Pillaria Illice proponit, accedit ad Phellodryn 2. latifolium Dalech. Caum dixit Virgilius:

Sape sinistra caua praedixit ab Illice cornix.

Dicta & fradens, opaca, Littorea, tremens, viridis, curvata, umbr. sabulifera, plena fauis, alba, parula &c. Nec male quoque quis spinosam dicat, à foliorum aculeis. Apud Suidam in proverbio, quod ἀκρόα πα χείρην, ἢ σπῆρ βόσκη iubet, non legendum ἀκρόα sed ἀκρόα, Acylo, ubi intelligendus δὲ σπῆρ πῆρ. Galeno dictus Illicis fructus, quem Acylon eidem & Hip. & Homero dici paulò antè monuimus. Nempe ipsam Suidas, salubrem & fortem rerum vsum, quem ibi insinuat, id admodum nos dicit vt optimè annotavit doctissimus Cornar.

Hermol. Illicem arborem de amplissimis dicit, vt Robur, materie spissa & robusta, sed quæ frangatur ac diffiliat sponte suo. Ob id Pericles Boeotus Illicibus dixit esse similes, vt est apud Aristotelem, quum ipsi se conficerent intestinis discordiis. At fallitur vtiq; Hermolaus si Illicem Aquifoliam putat à Gaza dictam, quàmque Theophrast. Ariam siue Agtium siue Nauticam sylvestrem, vt ille ait, dicit, cui folia nunquam decidunt. Longè enim diuersa est Aquifolia seu Agtifolia. Illex Matthioli arbor est in Italia notissima, speciatque proceritatis, cortice in rufum nigricante. Materies densa admodum ac robusta, in atrum rubescens. Folia Laurina, perpetuò virentia, sed externè candicante & icabra: internè virentia, leuiusque toto ambitu serrata, ita vt spinarum speciem præ se ferant. Glandes quernis minores, quæ & in reliquis minùs præstant. Præter glandes pilulas quidam rubentes gignit. Idè in Com. Cum in ignis fig. Lat. & Ital. notat, non rectè sentire eos qui Plinii tantùm & Theophrast. testimonio freti Illicem haud spinosam legitimam esse negant. Sed de differentiis mox. Amatus Illicem dicit arborem similem arbori Grana, id est, Coccum, ferenti, quæ procerè crescat: nonnullos tamen Illicem maius Suber esse credidisse, sed falsò. Hanc verò admodum glandiferam esse.

Lob. & Pena proceram arborem & querna elegantia seculunt, oblongo Arbuti folio, tantillum denticulis per ambitum asperato, perpetuo, atroviuente, oblongiore, graciliore superiùs: querna glande propendente, nucamento muscoso, luteo, non duerso. Clusius Illicem legitimam & maiorem dicit: item quæ florem ferre. Maior racemosum, tametsi Plin. florere neget: & hæc in Hist. Hisp. Sed hanc censuram omisit in postremis comment. ad id fortè respiciens, quòd Iuli, vt postremò vocat, diuersi sint à floribus, vt in Quercu & Corylo. Nam certè Theophrast. ambas florescere dicit, tam fructiferam quàm sterilem.

Nic. Græcis, quia Serra propter duritiem fuit secanda, vt volunt Aduci ἡ δὲ Serra ἀπὸ τοῦ corticis salugine, Curtio: quàm rectè, ipse viderit. Barbes Serap. & Arabum Carmas iisdem. Ital. Lecino, Lecio: Elice: & Elce Petrarchæ. Hisp. Aezina & Anceinheira & Cosfoia: Gall. Ieuise & Euse Bellon. Chesie verò. Germani quidam, quauis apud eos non nascatur, Storcheyden vocant. Fructum ἀβύλον vocat Theophrast. Hispani Bellota aut Abilota.

Circa Illicis differentias etiàm peritiores quidam hallucinati sunt, vel eas non agnoscetes, vel sanè inter se confundentes. Theophr. tamen aperte aliam ἡ δὲ Serra, aliam ἡ δὲ Serra dixit ambas tamen florescere: Et alibi Phellodryn Illicem fœminam quibusdam dictam. Illicis, insit Plin. duo genera.

Tom. I.

Ex iis in Italia folio non multum ab Oleis (rectius fortassis Suberis aut ἡ δὲ Serra erit reponendum. Dod.) distant, Smilaces à quibusdam Græcis dictæ, Masculas Illices negant ferre. Ad quem Plinii locum annotat Dalech. Theophrast. lib. 3. cap. 16. hist. quo loco tractat de Illice, Smilace, Phellodry, nusquam id scribere, vt suspicatus videatur nullam Illicem infructiferam esse. Atqui æquè sterilem ac fœcundam modò diximus ex Theophrast. lib. 3. cap. 5. suspicamur tamen Theophrastum non cognouisse discrimen inter Illicem arborem magnam, & eam quæ coccifera est: aut certè aliam cocciferam à nostra intellexisse. De Illice fœmina Plinii vide postea in Phellodry.

Columella spinosam & non spinosam agnouit, vt clarè ex his eius verbis colligi potest: Aurumno boues satientur fronde: vltima sunt Iligneæ & Querneæ, Iligneæ tamen vel meliore est Querneæ, sed eius generis, quod spinas non habet: nam id quoque vt Luniperus respicitur à pecore propter aculeos. Idem & inter minorem & maiorem differentiam videtur fecisse, quando ait: minor Illex apibus quæsit: nam prolixior ab omnibus improbat: nisi fortè per minorem quod fortè alicui verisimile videbitur, iuniorem intelligat. Tamen obseruatum, vt paulò inferiùs dicitur, humiles & tenellas per margines spinis hortere, adultas aculeis carere. Quapropter studio sis indagandum relinquimus, quid Colum. per minorem Illicem, quid item per prolixiorem intelligat.

Curtius minùs rectè videtur Theophrast. intellexisse quando Illicis duo genera facit: alterum Arcadibus, Theophrast. autore, Milacem vocari tradit. Duum est generum Illex, inquit Matthiol. alterum folio spinoso: sine aculeis alterum: hoc vbique ferè scater Hemuria tillo verò Hispania. Meminit vtriusque Colum. Non rectè sentiunt, qui Plinii tantùm & Theophrast. testimonio freti, Illicem haud spinosam, legitimam esse negant. Et paulò post: Sunt qui censeant Illicem non spinosam Smilacem esse: sed eum Smilacis materies sit soluta molliorque in opere (vt Theophrast. scribit, cur eorum sententiam comprobem, non habeo. Interim & nos haud videmus cur Matth. spinosam Illicem in post. suis Com. relegat in Hispaniam, cum in prioribus scripserit Italia notissimam. Nec mutat tamen suam iconem foliis longiusculis & ordine serratis, cui sanè non respondent folia Illicis ex Clus. exhibitæ pro Illice folio maiore Hispanica. Ita hæremus dubii, an duz species sint, vel fortè lusus foliorum, & icon Matthiol. vitiosa. Sunt enim nobis à Lobelio (si bene recordamur) dati rami Illicis nomine, cui multum Ilignis nostris Montpellierensibus affinia sunt folia: siquidem vt superiùs virent, inferiùs canescunt, ac per ambitum muricata sunt: hoc tamè nobis differre videtur, quòd tantillo longiora, magis etià sint serrata. Ad Quercus propius, quàm Illicis superiùs descriptæ folia, accedunt: videntur sanè Castaneæ foliis sua serratura quodammodo comparari posse.

Sed hæc diligentius Lectoribus peritis examinanda relinquimus: & an apud Theophrast. lib. 4. cap. 4. mutanda sit lectio, vt volunt Cornar. & Rob. Const. Profectò si icon Illicis Matthioli vera, potest lectio antiqua & Plinii relinqui. Sed ita vt Theophrast. laiciuentem in figurarum fabrica & variatione passim deprehendimus, vt malimus fidem penes autorem, & varietatem posteris examinandam relinquere, quàm rem nondum planè apertam pro certo asserere. Certè Camer. in hist. Germ. Matthiol. & in icon. particularem habet figuram,

omissa Matthioli, sub hoc titulo Steinyden i. Ilex i. quæ figura melius conuenit nocte Ilici modò descriptæ, quam Matthioli, quanquam nomen Germanicum, quod Quercum laxatilem seu petream sonat, licentiosius ab eo effectum videatur. Idem Camer. in epit. scribit: Ilicem differre non solum folio spinoso & non spinoso, sed etiam latitudine & angustia foliorum. Habet enim primo loco Ilicem simpliciter dictam: secundo Ilicem latifoliam, quæ, ut ille ait, Græcis *πλεῖστος* dicta: continet cum priore magnitudine, altitudine, materia ligni firma ac solida. Folio differt latiore, ambitu sinuato & aculeato. Glans interdum maior, interdum minor quam sit Quercus, locorum ratione varians, spinoso innititur calyculo, per maturitatem alicubi nigricans, nucleum habens intus alium, grati saporis. Flocculi passilli, flauescetes, racemulum efficiunt oblongum, qui Maio mense inuenitur. Observantur nonnunquam in eadem Ilice diuersa folia, ut humilis ac tenella per margines spinosa horreant, adultæ verò aculeis careant. Illud verò notandum, in iconè Camerarii non obseruari, quod ait, calyculum spinosum. Hæc autem nobis eadem cum Smilace Dalech. de qua post.

Ilex angustifolia.

Ilex latifolia Camerarii.

Ilex latifolia spinosa.

Diuersæ arborum synonyma.

C. Bauh. in suo mactato Matthioli duas ponit icones ex Tabern. Prior est ad Matth. imitationem facta: secunda ad Clusianam, quam idem C. Bauh. Ilicem latifoliam spinosam vocat: nam & ille spinosam & non spinosam agnoscat, Synonyma hæc annotans: *Ilex Italica folio Oleæ* C. Bauh. *Ilex i. folio Oleæ* Plin. *Ilex Lac. Cas. Lugd. cui & Phellodrys folio serrato angustifolia*. *Ilex angustifolia* Tabern. *Ilex i. Matth. & Smilax Arcadum Theophr.* Clus. Hisp. Suberi ramulum huius adpinxit Lobelius. Item *Ilex Hispanica spinosa folio*. *Ilex maior* Clus. Hisp. & Pan. *Ilex maior glandifera*. Dod. *Ilex arbor Lob. Ilex latifolia Camer. in Matth. Ilex* Tabern. Lugd. cui & Phellodrys nigra. *Ilex 2. genus Casalp.* Hæc altitudine & ligni materia cum præcedenti conuenit, & foliis differt, quæ in hac latiora sunt, ambitu sinuato & aculeato: licet in eadem diuersa etiam obseruentur, ut paulò antè dictum.

Sic & Hist. Lugd. Duum, inquit Ilex est generum: alterum folio spinoso: sine aculeis alterum. Ilicis à Matthioli. pictæ folium oblongius & angustius, ad id fortasse genus referendum, quod Plin. in Italia nasci tradit, folio non multum ab Olea distante. Quæ in Gallia Narbonensi & Prouincia notissima est, etiam mulierculis & pueris, folia habet Suberis primi foliis minora & magis orbiculata, in adultis arboribus plerumque sine aculeis, præter nouella & nunc primum enata, quæ aliquantulum incisa & aculeata sunt, teste etiam Clusio.

Smilacis glandifera 2. genus.

Nobis videtur ad Ilicem Monspelicam referendum, quod Hist. Lugd. c. 6. l. i. vocat, alterum Smilacis glandifera: genus humile: cuius verba paulò post sub Smilace ponemus. Eadem Hist. Lugd. cap. 7. Iconem habet, cui titulus, Phellodrys alba folio serrato: ea icon accedit ad Ilicis Matth. iconem. Icon verò Smilacis humilis angustifolia, folio non serrato respondet Monspelicæ. Nondum videmus quantum Phellodrys alba latifolia differat ab Ilice Monsp. Verum de his paulò post. Considerandum interim studiosis relinquimus, an in Hist. Lugd. vnus plantæ rami non pingantur pro diuersis plantis. Mirè, ut iam dictum, ludit Ilex Monspelica. Perpendendum præterea quantum ab hac à nobis proposita Ilice differat Suber angustifolium à Camer. exhibitum tabulæ parte superiori in Histor. German. Mat-

thiol. & epitom. pag. centesima decima sexta.

Lacuna annotat, reperiri Ilicis speciem valde humilem in Castilia Carcasco dictam. Plinii Castulium esse quoque Ilicis speciem, ex qua Coccus colligatur. Et Anguil. scribit Ilicem in Prouincia & Sclanonia cocum ferre. At nos suspicamur huc non benè perspectum discrimen inter Ilicem hanc, de qua hoc capite agitur, & cociferam, de qua postea: sicut etiam de Anguillatæ Agria siue Aquifolia glandifera post Phellodryn agemus.

Carcas.

Anguil.

not.

Smilax Theophr.

Plin. l. 16. corrig.

Glans ed. Smilax.

Agria Theophr.

Ilex Mat.

Phellodryn.

Suberi quercus.

Smilax cadum.

Locus.

Dod. Ilicem maiorem vocans, iconem Clus. habet. Eam putat non esse *πλεῖστος* Theoph. sed *εὐχαια* & ac etiam Plinii Ilicem & Smilacem l. h. 16. cap. 6. vbi, ut dicebamus, pro Oleis, rectius putat legi posse, Suberis aut *εὐχαια*. Nam Oleæ folio neque esse, neque à quo in Veterum hanc Ilicis speciem siue Smilacis esse traditam. Suber autem folio refertur, quòd Græcis *εὐχαια*: quæ si vera, ut probabilia sunt, valeat iam Matth. cum sua Ilice, Oleæ folio.

Casalpino Ilex minor est Subere, cortice nigro, asperò: folia eadem: nascitur in asperis collibus. Facit & alterum genus fruticosum, rotundiori folio, modicè sinuato. In Hispania quoddam genus orti tradit, cuius glans dulcis comeditur, ut apud nos Castineæ. *Erzinas* vocari patrio nomine. Smilax Theophr. eidem qui apud se [in Italia] Ilicem vocari ait. Per Aquifoliam quam Agrian vocat, eundem Theoph. Ilicem fruticosam intelligere suspicatur.

Pena & Lobelio quoque Ilex variat, à superiis descripta, stipite humilior, albidior foris, & Oleæ similior, rami quoque glande altera tantò minore. Lob. speciatim in diuersis suis opetibus pro Ilice alore proponit iconem Clusii, ex qua etiam nostra delumpta. Verum hoc notandum, Lobelium cum Pena in Aduerf. pag. 432. ramulum pingere planè similem Ilici Matth. cui hunc titulum fecit: Phellodrys Arcadum: Ilex fœcia. Theoph. Quasi de consulis [inquit] Ilicis & Quercus in hanc principis, nomenclaturam Theophr. *πλεῖστος*, siue Suberiquercum confirmat. Etenim de facie & foliis Ilicem quampiam dicas: ipsum autem lignum mollius & laxius Ilice, sed folii incisa serrata Castineæ, non Quercus: reliqua effigies Ilicis, minor tamen Quercus: maior Ilicis, non glandes, sed *εὐχαια* exiliora & oblongiora. At ramus verò cur locum vbi viderint hanc Phellodryn non declarent: gratum fecissent & nobis, & aliis diligentibus Botanicis. Nos, uti iam monuimus, nullum genus Ilicis, foliis, adèd serratis, villorum & Matth. pictura demonstrant, vidimus, Botanci curiosi hæc diligentius perpendant.

Clus. vult aut siletem putat Ilicem Plinii non multum folio ab Oleis distante, esse Smilacem Arcadum Theoph. l. c. 16. Hist. descriptam, quam Ilici similem facit, folio non aculeato, sed molliore, profundiorèque. De quo amplius cogitandum.

Theoph. Ilicem inter eas recenset, quæ montibus propriæ sunt, quæque in planis non nascuntur. Nostæ sanè in campestribus maritimis ac syluosis Narbonensibus ac Prouincialibus abundè prouenit, ut dicitur. Quæ in re cautiùs Plinius: Subeunt & in montosa Vlmus, Ilex &c. Item montes amat Ilex: & mox: montes & valles diligit Ilex: quæ omnia vno eodèque cap. 18. lib. 16. Quin & Colum. in agris nasci Ilicem abundè declarasse videtur his verbis: Olea potest in agro frumentario fieri, vel vbi Arbutus aut Ilex steterant.

tant, Quicquid sit in re manifesta, non opus testimonis.

Plin. vetustissimam quandam Ilicem vrbe in vaticano celebrat, in qua titulus areis literis Hetruscis, religione arborem iam tum dignam fuisse significat. Tiburtes quoque originem multò ante urbem Romam habere. Apud eos extant, eodem teste, Ilices tres, etiam Tiburto conditore eorum vetustiores, apud quas inauguratus traditur. Non nascitur circa Eliam & Lacedæmonem propterea incolæ in carpentariis fabricis eius loco vtuntur Subere. In monte Cretæ olim dicto Ida nunc Pyloriti copiosè proueniunt Ilices: sed altissima in monte Athos. Item in montibus circa Hierosolymam, & circa Amanum montem, teste Bellonio, Copiosè quoque nascitur per vniuersam Hispaniam locis præsertim campestribus & collibus, rarò in montibus: Lusitanæ non admodum famulatis, ubi Suber frequentissimum, autore Clus. Est & in Italia nota, vt annotat Anguil. Nos sanè in montibus Euganeis, propè Patrauium inter balneum Aponense & Aiqua obseruauimus. Non tamen recordamur ab hac differant. Patraui etiam vidimus in horto Treuisano. Romæ in aliquot magnatum hortis. Sed omnium copiosissimè & spontaneum circa Monspelium, tum alibi, tum in sylua Aigremont vulgò dicta, ubi nullæ ferè arbores sunt præter Ilices. In Galloprovincia quoque haud infrequens. Vt mirum sit, Ruell. Gallum natione, Glandiferam Ilicem Galliis rariorem quàm vt sæpè conspiciatur, tradere: nam, vti ostensum, in modò dictis Galliæ provinciis frequens est Ilex glandifera, nisi ille vel aliam intelligat quàm nos, vel istas provincias sub Galliæ voce non sit complexus, quod non putamus.

At tamen apud se satam in hortis glande creuissè, cingente robustam frondem spinarum vallo. Camer. spinosam in Hispania frequentissimam dicereque verò spinis caret in quàm plurimis Hetruræ syluis haberi, Latifoliam verò in quibusdam nemoribus, collibus, campestribus aut conuallibus, nec infrequenter in Hispania, Narbonensi Gallia, ac Provincia quæque reperiri, nec non in Italia. Ilicem Monspelicensem Dalech. Smilacem folio non feruto angustifolium vocabat.

Eorum arborum, inquit Theophrast. quæ ferè fructificant, quas nonnulli anno spacio fructum perficere volunt, (ἐν εὐτοκίᾳ) vt Iuniperi, Ilicis, germinationes in Vere proueniunt. Omnium autem tardissimè (ἐν ἀργίᾳ) legit Gaza: quamuis vulg. exempli. Basil. & Aldin. ἐν ἔαυτῳ habeant, id est, plurimum vel copiosissimè. Nobis prior lectio magis aridet. Iuniperus, Celsus & Ilex fructus suos perficiunt Ilicem namque fructum suum anno perficere (ἐν αὐτῷ τῷ ἔαυτῳ) Arcades aiunt. Simul enim fructum antecedentem maturat, & nonum ostendit. Quapropter in his euenit, ut assidue fructum habeant. Post occasum Vergiliarum fructum maturum reddit.

DE PHELLODRY SIVE ARIA ET ILICE FOEMINA.

A Ntequam Ilicis vires tradamus, libet eius cõ-
Ageneres aut certè affines arbores Phello-
dryn seu Ariam & Smilacem, ex veterum & neo-
teicorum placitis in hystorias referre. Subinde
hodie eo nomine designatas arbores subiicere.
Postquam iugiter Theophrast. Smilacis hystoriam
proposuisset, subdit: Quod verò Phellodryn-

Tom. I.

Arcades nuncupant, natura est inter Ilicem & Quercum media, atque adeò Ilicem feminam quidam esse putauerunt. Ideoque ubi Ilex non prouenit, hac ad plaustra, similiaque vtuntur opera, vt Lacedæmonii & Elii. Dors arborum Ariam (ἀρία habet Ald. & Basil. ἀρία, ex quo Gaza agrestem vertit, non benè) vocant quæ mollior laxiorque Ilice, durior ac spissior quercu, colore ligni decorati, candidior Ilice, fuluior (ἐν πύρρῳ) quercu, folio ambabus similis. vtrum maiori quàm Ilex, minori quàm Quercus, & fructum pro magnitudine minorem quàm Ilex habet, maiorem quàm Quercus: quem vt & Ilicis quidam ἀρία vocant: quercus autem, ὁ ἀρία. Acylor. Medullam quoque minifiliorem habet quàm Ilex. Mox ait: Suber (ὁ ἐν αὐτῇ fructum semper fert glandosum (βλαστόειν) similem Ariæ (τῇ ἀρίᾳ: sic vulg. Cod. habent: nos potius legendum censemus τῇ ἀρίᾳ, quæ lectio & Doctiss. Rob. Const. placuit: quamuis Gaza Aquifoliam vertit, qui alibi Agrestem reddiderat.) Porro Phellodryn idem Theophrast. inter syluestres numerat, quæ folio perpetuo sunt. Et Ariam post autumnum & Arcturum cædi tradit, hancque cum quercu omnium difficillimam in opere. Ariam Macedoniæ incolas non florere, existimare: (nam ἀρία & hic legimus, pro ἀρία.) Tardissimè germinare: fructum reddere hiemis initio: Carbones optimos reddere ob materiam spissitudinem & soliditatem: idè & diuturniores efficacioresque ex ea confici carbonem ob eiusdem materiam duritiem: hanc etiam antequàm terebrent, prius maderescere arifices, quò scilicet molliorem reddant. Eisdem Carbonem potissimum requiri ad decoctionem metallorum argenteorum. His itaque citatis Theophrast. locis siue legatur ἀρία siue ἀρία, censemus intelligendam Phellodryn. De Atria autem seu Aquifolia Plinii postea sub Agrifol. De Ilice verò dicta Agria Angustifolia, quæ Glandifera, paulò pòst Plinius contrà quàm Theophrast. Phellodryn videtur eandem existimasse cum Subere, quod & Phellos dicitur: vt & doctiss. Hermol. annotauit. Cui subscribit & Curtius. Et sanè Plin. omnia tribuere videtur Suberi, quæ Theophrast. Phellodryn. ἐν αὐτῇ enim Suberem denotat, & fructus ἐν αὐτῇ dicitur. Quæ si etym significatione interpretari velimus, Phellodryn arborem, vt dicebamus, inter Suberem & Quercum veluti median agnoscemus. Magna quippe harum arborum affinitas, maxime Ilicis foliorum cum Subere, & harum fructus cum quercu aut Robore.

ARIA SIVE ACILACA BELLONII.

DE Aria à se in diuersis locis obseruata sic prodidit Bellonius sparsim. Aria in monte Athos retinet suum nomen: incolæ tamen Montis Idæ in Creta nominant Acilaca. In eodem monte semper virent Aria, Phyllica & Ilices (Chesnes Locus. verò) altissima. Itinere Siderocapla Bucephalam in rupibus inter ceteras arbores maxime erant Aria & Phyllica, quibus cum destituantur Galli, ne nomen quidem habent Gallicum. Circa Hierosolymam quoque obseruantur Ariæ & Ilices: quemadmodum inter Hierosolymam & Damascum & modò dictæ, & paræ arbores Coccum ferentes. Acylaca & Phyllica in Creta Arbores sunt insignis magnitudinis glandes ferentes. In monte Cretæ Pyloriti abundant Ilices & aliæ arbores Acilacæ.

I 2

Inter Halepum & Antiochiam & Ariæ & Efculi & Elapinni. Hæc Bellon.

Cæterum quod dicit Ariam vocari in Creta Aclacam, confirmat noſtram opinionem in locis antea ex Theophr. citatis legendum eſſe, Aria, non Agria: & Ariam eſſe Phellodryn. Theophr. enim, vt dicebamus, air Phellodrys fructum vocari *Αἰρῶν*, quæ vox ſanè quæproximè ad Aclacam Bellonii accedit. Poſteriorum eſt Ariam Theoph. cum Aclaca Bellonii diligenter conferre, & iſta omnia diligentius explicare. Sufficiat nos tot rebus implicitos anſum cogitandi vltiorem, & fortè etiam cognofcendi præbuiſſe. Non enim omnia poſſumus omnes, vt ait ille.

AGRIA SIVE AQUIFOLIA GLANDIFERA ANGVILARÆ.

Deſcriptio

Opportunè hîc de Anguillaræ Agria glandifera dicemus: quam illic aliquod genus putamus, nec idem eſſe cum Aria Bellonii. Sic. a. ſuam Agriam deſcribit Anguill. Agria, quam Plinius Aquifolium vocat, folia fert ſimilia Ilici, non nihil ſpinofa: glandem minimam. Lignum eius durum eſt. Prouenit in montibus ſaxoſis Sclauonia & Patauinis. Hæc ille.

Folia, vltim.

Anguill. arbor.

Quale autem ſit hoc eius Aquifolium ingenuè ſatemur noſ ignorare. Interim in quoque vt alibi monuimus, non benè Sorbum Alpinam vocauit *Αἰρῶν*, plantam, hercle, admodum diuerſam ab Aria Theoph. & ab Agria ſua modò deſcripta.

PHELLODRYS MATTHIOLI.

Deſcriptio

Cerriſub.

Locus.

Ilex ſemina. Theoph.

Matth. rati.

Ilex ſemina. Dalech.

C Bauh.

Phellodrys Matthioli arbor eſt glandifera, quam quòd folia ſerat Suberis, corticem verò & ligni materiem Cerro non abſimilem] Hertrix vulgò appellatur *Cerro ſigaro*, quaſi *Cerri ſilicem* dicas: id quod etiam feciſſe videtur Antiquitas. Quandoquidem Theoph. l. b. j. c. 16. ea Phellodrys dicitur.

Copioſa hæc in agro Senenſi, in omnibus, Archidolſi, & Comitatus S. Floræ. Sed illuc vſque non peruenit Anguill. cùm de hac arbore nihil tradiderit inter glandiferas, quæ in Italia proueniunt. Hæc ille in poſt. com. Lat. & Ital. cum magnis figuris. Idem in Icon. ſcribit Phellodryn Hertrix Cerroſugaro dictam, caudicem habere Suberi non abſimilem, & folia & glandes Quercui ſive Cerro ſimilia. Naſci in agro Senenſi in montanis ſyluis. *ſilicem* Theoph. vt notat Camerian Epit. Matth. vbi huius iconem retinet, ſicut & Tabern. qui Phellodryn & *Βορφρυς* vocat.

Verumtamen quæ ſit hæc Phellodrys Matth. quæſiue planta, aſſerere non audemus. Hertrix Herbarii aut Medici diligenter aliquando id docebunt. Interim obſeruandum non ſibi conſtare Matth. dum modò ſcribit folia eſſe Suberis, modò Quercus ſive Cerri ſimilia, quæ ſanè à ſe inuicem inſigniter diſſerunt. Quod ſi neſciuit ille, ſaltem in eo peccauit, quòd imaginariam collationem inſtituerit, in phantaſia, & vt ille carpit, Anguillaræ non cognita. Quod ſi liceat ſuſpicari ex iconè, ea accedit ad Smilacem Dalech. paulò ante dictam, quam & du Choul videtur Phellodryn nuncupare. Hiſt. Lugd. Phellodryn Matthioli pictam ſed non deſcriptam dicit. Vide plura inſià de Phellodry nigra. Paulò ſecuriùs C. Bauh. in Hiſt. Lugd. animaduertiſſe videtur, cùm ſcribit: Phel-

lodyrs alba anguſtiſolia, & Phellodrys Matth. Cùm vtraque figura vnã plantam exprimat, alterutra omitti poterat. Modèſtè in hiſt. Lugd. ſcriptum, Phellodryn albam anguſtiſoliam, videri eſſe Phellodryn Matth. Idem C. Bauh. apud Matth. Phellodryn hanc illicem ſæminam Arcadium Theoph. purar, & Phellodryn Caſt. Lugd. & Tabern.

Cluſ. ſoleriſſimus, ſi quis alius, huius æui Botanici, Matthioli Cerroſugaro ſibi nunquam conſpectam ſatetur. Certè nec nobis, etſi Italiæ diuitias Botanicas luſtrauerimus. Sit fides penes authorem, donec aliquis certiora doceat. Dod. quidem fide implicità, vt videtur, meminit Phellodrys Theoph. & Cerroſugaro Matthioli, verùm nihil definit aut docet.

PHELLODRYS NIGRA ET ALIÆ DALECHAMP.

Phellodrys nigra vocitata, id nominis à ramis nigricante cortice veſtitis & glabris adepta eſt. Folia ab Ilignis diſſerunt, quòd rotundiora multò & latioꝝ Smilacis ſolis, quòd longè breuiora pro latitudine, miniſque candida inferiùs: à Suberis nobis traditi, quòd duriora, ſpinis mordacioribus, magis horrida. Ita deſcribimus

ex ramis generis Ilicis, quos habemus, quòſque Dalech. Phellodryn nigram latiſſimis foliis & valde ſpinofis, calyce glandiſi leui vocitabat.

Dedit nobis diligentiffimus ſtirpium veſtigatò D. Agertius folia duo Ilicis fruteſcentis ex monte Euganeo, vncias duas lata, tres longa, prædictorum ramorum foliis admodum ſimilia.

Hiſt. Lugd. quæ Phellodryn hanc Dalech. proponit, ad eam ſic annotat. Quum de Ilice & Smilace diſiſſet Theoph. ſubiungit. Quod verò Phellodryn Arcades nuncupant, natura eſt inter Ilicis & Quernam media. Hæc ille. Si tamen nomen ex Subere & Quercu factum ſpectes Phellodryn, id eſt, Suberiquercum, naturæ Suberis & Quercus participem potiùs dixeris. Sed Suber Ilicis adeò ſimile eſt, vt nihil interſit, an ex Ilicis, an ex Suberis & Quercu confuſis principiis hanc dicas ſimile à Theophr. nominatam. Quinque Phellodrys genera obſeruauimus: duo candidibus foliis, tria obſcurè virentibus. Vna igitur [deſcribente Dalech.] eſt foliis altera parte albicantibus, anguſtis, longiuſculis, crebris admodum & non profundius incutitur crenatis, leuiter aſperis potiùs, quàm ſpinofis: cortice cinereo: Glan- cùm matura eſt, ex fuſco ſtaueſcente. Hæc videtur eſſe Matth. Phellodrys picta, ſed non deſcripta. Alteri, folia altera parte candicantia, latiora ſunt, ratis laciniis, ſinuola, molliter a- culeata: cortex, maturæque Glan- cæſcen-

Phellodrys. fescende. Alia *Phellodrys* est, cui folia sunt mediocris amplitudinis, nigricantia, siue obscura viriditatis, non admodum multis, neque profundis laciniis sinuata, mitibus pungentia: Calyce Glandis laui: Glande ipsa ex fusco flauescente: cortice cinereo. Alia est foliis latissimis, similiter nigricantibus, crassis, frequentibus incisuris, valde spinosis, glandis calyce laui, cui matura, & cortici idem qui & superiori color est. Harum omnium Glans strigosa est, & tenuis: calyx non spinosus, sed vt in Quercu tuberculis verrucosus. Hanc & Ilicis Glandem olim *λευκον* vocabatur, auctore Theophrast: cuius vocis uestigia hodie quoque Græci retinent, vniuersum hoc glandum genus *Acylicas* nominantes. Postremum *Phellodryos* genus folia superiore minora habet, pallida, multum laciniata, valde muricata, aquifoli modo: Calycem glandis echinatum: Glandem cæteris similem, corticem cinereum. Hæc genera in collibus Rhodano vicinis, aut non procul ab eo distitis proueniunt. Hæc Dal.

Vt verum fateamur, icon *Phellodryos* albæ angustifolia folio serrato, quæ ille habet, videtur nobis accedere ad ramos quos habemus, qui ferè similes Ilici Matthioli. *Smilacis* humilis angustifolia, folio non serrato icon, similis est tamis Ilicis nostræ Monsp. carentibus serraturis. *Phellodrys* alba latifolia fuit fortè variatio Ilicis Monspel. Plurimum certè ea flex ludit tamis etià in eadem planta, vt suprà monuimus. Hæc candidè monemus subinde memores illius summi Philosophi eundem dicti: species non esse temerè multiplicandas. Qui incolunt regiones vbi Ilicis proueniunt, ista diligenter inuestigent, & considerent, an *Phellodrys* nigra Dalech. sit flex nigra Virgilio, Horatio & Senecæ, vel an Poenice tantum nigra sit dicta, vt Curtius videtur sentire: de qua re & suprà dictum.

An Casalp. lib. 2. cap. 2. de hæc: *Suberella* glandifera, arbor in cæteris *Suberi* similis, cortice tenui, foliolatiore, modicè sinuato: in maritimis tractibus oritur. Hæc videtur *Phellodrys* Theophrasti. *Suber* à Plinio accipi videtur eadem cum *Phellodry* Theophrasti cum *Suberi* ea tribuit, quæ *Phellodry* Theophrasti. Studiosi obseruent Casp. Bauh. cuius verba & Synonyma sub *Ilice* posuimus, *Phellodryn* magnam eandem facere cum *Ilice* maiore Clus. & *Suberellam* Casalp. eandem cum *Subere* latifol. Clus.

SMILAX GLANDIFERA VETERVM

Smilacem Arcades, vt scribit Theophrast. vocant arborem Ilici similem, folio tamen non aculeato, sed molliori profundiorique [*βαθύφυλλοι*: sic & Gaza legit. Dal. vul. legendum *βαθύφυλλοι* est, rectiora: quoniam, inquit, neque sinuosa, neque in ambitu incisa,] differentias plures habens: nec materie, vt flex, solida ipsiâque, sed molli in opere: Perpetua folia habet.

Plin. postquam Ilicis duo genera dixisset, ex iis in Italia [inquit] folio non multum ab Oleis distinctam *Smilacem* (quidam *Milaces* legunt) à quibusdam Græcis dictæ, in prouinciis Aquifoliæ. sed hinc confusio nascitur, insit Hermol. quod *Smilacem* vocati legimus, quæ dicatur flex in Italia & in prouinciis Aquifolia: cum *Smilacem* Sestius eandem esse cum Taxo prodiderit. Verum Hermol. vt dicitur in Taxo, *Smilacem* Theophrasti. cum *Smilace* Dioscor. confundit, non animaduertit.

Tom. I.

tens apud Theophrast. aliud *Milon* aliud *Smilacem* esse.

Coronar. in com. in Gal. lib. 6. capit. 3. de comp. med. f. l. vbi inter Columellæ remedia habet virgulta Ilicis & *Smilacis*, non bene interpretatur Taxum vt dicitur suo loco. Meritò igitur reprehenditur à Matthioli. qui tamen non demonstrat quodnam Ilicis genus sit *Smilax* Theophrasti. quam Gal. præscripsit ad Columellæ affectus & non Taxum.

Smilacis, glandifera arboris Veterum, Dalechampi, vt mox dicitur, duo facit genera. Ilicem arboream Dodonæus eandem existimat cum *Smilace* Theophrasti & Plini, vt iam ostendimus. *Phellodrys*, teste Hermolao, confunditur ab aliquibus cum *Smilace*. Taxus qui vocatur *Smilax*, traditur Hist. n. lib. 9. De *Smilace* etiam aspera agemus lib. 15. *Smilax* hortensis, siue plaiosolifera pertractabitur lib. 17. *Smilax* tandem lauis discutitur lib. 15. Hist. n. sub Conuoluulo maiore albo.

SMILAX DALECH.

Inter glandiferarum arborum specimina varia, ramos quidam obseruamus villosos, cinereos siue candicantes, pulchros illos quidem, & quibus folia Ilicis arboreæ foliis similia sunt, nisi quod multò existunt maiora, æres vinctas longa, duas ferè longa, subteis cana, suprà viridantia, quæ magnâ partem in ambitu æqualia sunt: in

aliis verò paruas muricatas spinas esse conspicere, sed eas minis exsertas: ac licet similia videantur *Suberi* à nobis descriptæ, tamen plantas ipsas conferenti diuersitas faciliè apparebit: nucamenta habent illigna. Glandes binæ aut ternæ, ex pediculis crassis hirsutis, calyce squammato, incano, mitiori quàm *Suberis* dicti. Quantum ab *Ilice* Monspeliaca differat, considerent, qui integras arbores videbunt. Certe fumus Dalechampium hanc distinxisse ab eâ, & *Smilacis* glandifera genus fecisse. Camer. in Epit. hanc vocauit. Ilicem latifoliam, Græcè *πένον αραβόυλλοι* cuius descriptionem antè posuimus sub titulo, *Smilacis* glandifera arboreæ Dalech. *Smilacem* duo obseruauit esse genera. Vnum *Smilacem* Arcadem Theophrasti dictum: arbor mediocriter procera [vt ille describit,] cortice cinereo, in summis ramis cano & lanuginoso: folio Lauri, nec serrato, nec, illigni modo, in ambitu spinoso, superiore parte viridi, inferiore candicante, lanuginè que obducto, quæ mollis tangentibus sentitur: flore Oleæ Robori, ve simili, luteo, in longis paniculis denso, quo flex caret, glande admodum parua. Græci vocant *Milaci* & *Arilaci* vocibus corruptis. Materia non est vt flex solida densiâque, sed molli, vt tradit

Descriptio

Folia

Varietas.

Nucamenta.
Glandes.

Ilex latifolia.

Dalechampium.
Smilacis.
Arcadum.
Cortex.
Folia.Mylæ.
Arilaci.
Materia.

Theoph. qua ratione Matth. eorum improbat sententiam, qui Smilacem Arcadum, Illicem non spinosam esse autumant.

Smilax h-
mila.
Folia.

Theop. ex-
plic.

Altetum Smilacis glandifera genus humile est,
fruticulosum. in arborem sepe non attollens: folio
Olee, candido, neque infecto neque pinosofru-
ctu floréque superiori simili, à quo folio tamen
angustiusiore discrepat. Rectè ergo Theophrastus
Smilacis glandiferæ solum non esse acubatum,
cùm Smilaxis asperæ reptatricis solum pungat.
Item cediùs esse quàm laticis ⁱⁿ iuribus enim, non
vt Gaza ⁱⁿ iuribus legi vult Dalech. vt antè monui-
mus] quoniam reque linuosum, neque in ambi-
tu incitum: molle, quia vna parte lanuginosum:
differtentiæque pluribus varium.

Locus. Smilacis primum genus, eodem teste, frequens
Febrar. in agro Montpel. provenit, vbi non rectè ab her-
bariis Robur appellatur. Alterum in collibus
Rhodanum respicienubus, totòque eo tractu,
qui à Vienna Allobrogum ad Aclatam vsque
porrigitur. Hæc Dalech.

Smilax. An du Chou in hist. Quercus hinc intelligit
cū ait: Smilicem Arcades vocant arborem lili-
similem, folio tamen non aculeato: iidem Arca-
des Phellodrym nuncupant, quasi Sübericū-
quum dixeris. Cerrofoliato Hetraria, si quibuldam
creditis, nominat. In Prouincijs Yeole, si docti
Medici velint consentire. Hæc ille: qui figuram à
nostro ramis descriptis non differentem habet,
titulo Glandis Smilacis Pilatinæ.

Hermodan. notat esse quosdam ex Recentioribus, qui Sinlacem cum Phellody eandem faciunt, erroris autem hunc non esse ferendum, quæ censura cadit, & quidem iuste in du Choul, qui non bene considerant verba Theophrasti. De Cerosia vero Hetruiæ sub titulo Phellody Jos. Mith. quæ forte ibi hac non differt, nec à Sinlacedalech. Id tamen meretur diligentem inquisitionem. Nec enim affirmas Dalech. Sinlacem Veterum veram. Clusio licet primum genus Phellii aliud nihil esse videat, quàm Smilax Ascaladum Theophrast. quam licet similem facit, quare considerandum quam arborem intelligat Clusius.

PHELLODRYS FOLII MVRICA-
TIS, CALYCE GLANDIS ECHI-
nato, Dalech.

Titulo hoc proponi hanc Hist. Lugd. descrip-
tionem antea posuimus sub Phellodry ni-
gta Dalech. ubi pro quinta specie posita.

LOCUS.

De hac forte scribunt Pena & Lob. in Adiect.
Ilex media coccifera, Ilci plant. suppar, folio A-
quiforb: Cocco adco similis est, vt non sit discer-
nere illico facile: huus tamen glandulos echina-
tus fructus oblongior est, Daelym aquans, nuf-
quam coccum ferens, etiam vbi inter cocciferas
Illices frutescit, proceriore maioreque trunco, tam-
us & frondibus perennibus.

PHILYCA SIVE ALATERNVS
GLANDIFERA BELLON.

A Peritissimo Botanico Clusio dissentientes, *Phlyca.*
 Aqui Philycam & Alaternum Bellonii tradit & *Alaternum.*
 reponit inter bacciferas, vt monuimus lib. 3. sub
 Spina Burgi, nos eam huc referimus, quia ipsemet
 Bellon. Glandiferam ait: eamque separamus ab A-
 laterno Clusii baccifera. Nec tamen eam dicimus
 Philycam Theop. & Alaternum Plinii, quorum
 verba & Macrobiu loco citato à nobis propo-
 sita. Quæ verò Bellonius de sua Philyca & Alaterno
 scitipit, placet huc in vnum locum coacta referre.

In vallibus montis Athos arbores Atia, Philyce
sive Alaterni & Ilcumi semper vires. Inter rupes
maiores, in iunioribus Sidetocapsa Bucephalam, ar-
bores erant Atia & Philyca, quibus cum desitu-
mur, nomen Gallicum non habent. In Creta sua
nomina retinuerunt Acycla & Philyca insigni
magnitudine arbores, glandem ferentes. In mon-
te Athos nullae est singulae, qui arborem dictam

te Athos nulli est incicola, qui arborem dictam
Plinio Alaternum non nomen denominare vero
suo & antiquo nomine, quo vsus est Theophr.
nempe Philyca. Verum in Corinth & Creta dicitur
Eleptinus, quia ei folium inter licem & O-
lean^{um}, ut scripsit Pitinus. Inter Iherosolymam &
Damascum reperimus arbores Elepini siue A-
linterne. In monte Crete Psilonti proueniunt
Elepini, id est Philyca, Lat. Alaterni. Inter Ha-
lepum & Antiochiam inuenimus arbores Anax,
Elicali, & Elepini. Lat. dicit Alaterni, Itali qui ha-
bitant in Tegni & Narni Alinterno vocant.

Phinius, vt annotat Scalig. omisit Theoph. omisit Philycam Olympo monti peculiarem: vbi commemoret, non meminit. Nam qui putarunt esse Tiliam, falsi sunt. Neque enim Olympo peculiaris Tiliat & Philycam cum Philyca miscuerit, quod Tiliat erroris sine iudicio Ruell. quoque est secutus. Nam eadem lo. apud Theoph. & Philycam legitur.

Sunt qui Philycam Theophrast. eandem faciunt cum Philycea de qua lib. 5. Gazam non bene conuertere Philycam in Aquifolium, postea dixerunt.

Ergo expositis Ilicis differentiis, & his confini-
bus Phellodryos & Smilacis speciebus, quarum
omnium eadem cum Ilce natura videtur, tandem
& vires subiciamus.

Item Diocle. Quercus speciem facit, similem-
que efficaciam tribuit. At radicis illius cortex co-
ctus cum aqua, donec flaccidus fiat, & per totam
noctem impositus, capillis denigrat prius cir-
cula terra confectos. Folia tula & trita tumoribus
prolunt, & imbecillas membrorum partes corro-
porant.

Hippocr. lib. de vlcicribus, radices Ilicis in vino dulci albo coquere iubet, & de vino duas partes fumare, & aurure olei siccissimam vnam partem addere, atque ita agitando coquere, vt ne touseant, ad lentum ignem, donec ad bonam crassitudinem deueniant. Idem hipp. lib. de Diata: ἀνισχυρίν, inquit, ἡ δάριον, καὶ ἐσθρί, παρρησίαν, καὶ σπύδιον, Temp. ἀνισχυρίαν, &c. Et Gal. de cibis boni & mali succi, de iisdem tradens Acylis: εἰς ἣν inquit, σφραγὶς καὶ σκληρίτης, ἡ δὲ πρὸς ἀνισχυρίαν, καὶ ἐσθρίαν, περὶ σφραγίδος, καὶ περὶ πύξης, καὶ περὶ ὁμοιοῦτος, φυλάττειται χρὴ. Aulstere, inquit, ac dura sunt, idcirco influas & vitandae vt concoctio aduofantes, ac crassi succi etiam si ex liquis fumat, & in 6. simpli. Ilicem ipsa etiam Quercu vehementius adstringere ait: cuiusque folia imposita non ingenerose scicare, sed

sed reliquarum Quercuum folia minüs, quãtò minüs etiam adstringunt. Aginetæ quoque similem quidem Illici cum Quercu vim tribuit, sed multò fortiore quàm ipsam dicit. Gal. sanè in 2. de alim. *Αρκυον* Quernã glande ad omnia deteriore esse ait, sicut hanc Castaneis, quæ omnium glandium optima sunt.

Rubentes pilulæ, quas præter glandes fert Ilex, tritæ cum aceto vulneribus recentibus & crepitis oculis vultus imponuntur inquit Matthiol.

Folia eius refrigerant & reprimunt, vt reliquarum glandiferarum: quapropter & ædematosi tumores, & imbecillibus partibus roborandis vultus adhibentur. Radix Ilcis tusa, & icui Dryini imposita, plurimùm prodest. Leo calcatis Ilcis foliis oblitescit, notante Curtio.

Ilcis honos ad axes & currus vnica tantùm rota ac simplici iugo tractilis [*uocatur & dicitur*] & iuga lyrarum psalteriorumque autore Theophrast.

Secatur & Ilex tradente Plinio, in laminas prætensas, colore quæ tantum non ingrata: sed maxime fidatis, quæ tractantur, vt rotarum axibus, ad quos ducitua sua volis. Proditum terebris vaginas ex Illice vtilissimas fieri: ex eadem malleos maiores quoque. Hygini manubria rusticis Iligna committat.

Liber qui dicitur Oribasii ex Heliodoro de Machinamentis, organa ex Iligneæ materia tantum robustiori consideranda docet.

In carpentariis pro Illice vtuntur Subere, vt videre est apud Plin. cap. de Subere. Theophrast. & Terebrum: ad ignitaciæ ex Illice facere iubet. Quibusdam in Castelle veteris locis Ilcis rami ceduntur cubitali longitudine, in strus & aceros congeruntur, & luto operiuntur, deinde subiecto igne in carbonem vitulantur, qui Salmanticam & alia loca deportantur. Arthorum trunci, ad molarum fibræ & alia opera seruantur, ob materiæ firmitudinem atque durabilitatem, teste Clusio. quantum verò præstet Carbo Iligneus ad metalla & alios vsus, vbi deuso & frugi carbone opus, in superioribus declaratum. Matth. sanè Iligneum Carbone in Hetruscis in pretio esse tradit, non modò, quòd ignem diu foueat, sed etiam, quòd [vt aiunt] vapore caput minimè tenet. Iligneæ glandis vsus in cibis antea diximus. Attamen ea suam angustiam, non tamen, Illogiam & ponderosam facit, si credendum Plinio. Horat.

Vmber & Iligna nutritis glande rotundas

Currer aper lances carnem vitæ in inertem.

Colum. bobus exhibet Iligneas frondes in pabulum, quas & Querneis præfert, modò non sit spinosa: hanc enim propter aculeos respuunt, vt dicebamus. Virg. Georg. 2.

Nec non apes examina condunt

Corru. busque canis: vitioque Ilcis aluo.

ribus. Glandes *Glandes.*

brevi sed crassiusculo pediculo appenduntur, simul plures, Calyce hispidiore. Phainacopæus Patavinus ad Aquilam dedit nobis Cerri nomine, Ilcis speciem, prædictis ramis valdè similem ni folia essent maiora multò, quatuor ferè vncis longa, & duabus lata, calyces iidem hispidi. Fortè varietas est à loco aut ætate.

Verùm præstat hic historiam Clusii subungere, cuius iconem etiam proponimus, ab inepto sculptore minüs scilicet paratam.

Suberis duo genera Matthiol. obseruauit, inquit Clus. vnicum tantùm, nisi sit quod in extremo Aquitania Pyrenæi proxima nascitur, ab eo quod per Hispanias frequens est, diuersum sit. Nam Aquitanicum (quod quidem complexi) folia non retinet, sed hyeme abicit vt mense Aprilis oblectari, quo folis prorsus viduata erant quatuor Suberis arbores circa Bignonam. Quare Theophrast. non inmentò tribuit Suber d. c. idem folium, cum dicat arborem esse Pyrenæi familiarem. Quod verò in Hispaniis nascitur, per vetus viret vt Ilex, cui ad id simile est, vt primo aspectu plerumque fallat, nisi cortex crassus, & distumpi solitus, errorem detegeret. Maius est Illice plerumque, & caudice, vbi adoleuit, longè crassiore, cortice item denso, carnoso, scabro, & immo, qui nisi sit tempore detrahatur, defiscit, aliisque subnascente expellitur: deo detractio, qui subest nouellus ita rubet, vt procul aspicientibus arbores, rubrica aut minio pictæ videantur. Suberis rami Ilignis firmiores sunt, folia maiora, longiora, molliora, & superne magis virentia, interdum nonnihil dentata, aliquando minimè, vt in Illice. Glans magna, vbi maturuit nigricans, Iligna longior, & obtusiore cuspidè, calyce etiam maiore, magis hispido, & per oras molliter echinato. Glans admodum adstringentis & exsiccantis gustus, Iligna multò ingratiore. Magna ex parte conuinctim nascitur, vt Pontica nux, sed crasso breuique petiolo, & firmiore quàm Iligna. Ramulis nonnunquam adnascuntur dura & lignosa quedam cinerei coloris tubercula, ad id firmiter inharrentia, vt nisi fracto ramo eximi non possint Matthioli Suber alteri oblongis angustisque foliis, quod Pisano agro nasci tradit sibi nunquam vitum fatetur idem Clusius.

Quinqueranus libello quem de laudibus Provincia inscripsit, triplicem Suber corticem tribuit. Sed præstat ipsi audire: nam quædam in eius historia tradit ab aliis minimè obseruata. Suberis, inquit, arbor vberinè in Olbiensi ora provenit, Ilcis specie, glande maiore & deteriore, trunco ingenti. Hunc vestiunt cortices terri: primus præcrassus, qui in cadorem & omnium penè vasorum obturamenta adificitur, piscatorumque retia, contrà premente plumbo cleuat: ex

Suber A. quiritanum folio dactylis.

Theophrast. Suber Ilis periclytus fol.

Cortex.

Glans exaltat de scripto.

Sapor.

Lignosa tubercula.

Descriptio Quinqueranus. Cortices terri: primus præcrassus, qui in cadorem & omnium penè vasorum obturamenta adificitur, piscatorumque retia, contrà premente plumbo cleuat: ex

SVBER. LATIFOLIUM.

Suberis latifolii ramos, quos habemus ad Matthioli Suber proximè accedentes, ab Illice Montpellierana distinguunt folia rotundiora, minisque polita, adhuc rarioribus nullis aut minoribus spinis muricata, quæ tamen tomentum prona parte obteggit, vnciam aut sesquunciam plus minüs longa, vnciam lata: Oriuntur hæc à ramis Illice tenuioribus.

nem habet Suberiferæ latifoliae, quam & Ilicem glande echinata vocat, & ad alterum latus ramulum angustifoliae Suberiferæ, quæ omnino similis Matthioli Suberi angustifoliae sine vllis tamen crenis & denticulis, quas tamen habere ait in descriptione: nec cupulo aculei pungentes appicti, licet in eadem id dicat. Sic enim designat vitramque: Suberiferam latifoliam, seu Suberiferam Ilicem, si corticem exemeris, omnino eandem cum arborea Ilice dixeris: ei tamen folia & glandes totundiora, breuiora, item dentata: cortex geminus stipitem amittit: alter interior, qui perpetuò hæret: alter crassior duos pollices, rugosus, perquam levis, qui deglubitur, & quolibet genium deferitur. Multa Galloprovinciæ maritimis Tholonæ, Olbiæ & aliis adiectis, & in Tuscaniæ Lucæ prætura. Sed ad Apennini radices, & Anconensis agri collibus multo frequentissima quæ angustiore, longiore, minusque crenato folio est, ad arboream Ilicem accedente: glandoso semine, cupulo foris pungenti, aspredine scabro.

Mirum verò quod Bellon. scribit, Adrachnes fructum pulchri esse coloris, vt ad vescendum incitet. Pendere ex pediculis incurvis, crassiusculis & coloris esse fructu Rubi Idæi, & molles vt fructus Arbuti & Suberis, (Liege) saporisque fructus nascentis in Suberis arbore. Sanè hanc Bellonii comparationem non intelligimus. Quid enim molli & veluti minutis granulis compacto ac vinoso Rubi Idæi fructui, aut etiam Adrachnes, cuius fructum Arbuti similem faciunt, commune cum glande Suberis? Vt merito Clus. quoque eam comparationem, quæ Bellon. dicit Suber fructum ferre edulem, Arbuti seu Memecylo similem minimè digerere potuerit: Certè nec Clusio, nec nobis, nec fortè vili Herbariorum alium fructum in Subere videre contigit, præter glandem: nisi fortè Bellonius Liege vocabulo diuersam à Subere arborem intelligat, præter omnium Gallo- rum receptam opinio nem.

Dod. pro Phello seu Subere ponit iconem ex Aduers. paulò prius dictam.

Camer. in hist. Germ. & epit. Matthiol. posuit portionem figuræ quam habet Matth. additque ramum alium Ilicis foliis angustis, non asperatus: quem à Gesnero ex nostris Monspelienibus sicis desumptum putamus, vt qui fortassis existimaret Suber Illud Matthiol. non differre ab Ilice, quodque fortè minus benè pictum putaret apud Matthiol. Titulus tabellæ est: Suber angustifolium: *quædam sive quædam*. Iconem alteram Matthiol. omisit, ac pro ea suppositum iconem Lacunè nihil mutatam. In hist. Germ. Matthiol. dicitur Suber l. latifolium. Hist. Lugd. Suberis vitramque iconem Matthioli proponit.

Tabern. quoque geminas icones habet.

Sic & Casp. Bauh. Suber duplex alterum rotundo folio: Suber Lac. Lonie. Cord. & Casp. & Suberella. Suber latifol. Clus. Cast. Tab. Lob. Suber folio breuiore & latiori Lugd. Phellos siue Suber Dod. Alterum Suber oblongo folio: Suber angustif. Cast. Tab. Suber Aquitanicus & Suber deciduo folio Theophrast. Clus. cuius ramum Suberi latifoliae suæ adpinxit Lob. vti dictum.

Phello Græcis plerisque, non *quædam* vt Had. Jun. in suo nomenclatore scribit: *Phello* etiam Theophrast. à cortice, quia semper alutepus & immetabilis vndis manet, vt notant Adu. *Phello* Theocr. Schol. vt vult Had. Jun. Suber Lat. & Herbariis. Poetæ *canum*, *multiformum* & *multicolum* dicunt, ob corticem: Item *siluestre* & *agreste*, quia spontaneum. Germ. *Pantostenholz* & *Sor*

lenholz quasi *crepidarum lignum* dicas: arbor *Brachbaum* & *Borgbaum* iisdem, teste Cordo, à crepitu quem cortex eius sub pedibus edit, calcis insitus. Gal. arbor & cortex *Liege*: seu vt Ruell. *Liegium*, à leuitate, vt putat, quod exter aquis, nec obruat. It. *S. bro*, *Souero*, *Sugaro*, *Sughero*. Hisp. arbor *alcornoque* cortex verò *corkha de alcornoque*: Glans, *Bellota*. Belg. *Corkboom*, *Blot* hour. Fructum Curtius *quædam* dici notat, sed non alia quàm sua autoritate. Nam nec ita est, & vis vocis repugnat.

A Suberis corticis leuitate tractum Adagium: *Adag.* Subere leuior de homine inconstante. Sed contratio sensu: Tanquam Suber: & apud Pindarum, *de quibus* de his qui dissimulare aut mergi aduersis fortune procellis nesciunt Nam, vt dicebamus, Suberis cortex non solùm ipse non mergitur, sed & aliis alligatus, ea fidere non sinit. Suberem dixit Colum. & Serenus.

Theophrast. Suberem peculiariter *quædam* nar- Loc. sci scribit, in qua voce doctiss. Victorius alique quidam docti mendum subesse suspicantur, legi, que debere *quædam*, Copiosa namque hæc arbor est in maritima regione Hetruriæ, quam olim incoluere Tyrrheni, vt sylux etiam ingentes Suberis sint prope Populoniæ, & oppidum quoque inde appellatum Sughero to. Corrupta enim Latina voce Suber; paria sermone Sughero vocatur. Quod folio est rotundiore, in Romano, quod proximior in Pisano agro provenit, teste Dal. Spectatur & Suberes in ora maritima Liguriæ, vt Plinio fides non sit adhibenda, qui nec in Italia tota nasci, nec in Gallia omnino tradit. Nam hodiè satis abundè in utraque prouincia nascitur: etiam Plin. seculo extitisse dubium non est. Immo Hetruriæ tractui Thyreno hodie penè propriam non malè quis dixerit, ad Theophrast. imitationem, si Italiam quis tantum respiciat. Nulpiam enim quàm illic copiosius, licet & alibi nascatur. Quid si Plinium candidè interpretati dixerimus, Nec in Italia tota nasci, hoc est, non in omni, non vbique. Sed obest nostro candori posterior clausula. Nascitur, inquit Clus. plerisque Castellæ nouæ, Batiacæq. locis, præsertim circa el Puerto de Mirabel, vbi ingentes eius sunt sylux, & tota adèd Lusitaniâ. Pyrenæis montibus admodum familiaris. Cortex non modò per vniuersam Germaniam sed totam adèd Europam uetus, vbique ferè gèrium venalis prostat.

Suberis cortex titus, ex aqua calida potus sanguinem fluentem ex vtrilibet parte sistit. Eiusdem cinis ex vino calido, sanguinem excreantibus magnoperè laudatur, autore Plin. quod & Serenus testatur hoc carmine.

*Sed quacunque fluit, vis immoderata cruoris,
Suberens cortex, calidis potatur in vndis,
Antè minutatim studio vincente terendus.*

Phellos seu Suber, & maxime id quod est è vinatius vasis, vsum, siccantissimum cinerem efficit, qui in Dysenteriacas maxime compositiones miscetur. In nimis purgationibus vteri, sanguine erumpente, præbatur Suberis ex Italico vase vsticinis. Mirificè etiam auxiliatur pudendis appositus. Ex Paulo. Estque hæc arbor cortice quàm reliquo habitu nobilior, quem geminum obtinuisse diximus: quandoquidem prouida natura haud ignara sepius cortice spoliata miri hanc arborem, ad vsum humanos, candicem germino cortice munivit. Vfus externi & crassioris, anchoralibus maxime nauium, piscantiumque tragulis, & cadorum obturamentis: præterea in hyberno seminarum calceatu, inquit Plin. atque vitinam

Curtius præb.

Thophr.

Vises & Vius. Sang. fluxus Sang. spiritum.

Dysenteria

Menet sui perflui.

verè, nec in luxuriam magis & fastum, proceritate ementitâ, vt in Venetis mulierculis, [& vbi non?] alibique locorū tam in iis quàm in viris videre est. Non enim valetudinis tantū gratia, aut aduersus hyemis frigiditatem, calceis interstitur, sed alias vnciali aut sextantali, [quæ frigoris munimento sufficere posset] alias trientali, immò & dodrantali aut iuori elevatione multis geminatis corticibus, vt grandiores videantur, & cæteris cœu deæ quorū superemineant, id quod in principum maximè aulis nuppiam non cernitur. Quem huiusmodi vel apud Pisos innaluisse, Clemens Alexandrinus; Prædicator ex Alexi Comico testatur & ridet: *πρὸς αὐτὸν ὁ δὲ ἱερογλυφὸς ἐν τοῖς ἑσπερίοις ἐστὶν ὁ δὲ ἱερογλυφὸς*. Tam libenter sumus grandes. Sed abundè dicta est ratio, quā se viro- rum iuxta lœminatūque forma ac itacuta credit proceram fieri. Atque hoc norunt futores ac veterinarij, qui subereum corticem in promi- seos vltus appositè crepidis innectere norunt. Sed nec piscatoribus ignotus hic cortex, qui ver- ticulorum alis, ne fidant, aut in profundum tra- hantur, appendere solent. Cæteras profuitates ad alucarias, ad legendas domos & similes suprà dixi- mus. Amatus medium illum corticem, quē vi- dem vocat. colore tamen rufum [de quo suprà] ad Cotianis Hispaniæ pro præparandis bubulis co- nis vsurpari soluit.

vsus ad
piscatorum
corticis
interior
corticis
sunt ad
placida
coria.

ILEX COCCIGERA.

Descript.

Folia.

Styl.

Glans.

Ex remen-

taria.

Grana.

Supra.

Vermiculi.

Fraxem.

Fraxem.

Vermiculi.

alij.

3

Coccum in-

feriorum.

Vermiculi.

Cocci.

Coccigera Ilex à nobis obseruata, multum ma- gnitudine cedit aliis Ilicibus, vt quæ non tem- merè stolones duobus cubitis altiores proferat, oblique non admodum crassos: folia, Aquifolia proxima, minora, muricata, vtinque glabra, ver- dum non ita hilar virore nitida. Flores vel po- tidius illos copiosè fert, muscosos: glandem verò maximam, quod in pumila arbuscula miteris, et- iam ligna altera maiorem, calyce asperiore. At præter hæc omnia triplicia excrementa in ea ob- seruantur. Vnum Maio & Aprilis apparet, quod nihil est aliud quàm grana in folijs rubra, partim rotunda, partim oblonga, ex ipsa foliorum sub- stantia nata, Pisis parvis æqualia, substantia intus alba, non ita ab humilis substantia fructuum O- xyacanthæ Matth. gustu non nihil acido, grato, in quibus tandem vermiculus nascitur. Alterum ex- crementi genus, huic cum Ilce maiore com- mune, Maio mense apparet, tanus adhæ- reat, sed satis leuiter, copiosum, rotundum, ni- grum, leui nitidæque superficie, satis durum, in- tus liquore albedo plenum, cui vermiculi innat- tant, tandemque inarescit: circa quod feruent sapè formicatum operat. Tertium denique, eo- dem cum iam dicto tempore conspicitur in so- lis, reliquis notius & celebratius, Coccum puta infectorium: grana sunt rubra, saltem puluisculo albo, quo resparguntur, absterfo, liquore san- guineo plena, cum concoloribus vermiculis huic folijs pumilæ Ilci propria, quatenus nobis obser- uare licuit in Gallia Narbonensi, nec ita vber- tim.

Quoniam verò non omnia nobis in miranda hac arbuscula obseruare licuit, lubet hic Loheli historiam quoque inferere, quod in ea multa ob-

seruentur notati digna. Coccus, inquit, infecto- ria, seu Ilex coccigera, an Aquifolia Plin. Infec- torium granum cruore iniuncto & muricato pannos imbuens, nomen Arbusculæ fuit. Si, quam sæpè meritò & profusè laudat suam Italiam Senensis Commentator tam diligenter illustrasset, neuti- quam dubitasset, an huius arbusculæ, vt vocat, re- periat in Italia, aut multò minis Bizantio Coc- cigeram Ilicem hanc accersuisset. Siquidem ste- quentissima hæc humillima Ilex, cum plerisque Italici locis, tūm præsertim in Hetrusco Romano & Senensi finitimo agro, locis montosis, glareos- is, sterilibus, inter varias Ilices, Smilaces aspe- ras, Terebinthos, Lentiscos, vti etiam, tamen pauca & parum, nec quotannis, tamen nonnulla Coccum ferunt. Sed quia minus Coccinum, & panicum, citòque euanescent, partim ignoratur, partim negligitur. At in Gillo-provinciæ Arelaten- si plantæ patentissima, foliis æstiuis retor- rida, squalida, glareosa, lapillis, scilicetque con- strata, & Frontignanæ, Narbonæque maritimis, hanc legunt mense Maio, annis ad eò æstiuosis, vt totum semestris nihil penitus pluat. Rebecula tunc turmatim & viciatim condit illuc Coccum lectum, quem Vermilionem voce vernacula voca- tat, atque venundat in mercatu singulam libram 12. & interduo vicinis affibus Gallicis.

Perelegans naturæ opus & visendum, non ta- men fructus aut semen, sed excrementum nobile tantillæ Ilcis, quæ cæteris Ilicibus exilitate tan- tum differt, horridi ore aspectu, & rigidis spinulis densis, crispisque folijs acinuosis, minoribus, semper virentibus, sed Agrifolium præ se fert. Coccum autem ferunt copiosum, & amplexantur folijs in introflexæ spinæ, atque fuculi præditi copiosiores, nitidum, Agrifolij aut Asparagi hortensis plantæ similem, concolorem. Fulciore tamen & obliuere foris, intus verò sanguineo cruore lucido gliscit, quem pressu excipiunt re- centem ad medicatas conlique amicas, Alkemes præsertim, confectones, Pharmacopoi Monpe- lienses, Aquilexientes, Massilienses, & Arelaten- ses, credo, candido veliuluo fetico, illic etiam à Serificis veribus neto & glomerato. Verum In- sectores, qui magnam vim Cocci emunt, non premunt, sed aceto aut albo vino irrorant, ne in vermiculos, aut vinifugas exiles muscas abeat auor, penè vacuis relictis tunicis. Sicque in pul- uerem tubellum miniatum redactum feruant, vnde Scoletium antiquis dictum, seu vermiculolum istud esse, satis liquet: & competissimum non esse fructum, sed excrementum Ilcis: cui in sur- culis sunt glandes longiores, nitidiores, nigriores, Quernis, sed echinato acetabulo, non bullato ima parte, inclusa. Flores verò Martio illic pro- mit muscosos, subluteos aut herbaceos Oleæ I- lici aut Quercus. Cuius etiam mediis folijs & trunco non rarò animaduertimus excrementa ro- tunda, rubella, & interduo flaua, maioriæque i- lici, in variis locis Galliarum, Italici, Germanici, prope Basileam in Heluetia plurima. Quæ non alia videtur ab ea, quam mulierculæ, Dioscor. dicente, legebant ore, & vocabant Coccum, for- tassid quadam, vt verisimilis sit, similitudine. Sed cum nostrati Narbonensi & Hispano nullus hodie notior aut potior habeat, vitæque ei- dem omnes congruant, quas meminerint Scri- ptiores, frustra istum improbat, & aliam expetit, qui neutrum probè nouit Senensis Commenta- tor. Hæc Lob. in Aduers. qui in suis Oblitum- pit iconem Clusij, qui Hispanicam descripsit, cuius descriptio nonnihil variat à nostra.

Ilex

Ilex Coccigera, inquit, nunquam altè affurgit, sed multis ab eadem radice prodeuntibus ramis fruticat, duorum aut trium [quando plurimum] digitorum crassitudine, sæpenumero vnus tantum, aut etiam virgulus tenuioribus, ramosis: folia illi superiore Ilce minorà, aliquantulum sinuola, magis virentia, nec acrius parte adè incana, rigentibus aculeis armata, quæ virentate interdum rubescunt. Pusillam & valdè amaram fert glandem, calyce spinoso & echinato. Obseruabunt studiosi Clusium tribuere suæ Hispanicae Ilci pusillam glandem: at nos in Gallia Narbon. maiorem quàm Ilce s. obseruauimus. Item quod ait, nec acrius parte adè incana: quibus verbis satis clarè insinuat videtur esse leuiter incana, quod tamen in Narbonensi non obseruamus.

Coccum quomodo gignatur, & eius colligendi rationem. Quicquidus libello suo de laudibus Prouinciæ sic declarat. Ilcis duo genera: alterum arbore scens: alterum frutex exiguus sesquipedali proceritate latissimè viret, foliis laeure præfulgidis, spinarum vallo ambitis numerofo, nolo ne affurgit in modum Rosarii: à nostris Fagi appellationem sortitur, quamuis nullam Fagi imaginem repræsentet. Prouenit lo cis planis quidem, sed in altitudinem euectis, exilibus & titentibus collibus, sed infæcundis. Vere medio rocati umbribus Coccum hoc modo ordiuntur. Vltimus serpens se in duo brachia partitur, in horum medio primum omnium increfcit rotundum quiddam, magnitudine & colore Pisi, hoc Maxem vocat, quod ex eo cætera grana produciuntur. Matres porò habet vt plurimum quinque quælibet capsum familia, quæ inuente æstate, æstûque in nutissimorum vermiculorum cateruam profundunt, sat scûnt que in summitate. In animalia prorept nona soboles, colore candidi, pro fe quisque in sublimi. At vbicunque vermiculi vel gemitantis fureuli axellis occurrerint, desident, & incrementis aucti, nulli magnitudine fiunt. Inde liberis adolefcenibus, albus color in cinericiem transir, itaque non animal, sed Pusum rursus apparent. Tûnque ea grana maturitatem adeptâ colliguntur, iam coloratis vermiculis facta: dùmque asportantur mercatoribus, ambiens pellicula præ tenentate rumpitur. Vermiculorum quidem, qui citra vaginulam habent pretium in libram quamlibet, aureus solatus, in granorum verò, quæ adhuc eorum partem retinent, huius quadrans. Torpent interim vermiculi, ac immobiles iacent: ceterùm cum primum tempestiuitas adest, in linteâ præcipitati, soli exponuntur. Tum libato calore statim prorepunt, atque effugere nituntur: sed à custode, qui continuus affidet, concussu linteæ in medium ed vique reiciuntur, donec emoriantur. Tanta quidem dum hæc fiunt, totòque mox triduo, odoris suauitate atque gratia, vt non Cibetæ, non Molcho, non Ambtæ, sed ne Citriorum quidem floribus sicilè concesserit. Si quæ verò grana legentis effugerint sedulitatem, ea mox alatorum animalium numerosum exercitum in auras effundunt. Obseruatum est vno anno ex campo lapideo, Arelatenfi agro, proventum vndecim aureorum milibus affutatum. Hactenus Quicquidus.

Similem Cocci parandi rationem, inquit Clus. in Gallia Narbon. atque in Hispania obseruasse memini. Areas enim sub dio habebant ad eam rem destinatas, eminente aliquantulum margine, quibus linteo panno instratis Coccum effunde-

bant, custodibus summo feruore Solis perpetuò assidentibus, & extrema linteæ bacillo concutientibus, vt vermiculos effugere properantes, in interiorē linteæ partem repellerent: istam tamen summam odoris suauitatem non sensi, licet satis acres & sagaces habeam nares. Verum Bellon.

De odore dubitatur

Cocci Cretici historiam tradens, aliam præparandi rationem tradit: cuius quoque verba referre lubet. Cocci baphici census ingens est in Creta: sed eius collectioni cum potentiores operam impendere nolint, pastoribus & pueris istam prouinciam relinquunt. Inuenitur mense Iunio in exiguo quodam frutice, ex Ilcis genere glandem ferentis, sine pediculo inharens istius fruticis stipiti, colore ex cinereo albicante. Sed quia istius fruticis folia spinis horrent, vt Aquifoliæ, pastores furculam sinistra gestant, qua ramulos depri-

Cocci legedi & parandi alia ratio.

munt & inclinant, dextra autem putatoriam falcem qua illos demerunt, & rotundas vesículas exigui Pisi magnitudine auferunt, qua parte ligno adhærescunt apertas & hiantes, pusillis tubris animalculis lende minoribus plenas, quæ per hiatum illum effugiunt, & inanem vesiculam relinquunt. Pueriam collectum Coccum ad Quæstorē deferunt, qui ex dimenso ab illis redimit. Is animalcula à vesiculis cribro segregat, deinde sumis digitis leniter eaprehendēdo, in pilas efformat gallinacei cui magnitudine: nam si nimium comprimeret, tota in succum resoluenterent, & color periret. Itaque duo infectionis genera: vnum pulpæ, alterum vesicularum. Quoniam autem pulpa ad inficiendum commodior est, eius pretium quadruplo maius, quàm vesicularum.

Vermiculi.

Duo infectionis genera.

Inuenitur etiam aliud genus Cocci Baphici supra Myrtos, quod indicium veteribus & recentioribus.

Aliud genus Cocci Baphici. Anagninus Theophr.

Ceterùm Theophrast. videtur nobis obsecutus in tradenda huius Ilcis historia: cui tribuit granum quoddam puniceum: & paulò post descibens Phellodryn siue Aiam, ostendit Ilcis glandem maiorem glande Quercus: quæ duo, vt alia multa, quadrare Ilci Cocciferæ possunt. Verùm quædam alia, vt arboris magnitudo, & glans pusilla non conueniunt cum nostra Ilce Cocciferæ: quæ occasio, vt hæreamus dubii an discrimen Theophrasto fuerit notū inter Ilcem arboream & Cocciferam: vel an quædam Ilex arborea etiam Coccum ferat, quæ diuersa sit à nostra Ilce coccifera. Theophrast. verba antea recensimus sub Ilce arborea: vbi ait: ἡ ἰστὺς τὸν ἐννικὸν κόκκον &c. Diofcor. κόκκος βαφικὸς frutex est paruus, furculosus, [περὶ γὰρ δὲ Dalech. putat legendum περὶ δὲ δὲ, Ilcis similis. Non malè. Non enim est è Cremiorum genere, vt Sarac. conuertit.] cui grana seu lentes adhærent, quæ exempta decerp-tare reponuntur.

Hermol. Barbarus, inquit Marcellus, Græcos codices secutus, quos nos etiam vidimus, in quibus non leguntur unæ eam reliquit partem. Nos ex aliis Græcis & Plinii historia admoniti cā seruauimus vocem. Quod verò Diofcor. ait hæ-rere Coccum ὡς κρεῖν, idem Marcell. non ad formam grani, sed hærendi modum referendum esse censet. Nos, herde, ad neutrum ritè referri posse putamus. Lentes enim siliquis immerse hærent. Ita solet Diofcor. vt interdum minds exquisitas ac proprias comparationes adferat.

Diofcor.

Illestr.

Idem Diofcor. mox subdit Cilicium Coccum etiam in quercubus innasci, ἐν τῇ δρυϊν, quo in loco sanè nobis placeret doctiss. Anguil. suspicio, legendum esse ἐν τῇ δρυϊν, nisi aliud obest, quod pluribus dicitur in loco. Sed quid Plinius

Cilicium Coccum.

Omnes, inquit, Quercus dotes Ilex solo prouocat Cocco. Granum hoc, primoque ceu scapo fruticis [ceui scapo fruticis Dal. qui ait male emendare Tur. ceu scabies. At sanè hæc correctio vt ingenua & rei accommodata nobis placet: est enim excrementum veluti scabies.] parua Aquifolia Illeis: Culethium uocant, pte afectionem alteram tributu pauperibus Hispaniæ donat. Et alibi: Coccum Illeis &c. Est autem genus ex eo in Attica sced & Asia nascens, celerim in vermiculu. n. se mutans, quod idè Scolecium [scodæm] vocant, improbantque. Principalia eius genera diximus. Vide p. 4. de loco. Dalech. pro Culethium quisquiliam legendam putat, n. in quilibet festo quicquid fuculorum foliorum uve cadit ex minutis arboribus.

Cocci etiam meminit Pausanias in Phocidis. Perpetui inter vites eius fruticis ordines, quem Iones & reliqui Graeci Coccum: Galatæ qui super Phrygiam sunt, patria voce Hys nominant. Crete eade magnitudine qua Rhamnus, folio nigriore & molliore quam Lentiscus, in reliquis Lentisco similis: eius fructus Solani fructui similis, Erui magnitudine. Gignitur in Cocci fructu pusillum animal: id si maturo fructu in aërem exiit, statim vulnere fit, culethi simillimum. Verum priusquam concipiatur animalculum, Cocci fructura legunt. Est etiam animalculi sanguis tingendis lanis utilis. Hæc ille. Veteres autem codices, inquit Clus. vt à nobiliss. Iac. Sufio Græcè & Latin. peritissimè admonitus sum, non habent *scodæm* nec *scodæm*, sed *scodæm* & *scodæm*, hoc est, Ilex, seu Ilex, pro Lentiscus & Lentisco: quæ sanè lecto legimus: est: nam quæ similitudo Cocci infecti uix cum Lentisco: facili autem est lapsus à *scodæm* in *scodæm*. Hæc nos. tamen dabitur hæret de qua iam planta hoc loco loquatur Pausanias. Sic enim scribit: Coccus Baphicæ: Pausanias qui fruticem hunc in Locride copiosè, ad Amorylon Rhamni amplius sine, præterea Lentisco similem &c. deferbit, fructu Solaniq. i. ientispecie, sed Erui magnitudine. Sit autem Granum unctonum, aut Phœnicobalanos atque Palmula, quod Hip. Phœnicion Coccon quasi Granum puniceum vocauit, ultimatis relinquo. Sed huic dubio iam citata emendatione satisfactum. Idem refert, Cocca quædam legi apud Græcos texta, quæ nostri ceu Cocca legentes in Strabone rubra conuerterunt. Carctum Coicina dicitur, Coice frutice.

Tam Coccus quam vermiculus Singuiforbæ Panicalingua *Chermes* appellatur. Hieronymus in sacris literis vermiculum & vermiculatas vestes nominat, Granum [vt idem Hermol opinatur] Aquifolia significans, quod authore Plin. quibuldam locis vermiculi similitudine conspicitur. Hinc deriuatum putat, vt Coccinea vestis Scoleudata, hoc est, vermiculata vulgò dicitur, siue quasi Quisquilata, [Etenim granum Cocci etiam Quisquilum vocatur Plinio, vt paulò antè dictum] à quisquilis. Nec dubium Hieronymum ad Coccum Scolecium respexisse. cum *vermiculus* reddidit vermiculum. Rob. Const. Scolecium Plinii est Coccum Illeis. De Vermiculo purpureo Democritus quoque meminit tinctoris utili, sed è purpuris ac murice, vt idem Herm. conicit, Nam & de Vermiculo Galatiæ, hoc est, Iligno, idem Democ. meminit.

An hanc Illicem intellexit Colum. pro minore? Is enim geminam dixit: minorem apibus quæstam, & prolixiorẽ omnibus improbatam maleficio.

Illeis, inquit Ruell. in Gallia duo genera inue-

niuntur: Cocciferum, in duplici discrimine, minus quod nunc Gallia vocat Scarlatum, in Narbonensi prouincia sequeus, vbi rusticis *vermiculum* dicitur, frutice patuo, exilibus ramis, & aculeato folio: grano quo diuites lana pretiosissimo, in rosis micante. Colosiam Barbato notior, quam Latino aut Græco nomine, quam Mauritanis *Quermes* nominetur: inde Quermesinus, nobis Catmesinus, qui quisquilio tutelet Colos, vocetur. Sed Scarian nomen à Latino immutatis literis videtur orundum. Quod verò secundum & maius Illeis genus vocat Ruell. de eo agemus postea sub Aquifolio.

Subtilitatem nobis nouum important Monachi. Fatentur quodam Chermes idem esse, vt & ab omnibus exponitur, cum Grano tinctorio, cuius duo principalia genera sciunt: vnum Coccon, seu Coccum Baphicū, quod Serap. Chatmen dicitur. Alterum granum Chermes, vel simpliciter Chermes, &c. Iam, inquit, in Elect. de Gemmis, apud Mes. nonnulli ignoranter Chermes alterum, Coccum intelligunt, ob id, quia in exordio descriptionis eius Elect. legitur esse Granum tinctorum. Sed hi decipiuntur, quoniam Chermes est aliud à Cocco &c. His sese opponens Martholi Patres [Monachos intelligens] inquit, hallucinari ex eo quidem euidentissimè heri arbitror, quod hæcenus neminem Arabicæ sectæ inuenimus, qui eorum ad tripuleter sententia. Sciquidem Serapio per Chermes nil aliud intelligit, quam Coccum tinctorum à Græcis appellatum: cum de Chermes agens ea sanè omnia in eius historia refert, quæ Diosc. suo Cocco tribuit. Scire libentissimè quæ authoritate in hanc vanam deueniet opinionem. Non negarim ob id, nostram Chermesinum à Cocco minime differre, sed negarim Mauritanorum Chermes nostri vsus Chermesinum esse, quod nil aliud Chermes esse putem, quam Coccum Diosc.

Matthiolo subscribunt Lucina, Amatus, Arguil. Lonic. Claf. Dod. Apollo. Hist. Lugd. & alii plæ. igne. Az. p. ritissimè quæ Coccum & Chermes pro tebis diuersis agnoscunt quidem, id tamen non concludere censent, Chermes non esse Coccum insectum Serapionis & Arabum cætorum. Brasauolus quoque in exam. Syrup. diuersa quide n esse fatetur, at Chermes ait sub Cocco comprehendere.

Interim Marth. haud exigua suæ existimationi inussit notam cum tantus Herbarius, vt vulgò iactatur, nescire se ait, an Cocci arbuscula in Italia proueniat. Fortè Plinius ipsum absternuit, vt ne vel suspicari quidem sit ausus. At si diligenter Italici diuitias Botanicas lustrasset, non Bizantio accessit sua pictura, vt ipsemet fatetur expressisset. Sed maiori etiam oscitantia de ipso grano seu Cocco iudicat. Labet eius verba referte. Coccum, inquit, tinctorium communis vsus constat rotunda inaniquæ bacca, quæ nullam profectò Lentis faciem refert, vt Diosc. asserit. Vt hinc planè coniecere liceat, Coccum hoc diuersum esse generum, nostrumque faciliè illud esse, quod Plin. in Attica & Africa prouenire tradit, Scolecium idè vocatum, quoniam ex eius medulla tenues exoriuntur vermiculi: argumento quod hoc inane intus deprehendatur. Ita ille ad pauca respexit ita te tanti momenti & tam multiplicis vsus.

At Marcellus qui ante eum scripsit, & ipse Hertricus, eum docuisset quomodo Diosc. intelligendus sit: saltè aniam suppeditasset meliora, certio.

Plin. lectio
mas
Coccus
Pausania
Hys.

Pausanias
coul.

Granum
inctorium.
p. ritissimè
Lentis
p. ritissimè
Cocci Hipp.
Cocca
text.

Chermes.
Vermiculus
tinctum
ha.

Scoleudata
Ged.

Quisquilum.
Cocum
Scolecium.

Vermiculus
Iligno.

Illeis
plex.
An Illeis
minor Co.
lino.

Scarlatum
Vermiculus

Quermes

Scarlatum
Vnde.

Chermes

Chermes

Monachi
rum
retinuit

Man
fig.

certioraque perquirendi: nec tam planè, vt is ait, coniciendi, Cocci diuersa esse genera: in qua quidem re Aduersaria, quorum censuram & verba antea produximus, haud immerito titubantem hunc commentatorem ridet.

Camer. in epit. Matthioli. nouam iconem proponit, nomine Cocci infectorii; & tamen aliam alio titulo, nèpe Coccifera Illicis appictis glandibus, excrementis atque Iulis, addita adscriptio- ne & obseruationibus iisdem planè, quas (ego Bauh. iam olim iuuenis cum plantis meis & obseruationibus D. G. Anero tanquam fido Preceptoris candidus discipulus transiferam, quem vt industrium & diligentem philosophum scio multum adiatum, magnam lucem inde studio Botanico attulisse, & attulisse maiorem, si vir ille, communi bono natus, diutius vixisset. Epistole eius ante paucos annos à Cl. D. Casp. Bauh. editæ, si- dem abundè faciunt eorum quæ hic testamur. Interim thesauri eius naturali aliò distracto, minus candidè nobiscum actum fustemar, quando nostris labores & conceptus suppositio partu parentem mutasse, nullo honoris vel nostri, vel Gesneri, nulla gratitudinis compensatione, non sine cachinnis contemplamur. Non ita fecisset Gesnerus, vir modestia, gratitudine, & æquanimi- tate, præter singularem eruditionem, toti Mundo nouissimus. Sic vos non nobis &c: Fruar- tur iis tantisper bonum publicum, dum interim maturiora mediamur.

Extant & herbarum imagines, nullo autore nominatæ, vbi Cocci baphice nomine fictitia icon habetur. Non enim ex pediculis pendet Coccum, vt ibi pingitur. Nec putamus Gesne- rum in Catal. cum ait. Aquifolia vel Aquifolium, *is aquifolia aut aquifolia*, Coccum fert, istud Coccum de quo hic agimus, & quod tam à Grecis quàm Latinis, præcis ac neotericis Herberis *herbaris* & Coc- cum *herbaris* dicitur, intellexisse. Monendi tamen incauti, ne fortè decipiantur. Quia mul- tum differt bacca Aquifolii, à Cocco baphica nostra.

Tabern. geminas quoque icones huius vnius plantæ habet: vnam titulo Illicis coccifera: aliam vitiosam, & vt videtur, ad libitum factam, nomi- ne Cocci infectorii seu infectoris: quam sanè noli- mus in renouato Matthiolo adiectam.

Hist. Lugd. quoque frustra duas posuit icones. Scire debuit aut monere eius censuracinator, cum calyx complectitur glandem, immaturam esse, & principium eius. Priorem traditis Synonymis: *Ilex aquifolia* Plin. siue *Ilex parua aquifolia*: *Phel- lodyes Coccifera* quibudam Theophrast. lib. 3. hist. cap. 16. communi nomine *herbaris*: *herbaris* Dioscor. *Chermes* Serap. Huic, inquit, Glans, ro- tunda, Calyce aculeis rigente, totamque ferè, vt Cerro, complectente. Nimirum immaturam glandem & imperfectam ac inchoatam tantum, ne- sciuit à completa distinguere. Posteriorem sim- pliciter cocci infectorii arbusculam nominat. Vt sub quo cælo versatus fuerit, ipsemet nescisse vi- deatur.

Nec placet Amati iudicium iniquientis. Grani- tinctorii Plinio duas esse partes: exteriorem corti- cosam, quam *Casclian* Lusitanos & Plinium *Quisquilium* vocare. Non enim Plinium intellexisse videtur, qui non grani exteriorem partem corticosam Quisquilium dicit ac intelligit, sed to- tum granum ipsum indifferenter, quod etiam coc- cum Illicis alibi vocat idem Plinius.

Ilex Aquifolia coccifera da Choul in hist. Quer- cus.

Cornar. post tot Authores qui ante eum scri- pserunt, incertum se fatetur de cocci tinctorii ortu: & qui integrum eius Emblema ad Diosc. le- gerit, comperit eum non nouisse discrimen in- ter coccum Illicis, & coccum radicum, quem ait vocari Zichirbitz in Podolia.

Lacuna scribit Diosc. confundere coccum [*la grana*] cum planta quæ eam profert, nempe Illicis specie parua. [*Enzinella*] Quasi verò hoc nouum sit, fructus nomen pro planta sumi, & vice versa. Maioris momenti, quod ait, corticem tantum plantæ adherere: nos etiam in foliis obseruauimus. Notatu dignum, si verum quod idem ait, vermiculos cocci ipsissimi puri sanguinis colore esse & in extremo gradu aromaticos: qui ali- quantum antè prodeant ex semine in terram de- ciduo, & innuera multitudine vicinis atrepere parietes. Idem & odoratos dicit: quod incolis examinandum relinquimus, potissimum an adeò sint aromatici hi vermiculi, vt hic ait, quod à ne- mine alio hæcenus proditum nouimus. Idem vult, coccum si simpliciter ponatur aut legatur a- pud authores, intelligendum esse istud, quod & nos statuimus.

Singularis & planè *herbaris* nobis videtur Anguill. quando de cocco & planus cocciferis scribens ait: *Italia* *la Grana* dicta, vel coccos baphi- ca nascitur in duabus plantis distinctis: Illice, & in planta propria. Coccus Illicis adhuc hodie repe- ritur in Prouincia & Sclauonia, vbi *Cernach* voca- tur, quod tincturam significet. Prouenit etiam in Macedonia, vbi similiter *Chernach* vocatur, sed cum aspiratione in prima syllaba. Hæc ipsa plan- ta profert eum liquorem, quem Theophrastus *herbaris* vocat, colore rubrum, substantia mellis: quo mul- liercula illius loci fuci vice vtuntur, nam rubeilo decore cutim commendat. Prouinciales *Chermes* nuncupant. Ast planta propria quæ coccum fert, prouenit in agro Valentino Hispaniæ: vbi radice propagatur, stolones emittens lignosos cubita- les, foliis vestitis Agrostidis, sed parua & modum, in ambitu spinosis: & intra foliorum pediculis grana progignit multò pulchriora in dioræque I- liginis. Hæc eadem nascitur in Creta, vbi *herbaris* vocatur: ibique grana colliguntur circa Fe- stum S. Crucis, quod aliis temporibus colligi ne- queant, sicuti grana Pimpinelle. Chermes & coc- cus Arabum & Græcorum eadem res est, vt pate- bit conferenti vtriusque scripta. Hæc Anguill.

Quem vt sagacissimum alioqui Botanicum mira- mur non aduertisse coccum in Prouincia in pro- pria arbore Illicis specie, vt à nobis descripta est, & ab Illice, tamen diuersa, nasci, non minis quàm in Hispania: quàm & eodem modo propagant. Mirari item subit, eundem inter glandiferas ar- bores non reposuisse. Sanè videtur ei Ilex coci- fera non benè cognita fuisse, quicquid tandem de ea tradat. Clusius profectò, qui diligenter Hispa- nicas plantas perquisiuit, vnicam tantum obser- uauit cocciferam Illicem. In Illice maiore seu ar- borea, de qua antea egimus, in Hispania nullos coccos obseruauit, sed tantum granum nigricans *Ilex coci- ficus* & nos in Gallia Narbonensi. Planta igitur quam Anguill. propriè cocciferam appellat ac describit eadem nobis est cum Illice coccifera Pro- uinciæ & Hispaniæ.

Nec minor admiratio nos habet, vbi Anguill. apud Theophrastum scripserit succum esse. Nec nos, nec vllus alius, quicquam tale apud Theophrastum legimus, aut ab aliis prodicium legimus. Aut si ma- ximè etiam succum talem obseruauit, qualem de-

Corna not.

Ferticulis aromaticis.

Cernach.

Chernach.

Hyphear Theophr. quid An- guill.

Græcopri- nos Creta.

Anguill. opi- nis refut.

Ilex coci- ficus serapropriè Anguill.

Anguill. ef- ficitum Hy- phear ex- pholum.

scribit, nihilominus reprehensione non carebit, quod ei nomen *gigis*, rem longè diuersam, vt sub Vilco ostendimus, ausus sit assignere.

Dodon. iudicio vnus tantummodò *gigis* meminuit Theoph. Duo ramen genera posteritati obseruata, nempe glandiferum tantum, quod vocat, [nobis Ilex arborea] & alterum Coccum ferens, à Diof. sententia aliena esse. Ilicem siquidem lib. i. inter *Διός* refert: alterum verò lib. 4. sub titulo *κόκκον χαλκίης* describit. Sed hoc peculiate idem Dod. annotat: Coccum ferentem Ilicem quandoque vnico caudice arborentem attolli: sepe tamen fruticantem esse: Glandem [si quando proferat] puillam gignere [nos magnam satis obseruauimus, vt dictum.] Hallucinari eos, qui Chermes ab insectorio Cocco differens esse opinantur, & circa radices alicuius herbe veluti Pimpinellæ repenti accolligi. Hæc Dodon. qui suam iconem ex Clus. habet, suamque descriptionem, partim ex eo, partim ex Theoph. cuius videtur. Nondum etiam ei concedimus simpliciter Theoph. vtramque Ilicem non agnouisse: rationes suprà diximus. Rarum etiam esse videtur id, quod Coccum baphicam, vnico tantum caudice arborentem vidisse tradit. Nic. Reusnerus, vir Cl. nec ignobilis Poëta Germanus, vtramque Ilicem ex Theoph. eandem putasse videtur, etiam in suis Emblem. eleganti Tetra stycho sic celebrans:

Fortius umbra nihil, aut secundus visquam
Ilicis, quæ visum nobile fronde parit.
Et præter glandem, ferit Coccum lara rubentem
Et solius semper frondet amena sinu.

Synonyma
ling.

Prinot.
Coccum
Hipp.

Coccus
Pignoneu.

Scarlatum
Carmesinum.
differt
Coccus.

Locus &
del. Aus.

Diof. al.
lustr. &
correct.

Plinius de
c. 14.

Ilex cocclera, κόκκον & χαλκίης Græcis: ὄρνις Pausania: Lat. Coccus baphica, sed Grani similitudinis aut infest. xy vel Kermes nomine potissimum Sepalsus cognita. *μῆτις* Theoph. vt voluit Rob. Const. Hipp. *κόκκον*: Plin. Coccum vocat. Arab. Chermes vel Kermes, vel Chermes vel Chermes, Quermes, & Alkermes: Tot enim modis scriptum inuenimus. Nec dubium, esse Chermes Serap. quoniam vniuersum caput Diof. exscripsit. Myreplus scribum ex Grano Ilicis dixit. Grana Theoph. *κόκκον χαλκίης* videtur nuncupasse. Cætera prius dicta. German. Scharlachbeere, & Scharlachgrün. Gal. Graine d'Esclatere, Vermillon. Item simpliciter, Graine. Ital. Grana de tintori. Hipp. Grana para tenuis: & Grana en Grana. Castel. Casloia, arbor & grana: quæ vox à Culculio Plinii detorta videtur. Grana de tintore ros. Catal. Coscol & Quasque. Portug. Gran de Cascaço. Tinctura Scarlatum dicitur: quibusdam Carmesinum. Non tamen est genuinum illud de quo mox trademus sub Pimpinella. Coccum verò hoc Græcorum, vel Chermes Arabum à Chermesino vulgò dicto diuersum est, vel tinctorum iudicio, qui Granam vocant, Graine: Chermesinum verò quod ex herbe radicibus colligitur, Crasmisi.

Optimum Coccum Diof. gigni tradit in Galatia, & Armenia, deinde in Asia & Cilicia: locum postremum obtinere quod in Hispania prouenit. Sed ea vox Asia [*ἀσία*] mendi suspicione minime vacare, visa est doctis: quoniam & Galatiam & Armeniam Asiæ regiones esse constat. Iddè quidam eam vocem planè expungendam censent. Alii Asiam pro Lydiæ ciuitate, Asiæ, vnus ex mundi quatuor partibus accipiendam censent. Sed interim sciendum, an ibi etiam Coccum proueniat. Nos nihil decernimus de regionibus nobis incognitis, hoc est, non lustratis. Probabilior tamen nobis videtur doctiss. Sarraceni coniectura, qui *Ασίαν* vel *Παλαιάν* reponendum censet: quam sanè ex Plin. hausit: qui ait: Gigni & in Galatia,

Africa, Piskidia, Cilicia. Pessimum in Sardinia. Et alibi etiam Lusitaniam grana celebrat. Dixerat autem prius: Coccum Galatiæ rubens granum, aut circa Emeritam Lusitaniam, vt dicemus in terrestribus in maxima laude est. Verum vt simul peragantur nobilia pigmenta, an nullo grano languidus succus: idem à quadrimo euandus. Ita nec recenti vites nec senescenti. Item alibi: Est genus Cocci Ilicis, in Attica ferè & Asia nascens, celerissime in vermiculum se mutans, quod idè Scolicion vocant, improbantque. Principalia eius genera diximus. Cæterum quod Diof. vilissimum omnium Hispaniam Coccum dicit, nequam ei subscibit Lacuna Hispanus, qui longè excellentissimum in multis Hispaniæ partibus colligi testatur, ac tale quidem, quod facillè cum Galatiano & Armeniaco possit comparari. Magni etiam fieri quod in Sezinbra, parte Lusitanie crescat: immò illud reliquis omnibus præferri. Quod verò ex Africæ Barbaria aduehitur multò minoris esse virtutis ac valoris. Cui sanè fidem nequam derogamus, maximè cum ipsemet etiam Plinius Lusitanicum (quæ Prouincia Hispaniæ contermina est) in maxima laude posuerit, quippe imperatoris dicatum paludamentis. Crescit, inquit Clusimulus Hispaniæ locis, in Narbonensi etiam Galia & Prouincia. (vbi & ipsi multoties vidimus & legimus) Nec dubium quin & plurimis aliis, sed non vbiq; Coccum gerat. Nam his solùm regionibus, quæ Mediterraneo mari vicinæ sunt, & magno Solis ardore torrentur, nasci animaduertebam. Sed neque istic perpetuò fert. Cum enim frutex adè adoleuit, vt glandem alere incipiat, Coccum non gignit: idè què solent incolæ quadriennis aut adulescentes fructus vrere, vt proximo anno nouelli resurgant, qui deinde singulis annis aliquot subsequentiis Coccum ramulis inhaerentem, instar exiguo rum Pisorum coloris cinere gignunt. hunc pueni & muliercule colligere solent, & mercatoribus vendunt, qui magna eius copia coacta, deinde preparata, in Emporia mittunt. Nascuntur etiam inter Hierosolynam & Damasum Ilicis cocclera, ex quibus incolæ, teste Bellon. colligunt Coccum [*Graines d'Esclatere*] & mercatoribus Venetis vendunt, qui emunt in omnibus Mundi partibus. Arbustula Ilicis cocclera circa Monspelium euulsæ & in hortos Stuckardianum & Montbelgardentem E. Cell. transplantatæ, hyemè què repositæ plures annos durauerunt. Sed nec flores, nec Glandes, nec Cocco protulerunt.

Colligendi modos suprà ex diuersorum obseruationibus ostendimus. Illud addendum in Gallia Narbon. ac fortè etiam alibi, non legi Coccum annuatim, sed cum anni temperies tulerit. Nam si Ver pluuium fuerit, omnino deperit. Ad hanc verò messem, ingens hominum turba undique tam ex locis vicinis quàm remotioribus concurrat. Ordinatum omnes procedunt, vt nemini ordinem aut præuertere, aut anteuertere liceat, magistratibus etiam prohibentibus, ad quam item leguli, si Bened. Curtio credendum, in campo decubant, à quibus tunc mercatores Coccum ipsum emunt.

Ast vnus aut alter scriptulus restat eximendus in Diof. Is tradit nasci Cilicium Coccum in Quercibus, exilis cochleæ similitudine, quod illius regionis mulieres ore legant & coccum vocent. Vt de posteriori prius dicamus, fateamur cum Marcello, non intelligere nos in quem vsum à incolis mulieribus ore aucti aut excipi opus fuerit, & pro, *ἢ ἄλλω* aliter quodam legi potuisse.

Anno.

Annotat Sarac. in Vet. legi, *si scilicet* Scholion esse, al. *scilicet*. Sed neutra lectio placet. Nam ad quid ferro opus ad tantulas bacculas legendas? Et *scilicet* seu luxatio, quid hic doceat? Marcellus putat aliquid substituendum quod tempus designet, quo legendus sit Coccus. Idem Cornar. pro *scilicet* substituit *in tempore* aetate. Quae lectio fieri quidem potest, si cum Diosc. mente consentiat. Sed quis id nouit? Plin. de hac re nihil: nihil Theophr. Aut quid si relicta vulgata lectio, ne dicamus mulieres ex ramis auillis ore decerpunt dentibus contriuisse, & in Pilulas redegitse, ne inde nascerentur vermiculi? Aut quid si cocci genus aliquod magnum illud fuerit, quod & ore & manibus decerpi mereretur? Sed inerat haec coniectura. Retineamus tamen per Cornarii lectionem, donec certiora aliquando inuestiget postuitas.

Sed quid: in Quercubus [*in tempore*] etiam nasci Coccum? Infelicem verò Germaniam aliaque nobilissimi nas Provincias, quae tot alant Quercus quas nec vnica vnico, quod quidem oblatum sit, beatis Cocco. Quapropter merito diligenter si nus Anguill. hanc lectionem Diosc. digere nequirit, sed *in tempore* seu *in tempore* reponi voluit. Hec suspicio nobis oritur, ne forte Dioscor. licet generica voce *scilicet*, qua omnes glandiferas arbores intelligi in principio huius diximus, complexus sit, aut forte licet arborum. (si modò ea sit alieni Coccifera, quod ex Theophrast. aliquis suspicari posset, haecenus verò necessitas) sed prior opinio magis arderet, nisi prius *scilicet* *scilicet* dixisset. Et quid opus fuit deinde obtrudere *scilicet* vocem? Et si *in tempore* legendum sit, Cur de Cilicio potius id dicat Diosc. quam de Galaticis & Armeniacis? Quae rationes nos mouent, vt nondum certam & indubitatam Anguillae lectionem agnoscamus. Atque ex hac quidem velitatione nos retraheret in attentionis portum Matthiolus, si ei viro, fingere consueo, fidem auderemus adhibere. Ait enim: Coccum inuenisse se in quibusdam Quercubus Bob. Et tursus in post. com. quod in Quercubus inest, nascitur Coccum (vt Dioscor. in Cilicia nasci scribit) copiosum quoque in Bohemia prouenit. Primum quod à me visum est, tunc cum ferè totum occupabat non infimae Quercus, non longè Poggibroni in Leporario, quod Patrum serarum vocat Celsus Ferdinad. deinde aliis etiam in locis: sed cū ab incolis non cognoscatur, quotānis perditur. Atqui in polonia vbi etiam copiosè prouenit, nō defunt, qui illud diligenter legant. Hec ille.

Infelices verò nos denud & omnes ceteros Medicos aut Herbarios, qui tot Querceta per tot nobilissimas provincias minis sanè septentrionales quam Bohemia ac Polonia, rarissimarum tamen harum diuitiarum participes nunquam facti, in hanc usque diem, pace sanè Matthioli, dubii haecamus, an vspiciam locorum vnquam in Quercu natum sit Coccum tinctorium: de hoc enim agitur, & intelligit Matthiol. Optassemus sanè factum naturae scrutatorem graphicè docuisse formam, magnitudinem, cohesionis modum, colorem, saporem, tempus, ceteraque quae ad illorum naturam intelligendam facerent. Item an planè conueniant, atque adeò nihil aliud sint, quam veluti Cocci Ilcis. Quod quia non fecit, nec testem, vel vnum, vel plures produxit, qui cum ipso Coccum in Quercu viderint: quia item Medici & Herbarii illorum locorum nihil haecenus, quod e quidem nobis constet, istarum raritatum [forte sibi solis seruantes] communicarunt,

Tom. I.

aut aperuerunt, tanq̃ sper bona Matth. venia dubitabimus, num verum Coccum tinctorium viderit in Quercu, donec Medici aut Sepiasarii istorum Regnotum nos doceant certiora. Interim, tamen, quàm ceteris rei herbariae studiosis considerandum relinquimus, an non fortè viderit Matth. illud excrementum rubellum quod Lob. & nos quoque non semel obseruauimus tam ex trunco quàm è medijs folijs enatum, sed Cocco tinctorio maius: similia ferè & passim videas in folijs Fagi. Si sic? Cum Cocco Cilicio Dioscoridis consere non debuit, minis verò idem dicere. Mirum etiam nobis videtur, ad quid Poloni istud tam diligenter legant:

Ceterum Coccus Baphica, teste Dioscor. vim habet adstringentem: cuius ratione vulneribus Vires & nervisque sauciatis trita ex aceto conuenienter Vires. imponitur. Et Plin. Coccum Licis, inquit, Vulnera. Nervul. Epiphora. Oculi suff. Galeno Granum tinctorium adstringentem si- fusi. nūque amarā qualitatem possidet. Vtraque sine morfu desiccatur. Proinde ad ingentia vulnera congruit, & ad neruorum vulnerationes. Sed tunc ipsum quidam cum aceto terunt: alii cum oxymelite. Eximie conferre hoc granum mulieribus abortientibus cum pari thuris potest in potu sumptum: id quod & Fuchs & Matthiol. testantur, qui ait, mulieres Italicas puluere Cocco insectorii non infelicitè fumere ex ovo torbili pauco addito thure vel mastiche ad prohibendum abortum. Idem affirmant mulieres Lugdunenses & Gallae pleraque: atque ad d. Amatus se cum mulieribus ab abortum prouis magno iuamento exhibere solitum testatur. Nostro tempore mulierculas Monspelienfes & Nemaufenses in Difficili partu & collapsis viribus eius pulvis partu. scobem ex vino, aut ipsam etiam Confessionem Alkermes non sine fructu hausisse scimus, quod & Clus. obseruat. quadam etiam ea velante partum, tanquam sacra anchorase munient, ad quam necessitas tempore confugiant. Roborat enim partes, siue praedictis qualitibus manifestis, siue etiam [vt quibusdam placet] totius substantiae familiaritate, quam dicunt habere cum corde praecipuam. Medicis certè Monspelienfis nihil praesentius in quouis casu praecipiti, & morbis acutissimis, Apoplexia, Paralyti, & similibus esse scimus. Mesues eam ad cordis palpitacionem, syncopem, mentis alienationem seu desipientiam, & mororem sine causa manifesta celebrat: facultates enim nostrum corpus dispensantes mitificè roborare testatur. Efficacissima, inquit Syluius, multorum etiam Regum in Gallia testimonio est probata, maxime in quibus vel longo morbo fessis, vel iam moribundis, vel ab eo reualescentibus, natura languet: etiam si quibusdam maxime improbari audiam, dicentibus Coccum baphicam solum astringere, & suo colore rubro sanguinem & spiritum similitudinis ratione magis ad se distrahere & dissipare, quàm cogendo firmare. Praeterea lapidem Cyaneum [qui eam quoque ingreditur] vomitu & deiectione purgatorium, naturam turbare tantum, & humores melancholicos exagitare, ob quantitatem tam exiguam non vacare. Ac prior obiectio non maioris momenti nobis videretur, quàm si quis de vino rubro & astringente idem diceret, quod tamen vel magis illud praestare posset. De lapide Cyaneo: etsi Syluius illam probabili satis ratione diluere conatus sit, aliud considerandum putamus. Nam ad quid vomitoria atque purgamenta.

Preparatio

Abortu.

Difficili partu.

Confect. Alkermes Vires com. Alkermes.

Syluii opinio rectior.

miscēbimus cardiācis & ad robur viscerum destinatis, vt in eadē compositione, quod ille pretendit, denuo ea castigemus? Omitte, & recte castigaueſtis. Non idē minoris momenti, nostro sanē iudicio, fuerit confectio Alkermes: immō vel multo nobilior, quippe quæ pacatius generosius, & nullo impedimento turbata, munere suo cardiaco strenue sit functura. Et nouimus viros præclarissimos, etiamque Medicos quosdam apud Monſpelienſes celeberrimos, aliquando eiūſdem fuiſſe ſententiæ.

Quæſtio de
compoſitione
ſerici Alker-
mes.

Iouertis
ſententiæ.

In eius verò compositionis fabrica potiſſimū dubitatur, vtrum ſit melius, Grani tinctorij ſuccum, qui ſericum nondum infeceſcit vſurpare: an ex ſerico eo tincto reſeruare ac mutuari. Sagaciſſimus Medicus Iouertus ſericum à Meſueo non fruſtra requiri exiſtimat, cui ſucci copia eſſe potuit: ſed vtriuſque copiam & qualitatem expeti, quem etiam crudum ſericum & in ſubſtantia [vt vocant] ipſe Meſues per multis aliis immiſceat cardiācis. Eiūſmodi autem ſerico, vt verum fateamur, paulo magis quàm nihil vrium. Illique ſanē vires cardiācas tribuere videtur tota ſerē Medicorum ſchola, ſide potiùs implicita, quàm ratione bona & aperta. Malimus igitur ipſummet ſuccum accipi, ſi haberi poſſit: [poteſt autem ab iis qui incolunt eas regiones vbi naſcitur,] aut ex ſucco granorum recentū & ſaccharo Syrupus parari poteſt, vt & cum aliis ſuccis ſit, cui ſuccus pomorum & aqua roſarum addi poteſt [abſque ſerico crudo] ex quo deinde & cæteris addi ſolitis confectio præſtantiffima, quando lubet concinnati queat. Aurum quid in ea poſſit aut præſter, nouit Sapientes. Hæc res non eſt huius inſtituti.

Manardus
reprobat.

Apollon ex-
plius.

Non tamen probatur nobis Manardus in cenſura Meſ. ſcribens ad eam confectiōnem ſe nunquam proſtiturum ſuas pecunias, quod neque in ſerico vocato, neque in cocco, vel Baphica vel chermes, agnoſcat vim niſi conſtringentem: lacerare cor potius, quàm iuuare, &c. ei dubio, inquit Apollon, mentem adhibuit Syllus, at difficultate perterritus, in ſolutum reliquit, nos ſoluere tentabimus, Sed Deus bone, quàm elumbi conatu: ad adſtriCTIONEM recurrit, ad roſarum ſuccum aut liquorem ſtillatitium [de quo non quaeritur,] ad colorem ſucci, qui ſanguineam diſingat maſſam atque defæcet coloris familiaritate. Miſerabilis erratio, ac Medico Philoſopho indigna, quæcumque à colore ſumitur ratio. Sufficiat ſciſſe adſtriCTIONEM quam Dioſcor. & Gal. nos docuerunt, & ſenſus ipſe, vt de ſubſtantia familiaritate nihil tradamus. Sufficiat item ſcaſſe, Ambram, Li-
gnum Aloë, Cinnamomum optimum, Moſchum & cætera, quæ hanc confectiōnem ingrediuntur, partim & ipſa cardiaca atque adeo etiam cephalica eſſe, partim ſucco Cocci baphicæ, quæ baſis eſt eiſus compositionis, pro vehiculo eſſe ad partes principes, quas roboret, muniat, atque ſua adſtriCTIONE à vaporum & humorum ingluuie tuatur, aut ipſos etiam ſpiritus diſſolutos cohibeat, & retineat in officio. Tota autem confectio odoris iucunditate non modò oblectat, ſed & corroborat, & corporis ſpiritus vehementer reſicit, animūque exhilarat. Sed de his diſputent otioſè alii, dum nos hic diſſertationes fugientes, recenſendis & enarrandis viribus immoramur.

Vulnere
cap.

Emamentū
ex Cocco.

Fallop. Expof. in lib. Hipp. de Vuln. c. Solemus inquit, in vulneribus capitis linamentum vti ex ſerico grano infecto, ne ſit autem chermefinum, quod tingitur vermiculis illis: at ſi è cocco aut Grano fiat, præſtantiffimum eſt, non ex Vermiculo nato in cocco, ſed ex cocco ipſo, quoniam

linamentum illud vim habet adſtringendi. At quia ex nauigationibus Indicis adueniunt vermes, quibus purpuram illam mentiuntur, idē ſemper obſeruauit fugere, cum non poſſim ſcire, an ex vero cocco, vel ex vermiculis ſit tinctura illa.

Iam verò nihil pretioſius, & in maiore fortuna honeſtius hodie habetur quàm coccum, & coinctus pannus ſcarlatinus dictus, quo Reges quondam à priuatis, nunc nobilitas à plebe vix diſcernitur. In pretio & honore meritò habetur, niſi corrupta morum diſciplina, calcatiſque ſumptuariis legibus, ceu aranearum telis, promiſſum plebi eum colorem noſtra tempora ſeciſſent. Veſtes ſcimus eo inſici admirabili fūco. Atque vt fileamus, Galatiæ, Africa, Luſitaniæ granum cocci imperatoris, vt Plin. ait, dictum paludamentis. Coccina autem, vt habet Martialis, aut vt Lampridius, indumenta coccea, quæ ſcilicet cœci colorem imbibebant, olim plurimi fecit Antiquitas, vel hoc vnicò argumento, quod coccum Imperatoris paludamentis dictum prodiderit Plin. Huius puluſculo & hodie lanas inſciunt vuido illo colore, qui in roſis micat, quo aſpectu nihil gratius, & in purpuras Tyrias, Diaphanæ aut Laconicæ. Etenim Tyrio primū tinctas, mox ex cocco tingere mos erat, aut contrā, notante Dalecham. Nam & tertio, quarto & quinto ſaturabantur, vnde nomina illa veſtum, Monocoros, Tricoros, Tetracoros, Pentacoros in vitis Principum.

Nunc etiam, vt tradit Conſt. ex cocci & Berſilii face pigmentariorum Lacha paratur ad rubrum faturum. Non autem illam Lacham intelligimus Arabum, quod cancamum eſt Græcorum, hodie ignoratum, vt putatur: ſed illam pictorum. De qua etiam doctiſſ. Fuchſ. lib. de comp. med. qui aliam Lacham tradit ex Arabum ſecta, gummæ ſcilicet Kermes, ſiue Alkermes, ex quo carmeſinus color paratur.

COCCVS RADICVM.

Idem vulgò CHERMESINVM, quod ex herbæ radicibus colligitur, Cramoisique dicitur, iamiam tractandum venit. Ex ſanguisorbæ igitur [atteſtante Hermolin Dioſc.] radice, quibusdam locis, vt ſerunt, vermiculus eruitur, qui curatus, ſericis præcipuè tingendis purpuram facit incomparabilem. Inuentus caſu, excrementis gallinaceorum ita coloratis, nam & vſus purpuræ, vt eſt apud Iulium Pollucem ab Hercule videtur inſtitutus, conſpecto canis roſtro, qui purpuram deuoraſſet, infecto. Igitur Purpuriffimum ex hoc vermiculo Carbaſinum à præſtanti amphitheatralium velorum [vt attribuitur idem] colore dicitur. Quidam carmaſinum appellant colorem: quoniam vermiculus hic Punicâ linguâ carmes appelletur, quemadmodum & coccus. Poteſt & ab vrbe charmi, quæ Sardibus eſt, nomen accepſiſſe colotis, quod lanas inſicete Sardibus ceptum ſit, vt inquit Plinius. De hoc vermiculo nihil apud Veteres inuenias. Hermolao ſubſcribunt cardanus, Amat. Corn. Lacun. Monach. Matth. & Apollon, quamuis & ex alia quoque naſci credant. Seticum [inquit Card.] tingebatur apophyſe quadam Bibinellæ, ſed nunc maior copia grani, quod è Ficu Indica prodit. Karbiſinum porro, quo floribus ille ruber color efficitur, à Kermes Arabum longè alia res eſt. Hoc ſiquidem ex Illice colligitur, illud autem [vt Amatus quoque teſtatur

re Ratur] ad radices Saxifragiæ nascitur, Pimpinella similis, non solum in Italia, sed Polonia, & alius variis regionibus: nec tantum ad radices prædictæ, sed etiam ad Farraginis, Parietariae, & aliarum herbarum, Lentis magnitudine, vt Coccum Illicis, quod ocysimè quoque in vermiculam vertitur, ni vt decet tractetur, vnde quidam Coccum Scolection dici apud Plinium arbitrati sunt. Sed hic scire licet, quod ab hinc sex tantum annis, ex insulis nouiter repertis in Hispaniam aduectum fuit & inde in Italiam, tanti magisterii & coloris summi, vt illius vicia vna superauerit opus confectum libræ vnius vulgaris Carbisini: quâ de causâ, Venetiis sericum carbisino infectum, vilissimo pretio habetur: imò nigrum carbisino carili venditur. Ait autem hoc in loco Constantinus eos verba Plinii negligenter legere, qui credant, rubes granum illud, cuius infectu vsus est parando carmesino coloris, Scolection esse Plinium: cùm hoc coccum sit Illicis, illud verò tuberculum quoddam tibrum & excrementum, nō fructus, in quibusdam plantis concretum.

Menitum Cornarius cocci ad radicem herbæ similis Plantagini, Arnoglossum appellat, in Samaria ad Rusiam spectante Podolia nascentis, vulgò Tschibiz dicti, voce ex Kermes, vt putat, corruptâ, ex quo panni sufficiantur, qui color Scharlach & Chermesin in Germanis vocetur. Quodque vbi ligatur hoc granum, quinta parte talenti, quod cententium dicitur, vel quinque, aut sex aureis Rhenanis valeat. Verū ninter exlicandum ac præparandum, dum in puluillum redigitur, tantum ipsi decedere, vt ad nos allatum libræ vnius pondus tringenta, aut quadraginta plus minus ureis valeat. Et addit, grana singula singulis adiebus adulescentia Lentis magnitudinem non excedere. Et hæc vera est, ac idco Veteres longe sui opinione fallis esse. Verum saltim ipse Cornarius, qui inter Carminum adhærens radiibus Pimpinellæ, aut herbæ similis Plantagini, Arnoglossæ dictæ, & Chermes siue coccum Illicis nullum discernere vno acie acido non distinguit. Quare et si grana infecta nuncetiam ad radices herbæ cuiusdam inueniantur, non propterea Veterum Coccorum sistorum natales, & originem, nascendique modum, vt filio Cornarii sumpsit, nescierint. Ad tincturam autem carmesini panni, grana, quæ in aliquibus locis ad radicem vulgaris Pimpinellæ colliguntur, inseruire, testatur Lacuna, qui ex Peru quendam granorum speciem adferri scribit, quæ in illis partibus Coelinella vocatur.

Monachi in M. s. dist. 4. cens. 4. supra confectio-nem Alkermes, duo principaliora granorum tinctiorum constitunt genera. Vnum, quod simpliciter, absolute, & quasi autopsomaticè, granum tinctorum & Coccus barbarica, dicitur: & Alterum, quod non absolute granum, sed granum Chermes, vel simpliciter Chermes (vt proprie vulgus vocat, nuncupatur Et hoc granum est, le quo Mesues intelligit in præfenti, & aliis pluribus locis. quò videlicet grano vtuntur tinctores solummodo ad tingendum setam, quæ postea à Chermes, vel Kermes, vel Chames, vel Charmas, Chermesina, aut Charmesina cognominatur. Et reperitur hoc granum ad radices quarundam herbarum, sed abundantius ad Pimpinellæ, & proprie ad illas, quæ sunt annosæ & crasse: quasi in superficie terre. Rustici quidem in pluribus Italiæ locis colligunt, & præcipue montanis & asperis. Vtrumque enim tam coccum, quam Chermes apud tinctores notissimum est. Nonnulli ta-

Tom. I.

men ignorantes Chermes, coccum intelligunt, ob id, quia in exordio, præfentis descriptionis legitur declaratum, quòd sint grana tinctorum. Sed hi decipiuntur quoniam Chermes est aliud à Cocco: & hoc multis est clarum. Vnde aliqua res tincta in Cocco, coccinea dicitur: quæ autem in Chermes, Chermesina vocatur. Quando autem Aromatarii volunt huiusmodi confectioes parare, in quibus ingreditur ipsa seta tincta, ab ipsis tinctoribus possunt eam emere. Et aduertendum quòd ipsa seta debet esse recenter tincta, quod author notauit, cùm dixit: Et proprie super cuius tinctura non præterit spatium extensum. Hoc autem diximus quia scimus quòd plurimi, cùm inueniunt in receptis setam tinctam in Chermes: accipiunt scissuras, seu quisquillas pannorum sericorum charmesinorum, quas præcuiunt sartores, tanquam non amplius aptas ad vestimentorum vsus, super quarum tinctura transierunt plures anni, non aduertentes quod dicit author: Fac modicum bullire, donec aqua tibeat. Ex præfatis autem scissuris, seu frustulis, siue per modicam, siue per multam decoctionem, nunquam aqua redibit: & per consequens, nullam possunt tribuere Medicinæ virtutem. Igitur necesse est, vt sit recenter tincta. Non tamen recentissimè, sicut extrahitur ab infectionis vase, vt adhuc permadescat: sed post primam, vel secundam sue exsiccationis diem: & inde inter spicium octo vel decem dierum fiat operatio submersionis eius in succo pomorum dulcium & aqua rosata. Præterea non ignorandum, quod hoc nomine Chermes, vocatur etiam tinctura rubri coloris, cuiusdam generis Lacæ, siue [vt maior] Lacchæ, vt legitur apud Serapionem. Item animaduertendum, quòd in pluribus locis per mendosas impressiones pro Chermes est positum Chermes: vnde inibilegitur mendosè: Seta tincta in Chermes. Et quindoque per contrarium in aliquibus locis, in quibus legendum est Chermes, legitur Chermes.

Hæc Monachi, quialio loco reprehendunt Brasiliolum, quòd confudent Chermes, cum Chermes, qui volent plura, eos consulant.

Contentunt ergo Monachi, aliud esse Coccum, aliud verò Chermesinum. Etenim asserunt il legitimum Chermesinum è quibusdam fieri granulis, quæ vt plurimum vulgaris Pimpinellæ radicibus adhærentia reperiantur, vocarique hæc proprie Mauritanis Chermes: & hinc isti deinde colligunt, ait Matthiolus, minimè credendum esse, quòd Græcorum Coccum, vulgò grana tinctorum nuncupatum, sit Mauritanorum Chermes: quandoquidem magna omnino inter colorem coccineum, & chermesinum intercedat differentia. Sed hos hallucinari ex eo equidem euidentissimum fieri arbitrat, quòd hæcenus neminem Arabicæ sectæ inuenerit, qui eorum ad stipuletur sententia. Siquidem Serapio per Chermes nil aliud intelligit, quàm Coccum tinctorum appellatū à Grecis, cùm de chermes agens ea sanè omnia in eius historia referat, quæ Dioscorides sub Cocco tribuit. Quapropter scire quilibet meritò desiderat, qua ratione, quæue autoritate nixi Monachi in hanc vanam & erroneam deuenierint opinionem. Verum non ob id quicquam negauerit, Chermesinum nostrum à Cocco minimè differre, quòd certò sit, aliud esse Coccum, aliud Chermesinum, vnde & infectores, differentia causâ, Granam nuncupant: Chermesinum verò, quòd è Pimpinellæ radicibus decerpitur. Sed negauerit Mauritanorum Chermes nostri vsus

K 3

Chermesinum esse, quod nil aliud chermes fit, quam coccus, cuius hic meminit Dioscorides. Chermesinum nouum iam pridem conuehitur in Italiam.

Diligentem porro considerationem ea requirunt, quæ Apollo tradit. Nascitur in Hetrutia, Umbria etiam super herba ex Bipinella genere, vulgò Strella, quod vel semen fit, vel subterranei vermiculi ouum quibusdam dubio fuit, quod citissimè in vermiculum, cunicis æmulum, atque in papilionem alatum permutetur. Nos dubitamus an perspectum fuerit discrimen Apollini cocci Ilicis & cocciradicum.

C. Bauh. apud Matth. & in Phyt. Ad Pimpinella Saxifragæ maioris radices in quibusdam locis grana notantur, quorum medulla in colore rubrum mutatur, cuius vsus ad tinturam carmesini Lacuna monente, in quibus & vermiculi, Costo auctore, nascuntur, quare coccus radicem dici poterit.

Animaduertes hoc in loco Lacunam non scripsisse grana hæc provenire ad radices Pimpinellæ Saxifragiæ.

Ego quoque coccum radicem primus nominavi, licet frater id subiceat.

Camer. ad Matth. Germ. cocciferum Polonicum, Polygonum, cui adnascuntur bacæ, ex quibus pulcher color ruber chermesinus, quæ etiam Iunio mense repuntur in Herniaria.

*Apoll. ob.
Scurus
Bipinella.
Strella.*

*Coccus va-
dicum
C. Bauh.*

Polygoni.

*In Herni-
aria.*

AQUIFOLIUM SIVE AGRIFO- LIVM VVLGO.

C A P. III.

Infinitum. PRæter institutum nostrum glandiferis hæc iungimus bacciferam: verum à bacciferis inter ceteris dissimilimam, & Ilicibus magis accedentem, atque aded à multis cum illis confusam.

Descriptio. Aquifolium igitur vulgò dictum, al cubi in iustam arboris magnitudinem excrevit: stipulis pumilum ut ad fustices referri possit, perpetua fronde viret: caudex & rami lentis, flexilibus, lutes cortice duplici muniti, exteriori viridi, [in tunco ut plurimum cinereo] interiore pallido, odore cum auelluntur, tum etiam sapore ingrato, faciente: materie chlora, albæ, dura ac solida ac circa interna nigricante, quæ in aqua præponderat, Buxi aut Guaiaci instar. Folia satis magna, densa, sinuata, longis & rigidis in ambitu spinis horrentia: [interdum, licet rariis, superiora folia Laurinis sunt similia, sine aculeis, quod in vetulis arboribus copiosius obseruatur] colore ex viridi splendente, ut in Malis aureis ac Medicis, ex pediculo breui, sapore non ita ingrato ut cortex, flores pulchri, parui, chlori si rectè recordamur, quaternis foliis, totidemque apicibus constantes, [in quorum medio bacæ rudimentum] conferti ut in Lauro, breuibz pediculis appensi, quibus succedunt bacæ parvæ, rotundæ, rufæ, umbilicatæ, gustu subdulces: cum tetro quodam sapore: intus continentur semina quaterna, oblonga, triquetra, striata. Vescuntur in aula amplissimi & verè Regii illius Palatii, à Granuella S. Imp. & Caf. Carol. V. quondam Cancell. exstructi, vidimus magnam satis arborem, fronde magna ex parte non spinosa, ob id, obiter alpicienti, Lauro representantem.

Cortex.

Materies.

Folia.

*Varietas
foliorum.*

*Sapor.
Flores.*

*Bacca.
Sapor.*

*Agrifol. fo-
lio non spinoso.*

Dod. ait: senescente arbore, pauciores vel nullos aculeos habere. Idem & Caspalius obseruauit.

Theopht. Aquifolium [ἀγρία] inter syluestres perpetuò virentes recenset, idque non vno loco ut lib. 1. c. 15. ponit inter vrbanas perpetuò virentes Laurum, & inter syluestres Ἀγρία, vbi Gaza vertit Aquifolium, imitatus Plinium, & rectè, postea subiungit, & ex iis crescere circa Olympum Τέγουρον, Ἀγρία, Ἀδελφον, Gaza conuertit, Laurum syluestrem: Clus. Laurum Tinum putat: nos Agrifolium intelligimus. Item lib. 3. c. 4. Montibus propria, quæ nasci in planis nequeunt. Macedonia Abies, [Ἐλάνη] Pinastrum, [πύκνη] Picea, [πίττα] Aquifolia, [ἀγρία], nec vertendum Picea syluestris, ut fecit Matth. Item postea sub finem cap. Inter syluestria perpetuò virent, quæ primo volumine retulimus, Abies, Pinastrum, Picea, Aquifolia [πίττα, ἀγρία]. Sic enim in nostro Aldino legitur, interposita distinctione: Gaza Piceam agrestem, & Matth. syluestrem vertit: neut bene. Terebinthus, Philyca, [πιδύκη]: malè Gaza Aquifolium reponit: nam Philyca materies est alba, & in alendo pecore honor: Agria seu Aquifolii materies non est alba, neque frondes pecori viles fert. Apharca, Laurus, Suber, Quercus, [αἰλιά, ἀγρία] nos existimamus legendum, [αἰλιά, ἀγρία]. Apud Theopht. lib. 3. c. 16. vbi agit de Subere, Ἀγρία Gaza vertit Aquifolium: nos, ut antea monuimus, censemus legendum Ἀγρία, id est, Phellodryn & non vertendum Aquifolium.

Apud Plinium bacæ sunt Aquifolio, & spinæ sine lucco: folia aculeata pungentia: cui è genere syluestrium ea non decidunt: germinat Vere capitulo. Notandum Plinium vocare coccum baphicam Ilicem Aquifoliam paruum, fortè quia Aquifolio propriè dicto similis.

Theopht. arboris genus intelligi voluit cateogonon siue Cratægon, quàm Itali Aquifolium vocant.

Qui leget quæ scripsit Theophrast. lib. 3. c. 15. de cratægo, facillè insignem Plin. lapsum animaduerit: verba posuerunt lib. 3. sub Sorbo torminali.

In Macrobi commentariis scriptum est, Agrifoli arboris nomen. Qua voce Ilicis genus etiam nunc Vascones vocant, inquit Scal. licet corrupta, Agreol.

Ruell. scribit: Est Aria siue Agria, quam pro Ilicæ Aquifolia Dorez vsorant. Quibus verbis licquidò patet ipsum nullum discrimen facere inter Ariam & Agnam, quod tamen nostro iudicio non est paruum, ut suo ostensum loco. Idem ait: Aquifolium sibi videri, Veteribus nihil aliud fuisse, quàm Ilicem. Ilicis verò duo esse genera, minus & prolixius. Plinium tamen negare succi quicquam habere Aquifoliæ baccas: sed de ea fortan intellexisse, quam Græci Smilacem appellant. Et alibi: alterius Ilicis genus [Aquifolium intelligens] maius perpetua fronde virens iniustam arborem proflire, cum sibi commodam natum sit humum, caudice læui, folio pungente aculeo perambitum armato, bacca punicea. Hac ple-rasque Galliarum sylvas scaterere: sed in multis locis tam pumilem arborem, tamque crescenti pigram, ut ad fustices potius fit referenda. Vulgus Gallicum Hous aut Honsson vocare, rusticis non ignotum, qui sæpè spinarum iniuriam experiantur. Quod si non fit generis Aquifoliæ Ilicis, parum tamen aut nihil differre videri. Subscribere iudicio suo permultos studio & doctrina insignes. Glandiferam Ilicem Galliis esse rariorem, quàm ut sæpè conspicitur. Satam tamen apud se in hortis creuisse, cingente robustam frondem spinarum vallo. Nec se dam esse, cratægon vel cateogona Aquifolium in Italia, auctore Plinio voca-

*Agria
Theopht.*

*Theopht. 9a
riè corp
illust.*

*Matth. lib.
3. c. 4.*

*Gaza
Matth.*

*Gaza th.
maritima.*

*Aquifoli-
um.*

*Cratægon
Theopht.*

*Agrifoli-
um.*

*Plinij la-
psum.*

*Agrifoli-
um arbor
de
cub.*

*Ilicis ge-
nus Agreol.*

*Ruell. re-
preh.*

*Ilex Ger-
m.*

Ruell.

*Smilax
dora.*

*Ilicis Ag-
ria go-
Ruell.*

*Glandif-
er.*

*Cratægon
voca-*

vocat. Non tamen simile veri, esse licem Aquifoliam cum à nullo ei reddatur folium aculearum. Theophrasto neque esse arborem magnam &c. Mox subdit: Theod. Gaza Aquifoliam intellexit, quam Theophrast. Agriam siue Ariam appellat, sempiterna frondis arborem, inter Robur & Ilicem mediam. Sunt qui Smilacem Aquifoliani interpretentur, haud ferendo errore. Nam Arcades arborem faciunt Ilici similem, folio tamen non aculeato, molli, profundo, materie soluta & in opere tenera.

Iouis Barbam nonnulli contendunt esse quam Theophrast. Diospyron, id est Iouis sementem: [Sic enim apud Athen. legimus] alii Diospyron, id est, ut nonnulli vertunt, Iouis flammam: alii Iouis triticum malunt interpretari. Arbor extat Parisius in peristyllo sacrarum ædium D. Genouenque: An Diospyron fuerit, inquit Ruell. asserere non auium. Nimis ad pauca respexit coniectatione sua. Nobis relatum Parisiensem illam esse Agrioli arborem folio non spinoso, qualem supra diximus esse & fieri ananiam. Si ea est, non placeat pro Diospyro, nec etiam separanda à Gallorū Reus seu Aquifolio, quod Ruell. & cum sequenti aliqui facere velle videntur. Falluntur & ii, qui Pyxantham esse putant Germ. Hols. Gall. Hms. Lat. *Aquifolium*, & meritis à Cordo reprehenduntur. Tragus fatetur scelerare quo in loco hæc arbor (siutæxue) apud Veteres descripta sit, ac videri sibi ne doctos quidem quicquam de illa cognouisse, nisi quiddam Ruell. Aquifolium appellet. Neque tamen Aquifoliam hic intelligi velle de qua Theophrast. lib. 3. cap. 19. scribit, sylvestri Mespilo accensiles: (Crategus sibi nominatur, non Aquifolia) neque etiam ad Ilicem Theophrast. hanc arborem referri posse. Se exiimare sylvestrem Lauri speciem esse, Latine Laurum spinosum, seu aculegeram appellandam. Quod nomen ex Germanico mutuatus videtur, Germani enim *Stechpalmen*, quasi Palmam pungentem vocant, quamvis Lauro longè similior sit, quam Palmæ, quod faciliè animaduertere potuit Tragus. Nec tamen stirpis planè imperitus Lonicerus fidè hac in parte tribuit insigni & modesto Herbario Tragogo: sed ineptè non glandiferam arborem vult Ilicis Aquifolæ Plinii genus, quod ex Ruellio, sed in tempestiue haussisse videtur. Rysius quoque in Dioscor. com. Ilicem Aquifoliam magnam vocat, fructu inutili: & figuram falsam apponit. Non enim fert baccas ex longis pediculis, ut pingit: sed & Monachi Ilicis genus putant de quo Theophrast. lib. 1. hist. c. 15.

Hallucinatur ferè omnes Iuniores asserentes Loton esse Agriofolium, ut iidem notant, rectè statuentes non esse Loton. Id autem putabat Ruell. ob id à Matthioli. reprehensus. Aliquando inquit Matthiol. mihi persuasi, eum haud longè aberrare, qui dixerit Paliurum Africanum esse Agriofolium, quòd foliis sit vndique aculeatis, Loton maioribus, fructu Cedri, rotundo, rubro, nucleum intus habente, iucundo & gustui non ingrato: non tamen quòd pro certo hoc asserere velim, quòd hac propria sit Africæ planta: Sed quòd aliquando his notis persuasus, putarim Paliurum hanc aut Agriofolium esse, aut omnino arborem ei similem. Plin. ex Theophrast. hanc ipsam literis mandauit. 13. cap. 27. Sed cum de viribus eius differet lib. 24. eam recensuit, quam & Dioscor. Nullam ego arborem hæcenus reperi, quæ Paliuro Africanæ similitudine respondeat, præter Agriofolium, ut dixi: Non dico Agriofolium: ea est in Italia arbor, quam Theophrast. Crateo-

gona vocat, omnibus ferè notis Mespilo similis.

illa verò quam Agriofolium appellamus, fructu est Aquifolium rotundo, lucido, rubro, Ruscum & Cedrum bacis æmulante. (in post. Com. addit: nucleum etiam Rusco simili, albo crassoque: [quod falsum]) Huius radicem cortice incolæ Viscum parant, quo etiam modo ex Viburno conficiunt. Hanc non desunt, qui velint eam esse stirpem, quam Theophrast. Agriam siue Ariam appellat, sempiternæ frondis arborem, inter Robur & Ilicem mediam. At in post. scribit idem Matthiol. Hallucinaturque, qui Theophrast. Agriam siue Ariam faciunt: atque in eodem errore versantur, qui eandem existimant eiusdem esse Crateogonon.

Ita solet Matthiol. Palinodias suas canere, ut in alios fabam cudit videatur. Sed falsum quod de fructu ait, iucundum esse & gustui non ingratum: & quæ de nucleò tradit, comminiscitur. Quid vocat Aquifolium in Italia? Erronea sanè opinio est existimare Agriofolium esse Paliurum Africanam. Plausibilior erat opinio Guiland. de zizipho, licet scribat impudentissimum Guilandinum somniasse, si somniauit, is utique impudentissimè delirauit. Oppidò festiuum se putabat. Verùm distinctione illa Aquifoli & Agrioli, quæ nullius est momenti, quæ nulla innuitur ratione, nullo sensu nullaque autoritate. Ita seu Dauus quidam Botanicus, pet turbans omnia, raro impune istud nobis ferat. Quidni de veritate agitur, de hominum salute, ac Studioforum vilitate.

Neckerendus crassus ille error Amati, quando putat esse Agriofolium Hisp. *Azobol*, Lusit. *Azuinbo*, Germ. *Melbeer*: sed nomen Germ. neutri conuenit. Verùm præstat eius verba audire, ne ind. ita causa dominatus videatur. Diosc. (insit ille) ut de re passim obuia, Paliuri exactâ prætermisit historiam: ut tamen coniecturis assequi possumus, hie idem Paliurus Dioscor. cum eo à Plinio descriptus est, quem Theophrast. lib. 4. hist. cap. 4. primò descripsit, & cum Afrum Paliurum vocant. Trahunt autem, inquit, in hanc me sententiam Plin. verba lib. 24. cap. 13. vbi Paliuri vires prosequitur: quæ ferè cum Diosc. ita habent: Paliurus quoque spinæ genus est, semen eius Afru zuram vocant &c: quæ omnia cum iis, quæ Dioscor. suo tribuit Paliuro conueniunt. Vocant hodie fruticem istum rei rusticæ Scriptores Agriofolium, non verò Aquifolium &c: Hæc A-

matus. Quem reprehendens Matthiol. non minus crasso se implicat errore. Audiamus eum. In Paliuro, [inquit] Amatus confundens historiam, pede prolabitur. Siquidem putat Dioscor. Paliurum, & eam de qua Theophrast. lib. 3. c. 17. hist. tradidit, & Gal. lib. 8. simpl. illam esse arborem, quam Agriofolium vulgò vocamus. At tam Diosc. quàm Theophrast. Paliurus frutex est non arbor, & semen in filiquis profert, fuliginosum, mansu luri genus lentorem relinquens, seminis lini modo. Id quod in Agriofolio nusquam spectari potest, cum Baccifera sit arbor. Nec propterea negauerim Agriofolium aliud esse Paliuri genus, quod [ut ipse quoque Theophrast. inquit lib. & cap. 4.] in Africa nascitur, quum notis omnibus illam referat. Verùm non ob id affirmauerim, Agriofolium alterum illud esse genus, quod filiquas profert. Sed cum Amatus fortasse audierit Agriofolium inter Paliuri genera haberi, nec vnquam legerit Paliuri differentias apud Theophr. nulla adhibita distinctione pro omni Paliuro Agriofolium adducit. Quia & in hoc decipitur, quòd certò crediderit Paliurum à Plin. descriptam lib. 13. cap. 19. & à Theophrast. lib. & cap. 4. esse Dioscor. Paliurum. Erro-

finē per se patet, quod Diof. Paliurus semen in siliquis ferat: Theophrast. verò & Plin. citatis locis fructum ferat rubrum siliquis nullis infectum. Nam tamen siliquarum non meminerit Diof. sed tantum seminis, quum tamen rara in arboribus sint semina, quæ siliquis vel vasculis quibuslibet non asseruentur, non temerè censeri potest Diof. siliquas prætermisisse. Nam si de Africana Paluro scripsisset is, sanctus meminisset, non seminis. Adhuc, quum Theophr. Paluro siliquas ferenti eandem tribuerit tum vires, tum qualitates, quas suæ reddidit Diof. ambigendum sanè non est, quin Diof. Palurus semen in siliquis ferat. Hæc Matth. Qui frustra luctans, & ipse in media lucta pede prolabitur. Nam nec Amati, nec Matthioli Palurus est Agrofolum, ac utraque opinio erronea. Quid autem Palurum Theophr. & Diof. existimemus, superioribus libris ostentum, & speciatim in historia Rhainni, nec opus hic repetere: ad eum locum lectorem relegamus.

Sic & doctiss. Guilandinus. Matchinquit, Palurum Africanam falsò Agrofolum vulgò dici statuit, quidem Agrofolum à Theophr. cratægon appellari videtur, quod non affirmo. Tanta fuit etiam illi nullius hominis modestia, ubi quid asserendum fuit de Veterum placitis. Sanè Palurus Africanus esse nequit, neque cratægon, cum sit eius bacca iucundi saporis: Aquifolii verò neutiquam.

Verum & Lacuna nobis suas obtrudit ineptias, Agrofolum non solum legitimum Palurum statuere ausus, sed & fructum ipsum per se iucundum, atque si quis vinum iucius reddi. Qui si vel baccas has degustasset, si modò vnum vidit vel merum iis imbutum hausisset, hanc vtiq; canitellam non cecidisset.

Palurus, inquit Gesn. nobis incognitus est: nec scierim cum Amato, qui Illicem Aquifolium nostram [ipse Agrofolum nominat, & ab Aquifolio non rectè distinguit] Palurum facit. Idem Gesn. Diospyron arborem, à Gaza Iouis flammam conuersam putat, cui hac in parte assentiri haud possumus.

Fuchs. quoque Aquifolium Illicem aliquando vocitabat. Ita & Goropius vocat, in Vertumno. Sed cur Illicem vocent, non videmus, cum ne species quidem eius sit. Non enim est glandifera, & natalis Illicum seraces, adeoque æstuosos odit, ut bene observauit Lob. Qui deò Dioscoridi indidit putat, nec fortè valdè nota Græcis. Idem & Ruscum sylu. vocat. cratægon etiam esse negat Dod. qui nec Palurum esse rectè scribit.

Solerius quoque apertè scribit nullam esse Paluri speciem, ut Matthioli opinatur, nisi quis ad coccygiam Plutar. Palurum ablegare velit. Esse Aquifolium Plinij, Ariam siue Agriam Theophr. diuersam à Lauri & Paliuri generibus, quicquid dicant Tragus, Lonici, & Amatus. Ipse verò etiam Solerius non bene, nostro iudicio, confundit Ariam & Agriam Theophr. distinctas plantas, ut dicebamus, quod & Curtius facit.

Harchus in Ench. Aquifolium Rusco non assimilē scribit. Sed paria similitudine. Reuera enim Bos similior est Asino.

Had. Iun. Agrofolum Italis Oxmyrsinen, hoc est, Ruscum sylue, dicit tradit. Quod an verum, & quàm rectè ipsi videntur. Idem ait, Oxmyrsin, Theophr. voce non malè dici, aut à feritate aculeata foliorum ἀγρία, & ἀκυστήν ἀγρία. Sed non placet studio aliarum plantarum nomi-

na huic assingi, quæ studiosis & incautis confusio- nem parere queant. Had. Iun. repræh.

Rob. Steph. cratægon putat. Verum prius dictum non esse. Et esse negant nobiscum Dodon. Pena & Lob. Herbatii non ignobiles.

Matthioli [inquit Apollo] in Ruellium inuehitur, quod Locum eam plantam existimaue- rit, quæ Ital. Agrofolio dicitur. Ruell. autem alio- rum sententiam refert, Matth. cauillatur. Matth. cauillatur. Locus.

An Agrofolum Anguillare? An hoc intelligit Varignan in secretis, ubi ait: Nabach est Agrofolum. Et alibi: Agrofolum & Gummi eius. Suspi- camur tamen Varignanum diuersas plantas con- fundere. De Nabach alibi dictum. Nabach.

Agrofolum Barbara vox est, ut notat Had. Iun. Agrofolum, Monachi habent. At Aquifolium & A- quifolium legitimum apud Plin. pro eodem. Aquifolium vocat Varro, à lentore insigni. Ita & Toxites vocat in suo Onomastico & Had. Iun. Agrofolum Allobroges. Fortè Aquifolium dictum, quod quasi Acuti- folium. Nam quid ipsi cum aqua? Græcis ἀγρία: non item ἀγρία. ut quidam putarunt. Germ. Stedchpalmen / Stedchbaum / Stedchender Palmenbaum / Stedchpffel / Waldstisch. Belg. Bofsi / Stedchpalm. Gall. Houx, Wouff. n. Allobroges speciatim Argle vocant: Prouinciales, Aubrepin, uti nobis relatum. Solerius tamen vocat iisdem Greu dicit: Delphinatibus Grenon & Eygrenon: Montbelgar- densibus atque Burgundis, du Pin, fol. Vasconi- bus, Agrol, Hup. Azob, Lusit. Azimmo, uti dictum antè. Angl. Holly.

Sed sunt qui geminas species facere voluerunt: An eius ut Gesnerus: qui in lib. d. hortis, postquam eam, quæ folio est spinoso dixit, addit: Est & alia species laui folio. Bisilex in subudio D. Iohannis. Et Solerius apertè dicit: Agrofoli duo genera: vnum Non spinosa habet aculeis armata: aliud non aculeata. Non spinosa.

Hos sequutus C. Bauh. in aucto suo Matth. etiam nouam adiecit conem, cui titulum fecit: Aquifoli- li varietas, cui ait, folium non fimbriatum, extre- mitatem lenem. Sed reuera neque distincta species esse videntur, neque propriè dicta varietas. Non distincta species, quia ut dicebamus, vetula arbori accedit tantum, ut talis fiat. Non varietas species: quia hanc varietatem obseruauimus, non in tota arbore, sed in ramis quibusdam. Sæpè oc- current eiusmodi folia non spinosa, etiam in spi- nosissima Aquifolia, qui obseruare vult. Audiamus quid Cæsalpinus dixerit. Agrofolum, inquit, frutex est, folio aculeato, per ætatem arborefcens. Hederæ similis redditur, folio nequaquam fim- briato, nec pungente: sterculos candicantes gi- gnit: baccas eam modica, subflaua & subdulci: officula intus tria aut quatuor, oblonga, striata & depressa. Hæc fortè Rigens erit Hederæ apud Plin. Quæ descriptio Cæsalpinij & nostram supra- positam confirmat, & demonstrat, quantum fi- dendum Matth. descriptionibus, ostenditque fal- sitatem eius & Lacunæ in describendo Agrofolio, ut antea monuimus.

Videtur Plin. quidem lib. 27. c. 8. & aliam arbo- rem pro Aquifolia accepisse, nempe cratægo- non. Sed hic error iam suprà plus satis expo- situs. Caterum Aquifolij & Agrofolia nomine do- nantur diuersæ plantæ: in primis verò & commu- ni omnium consensu ea, de qua hic agimus. A- quifolia Ilex dicitur de coccifera, ut dictum cap. præced. Aquifolij nomen tribuitur etiam Ilici arbori & Phellodry, ut cap. de Illice ostensum. Pro Aquifolio Plin. & Agria, Anguillara Ilicis genus tradit, de quo nos cap. de Phellodry & Aria. A- quifolium & Cratægonem Theophr. quidem idem pu-

Amat & Matth. ap- pones sal- sa.

Cratægon Theophr.

Guiland. not.

Lacuna i. neptia ex- plicata.

Gesn. error.

Non bene dicitur Ilex.

Coccygia. Trag. Le- nie & A- mat. not. Solerius er- ror. Curtius tacet.

Harchus not.

Oxmyrsi- ne Ruscum. filia. Oxy- cantius.

Matth. cauillatur. Locus.

Nabach.

Synonyma linguarum. Agrofolum.

Aquifolia. Varro, dicit. Erymon.

An eius ut Gesnerus.

Non spinosa habet aculeis armata.

Non spinosa. Ilex.

Descriptio Cæsalpinij.

Sterculos candicantes.

Officula intus tria aut quatuor.

Matth. gunt.

Acqui-

Agrofolia.

Ilex n. coccifera.

A- quifolia. Phellodry.

A- quifolia. Cratægonem.

putant, de quo sub Sorbo torminali. Phyllicam Theophr. ut ante dictum, malè Gaza interpretatus est Aquifolium. Sytheftrem Laurum Tragus Ruell. teste, Tinum dici notat, & nonnullis Aquifoliam. Ex historia Loti arboris satis apparet Agrofili nomen ei attribui. Harchius in suo Enchiridio scripsit, Bruscum siue ruscum quibusdam dici Agrofolum. Apuleius in epètrè Bryonia tribuit nomen Agrofili. Agrofilon siue Pasticina erratici Toxi dicitur de Pasticina sylu. Græcorum siue Staphylino sylu.

Gaudet hæc arbor locis incultis, vmbrosis, ac syluosis, delectis: quapropter eà prætaque syluæ tam Gallia quam Germania, scærent. Hercynia. Saltus præpè Saltzburgum: montes Burgundici, vbi sæpè obseruauimus pulcherrimas, quarum sola suprema erant Laurinis simillima, sine spinis. Iuxta fontes acidos: in montibus Sabaudicis: in montibus agri Basilienfis & totius Helueticis. Sed vix vltimè abundantius, quàm in fruticea sylua præpè thermas plumarias, vulgò Plumbares dictas, Lotharingæ, quâ ab his Vrsuliu tenditur & vicinis locis: vbi plurimè arboreæ cæntes conspiciuntur, & foliorum varietate prædicta. Montipeli: Patavii: Bononiæ: Tubingæ. In Anglia fræquentissima. In calidioribus regionibus minus aliè fruticat, nisi colatur: sic etiam ægrè. Schvvenck. notat Aquifolium Plinii in Silesia, sed tantùm in vindario. D. Schelzli M.d. Vratili. se vidisse. Antuerprieses monachi ordinis Franciscani, hortum suum, quem habent ex cultissimum sepiunt, teste Amato. Et nos quoque passim culturæ topiarie in horto E.C. Month. aptari curauimus, quam nonnuenustè subit, hortumque petrenni virore suo ornat. Sed non feliciter adolefcit, & virore magis placet, quàm multiplicatæ ramorum fronde. Eadem, vti refert Tragus in quibusdam syluis, nunc ea, quam Sen ydar vocant, præpè arcem Veldentiam, è regione Mosellæ fluminis, à arborefcit, vt reliquis arboribus magnitudine & proceritate æquet. Vbi & in hoc genere videas, quæ humilis statu contentæ: frutices potius, quàm arbores apparent. Hoc genus Aquifolia in saktu. Haganouensi inter cæteras sentes & frutices luxuriat. Habentur & pulchræ arbores in horto Stuckardiano, & topiarie. Vere cepturo germinat: floret iunio, fructum maturat autumno, & subinde per hyemem arbori adhæret. Nam & Februario onustam baccis vidimus. Euenit huic arbori quod Ilici: nam mirè ludit in foliis natura. Videas, quæ nullas omnino spinas, alia quæ vix vnam aut alteram, alia quæ plures: magna tamen ex parte quæ tota in ambitu rigidissimis spinis obuallata, à quibus & auiculas æceri credimus, vt bæcæ diutius arbori adhæreant. Ita Curtius ait: in senectute folia eius vno tantùm vel duobus tribus aculeis per ambitum armari. Carol. Stephanus Arantiorum furculos Agrofolio commodè inferi monet. Si in teneras arbusculas inserantur Rosæ, producent subuindes flores, vt peritissimos Hortulanos expertos ait Camer.

Aquifolii bæcæ, si Dod. creditur, temperamento Calidæ sunt ac siccæ: tenuiorum item partium: & flatu discutiunt. Ad colicos dolores viles sunt, crassos siquidè pituitosos humores per aluū educunt x. aut xii. numero assuptæ, vt ab his accepisse se ait, qui earum experimentū quandoq; fecerunt. De vtu huius arboris, inquit Tragus, nihil compertum habeo. Anicula eius folia vino aut potui iniecta, aduersus laterum dolorem morbum.

que pleunticum pollere tradunt. Experiatur qui *Phurina* volet.

Sagminibus etiam frondes Aquifolia adiciuntur. Vulgus diuturna superstitione seductum ac fascinatum, consecratas eius frondes supra fores, tam ædium quàm stabulorum suspensas à fulminibus ea loca tuta seruare credit. Sata etiam in domo, villæ, veneficia arcere creditur. Item baculum ex ea factum, in quoduis animal emissum, etiam si citrà, defectu emittentis, crediderit ipsum per sese recubitu propius adlabi, tam præcipuam inesse arbori, vt Plin. ait, naturam. Flore eius aquam glaciari Pythagoras tradit. At nos præcipuam inesse superstitionem censemus qui istas nugas credunt.

Radicum decocto, teste Matthioli. souentur vtiliter articuli, qui prius luxati duritiei contraxerunt, nam emollit & resoluunt, tumores discutit, & ossifracta fertur inuadit. Id quod valentiùs præstat radicem ipsam cortex excoctus & illitus. Sunt qui folia valdè laudent contra pleuritidem tussim, in puluerem redacta & pota, nobis tamen non placent. Folia suspenduntur circa funes, è quibus fassæ carnes sub testè pendent: prohibent enim suis aculeis ne mures accedant. Sunt, qui etiam scopas ad verrendas domos è foliosis virgis parant. Bæcæ auiculis in alimentum cedunt. Ramis, quod perpetuò vireat hæc arbor, hyeme ornatur templorum fores & aræ, quod inde in suas eges deportant rustici. putantes his ceramisi fulgura inhiere, & fascino aduersari, gentilitates superstitionem sectantes, à Plinio edoctæ. Radicis decocti fotu emolliuntur & relaxantur egregiè dura vniuersi corporis tubercula. Lignum ex Aquifolia contractum ac distillum, Te da modo vritur, autore Hermol. & à Græcis in hoc vtu Garbion vocari solet. Hoc & è Quercu fit, & alio nomine Panos & Phanos appellatur vulgo quoque, quemad. è Vitigenco libro factæ lampades, Lophiæ dicuntur, & ex Arundinibus, Elanæ.

Fit & Viscum ex Aquifolia, potissimum apud Gallos notante Ruell. hoc modo. Cortices detrahunt, & facta humi serbe viginosis maxime obruunt, frondibus arborum inuoluentes, & inibi putrescere patiuntur, quod ferè duodenis diebus fieri solet. Tum marcidis eruant, & tanisper pilatundunt, dum in Viscum lentescant. Demum in profluente, vt obhærentes corticum reliquæ sordelæque fluitent, proluunt, & adiecto olei nucum momèto ficitilibus recondit ad aucupia. Nam ligadis auium pennis præstat. Matth. ex radicis cortice fieri ait. Amatus ex radice simpliciter. Sed hoc viscum, inquit Dod. non minùs nocium est, quàm ex arboreo Viscio præparatum: tenacissimum siquidem est: interanea omnia conglutinat: excrementum exitus contrahit ac claudit, atque hoc modo perniciem homini adfert, non qualitate aliqua, sed glutinosa sua substantia.

FAGVS LATINORVM : OXYA GRÆCORYM.

GAP. IV.

Fagus Latinorum arbor magna est, patula, Descriptionis diffusa, caudice crasso & procero: mat. *Agave*

Draco Ac-
sculap.
Folia.Dentiscal-
pia.

Oxya Gnde.

Pluvia per-
nitiosa
Milaui.Pilula
Vermiculi.

Ink.

Tragus
not &
Skuen.

Flores.

Calices
echinati.
Sapor.

Nuclei.

nè notatu digni in Fago oculi, seu longæ & squammate illæ gemmæ, quibus facili vel media hyeme, omni nudata fronde, facili à cæteris arboribus omnibus distingui potest. Ex vnciam circiter plūs minus longæ, angustæ, exacutæ, & pungentes, vt & denticalpiorum vicem viatoribus haud inconcinne præbere possint, inuolutæ tunicis rufis ac lucidis, continentes foliorum primordia, quibus emergentibus intumescunt gemmæ, & tunica illæ fathiscentes decidunt. Fortè ab his oculis Oxya dicta Theophr. quasi acuta: nisi quis malit à fructu echinato, qui acidus, vt sit quasi acetosa. Folia ad Populnea, vt plerique volunt potius ad Ulmea, quodammodo accedunt, minusque rotunda illis, his figura penè similia, firmiora, laui, & nonnihil lucida, integra (exceptis quibusdam foliis in quibus aliquæ serraturæ, seu eminentiæ longæ ab inuicè distantes apparet) & lanugine interdum, præsertim in ambitu obli- & sapore acido, præsertim nouella: quæ colore ab ortu ex luteo viridia sunt, notante Tragomox saturate viriditatis, quorum averse partes, si pluvia, Solis æstu continuò adurente (Germani den Nistaw vocant: perniciosum sanè pluvie genus, quippe quòd omnia, quæ attigerit, corrum- pat,) infestata fuerint, è guttulis illius pluvie rubicantes ac concavæ Pilulæ subnascuntur, in quibus vermiculi procreantur. Ea excrementa sunt, quæ singulis penè annis observare liceat in foliis vertucarum modo extuberantia, & in acumen definita, caua, quæ in icone nostra sic satis bene exprimuntur, quorum & Plin. in descriptione Fagi meminit. Quo tempore folia erumpunt, apparent Iuli ex longis pediculis pendentes, rotundi, ex multis apicibus luteis constantes, qui facili excedunt: nec tamen ii flores sunt propriè, quamvis ita nominent diligentes Botanici Tragus & Schuueckf. flores enim manifestè distinguuntur ab istis Iulis: sunt enim villi vel capreoli aut fila quadam multa simul, cum apiculis quibusdam pallidis ac flanicantibus, inter quæ rudimenta echinata futuri fructus apparent. Sequuntur calyces echinati, angulosi, hispidi, sed non rigidis spinis, interna parte lanuginosi, carnosius fatis & succulenti, gustu acidi, qui appetui quatuor æquis portionibus diuiduntur: in quibus nucleis triangulares, laui & spadiceo cortice, qualis ferè in Castaneis, intra quem præter tenuem cuticulam, medulla alba, subdulcis, pinguis cum exigua quadam adfusione, esui tamen grata. Hic fructus v-

rie firma, alba, maculata, cortice laui, subcinereo, mediocriter crasso. Semio confecta Tragocautatur, sicut & Quercus nonnullæ, ita vt si aliud domicilium non suppetat, commodè in eiusmodi cauetis habitare queas. Memoriet quoque proditum est, Esculapium in caua Fago (si hæc intelligenda) Draconem nutritisse.

Ante omnia finè notatu digni in Fago oculi, seu longæ & squammate illæ gemmæ, quibus facili vel media hyeme, omni nudata fronde, facili à cæteris arboribus omnibus distingui potest. Ex vnciam circiter plūs minus longæ, angustæ, exacutæ, & pungentes, vt & denticalpiorum vicem viatoribus haud inconcinne præbere possint, inuolutæ tunicis rufis ac lucidis, continentes foliorum primordia, quibus emergentibus intumescunt gemmæ, & tunica illæ fathiscentes decidunt. Fortè ab his oculis Oxya dicta Theophr. quasi acuta: nisi quis malit à fructu echinato, qui acidus, vt sit quasi acetosa. Folia ad Populnea, vt plerique volunt potius ad Ulmea, quodammodo accedunt, minusque rotunda illis, his figura penè similia, firmiora, laui, & nonnihil lucida, integra (exceptis quibusdam foliis in quibus aliquæ serraturæ, seu eminentiæ longæ ab inuicè distantes apparet) & lanugine interdum, præsertim in ambitu obli- & sapore acido, præsertim nouella: quæ colore ab ortu ex luteo viridia sunt, notante Tragomox saturate viriditatis, quorum averse partes, si pluvia, Solis æstu continuò adurente (Germani den Nistaw vocant: perniciosum sanè pluvie genus, quippe quòd omnia, quæ attigerit, corrum- pat,) infestata fuerint, è guttulis illius pluvie rubicantes ac concavæ Pilulæ subnascuntur, in quibus vermiculi procreantur. Ea excrementa sunt, quæ singulis penè annis observare liceat in foliis vertucarum modo extuberantia, & in acumen definita, caua, quæ in icone nostra sic satis bene exprimuntur, quorum & Plin. in descriptione Fagi meminit. Quo tempore folia erumpunt, apparent Iuli ex longis pediculis pendentes, rotundi, ex multis apicibus luteis constantes, qui facili excedunt: nec tamen ii flores sunt propriè, quamvis ita nominent diligentes Botanici Tragus & Schuueckf. flores enim manifestè distinguuntur ab istis Iulis: sunt enim villi vel capreoli aut fila quadam multa simul, cum apiculis quibusdam pallidis ac flanicantibus, inter quæ rudimenta echinata futuri fructus apparent. Sequuntur calyces echinati, angulosi, hispidi, sed non rigidis spinis, interna parte lanuginosi, carnosius fatis & succulenti, gustu acidi, qui appetui quatuor æquis portionibus diuiduntur: in quibus nucleis triangulares, laui & spadiceo cortice, qualis ferè in Castaneis, intra quem præter tenuem cuticulam, medulla alba, subdulcis, pinguis cum exigua quadam adfusione, esui tamen grata. Hic fructus v-

bi maturerit ex calyce echinato sua sponte decedit: qui si porcorum & murium gulam effugerit, vere appetente germinans è terra erumpit, binis per exortum latis & pingubus foliis, quæ subinde plura alia consequuntur, donec in arborem tandem adoleseat: id quod & Tragus observavit, & facili omnes, qui volunt, observare possunt. Radices nec multas nec altas agit, pro arboris proportionem, sed summa terre obherentes.

Hæc Oxya est apud Theophr. Scissimam vertit Gaze passim: quam vocem, ubi inuenerit ne Oedipus quidem dicat. Oxya, inquit Theophr. non habet differentias, sed simplex genere est, [mox tamen differentias agnoscit, vt patet] erecta, laui, enodis: tam crassitudine, quam proceritate Abietis ferè æqualis, ac in cæteris quoque similis. Lignum verò coloratum, robustum ac nervosum: cortex laui: folium crassum, integrum & indiuisum [apud enim legimus cum Const. pro Oxya, vt in vniq. habetur: quamvis Gaze bifidum, & Dod. dissilectum vertat, Cæsalp. difficile ad findendum.] longius quam Pyro, minime aculeatum, Hic in compositione vini habet æqualis, negatque & absentiam rei indicat, vt in Oxya, & alius multis, vt doctiss. Const. observavit: quamvis Gaze & cum plerique secuti extremo aculeatum conuerterint. Radices nec multas habet nec profundas. Fructus laui, glandosus, in echino, [non tamen spinosus, sed laui, ac muti, nec vt Castanea spinis armato, similis tamen illi dulcedine atque succo. Nascitur etiam in montibus, materie candida, & ad multa vili. Etenim ad carpenta, lectos, mensarum, sellarumque artificium, & ad nautica. Campestris nigra, & ad prædicta minus utilis. Fructum tamen similem ferunt. Idem mox: Oxya, tam laui, seu vt Gaze vertit, corpore, [non tamen] quam cortice similem facit. Dixerat autem prius: Macedoniæ incolæ non florere existimant Oxya, apud: Gaze vertit, Scissimam agrestem. Fortè legendum Oxya. Nam alibi ea vox Oxya, quod equidem sciamus, non occurrit. Cæterum non hic proferimus loca Phagi seu Phagi ex Theophr. quia scimus diuersam esse à Fago Latinorum & Plinii. licet Ruell. & alii inceptè confuderint.

Plin. autem de Fago sic scribit: Glandes distant fructu, sexu, sapore. Namque alia Fageæ glandi figura, alia Quernæ, & alia Illignæ: atque inter se quoque generum singulorum differentia. Præterea sunt aliquæ sylvestres, alia placidiores, quas culta obtinent. Iam etiam in montosis planisque distant: sicut & sexu mares & feminae. Item sapore: Dulcissima omnium Fagi, vt quæ obfessos etiam homines duraile in oppido Chio, tradat Cornelius Alexander [si modò nostra Lat. intellig.] Genera distinguere non datur nomini- bus, quæ sunt alia alibi. Fagi glans nucleis [Castaneæ Theophr. quem Oxya vocari diximus] similis, triangula cute includitur. Folium tenue [crassum Theophr.] ac leuissimum, Populo simile, celerrimè flauescens: & media parte plerumque gignens supernè parvulam baccam viridem, cacumine aculeatam. Glandem quæ propriè intelligitur non tribuit Fago Plinius. Nam & alibi postquam glandiferas alias genericas voces dixisset, Fagum veluti distinctam nominat. Poëtæ tamen, quibus omnia permixta glandiferam dicunt. Imò ipse Plinius Fageam glandem, & Fagi glandem dixit. Ex Plinii itaque verbis adductus, & suis locis adducendis, satis clarum, eius Fagum eandem cum ea, quam hic descripsimus. Miramur fan-

Primi ex-
ortu foli-
um.

Radix.

Oxya The-
ophr. Scis-
sima.
Gaze vertit.Theophr.
cor. &
laui.Differen-
tiam
Campe-
stris.Aliud pi-
gu Gra-
rum.
Aliud pi-
gu Lat.
Ruell. op-
por.Cibus
sesternum

nè eum discrimen non statuisse inter Fagum Latinorum & Phagum Græcorum, nec demonstrasse Fagum eandem esse cum Oxya Theophr. præsertim cum ex eius descriptione quædam excerptisse videatur. Nec scimus quo nomine donet Theophrasti, nisi ei sit Eûclusus.

Fagus olim Troiæ magno in honore habita fuit. Et Latini Fagum suam perinde atque Græci suam Ioui consecrarunt, auctore Gorgopio. Vnde Iupiter Fagutalis à luco Fageo dictus. Virgil. eam passim celebrat: Eclog. 2.

--- Duo tibi pocula ponam

Fagina, cælatum diuinum opus Alcimedontis.

Eidem patula dicitur, alta, frondosa, ardua, rotans, rudis, teres. &c. Per tegmen autem patulæ Fagi nihil aliud intelligit, quam Augusti patrociniû. Lusi idem Virgil. Grammaticos, dum, Fagineus axis dixit: quod illud Homeri φάγος & ζών interpretari voluisse videretur, eo quod sciret ex Oxya etiam axes fieri. Celebrata & olim hæstæ egregiæ ex ea fieri solitæ. Ideo fortè Theophrast. dixit æqualem ferre Abieti & ad similem quoque usum comparari. ἔχρη δὲ γούρα dici ab Homero prodit Porphyrius. Locum quærant otiosi.

Xanthus Lydus & Menecrates Elaita auctores sunt Fagum arborem apud Lydos Mylon dici, & Olympum montem Fagorum sylvis abundare: Vnde Mysi populi, vt Strabo inquit & Eustathius.

Hallucinantur qui Oxyam Græcorum, ornum existimant, vt Pandectarius. Vetus interpres, vt notat Gorgopius, ipso Oxya reddidit Fagosissimam: nescimus vnde mutatus sit scissimæ adiectionem, nec ille se scire fateatur. Tantò magis miramur Hermolaum, Ruellum & alios, alioquo doctissimos viros, etiamque bonos Launos tam implicita fide falsos, nostris, [id est, Latinis] scissimam appellari: Immo & Scalignerum emunctissimæ maris Philologum, ea voce usum, quâ nullus vnquam probatus auctor, quod quidem sciamus, usus sit. Non consuetam suam diligentiam adhibuit Tragus in Fago, cum ait: Latine Fagus, Græcè Phëgos: aliud genus vocatur Scissima, Oxya, quod non prouenit apud nos: docti vocant etiam Mylon. Hic triplex error. Fagus Latinorum non est Phëgos Græcorum vt ille putat, sed Oxya: quod non aliud distinctum genus à Phago. Et nascitur apud nos Oxya.

Nec placet à Const. in suo Lexico φάγος Theophrast. nuscere cum Fago Plinii, quam tamen ipsemet alibi distinctam agnoscit. Fallitur igitur cum ait: φάγος φήγος, Fagea glans Plinio, & φήγος Theophrast. lib. 3. cap. 9. Haud enim Fagea Glans est φήγος Theophr. vt ille citat. Immo ne φήγος quidem impliciter. Quem eundem errorem committunt Ruell. Castor. Dur. Lacun. Curtius. Cornar. Ruff. Dod. Matthiol. Anguil. du Choul. Had. Iua. & postremus ille historiarum Germanicæ, Tabernamontani titulo editæ, Compilator. Adde his omnibus Lonicerum, qui nec ipse Phagum Græcorum & Latinorum distinguere nouit, ita namque scribit: Theophrasti duo genera, marem & feminam, alii diuidunt in alham & nigram. Fagus nigra prouenit in agris, nec ita frequens: cortex eius cæsius & hirsutus (Bæricht) In medio folii solet prouenire bacca viridis acuta: fructus dulcis est, & triangularis: Ohlectantur agrorum planicie. Fagum nigram, vocant aliqui scissimam, quia lignum eius facile in assulas finditur, Græci vocant Oxyam. Hæc Lonic, qui

non animaduertit Phëgon Græcorum diuersam à Latinorum Fago, in qua nobis nondum cognita differentia à nigredine & albedine, ignota etiâ nobis corticis hirsuties: nec nota Fagus, quæ oblectetur planitie agrorum. Ita vides paucos in re herbaria, quid scriberent, aut posteritatem docerent, securos suæ famæ, animaduertisse. Mirandum, hercle, in re tam clara, tam manifesta, addamus etiam tam facili, quam vel sola collatio descriptionum Theophrasti & Plinii adductarum luce meridiana clariorem faciat: quam etiam clarâ fecerunt, Cordus, Pena, Lob. (qui tamen alibi eundem errorem committit, vt dicitur postea) Gorgopius, Girardus Anglus, Cæsalp. & Dalechamp.

Videtur tamen doctissimus Hermolaus aliquid subolsisse, cum ita scribit: Fagus ea, vt quidam scripserunt, quæ ingenuissimas secatur laminas, glandifera non est: Ideoque duo genera siue nomina Fagi sunt: glandiferentis, materie scabra, quam Græci φήγος appellant, vt fructum quoque Hippocrates: & alterius, quam Græci Oxyam. Sed fallitur in eo quod Fagum, vt dictum, ab hac Oxya distinguit. φήγος, verò, vt dicebamus nobis videtur Eûclusus. Et Ruell. ait: Fagus Græcis Phëgos, glandiferis arboribus annumeratur: tamen fructus nihil simile glandi habet. Cætera transcribit ex Hermol. eo non citato, & satis indistinctè. At Phëgi fructus similis est glandi: immo ipsemet glans est: quanquam interim etiam nolimus dicere, Fagi fructum planè nihil simile habere cum Glande: nec glandiferis arboribus simpliciter annumerari: nam à Plinio veluti excludi iam ante dictum. Ne quisquam igitur post hæc arbitretur φήγος Græcorum & Fagum Latinorum eandem esse arborem.

Dod. quoque in post. suis scriptis aliquid subolsit, quando inquit: Ad Fagi genus à nonnullis refertur quæ φήγος Theophrast. dicitur. Sed fallitur tamen idem Dod. quando addit: Plinium & huius arboris meminisse, sed sub ostrya nomine: si modo non per ostrya legendum sit Oxya. lib. 3. cap. 11. Nec sub Ostryæ, sed Fagi nomine aperitissimè descripsit Plin. Et si Dod. scilicet caput Theophrast. vbi Oxyam describit perlegisset ac considerasset, deprehendisset, hanc & Ostryam siue Ostryam etiam Plinio dictam, ab eodem, ipsomet capite, satis clarè describi: interposita tantum historia Taxi.] nec suspicio eum incesisset, Plinii Ostryam mutandam in Oxyam, quam arbores reuera sint distinctæ. Tantò magis hallucinatur Girardus Anglus, qui Oxyam Theophrast. putauit esse Ostryam Plinii, quem suam opinionem forpsisse ex Dodoni suspicamus. Itaque nullius momenti illa correctio Dodonæ apud Plinium, quæ in Ostryæ descriptione, pro semine hordeo simili, putat legendum, semine Castaneæ simili. Nos Ostryam Plin. eandem cum Ostry Theophrast. censemus, de qua lib. seq. sub Fago sepium, diuersa ab Oxya Theophrast.

Nescit quid velit Io. Ferus, dum in Genesin cap. 1. Fagum nullum fructum ferre ait, sed semen. quæ hæc subtilitas? Siue Fagum hanc nostram intelligat, siue Fagum sepium, siue etiam multorum imitatione φάγος Græcorum, & fructum ferre & semen, si rectè nouerit, intelliget. Quid discriminis facit inter fructum & semen nescimus: nisi fortè maiores fructus, fructus: minores, semina cum vulgo dicere velit. At ne nesciat ille, & semè fructus est, quamuis non totus vel totum fructus, semen sit. Hæc ad Phycam pertinent, cuius nos non partem tantum, sed totam profitemur. Su-

Glandifera non est: Ideoque duo genera siue nomina Fagi sunt: glandiferentis, materie scabra, quam Græci φήγος appellant, vt fructum quoque Hippocrates: & alterius, quam Græci Oxyam.

Phëgos

Hif.

Ruell. ait: Fagus Græcis Phëgos, glandiferis arboribus annumeratur: tamen fructus nihil simile glandi habet.

Dod. lapsus

Girardus error.

Dod. temeritas. Ostry. Plin. & Theophrast. eadem.

Io. Ferus. castig.

spicamus ei fortè visam aut cognitam Fagum sepium, quæ parua fert femina, loco fructus, ideoque in ea suam utilitatem exercere voluisse.

Lob. saxat.

Quamvis autem Lob. in Adu. Fagum agnouerit esse *Quercus* Theophrast. tamen in suis observationibus hallucinatur. cum scribit, Fagum Dioscor. *Quercus* generi assignare, & consimile munus obire: nam in omnibus operibus ferè à Quercu differt Fagus Latinorum: igitur per *Quercus* Dioscor. hanc non intelligit, ut Lob. sui immemor tradidit.

Fagus speciosus Quercus Paulsan.

Du Choul repch.

Du Choul annotat: Paulsaniam in Atcadum sylvis, diuersas esse *Quercus* prodidisse, quarum alias *Quercus* *Paulsan* alias Fagos appellat. Non est nobis ad manus Paulsanie Codex, hæc commentantibus: fortè *Quercus* habet. Idem du Choul Fagum, glandiferam arborem agnoscit, sed glande intus trigula. Et tamen paulo post, partem sui mem. r. subdit: De oxya, quam Scissina n. dicunt, non possum confirmare an glandiferarum in numero rectè possit collocari: fructus in cilyce molli, castaneæ similis dulcedine atque succo. Sed hanc eius habitationem variatione neque peperit error ille communis, quod nesciuerit Fagum Latinorum esse *Oxyam* sine Scissina n., differentem à Phego Græcorum: quod toties inculcare pigeret, ni errorum varietas id fieri postularet.

Matth. Hist. Lugd. lapid.

Matth. in prioribus com. vitiosam figuram habet. potius Fagum in seipsum exprimentem. In posterioribus meliorem, ubi tamen nullam *Oxyam* mentionem facit. Hist. Lugd. morte suo duas icones ponit: priorem cum serrato folio, quæ falsæ ad falsam Matth. iconem facta: alteram ex Dodon. bonam.

Synonyma ling.

Dicitur itaque *Quercus* & *Quercus* Græcis, etiâ quæ *Quercus* Theophrast. nisi mendosus sit codex, & *Quercus* Helychio. Goropius passim *Oxyam* vocat, qui sciuit tamen *Oxyam* Theophr. dici, quem tones citat. Et quid prodest Græcum amplius retinuisse nomen in schola Latina, si Latinum suppetat. Idem Battarium à Bassaro Baccho nuncupatam fuisse credit. Quid vocis sit *Battarium* nescimus. Eid. m. in Hieroglyph. Boek arbor, Græcis *Ovea*, Lat. n. Fagus. Fructus *Ovea* *Quercus* [non *Quercus*, ut C. in st.] *Quercus* Theophr. Possis & dicere *Quercus* *Quercus*. Noces Fagi. Lydi Myson vocant arborem Bellon.

Battarium Boek.

Myson. Oxya. Oxya. Chinac.

annat etiam nunc hodie in monte Athos vocari, *Oxya*, & in Macedonia, *Oxyas*. Arab. *Chinas*, aut *Chinas*, Germ. *Buchbaum*, *Buche*. Fructum *Buchnüsslin* / *Bucheychel* / & *Buchäckerle*. Gal. *Fan*, *Fenteau*, *Fuyant*, *Hesire*: fructum, *Fayne*. Mortibergardi vocant arborem, *des Ate*, & *des Fa*. Belg. *Bueckenboom* / *Boeckboom*: Fr. *Buecken noort*. Fens. Angl. *The Beech* & *Beech tree*. It. *I. Fagi*, & *Fagia*, & *Faggi*. Matth. in post. com. Ital. sit, fructum in Hetruria dici *Fagginola*. Hisp. Castil. *Haya*. Catal. *Fax*. Portug. *Faia*. Hung. *hútsa*. Frustra Curtius duo eius genera nobis conatur obtundere, non animaduertens *Quercus* quæ malè *Quercus* vocat, eandem esse cum Fago eius priore seu Latino-rum, à Phego distinctam.

Curtius ver.

Locus.

Lucus Fagatalis.

Plin. illust. Lucus Fagatalis.

Oxyam Theophr. tam planis quàm Montibus provenire ait, quamquam differentiam quandam inter utramque faciat, ut dictum. In *Equil*is olim, ut prodidit Varro lib. 4. de ling. Lat. fuit lucus Fagatalis, & Virarum Quercetularum facellum: & lucus *Mestis*. Viras Festus dictas vult Nymphas, quæ præsidet Querceto virenti, *Quercus* *Quercus*, notante Dal. Ex eo loco Plin. Sylvarum distinguebantur [Scandula] infignibus, Fagatali Ioui [Fagatalis Iouis Dal.] etiam nunc, ubi lucus Fageus fuit, porta Quercetula-

na. vet.] colla in quæ vimina petebantur, totæque lucis, quibusdam & geminis. Dixerat autem & panis antè Scandulas è Fago apertissimas. Hæc obiter. Iul. Cat. lib. 5. de Bell. Gall. tradit in Britannia materiam cuiusvis generis esse, ut in Gallia, præter Fagum & Abietem. An idem hodie verum, videriat incolæ. Per totam Germaniam familiaris est: amat & montosa sed humentia, & plana. Nam & Plin. teste, descendit in plana. In monte Athos abundat, & in Macedonia in montibus: Bellon. In Carinthia Stiria & Carniola sylvis Matth. Nistra cura passim in sepibus totius inserta in horto Mant. Vbi & in horto D. Vitii vexilliferi. E.C. perelegans & amplum vmbra-culum olim mandato Illustr. D. Georgii Paris Illustr. Principis Frid. Datus V. Vitt. & plantatum, quod nec S. Iulius r. idos circa meridie n., nec pluvias, ac vix guttulas aliquas imbrium admittebat.

Floret & frondem protrudit communiter Martio. Fru. It. is Septe ubi cum castanea maturatur. Arbor infertilis omnium ferè alternat, inquit Plin. sed maxime Fagi. Excrementa verrucosum foliis observamus Iulio: Mito & Iulo proveniunt iul. Porci fructu signantur Novembri.

Constanter, inquit Goropius, Soni factus incolæ allinant, Fagi cæsa, subnasca ex eodem trunco Betulam, se tamen ut credat, vix adduci possit. Et meritò non credendum. Sed potius, si quando Fago Betula succrescit existimandum Betula semen ob tenuitatem à ventis facile transferri. Ergo nactum solum & terram commodam facile apprehendit. Talis solet esse, ubi Fagi proveniunt, quarum trunci & radices, excisa arbore, facile put. eleunt, ac terræ lenem efficiunt, quam facile subeat Betula semen, & germinet. Betula namque terra pingui & crassa aut saxosa semine non bene proveniat: levi facillime.

Fagine glans, tradente Trago, non nihil calide obtinet qualitas, poris munitis & turdis hybernino ceno gratissima. Rarus in medicina usus est. Fagi folia, auctor Plin. manducantur in gingivæ trun laboribus quæ vitis. Calculi [Oculi M. Galls. Guil.] gland. Fagine cibus illiunt item cum melle A. specus. Folia recentia tusa & imposita, calidis tumoribus profunt, eosque discutiant. Aquæ quæ in caulis Fagis & annosis Quercibus quandoque reperiuntur, singulari remedio ad omnis generis scabiem & impetigines Lichenæque fiunt, quod seipsum in pecoribus & hominibus expertum sevit idem Tragus. Vipera, teste Ruell. Fagine ramuli iacti vel oblati cohibetur. Hæc verò ante Ruell. à Plutarcho quoque prodita. Sed vehementer dubitamus an hæc sit nostræ Fago. Cohiberi possit vel alterius alicuius arboris ramulo, ne videlicet ulterius proreperet. Verùm non ita intelligit Plutarchus. Experiunt possunt Pharmacopœi Patavini, qui Veneto tempore ad montes Euganeos proficiscuntur, viperas venatum prothenacæ. Quidam dicunt, inquit Tragus, Fagine glandes vitas & mixtas cum axungia porcina applicatas calide lumbis, conferre calculosis, quod & Matthiol. confirmat. Glies Fagine glande maxime delectantur ac pinguescunt. Quamohrem eam eius aduenit maturitas, teste Matth. innumeri capiuntur Glies in Carniola, Stiria & Carinthia sylvis: quippe iis in locis incolæ minè v. deas, qui saccos Glibus plenos ferant, vna tantum nocte captos. Delectantur Fagi fructu etiam mures: siquidem è longinquis regionibus natura duci gregatim sylvas ingrediuntur. Item & Sciurus gratissimus est ci-

Sonora error de Metaph. phos & ad Betula.

vires & ius.

Tumor calid.

Aqua ad Scabiem.

Impetigines.

Lichenæ.

Contra per am.

G'vires & ius.

Atvires & ius.

S. ius.

bus,

bus, ac etiam turdis, merulis, aliisque compluribus volatilibus. Glans Fagea suam hilarem facit, carnem coquibilem, ac leuem & vtilem stomacho. Et sanè in Germaniæ multis locis, præsertim in Saxonia fues is faginari nobis relatum. Fagi folia cistata, laborum gingivarumque vitis mirificè opitulanti: tusa item torpentia membra corroborare Matth. asserit. Dod. eadem folia refrigerant, vitiliterq; applicantur pustulis & ulceribus. Nudus non nihil humidus & calidus, cuius licet non multus usus sit in hominibus, dulcis tamen est & esu gratus, vilis ferè ad omnia, ad quæ Pinei nuclei: videntur vult. At nobis sanè observatum, Fagineam glandem, potissimum virentem & nondum exiccitam, si paulò copiosius comedatur, Loliis instat, caput turbare, ac ipsos etiam sues afficiunt, eius esu turbulentos reddi, & tandem obdormiscere: id quod etiam Schvvencksi testatur: qui ait, caput tentare, & inebriare eos, qui nimium comederint. Fertur pinguedo suam eiusmodi Fagineis glandibus faginatorem mollior, quæque dum coquitur, magis liquecat. Noli in istaque has nobilissimas ac innocuas Pineis nucleis ferè pares d. cere cum Dod. qui & ipse in post. suis scriptis merito omisit illa verba: sed addit: Feruntur renum ex calculo dolores, si edantur, mitigare, & ad Calculorum ac arenularum faciliorem exitum prodesse. Delectantur iidem Columbae. Est & esca vrsis quaesita, inquit Lob. & paupercula plebi, regionibus calidis & frigidis: sed quas Calidas intelligat, notare debuit. Oleo ex ea expresso paupercula plebs tempore quadragesimali loco butyri vititur, teste Schvvek. Sed præcipua nobilitas, vilitasque merito quoque habetur illa quæ Poetarum maximus Virgil. celebrat: Eclog. 5.

-----In virenti nuper qua Cortice Fagi

Carmina descripsi: & modò Glans alternat notavi.

Et Plinius lib. 16 cap. 9. Scribit in recenti cortice ad duces explorator, incidens literas à succo. [incisas literas tegere succo D il] [Literis ob succi madorem non conspicuis, & cum siccatu fuerit cortex apparentibus.] Nec non in quodam usu sacrorum religiosus est Fagi cortex. Sed non durat arbor ipsa. [subaudi, cortice spoliata.] P. Crescentius scribit Cinerem Fagi posse assumi ad conficienda vitra.

Theophrast. humidissimam oxyam dicit: lectulosque ex ea cedentes & obsequiosos confici: eadem minoribus navibus commodat: atque in totum ex hac testudinem *(Xylusua)* lignum carinis affigi solitum, ne dum subducuntur, lacerentur vel offendantur condi solitam. Præstare item ad plaustrorum vehiculorumque vilem fabricam. Denique hanc in aqua permanere incorruptam posse, madefactamque reddi meliorem. Cortex Fagi, inquit Plin. Tilix, Abieti, piceæ, in magno usu agrestium. Vasa corbæque ac patentiora quadam messibus conuehendis vindemiisque faciunt, atque pretexta turgitiorum.

Facilis scin opere Fagus, quantum fragilis & tenera. Eadem & scitilibus laminis in tennia flexilis, capsisque ac scriniis sola utilis. Fagis pectines transuerfi in pulpa. Apud antiquos & inde vasis honos. Pocula Fagina Alcimedontis, exalato opere facta supra dicta ex Virg. Miramur sanè oxyan Theophrast. & Fagum Plin. olim in tam nobiles usus vocatam, maxime eius materiem, quam scimus facile putrescere, nisi sit perpetuò cistata aut in aqua sepe merfa, quod sæpè nobis observatum in lignis ad vrendum scitis. Si enim sub dio mancant non testa & ma-

descant, facile corrumpuntur, & ad ignem inutilia redduntur: alioqui inter nobis nota ligna ad focum & carbones vtilissima & præ aliis expetita. Tam si ad formam spectemus, quæ quæso in hoc ligno elegantia, inter tot alia, & tam nobilissima ligna, vt ad calata opera sit adhibitum? Non facile dixerimus aliam oxyam Theophrastum, aliam Fagum Plinium à nostra Fago intellexisse: hoc enim vetat vtriusque descriptio tam eximie & aperte huic nostræ quadans. Sed multum potuit Veterum superstitio in rem aliquam, alioqui per se nec valdè pulchram.

Scandulis Faginis quas Plin. post Roboreas altissimas dicit, hodiè longè præferuntur Aperticæ. Immo inutiles habentur Faginæ, ob modò dictam causam. Nos concedimus Plinio capsis ac scriniis solam Fagum vtilem. Multa alia hodiè præferuntur. Et ipsemet Plin. fragilem & teneram facit. Quamquam ad crassiora firmioraque opera nobis satis firma videatur, vt ad plaustra, & similia. Multa quoque vtenilia ex ligno Fagi confici solent, & pleraque instrumenta agriculturæ. Annotat Tragus, Fagum in aquis durare incorruptam, madefactamque firmiorem reddi, adificiis aquaticis accommodatissimam. Theophrast. idem dixerat prius.

Sed non postremus usus eius, quòd in tenuissimas laminas flexiles dissect, censium vaginis firmandis interseritur, ad id cultuariis hodiè sola vtitata.

Ineundum saltem auditu est, quòd Io. Colemus tradit, quomodo scilicet in Festo omnium Sanctorum experiri liceat qualis hyems ventura sit: Illo ipso die inquit, in syluam abito] vt resiccas num hyems calida aut frigida futura sit] ad Fagum, ex ipsa assulam recidito, & si liquidum fuerit licca: hyemem expectabis calidam affuturam. Sin verò fuerit humida, hyemem sperabis frigidam aduenturam.

CASTANEA.

CAP. V.

Dictum de Descriptio Quercu, Illi- ce, Agrifolia, Fago Latinorum. Venit nunc recensenda Castanea inter glandiferas, licet ipsa glandem non ferat, sed Castaneam. Verum vt Glans includitur cupula seu calyce, sic & Castanea si addas echinatum. Primum omnium exierit virgas Phœniceas Castanea, quæ temporis progressu in magnam altam & crassam arborem excrescunt, Quercuumque annosarum crassitudinem adipiscitur. Cortice vestitur leui, maculoso, subnigro. Est vbi & in cinereum vergat, sed potissimum in ramorum extremis & iunioribus arbutculis. Materies robusta, non sentiens putre-

Cortex.

Materies.

L

Carbones cinem, in igne multum crepitat: cuius carbones statim extinguuntur, proinde fabri ferrarii expetunt. Folia gerit ampla & magna, vncias duas plus minus laci, quatuor aut quinque longa, tenuia, ferre instar incisa, nonnihil rugosa, transuersis multis venis in dorso eminentibus à media insigni costa extensa, fructum præcedunt nucamenta dependentia, insignis longitudinis, luteolis apicibus còstantia. Fert calyces echinatos, pungentes, erinaceis similes, qui intus, villosi ferici instar, tactu molles sunt. In quo continentur binæ aut ternæ nukes, aliàs vnica, ex lata basi in acumen definentes, compressæ, altitudine vnciali, plus minus, interdum & vna parte in ventrem extuberantes, cordis formam quodammodò, vt vulgò pingi solet, æmulantes: cortice extenuis obductæ, non crasso sed veluti corticeo, duro ac lento, ex terius spadiceo ac fæui, excepta basi scabriore & tubcinerea, (qua parte adhæsit) internè incana lanugine molli pubescente, cui subiacet alius tenuior cortex siue membrana rufi, cnsa & stans glandis sese insinuans, fragilis, amicans & adstringens, nucleum siue glandem continens albam, callosam, solidam ac duram satis, qualis glandium ferè Quercus, sed dulcem & gratam palatum, potissimum si costa fuerit. Curechino à natura munus videantur Lacunæ, dicetur in viribus.

Castaneæ plures obseruare species, Vulgata quæ modò descripta: humilis seu racemosa: Equina dicta: & deinde quædam aliæ exoticæ insfrà describendæ. Sed ipsa quinque vulgata suas differentias ac varietates habet, potissimum in fructu, vt à vulgò differuntur: Magni, mediocres & parui. Magnæ castaneæ reuera à med octibus non differant, sed post vindemias quæstus causa, aut gratia muneris, nisi res à minoribus seliguntur. Miores, vulgò Gallorum *Marrons*, *Marrons* Ruell. *Marrons* Curtius vocat: cuius nomen ratio adhuc incomposita nobis est, amoluitur & sponis similitudine comendissime. Hæ lautior castaneæ dicuntur, & pauperum satiant ieiunia, quamuis & promiscuè ad vulgi mensas admittantur. Illas cinibus obrutas prius torrentigni: his & torrent quoque & frequentius in aqua excoquunt ad sitiantum plebeiam aueritatem: vnde *Populares* Plinio dictæ videntur. Tales Lugduni & passim apud Allobroges videas venales adhuc ab elixatione cili das haberi, & à mulierculis per plateas & compita circumferri, clamando patrio idiomate, *Chartagny chodt, cuttchedt*. Adhuc calere, vociferantur. Sed habentur & minime ac veluti feræ, vix vngues digitorum, ac raro pollicis æquant aut superant, quarum vix decem aut duodecim vnam magnam pendeant. Videntur & callo esse solutiores, gustuq; prædictis longè inferiores. An id cultus faciat, vel locus, vel speciei quædam sit varietas, considerandum. Ruell. sanè duo agnouit genera: maiora, & minora, veluti sunt feræ. Nullo autem nominis alio discrimine hodiè separantur, tametsi figura, magnitudine, dotèque haud parum inter se differant. At Cordus tria facit genera: vnum sylvestre: & duo satiarum: minores & maiores. Sed in his ita feræ habet vt dictum. *Murh. furas* & sylvestres tantum in Hetruria agnoscit, & duo genera dicit.

Quinque habebuntur genera, vt legitur apud Plin. Tarentinæ faciles, nec operoso sunt ablatæ planæ figura. Rotundior, quæ Balanitis vocatur, purgabilis maximè & spontè prolixis.

Pura & plana est ex eis & Salariana: Tarentina minus tractabilis. Laudatior Corelliana, & ex ea facta, quo docemus in insitis modo. Meterana, quam rubens cortex præfert triangulis, [rubenti cortice, quam vulgus præfert.] & popularibus nigris, quæ coctiua vocantur. Patria laudatissima Tarentum, & in Campania Neapolis. Ceteræ suum pabulo gignuntur, scrupulosa corticis, intra nucleos quoque ruminatone. Vel, vt Dallegit, & clariùs: scrupulosa corticis interioris circa nucleos quoque ferruminatione. Nimirum, tanto adhæsiu, & tam arcto, vt interior cortex glutinatus cum nucleo, soli datus ferruminationisq; videatur, ideòq; ab eo separari & diuelli nequeat, quod vitium est. Has postremas *Lonic*. Plinii differentias adducens, ac si sibi vel hodie cognite essent, lapideas porcorum ineptè appellauit. Videtur autem Plin. octo genera fecisse. Nec dubium, inquit Bruer, quin hodie multò plura inueniantur ingenio hominis nihil intentarum relinquentes.

Varia porò est authorum de castanea historia, videnturque sibi ipsa nominum varietate placuisse, vnde historia dubia magis ac anceps non ritè aduertentibus appareat.

Primum non conuenit, an Nuces dicendæ, an Glandes. Pomorinque generi accensendæ. Hipp. sanè lib. 2. de Dietæ *lib. 2. de Dietæ* dicit, hoc est, Nucleos latas: quo loco Cornar. vt dicitur in viribus, *niura* conuerit materas, cum potius nostro iudicio coctas vertere debuisset, quales Virg. molles dixit *Elogi*.

— Sine nobis mitia P. ma,

Castaneæ molles & pressæ cupia lactu.

Quantum Seruius exponat quoque castaneas molles, maturas, castaneas nullas nouimus, aut ab authoribus descriptas legimus, quæ maturitate molles euadant, lapidiores quidem redduntur, gelu molles euadunt, sed tunc esu inutiles. Coctione verò in aqua, aut sub prunis tales redduntur. Ex Turnet. tamen sententia non ab re fuerit, Virg. eam certum genus intelligere, quum interpretes Nicandri castanearum quoddam genus *μαλακόν*, id est molle appelleret. Sic enim scribit, *ἄλλ' ὃ κατὰ τὸν πόρον σφραδύνει, τὸ δ' ἐλπίσιν τὸ δ' μαλακόν, τὸ δ' πρὸς τὸν πόρον*. Nec ideo ab errore vindicabitur Seruius & Frilius & qui unque eos secuti sunt, qui non speciem aliqua peculiarem, sed in genere bonè maturam intellexerunt. Idem Virg. *Ecl. 2.* Nuces dixit.

Castaneæque nukes, mea quas Amarvillus amabat.

Nuces inquit Plin. vocamus & castaneas, quam accommodatiores glandium generi. Castanea, nostro iudicio, Theophrast. est *δίοις βάλανος*, Theophr. quod facile probauerimus vel ex illo loco, qui habetur lib. 3. c. 10. vbi ait, *Oxyæ* fructum [quam Fagum esse Plin. & Latinorum, antea declaratum.] lactem esse & glandosum in chylo, sed non spinoso, verum miti, nec vt *δίοις βάλανος* seu castanea [ita & Gaza vertit] spinoso. Quomodo clariùs potuisset insinuare castaneæ fructum, quam *Oxyæ* cum illo conferendo fieri quidem habere echinum, sed non vt *δίοις βάλανος* & *δίοις βάλανος*. Similem tamen illi esse dulcedine atque succo? Sic & cap. 6. eiusdem lib. castaneam intelligimus, vbi ait: Quidam Quercum, Nucem Auellanam & *δίοις βάλανος* florere existimant: alii non. Vbi iterum Gaza castaneam conuerit, & rectè. Vbi pro Nuce auellana, *ἡρακλεώτης καρύα* legitur. Sed quando idem Gaza eodem cap. pro *καρύα* simpliciter, reponit *Nux* Iuglans, fallitur: nos Auellanam intelligimus: quæ [quod ille ait] sicut & *δίοις βάλανος*. i. castanea, [etiam Gaza] maturè germinat. Et rursus: fructum reddit *καρύα* [Nux Iuglans, Gaza, nobis

Corelliana.

na.

Meterana.

Triangula.

Popularis.

nigra seu

coctiua.

Differentia

à loco.

Lonic. au.

Lapidea

porcorum.

Caria.

Nucel.

Hipp.

Cornar.

preb.

Castan.

molles.

Seruius

plus.

Virg.

Ps.

Differ.

insur.

Dio.

nu.

ut

Theop.

Theop.

insur.

bis

bis Auellana) autumnno : *δὲς βάλανος* seu Castanea, ferius : nam circa Vergiliarum occasum. Et cap. 7. *καχρυ* (Amentum Gaza : nos feruata voce Græca malimus Cachryn reponere.) habet *καρύα* (Nux Iuglans Gaza) : *δὲς βάλανος* (Castanea). Idem ait : Sylvestris *καρύα* (Nux glans Gaza) atque *δὲς βάλανος* (Castanea Gaza) frigoris cupidè montanæque sunt. Ast nobis Iuglans minimè videtur frigoris cupida : gelu enim facilè perditur. Considerandum an non intelligat *καρύα* ἡρακλιοπυλῶν, quæ etiam lib. 3. cap. 15. simpliciter dicitur *καρύα*, folio Betulæ, vt fufius explicatum sub Auellana. De Castanea facilè id concedimus, experientia nō reclamante, & ipso etiam Theophrast. lib. 3. cap. 4. dicente, *δὲς βάλανος* montium esse propriam, quod an simpliciter verum, in loco patebit. Hæc itaque Theophrast. de Castanea, quam *δὲς βάλανος* vocat, habet.

Dioscor. *Σαφραὶ βάλανος*, quas aliqui *κάρσας*, aut *Λοπίμας*, aut *Μότα*, aut *Διός βάλανος* appellant. Quidam pro *Μότα*, legendum putant *Μότα*, vt apud Athen.

Eleganter, vt omnia, Plinius : Armatum is echinato calyce vallum, quod inchoatum glandibus. Mirūque, vilissima esse, quæ tantā occultauerit cura natura. Trini quibuscumque partibus ex vno calyce, cortexque lentus. Proxima verò corpori membrana, & in his & in nucibus saporem, ni detrahatur, infestat. Sardibus ex prouenere primum. Idem apud Græcos Sardinianos (Sardinianos Trin.) balanos appellant. Nam D. Tiberius postea Balanum nomen imposuit, (Nam *δὲς βάλανος* postea nomen imposuere,) excellentioribus factis. Item alibi : quorundam extrā gemina geminantur vitia, vt in Castaneis. Putamine clauduntur nuces, corio Castaneæ.

Cæterum Dalech. apud Theophrast. lib. 4. cap. 6. Euboicas nuces, quarum multæ in Eubœa habentur vult esse Castaneas, quas (inquit) posterior ætas glandes Euboicas & Sardinianas vocauit, vt est apud Athen. lib. 2. Sed si Euboicæ Theophrast. sunt Castaneæ, vt vult Dalech. ex Athen. Diosbalanos eundem Theophrast. non potest esse, quia manifestè suparat Euboicas nuces à Diosbalano, qui paulo ante dixerat *δὲς βάλανος* [Castaneam, Gaza.] plurimam nisi in Thimo & Olympo. Athen. sanè Diosbalanos eandem nobis videtur facere cum Iuglande : ita etiam interpretatus estiple Dalech. Verū Diosbalanum Theoph. dicere non possumus esse Iuglandem : quandoquidem ait : Caryan & Diosbalanon frigoris cupidas montanæque, quod planè repugnat naturæ Iuglandis : quæ occasione improbaui-mus Gazæ versionem *καρύαν* Nucem Iuglandem interpretantis : nos verò, uti dicebamus, eo loco per *καρύαν* intelligimus eā, quæ dicitur ἡρακλιοπυλῶν id est, Auellanam. Quæ apud Theophrast. traduntur de Diosbalano à nobis paulo ante citata, respondent castaneæ. Adde quod etiam Diosc. vti dictū *καρύα* vocat *δὲς βάλανος*. Heronol. Ruell. Cæsalp. & alii idem faciunt.

Athenæum verò per Diosbalanon intelligere Iuglandem, videtur manifestum ex sequentibus eius verbis, ipso sic vertente Dalecampio. Heracleon Ephesius, inquit Athen. Nuces (*καρύα*) nominarunt & Amygdalas quas nunc Castaneas, (*καρύα*) Arbor *καρύα* est apud Sophocl. *καρύα* *μελίαι* τε : Caryæ, Fraxinique. Ebulus : Phægos, Nuces, [*καρύα*] Caryflia. Nucum Ponticarum quas *Λοπίμας* quidam nomināt, Nicander inuenit. Hermonax verò & Timachidas in glossis tradunt vocari *δὲς βάλανος* (Id est, Iuglandem : Dal.

Tom.

qui addit : absurdum hoc videri, Castanearum potius illam nomenclaturam esse, quas & *Λοπίμας καρύα*, & *σαρδινίαι βάλανος* appellant, & Castana siue Castania, & Euboicas nuces. Item mox : Heracleoticæ nuces (Auellane hic fallitur Athenæus, Dal.) quæ etiam *δὲς βάλανος* [Iuglandes Dal.] dicuntur, non tantum alunt, quantum Amygdalæ, & aliquid habent, quod innatet, & quod stertorem ac rauedinem vocis (*καρχαδνέ*. Dal. annotat : magis conuenire putauī *καρχαδνέ* & *καρχαδνέ*) efficiat : largius sumptæ caput grauant, & minus offendunt recentes quàm siccæ. Persicæ nuces [Regiæ siue Iuglandes, Dal.] capiti non minùs graues sunt quàm *δὲς βάλανος*, Heracleoticæ, *δὲς βάλανος* (quæ licentia? quo autore?) magis nutriunt, os & fauces exasperant : alia minus lædunt, & ex omnibus nucibus, si edantur cum melle, egeruntur promptissimè. Latæ nuces, [*παχέα* Castaneæ, Dalech.] magis inflant : minus noxiæ sunt elixæ, quàm vel crudæ vel fixæ, & fixæ minùs, quàm crudæ. Philorimus libris de alim. scribit : Nucem latam & Sardiniam vocari : *τὸ παρὰ* [sub. *καρύαν*]. *δὲς βάλανος* *Σαφραὶ*. Et mox : Mnesitheus Atheniensis l. de edulis, Nucum Euboicarum siue Castanearum, Euboικῶν φασὶ καρύαν ἡ κασάνον : (*σκαπῶν δὲ καρίων*) [duobus enim his nominibus appellant] coctionem tradit esse laboriosum vticulo, & cum multo statu perfici : si quis tamen superarit, habitioiem fieri : Amygdalas autem, Nucisq; Persicas & Heracleoticas [Iuglandes & Auellanas, Dal.] & aliis omnes, illis [*τῶν* : Castaneis Dal.] esse deteriores. Ex his tamen cunctis generibus in vniuersum edendum nihil esse quod non sit igne coctum, præter vitidei Amygdalas, sed elixari quædam ex his oportere : [vt Castaneas, Dal.] quædam frigi [vt Amygdalas, Iuglandes, Auellanas.] Quoniam horum alia sunt naturā pingua, vt exiccatur Amygdalæ & *δὲς βάλανος* : [Iuglandes Dal.] alia sicca & acerbæ, veluti *φηγύ* (Fagi, Dal.) & quicquid est eius generis. Earum [Nucum, Dal.] quæ vnguinose sunt, ignis absumit pinguedinem. Quæ verò duræ & acerbæ sunt, igni maturescunt, lento ac exiguo. Diphilus Castaneas (*καρύα*) vocat Sardinianas glandes : *Λοπίμας καρύαν* τε Euboiciat *καρύαν*, id est, glandem : alii, vt Nicander Colophonius scribit in Georgicis. Agelochus Amotas appellat Castaneas (*Ἀμωτὰ καρίων κασάνον*). Vbi Sinopice nuces nascuntur, has arbores Amotas dixerunt. Sic dictas annotat Dal. quod sit prouentus illius fructus messis, gentibus nonnullis, quæ Castaneis tantum videntur : *δὲς* enim metere est : *ἀμωτὸς*, messis. Hactenus Athenæi placita ex Athen. satis confusè, vt apparet, de Castanea tradite : cui tamen multum lucis afferat, si, vt iudicamus, apud eum per *δὲς βάλανος*, intelligas Iuglandem, quem ad apud Theophrast. Castaneam.

Τὸ καρύαν inquit Gal. quidam etiam *Λοπίμας* nomināt. Idem earum hispidum Corticem in vsum assumptū lib. 1. de comp. med. part. vocatque *πόρθητα Λοπίμας*, id est, Barbam Castaneæ : id quod Barba Cæ. Plin. echinatum calycem dixit : quem Aëtius *καρύαν* appellat, qui & ipse scribit Castaneas etiam Lopima appellari. Virg. Castaneas hirsutas dixit : nimirum adhuc intra luos echinos hirsuta, locatas, vt notat etiam Seruius. Ecl. 7.

Stant & Iuniperi & Castaneæ hirsutæ

Strata iacem passim, sua quaque sub arbore

posita.

Castanea inquit Hermol. Græcè *δὲς βάλανος*, hoc est, Iouis glans : Nuces vocamus & Castaneas, quanquā propiores Glan dium generi. Idem

L 2

Balani,
Sardiana.
Euboica.

Castanea
Sinde.
Nuces Ca-
staneae
Pogoniae
Lanatae.

Euboica
Sinde.
Lopima
Sindel

Glands
Iu-
ris
consulit
omnis
fru-
ctus.

Cestiana
Aetio
Aetius cor-
velli.

Nux He-
raclaeotica.
Oppi
Macroby.

Theoph. e-
uclid.

Plin. ex
Gaza cr-
ta si Cen-
stantino
credebat.

apud Græcos appellantur Balani Sardiæ, Euboicas quoque Græcis dicilego. Sed & castaneas primò dictas, scribit Photion, quod ab oppido Magnesiæ, quòd Castanon dicitur, aduectæ sint. ut fortè Diodorus Nuces castaneas inde nominarit. Quid si à castitate, cùm Plinius ieiunius dicat eas innuat. Ex iis Græci Pogonias appellant, nisi quis Lanatas earum intelligat, sunt enim aliquæ pilis hirsutæ. Stephanus docet Castanon oppidum esse in Apulia, non procul à Taranto.

Castaneam Iouis glandem dixerunt Prisci, etsi Posterioris, ut notat Marcell. Regis Nucibus eum honorem tribuerint. Eandem legimus in Veterum Græcorum Lexicis Lopimam & Euboicam dictam fuisse. hæc à regione, illam à cortice: quem λέπτι Græci dicunt: & λεπὰν decorticare.

Laudavit contra venena quædam præcipuè Nicander castaneam Nucemque, ut postea Maro fecit, appellavit: verficulus eius est:

κακὰν κάρυν παρὰ γλαίω καλὴν κάρυν.

Et paulò post:

Δουλοῦντι κάρυν τὸ κακόν ἐστὲν αἶα.

Quod non parum miretur aliquis, cùm manifestè inter Glandes potiùs [teste etiam Marcello] quàm inter Nuces castanea numeranda sit. Magnis authoribus utrumque defendi potest, ut supra ostensum: nec nos aliud in huiusmodi re monemus, quàm fuisse quondam in ea Glandis & Nucis nomen, latius Glandis quàm Nucis claruisse. Quod Iurisconsulti etiam decreuerunt, titulo de Glande legenda, omnes arborum fructus ea voce complexi. At ut Iouis glandes appellerentur, Plin. non castaneis, sed Nucibus Regis adscribit: quum, ut inquit, sint qui honoris nomen interpretentur. Vnde sanè & Iuglandium appellatio contracta est.

Cordus consentit nobis esse Cestianam Glandem Aëtio: sed sibi compertum ait, in aliquibus codicibus appetè τὸ κακόν haberi, & non κακόν, velut Bohemum Haslenstenium exemplar, vnde se primùm Aëtii editionem transulisse scribit. Habuisse nimirum, βαλάνην φλοιὸς ἢ μὲνιστὰ τοῦ κακόν: hoc est, cortex glandis, maximè castaneæ.

Nux etiam Heraclaeotica dicitur, ut ex Oppio viro doctissimo, in lib. quem fecit de sylvest. arboribus docuit Macrobius, his verbis: Heraclaeotica hæc nux, quam quidam castaneam vocant. Euboica etiam à regione. Nonnulli insuper ex Philostrato in iconibus, Iouis Glandem dici arbitrantur: quod etiam aliquos facere ait Diof. At nobis ἡ ἀλλοτὴς κάρυν rectius videtur competere Auellanis siue Corylo arbori, quàm castaneæ, iuxta sententiam Theophr. apud quem & Gaza vertit Nucem auellanam.

Rob. Const. in Lex. vult κάρυν & βαλάνην esse nuces castaneas. Theoph. lib. i. c. 13. τὴν μὲν σφαιρικαίαν. [leg. σφαιρικαίαν] ὡς τὴν ἡ δὲ λαντὴν ἢ τὸ δένδρον [scribendum δὲ βαλάνην]. Plin. crusta teguntur Glandes, corio castaneæ. Hesych. etiam δένδρον pro κακόν, sed scrib. εὐβοία vel δένδρον, supple κακόν. Nicander quidem λέπτιον κάρυν τὸν Εὐβοίαν: δένδρον ὃ μὲν ἐστὶ καλὸν κακόν, cecidit. Deprehenditur, inquit idem Const. nondum rectè error Plinii, quem sequitur Gaza. Siquidem Theoph. lib. 5. c. 5. quia κάρυν δὲ βαλάνην rectè inter αὐτὰν: Plin. lib. 6. c. 40. Iuglandem: Et lib. 5. c. 7. πρὸς δένδρον κακόν. Plin. lib. 16. c. 42. Iuglans. At nos Plinio potiùs assentiri quàm Athenæo & Constantino, nempe per Nucem Euboicam intelligendam Iuglandem, docuimus supra lib. 3. cap. de Iuglande sub titulo Carix seu Nucis Euboicæ: ubi Lector compenet quæ

Theoph. sparsim de ea scripsit. Licet ipse quoque Cæsalp. tradat δένδρον βαλάνην alibi à Theophr. Castanea. Nucem Euboicam dici. Apud Xenoph. πῶδες σφαιρικὰς κάρυν ἐστὶν, de castaneis intelligendum. In collect. ad agricolaionem spectantium l. 2. adnotatum, Castaneas dici δένδρον βαλάνην: quod & lib. 10. repetitum aduertat. Galeno etiam λευκὰν κακόν, sic dictæ à loco Ida montis, quem λευκὰν plurali numero appellat idem Gal. lib. de Eucharistia.

Apud Serap. castanea dicitur Castal: & sardia. Castal. d. rab. nalach ait quibuldam castaneam dici, & esse Strebulor.

Ammon Hebræis, Trago, qui vult Iacobum Patriarcham Genesio, vsum virgultis è castaneis: ita & Latina pleraque habent & Gallica & Germanica, quamquam vetus & ex eo Tubingenium impressio habeat Platanum loco castaneæ. Nimitum virgis castaneæ Iacob fecerit sui spè, quam de multiplici ac copioso sætu conceperat, ingenioso dolo elusit. Sic autem verba sonant, vertente Castalione: Iacobus ex Populeis & Cornis, & Castanis virgis virentibus pattem corticis detrahebat, & earum album nudabat, deinde eas ponebat in canalibus aquariorum è regione pecorum, ut cùm ed potum venissent, in aspectu virgarum inintetur, quod cùm fiebat, varios & maculosos, & verficolores factus edebant. In Græco exemplari nulla prædictarum arborum exprimitur, sed simpliciter legitur: ἡ δὲ ἢ αὐτὴν ἰσχυρὰς λεπτὰς καὶ καλὰς, ἢ ἀπὸ τῶν τοῦ κακόν &c. fortè quòd interpretibus non probè cognita fuissent hæc arbores.

Galén. & Castaneas, & Castanea neutro genere dici ait fructus. Dodon. Græcè etiam κακόν καὶ κακόν & κακόν vocat: sed quo auctore? Germ. Kastanien / Bellenbaum: fructus festum. Belg. Bastaniendoom / Castanie. Gal. Chastaigne, Chastagne. Ital. Castagni, Castagna: magne, Maroni. Hisp. Castanhus, Castanhus. Angl. Chestnut tree: Fr. Châtaignier.

Antea dictum ex Theophr. Thmolium Olympumque Mysium Castaneas ferre plurimas. In Macedonia montibus obleruait Bellon. Lætanatur opaco & Septentrionali cliuo, regionum tamen non frigidiorum, nam cælum Aquilonium non ferunt. Quapropter rarior in ple ique Germaniæ locis, immò in quibuldam vix nisi culta. Luxuriat tamen, inquit, Tragus circa VVeisenburgum Imperiale oppidum non procul à pago Sörrenbach vulgò vocato, nec non in Allatia superior, ubi magna nemora scateret, vnde & in Thuringiam & inferiorem Germaniam conuehi solent. In tota Italia vulgò notissima: ubi tamen montibus & opacis gaudent magis, quàm campestribus & apicis: sunt etiam in Palatinatu, in Heluetia. Plenæ sunt præterea Allobrogum, Delphinatus & Aluernorum sylva, quæ in totam regionem, ob præstantiam dispertuntur. Apud Petragoras tamen maior proventus: ut ingentes ibi eius arboris, si alterius cuiusque cernantur: apud quos quadrupedum omnis generis & auium pabulum, teste Curtio. Delphinates tamen minimè sua fructuantur laude, quæ à negotiatoribus magna copia Lugdunum deuehantur, & deinde in alios tractus comportantur: quamquam & ager Lugdunensis montanus, qui Chaullanius dicitur, aliique contermini ferant, magnitudine gustatùque minimè inferiores, sed non tanta copia. Sed Petragoriis & Cenomanorum potissimum montium populis instar mestium sunt, ubi pauca familia [nobilitate excepta] quæ pane velsunt.

voluntur, nisi septimo quoque die aut solenni festo, tradente Bruyerino, qui se illac transeuntem ita ab incolis accepisse testatur.

Italicis laudatissimis patria Tarentum, ut dicebamus, & in Campania Neapolis, de quibus Martialis. Epigr. l. 3. ad Toranium.

Et quas dicta Neapolis creatur

Lento Castaneae vapore tessa.

Vidimus in montibus Euganeis, Rheticis, ad lacum Verbanum Italiae, & Lemano Sabaudiae. Integrarum probatio est, ut in frigidam mittantur: siquidem bonae & incorruptae merguntur, vitiosae supernant. In genere recentes & bonae a putredinis labe infectae, vel non decorticatae secerantur duntaxat ac pondere.

Ineunte Vere germinant nec multo post florent, ferisque Vergiliarum occasu fructificant, nepe circa finem S. preimbris, ac per totam ferè hyemem durant. maturo fructu echinuti calyces rumpuntur ac hiant. Tum maturae decidunt Castaneae. Quidam more impatientes praevionis virgissicut nuce. Inglandes arboribus decutunt. Altemis ferè annis agricolam vheri iesse exultant. Gaudent in Genere montibus & acclivibus: Campesribus interdum degenerant, aquas oderunt.

Castaneae, inquit Colum. roboribus proxima est, & ideo stabiliendis vineis utilis: Nux eius in repastinato posita celeriter emicat, & post quinque annos casta, more siliici recreatur, atque in palum formata ferè vique in aleram cessionem perennat. Puta n. [Basil. Cod. Pulla n.] terram & resoluta n. desiderat. Sibulone n. humidum vel refractum iolum non respuit, opaco & Septentrionali. J. letatur: spissum solum & rubricolum reformidat.

Scrutur à Nouembri mense per totam hyemem sicca terra, & repastinata in altitudinem dupondi & semissis, nuce in ordinem semipedalibus, ordines autem quatuor pedum spatii dimittuntur, in altitudinem doctentis Castaneae depressis sulcis committitur. qui ubi nucebus confici, priusquam complantentur, breues arundines ab latere Castanearum panguntur, ut per hoc factionis indices cactis sodi & tuncan possint. B. nam semina transferant: sed vacuitas binum pedum relinquatur, ne densitas plantulas emaciet. Spissius autem semen propter varios casus deponitur: nam interdum priusquam enascatur, aut siccitatis nux inarescit, aut aqua tumuluantia putrescit: interdum subterraneis animalibus, sicuti muribus & talpis infestatur, propter quae novella Castaneae caluescunt. Atque ubi frequentanda sunt, melius ex vicino, si competit (mergi more) pertica de Jinar propagatur, quam exempta referitur. Haec enim velut in mora sua se de vehementer germinat. Atque radicibus exempta & deposita est, biennio reformidat: propter quod coepertum est, commodius Nucibus, quam viviradicibus eiusmodi sylvas institui. Culus eiusdem est flossionis positionisque, qui vineae. Supputari debet bima quinquenaria tertia nam bis ferè repedita est veris principio, ut incitetur eius proceritas. Idem Colum. alibi ante Calendas Martias vel etiam inter Non. & Idus Martii Castaneas ferere praecipit.

Digna observatu quae Pullidius in hincrem prodidit. Castaneae feruntur & plantis quae sponte nascuntur & semine. Sed quae plantis feruntur, ita agra est, ut biennio de eius vita sepe dubitetur. Serenda ergo iosis Castaneis, hoc est, seminibus suis, mense Nouembri & Decembri: item Fe-

Tom. I.

bruario. Eligendae sunt Castaneae ad ponendum recentes, grandes, maturae: quas si Nouem-

Delectum ad satum

bri mense seramus, facilem se praesentia fructus ipsius praestant, si verò Febr. ponamus, ut ad id tempus durent, ita faciendum. In vmbra Castaneae siccentur expantae, tunc in angustum & siccum locum translatae Cumulum ficiant & eas omnes fluuiialis arena diligenter operiat. Post dies 30. eas remotà arenâ in aquam frigidam mitis. Quae sanx sunt, merguntur, supernat quaecunque vexata est. Item quas probasti, similiter obrues, & post 30. dies aquâ probas. Hoc cum tertio feceris vique ad Veris initium, facere debebis, quae maseint illibate. Aliqui in vasculis seruant, arenâ pariter missa. Amant solum molle & solutum, non tamen arenosum. In sabulone proueniunt, sed humecto. Nigra terra illis apta est, & Carbunculus, & tosus diligenter insinatus. In spisso agro & rubrica vix prouenit. In argilla & glarea non potest nasci. Diligit coeli statum frigidum sed & tepidum: non recusat, si humor assenserit. Pelestat cluvis & opacis regionibus, ac maxime in Septentrionem versis, ut dictum.

Terra delectus

Pastinari ergo locus debebit, qui huic destinatur arbutio, aliiudine pedis vnus & semis, vel duorum: vel totus aut sulcis in ordinem destinatis, aut certè araris resolutum hinc inde findentibus. Qui si no satius ac redactus in puluerem, Castanearum semen accipiat, non amplius pedis dodrante demersum. Vnicuique semini propter notam, sulculus debet assignari. Ipsa semina singulis locis simul terna vel quina ponantur, inter se quatuor pedum spatio separantur. Quibus transferre placent, bimas Plantas transferre debebunt. Locustamen deductoria liquoris accipiat, ne humor insidens limo, germen extinguat. Cui placet, potest Castaneae in propaginem ducere ima virgula, quae in radice nascuntur. Nouum Castanearum circumfodi debet assidue. Mense Martio & Septembri incrementum maius acquirit si purationibus adiuuetur.

Terra praeparata.

Bremus paulò aliter Plinius: Castaneae pedamentis omnibus praefertur facilitate tractatus, pedurandi peruenacia, regerminatione caedua vel Salice lictor. Querit solum facile, nec non arenosum, maximeque sabulum humidum aut carbunculum, vel trophietiam fatinam, quamlibet opaco Septentrionali quae & praegrigo sita vel etiam decliui. Recusat eadem Gallicam [glaream D. Calc. m. Vet.] rubricam, cretam, omnemque ceterae fecunditatem. Seri nuce diximus, sed nisi ex maximis non prouenit, nec nisi quinis acervatim satis. Perfungi solum debet supra (supremum Vet.) ex Nouembri mense in Februarium. quo soluta, sponte cadunt ex arbore, atque subnascuntur. Intervalsa sunt pedalia (semipedalia, Col. sequipedalia Dal.) vndique sulco dodrantali. Ex hoc seminario transferuntur in aliud, bipedali intervallo, plus biennio. Sunt & propagines, nulli quidem faciliores. Nudata enim radice, tota in sulco prosternitur. Tunc ex cacumine super terram relicto renascitur, & alia ab radice. Sed translata nescit hospitari, pauetque nouitatem. Biennio ferè postea proflit. Ideò nucibus potius, quam viviradicibus plantaria caedua implentur.

Serendi modus

Quando transferenda

Culus post saturationem.

Quando propaganda.

Quando putanda.

Sario ex cultus ex Plin.

Non transferitur Plin.

Cultura non alia quam supra dictis fodiendis supponendisque biennium sequens: de cetero ipsa se colit, vmbra stolones superuacuos enecante. Ceditur intra septimum annum. Sufficiunt pedamenta iugeri vnus vicenis vinearum iugeriibus, quando etiam ea bifida stirpe fiunt, duranteque ultra alteram sylvarum caesaram. Dagege-

Ipse colit

rontu Castanea plantatur & ex vitiradicibus, & ex semine. Securius est, eodem tradente, modus ex plantis: post duos enim annos fructum producit. Plantatur ab æquinoctio non solum à seytalis & ranis, sed etiam auulsiionibus ac vitiradicibus, quemadmodum Olea. Seminantur porro Castaneæ non similiter vt Amygdalæ & Nucces, sed acuminata parte sursum spectante. Mense Martio vel Aprili castanea inseritur sub cortice, teste Palladio, qui vtroque genere sibi probatum ait. Potest etiam inoculari. Inseritur in se & in salice, sed ex salice tardius maturat, & sit asperior in sapore.

*Serendi
ratio
Inserit.*

Salici.

Fulmineam Salicem secundant ardua membra
Castanea, & multo pasta liquore vigent.

Fago.

Idem inquit Viug 2. Geotg.

Et steriles Platanos malos gessere valentes,
Castanea Fagos &c.

*Virgil ex-
ponitur.*

Dicit quid in quam arborem debeamus inferere, Fago castaneam, non enim in castanea fertili longè ignohiliore fructu Fagum faciliè inferuerit, Vnde aut Hypallage est, vt castaneæ Fagos sit, pro Fagi castaneas gessere, aut mutanda distinctio, vt sit:

Et steriles Platanos malos gessere valentes
Castaneas Fagos.

*Iuglandis.
Robori.*

Hoc est: Inferundæ arbores Platanos fortes ramis castaneæ portauerunt. Seruius.

Castanea, teste Ruellio, Iuglandis, Fago, & Robori infixa comprehendit.

Annotat Bruyerius: Inferi quidem castaneas: verum non ita feliciter: nam longè plures deperrere, quàm quæ incolumes euadant: operosissimamque esse infusionem.

Repositio.

Castaneæ feruntur vel in cratibus dispositæ, vel intra sabulonem, ne inuicem tangantur, vel in vasculis fictilibus nouis conditæ, & loco sicciorē defossæ, vel inclusæ virgise ex Fago receptaculis, & lutatæ, vt spiracula non relinquas, vel hordei paleis minutissimis obrutæ, vel palustri vluu densioribus sportis reclusæ. Pallad.

*Vires.
& vici.*

Castaneæ glandes, quum & ipsæ adstringant, similes etiam præbent effectus cum cæteris glandibus: maximè verò membranæ quæ sunt inter carnem atque putamen. At caro iis qui Ephemerum hiberint conueniens est. Diosc. Castaneæ vehementer sistant stomachi & ventris fluxiones, sanguinem excreantibus profunt, carnes alunt. Torere has in cibis grauius. Moluntur etiam & præstant ieiunio feminarum quandam imaginem panis. Simcon Sethi & Fuchf. calidas & siccas dicunt, ordine primo. De calore adhuc dubitamus, Coddæ in carbonibus, vel in fictili vase sicco assatæ, & cum melle ieiunis datæ, tussientibus profunt. Aqua in qua cum suo cortice decoquantur, cæliacis, dysentericis, sanguinemque excreantibus bibenda haud inutiliter propinatur.

*Contra E-
phemerum*

*Fluxiones
stomachi
Sanguinis
sputum.*

Temperat.

Tussis.

*Cæliaca.
Dysenteria.*

Alui fluxus.

*Ad Hyper-
catarrhum.*

*Elect. com-
tra tussim*

*Sputum
sang.*

*Cur echino-
armata
castanea.*

*Canis rab-
mosus.*

Interior membrana, quæ corticem fructumque discernit, ad tertiam partem decocta in aqua, & potui oblata, mirè aluum fluentem reseruat, adeo vt Dioscor. putet, etiam cathartico dato per hanc potionem iri obuiam posse, si plius, quàm necesse sit, purget. Plin. Valer. Ex farina castanearum cum melle fit Eletharium vile aduersus tussim & sanguinis sputum. Dod. Monet tamen Lacuna virides damnosæ esse pulmonibus, ac ob hanc causam putat præter tunicam propriam etiam echinato illo cortice armatas esse, ne ab villo animalium attingantur, antequam sint maturæ, in quam rem amplius inquirendum. Castaneæ tritæ cum sale mellæque subactæ rabidorum ca-

num moribus vtiliter imponuntur, eodem & Matth. rellæ, & cum hordeacea polenta, & aceto illitæ inammatur durities discutere hic ait cum Fuchfio: nos sentiem impedire potius, quàm faciam discutere censemus, ob adstringentem illarum vim & aceti repercutientem. Idem ventrem excitare, eò quodd statum gignant, vul. Nos, quia stomacho graues, per se ad eam rem inutiles putamus. Interior membrana rubens, qua albicans pulpa circumuallatur ex vino austero pota, duarum drach. pondere, & sanguinis reiectiones: quinetiam cum pari pondere ramentorum Eboris, alba seminarum profluvia cohibet ex aqua albæ Nymphæe hausta, inquit idem. Possunt & cum farina subactæ pelli forma subdi, ad supprimendos menses, monente Fuchfio: sed prius in aceto macerare suadet. Emulsio castanearum cum decocto Glycythizæ extracta, addito pauillo seminum Papaueris, confert iis qui ardore vrinæ laborant, quod remedium sibi communicalle Cratonem Med. Cæs. testatur Camer. Castanini olei meminit Sipontinus. In di quoque, vt Plinius ait, è castaneis vinum conficitur. Porro de castaneis, quantum ad cibum & nutrimentum, variant inter se aurores. Galienus crassi succi cibos castaneas cibo suas recenset, atque adeo inter reliquas glandes, quanquam has suisbus magis quàm hominibus accommodatas dicat. Et albi castaneis, siue elixentur, siue assentur, siue denique frignantur, semper prauas dicit, & multo magis, si crudæ mandantur.

At Aëtius ex omni glandium genere optimas dicit castaneas, & solas ex sylu. fructuum genere memorabile alimentum fuisse. Esse tamen etiam ipsas capiti graues, vtpote dolorem eius inducentes: sed multo magis his Quercinas. Philotinus in lib. de curis. vbi citat Athen. tradit difficillimè omnes crudas digerere, atque peragrè solui, cum à Phlegmate in ventre retentæ fuerint, propter substantiæ firmitudinem. At Diphilus apud eundem castaneas bonum dicit habere succum, & multum nutrire: at duræ esse digestionis, multumque in stomacho commorari: tostas minus quidem nutrire, sed faciliè digerere: elixatas minus his esse ventosas, & magis nutrire. Sic & Simeon Sethi copiosum corpori alimentum præbere affirmat, sed difficulter concoqui, tardè transire, crallum humorem & capitis dolorem facere, flatuola esse & ventrem sistere: sed si torrefiant: vel desiccantur, multum nocumenu deponere.

Cœna Bapt. Fietæ.

Qua tibi gratæ licet postea mollescat echino,

Sicca est, & nimio Castanea igne calet.

In caput & ventres inflata asperissima sauit,

Ni spolia apportet mellis arundine.

Nimium ad noxas eius vitandas cum Sacchato comedendas suadet. Non infestius tamen easdem ab hac iniuria vnico hoc disticho vindicauit Antonius Campanus quondam Episcopus Iteranensis perdoctus. Castanea loquitur.

Ventisam qui me censent, ventrique rimendam,

Falluntur: ventros pello ego, non fauo.

Lob. Hællus:

Si quem sacra tui viscus Dodona iouabunt

Scrigeri, Stomachum veller habere suui.

Castaneas molles patula sub regimine Fagi

Ipse ego pro duris Glandibus esse velim.

Sunt & ad panificium aptissimæ castaneæ, quæ-
lis sanè sit ab incolis illorum tractatum, vbi abund-
dant, præsertim in montibus, vbi quotannis alia-
rum

*Ad ammara
duritia.
At abh. not.
& Fuchf.
An Veneræ
causent.*

*Alui flores.
Sanguis flu-
ans.*

*Menstrua
alba.
Menses su-
perflui.*

*Ad ardo-
rem vrinæ
emulsio.*

*Oleum ca-
staninum.
Vinum è
castaneis.
Dissentiant
aurores de
castan. nu-
trimento.*

*Præui q
se*

*Eent nutri-
re.
Noxa.*

*Nutrimen-
ti Sapiet.
Ende.*

*Non ef-
fectus*

*Prepar-
ad pan-
em, se-
durem.*

rum frugum annona deficit. Primum v̄tatem longissimè prorogent [alternant enim Castaneæ, vt dictum.] castrantur lento illo suo cortice, qui sub echinato calyce primò subest: deinde proxima corpori tunica, quæ infestat saporem, detrahitur: mox ut siccantur exactè, curant sedulò. Nam cratibus sic delibratas imponunt, quas postea in caminis suspendunt: siccatas in v̄lus seruât: moluntque in farinam, ac tandem cogunt in panem, quo per hyemem victitant. Integras etiam pierunque cum suilla coquunt in capaci cacabo: vicèque pulmentarii ac panis iucundissimè vescuntur. Suprà dictum ex Plinio, molituram præstare ieiunio fæminarum quandam imaginem panis. Coquunt & solas ex aqua, atque ita bellaniorum ceterorumque fructuum loco comedunt.

Frere sanè refugium non semel Castaneæ miseræ plebeculæ in maxima aîonæ caritate, vt Romæ compertum anno M.D.L. teste Lacuna.

Nostri homines torteri eas non modò gratiis, sed & in deliciis habent, præsertim amplissimas illas Marrones dictas, quas cum ceteris promiscuè diurnis ac nocturnis commellationibus apponunt: Galli & Itali etiam ex liquore rosaceo saccharato. Alii cum pipere & sale comestas, innocentiores putant, suntque reuera sic paratæ, illicia Bacchi ac Veneris: & de noxa sua plurimum remittunt.

Torrentur duobus modis, vel in perforata patella ad ignis flammam, vel sub prunis & cineribus candentibus. Prius tamen quàm igni aut cineribus credantur, cultello obiter vulnerari debent, vt plagæ hiatu, flatus igne citatus euadat: alioqui ubi flagrantis incaluerint concepto intus spiritu, magno cum crepitu proflient, non sine adstantium periculo. Confumitur etiam meliùs flatuofa illa humiditas, quæ iis inesse putatur, & æqualiter torrentur. Præsertur posterior torrendi modus: nam in sartagine tostæ vel patella ferrea, vt in cauponis fieri consuevit, partim comburuntur, aut certè aliquid fuliginosi Emphyreumatis contrahunt.

Diuitum culina porcellos, anserculos, gallinas & artocreatas iis insarciunt, sicque affant. Et quid non ingenioso excogitatum ventri. Portentosa gula hyeme ad focum lulentum tostas castaneas ex vino dulci, hoc est, musteo & nouissimè expresso mandi suavit. Ita vides qua ratione à summa necessitate, in qua iis victitabant homines, ad extremam voluptatem sit deuentum. Sed sibi solis ista habeant ventres. Nam in totum quomodocunque paratæ, operosæ sunt in cibo, & paulò tantum Glandibus præstant.

Viscerum infarctibus oportuna: Colico dolore obnoxii inimicæ, & iis qui ad Calculum procliuēs noxiæ, si modus abstinendo. Citra igitur satietatem edendas suademus.

Materies arboris ædificiis atque aliis domesticis v̄tensilibus admodum apta est: siquidem non modò ex ea fiunt trabes, tigna, asseres & pedamentæ, sed & cadorum costæ, & eorum cinctus, verum ignariis ineptæ, testibus Matthiol. & Lacuna. Fabris tamen feratiss carbonēs expetitos, quod citò extinguantur, vt antè dictum, suppe-

CASTANEA HYMILIS RACEMOSA.

CAP. VI.

Hymilem Castaneam Io. & Locuſ du Choul nemini adhuc notam arbitrat, non longè à Pilatino monte contemplatam, depinxit. Matura nucis Auellanæ est magnitudine, echinato calyculo, corio, membranaq; tegitur. Sola nunquam suo calyculo includitur. Multæ simul racematim coherant. Gustu est insuauis. Sequentes ad hanc non referenda,

nec huius sunt fructus: ob mox dicendam rationem quamuis fortè aliquam similitudinem habeant.

CASTANELLA PEREGRINA: AN-

GOR ARBOR, CASTANÆ FRUCTU AMARO.

CAP. VII.

A pud Cl. C. Descriptio Bauh. hunc fructum primò vidimus & deinde à D. Robino Botanico Regio dono missum accepimus. Figura & facie Castaneam non malè representat, nisi quæ ea parte quæ sessilis est Castanea, hæc in gibbum elata sit & concolor, consimili corio vniuersam contegete. Magnitudinem ostendit icon: cortice integitur spadiceo, quali Castanea,

nisi quòd paulò saturatiore, & pliusculis striis inæquali. A cuius summo ad imum mucronem hyli facie linea latiuscula, cinerea, striarum itidem eminentiis asperata protenditur, vt in altera iconum videre est. Superna partè, (siue infernam dicere lubeat) linea coronali cingitur, intra quam pars clausa nigrior, nullisque striis donata. Impressio arguit alteri cuidam adhæsisse. Sapor pulpæ ex albo in fulcum inclinantis (fortè ob vetustatem) ac firmæ, amaricans ac ingratus: Cæterum oleaginosa, vt impressa aciculæ acies

prodidit: iuxta enim oleaginosum quid exsuda-
bat, haud secus ac Nuci muscatae, adacta punctu-
ra. Icon gemina utramque faciem ostendit. An
Gor arbor. Scalig. de hac scribit ex 181. parte 20. cum ait: Ad
fluum Nigrit arbor, cuius fructus Castaneae si-
milis, sed amarus: Gor vocant incolae. Hic sunt
Aethiopes sub Libyae solitudinibus. Io. Leo lib.
1. descript. Africa tradit has arbores mirandae esse
proceritatis, satis procul à mari in continente. Ce-
terum si nostra Castanella sic Gor, non potest esse
fructus Castaneae humilis. Repugnat enim in-
mensa illa proceritas, & locus ubi provenit.

CASTANEA EQVINA FOLIO MULTIFIDO.

CAP. VIII.

Descriptio

Castanea e-
quina, quā
Florentiae vidi-
mus in horto
Magni Ducis
Hetruriae, & ex
qua fructū cū e-
chino decerpitū
habemus, ma-
gna satis est ar-
bor, quanta
Morus, & valde
patula: folia pal-
mata sunt, ex
segmentis pluri-
mum septem
composita, quo-
rū singula pin-
nae marinae quo-
dammodo emu-
la, ex angusto
admodum prin-
cipio sensim dilatantur, tandem in obtusum im-
eronem desinentia, per ambitum serrata, quamvis
serraturas plerasque veteratiorē sculptor omise-
rit, longitudine dodrantali: qua parte laevis-
sima sunt, palmum circiter lata, à costa media obli-
quis ordine nervis in ambitum directis, coloris
superne atrovirentis, inferne hilarioris, sapore a-
maticante. Però cocunt haec omnia in vnum
longum pedicellum, estque pedicellorum situs
oppositus. Fructus ipse non ita in conum desi-
nit, ut vulgata nostra castanex, globosior, alte-
ra parte spadicens: quā verò echino adhæret, im-
pressionem cineraceam ostentat, cui cortici, nul-
la intercedente lanugine pulpa nostratibus cas-
taneis similis subiacet. Echinus ipse multo cras-
sior ac firmior, quā dicta, exterius rufus,
prout siccus ostendit, internè albus, durus, sed
rarioribus, brevioribusque spinis oblitus, firmis
ramen & infestis, colorēq; flavicantibus, qui per
imaturitatem in tres partes debiscens, Nucem o-
stendit, ipsius lateri infima parte inhaerentem,
non à pedicello, ut rel. quæ. Hanc scribit Clus.
Autumno cum folia amisit, proinus amenta-
cum quiddam extremis ramulis gignere, & tur-
gidum, quasi parturiret, pingui ac lento humore
conspersum, in quo culices & huiusmodi inse-
cta hæreant, rotæque hyeme ita perdurare, do-
nec incunte Vere, & præmature admodum gem-
mae in folia sese explicant. Corticem ramis tri-
buit, novellis quidem virentem, adultis autem

cinereum, sub quo lateat alius succulentus, viti-
dis, lignum ambiens, ut in Sambuco, vel Acete la-
tifolia.

Matth. Castanearum aliud genus, in Orientali-
bus regionibus, de quo tam apud Antiquos, *Castanea Orientalis.*
quā Recētores neminem meminisse putat. Ar-
bor est, inquit, spectata proceritatis, folio Pen-
taphylli: Echinos sunt in cacumine, magnitudine
nostratibus aequales, subulso colore, verū du-
riore & crassiore putamine, aculeis raris, sed ro-
bustis ac firmis, & colore flavescenribus. Singuli
singulam continent castaneam, nostratibus ferè
similem, crassiore tamen, cortice subnigrican-
te, præterquam anteriori parte: ea enim albicat,
maculâ cordis effigiem præferente. Totus idem
robustus est, simplex tamen, nullam intra se aliam
tuniculam habens, quæ carnem ambiat, illi simi-
lem, qua nostrates castaneae conteguntur. Sapor *Sapor.*
pulpe vulgaribus ferè similis habetur, sed dulcior
paullò, nec adeò mandentibus gratus, si tamen
ex sicco fructu id quidem rectè percipi potest.
Clusius quoque Veteribus ignotam censet. Lob.
mixta quâ natura ex Fago & Castanea dicit,
stondibus digitalis Ellebori, Castaneae alioquin
simbriis donatam, in qua Echinus ostentum
aut decennium, cuiusque nucleum claudit & tuer-
tur saporis perboni, seque nonnullas incorru-
ptas prædulces gustasse in Musæo Rohdelarii.

Cæsalpinus novam opinionem habet: putat
Castaneam equinam esse, quam Plinius Myroba-
lanum appellat folio Heliotropii herbae simili:
fructu Nucis Avellanae, quæ Glans appellatur,
&c. At quæ obsecro folii Heliotropii similitudo
cum foliis castaneae equinae? Nos Myrobalanum
illud Plinii relinquimus sub Nuce Myrpicæ. *Myroba-*

Equinam castaneam appellant Constantinopo-
litani, testibus Matth. Cæsalp. & Clus. qui ait Tur-
cis patrio nomine *At cee staness*, vel *Ad castaness*,
eandem significatione ob mox dicendam causam.
German. *Rosa felsen*: Gal. *Chastaigne de cheval*: It.
Castagna di cavallo, & *Castagne cavalline*: Hispan.
Castana de cavallo. Anglic. *Horse Chestnut*
tree.

Concedimus quidem Penæ & Lob. Matthio-
lum assabre expressisse in sua figura, ad quam
& nostra facta [excepto fructu] si modò flo-
rem, quem primus pingit, descripsisset. Vt du-
bitissimus an verus sit flos, vel fictus. Clusius sa-
nè etiam in sua icone, quam habet in post. hist. o-
misiit florem.

Nascitur Constantinopoli, & in Creta, vn-
de folia accepimus à Cl. Medico Hon. Bello. Ra-
mus etiam cum fructibus incipientibus à Clariss.
Zuingero communicatus, qui ait sibi obseruatam
inter Patauium & Veronam. Nobis arbor visa
Florentiae in horto Ducis, Tam Matth. quā Clus.
scribit sibi ramum missum Constantinopoli per
Qualebenum medicum. Hic speciatim sibi et-
iam egregiè adoleuisse testatur, Viennæ, & intra
duodecimum annum, in humanae coxae crassitu-
dinem, duarumque Orgyrium aut amplius alti-
tudinem adoleuisse, latamque comam sparsisse.
Frigoris patientissimam esse, vmbraque & aqua,
ut Platanum, delectari.

Adstringunt fructus, & status deuorati pa-
riunt, si Matthiolo credendum: qui tamen pau-
lò ante saporem tantum dulcem dixerat, nullus
adstringentis mentionem faciens. Idem & tul-
scentibus & anhelosis equis plurimum auxilii ac-
ferre deuoratis affirmat: darique etiam sangui-
nem renicientibus. Id de equis & Clus. affirmat, in-
dèque somen apud Turcas tractasse.

CASTA-

CASTANEA PERUVIANA.

CAP. IX.

Scribit Clusius Hist. post. Castaneæ hoc genus sibi ab Abrahamo Ortelio Cosmographo Cl. donatum, quod is ex Peruana provincia delatum à Celeb. viro D. Aria Montano acceperat. Sphærica inquit, penè est figura hæc Castanea, nisi latera haberet paulò depressiora: præsertim ubi

pediculo inhæsit, cortice tatis crasso, fragili tamen, & veluti fungoso obducta, coloris ex fusco aliquantulum flavescentis. Huic subsunt innumere, tenues quidem sed firmæ spinæ, putamini, quod nucleum includit, tenaciter inherentes: ipsum putamen fulcum est, non densum, sed lentum & fractu contumax, interiore parte læue & splendidum, quo

continetur nucleus Amygdalæ [putamine suo liberæ] magnitudine & colore, forma autem leporino reni similis, intus albus, sapore dulcis ferè ut Amygdala aut Castanea vulgaris.

CASTANÆ PURGATRICES.

CAP. X.

Fructus est arboris eiusdem vassæ, Castaneis similis, sed calyce læui, non, ut illarum, echinato: eo calyce fructus continetur. Castaneis non admodum ab similibus, sed sine cortice, & ferè quadratus, in duas partes diuisus, medum intercurante, & totum deinde ambiente pellicula. Ex maritimis Nicaragua & Nata (quæ sunt in noui Orbis Cõtinenti) invehitur in hispaniam. Editur hic fructus viridis, aut contusis viris exceptus: si sicus, eius puluis ex vino aut Gallinæ uisculo sumitur: datur etiam tostus, ut minùs purget. quocunque tandem modo sumptus, sine molestia purgat, obseruatis iis quæ à purgatione obseruari solent, & præparatis priùs, vt decet, humoribus. Illud verò minime silentio prætereundum, pelliculam illam exteriorè & internam abicicdam esse, alioqui grauius Symptomata excitaturam veluti ingentes vomitus, animi deliquia, & periculosa alui profluvia. Calidus est in prime grad. Ex Costa: qui fructum Chologogum vocat: It. Castagne purgative. Castanea purgantes Castor. Dur. Possis Germ. Purgierende Castanten. Gal. Chastaignes qui purgent, appellare.

CASTANÆ SPECIE FRUCTVS

PEREGRINVS.

CAP. XI.

Mediocrem Castaneam non tantum magnitudine, sed & tota forma refert, ut pro ea primo obtutu possit fallere: Color tamen paulò

Descripti

Cortex.

dilutior ad flauum inclinatur: nitor & læuitas eximia, excepta basis porunculata oblonga, quæ videtur aut arbori aut echino adhæsisse. Cortex extimus admodum tenuis fragilisque, cili fungosa substantia adnata subest. ipsa verò cavitatis vacua est: quo fit ut insignis totius fructus lenitas. Hunc ill. nostro Percipi misit D. Paludanus nomine Fructus peregrini Indici.

LEUCOMA FRUCTV CASTANÆ.

CAP. XII.

Fructus quem ex India accepi, inquit Monar. Leucoma eis dictum, similis est nostrati Castaneæ cum colore, cum magnitudine, tum etiam sessili illa & albicante parte, quam Castanea obtinet, quæ prægnans videtur. Arboris est vassæ magnitudinis, materiq; firmæ & robustæ, cui folia Arbuti. Fructum edulem gratique saporis esse aiunt, & alui profluvia sistere, quoniam adstringit. Temperatum asserunt.

Descripti.

Arbor.
Folia
Vires &
vires.
Alui fluv.

GLANS INDIAE DV CHOVL.

CAP. XIII.

DV Choul in sine libelli sui de Quercu scribit: superesse Indiæ Glandes, Latinis suo iudicio & Græcis incognitas, de quibus se non posse aliquid viris optimis tradere, neque describere, quoniam arborem non viderit. Egregiam sanè verò excusationem: quasi verò interim non ipsam Glandem sine arbore describere potuisset. Exicone [si quando viderint] occasionem sumunt studiosi, inquirendi, an non aliquid commune habeat cum Castaneis purgantibus antea descriptis. Nobis sanè videtur, quoad figuram accedere ad Ahouai, de quo inter Nuces exoticas lib.

GLANS INDICA.

CAP. XIV.

Descriptio

Capula.

dura ac lignosa ferè, exterius plurimorum denticulorum mutuo incubitu imbricatòque asperata, colore cinereo, pediculo semunciam ferè longo crasso atque lignoso. Glandem à capula separatam accepimus, licèt pictor coniunxerit. Data verò pro eiusdem cupula glande, ac tam aptè respondet immersa, ut vix dubitari queat. Monere tamen volumus. Nostrium quippe non est quicquam in hoc opere, quantum in nobis quidem fuerit mentiri.

GLANS INDICA MAGNA
SYBROTUNDA.

CAP. XV.

Descriptio

Balsami
fructus.

Thomas Platerus, elegans Medicus, & rerum naturalium industrius vestigator, inter alia rara, quae amicè nobiscum communicauit, per elegantem etiam hunc fructum dono dedit, à Domino Robino, Regio Botanico acceptum nomine Fructus Balsami, ut aiebat. In glandem magnitudine aequat, cortice constans flauescens, uti Glandis Quercus exiccata, laui, crassiusculo, qui

tamen à fortiori digitorum compressione facile frangatur ac diffiliat. Per longitudinem arcu insi-

gnis, inaequalis & scabia subcinerea excutit, hylì imaginem præ se ferens, quaque parte cortex reliqua firmiter est, crassior, duriorque eam adhaerisse vel alteri cortici externo, vel arbori, suspicio est. Interna facies cortice connecta est rufa, tenui atque fungoso, intercurrentibus veluti venulis, ut in interiore cortice castaneae, im-

mediatè callum complectente. In quo ceu puluino immersus iacet, omnem ferè cavitatem adimplens, nucleus figura rotundus, facie glandis aut castaneae nucleo per similes, geminus ut in glandibus, extima facie scaber, rufa cuticula intactus, quà verò committitur laevis, substantia dura & colore Glandis nuclei, sapore dulci, grato. Non putamus hunc fructum quicquam pertinere ad Balsami genera.

Sapor.

ARBOR FINIVM REGVNDORVM
FRUCTV CASTANEA ECHINATO.

CAP. XVI.

Nominis oblitus Io. Balada [inquit Scal.] familiaris meus, qui multos annos Indias peragravit, faciem modò narrabat arboris. Paruam esse frequentibus virgulis, veluti Punicam. Folium Pruni. Fructus qualis castaneae cum Erinaceo. Intus Coccus ruber: quo vtuntur ad tincturas & picturas. Non enim literas habent Mexici, apud quos nascitur: sicuti neque olim Aegyptii, ante Theuth. Sed in tabellis pictis seruant agro- nomum facies, finèsq; praediorum. Quae fuit causa, ut ego eam appellarem, finium regundorum Arborem, donec alius me felicitior nomen ipsum apponat verum.

Descrip

Folium
FructusCoccus
ruber

Locus

Rati-
o mini.

FINIS LIBRI SEPTIMI.

HISTO-

HISTORIAE UNIVERSALIS PLANTARVM LIBER OCTAVVS.

DE ARBORIBVS SYLVESTRIBVS.

TAM Sylvanis Faunisque in andum, sed cum ratione & Genio bono. Sylvas intelligimus nunc celebrandas, quas temeraria, frustra neque infelices dixere prisca, speciatim rigidus ille Caro, damnataeque religione, quippe neque feri neque fructum ferre solitas. At nos contra, istud non modo aequo animo non seremus, sed eo ipso feliciores inducimus, quod earum peculiaris parens videri possit natura, quippe quae magna ex parte sponte sua nascentes, nulla arte, nullo ingenio humano egere videantur, quamquam & in tella iam sylva stant, patula ramorum opacitate laesiva pleraque, ut non improbe etiam earum quasdam urbanas dixeris. Nec ipsae tamen fructu suo carere docebimus: & si non fructu, at alia aliqua dote non spernenda, umbrarumque officio homines invare, ut nullum prorsus sterile ac inutile huius naturae opus extare constet.

TILIA VULGARIS PLATYPHYLLOS.

CAPVT I.

GRATA latè Gpatentium, inq; attegias fornicatorum brachiorum umbrā placet Tilia, caudice mitū in modum grandescente, cuius cortici nigricanti ac in vetulis crasso & rimoso, in iuniorib. nec crasso multum nec scabro, sed lævi ac subcinereo, subest tenuis lentus ac dulcis liber, totius arboris nomen indaptus, si non

vallant calycis debiscens quinque segmenta albidā pinguiā. Fructus Piso maiori æqualis, rotundus, aliquantum in oblongum vergens, angulosus, hirsutus, non durus, intus claudens semen [vel nucleum] subfuscum, dulce. Fert & Viscum copiosè & abundè, & quotannis Basilex.

Fructus.

Viscum.

Huius arboris exortus mirabilis, & pte ceteris observatu dignus, qui ex semine deciduo spontaneus, primis statim diebus colicolum exerit unciam unam aut alteram altum, bina folia ostentantem quorum unumquodq; in quinque communiter divisuras, veluti digitos dissectum, extremis & media ceteras longitudine superantibus, iucunda, hercle, dispositione: uti Basilex in celeberrimo illo Tiliceto prope D. Petrum, quotannis videre est Maio & Iunio mensibus. Horum foliorum iconem exhibemus in sequenti tabella iuxta Tiliam minore folio.

Primus Tilia exortus.

Prima folia.

Thalium excrementum seu vitium Vvis quercinis simile observavit in Tiliarum antiquarum radicibus.

Vvis Tiliae Phillyra Dio.

Apud Diosc. Tilia *quadrifida* est, in Proem ubi per duplex a scribitur. Eius verba citabimus in viribus. Apud Theoph. verò *quadrifida*, cui alia mas, alia femina. Differunt inter se tota figura [usque] etiamque ipsius ligni: & quod altera sterilis est, altera fertilis. Nam lignum mardurum, flavum, nodosius ac spissius, *πυκνότερον*, [Gaza non benè spinosius convertit.] Feminae verò candidius, flexibilisque. Cortex maris crassior, & detractus propter duntaxat *ἀσκή*

Phillyra Theoph. Mas & femina.

inter & differant.

Tom. I.

M

nequit. Fœminæ candidior & flexibilis, ex quo
cittas [vires: gaza, cinas, alij, Canistros.] fa-
ciunt. Item odorator. [Plin. mari tribuit odo-
rem.] Præterea mas sterilis est, & sine flore: fœ-
mina & florem & fructum gignit. Flos calyci si-
milis [gemmae: gaza Calyculo intectus: nec ad
verbum, nec ad rem.] iuxta folij pediculum, &
anni sequentis Cachryn, suo petiolo innixus e-
mergit, viridis, dum in calyculo est: detectus ve-
rò subflavus. Floret cum domesticis arboribus.
Fructus rotundus, oblongus, Fabæ magnitudi-
ne, Hederæ acino similis, nautisculus quidem
quinis constans angulis, veluti fibris eminenti-
bus, & in acutum se contrahentibus: Minor verò
minis divisus. Grandior exsculptus, minuta qua-
dam tenuiâque emittit femina, quanta Atriplicis.
Folium & cortex suavia, dulciâque. Folium figu-
ra Hederæ simile, verum in ambitu sensum ma-
gis rotundatur, & iuxta pediculum id, quod velut
in gibbum prominere, a folij medio, longiore tractu
in acutum magis cogitur: suntque folia per
ambitum crispa atque serrata. Lignum paucam
medullam habet, ac eam quidem haud multò mol-
liorem materie, quæ Scripla mollis est.

Medulla.

Tilia his-
toria ex Plin.

Hæc Theoph. ex quo Plin. pleraque sua de ca-
dem transcripsit in hunc modum. In Tilia mas &
fœmina differunt omni modo. Namque & mate-
ries maris dura, rufiorque ac nodosa, & odora-
tor. [de fœmina id Theoph.] Cortex quoque
erassior, ac detractus inflexibilis. Nec semen
fert aut florem, ut fœmina, quæ crassior arbore,
materie candida, præcellensque est. Mirum in
hac arbore fructum à nullo animalium attingi:
foliorum corticisque succum esse dulcem.
Inter corticem & lignum tenues tunice mul-
tiplici membrana, & quibus vincula Tiliæ vo-
cantur: tenuissimæ earum [tenuissimum corium.
Vet.] Philyra, coronarum lemniscis celebres, an-
tiquorumque honore. Materies teredinem non
sentit, proceritate perquam modica [hoc ad Phil-
liteam pertinet] verum utilis. Mollissima Tilia,
eadem videtur & calidissima: argumentum asse-
runt, quòd citissimè acies retundat. Et mox: Fri-
gidissima quæcunque aquatica: lentissima autem
& cideh scutis faciendis apissima, quorum plaga
contrahit se protinus, cluditque suum vulnus,
& ob id contumaciùs transmittit ferrum: in quo
sunt genere Fici, Salix, Tilia Betula &c. [Hic Plin.
sibi contradicere videtur, magna oblivione, qui
paulò ante Tiliam calidissimam ex Theoph. dixe-
rat, nunc frigidissimam dicit. Nec verum, frigidis-
sima quæcunque aquatica: Salix amara neuti-
quam talis nobis videtur.] Sol ad Aquilonem
scandens, vertit Tiliæ folia ad mille usque peten-
da. Quod postea nunc ante ipsum dixerat
Theoph. cap. 26. l. 2. caus. ubi, postquam de folio-
rum circumactu à Sole locutus fuisset, addit: hoc
latius in Tilia [dixit] patere, quòd hæc amplio-
ra candidioraque folia gerat. Tiliæ mille dixit O-
vid. Dicitur & apud Poetas sequax, lavis, pinguis,
elumbis.

Tilia mol-
les.
Epithet.Hermol.
lappas.Ruell. ca.
2. sc. Phily-
ra.

Mirum Hermol. in re tam manifesta hallucina-
tum, ut Tiliam Græcæ Philyream [sic enim ille
habet.] nostris quoque Phelyram & Philyram di-
ci tradiderit. Certè tantum differt Philyrea à Phi-
lyrea seu Tilia, quantum Myrtus à Quercu. Non
igitur rectè *Philyrea* Tiliam vertit, eandemque
cum *Philyrea* Diosc. confundit, & præterea cum
Philyca. Sic enim quoque à Theoph. vocari ait.
Eandem censuram meretur Ruell. dam Tiliam
Græcis Phyluram dici scribi: & Diosc. esse arbo-
rem magnitudine quâ Cyprus.

Marcellus more suo Hermolaum carpens in-
versione Theophrasti. quod *Philyrea* tincturam ferri
convertat, quam, quid sit, scire Græcatum litera-
rum imperiti non sit. Ipse tamen & geminum in-
currit errorem: Primum quòd Philyream Diosc. con-
vertat Tiliam: Deinde quòd demonstret aleam
plantam esse Philyram five Phyllyram eundem
Dioscor. quam nos Tiliam diximus. Sed quod pu-
tat *Philyrea* melius in temperaturam converti, per
nos licet: Optassemus tamen declarasset, quam
vim aut qualitatem agentem per illam tempera-
turam intellexerit. Vult autem Tiliam marem
esse futuriam Tiliam, in omni opere tractabilem,
quæ pectinum suorum sequaci facilitate nomen
aliis omnibus arborum pectinibus dederit.
Passim enim Tiliam nunc in arboribus Italos di-
cere lineas, ductus, intersectionisque & circun-
ductiones illas, quibus confecta omnis earum
materia & in seipsam stipata convolutæ vide-
tur: quod natura tam diversum opus Græci *Phily-
ream*. Plin. eos imitatus *pectines* dixit: & in quibus
variarent pectinum illorum lineæ & intervalla,
semper adiecit aliquid, quo varietas illa indicaretur,
obliquos, crispas, nodosose dicens. Etsi
verò idem Marcellus sibi ab Hermol. ostendi o-
ppet, sitne nostrati Tiliæ antiqua illa eadem: (di-
cit autem nostratem, quæ in Hetruria nunc ab o-
mnibus Tilia nominatur, ex qua secandis coriis
futores paratam ubique tabulam habent, in nul-
lam partem rectis pectinibus, sed quacunque
fermentum agatur sequacem & cedentem,) i-
psæ tamen quoque nihil certi adstruit, neque sa-
nè adstruere potuit, quippe qui apud Diosc. Phil-
lyream, Tiliam converterat, & Ligistro magni-
tudine æqualem hanc arborem fecerat: atq; qui
ligni pectinibus adherens, (quos Græci *Philyrea*
vocat diximus) seu per longitudinem rectis pe-
ctinum modo lineis, nullam earum esse in ea fu-
torum tabula & arbore causatur, sed in omnes
partes sequacem pariter & facilem sectionem an-
tiquiores tradit Græcos, ex agresti pro futoria illa
tabula usos: expertos namque in dutiore matena
acutis ferrum, in molli verò in secando ductum re-
tundi, atque aciem amittere. At si Marcellus
Theoph. *Philyrea* ex quo eius marem & fœminam
agnoscit, cum Philyrea Diosc. contulisset, & rur-
sus hanc cum Tilia sua Italica, facile agnovisset,
hanc ad Philyram tam propè accedere, quàm à
Philyrea, & arboris magnitudine, & tota adeò
forma distat, nec ex nudâ tabula futoria (quam
tamen Tiliaceam fuisse agnoscimus) pectinum
carentia, & accessita illa etym ratione, dubita-
set, an Tilia nostras sit Philyra Theoph. & Phil-
lyra Dioscorid. diversissima à Philyrea eiusdem.

Nihil doctiorem se Botanicum præbet Cor-
dus, quando ad caput Diosc. de Philyrea scribit,
ab eo descripti Tiliam omnino eandem cum Li-
gistro, si invicem utriusque descriptionem con-
ferat. Galeni & Argenteæ ætate talem Tiliæ histo-
riam in Diosc. lectam. Atque five Tilia à Diosc.
ita descripta sit, five ab alio hæc descriptio adie-
cta, saltem esse pronuntiat, ob id quòd nullus,
neque ex præcis neque ex recentioribus hisce
notis eam depinxerit. Omnes [adit ille] mani-
feste describunt Tiliæ appellatione eam arborem
quæ German. ob ligni lenitatem & molliem *cin-
lunde* vocatur. Ac miratur hoc nullam ante se a-
nimadvertisse: quòd omnes qui post Dioscor. de
rebus scripserunt, aut alios interpretati sunt, ul-
que ad nostram ætatem, eam contraversam de
Tilia inter Diosc. & Theophr. silentio præterive-
riat. Et tandem supervacuam concludit esse li-
tionem

Ager. ed.
geminum
error.Sutoria
Tilia.Tilia li-
lii quid.Tilia
man-
dis-
de.

que apud Diosc. de Philyrea habetur, seu ut ipse
verit, de Tilia, quæ univrsi idem agnoscat Philyram
Grecorum potius esse Tiliam. Sed frustra qui-
ritur ubi non opus. Nec opus fuerat ea fatis-
gentia, quam sola Philyrea à se in Tiliam perpe-
ram converterat inveniit. Non enim eo capite apud
Diosc. quaestio est de Tilia, quare nec de ea di-
sputandi locus. Sique is etiam Tiliam rectè cum
Ligustro contulisset, & utramque probè agno-
visset, non dixisset illam omnino cum hac ean-
dem esse.

Sed nec Tragus videtur discrimen animadver-
tisse inter Philyram, quæ Tilia, & Philyream,
quando ita scribit: Quæ Germani Lindenbass vo-
cant, eam cum Gaza & Virgilio Tiliā nuncupare
placet. Sive ergo *φιλύρα*, sive *φιλύρεα* Theophrasto
dicatur, nihil nos offendet, cum & ipse Aegineta
Philyrada non Philyram vocare voluerit, quæ
Diosc. Philyrea dicitur. Nam quas Philyreæ suæ
vires Diosc. eas Philyradi Aegyneta quoque assi-
gnat.

Castor Durantes quoque Tiliam pingit pro
Philyrea, licet eius descriptio non conveniat.

Hi itaque Philyream cum Philyra seu Tilia
confundere, ad nominum potius vicinitatem,
quàm ad rem ipsam respicientes. At Fuchs. pri-
mus inter eos fuisse videtur, qui observavit aliam
à Tilia seu Philyra esse Philyream Dioscor. redar-
guens simul etiam viros nonnullos doctissimos,
qui utraque confundere. Hanc Fuchsij senten-
tiam merito secuti sunt. Cornar. Matth. Dod. Mo-
nachi, Curtius, Lonie. Lacun. Rytmus, Fr. Maiss-
rius, Dalec. Hist. Lugd. & alij. Nec tamen ferendi
qui sibi persuadent, Dioscoridi Tiliam incogni-
tam fuisse, vel eidem à vulgari Tilia, aliam esse
longè diversam, utpote quæ omnibus notis Ti-
liæ refragetur. Nam & ipsum quoque Tiliam seor-
sum à Philyrea cognovisse, ut bene monet Mat-
th. vel saltem in iis plantis distinctum posuisse, sa-
tis perspicuum ex eius præfationis fine, ubi sic
habet: Flores & omnia quæ iucundum spirant
odorem, & *χρησιμὰς φιλύρας* recondenda. Quæ
voces non modò rectè ab interpretibus conver-
se, in articulis Tiliaceis: sed & posterior non à
φιλύρα, sed à *φιλύρα*, quæ Lat. Tilia est, deducta,
satis declarat ab ipso Diosc. Philyream & Phil-
lyram pro diversis plantis agnitas.

Nec audiendus Plinius, cum ait: Tiliam arbo-
rem esse proceritatem perquam modica, nam cum
contrarium in reipta appareat, certum est, ipsum
quoque Plin. vocum propinquitate deceptum,
eas inter se confundisse. Id quod vel clariùs patet
ex eo, quòd idem nostræ Tiliæ eas tribuit vires,
quas Diosc. suæ Philyreæ, ut suo quoque dictum
loco.

Nihilò tolerabilius lapsus Cornarij, quando
inquit: Non putandum esse Philyram Theoph. esse
Tiliam, seu *Linde* Neoteritorum, sed esse Plata-
num. Tiliam verò & Philyram, nisi penitus fal-
latur, [ut certè fallitur] esse eam arborem, quæ
nostris Germanis *Ahorn* appellatur, sed lubet in
totum eius verba recitare. Quidam, inquit, asse-
runt Tiliam esse quam nostri *Linde* dicunt:
nimirum quòd futores tabulis ad secanda coria
ex ipsa factis utuntur: hoc cum demum admitte-
mus, ubi ostenderint de Philyra ac Tilia hunc u-
sum à veteribus tradi, & non Platanum esse &
appellari, ex qua eiusmodi tabulæ parantur. Nam
quod Plin. ex Theoph. dixit, mollissima Tilia, ea-
dem videtur & calidissima: argumentum afferunt,
quòd citissimè ascias retundat: hoc omnino re-
probat illum eius usum, quem ferramentum re-

tundatur magis, quàm acuat in ipsius usu, id
quod non contingit in tabulis ex Platano hodie-
nis, quæ & molles sint, & ferro cedunt, & ter-
rum nullam iniuriam offendunt. Quanquam ego Ti-
liam non dum coria in ipsa secantur, sed dum eius
materiæ caditur, & in usum efformatur, ferrum
ludere, & incturam eius relaxare, tum apud
Theoph. tum apud Plin. intelligendum esse pu-
tem. Iuxta eandem rationem etiam dum Galz.
Com. *αὐτὸ τὸ αἶμα ἀγυλῆς*, & *αὐτὸ τὸ αἶμα ἀγυλῆς*, canales
validos, eisdemque albos & molles fieri posse
docet ex Philyra, quæ Tilia est: cuius dogma ho-
die Chirurgi sequentes, ex Platano canales tales
parant: tamen de huius arboris ligno Gal. non
sensisse ex eo apparet, quòd validi, id est, ut ipse
dixit, *εὐτονοί*, canales ex hoc ligno fieri non pos-
sint, sed ex eo quod *Ahorn* nostris vocatur, & à
nobis Philyra esse creditur, & validi & molles,
simulque albi, ex fœmineo præsertim eius gene-
re, optimè fieri possunt, velut ex Theoph. ac Plin.
locis supra adductis evidentissimè patet. Ca-
terùm quum Plin. alibi de Philyra dicat, eius
materiæ teredinem non sentire, proceritate per-
quam modica, verum utilem: etiam his verbis
declarat, [inquit Corn.] Tiliam non esse, quam
nos *Linde* dicimus: quum hæc & teredinem non
sentiat, [contrarium asserunt fabri periti: Sed
ita sibi persuadet Corn. quia Platanum existimat]
& ingenti tum proceritate tum amplitudine se
expandat, ut Platanum esse adhuc non dubi-
temus, quam citò putrescere ex Theoph. liquet. Ti-
liam verò *Ahorn* nostris dictam esse, etiam ex
his notis coniectamus. Neque enim opinionem
hanc nostram alter approbatam esse volumus.
Hactenus ille. Nec certè alter aut meliùs potuit:
ac ne sic quidem bene. Nam erronea admodum
uttraque Cornarij opinio, volentis *Linde*, Phi-
lyram, seu Tiliam esse Platanum: sicut & illa, qua
vult, Tiliam esse *Ahorn*, de quo fusiùs cap. de A-
cere. Interim advertat lector quàm ieiunè Cor-
nar. ad ligni tantum examen respiciens, suas fun-
dat opiniones, cum, uti dicebamus, nihil sit cla-
rius Philyre Theoph. descriptione collata cum
Tilia Plin. atque adèd nostra.

Rectè Turnerus negat Tiliam non esse Plata-
num, ut multos velle ait.

Nescimus ubi Pena & lob. Philyreæ illam
suam descriptionem apud Theoph. legerint,
quando tradunt: Frondosam illam ramis patu-
lam Theoph. *εὐκράτα* [ita enim scribunt] ex
qua Phyluræ, sive assule finduntur, Tiliam
esse certum est. Nam ut à nobis quidem obser-
vatum, *φιλύρα* legitur apud Theoph. in diversis
exempl. pro Tilia. Nostro iudicio Abies findi-
tur in tenues assulas: non item Tilia. Fallun-
tur iidem, nec uno errore, cum de Tilia sic
scribunt: alia est hæc à Diosc. Phylerea, & per
y scribenda, quod in tenues assulas & Phylu-
ras dissecatur: pulcherrima Basilææ Helvetio-
rum in D. Petri area, patulis ramis, sparsis, in-
que vasta magnitudinis ambitum fornicatum
propagata, folio latiore Populneo aut Betulae,
ferrato ambitu Loti ramis: item frondosis &
Amentis per initia Coryli aut Juglandis. Verum
quidem in D. Petri area dicta pulchras & magnas
admodum esse Tiliæ, etiam cum visco: sed null-
la quæ in fornicatum ambitum sit extensa. Est
quidem ibi patula eiusdem Quercus celebratissi-
ma, & à nobis suo loco descripta. Nullibi etiam
in Tilia observavimus Amenta Coryli aut Juglan-
dis. Quercus cum longis pediculis, qualis mo-
dò dicta, solet ferre aliquid respondens Coryli

Cornarij
prob.

Cornarij
opinio veri-
tatis.

Pl. & Lob.
multiplex
error.

Tilia cum
visco.

aut luglandis nucamentis. Vt suspicio sit, eos Quercum, quæ nondum protrulerat omnino sua folia, & iam ista nucamenta ostentabat, fuisse ostentanter satis pro Tilia.

Tilia Corda
lulifera.
quæ
Cordus quidem in sua obs. Sylva scribit sibi visam Tiliam grandem Veris medio aut paulò antè lulos serentem longos, colore flavos, propè Nürtingam oppidum in pago. Sed quævis Tiliam intelligat, dolemus nos non recordatos sciscitari, quando ipsi adsumus apud Illustr. Palatinam viduam Illustr. Ducis Lud. VVirttembergici. Nemo præter ipsum, quod equidem sciamus, Iulorum istorum in Tilia meminit, nec facile forè animadvertentur in vulgatis Tiliis, quas sanè plus satis diversis anni temporibus contemplati sumus. Theoph. tamen, vti dictum etiam Cachryn Tiliæ tribuit.

Consideratione digna descriptio Cæsalp. Tilia [inquit] arbor in Alpibus tantum provenit, Alno similis, fructus minor quam Alni, striatus, semina inter squamas continens depressa, materia alba aut flavescens. Etsi autem hic videatur Cæsalp. hanc nostram Tiliam intelligere: tamen nec in Alpibus tantum provenire, dicimus, nec Alno valde similem, quamcunque tandem intelligat. In materie quoque nullam flavedinem hactenus observavimus.

Tilia semi-
na.
S. h. & Schk.
exant.
Cæterum Tiliam hanc, de qua hic agimus plenèque seminam statuunt, ut Fuchs. Dod. Pen. Lob. Cæsalp. Hist. Lugd. & Schuvenckf. quibus non gravatè subscribimus. Non placet verò eam à Schuvenckfeldio Tiliam sativam sive secundam dici, cum incerta sint ea epitheta: quia altera folio minore, de qua postea, multis in locis est sativa, & passim secunda quoque. Præterea semina hæc nostra, etiam spontè in montibus provenit, & viscum fert. Proinde nec à Trago quidem rectè simpliciter sativa dicta. Penæ & Lob. dicitur postea cap. de Fago sepium sive Ostrea. Quamquam Cæsalpinus difficile putet coniectari posse, quænam sit Mas, cum folia non describantur: suspiceturque intelligi posse Lignum putidum vulgò dictum, de quo nos l. 5. de Spina Burgi, ubi hanc Cæsalp. opinionem reiecit. Idem paulò ante scripserat, suspensionem esse, ne Plin. cum Vlmi genere comprehendat carpinum utramque, aut Alnum, Tiliamque quasi dictam.

Cæsalp. opi-
nio repro-
bitalea.
Apud Amatam Lugduni excusum, icon Tiliæ, in cutia typographica malè posita pro Cithonæ.

Car. Steph.
exor.
Fallitur Car. Stephan. dicendo Philiram interdum Philycam appellari. Differt enim Philica à Phylira quicquid dicat Stephanus.

Nomina
Linguar.
Tilia, *עליה*: Hebr. ut placet Elia in nomend. Alcherach: Germ. *Linde* / *Lindendbaum* / à ligni mollitie, uti volunt. At Gorop. in Indoscyth. Tiliam gemina ratione *Linde* dici scribit: & quia pulchra sit, & quia fascis & funiculi ex ea fiant. Belg. *Linde* / *Lindendboom*. Gall. *Tiller*, *Teil*, *Tillen*, *Tilher*. It. *Tiglia*, *Tilia*. Hisp. *Teja*. Angl. *Lind tree*. Boh. *Lipa*. Hung. *hacsa*. Cortex eius quoque Philira dicitur & Tilia. Sed & aliarum arborum cortices interiores eo nomine donantur. Sic Plin. l. 24. de Vlmo: Corticis utique inquit, interior Tilia lepras sedat. Et paulò post: Idem præstant & Tiliæ corticis &c. Et hoc ipsum etiam lib. 16. his verbis idem Plin. declarat: inter corticem & lignum tenues tunicas multiplici membrana, è quibus vincula Tiliæ vocantur, tenuissimæ earum Philyræ Coronarum lemniscis celebres, antiquiorumque honore.

Philira
cortex.
Philyræ ho-
monyma.
Philira dicitur & Tilia. Sed & aliarum arborum cortices interiores eo nomine donantur. Sic Plin. l. 24. de Vlmo: Corticis utique inquit, interior Tilia lepras sedat. Et paulò post: Idem præstant & Tiliæ corticis &c. Et hoc ipsum etiam lib. 16. his verbis idem Plin. declarat: inter corticem & lignum tenues tunicas multiplici membrana, è quibus vincula Tiliæ vocantur, tenuissimæ earum Philyræ Coronarum lemniscis celebres, antiquiorumque honore.

Philiram Theoph. ibidem nasci scribit, ubi Cæsalp. Locustasus. In locis feridis difficillimè prodit. Et Plinio autore, montes & vales adigit Tiliam am aquosis gaudere montibus. Pinguetumque solum desiderat, in stercoato optatè perhorat in arido ac saxoso ægrè adolescit. Tiliam Asiamque Theoph. difficulter recipit: & in hac alenda cultores horrorem vehementer laborant. In toto Germaniæ tractu, in urbium & mœnium areis in delitiis habent, ob opacitatem quam vel per se, in vel atque disposita, deambulantibus recubantibusque tempore æstivo præbet. Et sanè vix videas aliam arborem in Germania, aut fortè in tota etiam Europa, quæ cum Tilia opere topiario, & ampla ac patula villa vastitate certet.

In primis nobilis Basilea inter alia nobilissima naturæ dona, quæ habet, & huius stipatu ac ornatu triumphat, ubi plebis areas ac Sylvas hac unica arbore constas videas, præcipuum illius antiquissimæ urbis decus, quod totus ferè Iunius cum Maij parte media ingeminat suavissimo florum per totam urbem afflatu, non sine incolarum ac transeuntium salubritatis iuvamento. Sed præ cæteris ita & topiaria amenitate conspicua, quæ iuxta summum templum in regio illo viridario ad Rheni alluentis ripam, vasto illo propugnaculo ceu humeris Colossis elato, ex quo Rheni tractus utramque urbem alluentis & circumiacentis provinciæ prædatur & cuius promiscuus patet prospectus: vulgò die Phalz vocant, quasi Palatinam dicas. Item extra urbem passim præcipue etiam in antiquissimo illo teleptariorum campo.

Figura
quæque
Tiguri quoque Helvetiorum, ut ipsi vidimus, & in scripta retulit Gesnerus, magnæ proceræque collem Palatinum, quem vulgò Aulam (den Hof) nominant, quam plurimæ decorant, pulcherrimo Tiliceto: & extra urbem passim in fossis circa mœnia, egregie spectantur, ut passim sub eis sedilia in umbra non desint senibus & aliis animi gratia circumstantibus. Harum maxima truncum habet inferius ea crassitie, ut si viri duo mediocres amplectantur, dodrantes quinque adhuc superent. Sed præcipue spectabiles sunt dux illæ huius generis arbores, quæ infra urbem statim ad Iacogam visuntur, media inter eas domo, cui placet utrinque iunguntur, in qua conveniunt, qui sepeus exercentur, ita digestæ, ut mensis aliquot in utraque collocatis, maxime convivariæ numerus, tanquam in cœnaculis & richinis capiatur, infra sepià & circumque brachis, & frondibus Tiliarum ambiens. Et. Similes aut etiam elegantiores Scaphur Helvet. ad Rhenum visuntur. Insignis quoque visitat Moguntij in S. Albani cœnobio 20. crassis columnis lapideis suffulta, quæ nihilominus quotannis exceditur, teste Lonicer. Est & in Silesiæ cœmeteriis, artis hortis & sylvis notissima, ut notat Schuvenckf. quamquam Dod. scribat rarè in sylvis nasci. Calceolarij annotat Tiliam provenire in Baldo. Considerandum an sit ea amplissimo folio, quam postea describemus. Copiosè etiam provenit in Essexia Angliæ, in nemore, duobus miliaribus Clocestræ, teste Turnero. In Italia provenit asperis tantum montibus, utquit Matth. quibus maxime gaudet.

Omnes quidem sic formandæ arbores, ne trunco cubitos quatuor excedant, ut quicquid ab ea altitudine superest, totum in tabulata si-

ve her-

ve brachia & ramos effundatur, sicut & de quercu Basiliensi supra dictum est, impietatis illo genere, à quo & Iampin herbam denominavit antiquitas, quoddam filij inscendant patrem, minores ramuli brachijs, è quibus oriuntur, supereminant. Tilia utraque, quod in hortis Lutetiae nunc spectatur, industria Bellonij fecit.

Paulò antè æquinoctium germinat Tilia; floret Maio & Iunio: fructum maturat Augusto, qui mox septembri ad apertus fatuscit ac sua sponte decidit. Aestivis solstitijs folia sua vertit, ut prodidit Theoph. In multam ætatem vivit hæc arbor crediturque supra censestimum vivere, quales multæ videntur Basileæ, quarum satum ne avi quidem nostri viderunt.

Theophr. Tiliam post vindemiam & Arcturum cædendam suadet.

TILIA FOLIO MINORE.

TILIA folio minore nobis dicta, non minus patula est arbor quam prædicta. Folia tamen multò sunt minora, ad Betulæ accedentia, colore ferè Populi Libycæ non hirsuta ut Tiliæ præcedentis, folio maiore dictæ, sed firmiora rigidioraque. Flores tamen similes, nisi minores essent, coloris eiusdem, pallidi odorati, formâ accedentes ad Ber-

berim, umbellam ferè efficientes, sex septem, octo, novem, aut etiam undecim, ex luteo foliolo seu amento prodeuntes, ut in alia Tilia, sapore acido cum lentore: quibus succedunt fructus parvi, hirsuti, angulosi, ut in alia. Materies similiter alba, lenis, sed cortice magis scabro obducta. Hanc facillè crediderimus prædictâ firmiorem & duriorém: tota enim arbor toxiophora. Fert & hæc viscum.

De hac sic Tragus: Tilia sylvestris sativæ per omnia respondet, nisi quoddam folia & flores gerit magis exigulos: præterea & frondem nigriorem. Florem edit tardius sativa Tilia, qui nullo post se relicto fructu aut semine deccidit.

Theoph. in hunc ferè modum suam quoque Tiliam delineavit.

Visa nobis in VVirtenbergico montè, ubi nobilis & antiqua illa arx Teckisana Ill. Ducum VVirtemb. Tilia (de qua & in Bollenstium fonte Admittabili, fontiumque historia salubrium Univerisili) quæ fulmine tacta fuit nocte, menfe Septembri, & sub ea novem vacce exanimata ex peculio E.C. sub ea stabulantes. Ista Tilia non erat eius speciei quam antea descripsimus folio maiore, sed ad hanc accedebat, quam vocamus folio minore: nihilominus tamen ei folia erant maiora, quamvis glabra, nec hirsuta: ipsa quoque arbor maxima, neque in hac specie glabra ista maiorem ob-

Tom. I.

servavimus. Dubij hæremus, an sit species quædam particularis, vel varietas tantum foliorum: quæ tamen si constans & perpetua, & ipsa speciem efficiet, quod nobis facillè persuaserimus.

Esti verò, ut dicebamus, Tragus hic depictam atque descriptam, sylvestrem vocitet, & fructum non ferè dicat, quemadmodum & Gesn. qui & Tiliam sylvestrem & sterilem dicit, nobis tamen & Basileæ & Montbelgardi & alibi locorum fructifera observata.

Cur Schuvencck. dicatur quidam *évyxnc*, nescimus, id est Tilia montana minore folio: Steinslinde / Waldlinde Tilia mas & saxatilis Matth. At nobis Tilia mas sive saxatilis Matth. videtur Vlmus, nobisque consentit C.Bauh. ut dicitur sub Vlmo. Marem Theoph. dicere vix quisquam rectè auit, cum eius folia non speciatim describat. In tabella ad latus prima exortus folia picta habes.

Gaudet hæc iidem cum præcedenti locis: Speciatim Basileæ inter cæteras visitur, sed rarius, quia ob foliorum parvitatem paulò minus patula. Exiit & prædicta Montbelgardi in fori angulo, supra quam quondam tugurium pulchrum & amplum, cum mensis erat exadificatum, comestantium refugium haud insolens. Nascitur & in tenebrosis ac latissimis VValgovia sylvis: Item Silesiæ tam sylvis quam montibus, atque in pluribus Ducatus VVirtemb. pagis.

Florentem observavimus in fine Iunij, quum aliud genus iam defloruisset. Tardius etiam fructum perficit.

TILIA MAXIMO FOLIO.

Vix hodie spatio distat ab urbe Basileæ mons à pago vicino Mutetens vocitatus: proli Apollinæ quotannis aliquoties à Celebratissimo Medico ac Botanico D. D. Casp. Bauhino, fratre & ad nostro ed stirpium varietatis causa, tanquam ab altero quodam Apolline, produci solite, notissimus. In eo, inter cætera haud passim obvia, provenit arbor quadam ad

Tiliam folio maiore accedens, cui folium speciosum, amplissimum, dodrante interdum latius, hirsutum, in appendicem angustum fastigiatum: quodq; hirsutius etiam apparet in dorso quod nervorum eminentia decorat. Sed præstat ipsius descriptionem adicere.

Tilia mas nova arbor, crasso candice, ramosa, materia uti Tiliarum robusta, [cæterarum aliqui materies molles, etiam præcis & neotericis Herbariis testibus] cortice lanuginoso, subrufo: foliis magnis, quæ vix rotundantur, ut in semina fit, monente Theoph. l. 3. hist. c. 10. sed in acutum angulum desinunt, Mori sativæ folijs quoad formam simillima, eo excepto, quoddam profundè sunt serrata, ex virore nigricantia, prona verò parte

M 3

splendens, Tiliæ scemina vulgaris, foliis triplo & quadruplo maiora: in qua hæcenus nec florem nec fructum videre licuit. Quam tamen ab ahnis sepredecim nunc observavi, cum in monte nostro Muteto (quo studiosos singulis annis deducere solemus) oh plantarum copiam, verè Apollineo, plures sunt arbores. Tilia scemina non est, nec etiam Tilia sylv. Tragi, cuius folia multò minora. Fortè Tilia mas Theoph. 3. hist. cap. 11. quam sterilem & nullo flore esse scribit.

Ab Tilia mas Theoph.
Aequivoca Tilia.

Sorbus europæus.
Fagus sylvatica.
Vlmus.

Acer maus.
Phillyrea.

Lignum putidum.
Spina Burgi.
Ligustrum.

Philyca.

Salix.
Valla er.
Tiliæ vires & usus.

Epilepsia.

Macula faciei.

Comitialis morbus.
Virus.
Calculus.
Tumores.
Vulnera.

Fuchs.
Matth.
Dodon.
Curtij er.
vor.

Lonicera lasus.

Cæterum Tiliæ æquivocationes non pauca. Dicitur sunt species tres, & fortè etiam adiungenda quarta illa Techsiana. Est & Tilia Iulifera Cordi iudem dicta. Du Choul autor, Sorbum torminalem dici à nonnullis Tiliam sceminam, de qua suo loco. Dicitur & Tilia de Fago sepium. Quidam & Vlmum pro Tilia exhibent, cuius & interiores tunica dicuntur Tiliæ. Item Aceris genus maius (de quo postea) à Corn. Tilia putatur, minus benè. Phillyrea Diosc. à multis confunditur cum Philyra Theoph. De illa lib. 5. Cæsalp. Lignum putidum existimat esse Philyram marem, quam opinionem refutavimus l. 5. c. de spina Burgi. Quidam sibi persuadent Ligustrum esse Tiliam & Phillyream Diosc. non distinguentes Philyram à Philyrea: de quare suprà plus satis. De Ligustro actum lib. 5. Quidam Philicam Theoph. confundunt cum Tilia, Philyra & Phillyrea. Et Hermol. redarguit meritò Vallam, quod Itam, quæ salix est, interpretatus sit Tiliam.

Tiliam calidissimam esse suprà ex Theoph. dictum: addit ratione curi tasentiat, nempe quòd tincturam ferri fecantis emolliat. Nam & Cerdones qui tabulas ea expetunt oppositum experiuntur, in coriis incedendis: nam ob molliem suam cedit ferro, idè non retundit, quia non secatur. Nec ea qualitas cultri aciem corrumpens hæcenus à nostris observata. Sed apertioribus rationibus, nescimus an item experimentis, stipatus incedat Fuchs. Cum sic inquit: Calidam esse Tiliam, vel ex eo liquet, quòd frigidis cerebri malis, Epilepsia, & id genus aliis mitificè conferat. Amaritudo etiam cum glutinosa state quadam in ea reliquis qualitatibus prævalere videtur, si hanc degustes. Quare abstergendi planè facultatem, cum modica adstrictoria, perinde atque Vlmus (cuius facultates illi Plin. tribuit) habere evidentissimum est. Si quispiam vires quæ à recentioribus Tiliæ tribuuntur, probè expendat, nihil ab iis quæ ex Plin. & Gal. sententia de Vlmo dicuntur differre comperiet. Nam maculas faciei abstergere scribunt Tiliam, si illa eius succo lavetur. Mederi etiam morbo Comitiali bibitum eius liquorem stillaticium, oculis claritatem inducere, calculum sanare, tumores discutere. Quid multa? omnes facultates Vlmi obtinet Tilia, idè quæ vulneribus etiam recentibus succurrit, & alia quæ à Diosc. & Galeno in Vlmi historia commemorantur, potest. Hæc Fuchs. Nobis consideratione & inquisitione dignum videtur, annon scribat Tiliam amaram ex imaginatione. Is alioqui, eumque sequenti Matth. Dod. & Curtius Vlmi vires tribuunt Tiliæ, decepti verbis Plin. qui, uti dicebamus, interiorem corticem Tiliæ vocat. Fuchs. præterea & Dod. non observant Plinium tribuere Tiliæ, quod attribuitur Phillyrea, longè diversæ plantæ, ut rectè etiam monuit Cornar. & Matth. Lonicerus verò, licet agnovit Phillyream diversam à Philyra: nihilominus tamen vires Phillyreae obliuiose tribuit Tiliæ. Quas vires Plin. Tiliæ

tribuit, omittimus, ob dictam modo causam. Plin. 27. fam. Competunt enim Phillyrea, non Tiliæ, quæ Philyra.

Cortex & folia Tiliæ, inquit Dod. calore temperata sunt, nonnihil siccantia & adstringentia, temperamento penè similia Vlmo. Tiliæ cortex commanfus, ac inde illitus, vulneribus recentibus agglutinandis efficax est. Folia verò trita & aqua conspersa, pedum tumores discutunt. Humor è medulla castrata arboris defluens, capiti illitus, capillos reddit, defluentesque continet, teste Matth.

Bacæ seu fructus Tiliæ tempore oportuno collectæ, & in pulverem redactæ, in Dysenteria, aliisq; alvi profluvii summopere laudantur, nam & ea ratione in expeditione quadam multos milites conservatos Camer. prodidit. Eadem cum aceto trita, in nares data potèst Hæmorrhagiam sistunt. Bacæ aliquot (imparem numerum superstitiones præcipiunt, quod nec Camer. magni facit, nec ab ullo docto & sapienter probatur) deglutitæ, valde sanguinis è naribus profluvium compescunt, ut in primaria quadam persona experientia comprobatur. Ex recentibus Tiliæ foliis expressus succus, cum vino mistus & calidus artubus infusus, spasmo flatulento benè facit. Quidam eadem trita & aqua conspersa, atque emplastrum modo imposita, singulare contra eundem spasum in gravidis remedium iactant.

Tiliarum è sic rihis (quorum perquam suavis odor, & cum vitium floris odore similis suavitatis) aqua destillata in frequenti usu tam apud Germanas quàm Gallas mulierculas. Existimatur autem à doctis modicè calida, sicca & emplastica. Pota utilis ad Epilepsiam, cordis tremorem, uteri dolores, calculum renum & sanguinem in corpore, ob casum aut ictum aliquid, concretum, ad quod remedium aliqui etiam tritos Tiliæ carbonem admiscunt. Dosis est unica uncia aut sesqui. Oculorum dolores mitigat, & locos igne aut quavis materia fervente adustos sanat, idque efficacius, si interior cortex albus Tiliæ in hac aqua maceratur, aut eius loco Cydonij grana, aut Phyllium, & nata inde mucilagine loci illinantur. Aliqui liquoze vi ignis extracto ex sanguine Melis seu Taxi adversus pestem utuntur, tradente Evonymo. Quidam inquit Tragus, aquam Tiliæ florum destillatam, adversus ventris tormina exhibent, & non sine ratione: nam intestinis à Dysenteria erosio illa convenit. Alij adversus morbum Comitiali usurpant. Tilia usta, aceto carbonibus restinctis, cum oculis cancerorum tritis sumpta, concretos sanguinis grimos exigit, his qui ex alto delapsi fuerint, ita ut sanguinem excreent. Tunica seu libri medij, qui corici & ligno intercedit, aqua macerati, lentus viscosusque humor ambustus singulari remedio prodest, quod experientia multos docuit. Scimus etiam aqua florum Tiliarum pleraque mulierculas uti ad faciei fucum. Ex carbonibus Tiliæ, qui pulveri bombardarum parando abhibentur, præsentissima mors multis creatur, ita ut Tilia & salubna præbere & necom asserere possit. Suntque qui existimant Tiliæ carbonem pulvete pyrium veneni suspitione liberare, argumento, quòd nondem lapsis ex alto, ex liquoze aliquo utiliter propinari soleant. Cæterum mixari subit, cur Theophrast. Tiliæ seu Philyra fructum à nullo, mandari posse scribat, [i. e. quæ quædam est]

Plin. 27. fam.

Vulnera.
Tumores.
capillos.

Dysenteria.
Alvi p.
fluxus.

Hæmorrhagia.
num.

Experientia.

Spasmi.

Aqua rum.

Epilepsia.
Cardi.
mor.
Vicini.
ter.
Cal.
renu.
Sangu.
concre.
Ocul.
dolores.
Ambr.

pestis.

Torm.

Sangu.
concre.
fluxus.
capillos.

Fuchs.
Matth.
Dodon.
Plin.
Curtij.

Devi Sparte, inquit: Jcilm alibi tradat folia Tiliæ dulcia esse, & à multis animalibus comedi: Vltimum enim hoc verum. Nam & Basilæ pauperculam plebem folia pro vaccis & capris adventante hyeme recondere solere scimus. Fructum quidem negligunt, & ipsa quoque respuunt animalia: & eundem Tragus ab omnibus animalibus tutum esse scribit. Gustavimus tamen non semel, & dulcem comperimus, atque innoxium. Quare illud, *devi Sparte*, non ita intelligimus, ac si omnino mandi nequeat, sed quod nulli animalium cibo ac nutrimento idoneus sit. Folia etiam non solum sua natura dulcia, (qui tamen dulcor exiguus & viscidus) ac propemodum insipida nobis visa sed & per accidens, ex roris cælestis incubitu, à quo multa ita oblinuntur, & glutinosa evadunt ac si melle madefacta fuissent: ut iam olim pueri didicimus.

Potèrè num Tiliæ flores apibus competant, nondum apertum videtur. Columella sanè Tiliæ & Taxi, ex omnibus, flores apibus nocere dicit, repudiandosque esse. Ego, quod ad me attinet, inhi etiam Tragus, crediderim flores Tiliæ apibus, licet maximè ab illis expectatùr, minime conducere. Sed quare non conducant, aut conducere possint, nullam adfert rationem: & horum neuter ostendit, in qua re noceant. Virgilius sanè commendare videtur pro apibus Georg. 4.

Ergo apibus sacra idem: atque examine multo
Primus abundare, & spumantia cogere pressis

Mella facis: illi Tiliæ, atque aberrima Pinus: &c.

Pinus sanè apud autores pro apibus commendatissima. De Tilia diligentius inquirendum.

Nobilissimus & corticis usus, in quo olim scriptatum, sed recenti opus, in quo ad duces scribat explorator, monente Plinio. Modus expositus in Vimo. Et Gal. 6. Epid. scribit, quosdam valde antiqua Hippocratis exemplaria, ante trecentos annos exarata, habuisse, alia *ex quibus*, alia, qualia apud se [sua ætate] in Pergamo. Langius quoque in epist. librorum meminit in delicatioribus ex Tilia corticibus conscriptorum. Sed hic usus iam dudum inolevit, suppetente pergamento & charta facit ad eam rem longè aptissima. Crassiores Tiliæ cortices vidimus Nuringæ pedali latitudine, longitudine competente in circulum plexos, quos tinnis imponebant, in quibus lintealixio perfundeantur, ut eo corticose circulo supereminente cineres cum lixivio supereminentes continerentur. Plin. lib. 16. c. 9: ex Tiliæ cortice vasa, corbæque, ac patentiora quædam, messibus, vindemisque convehendis, atque prætexta tuguriorem fieri scribit.

Sed materiei utilitas non postrema. Theoph. in opere facillimam dicit, [*Τὸ δὲ λαν δεινὸν*] ob suam mollitiem. Foris navium longarum & arcarum, mensurarumque fabricæ expectandam. Habere & corticem ad cistas (seu cunas ut Gaza vertit) faciendos idoneum. Ex his namque fabricari solere. Verba sunt: *ἔχει δὲ καὶ τὸν οὐλοῖν χιθῶνα, καὶ ἐν τῇ πλάτῃ, καὶ ἐν τῇ γὰρ ἐξ αὐτοῦ. Ἦν οὐκ αὐτὰ ὡς ἐξ ἀμύγδαλης*. Nam antea, *ἔξ τῆς πλάτῃς καὶ ἐξ αὐτοῦ* dixerat. Sed hic etiam alterum membrum deesse, non malè suspicatur Corn. ante *πρίν τῆς πλάτῃς*. Gaza vertit: Habet etiam corticem subius cunisque percommodum: ubi, subius de fuo addit, quod in eius sit situm fide, nisi ita in quodam exemplari vetusto legitur. Materiei Tiliæ usum non satis laudare hodiè possunt sculptores simulachrorum, ex ea quippe omnia penè simulachra parantur. Levis est, ac levis sit magis arte, tenax, facillè fecatur. Diu durat. Ab his aliquando sciscitantibus

nobis, dum ex Tiliæ ligno tmaginem Christi salvatoris exculperent, cur non uterentur Acere, responderunt, cariei obnoxium esse, Tiliæ nequaquam. Atque in primis etiam ex Tilia Lapidarij sculptores suas Ideas (*Visierung* vocant) parant. Ex eodem ligno optimi fiunt carbones pro delineationibus pictoribus expetiti.

Et ut nihil, quantum in nobis erit, utilitatis Tiliæ omittatur, & illud memoratu dignum: Cinesiam Poëtam Græcum flagitiosissimum, tam gracilem fuisse, uti perhibetur, ut Tiliaceis asseribus corpori circumdatis imbecillitatem suam fulciret, uti Phileas alter poëta, plumbeis orbiculis circum pedes adalligatis, ne vento subverti posset. Cinesiam verò Anitoph. ob illam causam Philyreum vocitabat. Vfus etiam his Antoninus pius, ut testatur Capitolinus. Quum (inquit) & longus esset, incurvareturque, tiliaceis tabulis in pectore fasciatur.

Solent & Germani, ramos Tiliæ ordine quodam in amplitudinem distribuere, ac palis suffulcire, ut sub umbra eius, quæ omnium arborum maxime innoxia putatur, ætatis tempore, patulaq; ramorum opacitate recubantes, seleserectare commensationeque instituire queant. Hinc fortè titus ille verlus.

Filia sub Tiliâ ducit subtilia fila.

Viscum Tiliaceum quidam caduco morbo obnoxiosam salutarem prædicant.

Carbones
pictorum.

Cinesia
Poëta
falsus
Tilia
cca.

Cinesias
Philyreus.

Antoninus
pius.

Recubantibus
patula
ingressa.

Viscum
Morus
Caducæ.

V L M V S.

CAP. II.

PLVRIMIS ramis brachiata Vlmus arbor procera, inter dum infra iutam altitudinem subsistens, cortice cinereo, nunc laxi, nunc profundissimi sulcis, eminentissimisque porcis secundum rami longitudinem exarato, interiori albo flexibili: materiei item alba, firma. Ante omnia flores promit, ex ramulorum extremorum tuberculis, in muscarum congestos, ex staminulis plurimis atropurpureis, quorum terna aut quaterna includuntur receptaculo oblongiusculo in viridi purpurante. Floribus succedunt foliacei utriculi compressi, seminibus atriplicis similes, multi, ex oblongo rotundati, magni tenues, & in extremo parum fissi: in quorum medio semen parvum, tenerum, planum, candidum, sapore dulci: masticatum glutinosum reddit succum, ut & cortex. Tandem post semina, ex ramulorum, qui semina sustinent, fastigiis folia se proferunt, lætius primum virentia, post obscurius, oblonga, crispata, in ambitu serrata, alpera, quinque aut sex, & interdum septem digitorum longitudine, latitudine duorum, tertium, aut quatuor, utrinque ex rotundo fastigiata per

Descriptio.

Cortex.

Materiei
Flores.

Utriculi, foliaces

Semen.

Folia.

HISTORIAE PLANTARVM

148

mediam longitudinem rectus; & à tergo magis conspicuus transit nervus, à quo alij minores seu costae, recti & veluti paralleli exeunt, in uno tamen latere plures, quo fit ut altera foliorum pars alteram longitudine vincat, ut ingeniosè observavit Cordus, & quodammodo in nostra iconè apparet, minùs tamen apertè quàm optaremus.

Folliculi.

Foliis quotannis ferè adnascuntur folliculi cavi, ruherosi, subrotundi ac diversarum figurarum, in quibus primùm glutinosus quidam liquor, ex quo vermiculi exigui gignuntur, qui in minores culicellos transfiguntur. D. Casp. Bauhinus Basilèa ad nos misit ramum Vlmi, cui folia ampla, palmum longa, & uncias quatuor vel quinque lata, aspera, in quibus præter

Foliorum Varietates.

ferraturas sunt etiam laciniae quaedam: cui icon Lobeliana Vlmi latifolia respondet.

Laciniosa.

Minima.

In Alsatia propè Polvillam arcem in sepibus observavimus Vlmi speciem cui folia valdè crebra, parva, nec multò maiora articulo postremo pollicis, plurima etiam minora, minùs rugosa, supernà parte nonnihil lucida, non aspera, nervi-fabrè, eleganti ac exquisito ordine disposita. Talis ferè ramus etiam Monspelij à nobis collectus, nisi folia essent maiora, minùs lucida, & nervi non ita argutè dispositi: in quibus etiam mense Septembri erant folliculi prædicti. In omnibus his Vlmi varietatibus apparet nota prædicta, à Cordo observata.

Germania Vlmi genera duo.

Tragus diligens Botanicus Germaniae duo Vlmi genera sic describit. In Germania, maximè ea quæ Rheno contermina, Vlmi duo genera reperiuntur: quorum alterum latius se diffundit, alterum procerius evadit, utrumque agro VVormaticensi perfamiliare: nam iis in locis nullæ ferè aliæ arbores plantantur, quàm Vlmus, Populus alba, & Salices. Ex his Vlmiis una perquam procerà evadit, nullo fructu prægnans, in humectis ut plurimum pratis, ad ripas fluminum, & in circuitu pagorum proveniens, ædificiis construendis expetita. Alterius verò generis Vlmus & ipsa in alium attollitur, sed plurimis ramis in latitudinem magis diffunditur. Gaudet agris edito loco sitis. Florem suam hæc arbor profert, qui & fructus eius est, antequam folia producat. Hic Atriplicis maioris seu hortensis foliarum fert semen: nam singuli flosculi per se spectati oboli latitudinem obviunt, & à maturitate in auras volant.

Vlmus procerus.

Vlmus latius.

Folia in folliculis abundant.

Theoph. l. de hist. plant. c. 8. Vlmum vuas & folliculos quosdam ferè scribit. Id genus Vlmi, inquit Tragus, mihi ignotum est. Folia utriusque Vlmi iam à nobis descripti complicata quodammodo apparent, crispaeque, ac Orni foliis longiora, quæ cum Aprilis & Maio mense pluvius, subitòque calore solis insequente infestata fuerint, contigantur protinus, ac tum ex illo humore in contigatis foliis vermiculi exigui culicum formam gerentes nascuntur, qui progressu temporis evolant. Pari ratione & Chamæcissi tenella folia vitiantur.

Vermiculi.

Nec abs te fuerit & Italicas Vlmos à doctiss. ac insigni Philosopho & Botanico C. Casp. descriptas produci. Vlmus, inquit, arbor ingens, in latitudinem magis, quàm in altitudinem funditur, provenit in collibus & planis: quaritur ad vites sustinendas: cortice valdè aspero, rimoso & crasso, adeò ut ramuli novelli striati appareant extremis furculis tenuissimis, folio Carpini, breviori, magis rugoso, minùs ferrato. Floret primo Vere ante foliorum exortum racematum circa

Vlmi Italica.

1.

ramulos: flos Persico similis, rubens, ex flaminibus tantum constans, transit in foliaceum quiddam, unguis magnitudine subrotundum, medio quodam dorso, in quo semen parvum continetur, depresso & oblongum, quod mense Martio perficitur, antequam folia omninò exeant. Vesticas præterea fert in æstate, in quibus humor continetur, qui cōcrevit in gummi in iisdemq; animalia culicibus similia reperiuntur. Alterum genus habetur cortice laevi, tuso, vel cinereo & maculoso, quod in altitudinem ingentem adolescit. In utroque genere quædam steriles omninò reperiuntur.

ramulos: flos Persico similis, rubens, ex flaminibus tantum constans, transit in foliaceum quiddam, unguis magnitudine subrotundum, medio quodam dorso, in quo semen parvum continetur, depresso & oblongum, quod mense Martio perficitur, antequam folia omninò exeant. Vesticas præterea fert in æstate, in quibus humor continetur, qui cōcrevit in gummi in iisdemq; animalia culicibus similia reperiuntur. Alterum genus habetur cortice laevi, tuso, vel cinereo & maculoso, quod in altitudinem ingentem adolescit. In utroque genere quædam steriles omninò reperiuntur.

Flos Persico.

cs.

Semen.

Gummi.

2.

Steriles omnino.

Ptelea Theophrasti.

Montana.

Campestris.

Theoph. Vlmum πτελέα vocat, cuius genera duo tradit: prior δειντέα hoc est, montana dicta: [Montivlmum vertit Gaza: novè:] altera Ptelea seu Vlmus simpliciter [quam Plinius campestrum vertit] Differunt quodd Vlmus fruticosus magis sit. Montana maior & amplior. Folium gerit minimè filsum [ἀχυστὸν] leviter in ambitu serrarum, oblongius quàm Pyri, scabrum non leve. Ipsa arbor magna est, & altitudine & magnitudine. Non abundat circa Idam, sed rara est. Amat rigua. Materia flava, dura, nervosa, desotimis: quippe tota cor est, qua utuntur ad fores lautiores. Cum virescat facili: ubi exaruit, diffilis. Putatur autem sterilis esse. Fert & gummi in folliculis vel loculis [ἐν κοιλότητι: in vulg. ex. habetur] Putatur autem sterilis esse. Fert & gummi in folliculis vel loculis [ἐν κοιλότητι: in vulg. ex. habetur]

Steriles omnino.

Ptelea Theophrasti.

Montana.

Campestris.

Materia.

Gaza.

Plin. not.

Cachry.

quædam Culicibus similia: [ὁμοίαν τὴν κοιλότητι ἔχει.] Cachryn etiam edit peculiarem autumnò, mularam, minutam, nigram. Cæteris verò temporibus [ὥραις: Ald. habet ὥρας] quid ferat, non animadvertum. Dixerat tamen idem Theophrastus, in Vlmi folliculis genus quoddam bestiarum innasce, quod Cnipes vocitetur [ἐν κοιλότητι ἀνακίπτεται]. Quid verò differant inter se ὁμοίαν & κίπτε, dicitur [[à me Cherlero] in opere de Insectis. Idem Vlmò, humorem in lachrymæ modum densari scripsit, sicut Abieti, Piceæ, & Terebintho: per quem humorem, qui δειντέα ab eo dicitur, nisi illud glutinosum in folliculo intelligit, ulterius inquirendum quid velit: præsertim cum resiniferis annumeret, sicut & Gummi ferentibus, Amygdalo, Pruno, Ceraso, Iunipero, &c. Expressæ autem etiam alio loco ait: quibusdam à natura datum esse, ut plura producant: Vlmum enim & uvam genere & folliculis: ὅτι τὴν καὶ τὸ δολανόδον. Quæ autem sit ea, quæ uvæ fert, nobis nondum innotuit.

Materia.

Gaza.

Plin. not.

Cachry.

Vlmo & Plin. gummi tribuit ad nihil utile: ex quo & Culices nascuntur. Sed quando addit: in Coryco monte Cilicæ, deceptus fuit Græcæ vocis apud Theoph. similitudine. ὁμοίαν enim folliculus ille dicitur, quem supra descripsimus. Plin. non benè in montem convertit. Ostendimus etiam in vinibus, haud propterea inutile esse illud Gummi, ut ille putabat. Idem & alibi lentitiam Vlmo tribuit, sicut & Praxino, Moro, Ceraso, sed ficiorem ponderosiorèmq; quàm Platano & Alno. Qui in nostratis Vlmi folliculis gummosus conspicitur liquor, magna ex parte madidus est, non siccus. Considerandum an fortè & is cum Theophrasto alium intelligat, aut an talis sit in regionibus calidioribus. Neque verum quod idem scribit, Vlmum Atiniam fructum nullum ferre, hoc est, ut ille ait, ne semen quidem, nisi ea planè diversè ac distincta sit à nostra Vlmo: sed lubet eundem de Vlmi differen-

Cachry.

ram.

minut.

nigra.

Cæteris.

temporibus.

animadvertum.

Dixerat tamen idem Theophrastus.

in Vlmi folliculis genus quoddam bestiarum innasce.

quod Cnipes vocitetur.

δεντέα ab eo dicitur.

nisi illud glutinosum in folliculo intelligit.

ulterius inquirendum quid velit.

præsertim cum resiniferis annumeret.

sicut & Gummi ferentibus.

Amygdalo.

Pruno.

Ceraso.

Iunipero.

&c.

Expressæ autem etiam alio loco ait.

quibusdam à natura datum esse.

ut plura producant.

Vlmum enim & uvam genere & folliculis.

ὅτι τὴν καὶ τὸ δολανόδον.

Quæ autem sit ea, quæ uvæ fert, nobis nondum innotuit.

Vlmo & Plin. gummi tribuit ad nihil utile.

ex quo & Culices nascuntur.

Sed quando addit: in Coryco monte Cilicæ.

deceptus fuit Græcæ vocis apud Theoph. similitudine.

ὁμοίαν enim folliculus ille dicitur, quem supra descripsimus.

Plin. non benè in montem convertit.

Ostendimus etiam in vinibus, haud propterea inutile esse illud Gummi, ut ille putabat.

Idem & alibi lentitiam Vlmo tribuit, sicut & Praxino, Moro, Ceraso.

sed ficiorem ponderosiorèmq; quàm Platano & Alno.

Qui in nostratis Vlmi folliculis gummosus conspicitur liquor, magna ex parte madidus est, non siccus.

Considerandum an fortè & is cum Theophrasto alium intelligat, aut an talis sit in regionibus calidioribus.

Neque verum quod idem scribit, Vlmum Atiniam fructum nullum ferre, hoc est, ut ille ait, ne semen quidem, nisi ea planè diversè ac distincta sit à nostra Vlmo: sed lubet eundem de Vlmi differen-

tis

illis tradentem audire. Sic autem ait.

Inter has atque frugiferas, materie Vitiumq[ue] amicitia, accipitur Vlmus. Græci duo eius genera novere: Montosam, quæ fit amplior: Campestem, quæ fruticosa. [ramis plurimis opaca, sed exiguis & brevibus.] Italia Atinias vocat excellissimas, & in iis Siccanas præfert, quæ non sint riguæ. Alterum genus Gallicas. Tertium nostrates, densiore folio, & ab eodem pediculo [suscule Vet.] numerosiore. Quartum silvestre. Atinix non ferunt Samaram: Colum. ferunt quidem, sed rariorem. Ita vocatur Vlmi semen: omnisque radicum plantis [radicibus plantarum. D.] proveniunt, reliquæ semine. Idem & alibi Marita Vlmi meminit: & Vlmo in genere ramulosa folia tribuit. Murta autem Vlmus est, cum qua Vitis maritatur, ut specialius dicitur in saty & cultu.

Cæsalp. prædictas differentias ex Plinio citans, quatuor in Italia ab eo numerari scribit: sed pro Atinias, legit Albineas. Et ut ne quis putet esse typographicum errorem, sciat, eius vocis nullam extare correctionem inter errata in fine posita, cum tamen minoris momenti eiusdem pagina exaggeret, unius tantum literæ mutata, Samoræ, pro Samaræ. Quæ autem Amentum ferat, & Vvas, nondum vidimus, [addit Cæsalp.] ut suspicari liceat, ne Plin. cum Vlmi genere genere comprehendat Carpinum Vtramque, aut Alnum, Tiliamque appellatam, quasi pteleam. Plin. tamen etiam alibi Atinix meminit, eamque propter nimiam frondem, Vitibus ineptam dicit.

Plinium taxat Solerius, quod Vlmum malè dividat in quatuor species, aliter atque Theoph. atq[ue] Colum. Gallicam Vlmum & Atiniam esse Montanam Theoph. Vernaculam, Italicam, Nostratam, & Campestem, & Theoph. Pteleam seu Vlmum simpliciter esse unum & idem. Cui sanè non gravatè subscribimus, præsertim Columellæ, diligentissimi Geoponici verba considerantes, qui ita habet. Vlmi duo genera, Gallicum & Vernaculum. Illud Atinia, hæc nostras dicitur. Atiniam Vlmum Tremellius Scrofe non ferre fameram (quod est semen eius arboris) falsò est opinatus: nam rariorem sine dubio creat, & iccirco plerisque & sterilis videtur, seminibus inter frondem, quam prima germinatione edit, latentibus. Itaque nemo iam ferit ex famera, sed ex sobolibus. Est autem Vlmus longè lætior & procerior, quam nostras, frondemque iucundiorẽ bubus præbet. Virgil.

Præterea genus haud unum, nec fortibus Vlmis. Cordus scribit: quid discriminis sit inter Vlmum montanam, & Pteleam seu Vlmum simpliciter, fabris lignariis notum esse, & à se quoque ex historia arborum differentias indicatas. Sed memoriâ lapsus hoc dicit. Nam l. 3. c. 1. suarum hist. describit Vlmum unicam, nullam differentiam demonstrans. In Com. in Diosc. Vlmum folia Tiliæ & Corylo non dissimilia habere scribit: quod de maxima & latifolia superius descripta intelligendum putamus: Nam vulgata parum similitudinis cum illis habere videtur.

Tragus Vlmum proceram nullo fructu præstantem dicit: Campestem fructum ferre, quod in eius fide situm sit. Plin. Atiniam, semen nullum proferre prodidit: attamen Columellam contrarium scribentem produximus.

Matthioli falsò ait Theophrastum dicere, Vlmum sterilem esse, quamvis multa in eam rem ex Plin. quiritetur. Idem in Comm. cum magnis fig. Lat. & Ital. proponit Vlmi iconem, sine ulla descriptione, titulo Tiliæ maris: Et in Hist. Germ. Steinkinden / Tiliæ saxatilis: ait ferre folia Vlmi [sanè verò: nam ipsamet Vlmus est.] aut Carpin: quosdam vocare nigram Carpinum. Profectò quivis vel vulgariter in stirpibus versatus agnoscat ibi pictam Vlmum, quod nescivit tantus commentator, ut aperte constet ex eius descriptione, quam in sua Epitome dat, his verbis: Tilia mas: Græcis ἐνδοξα δρυϊς: It. Tilia maschio & Carpin: Arbor est magna, patentibus ramis, materie robusta spissaque, ac etiam sterilis: folia fert lata, oblonga tamen, in quibus ferè omnibus numerosè extuberant bullæ, in quibus muscæ gignuntur, quæ tamen arescentibus receptaculis, inde gregatim evolvant. Quis hic non videat Vlmum à Matth. descriptam? Rectè igitur à C. Bauh. nobiscum sentiente annotatur. Tilia mas quæ proponitur à Matth. Lob. Lugd. & Tab. Carpinus nigra dicitur Castori, & nobis Vlmus, aut certè eius aliqua species esse videtur.

Lepidè Pena & Lob. Vlmum pro Tilia mate proponentes, à femina non peninde totam atque folio differre scribunt, tamen exiguum sit discrimen: folia tamen Vlmi scabra rugosaque esse: foliocolis, [suam Tiliam marem] non baceas uti femina, proferre, sed semen & flores in folliculis Carpin: modo. Cùm subiciunt: Vlmus multò vulgarissima, notatque facilissima esse: folio non adè illi dissimili, [certè non, quia idem] aut Alni. Folliculis verò volucellorum & fuliginis repletis, Habent & Vlmus alteram latifoliam. Sed mirum industriis aliqui verbarios in Tilia sua mare non eosdem folliculos observasse, in Vlmo, quæ eadem cum illa observasse: inter se non distinxisse, ex utraque planta duas fecisse, denique neque Tiliam suam marem neque Vlmum rectè inmixisse probè. que cognovisse. Præterea quæ obsecro descriptio Tiliæ maris: partium delineatio ac designatio quomodo quadrat? Neque nobis exiguum, ut illi putant, discrimen esse videtur, inter folia Tiliæ & Vlmi. Figura à Lob. posita pro Tilia mare in obs. Teut. & icon. satis demonstrat, eum ex Vlmo facere Tiliam: id satis indicant etiam cortex sulcatus & rugosus, ac folliculi in foliis: similitudo item non parva cum Vlmi iconè Dodonæi. Camer. ad hist. Matth. præter Vlmi iconem, quam cap. 38. habet, posuit & aliam cap. 46. nempe Matthioli, sub titulo Tiliæ saxatilis, annotans, Matthiolum in Lat. exemplari facere Tiliam marem, quamvis Dod. Vlmo familiorem dicat. Ipse verò in re tam aperta, quod sentiat, non docet: fortè nec scivit.

Matth. in prioribus Com. iconem Vlmi satis bonam habebat, nisi quod folliculis nimium artificium ad rotunditatem affectum videbatur, quos in post. edit. Ital. mutavit. Pro Tilia mare, ut dictum, figuram Vlmi proposuit, iudem cum folliculis. Hist. Lugd. secuta Matth. more suo easdem duas icones proponit.

Dod. præter Vlmum, quam Theoph. simpliciter Atiniam Colum. & Gallicam Vlmum vocat, & aliam tradit, de qua agemus postea sub titulo Fagi sepium sive Ostryæ.

Est verò Rytus in Corn. in Diosc. scribat, Rytus

Matth. v. 2
prob.

Tilia mar
Tilia sa

Carpinus
nigra.

Matth. non
agnovit Vlmum.

Matth. non
agnovit Vlmum.

Matth. non
agnovit Vlmum.

Matth. non
agnovit Vlmum.

Matth. non
agnovit Vlmum.

Matth. non
agnovit Vlmum.

Matth. non
agnovit Vlmum.

Matth. non
agnovit Vlmum.

Matth. non
agnovit Vlmum.

Matth. non
agnovit Vlmum.

Matth. non
agnovit Vlmum.

Matth. non
agnovit Vlmum.

Matth. non
agnovit Vlmum.

Matth. non
agnovit Vlmum.

Matth. non
agnovit Vlmum.

Matth. non
agnovit Vlmum.

Matth. non
agnovit Vlmum.

Matth. non
agnovit Vlmum.

Matth. non
agnovit Vlmum.

Matth. non
agnovit Vlmum.

Matth. non
agnovit Vlmum.

Matth. non
agnovit Vlmum.

Matth. non
agnovit Vlmum.

Matth. non
agnovit Vlmum.

Matth. non
agnovit Vlmum.

Matth. non
agnovit Vlmum.

Matth. non
agnovit Vlmum.

Matth. non
agnovit Vlmum.

Matth. non
agnovit Vlmum.

Matth. non
agnovit Vlmum.

Matth. non
agnovit Vlmum.

Matth. non
agnovit Vlmum.

Matth. non
agnovit Vlmum.

Matth. non
agnovit Vlmum.

Matth. non
agnovit Vlmum.

Matth. non
agnovit Vlmum.

Matth. non
agnovit Vlmum.

Matth. non
agnovit Vlmum.

Vlmum esse folio indiviso, nihilominus tamen iconem habet arboris cum folio in partes & lacinias diviso, quæ fortè ad Aceris aliquod genus facta.

Lonic. pr.
proh.

Lonic. duas tradit Vlnos, totidemque figuras: prior ei dicitur *Küßholz*; posterior *Vlinenbaum*, cuius icon eadem cum modo dicta *Ryl-fij*: quam ait in magna altitudine excrecere instar *Küßbaum*: ei autem esse folia fissa si-ve angulosa. Non dubitamus bonum hunc Herbarium, si Diis placet, suam descriptionem ad iconem, non ad ipsam plantam, effinxisse.

Tabern.
arguit.

Tabernamontani farrago, tres, immò quatuor habet Vlni figuras. Prima quæ folliculos habet, titulo *Küßbaum* / *Vlmus* 1. Altera, *Essenbaum* / *Vlmus* 2. Tertia *Yffenbaum* / *Vlmus* 3. Et alio loco Vlmum pingit cum folliculo pro *Tilia* mare & *Steinlinden* / id est, *Tilia* saxatili: Sed nulla istarum figurarum exprimit femina: neque docet in quo differant tres eius Vlni, quasi cum pueri ipsi res fuisset, qui picturis & figmentis delectantur. Icon Tragi & flores & Samaram ostendit, sed in una arbore iuncta. Nostra melius & flores & foliaceos utriculos cum semine: & folliculos in foliis, sed ramis distinctis. Palmam dactylis-ram pro Vlmo nobis ostentat Petr. Crescentius.

Synonyma
linguar.

Porro & apud Diosc. *Vlmus* *πρωία* est, qui & folliculorum, & humoris in iis exicatione in *ἄγρια καυοποιεί*, hoc est, animalcula culicibus similia, abeuntis meminit, & corticem fluxilem dicit internum, externum crassum.

Thidehar.
Hebr.

πρωία & ceteri Græci meminere, pro eadem arbore. Hebræis *Thidehar*, *ἔλαξ* 41. Sed apud Arabes variis nominibus insignitur, secundum

Arbor Ci.
micum.

Didar.

Arbor Ci. apud Serap. dicitur *Arbor Cimicum*, sicut & apud Avic. Can. 2. l. 2. c. 73. Vbi interpretis Vlmum exponit. Item c. 216. *Didar*, id est, *Arbor Cimicum*, ex qua egrediuntur capita inflata, in quibus humiditas, ex qua fiunt *Cimices*. [Culices alij.] Vt mitum nobis videatur cur Avic. duobus distinctis locis scribat de eadem arbore. Sed hoc ei non insolens. Apud Bellon. legimus, *Albahud* est *Aldidar*, quæ *Arbor Cimicum*. Item: *Duaden Alderdar*, id est fructus seu flos: *Alderar*, quod est *Arbor Cimicum* ut patet 2. Can. Sed Scal. apud Serap. *Arborem Culicum* legi vult, non *Cimicum*, sic itaque & apud cæteros Arabes legendum fuerit. Matth. notat Arab. *Didar*, *Dirdar* seu *Luzach* dici. Germ. *Ylm* / *Küßbaum* / *Küßholz* / *Lindbast* / *Yffenholz* / *Vlmerbaum* / *Rößtern* / *Rußtern* / *Essenbaum* / pro diversis provinciis. Sed speciatim Montanum *Wildersternbaum* / & *Bergstern* / hoc est, *Syvestrem* & montanum Vlmum vocitant. Belg. *Olmen* / *Olmenboom* / *Pepetboom*. Gal. Græc. It. *Olmo*. Hisp. Castil. *Olmo*. Catal. *Olmo*. Portug. *Vlmo*. Angl. *Elmree*. Boh. *Gilim*. Hung. *Silfa*. Theoph. Vlni folliculos *κώτιον* vocat, & alibi *κώτιον* [κώτιον]. Gal. *Βυδάριον* Lat. verò folliculum, utriculum, capsulam, Vlni nuncupant.

Follicul.
Cyperit.
Tylactium

Ephrata.

Semen Vlni Samara, quibusdam Samera, ac etiam Amara, ut ex suo Columel. habet Hermol. vocatur.

Cæterum cum Virgil. quàm reliqui poëtæ Vlmum variis epithetis celebrant: *Aerea*, frondosa, alta, præciat, speciosa, ferris, opaca, densa, patula, ramulosa, umbrosa, virens, mollis, dura, frondosa, immixta, exesa, amicta viribus, hospita viribus, pampinata, vitivina, textilis, salerna. Cur au-

tem à viribus tantopere commendata, diceretur in cultura.

Nec potuit quin & Vlmo suam superstitionem proderet antiquitas. Sic enim legitur apud Plin. Est in exemplis, & sine tempestate, ulsæ causa alia, quàm prodigij, cecidisse multas, ac sua sponte surrexisse. Factum hoc populi Rom. Quiritibus ostentum Cimbricis bellis Nuceria in luco Iunonis, Vlmo postquam eam eacumen amputatum [amputamentatum ch.] erat, quoniam in ipsum aram procumbebat, restituta spontè ita, ut protinus floret: a quo deinde tempore maiestas populi Rom. surrexit, quæ ante vastata cladibus fuerat. Sed hoc parum, nisi & Vlmum aliquando loquutam atque apud Gymnosophistas cum hominibus fabulari credidisset eadem.

Prodigior.
Vlmus.
Cæsa sponte
resurrecta.

Vlmus lo-
quens.

De tumulo
Protesilai
Vlmus el-
suo mira-
culis.

In Cherroneo atque in loco editissimo Protesilai tumulus fuit: [Græcorum sunt hæc figmenta] in cuius gratiam Nymphæ Vlnos plantarunt, ea quidem lege, ut si aliqui tumulum spectarent & contemplarentur, illarum unius partis rami protinus florent, & statim foliorum profluvium patenterent, altera parte virente, ut Protesilai immaturum casum indicarent. Cum enim Græcorum primus in Troianum litus desiliisset, à viro Dardanio interfectus est, ut in 2. Iliad. describit Homerus. Habes Vlmæ virgas apud Plaut. in *Asin.* & *Epid.* 13. Quem Apelles Zeuxisque duo pingent pigmentis Vlmæ: virga utique nemini ingratior, quàm Vlmittipæ, hoc est, ei, qui virgis Vlmæ caditur.

Vlmæ
Gd.

Theoph. autor, Vlmum lucos, aquasque desiderare. In sylvis Germaniæ haud infrequens, etiam inter Quercetæ, aut ad marginem: Vnde Loc. forè illud Virgilij,

— Glandemque suæ fregere sub Vlmis.

Tam montanum quàm campilem Angul. in *Iralia* notam dicit. Provenit, inquit Matth. in sylvis & montibus, saxosis locis. Nascitur & pinguibus lutosisque campis. Ptelion vrbs Thessaliæ nomen habuit ab Vlmorum frequentia. Plana, Campestris: montosa, Montana dicta amat: Facilis apud aquas incrementi. Circa Basileam, non paucis locis obvia, præsertim in sylvis, earumque marginibus. Columus & in horto E.C. Vbi quotannis floret Martio & samaram fert. Observare licet & aliis multis Burgundia & Gallia locis. Genex propè aream *la Treille* dictam etiam Maio florentem conspeximus, Germinat inter primas: mox Sole in Arietem transeunte florere confuevit: semen Maio maturefcit: Quo mense & folliculi erumpunt. Auctu facilis est. Folia mox post solstitium æstivum convertit: Temp quo argumento rustici solstitium transactum sciunt.

Temp
Foliorum
conver-
sit Vlni
ria, fa-
da.
Pecud.
cibum.

Docet Columella quomodo Vlmariæ sint faciendæ. Nam & ad vites sustinendas desiderantur Vlni, & ad pecudum cibaria: nam capræ & oves libentissimè hanc frondem appetunt: itè quæ boves: sed magis Atinæ. Itaque agrum genere uno Atinæ Vlni conferendum probat: finimò fieri poterit, dabitur opera, ut in ordinibus disponendis pari numero vernaculæ & Atinæ alternentur. Ita semper mistis frondibus erit utendum, ut quasi hoc condimento illectæ pecudes fortius iusta cibariarum conficiant. Vlmus quidem longè laxior est & procerior, quàm nostras, frondemque iucundiorē bubus præbet, quæ tamen citim assidue pecus aluens, & postea generis alterius frondem dare insuetus, fastidium

stidum bobus afferet. Sic itaque seminarium Vlni facies. Sameram, quæ iam rubicundi coloris sit, & compluribus in solata diebus iacuerit, ut aliquem tamen succum & lentorem habeat, iniicies arcis pinguibus, & modicè humido bipassio pastinatis, occatis, ac resolutis veris initio, & eas totas seminibus spissè conteges: mox citro putrem terram duos altè digitos incernes, & modicè rigabis, stramentisque areas cooperies, ne prodeuntia cacumina seminum ab avibus prærodantur. Vbi deinde prærepserint plantæ, stramenta colliges, & manibus herbas carpes: idque lenitè & curiosè faciendum, ne adhuc teneræ brevèsque radicula Vlmorum convellantur, atque ipsas quidem areas ita angustè compositas habebis, ut qui runcantur sunt, medias partes earum faciliè manu contingant: nam si latiores fuerint ipsi seminibus, quæ proculcata erunt, noxam capient. Aestate deinde prius quàm sol oriatur, aut ad vespèram, seminaria conspergi potiùs, quàm rigari debent, & cum ternum pedum plantæ fuerint, in aliud seminarium transferri.

Ac ne radices aliud agant, (quæ res postmodum in eximendo magnum laborem affert, cum plantas in aliud seminarium transferre volumus) oportebit non maximos scrobiculos selsquipede inter se distantes fodere. Deinde radices, in nodum, si breves: vel in orbem coronæ similem, si longiores erunt, inflecti, & oblitis fimo bubulo scrobiculis deponi, ac diligenter circunculari. Possunt etiam collectæ cum stirpibus plantæ eadem ratione disponi: Quod in Attinia Vlmò fieri necesse est, quæ non feritur à samera. Sed hæc Vlmus autumnii tempore meliùs, quàm vere disponitur, paulatimque ramuli eius manu detorquentur, quoniam primo biennio, ferri reformidat ictum. Tertio demùm anno acuta falce abraditur. Atque ubi translationi iam idonea est, ex eo tempore autumnii, quo terra imbris permauerit, usque in vernum tempus, antè, quàm radix Vlni in eximendo delibretur, rectè feritur. Igitur in resoluta terra ternum pedum quoquo-versus faciendi scrobes: at in densa, sulci eiusdem altitudinis, qui arbores recipiant, præparandi.

Sed deinde in solo rosèdo & nebuloso conferendæ sunt Vlni, ut earum rami ad Orientem, & in Occidentem dirigantur, quò plis solis mediæ arbores, quibus vitis applicata & religata innititur, accipiant. Quod si etiam frumentis consulemus, ubi solo intra quadraginta pedes, exili ubi nihil feritur intra viginti, arbores disponantur.

Cum deinde adolefcere incipient, falce formandæ, & tabulata instituenda sunt: Hoc enim non ine usurpant agricolæ ramos truncosque prominentes, eosque vel propitiis ferro compescunt, vel longius promittunt, ut vitæ laxius diffundantur. Hoc in solo pingui, meliùs illud in gracili. Tabulata inter se ne minùs ternis pedibus absint, atque ita formentur, ne superior ramus in eadem linea sit, quæ inferior: nam demissum ex eo palmitem germinantem inferior atteret, & fructum decutiet. Sed quancunque arborem fueris, eam biennio proximo putare non oportet.

Post deinde si Vlmus exiguum incrementum recipit, verno tempore antè quàm librum demittat, decacuminanda est iuxta ramulum, qui videbitur esse nitidissimus, ita tamen uti supra eum truncum stirpem dodrantalem relinquant, ad quam ductus & applicatus ramus alligetur, & correptus cacumen arbori præbeat. Deinde

stirpem post annum præcidi, & allevari oportet. Quod si nullum ramulum arbor idoneum habuerit, sat erit novem pedes à terra relinqui, & superiorem partem detruncari, ut novæ vigra, quas emiserit, ab iniuria pecoris tutæ sint. Sed si fieri poterit, uno ictu arborem præcidi, sin minùs, terra defecari, & plagam falce allevari oportebit, eamque plagam luto paleato contegi, ne sole, aut pluvius infestetur. Post annum, aut biennium, cum enati ramuli rectè convalverint, sapervacuus deputari, & idoneos in ordinem submitti conveniet. Quæ Vlmus à positione benè provenierit, eius summa virga falce debent enodari. At si robusti ramuli erunt, ita ferro amputentur, ut exiguum stirpem prominentem trunco relinquant. Cum deinde arbor convalverit, quicquid falce contingi poterit, exputandum est, illevandūque eatenus, ne plaga corpori matris applicetur. Vlmum autem novellam sic formare conveniet: loco pingui octo pedes à terra sine ramo relinquendi, vel in arvo gracili septem pedes: supra quod spatium deinde per arcuitum in tres partes arbor dividenda est, ac tribus lateribus singuli ramuli submittendi, primo tabulato assignetur. Mox de ternis pedibus superpositis, alij rami submittendi sunt, ita ne iisdem lineis, quibus in superiore positio sunt, in eademque ratione usque in cacumen ordinanda erit arbor: atque in frondatione cavendum, ne aut prolixiores pollices fiant, qui ex amputatis vitigis relinquuntur, aut rursus ita alleventur, ne ipse truncus lædatur, aut delibretur. Nam parum gaudet Vlmus, quæ in corpus nudatur, vitandūque ne de duabus plagis una fiat, cum talem cicatricem non facile cortex comprehendat.

Arboris autem perpetua cultura est, non solum antè diligenter eam disponere, sed etiam truncum circumsodere, & quicquid frondis enatum fuerit, alternis annis aut ferro amputare, aut adstringere, ne æmula umbra Viti noceat. Cum deinde arbor vetustatem fuerit adepta, propter ramiū vulnerabitur ita, ut excavetur usque in medullam, quæ sit exitus humori, quem ex superiore parte conceperit. Vitem quoque antequam ex toto arbor prævaleat, conferere convenit. At si teneram Vlmum maritaveris, novam sufferet: si vetustam vitem applicueris, coniugem necabit. Ita sibi pares esse ætate, & viribus arbores vitæque convenit.

Sed arboris maritandæ causâ scrobs vivitradici fieri debet, latus pedum duorum, altus levi terra totidem pedum, gravi, dupondio & dodrante longus pedum sex, aut minimū quinque. Absit autem hic ab arbore ne minùs selsquipedali spatio. Nam si radicibus Vlni iunxeris, malè vitis comprehendet, & cum tenuerit, incremento arboris opprimetur. Hunc scrobem, si res permittit, autumnio facto, ut pluvius & gelidius maceretur. Circa vernum deinde æquinoctium binæ Vites, quò celerius Vlmum vestiant, pedem inter se distantes deponende, cavendūque ne aut Septentrionalibus ventis, aut rorentæ, sed sicce serantur. Hanc observationem non solum in Vitium positione, sed & in Vlmorum, cæterarūque arborum præcipit Columella. Et uti cum de seminario eximuntur, tribrica notetur una pars, quæ admo-neat, ne aliter arbores constituamus, quàm quemad. in seminario steterint. Plurimum enim refert, ut eam partem cæli spectent, cui ab te-

ut ad vitæ
sustentatio-
nem aptan-
da Vlmus

Quando vi-
tu adfere-
da.

Quomodo
adferenda.

Quis locum
deligendus,
quod tem-
pus: quae
renew-
das modus.

nero confueverunt. Melius autem locis apri-
cis, ubi caeli status neque praegridus, neque
nimium pluvius est. Autumni tempore arbores:
At Vites post aequinoctium deponuntur: sed
ex ita conferenda sunt, ut summam terram, quae
aratro subacta sit, semipedem altè substernamus,
radicèque omnes explicemus, & depositas ster-
coremus: ut existimat Colum: qui Vlmariæ
faciendæ rationem banc satis curiosè conscripsit.
Neque tamen omnia hæcenus ex eo prolata:
nam reliqua ad Vitium cultum reservanda. Ut
videas Vlmi operosam hanc agriculturam non
propter se, sed propter Vites, quas sustineant
& hospitentur, institutam. Nam ad pecudum
pabulum non opus ista Geoponica satagentia.
Sat fuerit, si sat ramosa atque frondosa nasca-
tur, uberi frondis messe magis profutura. Po-
test etiam Vlmi sic disponi, ut adhuc tenera
deacuminetur, ne altitudinem quindecim pe-
dum excedat: sic Vitium hospitio apissima futura.

Vlmus pro-
pter suum
colitur.

Serēs duo
modi.

Ex semine lata germinat quidem facilè, ut
Theophr. monet, & nos experientia scimus.
Nam, vel à ventis in hortum traiecta semina
oculis emerisse scimus ingenti stipatu. At ce-
lestinè pulcherrimèque in arborem adolescit, si
avulsione plantetur ipso etiam Theophr. autore.
Eadem etiam iam grandis translata periturare op-
timè potest. Solet & è radicibus procul à trun-
co interdum stolones exetere.

Satio &
cultus ex
Plin.
cor.
rect. & il-
lustr.

Plin. rem paucissimis expedit in hunc modum.
Vlmorum priusquam foliis vestiuntur, Samara
colligenda est circa Martias Calend. cum flave-
scere incipit. Deinde biduo in umbra siccata
serenda, densa in refracto [in areis factis Co-
lum.] terra super minutatim cribrata, crassitu-
dine, quæ in Cupressis. Pluvix si non adiu-
vent, rigandum. Differendæ ex arcarum ven-
tis [ita vocat excavatas fossas] post annum in
Vlmariæ, intervallo pedali in unamquamque
partem. Maritas Vlmos autumnio ferere utilius,
quia carent semine. [Atinius si intelligit, eas se-
men ferre super ex Colum. dictum.] Nam ex è
plantis feruntur. In arbutum quinquennes sub
urbe transferunt, aut (ut quibusdam placet)
quæ vicinè pedum esse cœperunt. Sulco qui
noventarius [id est, pedes novem a vicino di-
stans: aut in quo pedes novem à se invicem
distat arbores ponuntur] dicitur, altitudine pe-
dum trium, pari latitudine, & eò amplius cir-
ca positas pedes terni undique è solido adag-
gerantur. Arulas id vocant in Campania. In-
tervallæ ex loci natura sumuntur. Aridiores [Ra-
tiores c. n.] ferendas in campestribus convenit.

Arula.

Vires &
usus.

Lepra.

Purgans.

Upsi fra-
stura.

Fum.

Vlmis detrahatur succus inutilis, supra terram
foratis vsque ad medullam in senecta, aut cum
alimento nimio abundare sentiuntur.

Porro Vlmi folia, rami, & cortex adstringendi
vim habent, inquit Diosc. Folia trita ex aceto ad
lepram efficaciter illinuntur, & vulnera gluti-
nant: multò verò magis cortex, si fasciæ loco
circumvolvatur: est enim lori in modum flexi-
lis. Crassior autem cortex in vino aut aqua
frigida vntæ pondere potus, pituitum educit.
Quin & decoctum foliorum aut corticis radi-
cinæ ossibus fractis, si foras gratia perfurda-
tur, ea celerius obducto callo solidat. Humor
autem qui in folliculis prima geminis eruptio-
ne reperitur, faciei illitus, cuti nitorem indu-
cit. Recentia folia ad obsonia olerum more u-
surpantur.

Avic. arborem Cimicem frigidam & siccam fa-
cit primo gradu. At Theophr. Vlmum humidæ

naturæ dicit, argumento, quòd post exsuram e-
recta materies multum humoris emittit.

Quod verò Diosc. de radicum corticis decocto
ait, id simpliciter de radicum decocto Gal. Paul. ait.
Aet. & Orbasius videntur intellexisse: ut non
definit, qui pro h. τὸν ὅλον τὸν ἴσον, legendum
suspicientur, si τὸν ἴσον. Nam & Gal. & ex eo
Paul. & Aet. eadem penè, de Vlmi eiusque par-
tium viribus prodidere, omnes autem astrin-
gendi ac extergendi vim illi tribuunt, per quas
illa efficit. In vetusto etiam Diosc. codice Bi-
bliothecæ Palatinæ sic legitur: τὸ δὲ ἀπὸ τῆς τῆς
κατὰ τὸν ἴσον, ἢ τὸν ὅλον, ubi legendum, τὸν
ὅλον, notante Sarrac.

Sic autem de Vlmi viribus tradit Galenus.
Vlmi foliis quandoque recens vulnus glutinavi-
mus, confidentes adstringentem & abstergentem
illis inesse facultatē. Cortex amplius etiam
subamarus est & adstrictorius. Itaque cum aceto &
lepram sanat. Radices eandē cum corticibus viri-
dibus vim habent vulnera glutinandi: nam & de-
cocto earum quidam perfundunt fracturas, quæ
callo inducto opus habent. Humor autem follicu-
lorum in Empulstrum quoddam melinum, quod
adscribitur, recipitur apud eundem Gal.

Vlmi, inquit Plin. & folia, cortex, & rami,
vim habent spulandi, & vulnera contrahendi.
Corticis utique interior tilia lepras sedat, & folia
ex aceto illita. Corticis denarij pondus potum
in hemina aquæ frigidæ alvum purgat, pituitas-
que & aquas privatum trahit. Imponitur & colle-
ctionibus lachryma [quæ præcis ramis fluit è
medulla, dum ardor castratur. D.] & vulneri-
bus, & ambustis, quæ decocto fovere prodest.
Humor in folliculis arboris huius nascens, cu-
ti nitorem inducit, faciēque gratiorem præ-
stat. Cauliculi foliorum primi vino decocti, tu-
mores sanant, extrahuntque per fistulas. Idem
præstant & Tilix cortices. Multi corticem com-
manducatum vulneribus utilisimū putant: folia
verò trita adaspera pedum tumoris. Humor quo-
que è medulla, ut diximus, castratæ arboris
effluens, capillos reddit capiti illitus, defluen-
tisque continet. Cæterum, quoniam turpiter
Plinij verbis falsi sunt Fuch. Matth. Dodon. ac
Curtius, de Vlmo dicentis: Corticis uique in-
terior tilia lepras sedat, &c. placuit paucis re-
petere, eorumque errores detegere. Hi ita-
que non animadvertunt, quod Cornario op-
timè constitit, tenuem tunicam inter corticem
& lignum tileam vocari, ac idè pro tilea [te-
nuè illa tunica] Tilix legetunt, ac per conse-
quens Tilix falsò tribuerunt, quæ Vlmo Ph-
nias assignavit, confundentes utriusque facultates.

Folia Vlmi, quæ ad Orientem spectant, im-
pari numero decepta, & cum piperis granis
contrita, & ex vino Cretico pota à icuinis, pu-
rulentas tussis misicè juvant, si Marcello Em-
pircio credimus. Sed imparitas illa numeri su-
perpositione non caret.

Matth. experimentum est, humorem folli-
culorum mederi puerorum Enterocolis, si sple-
nia in eo madefacta iniqui superponantur at-
que subfemorali subligentur.

Cæsalp. tam vesicas quam humorem contem-
tum utilem scribit in eodem affectu: glutinandi
enim & adstringendi vim habere.

Corticis radices decoctum articularum duri-
tias remollit, & nervotum convulsiones reso-
luit, si in foras modum adhibeatur. Item tu-
mores discutit, quos iugi attritus in collo boum
excitavit. Vlmi radices, si diu coquantur, &
decocto

Diosc. cor.
re. l. & il-
lustr.

Experiri-
in vulnere.

Empulstra

Defici corti-
cis ad pu-
gationem

Vulnera
Ambustia

Tumore

Ad deflu-
gium co-
pille.

Ignorant
gravis
Fuch. &
Matth.

Dodon.

Curtius.

Tussis
rulentis

Exper-
in He-

Artic-
duri-

Her-
con-

Ton-
boni

decocto supernatans pinguedo colligatur, eaque
 illinatur sæpè locus, à quo pili deluxerint, ij
 brevi renascuntur. Eiusdem cortex confusus &
 muria usq; ad eò subactus, ut malagmati similis
 Podagra. fit, illius podagricos dolores mulcet, inquit Mart.

Fallopia feribit se liquore folliculorum Vl-
 mi, (quem & colore & substantia melleum vide-
 ri) nihil repetisse opportunis in agglutina-
 tione, & vidisse mirabili in villicis de hoc li-
 quore. Sed vidisse etiam maiora. Quendam ex

erronibus perforasse mammillam, femora, bra-
 chia &c: pugione, & solum huiusmodi liquo-
 re mixto melle spatio 24. hor. sanasse. Posse
 servari. Et à se quoque colligi solere, ut eo ut-
 tatur in podagricis affectibus eam fluxiones
 sunt. Mense Maio colligebat, quoniam tardius
 nascantur vermiculi cōferentes: explebat phia-
 lam vitream, & cera & linteo obturabat:

postea faciebat foveam in terra pedis altitudi-
 ne, & in fundo foveæ ponebat salem commu-
 nem, supra quem ampullam collocabat: dein-
 de foveam explebat terra, ita ut ampulla ope-
 rta esset terra, & relinquebat per 20. vel 25.
 dies, tandem dividebat faeces à substantia clara.

Hæc ex eius placitis transcrip. 2. Eiusdem li-
 quoris colligendi preparandique rationem ali-
 am tradit Camer. nempe hanc. Vesciculæ col-
 lectæ, antequam generent vermiculos, impa-
 nuntur vitro al-cui angustioris oris, quod in-
 versum aptatur alteri vitro paulo minori, & si
 liquor ille commodè exstillat. Ex hoc, quoniam

non diu durat, Oleum paratur, teste Sylvio
 præstantissimum in vulneribus. Nobis verò hæ-
 cenus observatum olea quibuscunque in-
 vulnere simplici minus profuisse: nam & eis fe-
 re sordescit vulnus, & glutinatio, quæ in pri-
 mis desideratur, impeditur.

Nec omittendum illud Timot. Rosi. se re-
 tum: qui liquorem folliculorum Vlmi duobus
 phialis sibi mutuo impositis, ad solis radios de-
 stillatum optimum & mirabilem prædicat ad cu-
 tandos affectus tibiæ & vulnera.

Cæterum apes, ubi se post luberrimam famem
 Samera impleverint, profluvio alvi, nisi suc-
 curratur, intereunt. Nam propriè hoc Vlmi
 habet, ut apum ventrem solvat: Eaque causa
 est, cur in regionibus Italiæ, quæ sunt eius
 generis arboribus consistit, raro frequentes du-
 rent apes, uti Colum prodidit.

Vlmi materiem, reliquas post Cornum, fir-
 mitate facillè vincere, Theoph. autor: qua de
 causa cardines ulmeos foribus addi, quod rigo-
 rem servet. Nam si ipsi firmi permanent, valvæ
 quoque stare rigide atque intortè possunt. Viti-
 lis Vlmi quoque ad fores, præla & torcula-
 ria. [apud prædictos, fiduculas, quibus torqueri
 solent nocentes] Quin & ad carpentorum opus,
 sed ad id mediocriter bona. Plin. quoque Vl-
 mum, quòd rigorem fortissimè servet, cardini-
 bus assamentisque portarum utilissimam præ-
 dicat, quoniam minimè torqueatur: permutan-
 dā tantum esse, ut acumen ab inferiore sit car-
 dine, radix superior. Observavimus etiam ex-
 scindi arbores ex horto E. C. VVitteimb. ad rhe-
 das magnarum bombardarum, idque ob ligni
 firmitatem, uti narrabant artifices.

LIGNORVM CARIES.

Quandocumque caries lignorum, maximè eo-
 rum, quæ adstringendi & extergendi vim
 Tom. I.

habent, qualis est & Vlmi; humentia vlceræ
 purgat & replet, idèd mox post Vlmi tractatio-
 nem, de arborum carie, quæ ex veteribus li-
 gnis & caudicibus colligitur, hæc ex Diosc.
 subiungimus. Caries lignorum, quæ est velut
 farina, imposita repurgat & ad cicatricem per-
 ducit ulcera. Quæ verò serpunt, cohibet, cum
 pari Aniso & vino subacta, linteolis inducta &
 imposita. Germani hanc Worminet / Vertmum
 farinam vocant.

VLMI EXCREMENTO AC-
CEDENS FRUCTVS
Peregrinus

CAP. III.

A NONYMON Descriptio
 quemdam
 fructum in natu-
 raliū nostro
 thesauro adser-
 vamus, Cistaceæ
 magnitudine, vel
 ferè duplo ma-
 iorem, qui utri-
 culos seu excre-
 menta Vlmi re-
 fert quod immo-
 do, modòque
 compressius, mo-
 dò inqualiter tu-
 berosus surge-
 scit, rugosus, sinu-
 tus, coloris felvi,
 basi fissili latia-
 ri, cui pediculus
 annexus fuisse vi-

detur. Inter huius geminos cortices concreta
 mellico, quemad. in Anacardio & Calous, splen-
 dens, nigricans coëctur, cuius in essetis no-
 stris fructibus odor & sapor omnis exolevit.
 Cavitas totius fructus inanis est. Datus iam
 olim dono anno 1563, à Clariss. & celeberr.
 naturalium vestigatore D. Gesnero, qui in-
 ter Nuces moschatas repererat. idem postea &
 nobis repetens Lugduni cum Pipere.

Clus. de peregr. illep. huic pingit in quadam
 tabella sub No 7. de quo ait: Forma plana est, ^{Clusi lat.}
 rugosa, & nonnullis Caious fructibus; per me-
 dium sectus, nulla grana, sed splendentem
 quendam nigrumque succum iam concretum &
 induratum duntaxat continere deprehenditur.
 Itaque inter fructus potius vitia, quàm inter
 fructus numerandum censet. Repertum sibi ait
 inter Acaciæ verè filiquas & semina.

Clus. in Exot. ipse non amplius inter vitia fru-
 ctus numerat, omisit enim ea verba: verum
 addit: interdum nucleum observasse rugosum,
 quem ambebat inter binos cortices succus con-
 cretus, splendens, ut nux Caious immatura
 censeri indubiè possit. Nos propter similitudi-
 nem aliquam cum Vlmi excremento hunc fru-
 ctum hic post alium reposuimus, posset tamen
 transferri in lib. sextum hist. nostræ & Caiou
 subiungi.

Hist. Lugd. & Tab. proponunt nomine fru-
 ctus peregrini 7. Clusi Vlmi arboris similem
 Indicam, cuius cortex ad rheumata commenda-
 tur, ut ex Monarde tradidimus l. 4. post Scite-
 ragi.

FAGVS SEPIVM VVLGO
OSTRYS THEOPH.

CAP. IV.

Descriptio.

Cortex.
Materies.

Folia.

Nucamen-
ta.

Fructus.

Carpinus.

Lupulus
arborescens.Carpinus
gemina.
Cesalp.Carpinus
Plinij alia
ab hac.

Vlmus.

PROCE RIOR
magna ex
parte, quàm ut ad
vulgatam sepi-
um humilitatem
cogi possit, atque
adeo in insignem
altitudinem sæpe
exerescit, caudi-
ce crasso, cortice
subalbido, mate-
rie durissima &
solidissima, albi-
cante. Folia per
ramos Vlmea, ser-
rata, sed longiora,
minus crispa. Ex
ramis primo Ve-
re nucameta qua-
dam ac luli de-
pendent foliati,

oblongi, foliorum agminibus dense stipati ac-
cet-rum, membræ acorum, ruforum, aut ex
viridi fuscorum. Fructus uero in longo pedi-
culo spicæ instar, foliorum angustorum ligulis
alaris obvallatus, pyramidalis corculi effigie, stri-
atus, compressus, lignosus. Qui proveniens
duo foliola Pomorum foliis ferè similia pro-
ducit. Collectus nobis Maio mense in horto
Patavino ramus, (Carpinum vocitabat Cor-
tusius) cui similem alium dedit D. Agerius
ibidem decerptum nomine Lupuli arborescen-
centis: cuius sanè luli ampli ex foliolis compa-
cti, Lupuli illi foliaceis ac squamatis nua-
mentis non ita multum dispares, sed membra-
nea foliola articulum postremum pollicis facillè
æquant: eiusmodi in nostra Fago sepium non-
dum observavimus. Simile nucamentum ac ve-
luti lulum, si ita liceat appellare, in sua icone
exhibuit Camer. quale & à nobis in adiecta
tabella exhibetur ad latus.

Tam hanc quàm præcedentem tradidisse videtur
Cæsalp. his ferè verbis: Sunt in montibus He-
truriz duæ arbores Fago similes, sed materie can-
dida, folio rugoso, & circum minutissimè serrato,
longiore quàm in Fago, & frequentioribus ner-
vis, q̃ uicex medio, costarum modo, recti produ-
cuntur: fructus utriusque valdè exiguus. Nam al-
tera in cacuminibus racemulorum densum fert fla-
vescentem, ex folliculis quibusdam membrana-
ceis oblongis constantem: in singulis autem folli-
culis, tanquam, utriculis singula semina parva, car-
tilagineo & candido cortice obducta continen-
tur. Altera autem non in folliculis, sed in umbilicis
foliaceis, singula, aut bina semina fert maiuscula,
& striata: ut à nunc vulgò Carpinum vocant.
Videtur Theoph. Ostryon seu Ostryam appellasse
marem, & sèc minam similem Fraxino fecisse. Plin.
etiam si nile in Fraxino sit, cortice & ramis: Cæ-
tera autem Theoph. Sed Carpinus apud Plin. alia
ab his est. Dicit autem paulò pòst idem Cæsalp.
Quæ autem Agerium ferat Vlmus & Vvas, non-
du n vidimus, ut fuscarari liceat ne Plin. cum Vl-
mi genere comprehendat Carpinum utranque.
Sanè ingeniosè, utrem propius inspicienti non

temerè ita esse videatur. Rectè & in eo fecit,
quod Ostryon Theophr. statuit, de qua hic sic
tradit, Ostryon, quam quidam Ostryam vocant,
unica est species, Oxyæ cum sat, tùm cortice
similis, foliis Pyri similibus, nec multò longiori-
bus, in acutum contractis & maioribus fibris mul-
tis & crassis à medio dorsii, tenui per ambitum
scissurà, reliquis fibris à media, costarum in mo-
dum, iuxta magnam porrectis: materie dura, de-
colori, exalbida: fructu parvo, oblongo Hord-
deo [Hædæ] simili, flavo. Radices sublimes ha-
bet.

Hunc Theoph. locum angustius contractum
& nonnihil mutatum sic habet Plin. In Syria &
in Aegypto copiosa hæc Tamarix est, cuius in-
felicia ligna appellamus, quæ tamen infelicia ora
sunt Græciæ. Gignit enim arborem Ostryon, quam
& Ostryam vocant, solitariam circa saxa aquo-
sa, similem Fraxino cortice, & ramis: folio Pyris
paulò tamen longioribus, crassioribusque ac ru-
gosius incisuris, quæ per totum discutitur: semi-
ne hordæo simili. Materies est dura atque firma:
quæ in domum illata, difficles partus fieri pro-
dunt, mortisque miseræ. Hæcille. Quod verò de
arborum infelicitate ait, id ex Carosè & Tur-
quinio aliisve similibus hausisse potuit: Illi quip-
pe felix arbor, quæ fructum fert: infelix, quæ
nullum: huic apud Macrobiū infelices, quæ
fructum nigrum ferunt: quanquam & alias ratio-
nes eiusdem rei dixerimus alibi, & ne hic qui-
dem citatas sufficere ad constituendas infelices
dixerimus in prologio huius libri.

Dictum quoque lib. præced. cap. de Fago five
Oxyæ, non probari nobis Dodonæi sententiam, Dæd Tr.
quæ Ostryam Plinij eandem facit cum Oxyæ
Theoph. nec, quod ille putat, pro Ostrya, le-
gendum esse Oxyæ, denique, nec pro Hordæo,
ut idem autumat, Castaneam substituendam.

Tanta est porò tamque confusi autorum,
& modernorum possimum Herbariorum in
huius arboris designatione & consilio errabunda,
ut ex eorum historiis studiosi involvantur po-
tius, quàm definitam & certam cognitionem ad-
fiscant. Quorum opiniones serie quadam pro-
ponemus, & unicuique more nostro senten-
tiam & censuram nostram adicemus.

Ac primum quidem Ruellius insigniter fal-
litur, dum arborem hanc Orneoglossum dicit, &
Vlmi speciem, Linguam avis Officidiam. Hæc
enim Fraxinus est. Considerandum tamen an
nostram hanc Fagum sepium intellexerit, cum
ait: Gallis extrita priore litera, aut in aspiratio-
nem conversa Herrum & Hedum pro Cerro
appellari. Nam Herrus, vel Hedrus glandi-
fera cernitur. Abdicatur quæ apud nos æ-
difidorum fabricis, ut quæ flexa & fustu in-
sælix habeatur, infernis tamen & levioribus
non improbat. Si præterea Gallis quibusdam
credimus, Fagus nostra sepium Hestre dicitur.
Verùm si Ruellius & Car. Steph. eam intelli-
gunt, maximè errant, non glandifera est. Vn-
de liquidd constat ambos ignorasse quid scribe-
rent: Hestre enim describunt cum verbis ab an-
tiquis attributis Cerro: quæ sortè in Gallia
non provenit, aut si proveniat locus fuit igno-
tus illis ac ipsamet planta. De Fago quoque
sepium, videtur & sequentia dici à Car. Ste-
phano: Tertium Aceris genus Græci Zygiam
vocant, quam nonnulli Carpinum esse autu-
mant. Et pòst: Carpinus, vulgò Charne. in-
ter Aceris genera numeratur, atque id est ge-
nus, quod Græci Ζυγίαν, quasi jugalem voca-
runt,

runt, quòd ex eius materie *τὸ ζῶον* fierent. Perpendant ergo lectores an Car. Steph. per *Charmis* eandem, quam nos, intelligat arborum, ut suspicamur, ei tamen ignotam, ea enim non est ex genere *Aceris*.

Du Choul in opusculo suo de *Quercu* nihil rectius. In Gallia inquit, *Quercus*, quam *Charme* vocitat plebs, sine glande arbor vivit: Lignum maxime expetitur, quòd ceteris praeferatur. Malè autem *Quercum* hanc nostram *Fagi* de qua eum loqui censemus vocat, à qua plurimum differt.

Tragus Ornum Latinis dictam putat, quamvis id oppugnent aliqui, inquit, qui *Fraxini* speciem sylvestrem volunt: In his (addit idem) arboribus provenit *Lingua avis*, *Vogels Zungen* offic. dicta, *Ornoglissum*: in Serap. *Lifshazaphir*: In hist. Lat. addit, *Banbuchem* dici: In Serap. emendandum & scribendum esse *Lifshen Hazzaphir*: Hebraeos esse, *Lashen Hazzaphir*, hoc est, *Lingua avis*. Sed *Ornus* non est: nec *Lingua avis* offic. huius est arboris, sed *Fraxini*: nec etiam *Serapionis* est *Lifshen Hazzaphir*.

Lonicerus Banbuden aut *Büchsfchern* vocans, sic dici ait, quia forma aliquatenus similitudine sit *Fagi*, & media inter *Fraxinum* & *Fagum*. Lat. dicit *Ornum*, & non immeritò genus *sylv.* *Fraxini*. Folia similia esse *Fraxino* nisi essent profundius serrata: eius fructum solum esse in usu medico: Arab. dici *Lifshazaphir*: Lat. *Linguam avis*. Ruellio tamen *Linguam avis* esse fructum particularis arboris, quam vocet *Ornoglissum*. Certè vix induci possumus, ut credamus *Lonic.* interlexisse quæ scriberet. Nam quæ quæ simulaculo *Fagi* sepium, quam ille pingit, cum *Fraxino*? Aut quis huius, de qua hic agitur, fructu utitur pro *Lingua avis*? Nec *Ornus* est, nec *Lingua avis* Arabum. Ineptè igitur huius arboris fructui tribuit vires, quæ *Linguae avis* solent tribui. Fident plebei eiusmodi ignavis rei herbaria scriptoribus.

Turner. *Fraxinum montanum* vocat, quamvis nulla ei similitudo cum *Fraxino*. Hanc opinionem Dodon. ingeminat, & novis erroribus stipat. Nam in Hist. sua Gallica *Vlm* tertiam speciem scit, vocat *Theoph.* *fraxin* que *Colyteam* videtur *Vlmum* *sylv.* *Plin.* Gallicè posse dici *Orme sauvage*: Germ. vocari *Banbuchem* & *Buchschern*: Belg. *Herflee* & quibusdam locis *Berenteer*: & seq. cap. *Tilia marem*, *Tilieu masle*, *Gallis* quibusdam *Hestre*, Belg. *Ypelyne* dici. At in Historia latina *Vlmo*, inquit, non multum dissimilis alia quædam præalta arbor nascitur, cuius materies lignosa multò durior est, & ad opera idcirco usurpatur, quæ pondus & vim sustinent, ut sunt *Cochleæ* & molendinorum rotæ: folia huius rugosa similiter & ambitu serrata existunt, veluti prioris, sed longiora & averfa parte læviora, diluvis ventria: quæ ubi resiccata fuerint, gratum olent. Ab his verò nulli exeunt folliculi, & bubus eadem minùs grata sunt. Semen prioris satis simile. In diversis *sylv.* locis montosis ac arvis hoc genus provenit, velut in *Arduenna* *sylv.* ac *Sonia* in *Brabantia* dicta, olim *Ardevnen* parte, in quibus hæc arbor frequens reperitur. Altera hæc *Vlmus* *officinalis* *Theoph.* est, quam *Gaza* *Momium* interpretatur. *Colum.* verò *Vernacula* & nostras dicitur, id est, *Italica*: Belgis *Herflee*: & quibusdam locis *Berenteer*. *Plin.* *Vlmus* 3. nostras sibi ac *Colum.* dicta. Item cap. seq. inquit *Dod.* *Tilia mas* non minor, aut minùs in am-

plitudine diffusa est, quam *femina*: cortices lentè & obsequiosè similiter [*femina*] sunt: & ad funes conficiendos idonei, sed tamen paulò duriores ac fragiliores: lignum durius, nodosius, & ex luteo coloratus, *Vlmi* satis simile: folia lata, haud quaquam lævia, sed asperiora, propemodum veluti *Vlmi*, in quibus tamen folliculi nulli gignuntur. Fructum adedè rardè profert, ut *stenuis*, nec ullum facere existimatur. Est autem hic planus, rotundus, & uti maioris *Thlaspi* in factus, coherentque plures è longiusculis pediculis racematim. Marem hanc Belgatum nonnulli patria voce *Ypeline* appellant. Falluntur non parum [videlicet *Matt. & Lob. in obs.*] qui *Vlmum*, aut huic cum folliculis in foliis similem pro *Tilia* mare iconè expriment ac exhibent. Item cap. 19 scribit idem *Dod.* *Carpinus* Caudice assurgit procerò, cortice inalbesciente, nonnihil aspero ac tenaci. Rami in latitudinem effunduntur, circumvestiti, lati, foliis haud angulosis sed ad *Vlmi* folia accedentibus, hiù teneriora essent. Inter hæc triangularia quædam racematim dependent, iuxta quæ *Capitula* *Cicerum* magnitudinis, in quibus fructus sive semen. Radix firma, crassaque, *sylv.* & montibus gaudet. *Aceris* hæc 3. species *Carpinus* est. Nomen *Lali* & *Allobroges* retinent. *Zygian* hanc Græcis vocari, testis est *Plin.* quasi coniugalem, quoddam *ovis*, id est, iuga quibus boves iugantur, conveniat, quæ & nunc ex hac confici testatur *Curtius*.

Ceterum in his quæ ex *Dod.* proposuimus; quam plurima consideranda veniunt. In primis verò non constat nobis, quo in loco *Fagi* nostræ sepium meminerit in sua hist. Gallica, nisi id fecerit *Vlmi* 3. nomine. Nomina enim Germanica conveniunt, & similitudo cum *Vlmo*, usûque quales suæ Orno tribuit *Tragus*. Nec repugnare videtur quæ scribit in hist. Lat. nisi quòd omittit descriptionem *Vlmi* 2. quam habebat in hist. Gallica: & quam ponebat pro tertia, ponit nunc pro secunda. Præterea nomina quæ assignabat secundæ, nunc huic tribuit: nomina autem Germanica, quæ tertiæ dicaverat, omittit, & jungit Belgica. In hist. Gallica *Tilia* maris descriptio cum: nostra *Fagi* sepium convenit, sicut & nomen Gallicum, & comparatio cum *Vlmo*, & quædam alia. Sed in hist. Lat. reiecit nomen Gallicum. Rursus in hist. Gallica *Carpinus* ei erat *Aceris* species maior: nunc autem relicta illa opinione in hist. Lat. posuit pro *Carpino* iconem nostræ *Fagi* sepium, quam in descriptione *Vlmi* folio dicit: Cetera non in omnibus satisfaciunt. Nec scimus cur nomina Germanica & Gallica omiserit. Igitur vident studiosi ab eo tres tradi plantas *Vlmi* folio, quarum lemmata ex libris suo nomine confarcinasse videntur, non ad ipsas plantas sibi ob oculos positas. Si tamen quis tres eas plantas diversas noverit ac nobis ostenderit, herbam portigemus, suspicionemque hanc abiciemus. Illa verò eiusdem *Dod.* de *Colytea* opinio, sua sponte cadit, cum ille met eam in hist. Lat. omiserit. *Tiliam* marem quoque non censemus, si, uti videtur, *Fagum* nostram sepium intellexit. Ea etiam nihil commune habet cum *Aceris* specie sive *Carpino*. Etiamdudum ea opinio doctis displicuit Botanicis, sicut & nobis qui *Ostrya* *Theoph.* uti dictum, censemus. In monte *Athos*, inquit *Bellon.* frequens est arbor, quam antiqui vocarunt *Ostryam*: nomen ibi adhuc retinet: Ea est, quam vocamus *Hastrea*.

adoleverit, subinde candidior apparet, in tenuis phyliras ductilis, satis crassus: in adulta arbore candidus, rimosis: qui huic subest interior, tenuis admodum, laevis, ac instar membranae pellicidus. Crassiorum ramulorum cortices etiam in albicant, sed minorum puniceus aut spadiceus est, qui si siccat, et aridis tenuis pellicula specie avelli &

ungue separari potest, quemadmodum. & incanus ille in ramis maioribus, lavore inoffensus. Folia quae primo exortu plicata ac crispae prorumpunt, viridi pulchreque herbaceo tinguntur colore, singula singulis, iisque tenuibus dependentia pediculis, ubi excreverunt, Populi nigrae ferè, sed iniora, minus laevia, per ambitum serrata, saturatis virentia, paulò angustiora, subpinguis, odorata, sapore amaro.

Ruell. foliis Faginis dicit, paulò angustiora: quae collatio minus placet.

Craep. infernè subhirsuta at, punctis albis distincta, quod posterius diligentius observandum. Goropius verò sentit, quaedam Betulas crispas.

Fert flos seu nucamenta longa, Piperi longiora vel Alni lulis similia, quae si credendum Tragop. Betulae sunt loco feminis, ex quibus novae progignantur Betulae. Sanè si siccati, in seminum quoddam parvum, compressum ac leve fatiscunt.

Matth. negat ferre ullum fructum: at nobis constat, semen ferre, & ex eo lato prognasci arbores, quod utique fructus eius fuerit, nisi ille aliter fructum acceperit.

Locus quibusdam ad septentionem, ubi haec arbor copiosa crescit, vulnerato cortice succus effluit, qui à rusticis appendis vasculis exceptus cum ipso multo dulcore certat.

Maioribus radicibus minora quaedam fila crassitudinis culmi triticeo adnascuntur, quae sub arenis ad quadraginta & amplius pedes prorepunt, ut notavit Goropius in suo Nilokopio: in quibus laus vimineae textilisque materia.

Apud Theoph. *Σπυδα* [sic enim vocat] id est, Betula, folium fert Caryae simile, sed paulò angustius. Cortice vestitur vericore, sub quo materia laevis, nec nisi ad baculos utilis. Curtius Graecis Semya dici ait: Sed ubi Matth. fatetur se non competum habere quid hic Theoph. per Caryan intelligat. Miramur etiam acutissimum Scaligerum non exposuisse quid hic sit *Σπυδα*, nec insignem Botaniceum Caesalpium. Nos Nucis Avellanae folium intelligimus; quamvis fortè minus propria videatur similitudo. Rober. Constant. negat Betulam folium Nucis avellanae habere, aut Inglandis saltem etiam enim per *Σπυδα* intelligendam esse & ipse subolsit: sed accedere ad folium Tiliae. Observent studiosi, utri similis sit, Avellanae

seu Coryli, an Tiliae folio. Apud Diosc. nihil invenimus hactenus de Betula.

Plinius etiam paucis, satis tamen aperte nostram Betulam expressit, quando inquit: Betulla *Betula* Gallica arbor, mirabili candore atque tenuitate, terribilis magnitudinum virgis. Eadem circularis flexilis: item Corbium sportis. Mactries eius contumaciis transmittit ferrum.

Tragus fatetur multos quidem doctorum existimare Betulam Graecè Semyda Theoph. esse: sed verò nihil istorum sententiae detrahens, quod ad se attinet, Papyri illam speciem mavult dicere. Ut verò sic sentiat, & formam arboris universam & facultates id admonere ait.

Neque tamen intelligere Papyrum illam, cuius Theoph. meminit l. 1. hist. c. 9. quae longitudine super dena cubita non venit. Apud Germanos aliis quoque arboribus, ut Quercubus &c.: non unam esse faciem: hanc enim proceram & in magnam simul amplitudinem diffusam, illam breviusculam, ac in fruticem potius, quam arborem evadere, etiam centum annos natam. Quod in Quercu fieri videmus, quid obstat, inquit, quo minus idem in reliquis contingat? Sed ut haec ita sint, quod non inficiamus, neutiquam tamen Trago allentiti possumus Betulam esse Papyrum, ut facile apparebit legentibus historiam de Papyro.

Nolimus equidem à Svenoekf. tam secure pronunciari; *Σπυδα*, *πιδυρα*, Theoph. de Betula. Nam *Σπυδα* (sic enim legitur apud Theoph. in casu recto non *Σπυδα*) & *πιδυρα* distinctae sunt plantae apud ipsum etiam Theoph. & cur ille Betulam Papyrum pronuntiaret, rationem non habuit meliorem, quam auctoritatem Tragi & Euch. Rösslin. At ipse etiam vidisset, si rectè inspexisset, etiam à Trago negari esse Papyrum illam Theoph. de qua modò diximus, quamvis Papyrum idem Tragus nihilominus putavit. Nec ideo dicere potuit esse Papyrum Theoph. quòd apud quosdam fortè legerit, olim in huius cortice scriptum, & in hanc usque diem quosdam eius extare libros. Nam & aliis corticibus ac Phyliris olim inscriptum fuit, quos tamen nemo prudens ideo Papyrum simpliciter aut Papyrum Theoph. dixerit.

Decussit etiam Euch. Rösslinum docere, Euch. Rösslin. cur Betulam vocaret Vibicem. Sed in promptu suspicio: effectus Virgarum Betulae id eum docuit, quòd iis caesa tergora spicula vibicibus picturata vidisset.

Betulam plerisque Herbariis dictam legas à nonnullis, inquit Dod. & ex eo Taber. *Σπυδα*, ab aliis *Σπυδα*. Sed à quibus? Doctissimi quique pro Semyda Theoph. agnoscunt. Germ. *Birch* / *Birckenbaum*: Cimbr. *Berich*: Slavon. *Bresina*: Belg. *Berckenboom*: Gal. *Bouleau* *Boule*, & Ber. Galli, inquit Ruell. *Betula* extrita & litera nominant: rura *Bouletum*. It. *Biota*, *Betula*, *Bedula*: *Bedulla* Tridentinis. Angl. *Birch* tree. Bohem. *Briza*. Vngar. *Vitir* fa.

Betulam à batuendo dictam vult Constant. *Ερμην.* quòd eius viminibus cadantur pueri: non à Bitumine, (licet Plin. autore ex ea bitumen excoquatur.) quasi Batulam. Nomine Betulae venit & Pyrola de qua suo loco, ut videre est in indice; Invenimus etiam Fagum seminum sive Ostryam à quibusdam dici Betulm, de qua antè.

Gaudet frigidis maxime Betula & aquis, te-

HISTORIAE PLANTARVM.

te Plin. Eiusmodi & arenosis maximè hodie Germaniæ non infrequens. Tragus ait in umbrosis & altis montibus repetiri, & feliciter adulescere. In Germaniæ ac Bohemiæ montibus ac sylvis, teste Dod. gignitur, tum & alibi: & quandoque in arenosis & aridissimis, veluti in Brabantia Campania quibusdam locis adeo sterilibus, ut ne herbam quidem producant, in quibus tamen viget ac crescit. Calceol. notat in monte Baldo provenire. Observavimus etiam in multis Gallia sylvis, potissimum in agro Aureliaco non longè à Gergeot oppido, si bene recordamur: ut & Helvetiæ & circa Basileâ potissimum in Sundcoviâ arbores magnas vidimus, non frutices quales suas tradit Tragus. Thalius tamen in Hercynia, Saxothuringia, atq; in Brocemburgo, Betula pumilè nasci scribit: aliâ. v. in Hercynia passim.

Satio.

Montbelgardi in horto E. C. à me [Bauh.] Jolia plantata, in maximam iam excrevit altitudinem. Optimè crevit in illo vivario circa Montbelgardum, ubi densum Betuletum videas Ill. nostri principis manu ex semine constitum. Sonij saltus accola Fago cæsa subnasci ex eodem trunco Betulam constanter affirmant. Quid verò de hac re nobis videatur, in Fago dictum. Goropius scribit viles sibi duas aut tres Fagos ita connexas cum Betula, ut ex eodem trunco viderentur pullulasse. Meminimus & alias diversas arbores eadem ratione coalitas, non uno loco observatas.

Tempus.

Iuli ineunte verè prodeunt: Folia deinde Aprilis aut paulò tardius, pro natura loci. Tragus lulos non decidere ait antè autumnum. Notat tamen Schuvenckfeldius semen paleaceum in Iulis Iulio à vento dispergi.

Vites & usus.

Plinius frigidissima dicit, quæcunque aquatica: lentissimi autem, & ideo scutis faciendis aptissima, quorum plaga contrahit se protinus, cluditque suum vulnus, & ob id contumacius transmittunt ferum: in quo genere & Betulam collocat. Idem & Galliam ex ea Bitumen excoquere tradit. Qui mos hodiè, uti putamus inolevit. Cortex quidem ignem facillimè concipit: idèò rura lucernarum vice succendunt: reddit flagrans pingue quiddam & oleosum, ut & Ruell. observavit.

Bitumen. Lucerna.

Fascies

Columel. ad vinculorum usum eam quoque inter cæteras commendat. Fasces, quorum inventio Vetulonia Silius adscribit, capiebantur ex Betula, teste Goropio.

Papyri:

Betula, inquit Tragus, priscis temporibus magno in honore habita fuit propterea quòd veteres, antequam Papyri usus esset inventus, libro Betula, hoc est, cortici candido opera sua inscribere soliti fuerint: is testatur se vidisse Curia, oppido Rhætia superiotis nonnulla carmina in cortice Betula exarata. Lonic. quoque albis corticibus usus antiquos loco chartæ testatur, & ex ijs adhuc nostro seculo reperti libris scriptos. C. Bauh. in interiori candido veteres antè repetitam chartam, scribere solitos annotat, eumque tenem dicit, & chartæ instar candidum: conferrant qui libros inscriptos viderunt, & considerent an talis interior cortex reperitur.

C. Bauh.

Inter omnes verò arbores vix aliam quamcunque reperias, quæ Vere tam citò, tantæque copia humorem & succum è terra hauriat atq; Betula. Nam in initijs Veris, anteq; folia prodierint, iam dulce in suum succum eumq; adeò largum recipit, ut si arbor vulneretur, limpidissimus liquor copiosus effluat, quem sui pressi pastores, in sylvis sæpenumero potare solent: quemad. & nos (in-

Succus dulcis.

quit Tragus) non semel eo liquore recreati fuimus, cum herbarum gratia vastas peragremus Calceol. sylvas. Vidimus & terebello perforato inferius Iberia. caudice velut per tubulum prolapsisse. Hic succus, autore Trago, in Vere collectus, adersus calculum & morbum regium potu auxiliari dicitur. Succus hic dulcis, præsertim si destillatus (ut vulgò dicunt) fuerit, exulcerationes oris papulæque sanat, & maculas extertit, collutu. Eadem efficit & aqua, è viridibus folijs destillata.

Ex eodem illo succo è caudicis vulnere exstillate, sol. Simlerus refert in sua Valesii descriptione, solere ibi plerumque Matzam confici.

Matza ex succo

Quin & Camer. Succus Betulae, ait, colligitur principio Maij. Soli exponitur, effervescit paratis. Instat multi: atque ita repositus per totum ferè annum bonus conservatur.

Succus paratis. Hydrops.

Quidam destillant. Creber eius potus cum aqua sambuci & similibus laudatur, in hydrope: Aqua præcipuè commendatur ad absterionem & curationem vulnerum. Quidam plebei ex folijs eius corticis in aqua parant sibi balnea ad scabiem.

Pulnera scabies.

Aqua foliorum.

Cortex Betulae in cineres redactus, si ex ijs lixivium paretur, ad oris ulcera & maculas abstergendas efficacius facere perhibet Tragus. Hic quia bituminosus est, inquit Matth. excalciscit & emollit, humectat & resolvit. Folia excalciscunt & siccant, resolvunt, attenuant, abstergunt, amara sunt. Hæc easdem habent vires, quas Populi nigra. Iisdem cum alumine ex aqua decoctis quidam luteum colorem parari tradunt pro pitectoribus. Succo pingui, quem viuentes Betulae ramuli, vel etiam è scopis betulaceis aridi super pelvim accensi remittunt, in stillato cathis, oculorum rubores discutuntur. Eodem linteolum imbutum, umbilico impostum, ad lumbricos facit enecandos. Schuvenckfeldius quoque cremati ligni emanantè liquorem oculorum albugines & cicatrices delere scribit, vel pbtis ex Lobelio, eo non citato, transcribit. At nos ijs, qui hoc remedium uti volent, suaves sumus, ut eum liquorem degustent prius, & caveant ne eius usu ex parvo morbo magnum faciant. Curtius ex corticis cinere factum lixivium, Caseos à vermibus innoxios magis servare scribit, q; aquam stillatitiam recentium foliorum Idem, qui Gallus erat, Bitumen ex Betula Galliam excoquere tradit, cuius in medicina nullas, quod legetur, apud antiquos sit usus, nisi quòd recentiores quidam, eo pastores aridas fauces inungere dicant. Quæ valdè veremur à Curtio aut efficta, aut certè ab alijs, malè intellecta prodidisse. Quis enim bituminoso liquore & utique iunguæ redolente ac sapiente, idèòque calidissimo, aridas inungat fauces? aut quis inde resultare queat fructus? quod solatium? quæ humectatio, remollitio aut quod refrigerium, quod in eo casu vel maxime desiderari solet, & ex artis præcepto, debet? Suspiciamus itaque Curtium id de liquore, qui è caudice vulnerato exstillat intellexisse, oscitanter & oblivisè, aut veris imaginatione, quippe præter rationem, ad bituminosum usum paratum liquamen transulisse.

Color luteus.

Oculorum rubor.

Lumbrici.

Albugo.

Cicatrix oculorum.

Curtius.

Caseum confectum.

Arida fauces.

Curtius taxat.

Ventriculi peccorem, quibus coagulum lactis nostri parant succo Betulae conditi, seu macerati, cum præcaseos omnes, inquit Tragus, qui eo coagulo coeunt, à vermibus afferunt, certo id attestante experimento.

Experimentum.

Miramur verò Dodonæum in sua histor. Lat. Dodon. Anno 1582. conscripta, de medico usu Betulae partiumque eius nihil vel apud veteres vel recentiores

gno molli, ruf-
fesciente. Rami
valdè fragiles
sunt, ut vel digi-
tales levi inflexu
frangas, ob id
Frangula hæc ar-
bor dici posset, unde.

Folia
Avellane vulga-
ris, rotundiori-
bus, nervosis, cre-
natis, viridibus,
splendentibus, len-
to & viscido humore oblitis. Oculi

triangulares, ex cinereo rufi interdum & virides, aut in pur-
puram quodammodo vergentes. In ramulo-
rum fastigiis nucamenta seu luli dependent,
simul multi, virentes vel rubentes, unciam cir-
citer longi & fragiles, antequam commissuræ
conferruminate partium dehiscent: quæ
ubi se explicuerint, duas etiam uncias longi-
tudine superant, sapore adstringente, cum ali-
qua amaritudine. Ceterum portuiculas dictas ad
mediam tanquam costam alligatas ambiunt ita-
minula multa, ut in Corylis. Mense Septem-
bri apparent etiam miniorum rudimenta. Eo-
rum in ætate veteres conos videas privatis ramu-
lis pendentes, binos ternos, quaternos, plus
minus, pulchre hiantes & apertos. Item paulo an-
te, aut eodem tempore novos, magnitudine
parvæ avellane, primò virentes, ubi mature-
scent rubentes, & mox hiantes, ex imbricata
squamarum compage coaggestos: è quibus
& ante seminis maturitatem itamina purpurea
prominula quadam observata, quæ fortasse flo-
rum loco haberi possunt. Horum Conorum gi-
gnus valdè astringentes cum aliqua amaritudine.
In quibus semina, ubi matura fuerint (quod
prædicto item mense observari solet) parva ad-
modum, compressa, inæqualia, rubentia: atque in
iis medulla alba pauca, sapore manifesto de-
scripta. Observatur & in Conis, ubi mature-
scent pulvis arenosus. Nic. Perot. in cornucopia
notat in Alno, arbore nota, reperiri Tubæ.

Theoph. l. 3. hist. cap. 14. κληδον [sic enim
vocat Alnum] ἀκαρπον, id est sterilem dicit: ita Theoph.
enim habet Cod. Bas. sic & Plin. legit, & Dal.
& Gaza more suo Plinium secutus. At Aldin.
noster codex κληδον habet: Rob. Constant. legi
vult κληδον δὲ καὶ κληδον, pro eo, quod in utriusque
dictis codd. habetur post κληδον & ἀκαρπον, δὲ κα-
ρπον. Nec displicet ea lectio. Immo & ipse quo-
que Theoph. eiusdem lib. c. 6. κληδον mani-
festè circa autumnum fructum seferre dixit.

Ergo Theophrasto Alnus fecunda est & u-
nilius generis. Arbor natura recta, ligno molli,
medulla tenera, ita ut virgæ graciliores co-
tæ excaveantur: folio Pyri [dicto]: at paulò
post Coryli folio melius simile dicit. sed am-
pliore nervosiorque: cortice scabro, intus
rubente, quo còria tinguntur: Radice per sum-
ma caputem sparsa: nec maiore quàm Laurus,
sed tenui.

centiores extare, tam securè scribere ausum:
quandoquidem Tragus & Matt. quos citavimus,
& qui multò ante dictum tempus scripserant,
plures etadidère eius vires medicas. Fortè id fecit,
quia more suo scopas facturus, apud Ruell.
legerat, Betula in medicina nullum usum esse,
quod ipse quidem legerit, sed baculis tantum
& scopis nasci. Certum quidem, nihil ea ste-
quentius esse apud nos ad usum scoparum. Ab
equitibus etiam expetuntur eius virgæ pro do-
mandis equis. Eadem ut olim magistratuum
virgis terribilis fuit, ita & hodie, & à longo
iam tempore ad scholas triviales relegata pæ-
dagogis virgas præbet ad coercendos & casti-
gandos pueros: ut qui amore virtutis sapere
ac discere nolunt, sapere discant formidine pæ-
næ: iuxta illud, *ad discendum castigare*.

Ipse porò materies tam obsequiosa est, ut
ob id in quibusdam locis ad quas illos pleben-
dos expetatur, maximè in Anglia, teste Tur-
nero. Laniones ex Betula & verrucula confi-
ciunt; gravior quippe est, quàm Populus. Au-
cupes visco illius Betulae virgis ad aucupia ut-
untur: idem usus ad muscas. Piscatores Nor-
tumbri corticem delibatum fillo bacillo inter-
positum accensumque usurpant ad piscationes
nocturnas, tridentemque adnatantes pisces confo-
dunt: qui piscandi modus & Burgundis & Monte-
belgardenibus hand insolens. Ex Betula in
Assatia, & Basilæ ad maxima illa dolia con-
stringenda circuli probatissimi habentur. Item
in Avernia, Allobrogibus, Sebustianis, agro
Tridentino alibi que locorum. Rustici etiam
tempore messis virgis teneris Betulae segetes
colligare consueverunt, sicut & alia quoque,
ad quem usum hæ virgæ commodissimè adhi-
bentur. Cortices Betulae Balistariis, duri verò
& crassiores caudices Carpentariis (ex his enim
illi axes & abides faciunt) relinquuntur, teste
Trago. Parantur & ephippia, equis im-
ponenda ex Betula. Ananij teste Matth. è suis
Betulis non modò optimos faciunt carbones
ad coquenda liquandaque metalla: (diu eni-
nim vivacem ignem retinent, caputque non ten-
tent: quo nomine & à Metallicis expetuntur
cum fundunt metalla) sed è delibrato contor-
dæque cortice faces ad nocturna lumina parant,
quibus in tedæ vicem utuntur, quod bitumi-
nosa & oleosa pinguitudine, ut dictum, re-
dunt. Schvenckfeld. semen siccantis na-
turæ esse scribit. Idem observavit, ex trunci
medij substantia aliquando nasci Fungos fla-
vos, Rhubartho similes: eosque astrictoria vipo-
llere, & ad sanguinis fluxum coepescendos utiles esse.

Ioan. Coler. verò hæc refert. Mense Martio ex
Betula multa fluit aqua si truncus vulneretur:
crescente luna coaservanda est, pellit calcu-
lum ex vesica & renibus: si quid depravati est
in visceribus, pulmone, hepate, aut splene
tollit: si abluatur facies, admittit omnes macu-
las, & faciem pulchram & gratiosam reddit.
Fertur Tattaros circiter mensem Martium, hanc
tantum aquam potare, nec eo potu unquam agro-
rare. Per totum annum potest ad multa usurpari.

ALNUS VULGARIS.

CAP. VI.

ALNUS vulgaris arbor iuxta magnitudi-
nis, ramosa, cortice scabro, sulco: li-

phij
er-
va.

Fallitur itaque Plin. quando Alnum inter eas arbores recenset, quæ solæ nullum ferant fructum, hoc est, ut ille explicat, ne semen quidem. Videtur autem & is apud Theophrast. legisse *ἀλγανον*. Idem eidem folia crassissima tribuit, umbram pinguem: sed pascere satam.

Ruellij
La-
pju.

Fallitur & Ruell. qui ex Theoph. meninit fructiferæ & sterilis, prava deceptus Theophrasti codicis lectione.

A Diosc. quod equidem sciamus non descripta. Nec à Galeno ceterisque Græcis: aut certe nomen eorum nondum innotuit, quod & Tragus fatetur: Sed difficultatem iniicit, quod Aristoteles inter naturæ miracula (ut citant Ruell. & Tragus: locum enim ipsi nondum invenimus) refert, Alnos in sola Creta non esse steriles. Existimat autem Tragus, eum falsa & rotunda illa capitula, in quæ flos Alni desinit, intellexisse. Ergo ex hoc loco quis non malè concludat, Alnum alicubi & extra Cretam sterilem esse. Sed non magni hoc loco facimus eum locum, quem scimus non esse Aristotelis, quemadmodum nec libellus ille de Mirabilibus. autem, quod vel ex eo patet, quod Ver-

Liber de
mirabilibus
natura, non
est Aristote-
les.

naturarum in eo meminerit, quas certum est ex historiis fide dignis Aristotelis seculo nondum extitisse. Putamus autem autorem eius opusculi apud Theoph. legisse *ἀλγανον*, & apud Plin. fructum non ferre: Cum verò ipse forte Alnum novisset & in Creta fructum illam ferentem conspexisset, tantis autoribus derogare fidem noluisse, sed pro raro & admittibili in scripta referre. Sed in hanc rem diligentius inquirendum.

Scribit Car. Steph. Alnum apud vulgus Gallicum, latinum ferè nomen retineri *Alne*, indeque pumilus *Alne-aux* vocari. Materiem eius ad aquatilia commendari, hocque probatur Virgilio testimonio, Georg. 1.

Tunc Alnus primùm fluvij sensere cavatas.

Brunfels.
repreh.
Gefn. &
Trag not.

Brunfelsius Alnum, de qua scribit, non novit, quando aut nec semen, nec ullum fructum ferre.

Gefn. quoque cum Trago minime separat Iulos à Conis. Nam hic per florem Iulos intelligit, quos putat in nigra & rotunda illa capitula, uti vocat, nobis Conos dicta, desinere ut paulò antè dictum. Ille verò ait: Alnus suis Iulis, qui ei non decidunt, floret in Vere: sed autumnò semen maturat. Et albi Alno Iuli sunt loco seminis. Perperam uterque: Nam nec Iuli in fructus dictos migrant: nec Iuli semen sunt aut loco seminis. Sed Iuli à capitulis illis, seu Conis seu fructu semen continente, res distincta, exortu distincto, uno eodemque tempore in hac arbore observari solita.

C. Bauh.

Alnus ro-
tundi folia
glutinosæ.

Sed nec C. Bauhinus, sagacissimus aliqui Botanicus discrimen aliud inter Iulos & fructum agnovit, quam temporis, quod illi hunc præcedant, & in hos transformantur & abeant. Sic enim scribit apud Matth. Alnus quam rotundifoliam glutinosam appellamus, Iulos longos pro flore emittit, qui non decidunt, sed coguntur in formam olivæ: (hic fructus Alni est) in quibus semen, licet Plin. neque fructum neque semen ferre, & Theoph. sterilem dixerit: forte Aristot. moti sententia, de qua, ut & de illo- rum, antè. Quis verò obsecro credat Iulos Alni ætate proveciores duas uncias æquant, contrahi rursus ac cogi in formam olivæ & capitulum vix semuncia longius? Præterea quæ latitudinis, quæ subitaneæ, quæ situs distentia? Omnino diversa sunt, ut adver-

An Iuli
sint flores.

centibus apparebit.

Neque etiam concedimus Iulos esse flores: quamvis ita plurimi, alter post alterum, uti sit, secuta credulitate sentiant, ut Tragus, Gefn. Dod. & alij. Nec quicquam ad rem facit quod ad suam sententiam defendendam ex Cæsalp. adducit idem C. Bauh. Theoph. aliquando steriles vocare eas plantas, quæ fructum non conspiciunt aut inutilem ferunt: nam & Alnum hanc nostram fructum conspiciunt ferre scimus, neque illum inutilem: scimus & Theoph. non temerè sterilem dicere plantam, quam fructum ferre manifestum constet, saltem sibi: & eundem Theoph. Alnum alio loco ex professo fructiferam, statuisse, & quo tempore fructum ferat indicasse.

C. Bauh.

Sed nec quicquam huc facit Cæsalpini illa subtilitas, qua Ruellium imitatus apud Theoph. Alnum quandam statuit sterilem, quandam fructiferam: adducta modò dicta explicatione, quæ ratione Theoph. aliquando steriles arbores vocat, quam tamen nullam esse ostendimus. Sed miramur perdoctum & solertem aliqui Botanici Cæsalpinum, postquam Alnum aliam sterilem, aliam fructiferam, ex Theoph. ut (ille sibi persuasit) dixerat, addere ausum: unigenam esse naturam: Hoc enim vel ex Theoph. vel certè ex sua mente cum dixisse certum est. Atqui ad Theoph. mentem non potuit: non enim hic illud ita habet: sed de Alno simpliciter, loco eo, quæ diversimodè in diversis exemplaribus *ἀλγανον* & *ἀλγανον*, seu ut ipsi cum Const. legendum censuimus, *ἀλγανον* habere diximus. Posteriori autem modò legendum esse ostendimus: quod qui impugnaverit, aut Theoph. sibi ipsi crasso errore contradicere, fateri cogetur, vel duas Alnos tradidisse, quam tamen natura unigenam dicit: atque etiam hoc modò sibi contraria protulisse. Quis enim fructiferum & sterile naturam unigenam dicat. Vel denique doceat nos, quæ sint illæ duæ Alni species apud Theoph. quarum alteram *ἀλγανον* & secundam, alteram *ἀλγανον* ac sterilem dixerit.

Theoph.
dno (sibi)
not.

Sed nec debuit ad Theoph. mentem dicere Cæsalpinus, Alnum utramque (hoc est, tam sterilem, quam fructiferam): quas tamen nos non concedimus, donec nobis quis utramque ostendat unius esse nature: quem, ut summum (pòst Arist. præceptorem eius acroaticum) Philosophum, nemo temerè credat sterilem & fecundam arborem homogeneam dixisse. Sed tota hæc difficultas, ex prava Theoph. codicis lectione orta, facile tollitur, si ad veritatem & antiquiorem codicem, ut ostendimus, legatur *ἀλγανον* vel *ἀλγανον*, ut ipse sibi Theoph. concilietur, & rei natura, quæ quidem nobis cognita, talis ad veritatem & celebratissimi illius scriptoris mentem declaretur, qualis revera est, & esse à quovisprehendi potest.

Observabis interim ne Cæsalpinum quidem videri nobis agnovisse, Alnum Iulos, & Conos, uti res distinctas, ferre.

Alnus
sulp ei

Inepit Lonic. cum ait Alnum fructum non ferre, quamvis floreat: ex Trago enim suo quem alius sequi solet discere poterat fructum ferre præsertim verò, si arborem ipsam, cuius sanè inepitam exhibet figuram considerasset.

Lonic.
pitt.

Tabern. in sua iconè & Iulos & Conos exprimit quidem, sed descriptione non distinguit, cum tamen inter postremos sit, qui stuprum historiam compilant.

Tabern.
not.

Errat & Claudius Poëta, eumque secutus Guido de Fontenayo, dum in suis Epith. Alnum Ele-

Clau-
Pœta
Fonte
lappu
striferam

Item Ra. Textor. Aristetam vocitat: quem errorem & Raviff. Textor commisit. Id enim Epitheton ad Populum pertinet, quod vel ex Aristotele didicissent: de qua postea.

Sed nec Hort. Tusculano credendum, dum in suo dictionario Latino-Græco-Gallico Alnum *algeres* Græcorum pronunciant.

Clymon. Dictam Alnum putat Curtius, quod ab anne alatur. Quid si dicamus, quod ipsa potius alat. Pascit sata, inquit Plin. Et sub Alni tegmine herbas succulentiores nasci observatum.

Clebra. Clebram quidam & Latine scribunt & vocant.

Alnus Cardane. inquit Scal. si nescis, Onicium est vestrum. Germ. Elen / Erlenbaum / Erlenbaum / Ellerbaum / Orlinbaum / In Austria Schwarz erln / hoc est *Alnus nigra*. Belg. Elst / Elsenboom: Gall. Aulne. It. Alno, Alano, Aunia, Onici, Onam, Onio, & Onato Hetruscis. In Taurinis *Yerna*: Vascones, haud multo longius, *Ber*, autore Scal. Angl. Alder trec: Vngar. Egór fa. Bohem. Wolfe. Polon. Olša. Sclavon. Wolschow. Folia eius *Castissima* dicit Raviff. Textor. Poetæ multa de Alno fabulantur, fingentes tres sorores Phaëtonis, Phaëtonem scilicet, Phœben & Lampetiam, cum per quatuor menses fratrem in Eridanum præcipitatum, quod currum Solis male duxisset, defluisent, in Alnos tandem conversas. Vid. Ovid. Metam 2. Fab. 2. Eiusdem fabulæ Virgil. quoque meminit Eclog. 6.

Tum Phaëtonidas iurfo circumdat amarae

Corticis, atque sfo præcerea erigit Alnos.

Sic variis Epithetis à poetis ornata Procræ, opaca, frondens, alta, ærea, viridens, longa, potura, procellifera, viridens, virens, viridis, teres, fragilis, phœbea, fluvialis &c.

Gaudet enim plurimum aquis, ut haud ferè alibi quàm humectis & uliginosis nascatur locis, potissimum verò frigidis & opacis vallibus, ad fluminum ripas, unde fluminea, fluctibus apta, & amica fretis, ab iisdem dicta. Theoph. sanè in aquosis tantum suam Clebram, alibi verò nusquam nasci dicere ausus est, eumque secutus Plin. ut Virg. Georg. 1.

Tunc Alnos primum fluvij sensere cavatas.

Et Georg. 2.

Fluminibus Salices crassique paludibus Alni nascuntur.----

Passim occurrit in Germania & circumiacentibus provinciis: Item Gallia, sed rarior: adhuc rarior in Italia, ubi tamen reperitur, autore Matth. In Helvetia, Burgundiaque nihil frequentius. Basilæ extra Portam lapideam ad Birsicum amnem abundè crescit: ubi cum fructu virescente Maio vidimus:

Augusto & cum fructu, seu conis, & cum nucamentis. Ac de tempore vix certi quippiam statuas. In Suncovia observavimus mense Martio cum conis veteribus, novorum rudimentis, & Inlis, iisque omnibus simul. In Ducatu quoque VVirtemb. Augusti sine itidem cum conis tam veteribus quàm novis & Inlis simul vidimus: ut parum absit quin credamus omni penè tempore æstatis aliquid parere. Communiter tamen fructus maturæ scilicet Septembri. Gemmas protrudere incipit ac novella folia mense Aprilis. Theoph. Alnum post Favonium demum germinare scribit. Virgil. Ecl. 10.

Quantum vere novo viridis se subicit Alnus.

Legendum, surgit, pro subicit.

Non itaque audiendus Tragus, quàmvis secunda credulitate eum plurimi sequuti sint, cum ita scribit: Alnus præsertim adultior fusco vere emicat flore, Betulæ consimili. Quàm Alno Iuli seu flores non decidunt, sed durantur, cogunturque, ita quidem ut forma Olivas imitentur. Atque hic est Alni fructus, qui Autumno appetente maturatur. Hæc ille: qui Iulos accipit pro flore, cosque imaginariè nulla observatione putat è longo corpore in glomerem cogi, quod falsum & contra experientiam, ut in superioribus abundè refutatum: Sed in florem, quem apiculis quibusdam è fructu emicare putamus, uti dicebamus, diligentius inquirendum. Vidimus sepius Iulos, conos novos & veteres simul, ut dictum.

Seritur ex semine Alnus: atque ipsa aded se satia.

ferit, hiatte sub autumnum cono, exidentisque sua sponte seminio. Serenda in sepius pratorum, quia pramen melius provenit sub eius umbra, & folia decidua impingunt solum. Accenda verò ab arvis & fumentorum agnis propter frigidam & nocivam umbram, sub qua nec frumentacea, nec legumina, nec linum, aut Milium, aliave similia rectè & feliciter proveniunt, ut observavit Aug. Gallos diligentissimus apud Italos Geoponicus. Tonsa densior sit & ramosior, & rura ab invasione torrentis irumpentis quodammodo munit.

Folia Alni viridia imposita, ut scribit Tragus, tumores discutiunt, & inflammationes resingunt. Hæc tabellarii alique si quando in actu defatigati fuerint, ut commodè pedibus incedere non queant, calceis imponant: hæc enim ratione dolor mitigabitur, & calor & lassitudo extrahetur. Folia Alni viridia, rorèque manè madentia, conclavibus inspersa, ac post horæ spatium rursus amota, purgato conclavi, pulices fugant: nam hæc foliis hærentes exigi possunt. E cortice Alni color ater conficitur. Infiores namque & pileati Cortices Alni & ferrum vetus aqua per aliquot dies macerant. Hinc color efficitur niger, atramenti similis. Theoph. sanè Alni corticem & coria tingere scribit. Prædicta ratione cum ferto maceratum huic usui applicant futores. Alnus inquit Matth. efficit manifestè, sed in frigiditate & caliditate parum à mediis abest. Præstat cortex, quod magis adstringat, Gallæ vice, tingendis attuo colore. Sunt etiam qui cortice & Alni fructu vindi utantur, gallarum vice, ad scriptorium atramentum conficiendum, addito scriptorium gummi & calcantho. Alni cortex, autore Dod. refrigerantem & adstringentem cum facilitate facultatem obtinuit. Incipientibus inflammationibus utiliter imponi potest. Conducit quoque ad oris & tonsillarum inflammationes, ac tumores veluti Nucum Juglandium cortices. Alberto autore, Alni folia ex ferventi aqua tumoribus remedio, suppurationesque discutiunt. Ea quoque nuper inventum esse scribit Curtius, siue viridia, siue arida sint, velutis vulneribus sepius imposita, hæc ad sanitatem perducere. Fertur & corticis succus ad ambusta facere. Interior Alni cortex, rubeus nonnihil, inquit Cam. cum momento aluminis in vino coctus gingivas corroborat, detumq; dolores arceat. Idem calidis oris & gutturis tumoribus prodest. In obs. Lobeli error typographico Alno tribuuntur vires ad Betulam pertinentes. Materies eius difficulter ardet.

Comendatur à multis ad navalia. Intervit & lica.

Tragiopini reser.

Cantio.

Cultus.

Vires & u.

fus.

Tumores

inflamm.

no

Anedynum

plantarum

potum iat

bellario-

rum.

Contra p-

lice.

Tinctura.

r. asp. Culi. vasis tulinatis, sutorumque formis, nec non
uaria. cotum, quibus mellores utuntur, receptacu-
lis conficiendis utile est.

Falluntur igitur ii, qui, uti Ruell. scribit, Al-
num duntaxat scopis nascentem, nullum ferre
fructum prodiderunt. Nam & hoc falsum esse
suprà docuimus. Et ad scopas inutiles esse ipsa
docet fragilitas: nam ne minimum quidem flecti
potest. Hinc illud solemne apud Germanos de
Alno proverbium.

Rot haer / Vnnde Erlen bogen:

proverb. de
Alno.

Ad prato-
rum sepe,

Hoc est ruti, & qui capillitio sunt iuso, &
arcus ex Alnoligno confectus si probè se gelle-
rint, laudem sanè meritos: quòd experien-
tia doceat: cotitium. Alni quoque apud Plin.
sepes muniunt, contraque erumpentium am-
nium impetus, riparum muro, in tutela ruris ex-
cubant in aqua sat, casusque densius innume-
ro haredè præsunt.

Ad adifi-
cia fun-
damenta.

Sed non postrema Alni utilitas ac dignitas
est ad edificiorum fundamenta: Nam ut scri-
bit Vitruvius, Alnus, quia non nimis habet in
corpore humoris, in palustribus locis infra fun-
damenta edificiorum palationibus crebrè fixa,
recipiens in se quod in nòs habet in corpore li-
quoris, permanet immortalis ad æternitatem,
& sustinet immensa pondera structuræ: sic en-
im in vulgaris Vitruvii codicibus mendosa le-
gi debere non malè doctus, censuit Budæus. Vi-
truvium secutus Ruell. eadem ait, additque,
& sine vitis conservari, quòd aëre sit & igni
plurimo temperati, non multum terreno, hu-
more paucio. Itaque non posse extra terram pau-
lum tempus durare, sed in humore obrutam,
permanere ad diuturnitatem. Multaque edi-
ficia sub fundamentis eius generis habere palos.
Sed cur Alnus sub aquis duret nec putrescat, a-
liam à Vitruvii & à Ruellii profert rationem a-
cutissimus Scal. nempe quòd humidum habeat
communis naturæ, cum humore adventitio:
non enim aquam sub aqua putrescit, quòd
nihil invehatur peregrini: quæ subtilitas planè
contraria est rationi Vitruvii, qui ad humoris
inopiam, uti dictum, causam retulit: Ruell.
verò & ad hanc, & ad aëris & ignis plurimi, ter-
renæque substantiæ paucæ temperationem.

Cur Al-
nus sub a-
quis non
putrescat.

Cur fragi-
lis.

Sed enimvero magis aridet Scaligeri ratio:
quem optasse certè eodem tenore lapide-
scentis Alni causam exaggerasse. Sed circa hos
scopulos nobis alio loco, alioque tempore velitan-
dum. Illud tantum dicamus si non multum ter-
reni habet Alnus, cur tam facillè lapidescit. La-
pide sanè verò, nihil ferè magis terrenum. Aër
si ignis cum aëre temperatus in causa sit, citius
hercle patietur ab aqua, ob qualitates contrarias:
A contrariis quippe omnis passio & alteratio.
Sed nec Vitruvius temerè concesserimus humo-
ris in Alno inopiam, quam non frustra potu-
ram & fluvialem dixerunt poëtæ, & quam non
nisi aquarum alumnati scimus. Immo in hu-
midi exuperantiam & siccis seu terrestris substan-
tiæ defectum eius fragilitatem referimus. Sed
de his aliàs. Hic enim potissimum de spe-
ctandum: alibi de siccitate. Illud certè m. & indubi-
tatum, palos eiusmodi sub aquis infixos, tem-
poris progressu lapidescere, ut multa nobiscum
testantur, vidit Tragus, & nos Alni frusta la-
pidea plurimis locis: apud incomparabilem il-
lum naturæ scrutatorem Vlysses Aldroandum
Bononiæ magna vidimus frusta: apud Calceo-
larium Veronæ, & Venetis multis in locis, in

qua nobilissima & verè regia civitate nobis pro-
certo à fide dignis relatum magnis etiam sumpti-
bus accessit solitam Alnum ad faciendâ pala-
tionum & edificiorum sub aquis fundamenta,
non modò quòd crebrè fixa ad æternitatem
maneat immortalis, ut Vitruvius dixit, sed
quòd ingentes admodum ferat etiam moles, ut
annotavit Matth. Et ut ille ait, in Mulao
Calceolarij:

...Videas lapidescere Sarni

Caruleo sub fonte Alnum, Felicesque maniplos,
Et palæa intercos lento cum vimine culmos.

Nec contenta ingerosa hominum solertia istud
scisse, nisi & ipsa ad imitationem naturæ, arti-
ficio quodam, sed & naturæ oblectantis bene-
ficio, ex Alno lapidem generare, vel illam in
hunc transmutare possit.

Imponitur lignum, quantæ velis magnitudi-
nis, in labra illa ampla aërea, in quibus Lu-
pulus coquitur ad faciem Cerevisiam: cum-
que percussus abundè Lupulus est, eximitur
idem lignum, & arena vel glareæ in ipsis cel-
lariis obruitur per triennium: inde cum exem-
ptum fuerit, duratum in lapidem apparet, è
quo potissimum Cotes fiunt, quibus ad ferra-
menta acuendi mensuræ utuntur. Recitat Ge-
fnerus ex D. Kentmanno.

Alnus qua-
rite mure-
tur in lap-
idem.

ALNUS INCANA ET HIRSYTA.

ALNUS inca- Descrip-
na & hirsu-
ta nobis dictæ
filia vulgaris si-
milis, miris ta-
men rotunda: de-
sine enim in-
icumen, magis
errata & penè
laciniata, subus
hirsuta & incana,
non virentia, nec
etià viscosa. Co-
lor quoque ra-
mularum diver-
sus, non ita vi-
dens, sed can-
didior. Iulos &
Nuculas, ut vul-
gari, fert.

Folia.

Iuli.
Nucula.

Ceterum ne-
que hic assenti-
mur C. Bauhino, dicenti. Iulos hanc obtine-
re, quàm vulgaris Alni breviores, qui con-
globati fructum non ita rotundum, sed oblon-
gum constituunt. Nam & in hac dicimus Iu-
los à fructu distinctos, ut antea traditum.

Alnus 2. in Austria & Styria teiserken, id est,
alba Alnus, Clus. Alnus hirsuta. C. Bauh.

Iam olim hæc nobis observata Genevæ & circa
Montbelgardum variis in locis, sed humidis po-
tissimum, uti præcedens, ut ad Dubis ripas in
pago Adincutio propè Iomum D. Docurii Con-
sil. Ill. E. C. V. Virentem ubi licet utramque Al-
num videre & pulchrè à se invicem discernere.
Item in Burgundia ultra pontem rigidum, vulgò
dictum, Pont de roide, versus Villars, cum Iulis &
Nuculis mense Septembri. Inter Gardwill-
lam oppidum, & pagum Fesche ad Comitatum
Montbelg. pertinencem. Observavimus etiam
trans

Locu.

Temp.

trans Rhenum inter Brisacum & Burekenheim. Inter Montbel. & Porentium itidem Septembri cum Iulis & nuculis distinctis. Nascentur & locis aquosis circa Basileam inter Mutetum & Munchensteinium, & infra pagum Hünningen ad Rhenum. Alunt & Austria & Styria montana circa flumina & udis locis: etiam in Danubij insulis circa Viennam frequens est, priori commixta, teste Clusio: cui huius Alni cortex magis refrigerantem cum siccitate facultatem obtinere videtur, quam vulgaris.

ALNO SIMILIS ARBOR.

CAP. VII.

A Nnotant Pena & Lob. in Adversariis suis, post historiam Visci Indici, coniecisse Naucleros in eadem spontulas, surculos effractos arboris, Alno quidem similis, fronde & ligno: sed tamen diversos, racemoso & muscoso flore, glomerulos constante. Fortè [addunt iidem] duntaxat caelo & agro variat. At nobis floris hanc diversitatem vix caelum aut agrum variare in eadem specie videtur. Posterius indagabunt.

DE POPVLIS IN GENERE, ET IN SPECIE.

CAP. VIII.

POPVLVS NIGRA SIVE ΑΙΓΕΙΡΟΣ.

POPVLVS nigra in altum se attollens, cortice laevi exalbido ac incano obducta: sed ramuli potissimum albicant: materiam dura, pallescente, ac minus alta minusque scissili, quam Populi alba: quidam volunt aridam & levisimam. Radices profundiores quam in alba. Antequam folia erumpant, oculos protrudit mucronatos, odorato, luteo & pingui atque tenaci succo praequant. Hinc folia Hederaceis similia, ex rotundo mucronata, ferrata, Hederaceis minus crassa, atrovire splendens, longis pediculis appendita. Producit & quasi lulos in longo racemo coarctatos, lanugine, ubi dehiscunt, alba plenos.

Quardam, notante C. Bauh. ante exortum foliorum floret: at fructum non fert. Flos instar amentii colore rubente aut candicante. Quaedam fructum fert, seu lulos, racematim com-

pactos, multis rotundis & viridibus granis constantes: (uva Populi aliquibus) in quibus lanugo candida in pappos avolans, cui pauca femina vix minuta adpensa sunt.

Hæc αἰγερή est apud Diosc. cuius nihil aliud quam vites tradit, & quod ex ea δάκρυον seu lachryma exsillans concreseat in Electrum seu succinum: de qua re postea. Idem & Populum albam agnoscit, quæ ei λεύκη dicta.

Apud Theoph. verò satis ampla Populi utriusque, hoc est, tam nigrae, quam & ipse αἰγερή vocat: quam albæ, quæ & ipsi λεύκη dicitur: itemque Libyce descriptio: Aegiton autem in Creta nuncupari dicit, de nigra intelligens. Populus alba nigraque, inquit [λευκή καὶ ἡ αἰγερή] unus sunt formæ: ambæ rectæ: sed ex cellior leviorque nigra: figura foliorum similis, & lignum cum cæditur albedine simile est: utranque ne florem quidem habere putant. λεύκη [hæc Populus est Libyca, de qua postea.] Populo albæ similis est. Quidam Populum nigram solum sterilem esse putant, ut Arcades: cæteras autem omnes, quæ in montibus proveniunt, fructum parere. At verò in Creta Populi nigra multa sunt fructuosæ. Ac paulò antè dixit: Fructum reliqua quidem omnia ferunt: de Salice vero, & Populo nigra [αἰγερή] & Vlmo, uti dictum, varia sententia est. De Populo, annotat Scabiger, non est dubitandum: in Aquitania enim fert fructum. Sanè circa Basileam alibique locorum sæpissimè fructus prædictos ferentem vidimus, ut de hac re hodiè amplius non sit dubium.

Sed & alia difficultas oritur in foliis diversarum Populi specierum, quas nos dissimiles describimus, ut reuera sunt: cum tamen Theoph. ut ex modo citato loco patet, utriusque Populi foliorum similem figuram dixerit. Respondendum ex ipsomet Theoph. l. i. hist. c. 16. Aliarum quidem arborum folia ipsa sibiipsis similia esse: Populi verò albæ [τῆς λεύκης] & Hædæ, & Ricini dissimilia. Recentia enim seu novella, rotunda esse: [τῶν νέων γὰρ ὡς σφαιρική]. Hist. L. veritè: Recentia enim Populi utriusque & Ricini folia rotunda esse: de quibus intelligere ait, cum dicit Theoph. utraque foliorum figuram similem habere. Vetustiora verò angulosa fieri. τὰ δὲ παλαιότερα γωνιώδη: quæ non benè expressit Gaza, cum ait in angulum exire, sed nimirum Plin. potius quam suum autorem sequi voluit: qui tamen melius, quam Gaza dixit, Nigra Populo, ut Crotoni, folia in iuventa circinatæ rotunditatis esse: vetustiora in angulos, exire. In angulos, inquit, non in angulum. Sed fallitur uterque, & neuter vocis vim apud Theoph. exprimit. Fallitur & Plin. in eo quod quæ Theophr. de alba dixit [ὅτι τῆς λεύκης], ille ad nigram transferret: cum tamen hunc locum ex Theoph. transcripsisse videatur.

Sed Gaza etiam fallit, dum ex eo Plinii loco, ne non Pliniamus videatur, ad versionem Theophrasti, de Populo alba accommodat, verba quæ Plinius dixerat de Nigra. Ut, vel hinc pateat, quam fidus Theophr. interpretes fuerit Gaza, qui multos in erotis Barathrum cum sua versione præcipitavit. Hist. Ludg. uti dictum, ad utramque, retulit. Vox est γωνιώδη. Sive igitur in angulos exire dicas, siue angulosa, utrumque rectè Populo albæ conveniet: non item Nigra, quæ folia non habet angulosa. Errantque qui Populi albæ folia in suis Herbariis non angulosa pingunt. Res eò reddit, ut Theophrasto sua mens, sua sententia relinquatur. Alio-

Nigra & alba Theophrasti.

Item Libyca.

Cercis.

Theob. st. lustr.

Dubium de foliis.

Solutio.

Gaza non fidus Theophrasti, in-terpretis.

qui haud vanè quis dicat, curiosam & haud magni momenti esse hancce fatigentiam.

Idem serè repetit Theoph. l. 2. Caus. c. 12. nisi quodd Crotonis tantum ibi mentionem faciat: non item Populi.

Porro quod idem Theoph. tradit, & pluribus in locis inculcat, spontanea Metamorphosi Populum albam mutari in Nigram: id nemo mortalium nobis persuaserit. Quis enim credat arbores specie & forma diuersas, distinctas foliis, fuitu, odore &c: in se invicem transmutari: si modò eadem Theoph. per albam & Nigram intelligat, quas & nos intelligimus, uti sanè non dubitamus. Nam et si in 5. de caus. idem scribat eiusmodi mutationes ideo evenire intelligendum esse, ut quæ transmutantur aliquid similitudinis habeant. Fatetur tamen idem, *καὶ τὸ μετατρέψαι τὴν αἰσθησιν*, hoc est, foliis esse latioribus albam Populum, quàm Nigram, cortice leviori, & in totum succo latiore. Sed eandem in senecta ob alimentum inopiam, frondem angustiorum corticemque scabriorem acquirere, haud præter rationem putat. Sanè & nos idem putamus.

Alit Albam in Nigram transfigurari, sua sponte, sine arte, hoc est insuone, aut alia cura, id verò nobis non modò præter rationem, sed & præter naturam esse videtur, quippe qui longè maiores pluresque differentias inter eas agnoscimus, quàm à Theoph. posite sunt, atque adeò tot & tales, ut pro distinctis speciebus agnoscamus, & nobiscum agnoscat Scaliger: quem proinde ut acutissimum, & subtilissimum atque adeò etiam interdum regidum ac severum Theoph. interpretem atque censorem miramur, tamen scopulos non adnavigasse, ut aliquid subtilitatis inde ferret, sed securâ credulitate præternavigasse: & nihilominus hanc mutationem passim in suis commentariis inculcasse. Consideret bene utriusque qui novit arborem, & à nobis utriusque politas descriptiones, & nostra sententia facile pliusum dabit. Theoph. verò eo loco, ubi de plantarum transmutatione tradit, morte suo (Aristot. præceptorem imitatus, & ut securitati suæ consulere, neque obnoxius fieret reprehensionem) non ex sua sententia eam metamorphosin tradit, sed aliorum: Quædam, inquit, totius arboris plantæve mutationes sua sponte [*αὐτομάτως*] fieri videntur: quemadmodum Populum albam in Nigram quoddammodo facessere aiunt, tùm foliis, tùm tota facie. *Ἐξαρτῶνται φύσις, καὶ εὐρίαι, καὶ τὰ ἄλλα πρὸς τὴν*. Nota: *Ἐξαρτῶνται*, mirabilem vocem, & de qua nihil Grammatici nostri. Nota & τὸ φύσις. Non scilicet itaque Gaza τὸ πρὸς τὴν in totam speciem convertit. Putamus autem eiusmodi popularem persuasionem Theoph. fuisse relata, quæ viro Philosopho, & in universum generi humano nihil est pestilentius: quippe quæ & constantes animos interdum labefaciet, & curiosos ac lascivendi cupidos inhibeat, simpliciores v. d. irretitos occupet securâ & vanâ spe credulitatis, quæ nunquam ad genuinam & solidam rerum cognitionem pertingere queant. Eiusmodi multa sunt etiamnum hodiè in nobilissima nostra arte Medica, licet una, falsa & præter rationem etiam à doctis nihilominus pro veris agnita ac etiam usurpata: quorum tamen non minimam

Popularem persuasionem nota.

Errores populi. partem explosit Doctissimus Iouberius in erro-

ribus popularibus, & nos non minorem fortè in hoc nostro opere.

Sed ad institutum revertamur: nimis enim digressum.

Plin. cum Theoph. tria agnoscat Populi genera: albam, nigram, & quam peculiari nomine Libycam vocat, quæ *λίβυς* est Theoph. uti dictum. Nigram Populo materiam tribuit crispam, quod notandum. Idem Plin. Populis in genere tremula tribuit folia, & istidem foliis inter se crepitantia dicit esse, quod de Libyca potissimum intelligendum. Item Populo nullam esse umbram, ludentibus foliis, quod itidem de Libyca inaudimus. Quando verò Populum Herculi dicatam scribit, id de alba intelligendum esse, postea docebimus. Nec audiendus Plinius, quando & Populum inter eas arbores recenset, quas solas nullos fructus parere sibi credidit.

Diosc. sanè aperit Populo nigram tribuit, cum ait: *τὸ δὲ γένος* &c.

Quin ipse quoque Plin. l. 24. c. 8. De Nigra Populi viribus tradens, eius semen ex aceto comitialibus utile prædicat. Falsum autem est quod idem lib. 16. c. 23. Plin. ait: Populorum foliis grandissimam esse lanuginem. Nam nec Nigra nec Libyca ulla est. Et populo albæ non grandissima, sed candidissima, (uti forte legendum) superficie tenus averfa partæ asperæ quasi farina quadam essent obducta folia. Et tamen non benè Plinium reprehendit Matth. quæsi, ut ille ait, Candidam efflorescentem lanuginem in nigra Populo videri scripsisset l. 16. c. 23. Nam & hoc expressè non dicit, eo saltem loco, sed Albæ, folium bicolor, tribuit peculiariter. Nigra nequaquam, cuius tamen folia mox subdit ex Theoph. ut Crotoni, in inventa circinate rotunditatis esse: vetustiora in angulos exire, quod de alba dicere Theoph. supra monuimus.

In sacris literis quoque Populi sit mentio ut Genes. 30. Sed quia ibi Populum albam intelligendam putamus, id postea sub eius historia dicemus. Hermol. annotat Populum nigram Aristoteli vocari Acheroin. Est & Populus nigra memorabilis Homeri celebratione, & loco, quodd inter arbores hortorum Alcinoi commemoratur.

Avicenna Populum Nigram vocat Haurum Romanum cap. 344. Et 510. Nucem Romanam: Et cap. 311. sub nomine Hauri, confundit ea quæ de alba & nigra Populo à Diosc. & Gal. diversis capitibus scribuntur.

Ruell. de Populo nigra scribens nugatur: nam quæ dicit de ea, nec albæ nec nigra Populo competunt, quamvis ea ex historia aliqua albæ malè intellecta, ignoranter transulisse videatur. Sic enim habet: Populus nigra, *αἰγίς* Græcis, fronde angustiore: folia vetustiora in angulos exeunt, inferiè herbacea, superiè caridant. [quæ contrariomodo apparent in alba] Et mox: Nigra, folio bicolor. Fallitur: nam talis alba, non nigra. Idem ad capit Populi nigræ refert quæ de Electro ex Hermolao transcripsit. Planè a nobis persuademus, Populi genus neutrum Ruellio cognitum fuisse. Rectius Curtius ex hac Populo Populneum unguentum fieri scribit, quàm Ruell. ex alba, de qua re postea.

Falsò legitur apud Plin. l. 14. c. 1. Rumbotium vocari & alio nomine Populum arborem Italici Padum transfressis. Nam eo loco, non Populus

Populus, sed Opulus legendum. Falliturque Thef. ling. Lat. quando ad eam scribit, *algen* *of. ling.* §9. Vicia Plin. lectio cum decept.

Veteres Latini, uti notat Cordus, utramque Populum, Farfarum appellaverunt. Est etiam herba Farfarus & Farfarella dicta, à similitudine; quam cum Populi foliis habet.

Cur verò Tragus nobis & aliis nigram Populum, dixerit albam, nescimus; Nam ea quam proponit, nigra est. Eius opinionem imitatus est Solerius.

Lonic. quoque ponit iconem Populi nigrae, pro alba, confundens cum alba & Libyca ut postea dicitur. Sed & Hatchius inquit Nigram, *λινυρίν* dicit.

Petro de Crescentiis, Populus nigra simpliciter dicitur Populus: Similiter & Gesnerus Populum nigram vocat. Anguil. Populi secundam speciem facit. Schvuenckfeldius & Camerarius annotant Populum nigram Albarum dici P. de crescentiis: sive verò hoc ita sit, sive nō sit, (Nam Crescentii codex nobis nūc non est ad manū) nō rectè ita dicitur id nomen de nigra. Nam *λινυρίν* seu albam à colore in Italia Albarum vocari Scal. testis est, cui hac in parte plus tribuimus, maxime cum & vocis vis id præclare insinuet. Populum verò simpliciter & is vocat hanc nostram. Tragus & nigram Albarum Ital. dici ait.

Hebraeis *Lishach*, Gen. 30. si modò hæc Populus intelligenda, ut idem putat Tragus. Germ. Pappelbaum / Sarbaum / Bollen / poppel / poppelweiden / schwarze poppel / Aspen / Alterbaum / schwarze poppelweiden / Sarbauchbaum: idque, ut sit, pro diversitate Provinciarum. Belg. Poplier / Popelaer / Populiere. Angl. Poplar / Asp or Esp tree. Non tamen quilibet hoc nomine Anglis appellata est Populus nigra. Montana enim & Libyca eodem illis appellatur nomine, teste Turnero. Quapropter distinctus dicitur, Black Poplar tree vel Black aspe / vel Wattle aspe. Gall. *peuplier*, & *Tremble*, uti notant Had. Ian. & Matth. At nobis posterior appellatio melius competere videtur Libyæ. Soler. annotat Delphinaubus dici *Pinon*, & Provincialibus *Pibulo*. Valconibus *Pibul*, teste Scal. Ital. *Propa*, eidem: aliis *Popolo negro*. Hisp. *Alamo nigro*. Bohem. *Copel*. Slavon. *Lopel* / *Copel*. Mauri. *Haur rami*. Vngar. *szfere igitur / libol lérónar*. Primum illud empens germen, cuius in medicina usus, Officinæ *Oculus Populi* vocant: alii *Gemma Populi*: Græcorum quidam *σπίρου* vocant: unde erroris occasionem acceperunt, qui non prima illa germi resinosi, sed racematum coherencia granula, in compositione unguenti ex Populo assumenda temerè existimant, in quibus nihil resinosum. Græci certè non aliud quàm quod resinosum est, accipi volunt, licet fortassis hoc ipsum haud proprio nomine expriment, uti Dod. putat. *πύλον* vel *πύλινον* id est, multa circa fœdem resina existit, inquit Paul. Aegin. l. 7. Sed de hac te plura in viribus. Schvuenckf. tamen eadem gemma *πύλον* Græcè dicitur: ubi hanc vocem sublegerit, nescimus. Germ. Sarbollen vocant: & Pappel: Quæ de Populo simpliciter Epitheta habent Poetæ, potiss. ad albam pertinent.

Quid verò sit Populi nigrae succinum diligentius inquiremus lib. seq. inter Resiniferas, post Vernicem sive Santalacani Arabum, Michridatis ducti auctoritate, qui Succinum ex Cedri

dni genere defluere dixit.

Populum nigram in variis locis observavimus, *Locus*.

sed potissimum aquaticis: circa Basileam extra Portam lapideam & alibi passim ad elices aquarum, quibus prata & pomaria irrigantur, ordine plantatæ copiose videntur. Nullibi tamen observavimus cum suis Vvis seu racematis feminibus, quàm circa Basileam, potiss. propè Binningam pagum. Montbelgardi, quèd in eotractu rara sit, in hortum plantandam curavimus. Observavimus etiam Monspelii Patavii, Genevæ, Lugduni, in Alsatia, potiss. ad tractum Rhœni & propè Lauterburg, in ducatu VVrtemb. Anguil. in Italia vulgarem dicit. Provenit etiam in monte Baldo, teste Calceolari. Turner. in Anglia minùs frequentem scribit, quàm vel in Italia vel Germania superiore. Ad Padum seu Eridani Ferrariam perlabantis ripas Populus nigra nasci Lacuna testimonio diximus. Annotat & Ravil. Textor frequentem esse hæc arborem iuxta Spermium & Padum fluvios, qui propterea vocentur Populiferi à Poëtis. Matth. quoque utramque Populum inibi nasci testatur.

Theoph. aucta facilem dicit, quòd ad aquas nascatur: quod verum esse cum Trago observavimus: nam brevi in altum se attollit, maxime si secundum amnes in pratis & uliginosis campis consista fuerit.

Aprili mense, aut etiam priùs, odorata gemma prorumpunt: Maio racemi seu Vvæ quæ Iunio decidunt, aut certè paulò post, ut circa Basileam observatum.

Si propagare velis, ex præscripto Theoph. & Salis.

Tragi, rami deputandi sunt, ac Verno tempore uliginosæ ac humidæ terræ mandandi. Avulsione, scilicet modo, facile provenire observavimus. Ati verè ex semine proveniat, nondum compertum nobis. Quomodo verò Fungi nascantur è Populo nigra docet Tarentinus in Geoponicis: ut si candici Populi nigrae confuso, & per terram strato, fermentum aqua resolutum infundatur, fore ut illico proficiant *Arutæ* fungi, quod Diosc. etiam de alba tradit. Theoph. scribit Egerion seu Populum nigram ex Creta translatam sterilem esse, quod vix credimus: ut tamen hoc verum sit, non tamen verum, extra Cretam esse sterilem. Fertur quoque Populum nigram efficacissimam in eadem infusa nasci.

Scribit Diosc. Populi nigrae folia ex aceto imposita, podagricis doloribus auxiliari. [quod de suis. *Podagra. Epilepsia*] Resinam verò quæ ex ea profluit, malagmaticis admisceri. Semen seu fructum ex aceto potum, comitialibus utile esse. Quæ verò de Populorum lachryma viribus tradit, & paulò ante dicta sunt, & ad succinum propèdè pertinent.

De Populi nigrae temperie variis sentiant.

Alis calida est in tertio: aliis in primo tantè gradu. Galeno Aegin flores calidi facultate quidem sunt, in primo recessu à temperatis: at in differentia quæ habetur in sicando & humectando, paulum quiddam ad siccus deflectunt, sed & subtiliorum potius, quàm crassiorum sunt partium. Et folia quoque ipsius quodammodo floribus similia sunt, nisi quòd ad omnia imbecilliora, minùsque efficacia. Sed & resina eius floribus similem facultatem obtinet, atque etiam calidiorem. Porro semen tum resina, tum floribus & subtiliorum est partium, & exiccantius, non tamen admodum calfacit. Solerius apud Gal. pro *σπίρου*, vult legi *σπίτου*, existimans

Temper. Populi nigrae diff. pratio.

*Amat. in-
constantia.*

Populum albam quàm perperam nigram vocat, uti dictum, calidam esse in tertio gradu: sicque lectum fuisse aliquando ait. Manardus quoque, Otibafius atque Avic. variis in locis calefacere etiam scribunt in tertio ordine: Sed hic nulla in re tam varius tamq[ue] parum sibi constans fuisse videtur.

Serap. multos Atabes citat, quorum unus temperata caliditatis cum pauca frigiditate dicit: alii frigidam, sicut & Haliabas. Verum cum de succino loqui videantur, quod ipsi Crabe vel Curabe vocant, & quod falsò Gummi Populi rentur, fabuloso errore parum dignos se monstrant, quibus credatur.

*In Populi
temperam.
exacit in-
quiritur.*

Consulendus itaque naturæ Codex, hoc est, Populus ipsa, qui ostendit ad tantum caliditatis gradum hanc arborem non extolli, ut inter medicinas tertii ordinis debeat collocari. Nam quis quæso sapor, quis odor, quæ demum qualitas tam præcellentes monstrat calores? Neq[ue] n. multum odorata, neque eximio aliquo sapore prædita: sed dum gustatur, primò quidem modicè adstringit: postea amaritudinem quandam subobscuram invehit: Olfactanti non insuave quid, sed exiguum id omnino repræsentat. Si quis verò via tegia, quam Gal. monstravit, incedens, experiri eam in corporibus temperatis ægrisque voluerit, calefacientem non valdè inveniet. [Non tamen frigidam idè dicimus cum Amato, quem mox refutavimus.] Paulus præterea calefacere eam scribit in primo ordine: cui Constant. quoque Monachus consentit.

Actius, interprete Cornar. taxat ad tertium caloris gradum, sicut & Gal. in quibusdam exemplaribus. Optimi tamen Codices tam Græci quàm Latini, calidam faciunt duhtaxat in primo. Oculos tamen ut odoratos, cum resina reliquis Populi partibus calidiores statuimus, uti plenius mox declarabitur.

Cùm igitur omnes calidam faciant, alii in hoc, alii in illo gradu, si quid valet veterum auctoritas, satis confutabitur Amatus, qui Populum nigram frigidam statuit. Verba eius sunt: Tenellos cauliculos, pro conficiendo Myracopo, id est, Vnguento Populeo colligunt: quo medici pro extinguendo capitis & renum ardore frequentissimè, illius fronte & temporibus, renibusque ipsis, ardentissimis in febribus utuntur: An verò benè, in dubium vocamus, quum vetus Galeni translatio, *ἀρρηκτὸν* calidam in 3° gradu esse constituat: Cui opinioni Serap. & Avic. favent, eam in 3° caloris gradu collocantes, à quibus nec Oribas. dissentit. Quæ si vera sunt, procul dubio unguentum Populeum potius calidum quàm frigidum censendum est. At revera res ipsa, inquit, non ita se habet, quum unguentum Populeum prope 3° gradum frigiditatis à doctissimis iudicetur, & quotidiana experientia ita esse attestetur. Proinde Populum frigidam esse, vel saltem non calidam necessarium est.

*An ungu.
Populeum cal.
Gel. frig.
sit.*

At mehercle bonus Dialecticus, si Diis placeat, Amatus, ab unguenti Populinei temperamento, de ipsius Populi qualitate concludit, præter omnem rationem, non considerans, illud unguentum & Mandragoram, & Hyosciamum, & Læticam, &c: res frigidissimas ingredi. Nec ullius ponderis est argumentum ab autoritate sine ratione. Siquidem exigua rei calidæ portio in frigidam compositionem potest recipi, ad frigida medicamenta ad locos affectos deducenda, aut vehementiam insalubrium frigidorum simplicitatibus

*Amati ar-
gumenta
expugnans
ur.
ad l.*

infringendam: ut in dicto Vnguento sit: non tamen necesse est, ut ob id calidum medicamentum propter eius commissionem existat. Quod si ita fuisset ratio cinatus: Doctissimi Populū propter tertium frigiditatis gradum esse iudicant. Errant itaque qui calidam censent, rectè fuisset argumentatus. At sic antecedens negatur, productus Gale-
no, Aetio, Paulo, Orib. Serap. & Avic. Fallit enim à parte ad totum argumentatio. Non enim si Vnguenti pars aliqua calida est, totum Vnguentum idè calidum esse necesse est. Alioquin & sic concludere liceret: si calida esset Populus, esset quoque Populeum unguentum calidum: atqui frigidum est: ergo Populus frigida est, sed hæc ad Scholas. Cùm in unguentum Populeum ingrediuntur duntaxat uncia xviii. oculorum Populi frigidissimorum recipiuntur uncia xx x i i. debilem oculorum Populi vim superantur: atq[ue] ita frigidum semper remanet, præsertim cùm Populus in primo tantum gradu sit calida, frigiditas verò reliquorum ferè omnium 2. aut 3. gradum attingat, nonnulla etiam ad quartum ferè sint frigida. Erroris autem cardo in eo versatur, quòd non animadvertet autores in acopa inderere nonnulla calida, non ad totam compositionem calidam reddendam, sed frigidorum vim deducendam, aut certè tandem retundendam. Id quod Gal. l. 9. *ἡ γὰρ ῥίζη* docet, his verbis: Ex Opil & Hyosciamy &c:

Alterum Amati argumentum ita procedit: Gal. Paul & Constant. scribunt Populum calidam esse tantum in primo: Ergo frigida est, aut saltem non calida. Indoctum finè argumentum, & quod confutatione parum egeat. Debebat ergo concludere. Ergo Populus calida est, nullo modo frigida. Calidam namque esse in primo, est uno gradu à temperatis aut frigidis recessisse. Tertio argumentatur: Nullum habet Populus insignem odorem sapientie, quo calida ad 3° posset iudicari. Ergo nullo modo est calida. Negatur antecedens, & ad eos omnes qui teneros oculos Populi nigræ degustarunt, olfeceruntve provocamus. Esti verò tante vehementiæ non fit vel sapor vel odor, ut in tertio ordine constitui velimus, talis tamen est, qui ius suum ordinis primifacile tueatur, ut fortè etiam accedat ad secundum, in quo sanè ordine doctissimus Turnerus, qui ingeniosissimè eadem Amati argumenta in Herbario suo Anglico refutat, collocare non dubitavit cum resina sua. Cornar. cùm videret Populum nigram adè esse calidam, inquit idem Turn. consultissimum putavit accipere Populi albæ oculos. Virum autem rectè, an secus consulat, iudicabunt qui Nic. Alexandrinum consulunt, moxque speciatim dicetur.

Nobis sanè hac in parte neutiquam reiiciendum videtur iudicium Tragi, qui utramque Populum albam [nam sic & nigram nostram vocat, uti dictum] medium putat obtinere temperamentum humidæ & terreæ substantiæ, ad refrigerandi potius, quàm excalescendi accedens: nisi quòd oculi odoratissimo illo gummi prægnantes, aliquantulum calfactoriæ facultatis habent. Ergo dicendum distinctius, oculos Populi in prædicto ordine calidos, ipsamque etiam resinam. Reliquas verò partes inclinare ad frigiditatem.

Schuyenkfeldii edicta, folia & flores digerunt, resolvunt, attenuant: Oculi calfaciunt, humedant, sicant cum partium tenuitate: molliù digerunt, resolvunt. Oppidò hercle festivus qualitarum dispensator. Quo experimento, quæ ratione, quo sensu foliis resolvendi attenuandique

*Cur calida
frigidis a
mijceantur*

*Refutatio
2. rationis
Amati.*

*Calidum
grad.*

*Iudicium
Tragi
Populi
per.*

*Schuyenkfeldii
resolventes
rudi.*

vim tribuit? Et quis ipsi credat oculos simul humectare & exicare.

Sed & illud addendum, falli etiam in eo Amatum, dum ait, tenellos cauliculos pro unguento Populeo sumi, quod non verum: aut si alicubi fit: non bene fit: sed oculi accipiendi.

Plin. quidem dum Populum & uvas & semen ferre facitur, illas unguentis, hoc verò comitialibus praeferit: sed optimè monet Matth. ne ob id Myropolæ communis usus unguentum Populeum vocatum, ex Populi uvis conficiant, ut Ruell. credidit Plin. deceptus. Quandoquidem Nic. Myreps. qui illud unguentum describit, non Vvas, sed gemina seu gemmas admiscet. Odorata enim sunt & ceraginosa: Cùm tamen nullus profusus fit uvis odor, nulla insignis qualitas. Anigitur antiquitas Populi Vvas inodoras admiscuerit dubitandum sanè est.

Sed Plin. & in eo hallucinatus est, dum Muscum in Populo nascentem, nihil ab eiusdem uvis differe existimavit. Eius verba sunt. Eodem & Bryon pertinet, Vva Populi albae Optima circa Gnidium aut Cariam, in siccitibus aut siccis asperis: secunda in Lycæ Cedro. Hæc Plin. At Cedrus nullas fert Vvas, sed Muscum odoratum. Apud Diosc. legimus, post Cedrinum, optimum esse Muscum Populeum: sed hæc ad Populum album pertinent.

Plin. quoque secuti sunt Hermol. & Ruell. qui aiunt Vnguentum ex uva Populi fieri, quæ Bryon fit. Verùm filluntur, nec hodiè ex Vva fit: neque sanè ea eam oculis praeferenda.

Lacuna scribit flores Populi albae vulgè assumi in unguentum Populeum, quum videantur accipiendi flores nigrae Populi secundum sententiam Gal. & Pauli. Verùm considerandum esse auctores per flores intelligere gemmas quas oculos vocant, quandoquidem neutra florem ferat, ut bene ait Hermol. annotatum ait. Alii nescimus ubi Lacuna observavit Vnguentum fieri de floribus Populi, id nec in Italia, nec in Gallia, nec in Germania vidimus. Oculos pro floribus accipi non displicet, quanquam non desituantur suis floribus vel Iulis, ab uvis distinctis ambæ Populi, ut is cum suo Hermol. autumat.

Neque ijs accedendum, qui Nigrae Populi oculos neutiquam assumendos putant, sed albae, quæ d huius oculos frigidiores putent ijs, quostamen nos cum Manardo calidos potiùs, quam frigidos censemus. Legimus etiam apud Gal. Acr. & Paulum, acopon *σπασμῶν*, hoc est, de Populo nigra: nullibi *σπασμῶν*, hoc est, ex alba, legisse meminimus.

Cordus in suo Dispensario oculos Populi simpliciter fumendos tradit, non addens, cuius. At Matth. nigrae accipere iubet. Et Cronemburgius eorum improbat opinionem, qui volunt parari hoc unguentum ex oculis Populi albae. Vallet istud unguentum in omnibus calidis affectibus illitum: narius inditum, & temporibus ac pulsantibus artetis illitum somnum conciliat. Eius quoque usus ad calidos dolentisque tumores. Quidam & scilicet podagris calidis illinunt. Sed ne invetere scat cautio est: alioqui vires eas perdit.

Actius & Paulus Aegineta ex oculis populi nigrae Oleum Aegirinum dictum conficiunt. Verò tempore id confici debet, cùm plurimùm graviss est, pragnanque resina, potissimùm in gemmis. Falsò legitur in Histon. Lugd. cùm nulla est circa illam Resina, Nam & Paulus Vere fieri

præcipit, licet Aetius æstate parari iubeat, at uterque, quum multa circa Iperma [sic baccas vocat] est Resina. Sumunt eius grana modicè que confringunt, & ad pondere expensum inde trientem, Olei dulcis sextarium immitunt, & ad dies 40. insolant, atque ita excolatum reponunt. Est hoc Oleum calfactorium, tenuium partium, attenuat, remollit, & est odoris iucundi. Cutis densitatem sanat auctore Paulo. Ad cap. dolorem valet, & illitum membris dolentibus, podagris, arthriticis & nephriticis. Alii Olei uncias 76. recipiunt: vini verò lib. 4. oculorum Populi nigrae resinosorum Vere lib. 3. quos diutissimè terunt: post in oleo ac vino insundunt. Septem verò sequentibus diebus quotidie eos agitare oportet. Octavo levibus prunis subiciunt, incoquantque ad vini consumptionem. Post fortiter exprimunt & in vase ad usum reponunt. Sic Curtius describit. Atque hoc propter coctionem admixtionemque vini calidius exultimaverimus, & frigidioribus affectibus quoque adhiberi posse. Mirum verò hoc Oleum hodiè in Officinis nec parari nec haberi, quum tamen commodissimè parari posset, & in multos usus aptari.

Oculis Populi nigrae odoratis & viscosis feminæ pulchros capillos hoc modo comparant tradente Matth. Oculos cum butyro confusos tale indant, quam probè operculatam postquam per septem dies stare permiserint, igni tantisper admovent, quoad butyrum liqueat: butyrum hoc per linteum excolatum mundo vase reponunt, eoque capillos lotos & exiccatos illinunt: unde non tantum pulchriores sed & prolixiores redduntur.

Humor qui de Populi nigrae cavis effluit, verrucas & papulas corporisque attrita tollit, teste Plin.

Nigrae sunt quod scribit Curtius ex quorundam relatione vermes hominis animalive vulnetum decidere, si horum vel pili, vel lana in apertum corticem Populi nigrae ante Solis ortum recondantur. Hoc autem Betulae quidam ascribunt.

Simile illud Plinii: virgam Populi in manu tenentibus intertrigo non metuatur.

Populi ferunt in foliis guttam, ex qua apes propolin faciant. Rami ab agricolis Octobri decerpti exccantur cum foliis, ad pabulum hyemalis capris & ovibus.

Theophr. & Populum nigram deligit ad sustentandas vites nobilium vinorum, quod minus densa patulaque sit solida.

Populi vitibus placent, inquit Plin. nulla illarum umbra, ludentibus foliis.

Huic materia lenta, ideoque scutis faciendis apta eodem auctore.

Est sanè anno Populi lignum pulcrè crispante undarum discursum per amœnum: idèque artifices Germani ex eo varia utensilia, mensas, abacos, lectorum spondas, capsellas ostia, etiamq; cohlearia & alia plurima parant. Antiores ad rem eam in tenues asseres secant, & alia ligna iis inuestiunt. Alba est, sed vernice croceato tincta undulata crispitudinem longè elegantius ostendit. Stupidos verò esse eos oportet, qui incoctas atramento Populneas affulas ad speculorum capsulas ab impostoribus emunt, quale ab iis diverdi scribit Scaliger. Nam Ebeni lignum nec undatim Crispum est sicut hoc: aut si Populeum adolectentius fortè tale non fit, at reliqua facie, & pondere præsertim, & lavore etiam politum, Ebene longè cedit.

Capitulum suum.

Ad Scuras cas.

Superficie sumi contra vermes vulnetum.

Intertrigo Apes.

Pecudum. cibis. vermes. vulnus. de. pta.

Lign. usui. varia. sensilia.

Impositura.

POPVLVS ALBA: AETKH.

Dispositio.

Folia.

Tomen
tum. POPVLVS ALBA FO-
LIO MINORE.

Catuli.

Lignum

Correx.
Gemmae
Popul. folio
minore.Lonic. Se-
terum.

PLVRIMVM differunt Populi albae folia à Nigra foliis, totòque vultu aliam arborem docent. Sunt enim omnium maxima, Aceris maioris potius, in acuminatas circumcinctas lacinas diuisa, superne cumatro virore fortuita lanugine donata: at inferiore parte denso tomento incano ceu Tusilaginis folia, sed magis niveo pubescunt, quo etiam obstiti sunt cum pediculis longis rami. Folia observavimus manus expansa amplitudinem facile aequantia. Quales ferat flores vel fructus nondum observavimus. Icon nostra est Gesnerina vel Cameriana: posterior lobeliana. Hic scribit Catulos ferre ante foliorum exortum, & latifoliae modo edere. Taber. scribit, villosos esse, & ex purpureo fuscis. Ligno est albo, quod facile finditur, cortice albo laevi. Ethæc

ut prior, gemmas in primo foliorum germinatu fert. Illa verò quæ minore est folio, non aliter ferè à prædicta differt. Hæc enim est Diosc. & Theoph. τὸ λευκὴν [inquit hic] καὶ τὸ κίον καὶ τὸ καμὲν καὶ τὸ φύλλα ἀσέριον, καὶ ἡ τρεῖς ὀνόματα: τὸ μὲν δὲ νῦν ἀσέριον, τὸ δὲ παλαιότερον κίον. Variare ait folia, ut ex rotundis adolescentioribus, si veterascent, fiant angulosa: id quod Plin. nigra quoque accidere vult, quod in nostris non reperi ait Cæsalpinus. Eandem idem Theoph. fronde latiore [ἀποδοῦναι] dicit, quàm nigram: [τὸ ἀγρὸν] sed eandem in senectâ obalimenti desectum, in frondem angustiorē corticemque scabriorem abire, haud absolum putat, id quod ei facile concesserimus, quod idem fieri videmus in cæteris quoque arboribus, ut vetulæ strigosiores evadant. At si eam in nigram hac ratione transformari putet, ut ex aliorum relatione citat, & aliquas rationes, quare id

fiat, producere conetur, eis sanè neutiquam assentimur, ut clariùs exposuimus in historia Nigra.

Ceterum videtur Theoph. sibi ipsi contrarius: nam modò citato loco, qui est l. 5. caus. c. 8. τὸ λευκὸν λεπρόσπορον καὶ τὸ λευκὸν δασυκόσποντον τὸ αἰγίον hoc est, Populum albam cortice laeviori, & in totum lætiorem dicit quàm Nigram; qui ramen l. 3. c. 14. hist. τὸ λευκὸν seu nigram μακρότερον καὶ λευκότερον dicit: foliorum verò figuram similem, simile & lignum candore esse cum caditur. Videri autem utramque florere carere. Hæc Populum nigram λευκότερον dicit: ibi albam: quod miramur nativissimum non observasse Scaligerum. Nec est, quod nobis quis obtrudat, in causis enim de cortice loqui [ut sanè facit] in historiis verò folia conferre. Nam simpliciter læviorem dicit, nullam foliorum faciens mentionem. Imò hæc non intellexisse aperte patet ex statim sequentibus: τὸ δὲ σχῆμα τὸ φύλλον &c: prius ipsas arbores contulerat: nunc demum de foliis transigit. Et videtur nobis τὸ λευκότερον non longè aliud esse, quàm μακρότερον, saltem in harum arborum collatione. At illud epitheton in causis albae, hoc in historiis, nigra tribuit. Utrobique verò ambas inter se confert: ut quæ ratione excusamus Theophrastum, nunc non habeamus. Cogitabimus autem in posterum.

Gaza λευκὸν non rectè vertit simpliciter Populum, apud Theoph. l. 1. Hist. cap. 16. Magna sanè differentia in foliis est, non tantum, quod folium albae subtus candidum sit, sed etiam quod laciniatum. Si quis autem obiciat, Theoph. l. 3. hist. cap. 14. dicere, τὸ δὲ σχῆμα τὸ φύλλον μακρότερον. Resp. similitudinem esse foliorum primæ ætatis, non autem adultorum: alioqui & hic sibi ipsi contrarius foret Theoph. Sed hanc obiectionem & ipse Theoph. sustulit, paulò post descriptionem ex eo à nobis adductis verbis. Nugantur qui in suis Herbariis Populum albam folio non anguloso pingunt, vel potius pro alba, nigram ostendunt, quæ folia non habet laciniata.

Plin. non benè inspexit Populum albam, quam rectè quidem folio bicolorem dicit, sed supernè candicante, inferiøre parte viridi. Nam contrarium apparet: supernè viret, infernè albet. Minus excusandus Lonic. qui eundem errorem commisit: qui quàm ignarus fuerit stirpium, ex eo patet, quod in hac tam vulgari planta tam turpiter cæspitat. Pro eadem exhibet Populi nigra: cui in descriptione, quam ponit, nihil respondet: confunditque inter se utramque Populum, ac etiam Libycam. Nam folia albae tremere dicit: ideoque Gallis Tremulam, quasi Tremulam vocari: quod verius Libycæ competit: folia primò rotunda, postmodò angulosa dicit, cum tamen nigram pingat, atque id tantum albae competat: addens eius folia esse supernè alba, subtus viridia, cum contrario modo se res habeat: ut tandem nesciamus, an credendum ei sit, & de qua intelligat, cum ait: ferre Iulos cinereos, qui sine fructu decidunt.

De hac intelligendum quod Plinius simpliciter de Populo tradit, cum ait: Populorum foliis grandissima lanugo. Evolat candida (tradita folio numerosiore candida) ut Iulus. Quam equidem quæ sit illa grandissima lanugo, nondum videamus. Nam foliis parte inferna quod aspersum est incanum tomentum, tam grande

grande non est, ut grandissimum dici mereatur. Vnde suspicio nobis non vana, fortè legendum esse, candidissimum. Cætera quoque non satis clara videntur, & parum abest, quin totum illum locum corruptum dicamus. Quid enim sibi vis vult verbis: Evolat candida ut Iulus. Si Iulum intelligit: sitita. At & reliqua Populi Iulos habent. Non ergo de candida sola id dicendum. In M.S. ita legitur: grandissima lanugo euolat. Candida &c: est ut Iulus. Alii sic legunt. Euolat &c: candida, & ut villi. Daclech. sic. Evolant candida & ut villi. Idem & alibi huic folia circumagi post solstitium ait: eoque argumento certius intelligi fidus confectum.

Cæterum quicquid antiquitas de Populo prodidit, ad hanc potissimum pertinere videtur. Genes. 30. Populi fit mentio: ubi scribitur Iacobum virgas eius cum aliis ineuntibus proposuisse pecudibus, ut ostendimus in historia Castaneæ. Nec tamen pro certo asserimus hanc intelligi oportere, vel aliam. Vetus interpres & posteriores, ut Castalio, ita venterunt. In Græcis scriptum *λινυμένην λευκήν* &c: Quid si legas *λεωμένην*, & intelligas Populum albam. Lonicus annotat Populum dici Hebr. eo loco Libani: Tigurini interpretantur Weyden / id est Salicem: an benè iudicent alii.

Hermol. uvæ tribuit Populo albæ, Plinium secutus: an benè nescimus. Inquiratur. Eadem Populus & Herculi dicata consecratæque fuit, teste Plinio: Vnde Virgil.

Populus Alcide gratissima:

de qua etiam intelligit, dum dicit:

-----Herculeæque arbor umbrosa Corona.

Idem in ludis iuventutem fronde Populea velatam fingit: quod *ἑβή*, id est, Hebe, sive iuventus, Hercules uxor sit, cui Populus dicata est. Hoc autem Phisici, ut Probus ait, ad naturalem causam *ἀπὸ τῆς νεότητος* referentes, Herculem tempus significare volunt, ac ei Populum deovent, propter colorem album, quo dies accipitur, & nigrum, quo nox. Vnde Sali Herculi ad artem maximam in foro Boario sacra facientes, Populi fronde coronabantur: Vnde etiam Virgil. *Aeneid. 8.*

Dixerat Hercules bicolor cùm Populus umbra Velatæque comas, solisque innexa pependit. Et non longè post:

Tum Sali ad cantus, incesa altaria circum Populei adsunt, evincti tempora ramis.

Docent autem alii, Coronam Lauream his præfici. Cæteri verò ad fabulas referunt, & ad albam tantum Populum. Vnde Pausanias, albam Populum Acheroidem vocat: contra Aristoteles nigram. Quod primus, iuxta Acherontem Theprotidos annem genitam ad Græcos transtulerit. *Ἀχχρωϊκὴ* Homero quoque dicta, quod redux ab inferis Hercules, Populi in Acherontis ripa nascentis ramo coronatus, emergerit, Harpocratio teste, Lepida est fabula. Nam quum ad inferos Hercules descenderet, & labore defatigaretur, corona ex hac arbore complexa, caput, propter sudorem velasse dicitur: Vnde soliorum partem alteram, quæ temporibus adhererat, exalbuisse aiunt: partem verò exteriorem, propter inferiorum calorem nigram permansisse: eosque colores sic in ea permansisse, ut bicolor postea fuerit. Alii autem eum ab inferis redeuntem, primum arborem istam contemplatum se inde coronasse, conveniente plantæ colore albo huic eventui, quum è tenebris

in lucem commicaret. Eandem causam & Pausanias refert: proindeque [addit] non alioligno cremari victimas in Elide Iovi Olympio. Alii denique dictam ita tradunt, quod Hercules devicto Cethero, Populum arborem ex Acheronte detulit frondibus eiusdem coronatus.

Aristoteles omne solū sylvosum arborosumque, Acherusion dici prodidit: ad quod fortè alludens Poëta festivissimus, Vlmorum Acherontem dixerit in Amphitruone. Horat.

Tempora Populeæ ferunt vinxisse Coronæ.

Theocr. *ιδ. β. λευκὰν ἡρακλῆος ἱερὸν ἔργον*: quod loco interpres scribit Populum sacrum esse Herculi.

Pausanias in Eliacis scribit Populum etiam *λευκὴν* ab Homero appellatam.

Lambinus suspicatur bicolorem dictam Populum, quod & alba & nigra in hoc genere sit, quæ Populus dicitur. Sed potior est illa ratio; de quod frons Populi etiam albæ revera bicolor est. Apud Horat. *Carm. l. 2. od. 3. legimus:*

*Quæ Pinus ingens, albique Populus
Umbra hospitalem consolare amans
Ramis, quæ obliquo laborat
Lympha fugax trepidare rivo:*

Item *Epod. lib. od. 3.*

*Ergo aut adulta vitium propagine
Alas maritat Populos.*

Contra Od. 5. l. 4. Populum, Vlmum & similes arbores viduas appellat, quæ vitibus carent. Quid si legendum cum Lambino dicamus, albas maritæ, nisi & superius quoque legendum sit: altaque Populus. Vtrique lectio ferri potest.

Texebant (ait Parrhasius in Claud.) sibi Bacche coronas ex alba Populo, & ut ait Harpocratio, iuxta ripas Acherontis enata.

Populum albam Plautus Farsarum appellat, à foliorum multitudine, ut quidam volunt. Quid si dicamus à foliorum similitudine cum herba Farsara, cuius folia itidem inferna parte albicant? Prosternebam eos [inquit in Pœn.] ut folia Farsari, quæ levi impulsu venti alicuius Autumno universa aliquando cadunt.

Porrò ut ad historiam redeamus, pleraque quæ Ruell. de Populo alba tradit, Libycæ potius competunt, quàm nos Cercida Theoph. censemus, multum ab hac diversam, atque adeo tota specie. Huic illæ voces, *Tremula*, *Trambula*, non albæ competunt, & etiam à vulgo tribuuntur. Idem cum Hermolao Plinium titubantem potius, quàm naturæ codicem inspicit, ut diceret, Populum albam foliis esse infestè herbaceis: nec ex nostra alba hodie paratur unguentum ut ille ait, nec ex sua Tremula: nec scopis tantum natæ Populi: nec infelices damnatæque religione, quod neque semen ullum, neque fructum ferant, ut ostentanter cum Plinio assitit. Denique nec Bryon est uua Populi: ut quid veri in ea historia, habeat præ erroribus vix appareat.

Eisdem plerisque errores & Curtius habet. Alciatus in suis Emblem. Populum nigram pingit, & albam vocat.

Tragus Populi albæ alteram speciem hanc facit: nam priorem albam dixit, quæ nobis nigra est.

Ryffius iconem proponit Populi nigra: nec tamen declarat aut scribit, quam intelligat.

Albatus, Pet. de Crescentiis.

Asianus, speciem Populi inquit Scal. à colore quoque in Italia Albata. Nihil igitur fuerit

Gaza & alius fallit.

Theoph. & Plin. m. ror.

Epitheta.

Pop. Heraclea.
Pop nigra
Soleris,
malc.
Cass. Dur.
repreh.Latisfolia.
Arbor admiranda.
Schueneck.
cassig.

Locus.

Nomina
linguar.

Locus.

Lucianus
mst.

impedimento quominus apud Theoph. Albaram Latine vocaret Gaza, qui & alibi alia fingit, & multis locis, ubi est utrumque *αλβαν* & *αίγαν* aliterum omittit, ut l. 3. c. 6. ubi *αλβαν* simpliciter populum vertit, & *αίγαν* omittit, pro ea reponens Alnum, cum tamen paulo ante *αλβαν* Alnum reddidisset. Tanta est huius interpretis fides se & alios fallentis. Nec tamen verum quod Theoph. *αίγαν* seu sterilem dicit *αλβαν*, & *αίγαν*, hoc est, tam albam quam nigram Populum. Ex quo loco Plinius eandem infelices damnataque religione dicere ausus fuit, eandemque aethores citat, quas hic *αίγαν* Theoph. dicit. Sed de hac re iam prius dictum.

Dicitur & Virgilio Candida Populus: Populus Alcida gratissima: Populus in fluminis pulcherrima, & alibi, Populus solidum. Huic & aliis Poëtis, bicolor, nutrita, nuda, alba, alta, phœthonia, glauca, frondens, ardua, &c. Populus Heraclea, cana, umbrosa, frondosa, Guidon de Fontenay. Mirum quo consilio Solerius hanc Populum nigram dicere ausus sit. Minus placet eandem Castori Dur. & Populum nigram, Germ. *Aspen* & Gall. *Tremble* dici: nam nec nigra est: & uox *Aspen* sicuti *Tremble*, Libycæ competit. Lob. priorem, Populum albam latisfoliam: posteriorem minoribus foliis, pingens utramque dicit. Arbor admirans vulgò, inquit Scuenckfeldius, ob solum bicolor, superne candidans, inferiore parte viride. Hæc ille.

Eoque res nunc rediit, ut & arhores iudicio prædite mirari audeant, quid miremur in illis. Miretur sanè Populus, cur se non propius insperxerithonis ille vir, sed ex aliorum ore sua frondis colores invertere sit ausus. Contrarium si dixisset, non Arbor admirans, sed Admiranda nobis: seu Admirabilis, ut ille dicere voluit aut dehuit, restitisset. Sed hæc ad scholas. Leuce etiam Lat. dicitur. Arab. *Haur*. Hebr. *Libna* teste Lonicero, *Lishach*, Trago. Germani autem luxuriant in huius arboris nomenclatura, idque pro regionum varietate.

Is enim dicitur, weiß Albebaum / weiß Poppel / weiß Pappelbaum / weiß Pappelweiden: Pappelbaum & Pappelweiden etiam simpliciter, Sarbaum / Abelen / Bollen / Poppelbaum / Abielbaum / Papielbaum: quæ duo postrema nomina Schueneckfeldius adiecit, quorum alterum Papyri arborem denotat: alterum admirationis arborem. Belg. *Abelboom* / *Popelenboom*. Angl. *Whyt aspe* ou *Pophier* rec. Gall. *Obeau*, *Aubel*, vel *Obel*: Provincialibus *Aulbero*: *Vascon*. *Viole*. Ital. *Popolo bianco*, *la pioba*, *Albare*. Hisp. Castil. *Alamo blanco*: Catal. *Alber*. Portug. *Ameyro* & *Alamo branco*. Bohem. *Topel*. Slavon. *Topel*. *Topel*, teste Hort. *Lusatia*. Vngar. *Zegny* fa.

Plinio autore, Populus montes amatat considerandum an hanc intelligat, an potius Libycam. Nam paulo post ait: Populus in aquis provenire: quod & Theoph. dixerat. Nam in partibus ad Rhenum sitis, locis humidis, & uliginosis tractibus pratisque nasci gaudet. Frequentissima nascitur utraque Populus in agro Mantuano ac Ferrariensi, non modò in Padilittoribus, sed & per agros & prata in fossarum aggeribus, ut testatur Marth. Provenit & in monte Baldo teste Calceol. Scribit Turner. non meminisse se in Anglia vidisse, sed in Italia iuxta Padum frequentem observasse: ut Lucianus conspicio eguisse videatur, quando ad Padum nullas Populos se vidisse scribit. Neque verisimile est post eius ætatem demum ibi confiras, eum

longè ante eius tempora ibi natæ Populi celebratæ fuerint à scriptoribus, addò ut & Populifer, ut dicebamus, à Poëtis nuncupatus fuerit Pulchra atque procera videatur propè Basileam vetustate Binningen. Nostra cura Argentuariis, vulgò Horbürg, in arce E. C. V. Virtemb. è vicinis locis accersita & in orto Montb. plantata. In Lotharingæ sylvis etiam observavimus. Illa verò quæ minore est folio, frequentissima est in Brabantia, teste Lob. Nascitur etiam circa Basileam, quæ tunc ad novam domum.

Leuce aquarum prævidua, non modò avulsione, sed & summis ramulis facile pullulat, auctore Theoph. Auctu facilis est. Sed celerrimè pulcherrimèque germinat ex avulsione, uti salicæ. Eam etiam in quis prægrandem, & cum arbore se exquantem transtulerit, optimè perdurare posse idem tradit. Dehinc feri nunquam reculare: Proinde non solum semine, radicèque germinationem, sed & hanc assignari posse. In agriorum circuitu potius plantanda, quia umbra eius nocua, & radices magnas & copiosas fundit. Quanquam & hoc commodi habeat Populus, quod loco vinofo & sterili henè proveniat, ut observavit Aug. Gallus. Superfluous utique quod Theoph. inter alia arborum quarundam ostenta prodidit, Populum albam Stagyris in Mulco prociuum sua sponte resurrexisset. Credat qui volet. Vitium cautè, hoc est, periculis vitis sustinentum. Populus alba scribitur hipodaneo pastinatu, talea sesquipedali, biduo siccata, palmipedali intervallo, terra superiniecta, duorum cubitorum crassitudine, ut docet Plin. Sed qua ratione Vlmetastituras, & ad eius imitationem & Populeta [nam & hanc desiderat Vitis] ad vitium sustentationem, seu, ut prisici loquuntur, ad maritantes vitas, ampliter traditum in Vlmi historia.

Populus vitibus placet, inquit Plin. Idem Populum inter frigidissimas recenset, quod sit aquatica: lentissimèque dicit & scutis faciendis aptissimas, quarum plaga contrahit se protinus, clauditque suum vulnus, & oh id contumaciùs transmittit ferrum. Sed eum ad materiem potissimum respectu certum est, quæ ad eisdem usus cum nigra accommodari potest & solet. Ignibus dicatam Populi lignum multum eructat fumum inquit Ruell. Diosc. Populo alba vires has tribuit: eius cortex uncie unius [alij, denarii, & retius inquit Dod. in Græc. habetur *εὐωγίας* *ῥίζα* *αἰσθητῆρος*: nec prior dosi superflua nobis videtur corticis nulla vehementi qualitate præditi.] pondere potus Ischiadicis & Stranguriæ seu urinæ stillicidio prædest. Traditur & conceptum prohibere seu adimere [αἰσθητῆρος] si cum mulino renecibatur. Sed & solia post purgationes cum vino pota idem præstare dicuntur. Tepidus quoque foliorum succus autum doloribus utiliter instillatur. Pillulæ verò quæ primo foliorum geminatu erumpunt, [αἰσθητῆρος] vocat: intelligere videtur gemmas [αἰσθητῆρος] tritæ & cum melle illitæ oculorum hebetudini [αἰσθητῆρος] Alaziarum [αἰσθητῆρος] medentur. Nec defunt qui memorie prodiderint, cum alba cum etiam nigra Populi corticem in tenuia frustra concitum, ac stercoretis areolis sparsum & quasi satum, quavis anni tempestate fungos edules proferre. Plin. Populi alba foliorum succum calidum autum dolori conferte ait: & simpliciter dicit, corticem potum Ischiadicis & Stranguriæ prodesse. Hoc & Serenus testatur.

Sapius oculis nicta coxendice morbus
Perfurat, & gressu viro languore moratur,

Populus

Populus alba dabit medicos de cortice popus.
Galbatentior facultatis Populum albam dicit, et
temperatura mista, ex aqua tepida et terrena
extenuata essentia. Hinc fortè Schuennckfeld-
ius occasione sumptit Populum albam habere
vim humectandi et succidendi. At aliud esse
contrariis qualitatibus mistum esse : aliud con-
traria pretere, hoc est, simul humectare et succi-
dere posse. Eadem ratione quis dicit vinum calefa-
ciendi et refrigerandi vi pollere. Sed hic non dis-
putandi locus. Ipse videt, quo experimento hoc
dixerit.

Cautius Dod. in hist Gal. Folia, inquit, & cortex Populi temperata sunt in calore & frigiditate, nonnihil tamen sicca & abstergentia. Porta albam quam nigram humidiores dicit; Lacuna tam albam quam nigram calidas dicit in primo gradu, & paulo fiores, quam temperatas : & habere partes tenuis. Præterea efficaciores esse flores raris. Refinam eodem temperamento esse, nisi quod nonnihil calidior sit quam flores. Folia decocta potu torminibus mederi Schuuenchfeld, tradit: & ambula figare imponit.

Nic. Goddinus in Chirurgia militari Populi lan-
guinem commendat ad fluxum sanguinis, quod
& Holler. facit in instit. Chirurgicis : sed molliter
evellenda vel abradenda.

Nolumus hic cum Alberto impiè docere modum cauſanda fertilitatis aut abortum cum Populo. Fortè et nimis iam dictum ex Dioſc. Talia ſuis autoribus relinquenda, necin vulgus ſpecialiùs ſpargenda & explicanda, ut quidam ueteriorum, ſpecialim eques quidam, qui tamen votum erat caſtitati. Sat ut peritos iſta ſciſſe, ut obuiam eant. Sanè araneis ex herbis venenis: ſole apes mella colligunt. Lacuna, ut antè monuimus, ex huius oculis fieri unguentum Populeum ſcribitur ubi, non detectisſe non credimus.

pufilli, albidī. Oculi acuti, nigridi, ſpadiſei. *E* *Oculi.*
ſemine ſui, inquit Tragus, quod Salicis quart. *Semen.*
genus ſimile centurit, reſivifi. Contra Mat. *hiſſi* *com.*
th. fructum nullum, nec flores ſerre cubere au- *tradit.*
ſus eſt, cum tamen ipſemet ſeipſe poſſet ſibi mani-
feſte contradicens ſcribat: Semen legi antiquam
rumpatur. & ſiccari in umbra, Mendacem oportet
eſſe memorem.

Κεῖται hæc apud Theophr. cuius nominis rationem nullam adhuc videmus. Fieri potest, ut *κέρκιν* itreperit, pro *κέρκιν* aut *κέρκιν*, vel *κέρκιν*, à *κέρκιν*, crepitu & tremulo concussorum foliorum motu, id quod Plin. sæperumero Populo in genere tribuit, & nos potissimum in hac observavimus. Theophr. *κέρκιν* Gazæ Populū Alpīnam verit. Est quidem hæc magis alpina quàm cæteræ Populi species : at non ideo ducit Gazam interpretis fidem excedere, & novum Theophr. affingere nomen, præsertim tale, quod nihil minus quàm *κέρκιν* exprimit. Si fingere voluit, cur non Tremulam dixit.

Ruell. Græcum nomen, quasi Græcè nescisset,
omisit Alpinam ex versione Gazar, Libycam ex
Plinio appellavit. Hermel. Alpina nomen non
posuit; non posuit Cercidos, & dixit, Nostros
facite tria genera: quasi verò non & Theoph. ro-
tidem faciat. Nemo enim est, inquit Scal. qui Cer-
cida Populi speciem bus non annuncietur, si eorum
communis differentias contempleretur. Ruell. hoc
amplius errare addididem, qui Alpinam cum Li-
byca coniunxit: utranque confandens. Quippe
si Alpina est, Libyca non erit. Nam & celi
segmenta alia, & natura loci longè diversissima.
Scaliger putat non convenire Plinianum Liby-
cam et Cercide Theoph. quod Plinius folio mi-
nimū ac Nigerimā dicit. At Theophrastus ἐν τῇ αὐτῇ
χευάων σφιδόν βύρον, το ὅτι παρ' οὗ καλεῖται. Hic nihil
nigron intelligas, tantō minus illius maximē ni-
grī. Sic Scal.

Ruell. sa.
nat.
Hermel. fa.
gill.
Alme Real.
error,

At nobis Libyca Plinij & Cercis Theophr. eadem videtur. Nam quod Plin. Libycam suam folio minimam dixit, ac nigerrimam, sine dubio, id cum respectu ad albam dixit; quanquam & sic nigerrimam licentiosius dixit. Nigrior est, quam alba illud verum huic folia esse minima inter ceteras Populos. Quod verò eandemidem, fungis enascentibus laudatissimam dixit, id de alba Diofci. Profecto non displicet lectio codicis m. f. quæ, ut annotat Dalechamp, ita habet: Quæ Libyca appellatur, minima folio, ac nigerrima evanescensibus fungis. Laudatissima alba, &c. Quæ lectio si bona & genuina, iam nihil amplius habet Scal. quod quietetur. Est enim vera. Nam autumni fine cessantibus fungis, hoc est, non amplius erumpentibus, arbores totas penè nigra fronde vestitas videas, antequam folia decidant.

Sed & Theophr. descriptionem producamus. *Descriptio Theophr.*
Cercis, inquit, Populo alba similis est, cum magnitudine, tūm quod ramos albicantes queque habeat : [*ἡ ἄνθη λευκὰ*] : & verum hoc, ut diximus in descriptione : præfctim in iunioribus.] folia fert Hedera; sed partim angulosa, partim oblonga & in acutum fastigiata: colore parte supina bronæque ferè simili, pediculo longo & gracili pendenda, ideòque non recto sed reflexo & nudentia. Cortice vestitur asperiore, quàm Populus alba, scabiorèque, Pyri sylvestris in modum. Hæc Theophr. de Cercide sua, quam utriusque Populo subiicit. Quæ sanè appollite in Libycam nostram quadrant : nec alia hætenus inventa, quæ Cercidi melius respondeat. Nobisfium quoque sentiunt Angui. Soleris, Matth. Hist. Lugd.

POPVLVS LIBYCA. ΚΕΡΚΙΣ
THEOPH.

POPVLYS Libyca facile & brevitemore in niagnam excrevit altitudinem, radicibus reptantibus late se propagat : Cortex parum nigricat, partim albicat. Fokio est contunditremente, brevior, rotundior quam nigra, per ambitum crenato, fuperiua parte virescente, inferna ex cinereo candicante, ac piopemodum glauco, [Matth. folium esse notat] Eriua in extremo & subius incana, cecedantia, qualia sunt quinquere circerei & fusci coloris, similia : quibus modio apices per-

& alii. Vitruvius qui reliquarum meminit, huius oblitus est.

Tragi opi-
nio refut.

Non assentimur Trago, hanc inodoram facient. Eiusdem albam odoratam, nigra esse, antea demonstratum.

Non est
Pop. alb.

Falluntur quoque, ut bene notat Cordus, qui Populum albam esse existimant arborem, quæ à Germ. *Ein aspen* nominatur. Hæc est; Populi species à Plin. *Libycæ* sive *Alpinæ* dicta. Sed longè turpius fultur *Lonic.* qui hanc non modo *Aspen* vocat, sed *Aeginum* seu *Populum* nigram quoque dicit, quando ait folia ei perpetuò tremere. Iserian lib. 4. cap. 28. huius nomina confundit cum *Populo* albi & veriore nigra: nunc [c. 29.] pro nigra exhibet: licet non habeat oculos odoratos, qui simile quid cum fucino seu *Electro* fundant, quod ille ineptè vocat *das Gummi des Aspenbaums*.

Lonic. mul-
tiplex ex-
ter.

Pena & Lob in Advers. suspecti sunt *Alceda* Theoph. esse arborem ludæ: sed Lob. in suis Obs. eam sententiam mutavit, & *Populum Libycum* dixit. Est quidem *Alceda* quædam siliquata apud Theoph. lib. 1. hist. cap. 19. sic enim ait: Quædam arbores semina in siliquis inclusum habent, ut *Ceraonia*, quam *Ægyptiam Ficum* vocant, *Cercis*, & *Colutea Liparæ*. At in nostro Aldino Codice non *Alceda*, sed *Alceda* legitur: sicque legendum vult Solerius. At quid *Galla* seu *Alceda* ad siliquis? Scilicet vult legendum *Alceda*. Ita & Dal. & Hist. Lugd. Ergo dux fuerunt *Cercides* apud Theoph. siliquata, & non siliquata de qua hic agitur: Nam in huius descriptione quæ satis ampla, & paulò ante à nobis adducta, siliquarum non meminit.

Theoph. il-
lustr.

Cercis alia
Theoph.

Soler. not.

Non placet eorum opinio, qui *Cratægum* Theoph. eandem cum *Populo Libycæ* faciunt. Huic propriè competunt illa nomina *Tremula*: *Trambula*, quoniam longis & gracilibus petiolis pendencia folia levissimo auræ afflatu tremunt, tremulūque excitant murmurillum. Ob eandem causam Gallis *Tremble* & à Belgis *Mateleer* dicitur. Delphinatibus *Tremou*, & *Tremblen*. Germ. *Libyscher Pappelbaum* *Zitterpappel*. Sed ple-ritique *Aspen*. dicitur nonnullis *Bulgenoder* *Gögenholz*: id est, idolorum lignum: fortè quoddam Idola ex eo sculptantur. Dicitur & *Flandris* *Niespenboom*. quibusdam Gallo-belgis *Nies* spe. Ital. *Popolo montana*. Angl. *Asp* / vel *popler* of the montayns & *Asp* simpliciter. Scotis vulgò *Quacking asp* / id est, tremula *Populus*. Vng. *Uyar* fa.

Non est
Cratægum.
Tremula
Sinde. Trā-
bula.

Nomina
Linguar.

Idolorum
lignum.

Locus.

Esti verò Plin. *Populum* simpliciter dicat amare montes, tamen id de hac potiss. intelligendum, quanquam & in uliginosis sylvis nasci gaudeat, inter *Betulas*. Toti Germaniæ & Bohemiæ familiarissima. In Santeovia propè *Basilicam*, ubi plurima crescit, passim ferè cum plurimo visco observavimus, & lulos ante folia proferentes, Martii fine. Abundat etiam circa *Montbelg*.

Tempus.

Vires & u-
sus.

Libycæ *Populo* easdem facultates cum cæteris tribuit Matth. sed imbecilliores. Tragus suam *Populum* nigram [ita vocat *Libycam*] tradit ex quorundam sententia calidè ac nonnihil siccè qualitas esse. Hodie magni in medicina est usus. Scribit tamen *Schvvenckf.* Nucamenta Aprilis collecta aceto macerata, contra Hemorrhagiam convenienti medicamento imbuta naribus indi.

Ligni usus.

Ligni materies quæ candidiss. ac leviss. à tionibus (inquit *Schvvenckf.*) expetitur. Ex eadem, propter levitatem *Calopodia* parantur,

& in imagines exculpitur. * *Passavantii*, *Abbaris* *Murbacensis* oppido, *Burgundiæ* conterminuo, vidimus detrahi corticem iuniorum arborum ad altitudinem hominis, pro facibus, *Brandens* *Facei*. vocant: quem aiunt ardere facilè, nec minùs lucere quàm faces quæ ex *Abietino* ligno, aut etiam quæ ex cera & resina, quales cum *Ellychnio* parati solent. Dal. manu annotatum invenimus, *Nortmannis du Sault blanc*, dici & nasci in fluentium aquarum ripis, cuius lignum carbonem præbeat ad conficiendum bellicorum tormento- rum *sulfuratum pulvisculum* optimum. Putamus eum hanc arborem intelligere, aut certè unam ex prædictis *Populi* speciebus: Fortè albam.

Carbonem
ad tormen-
torum præ-
parandum
Gerem.

POPVLVS NOVI ORBIS.

CAP. IX.

Novo orbe, non ita dudum, nec minùs elegantes, nec parum similis arboris ramos prægrandes Angli mercatores, uti referunt *Pcn.* & *Lob.* in *Adn.* illinc reversi attulerunt, quorum *Morgani* dono iconem exhibemus. Virgulta sunt aliquantùm flexuosa, & per semipalmum palmimque crebra, geniculata, veluti insertione commissurata; partium nodosa, uade ex-

Descriptio

cunt è singulo pedicelo singula folia, ora exquisitè rotunda, nec uspiam, nisi quæ pediculus hæret, intercisæ, crassa rigida, latiora. Arbor Indæ: cui *Populi* alternatim exeunt prælongi loruli, stipati acinulis multis exiguis, planè *Populntu*. Quare & hanc *Populum Peruvianam* vocare visum fuit.

Folia.

Acini.

Gustu est perquam astringente, aliquantùm calfaciente, subfalso. Eandem Hist. Lugd. exhibet *Populi* Americæ nomine.

Sapor
Sic.

Est & *Populo* similis *Tacet-guebr*, ligno summi candoris, resina *Thuri* similis: de qua lib. seq. inter resinosas.

Tacet g.
bir.

In *Populi* autem genere videntur esse arbores, quæ *Camphoram* ferunt, *Cæsalpini* iudicio. Sed de ea lib. seq. In eoque *Populi* modo magna arbor *Tacamahaca* *Monardis*, etiam traditur. Item *Succini* seu *Electri* historia, quam multi *Populi lichymam* existimant.

Populi
Camphora
ram fer-
ret.
Tarmac-
haca,
Succini

DE ACERE EX VETERIBVS, ET IN GENERE.

CAP. X.

Disputatur inter Grammaticos cuius generis sit *Acer*, quidam enim docti volunt, scemini

minini generis iuxta regulam grammaticalem. Hinc scriptum invenimus in Lexicis : Acer neutri generis contra Priscianum, qui feminini esse putavit : contra verò Prisciani opinionem testimonia hæc citantur: Ovid. lib. i. Amor. Eleg. ii.

*Subscribam. Veneri fidas tibi Naso i abellus
Dedicat: at nuper vile fuisse Acer.*

Idem

Acerque coloribus impar.

Acer autem vel Aceris, ut Solinus in suis memorabilibus dicit, sic quibusdam dicta, (nominis ratione longè satis petita, quòd artificum actia ingenia, propter eius materiei præstantiam ac elegantiam exerceat : Vnde Plin. eam ab operum quoque subtilitate commendavit.

Σαίνδαμον Theoph. Cuius, inquit, alij duo, alij tria faciunt genera. Primum quod communi nomine *σαίνδαμον* [Scal. *σαίνδαμον*] scribitur : fortè error typogr. Gaza Acerem vertit [vocat id est Acer] alterum, quod *ζυζάν*, id est Carpinum : [Gaza utrobique Caprinum vertit, ut aliquid peculiaritè habere.] Tertium quod *καρίστηρον*, id est, lecirotam, ut Stagiritæ vocant. Differunt autem inter se Acer & Carpinus, quòd illi materia sit alba & nervosa: huic flava crispæque. Arbor uttaque notabili magnitudine, [το δὲ ζύλον ἀμύχανον: ampla ambabus materia] Platano utriusque materies in findendo similis, [ἀμύχανον τὴν ὁμοίαν τῷ τῆς πλατάνου] nigra, [τεταμένη: possis & laxam & lentam dicere.] sed gracilior, macrior, in mollior & longior. Tamen tam Aceris quàm Platani partes omnes dum finduntur, semper desinunt in mucronem: at non ita mediotenus filia, [μεσοκρίδιν] nec ita multum in summo [ἀλλ' ἀκροκρίδιν] & παρὰ. Fortè & dici possit, in ambitu filia haud ita multum in mucrone abire.] sed propterea eius fuerit magnitudo. [ἵνα δὲ ὅς ἐστι μέγαντος]. Aliter Gaza legit: ait enim, Multinervia sunt minis, quàm pro sua magnitudine.]

Corticem habet paulò scabriorem, quàm Tilia, livescentem, crassum, habentem naturam fervidiorè quàm Picæa, [πιρρὰτερον ἢ τῆς πίδακος]. Gaza legit *πυρρότερον*, ipsius: fortè rectius.] & quifacillimè flectatur. [ἄμυχανον] Gaza legit *δυσκέρων*, inflecti contumaci: & sanè non est flexilis, inquit Scal.] Radices paucas, sublines, crispæque magna ex parte tam flavæ quàm candida habet.

Nascitur potissimum in aquosis, ut Idæi perhibent, inventique rara est.

De flore nihil sciunt. [Gaza aliter legit: De flore nasci aunt fructum.]

Fructum fert, non valde oblongum, Paliuro tamen similem, sed oblongiorem. At verò Olympi incolæ Carpinum [ζυζάν] montanæ magis esse volunt. Acerem verò [σαίνδαμον] etiam in campis nasci. Esse verò nascentem in montibus flavam, & bellè coloratam, crispam ac solidam, quæ ad opera lautiora utuntur. Campestem verò albam, minis solidam, minis que crispam: quam quidam Gleion, [γλεῖον, Bas. Aldin. noster Cod. γλεῖον] habet. Gaza Gallicam vertit, quasi *γαλλικὴν* legisset] non Acerem [σαίνδαμον] vocant. Marisque materiem crispiorè esse atque contortam, & in planis maxime nasci, citiusque geminare

Vides quantà satagentiâ in gratiam studioforum ex corruptissimo & desolatissimo hoc Theophrasti codicis loco spicilegium istud instituerimus. Ceteri Herbarij, qui ad pompam interdum potius, quàm legentis utilitatè Theoph. Græca verba citare consueverunt, has spicas inter tot spinas sublegere non sunt ausi. Et ipsi sa-

nè etiamnum suspensè hæremus, an veras, & ad autoris mentem genuinas tulerimus. Certè ad rem ipsam quàm fieri potuit commodissimè, observatis autoris verbis accommodare studimus. Attamen vnicus restat setupulus, qui nos malè habet. Nam illa verba, το δὲ ζύλον ἀμύχανον aliter Scaliger, aliter Gaza, sed longè aliter Constantinus accipit. Scalig. ad arboris magnitudinem : Gaza ad materiei amplitudinem retulit, sensu quidem seu ratione diversa, re ipsa tamen in idem recidente. Et utramque versionem ferri posse putamus. Nam quibus arbores sunt amplissimæ, isdem & materies ampla. Gaza magis ad rem, (atque utinam sic semper) Scaliger magis ad puritatem respexit. Vterque igitur sequentia, ad materiei naturam, conditionem, ac diversitatem, ex vulgata lectione, satis quidem depravata, aptavit, sed dispari hercle felicitate. Nam minis ex Gaze versione intelligas, quid velit, aut doceat, quàm ex ipso ad eò corruptissimo Theophr. textu. Nam quid illud est : venis in longum fluctuæ? insolens profectò verbum, atque extra materiam. Græcum est, *πεπυγὴν*. Sed quis Oedipus illa intelligat? Omnia eius filia in acutum compressa absconduntur. Nec ita semisfilia, sed summum potius præfissa multinervia minis sunt, quàm pro sua magnitudine esse debeant. Quæ verborum hæc monstra tamen ineptò coacta, dubio ac difficili sensu nobis obtrudit. Hoc non est convertere, sed pervertere, Verba ita habent : τὰ δὲ ῥιζώματα ὅλα εἰς ἑὸν σμήκηρον δύνει, καὶ ἔχουσιν μεσοκρίδιν. ἀλλ' ἀκροκρίδιν εἶναι τὸν δὲ ὅς ἐστι μέγαντος, &c. Felicius Scaliger, & ad rem explicatius, quanvis verborum tenorem non profusus ad amissum sequentis videatur. Comparat, inquit, Acerem Platano secundum materiam & filionem. Et cum dixit, Acerem findi productiore tractu : tamen inquit, tam Platani, quàm Aceris partes omnes dum finduntur, semper desinunt in mucronem. Postea addit : καὶ ἔχουσιν μεσοκρίδιν, ἀλλ' ἀκροκρίδιν εἶναι τὸν δὲ ὅς ἐστι μέγαντος. Gaza : Nec ita semisfilia, sed summum potius præfissa. At semisfilia neque in ea arbore, neque in aliis angulum elicere queunt. Omnia tamen εἰς ἑὸν σμήκηρον. Et præfissum est, ante-fissum. Igitur quid est? non enim dicas, ut præfixum culpe robur. Itaque sic interpretare. Nunc arboris partes partibus comparari : imam, summam, mediam. Imam in mucronem abire: ubi finditur. Mediam partem non ita. Summum autem esse *μεσοκρίδιν*. Tamen haud ita multum: neque id evenire merito nervorum. Ibi quoque obtinere nervos pro ratione crassitudinis. At in longè alium sensum ista omnia trahit Constant. nempe ad folium refert. & αὐτὴ τὴν ἑλκον. periculosa, ut ille ait, verbi depravatione, necessarid reponendum esse *εὐλκον*. Sic verò & infra Theophr. *πυρρὸν φύλλον* dixit de Mespilo : ist est, folium non laciniolum, non rugosum, sed tentum sive explicatum & expansum, vel extensum & exporreculum. Et *σμήκηρον*, ut in fra, corruptè pro *σμήκηρον* μεσοκρίδιν. Intelligere in foliis Aceris filia non ita profunda esse, atque sunt in foliis Platani. Pro *ἀκροκρίδιν* εἶναι τὸν δὲ ὅς ἐστι μέγαντος, &c. sic emendat : ἀκροκρίδιν εἶναι τὸν δὲ ὅς ἐστι μέγαντος, &c. Intelligere eum, nervorum numerum solij non responderè magnitudini. Oppidò sanè ingeniosa ac docta correctio & explicatio, quàmque Scalig. ne subfessit quidem. Et res sanè ipsa non repugnat. Quamvis autem tolerabilis utraque nobis videatur, ac nihil præter rationem trudere: Posteriores tamen faciliorem planiorèque censemus.

Gaza ob-
scutum
Theophr.
st. locum
obscuro-
rem reddidit.

Theoph. Gaza
sic correct.

Sed iam nobis observatas Aceis differentias specialius tradamus.

ACER VULGARE MINORI FOLIO.

Descriptio.

Materia.

Cortex.

Folia.

Flora.

Semen cum
f. n. t. seu
conceptacu-
lo.

Sapor.

Rum-
potini-
um.

Opulus.

Germ. silu-
str.

Plin. loci
arist.

Thesaur.

ACER minor sylvis & tepibus nota arbor, caudice ramisq; est plurimum fulcatis rugosisque, matente alba, satis fragili, & fissili medulla in medio facta: ramuli minores adverso plerumque litu, coniugati oriuntur. Ramorum tenuiorum cortex tenuis, fuscus, qui unguibus facile abraditur, subest alter etiam te-

nuis, flavescens. Folia Hederae foliis quodammodo similia, quintuplici divisura primaria incisa, in principio tenera molliaque, quo tempore lactei quiddam fundunt: temporis progressu rigidiuscula, pediculis longis virentibus aut rubescentibus haerentia. Flosculi simul multi ex pediculis lanuginosis interdum ramosis, multocosi, in novem, decem aut undecim seginenta hirsuta coloris herbacei divisi, stamina virentia aut rubentia apicibus luteis una cum stylo bicorni obvallantia. Semen conceptaculo gemino alis papilionum aquaticorum expansis figurâ simili hirsuto recluditur, in extremis membrano, quâ coitus est alarum, turgido & non nihilelevato, intus duro ac penè oleo, cavo, in qua cavitate semina medullorum & virens vel pallidus latitat, saporis subastinguentis, non ingrati tamen. Attingentior est sapor corticis & foliorum, nec sine amarore.

Sic habet Varro l. i. c. 8. ubi docet, qualis arbor cuique Vitium generi sit maritanda: Quartum [vitium genus] arbuta, ubi traduces possint fieri vitium, ut Mediolanenses faciunt in arboribus, quas Opulos vocant.

Columella verò: Est & alterum genus arbuti Gallici, quod vocatur Rumpotinum. Id considerat arborem humilem nec frondosam, cui rei maximè videtur idonea Opulus. Ea est arbor Corno similis. Pleniorum Opuli descriptionem non invenimus. Sed cur Corno comparat, arbori fronde dissimilium? Turner. autem dicit eum non foliorum similitudinem, sed arboris magnitudinem & materiem respexisse.

Vitiose apud Plin. ut dicebamus, legitur Populus, pro Opulus, lib. 14. capit. 1. dum ita scribit: Rumbotinus vocatur & alio nomine Populus [lege Opulus] arbor Italiae Padum transgressis, cuius tabulata in orbem patula replent, putroque producto dracone in palmam eius, inde in subrectos ramorum digitos flagella dispergunt.

Thes. ling. Lat. Rumpotinus legit: sed fallitur, dum dicitur, hoc est Populus nigram,

putat, mendoso Plin. codice deceptus.

Ex hoc Plin. loco Cordus Opulum Rumbotinum dixisse videtur, si modò & is Opulum legit. Idem tamen Plin. l. 24. cap. 19. ait: Rumbotinum arborem demonstravimus inter arbuta. Iuxta hanc viduam vite nascitur herba &c. Est autem Rumpotinum arbutum Gallicum arboribus humilibus & minimè frondosis constitum, eaque re ab arbutto Italico differens, ut annotat Dal. qui addit l. 14. cap. 1. Rumpotinum in arbutto Opulum dici. Vulgò Gallis des Hautins.

Sed mirari subit cur Colum. Opulum arborem humilem nec frondosam dicat, cum ex prioribus Plinii loco, quem Opulum intelligere non dubitamus, patulam esse non obscure constet. Respondendum, arborem, si excreverit, patulam non malè dici. At si Rumpotinum culta fiat, ad maritandas vites, humilem esse nec frondosam. Talem Colum. dicit.

Quod verò Aceris genus intelligat Turner. nescimus, dum sic annotat: Quæ mihi à viris doctis in Italia ostendebatur pro Opulo, folium habet Aceris laciniatum, sed obscuriore mucrone quam Aceris. Reserebat mihi Cont. Gesnerus Gallis un Opier nominari. At nos scimus Gesnerum pro Opulo demonstrasse Acerem minorem passim obviam, de qua hic agimus. An aliam intelligat Turn. inquirendum.

Ruell. suo more, veterum historias cum suis miscet, ac pro suis obtrudit toto suo capite de Aceis, ut difficile sit intelligere quam plantam tradat: nomen tamen Gallicum Erable, quod apponit, convenit nostro Aceri, an item descriptione, lectionibus iudicandum relinquimus. Nullum nobis Aceris genus forma & magnitudine Tiliæ notum, cortice paulò scabriori quam illa, sublividoque, crasso & flecti contumaci, quale ille describit, aut potius fingens malè transcribit.

Ruellum imitatur Carol. Steph. qui parum in cognitione Aceris se versatum demonstrat, nesciens Platanum Gallicum esse ex genere Aceris, ac præterea Charine Gallorum Zygiæ dicentis & Aceris genus.

Curtius. Est inquit, apud nos nos, [Gallos] siquidem hæc sit, quam nos Aralum vocamus, folio Platani, verum longè minori, quæ & in amplitudinem minimè nascitur, ex cuius tantum materie arcus fabricantur.

Adhuc exactius Tragus: Acer folia habet elegantissima, saturatæ viriditatis, dissecta, Saniculae similia: cortice vestitur duro & incano, modò humilis, modò magnitudine insigni: Lignum annosum conspatur: fructum fert Orneoglossi similem. [id est, Fago sepium.]

Quidam inter doctiores Acerem Germ. Ahorn interpretantur, propterea quod Acer non in omnibus locis Massholder, sed Ahorn vocatur: cum tamen Ahorn alia sit arbor [videl. Acer maior] Alii vocem Massholder, quam Tragus Aceri adiungit ad Sambucum aquaticum referunt. Idemque Tragus hunc nostro Aceri in hist. Germ. hæc nomina tribuit: Schreiberholz & Schreiberlaub.

Lonicero &c. Acer, Ahorn, prima species campestris, Acer Gallicum, alterum alpinum, Carpinus & Zygia. Et Ahornbaum non multum dissimilem dicit à Linden seu Tilia. Quoddam tamen, addit, velle Ahorn esse Platanum & Massholder esse Acer. Pro Ahorn & Aceis ponit figuram Sambuci racemosa, quam & alio loco ha-

co habet: deinde aceri maiorem minoremque confundit, ac seq. cap. etiam Platanum: ubi figura, quam ponit, potius competere videtur Aceri minori, quam vocat *Massholter*: rursumque Platanum & Chamæplatanum variè miscet.

Gesl. scribit Aceris species tres apud se [Tiguri in Helvet.] inveniri in sylvis ac montibus: inter eas etiam Zygiam à Theoph. nominatam; nec se se quam rectè Gaza Carpinum vertat. Aceris speciem minorem Opulum & Rumpotinum appellat. Et alibi: Opulum Aceris speciem minorem, alio nomine Rumpotinum dici ait.

Hic tamen notandum Colum. distinguere Carpinum ab Opulo, licet Rob. Const. ut antè dictum pro iisdem ponat.

An Anguil. Aceris 2. species *Uyria*, quam in Lombardia *Oppio* dici scribit, addens lignum cuius luteum, folia minora esse [quam in dicta Asari sive Acere maiore nobis] fructum etiam minorem. Ambas tamen figura similes? Acer tenuifolia Thallio. Acer communis, Theophr. Sphendamos Pen. & Lobel. *Spondium* & *Uyria*, id est, Acer Campestris Dod. Aceris 2. genus minore folio, humiliore materia, crassiore cortice Clus. quod ab imperitis in Gallia *Sycamorum* nuncupari tradit.

Hist. Lugd. tria Aceris genera Gallis nota proponit: Acerem montanum: cuius duo genera facit, unum Candidum, quod Alpini, Avernique *Plane* appellant: alterum flavum seu crispum, quod Opulum montanum dicit. *Erable madré* & *Erable inulne*. Traditque hodiè quoque lignatores Sequanos Acerem montanum mare feminâque distinguere, colore magis flavo in mare, pallidior in femina, &c. Verum non placet ab eadem H. Lugd. Acer seu *Erable* Gallorum Italicè *Pied'occa* & *Platan aquatico* dici: immò hæc nomina Italica nulli Aceri nec maiori neque minori convenire putamus. Figura etiam in eadem transposita. Supra eam quæ habet titulum Acer Campestre ponendus titulus Aceris montani, & vice versa.

De hoc nostro intelligenda eadem cum inquit: secundum Aceris genus est Acer campestre, sive in planis nascens: veteribus Opulum campestris: hodiè *Insubres Opulo* vocant, & ea ad maritandas vites utuntur, quas coniugatas *Hautains* vocant: nos *Erable mil* & *Erable madré*. Sed figura quæ pro Acere montano apud eandem posita est, ut dictum, ad hæc nomina pertinet.

Taber. Acerem minorem non distinguit à maiori, & miscet nomina cum Platano. Germ. *Teusch* *Ahorn* vocat: Schuvenckf. *Reinbaum*: *Milchbaum* & *κλόντερον* antiquorum. Vulgo *massholter baum* / & *Ahorn* / uti dictum: Belg. *maeshouwenboom* / *maeshout*: Gal. *Erable*, *Opier* Ital. *Acer*, *Arefe*. Hisp. *El-Acre*, *Elafe*. Angl. *Ople tree* vocant posse ait Turn. licet in Anglia non viderit, Vngar. *Ahasa* teste Clus.

Cordus notat, nasci iisdem locis, quibus Vlmus. Et sanè apud nos passim spes tam hæc quam Vlmus stipatas videas: gaudet præruptis & sylvosis. Humili statu contenta, vix supra hominis altitudinem attollitur caudex: reliquum non nisi virgæ & exigui rami, aut certè brachia haud magna, nec alta, nec multum sparsa: nõ tam fruticosa est potius, quam arbor, ut Tragus putat, fruticis nomine abutens. Aliquibus tamen locis etiam in proceram arborem grandescit, ut in quibusdam tenebrosis VValsoiæ sylvis ac in comitatu Bidiscensi tantæ magnitudinis reperitur, ut ædificiis vel maxime inservire queat, teste Trago. In

Helvetiæ & Silesiæ etiâq; Lotharingiæ ac Burgundiæ editis collibus ac montosis locis passim occurrat: in planis verò ut plurimum inter sepes & fruteta. Circa Verbanum lacum & aliis Lombardiæ quibusdam locis, ut & in Sabaudia, potiss. circa Genevam maritatur vitibus, in locis campestribus, arvis, pratis: Eiusmodi vites vocant *Vrin* Vnde *Vina-d'Vrin*, quæ ibi celebrantur.

Floret Aprili & Maio: fructum fert messis tempore: at maturum Septemb.

In Burgundia & circa Montbelgardum Viscum ferens non semel vidimus.

Oculi melius cacuminibus, in arbusco protinus deponitur. Colum. Nam ferè [inquit idem] ita constitutum Rumpotinetum animadverti, ut ad octo pedes locis ficcis & clivosis, ad duodecim, locis planis & uliginosis, tabulata disponatur. Plerumque autem ea arbor in tres ramos dividitur, quibus singulis ab utraque parte complura brachia submittuntur: tum omnes penè virgæ, ne umbrent eo tempore, quo vites putantur, abraduntur. Arboribus rumpotinis si frumentum non inseritur, in utramque partem viginti pedum spacia interveniunt. Cui rei maxime videtur idonea Opulus. Verum quia raram, neque idoneam frondem pecori præbet, à plerisque repudiata est. Quod mirum. Nam ut idem Colum. scribit, ad arbuscum Gallicum, quod vocatur Rumpotinum, desideratur humilis, nec frondosa, qualem Opulum esse idem restatur. Ceterum qua ratione arbusca ad sustentationem Vitium feri ac coli debeant, ad longum descriptum habes in Vlmò.

Aceris radix. Plinio prodente confusa [è vino c. n.] locinotis doloribus utilissimè imponitur. Serenus idem testatur hoc carmine, nisi quoddam in potu det:

Si latus immeritum morbo tentatur acuto

Accensum tinges lapidem, stridentibus undis.

Hinc bibis: aut Aceris radicem ruidis & undâ

Cum vino capis, hoc præsens medicamen habet in.

Tragus, Dod. Curtius huic Aceri eandem has vires ascribunt quos & nos secuti sumus. Habent semina & Cortex Vlmò similes qualitates, si Cordo credimus.

Gesl. lignum perennis durationis dicit: quod cum maxime annosam fuerit, undat in crispatur. Plerumque apud nos laetioribus dicatur supellectilibus, utpote orbibus; mensisque, ut annotat Tragus, qui præterea addit. Qui venationi student, ij accipitres, quos ad prædam instruunt, ad baculum seu vectem ex Acere alluescere solent, ut illi insideant. Quæ verò hoc faciant ratione, ipsi norunt proculdubio.

ACER MONSPESSVLANVM.

ACER Monspelienfe, arbor est mediocriter procera, ramis latis explicatis, cortice quodammodo purpurascens, folio Aceri vulgari simili, in tres tantum cuspides sive angulos diviso, crasso, venoso, ex longo pediculo pendente, paribus intervallis utrinque sito: fructu gemino, membranulis duabus coherentibus, alius muscarum similibus. Aceris 3. genus, inquit Hist. Lugd. nominavimus, quod in sylva Monspelienfi, urbi vicina, Valena nuncupata provenit, Aceris vulgaris penè figura. Hoc Aceris genus quidam esse aiunt, quod Plin. in Istia, Rhætiâque præcipuum esse tradidit, crispo macu-

Vitis.

Tempus.

Viscum.

Satis.

Rumpotinetum.

Culcus ad Vitis sub Plantationem.

Vires & ut sus, Terebris ad lor.

Lignis ad.

Vires ad Vena-tum accipitrum.

Descriptio Cortex.

Folia.

Fructus.

Aceris 3. genus.

Locus. Istia, Rhætiâque.

Person-
centm.

niofo minore: flav. nte intus ligo.

ACER MAIVS: MYLTIS
FALSÒ PLATANVS: ID-
que duplex.

Descriptio

Cortex.
Materies.

Folia.

Sapor.

Flores.

Fruiti.

Nuclei.

Alba varie-
tati.

soles præcipuam inuigratiam: Flores muscoli, ex herbido albi, caliculo continentur lanuginoso. At alati fructus ex vulgari cogniti sunt faciles, per omnia maiores, ex longo pediculo pendentes plures, sed singuli bini foliacei, bipennem expensam & invertam, ut pulchrè Adv. comparant, aut papilionis aquatici alas imitati, nucleos in medio quâ alæ coeunt iudem gemino utriculo duro satis continent, magnitudinis seminum Aranciorum allicantes, gustui non gratos.

Est & alia varietas, prædicto foliorum amplitudine minimè cedens, nec tam altis sinuum divisuris, nullis item fertaturis, sed extremorum acutè exquisitissima, ut cum quavis etiam acicula certet, pari nervorum divisura, sed minùs frequenti inferna parte: non incana sunt, ut prædicti, folia, sed dilutè viridia, splendiantia: superna, saturatè viridia, non tamen adeò, ut priora. Tota ceterùm folii facies mollior, delicatesque, longioribus etiam hæ-

larum discursu, quod à similitudine caudæ pavonum nomen accepit, de quo antè horum opinionem, nec assentimur, nec repugnemus, addit Hist. Legd.

De hac eadem sortè Pen. & Lobel. Acer [videl. maion] congener, infrequentior Septentrioni: quæ sortè apud Theoph. zygia sit, tamen & frigidis proficiat: folio & fructu minùs lac-

rent pediculis: quale Basilæ circa Dornachum, & in Ducat. VVirtemb. circa fontem admirabilem propè Boll observatur. An in flore & fructu quoque sit aliqua diversitas, nondum observavimus. Eius folium in medio tabellæ scorsim pictum. Eleganter eius ramum cum fructu quoque pingit Camer. in epit. Matth.

Fallitur, quicquid æthor dictam Germ. arborem Platanum esse contendunt: ea enim Acer est, ut & nobiscum testantur Cordus, Turner. Gesn. & doctissimi quique. Eo tamen errore decepti fuerunt plures, ut Cardan: dum in lib. de var. rer. ita scribit: Id magis mirum, solâ curâ Platanum, quæ vix in Italia ob negligentiam videatur, in Angliâ & Scotia esse frequentissimam. Numcravimus in vitidario Monachorum D. Augustini, quod in suburbiis Edimburgi est, suprà viginti Platanos, quarum quædam 30. pedes superabant, & tamen ea regio est frigidissima. Id ergo contingit partim diligentia, partim (ut ille putat) maris propinquitate, adeo ut hyemes ea regio mitiores habeat. Delectari, autumat eos hac arbore, quod folia Virb. tam similia habeat, ut cum vidisset furculos plantatos, existimavit Scotos vires colere: Itaque veluti amatores, quod verè possidere nequeunt, imaginibus imitantur. Habet autem cum Vite affinitatem non solum in foliis, sed etiam in pediculis sarmentisque, quod cum vitibus adolescant, iisque gaudeant: vel potius hælis. Rectè igitur Scoti fecisse videntur, ut cum paucas arbores istud solum fecerant, eam delegerint colendam, quæ omnium sit pulcherrima. Eodem studio semè Angli, suis sylvis eas inserunt, ut cum fructu ferè ceteris dum sit, non fructiferarum formosissimam delegerint. Hæc omnia inquam de Acere nostro maiore intelligenda sunt, ne utique de Platano, quam eam non novisset Cardanus, Acer putavit & asserere ausus est: parum profectò in eò subtilitatem demonstrans.

At & Tragum, industrium aliqui Herbarium, hunc eundem errorem sibi imponere passum valde miramur. Ita enim cap. ult. quod est de Platano, suæ hist. insit. Platanus inter Fraxinos humectis & altissimis montibus prævenit, ideo sit ut à rusticis incolis VValgœ & Mediomatrici Fraxinis accenseatur, sed perperam. Siquidem folia gerit Vitis Vinifera aut Ricini similia, pediculis suffulta rotundis, longis, tenuibus & rubentibus. Quædam in hoc genere arbores 1. Maio mense florent: alia non florent, nullumque ferunt fructum: German. dicitur æthor & 2. Waldschæren/ & Buchschæren. sylvestre eius genus nonnullis Leinbaum. Hæc ille. Quæ omnia ad Acer nostrum pertinent, atque sortè etiam ad geminum, à nobis descriptum: ut etiam Tragum Platanum cum Acere confudisse certum sit.

Immo ipsi adeò incolæ quidam Peng & Lobelio prope Oxoniam asserverunt etiamque ostenderunt hanc, rati esse Platanum, ut apsimet in scripta retulerunt. Ut iam nemini mirum esse debeat, & à Crusio & à Frischlino in studio herbario non versatis in suo nomenclatore Platanum æthor eodem errore converti. Sanè & Du Choul in descript. montis Pilati, cum folia eius similitudinem quandam habere videret, cum foliis Platani, huius speciem dicere ausus est. Sed perperam.

Sic & nomen vulgare Gallicum, *Plasne*, multos in eam opinionem duxit, esse Platanum, cùm sit species Aceris, inquit Bellon. Hoc nomine communè, *Plasne*, (addens) totam Galliam deceptam fuisse

Non est
Platanus

Cardan.
repreh.

Fraxi-

Tragum
nit.

Crusio
Frisch-
lini
error.

Du Choul

lapsum

fuisse, & doctos viros. Idem pauld post: Speciem Aceris [d'Erable] plurimi communi consensu dixerunt Sycomoron, quoniam tamen Sycomorus fit admodum rara.

Offenditur apud nos, inquit Ruellius arbor Sycomori (ut aiunt) nomine, frondosa, Moro non dissimilis, conspectu, folio, magnitudine: sed neque germinibus, neque raris quicquam provenireprehendimus: nisi quippiam incunite vere, cum parturit, veluti nucamentum prælongum. Fructu foliacea siliqua, inflexu ferè falcato, gerit. Sed scalpitu vulnerata, nihil remittit lactis, cum vera Sycomorus ætate multa lactea scateat saliva.

Car. Steph. verò in suo seminario sic ait: Vifa est nobis Sycomorus Parisiis in horto Gotofredi cuiusdam Pharmacopolæ diligentissimi herbarum & arborum, quæ apud nos rariore sunt, indagatoris & cultoris. Item in arbust. Platanus apud Græcos & Latinos nomen retinet à foliorum & umbræ latitudine: propria appellatione apud nos caret, quamquam etiam in Gallia conspicitur, omnibus incisam arboris speciem demitribus, & nomen eius ac naturam ignorantibus.

Vidimus Scipii Lutetie, quæ non alia est, quam Aceris genus maius. Hæc est fortè apud Gesn. Zygia montana, quæ Bellonio Lutetie crevit, & Acer maius. Gesnet. quoque tradit Ruellium Acer montanum pro Sycomoro descripsisse: illudq; Allobrogibus *Plane* dicti: Helvetijs vulgò *Lynbatum*: cuius truncum femoris ferè crassitudine, quatuor pedes & amplius longi, superna parte abscissum, proximo verè plantavit prato mediocriter humido, quem mox æstate pulchrè geminasse scribit: ita ut perspicillè eam crescere & durare appareat. In epist. ad C. Cæsum Britannum notat, folium quod hic ei misit pro Platano, omnino Aceris esse, vulgò Gallis *Plaine* dicti, nomine ad Platanum alludente, eaque voce quosdam deceptos Platanum credidisse. Olim Gesn. etiam vocabat *Plaine* Theoph.

Tertius error est Cornarij, qui dum sibi persuadet Tiliam esse Platanum, vult Acer maius esse Tiliam, quam sibi persuadet citò putrefcere: sed præstat eius proferre verba, ne in dicta causa, condemnatus videatur. Tilia & Philyra inquit, nisi penitus fallor, est ea arbor, quæ nostris *Thorn* appellatur, permutatis omnino nominibus, contra quàm hodie fieri solet. Theoph. ad fabricandas naves determinam esse dicit Platanum, eò quod citò putrefcit. Quibus verbis confirmatur id, quod dixi, Platanum esse quam Germani *Linde* vocant. Nam lib. 5. Philyram ad tabulata longarum navium probat Platanum autem *Thorn* ad eadem improbat. In summa itaque, quicquid Theophr. de Philyra, quicquid Plin. de Tilia dixit, id omne ad arborem *Thorn* nostris dictam, pertinere mihi videtur. Quicquid verò de Platano uterque dixit, id ad eam, quæ nostris *Linde* vocatur. Plin. tamen non satis sibi constat, sed Philyram Theophr. cum Philyrea Diosc. confundit. Hæc Cornar. Qui ut non male in principio ominatur, penitus fallitur, estque penitus erronea hæc eius opinio. Sciscitanti sumus à petitis sculptoribus, quo ligno uterentur ad simulachra: responderunt, Tilia, & non Acer teredini obnoxio. Sanè Meleoni Alfatia in splendido & claro scaminum cœnobio Anno 1604. quo hæc commentamur, totam passionem Salvatoris nostri industriè sculperunt ex Tiliæ ligno, non ex Acere, quod tamen ibi abundat.

Tom. I.

Reliqua quæ Corn. adducit, verba sunt, non rationes.

An Anguil. *σφιδεύου* propriè, id est, Acer, *σφένδαμνος* vulgò *Asari*, ex quo parantur ortus & vasa & siliqua ob lignicandorem. Rob. Const. ab hac *Asari* separat *Plane* Gallicè dictum & suam *Plane* not. idem facit cum *Pied'oca* Anguill. uti iam diximus, quæ nobis videtur *Sambucus aquatica*.

Pena & Lob. hanc Aceris speciem illam di-*Clinotera* cunt, quam *κλινότερον* antiqui vocarunt. At Lob. *chor.* in Obl. *κλινότερον* Anguil. dici ait, quasi penitue-*Lob. not.* rit cum in Adv. *κλινότερον* cum Pena fecisse. Ad-
dit Ital. *Pied'oca*, & *Platano aquatico* dici: duasq; habet figuras unius plantæ. Non. a. putamus Anguil. hanc intellexisse arborem, sed *Sambucum aquaticum*.

Lonicerus Ahorn & Acer hoc maius cum minore confundit.

Dodo. in hist. Gal. putat esse *ζυγίαν* & Lat. Car. *Zygia*. pinum. Aceris 1. speciem, & maiorem vocat. Et in *Carpinus*. Lat. propriè *σφένδαμνον* dictam censet: ita & Cesp. & Camer. qui hanc vulgarissimam dicit.

Acer latissimum ab imperitis Platani nomine do-*Acer lati-* natum Clusio. An Acer maius Camer. in hort. *folium.* cuius rationes etiam lacte scateat ait. Is in epit. Marth. de secundo à nobis tradito, quod non distinguit à priore, scribit: Acer maius, nonnullis Platanus Germanica, aliis Carpinus Plinij. Græcis, *σφιδεύου*, Gallis, *Plaine*, Teutsch *Thorn* & Waldechern Germanis: Alij verò *Thorn* simpliciter.

Tabern. manifestè Acer hoc cum Platano *Tabern. la-* confundit: præterea non distinguit Acer maius à *folius.* minori: nec ponit descriptionem nec figuram maioris. Bohem. Dref. Vngar. Jauerfa. Slavon. *Nieb.* Reliqua linguar. nomina & huic convenire possunt, si ad differentiam addas, maius.

Tres Aceris species nobiscum agnoscunt Gesn. *Differècie*. Hist. Lugd. & Camer. qui in maiorem, mediam & minimam distinguit: ac maiorem hanc vulgarissimam dicit. Sed quæ eius mediæ?

Schuenckf. ita distinguit: Acer maius *1* *σφιδεύου* Theoph. Dod. Acer montanum, *Thorn*, *Ein Url* / *Urlenbaum* Sil. Arbor alta montibus proptia, Opulus Gesnero. 2. Acer crispum, Acer Bruscum, inortius crispum: *σφιδεύου* Theoph. Bellonio: *Urlener Flader* syl. in montibus celsis nascitur: non adeò frequens. 3. Acer simpliciter: Acer molliuscum simplicius sparsum Plin. Schlechter Flader. At non docet Schuenckf. an tres distinctæ species & in quo differant, vel an tantum varietas in ligno. Tragus sanè Acer crispum facit varietatem tantum ligni Aceris vulgaris: nos verò vidimus Aceris maioris lignum valdè crispum & siliis crispitudine asperum.

Humectis & altissimis montibus gaudet, in-*Locus* tertia Fraxinos provenit, solo pingui & spisso, in Burgundia, & iuxta Elamontium Ill. Ducis VVirtemb. arcem, ubi abundat & aliis montibus vicinis, Basileæ prope Campum Sclopetarium: sed in monte prope *Leurach* & in *Wasserfall* Aquæcida monte copiosè: prope *Bichen* pagum ditionis Basil. Genevæ in monte *Salève*: in ditionis VVirtemburgicæ multis montibus: in saltu Viennensi & aliis vicinis sylvis: Lutetia & in Anglia atque Scotia alibi que locorum, umbre causa, quam facit magnam, ad æstivos Soles excludendos, in hortis & viridariis colitur. In horto Montb. etiam nostra cura plantata. Dodon. in alpihus & Brabantia quibusdam locis nasci scribit.

Tempus. Floret mense Maio: fructum maturat Septembri.

Vires & usus. Camer. hanc faciens vulgarem, tribuit ei vires à nobis Aceri minori tributas. Materies ligni candidior ab arculariis & menfariis ad varia utensilia expetitur. Cùmque ipsa arbor magna & procera sit, ut Plin. etiam Tiliæ ferè amplitudinis dixerit, non dubium hanc Virgil. de equi illius Troiani structura loquentem intellexit Aeneid. 2.

Trabes & corna. Præcipuè cum iam hic trabibus contextus Acernis Staret equus. Acernam mensam commemorat Martialis. 1. 14.

PLATANVS.

CAP. XI.

Descriptio.

Folia.

Pilula.

Flosculi.

*Sphæria
Trachea.
Sphæria.*

*Descriptio
Cordus.*

Cortex.

*Corticis
singulis
mentibus
exnit.*

bus per superficiem seminibus conicis, medium pilula faciente expta lanuginis tomento. Goropius testatur Platanum nostris Tiliis longè esse inferiorem. Currius flosculum eius pallidum dicit. Lacuna parvum, ex luteo albescentem. Fructus seu Echini penduli hærent pediculis singulis, longioribus & brevioribus non æqualibus, aut uno exortu iunctis (ut pingunt, qui non viderunt) paritate Vnedonis ferè, Bardanæ concolores, apiculis acerosi asperati. Semina Scabiose montanæ non dissimilia, tomento leni subrufo intexta, ut describunt Pen. & Lob. Cæsalp. scribit Platanum ingentem arborem specie Quercus: folia etiam sinuata diutius servari in arbore, ut in genere Roboris: semina pusilla esse effigie glandis. Nicandi interpretes Platanum fructum esse sphæria quædam Trachea scribit, id est, orbiculos asperos: propterea quæ à Nicandro dici Sphæram.

Sed plenius, & ut pleraque sua, singulari diligentia scribit Cordus, in hunc modum: Platanus, quæ in tantis olim regibus & divitibus delictis fuit, arbor est magnæ, amplæ, & in latitudinem explicitæ Nuci similis & æqualis. Caudice assurgit robusto, non ita procero, sed statim in ramos diviso. Cortice tegitur lævi, corio simili: subinde singulis mensibus exteriores & scabriores tunicas exuente, unde semper sub arbore hac adulta strati conspiciuntur cortices. Rami eius nullo ordine in alios crebrò dividuntur ramos: furculi Nucis similes: virgæ & furculi ex

intervallo nodis & geniculis præcinguntur: ex quibus singulorum annorum germinationes & accessus furculorum numerantur. Folia habet magna, lata, dura & robusta, dodrantali ple-^{Folia!} runique quoquo versùs amplitudine, sesquial-^{Glubul.} ciali pediculo aut longiore furculis adnata, in^{Semina.} quas aut senas partes, instar palmæ humanæ^{Lanugo.} divisa, hyeme decidua, Aceri similia, nisi singu-^{venen.} lare eorum fibræ in plures partes utrinque dis-^{Lignum.} sectæ essent. Venæ à pediculo ad omnes foliorum^{radice.} partes & eminentes angulos evidentes derivan-^{Diosc.} tur. Vere cùm germinaverit, secus folia etiam globulos quosdam producit, longis & gracili-^{perpetua in sa.} bus dependentes pediculis, undique asperos, & veluti lanuginis flosculis plenos, paulatim in^{Radis.} masculas pilulas excrecentes, parvo castaneæ^{perpetua in sa.} echino æquales. Sunt autem hirsutæ hæ pilule & lanuginosæ, atque totæ ceu aculeis constan-^{perpetua in sa.} tes, sed mollibus, similes iis, quæ in certo quo-^{perpetua in sa.} dam Vlvæ genere [Sparganio] nascuntur locis^{perpetua in sa.} lacustribus & palustribus. Cùm autem ad ma-^{perpetua in sa.} tuitatem perveniunt pilulæ, totæ fasscunt, & dissolvuntur in totidem semina, quot aculeis ex-^{perpetua in sa.} asperatæ fuerant. Singula enim semina in super-^{perpetua in sa.} ficie pilulæ in acumen desinunt. Porro ea semi-^{perpetua in sa.} na parva sunt & oblonga, undiquaque flava, as-^{perpetua in sa.} pèra & papposa lanugine involuta: quo fit, ut^{perpetua in sa.} contractæ pilulæ nihil quam papposa lanugo esse^{perpetua in sa.} appareant, amianto recepta fuerit, itrangulat: id-^{perpetua in sa.} eoque inter venena à quibusdam veterum re-^{perpetua in sa.} cenferur. Materia arbori satis robusta, mixta^{perpetua in sa.} cum Fago & Quercu similitudinis. Auctu faci-^{perpetua in sa.} lis est arbor si aptum nacta fuerit solum, quale^{perpetua in sa.} est pingue, ratum, rignum: nam in asperis, & fa-^{perpetua in sa.} xolis contumaciter adolefcit, & tortuosa nodosa-^{perpetua in sa.} que evadit.

Esti autem Diosc. eo loco, ubi Platani facultates proponit, & Pilularum meminit, & tùm harum tùm foliorum lanuginis, eam non describat. Ex aliis tamen eius operum locis nostram descriptionem eliciamus. Primum enim, Ricino folia tribuit Platani, maiora, leviora, nigriora-^{perpetua in sa.} que: Item Glycyrrhizæ fructum ait magnitudine^{perpetua in sa.} Pilularum Platani, asperiores. Denique ex^{perpetua in sa.} Xanthio scribit esse fructum Platani Pilularum^{perpetua in sa.} modo spinosum [*ἀκνὴ δὲ τοῦ Πλάτανου*: Al. *ἀκνὴ δὲ τοῦ Πλάτανου*: malimus^{perpetua in sa.} *ἐκ τῆς ἀκνῆς*, Echinatium.]

Theoph. multa quidem de Platano habet, sed pauca quæ ad arboris formam intelligendam faci-^{perpetua in sa.} ciant. Non dubium tamen eum per *πλάτανον* hanc ipsam intellexisse, quam & arborem dicit, & in Creta in agro Cortynensi ad fontem quen-^{perpetua in sa.} dam perpetuifoliam: Iovem sub ea cum Europa^{perpetua in sa.} concubuisse fabulari: Talem & in Creta esse: a-^{perpetua in sa.} quis gaudere ac rignis: in Italia esse raram: auctu^{perpetua in sa.} esse facilem: radices in summa terra dispersas ha-^{perpetua in sa.} bere, [*ἀκνὴ δὲ τοῦ Πλάτανου*] quæ tamen, si locum comino-^{perpetua in sa.} dum nactæ fuerint, facillè & altiora subeant: Ma-^{perpetua in sa.} teriem ad opificia esse ineptam, quippe quæ ce-^{perpetua in sa.} leriter putrescat. At Platani folia tremula ubi di-^{perpetua in sa.} cat Theoph. ut annotat Cæsalp. nondum obser-^{perpetua in sa.} vavimus. Ita quidem Poëtis dici legimus.

Notabile est, quod notavit Varro lib. 1. cap. 37. Alias radices angustius diffundere, ut Cyp-^{perpetua in sa.} pressi, alias latius, ut Plataniscusque eò, ut (que-^{perpetua in sa.} madmodum Theoph. scribit) Athenis in Lyceo, cùm etiamnum, Platanus novella esset, radices^{perpetua in sa.} trium & triginta cubitorum egerit.

Eodem teste non procul à Creta urbe Cortina Platanus est, quæ folia hyeme non amittit: In^{perpetua in sa.} Cyprio, ut Theoph. ait, etiam una. Non e-^{perpetua in sa.} nim

nūc eadem omnia in eodem agro recte possunt. At Bellon. postquam de Cortina Cretæ locutus fuisse, addit: in Valle ad fontem nascentes Platanos omnes esse deciduis foliis. Sententiam ferent, qui ista loca inhabitant.

Neque sterilis est Platanus, ut Virgilius ait Georg. 2.

Et steriles Platani Malos gessere valentes.

Putamus autem sterilem dici à Virg. quia fructum non ferat, qui homini sit edendo. Nam (ne quis fortè putet, antiquos aliam intellexisse Platanum) Theoph. Platanum manifestum semen habere scribit, & ex eo natci. Hæc ob solam umbram, potatoribus præsertim, olim erat in deliciis, unde Virg.

Idanque ministrantem Platanum potantibus umbram.

Et Horat. Od. II. l. 2.

Cur non sub alta vel platano, vel hæc

Pinnu incantes, &c.

Potamus unctis?

Tantus autem hinc arbori olim habebatur honor, ut mero infuso enutrieretur.

Confidet sub Platano disputaturus Socrates cum Phædro apud Platonem: & apud Cic. 1. de orat. Crassus cum Sævola, Antonio, Cotta, Sulpitio. Vmbriferam dixit idem ex Homero. Et Genialem, quodd sub ea convivi veteribus mos esset. Vnde Genium Deum eius foliis coronatum tradunt.

In Lydia Xerxes Herodotus scribit Platanum comperisse, quam ob pulchritudinem monili aureo donaverit, & custodiendam mandaverit uni ex immortalibus. Idem & Aelianus. Diè integram sub ea consumpsisse tradunt nulli possint necessitate, caltrique sua circa Platanum in solitudine posuisse: tuendamque vito delegasse immortal. Immortalis autem, uti notat Cal. Rhodig. non hic intelligitur, quia plane nunquam inoreretur, sed unus ex iis, decem millibus ex Persis in militia delectis. Hi dicebantur immortales: quoniam si quis eorum aut necce aut morbo numerum minvisset, confestim substituebatur alius, nec unquam plures erant paucioresve decem millibus. Erant item præcipuo inter omnes oculi decori, & eodem omnium præstantissimi.

Sed & proditum invenimus eundem Xerxem auream sibi Platanum fundi iussisse, quæ antimos foret, id est, amaram effingeret, leniretque æstivationem mentis exillins absentia.

Memorabilis etiam fuit aurea illa Platanus. Dario donata: ut scribit Herodotus, quam Cyrus devicta Asia, ut refert Plin. invenit. Hæc præcipuo.

Θεικίρα πλατάνου Nicander vocat, quodd æstate, πικρὸν οὐκ ἀπορροήσας lectum ac cubile umbra frondis sue præbeat. Verba in Theriacis hæc sunt. Σφαῖρον τὸ ἀπὸ τοῦ πλατάνου: id est, Sphæra quoque thorum præbentis æstate Platani. Interpretes lo cum eum enarrans, illud ἀπὸ τοῦ πλατάνου umbrosa posse accipi, tradit: quoniam latissima sint eius arboris folia, ut opacissime contegant æstivo tempore: vel (inquit) quia thorus ex numerosis foliis confici abundè possit eodem tempore.

Sed quis [inquit Plin.] non iure miretur, arborem umbræ gratia tantum ex alieno petitam Orbe? Platanus hæc est, per Mare Ionium in Diomedes insulam eiusdem tumuli gratia primum invecata: inde in Siciliam transgressa, atque inter primas donata Italix: & iam ad Morino's Tom. I.

usque pervecata, ad tribunarium etiam pertinens solum, ut gentes vestigal & pro umbra pendant. Dionysius prior, Siciliæ tyrannus, Rhegium in urbem transtulit eas, domus suæ miraculum, ubi postea factum Gymnasium: [idem & Theoph.] nec potuisse in amplitudinem adulescere, & alias fuisse in Italia, ac nominatim Hispania, apud autores invenitur. Hoc actum circa captæ (Caput M.) urbis ætatem: tantumque postea honoris increvit, ut mero infuso nutrantur: Comptum id maxime prodesse radicibus: docuimusque etiam arbores vina potare. Celebrata sunt primum in ambulatione Academiæ Athenis cubitorum xxxvi. unius radice ramos antecedente. Nunc est clara in Lycia gelidi fontis focia amœnitate, itineri appositæ, domicilii modo cava lxxx atque unius pedum specu, nemoroso vertice, & se vallis protegens ramis, arborum instar, agros longis obtinens umbris. Ac ne quid delit speluncæ imaginis, Saxæ intus crepædinis corona muscosos complexa pumices: tam digna miraculo, ut Lucinius Mutianus ter Cos. & nuper provinciæ eius legatus, prodendum etiam posteris putarit, epulatum intra eam se cum duodecesimo comitibus, largè ipsatoros præbente fronde, ab omni afflatu securum, optantem imbrum per folia crepitum, latiore, quam marmorum nitore, picturæ varietate, laquearium auro, cubuisse in eadem. Aliud exemplum Caii principis, in Velierno rure mirati unius tabulati laxique ramorum trabibus scæmpta patula, & in ea epulati, cum ipse pars esset umbræ, (circumsparsa ipsius umbra) xv convivarum ac ministerii capace tridinio, quam cœnam appellavit ille nidum.

Est Cortinæ [addit idem Plin.] in insula Cretæ iuxta fontem Platanus una, insignis utriusque linguae monumentis, nunquam folia dimittens: statimque ei Græciæ fabulosa superstit, Iovem sub ea cum Europa concubuisse: Ceu verò non alta eius generis esset in Cypro: sed ex ea primum in ipsa Creta (ut est natura hominum novitatis avida) Platani satæ regenerare vitium: quandoquidem commendatio arboris eius non alia maior est, quam Solem æstate arce-re, hyeme admittere. Inde in Italiam quoque ac suburbana sua, Claudio Principe Marcelli Eterni libertus, sed qui se potentis causæ Cæsaris libertis adoptasset, spado Thesalicus, prædixes, & meritò dici possetis quoque Dionysius, [fortassis ob vineta multa & ampla, quæ possidebat. D.] transtulit id genus. Næque & Chamæplatanus vocantur coactæ brevitatis: quo arborum etiam abortus invenimus. Hoc quoque ergo in genere pumilionum infelicitas dicta erit. Fit autem & ferendi genere & recidendi. Hæc tenus Plin. de Platano, qui ei latissima folia cum Fico & Vite tribuit, & Platani quoque speciatim angulosa dicit: eiusque umbram iucundam, quanquam crassam & Paulinus: Nam Platanus ramos expandit in umbras. Est & illud Elogium eius apud Ovid. Metam. 13.

Nobilior pomis, Platano conspectior alta.

Horat. in Odis:

Cur non sub alta, vel Platano?

Iuxta Amymonæ fontem, & propè Lernam paludem, Platanus erata, Græcorum fabulis etiam memorabilis, qui sub ea Hydram serpentem educatum ferunt, autore Pausania. Quo etiam scribente apud Messenios, à fluvio Biantæ longius stadiis viginti *Platanistons* fons, sic dictus, quodd ex patula Platano intrinsecus cava, aqua nū fons.

fluat quæ potui fit.

Idem de Platanorum vastitate lib. 7. histor. veteris Græciæ scribit his verbis. Præterfuit Phærensium agrum fluvius Pictus, in cuius ripis Platanorum lucus est, tanta arborum magnitudine, ex ipsa vetustate, ut intra canernas [multa enim concava sunt] qui velint, & epulari, & recumbere possint. Fori area magna, & latè patenti ambitu est, quo scilicet spatio esse consueverunt pisa fora.

Præterfuit
fora sub
Platano.

At quæ in Italiam invecæ fuerunt, climatis inclementia, inquit Matth. in magnam proceritatem non adoleverunt.

Platanistos
humeri.

Meminit & Homer. Iliad. 2. Platani his verbis: καλὴ δὲ πλάτυς. Intelligit autem Platanum, uti annotant Cæll. Rhod. & Curtius. Aliis Platanistos loca spaciola amplique denotat, à foliorum Platanis similitudine. Et Aristoph. ἐν ἀπολλωνίᾳ. Aut. de Mundo: πλάτυς ἡ τίτυς.

Themistocles
de Platanis.

Themistoclem Athenarum principem, cuius operam ingeniumque ac prudentiam summam non parvis in rebus, nec raro, experta Græcia est, produnt autores gravissimi, ut citat Cæll. Rhod. posteaquam amplissimè de patria esset promeritus, solum tamen sapientis convivio à civibus inest. Vnde illius præclara circumfertur sententia: ἡ κατὰ τὴν φύσιν αὐτῶν ὁ χερσὶν ἔργα.

Eius præclara
sententia.

Quid eis negotium facessius, qui vobis fuerit beneficii? Se quoque subinde Platano consimilem predicabat, ad quam decurrerent, quos infestaret imber: mox verò serenitate reddita velleretur ab eisdem, interimque convivitis profunderetur. Hinc tractum adagium: Platano adsimilis: in eos, qui cum alicuius necessaria opera uli fuerint, cum postea derisui & vilipendio habent.

Socrates
per Platanum
iuravit.

Socrates autem non ob aliam causam à Mileto reprehensus, autore Maximo Tyrio, quam quod per Platanum iuraret, quali nefas sit per tam nobilem arborem iurare.

Plato à
Platano cognominatus.

Voluit & Platonem divinum Philosophum, à Platano ita cognominatum, quod is prælati humeris præditus esset. Platanistos enim Græcis, ut dicebamus, amplius & spatiosus locus est.

Multarum
error.

Sed ut ad Platani historiam naturalem redeamus, certant tam in Germania quam Anglia multi, ut in præcedentibus fusiùs ostensum, qui Aceris speciem maiorem Platanum putant, quam Germ. Åhorn vocant: latentur in summis montibus, nonnihil humidis, inter Fraxinos nasci. At Theophrasto Platanus in palustribus inter Salices, & ad fontes rivulosque provenit, idemque non uno loco de eius natalibus scribit. Adde quod tùm Theoph. tùm Plin. scribunt, Platanum spontè in Italia non provenire, Plin. etiam ex peregrino Orbe umbræ duntaxat causâ translata. Sanè, si Acerille maior fuisset Platanus, ac Itali tam vicina regione, qualis est Germania, nasci cognovissent, (ut certè nosse potuissent verisimile est) nunquam ex peregrino Orbe accersivissent. Denique qui Acerem Åhorn describunt, non tam umbrosos ei ramos trihuunt, ac Plin. & Theoph. Platano: ut de reliquis notis valde patentibus, nihil dicamus.

Alius error.

Sed minus adhuc ferendus eorum error qui Tiliam seu Linden Platanum esse putant: nam, vel ex Diof. didicissent Platani folia esse Ricini similia, nisi quod huius sint maiora, leviora, nigriora: quam similitudinem nunquam susti-

nebunt folia Tiliæ. Plin. quoque ait, Ficum, Platanum & Vitem omnium amplissima habere folia. Tilia autem harum aliarumque multarum respectu parva habet. Etgo Tilia non est Platanus: ut & hic cæteras notas longè discrepantes, ex descriptionibus petendas omittamus.

Tabern.
not.

Tabern. quoque confundit Acerem cum Platano, dicens: Åhorn / Græcis σείδαυρος, Lat. Platanus &c. Scilicet qui postremus de Plantis scribens, quod alios docere debuit, nondum didicit ipse.

Icon verò Platani, quam Camer. exhibet, iam olim ex nostra planta depicta fuit.

Synon.
Lingua.

Platanus Arab. Dulb. Germ. incognita, ali- quibus tamen Frömbd Åhorn / id est, Acer exoticum dicta: It. Platano: Hisp. Iudem. Gal. Plane Angl. Playstree.

Erymon.

Dicta Platanos, à πλάτος, à latitudine foliorum: vel à πλάτος, quoniam est patulus diffusis ramis. Vnde πλατυστός à Græcis. Dicitur & Platanistos, quod sit πλάτυλλον. Platanistum tamen sunt qui à Platano per diminutionem proferri putent: quum paronymon sive denominativum sit verius, nihil primitivo amplius, minùse significans. Si enim diminutivum foret, exire debuerat in ἄκος, ut annotat Cæll. Rhod.

Platanus.

Est & Platanon, locus Platanis confitus. Vnde Plin. junior epist. 3. l. 1. Quid agit Comituum meæ delicias? Quid πλατανὸν opacissimum?

Æquiv.

Æquivoca circa Platanum hæc invenimus. Cardanus & alii malè putant Acerem maioribus foliis esse Platanum, uti dictum. Lonicerus, ut priùs monitum, confundit Acerem minorem cum Platano. Cornar. Tiliam inepetè censuit Platanum, quem & in Tilia & paulò antè explosimus. Sambucus aquatica quibusdam dicitur Platanus aquatica, de quo suo loco. Platani nomen quoque in hist. Indici obtinuit Misra. Sparganion quoque dicitur Platana à sanctus similitudine: de quo inter Gramina palustria. Platanus ab Horatio caelebs dicitur, quod non quemad. Vlmus ad sustentandas Vites adhiberetur.

Æcer
nor.

Tilia,
Sambucus
aquatica.

Alus.

Platanus
calebs.

Locus

De natalibus multa scribunt, cum præci, tùm neoterici. Conveniunt in eo, quod gaudeat riguis & palustribus, aquarumque ripis. Platanum, inquit Theophr. in Adria esse negant, præterquam circa Diomedis delebrum: inque Univerſa Italiarum esse affirmant, quanquam multi magnique fluvii utrobique eam perliant. [Vides eum distinguere Adriam ab Italia, id quod tunc, inquit Scal. fieri deuit, ut intelligat Adriam, Galliam cis Alpes.] Dionysius Tyrannus maior ambitiosius contendens in Rhegio in hortis consecit eas, quæ nunc in Gymnasio stant, nec ullam insignem magnitudinem capere possunt. At in aliis locis plurima nascitur. In Nilo Platanus provenit, non tamen multa. Hæc Theophr. Hodie Platanum multam in in Hetruria sponte nasci Victorius scribit. Videndum annon & is Acerem maiorem pro Platano acceperit. Nam istud à nullo alio prodictum invenimus. Videtur quidem speciosa & annosa Florentiæ propè pomæria, & in suburbio quodam non procul mœnibus urbis, ut observarunt Pen. & Lob. quæ iis ramos & furculos defraçtos Augusto cum penè echini maturissent depingi curarunt. Coluntur & Romæ in viridariis quibusdam, sed minis proceræ sunt, nec foliis ita crebris, ut radios Solis impediunt, videnturque perire, inquit Lacuna, non irrigantur.

Theoph.
lustr.

gantur vino, ut olim Romæ fiebat. Alioqui si commodum nacta fuerit cælum & solum ad 80 pedes excrevit. Anguil. facit testatur Platanum non nasci sponte in Italia: sed in Creta locis vicinis fluviis abundare. At in Italia in agro Veronensi, in *S. Maria in Stella*, in domo Dominorum *Giusti* conspici pulcherrimas in agro Bononiensi *alla Cronara* vulgo dicta in prædio Faenæ maximam, sicut & Patavij in horto *Torquati Bembi*. Vitis & in agro Veneto *Bassiana* dicta, in viculo cui *Fogia* nomen. Neapoli vasa Matthiolo. In Creta ad montem Ida iuxta torrentis fontem in valle abundant Platan, foliis omnibus deciduis, teste Bellon. Provenit etiam in Lemno insula. Item in monte Athos, ubi altitudine comparari possunt Cedris montis Libani. In monte Castagna in Macedonia Antiochia habentur altissima. Sed altiores in monte Tauro, cuiusque naturæ sunt, ut cortices exuant hyeme, hac in re Andriachnis contrarie, quæ id æstate agunt. In Sicilia frequentissima, etiamque sponte nascitur ad Ætnæ montis radices. Apud Hispanos, Siculos & Constantinopolitanos, inquit Cordus, in divitum hortus excoli semus. Clus. scribit Constantinopoli allata, ad aliquot Orgyas sibi Viennæ Austriæ crevisse. Turnemius duas etiam plantas teneras in Anglia vidit, sed aliunde advectas. Foliatum ramum cum Pilulis nobis dono dedit Patavinus Pharmacopoeus ad Aquilam.

Theophr. tradit ex semine nasci, argumento, quod aliquando in Tripode Aeneo nata. At [adit Scal.] multa *avarij*. Verum non probatur nobis eius opinio, qui vix ullam plantam *avarij* nasci centemus. Parva semina [qualia & Platani] leviâque facili de loco in locum transferuntur, à ventis, avibus &c. ex quibus nascantur. Quanquam ex semine quod ex Italia accepimus, à nobis fato, nihil unquam proderit. Celerimè, inquit Theoph. pulcherrimæque germinat ex avulsione. Quæ etiam si quis iam proceram & arbori æqualem transtulerit, perdurare optimè potest. Idem prodidit & Delphicam Platanum Agamemnonis manu fatam, & alteram in Caphyis Arcadiæ loco. In regione Aulocæne, per quam ab Apamia in Phrygiamitur, Platanus offenditur, ex qua pependit *Matyas* videtur ab Apolline, quæ iam tum magnitudine electa est, autore Plin.

Sed maxime mirum, quod Theoph. refert, & miratur etiam Plin. Antandri Platanum etiam circumdatis lateribus resistibilem sponte factam, vitæque redditam longitudine decem (quindecim Plin.) cubitorum, crassitudine, ut quatuor viri non facile amplecterentur. Plin. ait, crassitudine quatuor vlnarum. Immo & centum tam stantes quam prociduas ita ferre tradit Theoph. ut & resurgant, vivant, germinantque. Nam cum Antandri Platanus procidisset, ramis amputatis, truncòque securi luxato, resurrexit noctu levata onere, atque reuixit, & cortex rursus circumcrevit. Quæ incredibilia non temere quis iudicavit, nisi idem Theoph. & alio loco idem traderet, & modum, quo id factum, adderet. Nempe causam hanc esse putat, quòd arbor prostrata parte altera plurimum terre evulserit: mox flatus noctu ingens adversusque secutus eam propulexit, ramisque occurrentis, ac impressionem faciens, erexit. Fides sit penes autorem.

Inter primis germinat Platanus, teste Plin. Eclini autumno maturefunt.

De infusione nihil specialius proditum. Apud Plutarch. Sympol. 2. quæst. 6. legimus: fuisse Pla-

tanos Malorum surculos ferentes. Et Palladius libello de infusione, ubi de Pomi infusione tradit, inter alia sic canit:

Robora thyrsifera Platani concordia Baccho.

Fatibus insitit plena rubore nris.

Platanus autore Theophr. lentore non caret, Vires & n3
estque natura humida sicut & Vlmus: indicium, sus.
quòd post casuram erecta materies multum humoris emittit. Tenuissima Platanifolia, ut scribit Diof. in vino decocta, mox illita, oculorum fluxiones. Oculorum fluxiones. Oedema. Phlegmone. Dentium dolor. autem adipe, igni ambusta sinant. Foliorum pilularumque lanugo (in aures & oculos) illapla, morbos. Ambusta. Noxa. auditum vitæque labefactat. Addit Galen. lib. 8. Simplicius modi Platani lanugine, spiritu attrita, inspiratæ, ateriæm quoque offendi, quippe cum ea vehementius excitet & exasperet: quo fit ut uox non obscure virietur. Ideoque vitandam suadet.

Platanus eodem tradente, humidioris frigidiiorisque essentia est, non tamen multò plus quam Symmetta. Proinde folia viridia trita & illita, non obscure Phlegmonas nascentes adjuvant. Cortex autem & Pilulæ magis desiccantem vim obtinent, ut ille quidem in aceto decoctus ad dentium adhibeatur doloris: Pilulæ verò cum adipe ad ulcera ambusta. Sunt autem qui cortice combusto medicamen desiccantem & abstergentem efficiunt, ut cum aqua lepras sanat: per se autem illtum ob humorem nimium ulcera vetera & sordida. Platan, inquit Plin. adversarius vespertilionibus. Pilulæ eadem in vino potæ, quatuor pondere omnibus serpentum & scorpionum venenis medentur. Tula autem cum aceto acris, magisque scyllite, sanguinem omnem sistunt. Et lentiginem & Carcinomata, melanias quoque [melandria]que veteres, addito melle emendant. Folia & cortex illinuntur collectionibus & suppurationibus, & decoctum eorum. Corticis autem in aceto dentium remedium est. Folia eorum tenuissima in vino albo decocta, oculorum. Lanugo foliorum & aures & oculis mutis. Cinis pilularum sanat ambusta igni vel frigore. Cortex è vino scorpionum iclus resinguit. Inopia cogit aliquando luminum causa è Platani baccis [miramur Platani baccas Plin. dicere] fieri oleum, aqua & sale maceratis. Folia mansa ieiunis impetigini auxilio esse & Curtius testatur, illudque Serenum expressisse hoc carmine

Sen folia Platani, quod mans. in manè vorabis.

Vespertilioes, scribente Aliano, Ciconiarum ovivis ingenta natura adeò infestæ sunt, ut ea solo tactu sterilia reddant. Verum ad illarum maleficium, naturalis etiam ingenta scientia remedium edocuit. Platani enim folia suis nidis ingerunt, ut advolantes vespertilioes, perniciem adferre nequeant. Quæ de noctuis autè tradit Cæsar. Rhod. fabulosa putat. Scribunt & alij hoc genus animalis à stabulis abigi, si in eis folia appendantur. Videtur autem Avic. foliis Platani venenatis resistendi aliquam qualitatem tribuisse: Nam Can. 4. fen. 6. tract. 3. legitur, Fumus Adulbid est, Platani & propriè foliorum eius, uti vertit quoque cum Bellunenfi Santes Ardoinus in suo opere de Venenis] serpentibus resistit.

In monte Athos, ut observavit Bellon. Cymbas patant ex magnis truncis Platani, & sine magno labore & sumptu: unamquamque Cymbam ex

Oculorum fluxiones. Oedema. Phlegmone. Dentium dolor. Serpentum morbos. Ambusta. Noxa.

Temperâ

Lepræ

Contra Vespertilioes serpentes. Scorp. sang. ha. xus. Lentigo. Carcinoma. Colle. Noxæ.

Ambusta à frigore.

ad lumen.

Ciconiarum ovivis contra Vespertilioes noxam.

Contra serpentes. Cymba.

solo truncato parant. Desiciunt arborem iuxta radicem, deinde truncum cavant, & formant instar Cymbarum, quibus tranatur Sequana.

Nota ex pilula.

Considerandum autem an tunc dari possint Pilulae Platani in Potu, ut praescribit Plin. & Dioscor. Quandoquidem lanius arteriam offendit, autore Galeno, qui vitandam suadet: ex Cordo etiam periculum [suffocationis] ex Pilularum posita lanugine annotavimus.

FRAXINVS VVLGIATOR.

C A P. XII.

Descriptio

Folia.

Sapor.

Fructus.

Musci globosus.

Theoph. illustr. Dalech.

SPECIOSA
Sproceritatis arbor, crasso, simplici, erecto, celsoque caudice adolefcit, cortice ex cinereo viridante, materie alba, crispo pectinum discursu undulata, validis ramis brachiata: folia Sorbi modo pinnata, quadruplici quintuplicive coniugatione ad costam annexa, atrovirentia, laevia, crenata: sicco sapore sub-amaro, acrisque mordaci praedita:

quem etiam saporem linguae imprimunt quoque fructus, qui peculiaris surculo numerosi dependunt, quod inversam avis linguam referat, inde in seplasis nomen indepti. Ex his singulis securitiam cititer longi, parum culmo latiores, infima parte membranae, a medio ad pediculum medulla facti sunt alba, gustu acris & amara.

Scribit Dalechamp. in Hist. Lugd. se globosos muscos, quales tradit Theophr. in Fraxino observasse & collegisse hyeme iam desinente: esse tuberosos, velut ex reliccato impensius glutinoso musco concretos, gustu nonnihil adstringentes, lignosi intus nodo muscosum corpus sustinente. An vero in Lauro tale quippiam gignatur nondum observasse.

Scimus quidem Theoph. lib. 3, cap. 3. Cum recenseret arbores quae praeter fructum peculiarem alia nonnulla ferunt, tradere, in Vlmogigni Vvam & folliculos: in Fico Grossos & Ficus: in Avellana Nucem & Julum: In Ilce, Glandem & Coccum: in Lauro fructifera, non omni quidem, sed aliqua eius specie, Baccam, & Vvam, *τὸ βότρυον*, nisi legendum sit *τὸ βότρυον* quae tamen uva, inquit Dalech, in Lauro non fructifera, quam marem vocant, magis gignitur. In Lauro, addit idem Muscum aut Vvam me vidisse, e quidem non memini. Hae ille.

At nec nos nequequam tale haecenus in Fraxino observavimus. Inicone nostra, quae ex Camer. ep. tome Matth. mutuata *βερυλλίδης* quiddam seu racemosum appositum, uti etiam in descriptione non Matthioli, sed Theoph. quam priore loco ponit Camer. addens: praeter fructum alia quaedam ferre, ut muscos in globum coactos, specie Pilularum. An vero idem intellexerit cum

Dalech. ignoramus. Sanè Dalech. icon nobis *βερυλλίδης* suspecta est, nec respondere videtur suae descriptioni.

Scribit Camer. in horto, Fraxinum marem florere, sed non ferre fructum. Eius corticem interioriorem (ut Celsalp. refert) aquam in qua maderit caeruleam reddere. Idem ad Hist. Matth. gir. Germ. Ramis Fraxini curavimus appingendum rugosum tuber seu excrementum, in quod degenerat nonnunquam fructus, ex multis quasi pilulis constans, cuius meminit Theophrastus, ut mox tradetur. Idem Cam. & apud Thalam annotat Fraxinum sterilem solum Rosculorum racemos nigros ferre, quibusque fructus, ut Luglandium luli decidunt.

Scribit & Pierius in Hieroglyph. l. 7. summis ramis Fraxini adnasci ceu cornu cervinum, amputato ramo, statimque corticem lachrymam plorare, quae Visci instar crescat, varièque se contorqueat & crispet in lacum: atque illud quicquid sit, penitus lignosum esse. Nascitur & Manna in Fraxino, ut dicitur in progressu. Fraxinus in [usuria] Dioscoridi arbor ignota est: idem non describit, sed tantum vires eius quasdam recenset.

At Theophr. l. 3. c. 11. Fraxini [usuria] duo facit genera: unum excellens ac procerum, ligno candido, bene fibrato seu nervoso, [usuria] Gaza incipit & novè crassivenium convertit] molliore, crispiore, & magis enodi. Alterum humilius, minusque augescens, cabrius, durius, & flavius. Folia utriusque Dalech. Laurinis, nempe Lauri latifolia similia: sed in acutius coacta, & in ambitu nonnihil serrata, nec tamen margine pungentia. [legimus enim, *ὅτι τὰ αὐτὰ ἴσθηται*, pro *ὅτι τὰ αὐτὰ ἴσθηται*, ut in vulgaris habetur: quam tamen vocem Gaza omisit [inquit Scaliger] & pro ea reposuit, ac substituit. Nec sanè dum mihi compertum est, an usquam extet Fraxinus aculeata: quapropter merito Scaliger mendum esse iudicavit. Totum ramum solum unicum [usuria] rectius cum Gaza & Scalig. quam ut in vulgaris [usuria] putaveris, quoniam ab uno pediculo folia simul iuncta exoriuntur, quae coniugata velut pergenicula in singulis ordine dependent, frequentibus ac crebris coniugationibus, perinde atque in Sorbo. At humilis Fraxini internodia breviora sunt [usuria] non *τὰ αὐτὰ*: quoniam mox *τὸς αὐτοῦ*, *μακρὰ*.] foliorumque coniugationes minus crebrae. Albae autem live montanae longae, pluresque, quia latius distendunt, latiora quoque habent intervalia, coloris porracei. [usuria] ita & Colum. At Hermol. legit *πρόδον*, herbacei. cortice integitur spisso, tenui, subrubro. Radicibus crebris, crassis ac profundis nititur. Idem hanc nullum fructum ferre putant: sed & flore carere. Fert tamen in siliqua [usuria] fructum parvum, nucis modo, Amygdale similem, gustu subamarum. Fert & alia quaedam, veluti Muscos, [usuria] sicut Picea [in Ald. legitur *καὶ τὸν ἴδιον*, sicut Laurus] verum magis compactos, [usuria] non *καὶ τὸν ἴδιον*, singulisque per se globosis, ut sunt Platani Pilulae. Ac eos quidem partim finitimi propinquos, partim a fructu multum distitos, haecque ratione plures. [usuria], ut & Dalech. vult. Alioqui legitur *ὅτι τὰ αὐτὰ ἴσθηται*: quasi diceret: eodem modo & implicamina quaedam nasci, sicut & Gaza vertit.] Laevis Fraxinus locis gaudet umbrosis valde: [usuria] *καὶ τὸν ἴδιον* legit *καὶ τὸν ἴδιον*: nam concavus reddit, & de suo addit, maddis. at quae aspera [usuria] siccis atque saxosis. Quidam alteram Fraxinum (*usuria*) altioris

Bumelia, ram *Bumelia*, id est, maiorem Fraxinum [Bubulam Fraxinum Gaza: latinus Væfraxinum dixisset, Scalig.] vocant, uti Macedones. Bumelia maior est & excelsior (*μικροτέρα*: Gaza & Dalech. habent, rarior corpore) ob id minus crispa. Hæc .n. Fraxini natura, ut Bumelia campestris sit levis: montana verò scabra, quæ in genere campestrium & montanarum natura est. Quæ in montibus nascitur, benè colorata est, lævis, spissa lentaque: at quæ in planis, malè colorata, rara & scabra. (*ῥαχιδία*. Hic sibi contradicte Theophrast. nam prius contrarium dixit.) Sic itaque utramque Fraxinum describit Theophrastus: qui & alibi tradit, Fraxinò radicem esse numerosam, densam, altamque.

Plinius, more suo, pleraque ex Theoph. transcribens, ita habet brevissimè. Materie causæ reliquis arbores natura genit, copiosissimamque Fraxinum. Proceræ hæc ac teres, pennata & ipsa folio: multumque Homeri præconio & Achillis hasta nobilitata. Materies est ad plurima utilis. Ea quidem, quæ fit in Ida Troadis, intantum Citro similis, ut ementes fallat cortice ablato. [De Taxo hoc Theoph. l. 3. hist. c. 10. Erroris causa, quod Plin. Fraxinum, Milum esse putavit, ideòque etiam pinnatum dixit. Nimirum apud Theophr. *ἡν τὴν σελαν*, legit *τὴν μάκρας*. Illius non huius folia, inquit Theoph. Abietis in morem *πτερυγίας ἔχειν*.] Pergit Plin. Græci duo genera eius fecere: longam, enodem: alteram brevem, duriorē fusciorēque [flaviorēque, Theophr.] Laureis foliis. Bumelian vocant in Macedonia, amplissimam, lentissimamque [latissimamque Dalecham.] Alij situ divisere. Campestem enim esse crispam: montanam, ipsissam. Hæc Plinius qui dum folia, Theophrastæ lectionis imitatione, Laurinis comparat, de particulari id intelligendum, non de tota & alata illa foliorum congerie, quam totam folium dicunt Herbarij.

Colum. Fraxini non semel meminit, ubi de Vlmariis faciendis tradit. Speciatim post Opulum atque Vlmum, Vitæ maximè alere Fraxinum censuit: sed neque Opulum neque Vlmum tam idoneas esse, quàm Ornos. Eas sylvestres Fraxinos esse, paulò latioribus tamen foliis, quàm cæteras Fraxinos, nec deteriorē frondem, quàm Vlmī præstare. Tam Ornus quàm Fraxinus Virgilio quoque castuine celebrata Ecl. 6.

Canendo rigidas deducere montibus Ornos. & Ecl. 7. Fraxinus in sylvis pulcherrima Pinus in hortis. Populus in fluviis: abies in montibus altis. Sapienter si me Lycia formose reuertis. Fraxinus in sylvis cedat tibi. &c.

Et alius multis locis. Et Iuven. Satyr. 1. Quantas iaculetur Morychus Ornos.

Cùm itaque dicat Colum. Ornum esse Fraxinum sylvaticam seu montanā, ac Theoph. referat rapium Fraxinum colore esse luteo, & Germanorum Wald escher montana sit colore luteo, ut experientia sibi compertum esse scribit Turquetus, rectè nobis videntur statuere, quod Fraxinum montanā & sylv. Germanorum, esse Ornum Latinorum, & Fraxinum sylvest. Theophr. statuunt. Nam Sorbus aucuparia in præcellis montibus non oritur, sed in depressis & aquis. Quò fit ut Ornus esse non possit, aut Fraxini 2. genus apud Theophr. In Plinio verò miramur, quod Ornum post prædictos scriptores non Fraxini speciem faciat. In id eius non tantum in loco, quod quidem legerimus, mentionem faciens, interponat inter Ornum & Fraxinum Acerem valdè dissimilem arborem idque L. 16. c. 18.

Hermol. in Diosc. Fraxinum *Mileam* & *Meliam* quoque Græci vocant, *Trinodè*que cognominant, hoc est, Triozon, quia ramos habet prægrandes, ordinatos, parèque numero: quod genus arborum Græci *ἄλκοζώντων*, hoc est, ut quidam interpretantur, egegras appellant. Duo genera. Excelsum & alterum humilius. Sed folio Lauri latifolia acutiore, lavitèrque per ambitio-nem serrato: & ut Theodor. inquit, subsidentia, quia legisset, *ἐπιανίζον*. Nos *ἐπικυρρίζον*, hoc est, non sine quodam marginis, vel cacuminis aculeo. Fructum fert minutum in siliquis, qualem Amygdalæ, gustu subsalsum. Fert & Lauri modo Fraxinus muscum: & alia quædam adstrictiora gustu, circinatæque ut Pilulæ Platani: Hæc partim cum fructu emergunt: partim multò post nascuntur ei & quæ plesta, hoc est, plicamenta sive involucria dicuntur, &c. Id & Cæsalp. observavit: dicens, Plinium non subiungere loco citato Ornum Fraxino: quasi multum differant & non sint eiusdem generis. Eius opinionis videntur fuisse, qui diversam multam à Fraxino plantam, Ornum putarunt eam quæ sorbus aucuparia dicitur, contra mentem Columellæ. Quæ autem ex Fraxini genere certò sit Ornus, nondum asserere ausimus. Scribit quidem Anguil. Inveniri Fraxini duas species, unam altissimam, ex quibus hasta: alteram Latinis dictam Ornum, cuius semen dicatur Orneoglossum & Offic. Lingua avis, ac utramque speciem notam esse in Italia: At alij, linguam avis Fraxini dicunt: alij utriusque, diligentius autem hæc perpendant Itali.

Cordus utramque sic describit. Fraxinus simpliciter ita dicta, & *μυρία* Græcis, minoribus est & angustioribus foliis, & semine seu fructu graciliore. Altera verò latioribus maioribusque tum foliis tum fructibus conspicitur. Eius frondes ad Boum pabula quidam adhuc non minus quàm olim reponunt. Vnde Bubulæ cognomen tum apud Græcos invenit, quamvis à magnitudine ita nominari poterit. Eiusdem iudicio Fraxinus *Ornus* sylv. seu Ornus nihil aliud est, quàm magna illa quid, latifolia Fraxinus montibus familiaris. Idem Fraxini aliam speciem eandem censet, quæ Orni nomen circa Romam servat adhuc hodie, in Germania non proveniens. Fructum vulgò Linguam avis vocant. At Tragus Linguam avis ad Pagum sepium manifesto errore refert, cùm hic potius sit reducenda.

Avic. Linguam avis reponit inter medullas: *Lingua ac* & alio loco plantam censet. Nam foliotum eius *vis* & corticis medicinas scribit.

Serapio arborem esse dicit similem arbori Didar, id est, Vlmò. Verum in Fraxino, non in Vlmò invenitur res quæ Lingua avis nunc dicitur, de qua & mentio non semel apud antiquos, cùm & ad Venerem facere proditum sit.

Gal. in confect. Hepaticis ab Asclepiade conscriptis cuiusdam meminit, quæ semen Fraxini recipit. Aetius verò l. 10. idem medicamentum ex Philagrio citat, & Oribasium Fraxini semen non admittere scribit: additque, Fraxini semen, seu fructum esse arboris, ex qua Fraxinea ligna quocunque in opere apta ac obedientia, caduntur, hoc est, *ἐξ ἧς τὸ ἑρπαστικὸν υἷος τῆς ἑλκῆς καὶ τῆς γάλης*. Gal. alioquin lib. simplicium Fraxini nō meminit, ut neque Aetius. Paulus Diosc. verba transcripsit, nihil amplius addens. Patet itaque Manardum perperam dixisse de semine Fraxini ab antiquis nullam fieri mentionem. Fraxini, inquit Matth. species sunt, Ornus, itemq; Orneoglossum dictum, quod ferat semen illud, quod Linguam

Theoph. vocat] ad quaternos pedes, monente Plinio: qui ante tricesimum sextum mensum attingi falce vetat: & alterna servari brachia, alternis putari annis, suadet. Sexto anno maritatur cum vitibus, quas maxime alere Colum. prodidit: ac in eum finem locis asperis vel montosis recte feri monet, quod iis minis letantur. Nimirum ne plus iusto excrescant. Quomodo autem disponenda Fraxinus habes apud Colum. lib. de Arboribus, cap. 16. Sed hanc rem abunde docuimus in historia Ulmi.

Infusio. De infusione Fraxini nihil adhuc legimus: nisi quis forte suspicari volet Pyrum inferendum Orno ex illo Virgiliano Carmine Georg. 2.

Ornusque incanuit albo
Flore Pyri.

FRAXINVS TENVIORI ET MINORI FOLIO.

EST & Fraxini varietas alia: cuius folia pinnata segmentis dividuntur tenuioribus, striatioribus, acutioribus, serratis tamen perinde ut Fraxini vulgaris. Rami, plumbus & crebrioribus tuberculis foliorum pediculis sedem dantis, inaequales. Iconem nostram bene pingit, minus affabre expressit sculpsit, ex ea quae expressa in hist. Lugd. quam ex

nostro iam olim pingi curavimus. Ramum ex Lugduno vicinis montibus collectum adhuc hoc anno 1605 quo haec commentatur, adlevamus.

An haec sit Ornus Columellae? Cuius folia singula dicit oblongiora, angustiora, obscurius virentia &c: Vix videtur. Non enim sunt oblongiora.

An hanc intelligit Turner. cum in Herbario suo Anglico ita scribit. Theophrasti Fraxinus altera, seu Petrea, montes amat: eadem cum Fraxino sylvatica seu Petrea Germanorum, hoc est, Waldefcher: & Orno Latinorum, de cuius natalibus Virg. 2. Georg.

Nascuntur steriles saxosis montibus Orni. & Aeneid. 6.

Ingentes advolvunt montibus Ornos.

Non ausimus tamen hac de re quid certi asserere.

FRAXINVS ROTVNDIORE FOLIO.

Sed & tertia Fraxini à nobis observata varietas, cui coniugatum quoque disposita folia, sed quae Pistaciorum folia referunt, subrotundata, minora quam Fraxini vulgaris, in ambitu serrata, in quibus medietas interior ad nervi initium, brevior quam exterior saepe conspicitur, id quod

in Terebintho & Pistacis usui venire subinde observamus. Hoc Fraxini genus attulit nobis D. Caspar. Bauhinus ex Italia cum hac inscriptione: Ornus 3. Galli Braxiani de re rustica.

Praeter Fraxini Aequi genera à nobis enumerata aliae plantae quoque id nomen aut simile acquisivere, quae vitanda equivocationis ergo hic consideranda. Imprimis Sorbus aucuparia, quae ab aliquibus dicitur Fraxinea arbor: aliis Fraxini sylvestris species, & Fraxinus bubula, & Ornus, de quibus paullo ante. Cxalp. scribit: Ex Fraxini genere forte fuerit lignum in nova Hispania repertum, cuius ramenta caeruleum elegantissimum reddunt. De hoc ligno in supertibus libris egimus. Oxyan Plinius Fraxinum interpretatur, ut Scal. quoque annotavit. De Oxya seu Fago vide lib. praecedentem ubi apparebit, quibuldam etiam Ornum d. c. Considerandum an Thalia & Horto Lusitanae Fraxinus, Fago similis, Buchesche sit nostra Fagus sepium, quam male Tragus quoque Orneoglossum putavit. Non placet Lobelium in Obf. scribere de Lantana, & Minor Malsbaum Tragi i. Fraxini minor. Distannum album quorundam, nonnullis dicitur Fraxinus pumila & Fraxinella. Polygonatum quoque dicitur Fraxinella sive Fraxinella. Apud Gesnerum videre est Lilium Convallium dicit Fraxinellam, ut alibi ostenditur. Tractatus Quid pro quo, deficiente Fraxino substituit Sabinam, quod non probamus.

Fraxini semina, autore Hippoc. numero decentrita, & cum vino pota, urinam ducunt, & vulvarum doloribus auxilio sunt. Foliorum succus, teste Diosc. & ea ipsa quoque, cum in vino pota, tum etiam imposita, viperarum moribus opitulatur: [Quidam addunt, ut morbus. Cortex usque & cum aqua illitus, lepras removet. Ligni ramenta [potius aqua] pota lethalia perhibentur. Haec ille. Nos suspicamur Dioscoridem apud veterem quendam male legisse, utique pro

ut fecit Plin. qui eius corvus putatur. Nam apud Gal. de med. facile parab. cap. 40. legimus, Fraxinei ligni ramentorum Cyathus triduum potui datus, sanitatem restituit: quod utique non scripsisset, si lethalia agnovisset. Et in lib. de Dynamid. eidem Galeno adscripto: Ad splenem: Cortices Fraxini excoque in vino, & bibat quotidie donec sanetur. Si vis prohare da porcello per triduum ut bibat, & in quarto occide ipsum, & non invenies splenem. Nos vix verisimile putamus. Res est experimenti. Idem lib. ad Hamorrhoidas: Oleum Fraxini injectum amittit prodest.

Columella Fraxinum & capris & ovibus gratissimam dicit, nec inutilem bubus. Et alibi: Orni frondes, inquit, Caprae & oves libentius appetunt.

petit, quam Fraxini aut Vlmi. At longè fecus Plinius: Folia Fraxinorum, inquit, iumentis mortifera, ceteris ruminantium innocua, Græci prodidère. In Italia nec iumentis nocent. Contra serpentes verò succo expresso ad potum, & imposita ulceribus, opifera, ac nihil æquè, repèriuntur. Tantæque est vis, ut ne matutinas quidem occidentesve umbras, quàm sunt longissimæ, serpens arboris eius attingit, adeò ipsam gyro claudatur ignis & serpens, in ignem potius, quàm in Fraxinum fugere serpentem. Mira naturæ benignitas, prius quàm hæc prodeant, florere Fraxinum, nec ante conditas folia dimittere. Idem alibi: Fraxinus quam vim adversus serpentes haberet, indicavimus. Semen foliis eius inest [scilicet us ligis siliquis aut folliculis: non enim in foliis semen, sed in lignis ut Theoph. ar. & docet experientia] quo medentur iocinoris & lateris doloribus in vino. Aquam quæ subit cutem, extrahunt. Corpus obesi n levant oneres, fensim ad mariem reducentes, iisdem foliis cum vino tritis ad virium proportionem, ita ut pueri quinque folia tribus Cyathis dilvantur, robustioribus, septem folia quinque Cyathis vini. Non omittendum, ramenta eius & scobem quibusdam cavendi prædici. Hæc Plin.

Folia alicubi mortifera. Contra serpentes. Vlcera.

Fraxini cum serpibus antipathia.

Plin. correct.

Hepaticus & lateris dolor.

Hydropi. Obesitas.

Experientia contraria.

Itus serpentium.

Hepaticum medicum.

Noxa.

Hydropi. Aurium dolor.

Aqua coracum.

Calculus.

Icterus.

Oleum ligni.

Pocula ad venem.

Cautio aurium de oleo.

Dos nuda paranda.

paranda.

ligno tessellatum confiso per descensum, uti loquuntur Chymici, tam aqua quàm oleum elici potest, sicut ex ligno Juniperi vulgus elicit. 2. Iisdem tessellis, sed minutius concisis, in aqua propria, addito altero tanto spiritus vini, aut media parte, maceratis, & postmodum destillatis: exhibit aqua cum oleo, quod ab ea postea separatur. Theophr. Fraxinum humidissimum dicit, ex eo quoddam lecti cedentes & obsequiosi ex ea fiant.

Folia, corticeque Fraxini moderatè calida sunt, Temperat. auctore Dod. & tenuium patium. Semen calefacit & exiccat tertio excessu. Foliorum & corticis decoctum ex vino potum hepar splenemque ab obstructionibus expedit, roboratque, & lateris doloribus medetur. Idem folia præstant in oleo servefacta, & lateri imposita. Folia, cortex, turionisque eodem modo sumpti valent ad hydropem, quia vacuant aquas. Ad idem facit semen in vino decoctum, Sereo teste.

Fraxineum semen cum Bacchi rore bibendum est. Lingua avis, tradente Matth. in recentiorum Medicorum usum est ad stimulandam Venerem, Ad Venerem. quæ in re primùm celebrata ab Arabibus. Clara experientia, in Italia, inquit, idem folia non lethalia iumentis, ut voluit Plinius imponit Plinio Matth. nam contrarium dicit Plin. neque in Italia non lethalia esse & malè cum tueretur Rob. Const. quin undè si ea exhibeantur, ubi assumperunt Taxum, liberantur à morte.

Videamus autem quid Rob. Const. quem Matth. notat, de ea re scribat. Carpitur, inquit, Plinius à Matthiolo (cuius etiam affecla in hac parte Amatus Lusit. & in multis imitator atque reprehensor) quod lib. 13. c. 16. dixerit Fraxinea folia iumentis mortifera, ceteris ruminantibus innocua, ex Græcorum autoritate: quum hoc ipsum Theophr. Taxo adscrisperit. Sed profectò ab hac calumnia exonerandus est Plinius nostrer: Primum quoddam hoc pro vero non astruat: unò liquido tellitur, id non verum in Italia deprehendit. Secundo loco, quod absurdum non sit, eandem facultatem differentibus plantis genere, à diversis autoribus attributam, & tantum à Plinio recitatam. Neutrumque mihi probat, Plinium, qui omnium optimè luculenter Græcè sciret, tam facile vicinitate nominum abstrasse, ut ipsi causantur, aut potius criminantur. Ad hæc, quælo, quæ nominum affinitas in his vocibus Græcis *οὐραζ* & *μαζ*, id est, Taxus & Fraxinus: de quibus, vicinis capitibus egit ipse Plin. nominumque perscripsit lib. 16. c. 10. Taxum ipsam à Sestio Smylaem appellatam esse. Sed ambo dam ambitiosè Græcan student, & videri volunt in his doctrinæ literis tantum profecisse, ut utriusque linguæ peritissimum Plinium, in seicæ coarguant, profectò vel in Grammaticis, suam produunt imperitiam, quod utriusque causâ doleo. Siquidem *ουραζ* per iota, & *μαζ* Græcè dicitur. Sed pro Hedeæ specie & frutice, quem describit Diosc. l. 2. *ουραζ* verò per ypsilon est Taxus, da qua Diosc. l. 4. & l. 6. & Plin. l. 16. c. 10. non autem *ουραζ*, ut legit Amatus Lusit. apud Theoph. *ουραζ* enim ea scriptura idem est quod *μαζ*, sive *μαζ* *ουραζ* *ουραζ*, Lapis molaris. Atque ita semper distinctum invenies in emendatis codicibus. Verum isti scripturæ confusione sese implicant & alios credulos pertrahunt in errorem.

Sic itaque Rob. Const. quiritatur contra Matthiolum & Amatum pro Plinio. Cui Matth. respondet in post. com. in Diosc. Ac utique hallucinari se dicit Constantinum dum contra suam sententiam Plinium defendere nititur. Rei fidem

Obstructiones viscerum pleuritica.

Amatus Lusit. Folia non lethalia.

Amatus Lusit. Folia non lethalia.

Matth. Sponsum Constantini.

dem esse Plinium lapsum fuisse, claram in Italia experientiam: siquidem Taxi foliis, non Fraxini, iumenta non ruminantia necentur. Quinimò hanc salutem præstare remedium lethali bus serpentium venenis: quibus adeò inimica sit Fraxinus, ut ne matutinas quidem occidentesve umbras, quamlibet spatiosas, serpentes arboris huius attingant. Miræque naturæ benignitate, priusquam illa prodeant, florere Fraxinum. Quo argumento fretus, errorem Constantini facile à quovis matæ medicæ studioso, detectum iri concludit. Aut si (inquit) suam ipsius ignorantiam & Plinij errorem cognoscere cupit, alat suum equum aut asinum Fraxineis frondibus: id si fecerit, sui erroris atque Plinij palinodiam recantabit. Quod si plura à nobis doceri non dedignabitur, sciat devoratis à quadrupedibus Fraxini foliis ea certò sanari, quæ Taxum fuerint depasta. Hæc Matth. ad Rob. Constantinum. Et sanè qui diligenter Plinij verba perpenderit, & cum Theoph. verbis, quæ de Taxo edidit, contulerit, facile indicabit Plinium, quod ei non ut quæ adeò est insolens, vocum *usuius*, & *usuius* seu *quidam* similitudine deceptum, ut de Matth. experimentis aliorumque nihil amplius dicamus. Probandum fuit Constantino, *usuius* non esse Fraxinum. Et si non agnoscat affinitatem inter has voces *quidam* & *usuius*: at agnoscat, inter *usuius*, & *usuius*, cuius vocis ne meminit quidem. Accedat quòd Hermol. Ruell. aliique doctissimi viri, Plinij lapsum agnoverint. Parum itaque attendit Plinium de Fraxino scribentem perpendisse videtur Rob. Const. dum eius errorem non agnoscens, novo errore pro defensione cumulat. Sed de his plus satis.

Pergit Matth. in viribus. Humor qui refudat urendo Fraxini lignum, mixtus cum pari pondere succi Cyclaminis Scyllæ & Rutæ, ac non nihil simul decoctus, valet ad surditatem, si eundo cubitum ponatur in aurem sanam, ita ut æger dormiat supra sanam. Si sit in utraque aure surditas, ponatur in aure minus affecta. Aqua extracta ex lignis per descensum, ablato oleo, mixta cum aqua Violarum, tollit ruborem & pustulas faciei. Decoctio corticis ramorum sumpta per aliquot dies, imminuit humidum splenem. Lingua avis utilis est in potu pleuriticis & ad provocandum urinam. Est cum Pistaciis, nucleis Pineis & saccharo iuvat coitum. Si colligatur principio Novembris, exsiccecur in furno & eius pulvis detur cum vino, plurimum confert adversus renum calculos. Singulare experimentum contra calculum. In minutis taleolas concisæ Fraxini sumuntur M. ij. quibus affunduntur vini albi lib. iij. ad tertias coquantur: per linteum colati intus Cyathus in quo tenuissime serraturæ Fraxini drachma insula fuerit, bibitur manè calidus octo diebus continuis: Præservat à calculo diu: quod in multis experientia verum comprobavit. Cinis Fraxini cum aqua mistus, scabiem illitu profligat. Recens cortex vulnere recenti superfigatus, ita confringit, ut futura non fit opus. Coquitur eius cortex in aceto, quod ex spongia calidum ventriculo adhibuit, vomitus compescit. Idem in vino rubro coquitur, quo utiliter soventur dysentericorum ventres.

Quamvis autem Diosc. ligni scobem potu læthalem credi tradat, esse tamen scribit Cæsalp. qui eius decocto utantur vice ligni Guaiaci, foelici successu. Eius cortex internus aquam, in qua maduerit, carnuleam reddit, quam apponunt Gallinis, cum morbis vexantur, eodem teste.

Loquelà deficiente corticem Fraxini linguæ *Loguale deficiens.* supponi iubet medicamentarius liber V Virtembergicus, & restitutum iri promittit. Magnum sanè remedium, si verum & probatum. Fraxino Spleneticos, Nephriticos, & Lue Venerea affectos scio curatos, inquit Lob. Qui igitur sint ramenta venenum? siquidem ipsa adversatur venenis. An quia corpori non venenato imprimit illam qualitatem, quam in venenum exerta fuit. Siquidem Cantharidibus hæc perquam grata est: ut pote in qua nascuntur, victitant & moriuntur. Id verò, uti de Junipero dicitur, ramorum asperitate posse interimere quosdam, qui noxam non sentiunt ex decocto. Corticis radicis cinis nodulo exceptus canterij potentialis supplet vicem madefactus & impositus: indeque foraminulum contractum referatum, immisso Hederæ folio, fovetur. Corticis, seminis & foliorum decoctum surditati suffitu medetur, occulta proprietate. Sal Fraxini sudores movet urticis mixtus: medicamentis autem purgantibus, ferrosa evacuat, stimulosque agit. In immani illa peste Lugdunensi, ubi ego Bauh. medicus ordinarius urbis stipendio detinebar, observavi quosdam usos Fraxini cortice ad potiones sudorificas pro peste correptis. Ad reddendos capillos pulchros Cento medicamentorum V Virtembergicus iubet accipere mense Aprili Fraxini gemmas & solia, eademque siccata & pulverisata, quantitate medij ovi, linteo involuta macerare in lixivio, quo pili abluantur. Vium Fraxini ad stipandas vites diximus in cultu ex Colam. Virgil. & fides commendavit:

Fraxineas aprare fides furcæque bicornes:

Nempe Vitibus. Nec minùs hodiè in usus venit serenda inter vites, quamvis facile à gelu lædatur, & minùs duret Acere. Verùm quia facilius provenit Acere, & quia serpentes eius umbram refugiant, ut etiam Aug. Gallus non ignobilis Geoponicus Italus testatur, & in Italia locis quibusdam Vitibus adseritur, vel potius Vites adseruntur huic, ut ea sustineantur, quod & Cæsalp. testatur.

Sed & folia ac frondes hodiè in quibusdam locis in usu sunt ad sustentandas oves & capras: speciatim propè Acidulas Vlmensium, Fraxini passim coluntur in eundem usum. Priusquam decidant folia, frondem decerpunt & præleant, fasciculòsque conficientes in hyemem siccatos reponunt. Quo tempore iis rodendos & devorandos suspendunt, id potissimum tertio quoque anno facientes, sicut & de Coryli ramis, uti nos observavimus.

Porro tantus est materiei usus, ut Fraxinum præ aliis copiosissimæ materiei causa naturam generasse, scribere non dubitavit Plinius: quippe quæ obedientissima sit in quocunque opere, tandèque pro hastis Corylo melior, Corno levior, Sorbo lentior. Est sanè Fraxini lignum tenacissimum ac durissimum, ob quas doctes & ad hastas expetitur, huicque longitudine, rectitudine non aliud lignum præferri, nedum conferri potest. Ad ephippia & facillas conficiendas passim expetitur, maxime in Anglia, Hyberniam & Scotia. Abacis, mensis, cochlearibus, poculis conficiendis commodissimum. Denique quicquid ex ligno fieri debet, ita ut subtile, fabrilè factum etiamque forte esse debeat, ut magnam vim sustinere queat, non melius ex alio, quam existo parabitur. Vtuntur & ad Rhedas & similia instrumenta. Ex radice pugionum manubria sunt, præsertim sylvestris, quæ materiei

Loguale deficiens.

Spleneticos, Nephriticos, Lue Venerea.

Cantharides

Canterij.

Surditas.

Sal Fraxini ad sudores, Purgans.

Pessio, Capsulorum ornatus.

Sudes pro vitibus.

Vsuu ligni.

elegantia prædictæ longè præfertur, atque aded undulata striarum varietate, nec Aceri quidem cedit: qualem in Poloniæ sylvis crescere audimus: immò vix pulchrius lignum in tota aded Europa crescere tradunt. Nobile vocant: Germ. Edelstein: quale apud nos non crescere artifices testantur.

Quæcunque vires primæ seu vulgari Fraxino tribuntur, iisdem prædita est & alia, sed efficacioribus, vel Turneri iudicio, nisi ubi maior humiditas requiritur. Tum verò accommodatior est vulgaris.

Sed nec illud prætereundum quod Oribas. ex Heliodoro monet: Bases, crura, latera, transversaria, Cubitos, testudines, adiunctaque crura, cæteraque quæ in organis Chirurgicis ampliora expetuntur ex ligna vel fraxinea materie, quæ secundas obtineat, conficienda.

Organis
Chirurgi-
ca.

DE MELLE AEREO, MANNA, TERENIABIN ET SACCHARO Alhuzar in genere.

CAP. XL

Instituti
ratio.

In multumque cogitavimus, quonam loco esset collocanda Manna: quam nostram dubitationem iniecerunt potissimum ii, qui Mel æreum existimant. Sed Experientia tandem Clarissimorum Medicorum cedentes, atque potissimum insignis illius Altomari, statuentis ac docentis Mannam esse liquorem seu Lachrymam Fraxini & Orni, libuit hoc loco de ea in genere & specie tradere.

Arist. de
melle æ-
reo.

Incipiemus à verbis summi Philosophi Aristotelis sic scribentis de apibus: Construunt favos ex floribus, ceram ex lachryma arborum faciunt: Mella ex rore aeris, syderum ortu potissimum, & arcus celestis incubitu contrahunt. Omnino ante Vergiliarum exorum mel non fit. Favos itaque, ut dictum est, ex floribus faciunt. Mel ipsas non facere apes, sed rorem candentem deferre, argumento est, quod uno aut altero die cellas cera repletas inveniunt Apiani.

Theophr.

Adbuc clariùs Theophr. lib. 3. bist. cap. 9. de melle æreo scribit, his verbis. Quercus ferax arbor est plurimarum rerum. Sin autem, autore Hesiodo, Mella quoque apesque ferat, magis illud quoque confirmatur. Ergo nascitur & melleus hic liquor ex aere, nec aliis magis insidet frondibus.

Plin.

Ex quibus & Plin. sua mutuatus, tamen fusiùs eadem declarat. lib. 16. cap. 8. Robora ferunt & Viscum & mella, ut autor est Hesiodus: constatque rores melleos ex cælo cadentes non aliis magis insidere frondibus. Et lib. 11. cap. 11. & 12. Nihil horum [apes] statò tempore, sed rapiunt diebus serenis munia: & melle uno, alteròve ad summum, die cellas replent.

Ex aere Ge-
mit.

Venit hoc ex aere, & maximè siderum exortu, præcipueque ipso Sirio exsplendescente fit: nec omnino prius Vergiliarum exortu sublecanis temporibus. Itaque tum prima aurora folia arborum melle rosida inveniuntur: ac, si matutino sub dio fuere, unctas liquore vestes, capillumque concretum sentiunt: si veille est Cæli sudor, si ve siderum salva, si ve aeris succus: utinamque esset & purus ac liquidus, & suæ naturæ, qualis defluit primò. Nunc verò est tanta cadens altitudine, multumque

Cæli sudor,
Siderum
salva,
Aeris suc-
cus.

Tom. I.

dum venit, sordescens, & obvio tertæ halitu infectus: præterea ex fronde & pabulis potus, & in utriculos congestus apum (ore enim vomunt) ad hæc succo florum corruptus, & alveis mæceratus, totiesque mutatus, magnam tamen celestis naturæ voluptatem affert.

Altomarus iungit ex Plinio, ea, quæ scripsit cap. 14. eiusdem libri, de altero genere mellis, quod vocatur Horæum: Verum quum ea, quæ ibi dicuntur, nobis videantur intelligenda de Melle propriè & simpliciter dicto, hic omittimus. Videtur & Virgil. de Melle propriè dicto scribere: Georg. 4.

Protinus ærei Mellis calescia dona
Exequar.

An verò Ecl. 4. intellexerit Mellei rorem de cælo cadentem ut quidam existimant, aliis considerandum relinquimus. Eius hæc sunt verba:

Et dura Quercus sudabit rosida Mella.

In Quercu sanè foliis non semel observavimus Rorem melleum, quemadmodum & in foliis Tiliæ, quem nostro iudicio, nec Quercus neque Tilia iudabat: censemus Virgilium potius Poëta loqui, quàm verè. Curtius tanquam miraculum extollit, quod ex Quercubus mel dekillet, & de hoc Hesiodum ac Virgilium loco posterius citato loqui censet. Cordus præter iam dictum Melleum liquorem rosicidum vel æreum, etiam alium agnovit humorem melleum, dulcem spontè destillantem ex truncis Quercuum, Quem Oleo meli ipse comparat, de quo nos lib. 6. & lib. 7.

Galenus lib. 3. alim. cap. 39. sic distinguit: Mel à plantis & ab animalibus est sectetum. Oritur enim in plantarum foliis. Est autem heque succus earum, neque fructus, neque pars, sed eiusdem est cum rore generis: non tamen assidue, nec copiosè, ut ille provenit. Memini, aliquando, cum æstate super arborum ac fructuum herbarumque folia mel quàm platinum fuisset repletum, agrionas velut ludentes cecinisse, Jupiter melle pluit. Præcellerat autem nox, ut per æstatem, bene frigida (nam tum tempus anni æstivum erat) pridieque calida & sicca fuerat aeris temperies. Peritis quidem naturæ interpretibus videbatur halitus ex terra & aquis à solis calore sublatus, ac deinde exactè tenuatos accostos, à frigore secuta noctis concretos coaluisse. Apud nos verò rarò id accidit. In monte autem Libano quotannis persæpe. Itaque cotia super terram extendentes, & arbores excutientes, quod ab eis defluit, excipiunt, & ollas ac fictilia melle implent: vocantque id mel rosicidum & æreum. Proinde constat materiam, ex qua mel generatur, toti esse congenetem. Videtur autem & ex plantis, in quarum foliis colligitur, boni malive quid ipsi accedere. Hæcenus Galenus.

Quæ verò nostra sit opinio de Melle æreo Galeni, postea apparebit sub titulu Mellis Cedrini. Amyntas lib. 1. de Asiæ mansionibus, cum tractat de Aëreo melle, referente Athenæo, ita scribit: Simul cum foliis id decerpentes componunt & fingunt ad instar Syriacæ massæ. [Cassaricarum pinguum, quæ à Syria convehuntur] Quidam glebas ex eo faciunt: & ubi sumere colligitum est, diffractas ex eis micæ in ligneis poculis, quæ Tabætas nominant, dilatas antea & collatas hibunt, gustu simili, ac si quis mel dilutum bibat, sed multò iucundiore. Hæc Athenæi verba optinè respondent nostræ Mannæ Brianfonæ, si ve Laricæ, de qua postea. Quid si Cedrinam intelligat?

Atabes sub rore æreo comprehendunt Tere-
niabin

Aereum
mel Cele-
stia dona.
Melle
ros.

Quercu
mel.

Melli a
similitudo
leni.

Mel plu-

Manna
concretus

Mel Lib-
ni.

Manna
lectio.

Mel va-
dam &
reum.

Mel æ-
reum
Athenæ-

miabin, Mannam & Saccharum Alhuzar: quorum varias species tradunt, tanta obscuritate, ut nihil supra. Quum tamen differant à nostris Europæis Mannis, nec inter ipsos bene constet, lubet omnia huc referre, quæ de ipsis scripserunt incipientes à Serapione.

Tereniabin, inquit ille, est Mel toris. Itaque Tereniabin est ros cadens de cælo, similis mellis granuloso concreto. Vocatur Mel toris. Plurimum cadit super arbores in Orientis regione, Coraseni dicta, quibus folia similia spinis viridibus, & flores rubri: & quæ fructum non ferunt. In Castellâ cadit supra summities Palmarum. Vis ei emolliendi alvum & humectandi pectus. Confert natura calidis, potissimum si dissolvatur in aqua Iuubarum & Prunorum. Ahen Mesuari: Emolli ventrem & pectus. Præstat quæ alba & recens. Dosis à 10 ad 20 aureos. Ita tradunt Mesua, Albusari, Ahen Guesid, Attabai & Rhafis. Verum Abix scribit: Tereniabin præstare Zuccharo, sedate inflammationes febrium calidarum, auferre sitim, & ventrem induratum emollire. Esse Mannam quæ cadat ex aëre, sicut Manna, lenite pectus: plerumque cadere supra spinas prædictas. Hæc Serapio cap. 11.

At cap. 45. Men inquit, est Manna. Mescha scribit, Mannam esse calidam, abstergere & emundare: virtutem eius intentiore aut remissiore esse pro diversitate arborum supra quas cadat. Mesariugie tradit Calidum primo gradu, temperatum in humiditate & siccitate, conferre pectori & pulmone: Eam quæ cadit supra Tamariscum bonam esse tussi & asperitati pectoris.

In Collectâ Rhafis Manna traditur, cadere supra arborem Malvaviscum, veluti Mel: moram trahentem in ea albescere: citò collectam vitidem esse.

Habice autore, calida est in fine secundigradus, sicca ferè eodem gradu. Melior cui color clarus, accedens ad albedinem, & non nihil rufescens, & è ligno purè collecta. Roborat ventriculum, adstringit ventrem, confert aquæ citrinæ pota ventrique imposita. Venit & in medicinas apostematum. Exiccat catharrum usus drach. i. in caput purgio: mundat cerebrum, crassos vapores dissipat & corroboret. Mixta in potionibus & caput purgiis, tollit tumores pituitosos. Misceatur & confectioibus magnis, quod maximè sit salutatis.

Rhaze authore l. 3. ca. 20. Tereniabin calidum est, ventremque solvit, atque guttur lenit. Et l. 9. c. 14. Mannam, quam antiquis Mel aëreum dicebant, ad rancidinem commendat. Et c. 15. & 54. In evacuantibus medicamentis addit.

Avic. iudicio, Manna est omnis ros cadens super lapidem aut arborem, dulcis: coagulatus sicut mel: exiccat sicut gemmi, quemadmodum Tereniabin & Sitacost. [Est Manna, quæ apud Italos in usu: Bellun.] & mel quod adfertur ex Casseram, in Reb: [Altom. Antiquus codex habet hæc Eracost, & Mel asportatum de terra Cusaræ sylvestri.] de singulis suo quoque capite diximus. Assumit præter suam levitatem & dulcedinem aliquid de natura & virtute eius rei, supra quam cadit. Hæc Avic. l. 2. tract. 2. c. 489. In margine annotatum Men esse commune nomen ad omnes species Mannæ. Idem cap. 496. Mel [Hassel] est liquor cadens super flores & reliqua, quod apes colligunt: estque vapor qui elevatur & maturatur in aëre, convertitur & increpatur ros: & mel factus decedit. Et quandoque

cadit mel sicut est in monte Chaseram. Variat secundum ea, super quæ cadit. Quod manifestum est, colligunt homines: quod verò occultum, apes. Et cap. 704. Tereniabin [Bellu. Trugibin, species Mannæ, quæ in Oriente valde in usu] est ros plurimum cadens in Coraseni [idem Serap.] in locis, quæ sunt ultra fluvium: & in nostra regione [Bocharajin Persia: Bellun.] ut plurimum cadit super Ahaagi. [Spinas, Serap.] Melus est recens, album. Est in caliditate temperatum, leniens, abstergens, confert tussi, & lenit pectus: sedat sitim & Choleram. Facile evacuat particulari proprietate. Dosis à 10 aureis ad 20. Et c. 753. Zuccarum Alhuzar [Sachar Alhaffer.] est Manna cadens super Alhuzar veluti frusta fals. Habet cum absterione paucam acerbiteratem & amaritudinem. Vnum est iamerum album: aliud est Alhagiez ad nigredinem declinans. Est absterivum cum acerbiterate. Zuccarum Alhazar acuit visum: confert pulmone & hydropisi cum lacte Camelæ noviter factæ: [Rhaf. cum lacte Camelino & Serap. cum lacte Mandragoræ] non facit sitim sicut reliquæ species Zuccari: quoniam eius dulcedo est parva: bonum est ventriculo & Hepati confert, renibus & vesicæ.

Serap. de dicto Zucharo: Abusar hæc scribit c. 50. Et Zucharam Haosceri Andacani confert stomacho propter suam stipticitatem & acerbiteratem: confert in doloribus renum & Vesicæ, abstergit visum Collyrio: exiccat & resolvit pannum oculi [infusionem sortæ.] Haustum non sitim creat, quia paucam absterione præditum, propter quam & hydropici confert, potum cum lacte Mandragoræ, id est, Lafia. [Camelæ. Avic.] Recens calidum est & humidum: Vetus calidum & siccum: Confert ventositatibus ventris, eumque lenit. Haustum cum Oleo Amygd. dulcium confert Colicæ: Vetus ex eodena phlegma stomachi abstergit, sed sitim inducit, & sanguinem crassum generat. At quod assertur ab Aliemen, quod Mastici simile est vocaturque Zucharam haoscer, prodest stomacho & hepati propter paucam amaritudinem, qua præditum est: & à proprietate quadam confert in doloribus vesicæ ac renum, hæque partes mundificat.

Isaac Bensulaimen. Zucharam ex regionibus Heigen, quod est nominatum Zucharam haoscer minus dulce est quam reliquæ species, sed magis exiccat. Quare non auferit sitim sicut aliæ species Zuchari: sed ludatas operationes præstat in doloribus renum: & quando biberit cum lacte Mandragoræ idem præstat, sed efficacius & manifestius operatur, & suspectum, atque periculosum in naturis calidis.

Aabrianisa: Haoscer habet lata folia, & nascitur uno tempore anni: & habet Zucharam quid, quod egreditur ex oculis ramorum eius, & exortu foliorum eius, & homines colligunt de eorum convenientem, in cuius zuccaro est amaritudo: & egrediuntur ab eo Mala [intelligimus nasci in ea arbore Mala] similia testiculis Camellorum: & egreditur ab istis pomis res quædam adurens, quæ non est aliud præstantius, cauterium. Eadem & culcitæ & pulvinaria implentur. Arbore eius vocatur Chercha: cuius folia incisa emittunt lac, quod Maio collectum coria depilat in eo macerata. Lignum eius leve est, grossum, rectum, pulchrum, ita ut etiam Musci illud in ludicris suis cantilenis brachiis & cruribus seminarum compararint. Aliud Haoscer est species Tithymalli.

HISTORIAE PLANTARVM.

Autorum indicium de supra scriptis Arabum plantis.
Hactenus Serapio & ceteri Arabes de Melle aëreo sive rosis, & de Manna, satis quidem barbarè: quorum obiter, atque absque sensu immutatione [vri speramus] placita proposuimus à nobis dedolata: quæ tamen ita obscura nobis videntur, ut pauca certa ex iis colligi & concludi in hac rerum obscuritate possint. Qui certa er- vet, erit nobis magnus Apollo.

Manna Averroes Terregebin.
Nec prætermittendus Averroes qui lib. 5. collect. de Manna scribēs granulofam intelligere videtur, aut certè liquidam. Aut enim: Terregebin, id est, Manna, est ex speciebus antiquæ Mannæ, quæ provenit à partibus superioribus Syntæ vel Indiæ: estque similis Saccharo, in suis virtutibus, calida & humida in primo gradu: & eius proprietas est purgare suaviter cholera, quamvis debilius sit aliis purgantibus: idè datur in passionibus calidis, etiam antequam appareant signa digestionis.

Nesterico-rum placita.
Audiamus quid Neoterici de iis tradant. Hermolai quidem & Marcelli opiniones de Melle aëreo, Manna & Elæomelte postea trademus sub titulo Man siue Manna sacrarum literarum. Nam Hermolaus propemodum in ea est opinione, ut credat idem esse Elæomeli & Aëromeli, quod tanquam à veritate alienum improbat Cordus. Matth. autem scribit Hermolaum vicinitate Elæomelitis & Aeromelitis deceptum, dubitasse utrum Elæomeli sit Manna.

Manna mel ac-vum.
Mannam Elæomeli esse negant Lacuna, Ruell. Ryffius, Bravolus, rationes autem cur non sit, infra dicentur.

Veteribus non incognitum: Error.
Ruellius Mannam roridum vel aëreum mel esse ex eius dulcedine sufficienter vult constare: mellisilumque hunc sudorem vetenbus, præsertim verò Galeno, Plinio & Dioscoridi, non incognitum fuisse scribit: eosque magno implicati errore qui Mannam putant Elæomeli veteribus fuisse.

Ros Syriae.
Crinitus lib. de honesta voluptate improbos & ignaros vocat, qui Mannam, cuius nunc communis usus, ante Galeni tempora ignotam Italiæ affirmant, addens, Tiberio imperante, Mannæ usum à Medicis probatum, licet alio nomine appellarent: Celsum suæ sententiæ adstripturari & Rorem Syriacum apud eum oportere intelligi, quem Hebræorum monumenta & recentiores Medici Mannam vocant. Dioscoridem nominare Mannam *αυβδον*: & Orpheum inter thymiamata referre. Bæ autem ipsa verba Manardus citans, in Epistolis Criniti sententiæ adstripturari non posse ait. Ac Ros Syriacum Celsi esse vulgi Sumach: scribendum fuisse, Rhos, voce Græca. Dioscoridi Mannam *αυβδον*, eiusdem Manardi iudicio, esse *αυβδον* Galeno apud Orpheum: atque excriptionem & pulvisculum quendam Thuris ad suffimenta idonei. Neque igitur Celsum, neque Diosc. neque Orpheum, quorum testimonio nititur Crinitus, id probare, quod contendit: Tiberio scilicet Cæsare imperante, Mannam hanc, quam nunc passim ad alvum nobilium (pretiosa enim res est) lenientiam exhibemus, in agnitione & usu fuisse Medicorum. Nisi tandem fortiores rationes producat, non se ab Averroë recessurum, (ait Manardus) sed Mannam hanc inter ea repositurum, quæ post Galenum in usum venerunt Medicorum. Nisi fortè quispiam antiquitati favens, Mel sylvestre, ut Svidas, vel Mel rosis aut ænis, ut Galenus, vocatum ab antiquis contendat: cui nec nos magnopere repugnabimus.

Mel silvestre.
Idem Manardus scribit: Zuccharum Alhufar

est Manna cadens supra plantam Alhufar, cui eadem vires Avic. tribuit, quas Græci suo saccharo. Eodem idem cum Zuccharo Alhufar Græcorum saccharum. Ex quibus adhuc colligit Saccharum melleum esse rorem. Quem sic rationantem reprehendens Cordus, vehementer se mirari ait, ipsum suffragia ab Avic. petere, quem ulque adeo detestatur, & cuius nullam facit auctoritatem, ut pote qui se non admissurum protestetur, nisi id in gratiam amici faciat. Nos verò, inquit Cordus, haud temerè Avicennam hoc dicentem reicimus, etiam si contra nostram sententiam scribere videri possit. Ideo autem hoc Manardi argumentum reicimus, quoniam per Hahoscer, quod idem est cum Alhufar Avic. non eandem omnes plantam intelligunt, aliis certam Thymali speciem sic vocantibus. Præterea non conveniunt inter se in definiendo zuccharo Alhufar autores. Avic. enim dicit id Mannam esse, quæ cadat supra plantam Alhufar. Serapio contra auctoritatem Abriionise, scribit zuccharum Hahoscer egredi ex oculis ramorum suæ plantæ, & à locis foliorum eius, hoc est, quæ folia à planta sua & oculis anascuntur. Quare cdm ille Mannam esse dicat, hic verò lachrymam ex Hahoscer emanantem, nondum composita controverfia nullam suggerit Manardo argumentum. Nos tamen credimus Hahoscer plantam esse, Cannæ Sacchari non dissimilem: quæ perinde ut Sacchari canna Saccharum ab oculis emittat: sed sui generis & minus dulce, quam verum Saccharum, atque adstrictione & amaritudine etiam ab eo differens. Si autem contingit etiam Mannam supra Hahoscer cadere, poterit hæc Manna Alhufar vocari, ut etiam Avicennæ salva maneat fides & auctoritas. Quod verò eadem sit materia Mellis apum, Mannæ & Sacchari antiquorum, haudquaquam concedendum putamus. Diversa enim à Manna esse Saccharum antiquorum materiâ, suo loco ostendetur. Neque verò Mellis ac Sacchari materiam rorem veteres esse crediderunt, alioqui nequaquam *αυβδον*, id est, Mel roscidum vocassent. Nam dum Mannam vocant roscidum Mel, ad differentiâ Mellis apum, præsumunt apum Mel rore non constare ut Mannam. Quod autem diversa sit Mellis apum materia à rore, multæ mellis & apum proprietates palam ostendunt. Melenim semper quocunque veris & æstatis tempore in floribus reperitur: Mellei autè rores non semper, sed rarissimè apud nos decidunt. Mel tàm noctu, quam interdiu in floribus reperitur: Melleus ros tempore tantum matutino. Mellis circa Meridiem plurimum in floribus deprehenditur: Melleus ros incalescente Sole statim perit. Mel dum in floribus continetur, semper est liquidum: Ros Melleus concretus est. Mel apum in floribus continetur: Ros melleus supra folia plantarum decidit. Mel vultatem non tantum per se ferre longam potest, verum etiam omnia alia, quæ hoc excipiuntur in multos annos conservare, quod Theriaca, Mithridatum & alia huiusmodi consecutiones clare ostendunt: Ros verò Melleus, hoc est Manna, non solus quidem incorruptus unum atque alterum annum durare potest, nedum alias res à corruptione tueri. Itaque in favis etiam, aut favis expressum mel, brevi corrumperetur, si melleus ros apum mellis materiam præberet. Præterea in Septentrionalibus regionibus maxima mellis est copia, ut in Lithuania, Livonia & vicinis regionibus, in quibus tamen rarissimi mellei rores conspiciuntur.

Manardus repreh. a Cordo.

Hahoscer.

Averroes ter se dicit sentiat.

Serapio plus. Avic. Saccharum Hahoscer.

Manna Alhufar.

Rorem Sacchari materia nec Me esse.

aspiciuntur. Porro si ros est mellis materia, quamvis, qui fiat quod hic in flores tantum decidat. Cælo enim delatus in ea potius se demittet, quæ lata & expansa sunt, veluti folia plantarum, & minime in tantillos flores? Quoniam verò mel non in foliis plantarum, sed floribus reperitur, atque in non totis, sed absconditis eorum anfractibus, & posteriori tantum patet atque recessu, haud verisimile est, mellis materiam rore consistere. Quomodo enim his præteritis latissimis etiam foliis, in florum ultima penetralia tanquam furtim irrepens atque ex industria in latebris se abscondit recipere potest? Postremo constat omnibus, qui usque ad extremam senectutem apum naturam scrutati sunt rusticis, apes ipsas mellificaturas, tantum è floribus collectum liquorem in favis reponere. Rotes verò melles cum decidunt, haudquaquam ad favos convehunt: quod ipsi quoque verum esse deprehendimus. Præterea mellito rore delapso ad hunc frequentes quidem convolant apes, minimè ut cum in alvearia reveant, sed tanquam ad cibum & pastum: quo adeò se replent, ut prorsus incertes & ignavæ reddantur, multatque emoriantur. Itaque rustici dicere solent, mellitos rores bonum quidem pastum apibus præbere, sed ad mellificationem minimè conducere. Interim enim dum rois suavitate allectæ cibi avidæ detinentur, nihil ad alvearia convehunt. Quapropter, nemo nobis persuadebit rorem mellis apum materiam esse. Haftenus Cordus: cuius quidem rationes non minus manifestas quam veras cuiquam videri facile censemus, ut plura super his addere hand videatur necesse.

Nondubium est, inquit Monachi, quod quantum recentior est Manna, tanto melior. Ob id Manna Orientalis parvi fit in Italia, quia non potest haberi ita recens ut Calabrica. Ea autem duplex est, scilicet aërea, quæ cadit veluti ros super universas arbores & plantas & lapides, quam quidem vocamus Mannam cælestem sive ætheream, & propriè est Melioris. Alia Manna est, quæ peculiariter ex Fraxino & Orno colligitur. Colligitur etiam Calabri quandoque Mel aëreum, id est, Mannam cælestem super varias plantas & super lapides, sicut & alia gentes: sed hoc fit raro, nec ita densatur. Manna autem aërea secundum Arabes habet plures differentias, teste etiam Mesue. Consent communiter Doctores, apud Arabes Tereniabin & Siracost esse species Mannæ. Siracost autem sive Xiracost, sive Alsirecost, ut iidem Monachi tradunt, idem est: verum de his copiosè scribemus capite proprio de Siracost.

Brassavolus in suo examine scribit. Mannam rorem condensatum nemo dubitare audeat. Superioribus annis Ferrariæ in horto Excel. medici Sigisf. Nigrifoli cecidit: is copiam collegit, atque probavit. Est statutus locus in Oenotria, in quem singulis æstibus descendit, & ab omnibus passim colligitur. Neapolitani reges occultare locum, ne quis sine vespicali colligeret. Dum locus oclusus fuit, non descendit, eo recluso & vespicali remoto, iterum descendere cepit. Sed & iterum clauso loco & tertio recluso & clauso cessavit: ut necessarium fuerit, reges quibuscumque permittere, ut colligere possint. Hoc mihi reulit illustris. Federici regis Neapol. dignissima uxor.

Sunt autem tria Mannæ genera in Calabro solo collecta. [& dictum ante quomodo Hebræorum Manna vera sit de generibus Calabrinæ, de quibus mox.

Hermol. Mannam sub Elæomeli comprehendit, cui consentire non possumus. Manna è cælo descendit: Elæomeli ex arboribus spontè manat, &c.

Belloh. libello de arbor. conf. Mellis Cedrini duas præcipuas differentias facit: liquidum scilicet & durum. Frequentissimam Gallis aridam Mannam dicit quæ ex vicinis & variis montibus petitur, adeò ut huius discrimen publicè à negotiatoribus sit cognitum. Siquidem Mannam istam seu Rorem Cedrinum, quem in officinis afferunt, suis nominibus distinguunt: & alià Calabrinam, alià Granatam, alià Brianzonam, alià Ambrunensem dicunt: quæ inter se dissimiles sunt. Dicit præterea variè esse durationis tempus: alià enim statim post annum exolescere, si tuncque redolere: alià tardius corrumpi, ut ad quinquennium adservari possit. Omnes tamen sicciori loco gaudere. Sed liquidam Mannam, nobis alioqui infrequentem, temperato loco non humido nimis, nec adeò calente reponi debere. Omnium ortum in media aëris constitutione ex rore in Vere circa principium æstatis esse consuevit. Mannam in Libani Cedris potius quam aliis arboribus adherescere: sic etiam in Europa Laricibus male copulari. Indigenas ad Larices summo mane festinare. Nam quum sol illuxerit liquidam evadere. Hinc duas eius species constituit: Liquidam, quam proprio nomine Arabicò Tereniabin dicitur: hancque esse de qua Hip. & Gal. meminerint: quàmque diversis capitibus Serap. & Avic. à Manna sicci distinxerint. Mannam itaque liquidam sive Mel Cedrinum, cum nobis nunc nullo in pretio habeatur, amplius servari desuissit. Mannam etiam, quia mox friatur, magno vix ire solere.

Mannam, eodem tradente, Veneti aliter quàm Galli negotiatores distinguunt, & variis nominibus appellant. Siquidem quum merces undecunque ad nos deferantur, varia Mannarum genera agnoscunt: præcipuam tamen granulatam, quam vulgò Mastichinam nominant. Alteram Bombycinam,

Fuchsi iudicio, Mel aëreum & Ros Libani Galappellatum non est nisi Manna Arabibus, nomine ab Hebræis mutato: quibusdam Ros Syriacus dicitur. Ductum est generum: alterum liquidum, quod Arabibus Tereniabin, & Hipp. Mel Cedrinum dicitur: atque servari desuit. Alterum aridum, quod hodie afferatur in arculis ligneis aut vitreis, & supra scriptis distinguitur nominibus.

Matth. Mannam quandam liquorem sive rorem suavem vocat ex aëre venientem, sub lucanis temporibus, arborum ramis & frondibus, herbis, lapidibus & solo interdum hærentem, qui brevi temporis curriculo coalescens, grumofus in Gummi morem efficitur. Huius duo tantum genera se in Italia vidisse fatetur: quorum alterum ab orientali plaga, alterum à Calabris deferatur. Orientalis duplicem esse speciem: præstantissimam Mastichinam: vilem & adulteratam, Bombycinam.

Duo quidem genera à Mauritani diversis capitibus prodita agnoscit: Mannam nempe, & Tereniabin: sed non alià inter ea specierum differentiam facit, quàm quòd alia liquefcens, melli similis, alia in grumos concreta videatur, quam asserit esse illam quæ ad nos advehitur. Quam ante a ex Brassavolæ testimonio à quodam coemptam Melli similem diximus, Matth. censet ex eo generetuisse, quod Mauritani Tereniabin nominant.

Hermol. nor.

Manna liquidum quida ex dura Balonio.

Manna varia.

Antbrun.

duratio.

nis varie.

tat.

Manna li.

quida.

Optim.

Manna Li.

ban.

Manna

Laricis

duplex.

Mel cedrinum.

Manna di-

stinctio Ve-

netorum.

Mel aëreum

& Ros Libani.

Antbrun.

Ros Syriacus.

Tereniabin.

Manna

descriptio

Matth.

Orientalis.

Calabrica.

Mastichi-

na.

Bombyci-

na.

erit contrarium ipse Brassavolus senserit, qui vult Mauritanorum Tereniabin esse eam Mannam, quam communiter utimur.

Credidit Averi. & post eum alii plures, Mannam veteribus, praesertim Galeno incognitam fuisse. Quibus illud reclamant quod ipse Gal. l. i. de Alim. fac. scripsit. Huius etiam meminit Arist. Theophr. Plin. & alii, ut in praecedentibus liquet. Censeturque Matth. & alii multi, illum hanc ipsam intellexisse, quae hodie utimur, sed loco differentem. Idem testatur se Mannam utriusque consistentem: de caelo demissam vidisse in Comitatu Goritienis, univulgoque Ferrarienti agro, ac circumvicinis locis, Anno à Christo nato 1546. Maio & Iunio mensibus, fuisseque ipsi ambarum colligendarum amplissimam facultatem. Siquidem ea, quae Fici, Fraxini & Ornoglossi frondibus adhereret, gummi modo concrevisset, colore candida. At quae super Amygdali, Perlici ac Quercus folia deciderat, mellis modo liquefcent, ab arbore defluxisset flavo colore. Quo factum esse ut facile crederetur, non fuisse ipsius facultate gummi modo Mannam concretam, sed foliorum, in quibus delapsa recumbit. Quare ab Arabibus diligentissime perfectam, utriusque Mannae historiam diversis per se capitibus suis monumentis prodidisse. Cecidit quoque, eodem notante, de caelo Manna admodum copiosa, Mastiches grumis similis, agro Triden-tino, in Ananien-sibus montibus, & praesertim super Larices arbores: quo fit, inquit, ut hinc & ex ceteris manifestè deprehendatur, non parum Altomarum aberrare, qui contendat, Mannam quae in Apulia & Calabria legitur, de caelo haudquaquam cadere, sed ex planta exfudasse. Caterum ex his, qui Thuris Mannam crediderunt esse Coelestem, unum Civitatem Florentinum notat, in cuius censuram Manardus epistolam conscripsit, de qua res supra. Verumtamen veniam illi dandam putat Marth. cum & Serapio Thuris Mannam cum caelesti inepte confunderit.

Lacuræ in com. in Dioscor. Manna est vapor valde crassus & suavis, qui interdum elevatur vi Solis, & noctu concretus, condensatus descendit supra herbas, supra folia & ramos multarum arborum, & tandem supra petras: Congelaturque, instar gummi. Praesertim quae in folia arborum cadit, quae tota est granulosa, alba, dulcis, gustui grata, similis minimis granis Mastiches: hinc dicta Manna Mastichina, licet dicatur etiam Manna foliorum. Secunda est, quae descendit in ramis. Detrior quae cadit supra petras: grana sunt valde crassa, coloris obscuri, nec saporis ita grati.

Optima Manna deferretur communiter Venetias ex Oriente. Advehitur etiam ex Calabria Romam, tantae bonitatis, ut possit conferri cum Orientali. Tereniabin Arabum eiusdem Lacuræ iudicio est species Mannae liquida, qualis in monte Libano. Melior in foliis Fraxini & Populi, quam in aliis arboribus. In Perlicis & Amygdalis non cogitur in grana.

Sive liquida sit sive arida, eligendam suadet Fuchs. albam, recentem, dulcem, puram & excrementorum expertem, ex stirpibus odoratis & salubribus collectam. Est quae statim post annum exolefcit & situm redoleat. Alia tardius corrumpitur, ut ad quinquennium adservari possit. Omnes sicciori loco gaudent. Mala cineritia: pessima fusca, caenosa, antiqua. Hæc tempore mollescit, doliumque prodit. Amato quoque Manna est ros mellens condensatus: qui tria genera fa-

cit: Calabricam, de qua postea: Orientalem, quam aliquando granulosa esse dicit, & Absolutam Arabibus Mannam dictam: aliquando liquidam, isdem Tereniabin. Manna, inquit idem, multis in locis hodie super arboribus cadit, ut apud Rhagisum: ubi quoque colligitur, & Venetias & Anconam adfertur.

Suidas sylvestre Mel de caelo cadens appellatur, de quo & Pomponius videtur scripsisse in sua Cosmog. præcipue in India descriptione, quum ait: India tam pinguis alcubi, & tam feracis soli, ut in ea Mella frondibus defluant.

Manuel Ciri-nius nobilis Belga & Lusit. Regi à negotiis, eodem referente narravit, Portugalenses rusticos invenire solitos super arborum foliis rorem mellis, qui mox in speciem sacchari condensaretur: qui quidem ros, quoties [non enim quotannis defluebat] de caelo descenderet felicitatem illius anni insignem præstegibat.

Manna, inquit Acofta, de qua tot docti viri scripsere, invenitur in Vzbeche maiore trium generum: unde ferunt Ormuz & in totam Indiam. Sunt & alia duæ species præter Calabrinam. Manna autem non est medicamentum novum aut incognitum antiquis, quamvis minor in usu, quam apud Arabes. Serapio eam confundit cum Manna Græcorum. Fuchsius verd eius usus tollere vult, sed pauca cum ratione: cum sanè in usu medico multi sit facienda.

Sed placet & Altomari diligentis scriptoris placita de Manna notabiliora producere. Nam peculiariter opinionem habet de eius generatione. Rationi consentaneum, inquit ille, ut quibundam etiam particularibus aëris constitutionibus, serenitatem semper, ac tranquillis existentibus, liquor quidam suavis, melleæ consistentiæ, rorique similis, nec non res quædam sacchari, seu gummi similitudinem præ se ferens, pruina instar, generetur, crassiusculis quibundam, interitum etiam & lentis est terra vaporibus, atque aqua diurno tempore à solis calore sublevis, exacteque tenuatis ac coctis: Et deinde supervenientis noctis frigore concretis seu congelatis, ac deorsum decidentibus. Qua ratione liquidam interitum Mannam generari rori similem, quam rosicidum seu rosidum mel, aut siletem eidem simile, appellare licebit: interdum concretam atque congelatam, saccharo, seu gummi similem, pruina instar, quam rosidum saccharum iure appellare poterimus: seu ma-vis pruinosum, cum pruina magis quam rori similis sit, eidemque in eius generatione respondeat.

Hanc suam opinionem non modò ponit ita Altomarus, sed insuper quaestiones quasdam, eam illustrantes proponit ac solvit. Cum ros, inquit, in temperie, ac temperatis locis magis generetur, pruina verd in frigidioribus: & liquida manna seu mel rosicidum, rori: concreta verd, & quæ coagulata est, pruina correspondeat, haud temerè quis quæret, num eodem anni tempore, eodemque loco ambo generari valeant? Respondet, ita: quòd, quamvis veterque habitus seu vapor, ex quo tam liquida, quam concreta manna generatur, à Solis & diurno calore, ut dictum, subleventur, atque à supervenientis noctis frigore prope terram infrigidatus ac concretus tandem descendat, quemadmodum de rore & pruina dictum est: Disident tamen inter se maioris minorisve ratione. Nam, sicut, cum exiguum fuerit noctis supervenientis frigus, quemadmodum ros magis generatur, perinde etiam & liquidum, rosicidum, aëreumque mel, potissimum gignitur

Mannam
veteribus
non inco-
gnitam.

Manna he-
rea duplex
in Italia à
Matth. as-
seruata.

Fraxinea.

Manna li-
quida fla-
va.

Manna co-
creta quide.

Lariceæ.

Altomarus
repreh.

Civitis er-
ror.

Serap. la-
xat.

Manna
Lacuræ.

Delectu.

Granulosa.

Manna 1
Mastichina.

Manna fo-
liorum.

Manna 2
moyum.

Manna 3
saxorum.

Locus.

Orientalis.

Delectu.

Manna

Amato.

Calabrica.

Orientalis
duplex;

Locus.

Mel syl-

Suida, &
Pompon.

Manna
Porriga.

Præstigi-

Manna.

costa tria.

genera-
tica.

Serapio

not.

Fuchs. et
preh.

Altomar-
de man-
generati-
one.

Melior

Roridum

sacchari

Pruina

sacchari

An u-

que u-

eodem

pore &

genera-

gignitur: si verò maius fuerit superuenientis noctis frigus, congelatus idem vapor à maiori frigore, priusquam in liquidam & melleam substantiam convertatur, concreta Manna, pruina seu etiam nivi similis procreatur. Etenim maioris frigiditatis est congelascere, teste Aristotele. Quapropter in temperatis etiam natura locis, ac etiam calidis & æstate nihil impedit, quominus quandoque pruina generari possit, particulari cœli statu (superueniente nocte) frigidiori existente, & ob eandem etiam causam coagulata Manna seu congelata similiter eodem in loco, eodémque anni tempore, diversis tamen noctibus, sicut & liquida generari poterit: quamvis ros in temperie atque temperatis locis: pruina verò hyeme & hyemalibus locis magis fieri videatur. Nam idem operari poterit particularis aeris constitutio frigida, quod regio seu anni tempus frigidum. At si dixeris, ex Solis calore, æstate præsertim, extenuatos & coctos adeò fuisse pridiè, ob calidam & siccam aeris intemperiem, sublato vapore, ut concrefcere amplius, seu congelascere pruina instat, à sequentis noctis frigiditate, etiam valida existente, haud quaquam valeant adeò ut concreta manna fieri possit: Respondet ille, non modò non impedire, sed conferre admodum ad promptiorem, celeriore, maioremque coagulationem seu præcelsos vapores seu balitus. Etenim citius ob eorum tenuitatem ac impensius à sequentis noctis frigore infrigidantur, & propterea congelantur: Quemadmodum si qui voluerint, citius aquam refrigerare. Soli primò exponunt, & qui circa Pontum habitant, cum in glacie habitacula faciunt ad piscium venationes, (venantur enim intercedentes glaciem) aquam calamis calidam circumfundunt, propterea quòd citius coagulatur: ita ex præcelsis à Solis & diurno calore vaporibus, & deinde à seq. noctis frigore congelatis, nihil impedit, quominus concreta Manna ætatis tempore generari possit, quæ admodum ex ipsis concretis à paucis frigore mel toridum fit eadem in regione, eodémque anni tempore, modò frigidior superueniat cœli status in seq. nocte. Quinimò & æstate magis, ubi eandem, quam diximus, servauerit constitutionem. Ex dictis colligit, quod, veluti materia ex qua roscidum seu aerum mel generatur, eiusdem est cum rore generis, [ex Gal. lib. 3. de alim.] ita etiam ea, ex qua Manna concreta, quam toridam vocant, eiusdem est cum pruina generis, [etiam ex Arist. autoritate: quilib. de Mundo ait, pruina nihil aliud esse quam rorem concretum:] Et licet Mannæ congelatio à lapidibus seu plantis, in quibus reperitur quodammodo possit iuvare: eius tamen præcipuam coalescentiam ab ætæ ambientis frigiditate causari: esse enim eius generationem nivi seu pruina similem, uti dictum, quamvis non tantam exigat frigiditatem, quòd eius materia lenta sit, quippe quæ à Solis calore pridiè sublata extenuata ac demum cocta sit: proinde citius coagulationem admittit à subsequente noctis frigore minis immodico. Mox addit: Cui è cœlo ambo hi liquores proveniât, tam liquidus videlicet, quam concretus, necessariò sequitur, quòd non in quibusdam eiusdem generis plantis, sed indifferenter in omnibus, tum arboribus, tum fruticibus ac reliquis plantis, simulque lapidibus ac terra eiusdem loci decedat, quamvis boni malive quiddam ex plantis, in quibus colligitur, ipsi accidere possit, & in quibusdam magis, in quibusdam verò minis servari valeat. At si obiiciat aliquis: si à frigore utraque

prædicta manna generetur, qui fieri possit ut dalcis sit, temperatèque calida, ac alvum solvat, ut omnes Medici uno ore fatentur? Respond. quòd, quamvis à frigore concrefcant sublati halitus seu vapores, ex quibus utraque Manna generatur: à Solis tamen calore prius fuere attenuati & concocti, aliàs elevari haudquaquam potuissent: ideò etsi concretio à frigore eis accidat, earum tamen materia calida est & humida, cuius etiam temperaturæ manet utraque Manna ex eis genita. Similem etenim habet generationem ac pinguedo, quæ & ipsa dulcis ac moderatè calida est, quamvis à frigore concrefcet, uti Gal. voluit. Quòd verò in calidis regionibus, temporeque anni calidiore aer frigidior esse possit in nocte, quam terra in sua superficie, & terrena omnia corpora, particulari potissimum constitutione frigida existente, hac ratione confirmat. Quemadmodum ex præcedentis diei calore impensius ob eius tenuitatem ac citius fuit calefactus aer, pari ratione à sequentis noctis frigore impensius ac citius refrigerabitur, quod tamen terræ ac terrenis corporibus non contingit. Sed & radiorum Solis reflexio die facta efficacius imprimitur terræ, tanquam corpori solido, quam aeri: ita ut diutius illi quam huic inhæreat, adeò etiam ut vix tota etiam nocte evanescat. Ad quod respexisse videtur Plin. quando ait Mannam liquidam ac roscidam sublucanis maximè temporibus primæque aurora decidere, quo tempore præcipue frigus intenditur: quod nos etiam de concreto & torido intelligimus. Est enim eo tempore aer frigidior, cum ob Solis diuturniorem absentiam, tura quòd eodem iterum appropinquante è terra sublatis frigidis vapores uniantur ac deflentur magis. Quamobrem Mannam, quam vocant acream, concretam & coagulata è cœlo delapsam proculdubio in aere, & non in locis in quibus reperitur, concrefcere ac coagulari concludit. Conferre tamen locos in quibus colligitur aliquid saltem ad eius conservationem, ita ut in quibusdam plantis, terris, seu lapidibus melius quam in aliis quibusdam conservetur, licet, uti dictum, & ex Melse ostensum, indifferenter in universis tum arboribus, tum lapidibus in ea regione decedat, in qua generatur, & non in quibusdam speciebus duntaxat, aut certis eiusdem speciei arboribus, ut quidam falsò imaginantur.

Ceterum eiusdem Altomari iudicio de coagulata Manna inter Græcos, quos ille legerit, nemo est qui meminerit, quicquid alij sentiant: nisi quispiam velit Actuarium de hac Manna intelligere voluisse, cum ait: perquam moderatè purgant Calsia nigra & Manna: Calsia quidem tribus aut quatuor drachmis sumpta, vix moueret alvum: Manna verò etiam maiore modo quam Calsia fumenda est, & flavam bilem simplici ratione pellit.

Videntur autem Arist. Theoph. & eum sequutus Plin. in suprâ citatis verbis liquidam Mannam seu roscidum mel intellexisse, vel eiusdem Altomari sententia. De coagulato verò solos Arabes scripsisse censet. Ex Galeni verò verbis ex 3. de alim. citatis, quilibet, ut idem annotat, vel parum in eiusd. è trina exercitatus percipere poterit, de liquido ac aëreo melle, roti simili eundem verba facere, & non de ea liquida Manna quam Tereniabin Serapio & Avic. appellant: neque de coagulato melle, quod Manna appellatur, & saccharo seu granulis simile est.

In regno Neapolitano, inquit Altomarus, pluribus in locis sæpe liquidam & melleam consisten-

Solutio.

Manna in aere concrefcere.

Quorundam error.

Manna coagulata Altomarus censet Gezer non minuisse.

Theoph. & Plin. Mannam Arabum Manna.

Tereniabin.

*Manna
liquida
plantis no-
xia.*

*Terenia-
bin a quo-
rum nos nō
habere.*

*Manna
granulosa.
Manna
Masticina,
ga.*

*Cedrinum
Mel Hip-
poc.*

Orientalis

*Calabrica.
Briganti-
na.*

*Orientalis
duplex.
Calabrum
triplex.*

*Quinque
genera.*

*Manna ge-
nera apud
Indos. 1.*

*Siracost. 2.
Carduina
feu Tere-
niabin.*

*Folii ad-
mixta.
stellis fa-
cie.*

*Manna A-
pennina du-
plex.*

tia Mannam instar rotis decidere supra folia ac-
tamos nonnullarum arborum: nec non super
herbas & lapides, à quamplurimis rusticis nec
paucis nobilibus intelleximus: verum adeo no-
xiam esse retulerunt plantis super quas decidit,
vt protinus earum folia marcescant. Hanc vno
ore fatentur oēs super universas indifferenter ar-
bores, plantas seu herbas ac lapides cadere, iis in
regionibus, in quibus decidit: quam tanquam
nullius usus, parui facientes, minimè colligunt.

Tereniabin antiquorum quod de caelo cadat
minimè habere videmur. Altomarus sanè neu-
trum Tereniabin, hoc est, nec coagulatum nec li-
quidum in Regno Neapol. cadere putat, aut val-
dè exiguum, idque rarissimè, & non quotannis,
potissimum concretum & coagulatum. Liqui-
dum verò aut non omninò reperiri, aut, si quod
reperitur, quod non concreseat, vt dictum, id
non esse eiusdem speciei ac facultatis, cuius Ara-
bes Tereniabin esse fatentur, neque eiusdem no-
tas habere. Traditque præterea, eos qui coagula-
tam Mannam colligunt, tanquam inutilem eam
derelinquere, eamque segetes, in quotquot inci-
derit, protinus tabe quadam, veluti rubigine pec-
rimere, quod sanè nequaquam de Tereniabin
Arabes scripsere.

Rob. Const. in Lexico duo Mannæ genera
agnoscit: *Granulosum*, vt vocant, vel potius gra-
nosam cum Plinio, cui purgatrix vis inest, vt Cal-
sistræ quæq; quod Masticinæ similis, in offic. Man-
nam Masticinam dixere. Alteram *Liquidam*,
nunc etiam voce tamen prisca Tereniabin in A-
rabia nuncupatam. Vtramque ex arboribus le-
gi ait, sed concretam tantum afferri: Et liquidam
præcipue illud esse *nid eum iura* Hippoc. quod
Quercubus insidere ex auctoritate Hesiodi Theo-
phrastus dixit, & quod *scorbutica & æquæna &
xynis ex tē dīpō* vocatur. Apoll. rad. i. supra tri-
pheram Persicam: Ad nos, inquit, tria Mannæ
genera asportantur. Vna ex Orientalibus locis:
altera ex Calabro solo: tertia ex Brigantio. O-
rientalis duplex videtur: altera Masticina: alte-
ra Bambacina. Calabrica triplex: de quibus postea.
Eiusdem iudicio absolutè nullo pacto dici
potest, aut Manna, aut Tereniabin, hoc liqui-
dum vt mel concretum, illud grumofum, aut è
contra, vt Brasuolus rusch. & Matth. diversimodè
sentiant.

Garcias quinque videtur statuere Mannæ ge-
nere. 1. ex Vsheque provincia. 2. Quæ in Car-
duis. 3. Calabrinæ similem. 4. Calabrinam. 5.
Melli similem. Ex quibus colligitur, cum Man-
nam Calabrinam à Calabrinæ simili divertam ag-
noscere: Simile namque non est idem, & in o-
mani similitudine aliqua diuersitas.

Cæsalpinus apud Indos plura Mannæ genera
esse tradit, quæ nequaquam ferantur ad nos.
Quandam tradunt ex arboribus destillantem ro-
ris modo, vtrius collectam, sapore sui Mellis,
quam *Siracost* vocant. Alteram granulis Cori-
andri similibus addensatam, colore ruffo, quam
ex capitibus Cardui cuiusdam decutiunt: & *Te-
reniabin* vocant. Tertiam grandioribus gle-
bis, vtrius plurimum foliis admixtam, similem Cala-
briensi, quam magni faciunt. Quartam Mellis
albi purgati similitudine, quæ citò corrumpitur,
nisi vasis vitreis condatur, quibus ea gens ca-
ret.

Colligitur, eodem notante, & apud Italos in
Apennino diebus canicularibus & serenis pro-
missuè in pluribus arboribus, sed præcipue in
Quercu, & Salice: nunc concreta, similis Cala-

briensi: nunc liquidior melli similis, quod Græ-
cis *Aeromeli* vocatur, Mel acreum, Mel rosici-
dum: de quo Gal. Theop. Plin. Verum, vt Gal.
Elæmelitis non meminit, sic Diosc. Aeromelitis,
quamvis vtrique tribuantur vis purgandi bilem &
cruditates. Sed de Elæmelite alio loco à nobis
traditum. Idem Cæsalp. statuit Mesuem & Avic.
nomine Mannæ eadem tribuant, quæ Serapio Te-
reniabin: apud quem hæ voces differre videntur,
cùm diversis locis agat de Manna & Tere-
niabin: Mannamque eam dicat, quæ in grumos
concreta: Tereniabin verò illam, quæ similis
Melli. Sed hæc parvi sunt momenti. Illud
potius disquirendum, an Manna quæ vitum sit
inter genera Mellis ærei, an proprius succus
fraxini & Orni? Id contendere nituntur qui-
dam ex recentioribus. 1. Quoniam Ros pro-
nuens super omnes plantas, lapides & terram
decidit. At Manna Calabriensis solum in Orni
& Fraxinis reperitur, idque nō in omnibus, sed in
quibusdam. Præterea, quia Manna ea ex vulnere
arboris emanat: Ros autem exterius ex Aëre
adhæret: Sicut & experimento liquet: linteo e-
nim arbori superextenso, quod rorem cadentem
excipiat, reperitur nihilominus Manna ex arbo-
re emanans, nulla autem in linteo. Tandem
quoniam multum differt à Manna prædicta, ro-
ris concretio in mellis substantiam: ros enim fri-
gore noctis concrevit: ac Sole aut alia cali-
ditate aduentante, solvitur, ut putant: Manna
autem nostra, ut succus, concrevit à calido &
sicco: meridie enim colligitur magis densatam.

Hæc & alia huiusmodi sunt, quibus Manna
nostra à genere Mellis ærei, & Manna Arabum
explodunt, ac Fraxini & Orni propriam quan-
dam lachrymam censent. Sed de Manna nostra
& aliis differentis postea specialius. Nunc e-
nim generalia tantum persequemur. Pamphilus
Herilacus de aquarum natura. l. i. c. 7. Ros inquit,
in aliqua regione condensatur in Mannam, vel in
mel rotis. Item cap. 15. Circa procreationem
Mannæ & Mellis rois diuersæ sunt opinioniones
Philosophorum: Hanc veritatem puto, pro ma-
teriali eorum causa, non vno modo: vnde diuer-
sa composita producuntur: in melle verò cras-
siori, commistio hæc non est congelatio, sed
coagulatio. Non ignorare autem decet Mannam,
quæ talis in usu est, vtrius plurimum non esse rosè de
caelo cadentem: sed scititiam, vel gummi quod
colligitur in Orno & Fraxino circa Romam & in
Calabria.

Cæterum Adversaria de Mannæ origine sic
statuunt. Eximium sanè naturæ opus, ac mira-
bilitatis plenum: nec valdè vt iidem tradunt, an-
tiquis notum. Indicium est quod paucis & vacil-
lantibus verbis illius meminerint, nec quantum
est ad purgandam salubritatis monuerint.
Theophrast. siquidem ex Hesiodo & Aristotele
succum mellitum ex æthere Quercubus sive Ro-
bori illasum putat: qualem Galenus proventu
portentoso è Libani arboribus excussis memo-
rat, & Celsus Syriacum Mel vocat: qui omnes
(præterquam experientissimus senex Hippoc.
qui non æreum sed Cedrinum mel vocat) per-
suasi fuisse videntur aliud esse Manna istud, quam
rosidum ex humo in æthera subuectum interdum,
vi & calore siderum, vapidum spiritum, qui re-
duce nocte occurrans frigori liquor resiliens &
quasi stillantius factus, arbores, telluremque
rursum, hons antelucanis præsertim irroret.
Quam

Aeromeli.

*An Manna
qua Stru-
sit inter ge-
nera Mellis
ærei.*

Experimentum.

*Generatio
Manna ex
Mellis ro-
ris.*

*Manna I-
talica fa-
ctura.
Gummi
Fraxinis.*

*Manna
minis pro-
be cognita
fuisse pri-
us.*

*Succus
Mellens
Hesiod. A.
r. 1. 1. 1. 1.*

*Syriacum
mel Celsi.*

*Cedrinum
mel Hippoc.*

*Adversaria
generatio
secundum
quædam.*

Quam opinionem, ut improbare nolumus: ita etiam sequi, nescio quo modo, reuult animus. Quisnam enim tenuitatis tantæ, partim æthereæ, (cuiusmodi ros esse videtur) destillatitius liquor illic vel imbecillis Auroræ radiis distillari in auras solitus, possit in grumos masticheos, gummosos, farinaceos, emplasticos, solidos & densos abire? Quin Manna etiam calidiuscula est, gravis ac pinguis, & soluta non adeo facilis. Imò soluta, liquori calido, non uti mel, aut saccharum, mixta, perstat, sed plurima, quasi aquicum respuens liquorem, resinae gummi & Caphuræ factitiae modo rursus coit, & collecta vasistatibus adhæret. At imbrum cælestium proles nix, grando, pruina, gelu, ros, omnia frigida, neuiquam pinguis, sed facillimè vel calore, vel humore solvuntur, nec quicquam pinguis vestigij relinquunt. Quare suspicio magna est, Manna non æreum esse rorem, quem refrigerando temperandone diurnum æstium natura comparat: sed succum, vaporèmq; vivificum cuiuslibet tum arbori tum herbæ insitum iam per soles tempestivos & genitibiles maturitatem assequutum: qui exillans, expiransque interdum trans latentes corticis superficiemque meatus, in auras à sole fervido dissipatur, noctu vero cum rore confucto illabente permiscetur, qui partim obstat ne dissipetur, partim seipsum unà fermentat, ita, vt in amicam naturam unà coëant, ac demum quippiam consentientie inter mel & Saccharum nature: quod quispiam MELISACCHARUM vocare possit. Illud paradoxum confirmat eorum diligentia Pharmacopœorum, qui in ramis magnis præcis Laticis & Fraxini, inque vinariam cellam, quo æstatis tempore Manna colligi solitum est, apportatis, Manna postero die, tamesi non perinde nitidum, conspectum sibi affirmant. Quod etiam minus mirum videatur illis, qui sciunt Rori communi deciduo purgationem vim inesse, non à se, sed à foliis herharum, quæ abluuntur & absteruntur ab illo. Sicut Brassicæ foliis & Rosarum rorem exceptum, detergente, nitroso & laxante succo, magis labnare certum. Eapropterque consulto huic insundunt Rosas nonnulli ad Syrupum Rosarum ex infusionibus. Quare cum quilibet observare possit post ramos & truncos avulsosve furculos, vel etiam radices Laticis, Pinæ, Iuniperi, & aliarum gummosarum aut tederarum arborum, gummi, lacrymas & micas etiamnum in superficie congeri atque conterece, quas idco propter similitudinem Manna Thuris Græci: Rustici autem Narbonenses Metaphoricè in Iunipero & Teda glaciem, Galli Vernicem vocant, poterit secum perpendere idem Latici, Ornoglossi, Amyglade, Prunis ac aliis quàm plurimis, usu venire posse. Ab eo etiam habent præterea Adversus quod de cleomele Narbonensi dictum in Olea Æthiopica magis fuleitur hæc persvasio: aliqui & rara observatio est, neque à quoquam recentiorum literis prodita: quin potius à nonnullis quasi fabula foret excepta, nec ipsimet assentiri recensionibus ausi essemus, nisi oculis manibusque id comperissemus in Provincia Narbonensi maritima, non procul Monspelio, urbe tam lauta quàm nobili. Et paulò post subdunt. Illud nostrate porro nos quasi utriusque naturæ Cinnam & particeps plurimarborum genitabili saliva frangi, atque ex madore qui cuiuslibet inest pro sua natura plantæ varius, constat putamus. Cui dum occurrit noctis periodus antelucana frigidiuscula, quemadmo-

dum tunc coactò in Æthere, vel aere, vapore, aquicum facit Rorem vocatum: sicut arboris superficies cogendo & addensando expirantem per latentes poros mellitam exhalationem, silit inibi Manna. Quæ eadem causa efficit, ut Ficus suos fructus noctu maturare verè dicatur, non autem lunæ calor perficitur, vt quoddam statuisse scribit Plutarchus, siquidem illi noctu silente æquè benè maturitatem assequuntur fructus, ut in Ficus historia abundè declaratum. Ac hanc quidem sententiã, insunt eadem Adversus de generatione Mannæ, cæteris probabiliorum ob rationes adductas putabimus, dum prodeat aliquis qui his certiora vel manifestiora declarare possit.

Nunc reliquas Mannæ & aerei Mellis vires ex veteribus persequamur. Ac ex cæteris quidem Arabibus pleræque traditæ suprâ, ob naturæ & historici diversitatem ad differentias & descriptiones facientes: nunc verò & Messem audiamus: & post Actuarium, & Neotericos quosdam.

Mel [inquit, cap de Manna] est Ros frigore noctis æstivæ concretus, ex halitibus à terra & aquis Solis calore sublatis æstate, id est, die calido sicco, ac deinde exactè tenuitatis & coctis. Manna eidem est ros ex vapore elato, & cocto in aere temperato, secundo, latis aspectibus cadens super quasdam plantas & lapides, à quibus dux ipsius differentie statuuntur. Quæ enim lapidibus incidit, guttarum aut seminis modo coagulatur: quæ si recens, dulcis, alba aut saltem subcitrina, est melior. Mala verò antiqua, fusca, cænoza. Quæ plantis, harum tum facultatem aliquam assumit, tum foliis & floribus est permixta, neque id nimis: quæ si præterea recens est, & subalbida, est melior. Temperata est, aut paulò calidior: calida humida primo gradu Averrois guttur, thoracem, ventriculum lenit, terget: bilem elementem purgat, sitim sedat. Adulteratur saccharo, & folliculis sennæ: sed hæc tempore maturari eget: damque mollescit & liquefit, dolium prodit. Quoniam uerò imbecilliter vacuat, præsertim cruda (cocta enim citius agit) thymo & hyssopo, vel alio, vis eius, ut Cassia, intenditur. Valentibus autem medicamentis mixta, eorum actionem reddit meliorem, cum suo dulci sapore illa natura magis familiaria reddat. Ob id eam Galenus Scammonio miscuit, [Mel, rem Mannæ congenerem miscuit Gal. Vbi autem manna, non legimus, nisi in libris falsò illi adscriptis: Sylv.] quod à posterioribus est laudatum: alii Turbith, alii alii. Datur à drach. sex ad drach. quindecim. Annum servatur.

Perquàm moderatè purgant Cassia nigra & Manna, prodente Actuário, præbemus utramque quibus potentiùs medicamen aliud dari non potest: nimirum pueris & sœminis utero gerentibus commoditate quadam & necessitate urgente representamus, & iis: in quibus exuperans febris reliquorum medicaminum usus respuit.

Datur, monente fuchio, iisdem quibus Cassia nigra, sed maiori pondere quàm Cassia. Datur enim ab uncia una ad uncias tres, quamvis Mesue infra fescunciam consistat. Idem porro Fuchius levem aut ferè nullam solvendi aliumque subducendi vim tribuit: quod iis compertum esse ait, qui iuxta Libanum fuerunt. Referte namque indigenas eius montis, quum abundè ea timent, nihil tamen ladi, aut alvum sibi quoquo pacto subduci sentire, sed ea tantum obsonio nutiri. Quapropter cum melli

Fusch re-
preh.

quodammodo similem facultatem habere con-
stat, facile ea nos catuitos censer, modò peregrini-
orum admiratione non ita duceremur, neque
stulti contemptis nostratibus è longinquis alla-
tis uti potius, quàm iis quæ nostris in hortis pro-
veniunt, malleimus. Atque stultitiæ nostræ, te-
merè sumptus immodicos facientes, condignas
nos dare pœnas concludit. Pater itaque Fu-
chium Mannæ usum prorsus è medio tollere.
Sed rationes quas affert, non sunt eius momenti,
quibus persuaderi debeamus: quapropter cum
Matth. cogimur in hoc eius lententiæ refragari.
Nam quòd Manna alvum subducit, & eam qui-
dem innocuè, non solum convenit inter auto-
res, qui hæcenus de ea scripserunt, sed ita etiam
quotidiana experientia docet. Siquidem dua-
rum & semis vnciarum pondere dara alvum per-
bellè delicit, & privatim bilem educit. Quod
verò de indigenis Libani montis scribit, quis
tam facile illi credet, cum nos quotidie contra-
rium experiamur? Aut, si maximè etiam verum
sit, quod narrat, (nolimus enim cuiusquam fidei
temerè derogare) illud consuetudini tribuen-
dam censemus. Ab assuetis enim non fit passio,
ut tradunt philosophi. Et Medicis haud inso-
lens est, medicamenta benigniora longa con-
suetudine alimentorum vices subire. Deinde
non est de medicamento benigni natura, ledere,
sed juvare: quod Manna urique præstat blandè
alvum subducendo. Quid si suspicemur Man-
nam Libani esse peculiarem quandam speciem:
quæ si non purget, non idèò sequitur, alia
Mannæ genera (quæ diversa esse ex superiori-
bus liquet) non purgare. Quapropter secu-
rè & generalitèr, quàm par erat, de omni Man-
na id pronunciauit Fuchius: quod Arabum o-
dio, more suo, eum fecisse, non temerè fortè
quis suspicetur.

Sylvius putat nos idèò transcendere Mannæ
dosim à Mese præscriptam, quòd nostra Manna
fortè imbecillior sit, aut etiam adulterata. Quod
quamvis de imbecillitate concedi potest, de adul-
terio tamen non debet. Nam qua tandem re a-
dulterari queat ut minor evadat, & faciem non
mutet? Adulterium vinum acendarum potius
causa accedit, ut de Calabrica tradit, eam scam-
monii diluto commiseri. Putamus tamen Syl-
vium intelligere Mannam Larignam, in Gallia
vulgarem, quæ proculdubio diversa à Meseui
Manna.

Cnatio.

Lud. Duretus in notis ad Holler. de morb. in-
ter. ubi Holerius Mannam in Colica biliosa præ-
scribit, annotat: Mannam turò exhiberi non
posse, quòd eiusmodi Colici ferè sint *inextinguendi*.
Ac sanè idem sentite videtur Altomarus. At no-
bis: aliud videtur exhibere medicamentum pur-
gans dulce, aliud cibos dulces. Si Manna edu-
cit bilem Colicam excitantem, non generabit.
Ergo etiam non nocebit etiam si sint *inextinguendi*
qui assument. Verùm hic opus est diligentiori
consideratione.

Duretus &
Altomar.
taxat.

MAN SIVE MANNA SACRARVM LITERARVM, SIVE ISRAELITARVM.

Manna hi-
storica ju-
cta.

HACTENUS de Manna, Melle aëreo & Tere-
binth in genere: nunc de differentiis spe-
cialitèr tradamus, exorti à Manna sacris literis ce-
lebrata. Exodi 16. legimus, Ab Elimo profectam
omnem Israëlitarum multitudinem in Sinem so-
litudinem, positam inter Elimum & Sinam, per-

venisse quintodecimo die secundi mensis, à
quo Ægypto excefferant. Ibi vulgò Israëlitas
in Mosem & Aharonem fremuisse: optare sese, si
fieri posset, ut in Ægypto à Iehova essent oculi,
cum ollis carniū affiderent, cum panem ad fa-
tietatem comessent: nunc in eam esse solitudi-
nem ab illis adductos, ubi tota illa multitudo
fame conficeretur. At Iehovam Mosi denuncian-
te, sese illis panem platurum esse de cælo, cuius
singulis diebus certum modum egressi collige-
rent, ut eorum periculum faceret, utrum ex lua
lege victum essent, nec ne. Sexto autem die cu-
rarent, ut quod ad se importarent, id duplo am-
plius esset, quàm quantum reliquis diebus con-
tinerent. Er Mosen arque Aharonem ad omnes
Israëlitas verba fecisse, eos & vespere se à Iehova
ex Ægypto eductos esse cognituros, & manè
etiam eius claritatem spectaturos, postquam illo-
rum in se fremitus audivisset. Nam se quidentia-
les non esse, ut de se expositulare debeant. Ad
Iehovam hanc querimoniam, non ad se spectare.
Tum verò Mosem mandasse Aharoni, ut univer-
sam Israëlitarum multitudinem iuberet in Ie-
hovæ conspectum accedere, qui eorum queri-
monias audiret. Atque Aharonem ad univer-
sam multitudinem verba faciente, eam ip-
sam, Iehovæ splendorem in nube conspe-
xisse, cum Mose colloquentis in hunc mo-
dum. Audivi fremitus Israëlitarum: renunciat
eis, sub vespere comedite carniem, & manè
satiandos esse pane, cogniturusque quan-
tus eorum Deus Iehova sit. Igitur vespere
exortas cothurnices, ut castra obtegerent.
Manè autem circum castra, solum conistratum
fuisse rore: qui ubi rores evanuit, conspectum
fuisse quiddam in superficie ipsius deserti minu-
tum, rotundum, tenue, perinde ac si pruinâ esset
conspersa humus. Eo viso, Israëlitas sic inter sese
dixisse. Manhu? quid hoc? neque enim
scivi, se quid esset. His Moses respondisse: Hic
panis est, quem vobis Iehova dat ad victum, de
quo ita præcepit, ut colligatis ex eo, quantum
cuique opus erit ad victum, videlicet gomeres
in singula capita, iuxta ratione numeri eorum,
qui sunt in cuiusque contubernio. Id quod illi
fecerunt, collegeruntque partim largius, partim
parcius. Sed cum gomere metirentur, neque ei,
qui plus collegerat, supererat, neque ei
qui minus, deerat: tantumque quisque college-
rat, quantum ei ad victum opus erat. Interdi-
xerat autem Moses, ne quis ex eo reliquum fa-
ceret in crastinum. Cuius præcepto neglecto,
nonnulli reservaverunt. Sed id enatis vermibus
ferebat. His cum Moses successisset, collige-
bant deinceps singulis matutinis, quod cuiusque
victui satis esset: postea calefcente sole liquefie-
bat. At sexto die duplicem victum collegerunt,
videlicet duos gomeres in singulos. Id cum om-
nes civitatis magistratus ad Mosem retulisse-
nt: respondit illud ipsum denunciatum esse à
Iehova. Postridiè enim Sabbati ferias Iehovæ fa-
cras fore: coquerent & elixarent quod opus es-
set, reliquum omne sibi in posterum diem repo-
nerent, ac reservarent. Idque cum ab illis esset
administratum ad præscriptum Mosi, postridiè
quod repositum fuerat, id neque ferebat, neque
in eo vermes erant. Eo Moses iussit ut illo die
vescerentur, quod Sabbatum Iehovæ esset,
ruri non inventuri. Sex diebus enim colligi
debere: septimo autem die, quod Sabbatum
esset, non fore. Quidam tamen de populo etiam
septimo die exierunt ad colligendum, sed nihil
inve-

Iehova Ma-
nam pro-
misit.
Panis de
Cælo.Cothurni-
ces.Descriptio
Mannæ
ex S. Scri-
ptura.Manhu
Panis
civitatum

invenirent. Hicque à Moſe juſſu Iehovæ caſtiga-
ti ſunt, quòd tam diu illius præcepta & leges ſer-
vare nolſent: perſpicuum eſſe, Iehovam, quia
iſtis Sabbatum tradidiſſet, propterea ſexto die
victum præbere bidui: manerent in ſuis ſedi-
bus, nec quis ſe loco moveret die ſeptimo. Ita-
que eo die feriati ſunt. Nominarunt autem il-
lud Iſraelitæ *Manna*, quod ſimilitudinem habe-
bat ſeminis *Coriandri*, album, guſtu placentarum
ex Melle. Idque ſibi Moſes dixit à Iehova in
mandatis datum, vt ex eo, quantum gomer ca-
peret, ſeponeret, conſervandum ad poſteros, vt
viderent quo eos victu ille toleraſſet in deſer-
tis, ductos ex *Ægypto*. Mandavitque Aharoni,
vt gomeris menſuram *Mannæ* in phialam inmit-
teret, idque apud Iehovam ad poſteros cuſtodi-
endum reponeret. Quod ille fecit, quemad. Ie-
hova Moſi præceperat, idque apud Oraculum af-
ſervandum reſpoſit. Hæc *Manna* Iſraelitæ per
40. annos viſi ſunt, quibus ad extremam Chan-
naam, quæ terra habitabatur, pervenerunt. Eſt
autem gomer, decima pars ephi. Hactenus
Moſes. Ex quibus patet, Iſraelitas *Manna* per
40. annos pro cibo viſos. Ad quod tortè reſpici-
ens *Fuchſius*, *Manna* noſtrum & *Libani* non di-
ſtinguens à *Manna* Iſraelitarum, cibum potiùs,
quàm medicinam credidit, de qua re paulò an-
tè. Patet item *Manna* nominis originem apertè
derivatam ab Hebraica illa Quæſtione *Mannu?*
quod & ſupra monitum.

Nun. II. eadem plebs carnes petens contra
Iehovam murmurat, ac ſe animis contabefcere
clamat, quòd nihil aliud oculis illius obver-
ſaretur quàm *Manna* iſta: vbi *Coriandri* grano
ſimilem fuiſſe denuò traditur, & ſpecie *Bdellij*:
hancque gentem illam paſſim collegiſſe, mola-
que contuſam, aut in mortario diſtritam coxiſſe
in ollis, & hinc panes depſitum ſeciſſe, ſapote
libi oleo conſecti, hancq; *Mannam* cum rore in
Caſtra noctu delatam, vt clariùs legere potes
cum reliquis circumſtantis loco citato.

Deuter. 8. Exprobratur Iſraelitis, quâ ratione
Iehova Deus illorum, quadraginta annis per ſo-
litudinem ductarit, vt eos affligeret, vt tentaret
vt adverteret quid in animo haberent, an eius
præcepta ſervaturi eſſent, nec ne. Igitur eos affli-
xiſſe, & fame affectos *Manna* pavſile, tum iſtis
tam maioribus ſuis ignotam: vt eis oſtenderet,
non ſolidum pane vivere hominem, ſed etiam
eo omni, quod ex ore Iehovæ proſciſciſcitur.
Hinc diſcant noſtri Medici, ſi velint, *Mannam*
Iſraelitarum rem diuino miraculo productam fu-
iſſe in illorum neceſſarium victum. Cibus ſuit,
non medicamentum ante illorum tempora i-
gnotus.

Iofus 5. proditur quo tempore ceſſavit *Man-
na*, nempe poſtridiè paſchæ: neque eam deinceps
habuiſſe Iſraelitas, ſed comediſſe ſine ſermento
panes, & toſtas fruges.

Pſalm. 78. Divinus rex Iehovam celebrat, quòd
patribus ſuis *Mannam* ad veſcendum depluerit,
& cœleſte dederit frumentum. Ita enim vocat:
quod Deus magna copiæ de cœlo depluerit, in
illorum victum neceſſarium. Ita paſſim legas in
S. Scriptura, aliàs verè *Manna*, quæ de cœlo de-
ſcendit, tradiſſe aliàs myſticè. Verè vti dedit tibi ci-
bum *Manna*: cibavit te *Manna*: & *Manna* tuum
non prohibui: dedi vobis *Manna* in eſcam: pluit
illis *Manna* ad manducandum: manducauerunt
Manna in deſerto. Myſticè: facite, *Manna* &
oſtendere: vincenti dabo *Manna* abſconditum, &c.

Sed quod ſalutis noſtræ dator ille Ieſus Chri-

ſtus, ſermonem faciens de pane vivifico, (vt le-
gimus. Ioan. 6.) ſeipſum cum *Manna* comparat,
id verò præcipua obſervatione dignum. Nam
petente turba ab eo ſignum in ſpecimen, quo vi-
ſo in eum credant: Maiores noſtri, inquit, qui-
vnt, *Manna* in ſolitudine comederunt, quemad. ſcri-
ptum eſt: Panem de cœlo dedit eis comeden-
dum. Quibus Ieſus: Hoc vobis, inquit, etiam at-
que etiam confirmo, non Moſem vobis panem
dediſſe de cœlo: ſed meus pater verum vobis de
cœlo panem dat. Nam divinus panis eſt, qui de
cœlo deſcendit, vitamque dat mundo. Tum illi:
Domine da nobis perpetuò panem iſtum. Et
Ieſus: Ego ſum panis vitalis. Qui ad me venit,
nunquam eſuriat: & qui mihi fidem habet, nun-
quam ſitiet, &c. At Iudei de eo fremere, quòd
ſe dixerat eſſe panem, qui de cœlo deſcendiſſet,
quirerantes, qui, cum Iosephi filius ſit, cuius illi
patrem & matrem noverint, ſe de cœlo de-
ſcendiſſe dicat? At Ieſus ſic eis contra reſpon-
dit: Ne muſſate inter vos. Nemo poteſt ad me
venire, niſi pater, qui me miſit, eum trahat: à
me ultimo die ſuſcitandum, &c. Et mox: Ego
ſum panis vitalis. Maiores veſtri, qui *Manna* vi-
xerunt in deſertis, tamen mortui ſunt loquitur
enim ad captum auditorum, qui non vterius re-
ſpiciabant, quàm ad nutritionem corporis. Hic
eſt panis, qui de cœlo deſcendit, quo qui veſce-
tur, non ſit moriturus. Ego ſum panis vivus, qui
de cœlo deſcendit, quo panis qui veſcetur, vivet
in perpetuum. Panis autem quem ego dabo,
Caro mea eſt, quam ego pro Mundi vita da-
bo, &c. Et mox: Hic eſt panis qui de cœlo de-
ſcendit, non quale *Manna*, quo cum vixerint ma-
iores veſtri, tamen mortui ſunt. Hoc panis qui
veſcetur, vivet in ſempiternum, &c.

Cæterùm verba illa quæ c. 16. Sapientia Salo-
monis leguntur: Nix quoque & glacies ignem
ſuſtinent, non tamen liqueſcebat, vt illi agno-
ſcerent ignem ardentem in nive. & in pluvius co-
ruſcantem, fructus hoſtium conſumpſiſſe: eun-
dem ruſum, ut alerentur juſti, etiam propriæ fa-
cultatis oblitum eſſe: Hæc, inquam, verba docti
quidam hand inſubidè (ſi de rebus ſummis ac
Myſticis tenue noſtrum quoque iudicium inter-
ponere ſas ſit) ad *Mannam* referunt, quòd ea nix
quædam & glacies fuerit, quæ tamen igne coque-
batur: neque liqueſcebat, cum eadem ſole ſolve-
retur. Nam (ut mox additur) quod igne non
corrumpebatur, idem planè exiguo Solis radio
calefactum liqueſcebat, ut notum eſſet, Solem
agendis Deo gratiùs præveniendum, & eundem
ſub ortum lucis interpellandum eſſe. Et illud,
inquam, quod igne non corruptum fuerat vel
non conſumebatur &c: de *Manna* intelligunt, de
quæ Theologi decernere malumus, quàm ali-
quid temerè pronunciare.

Sed quid autores ſentiant de *Manna* hæc Bibli-
ca paucis videamus.

Elxomeli, inquit Hermol. ſit hoc idem quod
& Aeromeli dicitur, quaſi Mel æthereum ac cœle-
ſte, quod ſacra litera *Manna* vocent, ut non pla-
nè contendo, ſia certè promiſſiſſimus ſum ut
credam: ſed ita tamen ut intelligatur aliquid di-
ſcrimen inter id quod mandari potuerit, & id quod
Medicina tantum naſcitur.

Eum verò tacitè reprehendens Marcellus: Non probamus inſi-
tere, quod aliqui ſuſpicari ſe dixerunt eſſe Oleomeli
Dioſc. quod antiquiores Græci æquebatur, id eſt, æ-
reum Mel vocaverunt: id ſcilicet quod ab He-
breorum ſacris literis acceptum veteres Man-
nunc verò paſſim *Manna* medici & officina ap-

*Manna
conſert.*

*Divinus
panis.*

*Panis vi-
talis.*

*Panis vi-
talis.*

*Autorum
variorum
inducta
de Ma-
na Iſraeli-
tarum.*

*Elxomeli
Manna.*

*Manna ali-
mentum
Medicina.*

*Non eſſe
elxomeli,
Man.*

pellant. Acreum enim mel non ex trunco manat, ut Oleum, sed in arborum foliis invenitur.

Lonic. non solum stultum, sed impium quod dicit, miraculum caeleste, quo Deus Manna pluebat Israelitis in deserto, in naturæ operationem vertere.

Munsterus in Exod. habet quædam notatu digna, sic scribens: Habuit autem Manna illud rorem supra & infra, ut Hebræi dicunt &c. Onkelos sic vertit hunc locum: Et cum auferretur defensus roris, ecce super faciem deserti tenuitas quædam denudata in modum Calcis, quæ quasi gelu iacebat in superficie terræ. Id cum vidissent

Man-hu. Israhelitar, dicebant: Man-hu, id est, hoc Man.

Interpretantur autem Hebræi Man, ut sitidem quod donum seu pars. Aben Ezra de Manna loquens, dicit Man esse nomen Arabicum, asseritque se vidisse speciem rei conformem Mannæ, sed quæ solum in mensibus Nisum & Itar descendat, & expositam soli non defluere, nec per noctem reservatam putrescere, sed super linguam positam liquefcere, ut usus eius magis sit pro medicina, quam pro cibo. Assimilatur Man Coriandro, *Gar.* non colore sed figura. Videtur autem his verbis planè Manna nostrum Gallicum insinuare voluisse, cui sanè ex notæ haud malè competunt, de quo particularius postea. Sunt etiam, additidem, qui *Gar* exponunt Sinapi. Aben Ezra verò fatetur se ignorare quid sit, aut quid significet.

Forsterius summè hallucinatur in Diction. suo Hebræico confundens semen herbæ graminæ, Germanis dictæ *Schwaden* cum *Man Hebræorum*, Anabum & officinarum, cum quibus nihil commune habet, præter solum nomen. De ea Manna herbacea agemus inter fermentacea & graminea. Idem *Man destinatum* vertit: siccum (ait) rorem illum caelestem, tanquam singulare donum à Deo ipsis destinatum Israëlitas vocitasse. Chaldaus vertit Mana: quem Hieronymus sequutus Manna transfudit Exod. 16. Ios. 5. Psalm. 78. Nehem. 9.

Rob. Const. in Lex. *mana* Chaldaicis, vel *man* Hebræis, *מַנָּה* & *מָנָה*. Nonno poeta, id est, Manna, cibus ille quo Deus XL. annis Israëlitas pavit in deserto, quiq; nocte roris instar caelo demittebatur, & post solis exortu liquefcerebat. Brastavolæ iudicio Hebræorum vera Manna in granula concreta ut Calabra videtur, sed miraculum in quantitate fuit, & in eo quodd singulis diebus pluebat, & ob mandatum pluebat, & ob mandatum putrescebat. Mannæ nomine vulgò, ut vult Cordus, quod nunc acreum seu rosicidum Mel, Manhu ab Israëlitis olim appellatum, ostenditur: Idem lib. 2. cap. 104. apud Diosc. apertis verbis scribit, Mannam sacrum literarum, idem esse cum melleo rore: an rectè iple vident & docti.

Sanè & Monachis apud Mesven Manna sive Manhu est mel roris, sive pinguedo aeris, sive Mel acreum.

Claudamus sacram Mannæ historiam pulchra Adversariorum observatione. Hebræum Germanicum notum, inquit, & Rabinum admodum callentem Philosophiæ habuimus, qui Manna istud purum & Masticinum vocatum, affirmabat esse idem cum suo Israelitico, Bdellii specie, Coriandri granis simile, melleo sapore, quale etiamnum est in Palestina, Syria & Arabia. Potrò, nobis obiectantibus illius supercaelestes vires, portenta, & putredinem: Respondebat

Iehovam cunctipotentem, pro eo ac ferebat sua voluntas: usum & fructum Mannæ illis largitum fuisse, qualem, quantum & quamdiu illi visum fuit: tæque ab se condita uti solum ad suam ostendendam sive gloriam sive munificentiam, præter, & super naturæ leges ratas. Sic quoque *Marach* perquam amarum & salum edulcor in iecto ligno: & Arabicus sinus quasi medius sectus, vadum fecit proli Iehovæ, hostes verò obruit: Solis orbita cursum inhibuit, & æquor montibus supernatavit.

MEL CEDRINVM.

Hippoc. lib. de Vlcibus ait: Medicamentum aliud ad ulcera vinum accipit, Mellis Cedrum paululum: ex aridis, florem artis.

Mel illud scquit Galenus mercatores sui temporis è Montè Libano petunt venale portexille: idque roris modo destillare: atque in eo copiosissime ex foliis arborum colligi: propterea quod Cedrus inibi frequentissima sit, ex hac potissimum accipi verisimile esse scripsit, lib. 3. de alim: *Rorem montis Libani* nominans quod Hippocrates Mel Cedrinum appellavit.

Itaque cum mel istud vulgò Mannæ nomine cognoscatur, & durior sit compaginis, quam ab autoribus descriptum sit, merito dubitabit quispiam an eadem res sit ac ea, quæ ab antiquis sub eo nomine intellecta est. Siquidem neque Hippoc. etiam Gal. unquam durum intellexerunt, sed liquidum, adeò ut Gal. scripserit suæ regionis indigenas referre solitos, Iovem aliquando melle plueri.

Ego verò, inquit Bellon. de arb. confis. aliquando dubitavi an olim Cedrinum mellis genus hoc edi ab hominibus loco medicamenti soleret, quo alvus solveretur. Sed ex antiquissimis Hebræorum monumentis habeo Cedrinum hoc mellis genus edule fuisse, neque ita tamen liquidum, ut manibus facile teneri posset: duasque eius præcipuas differentias fuisse, liquidi scilicet & duri, mihi ex negotiatoribus apud Memphis planè innotuit: alterum liquidum in fistulis, alterum aridum in areulis ligneis afferri. Vini verò nullam, aut saltem exiguam inesse ei alvum solvendi affirmare ausim. Nam si quispiam periculum fecerit, & utrumque paulò liberalius ediderit, nunquam alvum subduci sentiet, etiam si libram mediam absorberit. Verum quidem mihi hoc fatendum est, vim quandam ei inesse abstergendi, quemadmodum & in melle: sed solvendi, ut mihi videtur, nullam aut paucam habere, quod indigenis montis Libani & Sinay, [ubi Cedri] nostratibus etiam, qui Senesum & Juniperorum (Gallicè *Senys* & *Geneure*) [ubi Laticis] montes incolunt, satis planum est: qui, cum abundè eo satientur, nihil tamen ab eo laudunt, aut alvum sibi quoquo pacto subduci sentiunt, sed eo tanquam obsonio nutrinunt. Sed mirum quòd ea certam sibi statuerit sedem, ut in altiori montis fastigio, neque paulò infra versus radicem montis ullam eiusmodi videas. Nam in Libano Cedris potius, quam aliis arboribus adhærescit. In Europa Laticibus mavult copulari, neque etiam alibi, quàm extremis arborum ramis inhiidet. At si forte Salices adfinc (ut sapè fit) raro tamen earum foliis adhærere consuevit. Manna verò liquida sive mel Cedrinum, cum nobis nullo nunc in pretio habeatur, amplius servari desuit.

Monachi

Monachi five Caloieres montis Sinai (ut idem Bellon. annotat in suis Obs.) habebant Mannam liquidam collectam in suis montibus, quam vocant *Tereniabin*, ad differentiam duræ Mannæ. Quod enim Arabes vocant Tereniabin conservatur in ollis terreis mellis modo: venaleque ferunt Cairum. Hoc Hip. vocavit Mel Cedrinum: alij Græci Rorem Libani. Differt à Manna alba sicca. Gallica quæ ex Brianfon defertur, sicca est. Cairi venalis in Officiis promitur Manna duplex. Vna quæ dura vocatur Manna: altera quæ liquida Tereniabin. Hæc Bellon. Ceterum, considerandum an Manna Cedri non sit potius liquor exudans ex Cedris, & concretescens, quam Ros. Nam si Ros esset, cur potius Cedris Libani, quam aliis arboribus adherescit, cum eis sint tenuia admodum folia, cæteris plerisque lata, & expiende rori commoda: ut videmus apud nos Europæos Rorem foliis Quercus potissimum adherere.

Scribit Bellon. Mannam Laricem, si Sol illuxerit, liquidam evadere, & esse Tereniabin. Inquirendum autem annon idem eveniat Cedrinæ Mannæ. Si ita sit, censemus liquidam Cedrinam Mannam diversam à Rore aëreo. Fortè Galenus Manneum liquorem in Libano proprium Cedris non distinguit à Rore aëreo in diversas arbores cadente. De Melle Cedrino Hippoc. pauca quadam antè quoque dicta sunt. De viribus etiam Mannæ Libani considerentur quæ antè tradita sunt ex Bellonij, Fuchij, ac Matth. opinionibus diversis. Et Lectores considerent, quæ postea traduntur de manna Orientali mastichina: multa enim ad hoc caput referri possunt.

MANNA LARICEA SIVE BRIANSONA.

MANNÆ quæ passim in Officiis lautionibus habentur suis distinguuntur nominibus à loco petitis. Aliæ enim Brianfonæ, aliam Ambrensem, aliam Calabrinam, aliam Granatam vocat. Quæ cum inter se sint dissimiles non tantum facie, sed & efficaciâ, aliam aliis præponunt, Nam [ut pulchrè etiam annotavit Bellon.] alia compachiligrano pingui, dulci, flavoque, ant albicante prædita est, ut Brianfona. Aliâ grano constat grandiori, floccositate referens, intus concavo, candidiori, cuiusmodi est Calabrina. Aliâ pellacida est exiguo grano, cuiusmodi mastichina. Nunc de Brianfona speciatim dicemus. Grumitaque mannæ Brianfonæ seu Laricæ, alij Coriandro pares, rotundi, alij oblongi maioreque, colore albicante, & cum inveterascent, flavescente, consistentia ceræ, sed in ore liquecente, dulcedine saccharina, valdè grata. Admixta multa foliola Larigna sunt. Carbonibus imposita, tota ferè consumitur bulliendi.

Scribit Bellon. se aliquando certum montis latus Laricibus confutum eo modo albere compellisse, quo cum pruinæ in hyeme arbores convesterint. Nam, ut paulò antè dictum, hæc in Libano monte Cedris, in Europa verò Laricibus mavult copulari, ac eius tantum extremis ramis. Cuius rei causam subtilitatem professoribus indagandam relinquimus. Vide quæ paulò antè etiam dicta de liquefactione mannæ Laricæ ex Bellonio, nempe quomodo à Sole liquefcant.

Est autem legenda, eodem autore, antequam

Sol arboribus suis igniculis vim intulerit: nam roris illius materia noctu supersidet, non autem interdiu. Quocirca indigenæ ad Larices summo mane festinant, ut mannâ legant, priusquam Sol illuxerit: nam, ut dictum, quum Sol ei illuxit, deterior esse solet, & liquida evadit. Hinc duæ species Sicca Sorap. & Avic. manna, quæ in mediterraneis magni venire solet. In urbibus autem quæ ad radices montium sitæ sunt, adè vilis est pretij, ut non pluri in vere libra, quam quatuor assibus divendatur. Ros enim, qui arboribus insidet, tantus est, ut operarij quantum volunt reperiant: sed in legendo operariis tanto tædio esse solet, ut ab uno viro vix tres libræ uno die colligantur.

Rustici porrò ad Larices manè appulsi, brevi Solis radios imminere sentientes, falces arborum secunbus in terram decutunt, multos ramorum acervos sub arboribus in umbra asservantes, ut quicquid roris illius celestis cacumimbus adhererat, per otium in umbra sub arbore legant. Illi verò quum multam exceperint, & ad vicinas urbes detulerint, hanc negotiatores quidem emunt, sed quoddam intra annum unum aut alterum deterior evadat & corrumpatur, necesse habent, ut ex multis libris paucas divendant, illas quidem cætiùs distrahare, quibus reliquarum iacturam, si quam adesse contingat, resarciantur. Hinc fit, quoddam magno vaneat. Hæc est illa Manna per totam Galliam celebris, quæ Brianfona: testaturque Bellon. non aliunde, quam ex Laricibus in summis altissimorum montium colligi: duram esse: atque disferre à Manna montis Sinai quæ liquida sit.

Fuchius Mannam Brianfonam flavam dicit, utique venitiorem inspicens: Nam vetustate flavescit. Quapropter etiam Bellon. flavam dixit. Designanda tamen res unaquæque ut est in prima propriæque sua natura.

Cecidit è cælo Manna, tradente Matth. admodum copiosa, maltichæque granis similis, agro Tridentino, in Ananienibus montibus, & præsertim supra Larices arbores, testibus Cl. Med. Iulio Alexandrino, & Petro Spezzalencio pharmacopoeo Ananienfi: quippe qui huius mannæ, quam ipsemet legerat, selibrau ferè ipsi miserrit. Nunquam autem se concessurum ait Matth. mannâ, quam è Lariceis foliis legerunt Ananienfès, è Larice ipsa exsudasse, cum nihil prorsus resinosi respuerit. Quinetiam quoddam non solum in arborum foliis spectetur, sed etiam in pratis, adè ut scenscæ præ manna à Sole dissoluta, falces ab herbis nequiverint explicare. Asseritque hanc celestem fuisse mannâ, perinde ac illa, quam se propriis manibus in agro Goriensis legisse testatur. Sed par fuisset matthiolæ rationes quoque reddere, cur supra Larices potius concrefcant, quam supra alias plantas. Quid si non lecta supra folia, sed supra ramulos? Matth. non erat præsens cum colligeretur. Laricem mannâ non resipere resinâ, non sufficit ad ostendendum non exsudare, ut videre est de eo Elzomelite Lobelij. Fieri potest, ut præter exsudantem mannâ in Larice, ros melleus interdum cadat aut coadferretur supra omnes plantas eius loci, ubi Larices manniferæ copiose sunt, qui nihilominus diversus sit à manna Laricea. Sed de hac re postea specialius sub manna Calabrina.

An Apollini manna Brigantina? à Brigantio Cænonanorum oppido, nundinis illustri, vel candida, quæ quidem selecta nec vitata, dulcis &

A sole liquefcit, & deterior fit. Dna spe. ciet.

Legendi modus.

Manna Annis deterior evadit. Cur magno vaneat.

Matth. opinio non è Larice exsudare Mannam.

Matth. opinio improbat.

Aliorum conjectura.

Manna Brigantina candida.

Levitas. gustu inuendissima, minuta, mellisam dulcedinem repræsentans: vel livefcens, tenuior, Piceis fessicis: furculis herbilibusque & foliis etiam adoluta, subductione alius ignavior: ad alios usus, ut etiam ad lenitionis opera, vix subduplo efficacissima: quum præsertim Orientalis Calabrensisque interdum rancida amarescant, & imposturis imbutæ minus valeant. Si autem Apollo eandem intelligit mannam, quam nos, miramur non observasse foliola Laricis esse admixta.

Observatio. Lob. & Pena tradunt, ut antè monitum, Laricis ramos in vinariam cellam asportatos, mannam postera die demonstrare. Idem etiam conantur demonstrare, mannam potius succum plantæ quàm aëreum rorem esse. Adduntque non spernendam Brianfonsensem ad Galloprovinciæ & Allobrogum Alpes provenire foliatam, qua universa ferè utatur Gallia, modò delectus purioris, candidioris & recentioris grani habeatur, qualem illic effractus è Larice furculis copiosam se habuisse scribunt: quæ nec dosi, nec gustu, nec purgandi effectu quicquam cedere illi videretur exoticæ. Eamque multò minoris emi, minorique [quàm masticina, vel Granata] manganij suspicione. Blandè autem educit biliosa è pinus venis & cicore, èque pulmonibus pituitosa veluti Lariceus liquor, Terebinthina Veneta vocata.

Delectus. Hæc si Syriacæ putæ copia desit, aut Calabrensis, utendum ab uncia semis ad uncias tres. Sylvius verò, ut antè monuimus, huius dosin tradere videtur ab uncia ad unciam.

Vitæ purioris. Caterùm miramur Altomarum, qui tam curiosè de manna scripsit, nihil tradere de manna Laricea, qua tamen, uti dictum, in multis Gallie & Germaniæ partibus utuntur, cui semper admixta folia Laricis.

Defti. Rauvolf. manne nostræ Lariceæ forma & sapore similem dicit mannam *Trunchibul*.

Manna Trunchibul. Caterùm miramur Altomarum, qui tam curiosè de manna scripsit, nihil tradere de manna Laricea, qua tamen, uti dictum, in multis Gallie & Germaniæ partibus utuntur, cui semper admixta folia Laricis.

Manna Trunchibul. Caterùm miramur Altomarum, qui tam curiosè de manna scripsit, nihil tradere de manna Laricea, qua tamen, uti dictum, in multis Gallie & Germaniæ partibus utuntur, cui semper admixta folia Laricis.

MANNA CALABRINA FRAXINI ET ORNI.

Descriptio. Pro Calabrina nobis demonstrata manna purior est, quàm Brianfona. Grani multò maiores, figura varij, colore flavescences, sapore dulci, sed minus grato, quàm prædictæ, cum quadam acrimonia. Nec ita facilè liquefcit. Vsta etiam minus consumitur. Loco humido posita, minus videtur liquefcere quàm Brianfona. Conservanda, ut illa, loco sicco. Hæc hodiernis temporibus notissima est, ut in Italia, autoribus monachis, pluribus colligitur locis: sed copiosior in Calabria, quæ & Calabrensis ubique vocatur: & particulariter in Fraxino & Orno colligitur, quam certè specialiter ipsæ arbores ex se produciunt, sicut Gummi cæteræ arbores: ac huiusmodi est Calabrensis. Rarus est, quia in caudicibus & truncis sive ramis arborum copiosior, quàm in foliis reperitur. Nam quæ de aëre, sicut ros, descendit, abundantius recipitur in foliis, quàm in truncis. Hoc ratio, hoc experientia docuit plurimos. Nam quis audeat dicere pluviam aut rorem, dum cadit, priùs insidere truncis, quàm maderescant folia? Et quemadmodum aqua æqualiter pluit super arbores & plantas, ita & manna descendit rorando universaliter & arbores & plantas, & petras, & ipsum adeò purum putum solum.

Iam quare in una potius arbore, quàm in alia

non multùm distante reperitur? Nonne quia illa arbor ex se producit, & illa non? Item si sicut ros, descendit semper, quare in extremitatibus & foliis superioribus, quæ cælum spectant, ipsarum arborum non invenitur, sed in ramis & foliis inferioribus? Sed revera, nos (inquunt idem monachi) curiosè ac studiosè hoc observare iussimus: & ita invenerunt, nempe ex se illas arbores producere illam rem, quam mannam vocamus: quæ liquida fluit ex trunco, & ramis superioribus in folia inferiora, postea congelatur. Et ad maiorem certitudinem plures observatores propriis oculis pluries viderunt fluentem mannam scaturire ex quibusdam tuberculis ipsius arboris: quia non undiq; per totam arborem fluit, sed in quibusdam specialibus locis generatur: ex quibus cum profluit est dulcissima. Si autem quis locum illum (unde videt exire mannam, inciderit, exit abundantius, sed fit amara propter percussionem & corticis incisionem, ut ipsi observatores experti sunt. Etiam præcisus ramus, & domum virens portatus, produxit mannam.

Quare concludendum est, arbores, ut Fraxinus & Ornus, hisque similes, ex se generare, mannam, sive maui, Gummi dulcissimum, quod manna dicitur. Nam & Gal. etiam quandòque utitur succo Fraxinis: pro quo fortitan intelligenda ista manna, quæ scaturit è Fraxino & similibus arboribus. Eadem arbores & mannam celestem suscipiunt (cum cadit) sicut & aliæ plantæ. Et quid mirum arbores gummi illud dulcissimum producere, quod mannam arboream vocamus? Nonne & arbores & plantæ generant, stacten, myrrham, storacem, Balsamum, masticen, Picem, Resinam, & similia plura? Nonne & apes similiter ex floribus quarundam arborum & herbarum mel & ceram colligunt. Ergo &c. Colligunt etiam & ipsi Calabri quandòque mel aëreum, id est, mannam celestem super varias plantas & super lapides, sicut & aliæ gentes. Sed hoc fit rarè, & non ita densatur.

Arboream mannam autem singulis annis, circa caniculares dies ante sexiles pluvias colligunt. Cùm autem pluit, cessat fluere. Sed & genus hoc mannae arboreæ dupliciter colligitur: scilicet una in caudicibus & ramis, quam vocant mannam grossam, & mannam de corpore: alia verò super folia, quam mannam finam, seu mannam subtilem, & mannam foliorum nominant. Medici autem nostri temporis, laudant potius eam, quæ colligitur super folia. Sed revera viribus non differunt, & unum eundemque ortum habent. Nam quæ colligitur in foliis, non ibi generatur, sed è truncis & ramis fluens, cadit super folia illa, quæ ex directò habentur subter. Non enim in cunctis (uti diximus) foliis ipsius arboribus reperitur, sed in illis dumtaxat, quæ ex trunco vel ramis susceperunt. *Hætenus Monachi.*

Eiusdem sententiæ est & Altomarum, qui concretam & granulofam Mannam, semini aut Gummi similem, (vult inquit) citius frequens est usus, quotannis colligi solitam scribit tam à Calabris quàm à Samnicibus & Vestinis, qui Garganium incolunt montem, & pleræque Apulie partes, ut Castellanam: aliisque etiam in locis ipsam colligi solere. Eam tamen non nisi ex Fraxino & Orno colligi, uno ore lateri omnes. *Lorol.* Hancq; eam ipsam esse Mannam, qua communiter ad molliendam alvum Medici omnes utantur, ac usi sint quotquot per Centum annos & ultra, medici antè se fuerint.

Inqui-

Inquisiturus autem an sit velut ros quidam è cælo cadens, sicut ea, de qua Arabes meminerunt, vel dictarum arborum succus humor seu lachryma, sic ratio cinatur. Quæcunque ex aëre decidunt, in quacunque regione ac quovis loco, non speciatim supra unam rem determinatam illius regionis seu loci, sed indifferenter supra omnes ibi existentes rationabiliter cadere debet. Sed Manna hæc non nisi in Fraxino & Orno reperitur, in cæteris verò arboribus, herbis & lapidibus eiusdem loci nequaquam, ut collectores testantur. Igitur non generatur in aere, neque è cælo cadit. Et per consequens non est eiusdem speciei cum ea, quæ è cælo decedit.

Deinde: Eadem Manna, quotannis ex iisdem colligitur particularibus arboribus iam supra 40 annos, ut colligentes eam fatentur, ita ut non desint, qui easdem arbores emant, tanquam singulis annis hoc producentes vestigii. Sûntque eodem in loco & eiusdem etiam speciei arbores nonnullæ, super quas Manna hæc non reperitur. Igitur è cælo non cadit, nam, quæ maior ratio reddi posset de una quam de altera, præsertim eiusdem speciei arbore, eodem in loco existente, ac per plures continuos annos eam producente, si è cælo caderet? nulla sanè: quamvis in uno plantarum genere magis quam reliquo quardam asserti possit apparet ratio. Præterea si Manna cælestis seu aërea pro sua generatione, peculiariter quandam, ut dictum, cæli constitutionem requirit: ita ut calida & sicca præcedat durina aëris temperies, nox verò sequatur per aëstem bene frigida, (etenim æstivo tempore potissimum generatur) rationi consonum est, non qualibet die, singulisve noctibus etiam æstivo tempore generari posse, sed tardè admodum, quemadmodum & liquida, præsertim in Calabria. Ad hæc, Manna quæ utimur, quæ quidem in Fraxino & Orno colligitur singulis diebus, Canis præsertim tempore, aut paulò antè, in iisdem reperitur, modò pluvie, præsertim magnæ, aut ventorū vehementia non adsit. Igitur aërea non est.

Amplius, si aërea Manna de genere est mellis rosæsi seu aërei, à frigore, ut dictum, concetitur: cum mell solvatur à calore, ac coaguletur à frigore: sequitur quòd eadem Manna à frigido, tanquam contrario causis liquefactionis coagulari debeat, solvi verò à calido. Cum verò in ea, quæ in Orno & Fraxino reperitur, contrarium eveniat, nam à calido durior fit atque coagulatur, ab aqua verò solvitur: necessariò sequitur eandem de natura aëreæ & mellis rosæsi non esse.

Quod si quis dicat: non modò à Solis calore Mannam in his arboribus repertam concretescere & duriorē reddi, verum etiam à frigore, ut eam colligentes diu observant: aiunt etenim non solum à Sole, verum etiam à frigore, Aquilone videlicet modicè flante in nocte, eam condensari siccioremque reddi. Dicimus nos, & hac etiam ratione probari, eam non esse rorem è cælo cadentem. Nam hic cum sit aquæ naturæ, à frigido duntaxat coagulatur. Quæcunque enim sunt aquæ (inquit Arist. lib. 4. Meteor.) non coagulantur ab igne: solvuntur enim ab igne: Quæ verò communia sunt terræ & aquæ, & ab igne coagulantur, & à frigido, ut ipse ait: quoniam ab utriusque incrassantur, recedente videlicet & evaporante humido, diversa tamen ratione. Cum itaque coaguletur, & à Solis calore, & ab aquilonis frigore, hæc quæ in Fraxino & Orno reperitur Manna, necessariò sequitur, eam nec vaporem nec rorem esse, aut ex eisdem ge-

nitis: proinde neque etiam aquæ solius, sed aquæ & terræ esse. Item si à Solis calore, & 7. ab Aquilonis frigore hæc, quæ in Fraxino & Orno reperitur Manna non solvitur, nec liquefit, sed potius concretescit, duriorque efficitur: sicut eam colligentes asserunt, meridie Soléque magis ardente, aridiorē, candidiorē, magisque concretam & coagulata esse: & collectam iam, ubi humidior fuerit, ac liquefieri cœperit, Soli expositam, albidiorē duriorēque reddi: quis unquam asserere audeat eam à cælo fuisse delapsam, atque ex concreto rore genitam? Cum præsertim quæcunque à frigore concretescunt seu coagulantur, à frigore liquefiant, ut idem tradit Arist. Quinimò Manna hæc ab aqua solvitur atque liquefit, ut in dies observamus, & eam colligentes testantur: pluvia enim superveniente, confestim solvitur & evanescit, ut primis Augusti imbribus ingruentibus observatum est: sequitur itaque à calido & sicco, hoc est, ab igne aut igni simili fuisse coagulata. Ergo non erit aërea. Nam quæcunque sunt aquæ, inquit Arist. non coagulantur ab igne: solvuntur enim ab igne. At vapor aquæ signum est, eodem teste: eo enim consistente, est aqua, ut in ollatū operculis videmus. Cum itaque non ab igne, neque à Sole, sed ab aqua solvatur atque liquefcat Manna hæc in Fraxino & Orno duntaxat reperta, coaguleturque ac durior reddatur à calido, demonstrativè concluditur, eam non esse de genere roris, nec ex concretis à frigore vaporibus genitam, neque è cælo cadivam si saltem prædictis Arist. rationibus ac fundamentis fides adhibenda. Adde quòd, ut huius Mannæ copia maior generetur, contraria requiratur particularis aëris constitutio ab aërea: nam si eo tempore, quo emanare consuevit, dies pluviosus præcesserit, & frigida quodammodo, sequaturque admodum calida & sicca altera aut tertia, maior, ut aiunt, iisdem arboribus quantitas colligitur. Quæ tamen ratione aërea seu rosæsa esse non poterit.

Quod si quis rationibus destitutus, ad cæcas obiecta in di- & occultas causas confugerit, inquit, causam ob quam Manna hæc in Fraxinis & Ornis duntaxat reperitur, esse earundem arborum proprietatem quandam, ob quam ad seipsas magis alliciant, trahantque hunc suavem liquorem è cælo cadentem, quam cæteræ arbores, quemadmodum magnes ferrum, & succinum paleam. Dicemus: cur hæc proprietas non cuilibet particulari eiusdem speciei arbori conveniat? Nam ut cuilibet magneti ac succino datum est, ferrum & paleam trahere, ita sanè & cuius Fraxino & Orno hæc facultas tribui debet. Atqui per multos annos, eosque continuos observatum est, in una regione eodémque loco quotannis determinatas quasdam Fraxinos & Ornos talem in se continuisse dulcem liquorem: quasdam verò alias eodem in loco existentes, eiusdem magnitudinis, eiusdemque ætatis nequaquam. Observatū præterea diversæ magnitudinis ac ætatis quasdam particulares arbores iam dictarum, eodémque in loco consistentes, non tantum quotannis eiusmodi dulcem in se continere liquorem, sed etiam certis temporibus: ut puta sub cane, vel paulò antè: quasdam verò nunquam. Quibus de causis nequaquam concedere aut fateri possumus, peculiariter quadam illud fieri Fraxini & Orni proprietate: quoniam singulis hæc inesset proprietas, etiam si non æqualiter in omnibus. Non itaque à tota substantia seu specifica forma Fraxini & Orni talem sibi liquorem alliciunt è cælo vel aëre

cadentem: nam omnibus talis esset trahēdi facultas, quia omnibus una eademque forma & species. Nunc verò in paucis id observatur.

*Vera Man-
na genera-
tio in Fra-
xino.*

Sanè iam Maio & Iunio mensibus Caniculae antegressis liquor ille dulcis intra cortices earum continetur, quo paulatim cocto, adventante ad-
dentis Sini calore, cortex arefit, eoque scisso aut
fisso, liquor foras trahitur, atque ab eodem calo-
re iterum concrevit & condensatur in grumos,
aut gummi specie granula. Imò etiam non incisis
corticibus, ante caniculam hæc Manna sæpè ema-
nare visa est, præsertim in Ornīs: sive iam dicas
tandem superfluum quiddam nec alimento
conmodum à natura arboris foras protrudi, sive
à Solis vi & calore foras elici, sive utraque causâ
concurrente, quod nobis verisimilius videtur.
Neque tamen sufficere impulsio illa arboris &
attrahio Solis, ni huius quoque calor cōcoctor &
cōdensator accederet. Ex quib. perspicue intelligi
potest Manna generatio in Fraxino & Orno, vel
à mediocriter in naturæ contemplatione versatis.

*Obiectio di-
scutitur.*

At si dixerit forte aliquis, toridam hanc Man-
nam non esse velut superfluum quiddam arboris,
aut alienum, sed simile & familiare, ac velut a-
limentum quoddam, & propterea ab eis atrahi:
tum quætenus ex eo, quæ causâ sit, quod tam
continuè & diu tamque copiosè ab iisdem excer-
natur & non potius destineatur? Item quæ possit
esse eius diversitatis causa, Solem optulari, ut
eadem Manna imbibatur prius, sicetur & are-
fiat cortex, rarefiat & scindatur idem: deinde Ca-
nis fervidus calor eundem humorem rursus evo-
cet, condenset ac coagulet, quo tempore corti-
cem multò etiam magis exsiccare deberet, quàm
præteritis mensibus, Maio & Iunio, potissimum
cùm absque incisione aliqua sapidis spontè ex iis-
dem arboribus prodeat Canis tempore, & antè,
ut de Ornīs dictum. Aut quid impedivit, quominus
eadem Manna prædictis mensibus non fuerit
à Solis calore concreta & coagulata instar gummi
circa cortices dictarum arborum, potius quàm in
iisdem imbibita & intro attracta? præsertim cùm
ab eodem calore Canis tempore iterum conden-
sata, & gummi instar granulosa reddatur.

*Quidam
decepti.*

*Circa Me-
ridiem non
tempore
antelucano
colligi.*

*Quando
ante Solis
ortum col-
ligatur.*

*Manna
arborum no-
calefit.*

Hoc loco notandum doctissimos quosdam vi-
ros à villicis & pastoribus Calabris deceptos, fal-
sò asserentibus, Mannam hanc, quæ in Fraxinis
& Ornīs repetitur, manè antequam Solis calor
invalcat, colligi, cùm communiter contrarium
& hodiè observetur, semperque observatum fir-
mum. Non enim manè, priusquam Sol valdè perurat, ut
ipsi falsò retulerunt, sed meridie, Solèque fervi-
dissimo eam colligunt: neque tamen à Solis calore
rarefcit, solvitur aut evahescit, sed potius con-
crevit, & durior ac candidior redditur. Qua-
propter eam, quæ Ornīs inhaesit, tertia vel
quarta à Solis ortu hora colligunt, quòd vel à re-
missiore calore condensetur, cùm terrestrioris
naturæ sit eius succus, quàm Fraxini. Imò ean-
dem quandòque, ut aiunt, etiam antè Solis oc-
tum colligunt, sed non nisi ubi pridie inclinante
iam Sole pronuxerit, & ab eodem concreta fue-
rit, aut certe noctu flante Aquilone fuerit coag-
ulata. Idque ob eandem causam, ne Sole superve-
niente sicior aridiòque reddatur, præsertim ubi
non spontè, sed vi, adhibitis casibus, profuerit.

Ex dictis liquet, Mannam hanc arboream non
aëream aut cœlestem dicendam, quòd iisdem
semper colligatur arboribus, atque adeò earum
sit propria. Recensendæque hæc arbores inter
eas quæ copiosum succum & humorem habent,
quòd, & spontè, & incisurâ, uti dictum, non

tantum à caudice & brachiis, sed furculis etiam, & quibus
iunctæ foliorum pediculos, immò ex ipsis et-
iam foliis, eum liquorem exspunt. Id tamen
non quolibet tempore, sed sub cane & antè et-
& fructificatione cessant. Quare cùm eo tem-
pore succus earum validissimus sit, ob dictam
causam, maxime etiam suam ostendit naturam.

Sed alia non levis dubitatio discutienda. Di-
ctum enim non omnibus eiusdem generis Fraxi-
nis & Ornīs talem produci liquorem, ex quo fiat
Manna: hinc quis inferat, non esse earum pro-
prium humorem seu succum proprium. Huic ita
respondimus volumus. Proprium utique earum suc-
cum esse hinc certè cognosci, quòd ex quibus-
dam earum etiam spontè profluat (nam celsis
illatis modo & tempore convenienti, plures e-
mittunt, uti dictum). Quòd verò non omnes,
sed aliquæ tantum hanc Mannam procreent, cen-
sendum id fieri ob aliquod impedimentum, ut pu-
ta ob defectum aut vitium aliquod, vel ob soli
aut regionis diversitatem: quemadmodum & Amygda-
larum, Pecunorum, Cerasorum, Juniperorum, &
reliarum quarundam arborum generi contin-
git, hæc eandem habere naturam.

Est igitur proprius dictarum arborum succus
seu humor Manna, quæ quotannis, sub Cane po-
tissimum, in Fraxinis & Ornīs duntaxat, pluribus
continuis diebus colligitur, (quæ & se longo tem-
pore Neapoli usum testatur Alromarus, & quot-
quot ante se per plures annos medici fuerint, ad
alium solvendam usos esse) non ros, Melæceum,
aut Manna, quod sequentibus etiam observatio-
nibus confirmatur ab eodem. Nam, inquit, su-
periniecto linteò, per plures noctes ac dies, supra
eandem arbores, ita utrosque iis incumbere non po-
tuerit, inventa nihilominus in eis, iisdemque die-
bus, ac collecta manna fuit, arboribus etiam non
incisis: id quod fieri haudquaquam potuisset, si
spontè ex iisdem arboribus non emanasset, maxi-
mè cùm supra idem linteum, ne vestigium quide-
m eiusdem generis rosis, vel liquidæ vel coag-
ulatæ mannæ fuerit repertum.

Sed quid opus est hac in re sermonem prote-
lare, cùm plures hæc digni, quibus hanc rem pe-
nitius investigare decreveram, uno ore confessi
sint, mihi quæ retulerint, se propriis cōspexisse oc-
culis, post collectam in dictis arboribus Mannâ,
ex eisdem locis reliquam resudasse, emanasse,
ac sensim effluxisse, & deinde Solis calore super-
veniente coagulatam fuisse: idque non semel
duntaxat, sed sæpius ac sæpius vidisse testati sint.

Atque insuper in Fraxini Ornisque caudicibus,
iuxta corticem sæpius adnatas veluti vesiculas
quasdam se invenisse seu tubercula, quas discri-
pentes, primum liquorem quendam album, dul-
cem, concretum & crassum in optimam Mannam
conversum: deinde minus album, tenuiorem, li-
quidioremque, sed dulcem quoque manifestissi-
mè emanantem sæpius cōspexisse: qui etiam à
superveniente Solis calore coagulatus, conco-
ctus, albidiorque redditus, effectus est Mannæ
primæ assimilis: & ubi diu permansisset superflue
à Solis calore exsiccat, inutilis redditus est. Ergo
si incisis arboribus, in eisdem incisionis talem re-
periunt concretum & coagulatam succum, eius-
dem ferè coloris, saporis & consistentiæ, cum ea,
quam ex non incisis colligunt, Mannâ, quis un-
quam hæsitare audeat eam esse earundem arborum
succum proprium, spontè ad eosdè ramos, caudicē ac
furculos detrusum, potius quàm rorè quendam à celo
aut aëte delapsum? Nemo sanè nisi pertinax valdè.

Ad.

Addeunt & illud nempe cicadas & alia quædam animalcula se in spexisse, quæ ex dictis arboribus, Orni præsertim, cortice perforato, hanc lachrymam exugebant, quibus deinde fugatis, ex eisdem foraminibus seu fissuris, liquorem hunc dulcem profluxisse, huncque se postmodum à Solis calore coactum legisse, tanquam in optimâ Mannâ coactum. Observatum præterea relatumque à fide dignis, se plures secuisse Ornos, ut ex eis pro vini doliis circulos pararent, quos cum fidsent, foliisque exposuissent, non parvâ in eis huius Mannæ copiâ invenērūt: eamque non in cortice, sed ex lignosa ac veluti eiusdem Orni medullosa substantia interiori emanantem.

Testatus item quidam Faber ferrarius, vir probus, cuius nomen Cæsar de Ruodi, se, cum in quadam sylva structo igne carbonem pararet, vidisse ex orno vicina Mannam resudasse, & ab eodem igne paullo post coagulata fuisse.

Cæterum & difficultas hic excutienda. Nam cum dictarum arborum cortex & folia amaro sint sapore, non abs re quæret quispiam, qui fieri possit ut tam dulcis liquor ex eisdem arboribus, si earum succus sit proprius, exsudare possit? Dicendum, hunc humorem non ex cortice, sed ipsa ligni interioris substantia, quæ sapore dulcis ferè est, aut saltem non amara, oriri, & per corticis fissuras promanare.

Sed, cur corticis amator contactu continuo eandem non infici suo amaro? nimirum eiusdem corticis humor, exiguus cum sit, à Solis calore coactus, tandem & ipse dulcis redditur. Et quia maior succi ligni quam succi corticis copia, illius sapor, non huius prævalet. Adde quod cum per tenues ac angustos corticis meatus idem excernatur ac transluget humor, quod eius crassum est, in substantiam corticis impingitur, ita ut per eos expelli nequeat, nisi quod dulce & tenue existit. Id quod contingit etiam in separatione aquæ dulcis à salsa & amara per vas cereum ac tenue, per quod tenues dulcesque aquæ partes resudant, reliquæ, transudate ineptæ, obhaerent.

Certum autem eiusmodi Mannam quam in Fraxini admodum copiosam provenire diximus, in Orni foliis nunquam vel colligi vel reperiri, imò nec in ramis aut surculis, nisi perquam rarissimè, & fortè quæ neutiquam in iis sit genita: Sed quæ ex caudice aut ramis ipsi proximis defluebat. Eam verò in caudicibus seu truncis, aut crassioribus ramis duntaxat colligit. Causa autem esse potest, quod cum in faxis magis montosisque ac siccis locis proveniat Ornus, siccioris etiam naturæ, h. e. minùs humide sit quam Fraxinus, quæ, ut dictum, locis humidioribus, concavisque, magis gaudet, vel Theoph. & Plin. auctoribus. Quapropter Ornus tantum in se non continet humiditatem superfluum, nec adeo dilutam ac tenuem ut ad folia usque exiguosque ramulos perueniat. Est item scabrosa arbor, ita ut facile priusquam ad folia usque aut surculos promanet, in caudicis crassioribusque ramorum corticem absumat. Quod vel ex eo probatur: quod qui eam colligunt, aiunt huius arboris Mannam perfectiorem esse, si manè & vespere legatur, quam meridie sub ardente Sole. Quia ex immodico Solis calore aridior sicciorque redditur, & propterea imperfectior. Contrà quam in Fraxini foliis fiat: in quibus non manè nec vespere, sed meridie, ac calidissimis diei horis, ut dictum, colligitur Manna. Manè enim humidior cum sit, colligi nequit.

Satis autem exigua est ea, quam in foliis reperiri, & veluti milium parva eius grana: ita ut facile concipi possit ex eiusdem arboris ramis super

folia decidisse potius, quam in eisdem genitam esse: aut saltem propterea, quod magna ex parte ut collectores referunt, in Fraxinis Mantia enatat ex ramis, ea potissimum parte, quæ foliorum pediculi eisdem aune sunt, atque in eisdem met pediculis & ramis coalescentem inueniunt. Poterit ob id, quæ in foliis reperitur per eandem pediculos ad folia effluxisse, cum tam minuta sit, ut vix semunciam vna alterave die ex foliis colligat.

Nec alienum à ratione cupiam videri debet, quod in Fraxini foliis & iuxta pediculos eorum reperiatur, cum id eveniat propter Fraxini humiditatem superfluum, quæ non tantum per caudicem & ramos diffundi, spargi atque transmitti queat, sed & ad foliorum exortum atque ipsa adeo folia, per quorum poros transluget, & à Solis calore concreta. Aiunt etiam minuta illa grana, quæ manè supra folia reperiunt, eodè etiam die Sole superveniente, augeri maioraque reddi, quæ postea vespere colligunt. Quod fieri haudquaquam posset, si ex aère fuisset delapsa: nam à Solis calore potius liquescentia ac ablumpta fuisset quam concreta & adhaerentia.

Quapropter valeant, qui Mannâ in Fraxinis & Orni solis reperta, aëream seu toridam, ac è cælo delapsam esse contendunt. Dictum autem non abs re, foliis: Nam contingere potest, ut eadè arbores in quibusdam locis, in quibus aërea Manna decidit, reperiantur: & ita supra eandem etiam decidere poterit. At non supra eas solas, & quotidie per multos dies, sed supra ceteras quoque oēs, ut & herbas & frutices, & lapides eiusdè loci. At quæ in Fraxinis & Orni solum generatur & reperitur, non tantum spontè certis temporibus ex iis profluit, sed & incisione facta copiosius.

Verum non vnus est duntaxat earum incisionis modus: nam quidam factis nonnullis incisionibus in toto caudice, sequenti demum die eam colligunt. Quidam verò aliquot diebus ante eadè arbores incidunt inferioribus tantum partibus, & deinde eadem collecta, quæ primò effluit, demum & aliam effluere sinunt, ac denudè colligunt. Alij verò, prætermissa omnino ea, quæ per primas effluit incisiones, post paucos dies aliis in locis superioribus, easdem arbores incidentes colligunt: quæ quidè præ cæteris dulcior, ac non parum suavior existit, purgata, ut aiunt, per primas incisiones arbore, h. e. excreto eo humore, qui impurius, & propterea amarior & crudior erat.

Id verò in Orni potius quam in Fraxinis non abs re machinati sunt: nam Fraxini humidiores cum sint, ut dictum, spontè magis, non tantum è caudicibus & ramis, verum etiam è foliis eorumque pediculis, & qui iuxta eos sunt oculis, talem emittunt lachrymam. At Orni, ut quæ sicciores natura sint, h. e. minùs quam Fraxini humide, corticisque duriores & scabriores, locisque saxosis, montosis ac siccis degant, tantum in se humiditatis copiam non continet: nec adeo dilutus & tenuis est eorum humor, ut ad ramos & folia eam spontè emittere valeant: sed in caudicem solum, & rarissimè in ramos. Quapropter ut copiosius effluat ex eis humor, eisdè vulnera iniiciunt: ita. n. & promptius effluit, & à Solis etiam calore, non parum arbores incise ad expulsiōem iuvantur, eundem scilicet humorem ad corticem trahente.

Validissimis itaque rationibus, atque experientia probatè est, eam Mannâ qua hoc tempore in Italia videtur, quæque etiam prædecessores eorum videri fuisse per plures annos, ad alvum molliendâ, non esse eam, quæ eiusdè generis cûrore existit, & de qua Arabes scripsere, sed Fraxini ac Orni succu proprii atque coactum, quæ ex eisdè duntaxat in regno Neapol. plerisque in locis, præsertim Calabria colligitur, & per plures annos se collegisse fatentur, hunc colligendi modum à maioribus habentes.

Cur in Fraxini foliis potius quam Orni concreta.

Incisionis modi.
1.
2.
3.

Fraxini plus emittunt Mannæ quam Orni: cur?

Hæc de Mannæ arboreæ generatione; generationisque modo, quantâ potuimus diligentia ex Altomari doctissimis scriptis collecta approbat etiam doctrina insignis Medicus & Philosophus Goropius: qui in suo Niloscopio ita scribit: In regno Neapolitano, in collibus plurimis & clivis multum Ornus multa luxuriat, quæ vulnerata, Mannam nostram, quam Calabram vocamus, exsudat, quâ Mellis ærei & Manis verg loco vti ferè solemus, eo quodd huius incerta, illius certa copia, & arbores quotannis, æt non quotannis idem redat. Huic tamen Altomari Goropii & nostro sanè iudicio probabili ac verisimili sese obiciunt Matth. Cæalp. & alij quidam.

Centra
via opino
Matth. &
Cæalp.

Foliorum
Manna:

Sic enim Matth. insit. Mannæ alterum genus à Calabris defertur, plurimi penditur quæ lupium frondibus incidens colligitur: proinde foliorum Mannæ cognominata, minutis granulis constans, translucida, gravis, Masticis granulis similis, candida, gustu dulcis atque suavis. Secundas partes sibi adsciscit, quæ ramis insidet. Tercias vera, quæ lapidibus in solo inhaeret. Hæc granulis constat crassioribus, & calore longè minus siccior. Ex ea, quæ nocte peracta è cælo deciderat Consuetæ, quæ est Calabria civitas, mihi facta fuit copia super Fraxineis frondibus, quæ ulapui perfectè cocti guttas prorsus referebat. Accepi ibi ah incolis, quodd hæc manè legitur, priusquam Sol exortus admodum excalficiat. Namque postea Sole liquefacta absorbtæque facillè evanescit. [Hoc planè negat Altomarus & ait, Fraxineam & Orneam Mannam solum à calore concretæ & indurari.] Quapropter plerique (ut à nonnullis audiui) ubi in magna deciderit copia, summo mane arborum ramos præcindunt, & in opacis collocant, ubi concretam maiori commodo legunt. Non parum aberrat Altomarus, cum contendit Mannam quæ in Apulia & Calabria è Fraxineis legitur foliis, è cælo haudquaquam decidere sed ex ipsa planta excludere. Explodenda autem omnino videtur sententia Monachorum, cum pro certo asserant, Sittia ardente Mannam non solum roris modo super arborum & herbarum folia reperiri ætæis & cæli clementia, sed etiam arboribus, gummium modo, inciso earum cortice, in lachrymas concretæ. Siquidem ea Manna, quæ inciso harum arborum cortice collachrymare cepit, nullus quidem plantæ liquor est, sed ipsa eadem Manna, quæ diebus superioribus easdem in arbores ab ære deciderat. Nam cum illis regionibus usu veniat, quæ cæteris prædictæ arbores eo mellifluo flore affatæ abundèque madescant, sitq; cortex Solis ardore nimio fitiens ac rimosus, magnam liquoris quantitatem intra se absorbet. Quo fit, ut postmodum exurentem canicula, inciso eodem cortice idem liquor exiliat, & in grumos concretæ: qui tamen cum leves fungosique sunt ob arboris succi missionem, infeliciter operantur, nec alterius Mannæ viribus correspondent. Quodd autem id tantum Fraxino Orneoglossoque eveniat, cum melleus ille ros in universum omnes occupet plantas, in causa est harum arborum nobis occulta potestas, ut magnetis ad ferrum, & succini ad paleas. Quippe omnibus clarum est, apud Calabros & Apulos solum Fraxinum & congenerem Orneoglossum Mannam in se contrahere, retinere, densare ac cohibere: ex aliis verò arboribus eandem statim defluere, & in subiectas herbas, petras, solumque diffundi. Quare ab his duntaxat arboribus inciso cortice, non sanè pri-

Altomarus
not.

Monachi
repreh.

Fraxinum
& Ornum
nullam
Mannam
exsudare.

mò, secundum naturam, sed ex accidenti defluit Manna. Verum optimi illi patres [Monachi] contenti (ni fallor) cortice, internas illarum arborum partes penetrare neglexerunt. At incolæ qui ex maiore huius liquoris provenit plus auri referunt, rei naturam diligentius investigarunt. Monachorum sententiæ ad stipulam Altomarus, cum ipse sibi persuadeat, communis usus Mannam, nihil solendi celestis liquoris continere, sed tantum [ex arbore esse:] quodd etiam multis conatur ipse comprobare, cum tamen plura sint quæ non consentiunt, id ego examinandum sapientioribus relinquo. Hæc Matth. contra Monachos & Altomarus.

Ex arbore.

Cui ad stipulam videtur Cæalp. sic scribens: Disquirendum utrum Manna, quæ utitur sit inter genera mellis ærei, an prorsus succus Fraxini & Orni, ut contendere nuntur quidam ex recentioribus, & Mannam nostram, à genere Mellis & Manna Arabum explodunt. At eo modo [quo illi de Fraxino & Orno] cavillari etiam de Quercu licebit, cuius foliis maximè insidet mel acreum. Si enim ros non magis super unam plantam quàm aliam decedit, cur maxime hoc genus reperitur in Quercu? Quodd si id tribuatur naturæ Quercus, ut liquorem illum celestem conferret, alie autem plantæ magis & minus absument, cur eadem non liceat & Fraxinis & Orni assignare? Quum enim intimè hautiant hunc rorem, totum autem non absument in nutrimentum, aut oh multitudinem, aut ob aliam causam, necesse est, ut reliquum tanquam excrementum expuant, alteratum tamen & magis addensatum, quàm in Quercu, ob aliquam eius concoctionem, ob id non in foliis solum reperitur, ut in multis aliis arboribus, sed undique ex intus corporis exit. In foliis autem Quercus maximè reperiuntur melleum liquorem dicemus, quia ea arbor minime omnium bibat eius hominem: idcirco defluit mellea substantia ex iis, non multum addensata, & Sole adventante facillè evanescit, ut coniungit substantiæ æræ facillè in spiritum resolubili. In quibus autem paucissima, aut nulla reperitur huiusmodi concretio, cum tamen locus eo humore scateat, ut quibusdam Fraxinis & Orni contingere aint, absument avidius eiusmodi humor in earum nutrimentum, ideo nec ros liquidus permanet in foliis, nec expuitur addensatus. Neque illud omnino verum à frigore noctis addensari rorem in melleam substantiam, ut modo concretæ ad similitudinem pruinae ob vehementiorem frigiditatem, modò in liquidiorem substantiam ad roris similitudinem à minori frigiditate. Non enim hæc corpora aquea tantum sunt, ut ros & pruina, sed terram habent æri mixtam, ut tradit Arist. 4. Meteor. c. 7. de melle. Nam & mel quod apes cōdunt in suis alveolis, ex huiusmodi rore cōstat: quodque super diversas plantas colligitur, non succus eorum, neque fructus, neque pars, sed eiusdem est cum rore generis, ut testatur Gal. 3. de Alim. fac. c. 39. non tamen omnino ros, simplex salicet aqua, sed ob æstivam caliditatem terre in huiusmodi digestæ commixtæ, & incrassata magis & minus in melleam substantiam. Eget tamen halitus aqueus frigiditate noctis, ut constet, simplex quidem in rorem & pruina, commixtus autem in melleam substantiam, quæ non amplius à solo calido liquatur, sed ab humido, ut sales. Aliqua tamen ex parte à calido sicco liquari huiusmodi corpora, quatenus à frigore condensata sunt, non est absurdum, ut coniungit Nitro, Aluminis, Calcantho, Saccharo: In igne enim prius lique-

liquefcunt, deinde ficcantur: humido autem frigido, id eft, aqueo, omnia hæc corpora folvuntur, non calido, quale eft Oleum. Hæcenus Cæfalp.

Sed quæ cum ipfe, tùm Matth. protulit ad verfus fententiam Monachorum & Altomari, minime nobis videntur evertere eius rationes, & experientia quamquam iifdem etiam Amatus fubfcribat.

Hæc, inquit Apollo [de faccharo fcribens ad verfus Matth.] naturæ funt arcana, Philofophis ipfis incomperta: nec verifimile eft tantam meli rotis copiam intrudi poffe, quanta per tot dies exhauritur, &c. Sed ipfe etiam Apollo, in re fibi incognita, uti patet, fluctuans, Monachos temerè carpit: mox ad naturæ arcana, ignorantium afylum configit, Philofophis dicens incomperat, cuius tamen poftca caufam & modum hæriolari veritatis quàm ftudiofa inquifitione vegetigare videtur.

Pepa & Lob. tradunt, ramos magnos Laricis & Fraxini præcisos, atque in vinariam cellam quo ætatis tempore Manna colligi folitum eft afportatos, Mannam poftero die, quamquam non perinde nitidam olètare: quæ omnia, ut ipforum reliqua: nec non etiam ea quæ Pamphilus Herilacus de Manna ex Ornifraxino tradit, cum Altomari fententia optimè contentiunt. Confiderentur etiam alia quæ antea ex iifdem tradita de generatione Mannæ, & de Elæomelite: quæ itidem omnia facere videntur pro Altomari.

Mirum autem Galeni temporibus neminem iftud: ac ne ipfum quidem Galenum tale quiddam obfervaffe, vitam quoque Romæ agentem. Ne namque enim afferere audebit Mannam hanc id efle, quod à Gal. 7. fimpl. facchar nominatur. Nam id quoque ut de Melle faccharo dicebat Diofc. ex India & felici Arabia convehitur, ut Gal. inquit, & in calamis, ut aunt, concrefcit, non in Fraxinis & Ornīs, ut à prædictis autoribus conftanter afcribitur. Ideoque idem efle cum Altomari pntamus Mel faccharum Diofc. & facchar Gal. de quo plenius fuo loco.

Nec quicquam etiam referre ait idem Altomarus, fi Theoph. cæterique veteres autores, qui de plantis fcripferunt, inter eas arbores, è quibus humor emanat, coagulatur atque confilit, non connumerarint: nam neque Oleam tàm domefticam quàm filveftrem, inquit, quæ fponte, & v. etiam fimilem procreat lachrymam, ut diu à quibufdam obfervatum eft meminerunt.

Cæterum ex his, qui Thuris Mannam cæleſtem hanc [fic vocat Matth. hanc Fraxini & Orni Mannam, cuius hæc funt verba] efle crediderunt, Crinitus Florentinus quoque fuit in cuius cenſuram Manardus Ferrarienfis lib. 1. fuarum epift. peculiariter epiftolam conſcripfit. Veruntamen venia illi danda eft, cum & Serapio, qui Mauritanis omnibus in fimpl. medic. hiftoria præſtitit, Thuris Mannam cum cæleſti ineptè confundat.

Brassavolus, Apollo & alii quidem prædictorum autorum Mannam Calabrienſem triplex faciunt: primam & præſtantiffimam, vulgò Mannam de folio dictam. Quippe ruſſici folia aptant, & veluti tegete extendunt: plantæ quæ latorum foliorum arbores, ut apūs colligatur, & parum fupra aliam rem cadat. Eadem & frondea dicitur, quod ftirpium frondibus infidens colligatur: atque oblongis conſtat granulis. tranſlucens, gravis, maſtiches in morem lenta primum, mox facile liquefcens, alba & ſuavis. Secundas ſibi vendicat, quæ trunco, ligno & arborum ramis effluit ac inſe hæret. Ideo & ligni vel trunci Mannam, alii Man-

nam è corpore vocat. Tertia cæteris deterior, in terram defluens aut petras, arenulis permixta, colore livente, minus ſincera. Hæc Manna terra dicitur. Eadem igitur res fupra diverſa cadens, aut è diverſis promanans, varia nomina, diverſaque ſpecies (ſi modò verè differentia ſpecierum dici poſſit) vel varietates ſortitur.

Verùm aliter Amatus de Calabrice differentiis ſtatuit, dum putat eam ex aëre defluam efle. Sic enim ait: Manna eſt ros qui præcipue cadit in Calabria, unum fupra folia, quod perfectiſſimum eſt, vulgò dictum Manna de folio. Aliud fupra ramos & caudices arborum, primò deterius, ſed caſſius & corpulentius. Tertium verò fupra terram, cæteris deterius. Quæ verò fuper lapides cadit, mea ſententia, inquit, cæteris generibus nobilior cenſenda eſt: dicitur verò Calabrenſis Manna hæc Maſticheina, quæ tanquam præcipua celebratur & in pretio hodiè habetur.

Altomarus amariorem dicit eam quæ incifis arboribus proſpiciet, Calabris Ideo Mannam firzata dictam. Hæc ex Orno eſt.

Ita vides quanta ſit autorum varietas in Mannæ hiftoria & generatione. Nunc Calabrenſem Amatus Maſticheinam vocat, qualem plerique alii Orientalem dicunt: & nobiliorem æſtimat quæ fupra petras cadit, quàm alii deterriam putant.

Pamph. Heril. Mannam ex frondibus facillimè li-

quari ait à Sole, idq; Manna ex corpore non cõgigere. Adhuc aliter diſtinguit Cæfalp. ſic tradens Fraxinum & Ornū ſolas Mannam ferre teſtatur [Sy-

vaticus] in Calabria, circa canis ortum, cuius eſt vſus in tota Italia ad alvum leniendam diſſolute iure, aut ſero, porcere duarum vnciarum aut trium mitiſſimum. n. eſt medicamentum, ſolùm tenues humores educens. Sunt aut micæ quedã candide, aut flaveſcentes, pingues, ſapore mellis. Eius differentiæ ſunt: Nam quedam minutioribus micis conſtat, quã Mannam foliorum vocat, quia ex foliis colligatur, quæ magis præbatur: altera craſſioribus, quàm Mannam corporis appellant, quia ex ramis, tanquã ex corpore arboris habeant: & hæc aut ſponte, aut vulnerato cortice: [hæc ſanè con-

trariantur opinioni Cæſalpini, qui negat Mannam ex arbore promanare, de qua re antè] Nã ex vulnerè primò exit liquor turbidus, naufeofus cum quadam amaritudine: poſtea emanat purior, quamvis glebis grandioribus.

Probatior pinguis, & quadantenus tranſlucida, Maſtiche quàm ſimillima. Improbatur arida, & cinerei coloris. Item ſapor optimæ ſuavis cum dulcedine modicè linguam mordens, quæ. n. morſu caret, euanida eſt, & quæ naufeofa, eſt impura, aut adulterata, aut ſenæ infuſione, aut addito Scammonio.

Si deſit Syriaca Manna aut Calabrienſis, vtedum monet Lob. Brianſonenſi ab vnc. j. & ſad vnc. iij. Et allerit quofdã inſtitores, qui illinc veniebant, hodiè illic per paucam aut nullam inveniri, planè quæ conqueſtos deſiſſe: quod an verum de Calabria, viderint incolæ.

Matth. ait Mannã Italicam, præſertim Calabrice pluribus annis incorruptam perdurante. Id negat Altomarus: & bonitatem eius perfectã non fupra annum extendit. Herilacus cauet ne in compoſitionibus Arabum vtamur Manna dicta ex corpore: & addit eiufmodi gũmis nos falſò vti pro Manna. Lacuna Mannam ex Calabria tanta bonitatis dicit, vt conferri poſſit cum Orientali.

Garcias Mannam Calabrinam conſert cum ea quæ ex Perſiæ Becora vrbè aduehitur, & magnis glebis, admixtis plerumque foliis.

trunci
Manna. 2
3.
Manna ter-
ra.

Amati opi-
nio de diffe-
rentiis Ca-
labrice.

Maſtiche-
ina.
Amarior
Orni.

Cæſalp.
opinio de
iſidem.

Dofis mo-
dosque ex-
hibenda.

Cæſalp.
mor.
turbida.
purior.

Delectua.

Adulter-
ium.

Duratis.

Similis
Perſica.

Et Acoſta ei ſimilem dicit adulterinam quandam in Ormuz, & tertiam Indicam, de qua & aliis Indiciſis mox. Idem etiam teſtatur vulgariorem Mannam in Hiſpania eſſe Calabrinam, verum meliorem quæ ex Oriente Venetiæ adferuntur.

Manna Halepi.

Rauvolſſi, quoque Mannam quandam Halepi haberi ſcribit, ſimilem Calabrinæ. De Manna ridentes conſule etiam Coſtæum & quinqueratū, quorum nenter nunc nobis hæc commentantibus eſt ad manus.

An omnis Manna Medicis liceat Viſ?

Tandem ut ad vires tranſeamus, placent iucundæ & vtilem Medicis hoc loco quaſtionem præmittere. Nam cum conſter, ſcilicet ex probatiſſimorum autorū placitis duplicem eſſe Mannæ originem: alteram ex aëre ſeu rore alteram ex Fraxino & Orno harumque varias eſſe differentias: quaeritur an Medicis indiſcretè atque innoxie eiſdem Mannæ ſpeciebus, alteraque pro altera uti liceat: & num vna eiſdem ſpeciei ſit altera perfectior: & quæ imperfectior quodammodo eorum eſt, nunquid omnino vitanda & exploſenda?

Altomari diligentiffimi de Manna ſcriptoris iudicio, tertia Manna, ex rore genita, ab Arabiſiſque deſcripta, poſuiſſimum concreta, & quam Meſueus comendat, ad eos uſus quos ipſe ac Serap. & Avic. probant, eſt vtiliſſima. Eius vires autem poſuiſſimus poſt generalem Mannæ hiſtoriā. At eius deſectum, num arborea ſeu Fraxinea & Calabrina dicta liceat uti? Cū, ut oſtenſum, ex Fraxino, & Orno quæ Fraxinus ſylve ſtris eſt, profluat, utiq; earū vires quodammodo imitabitur. Nā mel roſcidū aëreæ Mannæ cadens ſupra quas cadit, ut Gal. & Meſ. volunt, quanto magis proprius eandem plantarum ſuccus, eandem continebit facultates, quæ ipſis arboribus propriæ ſunt?

Vires & temperam. Mannæ Calabri.

Cū itaque Manna Calabrica Fraxinea, ſeu lachryma Fraxinis, quam Mannā vocant, dulcis ſit cū obſcuro quodam amaro, nec multo craſſo lētoque humore plena, conſequens eſt moderatè calidam eſſe, gratam & naturæ noſtræ amicam. Et ob dictas facultates, ut diſcimus ex 4. ſimpl. vim habebit concoquendi, laxandi & rarefaciendi, quemadmodum reliqua dulcia: nec non fundendi, laxigandi ac molliēdi, ex 4. & de ſimpl. Gal. Et ut ſummatim dicamus, cunctas etiam præſtabit vtilitates, quas Arabes aërea Mannæ tribuerunt, quatenus dulcis eſt, quavis non tantæ humiditatis ſit particeps, neque adeo temperatè calida exiſtat. Amaritudo. n. vix ſenſu perceptibilis, talis non eſt, quæ dulcedinis vim obſcure aut impedire poſſit. Eius tamen ratione etiam magis abſtergendi vim habebit, extenuabit, humores craſſos incidet, ac inſarctus liberabit. Quapropter & menſes movebit, pituitam & puſe pectore exterminabit, tantò efficacius quantò magis à dulcedine ad amarorem inclinabit. Quapropter non ſolum probandus Fraxinea, & Orni Manna uſus, ſed propter hunc vel maximè præ aliis deligendū. Sed quid opus multis rationibus, ubi ſenſus & experientia in aperto ſunt? Nam rationes quaerere earum rerum, quæ patent ſenſus infirmitas quædam intellectus eſt, vi meritò Ariſt. dixit in 8. phyſ. contra Zenonem omnia quieſcere dicentem.

Ariſt. dictū contra Zenonem.

Blandè purgat.

Neque naſpe ſolus, inquit idem Altomarus, ſed oēs ante me & iuxta me in hac regione medici hac Mannā bono ac ſelici ſuccellu, citra ullam noxam eorum, qui ſemper ſunt, uſi ſunt, præſertim ad alvum molliendam. Nam nec inquietudines & ſaſtidia, neque tormina, colliquationem, ſuperpurgationem aut cuiſmodi malum

ſymptoma aſſumpta excitat, aut excitavit vlla, ſive ex ſolis, ramis aut caudice fuerit collecta. Omnino enim ſe prædictos uſus omnes feliciffimè expertum eſſe Deum immortalē teſtem advocat idem Altomarus, omneſque medicos poſteroſ ad eius uſum inuirit & hortatur. Ab ea verò quæ incifione prolicitur, cauet abſtinentiam in ardentibus febribus, alvi ſtuoribus, dyſentēſis, aliſque calidioribus morbis, ſimiliſque naturæ corporibus: ac etiam æſtate, regionibus, annique conſtitutionibus valde calidis: non tamen adeo, ut cætera phagmaca alvum ſolventia, quæ calidiora ſunt, dictis temporibus, locis atque perſonis prohibendam cenſet. Eius tamen uſum, quæ ex foliis & ramis pediculū ac oculū profluat, quolibet anni tempore, quavis corporis conſtitutione ac morbo exhiberi tutiſſe poſſe. Denique ubi Arabum Mannā haberi nequeat, eā utendum ſuadet, quæ ſpontè ex dictis arboribus emanat: nam eodem ſerè præſtare uſus, quos Arabes ſuæ Mannæ tribuerunt, & longè plures, præſertim eam, quæ ex foliis & pediculis eorum colligitur: quod ſincerior, dilutior ac tenuior ſit cæteris, quippe magis concocta, ideòque dulcior: ac de foliorum viribus non nihil participet, quorum ſuccus, uti ſuo loco dictum, ſerpentum ictibus valde optulatur, Dioſc. & Plin. autoribus. Hancque non ſolum ſerpentum ictibus, ſed & eadem ratione malignis peſtilentibusque febribus auxiliari. Huic proximam eſſe, quæ ex ramis & caudice ſpontè profluat. Tertiam in bonitate eſſe eam, quæ non ex primis illatis æſuris colligitur, videlicet quæ ex eiſdem primò profluat, ſed ex aliis vulneribus poſt aliquot dies factis. Nam quod primò effluit, impurum, inconſectum, ac extremenroſum valde eſſe: & proinde puriorem, perfectiorem dulciorēque ex ſecundis æſuris. Neque tamen penitus & illam reſpuendam ſcribit quæ primò primis illis incifuris profluat. Nam & hanc quoque, licet amaritudinis cuiusdam ſit particeps, dulcedinem tamen magis præ ſe ferre, quæ perpetuè in ea prævaleat, nec aliter diſſerre à prioribus, niſi quod calidior ſit, quapropter etiam valentiſſe operetur, ſibi que ita longa experientia confirmatum eſſe. Ac ſi noxa quedam ex eius uſu, ut tormina, calores, &c. ſuperintenerint, id medici culpa, miniſ rectè ac intempeſtivè ea ventis, aut morbis vel corporibus, quibus non competebar, exhibentis, factum eſſe: aut quod plus æquo deditur, vel Mannā aëream putant: aut certè quod pro hac ipſa aliam vitiolam aut adulteratam præbuerint, conſtanter aſſeverat.

Suadet tamen ſemper recentiffimam, quantum fieri poſſit, deligendam, humidiorēque: vetuſtam & aridam omnino vitandam.

Quæ ſi ita ſe habeant, quæ Mannæ Calabrinæ, quæ ex Fraxino & Orno eſt, uſum deinceps auſit tepudiare. Sed iam & cæteras Mannæ differentias perſequamur.

MANNA ORIENTALIS MASTICHINA.

MANNA etiam ex partibus Orientalibus ad Græcos nos deſertur, & præſertim ex monte Libano. Venetiſ magna copia habetur. Braſſavolus ſcribit ex Orientalibus & Meridionaliſ

bus partibus & alterum genus Mannæ importari, sicut mel liquidum, præter illud albicans granulofum, hoc est, utile ait, Manna Arabum. Et addit: Nicol. Nicolucium à Mauro quodam huius liquidæ Mannæ pyxidem emisse, & ea mirros effectus fecisse.

Amatus quoque tradit Mannam Orientalem ex monte Libano & aliis locis Venetias illatam aliquando granulofam, aliquando liquidam, mel referentem. Primamque Arabes Mannam absolutè, secundam Tereniabin vocare.

Casti- Bellon. priorem *Mastichinam* vocat, pellucidamque esse ait, exiguo grano atque hanc præcipuam agnoscere Venetos, *granulatam* dictam: Gallis *Granatam*: vulgò *Mastichinam* dici, quod *Mastiche* sit ad similes.

Granata- Orientalem Mannam parvi fieri in Italia Monachi tradunt, quod non possit haberi ita recens, ut *Calabrienfis*.

Mastichina Matth. sanè scribit, eam quæ ex Alexandria Ægypti adfertur, *Mastichinam* dictam, uno duntaxat anno in suis vitibus persistere. Alioqui eam præstantissimam dicit: alteram verò infirmam ac vilem, *Bombycinam* nuncupatam. Lacuna quoque Orientalem perfectissimam dicitur. Hanc eandem Lob. *Mastichinam*, *Granatam* & *Syrac* vocat, pro qua substituit, ut antè dictum, *Brianfonsensem*.

bycina Apollo quoque Orientalem primam & præstantissimam facit eam quæ *Mastichina* dicta, in quosdam quasi grandinis callos niveosque globulos densatam.

aca di- Fertur (inquit Cæsalp.) aliquando & ex Syria longè candidior Italica, *Mastichina* vocatur, quæ translucida: *Mastiche* similis, parvis granulis, efficiatior *Italica*. *Bombycina* autem minime translucida, crassioribus micis Gossippi. Putant hanc Saccharo adulteratam esse. Sed dentibusprehenderetur: Saccharum enim sub dentibus crepitat. Manna autem mollis est.

depre- Veneti, notante Bellonio, aliter quàm Galli negotiatores distinguunt, in *Mastichinam* seu *granulatam*, & *Bombycinam*. Hæc idco sic vocat, quod floccorum bombycis referat effigiem, quæ quidem vilioris est pretii quam illa, neque tantæ dulcedinis particeps: cuius etiamlibram edas, alvum tamen nunquam subducat, ideoque Mannam istam ex tore aëreo venire, mellis modo, nemo dubitet.

Altomarus *Bombycinam* adulteratam putat. Sed hanc rem Venetorum doctissimos Medicos posteritatem docere par est.

SIRACOST ET MANNA XIRQUEST INDICA EX ARBORE QVEST.

PRO interpretatione vocabuli *Siracost* hîc referemus & contrahemus quæ Monachi copiosè scribere in Mef. supra compos. *Diasiracost*.

Siracost sive *Xiracost* sive *Asiracost* &c: idem est: secundum Simonem Ianueshem, & nonnullos aliquos ex iunioribus, est quædam species Mannæ. Et in testimonium citant Avic. cap. de de manna. Bellun. in interpret. ait *Siracost* esse Mannam, quæ apud Italos in usu est. Pandectario *Alsiracost*, & *Xiracost* Arabicè, est Manna. At *Siracost* eidem est Manna vel succus fructuum. Avic. autem licet capit. de Manna dicat, Mannam coagulari & exicari sicut gummi & sicut Tereniabin & *Alsiracost*, & mel de terra Cusuram &c: non tamen per hoc declarat nobis *Siracost* esse speciem Mannæ. Nam ad instituentem aliquam similitudinem [quod ille facit inter Mannam, gummi, Tereniabin, *Alsiracost*

& mel &c:] non semper est necesse adducere species eiusdem generis illius rei, de qua queritur similitudo ipsa. Non omnia verò illic posita, esse species Mannæ probatur: quia sicut gummi & mel non sunt species Mannæ, ita fieri potest, ut nec *Siracost* sit eiusdem species. *Sira* enim sive *Xira* Arabicè succum significat. Quoniam igitur, ut dicebamus, Pandectarius ait *Siracost* non tantum significare Mannam sed etiam succum fructuum, ideo fieri potest, ut sit succus alicuius fructus coagulatus ad Mannæ similitudinem, & non species Mannæ. Et quamvis Avic. de unoquoque præfactorum loquutus sit in proprio cap. tamen proprium cap. de *Siracost*, neque sub hoc, neque sub alio quovis vocabulo reperitur in eius 2. can. qui est de simplicibus. At est apud eundem Caput de Tereniabin. Potest tamen esse, ut communis opinio est, *Syriacost* esse verè speciem Mannæ: quia in sequentem Tripheram Persicam, quæ in multis cum ista confusione concordat, ingrediuntur Manna, & Tamarindi & Cassia pulpa, & saccharum Violatum, & alia multa sicut & in istam. Christoph. de Honestis autem in suis notatis, post Hieræ infusiones ponit absolutè *Siracost* esse Mannæ speciem: additque eiusmodi Mannam non amplius in nostras partes importari. Igitur si *Siracost* est species Mannæ, potest hæc compositio vocari

Sira.

An Siracost sit Manna.

Confectio Manna.

Alterenia.

bin Syru-

De Siracost nihil certi cognosciposse.

Manna

servata va-

ria.

Xirquest.

Xiracost.

Quæst.

Confectio Manna. Sed quia infra alia descriptio, cui titulus, *Confectio de Manna*: ad differentiam illius sortè vocant præsentem *Diasiracost*, quasi declarantes particularem ipsius Mannæ speciem: ut est etiam alio loco Syrupus *Altereniabin*, quod idem significat quandam Mannæ speciem. Igitur quando de *Siracost* non potest haberi melior certitudo, loco eius si ponitur Manna aërea sive arborea, nostro iudicio rectè fiet. Idque eò maxime, quia in exordio eius certi cognosciposse. Idem etiam confirmat Acoſta, nisi quod pro *Xiracost*, *Xiracost* habeat: & gummi eiusdem arboris dicit, Lectoremque ad Avic. relegat.

MANNA INDICA TIRIAMIA-BIN AUT TRYNGIBIM.

Manna in India alterum genus dictum *Tiriamia* bin aut *Tryngibim*, ut vertit Bellunenſis, in Carduis nasci ferunt, granis quàm Coriandrum maioribus: colore inter rufum & rubentem medio, quæ ex tribulis decutuntur. Vulgus plantæ fructum esse putavit, sed gummi aut resinam esse rescitum est.

Manna

Carduo-

rum.

Descriptio.

Huius usus præfertur à Persis ei quæ utimur: quoniam quæ in usu est, pueris exhibere non audent, nisi 14. annum exceſſerint. Ego tamen ab eo tempore quo in India sum, illa un non ſtiti, & sine molestia purgare semper depre-

hendi. Hæc Garcias. Eadēq; ferè & Acoſta habet.

Halepum, tradente Rauvolſio, copioſè adferunt Perſæ in utribus mannam ſub nomine *Trunſchibil* quæ colligitur ſupra fruticem ſpinolum *Agul* & *Alhagi*. Hæc Manna conſtat granis paullo maioribus *Coriandri* ſeminibus, formâ & lapore admodum ſimilis noſtra *Mannæ Laricæ*. Poſſet exiſtimari *Iſraëliarum* manna, de qua Moſes ſcribit fuiſſe ſitilem ſemini *Coriandri* & colore *Bdellii*. Eam Mannam cadere in frutices ſpinofos teſtantur *Serap.* & *Avic.* cùm de Manna ſcribunt, quam vocant *Tereniabin* & *Trunſibin*, & *Cluſius* in epit. Indicarum plantarum.

Ait autem *Avic.* eam mannam cadere in regione *Corafſeni*. At *Rauvolſ.* potiſſ. in *Perſia* ſupra *Agul*. Nos *Agul* ſive *Alhagi* plantæ hiſtoriam & iconem poſuimus lib. 10. cap. poſt *Gennistam* ſpinofam, & alias ei ſimiles.

MANNA INDICA CALABRINÆ PERSIMILIS.

Deſcriptio. **M**anna in *India* 3. genus, inquit *Garcias*, magnis glebis advehitur, admixtis plerumque foliis. *Calabrinæ* perſimilis eſt, pluſiſque æſtimatur. Deſertur ex *Bacora* urbe *Perſicæ* admodum celebri. Eadem & *Acoſta*. Et *Rauvolſ.* *Halepi* præter mannam *Trunſchibil* & aliam *Calabriinæ* ſimilem haberi notat.

Locus.

MANNA INDICA MELLI CANDIDO SIMILIS.

Advehitur interdum *Goam* in utribus aliud genus *Mannæ* ex *Ormuz* emporio melli candido depurato perſimile. Sed facile corrumpitur in ea regione: propterea quod vitreis lagenis non aſſervatur. *Garcias.* Idem *Acoſta*, qui liquidam eſſe ait.

MANNÆ ADULTERINÆ.

Deſcriptio. **M**anna ex *Oriente* altera ſpecies infima & vilis, quæ *Bombycina* nuncupatur quippe quæ nil aliud eſt, quàm aut evanida & ſenio exhausta *Maffichina*, aut ſaccharo aliſque impoſturis adulterata, notante *Matth.* Hanc ſolam ex *Orientalibus* vidiffe ſe ingenuè fateatur *Altomarus*, *Venetis* tranſmiſſam, licet in cæteris inveſtigandis maximam adhibuerit diligentiam. Hanc verò ferro ac lateri ignito unâ cum *Calabrinæ* granis quibuſdam inieciſſe, tam eius quæ ex foliis, quàm quæ ex ramis & caudice colligitur: illam autem protinus ſolutam & liquefactam: hanc verò ariorem duriorēque redditam. Soli quoque expoſitam *Bombycinam* non quidem ita repente ſed ſenſim liquefactam. *Calabrinam* verò duriorē redditam & albidiorē. Neque ſecus cenſendum putat de *Maffichina*, & de qualibet alia Manna è cælo cadente, quocunq; in loco, ac quovis tempore, modò adulterata non ſit. Nam cùm humidior & recentior ſit quàm *bombacina*, conſentaneum eſſe ut citius ad Solem & ad ignem liqueſcat.

Observatio.

Bombycina

à Calabri-

ca differ-

entia notabi-

lis.

Maffichina

non recentior

quàm Bom-

bacina.

Alia diff-

erentia.

Bombycina

na.

na.

na.

na.

na.

na.

na.

na.

na.

na.

na.

na.

na.

na.

na.

na.

na.

na.

na.

Ait tamen *Apollon* mannam alteram *Orientalē Bombacinam* vocitaram aut *Maffichinam* evanidam & ſenio exhaustam, multo ſaccharo, farina miliacea aut hordeacea, aliſque miſcellis vitiatam, vilem, deſteſtabilem, nulliſque momenti, floccorum lanæ & *Goffipii* effigiem candore præ ſe ferentem. Quod ſi *Saccharo* adulterata ſit, dentibus enī ſub dentibus crepitat. Manna autem mollis eſt.

Teſtatur *Altomarus* iure ac prudenter à iuſtiſſimo ſuo præſide *Neapolitano* atque conſulibus de quadam manna ſancitum eſſe, ut igne cremaretur. Neque in eo ſuam ſententiam ſequutos, ſed *pharmacopolarum* & quorundam medicorum teſtificationem id decreviſſe, qui eam mannam aiebant eſſe rem peſſimam, & humano generi omnino adverſiſſimam: quæ tamen verè an falſa ſint eorum conſcientiis ſe relinquere ſcribit: in eo ipſo ſuam prodens oſcitantiam, cùm priùs dixerit iure ac prudenter crematam. Manna genus valenter purgans & magis ſolutivum reliquis Manna generibus medicis quidam *Brachmanes* in civitate *Cochin* in pretio & familiari uſu habuit, ut reſerta Coſta, ex doctiſſ. ab *Orta*: Factitium tamen erat & ſic parabatur. Amylum candidum & puriſſimum, Mannam cuiuſcunq; generis, ſed præſertim quæ *Calabrinam* æmulatur, *Scamoneam* & ſeminis genus *Viſæ* dictum, quod ex *Bengala* advehitur, quodque *Lathyridis* grano ſimile eſt (inieſto interdum polline radicis cuiuſdam candidæ laſticinæ, cui nomen *Dante*) cum *Saccharo*, pauxillaque aliqua odorata aqua permiſcebat, ſolique exponebat.

Mannam autem adulterari nihil mirum, quandoquidem & lapides *Bezahares* tanto artificio in *Ormuz* & in urbe *Cochin* provincia *Malabar*, ubi rex degit, adulterantur: ut legitimi appareant, fallantque etiam maxime expertos in iis dignoſcendis prima ſuperficie, qui niſi fragantur, vix à legitiſ ſiſ discerni queant.

Ita non inutiliter monet *Cordus* adulteratam & minimè probam eſſe mannam, quæ grumis ſuis foliorum ſenæ partes aliquas complectitur, cùm nulla ad nos ex *Arabia* & *Ægypto* Manna adſervatur, quemadmodum *Sena*.

Et *Pamphilus Herilacus* tradit Mannam noſtram *Italis* conſuetam, ut plurimum non eſſe rorem de cælo cadentem, ſed vel concretam ex ſenæ infuſione vel aliis, & *Saccharo*, vel gummi hinc inde collecto.

MANNARVM ÆQUIVOCA.

Manna graminea longè diverſa eſt à Manna *graminea* *Thuris*, ut ſpecialius traditur inter frumenta. Eſt & Manna *Thuris* vocata extra harum Mannarum genus: de qua *Manardo* ſaccharum antiquorum ſub roſedo, ſeu (quod idem eſt) aëreo melle, tanquam genere continetur. In hoc tamen differt Manna à *Saccharo*, quod Manna ſuper alias plantas & petras: ſaccharum verò ſuper harundines in *India* & felici *Arabia* proveniat. Sed *Manardus Alexandri* *Aphroditæ* opinione deceptus eſt, confundentis *Saccharum* cum Manna, ut notat *Cordus*. Nos autem *Manardi* opinionem particulatim reſutabimus in hiſtoria *Sacchari*.

Nunc reliquas arbores ſylveſtres perſequamur.

DE EVONYMO VETERVM.

CAP. XIV.

EVONYMVS dicta arbor, autore Theoph. nascitur cum alibi, tum in Lesbo insula, in Ordymno monte. [ἐν τῷ ὄρει τῷ ὀρδύμνῳ: non ut vulg. habent: ἐν τῷ ὄρει τῷ ὀρδύμνῳ καὶ ὀρδύμνῳ. Nam & Dal. ita legit, & Const vocem ὀρδύμνῳ ἐκ marginis irrepsisse suspicatur.] Est autem magnitudine Punice, & folio eiusdem sed maiore quam Chamaedaphnes. Circa Septembrem germinare incipit. Floret verè: floris color, qualis in Leucoio, odore gravi, odorem trucidati animantis, aut in tabum putrescentis [ἀποτῆ: ἀποτῆ] referente. Fructu cum suo putamine aut conceptaculo Sefami siliquis non abtuli, intus foliolo, sed in quatuor versus distincto. Esi lethalis est arbor, tamen fructum quam foliis pectori & ovium gregibus, sed maxime capris, nisi forte purgentur. Purgantur autem alvi profluvio. [ἀποτῆ: ἀποτῆ] inedia cibique abstinencia. Quid sit ἀποτῆ, haud facile invenias, quamquam aliqui vomitionem & per supernam purgationem vertant, ἀποτῆ ἀποτῆ. Hæc Plin. bona ex parte ita transcripsit. Nec aspiciat in Lesbo insula arbor, quæ vocatur Evonymus, non abtulis Punice arbori, inteream & Laurum folij magnitudinis, figura verò & mollitia Punice, flore can didiore, statim pestem denuntians [sic ineptè ὀρδύμνῳ transfert.] Fert siliquas Sefami similes, intus granum quadrangula figura, lethale animantibus, nec non & in folio eadem vis. Succurrit aliquando præceptis alvi exinanitio.

Dod. de nostra Evonymo dicit, eius foliorum esu capras intèrre, nisi supernè & infernè purgentur. An hoc observatione habeat: an ex voce ἀποτῆ, & Plinij lectione extorsit, ipse videt.

EVONYMVS MVLTIS: ALIIS
TETRAGONIA:

RAMOSA est arbutula, Evonymus multis putata, aut certe frutex arbores, altitudinis quatuor aut quinque cubitorum, cuius stolonibus læto virore perfusi, & nuper nati ramuli, propter corticem in quatuor angulos excurrentem, quadrangulares apparent, non secus ac si dolabræ ars perpolvisset, ipso aliqui ligno interno tereti, albo aut flavescente. Cortex viret

Rami crebro intervallo, in oppositos ramulos dividuntur. Folia oblonga acuta, crenata, & Peridymeni genere Chamæcerasi dictæ folijs similia & æqualia, paulo post veris initium flores profert pallidos aut herbaceo quodammodo colore cōstantes, ex quatuor foliolis congestos, quibus totidem alternatim posita calyculi foliola subii-

giuntur, pari numero apicibus luteis umbilicum curvofum viridatē cum stilo concolore occupantibus. Singulis flosculis singuli succedunt fructus, seu singulæ siliquæ quadrangulæ rubentes, aut puniceæ, [aliquando albæ, notante C. Bauh.] totidem distinctis loculis semina parva solida continent, cuticula crocea intecta, medulla alba, figura semini cannabino similia, hoc est, ex rotundo oblonga, sed maiora, sapore amaro, cum obscura quadam dulcedine nauseabundo. Ipsa etiam arbutula tota gravem & incundum habet odorem. Materies eius sic satis solida, fissilis tamen & æqualis est: ea, cum adhuc succo turget, cæla, diluto croceo pallore etiam Buxum provocat.

Hanc expressè ἀποτῆ Theophr. faciunt Dod. Rob. Const. Pena, Lob. Matth. Anguil. Thalius. Cæsalp. nihil certi statuit: suspicatur tamen hanc ipsam esse Evonymum Theophrast. Ruell. dubitat. Curtius Evonymum Plinij vocat: At Evonymus Plin. & Theophr. eadem est planta.

Evonymos, i. boni nominis, per ἀνέγκαν: unde quedam exemplaria Plin. habent Anonymos, uti notat C. Bauh. At Cæsalp. suspicatur Plinium ex Theophr. depravatè Anonymon legere. Evonymos & Anonymon vocat Cordus. Evonymum sanè Theophr. esse idem volunt plerique; quod multè notæ eius historię respondent.

Hist. verò Lugd. quam Dalech. primò incepisse constat, Evonymum falsè credidit ab omnib. ferè Herbariis. Idem alibi: Herbarij, inquit, quam Marth. Evonymum esse putat, Evonymum esse negant, sed Tetragoniam Theophr. esse volunt. Gaza Quadratoriam interpretatur. Sic dictam hæc censet Dal. quòd rami ob linearum quatuor rufarum setarum, docti modo extantium, rectè per viridem corticem porrectarum, discursum, quadranguli appareant, quod huic arbori peculiare est: quòd in fructu quadrangula siliqua fit.

Evonymos Græcorum inquit Clus. Evonymus Latinorum censetur potiori doctorum virorum parti, tametsi quidam aliter sentiant, & τῷ τετραγωνίῳ, cuius solum nomen apud Theophr. inter ferò germinantes repetitur, esse velit.

Nos sanè hanc Evonymum pro certo nosidum asserere audeamus: tantisper tamè ita appellare lubet, dum aptius nomen reperitur.

Quod si verò vulgaris hæc nostrā Evonymus est Tetragonia Theophr. ut volebat Dalech. (quod ut non negamus, ita non temerè in tanta eius brevitate asserere ausiamus) & Evonymus etiam eiusdè sit eadem, ut ex diversorum Herbariorum sententia colligi potest, inconsideratè sanè Theophrastus eandem plantam diversis nominibus tradidisset.

Tragus ζυρία & Carpinum, alii Iugalem dicunt. Sed salitur Tragus, quod facillè animadvertet, qui descriptionem diligenter perpenderit: quam eundem eius errorem, more suo Lonice, & Frischlinus in suo nomen cl. sequantur. Eiusdem etiam Tragi opinionem meritò reiciunt Dodon. Matth. Hist. Lugd. & doctiores plerique.

Petro Crescentio, Fusarius hostis & aliorum iudicio dicitur. Fusaria vel Fusarium ramibus, teste Ruell. Fusaria & Fusago Herbar. Curtius quibusdā regionibus Fusariam dici notat. Si quis cum Silio Italico conferat, facillè coniciet esse, inquit Matth. Ar. in post. com. Categoricè asserit Herrucis Silio dici, aliis Fusario.

Germ. Spindelbaum, id est, Fusaria: & Fanz Nominis sōdlin, id est, Galli testiculus: Spilbaum Cordo: lingvæ Sileis Tzwerckholz, & Psaffenrōßlin: In Than Alfatæ nobis Wesshelholz appellatam inter-

Fructus

Semina

Sapor.

Odor.

Materies.

Evonymos

Theophr.

Non esse

Evonymos

Theophr.

Tetragonia

Theophr.

Evonymos

Theophr.

Evonymos

Latinorum

notata invenimus. Apud Lonie. per Leodegizianum annotatum Helvetice dici *Schbimpffen* *Schlegelin* & ex ea fieri *fliegenwadel* & *wicwadel*, id est, *Flabellula*. Aliis *Eyerbreitschelen*. *Schimpffen* *Schlegelin* holz, etiam Geln. vocat. Gallic. *Du Fusaire*, *Fusin*, *Bunnet de prestre*, *Bois à faire des lardoires*. Montbelg. *Fusilan* & *du Fusin*. Belg. *Papenhout*. Ital. *Fusano*, *Fusaro*, *Silio*. Angl. *Spindelstree*. Ungar. *Rekeragosa*, id est, à capris rosa arbor dicitur. Quæ verò *Lonicerus* nomina gallica, græca, & latina *Evonymo* adscribit tam convenient, quam gnarus harum linguarum ille fuit. Ea autem sunt, *Carpier*, *Carnes*, *Sorbus*, *Ingalis*, *Carpinus*, *tertia species Aceris*. Siliquæ vulgò *Scrota sacerdotum*. Ruell. *Malum pileos sacerdotum* vocare.

Scrota sacerdotum.

Species quatuor.

(Fortè leg. Theoph.)

Locus.

Tempus.

Vires & usus.

Contra Math.

Purgans & Vomitorium.

Furfures. Pediculi.

Capillorum succus. Engl.

Gefnerus duas eius species notas: 1. *Evonymum* quæ passim in sepibus circa Tigurum. Et aliam propè Genevæ nasci, ad Dioscorid. descriptionem accedentem, *Bellonium* sibi retulisse ait. An fortè ea sit varietas, quæ fructum exalbidum fert? Sed & *latifolia* observata, & alia flore phæniceo, de quibus mox.

Porro hæc, si Lob. credimus, nulli regioni calidæ aut frigidæ iuxta sepes & margines deest. In Gallia montibus & vivis interdum sepibus nascitur, Ruell. Inter spinosas stirpes iuxta vias plerumque reperitur, Trag. In Italia sepibus, dumetis & sylvis, Matth. In sylvis tam planis quam editis, Cord. Nascitur & in Anglia, maxime inter *Evare* & *Parckenaye*. In Allatia, Helvetia, Ducatus *Virtemb.* & *Burgundia* sepibus, etiamque in *Allobrogibus*, & in Italia *Longobardica* passim observavimus. Colitur etiam in horto Montb. transplata nostra cura.

Montspelij Aprilis ut & Patavij florentem vidimus. In frigidioribus locis ut Germania, Maio floret. Autumno appetente, siliquæ quadrangulæ purpureo tinguntur colore, donec penitus rubescant: postea sua sponte decussatim quadripartite rumpuntur, ac hiantes ita pendent, in hycnem usque croceas bacculas vel semina ostentantes non iniucundo aspectu.

Cæterum inter recentiores non convenit, an hæc nostra *Evonymus*, quod ex sua Theophrasti prædicat, pecori sit noxia. Id asserit Matth. & se hoc scire ait. Et Ruell. Hanc, inquit, neque pecus neque capra novellorum etiam geminum avida prorsus attingit. At Clus. Vulgarem hanc *Evonymum* scribit à capris maxime appeti, easque eius foliis avidè sine noxa vesci, quod se in Pannonia observasse testatur: ac ob id Vngaris *Rekeragosa*, id est, à capris rosam dici, licet id Theoph. opinioni repugnet.

Et sanè nos Clusio potius credimus, quamvis Schuvencckf. audacter pronuntiet, fructus oves enecare. Veritatem primaque occasione discemus. Fertur fructus homini exhibitos per inferna ac per superna purgationem moliti, si terni aut quaterni dentur vorandi. Emolliunt etiam & resolvunt exterius apposti. Idem fructus in lixivio cocti capillos flavo colore tingere, furfures abstergere, lendes & pediculos necare traduntur. Italicæ mulieres ex eodem unguentum parant, quo ad pulchros & flavos reddendos capillos utuntur.

Tornarij ex ligno varia vasa & instrumenta detornant. Ex eadem & fusos muliebri netu celebres apud Germanos conficiuntur, æquè ac apud Gallos. In Helvetia pulchra ex bacculis minutim ac tenuitatem concisis parantur muscaria vel lardaria [sic vocat Had. Iunius.] quibus culinæ transfigendis lardo caribus præ acubus com-

modè ac frequenter utuntur.

Triplicem prodictum est parari ex huius fructu colore. Flavum, viridem, & fulvum. Flavum conficiunt ita. Fructum degunt post festum D. Io. Baptistæ cum adhuc viridis est, eumque cum tantillo Aluminis parum bullire sinunt.

EVONYMUS LATIFOLIA.

EVONYMUS Descrip.

Latifolia virgas habet cubitales, virides, fractu contumaces, rotundas, quas magna ambiunt folia, bina semper ex adverso nascentia, leviter per oras serrata, Evonymi vulgaris foliis forma haud abfinita, sed longè ampliora, Citriæ Malii foliis magnitudine non cedentia, minùs tamen longa, viridia, gustu ingrato & amaro. Radix

digitalis crassitudinis summa tellure in bicubitalem longitudinem excurrit, multisque flavescentibus fibris donata est, summo capite, interdum etiam è media sui parte virgas singulis annis proferens, quas hyeme corrumpi & interire existimabamus, cum non nisi novellas virgas Maio mense deprehendissemus: postea tamen competeri eas virgas hyeme non interire, sed exiguum admodum incrementum capessere, folia sub finem autumnii cum reliquis eius generis abiicientes, & oblongam gemmam extrema cuspidè (sem proxima novo Vere germinationis) proferentes. Inter infima folia oblongos tenuèscosque pediculos profert, è quibus aliquot dependent flosculi, quatuor albicantibus & ad carnum quodammodo colorem tendentibus foliolis præditi, forma vulgaris Evonymi floribus permissiles. Clus.

Idem in post. hist. addit: Floribus successit fructus, ut in vulgari quadrangulus, interdum etiam quinque angulis constans, maior tamen & quasi alatus, maturitate dehiscens, & alba grana aurea pulpa inclusa nonnunquam Augusto, sed potissimum Septembri mense continens. *Evonymus Pannonicus* prior seu *latifolius* eidem *Evonymus latifolius*; *Breit Spindelbaum*.

Maio mense 1579. novellas virgas deprehendimus in sylva illa, quæ ex Greben Ill. D. Balthasari de Bathyan arce, descensus est versus *V. V. V. V. V.* ad in ea Pannoniæ parte, quæ olim *Interamnis* appellabatur, nunc autem *Slavoniæ* nomen obtinet, Germani *Windischland* vocant, ultra *Dravum* flumen, quo solum loco observavimus. Duas postea indidem mecum attuli, quas adhuc alit in cultissimo suo horto C. V. D. Ioh. Aicholzius Viennensis Medicus, notante eodem Clusio. Camer. in suo horto Norinbergæ coluit. Item Hortus Lusatiæ. Chariff. frater C. Bauh: ramum attulit nobis collectum in horto D. Trevisani cum floribus viridibus, *Evonymi latifolii* *Corrusi* nomi.

nomine. Gener etiam Cherleus collegit in horto Patavino, nobisque communicavit.

EVONYMVS FLORE PHOE.

NICEO.

ARBVSCV-
LA est aut
fuitex homine
altior, cuius cau-
dex & rami tu-
berculis asperis ac
veluti punctis
notati: rami
sunt pulverulen-
ti. Folia serrata,
Pruno sylv. simi-
lia: folioli ali-
quot simul ex
longis petiolis,
quadrifolij, simi-
les Evonymo
vulgari vel Epi-
medio quovien-
dam, phœnicei
coloris. Clus. fu-
sids sic describit:
Assurgit bicubi-

talibus aut maioribus ramis, digitali vel etiam pollicari crassitie, lentis & obsequiosis, denso cortice obductis, viridi primum, deinde multis nigricantibus tuberculis aspero, qui in summo dividuntur in plures ramulos ordine & serie quadam inter se oppositis, Myrti latifolia paribus, sed tenerioribus, leviterque in ambitu crenatis: gustu primum exsiccatore, deinde amarissimo, & calido: ex quorum sinu in oblongis gracilibusque pedunculis flosculi unus, bini, aut ad summum terni dependent splendentes, & purpurascetes, quatuor foliis constantes, umbilico quadrato, & staminibus luteis quatuor angulos occupantibus: Corini vulgo crediti flori haud multum forma ab similes, licet maiores. Fructus succedit in siliquis quadrangulis, alterius Evonymi similibus, spongiosus, atro coloris, iis debilitentibus tenui filo prehendens, in quo grana non crebra, uti in alio, sed nigra, Fraxinellæ granorum amula & splendentia, bina interdum & ternas, eodem loculo & pulpa comprehensa.

Evonymus alter eiusdem Clus. Evonymus Pannonicus, Vngersisch Spindelbaum Taber.

Hanc nobis insignis vir D.D. Schvartzius Medicus Illust. C. V. Viemb. & præfectus horti Medici Illustrii. Celsi. Sturgardiani nobis ostendit Anno 1595. Maij 25. prius non visam, quæ in pulchellam arbusculam excreverat: ex iconis imaginatione, quam apud Clus. videramus, statim deprehendimus esse Evonymi hanc speciem raram. Copiosè nascitur, teste Clus. in sylvis utriusque Pannoniæ montibus: sed qui Alpes attingunt, eandem alere desinunt. Invenitur & in Moravia: nusquam verò abundantius, quàm in sylva arcis Greytzenstein, Illustrii. Comitibus Nicolai de Salmis vicina, secundo à Vienna milliari, ad Lavam Danubij ripam. Floret Maio: Fructus Augusti plerumque maturæscit, maturius quàm vulgaris & latifolia. Camer. sè etiam in suo horto Norinbergæ coluisse scribit. Porro Dalech. suam particularem Evonymum exhibuit, de qua nos sub Nerio Alpino sive Chamænerio. Tra-

duat Advers. Quosdam apprimè doctos Chamænespilum sibi persuasisse, alios Euonymum Alpinam fecisse arbusculam alpinam, folio Mali, Corinthe. Nos existimamus eos intelligere Cotoneastrum, de quo alibi.

SYRINGA FLORE ALBO.

CAP. XV.

QVVM Sy-
ringa alba
vulgò dicta sit
fructu inutili,
visum est eam
hoc loco pone-
re. Ea infemis
ramis adolescit
fruticosa admo-
dum, fungosa
medulla refer-
tis. Folia per
coniugia exe-
unt tanquam è
geniculis, Sta-
phylo dendris le-
vius in ambitu
crenata, hirsutie
modica prædita,
sapore subduli
& acri. Flores in
extremis furcu-
lorum multi simul iuncti, odorati, candidi, dul-
ces, Arantiorum, quaternis foliis constantes, api-
cibus in medio lateris.

Hanc Gulandinus Philadelphum florem Apollodori apud Athenæum dipnosoph. l. 15. cap. 12. dicebat, uti nobis retulit D. Casp. Bauh. Quæ sententia opinio nobis non displicet.

Verba Athenæi hæc sunt: Apoll. l. 4. Rectum Parthiarum scribit florem Philadelphum vocatum nasci in Parthia regione de quo hæc tradit. Myrti varia genera, Mixax, [Smilax] vocatque Philadelphus, qui flos naturæ aptum nomen accepit, quia ramos illi per intervalla esse accidit sua sponte, complexionem ubi nascuntur animatorum, veluti ex una eademque radice operantur: reliquum verò discurrunt, ac vivas plantas gignunt, [cum ex interapedine sponte rami colverint, animato complexu cohaerescunt] & in unitatem iunguntur, deinde procurentes vivos furculos pariunt] Hinc effectum ut domesticos Philadelphos in custodiam convertèrint: nam teneriores subuliorésque ramos adimentes, ac in retis more componentes in circulum plantantes solent circa hortos: qui ita coniuncti securitatem parant, difficilèmq; aditum operantur ubi fuerint positi.

At Rob. Const. indicio Ostryæ, Hetruscorum est Syringa arbor appellata, quam ait videri in horto Ducis Florentiæ cum iis notis, quas assignat Theophrast. nec deesse illam fructus insignem notam, quæ Hordei grano similis. Florem (quod ipse tacuit) candidum & suaviter olerentem. De eadem & Plin. l. 13. cap. 21. Inter infelices arbores, quam & Ostryam vocari tradit. Hinc Hist. Lugd. Quæ vulgò Syringa, multi, inquit, Ostryæ Theophr. esse volunt. At hæc opinio Camerario non placet: certè neque nobis. Necimus verò quo errore in eadem Hist. Lugd. post Syringæ rubræ descriptionem indistinctè iterum error.

Synonyma

Locus.

Tempus.
Satio.
Vfus.

alba descriptio posita sit nulla eius nominis facta mentione.

Syringa vulgaris, *Syringa flore albo* Clus. *Syringa Italica* Lob. *Syringa alba* Siringbaum, Tab. *Syringa vulgo*, Celsalp. & Hist. Lug. Burgundi ut aiunt, *Ispe* vocant, praesertim Veluntij, ubi aliquot in hortis egregie cultam vidimus, undequae accessitam in hortum Montbelg. transplantavimus. Habetur etiam in horto Sautgardiano. Et in Italiae hortis multis Patavij, Bononiae, Ferrariae, aliisque observavimus. Floret Aprilis & Maio.

Facile fusticulis propagatur. Haecenus nihil nobis de eius usu innotuit. Possit tamen ex floribus aqua odorata destillari. Folia quia subdulcia & acria sunt, eas habebunt vires, quas Galen, istis qualitatibus assignat, quem consulas licet.

SYRINGA, ALBAE SIMILIS CAPIVLEO, OCTO STRIIS NOTATA.

CAP. XVI.

Descriptio

ARBORIS-NE, an fruticis (inquit Clus. Exot. l. 2. c. 25.) ramulus, quemve florem tulisset, exsiccatum difficile erat iudicare: aliquam tamen affinitatem habere videbatur cum illis ramulis, qui in coronario frutice, sive *Syringa* à vulgo Herbariorum appellata, odoratos albos flores, racemi instar compositos, quinos aut septenos setente, nam eiusmodi serè capitula habebat, octo exilibus striis notata, quae in binas partes restelli avicula in modum dividebantur, contra quam in coronatio frutice, cuius capitula in plures partes divisa: nullum autem semen continebant, sed inania etant.

SYRINGA FLORE COERVLEO SIVE LILAC.

CAP. XVII.

Descriptio

Radix.

Cortex duplex.

Lignum.

Semen.

COMMUNE
nomen & fructus inutilis faciunt ut Syringam coeruleam hic collocemus. Arboris magnitudinem acquirit, plerumque tamen & fruticosa: radice multum reptante & pululante, seque plurimum multiplicante, stolonibus robustis: cortice exteriori in cinereo virescente detracto liberum ostentans viridem, sub quo lignum solidum,

firmum. In extremitate ramulorum sunt crassae & rurgentes gemmae. Folia bina ad versa, contrariòque ortu serie quadam cruciformi disposita, Asclepiadis foliis quodammodo similia, sed latiora, vel Apocyni rotundioris aut Populi nigri, subrotunda, in acumen tamen desinentia, mollia primum cum floret, postea duriora & firmiora, utraque parte

glabra, pediculis uncialibus aut amplioribus ap-
pena, subamara & nonnihil acria. Flores ex
privato surculo imbricato foliorum stipatu ob-
vallato suaveolentes oriuntur in lutea formam
dispositi, numerosi, sine foliis: quorum singuli
ad flores Laureola folio deciduo accidere viden-
tur, oblongi, rubentes, aut ex rubore coerulei,
quinque partiti, quatuor apicibus croceis altè re-
conditis facti. Subsequuntur veluti siliquae ru-
bentes compressae, vix unguem longae, ex brevi-
bus pediculis, quae mature in duas partes sepa-
rantur & pulchre hiant, in quarum interstitiis se-
cundum longitudinem porrectis latitant semina
longa, angusta, foliacea, compressa, tenuia.

Hanc plantam, inquit Matth. Constantinopoli
secum attulit Cl. vir Augenus de Busbecke, qui
continuis septem annis Caesaris Ferdinandi primi
apud Solimanum Turcarum Imperatorem Ora-
torem egit, sub hoc nomine *Lilac*. Eam quum
inspexissem, & fructus eius agnoscerem Pistacia-
rum faciem perquam bellè referte, illic in suspi-
cionem veni, an haec fortasse *Glans unguentaria*
dici posset. Quapropter, ut aliorum quoque sit
iudicium, eam hic excudi voluimus. Vivam plan-
tam videre non licuit, sed affabrè & diligentissi-
mè pictam. Haec Matthiol. qui nimis audacter
ex pictura suae plantae pronuntiat. Necesse est
sanè fructus non benè fuisse pictos, quippe qui
nulla ratione Pistacia referant: quod si ille ob-
servasset, nullam profectò occasionem reliquam
habuisset suspicandi esse Glandem unguentariam.
Melius depinxere Lob. & Dod.

Glandem unguentariam esse non posse sta-
tuunt & Clus. & Pena & Loh. & Hist. Lugd. & ob
id Matthiolum taxarunt: Et Tab. monet, ne-
quidem *Ben* esse existimandam.

Idem Matth. scribit Patavio huius plantae re-
centissimum ramusculum, floribus copiosissimis
refertum, & alterum deinde cum fructibus ad se
misisse Cortusium, literisque sibi significasse, hanc
se credere esse plantam, quae Theophr. l. 3. c. 10. hist.
Ostryx appellatur. Hanc ex Africa, ubi fre-
quentissima proveniat, sibi missam fuisse, ubi ver-
naculo idiomate *Sringa* nuncupetur. Quinetiam
se plures in suo horto huiusce arboris alere plan-
tas, ob florum suaveolentiam. Hec ex scripto Cortu-
si.

Addit idem Matth. Vnguentarij ac Sepiasarij
Mauntanorum nomina secuti eam *Ben* appellat.
Forma haec Pistacia maximè refert, alio cortice
triquetro, fractu facili, nucleo intus conferto, &
admodum pingui, &c. Sed nescit quid misset
Matth. Nam si huius ramum cum fructibus à
Cortuso accepit, mirum quā fiduciā etiamnum
Glandem Vnguentariam credere sit ausus, nisi
fortè ipsam Glandem unguentariam cognitam
non habuerit. Apud Theophr. Ostryx nulla: sed
Ostryx sive Ostrya, quam nequiquam esse cense-
mus. Consule caput praecedens. Sed cum O-
stryx dicat Theophr. habere fructum pusillum,
oblongum, Hordeo similem, colore flavum, &c.
mirum rursus, quā oscitantia Matth. praeterit
hanc Cortusi ineptam suspicionem, & diversita-
tem non ostenderit. Tanta nimirum eius natu-
rae herbariae vestigatoris fuit diligentia. Ac hos
quidem errores in ultima Matth. editione offen-
di parvisser. Falsum ubique detegi, veritas nuf-
quam celari, aut neglecta praeteriri debet, etiam in
rebus naturalibus.

Celsalp. *Ligustrum Orientale*: fortè *Isenheim*
coeruleum Arabum eadem, l. 3. c. 43. Idem l. 4. c. 10.
Arabes, inquit, *Sambach* vocant, eorum interpre-
tes

Sapor.
Flores.

Fructus.

Ex Com.
stantinopoli.

Lilac.

Glans un-
guentaria.Matthi-
reprob.Glans un-
guentaria
non est.Non est
Ben.Ostryx
Theophr.
Locus.
Sringa.Matth.
ter error.Cortusi
Pisus.
Terrius.
Matth.
ror.Ligustrum
oriental.
Isenheim
coeruleum
Sambach.

tes *Isenheim*. Flores tradunt esse in Aphrica-
trum generum, candidos, luteos & ceruleos.
Et mox cerulium in hoc genere nondum vidi-
mus, sed inter frutes ostendimus, vulgò Ligu-
strum Orientale vocant.

Syringa flore ceruleo Clus. An Arbor quæ
suo idiomate *Cauda vulpina*, *Queüe de Renard* Gall.
& Germ. *Fuchs schwanz sonat* Nam postquam
dixit Turcas nullis parcere sumptibus, & sum-
mam adhibere diligentiam, in conquirendis
exoticis arboribus, quæ elegantibus floribus
sint præditæ, addit: Alunt fruticem *Hederæ* foli-
is, perpetuò virentem, violaceis floribus, ob-
longum pediculum ambientibus, & vulpinæ
caudæ crassitudinem æquantibus: quæ de causâ
ipsi sua lingua *Vulpinam* caudam appellant. Ver-
um nostra *Syringa cerulea* perpetuam non habet
comam, sed deciduo est folio, ut superior, ut be-
nè monet Clus. Nisi fortè apud illos folia peren-

net: apud nos nequaquam. Quidam malè Por-
tulacam arborem Theophr. putarunt.

Syringa carulea Lusitanica Pen. & Lob. *Syringa*
Lusit. Tab. *Spanischer Siringebaum.* *Syringa*
carulea eadem: & *Syringa Belgis carulea flore*
Hist. Lugd. & Camer. Bononiæ nobis *Syringa*
Azura vocata fuit.

Hunc fruticem, teste Clus. alunt horti Belgici
atque plerique Germaniæ, & aliarum Provincia-
rum. Florer cum superiore, interdum matu-
rius.

Nostrâ curâ in hortum Montb. Dolâ translata
fuit, & furculis seu stolonibus ab radice, atque
absque radice ferè depacta feliciter germinavit.
In Italia, Gallia & Burgundiæ hortis curiosè cul-
tam vidimus. Gemmas prædictas Decembri &
Ianuario ostentat. Pulchritas etiam videas arbo-
res huius in horto E. C. Stuardiano, & Argenti-
nensi Frid. Meieri instructissimò.

Portulaca
Theophr.

Locus &
Tempus.

Instructus
ratio.

AGNUS SIVE VITEX.

CAP. XVIII.

Agnus foli. non serrato.

Agnus folio serrato.

saporis acris.

Huius varietatem folio breviori & molliore,
sed & latiore ac serrato Lob. observavit, quam
& nos non semel vidimus. Verùm expendant
herbarum diligentes cultores, an non sit fortè
naturæ lusus, temporis, ætatis, loco aut culturæ
adscribendus. Gesner. Viticem alium arborem-
tem dicit, alium minorem.

Plantæ huius si Theophr. meminit, sub *Isen* vel
Isen titulo tradidisse videri potest, cuius sanè o-
pinionis fuit Gesnerus stirpem ex veteribus sa-
gacissimus vestigator. Sic enim in sua appendi-
ce scribit, *Isen* vel *Oseon*, *Isen* vel *Isen*, postertus
tantum probo, ab Agno nihil differt, ut Plinij &
Eustathij autoritate confirmari potest. Nam quæ
de *Isen* Theophr. eadem Plin. de Vitice, id est Ag-
no. Et Eustathius Homeri interpretæ *Isen* inter-
pretatur Agnon. Agnum Latini quoque Sali-
cem Amerinam nominant Gaza interprete ex
Theophr. Qui etiam *Isen* Agnum & alibi *Ose-*
on, Iuncum interpretatur.

Sic autem Theophr. de *Isen*, seu ut alij malunt,
Oseon aliud candidum, aliud nigrum: & flos
fructusque utriusque pro ratione discriminis, alius
candidus, alius niger: quibuldam verò inter hos
prædictos quodammodo in purpuram inclinans.

Tom. I.

ANTEQUAM ad Salicem ge-
nera transeamus, placeat A-
gnum sive Viticem, non tam ob-
faciei quandam, quam quorundam
nominum affinitatem præmittere.

Arbustula est frequentibus ramis
brachiata, quos cortex cinerei co-
loris tegit. Folia adverso ortu un-
cialibus & sextantalibus pediculis
hærent, digitata, Lupini modo, in
quibus ferè lacinias seu folia par-
ticularia subdivisa, & Moris subtus
cineret, superius fuscis propemo-
dum, per margines undique sibi si-
milia. Spicas fert Lavendulæ, non
singulares quidem ut illa, sed ex
singulis nodis coniugatim, florum
purpurascens, quibus grana
succedunt numero, Coriandrinis
& rotunditate & magnitudine ferè
paria, nec crispata tamen nec striata:

Descriptio
1.

Folia.

Spica floris.

Grana

Ac neque talis [sive] neque candidans est, ut
quorundam. Folia quoque tenuiora leviora-
que, sicut & virgas, habet id quod album est.
Videtur itaque pro coloris varietate, quadruplex
discrimen agnoscere: nam præter album & nig-
rum & subpurpureum, etiam fulvum dicit, sic
enim *Isen* vertit Gaza: nisi malis albi vini mo-
do nigrescens dicere, ut sub nigro comprehen-
datur.

Sed mirum si hæc nostra *Oseon* Theophr. sit,
cur huius historiam spinosis interposuerit. Inter
Rhamni namque atque Paliuri historias collo-
cavit intermedium. An quia ita solet Theophr.
confusas suas narrationes dare, & alienis ple-
rasque locis collocatas? Sed eiusmodi quærelæ
nihil certi docent. Difficiliores his scopuli, quam
ut de his vel verbum in suis annotat. Scalig. &
Rob. Const. Hic tamen in suo Lexico ait *Isen* &
Theophr. in loco adducto poni inter aculeatas:
quod ita intelligendum, non ut aculeatam hæc
faciat Theophr. Sed, ut dicebamus, quia aculeatæ,
nempe Rhamni, historias immediate præmisit,
& alterius aculeatæ immediate subiecit: Quæ
fortè coniectura aliquos movit esse vnam crispam
& Gallorum *Groefeliet*, ut idem Const. suspicatur
cum multis.

Vera crista

Isom. Acty
alia plantae
et Isom.
Plin.

Est & Isom. plantae cuius meminit Aetius. Est & Isom. Plinio.

Idem sanè Theoph. l. 6. hist. cap. 2. τῆς ἰσῆς Cneoron comparat, vitilem plantam. Sed si ἰσῆ vel ἰσῆ apud Theoph. sit Agnus, cum eodem l. 1. hist. cap. 5. ἰσῆ potius dicatur, non ibi: aut hic ἰσῆ vel ἰσῆ potius, non illic. Nam ἰσῆ apud Theophr. l. cit. hanc ipsam esse de qua hic agimus, non obscurè quis colligat ex eo quòd & Diosc. & ceteris Græcis ita dicatur, & quòd eam dicat arborem interdum effici, sicut & Palinurum, & Hederam, etiam si fruticosæ sint. Quod sanè de Agno rectè dicitur, non minus quàm de aliis. Gaza ibi Amerinam convertit, parum memor à se apud Arist. lib. 9. de natur. An. Viticem convertit: ubi eadem & ἰσῆ dicitur. Rursus Rob. Const. in Lex. ὀπῶν dicit plantam de genere vitilium, speciemque Salicis, cui in ligando comparat Cneoron, id est, Cassiam herbam Theophr. loco supra citato, quæ proprietates & huic nostro Agno inest. Advettant, discernant, decernant, indicentque peritiores.

Ceterum, sunt qui censent ἰσῆ apud Theophr. esse Agnum seu Viticem: cuius sententiæ sunt Marcel. Pena, & Lob.

Vbi petperam in Cod. Bas. nostro indicio distindim, ἰσῆ & ἰσῆ legitur pro ἰσῆ, ut in Aldino habetur, & à doctis ita legitur, ut à Scal. Dalech. & aliis. Gaza Oleagnum vertit: de qua Theophr. sic scribit lib. 4. cap. 6. In Lacu Orthomenio arbores, materiæque humiles illæ proveniunt, Salix, Elagnos. (hic Gaza de suo cerebro interponit: quæ Oleæ Amerinæque speciem præfert: quæ sanè verba nec in Aldino, nec Bas. nostro Codice leguntur, quamvis eadem Rob. Const. in suo Lexico ex Gaza potius versione, quàm ex ipso textu Græco fide implicita citet.) Etemox: de Elagno quæ fortè & alibi locorum nascitur, aliisque appellata nominibus, nunc dicamus. Est Elagnos [Gaza Oleagnos] fruticosa planta, Agno similis, [παρρημον τοῖς ἄγροις: Sic Gaza & Cod. Bas. quos & plerique sequuntur: At in Cod. Aldino habetur τοῖς ἄγροις: si prior lectio vera, ut veram suspicamur, ἰσῆ non erit noster Agnus] folio figura eadem simili, molli ut Mali Cidonis ὀπῶν αὐτῆς ὁμοίᾳ] Ruellius non meminit poni & lanuginoso, flore Populi alba, minore. Fructum verò nullum profert. Nascitur potissimum in insulis fluitantibus, quales sunt in lacu Orthomenio: & in Ægypto circa paludes, in Theprotide, & in aliis stagnis. Hæc ille.

Noster Agnus non omnino fructus expers est, sed grana fert, uti dictum. Adde quod si Agno sit similis Elagnos, Agnus esse non possit.

Rauvolf. pro Elagno proponit Salsaf Syriacum, de quo postea.

Apud Diosc. Agnus sive Lygos [ἰσῆ ἢ ἰσῆ] frutex est in arborem allurgens, qui in fluminum ripis campisque palustribus nascitur, nec non & in locis asperis & salebrosis. Virgulta gerit longa, fractilique contumacia: folia verò Olivæ, sed teneriora atque maiora. Florem alterum eius genus fert album cum purpura quadam tinctum: alterum purpureum solum. Semen autem, quale Piper.

Dictus est hic frutex ἰσῆ Græcis, quasi Castus, quòd in Thesmophoriis matronarum castitatem custodientes eo ad strata urerentur. Lygos verò, quasi vimen, propter virgarum eius firmitatem. Hæc omnia Agno seu Vitici nostro egregiè conveniunt, quemadmodum & vires ab eodem traditæ: quamquam seminis collatio cum Pipere

paulò crassior videri possit.

Atbusculam hanc ut tradit idem Dioscor. inter reiectanea, alij Agnon, alij Amittomacron, alij Tridactylon: Magi semmon, alij Hamaidos: Ægyptij sum, Romani Salicem maritimam, alij Piper agreste, alij Lecriscum nominant.

Plinius postquam de Salice tradidisset, ita subdit: non multum à Salice vitilium usu distat Vitex, foliorum quoque aspectu, nisi odore gratior esset, Græci Lygon vocant: alij Agnon, quoniam matronarum Thesmophoriis Atheniensium castitatem custodientes, his foliis cubitus sibi sternunt. Duo eius genera. Maior in arborem Salicis modò allurgit: minor ramosa, foliis candidioribus, lanuginosis. Prima album florem mitti cum purpureo [purpurascens Diosc.] quæ & candida vocatur: Nigra quæ tantum purpureum. Nascuntur in palustribus campis. Hæc Plin. quem plerique ex Theophr. loco adducto transcripsisse patet.

Apud Serap. Famanchest, est Agnus Castus: ubi & arbor Abrahæ dicitur & Piperella, & Piper Eunuchorum. Alij & Famancher, Samancher & Bongiechist Arabici tradunt. Idem ex Dioscor. citat dici & Kistion eò quòd religiosi sternant hanc plantam sub lectis, ad refrenandam libidinem. Et nominari etiam Logiz, propter duritiem virgarum eius. Esse plantam arboris altitudinis: nasci prope aquas, & locis agrestibus, maximè aquosis: virgas habere duras ad frangendum, folia Olivæ similia, nisi quia sint maiora, longiora & molliora, (intelligit autem partes foliorum, quas supra folia particularia diximus) &c.

Porrò dubitat Hermol. an Salix Amerina idem sit quod Agnus seu Vitex, etiam si Diosc. hoc assermet. Ipse tamen ita censet: Viticem non multum à salice vulgari distare, usu vinetorum, foliorum quoque aspectu, nisi odore gratior [legimus, gravior ex Plin. & reip[s]a] esset. Quam verum autem sit, Viticem & Salicem Amerinam, eandem esse plantam in Plinii & Columellæ lectione diligentiores faciliè cognoscent. Ille namque postquam Amerinæ vires tradidisset, demum ad Viticis historiam ac vires transit, hunc utique ab illa diversum faciens, cum ait non multum à Salice vitilium usu distare &c: Hic verò manifestè Amerinam Salicem dicit, & Salicis speciem facit, quod de vitice nemo tam commodè ac propriè dixerit. Vt non immeritò Marcellus negarit, Græcorum Agnon, Salicem Amerinam esse. Inspicaturque, adiectam ab impertus latinarum rerum Græcorum medicis eam Discoridi appellatorem accrevisse. Tamen Viticis quàm Amerinæ Salicis vocem novisse quondam Diosc. verisimile esse. Neque credendum, in ea appellatione deceptum diligentissimum alioquin, & ex professo hæc agentem. His itarite consideratis, mirum Gesnerum non uno loco aliòque Salice Amerinam dicere ausos. Gaza quidem ἰσῆ apud Theophr. uti dictum, Amerinam interpretatus est, sed qua fide? Nam Amerina Salicis epitheton esse videtur, quamvis satis obscura origine, ut fuerint etiam, qui non Amerinam, sed maritimam Salicem dictam putent, notante Cornaro. Linacem quoque Grammaticus Anglus, Gazam secutus, [aut hic fortè illum] Agnon & Lygon Amerinam nulla auctoritate nulloque fundamento convertit. Falluntur igitur Matth. & Had. Iun. & omnes alij qui Viticem Salicem Amerinam credunt & dicunt.

Lygon Lygeaque Græcis dici, monet idem Hermol.

Non esse
Elagnum.

Agnus
Lygos Diosc.

Flore albo
et purpu-
reo.
Semen Pi-
peris
Nominis
vatio.

Agnus.
Amittomacron.
Tridactylon.
Magi semmon.
Hamaidos.
Ægyptij sum.
Romani Salicem maritimam.
Piper agreste.
Lecriscum.
Thesmophoriis.
Atheniensium.
Castitatem.
custodientes.
his foliis.
cubitus.
sibi sternunt.
Duo eius genera.
Maior in arborem.
Salicis modò.
allurgit.
minor ramosa.
foliis candidioribus.
lanuginosis.
Prima album florem.
mitti cum purpureo.
[purpurascens Diosc.]
quæ & candida vocatur.
Nigra quæ tantum purpureum.
Nascuntur in palustribus campis.
Hæc Plin.

Nigra.

Famanchest.
Serap.
Abrahæ.
Piperella.
Piper Eunuchorum.
Kistion.
Logiz.

An Salix
Amerina
sit Vitex.
Hermol.
cus corre.

Diosc.

Gesnerus.

Gaza.

Linacem.

Matth.
Had. Iun.
err.

Hermol. & carborem, & quoddam herbæ genus: quod, ut inquit Athen. in nidos suos parituri Cygni serant. Nec tamen satis fæ habere comperit, hanc quam Cygni petant herbam, aliud genus oportere intelligi, quam Viticem. Invenire se & scopas Apyrinas Spartis similes describi, folio tamen minore, sed lentia virgularum maiore, quas Genistellam Amerinam vocitent hodiè.

Corollà è Lygo usos esse veteres Anacreonti Poëtæ credimus: cuius originem Samii Caræsq; dederint, diversis causis. Nam & Lacedæmones arundine certis sacris, ut autor est Sossibius, coronabantur. Idem Hermol. monet Lygon & Aegylin quandoque dici ac legi. Item Moslyn, & Oeslan, & Oelson, & Oelocarpôn, ut Polluci & Photioni videtur. Vnde Gerra Oeslyma, hoc est, quadrata quadam turgioria ex huius Salicis viminibus, quæ Ligella quoque nominatur à Plauto in Aulularia: fortè à Lygo, id est, Vitice, aut à ligando.

Adicendum & illud, quod à Diosc. scriptum est à quibusdam Lectistichum vocari, putare Hermolam in eo verbo mendum esse: nec Lectistichum, sed à similitudine saporis & acrimonie Ligusticum legendum. Nam & Piper agreste dici Viticem, idem autor affirmat. Et in eadem, quæ apud eundem legitur voce, Amithomizum, si non sunt integræ omnia, antiquæ tamen integritatis, ut annotat Marcel. & significationis aliqua adhuc supersunt vestigia. Ex quibus facilis cõiectura est fuisse eius vocis compositionem, quæ ad Venerem misceri marem cum semina perhiberet.

Habet & *lygos* à viminum & vincendi usu manifestam rationem. Id enim Græcè *λύγος* est: idque omnes aperte testantur: præsertimque Homerus nono Odyssæ: *Λυγέας ὕλιν* dicens: flexiles scilicet & sequaci lentitia ad vincendum aptos Vitices. Et Arrianus in hist. sua exercitum describens per nivem ingredientem: & ne in nive hæretet, pro calcæis circulis ex Lygis factis utentem: ut eo auxilio maius nivis spatium premens, firmiore vestigio iter faceret. Estque Lygos Græcis communis vox omnibus quibus in rustico opere ad vincula utimur, quales Salices omnes sunt, ut & multe plantæ aliæ, in quarum genere Vitex quoque numeratur: idèoque communi illa appellatione etiam indicatur.

A rubore virgarum Sanguis manifestè Vitex dictus est. Avis verò Ibis adiectio ad superstitionem & Magicas vanitates, nostra ætate penitus incognitas, pertinent.

Magi eundem Semnon, id est, Venerandum (ea enim est vocis illius significatio) ob eandem illam castitatis causam dixerunt.

Quod verò & Agonos inter Diosc. Sythonyma dicitur, non aliunde est, quàm quòd ipsemet cum plurisque aliis auctoribus & ante eum Hippoc. non uno loco humanum semen *ἄγος* & *ἄγος* vocat: à cuius privatione *ἀγος* vitex dictus.

Statuo Papinio arbor casta quoque dicitur. Sic enim apud eundem lib. 2. Thebaidos, Tydeus templum Palladi vocens ait.

Centum tibi virginis vota Calidonides aris:

Αἰετὶ τὶβὶ τὴνδὲ φέρει. --- Et post: Et arbore casta

Nec tibi purpureas nivo discrimine vittas.

Vel hinc pateat cur & *λύγος* dictus sit, nempe propter flexilitatem, quam habent in vinciendo eius rami. Vnde Diana *λύγος* dicta, quòd inter hæc virgulta inventa fuerit, uti Poëtæ nugatur.

Tom. I.

Herbarium antiquum Io. Cubæ Agni casti nomine, vel arboris Abrahæ, Arab. Amarikest, monitrosam figuram exhibet, nullam plantam demonstrantem. Sic & Petr. Cresc. ingens arboris monstrum pro Agno proponit.

Mitum verò rudes etiamnum non inodò Pharmacopoeos, sed & Medicos hunc fruticem passim in suis practicis libris, atque receptis, quas vocant, Agnum castum vocitare: ignorantem Castum expositionem esse, Agni. Agnos enim castus est apud Latinos: & Castus *ἄγος* apud Græcos. Et Agnus quoque, ut Festus ait, animal dicitur quod ad hostiam purum sit, & immolationi aptum. Siciple salvator noster, ipsamet castitas & puritas, & pro nobis hostia, Agnus Dei à præcurfore eius Io. Baptista dictus & indice ostensus.

Averthoes *Pentastiles* & *Granum sterilitatis* vocavit. Alii *Castam arborem*, Germ. *Schaffmüle*, Abrahæ Baum, Keuschbaum / non Bunschbas ut Had. Iun. habet in suo nomencl. Keuschbaum / Genschlamp. Itali. *Vitice*, Agno Casto. Hisp. *Garriglo Casto*, *Garrillo Casto*, *Pimendo*, *Sauz garrillo*. Angl. dici posset *Chast-tree*, ex Græco, vel *Sauprice*, à cannabibus solis & seminibus. Bohem. *Querner*.

Semen eius in offic. Agni Casti semen ineptè vocant.

Passim in Italiæ & Galliæ hortis celebrioribus colitur. Imò & in Germaniæ hortis. An verò copiosè ad Oenum fluvium, non longè ab Oniponte oppido, *Ἰββρυδ* Germ. dicto, aliusque vicinis locis proveniat, ut Cordus tradit, acollæ viderint. Considerent etiam Herbarii, an is qui ibi nascitur, sit idem cum eo qui Italiæ satis familiaris.

Montspeliæ arboreis satis magnas vidimus florescentes Iunio, semine maturo Septembri: Item Lugduni, Bernæ Helyetiorum in horto Doctiss. viri Bened. Atteui. Palustribus gaudere supra dictum. Colitur & in horto Monib. egegia arbutula una aut altera, nostra cura, à multis iam annis, Stutgardia importata ex horto Ducis. Hyeme reposita conservatur, ac floret Augusto & Septembri. Fructum orditur quidem, sed non perficit.

Vitici genus folio seriato coluit Cl. Platerus Basileæ, qui assererat, ramos depastos facile radicare. Fert & hyemem non reposita, in eius horto, sed à ventorum iniuria satis munito. Semen aliquoties levissimum diversis locis, ex Italia acceptum, sed frustra.

Viticem quondam Athenæ, uno servandæ castitatis nomine, celebrarunt, eiusque gloriam non parum auxerunt. Multum illi etiam ex Academia & à Platone, ob eandem causam, laudis accrevit: gravi civitatis & hominis testimonio, non esse ab impuris tractanda, quæ puritate exercenda ab homine sunt. Cui consulens natura, quemadmodum generatōnis, & Veneris multos animantium generi stimulos dederat, ut quotidianam vitæ iacturam nova continuè sobole instauraret: sic [ut eleganter tradit Marcel.] pro castitate aliqua etiam hominibus ostendit, quibus vtentes, à Veneris & Cupidinis insultibus tuti essent atque immunes. Ex quorum numero sanè & Vitex est, satis hac in parte cum ab aliis, tùm à Diosc. celebrata: cum testatus est, Agnon vocari, quoniam in Theophrasti Cereis sacro, quod Athenis à mulieribus fiebat, castitatem custodientes mulieres, foliis eius cubitus sibi sternerent: expertæ aut à peritionibus

S. 2

doctæ, calore suo inflationes solvere Viticem: (nisi quis antipathia quadam aut proprietate naturali id præstare sentire malit) idèoque Veneris impetus omnes faciliè retundere ac inhibere. Qua potestate in abundantia feminis & contra nocturnas Veneris per somnum imaginationes, & feminis incontinentiam, sanitati hominis non parum contulit.

Huic portò excafactoriam adstringentemque vim Diosc. tribuit: quo autore fructus eius epotatus demoris à serpente, sed & henosis ac hydro-pis opitulatur. Lactis abundantiam facit, mentesque ciet drachmæ pondere in vino potus: genituram quoque exsolvit. Caput vetò tentat, soporèmq; infert. Heræ ac seminis decoctum ad infellus, vulvæ affectibus & inflammationibus opitulatur. Semen cum Palegio potum, fustitu etiam & appositu, purgationes movet: dolorem quoque capitis dissolvit illitum. Cum aceto & oleo Lethargicorum Phreneticorumque capitibus instillatur. Quin & folia tùm fustitu, tùm etiâ substratu venenata fugant: ac contra venenatorum morfus adhibita auxiliantur. Testium duritias cum butyro vitiumque foliis emolliunt. Rimas fedis semen cum aqua illitum mitigat: cum foliis verò, luxatus vulneribusque medetur. Creditur & viticis virga intertignes arceret, si eam viator dum iter facit, manu teneat. Hæc Diosc.

Gal. Viticis naturam atque temperamentum paulò diligentius inquit, his verbis: Agnos aut Lygos, hoc est Vitex, planta illa fruticosa, calidus quidem est & siccus tertio ordine, verum multum tenuis substantiæ, tùm gustu acris simul & adstringens. Ipsas tamen virgas [λύγες] ad medicinam habet inutiles. Ceterum folia semineque calida sicæque facultate sunt, substantia verò tenui. Nam & utentibus ita apparet, & gustantibus acris simul & subadstringens percipitur, tùm solum, tùm flos, tùm semen. Edendo tamen eam semen [λύγες] est: verum tam perspicuè calcificat, ut capiti hoc nomine dolorem pariat. At si frigitur, (nam & sic editur cum tagematis) minus caput tentat. Porro status ventris discutit, & cum non fructus, & multò magis cum fructus fuerit. Cohibet etiam impetus in Venerem, tum fructus expers, tum etiam ipsam expertus (fructus.) Folia item florèsque ipsius fructus id ipsum præstare possunt. Itaque non tantum est potaque ad calitatem conferre creduntur, verum etiam substrata. Hinc est quòd Athenis in Thesmophoriis, hoc est, Sacris Cereris, mulieres totum sibi fruticem subternunt. Hinc illi quoque nomen inditum Ἀγρία, id est, casti, ut dictum. Ex quibus omnibus manifestum est, Agnū calfacere, simulque exicare, tùm omnium maximè status discutere. Porro quod exactè tenuium sit partium, facultas eius τρυφερόν est atque indicio. Nam, quod caput tentat, non magis à multitudine vaporum ab eo prognatorum, quàm à caliditate eius ac subtilitate partium fieri rationi consonum est. Si enim flatus uosum spiritum procreare posset, sanè & ventrem inflaret, & Venerem stimuleret, perinde ut Eruca. Verdm, cum non tantum non excitare, imò etiam reprimere queat, fuerit sanè secundum Ruta maximè facultatem, tùm in excafaciendo, (Quod Li. a. lim. item 2. comp. med. part. refrigerare dicatur, id errore factum hinc discies) tum in reficcando, non tamen illi par est. Nam utròque paulò est inferior: siquidem Ruta tùm magis est excafactoria, tùm magis deficcatoria. Differt etiam

qualitatis simul ac facultatis missione. Nam Agni semen ac germina modicam ferunt adstrictionem: At Ruta ubi aruerit, exactè amara est & acris: ubi verò humida, subamara. Non tamen austeritas aut acerbitas illi inest: aut si cui videatur inesse, ea utique omnino obscura videbitur, nec par ei quæ est in Agno. Quocirca & ad iecur & lienem indurata & obstructa Agni semen potius quàm Ruta competit. Sed hæc ad curandiam Methodum pertinent. In præfens id solum novissè sufficit, quòd Agnus calidus est & siccus facultate, idque non mediocriter, sed tertio excessu, tùm admodum tenuium partium. Hæc qui norit, ac postea methodum curandi didicerit, ipsemet inveniet, quo pacto menses hic cieat, partes induratas digerat, lassitudines solvat, & ex eo acopum excafactoriūque unguentum præparetur.

Idem Gal. Li. 1. alim. fac. Cannabim cum Vitice comparat, cuiusque semen huius feminis viribus quodammodo simile dicit, sed multum ab ipso distare, ut, quòd egrè concoquatur, stomacho incommodum sit, capitis dolorem inducat, & prævum fucum habeat. Edi tamen fixum cum albis bellariis, quæ post cenam voluptatis ad bibendum gratia comeduntur. Sed & Viticis semen fixum edi, & impetus venereos cohæbere, modicum verò dare alimentum, & hoc ficcans ac refrigerans. Ex quo loco appetè liquet vel Galenū sibi ipsi contrarium esse, vel hoc loco legendum irrepsisse, legendumque calfaciens; ut paulò antè monitum: quanquam idem simili errore repetatur. Li. 2. alim. c. 35. ubi etiam refrigerare scribit, & fruxum manum huius accommodum esse: qui à Veneris puris se servare volunt: nec ita caput ferire, ut Cannabis. At ibid. c. 39. Viticis rationes sicut & Terebinthi in auriam acetumve iniectos per totum annum asservati tradit, ut vini quandam provocandæ appetentiæ acquirant, si quis ipsis moderatè utatur.

Porro eandem modò dictam in Galen. contrarictatem Aëtius. Tetrab. scr. 1. velut emendans, legit pro ὑποψυγῶν voce, ὑποψυγῶν, ut alimentum ficcans ac calfaciens corpori dati accipiamus. Nisi quis fortè cum Saraceno Viticis semen eatenus refrigerare dicere velit, quatenus Veneris impetus, qui à calore sunt, inhibere potest.

At quod Li. 2. ὑποψυγῶν, c. 1. Viticè moderatè refrigerare atque adeò, ex Archigene, nonnullis aliis permixtum dolori capitis à causa calida oborto covenire innuit: idem rectius de vitentibus Viticis foliis accipi censet: quippe cum prædominantis humiditatis ratione non usq; adeò calefaciant: maximè verò si cum Lauri foliis, natura calidissimis conferantur. Adde quòd, quoniam longè tenuissimarum sunt partium, æquè ac alia, quotquot sunt ὑποψυγῶν, faciliè eorum, quibulcum permiscuntur, sive calfaciant, sive refrigerent, vim exacuunt & adaugent.

Notabis & aliam contrarietatem in citatis Gal. locis. Nam in simpli ὁ γυναικὶν καὶ ἀνδρῶν ἡνδραγχεῖν asserit: Ad quod respicit & illud Diofcoridis, ὁ γυναικὶν ὁ γυναικὶν καὶ ἀνδρῶν ἡνδραγχεῖν. At contra idem Gal. alim. 2. καὶ ἀνδρῶν ὁ γυναικὶν ἡνδραγχεῖν (inquit) καὶ ἀνδρῶν ἡνδραγχεῖν. Sed pugnantia hæc loca faciliè fuerit conciliare, si fateamur tentare quidem caput Viticis semen, uti reipsa facit, testante eodem quoque Sarac. non tamen quantum Cannabis. Illic enim simpliciter agitur de Viticis femine: hic verò cum Cannabis semine comparatione facta.

Ceterum quòd Vitex contra Venerem infertur re iam aliquoties dicta sit, & mulieribus in The-

Contra se-
minis in-
continenti-
am.

Tempera.

Morbus
serpens.
Hydroph.
Lac. auget.

Vulvæ im-
flam.
Menses.

Dolor capi-
tis.
Lethargus.
Phreneticus.
Contra Ve-
nenata.

Testium
duritias.
Luxatio.

Vulnera,
intertrigo.

Tempera.

Sapor.

Nona,
cuiusque
correctio.
Carmina-
tium.

Vfus ad
calitatem.

Cur caput
tentat.

Cur cum
calidus sit,
non Vene-
rem stimu-
let.

Conferunt
cum Ruta
virib.

tecori li-
nisque an-
ticipes ob-
struunt.

Menses en-
durat.
Lassitudi-
nuguentia
acopon.

Conferunt
cum semine
Cannabis.

Cibus.

Gal. sibi
contrari.

visus
vires co-
dit.

Gal. l. 2.
correctio.

Quomodo
Gal. ex-
sari possit.

Alia Ga-
leni
concordia.

Præcon-
cordia.

Differt
explicit
mo.

mophoribus subterni solita: in maribus id Paulus Aegin. l. i. decrevit, quo capite de nimia feminis abundancia agit. Præcipit enim unâ cum refrigerantibus herbis Viticis ramulos subternendos his, qui vel in somno vel in vigilia copiosiore feminis fluxu abundant. Plin. hunc veluti scopulum fugiens, impetus Veneris inhibere Viticem dixit communiore illa voce incertum legentibus iudicium suum relinquens. Siquidem utrique sexui commune generationis studium & ad Venerem impetus est: nisi Athenienses matronas primum, mox Dioscoridem de his sic cogitasse aliquis credat cum Marcello, in communione coniugalis thori iacentibus simul viro & uxore, satis ad castitatem fore stimulus Veneris hoc remedio in vitis extinxisse: exinctisque his castitatem ea ratione feminis acquirere: quam (ut sunt in coniugalis thori officio vitis suis faciles & morigeræ omnes) servaturæ aliter non erant.

Sed placet & Plinium de Viticis viribus differenciam producere, maximè cum peculiaribus quædam præter prædicta habeat. Semen, inquit, potum vini quendam saporem habet, & dicitur febres solvere: & cum unguentur oleo admixto sudorem facere: sic & lassitudines dissolvere. Vriam (Vitices) cient & mentes. Caput tentant vitis modo: nam & odor similis est. Inflationes pellunt in inferiora. Alvum sistunt, hydropicis & hienibus perquam utiles. Lactis ubertatem faciunt. Adversantur venenis serpentum, maximè quæ frigus inferunt. Minor efficacior ad serpentes, bilisur seminis drachma in vino vel posca, aut duæ foliorum tenerimorum. Et illinuntur utraque adversus araneorum morsus: vel perunctis tantum, sistitu quoque aut substratu figant venenata. Ad Venerem impetus inhibent: eoque maximè phalangiis adversantur, quorum morsus genitale excitat. Capitis dolorem ex ebrietate sedant cum rosacea flos tenerique caubiculi. Seminis decoctum vehementiorem capitis dolorem dissolvit: & vulnura etiam sistitu vel appositu purgat: alvum cum pulegio & melle potum. Vomica, panis quoque difficilè concoquens, [facilè concoquit cum cum M.] cum farina hordacea mollit. Lichenas & Lentigines cum aphrenitro & aceto semen fedat, & oris hulecta & erupiones cum melle. Testium [durities] cum butyro & foliis vitium: Rhagadas sedis cum aqua illitum: luxata cum sale & nitro & cera. Et semen & folium additur in malagmata nervorum & ad podagras. Semen instillatur in oleo [& aceto Diosc.] decoctum capiti in Lethargia & phrenesi. Virgam qui in manu habeant aut cinctu, negantur intertiginem sentire. Hæc Plin.

Quæ Serapio habet, ex Diosc. & Gal. transcripse.

Viticis semen, ut Nicandri Schol. Græcus tradit, haustum liberat à febribus, & sudores movet. Hydropicis & splenicis auxilio est, in vermicis expurgatis humoribus. Veluti Polium confert Ictericis. Inimicum mulieribus prægnantibus: pellit embrya. Comestum & haustum sterile servat: aiunt enim extinguere flammam libidinum:

Math. Viticis semen ad Gonorrhæam cum aqua florum Nymphaeæ aut Portulacæ commendat. Et addit, scribere doctum quendam (cuius nomini parci) in Herbario suo cum Latino tum Germanico, cap. de Vitice, Dioscoridem testari, quod si quis Viticis ramulum iter faciens manu teneat, securas sit futuros à Lupis. Sed bonus ille doctus, qui quis tandem fuerit, sistitur: nullo.

Tom. I.

spiam enim Diosc. in cap. de Vitice saltem, Lupi cuiusdam meminit, sed intertiginis, quæ Germanis à Lupo & ano deducto nomine *Aißwölffen* nominatur, quod vehemèti equitatione potissimum in ano & natibus acquiritur soleat. Ad fugandos serpentes iubet Nicander in Theriac. Viticem multifloram subternere.

Gorrh.

Aut tibi casta Salix, pulchro qua flore renidet:
Præbeat instratâ securum fronde grabatum.

SILER VETERIBVS.

CAP. XIX.

Sileris cuiusdam meminit Plinius, sed omisâ eius descriptione, eius natale solum & vires, paucis tradidit. Non nisi in aquosis (inquit lib. 16. cap. 12.) provenit.

Sileris folia illita fronti; capitis dolores sedant.

Eiusdem semen tritum, in oleo phtirias coërcet.

Serpentes & hunc fructum refugunt, baculumque rustici, autore nostro lib. 24. cap. 10. teste, ob id exco gerunt.

Siler Plinio, authore Casalpino, est *Evoxy*. *Acquisocæ* *Esonymæ* *Theophr.* *Plinium Dalech.* Aloisius esse putat *Salicem lasi-* *folium*, candido folio, è cuius cinere, sulphure *Salix lasi-* *re* & Aphronitro fiat pulvis excutiendis machinis bellicis utilis.

SALICES.

CAP. XX.

Si superius explicata titulum sylvestrium arborum merentur, potiori ratione aut saltem eadem & Salices quæ sequuntur, sylvestres vocanda. Veterum autem de Salicibus placita cum nostrarum Salicum historiis in differenciam confundere, non statuimus. Quare eorum generalia de his placita nostrarum historiis premittemus.

Salix notantibus Theophr. & Plinio, ocyf. *Salices* *Frugiper-* *da Hom.* similè amittit semen, antequam omnino maturitatem sentiat: ob id Homero *Odyssæ* K. lib. 10. dicta *ἀλοῖνα*, id est, *frugiperda*. Eam autem dictionem scelere suo interpretatam esse secutam ætatem tradit Plinius: cum sc. Salicis semen mulieri sterilitatis medicamentum esse animadvertit: Sed in hoc quoque, addit idem, providens natura, facilè nascenti & depacto furculo, incuriosus semen dedit. Vna tamen prodit ad maturitatem pèrfere solita, in Creta insula, ipso descensu Iovis speluncæ, torum ligneumque magnitudine Ciceris. Funt verò quædam & loci vitio infestuosas, sicut in Pato sylva Cædua, quæ nihil fert.

Theophr. porro omnino Salices inter præmadas atque palustres arbores referens varia generâ agnoscit: *Nigram*, quæ cortice nigro aut puniceo: *Candidam*, quæ candido tegitur: *Quarum illa virgæ pulchriores & ad texendum commodiores profert: hæc spissiores.* [*πικρὴν* lege pro *πικρῆς*.] Tribuit autem in genere Salici folia longa, qualia & nostris sunt.

Plinius aliter distinguit in hunc modum. *Salicis* plura genera. Namque *Alia* in proceritate *magnam* emittunt iugis *Vinearum* periti-

cas, *Alia* virgas sequacis ad vincituras lentit. *Alia* pretenues viminibus texendis spectabili subtilitate. Rursum *alia* firmiores corbibus, ac plurimarum agricolatum supellectili: candidiores ablato cortice, laeves tractatu, vilioribus [melioribus, aut mollioribus Ruel. & Ch.] vasatisque etiam supinis in deliciis cathedris [in quibus signatae sedent totos dies mulierculae, & cum iis molles & effeminati viri: unde Cathedralitij Martiali] aptissimae. Cædunt Salici fertilitas densior confusa: nullius quippe tutior est reditus, minorisve impendij, aut tempestatum securior. Tertium locum ei in estimatione runis Cato attribuit priorémque quam Olivetis, quàmque frumento aut pratis.

Salicium a-
firmatio
apud Vete-
res.
Planta ad
Vincula.

Græca ru-
bens.
Amerina.
Nigra.
Candida.

Viminalis.
Vitellina.
Gallica.
Differentia
Colum.
Græca.
Gallica.
Sabina.
Accommo-
dantur
inter se et
ad nostras.

Plin. Variè
distin.

Nec tamen quia desint alia vincula: siquidem & Genista, & Populi, & Ulmi, & Sanguinei frutices, & Betula, & arundo filia, & arundinum folia, utin Ligutia, & Vitis ipsa, recisique aculeis Rubi alligant, & intorta Corylus. Mirumque contuso ligno alicui maiores ad vincula esse vires. Salici tamen præcipua dos. Finditur Græca rubens, candidiorque Amerina, sed paulò fragilior: idèò solido ligat nexu. In Asia tria genera observant. Nigram utiliore viminibus: Candidam agricolatum usibus: tertiam, quæ brevissima est, quæque Helicem vocant. (Hanc distinctionem ex Theoph. transcripsit Plin.) Apud nos quoque multi totidem generibus nomina imponunt: Viminalis vocant, eandemque purpuream. Alteram Vitellinam (Vitellinam Ruel.) à calore, quæ sit tenuior. Tertiam Gallicam, quæ tenuissima. Columella Viminalis Salicis tria genera: Græca, flavi coloris: Gallica, obsoleti, purpurei & tenuissimi viminis: Sabina, quam plurimi Amerinam vocant, gracili & tutila vitga.

Quæ sanè singula pulchrè cum iis, quæ Theophrast. tradit, convenire videntur. Nam primam Salicis speciem, quam Theoph. nigram aut purpuream vocat, Plin. viminalis, Colum. verò Sabina & Amerinam: Germani Rott Weiden, rubras Salices, Lugdunenſes etiamnum hodiè Amerines & Ambres, Parisienſes Osier vocant, teste Dalech. Quod verò Plinius ait: Finditur Græca rubens, de Amerina quoque intelligendum, eiusdem Dalech. iudicio, quòd ea sola findatur. Nam Amerinarum Quædam rubet, quam Græcam vocant, Plin. etiam nigram, l. 24. c. 9. Quædam candida est: idèò ait Plin. Finditur Græca rubens, candidiorque Amerina, ita ut vox, Amerina, æquè ad rubentem & candidiorem referenda sit. Secundam speciem, quam Theoph. Candidam, Plin. Vitellinam, Colum. autem Græcam vocant: Germani Geel Weiden, Salices flavos nuncupare videntur. Tertiam quæ Theoph. Helix dicitur, Plin. & Colum. Gallicam appellant: Germani verò à tenuitate & exiguitate Klein Weiden, Salices parvos seu humiles nuncupant.

Dalech. illa Plin. verba: *alia virgas sequacis ad vincituras lentit*: de Amerina, rufa, & vitellina intelligit. Et illa. *Alia pretenues viminibus texendis spectabili subtilitate*, de nigris & purpureis. Forè rectius de Gallica cæa Helice, quam & tenuissimam idem Plin. dixit.

Helix unde

Videtur autem Helix dicta à similitudine Hederae sic vocatæ, quæ ad iustum Hederae modum non excreſcit: vel à *hælis*, ut apud Theophr. legitur, dictam putat Dalech. quòd maximè flexilis sit ac plicatilis: nimium propter tenuitatem.

Dub. ex
Plin.

Illud considerandum an non subsit aliquis in Plinio error, dum Amerinam l. 16. cap. 37. rubentem (ut exposuimus) & expressè candidam facit: eandemque libr. 24. cap. 8. nigram. Nisi lega-

tur, uti corrigi Curtius: Columella autem vulgum. Quæ si quis non admittat, videat an non Plin. & Columel. in divisione Salicum discordent.

Diosc. de Salice tradit ac si una tantum species esset. Nam arborem dicit vulgò notam. Fructum tamen ferre non ignoravit.

Cordus Salices sic distinguit: *Salix Viminalis* in Francia nostra copiosè propter Vites feritur *Perticulis* in Saxonia, ad Lupuli pedamenta. *Perticulis* est, quæ longiori talea five pertica pangitur, ex non singulis annis putatur, ut Viminalis, sed quarto denum anno. Longiore enim atatem Pertica quàm Vimina requirunt. Atque hæc generum sunt nomina. Specierum verò quæ cordè demonstrari vultis nominibus possunt, *Vitellina* & *Gallica*. *Vitellina* est, quæ German. *Gele Weiden*, flava, & *Totte Weiden* vocatur. Frequens in Francia nostra, cum Perticulis viminea. *Gallica* verò est, quæ in obsoleto purpurea profert, & omnium tenuissima vimina: Germ. *Harweyde*, hoc est, *capillares Salices* à gracilitate vocant. Porò (addit idem Cordus) qui Salicum figurat ignoraverint, consulant Herbarium Fuchſij, qui plurimum specierum imagines delineari curavit. Pingit autem Fuchſ. duas Salices hirsutas, & unam line pils, sed absque descriptionibus additis, quod non placet. Ipse quoque Cordus minus diligenter Salices investigasse videtur, qui tam paucas differentias agnovit.

Gesnerus quoque postquam dixisset in Helvetia multa Salicum genera nasci, *ſauva* & *ſylvatica*, addit *ſylvestrium* minimam Siler appellam: etiam quæ læto est folio *Salweiden*.

Marth. Salicis quatuor sunt genera. Nam quædam in tantam proceritatem assurgunt, ut ex eis in Liguria fiant pericæ & pali maximi usus ad vitium pedamenta: *Alia* non tam proceræ, colore rufescentes, sequacis lentitæ, quæ ligandis cadorum vinariorum circulis commodè induntur: Has Salices Græcas vocat Cato. *Alia* firmiores, corbibus, & rusticæ supellectili admodum expetitæ. *Alia* minores ac mira tenuitate texendis canistris, citellis, & calathis aptissimæ. Ut videas Marthiolum veterum differentiis contentum, differentiis nostratum inquirendis parum insudasse, ac usum tantum nostratum illis accommodasse.

Tragus quatuor quoque Salicis genera constituit Fuchſius tria. Dodon. duas tantum. Vnam quæ cæterarum arborum modo in proceritatem inagnam assurgit: alteram quæ semper humilis est, & vimina profert, cuiusque cortex interdum rubescit, aliquando candicat, nonnunquam verò flavescit. Turnerus Anglus tres tantum agnovit species: Græcam, colore flavo, plurimam in Frisia Orientali circa Anticum: Gallicam, vimine rubro, in multis locis Angliæ & Germaniæ: Sabina, quæ & Amerina, quàmque in Italia tantum & Frisia Orientali inveniri scribit. Totidem habet figuras.

Anguil. in Epist. scribit: Salicis species [veterum] intelligit omnes notas. Helicam, de qua scribit Theophrast. Bononiensibus nunc Viticem vocari, ex cuius virgis fiant pulcherrimæ citellæ.

Scimus (inquit Aloisius in exam. Musæ Bras. favolæ) Hermolaum dicere se non planè compertum habere, an Salix Amerina idem quod Agnos five Vitex sit: Verùm, quia nullis quod suspicatur, coniecturis aut rationibus probat, propterea cum Diosc. tecumque sentimus.

Sic Ruell. cū aliis multis bonis ac doctis viris

farragine nomēclaturarum, quæ spuria in Diosc. irreperunt, deceptus, tradit Viticem autore Diosc. Salicem Amerinam à Latinis appellari, cum inter has duas stirpes multum interit, doctissimorum Herbariorum quoque calculo, ut in historia Viticis ostensum. Enimvero sanè si Salix sit frugiperda, uti Hom. cecinit: Amerina, si Viticis sit, non omnis Salix erit frugiperda.

Scaliger sanè ad lib. Arist. de plantis annotavit, eum [si modò is liber eius est, quod Scal. negat, plausibilibus sanè argumentis.] contradicere sibi de sterilitate Salicis. Suprà namque [inquit] Salicis brevioribus ramis flores attribuebat: nunc amovet à toto genere fructum. At Amerina, flex multorum sententia sit in Salicum consensu: suis bacis sive granis infinet hanc sententiam. Quibus Scal. verbis facillè intelligi potest, eum per Amerinam, Viticem, quæ granifera, intelligere.

Nos & alias Salices fructiferas, mox dicendas, observavimus ita ut saltem in iis edictum Homeri corruat: nec omnes sint frugiperdæ.

Eodem errore & Arist. quoque lapsus est, qui lib. 1. cap. 18. de gen. animal. scribit nec Salicem, nec Populum semen aut fructum proferre. Verum in utriusque femina observavimus, quamquam non in omnibus Salicis speciebus. Et ex femine Salices natas infra dicetur.

Remittit Tragus lectorem ad Arist. lib. de inventura & senectute cap. de Salice tradentem, quo tamen loco non verbum eius meminit. Alio quid loco monet flosrem Salicis apibus gratum esse.

Scalig. annotat, se Salicem sine ullo medulla momento vidisse.

Cronenburg. lib. 3. de comp. med. scribit Plinium lib. 16. cap. 38. octo Salicis genera proponere: Quæ tamen omni ex Plin. verbis, nostra diligentia extorquere nondum potuit. Herbam porrigimus ei, qui id præstiterit.

Cæterum in constituendis Salicum differentiis, respicias licet, vel ad locum, in quo nascuntur: vel ad usum: vel ad corticis colorem, ex quibus fontibus suas potissimum desumptis differentiis Dalesch. in Hist. Lugd. Nam, inquit, Salices alie sunt aquatice, id est, aquatice: alie sicca loca non dedignantur, ut Amerina, quæ in vinetis, quantumvis aridis & siccaneis passim profilit. Aquaticarum alie pigres & stagnantibus aquis gaudent, & ad rivorum fluviorumque margines, leni lapsu fluentium, vel pingue crassumque solum rigantium proveniunt. Alie glareosis, lapidosi, arenosi que torrentium & rapidorum annuum ripis.

Ex corticis colore, candido, nigro, phœniceo, luteo, differunt alie sumuntur.

Quæ ut ingeniosè quidem à perdocto viro tradita sint, tamen non omnes Salicum differentiis exactè designare possunt. Sunt enim & alie à magnitudine seu proceritate, à panniculi seu floris specie, à figura foliorum, à fragilitate & lenitua virgarum &c: Immo & ab ipso quoque fructu: Vt nihil dicamus de exoticis Salicum speciebus infra tradendis.

Quas C. Bauh. diligentia consignavit, ita habent.

Salix alia pericallis, alia viminalis. Pericallis, quæ vulgaris & prima, vel est sterilis, flores fetes amentacos ante folia, vel est fructifera ferens racemulos, Populi instar oblongis granulis. Viminalis variat colore, cortice magnitudine & fructu. Colore est cortex albo seu pallido, Gallica dicta: nigro, Phœnicea Theoph. Purpurea Plin. Luteo, Græca dicta, Vitellina Plinio: Cinereo quæ larsolia seu aquatica. Magnitu-

dine alia viminalis magna, alia parva.

Magna, Latifolia. Quæ secunda est Salix, purpurea nigra Viminalis, Magna. cui peculiare, quod ad cuiusque folii petiolum gemina semper sint foliola, sicut ad quædam Theoph. oph.

Tertia: Salix, phœnicophloia, sive phœnicea. Phœnicophloia.

Quarta: Salix lutea. Quinta Salix Latifolia, quam aliqui Elæagnon Theoph. censent, quæ duplex, Lutea.

alia folio oblongo, quæ Salix Caprea latifolia Theoph. Tab. alia folio rotundo, Salix 4. Trago. 6. Salix Ca-

Salix angustifolia. 7. Salix longissimis foliis, Elæagnon. Hist. Lugd. Parva variat foliis latis & angustis: Latus, Salix humilis repens, quæ duplex apud Clus. 11. Hist. Pan. hæc octava est & Humilis re-

nona. 10. Rotundifolia infra describenda. An-pens duplex

gustifolia duplex Clus. undecima & duodecima. folia du-

15. Salix Helice Hist. Lugd. quæ baccas fert ruben-plex.

tes & caput squammas compactum. 14. Salix ma-Helice.

rina, quæ testis ostreorum & saxis in mari adna-rima.

scitur. Fructu variat quod alia sterilis, alia fructifera, ut supra dictum. Quas omnes differ-

entias mox ita proponemus, ut vel ex titulis quovis obiter indutrio Herbaria studio dignoscæ si se invicem queant, ubi prius nomenclaturæ gene-

rales dixerimus, & alia quædam generalia.

Græci nam vocant. Lat. Salicem, quod ea cele-

ritate crescat, ut Salix videatur, uti Festus & Synonyma

Maurus Servius volunt. Arab. Bulef, Bhalles, Saf-

fuf, aut Chalfs dicitur, & ut alii volunt, Salsis

quoque apud Avic: Iudaicè Araf. Germ. Weiden/

Weidenbaum, Selbinger, Selber. Belg. Wilghe/

Willighenboom. Gal. Sault, & Sault & Sault. Ita

Salice, Salice. Hisp. Saur, Salgueiro. Angli

Willow-tree aut Willow-tree: Borealis, Borealis,

Sanguis-tree. Bohem. Durba Lugduni Salice-

ces vinales dicuntur Ambres, quam Burgundis

& Montbelgardensibus stercus Rubi Idæi, ita

dicuntur. Ramus Salignus Græcis ῥῖζα, aut

vimen flexile à ῥῖζα, quod ob lentitudinem fle-

ctatur. Trunci summum rusticis Caput vocant.

Salicem Poëtæ, variis epithetis ornant: un-

de Virgil. Ecl. Epithetis.

— Salices carpentis armatas

Animalibus tamen, maxime Capris dulcis est: Val-

dè enim appetunt eas. Lenta Salix eidem. Vnde

etiam Ovid. Metam 4.

Lentior & Salicis virgine.

Et Idem Virg. Georg. 2.

Et glauca canentia fronde Salicæ.

Item eodem lib.

Inenique exerceat cura Salicæ.

Amnicola & curua Ovid. Secunda viminalis Virg.

Tenera Lucet. Dicta & cana, viminalis, pericallis,

silvatica, fluminea, amnicola, umbrosa, erratica, respo-

ndans, opaca &c: Malè verò frugiperdam dictam

Homero dicas, si omnem intelligat: benè, si

aliquas tantum. Nam aliquas semen ferre mox

patebit, & ex semine quoque nasci à Trago &

nobis observatum.

Salix inunda apud Iuriconsultos, ea dicitur

quæ omni spurcicia & frondibus liberata & pur-

gata est, apudque & ad viendum & alligandum:

ut quum ex arundine inga sunt, aut pedamen-

ta adminiculæque vitium. Verba Iuris Consulti

sunt: Et Salicis inunda annua librarum viginti

millia. Turneb.

Qui salicis spumam albicantem adnotatam reli-

quit, inquit Math. inveni neminem: quæ de-

lapsis statim floribus, è ramulculis vix modo de-

pender, donec ventis arrepta huc & illuc plumæ

modo, impellitur. Sed parum attentè Math. le-

gisse videtur Plinium de Salicibus tradentem,

qui apertis verbis scribit. Salicis Fructum ante

matutatem in araneam abire: quā aranea nihil aliud, quā id, quod Matth. spumam vocat, intellexisse videtur.

Salicis facies triplex.
Diof. lucci Salicis vnius tantū meminit: At Plin. Salicis succum trium generum esse prodidit. *Primum*, quem arbor ipsa exudat gummi modo. *Alterum*, qui manat ex plaga cūm floret, ex cū cortice trium digitorum magnitudine. *Tertium*, qui detractione ramorum à salice [Salice Dal.] destillat, quorum vires infra dicentur. Nunc nobis observatas differentias proponamus.

SALIX MAXIMA, FRAGILIS, ALBA, HIRSVTA.

Descriptio

Folia.

SALICVM
Maxima in magnum exte-
scens arborem,
foliis est alternat-
is, rarioribus,
semunciam plus-
minus latis, ses-
cunciam aut duas
uncias cum dimi-
dia longis, utrin-
que hirsutis &
incanis, (priori-
bus tamen nor-
nunquam gla-
bris) potissimum
verd parte infe-
riore, ac in extre-
mitatibus virga-
rum supremam
rem. Est & ubi
superior facies

pilis propemodum destituitur. Sed & in eo va-
riant, quā d interdiu serrata sunt, interdum cre-
nae, vixdum apparent. Virgis, ut post describen-
da, adnascuntur multae florum spicae, molles &
incanæ, quæ maturitate in pappum abeunt. Cor-
tex cineraceus aut rubescens, vixit fragile.

Florum
ca.
Cortex.

Salix alba
Theoph.

America
Plin.

Eufasia
er-
sor.

Hæc Theophr. nostro iudicio *italica*, Salix
alba est, cui album tribuit corticem, ad differen-
tiam nigrae, & virgas spissiores [*myrtiliferae*] quan-
quam alij *reticulatae*, id est, flagitantes legere
malint. Eodem Salix Amerina & Candida Plin.
Perticulis Colum. quæ ad vinea um perticas et-
iamnum hodiè locis quibusdam utitur. Semus
Fuchium aliam pro alba Theophrast. intelligere,
nempe flavam: verū ea non habet spissiores
virgas n. grā, sed graciliores. Præterea omnia me-
luis quadrant cum ea quam exhibemus.

An de hæc Virgil?

Glaucia canentia fronde salicæ.

Glaucedo sanè optimè quadrat. Fortè Pertica-
lis Cordo, quāvis ad luteam referat. Salix
candido vestita cortice, fragilis: Sic Andere
Weyden, *meise mürbe* Bruchweiden Trago. An
eidem Salicis, genus *Bruchweiden* & *Weym-*
den, sicut & Taber. vocat? An hæc Clus. intelli-
git in Pan. cū ait: In Insula Danubij, quæ è re-
gione Pannonij est, altissimas & crassissimas Salices
vidisse meminit: Maxima prægrandum Visci fruti-
cum copiam ostendit. Et nos quoque iuxta Fontem
frig. dum, *Fridefontaine* Burgundis dictum oppi-
dum, hanc ipsam Salicem, de qua hic agimus, ni-
multum fallimur, Viscis refertam visimus: ut
hanc Clusium intelligere vix dubium sit. An Sa-
lix alba perticulis Hist. Lugd. cui potissimum con-
venit quod scribit Plin. lib. 16. cap. 37. Cædunt Salici

Visum Sa-
licis.

denfiores esse tonsura fertilitatem, & brevi li-
gno [non pugno, ut mendosi Cod.] verius
quā ramo, &c. Primum genus Dalec. sententia,
inquit Hist. Lugd. dicimus esse vulgarem Sal-
candido, quæ Theophrast. & Plin. est Salix alba,
prior, arborefcens, & perticulis. Nec Fuchij pla-
cet opinio, qui Salicem Theoph. albam Plinij Vi-
tellinam, id est, flavam, esse putat: quoniam in
flava Salice virgas *myrtiliferas*, spissiores, quā in
nigra non videmus, vel ut quodam legere dixi-
mus, *reticulatas*, ut, fragiliores: quas tamen habet
alba Theophr. autore: sed tenuiores Plin. senten-
tia, vel ut legendum censuimus, firmiores.

Cæterum folia habet Salix hæc arborefcens ob-
longa, angusta, Oleæ similia, supernè virentia,
infernè candicantia.

Non displicet in H. Lugd. poni pro Salice hæc
nostra figuram ex Matth. sub hoc titulo Salix alba
Perticulis vulgaris.

Crescit in locis madidis, circum prata tigua ma-
ximè. Ex hæc Lugdunum perticas longas adve-
hunt pro hortis, *Maier* vocant. Observantur et-
iam circa Genevam, Basileam, Montbelgardum,
& aliis multis locis.

SALIX PYMILA ANGVSTIFO- LIA, INFERNÆ LANGVINOSE: cuiusque varietas.

INVENITVR portò auctore Clusio in Pan-
nonia & Austriæ quibusdam depressis cædis
sylvis & vliginosis pratis, Salicis genus quoddam
gracilibus & eubitalibus interdum virgis assur-
gens, lentis, quæ à medio ad summum ramulorum,
multis ferunt exiguas florum spicas, molles & in-
canas, maturitate in pappum & laruginem abeun-
tes: folia quā pumila angustifolia prona parte
cinerea & postea descendentia breviora, angu-
stiora superi è viridia, infernè canalanugine pu-
bescent & splendunt. Radix digitum crassa est,
& tenuibus fibris prædita. Sed & virgula secun-
dum summum radices caput, quæ telluri coher-
rent, subinde tenues & capillatas fibras ag-
gunt. Nec huic dissimilis, paulo tamen lanoti-
bus foliis prædita, quæ passim in sabulosis Hol-
landiæ aggeribus Oceano adiectis inter gramina
& sparum, Salix illis nuncupatum nascitur.

Descriptio

Florum spica

Folia.

Radix.

Alia simi-

SALIX ANGVSTIS ET LONGIS. SIMIS FOLIIS CRISPIS, tubus albicantibus.

VIRGAS
cortex vire-
fcens obvelit,
aut cineraceus,
sintque ex lon-
gissima & sim-
plices, nullis ad-
natis virgulis
donatæ, obse-
quiose admo-
dum: Folia quo-
que longa admo-
dum, angusta, &
crebro agmine
ramos stipantia,
superius vire-
fcunt, inferius
cum nitore ad
obscurum lami-
nis vario canes-
cunt, a nervo
medio

Descriptio
Cortex.

Folia.

medio obliquis in margines nervulis exportectis, in ambitu crispata magna ex parte, quod pictor noster exprimeret neglexit.

In hoc genere excrementum Gallæ simile foliis adnatum observavimus. An Hist. Lugd. Salicis 6. genus: quod Dalech. Elæagnum arbitrat, in sabulosis nascentis propè rapidos amnes duntaxat, ut ad Rhodani ripas? An Clus. Pan. Vulgaris Salix, quæ foliis aliqui angustis, prona parte incanis? An verò Amerina ex qua corbes fiunt. Et hæc riguis gaudet locis & pratis, cuiusmodi in locis circa Montbelg. & in Ducatu V. Vitemb. inter Bol. ubi admirabile balneum, & Wyßensteig observavimus, aliisque non paucis. Ex hac potissimum, quod vimina proferat longissima, sine adnatis, & lenta, plectuntur qualili, sportula, vanni, cathedræ & anacinetia.

SALIX TENVIOR, FOLIO MINORE,
VTRINQUE GLVERO,
fragilis.

SALICIS RACEMI SEV MI-
CAMENTA, ROSÆ ET CA-
PITULA squammata.

pes, nullamque progrediendi vim in se habens.

Ceteroqui notandum, quod in exteriori parte excrementi huius flosculorum lutei apices toto se proferant ambitu, exertique suis finibus conspiciantur, suis tamen longioribus petiolis excrementitiæ substantiæ toti involvantur, obteganturque. Observavimus quoque excrementum producere in ramulorum fastigio, Rosæ æmulum, foliis confertim stipatis compacte, partim hirsutis, partim glabris. Icon prior quam iam sculptam eminus munda placet. De hac sic Hist. Lugd. Dalech. Salicis quintum genus omnium brevissima, Helice fructifera, à nigra certè & alba diversâ, quamvis pumilam in eo utroque genere, ut diximus, Theoph. esse tradat: virgas tenuissimas, maximèque exiles proferit, cortice subluteo vestitas. Huic folia paribus semper intervallis gemina, cum in aliis generibus temerè, nullòque ordine disposita sunt, candicantia sed non lanuginosa, brevissima, conferta, in ambitu minimè crenata, protuberante semper ad foliorum radicem velut novo aliorum conceptu, quod huic proprium est.

Porro sæpè foliis insident Vesicæ, quales in Vlmis foliis reperiuntur, subrubentes. Ramorum autem verticillata capitula, delapsis iam foliis in arbore manentia. Quare banc Salicem, ut auctor est Theoph. fecundam esse Arcades existimant. Est enim hæc Salix Helice Theoph. eiusdem Dal. iudicio.

An Fuch. Salicis genus, Klein Weiden: Helix Theoph. Gallica Plin. & Colum. Gesnero Salix minima Siler dicta. Haarweiden, in margine ad Cordum, dubitamus tamen an Cordus hanc nostram intellexerit.

An Anguil. Salix Helica Theoph. Virice Bononiensium, ex qua fiunt pulcherrimæ sportulae.

An Matth. Salices minuscule ac spectabili tenuitate, texendis canistris, cistellis ac calathis aptissimæ. An Clus. in Pan. Salix angustifolia Panoniarum genus peculiare, iuxta torrentes & udis locis nascentis, crasso caudice, & ramis in multis tenuiores seque ntioreque ramulos divisas præditum, quam vulgaris ea Salix, quæ foliis aliqui angustis, prona parte incanis est. Eius, inquit ille, præterea folia, licet subtris canentia, superne cum vitore alba quadam lanugine pubescent, angustiora sunt, in longiorem mucronem desinunt, frequentioraque in ramiulis nascuntur.

Flores item aliis generibus similes, pallidi, Seminaque minutissimum, nigrum, candida molliorque languine exceptum, levis auræ arbitrio huc illuc fertur. Solet etiam hæc Salix aliâ quadam notâ à cæteris distingui, quod plerumque tuberculis quibusdam subrubentibus baphico coeco ferè similibus folia onerata habere conspiciatur. Vienna torrens, qui sub Vienna urbe in Danubium influit ea maximè abundat.

An Gerardo in hist. Angl. Salix s. Rosæ Anglicæ: The English Rose Willow.

Passim in pratis & riguis fossis circa Basileam, in Ducatu V. Vitemb. Alsatia, Brisac ad Rhenum, Genevæ ad Rhodanum, Montbelgardi, ubi & in horto Principis tum hæc tum aliæ plures Salicis species Labyrinthum hortum efficiunt fossa aquâ plena undique cinctum.

SALIX PUMILA ANGUSTIFOLIA,
PRONA PARTE CINEREA.

Huic generi, notante Clus. graciliores sunt virgæ, ut plurimum pedales, nonnunquam

Excrementum rosæ æmulum.

Vesicæ.

Rosæ Salicæ.

Salix Helice Theoph.

Virice.

Salix Angustifolia non, Clus.

Folia.

Flores. Seminaque.

Tubercula.

Salix rosæ.

Locus.

Descriptio.

Folia

Flor.

Radix.

Locus.

Radix digitali, crassa, humilis, obliqua, nigra, & tenuibus fibris donata est.

Crescit in udus caedus sylvis infra Francosurum ad Mœnum.

SALIX HUMILIS REPENS
ANGUSTI FOLIA LOB.

Descriptio
& Locus.

Folia.
Flores.

Icon.

herbarii studiosos hortamus, ut exactius describant & moneant, an alicui à nobis descriptis conveniat.

SALIX LUTEA, TENVIOR, SATIVA, VIMINEA.

Descriptio

Cortex.
Folia.

Sapor.

Varietas.

IN pulchras arbores adolescit hoc Salicis genus, quorum vimine, nullum nobis notum ligandis vitibus similibusque aptius, tanta est tamque lenta rupturæ secuta flexilitas, ut mentis viminea *γάρ ὀφθαλμοῖς* dici mereatur. Cortice integitur vitellini coloris, amaro. Folia rara, acuta, palmum circiter longa, semunciam lata, superiorem cum virore splendentia, glabra, incana, inferiorem nonnihil pilosa, potissimum superiorem, exiguis per ambitum denticulis crenata, nullo manifesto amarore prædita, adstrictionem quandam præ se ferentia. Ab hac differre volunt Sa-

lierales duntaxat, rectæ, lentæ, subflavo cortice tectæ. Vinctalia folia, sativi Lini foliorum modo angusta, supina parte viridia, aptona verò cinerea, & cum novella adhuc sūt, omnino cana. Flos ut in vulgari flavescens, exigua, brevi, mollique spica ante folia nascitur, at in candidam deinde lanuginem resolvitur. Radix

licem illi per omnia similem, cuius tantum cortex pallidior, & quæ non minoris usus, et si minoris commendationis. Ex Fuchio figura nostra crenas parum feliciter exprimit, quæ obscuriores paulò, solè esse quam in Salice rubra. At in hac icone pinguntur veluti pili rigidi.

An Matthioli. Salices non tam proceræ, colore

rufescentes, sequacis lentitæ, quæ ligandis cadorum vinariorum circulis commodè finduntur? Talis sanè nostra hæc est. Salicis 2. genus, Berleiden & Bachweiden, hoc est, Lutea & aquatica, eadem. Clusius Pan. scribit: Salicem vulgarem luteam sive pallidam Vngaris Saar sive vocari. Salix 4. Vitellina. Salix Græca Taber. qui & aquaticam cum Matth. vocat, cum tamen minus quam alta sit aquatica, etiamque nonnihil sicis locis proveniat. Hanc Fuch. Salicis 2. genus, Candidam Theophr. & Plinij Vitellinam, Columel. Græcam facit. At nos Candidam Theophr. non eandem censemus cum Plinij Vitellina, ut iam dictum sub Salice alba, foliis utrinque hirsutis. Statuimus tamen & nos Salicem hanc Vitellinam Plinij. Cordus etiam *Tortewiden* vocat, & eundem generum facere videtur, quando frequentem in Francia dicit, cum Perticalem, tum Viminalem. Tertij generis Salices luteæ Trago.

Hæc si quæ alia passim colitur ad vites & hortorum septa necessaria. Ex hac potissimum Labrynthus in horto E.C. Montbelgardeni nostra cura factus. In Alsatia potissimum circa Rufficum etiamque circa Basileam proceras arbores quales alibi non vidimus, obsecuravimus. Ramos crassiores præfectos contorquent & connectunt, ut deinceps veluti scalas ostendent, pluresque eiusmodi, annuatim sibi invicem incumbenubus, mirabili figura.

SALIX SPONTANEA FRAGILIS
AMYGDALINO FOLIO, AVICULATA & non anniculata.

SPONTANEA hæc Salix cortice obtegitur satur rubente raris albo, vehementi adstrictione cum levi amarore prædita. Folia longa, mediocriter lata, mucronata, lenticulata, tam supra quam infra, virentia & glabra, quorum pediculo brevi auriculæ binæ crenatæ appositæ: sapor his potenter adstringens minus amarus quam luteæ. Virgulæ tenuiores flexum vix ferunt nisi torqueantur, maiores rumpuntur. Mirè ludit: folia modò auriculata, modò auriculis carent: cortice vestitur modò albo, modò purpurascens. Pictor vel potius sculptor paucorum foliorum crenas ritè expressit, reliquis ignoranter pilos affixit.

Descriptio
Cortex.
Sapor.
Folia.

Auricula

Sapor.

An

An Anguil. e-
pist. 4. S. ler. ubor
species salicis, fo-
lius latioribus re-
liquis Salicibus:
Patavinis *Salice*
aquarulo, ramis
valde lēis. Quod
postremum sanē
huic nostre non
convenit.

Salicis 3. ge-
nus Dalech. pur-
purea cortice ob-
scure purpura-
scente, quam *ve-*
rubra, id est,
cortice nigro
amictam Theo-
phrast. & Asiatici
vocant, Plin. Pur-
puream: foliis ve-

mentibus, in ambitu serratis,
ad folii cunisque petiolum geminis semper fo-
liolis subrotundis, quod peculiare nacta est.

In Hist. Lugd. supra figuram, Salix purpurea
nigra viminalis. Quanquam minus viminea sit
ceteris plerisque, uti dictum.

Taber. duas proponit icones sine descriptio-
ne. Vtramque serrato folio: hoc titulo: Salix syl-
latifolia, Breut seilweiden: & Salix syl. angustifolia
Schmal seilweiden. Prior huic nostre re-
spondet: posterior cui respondeat nescimus.

Sic & Gerardus utramque Tab. iconem, his no-
minibus: 1. Salix. The common Willow. 2. Sal-
ix aquatica, The Ouar or Water Willow. Nec
bene distinguit eas.

Provenit hæc in fluminum labiosis ripis, quæ
præcipiti cursu vorticosa ruunt, ut Rhodani teste
Dal. Observavimus etiam in valle fontium aci-
dorum Gricebach, cortice albo. Basileæ in dume-
tis non uno loco. Montb. passim aceti in horto.

Hæc si Plinii purpurea sit, ut vult Dal. nec re-
fragamur, viminibus tæxidissimæ olim virgas teneres
præbuit, quibus corbes, sportas, qualos, canistra,
fiscinas & id genus alia utensilia vasæque consi-
ciebant spectabili subtilitate.

SALIX RUBRA MINIME FRAGILIS, FOLIO LONGO ANGUSTO.

MAgnus
est hæc Sa-
lix apud hortu-
lanos, si quid li-
gandum: cuius
cortex intensè
ruber: folia ob-
longa, acuta
utrinque; glabra,
sed subius non-
nihil candicans-
tia, argutis den-
ticulis undique
crenata. Vimen
lentum, & ut li-
ber, obsequio-
sum. Huc perti-
net & illa varie-
tas, quæ vulga-
ter, cortice mi-
nus rubente,

fortè & foliis latioribus.

Nostra figura, quæ Fuchiana, minus bene cre-
nas exprimit, cum pilos potius ostendat. Hæc
Theoph. *Salix nigra*: & *Salix Græca rubens*, & ni-
gra Asie, eademque *viminea purpurea* Plin.

An Cordo Salix Gallica, Bar Weiden? Sci-
mus tamen Gesnerum hanc ad aliam speciem re-
ferre.

Salix rubra Viminalis, Rote Bandweiden/
Trago.

Salicis 1. genus, Rotweiden / Sabina & Ameri-
na Colum. & Fuchsio. Quanquam difficile sit
iudicare an sit Sabina & Amerina, quam Colum.
dicat rutilum esse: Plin. autem uno loco candi-
dam faciat, altero nigram. Fortè ut nos, ita &
Plinius varietates observavit.

Salices rubra Matthiol. Salicis 4. genus:
Salix Phœnicophlebos five phœnicea Hist. Lugd.
quoddam eius cortex palmulatum colorem refert:
unde & nomen: folio purpureo similis, minus
serrato, ad cuius exortum nulle foliorum appen-
dices emergunt, quæ nota ab illa facillè distingui-
tur, viminum & virgarum parigracilitate.

Salix panicæ Sabina, & Salix Viminalis, Ro-
te Baumweiden Tabern.

An Clus. in Pan. Salix rubra, Vngaris dicta
Siz-fa.

Ethæc passim in pratorum & hortorum mar-
ginibus colitur. Est & spontanea, insequens,
Montbelgardi & Basileæ abundat.

SALIX LATIFOLIA INFERNE HIRSUTA.

LATIFOLIA Descriptio.
Salix ex fo-
liorum argumē-
to nobis dicta,
cuius folia inter-
dum palmum aut
sesquipalmū lon-
ga, latitudine
quadrantali aut
etiam palmari,
nervosa, sunt &
minora, prona
parte incana &
hirsuta, supinā
verò viridansia,
sapore adstringē-
te sine motu aut
amarote, pedi-
culo seminuiali
cui sæpè auricu-
la caule ample-
xentes adnata.

Catulos proferit staminulis crocantibus plenos,
quos seorsim fabre appinamus: quibus succe-
dit in receptaculis racematim coherentibus la-
nitium quoddam candidum. Vimina crassius-
cula, incano hirsuto cortice amariante testā,
tuberculis aliquando ex dulcedine leviter adstrin-
gentibus nodosa, fragilia. Interdum cortex veluti
fuligine obductus videtur.

Hanc ex pictura potius quàm descriptione a-
pud Tragum agnoscas, quam postremum seu 4.
Salicum genus facit, & Seilweiden vocat, quasi
verò & ipsa viminis officium tam egregiè præsteret,
ut vox illa Seil, quæ funem denotat, in-
sinuat. Rectius Gesnerio salix sylv. latifolia &
Salweiden dicta. Salix aquatica. Lob. Salix can-
prena.

Salix nigra
Theoph.
Græca Vi-
minæa Plin.

Sabina,
Amerina
Colum.

Phœnico-
phlebot.

Locus:

Descriptio.

Folia.

Sapor.

Auricula.

Catuli.

Racemuli.

Lanatum.

Cortex.

Sapor.

Tragus

not.

Salix ca-

prea rotundifera, Rund Seilweiden: & *Salix caprea latifolia* Breit groß Seilweiden Tabern. nam duas icones habet sine ulla descriptione, nec docet quā in re differant, nisi titulo tenuis & icone. *Salix* sanē ita multū variat: nolimus tamen idē species temere mulicicare, quod Arist. edicto cartum. Eundem sequitur Gerardus Anglus, & priorē The Goate round Leafed Willow: Posteriore The Goate broad Leafed Saloro vocat. An Angul. epist. p. 64. de hac: *Elæagnus Theophr.* apud quem pro *salix*, id est, Fraxino, legitur *pumila*, id est, Pomus. Manifestē apparet similiorem Fraxino quā Pomus: verū nonnihil pilosa. Flos similis Populo albæ, sed minor. Fructum non fert. Invenitur in Umbria in insulis, & in Abruzzo ad fluvium *Sanguine*. Patavinus *Zenagale* dicitur.

An de hac Clus. in Hisp. *Elæagnus Theophr.* nihil aliud videtur, quā *Salicis* genus, quod *Acrebarenses salengre* nominant. An eidem in Pan. l. i. c. 27. *Salix latifolia* aquatica *Bečorye* sa Vngaris dicta. An eidem ibid. c. 28. *Salicis* genus quod *Elæagnus Theophr.* censent. Item: An idem de hac in Hist. in fol. l. i. c. 21. *Elæagnus Theophr.* videtur *Salicis* genus esse: & aliquando illud esse existimavi, quod secundum aquas nascens, ampliora, candidioraque habet folia quā cetera *Salices*, ad Mali folium nonnihil accedentia, sed longiora: florem seu iulum mollem, villosū, candidantem antē quā sese expandat, Populi albæ iulo similem: Lignum reliquis *Salicibus* lentius, & ad multos usus utile. Omnia sanē pulchre huic nostræ *Salici* competere, nisi dicere: lignum lentius: quod factū ut dubitemus quā intelligat, nisi ipse forē in ligni indicio deceptus sit. Nec ausimus asserere de qua *Salice* scribat *Goropius* in *Adriaticis* l. i. p. 29. *Salix riparia* genus illud, quod folijs cit, quā cetera alioribus *Vermentibus* nominatur &c. Hunc fruticem *Theophr.* *Elæagni* nomine descripsit, & flos ei Populi sed minor. Florem hoc loco *Theophr.* pro nucamento posuit &c. Nostri dubii occasio quod in præsentia, *Goropij* codex nobis non sit ad manus, quodque hæc nostra *Salix* ceteris non albidior videatur.

An Matth. hist. German. *Seilweiden* aut *Seil* len.

Salix Platyphyllos, sive *Leucophloeos*, id est *latifolia* & candido cortice, quā quidam pro *Elæagno* depinxere. In convallibus altissimorum montium & frigidissimorum *Segusiani* tractus, ad fontium scaturigines, & stagnantes in pratis rivulorum aquas huius generis arbuticula nascitur, velut abortiva, folijs tam exiguis, ut teruncio ampliora non sint, rotundis: confertum stipatus, supernè acinfernè candicantibus & lanuginosis, toto frutice non altiore palmo, quem ob brevitatem, & ita compressam ramulorum ac frondis congruam pro *Salice* vix agnoscas.

Portò in Hist. Lugd. duæ ponuntur figuræ eiusdem arboris: uni titulus: *Salix Platyphyllos* *Leucophloeos*: alteri *platyphyllos* *Leucophloeos*. Dalech. quæ melius placet, quanquam nupta valde bona sit.

Gignitur in solo macro arenoso, lapidoso quoque, eodem teste, sed udo, ad torrentium margines, & in sylvis umbrosis: præsertim quæ collectis in lacunas aquis terra humescit, aut quæ fontium scaturigines profiliunt. Basileæ propè *Leucorach*, etiamque in montibus vicinis: Genevæ in colle *Abbaux*: in valle *Griesbachiana* propè fon-

tes acidis: *Montbelgardi* passim & in horto *Lahyrintheo* Principis. In *Alsacia* multis locis, alisque *Iuli* Iulio conspiciuntur.

Salix Platyphyllos, notante Dalech. interiore Tempus. Vitis. cortice est rubro, quod huic generi proprium est, exteriore ad ligandam apto, ut ex ligno con- Vitis. tulo, ac in torto. Quamobrem eo rusticus *Allobroges* lignorum fasciculos, quos venales in oppida comportant, vincunt, ligno fragiliore quā *Salicis* primo loco à nobis descriptæ. Huius carbonis citissimè ignem concepit. Quapropter ad pulverem excutiendis bellicis tormentis necessarium uritur. Præstat etiam delineandis, quæ pictores ante accuratam operam imitanda sibi proponunt.

SALIX LATIFOLIA NON HIRSV. TA, CVM GALLIS.

EST & aliud Descriptio. *Salicis latifolia* genus, cuius folia non ad maximam prioris latitudinem accedunt, mediocribus tamen eius generis paria & serrata, verum nec supra nec subtus hirsuta, neque etiam candicantia, sed laeviglabrie viridantia, cortice vimen obtegentem nigro: quæ ob id, nisi folia essent lata, ad nigram *Theophr.* Loc. inferri posset. *Salix*.

Lugduni collegimus cum *Puluis* in folijs.

SALIX PVMILA LATIFOLIA PRIOR ET SECUNDA CIVS.

MONTIVM Descriptio. Loc. *Meribola* & aperta ruga pumilas *Salices* alunt. Prior vutgas habet minimi digiti crassitudine, humifusas, pedales, interdum etiam maiores, frequentibus præditas ramulis, qui sursum attolluntur, & inter gramina emergunt uncialibus ferè folijs obfusi, supernè viridibus & splendens, infernè subcinereis, & quodammodo canescentibus, non multum ab similibus *Vitis* Idææ 2. folijs. Fert ea in tenellis ramulis flosculum

Salix Platyphyllos *Leucophloeos*.

Abortiva huius generis *Salix humilis*.

Folia parva.

Hist. Lugd. taxat.

Locus.

capitula. rum molles spicas : quibus succedunt capitula ut in maiore & latifolia Salice, quæ matūra aper-
Tempu- riantur Augusto, mollèque lanuginem fun-
tratum. dunt, in qua pusilla nigra grana latent Radix
Radix. admodum crassa est, pro plantæ tenuitate, cras-
 sique & oblique sparsis fibris firmata.

Posterior similes fundit virgas, humi etiam iac-
 centes, nonnunquam paulò longiores, magis
Folia. scabro cortice testis, & in frequentiores ramu-
 los divisas, quas similia cum superiore folia am-
 buunt, magis inuicronata, supernè viridia, infer-
 nè splendentia, licet tenui lanugine pubescant.

Huius florum spica sive iulus crassiusculus est, illi
 penè similis, qui in latifolia Salice nascitur. Ra-
ves, sim- dix cum superiore convenit, imò crassior quo-
u. dammodo videtur, non minus quàm illa disper-
Radix. sa, virgis etiam secundum radices caput interdum
 fibras agentibus. Describit Clus. sub Salicis pu-
ovyma. mile latifolie prioris, & alterius pumile latifolie
 titulus. *Salix pumila*, Klein Weiden Tab. *Salix*
6. humilis, The loose Willow Gerardo. An Cam-
alculu- met. apud Matth. hist. Germ. Erdweiden: *Salicu-*
ne. *larepens*, quæ copiosè reperitur in Sabaudia &
Locus. Lugduni Gallorum.

cta, crassiuscula,
 rigidula, rugosa,
 venis sinuatis
 crebris à nervo
 medio exporre-
 ctis, glabra utrin-
 que, sed inferiore
 parte canescen-
 tia, superiore
 atroviorentia, pe-
 diculis satis lon-
 gis : ad quorum
 imis animadver-
 tere est fortui-
 ta capitula lanu-
 gine Saligna ple-
 na. Subinde verò
 & privato infi-
 dentem furculo
 brevem similis iulus.
 Locus.
 Hæc aliquan-

do à nobis in Rhæticiis montibus collecta.

SALIX PVMILA, FOLIO VTRINQUE GLABRO.

criptio.

DE SALICIBVS IN GENERE.

Folia.

capitula.

angio.

onyma.

Locus.

rentia, in duas retortas veluti corniculatas cari-
 nas dehiscentia, lanuginem candidam exhibent.

Advers.
Salix humilis repens Pen. & Lob. Adv. & obs.
Chamaetrea, *Grundweiden* Taber. ut videtur:
 ponit enim tantum icoriem, non describit, que-
 madmodum & eius simia Gerardus Anglus.

Crescit in monte Pilati Helvetiorum: monti-
 bus Sabaudia, Lugdunensibus & Veganiis haud
 insequens.

SALIX PVMILA FOLIO ROTUNDO.

criptio.

Folia.

*V*ix humo se attollit palmatis ista Salix, ramu-
 lis prædita rubentibus, iisque magnam partem
 nudis, quorum tamen fastigia plusculum coronant
 folia, valde concinna, ad coronæ altri folia quo-
 dammodo accedentia, circinata ferè undique ro-
 tunditatis, nonnihil tamen in oblongum porre-

*I*n genere autem quancumque Salix lutos, aquas. *Locus Sa-*
 que desideret, ut scribit Theoph. idem tamen *licum in*
 fitetur alibi in terra & aqua provenire Salicem. *Genere.*
 At Plin. non nisi aquis provenire scribit, vi-
 nuncas utique tantum intelligens & maiores il-
 las species. Nam pumilas in montibus potissi-
 mum nasci diximus. Reliquas ferè in pratis &
 aquis.

Inter primas arbores germinat Salix. Iulos & *Salicem*,
 flores æstatis initio aut etiam antè ostentat. *tempus in*
 Semina paulò post. *Capitula & excrementa*
 adventante autumno. *generis.*

Cito nascuntur citòque occidunt Salices, mi-
 nusque durant. Causam reddit Theoph. quòd ad
 aquas proveniant, quales arbores minus durare
 tradit, quàm quæ in liciis. Eas tamen scribit do-
 lationem ita tolerare, tam stantes quàm à flatu
 prostratas, ut resurgant, vivant, regerminentque.
 At illam quam Philippis surrexille superstitiosè
 prodit, tamis quidem detruncatam fuisse ait, sed
 non circūdatam, Aruspicesque tunc persuasisse,
 ut sacrificarent, cultodirentque arborem, ut quæ
 ostentum falsum portendebat. *Nuge.* Qua-
 si verò causa non fuerit aut esse potuerit, quòd
 arbor prostrata parte altèrā plurimum terre evul-
 serit: mox ventingentes vel ramis occurrentes
 eam exerent, ut ipse Theophrast. coniectatur,
 vel sanè opposita parte tetram radici accumu-
 lando restibilem ita fecerint. Quancumque si ſini-
 ca tantum radix eiusmodi arborem promptè ge-
 rminantium ac nascentium in terra restet, suffice-
 re queat quæ totam arborem conservet & in in-
 tegrum restituat. Sic habes superstitionis illius
 causam physicam, nusquam in talibus prætereun-
 dam, ubi eam consequi licet.

Est sanè Salix ex eorum genere quæ commo-
 dissimè omni faciei modo seruntur. Nam & se-
 mine nasci à Trago observatum & proditum.
 Quod non penitus ignorasse videtur Theophr.
 qui scribit: Eas quas steriles quidam putant, ge-
 nerare quosdam dicere, ut Salicem &c.

Idem optimè notavit, Salicem avulsione sa-
 tam celerimè ac pulcherrimè germinare: aut
 etiam si quis pergrandem & iam arborem tran-

Duratio.

Superstitio.

Ratio phys.

ca.

Salix fr.

diffusa.

Translatio. Stulerit, optimè perdnare posse. Habérque Salix hanc naturæ prærogativam, præter illam quam à semine, furculo, talea & radice habet.

Serendi modus. Est verò Salix eiusmodi, ut non propter se feratur, sed propter alia sit, ac vineas maximè. Earum satio fit loco madido: tamen præcipiente Plinio, duos pedes & semipedem, talea sesquipedali, vel pertica, [Talea in viminali: pertica in arborecente] qua utilis, quò plenior. Intervallo esse debent pedes seni. Trimæ pedibus binis à terra putatione coërentur, ut sic se in latitudinem fundant, ac sine scalis tondeantur.

Salix enim secundum est, quò terra propior.

His quoque omnibus annis confodi: circumfodi Dal. sed quid iuvat circumfodi apud nos sua sponte vherè nascentes? Vide quæ mox dicentur, configi habet M.S.] Hæc est viminalium cultura [quibus verbis cognoscis priorem lectionem veriorum.] Perticalis & virgæ talea sentur fossura eadem. Perticas ex ea cædi iustum est, quarto ferè anno.

Phr. emend.

Et ex [Viminales potius quàm Perticales] senescentium propagine refarciantur locum, pertica immerfa, ac post annum recisa [à parente ubi radicem egerit.] Salices viminalis iugera singula sufficiunt XXV Vineæ iugere. Hæc Plin. qui & alibi, Salicem circa Martias Calendas in humidis virgæ feri iubet.

Serendi tempus.

Cultus.

Satio in cer Salice.

Quales virgæ esse conveniant.

Qua dies eligenda satio.

Salix culturam eandem re-spuit.

Propagatio.

Salicis virtus & usus.

Plac.

Sangu. spu. rum.

Colum. eodem tempore circa vineam feri suadet, quòd palmitibus idonea præbeat vincula. Eandem, eodem autore, rignus ager, vel uliginosus optimè, nec in eodem modè tamen alit planus & pinguis: atque is debet converti bipalio. Omnes vel acuminibus vel taleis deponuntur, perticæ acuminum modicæ plenitudinis, quæ tamen dipondij orbiculi crassitudinem non excedant. Optimè panguntur eò usque dum ad solidum demittantur. Taleæ sesquipedales terreo immerfa paululùm obruntur. Rignus locus spatia laxiora desiderat eaque senum pedum per quinque annos rectè faciunt: siccanæ spissiora, sic, ut sit facilis accessus colentibus eos. Quinque pedum interordinia esse abundè est, ut tamen in ipsa linea consicionis alterna vacuis interruptis bipedaneis spatiis consistant semina. Satio earum est prius quàm germinant, dum silent virgæ, quæ arboribus detrahi siccas conveniet. Nam rosidas si recideris, parum prosperè proveniunt. Ideò pluvij dies in exputanda Salice vitantur. Fodienda sunt primo triennio salicæ crebrius, ut novella vineta: cum deinde coaluerint, tribus fossuris contenta sunt: aliter culta celèriter deficiunt. Hæc Colum. Sed nostri nec hanc quidem curam adhibent, tùm quòd Germaniæ loca feracissima sint, rùm verò quòd depectæ virgæ perbellè germinant loco comodo, etiam nulla adhibita cultura. Nam quamvis adhibeatur cura, testante eodem Columel. plurimæ Salices intereunt, quarum in loco ex propinquo mergis propagari debent, curvatis & defossis acuminibus, quibus restituantur, quicquid intercidit. Anniculus deinde mergis decidatur à stirpe, ut suis radicibus, tanquam vitis, ali possit. Constant. etiam Februario plantat, clava & taleis loco cœnoso & aquoso. Accedamus ad Salicem vires.

Dioc. Salicis fructus, folia, cortex & succus adstringendi vim habent. Terra folia cum exiguo pipere & vino pota, ileosis subveniunt. Sumpta verò per se cum aqua, conceptum impediunt. Fructus epotus sanguinem expulgentibus prodest: quin & cortex eadem præstat. Vtilis verò & ap-

ro subactus, callos clavosque illitu tollit. Ex fo-
lis & cortice succus cum rosaceo in Calyce Punicalefactus, aurium doloribus auxiliatur. Sed & eorum decocto foveri podagras utilissimum. Id furfures quoque detergit. Excipitur & ex ipsa succus, incisio dum floret cortice: intus enim concretus continetur: qui ad purganda ea quæ obstant oculis suam vim præfert.

Eiusmodi succi Salicis, è plaga manantis exciso cortice, mentionem quoque, ut dicebamus, facit Plin. sed duorum aliorum succi generum præterea meminit, nempe eius quem arbor ipsa exudat gummi modo, & eius qui detruncatione ramorum à Salice destillat. De quorum viribus & Salicis ipsius sic tradit. Corticis è ramis primis cinis, clavum & callum aqua [aceto Dioc.] mista sanat. Vitis cutis in facie emendat, magis admisto succo suo: qui trium generum &c. ut supra. Qui è plaga manat cum floret, artem purganda valet quæ obstant oculis: item ad spissanda, quæ opus sunt, ciendàmque utinam, & ad omnes collectiones intus extrahendas. Omnes verò vel unus prædictorum liquorum in calyce Punicalefactus, auribus infunditur, vel folia cocta, vel cum cera tuta imponuntur: item podagricis. Cortice & foliis in vino decoctis foveri nervos utilissimum. Flos tritus cum foliis furfures purgat in facie. Folia contrita & pota intemperantiam libidinis coërent, atque in totum auferunt usum sapius sumpta. Amerinæ nigra semen cum spuma argenti pari pondere, à balneo illitum, psilothrum est.

Salicis foliis, autore Galeno, ad cruentorum vulnerum glutinationem ut possit: Verùm floribus eius maximè propè omnes utuntur medici ad exiccantis emplastræ præparationem. Est enim vis eorum ita delicatiora, ut morsu abstineat. Habet verò etiam quandam adstringentem. Sunt etiam qui succum ex ea expressum, medicamen fervent, mordacitatis experti, & exicatorium, ad multas res utile. Haud enim invenias quid, ad plures res utilis, medicamento citra mordacitatem exiccante, quòd paululùm etiam adstringat. Porro arboris cortex similem facultatem obtinet, tùm floribus, rùm foliis, nisi quòd temperaturæ sit ficcioris, sicut omnes profectò cortices. Sed hunc quidam comburunt, eiusque cinere utuntur, ad ea omnia quæ valenter desiccare oportet: quo clavos, callos, Græcis πλούς, myrmecias tollunt aceto ipsum macerantes. Nonnulli autem dum floret Salix corticem eius incidunt, & succum quandam colligunt, utunturque ad ea quæ pupillas offuscant, extergente videlicet simulque tenuium partium medicamine. Ut uerò ad alia multa quis possit, siquidem talis fuerit.

Salicis Amerinæ folia, ut scribit Hip. cum nigro vino pota, ad vulvæ purgamenta faciunt. Eadem, tradente Ægineta, probè trita, & in aceto cocta, non solum incipientes agylopos, sed etiam in vomica mutatas per sanant: rumpuntque & usque ad os penetrant. Quo usu non solum Ægylopos, sed etiam Anchilopos curabis. Folia ex aqua decocta, donec colorem immutaverint, Trallianus in anginis ad gargazandum dabit: Nam crassa avellunt, iuvantque.

Serapio ex diversorum autoritate atque placitis tradit: Salicem à proprietate quadam extrahere sanguifugas adherentes gutturi: glutinare vulnera recentia: conferre fluxui sanguinis, fructum & folia esse stipitica sine vellicatione, vique quadam occulta ficcare: decoctum ex aqua dyl-

Calice.

Aurium.

Dolor.

Podagra.

Furfures.

Succus Sa-

licis.

Caligo o-

cul.

Succus vi-

plex.

Vitis cui-

facies.

Vinam

prolocans

Apothema-

ta.

Podagra.

Furfures.

Contra V-

nerem.

Psilothrum

Vulcera

cruentia.

Emplastrum

siccans.

Tempera-

Succus.

Myrmecias

Vulva flu-

xus.

Agrylopos.

Anchilopos.

Angina.

Sanguis

vulnera

fluere

Tom. I.

Idem Rau. Iffit est *Arabo* Aiginetx. Eial-
dem iudicio Salsaf est *Zarneb* & *Zarnabum* *Arabic.*
Arabum, ut Rhaif cap. 335. & Avic. cap. 749. *Zarnab.*
Serapion verò cap. 26. communi nomine *Zur-
nerb.* cui nos fufcribimus. In nostro Cod. *Zarnabum.*
Serap. de simpl. cap. 261. sic legitur: *Zurnerb.* *Zurnerb.*
Galenus in translatione Arabica, *Zarich Adhne-
ba* est *Zurnerb.*, è numero specierum odorati-
marum: idèque admiscetur confectioibus aro-
maticis: estque calidum & siccum prope tertium

Substitutū
Cinam.

Descriptio
apud Se
rap.

Temperā.

res.
Doler. r. sp.
Stomachus.
Hepar.

Zurumbet
Avic.
Flatus.
Impinguis.
Haltum
cognomen
do.
Cardiacū.
Vomitum
corbet.
Menstr.
Veracis Ge
nerati.
Zarnab.
Rhafi.

Arnabo
Pauls.

Salix Lati
folia.

Vitex
Gale.

Zizipha
alba.

Sassafras.

gradum, virtute sua similis Cassiæ lignæ & Cubebis. Cassidonius pro Cinnamomo substituit Zurumbeth. Haaco tradente, arbor est magna, nascens in montibus Lubnen, id est, in Oriente, nullum ferens fructum: foliis longis, colore inter viridem & citrinum, Salicis similibus, eiusdemque coloris sunt rami: odore Citri: estque calida & sicca, styptica, resolvit & stringit ventrem [quid hoc est dicere? nisi forte ut Rhabarbaram, diversarum sit partium: solvat, hoc est, abstergat: & adstringat: nam ut mox sequitur] Mesfah ei stypticatatem tribuit & simul cum ea etiam subtilitatem & caliditatem, & vim adstringendi ventrem. Mesarugea eius virtutem similem dicit Nucis moschatae, sed esse subtiliorem eā. Sternutatorium ex ea & oleo violaceo, conferre dolori capitis frigidus & humidus. Prodesse eandem stomacho & hepati propter vim suam aromaticam.

At apud Avic. Zurumbet est lignum simile Cypero, sed maius, & minus odoratum: calidum & siccum ordine tertio: resolvit flatum, impinguat, auferre odorem vini, alliorum & ceparum: Cor exhilarat & confortat: compescit vomitum: adstringit muliebria, & matricis ventositates carminat: resistit moribus vermium venenatorum, quia vi accedit ad Zedoariam.

In Rhafi nostro, non prædicto loco, sed c. 14. de re Medica, Zarnab calidum esse & siccum legitur, stomacho & hepati frigidis conferre, ventremque adstringere.

Quæ Serapio primo loco dicit ex Galeno conveniunt, cum Arnabone Pauli Aeg. l. 7. c. 3. ubi ait: Arnabo ex aromaticis est, unde maxime in unguenta miscetur, ut qui calidæ ac siccæ sit facultatis intertio ordine, Cassiæ ac Carpesio similis. Unde etiam Posidonius Cinnamomo non præfente, hoc usum se esse dicit.

Elæagni æquivoca.

PRÆTER Sassafras & alia plantæ putantur esse Elæagnos: ut Salix latifolia, de qua antè cap. de Salice. Marcellus scribit: Viticem notam omnibus & ubique plantam esse Elæagnon Theoph. Verum qui verba Theophr. diligenter consideraverit, compertiet multa non convenire cum Elæagno seu Vitice. Lob. & Penz. vitex est Elæagnus Theoph. Quidam Gale viticem Septentrionalium Elæagnon faciunt, de quo pōst. Nos verbò capite de Zizipha alba docuimus eam non esse Elæagnon, ut quidam putant.

Ceterum notent incauti, Sassafras non eandem esse arborem cum Sassa.

DE ZARNABO SPECIALIVS. ET ARNABO.

QUANDO QUIDEM variaz plantæ exhibentur pro Zarnabo, lubet earum hoc loco mentionem facere.

Gesh. in Epist. ad Guā, Matthiolus, inquit, in Serapione duo capita de diversis Zurumbet confundit: posterius sanè videtur Carpesium & Zarnabo ab Avic. dicitur. Ac sic è contrā.

Matth. in epist. ad Fallop. Si Pauli Arnabonem & Avic. Zarnabum rectè expendamus, nil aliud veritatis representabunt quàm postremum Serapionis Zurumbetum. Quamobrem manifestè hallucinatur Gesnerus, dum falsò in Zurumbeto me accusat: quippe qui existimat posterius Serapionis Zurumbetum esse Carpesium, &c.

Idem etiam Matthiolus comm. in Diosc. de Arnabone sic tradit. Non desunt, inquit, qui crediderunt, [inter alios Cordus] quoddam Arnabo, de quo scribit Paulus, & Mauritanorum Zedoaria, vñ & idem refertur medicamentum: Verum Serapionis testimonio cap. 271. Arnabo apud Græcos nihil aliud designat quàm Zurumbet apud Arabes: quippe quoddam hoc loco de zurumbet eadem scribat Serapio, quæ de Arnabone ante ipsū adnotavit Paulus. Hallucinatur autem Brunfelsius in suo Onomastico scribens Arnabonem esse unguentum odoratum: verum eius lapsus causam fuisse arbitror, quoddam occurrat Paulum legerit: nam Paulus apertissimè asserit, Arnabonem unguentis expeti: quoddam suaviter oleat, non autem unguentum esse, ut Brunfelsius somniasse videtur.

Guiland in Theone: Zurumbet & c. Gesnerus Corpesium malè. Avicennæ Zarnabum dicitur. Actuarius Carnabum seu Carnabadium, vel Zarnabum, & Zarnabadium: ut obiter Rhizomastigas istos rideam, Carnabadium apud Galianum Bassum, & Myrsinum, Cuminum Æthiopicum esse nescientes. Rhafi Zarnab.

Gronemb. l. 1. comp. med. super El. de Gem. Vñ, inquit, Actuarius, [ex Græcis] quod æquidem memini, Doronicum, id est, Carnabadium & Zarnabi habet. Gesh. in catal. plant. Zarnabum, sive Parnabadium: vide Doronicum, Caprasia dicitur. Quidam existimant Doronicum Romanum apothecariorum: mihi non placet: De Doronico verbò suo proprio loco, & capite. Rauvolff. parte 4. Itiner. ad figuram N. 112. Peregrina Salicis species, incolis Sassafr. Arab. Zarnab, Zarnabum, Zurumbeth. Theophr. Oleagnus: Æginetæ Arnabo. Certiora inquirant poster. Nunc aditum patefecisse satis est: Pauli verba de Arnabone ante posita sunt. Scribit Iul. Scalig. in Exerc. Arnabonem Pauli, Zedoariam nonnullos, alios Zurumbet Arnabum esse arbitrari, parvi verò utrū sit referre. Neutrū tamen esse patere ex Avic. qui tria facit capita separata. De Zedoaria pluribus Arnabo putata egimus lib. 19. Pandectario Arnabum est arbor magnastuticans, quæ est Vlmus, ut Hortus satis testatur, ubi pro icone figmentum nullo modo referens Vlmum, habet.

CALAF, SEV BAN ALPINI. CAP. XXI.

ARBUSCVLA fruticosa est Alpino Calaf seu Ban, quæ quidem, inquit, mea sententia Salicis genus existit, foliis aliquatenus Salicis similis, sed multò maioribus, quippe longioribus ac latioribus. Flores eius sunt quidam globuli oblongi, albi, lanuginosi, caudici penès foliorum radices adnascētes: quor-

Descriptio

Salicis genus.

Folia.

Flora.

quotque in arbore folia existunt, tot flores emittit. Crescit ad Vitis magnitudinem ramis multis, sive stolonibus, rectis. In Ægypto reperitur locisque humidis nascitur. Hæcille.

Chalef. Scribit Bellun. in interpret. Arabicorum nomenclaturæ, *Chalef* esse speciem Salicis in humidis nascentem: folia ei esse Cerasis similia, sed fructus non ferre. Flores ineunte vere valde esse odoriferos, ante folia prodire, ex quibus eliciatur aqua suaviter olens, cuius frequens sit usus in affectionibus cardiacis calidis. Atque ex eisdem infusis, admixtis amygdalis, fieri Oleum *Chalef*, sicut Violaceum.

Ma- Alpinus quoque tradit ex floribus destillari aquam *Macahalef* vocatam, cuius insignes vires deprædicat ad arcendam putredinem & ad siccandum, ad Venena, & ad cor reccandam. Eumque in febribus pestilentibus secreti loco haberi ad capitis dolores, ac ad virium recreationem, quin & ipsam putredini ac venenis obistere: Essetque eorum florum decoctum, ac ex aqua dilutum in quibusvis febribus maximo apud ipsos in usu.

GARB MAVRORVM, SALICIS GENVS.

Arbor Garb Mauris dicta, auctore Rauvolffio, patula est, haud tamen multum allurgens: Cuius furculi extremi teneriores fragilioresque quam ut Salicem nostratum instar Vimineo operi inesse vitæ queat. Cortex ex pallido flavesceat, sicut & folia, quæ oblonga Palmæ circiter, duos digitos lata, per ambitum velut Atripheis folia

sinuata, modicè siccante & adstringente facultate. Fructum & florem se vidisse negat. Salicis genus idem facit, & incolis iuxta antiquum nomen *Garb* dici tradit: Persiani *Fer*. Aethiopi *bus* verò quoque hiberno seculo sub antiquo Arabico vocabulo *Garb* dici de quo Psal. 137. *Ein frömbd Werden geschlecht* Germ. eisdem. Interpretes verò convertunt *Salicem*.

Apud Avic. scribitur *Garab*, id est, *Salix*. Annotat autem in marg. Bellū. *Garab* esse arborem magnam nascentem iuxta Euphratem fluvium. In explicatione tamen vocum Arabicarum nihil habet de ea voce.

At Rauvolff. scribit, ex ea Aphronitum, Salem Petreæ vocant, optimum fæti igniario pulveri parando quo in bellicis tormentis, pilis excutendis utuntur. Surculos scilicet extremos cum foliis in cinerem comburi, affusaque aqua macerari, separari & multa ebullitione coagulari. Sed pulverem illum nostrati haud æquivalere. Simile quiddam Plin. l. 21. cap. 10. de Quercubus [has fortè arbores intelligens, quippe Quercubus

Tom. I.

quodammodo similes, eodem coniectante] tradit, ex quibus nitrum parati solitum: cum tempore autem exolevisse scribit. Cæterum *Avic.* suo *Garab* eisdem penè vires tribuit quas *Salici*. Corticem eius quoque in usum venire scribit & gumi quod incisione effluit. Florem & folia, ac utriusque succum exicare sine mordicatione, habere tamen adstrictionem quandam. Eiusdem, que natura esse corticem, sed siccoris. Cinerem ligni cum aceto verrucas & clavos omnis generis tollere. Cortice radice tingi capillos. Eundem cum foliis contusum commodè imponi vulneribus recentibus, ac ulceribus, totumque mitigare podagram. Succum foliorum cum oleo rosæ in cortice Granati ebullitum & auri instillatum conferre dolori eius: corticis decocto abstergi furfures. Gummi & florem obscuritatem visus tollere. Aquæ etiam succum eiusdem extrahere sanguisugæ: Quæ omnia & Salici competere ex antedictis patet.

SPODIUM ARABVM, ET TABAXIR.

CAP. XXII.

T Abaxir videtur aliquid commune habere cum Salicibus: unde fit ut hoc loco collocandum censeamus, prius tamen dicturi de Spodio Arabum.

Rhazis lib. 3. cap. 36. Spodium [Tabaxir *Garc.*] frigidum est & siccum. Febribus acutis, siti, ac nimio ventris fluxui & vomitui confert: pustulis quoque quæ in ore & lingua nascuntur, atque remori cordis auxiliatur.

Avic. hb. 2. tr. c. 617. Spodium [Tabaxir *Bel-* lun.] Radices Alcanne [vide paulò post [adu- stru. Dicuntur aduri frictione extremitatum, cum eis perficitur ventus. Frigidum est in 2. & siccum in 3 gradu. Adstringit, parum resolvit, sed plurimum refrigerat. Resolvit autem ob amarorem exiguum, quem habet. Quæ resolutio cum astrictione efficiunt, ut valde licet: estque mixta virtutis, sicut Rosa. Confert Alcola & Melancholia provenientia ex sollicitudine: Item apostematibus oculorum calidis: roborat cor, & bene facit ei in tremore à causa calida, & syncopi factæ ab effusione bilis in stomachum, tam haustum quam illitum: timori præteritorum & timori futurorum obviat: compescit sitim & inflammationem stomachi, debilemque erigit: prohibet effusionem bilis in eum, turbatum sedat. Effusiones cholicas refrænat, febresque acutas. Est autem Alcanne, [ut explicat Bellū. interp. Arab. nomen apud Avic.] seu Alcona arbor gracilis, longa, habens internodia sicut Canna: sed differt ab ea, quod Alcanne non sit cava: eaque utuntur Arabes loco lancearum. Reperiuntur & arbores cæstæ, ex quibus conficiuntur vasa magna utilia. Fit igitur Spodium maxime ex radicibus arborum prædictarum gracilium combustis.

Serap. c. 332. Sataisicir [Tabaxir *Garc.* leg. putat, vel Rescius, id est, Spodium. Confert caliditati cholerae. In Spodio est resolutio & prohibitio, & percussio, & infusio: sed infusio eius præstat: estque in sapore eius amaritudo & stypticitas, ideoque desiccant. Non tamen tantum adstringit sicut Rosa. Dioscoridum confert apostematibus calidis oculorum. Secundum Mesehah, frigidum est in 3, & siccum in 2 gradu &c. Vbi autem Gal. de Spodio

F 3

Serap. er-
ror.

scripserit ea quæ citantur a Serap. nos latet. Præ-
terea Spodium Dioscor. confundit cum Spodio
Arabum: nec facile ex Arabum scriptis affirmari
posse videtur quid sit *Tabaxir*: nam ex prædictis
patet, quàm variè de eo scribant.

Spodium
Græcorum
non est s-
dem cum
Spodio Ara-
bum.

Notandum verò Spodium Græcorum non esse
idem cum Spodio Arabum. Græcorum enim
ut tradunt Monachi, per os non sumitur. Solus
Actuarius & quidam Græcorum ferè novissimus
in medicinis ex Arabum scriptis desumptis Spo-
dium præscribit. At Spodium Arabum ut plu-
rimùm exhibetur per os in Confect. & Elect. cor-
dialibus.

Spodium
Africorum.

Africæ tradit Spodium esse carbonem nodu-
rum atundinum Indiæ ad vitatum, &c. Atq; et-

iam hodie multi *Spodium de Canna* vocant.

Alcanna seu *Alcanna* Bellunenſis est arbor ex qua
Spodium, diversa ab Avic. & Serap. *Alcanna* quæ
Cyprus, autoribus iisdem Monachis, qui conie-
ctantur Avic. sumptisse ex Serap. quæ de Spodio
scripsit. In compositionibus autem Arabum, &
præcipuè in iis, quæ per os sumuntur, per Spo-
dium non est intelligendum Spodium Græcorum,
ut nonnulli ex iunioribus declarant.

Cypri-
laniorum
error.

Manardus existimat Spodium factum ex radi-
cibus Cannarum adustis esse unum ex Antispo-
diis Dioscori. Vnde nec immerito inferunt præ-
dicti Monachi. Ergo est Antispodium, quare
præcipit, ut non admittatur in composi-
tionibus?

Spodium
Cannarum.
Manard.
not.

TABAXIR SIVE MAMBU ARBOR. TABAXIR FOLIO OLEÆ.

nerem.

Vnde eni-
grado.
Quorundam
error.

Tabaxir
non esse
Spodium.

Tabaxir
quid.

Sacar
Mambu.

pretium.

Gerap.

cans & cineris invenitur, sed non ideo impro-
batur, quoniam aut ob nimiam humiditatem, aut
quoddam duritiæ ligno inclusas pertransierit, hunc
sibi colorem conciliat: non autem ob arborum
incendium hanc nigredinem acquirit, veluti non-
nulli putarunt. Nam etiam in multis ramis, quos
non contigit ignis, niger invenitur. Gerardus
Cremonensis in Rhafin ad Alm. lib. 3, cap. 36. Ta-
baxir Arabum interpretatur est Spodium. Eius
errorem omnes Arabum interpretes Latini se-
quuti sunt, Tabaxir Spodium verrentes, ut idem
notat Garcias.

Ceterum eodem teste *Tabaxir* vocabulum est
Persicum, ab Aviclib. 2. c. 617. & aliis Arabibus è
lingua Persica desumptum, nihilque aliud sonat,
quàm lacteus humor, aut succus liquorque ali-
cubi concretus: quo nomine etiam Arabibus &
Turcis hoc medicamentum cognitum est. Vocat
ab indigenis *Sacar Mambu*, quasi dicas *Saccha-
rum de Mambu*, quoniam Indi arundines sive ra-
mos arboris illud profertentes *Mambu* vocant.
Attamen nunc etiam *Tabaxir* vocare ceperunt,
quoniam eo nomine petitur ab Arabibus, Persis
& Turcis, qui id mercimonij causa ex India in
suas regiones exportant.

Mignò emittit hoc medicamentum pro pro-
ventus eius ratione. Eius tamen commune præ-
tium in Arabia est, ut pari argenti pondere ema-
tur. Meminit eius Rhafes: sed omiſſa genera-
tione, solas vires recenset. Serapionis exem-
plar temporis vitio corruptum esse verisimile est,

ARBOR in qua gignitur Ta-
baxir, autore Garcîa, inter-
dum magna est & instat Populi
procera interdum minor, ramos
ut plurimum erectos (nisi quòd
pulcherrimos quoque interdum
incurvant ad pergulas & deambu-
lata, apud Indos frequentia, consi-
cienda) frequentibus nodis dis-
tinctos, palmi tamen longitudine
ab invicem distitos habens. Fo-
lium Oleæ longius. Inter singula
internodia liquor quidam dulcis
generatur, crassus, veluti Amy-
lum congestum & simili candore,
interdum multus, nonnunquam
verò perpaucus. Sed non omnes
arundines sive rami eum humo-
rem continent: at jundtaxat quos
Bisnager, Batecala, & pars provin-
ciæ *Mahavar* profert. Hæc autem li-
quor concretus interdum nigri-

Descriptio

Folia.

Liquor
caudidus.

Liquor ni-
ger & c.

Avic. la-
pam.

Tabaxir
non est
Spodium
Græcorum.

Spodium
Avicennæ.

Gerard. ex-
cujatur.
Avicenn. no-
tat.

part. 4. Indæ Orient. sub his nominibus. *Bambus* arundinis species. Item *Bambus cum pipere circumvolvente*. Prior icon ex figuris ancis desumpta est, ad quam Bapt. à Doert hæc annotat. Arundo Indica, *Indians Rier*. Arundines fort regio Charandel formoris crassitudine, quas Lufitani *Bambu* vocant. Est interior Arundinum materia alba: *Tebaxir* vocant. Formantur autem Arundines & incurvantur ad usum Pallanquinorum, nam ex iis conficiuntur veluti stipites. Naves quoque Indi conficiunt, quibus in flumine Craganor utuntur, Posterior figura est Acoftæ, non parum à prior differens, qui & Iulos oblongos adpingit. Cùm nesciamus utra sit melior, utramque proponimus.

Ex Medicorum tùm Indorum, tùm Arabum, Persarum & Turcorum testimonio, referente Garcia, *Tebaxir* internis & externis convenit ardoribus, eoque etiam in biliosis febribus & dysenteris, præsertim autem in biliosis fluxionibus utuntur. Nostri verò trochiscos ex eo conficiunt addito semine oxalidis. Et truncis Cymbas faciunt Indi, quæ binos viros capere possint: non quidem illos excavantes, sed relictis solum duobus utrinque internodiis per medium secantes. Conscendere verò solent similes Cymbas bini Indi, iij. nudi (nam nudos incedere illis in regionibus moris est) sederæque singuli in eius extremitatibus, iunctis cruribus, tenentesque singulis manibus remos trium aut quatuor palmarum longitudinis, quibus eas Cymbas impellunt tanta dexteritate, ut etiam adverso rapidoque flumine summâ celeritate navigare possint, quemadmodum suis oculis conspexisse testatur Acofta in flumine Craganor, in quo plurimus est usus Cymbarum ex hac arundine confectarum: quoniam qui eis vehuntur, securiores sese existimant à Crocodilis, quos illi *Caymans* vocant, magno numero in hoc flumine versari solitis. Nam cùm ferocissimi sint, sæpenumero in naves maiusculas & minusculas impetum facere solent, ut eos, qui illis vehuntur, apprehendant: & homines & quævis animalia quæ comprehendere possunt, illic devorant. Indigenæ autem affirmant, nunquam compertum esse, ut eos qui Cymbis ex *Mambu* confectis vehuntur, appetant, sed sæpenumero conspectos esse natantes prope illas, & tamen præterire sine noxa.

Tabaxir materia alba teste Bapt. à Doert, ad usus medicinæ aptissima ab Arabibus & Persis summo studio quæsitâ, auro & argento ponderatur. Indi ad vulnera testiculorum & virgæ utuntur. Valet etiam contra cholericas passiones & Dynteriam.

DE ANTISPODIIS.

DE Goan arbore Persiæ ex qua Tutiam patari scribit Garcia, quamque pro antispodio tradit, egimus lib. 3. inter nucleatos fructus.

Si autem eam arborem Avic. intelligit lib. 2 Tr. 2. cap. 705. per Tuciam: & Serap. cap. 412. per Tutiam: turpiter ambo eam confundunt eam Pompholige & Spodio Græcorum, ut Diosc. quæ mineralia sunt. Scribit autem Avic. Originem Tucie esse sumum qui elevatur, ubi purificatur æs & c: Indâ quidem est, quod abluendo Tuciam remanet in fundo, & illud est Delchudun. Differencia autem inter Succudum & Tuciam est quod Tucia sublimatur illud verò minime, sed remanet inferius in canalibus, per quos currit æs. Serap. dicit Tutiam quandam inveniri in mineris,

aliâ fieri in fornacibus & c: Et mineras Tutia Indicâ esse in litonibus maris, prope regionem Indicâ, & meliorem omnium esse albam, quæ suprà veluti falem habeat: secundum locum obtinere citrinam: viridem esse asperam & perforatam, hancque ex maritimis Syriæ differri. Apud Diosc. duæ sunt species & c: inquit Serapio. At Gazias conceptis verbis testatur, nullam per Viverfam Indiam, sibi saltem cognitam: Tutiam inveniri præter eam quæ confatur è cineribus modò dictæ arboris.

Gulielm. Qualecbonus Curtacens. Physicus Hæc Constantinopoli scribit Mattholo: Bellonium in suis Com. Cassabousserie vulgò illic Pharmacopolarum Calamum aromaticum esse opinari sed suo quidem iudicio absurdissimè. Magisq; placere Avic. potius Spodium esse, quod arundines vi ventorum & patrum ad se invicem conficatione adustas esse, videatur indicare: ac tale quidpiam huic arundini accidisse, quemvis non ineptè dicere posse.

Qualecbono verò sic respondet Matth. Errare toto cælo Bellonium nunc procul dubio animadverto, quod tam facile crediderit lapideos calamos illos Aromaticum esse calamum. Nec ob id tecum sentire possum, ut ii Spodium sint Avic. quia novalescio Bellonensis, quæ hæctenus probatur ab omnibus, loco Cannarum habet Aicanna, quæ nobis Ligustrum designat. Præterea si diligentius hos cannarum trunculos expendamus, quis non potius illos lapideos effectos indicabit, quam fricatione vel igne aliquo combustos: Mihi facile persuadeo hoc calami genus in litore alicuius lacus scatenis petrifico succo provenire, atque subinde vel ventorum impulsu, vel alio quovis casu in lacum demersum, in lapidem verti. Hæc Matth.

Nos sanè Bellonii sententiæ adherentes existimaremus Cassabousserie Bellon. esse Calamum Arom. verum, si Matth. non diceret esse lapideos Calamos. Qui viderunt Constantinopoli *Cassabousserie*, deceant nos & posteros, quis melius de eo scripserit. Non possumus nobis persuadere Bellonium sagacissimum & doctissimum naturæ scrutatorem existimasse lapideos calamos esse calamum aromaticum.

Ex radicibus Hennæ, inquit Rainvolff. quæ Cyprus seu Cyprus, Arabes utant suum Spodium, ut me. & c: Hæc.

Arhic & radicem Cannarum cinerem Spodium esse dicit. Salvo verò meliori iudicio, quia Spodium Cannarum Indicæ non habetur, minus malum Monachi putant, si pro eo utamur radicibus Cannarum nostratium artificiosè adustis. Id autem improbat Acofta. At Fuchf. Spodium Arabum quod Cannarum seu Arundinum radicem exultarum cinerem, & Spodium de cana vocatum, eo quod Græci *ἀντισποδίου* nuncupant, non nihil convenire tradit. Idem etiam neque Spodium neq; Antispodium Græcorum intra corpus assumendum suadet. Sed neque Arabum Spodium Canna per os ingerendum putat, utcumque Avic. & alii Arabes eius usum commendunt. Nam & Galenum testari radicem arundinum per se non levem abstergendi facultatem obtinere: Vltam verò & calidiorē & magis tenuium partium adeoque acrem effici. Hinc fieri ut lib. 1. de com. loc. c. 1. inter medicamenta quæ Alopecias sanare possunt, recenscat. Ob acrem igitur qualitatem suam radicem arundinis usam, intra corpus tutò exhiberi non posse putat Fuchf. Qui tamen sui oblitus in troch. de Eupatorio scribit pro Spodio, Arabum Spodium accepiendum. Idem etiam in Micleta Nicolai ait, Spodium Ara-

Differentia
et dele-
tus.

Nulla Tu-
ciam in In-
dia esse quā
è cineribus
dictæ arbo-
ris.

Cassabousserie.
Calamus.
Spodium.

Bellon. rei
preh.
Calami la-
pidei.

Aicanna est
Ligustrum
Matth.

Bellon ex-
cusatur.

Spodii Cā-
narum fac-
cedan. 4.
Fuchf. reg-
it in inter-
ms Spodii
Cannarū.

Fuchf. sibi
qsi contra-
rius.

bum Cannatum, in iis quæ per os ingeruntur, non usurpandum, atque in vnguento Santalino Mesuræ dicit accipiendum Spodium Arabum, siquidem Græcorum calidum admodum sit: cum tamen ipsemet damnaverit Spodium Arabum ob acrimoniam.

Apollo non probat Brassavoli opinionem sibi persuadentis Antispodium parandum ex nostris arundinibus. Luminare maius Spodij loco sumit os Elephantis combustum, quod adulteratur radice Cannæ, ossibus canis, Marmore combusto. Placotobius pro Spodio sumit eburustum. Collegium Colon. officinarum Spodium reicit, ut ex boum si in iungue ossibus factum. Apollo reicit prædicta ossa, & Ebur assumendum suadet, si habeatur. Sylvius scribit se nescire cur Barbari Spodium vocent. Cornarij opinio est, quod hodie Spodium Offic. vocant, & in usu habent, etiam Antispodium esse, vulgòque credi Eburustum esse. Nescimus, inquit Monachi, quâ autoritate Platearius dixerit Spodium optimum fieri ex ossibus Elephantis combustis, addens eius ossa solida, qualia dentium: quod falsum cum dentes careant medulla. Hodie Aromatarij eum sequuntur, ubique utentes pro Spodio, tam Græcorum quàm Arabum, ossibus combustis. Deus set, an sint Elephantis: & si sint Elephantis quæ pro Spodio venduntur, an possint vel debeant admitti in cordialibus: non approbamus nec reprobumus. Id tamen aliquo modo sciendum censet Fuchs, quum Eburustum adstringendi polleat facultate, si non ex bovis & canum maximè ossibus suum conficerent Spodium. Idem in Mieleta Nic. Myrepsi scribit id non esse intelligendum de Spodio Græcorum veterum neque Arabum, quod illi Spodium Cannatum vocant, locutum: sed accipiendum per Spodium in ea compositum quod Offic. hodie ita de sententia Platearij appellant, quod non aliud sit nisi Eburustum, & adstringendi facultate pollere. Non solum verò Nicolaum, sed & Aetarium aliosque recentiores Græcos per Spodium intelligere id quod hodie ultatum est. Hæc illi.

Officinar.
abusus.

Spodium
Offic.

Spodium
recentiorum
Græcorum.

Fuchs sagitt.

Eburustum
reprobatur.

Antispodium.

Græcor. Spodium non esse Officinar. nihil griseum.

Cordus tauri.

Autorum iudicium de substant. Spodij.

Cornu Cervinum.

Cornu Cervinum.

Cornu Cervinum.

Cornu Cervinum.

Cornu Cervinum.

Cornu Cervinum.

Cornu Cervinum.

Cornu Cervinum.

Cornu Cervinum.

Cornu Cervinum.

Cornu Cervinum.

Cornu Cervinum.

Cornu Cervinum.

Cornu Cervinum.

Cornu Cervinum.

uens Spodium recentiorum Græcorum esse Eburustum, nihil certi demonstrat: non improbamus tamen in Mieleta Eburustum ac lotum poni: præferimus tamen Cornu Cerviustum & rosacea lotum, vel etiam nonustum. Quapropter & Apollo nobis probatur, qui Spodio substituit Cornu Cervinum. Diosc. Spodio suo Metallico substituit folia Myrti, ut quæ æqualem vim habeant, cum floribus & baccis immaturis. Eiusdem etiam succedanea Spodij sunt, Oleæ sylv. virgulta, modo iam dicto præparata. Item sativa cum floribus: Mala Cydonia [xviii. 111] hic concisa & ossiculis exemptis [xviii. 111] hic autem miramur tribui ossa cotoneis [xviii. 111] Gallæ Panniculæ linei: Mora immatura alba in Sole prius siccata: Lentiscus: Terebinthus: Oenanthe: Rubi: folia tenera: Pseudocyperus cum floribus. Quidam etiam, eodem autore, Fici frondes in Sole prius siccatas similiter [ut Myrti folia] præparant pro succedaneo. Alij Glutinum taurinum: Alii lanas succidas asperas, pice aut melle imbutas similiter præparant loco Spodij. Nuclei Palmarumusti Spodij vice in medicamenta palpebris ornandis parata commodi sunt. Acolta Spodium ex Corallo factum reicit. Pompholix, aut bore Diosc. specie differt à Spodio, genere non evariat. Spodos enim subnigra est, Pompholix autem alba. Fiunt ex aris coctura, ac etiam ex Cadmia, testibus Cornario & passim doctis viris. Vera Pompholix est Nil album: sicut griseum aut nigrum dictam, verum Spodium metallicum à Dioscor. Plin. & Gal. descriptum: & ab Arabibus ut Serap. & Avicenn. sub Tutia aut Tutia radita, nullo modo confundenda aut substituenda pro Tabax Arabum, quod malè interpretes convertunt Spodium.

Pænominati auctores non præscribunt Spodium in internis affectibus, sed tantum in externis. Nec temerè miratur Monachi, Minardum, Brassavolum & alios præcipere indifferenter sumendam Pompholigem vel Antispodia Græcorum, ubicunque Spodium desideratur, non excipientes compositiones Arabum quæ ore sumuntur. Vnde rectè etiam Garcias ait, Spodium Græcorum sive Pompholigem esse Tutiam Arabum, interne neutiquam sumendam.

Acolta in compositionibus Græcorum pro Spodio metallicum sumendum iubet. Sylvius verò pro Spodio Græcorum cinerem, qui super fornacem aurariam invenitur. Item pro Spodio Pompholigem, Olaus Sidenus in versione pharmacopœæ Br. Bauderon. in Confect. Triasanti pessime & periculoso sanitatis errore pro Spodio ponit.

GALE FRVTEX ODORATVS SEPTENTRIONALIVM, ELÆAGNVS COR-
do: Chamæleagnus Dod.

CAP. XXIII.

LGnosus est frutex, sarmenosus, Dod. cubiti altitudinem raro attingens, in ramos multiplices devaticatus, cortice rufo ad spadicem vergente, lævique: folia quodammodo accedunt ad Vicum Idæam fruticosam, vel ad parvam Salicem, glabra, sed quodammodo incana: atque in quibusdam illorum serraturæ apparent. Ramorum extremis insident capitula veluti Iuli, multo minores quàm in Betula (quammatu perelegantes, quippe qui diluto spadiceo

Folia Myrti.

Succedanea.

Spodium.

apud Diosc.

Olea sylv.

Olea sativa.

Cydonia.

Gallæ.

Panniculæ linei.

Mora immatura.

egre.

Fici frondes.

Glutinum taurinum.

Lana succida.

Nuclei Palmarum.

Corallum.

Spodium metallicum.

Pompholix.

Græcorum.

Nil album.

griseum.

Spodium metallicum.

Manar.

Brassavol.

aliorum error.

Substit.

Spodium.

corum.

Olea Sylv.

error.

Defect.

Corre.

Folia.

Cap.

dico splendent, ad octavam figuram aliquatenus accedentes, Cortex amaricat, non sine adstrictione. Materies candida. Lob. Flosculi sunt ex luteo pallidi, quibus succedunt seminum crebri racemuli, conferti & conflati quasi spicis, in quibus semen pingue, odore Stœchiadis citrinæ, sed vehementiore, &

tillos, quamvis non sit Myrtus, hinc a Neotericeis dici Pseudomyrsinæ, Myrtum Brabanticam: videri Rhus Plinii. Iconi titulus est: Rhus sylv. Plinii, Sumac Sauvage de Pline. Icon apud Dod. hist. lat. diversa admodum est, quæ non placet, extet enim foliis: ea est sub titulo Chamæleagni, ait autem, Cordus Elæagnum appellat: nobis Chamæleagni, vox placuit. Elæagnus siquidem Theophrast. describitur folio molli, ac lanuginoso flore Populi: qualis haud est à nobis descripta: Nomen apud veteres, quod sciamus, non convenit, nisi sit Rhus sylv. Plinii, de quo lib. 24. cap. 11.

Nos Theophrast. descriptionem antè cap. de Agno, sive Vitice tradidimus. De Elæagni autem equivocationibus & diversis opinionibus nos egimus paulò antè. Rhoeis verò Plinii descriptio repetitur cap. de Rhoe ubi etiam sunt equivocationes.

Loh. & Pen. Advers. propriâ habent iconem cum hac inscriptione Gagel Germanorum: vel Gold Anglorum, Myrtus Brabantia quibusdam. Sub eodem nomine in Obs. & Icon. Plant. Elæagni Cordi proponitur etiam ea, quam habet Dodon. de quâ antè.

Porrò iam ante 50. annos insignis medicus Pet. Turnerus nos donavit Herbario sicco plantarum Anglicanarum, & inter alias & hæc appicta erat, adscripto nomine Gale. Folium hoc ipso anno 1605. quo hæc commentatur, degustatum adhuc & aromaticum. Eandem Plantam quoque haud ita pridem dono accepimus à fratre Casp. Bauhino. Ceterum, fruticis huius ramulos Amomi nomine Constantiopolimissos Clusius in Exot. apud Garc. lib. 1. cap. 31. Vienna Austria accipiebat, quum Amomum, quo isthic utuntur, inde expetisset, licet nullam similitudinem haberet cum Dioscoridis, vel Plinii Amomo, quemadmodum nec ea planta quam R. P. Quatrami in examine Theriacæ scribit sibi donatam pro Amomo in pratis uliginosis agro Parisiensis erutam, quam Galli Piment appellat, & inter vestes recondunt ad eas à tincis præservandum, Brabantis verò & Flandris Gagel dicitur, & in coquenda Cervisia utuntur ad robur & acrimoniam conciliandam.

In ericetis umbrosis, teste Lob. nemorosisque saltibus fruticat. Iunio & Anglæ mulierculæ venum adferunt ramos florentes. Dod. autore, gaudet locis incultis & Ericastris, aliquantulum aquis & palustribus. In Britannia plerisque locis & apud Brabantos ac Flandros non raro occurrat. Maio ac Iunio flores apparent: Iulio & Augusto semen perficitur. Tunc collectus fruticulus ad forum vnâ cum fructu infertur. In Rhotomagensium agro quoque plurimus hic frutex nascitur per saltus herbidos & uligine madentes. Est & in Scotia vdis locis frequens nomine Gale: vbi conclavia pet æstatem ornat, teste Jac. Cargillò medico Scoto perdocto.

Lob. quoque scribit: Anglas mulierculas venum adferre ramos florentes ad concinnanda adium conclavia, & tridinia suavi odore, quem halant flores, imbuenda. Ad di etiam flores potionibus consuetis Septentrionalium penuriam Lupulorum interdum relaxaturos. Interdum ad hilaritatem bene potis, conciliandam. Fesire namque caput lætore temulentia. Ad everrucanda animalcula, quæ eius odore fugantur, susciuntur quadam loca, & suffulciuntur summitatibus vestes. Sapor egregie amarus insignem habere vim sicandi & discutienti monstrat: sed

Trifoli: quodammodo. Radix teste Dod. subest lenta & dura: folia latiuscula oblonga, Myrti foliis haud multum dissimilia, sed duriora, & subinde longiora, è quorum sinu prodeunt flores spicati exiguè latoli: quib. semina succedunt aspera circumine pungentia in racemi exigui & oblongi formâ coarctata, oleoso succo per maturitatem redudantia. Totumq. fruticè cum gravitate quadam odoratum esse, cuiusque pinguedinem ac oleosam substantiam. Ramulos, quales describit Lob. accepit gener Cherlerus anno 1605. à Machliniensi Pharmacopœo, quos nos anno 1606 degustavimus & comperimus amaro acris & ingratos quasi Oleam aut unguentum aliquod respicientes, odor tamen non ita ingratus.

Gale autem fruticem tradere videtur Ruell. dum dicit: Botrys Parisiensibus matronis, melius quam officinis aut Herbariis noscitur. Hanc odoris gutta vestimentis, pannis, & linteis curiosè nimirum interponunt ut odoris suavitatem contrahant. Deferunt Augusto & Septembri mense venalis per urbem. Pymen magno clamore denuntiant portantes coribus rusticis, unde nomen hoc Pymen manavit in vulgus: nam hac facie conspicitur, fruticosa herba, luteis ramulis, ex intervallo brachiatis, foliis cichorii, odoratis, rumpente passim semine in racemulos collecto, quod per maturitatem gummoso lentore pellucet, coeuntibus fulgore auri simul annulis, unde nomen Græcis dictum. Pymen vel potius Pigmén vulgò putaverim nominari, quòd ex se Pigmentarii institutoris vice faceret unguentum: nam si pragnans suo lignore premeretur, in gummi lentesceret, hoc cappadoce Ambrosiam vocant. In vino medetur Orthopnoicis. Hæc ille. Sed indicent Leæores an Belgarum Gagel, quod Ruell. tradit pro Botryde sit foliis Cichorii, ut ait: eam plantam oportebat describere & demonstrare differimen inter hunc fruticem & herbam vulgò Botrym dictam, de quâ nos lib. 28.

Hist. Lugd. Rhus sylv. Dod. & Plin. Rhus altera: Rhotomagensibus Piment Royal, quasi Melissophyllum regium.

Huius fruticis icon exhibita fuit per Gesnerum in fin. hist. Cordi, titulo Elæagni Cordi, sine descriptione, nos in nostra tabella portionem posuimus. Dodon. hist. gall. iconem nostre ferè similem habet, ei tribuens folia magni Buxi, longiora tamen, ait Brabantis dici Gagel & quibusdam Pharmacopœis Myrtum, & semina Myr-

Rhus plan.

Chamæleagni.

Aurhorum indicium.

Gold.

Pervinæ fructus odor & sapor.

Amomum.

Amomum Quatrami Piment.

Gagel.

Locus & Tempus.

Vire: & usus.

Odor.

Inebriat.

Citra animalcula, & suffulciuntur summitatibus vestes. Sapor egregie amarus insignem habere vim sicandi & discutienti monstrat: sed

Lumbri. prælestim valere tam sumptum quam admodum
Temper. ad lumbticos necandos & pellendos Dal. prodi-
 dit. Dodon. semina impensè calida ac sicca
 sunt, ac ad tertium utriusq; gradum accedunt. Fo-
 lia quoque calida & facultate sicca sunt, sed mul-
 to minus. Fructus cerebro molestus, Cerevisiæ
Nox. inter coquendum additus (quod à plebique fit)
 admodum caput tentantem & citò ebrietatem
Contra ri- adferentem eam reddit. Totus frutex cum fru-
*neat.*ctu aridus, vestimentis interpositus, à tinea &
 vermibus ea tuctur.

HALIMON SEV HALIMOS.

CAP. XXIV.

Halimus
Theoph.

HIVVS Theoph. non aliter meminit, quàm
 sicut Lupi Æsopus in Fabulis, ut pro verbio
 dicitur. Nimirum ut nocentem aliis herbam ci-
 tat potius quàm desecabit. Aut enim *ἀλμυρ* [Gaza
 Auro vertit] vicinas plantas enecare, valentiùs
 quàm Hedera aut Cytisus: nam & Cytisum i-
 plum interminere, eoque perniciosius, quò plùs
 habeat saluginis. Nam in s. Cauligenita salu-
 gine, nimioque pabuli desiderio ul ficere tradit.
 Quo loco *ἀλμυρ* Aurius vertit. Hic autem duo
 vocat. 1. Si Halimus ut saltus, id facit cur non &
 alia planta idem faciat? Deinde, si plus habet
 saluginis: ergo & Hedera sub salamine intelligit. Sed
 quia *ἀλμυρ* & est præ aliis, præ iis etiam hoc
 magis præstat. Diosc. clariùs de eo tradit: de-
 scribit enim sic: Halimus frutex est, circa sepi-
 menta nascens, sicut sepiarius [*σπερμαριον*] similis
 Rhamno, subalbidus [*σπέρμαρον*] vulg. exempl.
 non habent] spinas non habens, sed folia Oleæ
 similia, latiora tamen [Plin. molliora, ut fortasse
ἀλμυρ a vel *αλμυρ* legerit, non *αλμυρ*].
 Corn. illam lect. meliorem putat: utramque ser-
 vat Sarac. uti priorem vulg. exemplaria non ha-
 beant.] Nasceitur in maritimis locis præruptis
 ac sepihus. Eius folia eborum gratia olerum
 modo decoquuntur. Radix verbò drachmæ pon-
 dere in aqua multa pota, convulsa, rupta, tormi-
 nâque mitigat, & lætis ubertatem præstat [*ἐλμυρ*
αλμυρ]: quæ verba quædam exempl. non ha-
 bent.]

Nomina
supposititia

Idem inter supposititia habet: *ἄλμυρ*, Alimos,
 aliis Damassionum, aliis Erymos, aliis Rabdion,
 quasi virgula dicitur. Sunt qui Basilion, qua-
 si Regium vocent: alii, Mercurij basin, similiter
 Septim: alij Ofuidis diadema: alij Heliostepha-
 non, quasi Solis coronam: alij Sacrum caulem:
 Pythagoras Anthenoron, Ægyptii Afoniri: alii
 Asphe, alii Asealuti: alii Atariphen: Latini Albu-
 cum aut Ampeluciam.

Ex amen
predicor.
Aliud Ha-
limus, aliud
Alimus.

Quisquis autem ille fuit, qui Diosc. magna di-
 ligentia varias illas appellationes adiecit, de-
 ceptus est Halimi & Alimi similitudine. Halimus. n.
 simplex, est ab Hale derivatus, fruticem signifi-
 cans, sapore subaslo, quem se in Hetruria plu-
 mum vidisse notat Coropius. Non igitur tan-
 tum quia in maritimis nascitur hic frutex, ut vo-
 luere quidam, nempe *ἀλμυρ* *αλμυρ*, sed etiam quia testibus Gal.
 & Paulo gustu sit *αλμυρ*, hoc est, sapore fillo, unde
 & ab Ætio *ἀλμυρ* vocatur. Plin. utrumque ety-
 mon eleganter complexus est, cū ait: Halimon
 alii olus maritimum esse dixeret salsum, & inde
 nomen, &c. Ipse tamen Plin: non distinxit inter
 Halimum & Alimum. Non bene factum est an-
 quit Corop. lib. 8. Amyzonum, ut apud Diosc. è

Halimus
unde.

Halmyris.

Plin. lapsus

Spartanica fieret Halimus cū Alimus præca in-
 tetpretatione diceretur: quod igitur adiecitum est
 in nonnum apud Dioscor. diversitate. Halimum
 à quibuscum Britannicam dici, id prorsus corru-
 ptum est. Bis itaque impingunt Diosc. exempla-
 ria: semel Halimum cum Alimo confundendo:

atque iterum pro Spartanica Britannicam suppo-
 nendo. Quare manifestè falluntur, qui Alimon
 citra aspirationem scribendum putant, atque
 hunc fruticem dictum credunt, quòd famem de-
 pellat, aut gustantes esurite non paratur. Cuius
 tamen sententia fuit Selinus, qui cap. 16. in Poly-
 histore herbam in Creta esse commemorat *ἀλμυρ*
 di Nam, quæ admodum diurnam famem prohibeat.
 Diceret nomen tractum à Latini Alimonia. *Alimon*
 Suspicatur tamen Sarac. num Solini *ἀλμυρ* à Dio-
 scor. Halimo diversè fuerit planta. Non tamen vi-
 detur. Nam & Gal. Alimon dixit: & Corn. Halim-
 on Diosc. Solinum intellexisse putat. Immo do-
 chit. Hermol. illum Solini locum citans, non Ali-
 mon dicit: sed sic. Solinus Alimon in Creta na-
 sci tradit mirabili si credamus effectu, quòd ad-
 morso eo fames diu nulla sentiat: ut nomen ei
 inde impositum sit, qui *σινεμ* *αρεα*: propterea
 que neque aspirationem prima litera recipiat. Ni-
 si dicere velis & ipsum Alimon cum Halimo con-
 fundisse. Dixerat tamen paulò antè Herm. sibi pla-
 cere aspirationem, quoniam maritimum olus
 credatur, ideoque & *ἀλμυρ* dictum ab Ætio.
 Alioqui Alimus est Asphodelus: Halimus verò
 hic frutex maritimus, ut annotatur apud Cor-
 dum in Com. ad Diosc. At cū idem Hermol.
 ait: Halimon nostri, ut Plin. ait, Aureonem vo-
 cant: Convolvulicæ ut Hedera: locis salis nasci-
 tur, salilaginemque præfert: his peccat. Nam u-
 binam Plin. scripsit de Aureone? Quis dicit Ha-
 limum convolvulicæ? Fortè hic error ei natus ex ma-
 lè considerato, aut intellecto Theoph. l. 5. caus.
 supra citato. At quidem Plin. lib. 7. cap. 24. Nec
 Vileum prodest, nec Cytisus, nec Auro, quod A-
 limon vocant Græci. Ut videas etiam Plin. Alim-
 on cum Halimo confundere. Aureonem legit
 Hermol. apud Gazam, qui tamen ut monuimus,
 priore Theoph. loco Aurum ex Plin. posteriore
 Aureonem ex suo capite vertit, ut minus fit cur
 & Marcellus Aureonem à Plinio dici asserere au-
 deat. Quam vocem Dalech. diligentissimus va-
 riarum Plin. lectionum perquisitor ne subolsit
 quidem.

Crataeas tertium quoque genus tradidit lon-
 gioribus foliis & hirsutioribus, odore Cuptessii.
 Nasci sub Hedera maximè. Prolesse Opisthotoni-
 cis, contractionibus nervorum, tubus obolis in
 sextario aquæ. Annotat Dal. ad Plin. Sativam Ha-
 limi Tholose in quibusdam hortis haberi, eamq;
 vocari *l'herbe du Machon*, ille est Herba Colicani,
 quòd doloribus Colicis valdè prodest. Sylvester
 hand procul Tholosa in quibusdam sepihus na-
 scitur.

Caterum quod iter Dioscor. supposititia di-
 ctum Halimon quibusdam Alibucum dici: inde
 fortè natus ille error, ut Aphodolon (qui Latinis
 Albucus seu Albucum dicitur) ab Hesiodo qui-
 dam Alimon dici putatur, quod non timentè fal-
 sum dicit Plin. Eius verò erroris aliam causam
 suspicatur Marcellus. Quod deinde inter supposi-
 titia Diosc. legitur, Ampeluciam etiam dictam
 Halimon: ab alba Vite, quam Græci in sepihus
 nascere citata vocant, factum fuisse, ingeniosè fa-
 nè suspicatur Marcellus. Sed hæc coniectura sunt,
 non decreta.

Alimum apud Galen. [nam & ille *ἀλμυρ* habet]
 frutex

Spartanica

Britannica

Alimon
unde?

Alimon
unde?

Aliud
Alim-
mus, aliud
Halimus.

Hermol. ge-
minus er-
ror.

Aureo.

Aura
Plin.

Genus
Crataeas
Opistho-
toni-
Contra-
Plin. illa
Herba
Colica.

Alibuc-
Diosc.
Cur
Al-
bus
racur.

Ampel-
unde.

frutex est, plurimo in Sicilia præcipue proventus, ubi & germina eius recentia citant, & reponunt quoque in posterum futura usui.

ires ex Semen pariter & lac planta ipsa generat, estque gustus salis & subdistinguitur. Ex quibus omnibus palam est ipsam esse dissimilem. Maior autem pars substantiæ eius calida est temperata, cum humiditate inconfecta, & leviter flatuosa.

us. Nascitur in scopulis, maritimis & petrosis locis. An verd hæc sit Molochia Arabum, quam interpres apud Serap. Atriplex marinum vocat, dubitari potest. De qua hic ait: Ohtores in Babylonia in manuales fasciculos congestam vicatim circumferre, clamando: Vendo Molochia, Molochia.

Bellur. in interpret. nominum Arab. Molochia & Malochia est species Malvæ. Apud etiam

Avic. Muluchia est Malva.

Frustra verd Cordus Diosc. & Serap. conciliare laborat, quod ille Rhamno simile Halimum dicat, sed spinas non habere: hic autem ut Cordus ait, plures illi quam Rhamno tribuat spinas. Nam Serapio videtur tantum dicere velle, Aufengi (cui suam Molochiam confert) multas habere spinas.

Tradit quidem Cornar. Halimum veterem hodie nobis penitus ignotum, sed eam sententiam mitigat Cordus, qui rectè dixit Halimum non quidè temerè in littore Germanico, hoc est Septentrionali, inveniendum, ut pote qui calidioribus & Soli adversis littoribus nascatur. Nam repetitus esse videtur hodie, ut & cognitus Halimus, si sequentibus autoribus sit credendum.

HALIMVS CLVS.

HALIMVS DAL.

HALIMVS VALERANDI D.

ario. NOBIS quidem Halimi Lusitanici latifolii nomine semen terræ commissum, celeri auxilio, ætate etiam siccissima in cistula ad cubitalem magnitudinem adolevit, maiora facturum incrementa, si ubertiore humidi soli alimento locum fuisset.

ptio Folia similia Atriplicis marinæ foliis, magnitudine varia, non tamen, ut illa, serrata sinuatave, licet quadam tantillum sinuata sint, ordine nullo per ramos disposita, pediculis satis longis harentia, etiam hyeme virentia, crassa, succulenta, candidantia & spissitudine ad Portulacæ marinæ folia accedentia, sapore subacido prædita. Caulis adolescenti albus, & ut Atriplicibus fungosus: qui ex foliorum alis ramos proferit foliis vestitos, qualia exhibet Halimi Clusii figura. Radix lignosa longa. Adultior in arbusculam excrevit aliquot cubitorum, flores tulit parvos muscosos, subputreos, racemosos. Semen tamen ex quo prodit parvum erat, compressum, fuscum, in lappulis, non absimilibus nostræ Atriplicis lappacæ Monspellulanæ, minoribus tamen & candidis.

mus At verd inter plantas quas à Valerando Donnez habemus, Halimi quorundam nomine, invenimus ramum lignosum, quem facile quis cõiciat esse magni fruticis, cortice obductum tenui, modicè subinde cinereo, foliis vestitè ex adverso sitis, ad Zizyphi albæ folia accedentibus, brevioribus, nec ita splendentibus, Ramuli unius

fascigio rudimenta quadam apparent, parva, conformia.

Clus. tria Halimi genera proponit: Primum sub nomine Halimi Diosc. quem & maiorem & Clus. seu latifolium appellat. Frutex est, inquit, omnino candidus, Rhamno similis, ipso etiam candidior, eademque altitudine assurgens, multis ramis ex una radice prodeuntibus, crassis, lignosis, & fragilibus nullis rigens spinis: folia Oleæ, seu potiùs Rhamni, breviora tamen & latiora, interdum rhomboide figurâ, alba, carnosa, quodammodo splendentia, lapidis accidi, circa ramos, nullo servato ordine temerè nascuntur. Flos Oleæ penè, muscosus, purpurascens, racematim in summis ramis coheret: deinde semen latum Atriplicis, aut portulacæ, quam marinam vulgò appellant, copiosum: Radix dura est, lignosa, & in multos ramos sparsa. Floret ætate, semen Autumno maturefcit. Invenio etiam Decembri florentem, & maturo semine onustum. Sic igitur hanc legitimum Dioscoridis æquum esse censet Clus. & mitius genus Plin. Lusitani Salguedinas à falsigine: Hispanenses Marisma, quod maritimis crescat appellant.

Penæ & Lob. in Advers. descriptio convenit cum planta quam à Valerando habemus, & tertio loco depictam damus. Figura autem quam Lob. postea posuit in suis Obs. Halimi titulo, eadem est cum Clusii figura.

Dod. Per- Habet quidem Dodon. Iconem cum hoc titu-
ulaca ma- lo *Portulaca Marina Ramulus*. Sed nec titulum pro-
vine ramu- bimus: nec etiam illius Iconis Ramulum Portu-
las super- lacæ marinæ (de qua sequenti capite agemus) ramu-
batur. lum censemus.

Halimum Halimum verum Dalec. Tholosatis *l'herbe*
du Maslou, id est, Herba Colicis doloribus utilis,
 in Hist. Lugd. sic describitur. Halimus frutex
Radix. parvus, radicem habet altam, inflexam, longius
Caules. evagantem, crassam, duram: caules multos, laetius
 in orbem terram opacantes, cubito altiores, an-
 gulosos, ramosos: folia multa in furculis, per cau-
 les, caulicūque ramulos, imparibus intervallis
 dispositis, acetivatum cumolata, crassa, candida, O-
 lea similia, breviora, quamvis Rhanno longitu-
 dine paria interdum sint, qualia in secundo ge-
 nere Halimi sui describit Clus. latiora Diosc. mol-
 liora Plinio, utramque enim verum est, j etiam
 hyeme virentia, saporis primum quidem salsi ac
 subadstringentis, qualis in permultis maritimis
 plantis percipitur, deinde subdulcis. Semen pro-
 ducit latum, candicans in summis ramis copio-
 sum. Hanc eandem Aureonem Plinio dici anti-
 q.

Sapor. Tholosæ in hortis coli, & sponte nasci. Bellonius
Se vi. multis in locis Halimi meminit, sed ita, ut ex eius
 verbis, quæ nā planta sit Halimus intelligere non
 liceat. Amatus Luit. etiam de Halimo satis mul-
 ta, sed ita, ut ex iis Halimum vix internoscas. Nec
 magis in hac historia sibi constare videtur An-
 guil.

Ruell & Ruell. & Rob. Const. inter nomina ponunt
Rob. Conf. *Elanche putain*, quod nomen Halimo non conve-
 nit.

C. Bauh. Halimon primo loco à nobis propositum C.
 Bauh. Halimon Diosc. & Plinij facit & Theophr.
 quoque. Vtrumque genus Plinij, sylvestre &
 mitius seu sativum Tholosæ nasci ait: hoc quidem
 in hortis haberi, & ab iis Hetham Colicam vocari:
 illam quoque non longè Tholosæ nasci. Ac priorem,
 quem lausolium erectum, sed & Diosc. & mitio-
 rem Plin. Clus. & Lob. dicit, à nobis se accepisse fa-
 tetur in suo Phytopinace. De secundo, quem Ha-
 limum angustifolium procumbentem vocat, Clus.
 2. dubitat an sit halimus verus Dalechampij.

Herba col- Nos autem quidem asserere nolumus Herbam
ica. Colicam vel Colicis utilem, Halimum esse, nisi
 prius nobis sit visa & probè cognita: nec etiam
 revocare in dubium, quod referendus Halimus
 Dalech. qui in Hist. Lugd. dicitur vocari Tholosæ
 tubus *l'herbe du Maslou* vel *Maclou*, ut & Dal. no-
 tat apud Plin. In Hist. Lugd. Halimus Dalech.
 diversus traditur à Clus. 2. Clusij verò Halimus
 2. idem videtur cum Portulaca marina mox descri-
 benda: ut iam non amplius ambigendum videat-
 ur an sit Halimus verus Dal. cum quo nulla ratio-
 ne convenit.

Cæterum nomina ex veteribus hic non poni-
 mus, quia nondum certi quæ nostrarum planta-
 rum descriptorum illorum descriptionibus verè
 conveniat. Præmisimus tamen quæcunque ve-
 teres de Halimo prodidère. Postea certiora in-
 quirant.

Pen. & Quod si negationem eximas apud Diosc. & di-
Lob. conse- cas eum dixisse Halimum spinas habere, ut Pena
titura noma- & Lob. coniiciunt in Adu. frustra iam sint, quicun-
de Halimo que unum prædictorum, Halimum verum vete-
Diosc. rum & Diosc. statuere audent. Nam, ut quid, in-
 quunt illi, inter spinosas & vallatorias & finiti-
 mas, maritima cum sit, recenseret. Nam quæ ve-
 tera sunt & holeracea, secundo libro differuntur.
 Credantigitur qui volunt, unam ex nobis pro-
 positam esse Halimum Diosc. & veterum, ut certè

esse videtur, donec aliter erudiantur.

Potèd Halimi Lusit. latifol. Clus. nomine semen Locus
 accepimus Sturgardia à Cl. D. D. Schuartz Med. Tempus.
 co, quod in horto E. C. Montebelgardensi satum
 pulchrè in fructum adolevit, & aliquot annis
 duravit hyeme repositus. Tandem verò hye-
 me asperio te, negligentius custoditus, petiit. Rur-
 sus idem semen à D. Robino Hortulano Regio
 Lutetiæ acceptum, & in eundem hortum confi-
 tum primo anno in ramosam fruticem ad 2. cubi-
 tos altum exiluit: Aliàs etiamnum ab aliquot an-
 nis durat aliquot arbutuicæ hyeme repositæ, &
 flores ferunt, in quibus etiam minimus Sturgar-
 diam in hortum illum Regium E. C. & Basilicam
 Cl. D. D. Platero splendidum & instructissimum
 hortum colenti. Halimus primus Clusio pluri-
 mus spontè provenit Vlyssipone vicinisque locis
 ad Tagum, aut eius ostia & æstuaria mari proxima,
 in sepibus mixtum cum Rhanno aut solus:
 Hippali item in sepibus. Rarus etiam eidem se-
 mine, quod Vlyssipone attulerat, quem etiam-
 num apud quosdam rei herbariæ studiosos ali ex-
 istimat. Verè minoris nactum folia, Atuplicis ferè
 magnitudine & forma, carnosia tamen, & salte-
 di non nihil habentia.

halimus verus Dalech. sive netba du Maslou,
 teste Hist. Lugd. Tholosæ in hortis colitur: spon-
 tè verò nascitur in sepibus, præsertim ad vicum
 titibus millianbus ab urbe distantem, quem *Saint*
Hourens vocant, loco macro, squalido, alto.

Dicitque Dalech. in annot. ad Plinium Tho- *H. Lugd.*
 losæ sativum & sylvestrem halimum dici *l'herbe* *Halimus*
du Maslou Suspicamur verò nos halimum Dio- *Dalech.*
 scoridis verum æstimatum Dalechampio idem ef- *l'herbe*
 se cum halimo 1. Clusij, quamvis icon Dalecham- *des.*
 pio displiceat, potissimum quòd flores & semina
 attinet: nec etiam folia in iconè videntur respon-
 dere descriptioni. Tholosates Medici & Phar-
 macopei poterunt nos ac posteros decere, an ea
 icon sit vera. Dubia etiam est Dalechampij fi-
 des Clusio, quòd fructum Ribes vulgari similem
 vero Dioscoridis halimo, quem Tholosæ in hor-
 tis coli ait, appingat.

Dioscoridis, Galeni, & Plinij vires halimo vires
 tribute antè dictæ sunt. Lusitani tenellas prio-
 ris halimi cimas in cibos recipiunt, sicut & Rha- *Cibus.*
 mni. Cl. Eques Damianus de Goës, halimi maio-
 ris folia cum sursum decocta, & podagris, quæ *Podagr.*
 à causa calida proveniunt, malagmatis modo cali-
 da imposita, dolores lenire affirmabat, teste Clus.
 halimi Dal. foliorum manipulum terunt Tholo-
 sates, & ex vino albo propinant, maximo doloris
 colici, torminumque levamento. Quamobrem *Celium.*
l'herbe du Maslou vulgè vocant. Quod lac attra-
 hat, ipsūque ac semen augeat, rationi valdè con-
 sentaneum est. Salsa etenim nitrosaque substantia,
 crassiorem sanguinem extenuat, ut in manimas *Lac &*
 fluat, & penetret facilius, subadstringente, partes *men*
 glandulosas roborat, ad lactis materiam melius *re.*
 concoquendam, dulci, sanguinem copiosorem
 gignit: quoniam dulcia in sanguinem faciliè com-
 mutantur. Rustici verò pabulo sale condito, in pec-
 cudibus etiam lac magis affluere credunt.

PORTULACA MARINA FRUTICA
 COSA: QUÆ HALIMVS 2. CLVS

PORTULACA marinæ flagella ex radice pro-
 ducuntur multa, pedalia plurimum (quan-
 quam & selquipedalia observaverimus) ramosa,
 rariis

Folia.

raper.

radix.

ratiss ereta, albicantia, tenuia, lenta: in quibus folia quodammodo ad Oleæ aut Rhamni 2. Matth. folia accedunt, nisi breviora essent, pingua ferè & Portulacæ Sativæ exalbida five cinerea, levita, interdum ferè quadrangularia, saporis salii, quem culturâ in hortos translati frutice exuunt. In ramulorum extremis senten copiosum racematum congestum fert, minutum, præcedentibus floribus, qui ex viridante in purpurissimum quoddam vergunt, Bliti aut Atriplicis ferè similes. Illi radix lignosa, vivax, velut & ipsa stirps, quæ decidentibus paucis foliis hyemem sustinet.

Putat Adamus Lonicerus, Halimū eam esse plantam vvas ferentem quam vulgò Ribem vocant: Sed cūm huius folia non correspondeant oleagineis, sed potius vitigineis, eum planè hallucinatū esse constat. Halimi meminit etiam Galenus lib. 6. simpl. med. ubi dicit: Illius plurimum in Cilicia præcipuè esse proventū, ibique recentia eius germina esitari, ac in posterum futura vsum etiam reponi, &c.

Halimus, quæ à Diosc. describitur, etsi alicubi fortassis proveniat in Italia: tamen qui illam Matthiolo ostenderet, adhuc reperit neminem. Halimus Mauritani Molochia & Atriplex marinus appellatur. Cuius historiam referens Serapio narrat, quòd eam venale circulerent in manuales fasciculos cōponunt, & per Babiloniā clamitant Molochia, Molochia: quod manifestè indicat Halimū apud Mauritianos herbā potius esse, quàm fruticē vel arborem, eamque fortasse, quam Plinius maritumam ac falsam prodidit.

quo fit, ut falsam quandam herbam (incola Bidone vulgò appellant) quæ frequentissima in littoribus Venetis provenit, hanc esse putaverit: quippe quòd ea instar oleis in ciborum usum recipiatur. Folia ferè Olivæ similia, crassiora tamen, ac perinde ferè pingua ut Portulacæ, subalbidula, levita, sapore

falso. Caules emittit albicantes, tenues & lentos, in quorum summitate profert semen minutum, racematim coherens. Nasctur frequens prope Tergesi mœnia circa salinas, ubi etiam separatim, nec minus copiosa visitur Atriplex marina, quæ sylvestrem maximè emulatur. Quanquam apud Mauritianos Atriplex marina idem esse videtur cum Halimo. Sed inter se differunt: 2. *Halimolunchba* Græc. Lat. halimus, Arab. Molochia. Hæc Matth. cuius icon benè repræsentat hanc nostram Portulacam marinam. Halimi alia species conspicitur, diversâ præcedenti Halimo latifolio Clusii locis maritimis proveniens, planta valdè similis ei, quam Diosc. tradit pro halimo, quâ comedunt in Creta, & vocant *Sandalida*, ex qua, provt intellexit Anguillara, in Sicilia sinit sepes. Portulaca marina videtur. Dodon. Gallico Græcorum *Halimolunchba*, & nominatim Halimi secundi species de-

Tom. I.

scripta à Plinio. Hanc vocat Gallicè *Pourpier marin*, *Pourpier sauvage*, & *Pourcelaine de mer*. Eam porrò describit Latin. in folio. Portulaca marina dicta exiguus est frutex, cuius ramuli duri ac lignosi: folia pingua, carnosâ, formâ Portulacæ æmula, sed albiora & duriora: flosculi cauliculos parte superiore ambiunt, quales Bliti aut Atriplici, nec dissimile semen, latum ac planum, radix lignosa, veluti ipsa stirps, quæ defluentibus paucis foliis hyemem sustinet. Huius verò & aliæ repertiuntur species foliis candidioribus longioribus & Olivæ ferè similibus non raro quoque altiores, aut ramulis teneriores, quales in Lusitania & Valentino Hispaniæ regno se vidisse Clus. scribit. *Halimolunchba* autem cum aspiratione, differt ab *Halimolunchba* sine aspiratione. Dodonæus in fol. eandem proponit iconem, quam olim habebat, ac præterea aliâ addit, cui titulus Portulacæ marinæ ramulus: quæ icon est in Ic. Plant. pag. 393.

Clusius sic describit. Halimi genus aliud supra cubitale aut sesquicubitale non assurgit altitudinē, flagellis potius quàm ramis, aded infirmis, ut plerumque procumbant & humi fundantur, candidis quidem illis, sed minùs superioris ramis: huius folia oblonga, angusta, pingua & carnosâ, cinerei & albicantis coloris: flos summis flagellis racematim coherens innascitur herbæ ferè purpurascens coloris: deinde semen superiori penè simile, paulò tamen minus. Floret quoque superior [Halimus latifolius] tempore. In maritimis regni Valentini nascitur: vidisse & legisse etiam memini, ait Clusius, in aggeribus illius insularum, quam duo Rhodani cornua faciunt inter Fanum D. Ægidii & Arelatum, cū Monspelio Arelatum, & inde Massiliam proficere. Aliur etiam à nostratibus in hortis. Alebat etiam Vienne Io. Acholtzius insignis Medicus, aded prolifico semine, ut plurimū illi plantula singulis annis spontè nascerentur. Ad Halimi etiam genera referri potest alia planta, non modò in maritimis sed etiam rancimatis, sed etiam ad Oceanum sitis, ut in aggeribus Flandriæ, Zelandiæ, & Hollandiæ nascens. Flos etiam extremos ramulos ambit racematim, ex herbaceo purpurascens: deinde semen secundo simile. Cuius turionis & folia Flandros, Oceani accolæ, sale condire solere tradit, & in usum servate, non secus ac Tyrreni maris maritimis vicinos, fœniculum marinum. Alter halimus, sylvestre genus Plinii videtur, cui teniora folia tribuit: illius vulgare nomen mihi ignotum, tertius vulgò Portulaca marina dicitur. Omnes autem perpetuâ sunt fronde, & aliquid affine cum Atriplice sylvestri habere videntur, & fortè etiam facultates non dissimiles.

Matthiolum sequitur Lacuna, & Alimum Solini putat, quasi hæc tantopere famem aceat: & tamen ipse Halimum scribit, cū Solinus Alimum scripserit. Sed profectò non tam in hoc, *Lacuna* est, quàm in eo decipitur Lacuna, quòd utique intelligentes Portulacam hanc marinam, is interim suâ iconè nobis obtrudat Ligustrum, errore himis crasso. Hist. Lugd. tradit tertium Halimi genus Clus. Crithmum esse Diosc. Ital. *Bidone*.

De ea Pena & Lob. in Advers. hæc inter alia habent. Marina planta Portulacæ foliis & facie, quam Crithmum Diosc. putarunt: nam nihil videtur obesse aut deesse, quòd minùs Portulaca sit.

C. Bauh. in Phyt. Halimum 3, seu Portulacam marinam, Halimum vulg. Matth. Halimum sylvest. Plin. unam eandemque hanc censet, licet aliqui Halimum esse negent.

Locus. Nascitur Portulaca nostra copiosè in agro Narbonensi inter Lacum salum & mare. In maritimis Zelandiæ, Flandriæ, Hollandiæ aggeribus & tumulis arenosis Portulacam marinam etiam gigni scribit Dodonæus, & alibi similibus locis, ac Iulio mense cum flore potissimum vigere.

Vires & temper. Cæterum, cum Dodonæus ita validam dicat: non temerè dixerim, sapor id non demonstrat, cum is sit tantum salus, & cultus saluginem deponat. Ipsemet præterea Dodon. quali sententiam mutans in post. hist. in folio ex Caleno dicit tantum maiorem eius partem calidam esse temperatè, cum humiditate non concocta, & flatuosa. Enascuntur apud nos [Zelandos] inquit Lemnius, passim aliquot herbe saluginoso succo imbutæ, ex quibus sal, si aliàs denegatum sit, facillè elici potest, atque in domesti-

Sal ex herb.

cum usum depromi: qualis est Portulaca marina Halimo affinis, ut etiam adnotavit Mattheolus in eruendis herbis acer & industrius. Hanc nostrates ætate desinente condiunt, ac muria aservatam, aut rudi sale obrutam in hibernos usus reponunt, ut Hispani Olivas, Cappares, Crithmon, Empetron. Excitat enim appetentiam ac fastidia nauseamque discutit, si quando ventriculus pituitosis humoribus oppressus, vel etiam biliosis, cibum respuit. Tota autem herba, usque ad seminis quod minutum est ac racematim dependet, maturitatem, portulacam prægrandem hortensem ac scabroso obruunt ad Patricii etiam sale rudi ac scabroso obruunt ad excitandam cibi aviditatem: An autem hæc Portulaca marina Halimi nomine sit designanda nondum statui, quum illa famem excitet, iste verò arceat.

FINIS LIBRI VIII.

HISTORIÆ

HISTORIAE UNIVERSALIS PLANTARVM. LIBER NONVS.

(CXX)

DE ARBORIBVS CONIFERIS ET RESINIFERIS.

NATURA sylvestrium arborum, magna ex parte sponte sua procurrentium, dicta est. Nihilominus sylvarum & ipsa reitanti incolae Conifera & Resinifera, nullibi latius nascentes, ut & sola per se, vix caterarum admittentes consortium, ingentes occupent sylvas, nec latiores ex alia sola arbore inventa sint: quippe quae raro cum aliis, sive domesticis, sive sylvestribus cœant, societatemve incant. Aded etiam in his sui generis consortium indissolubili natura vinculo diligitur. Nec inter illarum genera quae sat multa, maior refertur affinitas. Nam usque aded arcta, ut aliud genus ab altero vix facie dissimile cernatur: tam simillimo caudice, fronde, flore ac fructu: nec nisi ab his, qui eas magno studio & frequenti conversatione coluerint.

Haec sunt illae arbores, odorato succo pra aliis ita manantes, ut xat & per excellentiam, Resinifera dicte. Alias tamen Oriens habet, alias Europa. Quae interest Asia, utrinque quasdam habet. Ita & in odoribus sua preria habent sylvas: erantque per se mira singula: inuit tamen prodigam & petulantem luxuriam ea omnia miscere, & cunctis unum odorem facere. Ita reperta sunt Unguenta. Atque haec est luxus & cunctis supervacuus materia: quam sane natura salutis tantum ac utilitati hominum pepererat. Nunc ista patrocinia quæsitæ luxui, ne per hoc ius sematur ad vitia. Margarita gemmaque ad heredem quidem transeunt: vestes prorogant tempus: aurica & ex argento fabricata pocula sepiusque famuliam quomodocunque ornant, nec pereunt: At unguenta illud expirant, ac suis moriuntur horis: Unde rem mortuam dixere Iuriconsulti. Sed nihil leges, nihil edicta illorum hic potuere. Summa commendatio eorum, ut transeunt semina (atque utinam non & viro, quamquam solo femineo) odor iaviter etiam aliud agentes, ne qualiter sentiat, tanquam ab aliqua sui parte corporis, canum more, non lateat etiam mares. Ista sunt: nec oblique inmani sumptu. Tanti emittit voluptas aliena. Etenim odorem qui gerit, ipse non sentit. Hi vestes, chirothecas, velamina, crines, ipsaque etiam tergora inscunt. Ac, nehercule iam quidam etiam in potus addunt, tantique amaritudo est, ut odore prodigo fruatur ex utraque parte corporis.

Nos salutis potius consulentes hominum ac utilitati, salutare has Pronocæ opes tanquam in officina Aesculapij exponemus, arboribus suas & cognatas resinas inferentes.

ABIES FOEMINA SIVE EAATH & HAEIA:

CAPVT I.

Tom. I.

ABIES ACCELSA est arbor, Description
etque speciosa plurimum, Ramis.
Ramis decussatim in alios
minores divisis, in orbem brachia-
ta, ita, ut velut alae expansæ vi-
deantur. Sursum versus magis ma-
gisque gracilescunt frondes, do-
nec pyramidis ferè formam attin-
gat. Ligno est albo, resinoso,
odorato, fibris testisita intertex-
to, ut assulatim facillè per longi-
tudinem scindi possit, cortice ob-
tectò, exteriori lævi, & candi-
diorè quàm Picea. Inter utrum-
que tumores ceu folliculi oriuntur
parvi, qui, ut resina exstillet,
aperiendi: quæ clara est & alba.
Ramis porro utrinque pectinatim
disposita, numerofo agmine folia
hærent rigidula, superne viridia,
glabra: inferne candicantia, aut

Frondes.

Lignum.

Cortex.

Resina.

Folia.

cinerea, lineâ viridi distincta: Sed quàm Picea latiora, molliora, leviora, minisque acuta: quædam etiam bifido mucrone donata: Quas differentias non agnoscentes plerique cum Picea confundunt. Omnis eius frons tali foliorum positu stipatur, ut compressam dicas. Adultiores vero factæ arbores, inquit Clus. talem foliorum ordinem non servant, folia quoque rigidiora, obtusioraque redduntur, è quorum alis nucamenta quædam prodeunt parva, atque ex illis luli singulares breves, qui non multo post in flosculos expanduntur. Fit etiam aliquando, ut in annum sequentem ista nucamenta perdurent. Conos fect oblongos, ovatos ferè, sursum vergentes, Picea vulgaris conis breviores & crassiores: Squammæ verò latiores multò brevioresque & veluti hirsutæ, vel levi exsiccatione caducæ, ut in Pino Cembro. Neque enim hærent, ut in Picea, Pino, atque Pinalstro. Inter squammas singulas veluti lingua quædam eminet, à squammæ radice exorta: ad cuius latera semina hærent alata, maiora quàm in Picea, odorata, mollia, oleosa. Ex conis resina quoque liquida exstillat.

Ex coniferis & resiniferis ergo perpetuâ fronde virens Abies est [ἐλάτη] cui autore Theophrasti sunt ordinati, utrinque mirò ordine respondentes, Sed priusquam ulterius pergamus in contextu Theophrasti, nota Gazam ἡ ἐλάτης legere Roboris, non Abietis. Malè sanè, cum & Philosophus Abietis ramos ordinatè dispositos scribat: & Plin. Abieti ordinatos, Robori inconditos attribuat. Sic igitur legit Scalig. & emendatius, πρὸς ὅς ἐστιν ἡ ἐλάτης, ἡ δὲ ἐλάτης οἰκλῆτες. Namque si sunt καταικλῆτες, non sunt ὡς ἐλάτης. Notandum etiam ἔχει & à Plinio & Theod. nonnunquam ramum, interdum quoque nodum interpretari: ut & Theophrast. variè utitur. Quod porro Theophrast. alia cultum nullum pati tradit, ut Abietem, & ad summam, quæ loca frigida, nivosaque adamant, adhuc hominè experiri licet.

Sed redeamus unde digressi sumus. Abies procera est, & longo caudice, sicca & fissilis. Nec huiusmodi differentiarum naturæ deneganda sunt, nam fissilis Abies recta meatuum magnitudine, quamvis nodosa ut Pinus [arbutum]. Sed nodosiores seminis mares, ubi sexus uterque haberi potest, ut Cupressus, quarum nonnullæ binis, quædam ternis, aliæ quinis & pluribus nodis, rectis, quemadmodum infixis, cæteris autem minimè: quam ob rem Abies validissima est. Lignosa porro huic medulla præcipuè quòd plurimum tedæ ingerat. Radix ei una tantum data est, prægrandis, ut in ima descenderet, parvæ autem complures ab illa exirent & nervosæ, quæ nullam penitus proferre sobolem possunt. Ad longitudinem apta potissimum augeti. Locis denique suis melius augetur, & enodior, amplior, pulchriorque extat. Sic Macedonica præstantior, quàm Parnasia cæteræque, spectatur. In totum omnis sylvestris materies pulchrior & commodior & copiosior parte montis Aquilonia, quàm Meridiana, enascitur. Folia habet multifida & quasi serrata, in extremis spinosa [In extremitate pungentia] alarum modò, semper in minores pennas desinentia, ut tota species sit Filicis feminæ, adeò densa, ut neque nivem, neque imbrem transmittant. Quod enim spinas omninò pro foliis habeat, nullum inter arbores est. Succum fert pinguem, oleosum, & resinofum: Amantissimum sive florem Croci colore, paulò ante Solstitium

Fructum post Vergiliarum Occasum deimitit. De flore Abietis, quod Ald. cod. & Scaliger tradit, ὁλοκρῖνον hunc esse, sibi minus constat. Scribit enim alibi eundem ὁλοκρῖνον, atque ita res est, quæ in Abiete diligenter consideretur. Semine Provenit tantum femine: radix enim nullam penitus proferre sobolem potest. Deciso cacumine inarescit radicibus eodem anno.

Evenit peculiare quiddam Abieti, cum enim præcisâ, vel aliquo pacto diminuta afflatu fuerit, circum lævem partem sui caudicis (habet enim quædam lævem, enodem, similem ac etiam æquiparandam naviculæ) mox circumnascitur paulò excellenti inferius, quod quidam circumnascitionem, alii circumnascitionem appellant, colore nigrum, duritiâ ultra modum, ex quo crateres Arcades faciunt.

Illud quoque peculiare hæc eadem in re Abieti accidit: cum enim ramis omnibus ablatis, cacumen decidit, mox motitur: cum vetò inferiores, proxima lævi illi parti præcideris, quod restat vivit, & agnatio, quam modò dixi circum fieri assolet: scilicet quia vegetus ac viridius est.

Crescit primum in excelsum quoad liberò Solem accipiat. Neque ramus ullus, neque germinatio lateris, neque crassitudo interim facitatur: post in profundum, latè quæ incrementa capessit, atque ita ramorum exortus, & laterales germinationes sequuntur.

Germinatio nem intermittit, tæque turget, tæque germina edit. Ideò & ter squammosa dicitur: omnis enim arbor cum germinat, squammas corticem spargit.

Ab ulcere ampliori alioque nihil offenditur, nec ulla ex quibus resina colligi potest, cum tæda discinditur.

Arcades autem eam medullâ totâ exemptâ interire dicunt.

Materies eius primo turgore coloratior redditur.

Vere cum germinat, caditur.

Montibus propria, quæ nasci in planis nequit, sed in umbris pulcherrima, & apertis haud similis sibi affurgit. Itaque in Arcadiâ circa Cranam vocatam loco quodam concavo & silente à ventis, quem nunquam Solem attingere aiunt, plurimum tum longitudine, tum crassitudine cæteris præstat, non tamen pariter frequens, neque pulchra cernitur. Nascitur quidem in montium cacuminibus, locisque argentibus, sed non in excelsum, sicut etiam circa Cyllenum promontorium evenit. In Asia Abietem parte superiore Syria, itinere à mari quinque dierum, enasci negant: sed in India visam in monte, cui Mero nomen, affirmant, quo Liberum patrem ortum fabulæ aiunt. Harpalus verò in Media tantum eam locare contendit. In Ponto verò deest, & omninò quæ tedam in se gerunt.

Cæterum, Abietis [ἡ ἐλάτης] quædam macula [ἐλάτη ἀγρὸν seu Picea Latinorum] & quædam semina [ἐλάτη θήλια], est. Distant inter se foliis. Man enim acutiora, magisque pungentia, flexaq; magis: Quamobrem aspectu ciliatior tota arbor videtur. Quin & materiâ differunt: Nam semina candidior, mollior, operibusque facilior, atque totus caudex procerior: mari autem variatior, latior, durior, medullâ refertior, atque in totum aspectu deterior. Nuci maris pauci nuclei parte priore insunt: Feminæ nullæ omninò, ut Macedones referunt. Foliis pinnatum atque in angustius tendens, ut tota species concameratum sanè videtur: simileque potissimum

Abies à Picea differt.
Adultiores arbores,
Folia,

Nucamenta luli,
Flosculi,

Conos.

Squamma.

Semina.

Abies Theophrasti.
Rami.

Gaza error.

Theophrastus resistitur.

Olivæ.

Cultum non patitur.

Caudice longo.
Fissilis.

Nodosa.
Abietis femina.

Cur Galienus.
Asiatica.
Medulla lignosa.
Radix.

Locus.

Macedonica.
Parnasia.

Folia.

Spinosa folia.

Succus.
Ela.

Fructus.
Ald. codex.
Scaliger notatur.
Semine provenit.

Præcisâ.
Cumine.
Regerminat.

Circumnascitionem.
Circumnascitionem.

Germinatio.
Ter squammosa.

Vlunt.

Cadendum.
Tempus.
Locus.

Abietis.
Masculina.
Femina.

potissimum cyathis Bætorum appareat: densum aded est, ut nec nivem, nec imbrem transmittat.

Distant verò inter se multifariam Pinus & Abies. Hæc enim magnitudine excelsa, longæque Pino priorior. Differunt etiam ligno non paulum. Nam Abieti nervosum, molle, lèvèque. Pino autem tedaceum, ponderosum, atque carnosius. Notū idem alibi dicitur de ramis] plures Pino, sed danores Abieti. Quin & reliquis fere omnibus duriores, quamquam mollius lignum est. Habet, ut Pinus Aegidem, ita Abies Albrum, dictum Lullon, velut ægidem respondens, nisi quòd id album. Agis verò gratus colorata est, quoniam tedam gerit. Spissum hoc & candidum, pulchrumque ex arboribus iam vetustioribus gignitur. Arcades ambo ægidem vocitant, tam Abietis quàm Pini, & copiosiorum esse Abietis volunt, sed meliorem Pinus Abietis enim totam commodam [candidam] levem, spissamque: Pini vero exigui, & crispiorum & leviorum, in totumque meliorem. Abies verò etiam circumambitione, sive agnatione, quam superius diximus, à Pino distinguitur. Præterea tunica multiplici Abies constat, modo Cepæ: assidue namque tunica conspecta lubidam aliam gerit, atque ex his tota constat. Pinus adhuc plūs quàm Abies corroditur à teredine: hæc enim amara est, Pinus verò dulcedinis nonnulli habet, eoque magis quò fuerit tedā referitur. Omnes enim [arbores] teredinem se nitire affirmant, præterquam Oleastrum & Oleum, quæ amaritudinis causa, neque teredo, neque tinea rodit. Quod autem hic in Theophrast. Gaza *ἔρηδος* non legit, sed *αἰνιδος*, debet Scagher, an veram lectionem retinuerit, cum Abies amara non sit, sed ficior, quàm Pinus. Is autem *ἔρηδος* legit. Tradunt etiam Abietis, cum germinat, de corticem materiam aquis inoffensam, durare posse. Patuitque illi apud Phœnecum Arcadia, cum obrutis faucibus campus in lacum redierat: tum enim ductis pontibus ex Abiete, cum amplius exumesceret aqua, aliis superalibus fabricatis, postea extrusis obturamentis, unda erupit, discessitque, ac universa materies, incorrupta comperta fuit. Rarissima est medulla, pergit Theophrastus, Abietis, quæ pondus subitinet valde, ut Pinus, quamvis utramque reniti affirmant. Medullam (ut fabricant) omnis habet materies, sed compacta potissimum in Abiete. Nunc humor ipse quibudam in lachrymæ modum gignitur, ut Abieti, in quā, ut & Piceæ, cum lignis degustatis vultus intulerint, sit Resina, de quā postea sub Peuce Sed hæc fortè prolixius ex Theophrastis dicta sufficiat. Audiamus Plinium. Peregrina inquit, videbatur, quoniam non erat suburbana, Abies. Abieti expetite navigis rami, ut Piceæ, penè statim ab radice modici, velut brachia, lateribus inhererent. Situs in excessu montium, cum matia fugerit: nec scōma alia [quàm Piceæ.] Materies verò præcipua trabibus, & pluinis vitæ operibus. Abies, ut omnia alia genera, que resinam ferunt, accensa, fulgine immodicā, carbonem repente expuit, cum eruptionis crepitu, eiaculari que longè. Abies perpetuò vitet, nec facillè disceritur in fronde, etiam à peritis: tanta quippe natalum mistura est. Abies è cunctis amplissima est, & femina est prolixior, materies mollior, uti hórque, arbor rotundior, folio pinnato densa, ut imbres non transmittat, atque hilarior [intuitu] in totum. E ramis generum horum panicularum modo nucamentum squammatum compacta dependent [salutur] Plinius: Sui enim sunt & La-

rici coni, veluti Pino, sed minores, & Cupressinis similes] Laricis. Hæc Abietis masculæ, primiori parte nucleos habent, non item femine. Gignitur & in Abiete Cachrys, postquā folia ceciderit, hieme durans. Montes & valles diliget Abies, cui folia non decidunt: sunt hæc infecta pectū modo & Piceæ & Abieti. Abies tripartitò intermittit ac tera germina edit: idè & inter squamas corticem spargit: quod omnibus arboribus in germinatione evenit, quoniam prægnantium rumpitur cortex. Est autem primum eorum [germinum] incipiente Vere, circæ quindecim diebus. Iterum germinat transeunte Geminis Sole. Sic fit, ut [prima M. summa CH.] quina cæcunā impelli secutis appareat, geniculato incremento. Tertium est eiusdem ad solstitium brevissimum, nec diutius septenis diebus. Clarèque & tunc cernitur excrecentium cacuminum articulatio. Abies floret cocco [croce] colore [Flos, circa solstitium, semen verò reddit post Vergiliarum occasum] salus legit circa diem nonum Decembris. Est ordo ramorum Abieti, Piceæ: Et Abieti quidem subrecta divisa, ramisque in cælum tendentes, non in latera proni. Mirum, cacuminum eorum decisis moritur: totis verò detruncatis, durat. Et si infra [infra M. & CH.] quàm rami fuerit, præcidatur, quod superest, vivit: si verò cacumem tantum auferatur tota moritur: Abieti succi humor diu effluit. Hæc inter arbores altissimas rectissima. Navalium maris antiquisq; propter levitatem præferitur Abies. Abies admirationis præcipue visa est in navi, quæ ex Agypto Cail principis iussu, Obeliscum in Vaticanò circo statutum, quatuorq; truncos lapidis eiusdem ad sustinendum cum adduxit: quā nave nihil admirabilis visum in mari certum est. cxx. velut alus, cxxx. modum Lentis pro saburrā ei fuisse. Longitudo spatium obtinuit magna ex parte Ostiensis portus latere laxo. Ibi namque demersa est à Claudio principe, cum tribus molibus, turrium altitudine in ea exadificatis obiter Puteolano pulvere, advectisque. Arboris eius crassitudo quatuor hominum ulnas complectentium implebat. Vulgòque auditur octoginta nummorum & plurius malos venditari ad eos usus, rates verò connecti quadraginta sestertiis pleraque. Pondus sustinet valde Abies etiam in transversum posita. Firmissima adtectum Abies. Eadem valvarum repagulis, & ad quæcunque libeat intestina opera aptissima, sive Græco, sive campano, sive Siculo fabricæ artis genere spectabilis, ramentorum crinibus, pampinato semper orbe sese volvens ad incitatos funtinarum raptus. Eadem & curribus maxime sociabilis glutino, in tantum, ut findatur antè, quā solida est. Non fastidenda hæc quoque scientia, atque non in ultimis ponendā, quando quibusque satis umbra, aut nutritæ, aut uoverca est. Abietis quidem quemcunque attingit, non dubie venenum est. Et hæc sunt, quæ passim Plinius in suis libris memoriæ mandavit.

Discoiides arboris huius expressæ non meminit, licet nihilominus eius resinæ vocem annotarit, de quā infra agemus.

Meminit Homerus malum in navi ex Abiete fuisse, quā Telemachus Pylum navigavit.

Ἰσὺ δ' αἰδῶντος καὶ τῆς ὑπερὸς μετῶν
Στῆσαν ἀεὶ κεντες.

Apollon. Rhod. ἀργαυτικῶν. celebrat Filium Iovis [Herculem] in silva oberantem

Ἦν ἔνθα σὺν ἑσπέρῳ πρὸς ἀπὸν ἀπὸν.

Invenit dein Abietem hinc inde digressus, neque

Abies mascula.

Cachrys.

Folia.

Germes triplex.

1.

2.

3.

Flos.

Scenes.

Ramentorum.

dispositio.

Mirum.

de Abiete.

lib. 16. c. 30.

Inter altissimas rectissima.

Abies prolixior.

ad opera intestina.

Abies ponderosa sustinendo idonea.

Ad opera intestina.

Abies ponderosa sustinendo idonea.

Ad opera intestina.

Abies ponderosa sustinendo idonea.

Ad opera intestina.

Abies ponderosa sustinendo idonea.

Ad opera intestina.

Abies ponderosa sustinendo idonea.

Ad opera intestina.

Abies ponderosa sustinendo idonea.

Ad opera intestina.

Abies ponderosa sustinendo idonea.

Ad opera intestina.

Abies ponderosa sustinendo idonea.

Ad opera intestina.

Abies ponderosa sustinendo idonea.

Ad opera intestina.

Abies ponderosa sustinendo idonea.

Ad opera intestina.

Abies ponderosa sustinendo idonea.

Ad opera intestina.

Abies ponderosa sustinendo idonea.

Ad opera intestina.

Abies ponderosa sustinendo idonea.

Ad opera intestina.

plurimis gravatum ramis, neque multum virentem.

Ennius eam navem quā Iason cum Græciæ Heroibus in Colchidem vectus est, ex Abiete structam fuisse memorat.

Abiegnæ erabs.

*Vrinam ne in nemore Pelio senioribus
Cæsa cecidisset abiegnæ ad terram trabs:
Nêve inde navis inchoanda exordium
Cepisset, quæ nunc nominatur nomine
Argo.*

Virg. Georg. 2.

---Et casus Abies visura marinus.

Claud.

*Aptra fretis Abies, bellis accommoda Cornus.
Sed & hastas ad præliandum ex Abiete fabricatas esse, notat Virg.*

---cuius apertum

Adversæ longa transverberat Abiete pectus.

Elate

Sapinum

Avetum

Mas

Spathe

Resina

Ignem facile concipit.

Picea inferior

Superior

Fusterna.

Plin. nat. hist.

Elate, quæ

Spathe.

Resina

Avetum

Abies Latini

Abietinum.

Picea Latini

Abietinum.

Ruell. taxat.

Plin. Smilacina.

Sapinum.

Avetum.

Fungus.

Agaricus.

Carol. Stephanus

Fungus

Abietis non est

Agaricus.

Porta ignea.

Porta.

Porta.

Porta.

Porta.

Porta.

Porta.

Porta.

Porta.

Porta.

Porta.

Porta.

Porta.

Porta.

Porta.

Porta.

Porta.

Porta.

Porta.

Porta.

Porta.

Porta.

Porta.

Porta.

Porta.

Porta.

Porta.

Porta.

Porta.

Porta.

Porta.

Porta.

Porta.

Porta.

Porta.

Porta.

Porta.

Porta.

Porta.

Porta.

Porta.

de Abiete, Piceâ, & Sapino, satis demonstrat, se non nosse discrimen inter Abietem & Piceam Latinorum. Tradit autem inibi ἐλάτν dictam ab ἐλάτν, e. impello & prolongo: quoddam præcellam proceritatem assurgat: atque etiam hac ratione Abietem dictam esse quoddam in cæsum abeat. Quod autem idem ait Macrobius Abietem inter felices arbores annuere, nondum in eo invenimus.

Petr. Berch. quoque non videtur distinguere Abietem, (cui folia tribuit acuta, parva sicut Pini) à Picea, cui folia acuta.

Nec etiam quæ & qualis sit Abies satis declarat Cord. in Diosc. Abies, inquit, quæ Græcis ἐλάτν, ea est sine dubio, quæ à Germ. Ein Tanne, appellatur, similes Piceæ silvestri conos ferens, sed torosiores. Weis Thannen, ut tradit lo. Stumpf. lignum asperius, durius & durabilius est, minisque resinæ fert, quàm Rott Thäsen, sed pulchriorem & ad usum medicum meliorem, quibusdam dicitur Traubäpf, ab aliis Bulbäpf. Ego autem tale lignum non Abietis esse dixerim, sed potius Piceæ tribuerim: Confidenter diligentiores.

Duo Abietis genera, nigrum seu rubrum, & candidum Tragus agnoscit, ac utriusque folia latiora, sed breviora, piceis foliis esse dicit, Rottmanni penè similia: atq; ramulis crucis formam obtinere: Vtrumque, etiam Resinam puram ac odoratissimam, Thuris ferè instar, quod ad odorem & formam attinet, sedate: Candidam insuper Abietem, rubræ per omnia similem existeret, nisi quoddam folia habeat ex una parte cineracei profus coloris, & corticem candidiorem & teneriorem: Hoc Abietis genus in Valesia Helvetiorum montibus gigni: Hancque Abietem simpliciter nuncupari, & Germ. Weis Thannen dici. Sed Tragus resinam abiegnam & piceam non distinguit, quod minus convenit. Quod autem ad me attinet, resinam Abietis observavi liquidam. Eius verò icon non in ornibus placet.

Placet Bellonio, Abietem Gallorum Sapinum, Sapinum: Græcorum ἐλάτν, Marem vocare. Ac demitur ille Plinium decoratam Abietem Sapinum vocare: Nec non daniusculum ipsi videtur, quod Plinius Abiet folia pungentia esse dicit: ut potest, quod in Abiete nunquam deprehendit: Ac etiam quod Theophrastus multis in locis croceum ei colorem tribuit: tradens se in Abieti nullum unquam florem vidisse: Ego autem Bellonium non demitor solum, sed turpis ignorantia eum arguo, utique qui non observavit, Plinium ex Theophrast. Abieti mari tribuere folia pungentia, licet ipse met verba Theophrasti recitat. Si quis etiam ingentiosè consideret, quæ Theophr. scribit, nostram vulgarem Abietem potius scaminam dicet, quàm marem, quam vis aliter censeat Bellon. cuius figura, uti & Matthioli parum commendanda videtur.

Recèdè Solerius affirmat Sapinum partem Abietis, ab Abiete non distinctam arborem.

Recèdè etiam Du Choul. in descr. montis Pilati, Abierum, quas Sapinos vocant, folia pungentia dici non posse, sed apice modicè incisa, dicit. Rob. Constant. in Lex. ægæ, Abietem aut Piceam reddit. Idem & ægæ, ut apud Latinos invenit auctor est. Quà verò auctoritate, nobis nondum constat. Et licet abietem Theophr. cultu deteriori reddi scribat, sicut & Pinastrum attamen plantatas crescere Gesm. obicit. Quæ obiectione sententiam Theophrasti evertere velle nobis

nobis videtur. Sed velle videtur. Aliud siquidem est crescere & aliud à naturali statu descedere, aut in deterius vergere. Cultu enim nunquam deterior redderetur, si plantata non cresceret.

Inter se similes arbores esse, placet Matthiolo, Piceæ & abietem, ita ut sæpè etiam lignarios fabros fallant: Piceæ folia esse coloris abiegnis longè nigriore, quin & paululum latiora, molliora, laeviora, minusque pungentia: In Tridentinis montibus Abietem omnem infucliferam esse, et si Plinius Abietem fucliferam fecerit: Sapium, teste Plinio, sicut etiam Vitruvio, partem tantum esse in Abiete. Annotatque idem Abietem in centro faxei montis in lapidem esse conversam. Sed quis non miretur Matthiolum, tribuere Piceæ foliis, quæ Abietis sunt, quasi neutram norit. Inmerito etiam videtur Plinium notare. Fuclifera enim sanè Abies est, uti sæpius observavimus.

Lacuna Abietis picturam ex Bellonio habet, dicens: tantam similitudinem esse cum Picea, ut quidam decipiantur, unam pro altera assumentes. At Lacuna ipsemet deceptus est, qui non novit plantas dictas Piceas: siquidem has non distinxit, vulgari Abieti tribuens, quæ sunt Piceæ. Mihi etiam apud illum contrarietas videtur, cum uno loco dicit: *como en tiemp de Galeno se usurpava la Resina del Abeto*: & altero loco, cum de resina Piceæ locutus est, ait: *El abeto, spr. dulce aquel excellente liquor incognito a los antiguos*.

Bened. Curt. de hort. ait Plinium cuiusdam arboris meminisse, quæ Elare, aliis Palma dicatur, ubi Abietem, vel Maranthâ teste, cum Palma confudisse videtur. Plures unam & eandem arborem Sapium & Abietem existimavêr. Plinius verò alter, qui Sapium nihil aliud esse, quam Piceam, sententia paulum mitigatam, cuius imas partes tedas vocat. Sæpius autem Honoratus Sapium Abietis speciem dicit. Vitruvius Sapium ab Abiete sejunxit. Alii inferiorem Abietis enodem partem Sapium vocavêr.

Abies & Picea arbor, multum inter se similes, adeo ut nisi quis multum in eis exercitus fuerit, Amato subscribente, discrimen ponere nequeat. Vtraque enim longitudine, crassitie, figura & frondibus, idem habent, nam rami tanquam brachia à duobus lateribus in trunco oriuntur, ut in crucem nasci merito quis dixerit: ita quoque & folia in ramisculis ad illum modum enascuntur oblonga & dura. Sed in hoc inter se differunt, quod folia Piceæ obscuriora multo sunt, quàm Abietis: item cortex Piceæ ad nigredinem quoque vergit, qui tanquam corrigia facillè complicatur, ac illico disrumpitur: iis addamus, quod rami Piceæ terram versus curvantur, id quod Abietis ramis non accidit, imò & quod lignum Piceæ pulchrius est, & utilius, venas directiores habens, & nodos pauciores. Sola præterea fæmina Picea fructum parit: verum utriusque sexus Abietem fructum producere tradit Plinius. Et è contrâ, in multis regionibus sterilem utramque Amatus conspexit.

Castor Durant. figuram habet, quæ non placet. Apollo verò ex duabus plantis tres facit, nec novit discrimen inter Piceam, quæ Elate mas: & Abietem, quæ Elate fæmina: Matthiolumque imitatus tribuit Piceæ, quæ sunt Abietis. Picea, inquit, frondibus est abiegnis multo atrioribus, ut quæ latiuscule, molliores, læviores, atque minus pungunt.

Cedrum pro Abiete pingit Petr. Cresc. aut

certè Cedrum melius exprimentem.

Frustra Dodonaus Abietem distinguit à Sapino, cum una & eadem sit arbor, quam melius meo iudicio describit in Hist. gall. quàm latina, non tamen probanda figura, quam posuit Hist. gall. ex Bellonio, nomine Abietis & in lat. Abietis alterius. Cæsalp. Abietem nostram hanc tradit, cuius descriptio ardet, quamvis nec ipse, nec authores Hist. Lugdunensis demonstrant, Abietem fæminam esse, multoque minus doceant marem esse Piceam, de qua paulò pòst, & quam nullo modo æstimarim à Theoph. dictam *νεῦρον*, aut *νῖνον*, qualem facit eam Cæsalpinus.

Lulli nominis vestigia etiam hodie supersunt. Nam Iuræ montis lignatores Abietum, Picearumque candidissimos truncos, non nodis interceptos, sed recto venarum pro cursu fluvios, & ad opera intestina faciles, nunc *Ouchun* ut in hist. Lugd. perhibetur, nunc *Louchon* vocant. Quid autem Lullum sit, constat antè ex Theophrasto.

Taberna. non ritè læcernit Abietem fæminam à mare, Picea Latinorum: præterea figura eius falsa.

Clus. Abies Plinii, *Εὐδὴν Σάπεια*, Abies fæmina Theophrasti. Lob. & Penæ Adv. Abies Sapium Gallorum, Phthoropios Theophrasti, nihilum tedâ dans.

Abies, quam plerique vocant, arbor Propheetis sæpius in concionibus ad populum eundem adhibebatur. Ezech. 27. Abiegnâ è Senie adificatâ tibi omnia tabulata, Cedrû accipiebant ad parandû malû navis in te. Osee 14. Dirigâ eum ut Abietè virentem Zachar. Enla Abies. qui cecidit Cedrus. Samuel 2. c. 6. David. a. & omnis Israël, ludebant coram DOMINO in omnibus signis fabrefactis. Abiegnis & Citharis, & Lyris, & tympanis, & sistris, & cymbalis.

Nunc nomina prosequamur. Abies, græcè *Ελάτη*, Hebraicè ut apud Trag. in margine scriptum legitur *Berosch* dicitur, secundum alios *Aeres*. Germ. *Thannen* & *Thannenbaum*. Belg. *Quannenboom*, Gall. *Aver*. Ital. *Abiet*, *Abette* & *Abeto*, *Anez*, *Avedia*, *Cr-vat* Hisp. *Abeto*. Scorsim autem hæc nostra Abies, *Abies fæmina*, *Εὐδὴν Σάπεια*, Germ. *Weisse Thannen*, quasi candidam dixeret, Belg. *Witte Quannen*, Gall. *Sapin*, *Sap*. Ital. *Abete*, *Hispano*, *Angl. Mastice* & *Scote. hung. Luchsenyo* *sa* *Uelync* a *levelcy* *egy* *felöl* *all*. Boh. *Gedle*.

Epitheta hæc Abieti conveniunt. *Longa*, *recta*, *enodus*, *audax*, *aptasteris*, *redolens*, *umbrosus*, *crispus*, *procerus*, *crinitus*, *excelsus*: electa ut in sacris habetur. Ad hæc *perpetuè virens*, *resinosa*, *innata*. Considerandum autem an *muclaginosâ* sit dicenda, ut vult Querc. def. herm. dicens. Abietes resinose, sunt & muclaginosæ, ac idcirco fixioris & constantioris vitæ arbores, adversus temporum injuriam munitæ.

Abietis, nomine alia etiam denominantur plante, ut potissimum arbor vulgò dicta Picea, quæ Elate sive Abies mas Theophrasti, de quâ mox. Suspiciamus Petrum de Cresc. Abietis & Piceæ nomine intelligere Pinum sylvestrem. Tragus quoque quandam Tassau, sive *tedam* Abietis fæminæ, quartum genus facit, de quo paulò pòst. Abietem dici de Cedro videre est ex D. hieron. cap. de Cedro. Trago *Larix* est Abies tertia. Abietem usurari pro *Iunipero*, & vice versâ, licebit ex D. hier. cap. de Iunipero videre. Guilandinus scribit Abietes in Arabia thure manare, & Cardanus *thure*.

Thuysera arbo. *reserata arborem*, Abietem pusillam vocat: ut dicitur cap. de Thure, quæ opinio non placet Scaligeri. Non placet etiam Abietem unam *ingenierariam* dici hermolao. Im uento quoque scripsit Ruellius, Plinium videri Abietem cum *Palma* confudisse, ut demonstratum. Inter magnas plantas sunt etiam *Abietes* dictæ *marinæ*, de quibus agitur lib. 39. Libro tandem 8. cap. de *Populo alba* demonstratum est, eam à quibusdam ignaris dici Abietem. Non omittendum hic velle quosdam *Sapinum* nihil aliud esse, quam caudicis Abiegni partem inferiorem ac enodem, & non ut aliqui falsò opinantur, arborem peculiarem, & ab alijs specie diuisam. Non igitur est, ut Porta in villa docet, *Piceæ* species, aut *Picea domestica*. Quid enim est quasi *Picea domestica*? *Piceam* Latini norum siue Abietem matrem esse credimus.

Locus. In *Vallesia* frequentes *Abietes* esse perhibet Simleus, *Sabaudia* s. it. proceras *Abietes* & *Piceas*, navali materie aptas: In nostris Alpibus *Abietes* nonnunquam inveniuntur 130. pedum longitudine. *Inimitate* materie præstant *Abietibus* *Harcinæ* sylvæ, nec alioqui proceræ. *Rhænas* & *Helveticas* in mare Adriaticum deportare curant. Minor *Tragum* Abietem non observasse in Germania, ut in *Hucenia* sylva, & passim proventem. Scitent passim plerique omnes *Helvetiorum* montes & sylvæ *Abietes*. Abundat in insula *Fermentaria*. In monte *Ida* provenit. *Anglia*, auctore *Iulio Cæsare*, præter *Fagum* & *Abietem* profert cuiuscunque generis materiam. Altissimas, aut *Thoni*. *Harcot* insula *Virginea* alit. In *Viennensi* saltu, ut & in vicinis alijs aliquot montibus, *Abietes* esse maximum copiam testatur *Clusius*. In montibus *Burgundiae* prope *Meche* antiquum castellum dictum luxuriant *Abietes* ubi colligunt eum: resinam, quam vocant *du Benchillan*. Inibi etiam mense *Iunio* sub *Abiete* fungi proveniunt, pincis nucibus, vel favis similes, nigri, quos *Marantes* vocant. *Genevæ* *Allobrogum* habent *Abietem* in proximis montibus: ut & *Basilicæ*, similiter circa *Nasimünster*, inter *Eidenmür* in *Alsatia*, Ill. Ducis *V. Viri*. urbem & *S. Mariam*, ubi *fočina*. Inter *Montbeigardum* & *Porentutina* non rarè apparent *Abietes*, unde transfusi in hortum Ill. E. C. quæ minus feliciter proveniunt, nisi sint admodum tenellæ. Curavit Ill. E. C. feminâdas in suo ferarum borto, quarum quædam excreverunt. Nec desuntur *Abiete* montes *Reverend. Episcopi Basilienis*, circa *S. Vrsinum*, circa fontem novum. Apud *Zoringam*, s. legitur annotatum per *Leodeg.* apud *Lonicium*, *Helvetiæ* oppidum, in ditione *Bernensi*, sylva est *Thannwald* dicta, ubi arbores, potissimum *Abietes*, tam elegantes & proceræ evadunt, ut vix similes in tota Europa reperire liceat. Nam quædam assequuntur longitudinem 130. pedum, ita ut usui adparentur longitudine 110. pedum. Hinc à *Genensibus* emptæ adminiculo *Arolæ* deducuntur in *Rhenum*, & inde in mare *Anglicum* ac *Hispanum*, tandemque in mare *Mediterraneum* *Genuam* usque, ex quibus malos navium facere consueverunt. Inveniuntur quidem tam proceræ *Abietes* & in nigra sylva, sed pinguioribus, atque ob id non tam durabiles. Dictæ longitudinis *Abietem* *Kilchburgi* ante hospitium (interiacet autem *Bernam* & *Basilicam*) solo implantatam offendes, quo peregrinus è *lōginquo* diverforiū dignoscere valeas.

Tempus. Comi, teste *Clusio*, virent Autumni initio, & multam resinam fundunt: sub Autumni verò si-

nem, & Hyemis initium maturitatem consequi ferunt. In hac arbore viscum, quod *stelin Plm.* ex *Theophr.* appellat, observavi anno *Redemptionis* humanæ 1585. sed longè maiore deinde copiâ 1585. in vivario *Illustr. D. Hyneck à V. Valdestein* *Promarchionis Moraviae*, non procul à *Pier-niz* ipsius urbe (cuius arcem incolebat *Albis*) perinde atque vulgare *Viscum* bacis præditum.

Viscum *Abietis* anno 1587. cum essem in *Richenvvier* allatus mihi ex proximo monte *Val-lon*: reperi etiam anno 1591. ipsemet ibidem in su nmis ramis delectæ arboris.

In despecta sane posse & solere homines ex integris conis seu fucibus *Abietis* farinam suam adaugere, quod largius cibentur, auctor est *Struppius*. Cortex & resina *Abietis* arida, qualitatibus ac viribus corticis, & aridæ *Pinis* resina valdè sunt similes, nisi quod paulò aciores magis detergent. Vini *Abiegni* vires, eiusque præparandi modum, vide cap. de *Cedro*. *Abies*, ut ex *hætenus* dictis constat, navibus aptissima est: triremes enim & longa navigia ex eâ levitatis gratiâ fiunt. *Adificiis* optima quæ vetustissima, modò cariosa non sit. Quin & ad tabulas pictorias, auctore *Theophr.* & ad quamplurima alia utilis est.

Pondus sustinent valdè *Abies* & *Pinus*: reñuntur enim nec temerè rumpuntur, ac prius carne, quam viribus deficiunt. Antiquis *Hedera* vini venalis indicium erat, ast nunc quibusdam in locis *Abies*. *Viennenses* *Austriaci* dum venale vinum habent, *Abietis* ramos ante aedes suspensos proponunt, quibus si ex *framine* citius unus apponitur vinum præcedentis anni denotant. Sin duo citri vinum trium annorum indicant. Si nullus, eiusdem anni vinum esse significant. Vine-torum pedamenta & pali *Viennensi* agro ex *Abiete* sunt. Ferunt vulgus *Tigurinum* offendi, si quis gesserit in pileo ranum *Abietis* transiens per urbem. Similæ novæ & tubuli fontium novi ex *Abiete* & similibus lignis dum sunt recentes, odiosum saporem aquæ imprimunt: ideò faciunt pyxides *Abiegnæ*, cum condita tabella, trochisci & similia imponantur, præsertim si calor accedat, ita fastidiosum, & ingratum odorem, non tamen ullius pernecabilis malignitatis participem, contrahunt, ut ab eo contenta vindicari non possint, ut aliquando monuit egregius *Medicus* & *Botanicus* *Iac. Gargillus Scotus* in thesibus, quod equidem observandum *Pharmacopœis*. *Digitis* vulneratis totum lixivii facti ex cineribus *Abietis*, additâ radicis *Althææ* parva quantitate, *Felix V. Viri*. conferre scubit. Ait *Columella*, quod quidam *Abiegnæ* scobe mala custodiunt. Semini-bus *Abietis* valdè oblectati ait *Gesh.* aves montanas, quas Latine *Ioxias*, Germ. *Kreuz Vögel* ob rostrum longum deussatum vocari tradit.

ABIETINA RESINA LIQUIDA ET ARIDA.

NOs solim ex caudice, ut vult *Amatus*, sed ramis etiam & veticis affectis, intra quas resinam ipsam sive oleum *Abiegnum* contentum esse dicit, extrahitur. Est autem ut eam describit *Apollo*, liquor ille limpidus, clarus, transparentis, valdè fragrans, atque amarus, globulis quibusdam: inter corticem & corticem præcunctis, humorem eò loci subesse indicantibus, rarus sanè, videlicet impermixtus. Ex *Abiete* tam mare, quam *foemina*, eximius hic liquor perfluit, vulgo nolo

nostro Abietis, aliis *Lagrime*, sive *Olio d'Avezis*, Augustensis Pedemontio confinis, unde legitimus ad nos transit, *Bigion* dictus. *Lagrime* quidem appellant, quasi Abietis lachrymam, de quo veteres nihil (quod equidem Matth. sciat) posteritatis memorie prodiderit. Nisi quispiam dixerit Galenum de comp. med. per genera, intellexisse Piccam illam resinam, quam pro terebinthina vendebant. Cuius rei illud indicium esse videtur, quod scribat ipse, hanc & gustu & odore terebinthina esse persimilem, quod in abiegna lachryma maxime notatur: & quod insuper sit quadantenus terebinthina acrior: namque huiusmodi qualitates in liquida Picæ resina minime reperiuntur. Suspiciendum putaverit Matthiol. in Galeni verbis, Librariorum fortè culpa fuisse mendam. Auxitque illi suspicionem hanc ipse Galenus: quippe qui scripserit in Euphorbii medicamento inter resinas ceteris odoratioribus haberi terebinthinam & abiegnam, hancque illa calidiorem esse. Falluntur autem, qui putant abiegnam lachrymam clarissimam esse lachrymam: quandoquidem illa inter Abietis cortices vomice modo coarctatur, & secundo corio elicitur: hæc verò manat de Laricis caudice ad medullam usque perforato, ut is experientiâ doctus facile attestari potest.

Abies, inquit Ruellius resinam fundit compressis quoque celebratam, quoniam odorata sit, quam gallicum vulgus *Auetum* vocat. Lachrymam ex Abiete à Lignibus & Taurinis dici *Bigion*, quasi abiegnam, aut est Sealigner: Vocatur à Cist. Dur. *Oleum Abietis*. Calceol. *Abiegnæ resina*. Arræo de cur. vuln. Terebinthina abietina. Toxicæ in Onom. *Resina Abietis*, & *Gummi Abietis*, quod posterius non placet, cum gummi consistentiam non habeat. Catal. Francofurt. *Abietis lachryma*, *Oleum abiegnum*, Germ. *Flussendharz*, *Öl* *Thannenharz*.

Nec omittendum, quod Abietinæ resinæ vel terebinthinæ nomen obmutit resina quadam Indica, cuius arbores sere, nec sunt Pini secundum Manard, nec Cupressi, de quâ postea. Obtinuit & altera, Resina Americana, seu Resina Carthaginis novi Orbis, de quâ infra.

Maximo usui generi humano hanc Abietis lachrymam esse testatur Matthiolus. Hæc, inquit, vulneribus recentibus maximum adfert praesidium, quod non solum conglutinet, sed & mundet, & fæcetica habeatur. Potæ renem calculos eiciat, arthriticos dolores mulcet, coxendiciumque enciatus lenit: capitis vulnera misce faciat, adeo ut hæc solâ nonnulli utantur. Additur in antidotis balsami vice. Huius autem facultates ita prosequitur Hist. Lugdunensis. Abietis liquida resina, calida siccat ordine tertio, acrimoniâ quadam suâ tergendî vim obtinet, & ad verè Terebinthinæ qualitates proximè accedit: sumpta semuncia pondere, per alvum biliolos humores vacuat, renes abstergit, ulceratos sanat, urinam cit. Nucis magnitudine devorata cum Nuce moschata & saccharo, stranguriam sanat, padendorumque ulcerationi maximè succurrit. Hæc paulo aliter ita refert Dodonæus. Huius resinæ facultas est quasi Pitynæ, minor nempe, quàm Strobilina, acrior autem & calidior quàm Terebinthina ac Laricea. Lachryma verò Abietis, uti Terebinthina ac Laricea amarior est, ita quoque his calidior ac siccior: abstergit, aperit, vulnera recentia conglutinat, fordiora emundat, capitis vulneribus præcipuè conducit. Dimidiæ unc. pondere assumptâ, alvum elementer movet, &

in intestinis contenta expurgat: tum & calculos & arenulas in viis urinarum hærentes expellit: mediocriter verò & urinam cit. Adversus autem sordidum ex pene humorum profluviu[m] [Gonorrhæam veterem] confort, si aliquot diebus continuis matutino tempore sumatur: præstat verò elotam esse cum stillatio liquore Plantaginis, Lactucæ aut alio consimili refrigerante, qui acrimoniam & calorem eius remittat. Non desunt, ut Apollo ex Matthiolo innominato refert, qui larignam resinam abietinæ malitiosè admisceant, ut hac imposturâ magis lucrentur, eò quod omnes abiegnam pluris faciunt, quàm larignam. Sunt etiam qui percolatam larignam & ad ultimam claritatem redactam pro abiegna venditent. Sed scias cognosci potest, quod Abietis lachryma substantiâ minùs consistat, odore præstantissimo fragret, & gustui larigna sit amarior, ad annumque asservata quadantenus flavescat, cogaturque. Hanc nos Dioscoridi & Plinio ignotam facile conicimus (quod liquide abiegna non recordentur), licet Bellonius contrarium asserat, cuius integram historiam huc usque reservatam, hinc referimus. Resinarum appellatione multò latius patet, quàm à vulgo facile intelligatur. Quæ cum ex multis & variis arboribus, ut Abiete, Picæ, Pino, Larice, & id genus aliis, desinant, de his scorsimur tractatur merito. Resinarum autem duo summa fastigia tantum ab authoribus traduntur, liquidarum scilicet, & aridarum. Magnam hodiè imposturam à multis in resinis liquidis committi video, inquit Bellonius, siquidem eam, quam Dioscorides, Oleosam vocat (quæ Abietis resina est) ab omnibus nostris temporis Medicis & Iatralapis pro Terebinthina usurpari palam est: cum tamen vera Terebinthina non sit liquida, nec adeo retorrida, sed mediam quandam habeat inter utramque consistentiam. Hæc, ut & resinæ omnes aliæ vetustate siccassit, quemadmodum & Thus, Mastiche & Asa.

Dioscorides Oleosam liquidam resinam, & aridam vocatam, quid sit, non exprimit. Illa nisi manu premeretur nunquam spontè ab Abiete profluere. Italicum vulgus suam retinet appellationem ad græcæ dictionis nomenclaturam, quam *Olio d'Avezis* vocat, quasi abiegnæ oleum diceret. Gallia falsè Terebinthinam Venetianam vocat, ad alterius Laricæ resinæ differentiam, quam suo cognomento Terebinthinam communem vocat. Oleosaitaque resina, sive abiagna revera ab Abiete exprimitur, hac ratione. Qui pecora pascunt, interdiu ne desidiora torpescant vaccinum cornu vacuum dextra manu tenentes ad Abietis sylvas accedunt. Illi autem cum in novellas adhuc Abietes inciderint, siquidem in earum cortice nullam rimam apparere viderint, oleum subesse statim coniciunt: nam glabro cortice vestitam Abietem tuberculis scatentem comperiunt, quum tamen annosorum cortex in rugas contractus nullo tuberculo ostendat. Idè novellarum arborum prædicta tubercula, sic labio cornu premunt, ut liquorem inde oleosum intus detrudant. Neque tamen hoc modo quàm diligentissimè etiam adhibita operâ, ultra uncias quatuor in dies legere possunt. Siquidem singulare quodcunque tuberculum non ultra quàm guttam unam aut alteram continet. Illi verò cum per totum diem multa tubercula suppuraverint, tamen secum perbellè actum putant, si cornu unum quod quatuor unciarum capax, oleo plenum abstulerint. Ex quo quidem fit, ut resina hæc cæteris ratio sit, maioriisque vendatur. Hæc

Purgat.

Arenulas.

Gonorrhæa.

Lora præstat.

Fragret.

Fragret.

Fragret.

Fragret.

Fragret.

Fragret.

Fragret.

Fragret.

Fragret.

Fragret.

Fragret.

Fragret.

Fragret.

Fragret.

Fragret.

Fragret.

Fragret.

Fragret.

Fragret.

Fragret.

Fragret.

Fragret.

Fragret.

Fragret.

Fragret.

Fragret.

Fragret.

Fragret.

Fragret.

Fragret.

Fragret.

Fragret.

Fragret.

Fragret.

Fragret.

Fragret.

Fragret.

Fragret.

Fragret.

Fragret.

Fragret.

Fragret.

Fragret.

Fragret.

Fragret.

Fragret.

Fragret.

Fragret.

Fragret.

Fragret.

Fragret.

Fragret.

Fragret.

Fragret.

Fragret.

Fragret.

Fragret.

Fragret.

Fragret.

Fragret.

Fragret.

Fragret.

Fragret.

Fragret.

Fragret.

Fragret.

Fragret.

Fragret.

Fragret.

Fragret.

Fragret.

Fragret.

Fragret.

Fragret.

Fragret.

Fragret.

Fragret.

Fragret.

Fragret.

Fragret.

Fragret.

Fragret.

Fragret.

Fragret.

Fragret.

ille, quem vox italica *Olio d' Avero* movit, ut crederet resnam oleosam [*id. aud. d. m.*] Dioscoridis, esse Oleum abiegnum: Cum tamen Diosc. cap. de resinis, eo loco non amplius resinatam genera, id quodd prius fecit, sed resinarum coloris differentias explicet. Ipsa quoque (Resina) inter se colore differunt, ait Dioscorides: siquidem candida quaedam est, alia Oleosa (*id. aud. d. m.*) alia denique mellis similitudinem habet, uti Larigna. Sat ergo Dioscoridi liquidam Abietis resnam, quam officinae Terebinthinam Venetam vocant, Galli Terebenthine de Venise, non fuisse cognitam. De sicca autem hac tradit. Ex siccis resinis alia est strobiliana, alia abiegnata, alia quam fundit Picea, alia denique Pineae. Eligito omnium maxime odoratam, perlucidam non valde aridam neque humentem, sed cetera similem, atque friabilem. In eo genere praestant pinea & Abiegnata (*id. aud. d. m.*) odorata enim sunt, atque thus odore imitantur. Praestantiores ex Pityula insula, quae secundum Hispaniam sita est, deferuntur. Quae vero ex Picea, strobilo & Cupresso manant, inferiores sunt, neque tantis atque illa viribus pollent. Veruntamen eorundem gratia, quorum & illa, usurpari solent. Ceterum, resnam Abietis aridam qualitatis ac viribus arida Pini resina valde similem esse, sed paulo acriorem, magisque detergentem, iam ante diximus. Hanc praeterea in offic. vendere pro Thure, & Garipor, uti etiam resnam siccam Pini, quandoque solent.

Terebinth.
Veneta.
Resina abiegnata.
da.

Thuris odor.
re.
Locus.

Substituta.
Temperamentum.

Thus Garipor.

PICEA LATINORVM SIVE *id. aud. d. m.* Abies inas Theoph.

C A P. II.

Descriptio
Rami.

Folia.

foliis reservare ramos, quorum extrema ineunte Aestate inulos protrudunt singulares, pallefcente quadam farina reertos: quibus etiam postea adnascuntur conii, cylindracei ferè, squamis imbricatum compacti, levibus, tenuibus, in principio purpurascens, quae et si dehiscant, non tamen excidunt, sed ramis etiamnum adherescunt: quorumque unicuique duo sunt adiuuncta semina, parva, alta, rufa, adstringentia, medulla intus alba, minime tamen dura, ut an dicendi sint nucleis, cum Cordo aliorum relinquantur iudicio: Horum longitudo interdum ad septem aut octo uncias extenditur: materies ligno quidem facilis fa-

Ligni materia.

bris, sed de opere deterior, ut quae pro aëris constitutione intumescit, detumescitque, subinde in edificis crepitans, oneribusque cedens. Hinc excoquitur pix. Resinam fundit, tum è conis, tum è trunco, gummi concreione.

Theophrasti historia de Picea Latinorum, si-
ve eius Abiete mare [*id. aud. d. m.*] cum iam
partim cap. praecedente de Abiete foemina [*id. aud. d. m.*]
per scripta sit, partim etiam ab aliis hoc
praesenti cap. recitetur, nos de eà pluribus agere
superfluum ducimus. Quare hanc neglecta directè
ad Plinium festinamus.

Picea, ait, montes amat atque frigora: feralis
arbor, & funebri indicio ad fores posita, ac rogis
virens: iam tamen & in domos recepta, ton-
sili facilitate. Haec plurimam resinam fundit, inter-
veniente [intermicante Dalech.] candida gem-
ma, tum simili Thuri, ut mista visu discerni non
queat: unde frons seplafiz. Omnibus his gene-
ribus [omnino huic generi Dalech.] folia brevi-
seta & crassiore, duraque, ceu Cupressis. Picea
rami penè statim ab radice modici, velut brachia,
lateribus inhaerent. Fructus Piceae unus: mate-
ries ad fissiles scandulas, cupasque, & pauca alia
seccamenta. Vitis radicibus Picea repullulat, ut in
Lesbo accidit, incenso nemore Pyrrho. Nuc-
menta Piceae totis paniculis, minoribus, gratio-
ribusque, minimos ac nigros nucleos habent.
Propter quod Graeci Phitrophoron eam appellat.
In eadem nucamenta compressiora maribus sunt,
ac minus resina roseida. Nec ullo flore Picea ex-
hilatur. Provenit germinatione 15. serè diebus.
Semen verò (Vere C.H.) post Vergilias & ipsa
reddit: folia ei sunt in secula pectinum modo, pun-
gentia. Non fastidienda haec quoque scientia, at-
que non in ultum sponenda, quando quibusque
satis umbra aut nuxia aut noverca est. Picearum
quidem non dubie venenum est. Et haec de Picea,
praeter vires quae suo loco tradentur, Plinius
sparfim annotat, de quibus, quod nostrum situi-
dium, inf. à dicemus. Norandum tamen Plin.
hic obiter venit, 12. Plinium *pinus* ex Theoph. Pi-
ceam vuisse, quod non placet: melius verò
Theoph. *pinus* eadem & Pinastrum reddi. Sed nec
Clus. corrigi, quod mirum. Deinde Piceam nul-
lo flore exillatascere dixit idem Plinius, cuius
contrarium Matth. asserit: ibidem Ruellium &
& alios erroris accusans, quod Piceae tribuant
quae sunt Laricis, ac propterea Plinii lectionem
corrigit. Ac rectè, quod Plinius scribit ramos à
radice fundi, si Scaligero credèdum, aliorum erro-
rem secutum fecisse: quandoquidem coniferas,
suà naturà ab initio puras post radicem scribit:
atque ubi creverint, inde fundi.

Hermol. Europa resnam ferentem Piceam
tradit, quam non bene *pinus* dicit, & Poeta *Græphus*,
ut quidam rentur. Hanc Cord. in Diosc. Piceam
silvestrem vocat, eamque conum Piceae similem
terre, & in eo minutum, & alatum nucleum,
quem in minimo, duròque cortice contineri scri-
bit. Cordi autem Piceam Pinum *Cembra* puta-
mus. Trago Abies rubradicitur. Eius autem fi-
gura nec Piceam, nec Abietem bene exprimit,
quare nec placet, quod ei latiora folia tribuat,
quam Pino: verba eius ante cap. de Abiete re-
citavimus. Lonic. Peucea & Piceam dicit. Sed
nec eius figura commendanda. Vereor praeterea
ne cum hac arbore confundat Piceam Cordi, vel
Pinum *Cembra* Matthioli. Ad haec Picea latins,
non est Peuce. Rectè autem in Diosc. ait *pinus*
non esse Piceam, Marcellumque, non rectè *pinus* Pi-
ceam vocasse, quam vis idem etiam à Plinio inter-
dum

Pix Resina.
Gummi.

Picea Theophrasti.
Picea.
Picea.

Feralis arbor.

Thuris gemma.

Rami.

Fructus.
Materies.
Nucamenta.

Phitrophoron.

Non ferens.

Temperamentum.

Folia.

Umbra.

Pinus.

Pinus.

Ruellius.

Matthioli.

Trago.

Pinus.

Pinus.

Pinus.

Pinus.

Pinus.

Pinus.

Pinus.

Pinus.

Pinus.

Pinus.

dum factum sit.

Si Gallico nomine, inquit Bellon. de arb. conf. *Sapinum* appellare volueris, non dices *du Sapin*: cum id nomen Abieti (femina) debeatur. Gallicè autem dicendum *Suisse*. Ne autem eandem arborem si Abietem lectā, (feminam) & *Sapinum* [Piceam Latinorum, sive Abietem marem] esse credamus, facit, quod utramque dictionem à Latinis usurpatam fuisse videmus. Sic enim Plinius lib. 16. cap. 39. scribit. Caro, ait, hominum summus in omni usu de materiis hac adiecit, Prehum è Sapino, altā potissimum, facito. Quia autem, recto ut plurimum assurgit caudice ut Abies, atq; eadem ferè altitudine, parum refert, si *Sapinum*, feminam Abietem esse pronunciauerimus, ut legitur in lib. Obs. l. cap. 44. Hæc ille, cuius figuram, quam Sapini nomine exhibet & describit, tanquam malum non recipimus, quamvis interim descriptio Piceæ sit & placeat, non tamen cum Bellonio, feminam facimus, sed marem Abietem, de qua Theoph. lib. 3. cap. 10. Plinio forè etiam Abies mascula hæc si fuerit, ut existimamus, non erit durissimum, quod Plinius dixit de Abiete, pungentia ei esse folia. Piceam quoque Plinius esse, ut vult Matthiolus, & alii, negare non audeamus: suspicamur enim Plinium sub nomine Piceæ multa dixisse, quæ de hac arbore dici possent, ac de ea, quam *Pinus* Theoph. vocat. Nec putamus hanc *Pinus* Theophrasto & Dioscoridi dici. Sed Plinio eventit fortè in hac voce Piceæ, quod in Larice, ut modò est ei arbor. quæ *Pinus*, modò propriè Picea, sive Abies mas. Quam porro Piceæ arboris titulo proponit figuram, Plinius silvestris est.

Bellonius à Matth. quoque reprehenditur qui cum communem Græcorum sententiam sequutum esse dicat, ac id totum Piceæ arbori reddidisse contra Theodori sententiam, quod Theophrastus *Pinus* Græcè scriptum reliquerit: Non dubium etiam esse, quin veteres Græci *Pinus* pro Picea usurparint: Illudque Bellonii falsum esse, quod ex tæda Piceæ sit *Pinus*, ut is asserat, perperam Theophrastum interpretatus: siquidem rarā admodum sit Picea, quæ tamen habeat: Præterea Piceam, cuius folia abiegnis paululum latiora, molliora, laviora, & minis pungentia, magno errore Bellonium *Sapinum* appellare: At arborem, quæ Græcè *Pinus* dicitur, Latine Piceam nominari, Gall. *un arbre du genre du Pin*.

Idemque Matthiolus in post. comm. eadem tradit, omittens reprehensionem Bellonii de tæda Piceæ, & de pice, ac fatetur ex Pino silvestri, fieri piceam nigram. Immeritò verò acculat falsitatis Bellonium, cui Pinus silvestris erat Picea. Mirumque eum tribuere folia latiora & molliora Piceæ, cum contrarium autopsia doceat: ac præterea inter nomenclaturas cur Piceam vocet *Pinus*, cum nomen Gallicum non conveniat. In historia autem eius Germanica tribuuntur Piceæ, quæ sunt Abieti adscribenda: Camer. verò aliam apposuit figuram.

anguill. Pezzo (Picea) vulgaris de qua Plinius scripserit, dicitur: cui verè contra Matth. folia tenuiora tribuit, quam Abieti.

Diximus antè *Pinus* non esse Piceam, licet Dod. Gall. id asserit, Pitynque & Piceam eandem esse arborem Scribonium Largum satis declarare putet sic scribentem: Resina pituinæ, id est, ex Picea arbore. Dodonæi etiam figura non benè Piceam arborem exprimit: nec quadrant, quæ de foliis dicit, non circumdeteramos, sed sibi opposita esse instar parvarum pennarum: qui

ordo potius in Abiete: mecum autem sentit Bellon. ac alii non pauci, qui dicunt ramusculum nullo ordine circumdari. Is porro in Hist. lat. in fol. non amplius *Pinus* aut Piceam inscribit sed abietem, *Pinus*, Germ. *Weiß Thannen*. Malè autem Dodon. *Weiß Thannen* [Abietem feminam] diversam tradit à Sapino, quam. n. describit & depingit pro Abiete non est *Weiß Thannen* Germanorum: sed potius ea, quam Germ. vocat *Schwarz Thannenbaum* & *Rohr Thannenbaum* Lat. Piceam, Græcè verò *Pinus*, sed malè, cuius etiam pessimam exhibet figuram: ea enim quam posuit pro Abiete melior est. Is igitur duas ponit figuras, & duas descriptiones vnius arboris, & præterea cum Picea Plinii, sive *Rohr Thannen* confundere videtur Bellonii Piceam arborem longè diversam, atque id etiam in Hist. gall. fecisse, ni fallimur: Vnde nobis planè persuademus Abietem & Piceam non benè notas fuisse arbores Dodonæo.

Qui considerabit descriptionem Tabern. etiam apud VVirsung. vocantis Abietem nigram, *Rohr Thannen*, Piceam & Piceam. compertiet mixtam & confusam esse cum Picea Abietem.

Turneri iudicio Theophr. appellat *Pinus*, quæ Latinis est Picea: nec *Pinus* Theophrasti, est Pinus Plinii: Picea Theophr. in multis convenit, cum Picea Latinorum, quam Germ. superiores vocant *Rohr Thannenbaum* [Abietem rubram.] Hæc non provenit in Anglia, nec Anglicum habet nomen, quod sciat, possit tamen appellari *Piche* tre, quia pice ex eius resina fit, vel ex germanico interpretandum *Rond four tres*. Et Gaza *Pinus* malè veritè *Pinastrium*, alibi etiam Pinum, quasi nihil interesset inter Pinum & Pinastrium. Existimat igitur Turn. *Pinus* esse Piceam apud Galenum, Diosc. Aium, & alios, qui post Galenum scripserunt: Germ. *Rohr Thannenbaum*, sed fallitur ut in pluribus aliis.

Lacuna in Diosc. turpem habet figuram, vocant Sapinum, ac ut videtur, etiam Piceam, cum comparat Piceam Abieti Matthiolum imitatus, antè tamen exhibuerat pro Picea arborem Bellonii, ita ut has duas plantas confundere videatur.

A Gesner. quoque, Ryffio, Amato, Apolline, Helfrico, aliisque in hac planta dissentimus, quod reliquum est ut declaremus.

Varia in primis est Gesn. sententiā. Is enim de hort. ait. Picea si est, est quam Tigurense Abietem rubram appellant, à corticis colore. Piceam in altis montium sylvis nascentem pro Piceastro accipiunt. Idem olim in cat. pl. Picea arbor, *Pinus* ut Gaza è Theoph. reddidit, *Rohr Thannen*, ut quibuldam videtur, *un arbre du genre du Pin*. Et, eodem libro. Piceaster arbor *Pinus* *Pinus*, sylvestris species, *Rohr Thannen*, *une sorte de Pin* *Pinus*. Item, Pitys, Picea arbor, *Rohr Thannen* putatur aliquibus. Hæc ille, qui nihil deteminat, & lectorem maxime dubium relinquit, nec è bivio educit, sed in devium abducit. Nos igitur aberranti succurrentes, hesitanti verum indicantes, dicimus *Rohr Thannen* non esse, neque *Pinus*, neque Piceam, ut veritè Gaza, nec etiam de genere Pini, nec agnoscamus Piceam aliquam sylvestrem, quæ sit *Rohr Thannen*.

Ryff. in Diosc. videtur ex Gesn. eo non citato tradere, Piceam vocari Græcè *Pinus*, Germ. *Rohr Thannen*, ut quibuldam videtur, aliis cin *Pinus* *Pinus*, Gall. *un arbre du genre du Pin*. Indagandum verò an Hub. Berland. in Diosc. Piceam eam intelligat, de qua hic scribimus.

Dodon. alii
errores.

Tabern.
confusus.

Turn. la-
plum.

Lacuna. re-
darguitur.
Sapinum.

Gesn. nota-
tur.
Abies ru-
bra unde
dicta.

Abies ru-
bra nec
Pinus est,
nec Picea.
etc.

Ryff nota-
tur.

An Picea
Berland.

Amat. re-
pro.

Nomen Græcè, non est *Picea* latine, ut vult A-
matus in Diosc. qui alibi malam Bellonii figuram
Sapini, quam Abietem feminam existimant, re-
cepit.

Apollo ta-
natur.

Apollo non distinguit *Piceam* descriptam à
Matthiolo, à *Picea* Bellonii, licet magnum sit dif-
ferentiam: quamobrem non existimo eum scire sen-
tire simpliciter idem esse cum Pino: Quæ
etiam scribit de *Picea* non conveniunt, ut nec
Piceæ Matthioli, nec *Piceæ* Bellonii. Perperam
etiam putat Sapinum Bellonii, non alludere ad
Piceam Matthioli: Perpendant doctiores, quam
plantam intelligat nomine *Piceæ* urbanae Allo-
brogum, quam Matthiolum ignorasse scribit. Phi-
nio ex Metrod. Scepsti sententia placuit ab arbore
Piceæ, quæ *Pades* Gallis diceretur, Patavii nomen
derivare: eò quod circa fontem eius plurima na-
scereretur.

Padus.

De quo sic Gærop. Venet. & Hyperb. libro.
Quid sit *Padus* apud Theoph. nec ego scio, nec ab
alio me rectè doctum ita spero, propterea quod
unà solâ, umbriferum locorum quibus nasci
gaudeat, notâ, describatur, nisi hoc aliquid iu-
vet, ut è genere *Picearum* credatur, quod *Taxo*
foliis *Piceæ* imitanti annumeretur. Quando verò
Pades Gallis olim *Piceam* significavit, æquè atque
prius ignoro. Verum, quod Methrodorum iu-
vem, confiteor *Padum* à *Picea* dici, sed nego *Pa-*
des *Piceam* Gallis notare.

Alciatus
notatur.
Hæstic, ta-
natur.

Alciati figura in emblematis nil commen-
danda. Diversarum plantarum nomina nostro
iudicio confundit Hæsticus, qui *Piceam* Latino-
rum magno errore, Græcè dicit *πικύλη*.
Soyfic delphinatam non esse veterum *Piceam*,
contra Matth. asserit Solertius.

Picea Plin-
ius Clusio.

Quæ Plinio *Picea* dicitur, quæ etiam id no-
men apud huius ætatis rei herbariarum scriptores re-
tinet, Clusii opinione nihil aliud est quam Theo-
phrast. *ἰδαμ δῖον* [*Abies* mascula] arbor procera,
& in metæ modum crescens, foliis brevibus &
pungentibus, undique ramos singulatum cin-
gentibus, qui cruciformiter & decussatim in arbo-
re nascuntur, quam ob causam Hungari *Βερόζα*
τὸς σενγὸ [cruciatam Abietem] nuncupant. *Se-*
nyò autem vocabulum, quod proprie luniperi li-
gnum significat, adaptant Hungari omnibus fe-
rè arboribus perpetuâ fronde virentibus, quæ fo-
lia spinæ æmula habent. Quæ verò Theophr.

Folia
πικύλη Gra-
corum.

scit sit ex Gæzæ versione & vulgatis Græcis co-
dicibus, difficulter admodum iudicari posse idem
existimat, quandoquidem eius materiam operi-
bus ineptam esse, & magnitudine Pino mino-
rem, minùsque erectam surgere, scribit. At ut ex
melioris notæ codice colligere licet, omnium
doctorum iudicio, ea est arbor, quam Plinius *Pi-*
ceam appellat, & apud recentiores rei herbariarum
scriptores eodem nomine donatur. Fert verò ea
Maio mense in extremis ramis singulares iulos
palescentes farinâ plenos, deinde itrotilos sive
conos mollibus squamis imbricatis compositis
constantes, purpurascens dum novelli sunt &
primùm nati, deinde paulatim in longitudinem
excrecentes, quæ in maturis septem aut octo
interdum unciarum est, sub quibus exiguum a-
latum semen, Pinastrum simile fovetur. Sed &
multas habet notas ex quibus conicere liceat,
Theophrasti loco iam memorato *ἰδαμ δῖον* esse,
hoc est Abietem marem. Ac meminit etiam
Plinius lib. 15. cap. 10. *Piceæ* sativæ, quæ Sapi-
neam nucem ferat.

Goliuss no-
tatur.

Minus convenienter Theophilus Goliuss
in Onomastico *Piceam* Latinorum, sive Pi-

ceam vulgò dictam Germ. *Bech* Thannen vo-
cat.

Cæsalpini porro perplexam, intricatam & ob-
scuram de *Picea* doctrinam consultò negligimus.
Non tamè illi penitus cōcedimus *πικύλη* Theophras-
ti esse eam, quam pro *Picea* descripsit: nec ei
conveniunt, quæ ex Theophrasto huic attribuit,
atque is eam non animadvertit, *Piceam* ut vo-
cat, à Thenph. traditam pro Elate mare.

Convenit *Piceam* Latinorum Græcè appellare
ἰδαμ δῖον, Abietem marem, Germ. *Robr* oder
schwarz Thannenbaum & *Fiechten*. Belg. *Deck-*
boom, Gall. *Pesse*, *Garipole*, *Pin sauvage*, Burg. *Fever*,
Ital. *Pezzo*, Hisp. *Pin negro*, Anglic. *Piche tree*.
Bohem. *Smrk* / Hungar. *Βερόζος* *σενγὸ* / Arab.
Arz.

Piceam pinguem cognominat Mantuanus, Epitheta.
Virg. *Idæam*, & nigrantem: Non quidem ob co-
lorem, sed ob sumum, ut mihi videtur, quem ac-
centa emittit, sic enim canit alibi.

Nam sæpe incautus pastoribus excitat ignis,
Qui furtim pingui primùm sub cortice rectus
Robora comprehendit, frondisque elapsus in altas
Ingentem caelo sonitum dedit, unde secutus
Per ramos visitor, pèr quo alta cacumina regnat
Et totum involvit flammis nemus, & ruit atram
Ad caelum *Picea* & trassus caligine nubem.

Picea fu-
mus.
Piceam lu-
men.

Idem
Diripere suos *Piceam* fert fumida lumen
Teda, & committam Vulcanus ad astra favillam.

Piceæ sanè nomen multis plantis attribuitur: Equivoca-
lære mal.

sed potissimum à nobis arbori iam descriptæ, E-
late scilicet Theophrasti mari, sive *Piceæ* Latino-
rum, seu Abieti rubræ Germanorum. Clusii etiam
pumilam descripsit, de quâ mox. *πικύλη* Theophras-
ti *Cæsalp.* non bene interpretatur *Piceam*. Pinus
sylv. à pluribus dicitur *Picea*, ut videre est in se-
quentibus, & *Piceaster*. Pinus sylvestris tedâ va-
rietas parum à præcedenti, *Picea* etiam dici vide-
tur. Pinus sylv. Mugo dicitur etiam à quibusdam
Picea, & fortè *Picea* *Coreyrensis* nigra. Pinus sylv.
sive *Pinaliter* tertius Clusii, fortè *Piceæ* genus
alterum Bellonio, Pinus sylv. Olympi. Pinus
sylv. *Idæ* Troadis, sive *Picea* Bellonio. Mariti-
mam Pinum sylv. primam Matthioli suspicamus.
Piceam in planis Bellonii, Pinum maritimam co-
nitis firmiter ramis adhaerentibus. Cembro existi-
matur *Picea* Diosc. per Cordum. *Cæsalp.* vocat nr-
banam Pinum, & fructum sapineum Phræj. Pinus
à quibusdam malè dicitur *Picea*. *Taxus* verò voca-
tur *Picea* funesta.

Piceas cultum respuere conicio, quod sæpius
in horto E.C. frustra curavi plantandas. Attuli
autem ex montibus *Franchemontagne* in Burgun-
dia, ubi abundant. Maxima copia Crescere, cùm
in Viennensi saltu, tum aliis montibus, Alpibus
que vicinis, testatur Clusius.

Piceâ scâtere sylvas Tigutinas & montes, au-
tor est Gesn. qui translatas arbusculas brevi ado-
lescere prodidit. Qualitatem verò terræ con-
gruam nobis innuit *Picearum* princeps secundo
Georgicorum suorum.

-----at sceleratum exquirere frigus.

Difficile est, *Picea* & *Taxus* non venietes

Interdum, aut *Hedera* pandunt vestigia nigra.

Inter resiniferas Pinus & *Picea* (mirum dictum)

Erucis venenatissimis sunt obnoxie, magis quam
quævis aliæ sui generis. Nam et si sæpius contin-
gat, ut Abietes, Larices, Pinalitri, in eodem quo
Piceæ sunt, tractu nascantur: illa tamen ab *Erucis*
immunes esse solent. *Picea* verò tam multis
erucis obnoxia est, tam in montibus, quam in pla-
no, ut

Picea n-
bui.

на
— Личные
та,

III.

1 perpeuna
frondis ar-
bor, proce-
ro stipite, A-
bicti & Pi-
ceæ similis,
quam certis
notis ab ut-
traque distin-
ctam illustra-
mus, iisque
in foliis pri-
mum occur-
rentibus: ea
liquidem A-
bictis foliis *Folius*

II

N V N Q V A M valdè affligit, sed pumilum
manet, vulgaris *Piceæ* genus hoc Clusii,
Tom. I.

videmus, quandoquidem Theoph. scribit in Arcadia provenire.

Ruellius sequens errorem Hermolai, inquit, Taxus folio aeterno extremitatibus & lateribus sinuato, à Gallia nostra Ifum, vel If nominatur.

Nominum autem vicinitas Plinium videtur fefellit, ut Fraxinum redderet, ubi Taxum interpretari debebat. Fraxini siquidem folia iumentis mortifera, ceteris ruminantibus innocua esse tradit, quod de Taxo [Mia.] non de Fraxino (Mia.) Theoph. prodidit.

Nunc quid Curtius sibi velit verbis sequentibus, acutionib. discutiendum proponimus, Taxus, ait, arbor Abietis perfoliata. Quare Nicander *ἐλαφίου* vocat. Eam etiam Galen. approbare videtur, quæ sit ex Abietis genere, aut Illicis, deinde quæ in Oetâ Ethiopiz monte nascitur. Lachrymosa mortis datricem (*θανάτου πολυδωκίττα δάττειν*) dicunt, unde Latini Taxica, quasi toxica, dicunt. Statius in Theb.

Metuendæque succo Taxus.

Et Virg.

--- Taxique nocentes.

Quare Poëta eam apud inferorum opaca nasci finxit. Seneca in Hercule furente.

*Horrent opaca fronde nigrantis comæ
Taxo imminente.*

Fingunt etiam infernales Furias, ex hoc ligno facies gerere, ut auctor Placidus, unde Statius

*Nec dum illum, aut trunca lastraverat
obvia Taxo*

Eumenis.

In Cortica plurima nascitur, Diodoro auctore ut ex hac mel collectum amarum sit, Virg. etiam prodeunte unde

Sic tua Cyrcas fugiant examina Taxos.

Quis autem quæso non videt Curtium dicendo Galenum approbare, quæ sit ex Abietis genere, aut Illicis, ostendere se non agnovisse æquivocationem in no mine Smilacis.

Merito eos notat Cordus, qui Ebenum putant esse arborem, quæ Germanis *Ein Eßben* (Taxus) vocatur.

Iustè etiam à Matthiolo [qui Taxo baccas attribuit rubentes, Agrifolii modo, dulces, vinosasque] reprehenditur Cornarius, quod apud Galenum iam supra citatum, Smilacem Taxum reddat.

Is tamen etiam ipse meterrat, cum appingit suæ figuræ baccam circinatarotunditatis, malè enim, quia non exactè rotundam, sed leviter compressam diligentiores observant. Eamque figuram imitatus, Lobelius in eundem errore incidit. Sed cum animadvertens Camer. figuram baccarum mutavit in Hist. Matth. Gerin. & Epitome.

Apud Euch. R. ðilln. icon apposita non convenit, accedit enim ad Betulam in eo præterea peccat ipse sicuti & Trag. Cord. Matth. Dodon. Lacin. Anguill. Gesn. & plerique, quod non ostendat Smilacem Dioscoridis differre à Theophr. Smilace. Taxum Cæsalp. vulgò *Nassum* vocari tradit, Rosculosque fetre amentaceos inter folia sine fructu: quæ autem fructum ferat, eum rotundum gerere & rubentem Agrifolii baccis similem.

Lubuit C. Bauhino apud Matth. alteram figuram Taxi addere, cuius Nobiliss. Jac. Ant. Cortus ramum glandibus, ut vocat, onustum transmisit, qui scribit se Octobri & Novembri mensibus in montibus circa Vicenniam, qui Tridentinum spectant, legisse: quod sanè dignum observatu, cum nec ab antiquis, nec à recentioribus, quod

quidem frater legerit, quidquam de Taxo glandifera memoria sit proditum. Ego sanè anno 1586. Lutetia Augusto observavi baccas Taxi ali- quid simile cum glandibus habuisse, non tamen velim propterea glandiferam vocare, & speciem multiplicare. Alia porò à me in Ducatu VVirt. visa in Novembri, nihil habuit, quod glandem exprimeret, licèt non differre videbatur à prædictâ, nec etiam ab eâ, quæ à fratre picturâ exhibetur, causam diversitatis in descriptione dixi. In ea etiam capitula multum foliosa, monstrosa, quæ iconè nostra proponuntur, sicuti & flores ac bac- cæ priori loco dicta: verum eam bonam iconem corruperit sculptor, novâ proponimus in qua per numerum 1. demonstratur ramulus, cum bacis cavis, ac semine sine nucleo, quales postremò observavimus & monstrosi foliis, 2. loco sub- netimus glandes & flores à fratre propositos. 3. baccas rotundas ex Matthiolo. 4. baccas ex Camerario, quæ aliquid glandiferi demonstrant. 5. ramulum cum florib. ex Lobelio quoniam non placet, & quorum iconem ex Lobelio proposuit frater apud Matthiolum.

Taxus, Græcis etiam *τάξις*, quæ lectionem malim apud Gal. pro *τάξις* retinere, Min. Theophrast. *τάξις* Dioscoridis & *θύμαλον*, *θύμα* Aetio, Germ. *Eiben* / *Eibenbaum* / Belg. *Zbenboom* / *Pennenhout*, Gall. *If*, It. *Tasso* seu *Nasso*, Hisp. *Taxo*, Angl. *Ughe* rre. Boh. *Tis* / *Hüg* / *Tiza* fa.

Neque hanc quondam tacebant Poëta, sed suo Taxum penicillo dederunt, lacrymosa mortis, *multum lacrymabilis datricem*, infundens belli potum cruores, vulnificam, toxicam, venenatam, succo metuendam, nocentem, Picem funestam: nec quicquam alieni coloris, ut mox patebit.

In præcedentibus iam dictum plures Smilacem æquivoca- Theophrast. glandiferam arborem consundere cum Smilace Dioscoridis, quæ est Taxus. Valde quàm laxus Smilacis significatus, ait Lobelius, ut glandifera qui quædam cognatas, vel similes alias, tamen admodum discrepantes, & viribus penè contrariis pollentes designat, ut Taxum *viridam*, Smilacem *asperam* venenifugam & Fraxinum *ambiguum*. Sed Smilacis æquivoca posita sunt lib. 7. verum non absque gravi errore huius corticem pro Tamaricis cortice officinæ indoctæ medicamentis quondam admiscuerunt. Et est quoque *Lavri* species, quæ Taxa dicitur, de qua suo loco. Atque *Verbascum herbam*, sunt qui vocant, Taxum *barbatum*, ut dicitur lib. 30.

Nascitur Taxus in saxosis & præruptis locis in Italia, in Anania vallis montibus, in Arduenna Belgii silva, in Burgundia in monte prope Clareval Oppidum E.C. item prope arcem Meche in montibus dictis *Franche montagne*, & in montibus circa Porentium præterea in Suntgovia. In pago Grün prope *Wörweiser* est arbor magna in Cæmisterio, Augusto rudimenta florum protrudens; florens autem Aprilii. Ad Rhenum supra lacum Constantensem [Acronium] est pagus dictus *Zu Baurn* ubi columna Taxi, ut aunt sub dio, ad quam malefici alligantur. Audio abundare in Comitatu *hohen Embe*, in campo D. Petri prope *Veldsird* civitatem Rhethorum in rupibus. In Gallia facis frequens ut vult Ruellius. Vidi Patavii ut & Genævæ in monte *Salève*. Germaniam hac destituit scribit Tragus, cōtrarium asserente Dodonæo.

In montibus Helveticis, Taxus læ- Taxum crescere testatur Gesnerus, cāmque faci- lè provenire si ab oscula parva transplantetur: Duræq; ultra seculum: Arbores duas Figuri eadem proceritate vigere, quæ se præro erant, iam

ferè per quadraginta annos : fructificare rard.
Ego verò contrà Taxum aliquoties plantavi
Montbelg. in horto Ill. C. VV. sed frustra. Thalius
Harciniæ incolam facit. Olim ego & primò ob-
servavi circa Tigurum in sylvis. Repetit ut se-
mel dicam, in Italia, Gallia, Hispania, & Germa-
nia. Umbrosi gaudet. Tardissimè germinat, fru-
ctum verò maturat Semptembri.

Quæ Theophr. & Plin. de Taxi natura & viri-
bus memorie prodiderunt, iam suprà à nobis tra-
dita sunt. Taxi, inquit Diosc. quæ in Italia nasci-
tur, fructum edentes aviculæ nigrescunt, [*μυαλι-
ναι* vet. codex, Latine legit *μυζορμαι*] Homines
autem, qui ederunt baccas, in alvi profluvium
incidunt. Quæ verò in Norbonia nascitur, tan-
tam vim habet, ut etiam ex umbra eius, hi qui sub
eà sederunt, aut dormierunt, lædantur, sæpèq;
etiam moriantur. Hæc de ipsa referuntur ea gra-
tià, ut periculum evitemus. Idem de lethali-
bus. Potest frigiditatem totius corporis inducit, suffoca-
tionemque ac celere mortem. Auxiliantur his
omnia, in Cicuta relata. Plutarchus eo tantum
tempore Taxum noxiam esse tradit, quo florere
incipit, quòd tùm succo sit maximè prægnans.
Virgilius Taxum, ut apibus noxiam, ab apiario
semoveat.

Ne propius rectis Taxum fere.

Galenus hæc pauca de Taxo. Smilax sive Taxus
arbor est, venenosa facultatis, ubi exemplaria
falsò habent *η ξανθη* pro *η μαζο*. Cat. Ebur-
notum Rex Taxo [Taxi succo epoto & fortè per-
nates fumo attracto] cuius magna in Gallia Ger-
m. iniquæ copia est, se examinavit. Cornarius
arbitratur Galenum in columellæ remediis Taxi
arbotis ramulos probare, ut quotum decoctum
vehementi adstrictoria vi præditum evadat: Non
esse verò eam ubique lethalem & venenosam ex
eo patère, quod Diosc. præcipuè de Italica & in
Norbonia Hispaniæ tradat nascente. Nos verò
nullum fide dignum autorem legimus, qui scri-
pserit Taxum vim adstrictoriam vehementem ha-
bère. Cavebimus etiam à venenata Taxo, & per
Smilacem apud Galenum, ut antè dictum, inter-
pretabimur arborem glandiferam. Esse Rucl-
lus perhibet, qui tradit Taxi baccis alvum re-
solv. & altiles, & cohortales gallinas saginari.
Marcellus credit Maronem monuisse fugiendâ el-
se Taxum apibus, ne citâ alvo, cui malo obnoxie
sunt, perirent. Curtius dicit Claudium Cæsa-
rem, Tranquillo scribente, edicto proposuisse,
nilil æquè ad vipera morsum facere, quàm Taxi
succum. Testatur Matthiolus in Tridentinis
montibus, non veterina solum, sed ruminantia
etiam animalia devorata Taxo interire, ipsiusque
baccas iisdem in locis perniciosas esse, seque cu-
rasse affirmat, pastores ac lignatores, qui saporis
dulcedine allecti, cum has edissent, in febres ar-
dentes inciderunt, & alvi profluvia, non sine
magno vitæ discrimine. Contra Pena, eius bac-
cas innoxie puerulos esitare in Anglia affirmat,
seque gustasse sub Hyemem non ingratos sapores,
sed saturo, vel subamaro, ibique porcos passim eas
tanquam glandes comesse. Nulli sanè Angliæ an-
gulo deesse hinc, ubi semper virente, umbrosâ,
densaque ramorum fronde & lussimâ, similiter
Abieti, pènatiss & longis quasi pectinum radiis, ex
atro-virentibus comosa, ac in sepulcretis & areis
pro templorum fonibus pangi, ad arcendos
Solis æstus à concione, plebe sub tegmine Ta-
xi conventus agere solitâ, nullo percepto inde
vel tantillo incommodo.

Sed hic existit quæstio, inquit Matthiolus, an

frigidi, an verò calidi sit Taxus tēperamēti. Dio-
scorides eiuſq; sectatores frigidi esse tēperamenti,
existimarunt, quòd iisdem remediis Taxi veneno
quibus & Cicuta occurrendum esse ille scripse-
rit. At his opponit Matth. amarorem, qui corti-
ci ac frondibus inest, comam perpetuò viventem,
Pinorum, Abietum, Picearumque modo, quibus
fronde similis est, baccarum tum dulcedinem,
tum acrimoniam quandam, & quòd aviculæ eas
depastæ nigrescant: quæ omnia insignem tempe-
menti caliditatem arguunt. Quare & febribus,
& alvi profluvio tentantur, qui eas baccas ede-
runt, in flammatis scilicet spiritibus, & sanguine.
Quod si quis dixerit accendi febres, fierique alvi
fluxiones ex humorum putredine, quemadmodum
æstare ex frigidorum fructuum esu, nigrum
verò colorem in aviculis contrahi posse tam à fri-
gido, quàm à calido, quid tandem ad frondium
corticisque amarorem, baccarum dulcedinem &
acrimoniam, perpetuòque viventem comam re-
spondebit? Nam hæc a calore fieri nemo negave-
rit. Febres verò & alvi profluvia ex calore im-
modico potius, ut devoratis anacardiis accidit,
quàm ex humorum putredine oriuntur, & nigre-
do illa pennarum à calido potius, quàm à frigido
avicularum pabulo. Frigus enim nigredinem
non inducit, nisi sit immodicum, & tantum ut
interimat. Quare nigredo exustis humoribus
gignitur, ut in Æthiopiis. Matthiolo de tem-
peramento Taxi ad stipulat Lacuna, dicens eius
folia muribus esse valde lethalia: temperamen-
tūque potius calidum, quàm frigidum. Sed &
Camer. Taxum innoxiam esse tradit: acinos eius
rubros avidè expeti ab avibus, sed inde attonitas
reddi, quæ facillè postea capiuntur: scobem autem,
ut quidam affirmant, illius esse venenatam.
Ego verò testari possum à fide dignis hominibus
mihi affirmatum in montibus Burgundiæ, folio-
rum ut etiam corticum esu mortuos boves &
uuccas: cum enim persuasum fuisset, cuidam ru-
stico cortices Taxi valere ad excitandas vaccas ad
vehementem & querendum taurum, eo dato cortice,
una mortua, altera gravissimè agrotavit. Io.
Lutius insignis pharmacopæus, in suis adibus
Kirchenheimæ ducatus VVirt. asseruit mihi tur-
turem album cum torque nigra baccarum esu pe-
riisse, & in pago Oberenzingen Alsum degu-
stata Taxo subito mortuum.

Hæc paulò copiosius prosequi par erat pro-
pter eos, qui tradunt in Europa Taxum inno-
ciam, quique campetos exhibent, aut eius li-
gno utuntur, inter quos annumerantur Pena &
Lob. Camer. ac VVierus.

Qui morbos simulant pulvere Taxi ad eò cum-
tul ulcerant, ut miserabiles ac ferè deplorati ho-
mines appareant.

Ligni materies quòd rufescat quamplurimis
intercurrentibus venis, incorruptaque sit, li-
gnariis fabris maximè expetitur, & plurimi fit,
præsertim coënnandis mensis & hastis, telis-
que conficiendis. Quamobrem Germani huius
arboris aliores ad sua construenda hypocausta
non exiguâ sibi comparant pecuniâ. In Episcopa-
tus Saltzburgeris urbe quadam torno parare
solent pulchros scyphos, cucurbitulas, episto-
mia, aliaque subtilia, elegantia & egregia uten-
silia, quæ per totam Germaniam distribuuntur, &
Viennam usque deferuntur, ac etiam Montbel-
gardû perveniunt. Scyphorum autem, cucurbitu-
latum & epistomiorum tutum usum dicere nò ve-
lim, tutior tamen existimari præmissâ macera-
tione, in vino vel aceto calido aliquoties repetita.

PEVCE

Gest. n. 10.

Tempus.

Vires & u-
s.

Avic. m.
Ephras.
Alvi pro-
fluvia.

Umbra le-
thalis.

Mortem in-
ducit.
R. modis.
Quando
noxia.
Apibus
noxia.

Castor pro
Taxo falso.
Cæmulus
Taxo lexa
minutus.

Non ubi-
que lethali-
s.

Corn. nota-
tur.

Arbor glā-
dis. ra.
Alum.
Gallia.

Apici.

Vipera.
Taxum no-
xia
Ruminan-
tibus quo-
que lethali-
s.

Taxum in-
noxia.

Quæstio
de Tempe-
ramento.

Obiectio.

Responsio.

Frigus
quando ni-
gredinem
inducit.
Temper.

Acini.

Scobs.
Antorum
inducunt.

Boves mor-
tuis.

Turtures
mortui.
Alinus.

Impossu-

Ligni m-
teries.
Incorrup-
ta.
Mensa.
Hasta.
Tela.
Asseren-

Scyphi.
Cucurbitu-
la.
Epistoma.
Virescentia.
Perniciosa.
dm.

PEUCE VETERVM.

C A P. IV.

Pinus, *Πεύκη* veterum Græcorum pro Pinu usurpasse nobis dubium non est. Quæ autem Theophrastus *Πεύκη* & *Πεύκη* prolixius tradidit in summam contrahentes, ex iis colligimus. Arborem esse proceram, longo caudice, nodosam, non nisi in apricis provenientem atque unam tantum, prægrandem, & in ima descendentem radicem agentem, à quâ quidem parvæ complures alitæ exeunt, sed quæ nullam penitus sobolem ferre possint: Præterea vetustate Tedam ingerere, [in se gerere Scaliger] per morbum autem totam effici Tedam: Ramos ex æquo conditos geniculis in versus rectos porrectis habere: Germinationem terram ac per intervalla intermillam paucis diebus edere: deciso cacumine radicis eodem anno inarescere: Semine tantum provenire: Folia capillata *σπασίφυλλα*, pinguis, multa, excavata, profunda, inclinata, & extremitate pūgentia habere: ac præter fructum, amentum quoddam quod aliqui florem putent ferre. *Aliam* verò esse *Υβανίαν*, cuius quædam species perpetuo vireat, quædam verò foliis sit deciduis: *Alia Sylvestrem*, & hanc rursus vel *Καυίαν*, quæ rectior, procerior, materie crassior, ramis ditior, foliis pinguior, mollior, proclivior, nucæ oblongiori, viridi & debescente prædita, picem dans copiosior, atque, propterea quoddam in monte Ida plantam proveniunt, *Idæam* vocatur: Vel *Μαριν*, [Mariannam dictam] quæ brevior, folio durior, & ligno circumiecto: Vel tandem *Στερίλην*. Atque in his *Πεύκη* Sylvestris speciebus observari etiam omnino ferè, Marium atque femininum, publicam differentiam, quâ omnem Mariem secum brevior, corticiorem, operi diffusior, & colore nigriorem esse afferant. Præterea, id quod pinis subnascitur colore Tedâ rubidus, odoris gravissimus, nec Tedam redolens, nec flagrans, sed abigine dissiliens, maribus potius inesse: feminam verò id quod Acgidem & cor cuius appellatur *gignere*, eò, quodd minus resinosâ (non Pinolam ut itale vertit Gaza [minutis quædam ingerens & levior, cuiusque venarum probior est. Ta] dem verò Arcadiæ incolæ nec Sterilem nec Vibanam Pinem appellare: sed Pinum cum Picea confundere, constareque eos 1. perpetuam id facere. 10. Quia Pino materies crassior levior & excellior est. 20. Quoniam eadem folia pauciora, squalidiora, horrentiora & canisera. 30. Quia hæc picem [sic enim legendum, non autem Piceam, ut vult Gaza] paucior, atque amarior reddit. 40. Quia Pinus pinguior, foliis tenuior, magnitudine minor, erectaque minus assurgit. 50. Quia cornu minorem hordinemque, ac nucleum resinâ roscidiorem fert. 60. Quod Pinus adultis radicibus non regerminat, quod tamen in Picea observatur, ut in Lesbo, accenso monte Pythæo qui Pinis scutebat acedisse affirmatur. Septimò tandem, quod Pinos morbus ipsis peculiaris infestare solet: cum non solum cor sed etiam pars extensa Caudicis in Tedam transiens, quodammodo surangantur, quod spontè & ubertate arboris accedit.

Notandus autem adiam citatum Theophrasti locum præter prædictos: adhuc triplex Gæzæ error. Primum enim ad litteralem tantum significationem.

Tom. I.

nem habito respectu *σπασίφυλλα* hic verùt Folia rara cum tamen neque Pino, neque eiusmodi generibus rara sint folia: quinimò nullis frequentiora. Deinde lignum quod Plinius circumtorum bene reddit, ille perpetuam everfale vertit. Tertiò denique perpetuam etiam Piceam *Πεύκη* perpetuò dicit. Nos autè Pini & Abietis [*Πεύκη* & *Αβία*] discrimen cap. 1. de Abiete posuimus.

Pinum, autem [*Πεύκη*] quidam florere existimant, alii non: paulò germinatione prævenit diebus scilicet circiter quindecim, post Vergiliæ intermittere, tæteque turget, ternaque germina edit. Ideò & ter squammosa dicitur: omnis enim arbor cum germinat, corticem squamas spargit: Fit germinatio prima statim mens. Februario inunte, quamquam in Ida monte, die maximè decimo-quinto mensis eiusdem. Tunc circiter triginta intermissis diebus, aut paulò pluribus, iterum germinare incipit, ab extremo furculi, usque proximum germinis antecedentis. Et quædam sursum, quædam in latera, curcumquaque emittit, veluti geniculo factò, furculo primi germinis: quomodo scilicet & prima germinatio fieri solet idque igitur circa Martium desinentem. Huius germinationis tempore galla quoque omnis gignitur, tam nigra, quam candida: nascitur magna ex parte noctu universa, inque diem acta, excepta resinaceâ, si ab æstu occupetur, inarescit, atque amplius nequit: alias enim magnitudine ampliore grandesceret, quâ de causa, earum aliquæ non maiores fabis evadunt: nigra verò pluribus diebus viret, & magnitudinem mali nonnulla capessunt. Postea diebus circiter quindecim intermissis, rursus germinatio tertio mittit mensè Aprilis, diebus longè paucioribus, quam prius, fortèque id sex, aut septem diebus summum absolvitur. Quò cum ventum sit, non amplius in longitudinem, sed in crassitudinem incrementa vertuntur.

Omnium itaque arborum germinationes conspicuæ, sed Abietis, Pinique maximè, quoniam genicula in versus rectos possunt, ramique conditi ex æquo spectantur.

Ad materiam quoque cedendam tempus nunc potissimum intelligitur, propter amplitudinem corticis: Ceteris enim temporibus, cortex faciliè detrahi nequit, detractoque nigrescit materies, aspectuque deformior redditur: nam ad usum quidem non refert, quinimò robustior est, si post fructuum maturitatem credatur.

Ab ulcere ampliori altiori que cum tæda discinditur, nihil offenditur, sed detractâ comâ, decisoque cacumine, ac quod Arcades dicunt, *με-Interitus* nullâ totâ ex universâ arbore excerptâ, tota in causa. terit, nec quicquam germinat, sicut nec si adusta, aut tota, aut parte aliqua fuerit. Naturâ perpetua Pinus, plusquam Abies, uti cap. de Abiete dictum, à tæte diu corroditur.

Pini verò, seu Abietis nodus difficillimus, unde fieri potest, quod eandem reniti assument. Repletur autem cava plagam in tantum, ut pix extrahi possit. Frangis Pini [*Πεύκη*] arboris proximo, mediocri: secundo, vitiosa: tertio, repletio non cocta ligni, sed incremento picis conficitur: lignum enim in hac arbore coire, iterumque unum refici nequit, sed confectio quidem picis reddi post tantum temporis solet: necesse autem ligni quoque agnationem fieri quandam. Siquidem detractâ, densâque tædâ effluviū venire picis solitum est.

Non simul & fructificat & tedificat Pinus, sed

X 3

Quibusdam non flor. Tempus. Ter squammosa.

Germinatio.

Galla.

Germinatio.

Crescendi modus.

Cadendi tempus.

Vlcus.

Interitus.

Naturâ.

Pini nodus.

Renititur.

Pix.

Coit lig.

non.

Quando fructificet & redificet. Autu diffilis.
protinus novella fructificat, multè autem pòst, facta vetustior tedificat.

Pinus picola.
Pinus autè difficilis: quanquam meatum rectitudinem habeat, verùm aut densitas, aut utrumque impedimento est: facit enim & siccitas, ne satis augetere possit. Adhuc imbecillitas in causa est: nam quæ debilia sunt, difficilè augentur, nutricanturque. Profluant Pini picola semina, & ad summam omnium coniferarum. Conis enim adhuc pendentes hæc exiunt, vasaque ipsa inania relinquunt. Quod idem cupressis evenire nullum dubium est: sed illis femina nuceum, his membraceum & exile. Pinus benigna omnibus propterea putatur, quòd radice simplici, altique sit: feritur enim sub eam & Myrtus, & Laurus, & alia pleraque: nec quicquam prohibet radix, quòd minùs hæc liberè augetere valeant.

Corruptio naturalis.
Arborem genus forsitan est, cui corruptio secundum naturam spontè, nec ullo pacto afflicta, sed benè vigenti eveniat, ut Pino [*pinus*] cum radices mutata in tedam fuerint. Ex nimietate enim nutritionis, cumque per tedam transire pabulum arbores nequeunt, sit ut moriantur. Quod proximum illi videtur, quod animalibus evenit, quæ extra modum crassantur, atque pinguescunt. Cum enim auram attrahere nequeant, nec ullo pacto spiritu uti possint, propter obesitatem, condensationemque, & illa strangulantur, & Pinus. Quamobrem non ineptè rustici vocabulum istud de Pino usurpant: dicentes Pinum strangularem obesitate atque pinguedine.

Strangulatur.
Pinus [*pinus*] tedà detracta servari potest: Eam verò non semper tedificare constat, sed cum viget, atque maior est. caret enim tedà novella [*Pinus*] quia humorem non excoquit, neque aggregat: sed totum ad germina, incrementaque altitudinis absumit. Statim autem ac dilatarì inceptit, vis illa & habitudo tedà videtur consequi.

Tedà detracta servatur. Novella Pinus caret tedà.
Medulla tota detracta si sit, moriendum omnino est, ut Arcades aiunt. Nec Pinus & Abies servari amplius potest. Causamque haud temerè illam putaveris, quòd medulla pars humidissima & vitalis præcipuè abest: cuius rei etiam argumentum, quòd matetis, quæ medullà viduata est, pervertitur, recurvatque, usque dum penitus resiccet.

Cur medulla detracta Pinus moriatur.
Decacuminatione Abies [*Abies*] Pinus [*pinus*] & Larix [*larix*] pereunt, huius verò cause scribuntur cap. de Abiete.

Pinus, nota tur. Larix. Error multorum.
Scire nunc etiam oportet, Hermol. monente, Plinium Larici tribuere, quod Theoph. de Pino [*pinus*] prodidit. Eiusdem autem generis cum Larice [*larix*] Dioscor. quam multi Pinum interpretantur malè] est quæ Pinus [*pinus*] Dioscor. quam malè Piceam reddunt] dicitur, sed specie differunt, autore Dioscoride. Ruellius apud Cordum *pinus* interdum Pinum, *pinus* verò Piceam transfert: Gaza etiam præterquam quòd *pinus* Pinum rectè, sicut etiam *pinus* Laricem vertit: ipsam quoque *pinus* cum Piceam interpretatus est, malè. Nec melius *pinus* [*pinus*] Tedam interpretatur Marcellus, Absurdusque ipse Cordus *pinus* Pinum, *pinus* verò Piceam interpretandam censet. Olim verò in ipsa Græcia & Macedonia sua nomina permutabant *pinus* & *larix*, Larix & pinus.

Pinus malè tedam interpretatur.
Non benè autem Marcellum Dioscor. interpretem, *pinus* tedam interpretari vel inde constet, quòd tedà [*teda*] vitium est, ut testatur Rob.

Const. in Lexico, resiniferarum arborum, Pini præcipuè & piceæ. H. *pinus*, ait Arist. animal. *pinus* tedà detracta servari potest. Et Hermol. *pinus* pineum legit, & hinc *pinus* [*pinus*] pineam resinam vertit. Ruell. Marcell. Euiop. non tantum. Quorundam error.

Sed & ii damnandi sunt, eorumque hæresis penitus extirpanda, qui falsò putant *pinus* pinum esse, *pinus* autem piceam, vel solum ob nominum vicinitatem, quam pinum & *pinus*, piceam & *pinus* magis habere sibi imaginantur. Cyperum enim hac ratione Cyprum, & Cysson Cistum, rapam napum, rubum rubiam, adde si vis annuum, & coccum coquum, sed non sine maximâ tui confusione dixeris.

Ceteri n. locis admodum depressis, autore Theophrast. opacis nullo quidem pacto Pinus [*pinus*] exire potest: Mòtu sol. n. pinu ferit. Frigus potius adamathianque locis servidis provenire non posse, nullum dubium est. Pinum etiam nequaquam Syria fert. Ac quamvis in Latino agro, Pini & Abietes tum magnitudine, tum pulchritudine, inter omnes Italicas præsent, tamen ad ærum rationem, quas Corsica pignit, pro nullo certè habentur. Romanos enim aliquando condendi causa oppidi in eam insulam navibus quinque & viginti profectos, tam vastis arboribus dicitur locus excepsisse, ut omnino insula tota confertissima, & quasi efferata immensi arborum turba spectaretur. Quamobrem Romanos à condendo oppido destituisse aiunt. Sed nonnullos ingresses, brevi ex loco tam largam cæcidisse materiam, ut ratem perconderent quinquaginta velis ducentam, quam in pelago penitus addunt. Corsica igitur vel ratione laxationis, seu etiam telluris, cælique virtute, locis plurimum cæteris antecellit. Laurus autem ager aquis totus abundat.

PINI ÆQUIVOCA.

Pini nomen pluribus competit plantis, & pino aliquo modo similibus. pinus quidem vel est urbana, vel montana, vel maritima. Vrbana voco sive *ativam*, pinum officulo duro, folio longo, & alteram officulo fragili putamine, sive *Cembro*, quæ tamen & ipse cum spontè proveniunt, sylvestres dicuntur. Ex *pinus* sylvestri, sive *Pinalstro*, qui cultum quasi respuit, est vulgaris Genevensis, Teda cognominata. pinus sylv. sive *Pinaster* Hispanicus maior. pini sylv. species, Bellonio picea sylvestris Ida Troadis, cuius conis facile decidit. pinus sylv. Mugho, sive Crein. Maritima conis firmiter ramis hærentibus. pinus maritima Theophrasti Lobelio. pinus maritima altera Matthioli. pinus Indica ex qua Bre. pino aliquo modo similis Larix, quam pini, aut *Pinaster* nomine comprehendit asserit Apollo. pro pinea verò nuce quidam malè pingunt conum Cedri, Atque ubi cæteri in palmo 104. habent Abietem, Beza in suis carminibus interpretatur Pinum. Dicitur & pinus tavia Romanis de Astragalo inter adscripta Dioscoridis. Habeturque pinei conis facie fructus exotici, vt picea nuci similis *Iacca*, lib. 1. Habenturque præterea *Pinei nuclei Molucani* purgantes lib. 3. pinei conis facie Nana lib. 16. pino cono similis Hoyca lib. 1. iam citato. pineis nucleis *finilis* fructus. pinea nuci nucleo similis *Reinus minutus* & fructus, lib. 34.

PITYS VETERIBVS.

Nunc quoque quid *Pinus* veteribus sit, quantum quidem; tum propter eorundem, tum etiam uniorum diversas opiniones fieri licet investigare conemur. Antequam autem ad eius historiam tradendam nos accingamus, scite præfatu^r erit, Gazam *Pinu* nonnæ apud Theophrastum, modò secundum Plinium, modò ab eo diversim, nunc Laricem interpretatum esse, nunc Pinum, nunc Picam, atque etiam aliquando Abietem. Hinc laici auctorium confusio, hinc de Pity grave chaos: quod præsertim in ipsa Theophrasti historia ex Gazæ quidem versione, habetur.

Græci autem non illepidè de Pity ita fabulan-
bulæ de tur. Pityn puellam fuisse olim perquam illustre,
y. vnicè à Panè adamatam, quam Boreas quoque ri-
ualis deperibat, utrique addictâ. Pani potius puel-
la adhaerit, propterea zeloty pia fœminatus Boreas
Pityn in fixâ populi rami neci dedit. Dolens vi-
cem puella Tellus eam in arborem sibi cognomi-
nem nantavit, quæ immortalis perpetuè quo viro-
re frondelesceret. Panie cognita Pity, virenti us-
ram corollari se sèper voluit. Ac luger adhuc ar-
bor cotachin rami, quòd Boreas immenitam spi-
ritu protervo depulerit.

Ceterum, quæ ^{πικρίς} *πικρίς* (quam Gaza Piceam vertit) apud Theophrast. sit, difficulter indicari potest exlimat Cluius, quandoquidem eius materiam operibus ineptam esse, & magnitudine Pino minorem, minusq; erectam asserere, scribat.

Nos autem ^{πικρίς} *πικρίς* Gazæ, Piceam dicimus, al quam ex Belloni Piceis [Pinastris] exitumamus, de quibus suo loco.

¹ *πικτυς* Ruellium Piceam vertere scribit Cordus
 in Dioscoridem: ap. prateria Gazan & Lancem
 interpretari: hocque ipsi maxime videtur absur-
 dum, eo quod multum inter se differant *πικτυς*
 & *λατις*: Addeque se Ruellium sequi & *πικτυς* Pi-
 num interpretari, dam censere. At Cordus non
 sibi non constitit, eam hæc scripsit: si enim
 Ruellium sequitur, cur non *πικτυς* Piceam ver-
 tendam cen-

Pinum [$\pi\iota\tau\iota\upsilon$] notam arborē esse scribit Diof.
Eiudem verò generis esse, quæ Picea [$\pi\acute{\iota}\kappa\epsilon\alpha$] di-
catur, specie autem differre. Pityides hinc appel-
lat, Pinorū [$\pi\iota\upsilon\delta\epsilon\varsigma$] & Picarum [$\pi\iota\kappa\alpha\iota$]
fructus, qui in conis reperiuntur.

Her. Credit Hermol. Picem veterum esse, quam
orepo- Graeci *πικιν* vocant. Huiusque speciem Theophr.
 et Plinium *φαιγεντον* pediferam, tinoscamque
 appellare, quia non prima tantum in parte, ut
 Abietes, totis paniculis nucleos & minores, &
 & minores, & & nigros habet: sed ipsas quoque pa-
 niculas minores, gtaclioreſque. Sunt autem pa-
nucula
ſinr. niculae nucamenta quadam, quae & ramis arborum,
 resina fundentium, callo liquammati compa-
 ſtili deper dent, praeterquam Larici.

De diversis igitur, quod ex hactenus dictis factis constare arbitramur, Pitys & Pityides dicuntur plantis. Picem quidem vulgarem, sive Abietem matrem [*τὴν ἰσχυρὰν ἀβήτην*]. Theophrasti. [*ἡ*] qui dam vocant *πιτυν* male, et *καλπίαν*. *πίτυς* de Pinastro, sive Pino silvestri, quod verisimiliter videtur, a nonnullis quoque dicitur. Nec desunt qui *πίτυν* Laricem dicant, licet hæc, ut illa, folia pungentia non habeat, nec in pluribus conveniat. Absque consideratione Gaza *πίτυν* Abietem quoque reddit. Sunt tandem qui *ἀβήτην*

Theophrasti [Agrifolium] cum πικρὸν turpiter Agrifolium
confundant.

Ambarum cortex [ἄμβρου Πινι, καὶ πίνκης, Picea, teste Diosc.] additingerit vim habet, conueniens ad intertignes titus inpersus (καταπύρρινος & non καταπλατόρινος· aut καταπασί- νος, Corn.) & ad ulcera in summa cute, & ambusta, cum puluā argenti & mannā. Idem cecato myrteo exceptus, ulcera in teneris corporibus ad cicatricem perducit : & proferentia corporum cum aramento sistorio titus. Fæstus item & secundas [ὕσνια, lege ὑσείσνια, vel ὑσείσνια Dal.] citissitustus. Et potus sistit alvum & urinas mo-
vet.

Sed & folia ipsorum trita imposita, inflam-
mationes mitigant, & vulnera ab inflammatione
conservant. Trita verò & in aceto cocta, den-
tium dolores leniunt, si calida colligantur. Has
omnes facultates & Vires Facies de Larice re-
perit. Sed pergit Diosc. Commodat etiam hepatis
solorum drach. una cum aqua, aut multiplo-
ta. Eadem faciunt etiam Strobili cortex & folia
pot[er]i de Strobilo arbor. h[ic] accipit Cornu quon-
dani cum Pinastro esse dici. Modus faciendi
vinum p[er] p[er]iculu[m] *vinum p[er]iculu[m]*
cuiusque vires traditur
cap. de Cedro. Sed & t[er]ra ex ipsis, in multas
partes concisa, & cum aceto cocta dentium dolo-
res mitigat, si decoctum ad affectum dentem con-
tineatur. Ex ipsis etiam Spatha fi-
cat, ad acco-
porum & pectorum preparationes idonea. Quin
ex iis, dum cremantur, fuligo excipitur, ad scri-
ptorum utramque confessionem: itenique ad me-
dicamenta honestas palpebris dicata: Erosi-
s quoque oculorum angulis, glabris callosisque
genis & lachrymantibus oculis opitulatur. Pi-
nydes autem vim habent adstrictoriam, & al-
t[er]ius. *fuligo.*
quatenus calefacientem: subveniunt tussis, &
effectionibus circa thoracem, si tum per se, cum
cum melle fumanur. Strobili porro si puri re-
cungant[ur] edantur, aut cum passo & Cucumeris
femine bibantur, vrinæ cient, & humorum acrimo-
niam hebetant, qui velicam & renes infestant:
edant & rosyones stomachi fumate cum Porri-
phibis.

quæ succo nec non corporis infirmitatem roborans,
corruptorumque humorum labem obfundunt.
Toti autem Strobili ab arboribus decerpiti, & re-
centes, confusi & in passio decocti, ad venustam
tussim & tabitudinem conducunt, si ex eo liquore
terni quotidie cyathi assumantur. Fit & vinum
strobilifera (*sposibimus*) maceratis in multo Strobi-
lis recentibus & confusis, præbetque refinati ef-
fectus. Quod si quis Strobilos multo præmac-
eratorum decoxerit, abundè potum sine conseruet, qui
tabitudine conficiuntur. Vitis plurimos, ut
Theophrast. literis assignat vi, maximoque Pinus
& Abies præstant, harumque materies ap-
pissima, atque pulcherrima constat. Pinus autem
omnium ferè maximè viribus valet, & ad usum a-
diciorum spectabilis eadem potissimum est la-
titudinis, rectitudinisque meatuum causâ. Hanc
enim ne findi quidem nullo pacto posse affirma-
nt, si glutine muniatur. Navigia rotunda fa-
ciunt ex Pino, quoniam non putrescunt. Non-
nulli etiam tirmes, quòd Abiete careant. Nec
Pino atque Abieti Quercus congruari valet:
altera enim spissa, altera minùs. Affectus autem
similis ea esse oportet, quæ sociari, consargi,
debeant, non contrarii. Carbones quidam ex
carborescentibus pines potius querunt, quam quernos,
quanquam infirmiores sint : ad statum enim res-
pondent commodius, quoniâ minus marcescant,
extinguunturque. Est autem flamma coruscâ

letior & acutior tam lignorum, quam carbonum.

PINUS OSSICVLIS DVRS, FO-
LIIS LONGIS.

Descriptio

Folia

Coni.

Squamae.

Resina.

Pityides.

Os.

Nucleus.

Deser. Ca-
sulp.

Cortex.

Materia.

Rami.

Folia.

Amentum.

Nuces.

Squamae.

Nuclei.

Semina.

Medulla.

Radix.

Max. & se-
mina.

Barth. An-
glici erro-
res duo.

Picea.

Eletrum.

Tinum pro

Pinum in

pit.

Pity.

Pence.

Differentia

duplex

Cordo.

Pinus caudice recto surgenti, ex tuberculis passim in rugoso cortice ramorum extantibus, folia ensaeuntur, bina ferè circa innum connata, mox ab invicem abscedentia, quæ se mutud spectant caniculata. Iunci marini æmula & æqualia, duorum triumve palmorum altitudine, mucrone acuto & rigido: Coni magni, crassi, turbinati, arctis-

De pinu nobilissima illa arbore hæc scribit Tragus. pineas nucleos toto orbe in medicina decantatissimas, in nucamentis turbinatæ effigie compa-

tilibus profert, in altissimis superioris Germaniæ Alpibus prope Valesiam, iis maximè quæ Italianam spectant, Diechthannenbaum, aut Reigbaum, aut Jorenbaum vocant, quæ oblongas & dulces nucleos pineas profert, meo iudicio vera est pinus, quæ Hebr. Oren, Græc. πίτα, Serap. Sonbar & Oren Pi-
Arz (quæ vox ab Eres, mutatis duntaxat punctis vocalibus distat, quam Cedrum uterque interpretantur) appellatur. Kymbi, ut in margine scriptum habetur, ait quosdam Oren Hebræorum per Alzinebar (quæ vox non multum à Sonobar abluat) Arabum interpretari, esse verò plures alias voces, tam Hebræas, quam Chaldaicas, quas pro pinu reddant, sed non vacare illas adscribere. Nucamenta porò quibus pinæ nucleos in-

sunt, Græcis conos, Nucleos, Strobilos, Offic. Pinæ, Cons. N. Hippocrati Cereali appellari, scribit Tragus. In eius autem descriptione non placet, quod ait folium capillamentum prætenus modo esse. Disphicet etiam icon posita sub titulo pinus Hargi os-

der Bifferbaum, nec conveniunt nomina Germanica. An autem in altissimis superioris Germaniæ Alpibus prope Valesiam proveniat, aut fortè Pinus Cembro sit, quod suspicor, inquirendum. Eidem Græcè πίτα dicitur, ut & Bellonio, qui eam non in hortis tantum conferi, & sativam esse, sed & in syl. locis spontè nasci tradit. Ipsi autem Bellonii iconem etiam reiciendam cense-

mus, quamvis Lacuna eam receperit. Animadverti, inquit Marth. Plinium, recentioresque nonnullos eum secutos in plantarum historia, quæ resinas fundunt, longè ab eo dissen-

tere, quod in Tridentinis montibus nostris oculis perspectum, apud alios etiam testatum relinquere possumus. Invenio Theophrastum duas Pini species adnotasse &c. Verum non de sunt, quæ contendant Theophrast. hæc de Picea scrip-

fisse, non autem de Pinu: eà ratione fieri, quod πίτα, de qua hic disserit Theophrast. Græcis Piceam, non Pinum significet. Bellonius communem Græcorum sententiam sequitur, & totum id Piceæ arbori reddidit contra Theodori interpretationem, quod Theophrast. δειτ' πίτας scriptum reliquit. Sed equidem Bellonium (pace viri boni dixerim) hallucinatum arbitror, non, quodd propterea eum Græci sermonis impetum iudicem, sed, quodd mihi videatur non diu versatus in Theoph. & Galeni lectione, aut de iis plantis scripsisse, quarum non certam habuit noticiam.

Mihi non dubium quin veteres Græci πίτα pro pinu

Cordus rati-
on. & sibi
non constat.

Pitydes
Pinus &
cons.

Locus.

Alzinebar.

Trag nota
int.

Pity.

Autore.

Theoph.

resins d
sentant.

Pins du.

Species

Mastriv

Bellon.

Pinus

Pinū usurpat. Neque verisimile Theodorum Theoph. interpretem natione Græcum ignorasse, quid per illa usitata vocabula intelligerent Græci scriptores. Deinde Theophrastus τὸ πικρὸν nucem, ἐστὶ βίλον vocat, quod non aliud designat, quā nucem pineam, ut aperte declarat Gal. de alim. fac. his verbis. Nucem pineam, appellant nunc Græci non κώνη, sed ἐστὶ βίλον. Idem lib. de cibis boni & mali succi scribit. Nucleus pineus, qui κώνη vocatur, ἐστὶ βίλον veteres etiam appellant. Item lib. 7. simpl. sic habet. Coni fructus quem & Coccalon, & Strobilum nominant. Ad hæc com. 4. de vict. rat. in morb. acut. κώνη ab Hipp. dictus, non ita, fed κώνη magis ab antiquis Græcis appellatur, velut à recentioribus Medicis propemodum omnibus Strobilos vocatur. Galeno ad stipulatur Sim. Sethi, qui nucleos pineos κώνη τὸ ἐστὶ βίλον etiam nominat. Ex his itaque constare puto contra Bellonii opinionem, Theophrastum sub πικρὸν vocabulo Pinum descripsisse, non Piceam. Nam si Theophrasto Piceæ strobilum profert, quem Gal. inter cibos cōnumerat, non video, quomodo is Piceæ fructus esse possit, cuius nuclei non sunt edendo, Bellonii etiam testimonio. Quod insuper per πικρὸν Pinum intelligat Theophrastus, illud maximo esse potest argumento, quod nullquam Picea visā sit urbana, nisi forte ē silvestrium semine ad spectaculum in hortis facta. Cuius tamen contrarium deprehenditur in Pinu, quæ domestica atque urbana frequentissima conspicitur. Hinc potest factum esse, ut Bellonus suā ductus opinione, ex hoc in alium quoque errorem inciderit. Quippe illud falsum est, quod ex tēdā Piceæ sit pix, ut Bellon. asserit, perperam Theophrastum interpretatus. Siquidem rara admodum est Picea, quæ tēdā habeat, atque pix omnis, cuius est usus ex Picea tantum tēdā conficitur in Italia, quemadmodum & in Bohemia. Ceterum non potui non admirari diuiss. Plinium, scandulus ē Pino ad contēdendas domos, ex omnibus, quæ resina fundunt arboribus apissimas esse, cū in Laricem non ignoret materiei præstantiā duritiæ & firmitate, nulli æquiparandam esse. Scribit Theophrastus (nosque quotidie id videmus) quod Pini interitus est, ut tēdā fiat. Ceterum, quod tēdā opus sit a piceam conficiendam, & artificio fiat, docetur suo loco. Quamobrem putam hac re non parum necesse fuisse Plinium, quippe qui tēdā propriam & per se arborem ēnset. Marcellus errat, qui Pinum tēdā interpretatur. In hoc etiam errore versatur Lonicerus Ruellium secutus, qui fidentem potius quā vetam arborem pro tēdā pinxisse videtur. Hactenus Matthiolus, qui sibi (quod non mirum) contradicit. Is enim huc usque Pinum πικρὸν, recte vocari tradit, mox πικρὸν cum plerisque Græcis appellat. Adhæc in post. com. & Hist. Germ. fatetur picem non solum ex Pinu, sed etiam Pinu sylvestri fieri, quæ est Picea Bellonio. Et quod plus est, in Hist. Germ. dicit tantum silvestrem Pinum in Bohemia & Germania haberi, cū ex Pino solā in Bohemia picem fieri antē dixisset, meritis igitur eam Bellonii reprehensionem in post. com. Ital. omisit: In suis epistolis contradicit Plinio dicenti, Pinum nullo flore exhalare, id quod Theoph. nec negari nec affirmari: Florere autem Pinum testatur Bohemæ filvas, ubi floridæ quotannis inspiciantur Pinus odore, huius ingratum. O labilem viri memoriam! nonne recordatur ex Historia Germanica in Bohemia silvestrem duntaxat Pinum haberi? nonne contradictionem animad-

vertit non esse arborem in Bohemæ filvis, & ibi florere.

Amatus in Matth. invehitur, quod aliter, quā Theophrast. de speciebus Pini locutus sit. Ni. hil tamen adfert, quod aliter sit momenti. Præterea si Pitys est Pinus, ut ipse his nomenclaturis [Pitys Pinus, Pinus hortenfis, Pinus urbana, Pinus domestica] se velle demonstrat, cur Pini diversas constituit species, quandoquidem Theophrast. non ita distinguit πικρὸν, sed πικρὸν. Matthiolus sanè imitatur reprehendendo Plinium.

Apollo assurgens adversus Matthiolum sibi persuadet πικρὸν esse Pinum nec secus veterum & recentiorum Græcorum auctoritate comprobari posse. Verū nugatur Apollo, ineptius obtrudit, argumentaque nullius ponderis adfert: πικρὸν enim Theophrasti non dubitatis asserere esse Pinum, qui Plin. cum Theoph. locis contulerit, facillè quæ nostram opinionem, animadvertet veriorē.

Had. Iunio cum Ryffio Pinus est πικρὸν. Ve. Had. Iuniorum autē ei assignent appellationes Germanicas [Forhen / Arben / Hartzbaum & Byhnholz] dubito, quandoquidem in Germania provenire non soleat.

Dod. gall. cui Pinus sativa [πικρὸν ἡμετέρον] dicitur non laudabilem habet figuram. Verū laudabilem tenet sententiam. Asserit enim Pinum Græcè non πικρὸν, ut multi recentiorum existimant, sed πικρὸν reddendam: Idem in Hist. lat. Pinum [πικρὸν] ex Theoph. duplicem statuit, unam cultivam, sive mansuetam [ἡμετέρον] & silvestrem [ἀγρίαν]. His aut Macedones tertiam addere, sterilem (ἀκαρπύον, sine fructu) nobis incognitam. Mansuetam aut potius urbanam Macedones atque reliquos Græcos πικρὸν ἡμετέρον, sed Arcades πικρὸν appellare: Ex hac autem nominis permutatione accidere, ut fructus Pini in conis reperi, à Diof. Gal. & Paulo, aliisque Pitydes nominentur: esse verò & aliam πικρὸν, Piceam à Pinu multum differentem: Fructus porò ἡμετέρος Græcis dici, & Latinis similiter Conos & Nuces pineas, & à Mnesitheo ὀρεαρίδες, à Diode verò Caryitio πικρὸν ἡμετέρον, quæ tamen fructus esse arboris à Theophrast. πικρὸν appellatæ Athenæus testatur videri & eundem fructum totum, ἐστὶ βίλον & πικρὸν Galeno appellari.

Quantum Turn. videt, Theophrast. πικρὸν appellat, quam Latini Pinum. Plinius autem πικρὸν Græcorū pro pinu accipiant idem ex Plinii verbis ἐν γῆ πικρὸν colligit, qui Pityocampas Pinorum ernas vertit, non Piceæ, ut Theod. & alii multi. Errat interpretes Galeni, qui Pityn interpretantur Piceam, cū ei sit Pinus: ait enim Pityn maximos ferre conos. Verisimile est Galeni tempore Græcos, & qui eum secuti sunt, semper πικρὸν pro Pino usasse: Gaza πικρὸν & πικρὸν vertit Pinum, Piceam, Pinastrum, & Laricem, confusè. Censet igitur Turn. Pityn esse Pinum apud Gal. Diof. Actium & alios qui post Galenum scripserunt.

Haud facilè est cognitu, quid sibi velit Diof. dū ait cortices strobili & folia: Interpret enim alii peculiarem arborem intelligunt, ut Cornarius, alii verò, ut Ruell. reddunt conum Pini. Apud nullum veterum lego Strobilum, peculiare arboris nomen, semper verò pro nucē, aut pome, interdum nucleo fructus: nisi forte, ubi meus Plinius ab Erasmo castigatus post Hermolaum Barbarum, Nicolaum Beroaldum, Guil. Budæum, & Io. Casareum, habet Tibulus, legendum sit Strobilus, non autem Tibulus, non magis firma

Amat. re-
darguitur.

Pinus est
πικρὸν.

Pinus sativa

Pinus
urbanā
πικρὸν
Arcadib.
πικρὸν
Clyt. fru-
ctus Pity-
dis dicit.

Oreacides

Pence The-
ophrasti
Pitycam-
pæ
Interpre-
tum Galē-
ni error.

Gaza con-
fusus.

Cornari-
i lapsus.

fuert ratio, Plinius strobilum facit per se arboris speciem, ergo est arbor, quam hac, plinius Tedam particularem facit arborē, ergo redaper se est arbor. Magis autem movent, quae scribit Dioscorides, inquit enim, *πύξις τὴν αὐτὰν ὅς τις σελήνην ἀνέως ἐν τῇ σελήνῃ πύξις* hoc est, praestant verò eadem & strobili cortex & folia pota. Iam verò nux pinea eiusdē generis est cum pino. Sed hoc repugnare videtur, quod ab initio capitis habetur, cum de quibus esset acturus indicans, meminit pini duntaxat & piceae, non autem strobili. Sed utrum hic strobili s nucem pineam significet, folia verò eiusdē sint pini, cuius paulò ante meminit Dioscoridum referre, quoniam omnes illic simul memorat arbores iisdem viribus sunt praeditae. Rob. Constant. in Lex. *πύξις* propriè Pinus, impropriè quae Picea arboris nuxes in conis (quas Poma Cybeles dixit Martialis, Nuxes verò pineas, *πύξις καὶ πικρὰ ἐστὶν ὡς ὁ πικρὸς* Dioscor. & Theoph.) contentae. Graeci etiam *καρύς* & *πύξις* nomine appellant, ut nuxis & nuclei voce Plinius.

Lonicerò Pinus dicitur Pitys. Isque conum tantum pingit, temetè adiungens conum Cedrinum, non agnoscentes differentiam inter utrumque. Eum autem Pinum non agnovisse, indicio fuit, vel nomina Germanica. *Fichtenbaum* / *Barbaum* / *Bynholz* / *Bäfferholz* / *Feiren* / quae diversarum sunt plantarum.

Petrus Crescentinus. Pro Pino absurdum figmentum habet Petrus Crescentinus, Sedum arborefcens referens quodammodo.

Lobel notatur. Dicitur hac Lob. Pinus vulgarissima, quod mirum videtur, nec enim ad eò vulgaris est. Tabern. Pinus domestica. C. Bauh. phyt. de Pino obscurior est, Pinumque sylv. fortè intelligit cum dicit Peucedanon à *πύξιν*, quae Latinis Pinus vocatur, quòd folia eius cum Pini foliis similitudinem quandam habeant, unde & *Pinassellum* quidam dicunt.

Petrus Moser. Praeter verò quotidianam experientiam communis authorum consensus, Feri in Genesim falsam opinionem meritò ridet. Pinus, inquit, nullum fructum fert, sed solum semen. Gortopium consulere debuisset dicentem: Plinius glandes è pomorum numero exclusit, nescio quae de causa: cum mihi aequè atque Nuxes piceae, de quibus non dubitatur, hanc nomenclaturam viderant merèti.

Poma. Pinus, graecè plurimis *πύξιν*, aliis *πίξιν* male, eerm. *Zubelbaum* / *Fichtenbaum* / Belg. *Pinapfelbaum* / gall. *Pin* / Ital. & Hisp. *Pino* / Angl. *Pine tree* / Bohem. *Horovics* / polon. *Soski*. pinus quidem ut Matthiolo placet à pinnato foliorum acumine. Castet. & Catal. *Pino negro*, portug. *Pinheiro negro*. Fructus eius graecè *σέβινος*, Lat. *Strobili*, Nuxes piceae, eerm. *Zubelmüßlin* / gall. *Pignons*.

Epitheta Pini. Pino à poetis apud Ravisium hac epitheta attribuantur. *Nautica*, pontica, *amans littora*, *virens*, *florida*, *procera*, *alta*, *ardua*, *conspersa*, *picea*, *odora*, *pinguis*, *cornigera*, *acuta*, *multifida*, *capitata*, *nucans*, *sylvestris*, *hirsuta*, *cava*, *garrula*, *Beryuthia*, *Cibeleia*, cui sacra fecerunt, quanquam & pani sacra legeimus. His adde ex Theoph. *modosa*, *ter squammosa*, *resinosa*, *ingens*, *recta surgens*, ex Gundone *flammifera*, *prunosa*, *tumida*, ex Vug. *pinus in hortis pulcherrima*.

Locus. Frequens est, ut Ravisius prodit, in Atlante, Idli, Lycro, Sinoente, Moenalo, & Ochry. In Germania, quod equidem sciam, spontè non provenit. Geneva non vidi, quamvis Gesnerus

se audisse scribat, vinum inibi in loco quodam publico spectari. Lutetia quidem in horto Reginae vidi. Eam in Belgio, Angliā, & Italiā colit testatur Lobelius. Scribit Bellonius pinum locis permultis sylvescere etiam in planis, ut in Gallia Narbonensi (ubi ad aquas matitimas spontaneam perhibet quoque Loh.) & circa Massiliam, ac in multis Italiae tractibus, ut circa Ravennam, quo loco sylvas ex se faciat amplissimas: ac sylvestria semina si in cultum demandentur solum, easdem proferre arbores, eòdemque fructus.

Seremus autem vinum, authore Palladio, nucleis suis (semine enim teste Theophrast. tantum provenit) calidis & ficcis regionibus, mense Octobri, vel Novembri: frigidis & humectis, Februario, vel Martio. Amat locum gracilem, saepe matitimum, intermontes, & saxa valtior, & procerior invenitur: ventosis & humidis arborum sunt incrementaliora. Sed si montes velis conferre, seu spatia quaecunque, hac huic generi deputabis, quae alteri utilis esse non possunt. Exarabis ergo ea loca diligenter, atque purgabis, & frumenti more semen asperges, ac levi furculo curabis operite, nec enim pluviam palmo debet abscondi. Defendenda est tenera arbor à pecore, ne calcetur invalida. proficiet, si nucleos aquā ante triduum macerabis. Aliqui dicunt fructum pineum translatione mittere: sed plantas hoc modo procurant, ut prius multa semina in caliculis terrā & fimo repletis obruant, quae ubi processerint, relicto eo, quod solidius est, auferunt alia: ubi iustum coeperit incrementum, trimam plantam cum ipsis caliculis transferunt, quibus tractis in scrobo indulgent radicibus largitate. Terra tamen eaque sterco admiscet, facientes straturam aeterno ordine subinde crescentem. Servandum est tamen, ut eius, quae radix una & directā est, usque ad summam suam possit integra & illesa transferri. Puzatio novellas Pini arbores tantum promovet (quod autor se expertum ait) ut quae speraveras incrementa, duplicentur.

Nuxes piceae usque in Novembrem esse possunt, & maturiores leguntur. Maturatione

Nuclei verò ipsi purgati durare non possunt: Asservatio: tamen aliqui in vasis fictilibus novis, & terrā repletis cum testis suis nullis allerant custodiri. Ex nucleis Pini nullis Lugduno per honestum virum Sebast. Hiebertin & alios, Pinus in horto E.C. saepius mihi provenit, sed faciliè perit. Eadem causa fortè fuit, quam Camer. in horto assignat. Pinus, inquit, Italica ex semine enata prodit, sed in Hyemis frigore intensiore faciliè, nisi in fictili recondatur, perire solet. Dum recens è terra emergit, nucleis putamen non incommode admittit, sed nucleus protrusus si auferatur priusquam sua sponte decidat, plerumque germen enascens, cui tanquam munimentum à natura datum est, & foliis coniunctis oblongioribus adheret, perire solet.

Proprium autem est huic arbori ut falso solo latissime fructificet, quemadmodum apparet ex amoenissimo pineto prope Ravennam. Dignum etiam est observazione, excisam nullam remittere ex virgis radicum sobolem, sed prorsus emori. propterea Cereus (ut est apud Herod.) minabatur se extirpaturum Lampacenos Pini in movent. Dignum quoque & illud notatu, quod D. Basil. memoriae prodidit, pinus incensae ac exultas flammis in querceta mutari.

Pini vires secundum antiquos videre est ante scriptas

Satio.

Tempus.

Cultura.

Maturatione

Asservatio:

Observationes pulchrae. Proserbia

Pini in morem.

Pini Viros & usus. scriptas

scriptas sub Pence titulo. Firmissima est adversus cariem & tincas. Nuces huius usitatissimae sunt, naturâ suâ, ut dicit Averrhoës, calidæ & siccat, phthisicis & languiscentibus commodissimæ. At fructus interior nucleus, ut Dodonæo placet, vinum habet concoctioriam & moderate exaltescentem, in medio quasi frigoris ac calidi consistentem: exasperata lenit: tussi veteri, & pectoris diuturnis vicibus auxiliatur, per se, aut cum melle, aliòve eclegmate sumptus, phthisicis ac tabescentibus utilis est: vires reparat: corpus alit ac reficit: crassi ac boni est succi, multumque nutrit, non tamen omnino facili concoquitur, ideo bellariis tritus admiscetur, ac Saccharo incoquitur. Prodest verò & idem Nephriticis ac adversus vesicae rosiones, uniusque ardore: acrimoniâ enim mitigat, dolores sedat, urinam clementer provocat, auget item & lac, & semen genitale: venerem ideo etiam excutit. Totus conus cum Marrubio receptus, dicitur, inquit Galenus, si postea addito melle modico iterum coquatur, donec ipsum decoctum mellis accipiat crassitudinem, medicamentum est ad thoracis pulmonisque excretionem conveniens. Simile & Diosc. habet: integri, aut, ac recentior ab arboribus decerpti, confecti, & in passo decocti, veteri tussi & tabitudinem conferunt, si quotidie ex eo liquore temerari bibantur. Aqua Strobilorum Pini delect scieci rugas, impedit nammarum incrementum, si madefacti in ea rami sæpè apponantur. Utilis cum ea lotio in exidente matrice, collum enim eius constringit. Nuclei si comedantur per se, vel cum Saccharo naturam calefaciunt. Olei eorum, si Averrhoi credimus, excellens est, in Hemiplexia, si eo inungantur partes resolutæ. Holeræ de morb. intern. Paralyticis præscribitur sum granorum Pini conditorum, quod Duretus in controuersiam vocat: ait enim, Pinea grana abstinendum esse, quod oleosa sint & pinguis, ob idq; *raposa*. Viridis Pinea aculeas contritus, ac vino potui datas, cordis dolorem aboleret, quod fructus eius cor referat, Porta concludit. Pinea latum grauiusculum, polycroton, macilentis, pulmonum affectibus pro bellariis conveniens, componitur ex æquis partibus Pineorum & Sacchari soluti. Ex quibus sunt morselli addito Moscho ad gratiam, si volueris. In distorsione penis ex nimia Venere, & ad præcavendam infectionem Veneream citatur Iul. Cæsar ex Attico decocto nucum Pini, quod multum laudat.

PINVS CVI OSSICVLA FRAGILI
PVTA MINE, SIVE
Cembro.

Pini foliis breviora sunt Cembri folia, palmaria, itidem bina è tuberculo uno prognata, capulataque, videntur acutiora tamen. Conus minor quam Pini, hoc commune habet cum cono Abietis, quod squamæ facili à pediculo divellantur, in cæteris differt. Squamis compactus est minus multo extantibus & compressis, rugosis non lucidis, ut Pini præcedentis: nec fimiter compactis, extremam singularum marginem (non mediullum) occupante umbilico: pitydis binæ [ant una] singulis squamis occultantur dimidio minores quam Pini domesticæ, osse triquetro, turbinato, rubente, tenui, & fragili. adeo ut digitorum pressu haud ita violento dissiliat, nucleo crassiore, breviorè, sapore &

substantiâ cum pitydidibus domesticis eadem.

An Hermol.

Pinastrum seu Pinastrum.

nus silv. mira

altitudine, à

medio ramosa,

sicut Pinus in

vertice, copio-

siorè dans resi-

nam? An verò

Ruellius per

Piceam Larici

similimâ, hanc,

intelligat, affir-

mare difficile,

quia se non ex-

ponit, sed tan-

tum vebra

Hermolaitran-

scribit pro suis, more sibi consuetis.

Et hæc est, quam Stumpff. Hist. Helv. de Pinus silv.

plant. Alp. Germ. Arben, lat. Pinum, & Pinum sil-

vestrem vocat, fructu et vigato, sapore Avellanarum,

cuius fructus in Valchia Ardesiosen vocentur.

Munsl. in Cosm. Pinus silv. Plinii, cuius fructus die Erschlender, si non fallitur Zimperius

lin cognominant.

Tragum suspicor hanc arborem confundisse, Trag. nota-

cum Pino iam recitata, hancque existimo ab eo

tradi provenire in altissimis superioris Germaniæ

Alpibus prædè Valsiam, iis maximè, quæ ita-

ham spectant.

Itæon apud Cord. in Diosc. quam malè Piceam Pence Gor-

reddidit & Germ. Cythelma vocat, Pinus Cembro do.

est, cuius verba superius recitavimus.

Hanc Bellon. de Conf. Pinastrum appellat, Pinastrum.

cumque vulgus Galliæ Celticæ Alve, vel Elvo vo-

care trahit, præterea Theophrastum eam nan-

quam agnovisse: in Græcia enim aut Asia monti-

bus non nasci: sed Pini genus esse Tarentinû Plinio.

De hac idem de neglect. cult. hæc nar-

rat. Aleves Pini sunt genus, minis duro sapidi-

orèque nucleo, quàm vulgaris. Rustici in Rhætia

eo vescuntur, & quatuor duntaxat assibus galli-

cis quadrant al vendunt: nos dum istæ iter face-

remus, unico coronato tantam illius quantita-

tem emimus, ut ei ferenda vix equus sufficeret.

Sed rem admodum vilem esse oportet, quæ suâ

vesturâ digna non censetur. Posset etiam vici-

niore loco inveniri: nam quinque aut sex disposito-

rum equorum è Lugduno stationibus nullus

est rusticus, præsertim apud S. Andream, qui eo

non vescatur, atque in ædibus adservet, Memo-

riâ autem repetens suavitatem gustûs huius semi-

nis, quo etiam multi pauperes rustici saturari pos-

sunt, si nostræ Galliæ opulentiores id scirent,

multoties optavi. Idem de conf. Si per Allobro-

ges Galliæ Mediolanum tendas, sive per montem

Iuniperorum, aut per montem Senesium

(quem Galli vocant Gencure & mont Senys) nul-

lus pagus in convallibus reperitur, qui Pinastrum

sub Elvi nomine non agnoscit. Est etiam Pina-

strum in horto regio Fontanabla ex semine ena-

ta, altera arbor vitæ dicta. Audio quandam ex

navigatore novi Orbis ligni huius, quod lignum

vita appellabat, multas arcas plenas ex-

portasse, cum tamen rinaltri esset, eumque Re-

gi Francisco hoc nomine imposturam facere non

Altera arbor vita. Impositura.

five Crein. Pinus silv. maritima conis fœmiter adhaerentibus dicitur etiam Pinaster, ut & illa Pinus maritima Theophrasti. Lobelio, cum Pinu altera maritima Matthioli. Habet & tertium Pinastrium Hispanicum Clusius. His ita absolutis dicitur etiam de Pinu Indica Theveti, ex qua Bre conficiunt, De Pineæ nucis specie Melenken, De Pini conifaciæ fructu exotico, De Pini forma Cibage, & similibus.

PINUS. SILV. VULGARIS
GENEVENSIS ET
Teda.

PINI silv. biflora mihi admodum obscura videtur: eius enim observantur variae differentiae parum differentes, quarum unam voco Genevensem, quæ nobis variate videtur a sequentibus, posteri tamen rem diligentius examinant.

Nostri igitur Genevensis patitur variare videtur a Pino silvestri Teda, quam subiunge-

mus. Pülchrè convenit cum icône à Matthiolo in penult. comm. exhibita pro Pino silv. ex qua nostra icon desumpta est. Coni. v. Matth. de sua prius dixerat, parvi & breves & non turbinati, ut in Teda, aut Mugho five Crein, sed rotundiores, nec ceteris similes Mugho, fragili & brevi pediculo adherentes ramis. Pinus, quam sylvestrem voco ad Tedam cognomino, Tater in Burgundia dicitur, ubi provenit circa montem du Pré loco Matfagne nuncupato, vno milliari à Meche Castello, iidem in locis, in quibus aliud genus Pini silvi quam Crein vocant, & quæ Mugho, de qua postea. Arbor tamén Tater, ut aiunt, maior & crassior & vulgarior: folia eadem bina, sed latiora, albidiora, uti & tota arbor albidior: tamen non ita abundant foliis, sed disposita sunt per fasciculos, ut pinguntur rami Pinus maritimæ Matthioli: atque etiam in tres partes solent rami dividi. Abundabat mense Septembris conis dependentibus ex pediculo satis tenui & fragili, deorsum nutantibus, similibus conis silv. Mugho five Crein, longis; turbinatis, non ita nigris, sed viridibus. Squamæ differunt, habent enim earum medio elevationem. Ex hac arbore fit pix, & hac potissimum utuntur, tædè instar, loco candelarum, pinguior autem & fragilis admodum est. Audio in Saxonia & Misnia vocari Bûschre. Huic Pino silvi. Teda, similis est quæ provenit circa Basileâ, & in aguis, conorum squamæ nonnihil differunt, alioqui abundat multa resina sicca: Mense Maio & Iulio scatet nucamentis pluvium, parvis, five Iulis, supra quos in summitatum extremitate oriuntur minimi conii purpurei, qui florum locum tenent: nihilominus semper habet conos in sua magnitudine: summitates sunt acidæ, nec ingræte

essent, nisi sapor resinolus adiunctus esset: cum Tiguri esset Gesa. præceptor meus Piceastrum vocabat. Burmii Rhetorum Chirurgus quidam dicebat Piceastrum vocari Menpsi: provenit hæc Pinus silv. in quibusdam silvis prope Florimontium, item circa Besfordiam versus Raupach, ut non longè à Porentruo ex qua tubulos parant. Sapidus frustra plantavi in hortu Ill. E. C. tandem una planta crevit in Theriotrophio ex semine ex Harcinia transmissa. Hæc eadem ni fallor est, quæ provenit copiosè in silvis prope Nidenfels Castellum, ex quibus vetustate corruptis, arcis Bomini insignis vir Beuterichus curabat picem excoqui, ubi aliquando ipsemet vidi, eò comitatus Ill. nostrum Principem D. Ducem Frid. V. Virt. Hanc autem, aut valde similem videtur describere Clus. pro Pinastro Austriaco maiore.

Cordo in Diosc. *pinus* Pinus spontè proveniens, Pinaster vocata, seu, quod idem est, Pinus *do.* silv. copiosa in Alpibus, patriâ linguâ *Cyrbelbaum* appellata. Hæc autem nisi ea sit, quam in præsentî vulgarem Pinum sylvestrem voco, ignoro quam Pinum silv. Cordus intelligat: atque si alicubi in Germania vera Pinus, piceas nucleas duras ferens spontè proveniret, de illa *pinus* Cordi intelligerem. Quam porò Pinum sylvestrem vulgarem voco, ad Pinum silv. tedferam refero, de quâ Cordus eodem c. scribit in hunc modum. *Pinus* est propriè Teda arbor, quam *Edi* *bor.* *Kinbaum*, aut *Risserbaum*, & *Semen* vocant. Ex quâ sumpta pinguißima materia, Teda Græcis, *Kin* Germanis, similiter ut arbor ipsa nominatur, unde etiam fices *Pinus*, à Græcis dicuntur.

Cæteterum, quoniam in Teda mentionem incidimus, stat sententia de eâ fusiùs pertractare. Transeunt in Tedam quandoque Picea & Larix, sed tardè admodum: Pini enim sylvestris proprius ac peculiaris morbus est. In Tedam autem *Teda mor-* arbor conversa dicitur, cum non modò cor eius, *bus est, non arbor.* ut sub Peuce veterum dictum est, sed & reliqua eius substantia in pinguedinem mutata est. Hinc Plinius non absque errore Tedam sui generis arborem esse exstimavit, ac sextum Coniferarum genus statuit. Eundemque errorem Hermol. committit, Plinium dubio procul secutus, dicens: *Hermol. er.* Teda propriè dicta, & à Græcis *Pinus* & *Pinus* vocata, *ror.* sui generis arbor est redundantiore humore, quàm reliquæ, parciot liquidiorque quàm Picea, flammis & luminis sacrorum quoque grata. Impropriè verò Teda appellantur, tū alia quoque ligna quæ flamma olei vel picis illitu concepta, saculæ modo lucent: Nunc (pergit Plin.) celeberrimis arborum dictis quædam in universum de cunctis indicanda sunt. Montes amant Cedrus, Larix, Teda, & ceteræ quibus Resina gignitur. Verum si quis Plinii defensor diceret, per Tedam ipsum hoc in loco non aliud intelligere, quàm Pinum, itaque eum tueri vellet: hanc tutelam ilud (ut cum Matth. puto) vanam esse ostendit, quòd, cum eo capite Plinius resiniferas arbores omnes per genera describat, & primum omnium genus Pinum faciat, nullo pacto Pinum pro Teda accepisse videtur, cum sexto resinarum generi Tedam postea adscripserit. Adhæc ipse Plinius Laricis morbum esse ait, ut Teda fiat.

Est autem Teda varix significationis: Per Tedam enim videtur Munsterus intellexisse Pinum Cembro: alius Pinum sylvestrem significat: alius vini vitium denotat: Tedamque in Alpibus vocari Piceam scribit Cæsalpinus. Ac præsertim Coniferarum arborum materia ob vitium pinguis fa-

Teda Dioscor.
Plin.

Nulla arbor est, quae Teda vocetur.

Pinaſter.

Tragynotus.

Abietis genus.

Gollius in gnarum.

Piella.
Picea.
Picea montium.

An Picea dicta monti?

Pin. sylv.

Error.
Caſt. Dur.

Ar (si modò fiat) Teda nomine vocari poſſet.

Verùm ex eo quòd Dioſcorides *ἡς πικρὸς ὁ σπόγγος* Tadam particulatim ſectam, ſi in aceto coquatur, & decocto dens colluatur dolores levare ſcribit: Atque cap. de Ol. Candido ubi Tadam fuſiſ deſcribit: Teda præpinguis pinus aſſulatim concifa cum aliis pondus aliquod præſcribit. Ex eoque quòd Plinius Laricis morbum eſſe ſcribit ſi Teda fiat &c. Nec non etiã Theophræſti autoritate ſectus, concludit Bellonius planè perſpicuum eſſe, Tadam non eſſe arborem ſui generis, ac nullam eſſe arborem quæ peculiari nomine Teda vocetur.

Pinaſter, ut vult Tragus, in Getmania vulgaris eſt notitiã, & ſa illè provenit, quocunque loco plantetur. VVagrovia admodum familiaris eſt, præſertim oppido Cæſareo Luthræ: ſolia gerit multò quàm Pinus craſſiora, dutiora, & nocentioribus aculeis armata: conos quoque acquirat breviores & duriores, ex quibz prægnantes nuciſ: multam hæc arbor roſinam deſtillat vulnèrata, Germani *Ein milden Kienbaum / Byfferbaum*, & in ſuperiori Germ. *Forenbaum* / aut *Bolz* nominant. Hæc ille. Si verò eandem quam nos, intelligit arborem, non in omnibus placet deſcriptio, poſſimùm quòd ait ſolia craſſiora, quàm Pini. Seminibus etiã in vulgari noſtra ſylv. Pini, nucarum nomen haud convenit: Sed Pino Cembro potius congruit. Conſiderandum præterea Tragum ſcribere cap. ſequenti quaſi de arbore à modò dictà diverſa, quæ ſequuntur. Pinguſilla arbor, quæ hybernasi in quibuſdam locis faces præbet, ad Abietem quoque tanquam ſpecies eius reſertur. Quartum hoc Abietis genus Germani *Täſen* nominant. Teda quibuſdam appellatur, à quibus in præſentia non diſcedo. Difficile autem aſſertu quid Tragus velit, quia non demonſtrat quã in re differat ſua Teda à ſuo Pinaſtro, quem deſcribit præcedenti capite. Ite tegetet ſuam ignorantiam ſe otioſis diligentiorẽ & exactiorẽ nominum inquiſitionem relinquere ait: quos monet ut in hanc rem Valleſiã Alpes, maximè que eas, in quibus S. Bernhardus habitet, perlutrent. At non fuiſſet ſanè otioſi hominis, ſed boni Botanici arborem deſcribere. De qua ſi, vel liquidam ſententiam ſuam protuliſſet, vel planè tacuiſſet: nullam nobis occaſionem vellicandi ipſius ignorantiam præbuiſſet.

Theoph. Gollius in Onom. Pinaſtrum Wilden *Siechtbaum* à Teda *Kienbaum* / ut à diverſa arbore ſeparat, demonſtrã ſe nesciviſſe quid ſcriberet.

An Petro de Creſc. Abies & Piella?

Bellon. conſ. *πικρὸν*, Picea, vulgi Græcorum *πικρὸν*, & circa Lugdunum Pinus aggreſſis, *Pin ſavage*, ſed falſò: figura etiã quam haber non placet. Eidem de negl. cult. Picea montium, ut Tarax, omnium qui Lutetiã Lugdunum proſiſcuntur, oculis ſubiecta. An verò eidem Obſ. & conſ. Picea Diſtæi montis, ex qua Teda in Creta, & de qua ſub titulo, Pini ſylveſtres!

Matth. in Dioſc. Pinus ſylv. numeroſa virens in Ananiis, reliquiſque Tridentinis montibus, fructu parvo, brevi, quamprimùm aſcente, affatim deſiſcente, & ex arbore decidente. Is figuram habet, eamque in prioribus comm. & Hiſt. Germ. Pinum ſylveſtem inſcribit, atque ex ea in Bohemia & Germania piceam fieri ait. In poſt. verò comm. Pinum montanum vocat.

Caſt. Durant. non deſcribit ſuam Pinum ſylveſtrem, cuiusque figuram ſecundò proponit ſub hac inſcriptione *Pignoli purgati*, rictore aliquo.

Pinus, ut apud Stumff. Hiſt. Helv. legitur, multis dicitur de *Forenbaum* / aut *Siechten*, licet ſit particulare genus: quòd a Plinio Pinaſter vocatur.

Lonic. ſub titulo *Feffenbaum* malam Pinaſtri figuram ex Trago depinxit. Vocat autem cap. ſequenti *Feuren* / oder *Täſen* / auch *Etlicher Binsbaum* & *Byffer*, Lat. Tadam, Græcè *πικρὸν*.

Anguill. Picea, *πικρὸν* Gr. Plinio dicta. Phicophorum & Picea ſativa, & Teda. Habet in figuram Matthioli poſtream, quæ convenit noſtræ Pino ſylv. *Tater* ſive Teda dicta: conveniunt & ea quæ dicit.

An Lob. & Penz Adv. Pinus altera nuce minore, ſerè Laricina?

An Dodon. Germ. *πικρὸν ἀγρία*, Pini ſylv. ſeu Pinaſtri prima ſpecies, & Pinus Tarentina Plinii. Gall. *Aleve* & *Eleve* Bellonii? Fallit Dod. exiſtimans eſſe Pinum Tarentinam, Aleve & Eleve Bellonii, eſt enim Eleve Cembro Matthioli: deſcriptio etiã conſula videtur: ac præterea conſundit etiam Theophræſti *ἀγρία*, arborem peculiarem, cum *πικρὸν*.

Ryſſ. in Dioſc. cum dicit, Piceam aliis dici *Ein Siecht* / *Danne* intelligit Pinum ſylveſtrem. Conſundit autem, ut & Lacuna, Piceam Bellonii cum Picea Matthioli.

An Caſalp. Pinaſter in cæteris [cum Pini] ſimilis, ſed graciliori caudice: nuce pyramidali: nucleiſque ob parcitatem inuilibus, præterquam ad columbarum cibum?

Apollo contra Matthioli ſententiam exiſtimat Bellonii Piceam non alludere ad Pinaſtri aliquod genus à Matthiolo depiſtum. Ego verò potiùs huic quàm illi aſſentior, quoniam ſit cuius Matthiolum tedarguam, quòd videlicet Theophræſtum *πικρὸν ἀγρία* ſcribentem malè intelligat: nam has duas voces coniungit non coniungendas, ac Pinum ſylveſtrem interpretatur, quum *ἀγρία* ſit Aquifolium, non autem adiectivum, ut ipſe putat, *πικρὸν*.

Piceaſtrum, inquit Gefnerus de hortis, in altiffimis montium noſtrorum ſylvis naſci aiunt, materiã longè puriore & poliore quod nondum ſatis conſideravi. Piceaſtrum eſſe puto, cui maxima (ni fallor) rigidiffimæque in coniferarum genere ſolia ſunt. In Catalogo verò dicit Tadam vel Tadam Pinei generis arborem eſſe, cuius aſſulis pro candelis uti poſſimus, *πικρὸν* Græcis: Germanis verò *Brenholz* dictam. An autem Piceaſter eius altiffimorum montium huc reſerri debeat, dubito.

Camer. ad hiſt. Matth. Germ. & Epit. Pinus ſylveſtris. Tabern. Teda. Thal. Pinaſter. Horto. Luſit. Pinaſter i. ſylveſtris: Pinaſter pumilio ex montibus Bohemicis.

Pinus ſylv. vulgaris, Teda cognominata multis, Nomina *πικρὸν ἀγρία* Græcè, & *πικρὸν* Cordo, Belg. Wilde, *linguam* Pineboom, Gall. *Pin ſavage*, Ital. *Pino ſalvatico*, Hiſp. *Pino ſylveſtre*, Vng. *Vad ſenyo* / *Bos ſenyo*.

Hæc arbor abundat locis vicinis in Burgundia circa Porentruum, in Sundgovia variis locis, ut circa Beffordiam ac Baſileam in itinere Montbelgardum verſus, unde aliquot vicibus tranſlatarum, ac in orto Montbelgardenſi plantarum, unica ſuperſtes marſit arbuſcula à pluribus annis lentè creſcens. Verùm ex ſeminibus ex Hircinia ſylva per E. C. miſis egregiæ arbores adoleverunt in eius Theriotrophio.

Ad tubulos pro fontibus expetitur. Cum eſſem in Palatinatu cum E. C. obſervavi celeberrimum vicum D. Beuterichium in ſylvis iuxta arcem ſuam *Widensels* cutaſſe piceam excoquere ex Pini ſylveſt. vulg.

Lonic. p. not.

Dodon. p. xat.

Ryſſius cum ſylus.

Apollo v. probatur.

Matth. r. darguitur Theophr. de ſyl. reſtatur.

Piceaſtrum.

Pin. ſylv.

Teda.

Pinaſter.

Locus.

Vius.

Tubul.

Vires. vulg. vetustate corruptus. Folia, cortex, resina, nuces, eadem, autore Matthiolo, præstare possunt, quæ in domestica diximus, ac etiam valentius, sed nuces edendo non sunt. Nucum recentium succus, vulum angustiorum reddit infusus, & maninas, nimis in virginibus extuberantes cohibet. Idem præstat stillatitia earum aqua, sed non adeo valenter. Cortex, inquit Schvv. calidior est domestica, ut & resina sicior. Coni recentes decocti in infessu, vesicæ & uteri ulcera sanant. Ex tecta fices sunt & fuligo ad atramentum librarij cofectionem. Teda in aceto decocta collutu dentium dolores sopit. Emplastris addita, anthracibus pestilentialibus percommoda. Lignum vero Pinastri pulchritudine præstat Fabris lignariis, & pulchritudine, & elegantius apparet præsertim vernice obductum.

PINASTER, SIVE PINVS
SILVESTRIS HISPAN.
MAIOR.

proprio. IN Pini altitudinem excrevit, interdum etiam superat, à medio ramosus, folia habens Pini oblonga, bina semper simul iuncta, in viriditate nigricantia, acuminata & pungentia: strobilo paulo minore, quam Pini, alato inter squammas quibus compactus est, nucleo molli & nullo putamine incluso, sed tenui cortice duntaxat tecto. Caudex rectus. Cortex levior & minus scaber quam Pini. Plurimam resinam fundit. Crescit id genus in Aquitania, in Pyrenæis frequentissimè, & plevisque illis Hispaniæ locis. Pinus silv. montana Theophrasti nonnullis esse putatur, inquit Clusius.

PINASTER AVSTRIACVS
MAIOR ALBVS ET
niger.

Pinaster primus Austriacus maior Clusii duorum est generum, adeo inter se simile, ut pauci nisi materie cafores, discernere queant. Alterum, tanien genus latiore & erectiore est caudice, laviore cortice, maiore cono, Austriacis Weissæ fecerunt dictum: Alterum vero crassiore pteruque est caudice: scabior cortice,

ce, foliis paulo crassioribus ac minore cono, synonyme ferunt appellati. Tenuia porro & oblonga habet utrumque genus folia, pungentia, bina semper coniuncta, ex eodem tubulo prodeuntia, & circa ramos in orbem quasi nascentia. Maio mente in extremis ramis quasi botros, si ve uvas quasdam, fert tenuibus squamis obitos, qui sponte apertitibus se squamis iulos ostent.

Tom. I.

dunt virentes aut pallecentes, plenos tenui polline luteo, si ve farinâ, quæ levis aura afflatu dispergitur. Ex mediis deinde botris nova germina eodem mense prodeunt suis novellis foliis tenui quadam veluti membrana inclusis onusta, quæ extrema parte antequam folia succrescant & explicentur, fructus rudimenta dant, *Fructus.* grandiore iam firmiterque ad germinum basim inharrente superioris Autumni immaturo fructu, viridi, ramorum alas spectante & reflexo. Nigri generis interdum invenitur tristiore arbore, contorto caudice, & in latum sparsis ramis, minore adhuc quam præcedens cono. Vtrumque verò hoc genus Vngari Vad senyo & Roz senyo nominant.

Pependendum autem an Pinastri Austriaci multum differant, à nostra Pinu silvestri, & Teda antè descripta, vel an eadem.

Ceterum ex utroque hoc genere passim in montanis Austriacis & Pannonicis conficiuntur assertes, rotæ ab aqua versatæ operâ secti: ex albo etiam, quod parum ab Hispanico maiore, & scandinavico forè natalibus differre videtur, scandula & vinarum pali.

PINASTER AVSTRIACVS
TENUIFOLIVS.

Crescit à Locis, nonnullorum Austriacorum montium radices in scopulis, & supra Badenses thermas quatuor supra Vienne in miliaribus, in montium crepidine tenui gramine obstita, aliud quoddam genus, contorto admodum caudice, divaricatis ramis, quorum furculi multo graciliores, lentioresque sunt quam in superioribus duobus

generibus: folia item habet illis longè tenuiora, & breviora, tamen bina semper coniuncta ex eodem tubulo in virgarum ambitu nascentia: extremis virgis botris, si ve uva exiguum iulorum veluti nucamento tenuiorum squammarum inclusa adnascitur, qui non virent, aut flavent, ut in antè dictis, sed purpureascent, deinde in tenuissimum pulverem abeunt, succrescente ex eorum medio novo germine, suis novellis foliis membrana vel vesicula inclusis, onusto: huius conus etiam minor est, & obtusior plerumque mucrone.

Investigandum annon Pinaster Austriacus tenuifolius, si ve tertius Clusii, accedat ad Pinum silvestrem à nobis Genevæ observatum.

PINVS SILVESTRIS, SIVE VT BEL-
LONIVS, PICEA SILVESTRIS IDÆ
Troadis, cuius con facile decidunt.

Piceam, quæ in Ida Troadis nascitur, plurimum ab aliis discerni parè compertit Bellon. Picea, seu Pinus Ida Troadis.

Tempus.

Pediculus.

arb. conf. Siquidem in Ida Martio mense breves julos, ut Corylus promit: quo tempore coni à Piceis montis Olympi decidunt, quod aliarum regionum Piceis non accidit. Pediculus, quo coni ramo adherent, gracillimus est, quare cum maturerint leui ventorum flatu deurbantur, decutunturque ab arbore, ceterorum fructuum rados, cum tamen in aliis serè omnibus anniculi, cum nuper nascentibus in arbore permanere comperiuntur. Quod in Ida Cretæ, Lylla Illyrie & in Schiro Cycladum insula animaduertit & diligenter obseruauit.

PINI SILVESTRES, VEL VT BELLON. VOCAT, PICEÆ SILVESTRES, VT Picea planicie, Corcyrensis, Dictæi montis, Gallo-Græciæ, & Olympi.

Thven. Locus.

Picea Caustica.

Picea planicie. Caudex. Ramus. Materies.

Resina.

Non floret. Iuli, Coni.

An Pinus silv. maritima conis firmiter haerentibus? Picea Corcyrensis.

An Pinus Mugho? Picea Dictæi montis.

Rami.

Truncus.

Coni.

MVLTA sanè notata digna scribit Bellon. lib. conf. verba autem eius sic habent. Pinus, Picea Bellon. malè in planiciem descendit in trivis illo itinere, quo Lugduno Lutetiam itur, duobus ab urbe diebus itineris, in transitu colluculi quem vulgus TARENE nuncupat, in quo Piceas [Pinus] vbique enatas & circum montem siluestre videbis, quas solâ satione evariate comperi. Vbiigitur in arborem excrevit, siquidem in plano extra silvas sita sit, caudicem contortum habet, rubro cortice vestitum, rimis hincum, atque ubi consenuit fungosum. Mox ubi in ramos diffunditur, eos sinuosos liuentes, & perpetuâ fronde virentes producit. Sed ea nunquam procera euadit, mediocris arboris altitudine contenta. Comam in latum expatiantem explicat, materiem mollem, leuiter rubentem habet, cariei obnoxiam. Ramos fragiles profert, qui cum crepitu rumpuntur. Enascens mox ab radice brachiat, cuius si caudex paulo profundius vulneretur, largam fundit resinam, per initia liquidam, transparentem vt Laricis. Postremò albescit & dura redditur, quæ si gustetur subamara cum iucundâ quadam saporis gratia & atomata fertur. Nullos flores ferre creditur, sed autem jalos, quos Hieme profert, florum loco esse censet. Coni rudimentum paulatim capessens incrementum compactili congerie nucamentorum in turbinatur, tuncque pediculum, quo arbori inhaeret, rectum habet. Is autè postea augefcens reflectitur. An verò hæc Picea planicie, sit Pinus silv. maritima conis firmiter haerentibus, iudicent alii.

Picea [Pinus] in Corcyra nigra vastiores Ficubus non attolluntur. Radicem, ut omnes Piceas, [Pinus] tanquam palum, huni rectâ defixam, lignosam, foris nigram, gustu acerbam habent. An verò hæc Pinus Mugho sit, certò asserere non audeamus.

Picea, quæ in verticibus montis, vulgò Spachiz dicti, consurgunt, in vastitatem diffunduntur, atque altitudinem consequuntur: nam cum iam Picea adulta est, tunc Pini instar, in vertices summos, hinc inde ramos diffundens comam facit latissimam: solia æquè ut in reliquis perpetuò gemina habet, veluti ab uno tubulo ad una annexa gracilia, & oblonga, acuta. Ramos mox ab uno caule emitit. Ea annicula trunco glabro est prædita, teneiores tamen ramuli glabri sunt. Hæc nota à Picea, quæ in plano dissilit, differt, quòd conos impares quidem atque turbinatos habet, sed non ut in iam dictis, quæ in plano nascuntur retrogressi hærent: nec ita pediculo crasso firmantur,

sed caudici infirmo pediculo ar. necluntur, quorum rudimenta circa Martium mensem sepe produnt, neque tamen illi primo statim anno maturefcunt. Ex huiusmodi Picea [Pinus] magnatæ pars eius, quæ in Creta nascitur, excipitur, ex qua Cretenses Tedarii picem & cedriam conficere solent. An, ut nobis videtur, Picea, hæc Bellonii, est Pinus sylvestris vulgaris Germanensis, cognominata Teda?

Picea, quæ in Gallo-Græcia circa Abonimonia urbem & Conticum, quæ Turcico nomine Certe dicitur, & ea quæ in montis Olympi Phrygiæ iugo nascitur, ad cuius radices Bursa vrbs, de qua sæpè meminit Galenus, celebris nobili emporio, & balneis, & infinitis Græcorum & Romanorum monumentis, sita est, plurimùm à se inuicem distident. Ea porro, quæ ad summum montis Olympi cacumen, aut aliorum gelidissimorum montium proveniunt, Abietis rectitudine constant, cortice (si ad alias comparantur) glabro & subalbido, ramos serie quadam in caudicis ambitu, Abietis in modum, cretiformes mittunt, haud secus ac Rubie folia; quæ quemadmodum circa caulem sillatim deculantur, sic huius rami ex eodem geniculo stellatim produnt, non autem consulo ordine, ut in aliis Piceis & multis arboribus, tum Platano, tum Fago, tum ceteris aliis accidit. Paucioribus constat hæc folis gemiris, aliis quidem Piceis similibus, sed minoribus, conos verò adeò exiles habet, ut etiâ maiores luglandis nucis magnitudinem non excedant, qui etiam facillimè ab arbore decidunt. Propontidis piceæ, corticibus utuntur, quos Vallach ad eos transmittant, quibus non secus atque Subere sustinendis sagenis in piscationibus utuntur, quemadmodum & circa Athon montem cucurbitis. Ex montibus Olympi descendens Bellonius, peculiare quoddam Piceæ genus obseruauit, cono autem circularis digiti extremitatem crassitudine vix superante. Piceas autem Gallo-Græciæ & Olympi si quis Pinastrum tertium Hispanicum pumilem asserere velit, per nos equidem licebit. Eas incolæ nobis indicibus, Pinus agrestes Pinus santages rectè vocare consueverunt, quamvis non concedit Bellon. Pinus Piceam malè transferens.

PINVS SILV. MUGHO SIVE CREIN.

ARBOR quæ Ale Crein vocant in Burgundia, crescit in montibus quos Franche montagne vocant, in monte particulatim dicto du Pré, loco qui nominatur Malsaigne vno milliari ab arce dicta Mache: est è genere Pini silv. Matthioli, loca inferiora montis occupans, parua & pumila arbor, respectu aliarum resiniferarum arborum, & Pi-

& Pini sylv. *Taxier* dicti, ramis bipartitis; folia prodeant ex tubulo binastres digitos longa, vna parte rotunda & carinata, altera plana, similia vino sylv. Tede, sed colore magis viridi, pigmenta. Coni deorsum nutantes, paulo longiores quam Tede aut pini sylv. Genevensis, vt & nigriores. Squamæ crassæ & extuberantes vt in Teda: sed minustæ differentes, quia eminentiæ pulchrè sursum vergunt, cum dorso euidenti, immediatèque hærent ramis, à quibus faciliè diuelli possunt: vbi folia decidunt, sunt tubercula crebra, quæ exprimerentur à Matthiolo, nisi quas nimum referrent. Arboris cortex nigrior, odoratio etiam videtur arbor. Ramuli rectiores pluribus foliis ornati, eà formâ, quâ depinguntur à Matth. Resina alba, sicca. Hæc arbore (vt aiunt) pro tedi ad faces vtuntur, quamvis raris, quia minus pinguis.

Considerandum an hæc Pinus sylv. sit depicta & descripta à Clusio pro Pinastro plurimilione, qui humanam non superat altitudinem, sed statim à radice in lentos & oblique, tametsi crassos, rugosque & densos cortice tectos ramos dividitur, utque in latitudinem distenditur: hos per singulas squamas bina semper ex eo sem tubulo simul proleuantia, & iuncta folia ambiunt, quemadmodum in Pinu & vulgari Pinastro, magis tamen carnosæ sunt, crassioræ brevioræ, & obrusioræ mucrone prædita, colorèque saturatius virescent: Strobili unciales squammatim compacti, Laricis conis haud maiores, sed magis turbinati, rectique, pediculo retrorsum non inflexo, ut in prædictis generibus, nucleus alatus ut reliquorum, & inter compactiles squammas latens: radix crassa, lignosa, in diuersa tendens.

Matthiol. in Dioscoridem dicitur Pini sylv. species in Tridentino agro, Ananissque, & vallis Fleummarum montibus visa, vulgo *Mughi* ab incolis vocata, quæ sine spicæ medio, ramis, circumquaque à radice fosis, humi spatio cubitorum decem, quindecimque repentibus: quales etiam apud Ananos in Rovena monte & in aliis plerisque harum vallium locis apertè conspici possunt. Proferunt hæc, inquit, fructus paulo maiores cæteris sylvestribus, sed qui magis resinam fundant. Harumque ramis utuntur incolæ ad vasa vinaria cingenda: sunt enim tenaces admodum & flexiles. Eadem etiam tradit in post. com. It. ubi præterea reprehendit Anguillaram, quod hanc speciem *Piceæ* faciat. In Histor. verò Germ. sub hoc titulo *Pinus Mughus*, figuram sicut in post. com. meliorem exhibet, quam olim, quamque etiam præfero figuræ Lobel. & Plantini. Narrant autem aliquando Dalech. *Mughi* esse, quos Plinius appellauit tubulos, quod aut ex illis fiant tubuli, aut quod rubulorum modo, rami sint illorum teretes, aut quod veluti defossi tubuli in terra prostrati faciant, nec inquam attollantur.

Tradit Cæsalp. (ex Matthiol.) in Tridentinis montibus differentiam quandam in sylvestri genere Pini esse, ramis humi procumbentibus, utilibus ad cingenda vasa vinaria.

Anguillare *Picea altera sylvestris in Alpibus*, dicta *Mugho*. Dodon. Gall. *Secunda sylv. Pini species*, *Mugho*, & *humilis aut terrestris Pinus* Lobel. & Tab. *Pinus sylv. Mugho*.

Schvven. *Pinastrer alp. repens: Pinus humilis alpina: Pinastrer pumilio: Pinus alpina*, & Klein.

Alpen Syßer caudice nullo, sed humo tenus ramis à radice fosis.

An Bellon. Obs. *Picea nigra Còrcyrensis*, de qua antè titulo: *Pini sylv.* vel ut Bellon. vocat *Picea sylvestres*, &c.

An Camer. hort. *Pinaster pumilio* ex monte *Alpina* Bavarie, vbi *Laachholz* nominatur, non absimilis rannonico *Clusij*. A descriptione nihil diffidet, nisi forè conis, quostamen nondum conspexit. Idem Epit. Matth. *Pinus sylv. altera Mugho dicta*. Et Hist. germ. *Pinus Mughus*.

Hanc eandem viribus pollere, quibus & cætera Pinorum genera, author est Matth. Locus ex hæcendis dictis patet.

PINUS SILV. MARITIMA CONIS

FIRMITER RAMIS ADHÆRENTIBVS.

CONI ex Descrip. Caudice bipartito, deorsum nutantes, crassi, linguæ pediculo demittit hærent (quo nomine ab his dicitur Pini & rinali speciebus) trium digitorum transversorum longitudine, in acutâ medio inter mutationem definites, quatuor in ambu vncias ad basin colligentes, squamis non multum exarabibus compactiles, ad

pini domesticæ conis accedentes, nisi multo essent minores: ligno materies alba, cui resina vehementis odoris, subintea. Coni à nobis descripti fuerunt ex Valerandi Dourez peculo.

Nescimus an hæc eadem sit Pinus cum maritima, quam Monspelij comburunt. Icon Pinastrum 2. Hispanici *Clusij*, benè exprimit conos nostros, an v. sint eiusdem plantæ dubij hæremus, nobis enim non sunt folia, vt certi quid pronunciare possumus. Clus. Pinastrum 2. Hispanicum minorem facit primo, ac ait. Duorum hominum altitudinem rædo superat, inflexo & contracto caudice, vt plurimum ab imo ramoso: folia, maiori illi pino similia, sed breviora & disquis virescentia: coni etiam minores, oblongi tamen, turbinati, & candicantes, multa plerumque resinâ infarcti, non admodum his d. similes qui Austriaco, albo cognominato, innascuntur: nuclei, quales in maiore, nigra membranâ contexti Murcia- no & Valentino regno frequens.

An Bellon. Obs. *Picea montis Achos?* An eadem de conif. *Picea* in planis: de quibus antè, titulo *Pini sylvestres*, vel ut Bellon. &c. Icon nostra est ex Matthiolinis, quam exhibuit pro pino maritima prima, de qua ait. In maritimis visoribus oris, sylvestres proueniunt pini, quæ breues edunt rucæ, Cupressi modo, non tamen rotundas, sed acuminatas.

An Anguill. *Pinus marina*, Pelcata abundans, Pinus sylv. & Chiapini vocata.

Lob. & penz Adv. videntur pini sylvestris esse

Pinus Ly-
garia Gallo-
provinciae,
& Narbon.

plures varietates, & conis, foliis, totiusque magnitudinis. Duæ namque in Lyguria, Gallo-provincia & Narbonensis, ora maritima passim silvescunt: foliorum prælongo rectoque capillitio persimiles, sed vna brachiata est, cui folia erumpunt à medius glabris ramis, æquabili plurimum exortu bino. Altera persimilis, de qua mox.

Obs. & Icon. Plant. Pinus silv. altera maritima: Pinus primum genus Matthioli, Pinaster secundus Clusii.

Picea.

Alterebat Solerius piceam esse Pinum maritimam.

Iac. Theod. Tab. verò Pinus montana Theophrasti. Item, Pinus montana maritima prima. Is nobis videtur vnius plantæ more solito duas proponere icones & descriptiones, & harum vnam ex Matth. & alteram ex Clusio, quorum quidem figura in dispositione conveniunt, non item in foliis.

Pin. montana Theoph.
Tabern. no-
tatur.

PINUS MARITIMA THEOPHRASTI LOBELIO.

Descri.

Descri.
Lobeli.

na, sed ramis glabris caudice nigrioribus. Conus phœniceus, brevior, & superne latior.

Icon. Plant. Pinus maritima Theophrasti.

An Pinus
maritima
Matth.

Videndum quantum differat à præcedenti Matthioli maritima figura, quam particularem habet Lobelius.

PINUS MARITIMA ALTERA MATTHIOLI.

Descri.

Pinus ma-
rit. altera
Matth. no-
tatur.

PINUS maritima altera, quæ plurima in maritimis Senensis provenit, fructum fert spitham longum, pyramidalē, firmum ac solidū, nec per se facile delucentem.

Pinus maritima altera Matthioli. Is in com. fig. figuram mutavit, licet inscriptionem eadem retinuit. Ad hæc si duæ maritimæ pinus solo fructu differunt,

cut tantum in figuris discrimen expressit?

Dod. Gall. dicitur Pini sylv. vel Pinastri quatuor species, *arborescens* [Pinus Idæa] Theoph.

Pinus Idæa Theophrasti. Lob. Obs. & Ic. Pl. Hæc, inquit, videtur pinus maritimæ alterum genus Matthioli. Facile dignoscitur caudicis & ramorum cortice scabro, circa ramos foliorum feruntur, & maioribus, longioribus, speciosioribusque numerosis conis. Iac. Theod. Tab. Pinus maritima secunda.

Pinus ma-
ritima.

An Cæsalp. pinastri genus parvum in maritimis ortum, lævi cortice aut cinereo, nucem pinastro similem ferens, sed multò minorem: folia capillamenti modo tenuissima.

Pinastri ge-
nus.

PINASTER TERTIVS HISP. PYMILIS.

EIVSDEM Descri-
ptio.

ferè cū quartæ Austriaco altitudinis, rarè scilicet humanam excedentis, licet in lentos & obliquos ramos divisus sit: non sunt tamen adeo crasso, rugosoque cortice tecti, neque ita in latitudinē diffusi. Virgæ etiā graciliores, folia exilia, Laricis foliis non dissimilia, nō adeo tamen mollia, neque ut illa decidua, sed immortalitatis viriditate præ-

Rami.

Cortex.

Folia.

Strobili.

Nucleus.

ditæ, ut superiorum folia: Strobili exigui & graciles, nucleus etiam pusillus & nigricans, alatus ut reliquorum.

Clus. autor descriptionis dubitat an Pinaster hic tertius Hisp. non sit fortè Piceæ genus alterum à Bellon. in Obs. descriptum?

An Picea
genus?

Lobeli Obs. & Icon. Plant. Pinaster; Clusii pumilus omnium minimus. Non differt, opinatur is, à Pinastro humili Gallo-provinciae & Narbonensis collibus ad Lupum montem oriundis.

Pinaster o-
mnium mi-
nimus.

Pinaster
humilis Gal-
lo-provin-
ciae.

An Bellon. Obs. Piceæ distincta species cum conis minimis in Olympi monte. Arb. conf. verò, picea in Gallo-Græcia & Olympi Phrygiæ jugo ramis Abietis modo cruciformibus, conis exilibus. De quibus lege titulum (Pini sylv. vel ut Bellon. &c.) paulò antè scriptum.

An Picea
conis mi-
nimis.

Olympi.

Solo Murciano regno genus hoc pinastri idque rarissimè Clus. conspexit.

Locus.

PINI RESINA.

DE Pini resina superius quædam à nobis relata sunt, sed specialius adhuc dicitur janiam. Pinum autem Resinam fundere autor est Theophr. comprobatur Dioscor. subscribit Plinius.

Arbor Res-
inifera quæ
do cadentia.

Pinum, inquit Theoph. & si quæ alix resinae faciant, cadendam post germinationem afficiunt. Cæsuræ quidem eius, ut & reliquarum, non

Cæsuræ m-
anina,

non

non annua, sed post plus temporis administrari solita est. Fit resina in hunc modum. Vbi iam vulnerata arbore, detractus tantum cortex est [non detracta teda, ut scribit Herm. secutus Gazam] resinam hauriunt, sic enim in vulnus invectum, humor copiosior confuit: ex Abiete verò & Picea non cortice tantum spoliatis, sed ipso etiam corpore, id est ligno vulnerato: haud enim quamque secretionem modo eodem agi mos est. Et hinc Plinii lapsus perspicitur, è Picea detracto tantum cortice resinam fluere dicentis: quod de Pino scripsit Theophr. Deinde eiusdem depravata hæc lectio manifestatur: Nec corpori ipsi paritur in ceteris, vel, ut in ceteris: sic a. restituendum Plinius, corpori ipsi paritur, non ut in ceteris. Est hæc porro Resina, non ita levis, quam quæ ex Abiete & Larice & Picea

[*Latium & piceum*]. Insignis, verò Gazæ in sua versione, qui tres hæc tradit plantas, ac aliàs *pinum* modò interpretatur Laricem, modò Piceam] teda enim Pinus referta est. Sed vel ex hac Theophrasti sententia sequitur: è Pino non detracta teda, sed cortice tantum, Resinam colligi. Pinus siquidem non spoliata, sed referta tedâ est, ob quam gravior ceteris eius resina sit. Quam ob rem præclârè Hermol. è Pinu Resinam copiosissimam, ponderosissimam, picique proximam manare scribit. Plinius contra minimum resina de Pinu colligi tradit, sed errat, Larici enim omnia ei tribuit, quæ de Pinu Theophrast. dixit. Et sic Plinius Archetypum suum imitatur!

Cæterum, Resinæ succi pinguis, summa, ut antea quoque diximus, species duæ sunt, liquida & sicca. Liquida, ait Theophr. portatur utribus, dein spontè spissatur. Resina liquida, ut comprobât Diosc. è Pinu & Picea manant. Hæ ex Gallia & Hetruria convehuntur. Quin & olim è Colophone asportabatur, quæ inde Colophonie cognomen sibi vindicavit. Ex ficis autem Resinis, alia est strobilina, alia abiegna, de qua dictum, ceu de alia picina, & alia demique pinica.

Confundit certè Corn. si non decipit studiosum, dum ait: Quorum arborum sunt singule resinae, ipsæ appellationes indicant. Falsum siquidem hoc est. Nam strobilina resina nomen, non strobilum, arborem particularem, designat [ut ipse sibi imaginariè persuadet,] sed eandem planè cum pinicæ resinae vocabulo quod Pinum denotat, significationem habet. Strobilus enim (ut iustus declaratum) unde vox strobilina derivata est, nihil aliud est, quam nux pinea. Strobilina igitur resina & pinea eiusdem arboris resina fuerit. Illa quidem parvis arboris [fructus,] hæc verò totius.

Nostra tempestate, inquit Bellon. eadem impostura utimur, quâ antiquissimi solerent, in adulteratione Thyris. Siquidem resinam Pini miscemus Thuri. Sed frausprehenditur odore, vulgusque nostrum resinam illam Garipotum nominat. Subolscebat fraudem istam suo tempore Dioscorides, qui in cap. de Thure scribit Thus in itinere, inquit, adulteratur Pini resina: quæ res mihi absurda videretur, nisi in itinere dixisset: utpote, quòd illæ regiones externæ, quæ admodum calidæ sunt, Pinum non generent. Ideò, ut nobis Thus peregrinum est, ita & illis resina Pini. Præca ætas ea omnia adinvenit, quæ nunc à nobis perficiuntur, aut saltem his simillima. Ex quo liquet nihil à nobis

nunc scribi posse quod non antè ab alio excogitatum sit.

Inferenda duo ex Plinio: Vnum, Resinæ flores crudum ab eo dici, tennem resinæ crudæ & sicce partem quæ in ea veluti bullat, & efflorescit: Alterum permixtum id videri quod scribit: Resina omnis dissolvitur oleo: quidam & creta figlinarum hoc fieri arbitrantur. Resinam enim creta liquari aut dissolui posse verum non est, atque adeò si quis resinæ liquatæ cremam, vel aliud aliud terre pinguis genus admisceat, massâ sit d.issimilis, & quovis cemento solidior: quare locum sic corrigendum esse quidam arbitrantur. Resina omnis dissolvitur oleo: Pudet confiteri maximum iam honorem esse in evellendis pilis: Quidam creta figlinarum hoc fieri arbitrantur.

Est porro de resinæ coctura dicendum. Liquida resina in offas cogitur duas, & solidas, ducento: um ferè pondo singulas, in aqua duplo tam. u cocta, quousque odorem amittat, friabilique & tam arida reddatur, ut digitis iam non cedat, nec corum vestigium recipiat, ut sit cum eius lentor nondum prius consumptus est. Est autem liquanda & colo desecanda, ut sæculentæ sordes lecernantur, priusquam in ferventem aquam coniiciatur. Hoc coquendi artificium resina candidissima evadit, ac ferè nivea, etiam si antea, vel oleosa, aut mellei coloris, ut Larigna, fuerit. Ex quibus perspicere licet Ruel-

lum Dioscoridis hæc de re verba rectè non expressisse: Donec, inquit, friabilis, ac retortida reddatur, & digitis cedat, cum legendum sit, ut digitis non cedat: deinde: resina fit etiam eximi candoris, si omnis eliquata percoleatur, &c. Vertendum erat, fit autem (hoc subaudi, coquendi supra dicto modo) eximi candida. Omnem autem resinam liquare, & colo desecare antea oportet. Sed & Dioscoridem ipsum mirantur plerique ac irre quidem, cum declarat modum spissandæ in aqua fervente resinæ liquidæ, cum eam uti [*resina*] dixisse, & non potius elixari [*resina*]. Spissatur etiam resina cocta sine aqua in cortinis aneis subiecto primum igne lento: deinde ubi coire cepit, carbonibus liberalitè aggestis, & aucto igne, ut quicquid serosi est exhalet. Si liquidam durare & in offas redigere hac ratione libet, coquenda ea est sine intermissione diebus ac noctibus tribus, quoad odoris ex pers, friabilis, arida, nec sub digito lentescens existat. Sin iam siccam in offas ducere placet, uno die coxisse sufficiet.

Haud absimilis est coquendi modus hodie Chymistis usitatus, oleum è Terebinthina elicientibus. Phialam ingentem vitream, luto oblitam & resinâ ad dimidium usque, impletam furno imponunt, alterius vacuæ, & quod stillat ex cepturæ collum in eius fauces inferentes. Dein eâ cautione, quâ dictum est, ignem accendunt. Fluit primum liquidus sudor Resinæ, aquam Chymistæ vocant, Pissellæque veterum is respondet: abiicitur verò tanquam inutilis, tametsi ad ea valeat, ad quæ Pissellæon commendatur. Sequitur oleosus liquor, qui cum totus exstillaverit, arida & friabilis in phialæ fundo resina superest: Colophoniam hodie nominant, magni, ut & olim, in medicina usus. Scire tamen licet nominis Colophonie multiplicem significatum fuisse. Sic enim dicta quondam fuit Resina, auctore Galeno, & resina cruda, ex Picea, Pinovæ sicca, da.

HISTORIAE PLANTARUM

Resina li-
quida.

Chia Mastiche per similes, ex Colophone advehi-
solita: præterea Resina liquida ex iisdem arbori-
bus, ab eodem loco missa, eodem Galeno teste,
quæ, quod suavissimè oleret, & admodum pauca
colligeretur, summo erat in pretio. Cùm à Chy-
mistis eo, quo diximus modo, vritur resina, æ-
quum est ex singulis libris effluere aquosi seri-
viciam vnam, oleosi liquoris vncias quatuor. Et
hanc postremam si quis ad lib. 3. vbi de Terebin-
tho, et usque resina agitur, referre malit, per nos ei
licebit.

Nomina
linguarum.
Liquida.
Spontè flu-
ens.

Resina autem omnis Græcè *ῥητιν* dicitur:
Germ. *Harz*; Belg. *Bers*; Gall. *Resin*: It. *Ragia*:
Hisp. *Resina*. Liquida autem subalbida & odo-
rata resina ex Pinorum, præsertim silvestrium ge-
neribus, non raro spontè, ex ramis tamen aut
caudice, arbore in tedam conversâ, detracto cor-
tice, & alneratis, profluens, Græcis *ῥητιν* & *ῥη* no-
minatur, & à nonnullis *ἀμύγδαλον*, spontè fluens:
à Lacedæmonius *ἀμύγδαλον*, *ῥητιν* fluit: in Cilicia
verò *κατακλυσ*, vt Gal. 3. med. secund. gen. in of-
ficinis v. *Resina Pini*. Contingit autem quandoque
dum neghgentiis hæc collecta fuerit, vt quardam
lignosa & lapidosa ei admixta sint, proptereaque
Gal. *ῥητιν* vocat, quasi confusileam vocat. Ea au-
tem liquefacta, ac à foridibus repurgata, cocta-
que, dura redditur ac friabilis, Græcè dicitur & non
raro *ῥητιν*, Lat. *Fritia* & *Colophonia*. Altera
arida è corticis rimis, vel circa abscissos ramos &
quidem Piceæ vel Abietis exiens *ῥητιν* & *ῥη* nun-
cupatur, præsertim ex Picea arbore, pinguedinis
expers, & celeriter arefcens, quæ aut. Gal. 6. sec.
gen. *κόμμι* *πικρὸν*; In Asia, è Picea admodum
candida, Spagas vocatur teste Plinio. Tertia *ῥη*
nomen *ῥητιν* nomen accepit, quæ circa conos seu
strobilos concreta reperitur: eadem verò & *ῥη*
nomen *ῥητιν* dicitur, officinis incognita. Prostat
autem in his arida quardam venalis resina ex pi-
tyna, strobilina, abietinæque confusis permixta,
quam *Garipor* nominant, à Thure, cuius loco non
raro sufficit, multum differens.

Fritia.
Colophonia.
Arida.

Phytima pi-
tynum.
Spagas.

Phytima
strobilinum.

Garipor.

Locus.

Tempus.

Tempera-
mentum in
genere.

Vt aut, ubi singule Resinæ puræ & impermixtæ
dubio procul inventiantur, scias, tibi singula-
rum arborum natales indagandi, quos in cu-
juslibet historiâ petere non gravaberis. Tempus
quoque eas colligendi satis ex antè dictis pa-
tet.

Strobilina.
Terebinthi-
na.

Abietina.
Colophonia.

Præstantia
resinarum.

Galenus Resinas omnes siccare & excaleface-
re scribit. Cæterum, inter se discrepare, quod
plûs aut minûs habeant in gustu quidem acrimo-
nie, in facultate verò caliditatis. Et quod alia
plûs, alia minûs fortitè sint partium tenuitatis:
Ac quod nonnullæ adstrictionis sint participes,
alia verò nequaquâ. Resinatum addit calidissima
est strobilina & celerimè siccatur, moderatissima
Terebinthina: Pitynon Phytima siccatur & cale-
facit, siccando autem à strobilina non supera-
tur, sed calefaciendo plutimùm. Inter Pitynon,
phytima & Strobilinam Resinam media calore
est abietina, sicut etiam Colophonia. Thus re-
dolens, calore mediocri prædita, &c. Verùm
putabit forsitan aliquis (inquit Gal.) à nobis dis-
sentire Dioscoridem, de Resinis sic scriben-
tem: Ex omnibus principatus Terebinthina da-
tur, post eam Lentiscina, de his lib. 3. tum ei,
quæ de Picea manat, & Abiete: Vltimum lo-
cum pinea, strobilinaque obtinet, &c. Sed in
his Dioscor. tanquam de infima Strobilina, opti-
mâ verò Terebinthinâ sentire videtur. Ego
verò ex his tribus resinis, Strobilinâ, Abietina,
Terebinthinâ, principem certè Strobilinam calo-

re, secundam Abietinam, postremam Terebin-
thinam esse dixi.

Viles sunt resina, Diosc. autore, usque sive
fritia ad odorata malagmata & acopa: præter
enim emollientem, quam retinent facultatem,
etiam tenuitate partium suarum ac siccitate dige-
runt: tumores idcirco & enollunt ac discutunt:
ac eadem etiam facultate acopis permixta lassitu-
dinibus medentur. Liquida unguentis ad re-
centia vulnera solidanda commendatis, com-
modissimè admiscetur, nam & ad suppuratione-
nem, & ad facilem unionem faciunt.

Resinâ condire multa vulgare est Italia, pro-
vinciæque finitimus, inquit Plinius, vehemen-
tissimè id fieri arbitrantur, crudo flore Resinæ,
excitaturque lenitate. Quidam apud Palla-
dium resinâ siccâ tute unc. tres dolio immer-
gunt, & permouent, ac vina diuretica sic fieri
possit perluant. Columella inter medicami-
na multo in defrutario ad tertias decocto adu-
cienda, resinâ Terebinthinâ sesquilibrium re-
centet. Ea conditur: feritatem vini compesce-
bant, virisque frangebant, aut ubi pigra visi-
lentia torperet, virus addebant, eâ tamen mo-
deratione, ut multis pugnacibus plus indere-
tur, lenibus parcius. Resinam verò sine cunio-
sa alia preparatione, ut ex arbore collecta fue-
rat, musto permiscebant, aut florem resinâ sic
preparatum. Eum cum assillis multis, tenui-
bus, brevibus, quibus inhaeret, minutum cor-
culum & cibatum, in aqua fervida coquebant.
Sic enim pinguis resina exprimebatur, rara, nec
nisi paucis in locis subalpinae Italiae ad vini con-
ditum excellens & medicinae conveniens. Hanc
conditurum Plinius *Crapulam* vocat, quod vina
sic condita capitis dolorem & vertiginem excita-
rent, præsertim in novitia, nec inveterata. Qua-
re ubi Columella enumerans aromata, quibus
defrutum condiri solebat, eam Crispam pampi-
naceam nominat, plerique Crapulam resinâ
ceani legunt, Hermolaus verò Sertam campani-
cam, quod eâ, Palladio teste, ad vini conditu-
ram uterentur. Vina autem resinâ condita
frigidis stomachis utilis existimabatur, noxia ve-
rò vomitoribus, sicut & multum & sapa, & pas-
sum.

Excipitur tandem & fuligo, *ῥητιν* Græcis dicta,
ex resinis perinde ac ex Thure, quæ ad palpe-
bras ornantia *[ῥητιν]* cōducit, & ad angulo-
rum oculi erosiones & collachrymationes: citra
morsum siquidem resiccat.

Conficitur ex hac, inquit Diosc. attamentum,
quo scribimus. Verùm hac atate non quo scri-
bimus, sed, quod à Typographis in excuden-
dis libris usurpatur, ex hac fuligine, aliis non-
nullis permixtis, paratur. De vino resinato ita
Dioscorides: Passim apud varias gentes sacchari
solet, sed plurimum in Galatia: quoniam illic
præ frigore nō maturante uvas, vinū facile coa-
cescit, nisi pinea *[ῥητιν]* resina conditur, tem-
pereturve. Tunditur autem cum cortice resi-
na, & amphora dimidia hemina permiscetur. A-
liqui ubi effudit, excolant, separantque resi-
nam: alii eandem relinquunt. Hæc porro vina
vetustate suavia redduntur, sed capitis dolorem
& vertiginem faciunt: concoctionem tamen ad-
juvant, & usinam cient: destillatione vexatis
ac tussientibus profunt: item caliacis, dysente-
ricis, hydropicis & seminis vulvæ fluore labo-
rantibus: profundioribusque exulcerationibus
eadem infunduntur. Cæterum in hoc genere
nigricans albo magis constringit. Dignum no-
tatu

Vitis resina
Sila.

Liquida
resina.

Musta.

Flos resinae

Vina diu-
retica.

Crapula
resina.

Crispa pa-
mpinacea.

Serta cam-
panica.

Frigiditas
stomachi.

Fuligo resina.

Vitis.

Attamentum.

Novæ
Vires &
Sila.

Vitis.

Tussis.

Dysente-
ria Hy-
drops.

Vulva.
Locum Diosc.
resistitum.

tatu in hoc Dioscoridis contextu resinam piceam pro pinea [*πρωίνη*] falso interpretari. Si enim Strobili pinei fructus sunt, ut abundè docuimus, vinumque è Strobilibus eodem effectù cum resinato præbet, ut auctor est Dioscorides, qui vis sanè facili coniecturâ assequitur, non piceam, sed pineam resinam esse interpretandam.

PIX IN GENERE.

E Pinguissimis, maximèque resinosis, & in tedam conversis, Pini præsertim, Picæaq; lignis, vixignis Pix elicitur. Quibusdam tamen in locis propter Pini Picæaq; penuriam, è Cedro, Terebintho, cæterisque similibus colligitur. Qui Macedoniam colunt, auctore Theophrasto, ne Pinum quidem picis gratia utunt, præterquam marem. Sterilem enim marem nuncupant. Fœminæ verò radicem tantum accipiunt. Omnis etenim Pinus tedam in radice gerit.

A vero igitur alienum est, quod Plin. de picis materia scribit. Pix, inquit, nihil aliud est, quam combustæ resinæ fluxus. Quare Hemol. & eum secutus Bellon. cum hac definitione picis notionem parum explicatam esse intelligerent, dixerunt, picem esse combustæ in tedâ suâ resinæ fluxum. Sed hæc cum Plinii verbis coincidunt, nec meliora traduntur.

Picis faciendi modum Theoph. fusissimè describit. Picem, ait, vere [utendo elicere potius] hunc in modum consueverunt, cum locum æqualem præparaverint, & veluti aræ concursum habente, in medium diligenter pavimentarint, truncos persilos componunt: proximè sanè compositioni carbonem facientium, præterquam quod sine fossa opus perficiunt, lignis erectis & inter se coherentibus, ita ut altitudinem assidue pro multitudine capiant. Quod fieri ajunt cum compositionem descriperint circuitu centenorum octuagenorum cubitorum: altitudine verò cum plurimum sexagenorum, & centenorum, & quinquagenorum, ambabus, si tedâ pinguissima sit. Cum igitur tedam ita construxerint, & materiam pertexerint, aliqua torta superinfusa undique, summa cum diligentia occultant, ut ignis nulla ex parte emicare possit. Pix enim peribit, si id acciderit. Succedunt autem per aditum relictum; dein eam quoque partem stipant materæ, & obstrunt terrâ, reliquasque omnes observant, & quacunque sumum protrudè viderint, scalis scandentes, terram assidue infundunt, quò nullo pacto flamma erumpere possit. Canalis verò per medium structus acervum, picem fluentem in foveam ducit, cabitis circiter quindecim ab acervo. Pix effluens tactu frigida fit. Virtus duos dies, & totidem noctes cum plurimum: sæpe enim posttridie ante Solis occasum exusta jam est, togusque cessat. Id enim evenit, cum nihil reliquum est, quod amplius fluat. Totum autem tempus, quo tedâ uritur, vigilantes observant, ne quid ignis erupat, et sacrificant & concelebrant precantes, ut pix sibi copiosa bonaque fiat benignitate deorum. Macedones & Idæi, qui Pinos [*πρωίνες*] discernunt, & aliam Idæam [montanam] aliam marinam cognominant, picem fieri ajunt ex Idæa largiore nigriorem, dulciorem, tedatiorem, in totumque faciliorem, & odore gratiorem, dum cruda sit: Ex marina autem flaviores & crassiores. Atque plus picis imbris frequentatis, quam squaloribus reddi volunt: & ex hybernis, opacisque lo-

cis, plus quàm ex apricis, serenisque. Bellon. lib. de conf. alum. picis coquendi modum Cretensibus receptum tradit, cuius verba hic adponimus, quibus melius ea, quæ ex Theoph. annotavimus, intelligi possint. In Creta, inquit, nostro seculo eodem ferè modo picem excoquant, pavâ ab iis, quæ à Theoph. differentiâ. Furnum in sublimi latum exstruunt, ad ima in angustum definentem, quâ parte craterem paulò inferius construunt, deinde struem quandam lignorum superiniiciunt. Ignem postea desuper accendunt, qui oleosum ligni liquorem inferius subsidere ad ima compellit, qui petens exitum per meatum descendit, seque in foveam vicinam recipit, ex qua pix nigeruma emanat, quæ omnium optima censetur. Nigrior efficitur, si ligna multùm siccâ fuerint, & multò magis si assulati scissa sub Solem totâ astate permanierint. Hoc modo pix fieri solet, sed ex puma fovea ad minores transfunditur, in quibus cum refrigit, cogitur, atque induratur. Pix optima pusillimaque, quam loca admodum aprica & Aquilonia præbent. Contrâ, quam opaca, horridior, limumque reserens: locis enim admodum depressis atque opacis, nullo quidem pacto Picea [*Pinus pinaster*] gignitur.

Pix ut tradit Plinius duobus fit modis. Prioris est, quem à Macedonibus observati mox à Theoph. scriptum est. Posterior verò hic. Ingentibus valis terra desolatis laminam ferream multis foraminibus perviam, vel ambiente canali cinctam adaptant. Super hanc, furnum extruunt, tedâ assulati cæla complent, & obturant: ac ignem accensum extorsum citè emulant. Fervescens tedâ picem duorum generum mittit, liquidiorè & spissiorè. Liquidior seu humidior ac primò defluens, aquæ perquam similis est. Altera spissior & crassior, quæ vasculis collecta, in quibus servatur, aceto densatur, ac cogitur.

Quæ alium ignem non experta est, quàm cuius calore fluxit, quæ, id est cruda à Theoph. sæpè dicitur: Latinis verò pix liquida, quam nonnulli Dioscoride teste Conum [*Κόνιον*] appellant. Arab. *Eerfs*, *Zefs*, aut *Kir*: Germ. *Weich Bich*: Belg. *Tecr*: Gall. *Pix fondue*: It. *Pece liquida*, Hisp. *Pex liquida*. Harum prior, inquit Plin. aquæ modo canali fluens in Syria Cedrium, sive Cedria cognominatur, quia Syri cum Pineis & Piceis carerent, rarissimè Terebinthos, sæpius Cedros ad picem conficiendam urebant. Reddè igitur Diosc. Cedriam ex Cedro colligi scripsit. Et hinc merito Bellonii opinionem improbamus, qui ex quavis arbore resiniferâ huiusmodi fluentem liquorem Cedrium vocat. Altera autem liquida spissior, *Pix brutia* appellatur: in hoc solum à priori differens, quòd aceto aut diuturnitate spissata fit, ac colore fusco, & pinguior.

Picem autem liquidam in cortinas coniectam aceto spissari, tradit Plinius. Bellon. igne spissari censet. Nos verò nihil immutandum dicimus. Aceto enim siccandi vim inesse, cuius perspicuum est.

Pix arida fit è liquida iterum cocta, cuius itidem duo genera. Coquitur enim duplici curâ. Ac unâ quidem, eò usque tantùm dum ad visci crassitudinem coacta sit. Alterâ verò igne tam valido, & tamdiu continuato, ut absumpso proflus humore (per quem alias tenax est) arida, fragilis, ac rasilis fiat. Hæc Græcis *Ξηρά πικρα*: Latin. *Arida aut sicca pix*, Germ. simpliciter *Bich*: Belg. *Stec enbec*: Gall. *Pix sèche*: It. *Pece secca*: Hisp. *Pex pica*. Huius autem prior viscosa *Berkas* nominatur.

Picis coquenda modus. Bellon.

Nigrior pix ex sicca tedâ.

Quæ loca optimam picem præbeant.

Picis faciendi modus.

Tedâ ferrea duplici cæla complentur.

Pix cruda. Pix liquida. Nomina linguarum. Cedriam. Syri Pineis carent. Bellon. opinio reprobat.

Pix brutia. Bellon. tatur.

Pix arida. duom generum. Viscosa. Sicca.

Pix arida. Nomina linguarum. Viscosa.

HISTORIAE PLANTARVM.

Naſalis.

in offic. pix navalis. *Βασίλειος* fortassis, quod in pel-
libus [*πρωκινέτων*] pecudum, conderetur ac ven-
deretur: Aut, quod pecudum scabiem sanaret:
Aut, quod illius greges privacim signarent. Na-
valis, vt measer opinio, quod hac naves pica-
bantur.

Palimpsesta.

arida *παλινπύστα* vocatur, quasi recocta ac bis fa-
cta pix. Hancque Corn. picem Græcam vocari
scribit.

Delectus.

Ex his Liquidæ præfertur splendens; levis, siccata.
Sicca probatur pura, pinguis, odorata, sub-
rufa, & resinosa. Improbatur adusta, fumum re-
dolens, & acida. Probatur verò ea, cuius fra-
gmenta splendent, quæ dentibus pressa lentes-
cit, & gustu est levi, acore jucundo, qualis est
Brutia, à Brutis Italæ gente, & Lycia ab Asiæ
regione dicta, modicè cocta, nec lento, resinotò-
que suo succo proflus exuta, resinæ, picisque
naturam simul habens. Paulus Africanam probat.

Brutia.

Lycia.

Idæa.

Pieria.

Narensia.

Naricia.

Illyrica.

Pix fossilis.

Pissasphe-
tum.

Nemetu-
rica.

Corticata.

Columella
taxatur.

Pix rasis.

Rafilis.

Rafulana.

Rabulana.

Rhetica.

Pissaleon.

Prepara-
tio.

Pissanthos

Galeno.

Idæa picem Idæam maximè etiā probabant, ab Idæ
celeberrimo Troadis monte. Græcia Pieriam, à
Piero Thessaliæ monte, qui Macedoniam versus
protenditur. Virgil. Narthiam, non vt vult Bel-
lon. Lariciam, à Narensi Liburniæ populis, quo-
rum montes Pinerum sunt seracissimi. Alij Na-
riciam eligunt, à Nariciis Locorum populis, qui
optima pice abundant. Michael Anglicus Illy-
ricam celebrat, quæ regio est Epiro contemina,
propinqua Italiæ. Theopompus scripsit refe-
rente Plinio, in Apolloniatarum agro picem fos-
silem non deteriorem Macedonicâ inveniri. Est
autem illa *Pissasphealum* Dioscoridis, nempe ad
spissitudinem picis coactum, temporis spatio. Pix
etiā *Nemeturica* olim dicta fuit, à Nemeturis Al-
pinis populis, quorum meminit idem Plinius, li-
cèt eam in Liguria confici scribat Columella. Ea
pix liquida erat eodem autore. Ea verò quæ
vtebantur Allobroges ad vini condituras, *Cortici-
cata* dicta est, fortasse quod in loculis ex arbo-
rum cortice factis adveheretur: Aut, quod tam
dura esset, vt in multiplices textus ac loricas, tan-
quam in cortices ac phylaras dividetur. Hæcque
sicca erat, durâque, & quò vetustior, eò melior
in vû, quoniam omni lentore amisso facilius in
pulverem resolvebatur, atque cribabatur. Co-
cta esset nec ne, Columella non declaravit. Co-
ctione tamen duratam fuisse verisimile est.

Habetur & in vulgatis Columellæ exempla-
ribus *Pix rasis*, quæ *rafilis* mea quidem sententia
dicenda est, igne quidem non exsiccata, sed crudi-
da, verum multo annis & vetustate sic durata, vt
confusa in pulverem redigeretur, ac radi posset.
Eandemque esse puto cum Hist. Lugd. quam Pli-
nius *Rabulanam*, sive *Radulanam*, aut *Rafulanam* &
secundum quosdam *Rheticam* vocat.

Præter hæc aliud quoddam genus reperitur,
quod *πρωκινέτων* [Oleum picinum] appellant. Fit
è pice, vt Diosc. docet, separato quod in ea a-
quosum est, quodque eidem, veluti serum lactis,
supernatat. Excipitur potè interea dum pix co-
quitur, expansis supra eam mundis velleribus, si-
ve lanis: quæ postquam halitu ex ea sublato per-
maduerint in vas aliquod exprimuntur. Itera-
turi illud tantisper, dum pix ea coquitur. Sed à
Diosc. dissentire velle videtur Galenus. Rurales,
inquit *πρωκινέτων*, in Asia mulieres picem liquidam
cum oleo permixtam Pissaleon vocant, quod a-
liud est ab eo, quod Pissanthos [flos picis] appel-
latur, quod ipsum liquidæ picis incumbit & super-
stat, & magis tenuium partium est, quàm ipsa
pix, tum compage, tum etiam facultate. Sed idem
lib. 8. simpl. id ipsum *πρωκινέτων* vocat, quod hic

Dioscorides. Paulus etiam & Plin. pissaleon, *Pissaleon*.
non ex pice & oleo compositum faciunt medi-
camentum, sed id, quod Gal. ante *πρωκινέτων* &
pōst *πρωκινέτων*. Idem etiam 8. simpl. 6. pissaleon *Picis liqui-
da serum*.
[picis liquidæ serum] appellavit:
ita etiam Aëtius; sed Paul. compositè *πρωκινέτων*.
Ac apud Scribon. & Marcell. Pissaleon picis flos
etiā exponitur.

Aliud picis genus *Zopissum* vocati, autor est *Zopissa*.
Diosc. ex Cera & Resina constam, derafam
scil. ex navibus, quæ diu in mari versatæ essent,
ac, vt vult Plinius, velut vitæ illic peregrissent:
Eaque per intensionem *Zopissa* quali efficacior
dicta, & quod adiecto Salis marini callo stimula-
ta fit, *Apochyma* appellata fuit. Modum autem quem-
dam *Zopissam* præparandi ita docet Aëtius. Si na-
vibus derafam non habeas, Picis atidæ, inquit
lib. 1. picis liquidæ, cereæ antrientem, resinæ pinus
sexuncem. Omnia liquata & excolata in pel-
vini aquæ marinæ, sive communis plenam, mit-
to, & manibus velut pastillam subigito, ac vti-
tor. Hanc Germani autore Corn. *Schiff-Bech* / *Naſalis*
picem nauticam sive *navalem* vocant. *Zopissam* *pix*.
Hæd. Jun. eandem cum pice tabulana Plinij sta-
tuit, eamque Germ. vocat *Abgeschaben Bech* / Belg.
Abgeschabt Peck / Gall. *Poix racée*, Ital. *Pece rascia*.
La Pece que se rae de lanas. *Nomina*
linguarum.

In genere quamlibet picem absolute Græci
πίστα dicunt, *βόνη* Aristoph. Interp. Germ. *Bech* /
Belg. *Peck* / Gall. *Poix*. It. *Pece*, Hist. *Pece*.

Pix à Potius vocatur dura, liquida, cruda, pin-
guis, vapida, atra. vnde Ovid.

Torus pice nigrit atrâ.

Picis facultates Diosc. ita prosequitur. Facit pix
liquida ad lethalia medicamenta [ad venena H.
Lugd.] phthiricos, purulenta excreantes, tussis,
anhelationes, & humores intra pectus conten-
tos ægrè excreabiles, si cyathi mensura cum mel-
le delingatur. Peruncta valet ad tonsillarum ac
uvarum inflammationes & anginas, itemque ad au-
res purulentas cum rosaceo, nec non & ad ser-
pentium morsus cum trito sale adhibita. Pari ve-
rò cera admixta, scabros vngues detrahit: [Gal. &
ex ipso Paul. & Act. addunt, impetigines detent,
quod non necesse sequitur, Corn.] vulva tubercu-
la, sedis, sedisque durities discutit [hic loco sedis,
Hermol. ex Marcello penis legit.] Cùm farina
hordeacea vinnique pueri decocta strumas cir-
cumquaque rumpit. Cum sulphure, pineo cor-
tice aut fursibus illita, quæ serpunt vlcera co-
hibet. Mannæ Thuris ac cerato permixta, sinuo-
sa vlcera agglutinat: pedum, sedisve rhagadi-
bus commodè illinitur: vlcera replet, & cum
melle purgat. Quin & cum uva passa & melle
carbunculos putrescentiæque vlcera emarginat.

Septicis quoque seu erodentibus emplastris vti-
liter immiscetur. Calefactioram vim habet pix
arida, mollis, pus movet, tubercula panosque
discutit, vlcera replet, ac vtiliter vulnerarum me-
dicamentis permiscetur. *Zopissa* verò dissipandi
facultatem obtinet, quoniam aqua marina mace-
rata sit. Dosis in vnguents & emplastris ab Vnc.
sem. ad Vnc. 1. & plures.

Pix sicca Galeno desiccatur, & exalfacit secu-
do excessu, plus tamen desiccare potest, quàm
calfacere: humida contrâ. plus calfacit, quàm
desiccatur, habetque nonnullam partium tenuita-
tem, quâ & asthmaticis & purulentis adjuvat.
Satis est autem cyathi linissæ mensuram melli
mixta. Abstergerendi quandam vim habet, con-
coquendi, digerendi, velut & in gustu subama-
rum quidpiam & acre. Sic *leprosus* vngues exi-
munt

Vires & vi-
sus.

Liquida,
phthirica,
Dosis,
Tonsilla,
Angina.

Venenum.
Pudenda.

Struma.
Vlcera.

Rhagades.
Carbun-
culum.

Arida.
Zopissa.

Dosis.

Tempera-
mentum picis
sicca.
Humida.

Vngues le-
prosi.

*thene
mores.* munt ambæ, mixtæ cum cera, Lichenasque deter-
gunt: Concoquunt item duos & crudeos tu-
mores omnes, cataplasmatim induta. Ad ea om-
nia, humida valentior est, arida vero tametsi ad
ea quidem deterior, glutinandis tamen vulneri-
bus magis convenit. Pix liquida calcfacta, in-
quit Matth. vñ cum Thure & Mastiche abrafo
occipitio adhibita, prolapsam columellam resti-
tuit.

*is picis
la picā-* Picis vsum duplicem fuisse, rei rusticæ Scripto-
res tradiderunt: vnum ad dolia & ferias, cæterâ
que vasa ante quadragesimum vindemix diem
picanda, & aliter ea, quæ demissa essent humi,
aliter ea, quæ starent supra terram. Nam in iis,
quæ demissa essent, pix vetusta lateribus adha-
rens liquabatur igne in lampade admoto, & ra-
dulâ curvâ ligneo rotabulo præfixâ foras euec-
batur, post detersâ penicillo vasâ, ferventissima
pice infusa, scopula rotabulo alligata & circum-
ducta picabantur. At quæ supra terram consi-
stebant, admodum dies antequam curarentur,
in Solem producebantur: Deinde cum satis in-
solata essent, in eos conversâ, subiectis tribus par-
vis lapidibus suspendebantur, atque ita ignis
subiiciebatur tandem incensus donec ad fundum
calor adeo vehemens perveniret, vt apposita
manus patiens eius non esset, pixque vetusta li-
quaretur: tum dolio in terram demisso, & in la-
tus deposita, picæq; ferventissima infusa dolium vo-
lutabatur, vt oēs eius partes linerentur. Picem
autem duram & recoctam ad id commendabant,
adiectâ quinta parte picis brutiæ.

*o firmi-
m tri-* Pix in Italia, ad vasa, vino condendo, maxi-
mè probatur Brutia, ait Plinius. Picis illius vi-
no duratricem firmitatem præstat, inquit idem, ne
vinum corrumpatur, & sicubi rimolus vas fit,
ne transfluat.

ditura. Picis alter usus erat ad condituras. Italia pars
aliqua lenitatem vino excitat rabulanâ pice. Ra-
tio condiendi multa asperit picis lib. 15. dicitur.
*odor
nans
gra-* Picis odor saporque Romanis olim fuit gratissi-
mus in vinis, quæ ob id picata appellabant, Ga-
lenus *ῥῆν καὶ πικρὰ*, & *πικρὸν*. Huiusmodi vina
arte talia erant, vel natura sponte, qualia Vien-
nensia, & Allobrogum. Sed de his loco iam
citato. Quemadmodum autem cum vinum adeo
infirmitas esset, ut perennare non possit,
aut certe quousque venderetur, durare, peri-
culumque esset, ne acesceret, fugeret, muce-
sccret, id resinâ, flore resinæ, crapulâ resinæ,
cæâ, sapâ, destuto, aliisque odoribus condie-
bant: ita pice interdum solâ, interdum cum
aliis mixta, & eâ quidem modò liquidâ, qualis
fuit Nemeturica: vel sicca, qualis fuit corti-
cata Allobrogum, Rafilis, Brutia, vina medica-
bantur, prius tamen pici liquide semper aut ci-
nerem lixivium infundentes, permixtæque,
aut aquam marinam ex alto petitam: ut his &
picis odorem auferrent, & spurcitiem elue-
rent.

o Salsi. Alios præterea duos usus libet ascribere ho-
die nondum penitus aboleto. Pice illitâ pilos
avellunt, & corporis partibus, quas natura iis
vestitas esse voluit, quod *πικρὸν* & *καταρρεῖον* Græ-
ci dicunt, à materia quâ utuntur in eo sædo
ministertio. Hoc verbo usus est sæpe Clem.
Alexand. molle delicatūque institutum, ac
improborum hominum artificum accusans. Præ-
terea pice torquentur corpora hominum, quâ in
verbo *καταρρεῖον* longè alio intellectu quam in
vasis linendis utuntur: valet enim, cruciati illa
& supplicio afficere. Intellexit hoc Lucretius,

cum pœnas mortalium, tormentâque brevi ex-
ponit.

Verbera, carnifices, robur, pix, lumina, redæ.

Idem animadvertit & Plautus, cum Aristopho-
nem Alutam servi vocem resellente induxit,
qui dixerat in eum:

Atta bilis agitât hominem:

At pol te, si hic sapiat fenex, Atta pix agitet *Materiæ
apud carnificem, ac tuo capiti illuceat. Apud
Palladium Rutilium nonnulli coracinam [liqui-
dam intelligo, ut quæ in cortis asserviri soleat]*
picem contra formicas in arbore suspendendam
[arboris trunco circumlinendam] esse confir-
mant.

Fieri potest & fuliginem è liquida pice hoc
modo, autor est Diosc. In lucernam novam el-
lychnium habentem aliquid picis infunditur, &
accenditur, & lucerna novo vase fictili cibani
formâ prædito, supernè quidem angusto & ro-
tundo, infernè verò foramen habente, quem-
admodum cibani, operitur, & tri finitur. Quum
autem prior picis humor consumptus est, alius
infunditur, donec satis fuliginis collectum fue-
rit. Ad eundem modum è resina, Thure, Myr-
rrha & styrace, aliisque his similibus fuligo con-
ficitur. Vim habet acrem & adstringentem.
Utendum est ipsâ ad medicamenta & illusiones,
quibus palpebræ ornantur: & ubi glabras ge-
nas producere pilos oportet. Est & ad debi-
liores, & lachrymantes, ampliusque exulcera-
tos oculos commoda.

Facit Pissellæon [oleum picinum] ad eadem, *Oleum pi-
cinum.* ad quæ pix liquida. Cum hordeacea farina Alo-
pecis adhibitum, capillos restituit. Id ipsum
quoque præstat pix liquida, quæ præterea iumen-
torum ulcera, scabiemque illita emendat. Vi-
num picatum [*ῥῆν πικρὸν*] ex liquida pice &
musto remperatur. Picem autem primum mari-
nâ aut muniâ tantisper eluere oportet, dum in-
albuert, & sincera matris aqua defluat: mox a-
qua dulci iterum proluenda. Tum in congios
octo musti additur uncia picis una aut altera, at-
que ita finitur. Post ubi effervuerit atque suble-
derit, in vasâ diffunditur. Hoc genus vini exte-
lescit [concoquit Plin.] concoctionem adiuvat,
ahstergit atque purgat: proindeque uile dolo-
ribus pectoris, alvi, iocinoris, lienis & vulva-
rum, si sine febre sint, itémque ueteribus rheu-
matismis & profundis exulcerationibus. Est &
efficax contra tussim, tardam concoctionem, in-
flationes & anhelationes: luxatis denique præ-
sertim in succida lana, imponitur. Vide plura
lib. 15. de Vinis.

PINVS INDICA EX QVA BRE.

CAP. VI.

IN Teneriffa, autore Theveto, in Gall. Antai-
Locus *Gummi*
Iberica Fortunatarum five Canariæ insula una,
copiosissimum paratur Gummi [gomme] vel po-
tius pix [poix] nigra, quam vocant Bre: deiciunt *Pix.*
autem Pinos, quibus abundant, eas dissecant,
fasciculos component ad decem, aut undecim *picis su-
plaustra*, hos alternatim unum post alterum *cienda ræ-*
crucis in formam supra foveam mediocris pro-
funditatis congerunt, ac streuem accendunt, quâ
accensâ, pix in foveam defluit. Alii verò facili-
ori viâ incedunt, faciliorque negotio rem ab-
solvunt, factâ enim tantum circum arborem
fossâ, eam incendunt.

Hoc gummi in Peru devehunt, magnūque Vsum

ex eo luctum faciunt. Vñs autem eius duntaxat est ad naves picandas. Si quando cor de hac arbore rubri coloris montani indigentes offendunt, ipsum in assulas satis longas findunt, crassas instat pollicis, quæ candelatum loco illis inserviunt.

An Copei
P. Mart.

An de hac Pinu Indica P. Mart. cum ait. Gignit ex duobus arborum generibus picem insula Hispaniola, ex Pinu puta & arbore dicta Copei, ex qua pix non alter, quàm ex Pinu legitur, licet dicant plerique stillicidio colligi comburendo eius lignum. Fructus autem eius parvus est, uti prunum, elui satis aptus.

Fructus.

PINEA INDA HISPANIS.

CAP. VII.

Pinea Indica
Hispan.
Boniatama
Indis.
Hyayama.
Hyayagua.

DIGNVS Oviedus, ait Cardanus, cui fides habebatur. Is refert in Peru insula fructum esse omnium qui edi possint præstantissimum: quem Pineam Hispani à formæ similitudine; Indi Boniatama, seu Hyayama vocent, atque è cuius genere sit, qui Hyayagua nominatur. Esse enim formâ pulcherrimum, gustu jucundissimum, odore suavissimum, ut ex quinque sensibus tres in eo maximè delectentur. Orii autem ex planta spinosa, referrèque Pineam figurâ, sed in summo vertice germen asperum, Lilij caudicis quasi instat prominente: colore Mali Medici esse, dum acerbus sit, & dum maturuerit, odorem Cotonei, adeoque vâldè, ut vnus ex his cubiculum totum redolere faciat. Corticem vt Pineis, inæqualem & inutilem, sed tamen non vt Pineis apertum, verum alio modo fructum ipsum mundari atque diuidi: Magnitudinem, qualis Medicis malis, Peponibusque: Odorem verò etsi Cotoneo similis sit, gratiorem tamen, quodd adulterinus, ac mixtus fragrantia variâ videatur: Succo præterea abundare, carnemque æqualem illi esse atque solidam, plantamque (vti dictum) spinosam, folio amplo: Vniuique verò fructui caulem suum subici: mature scire autem spacio mensium decem: quod si ante maturitatem præcidatur, plantam ipsam nulli vsui præterquam impinguanda terræ vtilem esse. Caulem, qui supra fructum sit, detractum plantatimque, genus suum renouare: folia verò similia Cardui, sed longiora, tenuioraque. Non seruari vltra 15. dies, & edendo pyri molcati speciem referre: suscitare appetentiam extinctam. Eundem tamen saporem vini ingratum reddere, & bilem gignere credi: adeò nihil in humanis absolutum esse.

Folium.
Duratio.
Vires &
usus.
Appetitus.
Genera.

Hydropt.
Hyayagua
Boniatama.

Hyayagua.

Cultura.

Multi autem illius tradit genera, acida, acerbata, alteriusque saporis, velut etiam in Pyris, aliisque fructibus, cæli, folique varietate & specie diuersa, tum ipsarum plantarum cultu: habere & filia veluti Cardui albi, ob quæ dentibus noceat. Et neque aquam potam post ipsum sapere, adeò vthydropicis, absterrendo à potu, iuvare possit. Ex his etiam Hyayagua, albam intus & vinosam, sed saporis esse acerbioris: Boniatama, dulcem & ipsam albam, sed aliquantulum stupæ referre imaginem: anibas etiam has rotundiores: Hyayama verò oblongiorem, lutei coloris, intus obscuri: atque hanc omnium præstantissimam.

Additque rustici operam maximè fructum hunc sentire videri, quando agrestes cultis longè sint inferiores. Inmaturas verò decerpas quodoque vique in Hispaniam transferri: attamen cum in propria arbore non maturuerint, gratiæ maio-

rem partem amittere: germina quoque translati corrupta fuisse. Esse verò humidum, addit Cardanus. in hoc fructu tenue, tum pingue, tum aqueum, ostendit copia succi, fragrans odor, brevis vita: & quodd matrescat citò.

PINEÆ NVCIS SPECIES MELENKEN.

CAP. VIII.

NARRAT Thevetus Necumere maris Indici insulam innumeris fructibus abundare, inter quos, qui ipsorum lingua Meliken nominatur, magnus est, nucis pineæ specie, cortice luteo, quo spoliata carnem & in particulas conlectam si degustaveris, saccharum ore continere dixeris, cum pauxilla nucis Moschata portunculula permixtum. Hoc Barbari præsertim ad sedandam sitim utuntur.

Fructui Nana satis similis est, nisi quodd Meliken in arbore provenit, Mori serè pccentitate, nigro cortice vestitus, folio quadantenus rubescente, longitudine & latitudine folii Angelicæ. Nana autem planta est foliis Iunco similis, nunquam ad tantam altitudinem crescens, de qua lib. 26.

Locus.
Meliken.
Detrahitur
Cura.

Vnus
Similis
Nana.
Arbut.
Meliken.

PINEI CONI FACIE FRVC. TVS EXOTICVS.

CAP. IX.

Pediculo minimi digiti ferè ræ crassitudine, rûso, duro atque lignoso, folia mutuo incutitu adnascuntur digitu ferè longa, firma, substantiâ lignosâ, triquetra, principio angustiore, reliquâ parte latiora, & fastigio tenus recurva, numerosissimæ squamulis foliaceis lucentibus, nigrisque vestita. Hæc pars quæ recurva, modico inflexu separatur, ita ut fructum esse squamulosum suspicio sit. Folia quæ intus delitescunt, externis breviora, & densiore dictorum foliorum stipatu obsepta. Per quorum longitudinem parte internâ carinata, Sapor nonnihil amaricæ, non sine adstrictione nidorulenta, ac si fructus in fumo esset exsiccatus. Partes ex commestione, densissimæ attritu hærent, quod augmento est, substantiam nonnihil esse viscosam.

Descriptio
Folia.

Squamula.

Sapor.

Substantia
Inscriptio
viscosa.

Fructum hunc communicavit nobis chariss. frater C. Bauh. qui cum coni speciem quodammodo gereret, ut ex figura, colore, & foliorum mutuo, incubitu videre est, coni faciem fructum

LIBER IX.

Adum appellare placuit. Dignus sanè hic situs, qui cum Carduo ex *Madagascar* conserant, de quo lib. 26.

PINI FORMA CIBAGE.

CAP. X.

EX Orientalibus regionibus Cibages nomine à Paludano delatum esse semen colore nigrum, acumine donatum, ex quo prodierit planta Pini formâ, sed tenerior, videre est apud Camerarium.

ARBORES FERVLÆ SIMILES NIGRÆ ET CANDIDÆ.

CAP. XI.

IN Fortunatarum Insularum primâ *Ombiton* vocatâ nullis ædificiorum vestigiis haberi in montibus stagnum; arboreſque ſimiles *Fernæ*, ex quibus aqua exprimitur, ex nigris amara, ex candidioribus potuiſucunda, tradit, ex Inquisitione lubæ, Plinius Hist. nat. lib. 6 c. 32.

ARBOR LAVENDVLÆ FOLIO.

CAP. XII.

fuisse inſiti, inferiori ramo facie quidem ſimiles, ſed molliores, magiſque ſucculentius: qui etiam procul dubio comprehendere & radices agere potuiſſent, ſi quis commodò loco telluri committere in animum induxiſſet.

In horum comofiſ ſatigiſ folia adhuc in hærebant, vitentia, formâ, magnitudine, & colore Lavendulæ folia valdè referentia, ſed ſucci plena, aromaticum quidpiam ſpirantia, ſed ſucci plena, & Cunigundis herbam: qualibus totum ramum veſtitum fuiſſe, ipſa in ramis veſtigia indicium faciebant. Quantum verò ex reſeſione ramorum Cluſio Exot. colligere licebat, denſâ ipſiſquæ medullâ, inſtar Sambuci ramorum, prædiſuiſſe videbantur.

Ramus hic ex Orientali India in Angliam anno Tom. I.

1593. delatus fuit. Arbor autem eius quo nomine apud incolas appellaretur, quæ in provincia Orientalis Indiæ naſceretur, à Jac. Gareto, qui Cluſio Iconem Londino miſerat non adſcriptû eiat. Cur autem ei hunc locum aſſignaverimus intelligetis, qui, quæ Cluſ. de hoc arboris ramo ſcribit, diligenter examinauerit.

LARIX FOLIO DECIDVO, CONIFERA.

CAP. XIII.

Arborum interſerarum tanta natalitum miſtura eſt, ut non facile diſcernantur in ſtonde, etiam à peritis. Latex enim caudice recto, ac procerò Abietis aqualis eſt: cortice craſſo, ſcabra, ſuſcoque: Rami longi & grâciles: deorſum propendentes: Folia leniter odorata, ramis conſuſo ordine ambientia, è tuberculis umbilicatis, duode-

cim aut viginti, & plura nonnunquam, penicilliſ in morem coniuncta prodeunt, tenera, perangſta, crâſſitudine porcinas ſetas æquantia, incialia & longiora, videntia, necantequam, donec illa Veris initio ſuccedant, Hieme decidentia. Non igitur univerſa ſimul, ſed ſingula paulatim recedunt, aliis interim ſuccellu ab iſdem tuberculis prodeuntibus diſapſorum vicem occupaturis, ita ut non deſluxiſſe folia, ſed novæ juvenutis habitum induiſſe videantur. Coni, qui fructus eius ſunt, pertinaciter ramis hærent, brevi contorto, craſſiſculo pediculo nutabundis, nuciſ Cupreſſi magnitudine, ſive unciales: Squamis contexti latiſculis, compreſſis, obtuſis, ſtenibus, ex rubro [inquit Cluſ.] purpureſcentes: Qui dum novelli & recentes ſunt, ex iſdem tuberculis è quibus folia prodeunt, petiolo ſuſſum reflexo, nitentes, ut mucrone cæſum ſpectent: illoſque intercedunt ſquamulæ foliaceæ, tenellæ, in ſtylum acutiorem delincentes quæ ſingula continent ſemina, parva, alata, gemina, tedæ (ſi quit Cord.) ſeminis figuram & quantitatem referentia, ſotis cinericeo cortice, intus autem candido nucleo conſtantia, ſapore dulci, & pineam nucem æmulante. Materies firma ſatis & ſolida, in rectum ſiſſilis, ſolvâ, vel ſpadicea [Cordo] criſpantibus ſaturatiſſis coloris callis, peſtinibus rectis, odorata, flammeſcens, odorem quoque iucundum naribus aſpirans.

Vituvium antiquiſſ. ſcriptorem plantæ huius cognitionem habuiſſe, vel inde conſtat, quod, Arch. lib. 2. dicat. Latex verò, quæ non eſt nota niſi his municipibus, qui ſunt ad ripam fluminis Padi, & littora maris Adriatici, foliſ eſt Pini ſimilibus, habetque reſinam liquidam mellis Attici colore, quæ etiam Phthiſicis medetur.

Laricem quintum genus arborum reſinam fundentium Plinius facit. Cui ſitus idem, inquit

Z

[cum Picea] eadem facies, Larix vocatur, materiam præstantior longè incornpta vis, emori contumax rubens præterea, & odore acior: plusculum huic erumpit liquoris, melleo colore, atque lentioris nunquam durefcens. Et licet alia resiferarum arborum genera accensa, foligine immodicâ carbonem repentè expuant, cum eruptionis crepitu, ei aculenturque longè, excipitur tamen Larix, quæ nec ardet, nec carbonem facit, nec alio modo igris vi consumitur, quàm lapides. Perpetuè hæc viret, ut ceteræ. Hæc magis alta, & crassior (Dalech.) leviorque folio, villosior & densior, molliorque flexu, quàm Picea, quæ radicibus uilis non repullulat. Nullo flore exhilaratur, nec natales Pomorum recurfus annuos verticillori rancio promittit. Tripartitè, insuper et Robur & Abies intermittit, ternaque germina edit. Plura de his vide cap. 1. de Abiete. Eius morbus est, ut tæda fiat, huic succise humor dæu effluit. Hæc arborum altissima una, quæ caricem, vetustatemque ex reliquis tardè sumè sentit. Potius sustinet validum, etiam in transversum posita. Montes amat. Fel atrita & in aceto decocti dentium dolori profunt. Cinis corticum intertrigini & ambustis. Potus verò alvum fistit, urinamque movet.

Hermol. in descriptione Laricis Plinium sequutus hæc habet. Larix, inquit, quæ *murn* in Troade visenda quatuor & viginti pedum ambitu, altitudine duorum iugerum prætereaque cubitorum quindecim: nam Theophr. Pinus atque Larix idem: Palladius lignum Gallicum vocando, aut Laricem, aut ei simile, quid significat? Nobis autè nec Hermol. nec ullus alius persuadebit Pinum, live *πένυλον*. Theophr. idem esse, cum Larice vera, quæ folio deciduo, non perpetuo. Nec Palladius lignum Gallicum vocat Laricem, aut ei quid simile. Ita siquidem in Novembri scribit. Viles autem ad fabricam sunt hæc maximè, Abies, quæ Gallicam vocant, nisi perluatur, levis, rigida, & in operibus sicci perenne durabilis. Larix nullissima, ex qua si tabulas siliigas tegulis in fronte, atque extremitate tectorum, præsidium contra incendium contulisti. Neque enim flammam recipiunt, aut carbonem creare possunt. Hinc itaque luce metidiana claritas patet, Hermolaum Palladio imposuisse, siquidem non Laricem, sed Abietem lignum Gallicum vocant.

Cum nullus adhuc Latinorum (Cordo id perhibente in Diosc.) prodident, an Laricem Græci habuerint, vel cognoverint & quomodo eam appellarent, non temerè eum mirari sibi, quæ ratione asseruit Laricem eam esse arborem, quæ ipsis *πένυλον* vocetur. Verum non sanè satis erat dicere, non sine ratione, sed rationem proponere convecibat, ut aliquid observatu & notatu dignum rerum studiosis adferret.

Et quamvis à Trago Larix in censu Abietum habetur, & protectia, ex qua Terebinthina germanica effluit, exhibeatur, minùs tamen ei cognitam fuisse conicimus. quòd eam non describat, ac omnes Abietes Hieme quoque virere dicat, quòd huic sue texta non convenit.

Bellonius Laricem Græci ignotam fuisse tradit, utpote, cuius ne quidem vnam Theophrastus meminit, ac Dioscorides qui de ea aliquid scripsisse videtur, tantum ceu de re externa pronunciarit. Ac præterea Plinium, Ruelliumque cum receptionibus alius corrigens, Pini & non Laricis morbum esse ait, ut Tæda fiat, nec perpetuè virere, sed hyeme folia illi decidere, eamque insuper florere: ac Conos etiam proferre, & non

sterilem esse. Addeens præterea contra Plinium huius lignum Pini ligno ad scandulas præstare: contra Fuchium verò, legimur Terebinthina vice Latinam non Abietinam supponere: Ac contra Vitruvium aliosque recentiores, & flagrare & in carbonem verti, ut & contra Ruellium non Piceam sed Novellam cupressum æmulari: atque tandem contra Guilandinum nec Cedrum nec Cedrelatem esse.

Firmiter verò nobis persuademus Guilandinum non novisse Laricem veram cum suas epistolas scriberet, Larice siquidem Libanum abundare putat, ac eam Cedrum nuncupat. Nec sine causa sententiam mutavit ut apparet ex defensione Pauli Hæsti: quæ sic habet: Hippocedrum sanè seu Cedrum nigram Græcorum Guilandinus Laricem esse Latinorum etiamnum sentit, sed an Cedrus, cuius mentio habetur in sacris litteris Larix sit, iustus hæret. Nascuntur enim hodie in Libano monte Larix, Abies, Pinus & omnes ferè remanere arbores, cumque iis sui generis arbor nobilis, quæ nusquam in Europa provenit, quam qui Christiani in Judæa & Syria venerantur, Cedrum appellant. Ut tamen hæc Christianorum in Syria Cedrum, eandem esse cum Hebræorum Cedro-Guilandinus credat, multa sunt quæ fidem faciunt, quæ libens prætereo, cum quoque videam hanc ipsam Hebræorum Cedrum Græcos non ratò, cum sua Hippocedro, hoc est, Larice confudisse. Apollo Guilandinum etiam notat dicens: Laricem Cedrum magnam esse Apolloniatice Timonis sulo altrere non videretur Guilandinus, infimo nixus argumento. Plinium verò & Ruellium defendit in eo quod dixerint Larici solum non esse deciduum: Verum quàm firmo argumento, ipse petendo: Quod autem tradunt nonnulli Laricem hodie vocari ignis esse invictam, idem Apollo pro vano habet.

Scit Amatus ex omnibus Pini generibus, Laricis materiem durior, firmiorque esse, ac proinde in hoc Pliniano loco [scandula, ex omnibus, quæ resinam ferunt, facillime, sed minimè durat], præterquam è Pino] mendam esse: Cupressò præterea in totum persimilem facit, minimè quidem Pino, ut Ruellius credidit: Plinium verò merito taxat, quòd crediderit Laricem esse sterilem: Ac eundem quoque cum Vitruvio & aliis errare scribit, qui Laricis lignum in igne non uri contendunt. Hæc ille, nec solus, aliis intermaliter sentientibus.

Quare metu valere iusto nostram proferamus sententiam. Multi sunt cum Chusio in ea opinione, Plinium cuncta tribuere Larici, quæ de Pini [scilicet arborum] Theophrastus scripsit. Quod ut nò omni ex parte negamus, ita nec illis cōcedimus. Hæc enim [materiam præstantior longè, incornpta vis, emori contumax, &c.] ubi quælo Theophrastus de Pini prodidit? Ostendant nobis & subscribemus. Nōne Marth. Amr. ac adeò ipse etiam Clus. Larici talem materiam attribuunt. Sed obiciunt, in hoc igitur Pliniano loco [scandula ex omnibus quæ resinam ferunt facillime, sed minimè durat, præterquam è Pino] menda subest. Non enim hic Laricis materiam longè præstantiorem, incornptam, ac emori contumacem esse, affirmare videtur, sed Pini, ut cuius scandula, ex omnibus quæ resinam ferunt, maximè duret. Nec statim enim consequitur, eius materiam esse longè præstantiorem, magis incornptam, ac emori contumacem, quæ maximè durat. Ergo Plinium, cuius erit longè præstantior, incor-

Ter (qua-
m)sa.Caricem
tardè sen-
tit.Pendula
sustinet
validumPence Her-
mol.Lignum Gal-
licum.
Theophrasti
Pina non
est contra
Hermol.
Palladi de-
fenditur.Hermol.
redargui-
tur.Cordo, ta-
xatur.

Cedrelate.

Abies.

Tragano-
latur.Larix Græc.
ignota.
Plin. & Ru-
ell. notan-
tur.Fuchium
repreh.Vitruvii
error.Guiland.
taxatur.Guiland.
error.Hippoced-
rus.Cedrus
magna
Græcorum.Cedrus sa-
crarum li-
terarum.Cedrus
Christi-
anorum.

Pinus.

Plin. error.

Cupressò si-
milis.Vitruvii
error.Autorum
iudicium.Plin. defen-
ditur.

incorrupta magis ac emori contumax, quam Laricis. Sed dicamus Plinium in illo loco Laricem non intellexisse, sed duntaxat arbores resiniferas Theophrasto cognitias Abietem, Piceam, & Pinum quæ duabus prioribus materie præstat. Sed rogabit porro aliquis, quomodo Larici convenit, eam nec ardere, nec carbonem facere, nec ignis vi consumi: item nec florere, nec fructum ferre, contrarium siquidem hodie ei eveniat, ac magis ipsi Pino: imò nulla arbor reperitur, quæ vi ignis ut lapides resistere valeat? His respondetur Plinium hæc non ex sua observatione habuisse, verum temerè ab aliis tradita, ceu alia multa, historici verè loco accepisse, eiusque loco retulisse. Nunc quod restare videtur, non negamus Plinium quædam Larici assignasse, quæ de Pinu Theophr. dixit, è quibus hoc maxime urget, eius morbum esse, ut teda fiat, qui certè proprius Pini morbus est: ac sic fatemur cum Pinum & Laricem inter se confundisse, cum idem etiam arguat vis & facultas illa foliorum Laricis, quam Diosc. Pini foliis adscripsit.

Cætèrùm, figura Dodonæi Gall. non placet, nec quod dicit folia esse *decbiqueetes*, dissecta. In his autem Lat. errorem agnovit, ac sic correxit: folia ab uno tuberculo multa simul coherentia. Pingit verò is arborem & ramulum qui omitti potuisset.

Laricem, inquit Turnerus quavis Diosc. non describat, Plinius tamè id facit, sed non vsq. veritatem assequitur. Recentiores, attestante quotidianà experientià, Laricis lignum, non minus quam aliarum fomitum ignibus præbere scripserunt. At Veteres vt Pallad. Vitruv. & ex his quoque Plinius non ardere Laricem, nec carbonem facere prodiderunt. Hic præterea sempiterna habere folia scripsit, quod utrumque falsum esse deprehenditur. Aut ergo errant illi, aut hodie vera Larix incognita est. Sed nulla ferè videtur notior. Quod autem Plinius ait ab Homero Laricem enumerari, id lapsi memorie Goropius condonandum censet. Siquidem Poëta de Larice ne literalim adiecerit. Cætèrùm Stumpff. Laricis lignum duplex esse tradit, quemadmodum Laricis fungum Agaricum dictum, marem & feminam, quod nondum affirmaverim.

Iosias Simlerus hanc Theophrasto & Græciæ ignotam testatur, propriam autem Alpinus Valesianis: folia verò contra quàm Plin. asserat, qui *πινου* Theophrasti Laricem trāstulisse videatur, Autumno amittere scribit. Ego contra non Autumno, sed Vere folia decidua observavi.

Prodit etiam Solerius eandem Dioscoridi adducere ipsi Theophr. ignotam fuisse: additque errasse Diosc. Laricem resinam Piceæ existimantem: ac Plinium Laricem & Piceam quoque confudisse. Ipsi autem Solerio ut & aliis adstipulatur Gesner. hort. Laricem, inquit, Scaliger Græciæ ignotam prodidit. Theoph. quidem ignota fuit, aut sub *πινου* nomine comprehensa secundum Gazam, qui tamen alibi Piceam vertit, tanquam generale nomen ad utramque arborem. Lacuna, qui figuram Bellonii non admodum commodam exhibet, Ruellium merito reprehendit, quod ei folia non decidua tribuat.

Lob. & Penz Adv. Obs. & Ic. Pl. *Larix*, cuius etiam figura in Icon. sub titulo Cedri Libani & Palestina præclæ.

Audiuit Cæsalp. in Tridentinis montibus Pini Tom. I.

silvestris differentiam reperiri, cui soli folia Hieme decidant, eximia proceritatis: cortice valde crasso, rimosoque intus rubente: ramis è caudice gradatim procedentibus, adnatis multis, more Salicis, lentis, colore luteo, odore non ininucundo, foliis densis, oblongis, mollibus, comosis, Pinea angustioribus, & minimè aculeatis: conis cupressinis admodum similibus cui & similis existat, cum novella sit odore nõ ingrato: cui v. flores ineunte Vere emergant in cacuminibus in purpura valde rubentes, odoratique: materies durissima, præsertim in medutullio rubescens, in hac soldum Agarici reperiri: resinam fundere liquidà, quæ pro Terebenthina vendatur: atque hanc Laricem vocari. Et ita Laricem describit Cæsalpinus arguens & ipse Plinium, quod ipsi Larici tribuat, quæ Theophrastus Pino. Quæ verò paulò post Larici adscribit, ex Plinio (quamvis eius mentionem non faciat) desumit. Dari autem Marem & feminam ait: in Macedonia quidem masculam vri ad Piceam: feminæ radices tantum. Verum hæc non Larici, sed ipsi Pino Theophr. adscripsit, nec quidem apud Plinium legimus.

Ex eo autem quidd. Plin. omnia [quædam] Larici adscribat, quæ Theophr. *πινου* tribuit, factum esse arbitratur Clusius, ut perpetuam comam ipsi concesserit, contrarium quidem ipsa experientià nos docente. Is etiam à Theophr. non esse descriptam Laricem confirmat: ait enim Gazæ Laricem, nihil aliud quam *πινου* esse (quam Pinum silv. esse aut Piceam aliquam silvestrem Bellonij antea diximus) licet eodem *πινου* vocabulo & Piceam & Laricem interdum interpretetur.

Larix, Græcè similiter *λαρίξ* multis, ceu Fuchsis, Matth. Dod. Clus. & aliis; *Larix* quoque Lat. Offic. & vulgo *Larga*, Germ. *Ein Lerchbaum*, Belg. *Lorbenboom*, Gall. *Méleze* Dod. & *Arbre retirant a un Pin ou Sapin*. Ital. ac Hisp. *Larice* Dod. & *Alerce* vt apud Clus. nonnulli asserunt, qui nullam in Hispaniis nascentem vidisse meminit: item *Larice* Matth. Angl. *Larchtree* / Boh. *Drin* / Hung. ut Nomenclator Pannon. tradit *Voros fenyo* / *Bibol* / terebintina *Lezón*.

Digna Larix arbor, quam *longævam* dicas, *robustam*, *impenetrabile lignum*, *incorruptam*, *ter squamosam*, *cariam nescientem*, *pondos valide sustentem*, *Valesianam*, ac *montes amantem*.

Ambrunense territorium adeo frequentem nutrit Laricem, ut nullo sumptu comparari possit, & integrum plaustrum vix asse Gallico constet. Tanta etiam nunc in Rhæticiis Alpibus eius est frequentia, quanta unquam antea fuerit, atque adeo iidem locis, unde Tyberius Cæsar Romam advehi iussit ad Naumachiarum pontem concrematum restituendum. Apud Sedunenses live Valesianos abundat. Si quispiam tum in Vallaricem [locum absque dubio à Valle & Larice vocatum] tum in Briançonam appulerit, multas quidem ille Larices videbit, sed totum diem antè forsitan peragrarit, quàm ei contingat, ut vel vnam Agaricam offendat. In Viennensi saltu, tum aliis montibus, Alpibus vicinis, exceptis fumis iugis, abundare Laricem scribit Clusius. Habemus quoque Laricem Montbelgardii in orto E. C. quam accepimus ex montibus Italiae vicinis, quæ unica ex duodecim vasit.

Coni Autumno maturescunt.

Minimè in eius temperamento, Fuchsis auctore, ignis & aëris, humoris autem terreni plurimum. Hinc cum non habeat spatia foraminum, quæ possit ignis penetrare, fit ut eius vim (quem

Descript. Ca.
salsp.
Cortice.
Rami.

Folia.
Conis.

Flores.

Agaricus.
Resina.

Cæsalp. non
tribuit.

Laricem se-
cundum.

Larix Ga-
zæ.

Synony-
ma lin-
guarum.

Epirhæa.

Locus.

Tempus.
Tempera-
mentum.

Vires. admodum paulò antè diximus reiciat, nec patiat-
tur ab eo citò ladi.

Pannus. Adstrictoriam itaque facultatem, eius folia &
cortices, vt Piceæ [& *Pinus* Diosc.] obtinent.
Larici lignum magnificè aduersus elephantia-
sim scribit Stumpfius, Simlerus contra lepram.
Reperitur in caudice vetustissime Larici, medulle
vice, album quoddam corio perimile, quod pro
constringendis & agglutinandis vulneribus ac
compescendo sanguine (undecunque fluxerit

Sanguinis
fluxu.
Fur.
Pali

Canales. Amat.) multi usurpant. Iam verò, ut testis est
Clusius, sunt ex ea vinetorum pedamenta & pa-
li circa Neapolim, & supra Badenfes [Aultrix]
thermas, totoque illo tractu, ut quæ corruptioni
mentis sit obnoxia: item longissimi canales, techis
supponendi, & aptandi, ad pluviam & imbres ex
his accedentes accipiendum: sunt enim commodissi-
mi: nam cum firmâ & solidâ materie consent,
diutissimè Solis ardoribus & aliis aëris iniuriis res-
sistere possunt, nec finduntur aut vitium contra-
hant, eaque de causa non Piceis, nec alterius indu-
ctione egent. Horum magna copia Viennam ad-
vehitur quinquaginta pedum, aut maiore longi-
tudine. Venalèque exponuntur ad portam Car-
inthiacam, quæ proxima est thermis Baden-
sibus. Structurarum pondera, firmissimè & diuissi-
mè sustinet, idque Baptista Albertus adnotasse
scribit, cum alibi, tum apud Venetias ex vetustis
operibus. Vetust est opinio, à Plinio quoque

Opinio Ge-
terum re-
probatur.

Carbones.

litis prodita, eam non ardere, nec carbonem
facere, neque alio modo ignis vi consumi quàm
lapides. Sed falsam fuisse hanc persuasionem inde
constat, quòd apud Valesianos quibusdam in lo-
cis non alia ligna in usum focii adhibentur, ac
alicubi etiam in Alpibus ad ferrarias sodinas car-
bones ex ea fiunt.

AGARICVM.

Descriptio. Concretu fungolo Larici adhaesit Agaricū,
nunc maioribus, nunc minoribus massis
conglobatum, leve, candens nivi, in sarnam
dignorum attritu friabile, sapore primum dulci,
tandem amaricante. Reprobū, & candore
cedit, magisque nigricat, & minus facilè friatur:
pondere etiam vincit. Vtrumque verò ob vestit
callosus cortex. Icon una cum Larice arbore iam
antè est exhibitā.

Si autem consulueris Veterum memoriam de
Agarico videbis circa hoc Recentiorum à Veteri-
bus discrepantes penitus opiniones.

Agaricum. Diosc.
Radix.
Dio. Sc.
Tamin.
Mas.
Sapor.
Tint.
De origine
Agarici
opinionis

Agaricum inquit Dioscorides, radix fertur Syl-
phio similis, quæ non ita densa superficie, velut
Sylphium, sed tota rara est. Duo eius genera
sunt, alterum mas, alterum fæmina. Præstat,
hæc strias rectas inuis præferens. At mas rotun-
dus est, & undique compactus. Sapor utrique
similis, ab initio dulcis, deinde ex distributione
amarefcens. Nascitur in Agatia Sarmatica regio-
re. Et quidam plantæ radicem esse dicunt: Qui-
dam in truncis arborum ex putrefactione, velut
fungi, nasci tradunt. Nascitur etiam in Galatia
Aria, & Cilicia in Cedris, sed friabile & infirmum.

Agaricum dicitur. Agatæ verò nigri nomen idem de læth.
cap. 16. his verbis: Vetræ in album, & Thapsia,
& Elaterium, & Agaricum nigrum, suffocationem
inducunt, aut nimiam purgationem.

Agaricum, inquit Plinius, ut funis, nascitur
in Alpibus circa Bosporum. Iam ca. 10.
11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100.

fior, amariorque. Hic & capitis dolores facit. Fæ-
mina solutio, initio gustus dulcis, mox in amar-
tudinem transit. Ita Plinius. Vetus tamen Co-
dex pro Gallatia, habet Galba. Et sanè in Galia restituitur.
nasci hodie certum est, in Delphinatu maximè, Locua.
imò etiam in Alpibus Germania, ubi pessimo et-
rore *Sannenschwam*, quasi fungus Pinozum,
aut potius Abietum appellatur. In Pons.

Officinis notissimum est Agaricum, & nomen
retinet, quod ab Agaria regione ductum esse ve-
risimile est. Erym.

De Agarico ita scribit GALEN de Antid. lib. 1.
cap. 14. Agaricum fraudem nullam admittit, de
quo illud modo dicere sufficit, quod est ab Au-
toribus ante nos proditum. Optimum id Agari-
cum esse, quod levissimum esset: densum verò,
grave, & lignosum abiectum. Quod autem in-
ter hæc medium est, quantum signis, tantum &
virtute ab utrisque distabit. Idem libro de Simpli-
med. ipsi attributo: Agaricum ab arboribus ex-
crescit, prout tubera, vel Bolen. Et est fractu
leve, & quasi vanum: est pallidum valde & aspe-
ctu subrubrum: ut penitus sabbabidum, non
dissimile fufuri: gustui initio videtur dulce, sed ex
lento evadit amarissimum. Quod autem est op-
timum, in Ponto maximè invenitur. Quod au-
tem in aliis locis nascitur, multum est ineptius.

Paucis, at sufficientibus sanè verbis, ortum,
genus, & delectum eius describit Mesues, lib. 2.
de med. simpl. purg. dicens: Agaricus me-
dicamentum efficax oritur in truncis arborum
magnarum, vetustate iam putrescentium, & ero-
satum, tanquam eam vel Apostema, vel fungus.
Est autem hic duplex mas & fæmina. Mas est ma-
gis, præsertim qui longus, niger, durus, densus,
gravis & qui in fragmentis, seu villos nervorum
ostendit. Fæmina, si rotundior, alba, porosa, &
valde rara, & frangi facilis, levis, dulcis primo
gustatu, mox amara & styptica, est melior, præ-
cipue summa sui corporis parte. Nam stipes,
quod ligni putrefacti aliquid præferat, malus est,
& erosus Agaricus.

Cordus in Diosc. Agaricus fungi genus, Ger-
manis (quoniam plerumque in Abiete nascitur)
Sannenschwam vocatur. Hæc ille imbi: Vbi
minus prudenter ab imprudente & minus ani-
mum auctoris intell gente, aut assequente,
sequentia sunt annotata: Potius *Lerchen-
schwam* à Larice vocandus: Non assecutus est,
inquam, mentem auctoris. Licet enim Autor, ab
Abiete, Etymologiam nominis, *Sannenschwam*
deriver: non ideo negat *Lerchenschwam* à Lari-
ce vocandum. Quod comprobant, quæ idem
in Obs. silva posteritati reliquit, inquit: Aga-
ricus in Picea silvestri, Teda, Abiete & Larice:
sed omnium optimus Larignus, hic enim solus
est in usu Medicis.

Hæc ille, in onom. nimis generaliter Agaricum
Sannenschwam germ. vocat.

Incepit Lonic. qui Agaricum Dioscor. Fungum
Abietum [*Sannenschwam*] vocare audeat. Ego
sanè in Abiete Agaricum nunquam observavi.

Theod. Dorst. eisdem ineptias tradit. Eius
etiam icon nullam arborem nite exprimit.
Agaricum veteres Familiare medicamentum di-
cebant, non quia famulis propter copiam facilita-
tèque tribui soleat, ut vult Io. Bodin. sed quia
benignè evacuat.

Consuevit Io. Maria Agaricum cum Antirrhino,
tribuens utrique eandem vires.

Fallopium verò antiquis ignotum fuisse scribit
quid esset Agaricum, quod eorum abii radicem,
alii

fungum faciebant: Præterea dicit tempore Dioscoridis bonum Agaricum in Cedro ortum: sed per Cedrum intelligendum Laricem, quod Cedrina arbor est monte Libano, quâ utebantur antiqui ad contagionem pro templo Dei, nihil aliud erat, quam Latix. Atque notat idem præceptorem suum Brassavolam, errorisque magni eum inculcat, quod Agaricu optimum in Cerro Quercus specie onridixerit.

Merito contrariatur Tragus Dioscoridi qui Agaricum, non radicem, sed inter omnes fungos præcipuum agnovit. Eius meminit, inquit Tragus, & duo genera sicut Plinius. In glandiferis arboribus noctu relucens, teste Hernol. Barbaro.

Monachi & Cronemburgius unanimiter declarant, se nescire veram Agarici originem.

Audacter nimium autopsiam negat Dioscoridi Angustura quando ait Diosc. non vidit Agaricum eretecere, scriptis, quæ in aliquo autore legit, aut quod relatum illi sit. Cordo iam supra citato contra commentatorem eius aut si mavis annotatorem, a dextris stare videtur, sicut & contra Bellonium Turnerus part. 2. dum inquit: Miratur Bellonius, audere quemquam affirmare, Agaricum nasci in aliis arboribus, quam in Larice, sed admiratio eius rursus admiranda, cum probati inveniantur autores, qui prod derunt in aliis resiniferis posse reperiri, quod magno vauitum in Italia, Gallia, Germania, tum etiam in Anglia. Sed Angli mei si in Norvegiâ propinquam navigarent, tum Agaricum, tum Luginam abundè possent magis tolerabili pretio importare. Discant prius Laricem cognoscere, Agaricum cò facilius agnoscent: Fungi instar in juglandibus, non in ramis, sed caudice, colligendum autumno siccitatem & maturitatem adeptum. Quod Vere & Aestate colligitur, nisi sit anni præteriti, tum corpori humano insalubre est, neque sine colligendis periculo decerpitur: est enim tum temporis aqua plenum, quæ ubi effluit, vaporis noxio caput tentat. Atque ut aquolum immaturumque Agaricum insalubre est, ita biennio antiquius nullius est pretii.

Cõsultum nostra sententia est omnia ea quæ Tagant. de Agarico literis consignavit, indefesso lectori proponere. Agarici, inquit in eadem Dioscorides atque ambiguum sententiam protulit. Plinio, cui magis hac in re adherendum, verè Fungus est. Melue mati attribuit, dicitque mali Agarici notam esse, si in contractis suis (ut eius verbis utat) habeat veluti fila nervorum. Illiusque sententiam nostri omnes seplarij, tanquam verissimam, approbant. Actio tamen Agaricum præstantius est, quod pectines rectos habet. Paulus consulit, eligendum esse albissimum, quod facillimè frangatur, nec sit valdè lignosum, aut perforatum. Nostri quoque Pharmacopole unum bonitatis indicium esse affirmant in Agarico, quod est friabile: seu, quod aiunt, quando ficatur, pulverisat facillè. Dioscorides tamen infimum illud Agaricum esse dicit, quod friabile est. Non est radix Agaricum, tamen Galenus illud radicem appellet, fungus autem potius dicendû est, qui ad radices multarum diversarum arborum nascitur, non quidem ita albus, aut politus, ut in Officinis cernitur, sed cortice potius quodam coopertus, quo veterinarij, mulo-Medici dicit, plerumque utuntur, ex eo Clysteres pro irritandis jumentorum facibus parantes. Optimus hodie ex Africa affer-

Tom. I.

tur, ex Allobrogibus verò non ita bonus asportatur, quo universa Gallia, ac Italia vituntur. Agaricus tandem semina, à Dioscoride descriptus, intus rectas pectinum modo venas, & divisiones habens procul dubio pessimus iudicandus est; quâ de re in isto textu mendam esse aliquando sum suspicatus, siquidè quæ masculo pectismo debetur, Dioscorides feminæ, Agarico optimo tribuit semina, inquit Sylvius, rectis venarum discursibus fracta constat, qui dentium murinorum vestigia in casco duro representent. Eadem levior, rarior. Mas verò in fracturis filiosus, nervotum modo, gravis, densus. Hæc Sylv. de comp. med. lib. 1. qui in Pharmacopœia hæc addit: Agarici *fractura*, superficies, seu facies summa, seu cum Melue pars superior, quamvis tota undique superficies intelligi possit, quæ tamen pro situ in arbore variâ est. Agarici, inquam, pars superior, uti à Melue rectissimè dicitur potior videtur, quia magis aërea, & ob id levior, ac rarior: cum aëream ob insitam levitatem futurum feratur, ut in eodem terrenum & aqueum deorsum; siue autem ea pars superior sola, siue etiam tota eius superficies optima est, non est nobis purgantibus Agaricum excidenda & abicienda quorundam more. Nec ita superficiem intellige, ut sola velut cuticula sit utilis: sed illæ partes quæ subsunt, quod ipsi optime sunt propiores, cò meliores. Hæc Sylvius.

Deisdem autem hæc sunt verba Monachorum. Plinius etiam scripsit Agaricum esse odoratum, potest esse, quod loquitur de recenti, quod aliquo modo putamus habere odorem, quoniam in siccò nullus sentitur odor. Caveant omnino aromatarij à nigro Agarico, siue masculino, siue femino (quoniam ut Diosc. lib. 6. testatur) stragulationes facit. Præterea Autor nonnulli malè declarantes quedam verba Autoris nostri in dicto cap. de Agarico. Hæc videlicet. Et melior pars totius corporis eius est superior pars Agarici, quæ nascitur in superiore parte ipsius arboris, & non prope radices. Quod quidè, non solum Author non dixit, sed nunquam excogitavit Author enim pro superiori Agarici parte, intelligit illam, quæ protenditur, & elongatur ab ipsâ arbore: quia illa, quæ tangit arborem, est tanquam radix ipsius Agarici. Et sicut radix intelligitur inferior pars cuiuscunque plantæ, ita & in Agarico, Mulco, & similibus etiâ dependentibus. Pars verò quæ arbori coniungitur semper inferior iudicetur. Vnde & in sequentibus verbis, ipse Author declarat, cum dicit: Et stipes eius non est bonus, habens quasi seminis ligni putrefacti, stipitem enim vocavit inferiorem partem arbori adnascentem.

Hic autem placet subnectere Rhythmos Othonis Cremonensis de electione meliorum simplicium.

Res frangi præsto, præciosus Agaricus esto,
Candidus & splendens, libramine leveque pendens.

Claudamus tandem cum Dodonæo Hist. Gall. qui *in aëre* in Larice provenire ait, vocarique Agaricum. Officinis Agaricum. Addit & præterea ex Democrito quibuldam Medicis medicamentis appellari solum, quia in omni tempore & omni ætate ruri dari possit: Gallis *Agaric* dicit: ac Italos, Hispanos aliasque nationes, Græcam vocem imitari.

Sed quid hæremus. Natales visamus, quorum quidem aliqui ex jam dictis patent. Restat inter alios, quem Plinius lib. 16. tradidit Galliarum glan-

Agaricus
femina
Diosc.

Error in
Diosc.

De Agarico
Sylv.

Agarici
partes.

Agaricum
an odoratum
sit?

utendum
nigrum Agaricum.

Melue ex-
plicatur.

Superior
pars.

Stipes.

Delectus.

Nomina
lingua-
rum.
Medicamentis
familiz.

Locus, &
Tempus.

Plin. refi-
natur.

disferat[conifera vel resinifera, ut alibi dicitur, le-
gendum] maximè arbores Agaricum ferunt. Her-
molaus scribit in regione Sarmatarum, quæ A-
gria silvestris dicitur, nasci. Quodam codice non
Agriam, sed Agaria habent: utrumque aut tueri
possumus: primum quidè ex Plinio: alterum verò
ex Ptolomæo qui Agarum & urbem & amnem
in Sarmatia vocari tradit: atque etiam ex Appiano
Alexandrino qui Agaros Seythicam gentem con-
tra serpentium morsus adhiberi solitos refert,
propter quod Mithridates eos apud se habuerit.
Hæc Hermolaus. Tagault tradente in Italia
& Agro Ferrarienti nascitur, & in Gallia frequen-
ter circa radices Quercuum, sed non adeo efficax:
Verum autem Agaricum, & Antidotis efficax ex
Sarmatia per Illyrium Venetias affertur: etiam ex
Galatia, & Cilicia Alexandriam, & ab Alexandria
Venetias.

In Gallia etiam Agaricum nasci
certum est, in Delphinatu maximè, imò etiam in
Alpibus Germaniæ. Agaricum præstantissimum
habetur in Tridentinis montibus, ubi sapissimè
suis Matth. manibus divulsit adacta securicula.
In his & reliquis Italiæ locis, quod equidem vi-
derit soli tantum Larici innascitur. Iam pridem
autem desit ex istis locis (ex quibus Fuchsius dicit)
importari, ut testantur mercatores & Pharmaco-
pœi. Sed omne ferè Agaricum, quod Venetis
verditur, partim ex Tridentinis montibus, in
quibus sunt silvæ Laricebus referta, partim ex a-
gro Vultureno, & aliis finitimis locis, partim ex
Norico tractu defertur. Monachi verò in
Meluem produnt, in Italia, scilicet in Alpibus atque
Apenninis montibus, non modicum colligi Aga-
ricum. Anguillara tradit Agaricum nasci in
multis arborum generibus: Omnium verò opti-
mum in Larice, ut in Agrote Friuli videri possit.
Atque id quod in aliis nascatur arboribus, ni-
hil valere in medico usu, sed quosdam eo vix ad
excitandum ignem. In montibus tandem etiam
Allobrogum quosdam in Quercu & Larice legisse
audire du Choul. Sed quod Agaricum illud
verum non sit, apparet ex eo, quod neque vim
purgandæ habeat, nec sit amarum.

Agaricum
Quercus est
amarum.

Vires.

Dosis.

Dysente-
ria
Nephritis.

Tubes.

Ructus ac-
idus.

Istibus.

Febres.

Dosis.

Venenum.

Sed quid commodi nobis à loco, ni & vires
quoque nobis constarent. Vim igitur habet
adstringendi & calefaciendi, efficacem ad tormi-
na, & cruditates, ruptaque & casus, duorum obo-
lorum pondere datum, non febrientibus ex vino
multo: Febrientibus ex aqua multa. Datur & He-
paticis & anhelosis, & in morbo regio, & dysen-
tericis, & nephriticis, & in vrinæ difficultate, & in
vteri strangulatu, & in vitio colore, drach. pon-
dere. Tabidis autem cum passo: splenicis cum a-
ceto multo: Stomachicis ita ut est manditur ac
deoratur, nullo insuper liquore absorptio. Simi-
liter etiam acidum ructantibus. Sistit & sangui-
nis reiectiones, trium obolorum pondere cum a-
qua sumptum. Facit quoque ad coxendicium &
articulorum dolores, & comitalem morbum, si
pari pondere cum aceto multo sumatur. Ducit &
menfes, & feminis vtero inflatis pari pondus vi-
liter datur. Solvit etiam rigorem, si ante acces-
sionem febris detur. Purgat alvum drachmæ v-
trius, aut duarum pondere potum cum aqua mul-
ta. Est & Antidotum lethaliu medicamento-
rum, si cum vino diluto drach. pondere suma-
tur. Quin & ad reptilium plagas ac morsus, trium
obolorum pondere cum vino potum auxiliatur.
Et in summa ad omnes internas affectiones con-
venit, si ad vires & ætatem detur, aliis cum aqua,
aliis cum vino, aliis cum aceto multo, aliis cum a-
qua multa. Hæc Diosc. lib. 3. cap. 1.

Audiamus nunc Galenum. Agarici radix, in-
quit, hoc est, quæ trunco innascitur, primo qui-
dem gustu dulcis, sed paulò post subamara appa-
ret, & acrimoniae quandam speciem temporis
spatio inducit, leviculæque adstrictionis, est &
consistentia laxa. Ex quibus omnibus manifestum
est, siquidem quæ superius dicta sunt memi-
nerimus, quod medicamentum hoc composi-
tum est, ex substantia aërea, & terrea à caliditate
extenuata. Porro minimè habet essentiae a-
queæ. Hac ratione & digerendi vim habet, &
crassitudinem incidendi, tum insartus viscerum
expurgandi: proinde regio morbo laborantes sa-
nat, eoique quibus insartus iccoris laborant. Iu-
vat & morbo comitiali obnoxios eadem facul-
tate: tum rigores per circuitum recurrentes, ex
crasis aut viscosis humoribus natos sanat. Iu-
vat & morbos à hestis frigore lædentibus, aut
compunctos, tum fortis in affecta parte imposi-
tum, tum intra in corpus sumptum pondere
drachmæ vnius, cum vino diluto. Est & purga-
torium. Vires habet Agaricum acriter laxan-
tes, sic & ventrem purgat aliquatenus & chole-
ram & phlegma deponit: Idè nec dolorem,
nec vomitum facit. Purgat Phlegma & Chole-
tam, sed mediocriter. Dabis drach. cum meli-
crato, vel oxy-melice. Est autem caco-stoma-
chum, & quia leve est, superiora petit. Sit autem
albissimum, & friabile, & non valde lignosum, ne-
que robustum. Purgat Cholera, purgat sple-
nem. Per os datum provocat sudores. Deco-
cti rem Agarici, si quis bibent, qui habet do-
lorem antiquum capitis, sanabitur. Hac ille va-
riis in locis, in quibus & alia vidère licet, ut po-
ter: Decoctionem Agarici Cerebri & Hepatis æ-
gritudinibus conducere: Electuarium etiam A-
garici dictum, &c.

Degustemus & illa, quæ ab Aegineta lib. 7. cap.
memoriae relicta sunt. Agaricum, ait, radix, est
appendix à trunco exorta, compage laxa, ex aë-
rea ac terrea substantia composita, vim habens
adversus scissuram & scissuram crassorum humorum,
& obturationes in visceribus maximè repur-
gat. Agaricum similem Colocynthidi vim ha-
bet, tardè quidem operans, non autem valdè sto-
macho noxium. Datur tritum duarum drach-
marum pondere, cum aqua multa. Sit autem al-
bissimum, & maximè friabile, & non ita ligno-
sum, neque coriosum. Agaricum Plinio teste,
potum obolis tribus in vini veteris cyatho vno,
Lienti medetur. Idem diebus 7. in aceto multo
obolis duobus sumptum lienem consumere dici-
tur. Cum farina Fœnugræci, vesicæ malis, con-
træque calculos, gravissimis cruciatibus, auxilio
est: Agarico quidem & nervus, qui Platys ap-
pellatur, & huic nervi dolor sanatur, obolis
tribus in vini veteris cyatho vno potio: Renibus
prodest: morbum regium oppugnat: Ischiadi-
cis dolores, & spina levatur: Menstruum difficulta-
tem emendat. Phthiricis potum duobus obolis
in passo coarctat. Crapulum discutit, post cibos
in aqua lida potum.

Melies hæc annotat: Calidus est Agaricus or-
dine primo, sicus secundo, & essetque substan-
tiâ duplici, aëria superficiali, dulci primo gusta-
tu percepta: & terrea styptica, sed tenui ob-
vincente in hac, neam substantiam, amaritudi-
nis effectricem, quibus incidit, teruat, & reget,
obstruenda omnia liberat, flatus dissipat, purgat.
Pituitam autem crassam, lentam, putrem, & bi-
lem flavam, & atram purgat, à cerebri, nervis,
mulcu-

lifer.

Epilepsia.

Ad ventra-
linter, &
extra.

Purgat.

Dosis.

Superiora
petit.

Sudores.

Dolor ca-
pitis.

Elect. Aga-
rici.

Incidit.

Dosis.

Deleat.

Lien.

Vesicæ.

Ischiad.

Temperamentum.

musculis, sensoriis, spinâ dorsî, thorace pulmone, ventriculo, hepate, liene, renibus, vtero, & iuncturis. Ob hæc medicamentum familiæ Democrito est dictum, quod ad omnes omnium partium internarum affectiones, præcipuè Cephalalgiam veterem, Epilepsiam, Vertiginem, Maniam, Melancholiam, & alios cerebri ac nervorum affectus, etiam cum tumore coniunctos: Althina item & spirandi difficultatem, & thoracis aut pulmonis ulcerata affectus ventriculi, & vasorum aliorum: ad Ictericum, Hydropem, lienis duritiem, & dolorem, ac tumorem, tum ipsius, tum hepatis, & renium, & reliquos morbos obstructioni succedentes. Vtinam quoque moveret, ac menses, uterumque repurgat. Cutis colorem floridum reddit, lumbicos necat, Ischiadi & exterorum articulorum doloribus confert, & febribus diuturnis ex materia varia natis, easque ad typum aliquem reducit, præsertim potius cum idoneis illi materiæ aliis medicamentis. Viscera reddit imbecilla, ob id tergentibus miscetur, ne in ea virtus eius altius penetret. Tardè quoque & imbecilliter vacuat. Nisi cum tertia parte salis gemmæ, & Minna cogatur. Per se tamè eisdè saluber dicitur ob substantiam & dulcem, & stypticam, legitimâ portione mistam. Humain verò mulsâ & vires, & celeritatem addit. Haly autem ex Agarici parte una, Ligustici, vel Dauci parte sexta, salis gemmæ parte quarta, cum Polypodii recentis mucagine trochiscos virtutis mixt facit, quando est eo opus. Iudeus oxymelite scillitico vires eius auget. Galenus pulverem eius vino (cui infusum est Zingiber) macerat & cogit in trochiscos efficaces multum. Corticem & triuracum mediocrem sustinet. Datur pulvis à drach. j. ad ij. In Decocto verò datur à ij. ad v. servaturque annos quatuor. Hæc Mesues.

Siquinquit Rondeletius. cap. 4. lib. 2. de ponderibus, pituita tenuis evacuata sit, sufficiet Agarici drach. j. nisi in partibus multum remotis posita sit. Ad pituitæ verò viscida & crassæ purgationem, drachma una & semis, vel duæ lumen dæ etunt, additis granis aliquot Zingibens, vel salis gemmæ, vel castorei. Quin etiam stomacho solutus, ut cibi tenax non sit, & acida ructantibus manducet, & sine humore devoratur. Nobis omnibus nauseabundus est, fortasse quia deterior nunc ex Alpibus Gillicis & nostro Delphinatu adferunt, quam quem Maioribus mittebat Agaria Sarmatæ regio (à qua illi nomen) & Galatia, & Cilicia. Ponticus Andromacho iuniori probatur. Corrigitur vino, Zingibere, Caryophyllis, nucem moschatâ, vel aliis stomachicis. Servatur annis quinque integer, præcipuè cum Dauco, Libyslico, Polypodio. Non solum autem sumitur, sed etiam foris admoveatur, ut Gal. docet lib. simpl. Et sine lib. 10.

Habentibus, inquit Montanus de compos. med. viscera debilia, aut subiectis colico dolori, Agaricum exhibitum, ipsum infundimus, ut ab infusione vim purgandi habeamus, & substantiam tanquam periculosam reiciamus, ne imbecillis intestinis adhareat, & tormina excitet, ut frequenter facere solet, cum alioquin ob levitatem rati-tatemque suæ substantiæ facile adhareat, & ad evulsionem pertinax sit.

Plurique, ait Cronemb. de comp. med. omnes Medici, atque Sepalsarij in Agarico infundendo peccant, dum per ratum pilosum, sive setaceum pannum benè fortiter exprimunt, ita ut sæpè ipsius Agarici portiunculæ aliquot vnâ transmittantur, quæ quam vehementes torio-

nes & punctiones in intestinis concitent, multi intolerabili dolore experiuntur: neque tamen huius mali causam agnoscere Medici quidam possunt, ac multò minus corrigere.

Nos junioribus Medicis consulimus, ut non faciliè in potione & clystere præscribant Agaricum, quod Horstius fecit in dysenteria: consideratis quæ scribit Montanus.

Vtuntur autem hac ætate Agarico infectores, Adintu- qui mos olim ignorabatur.

Trochisci Agarici traduntur suprà in loco ex Mesue citato. Hic verò subnectenda, quæ Ama-

tus circa eos ait. Quia, inquit, Agarico acrimonia

paucæ est, idèd sapientissimi, quum ex illo pastil-

los parant, Zingiber, vel Cinnamomum, aut

Cassiam, cum sale gemmæ & oxymelite illi ad-

jungunt, ut acrimonia parva à natura illi data,

prædictis acris medicamentis fortior evadat, &

consequenter potentius crassa incidat & educat.

Sed in iis pastillis, sive trochiscis admonendum,

Pharmacopolas omnes illos paratos in suis habe-

re pyxidibus, ut quum à Medicis descriptum sit,

ex trochiscorum de Agarico, illèd ad eas, nulla

interposita morâ, confugiant, parumque alioquin

animadvertere Medicos, in iis trochiscis vires

Agarici deperditas esse, quia siccitate acquisita

subtiliores particule, quibus opus perfici solet,

evanescunt, manentibus crassis, & terrestribus:

& ea de causa, Medici prudentiores, & qui rerum

curam habent, nunquam Agaricum, nisi novi-

ter in pasta paratum ægrotis præbent, scientes

trochiscatum illum vires suas omninò amisisse.

Proinde caveant Medici deinceps, ne suis egro-

tantibus trochiscatum istum præbeant Agari-

cum, imò Pharmacopolas, ut ab ista abstine-

ant compositione, moneant, prudentius mul-

to facturos, si quoties Agarico vii opus fue-

rit, de novo, ut diximus conficiant, & in pas-

tam redigant. Si eam melius operabunt, imò

si in pastam, eo modo quo Pilulatum massâ, redi-

gant, longiori tempore, quam formâ trochi-

scorum servabunt, nec ita celeriter vires amittere

vires. Nunc verò rem tetigisse sufficit.

Cæterum de Agarico Aug. Ferrerium audire

ne pigeat studiosum. Convenit enim ea, quæ

magni vel commodi, vel incommodi causa sunt,

paudè suscipi tractare, ut ita veritas clarius hu-

ceat, & ægrotis melius tandem prospiciatur,

Medicique autoritati consulatur.

Posthabitis Elateini, Turpeti, Riciis, Euphorbij,

acriumque aliorum præparationibus, Agarico ad

pituitæ purgationem passim vtuntur Medici, etsi

Diosc. Gal. & Avicenna adstringens esse dicant.

In Agarico adhibendis errant, qui per Zingibe-

ris additionem vomitum prohiberi putant. Nam

ad flatulentiâ castigandam id quidem prodesse

poterit: ad oris ventriculi adstrictionem planè ni-

hil. Quod ex Practicis nonnulli animadverten-

tes, Zingiber addi dicunt, ut tenuitate suâ Agari-

cum penetrare faciat, & incisione, ad pituitæ cras-

sæ educationem iuvet: neque in tenuiore pituita

eo opus esse. Videant ergo quam longè à scopo

aberrant, qui Agaricum cum vino infusionis Zin-

giberis trochiscatum, ut nauseam vitent, eligunt.

Sed ajunt se trochiscatum illud in oxymellite, vel

melle rosato idèd infundere. Quod est, ac si di-

cerent, se errorem errore tuèri. Neque enim

Oxymelite, neque melle rosato ventriculus à

subversione liberatur: imò inter vomitoria Oxy-

mel etiam numeratur. Respondent verò se hoc

saltem efficere, ut Agarici substantia, in qua no-

xia vis manet non propineget: sed tantum li-

Infusio.

Agaricum trochiscatum in infusione debilius est simpliciter. Stupiditas quorundam.

Trochiscati descriptione.

Simplior modum.

Simpliorem etiam lotionem medicamentum debilitant.

Ab Agarico trochiscato abstinent.

Agarici substantia.

Trochiscatum etiam.

Infusio.

Trochiscatum infusum magis.

Duplex probandum.

Medicamentorum modus.

quor, in quo per infusionem purgatoria facultas haerit. Sed si hoc moluntur, cur purum Agaricum non assument, quod cum Zingib. Galang. & Sale gemmeo infundant: sic enim majorem habebunt vim purgatoriam, quae in trochiscato per macerationem diminuta, in infusione iterum novam alterationem, ac diminutionem patitur. Unde, nec immerito miratur eos Augerius tam stupidos esse; ut trochiscati infusionem valentorem esse putent in infusione simplicis & puri.

Trochiscati autem Agarici dicitur habentur praecipue descriptiones, quas examinare decet. Prima est Mesuae, ex vino infusionis Zingiberis, in quo saepe maceretur pulvis Agarici, ut infractam vim Zingiberis exsugant. Sed agnoscerent praeparatores isti, si considerarent, se nihil aliud cum nova infusione agere, quam id quod jam infusum ac maceratum est, iterum macerare ac infundere, debilitatam semper medicamenti naturam, ut vix in ultima infusione purgatoriae facultatis quicquam relinquatur. Alteram vero simpliciorum descriptionem officinae habent, quam ad Mesuam referunt. Constat autem pulvere Agarici in vino infusionis Zingiberis simpliciter, & non saepe temperato. & cum vino ipso in trochiscato redacto: quo pacto quis etiam negabit Agarici vim remitti, cum simpliciorum medicamentum omnia debilitari contingat, ut ex Galeno & Mesue constat.

Trochiscatum sane in infusionem adhibicum, nec apud Mesuam nec apud Avicennam, neque apud alios metiti alicuius auctores legitur. Quintus Mesues ipse Agarico puro, nunc trito solum, nunc infuso, aut decocto, addito tantum aliquo infragante usus fuit: ac, ipsum multipliciter infusione, aut infusione & decoctione animam bis perdere tradidit: Et si eius meminit, id tantum ex aliorum sententia fecit: cum se non multum probare illius usum satis ostenderit usurpatione nulla. Et certe debilitato admodum Agarico qui vituntur, quem purgationis successum sperare possint?

Agarici autem verus usus est hic. Substantiam eius tritam dato, castigatam tamen modo jam dicto, quo nausea & status mitigentur. At si mitius ipsum optaveris, trochiscatum exhibeto, & quod stomachum roborat, & modice adstringat, addito: nam, ut dictum, neque Zingibere, neque vino vomitus arceri potest. Tritum tamen hoc debis, necdum infusum, aut decoctum, ne cum scio his illis erres. Si, quod plerique facient, medicamentum substantiam suspectam habeas, & infusionem ut delicatorem, sic salubriorem existimes, infunde purum Agaricum in Oxymelte simpliciter, cum Zingibere, Mentha. ceterisque infusantibus. Si cui (ut sit) lascivire placeat, trochiscato uti licebit iterum macerato ac infuso, aut decocto: si d incidendi magis, quam purgandi gratia, nisi delictis & mollibus nativis appetetur. Vix enim levis inde sequitur pituitosi humoris expurgatio, nisi qui assumpserit, alde lubrica alvo sit. Quod praebabit, qui solum nec ceteris permixtum dederit. Duplex est enim probandum medicamentorum modus. Unus, cum solum, nec aliis cathartici adiectum datur, ut propria eius facultas exploretur. Alter, cum permixtura exhibetur, ut quod cum ceteris efficiat, intelligatur. Sed quid opus est praecribere in decocto Agarici trochiscatum in panno ligati drach. ij. iij. iv. cum Agarici puri substantia convenire videatur? Commonendi autem sunt Tyrones,

Agaricum officinarum, veterum Agarico molestius, atque in purgando imbecillius esse: quod de causa maiori copia dari debet: Substantia enim drachmae vix satisfacit: ac in infusione drachmae tres nihil ferre agunt, si solum ac citra aliorum catharticonum additionem apponatur. Quod cum experimentis didicerint, judicabunt etiam trochiscati maiorem dosim parandam.

LARICIS RESINA.

RESINAM findit Larix liquidam, non-Resina murem. Descriptio. Color. Gustus. Rursum durecentem, liquidi mellis consistentiam, colore flavam, nonnunquam etiam vitream, & transparentem, gustu plusquam amarulentem, medioenter acrem, tamen & odoratam, quae hodie non tantum pro Terebinthina in usum recepta est, verum etiam solo Terebinthinae cognomento cognita, quamvis à quibusdam Italis etiam Purgatum & Lachryum, id est, Lachryma appellatur. E Gallia [in Cornario] Graeco γαλαπας male, ut puto, & bene in Lavatione Gallia] & Alpibus Germaniae provenit, copiosissima autem circa Salezburgum colligitur. Ad haec in Silesia, Moraviaeque montibus, in finibus Bohemiae, Lauceae haec [Larica] incolis vernacula voce vocatur. Vsurpat hanc Cornarius in Polyarchion medicamento, ex Galeno de Acopis tractante, qui Laricem Terebinthina paulo calidiorum esse dicit. Et non dubium est Laricis Resinam hodie etiam ad veram Terebinthinam admixtam reperiri. Nec desunt, qui in totum Laricis Resinam esse volunt, quam pro Terebinthina Officinae habent: Praefertim cum in idem confirmare videatur Matthiolus, qui ex Larice praestantissimam manare Resinam testatur, quae falso Officinis Terebinthina vocatur. Fuchs de compos. med. scribit, Pharmacopoeos hunc legumae Terebinthinae vice substituere, sed hinc in re fallitur. Tridentini vero, ac etiam qui his contermini sunt, vernaculo sermone Larica appellant, de flexa à Larice, appellatione.

Longo terebro Larice caudicem ad medullam usque per Aetatem perforant, & inde manantem Resinam vasculis quibusdam à Piceo cortice paratis excipiunt, quam splendidiorem juvenculae, turbidiorem vero annosa mittunt arbores.

Laricis resina, graece γαλαπας, ἢ γαλαξ, Lat. Resina larica, & Larigna Offic. Terebinthina non sine errore. Germ. Terebinthol aut Terebinth. Veltkirchenfes Rhetorum, nonnullique alii Glorie vocant. Angl. vero Temon/Turpentine.

Narravit Turneio Nobilis Rhetor Antonius Traverus, apud quem queres dis in Alpibus plantis defessus diverterat, lignatae res eius provinciae, salubritas Laricis corticis ubi in eius magnam copiam inciderunt. liberaliter bibere, adeoque ebrios reddi, ac vino generoso multo bibito. Multi Larignam hodie ad calculum & morbos renum uti licet usurpant. Eadem teste Porta regio morbo occurrit, si cerea sit. Felix Plateus ad febres continuas Laricem [Resinam] prius cum vitello ovi dissolutam, in clisteribus praestitit, quae praeter ceteris stimulat. Per Laricem autem existimamus intelligi Resinam, quod vocabulum incuria Typographi forte omisim. At idem: ex Terebinthina veteres pilulas exhibuerunt, loco Pilul. Rubi: cuius loco si illa desit, nos Resinam Laricem aequè utilem, cum egregie purget, substitui.

Discri.

Laricem. Lachryum.

Resina Larica.

Terebinthina.

Fuchs. error.

Colligendi modus.

Nomina linguarum.

Vires & virtus.

Ebricitas & potus.

Calculus.

Icterus.

Dissolutio.

DE CEDRO,
ANTIQUORVM
SENTENTIA.

CAP. XIV.

Quamquam non minus multi quam ingrosi, ut de omnibus, sic & de Cedro tractant: tamen hoc deterere nos non valet, neque de hac longa observatione, & Græcorum, Latinorumque authorum scriptis nobis comperita sunt, hic perscribamus.

Est hæc, inquit Theophrastus, ex perpetua fronde virentibus una, quæ aptissima quoque navibus, quæque, qui Syriam, Phœnicemque incolunt, utuntur. Materies naturæ humorem emittit, ut omnium quibus oleosus est humor. Quapropter statua ex Cedri ligno, ac quibus sic pinguedinis aliquid inest, interdum, præsertim verò æstivo humectoque celo ludant, quod prodigium vel ostentum esse fœdè creditur. Materies autem vnaqueque pro loci natura (ut etiam prius retulimus) suam obtinet differentiam. Nam quibusdam in locis Cedrus miranda allurgit, ut videre in Syria licet, ubi Cedri in montibus, cum longitudine, tum crassitudine præstantissimæ ex-

eunt: adeoque crasse sunt, ut sint, quas vltra hominum quatuor, vel etiam plures nequeant amplecti: addunt, his ampliores, pulchriorisque reperiri in hortis. Cæterum folia sunt Cedri rara ac extremitate pungentia. Taxus quæ in Attadia nascitur, ligno constat nigro, aut puniceo: quæ autem in Ida, flavo, & Cedro simili, propter quod vendentes fraudare dicuntur: tanquam Cedrum vānudent. Cedrum autem quidam duplicem esse affirmant, alteram Lyciam, alteram Phœnicem [φανικην, ineptè Gaza punicam reddit, cur non more suo lecutus Plinium, qui & ipse Phœnicem convertit?]. Alii simplicem dicunt, scilicet quidam incolunt: & eam Iunipero similem: Sed folio maximè distat, quippe Cedro durum, acutum, spinosumque: Iunipero mollius: Iuniperoque Cedrus excellior nasci videtur. Cæterum alij nominibus minimè dividunt, sed ambas Cedros appellant, distinctionis tamen gratiā, hanc Cedrum, illam verò Oxycedrum vocant. Ambæ nodosæ, aloæ, & materiæ tortuosæ: Iunipero siquidem parva, spissaque materies, ac brevi putrescens cum casu fuerit, at Cedro [Oxicedro] maximè ex parte corde referta, & putredinem nullam sentiens: Vtrique medulla rubea, sed odorata quidem in Cedro, inodorata verò in Iunipero: Fructus Cedro flavus, magnitudine bacorum myrti, odoratus, gustatuque suavis, Iunipero cætera quidem similis, sed niger, gustuque adstringens, ut præ nimia acerbitate, propè ingustabilis sit: durat in annum, ac cum alter subnatus fuerit, præcedens decidit. At ut Arcades volunt, fructus simul retinet ternos, id est trium annorum. Radices rarè corpore ambabus, atque per summam telluris discipæ. Nascuntur saxosis, & frigidis locis, & Solium eiusmodi quantunt.

Plin. loquens de arboribus Syriæ, ait: Iunipero similem habent Phœnices & Cedrum minorem. Duo eius genera, Lycia & Phœnicia. Differunt folio. Nam quæ durum, acutum spinosum habet, Oxycedros vocatur, ramosa & nodis infesta. Altera odore præstat. Fructum ferunt Myrti magnitudine, dulcem sapore. Et maioris Cedri duo genera: Quæ floret, fructum non fert. Frugi-

Perpetua
Succ.Statua ex
ligno Cedri
no.

Materies.

Cedrus Sy-
riaca altissi-
ma magni-
tudinis.

Folia.

Cedri a
dulcerum.
Cedrus du-
plex Lycia
Phœnicia.Iuniperus
etiam Ce-
drius dici-
tur.Cedrus um-
bræ.

Materies.

Fructus.

Locus.

Cedri mi-
noris dua
plinio.
Oxycedros
Cedri ma-
iores dua.

LARICVS MVSCVS.

Totus citrino colore nitet, peramiceno: ab arboreo vulgari haud multum diversus: variè divaricatus inque profunda segmenta divisus, donec in minima fatiscat. Hoc peculiare habet, quòd totus sit rugosus, & odore sat vehementi: Sapor, qualis ferè Agatice. Aded autem celeriter cerebrum ferit, ut non solum pulvis qui eo attento decidit insufflatione per nares attractus, verum etiam prædictus vehemens odor sternutationem validè citere possit, ut ipsimet sumus experti.

Ex Valesia attulit Cl. D. Platerus, nobisque communicavit. Eleganter citrino tingit colore, vel in aqua maceratus, vel dentibus detritus.

CONIFERA NVX MINIMA.

Vnt nobis conii ex valerandi Dourez, olim Pharmacopœi insignis repositis plantis, parvius brevitores, diindio angustiores, hi similitudinem aliquam habent, cum Laricis conis, an autem in totum differant, affirmare non ausim, & an atas discernen parat: Coni hi pedicelos habent crassos, incurvos, ita ut conspiciantur pendere fructus deorsum, & nutare: Pediculo ad conii basin adherent foliola parva Piceæ, valde breviter: Totus conus constat squamis tenuibus [quales in Laricis conis] latis, striatis, atque inter squamas semen provenire foliaceum, ut in Picea, vel Abiete, apparet: tempus autem docebatur an Laricis conus nondum maturus, vel alius arboris sit. Si non est conus Laricis, erit coniferæ arboris mihi non notæ. Scribit quidem Lob. in Adversesse Pini silv. quandam, quæ exilius, vilis que cometur, doneturque nuce multo minore, & ferè Larigna, cupio autem per sedulos examinari an Lobelii illa Pinus huc, vel aliò referenda.

Dilutum. Post.

Massa pro pilulis.

Pulvis.

Modus eliciendi Spiritum.

Oleum.

Plicera.

Spiritus do-

dentibus.

Descriptio.

Sternuta-

rium.

Locus.

Descriptio.

Coni.

Folia.

Materies.

Locus.

Cupressus
similis
Cedrelate.

fera non floret, & in ea antecedentem fructum occupat novus. Semen eius Cupressillo simile. Quidam Cedrelaten vocant. Ex hac Resina laudatissima. Materie verò ipsi æternitas. Itaque & simulacra Deorum ex ea facta fuerunt. Cedrinus est Romæ in delubro Apollo Sosianus, Seleucia advectus. Cedro similis in Arcadia est arbor: in Phrygia frutex vocatur. Montes amat Cedrus, ut & ceteræ arbores, è quibus Resina gignitur. Aëstuosos hanc patibus natura dederat, at in Lyciis, Phrygiisque montibus nascitur. Huius folia non decidunt, quæ capillata sunt & pungentia. Laudatissima quidem Cedrus, in Creta, Africa, & Syria, cuius oleo perundat materies, nec runcam, nec cariem sentiunt. Primus sudor aquæ modo fluit canali: hoc in Syria Cedrum vocatur, cui tanta vis est, ut in Aegypto corpora boninum defunctorum eo perfusa ferventur. Cedrus magna, quam Cedrelaten vocant, dat Picem, quæ Cedria vocatur, dentium doloribus utilissimam: Frangit enim eos & extrahit: ac dolores sedat. Cedri fucus magni ad lumina vltus, humusque scobe serpentes fugati, cettum est. Cedridus, hoc est, fructus Cedri. Vide plura de viribus.

Cedrus arbor.
Phrygia
frutex.
Lycia.

Terme non
decidunt.
Folia capil-
lata sunt
pungentia
Oleo sudor
Cedri non
ferit
Cedrum
magna.
Picem ad
cedula vera.
Cedrus
magna.
Cedrelate.
Vires.

Cedrus
magna.
Cedria.
Fructu lu-
niperi.
Cedridus.
Cedri ge-
nera Dio-
scoridi.

Galenus.

Plinius.

Cedrus in
sacris si-
gnificata.

Iustus Se-
cedrus
multipli-
cabitur.
Lignum be-
ne olens.
Lignum im-
putribile.
Cedro se
confert.

Cedrus ex-
altata.

Æspientia
salomonis.

tavit super lignis à Cedro, quæ est in Libano, usque ad Hyssopum quæ egreditur de pariete: & dispersit de iumentis, & volucribus, & reptilibus, & piscibus. Præcedebat enim sapientia eius sapientiam omnium Orientalium & Aegyptiorum, & erat sapientior cunctis.

Comprehendamus ergo cum D. Augusti. Lignum Cedrinum, spem in Deo firmiter habitantem, quæ altitudine cælum petat: non simus lignum elatum, nullum ferens fructum, à Deo deponendum, sed humile & exaltandum.

Sed redeamus, vnde digressi sumus. Plinius descriptione (inquit Hermolans) Cedrum maiorem non Iuniperum demonstravit. De Cedro Authores variant. Plinius notas Cedri confundit. Cedris nomine frutex in Phrygia pusillus, frondis æternæ, arbore cænsque nunquam à Theodoro vocatus. Cedrula: hanc & Cedriam à Theophrasto dici puto, quatenus arbor est, non quatenus frutex: tunc enim Cedrus est, non Cedria: Cedria Theophrasto differt à Cedro, arboreque folio pungente, mucronibus petinde, ut Cedrus.

Hippocrates Cedrin Creticam, & Hederam Creticam femininarum incommodis auxiliari scribit, in vino lacteo, id est tepido: sic enim ænogaia interpretantur nonnulli. Cedrealis Diana, ab Orcho menis ideo sic vocata fuit, ut Paufanias ait, quod eius simulacrum in ingenti esset Cedro erectum. Cedrus, inquit Pet. Berchorius, est lignum magnæ soliditatis & diu durans. Cedrus secundum quosdam propter suam altitudinem & pulchritudinem omnium arborum est regina. Fructum dulcem fert & suavem, quiritiplicis est saporis. Nam interius, mediū scilicet, circa granum, est acetosum, exterius verò, scilicet cortex est dulcis: Caro autem, seu medulla est inter dulce & acetosum mediocrius. Quadam verò est species Cedri secundum Plinium, quæ servat omni tempore fructum: quia omni tempore invenitur fructibus plena, vnde semper alij sunt in flore, alij sunt acidi, alij sunt maturi, & istam multi Assyrii vocant. Aliqui volunt dicere, quod Iuniperus idem est quod Cedrus, quancumque ista infima & lata sit arbor, illa autem altissima reputetur, &c. Sed tum ex illis ita dictis, tum ex his quæ subiungit dilucidè apparet, Berchorium confundere Cedrum Libani cum Citro, siue Malo Assyrii, & cum Iunipero.

Cornarius de Cedro hæc habet. Ignota est arbor Germaniæ, nec nisi in transmarinis nascitur, Syria maxime, & Lycia. Vnde eius multa mentio fit in Sacris literis & maxime Psalmis. Cedridæ appellantur fructus Cedri, Myrti baccarum magnitudine, ut etiam Theophrastus & Plinius testantur, sapore illi sunt dulces: Vnde in quibusdam Officinis etiam hodie conditi habentur, Fructus è Syria Venetias allati, & inde aliò transvecti. E Syria etiam Cedria advehitur, quam alij Picem Cedri, alij Resinam, alij Lachrymam esse volunt. Fructum Cedri sæpe fit mentio apud Hipp. in mul. morb. Idem Hipp. in lib. de nat. mul. Cedrum Creticam in vino coctam in vteri exulceratione infundere jubet. Et paulò post Cedri ramenta suffire præcipit. Et lib. 2. m. m. Vinum Cedrinum bibendum præscribit, quum vteri velut ad viscerum conversi strangulant. Verum ex his etiam liquidò constat, Cornario non notam fuisse Cedrum Sacrarum paginarum: ac eum præterea eam à minoribus Cedris non distinguere: quia non fert baccas, nec eius sunt fructus, quos ait cõditos adferri: & quia quæ Hipp. scribit de Cedro, videntur pertinere ad minores Cedros.

Cedrus ma-
ior Plin.

Plinius ro-
dare.
Cedris.

Cedrula
Gaza.

Cedria
Theophr.

Cedris Cron-
ica.

Cedrealis
Diana.

Arborem
regina.

Ad Cedrum
hæc refe-
renda.

Berchorius
in signis
guarantia.

Cedridæ.

Fructus è
Syria de-
lati.

Cedrus
Cretica.

Vinum Ce-
drinum.

Corn. nota-
tur.

Hanc

Hanc etiam non rite cognovisse Cordum, A-matum, Apollinem, Ruellum, & Gortiaum, ut nec ipsum Dodonum, facile animadvertent, qui eorum scripta considerabunt. Indistinctè etiam Porta de Cedro sic scribit: Aiunt Cedrum fructum ferre lignosis thecis inductum & sapore adstringentem.

Hanc Gesh. de Hortis Germ. rectè Cedrum, & arborem consiferam vocat.

Examinandum quoque proponimus, an Gortius per Chithram vel Chathram Arabum Cedrum Libani intelligat, vel Thiam? Hac ætate, inquit ille, magna Cedri ligni, quod suavisimo odore spirat, copia ex Helperio promontorio, aliisque locis, partim citra, partim ultra Oceanum fitis, Antuerpiam adferunt. Nec verò Cedrinum modò, sed aliarum quoque arborum odoratissimi marum materia.

Sed hoc adhuc nonendum. Quod Lonicerus sub titulo Cedrebaum, *Arb. Pers.* Cedrus, figuram Oxycedri ex Matthiolo habeat, nec distinguat, Cedrum arborem ab Oxycedro. Cedrique communem exhibeat pro alia planta, ut postea dicitur.

Ni Cedri resarent A. quivocationes, propositioni nostro, quod nos equidem existimamus, recensitas circa veterum sententias, satis fecimus: At quia eadem superflunt, tempestivum est, ut eas nunc tradamus. Cedri itaque nomine quoniam comprehendit diversas plantas comperimus, de prima & celeberrima Libani montis, siue sacrarum litterarum primùm dicemus Cedro. Est autem arbor vite, quæ existimatur Cedrus Atlantica & Thyia. Quidam verò volunt, *Iuniperum* esse Cedrum. Contendunt alii Cedri nomen obtinere *Iuniperi* genus, quod vocant Cedrum Phœniceam, siue Oxycedrum. Bellonius scribit, quod Thieriaci Cedri ramos admittat, quod de nunc Cedri ramos esse intellige. Alii Cedrus Atlantica dicitur à nonnullis d. S. bio, de qua postea suo trademus capite. Gulianinus inquit an Abbel Orientis sit Cedrus & Thyia. Nunc Cordo resina Elemi, est Cedri æthryma, de qua nos scriptum lib. 5. post *Mille* arborem, cui usulathrymam esse quidam volunt. Apud Plinium lib. 16. c. 15. Acer operum elegantia & subtilitate Cedro est secundum. Hist. Lugd. tenet cum Hermolao legendum Citro. Fuerunt quoque, qui isti nuntii Cedri Mali arborem esse Cedrum Libani, ut demonstratum lib. 1. cap. 25. Dioscoridi sanè & Athenæo Cedrus pomifera dicitur *Arb. Pers.* Petrus Mariti Nibæ, siue Paluro Athenæi credita nomen Cedri Libani tribuit ut videre est, lib. 6. Cedrum Lyciam quorundam folio recluso (de qua Cedra lib. 3. cap. 53.) Sabinam vulg. in maritimis, Theophrastus *Iuniperum* vocat, licet ab aliis Cedrum vocari testetur. Santalum tandem in Officiis quibusdam usurpari pro Cedro, dictum est lib. 4. de Santalo, quem errorem carpit Bellonius.

Restat ut de fructu, usu & facultate dicamus. Cedrides (Dioscor. verba sunt) porro vocatur Cedri arboris, fructus. Vim habent calefaciendi stomacho incommodatam: Auxiliantur tamen tussi, convulsis, ruptis, urinæ stercidiosis, & menses ducunt cum pipere trito potæ. Ad leporis etiam marini potum cum vino sumuntur. Fugant item bestias venenatas si corpus ex ipsi cum adipe, aut medulla cervina oblinatur. Admiserunt quoque in Antidotis.

Cedrus ex Gal. simpl. med. lib. 7. specie duplex est: altera fruticosa *Iuniperis* adfinitis altera arbor non exigua, vtrique est calida, sicqueque temperatæ terti quodammodo ordinis

secundum vtrumque. Porro Cedrides (nam ita fructum Cedri nuncupant) moderatores vires obtinent, quam Cedria, adeo ut comedi quoque possint. Attamen si liberalius utare, capiti dolorem inferunt, ardoremque ac morbum in ventre pericipies. Confirmat eadem Plinius dicens: Cedrides, hoc est, fructus Cedri, tussim sanant, urinam cient, alvum sistunt, vitæque sunt ruptis, convulsis, spasticis, stranguis, ut & vulvis admoti, & contra lepotes marinos, atque etiam collectionibus, ac magnis inflammationibus.

Cedrinum, *Iuniperum*, Cupressinum, Laurinum, Pincum & Abiegnum vinū simili ratione coccinnari docet nos Dioscorides. Atborū, scilicet fructus edunt casum recens materiem oportet assilios dividere, & soli aut balneo ignive admove, ut exudent, congioque vini minā vnam permiscere, atque ita duorum mensium spacio finire: tum demum transfundere, Soli exponere, tandemque recondere. Porro fictorum huiusmodi unorum vasa impleri debent: namque illa non expletis vasis accedunt. Nihilominus medicata vina rectè valētibus haud quamquam idonea. Caterum isthæc omnia excalefaciunt, urinam cient & leviter adstringunt. Laurinum tamen vehementius exalefacit. Fit quoque vinum d. Cedri maiori fructu, in unum multū congiū addito baccarum contusarum minā semelle. Sed diebus quadraginta insolari, ac iis exactis, distillatum in vasa transferri debet. Fit & à baccis *Iuniperi* vinum, similiter ut d. Cedri fructu ad eadem valens.

CEDRIA VETERVM.

Consequentiū partium maximè alleci de Cedria veterum tractare constitimus. Notabis igitur hic Cedriā Cedri lachrymā esse: quod comprobatur Plinius his verbis: Cedrus magna, quam Cedrelæten vocat, dat picē, quæ Cedria vocatur.

Cassius Hemina vetustissimus Annalium Autor, quarto eorum libro ut tradit Plinius lib. 13. cap. 13. prodidit Cneum Terentium Scribam agrum suum in Ianculo repallinantem offendisse arcam in qua Numa, qui Romæ regnavit, situs fuisset, atque in eadem libros eius repertos. Porro Cornelio L. F. Cetegeo, M. Belio Q. F. Pamphilo Corsi ad quos à regno Numæ colliguntur anni D. XXXV. & hos fuisse è charta maiore etiamnum miraculo, quod tot infossi durauerant annis. Mirabantur alii, inquit Hemina, quo modo illi libri durare potuissent: ille tamen rationem reddebat, dicens se arbitrarier tinea non attigisse, eosque non computruisse, propterea quod libri Cedriani fuissent. In illis autem libris scripta erant Philosophiæ Pythagoricæ: qui quod Philosophiæ scripta essent, à Q. Petilio Prætorie combustis fuisse.

Sic etiam scribit Vitruvius ex Cedro Oleum nasci, quo Libri aliæque res peruntæ, à tinea & carie non ludentur. Ad quod peruenire videtur illud Petrij Satyra prima. — Et Cedro digna loquuntur.

Item illud Ovidij: Nec ritulus minio, nec Cedro charta notetur. Fit (testes sunt Plinius) Oleum ex malis Cedri, quod Cedrelæon vocant.

Cedria, quod placet Dioscoridis, optima est crassa, perlucida, gravis odoris, quæ dum effunditur guttatim, non dissipata coit.

De Cedria hoc scriptum reliquit Hermol. coroll. 111. Cedria modò pice Cedri, modò Cedri resina vocatur, è Cedro magna, quæ Cedrelæte dicitur: nihilque aliud est, si propriè loquendum sit, quam cruda Cedri lachryma. Cedrum verò

Cedrides.

Caput la-dunt.

Vrinam.

Vinum ut

Conferen-

dum

E ligno.

Cautio.

Bene Sa-

lentibus

nasce

Vires & u-

sius.

E fructu.

Libri Ce-

dræti.

Cedria de-

lectus ex

Disce.

Cedria Sa-

roll. 111.

Cedria sig-

nificatio.

Cedrinum.

succus Cedri est, & reda eius concisa qui prius aqua modò fluxent in canali: nam sequens liquor pix jam, non Cedrium est. Sed confundunt Autores, nunc pro resina: nunc pro succo cedrarum: nunc pro pice: nunc etiam pro Oleo Cedrino Cedriam & Cedrium tradentes: quod minimè tamen est nocentur, siquidem omnibus, quanquàm diversis, eadem tamen natura inest. Columella Cedrium liquorem vocavit.

Galenus & Paulus, non Cedriam, sed Cedream vocabant.

Cedria (docente B. Ilonio de arborib. consil. lib. 1.) ex quavis resinsarum materia, modò pinguis sit, promiscuè fieri potest. Sed non quemadmodum quavis Picea Cedriam facit, neque quavis Cedrus pinguis est. Ex Larice potius, modò materia pinguis sit, Cedriam facimus. Ex Cupressillo quoque, atque etiam Betula Cedriam fieri posse adverteatur. Omnium deterima, quæ ex Iunipero sit: eam vulgus Oleum de Cade vocat. Vulgus nostrum Rothomagensis, Lutetia & Lugduni, apud quos copiosissima est aliunde advecta, Karranum vocat. Cedriam ex reda fieri Plin. libro sexto cap. 11. his verbis testatur: Pix liquida, inquit, in Europa à Tæda coquitur. Hoc in Syria Cedriū vocatur. Avicennas sua lingua Serbin vocat, sed Serapio Karranum. Turcarum vulgus hodie, ut Gallorū quoque Karranum.

Et alibi: Cedriam & Cedri oleum pro eodem cum Galeno 7. simpl. habet: nihilque aliud esse scribit, quam recentiorum mumiam quā condita olim fuerit corpora. Galeno verò Cedriam vocari modò resinam, modò lachrymam, modò picem, modò suo nomine Cedriam. Nam illam, inquit, quæ ex Cedro arbore manat, Resinam appellat, seu etiam lachrymam, ad discrimen eius, quæ coquitur. Quæ autem, inquit idem, à Cedro proficiuntur, aut spontè effluunt, ut resina, aut lachryma: aut arte parantur, ut Cedria. Sed hæc vi ignis eliciunt, quæ reverà à Turcis melius multò, quàm à Cretensibus perficiuntur. Sunt qui ex Cedri picem faciunt. Vulgus Galliarum habet aliquid, quod Cedrie, aut pici liquide prorsus respondeat: Duobus autem nominibus id appellare solet. Vno modo *de Cade*: alio verò, *de Tac*. Ex variis materiis fieri consuevit, velut Iunipero, Fraxino, Sabina, Cedro, & eiusmodi lignis adhuc viventibus. Indigenæ Avignonenses, Provinciales, & Linguocitones, eo maxime oleo utuntur, quod ex Phœnicea, & Lycia Cedro fit, & duobus nominibus *de Cade* & *Sabin* vocant. Id autem quo nostri hic in Gallia Celtica utuntur, quod Tacum vocant, verius eligis Iuniperorum perfici videtur, idque à mortuo ovium, cui mederi solet, nomen habet. Idem etiam de medicato funere. lib. 1. cap. 1. hæc addit. Cedria, medicamentum quod ex Tacum fit, mortuorum vitam quidam appellaverunt. Manat, inquit Matthiolus in Dioscoridem, ab arbore maioris Cedri etiam resina, quæ propriè Cedria dicitur, utilis ad multos in Medicina usus: Sed hanc ad nos non adferunt Cypri, neque mercatores, qui ex Syria mercimonia convehunt, tamen regiones illæ plurimis (ut aiunt) Cedris maioribus fœtantur. Petrus Bellonius lib. 1. de medicato funere, Item lib. 2. consil. arb. putat non modò Cedrum Cedriam fœdere, sed & Picem, Tædam, Laricem Cupressum, Iuniperum & Betulam. Quinetiam suis male excogitatis Cedris eas omnes facultates assignavit, quas Diosc. Galen. & alii quàm plurimi auctores Cedria duntaxat reddiderunt: adeò ut magno &

ridendo errore dixerit suas hæc Cedrias definienda corpora conservare, quemadmodum ea conservat legitima Cedria, quali idem quoque velut, quod Picea, Pinus, Larix, Cupressus, Iuniperus, & Betula nullis prorsus facultatibus inter se differant. Fuchsius lib. de comp. med. quem postremo locupletatum excudit, in compol. Mithridatis, pro Cedria, quando ea non potest inveniri, lachrymam Abietis substituendam præcipit, ratus utique eandem virtutem facultatem inesse. At ego quidem Galenum secutus, malim Ladanum substitui, donec ab aliis aptiora proferantur, quorum meliori iudicio subscribendum sit. Neque ineptè forsasè Iuniperum gummi illius vicem supplere poterit: quandoquidem constat omnibus rei herbarie studiosis tantam inter Cedrum & Iuniperum esse similitudinem, ut altera ab altera vix discerni possit, nisi ea esset differentia, quæ in bacis utriusque manifesta deprehenditur. Cedri liquor, ut Græcis *κεδρελαι*, ita etiam Latinis Cedria dicitur, Arab. Karran, sive Alkuran, Ital. Cedria. Ex quibus ita dictis manifestum est Matthiolum nescire, ex qua arbore proficiat Cedria, videtur autem existimare ex minore heri, cū ait: Cedri differentiam à Iunipero ex bacis deprehendi. Deinde si Cedria est ex minore Cedro hæc est, quæ quid attinet eam querere in Syria, cum ea sit propolis & valde frequens.

Cedria substituta hæc observavimus. In Fuchsijs Ant. ballomeno pro Cedria, fructus Cedri substituitur, ubi demonstrandum erat, cuius Cedri fructus sumendus: puto intelligi debere Oxycedri: an verò bene substituat, considerandum. Cedrio dicto, inquit Galenus, in Asia in frigidis capitis affectibus aut in declinatione calidiorum, rustici eius penuria pressi, Pistachio, id est, pice & oleo mistis, liquidâ forniâ utuntur. Cedri gummi meminit Fuchsius in anti-d. Mithrid. & pro eo lachrymam Abietis substituendam præcipit, ratus utique eandem virtutem facultatem inesse: at ego (dicit Matthiolus) quidem Galenum secutus, malim Ladanum substituere. Tract. quid pro quo: Pro Cedria: & Pice liquida, Ladanum. Fuchsius sua Anthol. Ladanum quoque pro Cedria substituit. Cedri lachryma vide Gummi Elevari, Gesnerus in Cordum. Cedri lachryma loco, uti habet liquor germanicè Dögel dicto, qui ex Betula elicitur, Gesnerus in Cordum. Ex Bellonio autem antea videmus ex Betula Cedriam fieri posse, sicut ex quavis resinsara materia, modò pinguis sit: Verum quæ pinguedo est in Betula? non negamus tamen eius succum in quibusdam supplere posse Cedriam. Videant itaque Lectores sententiam Matthioli antè positam de Cedria Bellonij. Cedriam facimus ex cupressillo, inquit Bellonius. Cedria deterima ex Iunipero, auctore Bellonio, quam vulgus Oleum de Cade vocat. Non habetur, inquit Lacuna, Cedria legitima, cum qua maximam similitudinem habet, Oleum Iuniperi dictum in Castilia Mseta. Celsus. Ex lignis Iuniperi montanis vulgaris lignis superpositis liquor extrahitur, qui Oleum de Iunipero vocatur apud Mesum. Si hoc pro Cedria uteremur, puto non minorem in eo efficaciam futuram, quàm si ex magna Cedro haberemus. Matthiolus, ut antè dictum, non ineptè fortassis Iuniperi gummi Cedriam supplere poterit.

Vim habet Cedria (inquit Diosc.) quæ viventia quidem corrumpit, mortua verò corpora conservat. Unde etiam mortui vitam quidam ipsam appellaverunt. Sed & vestes, & pelles corrumpit, intensâ suâ caliditate ac siccitate. Commoda autem est ad

Pix.

Error quorundam.

Cedrea Gal. & Paul.

Cedria ex quavis arbore resinsara.

Oleum de Cade.

Karranum.

Serbin. Serapio.

Mumia recent.

Cedria Galeno.

Pix.

Ol. Cade & Tac.

Tacum.

Vita mortuorum.

Bellonius recent.

Fuchsius recent.

Abietis lachryma pro Cedria.

Ladanum.

Iuniperum gummi.

Cedri & Iuniperi differentia.

Matthiolus.

Tac.

Cedria substituta.

Fuchsius & aquæ carones.

Cedri fructus.

Oxycedrus.

Pistachio.

Ladanum.

Abietis resina.

Ladanum.

Elevari.

Betula sacchar.

Gesnerus.

Bellonius.

Bellonius.

Bellonius.

Bellonius.

Bellonius.

Bellonius.

Bellonius.

Bellonius.

Bellonius.

Bellonius.

Bellonius.

Bellonius.

Bellonius.

Bellonius.

Bellonius.

Bellonius.

Bellonius.

Bellonius.

Bellonius.

Bellonius.

Bellonius.

est ad oculatula medicamenta, ut quæ illita visum acuat, & albugines accitricas deleat. Cum aceto verò infillata, vermes in auribus necat, & cum Hyllopi degocto infusi, sonitus ac sibilis sedat. Et in cava dentium indita, dentem frangit, & dolorem sedat. Idem facit etiam si cum aceto colluatur. In anginis etiam illinitur, & tonsillarum inflammationibus opitulatur. Pediculos item & lentes oblita perdit. Cerastra verò serpentis morsibus cum sale imposita auxiliatur. Et adversus marini leporis potum, cum passo sumpta auxilio est. Prodest & Elephantia laborantibus, si delingatur, aut oblinatur. Purgat quoque ulcera in pulmone, eaque sanat, si cyathi melsura forbeatur. Ea autem optima est, quæ crassa est ac pellucida, gravis odoris, & quæ guttatum emanante permanet & non diffunditur. Vermes & Ascaridas perdit, per clysterem infusa. Fit & Oleum ex ipsa quod separatur à cedria, si ita, velut de Pice dictum est, in coctura pura lana superfundatur. Hoc ad eadem facit, ad quæ etiam ipsa cedria. Privatim verò quadrupedum, & canum ac bouum scabiem curat. Ricinos etiam in ipsis perdit, & ulcerationes, quæ ex tonsura ipsorum oboriuntur, ad cicatricem perducit. Fuligo verò ex ipsa colligenda est, velut ex pice, quæ eandem cum illa vim habet.

Plinio annotante cedrus magna, quam cedrelaten vocant, dat piceam, quæ cedria vocatur, dentium doloribus utilissimam, frangit enim eos, & extrahit, ac dolores sedat. Cedri succus ex ea quomodo fieret, diximus, magni ad lumbina usus, ni capitis dolore inferret. Desuncta corpora incorrupta avis servat, viventia corrumpit, mira differentia! cum vitam auferat spirantibus, desincentis pro vita est. Vestes quoque corrumpit, & animalia necat.

Ob hoc non censam in anginis hoc remedium utendum, neque in cruditatibus, quod saasere aliqui: Dentes quoque colluere ex aceto in dolore timerim, vel gravitatis, aut vermibus aurium instillare. Phthiriasis perungere eo non dubitamus, itemque porrigines. Suadent & contra venenum Leporis marini bibere in passo. Facilius in Elephantia illinitur. Et ulcera sordida & excrecentia in iis attiores quidam & oculorum albugines, caliginæque inunxere eo. Et contra pulmonis ulcera cyathum eius forbete infserunt. Item ad vesitis tinea (sottè Tarnias CH.) Fit ex eo & oleum, quod nilelaon vocant, vehementioris ad omnia eadem usus. Cedri scobe serpentes fugati certum est: Item baccis titus cum oleo, si qui perungantur. Cedrides, hoc est, fructus Cedri tussim sanant.

Hæc nos capite de Inniperis posuimus, cum quibus nobis videtur Plinius confudisse Cedrum magnam, ea enim non habet baccas. Ac etiam miramur Plinium non reprehendere usum succi Cedri ad ulcera pulmonum, uti fecit in anginis, & cruditatibus: nam Galenus Cedriam ulcera irritare, & phlegmonem excitare, immò quod plus est, septicam esse tradit 7. simpl. Mollem itaque carnem promptè citraque dolorem putrefacit, sicut alia omnia, quæ cum eiusdem sint in calefaciendo ordinis, adiunctam etiam habent substantiæ tenuitatem. At in duris plusculo eget tempore, & vix effectum potest consequi. Porro talia omnia medicamenta, septica vocantur, & septa: sed inter se maioris, minorisque ratione dissident. Est autem in hoc genere medicamentorum ex primo & infimifsi no ordine Cedria: pleræque enim eorum admodum sunt effi-

cia. Talia mortuorum corporum carnes corrumpunt: at Cedria exsiccat, simulque à corruptione tueretur corpora demortua, utpote humilitates eorum superfluas depascens: cæterum solida corpora haud attingens: At in viventibus calor ipse, qui in corporibus est, Cedria vires adaugens, causa efficitur, ut teneræ ab ea carnes deuantur. Nec mirum videri debet, si cum tanta polleat potentia, lentes, pediculos, & tineas, & in auribus natos vermes interficere valeat, ac factum mortuum eiciat. Alia multa eiusmodi particulatim efficit: Itaque argumentum est ipsam valenter excalescere, sicut ubi dentium foraminibus intillatur. Siquidem dolores eorum mitigat, sed & ipsos confingit. Extenuat quoque oculorum cicatrices: & vitus hebetudini ab humorum crassitudine orta medetur. Porro quod eius est pinguisimum, & ad unguem oleosum, quod suspensis supra eum, dum coquitur, Lanis excipitur, ac colligitur, tota Cedria tenuis quidem est: sed minus acre, quam non minus excalesciens. Eandem quippe rationem habet ad id, quod reliquum est Cedria, crassius illud, id est, quod Oleum ad amurcam. proinde illud, utpote crassius, est mordacius, & maiore aperiendi facultate praeditum. Itaque & ulcerari itat, phlegmonemque illis excitat. Porro oleola illa Cedria ad eadem clementibus est viribus, ut etiam plebei, experientia docente, vulnera ovibus occasione tendendi à forficte facta, illa illita sanant, atque etiam eâ & ad ovium scabiem & ad ricinos utantur.

Vinum autem Cedrites, ut nobis Author est Dioscorides, ita paratur. Cedri squâ dulci lavatur, & singula dolia cyatho uno proluntur, & sic multo replentur. Calefacit hoc vinum & attenuat, tussis veteri conveniens citra febrem. Thoracis item doloribus, & laterum torminibus, ulceribus in alvo & intestinis, pectore suppuratis, hydropicis, hystericis, feminis uteri strangulati vexatis. Facit & ad lumbricos, & ad rigores. Auxiliatur commotis à bestiis venenatis, & animalia reptilia ac serpentes necat. Aurium quoque dolores instillatum sanat. Cedrites verò vinum Hippocratis, de quo antè, idem esse cum Cedrite hoc Dioscoridis scribit Cornarius, quod consideratione non vacat: quid si Hippintelligit vinum paratū ex baccis, vel ramentis Cedri Creticæ?

CEDRVS MAGNA SIVE LIBANI CONIFERA. CAP. XV.

Cedri Libani ab annis multis servamus conos, ramos, lignum. Coni quatuor pollicibus altiores, octonos in ambitu circa basin colligunt, paulatim in obtusum turbinem fastigiati, squamis compacti sefcondiam circiter latis, nunciam altis, mediocriter crassis, rufis, per extrema exilitia planis, alia aliis sinuata subeunte, vt

te, vt quot sunt earū circumcirca agmina, totidem
zonis præcinchi videatur: inferior autē vnusquisque
ex his squammis pars Lambdoides mucrone suo
hastæ adnascitur, iugo elato medium percutren-
te, in valles laterales declivi, totidem consimi-
libus ex aduerso valliculis respondentibus, quæ
totidē recipiunt nuculas, pomaceis, aut pyraceis
granis duplo, triplove maiores, formā nō ab simili,
rutilante quadam resinā, durā, sed fragili, vehe-
menter odoratā, euidenter acti, siccas, quarum
unicuique vnialis triquetra tenuisque membra-
na affigitur, papilionis alam egregiè referens,
ita quidem, vt duæ membranæ, uni squammæ
maiori, averso incubru, respondeant. Ceterū
pediculus coni validus existit, vnialis &
sextantis longitudinis, crassitudine ferè extre-
mi articuli digiti minimi, obliquus, aut in-
curvus, cortice rugoso, & squamulis exiguis
(vt in Pino & Pinastro) subindeloricatus. Ra-
mus, quem habeo, pollice crassior, cortice
crasso, rugoso, foris fusco, intus rufso vestitur,
materie dura, alba, in ramulos satis crebros di-
uisus. Lignum verò in assumenta iam confor-
matum, colore est vndique rufso, (qualem in
Pyri ligno subinde conspiciamus) pectinibus re-
ctis fissile, solidum satis, media tamen inter fi-
bras spatia inania, vt lignum quernum, osten-
dens, nullam caviem, nullam teredinem sen-
tens. Hæc domo meā petita, vbi tres conos
unico ramo hærentes habuimus à Valerando
Doureze. Cæterum qui cominus in natali sito
loco terræ hærentem arborem obseruauit, eam
ita nobis depingunt vt Rauuolffius, Arbor est
Cedrus Libani perpetuò virens, robustis ramis
brachiata, orgyas aliquot crassa, ad sum-
mam Abietum nostrarum proceritatem assur-
gens, quantò autem maiores accreverint rami,
quorum pondere gravatus caudex se inclinat,
tantum de arboris rectitudine decedit: Rami vt
& copi magni, rotundi sursum spectant, longi,
tam pulchro ordine dispositi, ac si artificis ma-
nus relectos æquatōsque apposuisse: sic vt
eminis etiam circinatus æqualiter dispositorum
orbis egregiè appareat: ex quo etiam, ante-
quam cominus contempleris, faciliè inter hanc,
aliàsque resiniferas arbores discrimen notes li-
cet: ceteroqui magna huic cum Larice simili-
tudo, potissimum in foliis, quæ parua, angusta,
conserta, in exerto sulcello fusco, clavis Musci
terrestres longitudine & crassitie simili: quæ, vt
ait Bellonius, ab vno surculo exorsâ quadragin-
ta, vel quinquaginta simul, serie quadam in or-
dinem disposita, surculum radiantia, pictoris pe-
nicillum referte videntur, odorata, subacida, &
cum leui amritudine adstringentia. Sola cedre-
late inter arbores, demptâ Abiete, conos in cœ-
lum tendentes mittit, qui quidem Abiegnis si-
miles, crassiores, duriores, ac multò maiores,
quinum, vel senum digitorum turbinati, com-
pactili squammarum compresarū congerie coa-
gmentati, atque obtusi, ex cinereo fulvi, conis
Pinialioqui graciliores, tam firmiter ramo adha-
erentes, vt à parente diuelli non possint, nisi
avulsâ arboris parte: Coni potèr hiantes se pan-
dunt, ac paulatim diffissi roribus & pluuiis de-
cidunt, relicto in ramo pediculo firmo & tereti.

Semen. Semen habet Abietis simile, non vinaceo ma-
ius, dulcis saporis, vt Picæ, ad cuius latus oleo-
sum quidpiam, includitur odoratissimum. Pe-
diculus squammam non prius exiit, quàm co-
nus duos annos excesserit, quem integrum an-
num fert, antequam maturecat, quod Hieme

potissimum fieri solet. Duas profert resinas, *Resina duar.*
quemadmodum & Abies, alteram in tuberculis
albam, nihil prorsus amarulentam, nec gravis
odoris: alteram sua sponte exudantem, quæ cum
retorrida sit, naribus admota, Fraga redolet, o-
doratæque gustatu percipitur, sed ita pertinaci-
ter dentibus inhæret, vt non nisi cum difficul-
tate auferatur. In monte Libani tantum 24. sup-
putavi. Ex hac Libani montis Cedro Salomon
templum Hierosolymitanum extruendum fecit.

De hæc etiam Bætzlo n. Obser. In eacumine
montis Libani ostenduntur cedri aliofissimæ, si-
miles iis, quibus Salomon exadificandum tem-
plum curavit diuturnitatis ergo. Hæc sola ar-
bor cum Abiete fructum habet sursum vergen-
tem. Fert magnos conos, duos, Pini conis simi-
les, ni essent leuiiores. Item lib. 1. In monte Li-
bani Cedri viginti & octo plus minus. Cedros,
quas in Amano & Tauro vidimus, eandem cum
prædictis similitudinē habere conperimus: Hoc
affirmare possum, Cedrum magnam nusquam in
Creta nasci. Audiui tamen à quibusdam fide di-
gnis hominibus, Cedrum magnam supra Niccam
in montibus nasci. Et hæc est Cedrus alta, & ce-
drelate, etiam à Theophrasto tradita: A' Diosc.
etiam cap. de Agaritem cap. de Cedro. Nec non
in sacris literis pro Cedro Libani & Salomonis:
Vt & à Plinio lib. 16. cap. 39. à quo confunditur
sepenumero cum Oxycedris, siue Cedris mino-
ribus: de maiori autem loquitur Plinius, quum
ait Cedriam profere, & cum collocat inter La-
rices.

Melchior Lussy, Eques, Præfectus, siue
Landtsimman in Unterwalden in sua peregrina-
tione Hierosolymitana cap. 13. narrat se spatio
tredecim horarum ascendisse montem Libanum,
& peruenisse ad locum Cedris confitum, quos
peroptabat videre: se autem reperisse Cedros,
Mirumque esse tantas arbores & tam pulchras i-
bi provenire supra rupes. Illud autem mirabi-
lus esse nullum posse numerare eas, si cætæ pau-
cæ sint, sèquæ eas supputasse, quæ integræ & viren-
tes erant, ac comperisse 13. alios 24. alios 25. Tra-
ditque præterea hanc arborem celebrari in sacris
literis: Ac huic comparari Divam Virginem Ma-
riam: cum dicitur, Exaltata sum quasi Cedrus in
Libano. Arbores esse magnas & altas, sex aut
septem homines vix amplecti posse truncos: eas
ferè conos similes conis Picæ [den forthen]
sed maiores, semper virentes esse arbores. Quam-
vis infideles cupiant perdere, manere integras.
Salomonem excellentiam huius arboris cognov-
isse, idè non sine causa ex loco prædicto (sci-
licet Libano) desumpsisse huius arboris ligna ad
templi Hierosolymitani adificium. Se vidisse ibi
veteres arbores à longo tempore deiectas, incor-
ruptas, quæ similes erant truncis Fraxinis, Eschen,
aut Aceris, Ahorn. Ac tandem datos fuisse sin-
gulis ramos cum duobus conis, dictumque fuisse
alio etiam in loco huius montis provenire hanc
Cedrum arborem, sed iam dictâ minorem.

Arguill. Cedrum Hebræorum & Sacrarum Li-
terarum: quidam existimant Laricem esse mascu-
lam Plinio, verum non video, quomodo id dici
possit: Si autem ita res se habeat: aliam dicere
non possum, quàm Cedrum, cuius meminit
Theophrastus, dicens in Syria nasci. Existi-
mo Dioscoridem, cum dixit Cedri fructum esse
similem Myrto, voluisse dicere potius Picæ. Hac
ratione iuxta nostram opinionem Cedrus Dio-
scoridis, erit eadem cum Cedro sacrarum pagi-
narum.

*Cedrelate
plum.
Cedrelate
unde
est?*
Dodonæo, Cedrus magna, Cedrus maior con-
nifera. Græcis *κείδρον*: Latinis similiter Cedrum:
Plin. lib. 24. cap. 5. Cedrelatem nominat, quasi Ce-
dri Abietem, aut Cedrinam Abietem, cum ad dif-
ferentiam minoris Cedri, tum quod Abietem val-
de referat.

*Cedri du-
lex genus.*
Apud Matth. in Diosc. hæc habentur Cedri ar-
boris Theophrasto, Plinio & Galeno duplex est
genus, nempe maius & minus.

*Cedri du-
lex genus.*
Et in Epit. Cedrus, duum generum est, maior
& minor. Maioris duum genera, quemadmodum
& minoris. Proceræ arbor est, Abietum perquam
similis. Quæ in minoris genere est floret, & fru-
ctum non fert. Altera verò contrà, nunquam
floret, sed conos tamen profert, Cupressi longi
maiores Resinam fundit laudatissimam.

*Cedri du-
lex genus.*
Idem Matthiolus reliquit suam reprehensio-
nem Dioscoridis in post. com. Ital. quod miror:
si enim lectio rectè restituta, à Matthiolo quæ oc-
casio reprehensionis? Iconem exhibet in qua co-
nspiciuntur bene respondentes nostris conis, quo-
rum mentionem ante fecimus: an verò folia sint
disposita prout pingit, non sine occasione dubi-
tamus, quandoquidem aliter longè disposita pin-
guntur apud Rauvvolffium, qui arborem virentem
vidit: ille etiam nobis videtur suo nomine &
nimium securè scribere duo genera esse, & cate-
goria, quæ in Epitome tradidit, de hac arbore, ab eo
non visa, nec observata: Camerarius in Epitome
modò dicta, & in hist. Germ. eius Iconem muta-
vit, quæ partim desumpta videtur ex Rauvvolffio,
contra tamen eius historiam: folia non sunt
Abietis modo disposita, sed multa simul ex uno
veluti nodo, prout demonstrat nostra Icon, quæ
nobis absentibus est facta ad Iconem Camerarii:
sed minus concinne.

*Cedri du-
lex genus.*
Matthiolus Cedrum magnam falsò bacciferam
cum Dioscoride statuit, cum conum eam genere
Guilland. in epistola ad Rosarium comproba-
rit. Ante omnia, inquit, conveniens est docere
Cedrum magnam à Cedro simpliciter dictâ, quæ
propriè Oxycedros vocatur, & Iunipero differ-
re. Hanc siquidem & Iuniperum eandem esse ar-
borem non recentiores solum, sed etiam veteres
quidam opinati sunt. Nōne quæ de Iunipero
Theoph. refert, Plinius Cedro magnâ tribuit?
Mirum miris videri debet Gazam Cedrum apud
Arist. Iuniperum convertisse. Illud fortasse le-
vius cuiquam videri possit, Plinium Cedrum ma-
gnam cum Iunipero confudisse. Quis nisi vesanus
non animadvertit Cedrum hanc eandem esse
arborem cum illa, quam Theoph. fructum Myrti
baccis equalem ferre scriptum reliquit? Cedrus,
inquit Theoph. nodosa est, halosâ, & tortuosa, Iu-
niperum non ab similis, verum brevior. Sed quid
quælo, egregii magnifici ex arbore Iunipero
humiliore, nodosâ adhuc, halosâ, & materie tor-
tuosâ constante strui poterit? trahésne, quibus
magna ædium moles incumbit? an malus, quo
nihil solidius, nihil firmius in navi esse concedet?
an denique templorum valvæ, columnæ, tectâ,
deorum simulacra? profecto nihil horum, ut
Guilland. fert opinio. Quare aliter fuisse gene-
ris Cedrum istam nobilem fatendum est. Narrat
portò Plinius Cedrum maximam in Cypro ad un-
decimem Demetrii succifam 130. pedum, & cras-
situdinis verò ad trium hominum complexum.
Comprobat id in primis Theoph. Cedros in mon-
tibus Syriæ cum longitudine, tum crassitudine
præstantissimas exire, quippe quæ aded crasse-
cant, ut sint quas ulnæ horum quatuor ne-
queant amplecti. Cæterum Cedrum hanc Lari-

*Agaricu:
plum. corri-
gatur.*
cem esse, vel inde perspicuum fieri credit Guil-
land. quod in hodiernum usque diem Larix co-
piosissimè in Libano nascatur, & altitudine ex-
cellat. Quod autem eum maximè movet, ut Ce-
dram Laricem credat, illud est, quia Dioscor. Aga-
ricum *ἀγρίον κείδρον* nasci perhibet. At Agaricum
in nullius alterius arboris trunco præterquam u-
nius Laricis gigni, notius, quàm ut pluribus de-
monstrare sit necesse, dicit. Proinde corrigenda
Plinium ubi legit: Galliarum glandiferâ maxi-
mè arbores Agaricum ferunt. Scribendum au-
tem, Galliarum coniferâ, aut resiniferâ maximè
arbores, Agaricum ferunt. Nam glandiferâ nul-
lo modo genuinum Agaricum producere pos-
sunt, quicquid dicat Braslavolus. Huc accedit
quod Plinius toto opere semel *κείδρον* Laricem
convertit, ut sabolevisse Plinium sibi sumiter
persuadeat, Cedrum quam Cedrelatem vocat, rectè
Latinis, Laricem nuncupari, nec transversum
quidem digitum arbores hæc à se discedere.
Habes quid somniet Guil. de Cedro magna, quàm
falsò Laricem pronunciat. Larici folia decidunt,
Cedrus magna perpetuò viret. Rami Laricis de-
orsum propendent, Cedri magnæ sursù spectant.

*Guilland.
notatur.*
Paulus verò Hæll. Defens. ii. pro Guill. incre-
pans Matthiolum, quod neget se scripsisse Ce-
dru magnam bacciferam ait, Nōne cum Diosco-
rides Cedru magnâ bacciferâ facit, ipse pro Cedro
plantam bacciferam, per subiectam oculis Ico-
nem proponit? Sed dicit Cedrum minorem, non
maiorem eam esse, quàm ille hæc onustam de-
pingit. Quasi verò Cedrus Phœnicea minoris
Cedri generis sit, quàm maiori Cedro esse adscri-
bendam liquidò, Dioscoridis testimonio, contra
quàm censet Plinius, comprobatur. Etenim Dio-
scorides Cedrum magnam baccas Myrti magni-
tudine ferre ait, quàm notam Plinius falsò mi-
nori Cedro reddidit, cùmque maioris Cedri eodem
loco duo fastigia proponit, non maiorem Ce-
dram, sed minorem, imò ne Cedrum quidem,
sed Iuniperum attingit, cui sanè Iunipero notas
illas omnes, à Plinio Cedro maiori ibi redditas,
Theoph. assignat, qui etiam Iuniperum eodem
lib. Cedrum vocari ait, unde Plinii errorem pro-
fluxisse dubium non est. Sed utriusque authoris
verba antè recitavimus, ex quibus palam est,
confudisse Plinium duatum plantarum, Cedri sc. &
Iuniperi, notas, idque nullo alio argumento,
quàm quod Iuniperum à Græcis Cedrum quo-
que dici apud Theophrastum legisset, & quæ pro-
priè Cedrus erat *ἀγρίον*, id est, Iuniperum etiam
ab iisdem vocari in Theriaci Nicandri invenisset.
Versiculus eius hic est: Nec te remedium lateat
Poliū hethæ, aut Cedri Aceuthis: quæ vox in
communi significationis æstimatione, Iuniperi
baccæ nunc est, & nihilominus ille, cùm Cedrum
dixisset, à Iuniperi appellatione baccam intulit,
quàm *κείδρον* dicturus erat. Quò fit, ut pro com-
perto habendum sit, Cedrum, Iuniperumque
mutua invicem appellatione quondam dici & si-
gnificari solitas: quod eiusdem Nicandri anti-
quis interpretes testatus est, dicens: *ἀγρίον* vocari
fructum Cedri, quoniam & arbor ipsa *ἀγρίον*
dicatur: quæ voce postetiores in Iunipero tantum
uti sunt. Proinde mirum miris videri debet, &
Theodorum illum Gazam *κείδρον* apud Arist. ani-
mal. 7. cap. 3. & Theoph. lib. 3. de caus. pl. cap. 23.
Iuniperum convertisse. Cæterum ut Plinius Ce-
dram in magnam & parvam divideret, quod ne-
minem ex Latinis Plinio antiquioribus, cuius
monumenta ad nostram ætatem pervenerunt, fe-
cisse constat, in causâ fuit, vel quia Diosc. Iunipe-

*Guilland.
notatur.*

*Matth. ta-
xatur.
Cedrus
magna non
est baccife-
ra.*

*Cedrus
Phœnicea
magna.*

*Plin. repre-
hendit.*

Iuniperus.

*Cedrus ar-
ceuthis.*

*Cedrus Iu-
niperus
quondam
appellata.*

*Cedrus
nimis.*

in est.

Galenus error.

rum in magnam & parvam discrevit, vel quia alius quispiam Plinio vetustior, Cedrum, quæ Juniperus erat, eadem differentia maioris & minoris separavit. Nam quæ Cedrum propriè dictam in magnam & parvam ante Galenum diremerit, ignoramus, eam eundem Galenum in Hippocastro, seu Cedro magnam eisdem efforibus, in quos Dioscorides prolapsus est, implicitum esse videamus, & Juniperos Dioscoridis, nihil à Cedris Theophrasti differre putemus. Haftenus ille.

An Cedrus An Abietis species? Negatur.

Inter Cardanum & Bellonium non parva controversia est, sitne illa arbor, quam in Libano vidit Bellon. pro Cedro, vera Cedrus, an potius Abietis quædam species? Argumenta negantia veram Cedrum possunt esse huiusmodi. Primum. Ista est Cedrus, quam Theoph. lib. 3. cap. 12. ex sententia Veterum proponit: ut & quam Dioscorides, quæ scilicet arbor est magna, ex qua Cedria colligitur fructus Juniperi. At hæc differentia quæ apud Theoph. significanter ad differentiam Juniperinæ Oxycedrum & Cedrum simpliciter dictam arguit, Arbori quam Bell. in Libano vidit non conveniunt. Ergo. Arg. 2. Cedrus Cedridæ bacca fere non conos, authoribus Theophrasti, Diosc. & Galeno. 3. Specie sunt, imò genere differentes arbores baccaferæ & confertæ, non itaque in unum genus proximum aut speciem cogenda. 4. Ad Abietes & Larices pertinet arbor Libani, non ergo ad Cedri genus. 5. Cedrinum oleum ex bacca fit, non ex conis arboris Libani. 6. Quæ arbor in lectione sacra apud Latinos & Græcos Cedrus Libani dicitur, ea Hebraicè vocatur Oretz. At hæc vox Pinum, vel Abietem, vel Laricem, vel Orem magis ilignat, quam Cedrum Theophrasti. Immo Raviolus. Cedri Libani iudex oculatus, indicat Larici similem esse, ut sit species quædam Laricis & non Cedri. Controversia igitur iudicium est, inquit Libanius, arborum Libani Cedrum Larignam, vel Laricis speciem esse, & Cedri nomen aliunde accepisse, cum à Cedris propriè dictis toto genere distet. Atque ut Cedrus Juniperina appellabatur olim, ita Larix hæc Cedrina, vel Cedrus Larigna.

Cedrus Libani. Theoph. & Dioscoridis ignota.

Apollo rad. non. vncat hanc arborem Cedrum Libaniam, Hebraicamque: dicens, nos posse facile assequi hanc non cognovisse, nec describere voluisse Theophrastum, vel illum fecit Dioscoridem: Pinum verò Juniperis semen Cupressifolium simile addidisse, ac ad Libaniam, Hebraicamque Cedrum alluisse foliis capillatis, Laricis, Pineisve brevioribus, minimè tamen aculeatis.

Pro cono Pini pictus Cedri conus. Lonicers error, & Ruffi. Cedrus Hebraica. Pet. Cresc. pigmentum.

Lonicerus pingit conum Cedri, cum cono Pini, nec ab eo distinguit, quàm benè autem iudicent lectores. Riffus quoque sub nomine Nutis Pini pingit in suis Diosc. commentariis fructum Cedri Hebraicæ. Sic Pet. Cresc. pro Cedro, nescio quos floccos pingit. An Lacunæ Cedrus maior in insula Cypro proveniens, ex qua Salomon templum edificavit?

Cassor. Durant. & Cedrus, Cedrolate proveniens in Syria in monte Libani.

An Calsalpino fuerit Cedrus Libani & Magna, considerent lectores, & quam Cedrum intelligat per magnam, & per Syriacam Theophrasti, de quibus antea. Lob. & Penæ Adv. Cedrus Libania & Palestina, præcelsa Græcis, minus verò à Matthiolo declinata. Lobelius in postremis figuram aliam proponit, sed si vera, quæ in te prior eius melior sit, quàm Matthioli, non animadvertimus. Had. Iun. Cedrus, Cedrus conferta, & Cedrus

Cedrus Palestina. Matth. not. Lob. redarguitur. Cedrus Syria. Had.

Plin. & Cedrus, & Cedrus Nicand. interp. Arab. Cedrus, Cedrus Belg. Cedrus, Cedrus Gal. Cedrus, Cedrus Ital. Cedrus, Hisp. Cedrus, Angl. Cedrus. Et hæc est quæ Hist. Lugd. Cedrus Phœnicæam quoque appellat, atque eam Cedrus Theophrasti. [ut Plin. interpretatus sit] Gazam inceptè Puniceam dixisse, à Phœnice, quæ Syria pars, à qua etiam Syriaca. Cedrolate quoque nuncupari, quia præcitate roris in d. m. æquet: Dendrolibanum in Geoponicis. Pediculus per medium coni tractus, à quo post biennium squamæ defluunt, malè Bellonium scribere vocari hostulam à Plinio, cum illi assula legatur, non hostula, & Cedri nulla fiat mentio, sed Piceæ. Vium & vites videndæ inter ea, quæ de Cedro diximus.

CUPRESSVS

CAP. XVI.

Inter arbores Descriptas. Coniferae & resiniferae: ure numeratur, pro cetero siquidem, recto, castoq; candice surgit Cupressus, cortice ferè spadicæo, materie firma, folida, odorata: supra medium in ramis abit, metam concursu suo effigiantes: folia Cedri recta, sive, aut Sibiria imbricatim connexa, perpetuò virentia: galbuli Juglandis nuci

calice testæ æquales confragosi, rimas agunt in clavata tubera dehiscences, inter quorum commissuras femina continentur ruffa, sublonga, altera parte rotunda, altera acuminata, femiculus latior medullâ donata. Sapor acerbus, qui potissimum in conis elucet. Lignum pallidum, aut rubescens, nec cariem sentit, nec teredinem, firmum, durum, vndulis non nihil crispatum, micis saturatioribus, nunc longis transversisque, nunc parvis, punctorum instar, variantibus. Illi Odor suavis: sapor verò vix ulius excellens, præterquam in cortice, qui evidenter linguæ offert adstrictionem cum amarore, eoque haud ingrato in veteri quod excessit turgentia annos.

Calsalpini sic describit: Cupressus arbor est quæ iuxta sacras aedes ferunt ornatus gratia, in rectitudine tantum crescens, more Abietis & Piceæ: ramis densè circumvestientibus, modò fastigiatis: quæ femina vocatur: modò ad latera sparsis, quæ mas: foliis nullis, sed ipsimet germina tenuiter Foeniculi modo scissa: folia videntur palposi, infunt tamen in nuper nascentibus foliola brevia, acutave, sed hæc in adultis degenerant in brevissimas veluti squamas rotos furculos convehientes: amenitatem quid emularet, in summis germinibus, conum Nuts magnitudinem ex cassis & lignosis squamis constantem, quibus

Caudex.

Materia.

Folia.

Galbuli.

Semina.

Sapor.

Lignum.

Odor.

Defect.

Sapientia.

Rami.

Sexus.

Folium.

Conus.

Mirum de Cupressu.	ac sine aura. Mirumque dictu, periculum ea tantum die est, si rotaverit quantumcumque imbrem, aut si afflaverit. De reliquo tuta sunt, perpetua securitate, aquasque postea odere. Nec aquam solum aspernatur, sed & fumum, & circumfosituram amputationemque, & omnia remedia odit: quin etiam necatur. Hanc quidam Creticam dixerunt. Floret post Laurum Cupressus. Haec nus Plinius.	Dicitur etiam eadem <i>funesta</i> , ed quodd & tardè <i>Funesta</i> crescat & succisa non repullulet: quapropter funebri signo ante defunctorum aedes eam posuere Maiores, unde Daniel Cerot.
Cultivanda est.	Ineptè scribit Marthiolas, enesque figmentum secutus Lactina, Cupressi semen ad eò minutis granis nasei, ut atomis comparari possit, atque ob id agrè perspicui, suam temeritatem demonstrantes, talia enim non viderunt femina: ea si in conis considerassent, non tantè talia scripsissent, aut si saltem legissent, quod scribit Scaliger, contra Theophrastum, cum ab utriusque sensibus. Semina namque, quod in descriptioe diximus, sunt masculula, sublonga, semiculmo latiora. Merito igitur in Hist. Germ. tantam seminum tenuitatem omisit, quæ tactu non possint, ne dum visu distinguantur.	<i>I puer & postes funestæ cinge cupressu.</i> Licebit & <i>triseram</i> cupressum cognominare, ter siquidem in anno fructus eius colliguntur, lanuatio scilicet, Maio, & Septembri.
Cupressus Cretica, Florendi tempus.	Theoph. reprobenda.	Exterum, uno cupressi nomine <i>ma</i> & <i>semina</i> comprehenditur. Cupressu similis quoque <i>Thya</i> , seu cupressus silvestris Theoph. cuius fructum esse <i>Abbet orientalem</i> credimus, de quo mox. <i>Cesalpini</i> autem Sabinam, vulgarem arborem in maritimis, crassiorē Iunipeto, quam Dioscoridem in codice Hermolai Iuniperum maiorem vocare ait, seu cupressum silvestrem, Theophrastum etiam Iuniperum, licet ab aliis cedrum vocari testetur Dioscorides, nos cedrum Lyciam retulimus Bellonii facimus. Thua item apud Theophrastum Celalpino, ad cupressum reduci oportere videtur, de qua hoc lib. cap. de Thua & cedro Atlantis montis. <i>chamæcyparissum</i> etiam, quasi pumilum cupressum vocant, vulgè <i>du Cypres</i> , quod quasi sit cupressi arboris. Sunt qui hanc Abrotanum feminam esse putent, de qua suo loco, sub <i>chamæcyparissu</i> .
Dod. Icones dæa. Pellonius taxatur. P. Cressi, not. Nomina linguarum	Etymon.	Frater C. Bauh. misit nobis Lutetia atbusculas Cupressi quas plantavimus in horto Ill. C. VV. Montbelgardii. Lucetia sanè copiosas & pulchras vidimus arbores magnas variis in hortis. Monspelii abundat ad magnam excessens altitudinem, ferens nubes Autumno, quæ durant per totam Hyemem & Aestatem. In Italia etiam frequentem observavimus, ut Venetiis, Patavij, Mantue, Verone in casu obio al fiali d. S. Ioan. de monte, ubi vestigia antiqui Theatri apparent. Lugduno L. Vimari in ignis Pharnacoparissum misit ramos, quos plantavi in horto Ill. C. VV. Teste Turneto in Anglia in horto, cui Sion nomen, copiosa. Odere inquit Matth. Cupressi flumina, lacus, omnisque aquosus tractus, quo fit, ut in eiusmodi locis nata, statim marcescant. Quod si rectè servisset Adamus Lonicetus, non tam facile, ut peto, scripsisset, Cupressum humidis gaudere locis. Minus rectè Bellon. Cupressus tamen advena & difficillimè nascentium fuerit, tamen nunc tam mares, quam feminas vulgè factas, præcipuè apud Turcas, non in hortis modò, in quibus ubique capere propagati, verum etiam in agris feri & collibus folere competio, ita ut circa Byzantium colles Cupressis pubescere videas, quemadmodum etiam in vineis & sepibus. In Creta Cupressorum silvas nequaquam compedias, sed sparsim hic vnam, ibi aliam in abruptissimis locis, aquas enim odit. Bellonio assentitur C. Bauh. apud Matth. ita scribens: Cupressus apud Italos in cæmeteris colitur, cum funebri arbor olim fuerit habita: plurimas vidimus non longè Patavio in colle circa Eremitarum cænobium: apud nos [Basilicæ] sæpe licet ex semine germinari Iuniperinis foliis, non tamen ad aliquam altitudinem pervenit. Cupressus, inquit Dioscor. adstringit, refrigerat. Cuius folia cum passulo & modica Myrrha pota, vesicæ, fluidæ & vineæ difficultati auxiliari tur. Pilula verò contusæ, & cum vino potæ, ad sanguinis reiectionem, & dysenteriam, alvi fluxionem, erectæ cervicis spirationem, & cussim commodant. Sed & decoctum ipsarum idem facit. Aliunt etiam duritias, contusæ cum Ficis, & sarnarium sanant. Removent item scilicet, cum aceto coctæ & cum lupinis nunt & intestinorum Hernias impositæ.
Charites.	Charites.	Lonicet error.
Monst. not. et ar.	Beruchin Hebr.	Aqua adni.
Fructus squarrosus.	Varronem emendandum putat, qui Galbulum vocet, dicens lib. l.c. 40. Semina quædam ad oriendum sunt usque ad eò parva, ut sint obscura, ut Cupressi, non enim Galbuli, qui nascuntur, tanquam pila parva cortice (corticæ) id semen sunt, sed in his intus primigenia femina dedit natura. Melius igitur faciunt, qui Noces appellant, aut pilulas Cupressi cum officinis. Germ. <i>Fruch von Cyressenbaum</i> . Belg. <i>Cyressenose</i> , Gallicè, <i>Noix de Cypres</i> , Ital. <i>Nocivolo di Cypressi</i> , Hisp. <i>El agallia del Cypres</i> . Alius Cupressi scobem & ramenta <i>γλαυράκη</i> , aliàs etiam <i>περίεργα</i> vocat.	Vires ulus, ex Diosc. Virna. Pilula. Alii flum. res.
Polycyma Actio Presma. Epichera.	Feralis.	Polyp. narium Hernia.
Massa.	Massa.	Massa.

Folia. politz. Sed & folia eadem faciunt. Putantur etiam
Culicea. culices fugare pilula cum coma suffita. At folia
Vulnera. tina imposita, vulnera glutinant: supprimunt &
 sanguinem. Cum aceto autem trita, capillos tin-
Capilli. gunt. Imponuntur etiam per se, & cum polenta
Erysipelas. ignibus factis, herpeti profl. repenti, Carbunculis
Herpes. & oculorum inflammationibus. In ceratum verò
Carbuncu- amixta si imponantur, stomachum corroborant.
lus.
Vires ex Eadem ferè a Galeno traduntur: Cupressi folia,
Galeno. germuna, pilula, recentes & molles, magna vlcera
Vlcera. conglutinant, in duris corporibus: ex quo cla-
Tempera- rum est, quòd resicandi vim habeat absque insi-
mentum. gni acrimonia, aut caliditate, sicut certè & gullus
 testificatur. Apparet enim in ea levis quedam
 acrimonia, sed plurima amaritudo, multòq; etiam
 plus acerbatis in tota planta est. Tanta ei inest
 acrimonia, caliditasque, quanta satis sit deducen-
 da in altum acerbatis, ita ut nullam tamen mor-
 dicationem, aut caliditatem in corporibus effi-
 ciat. Proinde in alto latentes in flaccidis putre-
 scentibusque affectibus humiditates innoxie, tu-
 toque depascitur, atque absorbit, cum quæ cale-
 faciunt simul, desiccantque, eas quidem quæ
 contentæ sunt, absorbant, ceterum acrimonia &
 caliditate alias attrahant. Sic enterocelicos iuvat:
 siquidem exsiccatur, roburque addit, corporis par-
 tibus præ humiditate laxis: Quidam ea vtuntur
 ad carbunculos & herpetes, polenta miscentes,
 tanquam absorbente citra exsiccationem eos
 morbos facientem humiditatem. Sunt qui ad Ery-
 sipelata vtuntur, admista nimirum polenta cum
 aqua aut oxyrato aquoso. Cupressini vini facien-
 di modum docet Dioscor. cap. de Cedro antiquo-
 rum. Semina Cupressi (autore Plinio) foliis tu-
 sis si misceantur, non sunt vermiculis obnoxia, nec
 si interlano ferantur: Cupressinum oleum eos-
 dem effectus habet, quos Myrteum & Citreum.
 Etius verò (teste Cornario) scobem & ramenta
 Cupressi ad corporis bonum colorem inducendū
 vltur pat cum oleo. Ligni etiam vsus aliquando ex
 Italia petitur ad mentas & tabulas & alveolos ex-
 tornandos, & maxime odoris gratia. Sed & effi-
 caciores sunt nuces, inquit Lonicerus, foliis: folia
 ex aceto decocta ad vinæ odorem bibuntur.
 Galbuli recentes confusi vino macerantur, quod
 hæmopticois benefacit bibitum. Nuces ex aceto
 decoctæ dolori dentium subveniunt. Confusi
 corticis pulvisculus ex aqua Săbuci stillatitia ebi-
 bitus calculum tam vesicæ, quam renum pellit.
 Tradit Matth. Cupressi folia in vino cocta, addita
 pauxilla Myrrhæ, exhibita auxiliari involuntariæ
 mictioni, & stranguriæ. Quæstuosissima, ait Bel-
 lon. Cretensibus esse solet Cupressus, quòd eius
 materiam assatim extertis dividendam. Caudices
 Cupressorum Cretensium ex crassitie comproba-
 bis, quòd vel arcas ex asseribus quatuor pedum
 latis videre possis. Cum autem Cupressi materies
 oleosa & veluti resinacea sit, pici faciendæ, Teda
 modo, idonea esse creditur, quæ vel ex hoc maxi-
 mè laudatur, quòd neque vetustate, neque cari-
 em sentiat, & bonum semper odorem spiret. Sed
 hoc habet peculiare in Creta, quòd ab incolis
 fuccia, ex cespite tamen regerminat, vt nepotes,
 stolonèsq; ex radicibus cædæ silvæ modo pro-
 creantur; qui tandem in maximas arbores excre-
 scunt.
 Nunc quod peticuli plenum est, monere sanè
 oportet. Credere scilicet iis, qui de plantis scri-
 bunt, nec Medici sunt. Si Michael Neander Me-
 dicus fuisset, ille priusquam categoricè Phyticæ
 sue part. i. scripsisset, cupressi lignum frigidū
 esse, id degustasset, olfecisset, ac considerasset,

quæ Galenus scripsit de temperamento eius, &
 quæ Plinius de resina, quam acerrimam esse sta-
 tuat. Inter ligna frigida etiam recenset VVecke. VVecker.
 rus cupressi lignum, cum tamen insignis odor & actimonia demonstret esse calidum.

ABHEL FRUCTVS ORIEN- TALIS.

CAP. XVII.

GVILANDI-
 NVS nuper
 in Syria, Ægypto
 & Arabia anno-
 tavit, ac Bellun-
 sis alicubi literis
 commentatus est,
 Abhel fructū esse
 in toto Oriente
 notissimum, pilu-
 larū cupressi ma-
 gnitudine, colore
 ruffo in nigrum
 declivi, qui ex ar-
 bore sui generis
 Cupressi simili-
 ma decerpitur:
 Vim ei eliciendi
 mentis, & fecus
 emortuus ex
 vtero eliciendi,
 longè omniū va-

Abhel Ori-
entalis.

Vii.

lidissimam: Ni verò *Θεία* vel *Θύα*, vel *Θύα*, Tro-
 getes, Citrum, & Cedrus arbor ab Homero, Theo-
 ph. Diole. Strabone, Plin. Martiale, & Dione
 historico appelletur, nihil se porro de ea explora-
 tum habere: Avicennam & Serapionem Ab-
 hel Sabina fructum si pronuncient, longitū à ver-
 itatis agnitione descilire, quòd vniversus ho-
 die Oriens arborem toto celo ab vtraque Saba-
 na disparatam Abhel appellare soleat. Hinc fa-
 cilè Clusius in Guilandini sententiam concessit,
 plurimū ad Thyā historiam à Theophrasto
 proditam, accedere arborem, cuius fructus Ab-
 hel: Talem autem Habhel nomine insignitum
 fructum sibi dedisse scribit Bernhardum Paluda-
 num Enchusianum Poliatrum è peregrinatione
 sua, Syriaca & Ægyptiaca reducem. Eundem et-
 iam fructum Abhel Thuyæ Theophrasti tribuit
 Camerarius.

Thya. Trä-
getes. Ci-
trus. Ce-
drus.

Avicenna
& Sera-
pion Ab-
hel non est
Sabina
fructus.
Abhel ad
Thyā The-
oph. acce-
dit.

THYIA ET CEDRVS ATLAN- TIS MONTIS.

CAP. XVIII.

INCOGNITA hodierno die lateret, ni ex Histo-
 riis palam fietet. Quare non piget pro virili
 studio lectori eam ex veteribus & recentiori-
 bus manifestare. Homerus igitur: Odys. 5. hæc
 pauca literis consignavit.

Τηρόν δ' ὀδύνῃ,

Κί ποτ' ἔλατο ὄντα δ' ἀνὰ πόντον ὀδύνῃ.

De longinquo autem odor,

Cedrique sicca Thyique per insulam spirabant
 ardentium.

Ac mirum quidem alicui hoc videri posset, cur di-
 cat ardentium, cum Theophrasto teste, perpetuè
 vitæ ex sylvestribus *Θύα*, & sic eius natura ad

Perpetuè
vitat.

ardendum minus idonea sit & habilis. Sed mirari cessabit, si fructum eius Fabae magnitudine resinosus uelle & sulphureum, ut & arboris ipsam, ex Theophrasto intelligat [*εὐωδὴς* Plin. odore jucundiorum: Gaza verò, qui vertit sulphureum, legit *εὐωδὴς* Dalech.].

Locus. Catecium est hac tardissimo serè omnium gemine. Montium enim cacuminibus, locisque algètib; quamvis excelsa, enascitur. Sed hunc locum (inquit Bellon.) de Thua arbore, mendà cecere non puto, quod quisque facillè percipiet, si Græcum exemplar contulerit. Siquidem quod à Theophrasto Thuium, ab aliis verò Thua appellatur, apud Ammonis Phinium atque in Cyrenensi agro nascitur, formà Cupressi simile, cum ramis, tum foliis caudice, fructuque: vel potius ceu Cupressis sili estis. Copiosum, vel ubi vrbis hoc tempore est, comperiri affirmant: atque etiam memorant contignationes quasdam vesticilissimas Thuiæ: perdurat enim materies hac incorrupta omnino. Radice huius arboris nihil crispus, eaque pretiosa opera conficiunt. Huius quoque ligni meminit Dioscorides, qui dicit: Agallochum lignum est, quod ex India & Arabia affertur Thyino ligno simile, punctis notatum [*εὐωδὴς* Matth. Sed legendum forte est *εὐωδὴς* vrb. Nam huius vocabuli nullam mentionem faciunt, nec Oribasius, nec Paulus, nec Serapio] Fuch. *εὐωδὴς*, constructum, compactum.

Thua Plin. Fulsus Cedrum montis Atlas & Thyam arborem prosequitur Plin. l. 13. c. 15. Atlas, inquit, mons peculiari proditur silva. Confinēs ei Mauri, quibus plurima arbor Cedri [Citri legendum vult Goropius] & mensurum infania, quas semina vitis contra margaritas regerunt. Exstat hodie M. Ciceronis in illa paupertate, & quod magis mirum est, illo pro empto H. S. X. Memoratur & Galli Afriq; H. S. XI. Venundata sunt & duri, Iuba rege vendente: quarum alteri pretium fuit H. S. XV. alteri paulò minus. Interit nuper incendio à Ce. hegis descendens, H. S. XIII. permutata latifundij taxatione, si quis præ hæ tanti mercari malit. Magnitudo amplissima adhuc fuit, vnius commissa ex orbibus dimidiatis duobus, à rege Mauritaniae Ptolomæo, quatuor pedum & semi-pedis per medium ambitum, crassitudine quadrantalī, maiusque miraculum in ea est artis latente iunctura, quam potuisset esse naturæ solidæ. Item à Nomio Tiberij Cæsaris Liberto cognomen trahentis, tribus siciliis infra quatuor pedes, totidemq; infra semi-pedem crassitudinis. Quà in re non omittendum videtur: Tiberio principi mensuram quatuor pedes sextante & sicilico excedentem, tota verò crassitudine seiscunciali, operimento laminæ vestitam fuisse, cum tam optima Nomio liberti eius esset, cuius materia erat Tuber, hoc est, radice vitium, maximèque in eo laudatum, quodd sub terra totum fuerit, & rariùs quàm quæ supernè, quæque gignuntur etiam in ramis: proprièque quod tanti emitur, arborum vitium est, quarum amplitudo ac radices æstimari possunt ex orbibus. Sunt autem Cupressi semina etiamnum silvestri similes folio, odore, caudice. Anchorarius mons vocatur ceteris Mauritania, qui laudatissimam dedit Cedrum, iam exhaustus. Mensis præcipua dos in vena crispis, vel in vertice variis. Illud oblongo evenit discursu, ideoque *Tigrina* appellantur. Hoc intorto, & ideo tales *Pamtherinae* vocantur. Sunt & vndatim crispæ, maiore gratiâ, si pavonum caudæ oculos imitentur: magna verò post hæc gratia extra prædictas crispis, densa veluti grani

congerie, quas ob id à similitudine *Apis* uis vocant. Summa verò omnium in colore. Hic maximè muli placet, suis resurgens venis. Post hæc amplitudo est iam totius caudicis, ac iuvant pluram quoque in vna mensura vitia. Item ilignæ venæ similitudo, vel coloris & quibus maximè obnoxias fecere æstus ventique, rimæ, aut capillamenta rimas imitata. Postea murena [ineluis Murchena, vel Murrhina] ac nigro transcurrente limite, variisque corticum punctis apprehensus Papaverum mrodo, & in totum atro propior color, miculave discoloris. Virides terra condunt Barbari, & illinunt cera. Artifices verò fumentis acervis imponunt septenis diebus, totidem inter missis: mirumque, ponderi quantum ita detrahunt. Nassagia docuere nuper, hanc quoque materiam siccitam mari, duritie incorruptâ spissari, nec ullo modo vehementius. Nutriuntur optimè, splendescuntque magnè siccata siccata à balneis maximè: nec à vivis læduntur, ut his genitæ. Inter pauca nitidioris vitæ instrumenta hæc arbor est: quapropter insistendum ei quoque paulum videtur.

Ecce ap. 15. Thya arbor, quæ nota etiam Homero fuit, *θεῖος* [alij *θεῖος*, & *θεῖος* leg.] Græcè vocatur, ab aliis Thya. Hanc igitur inter odores uri tradit in deliciis (fallitur Plin. De Calypso, non de Circe id Homerus scripsit. Hanc ut pro illa citaret, fortassis in causa fuerunt hi Virgilij versus:

*Proxima Circeæ raduntur littora terre,
Dives in accessu ubi Solus Filia lucos
Aspidos reserat centu, relictisque superbis
Fris odorata sua nectura in lumina Cedrum.*

notante Dalech.] Citres, quam Deam volebat intelligi, imago errore eorum, qui odoramenta in eo vocabulo accipiunt, cum præferunt [in versibus Homericis ineptè Plinius pro voce Græcæ *θεῖος*, Latine interpretatur] eodem versu cedrum [Laricè uve. Guillard. legit. Vide Leopardi c. 6. lib. 5. & Virgilium.

*Robora n. cunctis, & olentem scindere Cedrum,
Nec plantis cessant vestire gemutibus ornus.*
apud Athenæum p. 131. vers. 33. Empedocles *λίβανος* vocat, suavitè olentem.

Συδωνες τ' ἀρωγὰ θυμῶν, καὶ ἀρωγὰ θυμῶν.
Dalech.] Laricemque unâ tradat: in quo manifestum est de arboribus tantum locutum. Theophrastus, qui primus à magni Alexandri ætate scribit, quæ circa urbis Romæ quadringentesimum quædagelimum gesta sunt annum, magnam iam huic arbori honorem tribuit, memoratas ex eo referens temporum veterum contignationes, quandamque immortalitatem materitæ in lectis, contra vitia omne [omnia M. & C.H.] incorruptæ. Radice nihil crispus, nec aliunde pretiosiora opera. Præcipuam autem esse eam arborē [mirum, cum idem Theophrastus lib. 4. cap. 1. Thuiam in montium cacuminibus, & locis algidis nasci.] circa Hammonis delubrum. Nasci & in interiore [inferiore M.] cyrenaica parte. De mensis tamen tacuit, & aliis nullius ante ciceronianam vetustior est memoria: ex quo novitæ [quæ novitæ apparent C.H. quæ novitæ apparent M.] apparent. Alia est arbor [citram, sive Assyriam malum intelligit Dalech.] eodem nomine, malum ferens [tenens M.] execratum aliquibus odore & amaritudine, aliis expectum, domos etiam decorans, nec dicenda verbosius. Huius arboris mentionem fecisse videtur Virgil. idque asserente Dalecham-

Matalum
fex.

Media fert tristes succos, tardisque saporem
Felicis meli, quo non praesentius ullum
Pocula si quando, seu inficere nocere.

Sed nemo inficias ibit arborem, ex qua celebres
mensae fiebant, & Thuiam, & Thium, & Thium, & Thium,
& Sicut, alibi etiam Sicut, Sicut, & Sicut, & Sicut, & Sicut,
citrum & Trogetem, à Theoph. & Plinio, vel
Roberto Conitantino teste, dictam esse, quibus
addit Gelsnerus idioma Germanicum Ein frömbz

Madaram
Ruell ta-
xatur.

der wolgeschmacker barm / cui proximum sit
lignum, quod Galli Madaram vel Madrum vo-
cent, quod idem vult Ruell. An verò tale li-
gnum extet odoratum, quod in Gallia Gallicè
dicatur Madré, videant qui eam inhabitant, nos
quidem tale quod ignoramus. Sicut verò cum
diphthongo legi, confirmat Gorop. in Vertumno
apud Diosc. cap. de croco, qui Ruellium erroris
quoque meritis incutit, quod eo loco, longè ab
auctoris mente aberrans verterit. Gazi etiam per-
peram transfert Tytiara, vi & in codice Theo-
phrastii non corruptè legitur.

Gaza no-
tatur.Plinius
plantam non
cognovit.

Plinij error.

Trogetes.

Ceterum, inquit Anguillara. Cedrus Atlanti-
ca, non mihi videtur alià quam Thuia, vel Thia,
quamvis in diversis capitibus de his scripserit Plin-
ius: ille enim plantas non cognovit, sed ex
diversis libris suis concinnavit. In Plinio de Thya
error ab eo commissus, vel textus corruptus: di-
cit enim Homero notam arborem Trogetem, quæ
alis dicitur Thya, quod falsum, siquidem Ho-
merus non meminit Trogetes [nec id dicit Plin.]
sed Thya: Dicit prætereà Homerus intellexisse
cedrum & Laricem, quod etiam falsum.

Thuia à
Cedro At-
lantica non
distat.
Non redar-
guatur.Homero no-
ta.Probeniana
dicitur re-
preh.Error quo-
undam.Bellon. no-
tatur.Thuia igno-
ta.
linij la-
tus.

Eiusdem opinio cum Anguill. est Matthio-
lus, dicens in Diosc. cum magnis figuris: Sunt qui
dicunt, & rectè quidem cedrum Atlanticam à
Thuia sive Thya de qua Theoph. nihil differre.
Quamobrem Plinium redarguant, quod simul ac
de cedro Atlantica dissertit, illicè caput pro-
prium de Thua scripserit, tanquam de arbore
diversa, verum longè alter se habet sententia
nostra: nam diligenter Plinij lectionem enu-
merantibus palam apertissimè fit, Thuiam Plin-
io nil aliud designare, quam Atlanticam ce-
dram. In antiquis codicibus Plinianis Thuiæ
caput à Mauritana cedro separatim non est,
quod manifestè arguit, Plinium adhuc cedri hi-
storiam præsequi de Thua agentem, quemad-
modum & ipsa verba clarissimè indicant, quæ in
aliquibus codicibus ita habent: Nota etiam Ho-
mero fuit, Trogete vocatur, ab aliis Thia, id est,
eadem cedrus nota etiam fuit Homero, quam a-
lii Trogetem, alii Thiam appellant. Ideoque
perperam egerunt, qui in Probeniana editione
Thuiæ sive Thya caput ab Atlantica cedro divi-
serunt, haud rectè Plinium intelligentes. Ac
prætereà lectionem eius corrumpunt, ubi se e-
mendasse crederant. Iussit itaque nostro iu-
dicio reprehendi Matth. eos, qui caput de ce-
dro Atlantica separatim à Thya. Duplicit et-
iam nobis apud Bellonium & in editione Lugdu-
nensi pro Trogete, legi Thyon græcè: nullibi e-
nim, quod observaverimus, legitur Trogete,
quàm hoc Plinij capite. Cornarius, Cordus,
Gelsnerus, Brunfelsius, Matthiolus, Anguillara, &
Cæsalpinus, meminerunt Trogetes, sed nullum
aliud locum citant, quàm Plinij antè dictum.

Animadvertes, inquit Scaliger Thuiam igno-
tam nobis, nisi ex historia Theophrastea: cum a-
lias species enumeraret, quod & alibi fecit. Est
& aliud, quod à Plinio animadvertas. At ille in
deliciis apud Homerum circen usum fuisse
Thyæ arboris ad urendum. ceterum non apud

circen, sed apud calypso factum legas in quinto
Vlyssæ. Fefellit tanti viri memoriam lectio Vir-
giliana, in qua cedri usus eiusmodi attribuitur
circes deliciis. Eam autem indigentiam pri-
mus Hermolaus sequutus est, tum autem usque
ad Ruellium omnes.

Hermolaus
notatur.

In codice Pliniano veteri, Thia scriptum est, &
in veteri Homeroico Theophr. recentiores verò partim
Thia legunt, partim Sicut. Hactenus Scaligeri verba
retulimus.

Thia apud
Plinium.

Nunc cæsalpini: Ad cupressum reduci oportere
videtur Thuia apud Theoph. Plin. verò scribit
hanc Cedri ab Homero Trogetem vocari, ab aliis
Thiam celebrem. Laudatissimam fert mons An-
chorarius ceterioris Mauritaniæ, præcipui dos
mensis in vena crepis, &c. Plura cap. de arbore
vitæ, ibidemque Etymologiam.

Cupresso
affinis.
Thuia.
Cedrus.
Locus.

De Thya, sive Thua variz sunt opinioniones, quarum
una est de arbore Abhel Orientis, de qua iam
dictum. Scribit Lacuna in Diosc. pro Aracatide
semen Thuiæ demonstrari Pliniana, verum scitu
admodum difficile, quam intelligat plantam pro
Aracatide, vi dicitur suo loco. Ex Sabina Thiam
quidam faciunt, et olim teste Goropio, ponebatur
Sabina in salsumigia pro Thua arbore odorife-
ra. Cedrum Lyciam plantique teste Bellonio,
Thuiam Theoph. existimant. Arbor vitæ mul-
tis est Thuiæ, ubi multa notatu digna de Thya ex
Goropio occurrunt, ut Etymologia. Dubitat
Cordus à Guaiacum fortè Trogetes seu Thuiæ,
seu Citrum, de quo lib. 4. Ovis apud Diosc. cap.
de Croco, non intelligenda de mortario, teste
Bellon. & aliis.

Acquivoca
Abhel O-
rientis.
Aracatide.

Sabina.

Cedrus
Lycia.
Arbor vita.

Guaiacum.

Mortarium

BRUTA PLINIO.

CAP. XIX.

Tanta mortalibus suarum rerum satietas est,
& alienarum aviditas, ut petant [inquit Plin.
lib. 12. cap. 17.] in Helmaeos arborem Brutam
[Brutam C. H.] Cupresso fuscæ similem, exalbi-
dis ramis, iucundi odoris accensam & cum mira-
culo historis Claudii Cæsaris prædicatam. Folia
eius inspergere potionibus Parthos tradit. Odo-
rem esse proximum Cedro, fumumque eius contra
ligna [quæ noxium & venenatum, vel gravem
& iniucundum accensæ odorem mittunt] exitia-
lia remedio. Nasitur ultra Pafitigrin in finibus
oppidi Sitææ. [opimis Seytræ. Vet. præve oppi-
di Seytræ C. H.] monte Zagro [Scantio. Vet.
Schaniro C. H.]

Bruta.
Brutum.

Vfus.

Locus.

Ruellius qui more suo eadem ex Plinio tran-
scripsit, quamvis nomen eius subiteat, addit:
Brutes arbor est soli Orienti cognita, neque La-
tinis adeò celebrata. Sunt qui hanc in Europa,
atque adeò Gallia iam nasci existiment, esseque
alterum Sabinæ genus: nec profectò longè ab ea
distidère.

Sabina fo-
cunda.

Nos quidem colligimus Ruellium intelligere
Bellonij Sabinam alteram bacciferam, quam Bru-
toy putat, & arborem vitæ nominat, cuius descri-
ptionem posuimus cap. de Sabina.

Brute Bel-
lon.

Arbor vita.

Bellonio subscribit Clus dum dicit: Non de-
funt, qui arborem vitæ, ad arborem Brutam Plin-
ij referunt, quam describere videtur

Arbor Fili-
ci similis.

Ovidius, faciens arborem
Filici similem.

ARBOR VITÆ, SIVE PARADISIACA
VVLGÒ DICTA, ODORATA AD
Sabinam accedens.

C A P. XX.

Descriptio

Caudex.

Materies.

Rami.

Folia.

Flores.

Squamulæ.

Semina.

Coni.

Odor.

Arbor Vita.

Sabinæ
Lutetianæ.Cedrus In-
dia, alibi
ra.

Quamquam non inquina elegans hæc arbor, facili tamen cælo, soloque nostro affuisset, sic ut in iusta proceritatis arborem excresecat, caudice recto, nodoso, cortice cinereo aut rubente, materie Abiegnâ resinosa: ramis perpetuâ comâ virentibus, & alarum modo expansis, qui in alios ramulos planos alternatim è latere succrescentes divisi, abeunt denud in multa, oblonga folia, numerosis foliolis compressis, quaternamedium gibbosum complectentia ex ramulorum extremis, aut pauld citrà. Vere oriuntur flores pusilli, flavescentes, quorum nonnulli deinde in conos parvos sublongos, Pinei nuclei magnitudine efformantur, è sex tenellis squamulis compactos, initio virides, deinde pallescentes, postremò ubi planè maturuerunt nigricantes, qui in quatuor carinas dehiscetes, semina ostentant sublonga, quaterna, plerumque paleacea, medio paululùm extuberante, in quo medulla acris & amaritudo saporis. Coni hi non nisi detracti ferè, aut tabidi pediculo excidunt. Huius autem plantæ odor nobis non est gratus, de quo hæc Clusius: Tota arbor graviter odorata est reliquis congeneres longè superans odore, quem, si quis folium digitis nonnihil duntaxat confricaverit, faciliè eluere non possit. Hunc autem non modò viridis ex se exhalat, sed etiam multis in annis exsiccata & resiccata tetinet.

Arbor porò de qua nunc agimus, & quam iconè exhibemus, passim *Arbor vita* dicitur, quavis hic titulus aliis pluribus arboribus conveniat. Ni multùm labat memoria, huius meminit Bellonius, nomine arboris vitæ, quæ provenit Lutetia, & aliis locis. Sed obscurè admodum, uti copiosius demonstrabimus cap. de Sabina, de hac tractavit Bellonius, & eum secutus Cardanus de varietate rerum lib. 6. cap. 20. ubi meminit Sabinæ Lutetianæ Bellonii, & arboris vitæ. Illud modò notandum hanc arborem à quamplurimis cum aliis confundi. Considerandum tamen an hæc arbor non tradatur à Francisco Loupez, & M. Fomsee, cum scribunt: In India provenit arbor valdè alta, odorata, Cedrumque referens. An etiam à Jacobo le Moine de Florida agente, qui meminit Infule, in qua erant tantùm celsissima Cedri, quapropter ea Cedrorum Infula cognominata? An verò ab Oviedo cum de Filici Hispanicæ simili arbore?

Thevetus etiam videtur eam agnovisse in sua America, quando ait: In Canadâ silvestres ho-

mines cùm nives sunt satis profundæ, exploratâ viâ cervorum, figunt in ea Cedri ramos [qui perpetuò videntur] retium modo: sub quibus se occultant armati. Cervi autem allecti viriditate & trita viâ ed veniunt, ubi excipiuntur à silvestribus hominibus. Et: Hoc silvestribus singulare, quoniam labotant febribus, aut alius interioribus morbis, eos assumere folia arboris valdè similis Cedris quæ reperiuntur in monte Lugdunensi, & eius exprimere, ac bibere: nec dubitandum intra 24. horas, quemcunque morbum etiam inueteratum hoc potu curari, prout sæpius Christiani gnos. Cedris Gallicæ similis. Pines infestis. Thevetus notatur. Pini silvestris genus.

An porò, quodd suspicamur, Cedrus Thomaë Hariot cuius in histor. Virgineæ, mentionem fecit?

Celebratur Arbor vitæ à Libavio quando dicit: Citrus vel Cedrus Atlantica aliis cognominis nuncupatur Aethiopica, Maura, Maurasiaca, Lybica, Hesperis, Cyrenica, Hammonia: unde Martialis.

Gemmantur primâ fulgent resudine læti
Et Maurasiaca pondera rara Citri.

Lucanus scribit Cleopatram mentis exhibuisse, quorum pedamenta fuerint eburnea, orbes ex præstantissima Citro, quæ Trogetes & Thyadicebatur.

Dentibus hic nives scissæ Atlantide sylvæ
Impiessere orbes, quales ad Casaræ ora
Nec capto venere Inbâ.

Quia autem nascetur olim in finibus Cyrenicæ iuxta Hammonem & in Atlante, iam dicta nomina sibi accipit. Africa incola etiam à nonnullis dicta: & Hesperis ab occasu non ab hortis filiarum Atlantidis.

Est alia arbor Medica, inquit Lemn. in consuetudine de Ignis Sethim, etiam vocata Citrus, sed quæ Mala aurea non præfert, silvestri Cupressò, aut Cedro non absumilis, ut nonnulli existiment esse Sethim. Lignum est à carne, teredine, vermiculisque alienum, nec villo suo corruptioni obnoxium. Hæc de ista Thya seu Citro. Si ex argumento cognationis naturalis iudicandum est, ad hanc referendæ sunt Cupressus mas & scæmina & Citrus Atlantica minor, ut Arbor vitæ. Sed arbores vitæ teste Clusio, plurimi Theophrasti existimant. Quamvis non desint (inquit hist. lib. 5. cap. 5.) qui ad arborem Brutam Plinii referant, Cupressò fuisse similem. Hæc quidem arbor [vitæ nimirum] ad Cupressum nonnihil accedit: verùm ramos suum non attollit, quemadmodum illa, sed in planas veluti alas expansos, in latitudinem diffundit. Huius item folia tamet si ex foliolis squamulâ compacta, omnino plana sunt, non rotunda, uti Cupressò, Iunipero maiori, Sabinæ: nec rotunditatem contrahunt, antè quàm in ramos excresecant. Galli arbor de vie, hoc est, arborem vitæ nuncupant, nescio quâ ratione ducti, nisi fortè ob immortalitatem eius comam, quam habet, aut odoris eius vehementiam, quam salubrem esse existimant, hoc nomen indiderint. Vulgus Herbariorum & Thuiam

Cedrus.

Cedris Gallicæ similis. Pines infestis.

Thevetus notatur.

Pini silvestris genus.

Citrus Gallicæ similis. Cedrus Atlantica. Lybica. Aethiopica. Maura. Hammonia.

Cyrenica. Hammonia. Africana. Hesperis.

Fruta Plinii.

Arbor Vita.

Thuiam & arborem vitæ appellat. Nonnulli plurima genera Thuiæ constituunt, & hanc arborem tertium genus esse volunt.

Nunc Goropij hac de re sententiam audiamus. Longè, inquit, à Plinii sententia discedunt, qui eo capite, quo de monstroso pretij mensis tractat, Cedrum pro Citro scripserunt. Crediderim Romanos arborem, è qua cispa materia scabatur, principio Citrum nominasse, ac voce Africana, nonnihil corrupta, Chitram, vel ut alij legunt Chatram. Significatur enim hac voce Arabibus Cedrus. Quamobrem cum Pœni Chitram pronuntiarent, & in Cedrorum genere arboris illud genus, è cuius no dis mente fiebant, collocarent, Romani Citrum nominarunt. Ignari verò Cedrum, &c.

Et paulò pòst: Nos igitur in ea sumus opinione Thuiam Theophrasti esse Cedrum, sive Cedrelatem masculam. Romani melius fecissent si mensas Cedrinas nominassent. Thuia tandem geminà de causâ ita vocatur: Alterâ, quod in sacrificiis Thutis loco haberetur: alterâ, quoniam [Cimbris] Thebuti & inde Thui, nihil aliud est, quam custodia. Perdurat, Theophrasto teste, materies hæc omnino incorrupta, unde merito arborem vitæ vocant. In Plinij & Homeri codicibus *Sutor*, non *Sutor*, ut plerique habent, legendum: An verò per diphthongum scripserit Homerus, an non, id necdum puto satis liquere. Apud Dioscorid. in cap. de Croco *Sutor* cum diphthongo legimus, quo loco Ruellius mortarium vertit, longè ab autotis mente aberrans. Thuium tandem sive Thuia dicas, quam sacræ literæ ex India adferri dicunt, eam Theophrastus ex Cyrenaica, Plinius ab Atlante & Anchorario Maeritanæ monte adferri scribunt. Concludit tandem dicens: Ad templum Salomonis non solum aurum ex Atlantico orbe petebatur, sed ligna quoque Thuiæ eadem navigatione adferrebantur, quæ an ex Atlanticis siliis, è quibus pòst à Romanis magnis sumptibus petita legimus, an ex orbe quoque Ophir advecta sint, cum utrumque commodè huius potuerit, ignovo.

Gesnerus quoque huius arboris recordatus est, his verbis: *Arborem vitæ* æquibuscum vocat, Lutetia revertens nuper amicus quidam mihi retulit: cuius ramulum ostendebat, ex America translata, dicens, & in horto quodam Lutetiæ à Petro Bellonio sibi demonstratam. Sabina videtur genus, quod quidam Bruton esse volunt, simillimæ quoque Cupressi: sed bæccam fert dissimilem, odoratam tamen & nigriorem: folia Salviam olent. Vetus Gesnerus, Bellonium imitatus, confundit hanc plantam cum alia quadam: Si quidem Arbor vitæ non fert bæccas, sed veluti oblongos minimos conos, qui semine maturo conorum modo dehiscunt: hanc arborem Bellon. de consil. vocavit Arborem vitæ & Sabinam & Brutes secundum, cuius duas descriptiones ponit, quas posuimus capite de Sabina.

Lyciam Cedrum, (aiunt Lob. & Pen. Adv.) jam diu vidimus Lutetiæ in quibuscum hortis folio Cupressi compresso, semper virentibus squamulis, loricatis capitulis, semen Laricis claudentibus: Belgicis herbariorum viretis hodie notissima *Arboris vitæ* nomine. Eius folia trita suavissimum fundunt odorem. Ibi tradebant quandam bæcciferam Cedri Lyciam. Mirum autem, quid sibi voluerint autores Adversariorū: primum cum sua Lycia Cedro bæcciferâ Lutetiæ visa, quum nunc aliam eodem nomine tradant, quæ nullas bæccas fert. Quæ in Advers. dicuntur de Aegy-

ptiaca Sabina Bononiensi, & de Abrotono peregrino Cupressi foliis videntur aliquatenus con-
venire cum arbore vitæ. Ex iam itaque adductis luce meridiana clarius patet, neque Lobelio & Penæ bene notam fuisse hanc arborem.

Dicitur & arbor vitæ (inquit Dod.) Thuia Theophrasti, aut Plinij Bruta esse, quod asserere non fuerit facile. Novi orbis nova stirps habenda est.

An Arbor vitæ, arbor de qua scribit Levinus Apollonius Peruana sua regione, dum dicit: Miri odoris arborum ligna cremantur, ex quibus dum cortices detrahuntur, tam acuti odore adeps defluit, ut olentium nares, cerebrâque deterimine afficiat; illita verò defunctis, aut guttis instillata (quemadmodum Cupressi permanens resina) perpetuò ab vermiculorum iniuria, carieque, mortuorum cadavera vindicat.

Tabernamont. Arbor vitæ, *Biun de S. Loeus* Hist. verò Lugd. Thuiæ genus tertium, Arbor vitæ Gallis, Lutetiæ *paradisca arbor*. Vocatur à Camer. Paradisca in hort. Thuia sive Thya, vulgò arbor vitæ, ut Galli nominant. Goropius in suo Verumtum, Arborem vitæ sive Thuiam cum Cedro antiquorum coniungit & allegat Virgilij versum:

Vitis odoratam nocturna ad lumina Cedrum.

C. Bauh. apud Matth. In classem Cedrorum refert arborem vitæ. Multis videtur Thuia Theophrasti, alij ad Brutam Plinij referunt, licet paucissima nota Pliniana, nostræ conveniant. Arborecula est admodum odorata, perpetuò virens, altitudine virum longè superans: flores vt in Cupressi. Hæc ex Canadæ Septentrionalis Americæ provincia in Galliam primum illata & Francico Regi Arboris vitæ nomine donata, quam Lutetia cum effemus, ex regio horto, quem Io. Robinus colit, accepimus.

Primum Clusio conspecta hæc arbor in horto *Locus*:

regio *Fontainebleau*, non procul Aureliana Gallorum, cò ex America Septentrionali ora, *Canadæ* dicta, delata, Gallorum imperium obtinente Francisco huius nominis primo, litteratorum omnium summo Mæcenate, nec antè, vt existimat, Europæ cognita. Deinde apud Doctissimū Virum Nicolaum Rassinū Regis Chirurgum, qui primus sua opera eam Belgio communicavit, ubi nunc cadè frequens est, vt nullus sit rei herbariæ studiosus, qui eam in suo horto non alat: inde porro in plerosq; Germaniæ hortos transit: facile enim rami depacti radices agunt, quemadmodum sæpè est expertus, præsertim loco vmbroso & fertili, pinguique solo. Nascitur etiam semine: sed tenella plantæ antè quàm in ramos dividatur & explicentur, Oxycedrum, Juniperumque maiorem primum enatas admodum æmulantur. Frigoris patientissima est. Hieme tamen fuscum & fuliginosum colorem contrahentibus foliis, quæ novo Vere pristinum nitorem & viriditatem recipiunt. Sed & Camerario primum à Rasso missa, facile semine nascitur, & surculis propagatur, fertque Hiemem parum stramine vel simili re munita. Sesi autem debet in vasis terra

optima & cilihrata plenis, ut semen quatuor parte digiti eâ tegatur. Cum verò rigare opus est, terra luteo imposito irriganda, aliqui semina sursum ascendant & nudantur: quod etiam in aliis observandum est. Novellæ plantulæ à Sole meridiano per maiores astus defendendæ, atque hac ratione plurimas arbutulas brevi consequi possumus: Nobis autem primum visi operâ fratris Bauh. qui misit Lutetiæ nomine *Arboris Paradisi*, quam plantavimus in horto Illustr. Celsi. VV. ea excrevit

Sabina Aegyptiaca
Abrotonum peregrinum.

Paradisca
Arbor.

Radices
facile agit.

Semine nascitur.

Frigoris patientia.

Cultura.

Arbor Paradisi.

in arborem pulchram, semper virentem, quæ ex ramis facillè radicatur, ac Hiemem commodè sine nocumento perfert: non tamen profundè radicatur, quin oportet maiores fulcire, ne à vento decedantur, ut accidit nostræ primæ arbori quæ anno 1604. deiecta fuit, licet palis retineretur. Habet Basilæ D. Fælix Platenis in suo orto per me missam. Sturgardiæ etiam pulchras vidi arbores. Ex sapore & odore [autore Tabern.] facillè colligitur hanc arborem calidæ & siccæ temperiei esse. Non dubium Closio, quin ad pleraque sit utilis: nemo verò illius facultates suo ævo prodidit, quod sciat. Cùm tamen magnam habeat partium tenuitatem, & amarifcula sit, verisimile est digerendi & abstergendi facultate præditâ esse. Hæc arbor, inquit Camer. in pretio habenda est, non solum propter eius odoris fragrantiam, cuius contusi ramuli naribus impositi, quandoque sanguinem eliciunt, sed etiam propter alias eius facultates non contemnendas. Elicitur quoque ex ea aqua & oleum per Chymicâ organa, vtile ad dolores pedagricos, ritè impositum.

Temperamentum.
Vfus.

Digerit.
Abstergit.

Aqua. Oleum.
Dolores pedagrici.

SABINA BACCIFERA ET STERILIS.

CAP. XXI.

Descriptio

Humilior.

Vulgatior.
Folia Myrtica.

Folia Cupressi.

Caudex.
Odor. Sapor.

Bacca.

Tubercula.

Apex.

Bacca matuta.

Flores matuta.

dentia, ex tribus, quatuor, aut quinque exiguis,

viridantibus tuberculis, instar Myrticeæ vernicæ parvulæ, composita. Quandoquidem autem Lobel tres species facit, eius descriptiones hic subiciemus: Boreales, Meridianique horti, præsertim in Claustris Vestalium, Sabinam vugatiorem alunt, longè notissimam Tamarici foliis, sed rigidioribus, pungentibus, tetrâque odorem hâlantibus, petpetuè virentibus, & baccarum expertibus. Vulgatæ stent Sabinæ (quæ tamen Rosculos ex herbâ do luteos promit) ortu, totâque facie simillima, sed folio pauld minis acuto, minusque rigido, & pungente, bacca, sine grano resinoso, Iunipero nostrati pari & concolori. Nostra vireta Belgica superiora hanc alunt munere Io. Matoni. Altera superiori coniungenda, ramulorum exilitate & foliorum lenitate duntaxat diversa: mediâ inter Sabinas & Cedros Phœniceas, folio Sabinæ aut Cupressi vocatas, videtur: sed folia tenuiora & delicatiora, minime aspera & pungentia sunt. Fructus Iuniperi minoris par, similis & concolor. Natalis gaudet montosis Calabriae & Apuliæ, nâ habet memoria.

Nostræ Sabinæ icon empetia, demonstrat tantum bacciferæ ramum, cum foliis non spinosis qualem variis in locis etiam spontaneam observavimus. Alteram autem stentem ex Matth. desumptimus.

Cæterum, Sabinam in genere novissè Dioscorideni, ex sequentibus eius verbis didicimus. Brathy Brathy, aliqui Edonon appellant nonnulli Baryton, Barathron & Baron. Eius species duæ sunt. Altera enim foliis est similis Cupressi, sed spinosior & graveolens, acris & fervida. Est autem arbor curta & in latitudinem magis se fundens. Et quidam foliis eius ad suffusum vivunt. Altera Myrticæ [Tamaricis] foliis similis est. Plinio Herba Sabinæ Brathy appellata à Græcis, duorum generum est. Altera Tamarici similis folio: altera Cupressi. Quare quidam Creticam Cupressum dicunt. Est tamen & Selago appellata, similis herba Sabinæ. Sabinæ herba propagine fertur & avulsionem. Tradunt fœce vini, aut è parietibus latere tulo, mirè ali. Huic semen nullum.

Dioscorides hoc loco (inquit Herm.) Baryton vocat Savinam tradit à nonnullis. Vt fortasse de hac intelligant Scriptores, præsertimque Dioscorus, cùm in Arabia nasci dicunt Boraton Iuniperum, Cedrumque, quasi Boraton pro Baryton, vel contrâ exemplariorum vicio legatur. Testatur Ruellius Sabinam nomen ubique retinere, ac in quibusdam Galliæ tractibus Saviniam nominari. Hæc (ait ille) Brutes arbor est, soli Orienti cognita, neque Latinis adeò celebrata. Sunt qui hanc in Europæ atque adeò Galliam nasci existimant, esseque alterum Sabinæ genus: nec profeud longè ab ea diffidet. Addunt & quadamtenus tum odore, tum colore immutatam, quia & cælum & solum inventu quoque mutaverit. Huc facit etiam, quod rudimentum nominis Græci Brathy luxatus literis, & aspiratione summa videatur elucere. Quodnam autem sit Sabinæ fecundum genus Ruellio, quod Brutes existimat, investigandum. Videtur intelligere Sabinam fecundam, quam habet Bellonius, quam etiam Brutes putat. Perpendendum insuper an eam intelligat Ruell. quam Bellon Arborem vitæ nominat, de qua suo proprio capite.

Nunc subiciamus, quæ traduntur à Bellon. conif. arb. de Sabinis duabus: scribit autem: Itali quemadmodum & multi incolæ Epyri & magna Græciæ pars non studens agriculturæ, paucas alunt in hortis herbas, præter eas, ex quibus pro-

Sabinæ tres
Lobelio.

Vulgatior.

2.

3.

Sabinæ species
duæ
Diosc.

Brathy Brathy
Cupressi
folio.

Tamarici
folio.

Brathy Plinio.
Cupressi
Creticæ.

Selago.
Serendi
modus.

Semine ca-
ret.

Baryton.
Boraton.

Savinia.
Brutes.

Sabinæ
alterum
genus.

Sabinæ
fecundum
genus Ruellio
quod.

Sabinæ
fecundum
genus Ruellio
quod.

Sabinæ
fecundum
genus Ruellio
quod.

Sabinæ
fecundum
genus Ruellio
quod.

Cibus Turin
dormis.

Filici simi-
lis.
Folium ap-
planatum.
Cedrus
major.
Flore caret.
Lignum.

Locūs:

ortex.

bina val-
sus usus.

mpes.

uia
roph.
ma ali
Diofc.

us:

or Gita:

Per.

de-
19

Folia ap-
planata.

placentes, in quibus folia Cupresso similia ef-
sent, nisi supra invicem sessilia, & compactili
nutamento procumberent. Ramus totus cum
foliis applanatus videtur esse, eo, inquam, modo,
tanquam si quis studio eum prae presserit. Arbor
hæc in tantam altitudinem apud Fontanæbleum
excevit, ut quamvis nondum nonum excelle-
rit annum, brachio tamen elato à quolibet pro-
cero homine vix possit ad eius cacumen pertingi:
Ea nondum semina promittit. Gultata folia a-
mara sentiuntur & odorata, maximè ad Salviam
accedentia. De cortice nihil adhuc certi tradi
potest, quoad in ampliotem vastitatē excreverit.
Hæc Bellonius, quæ censuram nostram nullo mo-
do recusant.

Bellon. not.

Arbor itaque vitæ postrema, quam describit
Bellonius, nullas fert baccas, sed veluti parvos
conos, ergo non potest esse eius Sabina altera,
cui bacca sunt: Quod præterea scribit de sua Sa-
bina altera folio Filicis veluti applanato, ac cete-
ra omnia de odore, & aliis, excerpitis baccis, con-
veniunt cum ea arbore, quæ Parisijs dicitur ar-
bor vitæ: an extet in rerum natura talis arbor ali-
qua odorata, baccifera, indicent docti, nulla no-
his visâ, nec audita: suspicamur Bellonum igno-
rare quid scribat, & confundere diversas plantas:
nec existimamus ei visam arborem vitæ in horto
regio, quæ nullas tulerit baccas. Capite de Ar-
bore vitæ, huius Sabinae secundæ secimus men-
tionem ex Gesnero, qui etiam arborem vitæ vocat,
& ex America translata, malè addens, bac-
cam ferre, quod ex Bellonio desumptum vide-
tur. Quæ autem Bellonius scripsit de altera Ar-
bore vitæ, quæ Pinaster, & de impostura, nos
posuimus capite de Pino Cembro.

Gesn. not.

Cardan.
not.Sabina Lu-
teciana.

Obscurè admodum Cardanus Bellonium secu-
tus huius arboris [Sabinae Luteicæ Bellonij, &
arboris vitæ] meminit, dicens: Est etiam Luteicæ
Sabinae genus (ut etiam Bellonius refert) quam qui-
dam Bruton esse volunt: simillima est Cupresso, ut
vix ab ea distingui queat, sed baccam fert dissimi-
lem, odoratam tamen ac nigriorem, folia Salviam
olent: vnde secunt, Tartaros spargere pulverem
super cithos. Vocant ob id quidam vitæ arborem,
fortè quod in contignationibus nullū vitium hoc
lignum sentiat: eaque Turcæ desumptum vide-
tur. Ex hoc autē Cedri genere semè est ea planta apud Indos oc-
cidentales Cumanæ provincie, cuius tabulis si
naves conficiantur, non sentiunt teredinem, ma-
lum illi regioni ingens: si arce, quæ reponuntur,
omnia bene olent: quod verò mirum dictū est,
edulia tantum amaroris contrahunt, ut esui in-
grata reddantur.

Sabina.

Contra eos,
qui Sabi-
nam ne-
gant.Juniperum
maior.Thuiæ ne-
gant.

Sabina planta est (ait Matth.) in Italia vulgaris
notitia, illa scilicet quæ à Dioscoride primo generi affi-
gnatur, foliis Cupresso similis, spinosior. Verum
eius folia non adeo plenè virent, ut Cupressi, &
in cacumine aculeata conspiciuntur. Quod ta-
men sæpè peritis negotium exhibet. Ceterum
non desunt, qui plantam, cuius imaginem dedi-
mus, negent legitimum Sabina esse, hoc, ni sal-
tor, argumento, quod hæc baccas proferat, qua-
rum in sua Diosc. non meminit. Vnde factum est,
ut quidam putaverint, eam maiorem Juniperum
esse, alij verò Thuiam, quam Theophrastus me-
moræ prodidit. lib. & cap. 5. de hist. pl. Verum utri-
que meo iudicio in errore versantur. Illi qui-
dem, quod hæc planta nec folio, nec flore, nec
fructu, non materia, non odore, neque sapore,
non ceteris denique notis Juniperum referat.
Hi verò, quod Thuiæ, ut est apud Theophra-
stum, nascatur apud Animonis delubrum, atque

in Cyrenensi agro, fœmâ Cupresso similis tum
ramis, tum foliis, caudicē fructūque: vel potius,
ceu Cupressus silvestris. Præterea quod, ut idem
scribit, Thuiæ materies omnino incorrupta per-
duret, nihil eius radice crispis sit, atque simila-
ra ex ea antiqui sculperē sint soliti, quemadmo-
dum ex Cedro, Cupresso, Loto, & Buxo. Hæc au-
tem arbor conos, seu galbulas non fert Cupressi
modo, sed baccas: caudicē non attollitur longo,
sed eo brevi contenta est, materie non constat
incorrupta, solidaque, sed caducā & fungosā: non
ut Thuiæ peculiaribus locis gaudet, sed ubique se-
rè locorum nascitur, ut hinc maius atque eviden-
tius discrimen in his plantis appareat, quam ut il-
lorum error, qui eas vnam faciunt Thuiam, pluri-
bus explodi mereatur.

Sed certè relinquitur, ut miremur eos, qui stir-
pem hanc, quam depictam exhibemus, veram Sa-
binam esse inficiantur, cum nullis careat notis ex
iis, quas illi Diosc. reddidit. Ea enim arbor cons-
picitur coactæ brevitatis, quæ in latitudinem
magis effunditur, foliis Cupresso similis, spinosior
tamen: quin & gravius olet, & acris, servensque
sentitur. Atqui illud nobis obiciunt, quod Diosc.
in describenda Sabina nullam baccarum mentio-
nem fecerit: id mehercule quod legatur non fe-
cit. Sed quid dicent ii, si in quamplurimis plan-
tis exiis etiam, quæ ab omnibus legumina habentur,
plures notæ, & ea quidem præcipua, non-
nunquam desiderantur: quas nimirum Diosco-
ridem omisisse credendum est, vel quod plantæ
eæ essent aliqui vulgò cognitæ, vel quod oēs
earum partes non satis exploratas haberet, vel
alias ob causas, quas prosequi non est hic locus,
quarum omnium aliqua facillè potuit esse: cur
Sabinae baccas non adnotatas reliquerit. Addam
& id, fortasse ex eo evenisse, quod Sabina fre-
quentior sterilis occurrat, quam fructifera. Nam
(ut equidem fateri possum) inter innumeras Sa-
binæ plantas, quas variis in locis mihi videre con-
tiguit, tres duntaxat memini me observasse, quæ
baccas ferrent, & eas quidem rubentes, ac Iuni-
petinis maiores. Id quod me quandoque addu-
xit, ut putaverim in hoc Sabinae genere marem &
fœminam reperiri: atque alteram rariam esse in
Italia quemadmodum eam quoque rarò vidimus,
quam Dioscorides secundo loco repræsentavit,
Tamarici foliis similem, non autem aculeatam.
Ex iis igitur, merito colligendum esse arbitror,
hanc nostram Sabina esse legitimam, ut quæ
non solum notis Dioscoridis delineationis pul-
chrè respondeat, sed etiam facultatibus.

Porro Petrus Bellon. de arboribus confertis
differens, iis ineptè sitis, meo quidem iudicio,
Sabina admiscet, atque in ea describenda, quam
se. undo loco ponit Dioscorides, mihi non pa-
rim hallucinatus deprehenditur, quod constan-
ter affirmaverit, se vidisse frequentissimum hoc
Sabinae genus in Amano & Olympo Phrygiæ
montibus, totā facie Juniperum maiorem refe-
rens, magnitudine Amygdalæ arboris maioris,
foliis Cupresso per omnia similibus, baccis per
mauritatem in cæruleo nigricantibus, & caudi-
ce resinam ferente. Etenim Diosc. non tradit,
quod sit huius plantæ facies, & quæ magnitudo,
sed eam in foliis tantum à priori variare scriptum
reliquit. Quod non alia de causa autorem hunc
fecisse reor, quam quod sciret, nullum utriusque
esse in reliquis notis discrimen. Sed quod hæc
rem turpiter confunderet Bellonius, vel ex eo ma-
nifestum esse puto, quod quam plantam nunc
Dioscoridis alteram Sabina assent, eandem pau-
lò post

Sabina
Cupressi
esse, veram
Sabina.Bacca vi-
dentes Ju-
niperum
maiores.Sabina Tai-
marici fo-
liis, non a-
culeata, &
m. a. p. a.
Bellonius er-
ror.

Id post arborem illam constituit, quam Plinius Brutam appellat, quasi Plinius non meminerit veriusque Sabinæ. Quod autem idem Bellonius primum Sabinæ genus, eam arborem suspicetur, quam Theophrastus Thuiam nominat, non miror: nam & alij idem sentiunt. Verum hanc opinionem improbavimus. Adhuc bacciferam Sabinam Guilandinus si nunquam vidit, cur Fuchsius & Matthæolum reprehendit? Matthæolum scio ego è baccifera ramo suam pinxisse Sabinam, nec vereor quin etiam Fuchsius suam quod ex viva planta delineari curaverit. Sed huiusce censuram inanem pronunciant Avicenna ac etiam Serapio, qui de Sabinæ baccis apertissimè meminere, & in medicum vsum veterè.

Matthioli obscurior in post. com. Ital. positus duabus figuris, dicit duas esse species, vnam sterilem magis vulgarem: alteram fructiferam in Italia raram, odore minus gravi, cuiusque duas facit differentias, vni enim baccas rubras, ac Iuniperinis maiores, alteri purpureas [Turchinas.] Nos autem non intelligimus Matthiolum, cum ait baccas Sabinæ rubentes, ac Iuniperinis maiores, tales enim in Sabinæ non observavimus & illæ quas vidimus, sunt serè concolores, & eiusdem quasi magnitudinis cum Iuniperinis, vnde minores potius dixerimus, quam maiores: ac veremur ne confundat Cedrum quibudam dictam Lycium cum Sabinæ. Sed quod magis miramur in postremis comm. facit manifestè tres species.

Camerarius in Matthioli hist. Germ. duas posuit alias figuras, addens in Liguria, & in finibus Gallie iuxta Narbonam in monte Cetho inveniri Sabinam baccis rubris, crebris, alibi ex cæruleo nigricantibus. Nos quidem non otiosi fuimus motus Cethi spectatores, sed ibi nobis sola Cedrus retusa Bellonii observata, cui baccæ rubræ.

Qui Matthioli patrocinium suscepit ex Diosc. duplicem facit, alteram vulgatiorem folio Tamarici, alteram folio Cupressi, quas in eo convenire dicit, quod immortalis comâ vireant, & utraque baccas ferat nigras Iuniperinis similes: nullam enim esse que sterilis omnino sit, sibi persuadet, quod falsum. Eam quidem, quæ furculis fertur, rariùs fructum proferre scribit. Is Sabinam nostram vulgatiorem folio Myricæ, Sabinam secundam folio Tamarici vocat: Sabinam Brunfels. Fuchsius, Dodonæus. Sabinam minorem Gesn. hort. Savinam Lonic. Savinam marem, Sabinam minorem Lob. Sabinam Tamarici similem Hist. Lugdunensis. Alteram Sabinam nostram folio Cupressi, nominat Sabinam primam Dioscoridis. Sabinam maiorem. Gesn. Sab. alteram Dod. Sab. fructiferam Cast. Geminam bacciferam atro-cæruleam Lob. Sab. folio Cupressi similem Cord. in Dioscor. Cupressi similem Hist. Lugd. bacciferam Camer. feminam maiorem Tabern.

Matthiolum adhuc oppugnat Guilandinus cui Paulus Hestus patrocinatur, ita differens: Nihil mihi attulisse videtur Matthæolus hoc in loco, quodd Guilandinus non multò antè in Theone suo circumscriptis, iis verbis: Cæterum Sabinam, quam ego cum Plinio sterilem esse auctor, ipse fructiferam cum Fuchσιο pingit: quamquam me non præterit Arabum eam rē sententia. Vide quot mysteria Guilandinus archifimis verbis cōcluderit. Sabinam fructiferam esse negat, ductis autoritate & experientia, neque tamen interim ignorasse se, aliter sentire Maritanæ factionis scriptores demonstrat. Matthæolus verò Plinii nomen tempestivè præterit, & sententiam suam Avicennæ & Serapionis auctoritate stabilire co-

Tom. I.

natur, ac si non apertissimè Serapio, quem ille erroris suo patrocinari putat, iterum esse Sabinam & omni fructu carentem cap. 280. simplicis medicinæ scripserit, Abhel, id est, Sabinæ, inquit, quæ & Brathys dicitur, non habet fructum. His calculum adiciunt quotidiana experientia, & Plinii testimonium, quibus Sabinam femine carete li- quiddò comprobatur. Jam verò Sabinam nullum unquam fructum expulisse, norunt omnes, qui veram legitimamque Sabinam terræ harentem observarunt. Reliquum est, ut quæ ab Avicenna de Sabinæ dicuntur, pari gravitate expendamus, quem profectò tantum abest, ut fructiferam eam esse asseruisse sentiamus, ut contra etiam affirmare non dubitemus, nusquam id apud illum toto suo volumine legi. Quod autem Matthæolo apud ipsum imposuisse videtur, illud est, quodd cum Sabinam à Mauritanis Abhel vocari apud Serapionem legisset, & Avicennam Abhel, fructum Alharar delinij ille observasset, Alharar idem esse, quod Abhel ratur, Sabinam de Avicennæ sententia fructiferam esse voluit. Verum Avicennæ Abhel, inquit, fructus est Alharar, similis Alharar, hoc est, Abhel fructus est Iuniperi, similis Mespilo. Cum verò paulò post Abhel duo fastigia constituit, non sanè Iuniperum describit, quam alibi sub nomine Hatar, in magnam & partem distinguit, sed utramque Sabinam cum Abhel confundit, hand secus, atque cap. 666. Sche- am quoque, hoc est, Abrotanum, vel certe Absinthium aliquod rictus cum duobus Sabinæ generibus gravi & pudendo errore permiscet. In similem huic lapsum Serapionem incidisse palam est, quem Matthæolus quoque in Mespilorum historia adnotavit, quod Sorbi titulo autor ille, omnia referat, quæ de utroque Mespilorum genere scripsit Dioscorides. Præterea si Abhel Sabinæ fructus esset, turpiter admodum semetipsum Avicennæ dedisset, qui idem per idem definire instituisse. Et hæc Paulus Hestus in Apologia pro Guilandino.

Sed & Gesnero teste coll. stirp. Sabinæ femina, rudimenta quedam germinum exiguum, seu foliolum subuleos ostendit, quadripartitis, albicantes.

Sabinam tandem vera [ut rectè Cæsalpino videtur] arbuscula est brevis, cacumine & omnibus ramis deorsum inflexis in terram, ut in quodam genere Iuniperi contingit: folia Cupressi videntur, nisi squamulæ auctiores essent, odore acris fructum non vidimus: Dioscorides duas affert, vnam quam modo descripsimus, & alteram Tamarici similem.

Lobel. obscur. & Icon. Plantin. tres Sabinæ figuras habent, quarum vni titulus, Sabinæ: Alteri, Geminæ Sabinæ baccifera atro-cærulea: Tertiæ verò, Sabinæ baccata altera, grano item atro-cæruleo, in montosis Calabria & Apulia.

Monstruosi autem nobis videntur flores à Lobelio appicti: sunt enim à nobis ubique locorum & quocunque tempore, minimi lutei, & veluti Iulij in extremitatibus observati.

Ex omnibus autem huc usque allatis colligere licet Sabinæ nomen à variis de variis dici plantis. Et primò de Sabinæ vulgari sterili, & baccifera. Rursus de Sabinæ vera & baccifera Bellonii, quam confundit cum arbore vitæ. Sabinam præterea vulgarem, arborem in mativis nascentem Cæsalpinus dixit. Auctor vitæ etiam à quibudam Sabinæ falsò putatur. Testatur Matthioli, se vidisse, qui herbam in odoram sumerent pro Sabinæ,

Bb 2

Cedrus
Lycia sive
retusa Bel-
lony
Nomina
linguarū.

Locus &
tempus.

Vires & u-
sus,
ex Diosc.
Vlcera.
Carbunculi

Fatum pel-
lis.

Tempera-
mentum
ex Galeno.

Gal. taxo-
niz.

Vulnera.

Putredines

Absterge-
re
mores.

Fetus.

nos Muscum repentem, inquit, Tragi intelligi-
mus. Ad extremum à nonnullis Cedrus Lycia,
sive retusa Bellonij dicitur.

Sabina Latinis dicta à Sabinorum tegione, in
qua multum nasceretur, Græcis *Spadus*, Latin.
etiam Savina, Savineta, & Trago teste, Nerion,
German. *Seuenbaum* / *Seuenpalmen* / Belg.
Seuenboom / Bohem. *Klasiesska smogka*, Angl.
Savin, Gall. *Savimer*, Ital. *Sabina*, Hisp. *yerva*
Sabina. Castil. & Portug. *Savina*. Arab. *Abel*, *Abbel*,
seu *Alharar*. *Herbam Sabinam* Latini appellantur
Spadus Græcis dictam, etiam si herba non sit, nec e-
tiam frutex, sed iuxta ferè magnitudinis arbor.

Habemus plantam in horto Illust. Exc. Celsi.
Montbelgardi ex ramis à me collectis ex arbore
mediocri magnitudinis in horto ceneri mei
Theobaldi Noblot, Pharmacopœi Illust. E. Celsi.
qui fuit aliquando hortus Medici simul ac Phar-
macopœi Montbelg. Florentem sepius vidi, ve-
rim in ea nullas unquam baccas observavi. Steri-
lis etiam manet à me variis in locis plantata.
In hortum transulsi Sabinæ ramos ex Brunicoff.
Castello, ubi multis baccis gravidam observavi.
In horto nostro fert etiam baccas. In Burgundia
in Castello Beveuge onustam baccis multis, foliis
non spinosis collegi. Habui Basileæ in horto
satis magnam, interdum bacciferam: Tubin-
gæ Sabinam vidi spontaneam cum multis baccis,
foliis partim spinosis, partim non spinosis. Sa-
binas pulcherrimas exhibentes varias animalium
figuras, alias etiam topiarias, præterea eius ar-
bores duas magnas vidi Veronæ, nec alibi pul-
chriores. Apud D. Alexandrum Sertatium Me-
dicum insignem, apud quem varia & plurima sce-
leta erant, Ferrariæ in monasterio S. Dominici
à l'Angeli, Patavij, Genevæ, & Lugduni præclaras
Sabinæ plantas intuebar. Gelnoro autem Sabinas
baccas profert Septembri.

Ambarum [Sabinarum] autore Dioscor. folia
ulcera pascendo proserpentia sistunt, & inflam-
mationes imposita mitigant. Cum melle verò in-
ducta, nigritias & sordes depurgant, & carbun-
culos circumscribunt. At cum vino pota etiam
sanguinem per urinas ducunt, & ferus extru-
dunt. Idem faciunt etiam apposita & suffusa.
Amittuntur etiam caleficientibus unguentis, &
privatim glaucino. Sabina, inquit Gal. ex nume-
ro etiam fortiter exsiccatum, idque secundum
tres qualitates, quas in gustu præ se fert, similiter
Cupressi, nisi quòd ea & acrior est, & ut sic di-
xerim, magis aromatica, seu odoratior. Nostra
Sabina contra Galenum nobis videtur multò gra-
vioris odoris, quàm Cupressi ac etiam ingrati.)
Igitur huius, quam modò dixi, qualitatis est
particeps, nempe acrimonie consistentis in tem-
peramento calido, propterea amaritudinis & ad-
strictionis obscurioris, quàm in Cupressi. Quas-
tum enim ipsa Cupressum superat in acrimonia,
tantum ab ipso superatur in adstrictione. Quod
manifestum est, ex eo quòd omnino calidior est
Cupressi, unde etiam potentius digerit. Itaque
glutinate requirit vulnera, oh siccitatis & calidita-
tis robur. Nam utrumquè illi tantum inest, ut
etiam tendat, & inflammationem afferat. At
putredinibus similiter Cupressi accommodari
potest, maxime ubi rebelliores fuerint & diu-
rurniores. Nam hæc citra noxam vim medica-
menti perferunt. Quin & quæ atra sunt reddi-
ta, & admodum sordida, ea cum melle expurgat.
Carbunculos item solvit. Porro essentia terui-
tate menses quoque provocat, ut si quid aliud, &
sanguinem, per urinas movet. Fætum etiam vi-

ventem interficit, & mortuum eicit. Est au-
tem hoc medicamentum tertij ordinis tum exalefa-
cientium, tum desiccantium, ex numero eorum,
quæ vel maxime tenuium sunt partium. Et hoc
utique nomine anguentis inditur, & maxime
glaucino, & in multas antidotos iniicitur. Qui-
dam verò etiam Cinnamomi vice duplum eius
subiiciunt. Est enim extenuandi & digerendi fa-
cultatis, si epotum fuerit. Hæc Galenus.

Ad Plinium accedamus. Sabina à multis in-
suffitis pro thure assumitur. In medicamentis
verò duplicato pondere eosdem affectus habere,
quos Cinnamomum, traditur. Collectiones mi-
nuit, & nomas compescit. Illita ulcera purgat.
& Partus emortuos extrahit suffitu. Illinitur i-
gni facto & carbunculis. Cum melle & vino po-
ta regio morbo medetur. Gallinacei generis pi-
tuas fumio eius herba sanari tradunt.

Sed hæc de Sabina Tragus. Est & Sabinæ her-
ba in medicandis iumentis haud contemnendus
usus, eà enim purgari consueverunt iumenta. Sed
prudenter medicamentis è Sabina petitis uti con-
venit, propter strenuas eius in exiccando & ca-
lesciendo facultates. Folia Sabinæ herbæ in
pulverem redacta, ex melle illita, fluentibus ul-
ceribus medentur, nonias sistunt, & collectiones
mitigant. Cum pinguedine verò lacti superna-
tante (Germani *Milchtrum* vocant) tempera-
ta scabiei capitis puerorum vnicè profunt. Sabi-
næ recentia folia tusa, ac phagedenis (Germani
den yurm vocant) imposita, eas enecare dicun-
tur. Aqua è foliis Sabinæ destillata maculas fa-
ciei absterget, & ut quidam asserunt, vertigini
conducit. Montbelgardi utuntur venatores ad
curandam scabiem canum.

S E L A G O.

C A P. XXII.

BRATHY Sabinæ, Cupressi folio, similis est
Herba Selago appellata (inquit Plin. lib. 24. c.
11.) quæ legitur sine fetore dextra manu per tuni-
cam, qua (quæ M.) sinistra exiit, velut à su-
rante, candida veste vestito, purèque (puræque
Dalech.) lotis, nudis pedibus; sacro facto prius,
quàm legatur, pane (ex pane Dal.) vinòque. Fer-
tur in mappa nova. Hanc contra omnem perni-
ciem habendam prodidit Druidæ Gallorum, &
contra omnia oculorum vitia summum eius pro-
desse. Huc usque Plinius.

Cæterùm, Selaginem quidam suspicantur Iu-
niperum minorem Alpinam. Non desunt quo-
que, qui Cedrum minorem, quæ Retusa Bello-
nio dicitur, Selaginem existimant. Interpres
præterea Theophrasti de causis lib. 2. cap. 7. Coro-
nopodem reddidit Selaginem. Selago tandem
existimata videtur Matthiolo Muscus terrestris
repens Tragi.

DE IVNIPERO IN GENERE.

C A P. XXIII.

TECTIS (inquit Theophr.) Materia huius fi-
bricidonea, tum subdialibus, tum obruen-
dis sub terram: durat enim immunis à putredine.
At Macedoniæ incolæ, ne illam quidem florere
arbitrari. Nonnulli Duplicem esse dicunt, &
alteram florere quidem, sed fructum non ferre: osten-

Tempera.

Cinnamo-
mo substi-
tuitur.Vires ex
Plinio.

Noma.

Gallinarū
pituas.Purgat iu-
menta.Scabies ca-
pitis.

Phagedenis.

Aqua ad
Gerrigenes.Canum
scabies.

Descriptio

Superfluum

Vires

Aequivoca

Juniperus
minor.Cedrus re-
tusa Bello-
nio.

Coronopus

Muscus
terrestris.

Testa.

Materia.

Durat.

Duplex Ju-
niperus.

Theophr.

Fructus.

osten-

Alcibi no
procer.
Cortex.
Alum. Is.
Folius.

Iuniperus
Plinio.
Non florent
Dns.

Montes.
Folia non
decidunt.
Pungentem
non sentit.
Folia. Bacc.
e maxima
Medulla.

Iuniperus
duplex
Dioscoridi.

Iuniperus le-
vis.
Nomen
iuniperi
parv.
Arceuthis.

Iuniperus
levis.
Nomen
iuniperi
parv.
Arceuthis.

Iuniperus
levis.
Nomen
iuniperi
parv.
Arceuthis.

Iuniperus
levis.
Nomen
iuniperi
parv.
Arceuthis.

Iuniperus
levis.
Nomen
iuniperi
parv.
Arceuthis.

Iuniperus
levis.
Nomen
iuniperi
parv.
Arceuthis.

Iuniperus
levis.
Nomen
iuniperi
parv.
Arceuthis.

Iuniperus
levis.
Nomen
iuniperi
parv.
Arceuthis.

Iuniperus
levis.
Nomen
iuniperi
parv.
Arceuthis.

Iuniperus
levis.
Nomen
iuniperi
parv.
Arceuthis.

alterum non florere, sed protinus fructum ostendere, ut Ficum grossum. Toto anno fructum habere videtur, quippe cum novus anni exacti fructum occupet. Nascitur hæc quidem sed non procer. Huic porrò cortex sponte detrahitur, eique humor etiam in lachryma modum gignitur. Cedro Punicea excellit Iuniperus, solum eius quoque mollius nasci videtur, &c.

Hæc panlulum immutans Plinius ita tradit: Nec Iuniperi florent. Quidam earum duo genera tradunt. Alteram florere, nec fructum ferre. Quæ verò non floreat, ferre protinus, baccis subnatiscentibus, quæ biennio hæreant. Sed id falsum, omnibusque iis dura facies semper. Et lib. 24. c. 8. Iuniperus Cedro affinis, & eius duo genera: altera maior, altera minor. Montes amat, nec folia decidunt Iunipero: annifera habetur, novis-que fructus in hac cum annotino p. n. d. e. Carum vetustatemque non sentit. Iunipero eadem virtus quæ Cedro, vasta hæc in Hispania, maxima: quæ baccæ eius. Medulla ubicunque solidior etiam, quam Cedrus. Et hæc passim apud Plinium legimus.

Dioscoridi Iuniperus (αἰνῶδι) alia parva, alia magna est. Acres autem amba, & urinam cientes & calefacientes, suffutique beatias venenatas fugantes. Fructus ipsarum alter Nucis (pro xeris, legendum fortè xeris, id est, Fabæ, ut habet Serapio, Corn.) magnitudine reperitur; alter Nucis ponice æqualis, rotundus, odoratus, dulcis dum manducatur & subamarus, qui αἰνῶδις (Iuniperi baccæ) appellatur. Sed inter spuria Dioscor. Iuniperum parvum alij Arceuthida vocant, alij Mæsthemum, alij Acaralidem, Aphri Zu rinfiper, Egyptii Libium, Romani Iuniperum, Galli Iupitelium. Iuniperum magnam, alij Cupressum agrestem appellant, alij Mæsthemum, alij Acateram, Romani Iuniperum. Est autem hæc plurimis nota, similis Cupresso. Nascitur pleiunque in asperis, ac maritimis locis.

Anguillara ostendit, Iuniperum Dioscoridis ac nostram, vnam esse ex Cedris Theophrasti, ac in eo crasse Dioscoridem.

Cedum magnam & Iuniperum eandem esse arborem non recentiores solum (inquit Guiland.) sed etiam veteres quidam opinati sunt. Idem præterea Dioscoridem etiam Cedum magnam cum Iunipero confuisse demonstrare conatur. Ad eundem etiam modum, notante Gesnero, Cedum Galenus Iuniperum appellat: Et è contrà: Vnde mutum videri non debet Gazam kēd egypti aquid Arist. & Theophr. Iuniperum vertisse.

Paulus Hæstus etiam in defensione Guilandina, Cedros Theophrasti, esse Dioscoridis Iuniperos asserit: idq; ex Plinii verbis colligi posse scribit.

Apollo sibi persuadet Cedrum Theophrasti esse fructu Iuniperino, & ex hac Cedro olim trabes, statuas, ac columnas extruxit. Ita ut videatur idem ferè sentire, quod Cordus. An verò tam magnæ Iuniperi in Syria repetantur discutendum relinquo iis, qui in Syria fuere. Clusius quidem observavit in Hispania maximas.

Ad æquivoca quod atinet: Iuniperus vulgaris baccis parvis purpureis, Cæsalpino dicitur. Iuniperus montana, sive & Iuniperus ab eo etiam reperta fructu flavo. Cedrus phœnicea Bellonio, quibusdam dicitur Iuniperus maior, Cæsalpino autem Iuniperus marina & Iuniperus minor Dioscoridis. Sabina vulgaris, arborem in maritimis Dioscorides in codice Hermolai Iuniperum maiorem vocat, seu Cupressum silvestrem Theophrasti, licet ab aliis Ced-

rum vocari testetur. Ac contendit idem c. 58. Plinium per Oxycedrum videri intelligere Iuniperum montanam, id est, vulgarem nostram.

IUNIPERVS VVLGARIS BACCIS PARVIS, PURPUREIS.

PLERVMQVE Descript. densa ramorum stipata sicutat distaxat Iuniperus, saliquando in iuste magnitudinis arborem adolebit, candice tam non multum crassif. cortice scabro & deciduo, rubente, materie summa non nihil etiā rubescēte, maxime si siccata facit, odore resinoso gratato: ramuli in furculos multos dividuntur, minucibus folis sepe vir. ntibus, aculeisque armati, rigidis, superne paucis, inferne virentibus splendidis, raro vna longioribus, sæpe brevioribus, valde angustis (Cæsalp. Picæ robustioribus & magis pungentibus:) Baccæ per ramos sparæ numerosæ, rotundæ, umbilico in tres radios, totidem seminum loculos ostendentes, distinctio donatæ, duplo maiores granis Piperis, primum virecentes, per maturitatem æroceruleæ, aut nigæ, in quarum singulis grana tria oblonga, triangula (nonnunquam quatuor Cæsalp.) pulpa nonnihil ruffa, involuta, sapore acri, resinoso, cum quadam dulcedine, tactu quoque vbi inveterarint, gluinoso & oleoso: pro flore tribus foliis minutissimis, obseptum insidet futuræ baccæ rudimentum, tam exiguum, ut non nisi à diligenter inspicienti animadvertatur, unde scripsit Cæsalpinus. Quæ fructum fert, non floret.

Per reliqua similis est huic Iuniperus, quæ facina dici potest, flores producens plurimos, alios, quæ fors tulit, sparsos per ramulos; alios confertos, conorum exiguum instar habentes, purpuræ cum croceo mixtæ pictos, ex plurimis corpusculis rotundis, Papaveris semine minoribus, pulvisculo farinaceo factis compahtiles, intercedentibus raris quibusdam viridantibus, acuminatis foliolis, squammatim corpuscula dicta obtinentibus: Videas autem cum dehiscunt, effigiem capituli Equiseti florentis, vniunque squamulæ adnatis apicibus ruffis, Cæsalp. vocat flosculos amentaceos, exiles. Caterum, tantum florum apparatus, quasi ad ostentationem comparatum, nullus fructus sequitur, sed in auras abiens, pulvisculus vanam baccarum spem cludit.

Vulgatem itaque Iuniperum duplicem novimus, vnam quidem baccas ferentem, alteram flores tantum, quam quis seminam dixerit, ut ex modò dictis liquidò fit. Miramur autè diligenter alias Botanicum Euricium Cordum hosce flores non observasse: Dicit enim in Diosc. Iuniperus minor altera, cuius duplex genus, vnu florens sine fructu, aliud non florens, fructum tamen ferens.

Caudex.
Cortex.
Materie.

Odor.
Ravuli.
Folia.

Bacca.

Pulpa baccæ.
caium.

Flos.

Iuniperus
semina.
Descript.
Flores.

Folia.

Duplex Au-
terum Iuni-
perus vul-
garis.
Cord ex-
atur.
Flor sine
fructu.
Fructu si-
ne flore.

Cedrus

Magna.

Junip. peregrina.

Cordi error

Diosc. lectio suspecta.

Diosc. emendatur.

Vernix non est gummi Juniperi.

Fus pulvis luteus.

Bacca.

Folia.

Radix.

Faccatum Faciatum.

Omnis odorata.

Lachryma lutea.

Juniperum maius.

Turdorum cibis.

Anigma.

Trag. ex creta. notatur.

Magna Cedrus Junipero proceræ perquam similis est, caudice recto, aculeatis foliis, fructus eadem figura & magnitudine: in summa nihil aliud est, quàm peregrina Juniperus. Hinc nonnulli veterum, quemadmodum etiam recentiorum, Cedrum cum Junipero procerâ confundunt, utramque Cedrum appellantes. Sed uerba Cordis manifestè demonstrant, illi non cognitam veram Cedrum, ac ipsammet Juniperum cum Cedris confundere.

Notat Cornarius, quod Juniperus utraque satis frequens sit in his regionibus. Non tamen hæc ad eam magnitudinem proveniant, quam Diosc. expresse, aliam Juniperi fructus Nucis magnitudine, aliam Nucis ponticæ. Certè Serapio, inquit, non Nucis, sed Fabe, ut fortassis pro *causa* voce, *causa* vocem ipse legerit, & omnino legere oportet. Plinius etiam de alia penitens Junipero loqui videtur, quam nostrate, dum dicit: Junipero eadem virtus, quæ Cedro, vasta hæc in Hispania. Quod etiam Vernigo, sive Vernix, Lachryma, aut Gummi Juniperi sit, falsò à Lacuna, Matth. Casalp. & aliis quibusdam asseritur. Nam facti res est Vernix.

Maior tamen tenuissimus ac luteus pulvis è Juniperis in auras avolare conspicitur inquit Traugus, quod semen [Borem] illius esse animadvertit. Post hunc, quem diximus pulverem, bacca proimpit exigua, virides, quæ altero demum anno, Autumno appetente, quod illi tempus maturitas est, cæruleo tinguntur colore, gustu quadamvis dulces, admixta amaritudine, odorem gratissimum spirantes. F. nucleis lapidosis, qui in hisce baccis continentur, novæ Juniperi plantule fructuant. Foliis vestitur Juniperus angustis, oblongis, aculeatis, acutis, & ad Rosmarini folia formâ suâ accedentibus, sed magis exiguus & acuminatis. Radices Juniperi multifidæ, corticeque puniceo obductæ, per summa terræ sparguntur, quod & Theophr. lib. 3. cap. 7. annotavit. Bacca Juniperi non vnius sunt generis. In quibusdam enim grandes, in aliis exiguas, in his dulces, in illis proflus amaras, alias denique planè rotundas, quasdam oblongas, & acuminatas videas. Quæcumque in Junipero cernuntur, odorata sunt. Primum namque humor, qui è Junipero, si lædatur, dum in succo suo fuerit, effluit, deinde radices & caudices aridi, tertio bacca recentes & maturæ, postremo folia acuminata gratissimum spirant odorem. Juniperi arbor maio

mente cum pluviosa fuerit tempestas, luteam è cortice sudat lachrymam, quæ magna in copia, tanquam fungi exigui, arbori adhæret, nec magnopere odorata est, sicut supra de altera gomma, quæ vulneratâ arbore profluit, audivimus. Alterum Juniperi genus apud nos haud nascitur. Pervenit autem ad manus meas, bacca rotunda & rubra, quæ dicebantur Junipero maiore proceræ. Juniperi bacca, Germani nonnulli [Austriaci, quod etiam] Frametbeer / à turdis, quos Frametvogel nominant, appellant, qui Hieme cibos suos in arboribus Juniperorum quærent & inveniant. Et hinc vulgare ænigma, quo quæritur quæ sit avis quæ pabulo tritimo vescatur: Juniperi enim bacca tertio demum anno mature scere creduntur.

Gesnerus de coll. Sturp. repetens verba Tragide pulvere luteo, qui dicitur semen, non animadvertit legendum Borem, ut habet Hist. Germ. & non senec. Ipse etiam textus Tragide demonstrat id, cum postea dicit, è nucleis fructicæ plantulis.

Turn. Juniperi duas species Dioscoridis, maiorem & minorem, solâ magnitudine differe dicit. Reperiuntur, teste Matthioli, Græci Diosc. codices, ut etiam annotatum reliquit Marcellus, in quibus Juniperi Caput depravatam legitur, quibusdam additis, quæ Diosc. doctrinam minime sapiunt. Siquidem nec Galenum, nec item Paulum, mirisque Serapionem memoriæ prodidisse constat, iamnia ligni Juniperi cæpta homines perdere, præsertim cum eius bacca contra serpentium ictus efficacissimè devorentur, bibaturque acillatur foliorum succus ad viperarum morsus. At idem quoddam facto periculo id omnino falsum esse deprehendatur.

Maior inquit idem, & minor Juniperi species in plurimis Isthæ locis reperitur. Tuscâ Vitanas alit, quæ in proceram arborem assurgunt, ac visuntur frequentes in Agro Senensi, quarum fructus silvestris, & crassior, & dulcior habetur. Juniperi materies ad centenarios annos incorrupta perdurat. Sic namque Poeta: *Addam & Juniperos, carie impenetrabile robur.* Proinde iussit Annibal (ut Plin. tradidit) templum Dianæ Ephesiæ Juniperinis trabibus extrui. Igitur mirari non licet, si Chymistæ asseverant, carbonem Juniperi accensum, & suo cinere obrutum, ignem integro anno fovère. Profer ex se Juniperus gummi, quod & Sandarachâ etiam & Vernicem appellant. Sed hoc falsò asserit Matthiolus, ut iam antè dixit Corn. In post. com. Ital. invenitur in eos, qui volant Juniperos Dioscoridis esse Cedros Theophrasti. In hist. verò germ. statuit eius duo genera, parvum & magnum: Ac Maus invenit tantum in Hetruria, & ferre Sandarachiam. Juniperum autem dici Latine, quod

laniores & novellos pariat fructus.

Ilocum loco figuram novam ponit Cam. ad hist. germ. Matthioli Juniperi minoris titulo, quamvis tamen non mala Matthioli. Non autem prætereundum nos in nostro Plinio invenire Annibalem pepercidisse Juniperinis trabibus, non autem iussisse extrui, quod Matthiolus tradidit. Juniperus minor, & secunda Dioscoridis Cedrus, de qua ipse scribit, demonstrant, Anguill. teste, arborem eandem, cum Junipero vulgari, cui parvi fructus, Faba communis: omnes vocant *Ginepri*. Vnde verò Juniperus Petro de Crescentis *Zaniperus* dicatur, cuius tres facit species, nobis non constat.

Lob. & Pena Adv. *Juniperus vulgarior*. Obs. & Ic. *Plantæ arbores*, Juniperus: Camer. in hort. *Juniperus nostras*, quæ nullum ligni genus carbonem præbet, qui diutius ignem confervent, vnde similitudo sumpta, Plinio 20, Sagitte potentis acutæ, cum carbonibus [Juniperinis] desolatoris. Tab. *Juniperus baccifera*. Idem in hist. duas ponit figuras, cum tamen vna satis fecisset Clusio Juniperus vulgaris excellior, supra Segobiam, de qua Plin. Vasta hæc in Hispania nascitur.

Finiamus cum Casalpino: Juniperus atbuscula est, sicut colli potius generis, tamen lachrymam gignens resinolam, Vernicem vulgò appellant, Fabris & Pictoribus utilis ad tectoria cum oleo. Juniperi duo summa genera, vnum in montibus magis, & algentibus locis, fructu magnitudine Myrti, in maturitate nigro: Rosculus eius generis nigricat. Alterum in maritimis, fructu Nucis Avellanæ magnitudine, in maturitate flavo. Reperi & montanam fructu flavo. Dioscorides non Juniperum, sed Cedrum appellat, Juniperi modo baccas ferentem, Myrthi magnitudine rotundas. Plinius verò per *Oxycedrum* sive Juniperum

Juniper species duas Turnero. Diosc. caput de Juniperi depravatam.

Ramenta, Bacca.

Arbores proceræ. Duratio.

Carbo Juniperi ignem per annum fovet.

Sandarachâ Vernix. Matth. nota Cedrus Diosc.

Erymora

Matth. Lib. 1. Juniperus minor Diosc.

Ginepri. Zaniperus. Petr. Crescent. triplex.

Similitudo.

Juniperus baccifera. Tab. nota.

Vernix.

Juniperi duas Casalpino.

Junip. fructu flavo.

Oxycedrum Plini.

rum videtur montanam nostram sive vulgarem
intelligere.

Nomina linguistica

Αμπύδος, & *αμπύδος* Græc. Latin. *Juniperulus*,
 germ. *Wetholder* / *wacholder* / *wedol* =
 derbaum / *wacholderbaum* / *Thrametbaum* /
Brantsland. Baccæ verd̃ *αμπυδιδος* Græc. germ.
Wetholderbeer / *Thrametbeer* / *Wetholder* =
 beer / Belg. *Geneuer* / *Geneuerboom*. Angl. *Juniper* vel *Juniper*, *Junipertree*. Bohem. *Jalo* =
 lowac. Hung. *Tersifcs fenyo*. Gall. *Genevre*. Catal.
Ginebre. Portug. *Zimbro*. Arab. *Arconas*, &
fructus Abel. Ital. *Ginepro*. Catal. & Hip. *Enebro*.
Baccæ autem *Neurinas*. Serapioni, *Hahhagar* Hebr.
Rothham.

Locus.

Elias Propheta cūm Iſabelis crudelitatem fu-
giens in deſertum deveniſſet, ſub Iunipero dor-
mivit, vt Sacra referunt Scriptura. Ac ex his intel-
ligimus Iuniperum valis deſertis, altiſſimęque
montibus, fugidique, humoſa & lapidoſa terrā,
ut plurimum naſci: nam in euſmodi locis, apud
nos quoque germanos frequentiſſimè occurrir,
maximè verò apud Mediomatrici, vt & in VVal-
goia & Creichgoia, in quibus partibus perpetuā
virens comā luxuriat.

Tempus.

Maio mēse floret : post florem bacca pro-
rumpit exigua, virides, quæ altero demum
anno, appetente Autumno, quod illis maturati-
stempus est, cæruleo tinguntur. Copiose
quoque provenit, teste Turnero, in Angliæ Can-
taria, nec non in Episcopatu Durmenli & Nor-
thumbria: In Germania quoque multis locis fic-
uens, nullibi tamen magis, quàm prope Bon-
nam. Sed auctore Clusio Juniperus, cui ip-
siole est, vix totâ Lusitania reperitur. In
Castella verò nova, admodum frequens est : sed
ea præsertim, quæ excellior & arborefcens supra
Segobiam, quâ Madritum iur, ut istic trabes &
consignationes ædium sibi incolæ fabricat : ut
non immerito Plinius dixerit, *vastam hanc in Hi-
spania nasci*. At & in Belgio, & pluriq; Germa-
niæ locis, vulgare Juniperum in istam for-
arboris magnitudinem excrecere observabam,
præsertim in hortis & cultioribus locis. Juniperus
baccas fert Octobri, inquit Gesnerus. At Cas-
pino fructus maturifici anno secundo, ut ali-
quando fructus triumi annorum continentur,
cùm is, qui maturus est, fervatur ad tertij anni
fructum nascentem. Nos vero curavimus co-
piosè plantandum in horto E. Celsi, ibi abundet
multis in locis Comitatus vicinis urbi, ut in monte
la Chaux, circa Vandœuvre & Blamontiam,
ac alibi magna arborefcens proveniat Junipe-
ri, ad altitudinem duorum hominum, ac al-
tiores, crasso caudice Nucis, ut inde cupji tor-
nentur. Inter Basileam & Borghas Mayj prin-
cipio vidi Juniperum florentem, flores instar nu-
camentorum sunt minimi, ut vix appareant.
Lugduni & Genevæ & per Alsatiâ abundat. Pa-
tavijs magnam arborem vidi in horto Nobilis
Bembî mense Ianuario.

ires & u-
 s ex ve-
 ribus.
 romachus.
 borax.
 ormina.
 rina.
 lia.
 plorum
 ceus.
 enenum.
 ortex.
 amenta
 bala.
 num.

Arceuthis moderatè calefacit, & adstringit,
stomachoque commodò est, faciens ad affectio-
nes in thorace, tussis, inflationes, tormina [re-
gum] & bestias venenatas, si bibatur. Vim etiam
habet ciendi urinam, unde ruptis, convulsis, &
ad utero triangularis confert. Folia etiam acia
habet, quare & impolita & pota, tumipila, tum
succus ipsorum cum vino, ad commorosos & vipe-
rata faciunt. At cortex utilis, & cum aqua illitus,
lepras removet. Ramenta verò ipsius ligni devo-
rata interficiunt, Dioscorides. Vt porro vinum
Lupiperi fieri conveniat è baccis, similiter ut è
Tom. I.

Cedri fructu, dicitur cap. de Cedro antiquorum.

Juniperus, Gal. de simpl. med. facul. lib. 6. teste, *Temperat.*
calida & sicca, utrinque tertij ordinis. At fructus
similiter sicus. Verum in hoc [m̄s te m̄s] primi
fuerit ordinis.

Juniperus vel ante cetera omnia [inquit Plin.
varius in locis] exalcescit, extenuat, Cedo affi-
mils. Et eius duo genera, altera maior, altera
minor. Vtraque accensa serpentes fugat. Semen
Romachi, pectoris, lateris doloribus utile.
Inflationes, algorque difcutit, tussis conco-
quit & ducit, illitum tumores sistit: item al-
tum, baccis ex vino nigro potis: Item ventris tu-
mor, illius iisd. Mifceat & antidotis oxyporis.
Vinas diet. Illinitur & oculis in Epiphorus. Datur
convulsis, raptis, torminibus, vulvis, Ischia-
dicis cum vino albo potum, pilulis quateris, aut
decoctis viginti in vino. Sunt qui & perungant
corpus & semine eius in sanguine.

Serpentes?

Inflationes.
Album si-
stet.
Venter.
Oculus.
Convulsio.
Ischias.

Vires Juniperi Antiquorum antè sunt positæ: Nunc intelligamus quid de hisce Neoterici sen-
 tiant.

Vires & v-
 sus ex
 Neotericiis

Tragus inquit: Juniperi bacce calidæ sunt in
 Tēperā.
 Tēperā, & siccat in primo ordine. Nemo verò uti-
 tates eius, quib. scatur, satis explicare potest. Bacce
 Juniperi maturæ viles ad multas affectiones pro-
 Ventriculo
 Tragile-
 tico suspe-
 ctā.
 dunt, in cibo elatate stomacho frigido viles sunt, pitui-
 tisque, quæ in illo coit, digerunt: contra in-
 flammationes [inflationes foras melius legen-
 dum] & tormina faciunt, virtū pectoris purgant,
 Tormina,
 Pectoris Si-
 tis,
 Diaræcium:
 Pessilentia,
 usque medentur, unnam efficaciter ducunt,
 venenique à corde repellunt. Apud Germa-
 nōs singulari remedio, ad grassantia Pestilentia
 contagia depellenda usurpant. Eadem mentes
 coxendicum viscosos humores excillant. Et
 quid multa? ad quamplurima hæ bacce utiles
 sunt, quapropter coquillis ad culinas vocantur,
 indentes his cibos. Dioscorides ramenta ligni
 exorata interficere scribit, quod eisdem mi-
 Corā
 Dioc.
 nor. Nam huiusv è vino & cinere Juniperi usi-
 tum ac potum, urinam potenter trahit, ita
 Lixivium.
 utem, ut eo remedio, multi Hydropicū libera-
 fuerint. E' accedis Oleum pretiosissimum, & ad
 Hydrops.
 illam ferè bæccis elicitur. Præterea & ex
 oleum ligno oleum odoratissimum ac efficacissi-
 mum, adeoque ad multa utilissimum diffillatur. Mul-
 ta de Gummi, quod Vernix dicitur, scri-
 unt, sed oleum Juniperi longo illud post se,
 quod ad facultates attinet, intervallo relinquit.
 ut semel finitamus, facultates Juniperi nemo faci-
 explicabit omnes. Vnum est, quod in Junipero
 genendum, & detestandum fuerit, nimirum um-
 a, quæ noxia est, si Virgilio credimus. Emburgi

Temperă.

Ventriculo
Tragile-
tio suspe-
da.

Tormenta.
 Pestis Si-
 ria.
 Diuresium.
 Pestilentia.

Contra
Diesc.

1X1H1M70,

Hydrops.]

Oleum!

mbrya

Surgamus, solet esse gravis cantantibus umbra.

niperi fructus (pergit Corn) Officini

et rami a virgula, & totum aded lignum
accendit. et emendandum, in cenfa fuffumigan-
dit Matthiolo: Oleum, quod ex Iuniperi
rie per defenfionem, tum pariter vitreis
tumentis elicitor, calidum ore contentum d-
m dolores muficæ mulcet, ſi tamen frig-
fluxione afficiantur. Fit ex baccis hoc lo-
ſtantiſſum, odore perquam iucundo. Noli-
rem nos cum Matthiolo putidum & inſig-
re oleum Iuniperi in ore continere, qual-
dit, quod & ligus per defenfum elicitor.
it Cluſius Narbonenſes Gallos ex Iuni-
baccis oleum extirpere, quod ipſi de
bici, Hiſpani verd Mera cognominant, cap-
bici, & vt pecorum etiam ſcabiei &

Lignum.

Oleum ex
ligno &
baccis.
Dolor den-
tium.

Math. proc.

Oleum de
Cade, $\text{ſi} \frac{1}{2}$
Mura.

Tom. I.

Bb 4

ceribus, quibus à tonsione interdum infestantur, adprimè vitæ. Perhibet Cam. ad Hist. Germ. interiora baccarum Iuniperi maioris, cum vtilitate Medicos Africanos exhibere loco Guaiaci ad litem veneram. Esse porro eximium ad calculum præsidium, si recipias: Baccar. Iunip. Vnc. sem. Hæc in phala tantum optere valeat: sicque obtinrat phiala, quatuor dies sicut, subinde agitando. Exactis quatuor diebus excoletur vini spiritus expressis bene baccis: aliusque recentibus baccis affusum, quatuor rursus exacto, colato: hoc tertio iterandum: spiritus vini reservetur, optimè repositus: & urgente calculo huius cochlearia duo ex vino albo calidè propinentur: moxque in semicupio, cui infusum Maluæ & Chamæmeli decoctum, semihoras sedeat: Illinatur subindè facies, manu aqua ros. aut vino Cretico ad arendam lassitudinem, quoad efficiatur calculus, quod dubio potest accidit. Cavendum interrim, ne statim à cibo, pleno adhuc ventriculo, aut astrictà alvo semicupium ingradatur æger.

Menstr. Ad menses ciendos: R. Baccarum Iuniperi Manip. iij. confusis affunde album generosumque vinum. Coquantur ad medias. Colato vino adde Croci pulverati Drach. j. hoc uti incipiet, quo tempore expectari debent menses, quotidieque manè, continuatis quibusdam diebus, haustum bonum bibet. Prodest tamen prius, si necesse videbitur, Symplicem viramque aperite. Baccarum Iuniperi decocto ex aceto vini rubri, vuliter colluntur dentes dolentes.

Dentes. Baccarum Iuniperi decocto ex aceto vini rubri, vuliter colluntur dentes dolentes.

Tebres. Baccarum Iuniperi decocto ex aceto vini rubri, vuliter colluntur dentes dolentes.

Cautio. Baccarum Iuniperi decocto ex aceto vini rubri, vuliter colluntur dentes dolentes.

Podagra. Baccarum Iuniperi decocto ex aceto vini rubri, vuliter colluntur dentes dolentes.

Paralyti. Baccarum Iuniperi decocto ex aceto vini rubri, vuliter colluntur dentes dolentes.

Lignum. Baccarum Iuniperi decocto ex aceto vini rubri, vuliter colluntur dentes dolentes.

Vim diuretica. Baccarum Iuniperi decocto ex aceto vini rubri, vuliter colluntur dentes dolentes.

Vina red- duntur od- rata. Baccarum Iuniperi decocto ex aceto vini rubri, vuliter colluntur dentes dolentes.

Vinum. Baccarum Iuniperi decocto ex aceto vini rubri, vuliter colluntur dentes dolentes.

Ex lignis Iuniperi Montana Liquor, Cuius. Baccarum Iuniperi decocto ex aceto vini rubri, vuliter colluntur dentes dolentes.

etiones & alia multa: Si hoc pro Cedria uteremur, puto non minorem in eo efficaciam futuram, quam si ex magna Cedro haberemus. Ex fructibus quoque oleum extrahitur per sublimationem prius vino madefactis; qua operatione & aqua & Oleum elicitur: Aqua ad calculum tenum & velicæ prodest: urinam & menses elicit, singulis diebus pota à duabus uncis ad tres; extrahit quoque factum mortuum uncus quatuor bibita: & ad verfatut venenis: Oleum efficacius ad omnia prædicta: extrinsecus quoque inungitur ad frigidum articulorum dolores, & tetra ulcera. Recipitur in aqua ardente adiectis aliis quibusdam atomatis, & pugnantibus adversus putredinem pestilentem, ut ex omni miscella aqua iterum distilletur, præstantem remedium in febre pestilenti, exhibita à drachmis duabus, usque ad quatuor cum totidem uncis aquæ Acetose paulo antè accessionem: Nam veluti fulgur propelet ab internis, & dissipat malignam putredinem, nunc sudores movendo, nunc urinam copiosam, aut aliam insensibilem excretionem, repetunt aut potio utque ad tres vices. Ex fructibus istis, aut Iuniperi marini, cum maturi sunt, vino remollitis exprimitur liquor, qui Saccharo exceptus, nullifimus in tempore pestis: præservat enim, & ex pulmone ac pectore educit purulenta.

Notat tandem Hercules Saxonia, decocto Iuniperi plures uti, tanquam his alexipharmacis, cum tamen Rondeletius Dioscoridis auctoritate motus, radicis usum, tanquam veneficum, improbet, & solos fructus admittat: Scaliger tamen contra Card. exerc. 180. ait Afros Medicos, uti huius radicis decocto ad litem expugnandam feliciter, reddatque causam, cur non sit venefica, licet Diosc. illam venenatam protulerit. Ait enim aliam esse corticis radicis facilitatem, aliam verò substantiæ medullaris. Corticem verò cuius virtus recipitur in decocto, ait non esse venenatam. Itaque si fortasse distanti fueritis his medicamentis, quæ præstantiora putantur, Iuniperi decoctum non improbat, & si radices fuerint suspectæ, sumantur folia & fructus, vel semina, si atque infusio sic: R. Fol. Iunip. Manip. vj. Sem. Iunip. Manip. iij. infundantur in aq. lib. xii. bulliant ad consumptionem medietatis facta expressione ferveat Syrupus, quantitas sit Vnc. 8. cum ea vivenditatione quæ in ligno.

Accipiendum quoque præcipit Io. de monte Exper. quantitatem Nucis Juglandis cinetis tamorum Iuniperi cum baccis, ponendam in linteolum, suspendendamque in vino, ut de ea bibat æger cum voluerit. Hocque remedium usum esse Martinum Gushertz Coloniz, qui cum fuerit hydropicus, & tumidus, ac ei multum profuisset. Oleum baccarum conferte difficulter urinam reddentibus, & caleniosis & Cerevisia calidè potissimum in balneo sumptum. Accipendas porro summatas Iuniperi & coquendas in aqua, donec ea rubra omnino, reddatur tandem verò balnea in semicupio ad umbilicum usque quotidie, quantum fieri poterit, calidèque horis tribus facienda, ac si hoc ad decem dies fecerit, sanatum in à calculo.

Succus extractus è baccis Iuniperi, ad duodecim annos servari potest (inquit Evonymi The-saurus) si sit sit confectus.

Valeat ad calenli præfervatione, expertus enim est eius usum in multis, qui antehac graviter laborabant, & multa prophylactica adhibuerant, à nullo tamen tantopere sunt, atque ab hoc adiuti. Calidum quidem medicamentum est, ideoque re-
nes

Cedria
substitu-
dum conse-
Casalp.Oleum ex
fructib.
Aqua ad
calculum.
Vrina Me-
sch.Arthritis.
Vlcera.

Pestis.

Iunip. ma-
rina.An Iunipe-
ri radix
venenata?
Rondelet.
not.Luci Gene-
rea.Cuius enim
baccis ad
Hydropem.Oleum
baccarum.
Prine diffi-
cultas.
Balneum
ad calculum.Succus bac-
carum.

Calculi.

nes fortassis nimium calefacere posset, ut aliquis existimaret, sed propter parandi modum, qui calorem non nihil frangere existimatur, non nimium poterit. Pituitum in ventriculo, vel concoquit, vel consumit, vel educit, & ventriculum abstergit ac roborat. Vfus eius non tam est ad morbos præcavendos, quam curandos. Omne genus destillationum & Catharorum, vertiginem, lippitudinem, raucedinem, pectoris angustiam, tussim, colicam, matricis suffocationem, menstruum suppressionem, syncopen, calculum, & pestem curat. Quinetiam ab aliis adnumerantur his morbi, quos hic succus curare dicitur, mania, hydrops, sceler anhelitidis, epilepsia, tremor membrorum, apostemata interna. Caput & cor hoc succo mirabiliter recreantur, & sanitatem in multos annos conservat. In præcautione accipitur ieiuno stomacho tribus anni partibus, sine costidia, Autumno nimium, Hieme, & Vere, Aestate verò propter calorem & siccitatem, necessitati servatur. Quod si tamen cælum humidum fuerit, & calor moderatior, uti etiam in Aestate poteris. In morborum curatione, adhibetur omni tempore & crebrius, sed per certa intervalla, interiectis aliis, eodem spectantibus. Theriacam Germanam nonnulli dixerunt, tum quod efficax sit contra venena, tum quod Germanorum corporibus amicissima & maxime salutaria. Oleum è baccis Iuniperi destillatur eo modo, quo aq. vitæ, affundendo enim aquam citò & facile stillat. Primò quidem Oleum, deinde verò aqua, quemadmodum quando spica destillatur. Oportet autem prius baccas contundere. Quidam destillant etiam in boccia. Valet ad multa, ad tormina, ad pus virgæ, quod est, quasi Gonorrhæa, ad colidolores ex catarrho. Agrytæ mira de eo prædicant, quæ legi apud eos possunt, si quis velit. Modis autem, quo destillari debet, est. Accipio modicum baccis Iuniperi plenum, quas contundo minutissimè, iisque affundo aquam puram, eâ quantitate, ut optinè cooperiantur, postea in ahenocupreo, velut hoc est, in quo aqua vitæ destillatur, vna cum capali cupreo, per aquam frigidam transeunte, destillo, canali adapto recipientis magnum, quod quatuor mensuras possit capere, & sic destillat oleum cum aqua. Verùm aliud instrumentum capitello adaptatum habeo, aqua frigida plenum ad refrigerandos spiritus ne adurantur. Ex prædicta baccarum quantitate, supra vncias iij. Olei non extrahit. Per expressionem quoque hoc modo non malè Oleum extrahimus. Baccas Iuniperi contusas, mixtas primum aqua ardente, deinde etiam oleo Olivarum bulliant parùm, vel saltem simul maneant, sæpè agitando spatulâ, per dies octo, in cucurbita ad fornacem, tum exprime prælo, & oleum supernatans collige: pores etiam Angelicam, vel aliquid aliud addere contusum.

Oleum de Iunipero valet in fistulis, in sectionibus cutis, & malo mortuo: ubi arum serpigine & cancro, vulneribus & vlcenibus malis. Recipe ex lignis Iuniperi quantitate sufficientem, & incide in frusta, & imple ollam, vel dolium magnum vitreum, interius cuius orificium sit arctum, & fac foveam in terra, & præpara parietes eius cum terra figuli, deinde pone ollam vitream in fimo ex directo foveæ, habentem orificium magnum, & cooperiatur lamina ferrea subtiliter perforata: deinde præpara ista duo vasa cum terra figuli, ne ex utriusque orificiis respicit, deinde cooperi terra, & adde ignem per tres horas, finaliter residabit oleum de Iunipero optimum.

Oleum è ligno Iuniperi rectificatum, fit primò

destillatione per descensum: deinde totum simul in bocciam infusum destillat sursum, vel in balneo, quod tardius fit, sed pulchrius: vel in cinere, arenave, quod fit magis rufum.

Salem è baccis & ligno Iuniperi, sic paravit Gesnerus. Accepi, inquit, virgulta Iuniperi arida, vna cum suis baccis, in magna quantitate, & in cinerem redegi (oportet autem exactissime comburere, aliqui in magna olla figulina nova, & in qua liquor nullus antè fuerit, comburunt) cum hoc cinere fiat lixivium, cum aqua mediocriter calida: aut potest in vase ligneo cinis cum aqua relinqui, ut subsideat, ac postea aqua seorsim effundi, & cinis cum aqua turbida separari. His aqua affundenda, idque aliquoties. quoad nullus sapor lixivij in aquam deponatur, ac postea aqua decoctione consumenda, ad exiccationem materiae, & eiusdem albedinem: odore autem refert botacem & vinum, ac acris est, & penetrans.

E Ligno Iuniperi verum factum carnes omnes, quæ in eo torrentur, odore efficit iucundo. Ad tornum denique, ad delicias, ad fuscimigia vtile lignum Iuniperi. Observavi etiam in vineis Montebelgardii Palos Iuniperinos multis durare annis, possimum si vratur pars, quæ in terram defodiuntur.

CEDRVS PHOENICEA BELLO-
NIO, SIVE OXYCEDRVS; QVIBVS DAM
Iuniperus maior, bacca nigra, rubra.

CAP. XXIV.

IUNIPERO si- Descrip.
milis Cedri, cu- Folia.
iustam folia duplo sunt longiora, latiora quoque, rigida, infestis mucrone pungentia: baccæ duplo aut triplo Iuniperinis maiores, coloris, non ut illæ cæruleæ, sed rufæ, sapore tamen & odore simili. Descrip.
Clusius sic ha- Clusius.
bet: Iunipero ferè similis est Oxycedrus: magna ex parte Caudex.
contorta, ut illa, caudice, inter- Cortex.
Folia.

dum etiam in arbusculam excrefcens, tenui & rufescente cortice: folia habet Iuniperi vulgaris modo pungentia, aliquantulum tamen longiora & rariora, terna semper circa ramulos simul nascentia, ut in Iunipero: fructum initio viridem, deinde flavescentem, postremò cum maturuit, puniceæ coloris, Iuniperi fructu multò maiorem, ut interdum Avellanam magnitudine æquet, & tuberculis quibusdam, veluti squamarum indimentis oblitum, nucleos tres aut quatuor inæquales continentem, maiores, quam in superiore, medulla intus alba. Flores Iuniperi modo, & eodem tempore utriusque fructus maturitatem adipiscitur.

Iudicium fallax, ut ita liceat dicere: Nam fructus, Iuniperi maioris baccæ, Eius,

ates, in fit Cordus, cum nuper in Germaniam importarentur, nonnulli etiam doctissimorum Iuniperi maioris baccas crediderunt, non animadvertentes, manifestè Authores Iunipero nigrum, Cedro verò rufum tribuere fructum. Phœniceæ Cedri (ait Bellon. arb. resinif.) meminit Plinius in Gargano monte Calabrie, cuius baccas sunt qui credant Iuniperi maioris esse, falsà quadam opinione ducti. Oxycedrus Græcis dicta. Punica Cedrus antiquum retinet nomen in Creta, quam vulgus Cedri nomine appellat. Minorem istam Cedrum Plinius Phœniceā appellat Iunipero similem: Fructus v. Cedrides, ego Cedrum acutam Phœniceam voco. Oxycedri gummi nostri falsò Sandaracham, alij verò Vernicem nominant. Ex Cedri malis Plinius posse fieri scribit, quod Cedrelæon vocat. Galeno Cedri fructus Cedris dicitur. Et: Cedrides multi Pharmacopolæ & Medici Venetiis eas maioris Iuniperi baccas esse credunt magno errore. Gummi sudat, quod vulgò Vernicem dicunt. Et Obs. Cedri phœniceæ diversæ à Cedro Lyciæ ob folia obtusa. Cedri Lyciæ dicuntur Oxycedri. Sed Bellonius sibi contradicere videtur, qui verba modò citata diligentius examinabunt. Primum isthic albos carbonem confecti, ex Oxycedrorum stipitibus confatos. Qui Sarfanam Genuesi agro pervenerit, & inde ultra Vencam arcem in Marchionatu Marzano transiit; Oxycedrorum silvulam ingreditur, apud Montignosam castrum Lucenium, non procul à mari, quorum fructus Avellanis crassitudine non cedunt. Cardanus considerare debebat Cedrelatem ab Abiete & Cedro denominationem habere (nam hæc parva Cedrus baccas fert, eam ob causam baccifera cognominatur, at altera conifera) ut nomen ipsum testatur: siquidem Elæe Abietem significat: itaque Cedretale Gallicè reddi posset Cedre supin. Sed ipsius verba impugnabimus in nostra stirpium historia. *Hæc ubi latitat?*

De præfenti planta tractat & Hist. Lugd. sequentibus verbis: Cedrus Lycia, quam Oxycedrum etiam appellant: Theoph. *videtur*, Gaza, Cedrum. Quodam tamen loco *videtur* pro *videtur* commendosè legitur, quod Gaza cum non animadvertet, Cedrias convertit, Cedrides verò multitudinis numero sunt Dioscoridi & Galeno, Oxycedri baccæ. Oxycedrus, sive Cedrus Lycia, Cedro Phœnicia minor [sive Libani,] Iunipero maior. Cortice Cupressum æmulatur, ut ait Theophrastus non semine, ut, malè Plinius, Iuniperi modo. Locus Theophrasti ex integritatibus libris est emendandus: *ὁ δὲ δὲ ἡμῶν ἢ παλαιὰ γὰρ, ἢ ἐπεὶ αὐτὴ δὲ χερσὶ τῶν ἑνῶν, αὐτὴ δὲ ἢ ἀπὸ τοῦ ὀνόματος ἢ πῶς αὐτὴν ἰδὲν, id est, nodosam ambo [Iuniperus & Oxycedrus] in alas multas divisam, & distortam habent materiam, maximè verò Iuniperus cor densum. Oxycedri fructus flavus est, Myrti magnitudine, odoratus, esu suavis, non ut Gaza converterit, odoratus, pulcher, gustique luvius.*

Cedridas inquit Gal. 2. alim. nominant Cedri fructum, qui colore & figurâ fructui Iuniperi est similis (subflavus enim est, ac rotundus) diffidet autem ab eo acrimoniâ. Fundit gummi durum, pellucidum, Mastiche tam simile, ut hæc ferè solâ notâ inter noscatur, quod Mastiche mansâ in ore coit, ac spissescit: Oxycedri verò gummi in tenuissimum pulverem friatur, nec coigitur.

Id gummi, ut & Iuniperi, vulgus Vernicem appellat. Præterea ex Oxycedri lignis assalatum

concisus, toto Massiliensi agro pastores & rustici picis liquidiæ genus, nigrum videlicet ac factum liquorem oleosum eliciunt, quem suâ lingua corrupto Cedri vocabulo *Huile de Cade* nominant.

Lonicerus Cedri magnæ, patvæque, seu Oxycedri figuras, vires, usumque commiscet ac confundit.

Tenebras effudit Plinius, qui oscitans admodum Cedri differentias ex Theophrasto extirpsit. Primum contra Theophrasti sententiam scripsit minoris Cedri genera duo esse, maiusque totidem, & Phœnicibus Cedrum minorem esse Iunipero similem. Quare Theophrastus nostro quidem iudicio considerandus dum ait, Oxycedri fructum Myrti magnitudine: illud etiam Galeni examinandum, quod dicit Cedri fructum colore & figurâ fructus Iuniperi.

Pauci admodum etiam sunt, inquit Matth. qui non putent Oxycedrum esse Iuniperum maiorem, adeo ut plerique vulgatum illam ab hæc nesciant distinguere: quemadmodum & incolæ Ilicie, Cedrum minorem, sive Oxycedrum nesciunt distinguere à Iunipero.

Cametar. ad hist. germ. Matthioli posuit novam figuram, sub hoc titulo *Cederbaum*. Cedrus phœnicia addito visco ex Clusij figura. Quam figuram cap. 26. reddidit cum hac inscriptione: *Gross Weidholder / Iuniperus maior*, quam ait in Gillia Provincia vocati *Cade*, & præbere liquorem, *oleum de Cade* nominatum, Scalligeroque dici maiorem Iuniperum, ab Arabibus *Harar*: cum tamen *Cade* nihil aliud sit, quam Oxycedrus. Existimo igitur Cametarium ponere duas figuras unius plantæ, cur verò id fecerit nescio. Matthiolus nullam posuerat nomine Iuniperi maioris: nec ipse Cametarius discernere ostendit, inter eam, & Matthioli Cedrum phœnicæam.

Guilandinus testatur Cedrum simpliciter dictam, quam & *ὁ ξυβὲς* vocant, Iuniperum, Oxycedrum, & Cedrum quandoque absolute appellari, eandemque esse cum Cedro magnâ à permultis existimari.

Nunc, quod Amatus perhibet, ex liquore Cedri arboris oleum paratur, quod Hispanis *Mera* dicitur, & Iuniperi oleum appellant: sed non sine errore, quum arbor, ex qua *Meram* colligunt, Cedrus sit.

Erravit Dioscorides, inquit Anguill. vocando Cedros Theophrasti Iuniperos, & idem Iuniperi Dioscoridis sunt Cedri Theophrasti: ac si hodie etiam Cedrus dicitur *Ginepro*. Nicander etiam fructum Cedri Iuniperum vocat.

Huius resinam, scribit Gesn. de horto Sandaracham vulgò appellari. Dicitur Cedrus minor, Cedrus, vel Oxycedrus, Cedrus phœnicia Bellonio. Sed Iunipero similis (ut vult Dodon.) Oxycedrus, quæ & minor Cedrus dicitur. Huius duo genera, Theophrasto & Plinio authoribus, Lycia videlicet & Phœnicia. Phœnicia Cedrus, quæ & Oxycedrus, *ὁ ξυβὲς* ac *ὁ ξυβὲς* eorum. Oxycedrum Theophrasti & Plinij, sive Cedrum phœnicæam *Gros Cade* Proem dicit tradit.

Lib. & Pena Adv. Oxyarceuthin, sive acutam Iuniperum, Iuniperum maiorem dicunt in galloprovincia Cade. Obs. & Ic. Pl. Iuniperum maiorem Montpel. Cedrus phœnicia Matth. Ital. Cedro minore.

Theophr. hunc fruticem (dicit Clus. in Hisp.) *ϕηλ*, Iuniperum appellat, & *ὁ ξυβὲς* vocatur. Plin. Oxycedrum & Cedrum Lyciam. Hispani à Iunipero non discernunt, sed eodem vocabulo *Enebro* vocant.

Cedrus phœnicia. Bellonij Iunip. maior non est.

Cedrus minor. Cedrus acuta Phœnicia Vernicis sulci. Cedrelæon. Error Medicorum Venetorum.

Cedrus Lyciæ non est Bellonij sibi contrarius.

Cardanus taxatur.

videtur Cedrus. Theoph. corrig.

Oxycedrus

Plinij error Theoph. emendatur.

Gaza error

Cedrida quid.

Gummi.

Vernix.

Huile de Cade.

Lonic. error.

Plinij error.

Oxycedrus Iuniperus maior.

viscum.

Cade. Oleum de Cade.

Cametar. not.

Oxycedrus.

Mera Hispania.

Dioscor. repreh.

Cedrus minor. Cedrus phœnicia Bellonio.

Cedrus Lyciæ & Phœnicia.

Cade provincie.

Oxyarceuthin.

Oxycedrum.

LIBER IX.

cant, Narb. Cade, Oleum eius de Cade, Hispan. Miera.

Casalpino Iuniperi alterum genus in maritimis, fructu Nucis Avellanae magnitudine, in maturitate flavo, magna ex parte crassius, quam Iuniperus montana [vulgaris]. Dioscorides Iuniperum minorē vocat, fructu Avellanae magnitudine.

Goropius Cedros minores Iuniperinis cognatas statuit. Tabernaemont. Cedrum Phœnicem Mattholi dicit: Cederbaum auf Phœnicia. Idem rursus Iuniperum maiorem Germanicam, groß Teusch Weetholder / ex qua in Gallia oleum de Cade, & Gummi Sandarach, aut vernix. Existimamus Compilatores ponere duas figuras vnius plantae, ac duas historias: illi etiam non demonstrat ubi viderit, nec diligenter describit aut discrimen tradit.

Lacuna tandem appellatur Cedrus minor, quae provenit in quibusdam locis Italiae in montibus similis Iunipero, fructu tamen rubro maiore. Errant, inquit, qui Iuniperum maiorem putant.

Provenientem observavit Clusius plerisque Hispaniae, & Narbonensis Galliae asperis locis. Nusquam autem maiorem se vidisse meminit, quam supra Segobiam, & Guadarrama, itinere Madritano, ubi in procerā altitudinem, cum crassitudine corporis humani truncum aequante, excrevit.

Ego verò Oxycedri Bellonii baccas accepi à fratre Casparo Bauh. nomine Iuniperi maioris, quas in horto Ill. E. C. Montbelgardi seminavi: Ea mihi primum visa fuerat Monspelij, ubi eo modo abundat, quo Iuniperus vulgaris circa Basileam, & Montbelgardum, quam ibi non vidi. Monspelio verò nobis delata arbor, & plantata Montbelgardi in horto Ill. C. VV. baccis toto anno grauida.

Ex trunco Iuniperi, annotante Clusio, adium trabes & contignationes Hispaniae incolae faciunt. Addit praeterea ex eo fieri oleum, quod Narbonenses Huile de Cade appellant, capitis scabiei, pectorumque scabiei & viceribus, quibus à tonsura nonnunquam insistantur, adprimē vtile. Id Oleum Cedrae simile est. Casalpino ex fructibus Iuniperi maioris, cum maturi sunt, vino remollitis exprimitur liquor, qui Saccharo exceptus vtilissimus: vt pote qui ex pulmone & pectore educit purulentia: ac tempore pestis praeservatur loco esse potest.

VISCUM OXYCEDRI.

IN Hispania (inquit Clus.) in Oxycedri ramis mense Octobri, observabam plantulam, digitolongitudine, instar visci, ramosam, geniculatam, viridem, interdum flavescentem, ramulis Myricae, recenter enatis, sive eius plantae, quam nonnulli Salicorniam, Mompeliani sempervivum marinum vocant, sed paullo minoribus constantem, quorum extremitis interdum veluti fructus inhæret, Musci, qui in arboribus, aut saxis nascitur, fructui persimilis; acido autem & perquam adstringente gustu tota plantula haec est, Oxycedro, veluti Viscum in aliis arboribus, innascens.

Camer. apud Match. Germ. Visci genus in Cedro phœnica, cuius meminit Clusius.

VERNIX SIVE SANDARACHA Arabum.

VERNIX in stiras longas densatur in pallido flavescentes, Succini colore & perspicuitate,

fragiles, quaque dentibus friata nequaquā coeunt, sapore nullo evidente, odore, & adoleatur, resinoso.

Ceterum, Arabes Gandaron ac Sandaracham vernicem vocant, & exponunt esse gummi arboris Iuniperi, simile Carabe. Quare diligenter observandum est his, qui illos sequuntur, ne pro salutari medicamento, Sandaracham Graecorum perniciosum pharmacum agnoscant. Deinde ex vernice Iuniperi lachryma etiam factitiam vernicem cum Lini seminis oleo fieri dicunt, & sic Succinum cum Iuniperi lachryma conficiunt.

Corn. in Diosc. Profert ex se Iuniperus gummi Mastiche simile, quod & Sandaracham & Vernicem appellant. Hoc primum cum metitur, candido splendet colore, senescens vero in rufum abit. Porro haud ignorandum est, hanc Arabum Sandaracham à Dioscoridis Sandaracha, perquam longè dissidēre. Namque Graecis Sandaracha est fossilis. Verum hæc Sandarachae nomenclatio, in gummi Iuniperi inuenta fuit à Medicis, qui Maianthos secuti, Sandarax Arabicum nomen (sic enim Arabes Iuniperi gummi vocant) in Sandaracham converterunt. Quamobrem illud adnotandum esse videtur, quod ubi Arabes, Sandaracham medicamentis inferendam esse praecipiant, Gummi Iuniperi immiscendum intelligunt, ubi verò à Graecis de Sandaracha fit mentio, fossilis illa, ruffa & Anipigmento similis, est intelligenda: non defant tamen, qui velint Mauritaniarum Sandaracham, non esse gummi Iuniperi, sed Oxycedri. Quorum equidem iudicio censet Matthiolus subscribendum: etenim pauci admodum sunt, qui non putent Oxycedrum esse Iuniperum maiorem: adde ut plerique vulgare, illam ab hac nesciant distinguere.

Tradit Plin. lib. 13. cap. 11. plura gummi genera, ubi Gummi Iuniperinum ad nihil vile esse scribit.

Cuius tamen frequens usus in medicamentis, contrariū indicat, & quod hoc sincero & oleo ex lini semine pressio fit vernix liquidus, cuius est usus ad illustrandas picturas, & ad nitorem ferri conciliandum: utilis etiam ad ambusta, est praecipuus ad dolores, & tumores haemorrhoidum.

Graecè dicitur *κρόκη ἀρωβία*, Lat. gummi Iuniperi, Mauritaniarum Sandarax, Italica *gemma de Ginepro*, Germ. *Vernix* / *Hilp. Vernix*, Gall. *Vernix*.

Ex Cedro phœnica gummi exsudat durum, perspicuum, ut Mastiche (Nostri, inquit Bellon. de consil. falsò Sandaracham [Graecorum puta] alii vernicem nominant) quibus tanta inter se affinitas est, ut si cōmixta simul essent, vix discernerentur, nisi hac nota ab eo deprehendas Mastichen, quod Mastiche cōmandata ore coit, gummi autem Cedri diffunditur & in partes tenuissimas redigitur, quod in ore amplius non coit.

Gummi Mastiche simile, quod eo Iunipeto fluit, & Vernix dicitur, aut Sandarax Arabicè, vocamus, inquit Lacuna, vulgò in Castilia Grassa.

Gummi Oxycedri, ut & Iuniperi, vulgus Vernicem appellat, Hist. Lugd. Iuniperus (ait Casalp.) tenuem lachrymam fundit, resinosa, Vernicem vulgo appellant, fabris & pictoribus utilem ad tinctoria cum oleo. Sed quàm bene hi sentiant, considerandum proponimus. Siquidem opinionem hanc de Vernice pictorum, refutare videtur Cornarius, cuius verba antè posuimus.

A quamplurimis autem Vernix, siue Sandarax Aequivocè Arabum, & gummi Iuniperi arboris, de una eademque re & habetur & dicitur. Sicut & Succinum Cornario, dum dicit: In Curiensis litoris tractu, maximè tamen in Dantiaca Prussiae urbe;

Vires & v.
sus.
Destillatio-
nes.
Mensum
profluvia.
Animalia
Ventrici.
Nervorum
resolutio.
Excretionis
sanguinis.
Hamorrhoi-
des.
Fistula.
Dentes.

Hamorrhoi-
gia narium.
Vermis.

succinum cum Lini semine, videlicet eius oleo, in id, quod Vernicem, siue Verriginem vocant, non pictoribus & multis opificibus familiarem, & quæ Bituminis usum hodie in plerisque locis præbet, apparatus. Sandaracha destillationes suscipit (Serapionis est otatio) mensum profluvia sistit, sinus exsiccat immixtus, haustus vero pituitam, quæ ventriculo & intestinis hæserit: tinea & cætera ventris animalia necat: nervorum resolutionibus, quas humores frigidi contraxerint, opitulatur: capitis destillationes suffum diffundit: idem exceptus sanguinis excretionis superprimit, & hæmorrhoides fluentes illitus: addito tum rosaceo, tum myrtino sedis rimas coarctet & hiantibus frigore manuum, pedumque fissuris illitu succurrit. In summa calfacit & siccit primo recessa. Sandaracha (pergit Math.) sicca proprietate quadam facit ad dentium dolorem. Inciditur carbonibus, sumisque per siphunculum excipit dens malè affectus. Vel eius decocto calido ex aceto os colligitur. Vel æ. Rosæ. Chamæ. Origani. Manip. sem. Vernicis sicæ drach. ij. coquantur in mensura vna vini, dimidia aceti, ad tertias, Excolati liquori cochlear vnum ore continetur calidum, subinde expuendum, denique continuatis vicibus iterandum. Vel Recip. Vinum Malvaticum, quod chalybem candentem resinxerit, hinc tantundem affunde spiritus vini, vernicis sicæ puluerat parum adde. Hæc miscella calida dolentem dentem foveto. Efficacius tamen ad prædicta oleum è gummi stillatum. Sicca Vernix cum albumine ovi mista, fronti & temporibus induta, hæmorrhagiam narium sistit. Gum albo ovi & Thure ventriculo imposita, vomitum compescit, alviq; profluvium.

IVNIPERVS MAXIMA ILLY-

RICA.

CAP. XXV.

Iuniperus
isfricensis.

Iunip.
rica ma-
xima.

Lugd. Iuniperus maior.

CEDRVS LYCIA RETVSA

BELLONIO DICTA.

CAP. XXVI.

Descript.

CEDRVS Lycia in monte Cethi ipsi observata, arbor est pumila, tricubitalis, nec, an

Cupressina: in ramulorum extremitate bacca parva etiamnum conos Cupressinos tuberculis nonnullis quodammodo æmulantes, odore bacarum Iuniperi resinoso, acri cum quadam amaritudine: quæ ubi adoluerunt colore phœniceo rubent, magnitudine interdum ad Oxycedri baccas accedentes, à quibus sicca vix dignoscantur, nisi abessent lineæ triquetra, quæ in Oxycedrinis pulchrè conspiciuntur: nucleos, seu granatua continent parva, striata, resinosa, in quibus medulla alba, Oryze quodammodo similis: in Oxycedrinis autem terni esse solent nuclei maiores.

Descriptio Classij videtur nobis digna, quæ hic ponatur, quæ eiuſmodi est: Iuniperus, quam majorem appello, frutex est humanam altitudinem raro superans; caudice contorto, non recto, multis ramis prædito, scabro cortice: folia habet carnosa, & ex continua quaternorum foliorum mutuo connexorum serie composita, quemadmodum Cupressus: flores Iunipero vulgati, & Oxycedri similes, flauos, sed extremis foliis insidentes, ut in Cupresso & Thuia: quibus succedit fructus baccarum magnitudine Myrti, rotundus, primum viridis, deinde ad phœniceum colorem tendens, qui maturitate non nihil mollescit, sapore & odore Iuniperi baccis simili, qui terna, aut quaterna, vel etiam plura grana oblonga & striata habet, medullam albam & resinam olentem continet. Vere floret, fructumque dia retinet, antequam matureſcat, ut Iuniperus. Primum semine natus hic frutex, & adhuc tener, folia habet omnino dissimilia, utpote quæ alterius Iuniperi folia æmulentur, nisi breviora & patillo molliora essent: cum verò iam tertium, aut quartum annum attingit, rotunda & cupressæ folia efformare incipit, ut inferiores rami pungentibus & acutis foliis, summi verò obtusis & rotundis onusti interdum conspiciantur. Quam metamorphosin nisi quis diligenter obseruaverit, facile in errorem induci possit, ut credat adoleſcentem à iam adultâ diuersam plantam esse.

Ceterum, hæc Cedrus interdum spinosa est, qualem Matchfolus pingit: quandoque non spinosa. Nos rami habemus unum cum, altetum verò sine spinis. Scribit Bellon. de cons. Lyciam Cedrum pluresque eam; quam Theoph. Thuiam appellat, existimare: se verò Cedrum Lyciam rectius vocare maluisse, propter folia dubio procul obtusa. Miratus sum, inquit, Pharmacopæorum & Medicorum Epidauri incitiam, qui cum verâ

ahbi maior, scit:
Cortice subru-
bro, odore Cu-
pressi, grato: sa-
pore adstringen-
te amareſcente
cum acrimonia,
lentis & flexili-
bus ramis. Fo-
lia cupressinæ si-
milia, ut nihil li-
milius vel Sabi-
næ, interdum lon-
giuscula, aculea-
ta, cæu Iuniperi
vulgaris: non-
nunquam vtrius-
que generis, in
eodem ramulo
folia videas: ut
plurimum tamē

Cortex.
Odor.
Sapor.

Rami.
Folia.

Bacca.

Odor.

Nuclei.

Medulla.

Classi de-
scripsi.

Iuniperus
maior Cl.
sio.

Caudex.

Cortex.

Folia.

Flores.

Fructus.

Sapor et
odor.

Grana.

Medulla.

Temper.

Folia.

Adulta
planta mu-
tamorpho-
si.

Spinis
vitat.

Cedrus Ly-
cia sive re-
tusa. Theoph.

Error mi-
serum.

verâ Sabina careant, in Officiis pro Sabina utuntur, quo errore video magnam Græciæ partem, Illyriæ, Epyri, atque etiam Venetiæ ipsas infestari. Circa Massiliam vulgus *Morveine* vocat, Avinionenses *Decade Serbin*, apud Sirpontem verò versus Massiliam, *Cotranum* voce Arabica appellatur. Putaverit fortè Bellon. Cedrum Lyciam, quam retusam vocat, Plinio *Selaginem* dictam. At Theophrasti interpret *Selaginem* pro Coronopode vertit. Cordus aliquando cum eum comitaretur & Lyciam Cedrum offendissent Thuiam esse coniecit, atque cum amicis ramos impertiretur, Lyciæ offerre asserebat.

Idem Obs. Cedrum parvam folio retuso nominat, ac alibi eam tradit nomine Cedrorum parvarum Lyciarum, folio pungente, quæ Græcis dicantur *Oxycedri*, quibus contrariè sint Cedri phœniceæ, quæ folia habeant retula. Sed videant lectores, quomodo suppositus oblitus à contrarietate exini possit Bellonius.

Suspiciamur quoque Matthiolum non bene distinxisse Sabinam à Lycia Cedro, sed cum ea miscuisse, dicit enim Lyciam vocatam ab illo, qui Moraviæ attulit Sabinam. Deinde tribuit uni Sabinæ, in post. follic. com. Ital. baccas rubentes. Hinc fortè Durantes occasionem sumpsit, quòd *xycedrus* vocatur, Sabinam fructiferam appellari. Ab eodem verò scilicet Castore Dur. duæ Icones vnius plantæ exhibentur, meliorem autem eam censemus, cui titulus *Sabina fructifera*.

An Anguill. Sabina secunda in Slavonia incolis *Smyrichi Gluchi*.

Dodonæo hæc *Oxycedrus* Lycia dicitur. Altera humilis, & Cedrus Lyciæ ex retuso folio, *xycedrus* Theoph. Plinio similiter Lycia Cedrus dicitur. Sane qui & *xycedrus*, sive Thiam esse existimant: sed Thia auctore Theoph. non modò caudice, foliis & ramis, sed & fructu Cupressi similis.

Gesnero de hort. Cedrus species altera, Cedrus Lycia Bellonio.

Cedrus Lycia Adv. iamdiu Lutetiæ visa in quibusdam hortis, folio Iuniperi multò minore, ad Sabinam accedente, bacca phœniceæ minore: videretur Bellonij Sabina altera, nisi Lob. Obs. pro ea plantam pingeret, quæ non fert baccas, ac etiam sua non bene scripta fateatur dum aliter legi vult. Qui fuerit Lutetiæ, rem perpendat.

Lob. & Pena Adv. & Icon. Plant. Sabina bacca-
ra. Obs. & Icon. Plant. Cedrus phœnicea altera Plinij
& Theoph. *Oxycedrus* folio Cupressi, aut Sabina maior
Monspelienfium. Item Obs. & Icon. Plant. Cedrus
phœnicea media. Iuniperus maior folio Cupressi, inter
notha Dioscoridis Clusio. Hæc superiori planè
similis, sed omnia longè minora. In adversariis
nostris Sabinam baccatam dixeramus: melius tam-
en quadrare videtur cum altera Cedro minori
Theoph. Meo tempore Mespeliensibus voca-
batur *Oxycedrus* folio Cupressi. 3. Cedrus phœnicea
minor, eodem modo fructicans.

Lobel. in Adv. utrumque genus foliorum pingit, quamvis non in omnibus placeat eius figura. Clusius unicam tradit speciem. Testis est C. Bauh. Plantinum duas habere figuras unius plantæ, nempe Sabinæ bacciferæ & Cedri phœniceæ mediæ. Illi verò quam facit Cedrum phœniceam alteram, multò maior est, potissimum fructu, & longè etiam amenior, ea quam habeo, foliis non ut Monspelienfibus ex vitote luteis, sed ex vitore nigricantibus. Fructus etiam triplo Monspelienfium maior.

Tom. I.

Iuniperi duo genera veteres constituunt maius & minus. Dioscor. unius fructum Nucis Iuglandis magnitudine interdum augeri: alterius verò Nucem ponticam aquate ait: cum tamen reliqui Iuniperi fructum non maiorem, quàm Myrto tribuant: sed nec ipse cap. de Cedro. Convenit optimè hic frutex cum Iuniperi maiore Dioscoridis inter spuria reiecto & dicto. Iuniperus maior aliquibus silvestris Cupressus. Nisi quis fortè ad Cedrum minorem alteram, quam Theoph. & Plinius phœniceam vocari scribunt, referre malit. Nonnulli ex Neoteris Sabina baccifera nomine appellarunt, cum tamen à Sabinâ multum differat odore & forma. Sunt qui *Oxycedrum* folio Sabina appellant. Galli Bellonio teste Serbin. Quam alii pro Cedro Lycia exhibent, meo iudicio [Clusij] nihil aliud est, quàm novella Iuniperi maioris, sive Cedri minoris phœniceæ planta, quæ baccas proferre non solet, donec Tamaricis, sive Cupressi folia contraxerit, licet non desint, qui quartum Thuiæ genus ex ea facere non vereantur. Hispani à Iuniperi non discernunt, sed eodem vocabulo *Enebro* vocant.

Camer. ad Hist. Matth. ponit novam figuram, sub titulo *Cedretbaum*. Cedrus Lycia foliis cupressinis non spinosis: Matthioli autem erat cum omnibus foliis spinosis. Tab. Ic. & Hist. videtur nobis unius plantæ duas ponere figuras, unam sub Cedro Phœnicea, & alteram sub Sâvina femina maiore, quamvis descriptio variet.

Frater C. Bauh. mihi Patavio ex horto Muzinigi ramum attulit hoc nomine, Sabina baccifera quibusdam, Cedrus Guilandino: in eodem ramo folia Cupressina retusa, & Iuniperina aculeata. Monspelij dum essem, imperiti quidam Sabinam vocabant.

Hist. Lugd. Cedrum tertiam, ratam sanè & egregiam plantam, Matthiolo in Moraviæ montibus nascentem, quidam Thuiam Massiliensium esse putant, negligentius depictam.

Bellonio circa Massiliam affatim provenire dicitur, quemadmodum & apud Avinionenses apud quos frequentissima est. Clusio autem nascitur in Tyrtheni maritimis, veluti inter Calpen & Malacam Beticæ oræ maritima, & Galliæ item Narbonensis. Semina mihi Patavio à fratre C. Bauh. missa, terra mandavi in horto Ill. C. V. Virt. Oberavii in Italia Bononiæ baccis gravidam mense Aprilis in horto Nobilis di Gonzadinis, maiorem Monspeliciam quam Monspelij agens repeti in monte Cetho, mense Aprilis baccis ceu conis onustam.

IUNIPERVS ALPINA.

CAP. XXVII.

EX Delphinatu olim Lugdunum mihi allatus Loc.
est Iuniperi Alpinae ramus (quam quidam Selago.
Selaginem existimabant) rugoso, nigricanteque, cortice amictus, multis adnatis furculis fistulis, tamque densò foliorum agmine stipatus, ut vix Folia.
ramuli possint conspici. Sunt autem ea breviora, latioraque, quàm in Iuniperi vulgari, suprà vitidantia, infra glauca, baccæ non minus Baccæ.
numerosæ, quàm in vulgari, eisque pares, per maturitatem item ex nigro glauca.

Nobis ut videtur eam Clusius in Pannon. & post. Hist. sequentibus depingit, ac describit: Elegantem, inquit, Iunipetum pungentibus foliis

Cc

Descriptio
Clusii.

Rami.

Folia.

Color.

Flos.

Fructus.

Locus.

Facultas.

in Austriacarum Alpium quibusdam iugis mihi primum obseruatam hic adiungam.

Cabitali altitudinem ea non excedit, sed depressa est, & quasi humi spargitur, multoque crassioribus & brevioribus constat ramis, quam vulgaris, lentis etiam, fractisque contumacibus, & contortis: tenellos ramos ambiunt terna folia, aequaliter sepe hacentia, ut in vulgari, verum latiora, breviora, crassiora, nec minus, quam illa, pungentia: colore interius ex ceruleo candicante, exterius viridi: florem non conspexi: fructum autem in ramulis gestare vulgari similem, pauld tamen (ut mihi quidem videbatur) longior, ante quam plenam maturitatem consequatur deinde, ubi maturuit, nigrum, eiusdemque cum illo saporis. Crescit in scopulis Spirensis & Escher / quibus duntaxat locis inueniebam Augusto mense pauculas stirpes fructu maturo & immaturo onustas. Gustus autem indicabat, facultates à vulgari non absimiles possidere. Haec tenus Clus.

ETTALCHE.

C A P. XXVIII.

Sanguis
Lignum
Violaceum.

Juniper.
mar.

Harar.
Ettaleh.

Guaiaco
succedat.
Scalig.
notat.

ARBOR est magna, spinosa, foliis Juniperi, quae gummi simile Mastichi emittit: eo Africani adulterant Mastichen, quia odore & nonnihil colore Mastichen refert. In Nymidia lignum album, in Lybia violaceum & nigerrimum, in Aethiopia nigerrimum, quod vocant Itali Sanguis, ex quibus parant instrumenta musica. Violaceum lignum est in usu inter Medicos, ad curandum morbum Neapolitanum, ut refert Leo Afric. lib. 9.

Eiusdem meminisse Scalig. videtur exerc. 181. part. 19. his verbis: Grandior Juniperum, quae Cedrum maxime emulatur, Harar vocant Arabes, Afri nominant Ettaleh. Eius medulla in Nymidia candida, in Aethiopia nigra, in Lybia purpurea: quae in scobem comminuta dicuntur Afri Medici salicissimo successe, vice Guaiaci ad morbum Indicum profligandum uti. Nimirum autem nostro quidem iudicio, obscure loquitur Scaliger, non enim constat ex verbis ipsius, quam arborem intelligat, cum eam non describat.

Haec eadem arbor apud Hist. Lugd. ex Scaligero grandior Juniperus dicitur, Harar Arabibus, Aphris Ettaleh: Ea tamen in descriptione novae partis Africae Ettaleh se legisse ait, sibi quae proflus videri esse Oxycedrum: ac meminisse eius Thevetum sub nomine arboris Elabehe quae in insula Cicone provenit valde spinosa & Junipero similis.

Non porro inficias sibi, si nonnulli statuerent velint, hanc nostram arborem eandem fortassis

esse cum Hermolaii Dioscor. lib. 1. cap. 108. Capida, An Capida Hermol. arbore Junipero virtute simili, quam à Catone ita dictam invenit ad locum movendum: nec quid sit dicere coniectura potest.

LIGNVM EXOTICVM ANO- NYMV.

C A P. XXIX.

ANNO à nato Christo 1601. mittebat ad Clusium, Petrus Garetus Jacobi frater ligni

iusdam fragmentum pedalis longitudinis, crassum in ambitu uncias penè tredecim, cuiusque diameter unciae quatuor cum semisse: contortum sive tortuosum, laus crasso, laxi tamen, cortice rectum, sed qui totus resina cuiusdam subflavi coloris grummi, quasi tessellatim dispositis, esset oblitus, quae odoris quidem, si igni admoveatur, non iniucunda, & qui Mastichen re-

doleret, digitis autem nonnihil attrita, valde friabilis esset. Ligni materies gravis, dura, firma, & candicans.

Ceterum à Cheiturgo, qui fragmentum attulerat, intelligebat, arborem, ex qua resectum fuerat, non esse proceram, sed ad octo circiter pedum altitudinem assurgere, lateque sese in multos ramos spinosos spargere, & folia habere instar foliorum spinae appendicis dissecta, magis tamen virentia, & ad foliorum Rutae colorem accedentia. Nullius autem infus apud incolas esse hanc arborem arbitrat, nisi quod crassiores illius ramos ad quinque pedum longitudinem resectos, viginti, aut plures coniunctum in terram figebant, deinde eos, subiectis fistulis incendebant ad resinam ignis calore liquecentem & disfluentem excipiendum, quae picis vice suas cymbas illinerent & stiparent.

Crescebat autem ea arbor, referente Cheiturgo, in ea America parte, quae Puna el Rey nuncupatur.

An porro affinis arbori Ettaleh in Africa nascenti, cuius meminit Ioannes Leo lib. 9. Descriptionis Africae: Verum & arboris magnitudo, & foliorum forma refragari videntur, nisi Cheiturgus suae arboris notas recte exprimere non quiverit.

T H V S.

C A P. XXX.

PRÆMISSIS, more nostro, notioribus nobis, Abiete, Picæ, Taxo, Pino, Larice, Cedro, Cupressillo, Sabinæ, & Junipero, ad alia transeundum, exotica scilicet, quae etiam

resinā vel gummi in se habent, Thus, Sarcocollam, Myrrhā, Staeten, Carpinum, Bdellium, Benioinū, Ambrai, Caphuram, Styracem, & alia quādam his inferenda.

Sicca autem, at pinguior tamē est Thuris lachryma, quā Mastiche, statimque in luculentam, pertinacemque flammam exardet, odore multo imbecilliore, sed nihil per incendium stillat, ut Mastiche: dentibus statim friatur, verum friatura non cogitur denuō, ut Mastiches, neque ut ea liberē volutari potest, cū dentibus, eorūque præsepis adhæreant. Sapore est amaro & modicē acri, non ingrato tamen, Cæsalpino adstringente, subamaro: colore est ex albo fulvescente, minutisque pellucet, quā Mastiche colore candicante, aut subrubro, translucente gutta, aliis singulares, aliis gemellæ testiculos aut mammas prout ex maiores, minoresve fuerint, imitantur, unde & *Mammosi* & *Masculi* *Thuris* cognomenta: interdum quaterhæ, aut quinæ, magnitudine Ciceris, Avellanae, & maiores: adherentes nonnunquam suo cortici, unde exsudarunt: friatura verò immundior ex grumorum attritu decussa, Manna *Thuris* apud Græcos appellatur.

Icon, quæ à nobis exhibetur, ex Theveto desumpta est, folia autem non respondent iis, quæ ab autoribus diversis de hac arbore scribuntur, ut ex sequentibus videre licebit: fidem eius reliquius eius autoribus: posteri, qui in Arabiam deveniunt, considerent.

Theophrastus interea scribit. *Alcaio*, arbor non magna, quinis ferè cubitis altior, ramosa: folium autem habet simile Pyro, & colore planè herbaceo, ut Rūta, corticem verò lævem omnino ex parte, ut Laurus. Myrrha minoris altitudo, sed eam fruticosior est. Alij verò qui se vidisse affirmant, de magnitudine ferè non consentiunt. Nentiam earum arborum magnam referunt, minorem verò Myrrhæ, & humiliorem. Folium autem habere *Thuris*. Sed huius Laurinum & læve folium. Esse autem & radices & ramos incisos, sed aliis veluti secui percussos videri, alios tenuiores incisos habere. Lachrymam verò aliam decidere, aliam arbori inhære. Alicubi subiectas tegetes [*Arbores*] ex Palmis contextas, alicubi solum tantum circumpavimentatum & purum esse. Thus, quod rege te exiperetur, purum esse ac perlicudum: quod terræ minis: quod arboribus inhæret, serro deradi, & corticem idè nonnullis adiungi. Montem universum Sabazj divisum. Alij verò quidam aiunt, arborem *Thuris* similem esse Lentisco, & fructum quoque Lentisci, folium verò subrubrum. Thus recentium arborum candidus esse, minutusque odoratum. Veterum magis flavum odoratiussque, Myrrhæ autem similem. Sola hæc arbor omnem penitus cultum naturā aspernat. Quidam di-

cunt suavius Thus in Arabia nasci, pulchrius verò in vicinis insulis, in quibus hæc arbores proveniunt. Quoddam aded magna gleba consistit, ut mole sua manum implere, pondere verò plusquam tertiam partem minz æquare possit. Hæc de *Thure* Theophrastus, cuius historiam ex Plinio quoque describere, non iniucundum fuerit.

Arboris *Thuris* quæ sit facies non constat, à nullo enim Latino, quod equidem sciam (inquit Plin.) tradita: Græcorum verò exempla variant: Alij folio Pyri minore duntaxat, herbidi coloris prodidère. Alij Lentisco similem subrubilo folio, quidam Terebinthum esse, & hoc visum Antigono Regi, allato fructe. Iuba rex iis voluminibus, quæ scripsit ad Caium Cæsarem, Augusti filium ardentem famā Arabiæ, tradit contorti esse caudicis, ramis Aceris, maxime Pontici: ac Locum succum Amygdalæ modo emitte, talisque in Carmania apparere, & in Ægypto satis studio Ptolemæorum Regnantium. Cortice Lauri esse constat: quidam & folium simile dixere. Talis certe fuit arbor Sardibus. Nam & Asiæ Reges ferendi curam habuere. Qui mea ætate Legati ex Arabia venerunt, omnia incertiora fecerunt, quod iure miremur, virgis etiam *Thuris* ad nos commeantibus, quibus credi potest, matrem quoque teretem enodi fructare trunco. Apud nos adulteratur Resinæ candidæ gemmā perquam simili. Probatur candore, amplitudine, fragilitate, carbone, ut statim ardeat: item ne dentem recipiat potius, quā in micæ fricetur. Primæ vindeimur Thus, Carpheorum: Secundæ, Dathatum vocant. Quod ex eo rotunditate guttæ pependit, Masculum vocamus, cū aliās non ferè mas vocetur, ubi non sit scemina. Masculum alijs putant à specie testium dictum, præcipua autem gratia est Mammoso, cū hærente lachrymā priore, consecuta alia miscuit se. Græci Stagoniam & Atomum tali modo appellant, minorem autem, Orobian. Micæ concussu elias, Mammam vocamus.

Thus, inquit Dioscorides in ea gignitur Arabia, quæ *Thurifera* cognominatur. Primum tenet in eo genere masculum, quod *stagonias* vocatur, naturaliter rotundum. Est autem tale non sectum, album & fractum, inus pingue, & ad suffitum accensum statim ardet. At Indicum suffilvum est, & lividum colore. Fit etiam ex industria rotundum. Secant enim ipsum in quadrangula frusta, & in fistula coniectum tamdiu volutant, donec rotundam figuram acquirat. Tale verò tempore flavescit, & sectum, aut syagrum appellatur. Secundum locum habet *Arabicum*, & quod in Smilo nascitur, quod aliqui *Copiscum* vocant, & minus, ac sulvius existit. Dicitur & quoddam *Amomites*, alioqui album quidem, sed quod dum molitur, velut Mastiche remittit. Adulteratur ornate Thus, fraude ractatum cum Resinā Pineæ & gummi. Verum facilis est dignotio, Gummi enim incensum in flammam non exardescit: Resinæ verò in fumum abit: Thus autem ardet. Sed & odor adulteratum prodit.

Cortex *Thuris* præstat crassus, pinguis, & odoratus, recens lævis, & non scaber, aut membranis obstitus. Adulteratur ammixto cortice strobilino aut Pineo. Sed & horum, index ignis est. Reliqui enim accensi non ardent, sed citra odorem in fumum abeunt. At *Thuris* cortex ardet, & cū odoris gratia sufficit. Vritur autem & hic, velut ipsum Thus. Manna *Thuris* Manna *Thuris*.

Manna
gleba.

Incertum
qualis arbor.

Folio Pyri.
Folio Lentisci.
Terebinthus.
Caudice contorto.
Rami Aceris.
Succus.
Cortex & foliis Lauri.

Virgæ.

Adulterium.
Delectum.

Indemia
bina.
Carphæum.
Dathatum.
Masculum.

Stagonia.
Atomum.
Orobia.
Manna.

Genera.

Stagonias.

Indicum.

Quomodo
per adulterium
rotundum fiat.
Syagrum.
Arabicum.
Copiscum.
Amomites.

Adulterium.

Cortex.

Adulterium.

Manna
Thuris.

probat alba, pura, & granulosa. Quidam adulterantes ipsam commiscunt resinam Pini cribratam, & farinam pollinem: aut etiam Thuns corticem confusum. Sed & hæc igne deprahenduntur. Neque enim æqualiter & pari vigore ardebit, ut aërem vaporem emittat, sed fuliginosum, & non purum: Sed & odoris gratia mixtum quandam odorem naribus offeret.

Delectus Galeni.

Adulteri.

Locus.

Olibanum. Ronder. Thun unde dicitur. Tui. Dendrol. bonis. Libanotis. Libanos unde dicitur. Fabula Græcorum.

Manna Thuris. Manna depravata apud Plin. AT. Lure. Manna differt. Thuris Chondros. Thuris granum. Aethalon. Ethal. Petrus Crinitus redarguit.

Cortex Thuris. Marcell. repreh. Manna differentia.

Serapionis error. A. mato.

Galeno etiam Thus optimum, quod masculum dicitur, subruffum, rotundum, & naturaliter leve, fragile, & si pinfatur, in miculas minutas, ut fabulum dissipatur, & quod ad ignem citò accenditur, ac odorem suavem, & copiosum emittit. Adulteratur resina ptyina, & gummi & Thure commistis, & sic in speciem sinceri Thuris fortis. Idem & Manna adulterant aliqui, levigata resina ptyina, vel farinâ, & cortice Thuris: & cortice nucleï Pinci. Sedprehenduntur ita Thus enim quod resinam, vel gummi habet, si masticetur, fit quasi mastiche, & ad ignem non citò accenditur, nec talem odorem habet. Similiter & Manna, & cortex, si sincera non sint, tardius & fumosius incendantur. Idem quoque libro de Simpl. med. hæc habet. Thus, lachryma est arboris, quæ in Arabia & India nascitur, quæ Græcè *libanos* dicitur: quod ergo de Arabiæ arbore manat, candidius est: quod de Indica, subruffum. Verum utrumque Masculum appellatur. Est & tertium minutum valde & ruffum, de quo maximè Manna conficitur.

Hoc aut à verbo Græco *libanos*, sacrificio: aut certè à tuis glebis, (aut, quod non aspernandum à contrito corde, quo offerri soleat) ita ut sine aspiratione Tus Latine scribi debeat, deducitur. Arbor ipsa Libanos & Dendrolibanos: Lachryma verò Libanotos à Galeno dicitur. Euripides contra Libanum pro Lachryma, Libanoton pro arbore Thuris accipit. Aiuvene Assyrio, cui nomen esset Libanos, in hunc festicem converso, dictam Græci fabulantur, quem Deos studiosissime colent invidi occeiderint, hinc nihil esse Diis Thure gratius. Orti apud Sabæos Larinum fuisse odoratissimum tradit Strabo: nec tamen quid & quale sit demonstrat.

Habetur ergo Manna Thuris & cortex (*quæ dicitur exinde libanos*). Manna Thuris (inquit Hermol. est Hyposilina quod Plinius micæ concussis elisas interpretatus est, ubi depravata dictione, Manna non Manna vulgè legitur. Differt à Thure Manna, quòd plus adstringit propter corticis fragmenta, quæ remanent. Nam quod Thuris Chondros à Græcis dicitur: Nos Plautem secuti Thuris granum interpretamur. Snbiungit idem coroll. seq. 87. Fuligo Thuris, Græcè Lygnis, & Aethalon, & Ethal nominata. At Manna Libani, dicit Monardus, Dioscoridis, non est nostra recentiorum Manna, ut voluit Petrus Crinitus l. de honesta voluptate.

De Cortice Thuris ita Amatus lib. 1. cap. 75. huic negotio dicato, tradit, dicens: Cortex Thuris, si corticosum Thus, lachryma Thuris crusta coniuncta dicitur, quæ constringendi ac exsiccandi vires potentiores, quàm Thus habet, unde Marcellum Virgilium in hac re non rectè sensisse dicendum est, quum dicat, quod in cortice Thuris laudatur, Thus est. Idem ita dissert: Manna Thuris Officinarum Olibanum est, non verò Arabum Manna. Quum huic laxandi, atque subducendi alvum vis inhereat: illi verò adstringendi potius: unde Serapio hæc non animadvertens, utramque iniecit admodum confudit. At quum in hac re (ut Amati verbis utar) perplexior sit

controverfia, quam quæ paucis explicari queat, non absurdum mihi fore videtur, si & Cornarij, & Cæsalpini verba hæc de re hic subiecerò, ut studiosi iuvenes legendo veritatem eliciant.

Vocantur igitur grana & micæ, quæ ex magnis Thuris glebis, unâ cum ipsius Thuris cortice excutiantur: & in hoc ipso Manna præstat Thuri, quæ ex ammixto cortice modicum quiddam adstringentis facultatis est adepta, ut docet Galenus, Item in Gal. lib. 5. de comp. med. sec. loc. cap. 1. Thus *ἀνδρῶν*, non seclum, hoc est, masculum, & natura sua rotundum: quod enun arte fit rotundum, *ἑντονον* dicitur: appellantur & hæc genera *τυνάνθη* & *ἀνδρῶν*. Item etiam lib. 10. cap. 3. *libanos ἀνδρῶν*. Sic enim legendum, non *libanos ἀνδρῶν*, velut exemplar habet: posset tamen non minus rectè *libanos ἀνδρῶν*, id est, masculi, legi. Idem enim Thus est, quod & masculum & non seclum appellatur. Hæc Cornarius, sequuntur autem quæ Cæsalpinus memorie prodidit. Hodie ad nos, inquit, neque cortex per se advenit, neque Thuris ramenta, quæ Mannam vocant, leparata à Thure. Quondam cum arte confingeretur rotundum, attritione pulverem fieri oportebat: idcirco separatim vendebant, sed promiscuè nunc cum Thure cortices venduntur & retinentur: Probatur autem cartilaginosa Manna, id est, consistentia cartilaginea, non pulverulenta, ut Chondrii, quam Alcam vocamus. Recentiores nomine Manna non Thuris recrementum intelligunt, sed rorem melleum, quo ad purgationes utuntur.

Garcias de aromat. tradit, Thus Arabibus *Lo-Losam* vocari, Avicennæ verò *Cunder*, resinam, *Se-rab. rap. Ronder*, corrupto vocabulo. A Lusitanis etiam se intellexisse arborem, quæ Thus producit duplicem esse: alteram montanam, alteram in planis nascentem: montanam optimum Thus proferre: in planis verò nigrum & improbum, quo cum aliarum arborum resinis permixto naves piceat & oblinant. Atque has arbores illius Provincie Regi cedere, nec cuiquam colligere Thus licitum esse, nisi Regis permisso. Confluere verò eò Negotiatores ex Adem, Xael, & aliis Arabie locis, & cum Rege de Thuris quantitate, quam avehuti sint, de pretio convenire solere, modò laudatum sit & legitimum, ac quod ipsi masculum vocent, eum Melato appellare. Laudatissimi autem inde etiam delati, vile esse pretium, centenas enim libras duobus duntaxat Lusitanicis aureis emi, improbumque interdum cum optimo misceri, cui nonnunquam & corticum fragmenta inhereant atque huc deferri, sed vilissimi esse pretij. Thus idèò nullam aliam adulterationem novisse. Nam quid quæso, inquit, id ad ulterius velle, cum tam vili emanet? Ac Thuris tandem arborem humilem esse & folia habere Lentisco similia. Sed hoc ultimum dictum infirmat Theophrasti auctoritas, qui Thuris arborem folio Pyri, ut etiam Lauri, esse dixit.

Quis nunc cum Guilandino statuerit Abietes in Arabia Thure manare? Theoph. sanè Diosc. & Plinius, cum Neoteris peritioribus arborem sui generis veridè pronuntiant.

Pertinaciter nimium, nostro equidem iudicio, assent Cæsalpinus, arborem Thuns, quam Barbari Olibanum appellant ex nostris neminem vidisse, apudque Antiquos solum Theoph. descripsisse.

The. etus à Garcia dissidens, scribit arborem Thuri nam Pinus resiniferas ferere, & succum Theveici, fundei: qui tempore durefcit, & Thus vocatur cum

Locus.

Duplex.

heGer. er.

Abucor.

omina.

licheta.

cus &

opus.

vaur.

tionis

opus.

tum quo granula reperiantur arenæ aut sabulo similia, quæ *Mannam Thuris* vocent. Multas autem infulas & regiones huius esse feraces, non solum Arabiam: & quibuldam in locis tam vulgarem esse, quam Aurantia. Malum in Gallia Provincia: Thus tamen quod in Arabia celsat, & à *Pecher & Eartach* tegni Aden oppidis deferatur, ut olim, ita etiam hodie, præstantissimum haberi, quod à præcis magna cum superstitione colligebatur. Id verò duplex esse: Vnum, quod *Æstate*, & quamdiu Sol sub cane est, colligitur, candicans, purum, nitidum, pellucidum: alterum, quod Vere, rubescens, pondere, pretio, bonitate, & viribus superiore multò inferiis, quia illud matutius, & à Sole sub cortice suæ arboris magis excoctum esse videatur. Ac Arabes cultis arbores vulnere, ut copiosior liquor effluat, quem *Albucor* vocant. Nec non etiam exiis arboribus quasdam sexaginta *Thuris* libras, & eo plus emitte. Ex his a quæ Thevetus scribit, nihil minùs convenit, quam quod ipsemet tradidit arborem *Thuriferam* Pinus resiniferas referre: Iconi enim nostræ quæ ex eo desumpta est, cum Pinis nulla est similitudo.

Thus ab *Avicenna Olibanum*, à *Rhase* verò Thus dictum. *Nicau* & *riCauv* Græcis dicitur, Lat. Thus, quod & arborem significat, & lachrymam, quam particulatim Germ. *Weyrauch*, Belg. *Weyroos*, Gall. *Encens*, Ital. *Incenso*, Hisp. *Encenso*, Boh. *Badido* nominent.

Quia porro lachryma hæc in divinis quoque sacrificiis & templorum suffimentis adhibetur, i. ded. variis eam Poëtæ Epithetis adornant, qualia sunt, *Thus* pium, votivum, sacrum, vaporosum, odoratum, redolens, flagrans, odoratum, fumans. A loco quoque *Panchaïum*, *Sabæum*, *Eoum*, *Niliacum*, *Narbatheum*, *Panichæum* &c. vocant: *Sabell*.

Sacrificis Nabarthea foci dant Thuræ ministri.
Ovid. *Metam.*

Templari tibi statuam: solvam tibi Thuris honores.

Gignitur etiam Thus (Theoph. scito est) in regione Arabum media (Theod. legit *uſen*, alij *uſen*) Nascuntur *Thuris* & *Myrrhæ* arbores, aliæ super montem, aliæ in radice montis, locis in eam rem excelsis. Quamobrem aliæ coluntur, aliæ non. Montem autem aiunt præaltum esse & arboribus densum & nive tegi solitum. Amnes quoque de eo in plana fluere. Thus autem sub cane ferventissimis diebus incidi referunt. Quod & ex Plinio constat dicente. Meti semel anno solebat, minore occasione vendendi: iam quæstus alteram vindemiam affert, prior atque naturalis vindemia canis circa ortum flagrantissimo æstu, incidentibus, quæ maxime videatur esse prægnans, tenuissimisque tendi cortex, Autumnino legitur in æstivo partu. Secunda vindemia est Vere, ad eam Hyeme cottidibus incisis. Quidam & in insulis melius putant gigni. Iuba in insulis negat nasci *Thura* præter Arabiam, nullis, ac ne Arabia quidem universæ. *Thuris* arborem ab omnibus Arabibus non videri scribit idem Plinius: ac M.M.M. [Amatus legit C.C.C.] non amplius esse familiarum quoque ius per successiones sibi vendicent: quæ etiam ob id *Sactæ* vocentur: nullo præterea seminarum, funerumve congressu possui cum incidant eas arbores aut metant: ac ita religione merces augeri. Ellæque tandem qui promiscuum iis populis ius in sylvis esse existimant: alios verò qui per vices annorum dividi.

Tradidit Dioscorides (testis est Matth.) præter

Arabicum inveniri & *Indicum*, id tamen flavescere, quod indicat Thus & in aliis regionibus nasci præter illud, quod ex Arabia devehitur. Quod cum Theoph. & Plinius facis compertum haberent, quamvis prius scripserint, Thus præter Arabiam nullis gigni: dixere tamen postea, quod ex reatu acceperant, id etiam nasci in quibuldam insulis: quod etiam bene annotat Hermolaus concludi posse ex Ovidio in Fastis dicente:

Thuræ nec Euphrates, nec miserat India Cossus.

Ex Garcia quoque per universam Indiam Thus non nasci certissimum est: cum quicquid *Thuris* hic consumitur, & hinc in Lusitaniam invehitur, ex Arabia deferatur. Non possum ergo non mirari, inquit ipse, à quo Dioscorides (quem tamen & *Avicenna* sequutus est) Thus in India nasci acceperit. De Arabibus minùs mirum, qui nigricantem colorem, quo Thus *Indicum* prædictum esse vult Dioscorides, Indum plerumque vocant, ut ex *Myrobalano* nigro, quem *Indum* appellant, patet. Thus solum provenit apud Arabes. Scribunt tamen Hispani in novo Orbe etiam Thus inveniri, sed penes eos sitisides, ego certo de eo nihil pronunciare possum. Nunc Thus, vel *Amati* autoritate, ex regione *Syr* apud Indos cognominata ad nos portatur.

Sed telictis disceptationibus, ad vires nos accingamus. Potest itaque, prout Dioscorides præsentis loco testatur, caleficere, adstringere, ea quæ pupillis tenebras obducunt depurgare: cava vlcera replere, & ad cicatricem perducere, vulnera cruenta glutinare: omnem sanguinis eruptionem, & eam, quæ ex Cerebri membranis contingit, cohibere. Mitigat etiam vlcera maligna circa sedem, & reliquas partes, tritum cum lacte & lineamento exceptum: Verrucas fornicarias & impetigines in principio tollit, cum acro & pice illitum. Ambusta item & pernioles sanat, cum adipe porcino, aut anserino. Vlcera capitis manantia cum nitro affricatum sanat: Et vnguinem reducias cum melle: & aures contusas cum pice. Verum ad reliquos aurium dolores, cum vino dulci infunditur. Prodest etiam mammis à partu inflammatis, cum Cimolia & Rosaceo illitum. Utiliter itidem ammittitur medicamentis, quæ ad arteriam & viscera præpatantur. Et sanguinem spuentibus potum prodest. At si à sanis bibatur, insaniam inducit: Copiosius autem cum vino potum, etiam occidit. Vritur Thus in fictili puro positum, & succensum à grumo de lucerna accenso, donec exuratur. Oportet autem post perfectam vitionem operculo integere, donec fuerit extinctum. Sic enim in cinerem non redigitur. Quidam æneum vas cavum in medio perforatum ollæ superponunt, ad fuliginem excipendam. Alij in ollam crudam immisum, luto oblita ollâ, in fornace vritunt. Torretur etiam in fictili novo carbonibus ignitis, donec non amplius bullas edit, neque pinguedinem aut vaporem emittit. Facile autem frangitur, quod combustum non est.

Porro autem Cortex *Thuris* vim habet eandem, quam Thus, efficacior tamen est, & magis adstringit. Quare potius magis commodat sanguinem spuentibus, & fluidis affectionibus appositus. Facit etiam ad oculorum cicatrices, cavitatesque ac sordes. Torrefactus autem etiam ad scabras lippitudines facit. Manna tandem vim eandem habet, quam Thus, sed magis remissè; Fuligo autem mitigandi inflammationes oculorum, sistendi fluxiones, repurgandi vlcera, & explendi cava, cōpescendi; carcinomata. Fuliginem porro no.

Thus non
provenit in
India au-
tere Gar-
cia.

Thus cur
Indicum di-
ctum?
An in novo
Orbe præ-
veniat.

Vires & v-
sus.

Vlcera.

Cerebri
membrana.

Sedis Sil-
cera.

Verruca.

Pernioles.

Vlcera ca-
pitis.

Vngues.

Aures.

Mammæ.

Viscera.

Potum in-
saniam fa-
cit.

Lethale.

Thus Gren-
di modus.

Cortex

Thuris.

Oculi.

Manna.

Fuligo.

Fuliginis
præparata.

ita facito. Grumum Thuris singulatim forcipe comprehensum & de lucerna accensum, in novam fidilem cavam ollam imposito. Deinde æneum vas concavum in medio perforatum & probe exterius superposito, & juxta altetam ipsius partem, aut vtriusque, lapillos quatuor digitorum altitudinis subicito, ut an vratur appareat, & vt locus sit semper alios gummos supponendi, prius quam prior penitus extingatur. Et hoc facito, donec satis multam fuliginem te collegisse putaveris. Assidue tamen spongia ex frigida aqua externas ænei vasis partes detergeto. Ita enim omnis fuligo inhærebit, si non nimio seruore vas ipsum incalcescat: alioqui ob levitatem dilabens fuligo, Thuris cineri ammisceatur. Derasa itaque priore fuligine, idem quousque collibuerit facito. Sed & vlti Thuris cinerem seorsum colligito. Eodem modo paratur etiam fuligo ex Myrrha, & Resina, & Syrace. Et ad eadem commodæ sunt. Sed & ex reliquis lachrymis fuliginem similiter colligito.

Thuris cinis.

Temperamentum Galeni. Cortex.

Vfus interius.

Fuligo.

Oculorum Ulcera.

Manna. Thui.

In quibus producat carnem, vel pus.

Manna.

Galenus per totam eius doctrinam, tanquam constringente medicamento in omnibus suis adstrictoris medicamentis & compositionibus vitur, velut apparebit ex mox adducendis eius aliquot locis. De simplicibus lib. 7. sicut & lib. de oculis part. 5. cap. 5. dicit: Thus excalfacit ordine secundo, desiccatur primo, habet quoque adstringens pusillum, sed minimè manifestum est adstrictio: Cortex eius evidenter adstringit: proinde sine strenuè quoque desiccatur, adeo, vt ex secundo sit ordine completo desiccantium. Est autem crassiorum partium, quam ipsum Thus, & minimè particeps acrimonie. Ob has ergo tum facultates, tum qualitates multus est eius vñs apud Medicos in hæmoptoicis, stomachicis, cæliacis, ac dysentericis, non tantum iis, quæ extrinsecus applicantur, ipsum admiscentes, sed & iis, quæ intro in corpus sumuntur. Fuligo eius tum siccioris, tum calidioris est facultatis, quam ipsum Thus, adeo vt ad tertium vsque excessum perveniat. Habet verd etiam absterforium quiddam. Itaque & eo nomine expurgare, & implere, quæ in oculis consistunt, vlcera videtur, velut & quæ ex Myrrha, & quæ ex Syrace. Lib. autem 5. M. cap. 4. Est Manna medicamentum quod magis, quam Thus adstringat. Thus verd, quam Manna, magis emplasticum. Itaque magis tenax, ac (vt sic dicam) resinosius deligas Thus, oportet, cum magis emplasticum esse medicamentum studebis: id sanè tum mollius est, tum albidius, tum quod mansum ritu Aloës & Mannæ non comminuitur, sed partes suas sibi coherentes defendit, veluti Chia Mastiche. Idem lib. 3. M. cap. 3. Thus igitur vt ad humani corporis naturam, eiusmodi obtinet temperamentum, quod cum temperatis & mediis naturis consentit, humidiores autem paulo liberalius siccatur, sicuti rursus iis, quæ ad summum sunt siccæ, paulo est humidius. Merito itaque Thus in quibusdam tum vlcibus, tum naturis, pus quidem movet, carnem non producit: in quibusdam etiam carnem producit. Itaque si observaveris, rationi respondere eventa deprehendes. In humidior namque natura carnem producere potest, in siccior non potest. Præterea in modicè humidis vlcibus, carnem efficere potest: in iis, quæ præhumida sunt, non potest. Lib. quoque 13. M. cap. 5. Post excisam cutim, medicamento, quod Græci Mannam vocant, affectam partem implebimus. Est autem ea purgamentum Thuris, levi adstrictione prædita, atque hoc nomine etiam Thure ipso ad nonnulla

vulnora. Thus enim puris tantum movendi facultatem obtinet, vt pote nullam adstringendi vim habens. Magisque id facit, quod pinguis ex eo est, & magis albicans: sicut etiam, quod flauum ex eo magis est, validius siccatur. Mannæ verd etiam corticis Thuris paululum est admixtum: vnde corticis adstringendi vim habet. Ipse verd cortex Thuris, tum adstringit, tum siccatur insigniter. Itaque etiam ad moderatores sanguinis perfusiones eo vitur solo, sicuti etiam ad valentiores solo vñto, sed tunc & cribrato, & in molliissimum pulverem redacto. Lib. 5. de comp. med. sec. loc. cap. 1. Thus concoquit & pus movet, si tanquam ad probe temperatam naturam respicimus, &c. Ipsi autem Galeno author fuit, magnus ille & admirandus Hipp. lib. 2. de fract. qui vtebatur Manna Thuris ad fracturam & contusionem narium, quæ de re hæc Galenus. Adde quod inde etiam tenax esse hoc subactum fatinæ velle Hippocratem, manifestum est: quod si huiusmodi non sit, Mannam ipsi, aut gummi misceri iubet. Manna autem Thuris succensio ac pollen nuncupatur, quæ si non effuerit, Thus ipsum, quod pinguis sit sumptum terere ad hunc vñm poteris. Ego porro cum neque Thus, neque Gummi suppetere, liquidam resinam, quæ forè aderat, adhibui. Sed si hæc quoque desit, melle vtendum est. Satis tamen est, si Mannam, aut Gummi imponamus: quippe cum mel, & resina quodammodo calefiant, id quod inter initia inutile est.

Cæteram quod Diosc. dicit, facile frangi Thus, quod combustum non est, de eo dictum præstat. Corn. quod & vri & torredi dixit Dioscorides. Torrefactum itque Thus, quod combustum non est, facile frangitur. Est enim inter boni Thuris notas, ut fragile sit, & non velut Mastiche remittat, dum mollior: aut ut Plin. ait, ne dentem recipiat potius, quam in micæ frangatur. Porro quod Diosc. dicit, in vñto, Diosc. dicit, non accipiendum est seminarum fluxionibus solum, subditum five appositum commodare, sed omnibus etiam fluidis affectionibus: quum Galenus etiam de cæliacis & dysentericis id testetur. Intelligenda autem est vox πένθρον in voce πένθρον. Mannæ etiam non remissiorum, quam ipsimet Thuri esse vim dicit Gal. contra Dioscor. Meth. lib. 1. sed aliquantò intentam magis, maxime in adstringendo, ob corticis Thuris ammixtionem. Et hoc ipsum idem Galen. 5. Meth. apertius declarat, ubi Mannam aliquando pro Thure se accepisse ait. Et mannam magis adstringens medicamentum testatur: Thus autem maiorem meatum obducendi vim habere, quam Mannam.

Mithriolus qui & ipse ex professo de plantis scripsit, thure, cui admixtum sit ætæum & Oleum Olivarum, cutem malam, scabiosam & leprosam, si à balneo inungatur, puram & poliosam reddit. Cum vino dule & calido in aures ulcerosæ insusulo, dolores tollit. Contra vomitiones verd recipit Thus, Mastichen & Aloën, singulorum partes aequales, cortice in pulverem, hocque aibo ovi & rosarum aquæ mixtum, stomacho impenit. Thus etiam lacte non sine utilitate, faciei à Sole combulte inungit. Ad tenellum Thus solum, vel adhibita pice nigra in ignitis carbonibus iniicit, & filicem per postiora ascendere sinit. Contra hæmorrhoidum certissimum experimentum, recipit Thus lbunum, huiusque particulam celsæ, & aliam per postiora ascendere sinit. Contra hæmorrhoidum certissimum experimentum, recipit Thus lbunum, huiusque particulam celsæ, & aliam per postiora ascendere sinit. Contra hæmorrhoidum certissimum experimentum, recipit Thus lbunum, huiusque particulam celsæ, & aliam per postiora ascendere sinit.

dnorum cochlearium extinguit, extinguit ite-
rum incendit, ac aqua Rosarum vicissim mergit,
idque trigies iterat. Tum demum mixtum a-
qua Rosaceæ & lactis mulieris unius cochlearis,
oculis instillat: lenit non solum dolores: verum
etiam fluxum & rubedinem tollit. Sapius pro-
batum est, inquit. Verum si necessitas exigat,
prius venam tundit, & corpus purgat. Et quo-
niam Dioscorides dixerit, Thus in secunda vae-
litudine haustum, insaniam facere, & largius cum
vino sumptum interficere, hinc Avicennam er-
rasse credit, qui & depravatis sensibus, & aboli-
ta memoria Thus opem ferre tradiderit.

Nos consulimus, ut nulli affectui interno præ-
scribatur: nec etiam in suffumigis, si vera scripsit
Diosc. de eius naturâ, quicquid dicat inferius Ap-
ollo. Sunt nobis alia tutiora medicamenta, pro
roborandâ memoriâ, & adversus alios praves af-
fectus internos.

Pergit Match. In Galeni loco citato non solum
Gerardi Gaudani versio reprehendenda (quod
tamen Interpreti vitio minimè dandum est) sed
etiam in Græcis tum ipsius Galeni, tum Pauli co-
dicibus communis lectio depravata videtur,
quippe ubi in Thuris capite legitur apud Gâle-
num, ὃ ὅτι καὶ αὐτὸν ὄρεται πρὸς τὴν ὀφθαλμῶν, hoc est, ut verit Ger-
ardus, Ramus eius tum fierioris, tum calidioris
est facultatis, quam ipsius Thus, rectius legen-
dum putaverim: ὃ ὅτι αὐτὸν αὐτὸν, hoc est, Fuligo
eius. Quæ quidem lectio, primo Dioscoridis tes-
timonio comprobatur: qui præterquam quod
ramorum non meminit, ipsi Thuris fuligini, non
ramis, tum expurgandi, tum implendi, quæ in
oculis consistunt ulcera, facultatem inesse testa-
tur. Deinde Galeni ipsius lib. 7. de fulig. scribentis,
Thuris fuligine utuntur, in ocularias medicinas
mixta. Ac etiam Serapionis: qui cum hunc Ga-
leni locum suo tempore legitimum, & incorruptum
haberet, quæ hoc Galeni loco nostra ætate
de Thuris ramo leguntur, ea ipse Galeno acce-
pta referens, de Thuris fumo seu fuligine legit.
Nec non ipsius Aëtij tamen Paulus, vel suâ vel
Librarium culpa hic mendâ non vacet.

De hoc verò & Amatus vir non mediocriter
doctus, inter recentiores connumerandus, ita
loquitur: Thus maximus est usus in lustrandis
mortuorum cadaveribus, & mirum dictu, ut hic
mos per omnes ætates inter omnes ferè gentes
& religiones inoleverit.

Vnde sic Stat. i. Theb.

Contingit ara tuæ cinulo cur Thuris Eos

Lata calet.

Et Ovid.

Aspicit ara preces, voti vâque Thura piorum.

Non deest, inquit Apollo, nigrum Thus om-
nium ignavissimum, quo tamen in ceratis, aliis-
que extra admovendis, ne dicam uti, sed abuti
consuevère, ac si topica humanæ vitæ emolu-
mento futura negentur, quum tamen ex deter-
riori hoc compolitis, vulnera non coalescant,
non cicatricem ducant, & putredini obnoxia
reddantur. Quidam etiam rubrum Thus, in In-
diagigni memoriæ prodidère. Cæterum in La-
tino volumine Matthiolus, Avicennam errasse
sibi persuasit; quod depravatis sensibus, & aboli-
ta memoriæ Thus opem præstare tradidit,
quum ex Dioscoride in secunda valetudine hau-
stum, insaniam faciat, & largius cum vino sum-
ptum interficiat.

Garcias autem de Thuris usu hæc scribit. Mul-
tus est Thuris usus apud Medicos Indicos in un-

guentis & suffimentis. Nonnunquam & in cor-
pus assumitur ad varios capitis affectus, & alvi
profluvia. Sed maxima Thuris pars hinc Oli-
vanum regionem exportatur (quoniam isthic
plurimum eo utuntur) & in regiones Malacæ
vicinas.

Porro ad memoriæ hinc revocandum est,
quod præter Dioscoridem, Thus in secunda va-
letudine haustum insaniam inovere, nullus a-
lius Græcorum scriptorum, quod Hist. Lugd.
sciat, prodiderit. Contra verò Avicenna notarit,
Thus conferre rationi, ipsamque corroborare, &
esse quosdam, quibus præcipitur, ut eius infusum
bibere assuescant ieiuni, sed eius usum plurimum
dolorem capitis excitare. Nec Dioscoridi omni
ex parte contrarius Avicennas: Si enim ille dixit,
Thus largius cum vino potum, interficere. Avi-
cenna etiam usum eius plurimum cum vino in-
terficere pronunciavit ac similiter cum aceto.
Vnde etiam Serapio locum Dioscoridis sic con-
vertit: Et quando bibunt de eo sani, parum me-
liorat eos, sed si nimis cum vino biberint, inducit
maniam, & amplius cum vino occidit.

Pulvis ex thure carnem gignit (inquit Clem.
Clementin. lib. 1. de Med. mat. virt. & compos. cap.
7.] & cooperit ossa denudata, post digestionem
& absterionem sanio, & maximè valet in fra-
ctura cranij. 2. thuris, Sarcocollæ, Ireos, san-
guinis Draconis, Myrrha, Aristolochæ longæ a-
na drach. sem. fiat pulvis. Electuarium verò (te-
ste eodem cap. 5.] thurinum constringit vomitum
& fluxum, calefacit & confortat omnia membra,
& virtutes naturales, reducit gustum, & resolvit
ventositatem. 3. Granor. Myrr. unc. iij. Fl. Rois-
marin. drach. ij. Myrobal. Indor. Embl. Bellyric.
adulor. ana. drach. j. & sem. thuris, Rosar. Co-
sti, Spicæ, Nucis Mosch. Calam. arom. Gæryop-
hyll. Macis, Cardamom. Nasturtij. Balauft. Cort.
Citri, Fol. ramarisc. ana. drach. j. Zingib. drach.
sem. Bull. parum in optim. vino, & exsiccentur
& postea bulliant cum succo Citoniorum in ollâ
vitæata & exsiccentur & subtilissimè terantur
& conficiantur cum miâ Citoniorum, vel Sapa,
& dentur drach. ii. cum aq. chalybeata.

THURIS LIMPIDI FOLIUM.

R Arum est
folium, &
quod spectato-
rem in sui admi-
rationem rapiat,
è Floridâ sine
nomine delatû,
glabrû, pedicu-
lo fibroso, &
fungoso, & quâ
patte à matre a-
vulsus fuit, canu-
lato, quatuor fe-
rè unciarum, à
quo ad extre-
mum porrigitur
dodrantale fo-
lium, latitudi-
nis circiter vn-
cialis, venulis re-
ctis striatum, ex
fusco rubescens

Descriptio
folij.

Locus:

nonnihil, ex geminis commissum membranis

continuis, infundibulum (cuius apex ad pediculum) faciens, atque ita gemina illa tunica à cucullato vertice tantam efficiunt cavitatem, quantiparum est latitudo: paulatim verò descendendo minorem relinquunt, sic ut pediculum versus cavitatis ultra medium non protrahatur, coëuntibus in reliquo medio tunicis. Pars folij suprema in latere scissa, ritum histricionis deformem ostendit, supra quem quod superest folij cucullum imitatur. Interior infundibuli facies ruffa est, & hirsuta.

Conuenit autem hoc folium, cum eo, quod Lobel. & Penain Adv. pingunt & describunt in hunc modum. Thuris limpidi, pellucidi & resinæ Cedriæ æmuli, nitorem puritatemque Succini affectui, nobis & visendi & habendi fuit copia multis in locis, quod non perperam Dioscoridis notis quadrat, si notas, usumque perpendas: nam & dum adoletur suavissimum habet odorem, & vulneribus, tumoribusque, discutendi vi, nonnulla relictà adstrictione, ad robur partis, opem certam fert.

Rupellæ occidui maris quadriennium ferme est, cum doctus Medicus Lænnæus nos gummi istius glebis, arboris fructu & folio donauit: assererat nihil tamen, sed sibi relatum à nautis utrumque, trunci Pino similis fobolem esse: at folium, quia valde quæram, neque dum ab ullo depictum, hic dedimus, magis scissitatur, sitne resiniferæ plantæ, quam asserturi. Est namque, quod raro contingit aliis, ab imo pediculo ad summum vsque cuculli verticem duplicatum, quasi ex glumis conflatum tenuibus tunicis, vagina scilicet palmum longa, instar infundibuli, hians histricionis speciem præferentis, superne v. galeata videtur, quod de floribus Napellæ & Lonchitide, non de folijs villis, memorant auctores. Hæc Adversaria, ex quibus petita figuram, cum nostra coniunctam, damus.

Descript.
folij.

Icon.

SARCOCOLLA OFFICINARVM.

CAP. XXXI.

Descript. Sarcocollæ grumi, albicantes, aut ex albo ruffi sunt, spongiosi, mucis lucentibus subinde mistis: globosarum lachrymarum fragmina Pisi, aut parua Auellanae magnitudine, tanta est enim fragilitas, ut in pulverem crassiusculum, vel concullu leui fricetur. Saporis amari cum quadam ingrata dulcedine obscura: Sub dente lentescit, & candelæ admodum primùm bullat, postmodum in claram flammam exardet: admista repetiuntur aliquando folia ex candido flauescencia, Tithymali Mirsinitis folia sicca egregiè referentia.

Hanc Cæsalp. sic describit: Sarcocolla inter lachrymas affertur minutissimis guttis constans, veluti sudore concreto, friabilis, subcandida, aut subruffa: sapore subamaro ac medicamentofo, in igne difficile ardet: attollitur in spumam, odore ingrato: de ea Diosc. Plin. & Mef.

Dioscoridi lachryma est arboris in Perside nascentis, similis Thuri tenui, subfulva [ad ruborem inclinans] in gustu amara. Vim habet glutinandi vulnera, & cohibendi fluxiones. Miscetur & Emplastris: adulteratur gummi ammixto. Verum Plinio ea potius alba laudatur. Scribit enim esse qui & Sarcocollam spinæ lachrymam putent, polini Thuri similem, cum quadam acrimonia dulcem [in hoc à Dioscoridis & Galeni placitis maxime abscedit Plinius.] Cum vino tusam sistere

Vires.

fluxiones; illini infantibus: vetustate & hanc maxime nigrescere: meliorem verò quò candidorem. Lachrymam hanc, inquit Matthiolus, Sarcocollam dixere Græci: quoniam sicuti glutinum lignum, ita hæc fauciatam exulteratamve corporis carnem agglutinet. Quæ autem ad nos aduehitur, non omnis legitima est: quippe quod ea plerumque (vt de aliis quoque pluribus Lachrymis, resinis, & liquoribus fieri superius diximus) gummi, & alterius generis lachrymis adulterata deferatur, & talis in officinis inueniatur. Verum si stans gustu facile deprehenditur: quandoquidem, quæ amara non est adulterium sentit.

Plinio ad stipulari videtur Mesue dicens: Sarcocolla, est arboris fruticosæ, spinosæ, ramis nodosis arbori impressis, gummi album, Thuris modo, vel pallidum, idque amarum, & ob id valentius. Calfacit ordine secundo, siccatur minus, coquit, terget, aperit, digerit, vulnera etiam vetera, putrida terget, carne implet, glutinat [unde illi nomen.] Purgat pituitam crudam, & humores alios crassos, præcipue à cerebro nervis, iunctum, ut ichthio, & pulmonibus. Ob id lenibus, pituitosis, asthmaticis, tussientibus prodest, sed calvitiū accersit, corpus impinguat, & sperma auget. Diosc. Ophthalmiam & lippitudinem, & alios oculorum morbos, mirè iuvat nutrita in vase vitreo dies quinque in lacte asinae, novo quotidie affuso. Aurium ulcers putrido, & sanioso utlter imponitur, linamentum multa mersum, & pulvere huius inspissum. Datur cum Zingibere & Cardamomo, ut citius & valentius agat, vel his Catapotis Haly tenis. Sarcocollæ 3ij. Turbith. 3iij. Medullæ Colocyntidis Zingiberis an. drach. j. ff. Salis gemmæ drach. j. Sarcocollâ in aqua Rosarum solutâ, fiant pilule in dicta opera efficacissimæ. Ventriculo calido & bilioso est nocentissima Sarcocolla: ob id vitanda picrocholis est: aliis datur à drach. j. ad ij.

Sed notas has habet in hunc rextum Sylvius. Quod carnem glutinet Græcis dicta, tanquam sit carnis colla, nam vulnera glutinat, & sine mortu siccatur Gal. Albam ruffæ præfert Plin. & annis nigrescere scribit. Aliis primo aut circiter calida videtur, nam Dioscoridi subamara, Plinio cum quadam acrimonia dulcis, Galeno emplastica, & parum amara dicitur, siccas sine mortu. Sperma verò augere, non legit in Diosc. Ophthalmias discutere expertus est Manardus, ubi hæc constituerint: initio enim cum vino fluxiones oculorum sistit Dioscoridi & Plinio. Inquit præterea, Sarcocollâ veteres tantum vti sunt foris, purgatricem autem vim non dederunt, quæ etiam hodie parum est cognita. Si purgat, & ventriculo calido est noxia, impinguare videtur tantum per accidens: vacuatus scilicet excrementis, probam nutritionem impediens, id quod aliis purgantibus est commune: sed dum correctâ est lacte asinino, calida humida evadit, ac ob id semen augere & promovere potest. Hanc dies quinque asinino lacte, in dies mutando, macerant: post aqua Rosarum dissolvunt, ut castigent. Huc vsque Sylvius.

MYRRHA IN GENERE.

CAP. XXXII.

TRIA aut saltem vno plura Myrrhæ genera etiam Veteribus fuisse cognita, Hippocratem de superfectione & natura muliebri laus continuis

Sarcocolla
qua optima?
Mesue.

Temperamentum.
Vulnera.
Humores crassi.
Asthma.
Sperma.
Oculorum morbi.

Aurium & cetera.

Pilula de Sarcocolla.

Noxa.

Gracis Sui de dicatur.
Annosa n. gra.

Emplastica.
Ophthalmia.

Purgandi
Sui Veteribus inco-
gnita.

Corrigens.

Genera.

*Smyrna
prima.
Myrrha.
Calonia.*

demonstrare ducimus, dicentem: *Σμύρνα πρώτη*, aut Myrrham Caloniam fuisse convenire rosacea affuso ad veteri procidentiam.

*Arbor
Arabia.*

Ceterum, ut quæ, & quot sunt Myrrhæ genera clarius fiat, in genere nonnulla de his præmittere conveniet, initium petituris à Dioscoride. Est igitur huic Myrrha lachryma arboris, nascentis in Arabia, similis Spinæ Egyptiacæ. Quæ ubi inciditur, defluit lachryma in substatas teges, partim etiam circum truncum concrevit. Et

*Pediasmos.
Strab.*

quædam ex ipsa Pediasmos appellatur, pinguis, quæ dum exprimitur, statim excipitur: quædam

Gabyrea.

Gabyrea pinguis, in fœcundis ac pinguibus locis nascentis, quæ etiam multam statim remittit. Primas obtinet Troglodytica, à regione ipsam producente appellata, quæ subviridis

Troglodytica.

[*ῥοδολογία*], melius ut puto vertendum subalbidâ Calsp. pellucida & mordax est. Colligitur etiam quædam alba, quæ post Troglodyticam numeratur, mollis ut Bdellium, gravi aliquantulum odore, in apricis locis proveniens. Quædam

Caucalis.

Caucalis vocatur, exoleta [*καυκάσια*] nigra, tosta [*καυτά*].

Ergalium.

Pessima verò inter omnes Ergalium appellatur, sicibilis, non pinguis, acris, & asperâ, & virbus gummi referat. Sed Amminea

Amminea.

[*ἀμμινία*] vocata reprobat. Sed & expressiones ex ipsiis sunt, à pinguibus odorata & pingues: à fœcis, neque pingues, neque odorata, sed inefficaces, eò quod oleum assumpserunt in

Adsterium.

efformando. Adsterium gummi maceratum in Myrrhæ cremore. Elige recentem, suabilem, levem, unde quaque concolorem, & quæ instando, albas, ad unguum speciem, laves strias

Bdellium.

intus habeat, & quæ in parvam glebam coacta est, amarâ, odoratâ, acrem. Quæ verò gravis est, & colore Piceæ [vide sub proprio titulo]

Amara.

inutilis est. Hæc Diosc. qui Smyrni semen dicit esse sapore Myrrhæ. Et: inveniri styracis lachrymam gummi similem, pellucidam, Myrrham odore referentem.

Smyrni.

Cornarius in notis in Diosc. asserit falsò legi *αμμινία* pro *μυρρία*, non solam hîc, sed etiam multis in locis, apud alios Græcos Medicos. Vt

Smyrni.

pote Galeno, Aetio, Paulo atque aliis. *μυρρία* autem à loco, ubi nascitur, appellata est Myrrha, velut Gal. lib. de antidotis testatur, eandem asserens esse Troglodyticam ac Minnæam. Vnde

Diosc. testatur.

magis mirum est, inquit, Dioscoridem tradere Troglodyticam Myrrham primam tenere, Minnæam Amminæam illi dictam, verò reprobatam esse: Cui etiam Plinius lib. 2. cap. 16. Troglodyticam

pro Myrrha.

primam faciat, inter Myrrhæ genera, Erythreæ verò & Minnæam secundam, quibus generibus adhuc alia quatuor deinceps annumerat. Idem ceterè Plinius [addit] Thus Minnæam, à

Minna.

Minnæorum pago dictum tradit, eiusdem lib. cap. 14. ut certum sit Minnæam, & non Amminæam Myrrham appellari, quam in iisdem proveniant locis, Thus & Myrrhæ, eodem teste. Sed

Minna.

nobis mirum sanè videtur, quomodo fieri poterit, ut tot locis mendum sit.

Minna.

Theophrastus Myrrham sub cæne, serventissimisque diebus in cæni refert. Locum autem ubi gignatur Myrrha esse regionem Arabum mediam [videtur] circa Sabæ & Adramyta, & Citibana, & Mamati. Nasci quidem Myrrhæ arbores

Minna.

quoque alias super montem, alias in radice montis, locis in eam rem excultis. Quamobrem alias celi, alias non. Montem autem præaltum esse

Minna.

& arboribus densum [*ἀρβύ*] & nive tegi solitum. Amnes quoque de eo in plana fluere. Myrrham

Minna.

minorem altitudine [Thuris scilicet] fruticoso-

Minna.

ram, crassiorémque sura hominis. Corticem verò habere lævem, similem *τῇ ἀδράχμῃ*. Alios verò qui se vidisse affirmant, de magnitudine, seerè non consentire, neutram earum arborum magnam referre, minorem verò Myrrham, & humiliorem. Folium habere thuris. Sed huius Lau-

Minna.

tinum & læve [*λευκὸν καὶ λείον*] Myrrhæ autem aculeatum & non læve: Folium etiam simile habere

Minna.

Vlmo [*τῇ περὶ τῆς*, Hennolans & Ruellius suspicantur cum Plinio legendum *τῇ ἐλάτῃ*] *πλευρὰ*, ἐξ ἁλῆος spinis horridum, ut fœcis *πείνου*. Esse autem & caudices & ramos incisos, sed alios veluti securi percussos videri: alios tenuiores incisuras habere. Lachrymā verò alia decidere, aliam arbori

Minna.

inhærere: Alicubi subiectas teges ex palmis contextas: alibi solum circum pavum purum esse.

Minna.

Tradit præterea idem theophrastus montem universum Sabæis divisum. Hòsque illius loci Dominos esse, iustitiamque mutuā dege-

Minna.

re, quamobrem nullum suas arbores custodire. Vnde & thus & Myrrham sese largè ad naves, cum solitudo [*ἐρημία*] foret, deportasse. Eisdem quoque audivisse, Myrrham, thúsque collectum, undique ad Solis delabrum convehere, quod Sahrorum sit sanctissimum inter omnia

Minna.

regionis illius, ac custodes Arahes armatos habere, singulòque suum thus acervatum, & Myrrham eodem modo relinquere, postea super acervum tabulā, scriptam habente multitudinem mensuratum & pretij, quod pro singulis mensuris ponendum sit. Mercitores verò venientes illuc, thellus advertere, cuiusque quod placuerit, ubi mensis fuerint, pretium in eodem

Minna.

ponere loco, unde merces acceperint: facerdotem deinde venire, partemque tertiam pretij Deo accepta, reliquum ibidem relinquere: idque servari iustissimè Dominis, donec acceptum venerint. Item hanc arborem similem esse terebintho, alios etiam quosdam dicere: Alios verò omnino esse terebinthum. Dicere eos, qui ab Arabibus thus advexerint, attulisse signa huius arboris Antigono, quæ nihil differant à terebintho, sed hos quidem alterà ignorantia quoque longè quidem maiore laborare, qui thus & Myrrham ex eadem arbore nasci putant. Myrrham adhuc aliam quandam stillatiam, aliam sicutiam, probarique meliorem gustu, & postea concolorem accipi. De thure & Myrrhæ hæc se accepisse. Ac tandem testatur ex Hippocratio nasci lachrymam similem Myrrhæ, quam quidam omnino Myrrham dicant.

Minna.

Galeno (lib. de simpl. med. facult.) Myrrha lachryma est arboris eiusdem nominis, quæ maximè in Arabia invenitur, quæque aliquo loco incisa, hanc ipsam lachrymam emittit. Est ei optima Myrrha, quæ mundissima & tacta quidem aspera, & arida, & fragilis, & levis, & globulis pusillis, extinctus uno colore, intrinsecus deinde subrufa, & veluti venulas habens albicantes, odore suavi, gustu amara & exalefaciens. Hanc in montibus invenit scribit. Colligit alteram autem Myrrham in planis, quæ ipsa sit melior & pinguior, quamque exprimeret in liquorem soleant. Quod illius quasi liquidi sumum est, in vasculis reponi, & Græcis Myrrham *ῥαβδία* appellari. Verum, omnem esse stypticam, & acrem, & exalefacientiam. Huius itaque effectus vehementer commovere posse. Hanc nequaquam cogniti difficilem hisce, qui prius viderint. Novisse tamen opus esse, Myrrham, quam vulgò Troglodyticam appellerit, antidotis ido-

*Caudex.
Cortex.*

*Folium
Thuris.*

Locus:

*Maxima
fidelitatis
exemplar.*

Sabæ.

*Arbor si-
milis Tere-
bintho.
Terebin-
thus.
Ligna.*

Stadæ.

*Myrrha
Galien.*

Delectus.

*Myrrha al-
tera.*

*Myrrha
ῥαβδία.*

*Myrrha
Troglodyti-
ca.*

Minna. mena esse. Hanc quidem *urdaia* vocant, à loco, in quo optima nasci feratur. Maximè verò hanc bene olere, nec *Opocalpasi* quicquam admissum habere.

Opocalpasum. Nos de hoc *Opocalpaso* plura postea ex Galeno, & aliis, ut & de eius veneno, ubi ostendimus oportuisse Galenum, alioqui Asiaticum, descripsisse & demonstrasse differentiam inter Myrrham & *Opocalpasum*.

Myrrha Plin. Nunc historiam arboris Myrrham serentis quam hætenus recitati diminutam dereliquerunt, Plin. cap. 15. lib. 12. compler, dicens: Myrrham in iisdem silvis [cum thure] permixta arbore nasci tradidit aliqui, plures separatim.

Locus. Quippe multis in locis Arabia gignitur, ut apparebit in generibus. Convehitur & ex insulis laudata, petuntque eam etiam ad Troglodytas Sabæi transitu maris. Sativa quoque provenit, multum sylvestri prælata. Gaudet rasis arq; ablqueationibus, melior radice refrigerata. Arbori altitudo ad quinque cubita, nec sine spina, caudice duro & intorto, crassiore, quam thuris, & ab radice etiam, quam reliqua sui parte. Corticem lavem, similemque unedoni: [theoph. Adrachne] scabrum aliq, spinosumque dixere. Folium Olivæ, verum crispus & aculeatum. Luba Olulatri. Aliqui similem Lunipero, scabriorem tantum, spinisque horridam, folio rotundiore, sed sapore Luniperi. Nec non sature, qui è thuris arbore, utrumque nasci mentientur. Inciduntur bis & ipsæ, iisdemque temporibus, sed à radice usque ad ramos, qui valent. Sudata autem sponte priusquam incidatur, Staete dicta, cui nulla præfertur. Ab hac sativa, & in sylvestri quoque melior astiva. Non dant ex Myrrha portiones Deo, quoniam & apud illos nascitur. Regitamen Gebanitarum quartas partes eius pendunt. Cæterò passim à vulgo cõemptam, in solles confarcunt, ipsique Vnguentarij digerunt, hand difficulter odoris atque pinguedinis arguuntis.

Sativa. Sativa quoque provenit, multum sylvestri prælata. Gaudet rasis arq; ablqueationibus, melior radice refrigerata. Arbori altitudo ad quinque cubita, nec sine spina, caudice duro & intorto, crassiore, quam thuris, & ab radice etiam, quam reliqua sui parte. Corticem lavem, similemque unedoni: [theoph. Adrachne] scabrum aliq, spinosumque dixere. Folium Olivæ, verum crispus & aculeatum. Luba Olulatri. Aliqui similem Lunipero, scabriorem tantum, spinisque horridam, folio rotundiore, sed sapore Luniperi. Nec non sature, qui è thuris arbore, utrumque nasci mentientur. Inciduntur bis & ipsæ, iisdemque temporibus, sed à radice usque ad ramos, qui valent. Sudata autem sponte priusquam incidatur, Staete dicta, cui nulla præfertur. Ab hac sativa, & in sylvestri quoque melior astiva. Non dant ex Myrrha portiones Deo, quoniam & apud illos nascitur. Regitamen Gebanitarum quartas partes eius pendunt. Cæterò passim à vulgo cõemptam, in solles confarcunt, ipsique Vnguentarij digerunt, hand difficulter odoris atque pinguedinis arguuntis.

Arboris descript. Arbori altitudo ad quinque cubita, nec sine spina, caudice duro & intorto, crassiore, quam thuris, & ab radice etiam, quam reliqua sui parte. Corticem lavem, similemque unedoni: [theoph. Adrachne] scabrum aliq, spinosumque dixere. Folium Olivæ, verum crispus & aculeatum. Luba Olulatri. Aliqui similem Lunipero, scabriorem tantum, spinisque horridam, folio rotundiore, sed sapore Luniperi. Nec non sature, qui è thuris arbore, utrumque nasci mentientur. Inciduntur bis & ipsæ, iisdemque temporibus, sed à radice usque ad ramos, qui valent. Sudata autem sponte priusquam incidatur, Staete dicta, cui nulla præfertur. Ab hac sativa, & in sylvestri quoque melior astiva. Non dant ex Myrrha portiones Deo, quoniam & apud illos nascitur. Regitamen Gebanitarum quartas partes eius pendunt. Cæterò passim à vulgo cõemptam, in solles confarcunt, ipsique Vnguentarij digerunt, hand difficulter odoris atque pinguedinis arguuntis.

Folio Olea aculeato. Olulatri. Luniperi. Folium Olivæ, verum crispus & aculeatum. Luba Olulatri. Aliqui similem Lunipero, scabriorem tantum, spinisque horridam, folio rotundiore, sed sapore Luniperi. Nec non sature, qui è thuris arbore, utrumque nasci mentientur. Inciduntur bis & ipsæ, iisdemque temporibus, sed à radice usque ad ramos, qui valent. Sudata autem sponte priusquam incidatur, Staete dicta, cui nulla præfertur. Ab hac sativa, & in sylvestri quoque melior astiva. Non dant ex Myrrha portiones Deo, quoniam & apud illos nascitur. Regitamen Gebanitarum quartas partes eius pendunt. Cæterò passim à vulgo cõemptam, in solles confarcunt, ipsique Vnguentarij digerunt, hand difficulter odoris atque pinguedinis arguuntis.

Mendacium quorundam. Inciso. Inciduntur bis & ipsæ, iisdemque temporibus, sed à radice usque ad ramos, qui valent. Sudata autem sponte priusquam incidatur, Staete dicta, cui nulla præfertur. Ab hac sativa, & in sylvestri quoque melior astiva. Non dant ex Myrrha portiones Deo, quoniam & apud illos nascitur. Regitamen Gebanitarum quartas partes eius pendunt. Cæterò passim à vulgo cõemptam, in solles confarcunt, ipsique Vnguentarij digerunt, hand difficulter odoris atque pinguedinis arguuntis.

Staete suda sponte. Sudata autem sponte priusquam incidatur, Staete dicta, cui nulla præfertur. Ab hac sativa, & in sylvestri quoque melior astiva. Non dant ex Myrrha portiones Deo, quoniam & apud illos nascitur. Regitamen Gebanitarum quartas partes eius pendunt. Cæterò passim à vulgo cõemptam, in solles confarcunt, ipsique Vnguentarij digerunt, hand difficulter odoris atque pinguedinis arguuntis.

Genera. Genera verò complura Myrrhæ. Troglodytica sylvestrium prima: sequens Minæ, in qua & Atramitica est & Anfaritis Gebanitarum regno. tertia Dianitis. Quarta Collatiua. Quinta Sembracena, à civitate regni Sabæorum mari proxima. Sexta, quam Dufartim [Dufyritin CH.] vocant. Est & candida uno tantum loco, quæ in Messalum Oppidum confertur. Probatur troglodytica pinguedine, & quod aspectu aridior est, sordidæque ac barbaræ, sed acrior cæteris.

Sembracena. Sembracena prædictis caret virtutis, ante alias hilaris, sed viribus tenuis. In plenum autem probatio est minutis glebis, nec rotundis, in concretu albicantis succi, & tabescentis: utque fracta candidosungues habeat, gustu leviter amara. Secunda bonitas intus varieg. Pessima intus nigra: peior si etiam foris. Pretia ex occasione ementium varia. Adulteratur Lentis glebis, & gummi. Item Cucumeris succo: amaritudinis causa, sicut ponderis, spuma argenti. Reliqua vitia deprehenduntur sapore gummi dente lentescens. Fallacissimè autem adulteratur Indica Myrrha, quæ ibi de quadam spina colligitur. Hoc solum peius India asserti facili distinctione. Requiescit hæc Plin.

Myrrha facinum & ginarum. Nominata hæc quoque Myrrha in sacris paginis: Ut Ecclesiastici cap. 24. Tanquam Cinnamonum & tanquam pila aromatica, & tanquam Myrrha electa emittit odorem bonum. Tanquam Galbanum, & Onyx, & Staete, utque Thuris nidor in tabernaculo. Exod. cap. 30. Tu autem accipe tibi

aromatum præstantissimum, myrrhæ ingenue Sidos factos quingentos & Cinamomi odorati dimidium eius, id est, ducentos & quinquaginta: & calami odorati ducentos & quinquaginta, & Cassiæ quingentos, prout est pondus factum: Et olei Olivæ Hinem. Et parabis ex illo Oleum vntionis factæ, vnguentum vnguentariæ opere vnguentarij: Oleum vntionis sacra esto: Eoque vnguentorum conventus, & aream testimonij. Et paulò post. Edixit Iehova Moschi: Accipe tibi aromata Staeten & Onychen & Galbanum, Nardi folia cum Spicis, & Thus purum: Vnumquodque solum cum altero solo esto: Et parabis ex eo suffitum, &c. Res sancta sanctarum esto vobis. Et Evangelij secundum Iohannem cap. 19. Venit autem Nicodemus, (is qui venerat ad Iesum nocte primùm) ferens misturam Myrrhæ & aloës libras quasi centum. Meminit huius ad extremum D. Hieron ad principium expl. Pl. 44. Myrrha & gutta, & cassia à vestimentis tuis. Quotidie Christo offers Myrrham, Christi bonus odor es & propterea Staeten, id est, Stellam, vel Guttam exhibes Domino. Narrant & ij, qui aromatum novere virtutes, Staeten florem esse Myrrhæ. Ad vbi in nostris Codicibus Scriptum est Gutta vel Staete, in Hebraico Ahaloth legitur.

Sed tempestivum ut equivocaciones, adulteria & substituta adumbremus. Voluntateque intelligi & Myrrham Staeten, & Succum, vel liquorem Myrrhæ, de quo mox: Alij verò Myrrham Bæoticam. Bæoticam quidam Myrrhæ genus censent, sed suo capite paulò post demonstrabitur. Sub suo titulo quoque de Myrrha venenata (*Opocalpasum* Galeno dicta, & quæ cum Myrrha reperitur) tractabitur, quæ & ipsa nonnunquam pro legitima Myrrha habetur. Præterea Belzuinum quidam Myrrhæ Troglodyticam existimant, quæ opinio displicet. Anime insuper Indicum, quidam Myrrham Mineam, sive Ammineam putant, ut Amatus, quibus non assentimur. Nunc & Myrrhæ Staetæ, inquit Sylv. Syrax rubra dicitur Atabum familia. Adhæc dicit: Myrrha Staete multo rarior ipsa Myrrhæ est, nam quæ Syrax liquida vulgò dicitur, si vera esset, Myrrha siveit Staete: sed cum odore sit teterimo, à Myrrha alienissima res est. Hæc insuper (teste Diosc. & Plin.) adulteratur Gummi, & ante demonstratum, quod nos sapius observavimus, ac vidimus ignaros pharmacopæos, eligentes pro meliori Myrrha: verum id facili distingui potest: gustatum liquidum amarum non est, vel parum vsum crepirat, nec liquefcit, lucidius quoque quam Myrrha, quod aqua liquefcit; ac viscidum redditur. Sed & ante ex Plinio ostendimus, adulterari Lentis glebis, Cucumeris succo, & spuma argenti, vbi etiam traditur, quomodo adulterium deprehendi queat. Scribit & Theophrastus ex Hippofelino nasci lachrymam similem Myrrhæ, quam aliquomodo dicant Myrrham. Plura qui volet hæc de re legat librum vmbelliferarum capite de Hippofelino.

Cæterò, vbi Myrrha deest, Galenus in succedaneis, si ramen liberis Galeni est (nobis enim, ait Matthesius, spueris censetur) odoratum calami substituit: Constantinus autem Amygdalas amaras Myropolæ verò nullo pacto sequuntur doctrinam eorū, qui iubent Avicennæ autoritate male intellectâ, Myrrhæ loco piper nigum supponere. Namque Avicenna, hanc sententiam resellit, cum vultumque Myrrhæ loco piper nigum supponere. Piper autem nigum dimidium aliqui perhibent, sed hoc falsum est.

Myr.

Nomina Myrrha, græcis *μύρρα*, Arab. *Ler*, *Mur*, seu *Mor*,
ling. *Mirrha* Ital. *Myrrhen* germanis, & *Myrrhe* gal-
 lis, Indis *Bola*. Mira Hispanis.

Epitheta. A Poëtis cognominatur *Arabs*, *Achæia*, *Affria*, à
 regione: *Orontæa* & *Orontis* ab Oronte, *Cynareia*
 & *Cynareis* à patre cui concubuit, ac idè etiam
Libidinis, incesta, scelerata, læva, maculosa, & la-
 chrymata: adhuc pinguis, fulva, olens, stillata, stil-
 lans & decora. Fabulantur autem Poëtæ fuisse
Fabula. Myrrham Cynaræ Cypriorum regis filiam, quæ
 patri suo concubuit: ex eoque coitu suscep-
 rit Adonidem, quæ postea cum pœnitens sa-
 crum desleret, in plantam sui nominis Deorum
 commiseratione commutata sit. De hoc incestu
 Ovid. lib. 1.

Accipit obscuro gonior sua viscera læto,
 Virgineæque metus leuat, hœret ut virque timentem.
 Plena parvis thalamis, excedit, & impia divo
 Sen: ma fert uterq; conceptæ aque crimina portat.
 De eadem Prop. lib. 3.

Crimen & illa fuit patriâ succensu senectâ,
 Arboris infondes condita Myrrha novæ.

Vires & v. Myrrhæ vires refert Dioscorides his verbis:
lus. Vim habet calefaciendi, soporem inducendi,
 glutinandi, siccandi, adstringendi, mollit etiam
Vitæ. uterum conclusum & aperit. Ducit item menses
 & sævus celeriter cum Absinthio, aut Lupino-
 rum cremore, aut Ruta succo apposita. Sumitur
 etiam & pro catapotio magnitudine Fabæ, ad
 tussim veterem, & erectâ service spirationem, &
 luteris ac thoracis dolore, alique solutionem,
 & dysenterias. Solvit quoque rigores, duabus
 horis ante accessionem cum Pipere & aqua ma-
 gnitudine Fabæ pota. Arteriz eam aperitatem,
 & vocis rauritatem corrigit, linguæ supposita, &
 succo inde deglutito. Necat & lumbricos, & ad
 oris graveolentiam manducatur. Ad alarum do-
 lores [morus] illinitur cum alumine liquido. Si verò
 cum vino & oleo colluatur, dentes & gingi-
 vas corroborat. Insuper quoque, vulnera in ca-
 pite glutinat. Et contusas aures, & denudata of-
 fa, cum cochlæ carne imposita sanat. Et pure
 fluentes ac inflammatas aures, cum Papaveris
 succo, Castorio ac Glaucio illita. Ad vatos au-
 tem cum Cassia & melle illinitur, & impetigines
 deditur cum aceto. Desfluos item capillos cum
 Ladano & vino, & Myrteo oleo illita corrobora-
 rat. Mitigat quoque diurnas destillationes, nati-
 bus cum penna illitis. Replet ulcera in oculis, &
 albugines, acca, quæ pupillis tenebras offun-
 dunt, & asperitates deditur. Fit & fuligo è Myr-
 rha similiter, ut ex Thure, velut mox ostende-
 mus, ad eadem quoque commodans. At verò
 Bœotica Myrrha, &c. vide postea.

Thorax. **Intestina.** **Febres.**

Arteria. **Lumbrici.**

Dentes. **Vulnera.** **Aures.**

Vari. **Impetigines.** **Capilli.**

Nares. **Oculi.** **Fuligo.** **Myrrha.**

Tempera- **mentum** **Galenus.** **Vulnera.**

Lumbrici. **Tussis.** **Asthma.**

Noxæ.

Galenus cum de Myrrha scripsisset, hæc de eius
 facultate & usu literis mandavit: Myrrha secun-
 di ordinis est, tum excalescentium, tum defic-
 cantium. Itaque capitum vulneribus illita gluti-
 nare ea potest. Inest & amaritas non pauca, per
 quam setum & lumbricos, tum enecat, tum e-
 iccit. Adest hinc ei & abstergendi potentia. Sic i-
 gitor ocularibus miscetur facultatibus, utique
 quæ ad ulcera & crassas cicatrices præparantur.
 Eadem de causa inditur & medicamentis, quæ ad
 tussim veterem & asthma, sive anhelationem ex-
 hibentur, non tamen arteriam exasperat, ut
 sunt abstergentium nonnulla. Verum adeo mo-
 deratam obtinet absterfionem, ut nonnulli eam
 arteriacis, quam vocant, medicamentis, commi-
 sceant, tanquam sufficienter excalescens, & de-
 siccans medicamen.

Ast Myrrha non ex omni parte beata. Scimus

enim cum Galeno Myrrhæ odorem plurimis et-
 iam fanis dolorem capitis inducere, quare sanè
 eos ipsos, qui iam caput dolent, non parum of-
 fendet. Pusillus oculorum mundificat, utidem
 Galenus testatur, qui te iubet ad podagram acci-
 pere Myrrham *Mur* vocatam, herbamque Polica-
 tem. aut pyzureatum mystri mensura exaceto, &
 pedes illinire. Dat præterea consilium, ut ad
 temporum ac totius capitis dolorem citra mani-
 festas causas obortum, Myrrham vino quàm o-
 primo tritam, & ad succi pitæanæ crassitudinem
 redactam illinas. Myrrham ungento pretiosissi-
 mo tritam similiter adhibeas. In pueris autem,
 scilicet dolentibus, Myrrham cum oleo tuita utaris.
 Admonet tandem operæ precium esse, scire,
 in quantum facultas ipsius sit concoctoria hu-
 morum præter naturam, & vitioforum, in tan-
 tum etiam convenienter, animi sciri. In quan-
 tum autem medicamentosa sit, non convenien-
 ter. Verum paucitatem eius ad concoctionem
 quippiam conferre, qualitatis autem peregrini-
 tatem non apparere, utpote victam ab odoratis.

Se itaque hoc pharmacum etiam sine Myrrha
 præparare consuevisse, ad securitatem perducere
 semper tentantem ulum omnium pharmaco-
 rum, præsertim ubi in acuta febri tale quid exhi-
 beretur. Laudatissima, Plinio teste, apud pri-
 scos vina erant Myrrhæ odore condita, ut appa-
 ret in Planti fabula, quæ Persa inscribitur. Mem-
 init quoque Sabæos, cibos Thuris ligno co-
 xisse, alios Myrrhæ. Myrrha citra adstrictionem
 (ait Aëtius.) non instrenuè discutit ac humidi-
 tates consumit.

Caput of- **sendit.** **Podagra.** **Consilium.**

Vinum **myrrhatum.**

Fractio **regitur in** **adulterio** **commissa.**

Cordus **no-** **tatur.**

Bdelium.

M Y R R H A.

DESCRIP **CO**
LEBÆ Myrrhæ, aliæ pugillares ferè, aliæ A-
 vellanæ magnitudine & minores, colore
 fulvo, ruffo, aut ferrugineo, aliæ pellucidæ, aliæ
 minis, subinde etiam unguibus eximie albis
 præditæ: sapore amaro, subacri: odore nares fe-
 rit acriter, ubi adoletur: Nam flammam concipit,
 dentibus attrita frabilius apparent, quàm
 quod pro Bdellio exhibent, nec aque immerse
 dissolvuntur, ut gummi, sed diutius in ea relicta,
 limi instar dissolunt & flavescunt. Digitis etiam
 facilius confringuntur, terunturque.

Quibus notis facile distingues ab admixto a-
 dulterato gummi, & suppositiis glebis: quamvis
 autem Myrrha rarior sit puta, talem tamen ha-
 bemus, qualem descripsimus, ac sæpè cum adul-
 terata reperitur, quæ minis amara, quàm since-
 ra, ac minis odorata: puræ odor incundior, si
 trita calefiat, ut liquidò apparuit nobis, eum ad
 expressionem præpararetur, ut fieret Staetæ: Hac
 Myrrha utebatur insignis ac peritissimus pharma-
 copæus Valerandus Dourez, cum me protectore
 præpararet Lugduni & Genève celebrem The-
 riacam, quam Excellentissimorum earum urbium
 Medicorum collegia approbatunt.

Nobis videtur contra sententiam Cordi, Myr-
 tham puram esse resinam, & non liquorem, qui
 dissolvatur in aqua, quod contra naturam resinæ.
 Sed hanc nostram opinionem stabilimus c.
 de Myrrha Bœotica.

Optima quidem & vera Myrrha, vel Fuchsi
 attestante, inventu rara est: ut hoc nomine me-
 tuendum sit. Officinarum Myrrham non esse le-
 gitimam, Suspicionem hanc auget, quòd notæ,
 quæ sunt apud Dioscorid. illi non conveniant.
 Quin ipsi Bdellij indicia magis respondere vi-

dentur, quàm Myrrha, ut ea de causa Bdellij potius, quàm Myrrha species quibusdam esse putetur. Quicquid autem sit, constat non esse optimam, nec inter Myrrhas deterriam. Apparet autem, eam esse Myrrha speciem, quæ *Caucalis* Dioscoridi nominatur. Quippe hæc *ὑπερώς*, hoc est, ultra tempestivatem suam producta, bonitatem suam amisit & exoletorum more arefcit, nigraque ac torrida exiit.

Caucalis
Diosc.

Ergasine.

Fuchfio assentitur Cronemburg, supra antidorum Hæmagogam, dicens: Eligenda Myrrha non usualis nostra, quàm esse suspicor Dioscoridis *Caucalis* & *Ergasine* cognominatam, genuina enim caremus. Galenus omnibus [Myrrhis] prætulit Minæam, Diosc. Aminæam damnavit, de diversis scilicet Myrrha genere loquentes, ut ego arbitror. Audio nunc legitimam Myrrham ad nos advehi, sed tam paucam, ut hætenus non viderim.

Caucalis.

Cronemburgio subscribit Ioan. Agric. ita scribens: Myrrha, quam nos habemus, ea est, quæ secundo loco à Diosc. scribitur & *Caucalis* vocatur. Ipsi verò adscriptur Iodoc. V Villich. in sua *Dialectica*, & Brunfels. in suo libello de cons. Med. in cognosc. simpl. dum inquit: Myrrha vera non habetur, nisi fortè nostra communis sit, quæ à Dioscoride dicitur *Caucalis* sive *Ergasine*.

Ergasine.

Myrrha
serax Alexand.

Myrrha rubra Aethiario (inquit Sylv.) *εὐρώα ἀλυσμένη*, Myrrha verax eidem. Improbatur *ἀλυσμένη* nomine Dioscoridi: Galeno autem eligitur *Troglodytis*, quæ & Minæa dicitur à regione ubi præstantissimam gigni asservant. Ea gravissimi est odoris, & nullo vitata liquore. Myrrha igitur Officinarum omnino adulteratæ parum tutus est usus in fumendis.

Taxatur
Cornar.

Myrrha
delata ex Alexand.

Hic dicit Corn. ex hætenus dictis Myrrham vulgò esse notam, sed genera à Dioscoride præscripta manere ignota. At iam lectis neglectis intelligat Matthiolum, cui Myrrha, quæ ex Alexandria Ægypti hac ætate ad nos affertur, admodum sanè ab ea differt, quam inter præstantissimas Myrrha species recensuit Diosc. Quippe universa ferè Myrrha, quæ in Officinarum usu habetur, iis omnibus qualitatibus, ac notis destituitur, quibus optima commendatur. Verùm si cuiuspiam fortasse videretur & hæc inter Myrrhas species esse recipienda (quod tamen non satis compertum habeo) aut *Caucalis*, aut *Ergasine*, esse crederem, aut potius, quam Plinius ex India deferri ait, cum hæc cæteris deteriores habeantur, certòque sciamus ex India in Alexandriam Myrrham importari. Nam ea, quæ plurima ad nos affertur, non modò sicca, nigraque est, sed etiam retorrida, macilenta, & cavo quodam situ obducta: & quamquam inter huiusmodi globulos aliquod quandoque reperitur fragmentum, quod & clarum sit, & pellucens, contractum, tamen diversicolor apparet. Ecquid magis? nec gustui insigniter amarum, nec Myrrha odore prædium sentitur. Quo fit, ut crederet licet, eiusmodi Myrrham, aut è deterioribus esse, aut gummi alienius, aliorumque misturam adulterio minimè vacare. Cæterum electam Myrrham iam ad nos advehi scimus, quæ & legitima, & probatissima esse censetur. Verùm ea hætenus tam rara est, ut non nisi ad ostentationem asservetur, & ad aliarum dignoscendarum regulam. Adhæc Brassavolo Ferrariensi animus inclinare videtur, ut existimet Myrrham, Officinis vulgarem Bdellium esse. Cui haudquaquam assensendum putaverim: siquidem Myrrha hæc

Myrrha
electa ad nos advehitur.

Bdellium
Brassavolo
laxius.

pellucens adeò non est, nec Taurino glutino similis, ut Bdellium esse tradit Dioscorides. Et licet quædam nostras Myrrhas frustra quandoque translucentia repetantur, sunt tamen potius hæc (ut dictum est) gummi adulteria, quàm Myrrha, vel Bdellium: nempe gustu maleficium detegitur. Præterea Bdellium ingensum, Dioscoridis testimonio, odorem unguitibus odoratis similem spirat, quod in nostrate Myrrha nunquam, facto periculo, sum consecutus. Huic etiam alia accedit ratio, quæ magis ac magis Brassavoli animum immutare poterit: quod scilicet Bdellium diu digitis ductum, tractumque facillè lentescit, & contractum pingue spectetur. Myrrha verò, quæ officinis venditur, digitorum attritu conteritur, & si frangatur, perquam arida sese offert. Cæterum improbavit Dioscorides, omniumque Myrrharum specierum deterriam iudicavit, quæ aliquibus Minæa, aliis Amineæ vocatur, quam cum Galenus probaverit lib. 1. de Anat. omnibusque Troglodytim prætulit, factum est, ut existimarent quidam, in hoc loco Dioscoridis codici mendum subesse. Sed cum in Dioscoride Græco legatur Amineæ, & in Galeno Minæa, ego potius crediderim, eos non idem Myrrha genus intellexisse. Quò fit, ut facillè crediderim nostri utilis Myrrham, Indicam esse: namque per mare rubrum, & inde per Carovanas (ut dicunt) Alexandriam importatur. Postremò illud etiam notandum est, quod (ut Galenus inquit) Myrrha semper medicamentis esse commiscenda, cum ab igne tolluntur: quippe, quæ coqui minimè patiatur, veluti etiam Thus & Aloë.

Dioscorides
Bdellij
Myrrha.

Minæa
Amineæ.

Diosc. locus
suspensus.

Myrrha
vulgari est
Indica.

Myrrha
nò
est cognita.

Sed quid Val. Cord. sentiat, audiamus. Iam dudum, inquit, de Myrrha incidit controversia negantibus etiam doctissimis visis nos veram Myrrham habere. Qui verò res ipsas diligenter inquisiverint, non poterit non videre, quod non tantum medicinis, verùm etiam optima Myrrha afferatur, quamvis hoc fiat rariss. Quod autem non frequenter contingat, sola in causa est Automatopoliarum, quos hodie Materialistas vocant, ignavia & infestia. Hi enim cum parum etiam in Alexandriam navigent, facillè possent optima quæque eligere & adportare.

Myrrha
serax advehitur.

Belzoim.
Ben lu-
damm.

Ergasine.

Sed quid sit illud Officinarum Belzoim, ab aliis Ben ludamm dictum scire haud dubie malles (inquit Lang.) Troglodytide præstantiorem Myrrham electam arbitror, quæ item ex arboris in Arabia, Ægypti spinæ similitudine nascentis, lachryma, cuius cortice inciso, in substratas palmeas tegetes, liquor eius defluit, aut in trunco arboris adeò renaciter concrefcit, ut unà cum cortice avellatur, quem in Benzoï crebrò quoque conspiciamus. Habet sanè omnes Myrrhæ electæ proprietates, est namque friabile: & fractum, in eo candida humanis unguitibus similes, macule effulgent, ac (ut Ecclesiastes ait) fragrantissimum Deorum in rempulis suffumigium, Ægypti ex tali Myrrha & Bdellio, humani vnguis colorem referente componebant: quod Democrates *ἡ νῆσι* appellat. At nostra vulgaris Myrrha incensa, planè viroso odore fætet: quam adeò ab optima Myrrha degenerem, à Diosc. Ergasine dici arbitror. Sed etiam haud ignoro, te amaritudinem Myrrhæ in Benzoï requirere, quod commaticatum plàs dulcescit, quàm amarescit. Verùm scias, amaritudinem illam non omnibus Myrrhæ speciebus inesse. Nam Troglodytica leniter in ore lentescit, & (ut Diosc. ait) erosione quadam linguam pungit. Nec ob id quod amaritudinis expertus sit, infertre poteris,

Belzoim

Belzoin esse Assam dulciora: quum hæc apud Serapionem & Avicennam à Græcorum Lasepicio nihil differat: quod non amplius extare, satis, superque probavimus. Quod si Officinarum Belzoin Myrrham dulcem appellare voles, nil moror: solet enim natura sæpe in rebus eiusdem speciei ad voluptatem, contrariis saporum qualitatibus ludere. Nam si Poma & Mala Punica, atque Arantia, tam dulcia, quam acetosa, Amygdalas item tam dulces, quam amaras, procreat: quid obsecro ob stare poterit, quin etiam Myrrham tam dulcem, quam amaram procreet? Nihil certe: proinde obsecro, ut meam de Silphio, Assa dulci, & Myrrha & Belzoin censuram, ad commilitones tuos referas: illorumque iudicium quamprimum ad nos referbas. Hæc Langius.

Monachi verò, tenentes aliam opinionem, inquirunt. Veram Myrrham nunquam volumus videre: Nam illud, quo communiter pro Myrrha utuntur aromatarij, non esse Myrrham, nec Myrrhæ speciem facillimè ab inquireribus deprehenditur. Nam ubi amaritudo insupportabilis: ubi odor suavissimus? Et quod Myrrha amara, immò amarissima sit, non solum per Dioscoride, & alios rei medicæ auctores, verum etiam & per sacrum Evangelij Marcæ textum probatur; cum legitur, quòd Servatori nostro, Christo, dederunt myrrhatum vinum, quod cum gustasset, propter amaritudinem insupportabilem (ut nonnulli sancti viri contemplantur) non accepit. Et quod Myrrha sit odoratissima, bonum videlicet odorem spirans, & per eosdem auctores, & per Sacros codices passim probari potest. Hæc autem falsò vocata Myrrha malè okt, & amaritudo eius est valdè debilis. Aliquotum iudicium non est spernendum, qui dicunt istam Officinam Myrrham, esse Bdellij speciem. Et licet Myrrhæ (ut testantur omnes fide digni auctores) sint plura genera & species, hæc tamen, quam falsò diximus vocari Myrrham (siquidem Myrrha est) ea certè est, quæ à Dioscoride Ergasina cognominatur, quæ omnium est deteriuma: vel ea ab eodem auctore damnata Aminnea dicta: quoniam aliarum specierum esse posse nobis non videtur. Staete igitur loco Myrrhæ, admittenda est. Hæc Monachi, qui plura tradunt in Hist. nostra generalit. cap. de Syrace, quæ vide eibidem poteris.

Nos verò de Belzuino postea agemus, quod quicquid dicat Amato nullo modo Myrrham existimamus, cum Monachis & Langio: nec Staete ex eo fieri potest, quæ respondeat Staete veræ. Dum Langius (ut postea dicitur) vult Benzoinum esse Myrrham, remittit Myrrham vulgarem, quam virosam odorem dicit habere, & non suavisimum. Verum vulgarem Myrrham propter odorem gravio rem & non omnibus gratum, non censemus reiiciendam: in legitima siquidem Myrrha non requiritur ita suavis, qualis Benzoini, cum dicat Diosc. tantum, esse *ῥαδὴν*: quod idem de Onyche sive vngue, ut etiam de radice Asclepiadis, & de foliis Aristolochiæ rotundæ. Quod ad locum Ecclesiastici, quem citant tum Langius, tum Monachi, non videtur facere ad approbandum Belzuin, vel ad reiiciendam Myrrham vulgarem, ut utrique volunt, ex eo enim, & altero, qui est in Exodo, argumentum dedimus, quo ostendimus nostram Myrrham ob odorem non usque adeò suavem nostris naribus, non esse reiiciendam. Si inter aromata pretiosa ad vnguentum tam pretiosum & ad odores fumebantur Galbanum & Onyx (quæ quidem odorata sunt, sed nobis non suavia, & quibus fortè nunc nollemus

uti, etiam Thure nolent uti deliciares:) verisimilius eos assumpsisse Myrrham potissimum qualem descripsimus, quæ nostro seculo rarior: quæ sanè non iniucundi odoris nobis videtur collata ad prædicta, licet aliquid gravitatis habeat, quæ quibuldam non est odiosa, ut antiquis non fuit, quamvis fortè delicatulis minus grata, quales fuerunt Monachi, qui dixerunt malè olere. Itaque nullo modo sumendum Benzoinum, maxime cum nullam amaritudinem habeat, ipso etiam Langio teste, quod vnum ex signis bonitatis est Dioscoridi. Quod ad argumentum Monachorum de amaritudine, ob quam respuunt Myrrham vulgarem, dicentes esse valè debilem, ac debere esse amaritudinis insupportabilis, ut dicunt fuisse vinum, quod oblatum fuerit Christo, Salvatori nostro, ac propterea non bibisse. Nul lum video, qui dixerit Myrrhæ insupportabilem amaritudinem, nec etiam apud D. Marcum dicituris enim ait: *Καὶ ἐδίδοσαν αὐτῷ μέθυ: καὶ οὐκ ἔβρανε*. Hic non dicitur cur Silvester Iesus Christus non biberit: quumquam verisimile sit, quandoquidem apud Maith. scriptum. Dederunt ei acetum cum felle mistum, & quum gustasset, noluit bibere.

Putima (scribit Garc. arom.) adfertur etiam ex Arabia ad nos Myrrha, quæ Indis *La* dicitur: tum etiam ex regione *Abezin*, quæ AEthiopia est. Qualis verò sit arbor, quæ eam profert, aut quâ ratione resina eliciatur, nunquam scire potui. Intellexi duntaxat à quodam mercatore, qui in *Melinde*, & *Mosambique* negotiabatur, um à quodam Sacerdote Aethiopiz, Episcopo quæ Armenio, genus esse quoddam hominum montanum & sylvestre, quos *Badoins* vocant, linguæque pura Arabica, quæ non nihil ad Chaldaicam, aut Syriacam antiquam accedat, ut perhibent. Id inquam hominum genus Myrrham in *Brava* & *Mogadaxo* terestri itinere adfert, & de Chaldaea regione sic illis vocata se adferre asserit.

Notat Hist. Lugd. Plinium, dicitque eum magnam Myrrhæ Historiæ partem ex Theophrasto mutuatum esse. Ac negare plerosque Myrrham genuinam ad nos adferri.

Perhibent Lobel. & Pena Myrrham, quasi suaviter & odore fluentis, vnguentariæ dictæ, nomen indicare lachrymæ: multam esse huic affinitatem cum Bdellio. Myrrhæ item nos non carere certum esse, & hanc ab illo non tam specie, quam accidentibus distare. Vtrum autem Bdellium præferendum sit, ambigunt. Frustra verò [addunt] velitari scriptores istos, & de colore refragari Herbario Senensi. Nam se vidisse in Officina Guillelmi Driesch peniti Pharmacopœi Antuerpiensis.

Credit Cæsalpinus, quòd Indica Myrrha [Plinio] è Spina quadam ibidem colligatur, tantò deterior, ut facilis sit distinctio: quòd hoc nomine vendatur hodie lachryma, non in pastillos coacta, sed dissoluta in parva fragmenta, colore rufo, aut livido, nigròque, gustu amara, odore parvo, non iucundo, idèò solis Medicis in vlu: non Vnguentariis: Et quæ vili pretio vendatur. Putat Indicam Myrrham esse à Plinio vocatam, sed facili distinctione, ac huiusmodi etiam apud Dioscoridem esse genera improbata. At Myrrham, unde exprimitur Staete, rem odoratam esse, hoc è quæ Belzoi vocari. Nos verò dixi usantè Myrrham veram adferri, sed sapientis adulteratam cum Gummi, quæ minus amara, quicquid dicat Cæsalpinus ex Plinio, meliorem verò esse gustu leviter amarant: Dioscorides enim dixit simpliciter *ῥαδὴν*.

Dd

Myrrha
dulcis.Myrrha
vulgata
non est
vera
Monach.
chæ.Odor
suavissimus
amari-
ssima.Vinum
myrrhatum
Sal-
vatori
da-
tum.

Bdellium.

Ergasina.

Aminnea.

Staete pro
Myrrha.Contra
Lug-
dunum,
A-
marum
&
Monachos.Benzoinum
non sumen-
dum.Ex Ara-
bia.Bola Indis.
Ex Aethio-
pia.

Locus.

Notatur
Plin.Myrrha
unde dicta
Bdellio.Myrrha
cum Bdellio
magna ef-
fectus.Vulgaris
Myrrha est
Indica Plin-
io.Cæsalpin.
notatur.

Vitam myrrham suapte natura amaram apparet ex ipso met Plinio, dicente: adulterari gummi & Cucumeris succo, amaritudinis causa: Fortè Plinius dixit meliorem leviter amaram, respectu adulterata cum Succo Cucumeris silv. Amara est certè vera myrrha, & non sine amaritudine, vt Benzoi, quod Myrrham vult Casalp. myrrham verò amaram esse, videtur etiam id demonstrare, quòd adversus lumbicos præstibat Dioscorides. Quinimò Monachi volunt veram Myrrham esse insupportabilis, vt aiunt, amaritudinis, allegantes Salvatorem nostrum propterea non voluisse bibere vinum: non tamen, vt antè dixi, concedo requiri tantam amaritudinem in Myrrha. Nomina recitavimus, dum Myrrhæ Historiam in genere prosequemur.

Nomina.

Vires & usus.

Myrrhæ quoque vires ex veteribus, iam antè posuimus, quare superest, vt, quæ recentiores de his scripseris mandarunt, annotemus.

Hydriops. Quarta.

Tertia.

Rugositas.

Conducit igitur hæc [vt author est Matth.] Hydriops, cum Aguinomia pota. Iubet præterea quantarios sumere drach. j. Myrrhæ, cum Piperis tantundem, & bibere cum vino Malvatico calido horà vñ ante febris paroxysmum, quo epoto se contineant in lecto ad sudandum, id ter si faciant, febrim mitiorem evadere, vel tolli. Myrrhæ usus est in medicamentis repugnantibus venenis, ac pesti: arcet enim putredinem. Si mulier rugas arcere voluerit à facie: accipiat laminâ forti novam aut patellam, quam ignitam reddat, deinde os vino repleat, ac subito ignito ferro aspergat, caput coopriat panno, ac vaporem in faciem recipiat. Postea iterum accendatur ferrum & superiniiciatur frustulum bonæ Myrrhæ, ac recipiat in faciem vaporem sub panno, quem deinde toti faciei superliget, ac superdormiat, si hoc bis in mense egerit, non est quod vereatur rugas. Myrrhæ lachryma arboris in Arabia nascentis, adversus alarum sudores, & tædia cum liquido alumine à Porta illinitur: diuturnas destillationes lenit, & oculorum ulcera complet: nudatque ossibus medetur. A Font. de morb. intet. purificato vlcere vesicæ dissolvitur trochiscus, Gordonii in lacte ouillo, & per catheterem in vesicam iniicitur. Nos contra non possumus probare iniectionem hanc Fontani, propter pulverem Spodii, Myrrhæ & aliorum, quæ trochisci illi recipiunt.

Alarum sudores. Tædia.

Vlcus Scissura.

Fontanus not.

Oleum. Chiragra. Cicatrices. Ruga.

Modus faciendi oleum.

Myrrhinum oleum priuatim ab aliquibus paratur, contra Chiragram, & Podagram. Cicatrices insuper delet. A rugis quoque faciem frequens eius illinimentum præservat. Conficies id autem hoc modo: Coquito ovum donec coctione durum fiat, partitor secundum longitudinem, in duas partes æquales, vitellum exiuncto, ac Myrrham eius loco pulverisatam imponito, ac in cellam vinariam, aut alium locum humidum, dum Myrrham dissolvat, ac oleum fiat, reponito.

Electuarium ex Myrrhæ (inquit Clem. Clementinus) sanat veteres morbos stomachi, hepatis, & splenis, remouet oppilationes, resolvit ventositates, & humores aquosos: prohibet putredinem, digerit crassos humores, & sedat dolores intestinorum. R. Myrrh. drach. ij. Croci, Acori, Bacc. Lauri, an. drach. ij. Sem. Dauci, Apii, Ameos, Fœnic. Siler. mont. Carpopall. Trinum Piper. Cinam. Cassia, Squinanth. Costi, Spicæ, Mentha, marrub. an. drach. j. Confice cum melle spumato, & da drach. ij. cum vino calido. Trochisci ex Myrrhæ provocant menstrua, & sedant

Trochisci.

Electuarium. Morbi stomachi. Oppilationes. Ventositates. Putredo. Dolores intestinorum.

passiones, quæ ex retentione menstruorum proveniunt. R. Myrrh. drach. ij. Farinæ Lupinor. drach. v. Fol. Rutæ, Mentha, Puleg. Cym. Rubæ tinct. Assæ ferid. Serapini, Opopanac. an. drach. ij. Fac Trochisc. cum succo Cælamin. i. e. Panis porc. & da drach. ij. cum coctione seminis Juniperi. Vnguentum ex Myrrhæ prohibet sanie & putredinem, generat carnem, & citè consolidat plagas. R. Myrrh. Aloës, Thuris, Sarcocoll. an. unc. sem. mellis spumati vnc. iij. vini alb. boni vnc. ij. Coq. cum facilitate vsque ad spissitudinem: sed livelles consumere carnem suam eminentem, vel mortuam, adde Vitrioli drach. ij. Constat (inquit Ruell.) è Myrrhæ vnguentum regibus Persicis dictum, quod illi capite, seu diadematis vice gestabant, sed addebat Myrrhæ Labiaz appellata, quàm multo pretiosior Myrrhâ Dinon scribit.

Vnguentum. Sarcocoll. Sarcocoll. Sarcocoll.

Vnguentum. Regibus Persicis. Labiaz.

MYRRHÆ BOEOTICA.

Arboris cuiusdam in Bæotia nascentis [vt nota. Radix. Diobis author est Dioscor.] concisa radix est. Eligat autem eam, quæ odoris gratiâ similis est Myrrhæ. Vim habet calefaciendi, molliendi, diffundendi: Vultus etiam in suffusio melleatur.

Lachryma. Cordo.

Bæoticam Myrrham necesse est, ait Cordus similiter lachrymam esse. Quemadmodum enim propriè vocata Myrrhæ arboris sui nominis lachryma est, quæ in aqua dissolvitur: hoc addo vt à resinosis lachrymis, quæ in aqua minimè resolvuntur, distinguui possit: sic etiam par est Bæoticam Myrrham, ex alicuius arboris parte aliqua manare: non enim frustra, sed ob similitudinem substantiæ, & qualitatis, quas cum Myrrhæ paulè minus, quàm eadem habet, Myrrhæ vocabulo appellata fuit. In hoc verò Dioscor. exemplari, quod matcellus Virgilius interpretatus est, clare legitur, Bæoticam Myrrham nascentis cuiusdam in Bæotia arboris radicem esse, sed malè quantum mihi videtur: neque hoc interpretis culpa, verum exemplaris Græci vitio factum est, in quo scriptum reperitur: ἡ δὲ βαιωτική ἐστὶν ἐκ τῆς τριφυλίας ἐκ βαιωτικῆς γένεσός ἐστι τριφυλίας. h. e. Bæotica verò Myrrhæ est arboris cuiusdam in Bæotia nascentis radix incisa. Fuisse autem alium verborum ordinem & sensum in hoc capite Serapio indicat, cum in Myrrhæ capite sicut. Sed Myrrhæ, quæ est ex terra, quæ dicitur Laptoteno [Bæotia] absconditur ex radice arboris, quæ est in terris illis. Sic ille hoc Dioscor. caput reddidit, nec dicit Bæoticam Myrrham incisam esse radicem, sed ex radice excindi, quemadmodum solent incisione elici reliquiquores. Idem nobiscum sentit suis commentariis Marcell. Virg. interpres. Myrrhæ autem hæc hodie omnino non cognoscitur. Sed hic author Cordus est admodum dilutæ fidei, & parum probatæ, idè considerandum proponimus an veram scribât Myrrham lachrymam quæ in aqua dissolvatur, & non resinam: Nos sanè contrarium sentimus.

Alum. Serapio. Cord. not.

De Bæotica Myrrhæ, quod dicit Mattheolus, non habet, quòd ætate sua (ut arbitrat) omnibus incognita.

MYRRHÆ ARBOR BELLONIO.

IN Palæstina Rama frutex spinosus provenit, Iquem existimamus ab antiquis non descriptum

Arboris
Myrrhae
Descriptio.

prum: (suspiciati sumus, esse arborem Myrrhæ: contorto est caudice, denso, horrentibusque spinis obfuso, folia habens Acaciæ similia, sed paulo maiora. Bellonius Observat. lib. 2. cap. 30.

DE STACTE IN GENERE.

STACTE, ut apud Diosc. videre est, appellatur recentis Myrrhæ, cum modica aqua confusa, & per organum expressa pinguitudo, [id est Myrrha] Odorata est valde, & pretiosa, & per se ipsam est unguentum, quod Stacte appellatur. Probatum quod oleum amixtum non habet, & quæ in minima portione plurimum vim possidet, atque hanc calefactoriam, ad Myrrhæ & unguentorum calefacientium proportionem.

Quæ Plinius de Stactæ prodidit, eadem leguntur apud Corn. qui ita scribit: Quandoquidem in Stactæ ipsa per se ipsam unguentum est, & Myrrhæ (ut Plinius ait) per se unguentum facit, sine oleo, Stactæ (ita enim legendum est, & non Stactæa) duntaxat, alioqui nimiam amaritudinem affert; inde adeo inter unguenta Diosc. de ea tractat. Et de arboribus Myrrhæ idem Plinius: Stant, inquit, sponte prius quam incendantur, Stactem dictam, cui nulla preferunt. At contra hoc Diosc. non eam Stactem appellari dicit, quam sistant arbores, sed pinguitudinem recentis Myrrhæ cum modica aqua confusa, & per organum expresse, ut ita videatur Diosc. Plinij Stactem ignorasse. Plinius autem Dioscoridis Stactem improbat, ut quæ cum Stactæ non sit, sed expressa, nimiam amaritudinem afferat. Theophrastus lib. 9. duas Myrrhæ species facit, alteram Stactem, alteram Plactem. Hanc equidem ut arbitror, quod in grumum ac glebam efformaretur, velut idem de Thure dixit, ut manum mole sua impleret, & pondere tertiam partem excederet. Vnde etiam Diosc. in Narcisso, & Irino, Myrrhæ grumum addicere iussit. Hodie porro Stactem Officinæ, & barbari Medici Styracem liquidum vocant, quum Græci unum saltem Styracem agnoscant: Stactem autem pro Balsamiliquore in antiquis scriptis assumant.

Sed unde quæso colligit Corn. nimiam amaritudinem Stactæ expresse, nihil tale invenimus apud Plinium. Patu n attentè quoque Plinius existimavit Stactem sudare ex arbore Myrrhæ, ait (citante Dalech.) Brodus lib. 5. cap. 7. Non autem ex ipsa Myrrhæ. Quod Basilus in Plac. confirmat, qui Stactem Myrrhæ tenuissimæ genus esse scribit. Quod enim primò effluit, in Stactem seponitur, quod crassum restat, Myrrhæ vocatur.

Stactæ autem ex Ruellio dicitur, quoniam è stillatitia duntaxat fiat. Hodie Stactem Officinæ & Medicorum vulgus Styracem liquidum appellant, cum sit tusa Myrrhæ recentis pinguis flos. Factionis Mauritanicæ aut Arabicæ familiæ auctores citant Dioscoridis testimonium in Styracem liquido. Styracem pro Stactæ usurparunt, vel nominis vicinitate filii, vel quod duo Storacis (sic loquuntur) statuunt genera, liquidi & sicci, qui recentioribus Calamita dicitur, cum Græci quicunque de Styrace quicquam prodiderint, unius duntaxat meminerint.

Stactæ (A natus enim quoque audiendus) pinguedo recentis Myrrhæ est, quæ hodie omnium votis Serapionem imitantium, Storax liquida est, qua odoratissima pretiosissimæque ad paranda poma odorifera, & suffusis, Vnguentatij passim

utuntur: apud verò Psalmistam, ut multi putant, Gutta, siue lachryma nominatur, quum legitur: Propterea unxit te DEVS, DEVS tuus, oleo lætitiæ, præ confortibus tuis: Myrrhâ, & Gutta, & Cassiâ. At reverà textus Davidicus non ita habet, ut Hebraica veritas indicat, quemita verbum Mansterus veritè: Dilexisti iustitiam, & odisti impietatem: propterea unxit te DEVS, DEVS tuus, oleo lætitiæ præ confortibus tuis, Myrrham, Aloën, & Kezam (redolent) omnia vestimentata tua. Hactenus Munsteri interpretatio, in qua, meâ quidem sententiâ, optimè verbum (redolent) supplert, & ex ea satis constat, Hieronymum, non bene Guttam pro Ahalod interpretatum, quum vox ipsa clamet Agallocham Græcorum esse, Romanorum verò lignum Aloës. Vnde Munsterus emendandus à me quoque venit, quum verbum Ahalod, Aloën vertit, cum reverà lignum Aloës, & non Aloën dicere debuisset: nam Aloë succus herbæ est quem Hebræi suâ voce Aloë appellant, Ahalod verò lignum Aloës est, quomobrem Munsterus rectè sic interpretaretur, dicendo, Myrrham, lignum Aloës & Kezam (redolent) omnia vestimenta tua: sed quid per Keza n intelligere debeamus, quia Munsterus vocem istam, inconvertit, dicamus, quod multi Rabbinorum, locum istum enarrantum, per Kezod, siue Keizam Costu intelligunt, sed reverà non sine ingenu, nec dicam pudendo errore, quum Costus apud Hebræos Kerah dicatur. Est igitur Que Kerah Kezod, Cassia, quæ à Cinnamomo, ut diximus distat, in quam sententiam, vox ipsa Hebraica legentem trahit, quoniam Cassia à Ciziod derivata fuit, adeo ut loco Keziam, Cassiam interpretari liceat.

Et quamvis iam multa satis de Stactæ hic adscripta sint, non veremur tamen plura notatu digna hic subicere. Minus itaque verba faciendo locum offerimus. Stactæ autem, ut probari potest per Serapionem & alios plures, illa est, quæ ab ipso Serapione, Styraç, siue mavis Storax hinc quida appellatur. Namque Serapio cap. de Storace, quod incipit Miha (Storax) primum loquitur auctoritate Isaac eben Amram, de pluribus speciebus Storacis. Hinc cum loquitur de liquida, auctoritate Dioscoridis: capitulum ipsius Dioscoridis de Stactæ, ad litteram ponit. Vnde quod Græci Stactem, Arabes Storacem liquidam vocant. Item ipse Serapio cap. de Myrrhæ, cuius principium est Ler, ait: Et est de ipsa res, quæ dicitur Bathnasa, & est grossa, à qua egreditur Miha, id est, Storax liquida, quoniam exprimitur, & dicitur Mirnastactem. Mirnastactem dixit, quasi diceret Myrrhæ, siue Myrrhæam Stactem. Ex quibus patet Græcorum Stactem, Storacem liquidam Arabum esse. Etenim Storax apud Arabes est species Myrrhæ liquidæ, quam Miham vocant. Vnde Haliabbas etiam in 2. pract. cap. 41. ait, Storaca, & est species Miha. Quomobrem nihil dubites apponere pro Myrrhæ, optimum (si habes) Styracem liquidam, id est, Stactem Myrrhæ, vel Storacem liquidam veram, ab optima Storacæ expressam. Vel si non habes liquidam veram, præsentem apponito, & erit melius, quàm hoc, quod pro Myrrhæ venditur, quodque ignoramus quid sit.

Ita porro Aloissus Mundella, ne eius desideres verba, inquit: Si verà & pinguis in Myrrhâ, Brassæ Solis ex qua Stactem fieri certum est, caremus, rationi consentaneum est, Stactem etiam verà nos carere: fieri enim hanc ex Pedasino, & Gabyrea, quæ

Gutta.

Ahalod.

Agallochum
Ahalod non
est Aloë cū
ira Munsterum.

Aloë Hebræum.

Keizam.

Keizod &
Keizam
Rabini nō
bene Costus
apud Hebræos
Kerah dicatur.Keiziam
adeo ut loco
Keziam, Cassiam
interpretari liceat.Storax hinc
quida
appellatur.

Miha.

Mirnastactem.

Stactem Græcorum.

Myrrhæ
quæ venditur,
ignoramus
quid sit.Myrrhæ
quæ venditur,
ignoramus
quid sit.Myrrhæ
quæ venditur,
ignoramus
quid sit.Myrrhæ
quæ venditur,
ignoramus
quid sit.Myrrhæ
quæ venditur,
ignoramus
quid sit.Myrrhæ
quæ venditur,
ignoramus
quid sit.Myrrhæ
quæ venditur,
ignoramus
quid sit.Myrrhæ
quæ venditur,
ignoramus
quid sit.Myrrhæ
quæ venditur,
ignoramus
quid sit.Myrrhæ
quæ venditur,
ignoramus
quid sit.Myrrhæ
quæ venditur,
ignoramus
quid sit.

Plinii lectio
corrigitur.

Stactæ Plinii
diversa
à Diosc.

Theophrastus
duas
Myrrhæ.

Styrax liquidum.

Corn. notat.
Plin. re-
preh.

Stactæ unde.

Error
Mauritanorum.

Storax liquidum.

Styrax
guidus,

sunt Myrrhae species, Diosc. tradit. Styrax autem hic noster liquidus, Staete esse non potest, cum nullam gustui amaritudinem adferat, quemadmodum ipse [Brassavole] infra etiam annotasti: neque ita ut Staete vehementer odorifer sit. Congruum enim videtur, cum Staete pinguitudo Myrrhae sit, Myrrhaeque amaritudinem praeferat, & odorem vehementem: Staeten quoque ambasillas qualitates penitus, vel certe multum earum repraesentare. Adde etiam, quod Styrax liquidus sub viridis non est, quo colore prima omnium Trogodytica Myrrha à Diosc. describitur, cuius coloris quoque Staeten esse debere existimamus. Ruellius praeterea Styracem liquidum non esse Staeten, ut Med. coruna vulgus opinatur, ostendit: verum infirmioribus quidem rationibus: non enim id, quod assumpsit, confirmat, & contrarium destruit: sed tantum causam erroris Arabum, vicinitatem nominis fuisse dicit, vel quia dum Storacis [sic enim loquuntur illi] generis, liquidi & siccī statuerunt, qui recentioribus Calamita dicitur, cum antiqui de imo tantum genere agant. Quare Ruellius si rectè dispicio, quod refellendum susceperat, his non confutat rationibus, Styracem scilicet liquidum non esse Staeten. Quocirca opinio illa, cui favere videtur, quod Styrax hic noster liquidus vulgaris, Staete sit, non valde nobis probatur, nisi & Staetes verè saporem, odorem, & colorem [ut scripti] manifestè reddiderit.

Styrax
liquidum
non
est
Staete
ut
Sult
Brassavol.

Nec aspernandus Cordus, qui à dextris Aloisij stat, dicens: Antonius Musa, Styracem liquidam, Staeten esse corstanter affirmat, sed malè meo quidem iudicio. Sunt enim naturæ penitus diversæ Styracis & Myrrhae arbores: & huiuslachryma in aqua resolvitur, illius verò in oleo, vel oleo simili humore tantum. Myrrha praeterea optima ex aqua fit. Staete per se nigro emittitur. Styrax verò liquida admodum parvo. Quare cum ex plurima Myrrha, quantumvis bona, minimum exprimitur Staetes, & Storax liquida longè minoris [quamquam Myrrha etiam longè vilissim]a veneat, nemo temerè affirmabit, eam Staeten esse. Quod si non satis efficax hoc argumentum contradicentibus videbitur, electa Myrrha Staeten expressimus: qua vix aliqua reperitur, quæ diutius & latius oleat, odore aromaticum modo incundo. Sed propter gravitatem aliquam sensus irrepentem, facile somnum conciliat. Possunt nostro exemplo volentes, si veram Myrrham, eamque optimam eligant, non magno labore eam exprimere. Nam vulgò hodie apud nos non exprimitur, ob recentis Myrrhae inopiam, sed in Arabia Mecha copiosè adhuc confici negotiatores referant.

Staeten
expressit.

Somnum
conciliat.

In Arabia
Mecha
conficitur.

Tandem his ita dictis, proxima sunt illa, quæ Matthiolus refert, dicens: Staete Serapioni quemadmodum & reliquis Mauritanis, pariterque Officinis Styrax liquidus appellatur, cuius copia non solum Venetiis ubique venalis habetur, sed & in omnibus serè Officinis reperitur, quæ medicamentorum componendorum artem exercent. Quod autem Staete Myrrha sit liquidus vocatus Styrax, facile probat Serapio: quippe qui capere de Styrace Calamita, liquidum Styracem ex Myrrha, primum aqua conspersa, ac deinde expressa, fieri tradidit: qua in re Dioscoridem ad unguem imitatur. Cui quidem sententiæ, illud ad stipulatur, quod liquidus Styrax (de legitimo sanè loquor) sit perquam odoratus, & gustui non obsecrè amarus. Porro animadvertendum est, quod hoc ævo sincerum haud facile invenias, ut fermè

Styracem
sincerum
haud facile
inveniam.

evenit cum ceteris medicamentis, quæ ex Alexandria Egypti, vel Syria ad nos convehuntur. Siquidem cum omnia hæc per Mauritanorum, Turcarum, Iudæorumque manus transeant, qui nobis Christicolis semper dolos, fraudesque moluntur, acceptum Diis sacrificium facere sibi persuadent, cum nos aliqua in re fallere possunt. Ceterum, mea quidem fert opinio, si sinceram Staeten nancisci possemus, non alienum fore, ipsam in Myrrha locum substituere. Sed certè perquam difficile erit legitimam inveniri: nisi sint verè Staete sit liquor ille, de quo superius in Balsami commentatione diximus. Hac usque Matth.

Staeten demum præparabat pro Theriaca Valerandus Dourez ex Myrrha à nobis descripta eo modo, quo præscribit Diosc. quam tritam calefaciebat ad expressionem, quæ sanè satis iucundi odoris, & amaram experiebatur. Vnde non immerito, quondam Lucretius,

Ant Amaram blandum, Staeteque liquorem.
Columella.

Et melior Staete ponatur Achæia Myrrha.

Finem facit Fuchl. de compos. med. lib. i. Myrrha Staete, i. e. stillatitia, non est nisi expressa recentis Myrrha pinguitudo. Siquidem ex Myrrha recente pingui & solo lactiore nata, largior exudat, ac extillat: dein cum aqua pauca tunditur, ac tandem exprimitur, amaritudine præcipua, odoratissima, pretiosissima, minima proportionem efficacissima: Arabibus & recentioribus Styrax, vel ut ipsi loquuntur Storax liquidus appellatur, id quod ex historia vtrorumque authorum tum Græcorum, tum Arabum facile patet.

Staete igitur, vix hæcenus dictis colligere est propriè & communissimè dicitur de liquore Myrrhae, de quo dictum. Quare frustra se corquet Matth. dubitans an Balsamum sit Staete. Antonius verò Musa Styracem liquidam Staeten esse constanter affirmat: sed malè vel Cordi iudicio, Ruellio etiam teste, Staeten Officinæ & Medicorum vulgus Styracem liquidam quoque appellant, de qua postea. Amatus insuper malè statuit velzwinum esse Myrrham.

Nec Ruellum præterit Græcos etiam interdum Staeten pro lixivo, quod cineris elotio est, vlturpasse, sed vel addere, vel subaudire velis.

Staete, Gutta, & pinguis simus flos Myrrhae Latinis: Græcis σακχὴ: Hælp. Storaceque liquida: Ital. Storace liquida: Germ. Storax.

CARPASVS ET OPOCAR-

PASYM.

CAP. XXXIII.

QUAM QUAM minus constet quid Carpasus & Opocarpasum veteribus sit, non tamen præteribimus, quin annotemus id, quod Diosc. Gal. Aëtius, Aegineta, Plin. Hermol. Rob. Confl. Gorrh. Matth. Corn. & Amatus de his posteritati transfuderunt.

In sit Diosc. in Alexipharm. cap. 13. Epotus quoque Carpasus succus [ὁ τῆς καρπασυδὸς] saporum inducit, ac repentimam strangulationem infert. Adjuvantur itidem, qui hunc hauserunt epotæ citæ remedia. Sed vi Galen. lib. 1. de antid. cap. 12. perhibet: In optima Myrrha [ἡ τοῦ παρῶν] Opocarpasum reperitur, quod tamen à Myrrha differt. At Opocarpasum exitiale est, multosque nos forte quadam vidimus, nostræ ætatis decursu morte, quod

Carpasus
succus
nocuum
Remedium
Opocarpasum
exitiale

Opocalpasum exiti-
ale Myr-
rha admi-
stum.

Occlusio.

Extriale.

Capilli.

Nocumentum.

Remedium.

Carpesia.

Remedium.

Lectioes
d'versa a-
pud Plin.Lac.
Carpasie.
Carpesia.Carpesia
male apud
Paulum.Carpesium
non est.

Carpesia.

Carpesia
dile.

ri, quòd Myrrham, cui Opocalpasum admiſtum eſſe neſciebant, aſſumpſiſſent. De induſtia nara- que qui Antidotos conſciunt, tanquam optimam talem Myrrham imponebant, eò quòd viderant ipſam in collyriis optimam fuiſſe medicinam. Nempe ſaniem aſiſque mordicatione extenuat, & interdum incipientes oculorum ſuſſuſiones, & adhuc tenues auferit. Atque ſive in Emplaſtrum, ſive in Ceratum, ſive in extenuans aliquod me- dicamentum foris imponendum, talem Myrrham coniciat, remedij vim augebis. At intra corpus aſſumpta exitium aſſert. Succo huius illine [Capillos] & manebunt criſpi ac nigri.

Nunc quid Aëtius apporet, percipiamus: Carpaſi ſuccus potatus ſoporem graviorem inducit, & ſenſus hebetat aſiſque dolore, exudationem etiam facit & repentinam ſuffocationem cum extioſe ſanie reiectatione. Opem verò ſentiunt ex his, quibus curantur, qui Cicutam hauſerunt & toxicum, atque item Ephemeron.

Nec recedit ab his Paulus Aegineta, dicens: Et [ὁ τῆς καρπασίας ὀνός.] Carpeſia liquor potus, ſoporem & ſtrangulatum præcipitem inducit. Eodem remedio, quo & Cicuta, auxiliamur.

Sed Plin. Aſinino lacte pote venena reſtinguit, peculiariter, ſi Opocarpathum [Dalech. Opocarpathum, Dioſc. Aët. Aëgin.] potum ſit. Qui & contra Dorycnium echini maximè prodeſſe ſcribit, & iis qui [Dalech. Carpaſi ex Gal. & Dioſc.] bibe- rint, præcipuè eius iure ſumpto [præcipuè iure ſumpti Dal.] Hennol quoque apud Plinium (& iis, qui ſuccum Carpathi biberint) legit ſuccum Carpathi, non Carpathi: quem Dioſc. & ceteri Opocarpathon & Opocarpaſon appellant interven- nena. Adſtruit præterea, quòd cinis crematorum muricum potus contra Opocarpathon [Dalech. Opocarpathon alijs] antidoti vicem obtineat. Legit idem contra Dorycnium aut Opocarpathum & non Dorignum aut Opocartum. Eſſe autem Opocarpathon id, quod Plinius aliquando ſuc- cum vocavit Carpathi. Apud Dioſc. verò ait, Opocarpathum, h. e. lac è Carpaſo, ſive Carpatho, vt Dioſc. appellet, ſive Carpeſia, & Carpeſia, vt Paulus, ex eodemne ſint genere, an diverſo non conſtare. Illud certum eſſe inter deleteria venena poni cum ſuccum. Notat Rob. Conſt. apud Plinium ſuccum Carpathi, pro Carpaſi: & Opocarpathon, pro Opocarpaſon legi. Apud Paulum verò pro καρπασίας, corruptè ſcriptum eſſe καρπασίας: paſſim quoque apud Galenum depravatè legi ὀκαλπασιον. Sed ὀκαλπασιον & Gorth. legit, definiens ſuccum eſſe quendam venenatum & frigidum. Quid autem ſit Carpaſum non con- ſtare: Hoc vnum certum eſſe, non eſſe, quod dicitur, Carpeſium, ſed maximè diverſum.

Quodnam hodie plante genus nobis Carpa- ſum dici poſſit, fateor [inquit Matth.] meigno- rare. Paulus Carpeſiam vocat. Si quis aſſeret Opo- calpaſum, de quo ſcriptiſt Gal. lib. i. de antid. & Opocarpaſum à Dioſcor. deſcriptum, vnum & idem eſſe medicamentum, is, meo iudicio, rem, vt aiunt, acn tetigiſſet. Licet idem Galenus non Opocalpaſi, ſed ἀπὸ καρπασίας mentionem faciat, tum lib. i. comp. med. loc. tum lib. 5.

Hanc Matthioli ſententiam recipit Cornarius, cuius etiam teſtimonio, falſè καρπασίας legitur apud Paulum. Quamvis in Galeni exemplis vul- gatis ὀκαλπασιον legatur: tamen non dubium eſt, ipſum de eodem Carpaſi ſucco loqui, de quo Paulus, Aët. & Plin. Sed quæ de Calpaſo mens Amati ſit tandem percipe. Galeni tempore Myr- rha adulterabatur ſucco arboris Calpaſi dictæ, vn-

de ſuccus iſte Opocalpaſus dicitur, omninò ve- nenofus, & vitæ humanæ adverſarius: quæ verò arbor ſit Calpaſus dicta, aut eius ſuccus, non o- pus eſt ſcire, cùm humano generi inimica. Ec- quid? divina turne vel ſomniat Amatus, ne dicam inſanite? Galenus non declarat, an ſuccus ſit ar- boris, vel herbæ. Opus mehercle ſcire foret, qua- le ſit Opocalpaſum, quo adulteratur Myrrha evi- tandi periculi cauſa, idè decebat Galenum o- ſtendere, diſcrimen inter Myrrham & Opocal- paſum, ut poſteri ab ea cavere poſſent: quinimò utile fuiſſet indicari ſymptomata, quæ aſſumpto Opocalpaſo ſubſecuta eſſent.

Meminerimus autem ex iam dictis, quòd Car- paſi ſuccus, ab Opocarpaſo, aut Opocalpaſo, non aliter quàm nominum duntaxat varietate diſſe- rat. Ait vana procul eſt illorum opinio. qui cre- didere [inquit Matth.] Carpaſum, Carpeſiam, & Carpeſium vnam & eandem eſſe plantam. Nos de Carpeſia Hiſt. noſt. gener. lib. 27. iuxta Vale- rianas. Quæ tandem planta ſit Carpaſum, non- dum apud Græcos invenit. Corn. reperit tamen ex Barbatis, qui Carpaſum, ſive Carpaſum ar- boreum eſſe dicant, quæ item Oxyacantha voce- tur. Sed incerta res eſt: nec ſatis tutum Bar- baris de Græca voce pronuntiantibus fidem habere.

Amat. re-
prob.

Aequivoca

Carpesium.

Carpasie.
Oxyacantha.

BDELLIVM.

CAP. XXXIV.

BDELLIVETI Descriptio.

B nomine ma- gnas habeo gle- bas, Taurino glu- tini, vt habet Dioſcor. aliqua- tenus ſimiles, co- Coler, lore, inquam, ex ſuſco nonnihil ruſſeſcente, con- cretionèq; quā- quam hac molli & tenaci, ad gū- mi magis accede- te: ſapore ſub a- Saper, maro eſt, mul- tum tamen à Myrrharelinquitur. Odorem nō Olor, inſuavem ſpirat, flammamq; concipit, & quidem

percinacem, licet cum crepitu. In ſuperficie gra- nula exſudantis glebæ hinc inde apparent. In gle- barum medio ſubinde digitalis craſſitudinis ba- cilli reperiuntur, ſpinoſi. Exterior facies gleba- rum aliquando Myrrham vulgarem reſert, colo- ris ferruginei, ſed non tam intenſi amarotiſ. Alia glebæ pro Bdellio adulterino exhibitæ, nigrican- tes, micis [ſi ſcindantur] pellucenſibus, alioqui viſis aciem nequaquam admittentes, coſiſtentia & ſapore gummi, cuius modo tenaciter dentibus hærent: concipiunt tamen flammam, ſeliſto in- terim craſſamento copioſo.

Bdellium, Bdellivum, quod alij ὀκαλπασιον, alij ὀκαλπασιον nominant, lachryma eſt Officinarum trivialis, Saracenicæ [απαρκω] potiùs, ut habent Plin. Ga- len. Oriſal. Matth.] arboris, quæ tamen raro bo- na; & ſincera, qualis à Dioſc. deſcribitur, habetur.

Granula

Bacilli ſpi-
noſi.

Bdellivum.

Gummi de-
lectum.

Dioſc. ſar-
iſta. Differ-
tia.

Adulteri-
um.

Broch-
on. Malachra.
Hadrobolo.

Locus.
Peraticum.

Indicum.
Adulteri-
um.

Bactri-
ana. Can-
didi.
ungues.
Pretium.

Mira ar-
borum na-
tura.

Bdellium
Saraceni-
cum.
Bactriana.
Arabicum.
Seythicum.
Dioſc. lectio
ambigua.

De odore
Onychi in-
telligenda.

gummi ſcilicet guſtu amarum, tranſlucidum, Taurini glutinis in morem, intus pingue, liqueſcens facile (Græcus codex *δουδαῖος* addit, id eſt, quod facile molleſcit), ligni ac ſordis experts, ſuſſitu odoratum, ungui ſimile. Eſt etiamnum Bdellij genus, ſordidum, nigrum, uberioribus glebulis in offas conuolutum, Aſpalathi odore (in Baſil. cod. *καὶ αὖθις*: quidam *αὖθις*, *αὖθις*, vel potiùs *αὖθις* *αὖθις*. Caſalp. ait Serapio non *αὖθις* *αὖθις* legit, id eſt, coactum in maſſam, ſed *αὖθις* *αὖθις* id eſt, odore Aſpalathi. Hoc Galenus Scoticum vocari tradit) ex India adveſtum. Deſertur etiam à Petra oppido ſiccum, reſinoſum, ſublividum, ſed facultate ſecundum. Adulteratur gummi, ſed ita adulteratum, non perinde guſtu: amantudine repræſentat, nec quæ ad o. ſuſſitionibus odoratum.

Diminutam & hic dereliquerunt hiſtoriam Dioſc. & Galen. arboris ferentis Bdellium, quam Plin. lih. 12. cap. 9. complevit, dicens: Vicina eſt Bactriana, in qua Bdellium nominatiſſimum. Arbor nigra eſt, magnitudine Oleæ, folio Roboris. fructu Caprifici naturæque. Gummi alij Brochor appellant, alij Malachram, alij Maldacon. Nigrum verò & in offas conuolutum Hadrobolon. Eſſe autem debet tranſlucidum ſimile ceræ, odoratum, & cūmfricatur pingue, guſtu amarum citra acorem. In ſacris vino perſuſum odoratiſ. Naſcitur & in Arabia, Indiæque, & Media ac Babylonem. Aliqui Peraticum vocant ex Media adveſtum. Facilius hoc & cruſtoſius, amariſque. At Indicum humidius, ac gummoſum. Adulteratur Amygdalæ nucle. Cætera eius genera cortice Scordalii. Ita vocatur arbor æmula gummi. Sed deprehenduntur odore, colore, pondere, guſtu, igne. Bactriano nidor ſiccus, multique candidi unguis. Prætereæ ſuum pondus, quod gravius eſſe, aut levius non debeat. Pretium ſincero in libras x. terni. Gentis ſupradictæ Perſis attingit, rubro mari (quod ibi Perſicum vocavimus) longè in terra æſtus agente, miræ arborum naturæ. Nameroſæ ſæpe, inveciſ derelictiſque ſimiles, ſiccò littore radicibus nudis polyptum modo amplexæ ſteriles hrenas ſpectantur. Eadem mari adveniente fluctibus pulſatæ, reſiſtant immobiles. Quin & pleno æſtu operiuntur totæ, appretæque argumentis rerum aſperitate aquarum illas ali. Magnitudo miranda eſt, ſpecies ſimilis funedonis, pomum Amygdalis extrâ, intus contortis nucleis.

Cæterò, Bdellium (inquit Corn.) & re, & nomine, retinent Officinæ. Sed appellationes Saracenicæ, ſi tamen hæc rectè in Dioſc. legitur: & Bactriana, ſi tamen hæc rectè in Dioſc. legitur: & Arabicum, ſi tamen hæc rectè in Dioſc. legitur: & Seythicum, ſi tamen hæc rectè in Dioſc. legitur: & Dioſc. lectio ambigua. Quod Dioſc. dixit, *δουδαῖος* *αὖθις*, *αὖθις* *αὖθις* legendum ſit, aut *αὖθις* *αὖθις* id eſt, in maſſam coactum, ut ſit, quod Plin. dixit, Nigrum & in offas conuolutum hadrobolum, atque ſic altera vox alteram exponat: aut ſi potiùs hoc accipiendum, ut ipſe *δουδαῖος* vocem, in offas conuolutum exponat. De odore certè Aſpalathi non adiecit. Et hoc tamen Aſpalathi odorem habere potuit, ſicut id, de quo priùs dixit, Onychis. Sed & hæc ambiguum eſt, quod Dioſc. dixit, *δουδαῖος* *αὖθις*, *αὖθις* *αὖθις* quoniam Plinius dicat, Bactriano nidor ſiccus, multique candidi unguis. Quod Dioſc. dixit, in ſuſſitu odoratum eſt, Onychi ſimile, de nulla alia ſimilitudine accipio, quàm ea, quæ odoris eſt in ſuſſitu Bdellij, ad eum odorem, quæ ex Onychis

Indici conchilij teſtæ ſuſſitu emergit. Et hinc addèd Bdellium Onyx appellatur variis in locis a Onyx. apud Gal. Poſſet autem huius odoris experimentum facile ſummi, ſi verum Onychem habemus. Quo modo verò multi illi candidi unguis in Plinio intelligi ac excuſari poſſint, ex commentariis noſtris cognosci poteſt. Nam ad unguis humanos nequaquam referendos illoſeſſe, quod à multis factum eſt, docuimus, quum nulla penitus unguium ſimilitudo Bdellio conſpiciatur. Pro Bdellio etiam *δουδαῖος* ſerminco genere habetur apud eundem Galenum.

Quòd Dioſc. ungui ſimile dixit (inſit Caſalp.) de colore intelligit Plinius, non de odore, ut multi vertunt. Arabes autem Bdellium duplex tradunt, appellantes unum Bdellium de Mecha, arboris fructum, ut tradit Avic. Alterum Bdellium Iudaicum, lachrymam iplam, fortè quia in ſuſſummiſſu ſurparetur à ludæis, ſcribiturque à Moyſe in Paradiso voluptatis orti. Serapio duplici mentione de Bdellio agit, unâ inter Palmas: de qua nos tractamus, ſub titulo: *Palma minor Iunifolia*. Alterâ verò mentione Bdellium Iudaicum appellans, gummi eſſe tradit, tantum ſcribens, quæ apud Dioſcoridem & Galenum de Bdellio ſcribuntur.

Notandum venit, Bdellium hodie non Seythicum, aut Arabicum Myropolas appellare, ſed Iudaicum potiùs, ſui cuius nomine Olivus de quoque mentionem facit, qui dicit: Bdellium Iudaicum, lucidum & ſulcore coruſcans, nuſquam videntur præclaris illis notis inſigne, niſi in Apollinæo ſacratum Calceolarij. Lachrymam arboris Saracenicæ verè appellaveris. Non deſunt, qui non admittant Moſis ſententiam aſſerentis, aurum quidem purum naſci in Philonide fluvio, Græci vocant *Γερtram* & cum eo gigni Bdellium, pro quo alij intelligunt Carbunculos, & alij Criſtallum, neſcientes Iudaicum eſſe plantam, quæ & fructum, & gummi proferat. Vox Hebraica ſonat Bdellium: placet itaque antiqua lectio. Eius fructus haud ita pridem ex Iudæa cepit ad nos deſcendi: quem Antonius Coruſus Dodonæo miſerat. De Bdellio Plinium conſultio. Arabes plurimum de eo inſpire videntur. Sed fructus eius magnitudine Nucis Juglandis eſt, odoratus, ac putamine duſſiſſimo.

Sed ſuam nobis Matthiolus de Bdellio mentionem his recludit verbis. Bdellium. Mauntanis *Molochil*, *Molochal*, *Mochal*, aut *Mochel*. Si noſtro tempore in Italiam importatur, ad eò rarum eſt, ut ad oſtentationem tantum aſſervetur, vel ad adulterini & reprobati normam. Credidèrè quidam, hoc vulgare Bdellium, cuius paſſim in Officinis eſt uſus, conſtare partim ex nigro, quod India mittit, partim verò ex eo Arabici genere, quod ſiccum & reſinoſum Iuvænſque ex Petra deſertur, cum tamen parum, vel nihil amaroris ſentitur, eſt potiùs opinandum adulterinum eſſe. Huius, quo paſſim utimur, plura quidem habentur genera, vidi nigrum, reſinoſum, odore ſetidum, Laſeri quodamtenus ſimile: aliud tranſlucidum, nigrum, utpote taurinum glutinum, amaroris experts: quoddam ad eò vulgari Myrrhæ perſimile, ut ab ea vix dignoſci poſſit. Quæ omnia genera, tametiſ illegitima conſeantur, Officinis tamen, tanquam legitima paſſim uſurpantur. Serapio Dioſc. Bdellium appellavit Iudaicum, licet Saracenicæ arboris Arabice arboris. Plinius, Galenus & Orbaſt. meminerunt Bdellij Arabici. Per *δουδαῖος*, non facile

De colore
Onychi
reſtenda
Bdellium
duplex.
Bdellium
de Mecha
Bdell Iudaicum.
Serapio
Bdellio.
Palma.

Bdellium
Indicum
Offic.

Arboris
Saracenicæ
Lachryma
Moſis
Bdellio.
Bdellij
verſa ex
ſito.

Bdellij
ſitum.

Nomina
Mauntanis
nica.

Epro qu
rundam.

Bdellij
Seythici
genera.
Bdellium
nigrum.
Translu-
cidum.
Myrrhæ
ſimile.

Dioſc. il-
luſtratur.

cilè colligi potest, quid intelligat Diosc. Ed tamen inclinatur animus, ut putem humanum unguem intelligi, quod Plinius de Bdello differens Baetiano unguem reddat candidos. Id quod videtur etiam Bdello assignasse Damocrates in suis carminibus, quibus cyphoeos compositionem cecinit, & quæ à Galeno referuntur. Bdellum tuum Qualebone, cum nigro sit colore, nec ulla in parte pellucidum, nec suffitum odoratum, sed virum potius redolens, cur id legitimum dicam non habeo. Quandoquidem sola amaritudo, quæ illi inest, ut ceteris ferè lachrymis, ac resinis, non sufficit, aliis non ad stipulantibus notis, ut adulterinum hoc Bdellum, legitimum faciamus. Hætenus Matth. apud quem C. Bauh. has sex differentias habet: 1. Maioribus glebis rufum, & cum frangitur in plurimos granulosis diffusis, mediocriter splendens: 2. Minoribus glebis subfusum, intus rufum, cum frangitur in duas partes quasi dissectum se dividens, translucens, densum, lentum, glutinosum, pingue & lachrymas albas calido in loco emittens: 3. Nigrum, intus nigro rufum, glutinosum, medium inter has & gummi Ceraforum qualitatem respiciens: 4. Nigrum quoque, sed intus fulvum, purpureo colore, maxime translucens, molle, glutinosum, Cerasi gummi simile, eiusdemque saporis: 5. Colore & sapore priori simile, sed intus pallidum, aut candicantibus maculis distinguitur: 6. Pallidum, aut candidum, grumis oblongis, mediocribus, multis, longis, guttis densatis concretum, amarum, ingratum, omnibus speciebus acerrimum. Eligendum porro scribit in quovis genere, aspectu eum frangitur, nitidum, cornu, aut taurino glutini simile, magis translucens, pinguius & mollius, cum hoc recentis indicium sit.

Myrrha vtrum Bdellum præferendum sit, merito ambigunt Lob. & Pena. Etenim quod Bdellum putatur, quia cerè sciunt, & à Rondeletio experimentis persuasi sunt, optimè viribus Myrrha respondere, putant illud Myrrha speciem esse, nec vulgare rationis momentum istud. Tondinum superiore anno allata multe peregrinæ merces fuit, inter quas quamplurimos humile ligni furculos expiscati sunt, folia substantia, cortice duro, nigricante, spinis multis & rigidis, crassiusculis, horentes, quibus multa copia Bdellij erat aggregata, intus, forisque valdequam amari: cetera descriptioni Dioscoridis perquam similia. Idem aiunt alibi Bdellum, quasi olidum putidumve dictum. Qui de odore eius velitantur, sciunt accipiendum Bdellum fuisse *Andes*, sive odoratum, dici à Diosc. quemadmodum vnguis odoratus, Castoreum Muscus, Styra liquida, Capphura, aliæque multa, quæ vehementer foetent, aut ingrata sunt. Cùm Myrrha & Bdellum proximè alteram spinosa arbor describatur, & gummi adeo simile effigie fundat, voluerunt quidam, non nisi tanquam sylvestrem à Sativa Myrrha distare Bdellum. Porro Myrrha descriptio, quam dant, non est ita diversa ab ea, quam Plinius Bdellij scripto reliquit, Bdellum novissimam arborem, nigram, magnitudine Oleæ, folio Roboris, fructu Caprifici, naturæque. Quem Captifici quadratenus effigie fructum, industria peritissimi exoticarum plantarum Clusij in versionibus à Garcia habemus. Obs. autem Bdellum & Bdellij fructum nuncupant. Hist. insuper Belg. Fructus, quem Clusius adellum suspicatur, quemadmodum ipse nuper monuit, videtur Cucio-phori esse, quem ad librum de arom. in hunc de-

scribit modum: Iuglandis Nucis magnitudinis; aut etiam amplior, triangulari ferè formâ, oblongiore tamen, & ad Ficum quodammodo accedente, odoratus, colore subcinereo, durissimo putamine, quod prægnans esse, & nucleum continere videtur.

Figura nostra, quam proponimus, est ex Lobe-

lio. Nos simile sanè lignum spinosum, cum adellio à nobis descripto, observavimus. De fructu pro adellio exhibitio, sub Cucio-phoro traditur. In Iconibus Plantar. figura Ligni & spinæ adellij, malè posita est sub titulo Laccæ. Exhibet: iconem Hist. Lugd. sub hac inscriptione, Myrrha aut adellii suo furculo spinoso hærens. Peræ Herb. ant. 10. Cuba tradit adellum Serapioni Arabi o-cari *Melyalyend*, & provenire in Hispania. Ex hac arbore provenire gummi dictum de Meca: de adellio proveniente in Meka, scriptum esse Genes. 2. In Paradiso arbor cuius fructus est facis dulcis: Esse etiam adellium Indicum, ac adulterari gummi Ceraforum aut Pyrorum. Herb. Cu-ba pro adellij icone habet monstrosum figmentum. Neque in Pyris nos observavimus Gummi. adellium porro in Hispania provenire Euch. Ro-ces. quoque scribit, & Hispanicum melius si-gnidum esse, Indicum verò calidum. Sed hic quem hac de re allegant, non habent. Quod genus adellium exulatum volunt?

Bdellum quidem ab aliquibus (teste Plinio) Atequivoceditur Scordastus arbor, & nulla gummi adellij, cuius cortice idem adulteratur. Dicitur Arabibus adellum de Meccha arboris fructus Avicennæ Serapioni autem de Meccha arbore lunci folio. Audit Celsus. in Sicilia ex Palmis iis (quas Celsus, nes vulgò dicunt) effluere quæ utri odoratum, quod genus adellij fuerit apud Arabes. Habetur tandem adellium Cucio-phoro.

Quidam somniaverunt communem Myrrham legitimum esse adellum, teste Matthiolo. Sunt qui Animæ verum adellum esse putant, inquit Clusius, ob multas, quas habet cum adellij historia notas communes, de quibus suo loco dicimus. Olivo recte pro adellio alij intelligunt Carbunculos, & alij Cristallum. Matth. pro adellio in comp. Cyphoeos Damocratis Belzuinum supponendum censet: Nec abs re factum ipsi videbitur si adellij loco selectissimus addatur Styra. Quidam docti Medici Gallia, inter quos à Clusio Rondeletius censetur, existimant posse adellio substitui Propolin. Si quis præterea bono caruerit adellio, Galeni consilio in suis succedaneis (Amato eum allegante, eius loco arborum muscho utatur. Codex Galeni scriptus de suppos. med. in adellij penuria Sphagnum supponit, sed cum nulla sit Sphagani Musci arboris) cum adellio communis facultas, id sanè cum Matth. probare non possum. Cornarius in compo. Cyphoeos, ubi vnguium adellij meminit Dioscorides, loco vnguium adellij apud Aetium Vnguem odoratum immisceet.

Bdellum, ut nobis author est Dioscorides, ca-lescit, & emolitur durities, turgentia guttura, humidasque hernias *[Hernia]* dicitur. ut, cum ieiuna saliva dilutum *[interdum]* impositum. Vulva spiracula laxat appositum & suffitum, & partus, humiditatesque omnes extrahit, calculos potu comminuit, urinam movet, trisientibus & à serpente percussis velissimè *[ad hoc usque]* datur. Valet ad rupta, vulta, laterum dolores, & discursantes spiritus. Malagmatis inferitur, quæ contra durities, & nervorum nodos profunt: contusum verò resolvitur affuso vino, aut aqua calida.

Qualiteb.
metatur.

Differentia
C Bauh.

Deleat.

Myrrha
species.

Bdellij in-
gnum.

Bdellum
unde di-
ctum.

Fructum.

Cucio-phori
fructum.

Icon.

Plant er-
rer.

Myrrha
aut Bdel-
lium.

Melyalyend
Serapioni.

Paradyji
arbor.

Gummi Py-
rorum.

Icon ubi
figmentum

Euch taxa-
tur.

Atequivoc-
ca.

Scordastus.
Palmis mi-
nor.

Celsus.
Celsus.

Cucio-pho-
ros.

Myrrha.
Animæ.

Carbuncu-
lus.

Cristalli-
num.

Substitu-
ta.

Belzimi-
Styra.

Propolin.

Vnguis co-
doratus.

Vires;

Hernia.

Calculus.

Tussis.

Ad serpen-
tes.

*Telium
Scythicum.*

Arabicum.

*Broncho-
le.*

Tumores.

Gilenus verò adellij facultates describens, ita inquit: adellum, quod Scythicum nominant, quod sanè & atrius est, & resinofum magis, emollientis admodum est, & efficacia virtutis: at alterum, nempe Arabicum, quod dilucidius est, magis desiccatur, quàm emollientia. Igitur quod recens & humidum est, & contusum facillè mollescit, & ad omnia, ad quæ Scythicum idoneum est: at quòd antiquius est, & admodum gustu amarum & acre, & ficcum, ab eorum, quæ indurata emolliunt, mediocritate recedit. Utuntur autem quidam illis, & potissimum Arabico, & ad bronchoceles & hydroceles, saliva matutinà, ieiunàque, subigentes ut emplastri consistentiam accipiat. Porro Arabicum & calculos renum in potu sumptum frangere apparet, tum urinas ciere, & crudorum flatuum discursus, præterea laterum dolores & rupturas per sanare. Bdelio etià maximè pro laxandis atque emolliendis tumorib. vtiuntur.

BELENIZAN AVT BELENZAN. AVERRHOIS.

CAP. XXXV.

Nominum saltem, si res non alia, confinitas nefficit, ut quidam, auctore Garcia, *Belenzan* existiment esse *Benivinum*, quæ quidem opinio ei non placet, ut mox apparebit ex eo capite, de *Benivino*.

*Tempera-
mentum.*

*Vires &
vius.*

Ceterum *Belenizan* [ut tradit Averrh.] aut *Belenzan*, sive *Petrozan*, exsiccantem & calefacientem in secundo excessu habet facultatem, stomachum humidum & languescentem exsiccatur & roboratur, oris odorem commendat, partes corporis confirmat, & venerem excitat.

Sed ex hac adè lucidè & brevi historia persuadere sibi non potest Garcia, esse *Benivi* quod sequenti capite describitur, quod si quis tamen contra sentiat, per ipsum licet.

BENIOINVM, CVIVS ARBOR FOLIO CITRI.

CAP. XXXVI.

*Benioini
resina.
Color.*

*Vngues.
Substantia.*

Odor.

Cortex.

RESINA nomine Benioini Officinis cognita, magis constat glebis inæqualibus, puris, nec villa serè sordè ut plurimum infectis: colore sunt massæ aliàs rutilante, aliàs magis ad albedinem vergente, & creberrimis ceu vnguibus, aut Amygdalarum striata remanet: verum in rutilis illis massis obscurius lucent vngues, in aliis candidi admodum, sed non ita pellucidi: substantia omnibus satis compacta, sed vel attritu digitorum in pulverem friari potis, nec quæ sub dentibus lentescat, saporis serè expers, verum odor suavissimus, qui accenso vegetior. Eidem interdum adhærescens invenitur cortex, qui magnæ satis arboris suspicionem iniicit, foris rugosus, ad cineraceum inclinans, substantiâ compactâ, colore intrinsecus russo ceu Canellâ, qui gustanti nihil præter siccitatem quandam offerre videtur. Hæc nobis de Resina ista nobilissima comperta.

*Arbor ex
Garcia.*

*Caudex.
Folia Citri.*

Arboris faciem tradit Garcia: Arbor, inquit, *Benivifera* procera est, vasta, pulchra, magnam spargens umbram, ob ramorum frequentia, quos pulcherrimo ordine digestos, & in aërem elatos habet. Caudice est crasso, materie prædura & firma. Eius folia partim aceto condita, partim

adhuc adhærentia accepi: minora sunt ea aliquantum Citri, sive Limoni foliis, non tamen ad eam virentia, sed parte adversâ candicantia, quæ verò in ipsis maioribus ramis nascuntur, ad Salicis folia magis accedere videntur, latiora tamen sunt, sed minus longa. Vulnerantur arbores, ut gummi, quod est *Benivi de Boninas*, emittant, quod est ex provincia Bayrros, idque præstantius est eo, quod in Sian nascitur: natum verò in Sian reliquis generibus præstantius est.

*Arboris
Locus.*

Benivi plura sunt genera. Id autem maximè mercatoribus expetitur, quod Amygdaloides vocant, quòdque vngues, seu maculas candidas admixtas habet, Amygdalarum instar: quò enim pluribus huiusmodi maculis abundat, tantò præstantius habetur. Maximè id provenit in Sian, & eius contermina Mirtaban. Erant illæ provincie supra regnum Malacam ad fluminem Ara & Menan in Oceanum Indicum influxum supra Gangeticum sinum. Eius meminisse puto Antonium Musam, idque permixta eius radicum scobe adferri asserere: sed falsò, quandoquidem vnum idemque est gummi, aliud videlicet crassiori consistentiâ, aliud liquidiori, & aliud non plenè durâ, quæ deinde à Sole exulta magis albet. Id *Benivici* exsiccatum nonnunquam in farinam resolvitur, quam Musâ radicum scobem esse putavit.

*Benivi ge-
nera.
Amygda-
loides.
Delectum.*

*Musa lap-
sur.*

Aliud genus nigrius invenitur in Iaoa & Samatra, quod vilioris est pretii. Est & genus nigrum in Samatra è novellis arboribus profluens, quod ab odore grato *Benivi de Boninas* vocant: id superiore decuplo carius est: quod sapidius existimavi nihil aliud esse, quàm *Benivi* cum cum Styrrace liquida, quam Chineses *Rocamalha* vocant, permixtum, quod volui semel experiri, mixto *Benivi* cum Styrrace liquida. Sed licet *Benivi* sic permixtum vulgari odoratus esset, odoris tamen fragrantia & suavitate à *Benivi de Boninas* superabatur.

*Nigrius.
Nigrum.*

*Rocamal-
ha.
Chinesis.*

Ceterum *benivi* è novellis plantis profluens Amygdaloide odoratus esse, causam esse puto, quòd gummi nullummutativæ suæ fragrantia veteritate amittat, ut serè reliqua huiusmodi. Sed quia candidum elegatius est, nigrum verò & novellum odoratius, utrumque permiscere solent, ut odoris fragrantia etiam elegantiam concilient.

*Benivi de
Boninas cũ
novello per-
miscetur.*

Alii quoque odorata non est *benivinum*, tamen nonnulli docti viri in ea fuerint sententia. Nunc illud restat, ut nostram sententiam Brimis argumentis comprobemus.

Asa nō est.

Neminem *benivi* vquam in condimenta recepisse certum est: Asæ verò sætidæ frequens est usus condiendis cibis apud Indos. Adhæc maxima pars Lasensis (Asæ sætidæ) ex India ultra Gangem advehitur. *benivi* verò, quod in Indiam adfertur, quòdque Amygdaloides vocant, nascitur in Samatra & Sian [non in Armenia, aut Syria, Asiaticæ, aut Cyrenæ] cuiusque maxima pars huc convehitur: deinde in Arabiam, Persiam, & Asiam minorem deferunt, atque etiam [ut ex viro- rum fide dignorum relatu intellexi] in Palestinam, Syriam, Armeniam & Africam. Anton. Musa imposuerunt igitur ij Lusitani, qui incolas, apud quos nascitur *benivi*, id gummi etiamnum Laserpitium vocare significarunt: quandoquidè ab indigenis *Caminham* appellatur. Ad Ruellii autem obiectionem, quem capite de Lasere, Imperatoriam, Lasere gallicum, atque Officinarum *Benivinum* esse, contendere scripsi, sic respondeo. Cùm is inter reliquas Imperatorie facultates hanc illi tribuat, ut libidines extinguat: in Lasere verò demonstratum sit eo vti ad venerem excitandam

*Benivinum
in condimen-
ta non re-
cipitur.*

*Lasere ex
India.
Benivi de
Samatra.*

*Laserpitium.
Caminha.*

*Imperato-
ria.
Lasere Gal-
licum.*

*Ruellii vt.
sollatur.*

Imperatoria Laferis genus esse non potest.

Nostrium Benivi veteribus ignotum fuisse omnino puto : siquidem nec Grecorum quempiam, neque quempiam Arabum hoc describere memini. Veteribus etiam Iudæis ignotum fuisse, ex eo coniciere licet, quod neque David, neque Salomon eius meminere, tametsi odores & suffimenta summopere commendarent.

Fieri autem potest ut Ruellius [in eo, quod Benivi, Ben Iudæum vocat] lapsus fuerit nominum affinitate, debueritque potius nuncupare *Beniay*, id est, filium de Iaaa, ubi plurimum nascitur.

Scribit Mediolanensis quidam nasci Benivi in monte Paropanislo, & preter Macedones quosdam, qui in Monte Cauaso, odoratissimum, nostrorumque multo præstantius se vidisse assererebant, Ludovicum etiam Romanum citat.

Ego verò neque hinc Mediolanensi, neque illis Macedonibus hac crediderim, quandoquidem videre licet huc emmentes tot Thracæ (quos illi *Rumes* vocant) & tot Turcos, qui Benivimercium gratiā hinc transeunt: quos, si apud eos, Benivi nasceretur, alias potius merces, quæ maiors essent emolumenti & quæstus, transportaturos credibile est. Fieri autem potest, ut illi Macedones Syracem pro Benivi intellexerint: sed tamen nullibi Syracem nasci scimus, præterquam in Æthiopia, ubi etiam Myrrhæ reperitur.

Benivi genera vocantur à Chinesibus *Coninham*, ab Arabibus *Louanay*, quasi dicas Thus de Ioon, quod hæc regio primū Arabibus innotuit, Arabes enim Thus *Louan* dicunt, Guzarate & Decan incolæ, *Ido*

Saliceti descriptio, quæ est exercit. 174. non parum variat, eam autem integram hic subiiciamus: Est nubi, inquit, arboris ipsius fureculus, in meis Musarum thesauris, etiamnum aliquid è Benivoin retinens acspicans. Quin compressus nonnihil lenti succi, qualis est Benivoin, remittit. Quem à soa. Valada ex India delatum dono accepi. Is, ait, arborem esse, Amygdali facie, folio longiore: nullum ferre fructum, præter oblongas siliquas, compressas, oleo plenas, non semine: quo ex oleo spissato conficiunt Benivoin. Surculi constitutione mollis, lenta, striata, qualis foliis Caridis, aut Palmæ arefactis.

Benivyn & in Iava habetur (Linschot. testimonio) sed copiosissime in *Baros* & *Speriamen*, quæ duo sunt loca insule Sumatæ Indiæ Orientalis. Appellatur ab incolis *Mignau* vel *Comignan*. Benivyn album æquè carè vendunt, acipsum etiam *Caxas* in Iava. Pari enim pondere vendunt, nec dispari pretio. Nigrum verò triplo carius venditur quàm *Caxas*. Est & genus quoddam ibi quod Benivyn vocant *Amendado*, fragile, atque friabile, quales ferè sunt Amygdalæ contuse, quod cæteris bonitate præstat. Omnium vilissimum crescit in *Palimban*, & *Sumatra*.

Meminit etiam huius Alois. Mund. in exam. ad Brass. Quam rectè agant, inquit, hi (è quorum numero est etiam Hieron. Eugub.) qui eo, quod belzuinum vocant, Myrrhæ loco utuntur, viderint ipsi: certum enim est (ut alia omitam) omnis illud amaritudinis expers esse.

Officinæ hodie duos habent succus spissos quos aliqui gummi esse putant: alterum vocant *Asam* dulcem, alterum *Asam* fœtidum. Hos ego inquit Corn. esse credo Silphij succos, sed unde allatos, non satis constat. Cyrenaicum sua ætate interisse scribit Plinius, nisi fortassis postea re-

natum fuerit. Inde certè dulcem *Asam* esse verisimile esset, sicut ex Medico & Syriaco fœtidum. Nam Medicum & Syriacum Silphij succum Dioscor. virosi & graveolentis odoris esse testatur, sicut Cyrenaicum lenis & grati. Ex Indicis navigationibus hodie utrumque ad nos afferti satis notum est. Nam illorum lingua belzoi nominari, quod Latinis sit *Lafer*, ipsi nauta testantur. Ex *Asa* vocem ex *Lafer* esse corruptam minimè dubium est. Fœtidum propter graveolentiam, nostri vulgò *Merda Diaboli* appellant.

Ruell. benivinum Officinis, sive *Ben Iudæum*, quod Iudæa parens huius, mittat ad nos prolem suam. Andern. libello de peste vocat simpliciter *Ben* & *Ben Iudæum*, ac ibidè etiam per *Asam* dulcem, sive *Laferpitium* intelligit benivinum: in catal. verò Franc. belzoinum & benzoinum.

Cord. in Diosc. erroris eos accusat, qui *Asa* dulcem, sive benzoi, verum *Laferpitium* esse putant, in quorum numero est Ruellius, qui benzovinum pro benzuinum scripsit & interpretatus est prolem Iudææ parentis, cum tamen ex India adferatur. Idem in hist. benzoinum, sive benzoi, quod etiam *Asa* dulcis appellatur. Langij verò de benioino sententiam vide ante capite de Myrrha.

Cæterò, Beniovin (pergit Scalig. in Card. exerc. 142.) quod vos Itali *Belzon* dicitis, falsò putant esse *Lafer* ab India: nec verum est, quod aiunt: à Vartomano scriptum in suis Navigationibus è *Lafer* fieri benioin ac qui Latium fecit, inscientiam addit audaciæ manifestam.

Costa Italeadem seicè tradit de *Bengivo* (ita enim cum Garcia vocat) quæ Garcias, reprehendens Ruellium, Musam, & Mediolanensem, negansque esse *Asam*, vel *Laferpitium*, ac addens Matthiolum dicere, se veritate victum, coactum mutare sententiam: ut & Monachos in Mesuem dicere Cancamum non cognitum, quamvis aliqui belginnium existiment. Cancamum adhuc non esse belgoin, ut bene annotari Amatus. Atque etiam apud Valleriolam *Laferpitii* Indici *Lachrymam*, vulgò benioin vocari.

Lob. & Pena Adv. benzoin recentiorum non est succus Cyrenæicus, sed inventum recentioribus, & à Cancamo differt. Et alibi benzoin non est Cancamum Diosc. Licet censeat Anguillara, à Montano persuasus benzoin esse Cancamum. Si quidem is dicat epist. 1. Cancamum pronuntio cum Montano nihil aliud esse, quàm belzoinum, & corruptum textum ubi dicitur sapore incundo, quod demonstrari potest ex Paulo, & Serapione, ut etiam ostendit Matthiolum. Sed animus inclinat Agricola *Laferpitium* lachrymam illam esse, à se belzuinum vocatam.

Agricola partes suscepit Matth. quas postea infirmat. Credidimus iamdudum *Laferpitij* lachrymam nihil aliud esse, quàm illud iucundi ac suavis odoris gummi, quod Pharmacopœis atque Vnguentariis belzoinum nominatur. Verùm cum postea cœpisssem *Laferpi* ij ac *Laferis* historiam diligentius examinare, facilè in aliam deductus sum opinionem. Id gummi, quod *Seplasia* belzoinum dicunt, meò quidem iudicio, verum Silphij liquorem mentietur potius, quàm sit. Validi cortices, qui plerumque belzoino implicati reperiuntur, arguunt id arboris magnæ potius, quàm ferulaceæ plantæ lachrymam esse: quod etiam nuper retuli mihi quidam Medicus Cyprius, qui belzoinum nostrum in Cypro ex arbore satis procera manare affirmavit. Quod autem veteribus fuerit gummi illud elegantissi-

Belzoi.

Merda Diaboli. Ben Iudæum.

Benz.

Asa.

Ruellij error.

Lafer non est.

Error quorundam.

Bengivo.

Cancamum non est. Laferpitium.

Anguill. nor. qui Cancamum cum Montano esse dicit.

Laferpitium.

Belzoinum non est ferulacea planta.

Ex arbore procera.

Veteribus ignotum

Ruell. lapsus. Ben iudæum.

Locus.

Lud. Romanus.

Coninham Louanay.

Scalig. de scriptis.

Mignau. Comignan.

Caxas.

Amendado.

Substituunt Myrrhæ.

Asa dulcem Silphij succus.

mun, quod belzoinum appellant, mihi hæcenus incompertum est. Non enim est, ut quidam volunt, probatissima Myrrha. Idem hinc. Germ. benioium pretiosum est gummi & odorum ex India, alio nomine Asa dulcis dictum ad differentiam Asæ scædæ. Sunt enim, qui hoc gummi, Laferpitij esse putent, sed falsò.

Camier. ad Matth. Arbor, quæ benioium fert, magna & procera est: folia in nora, quàm Limonium, alterà parte incana: locum autem, ubi provenit, non facile est adire, quàm magno agnitione armatorum propter Tigrides.

Ex Theoph. & Diosc. didicit Turnerus, Matthiolum, & quicumque benzoium putant esse Lafer dulce Cyrenacum, graviter errare. Theophrasto enim & Dioscoridi Laferpitium herba est, quotannis interiens, saltem quoad caulem, & summitates, cuius succus exsiccatum sit Lafer. Sumus autem ex flagine istis ramulorum ligneorum adultis, tum experientia Ludovici Romani (qui in cinat etiam Matthiolum, aliis scilicet contra scriptum arma subministrans) benzoium, sive benzoium, rusinam esse arboris cuiusdam, non autem herbe lachrymam. Quod autem ad Asam factam, non negaverim esse Lafer Medicum aut Syriacum, ut Matthiolum & alij docuerunt.

A nato præterea benzoium non est Caneaum, sed Arabum Asa odontifera, quam ipse Silphium, sive Laferpitium odoratum vocat, precipuè subnigrum, quod Lusitanij à Beninus appellant.

Diffusit præterea lachryma ex arbore incisa, quæ Myrrha dicitur. Aliquando tamen in truncis ipsius arboris, lachryma ipsa concrevit. Quæ omnibus præstantior est Troglodytica, hodie apud Lusitanos, simul & reliquos Hispanos in Officiis, sub nomine belzoini Amygdalini, recepta, levis, subnigra, undique sibi concolor. fragilis, quæ confecta, album quid, ungues humanos, vel Amygdalas dealbatas referens ostendit: unde Lusitani qui ex India eam adferunt, belzoium Amygdalinum vocant, ut inter eam & alteram nigram, propriè belzoium bonum, sive ut illi dicunt, à boninas differentiam ponant, de quo cap. de Laferpitio sermo agitur. Verùm inest huic, de qua agimus lachryma, Myrrha Troglodytica, quam Hispani belzoium Amygdalinum [ut dixi] vocant, sapor amarus, odor verò bonus, sed ita acer & vehemens, ac intensus, ut omnes assilentes, quum ex ea suffusiones sunt, in sternutamenta prorumpunt, quæ de causa indies ab Hispanis magis despiciuntur, delicatioribus odoramentis abundantibus. Hunc odorem conficiens Diosc. gravem odorem Myrrham habere dixit. Gal. verò lib. 11. de Antid. eam gratissimi odoris esse tradit, quem ita esse deprehendimus, intensiorem tamen: sed animadvertendum, quod Gal. ibidem à Diosc. discrepat, quia Myrrham Mineam à regione, in qua nascitur, sic dicam, præstantissimam facit, quam tamen Diosc. ut improbam, & ceteris Myrrhæ speciebus peiorem, derelinquit. Hanc verò lachrymam belzoium Amygdalinum dictum, raro aut nunquam Italia vidit, quæ de crusa non mirum est, si Marnardus vir diligentissimus lib. 1. de cur. epist. dixerit, non solum optimâ, sed etiam bonâ Myrrhâ caremus: ex hac verò Myrrhæ specie Stæbe præcipuè conficitur, ac destillatur cum colore tum odore & sapore illi maximè conveniens. Ceterum vulgata & communis Myrrha, Diosc. Caucaalis est, arida, colore nigro, & velut ab igne torrida, quæ ex

India quoque, præcipuè insula Fario dicta ad nos adfertur. Hanc verò falsò nonnulli adellium apud Diosc. esse contendunt.

Quid Amatus intelligat difficile est scire: dubitamus enim, an eam intelligat, quam ros exhibemus pro Myrrhâ Troglodytica, quia dicit vocari belzoium Amygdalinum, quancumque capite de Laferpitio aliud habeat, quod dicit vocari belzoium boninas, quod quidem dulce est, ac à Langio existimatum Myrrhâ. cui opinioni se opposuit Aloisius Mundellus. Notæ tamen, quas tribuit Amatus suo belzoio Amygdalino, veræ Myrrhæ conveniunt, quam exhibemus. Monachi in Mesuim dicunt, se nunquam vidisse Myrrham, & eam, quæ vultur aromatari, non esse Scæciæ Myrrhæ: quod si sit, esse Ergifinam: aut præterea non spernendum iudicium eorum, qui de int. vulgarem Myrrham esse adellij speciem. Bacchanellus dicit nos veram Myrrham non habere, nisi fortè nostrâ, Caucaalis sit, vel Ergifine Diosc.

Quicquid porro dicat Amatus, non existimo, in belzoio Amygdalino, vulgò vocato, reperiri ullam amaritudinem, quod & alij testantur, nec ullum belzoium amarum novi: quæ occasio, ut nullo modo Myrrham censam, nec etiam verisimile est, Laferpitium, sive Silphium esse, cum herba fuerit. Adellii autem arbori, inceptè etiam germanicè nomen Myrtiferwurz additum. Langio etiam & Monachis non assentior, ut antè indicatum, belzoium esse Myrrham. Odoratum Asæ genus, inquit Apollon, à paucis annis illustres medicæ materiam indagatores, id quod Lafer Cyrenacum, vulgò belzoium, multò ante Cardanum & illustriacum, & approbarunt. Matthiolum tamen prout suæ opinioni contrarius, belzoium huius esse Laferem odoratum primum ex Sabone defendit. Vbi verò Lafer, vel Asa, sive succus Cyrenacis simpliciter scribitur, belzoium accipiendum. Montou Asa odorata, & Beninum dicitur: Cardano & Gualtero Asa dulcis, Benzoin, Benzoin.

Toxites in Onom. philof. Benzoin / Wolricz dixerit Lafer / Wilder Granabaum / arb. tremula, arb. Gravat / sylvestris, Aspalathus, arb. Crispinus, Azarath, Asa dulcis, Asa odorata, Azarath, nati filii, Darfischum Arab. Pharmacopœum Toxitem dixeris compulsionem cuiusdam medicamenti miscenti insistentem, qui tot plantas hic misceat.

An Saracen. de pelle Lafer Indicum seu liquor Cyrenacis Arabum interpretibus Asa dicitur?

Asam dulcem à scæda distinguit Avicennas: Vnusque autem vicem supplere potest belzoium nostrum: nec est Lafer ipsum, ut plerique falsò arbitrantur.

Varigiana in Secretis de Asa aliquid. Verùm ego existimo Varigianam nescivisse quid esset Asa.

Disp. Colonienf. Asa dulcis, Benzoin ex Taprobana insula hodie. Idem. Asa corruptè denominata à Lafer videtur: est autem duplex, videlicet aromatica & odorata Asa, & scæda. Asa aromatica seu odorata est Lafens seu Silphij opus, sive liquor Cyrenacis, seu potius Indicus hoc tempore. Etenim Indicus etiam Mesue laudatur. Nam ex Taprobana insula in mari Indico maxima hodie à Lusitanis convehitur teste Lud. Ronano belzoi indigenis dictus. Hæc ex Sylvio. Sed factus est fateri Laferem, seu Laferpitium, seu Silphium non extare amplius, quod prægnantibus rationibus Io. Lang. docet in epist. ad. Asa itaque dulcis

Myrrha
non est.

Asa dulcis.

Laferpi-
tium falsum.

Matth. re-
preh.
Non Lafer.

Asa, scæda.
non.

Belzoium
Amygdali-
num.

Sapor a-
marus.

Ort. discre-
pat a Dio-
scoride.

Minea.

Adversus
Marnard.

Stæbe.

Vulgata.

Caucaalis.
Locus.

Adellium
falsum.

Amatus
dubius.

Laferpi-
tium
Belzoi-
num.

Myrrha
Langio.

Monachi
revertant
vulgarem.

Ergifina.
vulgare
Myrrha
Bellei spe-
cies.
Caucaalis.
Ergifine.

Amat. no-
tatur.
Indicum
auctorum.

Matth. no-
tatur.
Lafer.
Asa.

Succus Cy-
renacis.
Asa odora-
ta.
Arb. tre-
mula.
Arb. Gra-
vis.
Nati filii.
Aspalathus.
Arb. Cri-
spinus.
Toxites re-
preh.
Saracen.

Asa dulcis.
Benzoin.

Duplex Asa.
Asa itro-
matica.
Liquor In-
dicus.

Lafer non
amplius ex-
tat.

cis seu benzoin, quod apud Serap. & Avic. à Græcorum Lasepitio nihil differat, Laseis succus esse non potest. Secundò Lud. Rom. refert belzoin esse gummi arboris, arque Lasei non arbor, sed *βελζοίνη* ἡ δὲ *χλωή* veteribus est. Quid vero Officinarum *Belzoin* sive *Assa dulcis* sit, indicabitur paulò pòst.

Harb. in Ench. Liqueor Cyrenaicus aut Indicus non extat in Officinis: Nam is, quem illæ ostentant pro Indico & Cyrenaico liquore, quem gummi benzui vocant, potius est selesitissima Myrrha. Quamquam non desint, qui hunc liquorem, quem Officina pectilari nomine Assam odoratam vocant, legitimum esse negent, quod Assa odorata apud Indos in vltus condendorum ciborum veniat, benzui minimè.

Fuchsiò de comp. med. Cyrenaicus liquor, Officinis Medicorum Assa dulcis & belzoe, vel belzoin, & belzuinum nominatur. Sed qui sub hoc nomine in Officinis prostat, non legitimus, aut saltem quarundam rerum accessione depravatus, quod nec acer, neque mordax sit. Præstaret itaque, inquit, succo Lasepitii, Germanici, quod *Magistrantiam* nominant nostri, ad compositionem medicamentorum vii. Ego quidem contra Fuchsi belzoe non putarim depravatum: sed quia non est opus Lasepitii: idè etiam non habet signa.

Cameratio apud Matth. Germ. Benzoin vocatur Assa dulcis, de quo legi possit Garcias.

Adolpho Oecon in pharm. Assa dulcis, ὀπός, *Silapow*, Benzoi & Benioi, Lazer.

Acosta Ital. refutat eorum opinionem, qui vident Assam odoratam esse Benginum atque inter illos Antonium Musam.

Benginum. Tabern. apud VVirsung. *Assa dulcis*, *Beniovinum*, *Assa dulcis* Officinarum, Assant Benzue, vel Assa dulcis.

Hadriano in Nom. *Laser* Cyrenaicum ὀπός κυρηναϊκός, vulgò *Assa dulcis*, odorata & gummi Benzoinum, Belg. *Bentzuyn*.

Rheginio in exercit. *Assa odorata*, pro liquore Syrenaico Galeno usurpatur: Myropole, inquit ille, Benzoin appellant: Laser, aut Lasepitium non est. Idem Lasens liquor duplex: prior quidem Assa odorata, Galeno liquor Cyrenaicus dictus, & Benzuitinum vulgarib. Medicis. Ex arbore, aut ferulaceo frutice non ex herba erumpit utraq; Lachryma, sive liquor, cum plarumque cortex adherens visatur: quod nusquam apprehenditur in herbarum succis, nisi adulteratis. Sed quam bene sibi constet Rheginus apparet ex iam annotatis & magis apparet in Lasei.

Lacuna ὀπός, *Laser*, Arab. *Alrith* & *Assa* Castill. *Benioy* & *Ben Indica*. Liqueor Cyrenaicus Benioy existimatur.

Monachi hac usque non viderunt propriam & veram odoriferam Assam. Et quamvis aliqui, vt Manardus & Brassavolus, velint Benzui vulgò vocatum esse Assam odoriferam, tamen hoc illis non clarè constat.

Bacchanel. in conf. Assa odorata, Laser odoratus vulgò dicitur *Belzoin*. Notat verò non haberi Assam dulcem, & se eius loco succum Glyzythizæ ponere, seu potius Belzoino.

Belzoi vulgò appellari Lachrymam ex Oriente advectam: Colligi ex arbore in India vt vult Lud. Romæ. aut Lasepitium esse apud Antiquos credere non possum, air Cælepinus: Hæc præterea addès Lachrymam odoratiorem appellanti Belgioinum de Boninas: faspicor Myrrham esse. De Myrrha Theophrast. Dioscor. similiter tradit Lachrymam Atabice arboris, Myrrha, ynde exprimitur Sta-

te, res odorata est, quam Vnguentarii in folles confarciant, digeruntque odoris ac pinguedinis argumentis, vt inquit Plinius. Hæc hodie *Belzoi* vocatur, aliis *Bengioinum*: deest quidem amaritudo, gustu enim suavis potius est, quod cum his, quæ à Theophrasto traduntur, convenit. Nos verò Myrrham amaram esse demonstravimus capite de Myrrha, & idè non potest esse belzoinum, vt vult Cæsalp. & alii: Gesnero in catal. pl. *Cæsalp.* *Laser*: *Lasepitium*: cuius altera species odorata *nat.* Assa dulcis dicitur, sive *Benzoinum*, quasi *Ben Indicum* ex sententia Ruellii. At mihi sanè verius arboris Lachryma videtur.

RESINA AMERICANA SIVE CARTHAGINENSIS, NOVI ORBIS.

C A P. XXXVII.

LACHRYMÆ AMERICANÆ nomine Resina, à Descrip. D. Paludano communicata Ill. E. C. à qua nos habuimus, flammescit, odore ferè Picis, sapore subacri. Hunc fortè eadem, eodem nomine, ab eodem D. Paludano data, consistentia, odore & sapore hand ita ab simili, colore rutilo, perspicua, cum prior visus aciem non transmutat.

Memini Monard. Resinæ Carthaginensis, quæ antea lem sit, cum iam dicta, asserere non audeamus, de ea hæc tradit. Nunc etiam nobis mittit Carthago, novi Orbis provincia, resinam quandam purissimam, & odoratissimam, Abiegnâ aut Terebinthinâ Venetâ multò præstantiorem, iisdem facultatibus, seu maioribus præditam, quam sit selesitissima Terebinthina. Experientia docuit, utiliter iniici nervorum, articulorum, pedumque vulneribus, & antiquis ulceribus: magno etiam commodo, ea elotâ & preparatâ matronæ sibi faciem oblinunt.

LIQUIDAMBAR RESINA ARBORIS OCOSOL DICTÆ, FOLIS HEDERÆ, odore Styraeis liquidæ.

C A P. XXXVIII.

LIQUIDÆ Ambra nomine data à D. Paludano Resina, missa Ill. C. VVirt. à qua habui, ceram mollitiè imitatur, coloris ferè melini, non nihil obscuri, odore Styraeis liquidi remissiore, tum accensa, tum non accensa, sapore quoque non ab simili. De hac autem resina ac eius arbore hæc tradit Monard.

Resina, quam Liquidambar, & oleosum quiddam, quod oleum de Liquidambar vocamus, ad nos ex Hispania nova adferuntur, utrumque odoratissimum, præsertim oleum, quod deliciarioris Locis, & suavioris odoris est. Est verò Liquidambar resina effluens incisis arboribus, vastæ magnitudinis, pulchris & ramosis, quarum folia Hederaceis similia sunt, *Ocosol* Indi vocant, cortice crasso, cissolia, nereo, qui incisis aut vulneratus crassum Liquidambar ciaculatur, cui cortex comminutus, odoris causa admiscetur, vt scilicet suavis & diutius spiret in suffibus. Vbi nascuntur eiusmodi arbores, fragrantissimus est æris odor, adè vt Hispani primum eò appellentes, istic aromata nascantur, adè eas aromatiferas esse arbores existimarent. Tanta quantitate in Hispaniam inferitur Liquidambar, vt mercium vicem suppleat, viribus & doliis eo impletis: eo etenim hîc vitmur, in

Cæsalp.

nat.

Descrip.

Descrip.

Resina Li-

quidam-

bar.

Locus.

Arbor.

Hederaceæ.

folia.

Ocosol.

Odor.

Quantitas.

Arbor.

Hederaceæ.

folia.

Ocosol.

Odor.

Quantitas.

Arbor.

Hederaceæ.

folia.

Ocosol.

Odor.

Quantitas.

Arbor.

Hederaceæ.

folia.

Ocosol.

Odor.

Quantitas.

Arbor.

Hederaceæ.

folia.

Ocosol.

Odor.

Quantitas.

*Syracis li-
quida sub-
stitutum.*
Vius. suffribus, odoramentis, pastillis, Syracis liqui-
da loco, cuius odor proximè ad hunc accedit : ad-
dèd autem validus est, ut celari, etiam suffribus
non additum, non possit, & totas ædes, si eius si-
copia, atque aded plateas suo odore repleat.
Plurimus in Medicina illius usus, nam calefa-
cit, roborat, resolvit, & anodinum est. Cerebrum,
per se illitum, aut aliis aromatibus mixtum, robo-
rat, & doloribus liberat, omnigenosque delotes
à causa frigida, emplastri modo impositum, niti-
gat. Ventrículo adprimè utile, stomachici instar
adhibitur : etenim ipsum roborat, concoctio-
nem iuvat, digerit, concoquit, & appetentiam
excitat. Cùm Syracis, Ambari, & Moschi mo-
mento mixtum Emplastri consistentia, & scuti
forma super alutam extensum, omnibus prædi-
ctis morbis maximè prodest. Calidum in fine se-
cundi gradus, humidum in primo. Ex eo recens
collecto, & istic reposito, ubi per se tenuior eius
substantia, stillare possit, oleum quod de Liqui-
dambar nuncupatur, elicitur, multò perfectissi-
mum, illoque longè suavius. Sunt qui expres-
sione etiam eliciant, ut maiorem quantitatem
colligant. Nam chirothecis imbuendis plurimum
absuntur. Vt le est medicamentum ad pleros-
que morbos frigidos, nam calefacit, resolvit & o-
mnem tumorem emollit : itaque uteri tumoribus
& obstructionibus prodest, mensesque provo-
cat : calidum ferè tertio gradu. Sciendum tamen
est, plerosque liquidam istam Syracem ex India
inferre, non proinde bonam, quoniam è ramis
eius arboris comminutis & coctis pinguedinem
innatantem colligunt venduntque pro legitimo.
Eius arboris participi & summitates in fasciculos
collecti, vestibus & stragulis ab Indis inferun-
tur, odoris gratia, in cùmque usum Hispanis et-
iam vendunt.
Locus. Advchitur [inquit Clus. apud Monard.] Hi-
spalini, totius non dicam Beticæ, sed etiam Hi-
spaniæ celeberrimum emporium, olei quoddam
genus ex America, subrucci coloris, cuius mira-
biles prædicant effectus in omnibus uteri morbis.
Id oleum de Liquidambar nuncupant, eius sanè
odori ferè, qui Ambræ odorem æmuletur. Id
verò ex eo liquore exprimitur, quem de *Ocote*
arborescille, Mexicana historia tradit in hunc mo-
dum. Inter arbores Mexicanas memoratur & *Ocote*
arbor prægrandis & venusta foliis *Hederæ* simi-
libus. Huius liquor, quem Liquidambar nun-
cupant, vulnera curat, atque cum corticis ipsius
polline permixtus, elegans, odoratumque suffi-
mentum præbet.
Cæterum ad Storacis genera reduci posse vi-
detur Cæsalpino, quod ex India Occidentali af-
fertur Liquidambar vocatum. Resina liquida
valde odorata apprehensis & arboris corticibus
simillimo odore Syracis. Eius arborem in nova
Hispania magnam tradunt : frequentibus ramis
ac foliis *Hederæ*, crasso cortice, quo inciso la-
chryma funditur prædicta : ex hac recenti stillare
tradunt per se oleum quoddam odoratius, ac ex-
primi quoque ut maiorem quantitatem habeant,
sed minus perfectum quo chirothecas inficiunt.
Hist. Lugd. *Liquidambar* esse dicit ex *Ococol* ar-
bore, sed qualis sit ea arbor, non demonstrat.

ABIEGNA RESINA INDICA LI- QUIDA.

CAP. XXXIX.

Locus. In novi orbis continente colligitur liquor sive
resina, quam Abiegnam vocant, ex arboribus

seris (quæ neque Pinus, neque Cupressi dici
possunt) Pino altioribus & Cupressi modo re-
ctis. In harum arborum cacumine vesiculæ quæ-
dam enascuntur magnæ & parvæ, quibus contra-
ctis guttatim stillat liquor admirandus, quem Indi
diligenter concis excipiunt, sed tanto labore &
molestiâ, ut multi viri exiguum admodum quanti-
tatem possint cogere.

Hinc Monardes author descriptionis ex ver-
sione Clusij Resinam abiegnam inscribit, & ex eo
Hist. Lugd. quæ Indicæ nomen adunxit.

Eius usus est in omnibus ad quæ Balsamum
convenit, siquidem vulnera optimè curat; dolo-
res ex materia frigida & flatulenta progeneris
mitigat. Valis est etiam stomachi vitis ab humo-
re frigido, aut flatibus, sumpta ex modico vino
albo.

CAN CAM V M.

CAP. XL.

DE Cancamo [inquit Cornar.] Paulus inter
simplicia idem, quod Diosc. tradit. Sed pro
voce *Copados*, quæ gravem ac virosom odorem
significat, habet *Abies*, quæ odoratum ac gra-
tum odorem indicat. Serapio cum Arabum gen-
te Medica, *Laccam* appellat, & Dioscoridis & Pau-
li verba citat. Citat etiam Galeni de Laccæ ver-
ba, quæ ego neque in Græco exemplari reperio,
neque in Latina nostra, magna ex parte, transla-
tionis editione habentur. Recipitur autem in
multas Arabum compositiones, et eam, quæ
Diolacca appellatur, de cognominat. Et Offi-
cinis quoque hodie satis hæc nota est. Galenus
verò, quidem radicem habet, rem à Cancamo
diversissimam. Sed non Cancani, sed Cacanile-
gendum esse, ex Paulo constat, qui eadem de li-
bro lib. 7. inter simplicia tradit, quæ Galenus ha-
bet. Quid verò sit Cancanum, & an idem sit,
quod Bicanum, utrumque enim reperitur lib. 3.
Dolabellarum cap. 46. considerandum proponi-
mus in Paulum Æginetam.

Cancanum huc usque, Laccam quidam esse
putant. Horum mirus error deprehenditur,
quum Cancanum gummi odoriferum sit, Laccæ
autem non gummi arboris, aut plantæ alicuius:
sed potius formicarum alatarum sterces (ut Ama-
tus quoque attestatur) favagove, velut cera a-
pum. Sed hæc de Laccæ hoc loco sufficiant, & ad
institutum nostrum, hoc est, an Cancanum sit
benzoinum (quod voluerunt aliqui, inter quos
est Anguillara, & olim Amatus,) revertamur.
Cancanum igitur benzoinum non est, ut rece-
ptui canam, inquit Amatus. benzoinum liqui-
dem Silphium, sive Læserpitium odoratum no-
strum est, præcipuè subnigrum, cum quodam ru-
bore. Vult tandem Amatus Cancanum esse gum-
mi quoddam, quod Animum vocetur. Sed quæ
serius autoritate hoc asserat, satemur nos latere.
Nos de *Anime* cap. sequenti.

Gefnerus hoc loco non probat eos, qui Can-
chamum apud Dioscor. per c. aspiratum scribunt:
Mirum autem, inquit, nullam huius lachrymæ
mentionem à Galeno fieri. Ex confinio Calicæ
Cinnamique & Cancanum & Turum inveni
vit Plinius, nec alibi plura. Serapio & alij Arabes
sic appellant : Laccam vertunt interpretes. Sed
quæ hodie in Officinis Laccæ vocatur, nec odo-
rata est, nec similes habere vires videtur. Ego
Cancami, sive Laccæ [ut vertunt Arabes] loco,
medica.

Resina
bi-gna.
Indica.

Vires.

Stomachus.

Lacca.

Cacani.

Bicanum.

Aequivoca-
tio.

Benzoinum.

Amat. no-
tatur.

Lacca.

Cancami medicamentis, Myrrham potius iniecerim. Monachi autem (teste Amato) qui nuper Antidotarium exposuerunt, altā mente cecutiunt, delirantve, quum in compositione Dialacae, dicant: Si defecerit Cancamum sive Lacca, eius loco iniciatur lachryma sanguinis Draconis. Quanto verò errore, omnes norunt, quum Lacca appetitiva sit, & menses provocet: sanguis verò Draconis tantum abest, ut aperiat, ut potius miro modo constingit.

Nomina Cancamum Graecè *Κανκάνιον*, Hisp. & Lusit. *Anime blanco*, Arab. *Sac*, *Lacca*, Officinis *Lacca*.

Locus. Loci & vitii nō meminit etiam Paulus lib. 7. suae Medicinæ, dicens: Cancamum Lachryma est arboris in Arabia Myrrhae similis, odore grato, quā etiam ad usum utuntur.

Vit. Vis eius est obelos extenuare, abstergere & aperire obstructa. Cancamum, inquit Dioscorides, Arabici ligni lachryma est, Myrrha quodammodo similis, virosi gustus, quum ad lumenta usurpant. Vestes eo aditis Styrae & myrrha suffiuntur, datur lenis, comitialibus & suspitionis: menses cum aqua multa pelit, oculorum cicatrices confectum emendat: ac vino madefactum, eorum medetur hebetudinibus, adversus gingivas humore praegnantibus non aliud efficacius, ut & ad dolores dentium ac per pulculos diesternū obolorem ponderat. ex aqua aut acetō multo bibitum obelos extenuat.

ANIME ET COPAL.

CAP. XLI.

Folia Myrrae
Animum album
Animum subnigrum
Myrrha
Cancami.
Myrrha
Minea vel Aminea:
Animum gummi album Cancamum nigrum
Myrrha.
Amat. nigr.
ANIME mentionem fecit Amat. Lusit. lib. 1. Anar. 13. in Dioscoridis verbis: Cancamum Dioscoridis est gummi quoddam, quod ex Guinea Minas, Africave, & insulis illi circumiacentibus Lusitani nostri advehunt, *Animum* appellant, quod testantur decidere ex proceris arboribus quibus folia Myrrae, unum album, alterum subnigrum, Myrrha quodammodo simile, odoratum, quod Dioscorides inter Myrrhae species, tanquam improbi commemorat, & Mineam, à terra unde praecipue nascitur, eam appellat: quamquam Seapio Amineam nominet, unde Lusitani voce corrupta, pro Minea, vel Aminea, *Animum* vocant. Hanc verò assertionem primò adfluxit brisotus Gallus, & Cancamum esse dixit.

Sed ad memoriam hinc revocandum est, quod non solum Galeno in antidotis Myrrha Minea, vel Aminea dicta cognita fuerit, sed hodie quoque in Lusitania & universa Hispania paucis immutatis literis habeatur, *Gummi Animum* appellantibus, cuius duo genera, album, & nigrum. Nam album Cancamum esse ex brisoto didicimus: nigrum verò Minea Myrrha Dioscoridis est. An verò Minea haec regio, Minae hodie dicta, Regi Lusitaniae parens sit, Cosmographis inquirendum relinquo. Scio enim in hac regione, Animum optimum quoque reperiri, à qua quotannis Lusitani nostri in Portugalliam adferunt. Galenus verò Mineam Myrrham inter ceteras species praecipuam collocavit, quā de causā in illo textu libri de Antidotis, aut in Dioscoridis, mendum esse suspicor, quum Dioscorides ex diametro contradicat.

Amatus ergo, [non aspernandus aliis botanicis] Animae plantam Cancamum esse scriptum reliquit, sed, [quod citra ullum animi pathema dixerim,] non inaequa, quum in Anime

Tom. I.

Cancami notas non comperiamus, ut ex Dioscoridis verbis percipitur, quae ita habent: *Ανκάνιον, ούλινον, μαλακόν, & ούλινον, & ούλινον, & ούλινον*. Sed Anime proprie Resinam potius aliquis appellaverit, quā Gummi.

Erīt Græcorum Cancamum meū (inquit Garcias) sententiā, id quod nos *Anime* vocamus, quod in Lusitaniam ex Æthiopia, Arabiæ finitima advehitur. Hallucinantur, qui Anime in Brasiliā regione inveniri contendunt, & genus illud picis, sive bituminis, resinæve, in *Sirāam*, ut aiunt, non procul à Maluccis repertum, Anime esse credunt. Nāmeius picis multa copia huc ex Samatra, aliisque regionibus advehitur, quā picandis navibus utuntur. Sed nec odore prædium est Cancamum simili, & duntaxat resinam, aut quodvis vulgare gummi olet.

Confirmat Clusius apud Garciam Amari duo *Anime*, ac insuper tertium addit, quod pallidum est & resinaceum, retortidūque. Omnia verò, ait, iucundum in suffumigis spirant odorem, idēque videntur temperamētum fortia. Posteriora duo degustata magis siccare & amore scere deprehenduntur. *Anime* cur *Animum* Ametus vocet, nescio. Dioscor. habet Amineam. Non desunt, qui Anime legitimum Bdellium esse putant, ob multas, quas habet, notas, cum Bdellij historia communes. Vnum tamen prætere non est, quod, ut Cæsalpinus inquit, Stacte quondam cum oleo Syriaco ex Alexandria adferebatur sub nomine Balsami: sed postea desinit, cū ex India Occidentali novum genus Balsami afferri cepit. Sola autem expressi Myrrha affertur glebis magnis coacta. Ex hoc genere videtur esse, quod vulgò *Anime* vocatur à nostris quasi Amineā Myrrha: Ex Oriente affertur duorum generum, odoris suavis, quibus Vnguentarij utuntur. Vnum candidum: alterum flavum: album autē nigrastanum. Refertur H. pagani in India Occidentali, in suffumigis odoratis loco Thuris sacerdotes uti quadam candida resina, quā *Copal* vocant, translucida magnis glebis.

Orii & Anime flavius, in granulis Thuri simile: valde autem odoratum est & suave. Dioscorides autem inter reprobata Myrrhas, Amineam vocat: sed Galenus Mineam, ut Plinius appellat, quā & ceteris præfert, quia ei non admittum est Opocopalum, quod est genus veneni.

Duo, ait Monardus, resinarum genera multū similia ex Hispania nova adferuntur, quorum unum *Copal* vocatur, alterum *Anime*. *Copal* resina est admodum candida & translucens, magnis fragrantis Diacitri valde transparentis huius dissimilibus: sitis odorata, sed non perinde ut Anime. Anime arboris est lachryma, seu resina alba, ad Thuris colorem nonnihil vergens, verum Copali magis oleaginosa. Desertur granis Thuris, sed crassioribus, quae contra luteum colorem ostendant instar resinæ: gratissimi & suavissimi odoris est, & prunis imposita facile consumitur. Dffert ab Anime Orientali, quod neque tam candidum, neque tam luteum sit. Orientale item in ignis fragrantis affertur transparentibus, ita ut nonnulli Carabe, seu Succini speciem esse suspicati sint, cū nihil sit minus.

Hermolus ait Anime colligi vicinis locis pago, in quo Thus nascitur, & ab illius pagi nomine Anime dici.

Novæ Hispaniæ Animæ colligitur ex arboribus mediocri magnitudinis, vulneratis, non aliter, quā Thus, aut Mastiche.

Scibit Clusius se nobilioris illius Orientalis

Ee

- Anicie fragmento, quod aliquot uncias pendebat donatum esse ab Hugone Morgano Pharmacopola Londinensi. Gomara porro in Mexicana historia, duo *Copalus* genera facit, alterum rugosum, quod *Colochiopalli* vocari dicit, molle, Thuri simile: alterum multò præstantius, *Copalcahuilti*, quod plerique Myrrham existimant: liquor scilicet albus qui vulneratà arbore guttatim stillat ac statim concrescit.
- Copal.* 1. Hist. Lugd. p. 1791. nomina hæc habet: *Copals*
2. *Anime: Anime Occidentale. Ammaam Myrrham* esse purat Hermol.
- Myrrha.* Vires. Lusitanorum mulieres *Animo* maximè pro suffumigijs, & Medici contra dolores à frigidityte ortos præcipuè utuntur, maximè capitis, ut Amatum adnotasse legimus. Confirmatur hoc idem testimonio Manardi, dicens: Huius usus est in plerisque, sed capitis præsertim morbis, à frigidityte provenientibus, & de fluxionibus purgationes subsequenubus, cubiculis per Hyemem (etenim aciem purgat) & capitis operimentis, dormire sub noctem volentibus, sufficit: quin et in ipso capite, si qui Cephalæa & Hemisrania laborant: nam caput roborat. Miscetur emplastris & cerotjs: ubi roborare, & frigidos humores, statimque resolvere opus est. Thuris vicem supplet, cum in suffutibus, tum in iam dictis. Cerebrum roborat emplastrum modo adhibitum, atque etiam ipsum ventriculum reliquasque partes nervosas, cerati modo, tertia parte ceræ admixta: atque sic gestatum dutilis, & subinde renovatum, frigiditytem è quacunque corporis parte elicit. Calidum est secundo gradu, humidum primo.
- Capitis dolores.* Thuris Vicem supplet
- Temperamentum.

ANIMES SPECIES AD SVCCINVM
LVTEVM ACCEDENS.

CAP. XLII.

- Descriptio* INTER Animem Paludani & *Copal* medio se habet
Color. Imodo ad vulgare succinum proximè accedens, à quo tamen duritie parum vincitur, croceo hiliore colore tineta, & *Animes Paludani* modo pellucida: sub dente in grumos minutissimos dissilit, & candela ardenti admota non ita promptè liquefcit, vt *Copal*: quo tamen flammam & luculentiorē & pertinaciorē fovet, minutissimas bullas eructans, odore non multum differens, quo & ardendi modo magis refert Animem à Paludano missam. Hanc misit Antuerpia Coldenbergius.

ANIME SIMILIS RESINA EX
ALBO FLAVESCENS.

CAP. XLIII.

- Descriptio* PETRVS Garetus dedit, Clusio scribente Exoticorum lib. 4. cap. 8. resinam delatam ex longinqua navigatione anno 1600. quæ Succino non absimilis erat, transparenst & lucida, pendè instar Animæ Americanorum, cuius fortasse genus: color ex albo flavescens, odor non iniucundus, sapor amariusculus, deinde acriusculus: in micaspotiùs dissiliebat, quàm vt dentibus cederet, aut ore retenta, mollesceret: igni tamen admota, liquefcerebat, flammamque concipiebat & ardebat.

ANIME ALBA PERLUCIDA.

CAP. XLIV.

ANIMES albæ nomine peregrinam quandam resinam Ill. C. VVirt. misit D. Paludanus, vnde & specimen asservo. Succini nostratis consistentia paulò fragilior, Vernicis solidæ, seu Sandarachæ arborum modo, non nihil albicans, & pellucens, vitii modo, sapore Vernicis non ablimili odore, cum adoletur, Mastiches: nec penitus vivo carboni imposita, flammam concipit, liquefcit & evanescit, crassamentum quoddam resinarum more relinquit, sub dentibus dissilit, nec facile coit, cæ ratione, quâ Sandarachæ. Anno 1605. ex Anglia rediens Gener Cherlerus attulit magnum fragmentum cum inscriptione *Anime*.

Descriptio *Sapor.* *Oder.*

ANIME COLORE COLOPHONIÆ.

CAP. XLV.

IMPRIOR hæc *Anime*, cæteris speciebus, Colophonitæ aut Taurocollæ colore, obscura quàmque acies oculi nequam penetraverit: vnguibus quibusdam ferè nigricantibus resperfa, Colophonitæ concrectione, flammam & promptam & pertinacem concipit, reliquarumque more ardendo bullit, bullis tamen maioribus: gustantis saporē quendam austerrum imptinit: odor acutior paulò videtur & ingrator, quàm reliquarum specierum. Hanc habui Antuerpiâ à Coldenbergio.

Descriptio *Tingues.* *Sapor.*

ANIMES SPECIES ALBA
COPAL INDIS.

CAP. XLVI.

COPAL Americanorum & Animæ quartæ nomine missa Antuerpiâ à Coldenbergio resina, fusa videtur: ita cylindri sulphurei fusilis portionem refert semicircularem: externâ parte gibbâ, coloris albi: internâ, flavî: concrectione densa, Animæ à D. Paludano missæ, sed non vitilla, visûs aciem transmittens: etsi interim diffractæ micæ pellucidæ sint: flammam promptè concipit, nisi hanc præriperet liquatio: odore iucundior, quàm resina styrobylina, sed ad Animæ Paludani gratiam non accedente, nescio quid tamen Styracem redolente: sub dente lentescit Mastiches modo, nec adhærescit, & albescit, sapote grato. Gener Cherlerus ex Anglia redux attulit similem resinam, anno 1605. cum hac inscriptione: Animæ albæ à D. Garetto fragmentum satis magnum semicirculare.

Descriptio *Oder.*

AMBARVM.

CAP. XLVII.

NON desunt Monardi, qui Ambat ex fructu quodam ad maris litus nascente fieri dicunt, qui mensibus Aprilis & Maio maturefcit, & odoratus sit, quem decidentem vorant Balanæ: quasi fructus in alimentum cedens, aliud quàm sanguinem & carnem generare possit. Hæc Monardes, qui nobis præbet occasionem scribendi de Ambaro.

Ambaro, & tradendæ eius historię, in hoc Botanico nostro opere.

Ambari ergo [quantum quidem colligere licet] Simeon Sethi, Aëtius, Avicennas, & Serapio cum Averrhoë ex veteribus meminerunt. Ex Neoterici autem Ferdinandus Lopez, Iulius Cæsar Scaliger, Garcias, Monardes & Clusius. Quorum quidem circa huius generationem discrepans est opinio. Alij siquidem sperma Balenę esse asserunt: alij bella; cuiusdam marinę excrementum, aut maris spumam, [quę sanè opinioniones ratione carent, quòd nullum Ambarum inveniatur, ubi frequentissime sunt Balenę, & ubi fluctum reciprocatione spuma plurima excitatur,] alij bituminis modo ex miris alveo emanare: quę opinio melior, & veritati magis consona plarique visa est.

Varia circa Ambari generatio nem opinio. Sperma Balenę. Excrementum bellu. Marina spuma.

Bitumen.

Ambar non est sperma Balenę.

Inter Græcos autem solus Simeon Sethi & Aëtius huius recordati sunt, è quibus prior, Bituminis modo è fontibus suis manare asserit, pessimumque id esse, quod à piscibus devoretur. Inde convellit, inquit Monardes, eorum opinio, quod Balenarum sperma esse asserunt, ex eo decepti quòd interdum in Balenarum ventriculis inveniatur, quæ illud aquis innatans nonnunquam devorant, alimentum esse existimantes. Verum est, meo tempore Balenam circa Canarias, quas Fortunatas Insulas putant, captam, in qua inventa sunt plus quam quatuor Ambari arrova, [ponderis apud Hispanos genus, quod viginti quinque libras pèdet,] sive centenæ librę: postea tamen infinitas Balenas, cum suis catulis interfecerunt, sed nihil Ambari in eis inventum est. Sed & qui ex Florida adveniunt, referunt Balenas in illo mari versari: quas tametsi cum suis catulis necarint, in neutris Ambarum reperisse. Illos catulos porro Americani summa dexteritate in hunc modum capere solent. Sumpto longo & forti fune, cui innexus sit laqueus, cymbam ingreditur Americanus, & Balenę cum suis catulis advenienti obviam progreditur: uni ex catulis vicinior factus insillit, & laqueo rostrum induit. Illic id sentiens catulus in altum se mergit una cum Americano ipsum amplectente [summum etenim natatores sunt Americani, diuque in aqua persistere queunt.] Balenę autem catulo respirare volenti, summum aequor repetere necesse est: interea Americanus per eius nares, sive meatus illos, quibus respirat, cuneum vel paxillum acuminatione pugno adigit, ut minime excuti possit: deinde laxato fune suam cymbam conscendens illum subsequitur, donec obstructis meatibus respirare nequens, suffocetur, & in terram eiiciatur. Lucunda sanè at non minus periculosa est ista venatio: sed adeò industrij & agiles sunt isti Americani, ut etiam *Caymanem* [Lacerti, sive Crocodili genus est, binos & triginta pedes longum, ferocissimum omnium quę in mari versantur, belluarum] unus Americanus occidere queat.

Ex Arabibus verò Avicenna lib. xi. cap. 67. & Serapio lib. simpl. cap. 196. scriptum reliquerunt, fungorum in rupibus & arboribus more Ambarum in mari generari, & tempestatibus unā cum faxis interdum in litus eiici: quę sententia verisimilior est reliquis ab Avicenna productis. Nam multum flantibus Euris, magna eius copia *Sofalens*, & in insulas *Comaro*, *Demgoxa*, *Mofambicam*, totūque cum tractum eiicitur è *Maldivis* insulis quæ ad Orientem spectant. Flantibus verò Favonius, copiosè invenitur in insulis, quę vulgò de *Maldiva* nuncupantur corrupto vocabulo,

Tom. I;

cum de *Nalediva* dicendum sit: etenim *nale* lingua Malabrica significat quatuor, & *Diva* insulam: *Nalediva* igitur pronunciandum erat: quasi dicas, Quatuor insulas, simili planè ratione, quæ *Angediva* vocamus eas insulas, quæ à *Gua*, Orientalis Indię emporio, duodecim leucis distant, quòd quinque sint numero conterminæ, *Ange* enim eorum linguā quinque est. Sed hæc præter institutum: non potui tamen horum non meminisse, cum in *Maldiva* mentionem incidissem.

Scribunt iisdem locis supra citatis, Ambarum devorati à pisce quodam *Azel* nuncupato, sed qui eo devorato statim extinguatur. Hunc deinde undis fluctuantem regionis illius incolæ uncis in sicum trahunt, eoque exenterato Ambarum colligunt: verū n omne improbit, præter id, quod spinæ adhaerescit, id enim pro temporis dururnitate putram & legitimum esse. Sed hæc eorum opinio erronea mihi videtur. Nam veluti certum est animalia querere alimentum naturę suę conveniens, & minime noxum [nisi forte cibis innoxius ad nito decipiantur, quosmadmodum mures fallere solemus] sic etiam haudquam verisimile videtur, hunc piscem Ambarum venari; si eo devorato sit periturus. Imò cum Ambarum sit ex eorum numero, quæ maximè cordis vires resciant, dixerim hunc piscem præsentaneum esse venenum, quandoquidem ta ne animo medicamento devorato perit.

Scribit Averrhoës sc. coll. cap. 56. Caphuræ genus inveniri natum in maris alveo, quod deinde aquis supernatet: laudatissimum verò id censeri, quod Arabibus *Ascap* dicitur. Quam verò eius opinio à veritate sit aliena, & tanto viro, insignique Philosopho indigna, clarius est, quam ut multis demonstrari debeat: primū quòd Caphuram in mari nasci dicat, deinde, quòd eandem, quæ frigida est & sicca tertio gradu, Ambari genus faciat, quod calidum & siccum constituit secundo ordine.

Averrhoës præh.

Cæterum ex Neoterici Ferdinandus Lopez de Castagneda, qui rerum à Lusitanis in India Orientali gestarum historiam scripsit, lib. 4. cap. 35. dicit, seledissimam Ambarum in insula *Maldiva* inveniri, cuius generationem cum fieri tradit diversam, ab ea, quam cæteri scribunt, non absfuturum existimavi, si, quæ de generatione Ambarum tradit ex Italico sermone à Clusio conversata, hic subicerem.

Maiores insulæ de *Maldiva*, Archipelagi illius interioris, multas odoríferas herbas produunt, quas depastum veniant magnæ quædam aves ab incolis *Anacangris* qui nuncupantur. Istæ aves in rupibus & scopulis earum insularum secundum maris litus suis versantes & aggregatæ, sterces egerunt, quod *Ambra* est, cuius tria genera faciunt: unum album, ipsis scopulis, uti egestum est, inhærens, quod probatissimū censent, & *Panahambar*, h. e. auream Ambarum appellant, maioris quàm reliqua, pretij, quòd pauca quantitate & maiore difficultate reperitur, quàm alia duo genera, quæ cineracei & nigri sunt coloris, ac ex albo originem trahunt. Ex istis quos dixi scopulis, tempestatum vehementiâ temporis succellu, magnis fragmentis in mare cadit hæc *Ambra*, & in litus eicitur: id *Coambar* dicitur, id est, æque *Ambra*, quoniam aquarum fluctibus valdè eluta, magnam suæ probitatis partem perdidit. Tertium, quod nigrum, *Maniambar* vocant, quod significat piscis Ambarum: nigredinem enim contraxisse existimant, quòd à Balenjs; aut alijs piscibus.

Aves magnę.

Sterces avę.

Coambar.

Maniambar.

scibus inter istas insulas versantibus devoratum fuerit, qui illud concoquere non valentes, rursus evomerunt: id autem est omnium vilissimum, quia penè totam facultatem amisit. Hæc Castagneda.

Alit opinio Garciz de Ambaro hæc est. Veluti pro regionum naturâ terra interdum rubra est, ut Bolus armenus, interdum candida, ut Creta, nonnunquam nigricans: sic venisimile est, aut insulas, aut terras similis cum Ambaro formæ inveniri, quod terra sit aut fungosa, aut alterius generis. Quod verum esse testatur, magna eius, quæ reperitur, quantitas. Siquidem interdum inventa sunt fragmenta humanæ magnitudinis, interdum nonaginta palmorum longitudinis, duo de viginti latitudinis. Affirmarunt nonnulli se Insulam ex puro Ambaro vidisse, eamque cùm postea requirerent, nusquam comparuisse. Refertur verò est plerumque avium rostris, quas in eo nidulari credibile est: ac interdum conchyliis, testisque ostreorum permixtum invenitur, quæ contactu Ambaro adherent.

Ambar bitumen est.

Ambarum legitimum.

Varia est, pergit *Monardes*, circa Ambati originem opinio: sed verissimum est, Bituminis genus esse, ex sorribus in alto mari manans, quod aëri expositum, illud densatur, ut solent pleraque, quæ sub marinis aquis tenella & mollia sunt, at aquâ exemptâ, durantur, ut Corallium, Succinum.

Quid porro sit legitimum Ambarum, atque quo modo nascatur, dicam, ait *Clusius*, quod *Francosforti* ad *Mœnum* anno 1593. paulò antè meum ex ea urbe abitus, mihi referebat vir probæ fidei, mihiq; amicus *D. Servatius Marel*, *Burgundus*, qui multas regiones peragraverat, *Ambarique*, *Moschi*, *Gemmarum* & similium rerum mercaturam exercuerat. Quum enim de *Ambaro* inter nos sermo incidisset, ille ad me, *Exploratimne habes quidpiam de Ambaro?* Non inquam, præter ea, quæ ex *Garciz Aromatum historia*, & libello *Nicolai Monardis* de simpl. med. è novo Orbe delatis didici. Legi, inquit, utrumque illum quidem à te Latinam factum, hunc verò Hispanico sermone evulgatum. Sed quid aliud asserunt, quàm authorum dubia testimonia, qui cæcutescentes, tanquam in tenebris versantur? Mihi autem crede, Ambarum nihil aliud esse, quàm recrementa quædam in ventriculo *Balenæ* verè multo tempore collecta, verè inquam, quia plerique *Cetaceos* alios pisces, ut *Orcadem*, *Physeterem* & similes magnis dentibus præditos *Balenæ* appellatione donant. *Balenæ* autem legitima, nulos dentes habet, sed integros pisces vorat, & mollibus inprimis delectatur, ut *Polypis*, *Septiis* & similibus, quibus in ventriculo non bene confectis, necesse est, multam viscidam materiam in eo generari, quam postea simul congestam, & ventriculum nimis gravantem, vel singulis annis, vel breviori temporis spatio reiicit. Ista materia tamdiu in ventriculo adservata, dein reiecta, & mari innatans, *Ambarum* est, in quo interdum *Polyporum* devoratorum rostellâ deprehenduntur. Si *Balenæ*, liberatam recens ab illa materia ventriculo, capiuntur, nullum *Ambarum* habere reperientur, si aliquantò post eieciatam materiam, aliquid quidem habebunt, sed deterius, nec probè excocti, atque ita paulatim crescent illi materia congesta, prohibetanti vetustate adquireit, ut si, antè quàm ventriculus illâ materiâ liberatus sit, *Balenæ* capiatur, plurimum & optimum reperietur. In aliorum verò *Cetaceorum*, quos antè retuli, ventriculo, frustra

Recrementa Balenæ vera.

requiras: itaque nihil mirum, si qui captos eos secuerunt, *Balenas* esse existimantes, nihil *Ambari* in illorum ventriculo repererunt. Probari autem allerebat *Ambarum* cinereo quodammodo colore præditum, illud verò optimæ esse notæ indicium, si eius fragmentum candenti ferro, laminæ ferreæ bene calefactæ, aut cultello applicatum, veluti in oleum resolvatur, quod naribus admodum suavem odorem spiret. *Monardes* etiam optimi delectus esse tradit, quod ad rubedinem non nihil tendit, albūque non æquè bonum asserit, nigrum verò deterimum facit.

Pretium.

Eius autem pretium, ut nobis author est *Garcias*, intenditur pro fragmentorum magnitudine: quantò enim maius est fragmentum, tantò eius intensus est pretium, non secus atque in gemmis. Sed nusquam plaris venditur, quàm in *Sinarum* regione. Cùm enim à nostris *Lusitanis* eius exigua copia è delata esset, pretium fuit mille quingenti aurei in singula Cate, quod apud eos ponderis genus est, pendens viginti uncias. Huius lucri cupiditate deinde alij mercatores allecti, tantam *Ambari* è detulerunt copiam, ut nunc multò vilioris æstimetur.

Subiciamus modò nonnulla vocabula, quæ apud *Serapionem* & *Avicennam* occurrunt. Magnam eius copiam ex regione *Zing Serap.* libr. simpl. cap. 196. adferri alerit. Hæc est *Sofala*. Nam *Zingæ* aut *Zangue* *Pertis* aut *Arabibus* idem significat, quod niger *Latinis*: & quoniam totus ille maritimus *Æthiopie* tractus à *Nigris* incolitur, *Serapio* eam *Zingæ* vocat. Sic *Avicenna* lib. 2. cap. 63. epitheton illi addit *Almendeli*, quasi de *Melinda*: item *Selachiticum* [posteriora exemplaria habent *Aleleheti*,] à *Zeilan* fortè laudatissima totius *Orientis* insula, quare falsò urbem esse *Lacuna* comm. in *Dioscorido* existimavit, cùm sit insula multis urbibus ex-culta.

Nominat.

Ambarum *Latinis*, *Ambar* *Arabibus* dicitur, quo nomine omnibus quas sciam [*Garcias*] nationibus notum est, aut immutato duntaxat paululum vocabulo. Sed quid adhuc *Hadian*. Iun. percipere quæso *Garcia*. Maris flos, inquit, vocatur, *ἄλγος αἰθρῆς*, *Sperma Ceti*, vel *Balenarum* Officinis, & *Ambar* subalbidum, Germ. *Walrach* / *Baldrath* / quasi præsentaneam opem adferens, Belg. *Walschor* / quod sonat *Balenarum* eieciamentum genitale, sive semen.

Locus assignatur varius. Anno 1555. circa promontorium *Comorin*, quod è regione insularum de *Maldiva* est, fragmentum trium serè millium pondo repertum est: sed cùm is, qui invenerat, picem, aut bituminis genus esse existimaret, vili admodum vendidit. Maximum verò quod unquam viderim (inquit *Garcias*) fragmentum, quindecim libras pendebat. Sed qui in *Æthiopiam* commercii causa navigant, multò maiora fragmenta se vidisse affirmant: totus enim ille *Æthiopie* tractus, à *Sofala* ad *Brava* usque, *Ambaro* abundat. Nunc mittit *Florida* novi orbis provincia *Ambar*, quod vocant *Grisium*, idque in littus eieciatam invenitur à *Canaveral* ad promontorium usque *D. Helenæ*.

Vires perstringit, *Garcias* dicens: Nota est *Ma-* Vires & v. lus. *nardis* contradictio, qui in *Electario* de *Gemmis* dist. 1. in compos. *Mei*. *Ambarum* rem novam esse affirmat, eamque non magno æstimat, sed paulò post in *Electario* *Diambra* ibidem, quasi sui oblitus, hanc compositionem ob *Ambarum* multiz

multis laudibus effert, eoque se in mulierum & senum morbis sæpenuerò uti asserit. Ac magna in æstimatione esse apud opulentiores Indos asserit, ut pote quo cibis permixto frequenter vtuntur medicamenti loco. Excalefacit, resoluit, roborat, quocunque tandem modo applicetur: nam calidi est temperamenti & sicci, cum pinguedine quadam, quâ emolliendi facultate præditum est. Variæ sunt Ambari facultates: nam cum oleo florum Mali Arantii, siue Assyrii in calente mortario permixtum, & vnguenti modo capiti illitum, illius dolorem leuat, cerebrum corroborat & nervos, & frigidòs, qui infarcti sunt, humores resoluit: ad eadem quicquid, emplastri modo cum Alypta muscata assidue gestatum. Eius solius, aut cum Moscho & ligno Aloës permixti, olfactu cerebrum roboratur, memoria augetur, spiritus vigor & cordis vires rescitantur: ideòque in pestis contagiosis illius odor adprimè utilis est: nec minùs his, qui frigidis defluxionibus vexantur, conuenit, si capitis tegmina, atque etiam cubiculum, vbi dormiunt, per Hiemem eo suffiantur: Maximè prodest senibus, quòd illorum spiritus vegetet, cor & cerebrum roboret, & crassos, lentosque humores, quibus plurimùm abundant, extenuet, siue cibis indatur, siue vestes suffiantur, siue cerebro, cordisque regioni applicetur, siue vino, quo sibi faciem & manus abluunt, permisceatur. Scobi Magnetis, Galbanòque miscetur, & emplastri modo mulierum vmbilico impositum, vterum suo loco retinet, & reliquos eius morbos profligat, eius autem assiduus odoratus prodest vteri procidentia: suffocationibus verò, in Liquidamhar dissolutum, ex xylo exceptum, vterique ori impositum. Sterilitatis à frigidis humoribus orta, hac compositione mederi soleo, quæ recipit Ambari partes duas, rasuræ Eboris tenuissimè trita vnâ, pulueris ligni Aloes partem dimidiâ, cum Algalix momento: sunt catapotia, quorum tria pendentiâ 3j. singulis triduis dabuntur, & emplastri modo vmbilico, pessum uteri colo imponetur, purgatis tamen priùs vti decet. Ex eo, alypta muscata, & styrace fit emplastrum scuti formâ, quod stomacho adpositum, ipsum doloribus liberat & excalefacit. Ex eadem massa factæ pilulæ, & manè sumptæ, flatus discutiant, concoctionem iuuant, & appetentiam excitant: idem præstat ex vino odorifero manè sumpta hac massa. Tritum Amhar, & cerâ flavâ exceptum, cordis regioni utilissimè imponitur, ad sedandos dolores è flatibus, aut alia quavis causâ (modò calida non sit) provenientes. Eadem ratione, quâ sensibus, melancholiâ laborantibus etiam conuenit, & paralyticis, si eo aut eius mixtura suffiantur, aut cerebrum totâque spina eo inungantur: etenim Ambar præ cæteris medicamentis nervos & cerebrum roborat. Quinetiam epilepticis fumus illius, naribus exceptus, conuenit, siquidem illos excitat, & si assidue id odorantur, non tam faciliè, neque tam vehementer eo morbo corripiuntur. Illud admiratione dignum, quod Simeon Sethi scribit: Si quis Ambar odoratur antequam vinum bibat, eum veluti ebrium fieri: si verò iniiciatur vino maximè inebriare.

POPULO SIMILIS TOCOTGEBIT, CUI
RESINA THVRIS CANDIDIOR.

C A P. XLVIII.

REFERT Fragosus in India Occidentali arbor
rem inueniri Tocot-guebit, i. e. lignum
Tom. I.

desiderii, seu exoptatum dictam, Populo similem summi candoris, cuius materies ob candorem, lavorem & splendorem, summe expetebatur ad idola fabricanda. Sub eius cortice nascitur gummi, seu Resina Thuri nostro simili, sed candidior, & minoribus fragmentis, quò isthuc vtuntur, vt nos Thure. Clus. apud Monardem post Copal & Anime ponit hanc arborem, non tamen eandem facit cum Copal. Observandum autem Tacamahacam dici similem Populo. Est & apud Lobel. Populus novi orbis, de qua nos histor. nostr. lib. præced. 3. cap. Consideretur sequens Resina.

CARANNÆ GARCIE NOMINE
DATA RESINA.

C A P. XLIX.

DOMINVS Volmarius Pharmacopœus Eflingensis insignis, dedit anno 1581. Carannæ Garcie nomine, Resinam Galbani coloris duriusculam, quæ etsi friata pulverem remitteret luteum, lentescibat tamen: resinæ Strohylinae odore: nidorem, cum flammis adoleatur, reddens ferè Animes.

De hac Monard. Caragna Indis dicta & Hispanis, resina, colore Tacamahacæ, paulò limpidior, odore simili, sed graviore. Alibi in vers. Clus. Caranna medicamentum novum est, quod decem annis elapsis primùm allatum est, & oleaginosa, ideòque tenax sine multa adglutinatione & colliquatione. Colligitur vulneratis arboribus. Est & alia quadam prior, & Crystalli modo limpidâ, multò præstantior, utilior & odoratior.

Hist. Lugd. Caragna etiam dicitur.

Ex Continentis parte interiore per Carageniâ Locus.
& Nomen DEI defectu scripsit Monard.

Eaytuntur Indi in tumoribus & omnis generis dolotibus. Ad eosdem morbos laudatur, quos

Tacamahacæ curare solent, & minore temporis spatium vires suas exerit: sic vt quos Tacamahacæ non curant, Caranna sanat. Exemplum vidimus in eo qui ob humeri cruciatus iam multo tempore brachium movere non poterat, tamen Tacamahacæ usus esset: sed postquam Caranna vti cepit, tri-duo sanitati restitutus est. Mira est eius vis in iuncturatum doloribus: nam imposita, faciliè illos curat, modò nulla sit calidorum humorum influxio. Tumores inveteratos dissolvit, defluxiones humorum frigidorum, aut mixtorum sistit: ad quovis nervorum & cerebri dolores valde utilis, vulneraque recentia, nervorum præsertim & iuncturarum nullo alto admixto medicamento sanat. Defluxiones in oculis, & alias partes reprimunt, pone aures, ac temporibus imposita. Excedit secundum caloris gradum.

SANDARACHÆ SIVE VERNICI
QUIBUSDAM DICTO, AC Mastiche accedens Resina.

C A P. L.

EST nobis resina delata anno 1605. ex Anglia per generum Cherlerum cum hac inscriptione: *Lachryma suavis spirans*: Anime speciem Cl. D. D. David Selinus Medicus Londinensis existimabat: mihi sanè odor istius resinæ gratus videtur vt ligni, quod Thuris vocant, nuncis tamen placet: igne accenso, faciliè liquefit & con-

Et 3

Ligna de
fiducijs
Populo si-
mili.

Thuris si-
mili.

Caranna
resina
Descript.

Caragna.

Vires.
Tumores.

Dolor iun-
cturarum

Vulnera.

Defluxio-
Tempera-
mentum.

Sterilitas.

Melancholia.
Paralyssi.

Nervi Cerebrum.

Ebrietatem
accelerat.

fumitur: cortex cui adhæret, non crassus, sapore percipitur nonnihil saluginoso, resinæ parvi grumi valdè friabiles, qui dentibus faciliè atteruntur, ferè similes Mastiche, minùs tamen albi, sed flavi, lucidi, ad Sandaracham accedentes.

Tecotgebit.

Perpendenda resina arboris Tecotgebit, de qua antè. A' nostra resina non videtur multum differre, si non eadem, ac sequens etiam ex Clusio Mastichina resinæ non valdè ab similibus fucus.

MASTICHINÆ RESINÆ NON VALDÈ ABSIMILIS SVCCVS.

CAP. LI.

Descriptio

TRADITVR à Clusio. Exot. lib. 4. cap. 8. resina ei data, per Petrum Garetum ex longinqua navigatione anni 1600. Mastichinæ autem resinæ, inquit, non valdè ab similibus erat sextus hic succus, minùs tamen albus, friabilis, ut resina, manibus tamen emollius, aut ore retentus aliquantisper, lentescerebat, nec ingrati odoris deprehendebatur, ut neque etiam saporis, aliquantulum tamen acris, igni admotus, flammam etiam concipiebat, quæ statim extingueretur, atque instar cere liquecebat. Erat etiam hic succus, sive veris resina, soliis quibuscum involuta; quibus recenter fluentem exceptam fuisse verisimile est.

AMBRÆ FACIE RESINÆ

CAP. LII.

*Descriptio
Color.*

QVI ex India anno 1601. redibant Batavi nautæ, auctore Clusio. Exot. lib. 4. cap. 6. Magnum resinæ cuiusdam fragmentum afferbant, quod libram & sex uncias pendebat, coloris ex fusco cineracei, & plarisque partibus Ambre odorata colorem referentis, sic ut qui ab arbore detraxissent, legitimam Ambram esse sibi persuaderent: resinaceus tamen odor, licet non ingratus, ab ea opinione illos dimovere debuerat.

In quem autem usum adhiberent, ignorabat honestissimus vir Franciscus Peninus, civis Amstelredamensis, qui ab illis redemerat, & pernitebat ut describere possem.

ELECTRVM SIVE SVCCINVM IN GENERE.

CAP. LIII.

*Electrum
Succinum.
Carabe. A.
lambrium.*

MVLTI [inquit Amat.] verbis Dioscoridis inmixti crediderunt Electrum, sive Succinum, quod Carabe Arabes appellant, & vulgus Alambrum, Populi gummi esse, non animadvertentes, Dioscoridem aliorum opinione verba illa retulisse, & ut falsa reliquisset, minimè que approbasse.

*Mendacia
de Succino.*

Vt autem planius noscatur, ait Plinius, quàm mentiti sint authores de Succino, verba eorum hic subiiciam. Proximum igitur locum in deliciis fumarum tamen adhuc tantum, eandemque omnia hæc, quàm gemmæ, auctoritatem, sanè maiorem aliquibus de causis crystallina & murzhina, rigidi [frigidi vet.] potus utraque. In Succinis causam ne deliciae quidem adhuc excogitauerunt. Occasio est vanitas Græcorum diligen-

næ. Legentes modò equè perpetuantur nœ de ortu eorum dicere, cum hoc quoque interfuit vitæ, scire posteros, quicquid illi prodidè mirandum.

*Pactathon
fabula.*

Phæthontis fulmine cæci, sorores luctu mutatas in arbores Populos, lachrymis Electrum omnibus annis fundere iuxta Eridanum amnem, quem Padum vocamus: & Electrum appellatum, quoniam Sol vocitatus sit Elector, plurimi Poætæ dixerunt, primique, ut arbitror Aeschylus, Philoxenus, Nicander, Euripides, Satyrus. Quod esse falsum, Italiae testimonio patet. Diligentiores eorum, Electridas insulas in mari Adriatico esse dixerunt, ad quas dilaberetur Padus. Quæ appellatione nullas unquam ibi fuisse, certum est: nec verò ulla ibi appositæ esse, in quas quicquam cursu Padi devchi possit. Nam quòd Aeschylus in Iberia, hoc est, in Hispania Eridanum esse dixit, eundemque appellari Rhodanum, Euripides rursus & Apollonius, in Adriatico litore conflueri Rhodanum & Padum, feliciorem veniam scire ignorati Succini in tanta Orbis ignorantia. Modestiores, quæque falsum, prodidè in extremis Adriatici sinûs rupibus in viis arbores stare, quæ Canis ortu hoc effunderent gummi. Theophrastus in Liguria effodi dixit. Phæthontem in Aethiopia Hammonis obiisse: ob id delubrum ibi esse atque oraculum, *electridumque* gigni. Philemon fossilis esse, & in Scythia crui duobus locis: candidum atque cerei coloris, quod vocaretur *Electrum* in alio loco fulvum, quod appellaretur *Sualternicum*. Demonstratus Lyncurion id vocat, & fieri ex urina Lyncum bestiarum, & manibus fulvum & igneum, è seminibus languidius atque candidum. Alij dixerunt Langurium, & esse in Italia bestias *Langurias*. Zenothemis *Langas* vocat eadem, & circa Padum us vitam affirmat. Sudines arborem, quæ gignat in Liguria. In eadem sententia & Metrodorus fuit. Sotacus credit in Britannia arboribus effluere, quas *Electridas* vocavit. Pytheas Guttonibus Germanie genti accoli astuarium Oceani Mentonomon nomine, spatio fladiorum sex millium: ab hoc diei navigatione insulam abesse Abalum: illud vere fluctibus advehi, & esse concreti maris purgamentum: incolas pro ligno ad ignem uti eo, proximisque Teutonibus vendere. Huic & Timæus credit, sed insulam Baltiam vocavit. Philemon negavit flammam ab Electro reddi. Niceas radiorum Solis succum intelligi voluit. Hos circa occasum credit vehementiores in terram actos, pinguem sudorem in ea parte Oceani relinquere, deinde æstibus in Germanorum littora etici. Et in Ægypto nasci simili modo; & vocari Sacalitem in India, gratiisque Thure esse Indis. In Syria quoque seminas verticillos inde facere, & vocare harpaga, quia folia & paleas, vestiumque simbrias rapiat. Theophrastus Oceano id exstuantem ad Pyrenæi promontorium etici: quod & Xenocrates credit, qui de iis nuperrimè scripsit. Vivit adhuc Asarubas, qui tradidit iuxta Atlanticum mare esse lacum Cephalida, quem Mauri vocant Electrum. Hunc Sole excalescentem è limo dare Electrum fluitans. Mnesias Africæ locum Sicyonem appellatum, & Crathin amnem in Oceanum effluentem è lacu, in quo aves, quas Meleagridas & Penelopas vocat, vivere. Ibi nasci ratione eadem, quæ supra dictum est, de Electride lacu. Theomenes dicit, iuxta Syrium magnam hortum Hesperidum esse, ex quo in Stagnum cadat, colligi verò à virginibus Hesperidum. Ctesias Indis flumen esse Hypobarum, quo vocabulo significetur omnia vasa ferre bona:

*Fossile in
Scythia.
Candidum
Electrum.
Fulvum.
Sualterni-
cum.
Lyncurion.*

*Fluit ex
arboribus.*

*Concreti
maris pur-
gamentum.*

*Sacal de
Ëgypti.*

*Harpaga
seminas-
rum Syria.*

*è limo ma-
ru.*

fluere

fluere à Septentrione in exortivum Oceanum iuxta montem silvestrem arboribus Electrum ferentibus. Arbores eas asphytaoras vocant, quæ appellatione significetur prædulcis suavitas. Mithridates in Germaniæ litoribus esse insulam, vocarique eam Oleridam: Cedri genere silvofam: inde defluere in petras. Xenocrates non Succinum tantum in Italia, verum etiam Thieum vocari, à Scythis verò Sacrium, quoniam & ibi nascatur. Alios putare in Numidia gigni. Super omnes est Sophocles Tragicus Poëta, quod equidem miror tanta gravitate cothurni, & præterea vite famâ, aliâs principe loco genitus Athenis, rebus gestis, exercitio ducto. Hic ultra Indiam fieri dixit è lachymis Meleagridum avium Meleagrum descendit.

Quod & credidisse eum, vel sperasse aliis persuaderi posse, quis non miretur, quæve pueritiam tam impentiam posse reperiri, quæ avium ploratus annuos credat, lachrymasve tam grandes, avësque è Græcia, ubi Meleager perierit, ploratum ille in Indos? Quid ergo non multa æquè fabulosa produunt Poëtæ? Sed hoc eam re, quæ quotidie invehatur atque abundet, & hoc mendacium coarguit. ferò quemquam dixisse, summa hominum contempti, est, & intolerantiam mendaciorum impunitas. Idem rursus eodem libro 37. cap. seq. de ortu & medicinis, & generibus & luxuria succinorum, inquit: Certum est gigni in Insulis Septentrionalis Oceani, & à Germanis appellari Glessum: itaque & à nostris vnam insulam ob id Glessiam appellatam, Germanico Cæsare ibi d. sibus rem gerente, Austraviam à Barbaris dictam. Nascitur autem defluente medulla pinei generis arboribus, ut gummi in Cerasis, resina piceis. Erupti humoris abundantia: densatur rigore, vel tepore autumnali. Cùm intumescebat, effusus est in insulas, certè in litora expellitur, ita volubile, ut pendere videatur, atque considerare in vado: quod arboris succum esse prisci nostri credidere, ob id succum appellantes. Pinea autem arboris esse indicio est pineus in attritu odor, & quoddam accensum tede modo ac nidore flagret. Affertur à Germanis in Pannoniam maximè Provinciam. Inde Veneti primum, quos Græci Henetos vocant rei famam fecere, proximi Pannonia, id accipientes circa mare Adriaticum. Pado verò, annexa fabule videtur causa, hodieque transpadanatum agrestibus feminis, nonnihil vice succina gestantibus, maximè decoris gratia, sed & Medicinæ: quando tonsillis creditur resistere, & faucium vitium, vario genere aquarum iuxta illos infestante guttura ac vicinas carnes. D. C. ferè M. pass. à Carnuto Pannoniæ abest litus id Germaniæ, ex quo invehitur, per cognitum nuper. Vidit enim eques Romanus missus ad id comparandum à Italico curante gladiatorum munus Neronis principis, qui hæc commercia & litora peragravit, tanta copia inventa, ut retia accendens feris podium protegentia Succinis notarentur, arma verò & libitina, totisque vnius diei apparatus esset è Succino. Maximum pondus is glebæ attulit 13. librarum. Nasci & in India certum est. Archelaus, qui regnavit in Cappadocia, illinc cortice inherente tradit advehi rude, polirique adipe suis lactentis incoctum. Liquidum primum destillare, argumento sunt quadam, intus translucencia, ut formicæ: aut culices, lacertæque, quas adhaesit musteo non est dubium, & inclusas indurescenti. Genera eius plura. Candida odoris præstantissimi. Sed nechis, nec cereis pretium, Fulvis ma-

ior autoritas. Exiis etiamnum amplior translucencia, præterquam si nimio ardore flagrent, imaginemque igneam inesse, non ignem, placet. Summa laus Falernis à vini colore dictis, molli fulgore perspicuis. Sunt & in quibus decocti mellis lenitas placeat. Verum hoc quoque notum fieri oportet, quocunque libeat, tingi, hædorum sèvo & Anchusæ radice: quippe etiam conchylio inficiuntur. Ceterum attritu digitorum accepta caloris anima trahunt in se paleas ac folia arida ac phylaras, ut magnes lapis ferrum. Ramen quoque eius in oleo addita flagrant d. lucidius, diutiusque, quàm linei medulla. Taxatio in delictis tanta, ut hominis quamvis parva effigies, vivorum hominum viginti unque pretium superet, proflus ut castigatio una non sit satis. In Corinthiis æs placet, auro, argentoque misto, in calatis ars & ingenia. Morbinoz & Crystalinorum diximus gratiam: uniones, quod capite circumferuntur, gemmæ digitis in omnibus denique aliis vitii ostentatio, aut usus placet: in Succinis deliciarum tantum conscientia. Domitius Nero in ceteris vitæ lux portens, capillos quoque coniugis suæ Poppeæ in hoc nomen adoptaverat, quoniam etiam carmine Succina appellando. Et quoniam nullis vitii defectu pretiosa nomina, ex eo certis quidam hic colas cepit expeti à matronis. Vnus tamen Succinorum invenitur aliquis in medicina: sed non ob hoc feminis placent. Infantibus adalligari amuleti ratione prodest. Callistratus & cuiusque ætati contralympathiones prolesse tradit, & utinæ difficultatibus potum, adalligatumque. Hæc & differentiam novam attulit appellando Chryseletrum, quasi coloris aurei, & matutino gratissimo aspectu, rapacissimum ignium, & si iuxta fuerint, celeritè ardescens. Hoc collo adalligatum, mederi febribus & morbis: tritum cum melle ac rosaceo aurium vitii: & si cum melle Attico conteratur, oculorum quoque obscuritatibus. Stomachi etiam vitii vel per se fatina eius sumpta, vel cum Mastiche aqua pota. Succina etiam gemmis, quæ sunt translucida, adulterandis magnum habent locum, maximè Amethystis, cùm omni, ut diximus, colore tingantur. Hactenus Plinius.

Huius verba (pergit Amat.) vera esse hodie cognoscimus, quum in mari Germanico, Baltheo dicto, Electrum five Succinum, ex quo precule five coronæ fiunt, colligatur, & nusquam alibi: quod verò gummi arboris pineæ simile sit, ipsius in attritu pineus odor attestatur, imò qui apud Germanos in orbe libera Dantisco, nobiscum versati sunt; tanquam de re conspecta iudicium suum ferebant, nec in re aliqua à Plinio dissidebant. Nascitur enim Electrum, liquidum tanquam Pini resina, quod quum musteum fluit, formicas, mulcas, paleas, & alia rapit, quæ omnia postea in eo dentato, videntur, ut Martialis hoc disticho complexus est:

Quum Phæthontæa formica vagatur in umbra

Implicuit tenuem succina gutta feram.

Vario porro colore Electrum reperitur, quoddam fæsticæ & paleas trahit, velut magnes ferrum.

Hallucinatur Manardus Ferreriensis, & alij quibus facile Tragus subscripserit, qui sine authoritate & ratione contendunt, Succinum longè aliam rem esse videri, quàm quæ ex arboribus exudare, destillare, durari ac coire in Electrum soleat; quin potius in mari nasci existimari possit:

Plinio Cædidum.
Cercum.
Fulvum.
Translucens.
Falernum.

Attrahunt paleas.
Pretium.

Amuleti.
Lymphatio.
Prima.

Chrysele.
Aurum Calistrati.
Febres.
Aures.
Oculi.
Stomachus.
Impositura.
Omni colore tinguntur.

Plinio de materia Succini subscribitur.
Amat.

Coronæ precaria.

Manardus & Tragus repreh.

Ex arboribus.

Thieum. Sacrium.

Sophocles miratur.

Elachryms autem.

Locus.

Glessum Germani.

Ex medulla arboris.

Vires & vus.
Tonsilla.

Arma è succino.
Glebæ 13 librarum.

Liquidum destillat.

Genera Succini.

Sed de re sibi ignota, non est quodd multa verba faciant.

Cordum audiamus, multis hac de re differenter. Succinum, quod Græci *ῥαυτεν*, & fabuloso nomine *κρυάειον*, Arabes *Karabe*, & *Kakabre*, Galli *Ambram*, seu *Ambram Citrinam*, Germani veteres Glessum, recentiores Ziffstein & Bernstein, Suidani *Gentar* appellant: inter præcipua numeratur, quæ Deus ad hominum usum condidit, Medicinæ pariter & luxui, multisque aliis usibus materiam præbens: quamvis nostra ætate magis tuende sanitati, quam luxuriæ inserviat. Nostri Succino, à proprietatibus, quas habet, nomina indidère. Siquidem veteres Germani Glessum/id appellant, quod si interpreteris, vitreum sonat: quoniam vitri instar lucem transmittat. Vitrum

*Αἰγύγιον
fabulosum.
Καμίνια
quædam
Gentar Sui-
danorum.*

*Glessum
Germ.*

*Gagates la-
pideus.*

*Lapis ar-
dens.
Cereum &
pellucidum.
Falerium
Candidum.
Plin. nota-
tur.*

enim Glasi/ & vitreum Glessen dicimus. Ziffstein autem, id est, *Gagates lapidem* id vocamus: quoniam à Gagate nigro, materia, viribus, & aliis proprietatibus nihil differat. Bernstein verò, hoc est, ardens lapis nominatur, quoniam accensum ardeat. Est autem res omnibus agnita, & paratè facilis, præsertim cereum & pellucidum, quod Romani à vini colore, Falerium cognominant. Candidum verò, cui olim nullas auctoritas, quoniam parvis gignitur, nunc auri pretium aequat. Vera sunt quæ Plinius iam antè prodidit, excepto eo, quod Pinei generis arborum resinam esse credat, ut paulò post ostendemus. Nam quod ad originem [materiam & generationem] eius attinet, nullus unquam authorum vera tradidit. Idèò rem iucundam maximè quæ necessarium, & cognitu dignissimam produturos nos arbitramur, si de natalibus, causis & origine eius, nostram quoque sententiam protulerimus: de qua cum multis doctis, præsertim Georgio Agricola Medico, naturalium rerum omnium sagacissimo & prudentissimo indagatore, multos iam annos contulimus, eamque loci liberatione utrinque ita perperamus: ne quidquam de origine eius timere pronunciaremus. Editurus est propediem Georgius Agricola, inter alia, quæ de ortu & materia fossilium re. un. conscripserit, etiam suum de Succino tractatum, cui nos hoc commentario subscribimus: existimamus autem nobis hominibus Germanis, Succinum in nostro Orbe genitum quotidie attrahentibus, eiusque naturam quotidiano usu & experientia cognoscentibus, potius alias gentes fidem habituras, quam Græcis, qui relicta Philosophia in consideratione, ad signenta absurdissima, & aniles, & plusquam pueriles fabulas sunt conversi: rem longè pulcherrimam, cuius cognitionem ingenio allequi desperabant, ludibris & levibus figmentis conspurcantes. Quaquidem in re non tam hominibus imposuerunt, quam suam in confingendis nugis levitatem, & Electri ignorantiam prodiderunt: quamvis Graius ingenium, quamvis Graius ore rotundo Musa loqui dederit. Et si autem palam sit, ubi reperitur Succinum, tamen quia & loca, & natales perspecta habere ad rei cognitionem non parum faciat, decrevimus hoc de Electro commentario, primum indicare ubi legatur, & ad quæ litora plurimum, & quomodo feratur: deinde ostendemus non esse succum, neque Gummi, neque resinam, quomodocunque eas appellent, arborum: postremò materiam eius, & quid sit, explicabimus. Et hæc quidem ea qua licebit brevitate, ne si longius de eo differuerimus, commentarius hic finem suum modumque excedat.

Vitus.

Codanus sinus appellatur Plinio immanissi-

mus, à sevo immenso monte, nec Ripheis iugum minore, qui ad Cimbrorum usque promontorium excurrens, refertus est insulis, quarum clarissima sit Scandinavia, incomperta olim magnitudinis, nunc verò classibus nostris negotiatoribus & militibus cognita & perlustrata tota: qui non insulam, sed peninsulam pluribus Isthmis coherentem affirmant. In eo situ inter Cimbricam Cheronesum, & Scandinaviam sparsæ sunt insula: Burchana, Austravia, Actavia. olim vocatæ: ad quas fluctibus pelli Electrum Romanæ olim classes deprehenderunt. Ideoque eam, quam Germani Austraviam vocabant, Romani Glessariam, hoc est, Electridem dixerunt. Quinetiam præter hanc plures aliæ Glessiriz nominatæ sunt. Vniuersum autem mare, quod Codanus sinus amplectitur, succinum habet, quod fluctibus nunc retrò ad Scandinaviam, Norvegiæ, Sueciæ & Gothiæ littora agit: nunc ad insulas, ut ipsi etiam deprehendimus: nam & nos quoque illud in Burchana, Austravie, & Scandinavie littoribus invenimus. Nunc ad nostra littora, videlicet Cimbricæ Cheronesi, ducatus Melchelsburgiaci, Pomeraniæ, Prussici, Samelandiæ & Livoniæ. Sed quamvis toto hoc nostro maritimo tractu non rarè legatur succinum, exiguum tamen id est, in parvas micæ concretum. Plurimum verò, & maximis glebis constans ad Samelandiam expellitur, quæ Prussici vicinæ est regionis, & Prussici Duci patet: ad eam tanta copia tempestatibus fertur, ut toti terrarum Orbi satisfacere possit, quantum vis multis vlibus expetitur. Atqui non ad totum Samelandiæ litus tanta vis Electri expellitur, sed ad eum tractum tantum, quem Germani *dass Granawische* vocant, non longè à pago Sudavici & Samelandis *Krausepelle* dicto, quod retentum significat. Nudi enim homines rerta venientes *Succino* pratendentes, sepius fluctibus reiecti obruuntur, unde pago nomen patrâ lingua fecerunt. Locum autem quo tanta eius copia colligitur, patet tantum decem millia passuum, h. e. d. Germanica militaria. Habent eius piscationis gnati sua signa & indicia, quibus venturi Electri copiam æstimant. Sunt alia quædam diversi generis, sed maximè quædam cordis exigui imaginem referentes, & vesicæ modo inflatæ: quæ si copiosè ad litus ferantur, plurimum *Succini* adventare certum, his enim involutum tanquam rebus capitur. Cùm verò parvis hæc algæ litus appulerint, minùs succini insequitur. Fluctibus deinde ereptum, Dantiscum velutur: quæ verò præterquam quodd totius Prussici caput sit, etiam celeberrimum est emporium. Vbi primum certis venditur negotiatoribus, ex pacto pretium pro certa mensura, secundum gleharum magnitudinem, Principi numerantibus. Rude adhuc ut colligitur, asperum, fædumque est tota superficie, nec quidquam attrahit, quantumvis calefiat: levigatum verò & politum, primum raperi incipit, qui ex attritu calefacto admoventur furculos. Nam alia quacunque ratione præter confictionem incallescens, perinde ut rude, raperi nequit, quas proprietates neminem antea prodidisse scimus. Nos autem id idèò affirmamus, quoniam sepius eius rei periculum scimus. Porro longum foret, omnia statuta legesque Succini gratia latas enumerare, quia alij ex nostris hæc attigerunt. Nos autem quæ antea tradita sunt relinquentes, quod illi præteriverunt, indicabimus. Nam neque hoc referre necessarium existimamus, quot habeat *Succinum* colore differentias, & quantum vilitatem hominibus adfer-

*Maxima
copia.*

*Succinum
rude.*

rat, non in Medicina tantum, in qua magnum visum habet: verum etiam in mechanicis artibus, in quibus multo maiorem. Nunc autem antequam quid sit explicemus, quid non sit, ostendendum duximus: alius succum, alius gummi, alius resinam, alius tertiam, alius lapidem esse contendentes. Nam hæc opinioniones multa iam secula hominum mentes detinent. Sed lecturos istarum opinionum confutationem prius novisse oportet. Succi, gummi, resina, terra, & lapidum, differentiam, materiam qualitatem, & alias, quas habent, proprietates: ita facilius dista intelligent & diiudicabunt. Succum autem cuiuscunque arboris, aut plantæ non esse *Succinum*, sed neque vinam alicuius animalis, succi & vine substantia & qualitates ostendunt. Constat enim utruque aqueo humore: qui etsi Solis, aut ignis calore densetur, aqua tamen qualicunque insusus diluitur, ideoque in mare delapsa, quamprimum dissolverentur.

Succinum non est succus, non vinum.

*Liquidum in mare influit, mox densatur. At hic locum non habet, quod dicitur, saltem adtingere & densare succos, quod nemo concedet, cui talis natura perfecta est. Sal enim arido densandi facultas, sed non tanta ut liquidum succum denset: atque ea densandi vis nequaquam est propter imbibendi aqueum, vel similem humorem, potentiam. Sal s. eni in propriissima natura est, facillime aquam, vinum, vel tale quiddam imbere, & in tali quopiam humore dissolvi. Quapropter, quod conspersas carnes & caseos densat, & solidiores reddit, per accidens sit, non propria, aut distinguendi facultate, sed quia carnes, & casei recentes, aqueo succo turgentes, succum suum tali combibendum dimitunt, quo fit ut hæc dense, sicca, duraque & ideo densiora evadant. Sicuti verò aliquid nihil habeant terrene consistentie, qualem carnes & casei, sed toti aqueo humore consistunt, tale humorem, quæ appetit imbibente, minime densatur, sed sui liminis permanent, si serena sit. nec calida aeris constitutio: si verò turbida aut humida, etiam liquidiores evadunt, si le humidum aerem imbibente, & succo, cui mixtus est, communicante: quod manifestè omnes, etiam densati coelura, aut sole, ostendunt succi, si talis adesse tur. Continuum enim humescunt & dissolvunt, maxime humida & frigida aeris constitutio. Ego si aridus sal succos etiam spissos liquidiores reddit, quanto magis liquidus sal, cum mare est, liquidos succos dissolvit & penitus dissipat. Si etiam densatus succus esset *Succinum*, aqua incoctum dissolveretur, cuius Alibi vulgaris, Hypocistis & eiusmodi: sed etiam si quis integro ævo in aqua, aut vino decoquat, nihil penitus tamen eliquari potest. Adipi verò, aut oleo incoctum dissolvitur, quod alienissimum est à succis, qui aquei sunt. Est itaque *Succino* pinguis substantia, & à succis diversissima. Quod si etiam gummi non sit, ostendunt argumenta, quæ iam de succis ætolimus. N. hæc quoque, cuiuscunque sint generis, in quo vis aqueo humore dissolvuntur, in oleo verò minime: eadem, perinde ut densati succi, turbida & humida aeris temperie humescunt & dissolvunt, nec sine ratione, cum viscosi & concreti calore succi existant. Quidquid enim siccitate densatur, humido resolvi potest. Qui verò resinam contendunt, propius ad materiam similitudinem & naturam eius accedunt. Quomodo enim in resina præguës sunt, & accensæ flagrant, oleoque incoctæ dissolvuntur omnes, ita etiam Succinum flammâ accensum ar-*

det, & in oleo, si coquatur, resolvitur, & accensum flagrat. Resinam tamen non esse statim formam glebarum ostendit. Resina enim partim paulatim distillant, & in parvas micæ, guttisque concreta ut, ut Lentisci, Juniperi proceræ, quam Sandaracam Arabes vocant: Theæ m. sculorum, & quod Orabias, ab Erui figura & magnitudine, vocatur. Partim ex pluribus guttis, longo temporis intervallo collectis, in massas scabras, potulas, & cavernosas concretae, ut Pini, Abietis, Piceæ, Piceastris, & eiusmodi arborum: quamvis & hæc frequenter in parvas micæ densantur.

Succinum genuino diversus est à resina habitus: neque enim in guttas oblongas densatur, quæ ex arbore sependisse indicarent, neque in scabra, cavernosaque, & guttis compacti frigiditate coalescit, sed lolidis glebas. Glebarum etiam angustudo resinam esse negat: siquidem Plinius Romanam allatam esse scribit tredecim librarum pondere, per libram duodecim uncias intelligens. Nos verò scimus multo maiores inter alium inveniri: & nonnunquam etiam in continente ultra viginti millia passuum à littore aratis excitari: & in fundamentis ædificiorum effuso liquidus undecim, & tredecim est unciarum pondus. Itaque maximum glebæ pondus nostra memoria inventæ, librarum fuit septendecim & viciarum quatuor.

Maxima Succini gleba Car. de.

Hæc autem grandes glebæ poculis splendens à magnatibus apud nos expetitur, quemadmodum olim apud Romanos ex Oriente Murrhinum: quod & ipsum sine dubio ad Succinæ referri debet, ut Georg. Agricola in suis libris de rebus metallicis indicabit. Puerile autem est credere, in tantas glebas concretere resinam aliquam: ac multo puerilius, credere tantum ex arboribus destillare posse resinam, ut matia, & littora & terram in Continente impleat. Reclamat etiam experientia, nullæ enim prorsus in nostro littore sunt Pinci generis, aut resinosæ arbores, à Cimbrorum extremo promontorio usque ad Scandinaviæ litem, quo Asia maiori coheret, hæc toto illo inmani sinu Codano, nullæ enim temere in littore arbores, præter Alnos, & Corylos, videntur. Oderunt etiam naturæ resinosæ omnes salsum, aut maris irruentem, solum. Simili modo neque in Norvegia, neque Scandinavia minoris, neque Succinæ littoribus, ullæ videntur resinosæ, aut Pinci generis arbor, quatenus nos eam oram lustravimus, & quatenus militibus, & negotiatoribus nostris cognita est, qui quotidie legunt Scandinaviæ littora. In montibus verò procul à mari magnæ sunt Tadarum, Abietum, & Piceastrorum silvæ. Sed ex his impossibile est ad mare delabi resinam. Præterea si in inviis cauitibus starent hæc arbores, ut aliqui veterum prodidit, in terram & rupes delabere resinam. Et si maxime ex rupibus visu aperiretur, ut Plinius credit, sordidum totum esset, calculis, arenis, foliis & aliis rebus mixtum, sed rarissime reperitur, quod tale quippiam complectatur. At neque hoc rationi consentaneum est, ex arboribus è præcipitiis in mare procumbentibus destillare: tum enim paulatim & guttatim destillaret, & in parvas tantum guttas densaretur: sed impossibile est, totin præcipitiis stare arbores, ut tantum resina fundant. Adde si hoc modo destillaret, neque ranas, neque lacertas, neque formicas, muscas, culices, aut quæquam tale complecteretur. Mirum etiam esset, si resina sit, non inveniri eo Pinci generis solia. cum in aliis resinis sua solia frequenter deprehendantur. Esset etiam præter naturam, eo loco resinam in tantam soliditatem densari,

Succinum est.

Resina non est.

cūm quævis alia resina, siue frigida, siue calida aqua densare, maxime falsa, arida, strabileque evadant, ac sponte dissiliant. Quod si olfactum consulas, exactæ nullum resinæ odorem percipies, sed medium quendam inter Bitumen & Ambram, quæ res in terra gignuntur. Quod autem paleas, & alia similia attrahit, magnum est argumentum, multumidæ resinæ differte. Nulla enim id præstat resina. Differunt etiam vinibus Resine, & Succinum. Nam hoc præter alia, quibus ab illis discrepat, etiam comitiales fuisse deprehendit, & eos collapsos excitar, quod in illa nunquam deprehensum est resina. Facit etiam ad nostrum argumentum coloris diversitas: nam si certæ alicuius arboris resina esset, eundem semper colorem haberet, ut Terebinthi, Laricis, Lentisci, Abietis, Pinis, & aliarum resinarum, quæ semper fuisse sunt similes, *Succino* verò nunc lero similis, nunc cereus, nunc fulvus, nunc turbidus, nunc omnino pellucidus, nunc niveus, nunc ex quibusdam eorum, ad simul omnibus mixtus, & ceu convolutus, nunc omnino niger est color. Nani gagates ille lapis paleas attrahens nihil est aliud, quàm nigrum Succinum: quare eodem eum Germani vocabulo, quo aliud *Succinum*, appellant, adiecto coloris discrimine. Necessè igitur est, rem diversissimam resinæ esse. Quapropter non possum non Græcorum vanum commentum carpere, qui etiam certa nomina arboribus, *Succinum* ferentibus, indidère, eas aliàs Eleætidæ, aliàs Aphitacoræ, nominantium, quo vocabulo Indis prædulcis suavitatis significetur. Omitto reliquas fabulas, quibus ipsi suam vanitatem, & inconstantiam palam fecerint. Qui autem resinam non esse contendunt, lapideum esse contendunt: quoniam vulgò Germanis, lapidis nomine veneat: sed nihil in eo est, quod cum lapide comune habeat: lapides enim omnes, ut rem suam, nisi quicquam in igne omittunt, nisi alterius cuiusdam rei participes sint, neque accenduntur, neque in pinguedine aliqua dissolvuntur, aut igne in lubrino feruntur, neque leves sunt, ut aquæ innatent: quæ omnia succino sunt propria: quod usque ad deitatem à terrena lapidum materia distat, ut certa ratione totum in vaporem & liquidissimum oleum dissolvi queat, quod nemo ante nos invenit, aut tentavit: variis enim ingressis viis sumus, ut naturam, originem, & materiam eius investigaremus. Præter eos, qui lapidem esse credunt, sunt & qui terram esse dicant: quod ne per somnium quidem alicui in mentem potuisse venire sperassemus. Quoniam verò hæc opinio his annis à multis est accepta, iisdem est confutanda argumentis, quibus lapidem non esse probavimus, quamvis id paucis verbis egimus: cum non existimemus, sanæ mentis, & iudicii homines, ad erroris delabi posse, ut lapidem esse credant. Decessit hoc anno, cum hæc conderemus, admodum confectus ætate Gregorius Duncerus, vir haud vulgari experientia præditus: qui multa etiam in *Succino* observavit, quæ nostrum de eo iudicium confirmant: tam enim eum errorem incidit, ut crederet, *Succinum* veteribus Succinum terram fuisse dictum, regionum nominibus deceptus: nam hæc Germaniæ ora, quam Efflui habitant, hodie Sameland nostris, h. e. Samia regio vocatur, petunde ut Samus insula, in *Ægei* mari sita. Nihil enim commune Succinum cum figulina creta habet, qualis est Samia terra, ex qua factæ olla, igne in lapidis duritiem coquuntur, nulla sui amissa parte, ut alia quævis figulina terra. *Succinum* verò ignis impatientissimum

existit: flamma enim accensum eod usque flagrat, donec totum in fuliginem abeat: prunis autem impositum æquè ut flamma accensum consumitur, siquidem totum in vaporem resolvitur.

Porro hætenus eorum constavimus opinioniones, qui *Succinum*, aut succum, aut gummi, aut resinam, aut terram, aut lapidem esse tradiderunt: quamvis plurima, quæ ad rem dicerent, reliquerunt: maxime quod ad diluendam Scriptorum auctoritatem pertinet. Nos verò minime rudis auctoritate, sed rationibus & argumentis rem tractandam esse censuimus. Nam quod Solinus fert, *Solinus falsum*, Germanico Cæsare omnes Germaniæ oras scrutante, competam esse arborem Pinei generis, curus medulla Autumni tempore *Succum* lachrymet, falsum penitus est, ut ea, quæ antea diximus, restant: quemadmodum & hoc, quod tradit: Germanicum Cæsarem omnes Germaniæ oras scrutatum esse. Quæ autem Solinus de *Succino* scripsit, è Plinio excerptis, quibus suum addit commentum.

Restat igitur nunc, ut nostram de materia, & origine eius, sententiam, rerum naturæ studiose communicemus, qui semper credidimus, *Succinum* liquorem esse è terra in mare fluentem, arcanas ac nondum compertas ob causas paulatim in eam, quam præ se fert, soliditatem durescentem, quod Georgius Agricola etiam sentit, & Georgius Duncerus, cuius modò mentionem fecimus, omnino affirmat, natione Samelandus, qui in eo littore, ad quod maxime expellitur, ultra quinquaginta tres annos vixit, maximæque curæ tori vitæ suæ eod incubuit, ut originem & materiam eius perdisceret. Nam hæc eos quoque reprehendit, qui arborum lachrymam esse prodiderunt, clarisque verbis dicit, liquidum primò esse liquorem è terra in mare fluentem. Quod, tanquam certissimum, omnibus est amplectendum. Ad stipulatur nostræ sententiæ etiam Veterum nonnulli, ceu Nicias, Philemon, Asarubas, & Mnesias, quos Plinius citat. Nicias enim Solis radiorum succum esse *Succinum* tradidit, quos circa Occasum vehementiores in terram actos credidit pinguem sudorem in eaparte Oceani relinquere: qui deinde in Germanorum littora enecetur, haud absurdâ opinione. Non quòd hic succus ipsis Solaribus radis, nihil præter qualitatem existentibus, insit: sed quòd radiorum fervore, pinguis ille terræ sudor foras eliceretur: quod plarique in locis apud nos Æstatis calore, & Veris, Autumni quoque tempore in liquido Bitumine deprehendimus: cuius speciem *Succinum* quoque esse diximus. Bitumen enim hoc in terræ poris latens, paulatim foras Sole terram calefaciente, & pinguedinem eius eliquatè in lacus, puteos, rivulosve emanat: Hyeme verò preclusis terræ meatibus, & densata pinguedine nihil proflus manat. Philemon fossile est, & in Scythia etui prodidit, candidi, cerei, & fulvi coloris: procul dubio comperta scribens. Nam in Parthia quoque & Germania Murchia, quæ absque dubio *Succini* genus sunt, è terra effodiuntur, quæ nullus unquam resinam credidit. Quare cum fossile sit *Succinum*, quæ est amenia resinam id esse contendere, cum apud nos quoque fassissimæ grandes glebe inter arandum exarentur, & è puteorum, & adificiorum fundamentis eruantur, multis à littore passuum millibus: Nos tamen eas ibi minime natas, sed in terra, mari, ut plerique in locis contrigit longius à Continente recedente, reliquas iudicamus, quamvis plarique ibi getitas credant, in quorum numero etiam fuit, Gregorius Duncerus.

Differentia
Resinarum
& Succini.

Gagates
nigrum est
Succinum.

Græci re-
preh.

Lapis non
est.

Non est ter-
ra.

Duncerus
erret

Liquor est à
terra in
mare flu-
ens.

Arborum
lachryma
non est.

Nicias ibi
inspiratur.

Fossile in
Scythia.

Amenia
quorundam.

kerus. Asfarubas, qui Plinio scribente adhuc vixit, apertius rem prodidit, tradens: iuxta Atlanticum mare esse lacum Cephissida, quem Mauri *Electrum* vocent, huncque Sole excalescitur è limo dare *Electrum* fluitans. Asfarubæ subscibit Mnesias, locum quendam Aphricæ Sicyonem vocans, & Cratin amnem in Oceanum affluentem è lacu, ibi eadem ratione nasci, quâ in Cephisside lacu Asfarubas tradidit. Nos utrumque verissima scripsisse credimus, non vanis argumentis inducti: primùm quidem, quoniam apud nos eodem modo Sole excalescit Lacunæ & Putei, è limo emittunt Bitumen aquæ innatans. Deinde quoniam certò comperimus etiam in Aphricâ reperi

Locus.

ri *Succinum*: idque ea parte, quâ Canariæ spectat insulas. Nam eam Aphricæ oram Atlanticum mare alluit: Misit ad nos ex Antuerpia Aphricani *Succini* unam atque alteram glebam Gruningus natione Frisius (qui ea loca lustravit, & ipse id in ripa fluminis cuiusdam ibidem legit) nostrati addidit similem, ut dignosci nequeat, quas inter cetera, quæ chara nobis sunt, eò libentius reposuimus, quoniam & Mnesia & Asfarubæ fidem & auctoritatem firmam nobis faciunt. Quare immerito Plinius eorum tradita, aliorum Græcorum commentis adnumerasse videtur. Gigni autem in terra Aphricanum *Succinum* quoque, nec esse arborum resinam, vel inde perspicuum est, quoniam nostrati simillimum colore, substantiâ, & qualitatibus cum sit, eandem quoque originis causam habere necesse est. Stigittur Picei, aut Pinei generis arborum resina esset, quales arbores in Septentrione videntur, necesse esset etiam in ea Aphricæ ora easdem nasci arbores, quæ similem & eiusdem speciei resinam lachrymarentur. Cum verò experientiâ constet, nullas ibi resiniferas similes provenire arbores, non male ratiocinamur, id resinam minime esse. Quæ enim ibi proveniunt arbores, nostratibus dissimilium sunt, ut referunt, qui ea loca inspexerunt. Præcipuè autem abundant Sandali, Brasili, Guaiaci, & ex, quæ sanguinem Draconis dictam lachrymam fundunt: multæque alia nostris, quia nondum vñs alicuius gratiæ expetuntur, incognita. Esti autem Gregorius Duncelerus quoque deprehendit, è terra fluentem liquorem esse, non tamen explicat, cuius generis, cuiusve substantiæ, aut naturæ sit hic liquor, quod nobis est nunc dicendum.

Liquor dicitur.

Aquei.

Oleum, Bitumen, Succinum generis.

Consistentia.

sic.

sic.

no differens. Colores etiam *Succino* totidem, quot *Coler*, Bitumini: est enim nigri quoddam, Gagates & Thracius lapis dictum, ut vulgare Bitumen: est fuscum in purpura, ut Iudaicum Bitumen. Et candidum quoddam, ut candida Naphtha. Est fulvum & perspicuum quoddam, ut Naphtha fulva, quæ liquidissimum est Bitumen. Si autem olfactum consulas, manifestè Bituminis qualitatem odore percipies. Quòd verò suavis oleat alio Bitumine, puritati substantiæ referendum est, quâ tantum à vulgari differt. Vires etiam originem, & materiam eius produnt, de quibus paulò post, ut etiam de quotidiano eius in re domestica, & mechanicis artibus usu, qui & ipse Bituminis genus esse testatur. Et certè eius genus, ut Callistratus Plinio citante prodidit, Chryseletrum vocatum, quòd sit rapacissimum ignum, & si iuxta fuerit, celerimè exardescens. Quod liquidum nulla unquam alia re auctores tradiderunt, quàm Naphtha, quæ Bitumen est liquidissimum: in hunc enim modum de Naphtha Dioscorides quoque scriptum reliquit: vim habet rapacem ignis: aded etiam, ut ex intervallo rapiat illum: ideò cum Callistratus id *Succino* tribuat, quod Naphthæ sit proprium, quis alteri, quâ in Bituminis generi adscribat? Accedit postremò naturalium vicinitas, ubicunque enim *Succinum*, ibidem etiam bitumen gignitur, ut in Perside, Parthia, Carmania, Aegypto, Mauretania, & nostro Septentrione. Omnium autem argumentorum, quæ iam adduximus, firmissimum est, quod interdum molle adhuc & flexile invenitur: interdum omnino liquidum, in superficie solum tenui crusta vestitum. Inventa est ante paucos annos in Prussie littore oblonga gleba furcæ figura, cuius alterum cornu molli ceræ instar flexile fuit. Quin & ipsi Lyphæ apud avunculum nostrum Ioannem Rallum Pharmacopolam, in *Succino* è Prussia recenter allato, septimo hinc anno, invenimus glebam, in qua conclusa, ut in ovo veterascenti, humidus adhuc fluctuabat liquor. Ducti itaque rei antea non compertâ novitate glebam confrégimus, tenui crusta lepidissimum, & prorsus liquidum humorem continentem: deprehendimus autem crustam *Succino* vulgari similem, liquorem verò Naphthæ fulvæ, id est, Petroleo similem, paulò tamen crassior, odorem succinum prunis impositum omnino referentem, & nihil minis, quàm resinæ alicuius habitum præferentem. Cogitantibus igitur nobis per quam resolutionem partes, quibus constat *Succinum*, ab invicem discretæ palam fieri possent: tandem hoc anno artem invenimus, quâ id fieri posset: deprehendimus igitur in hac arte, in partes, & elementa sua resolutum magna ex parte in bitumen transire, vero Iudaico bitumini aded simile, ut neque colore, neque pondere, neque substantiâ, neque odore, nec quacunque alia notâ ab eo distingui possit. Quin & ipsi nos ista [id] dignoscere hinc possemus, nisi [si] Iudaici Alphati glebulis misceretur: ut autem alia omittamus, etiam confractum, ceu alarum & pennarum fibras Iudaici modo ostendit. Quapropter cum substantiæ similitudo, colores, odoris qualitas, virium proportio, ignis rapacitas, natalium vicinitas, quotidianus usus, & manibus nostris atrectata, sensibusque diiudicata materia, & singulari arte deprehensum in eo bitumen, *Succinum* bitumini cognatum esse testentur, nec ulla sit nota, quæ repugnet: clarum tandem & perspicuum est, neque resinam, neque gummi, neque arborum succum, neque urinam, neque lapidem, neque

Chryseletrum Cal. & si iuxta fuerit, celerimè exardescens. Quod liquidum nulla unquam alia re auctores tradiderunt, quàm Naphtha, quæ Bitumen est liquidissimum.

Natalium vicinitas, ubicunque enim Succinum, ibidem etiam bitumen gignitur, ut in Perside, Parthia, Carmania, Aegypto, Mauretania, & nostro Septentrione. Omnium autem argumentorum, quæ iam adduximus, firmissimum est, quod interdum molle adhuc & flexile invenitur: interdum omnino liquidum, in superficie solum tenui crusta vestitum.

Ipsa Succini resolutio.

Succinum.

que terram esse: sed purissimum, levissimum, optimum sui generis bitumen: Quemadmodum & Ambra, & Camphora, quod huius loci non est multis demonstrare argumentis. Porro quâ ratione lacertas, ranas, culices, muscas, & alia insecta, quæ in eo transluent, atque Aluminis, Chalcanthique venas, quas ipsi in eo deprehendimus, involvat, & complectatur, hoc commentario preterimus: quemadmodum & hoc, an in ipso maris vado, aut littore, an utroque loco eius sint fontes. Huc usque Cordus.

Cui in eo Cornarius, quod scilicet succum faciat, contrariatur, cuius historia ita habet: *Succinum* ab aliis *χρυσόειον* dicitur, si tamen hæc vox rectè legitur hoc loco, & non *χρυσόειον* legendum est, velut lib. 2. cap. 70. de Lyncurio habetur, ut sit à trahendis pinnis, ac paleis appellatio. Non autem non trahit, nec illa voce aurum referre, accipi potest, quum hoc mox subdat, esse ipsum *χρυσόειον* *τὸ χρυσόν*. Hæc itaque fabulosè de *Βαρύτρον* tr. di. Dioscorid. & idem etiam Lyncurium appellari infra lib. 2. dicit, vana etiam illa appellatione ac historia, quum urina Lyncis non sit. Quum igitur non quid sit, sed quid non sit, ostendat, videtur hoc ignotasse, & nos ambigere reliquisse, ut in multis illis opinionibus incerta adhuc versetur, quas Plinius per longum recensuit, & partim damnavit ac refutavit, & nos propolimus, ut legant, quibus ista cognoscere libet. Nævibus autem repetemus de loco, ubi colligitur, an fortassis inde, quid sit, aliquatenus deprehendere possumus. Nam res ipsa alioqui ob oculos oculos versatur, & nemini non nota est. *Electrum* itaque quod & *Succinum* dicitur, & Plinius in insulis Septentrionalis Oceani gigni, & à Germanis *Glessum* appellari dicit, hodie magna copia ad litus Curienfè & Samlandæ Oceani restibus efficitur, & tum à Livonia, quos Efflues dixisse Tacitus videtur, tum Prussie incolis mulierculis pro ornamento, instar Corallij apud alios, circum colla appenditur ac gestatur. Id quod quum olim agrestes Transpadanæ terræ facerent, & moniliu in vice *Succina* gestarent, neglectum id tunc ab incolis Germani in Pannoniam vixerunt, & inde proximi Pannonie Veneti, id ab illis circa Adriaticum mare acceperunt, & ad Transpadanos detulerunt. Apud nos quum non decoctis modo, sed etiam Medecinæ, & amuleti gratiæ gestaretur, credidum est ibi natum esse, & conficta est fabula, Populorum nigrarum lachrymas esse, in quas Populos Phædontiades essent mutata. Credibile autem est *Glessum* Plinij ac Taciti erate appellatum à Germanis. Verum hodie ea vox aliud nobis, nempe vitrum sonat, nisi translucendi respectu primò ita sit appellatum. Hodie sanè vulgò Germanorum isthic habitantium *Versissen* & *Bersissen* vocatur, appellatione ut videtur, ex eo, quod accentum rectè modo ac nidore flagret, facta. Quod ita fieri etiam Plinius & Tacitus de eo testantur. At quòd reverà arborum succus sit, & inde *succini* appellatum traxerit, & is ex pinci generis arboribus, Plinius constanter affirmat, & adhuc à nemine satis reprobatur est, sed & Tacitus etiam testimonio confirmatum, qui, succum tamen arborum esse, inquit, intelligas, quia terrena quedam, aique etiam volucris animalia plerumque interlucent, quæ implicata humore, mox durecente materia cluduntur. Hoc autem Plinius sic tradidit. Liquidum primò destillare, argumento sunt quedam translucencia, ut formicæ, aut culices, lacer-

aque, quas adhæsisse multæ non est dubium, & inclusas durecenti. Nec Poëta Virgilius in alia sententia fuisse videtur, dum in Pharmaceutria dixit:

Pinguia corticibus sident Electra Myrica.

In eodem portò Curienfis litonis tractu, quem vulgò den *Burschen Straud* appellant, maximè tamen in Dantiaco Prussie urbe *Succinum* cum Lini semine, in id quod Vernicem five Verniginem vocant, rem pectantibus, & multis opificibus familiare, & quæ bituminis usum hodie in plerisque locis præbet, apparatur. Sic autem Plinius de bitamine scripsit: In reliquo usu aramentis illinitur, firmatque ex contra ignes. Diximus & tingi solitas ex eo statuas & illini. Placuit in tractatus fibrorum officinis, tingendo ferro, clavorumque capitibus, & multis aliis usibus. Ex quo argumento vel solo, aliqua *Succini cum Bitumine affinitas* asseri potest. Verum quòd bituminis sit genus quoddam ipsum Succinum, & ipsum adeò penitus bitumen, quod pinguis sit terre succus alter: Nam Alumen & eius genera, alterum ab hoc faciunt illi: hoc mihi nondum persulerunt ipsi, qui nuper hoc editis scriptis asseruerunt. Neque enim de effusè adeò larga ac varia magnificæ naturæ liberalitate, ita parcè & liberaliter iudicare convenit, & tam multas ac varias res, quas illi recensent, sub unum illud bituminis genus contrahere, ita ut nomina solum illa existant. Porro *Succinum* Arabes Carabe appellare satis constat, quæ vox aut ex Græca *καράβη* corrupta est, aut idem, quod illa significat, raptum videlicet palearum, qui etiam *καράβη* nomine intelligitur. Sed idem Arabes Gandaron ac Sandaracham, Vernicem vocant, & exponunt esse gummi arboris Iuniperi, simile Carabe. Quare diligenter observandum est his, qui illos sequuntur, ne pro salutari medicamento, Sandaracham Græcorum pernitiosum Pharmacum agnoscant. Deinde ex Vernice Iuniperi lachryma, etiam factam Vernicem cum Lini seminis oleo fieri dicunt, & sic Succinum cum Iuniperi lachryma confundunt. Nam de Succino intelligendum est, ex quo Vernix paratur, cum oleo seminis Lini.

Sed quoniam Avettrøstradit Ambram, id est, Succinum, esse Camphoræ speciem, unde remissilem indicare videtur, dicamus (loquitur Cassalpinus) & de *Succino*, quod *Electrum* vocat Dioscorides, ex lachrymis Populi condensatum, ut narrant, sequutus fabulam Phædontis, eius forores in Populum versas iuxta Padum, lachrymas autem in Electrum vocati & Pterigophoron, quia pennas trahat: Eius varia apud antiquos historia, sed Plinius lachrymam esse arboris in genere Pinorum densatam testatur. Authores Germani nihil certi de eius origine habent: solum enim Sacerdotem quendam testati visam à se lachrymam è scopulis fluentem in mare, unde putant remissilem esse ex genere Bituminis. In hac sententia & Theophrastus, & Philemon fuisse. Alij quidam iuxta mare Atlanticum esse lacum Cephusdam, qui Sole excalescens è limo det Electrum fluitans, & Cratim amnem in Sicione è lacu in Oceanum effluentem eadem ratione Succinum ferre: idèd fuisse, qui sudorem terre pinguem appellaverunt à Sole excitatum, qui densatus, & undis Oceani raptus feratur ad littora Germanorum. In eadem sententia est Albertus & Evax, qui sub Gagatis nomine de Succino agunt. An & trahi humorem huiusmodi pinguem in arbores quoddam non mirum unde fluës lachryma!

Succin

Chrysophorum. Pterigophoron.

Lyncurium.

Dioscorid.

Locus.

Glessum.

Mons.

Fabula.

Glessum.

Arborum succus. Pinci generis arbor.

Vernix cum Lini semine, & Succina.

Carabe. Ende dicta.

Gandaron. Sandaracham. Vernix.

Arabes confundunt. Succinum cum Iuniperi lachryma.

Ambra. Succinum. Camphora. Electrum.

Pterigophoron.

Pinus.

Electrum.

Succinum. Sudor terra pinguis.

Gagates.

Succinum (inquit Guil. de Magnete) Graeci vocant *ῥαπαξ*, quia ad se paleas trahit, attritu calefactum, inde *ῥαπαξ* dicitur, & *χρυσόπυρον*, ab aureo colore. Mauri verò Carahem appellant, quia solebant in facrificiis, & Deorum cultu ipsum libare. Carab enim significat offerre Arabi: ita Carabe, res oblata. Non rapiens paleas, ut Scaliger ex Abahali citat ex lingua Arabica, vel Persica. Ambra etiam nonnulli appellant, præsertim Succinum Indicum & Aethiopicum. Succinum quasi succum, Sudavienfes seu Sudini Gevites appellant, quasi genitum terra. Explosis Veterum erroribus de natura, eiusque origine, constat Succinum maxima ex parte ex mari provenire. Colligunt rustici in Sudinis Præfixa, etiam in Britannia nostræ littore aliquando reperitur. Non solum Succinum & Gagates (ut illi putant) allestant corpusculis: sed & Adamas, Sapphirus, Carbunculus, Iris, gemma. Alii cunctis hæc omnia non secus modò, & paleas, sed metalla omnia, ligna, folia, lapides, terras, aquam ipsam, & oleum: omniâque, quæ sensibus nostris subiiciuntur, aut solida sunt: quamquam scribant non attrahere Succinum (nisi paleas &amenta quædam) quare falsò Alexander Aphrodisæus dicit de Succino, quòd tantum siccas attrahat paleas, & non folia Ocyri, Succinum non calore allicit, ut Cardanus & Pictorius existimant: nec à singulari aliqua proprietate substantiæ, aut familiaritate. Succinum in maiori mole positum si fuerit, allicit: in minori & impuriori sine fuctione non videtur allicere. Quæri potest cur Succinum aquam alliceret, cum aqua in superficie posita, actionem tollit: scilicet, quia aliud est in exortu ipsò supprimere, aliud emissum restringere. Ita & vitæ urarum, tenuissimamque, citò supra Succinum, postquam fricatum fuerit, impositum, attractionem corporis impedit: at si in mediis intervallis impositum fuerit, non penitus obstat. Humor etiam in rapido aëre, & omnis ab ore afflatus, tum aqua imposita vires restringit illud. Oleum, quod leve purumque est non impedit: nam est calido digito oleo imbuto Succinum afficitur, tamen trahit. Ad Succinum si illud à fuctione persulum fuerit aqua vitæ, non allicit.

Nomina. Hadrian. Iunium adeamus, qui in nomenclatura sua Succinum inter lapides connumerat, dicens: Plinio lachryma, vel resina arborum odoratarum, Pini & Pinastri præsertim, cui rei indicio est odor similis cum accenditur, attriturque. Electrum Ovidius, Glessum veteres dixere, à translucida vitri in modum specie. *ῥαπαξ*, *χρυσόπυρον*, *πλουροπύρον* & *ἀραξ* Plinio, quòd folia, paleas, plumasque ad se rapiat, attritu concepta caloris vi. Dicitur & *ῥαπαξ*, Lyncium, ut vult Strabo lib. 4. velut è lyncis lotio natum, quòd aggesta terra obruit animal, quasi humano id usui invidet, in quo Theophrastus dissentire videtur, qui Lyncium trahere ad modum Electri, non paleas modò, sed bractæas etiam metalli, scribit in lib. de lapid. ita ut inter ea discrimen manifestum ponat: quin & Electrum lapidem esse in Liguria fossilem idem ait, sed quam velle nescio. Vocatur & *ἀδανον ἰνδανον* apud Poetas, quasi lachrymæ Solis filiarum, quas existillat in morte Phaëtonis fratris. Carabe Officinis vocatur. Succinigenus primum (quod semine differentie insignit Theophrastus) flavus est, & pellucidus, quod Glessum & Glessum Germani dixerunt, hodie Agstein, illis vocatur, & Bornstein. Belg. Amber, est Amber / Gal. Ambre, Ital. Ambra gialla, Ambra

Tom. I.

Alicorona, Hisp. Esclarimente, Ambar. Alterum genus album, & obscurum, quod spicuum & bastardum vocitant Germani.

Gagates Plin. vel Gangitis, lapis odore gravis, qui ustus sulphureum Plinio, vel bituminosum odorem Orpheo & Dioscoridi vomit. *γὰγας*, *ἑλγὰς* Nicand. Alem. Gagastein / Agtstein / Bornstein / Bernstein / Belg. Aghet / Gal. Agathe Hisp. Azavaie. Thracius lapis, Gagadis species est apud Nicandrum, quem aqua accendit, oleum restringit, nigri coloris. *ῥαπαξ* Nicand. Alem. Schwarzer Agheststein / oder Birnstein. Belg. Schwarz Aghet. Locum & tempus hæcenus dicta per spicuum faciunt.

Vlcera glutinat, mollit, fusticu, olfactuque, Vires & vulva stranguatione correptis mulieribus succus. currit. Comiales prunis impositum deprehendit, & deprehensos rursum restituit. Menfes cit, venenis adversatur: Concretum in thorace sanguinem discutit & resolvit: dysenteria laborantibus succurrit. Tussis, & à capite in subiectas partes detillationes, fissitu sistit: dentium dolores mulcet. Omnes denique facultates nostræ in Succino celebrant, quas veteres bituminis speciebus adscripserunt, præterque has alia etiam Succino tribuuntur, quas consule præterimus (inquit Cord.) quoniam eas Veteres non nominum recensuerunt, sed in genere indicaverunt. Quod enim fictos calculos excernit, & Ictericis medetur, Succinum, ex incidendi, attenuandi, abstergendi, aperiendi, & discutendi facultatibus procedit: quas Bitumini authores assignant. Hoc præterea, clavorum capita, ac alia feramenta in nigrum colorem tingebantur, in quem vsum multum nostrorum ubi abundat, Succinum recipiant. Expetuntur etiam lucernarum luminibus, ut Bitumen,amenta eius. Rapax admodum est ignium. Utuntur Medici ad omnes fluxiones sistendas, seu sanguinis, seu humorum: ad vomitus compescendos, & detillationes: potu, & infusu aerem pestilentem fugat. Pastilli ex hoc olim fiebant pro sistenda sanguinis fluxione apud Grecos, quos Arabes sub nomine Caraber pro eodem effectu construunt, & in officinis hodiernis repositi habentur. Valet autem flavum Electrum ad multa, nam pueris pro amuleto contra fascinoles appenditur, contra dyturiam quoque habetur. Alhum verò cum aqua stillata è Rapaheo Nephtim curat ebibitum, nec minus cordis tremori, & orthopnææ prodest: nam in spersum rhagadibus, dolorem & pruritum præsentis auxilio mitigare traditur.

Non sat erit attulisse vires atque facultates ipsius Succini, de oleo etiam agendum, in quo multo efficaciores: nam quicquid efficacia & virium inest, quinque, sex, vel septem Succini libris, in unam libram faciliè redigi potest unde superat facultate omnes Aquas vitæ, omne aurum potabile, hæc Evonymus Gesn. ubi alia multa circa præparationem, & circa vasa ad Olei extractionem traduntur, quæ nolumus recensere brevitate studentes: verum ea, quæ Tyrocinium chymicum habet, his verbis accipe: Digere thj. Succini triti, in vini albi thj. Tum adde manipulum salis præparati: destilla per retortam: servatis ignis gradibus. Rectificatur bis destillando, cum sale tantum. Sacrum hoc Oleum olim appellatum fuit, ob vires eius eximias, quas cum per se, tum cum aliis mixtum, præstat: in Epilepsia, Apoplexia, Melancholia pafmo, vertigine, peste, calculo, frigidis capitis defluxionibus, animi deliquis, ictero, difficultate respirandi, dysuriis, uteri strangu.

Ff

gulationibus, mensium retentionibus, fluore matricis albo, vermibus, & febribus.

CAPHURA QVAE SALICIS FO-
LIO DICITVR.

C A P. LIV.

Descriptio IN panes fusiles ingentes coacta importatur, pellucidos & candidos toros, sicuti Nitri instar, qui pulsus etiam tinnitum edunt argutum, substantia pinguiscula, & quae facile flammam concipiat, quam in mediis etiam aquis inextrigibilem pertinaciter retinet, sub dentibus lentescens, & exigua portione totum os veluti inflammans, odore vehementi.

Serapioni Kafir, seu Camphora gummi est arboris in Indiarum montanis nascentis, tenerae, subnigrae. Proventus eius uberioris praesagium est, ex cetero totius, fulgetto, & terrae motu. Eius species una, Camphora de Panzor ab insulis Panzor. Prima tamen laus Camphorae Ribach, quae sponte sua ex arbore fluxit, colore rubeo, quae sublimatione dealbatur, nomen adepta à Rege Ribach, qui primus ibi regnavit. Proxima bonitate est, quae Fausen dicitur: deinde Carfab nominata.

Camphora
de Panzor.
Ribach.

1

2

3

Fausen.

Carfab.

Alkanfuri.

Ariagie.

Alzeid.

Alseick.

Alseick.

Alseick.

Alseick.

Alseick.

Alseick.

Alseick.

Alseick.

Alseick.

Alseick.

Alseick.

Alseick.

Alseick.

Alseick.

Alseick.

Alseick.

Alseick.

Alseick.

Alseick.

Alseick.

Alseick.

Alseick.

Alseick.

Alseick.

Alseick.

Alseick.

Alseick.

Alseick.

Alseick.

Alseick.

Alseick.

Alseick.

Alseick.

Alseick.

Alseick.

Alseick.

Alseick.

Alseick.

Alseick.

Alseick.

Alseick.

Alseick.

Alseick.

Alseick.

Alseick.

Avicennae species Camphorae sunt, Alkanfuri & Ariagie, deinde Alzeid & Alseick: & est alba, quae permixta ligno suo, quidam dixerunt arborem magnam, sub cuius umbra morentur plurima animalia, ut Alvevus, seu Alvever [Lupos Cervarios interpretatur Bellunenſis] certo anni tempore. Lignum sapidum vidi album, fragile, leve, cum vestigiis Camphorae in rimis.

Adulteriū.

que adulteriū scribit

Matthiolus, ac esse gummi

arboris cuiusdam in India nascentis, tanta magni-

tudine, ut sub eius umbra hominum centuriae re-

condi possint. Fuchſium quidem putare Caphu-

ram esse Bituminis Indici genus. Sed dissentite ab

eo opinionem suam: quandoquidem nec Serapio-

nis, nec aliorum quorumcunque hanc fuisse

sententiam existimet. Praeterea oscitanter ni-

mium de hac scripsisse Platearium: quippe qui

Caphuram gummi arboris esse inficietur: Diosco-

ridis & complurium testimonio ex succo cuius-

dam herbarum fieri tradens. Quod profecto falsum

sit, cum nullibi Caphuram meminerit Dioscorides.

Eam autem esse Gummi, non solum Avicennae &

Serapionis testimonio probari, sed & Lusitano-

rum, qui noster aevi per Meridiem ad Calicut

Orientalis Indiae emporium naviganti Arabibus

Kaphor, seu Casur, recentioribus Graecis & Casura.

Lat. Caphura. Ital. Caphora. Germ. Champfer, Boh.

Basse. Legitimam autem Caphorae probationem

hanc tradit. In calido pane è furno recentissime

sublato, bipartitoque manibus scisso, Caphura

ponatur. Quod si humore madaeat, sinceræ est

argumentum: sin contra perareſcat, spuriae ac fa-

lſitæ signum. Ceterum nisi diligenter asſerve-

atur, ex operculatis etiam capsulis nonnunquam

evanescit: itaque sepe deluduntur Sepſaliarum.

Asservatur tamen securè vase marmoreo, aut Ala-

baſtrino, Lini & Psillij semine sepulta. Nec de-

sunt, qui eam Piperis faciliè asſervari putent,

quod nec planè comprobandum videtur. Venetias

Camphoram omnem rudem important, ibi-

que igne & arte vitreis organis, sic ut candescat &

pelluceat, elaboratur.

Lacune Alcamphor, dicitur Latinis Caphura,

antiquis Graecis incognitum gummi, provenit

in magna arbore Indiarum.

Garcie de arom. Capur & Casur omnibus Arabibus. Caphuræ nec Galenus, nec quisquam veterum Graecorum meminit præter Aëtiū, tamen Serapionis vulgata exemplaria, Dioscoridis auctoritatem citent, falsò enim id illis accessit. Est autem duorum generum, de Burnes, & quæ ex China advehitur. Caphura de Burneo nunquam usque ad nostras regiones penetravit, saltem, cum isthic essem, videre non contigit: nec id mirum, quandoquidem huius libra tanti emitur, quanti centena libra eius, quæ ex China adfertur, quæ secundum genus est, eaque in Europam deferretur, in panes orbiculares coacta quinque digitorum diametri. Et quoniam ita coacta est, compositum medicamentum videtur, non simplex. Ea Caphura de Burneo, quæ magnitudine est Milij, aut paulò maior, maximè ex parte vilior est. Constitunt enim Gentiles, & Baucanes, & Arabes, qui eam emunt, eius genera quatuor. Namque dividunt in caput, in pedes, in crura, & in pedes. Eius, quæ ex capite est, libra, pendit pardans octoginta [est verò pardans moneta aurea apud Indos genus, quod conficiunt decem regales Castellanos] quæ ex pedore autem viginti: quæ ex cruribus, duodecim: quæ ex pedibus, quatuor, aut ad summum quinque. Curiosiores nonnulli, quatuor instrumenta cuprea sumunt in aqualibus foraminibus pertusa [qualia, quæ uniones vendunt, habere solent] hac per ea Caphoram transmittunt. Ea quæ per instrumentum pertusa foramina continens, transmissa est, certum habet pretium: quæ per instrumentum minoribus foraminibus pertusum transmissa est, aliud etiam pendit pretium. In ea verò discernenda, adeò sunt experti Bactranes isti, ut Caphuram Caphuræ permixtam dextrè distinguere norint, pretiumque iustum imponere. nec facile invenitur, qui eos fallere possit. Multa nascitur hæc Caphura in Burneo, Bairos, Samatra, & Pacen. Nomina autem locorum, in quibus Serapio & Avicenna nasci tradunt, magna ex parte sunt corrupta. Nam quam Serapio lib. simpl. cap. 144. de Panſor vocat, est de Pacen in Samatra insula: quam Avicenna lib. 2. cap. 134. Alcu ap-pellat, de Sonda esse potest, quæ insula est Malacca vicina: quam verò Serapio ex regione Calca advehi tradit, corruptum est vocabulum, debebatque de Malacca dicere, quandoquidem in Bairos, loco Malacæ vicino, nascitur.

Monendum ex Clusio, quod postrema editionis exemplaria non meminerint Alſuz, sed Alkanfuri duntaxat, & Ariagie, deinde Alzeid & Alseick. Est autem Caphura [pergit Garcias] gummi, non medulla, aut cor, ut Avicenna loco supra citato, & alij quidam putarunt, quod in medullam ligni cadens deinde extrahitur, aut peritimas exudat. Id vidi in mensa ex Caphuræ arbore constructa apud Pharmacopolam quandam, deinde in ligno quodam semoris crassitie donato Gubernatori Domino Ioanni de Craſto, denique in tabella palmum lata apud quandam mercatorem. Non tamen negaverim, quin interdum in arboris concavum decadat. Principio verò exudat admodum candida sine rubentibus, aut nigricantibus maculis: non autem organis educitur, veluti quidam scripserunt, neque ad candorem, conciliandum decoquitur, ut falsò Avicenna & Serapioni persuasum est. Pro certo mihi relatum est, solè quælibet prodire huius colligendæ gratia, quæ ubi cucurbitam impleverit, si quis validior hunc cum cucurbita viderit, illic eum impa-

Capur. Ga-

sur.

Dioſc. ſalub-

citatur à

Serapione.

Caphura

duplex ge-

neris de

Burneo. 1.

2 Caphura

ex China.

Caphura

de Burneo

genera 2

Capur. Po-

ſtus.

Crura Po-

des.

Pretium.

Locuſ.

De Panſor.

De Alcu.

De Calca.

De Alcu.

De Alcu.

De Alcu.

De Alcu.

De Alcu.

De Alcu.

De Alcu.

De Alcu.

De Alcu.

De Alcu.

De Alcu.

De Alcu.

De Alcu.

De Alcu.

De Alcu.

De Alcu.

De Alcu.

De Alcu.

De Alcu.

De Alcu.

De Alcu.

De Alcu.

De Alcu.

De Alcu.

De Alcu.

De Alcu.

De Alcu.

De Alcu.

De Alcu.

De Alcu.

De Alcu.

De Alcu.

De Alcu.

De Alcu.

De Alcu.

De Alcu.

De Alcu.

De Alcu.

De Alcu.

De Alcu.

De Alcu.

De Alcu.

De Alcu.

De Alcu.

De Alcu.

De Alcu.

De Alcu.

De Alcu.

De Alcu.

De Alcu.

De Alcu.

Caphura adulterum Chanderros gummi Ligni scobis.

impanē posse occidere & cucurbitam auferre, fortuna nimirum id illis [ut aiunt] elargiente. Quæ ex Burneo adfertur, plerumque ad multa habet minutissima lapidum fragmenta, aut gummi quoddam *Chanderros* illis vocatum, Succino crudo per simile, aut ligni cuiusdam scobem. Sed facile maleficiū deprehenditur. Nullam præter hæc adulterandi rationem novi. Nam si interdum rubentibus, aut nigricantibus maculis confersa videtur: id vitium ex fordidarum & impurarum manuum contrectatione, aut ex maiore contrahi affirmant. Sed facile à *Baneanis* id vitium emendatur: Si quidem in panno lineo colligatam, in calidam aquam clam demittunt, addito saponē & Limonum succo, deinde probè elotam in umbra siccant: sic multò candidior redditur, pondere multum imminuto. Id ab amico quodam *Baneane* fieri vidi, qui hoc arcanum mihi credidit.

Modus dealbandi Caphoram.

Duo genera Scriptoris & interpretatio.

Vitiusque generis meminisse videtur Serapio, loco supra citato: sed obscure admodum, cum ait maiorem quantitatem esse de *Itariis*, minorem tamen esse, quàm quæ à *Sini* adfertur. Quod si intelligendum puto, maiorem quantitatem ex *Chinæ* adferri, maioremque formā esse, quàm quæ ex *Burneo* advehitur: quandoquidem eius quantitas drachma maior non invenitur: panes verò, sive orbiculæ ex *Chinæ* allati quatuor sunt unciarum aut ampliores. A vitis fide dignis mihi relatum est, arborem esse *Nuci Iuglandi* similem, foliis tamen candicantibus, Salignis similibus, fructum, verò aut florem haudquamquam se vidisse, fieri tamen posse, ut utrumque ferat. Illud autem certò scio, materiam esse cinerei coloris, fagine ferè similem, interdum nigriorem, nec eam quidem levem, aut fungosam, ut retulit *Avicenna* (nisi forte ætate iam caducam & emortuam viderit) sed mediocriter solidam. Addunt plerique vastam & præaltam esse arborem, latissimè sese fundentem, & aspectu perpulchram.

Arbor foliis Salignis.

Avicenna error.

Fabula de umbra. Fabula de tonitruo.

Fabulosum est, quod ad eius umbram omne animantium genus confugere aiunt, ut ferociora animalia evitent. Nec minus fabulosum, quod quidā, Serapionem secuti, scribunt, huius largioris proveniunt angurium esse, cum frequenter fulgertis cælum coruscet, aut crebro tonitruum perstrepat. Nam cum *Insula Samatra* [quam nonnulli *Taprobana* putant] & circumiacentia loca *Linææ* æquinoctiali vicina sint: multis tonitribus subiecta sint necesse est, eamque ob causam singulis diebus imbres aut leves pluvias habent. Singulis itaque annis *Caphura* abundare debebat. Ex quibus perspicuum est, totum largiori *Caphuræ* proveniunt causam, aut indicium non esse. Nonnullis *Caphura de China*, composita videtur, ex eius parte, quæ ex *Burneo* advehitur. Affirmarunt præterea mihi, panes illos orbiculares, qui ex *Chinâ* advehuntur, compositos esse, quoniam *Caphura de Burneo* in *Chinæ* delectatur, idè incolis expetita, ut eam alteri viliori permisceant. Cui opinioni suffragatur *Baneanes de Cambaya*, qui pro arcano dicunt, deficiente *Caphura de Burneo*, solere se eius exiguum quantitatem cum multa *Chinensi* commiscere, eamque falsò de *Burneo* nuncupare. Addunt item isti *Baneanes*, *Chinensem* *Chaphuram* compositum esse medicamentum, quod temporis lapsu evaporet, & corrumpatur, *Caphuram* verò de *Burneo* minime.

Caphura Chinensis Compositum medicamentum.

Contra Manard.

Mihi sanè compositum medicamentum non videtur, tamen si *Manard*. in comp. Mes. dist. 8. contra sentire videatur. Sin verò sit, ex duobus *Caphuræ* generibus constare necesse est. Nam tamen si evaporet, non est tamen admodum corruptu-

Tom. I.

ptioni obnoxia: quod indicium est, minime compositam, aut fictitiam esse, quandoquidem composita longè facilius corrumpi soleant. Si enim *Rhabarbarum* vix quadimestre illud, quo in hac regione pluit, ferre potest, multum sanè est *Chinensem* *Caphuram* incorruptam hic in *India* manere.

Avenrois 5. Coll. cap. 56. aliud *Caphura* genus facit, longè à superioribus diversum, scribitque *Ambarum*, eius *Caphura* genus esse. Cum autem eius opinionem cap. de *Ambaro* satis abundè confutaverimus, plura de his agere supervacaneum esse iudico.

Caphura Avenrois.

Ambarum.

Scribit *Andreas Bellunenſis* in suo Dictionario secundum Arabes, aquam *Caphuratam* ex arbore *Caphuræ* stillare, eamque cum arbore calidam esse tertio ordine. De hac aqua à multis cum Medicis, tum mercatoribus sciscitatus sum, neminem tamen invenire licuit, qui eam se vidisse assereret. Quare facile adducor, ut credam *Bellunenſem* cum in hac aqua delatubenda, tum in eius temperamento, lapsum esse.

Aqua Caphurata.

Bellunenſis reproch.

Scribit *Ruellius* lib. 1. cap. 21. & hunc per omnia secutus *Matthioli* in lib. 1. Diol. cap. 75. uterque verò ex *Serapione*, hanc *Caphuram* ceteris bonitate præstat, quæ à Rege quodam *Kubah* (qui primus dealbandæ *Caphuræ* ratione adinventi) *Riachina* sit denominata. Ego verò, ut id credam, adduci non possum, quandoquidem *Indiæ* Reges potentiores sunt, quàm ut tali manigonio operam dare opus habeant. Hactenus *Garcias*.

Ruellius Matthioli reproch.

Nos verò considerandum proponimus, an *M. Copei*. *Fumee* in hist. gener. *Indiæ* occid. lib. 3. capit. 95. *Copei* in *Beroly* *Insula* arbor ferens *Camphoram*, ab arbore *Papyracea Copei* differens, vel eadem sit, cum *Caphura* arbore, quæ à *Garcia* folio *Salicis* exhibetur.

Port. Hist. Gal. 1. 13. part. 8. Omnes *Insule Molacenses* producant *Camphoram*, gummi stillans, *Insulanis* dictam *Capar*. Arbor pulchra, frondosa, proveniens in montibus mari vicinis, ligno levi, ramis tenuibus: *Camphoræ* autem quatuor species: una inter ligni fibras, similis *Liquanisi* parvis alicuius metalli: altera extra corticem resinæ instar, Gummi modo adherens, notata parvis maculis rubris, postea omnino albescit, melior & purior præcedenti. Tertia, nigrior, minoris pretij. Quarta, vilissima, quia fordida ligni fragmentis, quibus adhæret, magnitudine *Amygdalæ*, aut *Fabæ*.

Gummi Capar. Lignum Camphoræ species.

Linſchot. *Camphor*, aliàs *Casur* appellatum reperitur in *Bantam* *Indiæ* Orientalis, ad quem locum ex *Baros* advehitur, in forma placentarum parvarum, coloris albi: Asportatur etiam ex *Burneo*, *Bandarmachen*, & *Lave*, magnitudine seminis *Milii*, aut ad summum ovorum formicarum, quod ceteris bonitate præstat. *Chinenses* in dictis locis copiosè emunt, & in *Chiram* vehitur. Epuntur autem ponderis quodam genere, ipsi *Cate* dicto.

Camphor. Locus. Placenta.

Mily magnitudine.

In genere [Populi] videntur esse arbores, quæ *Camphoram* ferunt (ait *Cæsalp.* in *India Orientali*: populi generis nam & nostris bituminosus quidam liquor nascitur, quem in *Electrum* densari, *Dioscorides* testatur esse & *Plinius* de *Betula* bitumen in *Gallia* excoqui scripsit. Videtur autem *Camphora* è genere *Bituminis* esse, quoniam rapacissimè ignem excipit, & ardet in aqua substantia gummi similis, candidissima & translucida: odore valido, non ingrato, facillimè evanescit in auram, nisi in loco frigido & concluso servetur. Arabes *Caphur* vocant, & recentiores *Græci* *Caphoram*.

Electrum.

Camphora.

Delcrip.

Pf 2

Regens huius haecenus diversis diversorum authorum opinionibus, restat ut dicamus, quid Hist. Lugl. sentiat. *Caphor*, inquit, seu *Casur*, recentioribus Graecis *κασουρα*, ut etiam Latinis, Gallis, *Campbre*, de hac (nostro ad stipulante iudicio) certius Garcias, quam Avicenna iudicat.

Facultates primus exposuit Serapio, scribens: *Camphora frigida est, & sicca in tertio gradu, confert calefactis, & cephalalgia calida naribus obiecta, per se, aut cum aqua rosea, aut Santalis, odore quoque furores venereos coërcet, maior vis poræ: momentum eius committit ventrem stringentibus in Cholera morbo, eorum vim auget: Camfora usus canos accelerat. Etrichium ex duobus eius granis cum aqua Lactuca, calidam cerebri intemperiem contemperat, ac somnum conciliat, narium hæmorrhagiam sistit trita ex Omphacio: undecunque manantem sanguinem cohibet: nimius Camphoræ usus vigilas lac t, potu sumpta renes refrigerat & vesica n: morbos frigidos, in frigidis potissimum paribus generat. Creditur igitur Serapio & Avicenna, Camphoram tertio abscessu & siccare, & refrigerare: quæ tamen, cum vehementer ardeat ac etiam in aquam proiecta conflaret, & sit perquam odore odorata, & aded tenuium partium, ut sæpe per se in auram evanescat, illis reclamant. *Math.* Quo fit, ut quis suspicari possit, aut legitimam Camphoram ad nos non aduehi, aut hoc loco Arabum monumenta (ut in aliis quam plurimis) esse vitata. Circumlationibus imponitur ad cutis nitorem conciliandum, & ad arceas tam vulnere, quam ulcerem in inflammationes, Erysipelata extinguit, & ad versus gonorrhæam, & albas vulvæ fluxiones efficax est, cum Succino, & aqua Nymphææ hausta. Idem præstat pubi, seu imo ventri, testibus, renibusque illita: quæ tamen antea Psyllii seminis spissamento, aut Omphacio, aut Solani succo probe sit macerata. Sanguinem è naribus profluentem sistit, aut cum Vrticæ semine immissa, aut ex maioris Sedi & Plantaginis succo fronti circumlita. Collyriū ad calidas oculorum lippitudines utiliter imponitur. Renibus ac testibus illita Venere extinguit, corpora à putredine præservat: proinde commodè antidotis miscetur, quæ contra venena, venenosorum animalium ictum, & pestilentes affectus conficiuntur. Novi, qui hac Antidoto à peste immures se præstiterunt. *z.* Camph. drach. j. Zedoaria in pulv. redacta sem. laculo lineo excepta in cantharo vini suspendunt. Cuius vini bibitur quotidie manè haustus unus calidus. Varrigiana multum tribuit Camphoræ in calidis pestiferis febribus, Eius gr. 3. aut 4. cum Syrupis quotidianis exhibens: putredinem enim arceat, hæmorrhæum causam. Possent quoque Camphoræ grana duo ex Syrupi de Papavere unc. j. sem. Aqu. Lactæ. unc. ij. somni tempore propinari. Dissolvitur Camphora guttâ vini ardentis, aut Amygdalis. Camphoræ granum unum aut alterum ex vini ardentis gutta dissolutum, aquæ Cardui benedicti, Tormentillæ, vel Portulacæ cochlearia tria, miscetur, lumbicis puerorum bibita potenter pellunt: Tormentillæ. Bistortæ, ana. drach. ij. Cinamomi, Galang. Caryophyll. ana. drachm. sem. in pulverem redacta in vino veteri decoquantur: Vino colato affunde Camphoræ drach. sem. De hoc vino aliquot dies manè haustus calidus, sanguinis fluxorem qualemcumque tam mulierem, quam virorum sistit. Accurrit, in quo discoxerit Camphora, calidum ore retentum, facit ad dentium dolores. Rhasis Camphoram æsti-*

mat odore frigidam & frigidæ temperaturæ, Sed ego Leon. Iacchinus puto Veteres, de alio succo, vel gummi loquutos, quam nos modò habemus: quocumque enim modo examines, calidam invenies. Nihil est aquæ ignibile, unde inextinguibilem ferè ignis materiam ad bellum parant. Sed & Rondeletus in Pharnacop. in Elect. de succo Rosarum, Caphuram calidam esse & tenuium partium assentit: quæ, si pura sit, species sit Aspalathi: si spuria, sublimato Mastiches. Caphuram præterea ex Electuario de succo Rosarum expungendam censet, quia nimis tenuium sit partium, & calefaciat potius, quam refrigeret, quod inutile sit ad bilem: ingrato enim odore suo Caphura hic non convenit, Tenuitas verò partium in medicamentis solventibus est fugienda. Nam deducit ad cor, & per abditissimas ventriculi partes purgans medicamentum, quod est ex genere venenosorum. Caphuram tandem frigidam esse docet Garcias Arom. hist. lib. 1. cap. 9. hæc scribens. Rhases de re med. lib. 3. cap. 22. eam frigidam & humidam, Avicenna verò, quem plerique sequuntur, lib. 2. cap. 34. frigidam & siccam tertio ordine constituit. Ego autem in ea aliquando opinione cum multis recentioribus suis, Caphutam calidam esse, ob illud odorem & partium tenuitatem, quibus prædita est. Sed posteaquam experimento didici Ophthalmis & oculorum inflammationibus, tum etiam ambustis impositam, nivis frigiditatem retulisse, illic sententiam mutavi. Adde, quod omnes, apud quos nascitur, frigidam afferunt. Neque verò huic sententiae repugnat quod odorata sit, quandoquidem ob partium tenuitatem facile evaporat & exhalat, qui in superficie est odor, contra quam in Sanralo & Rosâ, quæ ob suam adstrictionem odorem in se retinent. Refert Avicenna vigilas excitare Caphuram. Qui feri autem id potest, quandoquidem ipsius ressimonio frigida est, soleantque frigida somnum conciliare? Somnum quidem inducit foris, aut intus exigua quantitate usurpata. Si quis verò superius odoretur, & naribus adhibeat, cerebrum exsiccat, & vigilas creat. Magnus eius usus est his regionibus, cum multis in rebus, tum etiam in cibis.

Nullus equidem nobis facile persuadebit vulgarem Camphoram refrigerare, nisi per acciden- sua tenuitate: si namque iungatur frigidis, ea ad profundiora loca deducet, hæcque ratione, non quidem per se, sed frigida deducendo, refrigerabit. Miramur autem Matthiolum, credentem calidam esse Camphoram, commendare in multis morbis calidis, ut ad vulnere, & ulcerum inflammationes, erysipelata, fluxorem sanguinis, ac ad calidas oculorum lippitudines, in quibus affectibus nolimus uti, quicquid dicat Garcias.

Finem huic historiae Cæsalpinus imponat, dicens: dimisso sensu rationem quaerunt, qui contendunt Camphoram non esse aethoris lachrymam, sed rem fossilem inter genera Bituminis, ut Naphtha, neque temperamenti frigidi & succi, resfragante scilicet odoris vehementi, & mirâ familiaritate cum igne, sed calidi & succi, nam etiam eius nimius usus vigilas facit, teste Serapione & Avicenna. At quid prohibet sub exhalatione tenuissima, quæ calida & sicca est, latere frigidam substantiam: quæ extincta exhalationis flammula ob tenuitatem minime urentem agat, & penitens, quod profundius ob tenuitatem exhalationis penetraverit? vigilas autem nimio usu efficere non est absurdum, ut in fenestrate. Philosophi sanè considerationem non excludit, quomo-

Aspalathi species. Ex El. rosario tollenda Caphura.

Temperamentum.

Garcia refrigerat.

An somnum conciliat?

In cibis.

Matth. noc.

Cæsalpinus.

Temperamentum. Vires. Cephalalgia. Venus.

Cerebrum. Somnus. Hæmorrhagia.

Vigilia. Naribus frigida.

Non frigida.

Suffusio de legitima Camphora.

Cutis. Inflammationes Erysipelata. Gonorrhæa.

Hæmorrhagia.

Venena. Pestis.

Dissolvenda. Medus.

Lumbicis.

Dolor dentium.

do exhalatio tenuissima calida & sicca sub frigida lateat substantia.

CAPVRA RESINA.

CAP. LV.

CENVS quoddam resinæ prodidit Qualebe-
nus ad Matthiolum, quod Constantinopo-
li à Persâ mercatore *Capura vivs* est cognomina-
tum. Venetemin primis stimulare contraria vir-
tute ah Arabibus attributâ Caphuræ, idem mer-
cator referebat. Odor ceræ, saporque, non me-
diocrem caliditatem possidere tantum testantur.
Hanc, Matthiolus ait, *vivam Caphuram* plurimi
facio. Cogitabo posthac, an legitima sit Stacte,
nam ad odore placet, ut credam non obscuræ
facultatis esse medicamentum.

STYRAX ARBOR ET LA-
CHRYMA.

CAP. LVL

Descrip.

Candix.
Cortex. Fo-
lium.

Flos.
Fructus.

constant, odoratos. Fructum magnitudi-
ne Avellanæ æqualem; incanum; callo
fusco, amaricante; qui in duas, tres, quatuorve
carinas dehiscens, exhibet lignosum ossiculum
buxei coloris, nucleum claudens aliquando uni-
cum, quatuor lineis sulcatum, aliquando gemi-
num, angulosum, interdum & ternum. Medul-
la, Cæsalpino autore, insuavis interna.

Cordus fructum ut reperitur, cum Styra-
ce sic describit: Nux Styracina globosa figuræ fructus
est, mediocri Avellanæ magnitudine, duplici
cortice, nucleoque constans: exterior cortex car-
nosâ substantiâ, & in viridi casio colore, supre-
mum Amygdalæ putamen refert, is in maturita-
te tribus rimis in tres partes dehiscit: alterum li-
gnosum, durum, flavum, aut subruustum corti-
cem offendens, quo continetur nucleus pinguis,
oleosus, gustu acris, odoratus & resinosa Styra-
cis qualitatibus respondens, sed multo acrior, &
fauces scartificans.

De Styraçe arbore, eiusque Lachrymâ apud
Theophrastum, quod equidem sciamus, nihil
habetur. Est autem hæc arbor, Dioscoride & Phi-
nio testibus, Malo Cotoneo similis. Pluræ Sera-

pio fructum tribuit candidum, Avellanâ maiore,
Pruni albi similem, duplici cortice.

Sed liceat hîc de eius resinâ ex Veterum sen-
tentis quædam annotare, cum præsertim diver-
sa authorum dicta, controversiam parere videan-
tur.

Dioscor. duplicem tradit, dicens: Præstat au-
tem, qui flavus est, & pinguis, ac resinosus, & qui
grumos habet subalbicantes, & qui quàm diutius
in odoris gratia perseverat, & dum mollior,
melleam quandam humiditatem remittit. Talis
autem est Catabalites [Marcellus dicit potius le-
gendum Gabalitem, ut habet Plin. & Orbas] &
Pissidiacus & Cilicius. Vtilis est niger & friabilis,
ac fursuri similis. Invenitur etiam lachryma gum-
mi similis, pellucida, Myrrham odore referens.
Sed hæc pauca gigni. ur. Adulterant ipsum admi-
xta arboris scobe, quæ à vermiculis eroditur, &
melle ac Trini unguenti scæ, & quibusdam aliis.
Quidam ceram, aut adipem aromatis imbuunt,
in ferventissimo Sole vna cum Styraçe molliunt,
& per colum amplis foraminibus prædium, in
aquam frigidam exprimunt, & vermiculos effin-
gunt, ac vendunt, vermicularem Styraçem appel-
lantes: Talem verò imperiti, velut sincerum prob-
ant, non considerantes odoris vigorem. Acris
enim est, qui adulteratus non est.

Plinius cap. 25. lib. 12. primam tantum descri-
bens, non discessit à Dioscoride, sic enim habet:
Proxima Iudeæ Syria Phœnicen Styraçem gignit,
circa Gabala & Marathinta, & Cassum Seleucæ
montem. Arbor est eodem nomine, Cotoneo
Malo similis, lachrymæ ex austero incundioris, in-
tus similitudo harundinis, succo prægnans. In
hanc circa Canis ortum advolant pennati vermi-
culi erodentes, ob id in scobe fordescit. Styraç lan-
datur post supra dicta ex Pissidia, Sidone: Cypro,
Cilicia: Creta minimè. Ex Amano Syriæ M. dicis,
sed unguentariis magis. Colos in quacunque na-
tione præfertur rufus, & pinguis lentus: deter-
rior fursutiosus, & cano situ obductus. Adultera-
tur Cedri resinâ, vel gummi, aliâ melle, aut
Amygdalis amaris: omniâque ea deprehendun-
tur gustu. Pretium optimo xix. Exit & in Pam-
philia, sed aridior, minusque succosus. Eiusdem
verò libri capite 17. hæc habentur: Ex Syria reve-
hant Styraçem acri odore eius in focis abigentes
suorum fastidium.

Sed veri Styraçis verum odorem notat Gal. de
antid. lib. 1. cap. 14. quando ait: Manifestum in-
super est, Styraçem, qui in calamis è Pamphiliâ
apportatur, Andromachum præcipere. Parcissi-
mus autem illic Styraç nascitur, tantumque ab
hoc vulgari distat, quantum à vino, quod in ta-
bernis venditur, Falernum. Accipere verò Sty-
raçem oportet, maximè pallidum, quem & odo-
rem, & saporem quoque vehentissimum habere,
perspicuum est. Serapionis verba paulò post apud
Cæsalpium invenies. De Styraçe quoque La-
chryma apud Theophrastum nil reperitur, præ-
terquam lib. 9. capite 7. quod sit inter odora-
ta: quæ unguentis permisceri sumptuosissimis
soleant.

Cætèrùm quid Hermolao videatur de Styraçe,
præsertim verò de eius qualitatibus dicendum.
Qualitatem non unam esse Styraçi, argumen-
to sunt cognomina, in compositione medica-
rum frequentia Chymarlas, Calamitis, Aspros, Chryma-
h. e. [ut puto] candicans. Chrynatis Arabes in-
terpretantur eum, qui rarus inventu, & gummi
similis describitur. Idem Calamitin: quanquam
harundine sua mixtus ipso nomine significatur;

Styrax
vermicula-
ta.

Locus

Arboris fi-
gura a Plin.

Vermiculi.
Delectum.
Locus.

Colos.

Adulterum.

Præstat.

Delectum.

Describitur
fructus
& Cordus.
Nux
Magnitudi-
do.
Cortex ex-
terior.

Arbor quæ
in Diosc. &
Plinio.

proliquo tamen accipiunt: & fastigia Styacis
duo faciunt, siccum & liquidum, confusione ma-
gna, quod aliquando liquidum Styracem pro
Myrrha Stacte sumunt, aliquando ex eadem ar-
bore colligi utrumque putant, liquidum atque
siccum. Aiunt Arabes Styracem esse Syria petentes
in pellibus hircinis urere, ut odorem suorum
Thuris & Myrrhae fatietatem acrimonia petegri-
ni legu rediant: unde petunt in Elmæos arbor-
em Brutam, Cupressio fuscæ similem, exalbidis
ramis, iucundi odoris, acenfas, & miraculo, ut
inquit Plinius, historis Claudij Celsatis celebra-
tam, cuius Parthi folia potionibus inspergant,
odore Cedri, cuiusq; sumu contra ligna alia reme-
dio esse prædicent. Nascitur ultra Phasim, Tigrim-
que, in finibus oppidi Scinæ in monte Scanthio.
Sunt autem Elmæi; Assyria gens, Sufiana Persiæ
contermina. Petunt & in Camianis arborem
Strobilum, quam vino palmeo persusum utunt,
suffragantque tecta. Nidor à lacunaribus ad solum
iocundus reciprocatur, qui citra dolorem caput ag-
gravet, & cum unguine conciliat. Hanc autem
suam miscellam unde lumpsit Hermolaus, mi-
tum.

Audisti Cornari Hermolaum de Styraçe dis-
serere, tamen quid tu sentias appetito. Styraçe ho-
die Officinis & Barbis Storax appellatur, & in
siccum, ac liquidum distinguitur, quum Græci un-
tum tantum Styracem agnoscant: & liquidum,
Myrrham Stactem esse tradant. Dioscorides pro-
bat pinguem [Styracem]. Sed pleraque exemplaria
Græca purpuream habent, id est, sordidum. Verum
nostræ lectioni suffragatur Plinius, qui pinguit
lentum probat, & lusciosum damnat. Et apud
Aëtium [Styracem] habetur. Natales au-
tem Styraçis loci multi sunt. Nec multum refert,
an Catabalites, an Gabalites rectius appelletur.
Galenus tamen lib. de Antid. enim, qui harundi-
bus ex Pamphilia affertur, & paucissimus gigni-
tur, præstantissimum esse dicit, & tantò præstare
multo illo Styraçe, quantum præstat vinum Fal-
ernum, eo, quod in cauponis venditur. Addit
hoc sumendum esse pallidissimum, ut qui & odo-
re, & sapore validissimus sit. Videtur itaque & hic
esse, quem Dioscorides gummi similem, & pau-
cum nasci dixit. Et Calamita Styraçis in Officinis
appellatur, ex eo facta videtur, quod in calamis &
harundinibus, velut Galen. dixit, afferebatur.
Quamquam & ex eo esse possit, quod Plinius ar-
boris Styraçis intus similitudinem esse dixit.
Quod si ita est, & non harundinibus, in quibus
afferebatur, deceptus est: consideratione eget, id,
quod Strabo lib. 12. de Selya Pisidia urbe dicit, plu-
rimum isthic Styracem nasci, arborem non ma-
gnam, rectam, ex qua hacta Styracinæ, corneis si-
milis fiant. Idem etiam liquoris meminit, qui ex
ea destillat, ac facillè coaguletur, Succino similis.
Quod porro de fuligine dixi, uritur, & ex ipso fu-
ligo fit, in Græcis corrupta voce *Styracis* legitur,
pro recta *Styracis*.

Quod autem Cordus vult, Styracem lachry-
mam, quæ quidem ex Styraçe manat, resinosa
esse substantiam, minimè esse in aqua solui. Eam
verò, quæ à Myrrha arbore distillaverit Lachry-
mam, facillè in quovis aquoso humore dissolvi;
De Myrrha gummi adulterata, non autem de pu-
ra, Cordo conceditur. Dicit enim hoc non solum
in comm. in Diosc. vetum & hist. pl. lib. 4. ubi hæc
habet: Styraçe nascentis in minore Asia arboris cu-
iusdam lachryma est, in parvas mices, aut grum-
mos concretescens, substantia resinosa, pinguis, in-
longum, ubi incaluit ductilis, in oleo resolvable

admodum, cum gravitate non pauca, odorata ve-
luti propolis, præsertim cum prunis imponitur,
cuius tres cognoscuntur species, colore tantum
differentes, prima candida, altera ruffa est, tertia
nigricat, simulque livet, ruffa foris plus rubet,
quam intus: candida, ac nigra per totam substan-
tiam eundem colorem habet, reperitur etiam
flava quædam, inter ruffam & candidam, media.
Meminit præterea Diosc. candida, pellucidæque
Styracis, gummi similitudinem habentis, quam
mihi videre nondum licuit, quamvis diligentissi-
mè eam inquisiverim: prædictarum enim nulla
pellucet, neque ulla ex his copiosè & sola affer-
tur, sed omnes commixtæ, atque arboris suæ leo-
be quamplurimè adulteratæ, adeo etiam, ut ex
integra eius libra, vix uncia sinceræ eligi queat,
sic allatam hodie, omnes Storacem Calamitam
vocat. Eligito puram, in longum ductilem, pin-
guem, odoratissimam, atque cum suavitate caput
aggravantem, & somnum invitantem. Adultera-
tam, fufurosam, aridam, cano situ oblitam, &
scoe plenam multis medicamentis admisceas,
præterquam iis, quæ odoris causâ faciuntur:
præstat tamen iis quodque potius sinceram nu-
scere, quam adulterinam, liquidem puriorem, ve-
hementiorémque vaporem sinceram emittit: adul-
terata autem imbecilliorum. Fit in quibusdam
confectionibus ruber Storacis mentio, ubi ruffa
lachryma Styraçis accipienda est, & minimè cor-
tex ille fuscus & atidus, falsò Storax rubea voca-
tus. Addit præterea in Diosc. lib. cap. 81. Styraçis
& Myrrhae arbores penitus sunt diversæ, quod et-
iam ad natales atinet, nihil prorsus commune
habent: hæc enim in India & Arabia, illa verò
in Asia minoris Persiæ, & Cilicia, diversi cæli re-
gionibus, provenit. Si verò substantiam ipsam,
quæ ex his emanant lachrymarum, considerave-
rimus, omnino diversas deprehendemus. Lachry-
ma enim, quæ ex Styraçe manat, præter omnes
alias, quas iam taceo, notas, resinosa est substan-
tiæ: cuius proprium est, in sibi simili humore ali-
quo solvi, & minimè in aqua. Quæ verò è
Myrrha arbore distillaverit lachryma, facillè etiam
propter substantiæ similitudinem in quovis aquo-
so humore dissolvitur. Hæc idè dico, ut sciamus
liquidum Styracem, nihil minus esse, quam Sta-
ctem, quod pluribus etiam demonstrare argu-
mentis possemus, si huius loci esset falsas Docto-
rum opiniones & iudicia confutare. Styraçis au-
tem hodie triplex habetur differentia. Est *Styrax*
calamita, quæ in candicantes, & rufescentes grum-
mos concrevit. Est & *Liquida Styrax*, quæ in duas
dividitur differentias: altera enim resinosa est
pinguedo, ex arbore quadam spontè distillans,
aut cocturâ elicta: & altera, quæ ex Styraçis nu-
cleis exprimitur, sed huius rarissimum apud nos
est usus. Tertia differentia, *Styrax sicca* est, à qui-
busdam etiam *Thymiana* vocata: est quæ cortex
in ruffo colore nigricans, quem aiunt è Styraçis
arbore colligi. Quidam impropiè siccam Styra-
cem, etiam *Rubeam* cognominant. *Rubea* enim
Styrax, est *Calamita Styrax*, quæ non candidum,
sed ruffum colorem habet. Hodie autem Phar-
macopoeia non amplius *Styrax*, sed *Storax* pro-
nuntiant.

Gênerus in Cordam ait, *Nasaphthum* corti-
cem impropiè *Storacem* rubeam vocari: eam
Styrax ruber, non cortex, sed huius coloris liquor
fit.

Fuchsi de comp. med. lib. 1. A Galeno lib. 1. de
antid. *Calamitis*, quodd olim in calamis & arundi-
nibus ex Pamphilia adheeretur, dictus est, & *Styrax*
reliquis

*Styrax li-
quida pro
Myrrha
Stacte*

Bruta.

Locus.

Elmæi qui?

*Strobilus ar-
bor.*

*Styrax dis-
pex.*

Aëtius.

Catabalites.

Gabalites.

*Calamita
Cyl.*

Locus.

*Hausta sty-
racina.*

*Succino si-
milis succus*

*Cord. nota-
tur.*

*Styrax re-
sina de-
scriptio.*

*In elæ re-
solvitur.*

*Styrax
tri-species.*

*Styrax pel-
lucens Cor-
do non Giffa.*

Adulterin.

*Storax ca-
lamita.
Delectus.*

Adulterat.

*Storax ru-
bea fissa.*

*Styrax
Myrrha
arbores di-
versæ, sicut
et natales.*

Styrax.

*Non conce-
ditur de
adulterata
Myrrha.*

*Stacte non
est Styrax
liquida.*

*Styrax ex
calamita.*

*Styrax li-
quida du-
plex.*

*Styrax ex
nucleis.*

*Tertia diff.
Styrax sic-
ca.*

*Thymia-
ma.
Styrax Ru-
bea.*

*Nasaph-
thum.*

*Styrax ru-
beus quid.
Calamitis.*

Styrax

reliquis præstantior fuit. Atque hinc est, quòd in hodiernum vique diem vfitatum fit Medicis, vt Styraei semper *Calamita* nomen adiungant, præstantiorem significare volentes. Hic revera liquidus fuit, & dicebatur, quanquam diversus ab eo, qui ita Arabibus nominatur. Hodie afferri desit. Hic candicans & rufescentes grumos, seu micæ concrevit, & siccus dicitur, hodieque adfertur. Huic *Calamita* Styraei interdum liquida resina & oleum additur, & fit Styraex, qualis officinarum liquidus, de quo postea. Quoties autem in Græcorum libris Styraeis fit mentio, semper *Calamites* inaudiendus erit.

Sed vnde clarissimus meus præceptor *Fuchsius* colligit, *Calamitem* Styraem liquidum fuisse, nescio: *Galeno* *Calamites* præstantissimus est: præstans autem grumos habet teste *Diosco.* *Calamitis* ex *Pamphilia* affertur, qui verò in *Pamphilia* provenit, teste *Plinio*, aridus: ego sanè Styraeis lachrymas à scobeundas, pulcherrimas vidi *Lygduni*, & adhuc habeo odoratissimas, de quibus postea sub titulo *Storacis Calamitæ* officinarum. Merito igitur reprehensus fuit hac in parte *Fuchsi*, per *Matthiolum*. Idem *Fuchsi* ex Arabum, & recentiorum traditione, tres sunt Styraeces: unus liquidus, qui est *Myrrha* Staete; alter *rubeus*, qui nihil aliud est, quàm exterior cortex, suffusus & aridus, qui post lachrymam subactam & expressam remanet, quod *Serapion* confirmat: Tertius est *Lachryma Styraeis*, quæ ex eius nominis arbore exsudat.

Cronenburgus quoque probatur, quod paulò ante *Fuchsius* annotavit, quòd sc. quotiescunque simpliciter effertur *Styraex*, *Calamites*, sive aridus intelligatur. *Anstoteles*, inquit is, *Dioscorides*, *Plinius*, *Galenus*, & ceteri distinctim Styraem habent, non per liqui-um & siccum, sed per proprias quasdam qualitates. In tabernis *Storax* vocatur, & vehementer ignavus, vt plurimum habetur. In *Alypta Moschata* hac *Styraex* *Calamita* & *rubea* nomine intelligitur, rubicundiore colore, aut fax illius, aut quod ex *Myrrha* exprimitur, *Magma*.

Scribunt *Monachi* in *Antid. Med. cens. dist. 2.* cap. 62 *Storacem*, sive *Styraem* (quod rectius vt diximus) non esse aliud, quàm speciem *Myrrhæ*: liquidum *Dioscorides* post descriptionem specierum *Myrrhæ* immediatè subiunxit capitulum de *Styrae*: *Serapio* autem capitulo de *Storace*, ad authoritatem *Diosco.* descripto, sub nomine *Storacis* liquide comprehendit caput *Dioscoridis* de *Staete*, quæ est pinguitudo *Myrrhæ*: cui continuo subiunxit capitulum dicti *Dioscoridis* de *Styrae*, vbi dicit: Et *Storax* est species *Meha*, sive *Miha*. *Meha*, autem, sive *Miha* secundum ipsum, est *Storax liquida*. Et quæ ex *Myrrha* exprimitur, debet hic intelligi scil. *Staete*, quæ etiam *Myrrha* liquida potest dici, nam aliter non erit consonum. *Myrrha* verò non liquida ab ipso *Serapione* vocatur, *Ler* & *Bathnatis*. Vnde idem *Serapio* cap. de *Myrrha*, & secundum authoritatem *Diosco.* dicit: Et est de ipsa res, quæ dicitur *Bathnasis*, & est grossa, à qua egreditur *Miha*, id est, *Storax liquida*, quando exprimitur, & dicitur *Mirra* staete. Et est de ea, quæ dicitur *Aizon*, & est pinguis multum: & arbor est in terra, quæ dicitur *Parthemia*, & est pinguis, & quando exprimitur succus, egreditur velut *Storax* multum. Hac *Serapio*. Ex quibus patet, quod *Styraex*, i. e. *Storax*, non multum elongatur à *Myrrha*, & per consequens potest dici species *Myrrhæ*. Etiam *Diosco.* cap. de *Styrae* dicit, quod in-

venitur *Styraex*, sive *Styraeis* lachryma perlucida, & *Myrrhæ* æmula. Etiam per ipsos *Autores* probatur, quod tam de speciebus *Myrrhæ*, quàm de *Styrae* liquor exprimitur, velut mel. Sed liquor *Myrrhæ* à *Græcis* *Staete* dicitur. *Liquoris* autem *Styraei* à *Diosco.* non scribitur particulare nomen, bene autem potest subintelligi mel *Styraei*. Arabes verò, teste ipso *Serapione* utrumque liquorem *Storacem* liquidam appellant. *Styraex* autem liquida è *Myrrha*, i. e. *Staete*, parum, aut nihil differt à *Myrrha* in odore, sapore, & virtute. Et sicut *Myrrha* est odorator, amarior & præstantior *Styrae*, ita *Staete*, i. e. est mel *Myrrhæ*, est odorator, amarior, nec non & nobilior *Styraei* melle. Quamobrem *Storax* liquida, quam aliqui *Sigiam* vocant, quæ & pro vera *Storace* liquida videntur omnes, non potest esse *Myrrha* [*Staete*] vt volunt *Brassavolus*, & recentiorum nonnulli. Non enim habet conditiones *Stactes*. Nos enim opinati sumus potius esse mel *Styraei*, adulteratum tamen, quàm *Staete* *Myrrha*. *Styraex* autem, sive *Storax* non liquida, vt communis opinio Medicorum tenet, est ipsa, quæ vtmur, quæ vulgò dicitur *Storax Calamita*, & per varios *autores* legitur *Styraex*, *Storax sicca* & *Ambra*, seu *Lubne*, aut *Lubne*, seu *Storax Heremitarum*, & *Thy*, sive *incensum*, sive *Thymiana* *Lidoorum*, & *C. zombrum*, & *Storax*, & aliis pluribus nominibus appellatur. Quamvis sit & alia *Storacis* species, quæ peculiari nomine *Storax rubea* nuncupatur, vt in confectioe *Alyptæ Moschatae* *Nicolai* legitur, vbi ingreditur & *Storax Calamita*, & *Storax rubea*. Et propriè est illa, quæ assimilatur *Maci*, quæ scribitur à *Serapione*, quod est exterior cortex fructus ipsius *Storacis*. Doctor autem noster in præsentì descriptione petit *Storacem* liquidam, vt *Rhazes*: filius *Serap.* autem habet simpliciter *Staeten*. Sed quia (vt dictum est suprà) Arabes tam *Staeten*, quàm mel *Storacis*, *Storacem* liquidam vocant, *Staeten* tanquam ineliotem speciem *Storacis* liquidæ nos hic apponendam esse censuimus. Vbi autem quæritur mel *Storacis*, manifestè intelligitur, *Staeten* non esse apponendam. Sed quia *Staete* vera minime hac nostra tempestate haberi potest, vel si habetur (quod haud credimus) non caret plurimis adulterationum vitis, eius loco vtendum melle *Styraei* puro censuimus. Si autem porum mel *Styraei* non invenitur, *Storax sicca* pro eo erit commodissima: quoniam ita (vt diximus) habet filius *Serapionis*, per *Storacem* absolute descriptam, semper intelligitur sicca. Præterea auctor non hac descriptione etiam *Myrrham* petit, quæ vera nos carere suprà diximus in *Sagzeneæ*, & quod pro ea debemus fumere *Staeten*. Hic autem (quia *Staete* non habetur) dicimus, quòd loco *Myrrhæ* post *Staeten*, melius est substituere bonam *Storacem* *Calamitam*, quàm illam falsò vocatam *Myrrham*. Et secundum aliquos, *Gummi Hederae* optimum, in *Myrrhæ* vicem apponere non vituperamus, tametsi *Myrrham* perfectè supplere nequeat, neque cum eo comparari.

Tradit *Matthiol.* *styrocam* passim in Italia *Storacem Calamitam* appellari. Ac *Manardus* ait, ubi in *Dioscoridis* codice legitur *πύρα* & *πύρα* *πύρα*, existimasse potius legendum esse *Calamites*. Neque probasse lectionem mutantem in *Gabaliten*, quemadmodum *Marcellus* fecerit. Sed profectò magis *Marcelli* sententiam probandam videri. Quippe quæ *Plinii* testimonio comprobetur. Cum etiam ei ad stipuletur *Oribasii*

rodol. manu-scriptus. fuchium potè Styracem Calamiteni liquidum fuisse censuisse. Verum in hoc à veritate discessisse.

Lacuna sunt hæc : *Syrax*, Castil. & Portug. *Esforaque*, Catalon. *Storace*. Ex hac Balsamum ex nova Hispania.

Ex Amato hæc traduntur : *Gabalites* (ut optime Marcell. interpretatur) legendum, non verò *Catabalites*, vel *Calamites*. In hanc quoque lectionem eunt Hermob. & Ruell. Nostis temporibus sincerus ex Zanà, apud Indos insula, *Syrax* portatur.

1. Serapio, inquit Celsipinus, *Syracem* dividit in liquidum, & sicum : per liquidum intelligit, modò oleum ex nucleis extractum, modò ipsam arboreis lachrymam, modò stillatum humorem è recenti Myrrha extractum, quem Dioscor. *Stacten* vocat : per sicum, intelligit corticem fructus, postquam expressum est oleum.

Avicenna similiter *humidum* & *sicum* esse. Humidi autem unum spontè fluentem ex arbore, coloris citrini, quem *Storacem* Calamitam vocant. Alterum per decoctionem, coloris nigri, quem *Storacem* liquidum appellant : Facies autem *Storacem* sicum esse. Quæ Avicennæ explicatio videtur magis cum Dioscor. consentire, ut quædam sit arboris lachryma, spontè fluens, quæ cum in ligni scobe repetitur, veluti leprosa redditur : congeri enim circa caudicem multam scobem erodentibus vermiculis testatur Strabo. Quidam artificio extrahitur per decoctionem, ex *Syracis* liguus, aut ipsamet scobe petignem refudat *Syrax* liquidus, quem Dioscor. Oleum *Syracinum* vocat, ipsa verò scobs exsiccata & retorrída, *Syrax* sicus est. Nigram Dioscor. damnat.

Hodie tria eadè habentur : nam arboris lachryma, non sine scobe quadam, *Syrax* cognomine Calamita, tanquam optima ad suffumigia pretiosa venit. Arida quoque ipsa scobs modò ruffa, quæ laudatur, modò nigra, quæ damnatur, similiter ad suffumimenta odorata. *Syracinum* verò oleum verè debatur Balsami loco ex Syria advectum : sed desit posteaquam novum genus Balsami ferti cepit ex Occidente : liquor autem ille putridus, quo ad scabiem inungendam utuntur, vilissimo etiam pretio, quamvis *Storax* liquidus vulgò appelleretur, aliena omnino res est. Fortè *Æleomeli* Dioscoridis, quod è pinguitudine fusciorum fieri scribit, cuiusdam arboris in Syria : ex qua spontè manat oleum melle crassius : sapore dulci : ad purgationes aptum, addens arte quoque fieri oleum è pinguedine fusciorum, optimum vetus, pingue, non turbidum. Testantur autem : vulgarem *Storacem* liquidam, ex decoctione quorundam fusciorum in aqua fieri.

Syracis meminere Lob. & Pena Adv. pag. 429. his verbis : Quodd ex *Syrace* emanaret liquor, ac veluti spiritum exillaret, *Syrax* dicta videtur. Eius feracissimus ille tractus Galloprovinciæ, qui à trium Mariæ sororum Fano antiquissimo, ad forum Iulium usque porrigitur : est namque prope oppidum Solarium collis latissimus & opertus frequenti *Syrace*, nullidum illic cognita, quam primò nos, iuvenelque, multis tum Pharmacopæis & studiosis, tum Monsperisli professoribus offendimus : nam iamdiu videramus Veletis in Franciscanorum orto : truncus ipse similis Betule ligno, aut Mali Cotonæ : folia utraque minora, & quàm Cotonæ minus rigida, minusque aversa parte cana : flos albidus, Attantæ magnitudinis, non odore. Baccæ multæ Staphylodendri magnitudine, rotundio-

Cur *Syrax* 429. his verbis : Quodd ex *Syrace* emanaret liquor, ac veluti spiritum exillaret, *Syrax* dicta videtur. Eius feracissimus ille tractus Galloprovinciæ, qui à trium Mariæ sororum Fano antiquissimo, ad forum Iulium usque porrigitur : est namque prope oppidum Solarium collis latissimus & opertus frequenti *Syrace*, nullidum illic cognita, quam primò nos, iuvenelque, multis tum Pharmacopæis & studiosis, tum Monsperisli professoribus offendimus : nam iamdiu videramus Veletis in Franciscanorum orto : truncus ipse similis Betule ligno, aut Mali Cotonæ : folia utraque minora, & quàm Cotonæ minus rigida, minusque aversa parte cana : flos albidus, Attantæ magnitudinis, non odore. Baccæ multæ Staphylodendri magnitudine, rotundio-

res tamen, quas excipiunt angulæ ternæ atque amplexantur, quæ pediculo longo hærent. Inhibetameti tanta copia est, nihil tamen liquoris effluit, sed Lactyma *Syracis* Venetiis defertur purissima, perquam odorata, inque grana & glebas ammoniaci modo coactas, quibus inest quidam melligeni similis liquor, qualis è savis defluit. Hæcenus Adv.

Nunc verò *Syrax Catabalites*, vel *Gabalites*, sicut & *Syrax similis Gummi*, Myrrham odore referens Dioscoridi synonyma sunt. *Storacem* insuper liquidam dici de Myrrha *Stacte*, videndum antè ex Corn. & Celsipino.

Adulteratur verò *Syrax* arboris scobe, melle, Itino unguento, cetâ, adipè, aromatibus, Plinio Cedri telina, vel gummi, aut Amygdalis amaris, quæ omnia deprehenduntur gustu.

Pro *Syrace* quoque rubeâ, ruffa *Syracis* lachryma sumenda, non cortex fuscus, falsò *Storax* rubeus vocatus. Quomodo potè *Syrax* fiat ex Belzuino, vide in Belzuini capite, ex Edoardi Barbossæ navigatione : & apud Garciam lib. 1. c. 5. de *Syrace* liquida Sinenfibus *Racamattha*, quæ scripsimus capite Benivino.

Syrax ut Græcè, ita etiam Latine *Syrax* : *Storax* tamen *Calamita* officinis : Germ. *Storax* : Hisp. *Esforaque*, *Storace* : It. *Storace*, *Storace Calamita* : Arab. *Miba*, *Meha*, *Mehaba*, seu *Astarch*.

Syracis arbor viret Venetiis pluribus in locis auctore Marthiolo, præsertim in viridario Maffei à Maffeo. Bellon. in suis Obs. scribit : in Creta montibus spontè provenire *Syraces* arbores, ipsam autem *Syracem*, videlicet resinam, nobis adferri per Halcep. Anguillatâ teste, licet *Syrax* inveniatur quibuldam in locis Italiæ, non propterea lachrymam producit ut faciunt *Syraces* Syriæ, & Palestina : quod autè dicit, videri potest in orto P. A. Michielis & A. Filetti in S. Lucia. Et in orto Monachorum S. Francisci dalla vigna. Inveniuntur etiam in itinere à Tivoli, Romanâtem in Abruzzo. Attestatè apud Marthiol. Camerario, in Apulia provenit, & in Latio in villa Adriani, & Gallia Provincia. Sed Amati temporibus *Syrax* sincerus, ex Zana apud Indos insula portabatur. Regio est (scriptore Andrea Corsalo Florentino) inter Goam & Carmaniam, Cambahia dicta, ubi fluvius Indus influit in mare, in qua regione nascitur *Syrax* liquida : In agro Romano prope Tivolum Celsipin. provenit in Italia lachrymam paucam fert.

Nobis *Syracis* officula missa Augustâ Vindeliorum per meorum studiorum, & peregrinationâ socium, clarissimum virum Leonhardum Ravvolff : plantavimus Montbelgardi in orto E. C. Arbusculas, è nucleis natas, vidimus Basileæ apud D. Doctorem Felicem Platerum, sed Hieme repouendâ, illorent & nuculas maturant : Ea arbor, quæ à Gesneto visa Augustæ & quæ ibi Hiemem perferbat, ut scribitur lib. hort. non erat *Syrax*, sed *Coccygia*, sive *Cotinus*. *Syracis* arboris ramos primùm habui à Lobelio, qui ex Hiere attulerat, habui etiam à Valerando Doutez.

Cæterum vim habet, testis est Dioscorides, calesaciendi, molliendi, concoquendi. Facit ad tussis, destillationes, gravedines, rauedines, & vocem interceptam. Convenit etiam ad uteri præclusiones, & durities. Et menses potus & appositus ducit. Alvum quoque leniter mollit, si modicum ex ipso cum resina Terebinthina devoretur. Misceatur etiam utiliter malagmatis discutientibus, & acopis. Vritur autem & affatur, & torretur, & fuligo ex ipso fit, velut ex Thure. Et commodat

Acquivoca

Adulterium.

Substantivum.

Syrax ex Belzuino.

Nomina linguarum.

Liquor.

Vites, tussis.

Puerum, alvus.

Fuligo.

commodat fuligo Sytracis ad eadem, ad que etiam Thuris fuligo. Quod verò ex ipso præparatur in Syria Sytracium unguentum calefacit, & mollit fortiter. Capitis tamen dolores inducit, & gravitatem ac soporem efficit. Galenus & Paulus præteritam dicta à Dioscoride, nulla tradunt. Authore Plinio, ex Syria revehunt Sytracem, acris odore eius in sociis abigentes suorum a fastidio. Ceterò, non alia ligni genera sunt in usu, quàm odorata: Cibusque Sabæi coquunt Thuris ligno, alij Myrrha, oppidorum, vicorumque non alia, quàm ex aris fumo, atque nidore, adeò nulla est voluptas, quæ non assidue sit fastidium pariat. Eundem ad serpentes fugandas urunt in odoriferis silvis frequentissimas. Sytracis autem naturam in peregrinis arboribus expolimus. Placet præter illa, quæ diximus, maximè pinguis, parus, albicantibus fragmentis. Medetur iussu, faucibus, pectus vitris, vulvæ præclusæ, duntève laboranti. Ciet menses potu, appositùve, alvum mollit. Invenio potu medico tristitiam animi resolvi, largiore contabui. Sonitus aurium emendat infusus, itumum illius, nervorumque nosos. Adversatur venenis, quæ frigore nocent, idèd & Cicuta. Setapio exteriore in Sytracis arboris corticem mandi, quamvis amarum: ex interno autem nucleo oleum exprimi perhibet. Sylv. de compos. mod. Sytracis drach. j. misceat ex Andromacho arborice. Sytrax, Crocus, Myrrha, quantitate sunt delecteria nam largius pota quedam, demerant: quedam moeste in ferunt, sed mensurà aptà aliis miscantur. *Syrax* *Emulsi*, Hispanum cognominatum A. Natu in Trochisco Neapolite. Oleum Sytracis, quod optimè sedat dolorem ventris puerorum, recipit Ol. Aneth. Camom. ill. ana. vnc. iij. Ol. Rut. Sytrac. liquid. ana. vnc. sem. pulv. Cymia. vnc. j. quæ parum bullire sinuntur, fervanturque ad usum.

STYRAX CALAMITA OFFICINARVM IMPRIOR ET purior.

STYRACIS surfutose plerumque adferuntur Massæ, & scobe ligni fordidatæ, in his tamen genuinus Sytrax reperitur, qualem habemus, parvis confatis grumis, telucibus, colore fulvo, vel ruffo, saturatioreque, sub dente lentescens, calorèque ductilibus, cetera instar, sapore non ingrato, odore fraganti, potissimum ubi prunis miscet fuerint, vel micæ sole, vel ut sunt scobe adulterate, siamman verò ea facillimè concipiunt, & claro incendio lucent.

Lugduni & Genevæ habuimus pro paranda Theriaca Valetandi Doure, cuius protector publice sui que sanè munde, pulcherrime, odoratissimæque post plurimos annos.

STYRAX LIQUIDVS RYBER OFFICINARVM.

STYRAX liquidus melleæ & tenacis substantia est, coloris fusci, aut ex fusco rubentis, aut ex cinereo fusci, odore valido, atque ob vehementiam se ingratum, in quo tamen videtur appare, remissus ille Sytracis calamitæ odor, nullò tamen magis, si lingue admoveatur conspicuus, dum in naves inde pauca quantitate anathymia ascendit, sapore autem acrisculi.

Corpus Hist. pl. sic describit: Sytrax liquidus,

qui ad nos pervenit, liquidæ aut Lariceæ resine consentientiam & crassitudinem habet: colorem in cinereo candicantem: odorem Sytraci similem, vehementem, acrem, & gravem, præsertim cum prunis imponitur, per se latius spirat, quàm prædictus Sytrax, propter liquidiorum substantiam. Idem natus non est, sed fit additis pauca Calamitæ Storaci, copiosiore, laucea resina, oleo, & vino, simulque coctis, expressis, atque cum reflexit, donec candorem acquirat, ligneo pistillo agitis: Ex ea mixtura duo resulant, videlicet Sytrax liquidus, & oleum Sytracium: dimissis enim uno atque altero mense, quod deinde tenuissimum, liquidissimum, atque odoratissimum in mixtorum illorum medicaminum substantia fuerit, à crassiore descendit, eidemque ad fundum valis descen lenti, superius innatat oleo crassior, Lariceæ resine liquidior, colore fulva & pellucida, Sytracium oleum appellata, quæ à reliquo anfertur, & separatim versatur, reliquum verò rursus agitur, ut candorem induat. Eligito in liquido Sytracem odoratissimum, odore ad purum Sytracem prius accedentem, sed multò vehementius & gravius redolentem, colore candicantem in cinereo. Oleum Sytracium ad nos rarissimè affertur, in quo probatur fulvum, pellucidum, odoratissimum, & suavis, quàm liquidæ Sytrax redolens, & quod lentum, sequacissimumque fœdit, dum ab intincto digito defluens dependet.

Petrus Bellon. (inquit Gesnietus) scripsit mihi se à Lusitano quodam Pharmacopola didicisse Sytracem liquidam à verâ Sytracem omnino discrepare, esseque resinam è peculiari quadam arbore manantem in monte F. inter Galliam & Hispaniam. Hac itaque ratione duæ sunt liquidæ Sytracis species.

Ait Fuchs de comp. med. lib. r. Sytracem liquidum, quia Officinis prostat, quum teteritum propemodum sit odore, legitimum aut sincerum esse nequire: ut & Sytracem Calamitæ interdum liquidam resinam & oleum addi, ut liquidior factus magis redoleat, & villiori pretio vendatur: qualis est, qui in Officinis Medicorum sub Sytracis liquidi nomine hodie prostat.

An Amato, Staete Serapionis, Officinis Sytrax liquidus, cuius copia non solitas Venetiis, sed & in omnibus ferè officinis coacervatur?

Hodie porrò Staeten Officinæ & Barbari Medici Sytracem liquidum vocant, teste Cornario, quæ Sytracem unum saltem Sytracem agnoscat: Staeten autem pro Balsami liquore in *ammoniacis* assumant.

Sed licet species quedam, quæ adhuc in officinis invenitur, Sytracis, quem liquidum vocant, nihil aliud sit, inquit Clusius, iuxta doctiorum opinionem quàm Staete expressa antiquorum. Nihilominus tamen retinet aliquem odorem Sytracis Calamitæ, sed potentior est, & odore vehementioris, quod efficit, ut existimem, esse posse resinam liquidiorum Sytracis, cum aqua sit permixta Myrrha, sepe enim evenit in eadem arbore una liquidior altera.

Monachus in Mef. ut existimo, Storax liquida, quam aliqui *sigiam*, quæ non est Mel Myrrha, id est, Staete, ut voluit Brassavolus & recentiorum nonnulli: cetera videant Lectores antè ex verbis Monachorum, quæ sub Sytracem iam tradita sunt.

Garcias Atom. lib. a. cap. 5. sapius existimavit illud Boniv. de Boninis nihil aliud esse, quàm Beni. vi cum Sytracem liquida, quam Chineses *Rocmal-ha* vocent permixtum, quoniam eius odor ali-

Color. Odor.

Vnde fiat.

Oleum Sytracium.

Delectus Sytracis liquidi.

Delectus Sytracis.

Sytrax liquida, Resina discreta à Sytracem. Locus.

Sytrax liquidus, quid?

Staete.

Storax liquida. Non est Staete Sytracem. Brasavolus.

Beni. de Boninis.

Vng. Sytracium.

Locus. Quæ acris.

Serpentes.

Delectus.

Vires.

Menses.

Sytracem. Venenis.

Oleum.

Quantitate deter.

Oleum.

Sytrax liquidus.

quantum ad Benivi de Boninas accederet: eamque ob causam aliquando experti voluit, mixto Benivi cum Styrace liquida. Sed licet id Benivi sic permixtum vulgari odoratus esset, odoris tamen fragrantia & suavitate à Benivi de Boninas superabatur. Multis quoque malè olent Styra-
Styracis li-
quida Ga-
lialis odor
aliu ficer.
 Locus, tamen maxima ex parte odorata sint. Fieri autem potest ut illi Macedones Styracem pro Benivi intellexerint, tamen nullibi Styracem nasci scimus, præterquam in Æthiopia, ubi etiam Myrrha reperitur.

Cæterum liquor ille Casalpini putridus, quo ad scabiem inungendam utuntur, vilissimo etiã pretio, quamvis Storax liquidus vulgè appellatur, aliena omninò res est. Fortè Ælecomeli Dioscor. De Styracino autem oleo, quod solebat vendi pro Balsamo, & desinit adferri, vide antè ex Casalpino.

VSVB ARBOR GUMMI
FERENS.

CAP. LVII.

Scriptit Thevetus de Francia Antartica c. 32. Thomines sylvestres Americanos, quum invitentur ad computationes *Cahemage*, priusquam ex suis pagis discedant, detrahare corticem cuiusdam arboris, cuius interior pars sit rubra, lutea, aut alterius coloris, quem conscindant in minutas partes, & gummi postea extrahere ex arbore, quam vocant *l'sub*, ac totum corpus eo inungere: quod ad vulnera etiam utile, ut sibi experientia compertum.

Clusius dubitat an *l'sub* Theveti idem sit, cum suo *l'sus*, de quo proximè.

Considerandum quæ de *Bixa Oviæ* annotavimus ex Clusio historia nostræ lib. 12. & lib. 3. post Sanguinem draconis, de Succo rubro colore inficiente.

VSYC ET GYP SVCCVS ATER
INVOLVTVS MYRÆ FOLIIS,
Anethi ferè odoris.

CAP. LVIII.

ANNO 1599. mittebat ad me (inquit Clus. Exot.) Amstelrodamo honestissimus vir VValichius Syvertz succum, cui adscripta erant nomina *l'sus* & *Gyp*, Musæ foliis involutum, atrum, splendentem, non inivendit tamen odoris, sed qui ad Anethinum quodammodo accederet. Hoc uti solere incolas allerebat, ad suffumigia, retrumque cadaverum fetorem tollendum, toto illo tempore, quo cadavera domi retinere pro consuetudine solent. Isto etiam inducunt arborum cortices ventri applicandos in eius doloribus.

ALOES SIMILIS SVCCVS IRAI-
TUCH ET AIAYVE INVOLVTVS MYRÆ
foliis, gravis odoris adpicandum.

CAP. LIX.

EODEM anno idem Syvertz mittebat alium succum, Iraituch & Aiayve appellatum, non

valdè dissimilem Alcès succo, tum colore, tum substantiã, gravis odoris, qui recens & liquidior, Musæ tenerioribus foliis fuerat exceptus: nam iis adhuc involutum accipiebat Clusius. Illo naviculas & scaphas induci ab inquilinis, referebat, quemadmodum à nostris pice fieri solet. An verò ex aliqua arbore fluat, aut bituminis instar è terra emanet, nihil erat adscriptum.

Vfus.

SVCCVS VEL RESINA ASPHAL-
TO SIMILIS, ANETHI
ferè odore.

C A P. LX.

AMSTELREDAMI anno 1600. honestus vir Petrus Garetus dabat Clusio aliquot succos concretos nuper delatos ex longinqua navigatione, quorum primus ater prorsus erat haud secus ac Asphaltum, durus & solidus, illòque [ut apparebat] usi ferant nautæ ad fili stamina, picis, aut cere, vice, inducenda: manibus enim aliquantisper emollitus lentior fiebat, nec iancundum spirabat odorem, anethinum enim quidpiã respiciebat, nec ingratum habebat saporem, illum tamen acrisculum, flammæ verò admotus, non secus ac resina quadam liquebat. Observabat porò hunc succum, sive quis malit resinam appellare, dentibus cedere & mollescere, ore retentum.

Vfus.

Odor.

Sapor.

SVCCVS ALTER, ACRIS SVB-
STANTIA SOLIDIORE.

PRIORI non valdè dissimilis erat hic succus, substantiã tamen solidiore consistabat, ut quæ in micis potius dissilliret, quam manibus emolliri posset, imò ne longo quidem tempore in ore retentus ullam unguis impressionem admittere volebat: nullum in eo gratum odorem Clusius observare poterat, sed quandam duntaxat acrimoniam. Exot. lib. 4. c. 8.

Descript.

Substantia.

Acrimonia.

SVCCVS TERTIVS ATER,
ALBIS MICIS.

TERTIVS etiam erat ater, quasdam tamen albas micas inperlas habebat: licet autem superiore impurius & magis retorridus videretur, unguis tamen impressionem admittiebat, nec ingrati erat odoris, illius etiam sapor nonnulla acrimoniã præditus: manducatus, dentibus cedebat: igni etiam admotus, liquebat & flammam concipiebat. Clus. lib. 8. c. modò citatis.

Descript.

Sapor.

TACAMAHACA POPVLO SIMILIS
FRVCTV, COLORE
similis Præoniz.

CAP. LX.

AD resiniferas meritò referenda est Tacamahaca dicta, coloris rutili partim, partim flavi pallidioris, veluti ex unguibus diversis compacta, resina srobilina concretione, bullatis tamen scrobiculis alicubi cava: sub dente in pulverem dissiliit.

Descript.

Color.

Iraituch.
Aiayve.
Descript.

Sapor. dissilit primum, mox rutilum recolligitur, lente-
Odor. scensque pro arbitrio ducitur: sapore amarican-
 te, haud ingrato & aromatico. Suffusa iucundum
Descript. spirat odorem, Mastiches ferè æmulum, minis
arborum. vehementem & suaviorem, nulloque relicto
 crassamento consumitur. Porro importatur, ut
 mihi quidem nancisci contigit, Cucurbitino cor-
 tice comprehensa, punctulis nigricantibus ex-
 terna parte notato, intrinsecus innumeris scro-
 biculis, non usque adeò profundis, veluti forami-
 nulentis.

Camer. in hort. *Tacamahaca*. Monardi de med.
 ex Occid. Ind. lib. 1. cap. 2. in versione Clusij *Taca-*
mahaca Indorum & Hispanorum resina est, quæ ef-
Descript. fluit vulneta arbore magna, Populo æquali, o-
arborum. doratissima, colore est Galbani (nec desunt, qui
 idem esse putent) unguibus albis, uti Ammonia-
 cum, cuius fructus colore est seminis Pæoniæ.

Gummi Taccamaca, ait Linschottanus, in par-
 va quadam Insula, Indiæ Orientalis reperitur. Pro-
 fluit è celsa arbore, cuius folia sunt longa, angu-
 staque. Fructus magnitudinè Prunorum nostratium.
 Ipsum verò Gummi colore est albo, odoris
 suavisissimi, ac proinde in magno pretio.

Locus. Hist. Lugd. *Tacamahacan* affert scribit ex Hi-
 spania nova.

Vires. Magni est apud Indos usus in quocunque as-
 fectu, præsertim in omnis generis tumoribus in
Tumores. quacunque corporis parte: siquidem murtificè re-
 solvit, maturat, & dissipat. Omnem compescit
Vetus. dolorem ex humore frigido, aut flatibus natum,
 uteri suffocatione laborantes suffitu naribus ex-
 cepto revocat, emplastri modo si umbilico indu-
 catur, matricem sistit, ac efficiens id præstat addi-
 ta Ambra & Moscho. Expertissimum creditur re-
Defluxio. medium contra defluxiones quasvis, sistit enim:
nes. rheumatismos in oculis, faciem, aliasque partes
 subiectas, si frustulum in utramque aurem, aut
 eius duntaxat lateris, indatur, in quod destillatio
 incumbit, aut temporibus emplastri in morem
Dolor den- applicetur. Dolorem dentium levat, foramini
tium. dentis corrupti imposita: contra dolorem omopla-
 tæ, & distentiones cervicis inducta confert.

Ventricu- Ventriculū roborat, appetentiam revocat, conco-
lui. ctionem adiuvat, flatūsque dissipat emplastrum
 de *Tacamahaca*, cum tridente Styracis & pauca
 Ambra eodemque modo & capiti inductum, do-
 lores cerebri profligat, ei que robur addit, pluri-
Ischias. mum confert dolori ischiadico, & iuncturarum,
 præsertim ex frigida admista causa orto, parti indu-
 cta, cum resolutione strictiōnem quandam ha-
Nervi. bet coniunctam: nervorum contusa, & convul-

siones persanat. Denique vulgaris eius in omni
 dolore usus. Ego (Monardes) tritentem ceræ fla-
 væ addo. Cavebis tamen in principio inflamma-
 tionum & tumorum p. n. calidorum, quorum ta-
 men reliquis discutendis apprimè utilis est. Ca-
 lida est in principio tertij gradus, & strictiōne
 vehementi, & vi roborandi: sicca verò in secundo.
 De *Tacamahaca* ita Ioannes Posthius p. m,
 cecinit.

Indomitam lenit si Tacamahaca podagram

Et omne corporis parbos.

Illam ego præstulerim, quas venditat India, gem-

mis,

Arabique Gazæ omnibus

Nam quis divitiis validos non præferat artus

Tristisque sensu liberos.

VISCI INSTAR SVCCVS.

C A P. LXII.

Succi concreti magnum fragmentum ad
 Clus. mittebat Londino Iac. Garetus, cuius
 frequentem in Exot. facit mentionem. Erat ve-
 rò is succus, dum adhuc recens & lentus, circa
 bacillum pedalis longitudinis, multiplici circum-
 volutione adaptus, donec in brachialem crassitu-
 dinem evaderet: varius erat eius color, nam ex
 parte non nihil candicabat, ex parte cineraceus, &
 ex parte nigricans erat, durus & firmus quem ta-
 men igni expositum liquecere & lentum fieri
 intelligebat, visci instar, quo aucupes ad capiendas
 aviculas uti solent: atque rem ita se habere expe-
 tiebatur Clusius. Vnde porro allatus, & ad quam
 rem utilis esset, nihil adscriptum.

Cæterum bienntio post mittebat ad eundem
 idem Garetus similis succi concreti, multiplici spi-
 ra circa bacillum convoluti fragmentum, quinque
 unciarum longitudinis, & novem uncias ambi-
 tu comprehendens, quippe cuius diameter penè
 trium unciarum esset, externâ parte omnino su-
 scus, ex frequenti, ut putat manuum contræcti-
 one, internâ verò candicans, siccus admodum,
 & fractu adeò contumax, ut lignum veriùs, quàm
 succus censei posset, igni tamen admotus statim
 flammam concipiens, in nigrum & lentum liquo-
 rem resolvebatur, instar Visci, valdè lentum & te-
 nacissimum, nullius initio manifesti sa-
 poris, sed paulò post acrimoniæ
 cuiusdam non expertis.

Canis
Temperat.

Descriptio

Color:

Similis
succus eius.

Color:

Lignum.

Sapor.

FINIS LIBRI NONI.

HISTORIAE VNIVERSALIS PLANTARVM

LIBER DECIMVS.

DE ARBORIBVS ET FRVTICIBVS SCOPARIIS.

DEDIMVS cuique arborum generi, naturâ quadam consimiliuni, suam propriam quasi tribum. Nunc & Scopariis producemus, unâ classe, quâ ipsi unius & quasi in consortium quoddam cœgēt rerum parens natura, ne scopas dissolutas dedisse videamur.

DE MYRICA SIVE TAMARICE IN GENERE.

CAP. I.

Tamarix
arbor Dio-
scor.
Locus.

ENIMVS ad Scoparium & Ericarum nobile decus, Myricam siue Tamaricem, quam Dioscor. tradit esse arborem [Scripsit] vulgò cognitam, quæ apud pigras & stagnantes aquas enascatur, fructumque quasi florem

Satiua, Sil-
vestris.

ferat, compage muscosum [Scripsit] Egyptum Synâmque fatuam quandam gignere, sylvestri cætera quidem similem, & fructum parere Gallæ proximum, gustu inæqualiter adstringentem.

Tamaricis meminit & Theophrast. hist. pl. his verbis. Addunt etiam Tamaricis [Scripsit] lignum non vt apud nos imbecillum, sed validum sicut ligneum, aut aliquid fermè materiæ huiusmodi, ibidem [scilicet in Tylo Arabiæ insula] comperiri. Videtur autem nobis Theophr. hoc in loco demonstrare duo genera Tamaricis: vnum ligno valido, alterum imbecillo. Inueniri ait porro plantas quasdam communes, & quasi vitam ancipitem agentes [Scripsit] Giza Myrtum malè, legendum enim, Myrtum, quæ ancipitis vitæ potius, quàm Myrtus, de qua hoc nondum obseruamus. Myricam etiam Amphibion facit Basilus Magnus. vt quæ inter aquatiles numeretur, & copiosa sit in desertis, ac propterea diuinum illum Hieremiam haud iniuriâ huic & similibus stirpibus horum in improbiore, ancipitè, quæ mores similes esse dicere.

Semen non
fert.

Galla.

Sed Plinium adeamus qui Tamaricem inter eas arbores numerat quæ arborum sole nullum ferunt fructum, hoc est, ne semen quidem, copis in nascentem. Is præterea scribit Myricen & Italiam ferre, quam alii Tamaricem vocent: insigne in hac esse, quoddam Satiua tantum ferat, Gallæ similem

Tom. I.

fructum: In Syria & Aegypto copiosam hanc esse, eiuque ligna infelicia appellari, quæ tamen infelicia sint Græciæ. Ad hæc Tamarici folia non decidere & carnosâ esse, quo in loco ego quidem existimo Plinium loqui de Tamarice arborea, verum non obseruavi vllam Tamariscum foliis non decidentibus.

Contra Dioscoridem etiam & falsò quidem Plinius Myricam [Siquidem Myrica eadem est cum Tamarice] nullum fructum, h. e. ne semen quidem ferre, propterea quæ à vulgo in felicem arborem appellari, scribit. Ipsemet quidem sui velut inmemor lib. 24. cap. 9. Satiua Tamarici duplicem enim constituit, sylvestrem inquam sterilem, & sariuam mitiorem] fructum lignosum maiorem gallâ tribuit, rursumque dum Tamaricis vires persequitur, seminis peculiarem vsum minime prætermittit. Cæterum Plinius Myricam à Lenæo etiam Ericam vocari scribit, vt miris mirum sit vulgus Medicorum Myricam etiamnum malè Ericam [Scripsit] appellare.

Hippocrates m. m. [Scripsit] bis habet, qua voce Cornarius Myricam accipit, vt falsus in frâ dicitur. Scribit Theophrast. Myricam folium habere carnosum & densum. Plinius etiam in genere de Plantarum foliis scribens, Cupressum inquit & Myricam folio esse carnosum, quod non est ita accipiendum, ac si singula per se folia essent carnosâ, sed ita appellari, quoddam confertim in ramis nascantur.

Cordus in Dioscor. & ex eo Casp. Bauh. qui tamen cum non citat, sed pro suis venditat, Tamaricem duum generum esse statuit. Alteram sariuam & proceram [arborem Casp. Bauh. facit] in Aegypto nascentem: Et alteram humilem [sylvestrem, quæ frutex lignosus C. Bauh.] quam di-

Infelicia
ligna.
Folia.

Plin. nat.

Plin. error
altus.

Arbor in-
felix.

Erica malè
Proceras
Hipp.

Myrica ge-
nera Cor-
di.

C. Bauh.
nos.

Proceras
arbor.

Humilis
frutex.

Humilis ge-
neri duplex.

Gg

minutina voce Tamariscum vocat, cuiusque in Germania duplex genus inueniri ait: alterum foliisore ligno, medullaque admodum exili, & foliis tenuioribus, copiose ad Rhenum circa Argentoratium nascens: alterum ampliore medulla, foliis latiusculis, lignoque non vique aded lolido, quod frequenter in Danubii & VVertachii ripis in Vindelicia proueniat, præsertim iuxta Augustam. Hæc Cordus.

Myrica
N. arbo.
ne f. ex
Germ. myrica
diferam.

Addit Capud Matth. differre Narbonensem à Germanica, illam exiguis habere flosculos, non papposos sed rotundos. ex albo puniceantes, & acinulis subsistentibus à vermiculo intus orto agitato: hanc verò flores producere tomentosos & papposos purpureos, qui vnà cum semine diffluunt.

Vatidica.

Legitur apud Nicandri interpretem in theriacis, Apollinem Vates sanxisse misticam pronunciare mortalibus futura, virginis myricinis vntes: ac propterea hunc fruticem Nicander *Matth.* vntem vocat. Apollo inde in Lesbo tenebat manu virgas myricinas, quare *Myricinus* dictus. Et plerique locis virgarum vi Dion aut quos fuisse vntes scriptum reliquit. Legimus præterea Magos virgas vertisse in Diacones, & miracula à M. se vi virgarum facta, quæ certo diuino: stare fiebant, non magico, vt impie Plin. opinatus fuit, magices factionem à Mose memorans.

Plin. impia
opinio.

Epitheta.

Potest suis epithetis Myricam non tam adornare, quam ipsi detrahunt, non enim per se etud est tenuis, fragilis, tenera, sterilis, syluestris, porua, & humilis. Virgil.

Nomina
linguar.

Non omnes arbuscula inueniunt, hinc misticque Myrica. MYPHIS, Lat. etiam Myrica, Myrica Tamarix in Corintho, nonnullis etiam *Amarix*. Plin. etiam Tamarices in Achaia Bria syl. Trago. Hist. Lugd. & Clusius, sed falluntur meo iudicio, nec id Plin. l. 13. c. 21. assertit. J. Offic. Tamariscus: Orestio Horatiano Myrica, Arab. Tarsafu Carfa. Serap. Carmezit, Auerth. Alcarphar. Germ. Tamarisckenbaum oder Holz / Poriz / aut Birthenbenz. Belg. Tamarisfen boom / Gall. Tamarisque. Ital. Tamarice, Tamarigio, aut Alzarfe. Hisp. Tarray, Castell. Tamariz. Catal. Tamaril, Portug. Tamarqueira, Lacun Angl. Tamaris tree. Boh. Tamarisff.

Aequiuoc.

Et vt iam Tamaricis siue Myricæ æquiuocis dicamus, quod vnum reliquum est: Tamarix siue Myrica Narbonensis & Italica, cum Tamarice Germanica fruticosa: itemque Tamarice Aegyptiæ gallifera malè à quibusdam commiscetur. Etiam quoque nonnulli confundunt cum Tamarice, vt alibi demonstratum. Turnerus annotat, cum scribat Theophr. & Diosc. Etiam folio esse Myricæ, toto cælo errare Londinenses, quod cortices Sorbi Aucupariæ pro Myricæ corticibus, vsurpent, cum nulla eis intercedat similitudo: Imò, inquit eadem, rectius Erica [cortex radice] substituatur Myricæ, quam Sorbus, quod Dioscorides eam proximè Myricæ subiungat, solitus plantas facie & viribus conuiciles coniungere, & quod apud Æginetam in remediis splencis sæpè legatur Euca. Minus congruè ponitur pro Myricæ Marina. Tandem apud Dodon. Gull. ignarus quibusdam Pharmacopœis Taxus Tamariscus est. At ab vniuersalibus ad particularia descendamus.

Myrica
Marina.
Taxus.

TAMARIX MAIOR SIVE ARBOREA NARBONENSIS.

Descriptio
Ericæ facie.

Vigatorem protum, inquit Pen. & Lob. Aduers. facieque Ericæ videas, præcipuè in

rigus & mat. Loc. timis Gallo. Vasa è Tamarice.

prouincia & Lio Venetorum, in cotonei magnitudinem, caudicemque abire, è quo ad splenes detornantur pocula. Narbonensis autem ramosi exigui flosculi, nec papposi, sed rotundi Oleæ, ex albo puniceantes sunt, & acinulis quos interdum totum triduum Soli obiectos obseruauimus subsistentes &

Narbonensis descriptio.

tripudiantes, vermicello intus orto agitante, & tripudi auctore, qui pertusis & desiliensibus tandem granis foras prodibat. Hanc sic describit Myrica syluestris magna ex parte tantummodò fruticet, interdum in vastam arborem adolefcit: scabro caudicis cortice, ramorum verò puniceant: folia habet Cupressifolia, aut Erica humilis vulgaris, coloris ex viridi ad cinereum tendentis: flores extremis ramis in oblongis pediculis confertos & racematim compactos exiguis totis purpureascentes, cum expansi sunt, candidos, quinque foliolis constantes: qui deinde in exiguum semen tomerito involutum efformantur, exiguis veluti valulis inclusum, quibus maturitate dehiscensibus effluit, vt in Salice, Populo & similibus. Ter plerumque in ætate floret, Vere, Aestate, Autumno: recentibus floribus semen iam euascentes emper subsequentihus.

Descriptio
Clusii.

Myrica
syl.
Cortex.
Folia.

Flos.

Semen.

Ter flores.

Plin. error.

Hanc Plinius inter eas recerret, quæ nullum fructum, imò ne semen quidem perferunt: cum tamen Dioscorides illi fructum tribuat compage multosum.

Myrica, quæ abbi reperitur in hortis nictior credita, non alia est, quam syluestris, in loca mitiora translata. Cuius rei certo sunt indicio fructus & flores, quos omnino syluestribus similes profert. Vmbra arboris, insigni proceritate, sæpè per Aestatem Romæ se Matth. oblectatum fuisse recordatur ad Tiberis ripas, in hortulo quodam hospitalis S. Spiritus: quæ etsi domestica haberetur ab omnibus: florem tamen & fructum ferrebat syluestri similem. Myricæ radices pro odorata cassia venditabant impostores. Sed postquam fraus à penitis medicæ materis viris deprehensa est, eius in officinis vltis penitis exoleuit. Camer. in hort. & Hist. Matth. posuit nouam figuram & vocat Myricam, siue Tamaricem Gallicam & primam meminit eius ex Pena & Lobelio. De qua Tamarice siue Myrica loquatur Lacuna non demonstrat, licet figuram Matthioli habeat. Lob. & Pena Adu. & Icon. Plant. Tamariscus Narbonensis Clus. Hist. & in fol. Myrica syluestris prima. Pann. Gallica aut Hispanica Tamarix. Alpin. Tamaricis syluestre genus, Italici notissimum. Iac. Theod. Hist. Lugd. & C. Bauh. apud Matth. [cui & Myricæ 2. & Tamariscus Narbonensis] Tamarix Narbonensis.

Myrica
syl.

Arbori
magna
Roma.

Pro cassia
odorata.
Radix Ge-
dita.

Tamarix
Gallura.

Myrica circa Monspelium Gesf. hort. Myrica Cæsalp. Dodon. Lat. in fol. huius iconem exhibet, titulo, Tamaricis ramulus cum floribus. Eam tamen

Locus & tempus.

men à Germanica fruticosa non distinguit. Tamarix autore Fuchfio Lugduni impresso in Gallia Narbonensi luxuriat, nunc etiam in hortis regis, quos fons Bellæ aquæ irrigat & in hortis Bellæ Parisiensis Episcopi. Est & insignis proceritatis Romæ ad Tiberis ripas in hortulo quodam Hospitalis S. Spiritus : item in fluminum ripis frequentissima in Italia.

Disco. nor.

Quare non potuit Matthioli. non mirari Dioscoridem: qui ppe qui dicat tantum nasci Myricam apud paludes ac resides aquas, cum oppositum sanè veniat in Italia. Quod ipsum scriptis adduxit ut crederet aut Dioscoridis codicem hoc loco deprauatum esse, aut in Græcia secus quam in Italia Myricam oriri. Nascitur plerumque iuxta flumina, aliquando satis etiam procul ab illis. Obseruabat & in Narbonensi Gallia Clus. stagno Volcarum vicinam: nusquam tamen amphorem vidisse meminit, quam supra Madentium Regum Hispaniæ Regiam, plantis multis huiusmodi arboribus constita, non procul à fluminum Xarama & Henares confluentibus sub Compluto: Hispaniæ, Alcalá de Henares nuncupato, quod fluminis Henares eam urbem alluat: magnæ tamen istæ arbores, quas hominis vlna amplecti vix potuisset, diuersum florem non ferunt ab eo, qui in fruticantibus duntaxat Tamaricibus provenit. Frequens etiâ hæc est Belgicis hortis. Nusquam eam, neque in Hispania, neque in Gallia, perpetuâ comâ virentem vidit, sed nouo Vere singulis annis, noua foliorum germina proferentem. Myricam Gallicam diu in hortis durare, modò Hyeme reponatur, testatur Camer. Is etiam huius Tamaricis magnas vidit arbores Monspelii atque Lutetie.

TAMARIX GERMANICA, SIVE
MINOR FRUTICOSA.

Descriptio

Radix.

Cortex.

Folia.

Color.

Flos.

Caliculi.

Pappus.

Semen.

Quis amat Tamariscus nostras, radice crassa, & quæ crux æquer crassitudine, cortice crassiusculo insigniter amaro tecta, quæ multam stolonom veluti segetem emittit virgultorum fragilium, purpurascente cortice obduktorum, & in frequentes ramos diuisorū: per quos folia longâ coherent serie, Ericæ vulgaris, maiora quam Tamaricis

Monspelienfis, duplice versu ascendencia, coloris ferè glauci, sapore adstringenti, longitudinis palmatis aut semipedalis: Flores spicati in extremis ramulis digesti, foliolis constant externis virentibus, aliis purpurascens, apicibus in medio luteolis: sequuntur calyculi, siue pericarpia mucronata, triquetra, quibus dehiscens pappus euolat delicatissimus, candidissimus, appenso semine minutissimo, colonis rari.

Causus qui eam vocat Myricæ speciem alteram

Tonn. I.

& Myricam Pannonicam, ait magnum esse fruticem, nunquam arborescentem, brumam tamen ferentem, flores ex albo purpurascentes, quinque foliolis constare Gallicæ Myricæ maioribus: virgas acquirere crassiores, quam arborea: ex manifestiorum foliorum, stictulos arhientium, alis, enasci alios ramulos, qui sunt exguis foliis onusti.

Tamariscum fruticem lignosum pingit Tragus vocans eum cum Lacuna ac Gen. hort. Myricam Fuchf. Tamaricem sylvestrem: Dodon. G. l. Myricam humilem, petit Tamaris, Tabern. & Dodon. Lat. in fol. Tamaricem: Turner. Myricam [hi duo iconem Fuchfii habent quæ nobis videtur nimis arborea, nec ita protinentem obseruauimus.] Tamariscum Germanicam cognominat Lob. Adn. & Icon. Plant. Hist. Lugd. & Casp. Bauh. apud Matthioli. cui & Myrica prima dicitur. Cord. in Dioscor. Tamaricem humilem, in hist. Tamariscum seminum. Lobel. Obs. Anguill. Lonic. Brunfels. Tamaricem. Quam Amatus intelligat Tamariscum nescimus, pictura ei apposita est Tamaricis minoris. Camer. hort. Myrica siue Tamariscus altera: ad Matthioli. Germ. Tamarix fecunda vulgaris: à qua Clusii Pannonicam separat, quam minorem fruticosam vocamus, quod non existimamus faciendum.

Copiosè ad flumen Drâsen, ante D. Hippolyti urbem, vulgò S. Pelten nuncupatum, octo à Viennâ Austriæ inferioris urbe miliaribus distantem crescit: ad annum etiam Schwarze, oppidum Neustirche alluens binis supra Neapolim Austriæ miliaribus, præsertim arenosis illis locis, quæ hyeme ab iis amnis inundantur. Obseruatur & circa ipsam Austriæ Metropolim Viennam, iuxta Danubium arenosis illis locis, qui Pontibus longis [den langen Brücken] adiacent. Extra pagum quoque Dornbach non procul à sylua in riguis conspicitur.

Locus.

Floret Maio & Iunio ac deinceps tota ferè estate flores & semen proferre non desinit. Huic similem, quibusdam Germaniæ locis ad Rhenum fluitum, & in Tyrolensi comitatu nasci intelligit Clus. Frequentem etiam vidit ante paucos annos Londini in aliquot hortis. Miror Lobelium scribere plerumque in hortis Angliæ brumâ perire, cum, autore Turnero in Angliâ non crescat. Fuchf. copiosam vidit in Germania ad Rhenum & Illarum. Turnerus præterea in Italia in insula inter Francolinum & Venetias: in Rhetie lapidoso quodam loco, quem Rhenus interdum quotannis inundat. Camer. in hort. pag. 101. Tamariscus siue Myrica in Germania passim ad Danubii ripas crescit, non faciliè culturam hortensem recipit, nisi ad aquas collocata. Secus profluentes amnes, ac quandoque exorbitantes flumines, non rarè etiam circa paludes [nascitur inquit Dodon.] solo frequenter saxoso: humidiores siquidem & lapidosos amat tractus. Feliciter in hortis E. C. Montb. provenit, plantata floret, & flores in pappos resoluuntur. Quum essem Horturgi curavi adferendas plantas ex ripa Rheni, ubi abundat, aliquot annis durauit, tandem perit: iterum inde delata durat & semen proferet, ex qua etiam in horto proveniunt plantulæ. Vidit satis magnam & copiosam ad Rhenum propè Brisacum urbem & circa Neuburgum inter Brisacum & Basileam. Frater Casp. Bauhinus copiosam inuenit in Huningen ad Rheni litus non longè à Basilea. Vidi adferentes Basileam, virentem, Pharmacopœis: Obseruati non longè à Geneva florentem minor Tiguri, Lugduni: Patavii. Episcopatum Salisburgensem Tamariscum luxuri-

Tempus.

re argumento esse possunt doliola, quæ Viennam usque inde venalia è ligno eius artificiosè concinnata deferuntur.

TAMARISCVS ÆGYPTIA

GALLIFERA.

Descriptio

Locus.

Carbones.

Vasa
Fructus
Sylu. Gallia.

Synonyma

Ale. Aegy.
Tamarix
farina.

Locus.

Viros. Ta-
maricum.

Tamaricis domesticū genus, in Aegypto, auctore Alpino, spectatur, proceritate, figuræque admodum à sylvestri diuersum, quod ad magnæ Clusie magnitudinem crescat, addiōque etiam supra Ægyptum in loco Sabir ab iis populis vocato, crescere ad magnæ Quercus magnitudinem, cuius ex lignis carbones faciūt, quibus tota Æ-

gyptus & Arabia vitur, ex quo etiam ligno multa vasa conficiunt, ad multorum ægotantium vsum. Folia fert sylvestris Tamarici foliis proxima tamen longiora, & graciliora, apparente multa capillamenta viridia, qualia in aliquibus equisetis videntur, ramo appendis, semper virentia, fructus fert paucos, rarios, vides, Nucum magnitudine, daros, lignosos, sine nucleo, & videntur eiusdem substantiæ esse cum gallis: omnes verò figuram inter se differant, quamquam in omnibus alpera & inæqualis obducitur, quando alii longi, alii breues, alii rotundi, alii lati, alii crassi, alii pægraciles existant.

Tamaricem hanc Dioscorides, siue sativam antebanam nominat, & fructu nati proferre, Gallis persimilem, gustu inæqualiter adstringentem. Tamarices præaltas, & aliarum arborum instar magnas, se Pet. Bellon. Obseru. vidisse refert: & locis quidem quandoque humidis secus flumina non raro verò etiam in aridis & sabulosis, vbi nulla alia nasceretur arbor, quæ Gallis, incolis Chermesel dictas, subinde adeo multas è ramis dependentes ferrent, vt onere earum grauata ferè faulcerent. Alpino dicitur alterum Tamaricis seu Tamarisci domesticum genus, Arle vocatum in Aegypto: Fuchs. Hist. Myrice siue Tamarix altera sativam Syria & Aegypto. Clusius Myricam sativam à Dioscoride vocatam nunquam conspexit. Dodon. Gall. Tamarix magna arborelscens, fructum instar gallæ proferens, Neotericis adhuc incognita. Cæner. apud Mat. h. Germ. Tamaricis genus sativum Dioscoridis, quod inuenit Belloius in Aegypto, vbi humida amat & arenosa.

In Aegypto autem ac Syria hanc gigni, auctor est Dioscorides, in Tylo & Arabia insula Theophrastus. Quatum, inquit, lignum, non vt apud nos Græcos imbecillum, sed validum veluti lignum { *arbutum* } aut aliud quoddam forte.

Verum enimvero, cum omnia, quæ hactenus tractauerimus ad Theoreticam disciplinam spectate videantur: Et non ob solam scientiam, quantum quidem possibile semper fuerit, ne mi-

nima dicta velimus, ideoque ad operationem, tanquam ad communem finem, nostra dirigamus, iure merito, Vires & vsus, quibus amissa hominis sanitas, instauratur, presens verò conseruatur, hoc in loco dicenda supersunt. Fructu gallæ proximo, inæqualiter adstringente gustu, conuenienter vitur Dioscorides, vice gallæ in medicaminibus oculorum, orisque. Datur etiam excretionem in potu, & cæliacis, & contra profluvia fœminarum, regium menses, & phalangiorum morsus: illius tumores inhibet. Correx in eisdem vsus adhibetur. Decoctum foliorum cum vino potum, lienem absumit, ad dolorem dentium in collutionibus salutare, & mulieribus fluxioni vulvæ opportunis in deflusionibus, phthiriasi, lendibique circa usum prodest: abundantiam fœminarum sistit impositus arboris cinis: potioris calices à caudice lienosis moluntur, quo datus in his potus proficiat. Myrica dicitur apud Plinium sanari Cærenoma, in vino decocta tritaque cum melle illita. Ad lienem præcipua est, si succus eius expressus in vino bibatur. Adeoque mirabile eius Antipathum contra solum hoc viscerum faciunt, vt asserunt, si ex alueis factis bibant sucs, sine liene inueniri. Et ideo homini quoque spleneuco cibum potumque dant in vasis ex ea factis. Grauis auctor in medicina, virgam ex ea defractam, vt neque terram neque ferrum attingeret, sedare ventris dolores, asseuerauit impositam, ita vt tunc cunctique corpori appiimeretur. Lignum autem & flos, & folia, & cortex in eisdem vsus adhibentur, quamquam remissiora. Datur sanguinem reituentibus cortex tritus, & contra profluvia fœminarum, cæliaris quoque. Idem tulus impositusque collectiones omnes inhibet. Folius exprimitur succus ad hæc eadem, & in vino decoquitur, ipsa verò adiecto melle gangrænis illuntur. Decoctum eorum in vino potum, vel impositum cum tofaceo & cera es sedat. Sic & epynchidas sanat. Ad dentium dolorem, auriumque doctum eorum salutare est: radix ad eadem: similiter & folia. Hæc amplius ad ea que seipsum imponunt cum polenta. Semen drachmæ pondere aduerfus phalangia & araneos habetur. Cum alium verò pingui surunculis imponitur. Efficax & contra serpentium ictus, præterquam aspidum. Nec non morbo regio, phthiriasi, lendibique decoctum insusum prodest, abundantiamque mulierum sistit. Cinis arboris ad omnia eadem prodest. Aunt si bouis castrati vrinae immisceatur, vel in potu vel in cibo, Venetem finit. Carbōque ex eo genere vrina eâ restitutus in vmbra conditur: idem cum libeat accendere, resoluitur. Magi & id ex spadonis vrina fieri tradiderunt.

Myrice iuxta Galenum abstergentis est ac incinditis facultatis absque perspicua desiccatione: habet verò etiam adstrictionem nonnullam. Has ob qualitates facultatēque admodum ptodest lieni indurato decocta cum aceto, aut vino: siue radice, siue foliis, siue extremis ramulis decoctis. Sanat porro deriūm dolores. Cæteri uisus & cortex non paucam sortita sunt adstrictionem, adeo vt gallæ Omphacidi proximæ sint, nisi quia acerbitas euidens est in galla, & Myricæ fructui temperatura inest inæqualis: immissa enim est naturæ eius multa partium tenuitas, atque vis abstergendi: quod sanè gallæ non accidit. Attamen vbi galla ad manum fortè non erit, ea vt licet ad omnia, ad quæ illa vimur: ad eadem & cortice. Porro Myrice combustæ cinis admodum desiccatoris facultatis est, plurimam habens ab-

stergendi

Galle My-
rice & Jus
Ocui. Or
Regius
marb. Ve-
nenam. -
Tumores.
Cortex &
Foliorum
decoct.
Lien. Dolor
dentium.
Lendec.
Calices

Carcinō-
ma.

Mira de
Myrica.
Succ. siue
Liene
Sphæthici.

Ventris do-
lor.

Sanguis
profluens
fœminarū.
Succus. Fo-
lia. Gan-
grana. Eph-
nida.

Aurium
dolor.
Radix.

Serpentia.
Dosis semi-
num
Furunculū
Serpentis
ictus.
Phthiriasi.

Cinīs.

Tépératū.

Lien. Den-
tes. Gallia.

Myrica si-
nu.

ERICA IN GENERE.

CAP. II

Quoniam de Tamariscis iam verba fecimus, de Ericis deinceps disceramus. Erica siquidem (Ebelus) Dioscoridi lib. primo arbor est fruticosa, similis Myrica (Muelen) sed multo minor, cuius flore ubi apes vtuntur, mel non bonum efficiunt. Huius coma & flos imposita, serpentum notus sanant: lib. verò 3. Corin esse scribit folio Ericæ pinguore ac minore. Contra Theophrastus inter frutices numerat, qui cacuminibus fructum ferunt. Ericen quoque apud Plinium lib. 24. cap. 9. Græci vocant fruticem non multum à Myricæ differentem, colore, Rorismanni & penes folio. Hunc aduersari serpentibus tradunt. Idem Plin. lib. 12. memoriæ prodidit post primos Autumnii imbres Ericem [Erihacem C H] solam florere in sylvis, ac ad æquinoctium quidem plurimam esse: Athenienses Tetralicem appellare, Eubæum verò Sifarum (Sifarum alii cum Variore) quam putent apibus gratissimam, fortassis quia nulla tunc alia sit (florum) copia. Dalechampsius notat Plinium, ac dicit aliam esse spinosam & aculeatis foliis pungentem Tetralicem, Theophrasto cap. 4. lib. 6. huius memoratam.

Quod apud Hermol. habetur Theophrastum quemdam fruticem appellare Tetralicem, non Tetradicem, falsum est. Sed Tetralicis æquiuocationes & Theophr. verba petes ex lib. Hist. n. 28. Is porro Ericen apud Venetos Tamaricem siue Amricen vocati scribit. Quod si verum, non absque grani errore duas distinctas plantas confundunt. Alii Quadrangulam, Quadrarum; & Amaricum (nam & Columella flores Amaricinos dixit, pro quo rectius Enceos legi posse existimat Tragus, imitatione Pliniana) vocant. Sed errat Tragus qui Dioscoridis Ericam Genistellam esse credit.

Confidenter nimis Anguillare non videntur vera quæ demonstrantur Ericæ. Nomenclator Hadr. Iunius confundit Ericam cum Brya sylvestri Plinij, qui nostro iudicio, eas ab inuicem voce distinctas [&] diuersa esse tradit, ita enim inquit lib. 3. cap. 21. Tragion fruticem sola Creta insula gignit: Tragion & Asia fert, siue Scorpionem &c. Myricen & Italia, quam alii Tamaricen vocant: Achaia aurem Bryam sylvestrem. Adde Plinium Bryæ non meminisse alibi, ubi de Ericæ nominibus egit, nec hoc capite Ericam nominare. Nimiùm etiam aduærter Tetralicem Theophrast. vocat, quæ ab ipso inter Carduos recensetur, quàmque alibi separatim nominat. Ipsum quoque annotare decebat officinas, quibus Genistella dicatur. Is præterea Ericen & Ericam in genere vocari scribit. Græcè ἐρίκη, Germ. Heyden; Belg. Heyde; Gall. Briere, Bruyere, Ital. Erica, Hilp. Quiero. Angl. addit Lob. Berby Boh. Wees. Matthiol.

Nomine Erica plures hodie plantæ occurrunt, quas recensere placitum est. Est autem vi ex iam dictis colligere licet, & ex dicendis clarum fiet, duum generum. Quorum primum Tamariscis folio est. Et huius duæ sunt species, scilicet Erica vulgaris humilis semper virens, flore purpureo & albo. Erica tomentosus & incanus foliis. Alterum Corios est foliis, duum quoque generum: quorum vnum baccisetum de quo lib. 5. alterum non baccisetum, de quo hoc libro. Est hoc plu-

Arbor Dioscor.
Myrica folio.

Vires
Corin folio.

Frutex
Græcorum.
Colore & folio Rorismanni.
Ericæ, Erihacæ.

Sifarum.

Pliniana: xatur
Tetralicis.
Spinosa.

Hermol.
Lapsus.

Tamaricis.

Amaric.
Venetorum
error.

Tragion.
ror.

Anguill.
reprehenditur.
Hadrian.
Iunius multum
plek lapsus

Nomina.
Linguarum
Æquiuoca

Erica duo genera.
Tamariscis folio
Erica tomentosus folio
Corios folio.
Baccisetum.
Non Baccisetum.

stergendi & incidendi facultatem, pauxillam ad stringendi. Sues si quando ætate splenis incremento laborant, his lucum ferbit Columella, si fibriceator canales ex Tamaricibus, & Rusco, repleanturque aqua, & deinde licentibus adinocuantur: quippe ligni succus medicabilis, epotus intestinorum vi necem compescit. Sed forte legem huius vtuntur Thyrsi ex Ruellio, canales Tamaricis è trunco & non è Rusco, qualem habet Tamarix maior arborea, Quod verò Dioscor. & Plinius de valis & calicibus ex ea factis dicunt. hoc aliquantò propius hodie, teste Cornario, igitur, ab his qui in superiore ad Rhenum Germania vina Tamariscina appellata, ex virgulis Tamaricis præparant, quæ splenis vtiliter habentur. Quinquam apud Constantinum Cæsarem Cornarian translationis in eundem vsum vini prius Myrica superfluis potus magis probetur. Hippocr. porro cum lib. 2. m. m. æquum bis habet, Corn. ea voce Myricam accipit, ac postiore quidem loco ad fustis, ubi vteri transinopressit, probat: priore verò ubi pertinacioris eorum fluxus. Porro Myricæ cinerem omnia vlcera ignis exustione contracta, efficaciter exsiccat: auctor est Setapio. Folia quoque, vt notat Matthiolus ex Alcarzio Arabe simul cum tota planta foui frigidas collectiones inhihent, ac repunt. Elephantiasim ex lienis vitio obortam Myricæ radicem decoctum & cum passis vuis epotum sanat: id quod se vidisse ait in dnabus mulieribus, quæ hac labe laborarunt. Ex quo illi persuasum est. id non incongruum in Gallica pelle fore medicamentum. Guaiaco forsitan ligno non abim le. Vitis, inquit Prosp. Alpin. de plant. Aegypti cap. 9. Tamarici tum in Aegypto, tum magis supra Aegyptum, ubi harum arborum copiosus est proventus, est, ad ignem maior, quando ferè nulla alia ligna ad comburendum habent. Folia huiusce arboris vsum habent ad lienem induratum obstructum, & refrigeratum. Vasæque ex ligno, vt dictum est, conficiuntur, quibus lienos vt conuolunt: ob eorumque multam, quæ ex hoc ligno habetur, ad id morbi genus utilitatem, mutari non debemus si Plinius (quod tamen fabulosum est) dixerit, Sues assuetos cibum capere in valis è ligno Tamaricis confectis, Lienem carere mulieres decocto ex cortice parato vtuntur per os sumpto, ad sistendas menstruas purgationes, ex quo parant etiam in lectiones, & clystribus in vterum iniiciunt decoctum. Idem quoque fructus facere aiunt: si siquidem vtuntur in ipso sanguinis, in Lienentis & in mensuris plus inflo fluentibus, atque hæmorrhoidarum immodico fluxu: dentes etiam commotos atque colabentes ipsorum decocto firmant: atque in iis concitatum dolorem demulcent. Vtuntur etiam ad oculorum lippitudines incipientes, in collyriis, atque ad oris: licta. Cinis quoque corticum & fructuum vlcera curat. De ligno verò multi decoctum, non secus quàm nostri ex ligno Indo ad curandam Luem Gallicam facere soleant, parant, quod exhibent leprosis, scabiosis, atque aliis multis, pustulis & viceribus affectis, faciliiori cum successe. Idemque faciunt in Melancholicis, licticis nigris, & Hydropicis ex refrigerato, obstructo ac indurato lienem concitatis. Ex Arabum dictis rectè Turnero videtur Matthiolus colligere, vtiliter posse contra luem venetam præparari Myricam sicuti paratur Guaiacum. Non autem in eum duntaxat vsum præparari vult Turn. sed etiam aduersus omnes morbos splenicis. Probatur verò ipsi vinum Myricæ.

Species plu-
res.

Erica flore

albo

Purpara-

scente

Exalbo pur-

purascere

Multiflora,

Arborefcens

flore laetulo

Arborefcens

flore pur-

pur.

Ex rubra

purpurasc.

flore.

Flore dilu-

ta purpu-

rea

Brabantica

folio qua-

ternio

Fennon ca-

pit. Thymus

Anglicana

capit. hirsu-

tus

Peregrina

Tamaris-

fca.

Vaccinia

palustris.

Vires idae

affinis ra-

dis.

Sesamoides

minus.

Tarentina

Helianthe

tenuifolia

Genistella

aculeata.

Genista an-

gustula

Rufmaria

nustfolia.

rium specierum magnitudine, foliorum & florum forma, coloreque inter se differentium. Alia enim est Erica flore albo. Alia foliis quaternis flore purpurascens. Alia item foliis quaternis floribus herbaceis, deinde ex albo purpurascens: & alia multiflora. Variat à dictis arborefcens floribus laetulis, vel herbaceis minimis. Ludit item arborefcens Monspeli. flore purpurascens, ramulis ternis. Humilior est ramulis ternis floribus saturatioribus purpureis. Diuersa est quoque ramis & foliis Corios, ternis floribus ex rubro purpurascens maioribus. Nec vna ex iam dictis est, foliis Corios flore purpureo dilutionis coloris. Recedit ab his Brabantica folio Corios hirsuto quaternio. Degenerat parua foliis Corios quaternis, flore herbaceo, foliaceis capitulis. Nec eadem est parua Pannonica foliis ternis, flore carneo, capitulis Thymi. Est & parua Anglicana capitulis hirsutis. Ad *Ericas* autem Græcorum, *Ericam* seu *Ericen* Latinorum referendas esse has omnes plantas, præsertim ad id genus quod est Coris folio, censemus. His se iungit *Erica peregrina* Lobeli, ac eiuſdem *peregrina altera*, itemque *Ericæ* ramis & foliis Corios ternis floribus ex rubro purpurascens maioribus, frutex affinis, cum sufficiens *Tamari* nuncupato.

Ceterum *Ericam* confundi cum *Tamarisco* diximus antè. Cur præterea Matth. *Vacciniam palustrem*, *Ericam* baciferam indiget, vide lib. 5. *Erica* bacifera latifolia Tabernæ. An *Viti* Idææ affinis radix Idææ, de qua lib. 15. *Erica* Alexandrina I. aliorum tradetur lib. 26. sub *Sesamoides* minore Dalechampi.

Erica Alexandrina, *Sesamoides* maius, est ea herba, quæ *Tartarum* dicitur appellatur, de qua lib. 5. *Erica* minima, *Chrysanthemum* Lobeli, est nobis *Helianthe tenuifolia*, de qua lib. 13. *Genistellam* aculeatam Ruellius apud *Tragum* *Ericam* quorundam esse tradit, magno sanè errore. *Genistam* [angulosam] ad *Ericam* *Dioscoridis* pertinere securè nimis *Tragus* credidit. *Rosmarinum* sylvestrem, teste *Matthiolo*, volunt aliqui esse *Ericam* *Dioscoridis*, sed falluntur. Ex his igitur palam est plura esse *Ericæ* genera, de quibus in posterum agemus.

Vires

Vires prosequitur *Galen*. *Ericæ*, inquit, digerendi pet habitum facultatem obunet. Flore eius potissimum ac folius utendum: Addit *Paulus* lib. 7. *Ericen* vi pollere discutiente citra rosionem.

ERICA VULGARIS, HUMILIS

SEMPER VIRENS, FLORE PURPUREO & ALBO.

Descriptio
Radix.

Virgulta

Color

Folia.

Flosculi.

Color.

Erica humilis est nostra vulgaris *Erica*, radicibus longissimis, fractu contumacibus, spadicis, virgulta numerosa, lignosa, dura, dodrantalia, aut cubitalia, longioraque, ramosa, colore tidem spadiceo prædita, vel in nigro rubescentia: folia frequentia, semper virentia, quatuor versiculis squammatum incumbendum foliorum minimorum constant, vt supernè deorsum insipienti cruce continuae videantur, ad Cupressum & *Tamaricem* accedunt, quæ, vt ait *Clusius*, temporis successu in ramulos efformantur: Flosculi veluti spicam exprimentes secundum ramulos à medio ad summum vsque propendunt bullati quodam modo, purpurascens, vel, vt ait *Clusius*, elegantissimo purpureo dilutionis colore, interdum albi *Trago* perbreui-

bus petiolis appensi, è quatuor foliolis componuntur, quorum medium occupat apices rufi.

Fuchsi figura non placet, folia enim sunt latiora: Isin *Hist. Ericam* vocat in Icon. verd *Ericen*. Buchan. in *Hist. Scot.* *Erica* meminit, vt ait *Camerarius*, ex qua lecti parantur, vnde suspicatur *Ericam* potius intelligendam esse minorem, de qua hoc capite agimus, quam *Italicam*.

Erica à nostris ait *Cornar.* ac cum eo *Cordus* *Scyde* appellatur, quanquam *Lenæus* apud *Plinium* *Myricam* etiam *Ericam* vocet, & ob similitudinem quandam, vtræque inter se confundat, quod ipsum *Palladius* lib. 12. cap. 8. fecisse quoque cognoscitur, vbi de *Tamarisco* tradit, quod *Plin.* l. 11. cap. 16. de *Erica* dixit.

Dodon. Gall. dubitat an fortè sit *Selago* *Plinii*.

Is assentitur *Tragus*, qui *Myricam* *Hieremiam* [Aicar. cap. 17.] de hac planta interpretantur. Concludit autem *Tamarici* exiguum genus esse: nec enim *Ericam* nostram eam esse opinatur, quam Veteres hoc nomine appellauerunt, sed *Genistellam*, qua in re errat. Est hæc *Ericarum* i. genus *Clusio*. *Hisp.* & post. *Hist.* *Erica* *Myrica* seu *Tamarici* folio, quam *Hisp.* *Quirihuella*. *Lusit.* *Queiro* appellari scribit. *Germ.* *Scyden.* *Hungar.* *Teli* 300 i. e. *Hiemale* viride.

Lob. & *Pena* Adu. *Erica* vulgaris folio *Myricæ*, saxosis tamen Angliæ occidentæ exiliis, tota tesquipalmari, sed densior fruticans &c. *Obf.* Vulgatio humilis Septentrionalium & Meridionalium *Erica* folio *Myricæ*. *Turner.* *Erica* *Dioscoridis*. *Thal. Harc.* *Erica* vulgaris: Eadem tenerior ac foliis multò tenuioribus.

Cæsalp. *Scopa* frutex in incultis, foliis perpetuis, flosculi concavi, vt in *Arbuto* albi aut purpurantes. Eius differentia plures: nam quædam flosculos in quatuor particulas dissectos fert, quædam tanquam minuta granula habet, virentia, quæ nequaquam deficiunt: frutice quoque distant, magnitudine & paruitate, & inter eas quædam ramos humi stratos fert circa stagna maritima.

Frustra ponit duas figuras *Taberna*, vnam titulo *Erica*, alteram, *Erica* alba. *Gelner.* de collect. stirp. *Erica* vel *Selago*. Item in *Catal. plant.* *Erica*, *Selago*. *Officinis* *Genistella*. *Genistella* nomen non placet: Ea enim multum differt ab *Erica*. Nescio an ab *Erica* vulgari differat, quam *Gesnerus* de coll. stirp. vocat *Ericam* montanam.

Euch. *Roeslin* in *Herb. Scyde*, *Erica*, *Myrica* *Robert.* *Constant.* in *Lexico* hanc recipere videtur, cum ait, *Herbariorum* consensus *Ericam* esse prodi, quæ vulgò *Brugere*.

Matthiol. *Erica* ab incolis *Goritiensis* agri *Griodine* vocata. *Dodon.* Lat. in fol. *Erica* prior. *Hist.* *Lugd.* *Erica*. *Matthiol.* *Dodon.* Gall. *Cordo* in *Dioscor.* *Lonic.* & *Camer.* in *Epit.* & *Hist.* *Matth.* *Germ.* *Erica*. *C. Bauh.* apud eundem *Erica*, folio *Tamarici* *Erica* *Dioscoridis*.

Ceterum, ex adductis autoribus hanc pro vera ac propria Veterum *Erica* recipiunt, *Corn.* *Cord.* *Dodon.* *Turner.* *Euch.* *Ræslin.* *Rob.* *Const.* *Matthiol.* & *Cæsp.* *Bauhinus*. Nos autem *Dioscor.* & Veterum *Ericam* asserere non ausimus quia *Dioscor.* ait *ἡ ἐν τῷ ἀγρῷ ὄντις*, ita excrefcens, vt possit dici fruticosa arbor. Nondum præterea obseruauimus, nescimus an competant folia, quæ vult esse *Coridi* similia. *Matthiol.* quidem & *Cæsalp.* *Ericæ* meminerunt excrefcens, quæ *Scopa* dicitur: verum considerandum an bene distinguant à vulgari humili *Ericæ* arboreas. *Cæsalpinus* sanè dum dicit plures differentias, nostras,

Error Pal-
ladi.

An Selago.

Myrica

Hieremias.

Tamarici

fca.

Error Tra-

di.

Hiemale

viride.

Scopa.

Descriptio

Cæsalp.

Tabern.

nor.

Erica, Selago.

Genistella.

Erica mon-

tana.

Aras arboreas nomine Scopæ potissimum intelligere videtur: Le flores, si possunt, in Cæsalpino separent à vulgari & cæteris adiungant.

Locus & Tempus. Erica vulgaris abundat circa Montbelgardum. Plantata in horto Ill.E.C. non prouenit. Flore albo aliquando reperi inter Montbelgardum & Bessfordiam, quæ etiam plantata in horto perit. Locis vicinis floret Ianio & Augusto. Basileæ abundat. Circa Geneuam ad montem Saleuæ reperi. Montpelii in sylua Agremont. Cherlerus Gener attulit ex Alpibus Spiegel. Septentrionalibus, autore Clusio, regionibus maximè familiaris, locis incultis, rariùs in calidioribus prouenit. Bis quidem floret, sed maiore ex parte Autumno tantum, licet nonnunquam etiam Vere: Erica folio Myricæ passim multarum prouinciarum solitudinibus obuia, frequentissima per Pannoniam nascitur.

Vires & Vitis. Hactenus descriptionem, nomina, tempus & locum abundè diximus, nunc ad vires deueniamus. Recentiores (inquit Fuchs) Herbarii præter antequam Veterum sententia commemoratas, facultates alias addunt, pimum florum decoctum, laborum ac ventris dolores, lenire posse. Succum ex foliis, floribusque elicuit, oculis imbecilibus

Florum decoctum.
Ventris & laborum dolor.
Oculis imbecilibus.

modo ad splenem emolliendum & calculum confingendum vsurpatur. Succus dolores oculorum compescit impostus. Foliorum Ericæ succus oculorum imbecillitatem sanat, si oculis infillitur. Meminit, dum Montpelii ageret Clusius clarissimum D. Rondeletium, Regium tum professorem, magno successu vsu fuisse oleo ex Ericæ floribus confecto ad tollendos herpes fiedos & iam inueteratos totam faciem occupantes.

Monemus hoc in loco considerandum esse, utrum omnes arboreæ Ericæ easdem facultates habeant, & quæ potissimum ex arboris Dioscoridis & Galeni sit. Illud etiam obseruandum præcipimus, an quæ Matthiolus recenset de viribus Ericæ, competant arboreæ potius. Clusius vires iam adscriptas subnectit arboreis, non tamen demonstrat, cui potissimum conueniant. Stutgardia pro Ericis cum Bombyces inuadente volunt parietes Erica vulgari adornant.

Obseruatio

Clusius a-natur.

Erica.

ERICA MYRICÆ FOLIO, TOMENTOSIS ET INCANIS FOLIIS, Clusio.

Erica Myricæ folio, prior est per omnia similis, paulo elatior, foliis tumentosis & incanis, flore etiam paulo diluore, quam Clusius inuenit locis incultis, sup. Wirtelæ Regum Angliæ Regiam. Hanc asserimus inter nostras siccas, ad quam annotatum inuenimus similem huic plantæ esse Anglicanam hirsutam Caspare Bauhino.

ERICA FOLIIS CORIOS, FLORE ALBO.

Alterum Ericæ genus, diuerso à superiore est folio: etenim Myricæ folio non respon-

Descriptio

det, sed Corin, foliorum formâ & situ radicibusque æmulatur. Istius autem generis multe sunt species, magnitudine, foliorum & florum formâ, coloreque inter se differentes. Prima igitur omnium quas vnamquam Clus. conspexit, maxima, humanam altitudinem interdum superat, fruticosa admodum, ligno duro, ex rubro nigricante: foliis exilibus & breui-

bus, quaterno ordine ramos obfidentibus, gustu admodum adstringente: flore copioso, racematim penè totos ramulos occupante, ut interdum maiores rami pedali longitudine onusti conspiciantur: est autem is flos concavus, veluti exiguum cymbalum, oblongus, odoratus, pulcher, albus.

Clus. Hisp. & H. st. post. Erica Coris folio. Erica alterius generis prima, Lusitanis Atorga vocata. Lob. Obs. & Icon. Plant. Erica maior flore albo,

Gg 4

Tom. I.

prima Clusii. Hist. Lugd. Erica prima omnium maxima Clusii; Erica prima Matthioli, quam nos aliò referimus. Tabern. Erica Clusii.

Locus &
Tempus.

Nascitur in Lusitania solitudinibus inter Vlyssipponem & Conimbricam celebrem eius Regni Academiam. Inueniebam etiam circa Tagum decimo ab Vlyssipponem milliari. Floret Nouembri, Decembri, & Ianuario.

ERICA, FOLIIS CORIOS QVATERNIS, flore purpurascete.

Descriptio

Rami.
Color.
Folia.
Flores.

Eiusdem ferè altitudinis cum prima, etiam fruticosa, tenuioribus ramis tamen eiusdem coloris, foliis Corios similiter exilibus, quaternis, ramulos amplectentibus, quorum extremis insident flores oblongiusculi, superioribus similes, colore purpurascetes. Tota etiam adstrictionis particeps.

Aequiuoca

Clus. Hist. & Hist. post. Erica Coris folio secunda. Lob. Obs. Et Icon. Plant. Erica maior floribus purpurantibus, & cum Hist. Lugd. & Tabern. Erica secunda Clusii: Dodon. in fol. Erica altera.

Locus &
Tempus.

Prouenit iisdem, quibus prima [folio Coris] locis: illà etiam frequentior & eodem tempore floret.

ERICA FOLIIS CORIOS QVATERNIS, floribus herbaceis, deinde ex albo purpurascetibus.

Descriptio

Folia.
Flores.
Color.
Synonyma

Præcedentibus admodum similis, sed paulò humilior: Folia maiora & latiuscula aliquantum, nigrioraque habet, quaternis ordinibus circumramulos nascentia, flores plurimos per intervalla, secundum ramulorum longitudinem nascentes, superioribus formà similes, primùm herbacei coloris, deinde ex albo purpurascetes. Tota etiam adstrictiora facultate perdit.

Clus. Hist. & Hist. post. Erica Coris folio tertia. Lob. Obs. & Icon. Plant. Erica maior floribus herbaceis purpurantibus & cum Hist. Lugd. & Tabern. Erica 3. Clusii.

Locus &
Tempus.

Supra Vlyssipponem, frequens inter superiores, pluribus tamen locis occurrit, ut etiam citra Tagum. Floret autem Decembri & Ianuario.

ERICA FOLIIS CORIOS MULTIFLORA.

Descriptio

Folia

Inter Ericas in eas siccas, est vna à duabus Monspeulianis arborescētibus diuersa, qualem nullà vidi figurà exprimi apud Clusium. Huius sanè folia abietina dicas, multis tamè numeris minor, nec enim multò longiora & latiora sunt, quàm in Icone Matthioli. In fœcis superiori parte vna veluti costa apparet, in inferiori duæ, crebra

admodum sunt folia, quæ in ramulis vestigia relinquunt, qualia in Abiete, vel potius Pino relicta cernuntur, ramuli enim non remanent politii illis decidētibus, vr in Monspeliana nostra arborescente, faciliè etiam decidunt, extremitates ramulorum abundant copiosissimis floribus simul iunctis, vltra folia eminentibus, hi flores plures veluti ex paruis nodis erumpunt, è pediculis paruis & tenuibus pendentes, minores quàm in Monspeuliana arborescente, maiores tamen quam in ea quæ in Italia à nobis visa, magis etiam hiare videntur, ac ex his apices multi prominent. Sicca nostra nostram confers cum omnibus descriptionibus & iconibus cui aptius respondeat, quàm Erica à Matthioli depicta sine descriptione, quam ait sibi missam à Fallopio, nullam video. Quum in similem Ericam incident Lectores, perpendant, an eadem sit, de qua sequentes locuti sunt, vel diuerfa.

Flores.

Clusius in Hist. & Hist. post. hanc videtur tradere pro Erica Coris folio secunda altera specie, de qua ait: Non multùm ab similibus Erica, Coris folio quæ Narbonensi agro frequens, longiore paulò & copiosiore folio, flore purpureo minore & extremis ramulis confertim stipato.

Huius iconem exhibere videtur Matthioli in Dioscor. titulo: Erica alba, Et in post. com. Ital. & Hist. Germ. Welsche Heyde, Erica Italica. Camer. in hort. Erica maior & procerior Italica, cuius meminisse ait Buchananum in Hist. Scotica, quam ego ad vulgarem minorem refero. Hist. Lugd. Erica altera à Matthioli depicta, quæ fortasse non minùs, quàm superior Ericam alteram refert &c. Eius florem apes confectari potius credibile est quàm superioris &c. Item postea, secunda Clusii ferè similis est Narbonensi agro frequens, longiore paulò, & copiosiore folio, flore purpureo minore &c. Hæc videtur Matthioli esse Erica à Fallopio missa. Tabern. Erica secunda Matthioli, Heyde. Castor. ipse Erica, arbutula non multùm differens à Tamarisco, in Tuscia ex ea scopas parant & vocant vulgò Ericam scopariam. Erica secunda ramos habet subtiliores, folia longiora &c. Lob. & Pena Aduers. Erica maior Narbonensium Chamæpytheos folio quam fl. floridam pedibus truiisset in Italia Matthioli, neutiquam Fallopio, seu plantam peregrinam accepit tulisset. Obs. Erica luniperi folio, densè fruticans Narbonensis, Erica secunda altera Clusii, & Matthioli secunda Casp. Bauhin. apud Matthioli.

Erica scoparia.

Matthioli. notatum.

ERICA ARBORESCENS, FLORIBVS luteolis vel herbaceis minimis.

Ericam hanc ex argumento arborescentem nominamus: in arborem enim excreuit, ligno duro: folia longiora, quàm in arborescente nostra purpurascete: quæ facillimè decidunt: flores lutei, vel virentes, valdè parui. Hæc subcisa opera aliquando obiter memoriæ causa annotauimus: quare pleniorum Clusii descriptionem subiicimus. Fruticosa est, duorum cubitorum altitudine, nonnunquam amplior, ligno fragili, foliis tenuibus & minutis, vr in Corrida prima ferè, viridibus, quæ in ramis non nihil desiccatis faciliè defluunt: istius flos reliquis minor est, caulis etiam & coloris herbacei. Nonnunquam extremis ramulis capitula ex multis foliis compacta gignit, non multùm ab similia his, quæ in vulgari & durior Thymo aliquando conspiciuntur.

Descriptio
Lignum.
Folia.

Descriptio
Clusii

Folia.
Flor.

Clus.

Synonyma Clus. Hisp. & Hist. post. *Erica Coris folio quarta*, Lusitanis *Vrs* & *Viguerra*; Hisp. Breco vocata. Lob. Obs. & Icon. Plant. *Erica scoparia*, foliulis item herbaceis. Videndum an ad quartam Clusii Ericam sit referenda *Phaux* Græcorum Bellonii Obs. vel ad aliam. Hist. Lugdunensis, *Ericam quartam* Clusii, malè eandem facit cum ea, quam ipsa Hist. pro quarta & depinxit & descripsit. Si quidem quarta Historiæ Lugdunensis, *Erica Monspessulana* flore est purpureo, Clusii autem coloris herbacei. Tabern. *Erica quarta* Clusii Seyde. An Cæsalpini *Scopa*, granula minuta, non dehiscencia habens?

Locus Obseruauimus nos in sylua Aggremont, prope Montspelum, vnde etiam attulit Gener Cherlerus. Recordamur quoque eandem, vel similem, admodum florentem vidisse nos mense Aprilis, in Italiæ monte Apennino, inter Florentiam & Bononiam. Chaniss. Frater Casp. Bughinus attulit nobis ramulos, Patauii collectos, in monte Rua, in quibus apparent capitula Thymi à Clusio descripti, & ramuli terni & quaterno ordine additis his nominibus *Fierula* Patauii, *Selago* Plinii, *Pirrhæa* Theophrasti Guiland. Gener Cherlerus p.m. attulit Nemauso: cum folijs in capitula glomeratis. Vulgaris est, auctore Clusio, toti Hispaniæ & Aquitanie: namque spatiosis illis solitudinibus & incultis locis supra Burdigalam nullum ferè aliud virgultum conspiciunt. Nota est etiam Galliæ Narbonensi, scopis faciendis maximè idonea. Veris tempore & sub hyemem floret.

Capitula
Thymi
Fierula
Patauii
Selago
Plinii
Pirrhæa
Theophr.

ERICA ARBORESCENS MONSP. FLORE purpurascens ramulis ternis.

Descriptio
Ramuli.

Flores.

Descriptio
Clusii.

Rami.

Folia.

Flores.

Color.

Synonyma

ERICA arborescens ramuli, cuticula tenui cineracea sunt inuestiti, terni, sæpe maioribus circumpositi, folijs non ubiq; præditi, iis tamen Corindæ ferè similibus, longiusculis, tenuibus, deciduis: in ramulorum extremitate flores ex cæruleo purpurascens latis magni: Placet etiam Clusii descriptionem

subiungere quæ eiusmodi est: Minor hæc est superioribus, cubitali tantum altitudine plerumque, ramis gracilibus fruticosa, quos terni per interualla ramuli ambiunt, ternis folijs admodum exilibus circa illos disposito quodam ordine & serie nascentibus, flores plurimos habet, superioribus paulò maiores: & confertis circum ramulos longis pediculis inhaerentes, colore purpureo obsole-

tiore.

exactè picta in Historia: an huc referenda sit, vel ad sequentem dubito: quam verò Ericam arborescentem flore purpureo voco, optimè quadrat figuræ à Clusio posite pro quinta: alioqui descriptio sextæ non malè conueniret. Montpelii collectam descripsi. Hist. Lugd. Erica quinta Clusii minor, ternis folijs, flore coloris purpurei oboletioris. Lob. Obs. Icon. Plant. & Tabern. Erica quinta Clusii.

Erica hæc arborescens in montibus Galliæ Narbonensis circa *Gangem* & *Esper. n.* florere visamense Octobri: incultis Lusitanie locis supra Vlyssipponem frequens: florebat isthic Decembri.

Locus & Tempus

ERICA RAMVLIS TERNIS ELORIBVS saturationibus purpureis.

Similis admodum quintæ, paulò tamen humilior, neque fruticosa, sed omnes ferè virgas seu tenues ramos à radice proferens singulares, cortice cinereo obductos, quos ambiunt ordine terna ramulorum rudimenta, seu germina ex multis folijs confertim nascentibus constantia, nigrioris quàm alterius coloris: flores concaui, iam postremò descriptæ floribus formæ similes, colore saturatioris purpuræ elegantissimo, è longis pediculis verticillato ambitu per interualla, & è summis ramis dependent.

Clus. Hisp. & Hist. post. Erica Coris folio sexta. Lob. Obseru. Erica pumila densè fruticans, calyculato Vnedonis flore: Eadem varians flore albo Icon. Plant. Erica pumila calyculato Vnedonis flore. Hist. Lugd. & Tabern. Erica sexta Clusii. Hanc Ericam aliquando collegi, ni fallor, cum essem Montpelii, pulchram plantam, Attulit nobis etiam Gener Cherlerus ex Galliæ Narbonensi. Nascentem hanc conspexit Clusius, in Castella veteri Hispaniæ, tum in Galliæ supra Lutetiam, & in Angliæ supra Windesorem, mense Septembris florentem.

Descript.
Rami.
Folia.
Flores.

ERICA RAMIS ET FOLIIS CORIOS ternis, Floribus ex rubro purpurascens maioribus.

Cubitali ferè est altitudine, fruticosa etiam & tenuibus ramulis prædita, qui terni semper circa maiores ex interuallis nascuntur: folia similiter etiam terna nascuntur, exigua quidem, sed latiora quàm in reliquis supradictis, in inferiore parte nonnihil candicante, hirsuta & gustu adstringente: summi ramuli ad foliorum ex ortu verticillatum exornantur, per interualla ternis semper floribus æquali distantia semper inter se nascentibus, & in vnam partem spectantibus, maioribus quàm in reliquis generibus, concauis, prominulo magis ventre, colore ex rubro purpurascens, nouem numero, duod. cim, quindecim aut pluribus. Semen huic quale in reliquis superius descriptis (exceptis bacciferis) exiguum nigricans.

Est hæc Erica Coris folio, Clusio in Hisp. 8. in post. Hist. 12. *Lemerintha* Lusitanis dicta. Lob. Obs. Hist. Lugd. Erica octaua Clusii.

Fallitur Tabern. qui Ericam hanc, septimam Clusii facit. Est enim Clusio in Hisp. 8. in fol. 12. nec enim eam in Pannoniis posuit.

Isdem cum Erica baccifera Lusitanica Lusitanie arenosis locis crescit vtp plurimum. Floret Octobri mense, & subinde semen exiguum, nigricans profert.

Descript.
Ramuli.
Folia.
Flores.

Color.

Synon

Locus & Tempus

ERICA FOLII CORIOS FLORE PURPUREO dilatioris coloris.

Descriptio **Rami.** Multo teretes humique procumbentes ramos habet, pedales, interdum etiam cubitales, ex atro purpurascens. Hos plurima gracilia ambiunt foliola, Tertiz foliis penè similia, paulò tamen longiora, quaternis plerumque, interdum quinis versib. ordine disposita, adstringente gustu: folioli in sumis ramulis oblongi, concavi, purpurei dilatioris coloris, ex quatuor foliolis eiusdem serie coloris prodeuntes, qui maturi & resiccati, nigricans & minutum semen continent: radix dura, lignosa, in diuersa tendens, ipsi tamen procumbentes folii, humique diffusi, tenues, capillaresque fibras nonnunquam agunt.

Locus & Tempus. Copiose admodum crescit supra Seehoff in ascensu Herrenalben magno militari Germanico supra Garingam: inueniebam etiam inter saxa & scopulos in ipsis Durnstein/Secalben, atque aliarum Styriacarum & Austriacarum Alpium præaltiusiugis, ubi Iunio & etiam serius floret. Inter Pragam & Nonbergam etiam Iunio florentem colligebam.

ERICA BRABANTICA FOLIO CORIS HIRSVTO QVATERNO.

Descriptio **Locus** **Virga.** **Folia.** **Floret.** **Tempus.** Aud multum ab Erica ramis & foliis Corios ternis, floribus ex rubro purpurascens, foliarum formâ differens plerisque Brabantia & Geldria locis crescit: nonnullis item Castellæ veteris, præsertim circa collem, la penne de Francia vulgò appellatum, in quo Monasterium Dux Virgini sacrum, pedalisbolummodò fruticans virgis, tenuibus, ex ruo nigricantibus, frequentibus eas cingentibus foliis, quaterno ordine dispositis, superiore ordine angustioribus & Thymi vulgaris minoribus, hirsutis ramis & pilosis: summis ramulis plerumque dependet quini aut seniflores simul iuncti, Lili conuallium floribus similes, paulò tamen oblongiores, neque adeò ventricosi sicut priores flores, coloris ut plurimum ex rubro dilutius purpurascens, interdum etiam albi. Floret Vere & Autumno.

Clus. in Hisp. Erica Coris folio nona: in post. Hist. decima tertia.

Dodon. Gall. Erica altera, Erica sine dubio species minor. Lob. Obs. Erica pusilla altera Belgatum, nona Clusii. Hist. Lugd. Erica tertia Dodonæi: Erica alia humilis, ex quibus scopæ Gallis sunt. Item postea Erica nona Clusii. Ast fallitur Hist. Lugdun. vocando hanc tertiam Dodonæi: Gallici, cum duas faciat tantum species.

ERICA PARVA FOLIIS CORIOS QVATERNIS, FLORE HERBACEO, foliaceis capitulis.

Descriptio **Folia.** **Floret.** **Radix.** **Synonyma** Pedalem altitudinem raro superat, magna ex parte humi procumbit, foliis quaternis, ramulos contrario exortu semper ambientibus: flores secundum ramulorum summam longitudinem inter folia dependent, cani, pusilli, in quatuor angulos desinentes, herbaceo colore præditi, deinde semen. Radix etiam dura & lignosa.

Clus. in Hisp. Erica Coris folio quartæ alia species minor. In Pannon. Erica tertia. In Hist. post. Erica Coris folio 8. Lob. Obs. Erica altera Clusii superioribus minor, cubitali tantum altitudine. Hist. Lugd. Erica quartæ Clusii similis

sed minor, flore herbaceo.

Maxima copia nascitur in ascensu montis illius, qui superandus est iis qui Garinga ad Seehoff/ vicinâque loca proficisci cupiunt, quo loco & florentem & foliacea capitula proferentem Augusto mense collegit Clusius, nusquam alibi sibi conspectam. Quartæ genus esse videtur pumilum.

Locus & Tempus.

ERICA PARVA PANNONICA, FOLIIS CORIOS TERNIS, FLORE CARNEO, capitulis Thymi.

Descriptio **Virgula.** **Folia.** **Floret.** **Schisch.** **Capitulum.** Aequali cum priore hæc excrescit altitudine [pedali,] tenuibusque virgulis prædita, humi diffusa, ex purpureo nigricantibus, quæ summa parte in multis plerumque ramulos diuidi solent: folia in ordines & versus digesta, ut in reliquis, tenuia admodum, Ericæ sextæ in Hispania & Gyllia nascentis foliis similia, terna semper, quemadmodum in illa, æquali inter se situ ambiunt: summi ramuli onusti sunt concavis & oblongis foliis extrema parte in quatuor angulos sectis, coloris cum quatuor illis foliis vnde enascuntur, carnei, octonis staminibus nigricantibus, stylisque purpureæ hæc è medio foliolo emerguntibus: semen maritate nigricans exiguum habet: radicem aliis similem lignosam. Adnascuntur interdum huius etiam ramulis viridia capitula, è latioribus foliis compacta, capitulorum Thymi modo.

Clusii Erica Pannonica quarta, quam in post. Hist. nonam facit, inuenitur apud arcem Stridsstein in sylua illi imminente, quâ ad Sineberg ex arce iter est, aliâ item ad sinistram oppidi Neusirch syluâ, & nonnullis montanis Pannonia syluis. Floret vtplurimum Aprilis & Maio, quo tempore aspectu iucundissima est.

Eandem si fallor olim inueni in monte Rhatæ Nombrey & Burnij: surex erat parvus ut Erica Vngarica, flores cærulei mense Iunio. Tunc repositi nomine Chamæpeuces.

Erica tertia Cortusi nomine ex montibus Heluetiæ fruticem valde paruum attulit Frater, Erica Rhatæ similis, si non eandem: folia siquidem similia, creberrima, latiuscula, glabra: caliculi non apparent ita albicantes: folioli etiam multò minores, herbacei, qui nondum expansi videntur.

Locus & Tempus.

Locus & Tempus.

Chama-peuce Erica Cortusi

ERICA ANGLICANA PARVA CAPITULIS HIRSVTIS.

Descriptio **Ramuli.** **Folia.** Ericæ nomine siccam accepimus plantam, à Domino Petro Turnero Anglo. Totâ pulchella, vix dodrantalis, ramuli tenues, multi: folia admodum breuia, crebra, in ambitu hirsuta, ex modicis intervalis ceu geniculis terna vel quaternaria summitate capitula hirsuta.

ERICA PEREGRINA BRANCIO-
NIS LOBELII.

Locus.

Folium.

Flosculi.

tem, peregrinam appellavit. Est & altera Erica
Lobelii, de qua vide Obser. pag. 623.

ERICÆ FOLIIS CORIOS AFFI-
NIS PLANTA.Descriptio
Folia.

ERICA ramis & foliis Corios ternis, floribus ex
enigro purpurascens maioribus fruticem
affinem, Lugdunum ex Hispaniis à Barone Ger-
mano allatum vidimus: descriptionem. a. quam
tum concepimus, adponimus, ne quis fallatur,
si diversa esset forte planta: Folia igitur satis cre-
bra sunt parva, quodammodo Erica Montpe-
liensi similia, sensim latiuscula evadentia, su-
perne viridantia, pilis paucis ac minimis pube-
scentia, inferne incana, nonnihil adstringentia,
non sine aliqua acrimonia: Verum illa foliorum
crebritas non est perpetua: quidam enim ramuli
cum paucis foliis producantur, quibus insident
aliquot pulchri flores, sursum spectantes, satis
magni, in medio nonnihil aperti.

Flores.

TAMOXO SVFFRUTEX CLVSIO.

SVFFRUTEX quem Hispani, authore Clusio, Ta-
moxo appellant, assurgit pedali altitudine, fre-
quentibus ramulculis præditus, qui foliis adeo
exiguis & confertis onusti sunt, ut nullum ferè li-
gnum conspiciatur: ea ex cinereo virescunt, &
extremæ sunt amaritudinis. Caterùm in incultis
nascitur.

FINIS LIBRI DECIMI.

HISTORIAE VNIVERSALIS PLANTARVM, LIBER VNDECIMVS.

(649)

ARBORES, FRVTICES ET SVFFRVTICES SILIQVOSI, ET LEGV-
MINOSIS FLORIBVS, SPINIS CARENTES ATQVE SPINOSI,
AC HIS QVÆDAM SIMILES.

PERSTAREMVS in Arborum historiâ, si non & Fruticum, & humiliorum Suffruticum consilium
natura egisset transierit. Proximè dicantur nostrates potissimum siliquosi, quibus si non omnibus ma-
gnitudo, ac fructus congeneris fauces & nomen est consimile, aut certè proximum: iis proinde simul
redactis, unus limes prescribatur, iidem cancelli circumscribantur, ut sub siliquosarum tribum meritis
conducti videantur.

LABVRNVM, ARBOR TRIFOLIÀ ANAGYRIDÌ SIMILIS.

CAP. I.

Descriptio

Folia

Flores.

bina à lateribus, quartum nostratum pallidum, in
quo apices croci, complexu suo coercent. Nul-

Tom. I.

lum in hoc sortorem siue foliis, siue floribus, ani-
maduertimus.

Arbor hæc fruticosa est, aut frutex arborefcens,
inquit Solerius de Cytho tractans, trium quatuor-
ue vlnarum altitudine, caudice non admodum
crasso, ramis hinc & inde diffusis. Nonnun-
quam fruticosa tantum spectatur (quia plerumq;
cedit), & Coryli modo ab imo caudice reger-
minat stolones innumeros ab vna radice fun-
dens, longos rectos, ex viridi candicantes, Vi-
ticis virgis similes, ex quibus per certa intervalla
erumpunt folia terna, longo pediculo nitentia,
Viticis foliis similia, lævia, superne viridia, infer-
ne candicantia. Ex ramis prope foliorum pedicu-
los emergunt flores lutei, quales flores Genistæ
aut Brassicæ, longis pediculis inæqualiter depen-
dentes, rarioreque illa ac prælonga textura cubi-
talem æquantem longitudinem, apibus ingrati.
Floribus decussis succedunt cornicula, siliqua-
ne, pisorum hortensium siliquis similes, compres-
siores, fractu contumaces. In extremis ac non-
nunquam intermediis spatiis continetur semen
Lentis magnitudine, ex latitudine subrotundum,
imo loco quâ siliquæ per petiolum hæret, tantu-
lum excavatum, renis præfusi effigie, quod ante-
quam maturuerit viret, post maturitatem var-
ium, durum, & ob levorem splendendum.

De hoc Plinius. Alpina hæc arbor est, nec vul-
go nota, durâ ac candidâ materie, cuius florem
cubitalem longitudinem (floris cubitalem longi-
tudinem, aliis) apes non attingunt: odit aquas.

Cord. in Hist. sub Trifolia arbore, Laburnum arbor,

Plin de
Laburno.
Materiet.

Trifolia
H h

Cytisus.
Laburnum.
Anagyris.
aburnum.

Heben (se-
cunda spe-
cies) *Theoph.*
Locus.

Anagyris
Alpinus.

Locus.
Pals dura-
biles.

Apes non
tangunt.
Arcus.

Anagyris
altera mi-
nor monti-
na Mat-
thioli.
Non Lab-
urnum
contra Ges-
neri.
Non Cytis-
us.
Eghelus.
Contra
Anguillaria
non esse
ebenum.

Matthioli
notat.

describit, cui quidem iconem apposuit, ibidem-
que annotavit, Cytisum quorundam esse, *Labur-*
num Plinij, & *Anagyris alteram maiorem Matthioli*.
Laburnum Plinij, multi volunt esse plantam in
locis Italiae dictam *Eghano* & *Giegano*: verum eo-
rum opinionioni non assentitur Anguillara, sed po-
tius dixerit *Heben* secundam speciem Theophras-
ti. Omne siquidem *Hebenum*, quo Venetiis vitatur,
sit ex med. tulio huius Eghani, quod adferatur
ex Syria & Cypto, quodque hodie adhuc vocetur
Hebenum.

Geln. hort. *Anagyris Alpina*, *Laburnum* Plinij.
Laburnum, inquit Bellon. de negl. cult. quod
Galli *Auburnis* vocant, adeo abunde nascitur omni-
bus montibus atque Alpibus. D. Claudi, Cham-
berij & Lausanne vicinis, ut rustici palis ex eo con-
fectis suos agros sepiant, nam materies est dura-
bilis. Iam nonnullis hortis vulgare est, sed non
sine errore Cytisus nuncupatur (aliunde enim
Cyt. si semen nobis comparavimus). Florem ha-
bet cubitalem, flatum, quem apes nunquam at-
tingunt. Ex eius materia hunt arcus nigri, tergo-
re albi.

Matth. in Diosc. *Anagyris altera*, *Anagyris minor*,
Anagyris montana, *Eghelo*, non *Laburnum* Plinij, nec
Cytisi montani genus, ut vult Gesnerus. Idem
miratur Gesnerum, in suo libro quadrip. ubi con-
tendit arborem, quam rura Tridentina *Eghelum*
vocant, esse *Laburnum*, non fuisse memorem illo-
rum verborum, quibus paulo ante asseruerat De-
mocriti testimonio, apes nunquam defore, Cytisi
pabulo contingente. Anguillaram etiam in
posit. com. Ital. & Lat. reprehendit quod mino-
rem *Anagyris*, quam Ananienfes *Eghenum*, vel
Eghelum vocant, vocis tantum similitudine fretus,
secundum Ebeni genus (rudenda sane opinio-
ne) Theophrasti esse censet. Cum Eghenus fec-
tissima sit planta. Ex verbis autem Matth. eli-
satis apparet, ei non notum fuisse discrimen inter
Eghenum suum, siue *Anagyridem alteram*, & ve-
ram *Anagyrim* in Egheno etiam nos fastidiam il-
lum, quem ei adhuc in Hist. Germ. adscribit, non
animadvertimus.

Camer. ad Epit. Matth. iconem novam addip-
quam etiam retinet in eiusdem Hist. Germ. cum
hac censura: et si Author (Matthioli) duas *Ana-*
gyridis species faciat, Veteres tamen vnus dan-
taxat meminere, cuius folia forteant: alterius
vero *Anagyridis* Matthioli folia nequaquam for-
teant, & hyemem apud nos in hortis perfert, &
nonnullis, ut Colutea, Welschlinfen appellatur,
propter semen. Sunt qui velut *Anagyrim alte-*
ram Laburnum esse Plinij, ac mea quidem senten-
tia, ut in Epit. non aberrant, cum hinc digni, rei-
que herbarie peritill. se in monte Iura cubito longiores
florum racemos invenisse referant.

Anagyris altera siue minor, Græcè *αὐτὴν ἰσχυρὴν*, Ital. *Anagyris minore*, Ananienfibus in agro Tri-
dentino, *Eghelo* dicitur & *Auornello*: & hinc ait
Dodon. Gall. *Laburnum*, non *Anagyris* aut Lo-
tus est, ut quidam existimarunt. Et Lat. in fol.
Eghelo, frutex *Anagyris* haud multum dissimilis,
non raro arborefcens: folio Trifolij: floribus lu-
teis, racematis palmi longitudine digestis: sili-
quis ac semine, uti *Anagyris*: frutex ipse non
modò graui, sed omni destitutus est odore.

Cast. Dur. *Anagyris minor*. Lobel. & Pena
Adv. Minus facientem *Anagyrim*, vel *Laburnum*,
seu *Anagyridem* non fortitudinem nonnulli autu-
mant esse *Laburnum* Plinij, quod valde verissi-
mum. Lob. Obl. & Ic. Plant. *Anagyris* minis fac-
iens. Cytisus secundus Theoph. Gaillardino.

Tabern. *Baumbonen*, *Anagyris* secunda. Malè
Lonic. *Laburni* figuram ponit pro Medica: & La-
burni Italianum nomen *Eghelo* tribuit *Anagyri-*
di.

Arborem eam quam ab Alpium & montium
serpennium Delphinatus & Sabaudia: umbroso-
rum & silvoso-
rum, voce ex Laburno detorta *Albora* & *Aulbour*
nuncupari, scribit Dalechampius, rectè Plinij
Laburnum esse putat, quamvis Matth. *Anagyris*
Diosc. esse existimet. Cum *Anagyris* Dioscor. sit
perquam graui odore frutex, *Laburni* nostri, nec
flores, nec folia forteant: Illius semen in corni-
culis longis (*in xanthos uagis*) huius in breuib.
contineatur: Folia maiora, latioraque habeat
quam *Anagyris*: cum Alpina sit arbor, materie
durâ, ideoque palis apta, nec flores eius apes at-
tingant, quæ nullas *Anagyridi*, at *Laburno* certè
Plinius tribuit, quæ hic depictam arborem non
Anagyris, sed *Laburnum* esse testantur.

In eadem sunt sententia Cordis & Gesnerus
quam reprehendit Matthioli. *Laburni*, inquit,
materies à Plinio candida describitur, non con-
trâ medullitis nigra, corticetenus lutea, modo
Guaiaci, qualis *Egheli* materies cernitur.

Ad hæc *Eghelus* arbor est omnibus ferè cogni-
ta, ut de *Laburno* refert Plinius. Iam verò *Egheli*
flores, qui in arbore ramorum instar pendent, pal-
mi longitudinem non excedunt, quos *Laburno*
Plinius cubitales tribuit. Postremò, illud expe-
rientia compertum, quod Apes *Egheli* flores non
alpernantur. Hæc sententiam nostram labefacta-
re, aut infirmare non possunt. *Laburnum* enim
hic Matthioli accepit, quod secundum seu mi-
nus *Anagyridis* generis ipse constituit, quodque
rura Tridentina vocant *Eghelo*. At quod Gesnerus
Laburnum, quodque nos intelligimus, primum
est à Matthiolo positum ac depictum *Anagyridis*
genus, ut ex pictura apparet, & quod maius ap-
pellat, ut paulò ante indicavimus. Huic omnia
quæ adscriptissima optimè conveniunt, minimè
verò ea quæ secundo *Anagyridis* generi ipse ad-
scripsit. Quod si nostra Gesnerique sententia La-
burnum Plinij sit ea arbor quam hic proponi-
mus, & quam Matthioli pro primo *Anagyridis*
genere depinxit. Cur non secundum eiusdem
Matthioli *Anagyridis* genus, alterum etiam La-
burnum iure diceret, cum similes natales habeat,
foliorum figuram, situmque similes, vires ferè
easdem, ac materiam similiter duram?

Maio & Junio mensibus grato in montibus
spectaculo floret. Micat enim aureo flore, primo
Anagyridis siue *Laburni* nostri generi simili: fol-
lio est non forteante, nec ingratum saporis, Trifolij
pratensis ferè. Huic cornicula prodeunt Genistæ
æmula, in quibus semen continetur, feminis
eiusdem Genistæ magnitudine, sed oblongum,
Phaseoli modo, colore subnigro.

Matthioli igitur duas *Anagyridis* species de-
pinxit, quas non *Anagyridis*, sed *Laburni* spe-
cies esse ita demonstravit Dalechampius. Verum
duo *Laburna* esse vix puto, sed duas figuras v-
nius *Laburni* apud Matthiolum, qui confudit
meo iudicio *Anagyridis* historiam cum *Labur-*
no.

Arbor Iude videtur quibusdam esse vel *Labur-*
num, vel eius species: à *Laburno* tamen pluri-
mum differt, quoniam *Laburnum Alpina* est ar-
bor, flore non nunquam cubitali, quæ arbori Iudæ
non conveniunt.

Laburni semen missum mihi fuit Stutzgardia, Locus &
nomine Schwaiz Lusen/ quod optimè proue-
nit in
tempus.

nit in horto Ill. E. C. Montisbelgardi: excrevit in mediocres arbores, quarum truncus ad crassitudinem cruris, quæ hiemem faciliè tolerant. Obfervavius cum effemus Genevæ in monte *Salève* & *Thuyris* florens Iulio: Iunere Genevæ Lugdunum inter *Sardos* & *S. Jean le vieux* in Sabaudia florens Aprili: Patavij in horto publico. Bononiæ in montibus Apenninis, vbi mense Aprili flores nondum erant aperti; in itinere Florentiam. Parma florens in horto Nobilis Antonij Lalacæ: in montibus circa *Clareval* Burgundia: Basileæ in horto D. Facilis Plateri: Lugduni habui in horto ex seminibus satis: Huius semen mihi missum à D. Rasio Lutetiâ, nomine Laburni, & à fratre C. Baulhino cum hac inscriptione: *Anagyris seu Lingua avis horti Fulcari*. D. Christoph. Schwarz præfatus Ill. Ducis VVirttembergici misit mihi nomine Loti arboris.

Cum essem Patavij D. Pressburger annotarat esse Laburnum Plinij, Ebenum & Cytisum secundum Theophr. Guilandino. Omnia posse præstare quæ *Anagyris* scribit Math. Camer. verò dicit odore mures occidere, ac plantæ cinerem ad calculum commendari. Verùm cum hi illi odorem ingratum tribuant, & nostrum Laburnum eo destituant: iam ambūm vires miserè confundere videntur. Sæpenuerò Laburnum, ob ligni duritiem & nigrotem pro Ebenò vānit, ex quo pulchrae sunt pectinum thecæ.

ANAGYRIS VETERIBVS.

CAP. II.

Anagyris quàm alij *Anagyris*, alij *Αναγυρίς* [Orbas. *Ελαιοειδής*] vocant auctor Dioscorides, frutex [δένδρον] est arboris instar, foliis & virgis Vicia [αγυρίς] assimilis, [δένδρον] perquam gravis odore: flore Brassicæ, [αγυρίς] Plin. Oleris] semine longis corniculis [αγυρίς] renibus figurâ simili, verticillato ac folido, quod uva maturecente durecit [αγυρίς]. V. *αγυρίς*, alius *αγυρίς*. Inter Notha, *αγυρίς* dicitur. *Anagyris* Plinio quàm alij *Acopon* [Acorionem] vocant, frutex caespit, gravis odore, flore oleris: Semen in corniculis non brevibus gignit, simile renibus, quod durecit [uva] maturecente Diosc. per menses in quibus cum Diosc. consentit: Nihil enim refert, an per menses, an uva maturecente semen durecere dicas. Ceterùm, *Anagyris* odore tetro [Anagyris] maves, *αγυρίς* peperit, contra eum, qui in sum ipsius perniciem quempiam irritat, vt obfutura commoveat, & sibi ipsi malorum auctor sit. Vnde verò dicta sit paræmia variè narratur ab autoribus. Alij ad fruticis naturam referunt, cuius hæc sit mentio, quem *Magyrum* quidam appellant: nonnulli *Acopon*: medicamentis quidem efficacem, verùm odore miorem in modum gravi: maximè si mannetur: cuius fructus gustatus vehementem vomitum promouet. Vnde vel ab odoris molestia, quæ carpentem consequitur, adagium ductum videri potest (quandoquidem & *Acopi* vocabulum indidem apparet repertum) vel à concitandi vomitus efficacia. Sunt qui dicant *Anagyrum* locum esse in Attica, qui ad tribum pertinere Erechtheidem, auctore Stephano, vbi frutex quidam gravissimè odoris plurimum proveniat: vt *Anagyrum* pro frutice non secus accipiamus quàm *Anticyram* pro Elleboro. Rursum alij *Anagyrum* genium quendam existimant, qui propter

violatam facellum suum vicinos omnes funditis everterit, atque huius adagij mentionem fieri apud Aristophanem in *Lysistrat*.

Cur autem *Anagyridem* aliqui *Acopon* vocaverint, non satis certam Marcellus, ex nominis interpretatione & vi rationem habet. *Acopa* enim communi nomine à Græcis cuncta illa remedia dicta sunt, quæ contra lassitudines in antiqua Medicina consuebantur: sic dicta quoniam contra labores [αγυρίς], lassitudines sive defatigationes] in usu essent.

Appellatio autem hæc *Anacopos* [Agnacopos] ex vitæ [Agno] & *Acopo* facta est: quoniam Vitis virgas *Anagyris* habet.

Rob. Const. in Lex. *Anagyris*, *αγυρίς*, *αγυρίς* Diosc. & Gal. *αγυρίς* Suida (quamvis Nicander aliter) *Nautæa* apud Plantum & *Fellum*: *Nautæa* *Anagyris* Plinij. Sed non possum satis mirari, quid velit Constantinus, quod *Anagyrum* faciat herbam, ac eandem quàm *Anagyris*, & remittat ad *Anagyris*, de qua antè egerat, quæ non est herba, sed frutex arborecens. Cur etiam *Anagyris* dicit esse *Nautæam* Plauti & *Fellum* auctorem non habet, cum Plautus manifestè dicat herbam, vt sub *Nautæa* monstrabitur, in cuius descriptione nihil commune cum *Anagyride*. *Onagyris* etiam Nicandri, non respondet *Anagyridi*, cum sit ferrata. *Anagyris* frutex trifolius, scetens, male existimatur & dicitur quibusdam Laburnum. Considerandum etiam quam plantam pro *Malva terrestris*, genere pedis Columbinij, quod Pandect. *Anagyris* Gal. 6. simpl. vocari scribit, intelligat. *Anagyris* Ruellio Recentioribus *Malva terrestris*, quod humi *Malva* modo jaceat, dicitur, rusticis puridum lignum. Quid Ruell. & cum eo Gorih. Ryff. & Gesnerus intelligant per suam *Anagyridem* considerandum: Omnia, quæ scribit præter modò dicta sunt conscrinata ex Plinio & Diosc. ac Hermolao: Quod ait humi iacere suam *Malvam* non convenit cum *Anagyride* vera: Si per rusticos, suos Gallos intelligit, nec etiam convenit: *Anagyris* enim non est vulgaris in Gallia, vt ei rusticus proprium nomen indere potuerint.

Ignorant Officinæ *Anagyris*, inquit Corn. nec satis inter Herbaos constat de ea: nam qui *Malvam* terrestrem vocant, eos ego penitus nihil docere puto: Quæ verò planta vulgè *Lignum furidum* dicitur, ab *Anagyris* longissimè differt. Quæ planta sit *Lignum furidum* perquirant lectores. Ceterùm *Anagyris* Cornario est, quam vocat *Scheyßberbaum* / de qua sub *Alno nigra* Hist. n. g. lib. 5. vbi ostendimus absurdam esse opinionem.

Anagyrum Nicandri quidam interpretantur *Anagyris*, cum tamen non respondeat, vt dicitur capite de *Onogyro*.

Nautæa sunt qui existimant eandem cum *A. Nautæa*, *nagyride*, vt postea dicitur, sub titulo de *Nautæa* cum tamen sit herba diversa.

Anagyris voluerunt quidam esse *Vulvariam*, Arabes quam *Attriplicem* scitadam nominamus.

Anagyris sunt qui putent *Evonymum*.

ONOGYROS.

HERBA asperâ & spinosa *Onogyros* Nicandri, cuius usus aduersus venena, vt inquit Rob. Const. in Lex. aliàs *αγυρίς*, *αγυρίς* Diosc. & Gal. 6. simpl. *αγυρίς* Suida, & *Nautæa* Plauto cognominatur. Prescribit

Contra
Phauorinus

quidem Nicander ad arcendos serpentes à decubentibus sub dio, in circuitu spargendum Onogryon. Onogryum uero exponit Anagryum, idem etiam facit Phauorinus, ut patet ex precedentibus. Verum quod ait *isurion*, & glossa scho-
liasta, non convenit cum Anagryde frutice arborco, cui folia nec serrata, nec spinosa, nec aspera. Veteres qui recensuere medicamenta ex Nicandro, ut Paulus, non meminerunt Anagrydis. Nescio etiam an serpentes abhorreant ab Anagryde, facile tamen crediderim. Plinius quidem scribit folia in vino vetere bibi ad Phalangiorum morsus.

Onogry
• quivocati-
one.
Onogryos
Nicander.
Anagry.
Chamapi-
tyl.
Onianag-
gria.

Onogryos Nicandro serrata, & eius Scholiastra Græco *ὄν γρύος* quibus sit nondum mihi constat. Anguill. sententiâ posset esse Onopordum Athenæi, de quo agemus lib. 26. sub titulo Acanthij Illyrici. Anagris Phauorino, & aliis, ut antè dictum, est eadem, quæ Onogryos: eam autem opinionem iam refutauimus. Nicandri interpretes exponit, *ὄν γρύος*, *χαμαίπτυλον*, *καὶ ὀνιδάρεον*, sed ineptè.

AB ONO SIVE ASINO DENOMINATÆ PLANTÆ.

Onogryos
• sic de adu-
gri.
• ut asini
sca.

Ficus.

Pruna.

Galle.

Onopryos.
Cardus.

Diopsarus.
Vigna pa-
storia
Carduus
Onopordon
Anoryz.

Anchusa.
Onosma.
Onophyl-
lon.

Seda, siue
Aizoa.
Adiantum
nigrum.
Symply-
tum.
Apocynon.
Lotus par-
tensis.
Helixine. Fi-
lix.
Sampsu-
chus.
Origani.
An Antif-
us quorun-

PERMYLTÆ sunt plantæ, quæ ab Ono, siue Asino nomen habent, inter quas Onogryus, quam alii Anagryum vocant. Sed ego Onogryon Nicandri existimo diversam ab Anagryde, ut iam dictum. pro quo diuersæ proponuntur plantæ: Inter vvas damnantur visu cinerea & rubuscula & asinifera, à colore nimirum dicta: cui fortè eadem fuerit *ὄν γρύος* Varino memorata. Asinifera, Macrobio, si benè mèminit Gesn. de quadrup. inter Ficuum genera nominantur. Brunsfels. Onom. 288, Ficos Tarentinas prædulces nominat. Sic Gesn. Quadr. Pruna seriora maioraque asinina cognominata à vilitate, eodem colore, quo Hordearia Plinii: item onocoridas, Gallas, quæ grandescunt, de quibus Gallis lib. 7. sub Quercu. De *ὄν γρύος* verò, seu Buxo Asinino, folio & caule spinoso: pro quo diuersa genera Carduorum proponuntur, scriptum hist. n. g. lib. 26. Onocardion, inquit Gesn. Quad. Diptaris intelligitur (quasi asininus Carduus) Diptarum nonnullæ etiam virgam pastoris vocant & Lactucam asini eam ea confundunt. Onopordon herba Plinio, Onomordon corruptè apud Helych. Rob. Const. Anomin, quidam Onomida malunt vocare. Onocichla Plinii incognita, de qua agemus lib. 13. inter Anchusas, vbi etiam scribitur de Anchusa & Anchusole, Onuchla, & Onosmate. Onophyllon eadem Anchusa est, quæ Arabicè linguæ Autoribus etiam Asini Lactuca vocatur. Anchusam quoque ipsam Græci Onocleam vocant. Onoblaton Hisp. herbam linguæ similem Gal. inter eas refert, quæ ab Asino dominantur, traditur verò hist. n. g. lib. 35. sub titulo Sedi, siue Aizois. De Onoptri Tabern. l. 37. de Adiant. nigro. Auriculam Asini, Galli quidam vocant Symphytū alterum, Sabaudi Lotus pratensè panè Asini. Onistis inter Attributa Dioscori ponitur de Apocyno, de qua hist. n. g. lib. 15. Sic Onomardidæ Helxine: Asini sanguis Ægyptiorum, de Filice: Asinus Ichrei Magorum de Sumpfuchio. Asini nomen præ se ferre Onitidin, Origanum ipe-
ciem, annotauit Gesnerus Quad. lib. & Nicandrum vocasse *ὄν γρύος*, de his autem agimus Hist. n. g. lib. 28. cap. de Origano, vbi traditur diuersæ plantæ, quæ onitides existimate suere. Onoselinum, Cerefolium silvestre, Tabern. An Antifcus quorundam? Gesn. Quad. Onobrychi-

dem Dioscoridis refert ad plantas, quæ nomen ab Asino habent: Verum pro ea plurimæ & diuersæ plantæ perhibentur, de quibus scribimus Hist. n. g. l. 17. Viticam maritimam Galli vulgò vocant *Cul d'asne*. Græci hodie *Colichenam*. Lingua Asini est planta, habens folia rugosa non magna, & radicularum odore ligni Cupressi fragrantibus, silvaticis. Onobrychis Gesneri aliàs *Onothera* dicta Plinio, vel *Onobrychis*, *Onothera*, *Anagria*, *Onobrychis*, *Onobrychis* & *Onagria*.

NAVTEA.

NAVTEAM communi consensu authores Hermol. & Ruell. (qui eadem quæ Hermol. de verbo ad verbum suo nomine habet) Bened. Curt. de hortis, Car. Steph. in frut. aiunt cum Festo esse herbam festidam ac gravem, quæ Coriarij videntur. Nonio tamen, ut videre est apud Theophrastum lingue Latine, & Alciatum in Lexico Plautino, Nautea est aqua de coriis, vel (quod verius est) aqua ex navi de lentina, à nausea, quasi nauseam facere soleat, S. Kilicet litera in T. permutata, dicta Plaut. in Afinar. 16.

Dic [Demenere] amabo, an faciet anima vxoris tua?

Demene.

Nauteam bibere malum si necessum est, Quam villam oscularier.

Robert. verò Const. in Lex. Cam. hort. & alij, Nauteam apud Plautum & Festum Anagrym esse putant, sed authorem non habent. Si Paulus Diaconus bene descripsit, Nauteam herbam graminis, quæ coriarij videntur, Anagrym certè esse non potest. Et hinc Had. Jun. Nomenclator Naudeam Festi ponit Bryoniam nigram, vel Vitium nigram graminis nigri esse suspicatur.

ANAGRYS VERA FOETIDA.

ANAGRYS Descriptio. Vera Laburno similis frutex arbore-scens ramis frequentibus suis donatus, cortice, inquit Clus. ex viridi nigricante, materie pallida, Folia terna, oblonga, acuminata, superius virentia, inferius albican-tia, odore adeò gravi & tetro prædita, por-simili si terantur, ut transeuntibus suo foetore caput offendant, in vniuerso pediculi vncialis caput inserta. Ex foliorum sedibus & alis, flores ex calyce in quinque laciniis secto, glauco ac veluti argenteo eminent bini, terni aut quaterni, oblongi quinque foliis constantes, Geristæ ferè aut Cyrti modo, sed quorum supremum, quodque reliqua integritus breuitus est & minime reflexum, ut in illis, & colore intensè aureo, reliquis pallescentibus, & quo-

Ruell. not.

Herba festida.

Aqua de Corio
Aqua de lentina.

Anagrym.

Herba graminis nigra.
Anagrym non est
Bryoniam nigra.

Cortex.

Folia.

Odor.

Flores.

Color. quorum sinu apiculi pluseuli emicant, flori con-
Stigma. colores. Floribus succedunt siliquæ digitali
 longitudine, pollicari verò latitudine, cartilagi-
 neæ in quibus terna aut quaterna femina, non-
 nunquam plura, satis magna, exiguæ phaeocolis
 similia, tenis formâ, quæ initio albescent, deinde co-
 lorom purpurascens contrahunt, tandem per
 maturitatem ex cæruleo nigricant: vt apertissime
Samen. Dioscorides *notandum* dixerit, cum in eodem fru-
 ctu non benè maturo tres differentes colores
 subinde conspiciantur, vt diligenter notauit Clu-
 sius.

Descriptio Anagyris ita describit Marcellus in Dioscor.
Flor. & fructus. Floret Maio & Junio mensibus grato inter alios
 frutices per siluas spectaculo, multoque flore,
 quem flauum ex longinquo ostendit, prætereun-
 tum oculos facile in se conuertens: & si abesse
 ingratum odor, quo meritò spreto, damnatúsque
 est, antiquorum coronas primis nobilitasset.
Locus & tempus. Fruticosa stirps magis quam arbor est. Nos ta-
 men vidimus tonsurâ, putationeque coactam ad legiti-
 mum arboris altitudinem crescere. Nullamque
 florentem eâ latius spectaculum, aut siluæ aut agri,
 si foris consistat in eis fuerit, ostendunt. Respon-
 dent autem eius naturæ omnia ea, quæ in Hist. à
 Dioscor. illi tribuuntur.

Odor. Descriptam plantam existimo legitimam Ana-
 gyris, Dioscor. Plin. Galen. Pauli, Ægyptetæ. Ex re-
 centioribus nonnulli Anagyris duo genera po-
 suerunt, verum me Iudice Bened. Curt. lib. hort.
 rectè alterum ab antiquo [hoc nostrum] arborem
 aliam existimauit. Tamen [inquit Clus.] non-
 nulli [vt Matth.] plura Anagyris genera se vidisse
 referant, ego vnicum legitimum quale videlicet
 à Veteribus descriptum est, tantum obseruasse in-
 genuè profiteor. Et licet Honor. Bell. se in Creta
 passim, secus vias differentem Anagyris ab ea,
 quam hic describo obseruasse dicat, quæ rotun-
 diora proferat folia, non tamen ob sola folia quæ
 patum variant, diuersam existimo faciendam,
 cū præsertim ex osus odor, & facultates à Vete-
 ribus huic adscriptæ, eandem esse clarè demon-
 strant. Facilius etiam naturæ lusus in foliis, quam
 in vitibus.

Strips fruticosa. Pandect. Anagyris in Columbinis pedis speciem
 esse fateatur: sed Dioscoride perlecto, nullam si-
 militudinem habere percepit Braslav. quippe Ana-
 gyris folia & virgas viticis, id est, Agni casti
 habet, Pes verò Columbinus Maluæ foliorum æ-
 mula. Cordo in Hist. addita est figura Tragi, ac
 adscriptum, Tragi esse Fabam inuersam, vel (vt
 alij nominare malunt) scetidam.
 Anagyris Turnero ramis & folijs Agni casti I-
 talici: verum folia maiora brevioraque sunt, ter-
 nadumtaxat iuncta, cum Agnus quina semper
 coniuncta habeat, odore vehementer scetido.
 Anguill. Anagyris, in Apulia vocata *Faba inuer-*
sa & Faba lupina. An Matthiolo in Dioscor. *anagyris*? Item in post.
 com. Ital. & Lat. & Hist. Germ. Anagyris maior,
 vel prima? Fructus enim descriptio videtur con-
 uenire. Bellon. Obs. Anagyris. In Creta vulgò Ana-
 gyros, Hist. Gall. lib. 6. cap. 66. Græcè *Anagyris*.
 Latin. *Anagyris*, Gallic. *Bos puant*. Idem Hist.
 Latin. *Anagyris* aut *Anagyris*. Thef. ling. Latin.
 perperam Anagyris Eghelo nominat, dum
 scribit: Anagyris herba est, quæ odore tetro pro-
 uerbum peperit, in eos iactari solitum, qui ob-
 situra sibi commouent, vulgò Eghelo. Cast. Du-
 rant. Anagyris, Anagyris maior. Amat. in Diosc.
 Anagyris Galeni.
 Lonicæ non memor, vocat modò *Chenopod*.

Per Columbinus. bonen & Baumbonen / Lat. *Faba inuersa*. Iam
 alibi figuram aliam habet, appellans *Stin-*
chendbaum Anagyris in Acopon Latin. *Lignum pu-*
ridum & quibuldam *Maluam terrestrem*. Sed pro
 suo more omnia confundit, figura non conuenit:
 nomen Maluæ ad quid? licet Pandectarius sit v-
 sus.
 Gesnerus hort. Anagyris, quæ & Anagyris & *Lonicæ*
 Onogyrus: Anagyris inquit is prope Arelaten
 gignitur, Matthiolo ignota ex sententia Dale-
 champii, vt qui pro ea Laburnum duplex osten-
 derit: Ea etiam quam Bened. Aret. putat Anagy-
 rin Laburnum Plini est floribus luteis, oblonga
 serie dependentibus, cuius lignum apes fugere, &
 Plinius tradit, & à rusticis Sabaudia audiui. Ve-
 neciis vidi arborem similiter trifoliam, sed diuersâ
 foliorum specie, quæ mecum attuli, fortè conge-
 neres fuerint. Nec rectè Anagyris Indica, voca-
 tus sius Fabaformis secundi generis à quibus-
 dam crediuntur.

Taberna. Licuna de Anagyride nihil habet præter verba
 Dioscor. Figura & cætera pertinent ad Labur-
 num.
 Camer. Hort. Anagyris prima Plauto, vt puta-
 tur, Nautea.
 Nos sub titulo de Nautea diximus eius de-
 scriptionem ex Paulo Dracono Anagyridi non
 conuenire.
 Lob. & Pena Adu. Obs. & Icon. Pl. Anagyris
 scetida arborecens, Anagyris Diosc.
 Cæsalp. Anagyris quam aliqui Faeolariam vo-
 cant, Diosc. describit.
 Apud Plinium Anagyros, non multum ab hac
 recedere videtur colytea apud Theophrast. quasi
 Anagyris quædam magnâ sit, minore tamen se-
 mine.
 Hist. Lugd. duas figuras habet vnins plantæ,
 sub his titulis, 1. Anagyris Dodonæ, 2. Anagyris
 vera ex agro Arelatensi.
 Tabern. quàm benè distinguat à Laburno
 videant lectores, Matthiolum imitatur.
 Anagyris Gr. & Lat. dicitur, & *Anagyris*: Clus.
 Herbariorum *Faba inuersa*, quo nomine Venetiis
 in Atomatariorum officinis, semen eius ex Creta de-
 latum prostat, Germ. *Baumbonen* & *Gewant-*
bonen: Dicit etiam potest non præter rationem
Stinchendbaum, *Arbor scetida*, vt Lonicæ no-
 minatur, summe enim scetret, vnde ortum com-
 mune dictum, *Monere Anagyridem*: Gall. *Bos puant*:
 Ital. *Anagyris*, & *Faba lupina* Lob. Possit Angl. ap-
 pellari, ait Turn. *Beane trifolye*.

Faba Lupina. Anagyris in hortulo [Tiguri] colit folio sceti-
 do. Turn. Anagyris in Anglia, quod sciat, non vi-
 dit. Ex semine (quod dederat Theobaldus No-
 blot Pharmacopæus Gener meus) natam alui
 Montbelgardi quæ primo anno excreuit ad
 cubitalem altitudinem. Vbi aliquot annis durauit,
 tandem gelu confecta perit. Vidi Monspelii, Ti-
 guti apud præceptorem Gesnerum: item Patauij
 Februario & Martio virentem, apud Vlysses Al-
 drandum cum siliquis. Primum omnium hunc
 fruticem nascentem Clusius inueniebat primò ab
 Arelate lapide, saxoso quodam colle, qui dicitur
 D. Antonij, monente D. Guillemo Rondeletio.
 Deinde frequentem circa Hispalim totius Bætiæ
 Emporium celeberrimū, tum etiam ad Mundam,
 Malacam & Valentiam. Floret isthic Ianuario &
 Februario, æstate semen maturefcit. Huius por-
 rō ligni matrix siue cor, non nigricat sed nonni-
 hil potius pallefcit. Bellonio ingredienti hortum
 simplicium Pontificis Romæ, Anagyris sit obuia,
 quam Scipio Pontificis Simplicista in *Belvedere*.
 Hg. Gg. 3

Thesauri error. *Eghelo.* *Natalis.* *Martia.*

semine natam aluit, & ex illa integram sepe-
construxit.

Vices.
Tumores.
Partus.
Menstr.

Tenera siue recentia eius folia trita, inquit Dio-
scorides, tumores illitu reprimunt: si partus hæ-
reat, & secunda mensēque morentur drachmæ
pondere sicca bibuntur in passio sic & suspensio-
sis dantur & contra dolores capitis in vino, amulteri
etiam instar difficulter patientibus adalligantur,
sed à partu statim auferri oportet. Radicis cortex
concoquendis discutendisque adhibetur. Semen
commandacatum vomitiones vehementer cit.

Vomitum.

Hæc Diosc. In quibus verba ista, Radicis cortex
concoquendis &c. aliter vertit Ruellius quàm
Græci significant: *τὸ ρίζης χυλὸς διασπέρει καὶ ἐκπύ-
σις*. Id est radicis succus, discutit & concoquit.
Plinius: Folia collectionibus imponuntur, diffi-
cultérque paritibus adalligantur, ita vt à partu
statim auferantur. Quod si factus emortuus he-
reat, & secunda mensēque morentur, drachmæ
pondere bibuntur in passio. Sic & suspensio-
sis dantur, & in vino vetere ad phalangiorum mor-
sus Radix discutendis concoquendisque adhibe-
tur. Semen commandacatum vomitiones facit.
In his Plinius in quibusdā à Dioscoride dissentit:
illi enim radix, huic radicis succus discutit & conco-
quit. Galeno & Orbasio radicis cortex, nisi quis
dicat quòd Plinius simpliciter de radice, Galenus
de radicis cortice dixerit, fieri posse, vt in Diosco-
ride cum Ruellio *τὸ ρίζης χυλὸς* & non *ρίζης χυλὸς*
legendus sit. Quod verò sequitur multò maiori-
us est momenti: In vino vetere folia dari ad pha-
langiorum morsus Plinius ait, Dioscorides *περὶ δὲ
καφαλαρίων σπινθῆρι* id est ad capitis dolorem in vi-
no, ita vt vox *καφαλῶν* pro voce *καφαλαρίων* in
Plinio supposita sit, aut in Dioscoride pro *καφα-
λαρίων* voce, *τὰ καφαλῶν* legere oporteat. At cer-
tè verisimilius est [vt testis est Corn.] in Diosco-
ride *τὰ καφαλῶν* pro *καφαλαρίων* legendum esse.
Quid enim Anagyridis folia quæ subacta sunt,
exalefacientisque acincentis facultatis, ad capitis
dolores valere possunt? Prochiuius quidem
fuit, vt vox *καφαλαρίων* in Diosc. pro *τὰ καφαλῶν*
supponeretur, quàm vt Plinius *τὰ καφαλῶν* pro
καφαλαρίων verteret.

Galenus de Anagyridis natura hæc scripsit.
Anagyris frutex est grauius olens, & digerentis
exalefacientisque facultatis. Sed folia etiamnam
virentia cum propter humiditatis admissionem
minus sunt acuta, idcirco tumentia reprimunt. At
resiccata incidentis sunt, exalefacientisque fa-
cultatis. Similem ferè facultatem habet radicis
cortex. Semen autem est magis subtilium par-
tium. Sed & vomitum provocat. Eadem omni-
no Orbasius quoque habet. Alph. emp. ad dys-
suriam Anagyridis grana triginta septem cum cō-
dito à balneo pota commendat. Sed si semen vo-
mitum mouet, vt faciliè credideri n, quis exhibeat
triginta septem grana ad dysuriam, ego tantam
quantitatem experiri noli, alterique experimē-
tum committere malim. Si præterea Onogryos
Nicandri est idem cum Anagyride, vt aliquos vel-
le antè ostendimus, ea à stratis arcebit serpentes.
Per Onogryum tamen, vt dictum, non videtur
intelligi Anagyris: non negari propterea eam
aduerari venenatis animalibus: scribit enim Æ-
gineta in genere fustium graveolentium valere
ad præseruandum à venenum eiulantibus ani-
mantibus. Accidit interdum, vt Capræ & oues in
Creta fame vexatæ huius folia depascant, licet
odoris sit ingratisimi, & postea ex harum lacte
calscus conficiatur: quo si fortè ignarus aliquis ve-
scatur, aut lac bibat, statim excidentur cum vehē-

Dysuria.
Alph. Emp.
vomitur.

Contra Se-
pentes a-
nimalia.

mentissimi vomitus, tum fluxus ventris, & cum
hoc sæpius accidat, multi in discrimen vite ve-
niant: quam ob causam frutex hic omnibus sit
exolus.

Vomitum
Fluxus v-
tris.

CYTISVS IN GENERE.

CAP. III.

IN tanta Cytisi varietate in genere ex Veteribus
& Neotericis petrastrandum.

Cytisum igitur Theophrastus ad eò insensum
[*χαλεπὸν*] ceteris esse plantis ait, vt subrepto ali-
mento ferè omnes enecat: eiusque medullam
tam duram esse ac spissam, [quod *Arrum* cogno-
minant,] vt proximè ad Ebenum accedere videat-
ur. Frutex [*ἄμυγρον*] est autore Dioscoride, albus
in totum, velut Rhamnus [*ῥάμνον*] ramos produ-
cens cubitales & maiores: folia Foenugræco aut
Loro Trifolio [*τρίφλοι* ἢ *ποτὶ τριφύλλῳ*] familia, sed
minora, & maius dorsum habentia, quæ dum di-
gito conteruntur Erucam [*ῥαπιδιον*] redolent, in
gustu verò Cicer viride [*ἰ. ἑ. ἄμυγρον*] reperiunt.
Folia vum habent refrigeratiora, [*ἄμυγρον*], addit
Lac. *ἡ σπινθῆρι* gustu adstringentem ac oedemata
inter initia discutunt, si cum pane trita illinan-
tur. Eorum quoque decoctum vrinam potu cicer.
Cæterum, nonnulli, quòd Apes allicit, cum pro-
pè Alvearia ferunt. Frutex Cytisus ab Aristoma-
cho Atheniensī, vt videre est apud Plinium, [qui
eadem ferè cum Varrone & Columella tradit, ex
quibus sua fortè desumpti] miris laudibus præ-
dicatus pabulo ovium, aridus verò etiam suum.
Vtilitas ad valetudinem & feginam Dal. quæ Er-
uos, sed ocyro fatiens, perquam modico pingue-
cente quadrupede, ita vt iumenta hordem sper-
nant. Non ex alio pabulo lactis maior copia, aut
melior, supra omnia pecorum à morbis omni vfu
præstante. Quin & nutritibus in defectu lactis
aridum, atque in aqua decoctum, potui cum vi-
no dari iubet [iuuat, & M.] firmiores, celerio-
resque tradens infantes fore. Vinum etiam
Gallinis, aut si aruerit, madefactum. Apes quo-
que nunquam de fere Cytisi pabulo contingen-
te, promittunt Democritus & Aristomachus. Nec al-
liud minoris impendit. Seritur cum Hordeo,
aut Vere [Eruo Dal.] semine, vt Porrum *ἑ. ἄμυγρον*
sidet, [ramo Pomum malè vertit Plin.] vel caule
Autumno ante brumam. Si semine madidum, &
si desint imbres, satum spargitur [rigatur quin-
decim proximis fectibus Colum.] Plantæ cubita-
les transferuntur serbo pedali. Seritur pet [post
vet.] æquinoctia tenero frutice. Perficitur trien-
nio. Demittitur verno æquinoctio [nam tota
Hieme floret, Dal.] cum florere desint, vel pue-
ri, vel ands vilissimā opèrā. Canus aspectu [v-
traque Cytisus: est enim sativa & altera sive spon-
tis, Colum.] breviterque si quis similitudinem
exprimere velit, angustioris amphoris vet. [Tri-
foli frutex. Datur animalibus post biduum sem-
per. Hieme, madefacti aridum enim maiores
vires habet, & nimis satiat] sicut equos dena
libre, & portione minora animalia: obiterque
inter ordines Allium & Cape feri fertile est. In-
uentus hic frutex in Cythno insula, inde trans-
latus est in omnes Cycladas, mox in vrbes Græ-
cas, magno casei proventu: propter quod maxi-
mè miror rarum esse in Italia. Non æstium, non
frigorium, non grandinum, aut nivis iniuriam ex-
pavescit. Adiciat Higinus, ne hostium quidem,
propter nullam gratiam ligni. Galenus etiam lib.
de An-

Theophr. de
Cytiso.
Medulla
Ebena.
Diosc. de
Cytiso.
Rhamnus
milo.
Diosc. illa-
stratur.

Odor Erucæ.
Cytisus Ci-
ceris.

Vires & v-
sus.

Diosc. di-
versale.
Eruo

Oedema-
ta.

Vrina.
Apex.
Plin. Cytisus.

Suum & v-
suum pab-
ulum.

Plin. illa-
stratur.

Vtilitas.
Lac.

Apes.

Satio.
Plin. er-
ror.

Cultura.

Tempus.

Trifolij sa-
cie.
Exhibet
ratio.

Locus.

Rarus in
Italia.

Cytisus.
Galenus.

Locus. de Antid. Cytisum fruticem esse, scribit his verbis. In Myſia, qua parte noſtræ Provincia finitima eſt, tractus occurrit quem *Brotton* nominant, in quo locus eſt Cytisus plenus, ex cuius floribus plurimum mellis apes excerpere vno ore tradunt. Fruticosa verò planta eſt, eam altitudinem attingens, ad quam Myrti creſcunt. Folia vetò, inquit 7. ſimpl. digerendi facultatem obtinent, aquoſa tepida facultate ammixtam, ſicut & Malvæ folia. Hæc Galenus. Herba vel frutetum, quod maximè circa ſepes vinearum naſcitur, ait Marc. Med. Empiricus, Latine Cytisus dicitur, virgulus eſt ſubortus, vel curvis: foliis oblongis, benè vitentibus: floribus conſuſis, oblongis albis, vel galbancis, benè oſentibus, i. e. mellito odore: frutetum ipſum ſemper virens, ætate atque Hieme. Verùm, vt Dodonæo videtur, hæc deſcriptione Marcellus alium delineat Cytisum, à Græcorum noſtro differentem, quem non in mentorum pabulo lauſat, aut ad lactis copiam augendam commendat, ſed mirum eſſe remedium tradit ad verus iſthædem & arthritim. Aſt neceſſe Dodon. ſoveam effuſis, quam fecit. Recitans enim Veterum verba, non demonſtrat quam intelligat. Baſil. Fab. in Theſ. vocans Cytisum Weſſſſe & Spitzſſe / Loto ſimilem, & capris fruticem gratum, neſcit quid ſcribat.

Cornarius de eundem Cytisum aut nunquam ad Germanos tranſiſſe, aut dedam permiſſe credit, ex eo, quòd Pſenius iam ſuo tunc pore rarum in Italia fuiſſe dixerit: tantum obſt ut ab illo perſuadeat, in Germania nihil eorum poſſe naſci, quòd rarum ſit in Italia.

Strabo contra Dioſcoridem, Pliniam, & Galenum Cytisum arborem eſſe velle videtur, eam ſiquide nunc Baſilano arbore odorata ſimilem facit. Quæ ſerè occaſio, cur hæc arbuſcula propiorem Cornarius eſſe dixerit: quod quidem ex eo colligi poſſe putat, quòd Plinius ait nullam gratiam ligni eſſe. Quam enim nulla ſit ligni gratia, ramos omnino producere oportere ibi perſuaſet lignoſos, non velut in herba teneros & molles. Sed nec arborem eſſe, nec arbuſculam propiorem, Virgilius oſtendit, dum in Buc. Eclog. 1. ait,

--- non me paſcente, Capella

Florantem Cytisum & Salices carperis amaras. Eclog. 9

Sic Cytisus paſce diſſentit verba. Eclog. 10.

Nec Cytisus ſaturatur apes, nec ſponde Capella.

Virgilius inquit, ſic indicat his verſibus, nec arborem eſſe, nec arbuſculam herbam propiorem. Non enim ſolent Capræ, nec poſſent, ſi ſolent, florescentes arbores depaſcere. Quare nec illud Cornarii valebit, quando Plinius ait, nullam eſſe ligni gratiam, ramos omnino producere oportere lignoſos, imò contrarium potius verum erit, nullam eſſe ligni gratiam, ramos ſerre vimineos & lentos quibus capella ſaturari nequeant. Eſſe. a. capris Cytisum deſideratum pabulum lepidè expreſſit Theocritus.

Adagium. Η αἰὲς οὐδὲν κύνιον, ὁ κύνιον πῶς αἶμα θάλασσε.

Capra Cytisum & Salices carperis. ſequitur.

Amatus vt hanc difficultatem ſuſcipiat, concludit Cytisum, & inter arbores, & inter ſcutes, ſive herbas cenſeri poſſe, generiſque differentià, à Plinio diſtingui, vt in arbore, ſæmineo vtatur, in frutice, maſculino, quod ſane obſervatione non dignum. Cytisum in ſæmineo genere vñtur Columella, in maſculino Theocritus & alij paſſim, vt Rob. Conſtan. Lex. qui & ἀνέρωλον ab Heſychio vocari ſcribit. Theocritus etiam hunc fruticem κύνιον nonnulli κύνιον, alij πύνιον. A Cyntho,

Tom. 1.

aut vt alij, à Cithia inſula nomen, auctore Seruio habet. Inter Dioſcoridis verba hæc in quibusdam codicibus falſò adſcripta reperiuntur, a. ſtutur. hios Telenen, Triphyllon alios, alios Lotum grandem.

Cyſi Dioſcoridis deſcriptio tam accurata non eſt, vt ex ea verus Cytisus cunctis innotuerit, quo factum eſt, vt diuerſi auctores duceſſos exhibuerint Cytisos.

Cyſi nomine donatæ ſunt ſequentes plantæ.

Cyſus ſiliquâ incuruâ folio candicante à Marantha deſcriptus de quo proximè.

Cyſus Hiſp. Cluſi. folio viſcente.

Cyſus montis Calcaris.

Cyſus Hiſp. Cluſi.

Cyſus ſpicato flore.

Cyſus 3. Hiſp. Cluſi. non breui pediculo.

Cyſus hiſſuta.

Cyſus Pann. Cluſi omnia incana.

Cyſi 2. Pannon. Cluſi. ſpecies altera, hiſſuta valde.

Cyſus Pann. 3. Cluſi. paſis ramis.

Cyſi Pannon. 3. Cluſi. ſpecies altera, ſupinis ramulis.

Cyſus ſiliqua anguſta glabra.

Cyſus glabra lata ſiliqua.

Cyſi genus flore purpureo.

Cyſi facie Alyſon fruticans.

In hac quidem multitudine de Cytisio, licet indicare difficile ſit quis legitimus Cytisus Veteribus deſcriptus, peiores tamen eum exiſtimant eſſe, quem Maranthapropont. Caterùm, nemo, vt ſpero, inſicias ibi, quin quos enumeravi frutices ad Cytisum genera etiam referri debeant.

Præter has tamen aliæ quædam occurrunt plantæ, Cytisum titulo gaudentes, quas à prædictis merito ſeuuimus. Autore Dodonæo, Trifolium

fruticans, ſive palæmonium quorundam, non benè Cytisus à plenſque appellatur. Laburnum quibusdam Cytisus dicitur. Quidam putant Coluteam multis dictam eſſe Cytisum. Cytis cognata eſt Colutea ſcorpionides auctore Cluſio.

Camerarius putat Dorycnium Monſpeli exiſtimatum, eſſe Cytisum Columella cognatum. Trifolium candidum Dodonæo quibusdam dicitur Cytisus Columellæ, de quo lib. Hiſt. n. g. 17. de Trifoliis herbaceis. Quidam volunt Marcelli Emagnum piri ac etiam Dioſc. Columellæ & Virgilii Cytisum eſſe Trifolium quoddam magnum. Tragus ſcribit repudiandam ſententiam eorum qui Trifolium pratense, Cytisum interpretantur. Trifolium candidum Dodonæo rectum. Melilotum vulgare quidam Cytisum Veterum eſſe contendunt, inquit Dodonæus, verùm non veritatem aſſecuti videntur. Ruellius ſcribit ſe vereri ne Marcellus Cytisum pro Medica viderit. Lotus fatua, odorata, quibusdam cenſetur Cytisus, quod alijs diſplicet.

Trifolium fruticans. Laburnum. Colutea multis. Colutea ſcorpionides. Dorycnium. Monſpeli. Trifolium candidum. Dod. rectum. Trifolium pratense. Cytisus. Tragus. Trifolium candidum. Dod. rectum. Melilotus. Gulguris. Medica. Lotus fatua odorata.

Trifolium fruticans. Laburnum. Colutea multis. Colutea ſcorpionides. Dorycnium. Monſpeli. Trifolium candidum. Dod. rectum. Trifolium pratense. Cytisus. Tragus. Trifolium candidum. Dod. rectum. Melilotus. Gulguris. Medica. Lotus fatua odorata.

Trifolium fruticans. Laburnum. Colutea multis. Colutea ſcorpionides. Dorycnium. Monſpeli. Trifolium candidum. Dod. rectum. Trifolium pratense. Cytisus. Tragus. Trifolium candidum. Dod. rectum. Melilotus. Gulguris. Medica. Lotus fatua odorata.

Trifolium fruticans. Laburnum. Colutea multis. Colutea ſcorpionides. Dorycnium. Monſpeli. Trifolium candidum. Dod. rectum. Trifolium pratense. Cytisus. Tragus. Trifolium candidum. Dod. rectum. Melilotus. Gulguris. Medica. Lotus fatua odorata.

Trifolium fruticans. Laburnum. Colutea multis. Colutea ſcorpionides. Dorycnium. Monſpeli. Trifolium candidum. Dod. rectum. Trifolium pratense. Cytisus. Tragus. Trifolium candidum. Dod. rectum. Melilotus. Gulguris. Medica. Lotus fatua odorata.

Trifolium fruticans. Laburnum. Colutea multis. Colutea ſcorpionides. Dorycnium. Monſpeli. Trifolium candidum. Dod. rectum. Trifolium pratense. Cytisus. Tragus. Trifolium candidum. Dod. rectum. Melilotus. Gulguris. Medica. Lotus fatua odorata.

Trifolium fruticans. Laburnum. Colutea multis. Colutea ſcorpionides. Dorycnium. Monſpeli. Trifolium candidum. Dod. rectum. Trifolium pratense. Cytisus. Tragus. Trifolium candidum. Dod. rectum. Melilotus. Gulguris. Medica. Lotus fatua odorata.

Trifolium fruticans. Laburnum. Colutea multis. Colutea ſcorpionides. Dorycnium. Monſpeli. Trifolium candidum. Dod. rectum. Trifolium pratense. Cytisus. Tragus. Trifolium candidum. Dod. rectum. Melilotus. Gulguris. Medica. Lotus fatua odorata.

Trifolium fruticans. Laburnum. Colutea multis. Colutea ſcorpionides. Dorycnium. Monſpeli. Trifolium candidum. Dod. rectum. Trifolium pratense. Cytisus. Tragus. Trifolium candidum. Dod. rectum. Melilotus. Gulguris. Medica. Lotus fatua odorata.

Trifolium fruticans. Laburnum. Colutea multis. Colutea ſcorpionides. Dorycnium. Monſpeli. Trifolium candidum. Dod. rectum. Trifolium pratense. Cytisus. Tragus. Trifolium candidum. Dod. rectum. Melilotus. Gulguris. Medica. Lotus fatua odorata.

CYTISVS SILIQUA INCURVA, FOLIO CANDICANTE.

CYTISVS quam hic exhibemus, pulcher Deſcrip.

eſt frutex, qui primo anno à ſatu mihi in cubitale altitudinem excreuit, cubitali quoque & recta radice, alioqui ad cubitos aliquot aſurgens, totus candicans, in ramos tenues diuiſus, ſolioli ternis reſuſis, cubitali quæ ſuſtinent longiores pediculi, quàm in cæteris Cytisus. Flores ex longis pediculis multi, parui, lutei, Geniſta pſoſæ floribus proximi,

parui, lutei, Geniſta pſoſæ floribus proximi,

parui, lutei, Geniſta pſoſæ floribus proximi,

parui, lutei, Geniſta pſoſæ floribus proximi,

parui, lutei, Geniſta pſoſæ floribus proximi,

parui, lutei, Geniſta pſoſæ floribus proximi,

parui, lutei, Geniſta pſoſæ floribus proximi,

parui, lutei, Geniſta pſoſæ floribus proximi,

parui, lutei, Geniſta pſoſæ floribus proximi,

parui, lutei, Geniſta pſoſæ floribus proximi,

parui, lutei, Geniſta pſoſæ floribus proximi,

parui, lutei, Geniſta pſoſæ floribus proximi,

parui, lutei, Geniſta pſoſæ floribus proximi,

parui, lutei, Geniſta pſoſæ floribus proximi,

parui, lutei, Geniſta pſoſæ floribus proximi,

parui, lutei, Geniſta pſoſæ floribus proximi,

parui, lutei, Geniſta pſoſæ floribus proximi,

parui, lutei, Geniſta pſoſæ floribus proximi,

parui, lutei, Geniſta pſoſæ floribus proximi,

Siliqua.

Marantha
descriptio.Altitudo
Myrti.
Folia.Odor Eru-
ca.
Gustus.
Flos. Color. Siliqua.
Semina.
Caudex.
Cor.
Vasculum
et dictum.Color niger
quando re-
peritur.

quos sequuntur
siliqua, pulchrae,
late circumfle-
xa.

Maranth. in
hunc modum
describit: Cyti-
sus frutex, totus
candidus est,
eam altitudinem
attingens, ad quam
Myrtus crescit.
Folia si-
gulis pediculis
terna, sed
ramulosa profert
[quod Plinius
expressit], quae si
digitis terantur,
odorem Erucae
proximum, gu-
stata vero Cicere
recens emulatur.

Florem recludit in ramulorum cacuminibus le-
tum, aspectuque pulcherimum, colore luteum,
sed saturato, quemadmodum quae pro Calcha o-
stendi solet, & arantiorum cortex. Siliquas pro-
ducit contortas, una & nonnunquam pluribus
spicis, paruas, in quibus femina parua, vix ineun-
te aetate maturescens. Caudex nigrum cor re-
tinet, Ebeni simillimum, Vasculum et dictum
hunc nuncupatum.

Quod verò Cor retineat Cythus nigrum, ar-
bitratur Marantha euenire ratione vetustatis,
hocque Veteribus, sicuti & multa alia, incomper-
tum fuisse: Hisce siquidem Lectorem adhorta-
tur: Cum de Cythifolges, in eius trunci medio
nigrum colorem contineri, Ebeni similem, caue,
de quacunque intelligas, quia non nisi in inue-
teratis, caudicem crassissimum habentibus, par-
tem nigrata mediam reperies, quamquam in
adolescente, tenerimoque adhuc frutice qua-
siferis, non dubium est, quin Cythus semper tibi
incognita futura sit. Scit esse Cythifol totum
candidum (color enim in herbis ait loci ratione
permutatur) ut non immerito illam Rhamno
Dioscorides comparauerit, hoc tamen habet,
dum in suo natali loco permanet: nam transplan-
tata candidum illum colorem multa ex parte a-
mittit, ut virentem potius, quam candicantem
diceret, quae nota deperdita sui cognitionem
facile praepedire posset his, qui ex loco id fieri ne-
scierint.

Matth. in Diosc. cum magn. fig. Lat. & in Ital.
Cythifol plantam misit Iac. Anton. Cortusius, legiti-
mam referentem Cythifol omnibus notis, mate-
rie ligni nigra, & Ebeni modo firmissima. Hist.
Germ. & Epit. cum add. Camer. Cythifol, & in Ital.
Citifol, Germ. Cythifol.

Dodon. Lat. in fol. Cythifol, ut existimatur.

An Anguill. Cythifol flexibilis, species foliis
albis & lucidis, ut argentum, respondens aliqua-
tenus Barbae Iovis Plinij.

Lob. Obs. & Icon. Plant. Cythifol Maranthae
& Matthioli.

Cythifol à Matthioli exhibitam misit ad Cam-
mer. ut ipse in Hist. Matth. Germ. scribit, Bartolo-
maeus Marantha nomine Cythifol Galeni, ex eo lo-
co cuius etiam meminit Galenus: Tablis nimirum,
non longè Surrento & Vesuvio monte.

Clus. qui in genere Cythifol, Hung. Zanthifol vo-
cari ait, legitimam Cythifol veteribus descriptam,
eum peritioribus rectè sentit, eam esse, quam

Marantha proponit.

Portae Cythifol figura intortis siliquis instar ca-
prarum cornu, non in omnibus nobis proba-
tur.

Lignum Rhodium, quod Matthioli. Olina-
strum, nonnulli Agallochum vocant, à quampluri-
tims etiam pro legitimo Aspalatho in Theriacis
ysurpatum, non est: neque oler, & multò minus
Aspalathi, sed verè & legitime Cythifol, perquam
similis Cythifol à Marantha descripto, sic ut eun-
dem esse, nunc credat Honor. Bell. & se quoque
errasse deprehendat, quando Cythifol Creticum,
quod Matthioli. vocatum, legitimum fuisse putavit.
Nam si fieri ab hoc foliis, quae longiora & angu-
stiora sunt, neque semper vno pediculo terna si-
mul profert, sed quaterna & quina, ut nuper ob-
seruavi, semineque non in siliquis, sed Trifolij
modo profert: Hunc ob causam, non amplius
Cythifol, sed Ebenum Creticum vocandum hanc
stripeam censet. Materies enim ligni plurimam
ad Ebenum accedit, colore nigro, splendore, &
duritie.

Nonnè lectores, nobis valde suspectam
Aspalathum Creticam Alpini, de qua egimus l. 4.
Vetemur enim ne huius Cythifol tribuat dotes
Aspalatho. Luculentus accedit testis veram Cy-
thifol iam inuentam esse, Iac. Dalechampius: Is
ita plantam depingit: Cythifol in hortis Francisca-
norum Lugduni visitur, frutex vltimè altus, ra-
mis multis, canis, folio perpetuo fœnugeti, flo-
re pisi, luteo, nigris maculis compuncto. Ego
autem nullum inuenio præter Robertum Con-
stantinum, qui tradat vltimè Cythifol, flore ni-
gris maculis compuncto: quid si descripsit Cythifol
florem sicum, quem scio interdum nigrescere,
nisi diligenter siccetur: quod autem ait flore pi-
si, dubium mouet, an Maranthae Cythifol intelli-
gat, is enim valde paruus, quamvis figura pisi
esse dici possit.

Matthioli cum deprehendisset Cythifol non
herbam, sed fruticem esse Myrti magnitudine ap-
ud Galenum legisset, imò inter arbores recen-
seri à Plinio & Strabone inuenisset, Cythifol plan-
tam à Cortusio missam pingendam curauit, quam
legitimum Cythifol notis omnibus referre rectè
putat, ligni materie nigra, & Ebeni modo simili-
sima, quod de Cythifol Theophrastus & Plinius
tradidit. At non Cythifol, sed Medica spe-
ciem esse malè autumant cum Hist. Lugd. quidam
Herbarij.

Tabern. Cythifol cornutus Gesp. nter / Geiß-
flee.

I. Getard. Angl. Cythifol 7. cornutus. The hor-
ned shrub Trefolye.

Marantha hunc fruticem sapius collegit pro-
pe Neapolim in colle quodam, quæ ad Nesidem
insulam itur. Oritur hic frutex, Honorio Bello re-
ferente, in Insulis Rhodo propinquis, & Rhodo
ipsa, vnde ramos & truncos accepit, frequen-
tissimè tamen in parua quadam Insula prope Rhodum
sita, cui nomen Astachia, ubi singulis an-
nis quamplurimi exdunduntur trunci [mercimoniū
enim non vile est] Rhodumque, & Pathmon, &
Constantinopolim, aliisque loca adportantur. Ra-
mulum primū ex Italia mihi attulit Frater C. Bauh.
ex horto Patavino, à D. Cortusio nominata fue-
rit Cythifol. Ex semine mihi provenit Montbel-
gard in hort. Illust. E. C. V. Virtemb. Pforzhemix
apud insignem Pharmacopœum Grunnigerum
vidi pulchram arbusculam aliquot cubitorum,
florentem & siliquas ferentem mense Octobri,
tam rectam ad vitandam hyemis iniuriam, vnde
nobis.

Lignum
Rhodium,
Olinastrum,
Agallochum,
Aspalathum.Cythifol va-
ria.Cythifol
Creticum,
Archanto-
cythifol.Ebenum
Creticum.Aspalathum
Creticum
Alpini.
Cythifol.Robertus
Cens. nter.

Matth. nter.

Tempus.

nobiscum de summis semina seminanda. Nunc Montbelg. repositam per hyemem servamus, ac nobis floret Autumno: extra tectum hyemem apud nos ferre non potest.

Vilus.

Anguill.
err. or.Error quo-
randam, &
Pataunorum
collig.

Ex huius ligno [quod equidem Hono. Bellus notat.] ensium manubria Turæ conficiunt, & Calotæ Pathum spherulas precarias efformant. Caterum erat, inquit Anguillarius cum suis Rhodiensi Pharmacopæo, qui illud suffumigii genus formavit, hoc enim scire diligentissime cupiens, mendacium esse deprehendi. Sed maximè in errore versantur, qui hoc ligno in Theriacis pro pro Alpalatho rectè uti iudicant, quemadmodum celeberrimum Pataunorum collegium.

CYTISVS CLYSII PANNONICVS

ALTER FOLIIS OMNINO
INCAVIS.Descript.
Virga.

Folia.

Flores.

Color.

Siliqua.
semen.

Radix.

Locus

CYBITALES
et omniqua
fert virgas, re-
ctas, tenues, vi-
mineas & lerva-
tas, quas ab infi-
mo ad summum
vique exornant
folia, terna vni
pediculo inha-
rentia, Cytiso
Getheri ferè si-
milia, sed omni-
no incana, an-
gustiora, gustu
amaro, quæve-
ritia pinguis ef-
se videntur: ex
singulis interdum
foliorum situ-
bus ramuli pro-
deunt, similibus

foliis sed minoribus, obsiti, ferentes in summo
quinos aut tenos flores. Loci pratenfis herba,
[quam à prægrandibus siliquis nonnulli siliquo-
sam cognominant] floribus persimiles, coloris
amici, odoris non expertes: & ex folliculis dein-
de siliquis planas, oblongiusculas, hi futas omni-
no, atque in his semen lubrum, plarum non-
nunquam tumidiusculum & retundiuculum, du-
rum, quod maturitate dehisceritibus siliquis ex-
cidit: radix dura est & lignosa, nigricans & sum-
ma tellure sparsa.

Clus. Pannon. Cytisus alter: Hist. post. Cytisus
s. Tabern. Icon Cytisus sextus: Hist. Cytisus
x. Gerard. Angl. Cytisus quintus incarus, Boas-
rie shrub Trefolys.

Clusio frequens est toto agro Viennensi, præ-
sertim supra Phasianorum fabricam, in campo
Morauo (auf dem Märtsfeld) & multis aliis,
cùm Austris superioris & inferioris, tum Panno-
niæ locis aridis propter vias. Floret Iulio & sub-
inde usque in Autumnum, semen sub Augusti fi-
nem, & Septembri maturefcit. Integras sapenu-
mè huius fruticis plantas Cuscuta vulgari obli-
tas inveni:

CYTISI SECVNDÆ, SPECIES

ALTERA PANNONICA CLYSIO
hirsuta valdè.

EST multò Descript.
maior, cras-
sioribus virgis,
admodum hirsu-
tis, erectis: fo-
liis duplo am-
plioribus: flori-
bus & siliquis
maioribus: ipsi
etiam flores, co-
lore magis aureo
rutilant. Iuxta
sepes nascitur,
rarus tamen &
minus obuius,
Cytiso Pannoni-
co altero. Sem-
en vermiculis
obnoxium.

Cytisi 2. in
Pannon. & Cy-
tisi 5. in Hist.

post. aliud genus, siue species altera. Tabern.
Icon. Cytisus septimus. In Hist. duodecimus.
Cur autem Gerard. Angl. Cytisum pinnatum,
winged shrub Trefolys dixerit nescio.

CYTISVS HISPANICVS, PRI-

MVS, CLYSII FOLIO
virescente.

INTERDV M Descript.
Parbuscula ma-
gnitudine ex-
crescit, duro sti-
pite, cuius ma-
teria flauescit,
sed cor sue pars
interior nigri-
cat: is autem
cum maioribus
ramis & virgul-
is candicante
cortice obducit-
ur: tenelli ra-
muli toti villo
obsiti: folia nu-
merosa ramos
ambiunt, terna
vni pediculo in-
herentia Medi-
cæ modo, dilu-
toris viriditatis,

saporis viridiū leguminum, amari tamen: aliquot
flores extremis ramulis quasi spicæ instar nascun-
tur, Genistæ similes, minores, Lutei, nonni-
hil odorati: deinde Lobi Genistæ pares, oblon-
gi asperi tamen & hirsuti, in quibus exiguum se-
men, tumidiusculum nigricans, Genistæ minus:
radix lignosa, & in diversa tendens.

Clus. Hisp. & Hist. post. Cytisus prior. Lob. Synony-
ma.
Obs. & Icon. Plant. & Hist. Lugd. Cytisus Hi-
spanicus, primus Clusij. Tabern. Icon. Cytisus
nonus Hispanicus. Hist. Cytisus septimus Hi-
spanicus. Gerard. Angl. Pseudocytisus primus.
The first bastard shrub Trefolys.

Pseudocytisus
sue

Locus &
Tempus.

Crescit, vt testatur Clusius, in Salamanticensi agro, & aliis vtriusque Castellæ locis, secus vias. Floret Iunio, semen profert Iulio & Augusto. Creuit in Belgio seminibus ex Hispania missis: nunc hyemis rigoribus perisse existimatur.

CYTISVS MONTIS CALCARIS.

Locus.
Tempus.
Descript.
Propagatio.

Folia.

Flores.

RAMI Cytisi cuiusdam nobis delati per Generum Cherlerum, & D. I. Jac. Mieg, ex môte Calcati Gallia Narbonensis, florentis Iunio, qui teretes, tenues propagines alternatim producit, tantillam lirsutas in extremis, per quas folia terna Dorycnii ferè Monspeliensi paria, quædam brevissimo & per è nullo pediculo, inter Cytisi genera, minorafolia non obseruavi, qui collegerunt, dicunt ad aliquot cubiros excrecere: Flores pediculo breui hærent, longo per ramulorum extrema agmine, Genistellæ parces, lutei, calyculo subhirsuto, in acutas lacinias diuiso: Quales siliquas, nescimus. Rami interdum candidi cum deflorescit.

Vt existimo, Lobelius describit sequentibus verbis: Quà quis Romæ regiâ viâ Florentiam adit, oppidulo, cui nomen Aquapendulæ, dechui & depressæ etiam plantie feracissima, Cytisum fruticem quinque, sexve cubitis proceriorum Genistæ samentis pluribus gracilibus præditis, striatis, vidimus statim ab imo aut pauld superius lignosa radice è tenuibus pediculis, folia terna, non ita numerosa, similia sænugræco, angustiora, habitiora, rutacea; Genistæ vel Sparti aut Pisi flores lutei, sed minores: siliqua Genistæ par, cinetia, gracilior, compressior, intus loculis sunt discepta semina nitentia ex atore Genistæ, est cana vniuersa planta: vti Rhamnus Monspeli. aut Halimus, Sapor Ciceris aut similis Leguminis, odor sanè iam non succurrit: aridam enim & inodoram duntaxat habemus vullam Narbonæ, præsertim, ad radices montis Calcatij prope Veganium: minùs procera tamen, sed tenerior, pabulòque aptior est, fortè quia dum in montes abigunt pecus, vt quotannis faciunt, passionis latoris, atque æstus conuallium declinandi causâ, ineunte Maio & Iunio, Sole in Atietem ingressò, teneriusculos germinationum factus, florum siliquarumque spem liguriunt oues & capellæ.

Locus.

Cyrtelæ.

Lobelius & Pena: Cytisus, Trifolius frutex, Lotusve gentilem cognominis insula Cinthiæ, quæ vna è Cycladibus est, appellationem fateatur, vnde reliquæ Græciæ, Latioque sædus communis fuit. Qui *αὐτὸν* ex Poëtis legunt, possunt aptè interpretari sæcundum sænum. Quam descripsimus, vt si quæ alia, apprimè quadrat Dioscoridis, Galenique Cytiso.

Theophrastus in descibenda Cytiso minùs sollicitus fuit.

Icon. Plant. Cytisus.

Lobelius
notatur.

Lobelius proponit figuram, quæ non plicet, flores enim malè picti. In Obs. aliam tradit Cytisum, nempe Maranthæ, cuius folia dicit Erucam olere, & Legumen sapere, vt Dioscor. exprimit.

Admoni-
tio.

Lobelii Cytisum antè descriptum non separarem, ab Hispanico primo Clusii, nisi ipse Clusius, ac etiam Lobelius separarent. Qui per ea loca transibunt, vbi Clusius & Lobelius obseruauerunt suas Cytisos, omnia diligentis considerent, & nos moncant.

Hist. Lugd. Cytisus prior Penæ. Tabern. Icon. & Hist. Cytisus 4.

Compilerator Tabern. ingeniosus sanè, si dicere fas est mutauit figuram Lobelii, & pulchriores addidit flores, quos si vidisset, benè fecisset: sed proculdubio, si in iis fuisset locis: aut missa illi planta, annotasset: descriptio est ex Lobelio, quamuis non nominet illum.

Gerard. Angl. Cytisus 3. The 8. shrub Trefolze. Cytisus Penæ. Castor Dur. Cytisus, qui figuram malam Lobelii habet.

CYTISVS HISPANICVS, CLVSII
SECUNDVS.

DVORVM Descriptio. Cytisorum duntaxat altitudinis est, fruticosus, virgas profert candidas omnino, tenues, ramolas, folia superiori [primo] similia, terna, semper ex vno pediculo nascentia, minora, procerius incana, nunquam expansa, sed semper quasi complicata, prominente dorso impensè amara: flores, vt in altero, extremis ramis insident

superioribus forma similes, sed intensior & planè aureus color: siliquæ etiam longiusculæ, alperæ, liguræ. ex purpura nigrescentes, nucrone deorsum inflexo: semen pauld maius est, & subnigrum altero, radice similis.

Clus. Hisp. & Hist. post. Cytisus secundus. Lob. Synonym. Obs. & Icon. Plant. Cytisus hispanicus, secundus Clusii. Tabern. icon. Cytisus decimus Hisp. secundus. Gerard. Angl. Pseudocytisus secundus, The second Bastard Schrub Trefolze.

Iisdem, autore Clusio, provent locis, eodemque tempore floret, quo prior hispanicus.

CYTISVS GESNERI, CUI FLORES
FERÈ SPICATI.

QUAM ego Descriptio. Gesneri Cytisum appello, virgultis est cubito longioribus, lentis, & multis alis tenuibus, concavis, breui pilo circa fastigiū ramulorum hirsutis: folia semper terna vni pediculo inhaerent, prona parte hirsuta, quorū longitudinem nervus percurrit, Clusio folia saporis amariorum, culi, ramorum extrema in longas abeunt spicas

Flores. cas florum luteorum, Pisi floribus similium, sed minorum, & brevibus pediculis harentium, odoris grati, Clusio melleum quiddam spirantis, quibus siliquæ superveniunt, vnciam aut fescunciam longæ, plantæ, culmum latæ, compressæ, hirsutæ: *Siliqua.* Semen parvum spadiceum, Clusio flavescens, continentibus: Pictor noster pro proportionem figuræ, nimis magnas & latas pinxit siliquas, Radix dura, lignosa, longa, rarioribus libris donata.

Radix. Gesner. hort. Cytisus suffrutex, vel Cytisus minor. Item in Epit. ad Zuing. Cytisus meus, à tuo diversus, quatuor ferè cubitorum arbuscula, odoratis & oblongis florum ceu spicis, aut paniculis plis quàm millenis: puto nunc mihi floret.

Clus. Pann. Cytisus 1. & Hist. post. Cytisus 4.

Stirps trifolia lignosa. Dodon. *descriptio.* Caliculis. *Folia.* *Color.* *Flosculi.* Dodonæo Lat. in Fol. Occurrunt Trifolia, lignosa, ac fruticosa stirpes, quæ cum Cytiso similitudinem habere videntur. Assurgit vna à radice cauliculis teretibus, fragilibus, complurimis, in alas ac ramulos diffusis: folia circa quos crebra, minora quàm Trifolij pratensis, colore virentia: flosculi circa virgularum fastigia spicato quodammodo ordine digesti, lutei, minores quàm Genistæ, aliqui conimiles: succedunt siliquæ tenues, oblongæ, angustæ, & ipsis Genistæ siliquis minores: in quibus semina exigua nigricantia: radix longa, altè descendit, quandoque in obliquum tendit.

Siliqua. *Radix.* Dodonæi descriptio prior nobis convenire videtur, cum Cytiso nostro, cui flores spicati, verum Clusii Icon posita sub titulo Pseudocytisii prioris non placet: est autem Cytisii Hispanici Clusij prima. Altera respondere videtur nostro hirsuto Cytiso: cum quo minime quadrat Icon, ex Clus. posita pro Pseudocytiso altera, quæ Clusio est Cytisii Hisp. secundi: Non placet, quod scribit Clusij genera ab istis [à se adscriptis] exiguum vel nihil differre videri, & differentiam, si quæ sit, foli, calicque occasione contingere: transferantur in Germaniam Cytisii Hispanicæ Clusij, quarum Dodonæus icones proponit, nunquam ita mutabuntur, quin maximè differant, ab istis quas describit.

Locus. Camer. hort. Cytisus supinus prope Laufaniam, De Cytiso miratur Hier. Heroldus in epit. ad Matthiol. quod non pingatur, cum copiosè nascatur in Italia: ante aliquot annos quum per Apenninum iret Florentiam, oblatus Cytisus, quem agnoscebat, decerpbat ramulos, quos Ghin. post ostendebat. Isdem cum Hier. sentiebat, atque in suo horto cum fruticem spinosum ex montibus translarum ostendebat: monstravit Heroldo eum etiam Contra. Gesnerus in suo hortulo. Quem verò Cytisum viderit Hier. Heroldus in Apennino me nunc latet, vereor tamen ne sit diversus à Cytiso Gesneri proveniente circa Scaphusiam, qui nobis probè notus, qui nullo modo spinosus evadit, nec puto vllum eorum, qui Cytisi dicuntur, spinas acquirere: inquirendum igitur, an Cytisus spinosus visus per Heroldum in horto Ghini non fuerit potius Trifolius frutex spinosus, Acacia Matthioli dictus.

Cytisus spinosus. Cytisii imaginem cur in suo Dioscoride non appinxerit Matthiolus, id in causâ fuit, quod non solum eius planta non esset ad manus, sed quod etiam dubitaverit, an legitima in Italia proveniret, ubi raram haberi omnino scribat Plinius. Is ait se hæcenus nullam vidisse quæ omnes præ se ferret Cytisii notas: se habere adhuc plantam quam pro Cytiso ad se Ghinus miserit, sed cum folia nullam ostentarent canicem, sed potius sa-

turate virelcerent, non ducere eam in suo libro pingendam.

Hist. Lugd. Cytisum, cuius imago hæc appicta est, Conradus Gesnerus ad Dalechampium misit. Est autem, ut eius verbis utar, Frutex *τελουλα* G. *Cytisus* sapore glutinoso Malvæ, id quod in eo Galre. quirit. Alia Cytisii effigies sequitur, quem à natalibus Alpinum vocant. In Apennino crescit. Cytisus Alpinus Dalechampi. Penacum diu anxius in Cytisii veri historia hæsitasset, subductis hinc inde rationum momentis, tandem cum probatum iri credit candidis arbitris, quem vidit in via regia, quæ Romæ Florentiam itur, &c. Cytisus prior Penæ.

De Cytiso priore Penæ egimus anrè, sub Cytiso Calcaris montis: Considerent etiam lectores an in Hist. Lugdun. duæ figuræ, quarum prima habet hunc titulum Cytisus Gesneri: altera, Cytisus Alpinus Dalechampi. non sint eiusdem plantæ, quæ pulchrè apud Clusium depinguntur in Pannonicis pro Cytiso priore: & hist. post. Cytiso quarto, cuius historiam Lobelius in Adu. prodidisse exilimat. Mihi tamundubium est, an Lob. huius Cytisii meminerit, & non ipsius Clusii Hispanici primi, vel potius eius, quem à monte Calcaris denominamus, quod exercitatus lectonibus in stirpium cognitione, qui plantas, de quibus agitur, viderint, diudicandum relinquimus.

Cord. in Dioscor. sylvestris frutex in Germania spontè proveniens *Geißfle* & *Bergfle*. Item Hist. Cytisus albus sylv. Figura Cordo addita est à Gesnero, eam hoc titulo: Effigies Cytisii, qualis circa Scaphusiam.

Tabern. Icon. Et Hist. Cytisus primus. Et Hist. ac Icon. Cytisus secundus, priori valdè similis, virgis versus terram inclinantibus, siliquis maioribus, longioribus primo.

Compilator Tabern. tribuit primò caules quadrangulos & flores luteos & rubellos. Nos Cytisum, quem pingit rubello flore, non vidimus, nec scimus, qui talem tradat. An secundus sit diversus à præcedente, quis affirmet? quum Compilator non annotet, ubi eum viderit, vel ex quo auctore desumpserit, pro suo candore & peritiâ.

Gerard. Cytisus primus *The forst shrub Tree* folye. Item Cytisus tertius. Nescio quo iudicio Gerardus utramque figuram ex Tabern. proponens satis similes, interponat dissimilem.

E colle prope Scaphusiam Gesnero pulchrè videtur Tiguri. Clusio copiosè nascitur non modò in omnibus sylvis Viennensis agri, & ad vias: sed plerisque etiam Pannoniæ locis, arque in ea Austria inferioris parte, quæ veteri circumscriptione non continetur: Crescit in Hercynia sylva, quæ Bohemiam vndique cingit, ubi florere in capit sub finem Iunii, & Augusto plerumque desinere solet: at in Austria & Pannonia maturius. Cytisum Gesneri habui in horto Illust. E. C. V. Viremb. Montbelgardi, quæ secundo anno copiosè protulit flores mense Septembri. Tiguri vidimus apud Gesnerum: Basileæ in horto D. Theodori Zwingeri: circa Stutgardiam copiosam observavimus.

Isdem cum Cytiso Veterum esse facultatibus Vires: prædicit verisimile videtur Clusio.

CYTISVS TERTIVS HISP.

CVM BREVI PEDICVLO.

Edalibus, rarò cubitalibus assurgit ramulis, tenuib., omninò incanis: quos exornat terna

Tabern. notatur.

Gerardus notatur.

Locus.

Temper.

Cytisus notatur nota Matthioli.

Folia.

Color.

Sapor.

Flores.

simul nascentibus ex molli quadam, & candida lanugine hirsuta vaginula similis cum superiori- bus formæ, sed minoribus. Semen non obseruavi.

Clus. Hisp. cytiscus 3. & Hist. post. 6. Valenti- nis B. ga aut Boxablancæ dictus. Lobel. Ob- seru. & Icon. Plant. & hist. Lugd. cytiscus tertius, hispanicus clusij. Tabern. Icon. cytiscus vnde- cimus, hispanicus tertius. cytiscus nonus, hispa- nicus tertius. I. Gerard. Angl. Cytiscus tertius sem- per virens. The enee greene shrub Tresfolye. Quis docuit Gerardum semper virere, vel non virere?

Gerard.
notatur.
Locus.
Vitus.

Inuenitur, annotante clusio, variis hispaniæ Bæticæ locis: sed nusquam abundantiore vidi, quam in regno Valentino.

Eius plurimus est Vitis, siquidem illius ramis nudis & à suis foliis liberis supra tegetes sparsis, ab his qui bombyces alunt, iam saturi Mori foliis bombyces stamina sua sericea his ramis aduoluunt, quæ deinde à mulierculis & puens explicantur.

Ad Bomby-
ces.

CYTISVS HIRSVTVS.

Descriptio
Virga.

Folia.

Flores.

Folia.

Descriptio
Clusij.
Virga.

giores; paulò triente vnciæ latiores. Hunc Clusius sic describit: humanam altitudinem attingit, virgæque habet longas, non admodum fructuosas, neque lentas, nigrescente cortice ob-

semper folia, breui pediculo inharæta, quo- rum medium duplò longius est reliquis, cin- neri & canes- centis coloris, adstringētis ve- rō & linguam exsiccatum sa- poris: ramulculi ferè ab imo ad summum per singulorum fo- liorum exor- tus, floribus aureo colore fulgentibus in- cundi odoris, onusti sunt, binis aut ternis

ductas: folia trifoliola aut Medicæ, terna simul vñ petiolo inharæta, supina parte viridia, prona verò subiuscula lanugine hirsuta, leguminum amari- usculi saporis: flores ex alarum sinu reliquis ma- iores, cum Genistæ maioribus floribus compa- randi, aureo colore fulgentes. huius semen ob- seruare non licuit, cum solūmodo ad montium ra- dices circa calpè & Bæticæ maritimis inuenerim.

Clus. Hisp. cytiscus quarta, & post. hist. cyti- sus tertius Escabon hisp. dictus. An gescro hort. cytiscus in Italia nascens maior? cytiscus à Bellonio missus, candidior, hirsutiorque? Lob. Obseru. Icon. Plant. & hist. Lugd. cytiscus quartus hisp. clusij. Nusquā spontè natum vidit cytiscum Tur- neras, quàm in Apennino iuxta Bononiam, idque copiosè: coluit in horto suo olim Boloniæ: iam etiam V. Visenburgi frutices instar arbuscularum, altitudine hominem æquantes: ramis albicanti- bus, Lanugine incana obfictis siliquis, vt in Apyo Fuchsi, sed huiusmodi quantùm meminit. Figu- ra pessima à Turn. part. 1. quæ iterū posita parte 2. pro Trifolio quinto, descriptio ieiuna. Tab. icon. cytiscus duodecimus, Hist. Cytis. x. Gerard. Angl. Psendocytiscus hirsutus The haitie bastard Tre- folye [vt antè diximus sub cytiso spicato,] vide- tur hunc cytiscum describere secundo loco, licet eius iconem non proponat.

Cytiscum repertam circa Baulme oppidum Bur- gundia: transiit in hortum Ill. E. C. V. Virt. Mont- belg. vbi scilicet pluribus annis floruit, & sili- quas suas tulit. Eandem reperi in Sundgouia, circa Frigidum fontem, vbi prioratus: primò vi- deram in Italia. Frater C. Bauhinus attulit colle- ctam in montibus Euganeis circa Patavium. Clus. solūmodo ad montium radices circa calpen & Bæticæ maritimis florentem inuenit.

Locus &
Tempus.

CYTISVS TERTIA CLVSII,
PANNONICA, SPARSIS
ramis.

Aliquot ra-
mis prædi-
tus est, spar-
sis & humi
suis, tenui-
bus, lentis
& fractu con-
tumi-
macibus, qui
nullis, aut cer-
te rarissimis
foliis sunt ob-
ficti, mul-
tos autem ex la-
teribus ramulos
proferunt tenel-
los, hirsutos, in
quibus sola lon-
gis pediculis in-
nitentia, terno
semper numero,
superiorib. bre-
uiora. elato dor-
so, supernè vi-
ridia, infernè in-

Descriptio
Ram.

Folia.

Sapor.

Flores.

canà lanugine pubescentia, amariuscule saporis & herbacei odoris, flex alarum in extremis ramulis, nonnunquam & per totos ramulos produnt terni aut quaterni flores simul iuncti, superiori formà similes, coloris lutei, qui tamen, dum mar- cescere incipiunt, aureum colorem ad eò saturum contrahunt, vt purpurascere videantur: folliculi vnde flores emergunt, pallent, & lanugine pubes- cunt;

Siliqua semina Radix defcunt: siliquæ planæ, hirsutæ, semen continent exiguum, subfuscum: Radix dura, lignosa, iuxta quam rami per terram sparsi, subinde fibras agunt.

Clus. Pannon. Cytisus 3. & Hist. post. septimus. Tabern. Icon. Cytisus octauus, Geißflec. & Hist. Cytisus sextus. Gerard. Angl. Cytisus quartus, hirsutus Batrie schrub Trefoile. Hort. Lus. Cytisus 3. Clusii, & 8. Tabernæmontani.

Locus & tempus. Anno 1595. Iulii 7. Argentinæ accepimus à D. Vldaricho Chelio, ex plantis diligentissimi Botanici, D. Agerii, cum hac inscriptione, *Cytisus Pannonica Clusii*. Spontè provenit, sic enim tradit Clusius, in silvula quadà ad *Laden*, primo ab urbe Viennæ milliari, & plerisque aliis locis urbi vicinis: tum etiam in vtriusque Pannoniæ silvis, atque etiam in Interamni, ultra Dravum flumen, Maturus floret superioribus Pannoniis, Maio videlicet, nonnusquam etiam Aprili, & novos interdum ex ramulis flores per totam deinde æstatem profert.

CYTISI TERTII PANNONICI TERTIA SPECIES CLUSIO, supinis ramis.

Descriptio. *Virga. Folia. Flores.* Cytisi tertii in Pannon. in post. verò Hist. Cytisi septimi, species altera Clusii, pedibus virgis inuenta, tenuibus, viridibus, supinis & humi siliis, quas ambiunt folia superioribus Cytisus similia: flores etiam similes, extremis virgis quini, senti, aut plures simul congesti innascuntur: nulli autem per virgas sparsi, ut in superioribus: siliquæ & semina non differunt, virgæ, foliorum pars prona, & siliquæ molli hirsute pubescent.

Locus. Invenitur in Pannoniæ silvis, florétque Maio.

CYTISVS GLABER, SILIQUA ANGUST A.

Descriptio. *Folia.*

Flores.

Siliqua.

Semen.

angustiores, vncias duas longæ, pediculo brevissimo hærentes, glabræ, quæ sicca nigra: inter Cytisos tenuiores siliquas non observavimus, nec etiam omnes vidimus, in quibus semen orbiculatum, rufum, compressum, lente minus.

Aliis iudicandum relinquit Anguill. an de hac Tom. I.

Cytiso intellexerint Dioscorides, Theophrasti. & agriculturæ authores: esse autem Galeni Cytisum l. i. de Antidotis statuit, quia semen habuerit ex ea regione, vbi provenire dicant. An Cordo in Hist. Pseudo-cytisus, siue niger Cytisus, Tubingæ proveniens solus absque albo? Tubingæ aliquando vilus à me Cytisus quem eundem tunc putabam cum Gesneri Cytiso, nunc non ausim asserere: nec etiam an hic de quo nunc agitur. Frater C. Bauh. plantæ sicæ, quam Patavio nobis miserat, adscripserat Genista Alpina, Cytisus angustifolius Galeni. Trifolium fruticans Guilandino. An Camer. hort. Cytisus niger siue maior Pseudo-cytisus forsitan Clusii?

Pseudo-cytisus. Cytisus niger.

Genista Alpina. Trifolium fruticans.

CYTISVS GLABER, SILIQUA LATA.

Descriptio.

ACCOMMODATVS est tonsilibus acearum marginibus reliquisque topiarii operis deliciis, obsequiosis virgulis, quæ alicubi ad tertium & quartum cubitum assurgunt, glabræ, & vbi attenuati occipiunt, angulose: per has folia ternata, semper juncta, cœnchina & rotunda, vnciâ brevioribus pediculis hærent, at verò in ramulorum, qui flores,

Virgula.

Folia.

Flores.

Siliqua.

Semen.

aut siliquas sustinent, extremis, non iam æ ternata, sed bina, aut singulana, fortuito posita, latiora, & in acumen desinentia. Verùm tum hæc tum illa lato virore arident, nullis obsita pilis. Flores summitatibus ramulorum acervatim insident, lutei, Genistellæ amuli, ex pedicellis semuncie brevioribus, quibus succedunt siliquæ, vnciam unam aut alteram longæ, semunciam latæ, compressæ, glabræ, in quibus semina fusca, subrotunda, compressa.

An Anguill. Cytisus in Provincia & Corsica proveniens, quam quidam monstrant, dicentes, folia habere Eruce odorem? Lobelius & Pena Adu. Cytisus altera minor & vilgior. Icon. Plant. Cytisus alter, cuius figura satis infeliciter picta est. Hist. Lugd. Cytisus alter Penæ, notior, frequentiorque Italiæ & Gallo-provinciæ, foliis ternis (quæ pictor omisit, binis tantum pictis) maioribus, rotundioribus, quàm in priore Cytiso, ex atrore nitentibus. Verum fateatur Hist. pessime enim tum floribus, tum foliis est pictus Cytisus, nec scio quenquam præter Lobelium & Penam qui depinxerit. Tabern. Icon. & Hist. Cytisus quintus rotundifolius, Runder Geißflec. Perperam appinguntur siliquæ hirsutæ, quæ etiam à Compilatore Taberna non bene describuntur. Gerard. Angl. Cytisus secundus Theophrasti Trefoile, qui & ipse malam habet figuram Tabernæ.

Tabernæmontani.

Hunc Cytisum vidi in Italiâ, & Basileæ in hort. Locus

to Domini Doctoris Felicis Plateri, & I. Herzmā Pharmacop. ac Argentinae in horto Domini Friderici Meier, à quo habui femina Montbelgardi ferenda in hortum illust. Excel. Celf. V. Viremb.

CYTISI GENVS MISSVM, NO-
MINE EBENI SECVNDI, FLO-
ribus purpureis.

Descrip.

Virgulta.

Folia.

Flores.

Semen.

Ebanus
Candida.Descriptio
Bell.

Folia.

Flores.

Semen.
Materies.

Locus.

FRUTICO-
SAM quan-
dam plantam
Ebeni secundi
nominē dona-
runt Itali, vir-
gultis lentis, te-
retibus, canā la-
nugine pube-
scentibus, per
quae folia con-
spiciuntur, vn-
cialibus pedicu-
lis appensa, ter-
na, cythorum
modo longa, a-
enta, villosa, al-
bida. Flores in
spicam diges-
tos, pariter ac
Trifolii maius,
siue cythus

Tragi, gerit, purpurantes, ex folliculo lanugino-
so candicante, in plumatas cuspides definentes,
vnicuique verò folliculo folium subiacitur, acu-
minatum: semen inuolucro Trifolii bituminosi
clauditur, album, oblongum, ad Milium vulgare
accedens.

Iosephus Casabona Ducis Florentini hortula-
nus misit semen, cum hac inscriptione, *Ebanus Can-
dida*. Frutex cythus alter Candida, vel Ebanum
floribus purpureis, in catalogo horti Bemb. Pa-
tauini.

De hoc cythi genete existimamus Honor. Bel-
lum hac scribere Epistola ad Clusium. cythus
creticus frutex est totus obliquus, ad quatuor aut
quinque cubitorum altitudinem assurgens: folia
profert terna simul iuncta, argentea, Trifolii æ-
mula, dorso aliquantulum prominente: flores
Trifolii maioris, adhuc tamen maiores, rubros in
quibus intermixti sunt albi quidam villi, qui Stru-
thio cameli pennas, easque in minutissimas partes
diuisas emulantur, ea ratione flos elegantissimus
apparet: videtur enim ex purpura & argento
quodammodo formatus: succedunt semina Mi-
lio maiora: materies ligni nigra, durissimaque
est, cortex cinereus, & totus profundis scissuris
plenus, oritur vbique in asperis collum lo-
cis & præcipitiis, vocaturque vulgò, *αρχονδος*,
quod nobile lignum sonat. Hunc fruticem cy-
thum, & fortasse legitimum esse iudico.

Laudandus candor & veritatis studium, stir-
pium diligentissimi & peritissimi Honor. Belli,
dum ait, se errasse nunc deprehendete, quando
cythum Creticum *αρχονδος* vocatum, legiti-
mum fuisse putauerit. Nam distat ab hoc foliis,
quae angustiora & longiora sunt, neque semper
vno pediculo terna simul, sed quaterna & quina,
semenque non in siliquis, sed Trifolii modo pro-
ferre, hancque ob causam non amplius cythum,
sed Ebanum creticum vocandam hanc stirpem
consendendam, materiem enim ligni plurimam ac-

cedente colore nigro, splendore & duritie.

Gener Cherlerus attulit nobis pulchros ramos
cum flore ex Horto Florentino Mag. Ducis He-
truriae. Prius verò semine Florentino à Casabo-
na misso prouenerat nobis in horto Ill. E. C. V. Vir-
temb.

CYTISI FACIE ALYSSON

FRUTICANS QUORVNDAM,
Lob.

PER quam pa-
rum notus
hic perelegans,
& parim fre-
quens exoticus
frutex, nisi cul-
tioribus Belgi
viretis, ubi flo-
ribus luteis
leucon minoris,
Aestate lucet, &
sparsis numero-
sis, anfractuosis
Polemonii stratis
coliculis: Fo-
lia cythi habi-
tiora, albida,
hispidula, cetaceis
pilis rigida: ra-
dice lignosa, du-
rore: & in folli-
culis semine.

Lob. Obs. & Icon. Plant vocat Cythi facie
Alysson fruticans quorundam. Tabern. Icon. &
Hist. Cythus adulterinus, Alysson fruticans,
Vermechter Geißflœ. Gerard. Cythus adulteri-
nus, siue Alysson fruticans Desfard. s. frub Tre-
foile. Hist. Lugd. cythus facie Alysson quorun-
dam, Lobelii.

TRIFOLIUM FRUTICANS,

QUIBUSDAM POLEMONIUM
R. LEO.

ore lu

Vario im-
plexu ser-
pittadix alba, ac
ex pluribus pro-
germinat locis:
vnde tucubita-
tales exsurgunt
rami, angulosi,
virides: in qui-
bus alternatim
surculi surgunt,
folia producen-
tes, lato virore
splendentia, ter-
na ferè, vt in
Trifoliis: singu-
lar porciones ad
Rutæ vulgaris
porciones acce-
dunt: sapore in-
grato & feruido.
In ramulorum
extremis, flores oriuntur Iasmini facie vel Arthri-
ticae, siue Primulae veris, quinquepartiti, lutei:
lis

Descriptio

Rami.

Folia.

Sap.

Bacca. Iis decidentibus succedunt bacca satis magna, *Semen.* rotundæ, rubræ, in quibus continetur semen, simile ferè Pifo vulgari minori, intus album, ingrati saporis.

Polemonium Monspelii olim vocabant, sicut & Lugduni *Isamin* Iuellius de hoc Cytisæ loquitur, dum dicit: postquam Polygoni Dioscoridis historiam pertractauit Plinius alterum genus adiecit, quod Polygonum sylvestre nominat, cuius descriptio in plerisque cum superiore Dioscoridis pictura dissonat, quapropter aliud esse genus non dubitauerim: penè arboris modo frutex, radice lignosa, stirpe cedri rubicundo: ramis Sparti, binis palmorum, nigris geniculorum ternis, quaternisque articulis: lator mali cotonei. Hac mihi certè facie demonstratum, quod Polygonum sylvestre appellatum, fruticibus magis, quam herbis annumerandum, ut quod arbutulacum minetur altitudinem, stipite & ramis sparti, atro virore saturatis, binis palmorum, ternis Rutæ foliis, nigricantibus, ex interuallo fusis, sapore mali cotonei, radice lignosa. Sed iam, quod ramis herbaceis, fronde minutà Genistæ, quam vocant Sparton, foliatis vestitur, multi Genistellam audent appellare apud nos in Gallia.

Polygonum *Isu.* Gesnerus hort. *Polemonia* Monspeliensium plenique, herba *Ruta capraria* dicta. Item *Limonium* Monspeliensium: foliis ferè Polemonii, flosculis luteis, confectis, exilibus, oblongis. Quod quidem ipsi cum Limonio nihil commune habere videtur: & suspicatur enim propter vocum vicinitatem Limoniū aliquem pro Polemonio protulisse: Pingi à Dodonæo tanquam alteram Polemonii speciem, sed errat. Item vocat Rutam capratiam Gallorum, Monspelii vulgò sic dictam, foliis Rutæ, quam quidam Polemonium Dioscoridis esse, multis persuaserint. Facile crediderim ego Gesnero Limonium scriptum fuisse, pro Polemonio, non tamen propterea concesserim Polemonii alteram speciem Dodonæi. Is enim ait in Hist. suum. cytisum quem plerique appellant Trifolium fruticans nominare malui: cum cytiso enim non convenit, nisi Marcelli cytisus sit, cum quo aliquam fortè similitudinem habere videri posset, si flos, qui ei luteus est, albus esset, aut gilbineus: galbinus autem color, idem videtur cum cœruleo, aut similis.

Ruta *capraria.* Sunt verò & nonnulli, qui Trifolium istud Polemonium esse existimant, quod videlicet cum vulgaris Rutæ, aliquam huius folia similitudinem habere videantur. Sed Polemonium non vulgaris Rutæ est folio, sed alterius, Hypericoidis videlicet, veluti Hypericum Anonis, & Centaurium minus, quæ etiam folio Rutæ describuntur.

Cytisus. Ruellius authoribus Lob. & Penia perperam adstruit Polygonatum silvestre Plinianum, folio Rutæ, Polemonium fruticem, quem non nouit isto nomine, & fieri potest, ut hallucinatio sit Polygonati ad Polemonium.

Trifolium *fruticans.* Polemonium Monspeliensium, & Lugduni *Isamin* Iuellius de hoc Cytisæ loquitur, dum dicit: postquam Polygoni Dioscoridis historiam pertractauit Plinius alterum genus adiecit, quod Polygonum sylvestre nominat, cuius descriptio in plerisque cum superiore Dioscoridis pictura dissonat, quapropter aliud esse genus non dubitauerim: penè arboris modo frutex, radice lignosa, stirpe cedri rubicundo: ramis Sparti, binis palmorum, nigris geniculorum ternis, quaternisque articulis: lator mali cotonei. Hac mihi certè facie demonstratum, quod Polygonum sylvestre appellatum, fruticibus magis, quam herbis annumerandum, ut quod arbutulacum minetur altitudinem, stipite & ramis sparti, atro virore saturatis, binis palmorum, ternis Rutæ foliis, nigricantibus, ex interuallo fusis, sapore mali cotonei, radice lignosa. Sed iam, quod ramis herbaceis, fronde minutà Genistæ, quam vocant Sparton, foliatis vestitur, multi Genistellam audent appellare apud nos in Gallia.

Polemonium. Gesnerus hort. *Polemonia* Monspeliensium plenique, herba *Ruta capraria* dicta. Item *Limonium* Monspeliensium: foliis ferè Polemonii, flosculis luteis, confectis, exilibus, oblongis. Quod quidem ipsi cum Limonio nihil commune habere videtur: & suspicatur enim propter vocum vicinitatem Limoniū aliquem pro Polemonio protulisse: Pingi à Dodonæo tanquam alteram Polemonii speciem, sed errat. Item vocat Rutam capratiam Gallorum, Monspelii vulgò sic dictam, foliis Rutæ, quam quidam Polemonium Dioscoridis esse, multis persuaserint. Facile crediderim ego Gesnero Limonium scriptum fuisse, pro Polemonio, non tamen propterea concesserim Polemonii alteram speciem Dodonæi. Is enim ait in Hist. suum. cytisum quem plerique appellant Trifolium fruticans nominare malui: cum cytiso enim non convenit, nisi Marcelli cytisus sit, cum quo aliquam fortè similitudinem habere videri posset, si flos, qui ei luteus est, albus esset, aut gilbineus: galbinus autem color, idem videtur cum cœruleo, aut similis.

Ruta *capraria.* Sunt verò & nonnulli, qui Trifolium istud Polemonium esse existimant, quod videlicet cum vulgaris Rutæ, aliquam huius folia similitudinem habere videantur. Sed Polemonium non vulgaris Rutæ est folio, sed alterius, Hypericoidis videlicet, veluti Hypericum Anonis, & Centaurium minus, quæ etiam folio Rutæ describuntur.

Cytisus. Ruellius authoribus Lob. & Penia perperam adstruit Polygonatum silvestre Plinianum, folio Rutæ, Polemonium fruticem, quem non nouit isto nomine, & fieri potest, ut hallucinatio sit Polygonati ad Polemonium.

Trifolium *fruticans.* Polemonium Monspeliensium, & Lugduni *Isamin* Iuellius de hoc Cytisæ loquitur, dum dicit: postquam Polygoni Dioscoridis historiam pertractauit Plinius alterum genus adiecit, quod Polygonum sylvestre nominat, cuius descriptio in plerisque cum superiore Dioscoridis pictura dissonat, quapropter aliud esse genus non dubitauerim: penè arboris modo frutex, radice lignosa, stirpe cedri rubicundo: ramis Sparti, binis palmorum, nigris geniculorum ternis, quaternisque articulis: lator mali cotonei. Hac mihi certè facie demonstratum, quod Polygonum sylvestre appellatum, fruticibus magis, quam herbis annumerandum, ut quod arbutulacum minetur altitudinem, stipite & ramis sparti, atro virore saturatis, binis palmorum, ternis Rutæ foliis, nigricantibus, ex interuallo fusis, sapore mali cotonei, radice lignosa. Sed iam, quod ramis herbaceis, fronde minutà Genistæ, quam vocant Sparton, foliatis vestitur, multi Genistellam audent appellare apud nos in Gallia.

stare: Autumno semen maturum. Florentem vidimus mense Martio, Aprili, Maio & Iunio. Baccas autem ferentem copiosè mense Augusto, quæ per Autumnum & Hyemem durat. Proueniens autem obseruauimus Monspelii in sepibus, & inter Monspelium & Nemanum, ac Lugduni cultum in hortis propter pulchritudinem. Præterea vidimus in horto Publico Patavii. Genevæ in horto nostro proueniebat. Lugduni florens mense Septembri in horto, ibi vocant, *Isamin* Iuellius, inde Montbelgardum curauimus adferendum ad Principis hortum. Bononiæ in horto S. Saluatoris obseruauimus, nec non Basilicæ in horto D. D. Felicis Plateri: Strutzgardia in horto Ducis. Rickenvillæ in horto domus Illustr. Exc. Celfi V. Virtemb. vnde etiam Montbelgardum copiosè evulsum transfuimus: interdum summities gela perdantur, nec faciliè fructum fert apud nos.

Dodon. Trifolium fruticans, nullius quidem vñs est: nec animantium cuiquam, multò minus apibus, quod sciat, gratum.

Vñs nullus.

TRIFOLIUM FRUTEX GENISTÆ FOLIO.

PLANTÆ huius cubitalem adferuamus ramentum, rectum, teretem, Genistæ facie, striatum, fungosum, in alas alterno positum, quorum commissuris folia hærent unà parte trifolia, extremà singularia, Genistæ apprimè similia: ramorum extremis, veluti spicatum, sed maiore positum, flosculorum capitula, ex longiusculis pedicellis alternatim hærent, flaua, (ut sicca ostendit) oblonga, ad quorum insertionem minutissima foliola adnascuntur.

Descriptio.

Rament.

Folia.

Flosculi.

A clarissimo Domino. Domino Suartzio Illustr. Ducis V. Virtemberg. Medico ex Italia illatam dono accepimus. Vbi autem eam locorum collegit, non recordamur.

ASPALATHVS SECYNDÆ, TRIFOLIA, OVÆ ACACIA SECYNDÆ Matthioli Trifolia.

PEDALÉS adferuamus ramos aliquot, rigidos, firmos, atque lignosos, cortice subcinereo striato obteetos, ligno albicante: pro ramis hac illac spinas exerit feroces, duarum, aut trium vnciarum, quarum nonnulla bifida, aut trifida, striata & ipsæ, reliquæ ramo concolores: quarumque non commixturis modò, sed ipsimet etiam medietati, ex longiusculis pediculis, folia hærent

Descriptio.

Rament.

Folia.

trifolia, exigua quadam, ac ne vix quidem, conspicua hirsutis pubescentia.

Aspalathum secundum aliquando suspicatus Anguill. esse Acaciam secundam, vnde sparsus rumor ipsum asseruisse esse Acaciam secundam, quod tamen non fecit. Alteram Acaciā Matthiol. accipit à quodam ex his, qui rei herbarie dant operam, quæ Dio-

coridis historiam perbellè repræsentare visa est: est enim aculeis horrida, folio Rutæ, semine lenticali minore, in siliquis ternum, quaternumve capacibus, quod Autumno profert, gustu etiam adstringente: color siliquis auro quodam fulgore respergitur, adeo vt in Sole auri modo pelluceat. Nec ab hac opinione in post. comm. cum mag. icon. Lat. & Ital. recedit, ante quam eam videat plam, quam Anguillanus secundam esse censet Acaciam. Matthiol. in Hist. Germ. non describit Acaciam secundam, quasi ei non benè notam. Camer. sub titulo Acaciæ secundæ, (Ægyptischer schleendorn) Figuram Acaciæ Bellonii & Acaciæ secundæ Matthioli ponit: Verùm Acaciæ Bellonii eadem est cum Acaciâ primâ & verâ Dioscoridis, quamvis figura malâ, qua Acaciâ trifoliâ Matthioli, de qua hoc capite agimus, multum differt.

Acaciâ.
T. tubans.
opinio.

2. Cùm igitur Dioscorides (ait Marantha) secundam Acaciæ speciem per Autumnum, semen in siliquis proferre dicat: valde periculosa mihi videtur opinio volentium secundam Acaciam esse eam plantam, quæ passim Neapoli & Puteolis visitur in Veris initio luteâ florem Genistæ similem proferre, siliquis pilosis aurei coloris splendentibus, quæque Spalathrone vulgò dicitur, & in Græcia etiam vulgò Spalathro: hæc enim planta vix in eunte Aestate semen perpetuò profert: quam & nonnulli, non leui quidem coniectura, Aspalathum secundum potius existimant: videtur enim vulgatum etiam nomen consentire. Dodon. Gall.

Aspalathus

2. Acaciâ alterâ. Gesn. hort. Aspalathus. Benedicto Atetio ex natis è femine plantis duabus, vna in horto relicta, hieme perit: altera in hypogeo seruata est, & postea floruit. In Gallia Narbonensi spontè nascitur. Matthiolus hunc fruticem pro Acaciâ secundâ pinxit: sed videtur potius Aspalathum secundum, vt Marantha monet.

Anmad-
uersio in
v. n.

An confundat Gesnerus Aspalathum Monspell. cum Acaciâ secundâ Matthioli iudicent Lectores: nos quidem suspicamur quoddam Aretius Monspellensium Aspalathum habuerit, non Acaciâ secundam.

Lonicera
nitens.

Figuram habet Lonic. titulo, Acaciâ Dioscoridis ex Matthiolo, sed non indicat an huius plantæ sit figura, vel prioris, nec etiam describit.

Matth. re-
prehensio-
nes.

Lob. & Pena Adu. Acaciâ alterâ Dioscoridis, notior Europæa. In hac Matthiolus æquè incertus acin superiøre.

Hist. Lugd. Acaciâ alterâ genuinâ censet periti Herbarii, foliis Rutæ ternis. Acaciâ alterâ Matth.

Tabern. icon. & hist. Acaciâ secundâ, Acaciâ Tabern. Diof. Ægyptischer Schendorn. Compilator Tabern. ineptè pro verâ Acaciâ Gummifera in histor. ponit Aspalathum trifolium.

C. Bauh. apud Matth. Acaciâ alterâ. Honorius Bellus ad Clusium, Aspalathus secundus Diofcoridis verus & legitimus: atque in tota Græcia nomen adhuc retinet: illo sepes conficiunt & intergræ sylvæ hoc solo constare spectantur: ligni materies alba, durissima & grauis est: medium autem ligni nigrescit, odore carens: flores habet luteos, Genistæ æmulos, parum odorantes: vento autem spirante, eorum odor satis suavis, manè longius percipitur: succedunt parvæ siliquæ, in quibus tria, quatuorve semina continentur: folia Rutæ similia sunt, terna simul iuncta, licet Aestate ipsa amittat, vt Autumno aliis induatur, spinis totus frutex scatur: radice nititur firmâ, lignosâ odoris experte.

Matthiol. non sine errore fruticem hunc Acaciâ alteram appellat. L. Pona in descripr. montis Baldi, Aspalathus alter legitimus Diofcor. frutex à nemine [quod sciam] rectè descriptus, verè autem & eleganter ab Honorio Bellò.

Quæ Veteres scripsere de Aspalatho secundo, nobis posita sunt. hist. n. g. lib. 4. vr & æquiuoca. Altera Dioscor. Acaciâ vniuersum Tithenium, Ligusticum, atque Medietranicum litus scatur, vt pleraque Italiæ loca: An Bellonii Obs. lib. 2. cap. 80. In Palæstine vrbe Rama Acaciæ alterum genus copiosè proveniens: Et cap. 86. In Planitie Iericho Acaciâ alterâ frutex abundè crescens: Siccam habeo à D. Cortuso missam, in cuius horto primùm viridem conspexi, postea Veronæ apud insignem Pharmacopæum Calceolarium.

DE COLYTEA ET COLYTEA VETERVM

QVia in humiliorum suffuticū historia versamur, hoc in loco iure merito de Colytea eiusque speciebus sermo habetur, & ea quæ Theophrastus habet, in medium adferre animus est: Colytea enim [colytea] habet folium vicinum Salici [siliqua], fortè legendum πτελιάς. Vltimo, vt habet ipse autor Theophrast. cap. 17. ramofum verò [πτελιάς] foliosū. arbor, & omnino magna: Fructum autem in siliqua, sicuti legumina, siliquis latis & non angustis, & semen [σπέρμα] intas, parum & non magnum, durum modicè, non valde, neque multa semina habet pro sua magnitudine. Rarum verò est, (arborum scilicet) in siliquis fructum habere: quippe inter arbores pauca huiusmodi habentur. Colytea verò [colytea], Colytea vel [colytea] vt legit Const. Jcirca Liparam propria arbor magnitudine præstans: (ἐμπύκνη) sunt, qui putant legendum [colytea], non magnam, facili lapsu) semen verò fert in siliquis, magnitudine Lentis, quod oues mirum in modum pinguescit. Nascitur femine, & fimo præcipuè ouillo. Tempus autem ferendi, cùm Arcturus occidit: ferendum femine præmadefacto, cùm iam in aqua pullulare incipit [legitur] vr Gaza vertit διαφύττει. Const. in Lex. & Dalech. apud hist. Lugd. purant legendum διαφύττει, vel διαφύττει, id est in flatur, non malè meo iudicio. [Folium habet simile Pæonagræco: Germinat primò vnicaulis triennio maximè, quo quidam tempore baculos [βακκούς] decidunt: tunc enim præstantiores esse videntur: & si quis decurtaverit [κατάσσει] moritur, haud enim itolonibus regeminat. Spargitur deinde

Aspalathus.
2. Locust.
Vltus.
Descripta.

Matth. er-
ror.
Non est A-
caciâ alter-
ra.
De hoc
Aspalatho
Veterum
sententia.
Æquiuoca
Locust.

Colytea
Theophr.
Folium
Theophrasti
corrigitur.
Siliqua.
Semen.

Siliqua.
Semen
Lentis.
Ouisum
pabulum.
Cultrura.

Folia Fa-
nugrachi

deinde in ramos, quartóque anno arborefcit.

αὐτὴν ἐν ἰσθμοῖς, ὅταν τοῦτο αἶμα ἀποβρεῖται.
 Ea autem circa Idam promouens, quam vocant
 χαρυσταῖα, genus aliud est, fruticosum & ramo-
 sum ὡς ἑστέ, nodosum vertit Dalechampius] multas
 alas habens, rarum verò, non multum. Habet
 folium Laurinum, Lauri Latifolia, sed rotundioris
 ampliorisque, vt vel vlineo simile apparet, ob-
 longius tamen: colore parte altera herbidò: [χαρ-
 ῶς] tergo autem albidò, neruosòque, à postero-
 re parte nervuli tenues, inter eas propagines, &
 inter partes similes costis de media proten-
 duntur. Cortice non leui, sed quasi vitigineo:
 ligno verò duro, spissòque, radicibus per sum-
 ma tenuibus & solutis & crispis, atque flauis mai-
 orem in modum. Fructum & florem non ferre di-
 cunt. Cacthyr autem in vertice [χαρυσταῖα] gemi-
 nòsque [διδυμοῦς] circa folia, à modum leues,
 pingues, candidòsque facie, Cacthyr similes: pra-
 cta & vtila, ab imis subnascitur atque refurgit
 [ἀναθασαμένη]. Hec Theophrastus.

Cachrys. eunt. Cachryn autem in vertice [*καρυδίνῃ*] geminosque [*ἰσθμῶν*] circa folia, admodum læves, pingues, candidosq[ue] facie, Cachrys similes præcisi & vsta, ab imis subnascitur atque resingit [*ἀναθασαίνῃ*]. Hæc Theophrastus.

Plinius de Cercide (quam Theophr. lib. 1. c. 18. cum Colœtia [*καλοῖτια*] circa Liparam, arboribus semen in siliquis habentibus annumerat) nihil de Colutea au[tem] vbiq[ue]at, videbis. καλοῖτια inibi, vt notat Scaliger mendosè legitur, καλοῖτια in tertio appellat, vbi Liparitanam vocat arborem, καλοῖτια vero & duerciam, & Idæ propriam.

Colytex, siue Coloutex, siue Coloitez nomi-
ne Theophrastum intelligere tres plantas scribit
Salerius, verum nullam esse *Bagueaudier*, vt vo-
luerint Fucht. Ruellius & Mittholus.

Sed Colytee & Colutea spectemus æquiuoca. Existimabat Solerius Colyteam folio Salicis Theophr. 3. c. 14. esse Dioscoridis Anagyridem & Plenii Laburnum, de qua nos hoc libro 1. sub Laburno. Ab Anagyride non multum recedere vi-

ld altioribus, li- *Caulis.*
gneſcentibus: ex
quibus alterna-
tim exeunt pedi-
culi tenues, palmo
longiores, ad
quos ex medio-
cribus intervalis
adnexa ſunt fo-
liorum quatuor
aut ſex coniuga-
ta, nullo im-
pari alam clau-
dente, quod ani-
madverterimus
adhuc: ſingularia *Folia.*
autem folia ex vi-
ridi in flavum de-
clinant, proximè
que coſtae adha-
reſcunt, Glycy-
rhiæ foliis ſimi- *Glyſm.*

rhiza foliis lim-
bia, fed acutiora, guftus nonnihil videndi & amari,
non fine naufea aliqua. Siliquæ falcate , com-
preffe, nigricant: femen cinnabentes parvum,
gigitis fimile, fed compreffum, album vel ni-
gricans. Porrò, quam Florentinam dicunt, foliis
quidem eft fimiliter difpofitis, fed multò maiori-
bus, nec noftro ribus, non acumínatis, fed per
extremum latis ac penè cordatis.

Hanc Cæſalp. frequentibus verbis deſcribit : Sena noſtras frequens eſt in agro Piſſorienſi , ſeritiqua in quibſum Florentini locis : cauſe conſtat cubitali : ſoliſ latioribus Senâ Orientali : guſtu glutinoſo : flores ſerluteos : ſilquas comprefſas , & falcatas , anguſtiores Orientali , linea vtrinque per medium inæqualiter extuberante , feminibus nigris , comprefſis , figura cordis : vtuntur hac Medici loco Senâ Orientalis , ſed longè inefficacior eſt ad purgandos atros humores . Huius meminit Serap. ex auctoritate Abubaniſe . Sena aſſeratur ſicca , ſiliquas lunatas , & oblongas proferat : in quibus ſemina in ordinem digeſta clauduntur . Siliquæ tenui pediculo pendent idèoque ab eo ſacili ventorum impetu detrahantur . Caducas opilones colligunt .

Senna inquit Mesue, est folliculus plantæ, Per-
sis dictæ *Abalzemer*, Orochimodo nascentis: Sa-
tia est, & aggrestitis.

Frutex est, Ruellio teste, quadriennio se in arborem effrens, ramis exilibus, folio Fennugreci, membraneo folliculo, pellucido, prætenuo, & veluti quodam spiritu dissente turgido, ita ut si digitis prematur, crepitans diffusit, in quo semen atrum, durum, latum, lentis magnitudine, Pisi

Videntur Actuarii tempore siliquæ potissimum
in usu fuisse: scribit enim Sena à Barbaris appella-
tus siliquosus ille fructus est, qui citra noxam
drachmæ pondusculo in aquam coctus, sum-
ptuosius pituitam et bilem purgare affirmatur.

Contra Cordus Hifti. Senam fidefebit: caum-
erigit cubitali altitudine, paucis ramis frui-
tolum, foliis in fingulis pediculis, vtrinque tri-
bus, vel quatuor, binis femper per intervalla ex
contrario & rubente adnexu erumpentibus, Por-
tulae folijs figurâ fimilibus. Flores lutei & pal-
lescentes, quinque foliis in concanitate ali-
quam reflexis confantes, eiuſdem coloris flami-
na habentes. Radix tenuis & iuvilis.

Fuchf. vocat Coluteæ alterum genus, & fili- Colutea al-
 quas ferre ait non ita tumidas, vt Colutea, in quo tera Fuchfio
 Fuchf. not.

S E N A.

Descriptio
Sensu O-
rientalis.

SENA, quam ex Oriente Institores important,
Spirma est notæ; caulibus cubitalibus, aut pau-
Tom. I.

11 *Cancer.*

ri, *Siliqua*. Se-
men.

Senæ Flo-
retina.

Descriptio
 - *Casalp.*
 - *Caulis. Fa-*
 - *lia. Flores. Si-*
 - *liqua.*

- Semen.
- Sena. Oris.
- talis substi.
- tutum.
- Serapio de
- Sena.

Genera
Mesue.
Abalzemor

Descriptio
Rællæ.
Rami Fe-
lium

Semeny.

*Descriptive
Cords.*

*Caulis Fe-
lia.*

Radix.
Colurea al-
tera Fuchsi
Fuchsinos.

nobis non placet: eò quòd filiquas Sennæ tumidas fuisse aut esse, animaduertere hæcenus nobis non licuerit.

Candido in fastigiis & violæ adsimili emicante est flore qui in nigras abit, & incuruas instar Genistæ filiquas: Semine aliquantum lato, ac incano, quod à me, inquit Tragus, aliquando factum, plantulas Sennæ protulit.

Locus.

Sena alioquin ex Italia in Germaniam magna in copia deportatur, nam in illis regionibus sicut & in Gallia sponte sua gignitur, præstantissima verò ex Alexandria deferitur. Ea luteos profert flores, alteræ vulgari similes. A Theophrasto deferipta est, Liparæ peculiarem speciem asserente. Quod verò quidam Senam Delphinium, seu Alypū, aut Pephium Dioscori. esse dicunt, nihil me mouet, quominus Sennā cum Ruellio Coluteam Theophrasti cum Euchar. Røsslin. esse statuam. Galli hanc *Bagienaudier* vocant. Serap. *Habbanisa*, Mesue *Albazmer*, A Æturiis fructum filiquosum appellat. Ex his autem Tragi verbis facis apparet eam misuisse Coluteam cum Senna. In Gallia an proueniat nescio, nec in eadem aliud nomen habet quàm Sena. Præterea Italiam ab Orientali distinguunt floris colore: vni namque candidum, alteri luteum florem tribuit, quæ distinctio an sit vera considerandum.

Delphinium.
Alypū.
Pephium.Tragi. re-
proh.

Delphinium.

Non deesse autem qui Senam Mauritanis vocant *Delphinium* esse credant attestatur Matth. quorum grauis error euident. Constat enim Senæ Mauritanicæ folia sapore Fabarum esse prædita: flores ei emicant aurei, veluti Brassicæ, purpureis intercurfantibus venulis: quibus succedunt folliculi falcati in quibus semen continetur in nigro subuiscens.

Ruell. Senam eam arborem esse existimauit, quum Theophrast. Coluteam appellat & magno errore putant Senam non herbam esse, sed arborem.

Sena Alex-
andrina.Sena non
est Delphi-
nium.

Ceterum è Sena, ea magis præstat, quæ ex Alexandria Ægypti vel ex Syria affertur: quæ de Sena cōmuni & viliori sentire, quæ minor & efficacior est Alexandrinā, Gesner. hort. Maranthia dicit. Si Dioscor. vult Delphinii folia Delphiorum effigiem repræsentare, reprehendendi sunt, quia Senam Atabum Delphinium esse credunt, quia folliculos, habet contortos Delphiorum effigie: quæquam minùs culpandi sunt, qui eundem Delphinium plantam esse volunt, quæ Consolida regalis vulgò dicitur: quæque à Fuchsio pro Eranthemone depingitur: hi enim contextum tantum deprauarum ita emendant, vt Similitudo [Delphintii ad flores referatur:] delphini ad flores referant, non ad folia. Verùm illi nullo pacto contextum immutantes, quod soliis tribuendum est, folliculis tribuunt, neque aduertunt florum colorem non purpureum, sed luteum Senam habere, nullamque ex aliis notis adesse, neque facultates respondere. Senam ergo Arabum, qui volunt esse Delphinium, Delphiorum effigiem ad folliculos non ad folia, vt Dioscorides deducunt.

Manifestus error volentium Senam esse Theophrast. Coluteam, quæ arbor est, cum Sena herba sit, quæ feritur, non vltra annum restitibilis.

Sesondron.

Senam nonnulli apud Io. Agricola Alpon Dioscoridis, quidam Empetron, Marcell. Delphinium iudicat, Sesondron à quibusdam cognominatum quòd hominem sospitet. Verùm nec Alypon, nec Empetron, nec Delphinium est.

Sena ab antiquis nusquam descripta est, nam & Anerrhoes nouam herbam esse adstruit, & præcisignotam. Si apud Dioscor. lib. 3. capite de

Androsace legèdum est *Androsace*, nihil aliud monstrare posse existimat Anguill. pro Androsace quàm Senam vulgarem Lob. & Penæ Adu. & placet ab Arabum Alba semer, Senæ detortam esse dictationem.

Androsace
Sena vnde
dicta est

Senam Officinæ potiùs è fundo vernaculo, nēpe Orientis emporiis, petunt, eamque pluris faciunt, quàm Italiam, duas autem foliorum differentias aut varietates habent infiores è diuersis plantis Sennæ: probatius & laudatius ad purgationes (*Finum* vocant) est oblongius, acutius, Myrti maioris effigie: alterum rotundius, breuius, quod vilius habetur: non secus atq; Myrtis maior & minor, foliis videntur hæc duo inter se distare, vt præstantius sit folium domesticæ: alterum lyueitis Sennæ. Ad persuadendum autem alterutram earum esse sylu. multum spirilla stercoreis caprini aut ouini faciunt, quæ frequenter inter Sennæ Orientalis folia, folliculos & quicquid passim ad nos allata reperiuntur, vbi empturis prostant: feritur namque & adolefcit probatur in fimeto ouillo inibi. Flores ex pallido lutei sunt, rubellis vestigiis venosi, graciles caules pedem & sesquipedem alti. Arabum & Æturiarum Sena fatiua & sylu. Nescimus qua de re Anguillara Senam & Cassitham hariolatur &c. Obscurior videtur Lobelius in distinctione Sennæ: nobis verò sit verisimile Senam domesticam maiore esse syluestri: laudat tamen eam quæ acutiori folio, quam crediderimus minorem Florentinā, quantum equidem animaduertere potuimus. Tab. & Gerardo *Sena Orientalis*, Item *Sena Italica* semine paulò nigriore quàm Alexandrinā, facultate etiam imbecilliori. Senam Italiam annuam esse plantam Camer. hort. scribit, ac folia nocte contrahere, sicut multa alia eius generis leguminosa: Alexandrinam ne quidè in Italia vltra annum duret, ideoque pro fructe haberi non posse. De Sena item quædam Galeno Mesuen adscribere, quæ ille ne fœmniauerit quidem.

Sena diffi-
rensis.

Finum.

Sena Ori-
entalis.Anguilla-
ra notatur.
Cassitha.1.
2.
Sena Itali-
ca.Alexandri-
na.Mesue
notat.

Porrò apud Matthioli. Germ. duas esse species Sena tradit, atque vnam dici *Orientali* aut *Alexandrinam*, folio longiusculo Myrto ferè simili: Siliqua crassiuscula, semine multò albidiori quàm in aliis: quæ torsiones minùs excitat quàm Italica: Eamque rursus duplicem *Mechinam*, ex Mecha delatam, præstantissimam folio longiusculo, angusto nonnihil acuto & crassiusculo colore ex luteo virenti: Alteram denominatam à loco vbi proueniat *Sæcto*, quæ paulò viliori pretio vendatur, nec præcedentis bonitatem assequatur, melior tamen sit *Italica*, folio latiore & rotundiore, ac semine nigricante: Sena si simpliciter scitatur assumenda folia & filiquas. Is duas habet figuras: prior est qualis nostra Fuchsiana foliis rotundioribus, quam vocat Senam vulgarem, altera, cui titulus est *Sena Alexandrina*, cui folia sunt acuta: verùm differt ab omnibus figuris, quas hæcenus vidimus, ac ipsius Tabern. in fine enim pediculorum folia singularia pinguntur quæ Cordus Sennæ denegat: Nos raram pingimus Sennæ exhibere pro Orientali, & folium dictum pro Sena Florentina.

Alexand.
minores for-
siones exci-
tat.

Mechinga

Sæcto.

Sena simpl.

C. Bauh. apud Matthioli. Sena duplex est, vna rotundifolia, altera acutioribus foliis.

Locus &
tempus.

Planta, auctore Matthioli est frigoris impatientissima: ob idq; feri vult Maio nec vltra Autumnum perdurat, siquid em (ut pluries expertus sum) prius fata facillè frigore perditur, lenius verò Hyemem similiter non tolerat. Scitur vt vult Dodon. in Syria & Ægypto: item in Italia, Proincia, ac Narbonensi Gallia. Apud Germanos & Belgas

Belgas difficulter prouenit. Amat calidas regiones. Hactenus non obseruatum nec intelleximus in Gallia prouenire, Lobelius etiam non annotauit ibi obseruatum: In Liguria, Thufcia, Romani agri, & Apulia variis locis legitur Autumno, nec feritur ante Maium: in hortis Septentrionum vix trimestre viuit, nec promit, nec maturat flores vel filiquas. Quare Officina ex Orientis emporiis potius petunt, quam istam, aut Italicam. Duplex est genus obseruatum: unum semine nigro, alterum albo. Aliquoties per me facta est Mōtbelgardi in horto C. V. Virt. sed frustra. Vidi Basilae in horto Io. Heitzman Pharmacopoei Florentinam Sennam cum flore: item apud fratrem C. Bauhinum, qui portionem dedit. Est mihi filiqua Senae missa ex Creta per Dominum Honor. Belsii Fratri Casparo fusco semine. Bayrus ad Sodam frigidam in lixiuio externè vtitur foliis Senae. Senae filiquosus fructus (quantum quidem ex Aduario colligere licet) citra noxam, drachma pondulculo potus, pituitam & bilem deiecit, post hos reliquos humores modestissime purgat, rectoridam atramque bilem, euoque suffusiones ex gallinaceo iuce depellit. Vtulo capitis dolori, scabiei, comitialibus, impetigini succurrit. Sed seruicitiis potius quam triti sirina propinatur. Interaneorum obstructions tollit. Sena, inquit Serapio, inirificè prodest delirio, amentia, febris totius corporis, resolutioni neruorum, phthiriasi, cephalalgia, scabiei, pustulis, pruritu, & epilepsia. Cor etiam roborat, si tamen iis potissimum commiscatur medicamentis, quae ipsum maximè confirmant, veluti Viola.

Foliorum Senae & Chamæmelis decoctum lotionem cerebri & neruos roborat, deinde & quouis modo sumptam Senam visum & auditum firmare, melancholicis & antiquis febribus succurrere scribit Mesues, Viscerum obstructions aperit, auget iuuentutem, seniumque tetardat. Folia in capitis perfusionibus vtiliter decoquuntur, praefertim addita Anthemide. Trago perhibente Sena medicenter calefacit & exiccac. Virguntur filiquae & semina, dehinc folia ad purgationes. Inter omnes purgatorias, & expultrices medicinas, vix aliam reperias vtiliorem, vltiorem, & minus noxiam. Decoctio namque Senae pota, crassos & viscosos humores educit, melancholiam expurgat, sanguinem mundat, exhilarat cor, & omnia interaneis. Decoctio a. sic conficitur. Sumitur Senae foliorum vicia vna & dimidia, eaque probe ablauntur, caulibus crassioribus & reliqua immunditie amota, Caryophylla 12. gingiberis, non tui radix minutim concisa seminum Feniculi, Anisi, ana drachma ij. Haec omnia in olla nova & munda lento igne supra tertias in vino aut aqua pro aegritudinis ratione, decoquuntur, mox per pannum percolantur, Saccharumque adicitur, quantum quidem videtur res ipsa postulare, tum agro manè & vespere cubitum iuto, decoctionis huius calefacta medicocris exhibetur cyathus, ita tamen vt nullum, postquam potionem accepit, intra quatuor horas cibum assumat, Haec decoctio citra periculum puero vel adulto exhiberi potest. Puerperis benedicta est medicina, sed his quidem non cum Saccharo condienda fuerit praedicta potio: Sunt qui illi pauxillum Rhabarbari tui admiscant, tum enim purgabit efficacius: Serapio drachmam foliorum Senae in puluerem redactorum, in iusculo gallinae sumptam pares, facultates habere tradit. Caterum. e Sena adhuc in agro virente, & rosarum diluto Matth. quotannis Syrupum parare consuevit, qui tunc, largè

que omnes [vt inquit ipse] purgavit humores. Datūque commodè praequantibus & pueris, & cuiuscumque aetatis hominibus: Dilutum tamen magis praestat, quam decoctum, quod nulla ex parte exhalet: cuius vicia quinque, vel sex alvum modestissime, & sine molestia solvunt. Quod tunc dari possit praequantibus, & pueris, experientia docuit, cui subscribit Aduarius, qui Senam citra noxam purgare tradidit. Redditur medicamentum hoc in deicienda aluo praestantius, atque valentius, si Cassiae nigrae, aut Manna, aut Rhabarbaro, aut Rosarum diluto, aut Rhodopharmaco, quod Officina Syrupum rosatum solutivum vocant, commisceatur, aut si maceretur Sena caprino fero. Praestantissimum dilutum hoc modo paratur. Sumuntur foliorum electissima Senae drachma sex, Gingiberis, aut Cinnamomi contriti drachma vna, florum Buglossi drachmae duae: miscenturque omnia & siccili vitro circumlito, siue stanneo vase angusti Orificii excipiuntur, & affusis feruentis aquae, aut feri caprini viciis decem, vasis osculum adeò occluditur, vt nullus penitus spirandi pateat exitus. His peractis puluinarum plumis ansetinis factis, ignique calefacto vas inuoluitur, reponiturque in arca, vbi pernoctare sinitur. Sic enim conseruato calore, dilutum omnem facultatem in se recipit. Sunt praeterea, qui vindemia tempore Senae folia in mustum coniciunt, vinum inde conficientes, quod alvi deiectionem vim obinet. Syrupi de Pomis cum Sena conficiendi modum hunc praestant probamus, ac etiam Quercetini praeferrimus. R. Fol. Senae lb. j. Succ. pomor. redolent lb. ij. Cinn. Anisi ana vnc. j. Succ. Limon. lb. Sp. Vitriol. ad lubitum. Sacch. lb. j. vnc. ij. infusio, leuissimè ebullitio, colatio, dein Syr. coctio fa. Est vsu iucundissimus & gustu gratissimus, cetera quaeuis purgantia & Syrupos facile superans: ad huius normam plures alios componere licebit. Dosis huius Syrupi erunt ad vnc. ij. in morbis acutis, pro blanda primarium vicium expurgatione, quibus si addas 4. vel 5. grana Diagridii, exoptatam reddes evacuationem.

Sena ingratiuiscula tota gustanti, inquit Lob. tantillū amara: calida & sicca folia, quibus ad purgandum consultis semper, quam si per se, infusio puluere infuso ad decocto dentur, quae statim stat puluerem discutiant & nonnihil lubricent, adduntur. Aliis enim turbarum multum ciere, & intestina, stomachumque torquere, vel plebecula conqueritur. Eapropter qui aduersum Mesuem tuetur non esse corrigenda, imò siccitate sua atque quadam adstrictione ventriculum iuuare, nescit quid commentetur: nam si Brassica marina, Thymelae & Chamæleae siccitas, stomachum iuuaret, quem tamen laedunt illo viroso odore, & purgatrice qualitate, à qua non longè absunt folia Senae, vt dum virent adhuc, aut macerantur, odorantur, proinde ritè Mesue folliculos tuius purgare monet: nempe membranci sunt, minusque flatulenta semina quam folia: sed haec plūs mouent, praefertim infusa, quam decocta, quia ebulliendo nonnihil virium absuntur & status dissipatur: vt vsu ipse castigare valeat illum Commentatorem, qui nihil addendum ad eius noxam corrigendam autumat. Lobelius igitur cum Mesue probat magis folliculos, quam folia. Verum tamen ego cum Fallopio foliis libentius vtor, quia folliculi sunt vt plurimum acerbi & immaturi, nam metur se: antequam sit matura, idque faciunt ne folia concidant, cum maiorem quæstum faciant ex foliis, quam ex folliculis. Si autem folliculorum

Dilutum.

Dosis.

Stimulur.

Diluti praeparandi modus.

Alius.

Syr. de Pomis cum Sena.

Dosis.

Temper.

Infusio praeparandi stat puluerem.

Aduersus Matth. Sena corrigenda.

Vires & alius: Sider.

Dosis.

Dolor capitis: Comitialis morbus: Obstructiones.

Dolorem: Neraorum resolutio: Epilepsia: &c.

Extrinseca.

Temper.

Dosis.

Syrupum.

Tom. I.

II 4

vellet expectare maturitatem, caderent prius omnia folia, & si aliqui folliculi habentur maturi, sunt certe illi tantum quos reliquerunt pro noua semente.

Sena triplex Schiz. Dofin sub flantia.

Sena triplex vsus: vel n. Foliorum eius puluis ad drach. ij. exhibetur. Fallop. exhibet puluerem foliorum Senae, vnâ cum Cassia optimo cum succellu à duobus scrupulis ascendendo vsq; ad quatuor: vel in vino aut alio conuenienti liquore folia à drachmis tribus, ad vnciam semis per noctem macerata propinquantur. Mirum, inquit Brallav. anno 1538. Caninam appetentiam Ferrariae luisse morbum Epidemicum, & potius fuisse ex atrabile, os ventriculi occupante, quam ex acida pituita. Omnes autem quos curauit [fuisse autem non pauci] ex infusione Senae sanitati restituti sunt. Vel denique ex his decoctum cum vnc. j. paratur. Qui difficilem habent aluum nec minus tarò constipatam, ij decoquunt fol. Senae vnc. 5. cum prunis & passulis. Huius decoctionem sumant, aluumque lubricum continuò habebunt.

Appetentia capina.

In infusione.

In decoctione.

COLUTEA VESICARIA.

Descript.

Materies.

Cortex.

Folia.

Flores.

Matt. notatur. Folliculi.

Matth. notatur.

foliis molliora, rotundiora, nec in acutum mucronem desinentia, supernè glabra magisque viridantia, infernè albidiora, & hirsuta, gustu amaro: flores ex longo pediculo multi, vt in Pisis & Cicerculis, crocei, formâ similes prædictorum floribus & Genistæ angulosæ ac rotundæ, non quinquepartiti, vt olim pingebantur à Matthiolo: quibus decidentib. succrescunt folliculi membranei, pellucidi, interdum rubentes, spiritu veluti quodam distendente turgidi, ita vt pressu digitorum cum crepitu, eliso aëre, diffiliant: in quibus continetur semina ad folliculi futuram tantam costam, quæ maturo semine dehiscit, pediculis breuib. appendis, formâ renis, ante maturitatem minora, Lentesc. emulancia quodammodo, minora tamen, nec ita rotunda, nigra ferè, dura, compressa, lacunâ in medio prædita, saporem pristinum retinentia: amaritudinem in eis non sentimus vt perhibet Matthioli.

Nosttram Coluteam Theophrast. esse, quam describit hist. lib. 3. cap. 17. Adhuc asserere non ausim, nec sit mihi verisimile oues ex tractu pinguescere, (quod voluit Theophrast.) si semen vomitiones cit[ur] vt assernat Matthioli. & folia pur-

gent. Quæ Theophrast. de Colutea scripsit, iam antè tradita sunt. Ruellius Coluteam cum Sena confundit. Idem etiam facit Tragis: Senam tamen melius nouit. Fuchf. Colutea officinis incognita. Germani Welschlinfen appellant. Galli Baguenaudier. Differt à Sena magnitudine, siquidem maior est, vt pote quæ quadriennio Theophr. teste se in arborem effert. Ac etiam quod silique illius magis turgido spiritu distendantur.

Matthioli. in Dioscor. attestatur lib. 3. capit. 70 Ruellium deceptum Senam eam esse arborem existimare quam Theophr. Coluteam appellat: ratum verò esse Senam non herbam, sed Arborem, Coluteam vocatam, & easdem plantas esse: Fuchsum plantam hanc non Coluteam sed Coluteam à suo errore vindicantem, appellandam censere, & rectè quidem suo iudicio: nam Coluteam longè aliam esse ab illa Theophrast. teste: Ceterum non deesse qui sibi persuadeant atque etiam scriptis tradant [vt Gesnerus in lib. de quadrup.] se Cytisum vidisse, legisseque in Italia in silvis aliisque silu. locis: Sed quantum ex eorum scriptis colligi possit, eos decipi. Ac Gesnerum, cum scribit ex autoritate Democriti Cytisum apibus aduersari, non esse memorem eorum quæ paulò ante asseruit. Airis in Hist. Germ. Colutea Theophrasti Schafflinsen, non est Sena vt quidam Neoterici existimant: circa purgati- cems facultatem hæret, quam ei attributam putat ab iis qui Sennam putabant. Colutea arbor est, quam nonnulli rei rusticæ scriptores, Alburnum appellant: Itali verò & nonnulli Hispanorum, Aornos vocant, quam quum primò viri Amatus, Senam esse putauerat: Sed quum poitea Senam herbam, & non arborem esse deprehendit, ab ea discessit opinione: Non definit tamen vnum fatari, quod Colutea à Theophrasto descripta Senæ magis videatur, quam Coluteæ conuenire. Matthioli. in Apol. Amatam reprehendit, Alburnum plantam non esse, sed partem tantum arboris, teste Plinio Coluteam utramque Theophrast. arborem esse, non herbam. Lonic. titulo, Senet/Theophrast. notatur, Welschlinfen, malam iconem habet. Gesn. hort. Colutea Theophr. quorundam, nonnullorum Sena syluestris, quam non rectè Germ. quidam vocant Verbrücte Büchle. Senam sylu. vocare mauult: Non quod verè gentilis sit Senæ, sed quia magnam in foliis ac viribus similitudinem habet: soluit enim aluum paulò minus efficaciter, quam ipsa Sena. In Cat. pl. Cytisus, Basileæ dictus frutex Verbrücte Büchle. Colutea arbor Theophrasti. vulgò Sena, vt placet Ruellio, Trifolium maius &c. Et de coll. plant. Colutea Fuchf. Sed vel solum nomen Trifolii satis demonstrat Plantam de qua hic agitur non esse Cytisum. Dodon. Hist. Gall. Theophrasti notatur. Lat. Cytisus, vt Columellæ, Varroni, Palladio, & Virgilio, Gallis Baguenaudier. Germ. Welschlinfen/Belg. Lombaertschlinfen / à quibusdam ignaris, Senebaum. Hist. Lat. in fol. Colutea Theophrast. Falluntur qui Semen esse rentur. Prior figura Dodonæ ex Fuchf. in postremis non astruit Cytisum, vt olim faciebat, & benè. Leuin. Lemn. l. 3. de occult. nat. cap. 9. Sena. Nec magis Theophrast. Colutea arbor Liparæ peculiaris potest esse vulgaris Sena, ait Robert. Const. apud Amat. quam vocamus etiam Baguenaudier, quia hæc frutex humilis est, illa verò arbor procera. Idem in Lexico notatur arbor est quam vulgò Baguenaudier vocamus. Ratio Constantini quæ reicit Coluteam non nobis satis facit: magna sæpè est varietas plantarum pro ratione locorum vbi

*Ruellius et-
not.*

*Ruellius et-
not.
Sena.
Colutea.*

*Colytea.
Fuchsius
notatur.*

*Gesnerus
notatur.
Cytisus.*

Vites.

Alburnum.

Aornos.

Sena.

*Colutea.
Amatus et-
not.*

Sena sylu.

Cytisus.

*Gesnerus
notatur.*

Cytisus.

*Theophr.
correctura*

pro-

proveniunt: quid si non legendum *duobus*, sed corrigendum & dicendum *duobus* non magnum, facili lapsu. Colytea nomine Theophr. apud Solerium intelligit tres plantas, quarum trium neutra est, *Bagnaudier*, vt voluerit Fuchf. Ruellius & Matthiol. Provincialibus dicitur *Bensiques*. Tabern. & Castori. Colutea *Kinsfenbaum*. C. Bauh. apud Matth. Colutea corniculata. I. Gerard. Angl. Colutea, *Bastard Gene*, Colytea Theophr. Apoll. Colutea arbor magnitudine præstans, folio non

Colutea e-
gymologia.

ab simili *Fœnugræco*, cuius semen vomitiones la-
cessit. Lob. & Pena Adu. Colutea. Gallis, *Bague-
naudier*. Putatur Colutea dicta, quod mutilata, ef-
fusa & eius virgulta (non præcisâ) intereant, Plerique non ineruditi Senam sylvestrem vulgò
persuaserunt. Nobis frutescit, quapropter apud
Theophr. sitis legeretur *sed ex illis utitur*, non
duobus quod ex consequente paulò post in-
serunt verba Theophr. *σπέρμα ἢ ἀμυδρὸν γένειον*. Ob-
seru. & Icon. Plant. Colutea Theophr. Clus. Colu-
tea spontè nascens in quibusdam Austriæ mon-
tanis, egregiè à Theophr. descripta ante Co-
lytea, satis vulgtris vbiq; notitia, eam Gal-
li *Baguenaudier* appellant. Petro Lindeberg, de
horto Henr. Rantzani, Colutea à solo Theophra-
sto descripta, quam proprie Senam Atabum fa-
ciunt. Camer. ad Matth. Germ. spontanea est in
Insula Lipara, Monspelii, & alibi in hortis facili
adolefcit: sepe in arboris crassitie. Hort. Lusit.
Colutea vesicaria *Schaffinsen / linsfenbaum /
welschesbutten*. Casalp. plantam de qua hic agi-
mus describit lib. 3. c. 38. post plantam quam vo-
cauit Embrum: deinde subdit. Ex hoc genere vi-
detur apud Theophr. esse Colutea Liparæ prop-
pria arbor magnitudine præstans: cum hac aut
eadem, aut non ab similibus fuerit apud eundem
Theophrastum. Colaria arbor Liparæ propria,
semen in siliquis frens, &c. Camer. in hort. Co-
lutea vesicaria, *Welsch Senerbaum / Gallis Bague-
naudier*.

Sena non
est
Colutea
Aegyptia.

Colaria.

Locus &
Tempus.

Non pauci propter raritatem, ac pulchritudi-
nem, aut etiam vsum medicum hanc in hortis a-
liunt: vt Montbelgardi in horto Ill. E. C. VVirt.
quæ faciliè provenit: florèscque tulit & semina, li-
cèt siquore sepe perierit, vel partim, vel in totum.
Vidi Coluteam Patavii in horto D. Cortulii: Fer-
rariæ in horto Monasterii S. Dominici à l'Angeli:
Florentiæ: Lugduni copiosè mihi provenit ex
semine, vbi florentem observavi Maio, ac etiam
Septembri & Octobri cum folliculis. Montbelg.
mihi semel à facione quinto anno floruit, aliàs
etiam citius: vt tertio Basileæ in horto Fratr. & a-
liis, florentem vidi Maio, Iunio, Augusto, Septem-
bri, ac siliquas habentem Iulio & Augusto. Tiguri
in horto insignis Chirurgi, Petri Figuli Lithoto-
mi florentem Octobri, Monspelii in quibusdam
hortis, vt D. Laurentii Iouberti, florentem Apulii,
& siliquas cum floribus ferentem Maio. Genenæ
in quibusdam hortis. Montbelgardi in horto Ill.
E. C. Semen quoddam nomine Colutea Aegyptia-
cæ terræ mandavi. Coluteam cum siliquis floren-
tem nempe Octobri in horto habebat Iacobus
Braun in Ducatu VVitemb. Colutea expressè
visâ iuxta Castellum *Sponck* ad Rhenum arcem
vbi primùm spontanea visâ. Io. Fabr. Senam, silue-
stem [coluteam] cum siliquis, propè Curiam
Rhetorum in silua florentem & fructificantem
observavit.

Colaria.

Colutea Theophr. Arbor primùm vnicaulis e-
micat, auctore Porta, trimâ concidendis scipio-
nibus, & baculis idonea. Si quis nimis decurtave-
rit, mox emoriètur, quippe quæ lateribus haud

quaquam fruticet: spargitur deinde in ramos,
quadrimaprorius arborefcit vesica.

Quùm non forma tantùm, imò etiam sapore
duo hæc Coluteæ genera sibi similia sint, colligit
Fuchsius facultate inter se minimè differre.
Quare vtrumque citra molestiam atram bilem
revertendamque educet, caputque ac cerebrum,
& instrumenta sensuum à noxiis purgabit humo-
ribus. Quid multa? aduersus omnia vitia ab atra
bile valebit. Huic folia & folliculos, Senæ loco,
non sine viribus substituent pauperes. Sed quam-
vis adferat Fuchsius, has plantas facultate inter
se minimè differre: cum tamen in errore versati
putat Matthiolus, quod certò sciat Coluteæ cie-
men non minùs, quàm Genistæ vomitiones cie-
re. Viri quidam docti tradunt, inquit is, in Hist.
Germ. Coluteæ & Senæ ead. m. esse vires. Sed
falluntur in eo quòd Senam & Coluteam eius-
dem generis esse censent. Sed quandoquidem
multa intercedit his cum Genistâ, tum foliorum
tum fructus similitudo, non eo inficias hanc pur-
gare & fortassè non infernè duntaxat, sed super-
nè quoque per vomitionem, vt Genistâ: sic quo-
que differentia est in Sena, quæ (vt Aetius. & vi-
ri periti testantur) sine molestia atque torsione
humores educit. Folia & semina planta dictæ
Baguenaudier, calore & humiditate temperata esse
stavit Dodonæus. Audini ego foliorum huius
Coluteæ vinctam vnam leuiter purgare, sed ipse
non sum expertus.

Vites.

Bila atra.

Substitutum

Sena.

Fuchsius.

Semen Ge-

nistæ mo-

uer.

COLUTEA SCORPIOIDES.

SVFRVTEX Descript.
Rarior.

Sex radice se-
spargente, satis
lentis & fractu
contumacibus
ramulis, maiori-
bus, cinereo
cortice obdu-
ctis, minoribus,
viridantibus,
stratis & angu-
losis, Folia qui-
na, septena aut
nouena, ad Len-
tis folia acce-
dentia, rotun-
diora, pinguis-
cula, Coluteæ
vesicariæ, si ma-
gnitudinem ex-
cipias, confimi-
lia, flores inter

Folia.

Floræ.

folia ex pediculis semuncialibus & vncialibus,
lutei, bini ferè, raris singulares, aut terni, v-
nciam circiter longi: Genistæ floribus similes, la-
bello duplici inferiore rotundo, integro, striato,
superiore bifido, & quasi alto duobus cruculis
innixo: galea in rostri acutiem mucronata, ex lu-
teo virefcens, apicem albicantem scitibus occu-
lit, quos subsequuntur siliquæ longæ, siliquis
Telephii siue Scorpioidis Matthioli similes, Clus.
teretes, quibusdam vchti articulis distinctæ, quæ
oblonga, leuia, subfusi coloris & ingrati saporis,
semina singula, singulis articulis inclusa habent:
flores non nihil odorati. Folia ingrati & amari ad-
modum saporis.

Semina.

Ruta.

An Cordo in silv. Observ. Ruta quædam silue-
stris, in Alpibus VVitemb. quam nonnulli Co-

lutea Scorpioidem vocant

Colutea
Scorpioides

Rondeletius non raro ratus fuit Glycyrrhizam minorem nuncupandam esse, radice buxæ, minus dulci, aut potius dulci-anaræ, & minus grata.

Colutea
Scorpioides

Apud Lobelium in Observ. & Icon. Plant. flos in figura Coluteæ Scorpioidis, non placet. Icon à nobis etiam propofita corrupta fuit per sculptorem. Cluf. Pann. & Hist. post. Colutea Scorpioides 1. elatior, foliis gustu ingrato admodum & amaro, semine lævi, oblongo, subfusci coloris, & ingrati saporis, singulo in singulis siliquarum articulis: Cytiso cognata. Cæsalp. Embrys vulgè. Camer. hort. Colutea Scorp. à Clusio depicta. Tabern. Icon. & Hist. Colutea Scorpioides 2. Schaffersinsen mit Scorpions frant schœlein. Cæsp. Bauh. apud Mich. Colutea Siliquosa. Gerard. Angl. Colutea Scorpioides.

Locus &
Tempus.

Montepelilociis multis nemorosis inter Buxos, Iunio & Iulio erumpit. Narbonæ copiosa in Valena sylva & prope fluminis crepidines. Lobelius spontè ad Calenberg vicinisque Viennæ montibus abundè, tum etiam in nonnullis Pannoniæ montanis locis: in Belgicis hortis antè vidit Clusius: Floret Maio, in hortis, culta longè maior evadit. Montbelg. in hortum Ill. E. C. V. Virr. à nobis plantata: spontè provenit. In Comitatu Montbelg. variis in locis, ut prope Clareual eiusdem Ill. C. V. Virtemb. oppidum in Burgundia. Basileæ in monte Monteg: Frater C. Bauh. prope Mündenslein observavit. Vidi in Italia in monte Gippi florentem Aprili: Parmæ in horto Nobilis Lalatæ: Patavii in horto D. Cortusii, & D. Muscati Al ponte Montin. Spontè autem in Apennino monte, non longè Bononiæ florebat Aprili. Montpelii cum flore, mense Iunio, circa tres pontes magnos, qui notati digni, non longè Nemauso, admodum vasti, & magno artificio ab antiquis extitit alter super alterum: suprà videtur Aquæductus fuisse. Lugduni in hortis: Genevæ quæ itur Collogniun, in monte Salene, confixi virentem Decembri, florentem mense Maio, siliquis maturis Augusto iuxta Arue ad Rhodanum

COLUTEA SCORPIOIDES,

HYMILIS.

Descript.

Virga.

Radix.

spargit, & fibris aliquot donata est.

EST iam didicta humilior, humique diffusa, neque foliorum numero, aut situ, aut formâ, neque florum formâ & colore, à superiore differens: sed huius Virgæ palmares aut pedales duntaxat hyeme, interdum marcescere solent, & novo vere denuò e radice noua germinare: siliquæ & semina paria: radix similiter dura & lignosa latè se

Cluf. Pannon. & Hist. post. Colutea scorpioides 1. humilior. An Cæsalp. Telephii quoddam genus fruticosum peregrinum, cauliculis multis: lignosis: foliis duobus, ut secundæ, sed crassis. Portulacæ modo, & candicantibus, binis appendicibus rotundis, ut alterum: sapore magis adstringente, & vrente linguam: floribus pluribus in uno pediculo, ut Meliloti vulgaris luteis, & siliquis tenuibus, caudam Scorpionum imitantibus.

Tab. Icon. & Hist. Colutea Scorpioides.

Gerard. Angl. Colutea Scorpioides humilis; Swartzii bastard Sene.

Coluteam Scorpioidem humiliorem accepi ex plantis siccis C. Argeri Argentina. Spontè nascitur ad Calenberg vicinisque Viennæ montibus abundè, tum etiam in nonnullis Pannoniæ montanis locis, in hortis culta, paulò maior fit, ut plurimum virgas hyeme retinet. Floret Maio.

An Telephii

Locus

Tempus

COLUTEA SCORPIOIDES QUÆDAM SIVE POLYGALO CORTUSII similis planta, sed maior.

CORTUSII Polygalo diphysum quandam inter meas plantas siccas inuenio, duplo maiorem longè quæ speciosiorum: radices, siliquæ, florèsque respondent: at folia duplo triplove maiora sunt, quæ etiam adstringunt. Eadem planta à Clusio ni fallor dicitur Colutea Scorpioides altera, de qua ait: nititur radice crassa, & lignosa, lenta tamen & flauescen-

Descript.
Anonymus

te, cortice obductâ, multisque fibris præditâ: ex qua plures singulis annis in eunte vere nouas producit virgas pedales, nonnquam etiam cubitales, lentas vimineas, læues, virides, & in his temerè sparsa alata folia, quina, septena, aut nouena vni costâ inherentia, exsiccantis primùm gustus, deinde nonnihil acrimoniæ in summis labris relinquentis, flores in foliorum oblongis virgulis inherant copiosi, leguminacei, in orbicularem coronam dispositi flauis, nullo grato odore commendati: quibus succedunt articulatum distinctæ siliquæ, superiorem breviores, semen in singulis articulis continentes, Coluteæ parvæ siue Polygalæ Valentiniæ Clusij modo.

Tabern. Icon. & Hist. Colutea Scorpioides tertia.

Anno 1594. accepi huius semen inter semina Sturgardiæ per Callabonam missâ, cui titulus erat, Scorpioides arborefcens: Ex ea facta Montbelg. in horto E. C. provenit planta, quæ ad præcedentem accedit si non eadem. Crescit in montium qui à Danubio & Calenberg illi imminenti ad Alpes extenduntur, radicibus, inter vepres, & ad vinetorum margines. Floret Iunio, nonnquam etiam Maio: subsequens hiems virgas corrumpit.

Virga.

Folia.

Gustus.

Flores.

Siliquæ.

Semen.

Locus

Scorpioides arborefcens

Tempus

COLV.

COLVTEÆ PARVA SPECIES, POLY-
GALA VALENTINA CLUS.Descriptio
Virgula.

Folia.

Flores.

Siliqua,
seu.Clusii
descriptio.Virgula.
Folia.

Flores.

Siliqua.
Senec.Polygala 2.
Clusii.Polygala.
Coronilla
del Rey.
Meliolotica.
Lenticula.Corona re-
gia.
Colutea
minima.

MINOR est Scorpioi-
de Colutea no-
strati, duris, li-
gnosisque vir-
gultis, crebro
veluti genicula-
tis: foliola quo-
que minora
multis numeris,
crassa, tribus,
duabûve con-
iugationibus di-
spostita, impari-
tatem faciente
extremo coliculi
fastigio, flosculi
circumpensiles
Corollam imita-
ti, ut in Melioto
nobili Tragi, di-
midio minores,

crocei. Siliquæ Coluteæ Scorpioideis angulosæ,
geniculatae, breuiores: figura à nobis postea est ex-
Guar. quæ quodammodo exprimit plantam à no-
bis descriptam: non tamen in omnibus placet,
quia in ramos non diuisa: putamus eandem cum
Clusii Polygala Valentina prima & secunda. Pri-
mam sic descriptit: Cytiso subicienda est elegans
planta, quam nusquam alibi, quam in Hispaniis
obseruauit. Fruticosa est hæc planta, binos pal-
mos alta, multas ferens virgulas lætas, Sparti
aut tunc inflat: folia singulis costis inhaerent im-
pari plerumque numero, quina, septena, aut plu-
ra, Lenticula simili, magis tamen carnosæ, & ad
Rutæ colorem accedentia, adstingentis & ingra-
ti gustus: flores Melioto similes, lutei, coronæ in-
modum, summis virgultis [quæ magna ex parte
nuda sunt, & maturo semine exarelescere solent]
insident: incuruæ, deinde, longæ & teretes suc-
cedunt siliquæ, tribus aut quatuor internodiis di-
stinctæ, quæ semen continent durum, oblon-
giculatum, nigrum, ingrati saporis: radix longa,
dura, lenta, crassiuscula est. Polygala secunda
huic admodum similis est, maioribus virgis, fir-
mioribus, & vtrunque tubentibus, maioribus et-
iam viridioribus, frequentioribus & carnosius foli-
is: maioribus & dilutioris coloris floribus: sili-
quis etiam paulò crassioribus: semine verò omni-
nò simili.

Clus. Hisp. & Hist. post. Polygala Valentina 1.
Salmanticensibus Coronilla del Rey vulgè appellata,
quasi Sertula regia, quæ istic Officinæ Melioli
vice vtuntur, Granatenfisibus & Murcianis Len-
teuella, id est Lenticula dicta, Valentinis Polygala
appellata.

Lob. Observ. Colutea Scorpioideis varietas:
Colutea Scorpioideis coronata: Coronilla del Rey
Hispanorum: A superiore [intellige vulgarem
Coluteam Scorpioidem] non nisi exilitate, &
floribus speciosioribus, hilarioribusque corollam
sertulamque auream effigiantibus differens, vnde
Hispanis Corona Regia dicta fuit: Belgij hor-
tensioribus frequens. Item Obs. & Icon. Plant.
Coronella sua: Colutea minima Polygala Valen-
tina prima Clusii, surrectis foliis, Rutula con-
coloribus, alioqui affinis cæteris [Coluteæ
Scorpioideis] spitaneco cauliculo Belgis hortensis.

Effigiem suæ 2. Clusius non habet, nec etiam
Lob. cui prima est.

Nostri figura, respondet aliquomodo primæ
Clusii, seu minimæ Lobelii, ambo enim eandem
habent. Tabern. Icon. & Hist. Colutea Scorpioi-
des 4. minor. Et Polygala Valentina Clusii. Duas
figuras planè similes ponit Tabern. nec scio quā
in re differant nisi quod vni subiungit portionem
veluti trunci, prior planè imitatur figuram Clu-
sii, cui tamen alium imposuit titulum. Existimo
vnius plantæ duas factas icones ex Clusio, quod
animaduertens Compiler, vt videretur aliquid
scire, diuersas fecit plantas & duobus diuersis ca-
pitibus posuit. Gerard. Colutea minima siue Co-
ronilla. Item Colutea siue Polygala Valentina
Clusii. Gerardus imitatur Compil. Tabern.

Tabern. no-
tatur.Gerard. no-
tatur.Lotum en-
necaphyll
Meliolotica

An Ponæ in Baldo Lotus ennecaphyllon Dale-
champii, quo multi ex Pharmacopocis Veronen-
sibus pro vera Melioto vtuntur. Optarem vide-
re Meliolum hanc Ponæ: Lotum ennecaphyllon
Dalechampij suspicor eandem cum Polygala
Cortusi & Matthioli: gratum erit si Pona aliquam
nobis mittat, aut vtramque plantam.

Gener Cherlerus attulit mihi Monspelio Co-
lutea vel Polygala paruum speciem, collectam

Locus &
tempus.

Iunio cum flore & siliquis in plano campo Lu-
pum versus. Polygala 1. Clusii: perpetuè viret, flo-
ret, Aprilis, Maio & Iunio, seræ verò Iulio ma-
turum est. Inuenit etiam Februarij & Septem-
bri florentem. Apes ex eius flore plurimum mel
colligere creduntur. Agro Salmanticensi, Murcia-
no & Valentino regnis, locis arenosis & collum
decliuibus obseruauit. Secunda in collibus siluo-
sis Valentia Hispania vicinis inuenitur, viret
perpetuè & diutissimè floret, & Vere & Autum-
no. Aluntur etiam prima & secunda in Belgicis
horris.

Apibus
grata.COLVTEA CAULE GENISTÆ
FUNGOSO.

MONSPELI Descriptio
nobis ob-
latus est ramus
cubitalis, Geni-
stæ Hispanica
firmitudine, cras-
sitiæque, dilutè
virens, nudus,
fungosus ex pal-
mani distantia in
ramos diuifica-
tus. Quo rum
commisuris fo-
lia haerent quina
Polygalæ Valér.
Clus. crassitie,
angustiora lon-
gioraque. Exter-
nis ramis floscu-
li insident dictæ
Polygalæ quo-
que, exigui satis

Ramus.

Folia.

Flosculi.

in orbem coaggesti. Succedunt siliquæ angustæ
articulatae, vt in Scorpioide folio Porulacæ, in-
tenuissimum vt Scorpiois simillimum spiculum
terminatæ.

Huic appropinque competit descriptio Clusii sub
nomine Polygalæ tertiae, quæ sic habet. Inueni-
tur in Valentia Hispania vrbis maritimis Poly-
Clusii.

Polygala 3
Clusii.

Descript.
Fraga.
Folia.
Flos.

gala tertia, oblongis, lentis, fungosis, seu medullosis & omnino virentibus virgis prædita, quas rara obsepiunt folia, superioribus adhuc crassiora & molliora: flos secundæ par: semen obseruare non potui.

COLUTEAE FOLIS ANIL NOMINATVM.

Descriptio

Ramulus

Descriptio
Ramuli.

posse. Alia verò planta pro Nil & Anil traditur post hæc eundem fuit. post. hb. 21. ubi etiam sunt æquivocationes.

VNT nobis
S nomine Anil
ramuli duo pe-
dales, similes fe-
rè ramis Cyrti-
lati siliqua, rigi-
duli, incani ac
ferè argentei, in
folia diuisi Colu-
teæ vulgaris o-
uata, glauca,
quinquefolia
communitè, ra-
rius trifolia, ex
commun Costa
incana. De flore
& semine nihil
certi nobis con-
stat. Facies ta-
men Plantæ, sa-
tis insinuat ad
Coluteas referri

SOPHERA ALPINI.

Descriptio
Rami.

Folia.

Flores.

Capraria folia accedant tum magnitudine tum figura, quippe prædictis angustiora, acutiora longioraque sunt, qualia Alpini pingit. Quod an in adultis conueniat, an loci varietate, nondum nobis competum est. Ex foliorum porò diuisura flores uncialibus pediculis prodeunt crocei, bini aut terni, sex foliis constantes, saturationibus nervulis delineati, in medio stamina plurima ruffa oblonga. Cassia floribus non malè contulit Alpini, cui modò dicuntur: nec quis malè etiam formam eorum cum Capparis floribus conse-

rat, si colorem excipiat: Succedunt siliquæ admodum speciose digitum longæ obtusæ in extremo, vtrinque commissuratum flauescences, per media spadicæ, cellulis plurima, quinquaginta circiter, Alpino verò quatuor aut quinque continentes semina lentis magnitudine atque, colore, compressa, angulo acuto donata, sapore sicut & folia amaro, admodum ingrato.

Alpin. de pl. Aegypti, Sopheram suam sic describit. Sophera est planta fruticosa, cubitalis altitudinis, galeæ proxima, duris ramis, foliis Myrti, tenuioribus multis, utrinque ordinata malæ appendis: flores fert croceos, Cassia floribus æmulos, inodoros: ex quibus Siliquæ parux prominent, quatuor aut quinque semina habentes, sessu planè similia. Aiunt semina esse venenum hominibus.

Eandem plantam sic describit nisi fallimur Cæmer. hort. Hoxocogomachit (sub quo Barbaro vel Indico nomine fuit Florentiam & inde Norimbergam missa) folia habet propemodum Fraxinellæ, vel potius eodem ferè modo quo Cassia siliquosa prodit, nullo in costæ extremitate imparitatem faciente folio. Caules & ramuli & foliorum ora rubent, flores flauis sunt, Cassia floribus similes. Hinc emergunt siliquæ oblongæ, Cylindraceæ, exterius per maturitatem sulcatæ, intus purpurascens, fuscis granis distincta. Radix nigro cortice obducitur, quo abrafo flauescit, & fibris plurimis constat, vniurque sex tantum menses, gelu impetientissima planta, & apertum Vultur-nòque expostum locum desiderans, alioquin nec flosculos explicat, nec spem frugis tacit. Odor illi grauior & planè abominandus, sapor subdulcis non ingratus cum aliqua adstrictione, penè vt Chebulorum, minus tamen alitingers: radicis verò amarus & Polypodii saporem repræsentans cum dulcedine aliqua, nisi quòd non ita siliuicem quiddam sapiat. Folia explicat Oriente Sole, cadente remittit & in se contrahit vt pericula videatur, his qui antea non obseruauerunt & hoc quidem cum aliis quibusdam leguminosis habet commune. Sed hoc imprimis notatu dignum, alatum canis, quæ parte caulem amplectitur latior costarum extremitas, innasce verruculas paruas rubentes, quæ intensissimo aestu exudant liquorem candidum, purum, pellucidum, vt minutas margaritas referret, si paulò maior eius copia emitteretur. Viscosus est ac dulcissimus, ideòque à mulcis avidissimè expetitur. Inesse huic plantæ vim quādam planè peculiarem, nemo negarit qui semel attentius paulò ipsam cōsiderauerit. Quandoquidem porò Honorius Bellus suam Sopheram diuersam ab Alpini Sofera existimat, totam eius descriptionem [in qua multa notatu digna] proponimus. Sofera, inquit, est ad duorum, triumve cubitorum altitudinem assurgens, caule firmo, recto, fibroso, multos ramos firmos è foliorum alis vndique spargente, in quibus folia Myrti foliis similia quidem, vetum angustiora, alata, hoc est, in ligno pediculo vtrinque sita contrariis semper inter se petiolis, numeroque paria, vt in Lenusci folio conspici licet, supernè latè virentia, infernè verò saturà viriditate prædita, grauior olentia, yespèr, supernà solii parte quæ petiolo inhererent, coeuntia, infernà parte terram spectante, sicque clausa tota nocte permanent, manè verò circa Solis ortum denudè expanduntur: croceos seu flores inodoros, plures in vno ramulo pendentes, multaque intus stamina cum siliquæ rudimento continentes, in caulis & ramorum summitatibus nascentes, quibus succedunt siliquæ rotundæ.

Descriptio
Alpini.
Rami.
Folia.
Flores.

Flaxinellæ.
Folia.
Flores.

Flaxinellæ.
Folia.
Flores.

Odor.
Sapor.

Verrucula.
Liquor.

Descriptio
Bellus.
Caulis.

tunda, digitum longa & cœlum spectantes, plurima femina continentes rotunda, aliquantulum compressa: non omnes tamen siliquæ ad perfectionem veniunt, sed plurima antè decidunt. Elegans planta est, diutissimeque floret, subinde novos & recentes flores proferens semperque virens: radicem habet multifidam, lignosam. Semine primum nata, duo, ut observant, duntaxat profert folia, deinde quatuor, longo pediculo inherentia, vtrinque bina, postea sex, vtrinque terna, atque ita deinceps quemadmodum caulis augetur, foliorum numerus crescit, eaque maiora apparent: duodecimum tamen numerum non excedunt ea quæ caulem ambiunt, hoc est, vtrinque sena: nam ramorum folia tametsi eodem modo numero crescant, decimum tamen non superant, quina videlicet vtrinque. Hieme (quam satis commodè terre posse videtur, si diligens aliqua cura adhibeatur & loco quidem calidiore & à ventis libero adseruetur, faciliè à ventis præsertim septentrionalibus lœditur, qui folia & flores exsiccant: ea tamen, licet sicca, summa, à ramis non defluunt, ut in simili natis plantis observetur, imò serè statim nova folia & ramos proferre cœperunt. Hoc eodem nomine Alpinus plantam iam suprà descripsit, quæ tamen plurimum (inquit Bellus) ab hac differt videtur, ut ex ipsius descriptione & icone colligere licet.

Siliqua.

Radix.
Descriptio
recentior
medicæ.Locus &
tempus.

Sopheta. n vidimus Basilicæ Anno 1595. Augusti sine penè florentem in horto Domini Iacobi Zyvingeri, ea fuit rotundioribus foliis: ramum etiam habuimus datum per Dominum Iacobum Miege, puto Basilicæ collectum, idem foliis eius etiam ramum vidi apud fratrem Cap. Bauhinum cum flore, in quo quædam foliola angustiora paulò. Sopheta autem missa per Dominum Honorium Bellum ex Creta, tum fratri, tum Domino Zyvingero foliola habet angusta & longiuscula, prout pinguntur apud Alpinum.

TAXOCOQ VAMOCLIT
INDICVM.

Siliqua.

Color.
Semina.

dentem, colore serè spadiceo, obscuriore, quam ambit circumiecta orbita satis lata, coloris ex fusco cinerei: atque huic cortici subest, veluti in leguminosis, pellicula tenuis membranacea, coloris ex albedo subfusci creberrimis transversis interstitiis inæqualis, pro semine numero totide veluti cellulas facientibus, & in nostra quidem siliqua

Tom. I.

semina comprehendebantur viginquatuor Genista vulgaris seminibus similia, lucida, dura, ex rotundo oblonga, coloris fusci, dilutiore area in vtraque facie medium obsidente. Ex vicinitate nominis existimaret quispiam nostrum Taxocoquamoclit idem esse cum Camerarii Hoxocoquamoclit, de quo capite præcedent: verum ei siliqua Cylindracea & oblonga, huic autem nostro compressa valdeque longa.

Hoxoco-
quamoclit,
diversa
planta.IOVIS BARBA PVLCHRE
LYCENS.

VAGÆ quidem significationis est Barba Iovis, quam nos hic pro suffrutice quodam accipimus: cuius materiem duram atque lignosam serè, incanus & lanuginosus tegre cortex, rami huic frequentes satis, folia quinque aut sex, aut septem etiam coniugationibus contexta, quatum singularia Lentis foliis, paria villosa, argenteo

Descriptio
Materiei.

Folia.

Flos.

colore fulgent, ex pediculi foliorum ala, appendices singulares exoriantur lanuginose, quarum extremis inhaerent accuratim congesti flosculi, lutei, quorum singuli non magnitudine, sed formâ Ge. Flasculi, nistæ flores æmulantur. Nos cubitalem habemus caulem.

Hist. Lugd. sic describit, Fruticosa est arbuscula, magnitudine hominis, ramis densissimis, folio Lentisci, argenteo, sic collocato, ut lateribus folia paria sint, impar autem foliis verum claudat: coma in opere topiario tonsilis, & in rotunditatem spissa, elegantissimi aspectus, si quis in hortis ferat, vestiendis arearum viarumque marginibus, ut à nobis de Lauendula fieri solet, flore in summis ramis copioso, coaceruato velut in cumulum, luteo, Genistæ simili, si sumas singulas quasque floris coaceruati partes.

Hist. Lugd. Frutex, Iovis Barbam Plinii putant. Anguill. Barba Iovis Plinii aliquomodo conueniens in Monte nigro, propè Livornam in Tuscanâ, foliis dispositis Lentis modo, candidis, nitentibus angustioribus, flore luteo, flexilibus ramis. Hæc planta olim nobis pro Dorycnio Diosc. & Argentina nonnullorum Metis data per Dominum Santalbinum Medicum.

Dorycnium
Argentina.

Per Dominum Kentzium collecta Florentiæ & Locus & Patavii in horto Bembis, nomine Barba Iovis, missa tempus. etiam fratri Cap. Bauhino ex Italia pro Barba Iovis Plinii. Dominus Agætius dedit collectam in Hetrurii monte Nigro ad litus maris Thyrrheni. Gignitur in lapidosis, & saxosis locis maritimis, præsertim montibus ad littora positis. Pulcherrimam hanc plantam mons Setius (hodie cap. de Sette vocant) ab Agatha & Blitensis non admodum semotus nutrit.

K k

SESBAN, FOLIIS

HEDYSARI.

Descriptio **S**ESBAN specioso assurgit, veluti virgulto, recto, tereti, fistuloso, tuberculis asperiusculis ohlito, medulla sarco, quod ex longiusculis intervallis in ramis diuiditur. Folia sunt longa foliorum serie altrinfecus stipata, foliorum Hedysari alterius Dodon. similia, angustiorum, pallide virentiū, subpinnatim: foliorū 14. coniugationes supputauimus. Per quorum media neruulus excurrit, auersa parte lineam atroviuentem exprimens. Ex aliarum verò geniculis pediculi prominent luteo croceis, atris punctulis conspersis floribus conspicui, Gemistæ ferè similibus, rætematim digestis. Quos excipiunt siliquæ digito longiores, angustissimæ, in acutissimum mucronem desinentes, ac quibusdam internodiis articulatam torosa. In quibus semen oblongum, spadicem ad Fœnugræci semen aliquo modo accedens: cuius sapor acris linguam vellicans calore suo.

Flor.**Siliqua.****Semen.****Sapor.**

Alpin. Sesban frutex Myrti magnitudine. Ex Anil semine Alexandria misso [cuius planta istic magno in vsu est] natæ. Clusio apud Garciam, stirpis, Lepidis seu Colutæ minoris foliis, flore luteo spatu Græcorum (quod Hispani Retama vocant) omnino simili. Postquam enim Alpini librum Clusio videre contigit, animaduertit semen missum pro Anil Sesban fuisse, ac eius fortè errore, qui mittebat, nomen Anil ascriptum esse pro Sesban.

Anil.**Locus.**

In Ægypto ab Alpino obseruata & inde ad Italos illata. Nobis ramulum frater Casp. Bauhinus elegantissimum in horto Nobiliss. Bemhi Pataui lectum communicauit. Anno autem 1599. in horto Montbelgardensi sata creuit ad quatuor cubitorum altitudinem, floruitque Augusto & Septembri: Basileæ vidi in horto Domini Iac. Zvingeri.

Tempus.

Ægyptii, referente Alpino his fructibus sepes suas rexunt adagrorum distinctionem: stomachi humiditatem semen eius absorbet, eumque roborat.

Vires & uis.

Pulis ex docto alui fluxum, mensiumque immoderata profluvia refrenat: Omnes denique vacationes immodicas cohibet. Sed quoniam sit acris nolum cum Alpino experiri ad prohibendum fluxum nimium mensium. Dorycnium [δωρύνιον] Dorycnium in genere, quod Cræneas Halicacabum aut Calcem [δωρύνιον] vocat, frutex est auctore Dioscor. Oleæ super prodeunt (δωρύνιον) similis nascitur in petris non procul à Mari, ramis cubito breuioribus, foliis Oleæ (δωρύνιον) similibus colore, ac minoribus firmioribusque (angustioribus autem & longioribus aliis, Lac. in vet. cod.) ac vehementer asperis, flore candido, folliculis in cacumine densis, ceu Ciceris, in quibus quinas, senave minuta femina, rotunda, exigui Erui magnitudine, læuia, firma & versicoloria: radix ad digiti crassitudinem & cubiti longitudinem adolefcit. Et hoc quoque somniferum (δωρύνιον) esse creditur: Copiosius verò haustum, enecare.

Ceteris foliis.**Orbis sem.**

Halicacabus. Calca. Olea similis. Ceteris foliis. Orbis sem.

Non desunt qui dicant eius semina in amatoria (δωρύνιον) expeti

De eo fusè & obscurè Nicander. Hæc verò eius Scholiastes. Dorycnium, inquit, quod etiam Melistophyllum (μελιστοφυλλον) vocatur, Sylvestris planta est. Cæsa liquorem destillat similem lacis secundum aspectum, & odorem, & gustum. Unde etiam difficile iudicatu est bibenti, verum sit, aut non. Demophon autem nominis rationem afferens, dixit ita vocari, quod hæc simile sit secundum sublationem (scilicet è medio) Lyfimachus verò Hippocraticus quod lignum sit pruritum mouens, iis qui eo vsi sunt.

De symptomatibus quæ Dorycniopotio contingere soleant, item remediis, quibus facit, indium, ita scribit Dioscorides lib. 9. Alexiph.

Dorycnium [quod aliqui Solanum manicum (δωρύνιον) manicum], hoc est, furiosum appellatur, epotum, veluti lactis saporem gustui representat, crebros singulæ ciet, lingua humiditatem (δωρύνιον) apud Paulum in Aldino Cod. δωρύνιον Nicander ait (δωρύνιον) Sar. conciliat & effusorem sanguinis reiectionem concitat: ipsi verò positionati mucosa quedam perinde atque dysenterici aluo egerunt. Itaque antequam aliquod ex hisce symptomatis superuehiant, auxilio sunt antè dicta: vomitus, inquam, Clyster, & quæcunque potum venenum expellere apta nata sunt.

Pituitatim opulantes, aqua mulsæ, lac asininum, aut caprinum, ac dulce vinum, quod quidem tepidum cum Aniso (δωρύνιον) bibatur, Amygdale amaræ, (δωρύνιον) & elixa Gallinacea pectuscula. Quin etiam omnis generis Conchyliæ, cruda pariter actosta, esse (edere) salutare est. Conueniunt & Locustæ marinæ (δωρύνιον) & Gamnari (δωρύνιον) ac potum eorum depurissimum. Idem de parab. ait Contra Dorycnium succurrunt Lac passum tepidum, gallinacæ pectusculi elixi triti succus haustus, ipsi sumque insc potum: echini denique conchæ, purpuræ, squillæ, pinnæ, pædides, pædes. Gelsæ. xcelidæ, amma) pectines, buccina, seu cruda seu elixa comedantur. Consideratis symptomatibus, quæ superueniunt post assumptum Dorycnium, placet exhibitio Olei dulcis cum succo siue iure Gallinaceo.

Plin. Dorycnium ita tradit, vt à Solano manico vix videatur distinguere. Quare eius verba repetes ex Historiæ nostræ Vniuersalis libro trigesimo quarto, capite de Solanis.

Dorycnium, attestante Galeno, temperamentum Papaueri simile est, & Mandragoræ, ac æteris, quæ patem habent refrigerandi potentiam: excellit & frigiditate aquea: quamohrem pauculum quidem, saporem conciliat, plusculum verò sumptum interimit.

Potum quidem, gustum ceu lactis representat, singultus crebros facit, inquit Paulus, lingua humiditatem, & cumulatam sanguinis educationem, per alium mucosi feruntur simillima terminosis. Auxilio sunt (antequam horum aliquot fuerit secutum) vomitus & clyster, & quæcunque potum venenum possunt excernere. Proprie autem ipsi succurrit aqua mulsæ, aut Lac Asininum, Caprillumve, & dulce vinum tepidum cum Aniso modico potum: item Amygdale, & elixa gallinarum pectoradidem præstant Conchyliæ cruda pariter & tosta, in cibo, adhuc Locustæ marinæ & Gammarii.

Temperamentum. Pauculum saporem conciliat: plusculum interimit. Lac capris. Vinum dulce. Amygdale. Conchyliæ.

Gammari. Gammari, & ius ex ipsis esculentum potui assumptum.

Quantum vires Dorycnii & Solani furiosi similes sint, ipse tamen inter se diuersa à Diosc. describuntur.

Galenus quoque de Dorycnio agens, simile id temperamento facit Papaueri & Mandragora, & aliis ita frigefaciendi vi præditis, vt in quo obtineat aquosa frigiditas valde efficax.

Nullus ex Veteribus tum Græcis, tum Latinis, teste Cordo, Dorycnium descripsit præter Diosc. qui historiam eius ex Cratena desumpsit.

Plinius & alii quidam crediderunt Dorycnium idem esse cum Solano furioso, quod falsum esse Nicander, Dioscor. & plures alii testantur. Rob. Conflin Lexico notat *Δορυκνιον* Diosc. & *Δορυκνιδιον* Gal. & Nicand. etiam *Δορυκνιον* dici apud Suidam, & Helych. corruptè *Δορυκνιον*.

Matthiolo, Dorycnium hæcenus non contigit inuenire.

Brunf. onom. rectè Dorycnium siue Dorychnium aliud à Solano somnifero tradit, sic dictum fortasse, quod cuspides telorum inficere mos esset illo.

Gorthæus contrà, malè ex Dioscor. dicit Dorycnium idem esse cum Solano furioso, quum Dioscor. tantum dicat Solanum manicum quod etiam Dorychnium vocat.

Matthiolo [inquit Greuius] nequaquam consentit id quod Græci appellauerunt Solanum furiosum esse Dorycnium. Si tamen que Diosc. l. 6. & Theoph. & Plinius scripserunt considerare volumus, re ipsa profectò compertemus, aut errasse Dioscor. aut Dorycnium simile aliquid Solano furioso habere &c. Matth. insinuat: nemo tamen hinc inferre debet ex lib. 6. eum idem sensisse, sed quod aliqui tantum ita vocarint. Hoc tamen Matth. responsum non viqueque satisfacit, nam ea que Theoph. & Plinius de Dorycnio literis tradiderunt, à Diosc. de Solano furioso dicuntur. Tamen quod sub finem præmij idem ex sua sententia & non alterum affirmare videtur. Auicenna Vuam vulpinam vocat, quod, vt ego existimo, Acinos ferat. Vix non dissimiles, quæ admodum Diosc. in ipsius descriptione affirmat. Dicitur etiam Solanum furiosum, quod in eo qui id in potu acceperit furorem commouet: idque præstat non ob qualitates suas, quæ frigida sunt & sicca, sed ob innatam & peculiarem malignitatem: tantum enim abest, vt frigus firem exerceat quin potius egrum somnolentum & grauem reddat, sicut alibi diximas. Nicander tamen in descriptione Accidentium, quæ ab hoc veneno veniunt, furoris non meminit. Hæc Greuius obtrudit. Verùm Theophr. non meminit Dorycnii, sed tantum Stryeni. Vires à Diosc. attributæ lib. 4. cap. 75. conueniunt sanè cum viribus attributis à Theophr. Strychno ac etiam ab ipsomet, capite præcedenti Solano Manico, quæ vires sanè planè repugnant viribus quas Diosc. lib. 6. cap. 6. Dorycnio attribuit, ac etiam Nicander, vt fortè liceat suspicari lib. 4. Diosc. malè additas vires Dorycnio competentes: nec vilo modo concludi potest Dorycnium & Solanum manicum eandem plantam: Greuius aut non legit textum Græcum in fine præmij aut non intelligit: ait enim Dioscor. *αὐτὸν δὲ σῶν*. Vbi obsecro scripsit Diosc. Dorycnium acinos ferre. Greuius confundit Dorycnium Nicandri cum Solano verè dicto furioso aut manico Diosc. & Theophr. licet omnia ea que Nicander scribit ex Diosc. l. 6. de Dorycnio planè non respondeant, sed manifestè deorsum ferant a-

liam plantam à Solano furioso: hæc occasio vt Greuius, dum vult diuersarum plantarum, diuersas vires conciliare frustra se torquet. Quomodo Dorycnium Nicandri intestina exulcerans, abradens &c. [Greuii verbis vtat] præstabit, quod Plinius scribit, vt inter dormiendum cum formosis puellis, &c. innocentiss. dicitur venenum, quod dicit Plinius de suo Dorycnio diuerso à Nicandri & Dioscoridis. Vt igitur [auctore Sarac.] insirpium historia Dioscor. Anazarbarus Dorycnium & Solanum manicum distinxit & ceu diuersas plantas diuersis descripsit capitibus, ita & lib. *αὐτὸν δὲ σῶν*. Altero, vtriusque veneni diuersis capitibus propria & peculiaria tradit remedia: quæ tamen omnia hoc loco vni Dorycnio accommodantur. Atque vel hinc patet, Dioscoridem hunc libri de venenis auctorem, alium ab illo Anazarbaro extitisse.

Scribit Cornar. sibi videri commune esse appellationem Dorycnii, omnibus iis, quibus hæc & tela tingerentur. Appellamus Dorycnium Mompeliense & Hispanicum, non Anguillare, vt visum Clusio: nec Veterum, vt Gesnero, de quo mox. Est & Dorycnio Hispanico congener Clusio, de quo proximè. Dorycnium habet Cassibona, quod nos Trifolium album rectum inferimus. Dorycnii nomine nobis aliquando data Iouis Barba, de qua paulò antè dictum. Lob. & Penna scribunt, quosdam Phylliream hirciolam Dorycnium, quod non probant, qua de re vide Hist. n. g. lib. 5. Pro Dorycnio aliqui, inquit Gesner. de hortis, habent suffruticem quandam montanum quem Visi Ideæ speciem putamus. Cæsalp. & Ferd. Imperator Dorycnium est, quod Dalechampi dicitur Cneorum album: eiusdem etiam nomine Dorycnii meminit Clusius, quod Dorycnium nō negamus, cuius historia à nobis posita est in fine l. 5. Dorycnio est & cōgener quedā plāta Cæsalpino foliis nigrioribus, de qua libro modò dicto. Cordus pro Dorycnio Nicandri exhibet Halicacabum peregrinum, quod improbant Gesnerus, Matthiolo & Lobelius, vt dicitur lib. 5. de Scandentibus. Dorycnio multum simile Anguill. Trifolium Halicacabum, quibusdam satis ineptè Dorycnium auctore Camerario appellatum, de quo agemus Hist. n. lib. 17. Dorycnii appellationem, inquit Cornarius, Plinius Solano furioso attribuit. Inter Diosc. reiect. Halicacabus, alius Dorycnium dicitur, infra tamen etiam lib. 2. cap. 12. de lethalibus medicamentis, Dorycnium appellat dicit, Solanum furiosum. Quartum Solanum [Gessfuef] per me quidem est, inquit Trogus, quod *Δορυκνιον* Plinii, quo cuspides tangebantur, de hac planta lib. 23. inter Atriplices. Quibusdam etiam Dorycnium de Lunaria & Pyrethro dici suo loco hac in nostra Generali Histor. dicitur.

DORYCNIVM MONSPESSVLANVM FRUTICOSVM.

DORYCNIVM Cratæa Mompeli vocabant *Dorycnium Cratæa.* Fruticem totum albidum ad sesquicubitū altitudinem excrecere solitum, cuius nouelli adhuc ramuli obsequiosi, fractuque contumaces existunt, adulescentes aut loco asperiore nati, multum dureant, folia ex intervallis, ternis, quaternis, sena, radiata, sine pediculis adherent, oblonga, angusta, alba lanugine pubescentia, Clusio adstringentis gustus. Flores extremis ramulorum innascuntur in orbem glomerati, albi, quorum singulares ad Trifolii pratensis albi flores accedunt, *Ramuli. Folia. Flores.*

Scopa Amerina Scapis Amerinas Sparti similes describi, quis Genistellam Amerinam quidam vocitent hoc tempore? Euchar. Genest pfrummen, Genelta. Gorop. in Aluat. Genista. Cord. in Diole. Sparion, Latinorum Genista. Germ. Genster. In Hist. Genista angulosa, cui male apposita ex Trago Chamae parafigura. Trago Genista pfrummen / græste pfrumme, quam quosdam putare ait eandem cum Spartio & fieri posse putat, ut Dioscor. lib. 3. cap. 152. Pfrummen sub Spartio intellexit, quod etiam nomen et Lygon, Lobon & Vimen: verum is etiam dubitet cum Plinio [qui lib. 24. c. 9.] Genistam eandem facit cum Spartio] lubens tamen assereret Genistam vel pfrummen esse.

Lygon. Lobon. Diosc. lib. 3. cap. 102. d. chob, Ericeen, & quam Mesue Myrticam Albraben & Albrahunc nominat. Sed Erice Dioscoridis non est, ut nec Spartium.

Erice. Myrtica Albraben. Figura etiam Tragi parum feliciet picta: nec nomina conveniunt.

Tragus, non solum. Genista de col. sup. Genista maior.

Fuch. Genista Latinorum rei rustice scriptorum & Plinii: Officinarum & Barbaram sectantium medicinarum, Genista & Genestra, Germ. Ginst & Gens, Gall. Gens, alia à Spartio.

Sed nec Genistam Plinii esse Corn. in Dioscor. comprobat, Sparta, inquit, Homericæ neque ad Spartium Dioscoridis, cuius vires Plinius Genista adscripsit, pertinet: Est enim inter Spartium & Genistam hoc discrimen, quod Spartium foliis caret: Genista folia habet. Nota est Genista, Spartion Dioscoridi appellata pfrumme & ginsæ & ginsæ.

Camer. re. tatur. Distinctio Camerarii non placet. Turn. Genista, Angl. broonne, Plinii Genista à Diole. Sparto diuersa, quod concedo Turnero: Genistam autem Plinii esse non dixerim: Huius figura posita apud Turnero fol. 144. partis secundæ nomine Spartii, licet eius in contextu nulla fiat mentio.

Mihi aliquando denominabat D. Presburger Hemerocallidem Theophr. ex sententia Guilandini. Cronemburg. de comp. medic. vulgaris usus Genistam Plinium pinxisse lib. 24. sibi persuasum habet. Tanta inter Spartium & Genistam intercedit similitudo, tum facie, tum etiam viribus, ut eorum affinitate deceptus Matthiolus crediderit, omnino errasse eos, qui alterum ab altera fecernerent: præsertim cum hac re deprehendisset Plinium lib. 24. cap. 9. dubitare. Verum cum admonitus accuratius Dioscoridem perlegisset, compertit planè inter has plantas discrimen esse. Quippe quod Spartium Dioscoridi frutex sit foliis viduus: & floribus constet albæ violæ similibus. Genista verò folia proferat longiuscula, Lini ferè modo: & flores luteos, lunatos. Hinc itaque factum est, ut nunc in eorum sententia consistat, qui Spartium à Genista differre docent. Non tamen quod diuersi proitis generis has plantas esse putet: nam tanta, ut dictum, vni cum altera cognatio est, ut etiam non eadem sint: tamen congeneres esse videantur.

Hemero-callis. Dodon. Gall. Genista, Genesta, & Genestra, Germ. Gens & pfrummen. Belgicè Brene. Sine dubio Spartii species. Latin fol. Genista germanica.

Spartium. Clus. in Pann. lib. 3. c. 15. Genista vulgaris Germanica, Austriacis Vngaris vicinis Gelbe Hee / hoc est Trifolium luteum appellata. Hist. & Hist. post. Genista vulgaris & Septentrionalis, Hist. Scobas, [quod illa, quemadmodum nostrates, Scoparum quibus ædes purgant & euerrunt, loco videntur] dicta.

Vfus. Lob. & Pena Adu. Spartium, Genista Scoparia vulgi Gal. Gens. Angl. Broome & Breim. Genistam Tom. I.

à genium flexilitate deducunt nonnulli, quædantaxat species Sparti dici potest. Falluntur qui Diole. Spartium existimant. Obseu. p. 537. Genista Scoparia, vulgò Genista Plinii. Icon. Plant. Genista Scoparia vulgò Genistella, Spartum Lobelii. Is quidem non observauit Trifolium esse, ponit tamen quam habet Dodonæus cum Rapa iuncta. Hist. Lugd. Genista angulosa seu vulgaris, Camer. hort. Genista vulgaris. Item apud Muth. Germ. & Epit. Genista, Ital. Ginestra, Hist. Genestra, Giesta, siue Giestruia, Germ. Ginst, Gall. Genestle.

Lib. no. Figura quæ apponitur Muthiolo satis laudabilis, mihi tamen non probatur poni eius plantæ, quam non intelligit Muth. & quæ non parum diuersa.

Tabern. Icon. & Hist. Genista, pfrummen: Item Genista alba, iveris pfrummen, n. hild. differens à precedenti nisi colore albo: Adhuc Genistelli, flein pfrummen. Similis omnino est primæ, nisi quod non ita frutescit ac minor est, nec tot virgibus abundat. Quod erat opus ob solum colorem fingere nouam figuram, nec indicare ubi visi fuerint eius modi genista flore albo, verum hæc indistincta Compil. Tabern. cui sortè nulla trium suarum genistarum bene nota: præterea enim vulgarissimam non bene describit.

Gerardus n. latur. Gerard. Angl. Broome. Et genista quarta tenuifolia, Small tresed broome, genista alba: Item Chamægenista Anglica English Swarff Broome. Cur Gerardus mutat titulum & separat à priore genista, vocans genistam tenuifoliam, cum tantum differat colore, teste ipso Compilatore Tabern.

C. Bruh. apud Muth. Genista angulosa, qui al. fampst figuram quam Compil. Tabern. posuerat pro alba.

Genistam vulgaris apud Germanos notitie in- Locus & cultus agris, campisque neque non quibuldam montanis arbutis, quæ statim temporibus cadi solent, gigni prodit Tragus: Fuchsius perarida loca amare, ideòque in syluis & iuxta sylvas nasci locis arenosis iuxta vias: omnium notissimam tum apud Borcos, tum Meridionales, sterilibus præsertim, arenosis, montosis, & frigidioribus: Clusius per vniuersum ferè Germaniam, Galliam, Angliam atque Belgium vulgarissimam esse. Is verò spontè nascentis nulla vestigia obseruare potuit in Pannonia & Bohemia. neque torà Austria & Moravia. Genistas, in Hetruria adeò frequentissimas prouenire testatur Muth. vt Maio & Iunio mensibus magnum & iucundum spectaculum præbeant viatoribus, quoniam tam copiosè speciosis luis ac fulgentibus floribus ornatur & vestiuntur colles, ut procul autem videantur. Seminari aliquoties in aliquot locis comitatus Montbelg. quæ prouenit: abundat propè Maurillors Castellum, vidi folia protudentem noua & flores nouos mense Septembri inter Bessardiam & Masiminter, olim inter Monspelium & Lugdunum mense Iulio cum siliquis & foliis ex vno pedicelo ternis, pilosis. Lugduni abundat florens Maio: ex ea scopas parant: In Hærcynia hyeme cum siliquis: Basileæ florentem Iunio. Inter Placentiam & Mediolanum florentem cum foliis mense Aprili: iuxta Castellum Abbatis Luxensis Passuane copiosa & versus Thermas Plumaris Lotharingæ.

Empetrici genistæ flores & semina ad internas vires ac quasdam affectiones exhibere hodie solent. A- Temperamentum. quæ à floribus genistæ distillata & pota, calculo- Aqua. lis prodesse apud Tragus traditur, sicut & Calculofo.

Sudor. munis per se tunc tertia parte drachmæ sumpta, ad sudorem interim eliciendum contecto corpore. Apes flores Genistæ amant, sed mellatio ex illis facta improbat. Opiliones quidem à Genista vnguentum conficiunt, quod Scabiei ouium medetur. Calefacit & siccit in alto ordine id quod Fuchium amaritudo quam gustata refert, & eius facultates abundè docent. Sparto & Genistæ, non obstante, quod forma nonnihil dissent, eadem inest facultas: ut enim spartum pituitam per superna & inferna purgare potest, sic etiam Genista. Hinc adeo fit ut eius seminis hodierno tempore contra Podagram magnus sit usus. Vrinam etiam amaritudinis ratione mouet, & quia incidendi & extenuandi facultatem habet, lapidem in renibus, tum in vesica confingere, ut etiam recentiores tradunt, potest. Strumas denique; alios tumores discutere posse iidem scribunt. Calda & sicca, autore Dodonæo, proximè ad tertium gradum abigit ac partes tenues habet. Folia, ramuli & summitates Genistæ, cocta in vino aut aqua utilia sunt hydropicis, ac omnibus obstructionibus h. patis, splenis, renum, aut vesicæ, partim enim purgât & pellit omnes humores serpos & aquosos ac superfluos, per aluum partim per vias. Eadem præstat semen sumptum pondere circiter drachmæ vnius. Denique eadem facultates habet quas Genista Hispanica, ac idem eius in morbis vlus esse potest, qui Genista Hispanica. Genista Germanica sub signem Aprilis aut Maio mense floret, atque tunc tudimenta florum adhuc virentia, prius videlicet quam Lutea fiant, decerpta, multa aut sale conduntur, quæ postea elota & decocta, Capparum in obsonis loco habentur, nec minores cum sua uitate manduntur: ac languentem excitant appetentiam, & hepatis alienis infarctus expellunt. Paratur ex Genistæ ramulorum ac virgultorum aridorum & combustorum cinere, cum vino tenui alho, cuius modi Rhenanum est, Lixiuum, quod ad Cachexiam & Leucophlegmatiam à nonnullis valdè commendatur: & potenter quidem aquosos ac serpos humores cum vrina & per vesicam expellit: sed & actimonia sua interna viscera quandoque lædit & exedit. Purgat, ut vult Matthiol. Genistæ semen non minus potenter ferè quam spartum aut Helleborus drachmæ vnius & semis pondere ex hydromelite ventriculo ieiuno sumptum. Quare eius magnus est hodie vsus contra podagram: potenter enim per aluum educit lentos viscidisq; humores ex quibus podagra generatur. Virgula cum foliis in aceto dies aliquot macerata & contusa, succum reddunt, cuius si quis semineiam bibat, non paruum sentiet emolumentum contra dolorem ischiadicum. Semen Bronchocelen, omnemq; tumorem discutit. Genista cum axungia contusa, gonagram perfrat. Semine Genistæ Scopariæ vomitum, non secus ac Spartio Diosc. si pius duarum vnciarum decocto propinato, citra magnam contentionem mouit Lobelius. Verum flores recens decerptos sepius quamplurimos, & per se acetanis inditos, vorat plebecula Aruerthæ, & Aquitanix, maxima copia, innocuos non modò, sed etiam admodum gustu suaves: nec quicquam vomitionis nauseæ vlus, aut commotionis mouere solitos. Quin apud Brabantios gemmantem conduntur, sale & aceto flores, mensisque inferuntur, Capparum, Olearumve pari commendatione: creduntur enim non modò cordi vires, ac stomacho appetitum augere, sed etiam obstructiones referate, & calculum frangere. Idcirco fallantur, falluntque

qui hosce flores officinis vomitioni mouenda sic-
candos præcipiunt, rati istam Genistam esse Dios-
cor. Ellebori luppar deiectionum Spartium: non
enim deiectione insigni, sed tantum leuiore co-
natu excludunt, qui eorum vel Seminis deco-
ctum hauserunt.

Flora non
mores vo-
mitum
spartium.

GENISTA CVM RAPO

Fruticosa stirps Descript.
Genista est, Caulis.
caules, aut potius
tenues caudices,
habet lignosos, à
quibus plurimæ
tenues spargun-
tur virgule, angu-
losæ, vitentes, len-
tæ & flexi neci-
que faciles, non
raro quoque in a-
lias diuisæ, circa
quas folia exigua,
obscure vitentia,
& flosculi eleganti
colore, lutei, &
tandem siliquæ
planæ, per maturi-
tatem nigricantes
veluti Phaceli, siue
Bonæ, à Dodonæo

Describe.

Caulis.

Virgula.

Folia.

Flosculi.

Siliqua.

Semen.

Radix.

Rapum.

Orobanchæ.

Genista
parua.

Rapum.

Orobanchæ.

Limodorum.

dictæ, in quibus semina plana dura, subrusta, len-
tibus minora. Radix dura & lignosa, fibras quaf-
dam obliquas subinde à se dimittit. Attollitur au-
tem Genista frequenter in satis magnam altitudi-
nem, hominis staturam attingens: floribus hæc
multis sæpe grauida: quandoque verò humilis
permanet, quæ raro florifera. Huius verò ra-
dicum fibræ adnascitur quod Rapum appellant Ge-
nistæ. Est autem hoc tuberosum quoddam, turbi-
natum, subnigricantibus squamis opertum, pul-
pa interiore sublutea, à quo caulis assurgit do-
drante breuior, floribus circa fastigium, subcap-
didis, Lamii ferè æmulis, succedentibus oblongis,
crassis, teretibus, non tamen magnis, loculis, in
quibus semina minutissima & superuacanea. To-
ta autem facie istud orobanchen Dioscor. refert:
hoc solo ab eo differens, quod nō inter legumina
exeat: sed è fibræ radicis Genistæ quib. abhærescit.

Dodon. gall. Genista parua, non differtens à ma-
iore nisi quod non excedat altitudinem trium pe-
dum, ad huius radicem reperitur planta Belgis di-
cta, Brenape, Lat. Rapum Genistæ, & Rapæ Gene-
stæ, Gall. Nœuau de Genestre, hoc procul dubio
foecies Orobanchæ & Limodori. Lat. in fol. Geni-
stæ cum Rapo. Olim Dodonæus nō iunxerat Ra-
pum Genistæ, ipsi Genistæ, nunc autem iungit:
præterea olim differentem faciebat Orobanchen à
Rapo, nunc tantum separat, à nascendi loco: li-
cèt nobis persuadeamus eius Genistam eandem
cum angulosa, quia tamen nūquam vidimus cum
Rapo, ac præterea ipse non meminerit trium fo-
liorum ex vno pediculo in sua Genistæ, ac mino-
rem dicat, nos eius picturam proposuimus, quum
sculptor corrupti potissimum in floribus Rapi
Genistæ.

Lob. & Pena Adu. vocant, Herbariorum Rapum
Genistæ siue Hypobartium ἀρβαν. floribus galen-
tis Tragorchidis Radicibus. Genistæ & Genistæ
læ adnascitur quasi soboles spuria: sed specie vi-
senda & raritate, extremum non ab simile ortu,
concretu.

Hypobartium.

Genistæ.

concretu, incremento, caule & effigie Hypocystidis vel Orobanchæ. Obferu. Hippoſpartium Rapum Geniſtæ. Icon. plant. Geniſta Scoparia vulgi. Item Hypogeniſta, Rapum Geniſtæ à ſimilitudine. Lobel. in Obſeru. & Icon. Iungit Rapum Geniſtæ Scopariæ vt Dodon. in qua folia non ſunt trifolia.

Gerard. Angl. Rapum Geniſtæ, Brentrape Orobanchæ, qui ponit pro Rapo Geniſtæ iconem propoſitam à Tabern. titulo Orobanches ſecundæ.

Cluſ. Pann. Orobanchæ illa maior, quam Belgæ, quoniam ad Geniſtæ vulgaris radices interdum naſcitur, Rapum Geniſtæ cognominant. Vngaris *Mifegyerthia*, id eſt, *miſſalis candelæ* ſive cereus dicta. Et Hiſt. poſt. *Orobanchæ omnium maxima*, quam, quia apud Belgas ſæpius Geniſtæ vulgaris radicibus innaiſcitur, Herbariorum turba Rapum Geniſtæ appellat. Vide plura ſub Orobanchæ.

Camer. ad Marthiol. Germ. Orobanchæ genus ad Geniſtam provenire ſolum, vulgò *Rapum Geniſtæ* dictum, quod Cluſ. Pannon. Orobanchen maiorem vocat.

Geniſta, autore Dodon. parua provenit locis ſiccis ac glareosis ſecus itinera, nonnunquam in ſylvis. Rapum Geniſtæ reperitur in terra ſterili, macra & arenosa, ad Geniſtæ parvæ radicem, quæ ad perfectionem non venit, & quæ non fert flores, aut paucos: invenitur menſe Junio & Julio. Rapum Geniſtæ auſit Lobel. in Flandriæ, Galliæ, & Angliæ locis maiore Geniſta ſcæpulis, aliqui ſuſtrâ quaſitum & diu alibi: A. Sabaudia & Pedemontani colles parvæ ſeraciſſimi, etiam iſtud copioſum ſunt. Rapum Geniſtæ Belgarum Cluſio paſſim multis Aſtriæ & Pannoniæ ſylvis naſcitur.

Rapum Geniſtæ habetur apud Dodonæum à nonnullis Empeircis recentioribus, pro ſummo remedio aduerſus calculum, ad mouendas vrinas, decoctum in vino deinde potum: vt enim aiunt, ſolunt renum obſtructiones, producit ac prouocat vrinam, calculum ſrangit ac arenulas pellit. Succus recens glutinat ac ſanat omnia vulnera recentia & abſtergit deteriora ac ſordida reddita: vſus eſſe poteſt ad alia vlcera maligna, abſtergit enim ac ad ſanitatem producit. Vt autem ſuccus melius conſeruetur, poſtquam ex radicibus recentibus erit expreſſus, Soli exponendus donec craſceſcat, aut additur aliquid mellis, & Soli exponitur: hinc enim melior erit ac commodior extergendis vulneribus & vlceribus putridis. Poſteſt etiam ex radicibus ſemiſiccis extrahi Oleum vtile ad omnia ad quæ conſert ſuccus. Hoc Oleum delet omnes maculas, ac faciei exanthemata, ac totius corporis, ſæpius illitum. Ait Cluſ. & poſt eum Camer. qui tamen eum nominare non dignatur more ſuo, puluerem cum calido vino exhibitum inſigne medicamentum aduerſus colicum dolorem, nonnullos credere. Rapum Geniſtæ magnis votis & peregrinationibus Chymiſtas Maio menſe venari ſcribit Lob. Ad vtriuſque Geniſtæ radices, ſubſectosq; teneriores aſparagos cum radicibus ſive appendicibus à Geniſta auclendis alembico indunt: & indeigne Oleum eliciunt, ad calculos perquam celebre.

tium: quibus alternatim adnaſcuntur folia, Hyſſopi, maiora, interdum paria, ſuprà in fræque a-

trourentia, ſatuo lentore mandendis os implentia: flores in thyſis lucci, geniſtæ anguloſæ minores, quorum ſingulis appoſiti: ſilique vnciam longæ, lacuſculæ, glabræ, in quibus multa ſemina parua.

Ruell. hanc *Lyſimachion* & *Ruticorum Carneola* vocat, quo etiam nomine in humidis eam inueniri ait, inſecturum Officinis opumè notam. Huſt præterea *Corneola*

vulgò notæ ſingulas in eſſe notis, quas *Lyſimachion* tribuerit: Lyron tam Dioſcoridem quàm Plinium alio nomine appellari tradere, quod putetur pro Luteo deprauatum. Nun, vt Vitruuius author ſit, eos qui non poſſint Chryſocolla vi, herbæ, quæ Luteum appelletur, æcernum inſicere, ac viridiſſimo vi colore. Et talem eſſe *Lyſimachion* ſive Lyron, ſive Luteum vocatæ apud iſtiores vſum: nam cæruleo colore, quo elatum tingat, eam ſuperinducentes, viridem efficere colorem: per ſe autem luteum vel flauum præbere: ſolere enim pictores ex luteo & cæruleo contritis viridem efficere colorem. Addit porro ruia nonnuſquam hunc ſorem luteum non à colore, quo tingat, ſed à flore potiùs, qui luteo micet conſpectu, Aqratilem Solſiam appellare. Ruellius ergo affirmat hanc *Lyſimachion* eſſe, quamuis inibi aliam verius tradat. An eadem *Acipitrinus pes*, vulgò *Corneola* dictus, ſilio Salicis ſerè puſilla, flore ſubluteo, cum ſiliquis Ciceti ſimilibus, in quibus ſemen? Cordo in Dioſc. *Lyſimachium* Leoniceo *Corneola* putatum, qua iſtiores viridem colorem inſciunt. Cui ſententiæ Ruellium ſubſcribere dicit, quamuis poſt aliam herbam *Lyſimachium* eſſe putet. Sed Cordus illis nullo modo aſſentire poteſt, qui *Corneola* *Lyſimachion* eſſe putent. Quoniam *Corneola* fructuſa herba ſit, quæ à Germanis *Gülbraut* appellatur, in editis, nec aquoſis naſcens. Ruellium reprehendit Cordus quòd loco dicto putet Lytri vocabulum corruptum eſſe à Luteo, cum nequaquam ibi Vitruuius per Luteum *Lyſimachium* intelligat, quod Lyron etiam appelletur, ſed ſui generis herbam.

Florem tinctorum depingit & deſcribit Tragus ſub nomine *Ferula*, quam etiam ſorem tinctorum vocat & Thapſiam, & male ad Spartion referri poſſe credit quod *Gälſterblumen* interpretatur. Vtrum autem *Ferula* Veterum ſit, in præſentia quidem nec aſſerit, neque negat. *Ferulam* tamen nuncupauit. Quæ opinioniones vique aded erroneæ ſunt, vt reſut: non enim non mereantur. Credat quouſque velit Spartion id eſſe, ex quo Aſia lina piſcatoria conſicere ſolita eſt.

Fuchſius Hiſt. Tinctorium ſorem appellat, Ger. *Gälboder* *Strichfarb* blumen, & *Ackerpſimmen* nonnullorum. Gall. *Herbe à tainur*. Is quum apud illum eſſem cœniſtellam non ac-

TINCTORIVS FLOS

Radice lignoſa denſa viminum ſeges fructicat, tenuium, cubitalium & longiorum, teretium.

Tom. I.

Kk 4

leatam dixit. *Genista* in hac hist. Cordi. Tinctorius flos Fuchij & *Genista* species, de coll. stirp. *Genista* minor non spinosa, Tugarinorum *Pfingst blumen*, Flos tinctorius Fuchij.

Matthiol. in Dioscor. notat Ruellium Lyfina-machiam eam putare, quam Hetrusci vulgò appellent *Cerreta*, siue *Braglia*, Foroiulentes verò *Cesaria*: sed hac re eum aperte falli.

Dodon. Gall. *Genista* humilis, Belg. *Akerbren*. Herm. Flos tinctorius farbbliumen, Galsarbbblas-men / Seydenschmuck. Latin fol. *Genista* tinctoria Pajm.

Clus. *Genista*, siue Flos tinctorius vulgò, Vrgaris *Feste Verag*.

Corneola A Casalpino ita traditur. *Corneola* siue *Coroneola* vulgò ab insectoribus lanarum appellatur suffrutex lignosus cubito brevior: rectis ramulis, striatis, foliis simplicibus, figura Lini, latioribus, copioso flore luteo, simili *Genista*, sed tenuiori, sinquis exilibus: oritur in sylvis, eo inficiunt colore luteo, vnde non immentò *Lutea* herba dici possit apud Plinium quā tingebatur Chrysolocla. vt Ianuin & Lana.

Lobel. & Pena Adu. vulgò *Genistella infectoria*, an *Lutea* Plinii? Angl. *Sicra* verde. Obseru. Vulgi *Genistella infectoria*, an *Lutea* Plinii: Adu. perperam *Ferula* Tragi. E folio latiore secundam differentiam alit Murtonus. Et tertiam iuxta Zuphaniam lectam, procumbentibus pedalis ramulis, ceteroquin non abssimilem. Icon. Pl. Vulg. *genistella infectoria*.

Hist. Lugd. *Tinctorius flor*, siue *Genista* humilis, gall. *petit geneft* vel *petite geneft*.

Tab. icon. & Hist. *genistella tinctoria*, Klein *farbpfimmen*.

Gerard. *genistella tinctoria* *Greme verde* vel *Sicra verde*.

Suffruticem illum qui à tingendi vsu, floris Tinctorii vel *genista* tinctoria nomen inuenit, in Hispaniis vidisse non meminit Clusius: at in Austriæ & Pannoniæ syluosis locis, & ad montanorum pratorum margines frequentissimum conspexit. Frequentissimus etiam in omnibus pratis quibus proximè sylua, cum Francofordiano agro, tum plerisque aliis Germaniæ locis. Tinctorium florem vidi Tubingæ. Monspeli cum ellem Scinuiserem Trepsontes du Gabi: inter eos & *Regnol*, inueni florentem Iunio. Geneue, & *Ebroduni* abundat, florens mense Maio, Iunio, Iulio, Montbelgardi in horto ferarum, & passim propè *Murwillars* florentem mense Angusto obseruauimus: Patuni in horto publico qui in arbusculam creverat.

Vires & Temperamentum, Amara est Planta haud alter quam *Genista*, vt calefacere illam & siccare in altero ordine sit euentissimum. Vt forma & Temperamento *Genista* similis esse itatuit Fuchius: sic etiam facultatibus haud dubiè eidem respondere dicit, verum melioribus. Florum vsus iuxta Tragum, in tingendis libris & aliis vt lineis vestibus & laneis, quæ eo optime tinguntur, luteo colore.

tis, satis angustis, in obtusum angulum deminentibus, aliquid affine habentibus cum Dorycnio Mespelienf. Flores multi, parui, lutei, hiantes, vt in cæteris *genistis*, exterius hirsuti & albicantes in planta sicca.

Quam non simus certi an eadem sit cum *Genista tinctoria* Hisp. Clusij eius descriptionem sub-

Flores.

Descript. Clusij.

Super.

Rami.

Folia.

Gustus.

Flores.

Aquis apoc.

Oricilla.

Sereth.

Locus & Tempus.

GENISTELLA TINCTORIA HISPANICA.

Generosus quidam Baro Germanus, olim Ludwigus nobis demonstrauit *genista* speciem ex Hispania delatam, quam ita descripsimus: Frutex est multis ramulis abundans: Onustus multis paruis & breuibus foliis albidis, hirsu-

Descriptio Rami. Folia.

GENISTA TINCTORIA LATIFOLIA LYCENSIS.

Hoc nomen exhibita surculo est lignoso, de-fo, striato, nodulis ab ima præsertim parte cōtorto. Quem ad intermedia mox alij stupant minores, satis numerosi: folia quàm in vulgari tinctoria dicta multò latiora, molliora, breuiorâque: alternatim

Descript.

Flor.

Locus.

ne genista tinctoria.

alternatim posita, viridia & aduersa, parte subcincta, per ambitum leuiter hirsuta: neruo insigni per medium excurrente, & in apicem terminante. Flos luteus, hians more reliquarum genistarum. In sicca nullus gustus notabilis.

Dominus Aegerius dedit collectam in montibus Lucensibus nomi-

certè perexiguo odore præditi, nonnullis locis satis odorati nascuntur: quibus deinde succedunt plantæ filiquæ, hirsutæ, exiguum flauescens semen, Cytili generibus simile, continentes: radix est dura, lignosa, aliquot fibris donata: sed & virgula secundum radicem, quæ terra integuntur, plerumque fibras agunt.

Hist. Lugd. *Genista minima*. Camer. hort. *Geni-Synonyma stella, Genista pumila*, An Thal. in Hircyn. *genistæ minoris species*. Tabern. Icon. & Hist. *genistella Pannonica* *Vngarisch erdpsrimmen*. Gerard. *Anglic. Chamægenista Pannonica* *Swartse Bromes of Hungaris*.

Tranitulimus in hortum Illustr. Excell. Celsit. VVirtemb. coll. etiam prope *Mansinger*, ubi abundat cum trifolia angulosa. In itinere ad Phymarias thermas copiose reperimus locis siccis bicubitale repentem: in monte prope *Watweiler*, Anno 1592. tum etiam in *Sulz* Asiaticæ vidimus copiam, nullam cuidam mulieri ad mouenda formenstrua à Medicastra ex valle *Mansier*, ad *Mend* quæ denominat *Klein Benden*. Hæc eadem plantæ est, et multum fillor, quam obseruauit *Monspeli* ac descripsi ibi. Reperitur in sylua *Aigremont* florens mense April.

Locus.

Gener Cherlerus obseruauit eam ad pedem Montis Lupi cum esset *Monspeli*. In subulosis & lapidosis tumulis, Oeno flumio per Sequanos habenti propinquis, nascens quæ è *Lyons Salinario Nozeretum* oppidum itur. Claf. Nascitur multis Pannoniæ locis ad uiam & sylvarum margines editis, siccis, atque desertis, nonnunquam agris incultis, & inter vepres aliquando magis luxuriat, ac in maiorem altitudinem excessit. Floret Maio, quandoque etiam April.

GENISTELLA PILOSA.

Descriptio

Radix.

Vimina.

Ramuli.

Folia.

Flores.

Siliqua.

Icon.

Descriptio Clusii.

Folia.

Flores.

GENISTELLA pilosa nobis dicta, suffrutex est cubitalis & bicubitalis, radice longa, oblique serpente, fibris aliquot donata: vimina habet lenta, tenuia, teretia, in multos ramulos angulosos, striatos diuisa, per terram ut plurimum se spargentia: folia admodum exigua, inferius lanugine canâ pubescentia, superius

glabra: flores ad ramulorum latera multi, crocei ex hirsuto calyculo, Alpalathi *Monspeliensis* vel *genistæ vulgaris* formâ, & odore, sed multo minores, extensis pilosis, intus glabri. Succedunt siliquæ parua, viciales, latiusculæ, hirsutæ, in quibus plura semina. Surculi in figura facta, nobis absentibus ad *Clusianam* Iconem, licet nobis non deessent plantæ ex horto, nimis crassi picti proportionem plantæ, erant etiam appingendæ siliquæ, & folia melius exprimendæ.

Lubet, ne quisquam fallatur, *Clusii* descriptionem *Chamægenistæ primæ* proponere, de qua ait: Multis palmaribus, interdum etiam pedalis aut maioribus virgulis humi diffunditur, teretibus, lentis, striatis, virentibus, & in aliquot ramulos diuisis: per quos confuso ordine, & quasi temerè sparsa sunt foliola, bina, terna, aut quaterna, ab eodem exortu & tuberculo prodeuntia, *genistæ* vulgaris *germanicæ* foliis similia, eminentiore dorso, & quasi complicata, superne viridia, inferne nonnihil incana, amarusculi gustus: ex illorum alis singuli aut bini flores lutei, quatuor foliolis constantes, *genistæ* *germanicæ* florum amuli, sed minores, nullo interdum aut

GENISTELLA HERBACEA, SIVE CHAMÆSPARTIUM.

Genistægræminæ herbæ est potius lignosa quam fruticosa, cubitum excedens, ramuli molles, hirsuti, duabus fimbriis latis mollibus ornati, internodiis veluti distincti, ac ad singula internodia, folium vnum oblongum, obtusum, pilosum, sine pediculo, maius quam in *Angulosa*, nec triplex ut in ea in virgularum summitate flo-

Ramuli.

Folium.

Flores.

res lutei, parui, hiantes, spicam serè efficientes, non tamen incertam, ut in figura *Cordio* apposita, quam exhibuit *Leonicerus* pro *Chamæspartio*, & ante eum *Tragus*, quibus succedunt siliquæ valde pilosæ: radix lignosa, cubitalis in aliquot portiones magnas diuisa.

Tragus *Erdpsrimmen* / *Kleinsteichblumen*. *Genista humilis*. *Humilis Genista*. *Chamæspartium*, aut *infima Genista*. Quam si quis ad lotos sylvestres referendam putet, cum eo non magno-

Synonyma cum nominibus
Chamæspartium
Lotus *(sylvæ)*

Tinctorium perè contenderit. Is alibi *Tinctorium flore* appellat, quem germ. *Akerpfrümmen* dicant.

Apud Cordum in Hist. Icon Tragi malè ponitur pro *Genista angulosa* Cordi.

Gesner. hort. *Genista* genus, *Chamaespartium*. Clusius Pannon. & Hist. post. *Chamaegenista altera*, germ. *Erdepfrümmen*; id est, *terrestris Genista*, nonnullis *sagittalis* *Genista*: plano, eoque altero, ex altero nascente folio, quod deinde in cauliculum *sagittalem* conuertitur.

Lob. & Pena Adu. *Genistella graminea montana*, *Spartia herbula*. Obseru. *Genistella montana*, *genistella angulosa* Cordi, *Genista sagittalis nuperorum*. *Chamaespartium* Tragi: caput in Aduersariis luxatum. Item Plant. *Genistella montana*. *Genistella* Cordi non est, perperam ita nuncupat. Figura in Aduer. posita non est melior quam Tragi.

Hist. Lugd. *Chamaespartium* Tragi. Gesnerus eius picturam descriptioni apud Cordum apposuit. Sed si eam *genistam angulosam* Cordi esse existimauit, eam non satis inperisille videtur.

1. Tab. icon. & Hist. *Chamaespartium* 1. *Chamaespartium* 2. & *Chamaespartium* 3. Narbonense *Spanisch Erdepfrümmen*.

Frustra Compil. Tab. figurat tres habet, secunda ad Tragi iconem facta videtur, quam non bonam esse ex Tragi descriptione facile est colligere: tertia autem ad Lobelii imaginem efficta, Lobelius ramentum non distinguit suum à Tragiana sed eadem facit, verum hæc industria Compil. qui, consideratis tantum figuris, tres proponit icones vnius plantæ, quasi diuersæ sint, quia descriptiones non intellexit plantarum: In omnibus iconibus Tabern. displicet caules non esse foliatis & fimbriatos.

Gerard. Angl. *Genistella globulata*, *Glebe* *Grecne weede*: *Genistella Lagopoides maior*. hæc foæle *Grecne weede*, *Genistella* *Lagopoides minor*, *Emal Green weede with bæcca foote flowers*. Gerardus tribus iconibus affingit nouos titulos, quasi essent diuersæ plantæ.

Genæc audiui rusticum vocantem hanc plantam, *de la spargelle*. Camer. hort. *Genista sagittalis Pannonica*. Lonicerus *Chamaespartium*. Dodon. in Lat. in fol. *Genista* nonnullis à germ. *Erdepfrümmen*; hoc est, *Chamaegenista*. Nescio cur Dod. assumpserit figuram quam Lobelius posuit pro *Chamaegenista* hispanica.

Multis in locis prouenit circa Montbelgardum: Obseruauit genæc in *Thuri*. Basileæ florentem Mense Maio: Monsipeli, Lugduni *au bois*, *de la bonne Almande*. In Asia, in *hercynia sylua*, in Italia. *Spartea herbula* Lobely paucis duntaxat motum celsiorum conuallibus atidis obuia, ut Calcar montis Narbonensis propter Coenobium: in Germania etiam arduis multo longiores spargens culmos: Eam videre est virentem etiamnum Londini. Olim hæc plantula apud Heluetios, cum istac iter faceret, & quibusdam germanicis locis se collegisse meminit Clusius. Deinde in Pannonia spontè copiosè nascentem obseruabat in sylua *Temerhuuynas* Ill. D. Balthasaris de Bathyan urbi & acri minutissimæ proxima, atque supra Sopronium urbem vulgè *Oedenburg* dictam, Austria: sed omnium affluentiissimè inter Saktur-nya Ill. Comitæ de zainio munitissimam arcem & *Findaw* Magnifici Dn. Michaelis de Zec at-tem in collibus: & nunc proximè in sylua quadam militari circiter infra Francosortum, ad sinistram Mœni fluminis. *Chamaespartium* colles apri- ci in helu. abundant, crescit in colle iuxta Limagû

fluum infra *Werngam* Monasterium proximè. Vlus. & Hi flores puerorum quoque crepundis & lufibus inferiunt. Et quantum Trago quidem videtur, temperamentum Orobi & Fœnograci ob- tinent.

GENISTELLA HERBACEA PLATYPHYLLOS.

Locus.
Descript.

B Aro quidam Germanus ex Hispaniis reuerfus Lugdunum attulit plantam, quam *genistam* *Platypyllos* voco, insignis sanè frutæ aliquid affinitatis habens cum *Chamaespartio* Tragi, ramuli constant latis fimbriis, apicibus, veluti foliis, per interualla distinctis, diceres folia è foliis enasci, ut in *Ficu Indica* vulgè dicta, ad vnuinquoque inferitium sunt veluti tres cuspi-

des, ex vno aliud oritur folium, oriuntur etiam alii ramuli eodem modo distincti. In ramulorum summitatibus sunt flores similes quodammodo aliis *Genistis*, hiantes, lutei, externis pilis multis candicantes: saporem in planta manifestum non sentio: hanc verò Lugduni ante 40. annos curauim depingendam.

Eam sic describit Clusius: *Chamaegenista peregrina* vix palmari magnitudine allurgebat, admodum tamen fruticosa, foliis *Chamaeæ* proximis, brevioribus, duris & carnosiss, aliquantulum in ambitu sinuosis & crispis, rigidiusculisque, vno ex ætero è medio folii neruo produte quemadmodum in superiore, interdum etiam binis, ternisve simul ex orientibus: hic verò neruus paulatim intumescit, & in ramulum conuertitur, sic cum tota planta foliosa sit, & non nisi foliis constare videatur, sit tandem admodum fruticosa: in extremis istis foliis quini, senive, aut plures flores simul iuncti, ex villosis calyculis nascuntur, minores quam in *genista*, aurei planè coloris, nisi bina inferiora folia incana lanugine pubescent. Florentem duntaxat colligendam quo dicam loco, mense Martio. Postea tamen reficcatas plantas nactus sum pedales aut ampliores.

Lobel. Obs. & Icon. *Genistella pinnata altera* Synonyma. *Chamaegenista peregrina* Clusii. Hist. Lugd. *Chamaegenista peregrina* Clusii, quam Lobelius pingendam curauit. Tabern. *Chamaespartium tertium* Spanisch *Erdepfrümmen*. Gerard. Anglo. *genistella pinnata*, wie ged *Grecne weede*. Dodon. Lat. in fol. *genista humilis*, quoad Iconem, quæ eadem est cum ea quam Lobelius posuit pro hispanica, descriptio autem est vulgans *Chamaegenista*.

Chamaegenistam peregrinam in folis Valentini regni locis incultis & asperis obseruauit florentem Clusius Monte Maio.

GENISTA

GENISTA IUNCEA.

Descriptio

Pinnula.

Folia.

Flores.

Siliqua.

Semina.

A. Matth. non.

Sapor.

Spartium
Dioscoridi
qui Sagri
illustratur.Spartium
Hispani-
cum ex A.
fricatum.Myrica.
Arborum
capistrum.
Genista cur
dicitur?Non Spar-
tion.Ruelli opi-
nio explorata.

Genista iunca frutex est ad quatuor aut quinque cubito- rum altitudinem excre- scens, interdum minor. Vimi- na iunca, ter- retia, obliquola, viridantia, per- que, dum floret, & nouella adhuc planta, sparsa sunt rara quedam fo- lia, decidua, ob- longa, ramis con- coloria ferè: flo- res in virgulto- rum summitati- bus multi, lutei, aspectu lato, flo- ribus similes Pi- forum & Cicercularum, gustu dulces. Floribus succedunt siliquæ vncias quatuor vel quinque longæ, compressæ, aliquantulum incuruæ, colore ferè Castaneæ, in iis ad viginti criteiter semina vel pauciora, compressa, rubentia, lucida, Lente- minora, non ita circinata. Lentem potius refe- runt, quam Eruium aut Viciam, quicquid scribat Matthiolus. Sapor leguminosus qualis Pilo- rum.

Et hic est frutex [δύλον] ille, quem Dioscori- des Spartium [Σπέρτιον] vocat, virgas proferens longas [κακὰς], & non μικράς, vt Marcell.] sine foliis, firmas [ἀπὸ λυγρῶν] vet. non habet] fractu contumaces, in alligandis vi- tibus vinculi vsum præstantes: siliquas ceu Pha- seolos [ἐν φύλλοις] addit vet.] in quibus semina Len- tis [κακοειδὲς] florem melinum [αἶθρον] inllat Leucoii.

Ceterum, ad Spartion Dioscoridis Plinii geni- stam referendam omninò existimo, quam sparsim nominat. Libro autem 24. cap. 9. de hac copiosius tractat. genistam inquit, quoque vinculi vsum præ- stat, flores apibus gratissimis, dubito an hæc sit, quam Græci anthores Spartion appellauere, cum ex ea Lina piscatoria apud eos facituri didicerim, docuerim, & nunquid hanc designauerit Home- rus, cum dixit, nauium Sparta dissoluta. Non- dum enim fuisse Africanum vel Hispanum Spar- tum in vfu, certum est: & cum fuitiles fierent na- ues, Lino tantum, non Sparto vniquam futas. Se- men eius quod Græci, eodem nomine appellanti, in folliculis Phaeolotum modo nascens purgat, Spartum, inquit Mesies, genista Latinis & My- rica, est Arborum capistrum. Spartum siue Spar- tion, genistam Veneti [vt vult Hermol.] vocant, fortasse, quia genu modo flexilis, adnexus sit, vel quia genubus medeatur dolentibus: Diosc. certè cum Spartion dixit, genistam videtur intelligere: cuius florem in coronas addebant.

Falluntur, vt vult Ruellius, qui genistam ean- dem esse cum Sparto contendunt, siquidem geni- sta foliis scateat, & florem ferat Pifo similem. Ast ipsammet falli certum est. Argumenta, qui- bus probare conatur, nulla sunt: Alterum à foliis, quæ habet genista, desumptum, quibus carere ait Dioscorides. Etenim solet plurimum conspici- line iis. Exemplar vetus etiam verba sine foliis

non habet. Alterum verò argumentum, quod genista florem ferat Pifo similem: Spartum au- tem Violæ albæ: Verba sunt. Nam Dioscor. dedit florem colore, [αἶθρον μὲν λυγρὸν ἀπὸ πρὸς λευκῶς] non fi- gurà, violæ albæ similem.

Apud Cordum in Hist. posita falsa figura cum floribus Leucoii sub titulo Sparti Hispanici & ee- nistæ iunceæ, nec flores in nostra Fuchiana be- nè picti.

Tanta, tum facie, tum etiam viribus, inter Spartum, & genistam intercedit similitudo, vt eorum affinitate deceptus iam crediderim, in- quit Matthiolus, omninò errasse eos, qui alter- um ab altera fecerunt &c. Verum cum accu- ratius Dioscoridem perlegissem, hæc de re prius admonitus à Clariss. Medico Petro Cannizero Hispano, Sereniss. Ferd. Romanorum Regis Pro- topophysico, qui in Hispania copiosissimum Spar- tum numerosamque genistam se vidisse testatus est, comperi planè inter has plantas discrimen ef- fe. Quippe quod Spartum Dioscoridi frutex sit foliis vidus: & floribus constet albæ violæ simi- libus. genista verò folia proferat longiuscula, Li- ni ferè modo: & flores luteos, pisi modo luna- tos. Hinc itaque factum est, vt nunc in eorum sententia consistam, qui Spartum à genista di- fferre existimant. Non tamen quoddam diuersi pro- fus generis has plantas esse putem, nam tanta vt dixi vni cum altera cognatio est, vt etiam non ean- dem sint tamen congeneres esse videantur. Mes- fues genistæ semen non rectè obseruasse videtur, quandoquidem id Erui vel vicie faciem potius referat quam Lentis.

Idem in post. com. cum mag. fig. Lat. & Ital. Item Hist. germ. qui duas habet figuras, vnam pro Spar- tio, alteram pro genista. Spartii nomine posita cum floribus Leucoii falsa est: non erat necesse vt Matthiolus fallam exhiberet Iconem, cum flo- ribus Leucoii, nec Diosc. formæ tales requirit, sed colore vt dictum. Mehercle nunquam vidit plantam à se effictam, si vidisset, vtique docuisset, vbi obseruasset, ac etiam ostendisset, quā in re differret, suum Spartum à genista quam propo- nit: tantum ex auditu quadam narrat, confun- dens Spartum Iuncum Hispanicum Plinii cum genista. In Mesuem malè pronunciat, videtur ipsi genistæ semen non rectè obseruasse, quandoqui- dem id Erui, vel Vicie faciem potius referat quam Lentis. Mesue non erat redarguendus, non enim Matth. considerat Mesuen eandem tradere cum Dioscoride, qui ait σπέρτιον κακοειδὲς: & reuera nostra Genista refert potius semina Lentis, quam Erui aut Vicie, quicquid dicat Matthiolus.

Fuchsius huius etiam falsam exhibet figuram in qua flores quadrupartiti, & siliquæ malè pictæ, falsum etiam quod ait sine foliis prouenire.

Icon quam nos proponimus, ex Guarinianis est, quas emimus, in qua apparet quale fuerit figmentum Fuchsi. Spartio etiam tribuit quæ vi- dentur tribuenda Sparto herbæ. Mesue non re- darguendus, quia semen dicit Lentis, in eo Dio- scoridem secutus eandem plantam cum Dioscor. Spartio tradens.

Camer. apud Matthiolum reiecit Iconem Spar- ti ipsius ac etiam genistæ, eorumque loco alia- rum plantarum reposuit, quod non probat.

Lacuna in Diosc. pro Spartio, quod ait depin- gere Dioscoridem, elsq̃ue Latinorum geni- stam, non parùm differrentem à vulgari Sparto, ex quo fiant fortes funes: Vitamque Matth. figu- ram retinet, sub his titulis, Spartij, & Spartij alte- rium: Sed non demonstrat, discrimina quod do-

Matth. no-
tatur.Mesue ex-
cuiusdam.Fuchsi
figmentumMesue ex-
cuiusdam.

Camer. no-

Spartium
Genista.Lacuna
not.

buerat facere, si ei notæ illæ plantæ.

Denique his assensior qui genistam & Spartium Dioscor. idem sentiunt: Super eo autem quod Dioscorides *ῥαβδωδὴν ἀγρίαν*: Plinius verò ramos cum fronde ferre dixit, observandum Dioscor. describere eam vti sepè conspicitur sine foliis. Vere enim solent apparere, vt optimè notavit Cordus in Genistâ iunceâ, postea decidunt. Florem quidam dicunt figurâ Leucoio similem, talem etiam falsè appingunt. Diosc. autem dixit *ῥαβδωδὴν ἀγρίαν ἀπὸ τοῦ ῥαβδωδὴν ἀγρίαν*. Spartum autem Hispanicum Plinii cum Sparto Dioscoridis mihi miscendum non videtur, etiam si Ruellius & post eum Matthiolus id faciant, quòd sanè Cordus non fecit: est enim herba teste Plinio l. 19. cap. 2. Spartion autem Dioscoridis *ῥαβδωδὴν ἀγρίαν ἀπὸ τοῦ ῥαβδωδὴν ἀγρίαν*. Spartium Hispanicum est quo texuntur calathi ficum, & funes nectantur, quos solent habere Monsipeli, sicuti & herbam nondum adaptatam, non multum excedentem cubitum: genistam quoque Mesue eandem cum Sparto Dioscor. existimo, quamvis aliter sentire videatur Matthiolus.

Ruell. & Matthiol. volunt.

Matthiol. notatur.

Gesner. *Genista iunceâ Cordi*, Spartus vel *spartium*. Lobel. & Pena Adu. Obs. & Icon. Plant. *Spartium* Diosc. rideum Hispanicum & Narbonense, *Viminea* maius. Ait autem in Actuar. huius semina & flores in Officinis habendâ vt pote legumi Sparti, cuius ne pictam quidem effigiem, nedom viuum stirpem videtur intuitus Commentator, insulsus balbutor, si puduit miseræ recantationis, cur non piquit etiam calluniz Mesue inuisti, qui lentis semen dixerit esse Genistæ, sequutus Diosc. Plarique perdocti fruticem quem Angli, inquit Turnerus Browne, Latini *Genistam* vocant, cum spartio Græcorum eundem esse arbitrati sunt, ac Plinius l. 23. cap. 9. de Genistâ scribens, vtrum Genistâ sit Græcorum Spartum, an non? Sed si Neotegici, qui cum spartio genistam considerunt, & Plinius qui amhegebat Genistæ esset spartio eadem. vidissent, tum genistam nostram [angulosam] passim in campis vulgarem, tum illam quæ in hortis duntaxat colitur: & quæ quia vltimarum est, freuche Browne vulgò appellatur, id est gallica genistâ: Nec illi ista confudissent, nec Plinius dubitasset. Genistâ gallica quæ paucos ante annos ex Hispania huc importata est, lentior est vulgari: sarmenta longa, leuia, vitidantia, iuncis persimilia, nisi quòd alicubi foliorum vestigia subinde appareant, foliorum nomine vix digna. Arbitror, quòd Dioscor. ea tam minuta, tamque pauca vidit, noluisse folia appellare.

Mesue existatur.

Genistæ autem huius vimineæ figuram ponit par. 2. fol. 144. vbi de ea hæc scribit Turnerus. Spartium Angl. freuche Browne vel Spanische Browne folia habet reuera, sed adeò exigua vt Dioscor. foliorum nomine non sit dignatus, aut saltem ramum sine foliis vidit. Semen, quod Græci eodem nomine appellant, per maturitatem rufum nigrumque, lentuculis non ab simile, quod Phaeolorum modo, Siliquis per ætatem nigris, in vasis desiccibus etiam cum crepitu, vt spontè decidat, continetur. Dubitabat enim Plinius, an hæc sit, quam Græci autores Spartum appellauere: & nunquid eam designauerit Homerus cum cecinit.

Kal δὴ δὲ ῥαβδωδὴν ἀγρίαν, καὶ ῥαβδωδὴν ἀγρίαν. In vltiorem Africanum aut Hispanicum minimè certum est, vt ille scribit. Vt, cum fierent subtiles naues, Lino, non Sparto suebat. Gellius tamen ex illo Homero carmine contrâ assensit. Sed

nunc in confesso est, aliud esse Spartum, aliud esse genistam. Cùm illud Virgils, absque foliis, & flore violæ albæ constet. Sunt tamen qui hanc controuersiam diuimere satagentes, duo Sparti genera assignent. Vnum, quod genistâ sit: alterum, quod in Hispania & Africa nascatur, quod suprâ descriptum est. Asia, inquit Plin. è genistâ decem diebus madefactâ, Lina facit, ad retia piscatu durantiâ contextenda. Ait etiam Aetius vitæ apud suos necti genistâ solère. In Pharmacopœa Adolphi Oeconis inuenio vno in loco genistam *σπάρτιον*: Item in alio genistam Spartium non esse. Lectores igitur concilient hanc contrarietatem.

Adolphi notatur.

Amatus in Dioscor. tradit Spartium siue Spartum hodie longè aliud esse à genistâ quod in Bærica regione Hispaniæ nascatur. Quod autem Hispanicum diuersum sit à genistâ lubens concedo, non item spartum Dioscoridis io quem commentatur Anguillara, Ac genistam per totam Græciam adhuc dici *σπάρτιον* & eandem esse quæ genistâ, nec dubitandum quin sit Dioscor. Spartum.

Amatus notatur.

Spartium. Genista.

Dodon. Gall. habet malam figuram cum flore Leucoii. Idem de frum. negat, Spartum esse genistam Italianam, & tamen hist. Latini fol. sub genistâ Italia Spartii Dioscor. figuram exhibet. Castor. Durant *Spartium Græcorum*. Camer. horti. *Genista transalpina siue Hispanica arborens: Spartium, genista peregrina siue Africana vulgò dicta grandis Italica genista.*

Dorff. pro Spartio Dioscor. Iconem habet genistæ nostræ angulosæ & trifoliæ: existimamus autem ei non fuisse notam genistam iunceam.

Dorff. notatur.

hist. Lugd. *spartium Dioscor.* siue *genista*, Spartium Matthiol. ferè genistâ. In historia assensendum putat, qui Spartium Dioscoridis & Græcorum, genistam esse arbitrantur: Nam Ruellii, Matthiolique rationes facile dilui posse: A Mesue genistæ semen non rectè obseruatum esse Matth. scribere, quod Erui aut Vici faciem potius referat, quàm Lentis. Imò verò Matthioli negligentiam hic mirari licet, genistâ in Italia vulgatissimâ semen adeò obstanter contemplati: Cornarium genistam quandam hisp. confusisse. Sed non placet Rhaph. hist. ponere falsam figuram Matthioli, nec monere eandem esse cum ea, quam ponit pro Spartio Dioscor.

Tabern. icon. & hist. *Spartium Hispanicum* 1. *Spartium Hispanicum* 2. *Spartium Hispanicum* 3. Compiler Tabern. tres Icones vnus stirpis habet, quarum prima falsâ est ad Dioscor. descriptionem malè intellectam factâ, præterea descriptiones componit pro arbitrio.

Tabern. notatur.

Gerard. Angl. *genista* 3. *Hispanica*, *Spanisch* Browne. Item postea *pseudo-spartum Hispanicum* Basiard *Spanisch* Browne. Quid venerit in mentem Gerardo nescimus, quum duas figuras & descriptiones vnus plantæ posuerit, idque diuersis capitibus.

Gerardus notatur.

C. Bauh. apud Matthiol. similiter duas icones exhibet, vni titulum Spartium, siue Spartium Matthiol. Alteri genistâ iunceâ longifolia. Quæ non duæ vel diuersæ plantæ prior figura floribus falsis ornata est, appictis siliquis breuioribus quàm par sit.

C. Bauh.

σπάρτιον, genista, genista iunceâ, Germ. *pfirsne* Nomina men / Genst / oder Ginst gall. *Goner ou Gensire d'Espagne*, Ital. *Genista*, hisp. *Bimesta*, *meseta* & *scobas*, quod illâ scoparum, quibus nostrates ades purgant & euerunt, loco videntur.

Loeue & tempus uenire

testatur Matthioli, ut Maio & Iunio mensibus magnum & iucundum spectaculum præbeant viatoribus, quoniam tam copiosè suis speciosis ac fulgentibus floribus ornentur, & vestiantur colles, ut procul auri videantur. Hispaniis & Narbonensibus, præsertim maritimis, vel non procul à littoribus, ut in Grammontia sylua Montpelii & vicinis collibus, passim obuia sunt Lobelia, etiam Taurino finitimus, & in Prouincia visam meminit Virgil. Georg.

Spontè sua veniunt, tenent camposque Genista
Lenta.

stipite eadem maiore lignosiore adolescit in Angliæ, Belgii, & Galliæ hortis. Genista iuncea sæpè mihi prouenit ex semine, floruitque, vetum crebro gelu absumpta, si non in totum, partes saltem superiores. Lugduni crebra in hortis florès Maio, ubi Genet d'Espagne vocant. Genesæ magnos fructus, qui anno 1568. ad radices ferè congelati: sequenti anno tota hyeme vinde permanserunt cum foliis. Basileæ arboream vidi. Patavii in hortu Sciu montibus Euganiis inter montem Gemulam & Arqua, aliisque in locis: Veronæ in hortu Nobilis Alexandri Galeard, Ferrariæ à la montagna, colle quem arte extenuandum curauit Dux, & in hortu S. Dominici à l'Angeli. Adnotavi florere mense Aprili, spontèque prouenire Montpelii in monte circa Casselneuf: Item mense Iunio inter Montpelium & Lunel.

Vices. Spartii semen, referente Dioscoride, & flores bibuntur cum aqua multa, oholorum quinque pondere, & purgant sursum cum intentione, velul Veratrum citra periculum. Semen mouet etiam infernam purgationem: Sed & ipsi tamis in aqua maceratis, deinde contusis, & expressis, succus Cyathi vnus mensura potus ieiunis, auxilium affert, in coxendicæ affectione & anginis. Nonnulli autem ipsos macerant muria vel aqua marina, quam Clystere infundunt Ischiadicis. Educti enim crudum quendam humorem & veluti intestinorum ramenta. Spartii, ait Galenus, quo & vites alligant, tum fructus, tum virgarum succus non inirenuè trahentis est facultatis. Semen Spartii, ut monet Plinius, quod Græci eodem nomine appellant, in folliculis, Phaeolorum modo nascentis, purgat Ellebori vice, drachma & dimidia pota, in aqua multa Cyathis quatuor, ieiunis. Rami similiter cum fronde in aceto macerati pluribus diebus, & tui, succum dant Ischiadicis vtili-
Purgat.
Dofit.
Strangu-
ria.
Temperat.
Semen.
Purgat.
Flores.
Struma.
Oxymel.
Lien.

tem cyathi vnus potu.
Quidam marina aqua macerare malunt & infundere Clystere. Perùguntur eodem succo Ischiadici addito oleo. Quidam ad stranguriam vtuntur semine. Genista tusa cum axungia, genua dolentia sanat. Alueorum, cum mel eximitur, illini opostet exitus Melisophyllo aut Genista tutis. Genistæ temperamentum adscribit Mesue: Ultra-
conspiciatur,
è virgularum lateribus prodeunt
oblongi pediculi, ex quibus dependent flores a-
liquot exigui, Glycyrrhizæ vulgati aut trifolio
pratensis, floribus penè similes, lutei, inodori:
Ll

cho & Cordi: ob id cum melle rosato sumi vult Philagrius, ut his partibus nocere desinat, & ea-
Corrigenda.
dem ratione cum rosis & Mastiche. Semen vero eius cum aqua mellis rosato sumendum est: Anisum quoque & Fœniculi, vel Dauci semen eius noxas castigant: Hos modicum coqui potest, semen diutius. Datur præsertim flore, à drachmis duabus ad drachmas quatuor. Videntur Dodonæ quæ Mesue de vomitoria vi scribit, non de Genista, sed de Sparto scripta, videlicet Clusii Lobis rotundis. Gaudent Genistatum floribus apes, proinde alueatis circumferuntur. Genista nohis, inquit Matth. ligandis vitibus Salicis vicem explet, maceraturque etiam Cannabis modo, fiuntque inde funes, & rudia linteamina, quæ faciendi saccis aptissima sunt. Expetitur Genistæ lignum etiam sigulis, qui in Italia id valorum fictilium genus conficiunt, quod vulgò de maudua vocant: quippe quod [ut ipsi affirmant] nullo alterius arboris ligno fornax succendi possit, quo aurcus ille color, conseruatur in opere. Valet ad vrinæ difficultatem aqua distillata è floribus Genistæ. E Genista quidam vnguentum faciunt, ad otium scabiem utile. Spartii Hispanici & Narbonensis siliqua, semen, & flores, prorsum sunt Genistæ, sed maiora & efficaciora: cuiusmodi vult Diosc. & Mesue, qui à duabus ad quinque drachmas florum dandas vomituris imperat: Seminis verò, à duabus ad quatuor. Cum tamen Genistæ vulgaris flores, plenos discos multi in acetariis ex multo oleo vorent, nec quicquam nascunt, & seminis tripla aut quadrupla dosi, opus sit vomituro etiam puero. Oleum genistæ conficitur sicut Oleum Chamæmelinum, ex floribus eius, quod in splenis obstructionibus, referente Villanovano vtiliter adhibetur, si in simo ad quindecim aut viginti dies fermentetur.

SPARTIVM HISPANICVM, LOBIS

ROTUNDIVSCYLIS, FLORE

LVTEO.

Stipite cubi-
tali plerun-
que pollicem
crasso, cortice
scabro & striato
tecto, qui in plu-
res ramos cubi-
tales virentes
& striatos diui-
ditur, & hi deinde
in vitgulas
iunceas, virides
etiam & striatas,
quæ nouellæ ad-
huc & primum
geminant, &
aliquot foliis ex-
ornantur, statim
atque planta flo-
rere incipit deci-
duis, ut tota
deinde *descrip-*

conspiciatur, è virgularum lateribus prodeunt oblongi pediculi, ex quibus dependent flores aliquot exigui, Glycyrrhizæ vulgati aut trifolio pratensis, floribus penè similes, lutei, inodori:

Ll

Semen. succedunt Lobis cartilagineis, rotundiusculi, Fabæ vulgari, quæ in iumentorum pabulum cedit perquam similes, ex flavo rubefcentes, in quibus semen vnicum maxima ex parte continetur [raro bina], durum, nigrum, exiguo reni simile, quod in Lobis, dum agitantur aut quatuntur, crepitat, & sonitum edit, radix dura, lignosa.

Radix. Clusius suum hoc spartium secundum, cum tertio, quod utrumque Hispani vernaculo sermone *Retama* vocant ad primum, Dioscor. scilicet *σπάρτον*, referendum, omnino existimat, an verò iisdem facultatibus præditi sit, non intellexit.

Spartium. De hoc Dodon. Lat. in fol. Spartum frutex Hispanis *Retama*. Spartum frutex maius. Cur autem Dodonæus hunc fruticem potius Spartum Dioscor. existimet nescio: male ritulus figura appositus maioris Spartij, cum sit minoris Clusio: Parum sibi in Spartij historia constare videtur, perhibente hoc Hist. Lugdunensi, quæ Spartium Hispanicum alterum Clusij vocat.

Dodon. notatur. Lobel. Obseru. & Icon. Plant. Spartium Hispanicum alterum flore luteo Clusij. *Spartium minus spermon*, Histp. *Muton*. Camer. apud Matthioli. Germ. & Epit. *pfirumen*, Spartum 1. Nescio est ponere figuram Clusij nomine Spartij apud Matthiolum, cui non erat illud Clusianum notum: aut saltem inuentorem nominare decebat, nec ita turpiter Clusij laborem & studium alienare, alterique appropriare.

Tabern. icon. & Hist. *Spartium Hispanicum* 4. Clusij. 1.

Gerard. Angl. *Pseudo spartium hispanicum* 2. Clusij.

C. Bauhin. apud Matthioli. Spartium hispanicum.

Locus & tempus. Variis Castellæ locis crescit Autori, arenoso solo, florétque Maio, Semen maturum est Iulio. Semine reperto in Vuis Damascenis, in Belgio enatum habuit Muttonus.

SPARTIVM HISPANICVM FLORE CANDIDO.

Descriptio

Virgula.

Flos.

Labi.

Semen.

Camer. notatur.

Genista

Camer. apud Matthioli. Hist. Germ. & Epitome *pfirumen*/Spartum 2. Non placet poni figuram sine descriptione sub titulo à Matthiolo ei plantæ, vt incognitæ non attributo. Lobel. Obseru. & Icon. Plant. *Spartum* 2. floribus albis Clusij. *Genista damascena* odorata flore albo. Tabern.

icon. & Hist. *Spartium* 5. *Hispanicum*, Clusij 2. Gerard. Angl. *Pseudo spartium* 3. album Apyllo n. The werthe Basse/ Spanisch Brome. Dodon. Lat. in fol. *Spartum* frutex minus, cuius inscriptio non conuenit iconi: Clusius dicit maius esse, cur Dodonæus non ponat descriptionem in ror, sed solam iconem ex Clusio. Hist. Lugd. *Spartum* aliud hispanicum Clusij.

Spartium alterum Gadibus duntaxat, & locis vicinis, aut à marinâ perlatis, Autori conspectum est arenoso & sterili solo, & Februario florens, cuius Lobos, quos in planta non obseruauit, ex Hispaniis in Belgium deinde ad ipsum amicus misit.

Locus & Tempus

GENISTA ARGENTEA.

Descriptio. Surculi.

Folia.

Fructus.

Steculo hæc Sadolescit lignoso, multiplica, in multas alas transuerlas diuiso, terti argenteo. Ad ramulorum exoritur folia he rent singularia, oblonga, angusta, argentea hirsutie obfita. Fructus succulorum interno dis atque extremis hater similibus Carpo ballami officinaru vulgaris, calyculo foliaceo contentur;

spadice coloris, corticosus, in summo apiculâ acutâ donatus: in quo semen continetur nigrum subrotundum, rugosum, ac ferè euanidum, in sicca quam describo, ac proinde nullo sapore effatu digno præditi. Surculi & folia modicè amant.

Dodon. Lat. in fol. Hirsuta quædam Genista est, candidioribus & mollioribus foliis, qualis in Hispaniæ nonnullis regnis & præsertim iuxta Calpæm nascitur: meminisse huius Titum Calphurnium Bucolicon Ecloga secunda scribit, his verbis:

Cernis ut, ecce pater, quas tradidit Ornithæ vacca

Molle sub hirsuta latus explicuere genista?

Considerandum tamen, an supra dicta conuenire possint nostræ argenteæ genistæ.

Gener Cherlerus attulit collectam in horto Patavino Iunio, nomine Cythi argentei, postea cum fructu accepi à Domino Agerio, qui collegerat in horto Pisano, sed sine nomine.

Locus & Tempus.

CAXVMBIA INDIS FLOERS AD TINCTVRAM.

Floers reperitur in Bantam, vbi Caxumba vocatur. Vvuntur in cibis & ad tingendas vestes ex Bombyce. Confectur etiam copiosè ex Infulis *Nacasser*, *Bati* & *Cambausa*, quæ omnes optimos & celeberrimos habent portus. Venditur id Bantam cum Cate, Linschottanus.

Descriptio

GENISTA

GENISTA RADIATA SIVE
STELLARIS.

Descriptio

Caulis.

Folia.

Flores.

Cassia li-
gnea
Genista al-
pina.
Scopa Plumj

Genista, quā radiatam siue stellarem vocamus, pulchra est planta, ramola: Caulis vnus in tres diuiditur ramos, hi rursus in alios bis, aut ter, aut quater, semper ternos inter nodia duas vncias longa: folia ad vnum quodque geniculum sex verticillatim cauli circumposita, vt in Galio vel Aparine, latiora quā Galii & molliora,

ineana, hirsuta, vt tota planta in viminum valde tenerorum angulorumque extremis flores densi genistrum, eo ordine quo in Vulnaria rustica, lutei, si recte memini.

Hist. Lugd. dicitur, genista Iluensis. C. Bauh. frater his nominibus appositis ex Horto Patavino attulit: Cassia lignea Ossinarum, & Plinii Guilandinio: Genista Alpina Recentiorum: Scopa Plinii.

GENISTA ACULEATA FOLIOSA.

Descriptio

Rami.

Folia.

Spina.

Horridus frutex est genistella aculeata, genistella trifolia angulosa minor, densis tamen ramis fruticans, in quibus folia hirsuta alterno positu nascuntur, genistae vulgaris formā, acuminata: sed prater folia longis creberrimisque spinis minacibus armatur, maioreque spinarum minorum sobolem insecto mucrone pungentium ē lateribus pariunt: flores lutei spicati Floris tinctorii vulgaris, semen exiguis filiquis: Radix lenta & sublutea.

An Calp. suffrutex Coronolae similis, altior: ramulis obsequiosis, lanuginosisque, qui anno secundo aculeis rectis armantur, quibus alii à latere insunt aculei: vt in ea, quam Spinam Christi vocant: folia fert Polygoni: flores genistae, minutos: filiquas breues & latas Lentis modo, in quibus pauca semina continentur. Tota planta sapore austero & glutinoso praedita est cum modica amaritudine: nascitur in incultis, & hume-

Tom. I.

dis. Videtur hae apud Dioscoridom esse alterum *Acacia* genus, quod in Cappadocia & Ponto nascitur.

Fuchsius asserit genistellam, Germ. appellatam posse, die Storchend Ginstl/Erdsprimmenn/oder Klein Storchblumen. Gall. Petit genet: Esse qui non sine magno errore pro genista vntur. Item qui Rosmarinum aculeatum nominent. Clus. Pan- non. & Hist. post. genistae species à nonnullis genistella speciosa nominata, Vngaris *Dolezi*, hoc est, aculeata, Storchend sprimmenn. Gesner. de hortis genista vel genistella aculeata, Dodon. Gall. & Latin fol. genistella vel genestella, Belg. Storchend Erum/ Gall. gener piquant. Mihi autem cum in Italia essem, quidam vocabant *Tetrachin* & *A-Tetrachin*. *Acacia* alteram Diosc. Alii Rosmarinum aculeatum Diosc. Lob. & Pen. Adu. genistella aculeata, ē radice exigua, virgis graciles, rectas, complures, spinulis infestas submitens, foliolo Thymi vel Ericae: flore luteo pallente, genistae minore: etiāque breuiore, rotundiorēque filiqua, & semine Erui subrusto. Obseru. & Icon. Plant. genistella aculeata fortē Vlex Plinii.

Figura Tragi minis placet, nec etiam aridet in omnibus Lobeliana siue Dodonai: Descriptio Lobeli competit penē nostrae genistae spinosae, Alpalathoidi.

Hist. Lugd. genistella Tabern. genistella aculeata, Klein Storchend sprimmenn. Gerard. Angl. genistella aculeata, Veedle fures or petit rhinime.

Genistella aculeata prouenit in comitatu Montibelg. Obseruauit Geneuē cum essem, circa montem Saleuē florentem Iunio, Lugduni cum solis mense Octobri, Basileae multis in locis. Frater C. Bauhinus in itinere Basileae versus Augustam Rauracorum. Eam etiam vidi iuxta Mafmunster, Tubingae in Ducatu VVrttembergico, In Italia montibus Euganeis. Non vbiq; hoc genus genistae reperiri, testis est Tragus, sed in arenosis ac saxosis duntaxat locis prouenit, vt & in sylua quam vocant den ydar ad Mosellam & in Vualgoia. Fuchs. Nascitur in arenosis locis secus vias. Pluribus per Brabantiam locis incurrit, nonnihil humentibus, sed inculis quoque ac neglectis. Per Pannoniam vulgarissima: Frequens circa Francofurtum & multis aliis Germaniae atque Belgicae locis.

Sunt qui non sine magno errore pro genista Vires: vrantur, quum facultatibus diuersis praedita sit: Maio mense flores luteos producit, quibus paste apes improbum mel conficiunt. Adstringentem cum amaritudine facultatem possidet: ac proinde valenter, simulque citra mordacitatem excitantem. Semen eius serpentibus aduersari tradunt. Decoctum foliorum, profluuium menstruum sistit. Idem etiam potum Ventris fluxu. stri succurrit. Et, vt rem in paucis contraham, idem genistella, quod Hippuris potest.

SCORPIVS SPINOSVS VETERIBVS.

Inter spinosa auctore Theophrasto: Scorpius [scorpius, Gaza Nepa] simpliciter est spina. Non enim vllum habet folium, prater spinam: radicem verò simplicem & breuem [scorpius, quod quidem male. Quomodo enim potest esse radice breui, eademque profunda] Quare melius Scalig. legit scorpius, rectamque. Idem lib. 9. c. 14. Scribit de radice Scorpii, vbi Gaza quoque vertit Nepae: vt.

L 2

rūm ea alterius plantæ est, nempe Telipho-
ni, quod alii Scorpionem appellant, de qua scribit c.
19. eiusdem libri. Nos autem hist. n. g. lib. 34. de
Aconito. De Plinii Tragio [Tragon legendum
volunt Sarrac. & Gesner.] quem Asia fert siue
Scorpione vepre, vide cap. de Trago Veterum:
vbi ostendimus nos dissentire à Sarraceno existi-
mante Tragon hunc Plinii eundem esse cum
Scorpione Spinoso Theophrasti, quamvis conce-
damus Plinium fortè non bene distinguere Scor-
pionem Theophrasti à Trago. Meminit tamen Pli-
nius lib. 21. cap. 15. Scorpi ex Theophrasto, dum
ait: Spinofarum multæ species. In totum spina
est Asparagus & Scorpio, nullum habet folium.
Item lib. 22. cap. 15. Ex argumento nomen accepit
Scorpius [Scorpioides Dal. de Scorpioides vi-
de hist. n. g. l. deimo septimo.] Est & alia eiusdem
nominis effectusque, sine foliis, Asparagi caule,
in acumine aculeum habens & inde nomen. Et
hanc Dal. ait esse Tragon Dioecoris, quam &
Traganon vocari, & Scorpium tradit. Ego ta-
men existimo de Scorpione Theophrasti potius
loquutum esse Dioecoris. Est alia herba Tra-
gos eadem Plinio lib. 27. cap. 13. quam alii Scorpion
vocant, de qua vide cap. de Trago Veterum. In-
eptè putauit hermodas Asparagum & Scorpio-
nem vnicam esse plantam quod apparet ex Theo-
phra. & Plinio.

Asparagus

GENISTELLA MONTIS VENTOSI SPINOSA.

Descrip.

Genista lu-
tea.

Rami.

Folia.

Flores.

Placet frut-
tex elegans
palmaris datus
nobis olim à
Domino Io. Ia-
cobo Mieg Basi-
leensi, nomine
genistæ luteæ
ex Monte Vē-
toso circa Au-
nionem, cui
priori rami
plures, duas vn-
cias longi, spinis
Iuniperinis or-
nati, alii longio-
res quatuor vn-
ciarum circiter,
foliis hirsutis,
longiusculis, &
latiusculis, sed
quàm in vulga-
ri genistella spinosa angustioribus: flores in sum-
mitatibus aliquot aurei, maiores quàm in prædi-
cta genista. Si hæc non est particularis genista,
certè egregia est varietas, quæ nobis ob id visa est
mereri propriam iconem,

GENISTELLÆ SPINOSÆ AFFI- NIS NEPA QVIBVS DAM.

Descrip.
Spina pro
folio.

Rami.

Nepa fenticosus frutex pro folio Spinam ge-
nit muctrone pungentem, creberrimam,
longitudine inæquali, Iuniperinis foliis angustio-
rem, & noua spinarum minorum sobole tuncun-
dam, vindantem, striatam, sæpè glabram, alias
pilo breui oblitam, quo & obducti sunt rami fef-

quicubiales
striati, & non-
nunquam hirsu-
ti, talis fuit Ne-
pa Valerandi, à
qua non dissimi-
lis, pro Bononi-
si Nepa delata,
quæ sanè mul-
tūm habent si-
militudinis cum
genistella acu-
leata foliosa vul-
gari quo tempore
folijs destitui-
tur.

Nepa quoque
mihi visa Bono-
niæ Anno 1565.
concolor, & pla-
nè similis, nisi
quòd Spinæ erāt

longiores, minùs rotundæ, & firmæ, quàm in
Aspalatho Montspeliensi, sed angulosæ, quæ in a-
lias subdividuntur, in summitate ramulorum mē-
se Aprili apparebant florum pediculi, & veluti ca-
lyces hirsuti. Videtur hic frutex variare pro Anni
tempore, ac pro arate. Is enim nobis prouenit
in orto, nomine Nepæ satius, sed primo anno ac-
secundo omninò respondebat figuræ Lobelij, cuius
ramulum in nostra tabella curauimus pingend-
um ex Valerandi Dourez planta sicca: tertio an-
no accedebat ad iconem Dodonæ genistæ spinosæ
nomine exhibitam, nulla folia nobis apparuer-
unt. Icon autem nostra sicca est ex ramis tri-
bus nobis ex Angliā missis, in quorum vno sunt
in summitate veluti folia latiuscula, hirsuta, in a-
culeum delincentia, in altero flores lutei, maiores
quàm in genista spinosa vulgari, ex breui pedicu-
lo multi simul inter spinas, non ex longiusculis ra-
mis foliosis & sine spinis, vt in genista aculeata
foliosa vulgari: in tertio ramo inter spinas erant
siliquæ latiusculæ, compressæ, breues, nigre, hirsu-
tæ, calycibus foliosis æquè ferè longis obtectæ,
in quibus semina bina deprehendimus.

Est & apud nos (Gallos inquit Ruell.) fruticis
genus in montibus & asperis nascens, quo & se-
pes tam viuas quàm struictiles etiam rustici sti-
pant. Is vice foliorum spinarum armatur vallo,
flore luteo, siliqua breui, in qua pauca semina la-
ta clauduntur, rura nostra luncum marinum vel
potius Iomarinum appellant, cui aliquantūm ad-
stipulari Paliuri delineatio videtur, an tamen Pa-
liurus sit non ausim asserere, quòd ei spina pro fo-
lio sit. Quam autem officinæ genistellam vocant,
Græci quantum aliqui suspiciantur Ericen, humilior
tantūm & exilior: colore Marini roris & penè fo-
lio, flore luteo, semine rufo, quod serpentibus
aduersari tradunt. Sunt qui hanc esse putant quā
Galli Rosmarinum vel Iomarinum appellant, Li-
banotidis folio, sed rigido ac pungente &c. Hæc
ille qui an vnam vel duas plantas intelligat confi-
detes ipse. Nostræ genistellæ affini Nepæ, Spi-
na pro folio est.

Dodon. Gall. qui genistam spinosam & genistam
sylu. Belg. Gaspeldorn vocat, negatque esse Tra-
gacantham, id est, Hircispinam aut Paliutum, vt
quidam putant, tribuit ei siliquas similes Geni-
stæ, non tamen tales pingit in Hist. Lat. in folio.
Is præterea in folio suam descriptionem compo-
nit ex sua priore Gallica & ex Clusij Scorpione i.
Hispanico. Miror item apud Dodonæum Scor-

Nepa Valerandi.

Nepa Bononiensis.

Varia spina. Icon Lobelij.

Icon Dodonæi. Icon nostræ. Folia.

Flores.

Siliqua.

Locus.

Vfus.

Semina. Iuncum marinum. Iomarinum. Paliurus.

Erica.

Rosmarinum.

Genista spinosa. Tragacantha. Paliurus non est.

Dodonæus. Scorpione.

prii secundi Clusii Iconem poni, pro genista spinosa altera Icone, hęc Clusius non parum differentes tradat Scorpionem primum & secundum.

Scorpius Nepa. Ad Scorpium, inquit Clusius, quem Gaza Nepam vertit accedere videtur Scorpius noster, folio nullo, nisi prima Vere apparente, quod breui decidit, Galli *in morin* appellant, Aquitani *tange*, Belgæ *Gaspeldorn*: cubitali verò, aut ampliore altitudine assurgit, multis virgis ex atrointribus, striatis, deorsum spinarum vallo obstitis, fusciculis, quæ deinde spinæ aliis minoribus sunt circumsepe: folia nulli, nisi primo Vere, apparent, breui decidit: Flores genistæ minores, pallidi, interdum verò adco rufescentes, vt rubere videntur, præsertim sub Autumno: siliquæ deinde succedunt breues, cy-indraceæ, magnæ ex parte inanes, aliquando tamen ferentes exiguum semen pallidum, aut subfuscum, vt genista vulgaris Septentrionalium: radix singularis in alias tenues se spargens, & interdum in latè se propagans. Quod verò Clusius foliola, & siliquas Cyndratibus tribuit hunc Scorpio, nobis dubium mouet, & quod Germania faciat familiarem, & quod non deat simile a genistella spinosa, cuius meminit inter Pannonicas. Diligentes stirpium inuestigatores accerant Scorpium ex Hispania, & conferant eu in genista spinosa Belgica, ac perpendant an eadem vel diuersæ sit species: Clusius præterea pro Scorpio prima in postea. hist. ponit genistam spinosam Dodonæi.

Nepa Lobelia Scorpius. Lob. & Pena Aduerf. Nepa [Scorpius] apud Theophrastum diuersa est à Scorpione, quam inter Cili collocatam oportuit. Nepa enim nomen fœdè commune cum Scorpione planta, paucis adhuc nota, nulli dum Recentiorum descripta. Lignæ sunt radices, multiplices, implexæ, tenues: à quibus non exoritur spinula, rigidula, densa, Cortice siuillanæ, aliquantò maiores, vniuersa virgula sum non tenus vestiunt, sicque tota planta densis horret aculeis pro foliis: & faciem Corruæ præfert gustu amificante. Icon. pl. Nepa apud Theophrastum. Ceterum qui adhibent loci utendi notanda, vbi proveniat Nepa, observabunt hanc Nepam Lobelii esse eandem cum genista spinosa Dodonæi.

Genista spinosa. Considerandum etiam quantum differat à genistella spinosa Fuchiana quam nos foliosam vocamus: ea enim mirè ludit.

Scorpius. Vicia Plumij. Hist. Lugd. Scorpius alter siue genista spinosa à Dodonæo pro genista spinosa. descripta. Vliem Plumij quidam esse voluit, Belgæ *Gaspeldorn* vocant, Atromici apud quos sylvarum huius plantæ sunt tam præcece, vt propemodum arborum refect vocant *des Lans*.

Aspalathus. De spinosa hac planta, quæ sequuntur Pena tradit. Proctum cognata genista hæc, sed multum aspectu horrida, senibus præduris, innumeris, cancellatum armata, semper virentibus, striatis, lignosis virgulis, spatio similibus, spinis penè folia occultantibus. Quare doctioribus nonnullis placuit, Gazæ Nepam esse, aut Scorpium Theophrasti. Clusius etiam Aspalathum alteram, tum Salamanticam, tum Monspelii sic dictam, pinxit: eadem est cum genista spinosa, aut ei admodum per similes.

Rhapodus Hist. Lugdunensis stirpium parum peritus, nullo iudicio huius plantæ historiam confusè tradidit, subiungens Lobelii verba, nec animaduertens Scorpionem descriptum primo loco, misceri & comprehendere à Lobelio & Pena sub vno titulo, cum genista spinosa Dodonæi, nec et-

Tom. I.

iam observauit Clusii Aspalathum, non esse genistam spinosam.

Nepa. Scorpius. Camerar. hort. Nepa (sic enim Scorpium vertit apud Theophrastum Theodorus) in hœtibus asseruanda: In Gallia & Hispania frequens. Cæsalp. *Spina Christi* vulgò appellata, frutex in totum spinosus, nullis foliis, quem Theophr. Scorpium vocare videtur, & Theodorus Nepam vertit, sed flore candido accedente ad purpuram, quæ conditiones in hoc frutice non inveniunt.

Tabern. Icon. & Hist. Nepa Theophrasti: Lobelius Nepam describit, an verò eius Nepæ descriptio conveniat cum proposita Icone indicent alii. Item Icon. & Hist. Scorpius secundus Scorpion frater. Tabernamontanus cuius prior Icon est cum floribus, nullam proponit descriptionem præter Lobelii qui florum non meminit, nec in sua habet figura: per secundam Iconem existimo illum intelligere genistam spinosam Dodonæi, quæ in Compilat. Tabern. descriptio ieiuna sit & figura imperfecta.

Gerard. Angli. genista spinosa flore albo, & vire flouens furces. Gerardus exhibet Icones Tabern. qui Scorpium suum dixit flore luteo non albo.

Genista spinosa. Genistella affinem Nepam siccam à multis annis habemus, quam inter Valetandi plantis inuenimus. Nepæ etiam nomine vidimus Bononiæ in horto mense Aprilis fruticem præcedenti similem. Frater C. Bauhinus attulit nobis ex Italia ramum priori similem, cum hac inscriptione, Nepa Bononiæ, Cortusio genistella aculeata Fuchii. Ex semine Nepæ nomine ex Italia missa, provenit nobis frutex, qui Montbelgardi in horto Illust. Exc. Cels. y Virt. per triennium hyemem pertulit, tandem frigore consumptus. Jac. Gargillius Scotus misit nobis Londino Angliæ pulchros ramos cum flore & siliquis nomine Aspalathi Narbonensis. Lob. Nepam nullibi præterquam in Prouincia vidit, locis montosis vberè fruticantem, præsertim propè montium radices, qui *Magdalena Fani* & Specui sancto nuncupato finitimi sunt, viâ quæ *Agnus sextus* itur. Locis saxosis & acidis, & *Sterellæ* montis decliuis, ac propter Argenteum annum, *Argens* vulgò Gallo prouincie dictum, multa. Genistam spinosam reperit Dodonæus in quibusdam Brabantia locis, vbi planities. Scorpius. i. Clusii, floret Maio, Junio & quandoque tota æstate: circa verò Autumnum, denudè floribus onusta hac planta conspicitur, eoque tempore, saturiores & magis rutuli sunt vtpotissimum flores. Variis Belgicæ, Germaniæ, Galliæ, Hispaniæ, Angliæ locis conspexit, nusquam tamen frequentius, quàm inculis illis locis supra *Burdegalam*, *Bayonen* sitinare, & apud *Cantabros Pyrenæorum* iugum accolat, vbi tantæ magnitudine assurgit, vt duorum hominum altitudinem æquare nonnunquam viderit, crassitudine verò brachium humanum.

Aspalathus Nepa.

GENISTELLA MINOR ASPALATHOIDES.

EX Angliâ Aspalathi nomine misit nobis Locus Dominus Iacobus Gargillius Scotus, fruticis patui vix cubitalis, cortice quasi cinereo, virgas aliquot, spinis breuioribus, alternatim dispositis, horrentes: foliis iuxta spinas ferè rotundis, Lenti palustri penè aequalibus: floribus

Aspalathus Descriptio.
Spina. foliola. flores.

LI 3.

aureis, minori-
bus, quam Tin-
ctorum floris, ma-
gis patentibus
quam genista
spinose vulga-
ris, inter spinas
per totos ferè
ramos copiosis.
Si hæc planta
non diuersa
est à Scorpio
aut ab Aspal-
tho Monpel-
iensi insignis
videtur variatio.

quis censeat. Tota plâta cubitû nō excedit, frutico-
sa admodû, & ramosa multis horrens spinis deorsû
inflexis, firmis, acutis, in quib. enascuntur pusilla fo-
lia. Lentis magnitudine, viridia, qualia etiâ [sed te-
neriora] fert in nouellis ramulis, quibus sub sunt
recens nati aculei: flores in firmioribus & rigidio-
ribus spinis, terni, quaterni aut plures simul na-
scentur, genistæ similes, minores, coloris nunc
lutei, nunc pallescentis: semen in paruis siliquis
exiguum. Aliud eius genus robustius est & ali-
quantum firmius, nonnunquam altius non excre-
scens, cuius flos perpetuè pallidior est, alioqui nō
multum priori dissimile. Primum genus & Her-
barum rei studiofis Salmantica & Monspeli Aspa-
lathus alter vocabatur, vulgò Salmaticentium &
aliorum apud quos nascitur, Hispanorum *Enlata*,
secundum Castellanos *Aulaga*. Icon apud Clu-
sium in Hisp. posita erat pro Aspalatho altero. i.
in post. autem Hist. [fortè errore Typographi]
pro Aspalatho altero iii.

Descriptio
Clusii.
Spina.
Folia.

Color Ga-
rus.
Flos.

Aspalathus
alter.
Monsp.
Enlata.
Aulaga.

Gesner. mo-
natur.

ASPALATHVS SECVNDA MON- SPELIENSIS.

Descript.

Spina.

Folia.

Florci.

Odor.

A Spalathus
secunda
Möspeli dicta,
frutex est bicu-
bitalis aut circi-
ter, totus spinis
horrens, longis,
virentibus, qui
color est etiam
toti plantæ, ex
quibus prodeit
folia parua sub-
rotunda, non-
nihil pilosa: ex
iisdem flores lu-
tei, pulchri, Cy-
ræi florum for-
mâ, odore Me-
liloti. Officinæ-
rum, sapore nul-
lo manifesto, si-
cuti & folia, quæ

Autumno cum floribus prodeunt, succrescenti-
bus siliquis, paruis longis. Interdum etiam flo-
rens foliis spoliata obseruatur.

An Acacia Anguillæ hæc fortè est Acacia secunda, de
qua scribit. Reperi in Corsica circa *Iaiazzum*
fruticem simillimum Scorpio Theophrasti, colore
similem genistæ, cum ramis atque spinis tenuibus,
foliis paruis Rutæ foliis similibus spicatum sibi in-
uicem appositis per ramulorum ascensum. Flores
fert luteos, quales Corneola quæ *Lysimachia* do-
ctissimi Leoniceri. Ramis etiam tubercula ligno-
sa adnascuntur, è quibus emergunt animalcula
coloris crocei. Siliquas fert lutescens sicut genista,
tres ac interdum quatuor, continentes semina
compressa Lentis emigie, sed parua. Quapropter
tot animaduertens in hac planta notas *Acaciæ* se-
cundæ Dioscoridis respondentes, facile mihi per-
suaserim eandem esse. Tamen autem Clusius
sciat, fruticem hunc [de quo nunc ago] non esse
legitimum Aspalathum alterum: quia verò tale
nomen à plebique obtinuit immutandum non
putauit, præsertim eam ad quem fruticem Vete-
ribus descriptum referri debeat, adhuc ignoret,
nisi sortè Scorpi generibus adscribendum esse

Siliqua.

An Acacia

Anguill.

2.

Disforidis

Aspalathus

Scorpius

2.

Disforidis

Aspalathus

Scorpius

2.

Disforidis

Aspalathus

Scorpius

2.

Disforidis

Aspalathus

Scorpius

2.

Disforidis

Aspalathus

Scorpius

2.

Disforidis

Aspalathus

Scorpius

2.

Disforidis

Aspalathus

Scorpius

2.

Disforidis

Aspalathus

Scorpius

2.

Disforidis

Aspalathus

Scorpius

2.

Disforidis

Aspalathus

Scorpius

2.

Disforidis

Aspalathus

Scorpius

2.

Disforidis

Aspalathus

Scorpius

2.

Disforidis

Aspalathus

Scorpius

2.

Disforidis

Aspalathus

Scorpius

2.

Disforidis

Aspalathus

Scorpius

2.

Disforidis

Aspalathus

Scorpius

2.

Disforidis

Aspalathus

Scorpius

2.

Disforidis

Aspalathus

Scorpius

2.

Disforidis

Aspalathus

Scorpius

2.

Disforidis

Aspalathus

Scorpius

2.

Disforidis

Aspalathus

Scorpius

2.

Disforidis

Aspalathus

Scorpius

2.

Disforidis

Aspalathus

Scorpius

2.

Disforidis

Aspalathus

Scorpius

2.

Disforidis

Aspalathus

Scorpius

2.

Disforidis

Aspalathus

Scorpius

2.

Disforidis

Aspalathus

Scorpius

2.

Disforidis

Aspalathus

Scorpius

2.

Disforidis

Aspalathus

Scorpius

2.

Disforidis

Aspalathus

Scorpius

2.

Disforidis

Aspalathus

Scorpius

2.

Disforidis

Aspalathus

Scorpius

2.

Disforidis

Aspalathus

Scorpius

2.

Disforidis

Aspalathus

Scorpius

2.

Disforidis

Aspalathus

Scorpius

2.

Disforidis

Aspalathus

Scorpius

2.

Disforidis

Aspalathus

Scorpius

2.

Disforidis

Aspalathus

Scorpius

2.

Disforidis

Aspalathus

Scorpius

2.

Disforidis

Aspalathus

Scorpius

2.

Disforidis

Aspalathus

Scorpius

2.

Disforidis

Aspalathus

Scorpius

2.

Disforidis

Aspalathus

Scorpius

2.

Disforidis

Aspalathus

Scorpius

2.

Disforidis

Aspalathus

Scorpius

2.

Disforidis

Aspalathus

Scorpius

2.

Disforidis

Aspalathus

Scorpius

2.

Disforidis

Aspalathus

Scorpius

2.

Disforidis

Aspalathus

Scorpius

2.

Disforidis

Aspalathus

Scorpius

2.

Disforidis

Aspalathus

Scorpius

2.

Disforidis

Aspalathus

Scorpius

2.

Disforidis

Aspalathus

Scorpius

2.

Disforidis

Aspalathus

Scorpius

2.

Disforidis

Aspalathus

Scorpius

2.

Disforidis

Aspalathus

Vires & Floribus quidam apud Lobelium lubentes ad istum viridem videntur, & toto cremio calciunt furios. Aspalathi floribus prioris cum Saccharo fermentatis, Salmanticenses ad firmandas & restaurandas collapsas vires videntur, Clus.

ASPALATHVS ABROTONI FACIE INCANA.

Descriptio AD cubiti nonnunquam magnitudinem accedit Aspalathi 2. genus tertium Clusii, Hallada Cantabris vocatum: pletumque tamen minus. & pedali tantum altitudine, totum etiam tenerius: ramuli in multo plures spinas diuisi, & istae denud in alias, sic vt singulae spinae totidem folia Abrotoni multifida videantur, nisi aculei obfisterent, qui, nisi quis accuratius consideret, vix animaduertuntur: ex ramulorum lateribus exiguui alii Vere prodeunt ramusculi incani & hirsuti, quibus adnata sunt folia mollia & incana Lenticis, sed maiora quam in primo genere: & in summis istis ramusculis flores seni aut octoni genista aut Pisi formae, sed maiores, quam in primo, colore luteo.

Locus. In Cantabris solum ad radices Pyrenaeorum, quae Hispaniam spectant, tertio à Victoria milliari.

ASPALATHO MONSPELIANO AFFINIS SCORPIVS 2. CLVSIO.

Descriptio AD Scorpium quae Gaza Nepam interpretatur, inquit Clusius, etiam secundum Scorpium genus accedere videtur, quod pedis altitudinem raro superat, totum densissimis spinis hortens, quae non confuso ordine, vt in superiore nascuntur, sed seriem quandam feruant, & semper contrario inter se exortu binae nascuntur,

virentes quidem, sed languidius quam superiores, neque aliae ex alis: summis ramulis inhaerent bini aut terni flores superiori similes, lutei coloris, mense Martio: quo tempore exiguae, breuesque siliquas, vel potius femina Erui magnitudine, inclusam membranâ quadam multâ, incanaque lanugine hirsutâ, deprehendebat densissimis ipsius plantae spinis occultata, ut ex superiore ætate deciderant: adeo verò canescebant, vt initio araneorum relas esse existimaret: radix singularis, sed in plures deinde propagines sparsa, dura & lignosa est.

Hoc genus Granatenses Melino vocant. An Echino-poda cuius Bellus meminit plurimum certe Clusio ad illam accedere videtur.

Dodon. Lat. in fol. *Genista spinosa* altera Icon. Genistam vocat Dodonaeus præter mentem Clusii.

Tom. I.

sii, cuius Icon à Dodoneo proposita.

Lobel. Obs. & Icon. Plant. *Genista*, *Spartium spinosum alterum*. Scorpius 2. Clusii. Debetur hæc Nepa Carolo Clusio, qui eam primus ab altero Spartio spinoso distinxit.

Hist. Lugd. *Scorpius Theophrasti* [siue Aspalatho Monspeliano] affinis, vel idem *Scorpius* à Clusio descriptus. Fallitur Compilator. Non enim parum diuersum, & non eandem ostendit manifestè seminis descriptio.

Tabern. Icon. & Hist. *Scorpius 3. Scorpione* fraut. Ecce Compilat. Tabern. vocat fruticem Germ. fraut?

Gerard. *genista 1. spinosa maior*. Great fürze busch.

Collibus Granatæ vicinis itinere Cordubensi Locus: duntaxat, nec vîquam alibi Clusio conspectum.

GENISTA ERINACEA.

Planè noua, Descriptio & tota elegans est hæc planta dodrantalis, in orbem per solum distensa, multis spinis virentibus, siue aculeis horrida. flores genistæ, ex cæruleo purpureascentes, minores, calyculis inclusi hispidis, villosis, omnino ferè incanis, bini aut terni simul semper coniuncti: foliola interdum, dum flores, producit, sed raro, eaque

perpauca, Lenticulae similia, quæ cum breui marcescant & decidant, tota planta maxima ex parte sine foliis spectatur, & multiplices spinarum vallo Erinaceum in se conuolutum representat: radix lignosa & magna est pro plantæ portione.

Incolæ erizæ vocant, hoc est, *Erinaceum*, quoniam Erinaceum animal terrestre, dum in orbem se contrahit, aut marinum, aculeorum & spinarum vallo planè æmulatur: quæ adeo causa fuit, vt illi Erinacæ nomen inderem, donec commodius aliquod ex veteribus Scriptoris dare possumus. An verò incolæ ad modicum aliquem sum adhibeant, non intellexi.

Lobel. Obs. & Icon. Plant. sub falso titulo huius Iconem habet. Est autem is titulus *Spartum aphyllon* fruticosum inuicem aculeis, lunatis capitulis. Hic enim inscriptione in Aduersariis, genistam siue Spartum nostrum purgens exhibuerat antè. Erroris huius causa est, quia vnam eandemque plantam esse, sibi imaginari per suadet, vt mox dicemus.

Hist. Lugd. *Erinacea* Clusii. Tabern. Icon. qui nō nouit discernere inter fruticem & herbam vocat *Scorpium 4. Scorpion* fraut.

Gerard. *genista spinosa humilis diuarse orloive furze*.

Nascitur regno Valentino, affluenter verò circa *Siete aguas* oppidulum, septimo ab vrbe Valentia milliari, Madritano itinere, asperis locis &

Locus.

L. I. 4

fecus vias. Aprilis florentem observabam & cruebam iter isthac faciens, anno 1565. semen observare non potui, mense sequente in Belgium revertens.

ECHINOPODA CRETENSIBVS.

Echinopoda, inquit Honorius Bellus, vulgarissima in Creta planta est, & multum cum Erinacea à Clusio descripta convenit, nisi quod hæc foliis caret, & flores luteos profert, totaque viridi colore ærnitur in orbem diffusa, & Erinaceam mirum in modum multitudine spinarum repræsentans. Genus stuticus censenda hæc planta. Meminit huius Plutarch. Symposiac. lib. 1. quæst. 4. Et lib. de auditione, hoc Disticho:

*Inter Echinopodas, vetur asperam & inter Anmin
Interdum crescent mollia Lencia.*

*Dalech. er-
ror.*

Locus.

Chenopod.

Vites.

Athenæus quoque huius stirpis mentionem fecit lib. Dignof. tertio: Perinde ac si semper inter Echinopodas & asperam Ononin verseris. Sed fallitur in margine Dalecham. Athenæi interpres, quod per Echinopodiam Cardui Chii genus intelligat: nam Echinopoda, tam Cretæ, quam in Insula Chio, totaque Græcia vulgarissima est, non Cardui genus, sed fructus censenda: & hanc sub Chenopodis nomine intellexisse Plinium existimo lib. 1. c. 8. quod etiam ante me animaduertit Turnebus, vir summa laude dignus, Aduers. lib. 23. cap. 12. nam licet hæc planta copiosissimos flores profert, & vbi que oriatur, eius tamen flores apes non attingunt, vt quotidie observari potest.

Excellentiss. p. m. Melchior Guilandinus Echinopodam non novit, nam epistola ad Langium eam inter ignotas stirpes enumerat.

Bellonius verò lib. 1. Obser. c. 18. ipsam novisse videtur, sed non descripsit, neque ita congener est Aspalatho, vt ipse putat. Nam Aspalathus frutex satis magnus videtur, folia terna simul iuncta ferens, licet a state ipsa amittat, vt Autumno aliis induatur, nec spinis adeo crebris scaret vt ista.

GENISTA SIVE SPARTVM

PVRGANS.

*Descriptio
rami pri-
oris.*

Virga.

Aculci.

*Vua mari-
na similis.*

DVos observamus ramos, prior scilicet cubitalis est, firmus, rigidus, ac penitus lignosus, cortice crasso, amaricante, ligno interne albicante, in numerosam virgarum prolem temere ac nullo ordine diuicatus, in virgarum extremis aculei quidam apparent, totus porro ramus virgultorum densò stipatu, Vux

deant furculi. Ramorum extremorum potissimum geniculis foliola hærent parua, angusta, cinerea quadam lanugine vestita. Hisdem quoque flores ex longiuculis pedicellis hærent lutei genista vulgaris, apparentibus adhuc apicibus in heca. Posterior hic colore & ramorum diuisura similis, verum quam illa senticosior & strigosior: quippe numerosior ramulis, veluti in spinas definitibus, quæ facillè rumpuntur innumeris nodulis torosus, vix pedalis, incuruo ligno. Hic floribus & foliis orbatas in extremis quibusdam capitula incurua, & nutantia gerit, hirsuta, quod in hac planta superfluum & quasi monstruosum existimo.

*Ramul-
ter.*

Lobel. & Pena in Adu. genistam hanc pungentem ita describunt. Spartium aphyllon fruticosum, iunceis aculeis, lanatis capitulis: Fruticellus, latiusculè in latera, aliquot partes, striatos, ex pullo buxos, è radice Tragacanthæ prolixiore, lignosos & scilicet pedales furculos spargit: nullis foliis, sed multis senticosis, rigidis stylis pungentibus, iunceis, aduncis in summo tantum: quibus singulis aduoluntur fastigiola, tomentaceæ gemmule vius, minores, sed concolores, partim longiusculæ & incuruæ, partim breuiusculæ: nullum solum, si quisque videtur: gustus perparum amaricantis, exsicantis, adstringentis.

Lobel. in Obs. Icon. Plant. & Hist. Lugd. eundem titulum, quem Adu. habent. Verum Lob. relicta gemina figura, Erinaceam Clusij assumit, quam cum Sparto aphyllò fruticoso iunceis aculeis, lanatis capitulis eandem esse tradit, quod ramulorum spinosorum positus, folia, flores atque alia, quæ breuitatis causa prætereo, conferenti cum figuris ipsius descriptiones, aperte erroneum esse demonstrant.

Tabern. icon. & histor. spartium aculeatum aphyllon.

Vnde præcedentes ramos nactus sum asserere non ausim: comperio me annotasse cum essem Lugduni, priorè esse ex monte Pilati: alterum verò per rhizotomum Lugdunum delatum. Lobelio inuentu minus frequens fuit, in asperioribus, præputisque decliuis Alpium Magdalens in Gallo Prouincia.

ASPALATHO AFFINIS TRAGVS

FORTE RHAMNI SPECIES EX CAN-
dia Valerandi Dourez.

Frustulum est fruticis alicuius palmare, furculis inconditis frequentibus, rigidis, in spinam acutam definitibus, diuisum, Vux marinæ dictæ non ab simile & par colore ferè fuluescente, raris Zonulis nigricantibus obiter cinctum, striatum, sapore nullo.

*Descriptio
Surtuli.
Vux mari-
na similis.*

ASPALATHO SECVNDÆ MONSP.

SIMILIS SCORPIO SEV NEPA ANGVILL.
flore ex albo pallescente, vel ad pur-
puram accedente.

Scorpio vel Nepa Anguill. in Græcia copiosissime reperitur: provenit etiam in Gallo Prouincia inter Lanfonam & Pennam, aliisque plurimis in locis circa Massiliam. Suffrutex lignosissimus est, cortice, ligno quoque genistæ simili. Rami cubitales, longiores, breuiorèsq; pro ætatis ratione, terni, quaterni, in quorum summis spicati glomer densos atque rotundos, colore atroviolen-
te

*Descriptio
rami.*

re, absque foliis: diffusus tamen in exiguis frequentisque ramulis: hique rursus in spinas durissimas breues vitidantes: intra quos vt plurimum alia subnascuntur: flores florentes ex albo flauelcentes, quidam etiam ad purpuram accedentes. Floret mense Septembri. Decidunt postea flores nullum post se relinquentes fructum [quantum quidem obseruatione nostra consequi potuimus] exceptis quibusdam ceti vasculorum specie, figura oliuari, in quibus tamen nihil reperitur. Radice vnicâ & simplice vititur, haud magna valde.

Si Anguillara non tradidisset Acaciam alteram, quæ videtur conuenire cum Aspalatho secundo Monspelienfium hanc eod referendam fortè putaremus, considerandum an sit Scarpinus primus Clusii diuersus ab Aspalatho Monspelienfii secundo, quem suspicamus genitellæ spinosæ affinem, Nepam quibusdam dictam.

AGVL ET ALHAGI ARABIBVS
PLANTA SPINOSA MANNAM
respiens.

Descriptio

Spina.

Flores.

Siliqua.

Semen.

Manna.

Surreuli.

Folia.

Radix.

Synonyma

Agul.

Alhagi.

Agul.

Locus.

Frutex est cubitalis, aut altior, densissimo, spinarum acutissimarum gracilium flexiliumque stipatu refertus: Ex quibus plurimi pendunt flores rubelli: eis decidētibus succedunt filiquæ rubentes, quales in Scorpio Monspelienfii me vidisse memini, semine concolori farctæ. Ex hac Halepi incolæ nouum quoddâ Mannæ genus legunt, cuius grana Coriandro nostro maiora paulo, adeoque figurâ & sapore Mannæ nostræ Laricæ persimilis. Surreulis porro infimus propemodum donatur teretibus, & à tunice eleganti ordine hinc inde spatulis, maiori ferè parte Calcuta obfuit, velut in Thymo. Folia ad spinarum exortum hærent oblongâ Polygoni figurâ, cinerea: radix satis longa, purpurea. De Mannâ in Alhagi vel Agul proueniente scriptum lib. 8. cap. de melle aërio siue Mannâ sub titulo: Mannæ Italicæ Tereniabin aut Trungebin.

Ravvolf. Arabibus Agul & Alhagi frutex, ex quo colligunt Persæ Mannâ: supra spinosos autem frutescens prouenire Mannam testantur Serap. Auicenna, ac etiam Clusius in epit. Indicarum plantarum. Idem Icon. Peregrinus frutex Æthiopicus Agul & Algul, supra quem possimilimum cadit in Persia Mannâ, quam ipsi Transilubim, Arabes autem Teneriabin & Trangebim nominant.

Hist. Lugd. app. Planta rara spinosa Maurorum Alhagi, Agul, & Algul. Mannâ quæ his arboribus illabitur, Tinamiabin à Costa vocatur, qui & Carduis insidere scribit.

Protenit in Persia & circa Halepum: & circa Kacka vrbeni Mesopotamiæ.

Folia eius calidâ sunt siccæque naturâ. Horum Vires. vsus incolis ad purgandum, quibus se purgaturis manipulus vnus ex aqua coctus, in singulas doses sufficit.

TRAGVS VETERIBVS.

Nili noui si hodie adhuc plures de Trago Vetterum habeantur opiniones, cum iam priorum auctore Dioscoride Τράγον aliqui σκορπιον, alii τράγαν [quasi edule dicas, vet. ῥάκων βασιλίδος, Coccum baplicam addit Sarrac.] vocarint. Est autem vt Diosc. prodidit, frutex pusillus [Scarpinus] in maritimis maxime nascens, per terram sparsus [δειγὴ σκορπιον, quibus Vetus caret] oblongus, at non ita magnus, palmi altitudine, aut paulo amplior: & is quidem sine foliis est: circa ramos autem hærentes habet velut acinos pusillos, rufos, tritici grani magnitudine, summa parte acuminatos, numerosos, gustuque admodum adstringentis. Racemorum acini decem ex vino potu cæliaci, senniticique fluore laborantibus auxiliantur. Sunt & qui uisos digerunt in pastillos, quod facilius asseruerunt, usque ita vtuntur.

Eundem hunc Dioscoridis Tragum ita depingit Plinius. Tragion & Alia fert, siue Scorpionem veprem [imò Iunci genus Dalech.] sine foliis, racemis rubentibus [subeuntibus M.] ad Medicinæ vsum. Idem alibi, Est & alia herba Tragos, quam aliqui Scorpion vocant, semipedem alta, fruticosa, sine foliis, pusillis racemis rubentibus, grano Tritici, acuto cacumine & ipsa in maritimis nascens. Huius ramorum decem aut duodecim cacumina trita [huius racemorum acini decem triti, legend. ex Diosc.] ex vino pota [poti] Cæliaci, Dysentericis, sanguinem excreantibus, mensiumque abundantia auxiliantur. Dalech. apud Plinium lib. 22. cap. 15. vbi Plinius ait: Est & alia eiusdem nominis scilicet Scorpis &c. scribit intelligi Tragion Dioscoridis, nos autem quia dubitamus num potius intellexerit Scorpionem siue Nepam, vt etiam censet Sarrac. Theophrasti totum locum sub Scorpione Veterum posuimus.

Ceterò, Tragum de multis plantis dici, ita demonstrat. Tragus siue Scarpus Diosc. dicitur de Vua marina vulgò, quem verum censemus Tragum. Et hæc opinio fuit Dalechampi & Gesneri, nec displicet Clusio, nec etiam Lobelio. Apud Castorem Durantem pro Trago siue Vua marina, posita est Icon Tragacanthæ: de qua paulo post: Plinius auctore Cæsalp. miscuit Tragion Dioscoridis cum Scorpio Theophrasti, quem Nepam interpretatur Gaza, de ea opinione vide Hist. n. g. lib. 17. titulo Tragus Cæsalpini. De Trago Matthioli, quia plerisque, ac à me reicitur, & Tragus Matth. pungentibus foliis inscribitur, atque getur suo loco. Cui Amato est Tragus, quæ opinio merito non placet Cæsalp. Salicornia Dodonæo est species Tragi, quam opinionem non probò nec etiam Cæsalpinus: Tragos Eurtio Cordo & filio Valerio & Leonicerio est sedum minus flore candido, quæ sententia à me eicitur. Tragus sylu. Cordo, ubi sedum filio circinato. De his quatuor lib. 55. Ruellium hallucinatum esse scribit Amatus quem Tragum Iunci speciem esse dixerit, cui quoque Matthiolus subscripsit. Tragi genus minus & alterum grandius Cæsalpini, vide Hist. n. g. lib. 17. post Trifolium album rectum. Inter spuria nomina Dioscoridis, inuenio Tragion alterum dici Tragion, quidam volunt Fraxinellam Hist. Fraxinellæ

Diosc. Scarpus
illustratur.
Tragum.
Scarpus.

Tragum.
Coccum 8. a
pica.

Locus.
Diosc. locum
resistit.
Sine foliis.
Acini.
Trinitica
grana.
Vires.
Diosc.

Tragi a-
monstro.
Tragus siue Scarpus Diosc. dicitur de
Vua marina vulgò, quem verum censemus Tra-
gum. Et hæc opinio fuit Dalechampi & Gesneri,
nec displicet Clusio, nec etiam Lobelio. Apud

Tragacanthæ
Icon.

Scarpus
Theophr.
Tragos
Matth. pū-
gentibus
foliis.

Cui geni-
calatum.
Sedum mi-
nus flore
candido.
Sedum folio
circinato.

Iunci spe-
cies.
Tragi duo
Cæsalp.

Fraxinellæ

ng. lib. 30. Tragos de Eriueo arbore diuersa à Ficū apud Gesnerum quadrup. Ex Caelio Tragos videtur etiam panis nomen fuisse Gesner. quad. Dodon. de pugnatis asserit Trago Dulcicherum dici, quod nos Trasi appellamus, de quo hist. ng. lib. 8. Tragos inter frumentacea de quo Dioscor. lib. 2. & Satrac. in scholiis. De hachist ng. lib. etiam 18.

TRAGVS SIVE VVA MARINA.

Descript.

Medulla.

Flores.

Fructus
Sapor.

Semen.

Iuncus ma-
ritimus.
Cassor. no-
tatur.
Saryac no-
tatur.Rubus ma-
ritimus.
Tragus
Diofco.

Tragus fruticex parvus, vix interdum palnum excedens, nonnunquam cubitalis, stipite lignoso, simpliciter, qui pōt ex vno veluti capite complures profert ramos viridates, striatos, fractu cōtumaces, adstringentes, medulla viscosa [quæ resiccata rubescit] plenos, crebris geniculis interceptos, inque frequentes ramu-

los rursus diuiduos, quibus ex articulis duratate exortus: atque in his quidem nec folia nec foliorum vlla comparent vestigia: Verum ē geniculis Equiseti modo prodeuntes ramuli, flores in summo sustinent glomeratim congestos, inultos, paruos, luteos: in fructum abituros Rubi, Moris similem, ex acinis rubris compactilem, sapore dulci, nec ita tamen vt Mora, gratum edulem tamen: Hic femina infunt gemella, oblonga, qua se mutuū spectant, plana, alterā parte leuiter in gibbum protuberantia.

Anguill. Croton Commentatoris Nicandri. An Matth. post. com. Lat. & Ital. cum mag. fig. Ceda di Cauillo 4. id est Equisetum quartum, pingit nec describit. An Gorthæo def. med. τράχυν, Herbariorum Iuncus maritimus, ab al quibus exequius vocatus. An Gesn. in Cat. pl. τράχυν: Vbi Cassor. Durant. τράχυν & exequius nominat, ibi descriptio est Vvæ marinae, Icon autem Tragacanthæ. Saraceno non possū concedere Tragum sen Scorpium Plinii lib. 21. cap. 15. esse Scorpiorem Theophrasti siue Nepam, quia acinos rubentes ei tribuit, quod Theophrast. de suo Scorpio non scribit: Plinius fortē non benē veptem dixit, non distinguens Tragon Dioscor. à Scorpio Theophrasti. Hist. Lugd. Tragus siue Scorpius marinus Dalechampi. Item Equisetum quartum Matthioli. l. 10. cap. 67. Item Osteocollon, quod fracta ossa ferruminet. Abundat Hist. duabus figuris & descriptionibus, quæ certo indicio sunt Compilatore Historiæ non nouisse plātas, ac idē ignorasse quid pingeret aut scriberet. Rustici vocant Mora marina, quæ occasio vt olim appellatim Rubum maritimum donec à Domino Dalechampio & Gesn. intellexi esse Tragon Dioscor. quæ sanē opinio placet: quamquam non intelligam quid velit Dioscor. cum de Tragi fructu ait ὁ ἴσχυος ἀμύ. Gesnerus olim annotauerat ad Anguillaram, vbi

de Crotone ait: An Polygoni (species Gesner. Polygoni Camer. hort. Tragus Vva marina, cuius icon ex speciei Gesneriano typo deprompta. Sciat autem Camer. Gesneri figuram factam esse ad meam plantam siccam. Casp. Bauh. Phyt. Vva marina 2. siue minor. Item Vva terria Osteocollon Lugd. idem præcedenti aut certe eius species aliqua. Tahern. icon. Vva marina Monspelitica Meertrauben von Montpellier. Clusius vocat Polygonum quartum minus, Vuam marinam, raisins de mer Gallia Narbonensis: Meo tempore, inquit, peritiores à Dioscoridis Tragum siue Tragum lib. 4. Tragus, descriptum referebant: cuius sanē al quot notæ non ineptē huic plantæ quadrant: Nonnulli postea ad Androsace retulerunt Bellonium secum, qui lib. 3. obseru. cap. 41. de Androsace agens, hanc inuere videtur. Anguillara Crotonis cui: Nicandri interpretamentum facit) nomine hanc in fallor, describit editione duodecima. Multis verò notis, primum præsertim huius plantæ genus, mihi cum Polygono quarto Plinii quadrare videtur, quod describit lib. 27. cap. 12. Posset tamen ad eisdem Ephedram fortē etiam referri, quæ quibusdam Anabasis etiam dicitur. Hanc Bellonius lib. 1. & 3. obseru. arbores confendere dicit, cuius fructum, Androsaces similem, rubrum edidisse refert. Ego verò hanc solam plantam ferē nascentem, & lese sustentem, neque vllō adminiculo egentem inueniebam. Fuit quando Lobel. & Pena, Tragum, Androsacen opinati fuerūt: sed illos retinuit Pliniana versio, quæ hic accuratior quàm quæuis alia. Idem alibi dubitant, An racemosa Equiseti facie planta, sit Tragos vel Traganon Dioscoridis: & postea, Traganon vocant, profitentique Monspelii Raisins de mer seu marinam Vuam vocari. Lobel. Obseru. Tragos siue Vva marina maior. Num Equisetum quartum Matthioli, depictum non descriptum? An Croton Nicandri Anguillara? Titulum Lobeli huc refero, non figuram, quæ sequens Tragi est: Vva marina Monspelitica.

Monspelii Tragos, frutex copiosè proeunt apud mare: Florentem vidi vere, & fructum ferentem mense Augusto & Autumno. Hanc eandem plantam vidi Berne in orto Benedicti Aretij: Basileæ durat à plurimis annis in orto D. Jac. Zvingeri. Montbelgardi aliquando mihi prouenit in orto Ill. E.C. Frater obseruauit Monspelii florere Maio & Iunio. Reinaudetus Pharmacopæus misit hoc titulo ex Prouincia, Planta marina Equiseto similis: Gener Cherlerus pulchras plantas attulit Monspelio. D. Doldius misit plantulam Norimbergæ. Frequentem inueniebat Clusius in colle quodam à Salmantica miliarum, longissimè à mari, quod equidem satis mirari non potui, cum antea copiosum obseruasset locis marinis, & toto illo tractu inter stagnum Volcarum & Mare Mediterraneum supra Peraul & Megalman ad montem vsque Selium.

Vires antè recensuimus ex Dioscor. videntur melius conuenire furculis quàm acinis.

TRAGVS SIVE VVA MARINA
MAIOR.

Humana interdum altitudine fruticet, Spattij, quod Hispani Rotama vocant, modo, brachialis crassitudinis aliquando stipite, oblongis ramis, nigricantibus, qui deinde multas virgulas ramis, ferunt pedales, tenues, multis internodiis distinctas, vt Equisetum ferē, propendentes, sine foliis, admodum

Vva marina.

Tragus.

Androsace.

Croton.

Polygonum.

Plinius.

Ephedra.

Tragus.

Androsace.

Traganon.

Locus & tempus.

Vires.

Descriptio.

Rami.

Virga.

Radix. liasunt, foris nigra, intus alba: radix dura, lignosaque est.

Vua marina vulgaris Polygonum, maius: Hispani *Belcho* vocant. Lobel. Plant. Icon. *Tragus* siue *Vua marina maior* Ear dem in Obs. sub precedentis titulo exhibet. C. Bauhinus Phyt. *Vua marina*, siue maior.

Locus & tempus. Florat cum precedenti mense Maio, fructus Augusto, etiamque fertilis maturescit: initio Martii floribus onusta etiam deprehenditur, circa *Velesel rubri*, regno Murcano, vbi plurima nascitur, nusquam alibi Clusio conspecta.

TRAGACANTHA VETERIBVS.

L. Achrymam habet & Tragacantham [in *tragacanthia*. G. & *Bird's nest* reddidit] vocata. Hanc autem potius putabant solum in Creta nasci. Nunc autem manifesta est, & in Achaia Peloponnesi, & alibi. Et in Asia circa Mediam comperiti certum est. Huius quidem, ut ceterorum sponte succus consistit, in lachryma modum. Hanc enim cedere non est necesse. In Arcadia copiosa nascitur, & nihil deterior, ut arb. trantur, Cretica, sed & aspectu pulchrior.

Radix. Tragacanthæ radix, inquit Dioscorides, lata est & lignosa, ac supra testam etiam eminet, à qua furculi humiles [Orbi addit *trux*, id est, crebri] robusti, laustine lusi de inaplis foliola [in altero codice additur *parva*, id est, parua] numerosa, tenuia [in *trux*, id est, *trux* Satriæ. vel est transpositio vocis *trux*, iungendaque est voci, *trux*, vel *trux* *trux*, *trux* *trux* legendum videtur, nustum *trux* *trux*] inter quæ aculei sese proferunt, quos ipsa occultant, candidi, huius, & ceterique. Est & Tragacantha lachryma, quæ super relecta radice con-

Lachryma. creticit: quo in genere præstat pellucens *trux*, lauis, gracilis, sincera ac subdulcis.

Vires. Vim porro habet aquæ ac grummi cutis spiracula obstruendi. Huius autem increbuit vsus ad oculorum medicamentum, item ad tussim, exasperatas voces & vocem interceptam, atque distillationes, cum melle in delictu. Sed & lingua subdita liquefcere sinitur. Bibitur quoque drachmæ pondere in passio macerata contra renum dolorem, & vesicæ rosionem, in iuxto cornu cerui uto & cloto, aut scissi aluminis momento.

TRAGACANTHA MASSILIENSIS.

Defcript. Rutæ est virgis mediocriter crassius donatus, **Virga.** extremum versus magis crassescens, usque

spinas verò siue spicula foliis utrinque quasi primis donata ferunt, quæ una & vultuosa nihil aliud quam veprem, aut austa nudæ effigiem ostentent, qualia nos ex sicca plantarum descriptionibus: potè autem & vultu dici plures virgis, entibales cum procensissimæ sunt, rigidas, lignosas: flores colore albo de scribunt: siliquam numerosam, rectam, genistellæ spinosæ modo, sed multo minorem & candidam, in qua semina exilia, albicantia includantur, Simpi magnitudine, angulosa.

Tragacanthæ plantam à qua effigiem quam passim, exhibet Math. deprompsit, ad eum misit studiosus qui illam attulerat ex Apulicæ Gargono monte. Ea certè, quæ nullis prioribus notis à Diosc. historia dissentiat. Et rursum: Poterium adeo Tragacanthæ proximum habetur, ut illi omnibus notis congener esse videatur. Peculiariter autem supremos ramos habet in vertice extuberantes & tenui lanugine obductos, quod in Tragacantha non videntur. Plantam quam idem pro Poterio appinxit, eique Constantenopoli Augerius à Bulbecke misit, eandem suspicor stirpem cum eius Tragacanthæ: ramus enim mihi datus Patavii per D. Cortusum pro Poterio, qui non videtur differre à Tragacantha Massiliensi.

Nobiscum sentire videtur Camer. ad eiusdem Hist. Germ. qui dicit, Tragacanthæ appiçt non dissimile Poterium, aut Tragacantha 2. Clusii in Hispania proveniens.

Dodon. Lat. in fol. Tragacantham Latinè Spina nam hici dixerit. Apud Cast. Dur. pro Trago siue Vua marina posita Tragacantha Icon. Tragacantham aliquando Massiliæ florentem & fructu pregnantem observauit Clusius. Tragacantha Hirci spina poterit vocari, *Esine de bone*, flos albicans, interdum distinctus lineis purpureis. Rauwolf. in itin. Tragacanthæ tres species facit, inter quas vnam similem Tragacanthæ Clusii dicit, quam verè Tragacanthæ valdè similem æstimat. Quod autem Clusius duas habet species, idèò minus constet quam intelligat Rauwolfius, an eam de quâ hic agimus vel sequentem. Tabern. Icon. & Hist. Tragacantha prima. Item Poterium. Vna eademque figura. Lonic. Tragacanthæ figuram habet Matthioli. Bellon. lib. 1. Obs. cap. 17. duas Tragacanthæ herbæ species circa Montem Idam inuenit, quarum fortè hæc erit vna ex illis, quas Matthiolus tradit & nos hoc loco. Anguill. hæc fortè describit epist. 8. pro Tragacantha. Huc pertinet Tra-

albidis & lanuginosis, è quibus squammatum p. deunt spinæ candidæ, creberrimæ sextantales aut viciales, rigide, infestæ, ramos comitantes, inter quas flores extremis ramulis hærent, simul aliquot iuncti, genistellæ floribus *Flor.* similes. Huc Aduersus radicem tribuunt albam, longam, lignosam, crassitie digiti, prolixis siliquis subter humum merlam,

Spina.

Virga.

Flor.

Siliqua.

Semina.

Pulpa.
herba.

gacantha Lob. & Penz. Adu. & Icon. Plant. hircinos spirillos & aruncos imitata, vera Tragacantha, Massiliæ Barbe Renard & Ramebuc, id est vulpina herba & succulus hircinus vocatus: Item Matthiol. Poterion Constantinopoli missum, de quo iidem arant: nihil aliud quam Tragacantha est, aut ex eius iconne depictum cuius descriptionem tacuit: Verum tamen dicit esse Tragacanthæ simile, sed verius dixisset eandem esse. Hist. Lugd. Tragacantha Matthioli: Item figura altera & descript. Poterion Matthioli.

Locus.

Plurima fruticat in Galloprovincia propè ad Pomoeria Massiliæ, in marinis collibus ad Austrum aliisque finitimis locis passim multa: Mechliniæ Mercator fomit domi totam glaciælem hyemem. Tragacantha nunc in multis Italianis locis præsertim Putino vocato Brucæ monte reperiunt, certissimum esse asserunt Marantha. Tragacantham prout pulchrè à Matthiolo depicta, vidi Montepelium allatam ex Massilia. Ante quadraginta annos Doctus Pharmacopœus Jac. Reinaudus mihi misit ex Galloprovincia cum aliis multis. Frater attulit mihi Ramulum datum à Domino Cortuso pro Poterion, quod discernere non possui à Tragacantha.

TRAGACANTHA GVMMI.

Descript.

E vulnere spinosæ plantæ Tragacanthæ manat, Equale autè adnos adfertur gummi, est glutinosum candidum, aut flavum, aut ex ruflo pallens, contortum in erucarum, vermiculorū me formam, tanquam violentiore pressu per densius colum transmissum, sapore subdulci & ferè siccato, aquam cui infunditur in lentam sequacemque mucaginem conuertens.

Sapor.

Lachrymam à vulnerata radice Tragacanthæ manantem[quam Sepalsiani vulgò vocant Gummi Tragacanthum] & quæ passim in Officinis creta visitur (è Creta Asia & Græcia aduectam) Monachi in Messem apud Matthiol. veram esse Tragacanthæ Lachrymam negant, quòd legitima linguæ subdita faciliè Dioscoridi testimonio colligescat, hæc verò nunquam: quæ quidem in re eos toto cælo aberrare scribit Matthiol. ut qui Dioscoridis sententiam perperam acceperint, siquidè Dioscor. non de sola Lachryma linguæ subdita, sed in elegmate cum melle conformatam, ut mox patebit, illud fieri scribit. Huic & alia accedat ratio. quòd si intellexisset Dioscorides lachrymam per se tantum linguæ submectendam, submisset quibus in morbis id faciendum, esset: quòd quidè planè absurdum foret scribere, quòd ali-quod gummi linguæ subiciendum paulatim liquefcat, ac deinde silentio prætereire, in quem usum & quibus in morbis id faciendum.

Nomina

Linguarū.

Τραγάκανθα, Lat. & Ital. Tragacantha, Arab. Chitica, Irica, Chareth, Alneted, seu Alchatad: Germ. Dragant, Hisp. Alquetira.

Locus.

Tragacanthæ in Creta nasci Plinius nouit, spinæ althæ radice multum prælatam, apud Medos aut in Achaia nascenti. Theophrast. autem lib. 9. ait, ἐν Ἀφρικήν ἢ τῇ τραγάκανθῃ παρὰ τὴν καὶ δὲν χεῖρα ὡς ἐν ἰσθμῷ τῇ κρητῇ, ἀλλὰ καὶ τῇ ἑλίου καὶ ἰσθμῷ.

Vires &

Vires.

Oculi. Tho.

rax.

Vim habet, autore Dioscoride, meatus obducendi simlem gummi. Vfus eius est ad medicamenta ocularia, & ad tussis, & arteriæ asperitates, & vocem retusam, & destillationes, in elegmate cum melle. Subdita etiam linguæ liquefcente succo deuoratur. Sed & macerata in passo drachmæ pondere bibitur ad renum dolorem & vesicæ ro-

sionem, ammixto cornu ceruino vsto ac loto, aut modico alumine scisso. Galenus velut Dioscor. Tragacantham simlem gummi vim habere ait, meatus obducentem, & acrimonias obducentem. Sed & similiter, inquit, ut illud siccet. Tragacanthæ lachrymā Officinæ gummi Dragacanthi vocant: notissima est & familiarissima ex ea maxime cōpositione, quæ ex ipsa Dragacanthū appellatur, & in asperæ arteriæ ac pectoris vitis vsurpatur.

TRAGACANTHA ALTERA,
POTERION FORTE
Clusio.

Descriptio
Tragacantha, quam aliquando Massiliæ florentem & fructu præditam obseruasse meminit Clusius, similissima est hæc Tragacantha altera, fruticosa admodum, multos pedales habens ramulos flexibiles, latè circumquaque sese diffundentes, candidantes, & dum adhuc tenelli sunt, lanuginosos, multis longis canescentibus spinis horrentes: foliorum plurimæ simul

in cæcis, Lenticulæ aut Tragacanthæ proximæ, exiguæ, candidæ, lanuginosæque primo Vere per interualla exeunt, dulcis saporis: foliis hyeme decedentibus, nerui illi medi quibus folia inhaerebant in rigidas & acutas spinas enadunt, ut eo tæpore tota planta sine foliis conspiciatur, contra quam in Tragacantha, quæ hyeme etiam folia retinet, nec ea abiicit donec noua sequente anno adquisierit: tum denum deciduis vetustis, nerui illi medii etiam in spinas abeunt. Istam neque florentem, neque semen ferentem autor vidit, sed sub ea plurimos folliculos bombycinis similes, aut Alceæ illius, quam Matthiolus Hypocotil appellat, folliculis ferè pares, inanes inuenit, quos ab illa excidisse, & florem ex similibus prodire album, non magnum, incole referrebant: de semine nihil certi intelligere potui: radix lenta, longa, in multis ramos diuisa, nigro cortice foris obduta, materie intus candida, fungosa, dulci, interior pars gummosum quidpiam & subdulce refert.

Tragacanthæ est adeò similis, ut sibi autor facile persuadeat poterion esse, quod ab Ionibus vocatur, vocari Dioscor. Nisi fortè ea sit quam Stetho circa Carthaginem esse scribit, de cuius cortice tela pulcherrimæ conficiantur. Bellon. lib. 1. Obserui. cap. 17. Fortè Tragacanthæ secundum genus verticum Cretensum montium. Lob. Plant. Icon. Tragacantha altera fortè, siue Hist. Lugd. Poterion Clusio. Tabern. Icon. Tragacantha 2. Boesdorn Dragant 1. An Rauvvolf in itinere lib. 2. c. 12. Tragacantha minor altera, satis aliqui similis primæ, demptis floribus luteis, qui singuli sunt in folliculo rotundo, sublateo, aliquot in longo pediculo, de qua mox?

Nascentur

Locus.

Nascitur plurima circa *Guadia & la ventra el peral*, Granatenſi regno, in collibus, arido, & inutili ſolo, nec alio loco conſpexit Cluſius.

TRAGACANTHA RAUVVOLFII.

Deſcriptio **T**ragacantha altera Rauvvolfii, paulò humi-
 or eſt primò, perſimilis tamen, niſi quòd
Flor. ſem. ſtoleculos fert luteos, conſertos, pediculis longis
 hærentes, quorum ſingulares rotundis & flau-
 ſcenubus folliculis inſident. Tertiæ altitudo par,
 virgæ robuſtæ rubentiores, in quibus conſpiciun-
 tur alba lanuginosa Poterii capitula, purpureis
 ſtoleculis ornata.

Inter leones Rauvvolfii n. 281. Spinæ Traga-
 canthæ aliud genus. Hiſt. Lugd. in Append. Tra-
 gacanthæ alterum genus.

POTERIVM ANTIQVIS.

Poterion **P**oterion Iones, quod apud Dioſcoridem,
 Neurada vocant. Frutex eſt magnus, ramos
 habens longos, molles, lori modo lentos, te-
 nuus, Tragicanthæ ſimiles; ſolia parua, rotunda.
 Totus autem frutex tenuem lanofam lanuginem
 oblitum habet, & eſt ſpinofus. Flores ſunt parui,
 albi. Fructum autem fert guſtu odoratum, & a-
 crem, inutilem. Nascitur in paluſtribus, & locis
 terræ editioris. Radices ſubſunt duorum, aut
 trium cubitorum, robuſtæ, neuoſæ, quæ ad ter-
 ram reſectæ lachrymam remittunt gummi ſimi-
 lem. Hæ conuſæ & in cataplaſmate impoſitæ,
 neruos diſſectos & vulnera glutinant. Sed & deco-
 cto n iſarum potum, neruorum affectionibus
 conuenit. Sunt & ranis venena, rubetis maxi-
 mè, vidimùſque, inquit Plinius, Phyſlos in certa-
 mine patinis candefactas admittentes, ocyore etiam
 quam aſpidum pernecie. Auxiliatur eis Phry-
 nion in vino pota: aliqui Neurada appellant, a-
 lij Poterion, foribus paruis, radicibus multis,
 neruoliſ bene oſentibus. Item poſtea: Poterion,
 aut vt alij vocant Phrynion vel Neuras, largè
 fruticat, ſpinis retorrida, lanugine ſpiſſa, ſolis par-
 uis, rotundis, ramulis longis, molliſbus, lentis, te-
 nuibus, flore longo, herbacei coloris: ſeminis
 nullus uſus, ſed guſtu eſt acuto & odorato. Inue-
 nitur in aquoſis collibus. Radices habet duas aut
 tres, binũ in cubitorum in altitudinem, neuoſas,
 candidas, firmas. Circumſoditur Autumno, &
 præciſo frutice dat ſuccum gummi ſimilem. Ra-
 dix mira vulneribus ſanandis traditur, præcipuè
 que neruis vel præciſis illita. Decoctum quoque
 cum melle potum, diſſolutiones neruorum, & in-
 firmiſ, & inciſuras iuuat. Ego, inquit Corna-
 rius, non aliam plantam Poterion eſſe ſentio,
 quàm eam ſpinam aſcentem, quæ à noſtris Pru-
 nus ſylu. [*Schledorn*] appellatur, cui & parui
 albi flores ſunt, & reliqua omnia Poterio à Dioſc.
 attributa, maximè tamen fructus guſtu odoratus,
 velut Dioſcor. ait, *ναρτάν τῆς ὁδοῦ, δὲ περὶ τὴν
 ἀχαιοῦ*. His enim locis de Græcis conuerſis Plinius
 non cognouiſſe videtur, quæ planta Poterion
 eſſet: alioqui enim priore loco non flores
 paruos, quæ *αἰὲν ὀνὴρ* legit, ei attribuiſſet: poſte-
 riore verò flores longos, eòſque herbacei colo-
 ris, velut qui *αἰὲν μακρὰ χλωρὰ* legerit: quum re-
 cta lectio ſit, *αἰὲν μακρὰ λευκὰ*, velut Dioſc. habet.
 Spinis huius velut ignarus *ναρτάν* Dioſc. ſemen di-
 xit & *δενδρὸν* acutum reddidit, quum neque acu-
 tus, neque *δενδρὸν* propriè ſit, ſed *σπυρίδι*.

Locus.

Gummi.

Vires.

Rana Gene-

nata.

Phrynion.

Neuras.

Poterion.

Vires.

Decoctum.

Rlin por.

Cornarius malè ſibi perſuadens Prunum ſyl-
 ueſtre eſſe Poterium Plinium videtur nobis ſi-
 ne cauſa redarguere, quòd *δενδρὸν* dixerit acutum:
 ſi Plinius ſignoraſſet Poterium ipſi etiam ſunt inco-
 gnitum, non enim poteſt eſſe Prunus ſylueſtris,
 vt indicatum lib. 2. cap. de Pruno. Galenus Neu-
 rada, quam aliqui Poterion vocant, ſiccantem ci-
 tra mordacitatem vim habere ait, vt neruos diſ-
 ſectos glutinare credatur. Sunt autem, inquit,
 radices eius maximè tales. Et ſanè etiam deco-
 ctum ipſarum quidam hiſ qui ex affectis neruis
 laborant exhibent. Caterum, quòd neruis per-
 amica ſit *νῆδρα* vocarunt, & Poterion fortè, quia
 potrix paludoſi, riguique ſoli amans ſit.

Iam diximus Cornarium malè exiſtiſſe Pru-
 num ſylueſtre eſſe Poterium. Pimpinella ſpino-
 ſa, vt paulò pòſt dicitur à quibuſdam cenſetur
 Poterion, quod non placet Honorio Ballo, nec
 nobis.

Cluſius pro Poterio exhibet Tragicanthæ ge-
 nus, de quo paulò ante.

Lobelius aſſertit Poterium Matthioli niſi l a-
 liud eſſe quàm Tragicantham, quæ & noſtra eſt
 opinio.

Aunt, inquit Anguill. Poterion repertum in Ca-
 tania & Meſſina Siciliæ, verùm quia eam plan-
 tam non videt, niſi præterea dicere poſſum.

Paluſtria vaceinia ſive Oxicoecum Cordi, ſunt
 auctore Lobelio, Poterion Dalechampii.

POTERIVM QVIBVSDAM SIVE
PIMPINELLA SPINOSA.

Deſcriptio **L**ignofis ramulis palmaribus & longioribus,
 denſiſſimè fruticabat mihi in horto, cancel-
 lata ramulorum minorum & ſpinarum breuium
 rigidarumque agmine parulo, cortice rubente &
 hirsuto: foliola pimpinellæ ſanguiforbæ, multò
 minora, hirsuta, eadem inciſura in alæ formam
 diſpoſita coſtæ adherent à ſpinis diuerſæ, ſubtus
 glauca, ſuperius ſaturatè virentia. Natali verò ſo-
 lo hærentem plantam Rauvvolfius in Hodeper.
 ſcribit, fruticem peregrinum ſpinofum, caulibus
 cubitalibus denſè fruticare, multis in terram pro-
 cumbentibus ramis, pleròſque verò omnes ſto-
 lones ſtatim ex radice rubente, ſaporis ſicci &
 nonnihil amaricantis oriſi, cortice tectoſ, exterie-
 re incano tenero, cui alius ſubſit rubeus: ſolis
 eſſe tenellis longiſculis in pediculis ordine ex
 aduerſo poſitis, ſuperius vtinque virentibus, in-
 fernè cinereis, noſtræ pimpinellæ ſanguiforbæ ſi-
 milibus: flores primo Vere conſpicui herbacei co-
 loris, ſtellatos, paruos, quibus ſuccedant bæccæ
 exiguæ, albicantes, cum pauxillo rubore, ordine
 quodam ad ramos ſeſſiles, Rubis noſtri bæccis
 haud abſimiles, conſpicio adhuc in vniuèrſiſ-
 que bæccæ vmbilico flore.

De hac planta hæc tradit Honorius Bellus in E-
 piſt. ad Cluſium. Elegantiffima planta, quum [ai
 fallor] nonnulli Poterion perperam appellant,
 alij pimpinellam ſpinofam. Planta hæc perpetuò in
 Creta viret, multòſque annos durat, in orbem
 diſſuſa, in vno pediculo folia plura vtinque diſ-
 poſita, quæ cum Autumno primum erumpunt
 in ſe contraſta videntur, & Aſpleni folia quo-
 dammodo imitantur, ſed longè minora, quæ ta-
 men ſucceſſu temporis maiora apparent, & pim-
 pinellam *Sorbaſtellam* vocatam foliorum poſitu
 & diuiſuris emulantur, minora verò ſunt. Totà
 planta crebris figuris & tentibus ſpinis ſcatet: ſe-
 mina fructus Rubi aut Moſi imitantur: plures e-

Plinius ex-
 cuſatur &
 Corn. re-
 prehendi-
 tur.
 Prunus ſyl.
 neſt. non eſt
 Poterion.
 Tempera-
 mentum.
 Nervus.

Vires Neu-
 ras Gale-
 ni
 Neuras
 Sæde.
 Poterio cur
 Prunus ſyl.
 Pimpinella
 ſpinofa.
 Tragican-
 tha.

Locus.

Vaceinia
paluſtria.

Deſcriptio

Ramuli,
spina,
Folia.Deſcriptio
Rauvvolfii.
Caulis.

Rami.

Folia.

Flores.
Bacca.Deſcriptio
Bell.spina. Se-
mina.

Flores.

Epithymum.

Locus.

Thymus.

Thymus.

Thymus.

Thymus.

Thymus.

Thymus.

Thymus.

Thymus.

Thymus.

Thymus.

Thymus.

Thymus.

Thymus.

Thymus.

Thymus.

Thymus.

Thymus.

Thymus.

Thymus.

Thymus.

Thymus.

Thymus.

Thymus.

Thymus.

Thymus.

Thymus.

Thymus.

Thymus.

Thymus.

Thymus.

Thymus.

Thymus.

Thymus.

Thymus.

Thymus.

Thymus.

Thymus.

Thymus.

Thymus.

Thymus.

Thymus.

Thymus.

Thymus.

Thymus.

Thymus.

Thymus.

Thymus.

Thymus.

Thymus.

Thymus.

Thymus.

Thymus.

Thymus.

Thymus.

Thymus.

Thymus.

Thymus.

Thymus.

Thymus.

Thymus.

Thymus.

Thymus.

Thymus.

Thymus.

Thymus.

Thymus.

Thymus.

Thymus.

Thymus.

Thymus.

Thymus.

Thymus.

Thymus.

Thymus.

Thymus.

Thymus.

enim simul congesti sunt, iridis vides, postea ad rufum tendentes: flores paruos, carnosos ex viridi rufescentes multoque simul congestos profert. Super hanc stirpem nascitur Epithymum, quemadmodum super Thymum iisdem collibus frequentissime inuenitur, in quibus & Thymum & Thymbra & Alpinus proueniunt, nunquam autem inuenitur palustris. Adstringendi vi pollet, vulgariterque in tota Graecia *psilida* vocatur. Quid autem sit Dioscoridis Stoebe, & Phlecos Theophrasti, non Phleum quod à Phlecos diuersum] Stoebe Plutarchi, & Stoebe Aetii, ut cum Honorio sentimus, dicemus ibi, ubi de Veterum Stoebe & Phleco scripsimus.

Planta à Rauuolffio hic descripta Trip. lib. ab incolis in itinere lib. 2. cap. 12. pag. 286. & 287. de plantis *Bellian* vocatur: ex his autem is esse Hippophaeon Dioscori propter figuram. Vires non est exarpius, nec succum. Idem intericon. Num. 287. Periegicam spinam Aethiopicis *Bellian* dictam scilicet, proponens dabit, An Hippophaeos Dioscori. Sed Hippophaeos Dioscoridis esse non potest *Bellian*, cui non sunt folia Oleae, nec facies lacteus, nec facultas purgandi sed contraria adstringendi.

Lob. & Pena Adu. Poterion aut *Nabon*. Obsert. Poterion Cyprius *Mazino* & *Strinda*. Icon. pl. Poterion. Hist. Lugd. Poterion Penz & Lobelii. Item in append. Maurorum *Bellian* fortasse Sanguisorba spinosa. Item lib. 4. cap. 31. Poterion Penz & Lobelii. Ex itinere Compil. Hist. Lugd. non admodum peritum stirpem, confudisse cum Lobelii Poterion *Vaccina palustris* quae quondam Dalec. Poterion censuit, teste Lobelio: Nobis etiam non sit verisimile Pimpinellam spinosam loco modo dicendo prouenire. Dalechampius inquit Clusius: Poterion in Allobrogibus prope Muram oppidulum Gratianopoli vicinum in siluosis conuallibus reperitur. Sed si eam intelligit à plantâ quae plerique Poterii nomine donatur, vereor, ut suam opinionem legitimis rationibus tueri possit: quippe cum ea planta penitus à Tragacantha differat: nonnullis Pimpinella spinosa appellatur: Nonnunquam etiam mihi misit eius semen Stoebes Theophrasti nomine, & vulgo adhuc ipsam plantam in Creta vocari Aera-cis & *Aeracia* scriptum. Anguill. videtur ad *Aeracia* siue Aeraciam Theophrasti. referre. Quandoquidem autem Pimpinella spinosa, folia non habet Lentis, nec fundit Lac, nobis non videtur Aeracia Anguillarae: hac in parte igitur dissentimus à Clusio & Camerario hort. dicente: *Astrida* Cretensium à *serbia* ut quidam putant corrupto nomine Pimpinella spinosa, forsitan Chalonia & Aeracia Anguillarae. Poterion Lobelii idem cum Pimpinella spinosa. Hort. Patav. Stoebe quorundam *Astrida*.

In decliui montis Libani parte nasci vidit Rauuolffius, Augusto statim prouenire, sed hyeme perire. Lobelius primum vidit in quadam areola horti Patavini opera Guilandini: Deinde ex Australi tractu Pedemontanae regionis vulsum ipsi misit Pharmacop. Massiliensis Iacobus Reinnaudetus. Priusquam scriberet Lob. & Pena multis annis Poterii nomine Dominus Cortusius Patavii demonstravit plantam siccam & viridem, quae hie erat etiam in horto publico virens Martio. Dominus Cortusius alebat in vase, folia accedebant ad Sanguisorbam: sed minora, multa, spinae etiam multae longae, plantae altitudo vix ad quinque digitos proueniebat. Montbelgardi fata in Horto Ill. E. C. quâ primum autem animaduerte-

rem prouenientem, dubitabam an esset Sanguisorba: reposita, hieme perire. Frater Calp. Bauhinus mihi indicauit Cortusio esse *Chalcidion* & *Aeraciam* Anguillarae. Ex Burgundia missum mihi semen nomine *Astrida* Cretensium. Semen mihi praeterea nullum Sanguisorbia ex seminibus ab Hortulano Ducis Florentiae missis cum hoc titulo: Pimpinella spinosa an Stoebe vera Cretica.

Stu-da facultatis est adstringentis & adhuc in sanandis alui fluoribus indistincte à rusticis Cretensibus usurpatur. Nam eius in aqua decoctionem ieiuni bibunt, & à morbo vi atque liberantur, Bellus.

Pimpinella spinosa Stoebe Cretica. Vires & n. fus. Alui fluor. Decoctum.

HIPPOPHAES ANGVILLARAE

ET DODONAEI, SIVE SPINA

purgatrix.

nec florem, nec fructum vidi, forte cum offendendi non erat tempus: radices palmos longiores, lacteum succum frangendo fundunt amarissimum, odore graui, similem plantam in Italia non reperi.

Dodon. Lat. in fol. hippophaes ex Cod. Cae. hippophaes Anguillarae, hippophaes Dioscoridis & Plinii. Lobel. & Pena Adu. Hippophaes, hippophaestum vocatur vulgo Spina purgatoria. Calp. Bauh. Phyt. hippophaes ex Cod. Cae. Dodon. Anguill. non nouim. Hist. Lugd. hippophaes Dodon. & Anguill.

Locus.

Vires.

Spina purgatrix.

Descriptio Spinae.

Folia.

Radix.

Odor.

Calcos siue Aeracia Theophr.

Contra Clusum. Contra Camerarium.

Astrida Chalonia. Stoebe.

Locus & tempus.

Poterion.

HIPPOPHAESTVM, QVORVMDAM

DALECHAMPIO.

Spina hic depicta, ad Dalechamp. Hippophaes si nomine missa est, à Melita insula, de qua apud Hist. Lugd. nihil asserit, sed lectoribus liberam iudicandi potestatem relinquit. Est autem spina candida, diffusis huic luc ramulis, aut potius spinis, sparsa: flore exiguo, albo, veluti racematim congesto. An Cathartica sit, an succus lacteus purgatorius, radice, caulibus, foliis exprimitur, alicuerare non potest, quoniam arida missa est planta, nulla adiuncta mitterentis historia.

ECHL.

ECHINOPVS PLVTARCHI
QVIEVSDAM.Descriptio
Pauca.

Spina.

Ramis multifidis, r. f. felsenubus fructicat, pro foliis sunt spinę concolores, vñ etiam longę, luncipennis foliis, rigiditate aliquatenus ascendentes, pari cum illis latitudine, planę, paulum extorsum reflexę, in fibras fatiscētes, tam denso agmine posite, vt vbi plantulam impunę attingas, nescias, squamatin circa ex-

ortu uicinis incumbentes: pro Echinopo Plutarchi accepi nescio vnde: Pręterea charissi. Frater Casp. Bauhinus dedi portionem nomine Echini maioris Theophrasti Cortuso, qui ex magna planta desumpserat. Obseruent lectores quę antę scripsimus sub titulo Echinopodę Cretensum.

Echini
maior Theophrasti
Echinopoda
Cretensum.

CHALCIOS, AVT ÆRERIA.

Locus.
Descriptio
Spina.

Folia.

Lac.
Chalcoma.

Hodierno adhuc die, auctore Anguillara, reperitur planta in Peloponneso, & al Zante, quę suffrutex est spinosus, coloris rufi, ei spinę subtiles, folia familia Lentis foliis, sed minora, & eodem ordine in ramulo, ea fracta instar Tithymalorum lac fundunt: in prædictis provinciis vocant Chalcoma, quę vox æs denotat.

GALASTIVIDA, SPINOSA PLANTA, FOLIIS LEUCOI, FLORIBUS ALBIS.

Nominis
ratio.
Locus.

Galastiuida, inquit Honor. Bellus epistola ad Clusium, sic vocata ob similitudinem,

quę cum Scilla (siue pimpinella spinosa) habet, multitudine spinarum, oritur in parte Australi Insule [Cretę] quę quinquaginta milliaribus distat à Cydonia, eiue formę non rectę memini: semina, quę mitto, terrę mādare poteris, & ipse eam obseruare. Hanc tamen sic postea describit idē Honorius, Galastiuida, cuius semē

Descriptio

Radix
Caulis.Spina.
Folia.

Flores.

Siliqua.

aliās misi, radicem habet multifidam lignosam, siccam, longam, multos caules coniunctim proferens, in orbem diffunditur, & latę fructicat, pedem altitudine non excedens: caules albi sunt, crebris, firmisque spinis præditi: inter quos folia Leucoi albi foliis similia, licet minora, & quędam lanugine obita: flores Verbasco, aut Blattarię similes, albi, paululum ad flauum tendentes, in quorum medio stamina quędam purpurea: floribus succedunt exiles siliquę, rotundę, tenuissimum semen continentes.

Rustici ad struendum ignem, calefaciendā, quę fornaces, eā vtuntur, ob similitudinem verō spinarum, quā cum Stębe habet, & album colorem, Galam-stiuidam nuncupant, non quodd lac emittat. Posset fortē hæc non incommode poni post Leucoium: siue Thlaspi spinosum, siliquę rotundā, flore luteo.

GALASTIVIDA ALTERA, SIVE
TITHYMALI GENVS SPINOSVM.

Cretensis est alia plantā, inquit Bellus, ex Tithymali genere Galastiuidę nomine donata, quę spinas, vt prima profert, luteos flores, folia parua, rotunda, lac copiosum effundens, radice [si rectę memini] carnosā, cuius historiam aliās dabit auctor.

Spina.
Flor. Folia.
Lac. Radix.

FINIS LIBRI VNDECIMI

HISTORIAE UNIVERSALIS PLANTARVM, LIBER DVODECIMVS.

(649)

QVI EST ARBORVM SILIQVOSARVM RARIORVM,
HISQVE SIMILIVM.

EST & Siliquosis arboribus sua tribus. Vt frustra Veteres plerique fuisse videantur, qui siliquis legumi-
nibus tantum tribuerint. Quamquam & Plinius, & Columella, & Galenus Siliquam arborem per emi-
nentiam ita dictam vtrique agnoverint. Est sanè Siliqua *arabum* Græcis, omne siliculum seu integumentum,
purissimum oblongum atque binalue, quod grana in se continet, ordine quodam disposita, aut tale quid si-
mile. Nam in arboribus varietas quedam observatur. Itaque bonis acribus ad exequendas eas accingamur.

SILIQVAE ARBOR, SIVE CERATIA.

CAP. I.

ARBOR, cui fructus
cornu modo intor- *Etymon.*
tus, siliquæ & *arabum*
nomen fecit, calidio-
us foli amantior,
crasso, vt tradunt,
caudice, in magnam *Locus.*
excrevit altitudinem, latè ramos spar- *Descrip.*
gens, longos, firmos: folia in alam
disposita, (Clus. alata vt Terebinthi
aut Pistacia, maiora) quorum singu-
laria breui pediculo ad collam anne-
xa, subrotunda, tres uncias, plùs mi-
nùs lata, paulò longiora, crassa, rigi-
da, nervosa: crebris obliquis venulis
in margines excurrentibus, superius
atro vitore splendent, inferius Nou.
& Decéb. iulum instar inglandis ferè
in flores ex rubro purpureascentes sese *Siliqua,*
aperientem emittunt: deinde siliquæ
non tantùm digito indici æquales,
sed & altero interdum longiores, la-

tiores, modicè intorta, compressæ, cal-
lo dulci, eduli, femina claudunt membranis di-
stincta, seminibus Cassiæ solutiæ ferè æqualia, mi-
nora tamen, colore spadiceo obscuriore, compres-
sa modicè, altero sine in acumen leuiter desinente,
altero latiusculo, pulpâ buxæ, dura, & leguminosi
quid respiciente.

Nostri icon nobis absentibus facta est ad ico-
nem Alpini, quæ parum placet. Quare aliam ex
Camer. apud Matthioli. Germ. eiusdem Epitome
proponimus iconem, quæ melius allubescit, quam-

uis & in ipsa desideremus aliquid: Si enim flores
sunt tales, & eo ordine quo Camer. exprimit, in
ipsius icone siliquæ non videntur foliis scitè ap-
penfæ. Præterea si flores sunt racemosi nec figu-
ra Matthioli. Lobel. & aliorum bona erit, in quibus
singulares siliquæ ex ramis pendunt de breuibus
pediculis: Est nobis solum in binas diuisum alas,
datum Bononiæ anno 1563, per celeberrimum Me-
dicum, omnîsq; naturæ scientissimum, proflo-
rem excellentissimum Dominum Vlysses Aldro-
andum.

pulpa se-
minum

Tom. I.

Mm

Dioscoridi dicitur Siliqua [*καράνα*], vt etiam in Euangelio Diui Lucæ cap. 15. in parabola de Acolasto seu filio prodigo, qui cum porcis velci *καράνα* dicitur, quod malè in versione Germanica *Träberen* id est Vinacea, redditur, vel *früsch* vt habet Tigurina, id est, suisur. Non enim Galli benè converterunt *Esforces* : & Itali *le forse*. Horat. *viuis siliquis & pans secunda*.

Siliqua.
Ceronia.
Theophr.
Ficus Aegyptia.
Sycæ Aegyptia.
Ceronia.

Siliquam, ait Theophrast. grandibus ex ramis [*ἀνὰ κλάδων*] fruticare dicunt. Hæc [*καράνα*] enim fructum, vel ex iis fert, sed non multum : vocant enim Siliquam [*καράνα*] ex qua Ficus Aegyptiæ appellata [*σύντα αἰγύπτια καράνα*] produciuntur. Fico Cypriæ similis est, quam Iones Ceroniam vocant : nam & ipsa caudice maximam fructus partem expellit, ramis autem [vt diximus] paucum fert fructum, Siliquosum verò [*ἐλλειψοῦ*] quem aliqui Ficum Aegyptiam vocant errantes, (nulla siquidem penitus in Aegypto, sed in Syria nascitur, & in Ionia circa Cnidum, Rhodumque) foliis semper comantibus, flore candido & olente gravissimè, radice leuiter sublimi, atque omnino plantigera imis partibus est, superius tamen subarscens : Fructum anniculum simul, & novum habet : altero namque detracto post Canis ortum, protinus alterum gigni patet : gignitur enim Vix modo indifferetis, atque vniiformis : tum auctus circa Arcturum, & Aequinoctium florere : dehinc hyeme exacti, durat vsque ad canis ortum.

Siliqua
Graeca
Ceratium.

Columell. huius obiter meminit : Siliqua Græca, inquit, quam quidem *καράνα* vocant ante brumam per Autumnum serenda.

Ceraunia.
Ficus Aegyptia.

De hac Plin. lib. 15. c. 3. Similis his [Fici Aegyptiæ] Siliqua quam Iones Cerauniā vocat, trūco & ipsa fert his, sed pomo Siliquæ [Siliquato Dalec.] Ob id quidam Aegyptiam Ficum dixere, errore manifesto. Non enim in Aegypto nascitur, sed in Syria, Ioniæque & circa Cnidum, atque in Rhodo, semper comantibus foliis, flore candido, cum vehementia odoris : plantigera imis partibus, & ideo superficie flauescens, succum auferente folio : pomo antecessentis anni circa canis ortus detracto, statim alterum parit : postea florem per [post] Arcturum hyeme sæctus enutritur. Ad hec lib. 15. cap. 24. Haud procul abesse videntur [à Castaneis] & perdulces siliquæ, nisi quoddam in eis cortex ipse manditur, digitorum hominis longitudo illis, & interm falcata pollicari latitudine. Ceratia quorum tertia syllaba per literam T & scribitur & pronuntiatur, nihil habet cum Cerasiis, per S. scriptis, similitudinis, monente Galeo. Scribit Hermol. Georgium Tiphernatem Ceraunium in Strabone pessimè interpretatum esse Siliquastrum. Gatiniana pro Xylocarata, vel Xara, vel Squila legendum putat & rectè, Siliquam. Arbitratus est aliquando Gesnerius, Siliquam, *καράνα* & *καράνα* à Ceronia [*καράνα*] longè aliam esse arborem, cui opinioni non adhæreo, sed Clusium sequor, qui nullo discrimine eandem esse censet. Siliquas autem Græcis esse *καράνα* & *καράνα*, attestat Cornarius, & hinc Xylocaractas officinas corruptè voce appellare : Ellè autem fructus arboris quæ *καράνα* vocetur.

Xylocarata
Arabi.
Ficus Aegyptia di-

Siliqua, inquit Matth. quæ Græcis *καράνα* dicuntur, in Italia officinis vulgò *Carobe*, & *Carobole* : in regno Neapolitano *Salegia* vulgò nominant, vocabulo nimirum à Siliqua detorto. Arabice *Charub*. Germ. Sancti Johanesbrodi. Hisp. *Alfarabas*, Gall. *Carouge*. Aliud Siliquarum genus quod Ficum Aegyptiam cognominant scriptis

Charub
Arabi.
Ficus Aegyptia di-

tradiderunt Theophr. & Plinius de quibus mihi differendum non proposui, quod Italus non cognoscantur. Hæc ille, qui mihi videtur parum considerasse verba Theophrasti & Plinii, quæ iam recitauimus, qui putant Siliquam siue Ceroniam, aliquibus Ficum Aegyptiam dictam, diuersam à Siliqua siue Ceratia.

verba a Ceronia.

Matth. 23.

Et hanc erroneam Matthioli opinionem secuti sunt Cæsalpinus & C. Bauh. suspicantes Theophrast. & Plinium intellexisse Cassiam purgatricem, quæ longè diuersa, vt patet ex collatione vtriusque descriptionis : nempe Ceratiæ & Cassiæ, vt postea cap. de Cassia monemus. Merito igitur Dalech. scribit apud Plinium : Siliqua hæc nostra Carrotia est. Falluntur qui arborem luda esse putant, quoniam arboris eius ruber flos est, non albus, qui præterea Cassiam nostram fistularem opinantur non minus quàm illi decipiuntur. Est enim illi flos luteus, teste Theophrasto, Dalechampi sententiam equidem probamus : sed eius argumentum non validum, arbor enim luda fert etiam flores albos, teste Clusio.

Cæsalp. & C. Bauh. notantur.

Cassia purgatoria non est Siliqua. Arbor luda non est fistulæ.

Dalech. not.

Lonicerus Sancti Johanesbrodi, quasi panem S. Iohannis diceret, Græcè Ceratiam, Latine Siliquam : & sic etiam Cordus in Diosc. Lacuna & Castor vocant. Scaliger in Theophr. Car. bam. Turn. part. 2. Siliqua. Angl. *Carob* vel *Beane tree*, fructus *Carob coddes* vel *Carob beans* : malè Angli interpretes noui testamenti verterunt *Coddes* simpliciter, hoc enim vocabulum omni legumini commune est.

Panis S. Iohannis.

Caroba. Error interpretis. noui Testamenti.

Apud Turnerum pro Siliqua malè posita est figura Piperis Siliquastris. Anguill. describit, dicens, Siliquam arborem vocari Carobe, & *Cornaschie marine*. Lob. & Penz. Adu. *καράνα*, Siliqua Carobe, Carobia Actuarii, & vulgò Prouincialium, antiquorum *καράνα*. Obleru. *καράνα* Siliqua : Gall. & Prouincialibus Carobe à Chaldeis, sic etiam dicta. Angl. *Sedick tree* / Ital. *Siliqua* & *Carobe*, Hisp. *Algarrova*. Icon. Plant. & Tabern. Ceratia siliqua. Prosp. Alpin. Siliqua dulcis, Caroby vel Carnab ab Aegyptiis dicta. Camer. hort. Siliqua siue Ceratia. Dodon. Gall. & Lat. in fol. *Ceratonia* arborem vocat. Hisp. *Garonio* : *καράνα* autem, siliquam, aut Siliquam dulcem, in offic. nonnullis Xylocaracta : in aliis *Carobe* aut *Carobole* vocibus Italicis : ab Apulis verò *Salegia* vocatur : Hisp. *Alfarabas*, aut *Algarrova*, & absque articulo *Garonas*. Cæsalp. Siliquam arborem appellat, *Carrubias*. Clus. Siliqua, Græcis *Καράνα* : Arborem Gall. *Carouge*, fructum *Carouges* : Ger. fructum cum Belgis & Johanesbrodi / Hisp. arb. *Algarrova* & *Garonio*, & fructum : *Garonas*, Hungari Germanos imitantur, vocantque fructum *Szent Lunis Renyere*, id est, D. Iohannis panem.

Turneri error.

Quia autem in Siliqua, arboris propriè dictæ, Aequivoca tractatione versamur, scire hoc in loco conuenit, *Arbori luda* Clusium Siliquæ sylu. nomen indidisse, non quoddam Siliquæ Veteribus descriptio similis sit, sed quoddam nonnullis Hispaniæ locis vulgari nomine appelleretur. Cassia purgatoria à pluribus Siliqua Aegyptia, Indica, aut purgatrix cognominatur. Siliqua Gellii & Seruii in Flaminiciis, quæ est Rhododendri siliquastris Dalechampi nobis Nerium vocatur. Azadarache arborem Bellon. Siliquam nominat, quod merito miratur Gesn. hort. cum bacas non Siliquas ferat, vide lib. 5. Siliquam Theophrasti Monardo & Hermolao *Smilacem hortensem* Dioscoridis cum Trago & aliis esse reor. Siliquam verò Columellæ, cum eodem & aliis Fœnugracum facio, de his lib. 17.

Aequivoca tractatione versamur, scire hoc in loco conuenit, *Arbor luda*.

Cassia purgatoria.

Nerium. Azadarache.

Smilax hortensis. Fœnugracum.

Nascuntur.

Locus: Nascuntur arbores, quæ siliquas ferunt in regno Neapolitano, præsertim in Apulia, ac etiam in Campania, ut optimè sciuntur, inquit Matth. qui Fundo Itrum, & hinc Molani iter faciunt. Valentino regno frequentissima est, autore Clusio, conspicitur & aliis Hispaniæ locis: nascitur verò apud Indos, aliòsque Orientales populos. Si Camerario fides non deneganda, ex semine facile crescit, sed in alterum, vel tertium annum, si vel parum negligatur, vix perdurat. Florere Ceratonia mox soluta Hyeme prodidit Dodon. Vere appetente: fructus autem maturos sub Autumno proferre. Xylocaratam vidi Patavij vi-
Tempus: rentem Ianuario in olla apud D. Cortusium item in horto Pasqualio suis magnam arborem. Sicca folia accepi Bononiæ à Do. Vlyssè Aldroando: ex semine arbes nata est Montebelgard: & Sargardiz Ill. nostræ Ducissæ Sybillæ Anhaltinæ.

Vires: Siliquæ quidem virides sumptæ, autor est Dioscorides, & post eum Plinius, stomacho incommode sunt, & alium solunt. Eadem siccatæ alium sistant, stomachoque commodiores sunt, & Vinam cient, maxime quæ Vvurum retrimenti composita allentantur (ἐν οἷς συμμόλυνται, Basilæ Cod.) Locus hic haud dubiè depravatus est, nec dum tamen mihi, ait Sarracenus, satis compertum est, quomodo restituere possit. Plerique Græcæ hæc siliquas, non minus quam Vvas ollares, & Olias quoque ipsas, in vinaceis condi componiue, quò diutius tutiusque conferuentur, atque de Siliquis eiusmodi conditiuis hic agere Dioscoridem existimant: sed non satis video, quamobrem ex infratis eo modo vinaceis Siliquæ cienda vime vim sibi ascerent. Andreas Lacuna legendum censet, τὰ ἐκτὸς οἷς συμμόλυνται ἐκδομένα, quod si tunc demum vinam ciente Siliquas voluerit Dioscorides, æm earum pulpa seu medulla prædulcis folia manditur, reiectis nimirum internis granis seu seminibus ac etiamnum cortice: quo modo congeneris plantæ, cassiæ nigre quæ & Aegyptia Siliqua dicitur, solam medullam seu pulpam usurpamus. Plinius certè quidem lib. 15. cap. 28. cum in pluribus semina placeant, in Siliqua damnari prodidit. Fortassis etiam ad differendam cuiusdam Siliquarum generis, quod seminis granorumve expers fuerit, tale quid pronuntiare potuit Dioscorides. Serapio interpretatus videtur, Siliquas quæ multo aut sapia conduuntur: quod minus certè placet. Enimvero συμμόλυνται quidem nomine non tantum musti reliquias hoc est, vinacea, olearumve nucleos, sed & τὰ αὐτῶν περιέχοντα seu περιὰ χέληνα, hoc est, solida retrimenta quæ suis oleisve torculari expressis reliqua sunt, significari testantur Galenus & Athenæus: unde & Analogia quadam ipsa quoque Siliquarum semina & earundem tularum expressantique reliquæ seu retrimenta intelligi posse videntur. At verò συμμόλυνται Græcis pro multo sapave accipi nusquam, quod sciam observatum est.

Temperamentum: Ceratonia, porro Galeno, exsiccantis est & astringentis facultatis, sicut & fructus eius, quem Ceratia vocant, nonnihil etiam dulcedinis continens. Accidit autem istis quiddam simile Cerasiis. Nam si humida sumas, magis ventrem subducunt: sicca verò magis sistant, ut pote cum humiditatem expirent, & quod essentia est crassioris, tantum reliquum habeant. Est Ceratia parvisucci edulium ac lignosum: quam rem necessario sequitur, ut concoctum sit difficile: nihil enim, quod lignosum est, facile concoquitur. Quin etiam incommodum id ipsis inest, haudquaquam

Tom. I.

aspernandum: quòd non celeriter deiciantur. Proinde satius est à regionibus Orientalibus in quibus nascitur, ad nos non importari. Ex Siliqua dulci arbore, Aegyptii Siliquarum tantum vsum cognoscunt. Alpino scribente, mel quidam ex ipsis extrahunt dulcissimum, quo Arabes Sacchari loco Cassias solutivas recentes ac parvas, zinziger, Mirobalanos, Tamarindos, atque alios multos fructus condiunt. Huius quoque mellis vsum est frequentissimum vice veri mellis ad Clysteres, & aliqui etiam per os sumendum concedunt ad subducendam alium: ipso etenim alium non minus quam pulpa Cassiæ ibi ad excretionem movetur. Utuntur etiam in renum inflammationibus eo, intus extrinseque appposito. Ad tussientes & asthmaticos ipsum non secus quam Cassiam exhibent, valdeque ipsos iuvat, nec minus decoctum ex siliquis paratum, eadem hæc præstat. Siliquæ recentior ab arbore decerpente ingrato displicent sapore, sed tractu temporis in cratibus expansæ & siccatae, adeò mitescent, ut & dulces evadant & gustui admodum suaves fiant: Apud Indos siliquæ melleo adeò redundant succo, ut eo ad condituram Zinzibeis, aliorumque fructuum vtantur, ut Matthiolus refert. Valentino in regno iumentorum in pabulum cedit, Clusius.

Locus

Mel de Agypt ex siliquis.

Conditura in Clysteribus. Alium mo. net.

Renes.

Pulmones.

Decoctum Siliquæ virides in grati sapo. re.

MANGLE PYRI FOLIIS CVM

SILIQVIS LONGIS FICV

Indicæ affinis.

MAngle arbor est, inter eas, quæ in Occidentali India vulgariter nascuntur, selectissima cum ad adficiorum fabricas, tum ad reliqua fabrilia. Crescit viginosis locis, litore maris, saluginosisque fluminum & torrentium in mare delabentium ripis: folia habet maioribus Pyri foliis similia, crassiora tamen, & paulò longiora: Siliquas binos palmos longas, aut maiores, easque crassas, Cassiæ solutivæ fructui pares, siccæ coloris, pulpam instar coaguli siue medullæ ossium similem continentes, quæ Indi aliorum eduliorum penuriâ vescuntur: etenim licet amara sit, salubrem tamen cibum esse ferunt. Ego nihilominus, [inquit Ouedus apud Chit. Exot.] ab eius usu in morbum incidi, tametsi adeò delicatus non sim, nec ab iis cibis abstinere in penuria soleam, quibus alios veso video: quinimò nulla etiam vrgente necessitate degustare non piget, ut commodius describere queam: easque de causa hunc fructum degustabam: sed brutorum animantium, & sylvestrium hominum potius cibis dicendus videtur. Admiranda autem eius arboris est natura: plurimæ enim simul crescunt, mulvæ eius rami deorsum vergere, & in radices conueriti videntur: nam præter multos, quos erectos, folisque onustos atque ab invicem seiunctos, reliquarum arborum instar, habet, frequentibus etiam aliis crassioribus & tenuioribus & vixit sese ad aquam demittentibus, aut sub terra aut arena radices figentibus, prædita est: qui ubi apprehenderint, alios ramos sursum vergentes proferunt: etenim non minus firmiter hærent, quam primarius arboris truncus, sic ut ex multis caudicibus simul connexis videatur arbor: egregio sanè spectaculo, & singulari huius arboris natura: Hæc Ouedus.

Locus.

vius.

Descript. Siliqua longa.

Cibus a. matris.

Ferdinand. Lobez. de Castagnela cap. 3. lib. 7. An Man. Historia Orientalis Indiæ, meminit cuiusdam arboris nascentis in Prouincia Malaca, quam Man- gin appellat, radices caudicum instar sursum attol-

M m 2

lensis : An hæc nostra Ficus Indica inquit Clusius? Nos *Mangia* hic ponimus propter affinitatem nominis cum *Mangle*, cum qua etiam arbore respondere videntur, quæ Ferdinandus Lopez tradit.

CASSIA PURGATRIX.

CAP. II.

Descriptio

Folia.

Flores.

Siliqua.

Pulpa.

Semina.

Cassia fistularis sepius mihi à semine natæ plantula, folio Nucis Iuglandis, oblongo mucronato: flores longis tenuibus pediculis herent, plures iuncti veluti racematim ex ligula, eo modo, quo flores Laburni, foliis ea latitudine, vt vngue tegas, striatis, è quibus stamina longa emicant, quibus apices sulcati insident: ex his

nondum planè delapsis succrescunt Siliquæ, quæ paulatim grandæscunt, ad cubitorum duum longitudinem cylindraceâ formâ, digitum transuersum in diametro habent, colore nigricante, in quibus secundum longitudinem commissuratum veluti vestigia apparent spadicea, alterâ quidem parte duo, alterâ tria, intrinsecus membranulis ordine dispositis, intercipitur pulpa Eclysinatis consistentia, dulcis, nigricans, atque vna semen Tamarindo grano minus, compressius, coloris fului, ex oblongo rotundum, durum, nitida superficie, quod medium secat stria rubra singularis: rarius gemella femina inter parietes hoscè veluti intergetinos inueniuntur.

Adiur. arborem non attingit, ast Siliquam eius ita describit. Nigra Cassia est fructus fistulosus, teres, oblongusque, concretum intus humorem ferens, non vna coalescentem continuitate, sed ex intervallo intercedentibus lignosis tenuibusque membranulis septum, seminibus granis, figurâ & specie non dissimilibus iis, quæ cognita nobis Siliqua profert. Porro non tantum ramos solique Nucis proxima scribit Alpinus, sed & truncum, cui cortex sit planus, mollis & cinericeus, qualis omnino in crescente Nuce spectatur: Folia multa, plura quàm in Nuce, alata, ex quinque coniugationibus contexta, duplo Nucis foliis longiora, & in extremo aculeata [vel poudâ acuminata], floribus colorem adscribit aureum, Cæsalpinus album, odorem valdè gratum, præsertim Oriente Sole, quo fiat vt Aegyptii diluculo per Cassiarum loca deambulare sepius odoris causâ confueuerint, quodd aurâ à Cassiis eximium ac gratissimum odorem spirantibus, ad ipsos delata, oblectentur, nasci autem Siliquas primum contortas, pèrque maturitatem denuò dirigi: Quæ Pelusi in arboribus legantur, corticem habere crassiores, & parum intus substantiæ continere: Caytinas verò & Alexandinas cortice

constare tenuiori, multaque substantiâ intus plenas, ex quo hæc cæteris omnibus bonitate præferantur. Et has duplicis esse differentiam: etenim alias subrubras, quas *Abes* vocent, à calore illiusce gentis, cerni, quæ sint omnium optime: & alias nigras.

Est huius folium Pyri folio sætè simile, inquit Monardus: flos verò exiguus, albus, quinque foliis constans, ex quo enascuntur oblongæ Cassiæ Siliquæ.

Folius, vt tradit Acofta, Mali Persici similibus est, nonnunquam angustioribus, locis præsertim sicciotibus nata: floribus luteosis, aut flauis: arbor ipsa Amygdale magnitudinem æquat.

Garcie verò folius est Mali Persice [non similibus] angustioribus tamen aliquantum, & virentibus: floribus Geniæ perquam similibus, luteis, Goryophyllum odore referentibus: Quibus decidendis succedunt oblonge siliquæ, virentes admodum ante maturitatem, [non rubentes, vt Lac. Garcias] quæ maturitate nigredinem consequuntur, Monard.

Acoft. & Garc. eidem longitudine interdum quinque palmorum, nonnunquam infra binos palmos.

Persicæ Mali folia quodammodo æmulantur, si singularia leparet, inquit Clusius: Quoniam verò coniugatum bina semper in oblongo neruo nascuntur, & summa ala postremum impari numerum faciunt, commodius meo iudicio, comparassent cum Fraxini foliis, aut similibus arborum, quæ alata folia ferre solitæ, & integra plerumque abicere confueverant, quemadmodum Iuglans, Sorbus, Rhus, Ceratia, &c.

Cæterum difficiendum est, an stirps hæc Veteribus fuerit cognita, eiusve historia literarum monumentis mandata.

Ad Theophrastum igitur quod attinet, non videtur is huius meminisse, nisi sit ipsi, quod tamen non credimus lib. 4. cap. 5. Arbor Indica, cui fructum longum, nec rectum, sed contortum, cibo dulcem adscribit: sed morsus in aluo, difficultatè facientem intestinorum: ob quod Alexander ne quis mandaret interdixit. Vide Hist. nostr. lib. 1. post Ficum Indicam, Arbores Indicas.

De Eiarxamber, id est, Cassia fistula ita scribit Serapio. Sunt canne concaur, quarum color est rubrus, ad nigredinem deliuus, & intra ipsas sunt Laminæ ex carne nigra, & parietes diuidentes inter eas, & inter Laminam & Laminam sunt grana Xylocaractæ & eiusdem magnitudinis, quarum color est inter glaucedinem & ruborem, & Cassia quidem affertur ex India & Babylonia, & terra Aliemem. Et electa ex ea est illa, quæ est in Canna sua interius nigra, & grauis, & lucida, & quod de ipsa vitina. est cor vel caro eius interior.

Auic. Cassiam fistulam [Chaiatlander] duplicem facit. Dicit enim aliam *Kebuliam*, aliam *Aegyptiam*, Mellorem esse illam, quæ sumitur à Canna, & quæ est splendidior & pinguior: Et meliorem Cannam ipsius esse illam, quæ splendida est & plana.

Cassia genus est, quam atas nostra, inquit Hermetol. cognomento fistula appellat, & ab aromatica lignea discriminat, Veteribus ignotam. Quare scire oportet, si quando Cassiam Syringæ [fistulam à Diosc. *δαρτεία* vocat], lata fistula occupata] apud antiquos Græcos legere contigerit, non pro ea capiendum esse, quæ nunc ex Arabibus] *Cassia fistula* dicitur, colore rubro nigra, Lami.

Alpin de
scriptio.
Ternum
Cortex.
Folia.

Flores.
Colore
flos.
rui
Cassia.
Cassia.

Siliqua.

Eiarxamber
Serapio.

Grana Xylocaractæ
Locus.

Delectum.
Vfus cor
dis, & el
carnis.

Chaiatlander.
Aue. differe
rentia.

Delectum
pulpa.
Canna do
lectus.

Lamnis intus carnosus, quas parietina disculdu, feminibus Siliquae Ceratuae, ad deiciendam bilem ystam mirè valens: Inuenio, apud Graecos autem qui Paulum & Orisabum ita loquentes induxerit. Cassia Syrinx aduersus flauam bilem prodest: & item eos qui praeter naturam pallescent: item Anginas & Laterum dolores & peripneumonicos: Hec Paulus. At Orisabius refrigerari eam inquit iecinoris calores interperatos. Hanc recentiores Graeci calidam & humidam abcessu primo perhibent, idem ferè Mauritanum de Cassia quâ bilis per alium detrahatur, & quæ propterea Cathartica dici potest.

Cassia Syrinx.

Cassia Cathartica.

Fistula non bene dicitur.

Cassia Syringodes, Veteribus ignota. Cassia fistulacea. Calamus. Cannas.

Cassia nunc appellata parum rectè *Fistula* nomen adiectum comprobatur Marcellus. ait enim Siliquae magis quam *Fistula* nomen illi congruere: Veteres eam ignorasse aut uti noluisse.

Ignotam autem fuisse Dioscoridis, Plinii, & Galeni etatibus Cassiam testatur Ruell. qui à Recentioribus Graecis Cassiam Syringodem, id est, fistulaceam: ab Actuario *Cassiam nigram*: ab aliquibus *Calamum*, id est, Arundinem seu potius *Indicam Cannam* nominari scribit.

Cartius sit esse Cassiam Syringodem (fistularem) arborem, non fruticem, itaque etiam vulgaris Iuglandis magnitudine, ex illorum monumentis qui eam viderunt, & delinearunt, vocari Cassiam Cathartica, & Aegyptiam Siliquam, multos eam arbitrari, quæ antiquis Lignea Cassia dicta sit, quæ tamen subscibentibus Monachis in Mesuem eiusdem generis cum Cassia fistula non est, quæ antiquis Graecis incognita fuit. Idem tamen scriptum quandoque reperiri aiunt, siue impressum, Cassia fistula, vbi debeat intelligi Cassia lignea, ut e.g. in Antidot. Nicol. in el. quod intetralur Anudotum haemagogum &c. quoniam pituitus sunt species Cassiae lignae, ut a hibi ex Galeno ostensum.

Cardan. Siliquam Indiam, Cassiam nostram vocat.

Apud Sylium Cassia cortex, *ὁ ἄλλος ἢ ἡ ἡσυχία*, Cassia Aegyptia; Cassia Cathartica (purgatrix) Cassia fistula Arabum veteribus Graecis indita, recentiorum Cassia Syringodes (fistulacea & nigra Actuarius (scribenti passim *καλαμὴν ἢ ἡσυχίαν* ad *ὁ ἄλλος*, à quo belle describitur.) Synonyma sunt.

Cord. in Dioscor. Cassia fistulam usum Medicum ab Arabibus introducta, à recentioribus Graecis Cassia nigra appellata, cuius fructum Aristobulus Fabam Indicam vocat: Item hist. Siliqua Indica Veterum, Fabia Indica Recentiorum, Cassia solutua seu laxatiua.

Siliqua Indica. Fabia Indica.

Fuch. de comp. med. *Cassia purgatrix & Aegyptia*. Nicolao *Fistula & fistularia*.

Quando Galen. i. de antid. plures enumerat Cassiae species, & praecise ab aliquibus fistulam dictam, quam iunior Andromach. reiciendam censet, ne quis tam *ἀγνὸς* aut satius sit, ut Cassiam illam fistulam cum hac Arabum & Officinarum solutua Siliqua Aegyptia dicta confundat, prudenter monet Amatus, Ac etiam Theod. Dorstheinius: praefertim quum multum inter se differant, cuius inanimadvertenti multum, quum Cassiam pro euocandis mensibus legebant, non Cassiam illam Graecorum, sed potius Siliquae huius purgantis cortices, mulienbus non sine ingenti periculo propinabant, ut Leoniceus prius aperuit.

Siliqua Aegyptia.

Error. Med.

Siliqua purgans.

Amatus de descriptio. Lignum fistulatum.

Arbor Cassiam fistularem ferens procera est, inquit Amatus, foliis Nucis, per ordinem veluti in Fraxino dispositis, cui cortex cinericei coloris, quo detracto rubicat in superficie lignum solidum, intus nigrum, quod dum vniur pessime

olet. Ceratium propter semina, quæ huic Siliquae Aegyptiae, Cassia fistularis dictæ, feminibus sunt similia, Cassia fistularis appellanda non est, quam omnino non abs re esset, affirmare Siliquam arborem, speciem Cassiae huius fistularis esse, unde non immerito quidam Cassiam fistularem, Siliquam Aegyptiam appellant: Imò Federicus à Rocha, sola tantum ratione has arbores differre putat, propter siliquas, quas maximam habere similitudinem ait, & utraque in arbore eodem modo pendere.

Non est Cassia Veterum inquit Corn. quæ hodie Cassia fistula vocatur, & cui fructus ad cornu similitudinem teres ac longus est, nigram habens intus medullam, quam etiam atramentum vocat, membranis distinctam, & nucleis talibus, quales in Siliqua quam vulgus *παντὸς ἰωάννης* vocat, cernuntur.

Cassia fistula.

Cum in Aegypto tanta proueniat copia arborum Cassiae, mirabatur Bellonius Veteres eius nullo modo meminisse: ut & Theophrastum, qui penè de omnibus reliquis plantis Aegypti locutus sit, eius non meminisse: nisi q. capite lib. 4. eius mentionem fecerit, vbi ait sibi relatum, tantæ magnitudinis arbores ibi prouenire, ut tres homines non possint amplecti. Suspicio autem eius inde proficiscitur, quod Cassiae arbores inibi sint crassitudinis & altitudinis Nucum Iuglandium, simileque folium habeant.

Arbores maxime Theophrast.

A Matthiol. in Dioscor. vocatur *Cassia solutua*, *αἰγυπτιακα* *Siliqua* Recentiorum quorundam, *Materies*. cuius arbor inter valde procera annumerari possit, materie solida, compactique: cortice tenui buxo colore, medullitibus vero nigra, non secus ac Ebenum, siue Guaiacum: Recente grauitè olente, sicca tamen minimè: folio Siliquæ, sed magis in acutum tendente, cortice cineritio: radicibus magnis Iuglandis modo: à ramis siliquis pendentibus prelongis, teretibus, densis, nigra dulcique medullâ repletis, non ut in ossibus continui, sed crebris lignosisq; membranæ distinctæ: inherente vnicuique membranæ semine duro, Siliquarum semini aded simili, ut alterum ab altero discerni non possit: ex quo eum non errasse putauerit, qui crediderit has plantas esse congenitas. Sed quicquid dicat Matthiolus, atramentum semina in Siliqua arbore non sunt ita similia Cassiae feminibus, quin facile discernantur: enim sunt minora, & diuersi coloris: Apud Matthiol. olim nulli appisti flores, in Italicis verò & Germ. Hist. additi, non tamen eo ordine quo oportebat, flores enim non sunt singulares, sed multi dependentes ex longo pediculo, eo modo quo Laburno: particulares aliqui flores satis commodè expressi essent in Matthiolo si haberent apices multos.

Cortex.

Matthiol. vocatur.

Camer. hort. Cassia Aegyptia siue purgans. Epit. & Hist. Matthiol. Germ. [vbi pulchram apposuit figuram particularium florum] Cassia solutua.

Flores aliquando communicauit Gesnero, Florentia mihi siccos datos, cuius rei testimonium extat in eius epist. quadam ad Ottonem vbi ait. Cassiæ Aegyptiae florem vnum atque alterum attulerat mihi ex India Ioh. Bauhinus, quem pingendum curauit: Matthioli editio Germ. flores aliquot habet, sed non ita bene pictos, neque in sua serie. Idem de hort. Cassia fistula, seu nigra, Alexandrina, Siliqua Indica. Castor saltem Matthiol. figuram habet. Alpini figura placeret, si flores particulares exprimerentur. Tabern. malam habet figuram. Apud Theodor. Dorsthe. similiter inepta icon, quam pro Cassia lignea pos-

Matth. nō natur.

Theod. Dorsthe. natur.

nit, Cassia fistula dicitur. Monardo, à Costæ & Garcia Cassia solitaria.

Euch. Roessl.
molitor.

Cassia nigra.

Euch. Roessl. per *Cassiam fistulam*, *Cassiam* solutium intelligit, verum pictura eius mala : ineptēptaterea *Cassia fistula* semina cum *Pæoriz* feminibus comparat. Leoni *Afric.* figura mihi videtur falsa. Dodon. Lat. in fol. *Cassia nigra* Veteribus incognita, vel adeo neglecta habita, vix eius non meminere.

Siliqua. Lobel. Obseru. *Cassia purgatrix*: Officinis, Gal-
lis, Germ. Belgis, Italis, Anglis *Cassia*: Hulp. *Canna-*
fitula. Icon. Plant. *Siliqua*, aut *Cassia purgatrix* *Ara-*
bum, Carobii similis. Figura non bona, nec etiam
Dodonæi.

Fr. M. M. Cæzalp. Cassia, cuius Silique afferuntur ex Alexandria, meliores & ex Occidentali India, tradunt arborem in Aegypto nasci crassissimam: foliis quadantenus **Mori**, aut Nucis Iuglandis, [nos vidimus ex femine **nuper** natam folia Silique produxisse] flore lato, candido: copioso fructu, ut præponderare rumpantur rami, nisi ante maturitatem leventur. In India traditur arbor Pyri

Hist. Lugd. κασσία μέλαινα, Lat. Cassia nigra, Me-

dici, Sepalsiarique Arabum, à quibus inuenta est,
 sed atores, *Casiam fistulam* vocant, ali *Casiam* *f-*
luturam, ali *Siliquam Aegyriam*, siue *Cartiaticam*, *Silqua de-*
 Italis *Casfia* & vulgo *Camella*, Germ. *Zimmertrörz* *Optia*
 lin. *Hisp. Canela*, Gallis, *Casse*. Compilerator Hist.
 Lugdunenſis inepte adſcribit *Silquæ Aegyptia*,
 siue *Caſſia nigra*, siue *Cathartica*, vulgo dictæ
 etiam *Caſſia ſitula*, *Canella* appellationes, &
Zimmertrörlin.

Porro, à Costa & Garcìa testibus, Arab. vulgari-
ter dicitur *Hiamxamber*, vt & Persis, atque Tur-
cis, asserit tamen Cogecela Medicus Pelta, hoc
vocabulum merè Perficum, Arabicum verd legi-
timum esse *Cazafalus*: in Malauar Comada, vt
Concoda: in Canara *Bauafinga*, *Hafjanguia* & *Bava-
feng*, in Decan & à Bramenis *Bauafinga*, arbor ve-
rò *Baua*, & *Bahro*, quemadmodum & in Canara, in
Guzarate & à Mauritanis regnum Decan incolen-
tibus *Gramala*, seu *Gramalla*. Cnp. Bauh. dum apud
Mitthelion citato *Czslap*, annotat [an Cassiam
purgatricem intellexerit Theophr. cum Siliquis
quasdam ficos Aegyptias appellari scribit] quin-
tissimam opinionem *Czslap* propriam facit, quod
non fecisset si textum Græcum consulisset, &
*Czslap*ini nomine eam opinionem introduxisset,
vbi debebat, siue bonam siue malam.

Calſia Cathartica partim in India, partim in Aegypto naſcitur folio Iuglandis. Alexandria ſibi vniſſim Ponticus Facinis Hermolao reſultit. Neꝑotatores in hortis Alexandria naſcentem proferunt, iam & Aſie communis facta dicitur. Secutur & apud nos, [Veneticanos] verim fruſtra quia nec ad frugem peruenit & celeriter opprimitur. Ruellius & Curtius aliens pennis fe orantes, hæc de loco tranſcribunt ſuo nomine. Inſula Diuorum Dominici & Ioannis de Portu diuite, tantâ quantitate nobis tranſmittunt Calſiam ſolutiſſimam, vt non modò Hispania, ſed etiam toti Europæ, atque adeò vniuerſo orbi ſufficiat; nam & in Orientem, vnde deſerri ſolebat, plures naues eâ onuſtæ vehuntur, quàm Cantabri ſerrum mittunt. Multa Calſia ſolutiſſima naſcitur in Cypro, & plerique alii Prouinciis tum Orientalis tum Occidæ Indiæ. Præfertur tamen quæ ex Orientali delata eſt, quæque locis ad Septentrionem magis vergentiſſis naſcitur. Tanta eſt eius frequentia in Cambaya, vnde præſantiſſimam aduehint, vt vnus *Candil* [quingentarum & vigin-tiarum librarum pondus hoc eſt] pretium non æſtimetur plus quàm nummo aureo, qui trecentos & ſexaginta marauedis [æreos obolos Hispanicos valet. In montibus verd Cranganor, & per vniuerſam Prouinciã Malabar [quando eius maximũ pretium] ſingulæ libræ vincti marauedis redimipſſunt, hoc eſt, paulò plus quàm dimidio regali Caſtellano, ſiue batzio Germanico. Naſcitur in Malaur, Canara, cuius prouinciæ eſt Goa, Decan, Guzarat, præſantiſſima tamen & durabiliſſim locis ad Septentrionem magis vergentiſſis, vt in Cambaya. Inuenitur & in

tempus.

Ruell.
Curt. nos.
Cassia fo-
luta.

Candil

Cassia sp̄-
tē nascitur.

Error in
gnis pene
omnium.

Candil
quid sit?

Pardoon. qui constituunt aureum Indicum Pardoon nuncupatum. Camer. scribit si femina bene macerentur provenire instar Siliquæ. Arborem florere incipere mense Iunio, florere toto mense Iulio Alexandriæ & Cayritradit Alpinus: Pelusij verò, nunc Damiatæ, mense etiam Septembri florere vidit. Cannæ vel fistula toto anni spatio maturantur, totòque anno in arbore manent, quas Agyptij Iunio tantum Cayri colligunt, quo tempore multæ parvæ recenter ex primis floribus productæ virides spectantur, Phaeolorum siliquis valde similes: quæ paulò post crescentes, paulatim viridem colorem in nigrum commutant. Quæ in America reperiuntur arbores, Cassiam ferrentes, non ita præstant ut Aegyptiaca aut Arabica autore Theueto, Ad litus à Sumatra dictum, Cassia fistula crescit adeò ingenti copia in sylvis, ut ex ea multitudine, teste Linschottano, naves onerariæ repleri possent, sed non colligitur ab incolis. Arbores celsæ sunt & patulæ ex quibus dependent Ceratiorum instar Siliquæ, virentes aut Cineræ: Sed quæ maturæ factæ, sunt spadicæ. Crescit copiosè in Sunda.

Vires & Tempera. Cassia fistula, autore Mesue, calido frigido temperata, nisi quod paulò est calidior, humida primo gradu, clementer & innoxie à ventriculo bilem & pituitam purgat leniendo, febribus inde ortis confert, sanguinem hac ratione puriorem reddit, ac eius sanguinis & bilis fluxu acrimoniam frangit, resoluunt thoracis pulmonis & asperæ arteriæ phlegmonas, easque partes lenit, ipsa morbus expers, sitim sedat, præsertim sumpta cum succo Intybi, vel Cichorii, vel Solani arte depurato, Interperiem denique renum calidam mitigat, cum diureticis sumpta & Glycyrrhizæ decocto, ob idque calculum in his gigni prohibet. Si autem viscera sunt sicciora, Cassiæ lubricitas augenda est oleo Amygdalarum dulcium: si debilia & lubrica sint, minuenda Myrobalanis vel Rhabarbato, vel aqua cum Mastiche cocta, vel spica addita: Si ad vias Vrinariæ ferri eam volumus, vretica miscantur. Quoniam verò tardius & imbecillius purgat, acre aliquid (quale Thymum, Hysopum) actionem intendens, miscetur, aut potius aliquid medicamentorum valenter purgantium: efficaciusque purgat, hæc, si ex sero lactis propinetur. Tam est benignum & innoxium hoc medicamentum, ut omni ætati & ipsis etiam pueris, & prægnantibus tutò sumatur. Sapor eius est dulcis, inquit Aben Meshui, & virtus eius prompta est, quòd ipsa est æqualis complexionis: Et virtus eius tertia est, virtus quæ extinguit acuitatem sanguinis, & sedat apostematata dura, quæ sunt in gingivis & gutture, quum sit ex ea gargarisma, & confert icteritiæ, & dolori hepatis. Et proprietates eius est purgare cholera adestam, & mollicare ventrem mediocri mollicatione, & dosis eius est à drach. iij. vsque ad decem: mundificat nervos. Rhasis: Melior ex ea est, quando extrahitur à Canna, & est æqualis inter caliditatem & frigiditatem, laxat ventrem cum temperamento, confert apostematibus calidis, & maxime gutturis, & declinat ad caliditatem, plus quam ad frigiditatem, adeò ut ferè perueniat ad principium primi gradus, & desertur de Babilonia & Albafca.

Americana. Chaia rander iuxta Auicennam est æqualis in caliditate & frigiditate, & est humida, Est resolutiva & lenitiva. Confert apostematibus calidis in visceribus, & propriè gutturis, quando ex ea fit gargarismus cum aqua Solatri, & lenitur super apostematata dura, & confert eis: Leniuntur ex ea Podagritæ, & iuncturæ dolorosæ: Gargarismus ex ea

Salani. Interperiem denique renum calidam mitigat, cum diureticis sumpta & Glycyrrhizæ decocto, ob idque calculum in his gigni prohibet. Si autem viscera sunt sicciora, Cassiæ lubricitas augenda est oleo Amygdalarum dulcium: si debilia & lubrica sint, minuenda Myrobalanis vel Rhabarbato, vel aqua cum Mastiche cocta, vel spica addita: Si ad vias Vrinariæ ferri eam volumus, vretica miscantur. Quoniam verò tardius & imbecillius purgat, acre aliquid (quale Thymum, Hysopum) actionem intendens, miscetur, aut potius aliquid medicamentorum valenter purgantium: efficaciusque purgat, hæc, si ex sero lactis propinetur. Tam est benignum & innoxium hoc medicamentum, ut omni ætati & ipsis etiam pueris, & prægnantibus tutò sumatur. Sapor eius est dulcis, inquit Aben Meshui, & virtus eius prompta est, quòd ipsa est æqualis complexionis: Et virtus eius tertia est, virtus quæ extinguit acuitatem sanguinis, & sedat apostematata dura, quæ sunt in gingivis & gutture, quum sit ex ea gargarisma, & confert icteritiæ, & dolori hepatis. Et proprietates eius est purgare cholera adestam, & mollicare ventrem mediocri mollicatione, & dosis eius est à drach. iij. vsque ad decem: mundificat nervos. Rhasis: Melior ex ea est, quando extrahitur à Canna, & est æqualis inter caliditatem & frigiditatem, laxat ventrem cum temperamento, confert apostematibus calidis, & maxime gutturis, & declinat ad caliditatem, plus quam ad frigiditatem, adeò ut ferè perueniat ad principium primi gradus, & desertur de Babilonia & Albafca.

Correptio. Chaia rander iuxta Auicennam est æqualis in caliditate & frigiditate, & est humida, Est resolutiva & lenitiva. Confert apostematibus calidis in visceribus, & propriè gutturis, quando ex ea fit gargarismus cum aqua Solatri, & lenitur super apostematata dura, & confert eis: Leniuntur ex ea Podagritæ, & iuncturæ dolorosæ: Gargarismus ex ea

Viscera. Interperiem denique renum calidam mitigat, cum diureticis sumpta & Glycyrrhizæ decocto, ob idque calculum in his gigni prohibet. Si autem viscera sunt sicciora, Cassiæ lubricitas augenda est oleo Amygdalarum dulcium: si debilia & lubrica sint, minuenda Myrobalanis vel Rhabarbato, vel aqua cum Mastiche cocta, vel spica addita: Si ad vias Vrinariæ ferri eam volumus, vretica miscantur. Quoniam verò tardius & imbecillius purgat, acre aliquid (quale Thymum, Hysopum) actionem intendens, miscetur, aut potius aliquid medicamentorum valenter purgantium: efficaciusque purgat, hæc, si ex sero lactis propinetur. Tam est benignum & innoxium hoc medicamentum, ut omni ætati & ipsis etiam pueris, & prægnantibus tutò sumatur. Sapor eius est dulcis, inquit Aben Meshui, & virtus eius prompta est, quòd ipsa est æqualis complexionis: Et virtus eius tertia est, virtus quæ extinguit acuitatem sanguinis, & sedat apostematata dura, quæ sunt in gingivis & gutture, quum sit ex ea gargarisma, & confert icteritiæ, & dolori hepatis. Et proprietates eius est purgare cholera adestam, & mollicare ventrem mediocri mollicatione, & dosis eius est à drach. iij. vsque ad decem: mundificat nervos. Rhasis: Melior ex ea est, quando extrahitur à Canna, & est æqualis inter caliditatem & frigiditatem, laxat ventrem cum temperamento, confert apostematibus calidis, & maxime gutturis, & declinat ad caliditatem, plus quam ad frigiditatem, adeò ut ferè perueniat ad principium primi gradus, & desertur de Babilonia & Albafca.

Viscera. Interperiem denique renum calidam mitigat, cum diureticis sumpta & Glycyrrhizæ decocto, ob idque calculum in his gigni prohibet. Si autem viscera sunt sicciora, Cassiæ lubricitas augenda est oleo Amygdalarum dulcium: si debilia & lubrica sint, minuenda Myrobalanis vel Rhabarbato, vel aqua cum Mastiche cocta, vel spica addita: Si ad vias Vrinariæ ferri eam volumus, vretica miscantur. Quoniam verò tardius & imbecillius purgat, acre aliquid (quale Thymum, Hysopum) actionem intendens, miscetur, aut potius aliquid medicamentorum valenter purgantium: efficaciusque purgat, hæc, si ex sero lactis propinetur. Tam est benignum & innoxium hoc medicamentum, ut omni ætati & ipsis etiam pueris, & prægnantibus tutò sumatur. Sapor eius est dulcis, inquit Aben Meshui, & virtus eius prompta est, quòd ipsa est æqualis complexionis: Et virtus eius tertia est, virtus quæ extinguit acuitatem sanguinis, & sedat apostematata dura, quæ sunt in gingivis & gutture, quum sit ex ea gargarisma, & confert icteritiæ, & dolori hepatis. Et proprietates eius est purgare cholera adestam, & mollicare ventrem mediocri mollicatione, & dosis eius est à drach. iij. vsque ad decem: mundificat nervos. Rhasis: Melior ex ea est, quando extrahitur à Canna, & est æqualis inter caliditatem & frigiditatem, laxat ventrem cum temperamento, confert apostematibus calidis, & maxime gutturis, & declinat ad caliditatem, plus quam ad frigiditatem, adeò ut ferè perueniat ad principium primi gradus, & desertur de Babilonia & Albafca.

Viscera. Interperiem denique renum calidam mitigat, cum diureticis sumpta & Glycyrrhizæ decocto, ob idque calculum in his gigni prohibet. Si autem viscera sunt sicciora, Cassiæ lubricitas augenda est oleo Amygdalarum dulcium: si debilia & lubrica sint, minuenda Myrobalanis vel Rhabarbato, vel aqua cum Mastiche cocta, vel spica addita: Si ad vias Vrinariæ ferri eam volumus, vretica miscantur. Quoniam verò tardius & imbecillius purgat, acre aliquid (quale Thymum, Hysopum) actionem intendens, miscetur, aut potius aliquid medicamentorum valenter purgantium: efficaciusque purgat, hæc, si ex sero lactis propinetur. Tam est benignum & innoxium hoc medicamentum, ut omni ætati & ipsis etiam pueris, & prægnantibus tutò sumatur. Sapor eius est dulcis, inquit Aben Meshui, & virtus eius prompta est, quòd ipsa est æqualis complexionis: Et virtus eius tertia est, virtus quæ extinguit acuitatem sanguinis, & sedat apostematata dura, quæ sunt in gingivis & gutture, quum sit ex ea gargarisma, & confert icteritiæ, & dolori hepatis. Et proprietates eius est purgare cholera adestam, & mollicare ventrem mediocri mollicatione, & dosis eius est à drach. iij. vsque ad decem: mundificat nervos. Rhasis: Melior ex ea est, quando extrahitur à Canna, & est æqualis inter caliditatem & frigiditatem, laxat ventrem cum temperamento, confert apostematibus calidis, & maxime gutturis, & declinat ad caliditatem, plus quam ad frigiditatem, adeò ut ferè perueniat ad principium primi gradus, & desertur de Babilonia & Albafca.

Viscera. Interperiem denique renum calidam mitigat, cum diureticis sumpta & Glycyrrhizæ decocto, ob idque calculum in his gigni prohibet. Si autem viscera sunt sicciora, Cassiæ lubricitas augenda est oleo Amygdalarum dulcium: si debilia & lubrica sint, minuenda Myrobalanis vel Rhabarbato, vel aqua cum Mastiche cocta, vel spica addita: Si ad vias Vrinariæ ferri eam volumus, vretica miscantur. Quoniam verò tardius & imbecillius purgat, acre aliquid (quale Thymum, Hysopum) actionem intendens, miscetur, aut potius aliquid medicamentorum valenter purgantium: efficaciusque purgat, hæc, si ex sero lactis propinetur. Tam est benignum & innoxium hoc medicamentum, ut omni ætati & ipsis etiam pueris, & prægnantibus tutò sumatur. Sapor eius est dulcis, inquit Aben Meshui, & virtus eius prompta est, quòd ipsa est æqualis complexionis: Et virtus eius tertia est, virtus quæ extinguit acuitatem sanguinis, & sedat apostematata dura, quæ sunt in gingivis & gutture, quum sit ex ea gargarisma, & confert icteritiæ, & dolori hepatis. Et proprietates eius est purgare cholera adestam, & mollicare ventrem mediocri mollicatione, & dosis eius est à drach. iij. vsque ad decem: mundificat nervos. Rhasis: Melior ex ea est, quando extrahitur à Canna, & est æqualis inter caliditatem & frigiditatem, laxat ventrem cum temperamento, confert apostematibus calidis, & maxime gutturis, & declinat ad caliditatem, plus quam ad frigiditatem, adeò ut ferè perueniat ad principium primi gradus, & desertur de Babilonia & Albafca.

Viscera. Interperiem denique renum calidam mitigat, cum diureticis sumpta & Glycyrrhizæ decocto, ob idque calculum in his gigni prohibet. Si autem viscera sunt sicciora, Cassiæ lubricitas augenda est oleo Amygdalarum dulcium: si debilia & lubrica sint, minuenda Myrobalanis vel Rhabarbato, vel aqua cum Mastiche cocta, vel spica addita: Si ad vias Vrinariæ ferri eam volumus, vretica miscantur. Quoniam verò tardius & imbecillius purgat, acre aliquid (quale Thymum, Hysopum) actionem intendens, miscetur, aut potius aliquid medicamentorum valenter purgantium: efficaciusque purgat, hæc, si ex sero lactis propinetur. Tam est benignum & innoxium hoc medicamentum, ut omni ætati & ipsis etiam pueris, & prægnantibus tutò sumatur. Sapor eius est dulcis, inquit Aben Meshui, & virtus eius prompta est, quòd ipsa est æqualis complexionis: Et virtus eius tertia est, virtus quæ extinguit acuitatem sanguinis, & sedat apostematata dura, quæ sunt in gingivis & gutture, quum sit ex ea gargarisma, & confert icteritiæ, & dolori hepatis. Et proprietates eius est purgare cholera adestam, & mollicare ventrem mediocri mollicatione, & dosis eius est à drach. iij. vsque ad decem: mundificat nervos. Rhasis: Melior ex ea est, quando extrahitur à Canna, & est æqualis inter caliditatem & frigiditatem, laxat ventrem cum temperamento, confert apostematibus calidis, & maxime gutturis, & declinat ad caliditatem, plus quam ad frigiditatem, adeò ut ferè perueniat ad principium primi gradus, & desertur de Babilonia & Albafca.

Viscera. Interperiem denique renum calidam mitigat, cum diureticis sumpta & Glycyrrhizæ decocto, ob idque calculum in his gigni prohibet. Si autem viscera sunt sicciora, Cassiæ lubricitas augenda est oleo Amygdalarum dulcium: si debilia & lubrica sint, minuenda Myrobalanis vel Rhabarbato, vel aqua cum Mastiche cocta, vel spica addita: Si ad vias Vrinariæ ferri eam volumus, vretica miscantur. Quoniam verò tardius & imbecillius purgat, acre aliquid (quale Thymum, Hysopum) actionem intendens, miscetur, aut potius aliquid medicamentorum valenter purgantium: efficaciusque purgat, hæc, si ex sero lactis propinetur. Tam est benignum & innoxium hoc medicamentum, ut omni ætati & ipsis etiam pueris, & prægnantibus tutò sumatur. Sapor eius est dulcis, inquit Aben Meshui, & virtus eius prompta est, quòd ipsa est æqualis complexionis: Et virtus eius tertia est, virtus quæ extinguit acuitatem sanguinis, & sedat apostematata dura, quæ sunt in gingivis & gutture, quum sit ex ea gargarisma, & confert icteritiæ, & dolori hepatis. Et proprietates eius est purgare cholera adestam, & mollicare ventrem mediocri mollicatione, & dosis eius est à drach. iij. vsque ad decem: mundificat nervos. Rhasis: Melior ex ea est, quando extrahitur à Canna, & est æqualis inter caliditatem & frigiditatem, laxat ventrem cum temperamento, confert apostematibus calidis, & maxime gutturis, & declinat ad caliditatem, plus quam ad frigiditatem, adeò ut ferè perueniat ad principium primi gradus, & desertur de Babilonia & Albafca.

Viscera. Interperiem denique renum calidam mitigat, cum diureticis sumpta & Glycyrrhizæ decocto, ob idque calculum in his gigni prohibet. Si autem viscera sunt sicciora, Cassiæ lubricitas augenda est oleo Amygdalarum dulcium: si debilia & lubrica sint, minuenda Myrobalanis vel Rhabarbato, vel aqua cum Mastiche cocta, vel spica addita: Si ad vias Vrinariæ ferri eam volumus, vretica miscantur. Quoniam verò tardius & imbecillius purgat, acre aliquid (quale Thymum, Hysopum) actionem intendens, miscetur, aut potius aliquid medicamentorum valenter purgantium: efficaciusque purgat, hæc, si ex sero lactis propinetur. Tam est benignum & innoxium hoc medicamentum, ut omni ætati & ipsis etiam pueris, & prægnantibus tutò sumatur. Sapor eius est dulcis, inquit Aben Meshui, & virtus eius prompta est, quòd ipsa est æqualis complexionis: Et virtus eius tertia est, virtus quæ extinguit acuitatem sanguinis, & sedat apostematata dura, quæ sunt in gingivis & gutture, quum sit ex ea gargarisma, & confert icteritiæ, & dolori hepatis. Et proprietates eius est purgare cholera adestam, & mollicare ventrem mediocri mollicatione, & dosis eius est à drach. iij. vsque ad decem: mundificat nervos. Rhasis: Melior ex ea est, quando extrahitur à Canna, & est æqualis inter caliditatem & frigiditatem, laxat ventrem cum temperamento, confert apostematibus calidis, & maxime gutturis, & declinat ad caliditatem, plus quam ad frigiditatem, adeò ut ferè perueniat ad principium primi gradus, & desertur de Babilonia & Albafca.

Viscera. Interperiem denique renum calidam mitigat, cum diureticis sumpta & Glycyrrhizæ decocto, ob idque calculum in his gigni prohibet. Si autem viscera sunt sicciora, Cassiæ lubricitas augenda est oleo Amygdalarum dulcium: si debilia & lubrica sint, minuenda Myrobalanis vel Rhabarbato, vel aqua cum Mastiche cocta, vel spica addita: Si ad vias Vrinariæ ferri eam volumus, vretica miscantur. Quoniam verò tardius & imbecillius purgat, acre aliquid (quale Thymum, Hysopum) actionem intendens, miscetur, aut potius aliquid medicamentorum valenter purgantium: efficaciusque purgat, hæc, si ex sero lactis propinetur. Tam est benignum & innoxium hoc medicamentum, ut omni ætati & ipsis etiam pueris, & prægnantibus tutò sumatur. Sapor eius est dulcis, inquit Aben Meshui, & virtus eius prompta est, quòd ipsa est æqualis complexionis: Et virtus eius tertia est, virtus quæ extinguit acuitatem sanguinis, & sedat apostematata dura, quæ sunt in gingivis & gutture, quum sit ex ea gargarisma, & confert icteritiæ, & dolori hepatis. Et proprietates eius est purgare cholera adestam, & mollicare ventrem mediocri mollicatione, & dosis eius est à drach. iij. vsque ad decem: mundificat nervos. Rhasis: Melior ex ea est, quando extrahitur à Canna, & est æqualis inter caliditatem & frigiditatem, laxat ventrem cum temperamento, confert apostematibus calidis, & maxime gutturis, & declinat ad caliditatem, plus quam ad frigiditatem, adeò ut ferè perueniat ad principium primi gradus, & desertur de Babilonia & Albafca.

Viscera. Interperiem denique renum calidam mitigat, cum diureticis sumpta & Glycyrrhizæ decocto, ob idque calculum in his gigni prohibet. Si autem viscera sunt sicciora, Cassiæ lubricitas augenda est oleo Amygdalarum dulcium: si debilia & lubrica sint, minuenda Myrobalanis vel Rhabarbato, vel aqua cum Mastiche cocta, vel spica addita: Si ad vias Vrinariæ ferri eam volumus, vretica miscantur. Quoniam verò tardius & imbecillius purgat, acre aliquid (quale Thymum, Hysopum) actionem intendens, miscetur, aut potius aliquid medicamentorum valenter purgantium: efficaciusque purgat, hæc, si ex sero lactis propinetur. Tam est benignum & innoxium hoc medicamentum, ut omni ætati & ipsis etiam pueris, & prægnantibus tutò sumatur. Sapor eius est dulcis, inquit Aben Meshui, & virtus eius prompta est, quòd ipsa est æqualis complexionis: Et virtus eius tertia est, virtus quæ extinguit acuitatem sanguinis, & sedat apostematata dura, quæ sunt in gingivis & gutture, quum sit ex ea gargarisma, & confert icteritiæ, & dolori hepatis. Et proprietates eius est purgare cholera adestam, & mollicare ventrem mediocri mollicatione, & dosis eius est à drach. iij. vsque ad decem: mundificat nervos. Rhasis: Melior ex ea est, quando extrahitur à Canna, & est æqualis inter caliditatem & frigiditatem, laxat ventrem cum temperamento, confert apostematibus calidis, & maxime gutturis, & declinat ad caliditatem, plus quam ad frigiditatem, adeò ut ferè perueniat ad principium primi gradus, & desertur de Babilonia & Albafca.

Viscera. Interperiem denique renum calidam mitigat, cum diureticis sumpta & Glycyrrhizæ decocto, ob idque calculum in his gigni prohibet. Si autem viscera sunt sicciora, Cassiæ lubricitas augenda est oleo Amygdalarum dulcium: si debilia & lubrica sint, minuenda Myrobalanis vel Rhabarbato, vel aqua cum Mastiche cocta, vel spica addita: Si ad vias Vrinariæ ferri eam volumus, vretica miscantur. Quoniam verò tardius & imbecillius purgat, acre aliquid (quale Thymum, Hysopum) actionem intendens, miscetur, aut potius aliquid medicamentorum valenter purgantium: efficaciusque purgat, hæc, si ex sero lactis propinetur. Tam est benignum & innoxium hoc medicamentum, ut omni ætati & ipsis etiam pueris, & prægnantibus tutò sumatur. Sapor eius est dulcis, inquit Aben Meshui, & virtus eius prompta est, quòd ipsa est æqualis complexionis: Et virtus eius tertia est, virtus quæ extinguit acuitatem sanguinis, & sedat apostematata dura, quæ sunt in gingivis & gutture, quum sit ex ea gargarisma, & confert icteritiæ, & dolori hepatis. Et proprietates eius est purgare cholera adestam, & mollicare ventrem mediocri mollicatione, & dosis eius est à drach. iij. vsque ad decem: mundificat nervos. Rhasis: Melior ex ea est, quando extrahitur à Canna, & est æqualis inter caliditatem & frigiditatem, laxat ventrem cum temperamento, confert apostematibus calidis, & maxime gutturis, & declinat ad caliditatem, plus quam ad frigiditatem, adeò ut ferè perueniat ad principium primi gradus, & desertur de Babilonia & Albafca.

cum mucilagine Pſyllij dissoluta præfocioni confert. Mundificat hepar & confert icteritiæ & dolori hepatis. Est lenificativa ventris: Et educit cholera adestam & phlegma: & soluit sine no-cumento, & absque mordicatione, adeò quòd ipsa est conueniens prægnantibus, & soluit eas. Loco eius ponitur pondus ipsius de Teneria-bin: & triplum ponderis ipsius de carne passæ: & octaua ponderis ipsius de Turbith: & quando-que ponitur loco passularum fuccus Liquiritiæ: Cassia ut docet Actuarius, tribus vel quatuor drachmis vix mouet aluum: flauambilem, sed magis retorridam, & quæ iam in atram degenerauit, extrahit, quin etiam pituitam educit mediocrem: præbemus quibus potentius medicamen aliud dari non potest: nimirum pueris & feminis vtero ferentibus, commoditate & necessitate urgente representamus, & iis quibus exuperans febris reliquorum medicaminum vfus respuit. Temperatos, inquit Monardus, illos efficit, qui Cassia vntur: vtilis maximè in renum & vniūq; morbo, duabus horis ante cenam sumpta: De fluxionibus prodest, duabus à cena horis. Assiduus illius vfus ante prandium aut cenam calculi generationem prohibet. Foris cum Amygdalarum dulcium oleo illita, graues pulmonum & renum dolores mitigat. Dosis pulpi eius est a. ʒ. ʒ. ad fescunciam vsque: non exempta verò, quatuor vnciarum. Lenit, resoluunt, sanguinem depurat, eiusque & bilis calorem infingit. Humida est in primo gradu, ad calorem, sed mitem tendens. Porro huius flos duobus modis condiri solet, nepe aut cum Saccharo titus, rofati Sacchari modo: vel flos integer Saccharo exceptus, & vnà coctus: vtraque ratione bene sapit, & sine molestia euacuat, sumptus ad duarum aut trium vnciarum pondus: si aliquod inest vitium, inde accidit, quòd viliore Saccharo excipiatore eodem effectus præhet, quos ipsa fructus pulpa. Cæterum, eos qui Cassiam solutiuam ad ventrem leniendum & euacuandas fæces præscribunt, admonitos volo: ait idem ille, vt eam breui admodum spatio ante prandium sumendam esse præcipiant, nempe ad summum dimidia hora, quoniam cum cibus mixta, simul cum illis facultates exeret, eaque ratione facilius & sine molestia opus suum molitur, quod minimè facere potest, quæ duabus aut tribus horis ante cibum sumitur, vt hodie vulgè fit, quoniam cibi sumptionem differendo, peragere sui non opus cupit: & eam sit valde debilis, profusus in vapores resoluunt, per vniuersum corpus sese diffundentes: & si diutius cibus differatur, in alimentum conuertitur: quod multorum annorum, quibus medicinam feci, experientia didici: propterea semper illam solummodo dimidia ad summum horâ ante cibum exhibere soleo: facillimeque est eius operatio: si verò multis horis ante cibum datur, parum admodum euacuat: Purgantia verò medicamenta cum cibus permisceri, autor est Hippocrates multis locis, atque etiam Galenus in commentariis. Verum quidem est, multis horis ante cibum dari solere, quando non euacuare, sed vapores, duntaxat per renes & reliquum corpus diffundi cupimus. Cassiam salubrem perhibet Syluius fanis & aegris, ad aluum clementer leniendam, quouis tempore tutam, etiam initio e-pularum, aut paulò ante cenam: hodie dari cortice, membranarum, & seminibus per cribrum purgatam, ab Vncia dimidia ad fescunciam, vel drach. ʒ. manè vel ante cenam: sed paulò ante passus duos, tres quatuorue proximos, drachmis duabus vel tribus: his, quibus sit altius natura pri-

Hepar.
Cholera a-
desta &
phlegma
Prægnan-
tes.
Substituta.
Dosis.
Pituita.
Gravitas
et pueri.

*Cassia
munda,
Semen ab
purgari*

grior: In quem usum quibundam iucundius sit pulpam lata cultelli culpe exceptam deuolare: conditam Saccharo ab Indigenis dum recens sit ostendere Lusitanos & Venetos: Quam autem vim purgatoriam tribuit Monardus [Syluius imponit Monardo, apud eum hac non legimus, sed apud Fallopium] semini ipsius [maiorem scilicet quam pulpæ ipsi] non recipiendam confirmate Musam suam multiplici experimento, se periculum nondum fecisse. Coracem verò eius ad nouendos menses, aut partum iuuandum inefficaciter esse multò, quàm Cassiam aromaticam.

Mirum Ambrosium Paracum insignem aliqui Chirurgrum Regium & alios plures adhuc præscribere cortices Cassiæ fistularis, ut vocant, ad facilitandum partum, hæc à pluribus præmoniti id potius obitare & obesse, quàm prodesse intellexerint.

Hallucinantur, seu antè insinuatam, qui Cassiæ fistulæ [Græcorum antiquorum] loco, Siliquam Aegyptiam siue Cassiam solutiuam vulgò dictam medicamentis adnascens, Mauritania fecit, siquidem Serapio, Auennas, Mesuëque, siue sit ipsorum, siue interpretum lapsus, inquit Marth. Cassiam nigram, Cassiam fistulam vocant: certè crediderim dici posse in omnibus iis medicamentis à Mauritanis inuentis [quibus verbis excluduntur compositiones eorum à Græcis transcriptæ] quæ Cassiam fistulam expetunt, solutiuam illam esse inferendam, nisi Medici in eum errorem labi velint, in quem Leoniceus quosdam incurrit testatur, qui ad commouendos menses, difficiles partus, remorantisque secundinas, Cassiæ deiectionis corticibus, odoratæ loco utebantur. Sed nimis temerè Matthioli Serapionem, Auennam, Mesuëque erroris incusat: Mauritanii loco Cassiæ fistulæ Græcorum non admiscet Cassiam solutiuam, sed id facerant imperti quidam, non animaduertentes Cassiam solutiuam ab illis quoque fistulam nuncupari. Ipsum distinguere potius decebat, inter Græcorum antiquorum Cassiam fistulam, quæ est Cassia odorata à Dioscoride, & Galeno descripta, & inter Cassiam fistulam Arabum, iuniorumque quorundam Græcorum, [vt Aduari & Nicol. Myrepsi] quæ est Cassia putgatrix. Nunquid porro Cassia hæc eadem ratione, quâ Cassia Galeni fistula dici meretur? Sed exterius illita Erysipelas extinguit, cæterisque inflammationes, quæ cuti tenus emergunt.

*Matib. re.
preh.*

*Inflamma.
tiones.*

*Picra pul.
uer.*

*Error quo.
rundam.*

*Sonum e.
dunt.
Delictus.*

Sunt è recentioribus Medicis qui eam nunquam suis ægotantibus exhibent, ni Picræ puluerem admisceant, quod consultè factum existimat Matthioli, præsertim si ventriculi & intestinorum imbecillitas addit. Ego verò malim separatim dare alternis diebus, mirè enim ingrata Cassia cum Hiera. Post illius sumptionem cibum non quidem statim: sed aliquanto & exiguo post tempore exhiberi optimum esse existimat Mundella, quem sequitur Amatus quamuis eum non nominet.

Quod de Cassiis aliqui dixere optimas cannas manibus concultas sonum non edere, ibi planè falsum obseruatur [teste Alpino] quando omnes recentes motæ sonum edant, atque etiam in arboribus Cannas à ventis motas, seminibus intus motis, multum sonum edere, quotidie prope eas habitantes audiant. Quod etiam dulces Siliquæ faciunt. Quæ verò ex Cassiis non sonant ab Aegyptiis vituperantur opinantibus id ob aqueam humiditatem in eis collectam vitiatâ pulpâ accideret.

Neque immatura colliguntur ut aliqui referunt, emittunt verò sæpe sapidius ab aduenis medicatoribus senio confectæ, cum ingens copia sæpe in edibus ad eam rem parata, annos ad vique quadraginta conferuntur: collectas enim ex arbore continuè in opportuna loca si claudunt, ut nullus aer ingrediatur, cum ex minimo aeris contactu Cassiæ corrumpantur. Hincque sepius ad nos vetustate vitiatæ acetiæ acidæ mitti solent: quam ob rem monitos esse velim omnes Medicos ac Pharmacopæos ne posthac se decipi sinant, & semper ex illis seligant recentes, quarum substantia subdolis est, antiquasque acidum ponit, cumque saporem sapientes effugiant. Aegyptii Cassiis non videntur recentibus, sed saltem post quartum mensem: quandoquidem iuniores recentioresque inuites, neque à noxa immunes obseruantur. Viuntur verò nostri quoque fistularum pulpa vel in bolis, vel in potione parata. Est hæc pulpa quoad calorem temperata, atque humida supra primum gradum, bilemque acetiæ pituitam à stomacho, atque venis mesenterici educt, & sanguinem calidiorem contemperat atque puriorem reddit. Abyssina vocata cæteris præferretur ad morbos biliosos, ac melancholicos, præcipue in affectibus pectoris à distillatione acutorum humorum concitatis, quibus inire subuenit: pulpa hæc cum Saccharo candido, & Liguina pro secreto uti solent, ad renem velicæque vitia: renem enim extinguit immodicum calorem, humoræque ab his partibus abitergit, atque per urinam expellit, proinde plus frequenter vñ homines se à calculis præcauent. Eà etiam videntur ad tussim antiquam disponere, asthma & orthopnæam, cum Agarico, pro calidis articulis doloribus, maximeque in podagra dolentibus partibus emplastri modo ipsam adhibent, nec non ad calidas inflammationes eodem modo eius usum sequuntur: Siliquas verò Cassiarum, proinde ac Phaeoli paruas vires, in aqua prius partim ebullitas, & mox in vinbra ab humiditate siccatâ Saccharo vel melle coniunt, atque ad usum seruant puerorum delicatarumque mulierum, exhibent verò ad summum eas vique ad vncias quatuor, & ad vnciam in pueris, hisque vtuntur ad eosdem nuper dictos affectus. Errare eos scribit Camer. qui existimant semina Cassiæ purgare, quia potius adstringant, nec credendum esse cortices Siliquarum eius mouere menses & pellere secundinas. Quibus naufragibus est ventriculus, iis ex sententia Tabern. non est danda Cassia, sicuti nec iis quibus ventriculus imbecillis & humidus aut quos diarrhoea tenet, ad eam clementer purgat, vt præterquam ex ventriculo aut ex paulò vlterioribus visceribus trahat, in ardentibus febribus & imbecillitatibus, consultius est, id quod nullus familiare, ante venæ sectionem corpus Cassia purgare: primas verò tenet inter cholagoga. Vtiliter quinetiam datur in Thoracis morbis, quos salti catathi concitarunt, ad calorem committamque bilem mitigandam, educendamque: prodelt etiam hepati calidiori, aduersusque omnes febres ardentes, tempore potissimum calidiore. Sunt qui eam quoque contra vinæ ardorem vtantur, id quod tamen Fallopio vehementer displicet, plus nocere quàm prodesse afferenti, quod bilem magis ad vesicam ducat, esse enim diureticam: extra tamen hunc morbum, rectè posse in calida renem & velicæ intemperie vsurpari. Cassiam extra tamen duplo plus euacuare, & eò magis etiam si in ipsa optime conterantur & miscantur semina

*Reseruat.
tar ad 40.
annis.*

*Aeris con.
tactu cor.
rumpitur.*

*Recentes e.
ligenda.*

*Usus apud
Aegyptios.*

*Pulpa.
Bilis pitui.
ta.*

*Thoracis
affectus.*

Secretum.

Renem.

*Præserua.
tio à calculo.*

Arthritidis.

*Siliqua
condita.*

Dosis.

*Semina nō
purgant.*

*Febria ar.
denti.*

Thorax.

*Ardori v.
vine non
conuenit.*

*Cassiatræ
da.*

semina

Semen pur- semina tradit Fallopius; eò quòd in omni parte
gat. lignosa robustior sit euacuandi facultas, quàm in

Cassia pulpa ipsa, id quod se expectum saepe, & *Cayana.* casu primum in duabus Sinibus inuentis scribit: Ait præterea Cassiam in officinis vltatam vnam haberi ex Cairo, nigriorem & maiorem: & alter ex Alexandria rubicundior & minorem. Ex ambabus autem eligendas esse maturas: maturitatem quidem autim naturitatem, non ex rubedine & nigredine, ex paritate & magnitudine: sed ex aciditate diiudicandam esse: si enim mordet valde fauces, indicari quòd sit matura: decipi verò eos, qui contrarium teneant, pronunciat. Pulpa Cassiæ recens extracte in vulgari est vtu, in grauius capitis affectibus, quim etiam

Maturitas sed ex aciditate diiudicandam esse: si enim mordet valde fauces, indicari quòd sit matura: decipi verò eos, qui contrarium teneant, pronunciat. Pulpa Cassiæ recens extracte in vulgari est vtu, in grauius capitis affectibus, quim etiam

Lapsus Lentitium singulare & benignum planè medicamentum existit nat. Sed in me ipso, ait Quercetanus, sæpius contrarium sum expertus, qui nunquam ea sum usus, quin grauius illi fuerim immutatus, quod plerisque aliis eiusdem mei temperamenti accidisse etiam animaduerti. Cùm enim Cassia sapore sit dulcis, facillè bescit in bilioso temperamento, vt & Manna. Adde etiam si ex ea in balneo vaporoso proluciat distillatione aqua, ex illa promanare (vt ex melle) aquam nigrum in modum fortem, acrem & mordacem, atque adeò summe calefacientem. Idcirco cùm vlturabitur Cassiæ vltus: id summa cautione & circumspectè faciendum est: exploratà videbunt vniuersumque naturà & constitutione, cui ea prescribitur, siquidem pituitosus, & obesi & crassi corporis constitutione præditus eger, ea vti tute possit: alius verò citra noxam & commodè nequaquam queat. Non vbiq; aut semper in omni subiecto illius usus est recipiendus: ac ne pleuriticis quidem etià omnibus aliis purgantibus, illis interdicitur, ea tuta est, si è benignum & temperatum, inter alia omnia, in licet esse medicamentum. Quin etiam eiusdem pulpà solà exhibità, vltque adeo ventriculi distenditur & intumescit, vt magnà flatuum copiam perturbetur, ac vehementer torquetur, quod ea ventibus valde noxiū & perniciosum est. Si autem ea in maiori etiam dosi, aliquo apto decocto & idoneo diluatur, decoctumque clarificetur ac colo traicatur, adiecto vnà syrupo de Cichorio cum Rhubarb. aut Syr. ros. solut. melius agitur cum ægris quibus propinatur ex Medicorum nonnullorum sententia.

Cassia Sæpius miratus est Garcias Monardum in lib. *hisp.* simul. Mesue scripsisse grana sine semina huius Cassiæ, purgatoria facultate prædita esse, cùm tamen potius adstringentem facultatem obtinere videantur quàm solutiuam.

Aqua Illud verò omni reprehensione dignum est quod *distillata.* ait Sepulveda, nimirum ad mouendos menses, difficilisque partus, remorantelque secundinas, decoctum corticum harum filiquarum cum Artemisia propinari, aut ex Ouo forbili cum vncias quatuor mellis exhiberi. Nam, etsi demus, magno, vt ipse ait, successu propinatum esse huiusmodi medicamentum, Artemisiæ potius facultatem hos effectus præbuisse conseruamus, quàm harum filiquarum cortices tale quid præstuisse, qui frigidi & sicci sunt temperamenti. Huc adde secundinas sæpius etiam sine medicamento reici, naturæ propria vi. Nam quod Auicenna lib. 2. cap. 197. prescribit ad partus difficultatem, multi non abs re suspectum habent locum: censetque Bellunenensis in contextu Cucumerem sicum reponi debere. Hanc ob causam statuerunt Doctores, Cassiam solutiuam intelligendam esse, quotiescunque

Cario. Cassiæ meminit in purgante medicamento, reliquis locis Cassiam ligneam denotari.

Cassia Ridiculum verò est quod de Lusitanis quibusdam, idem profert, qui crediderunt plerisque huius regionis homines continuà alui solutione laborare, quòd boues, quarum carnibus vesceretur, Cassiam solutiuam depascerent. Nam arbores altiōres sunt quàm vt à bobus depasci possint, neque tanta est copia arborum, vt numerum infinitum vaccarum siquidem multas isti alunt, nullus verò carnibus indigenæ vescuntur] alere possint. Deinde cùm cortice prædita sit Siliqua, verisimile est etiam si pertingere possint] vaccas graminis pabulum, quod semper ferè hic vires, illarum filiquarum auiditate non relicturas.

Cassia Miran. meth. Sepalsarij (fraudem hanc aperiente Marantha) Cassiam Cathartica vltiginosis quibusdam larebis, caternisq; reponunt: quidam etiam arena opertam quotidie aqua aspergunt: vel per aliquod spatium singulis diebus aqua macerant, quò plenior fiat, atque ob imbibitum humorem recens etiam appareat: quæ deinde deuorata, flatus, tormina, aliæque id genº symptomata efficit, quæ perpetuò illam plis minis concomitantur. Vnde & sapientia natura flatuosa n esse hodierni Medici existimant, (namque ob id etiam eam Cinnamomi, aut Didamni Cretici, aut Anforum, aliorumque, quæ flatus dissipare solent, adiectione corrigunt] & tamen neque Mesueus, neque Actuarius tale ei incommodum tribunt.

Cassia CERATIVM MONOCOCCON
exhibenda INDICVM.
ratio. CAP. III.

Monardi Arum huc
lappus. fructu primus nobis exhibitus D. Thomas Plateus vir eruditus solertia in inuestigandis singularibus solertissimus, idemq; Medicus, dono acceptum à Robino Regio hortulano. Fructus Descriptio est quinque vncias longus, duas ferè latus, pediculo breui, crasso, sermo, nō fructui superficie tenus inserto, sed cortici continuo. Cortex Cortes.

Sepulveda porro crassus (Taleri crassitudinem superans) extimā facie spadicea, rugosa, quadam sui parte pellucente, cum quibusdam verrucosis tuberculis: internā fuscā, puluerulentā digitorum contactum fuscā quadam fuligine, veluti vltlago (quæ è fructus superficie) inficiens. Ipsi ceterum corticis substantia, veluti ex arenosis quibusdam micis firmiter aded compactilis est, vt sine vi quadam pere hand ita sit facillè. Quod cauitatem replet intus, non faba est, aut Phasolus, sed Phaloides fungosus quidam fructus, internæ atque conuexæ corticis canitati extēdis respon-

Sepulveda error.

Arum huc fructu primus nobis exhibitus D. Thomas Plateus vir eruditus solertia in inuestigandis singularibus solertissimus, idemq; Medicus, dono acceptum à Robino Regio hortulano. Fructus Descriptio est quinque vncias longus, duas ferè latus, pediculo breui, crasso, sermo, nō fructui superficie tenus inserto, sed cortici continuo. Cortex Cortes.

porro crassus (Taleri crassitudinem superans) extimā facie spadicea, rugosa, quadam sui parte pellucente, cum quibusdam verrucosis tuberculis: internā fuscā, puluerulentā digitorum contactum fuscā quadam fuligine, veluti vltlago (quæ è fructus superficie) inficiens. Ipsi ceterum corticis substantia, veluti ex arenosis quibusdam micis firmiter aded compactilis est, vt sine vi quadam pere hand ita sit facillè. Quod cauitatem replet intus, non faba est, aut Phasolus, sed Phaloides fungosus quidam fructus, internæ atque conuexæ corticis canitati extēdis respon-

Color.

dens magnitudine, vt integer fructus agitatus, sonitum intus edat: puluerulentus quoque est, teres, modicè recuruus, ex fungosa quadam materie compactus, colore fulco, intus forisque, sapor fatuus, nec olfactu dignus, priusquam aperuissimus Siliquam suspicabamur esse Phaeoli Brasili-ani, cum quo similitudinem aliquam habet.

Sapor.

TAMARINDI.

CAP. IV.

Descript.

Radix.

Stipes.

Folia.

Ramuli.

Pulpa.

Sapor.

Semina.

Nervus sive
Villus.Siliqua.
Alpino.

tenuioribus, quibus semina alterum ab altero separantur, color verò feminibus pulchrè spadicæus, moles maior quàm Cassiæ fistularis feminibus, quibus rotundiora & latiora sunt, minùs compressa quàm Cassiæ, licet & quadrata inueniantur, vtriusque faciei superficiem corticofam area circularis pingit: sapor strenuè huic adstringens, adhuc pulpa commisti reperiuntur nervi cartilaginei, duri, qui secundum longitudinem commissurarum, in siliquis videntur producti, fect enim teste Alpino, siliquas crassas, primò virides, tandem per maturitatem cinericeas, pul-
pam cum seminibus vt descriptis continen-
tes.

Eodem scribente, Arbor est Pruni magnitudi-

ne, tamis densis Myrti: flores albi, Mali Auranti floribus perquam similes, è quorum medio exeunt quatuor fila alba & tenuissima, ex quibus siliquæ producuntur. Mirabile, inquit idem, hoc habet hæc planta, quòd eius folia Solem semper sequuntur, *Siliquæ sequia* dicuntur: nam ipso Occidente omnia in se clauduntur, eodèmq; oriente aperiuntur, atque hæc motio tantam vini habere in iis obseruatur, vt Siliquas dum habent Occidente Sole, easdem foliis in se arctissimè claudant & retinere spectentur, eodèmq; oriente aperiuntur, Siliquæque relinquant.

Quare qui cum Monachis sibi persuadent non-
flos Tamarindis non esse veros, sed pulpam
prunorum cum seminibus Cassiæ, non parum me-
fallunt, vt nobiscum sentiunt Garcias & Aco-
sti: si conferrent semina illa cum iis quæ Tama-
rindis admixta, animaduertent, longè diuersa,
nempe maiora, nigriora, non ita plana, ac habere
veluti formam cordis in medio, cum semina Cas-
siæ sint æqualia, & vndiqueque vnius coloris: Ad-
de quòd Cassiæ & Tamarindorum semina nostrati
etiam solo commissa diuersas plantulas, mul-
tùmque inter se dissimiles producant. Nam Cas-
siæ tenelle planta latifolium, acuminatum, Glycyrrhizæ quadamtenus simile solum habent:
ar verò Tamarindorum prima germinatio, simile
omnino folium ostendit, quale depingitur & de-
scribitur Alpino, Sesban videlicet, vt dictum, seu
Orobi Matthioli.

Arbor est, inquit Garcias, Fraxini, aut Iuglan-
dis, Castaneæve amplitudine, materie firma, non
fungosa siue spongiosa: rami foliis ornati multis
minutissimè incisis, palmi magnitudine: fructus
in arcus aut digiti incurui figuram efformatur.
Huius immaturi cortex viret, siccatus verò cine-
reus est, & facillè auellitur: nucleos intus conti-
net satiuorum Lupinorum magnitudine, quo-
dammodo rotundos, sed planos, colore fuluos,
sed laues: quibus abiectis pulpa vltis est, quæ
lenta & viscida est. Sed illud obseruatione dig-
num, quòd hic fructus in arbore adhuc pen-
dens noctu foliis sese inuoluat vitandi frigoris
causa, interdiu verò sese expedit, & è medio
foliorum emergat. Acidus est dum viret, sed ta-
men ea aciditas suauitate non caret.

Sunt Tamarindi, vt tradit Acoſta, fructus ele-
gantis & aspectu pulchræ arboris, Castaneæ aut
Ceratiorum arboris magnitudine, multis ramis
præditus, & foliis latam vmbra præbentibus,
materie solidà admodum: folia filicis femina
foliis persimilia, dilucè virentia, valdè elegantia,
gustu acido, gratoque, è quibus condimentum
fit [*salsam* vocant] perinde atque è petroseli-
no: flores candidi, aureæ Mali similibus admo-
dum similes formæ exteriori, & odore: attamen
oculis foliis constant, quorum quatuor inte-
riora alba sunt & crassiora, velut Mali aureæ flo-
rum folia, quatuor verò exteriora tenuiora, &
bina ex his eleganti nervo radiata: è medio flo-
re quatuor enascuntur, stamina cornicularum
modo inflexa, candida & tenuia. Fructus ad-
modum similis est Ceratis. [*Tamarindorum* fru-
ctus descriptio verior apud Garciam conspicitur,
Clusius.] foris virentes inirid. deinde per sici-
tatem cinereus, continens ossicula, rotunda
Cassiæ solutæ modo, aut parvis Lupinis similia,
dura admodum, & colore nitido terreo, haud-
quaquam flauo, quemadmodum nonnulli refe-
runt.

Nunc superest, vt ex Authorum Arahum scri-
ptis hoc medicamentum examinemus, cum Ve-
tentibus

Flores.

Mirum de
hac arbore.
Folia.Nostri Ta-
marindi
veri sunt.
Error quo-
randam.

Salsa.]

teribus Græcis fuerit incognitum.

Synonyma. Tamarindi igitur, autore Mesue, Daçtyli sunt acidi fructus Palmæ syl. Indica: precellunt subnigri, splendentes teneri, villis similibus radicibus permixti, recentes, pingues (viscidi) non exfucidi, dulcissimi, sinceri. Adulterantur carne Prunorum, sed obscura nigredo dolam detegit: præterea humiditas largior, & prunorum tum odor, tum sapor: Quidam liccos vino puro humedant, vtrecentes videantur. Hæc ille, cui licet Tamarindorum pulpa fuerit cognita, ignoranter tamen scribit daçtylos esse fructus palmæ Indica: nisi is error sit interpretis. Mesue, inquit, Garcias, ficit non etiam credendum Serapioni: dicenti ex sententia Habohanisæ folia habere Salicis, melius tamen ex Aben Mesue scribit, quod nos in nostro Mesue non legimus plus medullâ habere quam Xylocaracta [Siliqua.] Verba autem Serapionis hæc sunt, Habohanisæ autore, Abundanter in Cæsarea terrisque Haimem proveniunt Tamarindi, folia Salicis foliis similia. Aben Mesui ex India deferitur fructus rubei coloris plus medullâ quam Xylocaracta continens, eamque duram coctam, ad nigredinem vergentem, mel sapiens, vel sita effusi licet melleitatem habens, idque ipsum est, quod ingreditur compositiones, prius granis eiectis. Selectiores puta Tamarindos, novos, recentes, non aridos, saporis acerrimi [imò acidissimi.] Virtus eorum in tertio gradu frigida censetur: Vis & proprietates laxare cholera, eius acuitatem refricare, vomitum abscondere pruritumque tollere. Dosis aque eorum est ab uncis duabus ad quinque: Abugerius scribit Tamarindos cholera extinguere, sitim auferre, & vomitum sedare, vomitum à stinichi fluxu causatum Stipticæ: Annotat Meschali Tamarindum esse frigidum in tertio gradu, ventremque molliere: Mesuringia ait, Tamarindum Prunis similem esse, hoc excepto quod sit subtilior, minusve humidus.

Synonyma. Syl. Tamarindus, Daçtylus Indus Barbatis, Oxyphœnix Veteribus indicus. Tagault. de purg. Symplicis palmæ fructus estimat. Recentioribus quoque Olibanis Tamarindos nominât, & nonnulli à saporis acore Oxyphœnicas; Cæterum, nullus inuenitur Veterum, qui de hoc genere fructus prodierit: Non desunt qui Phœnicobalanos Myrobalanos esse existiment: tamen utriusque vis insit astrictior. Acoſta ex verſ. Cluſij, ait Tamarindi fructus in Canaria *Chincha* vocatur, officula vero *Chimbaro*, in Malabar *Puli*, & in Guzaratē *Amhili*. Arabibus, *Peſis* & Turcis Tamarindi, officula *Abes*, arbor, *siger* Tamarindi. Cluſius not. in Garciam dicit, Tamar Indi, *Daçtylum Indicum*, in Malaya *Aſſa* vocari. Apellare autem Arabes Tamarindi quasi *Palmulas Indicas*, dicas, testis est Garcias. Nam Tamar eorum lingua Daçtylū significat. Palmulas autem vocantur Arabes hunc fructum, non quod arbor eius Palmæ similis sit, sed quia aliud nomen magis aptum non inueniunt, officula etiam in se continere conspicientes. Nonnulli [vt Cord. in Dioscor.] Tamarindos à saporis aciditate Oxyphœnicem faciunt, quorum sententiam nec improbatur (vt fecit Acoſta) nec approbat Garcias. Sed quod Lacuna à Thebaicis palmulis non differe scribit, non probat: quoniam modum nec quod eius arborem cum Marth. Palmæ sylvestris genus facit foliis oblongis, & per extremum acutis, quoniam, præferat folia minutim infusa.

Lacuna notatur. Hist. Lugd. in append. Tamarindus. Alpino Tamarindus Derelside appellatur.

Cordo in hist. Tamarindus, Acacia Indica Siliqua similis fructus semine ruſſo aut ſtauro.

Ryff. in Dioscor. *Agapæ* pictus Aduario & aliis quibusdam Græcis recentioribus ab acido sapore Palmæ syl. fructus, Tamar Indus, id est, Daçtylus Indus, Germ. Tamarinden & Saurdattel Oxyphœnix Veteribus indicus fructus.

Euch. Ræſl. Tamarindi Ein ſanre frucht / proveniens in Cæsarea, folio simili Salici: fructu rotundo, medullâ multâ, coloris Croci, dulcissimæ mellis. Proh, quantas fabulas Euch. scribit: contraria dicit, fructum acidum [Saur] & postea dulcem insit mellis.

Gorop. in Vettumno, Tamar-Indi, siue Daçtyli acerbi Indorum. Bry. Fiates Icon. Tamarindi aut Alla.

Linſchor. Tamarindus folio Pimpinellæ, Siliqua Fabis similis. Nec magis Græcis olim, nec minus nobis inquit Aduerſ. Lobeli & Penæ notum hodie fructus, quos Tamarindos quasi palmulas aut Daçtylos minus apte vocantur. Non enim Indi Orientales, unde aduehantur, palmæ similis arboris tradunt esse sed Prunis folio Saligno, vt Fraxmo minutim inciso. Fructus Daçtylon, siue digitum inflexum profert: semina Cassia.

Matthioli. Palmatum genus, Olibanis Mauritano secutus Tamarindi appellatum, Græcis vero Oxyphœnica: Tamarindi, inquit C. Bauh. apud Matthioli. censetur, ut Oxyphœnica (Palmula acidæ) & Palmæ syl. fructus: at videntur potius ad Siliquas, quam ad Palmas pertinere. Dicuntur Tamarindi Lat. Lob. Cæsalp. Camerario: Palma syl. Lonicero: Oxyphœnica Castori.

In Aegypto iuxta Alpnum non sunt admodum hæc arbores copiosæ, neque sunt patriæ, ex fœlicet etiam Arabia atque Aethiopia illuc conuehantur, in viridariisque seruantur: Miraculi loco habetur, quod dicitur, vnam arborem in Deserto Diui Machari, propè Monasterium Aſſygorum viuere, in quo solo nulla alia planta viuât. Serapio ex autoritate Habohanisæ in Cæsarea Aman provenire asserit. Sed, pace eius dictum vult Garcias: nullus Tamarindos in Cæsarea Amā, quæ est Syria, provenire certum est, cum à negotiatoribus mercimoniis gratia eò ex India deportentur, ubi multis in locis nascitur, sed qui monstrosi & ad Septentrionem versis proveniunt, præferuntur & diutius incorrupti manent: quales Cambiare & Guzate gignit. Tamarindus, vt vult Camerarius, ex nucleo enata nunquam durat alterum annum. Ego autem plantulis plurimum annorum vidi Heidelbergæ in horto D. Sprengerii, & earum vnam iconem curavi parandam.

Tamarindi, autore Mesue, medicamentum ex-vires & cellens ac innocens frigidum siccatum ordine secū. Temperamentum. Ardore. Febres. Icterus sanat: sitim ac omnem ventriculi hepaticæ ardorem extinguit, vomitum sistit. Ne venter frigidum ledant, cauetur mistis hunc corroborantibus, Spica Nardi, Mace, Mastiche, succo Abſynthii: Fœniculi, Apii, Intibi, Cichorii aggestis. Actionem vero eorum imbecillam intendit, serum lactis caprini, vel succus Fumarie, Maccantur autem sextuplo prædictorum liquorum, vel aliquorum simplicium aut compositorum: inde manibus fricantur, post semel feruntur, postremo colantur donec potio sit liquida & clara, præferim quando flammæ calorem citius extinguere libet, quando etiam Rose, Santalæ præcipue, Citrea; Spodiū simule cum his macerata,

Oxyphœnix
Daçtylus
Indus
Euch. notatur.

Locus & tempus.

Febris.
Icterus.
Dorrigena.

Maceratio

Defici.

Duratio.

Conferu.
modus.Confortant
cor.Vsum ad
stom.Cairi co-
piosi ven-
duntur.

Historia.

Ventris flu-
xus.

Conorrhœa.

Pueri.

Siliqua
condita.

Suis.

Febres.

Ad venum
inflama-
ad Gonor-
rheam.

vt potentiùs refrigerent. Non colati quoque dan-
tur, quando potentiùs ille ardor extinguendus
est. Addunt quidam Prunorum par pondus. Me-
diocriter coqui [viribus seruatis] possunt, si opus
est, quas tamen immodica coctio admittit. Ob id
verò quòd imbecilliter putgant, ab vncius duabus
ad quinque propinquantur. Annos tres seruantur
in vase vitreato bene obstructo, & in locum pu-
rum & persflatilem seposito, nisi extetnus vel
calor vel humor putredinis initium ipsis attule-
rit. Setap. ex sententia Aben Meshai dicit Tama-
rindos frigidos in tertio gradu, vt antè notatum
in eius verbis. Tamarindi secundum Auicennam
frigidi sunt & sicci in secundo: de his opinio est,
quod confortent cor. Videtur tamen quòd illud
proprium sit in habentibus malam complexio-
nem, ad naturam cholericam declinantem. Ete-
nim temperant in frigidando & à cholera munda-
nt cum virtute solutua, quam habent. Turcæ
& Arabes ætate longinquum iter suscepturi, ait
Bellon. Tamarindos coemunt, magni in Turcia
vñs, sic vt nullus elabatur annus, quin Cairi
plusquam ter millenæ libræ veneant, non medi-
cinæ, sed sitis restinguendæ gratia. Lectu & no-
tatu sanè dignissimum quod M. B. Ven. narrat,
cùm inquit, Sunt in regno *Gozurath* plurimi pira-
tæ, qui quum mercatores ceperint, cogunt eos bi-
bere Tamarindos cum aqua maris, & illicò flu-
xum ventris patiuntur. Quod idè faciunt, quia
Mercatores, quando procul Piratas aduentare
vident, solent deglutire margaritas & lapides
pretiosiores, ne illis per Piratas eripiantur, sed illi
horum astutiam non ignorantes, cogunt eos illi-
cò egerere glutinos lapides.

Hic fructus probè sumptus quibusdam mor-
bis est præsentissimum remedium, vt recitat
Gabr. Fallop. de Medic. purg. simpl. his verbis, E-
go soleo Tamarindorum pulpam exhibere feli-
cissimè cum succellu in Gonorrhœa biliosa, quan-
do volo extinguere setuorem sanguinis & bilis.
Exhibeo autem Tamarindos non solos, sed mix-
tos cum Cassia, vt v. g. Accipio duas drachmas
pulpæ Tamarindorum & misceo cum vñcia floris
Cassie, & si velim magis adstringere, commisceo
dimidium scrupulum corticis seminum Tamarin-
dorum, redigendo, scilicet, corticem illorum se-
minum in puluerem. Plurimis mederi morbis
Tamarindum Alpinus fuscè his verbis demon-
strat. Vtuntur foliis, in pueris, ad vermes ne-
candos, atque etiam ipsorum, vel infuso, vel de-
cocto ad soluendam aluum, acida sunt folia at-
que gustui non insauia. Arabes coniunt Sili-
quas seu Cannas huius arboris paruas ac virides
saccharo vel melle *Carrub*, tum etiam grandio-
res factas atque maturas, coniunt ipsarum pul-
pam saccharo, quam per itinera, quæ in desertis
Africa locis conficiunt, secum viatores deferunt.
Qua sæpè, calefacti ac ex calore itineræque in-
flammati valdè sitientes refrigerantur, atque si-
tim restinguunt, per aluum plurimum calido-
rum humorum subducentes atque vacuantes. In
febris verò pestilentibus, atque omnibus aliis
ex putridis exurentibus, aquam in qua multa co-
pia Tamarindorum infusa fuerit cum saccharo e-
bibunt: potus siquidem sitientibus ex calore
iucundissimus est, maximèque refrigerat & sitim
extinguit. Ad omnes denique febres putridas à
biliosis exultique humoribus concitatas, & ad
hepatis atque renum calefactiones ac inflamma-
tiones, præterea ad Gonorrhœam vñsum Tamarin-
dorum frequentant. Plurimum illis expurgatis
vtor, inquit Garcias, cum saccharo, atque id maio-

ti cum succellu, quàm si Syrupò acetoso vterer.
Soleo etiam plurimèque ægros Tamarindorum
infusione purgare. Tamarindorum v. g. qua-
tuor vñcie aqua frigida aut stillatio intubi li-
quore macerantur per tres horas, deinde factà
expressione eximantur Tamarindi, quos modico
saccharo inspersos vtiliter exhibeo, euacuant e-
nim ex parte biliosam humorem, atque pituito-
sum incidunt & attenuant. Huius regionis incolæ
sine molestia sese purgant Tamarindis cum oleo
Nucis Indicæ sumptis. Medici verò Indici, folia
Tamarindorum trita partibus corporis erysipe-
late infectis imponunt. Nos hîc Tamarindis aceti
loco vtimur, gratior enim palato est eorum acidi-
tas, præsertim maturorum. Deferuntur in Ara-
biam, Persiam, Asiam minorem, & Lusitaniam
sæpe conditi, vt temporis iniuriam melius ferre
possint. Ego verò sine fale domi assuetare cum
suo cortice soleo. Fit ex iis recentibus cum sac-
charo conferua, præclarum proculdubio medi-
camentum ad digerendos & expurgandos hu-
mores, nec minùs palato gratum, Tamarindorum
stillatio liquore pro digestiuo aliquando vñs
sum: verum cùm nimis dulcem & insipidum serè
inuenerim, eo vti desii. Ceterum Tamarindi ex
Arabum testimonio refrigerant & exsiccant tertio
ordine, tametsi aliquot exemplaria Mesur, sed
mendosa, secundo ordine refrigerantium & sic-
cantium collocent. Tamarindi infundi solent
pondere vñc. iiii. in qua frigida, aut stillatio In-
tybi liquore per tres horas, vt factà expressione
exempti, inspersique modico saccharo propi-
nentur ad purgandos biliosos humores & pitui-
tosos incidendos & attenuandos. De Tamarindis
ita Poëthius:

*Et modicè siccata modicèque refrigerant horum**Pulpæ, reseruatque acidum gustanti gratia sapor-**em,**Et valet ardentibus purgandum euincere febres.*

Nec sicco pede transigenda quæ de Tamarindo
Christophorus A Costa Arom. lib. præclare re-
centet. Sola pulpa vtitur, quæ nonnihil lenta &
viscida est, iucundâ tamen aciditate grata, tamet-
si nonnulli indigenæ afferant ossicula assata & in-
pollinem redacta ex oxygala in alui profliuiis
vtiliter exhiberi: Folia trita partibus Erysipellate
infectis imponunt, atque etiam circa phlegmo-
nas ad arcendum qui infuit humorem: isdem
cum fale Ormuziano phlegmonas resoluunt, &
cum cinetibus ex Canibaia pituitosos & mel-
ancholicos tumores: vñs compertum est huius ar-
boris vñtram sub eâ dormientibus non minùs
noxiam esse, quàm arboris Iuglandis. Illud
pro conclusione monendum videbatur, quomo-
do per numeros præscribantur apud Felicem Platerum
Tamarindi, quum ad nos non soleant ad-
ferri integri: sed vt ego suspicor lapsus erit Ty-
pographicus, nec industrius & perito Viro impu-
tandus, quid si legendum Sebesten, de febris
pag. 158. & Prunor. Damasc. n. x. Tamarind.
n. xii.

Tamar.
ind. confer-
ua.Aqua stilla-
tio Tama-
rindorū.

Infuso.

Pulpæ dele-
ctas.Ossicula,
alio pro-
fluium,
folia.Phlegmo-
nas.Platerus
not.TAMARINDI SEMINIS FACIE
FRUCTVS INDICVS.

CAP. V.

Tamarindi seminis maioris serè figurâ, fru-
ctum Indicum ab Illustrissimæ Domine no-
stræ Sybillæ Anhaltinæ Ducissæ VVirtembergicæ
muni-

Descriptio

munificentia habemus. Vnciam longus est, tertiam vnciam partem latus, ovatus, compressus, fulvus & paullo minus quam niger, superne quā adhuc videretur leviter umbilicatus, inferne acutus: vtriusque linea ovata ad fructus figuram impressa notatus.

*

nem non superabat, Cacao formam quodammodo referebat, non oblique tamen in partes divisus, sed in binas distaxat secundum longitudinem, perinde ac Faba vulgaris, inaequales tamen, solidas & duras, adstrictionis quidem participes, sed non ingratum saporis: externa pars rugosa erat & nigra, interdum (plures enim fructus accipiebat magnitudine etiam inter se differentes)

Descriptio

Sapor.

OXYACANTHÆ COLORE FRUCTVS PEREGRINVS DVRVS.

CAP. VI.

Cassia similis.
Ceratostylis.

Cassia solutior aut Ceratiorum semen magnitudine aequat, cui etiam formi satis respondet, tumidior tamen aliquantulum & colore differens, qui hoc egregie rubet, ut in spinæ appendicis, vulgo Herbariorum Oxycantha creditur, fructu, solidus & durus, atque in aqua subsistens & immutans: Siliqua aut lobo aliquo inclusum fuisse

arbitror, inquit Clus. Exot. eum autē nomine *Mates* accepi. Idem Pann. *Mates* fructus Indicus: Et Hist. pol. *Phasol. Indicus Mates*, cuius meis in Garciam notis memini, quoniam tamen isthic eius pictura probe expressa non fuit, meliorem apponere volui.

Apud Taber. ex Clusio etiam depictus est pro fructu peregrino decimo. Hist. Lugdun. Fructus 10. fructus rubens, ut in Oxycantha: *Mates*. Huic Icon eadem cum Icone Bunz.

COLES, CACAO FORMAM QVODAM MODO REFERENS EXTERNA parte rugosus & niger.

CAP. VII.

Fructus peregrinus Clusio Exot. missus anno 1591. à Iacobo Gareto, Vncialem magnitudinis. Tom. I.

solummodò fusca, tribus aut quatuor neius distincta, licet in binas tantum partes diuidua esset, grauis, & in aquam imiecta subsidens: Lobo autem fuisse inclusum hunc fructum, semper existimauerat, ex eius forma coniecturam faciens, quæ nostræ maiori Fabe non valde dissimilis. Hæc porro eius opinionem postea magis confirmabat Doctiss. vir Tobias Rællius Medicus, cum binos eiusmodi fructus ad ipsum mitteret, & *Coles* ab iis, apud quos crescebat, appellari scriberet: cuius verba, quia *Coles* historiam exactè exprimunt, recensenda esse putabat. *Coles*, inquit, fructus arboreus est: huiusque arbori folia sunt ferè Pyri, sed longiora. Oportet autem ut arbor quæ fructu *Coles* fert, ex fructu arborum siliquas ferentium sit numerus: etenim Bonæ Fabe nostratis, similitudinē gerit, nisi quod Siliquæ Bonis, Phaeolisve longiores, maioretque sunt, & colore candidæ, in quibus sunt quatuor aut quinque fructus: horum singuli suo putamine albo fuerunt tecti: quo ablato, interior fructus pars, ex rubicundo colore purpurascit, Cinnabarisque ac Minii colorem habet, quem Medicis *Idiomate* Chirurgus, à quo habui *vermillion root*, exprimebat, facillè etiam decorticatus fructus in duas semides spontè finditur, vti nostrates fabæ. *Coles* fructus resiccat, valde durus ac solidus est: ut mirum sit quod refectant stomacho conducere, & quemlibet potum magis sapidum fieri, præmanso *Coles* fructu. Sumunt autem hos fructus incolæ in Africa tractu, iuxta Promontorium viride, semper ieiunij: perferuntque [ut perhibent] ieiunium toto die, ubi tres aut quatuor ederint. Hætenus Rællius. Illud porro obseruabat Clusius, cum hos fructus quos à Rællio, tum quos à Gareto accipiebat, per medium pertulos & filo traiecit fuisse, ut ex vestigiis conicere liceret, quod facillè sit sibi persuadet suspensū resiccentur, & in usum conservari possent.

Folia.

Arbor siliqua.
Siliqua.

Fructus.

Color.

Fructus.

Opinio quorundam reprobat. Stomacho conducit. Potum sapidum reddit. Loc. Vnus ieiunium.

Asseruat.

COLES FRUCTVS ALIVS SIMILIS; NIGER SPLENDENS, CVM MACULA SUBRUFFA.

Cum *Coles* fructu quandam affinitatem, inquit Clusius, habere mihi videbatur alius peregrinus fructus, quem adquirebā, sescunciam longus.

Descriptio

N n

semunciam latus, dorso tamen latiore, rugosus aliquantulum, & satis levis, solidus tamen, nec cauus, nec in binas partes diuiduus, niger, splendens, subruffa macula satis ampla præditus, eâ parte, quâ putamini adhaferat: lobo enim, vel saltem aliquo corrice tectus fuisse videbatur.

FRUCTVS PEREGRINVS EX
BENGALA.

CAP. VIII.

Descriptio

*

duros, coloris ex fusco subrussi, saporis adstringentis, linguam exsiccantis, post aliquod tamen temporis interuallum non ingrati, sed vires resistentis & sitim sedantis, quo in vfu apud indigenas esse, facili sibi persuaserit: certè & subtilitatis & colore, & sapore plurimum accedere videbatur ad fructum Coles.

Hunc fructum Petrus Garetus ipsi mittebat, quem in Bengala natum esse adscribebat.

CORAL ARBOR SILIQVOSA.

Descriptio

Locus.

*

foliis pleni. Arbor est Indica dicta Coral, ob eius florem, similem Corallo, folia eius valde similia

sunt foliis Arboris Iudæ, sed spinas illa habet quibus hæc caret. An verò istam adumbrare voluerit Matth. Icone Acaciæ, quæ spinosa, ignorat Clusius, sed si hanc arborem noluit, pictor iconem feliciter non expresit. In Icone proposita à Clusio folia sunt Phaseolorum foliis similia & non Arbori Iudæ, nec Acaciæ primæ Matthioli: quæ nihil aliud est, quàm Arbor Iudæ cui appicte spinæ, vt existimetur Acacia.

Arbor Iudæ
Spina.
Acacia
Matth.

Phaseolifolia.

CORALLI ARBORI SIMILIS.

IN horto Illustrat. Principis, Anno 1606. factum genus Phaseoli, in quo Iunio apparebat pro magnitudine plantæ caulis crassius, palmum longus, spinosus. Variant folia, duo enim priora subrotunda, ampla, singularia: cætera ternaria, trifolia, ad Cyclamini folia quodammodo accedentia, nondum apparet an scandat vel sit amplexi caulis, Coralli

arboris species dicitur Illustrat. Principis, in ea nullas spinas adhuc observauit.

Coral arbor depicta à Clusio provenit in horto Principis Stugardiæ, multis abundans spinis, quæ anno 1608. pedalis fuit, & frigore hyemali perit, Item & alia minus spinosa.

ACACIA IN GENERE.

DE Acacia in genere verba facere cogunt Auctorum disrepantes penitus opiniones. Acanthos Theophrasto, authori Theophrasto, [Acacia, Spina] ita vocatur, quod tota arbor aculeis horret, excepto trunco: etenim & super germuna, foliaque aculeos gent. Altitudine procerà [et] verti potest, tectis Idonea, vt habet Gaza] est, vt quæ ad 12. cubitos perueniat. Eius duo genera sunt, quædam enim candida, quædam nigra. Hæc imbecillis faciliq[ue] putrescens. Nigra autem robustior & incorruptibilis, ob id in nauib[us] fabricandis ad costas ventriq[ue] latera eâ vtuntur. Arbor verò recta, non valde affurgit. Fructus in Siliqua, modo leguminum, quo incolæ cona perficiunt Gallæ vice: Flos autem est pulcher aspectu, vt coronas ex eo faciunt: est & medicamentum perutilis, quæ de causa à Medicis colligi solet. Manat & gummi ex ea, tum vulnerata, tum sponte sine vlla plaga. Cùm autem cæsa fuerit, tertio anno statim renascitur: Copia huius arboris largè habetur, & sylva ingens circa agrum Thebanum, vbi & Quercus [et] Persæa plurima & Olea. Materies arboris dura: & cæsa, colorem Loti vtiq[ue] representat. Humor quib[us]dam in lachrymæ modum densatur, Spina Ægyptiæ, [Acacia] nam ea quoque fert Gummi, verum non ex cortice, sed in vase.

Acanthos
Theophr.

Ety[mol.]

Diversa le-
gum.

Genera
Theophrasti
duo.

Nigra.

Arbor.

Siliqua.

Ad Caria.
Vbi.

Gummi.

Materies.

Loti color.

Nec

Spina Aegyptia Plin.
Nec minus apud Plinium Spina celebratur Aegyptia, duntaxat nigra, quoniam incorrupta etiā in aquis durat, ob id vilissima nauium costis: candida facile putrescit, aculeus spinarum & in foliis. Semen in siliquis, quo coria perficiuntur Gallæ vice. Flos & Coronis iucundus, & medicamentis vilis: manat & gummi ex ea. Sed precipua utilitas, quod cesa anno tertio resurgit. Circa Thebas hæc, ubi & Quercus & Persica, & Ol. u. trecentis à Nilo stadiis, syluestri tractu, & suis fontibus riguo. Item Spinæ Arabicæ laudes, in odorum loco diximus: & ipsa Arabica Hist. Lugd. legendum censet.] spissat, stringitque distillationes omnes, & sanguinis excretaiones, men-

Candida.
Ad Coria.
Flos Coronarius.
Gummi.
Locus.
Spina Arabica.
Vitis.
Plum locus resurgit.
Distillationes.
Acacia duplex.
sionumque abundantiam, etiamnum radice valentior. Est & Acacia spina (est & Acacia spinæ succus Hist. Lugd. sic emendat ex vetusto codic. Fit in Aegypto alba (ex alba) nigraque arbore: Item viridi (est semine viridi, aut maturo, Hist. Lugd.) sed longè melior è prioribus (è priori Hist. Lugd.) Fit & in Galatia tenerima (teterima M. deterima Vet. & CH.) spinosiore arbore. Semen omniū [huius Diofcor. nam Aegyptiæ Lupino simile, Hist. Lugd.] lenticulæ simile: minore est tantum & grano & folliculo. Colligitur Autumno: ante collectum (quia Aestate fructus immaturus acerbissimus est) nimio validius. Spissatur Succus ex folliculis aqua cœlesti perfusus, mox in pila tufis exprimitur organis, tunc desatur in Sole mortariis (densatusque Sole in mortariis agitur Hist. Lugd.) in pastillos. Fit & ex foliis minus efficax. Ad coria perficienda semine pro galla vtuntur. Foliorum succus & Galatiæ [Galatiæ Hist. Lugd.] Acaciæ nigerrimus improbat. Item qui valde rufus. Purpurea aut Leucophœa, & quæ facillimè diluitur, vi summa ad spissandū, refrigerandūque est, oculorum medicamentis, ante alias viles. Lauantur in eos vltus pastilli ab aliis, torrentur ab aliis. Capillum tingunt: fannant ignem sacrum, vlcera quæ serpunt, & humida vitia corporis, collectiones, articulos confusos, pernioles, pterygia. Abundantiam mentium facinoris sustinet, vuluamque & sedem proidenties. Item oculos, oris vitia & genitalium.

Acacia succus quomodo paratur.
Delectus.
Vfus.
Oculis.
Capilli.
Vlcera.
Collectiones.
Menfes.

Diofcoride attestante *Aracia*, nascitur in Aegypto. Est autem spina, arboris specie, fruticosa, non rectè exarlescens; quæ florem habet album, fructum velut Lupinum, in siliquis situm: ex quo etiam exprimitur succus qui in vmbra siccatur, niger quidem (*ὀνίξισπον*) ex fructu maturo: subfultus [*ὀνίξισπον*] autem ex crudo. Eligitur ex ipso leniter sultus, odoratus, prout in Acacia contingere potest. Quidam ex foliis cum fructu succum expriment. Sed & gummi ex Spina nascitur. Quidam (tradente eodem cap. de Ebena lib. 1.) Mori aut Acanthi ligna, quod illi similia sint, pro Ebena vendunt.

Acacia Galeno, fructus est arboris spinosæ, quæ maximè in Aegypto nascitur. Hic igitur fructus velut Vua exprimitur, & succus illius in Sole siccatur, & in glebam redigitur. Erit ergo optima Acacia quæ est peccatis lauis, leuiter subrubra, suavis odoris & gustu valde styptica. Hæc enim maximè de immaturo fructu promittit. Omnis autem Acacia viscidè stringere potest.

Acanthi arboris Theophrasti Guilandino in Aegypto duo genera. *Καυδα* & *ἀκανθα ἀγρια* τριακχ, Hippocr. morbi. mul. Plinio & Gaza Spina Aegyptiaca, Diofcoridi verò *ἀγρία* appellata: quanquam est, ubi *ἀγρία* quoque vocet, planarum quidem vnā cum suo succo Medicis hodie nomine notam, re verò incompertam.

Acanthi duo genera.
Theophr.
Guiland.
Acanthia.

Guilandino subscribit Harchius. Acacia, inquit, Spina est in Aegypto: sed nostratibus incognita. Serap. vocat Acaciæ succum Gummi Arabicum, quod tamen longè diuersum est à Gummi Arabico Officinarum. Nos autem cortices, spinas, siliquas & semina, quæ reperiuntur cum Gummi Arabico, satis demonstrare censemus verisimile esse id Gummi provenire ex Acacia, vt asserit etiam Bellonius, & meritò quidem nostre iudicio, ac propterea Harchio quoque non consentimus.

Actio: Spina Aegyptia ex qua Acacia præparatur. *Spina Aegyptia.*

Michaeli de Capella in syno. apud Haly Abbatem, Acacia Græcum est, Arabes *Αγκία* dicunt Stephanus Acaquia scripsit: Et fit Acacia, ex fructu arboris spinosæ, quæ maximè in Aegypto nascitur.

Acaciam fundentem idem videt Hermolaus accepisse Authores, cum Spina Aegyptia, testis Orib. & Aëtius, nisi quod Acacia etiam alicubi quàm in Aegypto nascitur. Hæc & Syna quoque Spina dicitur.

Nunc Acaciam ex syluestri Pruno colligit officinarum delidia. Illud meminimus semine *Syria spina Prunus* Aegyptiæ, à Diofcor. Lupino simile reddi Ponticæ, seu, quod idem puto, Galatiæ Lenuculæ. Plinius nihil distinguit, sed vtunque semen Lenticulæ par existimat, minore tamen grano & folliculo. *notatur.*

Demetrius in Aegypto spinam quæ sit arborum coronarum specie natia effundere, in quibus semen rotundum sit flore suboscuro, ex quâ Tyndiras & Abylas cotonas in Aegypto fieri docuimus in Myrto. Spinam porro Aegyptiam, sunt qui & Arabicam vocant, vt Diofcor. & Galenus. Acanthon Arabicam eandem cum Aegyptia spina Acaciam fundente nonnulli faciunt, quoniam Galenus & Paulus hanc & Aegyptiam & Arabicam appellant. Ruell. hæc Hermolai verba transcribit, ac more ipsi consueto (pessimè quidem) pro suis recitat. In Aegypto autem, addit de suo, spinam, albam, nigram, & viridem arbore conspici. Paliurum præterea Theophrasto genus quoddam esse putat Aegyptiæ Spinæ, quæ instar arboris insurgit, frutice spinoso, semine in siliquis concluso è quo Acacia exprimitur.

Veram Acaciam 1. ex Aegyptia spina factam, quam lachrymam Cyaneam vocauerit primus Andromachus, in Italia deesse putat Manardus.

Hallucinari Ruellum testis est Marantha & Ruell. *notatur.* Croneburgus, dum scilicet Acaciam ex Arabica spina fieri credit; nam Diofcor. & Plinius locis supra dictis, atque Gal. 6. simpl. alteram ab altera separauerunt.

Acaciam spinam in Aegypto nascentem, etiam Spinam Aegyptiam vocari, notat etiam Corn. & maximè intelligi scribit cum additione, ex qua Acacia præparatur, ex Actio apparere: ita vt Acaciæ nomine & Spina & succus ex fructu spinæ expressus accipiat: Spina verò Aegyptiæ appellatione, ipsa arbor Acacia intelligatur: Sic enim videtur etiam Diofcor. vsurpassè, qui non aliam spinam Aegyptiam, quàm Acaciam habet, & infra lib. 3. ab ipsa diuersam Arabicam appellatam. Galenus tamen 6. simpl. pharm. Spinam Aegyptiam aliquos Arabicam nominare scribit. Et scorsim etiam de Acacia planta & succo agit. Sed & Plinius Arabicam Spinam, aliam facit ab Acaciæ spina, quæ fit, inquit, in Aegypto alba, nigraque arbore, item viridi, sed longè melior è prioribus. Sed idem mox alteram Acaciæ speciem, in Cappadocia ac Ponto nascentem, Galatiam appellat, &

cum priore confundit, dum semen omnino Lenticulæ simile facit. Est ergo duplex Spina Aegyptia, & hæc quæ etiam Acacia vocatur, & altera quæ etiam Arabica dicitur: Et apparet Aetium hac parte aberrasse, dum ait: Spina Aegyptia ex qua Acacia præparatur, adstringendi & siccandi vim habet: Quare & fluxui muliebri prodest, & vlceras sedis inflata ad cicatricem perducit. Est enim alia Spina Aegyptia, ex qua Acacia fit: alia item Spina Aegyptia & Arabica dicta, quæ vires illas habet, velut etiam Galenus tradit. Duas itaque diuersas plantas Aetius *ἡγωνμία* deceptus in vnam confundit. Idem lapsus contigit etiam Plinio. Sed hac parte minus laborandum nobis hodie, qui Acaciam hanc nullam habemus, & penitus ignoramus.

An Cornar. Plinio sciatis iniuriam, examinabimus, ubi agemus de Spina Aegyptia. Quod de Acanthi natali solo Virgilius tradit [& baccas semper frondentis Acanthi] clarissimum facere affirmat Marantha, cum non locutum fuisse de Melampyllo [vide Brancam Vrsinam] quandoquidem hæc vbique gentium oriatur, nedum in India. Ceterum, in non leuem suspitionem duxit Marantham Plinius, vt crederet Acanthum hanc esse Ebeni speciem, de qua Plin. lib. 12. cap. 5. verba fecerit, nam cum cap. 4. locutus sit de Ebeni altera specie, qua fruticosa sit Cythi modo, & statim cap. 5. subdat: Ibi & spina similis, sed depressi lucernis, igni protinus transiliente: sibi vident spinam genus idem esse ipsi videtur, quod Dioscoridis Selamina aut Spinaligna: quæ ob similitudinem pro Ebena venibant: quod discernatur ex eo, quod fungosa erant, & in purpureas hastulas resolvebantur: vnde fortè propterea lucernis apta erant & ignis rapacia.

Seruius arboris genus esse in Aegypto semper frondentis scribit: sed quæ id coniectura assensus sit non declarat: In hoc eruditores cogitent. Ex Acacia quadam Aegypti spina, ex cuius semine seu fructu, interdum & foliis, inquit Ryff. & ex eo Sylius Acacia succus exprimitur, manat gummi in vermiculorum speciem contractum, vini modo perlucidum, refrigerat, densat. Huius non meminit Galen. in Acacia lib. 6. simpl. vii nec Acacia mentionem facit paulò post in Acantha Aegyptia seu Arabica (quo nomine solo Dioscoridi vocatur): vnde colligas hæc, Acaciam & Acantham Aegyptiam seu Arabicam diuersas esse in Aegypto Spinas arbores. Tamen in lib. comp. pharm. part. frequenter leges *κόμμι* absolute Tragacanthæ coniunctum pro Gummi Arabico, quod *κόμμι ὀσμυδιον* vocat, lib. 7. comp. pharm. part. à Thebis opinor Aegypti centifloribus, vt etiam Babylonicum quibusdam dicitur, à Babylone Aegypti Arabiam attingentis, *κόμμι διον*, & *ἀγαθόν* per sæpè Acturius vocat.

Fuchf. de comp. med. Acacia vera succus, eius fructus decerpitur è spina, vnde Arabicum Gummi manat. Hæc hodie rarò aut nunquam habetur.

Matthioli sententia, Sylius manifestè aberrasse deprehenditur, quandoquidem Galeno Acantha Aegyptia arbor vtique non est, sed herba è Carduorum genere, quemadmodum & Dioscoridi libro 2. *ἀκανθὴ λευκή*, hoc est, spina alba similis, quam Mauritani *Suthan* appellant. Quocirca eo capite Acacia meminisse Galenum omnino fuisse absurdum. Errasse eos idem crediderit, qui sibi persuaserunt Arabicam spinam, cuius hic meminit Dioscor. eam aculeatam esse arborem,

quam Acaciam vocant: Arabicam spinam non esse Acaciam, vt Ruellius hallucinetur: Plinium lib. 24. cap. 12. alteram ab altera separasse. Veram autem Acaciam non fuisse notam Matthiolo satis demonstrat falsa figura, quam posuit in post. com. Ital. de qua paulò post loquemur. In Hist. Germ. pro prima Acacia nihil demonstrat: dicit quidem Gummi Arabicum esse Acaciae gummi, sed non nostrum Arabicum, quod ait ex diuersis arboribus congregari: mirum etiam eum in Hist. Germ. quam ante secundam Acaciam vocauit, simpliciter Acaciam nominare.

Serapionis caput, aiunt Monachi, qui cum pluribus aliis dicit arborem Acacia (quam ipse Spinam Babylonicam vocat) producere Gummi Arabicum, idem est cum Dioscoridis capite de Acacia, hoc excepto, quòd Dioscorides pro Babylonica, scribit Aegyptia, & dicit producere gummi: sed non nominat: Andreas Bellunenſis autem in suis interpretationibus, in littera Alcharad, dicit sic: *Alcharad* vel *Alcharad*, est fructus arboris spinosæ in Aegypto & in regione dicta Bassera, & talis arbor ab Aegyptiis appellatur *Setan*: & licet ex hac arbore colligatur gummi simile Arabico, tamen Gummi Arabicum est illud, quod colligitur ex arbore dicta *Anguilam*, & Acacia fit ex fructu arboris *Setan*: qui fructus, *Alcharad* appellatur, & est fructus stypticus in vaginis: hæc ille. Ex dictis igitur contigit dubitare, an sit verum Gummi Arabicum, quo vtitur, & an arbor Acacia ferat illud, vt Serapio scribit: sine sit altera arbor, vt Bellunenſis tradit. Et si est verum Gummi Arabicum [quo vtitur] productum ex arbore Acacia: Vnde ergo est, quòd de ipso gummi exportatur in tanta copia, & de Acacia, siue ex fructibus, vnde ipsi conficitur, nihil: præterea Serap. cap. de gummi Arabico, dicit idem quod dicit Dioscor. præfatio cap. de Acacia, præter quòd [vt diximus] Dioscor. non specificat Arabicum. Aiunt enim ipsam esse simile vermiculis in figura sua, & quòd aliquid ex eo est, vt vitrum translucent & aliud candidum. Hæc Monachi, quibus non magis assentimur quàm Matthiolo: nostro seculo inueniuntur Sikkæ & Spinae cum Gummi Arabico vulgari quod melius conuenit descriptioni Veterum, quam Tragacanthæ quicquid censent Monachi, Matthiolus, Collegium Florentinum & Eur. Cordas, qui Gummi Arabicum idem putat cum Tragacanthâ.

Hist. Lugdun. *Ἀχάχια*, Acacia, Arab. Achachie. Theophr. *Ἀχάχια* simpliciter, id est, spina, & *ἡκανθα* Theophr. *ἀγροπτία*, Spina Aegyptia vocata, ita vt Acacia nomine & Spina, & succum ex fructu Spinae expressum accipiamus: spinae verò Aegyptiæ appellatione ipsam arborem Acaciam intelligamus: Acacia, inquit Dioscor. Aegypto nascitur, Spina arboris instar, & rursum, Alterum genus in Cappadocia, Pontòque. Plinius lib. 24. cap. 12. Spinam Arabicam, ab Acacia Spina distinctam. Aetius, qui Spinam Aegyptiam vocat, ex qua Acacia præparatur, duas diuersas plantas in vnam confundit. Plinius alteram Acaciae speciem, quam in Cappadocia & Ponto nasci ait Dioscorides, Galatium appellat, & cum priore, Aegyptia scilicet, confundit. Scire oportet Gummi Arabicum Officinis dictum, multam à Spinae Aegyptiæ gummi differre. Hæc Hist. Lugd. Ausim ego contra asserere Gummi Arabicum plurimarum officinarum à multis annis esse Spinæ Acaciae, id vt dictum demonstrantibus spinis & seminibus de Gummi vermiculato à me crebrò obseruatis.

Robert. Const. in Lexico *Ἀχάχια* Spinæ arboreæ genus

Aetium not.

Plin. not.
Acaciam nullam habemus.

Acanthi bacca.

Ebeni spec. æstiva.

Spina pro lucerna.
Spina Acanthi.
Selamina.
Diose.
Spina lignea.
acacia.

Gummi Vermiculatum.

κόμμι.
Gummi Arabicum.
κόμμι ὀσμυδιον.
Gummi Babylonicum.
κόμμι διον Arab.

Sylius notatur.
Acantha Aegyp.

Est herba.
non arb.

Matthioli error.

Spina Babilonica.
Gummi Arabicum.

Alcharad.
Setan.

Anguilam Setan.

Dubium Monachorum.

Monachi notantur.

Acantha Theophr.

Acacia duplex genus Diose.
Spina Arabica.

Acacia non est.
Aetij error.
Plinij error.

Gummi Arabicum.

Hist. Lugd. resellunt.

genus Dioscoridi, *Ερμινιακη* Herba medica-
his dicta.

*Oribasii
Actii
Ruelli er-
ror.*

Spina.

*Quorundā
error.
Gummi A-
rabicum.*

*Frisch. car-
pur &
Helfricus.*

Æquiuoca

*Tamarin-
dus.
Arbor la-
daca.*

*Prunus
lyba.*

*Succus Pru-
norum lyba.*

*Acacia al-
tera.*

*Aspalathus 2. tri-
folia.
Aspalathus
2. Moris.*

*Acacia
Convolvul-
tus.
Substituta
Succus
Prunorum
lyba.*

Hypocistis.

*Succus
Lentisci.*

*Rhois folia.
Rhois pulpa.
Rhois semi-
nis aut fo-
liorum suc-
cus.*

dem Ioubertum Acacia substituit Gummi Ara-
bicum: quod (licet ex eadem planta, ex qua A-
cacia, proueniat) tum sapore, tum viribus inul-
tū differat. Sed hæc breuiter annotasse suffi-
ciat.

ACACIA VERA.

Acaciae plā- Descriptio
tam ado-
lescentiorem
ex semine na-
tam Patavi vi-
di, spinis hor-
rentem, simili-
bus ferè spinis
Crescini, siue
Berberis vulgò
dictæ eodem-
que ferè ordine
dispositis, bis
ut plurimum si-
mul iunctis, à
se invicem qua-
r caris, albis,
corticis ex nigro
cineraceæ, ligno
ex luto pallide-
cente, stolis ad
Lentis folia ac-
cedentibus pin-
natis, nullis ad-
costatis vnam
coherentibus:
ut pollice, teste
Bellonio, possis
tegere 350. folia:
Siliquæ, quas
hactenus habe-
re contigit, Lu-
pini Siliquis
quodammodo
similes, nigrican-
tes siue succæ,
compressæ an-
gustissimo in-
terceptæ, (an
pluribus quam
duobus solet
isthmis distin-
gui, autem quod
tò habeo quod

dicam) eoque fragili, vnicuique loculo ad latera
apertis semen incit vnicum, minus quam Carru-
big siue Siliquæ, spadiceum, circulo in vnguem
ducto, veluti in Tamarindis notatum, oblongū,
dentium contemptis duncien eo medulla. Ce-
terum, Siliquam intrinsecus succingit pellicula
ruffescens inter quam & exterum corticem con-
cretus liquor apparet, qualis ferè in Cistis, sed
valde paucus. Flores pulcherrimi sunt spherica
rotunditate: globuli magnitudinis maioris Pisi,
qui constant veluti lanugine molli, ex se pulve-
rem remittentes, coloris sunt flauis, pediculi singu-
lorum globulorum, tenues, unciales: Alpines
aut odore esse non ingrato Cayri quidem flauo,
vel pallido: In montanis verò Arabie, albo: Ar-
borem magnitudine Mori, ramisque esse latius ex-
pansis, caudice Pruni, trunco equali.

De Acacia loquitur Rauvolf. cum ait: Circa
Halepū conspicitur Spinosa frutex Acacia, qui
Locus.

Descriptio
Rau & Wolff.
Odiosus a-
gricolis.
Ramulis.
Spina.
Folia.
Siliqua.

incolis dicitur *Schack* & Arabib. *Schamur* in his partibus parvus est & humilis, potissimum in aruis, ubi non minus odiosus eorum agricolis, quam Filix & Anonis sunt nostris: ramuli sunt cinerei, curui, spinæ eis multæ similes Rosarum spinis. Folia Tragacanthæ, plumæ modo disposita, vt in Filice femina, flores in ea non vidi, Siliquæ eius sunt externæ fuscæ, crassiores & rotundiores Faba, internæ fungosæ, quæ continent duo aut tria rubentia semina, prope urbem *Bir* ad Euphratem inueni Acaciam, maiorem arbore & fructu quam alius in locis: Item in Arabia ad Euphratem genus cum rotundis fuscis siliquis, quod *Schack* & *Schamur* Arabibus dicitur, circa Babylo-nem in arena.

Est Acacia, inquit Cord. in Dioscor. secundum omnes Græcos, Latinos & Arabes Scriptores, in Aegypto nascens arbuscula, cuius Siliquæ in Gummi Arabico vocato, quod ex Acacia arbore manat, sæpè à me inueniunt: Gummi verò eius asseritur, non succus: In margine scribitur, *Sethim* in sacris Litteris vocatur: Acantha simpliciter Theophrasto. Venditur hodie non minus quam oliv. Indica & Aegyptiaca spinæ, hoc est, Acaciæ materia pro Ebano, quæ propter similitudinem faciliè ementibus imponit: Gummi eius Arabicum cognominatum.

Acacia, ait Bellon. Obseru. Constantinopoli *Acacia* vocatur: Inueniuntur eius arbores circa mare rubrum, ex quibus colligitur ab Arabibus gummi id quod vinum in Europa in atramento & coloribus conficiendis, licet quidam Recentiorum aliter sentiant: recensetur Acacia inter arbores semper videntur. Figura Bellonii insculpta picta, in qua nec folia, nec Siliquæ bene exprimuntur: felicius depingitur sine siliquis à Dodonæo. Cist. Durant. in fine Herbar. inter figuras Acacia Alexandrina. Lacuna in Diosc. pro Acacia figuram habet, quæ non placet. Fuch. Hist. Hispanica Ant. rep. impr. p. 557. Iconem habet cum hoc titulo *Acacia*, Acaciæ nuper eumpentis rudi nentum. Er Verdadero *arbor del Acacia*. Anguill. Acacia prima: Item Acanthis Theophrasti, Acacia Dioscor. Dodon. Gall. Acacia Aegyptia: Lat. in fol. Acacia, quæ & Aegyptia Spina, cuiusque Gummi in officinis *Arabicum gummi* dicatur. Lohel. Spina Acacia, Spina Arabica Diosc. Hist. Lugd. cui Acacia Aegyptiaca dicitur, notat *Acacia* dici ab *Acacia* quod est acuo, vnde Acacia quasi acuta: Apud Plinium lib. 24. cap. 12. legendum, Spinæ Aegyptiæ laudes in odorum loco diximus, Arabica spissat &c. Eum enim huic Spinæ omnia, quæ à Dioscor. Arabicæ tributa sunt, rectè adscribere: de Aegyptia Spina Plinii locum citantem Ruellium in Spinæ Arabicæ Historia, Spinam Aegyptiam & Arabicam pro eadem planta non sine errore usurpare.

Camer. Epit. ad Matth. Acacia, & ad eiusdem Hist. Germ. Acacia prima. Eandem locis iam dictis, sub signatura crucis ad Acaciam alteram proponit, quam Bellonii esse ait in Hist. Germ. quod falsum: Bellonius enim suæ nullas Siliquas appingit, quam tamen & ipsam malè expressit.

Alpino Acacia [quam *Sant* Aegypti appellat]: Huius arboris mas atque semina reperitur. Mas spinis horridus, fructus non edit: semina spinis paucioribus mollioribusque reserta est, easque intraramos non habet, sed extrà tantum. Errant qui putant gummi quam arborem hanc ferre multi meminere, apud nos vique non reperi, neque ex Aegypto veram comportari, quoddam ipsam forma vermiculari consistere Dioscori-

des prodiderit: hoc enim certò scio me sapissimè Gummi hanc, quam falsè aliarum arborum similem esse aiunt, hisce manibus Cayri in viridatus multis Acaciæ Arboribus reperi, ex ipsorum truncis multam collegisse.

Guiland. multos non potest non vehementer admitari, qui nesciant Acaciæ verum succum huc ex Aegypto quotidie comportari. Nunc enim pauci Pharmacopolæ existunt Patavii ac Veretis, qui hunc succum ignorent. Neque minus etiam mirantur nonnullos, quod hanc plantam non à clarissimorum Consulum Venetorum Medicis vel Pharmacopolis, in Aegypto multos annos versatis acceperint, potius quam ex Græcia, quam Acaciæ teracem fuisse nemo Antiquorum dixit, veluti multi, quod in Aegypto hæc planta uiuat, spinam Aegyptiam ipsam nominant.

Huiusmodi itaque plantæ genus non ex Græcia, vt Matthiolus Bizantio se habuisse ait, in quod tamen non parùm fuit deceptus, sed ab Aegypto foret petendum: Acaciæ igitur Matthioli imaginem planè falsam esse notissimum est.

C. Bauh. apud Matth. Acacia Aegyptiaca.

Ignota hæcenus quidem multis, nunc verò in Italico solo hospitatur, nec æris inclementiam horret. Duplex genus Acanthis à Theophr. ponitur, duasque esse Acacias Dioscoridis Anguill. contendit, cuius auctoritatem, plurimi faciendam censo.

Acaciæ feminavi in horto Illust. Exc. Celsit. Semen missum fuit Luteciæ per insignem Chirur-gum Regium Dom. Rasse, cum hoc titulo, *Acacia Bizanti*: Fruticem ex semine natum vidi olim Patavii: Vidi etiam siccam plantam, apud clarissimum Cortusium cum silquis Lupinis similibus. Valerandus Douce Venetis cum esset, ex siliquis viridibus eò allatis, expressebat succum quem gussau, sapore amaro & graui, colore nigro, tenacem. Cum gummi Arabico pellucidum sine Scolicoide albicante sapidis Lugduni reperi spinas & femina, quæ manifestè indicant ex Acacia illud colligi Gummi. Habeo etiam ramulum huius fruticis à Fratre Bauh. datum, quem ait Hierosolymâ reportatum. Siliquæ mihi datæ fuerunt Patavii à Ioan. Genueni Pharmacopæo. Dom. Cortusius misit mihi Patavio ferendum, cum hac inscriptione, *Acacia Alexandrina*: & Paludanum cum hoc titulo: *Carat Acacia*. Honorius Bellus ex cortice Cidonia misit Fratri C. Bauh. qui me ramulo donauit, & postea etiam mihi, scribens: Mitto Acaciæ folia & flores, quos hic nunc Cydonia profert spherica rotunditate sunt & pulcherrimi, pediculo vno flos vnus exit, & citò in terram decidit: plantam ad sex cubitos se attollentem alo, quæ nondum semen produxit. In Aegypti locis à mari remotis Acaciæ arbores, copiosissimæ autem, teste Alpino, in montibus *Sinay* penes rubrum mare positæ, proueniunt: Femina arbor est succundissima, florereque orientibus pleiadibus, Nouembri mense incipit, & rursum iisdem occidentibus, scil. mense Martio: bisque in anno fructus fert atque maturat. Bellon. lib. 2. cap. 56. In Arabia ad mare rubrum, circa Suez in deserto sterili, nulla planta ibi prouenit præter arbores Acaciæ, quæ ibi abundant, ex quibus Arabes diligenter Gummi colligunt.

Acaciæ [id est succus] vim habet, authore Dioscoride, adstringentem, refrigerantem: succus commodus est ad oculorum medicamenta, & ignes sacros, herpetas, pemiones, pterygia & vlcera in ore. Sed & oculos procidentes continet & fluxum muliebrem, [Mensuram abundantiam]

Gummi in Aegypto ex Acacia.

Acacia Germ. succum in Italia.

Matth. not.

Acanthis duplex genus Theophr.

Locus & tempus.

Carat.

Vires & l.

Oculi. Ignis sacro. Vlcera.

Saxus Acacia.
Mas. Feminina.

Ruellii de-
priuata
lectio.
Vterus.
Alnus.
Capilli.
Lorio ad-
colorum
medicam-
ta.
Vstro.
Torretur.
Decoctum
spina.
Galen. ex-
plicatur.

sistit, malè Ruellius Plinium imitatus Hist. Lugd.)
cohibet, & veterum probabentem reprimi: al-
uūque fluentem sistit, potus & infusus: Capil-
los item nigros facit. Lauatur etiam ad oculorum
medicamenta tritus cum aqua, ita vt quod super-
stat, diffundatur donec pura aqua superferet,
atque sic in pastillos efformatur. Vritur quo-
que in cūda olla cumipto sicili in camino. Tor-
retur eadem super prunas suspensa, vtra exsus-
fletur. At spina decoctum affusum, articulos so-
lutos compingit. Dicit Galen. plantam ipsam
Acaciae acerbam esse & fructum & succum, qui
lotus quidem imbecillior & minus mordax red-
datur, vt pote acrimoniam quandam in lauatio-
ne deponens (id est vehementius astringentem
vim), quā contracta corpora dilabit, ac veluti
dilacerat. Ea scilicet vis aquae perfulsione dilui-
tur & obtunditur. Sic locum hunc exponit Da-
lech. omnis enim acrimonie prorsus expertus est
Acacia, [etiam] Galeno credamus partes quasdam
calidas in eius substantiam mixtas esse] porro si
parti alicui sanæ illinatur, protinus eam & siccio-
rem & contractam efficit, nullum quidem calo-
ris sensum inuehens, sed, nec frigoris admodum
valentem. Vnde constat medicamen id esse frigi-
dum & terrosum, ammissa quadam etiam essentia
aquea. Et sanè coniectura est, non esse simile,
verum quādam in sese dispersas habere partes te-
nues & calidas, quae in ipsa abluione se segre-
gantur. Estque tertii ordinis exiccantium & secu-
di refrigerantium, vbi quidem elocum fuerit, abs-
que eo verò primi. Et hinc Aetius ait Spinam
Aegyptiam, ex qua Acacia praeparatur, adstrin-
gendi ac siccandi vim habere, quate & fluxui mu-
liebri prodest, & vlcera sedis infusillata ad cicati-
cem perducit. Aegypti apud Bllonium ad ornā-
da coria vtuntur filiquis Acaciae, quas vendunt
copiosè in Officinis Castrinis. In Arabia longa per-
tica decutunt folia quae auctibus edenda praebent.
Aegyptij ex obsecratione Alpini, Acaciae arboris
vtuntur succo, ex filiquis in maturis expresso vel
etiam ex floribus, folijs, vel ex fructibus etiam.
Sacci huius vñs apud eos frequentissimus & ad
oculos roborandos, atque ab inflammationibus
quarūque sunt frequentissima, tuendos: ad oris au-
riumque omnia vlcera. Nec non ad laborum fil-
suras. Ad dentes collabentes roborandos, atque
firmandos, succo in puluerem redacto, post ab-
lutionem ex decocto eiusdem succi, vel foliorum
vel florum parato, factum, vtuntur supra gingi-
uas asperso, ab eo dentibus conficatis. Sanguinem
spuentib⁹ diachmam singulo manè aliquo liquo-
re dissolutam, potandam offerunt: miratque ad
quācumque sanguinis fluxionem firmandam sem-
per vires habuisse apud eos cognitum est. Ego se-
pissimè hoc solo auxilio multas mulieres ab im-
modico vteri profluvio penè mortuas reuixisse,
atque sanatas fuisse, certò scio. In iis quidem quae
has immodicas patiuntur vacuationes, Clysteri-
bus ex Acaciae foliorum florumque decocto para-
tis, in uterum iniectis vtuntur. Atque etiam siccō
puluerizato praedito, cum decocto dissoluto,
atque immisso. In alui fluxionibus eodem tum
clysteres frequentantur, tum per os succum scilicet
exhibent. Ad aluum vtūque foras proci-
dentem, succo dissoluto cum foliorum florumque de-
cocto, nihil habent praestantius ac frequentius
quo vtantur. Ad eos qui ex quacumque causa ar-
ticulos debiles habent, sumentum ex iisdem om-
nibus paratum, pro presentaneo auxilio habent.
Neq; immeritò, cum n. Acacia praualidissima ad-
stringendi vi praedita sit, omnes eius sumentum v-

Nexa.

Tempera-
mentum.Fluxus
muliebri.Siliqua ad
coria.
Folia arie-
tum pabu-
lum.
Siliqua
Succus.
Oculi.Vlcera oris
& aurium
Dentes.Ad fluxum
sanguinis
mulierum,
exper.
Clysteres.Iniectio in
uterum.
Alui flux-
iones.
Vteri pro-
cidentia.Articulo-
rum imbe-
cillitas.
& sumentum.

tuntur, ad descendendos articulos ab humorum
decuru, atque non minus in iisdem tumeta-
tis atque inflammatis, praesertim in principio
dum humores adhuc in cursu exsunt. Hincque
vñs ad podagricos dolores frequentissimus est,
maximūque vim habet Acacia, vt ad podagricis
incursis homines praeseruet. Non desunt, qui
ad ea mala non modò foris sumentum vel balnei
modo Acacia vtuntur, verū etiam succi modici-
cum, per os sumere ante fluxionis tempus per al-
iquot dies consuecunt, vt ipse internæ viæ, an-
guitiores scilicet minus cursui humorum pateant.
Aliqui etiam ex succo Acaciae atque aceto
Linimentum parant, ad lintendos articulos de-
bilitatos, quo sanè mirificè eos roborant ac fir-
mant. Multi recentèr ad podagra tentati, vsu ass-
iduo Acaciae planè conualuerunt, qui singulis die-
bus per horam ad minus pedes in decoctum Ac-
ciae caldum detinebant, eoque sumentabantur,
pedesque abstersos, Linimento ex succo Acaciae,
opobalsamo, acetoque parato etiam inungebant.
Ad pueros aliarumque debiliū puerum vlc-
cera difficilia, succi aqua pluries Loti pulueriza-
ti vñs est illis familiarissimas: decocto etiam v-
tuntur ad exsiccandas pustulas omnes praesertim-
que Gallicas, sed decoctum parant etiam cum
modico ligni Guaiaci: in pueris etiam ad achores
in capite Orientes, & decocto & puluere vtun-
tur. Non possum autem cum Baptista Condron-
chio probare Auicennam & Mesuem, qui aiunt in
laxata Colicula, caput illudendum esse cum suc-
co Acaciae, nam hic succus incompertem capitis
frigida magis augere potest.

GUMMI ARABICVM SIVE
ACATIAE.

Gummi hodie Arabicum nominatum, grumis
concretum vilitur, Nucis ponticae aut Ju-
gandis magnitudine, vel etiam tex Inglandiam
(vt nubi contigit aliquando in offic. Basiliensi,
affinis mei Ioh. Jacobi Frey Aromatari inuenire)
cum adherente cortice cinereo, globosis, alijs
contortis, in se conuolutum erucum imitantibus,
pellucidis, ex flauo pallescentibus aut omnino
flauis aut rutilis, extrema parte ferè rugosis & ve-
luti corollis, fragilibus quā Tragacanthae,
lentescentibus tamen & mantis adhaerescen-
tibus, sapore dulcisensulo, humorum quae maceratur le-
torem viscidum conciliantibus. Commixta re-
periuntur spinae & semina, Lenticulis aut Lupi-
nis similia, vt Lugduni sepius obseruari quae ma-
nifestò indicant ipsam ex Acacia colligi vt ante
dictum. Gummi [arabici] ex spina [arabica] viden-
cet Acaciae nasci auctor est Dioscorides: praetere
verò verniculatum (arabum) vitum refe-
rens [arabum] pellucidum [arabum] ligni expert
[arabum] Proximum esse candidum [arabum] Refi-
nosum verò ac sordidum [arabum] inu-
tile [arabum] censeri.

Plinius haec & alia quadam ita recenset. Gummi
optimum esse ex Aegyptia spina conuenit, ver-
miculatum, odore glauco, puium sine cortice,
dentibus adhaerens, precium eius in libris xiii.
(Denarios tres. Scrap. Arabicum nuncupat,
quod ex Arabia suo tempore apportaretur: Ga-
lenus verò de comp. med. noua vocat, Gummi
Arabicum ait Agricola à quibusdam vocari Baby-
lonicum à nonnullis Sarracenicum. Gummi ex
Acacia spina nasci Dioscor. tradit, quod Corn. nou
aliud esse meritò credit, quā quod arabicum
officinae vocant. Multa enim gummi genera sunt,

Articuli

Podagra

Succus ac-
tio su-
tar.Linimen-
tum.
Articuli
Podagra.Vlcera ex-
dendunt.Pustula
GallicaAchores.
Aur. &
Mesuem -
talar.

Descript.

Magni-
tudo.

Forma.

Color.

Qualitas
substantia.

Sapor.

Synonyma

Gummi
ex spinaDioscorides
illustrat.Delebus
Plinia.Prestia
Arabica.Scrap.
Babylon.Sarraceni-
cum.Gummi.
rab. Offi.

Scin diuersis arboribus proueniunt. Quibus omnibus in communi succandi & meatus obducendi vim Galenus attribuit, & quod asperitates sanant: maximè tamen hæ facultates in hoc ex Acacia spina gummi habentur. Et Plinius ex Ægyptia Spina Gummi optimum esse dicit, quod apud Galenum lib. 4. *ἡ ἀκασία* etiam simpliciter gummi appellatur, itēque Thebaicum & Alexandrinum, velut in comm. eiusdem ostenditur.

Gummi A.
lexandr.

Negat
Acath.
Gummi A.
rabicum ex
Acacia esse.

Succinum
Topotaria.
& bryop.
rium, Bery-
linum.

Scire etiamnum conuenit, tradit Matth. Gummi, quod ab arbore Acacia manat, idē Serapioni, Arabicum nuncupari, quod ab Arabia regione, Ægypto contermina, suo tempore importaretur: Sed animaduertere oportere, quod Arabicum vulgare vltus gummi, tenet hanc falsam opinionem etiam Hist. Lugdun. longè quidem ab illō distat, quod ab Acacia colligitur, namque illud non contractis vermiculis simile, sed in ramis verticilloribus conspici, quorum alii luccinum, alia topatium, alii chryfopatum, alii beryllum colore & nitore referunt. Quod autem Gummi Acaciae desit, illud argumentum esse posset, quod ipsa quoque legitima Acacia hætenus, quod sciat, non defertur. Nam si hoc quo vitur, sincerum legitimūque Acaciae esset Gummi, procul dubio ipsa quoque Acacia ad nos conuerteretur, cum longè magis in paranda Theriaca, aliisque componendis medicamentis expetatur, quàm gummi. Vulgare igitur gummi, illud equidem esse existimauimus, quod Græcis gummi simpliciter vocatur. In quam sententiam adduxit eum Galenus, siquidem lib. 7. simpl. medic. sic inquit. Gummi lachryma est congelata, concretæque in truncis arborum, ipsam fundentium, velut resina quoque in multis visitur plantis, quæ resinam fundere possunt. Cæterum, quod exicatoria Emplasticaeque sit facultatis, constat. Hæc Galenus. Ex cuius verbis palam est, Gummi sic in vniuersum Græcis appellatum, nostrum Gummi esse, vulgò Arabicum dictum. Quod quidem [quantum sententium iudicio consequi potest Matth.] ex pluribus arborum Gummi miscellaneum est. Cuius rei, manifestò indicio sunt, cum grumorum formæ diuersitas, tum colorum varietas. Huc etiam accedit quod Galenus vnica nomenclatione, omnium eorum arborum Gummi comprehendit, quæ resinam non proferunt. Quamobrem omnino explodenda videtur eorum sententia, qui, vbi Græci Gummi absolute scriptum relinquunt, illud Gummi intelligendum esse contendunt, quod è Spina Ægyptia manat. Galenus lib. 7. de comp. med. per genera, Acacia gummi *καὶ ἡ ἀκασία* vocat, hoc fortasse argumentum, quod scripsit Theophr. ingentem huiusce spinæ sylvam esse in agro Thebano: Sed eum ad nos non perferat Acacia, nec etiam eius gummi importari credendum est. Matth. Hist. Germ. Acacia, Ger. *Ägyptische Schortendorn*. Errant, qui Arabicum officinis dictum Gummi Acaciae esse arbitrantur.

Gummi mi-
scellaneum.

Gummi la-
ta signifi-
catio
Error quo-
rundam
& gummi ab-
solutæ.

Gummi
Thebaicum

Error quo-
rundam.
Matth. not.

Sed fallit Mathiolus in post. comm. Italicis pro Acacia ponens arborem Iudæ cui appictæ falsò spinæ: Ei non assentior dum reicit nostrum Gummi, spinæ & semina Acaciae veræ in eo repta satis demonstrant, ad nos adferri verum: *καὶ ἡ ἀκασία ἡ ἀκασία*. Quod Acacia à mercatoribus non adferatur, perinde vt Gummi, sit ignoantia & negligentia Medicorum & Pharmacopæorum, qui non expetunt à mercatoribus: vt vendibilia eis nota potius aduehant, quàm incognita & non expetita.

Ioubert. sa-
natum.

Miror dubitare Ioubertum an repetiatur Gum-

mi Arabicum, quod abundabat in Emporiis, cum suam pharmaciam senbebat.

Prosper. Alpin. hoc de Acacia notandum monet, nimirum multos errasse, qui putarint gummi, quam arborem hanc ferre multi meminere, non reperiri, neque ex Ægypto veram comportari, quod ipsam forma vermiculari constare Dioscor. prodiderit, Gummiæque hanc quam falsò Arabicam appellant, dicant esse similem potius aliarum arborum, quippe Ceraforum, Prunorum, Persicorum, Pomorum, Pyrorumque gummi. Sed, quod, pace Dioscoridis dixerit, non tota, sed paucissima, vermiculari formâ spectetur, neque tota alba & clara. Gummas Acaciae figura atque colore pleræque Ceraforum, Prunorumve gummi haud dissimiles vidit. Scit totam gummarum quantitatem, quæ ex Ægypto conuehitur esse Acaciae arborum: quando nulla ibi arbor sit excepta hac quæ gummas educat: ac Ægyptus & Arabiæ Prunis, Cerasis atque Pomis careat.

Hist. Lugdun. Gummi Arabicum Officinis dictum, multum à spinæ Ægyptiæ Gummi distat.

Gummi Arabicum vermiculatum quod ex Arabia defertur, habet Calceolarius (non illud officinarum vulgi) à Serapione decantatum, quod notandum censo, inquit Olius, & inter potiora referendum. Quid? Gummi Officinarum non fuit hætenus diuersum ab Arabico, vt tenet Olius, quamuis nonnunquam fordidum, cum quo etiam vermiculatum reperiebatur: præfractiones an morosiores, qui Sepalsiarum Gummi Arabicum ex Acacia colligi pertinaciter negant? Quod Acacia destituimur, nil aliud quàm quæritus & compendii sui studiosos arguit, mercatoribus Ægypti visitata est, hodièque Græca appellatio *κακία*.

Vim habet Gummi meatus obducendi, acia medicamenta, quibus commiscetur hebetandi. Et in ambulis pustulas excitari non sinit, illitum cum ouo auctore Dioscoride.

Error mul-
torum
Gummi.

Arabis
falsâ.

Diosc. not.

Gummi A.
rabicum ab
Officinarum
diuersum.

Olius negat

Vires
Ambulæ.

DE ACACIA SECVNDA VETERIBVS.

Altera quoque Acacia, eodem Dioscoride auctore, in Cappadocia & Ponto ptouenit, similis Ægyptiæ, multò tamen minor, & ad humum depressa, at tenerior, sed spina aculeorum specie obsita, folia habens Rutæ similia. Semen autem in folliculis coniunctis, trium aut quatuor capacibus, minus lente.

Hæc ipsa tota in succum expressa adstringit, verum inferior est facultate, & ad oculatua medicamenta inepta.

Locus:
Descript.

Folia.
Semen.

Vires.

CARDUM SIVE ACACIA DIOSCORIDIS QVIBVS DAM.

Hæc in mercatorum Tabernis nomine Cardem, reperit Rauu volffius, venales siliquas, Castaneæ modo fufcas, quæ duos aut tres facculos habent compressos, & in vnoquoque est semen rubens simile Balsaminæ nostræ mari: maxima adferuntur ex Ægypto: quidam existimant veram Dioscoridis Acaciam [putamus legendum Acaciam] quod affirmare non possum, quandoquidem frutex mihi incognitus est.

Locus:
Siliquæ
Semen.

Acacia
Diosc.

ACA-

ACACIÆ COGNATA PLANTA.

Descriptio
Sarcuti.
Aculei.

Folia.

Quædam Acatiz congenet est foliis & spinis luteis concoloribus, cui Sarcuti tortiles per crebra intervalla geminis aculeis donantur, cornua limacis exerta referentibus, intèrque, cirri exiles foliola Acatiz primæ positu & similitudine gerunt, Lob. & Pena Adu.

ACACIÆ COGNATA ALIA.

EX Peruvianis Infulis alia quæ non foliis dissimilis, in viminibus sesquipedalibus, spinulis aduncis donatur, concoloribus Vix crispæ, sed exilioribus. Adu. Lob. & Pena.

CERCIS VETERIBVS ET
ÆQUIVOCA.

Cercis
Theophr.

Cercis
Lybica.
Populus Al.
prima Ga.
za.
Rami.
Folia.

Color.

Cortex.

Æquivo-
ca.
Iudaica
Arbor.
Siliqua
filia.

Populus.

Herba.

Cercis nupur, arbor annua femina in siliquis inclusa continet, inquit Theophrast. lib. 8. cap. 8. Libro tamen 3. cap. 14. Cercidem [Alpinam Populum Gaza interpretatur,] particulatim describens, siliquarum non meminit. Alpina (Lybica quibusdam) Populo albæ non abimilis, cum magnitudine tum verò ramis albicantibus sparsis, folio Hederæ, sed parte altera sine angulo, altera oblongo, neque angulum exeunte acutum: colore parte resupina, pronaque femè simili: pediculo prolixo, tenuique annexo, quamobrem non erecto, sed inflexo, cortice asperiori, quam Populus alba, scabriorique quam Pyrus sylvestris. De Cercide Plinius nihil, teste Scaligero.

Cercidem priorem Theophrasti multi censent Arborem Iudæ, siue Iudaicam arborem, de qua mox dicitur. Eadem videtur Cæsalpino Siliqua sylvestris, quam Cercin appellatam scribit, ob circinatam folii rotunditatem, quæ tamen in siliquis fert. Alteram apud eundem Theophrastum Cercin, & apud Aristot. anim. lib. 8. cap. 5. & Hesichium de populo, quidam Lybicam, quidam Alpinam Populum faciunt. de qua alibi. Hermol. in Dioscor. ait: Herba quædam Cercis est, è qua radii fiunt textoribus, vnde & nomen.

IYDAICA ARBOR.

Descriptio.
Magnitudo.
Rami.

Flower.

Saper.

Siliqua.

Iydaica arbor vix nisi culta arboream magnitudinem assequitur, neglecta, inquit Clusius, & spontè nascens, plerumque inter frutices potius quam arbores censenda est. Rariores fert ramos alternatim ex lateribus nascentes, cortice ex purpurea nigricante tectos: primo Vere flores erumpunt, ante folia plures coaceruati, ameni, purpurantes, breuibz nigricantibus pediculis hærentes, Pisorum ferè, vel Genistæ Clusio, floribus similes, quinque foliis contexti, quibus duo inferiora magnitudinem superant, reliqua tria superiora, simul iuncta apicibus è medio multis emicantibus, saporis subdulcis & non nihil acidi: floribus & succedunt siliquis, yncivilibus & longioribus pediculis pendulis, palmari aut sesquipalmari longitudine, membranaceæ, purpurascetes,

compressæ, vnciam ferè latæ, in quibus semina coloris spadicæ, dura, lenticulis maiora, oblonga: folia circinatè rotunditatus, Asari, subinde maiora multò, nervosa, vti Aristolochiarum Clusio & dura, superius virent, inferius inalbescant. Eodem autore aliud genus invenitur per omnia præcedenti ferè simile præter florè, qui candicat potius quam purpureat.

Varietas.

Flos.

Gefnerus de hortis dicit, Arborem Iudæ plerumque Siliquas rectas ferre, non falcatas: nec nucamentum, sed, vt Dodonæus pingit, florem quasi leguminis, vel ut a nagyris: quamobrem accuratius hæc perpendent, qui arbores istas Lutetiz vident.

Quo nomine hæc arbor Veteribus sic appellata teste, Clusio, non facillè dictu est. Nonnulli ad Cercin priorem Theophr. referunt. Alii etiam ad alteram, quam Gaza Alpinam reddidit, quæ nihil aliud est, quam Populus Lybica. Plinius lib. 3. c. 2. meminit Siliquæ syl. quam purpureum florem ferre ait: an verò hæc nostra sit, difficile est vnicà illà notà iudicare. Montepelii peritiores rei herbariz referunt ad Colyteam Theophrast. lib. 3. cap. 17. descriptam & 14. cuius notas Arboris Iudæ plurimùm conuenire Clus. quidem affirmat, sed de his ampliùs cogitandum. Qui putant Plin. siliquam, quæ dicta fuit Ficus ægyptia, esse arborem Iudæ, falluntur. Petrus Bellon. in l. 1. de admirab. operum antiq. & rerum fuscipien. darum præstantia cap. 17. agens de arboribus sepulchris inferi solitis, id est, quorum vñs maximè in rebus funebribz fuit: peculiare inquit, est arboris genus sterilis, idè antiquo nomine carens, quæ cum eximia pulchritudinis florem in Vere producat, Turcis tantoperè commendatur, vt nullum Byzantii aut Adrianopoli Cœmeterium videas, quod non hac consitum sit. Eam autem quoniam Siliquas pro fructu edit, Siliquastrum nomine appellamus. Idem de cult. prob. 6. scribit inter siliquosas arbores & frutices siliquas ferentes, Arborem Iudæ vulgò nuncupatam comperimus. probl. 3. in catalogo arborum propositarum regi, arbores Iudæ, quas Greci vulgò Couchonchias nuncupât vnde Fabagines & Siliquastræ dicte. Locis iam citatis Bellonius de arbore Iudæ loquutum existimamus, sed quale illud sit Siliquastrum, primo loco dictum, considerandum quod Siliquas pro fructu gerat & sterile sit, quasi Siliqua non sit fructus: libro de cultura nullam arborem inter Siliquosas recenset quæ respondeat, præter arborem Iudæ, cui appiçtè falsò spinq.

Acaciæ imaginem Constantinopoli ad se detulisse Augerium de Buisbeck Flandrum aut Matthiolus, quæ omnibus suis partibus, notisque, veram legitimamque Acaciæ imitata sit. Floribus ex albo purpurascens, & siliquis, & semino

Lupino similibus. Et quia Dioscorides Acacia albos reddit flores, is vt suam sententiam confirmet, subterfugium hoc querit Acaciam Theophrast. & Plinio tum nigram, tum albam, generis diuersitate haberi, ac adeo non durum credere albam, album profertre florem: nigram verò [vt sua hec sit] purpureum. At Mattheolus Acaciae appingit Spinas: nec ulla siliquæ aut seminis similitudo cum Lupino quicquid dicat, confundens hanc arborem Iudaicam cum vera acacia.

Matth. re-
preh.

Acacia
Mattheoli.
Matth. fal-
sitas.

Durantia
error.

Mattheoli astutiam nouit quoque Dodonæus, dicens. Mattheolus pro Acacia arborem Iudæ recentioribus dictam picturâ exhibet, nam præter veritatem spinas addidit, vt Acaciam mentiretur.

Castor Durant. pro *Acacia* ponit figmentum Mattheoli, nempe Arborem Iudæ, cui appicte spinæ, descriptio eius est vera Acacia, quæ non conuenit figuræ: præterea eisdem plantæ figuram demptis spinis ponit postea nomine Siliquastris, & arboris Iudæ ac arboris amoris.

Mattheolus vt apud Hist. Lugd. quoque legitur, per suam Acaciam primam depictam [de qua Pena] non Acaciam, sed, si spinas demas, Arbori Iudæ similem pictam dedisse videtur. Et reperitur hoc alibi. Arborem Iudæ Matth. secunda Commentariorum in Diosc. editione, pro vera Acacia depinxit: in cuius pictura spinas commentitias esse multi suspicantur. Et hæc Hist. Lugdun. quæ duas habet figuras vnius arboris, meliorem nomine arboris Iudæ, detiorem nomine Acacia primæ Mattheoli.

Laburnum
Colyrea.

Sycomor.

Arbor Iudæ
Cucurbita.
Ceratia
sylu.

Cercis.
Matth. re-
preh.

Locus.

Cercis?
Siliqua.

Varia no-
mina
Siliqua syl.

Fabago.
Siliqua syl-
uana.

Arbor Sa-
ginalis.

Arbor Len-
tis.
Panis
S. Iohann.

Arbor Iudæ videtur Dodonæo Laburnum, vel eius species: Sunt, inquit is, qui sentiant Theophrast. Colyteam esse. Verum à Laburno, Colyteaque plurimum differre rectè censet Gesnerus hort. Eam autem eandem esse suspicatur cum Ruellii Sycomoro [nam ita Gallos arborem Iudæ vocare ait] spondosa, Moro non dissimili, quæ fortè, vt quidam putent, Aceris species sit. Arbor Iudæ, inquit, vocatur *Cucurbita* in Obleru. Bellonii, *Ceratia sylu.* quibusdam dicta, *Gaynera*, *Gallis*, *Carobaria*, Italis. Sed arbor Iudæ nihil nobis videtur habere commune cum Sycomoro Ruellii.

Lobel. & Pena Adu. Arborem Iudæ Monspe-
liensium, vocant Cercin Theophrast. Verum in
marginem dubitant. Matth. reprehendunt, quod
hanc Constantinopoli accesserit, quum in He-
truria propè Senas proueniat. Iidem capite de
Acacia dicunt: Ridiculam nobis dedit Acaciam
Senensis, cui si spinas demas, arborem Iudæ iu-
dicis, vt merito suspicere spinas non naturæ, sed
pictoris aut commentatoris commentum. Illa i-
gitur Cercis arbor Lobel. Obs. Arbor Iudæ,
Siliqua sylu. Clusii: Acacia Mattheoli. Icon. Plant.
Arbor Iudæ Monspelienisium.

Arbori Iudæ Siliquæ syluestris nomen indidit
Clusius, non quod Siliquæ Veteribus descriptæ
similis sit, sed quia nullis Hispaniæ locis vulgati
nomine Herbariorum Arbor Iudæ appelletur:
quandam siliquarum siue lorum generatione
Fabaginem cognominant: Granatenses vulgari
sermone *Algarono loco* [Siliquam sacuam siue syl-
uestrem.] Mauritanii illius regionis incolæ *Dit*.
Castellani propter elegantiam & venustatem
Arbol d'Amor: Galli *Guanier*, quasi *vaginalem*,
quia eius Siliquæ cultorum vaginas æmulantur:
Nomencl. Pannon. *Lenche fa*, arborem Lentis.
Camer. apud Hist. Germ. & Epit. Matth. *Siliquam*
syluestrem, & Arborem Iudæ Germ. Wild. Johannes
broder/ *Judaesbaum*/ Ital. *Carobaria*. Siliquam

quidem syluestrem, non quod huius species esse
possit, sed quod in siliquæ oblongis semina serat
laui, purpurea, Siliquæ similia, sed minora,
Mattheolo ab imperito rei herbariæ falsò pro A-
cacia prima missa.

Gesnero Tiguri semine pronata: nascitur cia-
ca Bononiam copiosè. Lobel. inuenit dicit per-
uenustam hanc arborem, propè tuos, aut latio-
res margines, interdum & in collibus Verona:
anænis, & Norbonæ, Hetruriæ etiam non pro-
cul Senis. Clus. de locis quibus gaudet: hæc tradit.
Spontè nascitur primum genus Granatensi re-
gno, & quibusdam aliis Hispaniæ atque Narbo-
nensis Galliæ locis inter sepes. Alitit etiam in
hortis non modò in Germania & Belgica, sed et-
iam in Hispanica Castella ob venustatem. Secun-
dum genus candido flore, spontè nascens non
vidi, sed semine duntaxat natum quibusdam Bel-
gicis hortis. Iudaicam arborem per plures annos
habuimus, Montbelgardi in horto Ill. E. Cell. se-
men attulerat Theobaldus Noblot gener noster
Illust. E. Cell. Pharmacopæus: sepius floruit, quo-
tannis summitates gelu absumebantur, tandem
gelu tota petiit: Siliquas compressas longas fert
Iulio, semina intus parua. Obseruauit inter Va-
lentiam & Lugdunum, vbi in horto nostro pul-
chræ plantæ ex semine natæ: Item Patau mensis
Februarii cum Siliquis, Mantuæ florentem Mar-
tio. Florentiæ in horto Nicolai Ferrariensis. Ba-
sileæ in horto Dom. Doctoris Fælicis Plateri Ro-
rentem. Cùm essem Bononiæ Clariss. vir Vlysses
Aldroandus vocabat Cercin Theophrasti, flore-
bat Aprilis in horto di S. Saluator, al Burgo di S.
Catharina, & in horto alio S. Saluatoris.

Locus.

Circæ.

DE ACACALIDE VETERIBVS.

Hanc Dioscorides lib. i. statim post Eticem in-
ter frutes recenset, *Ακακάλις*, inquit, fru-
ctus est fruticis in Ægypto nascentis, [*ακακάλις*]
Syluæ *ακακάλις* & *ακακάλις*] qui Myrica (*ακακάλις*) fru-
ctui aliquo modo similis est. Cuius cremor [dilu-
tum Paul.] collyris admiscetur, quæ ad visum a-
ciendum [visus alacritati] conueniunt. Acacali-
dè Paulus a callida [Attallida Brunfels. in onom.]
nominat. Galenus vbi meminerit, Hermol. non-
dum comperit.

Myrica.

Ad visum.

Brunfel. in Dioscor. breuibus se expedit, in-
quens, Acacalidem nondum cognoui.

Consentit Riffin Diosc. lib. i. c. 101. Acacalis ho-
die planè incognita.

Dicit Lonicin Diosc. lib. i. cap. 113. Apud Pau-
lum fortè legendum Acacalis. Et Cornar. in Diosc.
ait se nullum reperisse qui traderet de acacalide,
præter Dioscoridem & Paulum, qui Dioscoridis
verba transcripsit.

In eandem sententiam cadit Matth. in Diosc.
lib. i. cap. 101. dicens: Acacalim Ægyptiæ arbusculæ
femen ad nos hac ætate conueni non equidem ar-
bitror.

Acacalim Ægypti arbusculam sua ætate planè
incognitam scribunt Brunfels in Diosc. Ryff. Cor-
nar. & Mattheolus. Extat hoc titulus (non tamen
conueniens descriptioni Dioscoridis & Pauli, qui
Dioscoridis verba transcripsit) acacalis siue Kes-
mesen quorundam, foliis Cerauæ de qua proxi-
mè. Acacalis [*ακακάλις*] Gesnero in cat. plant. est
frutex spinosus. Stephanus in Synon. vt puto,
inquit esse acacalidem speciem Tarsi, quod est Ta-
mariscus, idem sentit Michael Capella in Synon.
apud Haly Abbatem, & Bacchin consensu, Aca-
calis,

Acacalidis
equivoca-
tiones.

Kesmesen.

Frutex spi-
nosus.
Tamarix
ficus.

Thunia Pliniana. calis, vt vult Lacuna, solo nomine est in Europa, licet aliqui exhibeant pro ea semen Thunia Pliniana. Amatus sane obscurus est in hac sententia: Thunia Pliniana æque ignota ac Acacalis Dioscoridis. Is acacalim & Cacaliam, putat esse Ericam bacciferam. Sed videant obsecro, inquit Mathiol. in Censura Amati, qui rem Medicam profitentur, quam negligenter Dioscoridem legerit Lusitanus, quin & quâ autoritate, vel ratione ductus affirmare ausus sit, Acacalis semen pusillis margaritis non esse ab simile: quum antiquorum quispiam [quod sciam] nusquam id scriptis commendauerit. Acacalis vt fert opinio Cordi in Dioscor. non amplius affertur, nisi aliquis ex Myrobalanis, Emblicum seu Bellricum hanc esse existimet, quod vt non affirmat ita etiam non negat. Toxites in onom. Phil. Andragis, Acacalis, Bellericum al. Emblicum al. Bueria, Myrica &c. multa miscet indistinctè pro more consueti. Andragis Calais. Cistam cum Erica nascitur, tem (an Corim Monsp.) Acacalim dicere, nisi inter frutescens à Dioscoride recent retur. Rob. Conit. in Lex. & Gortius in Delin. *deducunt* nominant florem Narcissi Cretensium, Helychio. Sic & apud Herm. in Dioscorid. Eumachus Cyrenus in Rhizotomico etiam Cretalon & Acacalida Narcissum vocari tradidit.

ACACALIS QVORVNDAM SIVE KESMESEN FOLII CERATIE.

Descriptio. **E**X ostenni femine enata tenella planta instar Ceratie primum erumpentis, rotundis foliis, quaternis, vtrinque costæ annexis binis, caliculis subultrifutis: quæ sub Autumni initium rursus exaruit. Semen, altera parte rotundum, latiusculum, altera in mucronem collectum.

Semen. Acacalim Constantinopoli Turcis dici *Kesmesen* legitur apud Bellonium aut vt Quilceeb. apud Mathiol. tradit. *Chefmeszen* quod tam vulgare Constantinopoli ad oculorum morbos est remedium, vt tritum sit prouerbium: *Si dixerit oculi habes Chefmeszen*: Is aut Bellonium Acacalim esse affirmare, & ex Aegypto adferri certò sibi constare: eaque abundantia, vt nummo quantam vix requiras emere possis. Mathiol. semen sibi incomptum ingenue fateatur.

Acacalim. Hoc semen aliquoties à me fatum Montbelg. in hort. Ill. E. C. non mihi prouenit, miserat frater C. Bauhinus cum hac inscriptione *Kisimesen* Id est *Cayrina Cortusii, Acalis Dioscor.* Habui etiam à Kazio medico & Chirurgo insigni Luteciâ.

MORINGA LENTISCI FOLIO, FRUCTU MAGNO ANGYLOSO IN QVO femina Erui.

Descriptio. **L**entisci magnitudine est Moringa cui persimilia habet folia: paucis prædita est ramis cæmque ob causam exiguum præbet umbram, multis nodis scater, adeoque fragilis est, vt facillimè cum ipse frutex, tum rami confringantur: folia saturatis virent, viuiddie coloris sunt: saporis verd foliorum Napi: fructum fert pedalem, Raphani crassitie, octo angulis insignitum, colore dilutior inter viridem & cinereum, & intus candidum, medullosum, & in certa receptacula distinctum, quibus continentur rotunda femina Erui similia virentia, & admodum tencera, sed sapore quàm folia actiore, Editur hic fructus cum

Mangate vbi ad modum luxuriat, multoque fructus profert, qui vulgò in foro venduntur. Huius arboris radix vnicornu, & Lapidis Bezaat vices supplet, veraque theriaca est, qua vul. diuinele venatur est: n aduersus omnis generis venena, tum ad morsus serpentium, maxime noxiorum, vulgò *Culebras de Capidi* dictorum: horumque insectorum, & virulentorum animalium, chinistrò sumpta, tum fors applicata. In cholera, quam vocant, passione singularis efficacie esse deprehendit Acofta: miscetur remediis Melancholicos humores purgantibus: & probè nota est Elephantiis Laborantibus, quorum plattimos eius continuo viu sanari perhibent.

carnibus co- Synonymiz etus, aut alio modo paratus.

A Costæ Moringa, Arabibus & Turcis *Maria Persis Tame*, Guzaratenlibus *ituria*. Hist. Lugd. Moringa. Castor. Durant. Moringa, Arab. Turcis *Mariabem* Persis tamen *Guzarai Trerida*

Abundè na- Locis

scitur variis Ind. locis, sed præsertim tota Prouincia Malabar, secundum flumen

Succedaneum.

Venena.

Cholera.

Elephantiis.

SILIQVA PARVA INDICA SEMINE OBLONGO, NIGRO.

Descriptio. **I**n fructus peregrinos Ill. C. VV. artemb. Stutgard. 1603. reperta est Siliqua, vnciam vnam & semis longa, vnciam ferè semis lata, exterius rugosa, cinerea, quinque in testibus distincta intus femina quinque, nigra, lucida, sublonga, inaequalia & vtrinque extuberantia: pictor notat lineolam quam non animaduertit. Figuram huius in sequenti tabella exprimendam curauimus sub. No. 1.

ORVRCORIA FRVCTVS SILIQVOSVS.

Descriptio. **F**ructus iste ab Illustrissima Principe nostra nobis donatus fuit anno 1608. Siliquam refert maiorem compressam, crassiusculam, sescicam longam, & vnciam ferè latam, subluteam partim, partim autem subsuscâ, vtrinque multis maioribus & minoribus, partim ad latera recitâ decurrentibus sulcis, par-

Petiolus.

tim ad Siliquæ incutæ ductum obliquè dispersis, petiolum gerit exiguum, teretem atque fascium Siliquam totam sustinentem, à parte petioli superiore pergendo deorsum, latiusculam, vnciamque ferè longam impressionem obtinet, quæ dein rursus in ascensu superioris partis gibberosè rotundatur, & attenuatur, partis exterioris circuitus plusquam semicircularis in ambitu, magis quàm tres vncias longus est, latiusculus, atque in medio neruum inherenter fortitur, qui si euellatur, Siliquam in duas partes æquales diuidit atque seungit: concussa seminis intus latentis manifestum præbet sonitu argumentum, indiciumque. Siliqua verò isthæc aliquid similitudinis habet cum Siliqua Senæ. Dum aperiretur facile sectioni cedebat, intus verò substantiam Siliquæ spissam satis vtrinque exhibebat, & duriusculam, vnicum tantum nucleum Phascolium æmulantem compressum tamen condebat, laui, tenuique tunica rugola inuolutum, colore aliquo modo violaceo imbutum, superat pulpa duriuscula albicans, quæ nobis nonnullam dulcedinem gustando imprimere videbatur.

semen.

Substantia.

Nucleus.

Pulpa.

Orucoria

Clusii.

Iocus.

Iuruvva.

Vilus

Vulnera.

Descriptio

Semen.

Prædictum fructum sic tradit Clusius Exot. Orucoria fructus [redemptus à nautis reductibus ex America 1599.] arboris in Tlapack nascentis, Iuruvva appellatione, quo ad curanda vulnera vtuntur, hostium telis & iaculis in bello inflicta: fructus enim contuli vel contracti sicum in vulnera instillare ferunt, ad ea consolidanda. Plenus autem is erat fructus, penè vnciam latus, & binas longus: sed contortus instat Siliquæ Cyrti legumi, longè tamen maior, valdè rugosus, cineraceo coloris, semen plantum continens.

LOBVS QVADRANGVLARIS MAGNVS, GRANA LENTICULÆ NIGRÆ.

Descriptio

Forma.

Color.

Semen.

Gratum

lenticula.

Vnde allatus est hic Lobus, inquit Cuius Exot. intelligere non potui multò adhuc minùs quæ appellatione donatus esset, quibusve facultatibus præditus. Quadrangulus autem erat forma, septem vncias longus, penè binas latus, prominentibus & protuberantibus quodammodo in acumen dorso & ventre, ac longo vtrin-

que sulco à capite ad infimum Lobum, laterales alas superante: eius color fuscus & splendens. Cōtinebat autem hic Lobus in mediâ spina aliquot semina, vt ex agitatione deprehendere poteram: horum vnicum magna cum difficultate, nec eum integrum, sed per partes duntaxat educere licuit: verebar enim, ne Lobum [qui mihi solummodo concessus ad describendum] corrumperem: erat verò illud gratum nigro & splendente cortice tectum, lenticulæ ferè magnitudine, cui suberat al-

ba membrana viridem pulsam continens non insuauem, sed instar nuclei pitaciorum, feruidiore tamen sapore: ipsæ Lobi alæ intus inanes, nihilominus [vbi circa sulcos intumescabant] succo quodam dulci, qualis penè Ceratium, prædite esse deprehendebantur.

LOBVS EX VVINGANDECAOVV.

Lobus iste singulari Descriptione

munificentiâ nobis ab Illustrissima nostra Principe donatus, Anno 1508. insignis est crassitudinis, longitudinis autem sex minimum vncias æ-

quans, & tres vncias latus, ex-

terius est subasper, tuberculis Color.

minimis inæqualis redditus, durissimus, Castanei saturati coloris vna in parte,

oppositâ verò sulci, nigricantisque magis ac

splendens, in extremitate vna secundum longi-

tudinem considerata, ductu suo continuo in tumorem magis, ac

magis allurgit, ex opposita verò Lobi parte sul-

cus insignis ipsi impressus conspicuus apparet: in latitudine eius

Lobi ad mediam partem euidenter intumescit, ad

latera verò sensim detumescit, tumore solummodo in extre-

ma longitudinis parte pediculo opposita libera-

lùs excurrente: pediculum denique plus quàm vncialem obtinet obliquè infixum, duobus in-

ternodiis præditum, ad Lobum tenuior est & rotundus, asperiusculus, fuscusque, vterius verò progrediendo versus vtrumque internodium cras-

sior & asperior euadit, donec tandem in extremitatem latam teretèque abeat: aperti iam Lobi crassities pennæ scriptoriæ vulgaris crassitudinem

adimplet, substantiâ albicante fuscaque donatâ: cavitatis eius vncialis est interius plusquàm fusca, nigricansque, ad pediculi regionem extremam angustior fit, & in se omni ex parte coarctatur, in

opposita verò parte finali rotundatur & arcuatur conficantis digitum tenuissimo puluere fusco aspergit inficitque: crustam habet interiorem

cavitatem vndeque fuccingentem, quæ tenuior cum sit, leui opera à reliqua crassiore substantia

abstracta

Pediculus.

Substantia.

abstrahi auelliquis potest, cui subest splendens quidam substantia tufcedine itidem sibi consueta opulta, imbutaque. Iconem foliorum prædicta princeps cucuruerat parandam ad plantam, quæ ei prouenerat, ex officulo ab ipsa teiræ mandato.

ICON CLVSIL

Locus

Lobus descriptio.

Cortex.

Pediculus.

Color.

Pulpa.

Officula. Nucleus.

CLVSIVS

Cin. Exot.

hunc Lobum sic tradit: Magnus & crassus erat hic Lobus quem à Iacobo Garcto accipiebam, non tamen ex Brasilia, sed ex alia provincia procul ab ea distita relictum. Bini autem huius generis Lobi mittebantur: Vnus sex uncias longus, duas cum semelle latus: Alter quinque duntaxat uncias longus, binas latus: uterque unciam densus, crasso validoque duro & fimo cortice tectus, binis nervis suis costis à pediculo, qui crassus & firmus ad extremum Lobum, secundum dorsum longitudinem productis, foris coloris fusci, internè cineracei, & tam exteriori quàm interiori parte scabri, continens fungosam pulpam cineracci coloris, in qua latebant quina aut

sema officula veriùs quàm phaseoli, vncialis longitudinis, Auellanae siue Nucis Ponticæ fatuæ magnitudine, dura, nigra, album nucleum continentia, amygdalæ vel Auellanae sapore. Quia mittebat ex VVingandecauou Americæ versus Septentrionem tendentis provincia, ad poli Arctici elevationem 35 gradibus sita, quàm Angli duce VValtero Raulæo detectam, Virginiam à sua Regina virgine nuncuparunt, allatum afferebat.

ANIME GUMMI, FRVCTVS.

Anime gummi.

Similem præcedenti Lobum, sed minorem ad me denudè mittebat, ait Clus. in Exot. lib. anno 1590 ex cuius arbore *gummi Anime* (de quo Hist. lib. 9.) scribat: vnde autem aduectum, non indicabat, nisi quis putet ex *Guyana* Provincia allatum: nam *Guyana* fructus illos, quorum cap. 6.

libri secundi memini, simul accipiebam. Sed illis adhuc ampliorem, vt pote septem uncias longum, tres ferè cum semelle latum, mihi Amstelredami ostendebat anno 1600. honestus vir Stephanus Ioannes Scharm, eiusdem vrbs Pharmacopæus: minis tamen crassus erat, & coloris magis spadicei, nec plenam maturitatem adhuc adeptus videbatur, alioqui eiusdem prorsus formæ erat cum superiore. Ex insula *Hayri* siue *Isabellæ* vicina, deserta & inculta, ad quam fortè naus delata fuisset, recens allatum hunc fructum dicebat. Qualis autem esset arbor quæ eum tulisset, non potuisse intelligere. An porro alteruter istorum Loborum, *Guyana Ouiedi*, cuius mentionem facit cap. 8. lib. 7. primæ partis historiæ Generalis & Naturalis?

LOBVS BRASILIANVS CRASSVS
HYMIDVS CITRII SEMINE.

Descriptio.

Lobus Brasilianus octo unciarum longitudinem habebat, quatuor cum semelle latitudinem, pluvius, dorso gibbero & alio crassioribus & magis tumentibus ipso medullio, quia fortè ad plenam maturitatem nondum peruenerat quum legeretur: fissitas tamen dorsum & alui, à lacunarum, in quibus semen latebat, cauio, vncie vnus, materia apprinè spissiosa constans, Lacunæ binas uncias longe numero decein, in quibus semen quasi quadrangulare vnciam longum, oblique situm: Lobi color externè ex fusco cineraceus.

Alium eiusdem generis longè minorem cum eodem accipiebat Clus. colore

ex fusco rubescēte foris prædium sectus octo duntaxat Lacunas ostendebat, in quibus semen, imperfectum Citrii Malt semini non valdè dissimile. Qui utrumque fructum hunc Viennam Austriæ, mittebat Gareus, anno 1585, à Brasilia allatum & in præaltà arbore natum adscribebat: nomen autem quo apud Insulas do-

Materia.

Lacunæ.

Semen.

Color.

Varietas.

Color.

Lacuna. Citrii semini.

Locus.

rabatur, non adscribat, quia ab his qui attulerant, fortassis intelligere nequuerat.

LOBVS MAGNVS EX GVINEA
FOETIDVS CVM GRANIS
Arboris Iudæ.

Descript.
Forma.

Cortex.
Color.

Pulpa.
Odor.

Grana.
Siliqua
Sili.

Vnus granum.

Vulnera
Perniciosa.

Odor.

Valdè planus, ait Clusius Exot. hic Lobus, pro amplitudinis eius ratione: nam quum decem vncias longus esset, & trium vnciarum vel ampliorum latitudinem haberet, vix quadrantis vncie erat eius crassitudo siue spissitas, sic vt antè maturitatem ab arbore lectum fuisse quispiam existimare potuisset: maturum tamen illum esse, semina in ipso reperta euincebant. Lento autem & veluti cutaceo cortice constabat, ex spadiceo fusci coloris, frequentissimis venis ab infima Siliquæ parte ex pediculo dependente sursum, & in latera vtrique sparsis, prædicto atque quodam modo ornato, medullam siue pulpam continēbat pallescentem, satis grauis odoris, & caput etiam ferientis, imò cerebrum offendentis, quā inuoluebantur aliquot grana, dura, ex spadiceo fusca, non valdè dissimilia granis, quæ in Siliquæ syluestris, vulgò arboris Iudæ cognominatæ, Lobis reperiuntur. Qualis porro esset & cuiusmodi folia proferret arbor similes Lobos gestans [arboris etenim fructum esse arbitrabar] mihi incomperum, nec qui hunc Lobum ad me mittebat honestus vir VVilhelmus Pardynus, ex Guynea aduectum, vllam mentionem faciebat: sed illud duntaxat addebat, Chirurgum à quo acceperat, asserere incolas illius regionis in qua nascitur, grana fructu comprehensa in pollinem comminuerunt, quo ad vulnera curanda vterentur, intra corpus verò non assumenda, quia perniciosa essent. Eam ob causam, pulpam gustare verebar, ad remperamentum eius explorandum: præterea ipsius grauis & teter odor, à gustandi desiderio satis me deterrebat, tamen non fuisse admodum nitens.

LOBVS BRASILIANVS INGENS
SILIQUÆ ACACIÆ. FORMA.

Locus.
Iuglandis
Sili.

Leop.

articulis distincta, Viennam Austriæ, mittebat Londino Iacobus Gareus.

Descript.

Erat porro hic Lobus articulatum distinctus in-

PLANTARVM.

Sar Siliquarum Acaciæ, singulorum articulorum medio etiam tumente, quo videlicet semen continetur, binos pedes Romanos cum triente longus, quatuor vncias [vbi latitudo maior] latus, atque planus instar prædictarum Siliquarum Acaciæ, cineraceo quodammodo colore præditus, qui tamen ante maturitatem lectus fuisse videbatur: nam semina contracta & rugosa erant, orbiculati penè figurâ, Nuci vomice non valdè dissimilia, quodam vestigio impresso eâ parte, quâ Lobo adhererant, coloris ex albo rufescentis.

Acacia Siliqua
Longitudo.
Latitudo.

Color.

Semina.
Vomica
Nux.

SILIQUA SEMINE COLVTEÆ.

Abat Paludanus Clusio Exot. Siliquam tres vncias longam [licet interdum breuior reperiatur], satis gracilem, rugosam & inæqualem, cineracea cute constantem, quæ secundum longitudinem in hinas partes dehiscit, multa grana continens plana, dura, Coluteæ granorum ferè æmula.

Descript.
Longitudo.

Cutis.

Grana Coluteæ.

LOBVS LONGVS AROMATICVS
ODORE FERÈ BELZVINI.

Londino ad Clusium mittebat Hugo Morgagnus Sereniss. Regni Angliæ Elizabethæ pharmacopœus anno nato Christo 1602. quinos aut senos Lobos peregrinos, quid de illis sentiret eius opinionem exquirens: quam sane, quia similes antè nunquam ipsi conspecti, difficulter admodum se pronuntiare potuisse, ingenue fateatur.

Erant porro illi Lobi variæ magnitudinis: nam nonnulli sex duntaxat vncias longi, alii septem, quidam etiam octo vncias longitudine superabant: singuli vix semunciam erant lati, omnes teretes & rugosi, subfusi coloris, eâ parte quâ pediculo inhæserant non nihil recurui, extimâ parte obtusi, breuiter formâ non valdè dissimiles quibusdam oblongis & teretibus corniculis, quæ in Terebinthi arbutculis olim obseruare meministi: qui aperti (in binas enim partes æquales secundum longitudinem aliorum Loborum instar diuidebantur) nihil continere deprehendebantur, quàm tenuem quandam pollinem nigrum & splendens, tenaciter interiori Lobi parti inhærentem, odoris ferè Belzui inuicem, sed si quis naribus admoueret, capitis grauedinem inducentem. Vnde autem habuisset, & an quidpiam intellexisset, nati ne essent in humili aliqua planta, an in arbore, aut quæ Prouincia eos protulisset, nihil adscribebat.

Descript.
Magnitudo.

Color.

Pollen.

Belzui inuicem.

SILIQUA THYMIAMATIS
ODORE.

Gener Cherlerus anno 1606. attulit ex Angliâ fructum nomine Siliquæ Thymiamatis odore, quem habuit munere humaniss. & præstantiss. pharmacopœi Londinensis Iacobi Gareti: ea Siliqua est coloris ferè Castaneæ, diluoris tamen, octo vncias longa circiter, crassitudine circiter Siliquarum Nerii, virentem multo crassior non dubitamus, secundum longitudinem rugosa, & tota fusci constans, à principio ad extimam partem, quam existimamus in acutum definere, ea enim in nostra Siliqua quæ nobis vnica est, tantillum abrupta est: principium est latiusculum, & nonnihil

Descript.

Color.

nonnihil contortum quasi deorsum pependit in sua planta, non est rotunda Siliqua, facile tamen credimus fuisse, sed exsiccatam, compressam & corrugatam, est enim caua, & plena minimis seminibus, minoribus quam Peti, nigris, splendentibus, sub dentibus stridentibus: odorata & degustata Siliqua suauem præbet odorem, ac post se relinquit aliquam acrimoniam, cum ab Illustri Principis nostri pharmacopæo Theobaldo Nobiliter Genero nostro peteremus quem odorem referret, respondit Styracis. Nos facile patiemur nobis persuaderi eandem esse cum precedenti Lobo.

Semia.

Odor Siliquæ.

LOBO FORTE INCLUSVS FLAVESCENS FRUCTVS.

Descriptio

Cortex.

Nucleus.

Descriptio Clusii.

Color.

Fructus hic liberali Illustratissima nostræ Principis munere nobis anno 1608. donatus, fescunciam circiter in longitudine sua adequans, unciam verò in latitudine adimplens, corticem habet ex vna parte dimidia semitotundum & vndique ferè rectum, flauescens, læuem, in medio tamen aliquatenus fastigiatum, vnde ad

verumque latus costa quardam elatior decurrit, usque ad finem huius dimidi fructus, parte etiam huius superiore gibbus quidam eminentior visitur, tandem fructus hic in duo quasi segmenta distinguitur, sulcis quibusdam obliquis Græcorum penè ypsilon imitantibus, secundum latera utraque ad finem penè corticis productis: ex altera fructus istius parte dimidia cortice prior denudatus detestissime conspicitur, ita quidem ut alteri alicui rei adhæsisse priusquam auelleretur credibile sit, nam in extremitate in orbem circumducta caua quardam fossula, partem interioriorem ambiens conspicua sit, nucleus verò in medio cortice contextus inæquali mulisque scrobiculis nunc profundioribus, nunc verò parte intermedia elatiore sive olæ minime occurrunt, in fossula verò extrema hinc & inde Lineæ nunc semitotundæ nunc verò decussatim se interfecantes offeruntur, spectandæ fossulæ denique ora extrema à corticis pritis descripti extremitate inæquali simbra donatur, modò enim elatiori sine intrò curuata altius assurgit, modò reuoluitur hebetiorque apparet.

De hoc fructu hæc tradit Clus. Exot. lib. 2. cap. 16. Fructus à Jacob. Gareto missus qui Lobo inclusus fuisse videbatur, aut saltem alio operimento, nam vestigium supinâ parte retinebat quâ alteri rei inhæserat: alioqui firmo putamine præditus erat, licet valdè tenui, & præ politura splendente, coloris ex spadiceo flauescens, nucleum putamini non adhærentem continente, in binas partes diuiduum, internè candicantem, subacido sapore.

De lobo incluso Fructu incluso nigricante & candicantibus venis distincto. Item de lobo simili Fructu quodam, vt & de Samparatra Indorum lobo spinoso & de alio simili Fructu confulatur idem Clusius in Exot.

LOBVS EXINSAHÆ CVM PISO

DVRO CINEREI COLORIS.

Lobus hic, vt recenset Clusius Exot. membra-
Lanceo, cortice constabat tres uncias longus, Descriptio
binas latus, fusco, subrubente, & frequentibus
pinnulis hirsuto: meminit etiam vidisse nunores,
& uncialem vel
fescuncialem lō-
gitudinem non
excedentes, sed
qui singulares
fructus duntaxat
cōtinent, Fructus.
hic verò binos
instar magni Pisi,
coloris ex albo
cineracei,
paruo hilo fusco
præditos: quâ
Lobo inhæ-
rant, aded soli-
dos & duro pu-
tamine consti-
tutes, vt faxei vi-
deretur, & cum
difficultate con-
stingi possent,
contracti autem,

album nucleum continere deprehenderentur, impensè amari saporis, non minus quàm Lupi-
nut, Maiorem à Richardo Cathaccipiebat, cum
in scriptione è Brasilia allatum esse minorem mit-
tebat Jacobus Garetus. Minori similes, sed deter-
sus spinis, referebant ex Iana Batavi anno 1597.
Habuit etiam ex Virginia Lobum cum suis pinu-
lis: tum Pisa nudâ Loboque exempta, reperta in-
ter Aromata è Tripoli Syria adiecta: vt variis
locis hoc legumen nasci videatur. Nam nullæ ferè
naues ex Africa, America, aut aliis peregrinis re-
gionibus calidioribus redeunt, quin & hæc Pisa
nudareferant. Sed etiam anno 1602. mittebat ad
nostrum authorem Clusium doctissimus vir Io-
hannes de Castaneda nudum Pisum cum hac in-
scriptione *Mates de India pardo*, hoc est, *Mates*
Indicum cineracei coloris: [de Pilo Oc-
chæ colore, illi non absimili, Londino missio vide-
eundem Clus.] Observabat autem illud nomen
Mates pluribus leguminibus peregrinis ab Hispani-
is tribui. Eiusdem porò magnitudinis cum
priori illo, Lobum, tres videlicet uncias longum,
& duas latum, eumque valdè integrum, & suo
oblongo pediculo [qui nonnihil spinosus] ad-
huc inhærentem, ipsi ostendebat anno 1599. ho-
nestus vir Iohannes Gouerts Amstelred. ciuis &
mercator, qui valdè integer erat, nec detritis spi-
nis. Considerent Lectores, quæ dicta sunt Hist.
nostræ lib. 3. de fructibus qui sunt tanquam tornò
elaborati.

DABVRI FOLLICVLVS AMERICANVS, AD DATVRAM ACCEDENS SEMINE RUBRO.

Daburi fructum misit Clusio VValichius Sy-
duerts Amstelredamo, qui anno 1599. red-
Descriptio
Color.

Spina.
Membrana

Bacca.
Alum.

merat à nautis ex America reductibus membrana-
ceus erat folliculus quem an in arbore nasci di-
cat, an in frutice, dubius est: eum enim duntaxat
accipiebat bacillo suo satis rereu adhuc in-
harentem, & qui plures folliculos sustinuisse vi-
debatur, anno 1585. Viennæ Austriæ à Richardo
Garth Londino missum. Erat autem is folliculus
spadicei ad fulcum tendentis coloris foetecus,
extremâ parte mucronatus, toto corpore hispido,
& mollibus spinulis præditus, fescuncialis

aut amplioris
longitudinis, &
vncialis latitudi-
nis, qui in binas
partes dehiscens,
internè cauus,
& veluti in qua-
tuor loculamen-
ta distinctus te-
nellam mem-
branam contine-
bat, in qua
veluti exiguari
baccarum Vuul-
la Pyri formam
exprimentium
& pusillis petio-
lis inherentium,
coloris rubri &
quasi miniati,
quibus insperæ
tanquam aureæ

micæ, præsertim in ipso umbilico.

Similem deinde decimo quarto post anno
Amstelredamo missum accipiebat ab honestissi-
mo viro V Valichio Syuerts *Daburi* appellatione,
quum præcedens sine nomine missus esset.

Arbor si-
nium re-
gundorum.

Caterum grana illa miniata quæ in priore con-
spiciebantur, suspicionem faciebant, an fructus
esset Arboris finium regundorum, de qua Iulius
Scaliger, lib. Exoticorum Exercit. 6. certè huius
grana, tametsi vetusta, dentibus attrita, rubro vel
miniato colore inficiebant, cuiusque rei causâ, An-
gulus quidam in Brasilia habitans, Londinum mit-
tebat pro specimine, an ex eo quæsitum facere pos-
set. An Bixa Ouiedi?

OVIEDI BIXA.

Descriptio
color.

MEam suspicionem, inquit Clus. Exotic. quam
de folliculo præscripto habebam, non pro-
fus vanam fuisse, Anno 1602. demùm intellige-
bam. Nam Septembri mense eiusdem anni, inter

quædam serena
quæ mittebat
Doctiss. vir Io-
hannes Castanea-
da, erat similis
folliculus, bre-
uior tamen, vt
quæ fescunciam
longus duntaxat
esset, vnciam la-
tus in binas par-
tes dehiscens, &
cuius spinulæ at-
trita: externa
pars fusci colo-
ris quemadmo-
dum etiam in-
terna, sed hæc
leuis & paulu-
lùm splendens,
in cuius medio
aliquatulum ca-

uo, vtrique pars quindecim aut sexdecim grana
saturè rubra, exigui etiam Pyri formam retere-
ntia, brevissimo, tenuissimoque petiolo singula
suspensa, habebat, eaque nullis auriculis micis aper-
sa, nisi extremâ parte, quæ splendens & veluti au-
rea, minimâ nigrâ maculâ tanquam puncto erat
insignita: nullam verò obseruabam in eo follicu-
lo siue capite loculamentorum distinctionem:
nam, vt dixi, dimidia vtrique folliculi siue capitis
pars, grana serena quadam disposita in media con-
caua parte continebat, maiora & magis matura,
quàm quæ ex Anglia mittebantur, & saluâ dun-
taxat paululùm aspersa, elegantî minii colore infi-
ciebant: chartæ autem, qua folliculus intolutus,
inscriptum erat, *con que se vntan los Indios*, hoc est,
quo se inungunt vel inficiunt Indi. Octobri ve-
rò insequente, alium elegantem ramum [cuius
descriptio ex eodem loco petenda] ad eum misit
honestissimus vir Petrus Garetus, significans
Brasilienses vti ad corpus rubro colore inficien-
dum cui addiderat Viciæ Africanæ ramulum &
quo plures Siliquæ dependebant, nonnullæ sua
grana rubra adhuc retinentes, & ramum *Iuni-
pappeeiva*, sustinentem fructum suum, verùm
longè minorem, quem Clusius cap. 10. lib. prim.
Exotico. exhibet. De quo nos supra Historia no-
stra generali lib. 2. cap. de Genipot. siue Iuni-
pappeeiva Brasiliæ nostrum tractauimus. Cate-
rum non dubium est quin hic fructus illi similis
sit, quem Ouiedus Bixa appellat, cuius fruticem
in humanam altitudinem, interdum etiam am-
pliolem, assurgere scribit, & folia Xyli foliis simi-
lia proferre.

Grana.

Bixa Ame-
ricanorum.

Vfus.
Vicia Afri-
cana,
Siliquæ.
Grana.
Iunipap-
peeiva.

Bixa.

Xyli folia.

FINIS LIBRI DVODECIMI.

ΕΠΙΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

OMNIVM PRAECIPVORVM CAPITVM

QVAE TVM IN PRIMA TVM IN SECVND A PARTE

TOMI PRIMI HISTORIAE VNIVERSALIS

PLANTARVM CONTINENTVR.

INDEX

Per p.p. denotatur pars prima: per p. 2. verò pars secunda, quæ incipit à LIBRO SEXTO.

Babus, Aethiopicus fructus pag. 109.

partis primæ.

Abelicea siue Santalus adulterina

Cretica 490.p.p.

Abhel, Fructus Orientalis

abies siemina 231.p.2.

Abietina resina, liquida, & arida.

Abies Mas Theophrasti siue Picea Latimorum. 238.p.2.

Acacalis Vcterum. 434.p.2.

Acacalis quorundam siue Kesinesen

Acacia in genere. 426.p.2.

Acacia vera 429.p.2.

Acacia Gummi, siue Gummi Arabicum.

Acacia Diosc. quibusdam, aliis Cardem

Acacia cognata planta 433.p.2.

Acacia cognata alia ibidem

Acer ex Vcteribus in genere 164.p.2.

Acer vulgare minori folio 166.p.2.

Acer Monspessulanum 167.p.2.

Acer maius, multis falsò Platanus

Adrachne Theophrasti 87.p.p.

Acerria aut Chalcios 411.p.2.

Agalochium Vcterum in genere 475.p.p.

Agalochi & ligni Aloes substituta, adulteria, & equi-

uocationes 431.p.p.

Agaricum 268.p.2.

Agriahid Aegyptium folio Buxi

Agnus Scythica, Borometz. 406.p.p.

Agnus siue vitex 205.p.2.

Agnus folio non serrato ibid.

Agnus folio serrato ibid.

Agrua siue Aquifolia glandifera Anguillara

Aquifolium seu agrifolium vulgò 114.p.2.

Agul & Albazi Arabibus, planta spinosa Mannam re-

spiciens 405.p.2.

Ahorabi, fructus venenatus 357.p.p.

Alnus vulgaris 151.p.2.

Alnus incana & hirsuta 154.p.2.

Alno similis arbor 155.p.2.

Ambare Indica 118.p.p.

Amha siue Mangas 173.p.p.

Ambarum 326.p.2.

Amurca 20.p.2.

Amygdalus dulcis & amara 174.p.p.

Amygdaloperficum 185.p.p.

Amygdala Peruviana 293.p.p.

Amygdala Guayanensis 329.p.p.

Anacardum 334.p.p.

Anagris Vcteribus 363.p.2.

Anagris vera ferida 364.p.2.

Anisum Indicum, siue Zingii fructus stellatus 485.p.p.

Angor, arbor Castaneæ fructu amaro 327.p.2.

Tom. I.

Anime & Copal

Animes species ad Succinum luteum accedens 325.p.2.

Animes similis resina, ex albo flavescent 326.p.2.

Animes alba perlucida Ibid.

Animes colore Colophonia Ibid.

Animes species alba Copal Indis Ibid.

Anon Omede 112.p.p.

Antirheumaticus Cortex 463.p.p.

Antispodia 223.p.2.

Ab Ono seu Asino denominata Planta 364.p.2.

Aquifolium, vide supra Agrifolium 114.p.2.

Arara Fructus Americannus 333.p.p.

Aratacon Brasil. semine Melonis fusco, ferundo. 315.p.p.

Aracynappil, Aurantius parvis similis fructus 106.p.p.

Arbor fructum Melonis facie proferens. 108.p.p.

Arbor cucurbitifera, Ficus Nigritarum 111.p.p.

Arbor folio Lauri, fructu Cucurbitæ ex Guinea 113.p.p.

Arbor peregrina fructum ficus similem gerens 144.p.p.

Arbor fico similis venenata 147.p.p.

Arbores Indica Theophrasti tres 147.p.p.

Arbor pomifera, An Musa? 151.p.p.

Arbor Muniatus 169.p.p.

Arbor Persea Ibid.

Arbor Mamay 172.p.p.

Arbor vinifera, Couton, Inlandi similis 254.p.p.

Arbor Tinctoria 254.p.p.

Arbor Americana Tenoabou 255.p.p.

Arbor Gehuph siue Cobban 325.p.p.

Arbor peregrina lanifera 347.p.p.

Arbor Manicongo nucifera, & de aliis quibusdam ar-

boribus Guineæ 385.p.p.

Arbor Pacal 463.p.p.

Arbor aquam stillans Ibid.

Arbor Myrsosydaros Scaligeri 492.p.p.

Arbor finium regundorum 110.p.2.

Arbores ferule similes, nigra & candida 265.p.2.

Arbor Lauendula folio Ibid.

Arbor vite, siue Paradisiaca vulgò dicta 286.p.2.

Arbutus 83.p.p.

Areche arboris fructus Cossela 374.p.p.

Aria siue Phellodrys 99.p.2.

Aria siue Acilagua Bellonii Ibid.

Aspalathus, ac de eo sententia Vcterum 464.p.p.

Aspalathus Rhodius 466.p.p.

Aspalathi adulterium sortè Oleastri radix 471.p.p.

Aspalathus Cretica Alpini, odoris persianus 472.p.p.

Aspalathus Rhodius rubens odoratissimus 473.p.p.

Aspalathi nomine datum lignum grauius olens Ibid.

Aspalathus Dioscoridis, Plinii, & Galeni 474.p.p.

Aspalathus secunda trifolia, quæ Acacia secunda?

Matthiolo trifolia 375.p.2.

Aspalathus secunda Monspeliensis 402.p.2.

INDEX.

<i>Aspalathus Abrotoni facie incana</i>	403.p.2	<i>Cephura que salicis folio dicitur</i>	338.p.2
<i>Aspalathus Montpellierano affinis Scorpius secunda Clusio</i>		<i>Caprificus</i>	334.p.p.
<i>Ibid.</i>		<i>Caphura refusus</i>	341.p.p.
<i>Aspalatho affinis Tragus, forte Rhamsii species ex Candia Valerandi Dourei</i>	404.p.2	<i>Carambolas Acoffe</i>	177.p.p.
<i>Aspalatho secunda Monsp. simili Scorpio, seu Nepa Anguib. flore ex albo pallescente, vel ad purpureum accedente</i>	<i>Ibid.</i>	<i>Carandas Indica arbuti facie</i>	88.p.p.
<i>Auacari facie Myrri</i>	518.p.p.	<i>Caranna Garcia nomine data resina</i>	329.p.2
<i>Auellana Byzantina</i>	270.p.p.	<i>Cardem sine Acacia Dioscor. quibusdam</i>	432.p.2
<i>Auellana Indica maiores Cortusi nigricantes</i>	293.p.p.	<i>Carcapuli</i>	105.p.p.
<i>Auellana Indica maior subrusa Clusii</i>	494.p.p.	<i>Caries lignorum</i>	145.p.2
<i>Auellana Indica pro Balsami fructu missa, eiusque species alia minor</i>	<i>Ibid.</i>	<i>Carpasus & Opocarpasum</i>	316.p.2
<i>Auellana Indica Mehemberthene Cortusi</i>	307.p.p.	<i>Caryophylli Indici</i>	423.p.p.
<i>Auellana Indica Mehemberthene valde similis fructus</i>	<i>Ibid.</i>	<i>Caryophyllorum resina</i>	429.p.p.
<i>Auellana Indica peculiaris Camerarii</i>	<i>Ibid.</i>	<i>Cariophyllo Aromatico similis fructus</i>	<i>Ibid.</i>
<i>Auellana Indica villosa foraminata</i>	308.p.p.	<i>Cassia Moslimica nomine datus Cortex</i>	451.p.p.
<i>Auellana Mehemberthene Cortusi species alia, nuda & vestita Villo</i>	<i>Ibid.</i>	<i>Cassia lignea fusca Aromatica, Cinnamomum ex Sarmatia dicta</i>	<i>Ibid.</i>
<i>Auellana compressa facie fructus vel semen</i>	314.p.p.	<i>Cassia lignea fusca Aromatici & glutinosi saporis</i>	<i>Ibid.</i>
<i>Auellana purgatrix noui Orbis</i>	322.p.p.	<i>Cassia lignea fusca aromatica acrior</i>	452.p.p.
<i>Aurantio simili fructu arbor</i>	106.p.p.	<i>Cassia externa parte insipida</i>	<i>Ibid.</i>
<i>Aurantii forma, coloris Cineracei fructus, strepitum edens</i>	332.p.p.	<i>Cassia an forte Veterum?</i>	<i>Ibid.</i>
B		<i>Cassia Apum, Coronaria, & Poetica: & etiam de Cneoro</i>	457.p.p.
<i>Bacca cuiusdam praegrandis officulum</i>	332.p.p.	<i>Cassia lignea Montpellieranum</i>	458.p.p.
<i>Balausti a Hispanica</i>	82.p.p.	<i>Cassia officinarum adulterina</i>	459.p.p.
<i>Balsami Peruaniani fructus Clusii</i>	294.p.p.	<i>Cassia adulterina vel Pseudocassia nomine datus cortex</i>	460.p.p.
<i>Balsami Peruaniani Fructus Meta forma</i>	295.p.p.	<i>Cassia purgatrix</i>	416.p.2
<i>Balsamum ex Peru</i>	<i>Ibid.</i>	<i>Castanea</i>	121.p.2
<i>Balsamum de Tolu</i>	296.p.p.	<i>Castanea humilis racemosa</i>	127.p.2
<i>Balsamum nouum fructu racemoso</i>	297.p.p.	<i>Castanella peregrina</i>	<i>Ibid.</i>
<i>Balsamum verum, Xylobalsamum, Carpobalsamum, Opobalsamum</i>	298.p.p.	<i>Castanea equina folio multifido</i>	128.p.2
<i>Balsamum certarum quarundam plantarum quas Copias vocant</i>	306.p.p.	<i>Castanea Peruaniana</i>	129.p.2
<i>Eachab, seu Abano Clusii</i>	119.p.p.	<i>Castanea purgatrice</i>	<i>Ibid.</i>
<i>Barace fructus è pluribus nucibus, arboris Hura</i>	333.p.p.	<i>Castanea species fructus peregrinus</i>	<i>Ibid.</i>
<i>Beldium</i>	317.p.2	<i>Cedrus, atque de ea Antiquorum sententia</i>	273.p.2
<i>Belenzan aut Belenzan Aterrois</i>	320.p.2	<i>Cedria Ateretum</i>	275.p.2
<i>Benioinum obvolutum folio, maximum.</i>	153.p.p.	<i>Cedrus magna sue Libani conifera</i>	277.p.2
<i>Bentinum cuius arbor folio Citri</i>	320.p.2	<i>Cedrus Atlantis Montis</i>	283.p.2
<i>Bor Indica fructu Iuubino</i>	44.p.2	<i>Cedrus Phoenicea sue Oxycedrus</i>	297.p.2
<i>Berberis vulgo qua & Oxiaantha putata</i>	52.p.2	<i>Cedrus Lycia retusa Bellonio dicta</i>	300.p.2
<i>Betre, Betelle</i>	457.p.p.	<i>Cetatum monococon Indicum</i>	421.p.2
<i>Betula</i>	148.p.2	<i>Cerasus in genere</i>	216.p.p.
<i>Bixa Quiedi</i>	440.p.2	<i>Cerasus sylvestris fructu rubro & nigro</i>	220.p.p.
<i>Bon vel, Ban Arbor</i>	422.p.p.	<i>Cerasa duracena oblonga</i>	221.p.p.
<i>Brindones Indici, fructus rubentes, acidi</i>	89.p.p.	<i>Cerasa acida rubella</i>	<i>Ibid.</i>
<i>Brisfat haer Chine</i>	112.p.p.	<i>Cerasa acida nigricantia, solidiora, tardius maturifcentia</i>	<i>Ibid.</i>
<i>Bruta Plinii</i>	285.p.2	<i>Cerasus pumila</i>	222.p.p.
<i>Buna, Bunni, & Bonchos Arabum</i>	421.p.p.	<i>Cerasus flore pleno</i>	223.p.p.
C		<i>Cerasus uno pediculo plura ferens</i>	<i>Ibid.</i>
<i>Cacao simili fructus</i>	295.p.p.	<i>Cerasus racemosa</i>	<i>Ibid.</i>
<i>Cacao America, seu Auellana Mexicana</i>	<i>Ibid.</i>	<i>Cerasus sylvestris amara, Mahaleb putata</i>	227.p.p.
<i>Cachos</i>	118.p.p.	<i>Cerasus racemosa quibusdam, aliis Padus</i>	228.p.p.
<i>Caioua</i>	336.p.p.	<i>Cerasi fructu Lotus arbor</i>	<i>Ibid.</i>
<i>Calaf, seu Ban Alpini</i>	220.p.2	<i>Cercu Veteribus, & equinoca</i>	433.p.2
<i>Canamum</i>	324.p.2	<i>Chalcios</i>	
<i>Canella Acoffe</i>	436.p.p.	<i>Chamaespilus</i>	72.p.p.
<i>Canell. fructus quibusdam, nobis potius folij Indi</i>	<i>Ibid.</i>	<i>Chamebuxus, sine chamapyxos quibusdam</i>	524.p.p.
<i>Canella seu Cinnamomum vulgare</i>	446.p.p.	<i>Chamaerasus montis generosi</i>	229.p.p.
<i>Canella crassiore cortice</i>	451.p.p.	<i>Chamaeficus</i>	128.p.p.
<i>Canella ad Cinnamomum vulgare accedens</i>	<i>Ibid.</i>	<i>Champe flores Indici</i>	107.p.p.
<i>Canella alba quorundam</i>	461.p.p.	<i>Chameriphes officulo non dissimilis sed maior, orbicularis penè</i>	314.p.p.
<i>Canella folio mali Punice</i>	455.p.p.	<i>Chameriphe peregrina</i>	371.p.p.
<i>Canella peruana fructu pileo simili, & alia ei similis arbor</i>	<i>Ibid.</i>	<i>Chameriphet forte folium</i>	372.p.p.
		<i>Chamaei Acoffe fol. Pyri</i>	88.p.p.
		<i>Chiroef Theueti</i>	<i>Ibid.</i>
		<i>Choyue Americana</i>	<i>Ibid.</i>
		<i>Cinnamomum & Cassia: atque de iis placita Antiquorum</i>	440.p.p.
			Cinna-

INDEX.

Cinnamomum & canella vulgaris	446.p.p.	Draco arbor, & de eius lachrima, seu sanguine Drac-	
Cinnamomi arbor Theriac	ibidem	nis, Cinnabari Veterum	402.p.p.
Cinnamomi folium Clusii	455.p.p.	Draconis sanguinis fructus Monardi, Dracoms effigiem	
Cinnamomi Castia substituta & supposititia, item		impressam habens	405.p.p.
adulteria & aquiuoca	456.p.p.	Duriones Acofia	114.p.p.
Cirra, Indis lignum	106.p.p.	E.	
Citrum montosum de maximis	96.p.p.	Ebenus.	394.p.p.
Coca Indiarum foliis Myrti	440.p.p.	Ebeni versicoloris materia arbor pyrifolia	397.p.p.
Coccigria sine Cotinus putata	494.p.p.	Ebulus sine Sambucus herbacea.	549.p.p.
Coccos radicem	112.p.2	Echinopoda Crerensibus.	404.p.2
Cocci Orientales	348.p.p.	Echinopus Plutarchi	411.p.2
Cola fructus ad sitim	210.p.p.	Eleumeli	23.p.2
Coles, Cacao formam quodammodo referens externa		Eleagthaphylos	26.p.2
parte rugosus & niger	425.p.2	Electrum siue succinum in genere.	330.p.2
Coles fructus alius similis, niger, splendens, cum macula		Elemi resina.	535.p.p.
subrufa	425.p.2	Enfenda siccus Indica modo nascens	147.p.p.
Colutea & Colytea Veterum	376.p.2	Erica in genere.	353.p.2
Colutea Vesicaria	380.p.2	Erica baccifera Matthioli.	522.p.p.
Colutea Scorpoides	381.p.2	Erica baccifera Lusitanica	528.p.p.
Colutea Scorpoides humilis	382.p.2	Erica vulgaris, humilis, sempervirens, flore purpureo	
Colutea Scorpoides quadam siue Polygalo Coruifi si-		& albo	354.p.2
milis planta sed maior	ibidem	Erica Myrica folio, ramentosis & incanis foliis Clusio	
Colutea parua species, Polygala Valentina Clusii	383.p.2	355.p.2	
Colutea Cante Geniste fungosa	ibid	Erica folijs Coris, flore albo	356.p.2
Colutea foliis Anil nominatum	384.p.2	Erica, foliis Corios quaternis, flore Purpurascen-	
Coral arbor filiquosa	426.p.2	356.p.2	
Coralis arbori similis	ibid.	Erica folijs Corios quaternis, floribus herbaceis, deinde	
Cornus sativa seu d. meslica	210.p.p.	ex albo purpurascens.	ibid.
Cornus femina, putata Virga sanguinea	214.p.p.	Erica folijs Corios multiflora	ibid.
Cornus adulterina seu Pseudodurana Curdo	216.p.p.	Erica arborefens, floribus luteolis vel herbaceis mi-	
Cortex VVinteranus acris, siue Canella alba	460.p.p.	nimis	357.p.2
Cortex Antirheumaticus	463.p.p.	Erica arborefens Monpel. flore purpurascen-	
Cortex Eriophorus	461.p.p.	te, ramu-	
Cornu Canarica, Arbutio, vel malo aurea similis	89.p.p.	lis ternis	ibid.
Corylus sativa	266.p.p.	Erica ramulis ternis floribus, saccharatibus purpureis	
Cotoneaster	73.p.p.	358.p.2.	
Cunane fructus Arboris Morremor longus vel ovalis, fe-		Erica aramis & folijs Coris ternis, floribus ex rubro pur-	
re niger	335.p.p.	purpurescentibus maioribus.	
Cunane nucis similis, cinerei coloris	334.p.p.	Erica folijs corios flore purpureo distinctis	
Cupressus	280.p.2	ibid.	
Curcas auellana magnitudine	292.p.p.	Erica Brabantica folio Coris hirsuto quaternis	359.
Cyanus arborea	74.p.p.	Erica parua folijs Corios quaternis, flore herbaceo, fo-	
Cyrtis in genere	366.p.2	liaceis Capitulis	ibid.
Cyrtis filiqua incurua, folio candicante	367.p.2	Erica parua Pannonica folijs Corios ternis, flore car-	
Cyrtis Clusii Pannonicus alter foliis omnino incanis		neo, Capitulis Thymis	ibid.
369.p.2		Erica Anglicana parua capitulis hirsutis	360.p.2
Cyrtis secunda species altera Pannonica Clusio, hirsuta		Erica peregrina Brancionis Lobelii	ibid.
valde	ibid.	Erica folijs Corios affinis planta	ibid.
Cyrtis Hispanicus primus Clusii, folio virente	ibid.	Erinaceus fructus Indicus	115.p.p.
Cyrtis montis Calcaris	370	Esculus vel Phegus	74.p.2
Cyrtis Hispanicus Clusii secundus	ibid.	Euonymus Veterum	201.p.2
Cyrtis Gesneri cuius flores serè spicati	ibid.	Euonymus multis, altis Tetragonia	ibid.
Cyrtis tertius Hispanicus cum breui pediculo	371.p.2	Euonymus latifolia	202.p.2
Cyrtis hirsuta	372.p.2	Euonymus flore Phoeniceo	203.p.2
Cyrtis tertia Clusii Pannonica sparsis ramis	ibid.	Erralche	302.p.2
Cyrtis tertii Pannonici tertia species Clusio supinis ra-		F.	
mis	373.p.2	Fagara maior & minor	350.p.p.
Cyrtis glaber filiqua angusta	ibid.	Fagus latiorum, Oxya Gracorum	117.p.2
Cyrtis glaber filiqua lata	ib.	Fagus sepium vulgo Ostrya Throbraasti	146.p.2
Cyrtis genus missum, nomine Ebeni secundi floribus		Fausel siue Areca paluis foliis, eiusque fructus varia-	
purpureis	374.p.2	tes	389.p.p.
Cyrtis facie Alysson fruticans quorundam Lob.	ibid.	Fausel accedens Nux	393.p.p.
D		Ficus	128.p.p.
Daburi folliculus Americanus ad Daturam accedens,		Ficui fructus similis	144.p.p.
semine rubro	439.p.2	Ficus Indica	145.p.p.
Datura femine fructus	332.p.p.	Ficus Indica Linchoreani	151.p.p.
Diospyros	75.p.p.	Ficus Nigritarum	111.p.p.
Doronicum Monspessulanum fruticosum	387.p.2	Filum arboreum tenuissimum, & candidissimum	384.p.p.
Doronicio congener planta	388.p.2	Fraxinus vulgaris	174.p.2
Tom. I,		Fraxinus tenuiori & minori folio	177.p.2
		Fraxinus rotundior folio	ibid.
		Fructus Brasiliensis ovalis figura instar Limonis	
		106.p.p.	

- Fructus Indicus Pyriformis, granis intus nigris, cucur-
bitani secundi generis 114.p.p.
Fructus similis nuci Persicae, nucleo venenato 172.
p.p.
Fructus hirsutus Amygdalam referens 183.p.p.
Fructus exotici hirsutus Amygdali facie 184.p.p.
Fructus Prami facie, è Guinea, in quo seminis 200.
p.p.
Fructus sonorus, acidus, pruni parvi magnitudine ibid.
Fructus Pentagonus, vel Opiculani 210.p.p.
Fructus exotici non valde dissimilis Myrobalani ni-
gri, siculo ibid.
Fructus Indus admirabilis 266.p.p.
Fructus Brasiliæ perniciosisus 291.p.p.
Fructus Amygdaloides nigras peregrinus 292.p.p.
Fructus Peruanus Amygdaloides, sub terra nascens ib.
Fructus exotici prona parte in arcum elatus, supina
planus, suffusus 293.p.p.
Fructus binalis Indicus niger 293.p.p.
Fructus accedens nuci Cypræ, orbicularis, levis, spadice
coloris ibid.p.p.
Fructus luglandis ferè magnitudine, durissimus, Indis
Caritri, sapore nuci M. schara 308.p.p.
Fructus peregrinus ovatus similis lapidi ludæo 309.
p.p.
Fructus fuscus, durus, striatus, strepitum edens 309.p.p.
Fructus exotici fusi similis 310.p.p.
Fructus Pyriformis, rugosus, niger, duro corio tectus
310.p.p.
Fructus Pyriformis levis, spadice coloris, fragili cortice
tectus ibid.
Fructus peregrinus sulcatus ibid.
Fructus omnino rotundus, luteus, non splendens cum
fuso frutice 311.p.p.
Fructus peregrinus tanquam torni elaboratus, argen-
teus 311.p.p.
Fructus peregrinus tanquam torni elaboratus, flavus
ibid.
Fructus Indicus tanquam torni elaboratus, viridis 312.
p.p.
Fructus peregrinus Clusii durissimus, aliusque similis
ibid.
Fructus peregrinus orbiculatus, cuspidatus ibid.
Fructus similis Lauri Bacca ibid.
Fructus rugosus, parvus, gravis, orbiculatus penè figura,
quasi compressus 313.p.p.
Fructus planus, forma cordis, cum multis tuberculis ib.
Fructus orbicularis, perpolitus, mucrone glandis ibid.
Fructus sublongus, cortice duro, fusca rectus Epidermi-
de 314.p.p.
Fructus Indicus, vel nucleus luteus parvus, Auellana
oblonga facie, compressus ibid.
Fructus dysentericus flavus 316.p.p.
Fructus Indicus grandis, vel tuberosus minor ibid.
Fructus Pyriformis fuscus, levis, striatus, cum coronula,
in quo nucleus 317.p.p.
Fructus triangularis scissuras ostendens ibid.
Fructus Beretinus 323.p.p.
Fructus quodammodo similis glandi iligæ, cortice fra-
gili ibid.
Fructus Indicus villosus, parvus ibid.
Fructus Indicus qui parvi ferè forma 324.p.p.
Fructus exotici opiculum aliud ib.
Fructus Indicus Corni figura 325.p.p.
Fructus Indici opiculum perelegans ibid.
Fructus orbicularis, crassi corticis, tuberculosi, nigri co-
loris ibid.
Fructus multifariam fissus 326.p.p.
Fructus Indicus luglandis similis, tuberosus ibid.
Fructus Indicus ovalis, rugosus ibid.
Fructus exotici, oblongus, angulosus, cinereus ibid.
- Fructus Indicus echinatus, sonorus ibid.
Fructus exotici St. amonia modo, tuberculis obtusis
327.p.p.
Fructus peregrinus novem nervis distinctus ibid.
Fructus peregrinus, orbicularis, novem nervis distin-
ctus minor cum opiculo anguloso ibid.
Fructus peregrinus, orbicularis, semis nervis distinctus
ibid.
Fructus peregrinus, exiguus, orbicularis cum sex nervis
ibid.
Fructus Gyanensis ovalis, cinereus ibidem
Fructus reticulato corio peregrinus 328.p.p.
Fructus exotici Bamie instar angulosus ibidem
Fructus exotici cinereus, cum lineis & tuberculis du-
ris ibid.
Fructus Malo Aurantio rescicato similis, levis, aurei co-
loris, octo nervis distinctus 329.p.p.
Fructus Indicus rotundus, tuberculis asperatus, niger
ibid.
Fructus exotici duobus angulis distinctus ibid.
Fructus Hepaticus Indicus ibidem
Fructus Indicus decussatus 330.p.p.
Fructus alter quatuor sulcis distinctus ibid.
Fructus orbicularis ferè, cum tribus sulcis & tribus fo-
raminibus ibidem
Fructus orbicularis ferè forma, fusci coloris ibid.
Fructus planus, rugosus, nigri, semina continens 331.p.p.
Fructus inferna parte planus, membrana spadice colo-
ris tectus ibid.
Fructus sicula ternis, aut quaternis simul iunctis, cor-
tice non valet duro, rugoso, cineraceique coloris 332.
p.p.
Fructus oliæ opiculum referens, rugosus cum tribus
lineis ibid.
Fructus planus subpurpureus, nucleo impenè amaro
334.p.p.
Fructus exotici inæqualis fusci coloris ibidem
Fructus totus niger, binis foraminibus insignitus ib.p.p.
Fructus orbicularis, peregrinus, cum granis nuci vomi-
ce similibus 341.p.p.
Fructus exotici, latus, compressus, colore suberis 342.
p.p.
Fructus quadrangulus, niger, cum membrana miniatâ
351.p.p.
Fructus peregrini duntaxat nucleus 387.p.p.
Fructus una parte sessili, velut sulcus distinctus instar
nuci Fausel 392.p.p.
Fructus peregrinus tetragonus 397.p.p.
Fructus peregrinus crassus, in quo magnus nucleus
398.p.p.
Fructus peregrinus Abiegna nuci persimilis ibid.
Fructus peregrinus nucleus ibidem
Fructus exotici luglandis ferè facie sulcatus, tubero-
sus 399.p.p.
Fructus Canna de Bengala creditus 400.p.p.
Fructus peregrinus elegans squamosus ibidem
Fructus Insule Baly Pyri forma, asper 401.p.p.
Fructus peregrinus Ierapoy ibidem
Fructus Caryophyllo Aromatico similis 429.p.p.
Fructus redolens Caryophyllos 430.p.p.
Fructus Canella quibusdam, nobis potius foliis Indi 436.
p.p.
Fructus peregrinus ex Bengala 426.p.2
- G
Galla & alia Quercuum excrementa 81.p.2
Galla maxima exotica 82.p.2
Galla tertie provinciales, slyrice ibidem
Galla Orientales, & alia diversa 83.p.2
Galla Istriaca ibidem
Galla fungum quodammodo exprimens ib.
Galla Indica 84.p.2

INDEX.

5

Galla umbilicata, item quercus excrementum villosum, vel poritis muscosum	Ibid.
Galle simile excrementum quinquangulum Brasiliensium	85.p.2.
Gale frutex odoratus Septemtrionalium Elagnus Cord., Chamelagnus Dod.	224.p.2.
Gallastruuda, spinosa planta folijs. Lencoj, floribus albis	411.p.2.
Gallastruuda altera, siue Tirhymali genus spinosum	Ibid.
Gayana Indica, fructu mali facie	108.p.p
Gebuph arbor siue Cobban	325.p.p.
Gemmae foraminulatae folijs Quercus	87.p.2
Genipar America fructus Tinctorius: & alius edulis	253.p.p.
Genista angulosa trifolia	388.p.2
Genista cum rapo	290.p.2
Genistella Tinctoria Hispanica	392.p.2
Genistella pilosa	393.p.2
Genistella herbacea siue Chamaepartium	Ibid.
Genistella herbacea platyphyllos	394.p.2
Genista lincea	395.p.2
Genista argentea	399.p.2
Genistaradiata seu stellaris	Ibid.
Genista aculeata folijsa	Ibid.
Genistella montis ventosi spinosa	400.p.2
Genistella spinosa affinis Nepa quibusdam	Ibid.
Genistella minor Aspalatoides	401.p.2
Genista Erincea	403.p.2
Genista siue Spartum purgans	404.p.2
Glans Ceni, Aegilops, Aspru Theoph.	77.p.2
Glandis Magnus calix	78.p.2
Glans Indica du Choul	119.p.2
Glans Indica	130.p.2
Glans Indica magna subrotunda	Ibid.
Goar arbor Tutia cui nucleus cum putamine	335.p.p.
Grossularia spinosa fructu obscure purpurascens	48.p.2
Guaiacana	235.p.p
Guanabamus Scaligeri	109.p.p.
Guanabamus Osiedi, fructu Squammato	114.p.p.
Gummi Arabum siue Acacia	431.p.2

H.

Halimon seu Halimos	229.p.2
Halimus Clusii	227.p.2
Halimus Dalechamp.	Ibid.
Halimus Valerandi	Ibid.
Higuero Osiedi	111.p.p.
Hippophaes Anguillare, & Dodon. siue spina purgatrix	410.p.2.
Hippophaesum quorundam Dalechamp.	Ibid.
Hobus seu Homs Indica Pruni facie	199.p.p.
Hyboucouhu Americanus, itemque Carameno fructus usf. dem	325.p.p.
Hybourshe America pruni fructu	200.p.p.

I.

Iuca Indica	115.p.p.
Iamboloinis Indica folio arbuti	88.p.p.
Iambos Acofte	116.p.p.
Iambos Linckhort.	117.p.p.
Iargonus prunis similis	200.p.p.
Ilex arborea	95.p.2.
Ilex coccigera	106.p.2
Ilex semina	99.p.2
Iovis barba Lucens	385.p.2
Indica arbor	433.p.2
Unipappeyua Brasiliensium Nucum folijs siue Genipar	253.p.p.
Unipappeyua similis penes fructus orbicularis in quo semina siaphuagrie sinistra	254.p.p.
Unipappeyua alius similis fructus	Ibid.

Tom. I,

Juniperus in genere	292.p.2
Juniperus vulgaris bacis parvis purpureis	293.p.2
Juniperus maior, bacca nigra & rubra	297.p.2
Juniperus maxima Illyrica	300.p.2
Juniperus Alpina	301.p.2

L.

Laburnum arbor trifolia anagyridi similis	361.p.2
Lagenula America	113.p.p.
Lacca	44.p.2
Lapides Quercuum	83.p.2
Larix folio deciduo, conifera	265.p.2
Larici resina	272.p.2
Laricus muscus	273.p.2
Laurus	409.p.p.
Laurus Tinus seu Sylvestris trium generum.	410.p.p.
Laurus Tinus altera	418.p.p.
Laurocerasus	420.p.p.
Laurocerasi folio Arbor	421.p.p.
Lentiscus	285.p.p.
Lentiscina resina Mastiche	288.p.p.
Leucoma fructu Castanea	129.p.2
Lignum Copau simile Luglandis ligno	254.p.p.
Lignum Mollucense Pauana dictum fructu auellana	342.p.p.
Lignum exhibitum Cinnamomi nomine, nobis lignum folij Indi officinarum	435.p.p.
Lignum Aromaticum, seu potius cortex Monard.	460.p.p.
Lignum Rhodium	466.p.p.
Lignum R sa odore, alijs Lignum, Thuris, alijs Aspalathus	472.p.p.
Lignum Aspalathi nomine datum graviter clens,	473.p.p.
Lignum Aloes officinarum & Agallochum plarisque putatum	477.p.p.
Lignu Aloes & Agallochi substituta, adulteria, & equis. uocationes	481.p.p.
Lignum Anisi	485.p.p.
Lignum Brasiliium	490.p.p.
Lignum Vernimbock Germanis dictum, simile Bresilio	492.p.p.
Lignum Bresilio simile coruleo tingens	Ibid.
Lignum violaceum Bresilianum	Ibid.
Lignum Nephriticum coruleo & flavo tingens	Ibid.
Lignum Croceo tingens	493.p.p.
Lignum candidum fungosum coris vicem prabens	493.p.p.
Lignum brasiliianum candidissimum	494.p.p.
Lignum leuissimum	Ibid.
Lignum exotikum anonymum	302.p.2.
Ligustrum	528.p.p.
Ligustrum Aegyptium: Cyprus Gracorum, Elabne Arabum	532.p.p.
Lobus quadrangularis magnus, granu lenticula nigra.	Ibid.
Lobus ex VVingandecacouu	Ibid.
Icon Clusii.	437.p.2.
Lobus Brasiliianus creassu humidus. Citri semine	Ibid.
Lobus magnus ex Guinea facidus cum granis arboris Indica	439.p.2
Lobus Brasiliianus ingens siliqua Acacia forma	Ibid.
Lobus longus, aromaticus odore ferè Belzumi	Ibid.
Lobo fure inclusus flavescentes fructus	439.p.2.
Lobus exodius cum Piso duro cinere coloris	Ibid.
Lorus arbor fructu cerasti	229.p.p
Lycium veterum	57.p.2
Lycium Gallicum	57.p.2
Lycium Cretense siue Berberis Cretica	60.p.2
Lycium quorundam, folio Myrti Tardem aut Enxi	61.p.2
Lycium Garcia, siue Cate	Ibid.
Lycium Indicum Alpino putatum	92.p.2

1 3

Zycum forte Agriale ad Aegyptium folio Buxi 62.p.2

M

Macocquer Virginensium 254.p.p.
Macr Diofcor. & Graecorum 262.p.p.
Malabathrum & filium Indum Officinarum 430.p.p.
Malus de Malis 26.p.p.
Mali sylvestris Ibid.
Mali Syria & Gonorrha 27.p.p.
Malus Coronea Ibid.
Malus Coronea sylvestris 35.p.p.
Malus Punica 76.p.p.
Punica Balauifera 82.p.p.
Balaufia Hispanica Ibid.
Mala Medica qua etiam Persica vel Citria dicuntur, veterum & recentiorum sententia, & differentia in genere 90.p.p.
Malus Citria, cum fructu magnus, & mediocri 94.p.p.
Malus Lithonia 96.p.p.
Malus Arantia 97.p.p.
Malus aurea foliis praeandibus 153.p.p.
Malus persica 157.p.p.
Malus persica Hispanica Melocoronea quorundam 162.p.p.
Mala Armeniaca minima 167.p.p.
Mala Armeniaca maiora Ibid.
Mannay arbor 172.p.p.
Mangas sine Amba 173.p.p.
Mangle Tyrisfolius cum filiquis longis sicut Indicae affinis 415.p.2.
Mangosens 107.p.p.
Manna seu Manna sacrum litterarum 188.p.2.
Manna Larica sine Brianfona 191.p.2.
Manna Cala brina Fraxini & Orni. 192.p.p.
Manna Orientalis Maslibina 198.p.2.
Manna Niquefi Indica ex arbore Niquefi, & Siracofi 199.p.2.
Manna Indica Tirinibini, aut Trunibini Ibid.
Manna Indica Calabrina persimilis 200.p.2.
Manna Indica mellis Candido similis Ibid.
Manna adulterina Ibid.
Mannarum equinoca Ibid.
Manubi Leri 292.p.p.
Mel acereum, Manna, Terenibini, & Saccharum Album, ar in genere 180.p.2.
Mel Cedrinum 190.p.2.
Melo coropali arbor Cydonii facie 106.p.p.
Mespilus, de Mespilo, Epimelide, Vnedone, Amamelide, Hummelide, Oronalide & Hypomelide, & de Mespilo aronia in specie 66.p.p.
Mespilus Aronia Veterum 67.p.p.
Mespilus vulgaris 69.p.p.
Mespilus Officulus levis coloris spadicis, Lata Guineae 72.p.p.
Mespilo valde similis fructus sine granis Ibid.
Mespilo valde similis fructus Americanus Ibid.
Mespilus Chamamespilus 72.p.p.
Mogori flores, odoris florum mali auctera 107.p.p.
Molle 64.p.p.
Mollu arboris resine similes, feniculi odore 535.p.p.
Morus, Morus nigra 118.p.p.
Moringa Lentisci folio, fructu magno anguloso in quo semina Erui 435.p.2.
Myniacus Arbor 169.p.p.
Musa 148.p.p.
Musa arbor Ibid.
Musa cum fructu Ibid.
Myrrha in Genere 308.p.2.
Myrrha 311.p.2.
Myrrha Beticica 314.p.2.

Myrrha Arbor Bellona Ibid.
Myrrha in genere 349.p.2.
Myrobalani Arabum in genere 201.p.p.
Myrobalani Inda, nigra, sine nucleis, Citrina, Chebula, Citrinus similis, nigricantes, Emblica, in se-gumentis Nucleum habentes, angulosa, Bellerica, rotundiores Ibid.
Myrobalani Inda nigra sine nucleis. 204.p.p.
Myrobalani Citrina 205.p.p.
Myrobalani Chebula Citrinus similes nigricantes Ibid.
Myrobalani Emblica 206.p.p.
Myrobalani Bellerica rotundiores Ibid.
Myrobalani species Raurvolfo 209.p.p.
Myrobalani facie fructus Indici Ibid.
Myrobalani orentes 210.p.p.
Myrobalano Citrino aliquomodo similis fructus canus Ibid.
Myrobalani nigri officulo non valde dissimilis fructus exotici 210.p.p.
Myrobalani officulo similis angulosus Ibid.
Myrtus, de Myrtis in Genere 507.p.p.
Myrtus vulgaris nigra & alba, satina & sylvestris 510.p.p.
Myrtus Boetica Latifolia Domestica. 511.p.p.
Myrtus exotica angustifolia Ibid.
Myrtus Latifolia Belgica, forte Romana 512.p.p.
Myrtus Tarentina Ibid.
Myrtus angustifolia Minor 513.p.p.
Pseudomyrtus Bellonii 518.p.p.
Myrtidatum 514.p.p.
Myrti facie Avacari 518.p.p.
Myrtillus grandis, quibusdam Vitis Idae magna 518.p.p.
Myxa seu Sebesten 197.p.p.
Myxa Domestica 198.p.p.
Myxa sylvestris Ibid.

N

Nabca folio Rhamni vel Iuniba 39.p.2.
Navea 304.p.2.
Nicaragua possum nucis rotunda 210.p.p.
Nimbo filio & fructu olea 27.p.p.
Nux Ingulis 244.p.p.
Nux Carya seu Euboica Theophrasti 251.p.p.
Nux Indica non biforis glandis similis 255.p.p.
Nux Coucul 255.p.p.
Nux Aromatica vulgo Muschata Ibid.
Macis Arabum, aut cortex Aromaticus 260.p.p.
Nux Aromatica semina 264.p.p.
Nux Aromatica 265.p.p.
Nucula exorata pistacii specie 290.p.p.
Nucula peregrina alba Ibid.
Nux sine Officulum Cypote, simile Nuci Balsami Peru-riani 294.p.p.
Nux sine Officulum, fructus ex Palmarum genere 308.p.p.
Nux Indica pulchra, cui unguis albus. 309.p.p.
Nucula Indica Lobel. & Pena 310.p.p.
Nucula Indica peculiaris Ibid.
Nucula Indica ab Hercul. Saxonia nissa Ibid.
Nux purgatrix similis sibiherula saponaria, fusca 313.p.p.
Nuces infana Belgii prunula infana, putamine fusco, officulo membranaceo nigro, cum macula alba 315.p.p.
Nucula ex Guineae 316.p.p.
Nucula Indica alia Ibid.
Nucula Indica globosa, sonora 317.p.p.
Nucula pyriformis Indica & sonora Ibid.
Nucula

۱۰۰

54

RARE
• FOLIO
OK
41
B34
1650 v.1

Inv.#
71